

E06615

CORPUS POETARUM.

C. VALERIUS CATULLUS Veronæ natus est honestis parentibus, U. C. 667. Literis bene imbutum esse constat veterum testimonio, simul et ipsius carminibus meram Græcæ poëseos venustatem exprimentibus. Juvenis factus, ut opes paternas luxu sumtuosisque amicitis imminutas aliqua ex parte reficeret, C. Memmii prætorem in Bithyniam comitatus est cum fratre, cujus immaturam ibi mortem pulcherrimis ipse versibus deflet. De reliqua ejus vita nihil cognitum habemus. Amicos habuit Corn. Nepotem, Licinium Calvum, Asinium Pollionem, aliosque primores ejus sæculi viros. Mortuus est circa 710, U. C.

CARMEN I.—Ad Cornelium Nepotem.

QUOI dono lepidum novum libellum,
Arida modo pumice expolitum?
Corneli, tibi: namque tu solebas
Meas esse aliquid putare nugas,
Jam tum, cum ausus es unus Italorum
Omne ævum tribus explicare chartis,
Doctis, Jupiter! et laboriosis.
Quare habe tibi, quidquid hoc libelli est,
Qualecumque; quod, o patrona Virgo,
Plus uno maneat perenne sæclo.

CARMEN II.—Ad Passerem Lesbiam.

Passer, deliciæ meæ puellæ,
Quicum ludere, quem in sinu tenere,
Quoi primum digitum dare appetenti,
Et acres solet incitare morsus;
Cum desiderio meo nitenti
Carum nescio quid lubet jocari,
(Ut solatium sui doloris,
Credo; ut tum gravis acquiescat ardor)
Tecum ludere, sicut ipsa, possem,
Et tristes animi levare curas;
Tam gratum mihi, quam ferunt puellæ
Pernici aureolum fuisse malum,
Quod zonam solvit diu ligatam.

CARMEN III.—Luctus in Morte Passeris.

Lugete, o Veneres, Cupidinesque,
Et quantum est hominum venustiorum:
Passer mortuus est meæ puellæ,
Passer deliciæ meæ puellæ,
Quem plus illa oculis suis amabat:
Nam mellitus erat, suamque norat
Sic tam bene, quam puella matrem:
Sic a gremio illius movebat;
Melliens modo huc, modo illuc,
Sic usque pipilabat.
Sic semper.
Sic semper.

CARMEN IV.—Dedicatio Phaseli.

Phaselus ille, quem videtis, hospites,
Ait fuisse navium celerrimus,
Neque ullius natantis impetum trabis
Nequisse præterire, sive palmulis *the blades of*
Opus foret volare, sive linteo.
Et hoc negat minacis Adriatici *and I say!*
Negare litus, insulasve Cycladas,
Rhodumve nobilem, horridamve Thraciam,
Propontida, trucemve Ponticum sinum;
Ubi iste, post phaselus, antea fuit 10
Comata silva: nam, Cytorio in jugo,
Loquente sæpe sibilum edidit comæ. *rustic*
Amastri Pontica, et Cytore buxifer,
Tibi hæc fuisse et esse cognitissima
Ait phaselus; ultima ex origine 15
Tuo stetisse dicit in cacumine,
Tuo imbuisse palmulas in æquore,
Et inde tot per impotentia freta
Herum tulisse; læva, sive dextera
Vocaret aura, sive utrumque Jupiter
Simul secundus incidisset in pedem; *the shell*
Neque ulla vota litoralibus Diis
Sibi esse facta, cum veniret a mare
Novissimo hunc ad usque limpido lacum.
Sed hæc prius fuere: nunc recondita 25
Senet quiete, seque dedicat tibi,
Gemello Castor, et gemelle Castoria.

CARMEN V.—Ad Lesbiam.

Vivamus, mea Lesbia, atque amemus;
Rumoresque senum severiorum
Omnes unius æstimemus assis.
Soles occidere et redire possunt:
Nobis, cum semel occidit brevis lux, 5
Nox est perpetua una dormienda.
Da mi basia mille, deinde centum:
Dein mille altera, dein secunda centum,
Dein usque altera mille, deinde centum: 10
Dein, cum millia multa fecerimus,
Conturbabimus illa, ne sciamus,
Aut ne quis malus invidere possit,
Cum tantum sciat esse basiorum.

CARMEN VI.—Ad Flaviam.

Vellæ dicere, nec tacere posces.
 Verum nescio-quid febriculosi
 Scorti diligis: hoc pudet fateri.
 Nam, te non viduas jacere noctes,
 Nequidquam tacitum cubile clamat,
 Sertis ac Syrio fragrans olivo,
 Pulvinusque peræque et hic et illic
 Attritus, tremulique quassa lecti
 Argutatio, inambulatioque.
 Nam nil prævalet ista mi tacere.
 Cur nunc tam latera exfufuta pandas,
 Ni tu quid facias ineptiarum?
 Quare, quidquid habes boni malique,
 Dic nobis. Volo te ac tuos amores
 Ad cælum lepidò vocare versu.

CARMEN VII.—*Ad Lesbiam.*

Quæris, quot mihi basiationes
 Tuæ, Lesbia, sint satis superque?
 Quam magnus numerus Libysæ arenæ
 Lasepiceiferis jacet Cyrenis,
 Oraculum Jovis inter æstuosi
 Et Batti veteris sacrum sepulcrum;
 Aut quam sidera multa, cum tacet nox,
 Furtivos hominum vident amores;
 Tam te basia multa basiare,
 Vesano satis et super Catullo est,
 Quæ nec pernumerare curiosi
 Possint, nec mala fuscinare lingua.

CARMEN VIII.—*Ad Scipsum.*

Miser Catulle, desinas ineptire,
 Et, quod vides perisse, perditum ducas.
 Pulsere quondam candidi tibi soles,
 Cum ventitabas, quo puella ducebat
 Amata nobis, quantum amabitur nulla.
 Ibi illa multa tam jocosa fiebant,
 Quæ tu volebas, nec puella nolebat.
 Pulsere vere candidi tibi soles.
 Nunc jam illa non vult: tu quoque impotens
 noli,
 Nec, quæ fugit, sectare, nec miser vive;
 Sed obstinata mente perfer, obdura.
 Vale, puella! jam Catullus obdurat;
 Nec te requirere, nec rogabit invitam.
 At tu dolebis, cum rogaberis nulla,
 Scelestâ, nocte. Quæ tibi manet vita?
 Quis nunc te adibit? quoi videberis bella?
 Quem nunc amabis? quojus esse diceris?
 Quem basiabis? quoi labella mordebis?
 At tu, Catulle, destinatus obdura.

CARMEN IX.—*Ad Veranium.*

Veranni, omnibus e meis amicis
 Antistans mihi millibus trecentis,
 Venis' ine domum ad tuos Penates,
 Fratresque unanimos, animumque matrem?
 Venisti: o mihi nuntii beati!
 Visam te incolumem; andiamque Iberùm
 Narrantem loca, facta, nationes,
 Ut mos est tuus; applicansque collum,
 Jucundum os oculisque suaviabor.
 O, quantum est hominum beatiorum,
 Quid me lætius est, beatiusve?

CARMEN X.—*De Varri Scorto.*

Varrus me meus ad suos amores
 Visum duxerat e foro otiosum;
 Scortillum fuit mihi tum renente

Huc ut venimus, incidere nobis
 Sermones varii; in quibus, quid esset
 Jam Bithynia, quomodo se haberet,
 Et quonam mihi profuisset ære?
 Respondi (id quod erat) nihil neque ipsis
 Nec prætioribus esse, nec cohorti,
 Cur quisquam caput unctius referret;
 Præsertim quibus esset irrumator
 Prætor, nec faceret pili cohortem.
 At certe tamen, inquit, quod illic
 Natum dicitur esse, comparasti
 Ad lecticam homines. Ego, ut puellæ
 Unum me facerem beatiorem,
 Non, inquam, mihi tam fuit maligne,
 Ut, provincia quod mala incidisset,
 Non possem octo homines parare rectos.
 At mi nullus erat neque hic neque illic,
 Fractum qui veteris pedem grabati
 In collo sibi collocare posset.
 Hic illa, ut decuit cinadiorem,
 Quæso, inquit, mihi, mi Catulle, paulum
 Istos commoda; nam volo ad Serapin
 Deferri. Mane, inquit, puellæ:
 Istud, quod modo dixeram me habere,
 Fugit me ratio: meus sodalis
 Cinna est Caius: is sibi paravit.
 Verum, utrum illius an mei, quid ad me?
 Utor tam bene, quam mihi parârim.
 Sed tu insulsa male et molesta vivis,
 Per quam non licet esse negligentem.

CARMEN XI.—*Ad Furium et Aurelium.*

Furi et Aureli, comites Catulli,
 Sive in extremos penetrabit Indos,
 Litus ut longe resonante Eoâ
 Tunditur undâ;
 Sive in Hyrcanos, Arabasque molles,
 Seu Sacas, sagittiferosque Parthos,
 Sive qua septemgeminus colorat
 Æquora Nilus;
 Sive trans altas gradietur Alpes,
 Caesaris visens monumenta magni,
 Gallicum Rhenum, horribilesque ultim-
 osque Britannos;
 Omnia hæc, quæcumque feret voluntas
 Cælitum, tentare simul parati,
 Pauca nuntiate meæ puellæ
 Non bona dicta:
 Cum suis vivat valeatque mæchis,
 Quos simul complexa tenet trecentos,
 Nullum amans vere, sed identidem omnium
 Illa rumpens.
 Nec meum respectet, ut ante, amorem,
 Qui illius culpa cecidit; velut pra-
 ti ultimi flos, prætereunte postquam
 Tactus aratro est.

CARMEN XII.—*Ad Asinium.*

Marrucine Asini, manu sinistra
 Non belle uteris in joco atque
 Tollis lineæ negligentior
 Hoc salum esse put
 Quamvis sordi
 Non credi
 Fra

CATULLUS.

Verum est mnemosynon mei sodalis :
Nam sudaria Setaba ex Iberis
Miserunt mihi muneri Fabullus
Et Verannius. Hæc amen necesse est,
Ut Veranniolum meum et Fabullum.

CARMEN XIII.—*Ad Fabullum.*

Cœnabis bene, mi Fabulle, apud me
Paucis, si tibi Di favent, diebus,
Si tecum attuleris bonam atque magnam
Cœnam, non sine candida puella,
Et vino et sale, et omnibus cæcinnis.
Hæc si, inquam, attuleris, venuste noster,
Cœnabis bene; nam tui Catulli
Plenus sacculus est arancarum.
Sed contra accipies meros amores,
Seu quid suavius elegantius est;
Nam unguentum dabo, quod meæ puellæ
Donarunt Veneres Cupidinesque;
Quod tu cum olfacies, Deos rogabis
Totum ut te faciant, Fabulle, nasum.

CARMEN XIV.—*Ad Calvum Licinium.*

Ni te plus oculis meis anarem,
Jucundissime Calve, munere isto
Odissem te odio Vatiniano.
Nam quid feci ego, quidve sum locutus,
Cur me tot male perderes poetis?
Isti Di mala multa dent clienti,
Qui tantum tibi misit impiorum.
Quod si (ut suspicor) hoc nevum ac repertum
Munus dat tibi Sulla literator,
Non est mi male, sed bene ac beate,
Quod non dispercut tui labores.
Di magni! horribilem et sacrum libellum!
Quem tu scilicet ad tuum Catullum
Misti, continuo ut die periret,
Saturnalibus, optimo dierum.
Non, non hoc tibi, salse, sic abibit:
Nam, si luxerit, ad librariorum
Curram scriinia; Casios, Aquinos,
Suffenum, omnia colligam venena,
Ac te his supplicis remunerabor.
Vos hinc interea valetè, abite
Illic, unde malum pedem tulistis,
Sæcli incommoda, pessimi poetæ!
* * * * *
Siqui forte mearum ineptiarum
Lectores eritis, manusque vestras
Non horrebis admoveere nobis;
Pædicabo ego vos, et irrumabo.

CARMEN XV.—*Ad Aurelium.*

Commendo tibi me ac meos amores,
Aureli. Veniam peto pudentem,
Ut, si quidquam arimo tuo cupisti,
Quod castum expeteres et integellum,
Conserves puerum mihi pudice;
Non dico a populo: nihil veremur
Istos, qui in platea modo huc, modo illuc,
In re prætereunt sua occupati:
Verum a te metuo, tuoque pene,
Infesto pueris bonis malisque:
Quem tu, qua lubet, ut lubet, moveto,
Quoniam vis, ubi erit foris paratum.
Quæcum unum excipio, ut puto, pudenter.
Quod si te mala mens, furorque vecors
In tantam impulerit, seclæste, culpam,
Ut nostrum insidiis caput lacesas;
Ah! tum te miserum, malique fati!

Quem, attractis pedibus, patente porta,
Percurrent raphanique, mugilesque.

CARMEN XVI.—*Ad Aurelium et Furium.*

Pædicabo ego vos, et irrumabo,
Aureli pathice, et cinæde Furi,
Qui me ex versuculis meis putatis,
Quod sint molliculi, parum pudicum:
Nam castum esse decet pium poetam
Ipsum; versuculos nihil necesse est;
Qui tum denique habent salem ac leporem
Si sunt molliculi, ac parum pudici,
Et, quod pruriat, incitare possunt,
Non dico pueris, sed his pilosis.
Qui duos nequeunt movere lumbos.
Vos, quod millia multa basiorum
Legistis, male me mærem putatis:
Pædicabo ego vos, et irrumabo.

CARMEN XVII.—*Ad Colonium.*

O Colonia, quæ cupis ponte ludere longo,
Et salire paratum habes; sed vereris inepta
Crura ponticuli adsulitantis, irredivivus
Ne supinus eat, cavaque in palude recumbat;
Sic tibi bonus ex tua pons libidine fiat,
In quo vel Salisubsulis sacra suscipiantur:
Munus hoc mihi maximi da, Colonia, risus.
Quendam municipem meum de tuo volo ponte
Ire præcipientem in lutum, per caputque pedesque;
Verum totius ut læus, putidaque paludis,
Lividissima, maximeque est profunda vorago.
Insulsissimus est homo; nec sapit pueri instar
Binuli, tremula patris dormientis in ulna.
Quoi cum sit viridissimo nupta flore puella,
Et puella tencellulo delicatior hædo,
Asservanda nigerrimis diligentius visis;
Ludere hæc sinit, ut lubet, nec pili facit uni;
Nec se sublevat ex sua parte: sed, velut alius
In fossa Liguri jacet superna securi,
Tantumdem omnia sentiens, quam si nulla sit
usquam;
Talis iste meus stupor nil videt, nihil audit.
Ipse qui sit, utrum sit, an non sit, id quæque nescit.
Nunc cum volo de tuo ponte mittere primum,
Si pote stolidum repente excitare veternum,
Et supinum animum in gravi derelinquere cæno,
Ferream ut soleam tenaci in voragine mula.

CARMEN XVIII.—*Ad Hortorum Deum.*

Hunc lucum tibi dedico, consecroque, Priape,
Qua domus tua Laupsaci est, quaque silva,
Priape.
Nam te præcipue in suis urbibus colit ora
Hellaspointia, cæteris ostresior oris.

CARMEN XIX.—*Hortorum Deus.*

Hunc ego, juvenes, locum, villulamque palustrem
Tectam vimine junceo, caricisque manipulis,
Quercus arida, rustica conformata securi.
Nutrivi, magis et magis ut beata quotannis.
Hujus nam domini colunt me, Deumque saluti,
Pauperis tuguri pater, filiusque * * *
Alter assidua colens diligentia, ut herba
Dumosa, asperaque a meo sit remota.
Alter parva ferens manu semper munuscula
Florido mihi ponitur pieta vere co
Primitu, et tenera virens spica
Lutea: violæ mihi, luteumque
Pallentesque encurbatæ, et sua

Iva pampinea rubens educata sub umbra :
Sanguine hanc etiam mihi (sed tacebita) aram 15
Barbatus linit hirculus, cornipesque capella ;
Pro quis omnia honoribus hæc necesse Priapo
Præstare, et domini hortulum, vineamque tueri.
Quare hinc, o pueri, malas abstinetet rapinas.
Vicinus prope dives est, negligensque Priapus. 20
Iude sumite : semita hæc deinde vos feret ipsa.

CARMEN XX.—*Hortorum Deus.*

Ego hæc, ego arte fabricata rustica,
Ego arida, o viator, ecce populus
Agellulum hunc, sinistra, tute quem vides,
Herique villulam, hortulumque pauperis
Tuor, malasque furis arceo manus. 5
Mihi corolla picta vere ponitur,
Mihi rubens arista sole fervido,
Mihi virente dulcis uva pampino,
Mihique glauca duro oliva frigore.
Meis capella delicata pascuis 10
In urbem adulta lacte portat ubera ;
Melsque pinguis agnus ex ovilibus
Gravem domum remittit are dexteram ;
Teneraque, matre mugiente, vacula
Deum profundit ante templa sanguinem. 15
Proin, viator, hunc Deum vercheris,
Manumque sorsum habebis. Hoc tibi expedit ;
Parata namque crux, sine arte mentula.
Velim, pol, inquis : at, pol, ecce villicus
Venit, valente quo revulsa brachio 20
Fit ista mentula apta clava dexterae.

CARMEN XXI.—*Ad Aurelium.*

Aureli, pater esuritionum,
Non harum modo, sed quot aut fuerunt,
Aut sunt, aut aliis erunt in annis,
Pædicare cupis meos amores !
Nec clam : nam similes ; jocularis una, 5
Hæres ad latus ; omnia experiris ;
Frustra ; nam insidias mihi instrumentem
Tangam te prior irumatione.
Atque, si id faceres satur, tacerem.
Nunc ipsum id doleo, quod esurire 10
Ah ! meus puer, et sitire discet.
Quare desine, dum licet pudico,
Ne finem facias, sed irrumatus.

CARMEN XXII.—*Ad Varrum.*

Suffenus iste, Varre, quem probe nôsti,
Homo est venustus, et dicax, et urbanus ;
Idemque longe plurimos facit versus.
Puto esse ego illi millia aut decem aut plura
Perscripta : nec sic, ut fit, in palimpsesto 5
Relicta ; chartæ regine, novi libri,
Novi umbilici, lora rubra, membrana
Directa plumbo, et puncti e omnia æquata.
Hæc cum legas, tum bellus ille et urbanus
Suffenus, unus caprimulgus aut fossor 10
Rursus videtur : tantum abhorret, ac mutat.
Hoc quid putemus esse ? qui modo scurra,
Aut siquid hæc re tritius, videbatur,
Idem infecto est infectior rure,
Simul poemata attigit : neque idem unquam 15
Æque est beatus, ac poema cum scribit :
Tam gaudet in se, tamque se ipse miratur.
Nimirum idem omnes fallimur ; neque est quis-
quam,
Quem non in aliqua re videre Suffenum
Possis. Suus quoque attributus est error : 20
Sed non videmus, mantice quod in tergo est.

CARMEN XXIII.—*Ad Furium.*

Furi, quoi neque servus est, neque arca,
Nec cimex, neque araneus, neque ignis,
Verum est et pater, et noverca, quorum
Dentes vel silicem comesse possunt ;
Est pulchre tibi cum tuo parente, 5
Et cum conjuge lignea parentis.
Nec mirum : bene nam valetis omnes :
Pulchre concoquitis ; nihil timetis ;
Non incendia, non graves ruinas,
Non facta impia, non dolos veneni, 10
Non casus alios periculorum.
Atqui corpora sicciora cornu,
Aut, siquid magis aridum est, habetis,
Sole, et frigore, et esuritione.
Quare non tibi sit bene ac beate ? 15
A te sudor abest, abest saliva,
Mucusque, et mala pituita nasi.
Hanc ad munditiam adde mundiozem,
Quod culus tibi purior salio est ;
Nec toto decies cacas in anno : 20
Atque id durius est faba et lapillis ;
Quod tu si manibus teras, fricesque,
Non unquam digitum inquinare possis.
Hæc tu commoda tam beata, Furi,
Noli spernere, nec putare parvi ; 25
Et sestertia, quæ soles, precari
Centum desine ; nam sat es beatus.

CARMEN XXIV.—*Ad Juventium Puerum.*

O qui flosculus es Juventiorum,
Non horum modo, sed quot aut fuerunt,
Aut posthac aliis erunt in annis :
Mallem divitias mihi dedisses
Isti, quoi neque servus est neque arca, 5
Quam sic te sinceris ab illo amari.
Qui ? non est homo bellus ? inquis. Est :
Sed bello huic neque servus est neque arca.
Hæc tu, quam lubet, alijce, eleavage ;
Nec servum tamen ille habet neque arcem. 10

CARMEN XXV.—*Ad Thallum.*

Cinæde Thalle, mollior cuniculi capillo,
Vel anseris medullula, vel imula oricilla,
Vel pene languido senis, situque araneoso ;
Idemque, Thalle, turbida rapacior procella,
Cum de via mulier aves ostendit oscitantes : 5
Remitte pallium mihi meum, quod involasti,
Sudariumque Scetabum, catagraphosque Thynos,
Inepte, quæ palam soles habere, tamquam avita ;
Quæ nunc tuis ab unguibus reglatina, et remitte,
Ne laeum latisculum, natesque mollicellas, 10
Inusta turpiter tibi flagella conscribillent,
Et insolenter astues, velut minuta magno
Deprensa navis in mari, vesaniente vento.

CARMEN XXVI.—*Ad Furium.*

Furi, villula nostra non ad Austri
Flatus opposita est, nec ad Favoni,
Nec sævi Boreæ, aut Apeliote,
Verum ad millia quindecim et ducentos.
O ventum horribilem atque pestilentem ! 5

CARMEN XXVII.—*Ad Pocillatorem Puerum.*

Minister vetuli, puer, Falerni,
Inger mi calices amariorez,
Ut lex Postumiae jubet magistræ,
Ehriosa acina ebriosioria.
At vos, quo lubet, hinc abite, lymphæ, 5

Vini pernicies; et ad severos
Migrate: hic merus est Thyonianus.

CARMEN XXVIII.—*Ad Veranium et Fabullum.*

Pisonis comites, cohors inanis,
Aptis sarcinulis et expeditis,
Veranni optime, tuque, mi Fabulle,
Quid rerum geritis? satisne, cum isto
Vappa, frigoraque et famem tulistis? 5
Ecquidnam in tabulis patet lucelli
Expensum? ut mihi, qui meum secutus
Prætozem, refero datum lucello.
O Memmi! bene me, ac diu, supinum
Tota ista trabe lentus irruisti. 10
Sed, quantum video, pari fuistis
Casu: nam nihilo minore verpa,
Farti estis. Pete nobiles amicos.
At vobis mala multa Di Deæque
Dent, opprobria Romuli Remique. 15

CARMEN XXIX.—*In Casarem.*

Quis hoc potest videre, quis potest pati,
Nisi impudicus, et vorax, et aleo,
Maurram habere, quod Comata Gallia
Habebat uncti, et ultima Britannia?
Cinæde Romule, hæc videbis, et feres? 5
Es impudicus, et vorax, et aleo.
Et ille nunc superbus et superfluens
Perambulabit omnium cubilia,
Ut albulus columbus, aut Adoneüs?
Cinæde Remule, hæc videbis, et feres? 10
Es impudicus, et vorax, et aleo.
Eone nomine, imperator unice,
Fuisti in ultima Occidentis insula,
Ut ista vostra diffututa mentula
Ducenties comesset, aut trecenties? 15
Quid est? ait sinistra liberalitas:
Parum expatrat. An parum helluatus est?
Paterna prima lacinata sunt bona;
Secunda præda Pontica; inde tertia
Ibera, quam scit amnis aurifer Tagus. 20
Hunc Galliæ timetis et Britannia?
Quid hunc (malum!) fovetis? aut quid hic
potest,
Nisi uncta devorare patrimonía?
Eone nomine, imperator unice,
Socer generque perdidistis omnia? 25

CARMEN XXX.—*Ad Alphenum.*

Alphene immemor, atque unanimis false soda-
libus!
Jam te nil miseret, dure, tui dulcis amicu:
Jam me prodere, jam non dubitas fallere, perfide!
Nec facta impia fallacum hominum Caliculis
placent;
Quæ tu negligis, ac me miserum deseris in malis. 5
Eheu! quid faciant delinc homines, quoive
habeant fidem?
Certe tute jubebas animam tradere, inique, me
Inducens in amorem, quasi tuta omnia mi forent.
Idem nunc retrahis te; ac tua dicta omnia fac-
taque
Ventos irrita ferre, et nebulas aërias, sinis. 10
Si tu oblitus es, at Di meminerunt, meminit
Fides,
Quæ te ut pœniteat postmodo facti faciet tui.

CARMEN XXXI.—*Ad Sirmionem Pænisulam.*

Pænisularum, Sirmio, insularumque
Ocelle, quascumque in liquentibus stagnis,
Marique vasto, fert uterque Neptunus!

Quam te libenter, quamque lætus, inviso!
Vix mi ipse credens, Thyniam atque Bithynos 5
Liquisse campos, et videre te in tuto.
O! quid solutis est beatius curis?
Cum mens onus reponit, ac peregrino
Labore fessi venimus larem ad nostrum,
Desideratoque acquiescimus lecto. 10
Hoc est, quod unum est pro laboribus tantis.
Salve, o venusta Sirmio! atque hero gaude:
Gaudete vosque, Lydia lacus undæ:
Ridete, quidquid est domi cacinnozum.

CARMEN XXXII.—*Ad Ispthillam.*

Amabo, mea dulcis Ispthilla,
Meæ deliciæ, mei lepores,
Jube ad te veniam meridiatum.
Quod si jusseris, illud adjunto,
Nequis liminis obseret tabellam, 5
Neu tibi lubeat foras abire;
Sed domi mancas, paresque nobis
Novem continuas fututiones.
Verum, siquid ages, statim jubeto;
Nam pransus jaceo, et satur supinus 10
Pertundo tunicamque, palliumque.

CARMEN XXXIII.—*In Vibennios.*

O furum optime balneariorum,
Vibenni pater, et cinæde fili!
(Nam dextra pater iniquatiore,
Culo filius est voraciore)
Cur non exsilium malasque in oras
Itis? quandoquidem patris rapina:
Notæ sunt populo; et nates pilosas,
Fili, non potes asse venditare.

CARMEN XXXIV.—*Ad Dianam.*

Dianæ sumus in fide
Puellæ, et pueri integri:
Dianam pueri integri,
Puelleque, canamus. 5
O Latonia, maximi
Magna progenies Jovis!
Quam mater prope Deliam
Deposivit olivam;
Montium domina ut fores,
Silvarumque virentium, 10
Saltuumque recondito-
rum, anniumque sonantium.
Tu Lucina dolentibus
Juno dicta puerperis:
Tu potens Trivia, et notho es 15
Dicta lumine Luna.
Tu, cursu, Dea, menstruo
Metiens iter annum,
Rustica agricolæ bonis
Teeta fragilibus exples. 20
Sis quocumque placeat tibi
Sancta nomine; Romuli-
que antiquam, ut solita es, bona
Sospites ope gentem.

CARMEN XXXV.—*Cæciliam invitat.*

Poëtæ tenero, meo sodali,
Velim Cæcilio, papyre, dicas,
Veronam veniat, Novi relinquens
Comi mœnia, Lariumque litus:
Nam quasdam volo cogitationes
Amici accipiat sui, meique.
Quare, si sapiet, viam vorabit.
Quamvis candida millicis puella
Funtem revocet, manusque collo

*Ambas injiciens, roget morari ;
Quæ nunc (si mihi vera nuntiantur)
Illum deperit impotente amore.
Nam, quo tempore legit inchoatam
Dindymi dominam, ex eo miellæ
Ignes interiorum edunt medullam.
Ignosco tibi, Sapphica puella
Musa doctior ; est enim venuste
Magna Cæcilio inchoata Mater.*

CARMEN XXXVI.—In Annales Volusii.

*Annales Volusi, cacata charta,
Votum solve pro mea puella :
Nam sanctæ Veneri Cupidinique
Vovit, si sibi restitutus essem,
Decissemque truces vibrare iambos,
Electissima pessimi poetæ
Scripta tardipedi Deo daturam
Infelicibus ustulanda lignis :
Et hæc pessima se puella vidit
Jocose et lepide vovere Divis.
Nunc, o curuleo creata ponto,
Que sanctum Idaliûm, Syrosque apertos,
Quaque Ancona, Chidumque arundinosam
Colis, quaque Amathuntis, quaque Gæcos,
Quæque Dyrrhachium Adriæ taletem ;
Acceptum face, redditumque votum,
Si non illepidum, neque invenustum est.
At vos interea venite in ignem,
Pleni ruris et infæctiarum,
Annales Volusi, cacata charta.*

CARMEN XXXVII.—Ad Petulantes Quosdam.

*Salax taberna, vosque contubernales,
A Pileatis nona Fratribus pila,
Solis putatis esse mentulas vobis ?
Solis licere, quidquid est puellarum,
Confutere, et putare ceteros hircos ?
An, continenter quod sedetis insuli
Centum aut ducenti, non putatis ausurum
Me una ducentes irrumpere sessores ?
Atqui putate ; namque totius vobis
Frontem tabernæ scipionibus scribam :
Puella nam mea, quæ meo sinu fugit,
Amata tantum, quantum amabitur nulla,
Pro qua mihi sunt magna bella pugnata,
Consedit istic. Eane boni beatique
Omnes amatis ; et quidem, quod indignum est,
Omnes pusilli et semitarii mæchi :
Tu, præter omnes, une de capillatis
Uniculose Celtiberiæ fili,
Egnati, opæca quem bonum facit barba,
Et deus libera defricatus urina.*

CARMEN XXXVIII.—Ad Cornificium.

*Male est, Cornifici, tuæ Catullo :
Male est mehercule, et laboriose,
Et magis magis in dies et horas :
Quem tu, quod minimum facillimumque est,
Qua solatus es allocutione ?
Irascor tibi. Sic meos amores ?
Paulum quid lubet allocutionis,
Mæstius lacrymis Sinonideis.*

CARMEN XXXIX.—In Egnatium.

*Egnatius, quod candelas habet dentes,
Renidet usquequaque. Seu ad rei ventum est
Subsellium, cum orator excitat fletum,
Renidet ille ; seu pii ad rogum fili
Lugetur, orba cum flet unicum mater,*

*10 Renidet ille : quidquid est, ubicumque est,
Quodcumque agit, renidet. Hunc habet mor-
bum,
Neque elegantem, ut arbitror, neque urbanum.
Quare monendus es mihi, bone Egnati :
15 Si urbanus esses, aut Sabinus, aut Tiburs, 10
Aut pastus UMBER, aut obesus Etruscus,
Aut Lanuvinus ater atque dentatus,
Aut Transpadanus, (ut meos quoque attingam)
Aut quilibet, qui puriter lavit dentes ;
Tamen renidere usquequaque te nollem : 15
Nam risu inepto res ineptior nulla est.
Nunc Celtiber es : in Celtiberia terra
Quod quisque minxit, hoc solet sibi mane
Dentem atque russam defricare gingivam ;
20 Ut, quo iste vester expolitor dens est,
Hoc te amplius bibisse prædict loti.*

CARMEN XL.—Ad Ravidum.

*Quanam te mala mens, miselle Ravi-
de, agit præcipitem in meos iambos ?
Quis Deus, tibi non bene advocatus,
Verecundem parat excitare rixam ?
Anne, ut pervenias in ora vulgi ?
5 Quid vis ? qua lubet esse notus optas,
Eris ; quandoquidem meos amores
Cum longa voluisti amare pœna.*

CARMEN XLI.—In Amicam Mamurra.

*An sana illa puella defututa
Tota ? millia me decem poposcit ;
Ista turpiculo puella naso,
Decoctoris amier Formiani.
Propinqui, quibus est puella curæ,
5 Amicos medicosque convocate :
Non est sana puella ; nec rogato
Qualis sit : solet hæc imaginesum.*

CARMEN XLII.—In Quandam.

*Adeste, hendecasyllabi, quot estis,
Omnes undique, quotquot estis, omnes.
Jocum me putat esse mæcha turpis,
Et negat mihi vostra reddituram
5 Pugillaria, si pati potestis. 5
Persequamur eam, et reflagitemus.
Quæ sit, queritis ? illa, quam videtis
Turpe incedere, mimice ac moleste
Ridentem catuli ore Galliæni.
Circum-istite eam, et reflagitate : 10
Mæcha putida, redde codicillos ;
Redde, putida mæcha, codicillos.
Non assis facis ? O lutum ! lupanar !
Aut si perditus potest quid esse.
Sed non est tamen hoc satis putandum. 15
Quod si non aliud pote est, ruborem
Ferreo canis exprimamus ore.
Conclamate iterum altiore voce :
Mæcha putida, redde codicillos ;
20 Redde, putida mæcha, codicillos. 20
Sed nil proficimus ; nihil movetur.
Mutanda est ratio, modusque vobis,
Siquid proficere amplius potestis ;
Pudica et proba, redde codicillos.*

CARMEN XLIII.—In Amicam Mamurra.

*Salve, nec minimo puella naso,
Nec bello pede, nec nigris ocellis,
Nec longis digitis, nec ore sicco
Nec sane nimis elegante lingua,
Decoctoris amica Formiani. 5
Ten' provincia narrat esse bellam ?*

Tecum Lesbia nostra comparatur?
O sæculum insipiens et infictum!

CARMEN XLIV.—*Ad Fundum suum.*

O funde noster, seu Sabine, seu Tiburs,
Nam te esse Tiburtem autumant, quibus non est
Cordi Catullum lædere; at, quibus cordi est,
Quovis Sabinum pignore esse contendunt.
Sed, seu Sabine, sive verius Tiburs, 5
Fui libenter in tua suburbana
Villa, malamque pectore expuli tussim;
Non immerenti quam mihi meus venter,
Dum sumtuosas appeto, dedit, cœnas.
Nam, Sextianus dum volo esse conviva, 10
Orationem in Antium petitozem,
Plenam veneni et pestilentiae, legit.
Hic me gravedo frigida, et frequens tussis
Quassavit, usquedum in tuum sinum fugi,
Et me recuravi otioque et urtica. 15
Quare refectus maximas tibi grates
Ago, meum quod non es ulta peccatum.
Nec deprecor jam, si nefaria scripta
Sexti recepo, quin gravedinem et tussim
Non mi, sed ipsi Sextio, ferat frigus, 20
Qui tunc vocat me, cum malum legit librum.

CARMEN XLV.—*De Acme et Septimio.*

Aemen Septimius, suos amores,
Tenens in gremio, Mca, inquit, Acme,
Ni te perdeite amo, atque amare porro
Omnes sum assidue paratus annos,
Quantum qui pote plurimum perire; 5
Solutus in Libya, Indiave tosta,
Cæso veniam obvis leoni.
Hoc ut dixit, Amor, sinistram ut ante,
Dextram sternuit approbationem.
At Acme leviter caput reflectens, 10
Et dulcis pueri ebrios ocellos
Illo purpureo ore suaviata,
Sic, inquit, mea vita, Septimille,
Huic uno domino usque serviamus,
Ut multo mihi major acriorque
15 Ignis mollibus ardet in medullis.
Hoc ut dixit, Amor, sinistram ut ante,
Dextram sternuit approbationem.
Nunc, ab auspicio bono profecti,
Mutuis animis amant, amantur. 20
Unam Septimius misellus Aemen
Mavolt, quam Syrias Britanniasque:
Uno in Septimio fidelis Acme
Facit delicias, libidinesque.
Quis ullos homines beatiores 25
Vidit? quis Venerem auspiciorem?

CARMEN XLVI.—*Ad se ipsum, de Adventu Veris.*

Jam ver egelidos refert tepores;
Jam cæli furor æquinoctialis
Jucundis Zephyri silesit auris.
Linguantur Phrygii, Catulle, campi,
Nicaeæque ager uber æstuosæ. 5
Ad claras Asiæ volemus urbes.
Jam mens prætrepidans avet vagari;
Jam læti studio pedes vigescunt.
O dulces comitum valete cœtus,
Longe quos simul a domo profectos 10
Diverse variae viæ reportant.

CARMEN XLVII.—*Ad Porcium et Socratonem.*

Porci et Socraton, duæ sinistrae
Pisonis, scabies famesque Memmi,

Vos Veranniolo meo et Fabullo
Verpus præposuit Priapus ille?
Vos convivia lauta sumtuose 5
De die facitis; mei sodales
Querunt in triviis vocationes?

CARMEN XLVIII.—*Ad Juventium.*

Mellitos oculos tuos, Juventi,
Siquis me sinat usque basiare,
Usque ad millia basiem trecenta;
Nec unquam saturum inde cor futurum est;
Non, si densior aridis aristis 5
Sit nostræ seges osculationis.

CARMEN XLIX.—*Ad M. T. Ciceronem.*

Disertissime Romuli nepotum,
Quot sunt, quotque fuere, Marce Tulli,
Quotque post aliis erunt in annis;
Gratias tibi maximas Catullus
Agit, pessimus omnium poëta; 5
Tanto pessimus omnium poëta,
Quanto tu optimus omnium patronus.

CARMEN L.—*Ad Licinium.*

Hesterno, Licini, die otiosi
Multum lusimus in meis tabellis,
Ut convenerat esse; delicatos
Scribens versiculos uterque nostrum
Ludebat numero modo hoc, modo illoc, 5
Reddens mutua per jocum atque vinum.
Atque illinc abi, tuo lepore
Incensus, Licini, facietisque,
Ut nec me miserum cibus juvaret,
Nec somnus tegeret quiete ocellos; 10
Sed toto indomitus furore lecto
Versarer, cupiens videre lucem,
Ut tecum loquerer, simulque ut essem.
At, defessa labore membra postquam
Semimortua lectulo jacebant, 15
Hoc, jucunde, tibi poëma feci,
Ex quo perspiceres meum dolorem.
Nunc audax cave sis, precesque nostras,
Oramus, cavo despuas, ocelle,
Ne pœnas Nemesis reposcat a te: 20
Est vehemens Dea; lædere hanc caveto.

CARMEN LI.—*Ad Lesbiam.*

Ille mi par esse Deo videtur,
Ille (si fas est) superare Divos,
Qui, sedens adversus, identidem te
Spectat et audit
Dulce ridentem; misero quod omnes 5
Eripit sensus mihi: nam simul te,
Lesbia, adspexi, nihil est super mi,
.....
Lingua sed torpet: tenuis sub artus
Flamma dimanat: sonitu suopte 10
Tintinant aures: gemina teguntur
Lumina nocte.
Otium, Catulle, tibi molestum est;
Otio exsultas, nimiumque gestis:
Otium et reges prius, et beatas
Perdidit urbes.

CARMEN LII.—*Ad Seipsum, de Struma et Vatinius.*

Quid est, Catulle, quid moraris emori?
Sella in curuli Struma Nonius sedet:
Per consulatum pejerat Vatinius.
Id est, Catulle, quid moraris emori?

CARMEN LIII.—*De Calvo.*

Risi nescio quem modo in corona,
Qui, cum mirifico Vatuliniana
Meus crimina Calvus explicasset,
Admirans ait hæc, manusque tollens:
Di magni! salaputium disertum!

5

CARMEN LIV.—*Ad Cæsarem.*

Othonis caput oppido pusillum,
Vetti, rustice, semilauta crura;
Subtile et leve peditum Libonis;
Si non omnia displicere vellem
Tibi, et Fuffio seni recoto,
Irascere iterum meis iambis
Immerentibus, unice imperator.

5

CARMEN LV.—*Ad Cumerium.*

Oramus, si forte non molestum est,
Demonstres ubi sint tuæ tenebræ.
Te quæxivimus in minore Campo,
Te in Circo, te in omnibus libellis,
Te in templo superi Jovis sacroto,
In Magni simul ambulatione:
Femellas omnes, amice, preudi,
Quas voltu vidi tamen sereno;
Hæc [vel te sic] ipse flagitabam:
Cumerium mihi, pessima puellæ.
Quædam inquit, nudum sinum reducens:
En hic in roseis latet papillis.
Sed te jam ferre Herculei labos est:
Tanto te in fastu negas, amice.
Dic nobis, ubi is futurus: ede,
Audacter committe, crede luci.
Num te lacteolæ tenent puellæ?
Si linguam clauso tenes in ore,
Fructus proijcies amoris omnes:
Verbosa gaudet Venus loquela.
Vel, si vis, licet obscures pultum,
Dum vestri sim particeps amoris:
Non, custos si fingar ille Cretum,
Non si Pegaseo ferar volatu,
Non Ladus si ego, pennipese Perseus,
Non Rhesi niveæ citæque bigæ;
Adde huc plumipedes volatilesque,
Ventorumque simul require cursum,
Quos junctos, Cameri, mihi dicares;
Defessus tamen omnibus medullis,
Et multis languoribus peresus
Essent, te, mi amice, queritando.

5

10

15

20

25

30

CARMEN LVI.—*Ad Catonem.*

O rem ridiculam, Cato, et jocosam,
Dignamque auribus, et tuo cachinno!
Ridè, quidquid a'as, Cato, Catullum:
Res est ridicula et nimis jocosa.
Deprendi modo pupulum puellæ
Trusantem. Hunc ego, si placet Dionæ,
Pro telo rigida mea cecidi.

5

CARMEN LVII.—*In Mamurram et Cæsarem.*

Pulchre convenit improbis cinædis,
Mamurræ pathicoque, Cæsarique.
Nec mirum: maculæ pares utrisque,
Urbana altera, et illa Formiana,
Impressæ resident, nec elucentur.
Morboos pariter, gemelli utrique:
Uno in lectulo, erudituli ambo:
Non hic, quam ille, magis vorax adulter:

5

Rivales socii puellularum
Pulchre convenit improbis cinædis. 10

CARMEN LVIII.—*Ad Cælium, de Lesbâ.*

Cæli, Lesbia nostra, Lesbia illa,
Illa Lesbia, quam Catullus unam
Plus quam se atque suos amavit omnes.
Nunc in quadrivis et angipetros
Glubit magnanimos kemi nepotes. 5

CARMEN LIX.—*De Rufâ et Rufulo.*

Bononiensis Rufa Rufulum fellat,
Uxor Meneni, sæpe quam in sepulcretis
Vidistis ipso rapere de rogo cænam,
Cum, devolutum ex igne prosequens panem,
Ab semiraso tunderetur ustore. 5

CARMEN LX.

Num te leana montibus Lilyssinis,
Aut Scylla latrans infimâ inguinum parte,
Tam mente dura procreavit ac tetra,
Ut supplicis vocem in novissimo casu
Contentam haberes? O nimis fero corde! 5

CARMEN LXI.—*In Nuptias Juliæ et Manlii.*

Collis o Heliconii
Cultor, Uraniæ genus,
Qui rapis teneram ad virum
Virginem, o Hymenæe Hymen!
Hymen o Hymenæe!
Cinge tempora floribus
Suavolentis amaraci:
Flammeum cape: lætus huc
Huc veni, niveo gerens
Luteum pede soccum:
Excitusque hilaris die,
Nuptialia concinens
Voce carmina timula,
Pelle humum pedibus, manu
Pineam quate tadam.
Namque Julia Manlio,
Qualis Idalium colens
Venit ad Phrygium Venus
Judicem, bona cum bona
Nubit alite virgo;
Floridis velut entens
Myrtus Asia ramulis,
Quos Hamadryades Dææ
Ludicrum sibi roscido
Nutriunt humore.
Quare age, huc aditum ferens,
Perge liquere Thespiae
Rupis Aonios specus,
Lympha quos super irrigat
Frigerans Aganippe:
Ac domum dominam voca,
Conjugis cupidam novi,
Mentem amore revinciens,
Ut tenax hedera huc et huc
Arborem implicat errans.
Vos item simul, integræ
Virgines, quibus adventit
Par dies, agite, in modum
Dicite, O Hymenæe Hymen!
Hymen o Hymenæe!
Ut lubentius, audiens
Se citatier ad suum
Munus, huc aditum ferat
Dux bonæ Veneris, boni
Conjugator amoris. 45

10

5

5

5

5

10

15

20

25

30

35

40

45

Quis Deus magis, ah! magis
Est petendus amantibus?
Quem colent homines magis
Cœlitum? O Hymenæe Hymen!

Hymen o Hymenæe!

50

Te suis tremulus parens
Invocat: tibi virgines
Zonula solviunt sinus:
Te timens cupida novus

Captat aure maritus.

55

Tu fero juveni in manus
Floridam ipse puellulam
Matris e gremio suæ
Dedis, o Hymenæe Hymen!

Hymen o Hymenæe!

60

Nil potest sine te Venus,
Fama quod bona comprobet,
Commodi capere: at potest,
Te volente. Quis huic deo

Comparari ausit?

65

Nulla quit sine te domus
Liberos dare, nec parens
Stirpe jungit: at potest,
Te volente. Quis huic deo

Comparari ausit?

70

Quæ tuis careat sacris,
Non queat dare presides
Terrena finibus: at queat,
Te volente. Quis huic deo

Comparari ausit?

75

Claustra pandite janæ:
Virgo adest. Viden', ut faces
Splendidas quatiunt comas?
Sed moraris; abit dies:

Prodeas, nova nupta.

80

Tardat ingenuus pudor,
Quæ tamen magis audiens
Flet, quod ire necesse sit.
Sed moraris; abit dies:

Prodeas, nova nupta.

85

Flere desine. Non tibi, Au-
runculeia, periculum est,
Ne qua femina pulchrior
Clarum ab Oceano diem
Viderit venientem.

Talis in vario solet

90

Divitis domini hortulo
Stare flos hyacinthinus.
Sed moraris; abit dies:

Prodeas, nova nupta.

95

Prodeas, nova nupta, sis,
(Jam videtur) et audias
Nostra verba. Viden' faces
Aureas quatiunt comas.

Prodeas, nova nupta.

100

Non tuus levis in mala
Deditus vir adultera,
Probra turpia persequens,
A tuis teneris volet

Secubare papillis;

105

Lenta qui velut assitas
Vitis implicat arbores,
Implicabitur in tuum
Complexum. Sed abit dies:

Prodeas, nova nupta.

110

* * *

* * *

* * *

O cubile! quot (o nimis
Candido pede lecti)

115

Quæ tuo veniunt hero,
Quanta gaudia, quæ vaga
Nocte, quæ media die
Gaudeat. Sed abit dies:

Prodeas, nova nupta.

120

Tollite, o pueri, faces:
Flammeum video veni-
re. Ite, concinite in modum,
Io Hymen Hymenæe, io!

Io Hymen Hymenæe!

125

Neu diu taceat procax
Fescennina locutio;
Neu nuces pueris neget,
Desertum domini audiens

Concubinus amorem.

130

Da nuces pueris, iners
Concubine. Satis diu
Lusisti nucibus. Lubet
Jam servire Thalassio.

Concubine, nuces da.

135

Sordebant tibi villuli,
Concubine, hodie atque heri:
Nunc tuum cinerarius
Tondet os. Miser, ah! miser

Concubine, nuces da.

140

Diceris male te a tuis,
Unguentate, glabris, mari-
te, abstinere: sed abstine.
Io Hymen Hymenæe, io!

Io Hymen Hymenæe!

145

Scimus hæc tibi, quæ licent,
Sola cognita: sed mari-
to ista non eadem licent.
Io Hymen Hymenæe, io!

Io Hymen Hymenæe!

150

Nupta, tu quoque, quæ tuus
Vir petet, cave ne neges;
Ne petitum aliunde eat.
Io Hymen Hymenæe, io!

Io Hymen Hymenæe!

155

En tibi domus ut potens
Et beata viri tui,
Quæ tibi sine serviat,
(Io Hymen Hymenæe, io!

Io Hymen Hymenæe!)

160

Usque dum tremulum movens
Cana tempus anilitas
Omnia omnibus annuit.
Io Hymen Hymenæe, io!

Io Hymen Hymenæe!

165

Transfer, omne cum bono,
Limem aureolos pedes,
Rasilemque subi forem.
Io Hymen Hymenæe, io!

Io Hymen Hymenæe!

170

Adspice, i'us ut accubans
Vir tuus Tyæ in toro,
Totus immineat tibi.
Io Hymen Hymenæe, io!

Io Hymen Hymenæe!

75

Illi, non minus ac tibi,
Pectore uritur intimo
Flamma, sed penite magis.
Io Hymen Hymenæe, io!

Io Hymen Hymenæe!

180

Mitte brachiolum teres,
Prætextate, puellulæ;
Jam cubile adeant viri.
Io Hymen Hymenæe, io!

Io Hymen Hymenæe!

185

Vos bonæ, senibus viris

Cognitæ bene feminae,

Collocate puellulam.

Io Hymen Hymenæe, io!

Io Hymen Hymenæe!

Jam licet venias, mari-

te: uxor in thalamo est tibi

Ore floridulo nitens:

Alba parthenice velut,

Luteumve papaver.

At marite (ita me juvent

Cœlites) nihilo minus

Puleher es, neque te Venus

Negligit. Sed abit dies:

Perge; ne remorare.

Non diu remoratus es:

Jam venis. Bona te Venus

Juverit, quoniam palam,

Quod cupis, capis, et bonum

Non abscondis amorem.

Ille pulvis erythrii,

Siderumque micantium,

Subducit numerum pius,

Qui vestri numerare volt

Multa millia ludi.

Ludite, ut lubet, et brevi

Liberos date. Non decet

Tam vetus sine liberis

Nomen esse, sed indidem

Semper ingenerari

Torquatus, volo, parvulus

Matris e gremio sue

Porrigens teneras manus,

Dulce ridens ad patrem,

Semihumante labello.

Sit suo similis patri

Maulio, et facile inscius

Noscitur ab omnibus,

Et pudicitiam sue

Matris in licet ore.

Talis illius a bona

Matre laus genus approbet,

Qualis unica ab optima

Matre Telemacho manet

Fama Penelopeæ,

Clandite ostia, virginis:

Lusinus satis. At, boni

Conjuges, bene vivite, et

Munere assiduo valen-

tem exerceite juventam.

CARMEN LXII.—*Carmen Nuptiale.*

JUVENES.

Vesper adest; juvenes, consurgite: Vesper
Olympo

Expectata diu vix tandem lumina tollit.

Surgere jam tempus, jam pingues linquere
mensas:

Jam veniet virgo; jam dicetur Hymenæus.

Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe!

PUELLÆ.

Cernitis, innuptæ, juvenes? consurgite contra: 6

Nimirum Cœtos ostendit Noctifer ignes.

Sic certe; viden' ut perneciter exsiluere?

Non temere exsiluere: canent, quod visere par
est.

Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe!

JUVENES.

Nona facilis nobis, æquales, palma parata est: 11

Adspicite, innuptæ secum ut meditata requirunt.
Non frustra meditantur: habent, memorabile
quod sit:

Nec mirum; totâ penitus quæ mente laborent.

190 Nos alio mentes, alio divisimus aures. 15

Jure igitur vincemur: amat victoria curam.

Quare nunc animos saltem committite vestros:

Dicere jam incipient; jam respondere decebit:

Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe!

PUELLÆ.

Hesperæ, qui cælo fertur crudelior ignis? 20

Qui natam possis complexu avellere matris,

Complexu matris retinentem avellere natam,

Et juveni ardenti castam donare puellam?

Quid faciant hostes capta crudelius urbe?

Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe!

JUVENES.

Hesperæ, qui cælo lucet jucundior ignis? 26

Qui desponsa tua firmes connubia flamma,

[Quæ] pepigere viri, pepigerunt ante parentes;

Nec junxere prius, quam se tuus extulit ardor.

Quid datur a Divis felici optatus hora? 30

Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe!

PUELLÆ.

Hesperus e nobis, æquales, abstulit unam.

* * * * *

Namque tuo adventu vigilat custodia semper.

Nocte latent fures, quos idem sæpe revertens,

Hesperæ, mutato comprehendis nomine eosdem. 35

JUVENES.

* * * * *

At lubet innuptis ficto te carpere questu.

Quid tum si carpant, tacita quem mente requi-
runt?

220 Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe!

PUELLÆ.

Ut flos in septis secretus nascitur hortis,

Ignotus pecori, nullo contusus aratro, 40

Quem mulecent auræ, firmat sol, educat imber:

Multa illum pueri, multa optavere puellæ:

Idem cum tenui carptus defloruit ungui,

Nulli illum pueri, nulla optavere puellæ:

Sic virgo, dum intacta manet, dum cara suis est.

Cum castum amisit polluto corpore florem, 46

Nec pueris jucunda manet, nec cara puellis.

Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe!

JUVENES.

Ut vidua in nudo vitis quæ nascitur arvo,

Numquam se extollit, nunquam nitens educat
uvam; 50

Sed, tenerum prono deflectens pondere corpus,

Jam jam contingit summum radice flagellum:

Hanc nulli agricola, nulli accolluere juveni:

At, si forte eadem est ulmo conjuncta marito,

Multi illam agricola, multi accolluere juveni: 55

Sic virgo, dum intacta manet, dum inculta se-
nescit

Cum par connubium maturo tempore adepta est,

Cara viro magis, et minus est invisâ parenti.

At tu ne pugna cum tali conjuge, virgo, 59

Non aequum est pugnare, pater qui tradidit ipse,

Ipse pater cum matre, quibus parere necesse est.

Virginitas non tota tua est: ex parte parentum
est:

Tertia pars patri data, pars data tertia matri;

Tertia tua est: noli pugnare duobus,

Qui genero sua jura simul cum dote dede-
runt. 65

Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe!

CARMEN LXIII.—*De Atye.*

Super alta vectus Atys celeri rate maria,
Phrygium nemus citato cupide pede tetigit,
Adiitque opaca silvis redimita loca Deæ:
Stimulatus ubi furenti rabie, vagus animi,
Devolvit illa acuta sibi pondera silice. 5
Itaque ut relicta sensit sibi membra sine viro,
Et jam recente terræ sola sanguine maculans,
Niveis citata cepit manibus leve typanum,
Typanum, tubam, Cybelle, tua, mater, initia:
Quatiensque terga tauri teneris cava digitis, 10
Canere hæc suis adorta est tremebunda comitibus:

Agite, ite ad alta, Gallæ, Cybeles nemora simul;

Simul ite, Dindymenæ dominae vaga pecora,
Aliena quæ petentes, velut exsules, loca,
Sectam meam exsecutæ, duce me, mihi comites,
Rapidum salum tulistis, truculentaque pelagi, 16
Et corpus evirastis Veneris nimio odio.

Hilarate heræ citatis erroribus animum.
Mora tarda mente cedat: simul ite, sequimini
Phrygiam ad domum Cybelles, Phrygia ad memora Deæ, 20

Ubi cymbalum sonat vox, ubi tympana reboant,
Tibicen ubi canit Phryx curvo grave calamo,
Ubi capita Mænades vi jaciunt hedetigerae,
Ubi sacra sancta acutis ululatus agitant,
Ubi suavit illa Divæ volitare vaga cohors; 25
Quo nos decet citatis celerare tripudiis.

Simul hæc comitibus Atys cecinit, notha mulier,

Thiasus repente linguis trepidantibus ululat;
Leve tympanum remugit; cava cymbala recrepant.

Viridem citus adit Idam properante pede chorus.
Furibunda simul, anhelans, vaga vadit, animi egens, 31

Comitata tympano Atys, per opaca nemora dux,
Veluti juvenca vitans onus indomita jugi.
Rapidæ ducem sequuntur Gallæ pede propero.

Itaque, ut domum Cybelles tetigere, lassulæ 35
Nimio e labore, somnum capiunt sine Cerere.
Piger his labante la ignore oculos sopor operit.
Abit in quiete molli ravidus furor animi.

Sed ubi oris auri Sol radiantibus oculis 39
Lustravit æthera album, sola dura, mare ferum,
Pepulitque noctis umbras vegetis sonipedibus;
Ibi Somnus excitum Atyn fugiens citus abiit:
Trepidantem cum recepit Dea Pasithea sinu.

Ita de quiete molli, rapida sine rabie,
Simul ipsa pectore Atys sua facta recoluit, 45
Liquidæque mente vidit sine quis, ubique foret;
Animo æstuante rursus reditum ad vada tetulit:
Ibi maria vasta visces lacrymantibus oculis,
Patriam allocuta voce est ita mesta miseriter:

Patria o mea creatrix! patria o mea genitrix!

Ego quam mihi cæc relinques, dominus ut herifugæ
Famuli solent, ad Idæ tetuli memora pedem; 52
Ut apud nivem et ferarum gelida stabula forem,
Et earum omnia adirem furibunda latibula:

Ubinam, aut quibus locis te positam, patria, rear?
Cupit ipsa pupula ad te sibi dirigere aciem, 56
Rabie fera carens dum breve tempus animus est.

Egone a mea remota hæc ferar in nemora domo?
Patria, bonis, amicis, genitoribus abero?

Abero foro, palaestra, stadio et gymnasiis? 60

Miser, ah miser, querendum est etiam atque etiam, anime.

Quod enim genus figuræ est, ego non quod habuerim?

Ego puer, ego adolescens, ego ephebus, ego puer,

Ego gymnasi fui flos; ego eram decus olei.

Mihi januæ frequentes, mihi limina tepida, 65

Mihi floridis corollis redimita domus erat,

Linquendum ubi esset orto mihi sole cubiculum.

Egone Deum ministra, et Cybeles famula forar?

Ego Mænas, ego mei pars, ego vir sterilis ero?

Ego viridis algida Idæ nive amicta loca colam?

Ego vitam agam sub altis Phrygiæ columinibus,

Ubi cerva silicultrix, ubi aper memorivagus? 72

Jam jam dolet, quod egi, jam jamque pœnitet.

Roseis ut huic labellis pulans sonitus abiit,

Geminas Deorum ad aures nova nuntia referens,

Ibi juncta juga resolvens Cybele leonibus, 76

Lævumque pectoris hostem stimulans, ita loquitur:

Agedum, inquit, age ferox, i: face ut hinc furoribus,

Face ut hinc furoris ictu, reditum in nemora ferat,

Mea libere nimis qui fugere imperia cupit. 80

Age, cæde terga cauda: tua verbera patere:

Face cuncto mugienti fremitu loca retonet:

Rutilam ferox torosa cervice quate juban.

Ait hæc minax Cybelle, religatque juga manu.

Ferus, ipse sese adhortans, rapidum incitat animum: 85

Vadit, fremit, refringit virgulta pede vago.

At ubi ultima albicantis loca litoris adiit,

Tenerumque vidit Atyn prope marmora pelagi,

Facit impetum. Ille demens fugit in nemora fera.

Ibi semper omne vitæ spatium famula fuit. 90

Dea, magna Dea, Cybelle, Didymi Dea domina,

Preclat a mea tuus sit furor omnis, hera, domo:

Alios age incitados, alios age rabidos.

CARMEN LXIV.—*Nuptiæ Pelei et Thetidos.*

Peliaco quondam prognatæ vertice pinus

Dicuntur liquidas Neptuni nâsse per undas

Phasidos ad fluctus, et fines Aetæos;

Cum lecti juvenes, Argivæ r. bora pubis,

Auratam optantes Colchis avertere pellem, 5

Ausi sunt vada salsa cita decurrere puppi,

Cæcula verrentes abiegnis aquora palmis;

Diva quibus, retinens in summis tibibus arces,

Ipsa levi fecit volitantem flamine currum,

Pinca conjungens inflexæ texta carinæ. 10

Illâ rudem cursu prima imbuat Amphitriten.

Quæ simul ac rostro ventosum proscindit æquor,

Tortaque remigio spumis incanuit unda;

Emergere feci candenti e gurgite vultus,

Æquorea monstrum Nereides admirantes; 15

Illeque, haudque alia, viderunt luce marinas

Morfales oculi nudato corpore nymphas,

Nutricum tenus exstantes e gurgite cano.

Tum Thetidis Peleus incensus fertur amore:

Tum Thetis humanos non desepxit hymenæos: 20

Tum Thetidi pater ipse jugandum Pelen sensit

O nimis optato sacrorum tempore nati

Herois, salvete, Deum genus! o bona mater!

Vos ego sape meo vos carmine compellabo:

Teque adeo eximie tædis felicibus aucte, 25

Thessalique columen Peleu, quoui Jupiter ipse,

Ipse suos Divum genitor concessit amores.

Tene Thetis tenuit pulcherrima Neptunem?

Tene suam Tethys concessit ducere nepem,

Oceanusque, mari totum qui amplectitur orbem?

Quæ simul optatæ finito tempore lucas 31
Advenere, domum conventu tota frequentat
Thessalia: oppletur lætanti regia cœtu:
Dona ferunt: præ se declarant gaudia vultu.
Deserit Scyros: linquunt Phthiotica Tempe,
Cranonisque domos, ac mœnia Larissæ: 36
Pharsalon cœiunt, Pharsalia tecta frequentant.
Rura colit nemo: mollescent colla juvenis:
Non humilis curvis purgatur vinea rastris:
Non glebam prono convellit vomere taurus: 40
Non falx attenuat frondatorum arboris umbram:
Squalida desertis robigo infertur aratris.

Ipsius at sedes, quacumque opulenta recessit
Regia, fulgenti splendent auro, atque argento.
Candet ebur solis; collucet pocula mensis: 45
Tota domus gaudet regali splendida gaza.
Pulvinar vero Divæ geniale locatur
Sedibus in mediis, Indo quod dente politum
Tincta tegit roseo conchylii purpura fuco.
Hæc vestis præcis hominum variata figuris, 50
Hæroum mira virtutes indicat arte.
Namque fluentisone prospectans litore Diæ
Thesea cedentem celeri cum classe tuctur
Indomitos in corde gerens Ariadna furoræ:
Necdum etiam scire, quæ visit, visere credit; 55
Utpote fallaci quæ tum primum excita somno
Desertam in sola miseram se cernit arena.
Immemor at juvenis fugiens pellit vada remis,
Irrita ventosæ linguens promissa procellæ:
Quem procul ex alga mœstis Minois ocellis, 60
Saxæ ut effligis læchantis prospicit Eux,
Præspicit, et magnis curarum fluctuat undis:
Non flavo retinens subtilem vertice mitram,
Non contexta levi velatum pectus amictu,
Non tereti strophio luctantes vincta papillas; 65
Omnia quæ, toto delapsa e corpore passim,
Ipsius ante pedes fluctus salis alludebant.
Sed neque tum mitræ, neque tum fluentis amic-
tibus

Illa vicem curans, toto ex te pectore, Theseu,
Foto animo, tota pendebat perditâ mente. 70
Ah misera! assiduus quam luctibus externavit
Spinosas Erycinæ serens in pectore curas
Illa tempestate, ferox quo tempore Theseus
Egressus curvis e litoribus Piræi
Attigit injusti regis Gortynia tecta. 75
Nam perhibent olim crudeli peste coactam
Androgeonæ pœnas exsolvere cædis,
Electos juvenes simul, et decus inuuptum,
Cecropiam solitam esse dapem dare Minotauro:
Quis angusta malis cum mœnia vexaretur, 80
Ipse suum Theseus pro caris corpus Athenis
Projicere optavit potius, quam talia Cretam
Funera Cæcropiæ ne funera portarentur.
Atque ita nave levi nitens ac lenibus auris
Magnanimum ad Minoa venit sedesque superbas.
Hunc simul ac cupido conspexit lumine virgo 86
Regia, quam suaves exspirans castus odores
Leotulus in molli complexu matris alebat;
(Qualis Eurotæ progignunt flumina myrtos,
Auræ distinctos educit verna colores.) 90
Non prius ex illo flagrantia declinavit
Lumina, quam cuncto concepit pectore flammam
Fœditus, atque imis exarsit tota medullis.
Heu! misere exagitans immitti corde furores,
Sancte puer, curis hominum qui gaudia misces, 95
Quæque regis Golgos, quæque Idalium frondo-
sum,
Qualibus incensam jactâstis mente puellam
Fluctibus, in flavo sæpe hospite suspirantem!

Quantos illa tulit languenti corde timores!
Quantum sæpe magis fulgore expalluit auri! 100
Cum, sævum cupiens contra contendere mon-
strum,
Aut mortem oppeteret Theseus, aut præmia lau-
dis.

Non ingrata, tamen frustra, munuscula Divis
Promittens, tacito suspendit vota labello. 104
Nam, velut in summo quatientem brachia Tauro
Quercum, aut conigeram sudanti corpore pinum,
Indomitus turbo, contorquens flamine robur,
Eruit; illa procul, radicibus exturbata,
Prona cadit, lateque et cominus obvia frangens;
Sic domito sævum prostravit corpore Theseus,
Nequidquam vanis jactantem cornua ventis. 111
Inde pedem sospes multa cum laude reflexit,
Errabunda regens tenui vestigia filo;
Ne labyrinthis e flexibus egredientem
Tecti frustraretur inobservabilis error. 115
Sed quid ego, a primo digressus carmine, plura
Commemoare? ut linquens genitoris filia vul-
tum,

Ut consanguineæ complexum, ut denique matris,
Quæ misera in nata flevit deperdita, læta
Omnibus his Thesei dulcem præoptarit amorem?
Aut ut vecta ratis spumosa ad litora Diæ? 121
Aut ut eam, tristi devinctam lumina somno,
Liquerit immemori discedens pectore conjux?
Sæpe illam perhibent ardenti corde furentem
Clarionas imo fudisse e pectore voces, 125
Ac tum præruptos tristem descendere montes,
Unde inciem in pelagi vastos protenderet æstus;
Tum tremulis salis adversas procurrare in undas,
Mollia nudate tollentem tegmina suræ;
Atque hæc extremis mœstam dixisse querelis,
Frigidulos udo singultus ore cientem: 131

Siccine me patriis avectam, perfide, ab oris,
Perfide, deserto liquisti in litore, Theseu?
Siccine discedens, neglecto numine Divûm,
Immemor, ah! devota domum perjurâ portas?
Nullane res potuit crudelis pectoris mentis 136
Consilium? tibi nulla fuit elementia præsto,
Immite ut nostri vellet miserescere pectus?
At non hæc quondam nobis promissa dedisti
Voce: mihi non hoc misera sperare jubebas;
Sed connubia læta, sed optatos hymenæos: 141
Quæ cuncta ærîi discerpunt irrita venti.
Jam jam nulla viro juranti femina credat;
Nulla viri præter sermones esse fideles:
Qui, dum aliquid cupiens animus prægestit apisci,
Nil metuunt jurare, nihil promittere parent:
Sed, simul ac cupida mentis satiata libido est,
Dicta nihil metuere, nihil perjurâ curant. 148
Certe ego te in medio versantem turbine leti
Lripui, et potius germanum amittere crevi, 150
Quam tibi fallaci supremo in tempore decessem.
Pro quo dilaceranda feris dabor alitibusque
Piræda, neque injecta tumulabor mortua terra.
Quænam te genuit sola sub rupe leana?
Quod mare conceptum spumantibus exspuit
undis? 155
Quæ Syrtis, quæ Scylla vorax, quæ vasta Cha-
rybdis,

Talia qui reddis pro dulci præmia vita?
Si tibi non cordi fuerant connubia nostra,
Sæva quod horrebas prisca præcepta parentis;
Attamen, in vestras potuisti ducere sedes, 160
Quæ tibi jucundo famularer serva labore,
Candida pernulcens liquidis vestigia lymphis,
Purpureave tuum consternens veste cubile.

Sed quid ego ignaris nequidquam conqueror a-
ris,

Externata malo, quæ nullis sensibus auctæ 165
Nec missas audire queunt, nec reddere voces?
Ille autem prope jam mediis versatur in undis;
Nec quisquam apparet vacua mortalis in alga.
Sic, nimis insultans extremo tempore, sæva
Fors etiam nostris invidit questibus aures. 170
Jupiter omnipotens, utinam ne tempore primo
Gnossia Cecropiæ tetigissent litora puppes;
Indomito nec dira ferens stipendia tauro
Perfidus in Cretam religasset navita funem;
Nec malus hic, celans dulci crudelia forma 175
Consilia, in nostris requiesset sedibus hospes!
Nam quo me referam? quali spe perditā nitar?
Idomeneiosne petam montes? at gurgite lato
Discernens ponti truculentum dividit æquor.
An patris auxilium sperem? quemne ipsa reliqui,
Respersum juvenem fraterna cæde secuta? 181
Conjugis an fido consoler memet amore?
Quine fugit lentos incurvans gurgite remos?
Præterea litus, nullo sola insula tecto:
Nec patet egressus, pelagi cingentibus undis. 185
Nulla fugæ ratio, nulla spes: omnia muta,
Omnia sunt deserta: ostentant omnia letum.
Non tamen ante mihi languescunt lumina morte,
Nec prius a fesso secedent corpore sensus, 189
Quam justam a Divis exposcam prodita multam,
Cælestiumque fidem postrema comprecere hora.
Quare facta virum multantes vindice pœna
Eumenides, quibus angineo redimita capillo
Frons expirantes præportat pectoris iras,
Huc huc adventate, meas audite querelas, 195
Quas ego (væ misera!) extremis proferre me-
dullis

Cogor, inops, ardens, amenti cæca furor.
Quæ quoniam vere nascuntur pectore ab imo,
Vos nolite pati nostrum vaneescere luctum:
Sed, quali solam Theseus me mente reliquit, 200
Tali mente, Deæ, funestet seque suosque.

Hæc postquam mæsto profudit pectore voces,
Supplicium savis exposcens anxia factis;
Annuit invicto Cælestium numine rector, 204
Quo 'unc et tellus, atque horrida contremuerunt
Æquo 'a, concussisque micantia sidera mundus.
Ipse autem cæca mentem caligine Theseus
Consitus, obliito dimisit pectore cuncta,
Quæ mandata prius constanti mente tenebat:
Dulcia nec mæsto sustollens signa parenti, 210
Sospitem et creptum se ostendit visere portum.
Namque ferunt olim classi cum mœnia Divæ
Linguentem natum ventis concrederet Argæus,
Talia complexum juveni mandata dedisse:

Nate, mihi longa jucundior unice vita, 215
Nate, ego quem in dubios cogor dimittere casus,
Reddite in extremæ nuper mihi fine senectæ,
Quandoquidem fortuna mea, ac tua fervida virtus
Eripit invito mihi te, quæ languida nondum
Lumina sunt nati cara saturata figura; 220
Non ego te gaudens lætanti pectore mittam,
Nec te ferre sinam Fortunæ signa secundæ:
Sed primum multas expromam mente querelas,
Canitum terra atque infuso pulvere fœdans:
Inde infecta vago suspendam lineæ malo, 225
Nostros ut luctus, nostræque incendia mentis
Carbasus obscura dicat ferrugine Ibera.
Quod tibi si sancti concesserit incola Itoni,
(Quæ nostrum genus ac sedes defendere fretis
Annuit) ut tauri respergas sanguine dextram; 230
Tum vero facito, ut memori tibi condita corde

Hæc vigeant mandata, nec ulla obliteret ætas:
Ut, simul ac nostros invisent lumina colles,
Funestam antennæ deponant undique vestem.
Candidaque intorti sustollant vela rudentes, 235
Lucida qua splendent summi carchesia mali:
Quamprimum cernens ut lætâ gaudia mento
Agnoscam, cum te reducem ætas prospera sistet.

Hæc mandata prius constanti mente tenentem
Thesea, cœu pulsæ ventorum flamine nubes 240
Aërium nivei montis liquere cacumen.
At pater, ut summa prospectum ex arce petebat,
Anxia in assiduos absumens lumina fletus,
Cum primum inflati conspexit lineæ veli,
Præcipientem sese scopulorum e vertice jecit, 245
Amissum credens inniiti Thesea fato.
Sic funesta domus ingressus tecta paternæ
Morte ferox Theseus, qualem Minoidi luctum
Obtulerat, mente immemori talem ipse recepit.
Quæ tum prospectans cedentem mæsta carinam,
Multiplices animoolvebat saucia curas. 251
At parte ex alia florens volitabat Iacchus,
Cum thiaso Satyrorum, et Nysigenis Silenis,
Te querens, Ariadna, tuoque incensus amore;
Qui tum alacres passim lymphata mente furebant,
Evæ bæcchantes, Evæ, capita inflectentes. 256
Horum pars tecta quatiēbant cuspidē thyrsos;
Pars e divulso raptalant membra juveneo;
Pars sese tortis serpentibus incegebant;
Pars obscura cavis celebrabant orgia cistis, 260
Orgia, quæ frustra cupiunt audire profani:
Plangebant alii proceris tympana palmis,
Aut tereti tenues tinnitus ære ciebant.
Multis raucisonos efflabant cornua bombos,
Barbaraque horribili stridebat tibia cantu. 265
Talibus amplifice vestis decorata figuris
Pulvinar complexa suo velabat amictu.

Quæ postquam cupide spectando Theseala pubes
Expleta est, sanctis cœpit decedere Divis.
Hic qualis flatu placidum mare matutino 270
Horrificans Zephyrus proclivas incitat undas,
Aurora exoriente, vagi sub lumina solis;
Quæ tarde primum clementi flamine pulsæ
Procedunt, leni resonant plangore cachiini:
Post, vento crescente, magis magis increbrescunt,
Purpureaque procul nantes a luce refulgent: 276
Sic tum vestibuli linquentes regia tecta,
Ad se quisque vago passim pede discedebant.
Quorum post abitum, princeps, e vertice Peli
Advenit Chiron portans silvestria dona: 280
Nam quotcumque ferunt campi, quos Theseala
magnis

Montibus ora creat, quos propter fluminis undas
Aura parit flores tepidi fecunda Favoni,
Hos indistinctis plexos tulit ipse corollis,
Quis permulsa domus jueundo risit odore. 285
Confestim Peneos adest, viridiantia Tempe,
Tempe, quæ silvæ cingunt superimpendentes,
Mnemonidum, linquens, doctis celebranda cho-
reia,

Non vacuus: namque ille tulit radicibus altas
Fagos, ac recto proceras stipite laurus, 290
Non sine nutanti platano, lentaque sorore
Flammati Phaëthontis, et aëria cupressu:
Hæc circum sedes late contexta locavit,
Vestibulum ut molli velatum fronde vireret.
Post hunc consequitur sollerti corde Prometheus,
Extenuata gerens veteris vestigia pœnæ, 296
Quam quondam silici restrictis membra catena
Persolvit, pendens e verticibus præruptis.
Inde pater Divum sancta cum conjuge natisque

Advenit cœlo, te solum, Phœbe, relinquens, 300
Unigenamque simul cultricem montibus Idri:
Pelœa nam tecum pariter soror adspersa est,
Nec Thetidis tædas voluit celebrare jugales.
Qui postquam niveos flexerunt sedibus artus,
Largæ multiplici constructæ sunt dapē mensæ; 305
Cum interea, infirmo quantentes corpora motu,
Veridicos Parcæ cœperunt edere cantus.
Illi corpus tremulum complectens undique quer-
cus,

Camilla purpurea quam Tyro incinxerat ora:
At roseo nivæa residebant vertice vittæ, 310
Æternumque manus carpebant rite laborem.
Læva colum molli lana retinebat amictum:
Dextera tum leviter deducens fila supinis
Formabat digitis; tum prono in pollice torquens
Libratum toreti versabat turbine fusum: 315
Atque ita decerpens aqualit semper opus dens,
Lanæque aridulis hærebant morsa labellis,
Quæ prius in levi fuerant exstantia filo.
Ante pedes autem candentes mollia lanæ
Vellera virgati custodibant calathæci. 320
Ille tum clariora pellentes vellera voce,
Talia divino fuderunt crinine fata,
Carmine, perfiliæ quod post nulla arguet ætas:
O deus eximium magnis virtutibus augens.
Emathia tutamen opis, clarissime nato! 325
Accipe, quod læta tibi pandunt luce sorores,
Veridicum orachum: sed vos, quæ fata sequuntur,
Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.

Adveniet tibi jam portans optata maritis, 329
Hesperus: adveniet fanato cum sidere conjux,
Quæ tibi flexanimo mentem perfundat amore,
Languidulosque parem tecum conjungere somnos.
Lævia substernens robusto brachia collo.
Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.

Nalla domus tales unquam contexit amores:
Nullus amor tali conjunxit federe amantes, 336
Quibus adest Thetidi, qualis concordia Peleæ.
Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.

Nascetur vobis expertis terroris Achilles,
Hostibus haud tergo, sed forti pectore notus:
Qui, persæpe vago victor certamine cursus, 341
Flamma prævertet celeris vestigia cervæ.
Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.

Non illi quisquam bello se conferet heros,
Cum Phrygiæ Teucri manabunt sanguine rivi;
Troicæque obsidens longinquo mœnia bello 346
Perjuri Pelopis vastabit tertius hæres.

Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.
Illius egregias virtutes claque facta
Sæpe fateguntur natorum in funere matres; 350
Cum in cinerem canos solvent a vertice crines,
Patriæque infirmis variabunt pectora palmis.
Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.

Namque velut densas prosternens ultor aristas
Sole sub ardenti flavientia demetit arva, 355
Projugum infesto prosternet corpora ferro.
Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.

Testis erit magnis virtutibus unda Scamandri,
Quæ passim rapido diffunditur Hellesponto:
Quous iter casis angustans corporum acervia,
Alta tepefaciet permixta flumina cæde. 361
Currit, ducentes subtemina, currite, fusi.

Deusque testis erit morti quoque delicta præda,
Cum teres, excelso conservatum aggere, bustum
Excipiet niveos percussæ virginis artus. 365
Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.

Nam, simul ac fœsis dederit fors copiam
Achivis

Urbis Dardaniæ Neptunia solvere vincula,
Alta Polyxenia mædæfent cæde sepulcra;
Quæ velut ancipiti succumbens victima ferro
Projiciet truncum submisso poplite corpus. 371
Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.

Quare agite, optatos animi conjungite amores;
Accipiat conjux felici fudere Divam:
Dedatur cupido jamdudum nupta marito. 375
Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.
Non illam nutrix orienti luce revisens,
Hesternum collum poterit circumdare filo.

Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.
Auxia nec mater, discordis mæsta puella 380
Secubita, caros mittit sperare nepotes.

Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.
Talia profantes quondam, felicia Pelei
Carmina divino cecinerunt ordine Parcæ.
Præsentens namque ante domos invicere castas 385
Sapius, et sese mortali ostendere cœtu
Cæchæolæ, nondum sprete pietate, solebant.

Sæpe pater Divum templo in fulgente revisens
Annua, cum festis venissent sacra diebus,
Conspexit terra centum procurrare currus. 390

Sæpe vagus Liber Parnassi vertice summo
Thyadæ effusus evanes crinibus egit:
Cum Delphi tota certatim ex urbe ruentes
Acciperent laeti Divum fumantibus aris.

Sæpe in letifero belli certamine Mavors, 395
Aut rapidi Tritonis heræ, aut Rhamnusia virgo,
Armatas hominum est præsens hortata cater-
vas.

Sed postquam tellus scelere est imbuta nefas lo,
Justitiamque omnes cupida de mente fugarunt;
Perfudere manus fraterno sanguine fratres; 400
Destitit extinctus natus lugere parentes;

Optavit genitor primævis funera nati,
Liber ut innuptæ poteretur flore novæcæ;
Ignavo mater subterfugens se impia nato,
Impia non verita est Divos scelere penates; 405

Omnia fanda, nefanda, malo permixta furore,
Justitiam nobis mentem avertere Deorum.
Quare nec tales dignantur visere cœtus,
Nec se contingi patiuntur lumine claro.

CARMEN LXV.—*Ad Hortatulum.*

Etsi me assiduæ confectum cura dolore
Sexcent at doctis, Hortale, virginibus;
Nec potis est dulces Musarum expromere fœtus

Meus animi; tantis fluctuat ipsa malis;
Nanque meci nuper Lethæo gurgite fratris 5
Pallidum manans alluit unda pedem;
Trois Rhæto quem subter litore tellus

Ereptum nostris obliterat ex oculis.
[Alloquitur? audierone unquam tua facta loquen-
tum?]

Nanquam ego te vita, frater, amabilior, 10
Adspiciam posthæc? at certe semper amabo,
Semper mæsta tua carmina morte canam;
Qualis sub densis ramorum concinit umbris

Paulias, assumpti fata gemens Ityli.
Sed tamen in tantis mæroribus, Hortale, mitto
Hæc expressa tibi carmina Battiaæ; 16

Ne tua dicta vagis nequidquam credita ventis
Effluxisse meo forte putes animo:

Ut missum sponsi furtivo munere malum
Procurrit casto virginis ex gremio, 20

Quod, miseræ oblitæ molli sub veste locatum,
Dum adventu matris prosilii, excutitur;

Atque illud prono præcepit agitur decursu;
Huic manat tristi conscius ore rubor.

CARMEN LXVI.—*De Coma Berenices.*

Omnia qui magni dispexit lumina mundi,
 Qui stellarum ortus comperit atque obitus:
 Flammeus ut rapidi solis nitor obscuretur,
 Ut cedant certis sidera temporibus,
 Ut Trivium furtim sub Latmia saxa relegans 5
 Dulcis amor gyro devocet aërio:
 Idem me ille Conon cœlesti lumine vidit
 E Bereniceo vertice cæsariem
 Fulgentem clare: quam multis illa Deorum,
 Lævia protendens brachia, pollicita est, 10
 Qua rex tempestate, novo auctus hymenæo,
 Vastatum fines ierat Assyrios,
 Dulcia nocturnæ portans vestigia rixæ,
 Quam de virginis gesserat exuviis.
 Estne novis nuptis odio Venus? anne parentum 15
 Frustrantur falsis gaudia lacrymulis,
 Thertim thalami quas intra limina fuerunt?
 Non, ita me Divi, vera gemunt, juerint.
 Id mea me multis docuit regina querelis,
 Invisente novo prælia torva viro. 20
 Ut tu nunc orbum luxu deserta cubile,
 Et fratris cari flebile discidium!
 Quam penitus mœstas exedit cura medullas!
 Ut tibi nunc toto pectore sollicitæ
 Sensibus ereptis mens excidit! Atqui ego certe
 Cognorain a parva virgine magnanimitatem. 26
 Anne bonum oblita es facinus, quo regium
 adcepta es
 Conjugium, quod non fortior ausit alis?
 Sed tum, mœsta virum mittens, quæ verba
 locuta es!
 Jupiter! ut tristi lumina sæpe manu! 30
 Quis te mutavit tantus Deus? an quod amantes
 Non longe a caro corpore abesse volunt?
 Atque ibi me cunctis pro dulci conjuge Divis,
 Non sine taurino sanguine, pollicita es, 34
 Si redditum tetulisset is haud in tempore longo, et
 Captam Asiam Aegypti finibus adjiceret.
 Quis ego pro factis cœlesti reddita cœtu,
 Pristina vota novo munere dissolio.
 Invita, o regina, tuo de vertice cessi,
 Invita: adjuro teque tuumque caput, 40
 Digna ferat, quod siquis inaniter adjuravit:
 Sed qui se ferro postulet esse parem? [in oris
 Ille quoque eversus mons est, quem maximum
 Prognies Thiaæ clara supervehitur,
 Cum Medi peperere novum mare, cumque ju-
 ventus 45
 Per medium classi barbara navit Athon.
 Quid facient crines, cum ferro talia cedant?
 Jupiter! ut Chalybeon omne genus percat,
 Et qui principio sub terra quærere venas
 Institit, ac ferri fingere duritiam! 50
 Abjunctæ paulo ante comæ mea fata sorores
 Lugebant, cum se Memnonis Æthiopis
 Unigena, impellens nutantibus aëra pennis
 Obtulit Arsinoës Chloridos alces equus;
 Isque per ætherias me tollens avolat auras, 55
 Et Veneris casto collocat in gremio.
 Ipsa suum Zephyritis eo famulum legarat,
 Grata Canopeis in lora licitoribus.
 Scilicet in vario ne solum limite cœli
 Ex Ariadnæis aurea temporibus 60
 Fixa corona foret; sed nos quoque fulgeremus
 Devotæ flavi verticis exuviae.
 Uvidulam a fletu cedentem ad templum Deum me
 Sidus in antiquis Diva novum posuit.
 Virgine et sævi contingens namque Leonis 65

Lumina, Callisto juncta Lycaonæ
 Vektor in occasum, tardum dux ante Boöten,
 Qui vix sero alto mergitur Oceano.
 Sed quamquam me nocte prenuunt vestigia Ili-
 um,
 Luce antem canæ Tethyi restitutor; 70
 (Pace tua fari hæc liceat, Rhamnusia virgo;
 Namque ego non ullo vera timore tegam,
 Non si me infestis discerpant sidera dictis,
 Condita quin veri pectoris evoliam)
 Non his tam lætor rebus, quam me abfore semper,
 Abfore me a domine vertice discrucior: 76
 Quicū ego, dum virgo quondam fuit, omnibus
 [explens]
 Unguentis, una millia multa bibi.
 Nunc vos, optato quas junxit lumine tæda,
 Non prius unanimis corpora conjugibus 80
 Tradite, nudantes rejecta veste papillas,
 Quam jucunda mihi munera libet onyx;
 Vester onyx, casto petitis quæ jura cubili.
 Sed, quæ se impuro dedit adulterio,
 Illius, ah! mala dona levis bibat irrita pulvis:
 Namque ego ab indignis præmia nulla peto. 86
 Sic magis, o nuptæ, semper concordia vestras,
 Semper amor sedes incolat assiduas.
 Tu vero, regina, tuens cum sidera Divam,
 Placabis festis luminibus Venerem, 90
 Sanguinis expertem, non votis esse tuam me,
 Sed potius largis effice muneribus.
 Sidera cur retinent? utinam coma regia fiam:
 Proximus Hydrochœbi fulgeret Orion.

CARMEN LXVII.—*Ad Januam Mæchæ ejusdam.*

CATULLUS.

O dulci jucunda viro, jucunda parenti,
 Salve! teque bonâ Jupiter auctet ope,
 Janua, quam Balbo dicunt servisse benigne
 Olim, cum sedes ipse senex tenuit;
 Quamque ferunt rursus voto servisse maligno, 5
 Postquam est porrecto facta marita sene.
 Dic agendum nobis, quare mutata feraris
 In dominum veterem deseruisse fidem.

JANUA.

Non, ita Cæcilio placeam, quoi tradita nunc sum,
 Culpa mea est, quamquam dicitur esse mea. 10
 Nec peccatum a me quisquam pote dicere quid-
 quam:

Verum isti populo janua quidque facit;
 Qui, quacumque aliquid reperitur non bene
 factum,
 Ad me omnes clamant: Janua, culpa tua est.

CATULLUS.

Non istuc satis est uno te dicere verbo; 15
 Sed facere, ut quisvis sentiat et videat.

JANUA.

Qui possum? nemo quærit, nec scire laborat.

CATULLUS.

Nos volumus: nobis dicere ne dubita.

JANUA.

Primum igitur, virgo quod fertur tradita nobis,
 Falsum est. Non illam vir prior attigerat, 20
 Languidior tenera quoi pendens sricula beta
 Nunquam se medium sustulit ad tunicam:
 Sed pater illius nati violasse cubile
 Dicitur, et miseram conscelerasse domum;
 Sive quod impia mens cæco flagrabat amore, 25
 Seu quod iners sterili semine natus erat;
 Et quærendum unde unde foret nervosius illud,
 Quod posset zonam solvere virgineam.

CATULLUS.

Egregium narras mira pietate parentem,
Qui ipso sui nati minxerit in gremium. 30

JANUA.

Atqui non solum hoc se dicit cognitum habere
Brixia, Cyenæ supposita speculæ,
[Flavus quam molli percurrit flumine Mela,
Brixia, Veronæ mater amata meæ;]
Sed de Postumio, et Corneli narrat amore, 35
Cum quibus illa malum fecit adulterium.
Dixerit hic aliquis: "Qui tu istæ, janua, nōsti,
Quoi nunquam domini limine abesse licet,
Nec populum auscultare; sed, huic suffixa tigillo,
Tantum operire soles, aut aperire domum?"
Sæpe illam audivi furtiva voce loquentem 41
Solam cum ancillis hæc sua flagitia,
Nominē dicentem, quos diximus; utpote quæ mi
Speraret nec linguam esse, nec auriculam.
Præterea addebat quendam, quem dicere nolo
Nominē, ne tollat rubra supercilia. 46
Longus homo est, magnas quoque lites intulit olim
Falsum mendaci ventre puerperium.

CARMEN LXVIII.—*Ad Manlium.*

Quod mihi, fortuna casuque oppressus acerbo,
Conscriptum hoc lacrymis mittis epistolium,
Naufragum ut eiection spumantibus aquoribus
undis
Sublevem, et a mortis limine restituum;
Quem neque sancta Venus molli requiescere
nomo 5
Desertum in lecto carilibe perpetitur;
Nec veterum dulci scriptorum carmine Musæ
Oblectant, cum mens anxie pervigilat:
Id gratum est mihi, me quoniam tibi ducis
amicum,
Muneraque et Musarum hinc petis et Veneris.
Sed tibi ne mea sint ignota incommoda, Manli, 11
Neu me odisse putes hospitis officium;
Accipe, quis inerser fortune fluctibus ipse,
Ne amplius a misero dona bentia petas.
Tempore quo primum vestis mihi tradita pura est,
Jucundum cum ætas florida ver ageret, 16
Multa satis lusi: non est Dea nescia nostri,
Quæ dulcem curis miscet amaritatem.
Sed totum hoc studium luctu fraterna mihi mors
Abstulit. O misero frater adempte mihi! 20
Tu mea, tu moriens fregisti commoda, frater:
Tecum una tota est nostra sepulta domus:
Omnia tecum una perierunt gaudia nostra,
Quæ tuus in vita dulcis alebat amor.
Quojus ego interitu tota de mente fugavi 25
Hæc studia, atque omnes delicias animi.
Quare, quod scribis, "Veronæ turpe Catullo
Esse, quod hic quisquis de meliore natallo
Frigida deserto tepefecit membra cubili:"
Id, Manli, non est turpe; magis miserum est.
Ignoscere igitur, si, quæ mihi luctus ademuit, 31
Hæc tibi non tribuo munera, cum nequeo.
Nam, quod scriptorum non magna est copia
apud me,
Hoc fit, quod Romæ vivimus: illa domus;
Illa mihi sedes, illic mea carpitur ætas: 35
Huc una ex multis capsula me sequitur.
Quod cum ita sit, nolim statuas, nos mente ma-
ligna
Id facere, aut animo non satis ingenuo,
Quod tibi non utriusque petiti copia facta est:
Ulro ego deferrem, copia siqua foret. 40
Non possum reticere, Deæ, quæ Manlius in re

Juverit, aut quantis juverit officiis;
Ne fugiens sæclis obliviscentibus ætas
Illius hoc cæca nocte tegat studium.
Sed dicam vobis: vos porro dicite multis 43
Millibus, et facite hæc charta loquatur anus.

Notescatque magis mortuus, atque magis,
Ne teneum texens sublimis aranea telam
Deserto in Manli nomine opus faciat. 50
Nam mihi quam dederit duplex Amathusia cu-
ram
Scitis, et in quo me corruerit genere:
Cum tantum arderem, quantum Trinacria rupes,
Lymphaque in Cæta's Malia Thermopylis;
Mæsta neque assiduo tabescere lumina fletu 55
Cessarent, tristisque imbre madere genæ.
Qualis in aëri pellucens vertice montis
Rivus muscoso prosiliit e lapide,
Qui cum de prona præceps est valle volutus,
Per medium densi transit iter populi, 60
Dulce viatori lasso in sudore levamen,
Cum gravis exustos æstus hinculat agros:
Ac veluti nigro jactatis turbine naptis
Lenius adspirans aura secunda venit,
Jam præce Pollucis, jam Castoris, implorata: 65
Tale fuit nobis Manlius auxilium.
Is clausum lato patefecit limite campum,
Isque domum nobis, isque dedit dominam,
Ad quam communes exerceceramus amores,
Quo mea se molli candida Diva pede 70
Intulit, et trito fulgentem in lumine plantam
Inuixa, arguta constitit in solea:
Conjugis ut quondam flagrans advenit amore,
Protelacum Laodamia domum,
Inceptum frustra, nondum cum sanguine sacro 75
Hostia culestes pacificasset heros.
Nol mihi tam valde placeat, Rhamnusia virgo,
Quod temere invitis suscipiatur heris.
Quam jejuna pium desideret ara cruorem,
Docta est amisso Laodamia viro; 80
Conjugis ante coacta novi dimittere collum,
Quam veniens una atque altera rursus hiems
Noctibus in longis avidum saturasset amorem,
Posset ut abrupto vivere conjugio;
Quod scibant Pare e non longo tempore abesse,
Si miles muros isset ad Iliaeos. 86
Nam tum Helene raptu primores Argivorum
Cæperat ad sese Troja cingere viros:
Troja nefas, commune sepulcrum Europæ
Asiaeque,
Troja virum et virtutum omnium acerba cinis;
Quæ nempe et nostro letum miserabile fratri 91
Attulit: heu misero frater adempte mihi!
Heu misero fratri jucundum lumen ademptum!
Tecum una tota est nostra sepulta domus:
Omnia tecum una perierunt gaudia nostra, 95
Quæ tuus in vita dulcis alebat amor:
Quem nunc tam longe, non inter nota sepulcra,
Nec prope cognatos compositum cineres,
Sed Troja obscena, Troja infelice sepultum
Detinet extremo terra aliena solo: 100
Ad quam tum properans fertur simul undique
pubes
Græca penetrales descruisse focos,
Ne Paris abducta gavisus libera mœcha
Otia pacato degeret in thalamo.
Quo tibi tum casu, pulcherrima Laodamia, 105
Ereptum est vita dulcius atque anima
Conjugium: tanto te absorbens vortice amoris
Æstus in abruptum detulerat barathrum;

Quale ferant Graii Pheneum prope Cylleum
 Siocare emulsa pingue palude solum, 110
 Quod quondam cassis montis foliosae medullis
 Audit falsiparens Amphitryoniades,
 Tempore quo certa Stymphalia monstra sagitta
 Perculit, imperio deterioris heri;
 Pluribus ut cœli tereretur janua Divis, 115
 Hebe nec longa virginitate fuit.
 Sed tuus altus amor barathro fuit altior illo,
 Qui tunc indomitam ferre jugum docuit.
 Nam neque tam carum confecto ætate parenti
 Una caput seri nata nepotis alit: 120
 Qui, cum divitiis vix tandem inventus avertis
 Nomen testatas intulit in tabulas,
 Impia derisi gentilis gaudia tollens,
 Suscitavit a cano vulturium capite.
 Nec tantum niveo gavisus est ulla columbo 125
 Compar: quæ multo dicitur improbius
 Oscula mordenti semper decerpere rostro;
 Quamquam præcipue multivola est mulier.
 Sed tu horum magnos vicisti sola furores,
 Ut semel es flavo conciliata viro: 130
 Aut nihil, aut paulo quovis concedere digna,
 Lux mea se nostrum contulit in gremium.
 Quam circumcursans hinc illinc sæpe Cupido
 Fulgebat crocina candidus in tunica.
 Que tamen etsi uno non est contenta Catullo, 135
 Rara verecunda furta forenus heræ,
 Ne nimium sinus stultorum more molesti.
 Sæpe etiam Juno, maxima cælicolum,
 Conjugis in culpa flagravat quotidiana,
 Noceans omnivoli pluma furta Jovis. 140
 Atqui nec Divis homines componier requiem est.
 Ingratum tremuli tolle parentis onus.
 Nec tamen illa mihi, dextra deducta paternæ,
 Fragrantem Assyrio venit odore domum:
 Sed furtiva dedit mira munuscula nocte, 145
 Ipsius ex ipso denta viri gremio.
 Quare illud satis est, si nobis is datur unus,
 Quem lapide illa diem candidiore notat.
 Hoc tibi, quod potui, confectum carmine munus
 Pro multis, Manli, redditur officiis: 150
 Ne vestrum scabra tangat robigine nomen
 Hæc atque illa dices, atque alia, atque alia.
 Huc addent Divi quam plurima, quæ Themis olim
 Antiquis solita est munera ferre piis.
 Sitis felices et tu simul et tua vita, 155
 Et domus ipsa, in qua lusimus, et domina:
 Et qui principio nobis te tradidit, a quo
 Sunt primo nobis omnia nata bona:
 Et longe ante omnes, mihi quæ me carior ipso est,
 Lux mea: qua viva vivere dulce mihi est. 160

CARMEN LXXIX.—*Ad Rufum.*

Noli admirari, quare tibi femina nulla,
 Rufe, velit tenerum supposuisse femur:
 Non ullam raræ labefactes munere vestis,
 Aut pelluciduli deliciis lapidis.
 Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur 5
 Valle sub alarum trux habitare caper.
 Hunc metuunt omnes: neque mirum; nam mala
 valde est
 Bestia, nec quicum bella puella cubet.
 Quare aut crudelem nasorum interfice pestem,
 Aut admirari desine, cur fugiunt. 10

CARMEN LXX.—*De Inconstantia femineæ Amoris.*

Nulli se dicit mulier mea nubere malle,
 Quam mihi: non si se Jupiter ipse petat.

Dicit: sed mulier cupido quod dicit amanti,
 In vento et rapida scribere oportet aqua.

CARMEN LXXI.—*Ad Virronem.*

Siquoi, Virro, bono sacer alarum obstitit hircus,
 Aut siquem merito tarda podagra secat:
 Amulus iste tuus, qui vestrum exeret amorem,
 Mirifice est a te tactus utrumque malum.
 Nam, quoties fuit, toties ulciscitur ambo: 5
 Illam affligit odore, ipse perit podagra.

CARMEN LXXII.—*Ad Lesbiam.*

Dicebas quondam, solum te nosse Catullum,
 Lesbia: nec præ me velle tenere Jovem.
 Dilexi tum te, non tantum ut volgas amicum,
 Sed pater ut natos diligit et generos.
 Nunc te cognovi. Quare, etsi impensius uror, 5
 Multo mi tamen es vilior et levior.
 Qui potis est? inquis. Quod amantem injuria
 talis
 Cogit amare magis, sed bene velle minus.

CARMEN LXXIII.—*In Ingratum.*

Desine de quoquam quidquam bene velle mereri,
 Aut aliquem fieri posse putare pium.
 Omnia sunt ingrata: nihil fecisse benigne est:
 Immo etiam tædet, tædet obestque magis: 4
 Ut mihi, quem nemo gravius nec acerbius urget,
 Quam modo qui me unum atque unicui amicum
 habuit.

CARMEN LXXIV.—*In Gellium.*

Gellius audierat patrum objurgare solere,
 Siquis delicias diceret, aut faceret.
 Hoc ne ipsi accideret, patri perdepsit ipsam
 Uxorem, et patrum reddidit Harpocratem.
 Quod voluit, fecit: nam, quamvis inrumet ip-
 sum
 Nunc patrum, verbum non faciet patrum.

CARMEN LXXV.—*Ad Lesbiam.*

Nulla potest mulier tantum se dicere amatam
 Vere, quantum a me, Lesbia, amata, mea, es.
 Nulla fides ullo fuit unquam fœdere tanta,
 Quanta in amore tuo ex parte reperta mea est.
 Nunc est mens adducta tua, mea Lesbia, culpa, 5
 Atque ita se officio perdidit ipsa pio,
 Ut jam nec bene velle queam tibi, si optima fias,
 Nec desistere amare, omnia si facias.

CARMEN LXXVI.—*Ad Scipium.*

Siqua recordanti benefacta priora voluptas
 Est homini, cum se cogitat esse pium,
 Nec sanctam violasse fidem, nec fœdere in ullo
 Divum ad fallendos numine abusum homines;
 Multa parata manent in longa ætate, Catulle,
 Ex hoc ingrato gaudia amore tibi.
 Nam, quæcumque homines bene quoquam aut
 dicere possunt,
 Aut facere, hæc a te dictaque factaque sunt;
 Omnia quæ ingrata perierunt credita menti.
 Quare jam te cur amplius exerceas? 10
 Quin te animo obfirmas, teque istinc usque re-
 ducis,
 Et, Dis invitis, destinis esse miser?
 Difficile est longum subito deponere amorem:
 Difficile est: verum hoc qualubet efficias.
 Una salus hæc est; hoc est tibi pervincendum.
 Hoc facies, sive id non pote, sive pote. 16
 O Di, si vestrum est misereri, aut si quibus un-
 quam

Extrema jam ipsa in morte tulistis opem;
 Me miserum adspicite; et, si vitam puriter egi,
 Eripite hanc pestem perniciemque mihi, 20
 Quæ mihi subrepens imos, ut torpor, in artus
 Expulsi ex omni pectore lætitiæ.
 Non jam illud quero, contra ut me diligat illa.
 Aut, quod non potis est, esse pudica velit:
 Ipse valere opto, et tetrum hunc deponere mor-
 bum. 25
 O Di, reddite mi hoc pro pietate mea.

CARMEN LXXXVII.—*Ad Rufum.*

Rufe, mihi frustra ac nequidquam credite amice,
 Frustra? immo magno cum prætio atque malo;
 Siccine subrepsi mi, atque, intestina perurens,
 Mi misero eripuisti omnia nostra bona?
 Eripuisti. Heu! heu nostræ crudele venenum 5
 Vitæ! heu! heu nostræ potis amicitie!

CARMEN LXXXVIII.—*De Gallo.*

Gallus habet fratres, quorum est lepidissima
 conjux
 Alterius, lepidus filius alterius
 Gallus homo est bellus: nam dulces jungit
 amores,
 Cum puero ut bello bella puella cubet.
 Gallus homo est stultus, nec se videt esse mari-
 tum, 5
 Qui patruus patrui monstret adulterium.
 Sed nunc id doceo, quod pure impura puella
 Suavia conjunxit spuræ saliva tua.
 Verum id non impune ferēs: nam te omnia
 scæla
 Noscent, et qui sis fama loquetur anus. 10

CARMEN LXXXIX.—*In Lesbium.*

Lesbius est pulcher: quidni? quem Lesbia malit,
 Quam te cum tota gente, Catulle, tua.
 Sed tamen hic pulcher vendat cum gente Catul-
 lum,
 Si tria notorum suavia reppererit.

CARMEN LXXX.—*Ad Gellium.*

Quid dicam, Gelli, quare rosea ista labella
 Hiberna sunt candidiora nive,
 Mane domo cum exis, et cum te octava, quiete
 E molli, longo suscitât hora die?
 Nescio quid certe est. An vere fama susurrat, 5
 Grandia te mediis tenta vorare viri?
 Sic certe clamant Virronis rupta miselli
 Illa, et emulso labra notata sero,

CARMEN LXXXI.—*Ad Juventium.*

Nemone in tanto potuit populo esse, Juventi,
 Bellus homo, quem tu obligere inciperes:
 Præterquam iste tuus moribunda a sede Pisauri
 Hospes, inaurata pallidior statua?
 Qui tibi nunc cordi est, quem tu præponere nobis
 Audes. Ah! nescis, quod facinus facias. 6

CARMEN LXXXII.—*Ad Quintium.*

Quinti, si tibi vis oculos debere Catullum,
 Aut aliud, siquid carius est oculis:
 Eripere ei noli, multo quod carius illi
 Est oculis; siqui carius est oculis.

CARMEN LXXXIII.—*In Maritum Lesbiam.*

Lesbia mi, præsentem viro, mala plurima dicit:
 Hoc tibi fatuo maxima lætitia est.
 Male, nihil sentis. Si nostri oblita taceret,

Sana esset: quod nunc gannit et obloquitur,
 Non solum meminit; sed, quæ multo acrior est
 res, 5
 Irata est: hoc est, uritur, et loquitur.

CARMEN LXXXIV.—*De Arrio.*

Chommoda dicebat, si quando commoda vellet
 Dicere, et hinsiadas Arrius insidias:
 Et tum mirifice sperabat se esse locutum.
 Cum, quantum poterat, dixerat hinsiadas.
 Credo, sic mater, sic Liber avunculus ejus, 5
 Sic maternus avus dixerit, atque avia.
 Hoc misso in Syriam, requirant omnibus aures;
 Audiant eadem hæc leniter et leviter;
 Nec sibi postilla metuebant talia verba,
 Cum subito adfertur nuntius horribilis, 10
 Ionios fluctus, postquam illuc Arrius isset,
 Jam non Ionios esse, sed Hionios.

CARMEN LXXXV.—*De Amore suo.*

Odi et amo. Quare id faciam, fortasse requiris.
 Nescio: sed fieri sentio, et excrucior.

CARMEN LXXXVI.—*De Quintia et Lesbiam.*

Quintia formosa est multis: mihi candida, longa;
 Recta est. Hoc ego; sic singula confiteor;
 Totum illud, formosa, nego; nam nulla ve-
 nustus:
 Nulla in tam magno est corpore mica salis.
 Lesbiam formosa est; quæ cum pulcherrima tota
 est, 5
 Tum omnibus una omnes surripuit Veneres.

CARMEN LXXXVII.

[*ἔ. γ. Quatuor illi versiculi* (Nulla potest mul-
 lier, &c.) qui, quasi integrum poemation, hæc
 in antiquioribus libris stationem usu occupabant,
 Scaligeri admodum translati sunt ad initium
 Carminis LXXV. quam nunc sedem longe com-
 modius obtinent, feliciter admodum sequentibus
 consentientes.)

CARMEN LXXXVIII.—*In Gellium.*

Quid facit is, Gelli, qui cum matre atque sorore
 Prurit, et abjectis pervigilat tunicis?
 Quid facit is, patruum qui non sinit esse mari-
 tum?
 Ecquid scis, quantum suscipiat sceleris?
 Suscipit, o Gelli, quantum non ultima Tethys, 5
 Non genitor Nympharum abluat Oceanus.
 Nam nihil est quidquam sceleris, quo prodeat
 ultra:
 Non si demisso se ipse voret capite.

CARMEN LXXXIX.—*De Gellio.*

Gellius est tenuis: quidni? quoi tam bona mater,
 Tamque valens vivat, tamque venusta soror,
 Tamque bonus patruus, tamque omnia plena
 puellis
 Cognatis: quare is desinat esse macer?
 Qui ut nihil attingat, nisi quod fas tangere non
 est, 5
 Quantumvis quare sit macer, invenies.

CARMEN XC.—*In Gellium.*

Nascetur magus ex Gelli matrisque nefando
 Coniugio, et discat Persicum haruspicium:
 Nam magus ex matre et nato gignatur oportet,
 Si vera est Persarum impia religio;
 Natus ut accepto veneretur carmine Divos, 5
 Omentum in flamma pingue liquefaciens.

CARMEN XCI.—*In Gellium.*

Non ideo, Gelli, sperabam te mihi fidum
In misero hoc nostro, hoc perditō amore fore :
Quod te cognōsem bene, constantemve putarem,
Aut posse a turpi mentem inhibere probro :
Sed quod nec matrem nec germanam esse vide-
bam

Hanc tibi, quojus me magnus edebat amor.
Et, quamvis tecum multo conjungerer usu,
Non satis id causæ credideram esse tibi.
Tu satis id duxti : tantum tibi gaudium in omni
Culpa est, in quacumque est aliquid sceleris.

CARMEN XCII.—*De Lesbia.*

Lesbia mi dicit semper male, nec tacet unquam
De me : Lesbia me, disprecam, nisi amat.
Quo signo ? quasi non totidem mox deprecor illi
Assidue : verum disprecam, nisi amo.

CARMEN XCIII.—*In Cæsarem.*

Nil nimium studeo, Cæsar, tibi velle placere,
Nec scire, utrum sis albus an ater homo.

CARMEN XCIV.—*In Mentulam.*

Mentula mæchatur : mæchatur mentula : certe
Hoc est, quod dicunt : Ipsa olera olla legit.

CARMEN XCV.—*De Smyrna Cinna Poeta.*

"Smyrna" mei Cinna nonam post denique mes-
semi,
Quam cepta est, nonamque edita post hie-
mem ;

Millia cum interea quingenta Hortensius uno

* * * * *
Smyrna cavae Atacis penitus mittetur ad undas ;
Smyrnam incana diu sacula pervolant. 6
At Volusi annales [*Padaum morientur ad ipsam,*]
Et lavas scombris cape dabunt tunicas,
Parva mei mihi sunt cordi monumenta [*laboris,*]
At populus tumido gaudent Antimacho. 10

CARMEN XCVI.—*Ad Calvum de Quintilia.*

Si quidquam mutis gratum acceptumque sepulcris
Accidere a nostro, Calve, dolore potest,
Quo desiderio veteres renovamus amores,
Atque olim amissas flemus amicitias :
Certe non tanto mors immatura dolori est 5
Quintilii, quantum gaudet amore tuo.

CARMEN XCVII.—*In Æmiliū.*

Non, ita me Di ament, quidquam referre putavi,
Utrumne os an culum olfacerem Æmilio.
Nihil mundius hoc, nihilque immundius illud :
Verum etiam culus mundior et melior ;
Nam sine dentibus est : hoc dentes aequipedales.
Gingivas vero ploxemi habet veteris : 6
Præterea rictum, qualem diffusus in astu
Meientis mulæ cunnus habere solet.
Illic fuit multas, et se facit esse venustum ;
Et non pistrino traditur atque asino : 10
Quem si qua attingit, non illam posse putemus
[*Ægroti*] culum lingere carnificis ?

CARMEN XCVIII.—*Ad Vettium.*

In te, si in quemquam, dici pote, putide Vetti,
Id quod verbosis dicitur et fatuis
Ista cum lingua, si usus veniat tibi, possis
Culos et crepidas lingere carbatinas.
Si nos omnino vis omnes perdere, Vetti, 5
Dicas : omnino, quod cupis, efficias.

CARMEN XCIX.—*Ad Juventium.*

Surripui tibi, dum ludis, mellite Juventi,
Suaviolum dulci dulcius ambrosia.
Verum id non impune tuli ; namque amplius
horam
Suffiaum in summa me memini esse cruce ;
Dum tibi me purgo, nec possum fletibus ullis 5
Tantillum vostræ denicere severitæ.
Nam, simul id factum est, multis diluta labella
Guttis abstersisti omnibus articulis :
Ne quidquam nostro contractum ex ore maneret,
Tamquam comminutæ spurca saliva lupæ. 10
Præterea infesto miserum me tradere amori
Non cessasti, cuique exercebam modo :
Ut mi ex ambrosio mutatum jam foret illud
Suaviolum tristi tristius helleboro.
Quam quoniam penam misero proponis amori.
Non unquam posthac basia surripiam. 16

CARMEN C.—*De Cælio et Quintio.*

Cælius Aufulenum, et Quintius Aufulenam,
Flos Veronensium deperunt juvenum ;
Hic fratrem, ille sororem. Hoc est, quod dicitur,
illud
Fraternum vere dulce sodalitiū.
Quoi favemus potius ? Cæli, tibi : nam tua nobis 5
Perspecta exigit hoc unica amicitia,
Cum vesana meas torreret flamma medullas.
Sis felix, Cæli ; sis in amore potens.

CARMEN CI.—*Inferiæ ad Fratris Tumulum.*

Multas per gentes et multa per aquora vectus
Advenas has miseræ, frater, ad inferias,
Et te postremo donarem munere mortis,
Et mutum nequidquam alloquerer cinerem ;
Quandoquidem fortuna mihi tete abstulit ipsa :
Heu misero indigne frater adente mihi ! 6
Nunc tamen interca prisco quæ more parentum
Tradita sunt tristes munera ad inferias,
Accipe, fraterno multum manantia fletu :
Atque in perpetuum, frater, ave, atque vale.

CARMEN CII.—*Ad Cornelium.*

Si quidquam tacito commissum est fido ab amico,
Quojus sit penitus nota fides animi ;
Me unum esse invenies illorum jure sacratum,
Corneli, et factum me esse puta Harpocratem.

CARMEN CIII.—*Ad Silonem.*

Aut, sodes, mihi redde decem aesteria, Silo,
Deinde esto quamvis savus et indomitus ;
Aut, si te nummi delectant, desine, quæso,
Leno esse, atque idem savus et indomitus.

CARMEN CIV.—*Ad Quendam de Lesbia.*

Credis me potuisse meæ maledicere vitæ,
Ambobus mihi quæ carior est oculis ?
Nec potui ; nec, si possem, tam perditæ amarem.
Sed tu cum Tappone omnia monstra facis.

CARMEN CV.—*In Mentulam.*

Mentula conatur Pimpleum scandere montem :
Musæ furcillis præcipitem ejiciunt.

CARMEN CVI.—*De Puero et Præcone.*

Cum puero bello præconem qui vidit esse,
Quid credat, nisi se vendere discupsse ?

CARMEN CVII.—*Ad Lesbiam.*

Si quidquam cupidoque optantique obtigit unquam, et

Insuperanti, hoc est gratum animo proprie :
Quare hoc est gratum nobis quoque, carior auro,
Quod te restituis, Lesbia, mi cupido.

Restituis cupido, atque insuperanti ipsa refers te
Nobis. O lucem candidiore nota! 6

Quis me uno vivit felicior? aut magis hac quid
Optandum vita dicere quis poterit?

CARMEN CVIII.—*In Cominium.*

Si, Comini, populi arbitrio tua cana senectus
Spurecata impuriis moribus intreat :

Non equidem dubito, quin primum inimica bonorum

Lingua exsecta avido sit data volturio :
Effossos oculos voret atro gutture corvus,
Intestina canes, cætera membra lupi.

CARMEN CIX.—*Ad Lesbiam.*

Jucundum, mea vita, mihi proponis amorem
Hunc nostrum inter nos, perpetuumque fore.

Di magni, facite ut vere promittere possit,
Atque id sincere dicat, et ex animo :

Ut liceat nobis tota producere vita
Æternum hoc sancta fœdus amicitie.

CARMEN CX.—*Ad Aufilenam.*

Aufilena, bonæ semper laudantur amicæ :

Accipiant pretium, quæ facere instituunt.
Tu, quod promisti mihi, quod mentita, inimica
es ;

Quod nec das, et fers sæpe, facis facinus
Aut facere ingenuæ est, aut non promissæ pudicæ,

Aufilena, tuit : sed data contripere 6
Fraudando, efficitur plus quam meretricis avara, |
Quæ sese toto corpore prostituit.

CARMEN CXI.—*Ad Aufilenam.*

Aufilena, viro contentas vivere solo,

Nuptarum laus e laudibus eximiis.
Fœd quoivis quamvis potius succumbere fas est,
Quam matrem fratres efficere ex patruo.

CARMEN CXII.—*In Nasonem.*

Multus homo es, Naso ; nam tecum, multus homo
est, qui

Descendit : Naso, multus es et pathicus.

CARMEN CXIII.—*Ad Cinna.*

Consule Pompeio primum, duo, Cinna, solebant
Mœchulei : facto consule nunc iterum,
Manserunt duo ; sed creverunt millia in unum
Singula : fecundum semen adulterio.

CARMEN CXIV.—*In Mentulam.*

Formiano saltu non falso Mentula dives
Fertur : qui quot res in se habet egregias !
Aucupia omne genus, pisces, prata, arva, fe-
rasque ;
Nequidquam : fructus sumtibus exsuperat.
Quare concedo sit dives, dum omnia desiunt. 5
Saltum laudemus, dummodo ipso egeat.

CARMEN CXV.—*In Mentulam.*

Mentula habet [instar] triginta jugera prati,
Quadraginta arvi : cætera sunt maria.
Cur non divitiis Cræsum superare potis sit ?
Uno qui in saltu tot bona possident ;
Prata, arva, ingentes silvas, saltusque, paludes-
que, 5
Usque ad Hyperboreos, et mare ad Oceanum ?
Omnia magna hæc sunt : tamen ipse est maximus
[ultor,]
Non homo, sed vere mentula magna, minax.

CARMEN CXVI.—*Ad Gellium.*

Sæpe tibi studioso animo venanda requirens
Carmina uti possem mittere Battiadæ,
Quis te lenirem nobis, neu conarere
Infestum telis icere mi usque caput ;
Hunc video mihi nunc frustra sumtum esse
laborem, 5
Gelli, nec nostras hinc valuisse preces.
Contra, nos tela ista tua evitamus amictu :
At fluxus nostris tu dabi' supplicium.

II.—T. LUCRETII CARI

DE RERUM NATURA.

DE T. LUCRETII CARI vita, quod summis sæpe poetis contigit, nihil fere traditum habemus. Constat tantum Romanum fuisse, vetusta Lucretiorum stirpe oriundum. Memmii autem, nobilis viri, in amicitia fuisse, e carminis inscriptione liquet. Narravit quidam eum amatorio poculo ab uxore sive amica Lucilia dato in furem versum, sibi ipsi mortem conscivisse. Natus est U. C. 659; mortuus circa 700.

LIBER PRIMUS.

*Æneadûm genetrix, hominum Divômque volup-
tas,*

*Alma Venus, cœli subter labentia signa
Quæ mare navigerum, quæ terras frugiferentis
Concelebras; per te quoniam genus omne ani-
mantum*

*Concipitur, visitque exortum lumina solis:
Te, Dea, te fugiunt venti, te nubila cœli,
Adventumque tuum: tibi suaveis dædala tellus
Summittit flores; tibi rident æquora ponti,
Placatumque nitet diffuso lumine cælum.*

*Nam, simul ac species patefacta est verna dici, 10
Et reserata viget genitabilis aura Favoni,
Aeriæ primum volucris te, Diva, tuumque
Significant intum, perculsæ corda tua vi.
Inde fera, pecudes persultant pabula læta,
Et rapidos tranant amiceis: ita, capta lepore, 15
[Illebreisque tuis omnis natura animantum]
Te sequitur cupide, quo quamque inducere
pergit.*

*Denique per maria, ac monteis, fluviosque ra-
paciis, [teis,
Frundiferasque domos avium, camposque viren-
Omnibus incutiens blandum per pectora amorem,
Efficit, ut cupide generatim sæcla propagent.*

*Quæ quoniam rerum naturam sola gubernas,
Nec sine te quidquam dias in luminis oras
Exoritur, neque fit latum neque amabile quid-
quam;*

*Te sociam studeo scribundeis versibus esse, 25
Quos ego de rerum natura pangere conor [omni
Memmiadæ nostro: quem tu, Dea, tempore in
Omnibus ornatum voluisti excellere rebus.*

*Quo magis æternum da dictis, Diva, leporem.
Effice, ut interea fera mœnena militiæ 30
Per maria ac terras omneis sopita quiescant.*

*Nam tu sola potes tranquilla pace juvare
Mortaleis: quoniam belli fera mœnena Mavors
Armipotens regit, in gremium qui sæpe tuum se
Rejicit, æterno devictus vulnere amoris: 35
Atque ita, suspiciens tereti cervice reposita,
Pascit amore avidos, inhians in te, Dea, visus;
Æque tu pendet resupini spiritus ore.*

*Hunc tu, Diva, tuo recubantem corpore sancto
Circumfusa super, suaveis ex ore loquelas 40
Funde, petens placidam Romaneis, incluta, pa-
cem.*

*Nam neque nos agere hoc patriæ tempore iniquo
Possumus aquo animo, nec Memmi clara pro-
pago*

Talibus in rebus communi dêsse salutî.

*Quod superest, vacuas aureis mihi, Memmius,
et te, 45*

*Semotum a cureis, adhibe veram ad rationem:
Ne mea dona, tibi studio dispôsta fideli,
Intellecta prius quam sint, contempta relinquo.*

*Nam tibi de summa cœli ratione deûmque
Disserere incipiam, et rerum primordia pandam;
Unde omnis natura creet res, auctet, aliatque; 51
Quoque eadem rursum natura peremta resolvat:*

*Quæ nos materiem, et genitalia corpora rebus
Reddunda in ratione vocare, et semina rerum
Appellare suûmus, et hæc eadem usurpare 55
Corpora prima, quod ex illeis sunt omnia primeis.*

*[Omnis enim per se divôm natura necesse est
Immortali avo summa cum pace fruatur,*

*Semota ab nostris rebus, scûnctaque longe;
Nam, privata dolore omni, privata pericleis, 60
Ipsa sueis pollens opibus, nihil indiga nostri,
Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.]*

*Humana ante oculos fede quom vita jaceret
In terreis, oppressa gravi sub Religione,
Quæ caput a cœli regionibus ostendebat, 65
Horribili super aspectu mortalibus instans;
Primum Graius homo mortaleis tollere contra
Est oculos ausus, primusque obsistere contra:*

*Quem neque fama deûm, nec fulmina, nec mini-
tanti*

*Murmure compressit cælum; sed eo magis acrem
Irritat animi virtutem, effringere ut arta 71
Naturæ primus portarum claustra cupiret.*

*Ergo vivida vis animi pervicit, et extra
Processit longe flammantia mœnia mundi;
Atque omne immensum peragravit mente ani-
moque: 75*

*Unde refert nobis victor, quid possit oriri,
Quid nequeat; finita potestas denique quoque
Quanam sit ratione, atque alto terminus hærens.*

*Quare Religio, pedibus subjecta, vicissim
Obteritur, nos exæquat victoria cælo.*

*Illud in heis rebus vereror, ne forte rearis
Impia te rationis inire elementa, viamque
Indugredi sceleris: quod contra sæpius illa
Religio peperit scelerosa atque impia facta.*

*Aulide quo pacto Triviai virginis aram 85
Iphianassæi turpârunt sanguine fæde
Ductores Danaûm deleteri, prima virorum.
Cui simul infula, virgineos circumdata comtus,
Ex utraque puri malarum parte profusa est,
Et mæstum simul ante aras astare parentem 90*

Sensit, et hunc propter ferrum celare ministros,
Aspectuque suo lacrimas effundere civeis,
Muta metu, terram, genibus summissa, petebat;
Nec miseræ prodesse in tali tempore quibat,
Quod patrio princeps donaret nomine regem. 95
Nam sublata virum manibus, tremebundaque,
ad aras

Deducta est; non ut, solenni more sacrorum
Perfecto, posset claro comitari hymenæo;
Sed, casta incestæ, nubendi tempore in ipso,
Hostia concederet mactata marita parentis, 100
Exitus ut classi felix faustusque daretur.
Tantum religio potuit suadere malorum!

Tutemet a nobis jam quovis tempore, vatum
Terroloqueis victus dictæis, desciscere quæres.
Quippe etenim quam multa tibi jam fingere
possum 105

Somnia, quæ vitæ rationes vertere possint,
Fortunasque tuas omneis turbare timore,
Et merito: nam, si certam finem esse viderent
Ærumnarum homines, aliqua ratione valerent
Religionibus atque mineis obsistere vatum: 110
Nunc ratio nulla est restandi, nulla facultas,
Æternas quoniam pænas in morte timendum.
Ignoratur enim, quæ sit natura animæ;
Nata sit, an contra nascantibus insinuetur;
Et simul intereat nobiscum, morte diremta,
An tenebras Orci visat, vastasque lacunas; 116
An peneas alias divinitus minuet se;
Ennius ut noster cecinit, qui primus amano
Detulit ex Helicone perenni fronde coronam,
Per gentem Italas hominum quæ clara clueret.
Etsi præterea tamen esse Acherusia templa 121
Ennius æternis exponit versibus edens,
Quo neque permanent animæ, neque corpora
nostra,

Sed quedam simulacra, modèis pullentia mireis:
Inde sibi exortam semper florentis Homeri 125
Commemorat speciem lacrimas effundere salsa
Cepisse, et rerum naturam expandere dictæis.

Quapropter, bene quom superis de rebus
habenda

Nobis est ratio, solis luna que mentus
Qua fiant ratione, et qua si quæque gerantur 130
In terreis; tunc cum princeps, ratione sagaci,
Unde anima atque animi constet natura, viden-
dum:

Et quæ res, nobis vigilantibus obvia, mentes
Terrificet, morbo affecteis, somnoque sepultæis
Cernere utei videntur eos, audireque coram, 135
Morte obita quorum tellus amplectitur ossa.

Nec me animi fallit, Græcorum obscura reperta
Difficile illustrare Latineis versibus esse;
Multa noveis verbeis præsertim quom sit agun-
dum,

Propter egestatem linguæ, et rerum novitatem:
Sed tua me viri tamen, et sp. rata voluptas 141
Suavis amicitia, quemvis efferre laborem
Suadet, et inducit nocteis vigilæ serenas,
Quærentem dictæis quibus, et quo carmine de-
mum

Clara tuæ possim præpendere lumina menti, 145
Res quibus occultas penitus conviscere possis.

Hunc igitur terrorem animi tenebrasque ne-
cesse est

Non radici solis, neque lucida tela diei
Discutiant, sed natura species, ratioque:
Quois principium heinc nobis exordia sumet,
Nullam rem e nihilo gigni divinitus unquam. 151
Quippe ita formido mortaleis continet omneis,

Quod multa in terreis fieri cœloque tuentur,
Quorum operum causas nulla ratione videre
Possunt; ac fieri divino numine rentur. 155
Quas ob res, ubi viderimus nil posse creari
De nihilo, tum, quod sequimur, jam rectius inde
Perspicimus, et unde quæat res quæque creari,
Et quo quæque modo fiat opera sine divôm.

Nam, si de nihilo fi rent, ex omnibu' rebus 160
Omne genus nasci posset: nil semine egeret.
E mare primum homines, e terra posset oriri
Squamigerum genus, et volucris: erampere cœlo
Armenta: atque aliæ pecudes, genus omne,
ferarum

Incerto partu, culta ac deserta tenerent: 165
Nec fructus idem arboribus constare solerent,
Sed mutarentur; ferre omneis omnia possent.
Quippe, ubi non essent genitalia corpora quoique,
Qui posset mater rebus consistere certa?
At nunc, meminibus quæcertisquæque creantur,
Inde enascitur, atque oras in luminis exit, 171
Materies ubi inest quoisque et corpora prima:
Atque hac re nequeunt ex omnibus omnia gigni,
Quod certis in rebus inest secreta facultas.

Præterea, quæ vetæ rosam, frumenta calore,
Vitæ auctumno fundi suadente videmus: 176
Si non, certa suo quia tempore semina rerum
Quom confluerunt, patefit quodquomque crea-
tur,

Dum tempestates assunt, et vivida tellus
Tuto res teneras effert in luminis oras? 180
Quod si de nihilo fierent, subito exorerentur
Incerto spatio, atque alieneis partibus anni:
Quippe ubi nulla forent primordia, quæ genitali
Concilio possent arceri tempore iniquo.

Nec porro augendæis rebus spatio foret usus
Seminis ad coitum, e nihilo si crescere possent.
Nam fierent juvenes subito ex infantibus parvis,
E terraque, exorta repente, arbusta salirent:
Quorum nil fieri manifestum est, omnia quando
Paullatim crescunt, ut par est, semine certo; 190
Crescendoque genus servant: ut noscere possis
Quæque sua de materia grandescere, alique.

Huc accedit, utei sine certis imbribus anni
Lactificos nequeant fetus summittere tellus.
Nec porro, secreta cibo, natura animantium 195
Propagare genus possit, vitæque tueri:
Ut potius multæis communia corpora rebus
Multa putes esse, ut verbeis elementa videmus,
Quam sine principis ullam rem existerè posse.

Denique, quæ homines tantos natura parare
Non potuit, pedibus quæ pontum per vada
possent 201

Transire, et magnos manibus divellere montes,
Multaque vivendo vitalia vincere sæcla;
Si non, materies quia rebus reddita certa est
Gignundæis, e qua constat quid possit oriri? 205
Nil igitur fieri de nilo posse fatendum est;
Semine quando opus est rebus, quo quæque
create

Acris in teneras possent proferrier auras.

Postremo, quoniam inculte præstare videmus.
Culta loca, et manibus meliores reddere fetus,
Esse videlicet in terreis primordia rerum; 211
Quæ nos, fecundas vortentes vomere glebas,
Terraque solum subigentes, cimæ ad ortus.
Quod si nulla forent, nostro sine quæque labore
Sponte sua multo fieri meliora videres. 215

Huc accedit, utei quidque in sua corpora rur-
sum

Dissolvat natura, neque ad nihilum interimat res

Nam, si quid mortale o cuncteis partibus esset,
Ex oculis res quæque repente crepta periret ;
Nulla vi foret usus enim, quæ partibus ejus 220
Discidium parere, et nexus exsolvere posset.
Quod nunc, æterno quia constant semine quæque,
Donec vis obii, quæ res deberet ictu,
Audita penetret per inania, dissolvatque,
Nullius exitum patitur natura videri. 225

Præterea, quæquomque vetustate amovet ætas,
Si penitus perimit consumens materiem omnem,
Unde animale genus generatim in lumina vitæ
Reducit Venus ; et reductum dædala tellus
Unde alit, atque auget, generatim pabula præ-
bens ?

Unde mare ingenuci fonteis, æternaque longe 231
Flumina suppeditant ? unde æther sidera pascit ?
Omnia enim debet, mortali corpore quæ sunt,
Infinita ætas consumpsit antea, diesque.
Quod si in eo spatio, atque antea ætate 235
fuere,

E quibus hæc rerum consistit summa refecta ;
Immortali sunt natura prædita certe :
Haud igitur possunt ad nilum quæque revorti.

Denique, res omnes eadem vis caussaque volgo
Conferret, nisi materies æterna teneret 240
Inter se nexu minus aut magis indupedita ;
Tactus enim leti satis esset caussa profecto ;
Quippe ubi nulla forent æterno corpore ; quorum
Contextum vis deberet dissolvere quæque.

At nunc, inter se quia nexus principiorum 245
Dissimileis constant, æternaque materies est,
Incolomi remanent res corpore, dum satis acris
Vis obeat, pro textura quousque reperta.

Haud igitur redit ad nihilum res ulla, sed omnes
Discidio redeunt in corpore materiæ. 250

Postremo, pereunt imbreis, ubi eos pater æther
In gremium matris Terræ præcipitavit :
At nitidæ surgunt fruges, ramæque virescunt
Arboribus ; crescent ipsæ, fetuque gravantur.
Hinc alitur porro nostrum genus, atque ferarum :
Hinc lætas urbes puerum florere videmus, 256
Frundiferasque noveis avibus canere undique
sylvas :

Hinc fessæ pecudes pingues per pabula læta
Corpora deponunt, et candens lacteus humor
Uteribus manat distentis : hinc nova proles 260
Artubus infirmis teneras lasciva per herbas
Ludit, lacte mero mentes percussa novellas.

Haud igitur penitus pereunt quæquomque vi-
dentur ;

Quando aliud ex alio reficit natura, nec ullam
Rem gigni patitur, nisi morte adjuncta aliena. 265

Nunc age, res quoniam docui non posse creari
De nihilo, neque item genitas ad nil revocari ;
Ne qua forte tamen ceptis diffidere dietis,
Quod nequeunt oculis rerum primordia cerni ;
Accipe præterea, quæ corpora tute necesse est
Confutere esse in rebus, nec posse videri. 271

Principio, venti vis verberat incita pontum,
Ingenteisque ruit naveis, et nubila differt ;
Interdum, rapido percurrens turbine, campos
Arboribus magnis sternit, monteisque supremos
Sylvifragis vexat flabris : ita perurit acri
Cum fremitu, sævitque minaci murmure, pontus.
Sunt igitur venti nimirum corpora cæca,
Quæ mare, quæ terras, quæ denique nubila cæli
Verrunt, ac subito vexantia turbine raptant. 280
Nec ratione fluunt alia, stragemque propagant,
Ac quom inollis aquæ fertur natura repente
Flumine abundant, quem largeis imbris auget

Montibus ex altis magnus decursus aquarum,
Fragmina conjiciens sylvarum, arbustaque tota :
Nec valide possunt ponteis venientis aquarum 286
Vim subitam tolerare ; ita magno turbidus imbris
Molibus incurrit, valideis cum viribus, amnis ;
Dat sonitu magno stragem, volvitque sub undeis
Grandia saxa, ruit quæ quidquam fluctibus obstat.
Sic igitur debent venti quoque flamina ferri : 291
Quæ, velute validum quom flumen procubere
Quamlibet in partem, tridunt res ante, ruuntque
Impetibus crebris ; interdum vorticæ torto
Corrumpunt, rapideique rotanti turbine portant.
Quare etiam atque etiam sunt venti corpora
cæca ; 296

Quandoquidem facteis, et moribus, æmula mag-
neis

Annibus inveniuntur, aperto corpore quæi sunt.
Tum porro varios rerum sentimus odores,
Nec tamen ad nareis venientis cernimus um-
quam : 300

Nec validos æstus tuimur, nec frigora quimus
Usurpare oculis, nec voces cernere suemus :
Quæ tamen omnia corpora constare necesse est
Natura, quoniam sensus impellere possunt :
Tangere enim, aut tangi, nisi corpus, nulla
potest res. 305

Denique fluctifrago suspensæ in litore vesteis
Uvescunt ; eadem dispensæ in sole, serecunt :
At neque, quo pacto persederit humor aquarum,
Visum est, nec rursum quo pacto fugerit æstu.
In parvas igitur partes dispergitur humor, 316
Quas oculi nulla possunt ratione videre.

Quin etiam, multis solis redeuntibus anneis,
Annulus in digito subtertenatur habendo :
Stillicidi casus lapidem cavat : uncus aratri
Ferreus occulte decrevit vomer in arveis : 315
Strataque jam volgi pedibus detrita viarum
Saxæ conspicimus : tum, portas propter, athena
Signa manus dextræ ostendunt attenuari
Sæpe salutantum tactu, præterque meantum.
Hæc igitur minui, quom sint detrita, videmus ;
Sed, quæ corpora decedant in tempore quoque,
Invida præcludit speciem natura videndi.

Postremo, quæquomque dies naturaque rebus
Paulatim tribuit, moderatim crescere cogens,
Nulla potest oculorum acies contenta tueri ; 325
Nec porro quæquomque ævo macieque senescunt
Nec, mare quæ impendunt, vesco sale saxa
peresa

Quid quoque amittant in tempore cernere possis.
Corporibus cæcis igitur natura gerit res.

Nec tamen undique corpora stipata tenentur
Omnia natura ; namque est in rebus inane. 331
Quod tibi cognosse in multis erit utile rebus,
Nec sinet errantem dubitare, et querere semper
De summa rerum, et nostris diffidere dietis.
Quapropter locus est intactus, inane, vacansque.
Quod si non esset, nulla ratione moveri 336
Res possent ; namque, officium quod corporis
exstat,

Officere atque obstare, id in omni tempore ad-
esset

Omnibus : haud igitur quidquam procedere pos-
sent,

Principium quoniam cedendi nulla daret res. 340
At nunc per maria, ac terras, sublimaque cæli,
Multa modeis multis varia ratione moveri
Cernimus ante oculos : quæ, si non esset inane,
Non tam sollicitu motu privata carerent,
Quam genita omnino nulla ratione fuissent : 343

Undique materies quoniam stipata quiescet.

Præterea, quamvis solida res esse putentur,
Heinc tamen esse licet raro cum corpore cernas.
In saxeis ac speluncis permanat aquarum 349
Liquidi humor, et uberibus flent omnia gutteis :
Disiunt in corpus aere cibus omne animantum :
Crescuti arbuta, et fetus in tempore fondunt,
Quod cibus in totas, æque ab radicibus imeis,
Per troncos ac per ramos diffunditur omneis :
Inter septa meant voces, et clusa demorum 355
Transvolitant : rigidum permanat frigus ad ossa.
Quod, nisi inania sint, qua possent corpora
quæque

Transire, haud ulla fieri ratione videres.

Denique, quæ alias aliis præstare videmus
Pondere res rebus, nihilo majore figura? 360
Nam, si tantumdem est in lana glomere, quantum
Corporis in plumbo est, tantumdem pendere par
est ;
Corporis officium est quoniam premere omnia
deorsum :

Contra autem natura manet sine pondere inanis.
Ergo, quod magnum est æque, leviusque videtur.
Nimirum plus esse sibi declarat inanis ; 366
At contra gravius plus in se corporis esse
Dedit, et multo vacuum minus intus habere.
Est igitur nimirum id, quod ratione sagaci
Quærimus, admixtum rebus ; quod inane vo-
cavimus. 370

Illud, in heis rebus ne te deducere vero
Possit, quod quidam fingunt, præcurrere cogor.
Cedere squamigeris laticeis nitentibus aiant,
Et liquidas aperire vias, quia post hec pisces
Linquant, quo possint cedentes confluisse undæ :
Sic alias quoque res inter se posse moveri, 376
Et mutare locum, quamvis sint omnia plena.
Scilicet id falsa totum ratione receptum est.
Nam quo squamigeri potuerunt procedere tan-
dam,

Ni spatium dederint laticeis? concedere porro 380
Quo poterunt undæ, quum pisces ne nequibunt?
Aut igitur motu privandum est corpora quæque,
Aut esse admixtum credendum est rebus inane.

Unde initium primum capiat res qui quo movendi.
Postremo, duo de concurso corpora lata 385
Si cita dissiliant, nempe aer omne necesse est,
Inter corpora quod fiat, possidat inane.
Id porro quamvis, circum celebrantibus auris,
Constat, haud poterit tamen uno tempore totus
Compleri spatium : nam primum quenique ne-
cesse est 390

Occupet ille locum, deinde omnia possideantur.
Quod si forte aliquis, quom corpora dissiliare,
Tum putat id fieri, quia se condensat aer,
Errat : nam vacuum tum fit, quod non fuit ante ;
Et repletur item, vacuum quod constitit ante :
Nec tali ratio se potest denserier aer, 396
Nec, si jam passet, sine inani posset, opinor,
Ipse in se trahere, et partem conducere in unum.
Quapropter, quamvis cavissando multa moreris,
Esse in rebus inane tamen fatiare necesse est. 400

Multaque præterea tibi possum commem-
rando

Argumenta fidem dictis corradere nostris :
Verum animo satis hæc vestigia parva sagaci
Sunt, per quæ possis cognoscere cætera tute.
Namque, canes ut montivagæ persape feraï 405
Naribus inveniunt intactas frunde quietes,
Quom semel instituerunt vestigia certa viarum :
Sic aliud ex alio per te tute ipse videre

Talibus in rebus poteris, cæcasque latebras
Insinuare omneis, et verum protrahere inde. 410

Quod si pigraris, paululumve recesseris abs re,
Hoc tibi de plano possum promittere, Memmi :
L'æque adeo largos haustus de fontibus magnis
Lingua meo suavis diti de pectore fondet,
Ut verear, ne tarda prius per membra senectus
Serpat, et in nobis vitæ claustra resolvat. 416
Quam tibi de quavis una re veribus omnis
Argumentorum sit copia missa per auris.

Sed nunc, ut repetam caput perextere dictis.

Omnia, ut est, igitur, per se, natura, duabus 420
Constitit in rebus : nam corpora sunt, et inane,
Hæc in quo sita sunt, et qua diversa moventur
Corpus enim per se communis dedicat esse
Sensus ; quod nisi prima fides fundata valebit,
Haud erit, occultis de rebus quo referentis 425
Confirmare animos quidquam ratione queamus.
Tum porro locus, ac spatium, quod inane voca-
mus,

Si nullum foret, haud quaquam sita corpora pos-
sunt

Esse, neque omnino quoquam diversa meare :

Id quod jam supra tibi paulo ostendimus ante.

Præterea, nihil est, quod possis dicere ab omni
Corpore sejunctum, secretumque esse ab inani ;
Quod quasi tertia sit numero natura repta.

Nam quodquomque erit, esse aliquid debebit id
ipsum ;
Augmine vel grandi, vel parvo denique, dum sit ;
Quod si tactus erit quamvis levis, exiguisque, 436
Corporis augebit numerum, summamque se-
quetur :

Sin intacte erit, nulla de parte quod ullam
Rem prohibere queat per se transire meantem,
Scilicet hoc id erit vacuum, quod inane vo-
cavimus. 440

Præterea, per se quodquomque erit, aut faciet
quid,

Aut aheis fungi debebit agentibus ipsam,
Aut erit, ut possunt in eo res esse, gerique :
At facere, et fungi, sine corpore nulla potest res ;
Nec præbere locum porro, nisi inane vacansque.
Ergo præter inane, et corpora, tertia per se 446
Nulla potest rerum in numero natura relinqui,
Nec que sub sensu cadat ullo tempore nostros,
Nec ratione animi quam quisquam possit apisci.
Nam quæquomque cluent, aut heis conjuncta
duabus 450

Rebus ea inveniæ, aut horum eventa videbis.
Conjunctum est id, quod numquam sine perniciali
Discidio potis est se jungi, seque gregari,
Pondus uti saxi, calor ignis, liquor aquai,
Tactus corporibus cunctis, intactus inani, 455
Servitium contra, paupertas, divitiæque,
Libertas, bellum, concordia, cætera, quorum
Adventu manet incolomis natura, abituque ;
Hæc soliti sumus, ut par est, eventa vocare. 459

Tempus item per se non est, sed rebus ab ipseis
Consequitur sensus, transactum quid sit in ævo,
Tum, quæ res instet, quod porro deinde sequatur :
Nec per se quemquam tempus sentire fatendum est
Semotum ab rerum motu, placidaque quiete.

Denique, Tyndaridem raptam, belloque sub
actas 465

Trojugenas genteis quom dicunt esse, videndum
est,

Ne forte hæc per se cogant nos esse fateri ;
Quando ea sæcla hominum, quorum hæc eventa
fuerunt,

Irrevocabilis abstulerit jam præterita ætas.

Namque aliud terreis, aliud legionibus ipseis, 470
Eventum dici poterit, quodquomque erit actum.

Denique, materies si rerum nulla fuisset,
Nec locus, ac spatium, res in quo quæque ge-
runtur;

Numquam Tyndaridis formæ conflatus amore
Ignis, Alexandri Phrygio sub pectore gliscens,
Clara accendisset sævi certamina belli: 476

Nec clam Durateus Trojanis Pergama partu
Inflammasset equus nocturno Grajugenarum:

Perspicere ut possis, res gestas funditis omneis
Non ita, utel corpus, per se constare, neque esse:

Nec ratione cluere eadem, qua constat inane: 481
Sed magis ut merito possis eventa vocare

Corporis, atque loci, res in quo quæque gerantur.

Corpora sunt porro partim primordia rerum,
Partim concilio quæ constant principiorum. 485

Sed, quæ sunt rerum primordia, nulla potest vis
Stringere; nam solido vincunt ea corpore de-

mum:

Etsi difficile esse videtur credere, quidquam
In rebus solido reperiri corpore posse:

Transit enim fulmen cæli per septa domorum,
Clamor ut, ac voces: ferrum candescit in igni;

Dissiliuntque fere ferventi saxa vapore: 492
Collabefactatus rigor auri solvitur a stu:

Tum glacies æris, flamma devicta, liquescit:
Permanet calor argentum, penetraleque frigus;

Quando utrumque manu, retinentes pocula rite,
Sensimus, infuso lympharum rore superne: 497

Uaque adeo in rebus solidi nihil esse videtur.
Sed quia vera tamen ratio, naturaque rerum

Cogit, ades, paucis dum versibus expellamus
Esse ea, quæ solido atque æterno corpore con-

stent; 501
Semina quæ rerum, primordiaque, esse docemus:

Unde omnis rerum nunc constet summa creatura.

Principio, quoniam duplex natura duarum
Dissimilis rerum longe constare reperta est, 505

Corporis, atque loci, res in quo quæque geruntur,
Esse utramque sibi per se, puramque, necesse est.

Nam quæquomque vacat spatium, quod inane
vocamus,

Corpus ea non est: qua porro quomque tenet æ
Corpus, ea vacuum nequaquam constat inane. 510

Sunt igitur solida, ac sine inani, corpora prima.

Præterea, quoniam geniteis in rebus inane est,
Materiem circum solidam constare necesse est:

Nec res ulla potest vera ratione probari
Corpore inane suo eclare atque intus habere,

Si non, quod cohibet, solidum constare relin-
quas. 516

Id porro nihil esse potest, nisi materiai
Concilium, quod inane queat tectum cohibere.

Materies igitur, solido quæ corpore constat,
Esse æterna potest, quom cætera dissolvantur. 520

Tum porro, si nil esset, quod inane vacaret,
Omne foret solidum: nisi contra corpora certa

Essent, quæ loca complerent, quæquomque te-
nerent,

Omne, quod est, spatium, vacuum constaret inane.
Alterneis igitur nimirum corpus inani 525

Distinctum; quoniam nec plenum gnæviter ex-
stat,

Nec porro vacuum: sunt ergo corpora certa,
Quæ spatium pleno possint distinguere inan.

Hæc neque dissolvi plageis extrinsecus icta
Possunt; nec porro penitus penetrata re-
toxi; 530

Nec ratione queunt alia tentata labare:

Id quod jam supra tibi paullo ostendimus ante.
Nam neque collidi sine inani posse videtur

Quidquam, nec frangi, nec fondi in bina secando:
Nec capere humorem, neque item manabile fri-

gus, 535
Nec penetralem ignem; quibus omnia confi-

ciuntur.

Et quo quæque magis cohibet res intus inane,
Tam magis heis rebus penitus tentata labascit.

Ergo, si solida ac sine inani corpora prima
Sunt, ita utel docui, sint hæc æterna necesse est.

Præterea, nisi materies æterna fuisset, 541
Antehac ad nihilum penitus res quæque redi-

sent;

De nihiloque renata forent, quæquomque vide-
mus.

At quoniam supra docui nil posse creari
De nihilo, neque, quod genitum est, ad nil re-

vocari; 545
Esse immortali primordia corpore debent,

Dissolvi quo quæque supremo tempore possint,
Materies ut suppetit rebus reparandis.

Sunt igitur solida primordia simplicitate,
Nec ratione queunt alia, servata per ævum, 550

Ex infinito jam tempore res reparare.

Denique, si nullam finem natura parasset
Frangundis rebus, jam corpora materiai

Usque reducta forent, ævo frangente priore,
Ut nihil ex illeis a certo tempore posset, 555

Conceptum, summum ætatis pervadere finem;

Nam quidvis citius dissolvi posse videmus,
Quam rursus refici: quapropter longa dici

Infinite ætas anteacti temporis omnis,
Quod fregisset adhuc, disturbans dissolvensque,

Numquam in reliquo reparari tempore posset:

At nunc nimirum frangundi reddita finis 562
Certa manet, quoniam refici rem quamque vide-

mus,

Et finita simul generatim tempora rebus
Stare, quibus possint ævi contingere florem. 565

Huc accedit, utel solidissima materiai
Corpora quom constant, possint tamen omnia

reddi

Mollia, quæ fiunt, ær, aqua, terra, vapores,
Quo pacto fiant, et qua vi quomque gerantur:

Admixtum quoniam semel est in rebus inane. 570
At contra, si mollia sint primordia rerum,

Unde queant validei silices ferrumque creari,
Non poterit ratio reddi: nam funditus omnis

Principio fundamenti natura carebit.

Sunt igitur solida pollentia simplicitate; 575
Quorum condense magis omnia conciliatu

Artari possunt, validasque ostendere vireis.

Porro, si nulla est frangundis reddita finis
Corporibus, tamen ex æterno tempore quæque

Nunc etiam superare necesse est corpora rebus,
Quæ nondum cleuant ullo tentata periclo. 581

At, quoniam fragili natura prædita constant,
Discrepat, æternum tempus potuisse manere

Innummerabilibus plageis vexata per ævum.

Denique, jam quoniam generatim reddita finis
Crescendisque rebus constat, vitamque tenendi, 586

Et quid quæque queant, per fœdera naturai,
Quid porro nequeant, sancitum quandoquidem

exstat;

Nec commutatur quidquam; quin omnia constant

Usque adeo, variæ volucris ut, in ordine cunctæ,

Osteudant maculas generaleis corpore inesse;

Immutabile materiai quoque corpus habere 592

Debent nimirum. Nam, si primordia rerum
Communitaria aliqua possent ratione revicta,
Incertum quoque jam constet, quid possit oriri,
Quid nequeat; finita potestas denique quovis
Quanam sit ratione, atque alte terminus hærens;
Nec totiens possent generatim sæcla referre
Naturam, motus, victum, moresque parentum.

Tum porro, quoniam extremum quoqueque
cacumen 600

Corporis est illud, quod nostri cernere sensus
Jam nequeunt; id nimirum sine partibus exstat,
Et minima constat natura: nec fuit unquam
Per se secretum, neque posthac esse valebit;
Alterius quoniam est ipsum pars primaque, et
ima: 605

Inde aliæ atque aliæ similes ex ordine parteis
Agrine condenso naturam corporis explent.
Quæ, quoniam per se nequeunt constare, ne-
cesse est

Hæere; unde queant nulla ratione revelli.

Sunt igitur solida primordia simplicitate, 610
Quæ minimis stipata coherent partibus arte;
Non ex ullorum conventu conciliata,
Sed magis æterna pollentia simplicitate:

Unde neque avelli quidquam, neque diminui
jam,
Concedit natura, reservans semina rebus. 615

Præterea, nisi erit minimum, parvissima
quæque

Corpora constabunt ex partibus infiniteis:
Quippe ubi dimidia pars pars semper habebit
Dimidiam partem, nec res præcinit ulla.

Ergo rerum inter summam, minimamque, quid
esset? 620

Nil erit, ut distent: nam, quamvis funditus
omnis

Summa sit infinita, tamen, parvissima quæ sunt,
Ex infiniteis constabunt partibus æque.

Quod, quoniam ratio reclamât vera, negatque 624
Credere posse animum, victus fatiare necesse est,
Esse ea, quæ nulleis jam prædita partibus ex-
stant,

Et minima constant natura; quæ quoniam sunt,
Illa quoque esse tibi solida, atque æterna, fa-
tendum.

Denique, si minimas in parteis cuncta resolvî
Cogere consuesset rerum natura creatrix, 630

Jam nihil ex illis eadem reparare valeret:

Propterea, quia, quæ nulleis sunt partibus auct.
Non possunt ea, quæ debet genitalis, habere
Materies, varios connexus, pondera, plagas, 634

Concursus, motus, per quos res quæque geruntur.
Quapropter, quæ materiem rerum esse puta-
runt

Ignem, atque ex igni summam consistere solo,
Magnopere a vera lapsi ratione videntur.

Hæraclitus inter quorum dux prælia primus, 639
Clarus ob obscuram linguam magis inter inaneis,
Quamde graveis inter, Graios, qui vera requirunt.

Omnia enim stolidi magis admirantur amanti-
que,

Inverseis quæ sub verbis latitantia cernunt;
Veræque constituunt, quæ belle tangere possunt
Aureis, et lepidio quæ sunt fucata sonore. 645

Nam quæ tam variæ res possent esse, requiro,
Ex uno si sunt igni, puroque creatæ?

Nil prodesset enim calidum denserier ignem,
Nec rarefieri, si parteis ignis eandem

Naturam, quam totus habet super ignis, habe-
rent.

Acrior ardor enim conducteis partibus esset: 652
Languidior porro disiecteis, disque supateis.

Amplius hoc fieri nihil est quod posse rearis
Talibus in causeis; nedum variantia rerum

Tanta queat denseis, rareisque, ex ignibus esse.
Id quoque, si faciant admixtum rebus inane,

Denseri poterunt igneis, rareque relinqui:
Sed quia multa sibi cernunt contraria inesse,

Et fugitant in rebus inane relinquere purum;
Ardua dum metuunt, amittunt vera, viæ: 660

Nec rursus cernunt exemtum rebus inane,
Omnia denseri, fierique ex omnibus unum

Corpus, nil ab se quod possit mittere raptim,
Æstifer ignis uti lumen jacit, atque vaporem;

Ut videas non e stipateis partibus esse. 665
Quod si forte ulla credunt ratione potes-
se

Ignis in cæcis stingui, mutareque corpus;
Scilicet ex nulla facere id si parte reparant,

Occidet ad nihilum nimirum funditus ardor 669
Omnis, et ex nihilo fient quæquomque creantur.

Nam quodquomque sucis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors est olli, quod fuit ante:

Proinde aliquid superare necesse est incolome
olleis,

Ne tibi res redeant ad nilum funditus omneis,
De nihiloque renata virescat copia rerum. 675

Nunc igitur, quoniam certissima corpora
quædam

Sunt, quæ conservant naturam semper eandem,
Quorum abitu, aut aditu, mutatoque ordine,

mutant
Naturam res, et convortunt corpora sese;

Sere hec, non esse hæc ignea corpora rerum. 680
Nil referret enim, quædam decedere, abire,

Atque alio attribui, mutarique ordine quædam,
Si tamen ardoris naturam cuncta tenerent:

Ignis enim foret omnimodis, quodquomque crea-
ret.

Verum, ut opinor, ita est: sunt quædam cor-
pora, quorum 685

Concursus, motus, ordo, positura, figuræ,
Efficiunt igneis, mutatoque ordine mutant

Naturam; neque sunt igni simulata, neque ullæ
Præterea rei, quæ corpora mittere possit

Sensibus, et nostros adfectu tangere tactus. 690
Dicere porro ignem res omneis esse, neque
ullam [ignem,

Rem veram in numero rerum constare, nisi
Quod facit hic idem, perdelirum esse videtur.

Nam contra sensus ab sensibus ipse repugnat,
Et labefactat eos, unde omnia credita pendent;

Unde hic cognitus est ipsi, quem nominat ignem,
Credid enim sensus ignem cognoscere vere; 697

Cætera non credit, quæ nilo clara minus sunt:
Quod mihi quom vanum, tum delirum esse vi-
detur.

Quo referemus enim? quid nobis certius ipseis
Sensibus esse potest? qui vera ac falsa notemus?

Præterea, quare quisquam magis omnia tollat,
Et velit ardoris naturam linquere solam,

Quam neget esse igneis, summam tamen esse
relinquat? 704

Æqua videtur enim dementia dicere utrumque,
Quapropter, quæ materiem rerum esse puta-
runt

Ignem, atque ex igni summam consistere posse;
Et quæ principium gignundeis aëra rebus

Constituere; aut humorem quicquomque puta-
runt

Fingere res ipsum per se; terramve creare 710

Omnia, et in rerum naturas vortier omneis;
Magnopere a vero longei dērasse videntur.

Adde etiam, quei conduplicant primordia rerum,

Aëra iungentis igni, terramque liquori;
Et quei quatuor ex rebus posse omnia rentur, 715
Ex igni, terra atque anima procreare, et imbrī.
Quorum Agragantinus cum primeis Empedocles est:

Insula quem triquetreis terrarum gessit in oreis;
Quam fluitans circum magneis amfractibus, æquor

Ionium glauceis adspersit virus ab undeis, 720
Angustoque fretu rapidum, mare dividit undeis
Æoliæ terrarum oras a finibus ejus:
Hic est vasta Charybdis, et hic Ætnæa minantur

Murmura flammarum rursum se colligere iras,
Faucibus cryptos iterum ut vis evomat igneis,
Ad cælumque ferat flammæ fulgura rursum. 726
Quæquom magna modeis multis miranda videtur

Gentibus humaneis regio, visundaque fertur,
Rebus opina boneis, multa munita virū vi: 723
Nil tamen hoc habuisse viro præclarior in se,
Nec sanctum magis, et mirum, earumque videtur.

Carmina quin etiam divini pectoris ejus
Vociferantur, et exponunt præclara reperta,
Ut vix humana videatur stirpe creatus.

Hic tamen, et, supra quos diximus, inferiores 735
Partibus egregie multeis, multoque minores;
Quamquam, multa bene ac divinitus inveniēteis,
Ex adyto tamquam cordis, responsa dedere

Sanctius, et multo certa ratione magis, quam
Pythia, quæ tripode ex Phœbi lauroque profatur;
Principiis tamen in rerum fecere ruinas, 741
Et gravior magnæ cecidere ibi casu:

Primum, quod motus, exento rebus inani,
Constituunt, et res molles rarasque relinquunt,
Aëra, solem, ignem, terras, animalia, fruges; 745
Nec tamen admiscet in eorum corpus inane.
Deinde, quod omnino finem non esse scandēis
Corporibus faciunt, neque pausam stare fragori;
Nec prorsum in rebus minimum consistere
quidquam:

Quom videamus id extremum quoiusque cacumen
Esse, quod ad sensus nostros minimum esse videtur; 751

Conjicere ut possis ex hoc, quod cernere non quis,
Extremum quod habent, minimum consistere rebus.

Huc accedit item, quoniam primordia rerum
Mollia constituunt, quæ nos nativa videntur 755
Esse, et mortali cum corpore funditus: atqui
Debeat ad nihilum iam rerum summa reverti,
De nihiloque renata vigescere copia rerum:
Quorum utrumque quid a vero jam distet, habebas.

Deinde inimica modeis multeis sunt, atque venena

Ipsa, sibi inter se; quare aut congressa peribunt,
Aut ita diffugient, ut, tempestate coacta, 762
Fulmina diffugere, atque imbris, ventosque videmus.

Denique, quatuor ex rebus si cuncta creantur,
Atque in eas rursum res omnia dissolvuntur: 765
Qui magis illa queunt rerum primordia dicā,
Quam contra res illorum, retroque putari?
Alterneis gignantur enim, mutantque colorem,
Et totam inter se naturam, tempore ab omni.

Sin ita forte putas ignis terræque coire 770
Corpus, et aërias auras, roremque liquorum,
Nil in concilio naturam ut mutet eorum;
Nulla tibi ex oleis poterit res esse creata,
Non animans, non exanimō cum corpore, at arbos;

Quippe suam quidque in cœtu variantis acervi
Naturam ostendet, mixtusque videbitur aër
Cum terra simul, et quodam cum rore, manere:
At primordia gignundeis in rebus oportet
Naturam clandestinam creacque adhibere;
Emineat ne quid, quod contra pugnet et obstat,
Quo minus esse queat proprie, quodquomque creatur. 781

Quin etiam repetunt a cœlo, atque ignibus ejus;
Et primum faciunt ignem se vortere in auras
Aëris: heinc imbrem gigni, terramque creari
Ex imbrī; retroque a terra cuncta reverti, 785
Humorem primum, post aëra, deinde calorem:
Nec cessare hæc inter se mutare, meare

A cœlo ad terram, de terra ad sidera mundi:
Quod facere haud ullo debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam superare necesse est;
Ne res ad nihilum redigantur funditus omneis.

Nam quodquomque suis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors est ollius, quod fuit ante.
Quapropter, quoniam quæ paulo diximus ante,
In commutatum veniunt, constare necesse est 795
Ex aliis ea, quæ nequant convertit usquam:
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omneis.

Quin potius tali natura prædita quedam
Corpora constituit; ignem si forte creârint,
Posse eadem, dempteis paucis, paucisque ributeis,

Ordine mutato, et motu, facere aëris auras: 801
Sic alias alicis rebus mutarier omneis.

At manifesta palam res indicat, inquis, in auras

Aëris e terra res omneis crescere, alique;
Et, nisi tempestas indulget tempore fausto 805
Imbribus, et tabe nimborum arbusta vacillant,
Solque sua pro parte fovet, tribuitque calorem;
Creascere non possunt fruges, arbusta, animanteis.
Scilicet, et nisi nos cibus aridus, et tener humor
Adjuvat, amisso jam corpore, vita quoque omnis
Omnibus e nerveis atque ossibus exsolvatur.

Adjutamur enim dubio procul, atque alimur nos
Certeis ab rebus, certeis aliæ atque aliæ res:
Nimirum, quia multimodeis communia multeis
Multarum rerum in rebus primordia multa 815
Sunt; ideo varicis varie res rebus aluntur.

Atque eadem magni refert primordia sape
Cum quibus, et quali postura continentur,
Et quos inter se dent motus, accipiantque.
Namque eadem cælum, mare, terras, flumina, solem 820

Constituunt; eadem fruges, arbusta, animanteis:
Verum aliis alicque modo commixta moventur.

Quin etiam passim nostris in versibus ipseis
Multa elementa vides multeis communia verbis;
Quom tamen inter se versus, ac verba, necesse est
Confiteare et re, et sonitu distare sonanti: 826
Tantum elementa queant, permutato ordine solo!
At rerum quæ sunt primordia, plura adhibere
Possunt, unde queant varie res quæque creari.

Nunc et Anaxagoræ scrutatur *Quoiouéteiv*,
Quam Graeci memorant, nec nostra dicere lingua
Concedit nobis patrii sermonis egestas: 832
Sed tamen ipsam rem facile est exponere verbis,
Principium rerum, quam dicit *ἀναμύκτα*

Ossa videlicet e paxillis atque minutiis 835
 Ossibu', sic et de paxillis atque minutiis
 Visceribus viscus gigni, sanguenque creari
 Sanguinis inter se multis coëuntibu' gutteis;
 Ex aurique putat miccis consistere posse
 Aurum, et de terreis terram conrescere parveis;
 Lignibus ex igneis, humorem humoribus esse.
 Cetera consimili fingit ratione, putatque. 842
 Nec tamen esse ulla parte idem in rebus inane
 Concedit, neque corporibus finem esse secandis.
 Quare in utraque mihi pariter ratione videtur
 Errare atque olleis iuxta, quos diximus ante.

Adde, quod imbecilla nimis primordia fingit;
 Si primordia sunt, simili quæ prædita constant
 Natura, atque ipsæ res sunt, æqueque laborant,
 Et pereunt, neque ab exitio res ulla refrenat. 850
 Nam quid in oppressu valido durabit eorum,
 Ut mortem effugiat, leti sub dentibus ipsi?
 Ignis? an humor? an aura? quid horum? san-
 guis an? ane os?

Nil, ut opinor; ubi ex æquo res funditus omnis
 Tam mortalis erit, quam quæ manifesta vide-
 mus. 855

Ex oculis nostris aliqua vi victa perire.
 At neque recidere ad nihilum res posse, neque
 autem

Crescere de nihilo, testor res ante probatas.

Præterea, quoniam cibus augeat corpus alitque.
 Scire licet, nobis venas, et sanguem, et ossa, 860
 Et nervos, alienigenis ex partibus esse:
 Sive cibus omnem commixto corpore dicent
 Esse, et habere in se nervorum corpora parva,
 Ossaque, et omnino venas, partisque cruoris;
 Fiet, ut cibus omnis et aridus, et liquor ipse,
 Ex alienigenis rebus constare, putentur,
 Ossibus, et nerveis, veneisque, et sanguine mixta.
 Præterea, quæ quomque et tera corpora crescunt,
 Si sunt in terreis, terram constare necesse est
 Ex alienigenis, quæ terreis exoriuntur. 870
 Transfer item, totidem verbis utare licebit:
 In ligneis si flamma latet, fumusque, cinisque,
 Ex alienigenis consistant ligna necesse est.

Linquitur hic quædam latitandi copia tenuis,
 Id, quod Anaxagoras sibi sumit; ut omnibus
 omnibus 875

Res putet immixtas rebus latitare, sed illud
 Apparee unum, quous sint plura mixta,
 Et magis in promptu, primaque in fronte locata:
 Quod tamen a vera longe ratione repulsum est.
 Conveniebat enim, fruges quoque sæpe, minaci
 Robore quom in saxi franguntur, mittere signum
 Sanguinis, aut aliquid, nostro quæ corpore
 aluntur:

[Quom lapidem in lapidem terimus, manare
 cruorem:]

Consimili ratio herbeis quoque, sæpe decebat
 Et lactis dulces guttas similiaque sapore 885
 Mittere, lanigere quales sunt ubere lactis:
 Scilicet; et glebeis terrarum sæpe friateis
 Herbarum genera, et fruges, frondeisque videri
 Dispertita, ac in terram latitare minute: 889
 Postremo in ligneis cinerem fumumque videri,
 Quom præfracta forent, ignisque latere mi-
 nutos.

Quorum nil fieri quoniam manifesta docet res,
 Scire licet, non esse in rebus res ita mixtas;
 Verum semina multimodis immixta latere 894
 Multarum rerum in rebus communia debent.

At sæpe in magneis fit montibus, inquis, ut
 alteis

Arboribus vicina cacumina summa terantur
 Inter se, valideis facere id cogentibus austris,
 Donec flammæ fulserunt flore coorto: 899

Scilicet; et non est ligneis tamen inusit ignis,
 Verum semina sunt ardoris multa. terendo
 Quæ quom confluxere, creant incendia sylveis.
 Quod si facta foret sylveis abscondita flamma.
 Non possent ullum tempus celarier igneis: 904
 Confirent volgo sylvas, arbusta cremant.

Jamne vides igitur, paullo quod diximus ante,
 Perinagni referre, eadem primordia sæpe
 Cum quibus, et quali positura contineantur,
 Et quos inter se dent motus, accipiantque?
 Atque eadem, paullo inter se mutata, creare 910
 igneis e ligneis? quo pacto verba quoque ipsa
 Inter se paullo mutatis sunt elementeis,
 Quom ligna atque igneis distincta voce notemus.

Denique, jam quæquomque in rebus cernis
 aperteis,

Si fieri non posse putas, quin material 915
 Corpora consimili natura prædita fingas,
 Hac ratione tibi percut primordia rerum:
 Fiet, uti risu tremulo concussa cachinent,
 Et lacrumneis salsis humectent ora, genasque.

Nunc age, quod superest, cognosce, et clarius
 audi: 920

Nec me animi fallit quam sint obscura; sed acri
 Percussit thyrsos laudis spes magna meum cor,
 Et simul iniecit suavem mi in pectus amorem
 Musarum: quo nunc instinctus, mente vigenti
 Avia Pieridum peragro loca, nullius ante 925
 Trita solo: juvat integros accedere founteis,
 Atque haurire; juvatque novos decerpere flores,
 Insignemque meo capiti petere inde coronam,
 Unde prius nulli velarint tempora Musæ. 929
 Primum, quod magneis doceo de rebus, et arteis
 Religionum animos nodeis exsolvere pergo:
 Deinde, quod obscura de re tam lucida pango
 Carmina, Musæo contingens cuncta lepore:
 Id quoque enim non ab nulla ratione videtur;
 Sed, veluti pueris absinthia tetra medentes
 Quom dare conatur, prius oras, pocula circum,
 Contingunt mellis dulci flavoque liquore, 937
 Ut puerorum ætas improvida ludificetur
 Laborum tenuis; interea perpetet amarum
 Absinthii laticem, deceptaque non capiat, 940
 Sed potius tali facto recreata valescat:
 Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerumque vi-
 detur

Tristior esse, quibus non est tractata, retroque
 Volgus abhorret ab hac; volui tibi suaviloquenti
 Carmine Pierio rationem exponere nostram, 945
 Et quasi Musæo dulci contingere melle;
 Si tibi forte animum tali ratione tenere
 Versibus in nostris possem, dum perspicis om-
 nem

Naturam rerum, qua constat comita figura.

Sed quoniam docui, solidissima material 950
 Corpora perpetuo volitare, invicta per ævum;
 Nunc age, summa quædam sit finis eorum,
 Necne sit, evolamus: item, quod inane reper-
 tum est,
 Seu locus, ac spatium, res in quo quæque ge-
 rantur,

Pervideamus, utrum finitum funditus omne 955
 Constet, an immensum pateat, vastæque profun-
 dum.

Omne quod est, igitur, nulla regione viarum
 Finitum est; namque extremum debebat habere.
 Extremum porro nullius posse videtur

Esse, nisi ultra sit quod finiat; ut videatur, 960
Quo non longius hæc sensus natura sequatur.

Nunc extra summam quoniam nihil esse fatendum est,

Non habet extremum; caret ergo fine, modoque:
Nec refert, quibus assistas regionibus ejus:

Usque adeo, quem quisque locum possedit, in omneis 965

Tantumdem parteis infinitum omne relinquit.

Præterea, si jam finitum constituatur

Omne, quod est, spatium, si quis procurrat ad oras
Ultimus extremas, jaciaturque volatile telum,

Id valideis utrum contortum viribus ire, 970
Quo fuerit missum, mavis, longeqe volare;

An prohibere aliquid censet obstareque posse?
Alterutrum fateris enim, sumasque necesse est:

Quorum utrumque tibi effugium præcludit, et omne

Cogit ut exemta concedas fine patere. 975
Nam sive est aliquid, quod prohibeat efficiatque

Quo minu', quo missum est, veniat, finique locet se,

Sive foras fertur, non est a fine profectum.

Hoc pacto sequar, atque, oras ubiquomque locaris

Extremas, quæram, quid telo denique fiat. 980
Fugit, utei nusquam possit consistere finis,

Effugiumque fugæ prolatet copia semper.

Præterea, spatium summæ totius omne

Undique si inclusum certeis consisteret oreis,
Finitumque foret, jam copia materiæ 985

Undique ponderibus solidæis conflûxet ad imum,
Nec res ulla geri sub cæli tegmine posset;

Nec foret omnino cælum, neque lumina solis:

Quippe ubi materies omnis cumulata jaceret
Ex infinito jam tempore, subsidendo. 990

At nunc nimirum requies data principiorum
Corporibus nulla est; quia nil est funditus imum,

Quo quasi conflueret, et sedeis ubi ponere, possint.

Semper in assiduo motu res quæque geruntur 994

Partibus in cuncteis, æternæque suppeditantur,
Ex infinito cita, corpora materiæ.

Postremo, ante oculos rem res finire videtur:

Ær dissipit colleis, atque æra monteis;
Terra mare, et contra mare terras terminat omneis:

Omne quidem vero nihil est quod finiat extra.

Est igitur natura loci, spatiumque profundi, 1001
Quod neque clara suo percurrere flumina cursu

Perpetuo possint ævi labentia tractu;

Nec prorsum facere, ut restet minus ire, meando
Usque adeo passim patet ingens copia rebus, 1005

Finibus exemteis, in cunctas undique parteis.

Ipsa modum porro sibi rerum summa parare

Ne possit, natura tenet: quia corpus inani,
Et quod inane autem est, finiri corpore cogit;

Ut sic alterneis infinita omnia reddat. 1010
Aut etiam, alterutrum nisi terminet alterum eorum,

Simplice natura, ut pateat tamen immoderatum

Nec mare, nec tellus, neque cæli lucida templa,
Nec mortale genus, nec divom corpora sancta,

Exiguum possent horâ sistere tempus. 1015

Nam dispulsa suo de cætu, materiæ

Copia ferretur magnum per inane, soluta;

Sive adeo potius nunquam concreta creasset

Ullam rem, quoniam cogi disjecta nequisset. 1019

Nam certe neque consilio primordia rerum

Ordine se suo quæque sagaci mente locarunt;

Nec quos quæque darent motus, pepigere profecto:

Sed quia multa, modeis multis mutata, per omne,
Ex infinito, nexantur percita plageis;

Omne genus motus et cætus experiundo, 1025

Tandem deveniunt in taleis disposituras,

Qualibus hæc rebus consistit summa creata:

Et multos etiam magnos servata per annos, 1028

Ut semel in motus conjecta est convenienteis,

Efficit, ut largeis avidum mare fluminis undeis

Integrent amneis, et solis terra vapore

Fota novet fetus; summa quoque gens animantium

Floreat, et vivant labentæis ætheris igneis.

Quod nullo facerent pacto, nisi materiæ

Ex infinito suboriri copia posset, 1035

Unde amissa solent reparare in tempora quoque.

Nam velut privata cibo natura animantium

Diffluit, amittens corpus; sic omnia debent

Dissolvi, simul ac deficit suppeditare

Materies, aliqua regione avesa vini. 1040

Nec plage possunt extrinsecus undique summam

Conservare omnem, quæquomque est conciliata:

Cedere enim crebro possunt, partemque morari,

Im veniant aliæ, ac suppleri summa queatur.

Interdum resiliunt tamen coguntur, et una 1045

Principis rerum spatium tempusque fugant

Largiri, ut possint a cætu libera ferri.

Quare etiam atque etiam suboriri multa necesse

est: [ipsæ]

Et tamen, ut plage quoque possint suppetere

Infinita opus est vis undique materiæ. 1050

Ullud in heis rebus longe fuge credere, Memmi;

In medium summæ, quod dicunt, omnia niti;

Atque ideo mundi naturam stare sine ulleis

Letibus externæis, neque quouam posse resolvi

Summa atque ima, quod in medium sint omnia

nixa: 1055

Ipsam si quidquam posse in se sistere credis;

Et, quæ pondera sunt sub terreis, omnia sursum

Nitier, in terraque retro requiescere pōsta;

Ut per aquas quæ nunc rerum simulacra vide-

mus:

Et simili ratione animalia suppa vagari 1060

Contentund, neque posse e terreis in loca cæli

Recidere inferiora magis, quam corpora nostra

Sponte sua possint in cæli templa volare:

Ollei quom videant solem, nos sidera noctis

Cernere, et alterneis nobiscum tempora cæli

Dividere, et nocteis parileis agitare diebus.

Sed vanus stolidæis hæc omnia finxerit error,

Amplexæi quod habent perverse prima viai.

Nam medium nihil esse potest, ubi inane locusque

Infinita: neque omnino, si jam medium sit, 1070

Possit ibei quidquam hac potius consistere

causa,

Quam quavis alia longe regione manere.

Omnis enim locus, ac spatium, quod inane vo-

camus,

Per medium, per non medium, concedat oportet

Æqueis ponderibus, motus quaquomque fe-

ruatur.

Nec quisquam locus est, quo corpora quom ve-

nere, 1076

Ponderis amissa vi, possint stare in inani:

Nec, quod inane autem est, ulli subsistere debet,

Quin, sua quod natura petit, concedere pergat:

Haud igitur possunt tali ratione teneri 1080

Res in conciliis, mediis cupidine victæ.

Præterea, quoniam non omnia corpora fingunt

In medium niti, sed terrarum, atque liquores,

Humorem ponti, magnasque e montibus undas
 Et quasi terreno quæ corpore continentur :
 At contra tenuis exponit ætheris auras 1086
 Et calidos simul a medio differri igneis ;
 Atque ideo totum circumtemere æthera signeis,
 Et solis flammam per cæli cæcula pasci,
 Quod calor, a medio fugiens, ibi colligat omnis :
 Quippe etiam vesci e terra mortalia sæcla ;
 Nec prorsum arboribus summos frondescere ram-
 mos
 Posse, nisi a terreis paullatim quoque cibatum
 Terra det : at supra circumtegere omnia colum ;
 Ne, volucri ritu flammarum, mœnia mundi 1095
 Diffugiant subito magnum per inane, soluta,

Et ne cætera consimili ratione sequantur :
 Neve ruant cæli tonitralia templa supernæ,
 Terraque se pedibus raptim subducatur, et omneis,
 Inter permixtas rerum cœlique ruinas, 1100
 Corpora solvente, abeant per inane profundum :
 Temporis ut puncto nihil exstet reliquiarum,
 Desertum præter spatium, et primordia cæca.
 Nam, quaquomque prius de parti corpora de'sse
 Constituta, hæc rebus erit pars janua leti : 1105
 Hac se turba foras dabit omnis material.
 Hæc si pernoscas, parva perfunctus opella ;
 Namque alid ex alio clarescet ; nec tibi cæca
 Nox iter eripiet, quin ultima natural
 Pervideas : ita res accendent lumina rebus. 1110

LIBER SECUNDUS.

Suave, mari magno turbantibus æquora ventis,
 E terra magnum alterius spectare laborem ;
 Non quia vexari quemquam est jocunda voluptas,
 Sed, quibus ipse malis careas, quia cernere
 suave est.
 Per campos instructa, tua sine parte pericli, 5
 Suavo etiam belli certamina magna tueri :
 Sed nil dulcius est, bene quam munita tenere.
 Edita doctrina sapientum, templa serena,
 Despicere unde quæas alios, passimque videre
 Errare, atque viam palentis querere vitæ ; 10
 Certare ingenio, contendere nobilitate,
 Nocteis atque dies niti præstante labore
 Ad summas emergere opes, rerumque potiri.
 O miseris hominum mentibus ! o pectora cæca !
 Quilibet in tenebris vitæ, quantisque periculis
 Degitur hocce ævi quodquomque est ! Nonne
 videre est, 16
 Nil aliud sibi naturam latrare, nisi ut, quod
 Corpore se junctus dolor absit, mente fruatur
 Jocundo sensu, cura semota metuque ?
 Ergo corpoream ad naturam pauca videmus
 Esse opus omnino, quæ demant quomque do-
 lorem, 21
 Delicias quoque uti multas substernere possint ;
 Gratius interdum neque natura ipsa requirit.
 Si non aures sunt juvenum simulacra per adeis,
 Lampadas igniferas manibus retinentia dextris
 Lumina nocturnis epuleis ut suppeditentur ; 26
 Nec domus argento fulget, auroque renidet ;
 Nec citharæ reboant laqueata aurataque templa ;
 Quom tamen inter se, prostrate in gramine molli,
 Propter aquæ rivum, sub ramis arboris altæ, 30
 Non magnæ opibus jocunde corpora curant :
 Præsertim quom tempestas aridit, et anni
 Tempora conspergunt viridanteis floribus her-
 bas.
 Nec calidæ citius decedunt corpore febres,
 Textilibus si in picturis ostroque rubenti 35
 Jactaris, quam si plebeia in veste cubandum est.
 Quapropter, quoniam nil nostro in corpore
 gaze
 Proficiunt, neque nobilitas, nec gloria regni,
 Quod superest, animo quoque nil prodesse pu-
 tandum :
 Si non forte tuas legiones per loca campi 40
 Fervere quom videas, belli simulacra cienteis ;
 Fervere quom videas classem, lateque vagari ;
 Heis tibi cum rebus timefactæ religiones
 Effugiant animo pavidæ, mortisque timores ;
 Tum vacuum tempus linquant, curaque solutum.

Quod si ridicula hæc, ludibriaque, esse videmus,
 Re veraque metus hominum curaque sequacis
 Nec metuant sonitus armorum, nec fera tela
 Audacterque inter reges, rerumque potentis
 Versantur, neque fulgorem reverentur ab auro,
 Nec clum vestis splendorem purpurei : 51
 Quid dubitas, quin omni sit hæc rationi pot-
 testas,
 Omnis quom in tenebris præsertim vita laboret ?
 Nam velutei pueri trepidant, atque omnia
 cæcis
 In tenebris metuant : sic nos in luce timemus
 Interdum, nihil quæ sunt metuenda magis, quam
 Quæ pueri in tenebris pavitant, finguntque
 futura. [est,
 Hunc igitur terrorem animi tenebrasque, necesse
 Non radice solis, neque lucida tela diei
 Discentant, sed naturæ species, ratioque. 60
 Nunc age, quo motu genitalia material
 Corpora res varias gignant, genitasque resolvant,
 Et qua vi facere id cogantur, quæque sit olleis
 Reddita mobilitas magnum per inane meandi,
 Expediam : tu te dicteis præbere memento. 65
 Nam certe non inter se stipata coheret
 Materies, quoniam minui rem quamque videmus,
 Et quæ longinquo fluere omnia cernimus ævo,
 Ex oculisque vetustatem subducere nostreis ; 69
 Quom tamen incolomis videntur summa manere :
 Propterea, quia, quæ decedunt corpora quoique,
 Unde abeunt, minuunt ; quo venere, augmine
 donant :
 Olla senescere, at hæc contra florescere cogunt.
 Nec remorantur ibei : sic rerum summa novatur
 Semper, et inter se mortales mutua vivunt. 75
 Augescunt aliæ genteis, aliæ minuuntur ;
 Iuque brevi spatio mutantur sæcla animantum,
 Et, quasi cursores, vitæ lampada tradunt.
 Si cessare putas rerum primordia posse,
 Cessandoque novos rerum progignere motus ; 80
 Avius a vera longe ratione vagaris. [cesse est
 Nam, quoniam per inane vagantur, cuncta ne-
 Aut gravitate sua ferri primordia rerum,
 Aut letu forte alterius : nam concita, sæpe,
 Obvia quom fixere, fit, ut divorsa repente 85
 Dissiliant : neque enim mirum, durissima quæ
 sint, [ibus obset.
 Ponderibus scilicet, neque quidquam a tergo
 Et quo jactari magis omnia material
 Corpora pervideas, reminiscere, totius imum
 Nil esse in summa ; neque habere, ubi corpora
 prima 90

Consistant : quoniam spatium sine fine modoque est,

Immensumque patere in cunctas undique parteis, Pluribus ostendit, certa et ratione probatum est.

Quod quoniam constat, nimirum nulla quies est Reddita corporibus primeis per inane profundum ; 95

Sed magis, assiduo varioque exercita motu, Partim intervallis magnis conflictata resultant, Pars etiam brevibus spatiis nexantur ab ictu. Et quæquomque, magis condenso conciliatu, Exigueis intervallis, convecta resultant, 100 Indupedita suis perplexis ipsa figuris ; Hæc validas saxi radices, et fera ferri Corpora constituunt, et cætera de genere horum Paucula : quæ porro magnum per inane vagantur,

Cætera dissiliunt longe, longeque recurrant, In magnis intervallis ; hæc æra rarum 106 Sufficiunt nobis, et splendida lumina solis.

Multaque præterea magnum per inane vagantur,

Conciliis rerum quæ sunt rejecta, nec usquam Consociare etiam motus potuerunt recepta. 110 Quois, utei memoro, rei simulacrum et imago Ante oculos semper nobis versatur et instat. Contemplator enim, quom solis lumina quomque Insertim fondunt radios per opaca domorum, Multa minuta modeis multis per inane videbis Corpora misceri radiorum lumine in ipso ; 116 Et, velut æterno certamine, prælia pugnasque Edere, turmatim certantia ; nec dare pausam, Conciliis et discidiis exercita crebris :

Conjicere ut possis ex hoc, primordia rerum 120 Quale sit in magno jactari semper inani. Dumtaxat rerum magnarum parva potest res Exemplare dare, et vestigia notitia.

Hoc etiam magis hæc animum te advortere par est Corpora, quæ in solis radiis turbare videntur ; Quod talis turbæ motus quoque materiai 126 Significant clandestinos cæcosque subesse. Multa videbis enim plagis ibi perita cæcis Commutare viam, retroque repulsa revorti, 129 Nunc huc, nunc illuc, in cunctas undique partibus.

Scilicet hic a principibus est omnibus error : Prima moventur enim per se primordia rerum ;

Unde ea, quæ parvo sunt corpora conciliatu, Et quasi proxima sunt ad vires principiorum, Ictibus ollorum cæcis impulsæ, cidentur ; 135

Ipsaque, quæ porro paulo majora, lacescunt. Sic a principibus ascendit motus, et exit

Paullatim nostros ad sensus ; ut moventur Olla quoque, in solis quæ lumine cernere quimus ; Nec quibus id faciant plageis apparet aperte. 140

Nunc, quæ mobilitas sit reddita materiai Corporibus, paucis licet hinc cognoscere, Memmi.

Primum, Aurora novo quom spargit lumine ter- Et variæ volucres, nemora avia pervolitantis

Æra per tenerum, liquideis loca vocibus optent ; Quam subito soleat sol ortus tempore tali 146

Convestire sua perfondens omnia luce, [mus. Omnibus in promptu, manifestumque esse vide-

At vapor is, quem sol mittit, lumenque serenum, Non per inane meat vacuum ; quo tardius ire 150

Cogitur, æreas quod sic diverberat undas : Nec singillatim corpuscula quæque vaporis,

Sed complexa meant inter se, comque globata :

Quapropter simul inter se retrahuntur, et extra

Officiuntur, utel cogantur tardius ire. 155

At, quæ sunt solida primordia simplicitate, [tur Quom per inane meant vacuum, nec res remora-

Ulla foreis, atque ipsa suæ e partibus unum, Unum, in quem cœpere locum, connixa feruntur ;

Debent nimirum præcellere mobilitate, 160 Et multo citius ferri, quam lumina solis ;

Multiplexque loci spatium transcurrere eodem Tempore, quo solis pervolant fulgura cælum :

Nam neque consilio debent tardata morari, Nec persectari primordia singula quæque, 165

Ut videant, quæ quidque geratur cum ratione. At quædam contra hæc, ignarei, materiai

Naturam non posse, deum sine numine, reddi Tantopere humanis rationibus admoderate ;

Tempora mutare annorum, frugesque creare ; 170 Et jam cætera, mortales quæ suadet adire,

Ipsaque deducit dux vitæ diæ Voluptas, Ut res per Veneis blanditum sæcla propagent,

Ne genus occidat humanum : quorum omnia caussa 174

Constituisse deos quom fingunt omnibus rebus, Magnopere a vera lapsæ ratione videntur. [sint,

Nam, quamvis rerum ignorem primordia quæ Hoc tamen ex ipsis cœli rationibus ausim

Confirmare, alieisque ex rebus reddere multis, Nequaquam nobis divinitus esse creatam 180

Naturam mundi : quamquam hæc sint prædita culpa ;

Quæ tibi posterius, Memmi, faciemus aperta. Nunc id, quod superest, de motibus expediemus.

Nunc locus est, ut opinor, in his ollud quoque rebus

Confirmare tibi ; nullam rem posse sua vi 185 Corpoream sursum ferri, sursumque meare,

Nec tibi dent in eo flammæ corpora fraudem ; Suis enim versus gignuntur, et augmina sumunt :

Et sursum nitidæ fruges arbustaque crescent, Pondera, quantum in se est, quom deorsum

cuncta ferantur. 190 Nec quom subsiliunt igneis ad tecta domorum,

Et celeri flamma degustant tigna trabeisque, Sponte sua facere id, sine vi subigente, putandum est :

Quod genus, e nostro quom missus corpore san- lmicat, exsultans alte, spargitque cruorem. 195

Nonne vides etiam, quanta vi tigna trabeisque Respuat humor aquæ ? non, quo magis ursimus

altum Directa, et magna vi multæ pressimus ægre,

Tam cupide sursum revomit magis, atque remittit,

Plus ut parte foras emergant, exsiliantque ? 200 Nec tamen hæc, quantum est in se, dubitamus,

opinor, Quin vacuum per inane deorsum cuncta ferantur

Sic igitur debent flammæ quæque posse per auras

Æris, expressæ sursum, succedere, quamquam Pondera, quantum in se est, deorsum deducere

pugnant : 205 Nocturnasque facies, cœli sublime volantes,

Nonne vides longos flammæ ducere tractus, In quasquomque dedit parteis natura meatum ?

Non cadere in terra stellas et sidera cernis ? Sol etiam summo de vortice dissuipat omnes 210

Ardores in parteis, et lumine conserit arva : In terras igitur quoque solis vergitur ardor. [nis:

Transversosque volare per imbreis fulmina cer- Nunc heine nunc illeine abrupte nubibus igneis

Concursant; cedit in terras vis flammea volgo.

Ollud in heis quoque te rebus cognoscere
avemus:

Corpora, quom deorsum rectum per inane fer-
runtur, 217

Ponderibus propriis incerto tempore ferme,
Incerteisque locis, spatio depellere paulum:
Tantum, quod momen mutatum dicere possis.
Quod nisi declinare solerent, omnia deorsum.
Imbris utel guttæ, caderent per inane profun-
dum;

Nec foret offensus natus, nec plaga creata
Principiis; ita nil unquam natura creasset. 224

Quod si forte aliquis credit graviora potesse
Corpora, quo citius rectum per inane feruntur,
Incidere ex supero levioribus, atque ita plagas
Gignere, quæ possint genitales reddere motus;
Avius a vera longe ratione recedit.

Nam per aquas quæquomque cadunt atque aëra
deorsum, 230

Hæc pro ponderibus casus celerare necesse est:
Propterea, quia corpus aquæ naturaque tenuis
Aëris haud possunt æque rem quamque morari;
Sed citius cedunt, gravioribus exsuperata.

At contra nulli, de nulla parte, neque ullo 235
Tempore, inane potest vacuum subsistere rei,

Quin, sua quod natura petit, concedere pergat.
Omnia quapropter debent per inane quietum.
Æque, ponderibus non æquis, concita ferri. 231
Haud igitur poterunt levioribus incidere un-
quam

Ex supero graviora, neque ictus gignere per se.
Quæ variant motus, per quos natura gerat res.
Quare etiam atque etiam paulum inclinare ne-
cesse est [motus

Corpora, nec plus quam minimum, ne fingere
Obliquos videamur, et id res vera refutet. 245
Namque hoc in promptu manifestumque
videmus, [memie.

Pondera, quantum in se est, non posse obliqua
Ex supero quom præcipitant, quod cernere possis.
Sed nihil omnino recta regione viæ

Declinare, quis est, qui possit cernere, sese? 250
Denique si semper motus connectitur omnis,

Et vetere exoritur semper novus ordine certo;
Nec declinando faciunt primordia motus

Principium quoddam, quod fati fœdera rumpat,
Ex infinito ne causam causa sequatur: 255

Libera per terras unde hæc animantibus exstat,
Unde est hæc, inquam, fati avolsa voluntas,
Per quam progredimur, quo ducit quemque
voluptas;

Declinamus item motus, nec tempore certo,
Nec regione loci certa, sed uti ipsa tulit mens?

Nam dubio procul heis rebus sua quoque vo-
luntas [rigantur. 261

Principium dat; et heinc motus per membra
Nonne vides etiam, patefactis tempore puncto
Carceribus, non posse tamen prorumpere equo-
rum [ipsa? 266

Vim cupidam tam de subito, quam mens avet
Omnis enim totum per corpus materiæ

Copia conquiri debet, concita per artus
Omneis, ut studium mentis connexa sequatur:

Ut videas initum motus a corde creati,
Ex animique voluntate id procedere primum;

Inde dari porro per totum corpus et artus. 271
Nec simile est, ut quom, impulsei, procedi-
mus ictu,

Viribus alterius magnæ, magnoque coactu;

Nam tum materiem totius corporis omnem
Perspicuum est nobis inviteis ire, rapique, 275
Donec eam refrenavit per membra voluntas.

Jamne vides igitur, quamquam vis externa multos
Pellat, et invitos cogat procedere sæpe,
Præcipiteisque rapi, tamen esse in pectore nostro
Quiddam, quod contra pugnare obstareque pos-
sit;

Quois ad arbitrium quoque copia materiæ 281
Cogitur interdum flecti per membra, per artus,
Et projecta refrenatur, retroque residit?

Quare, in seminibus quoque idem fateare, ne-
cesse est,

Esse aliam præter plagas et pondera, causam
Motibus, unde hæc est olleis innata potestas:
De nihilo quoniam fieri nil posse videmus. 287
Pondus enim prohibet, ne plageis omnia fiant,
Externa quasi vi: sed ne mens ipsa necessum

Intestinum habeat cuncteis in rebus agundeis.
Et, devicta quasi, cogatur ferre patique: 291

Id facit exiguum clinamen principiorum,
Nec regione loci certa, nec tempore certo.

Nec stipata magis fuit unquam materiæ
Copia, nec porro majoribus intervallis: 295

Nam neque adaugescit quidquam, neque deperit
inde.

Quapropter, quo nunc in motu principiorum
Corpora sunt, in eodem antea ætate stare, fuere,

Et post hæc semper simili ratione feruntur;
Et quæ consueverunt gigni, gignantur eadem 300

Conditione; et erunt, et crescent, inque valebunt,
Quantum quoque datum est per fœdera naturæ:

Nec rerum summam commutare alia potest vis.
Nam neque quo possit genus ullum materiæ

Effugere ex omni, quidquam est, neque rursus
in omne 305

Unde coorta queat nova vis irrumpere, et omnem
Naturam rerum mutare, et vortere motus.

Ollud in heis rebus non est mirabile, quare,
Omnia quom rerum primordia sint in motu,

Summa tamen summa videatur stare quiete, 310
Præterquam si quid proprio dat corpore motus.

Omnis enim longe nostris ab sensibus infra
Primorum natura jacet: quapropter, ubi ipsam

Cernere jam nequeas, motus quoque surpere
debent;

Præsertim quom, quæ possimus cernere, celent
Sæpe tamen motus, spatio diducta locorum. 316

Nam sæpe in colli tondentis pabula lata
Lanigera reptant pecudes, quo quamque vo-
cantis

Invitant herbæ, gemmantis rore recenti:
Et satiate agnei ludunt, blandique coruscant:

Omnia quæ nobis longe confusa videntur, 321
Et veluti in viridi candor consistere colli.

Præterea, magnæ legiones quom loca cursu
Camporum complent, belli simulacra cienteis,

Fulgur ibi ad cælum se tollit, totaque circum 325
Ære renidescit tellus; subterque virum vi

Excitat pedibus sonitus, clamoreque monteis
Ictei rejectant voces ad sidera mundi;

Et circumvolitant equites, mediosque repente
Tramittunt valido quatienteis impete campos:

Et tamen est quidam locus alteis montibus, unde
Stare videntur, et in campeis consistere fulgur.

Nunc age, jam deinceps cunctarum exordia
rerum, 323

Qualia sint, et quam longe distantia formæis,
Percipe; multigenis quam sint variata figureis:

Non, quo multa parum simili sint prædita formæis,

Sed quia non volgo paria omnibus omnia constant,

Nec mirum : nam quom sit eorum copia tanta,
Ut neque finis, utei docui, neque summa sit ulla ;
Debent nimirum non omnibus omnia prorsum
Esse pari filo, similique affecta figura. 341

Præterea genus humanum, mutæque natanteis
Squamigerum pecudes, et læta armenta, feræque,
Et variae volucreis, lætantia quæ loca aquarum
Concelebrant, circum ripas, fuintisque, lacusque,
Et quæ pervolgant nemora avia pervolitantibus.
Horum unum quodvis generatim sumere perge ;
Invenies tamen inter se differre figureis.

Nec ratione alia proles cognoscere matrem, 349
Nec mater posset prolem : quod posse videmus,
Nec minus, atque homines, inter se nota cluere.
Nam sæpe ante deum vitulus delubra decora
Turicremas propter maciatus concidit aras,
Sanguinis expirans calidum de pectore flumen :
At mater, virideis saltus orbatæ peragrans, 355
Linqvit humi pedibus vestigia pressa bisulceis,
Omnia convicens oculis loca, si queat usquam
Conspicere amissum fetum : completque quereleis
Frundiferum nemus, assistens ; et crebra revisit
Ad stabulum, desiderio perfixa juveni : 360
Nec teneræ salices, atque herbe, rore vigentibus,
Fluminaque olla queunt, summeis labentia ripeis,
Oblectare animum, subitamque avortere curam :
Nec vitulorum aliæ species per pabula læta
Derivare queunt animum, curaque levare : 365
Usque adeo quiddam proprium notumque requirit.

Præterea, teneræ tremuleis cum vocibus hædei
Cornigeras norunt matres ; agnique petulci
Balatum pecudes : ita, quod natura reposcit,
Ad sua quisque fere decurrunt ubera lactis. 370

Postremo quodvis frumentum, non tamen omne,

Quidque suo genere, inter se simile esse videbis,
Quin interrurrat quædam distantia formeis ;
Concharumque genus parili ratione videmus 374
Pingere telluris gremium, quæ mollibus undeis
Litoris incurvi bibulam pavit aquor arenam.
Quare etiam atque etiam simili ratione necesse
est, [sunt,

Natura quoniam constant, neque facta manu
Unius ad certam formam primordia rerum
Dissimili inter se quadam volitare figura. 380

Perfacile est animi ratione exsolvere nobis,
Quare fulmineus multo penetralior ignis,
Quam noster, fluat, e tedeis terrestribus ortus.
Dicere enim possis, cælestem fulminis ignem,
Subtilem magis, e parveis constare figureis ; 385
Atque ideo transire foramina, quæ nequit ignis
Noster hic, e ligneis ortus, tædæque creatus.

Præterea, lumen per cornu transit ; at imber
Respuitur : quare ? nisi luminis illa minora
Corpora sunt, quam de quibus est liquor almus
aquarum. 390

Et, quamvis subito, per colum vina videmus
Perfluere ; at contra tardum concitatur olivum :
Aut quia nimirum majoribus est elementeis.
Aut magis hamateis inter se, perque plicatis ;
Atque ideo fit, utei non tam deducta repente 395
Inter se possint primordia singula queque
Singula per quouisque foramina permanere.

Huc accedit, uti mellis lactisque liquores
Jocundo sensu linguae tractentur in ore ;
At contra tetra absinthii natura ferique 400
Contauri fædo pertorquent ora sapore ;

Ut facile agnoscas, e levibus atque rotundeis
Esse ea, quæ sensus jocunde tangere possunt :
At contra, quæ amara atque aspera quomque
videntur,

Hæc magis hamateis inter se noxa teneri ; 405
Proptereaque solere vias rescindere nostreis
Sensibus, introitque suo percurrere corpus.

Omnia postremo bona sensibus, et mala tactu,
Dissimili inter se pugnant perfecta figura :
Ne tu forte putes, serræ stridentis acerbum 410
Horrorem constare elementeis lævibus æque,
Ac Musæa mele, per chordas organice quæ
Mobilibus digiteis expergefacta figurant :
Neu simili penetrare putes primordia forma
In nareis hominum, quom tetra cadavera torrent,
Et quom scena croco Cilici perfusa recens est,
Araque Panchæ exhalat propter odores : 417
Neve bonos rerum simili constare colores
Semine constituas, oculos quæ pascere possunt,
Et quæ compungunt aciem, lacrumareque co-

gunt,
Aut fæda specie tetrei turpesque videntur. 421
Omnis enim, sensus quæ mulect quomque videntur,

Haud sine principali aliquo labore creata est :
At contra, quæquomque molesta atque aspera
constat, 424

Non aliquo sine materiæ squalore reperta est.

Sunt etiam, quæ jam nec lævia juro putantur
Esse, neque omnino flexeis mucronibus unæ ;
Sed magis angelleis paulum prostantibus, et quæ
Titillare magis sensus, quam ledere, possint : 429
Fæcula jam quo de genere est, inulnæque saporis.

Denique, jam calidos igneis, gelidamque pru-

nam, 431
Dissimili dentata modo compungere sensus
Corporis, indicio nobis est tactus uterque.

Tactus enim, tactus, pro divom numina sancta !
Corporis est sensus, vel quom res extera sese 435
Insinuat, vel quom lædit, quæ in corpore nata
est,

Aut juvat egrediens genitaleis per Veneris res :
Aut, ex offensu quom turbant corpore in ipso
Semina, confondunt inter se conceita sensum :
Ut, si forte manu quamvis jam corporis ipse 440
Tute tibi partem ferias, atque experiare.
Quapropter longe formas distare necesse est
Principiis, varios quæ possint edere sensus.

Denique, quæ nobis durata ac spissa videntur,
Hæc magis hamateis inter sese esse necesse est,
Et quasi ramosis alto compacta teneri. 446
In quo jam genere in primis adamantina saxa
Prima acie constant, ictus contemnere sueta ;
Et valide silices, ac duri robora ferri,
Æraque quæ claustris restantia vociferantur.

Olla quilem debent ex lævibus atque ro-

tundeis
Esse magis, fluido quæ corpore liquida constant :
[Namque papayeris haustus item est facilis quod
aquarum :] [quæque,

Nec retinentur enim inter se glomeramina
Et procursus item in proclive volubilis exstat.

Omnia postremo, quæ puncto tempore cernis
Diffugere, ut fumum, nebulas, flammæque, ne
cesse est,

Si minus omnia sunt e lævibus atque rotundeis,
At non esse tamen perplexis indupedita ; 459
Pungere uti possint corpus, penetrareque saxa :
Nec tamen hæere inter se, quod quisque videri
iuss

Sentibus esse datum: facile ut cognoscere possis,
Non e perplexis, sed acutis esse elementis.

Sed quod amara vides eadem, quæ fluvida
constant, 464

Sudor uti maris est, minime mirabile quoquam.
Nam quod fluvidum est, e levibus atque ro-
tundis

Est; et levibus atque rotundis mixta doloris
Corpora: nec tamen hæc retineri hamata neces-
sum: [stent,

Scilicet esse globosa tamen, quom squalida con-
Provolvi simul ut possint, et lædere sensus. 470

Et quod mixta putes magis aspera levibus esse
Principiis, unde est Neptuni corpus acerbum;
Est ratio scernendi, scorsumque videndi:

Humor dulcis, ubi per terras crebrius idem
Percolatur, ut in foveam fluat, ac mansuecat.

Liquit enim supra tetri primordia viri 476
Aspera, quo magis in terreis hærescere possint.

Quod quoniam docui, pergam connectere rem,
quæ

Ex hoc apta fidem ducit: primordia rerum
Finita variare figurarum ratione. 480

Quod si non ita sit, rursum jam semina quædam
Esse infinito debebunt corporis auctu.

Nam, quod eadem una quovis in brevitate
Corporis, inter se multum variare figuræ 484
Non possunt: facie enim, miuumeis e partibus
esse

Corpora prima; tribus, vel paulo pluribus, auge;
Nempe ubi eas partes unus corporis omnis,
Summa atque ima, locans, transmutans dextra
læveis, [ordo

Omni modo expertus eris, quam quisque det
Formarum speciem totius corporis ejus: 490

Quod superest, si forte voles variare figuras,
Addendum partes alias erit: inde sequetur,

Assimili ratione, alias ut postulat ordo,
Si tu forte voles etiam variare figuras.

Ergo formarum novitatem corporis augmen-
Subsequitur: quare non est ut credere possis

Esse infinitis distantia semina formis;
Ne quædam cogas inmanis maximitate

Esse: supra quod jam docui non esse probare
Jam tibi barbaricæ vestis, Melibææque ful-
gens 500

Purpura, Thessalico concharum tincta colore, et
Aurea pavonum ridenti inubuta lepore

Pepla, novo rerum superata colore jacerent:
Contentus sudos smyrnæ, mellisque saporis:

Et cynece mele, Phœbeæque dædula chorileis
Carmina, consimili ratione oppressa silent: 506

Namque aliis aliud præstantius exoreretur.
Cedere item retro possent in deteriores

Omnia sic partes, ut diximus in mulieres:
Namque aliis aliud retro quoque tetrius esset

Naribus, auribus, atque oculis, orisque saporis.
Quæ quoniam non sunt, quia rebus reddita
certa [est 512

Finis utrimque tenet summam; fateare necesse
Materiam quoque finiteis differre figureis.

Denique, ab ignibus ad gelidas hiemisque
pruinæ 515

Finitum est, retroque pari ratione remensum est.
Omnis enim calor, ac frigus, medicæque tepores

Inter utrasque jacent, explentes ordine sum-
mam.

Ergo finita distant ratione creata;
Ancipiti quoniam mucroni utrimque notantur,

Hæc efflammas, ille in rigideis innessa pruinæ.

Quod quoniam docui, pergam connectere rem,
quæ 522

Ex hoc apta fidem ducit: primordia rerum,
Inter se simili quæ sunt perfecta figura,

Infinita cluere: etenim distantia quom sit 525
Formarum finita, necesse est, quæ similes sint,

Esse infinitas, aut summam materiæ
Finitam constare: id quod non esse probavi.

Quod quoniam docui, nunc suaviloqueis, age,
pauceis

Versibus ostendam, corpuscula materiæ 530
Ex infinito summam rerum usque tenere,

Undique protelo plagarum continuato.
Nam quod rara vides magis esse animalia
quædam,

Fecundamque magis naturam cernis in olleis;
At regione locoque alio, terreisque remoteis, 535

Multa licet genere esse in eo, numerumque re-
pleri: [mus

Sic, uti quadrupedum cum primeis esse vide-
In genere anguimans elephantos, India quorum

Millibus e multis vallo munitur eburno,
Ut penitus nequeat penetrari: tanta ferarum 540

Vis est: quarum nos per pauca exempla videmus.
Sed tamen, id quoque uti concedam, quam
lubet esto

Unica res quædam, nativo corpore sola,
Quoi similis toto terrarum non sit in orbi;

Infinita tamen nisi erit vis materiæ, 545
Unde ea progigni possit concepta, creari

Non poterit, neque, quod superest, procreare
alique.

Quippe etenim sumant oculi, finita per omne
Corpora jactari unus genitalia rei;

Unde, ubi, qua vi, et quo pacto, congressa coi-
bunt

Materiæ tanto in pelago, turbaque aliena? 551
Non, ut opinor, habent rationem conciliandi:

Sed, quasi naufragiis magnæ multæque co-
orteis

Disiectæ solet magnum mare transtra, cavernas,
Antennas, proram, malos, tonsasque natanteis;

Per terrarum omnes oras fluitantia aplustra 556
Ut videantur, et indicium mortalibus edant,

Infidi maris insidias, viresque, dolumque
Ut vitare velint, neve ullo tempore credant,

Subdola quom ridet placidi pellacia ponti: 560
Sic tibi, si finita semel primordia quædam

Constitues, ævom debebunt sparsa per omnem
Disiectæ astus diverse materiæ;

Namquam in concilium ut possint compulsa
coire,

Nec remorari in concilio, nec crescere adaucta:
Quorum utrumque palam fieri manifesta docet

res, 566
Et res progigni, et genitas procreare posse.

Esse igitur genere in quovis primordia rerum
Infinita palam est, unde omnia suppediantur.

Nec superare queunt motus itaque exitiales
Perpetuo, neque in æternum sepelire salutem;

Nec porro rerum genitales auctificæque
Motus perpetuo possunt servare creata.

Sic æquo geritur certamine principiorum
Ex infinito contractum tempore bellum: 575

Nunc hæc, nunc illic, superant vitalia rerum,
Et superantur item: miscetur funere vagor,

quem pueri tollunt viscentis luminis oras,
Ecce nox ulla diem, neque noctem aurora se-

quata est,
Quæ non audierit mixtos vagitibus ægri 580

Ploratus, mortis comites et funeris atri.

Ollud in heis obsignatum quoque rebus habere
Convenit, et memori mandatum mente tenere :
Nil esse, in promptu quorum natura videtur,
Quod genere ex uno consistat principiorum, 585
Nec quidquam, quod non permixto semine constet.

Et quæquomque magis vis multas possidet in se
Atque potestates, ita plurima principiorum
In sese genera, ac varias docet esse figuras.

Principio, tellus habet in se corpora prima, 590
Unde mare immensum volventis flumina fonteis
Assidue renovant; habet igneis unde oriuntur:
Nam multis succensa locis ardent sola terræ;
Eximieis vero furit ignibus impetus Ætæ.

Tum porro nitidas fruges arbustaque læta 595
Gentibus humaneis habet unde extollere possit:
Unde etiam fluidas frundeis et pabula læta
Montivago generi possit præbere ferarum:
Quare magna deum mater, materque ferarum,
Etnostri genetrix hæc dicta est corporis una. 600

Hanc veteres Graiūm doctei cecinere poetæ
Sedibus in curru bijugos agitare leones;
Aëris in spatio magnam pendere doceant
Tellurem, neque posse in terra sistere terram. 604
Adjungere feras, quod, quamvis efferas, proles
Officis debet molliori victa parentum;
Muralique caput summum cinxere corona,

Eximieis munita locis quod sustinet urbis:
Quo nunc insigni per magnas prædita terras
Horridæ fertur divinæ Matris imago. 610

Hanc variegatæ antiquo more sacerorum
Ideam vocitant matrem, Phrygiasque catervas
Dant comites, quia primum ex olleis finibus edunt
Per terrarum orbis fuge capisse creati. 614
Gallos attribuunt, quia, numen quei violant
Matris, et ingrati genitoribus inventi sint,
Significare volunt indignos esse putandos
Vivam progeniem quei in oras luminis edant.
Tympana tenta tonant palmeis, et cymbala circum

Concava, raucisonoque minantur cornua cantu,
Et Phrygio stimulat numero cava tibia mentes;
Telaque præportant, violenti signa furoris, 622
Ingratos animos atque impia pectora volgi
Contertere metu quas possint numine divæ.

Ergo quom primum magnas invecta per urbes
Munificat tacita mortales muta salute, 626
Ære atque argento sternunt iter omne viarum,
Largifica stipe ditanteis, nunguntque rosarum
Floribus, umbranteis Matrem comitumque catervam.

Heic armata manus, Curetas nomine Græcei 630
Quos memorant Phrygios, inter se forte catenas
Ludunt, in numerumque exsultant sanguine lætei:

Terrificas capitum quatienteis numine cristas,
Dictæos referunt Curetas, quei Jovis ollum
Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur;
Quom pueri circum puerum pernice choreas 636
Armatai in numerum pulsarent æribus æra,
Ne Saturnus eum maleis mandaret adeptus,
Æternumque daret matri sub pectore vulnus.
Propterea magnam armatæ Matrem comitantur:
Aut quia significant divam prædicere, ut armeis
Ac virtute velint patriam defendere terram, 642
Præsidioque parent decorique parentibus esse.

Quæ, bene et eximie quamvis disposita ferantur,
Longe sunt tamen a vera ratione repulsa. 645

Omnis enim per se divom natura necesse est
Immortali ævo summa cum pace fruat,
Semota a nostris rebus sejunctaque longe:
Nam privata dolore omni, privata periculis,
Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri, 650
Nec bene promeritis capitur, neque tangitur ira.

Terra quidem vero caret omni tempore sensu;
Sed, quia multarum potitur primordia rerum,
Multa modeis multis effert in luminis solis.
Heic si quis mare Neptunum, Cereremque vocare 655

Constituit fruges, et Bacchi nomine abuti
Mavolt, quam laticis proprium proferre vocamen;
Concedamus, ut hic terrarum dictitet orbem
Esse deum matrem, dum vera re tamen ipse.

Sæpe itaque ex uno tondeat gramina campo
Lanigeræ pecudes, et eorum duellia proles,
Buceriæque greges, eodem sub tegmine cœli,
Ex unoque sitim sedanteis flumine aqua, 663
Dissimili vivunt specie, retinente parentem
Naturam, et mores generatim quæque imitantur.
Tanta est, in quovis genere herbæ, materiai 666
Dissimilis ratio; tanta est in flumine quoque.

Heic porro quem vis animantem ex omnibus una
Ossa, cruor, venæ, calor, humor, viscera, nervi
Constituunt; quæ sunt porro, distantia longe,
Dissimili perfecta figura principiorum. 671

Tum porro, quæquomque igni flammata cremantur,

Si nihil præterea, tamen hæc in corpore aluntur,
Unde ignem jacere, et lumen summittere possint,
Scintillasque agere, ac late differre favillam. 675

Cætera, consimili mentis ratione peragrans,
Invenies igitur multarum semina rerum
Corpore celare, et varias cohibere figureis. [una
Denique multa vides, quibus et color et sapor
[Reddita sunt cum odore; in primeis pleraque
dona, 680

Religione animum turpi quom tangere pacto.]
Hæc igitur variis debent constare figureis:
Nidor enim penetrat, qua suscus non it in artus;
Sucus item seorsum, et seorsum sapor, insinuat
Sensibus; ut noscas primeis differre figureis. 685
Dissimiles igitur formæ glomeramen in unum
Conveniunt, et res permixto semine constant.

Quin etiam passim nostris in versibus ipseis
Multa elementa vides multis communia verbis;
Quom tamen inter se versus ac verba necesse est
Confiteare alia ex aliis constare elementis: 691
Non quo multa parum communis litera currat,
Aut nulla inter se duo sint ex omnibus eadem;
Sed quia non vulgo paria omnibus omnia constant:

Sic aliis in rebus item communia multa, 695
Multarum rerum quom sint primordia, longe
Dissimili tamen inter se consistere summa
Possunt: ut merito ex aliis constare feratur
Humanum genus, ut fruges, arbustaque læta.

Nec tamen omnimodeis connecti posse putandum est 700

Omnia: nam vulgo fieri portentosa videres;
Semiferas hominum species existere; et altos
Interdum ramos et gigni corpore vivo;
Multaque connecti terrestria membra marinis;
Tum flammam tetro spiranteis ore Chimæras
Pascere naturam per terras omniparentes. 706
Quorum nil fieri manifestum est, omnia quando
Seminibus certis certa genetrice creata
Conservare genus crescentia posse videmus.

Scilicet id certa fieri ratione necesse est: 710

Nam, sua quoque, cibeis ex omnibus intus in artus

Corpora discedunt, connexaque convenientes
Efficiunt motus : at contra aliena videmus
Rejicere in terras naturam ; multaque caecis
Corporibus fugiunt e corpore, percita plagis ;
Quae neque connecti quoquam potuerunt, neque
inter

Vitalis motus consentire atque animari.

Sed ne forte putes animalia sola teneri
Legibus heis, quondam ratio determinat omnes.
Nam veluti tota natura dissimilis sunt 720
Inter se gentes res quaeque, ita quomque necesse
est

Dissimili constare figura principiorum :
Non quo multa parum simili sint praedita forma ;
Sed quia non vulgo paria omnibus omnia con-
stant.

Semina quom porro distent, differre necesse est
Intervalla, vias, connexus, pondera, plagas, 726
Concursus, motus : quae non animalia solum
Corpora conjungunt, sed terras ac mare totum
Secernunt, caelumque a terreis omne retinent.

Nunc age, dicta, meo dulci quaesita labore, 730
Percepe : ne forte haec albeis ex alba rearis
Principiis esse, ante oculos quae candida cernis ;
Aut ea, quae nigrae, nigro de semine nata :
Neve alium quemvis qui sunt imbuta colorem,
Propterea gerere hunc credas, quod materia
Corpora consimili sint ejus tincta colore. 736
Nullus enim color est omnino materialis
Corporibus, neque pur rebus, neque denique
dispar.

In quae corpora si nullus tibi forte videtur
Posse animi infectus fieri, procul avius erras. 740
Nam quom exiguam, solis quae lumina num-
quam

Disperere, tamen ex roseant corpora tactu
Ex insuante aeo nullo conjuncta colore ;
Scire licet, menti quoque nostra, corpora posse
Vorti in notitiam, nullo circumfusa fuso. 744
Denique nos ipsos, ceteris qui quomque tenebris
Tangimus, haud in ulla sentimus tincta colore.

Quod, quom utinam fieri, nunc esse docebo.
Omnis enim color omnino mutatur in omnis ;
Quod facere haud ullo debent primordia pacto :
Immutabile enim quiddam superare necesse
est, 751

Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.
Nam quod quomque suus mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors est ollis, quod fuit ante.
Proinde colore cave contingas semina rerum,
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.

Præterea, si nulla coloris principis est 757
Reddita natura, et varietis sunt praedita formis,
Equibus omnigenos gignunt, variantque, co-
lores :

Præterea, magnum quod refert, semina quaeque
Cum quibus, et quali postura continentur, 761
Et quos inter se deus motus, accipiantque :
Perfacile extemplo rationem reddere possis,
Quar ea, quae nigro fuerint paulo ante colore,
Marmoroe fieri possint candore repente : 765
Ut mare, quom magni commorant æquora
venti,

Vortitur in canos candenti marmore fluctus.
Dicere enim possis nigrum, quod saepe videmus,
Materia ubi permixta est ollis, et ordo
Principis mutatus, et addita demtaque quae-
dam, 770

Continuo id fieri ut candens videatur et album.
Quod si caeruleis constarent æquora ponti
Seminibus, nullo possent albescere pacto :
Nam quom quomque modo perturbes, caerulea quae
sint, 774

Nunquam in marmorem possint migrare colo-
res. Sin alio atque alio sunt semina tincta colore,
Quae maris efficiunt unum purumque nitorem :
Ut saepe ex alieis formis, varietisque figureis,
Efficitur quiddam quadratum, unaque figura :
Conveniebat, uti in quadrato cernimus esse 780
Dissimiles formas, ita cernere in æquore ponti,
Aut alio in quovis uno puroque nitore,
Dissimiles longe inter se variosque colores.

Præterea, nihil officium, obstantque figurae
Dissimiles, quo quadratum minus omne sit
extra : 785

At variet rerum impediunt prohibentque colores,
Quo minus esse uno possit res tota nitore.

Tum porro, quae ducit et illicet, ut tribuamus
Principiis rerum nonnunquam, causas, colores,
Occidit ; ex albeis quoniam non alba creantur,
Nec, quae nigra eluunt, de nigreis, sed varietis de.
Quippe etenim multo proclivius exoritur 792
Candida de nullo, quam nigro nata colore,
Aut alio quovis, qui contra pugnet et obstet.

Præterea, quoniam nequeunt sine luce colores
Esse, neque in lucem existunt primordia rerum ;
Scire licet, quam sint nullo velata colore. 797
Qualis enim caecis poterit color esse tenebris,
Lumine qui in ipso mutatur, propterea quod
Ilecta aut obliqua percussus luce refugit ? 800
Pluma columbarum quo pacto in sole videtur,
Quae sita cervicis circum collumque coronat ;
Namque alia fit, ut ei claro fit rubra pyropo ;
Interdum quodam sensu fit, ut ei videatur
Ictei curialium virideis miscere smaragdos ; 805
Caudaque pavonis, larga quom luce repleta est,
Consimili mutat ratione obversa colores.

Qui quoniam quodam gignuntur luminis ictu,
Scire licet, sine eo fieri non posse putandum.
Et quoniam plagae quoddam luce excipit in se
Papula, quom sentire colorem dicitur album,
Atque aliud porro, nigrum quom, et cætera,
sentit ; 812

Nec refert, ea, quae tangis, quo forte colore
Praedita sint, verum quali magis apta figura :
Scire licet, nil principis opus esse colores, 815
Sed varietis formis variante edere tactus.

Præterea, quoniam non certis certa figureis
Est natura coloris, et omnia principiorum
Formamenta quæunt in quovis esse nitore :
Quar ea, quae constant ex ollis, non pariter sunt
Omnigenis perfusa coloribus in genere omni ?
Conveniebat enim, corvos quoque saepe volantis
Ex albeis album pennas jactare colorem,
Et nigros fieri nigro de semine cyrenos,
Aut alio quovis uno, varioque, colore. 825

Quin etiam, quanto in partibus res quæque
minutas [possis]
Distrahitur magis, hoc magis est, ut cernere
Evanescere paulatim, stinguique, colorem :
Ut fit, ubi in parvas partes disceperit aurum,
Purpura, porphyræque color clarissimu' multo,
Filatim quom distractu' sit, disperditur omnis :
Noscere ut hinc possis, prius omnem efflare
colorem 832

Particulas, quam discedant ad semina rerum.
Postremo, quoniam non omnia corpora vocem
Mittere concedis, neque odorem : propterea fit,

Ut non omnibus attribuas sonitus et odores : 836
 Sic, oculis quoniam non omnia cernere quimus,
 Scire licet, quædam tam constare orba colore,
 Quam sine odore ullo quædam, sonituque remota :
 Nec minus hæc animum cognoscere posse sagacem, 840

Quam quæ sunt alicis rebus privata notelsque.
 Sed ne forte putes, solo spoliata colore
 Corpora prima manere ; etiam secreta teporis
 Sunt, ac frigoris omnino, calidique vaporis,
 Et sonitu sterila, et suco jejuna feruntur, 845
 Nec jaciunt ullum proprio de corpore odorem.
 Sicut amaracini blandum stactæque liquorem,
 Et nardi florem, nectar qui naribus halat,
 Quom facere instituas ; cum primeis quærere par est,

Quoad licet, ac possis reperire, inolentis olivi 850
 Naturam, nullam quæ mittat naribus auram :
 Quam minime ut possit mixtos in corpore odores
 Concoctosque, suo contactos perdere viro.

Propterea tandem debent primordia rerum
 Non adhibere suum gignundis rebus odorem,
 Nec sonitum ; quoniam nihil ab se mittere possunt : 856

Nec simili ratione saporem denique quemquam,
 Nec frigus, neque item calidum tepidumque vaporem.

Cætera, quæ quom ita sunt tamen, ut mortalia constant,

Molli lenta, fragosa putri, cava corpore raro, 860
 Omnia sint a principieis sejuncta, necesse est ;
 Immortalia si volumus subungere rebus
 Fundamenta, quibus nitatur summa salutis :

Ne tibi res redeant ad nilum funditus omneis.
 Nunc ea, quæ sentire videmus quomque, necesse est 865

Ex insensibilibus tamen omnia confiteare
 Principieis constare : neque id manifesta refutant,

Nec contra pugnant, in promptu cognita quæ sunt ;

Sed magis ipsa manu ducunt, et credere cogunt,
 Ex insensibilibus, quod dico, animalia gigni. 870

Quippe videre licet, vivos existere vermeis
 Stereore de tetro, putorem quom sibi nacta est,
 Intempestiveis ex imbribus humida, tellus :
 Præterea cunctas itidem res vortere sese :

Vortunt se fluviei in frondeis, et pabula lacta 875
 In pecudes, vortunt pecudes in corpora nostra
 Naturam ; et nostro de corpore sæpe ferarum
 Augescunt vires, et corpora pennipotentum.
 Ergo omneis natura cibos in corpora viva
 Vortit, et heinc sensus animantium procreat omneis : 880

Non alia longe ratione, atque arida ligna
 Explicat in flammis, et in igneis omnia versat.

Jamne vides igitur, magni primordia rerum
 Referre in quali sint ordine quæque locata,
 Et commixta quibus dent motus, accipiantque ?

Tum porro, quid id est, animum quod percipit ipsum, 886

Quod movet, et varios sensus expromere cogit,
 Ex insensibilibus ne credas sensile gigni ?
 Nimirum lapides, et ligna, et terra, quod una
 Mixta tamen nequeunt vitalem reddere sensum.

Ollud in heis igitur fœdus meminisse decebit,
 Non ex omnibus omnino, quæquomque creant res, 892

Sensile, et extemplo mo gigni dicere sen-us :
 Sed magis referre, ea primum quantula constant,

Sensile quæ faciunt, et qua sint prædita forma ;
 Motibus, ordinibus, postureis denique quæ sint :

Quarum nil rerum in ligneis glebeisque videmus.
 Et tamen hæc, quom sunt quasi putrefacta per imbreis,

Vermiculis pariunt, quia corpora material, Antiqueis ex ordinibus permota nova re, 900
 Conciliantur ita, ut debent animalia gigni.

Deinde, ex sensibilibus quom sensile posse creari
 Constitunt, porro, ex alieis sentire suæti,
 Mollia tum faciunt : nam sensus jungitur omnis
 Visceribus, nervcis, veneis, quæquomque videmus 905

Mollia mortali consistere corpore creta.

Sed tamen esto jam, posse hæc æterna manere :
 Nempe tamen debent aut sensum partis habere,
 Aut simileis toteis animalibus esse putari.
 At, nequeant per se partes sentire, necesse est.
 Namque alios sensus membrorum respuit omnis :
 Nec manus a nobis potis est secreta, neque ulla
 Corporis omnino sensum pars sola tenere.

Linquitur, ut toteis animalibus assimilentur,
 Vitali ut possint consentire undique sensu. 915

Qui poterunt igitur rerum primordia dici,
 Et leti vitare vias, animalia quom sint,
 Atque, animalibus in mortalibus, una eademque ?

Quod tamen ut possint, ab cætu concilioque
 Nil facient præter volgum turbamque animantum ; 920

Scilicet, ut nequeant homines, armenta, feræque,
 Inter sese ullam rem gignere conveniundo.

Sic itidem, qua sentimus, sentire necesse est.

Quod si forte suum dimittunt corpore sensum,
 Atque alium capiunt ; quid opus fuit attribui id, quod 925

Detrahitur ? tum præterea, quo fugimus ante,
 Quatenus in pullos animaleis vortier ova
 Cernimus alituum, vermeisque effervere, terram
 Intempestivos quom putor cepit ob imbreis ;
 Scire licet gigni posse ex non sensibu' sensus. 930

Quod si forte aliquis dicet, dumtaxat oriri
 Posse a non sensu sensus mutabilitate,
 Ante aliquo tamquam partu quam proditur extra :
 Huic satis ollud erit planum facere atque probare,

Non fieri partum nisi consilio ante coacto, 935
 Nec commutari quidquam sine conciliatu
 Principiôm ; nequeunt ullius corporis esse
 Sensus ante ipsam genitam naturam animantis
 Nimirum quia materies disjecta tenetur
 Aere, fluminibus, terreis, terræque createis ; 940
 Nec, congressa modo, vitaleis convenienteis
 Contulit inter se motus, quibus omne tuenteis
 Accensei sensus animantium quamque tuerentur.

Præterea, quamvis animantem grandior ictus,
 Quam patitur natura, repente affligit, et omneis
 Corporis atque animi pergit confondere sensus.
 Dissolvuntur enim posituræ principiorum, 947

Et penitus motus vitalis impediuntur ;
 Donec materies, omneis concussa per artus,
 Vitaleis animæ nodos e corpore solvit, 950
 Dispersamque foras per caulas eicit omneis.

Nam quid præterea facere ictum posse reamur
 Oblatum, nisi discutere ac dissolvere quæque ?

Fit quoque, ut ei soleant, minus oblato acriter ictu,

Reliquiæ motus vitalis vincere sæpe ; 957

Vincere, et ingentis plagæ scdere tumultus,
 Inque suos quidquid rursus revocare mentus

Et quasi jam leti dominantem in corpore motum
Discutere, ac pene amissos accendere sensus.
Nam quare potius leti jam limine ab ipso 960
Ad vitam possint conjecta mente reverti,
Quam, quo decursum prope jam siet, ire et abire?

Præterea, quoniam dolor est, ubi materialia
Corpora vi quadam per viscera vbi, per artus
Solicitata, suis trepidant in sedibus intus; 965
Inque locum quando remigrant, fit blanda vo-
luptas:

Scire licet, nullo primordia posse dolore
Tentari, nullamque voluptatem capere ex se;
Quandoquidem non sunt ex olleis principiorum
Corporibus, quorum motus novitate laborent, 970
Aut alquem fructum capias dulcedinis almæ:
Haud igitur debent esse ullo prædita sensu.

Denique, utel possint sentire animalia quæ-
que,
Principiis si jam est sensus tribuendus eorum;
Quid? genus humanum proprium de quibus
auctum est, 975

Scilicet et risu tremulo concussa cachinnant,
Et lacrumis spargunt rorantibus ora genasque:
Multaque de rerum mixtura dicere callent,
Et, sibi proporro quæ sint primordia, querunt.
Quandoquidem toties mortalibus assimilata, 980
Ipsa quoque ex aliis debent constare elementis;
Inde alia ex aliis, nunquam consistere ut ausis.
Quippe æquar, quodquomque loqui ridereque
diceas,

Et sapere, ex aliis eadem hæc facientibus ut sit.
Quod si delira hæc furiosaque cernimus esse, 985
Et ridere potest non ex ridentibus auctis,
Et sapere, et docere rationem reddere dicteis,
Non ex seminibus sapientibus, atque disertis:
Qui minus esse queant ea, quæ sentire videmus.
Seminibus permixta carentibus undique sensu?
Denique, celestis sumus omneis semine ori-
undi: [eis 992]

Omnibus olle idem pater est, unde alma liquen-
Humoris guttas mater quom Terra recepit,
Feta parit nitidas fruges, arbustaque leta,
Et genus humanum; parit omnia sæcla ferarum;
Pabula quom præbet, quibus omneis corpora
pascunt,

Et dulcem ducunt vitam, prolemque propagant:
Quapropter merito maternum nomen adeptæ est.
Cedit item retro, de terra quod fuit ante,
In terras; et, quod missum est ex ætheris ore,
Id rursum cæli relatum templa receptant: 1001
Nec sic interimit mors res, ut materialia
Corpora conficiat, sed cæcum dissipat olleis:
Inde aliis aliud conjungit, et efficit omneis
Res ita convolvant formas, mutantque colores,
Et capiant sensus, et puncto tempore reddant;
Ut nosceas referre, eadem primordia rerum 1007
Cum quibus et quali postura continentur,
Et quos inter se dent motus, accipiantque:
Neve putes æterna parum residere potesse 1010
Corpora prima, quod in summeis fluitare vide-
mur

Rebus, et interdum nasci, subitoque perire:
Quin etiam refert nostris in versibus ipseis,
Cum quibus, et quali sint ordine quæque locata.
Namque eadem cælum, mare, terras, flumina,
solem 1015

Significant; eadem fruges, arbusta, animantes;
Si non omnia sint, at multa maxuma pars est
Consimilis: verum positura diserepant res.
Sic ipseis in rebus item jam materialia

Intervalla, viæ, connexus, pondera, plagæ, 1020
Concursus, motus, ordo, positura, figura
Quom permutantur, mutari res quoque debent.
Nunc animum nobis adhibe veram ad ratio-
nem.

Nam tibi vehementer nova res molitur ad aureis
Accidere, et nova se species ostendere rerum.
Sed neque tam facilis res ulla est, quin ea pri-
mum 1026

Difficilis magis ad credendum constet; itemque
Nil adeo magnum, neque tam mirabile quidquam,
Quod non paulatim minuant mirarier omneis.

Principio, cæli clarum purumque colorem,
Quemque in se cohibent palantia sidera passim,
Lunamque, et solis præclara luce nitorem: 1032
Omnia quæ nunc si primum mortalibus essent,
Ex improvviso cæu sint objecta repente;
Quid magis heis rebus poterat mirabile dici,
Aut minus ante quod auderent fore credere
genteis? 1036

Nil, ut opinor; ita hæc species miranda fuisset,
Quam tibi jam nemo, fessus satiate videndi,
Suspiciere in cæli dignatur lucida templa.

Desine quapropter, novitate exterritus ipsa, 1040
Exspuere ex animo rationem; sed magis acri
Judicio perpende, et, si tibi vera videntur,
Dede manus; aut, si falsum est, accingere contra.
Quærit enim ratione animus, quom summa loci
sit

Infinita foreis hæc extra mœnia mundi, 1045
Quid sit ibei porro, quo prospicere usque velit
mens,

Atque animi jactus liber quo pervelit ire.
Principio, nobis in cunctas undique partes,
Et latere ex utroque, infraque, superque, per
omne

Nulla est finis, utel docui, res ipsaque per se
Vociferatur, et elucet natura profundi. 1051
Nullo jam pacto veri simile esse putandum est,
Undique quom vorum spatium vacet infinitum,
Seminaque innumero numero summaque pro-
funda

Multimodeis volitent, æterno percita motu, 1055
Hunc unum terrarum orbem cælumque creatum;
Nil agere olla foreis tot corpora materialia:
Quom præsertim hic sit natura factus, et ipsa,
Sponte sua, forte offensando semina rerum
Multimodeis, temere, incassum, frustra que, co-
acta 1060

Tandem coalescent ea, quæ, conjecta repente,
Magnarum rerum fierent exordia semper,
Terræ, maris, et cæli, generisque animantium.
Quare etiam atque etiam taleis fateare necesse
est

Esse alios alibi congressus materialia, 1065
Qualis hic est, avido complexu quem tenet æther.
Præterea, quom materies est multa parata,
Quom locus est præsto, nec res, nec causa mo-
ratur

Ulla, geri debent nimirum et confici res. 1069
Nunc, et seminibus si tanta est copia, quantum
Enumerare ætas animantium non queat omnis,
Visque eadem et natura manet, quæ semina re-
rum

Conjicere in loca quæque queat, simili ratione
Atque huc sunt conjecta, necesse est confiteare
Esse alios alieis terrarum in partibus orbis, 1075
Et varias hominum genteis, et sæcla ferarum.

Huc accedit, uti in summa res nulla sit una,
Unica quæ gignatur, et unica solaque crescat,

Quin aliquoju' siet sæcli, permultaque eodem
Sint genere: in primeis animalibus indice mente
Invenies sic montivagum genus esse ferarum,
Sic hominum geminam prolem, sic denique mutas
Squamigerum pecudes, et corpora cuncta volan-
tum.

Quapropter cælum simili ratione fatendum est
Terramque, et solem, lunam, mare, cætera quæ
sunt, 1085

Non esse unica, sed numero magis innumerali;
Quandoquidem vitæ depactus terminus alte
Tam manet hæc, et tam nativo corpore constant,
Quam genus omne, quod heis generatim rebus
abundans. 1089

Quæ bene cognita si teneas, natura videtur
Libera continuò, domineis privata superbeis,
Ipsa sua per se sponte omnia dis agere expers.
Nam, pro sancta deum tranquilla pectora pace,
Quæ placidum degunt ævum, multumque sere-
num! [fundi 1094

Quis regere immensi summam, quis habere pro-
Indu manu validas potis est moderanter habenas?
Quis pariter cælos omneis convertere, et omneis
Ignibus æthericis terras suffire feracis;
Omnibus inve locis esse omni tempore præsto,
Nubibus ut tenebras faciat, cælique serena 1100
Concutiat sonitu? tum fulmina mittat, et ædeis
Ipse suas disturbet; et in deserta recedens
Sæviat, exercens telum, quod sæpe nocentis
Præterit, exanimatque indignos inque meren-
teis? [que 1104

Multaque, post mundi tempus genitale, dicim-
Primigenum maris, et terræ, solisque coortum,
Addita corpora sunt extrinsecus, addita circum
Semina, quæ magnum jaculando contulit omne,
Unde mare et terræ possent augescere, et unde
Appareret spatium cæli domus, altaque tecta
Tolleret a terreis procul, et consurgeret æther.
Nam sua quoque, locis ex omnibus, omnia
plageis 1112

Corpora distribuuntur, et ad sua sæcla recedunt:
Humor ad humorem, terreno corpore terra
Hærescit, et ignem igneis procedunt, ætheraque
æther: 1115

Denique ad extremum crescendi perfica finem
Omnia perduxit rerum natura creatrix:
Ut fit, ubi nihilo jam plus est, quod datur intra
Vitales venas, quam quod fluit, atque recedit.
Omnibus heis ætas debet consistere rebus: 1120
Hæc natura suis refrenat viribus ætatem.

Nam, quæquomque videtis hilario grandescere ad-
auctu,

Paullatimque gradus ætatis scandere adultæ,
Plura sibi assumunt, quam de se corpora mittunt;
Dum facile in venas cibus omneis inditur, et dum
Non ita sunt late dispersa, ut multa remittant,

Et plus dispendi faciant, quam vescitur ætas.
Nam certe fluere ac decedere corpora rebus
Multa, manus dandum est: sed plura accedere
debent,

Donec alescundi summum tetigere cacumen. 1150
Inde minutatim vireis et robur adultum

Frangit, et in partem pejorem liquitur ætas.

Quippe etenim, quanto est res amplior, augmine
adempto,

Et quo latior est, in cunctas undique parteis
Plura modo dispergit, et a se corpora mittit;
Nec facile en venas cibus omneis diditur ei: 1136
Nec satis est, pro quam largos exæstuat æstus,
Unde queant tantum suboriri ac suppeditare,
[Quantum opus est, et, quod satis est, natura
novare.]

Jure igitur pereunt, quom rarefacta fluundo 1140
Sunt, et quom externeis succumbunt omnia pla-
geis:

Quandoquidem grandi cibus ævo denique defit,
Nec tuditantia rem cessant extrinsecus ullam
Corpora conficere, et plageis infesta domare.

Sic igitur magni quoque circum mœnia mundi
Expugnata dabunt labem, putreisque ruinas.
Omnia debet enim cibus integrare novando, 1147
Et fulcire cibus; cibus omnia sustentare.
Nequidquam; quoniam nec venæ perpetiuntur
Quod satis est, neque, quantum opus est, natura
ministrat. 1150

Jamque adeo fracta est ætas, effetaque tellus
Vix animalia parva creat, quæ cuncta creavit
Sæcla, deditque ferarum ingentia corpora partu.
Haud, ut opinor, enim mortalia sæcla superne
Aurea de culo demisit funis in arva: 1155
Nec mare, nec fluctus, plangenteis saxa, crea-
runt;

Sed genuit tellus eadem, quæ nunc alit ex se.

Præterea nitidas fruges, vinetaque læta
Sponte sua primum mortalibus ipsa creavit;
Ipsa dedit dulces fetus per pabula læta: 1160
Quæ nunc vix nostro grandescunt aucta labore;
Conterimusque boves, et vireis agricolarum
Conficimus, særeis vix arveis suppeditatei:
Usque adeo pereunt fetus, augentque labore.
Jamque caput quassans grandis aspirat arator
Crebrius in cassum magnum cecidisse labores;
Et, quom tempora temporibus præsentia confert
Præteriteis, laudat fortunas sæpe parentis. 1168
Tristis item vetulæ vitis sator, [acta peragrans]
Temporis, incusat numen, cælumque fatigat;
Et crepat, antiquum genus ut, pietate repletum,
Perfacile angustis tolerarit finibus ævum, 1072
Quom minor esset agri multo modus ante viri-
tim:

Nec tenet, omnia paullatim tabescere, et ire
Ad capulum, spatio ætatis defessa vetusto. 1175

LIBER TERTIUS.

O, tenebreis tanteis tam clarum extollere lumen
Qui primus potuisti, illustrans commoda vitæ,
Te sequor, o Graiæ gentis decus inque tueis
nunc

Fixa pedum pono presseis vestigia signeis;
Non ita certandi cupidus, quam propter amorem,
Quod te imitari aveo. Quid enim contendat
hirondo 6

Cycneis? aut quidnam tremuleis facere artubus
hædei

Consimile in cursu possint, et fortis equi vis?
Tu, pater, es rerum inventor; tu patria nobis
Suppeditas præcepta; tuis ex, inclute, charteis.
Floriferis ut apes in salibus omnia libant, 11
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta,
Aurea, perpetua semper dignissima vita,

Nam simul ac ratio tua cœpit vociferari
Naturam rerum, divina mente coortam, 15
Diffugiunt animi terrores; mœnia mundi
Discedunt; totum video per inane geri res.
Apparet divom numen, sedesque quietæ;
Quas neque concutunt ventei, nec nubila nim-
beis

Aspergunt, neque nix acri concreta pruina 20
Cana cadens violat; semper sine nubibus æther
Integer, et large diffuso lumine ridet.
Omnia suppeditat porro natura, neque ulla
Res animi pacem delibet tempore in ullo.
At contra nusquam apparent Acherusia templa;
Nec tellus obstat, quin omnia despiciantur, 26
Sub pedibus quæquomque infra per inane ge-
rantur.

Heis ibi me rebus quædam divina voluptas
Percipit, atque horror; quod sic natura, tua vi
Tam manifesta patens, ex omni parte resecta est.

Et quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia sint, et quam, variis distantia formis,
Sponte sua volitent, æterno percita motu;
Quoque modo possint res ex heis quæque creari:
Hæcæ secundum res animi natura videtur 35
Atque animæ claranda meis jam versibus esse;
Et metus ille formæ præcepit Acheruntis agundus,
Funditus humanam qui vitam turbat ab imo,
Omnia suffuscans mortis nigrore, neque ullam
Lææ voluptatem liquidam puramque relinquit.

Nam quod sæpe homines morbos magis esse
timendos 41

Infancieque ferunt vitam, quam tartara leti;
Et se scire animæ naturam, sanguinis esse,
Aut etiam venti, si fert ita forte voluntas,
Nec prorsum quidquam nostræ rationis egere: 45
Heinc licet advortas animum, magis omnia laudis
Jactari caussa, quam quod res ipsa probetur:
Ætærox idem patrin, longæque fugatei
Conspectu ex hominum, fedatei crimine turpi,
Omnibus ærumneis affectei denique, vivunt; 50
Et quomomque tamen misere vivere, paren-
tant,

Et nigras mactant pecudes, et manib' diveis
Inferias mittunt; multoque in rebus acerbis
Acrius advortunt animos ad religionem.
Quo magis in dubiis hominum spectare peri-
cleis [sit. 55

Convenit, advorseisque in rebus noscere, quid
Nam veræ voces tum demum pectore ab imo
Eliciantur, et eripitur persona, manet res.

Denique avarities, et honorum cæca cupido,
Que muros homines cogunt transcendere fineis
Juris, et interdum, socios scelerum atque mi-
nistros, 61

Nocteis atque dies niti præstante labore
Ad summam emergere opes; hæc volnera vitæ
Non minum partem mortis formidine aluntur.
Turpis enim ferme contentus, et acris egestas,
Semota ab dulci vita stabilique videntur, 66
Et quasi jam leti portas contatier ante.

Unde homines, dum se, falso terrore coactei.
Effugisse volunt longe, longæque remosse,
Sanguine civili rem confiant, divitisque 70
Conducipiant avidæ, cædem cæde accumulan-
teis:

Crudeleis gaudent in tristi funere fratris:
Et consanguineum mensas odere, timentque.

Consimili ratione, ab eodem sæpe timore
Macerat invidia, ante oculos illum esse po-
tentera, 75

Ollum adspectari, claro qui incedit honore;
Ipsei se in tenebris volvi carnoque queruntur.
Intereunt partim statuarum et nominis ergo;
Et sæpe usque adeo, mortis formidine, vitæ
Percipit humanos odium lucisque videndæ, 80
Ut sibi consciscant morienti pectore letum:
Oblitei fântem curarum hunc esse timorem;
Hunc vexare pudorem; hunc vincula amicitia
Rumpere; et, in summa, pietatem evortere
suadet. [renteis 84

Nam jam sæpe homines patriam carosque pa-
Prodiderunt, vitare Acherusia templa petentis.
Nam velutei pueri trepidant, atque omnia cæ-
cris

In tenebris metuunt; sic nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quam
Quæ pueri in tenebris pavitant, finguntque
futura. [est 90

Hunc igitur terrorem animi tenebrasque necesse
Non radiæ solis, neque lucida tela diei
Discutiant, sed natura species, ratioque.

Primum, animum dico, mentem quem sæpe
vocamus,

In quo consilium vitæ regimenque locatum est,
Esse hominis partem nihilo minus, ac manus, et
pes, 96

Atque oculi, parte animantis totius exstant.
Quamvis multa quidem sapientum turba pu-
târunt

Sensum animi certa non esse in parte locatum;
Verum habitum quemdam vitalem corporis esse,
'Appoviar' Graeci quam dicunt; qui faciat nos 101
Vivere cum sensu, nulla quom in parte siet mens:
Ut bona sæpe valetudo quom dicitur esse
Corporis, et non est tamen hæc pars ulla valentis;
Sic animi sensum non certa parte reponunt:
Magnopere in quo mi divorcei errare videntur.
Sæpe itaque in promptu corpus, quod cernitur,
ægrum,

Quom tamen ex alia latamur parte latenti:
Et retro fit, utei contra sit sæpe vicissim,
Quom miser ex animo lætatur corpore toto: 110
Non alio pacto, quam si, pes quom dolet ægri,
In nullo caput interea sit forte dolore.
Præterea, molli quom somno dedita membra
Effusumque jacet sine sensu corpus onustum,
Est aliud tamen in nobis, quod tempore in ollo
Multimodeis agitur, et omnes accipit in se 116
Lætitiæ motus, ac curas cordis inaneis.
Nunc animam quoque ut in membris cognos-
cere possis

Esse, neque harmoniam corpus retinere solere:
Principio, fit utei, detracto corpore multo, 120
Sæpe tamen nobis in membris vita moretur;
Atque eadem rursum, quom corpora pauca calor
Diffugere, forasque per os est editus aër,
Deserit extemplo venas, atque ossa relinquit;
Noscere ut heinc possis, non æquas omnia parteis
Corpora habere, neque ex æquo fulcire salutem:
Sed magis hæc, venti quæ sunt calidique vaporis
Semina, curare in membris ut vita moretur.
Est igitur calor ac ventus vitalis in ipso
Corpore, qui nobis moribundos deserit artus. 130
Quapropter, quoniam est animi natura reperta
Atque animæ, quasi pars hominis; redde har-
moniam

Nomen, ab organicis alto delatum Heliconi;
Sive aliunde ipsei porro traxere, et in ollam
Transtulerunt, proprio quæ tum res nomine ege-
bat; 135

Quidquid id est, habeant; tu cætera percipe dicta.

Nunc animum atque animam dico conjuncta Inter se, atque unam naturam conficere ex se; Sed caput esse quasi, et dominari in corpore toto Consilium, quod nos animum, mentemque vocamus: 140

Idque situm media regione in pectoris hæret. Heic exsultat enim pavor ac metus; hæc loca circum

Lætitiæ mulcent: heic ergo mens animusque est. Cætera pars animæ, per totum dissita corpus, Parcet, et ad numen mentis momenque movetur: Idque sibi solum per se sapit, et sibi gaudet, 146 Quom neque res animam, neque corpus, commovet una.

Et quasi quom caput, aut oculus, tentante dolore, Læditur in nobis, non omni concruciamur Corpore; sic animus nonnumquam leditur ipse, Lætitiæque viget, quom cætera pars animæ 151 Per membra atque artus nulla novitate cietur. Verum, ubi vehementi magis est commota metu mens,

Consentire animam totam per membra videmus: Sudoresque ita, palloremque existeret toto 155 Corpore, et infringi linguam, vocemque aboriri, Caligare oculos, sonere auris, succidere artus. Denique concidere ex animi terrore videmus Sæpe homines: facile ut quisvis heinc noscere possit, [quom animi vi 159 Esse animam cum animo conjunctam; quæ, Percussa est, exin corpus propellit, et icit.

Hæc eadem ratio naturam animi, atque animæ, Corpoream docet esse: ubi enim propellere membra,

Corripere ex somno corpus, mutareque voltum, Atque hominem totum regere ac vorsare videtur: Quorum nil fieri sine tactu posse videmus, 166 Nec tactum porro sine corpore; nonne fatendum est

Corporea natura animum constare animamque? Præterea, pariter fungi cum corpore, et una Consentire animum nobis in corpore cernis. 170 Si minus offendit vitam vis horrida teli, Ossibus ac nerveis disculsiis, intus adacta; At tamen insequitur languor, terræque petitus Suavis, et in terra mentis qui gignitur æstus, Interdumque quasi exsurgendi incerta voluntas. Ergo corpoream naturam animi esse necesse est, Corporeis quoniam teleis ictuque laborat. 177

Is tibi nunc animus quali sit corpore, et unde Consterit, pergam rationem reddere dicteis.

Principio esse aio persubilem, atque minuteis Perquam corporibus factum constare: id ita esse, Heinc, licet advortas animum, ut pernoscere possis.

Nil adeo fieri celeri ratione videtur, Quam si mens fieri proponit, et inchoat ipsa. Ocius ergo animus, quam res se perciet ulla, 185 Ante oculos quorum in promptu natura videtur. At, quod mobile tantopere est, constare rotundeis Perquam seminibus debet, perquamque minuteis;

Momine utei parvo possint impulsa moveri. Namque movetur aqua, et tantillo momine flutat, Quippe volubilibus parveisque creata figureis. At contra mellis constantior est natura, 192 Et pigrei latices magis, et contantior actus. Hæret enim inter se magis omnis materia Copia; nimirum quia non tam levibus exstat

Corporibus, neque tam subtilibus atque rotundeis. 196

Namque papaveris, aura potest suspensa levisque Cogere, ut absummo tibi diffuati altus acervus; At contra lapidum conjectum, spicarumque Nenu potest: igitur parvissima corpora pro quam Et levissima sunt, ita mobilitate fruuntur. 201 At contra, quæquomque magis cum pondere magno

Asperaque inveniuntur, eo stabilita magis sunt.

Nunc igitur, quoniam est animi natura reperta Mobilis egregie, perquam constare necesse est Corporibus parveis, et levibus, atque rotundeis. Quæ tibi cognita res in multeis, o bone, rebus Utilis invenietur, et opportuna cluebit.

Hæc quoque res etiam naturam dedicat ejus, Quam tenui constet textura, quamque loco se Contineat parvo, si possit conglomerari: 211 Quod, simul atque hominem leti securâ quies est Indepta, atque animi natura animæque recessit, Nil ibi libatum de toto corpore cernas Ad speciem, nil ad pondus: mors omnia præstat, Vitalem præter sensum calidumque vaporem.

Ergo animam totam perparveis esse necesse est Seminibus, nexam per venas, viscera, nervos: Quatenus, omnis ubi e toto jam corpore cessit, Extrema membrorum circumcæsurâ tamen se 220 Incolumem præstat; nec defit ponderis hilum: Quod genus est, Bacchi quom flos evanuit, aut quom

Spiritus unguenti suavis diffugit in auras, Aut aliquo quom jam sucus de corpore cessit: Nil oculus tamen esse minor res ipsa videtur 225 Propterea, neque detractum de pondere quidquam:

Nimirum quia multa minutaque semina sucos Efficiunt et odorem in toto corpore rerum.

Quare etiam atque etiam mentis naturam animæque

Scire licet perquam pauxilleis esse creatam 230 Seminibus, quoniam fugiens nil ponderis aufert.

Nec tamen hæc simplex nobis natura putanda est:

Tenuis enim quædam moribundos deserit aura Mixta vapori; vapores porro trahit æra secum; Nec calor est quisquam, quoi non sit mixtus et ær. 235

Rara quod ejus enim constat natura, necesse est Aëris inter eum primordia multa moveri.

Jam triplex animi est igitur natura reperta.

Nec tamen hæc sat sunt ad sensum cuncta creandum;

Nil horum quoniam recipit mens posse creare Sensiferos motus quædam qui mente volutant. Quarta quoque heis igitur quædam natura necesse est 242

Attribuatur: ea est omnino nominis experta: Qua neque mobilius quidquam, neque tenuius exstat,

Nec magis est parveis et levibus ex elementeis; Sensiferos motus quæ didit prima per artus. 246 Prima cietur enim, parveis perfecta figuris; Indo calor motus, et venti cæca potestas Accipit, inde ær; inde omnia mobilitantur; Concutitur sanguis, tum viscera persentiscunt Omnia; postremeis datur ossibus atque medullis, 251

Sive voluptas est, sive est contrarius ardor.

Nec temere huc dolor usque potest penetrare, neque acro

Permanere malum, quin omnia perturbentur
Usque adeo, ut vitæ desit locus, atque animæ 255
Diffugiant partem per causas corporis omnia.
Sed plerumque fit, in summo quasi corpore, finis
Motibus: hanc ob rem vitam retinere valeamus.

Nunc, ea quo pacto inter sese mixta, quibusque
Comita modis vigeant, rationem reddere aven-
tem

Abstrahit invitum patrii sermonis egestas: 261
Sed tamen, ut potero summam attingere, tan-
gam.

Inter enim cursant primordia, principiorum
Motibus inter se, nihil ut discerni unum
Possit, nec spatio fieri divisa potestas; 265
Sed quasi multæ vis unius corporis exant.
Quod genus, in quo vis animantum visere vulgo
Est odor, et quidam calor, et sapor; et tamen
ex his

Omnibus est unum perfectum corporis augmen-
tis calor atque aer et venti cæca potestas 270
Mixta creant unam naturam, et mobilis olla
Vis, initium motus ab se quæ dividit olleis;
Hæcifer unde oritur primum per viscera motus
Nam penitus prorsum latet hæc natura subestque
Nec magis hæc infra quidquam est in corpor-
nostro; 275

Atque anima est animæ: proporro totius ipsa:
Quod genus in nostris membris et corpore tota
Mixta latens animi vis est animæ potestas;
Corporibus quia de parvis paucisque creata est.
Sic tibi nominis hæc expers vis facta minuteis
Corporibus latet, atque animæ quasi totius ipse
Proporro est anima, et dominatur corpore toto
Communi ratione necesse est ventus et aer
Et calor inter se vigeant commixta per artus,
Atque aliis aliud subit magis, emineatque; 285
Ut quiddam fieri videatur ab omnibus unum:
Ne calor, ac ventus eorum, eorumque potestas
Aëris, interinunt sensum, diductæ solvant.

Est etiam calor ille animo, quem sumit in ira
Quom fervercit, et ex oculis micat acrius ardor.
Est et frigida multa, comes formidinis, aura, 291
Quæ ciet horrorem membris, et concitat artus
Est etiam quoque pacati status aeris ille,
Pectore tranquillo fit qui vultuque sereno.
Sed calidi plus est olleis, quibus æria corda, 295
Iracunda mens facile effervescit in ira:
Quo genere in primeis vis est violenta leonum;
Pectora quæ fremitu rumpunt plerumque ge-
menteis,

Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.
At ventosa magis cervorum frigida mens est,
Et gelidas citius per viscera concitat auras; 301
Quæ tremulum faciunt membris existere mot-
tum.

At natura hominum placido magis aëre vivit,
Nec minus iræ fax nunquam subdita percit
Fumida, suffundens cæce caliginis umbram; 305
Nec gelideis torpet tepere vaporis:
Inter utrasque sita est, cervos servosque leones.
Sic hominum genus est: quamvis doctrina
politus

Constituat pariter quosdam, tamen olla relinquit
Naturæ quojusque animæ vestigia prima: 310
Nec radicibus evelli mala posse putandum est,
Quin proclivis hic iras decurrat ad acreis;
Ille metu citius paulo tentetur; at ille
Tertius accipiat quædam clementius æquo 314
Inque aliis rebus multis differre necesse est
Naturæ hominum varias, moresque sequaces: |

Quorum ego nunc nequeo cæcas exponere
causas,

Nec reperire figurarum tot nomina, quot sunt
Principiis, unde hæc oritur variantia rerum.

Illud in his rebus video firmare potesse, 321
Usque adeo naturarum vestigia linqui
Parvula, quæ nequeat ratio depellere dicteis;
Ut nihil impediatur dignam dis degere vitam.

Hæc igitur natura tenetur corpore ab omni,
Ipsaque corporis est custos, et causa salutis;
Nam communibus inter se radicibus hærent, 326
Nec sine perniciæ divelli posse videntur.

Quod genus, a turis glebeis evellere odorem
Haud facile est, quin intereat natura quoque ejus.
Sic animi atque animæ naturam corpore toto
Extrahere haud facile est, quin omnia dissol-
vantur; 331

Implexæ ita principiis ab origine prima

Inter se sunt consorti prædita vita:
Nec sibi quæque sine alterius vi posse videtur
Corporis atque animi eorum sentire potestas:
Sed communibus inter eos conflatur utrumque
Motibus, accensus nobis per viscera, sensus.

Præterea, corpus per se nec gignitur umquam,
Nec crescit, neque post mortem durare videtur.
Non enim, ut humor aquæ, dimittit sæpe va-
porem, 340

Qui datus est, neque ea causa convellitur ipse,
Sed manet incolomis; non, inquam, sic animæ
Discidium possunt artus perferre relicti;
Sed penitus pereunt convolsi, conque putres-
cunt.

Ex incunte ævo sic corporis atque animæ 345
Mutua vitales discunt contagia motus,
Maternæ etiam membris, alvoque reposita;
Discidium ut nequeat fieri sine peste maloque:
Ut videas, quoniam conjuncta est causa salutis,
Conjunctam quoque naturam consistere eorum.
Quod superest, si quis corpus sentire refutat,
Atque animam credit, permixtam corpore toto,
Suscipere hunc motum, quem sensum nominita-
mus; 353

Vel manifestas res contra verasque repugnat.
Quid sit enim corpus sentire quis afferet umquam,
Si non ipsa palam quod res dedit ac docuit nos?
At, dimissa anima, corpus caret undique sensu:
Perdit enim, quod non proprium fuit ejus in ævo;
Multaque præterea perdit, quom expellitur ævo.

Dicere porro, oculos nullam rem cernere posse,
Sed per eos animum ut foribus spectare reclusis,
Difficile est, contra quom sensus ducat eorum;
Sensus enim trahit, atque acies detrudit ad ipsas:
Fulgida præsertim quom cernere sæpe nequimus,
Lumina luminibus quia nobis prædiuntur; 365
Quod foribus non fit: neque enim, qua cernimus
ipsi,

Ostia suscipiunt ullum reclusa laborem.
Præterea, si pro foribus sunt lumina nostra,
Jam magis, ex cæcis oculis, debere videtur
Cernere res animum. sublatis postibus ipsis. 370

Illud in his rebus nequaquam sumere possis,
Democriti quod sancta viri sententia ponit;
Corporis atque animi primordia singula, priveis
proposita alterneis variare ac necere membra.
Nam quom multo sunt animæ elementa iniora,
Quam quibus et corpus nobis, et viscera con-
stant; 376

Tum numero quoque concedunt, et rara per artus
Dissita sunt, dumtaxat ut hoc promittere possis,
Quantula prima queant, nobis injecta, ciere

Corpora sensiferos motus in corpore, tanta 380
Intervalla tenere exordia prima animai.

Nam neque polveris interdum sentimus adhæsum
Corpore, nec membris incussum sidere cretam,
Nec nebulam noctu, neque aranei tenuia fila
Obvia sentimus, quando obretimur euntels, 385
Nec supra caput ejusdem cecidisse viatam
Vestem, nec plumas avium, papposque volantes,
Quei nimia levitate cadunt plerumque gravatim:
Nec repentis itum quoquavis quomque animantis
Sentimus, nec priva pedum vestigia quæque,
Corpore quæ in nostro culices, et cætera, ponunt.
Usque adeo prius est in nobis multa ciendum,
Quam primordia sentiscant concussa animai,
Semina, corporibus nostris immixta per artus,
Et quam intervallis tanteis tuditantia possint
Concurrare, coire, et dissulare vicissim. 396

Et magis est animus vitai claustra cœrens,
Et dominantior ad vitam, quam vis animai.
Nam sine mente animoque nequit residere per
artus 399

Temporis exiguum partem pars ulla animai:
Sed comes insequitur facul, et discedit in auras,
Et gelidos artus in leti frigore linquit.
At manet in vita, quod mens animusque remansit,
Quamvis est circum cæsis lacer undique mem-
bris: [remotus, 404

Troncus, ademta anima circum, membrisque
Vivit, et ætherias vitales suscipit auras;
Si non omnimodeis, at magna parte animai
Privatus, tamen in vita conctatur et hæret.
Ut lacerato oculo circum, si pupula mansit
Incolomis, stat cernendi vivata potestas; 410
Dummodo ne totum corruptas luminis orbem;
Sed circumcidat aciem, solamque relinquas.
Id quoque enim sine pernicie non fiet eorum:
At si tantula pars oculi media illa peresa est,
Occidit extemplo lumen, tenebraeque sequuntur,
Incolomis quamvis alioqui splendidus orbis.
Hoc anima atque animus junctei sunt fœdere
semper.

Nunc age, nativos animantibus et mortaleis
Esse animos animasque leveis ut noscere possis;
Conquisita diu, dulcique reperta labore 420
Digna tua pergam disponere carmina vita.
Tu face utrumque uno subjungas nomine eorum,
Atque animam, verbi caussa, quom dicere per-
gam, [credas:

Mortalem esse docens, animum quoque dicere
Quatenus est unum inter se, conjunctaque res est.

Principio, quoniam tenuem constare minuteis
Corporibus docui, multoque minoribus esse
Principiis factam, quam liquidus humor aquai,
Aut nebula, aut fumus: nam longe mobilitate
Præstat, et a tenui caussa magis icta movetur;
Quippe ubi imaginis fumi nebulaeque mo-
ventur: [alta 431

Quod genus, in somneis sopitei ubi cernimus
Exhalare vapore altaria, ferreque fumum:
Nam procul hæc dubionobis simulacra genuntur:
Nunc igitur, quoniam quassatis undique vaseis
Diffluere humorem, et laticem discedere cernis,
Et nebula ac fumus quoniam discedit in auras;
Crede animam quoque diffundi, multoque perire
Ocuis, ac citius dissolvi in corpora prima,
Quom semel ex hominis membris ablata re-
cessit. 440

Quippe etenim corpus, quod vas quasi constitit
ejus, [re,
Quam cohibere æquit, conquassatum ex aliqua

Ac rarefactum, detracto sanguine veneis,
Aëre qui credas posse hanc cohiberier ullo?
Corpore qui nostro rarus magis incohibessit?

Præterea, gigni pariter cum corpore, ut una
Crescere sentimus, pariterque senescere mentem.
Nam velut infirmo pueri teneroque vagantur
Corpore, sic animi sequitur sententia tenuis:
Inde, ubi robusteis adolevit viribus ætas, 450
Consilium quoque majus, et auctior est animi
vis:

Post, ubi jam valideis quassatum est viribus ævi
Corpus, et obtuseis ceciderunt viribus artus,
Claudicat ingenium, delirat linguaque menæque:
Omnia deficiunt, atque uno tempore desunt. 455
Ergo dissolvi quoque convenit omnem animai
Naturam, ceu fumus in altis aëris auras,
Quandoquidem gigni pariter, pariterque vide-
mus

Crescere, et, ut docui, simul ævo fessa fatisci.
Huc accedit, uti videamus, corpus ut ipsum
Suscipere immaneis morbos, durumque laborem;
Sic animum curas acreis, luctumque, metumque.
Quare participem leti quoque convenit esse.

Quin etiam morbeis in corporis avius errat
Sæpe animus; dementit enim, delirique fatur:
Interdumque gravi lethargo fertur in altum 466
Æternumque soporem, oculois nutuque cadenti:
Unde neque exaudit voces, neque noscere voltus
Ollorum potis est, ad vitam quei revocanteis
Circumstant, lacrumis rostanteis ora gensque.
Quare animum quoque dissolvi fateare necesse
est, 471

Quandoquidem penetrant in eum contagia morbi;
Nam dolor ac morbus leti fabricator uterque est,
Multorum exitio perdoctei quod sumus ante.

Denique, cor hominum quom vini vis pene-
travit 475

Acriis, et in venas discessit deditus ardor,
Consequitur gravitas membrorum, præpediuntur
Crura vacillanti, tardescit lingua, madet mens,
Nant oculo; clamor, singultus, jurgia gliscunt;
Et jam cætera de genere hoc, quæquomque se-
quantur: 480

Quir ea sunt, nisi quod vehemens violentia vini
Conturbare animam consuevit corpore in ipso?
At, quæquomque queunt conturbari, inque pe-
diri,

Significant, paullo si durior insinuarit
Causa, fore ut pereant, ævo privata futuro. 485

Quin etiam subito vi morbi sæpe coactus
Ante oculos aliquis nostros, ut fulminis ictu,
Concidit, et spumas agit; ingemit, et tremitt
artus;

Desipit, extentat nervos, torquetur, anhelat
Inconstanter, et in jactando membra fatigat: 490
Nimirum qua vis morbi distracta per artus
Turbat agens animam, spumanti ut in æquore
salso

Ventorum valideis fervescunt viribus undæ.
Exprimitur porro gemitus, quia membra dolore
Afficiuntur, et omnino quod semina vocis 495
Eliciuntur, et ore foras glomerata feruntur,
Qua quasi consuerunt, et sunt munita viai.
Desipientia fit, qua vis animi atque animai
Conturbatur, et, ut docui, divisa seorsum
Disjectatur, eodem illo distracta veneno. 500
Inde, ubi jam morbi reflexit caussa, reditque
In latebras acer corrupti corporis humor;
Tum, quasi vacillans, primum consurgit, et
omneis

Paullatim redit in sensus, animamque receptat.

Hæc igitur tanteis ubi morbeis corpore in ipso
Jacentur, misereisque modeis distracta labo-
rent; 506

Quur eadem credis sine corpore, in aëre aperto,
Cum validois venteis etatem degere posse?

Et quoniam mentem sanari, corpus ut agrum,
Cernimus, et flecti medicina posse videmus; 510
Id quoque præsentat, mortalem vivere mentem.
Addere enim parteis, aut ordine trajicere æquum
est,

Aut aliquid prorsum de summa detrahare hilum,
Commutare animum quiquomque adoritur et
infuit;

Aut aliam quamvis naturam flectere quærit. 515
At neque transferri sibi parteis nec tribui volt,
Immortale quod est, quidquam, neque defuere
hilum.

Nam quodquomque suis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors est oillus, quod fuit ante.

Ergo animus, sive agressit, mortalia signa
Mittit, ut edocui; seu flectitur a medicina; 521
Illeque adeo falsæ rationi vera videtur
Res occurrere, et effugium præcludere eunti,
Ancipitique refutatu convincere falsum.

Denique sæpe hominem paullatim cernimus
ire, 525

Et membratim vitalem deperdere sensum:

In pedibus primum digitos vivere et ungucis:
Inde pedes et crura mori; post inde per artus
Ire alios tractim gelidi vestigia leti.

Scinditur atque animo quoniam natura, nec uno
Tempore sincera existit, mortalis habenda est.
Quod si forte putas, ipsam se posse per artus
Intorsum trahere, et parteis conducere in unum,
Atque ideo cuncteis sensum deducere membreis:
At locus ille tamen, quo copia tanta animi 535
Cogitur, in sensu debet majore videri.

Qui quoniam nusquam est, nimirum, ut diximus
ante,

Dilaniata foras dispergitur; interit ergo.

Quin etiam, si jam libet concedere falsum,
Et dare posse animam glomerari in corpore
eorum, 540

I umina quei linquunt moribundei partuculatim;
Mortalem tamen esse animam fateare necesse est:
Nec refert, utrum pereat dispersa per auras,
An contracta suis et partibus obrutiscent;

Quando hominem totum magis ac magis undique
sensus 545

Deficit, et vite minus et minus undique restat.

Et quoniam mens est hominis pars una, locoque
Fixa manet certo, velut aureis atque oculi sunt,
Atque alicui sensus qui vitam quomque gubernat:
[sum, 549

Et volutei r. anus, atque oculus, narcisve seor-
Secreta ab iobis, nequeunt sentire, neque esse;
Secta etenim parvo liquuntur tempore tibi:

Sic animus per se non quit sine corpore, et ipso
Esse homine, oillus quasi quod vas esse videtur,
Sive aliud quid vis potius connexus ei 555
Fingere, quandoquidem connexu corpus ad-
hæret.

Denique corporis atque animi vivata potestas,
Inter se conjuncta, valent, vitæque fruuntur:
Nec sine corpore enim vitales edere motus
Sola potest animi per se natura, nec autem 560

Cussum anima corpore durare et sensibus uti:
Scilicet avolsus radioibus ut nequit ullam
Dispicere ipse oculus rem seorsum corpore toto:

Sic anima atque animus per se nil posse videtur:
Nimirum quia per venas et viscera mixtim, 565
Per nervos atque ossa, tenentur corpore ab omni:
Nec magnis intervallis primordia possunt

Libera dissultare; ideo conclusa moventur
Sensiferos motus; quos extra corpus in auras
Aëris haud possunt post mortem ejecta movere:
Propterea quia non simili ratione tenentur. 571
Corpus enim atque animam scriit aër, si cohibere
Sese anima, atque in eos poterit concludere mo-
tus,

Quos ante in nerveis et in ipso corpore agebat.
Quare etiam atque etiam, resolutio corporis omni
Tegmine, et ejecteis extra vitalibus aureis, 576
Dissolvi sensus animi fateare necesse est
Atque animam; quoniam conjuncta est causa
duobus. [animæ

Denique, quom corpus nequeat preferre
Discidium, quin in tetro tabescat odore; 580
Quid dubitas, quin ex imo penitusque coorta
Emanarit, utei fumus, diffusa animæ vis;
Atque ideo tanta mutatum putre ruina
Conciderit corpus penitus, quia mota loco sunt
Fundamenta, foras manant animæque per artus,
Perque viarum omneis flexus, in corpore quei
sunt, 586

Atque foramina? multimodeis ut noscere possis
Dispertitum animæ naturam exisse per artus;
Et prius esse sibi distractam corpore in ipso,
Quam prolapsa foras enaret in aëris auras? 590

Quin etiam, fineis dum vite vortitur intra,
Sæpe aliqua tamen e causa labefacta videtur
Ire animæ, ac toto solvi de corpore mentem;
Et quasi supremo languescere tempore voltus,
Vellique exsangui cadere omnia corpore mem-
bra. 595

Quod genus est, animo male factum quom per-
hibetur, [omneis

Aut animam liquisse; ubi jam trepidatur, et
Extremum cupiunt vitæ reprehendere vinculum.
Conquassatur enim tum mens, animæque potestas
Omnis, et hæc ipso cum corpore collabefiunt:

Ut gravior paulo possit dissolvere causa. 601
Quid dubitas, tandem quin extra prodita corpus
Imbecilla foras, in aperto, tegmine demto,
Non modo non omnem possit durare per ævum,
Sed minuum quodvis nequeat consistere tem-
pus? [tur 605

Nec sibi enim quisquam moriens sentire vide-
re foras animam incolomem de corpore toto,
Nec prius ad jugulum et superas succedere fau-
ceis,

Verum deficere in certa regione locatam,
Ut sensus alios in parti quemque sua scit 610
Dissolvi: quod si immortalis nostra foret mens,
Non jam se moriens dissolvi conquereretur,
Sed magis ire foras, vestemque relinquere, ut
anguis,

Gauderet, prælonga senex aut cornua cervus.

Denique quur animi numquam mens consi-
liumque [uneis 615

Gignitur in capite, aut pedibus, manibusve, sed
Sedibus, ac certeis regionibus omnibus hæret;
Si non certa loca ad nascundum reddita quoque
Sunt, ut ubi quidquid possit durare creatum;
Atque ita multimodeis pro totis artibus esse;
Membrorum ut nunquam existat præposterus
ordo? [creari 621

Usque adeo sequitur res rem, neque flamma
Fluminibus solita est, neque in igni gignit algor,

Præterea, si immortalis natura animæ est,
Et sentire potest secreta a corpore nostro, 625
Quinque, ut opinor, eam faciundum est sensibus
auctam :

Nec ratione alia nosmet proponere nobis
Possumus infernas animas Acherunte vagare.
Pictores itaque et scriptorum sæcla priora
Sic animas introduxerunt sensibus auctas. 630
At neque seorsum oculæ, neque nares, nec
manus ipsa [aureis

Esse potest anima, neque seorsum lingua, neque
Auditum per se possunt sentire, neque esse.

Et quoniam toto sentimus corpore incesse
Vitalem sensum, et totum esse animale videmus ;
Si subito medium celeri præciderit ictu 636
Vis aliqua, ut seorsum partem secernat utramque,
Disperitita procul dubio quoque vis animæ
Et discissa simul cum corpore disjicietur.
At quod scinditur, et parteis discedit in ulla,
Scilicet æternam sibi naturam abnuit esse. 641
Falciferos memorant currus ascidere membra
Sæpe ita de subito, permixta cæde calenteis,
Ut tremere in terra videtur ab artubus id, quod
Decidit abscisum ; quom mens tamen atque ho-
minis vis 645

Mobilitate mali non quit sentire dolorem.
Et simul in pugne studio quod dedita mens est,
Corpore cum reliquo pugnam cædeisque petessit ;
Nec tenet, amissam lævam cum tegmine sæpe
Inter equos abstraxe rotas, falcisque rapaceis,
Nec cecidisse alius dextram, quom scandit et
instat. 651

Inde alius conatur adempto surgere crure,
Quom digitos agitât propter moribundus humi
pes :

Et caput, abscisum calido viventeque tronco,
Servat humi voltum vitalem, oculosque paten-
teis, 655

Donec reliquias animæ reddidit omneis.

Quin etiam tibi si, lingua vibrante, minanti
Serpentis cauda et procerò corpore, utrumque
Sit lubitum in multas parteis discidere ferro ;
Omnia jam seorsum cernes amcisa recenti 660
Volvere tortari, et terram conspergere tabo,
Ipsam seque retro partem petere ore priorem,
Volneris ardenti, ut morsu premat, icta dolore.

Omnibus esse igitur totas dicemus in oleis
Particuleis animas ? at ea ratione sequetur 665
Unam animantem animas habuisse in corpore
multas.

Ergo divisa est ea, quæ fuit una simul cum
Corpore : quapropter mortale utrumque putan-
dum est ;

In multas quoniam parteis disciditur æque.

Præterea, si immortalis natura animæ 670
Constat, et in corpus nascentibus insinuat ;
Quur super anteaetam ætatem meminisse ne-
quimus,

Nec vestigia gestarum rerum ulla tenemus ?
Nam si tantopere esse animi mutata potestas,
Omni ut actarum exciderit retinentia rerum ; 675
Non, ut opinor, id ab leto jam longiter errat.
Quapropter fateare necesse est, quæ fuit ante,
Interiisse, et quæ nunc est, nunc esse creatam.

Præterea, si, jam perfecto corpore, nobis
Inferri solita est animi vivata potestas, 680
Tum quom gignimur, et vitæ quom limen inimus ;
Haud ita conveniebat, ut ei quom corpora, et una
Cum membris, videatur in ipso sanguine crêsse ;
Sed velut in caves per se sibi vivere solam

Convenit, ut sensu corpus tamen affluat omne.
Quare etiam atque etiam neque originis esse
putandum est 686

Expertæ animas, nec leti lege solutas.

Nam neque tantopere annecti potuisse putandum
est

Corporibus nostreis, extrinsecus insinuatæ ;
(Quod fieri totum contra manifesta docet res 690
Namque ita connexa est per venas, viscera, ner-
vos,

Ossaque, ut ei dentes quoque sensu participantur ;
Morbis ut indicat, et gelidæ stringor aquæ,
Et lapis oppressus subiteis e frugibus asper ;)
Nec, tam contextæ quom sint, exire videntur 695
Incol-mes posse, et salvas exsolvere sese
Omnibus e nerveis, atque ossibus articuleisque.

Quod si forte putas extrinsecus insinuatam
Permanare animam nobis per membra solere,
Tanto quoique magis cum corpore fusa peribit.
Quod permanat enim, dissolvitur : interit ergo.
Disperitita ergo per caulas corporis omneis, 702
(Ut cibus in membra atque artus quom diditur
omneis,

Disperit, atque aliam naturam sufficit ex se)

Sic anima atque animus, quamvis integra recens
in 705

Corpus eunt, tamen in manando dissolvuntur,
Dum quasi per caulas omneis diduntur in artus
Particula, quibus hæc animi natura creatur :
Quæ nunc in nostro dominatur corpore, nata
Ex olla, quæ tunc peritat, partita per artus. 710

Quapropter neque natali privata videtur

Esse diæ natura animæ, nec funeri's expers.

Semina præterea linquuntur, necne, animæ
Corpore in exanimo ? quod si linquuntur, et
insunt,

Haud erit ut merito immortalis possit haberi ;
Partibus amisseis quoniam libata recessit. 716

Sin ita, sincereis membris ablata, profugit,
Ut nullas parteis in corpore liquerit ex se ;
Unde cadavera rancenti jam viscere vermeis
Exspirant ? atque unde animantum copia tanta,
Exos et exsanguis, tumidos perfluctuat artus ?

Quod si forte animas extrinsecus insinuari
Veribus, et priva si in corpora posse venire
Credis ; nec reputas, quur millia multa animarum
Convenient, unde una recesse-it : hoc tamen
est, ut 725

Quærundum videatur, et in discrimen agendum :
Utrum tandem animæ venentur semina quæque
Vermiculorum, ipsæque sibi fabricentur, ubi
sint ;

An jam corporibus perfecteis insinuentur.

At neque quur faciant ipsæ, quareve laborent,
Dicere suppeditat ; neque enim, sine corpore
quom sunt, 731

Solicite volitant morbeis, alguque, fameque.

Corpus enim magis heis vitieis, et fine, laborat ;
Et mala cuncta animus contagi fungitur ejus.

Sed tamen heis esto quamvis facere utile corpus,
Quod subeant ; at, qua possint, via nulla videtur.
Haud igitur faciunt animæ sibi corpora et artus.
Nec tamen est, qui cum perfecteis insinuentur
Corporibus : neque enim poterunt subtiliter esse
Connexæ, neque consensu contagia fient. 740

Denique, quur acris violentia triste leonem
Seminum sequitur, volpeis dolus ; et fuga cervæis
A patribus datur, et patrius pavor incitat artus ;
Et jam cætera de genere hoc quur omnia mem-
bris

Ex incunabulo generascunt, ingenioque; 745
 Non, certa suo quia semine seminoque
 Vis animi pariter crescit cum corpore quoque?
 Quod si immortalis foret, et mutare soleret
 Corpora, permixtis animanteis moribus essent:
 Effugeret canis Hyrcano de semine saepe 750
 Cornigeri incursum cervi, tremereque per auras
 Aëris accipiter fugiens veniente columba,
 Desipere homines, sperere fera sæcla ferarum.

Ollud enim falsa fertur ratione, quod aiunt,
 Immortalem animam mutato corpore flecti: 755
 Quod mutatur enim, dissolvitur; interit ergo.
 Trajiciuntur enim parteis, atque ordine migrant;
 Quare dissolvi quoque debent posse per artus,
 Denique ut intereant una cum corpore cunctæ.

Sin animas hominum dicent in corpora semper
 Ire humana; tamen quamram, quare sapientia 761
 Stulta queat fieri, nec prudens sit puer ullus,
 Nec tam doctus equus pullus, quam fortis equi vis:
 Nisi non, certa suo quia semine seminoque
 Vis animi pariter crescit cum corpore quoque?
 Scilicet in tenero tenerascere corpore mentem
 Confugient; quod si jam fit, fateare necesse est
 Mortalem esse animam, quoniam, mutata per
 artus

Tantopere, amittit vitam sensumque priorem.

Quove modo poterit pariter cum corpore quo-
 que 770

Confirmata caput ætatis tangere florem
 Vis animi, nisi erit consors in origine prima?
 Quidve foras sibi vult membris exire senectis?
 An metuit conclusa manere in corpore putri?
 An, domus ætatis spatium ne fessa vetusto 775
 Obruat? at non sunt jam immortalis ulla pericla.

Denique connubia ad Veneris, partusque fe-
 rarum,

Esse animas presto, deridiculum esse videtur;
 Inspectare immortalis mortalia membra
 Innumero numero, certareque præpropteranter
 Inter se, quæ prima potissimæque insinuetur 781
 Si non forte ita sunt animarum fœdera pacta,
 Ut, quæ prima volans advenerit, insinuetur
 Prima, neque inter se contentandis viribus hilum.
 Denique in æthere non arbor, non æquore in
 alto 785

Nubeis esse queunt, nec piaceat vivere in arveis,
 Nec erui in ligneis, nec saxeis sucus inesse:
 Certum ac dispositum est, ubi quidquid crescat
 et insit.

Sic animi natura nequit sine corpore oriri 789
 Sola, neque a nerveis et sanguine longius esse,
 Quod si posset enim, multo prius ipsa animi vis
 In capite, aut humeris, aut in eis calcibus esse
 Posset, et innasci quavis in parte soleret,
 Quamde in eodem homine atque in eodem vase
 manere. [certum, 794

Quod quoniam nostro quoque constat corpore
 Dispositumque videtur, ubi esse et crescere pos-
 sit [ficiendum,

Scorsim anima atque animus: tanto magis in-
 Totum posse extra corpus durare genique.

Quare corpus ubi interiit, periisse necesse est
 Confutare animam distractam in corpore toto.

Quippe etenim mortalem æterno jungere, et
 una 801

Consentire putare, et fungi mutus posse,
 Desipere est: quid enim divorsius esse putan-
 dum est,

Aut magis inter se disjunctum discrepitansque,
 Quam mortale quod est, immortalis atque perenni

Junctum in concilio sævas tolerare procellas?
 Præterea, quæquomque manent æterna, ne-
 cesse est 807

Aut, quia sunt solido cum corpore, respuere ictus,
 Nec penetrare pati sibi quidquam quod queat
 artas

Dissociare intus parteis; ut materia? 810
 Corpora sunt, quorum naturam ostendimus ante:
 Aut ideo durare ætatem posse per omnem,
 Plagarum quia sunt expertia, sicut inane est,
 Quod manet intactum, neque ab ictu frangitur
 hilum:

Aut etiam quia nulla loci sit copia circum, 815
 Quo quasi res possint discedere dissolvique:
 Sicuti summarum summa est æterna, neque extra
 Quis locus est, quo diffugiant, neque corpora
 sunt, que

Possint incidere, et valida dissolvere plaga: 819
 At neque, ut ei docui, solido cum corpore mentis
 Natura est, quoniam admixtum est in rebus inane:
 Nec tamen est ut inane; neque autem corpora
 desunt,

Ex infinito quæ possint forte coorta
 Proruo hanc mentis violento turbine molem,
 Aut aliam quamvis cladem importare pericli: 825
 Nec porro natura loci, spatiumque profundi
 Deficit, exspergi quo possit vis animæ,
 Aut alia quamvis possit vi pulsa perire.
 Haud igitur lecti præclusa est janua menti.

Quod si forte ideo magis immortalis habenda
 est, 830

Quod vitalibus ab rebus munita tenetur;
 Aut quia non veniunt omnino aliena salutis,
 Aut quia, quæ veniunt, aliqua ratione recedunt
 Pulsa prius, quam quid noceant sentire que-
 amus:

Scilicet a vera longe ratione remotum est. 835
 Præter enim, quam quod morbeis tum corporis
 ægrit,

Advenit id, quod eam de rebus sæpe futureis
 Macerat, inque, metu male habet, cureis
 fatigat, [dent.

Præteriteisque male admissis peccata remor-
 Adde furorem animi proprium, atque obliviam
 rerum; 840

Adde, quod in nigras lethargi mergitur undas.
 Nil igitur mors est, ad nos neque pertinet hilum.

Quandoquidem natura animi mortalis habetur.
 Et velut anteactò nil tempore sensimus ægri,
 Ad configundum venientibus undique Pœnis,
 Omnia quom belli trepido concussa tumultu 846
 Horrida contremuere sub altis ætheris aureis,
 In dubioque fuere utrorum ad regna cadundum

Omnibus humane esset terræque marique:
 Sic ubi non erimus, quom corporis atque animæ
 Discidium fuerit, quibus æ sumus uniter aptei,
 Scilicet haud nobis quidquam, quei non erimus
 tum, 852

Accidere omnino poterit, sensumque movere;
 Non si terra mari misceretur, et mare cælo.

Et si jam nostro sentit de corpore, postquam
 Detracta est animi natura, animæque potestas;
 Nil tamen est ad nos, quei comitu conjugioque
 Corporis atque animæ consistimus uniter aptei.
 Nec, al materiam nostram collegerit ætas
 Post obitum, rursumque redegerit, ut sita nunc
 est, 855

Interrupta semel quom sit repetentia nostris;
Et nunc nil ad nos de nobis attinet, ante
Quoi fuimus: nec jam de oleis nos afficit angor,
Quos de materia nostra nova proferat ætas. 866
Nam quum respicias immensi temporis omne
Præteritum spatium; tum motus material
Multimodei quàm sint; facile hoc accredere
possis,

Semina sæpe in eodem, ut nunc sunt, ordine
posta: [mente; 870

Nec memori tamen id quimus reprehendere
Inter enim jecta est vitæ pausa, vageque
Deerrârunt passim motus ab sensibus omneis.
Debet enim, misere est quoi forte ægreque fu-
turum,

Ipse quoque esse in eo tum tempore, quoi male
possit [prohibet 875

Accidere: id quoniam mors eximit, essequi
Ollum, quoi possint incommoda conciliari
Hæc eadem, quibus e nunc nos sumus, ante fuisse;
Scire licet nobis nihil esse in morte timendum:
Nec miserum fieri, qui non est, posse; neque
hilum 880

Differe, nullo fuerit jam tempore natus;
Mortalem vitam mors quom immortalis ademit.

Proinde, ubi se videas hominem indignarier
ipsum,

Post mortem fore, ut aut putrescat corpore posto,
Aut flammis interfiat, maleisve ferarum; 885
Scire licet, non sincerum sonere, atque subesse
Cæcum aliquem cordi stimulum; quamvis neget
ipse [turum

Credere se quemquam sibi sensum in morte fu-
Non, ut opinor, enim dat quod promittit et unde,
Nec radicitus e vita se tollit et eicit, 890

Sed facit esse sui quiddam super inscius ipse.
Vivus enim sibi quom proponit quisque, futurum

Corpus uti volucris lacerent in morte feræque,
Ipse sui miseret: neque enim se dividit hilum,
Nec removet satis a projecto corpore; et illud
Se fingit, sensuque suo contaminat astans. 896

Hinc indignatur se mortalem esse creatum;
Nec videt, in vera nullum fore morte alium se,
Qui possit vivus sibi se lugere peremtum,
Stansque jacentem se lacerari urive dolore. 900
Nam si in morte malum est malis morsuque
ferarum

Tractari, non invenio qui non sit acerbum,
Ignibus impositum, calideis torrescere flammis,
Aut in melle situm suffocari, atque rigere
Frigore, quom summo gelidi cubat æquore saxi,
Urgerie superne obtritum pondere terræ. 906

“Nam jam non domus accipiet te læta, ne-
que uxor

“Optuma, nec dulces occurrent oscula natei
“Præipere, et tacita pectus dulcedine tangent.

“Non poteris facteis florentibus esse, tuisque
“Præsidium: misero misere,” aiunt, “omnia
ademit 911

“Una dies infesta tibi tot præmia vitæ.”
Ollud in heis rebus non addunt: “nec tibi earum

“Jam desiderium rerum insidet insuper una.”
Quod bene si videant animo, dioteisque sequan-
tur, 915

Dissolvant animi magno se angore metuque.
Tu quidem, ut es loco sopitus, sic eris, ævi
Quod superest, cuncteis privati doloribus
agreis:

At nos horrifico cinefactum de prope busto
Insatiabiliter deflebitur, æternumque 920

Nulla diis nobis mœrorem e pectore demet.
Ollud ab hoc igitur querendum est, quid sit amari
Tantopere, ad somnum si res redit atque quietem,
Quir quisquam æterno possit tabescere luctu.

Hoc etiam faciunt, ubi discubuerat, tenentque
Pocula sæpe homines, et innumbrant ora pronis,
Ex animo ut dicant: “brevis hinc est fructus
“homulleis: [“cebit!” 927

“Jam fuerit; neque post umquam revocare li-
Tamquam in morte mali cum primeis hoc sit
eorum,

Quod sitis exurat miseros atque arida torreat, 930
Aut alius quojus desiderium insideat rei.

Nec sibi enim quisquam tum se vitamque re-
quiret,

Quom pariter mens et corpus sopita quiescent;
Nam licet æternum per nos sic esse soporem:
Nec desiderium nostri nos attingit ullum: 935
Et tamen haudquaquam nostros tunc olla per
artus

Longe ab sensiferis primordia motibus errant,
Quin correptus homo ex somno se colligit ipse.
Multo igitur mortem minus ad nos esse putan-
dum est: [demus. 939

Si minus esse potest, quam quod nihil esse vi-
Major enim turbæ disjectis material
Consequitur leto; nec quisquam expergitus ex-
stat,

Frigida quem semel est vitæ pausa sequuta.
Denique, si vocem rerum natura repente

Mittat, et hoc aliquoi nostrum sic increpet ipsa:
“Quid tibi tantopere est, mortalis, quod nimis

“ægreis [ac fies? 946

“Lucibus indulges? quid mortem congemis,
“Nam gratum fuerit tibi vitæ anteacta priorque,

“Et non omnia, pertusum congesta quasi in vas,
“Commoda perfluxere, atque ingrata interiere;

“Quir non, ut plenus vitæ conviva, recedis, 951
“Æquo animoque capis securam, stulte, quie-
tem? [fusa,

“Sin ea, quæ fructus quomque es, periere pro-
“Vitæque in offensa est; quir amplius addere
queris, [dat omne? 954

“Rursum quod pereat male, et ingratum occi-
“Non potius vitæ finem jacies atque laboris?

“Nam tibi præterea quod machiner inveniam-
que, [semper.

“Quod placeat, nihil est: eadem sunt omnia
“Si tibi non anneis corpus jam marcet, et artus

“Confectoi languent; eadem tamen omnia res-
tant, 960

“Omnia si pergas vivendo vincere sæcla;
“Atque etiam potius, si numquam sis moritu-
rus.”

Quid respondemus, nisi justam intendere litem
Naturam, et veram verbeis exponere causam?

At qui obitum lamentetur miser amplius æquo,
Non merito inlacet magis, et voce increpet

acri? [querelas. 966

“Aufer abheinc lacrimas, barathre, et compesce
Grandior hic vero si jam seniorque queratur:

“Omnia perfunctus vitæ præmia, marces;
“Sed quia semper aves quod abest, præsentia

temnia, 970

“Imperfecta tibi elapsa est ingrataque vita,
“Et necopinanti mors ad caput astitit ante,

“Quam satur ac plenus possis discedere rerum.
“Nunc aliena tu tamen ætate omnia mitte.

“Æquo animoque, ægedum, magneis concede;
necesse est.” 975

ut opinor, agat, jure increpet, etque
it enim rerum novitate extrusa vastas
per, et ex aliis aliud reparare necesse est;
Iec quisquam in barathrum, nec Tartara dedi-
tur.

Materia est, ut crescant postera sæcla: 980
Que tam omnia te, vita perfuncta, sequentur:
Nec magis ergo ante, quam tu, cecidere,
cadentque.

Sic alid ex alio numquam desinet oriri;
Vitaque mancipio nulli datur, omnibus usu.
Respice item, quam nil ad nos antea ve-
tustas

Temporis æterni fuerit, quam nascimur,
Hoc datur speculum nobis natura futuri
Temporis exponit post mortem denique nostram.
Numquid tibi horribile apparet? num triste vi-
detur

Quidquam? non omni somno securus exstat?
Atque animarum etiam, quæquomque Ache-
rante profundo 991

Proditæ sunt esse, in vita sunt omnia nobis:
Nec miser impendens magnum timet ære saxum
Tantalus, ut fama est, cassa formidine torpens;
Sed magis in vita divom metus urguet inanem 995
Mortaleis, casumque timent, quem quouque ferat
fors.

Nec Tityon volucreis ineunt Acherunte ja-
Nec, quod sub magno scrutantur pectore, quid-
quam

Perpetuum ætatem poterunt reperire profecto.
Quamlibet immani projectu corporis exstat, 1000
Qui non sola novem disperæis jugera membris
Obtineat, sed qui terræ totius orbem:
Non tamen æternum poterit perferre dolorem.
Nec præbere cibum proprio de corpore semper:
Sed Tityon nobis hic est, in amore juvenem:
Quem volucreis lacerant, atque exest animus
angor. 1006

Aut alio vis scindunt turpedine curæ.
Sisyphus in vita quoque nobiscum oculos est,
Qui petere a populo fascis sævasque securis
Imbibit, et semper ætus tristisque recedit 1010
Nam petere imperium, quod luane est, nec datur
unquam,

Atque in eo semper durum sufferre laborem;
Hoc est, advorso nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen a summo jam vertice rursum
Volvitur, et pleni raptim petit æquora campi.

Deinde animi ingratis naturam pascere sem-
per, [quam; 1016

Atque explere boneis rebus satiareque num-
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Quom redeunt, fetusque ferunt variosque le-
pores:

Nec tamen explemur vitæ fructibus unquam:
Hoc, ut opinor, est, ævo florente puellas
Quod memorant lætem pertusum congerere in
vas, 1022

Quod tamen expleri nulla ratione potestur.
Cerberus et Furiæ jam vero, et lucis egestas
Tartarus, horriferos eructans faucibus æstus;
Quei neque sunt usquam, nec possunt esse pro-
fecto: 1026

Sed metus in vita penarum pro male facteis
Est insignibus insignis; scelerisque luela
Carcer, et horribilis de saxo jactus eorum, 1029
Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tædæ:
Que tamen etsi absunt, at mens sibi conscia
facteia

Premetuens adhibet stimulos, torretque flagel-
leis;

Nec videt interea qui terminus esse malorum
Possit, quive siet penarum denique finis:
Atque eadem metuunt magis hæc ne in morte
gravescant: 1035

Heinc Acherusia fit stultorum denique vita.
Hoc etiam tibi tute interdum dicere possis:
"Lumina suis oculis etiam bonus Ancu' reli-
quit;"

Qui melior multeis quam tu fuit, improbe, rebus.
Inde aliei multei reges rerumque potentes 1040
Occiderunt, magneis quei gentibus imperitarunt.
Ille quoque ipse, viam qui quondam per mare
magnum

Stravit, iterque dedit legionibus ire per altum,
Ac pedibus salsas docuit superare lacunas, 1044
Et contempsit equis insultans murmura ponti,
Lumina adempto, animam moribundo corpore
fudit.

Scipia, belli fulmen, Carthaginis horror,
Ossa dedit terræ, proinde ac famul infusus esset.
Adde repertores doctrinarum atque leporum;
Adde Heliconiadum comites; quorum unus Ho-
merus 1050

Sceptra potitus, eadem aliis sopitu' quicte est.
Denique Democritum postquam matura ve-
tustas

Admonuit memores motus languescere mentis,
Sponte sua leto caput obivus obtulit ipse.

Ipse Epicurus obiit, decurso lumine vite, 1055
Qui genus humanum ingenio superavit, et omucis
Restinxit, stellæ exortus uti ærius sol.

Tu vero dubitabis, et indignabere obire,
Mortua quovis vita est prope jam vivo atque vi-
denti?

Qui somno partem majorem conteris ævi, 1060
Et vigilans stertis, nec somnia cernere cessas,
Solicitæque geris cassa formidine mentem;
Nec reperire potes, quid sit tibi sæpe mali, quom
Libris argueris multæis miser undique careis,
Atque animo ineerto fluitans, errore vagaris?

Si possent homines, proinde ac sentire videntur
Pondus inesse animo, quod se gravitate fatiget,
Liquibus id fiat causæis quoque noscere, et unde
Tanta mali tantumque moles in pectore constet;
Haud ita vitam agerent, ut nunc plerumque
videmus, [semper 1070

Id sibi quisque velit, nescire, et querere
Commutare locum, quasi onus deponere possit.

Exit sæpe foras magneis ex adibus illo,
Esse domi quem pertusum est, subitoque re-
ventat, 1074

Quippe foris nihilo melius qui sentiat esse:
Currit, agens mannos, ad villam præcipitanter,
Auxilium tectis quasi ferre ardentibus instans:
Oscitat extemplo, tetigit quom limina villæ,
Aut abit in somnum gravis, atque oblivia querit;
ut etiam properans urbem petit, atque revisit.
Hoc se quisque modo fugit: at quem scilicet,
ut fit, 1081

Effugere haud potis est, ingratis hæret, et odit;
Propterea, morbi quia causam non tenet æger:
Quam bene si vident, jam rebus quisque relicteis
Naturam primum studeat cognoscere rerum;
Temporis æterni quoniam, non unius horæ,
Ambigitur status, in quo sit mortalibus omnis
Ætas post mortem, quæ restat quomque, manendo.
Denique tantopere in dubiis trepidare peri-
cleis

Quæ mala nos subigit vitæ tanta cupido? 1030
 Certa quidem finis vitæ mortalibus æstat,
 Nec devitari letum pote, quin obeamus. [usque,
 Præterea vorsamur ibidem atque insumus
 Nec nova vivendo proceditur ulla voluptas :
 Sed dum abest quod avemus, id exsuperare vi-
 detur 1095
 Cætera; post aliud, quom contigit illud, avemus;
 Et sitis æqua tenet vitæ semper hiantis: [ætas,
 Posteraque in dubio est fortunam quam vohat

Quidve ferat nobis casus, quive exitus in-
 stot.

Nec prorsum vitam ducendo demimus hilum
 Tempore de mortis; nec deliberare valeamus, 1101
 Quo minus esse diu posimus morte cœremtei.
 Proinde, licet quot vis vivendo condas sæcla,
 Mors æterna tamen nihilo minus olla manebit :
 Nec minus ille diu jam non erit, ex huiusmo-
 lumine qui suem vitæ fecit, et ille 1106
 Mensibus atque annis qui multis occidit ante.

LIBER QUARTUS.

Avia Pieridum peragro loca, nullius ante
 Trita solo. juvat integros accedere fonteis,
 Atque haurire; juvatque novos decerpere flores,
 Insignemque meo capiti petere inde coronam,
 Unde prius nulli velarunt tempora Musæ. 5
 Primum, quod magnæ doceo de rebus, et artis
 Religionum animos nodeis exsolvere pergo;
 Deinde, quod obscura de re tam lucida pango
 Carmina. Musæo contingens cuncta lepore:
 Id quoque enim non ab nulla ratione videtur. 10
 Nam veluti puereis absinthia tetra medentes
 Quom dare conantur, prius oras pocula circum
 Contingunt mellis dulci flavoque liquore,
 Ut puerorum ætas improvida lufidifcet
 Laborum tenuis, interea perpetet amarum 15
 Absinthii laticem, deceptaque non capiat,
 Sed potius tali attactu recreata valeat: [tur
 Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerumque vide-
 Tristior esse, quibus non est tractata, retroque
 Volgus abhorret ab hæc, volui tibi suaviloquenti
 Carmine Pierio rationem exponere nostram, 21
 Et quasi Musæo dulci contingere melle;
 Si tibi forte animum tali ratione tenere
 Versibus in nostris possem, dum percipis omnem
 Naturam rerum, ac persentis utilitatem. 25
 Sed quoniam docui cunctarum exordia rerum
 Qualia sint, et quam varicis distantia formeis
 Sponte sua volitent, æterno percita motu;
 Quoque modo possint res ex his quæque creari:
 Atque animi quoniam docui natura quid esset, 30
 Et quibus e rebus cum corpore comita vigeret,
 Quoque modo distracta rediet in ordia prima:
 Nunc agere incipiam tibi, quod vehementer ad
 has res
 Atinet, esse ea, quæ rerum simulacra vocamus;
 Quæ, quasi membranæ summo de corpore rerum
 Dereptæ, volitant ultro citroque per auras 36
 Atque eadem nobis vigilantibus obvia mentes
 Terrificant, atque in sonneis, quom sæpe figuras
 Contuimur miras, simulacraque luce carentum,
 Quæ nos horripice languentis sæpe sopore 40
 Excierunt: ne forte animas Acherunte reamur
 Effugere, aut umbras inter vivos volitare;
 Neve aliquid nostri post mortem posse relinqui,
 Quom corpus simul atque animi natura, peremta,
 In sua discessum dederunt primordia quæque. 45
 Dico igitur rerum effigies tenuisque figuras
 Mittit ab rebus, summo de corpore, eorum [est,
 Quæ quasi membranæ, vel cortex nominantur
 Quod speciem ac formam similem gerit ejus
 imago,
 Quousquomque cluet de corpore fusa vagari. 50
 Id licet heinc quamvis hebeti cognoscere corde:
 Principio, quoniam mittunt in rebus aperteis

Corpora res multe, partim diffusa soluta,
 Robora cœi fumum mittunt, igneisque vaporem;
 Et partim contexta magis condensaque, ut olim
 Quom teretes ponunt tunicas æstate cicadas, 56
 Et vitulei quom membranas de corpore summo
 Nascentes mittunt; et item quom lubrica serpens
 Exiit in spinis vestem; nam sæpe videmus
 Ollorum spoleis vepreis volitantibus auctas. 60
 Quæ quoniam fiunt, tenuis quoque debet imago
 Ab rebus mitti, summo de corpore rerum.
 Nam quæ illa cadant magis, ab rebusque rece-
 dant [testas;
 Quam quæ tenuia sunt, hiscendi est nulla po-
 Præsertim, quom sint in summeis corpora rebus
 Multa minuta, jaci quæ possint ordine eorum, 66
 Quo fuerint, et formæ servare figuram;
 Et multo citius, quanto minus indupediri
 Pauca queunt, et sunt in prima fronte locata.
 Nam cœte jacere ac percipi multa videmus; 70
 Non solum ex alto penitusque, ut diximus ante,
 Verum de summeis ipsum quoque sæpe colorem
 Et volgo faciunt id lutea, russaque vela,
 Et ferrugina, quom magnæ intenta theatris
 Per malos volgata trabeisque tremant fluctant.
 Namque ibi consessum caveam subter, et omnem
 Scenalem speciem patrum, matrumque, deorum-
 que
 Inficiunt, cognuntque suo fluitare colore:
 Et, quanto circum mage sunt inclusa theatri
 Moenia, tam magis hæc intus, perfusa lepore, 80
 Omnia corridant correpta luce dici.
 Ergo liutea de summo quom corpore fucum
 Mittunt, effigies quoque debent mittere tenuis
 Res quæque; ex summo quoniam jaculantur
 utraq[ue.
 Sunt igitur jam formarum vestigia certa, 85
 Quæ volgo volitant, subtili prædita filo,
 Nec singillatim possunt secreta videri. [res
 Præterea, omnis odos, fumus, vapor, atque alia
 Consimileis ideo diffusa rebus abundant,
 Ex alto quia, dum veniunt extrinsecus, ortæ 90
 Scinduntur per iter flexum, nec recta viarum
 Ostia sunt, qua contendant exire coortæ.
 At contra tenuis summi membrana coloris
 Quom jacitur, nihil est quod eam discerpere
 possit,
 In promptu quoniam est in prima fronte locata. 95
 Postremo, speculeis, in aqua, splendoreque in
 omni [est,
 Quæquomque apparent nobis simulacra, necesse
 Quandoquidem simili specie sunt prædita rerum,
 Esse in imaginibus misceis consistere eorum. 99
 Nam quæ illa cadant magis, ab rebusque recedant
 Corpora, res multe quæ mittunt corpore aperto,

Quam quæ tenuia sunt, hiscundi est nulla potestas.

Sunt igitur tenuis formarum dissimileisque

Effigies, singillatim quas cernere nemo 104

Quom possit, tamen, assiduo crebroque repulsu

Reiectæ, reddunt speculorum ex aëre visum:

Nec ratione alia servari posse videntur

Tantopere, ut simileis reddantur quoque figuræ.

Nunc age, quam tenui natura constet imago, Percipe; et in primeis, quoniam primordia tantum 110

Sunt infra nostros sensus, tantoque minora,

Quam quæ primum oculi capiant non posse videri. [rerum]

Nunc tamen, id quoque uti confirmem, exordia

Cunctarum quam sint subtilia, percipe parces.

Primum, animalia sunt jam parva tantula, ut

horum 115

Tertia pars nulla possit ratione videri. [est?]

Horum intestinum quodvis quale esse putandum

Quid cordis globus, aut oculi? quid membra? quid artus? [que,

Quantula sunt? quid præterea, primordia quæ-

Unde anima atque animi constet natura necessum est, 120

Nonne vides quam sint subtilia, quamque minuta?

Præterea, quæ quomque suo de corpore odorem

Exspirant ærem, punices, absinthia tetra,

Abrotoneique graveis, et tristia centaurea:

Quorum unumquidvis leviter si forte ciebis, 125

Quin potius noscas rerum simulacra vagare

Multi modeis multis, nulla vi, cassaque sensu:

[Quorum quantula pars sit imago, dicere nemo

est

Qui possit, neque eam rationem reddere dicteis.]

Sed ne forte putes ea denum sola vagari, 130

Quæ quomque ab rebus rerum simulacra recedunt;

Sunt etiam, quæ sponte sua gignuntur, et ipsa

Constituntur in hoc cælo, qui dicitur ær;

Quæ multis formata modeis sublimè feruntur,

Nec speciem mutare summi liquetia cessant, 135

Et quævisque modi formam vertere in oras.

Ut nubes facere interdum, quom crescere in altum

Cernimus, et mundi speciem violare serenam,

Æra nucleentis motu: nam sæpe gigantum

Ora volare videntur, et umbiam ducere late;

Interdum magni montes, avolsaque saxa 141

Montibus anteire, et solem succedere propter:

Inde alios trahere atque inducere bellua nimbos.

Nunc, ea quam facili et celeri ratione gerantur,

Perpetuoque fluant ab rebus, lapsaque cedant.

Semper enim summum quidquid de rebus abundat, [in res,

Quod jaculentur; et hoc, alias quom pervenit

Transit, ut in primeis vestem: sed ubi aspera

saxa

Aut in materiam ligni pervenit, ibei jam 149

Scinditur, ut nullum simulacrum reddere possit.

At quom splendida quæ constant opposita fuerunt

Densaque, ut in primeis speculum est, nihil accidit horum, [ante

Nam neque, uti vestem, possunt transire, neque

Scindi, quam meminit levor præstare salutem.

Quapropter fit, ut heine nobis simulacra redundent: 155

Et quamvis subito, quovis in tempore, quamque

Rem contra speculum ponas, apparet imago:

Perpetuo fluere ut noscas e corpore summo

Texturas rerum tenuis, tenuisque figuras.

Ergo multa brevi spatio simulacra geruntur, 160

Ut merito celer heis rebus dicatur origo.

Et quasi multa brevi spatio summittere debet

Lumina sol, ut perpetuo sint omnia plena:

Sic a rebus item simili ratione necesse est 164

Temporis in puncto rerum simulacra ferantur

Multi modeis multis in cunctis undique parteis:

Quandoquidem, speculum quoquomque obvertimus oreis,

Res ibi respondent simili forma atque colore.

Præterea, modo quom fuerit liquidissima cæli

Tempestas, perquam subito fit turbida fede 170

Undique, uti tenebras omneis Acherunta rearis

Liquisse, et magnas cæli complesse cavernas.

Usque adeo tetra nimborum nocte coorta

Impendent atræ Formidinis ora superne. 174

Quorum quantula pars sit imago, dicere nemo est

Qui possit, neque eam rationem reddere dicteis.

Nunc age, quam celeri motu simulacra ferantur,

Et quæ mobilitas olleis tranantibus auras

Reddita sit, longo spatio ut brevis hora teratur,

In quem quævis locum divorso numine tendit,

Suavissime potius, quam multis versibus edam:

Parvus ut est cyeni melior canor, ille gruum quam

Clamor in æthericis dispersus nubibus auri.

Principio, persape levis res, atque minutis

Corporibus stanteis, celeris licet esse videre.

In quo jam genere est solis lux, et vapor ejus;

Propterea quia sunt e primeis facta minuteis,

Quæ quasi eundem, perque ætris intervallum

Non dubitant transire, sequenti concita plaga;

Suppeditatur enim confestim lumine lumen, 190

Et quasi protelo stimulator fulgure fulgur.

Quapropter simulacra pari ratione necesse est

Immemorable per spatium transcurrere posse

Temporis in puncto: primum, quod parvula

caussa [lat:

Est procul a tergo, quæ provehat atque propel-

Deinde, quod usque adeo textura prædita rara

Mittuntur, facile ut quasvis penetrare queant res,

Et quasi permancere per ætris intervallum.

Præterea, si, quæ penitus corpuscula rerum

Ex altoque foras mittuntur, solis uti lux 200

Ac vapor, hæc puncto cernuntur lapsa dici

Per totum cæli spatium diffundere sese,

Perque volare mare ac terras, cælumque rigare

Quod super est; ubi tam volueri levitate feruntur:

Quid? quæ sunt igitur jam prima fronte, parata

Quom jaciuntur, et emissum res nulla moratur,

Quom vides citius debere et longius ire;

Multiplexque loci spatium transcurrere eodem

Tempore, quo solis pervolvant lumina cælum?

Hoc etiam in primeis specimen verum esse

videtur, 210

Quam celeri motu rerum simulacra ferantur:

Quod, simul ac primum sub diu splendor aquai

Ponitur, extemplo, cælo stellante sereno,

Sidera respondent in aqua radiantia mundi.

Jamne vides igitur, quam puncto tempore imago

Ætheris ex oreis in terrarum occidat oras? 216

Quare etiam atque etiam mira fatarum necesse est

Corpora, quæ feriant oculos, visumque laceasant,

Perpetuoque fluant certis ab rebus obortu;

Frigus ut a fluvieis, calor ab sole, æstus ab undis

Æquoris, excor mororum litora circum: 221

Nec variæ cessant voces volitare per auras:

Denique in os salsi venit humor sæpe saporis,

Quom mare vorsamur propter; dilutaque contra

Quom tuimur misceri absinthia, tangit amaror

Usque adeo omnibus ab rebus res quæque fluenter
Fertur, et in cunctas dimittitur undique parteis,
Nec mora nec requies inter datur ulla fluendi:
Perpetuo quoniam sentimus, et omnia semper
Cernere, odorari licet, et sentire sonare. 230

Præterea, quoniam manibus tractata figura
In tenebris quædam cognoscitur esse eadem, quæ
Cernitur in luce et claro candore, necesse est
Consimili causa tactum visumque moveri.
Nunc igitur, si quadratum tentamus et id nos 235
Commovet in tenebris, in luci quæ poterit res
Accidere ad speciem, quadrata nisi ejus imago.
Esse in imaginibus quapropter causa videtur
Cernendi, neque posse sine his res ulla videri.

Nunc ea, quæ dico, rerum simulacra feruntur
Undique, et in cunctas jaciuntur didita parteis.
Verum, nos oculis quia soleis cernere quimus,
Propterea fit, utei, speciem quo vortimus, omnes
Res ibi eam contra feriant forma atque colore.
Et quantum quæque ab nobis res absit, imago 245
Efficit ut videamus, et internoscere curat.

Nam quom mittitur, extemplo procedit agiturque
Aëra, qui inter se quomque est oculosque locatus;
Isque ita per nostras acies perlabitur omnis,
Et quasi pertergit pupillas, atque ita transit. 250
Propterea fit, utei videamus, quam procul absit
Res quæque: et quanto plus aëris ante agitur,
Et nostros oculos perterget longior aura,
Tam procul esse magis res quæque remota videtur
Scilicet hæc summe celeri ratione geruntur, 255
Quale sit ut videamus, et una quam procul absit.

Ollud in his rebus minime mirabile habendum est,

Quæ ea, quæ feriant oculos simulacra, videri
Singula quom nequeant, res ipse perspiciantur.
Ventus enim quoque paullatim quom verberat,
et quom 260

Aere fluit frigus, non primam quamque solemus
Particulam venti sentire, et frigoris ejus,
Sed magis unvorsum: fierique perinde videmus
Corpora tum plagas in nostro, tamquam alique res
Verberet, atque sui det sensum corporis extra.
Præterea, lapidem digito quom tundimus, ipsum
Tangimus extremum saxi, summumque colorem:
Nec sentimus eum tactu, verum magis ipsam
Duritiem penitus saxi sentimus in alto.

Nunc age, quæ ultra speculum videatur imago,
Perceipe: nam certe penitus remota videtur. 271
Quod genus olla, foreis quæ vere transpiciuntur,
Janua quom per se transcriptum præbet apertum,
Multa facitque foreis ex ædibus ut videantur:
Is quoque enim duplici geminoque fit aere visus.
Primus enim citra posteis concernitur aër: 276
Inde foreis ipsæ dextra laeva que sequuntur:
Post extraria lux oculos pertinget, et aër
Alter, et olla foreis quæ vere transpiciuntur.
Sic, ubi se primum speculi projectit imago, 280
Dum venit ad nostras acies, procedit agiturque
Aëra, qui inter se quomque est oculosque locatus:
Et facit, ut prius hunc omnem sentire queamus,
Quom speculum: sed ubi in speculum quoque
sensimus ipsum,

Continuo a nobis in eum, quæ fertur imago, 285
Pervenit, et nostros oculos rejecta revisit:
Atque alium præ se propellens aëra volvit,
Et facit, ut prius hunc quam se videamus: eoque
Distare a speculo tantum semota videtur. 289
Quare etiam atque etiam minime mirari est par
Ollis, quæ reddunt speculorum ex æquore visum,
Aëribus bineis; quæ omnia res confit utraque.

Nunc ea, quæ nobis membrorum dextera pars
est,

In speculeis fit utei læva videatur, eo quod 294
Planitiem ad speculi veniens quom offendit imago,
Non convertitur incolomis, sed recta retrorsum
Sic eliditur, ut si quis, prius arida quam sit
Cretea persona, allidat pileve trabive,
Atque ea continuo rectam si fronte figuram
Servet, et elisam retro sese exprimat ipsa, 300
Fiet, ut ante oculos fuerit qui dexter, hic idem
Nunc sit lævus, et e lævo sit mutua dexter.

Fit quoque, de speculo in speculum ut tradatur
imago;

Quinque, etiam sex, ut fieri simulacra suerint.
Nam quæquomque retro parte inferiore latebit,
Inde tamen, quamvis torte penitusque remota,
Omnia, per flexos aditus educta, licebit
Pluribus hæc speculeis videantur in ædibus esse.
Usque adeo e speculo in speculum tralucet imago,
Et, quom læva data est, fit rursum ut dextera fiat,
Inde retro rursum redit, et convertit eodem. 311

Quin etiam, quæquomque latuscula sunt speculorum

Assimili lateris flexura prædita nostri,
Dextera capropter nobis simulacra remittunt:
Aut quia de speculo in speculum transfertur
imago, 315

Inde ad nos, elisa bis, advolat; aut etiam quod
Circumagitur, quom venit imago, propterea quod
Flexa figura docet speculi convertit ad nos.

Indugredi porro pariter simulacra, pedemque
Ponere nobiscum credas, gestumque imitari; 320
Propterea quia, de speculi qua parte recedas,
Continuo nequeunt illeinc simulacra reverti:
Omnia quandoquidem cogit natura referri
Ac resiliare ab rebus, ad æquos reddita flexus.

Splendida porro oculi fugitant, vitantque
tueri;

Sol etiam carcat, contra si tendere pergas, 326
Propterea quia vis magna est ipsius, et alte
Aëra per purum graviter simulacra feruntur,
Et feriunt oculos, turbantia composituras. 329
Præterea splendor, quiquomque est acer, adurit
Sæpe oculos, ideo quod semina possidet ignis
Multa, dolorem oculis quæ gignunt insinuando.

Lurida præterea fiunt, quæquomque tumentur
Arquatei; quia luroris de corpore eorum
Semina multa fluunt simulacreis obvia rerum;
Multaque sunt oculis in eorum denique mixta,
Quæ contage sua palloribus omnia pingunt.

E tenebris autem, quæ sunt in luce, tumentur;
Propterea quia, quom propior caliginis aër
Ater init oculos prior, et possedit apertos, 340
Insequitur candens confestim lucidus aër,
Qui quasi purgat eos, ac nigras discutit umbras
Aëris ollius: nam multisque partibus hic est
Mobilior, multisque minutor. et mage pollens.
Qui simul atque vias oculorum luce prelevit, 345
Atque patefecit, quas ante obsederat ater,
Continuo rerum simulacra adaptata sequuntur,
Quæ sita sunt in luce, laccessuntque, ut videamus.
Quod contra facere in tenebris e luce nequimus.

Propterea, quia posterior caliginis aër 350
Crassior insequitur, qui cuncta foramina complet,
Obsiditque vias oculorum, ne simulacra
Possint ullarum rerum contacta moveri. [urbis,

Quadratasque procul turreis quom cernimus
Propterea fit utei videantur sæpe rotundæ, 355
Angulus obtusus quia longe cernitur omnis;
Sive etiam potius non cernitur, ac perit ejus

Plaga, nec ad nostras acies perlabitur ictus;
 Aëra per multum quia dum simulacra feruntur,
 Cogit hebescere eum crebreis offensibus aër. 360
 Hinc, ubi suffugit sensum simul angulus omnis,
 Fit quasi ut ad tornum saxorum structa tuantur:
 Non tamen ut coram que sunt vereque rotunda,
 Sed quasi adumbratim paululum simulata vi-
 dentur.

Umbra videtur item nobis in sole moveri, 365
 Et vestigia nostra sequi, gestumque imitari;
 Aëra si credis privatum lumine posse {tem.
 Indugredi, motus hominum gestumque sequen-
 Nam nihil esse potest aliud nisi lumine cassus
 Aër id, quod nos umbram perhibere suimus. 370
 Nimirum quia terra locis ex ordine certis
 Lumine privatur solis, quoquomque meanteis
 Officiis; repletur item quod liguinis ejus.
 Propterea fit, utei videatur, quo fuit umbra
 Corporis, e regione eadem nos usque sequita. 375
 Semper enim nova se radiorum lumina fundunt,
 Primaque dispercut, quasi in igitur luna tra-
 hatur.

Propterea facile et spoliatur lumine terra, 374
 Et repletur item, nigrasque sibi abluat umbræ.

Nec tamen heic oculos falli concedimus hilum:
 Nam quoquomque loco sit lux, atque umbra,
 tueri

Ollorum est: eadem vero sint lumina necne,
 Umbræque, que fuit heic, eadem nunc transeat
 illuc,

An potius fiat, paullo quod diximus ante,
 Hoc animi demum ratio discernere debet, 385
 Nec possunt oculi naturam noscere rerum.

Proinde animi vitium hoc oculis adfingere noli
 Quæ velimur navi, fertur, quo u stare videtur:
 Quæ man t in statione, ea præter creditur ire:
 Et fugere ad puppim colleis campique videtur.
 Quos nimirum præter navem, velesique volamus.

Sidera cessare æthericis abfixa cavernis
 Cuncta videtur, et assidue sunt omnia motu;
 Quandoquidem longos obitus exorta revisunt,
 Quom peracta sunt sunt eadum corpore claro:
 Solque pari ratione manere et luna videtur 396
 In statione, ea que ferri res indicat ipsa. {teis.

Exstantisque procul medio de gurgite mon-
 Classibus inter quos liber patet exitus; ingens
 Insula conjunctis tamen ex his una videtur.

Atria vorsari, et circumcursare columnæ 401
 Usque adeo fit utei pueris videantur, ubi ipsei
 Desierunt vortii, vix ut jam credere possint

Non supra sese ruere omnia tecta minari.
 Jamque rubrum tremulis jubar ignibus eri-
 gere alte 405

Quom capiat natura, supraque extollere montes;
 Quos tibi tum supra sol monteis esse videtur,
 Communis ipse suo contingens fervidus igni,

Vix absunt nobis missus bis mille sagittæ;
 Vix etiam cursus quingentos sæpe veruti. 410
 Inter eos solemque jacent inmania ponti

Aëquora, substrata æthericis ingentibus oreis:
 Interjectaque sunt terrarum millia multa,
 Quæ variæ refinent gentes et sæcla ferarum.

At conjectus aquæ, digitum non altior unum, 415
 Qui lapides inter sistit per strata viarum,
 Despectum præbet sub terras impete tanto,

A terreis quantum cæli patet altus hiatus;
 Nubila despiciere, et coelum ut videre videre, et
 Corpora mirande sub terras abdita cælo. 420

Denique ubi in medio nobis equus acer ob-
 hæsit

Flumine, et in rapidas amnis dispeximus undas,
 Stantis equi corpus transversum ferre videtur
 Vis, et in adversum flumen contrudere raptim:
 Et, quoquomque oculos trajecimus, omnia ferri
 Et fluere assimili nobis ratione videtur. 426
 Porticus aquali quamvis est denique ductu,
 Stansque in perpetuum paribus suffulta colum-
 neis;

Longa tamen, parte ab summa quom tota videtur,
 Paullatim trahit angusti fastigia coni, 430
 Tecta solo jungens, atque omnia dextera læveis,
 Donec in obscurum coni conduxit acumen.

In pelago nautæis, ex undeis ortus, in undeis
 Sol fit utei videatur obire, et condere lumen:
 Quippe ubi nil aliud, nisi aquam cœlumque
 tinentur, 435

Ne leviter credas labefactari undique sensus.

At maris ignarcis in portu clauda videtur
 Navigia aplustreis fractas obnitier undas: [est
 Nam qua-quomque supra rorem salis edita pars
 Remorum, recta est; et recta superne gubernæ:
 Quæ demersa liquore obcut, refracta videtur
 Omnia convorti, sursumque supina revorti,
 Et reflexa prope in summo fluitare liquore.

Raraque per cœlum tum ventei nubila portant
 Tempore nocturno, quom splendida signa viden-
 tur 445

Labier adversum nimbos, atque ire superne
 Longe aliam in partem, quam quo ratione ferunt-
 tur.

At si forte oculo manus uni subdita, subter
 Pressit eum, quodam sensu fit utei videantur
 Omnia, quæ tuimur, fieri tum-bina tuundo; 450
 Luna lucu notum florentia lumina flammeis,
 Bue que per totas adeis geminare supellex,
 Et duplicis hominum facies et corpora bina.

Denique, quom suavi devinxit membra sopore
 Somnus, et in summa corpus jacet omne quiete,
 Tum vigilare tamen nobis, ac membra movere

Nostra videtur, et in noctis caligine cæca
 Cernere censemus solem, lumenque diurnum;
 Conclusoque loco cælum, mare, flumina, monteis

Mutare, et campos pedibus transire videtur, 460
 Et sonitus audire, severa silentia noctis [teis.

Undique quom constant, et reddere dicta tacen-
 Cætera de genere hoc mirande multa videmus,
 Quæ violare fidem quasi sensibus omnia quæ-
 runt:

Nequidquam; quoniam pars horum maxima fallit
 Propter opinatus animi, quos addimus ipsei, 466
 Pro viseis ut sint, quæ non sunt sensibus visa.

Nam nihil agrius est, quam res secernere apertas
 Ab dubiis, animus quas ab se protinus addit.

Denique, nil sciri si quis putat, id quoque
 nescit 470

An sciri possit, quo se nil scire fatetur.
 Hunc igitur contra mittam contendere caussam,
 Qui capite ipse suo in statuit vestigia sese.

Et tamen hoc quoque utei concedam scire, at id
 ipsum

Quæram, quom in rebus veri nil viderit ante, 475
 Unde sciat, quid sit scire, et nescire vicissim:

Notitiam veri quæ res falsique creant;
 Et dubium certo quæ res differre probant.

Invenies primæis ab sensibus esse creatam
 Notitiam veri, neque sensus posse refelli: 480
 Nam majore fide debet reperiri illud,

Sponte sua vereis quod possit vincere falsa.
 Quid majore fide porro, quam sensus, haberi
 Debet? an ab sensu falso ratio orta valebit

Dicere eos contra, quæ tota ab sensibus orta est?
 Quei nisi sint veri, ratio quoque falsa fit omnis.
 An poterunt oculos aureis reprehendere? an
 aureis [oris?]

Tactus? an hunc porro tactum sapor arguet
 An confutabunt nareis, oculive revincunt?
 Non, ut opinor, ita est: nam seorsum quoque
 potestas 490

Divisa est: sua vis quoque est: ideoque ne-
 cesse est

Et quod molle sit, et gelidum, fervensve, videri;
 Et seorsum varios rerum sentire colores,
 Et quæquomque coloribus sint conjuncta, ne-
 cesse est. 494

Seorsus item sapor oris habet vim, seorsus odores
 Nascuntur, seorsum sonitus: ideoque necesse est
 Non possint alios alicui convincere sensus.
 Nec porro poterunt ipsi reprehendere sese,
 Æqua fides quoniam debet semper haberi.

Proinde, quod in quoque est leis visum tem-
 pore, verum est. 500

Et si non poterit ratio dissolvere causam,
 Quæ ea quæ fuerint iuxta quadrata, proci sint
 Visa rotunda: tamen præstat rationis egentem
 Reddere mendose causas utriusque figure,
 Quam manibus manifesta scitis emittere quo-
 quam, 505

Et violare fidem primam, et convellere tota
 Fundamenta, quibus nixatur vita salusque. [ipsa
 Non modo enim ratio ruat omnis: vita quoque
 Concidat extemplo, nisi credere sensibus ausis,
 Præcipientesque locos vitare, et cætera, quæ sint
 In genere hoc fugienda; sequi, contra in qua sint.
 Olla tibi est igitur verborum copia cassa
 Omnis, quæ, contra sensus instructa, parata est.

Denique, ut in fabrica, si prava est regula
 prima,

Normaque si fallax recteis regionibus exit, 515
 Et libella aliqua si ex parti claudicat bilum,
 Omnia mendose fieri atque obstipa necessum est,
 Prava, cubantia, prona, supina, atque absorta tecta:
 Jam ruere ut qua dum videntur velle, ruantque
 Proclita iudicibus fallacibus omnia primæis: 520
 Sic igitur ratio tibi rerum prava necesse est,
 Fallacque sit, falsis quæquomque ab sensibus
 orta est.

Nunc alicui sensus quo pacto quisque suum rem
 Sentiat, haudquaquam ratio scrupulosa relicta est

Principio, auditur sonus et vox omnis, in aureis
 Insinuata suo pepulere ubi corpore sensum 526
 Corpoream quoque enim vocem constare faten-
 dum est

Et sonitum, quoniam possunt impellere sensus.
 Propterea radit vox faucibus sæpe, facitque
 Asperiora foras gradiens arteria clamor. 530
 Quippe per angustum, turba maiore coorta,
 Ire foras ubi coperunt primordia vocum,
 Scilicet explectis quoque janua raditur oris
 Rauca vicis, et iter lædit, qua vox it in auras.
 Haud igitur dubium est, quin voces verbaque
 constant 535

Corporeis e principibus, ut lædere possint.

Nec te fallit item, quid corporis auferat, et quid
 Detrahat ex hominum nervis ac viribus ipse
 Perpetuus sermo, nigra noctis ad umbram
 Auroræ pediculus ab exoriente nitore; 540
 Præsertim si cum summo est clamore profusus.
 Ergo corpoream vocem constare necesse est,
 Multa loquens quoniam amittit de corpore par-
 tem.

Nec simili penetrant aureis primordia forma,
 Quom tuba depresso graviter sub murmure mu-
 git, 545

Et revocat raucum retro cita barbara bombum;
 Vallibus et eycei detortois ex Illelconis
 Quom liquidam, tollunt lugubri voce querelam.

Hæc igitur penitus voces, quom corpore nostro
 Exprimimus, rectoque foras emittimus ore, 550
 Mobilis articulata, verborum dædala, lingua,
 Formaturaque laborum pro parte figurat.
 Asperitas autem vocis fit ab asperitate
 Principiorum, et item levior levore creatur.
 Hoc ubi non longum spatium est, unde una pro-
 fecta [ipsa, 555

Perveniat vox quæque, necesse est vix quoque
 Plano exaudiri, discernique articulatim;
 Servat enim formaturam, servatque figuram.
 At si interpositum spatium sit longius æquo,
 Aëra per multum confundi verba necesse est,
 Et conturbari vocem, dum travolat auras. 561
 Ergo fit sonitum ut possis audire, neque ollam
 Intermoscere, verborum sententia quæ sit:
 Usque adeo confusa venit vox, inque pedita.

Præterea, verbum sæpe unum perciet aureis
 Omnibus, in populo missum præconis ab ore.
 In multas igitur voces vox una repente
 Disfluit, in privas quoniam se dividit aureis,
 Obsignans formam verbis clarumque sonorem.
 At quæ pars vocum non aureis incidit ipsas,
 Præterlata perit frustra, diffusa per auras; 571
 Pars, solidæ alissa, lapis rejecta, sonorem
 Reddit, et interdum frustratur imagine verbi.

Quæ, bone, quom videas, rationem reddere
 possis 574

Tute tibi atque alicui, quo pacto per loca sola
 Saxa pareis formæ verborum ex ordine reddant,
 Palantes comites quom montes inter opacos
 Querimus, et magna dispersos voce ciemus.
 Sex etiam aut septem loca vidi reddere voces,
 Unam quom jaceres: ita colleis collibus ipsei
 Verba repulantes iterabant dicta referri. [nec

Hæc loca capripedes Satyros Nymphasque te-
 Finitumque fungunt, et Faunos esse loquuntur,
 Quorum noctivago strepitu ludoque jocanti
 Affirmant volgo taciturna silentia rumpi, 585
 Chordarumque sonos fieri, dulcisque querelas,
 Tibia quas fundit digiteis pulsata canentium;
 Et genus agricolûm lato sentiscere, quom Pan,
 Pineæ semiferi capitis vallamina quassans,
 Udo sæpe labro calamos percurrit hiantes, 590
 Fistula sylvestrem ne cesset fundere musam.
 Cætera de genere hoc monstra ac portenta lo-
 quuntur,

Ne loca, deserta ab diveis quoque, forte putentur
 Sola tenere; ideo jactant miracula dicente:
 Aut aliqua ratione alia ducuntur, ut omne 595
 Humanum genus est avidum nimis auricularum.

Quod superest, non est mirandum, qua ratione
 Per loca, quæ nequeunt oculi res cernere apertas.
 Hæc loca per voces veniant, aureisque lacessant.
 Colloquium cluseis foribus quoque sæpe videmus.
 Nimirum quia vox per flexa foramina rerum
 Incolomis transire potest, simulacra renuntat;
 Perseinduntur enim, nisi recta foramina tranant;
 Qualia sunt vitri, species quæ travolat omnis.

Præterea, partem in cunctas dividitur vox,
 Ex alicuius quoniam gignuntur; ubi nam
 Dissiliit semel in multas, exorta quasi ignis
 Sæpe solet scintilla suos se spargere in igneis.
 Ergo replentur loca vocibus, abdita retro 609

Omnia quæ circum fuerunt, sonituque cidentur.
At simulacra vicis de recteis omnia tendunt,
Ut sunt missa semel: quapropter cernere nemo
Sæpta supra potis est, at voces accipere extra.
Et tamen ipsa quoque hæc, dum transit clusa
viamur, 614

Vox obtunditur, atque aureis confusa penetrat,
Et sonitum potius, quam verba audire videmur.
Hoc, quosentimus sucum, lingua atque palatum,
Pluseulum habent in se rationis, plus operai.
Principio, sucum sentimus in ore, cibum quom
Mandundo exprimimus: ceu plenam spongiam
aqua 620

Si quis forte manu premere ac siccare coepit.
Inde, quod exprimimus, per caulas omne palati
Diditur, et rursus perplexa foramina lingua.
Hæc, ubi levia sunt mananteis corpora suci,
Suaviter attingunt, et suaviter omnia tractant
Humida linguae circum sudantia templa. 626
At contra pungunt sensum læcerantque coorta,
Quanto quæque magis sunt asperitate repleta.

Deinde, voluptas est e succo, sine palati;
Quom vero deorsum per fauces precipitavit,
Nulla voluptas est, dum diditur omnis in artus:
Nec refert quidquam, quo victu corpus alatur,
Dummodo quod capias concoctum didere possis
Artibus, et stomachi humectum servare tenorem.
Nunc, alicis alius qui sit cibum, ut videamus,
Expediam; quareve, alicis quod triste et amarum
est, 636

Hoc tamen esse alicis possit perdulce videri,
Tantique in heis rebus distantia differitasque est,
Ut quod al s cibum est, alicis fiat acre venenum
Est itaque, ut serpens, hominis quæ taeta salivæ
Disperit, ac sese mandundo conficit ipsa. 641
Præterea, nobis veratrum est acre venenum,
At capris alipes et coturnicibus auget.

Id quibus ut fiat rebus cognoscere possis,
Principio meminisse decet, quæ diximus ante,
Semina multimodis in rebus mixta teneri.
Porro omneis, quæcumque cibum capiunt, ani-
manteis, 649

Ut sunt dissimiles extrinsecus, et generatim
Extrema membrorum circumcæsa coerecet,
Proinde et seminibus constant, variantque figura.
Semina quom porro distent, differre necesse est
Intervalla, viasque foramina quæ perhibemus,
Omnibus in membris, et in ore, ipsoque palato.
Esse minora igitur quedam majoraque debent;
Esse triquetra alicis, alicis quadrata necesse est,
Multa rotunda, modicis multeis multangula qua-
dam. 656

Namque figurarum ratio ut motusque reposeunt,
Proinde foraminibus debent differre figure,
Ut variare viæ, proinde ac textura coerecet.
Hoc, ubi quocumque est alicis, alicis fit amarum:
Olli, quod suave est, levissima corpora debent
Contractabiliter caulas intrare palati: 662
At contra, quibus est eadem res intus acerbæ,
Aspera nimirum penetrant hamataque fauces.

Nunc facile est ex heis rebus cognoscere
quæque. 665

Quippe ubi quod febris bili superante coorta est,
Aut alia ratione aliqua est vis excita morbi,
Perturbatur ibei totum jam corpus, et omneis
Committantur ibei posituræ principiorum: 669
Fit, prius ad sensum quæ corpora conveniebant,
Nunc non convenient, et cætera sint magis apta,
Quæ penetrata queunt sensum progignere acer-
bum.

Utraque enim sunt in mellis commixta sapore;
Id quod jam supra tibi sæpe ostendimus ante.

Nunc age, quo pacto nareis adjectus odoris
Tangat, agam. Primum res multas esse necesse
est, 676

Unde fluens volvat varius se fluctus odorum;
Et fluere, et mitti vclgo spargique, putandum est.
Verum alicis alius magis est animantibus aptus,
Dissimileis propter formas; ideoque per auras
Mellis apes, quamvis longe, ducuntur odore,
Vulturique cadaveribus: tum fissa ferarum
Ungula quo tulerit gressum, permissa canum vis
Ducit; et humanum longe præsentit odorem
Romularum arcis servator candidus anser. 685
Sic alicis alius nidor datus ad sua quemque
Pabula ducit, et a tetro resiliire veneno
Cogit; eoque modo servantur sæcla ferarum.

Hic odor ipse igitur, nareis quicunque lacessit,
Est alio ut possit permitti longius alter: [rum,
Sed tamen haud quisquam tam longe fertur co-
Quam sonitus, quam vox; mitto jam dicere,
quam res,

Quæ feriunt oculorum acies, visumque lacessunt.
Errabundus enim tarde venit, ac perit ante
Paullatim, facilis distractus in æeris auras: 695
Ex alto primum quia vix emittitur ex ro.
Nam penitus fluere atque recedere robis odores
Significat, quod fracta magis redolere videntur
Omnia, quod contrita, quod igni collabefacta.

Deinde videre licet, majoribus esse creatum
Principiis, quam vox; quoniam per saxea sæpta
Non penetrat, quæ vox vulgo sonitusque ferantur.
Quare etiam quod olet, non tam facile esse vi-
debis

Investigare, in qua sit regione locatum. 704
Retrigescit enim conctando plaga per auras,
Nec calida ad sensum decurrit, nuntia rerum.
Errant sæpe canes itaque, et vestigia querunt.

Nec tamen hoc soleis in odoribus, atque sapo-
rum [colores

In genere est: sed idem species rerum atque
Non ita conveniunt ad sensus omnibus omneis,
Ut non sint alicis quædam magis acris visu. 711
Quin etiam gallum, noctem explodentibus alicis,
Auroram clara consuetum voce vocare,
Nenu queunt rapide contra constare leones,
Inque tueri; ita continuo meminere fugai: 715
Nimirum quia sunt gallorum in corpore quædam
Semina, quæ, quom sunt oculis immissa leonum,
Pupillas interfodiunt, acremque dolorem
Præbent, ut nequeant contra durare feroces:
Quom tamen hæc nostras acies nil lædere pos-
sint: [olles, 720

Aut quia non penetrant, aut quod penetrantibus
Exitus ex oculis liber datur, in remorando
Lædere ne possint ex ulla lumina parte. [et unde,
Nunc age, quæ moveant animum res, accipe;
Quæ veniunt, veniant in mentem, percipe paucis.

Principio hoc dico, rerum simulacra vagari
Multa modis multis in cunctas undique partes
Tenuia, quæ facile inter se junguntur in aureis,
Obvia quom veniunt, ut aranea, bractæque auri.
Quippe etenim multo magis hæc sunt tenuia
textu, [sunt:

Quam quæ percipiunt oculos, visumque laces-
Corporis hæc quoniam penetrant per rara, cient-
que [sunt:

Tenuem animi naturam intus, sensumque laces-
Centaurus itaque et Scyllarum membra vide-
mus, 734

Cerberaeque canum fauceis, simulacraque eorum,

Quorum morte obita tellus amplectitur ossa :
Omne genus quoniam passim simulacra feruntur,
Partim sponte sua quæ fiunt aëre in ipso,
Partim quæ variis ab rebus quomque recedunt,
Et quæ conficiunt ex horum facta figureis. 740
Nam certe ex vivo Centauri non fit imago,
Nulla fuit quoniam talis natura animæ : [imago,
Verum ubi equi atque hominis caru convenit
Hærescit facile extemplo, quod diximus ante,
Propter subtilem naturam et tenuia texta. 745

Cætera de genere hoc eadem ratione creantur :
Quæ quom mobiliter summa levitate feruntur,
Ut prius ostendi, facile uno commovet ictu
Quælibet una animum nobis subtilis imago.

Tenuis enim mens est, et mire mobilis ipsa. 750
Hæc fieri, ut memoro, facile hinc cognoscere
possis, [mus,

Quatenus hoc simile est olivi, quod mento vide-
Atque oculcis, simili fieri ratione necesse est.
Nunc igitur, docui quoniam me forte leonum
Cernere per simulacra, oculos quaquomque
laccassunt ; 755

Scire licet, mentem simili ratione moveri
Per simulacra leonum, et cætera, quæ videt aëre,
Nec minus, atque oculcis ; nisi quod magis tenuia
cernit. [fudit, 758

Nec ratione alia, quom somnus membra pro-
Mens animi vigilat, nisi quia simulacra laccassunt
Hæc eadem nostros animas, quæ quom vigilamus :
Usque adeo certe ut videamur cernere eum, quem
Redditâ vitæ jam pausa, et terra potita est.
Hoc ideo fieri cogit natura, quod omnis
Corporis effecti sensus per membra quiescunt,
Nec possunt falsum vereis convincere rebus. 766
Præterea, meminisse jacet, languetque sopore ;
Nec dissentit, eum mortis letique potitum
Jam pridem, quem mens vivum se cernere credit.

Quod superest, non est mirum simulacra mo-
veri, [bra. 770

Brachiaque in numerum jactare, et cætera mem-
Nam fit, ut in somneis facere hoc videatur imago.
Hoc, ubi prima perit, alioque est altera nata
Inde statum, prior heic gestum mutasse videtur.
Scilicet id fieri celeri ratione putandum est : 775
Tanta est mobilitas, et rerum copia tanta,
Tantaque sensibili quovis est tempore in uno
Copia particularum, ut possit suppeditare.
Multaque in heis rebus quærantur, multaque
nobis

Clarandum est, plane si res exponere avemus. 780
Quæritur in pumeis, quare, quod quoique
libido

Venerit, extemplo mens cogitet ejus id ipsum.
Anne voluntatem nostram simulacra tueruntur,
Et, simul ac volumus, nobis occurrit imago ? 784
Si mare, si terram cordi est, si denique cælum,
Conventus hominum, pompam, convivia, pugnas,
Omnia sub verbone creat natura paratque ?
Quom præsertim aliis, eadem in regione locoque,
Longe dissimileis animus res cogitet omnis ?

Quid porro, in numerum procedere quom si-
mulacra 790

Cernimus in somneis, et mollia membra movere ;
Mollia mobiliter quom alorneis brachia mittunt,
Et repetunt oculcis gestum pede convenienti ?
Scilicet arte madent simulacra, et docta vagantur,
Nocturno facie et possint in tempore ludos ? 795
An magis ollud erit verum, quia tempore in uno

Consentimus id, ut, quom vox emititur una,
Tempora multa latent, ratio quæ comperit esse :
Propterea fit, ut ei quovis in tempore quæque
Præsto sint simulacra locos in quosque parata ;
Tanta est mobilitas, et rerum copia tanta : 801
Hoc, ubi prima perit, alioque est altera nata
Inde statum, prior heic gestum mutasse videtur.

Et quia tenuia sunt, nisi quæ contendit, acute
Cernere non potis est animus ; proinde omnia,
quæ sunt 805

Præterea, pereunt, nisi sic sese ipse paravit.
Ipse parat sese porro, speratque futurum,
Ut videat, quod consequitur, rem quamque ; fit
ergo. [sunt,

Nonne viles oculos etiam, quom, tenuia quæ
Cernere caperunt, contendere se atque parere,
Nec sine eo fieri posse, ut cernamus acute ? 811
Et tamen in rebus quoque aperteis noscere possis ;
Si non advertas animum, proinde esse, quasi omni
Tempore semotum fuerit, longeque remotum.
Quar igitur mirum est, animus si cætera perdit,
Præterquam quibus est in rebus deditus ipse ?
Deinde adoptinamur de signis maxuma parvis,
Ac nos in frau lem induimus frustraminis ipsi.

Fit quoque, ut interdum non suppeditetur
imago

Ejusdem generis, sed, femina quæ fuit ante 820
In manibus, vir uti factus videatur adesse :
Aut alia ex alia facies ætasque sequatur :
Quod ne miremur, sopor atque oblivia curant.

Ollud in heis rebus vitium vehementer incesse
Effugere errorum, vitareque præmetuenter, 825
Lumina ne facias oculorum clara creata,
Prosperare ut possimus ; et, ut proferre viam
Proceros passus, ideo fastigia posse
Surarum ac feminum pedibus fundata plicari :
Brachia tum porro valideis ex apta laceretis 830
Esse, manusque datas utraque a parte ministras,
Ut facere ad vitam possemus quæ foret usus.

Cætera de genere hoc, inter quaquomque pre-
tantur,

Omnia pervorsa præpostera sunt ratione : 834
Nil adeo quoniam natum est in corpore, ut uti
Possemus ; sed, quod natum est, id procreat a-um.
Nec fuit ante videre oculorum lumina nata,
Nec dictis orare prius, quam lingua creata est :
Sed potius longe linguæ præcessit origo
Sermonem, multoque creatæ sunt prius aureis,
Quam sonus est auditus ; et omnia denique
membra 841

Ante fuere, ut opinor, eorum quam foret usus.
Haud igitur potuerat utundi crescere causa.

At contra conferre manu certamina pugnae,
Et lacerare artus, fedareque membra cruore, 845
Ante fuit multo, quam lucida tela volarent :
Et volnus vitare prius natura cœgit,
Quam daret obiectum parma læva per artem.

Scilicet et fessum corpus mandare quieti 849
Multo antiquius est, quam lecti mollia strata :
Et sedare sitim prius est, quam pocula, natum.

Hæc igitur possunt utundi cognita causa
Credier, ex usu quæ sunt vitæque reperta.

Olla quidem seorsum sunt omnia, quæ prius ipsa
Nata, dedere suæ post notitiam utilitatis : 855
Quo genere in primis sensus et membravidemus
Quare etiam atque etiam procul est, ut credere
possis,

Utilitatis ob officium potuisse creari
Ollud item non est mirandum, corporis ipsa
Quod natura cibum qua rit quoqueque animantia.

Quippe etenim fluere atque recedere corpora
rebus 861

Multa modicis multis docui: sed plurima debent
Ex animalibus, hæc quia sunt exercita motu,
Multaque per sudorem ex alto pressa feruntur,
Multa per os exhalantur, quom languida anhe-
lant. 865

His igitur rebus rarescit corpus, et omnis
Subruitur natura, dolor quam consequitur rem.
Propterea capitur cibus, ut suffulciat artus,
Et recreet vireis interdatus, atque patentem
Per membra ac venas ut amore obturet edundi.

Humor item discedit in omnia, quæ loca quan-
que 871

Possunt humorem: glomerataque multa vaporis
Corpora, quæ stomacho præbent incendia nostro,
Dissipat adveniens liquor, ac restinguit ut
ignem,

Urere ne possit calor amplius aridus artus. 875
Sic igitur tibi anhela sitis de corpore nostro
Abbluitur, sic expletur jejuna cupido.

Nunc qui fiat, ut rei passus proferre queamus,
Quom volumus, vareque datum sit membra
movere;

Et quæ res tantum hoc oneris protrudere nostri
Corporis inquerit, dicam: tu percipe lieta. 881

Duo, animo nostro primum simulacra mendaci
Accidere, atque animum pulsare, ut diximus ante
Inde voluntas fit: neque enim facere incipit ullam
Rem quisquam, quam mens providit, quid velit,
ante. 885

Id, quod providet, olli rei constat imago.

Ergo animus quom sese ita commovet, ut velit ire
Inque gredi, ferit exemplo, quæ in corpore toto
Per membra atque artus animæ dissita vis est:
Et facile est factum, quoniam conjuncta tenetur.

Inde ea proportio corpus ferit, atque ita tota. 891
Paulatim moles protruditur atque movetur.

Præterea, tum rarescit quoque corpus, et aer
Scilicet, ut debet, qui semper mobilis exstat,
Per patefacta venit, penetratque foramina largus,
Et dispergitur ad partis ita quisque minutæ. 896
Corporis: hinc igitur rebus fit ut minque duabus,
Corpus ut, ac navis velis ventoque, feratur.

Nec tamen illud in his rebus mirabile constat,
Tantula quod tantum corpus corpuscula possint
Contorquere, et onus totum convertere nostrum.

Quippe etenim ventus subtili corpore tenuis
Trudit agens magnam magno molimine navem:

Et manus una regit quantovis impete euntem.
Atque gubernaculum contorquet quolibet unum:
Multaque per trochæas et tympana pondere
magno 906

Commovet, atque levi sustollit machina nixu.

Nunc, quibus ille modicis somnus per membra
quietetur:

Irrigit, atque animi curas e pectore solvat, 909
Suavissime potius, quam multis versibus edam:
Parvus ut est cyeni melior canor, ille gruum
quam

Clamor in æthereis dispersus nubibus Austæ.
Tu mihi da tenuis aureis, animumque sagacem,
Ne fieri negites, quæ dicam, posse, retroque
Vera repulsi discedas pectore dicta, 915
Tutem in culpa quom sis, neque cernere possis.

Principio, somnus fit, ubi est distracta per artus
Vis animæ, partimque foras ejecta recessit,
Et partim contrusa magis concessit in altum. [quæ].
Dissolvuntur enim tum demum membra, fluunt-
bam dubium non est, animæ quin opera sit 921

Sensus hic in nobis, quem quom sopor impedit
esse, [est]

Tum nobis animam perturbatam esse putandum
Ejectamque foras: non omnem; namque jaceret
Æterno corpus perfusus frigore leti; 925

Quippe ubi nulla latens animæ pars remaneret;
In membris, cinere ut multo latet obrutus ignis;
Unde reconfari sensus per membra repente

Possit, et ex igni cæco consurgere flamma. 929

Sed quibus hæc rebus novitas confletur, et unde
Perturbari anima, et corpus langescere possit,
Expellam: tu fac ne venteis verba profundam.

Principio, externa corpus de parte necessum
est,

Aeris quoniam vicinum tangitur aureis.
Tundit, atque ejus crebro pulsariet ictu. 935

Proptereaque fere res omnes aut corio sunt,
Aut etiam concheis, aut callo, aut cortice tectæ.

Interiorum etiam partem spirantibus aer

Verberat hic idem, quom ducitur, atque refatur.

Quare utrimque secus quom corpus vapulet, et
quom 940

Perveniant plagæ per parva foramina nobis
Corporis ad primas partes, elementaque prima;

Fit quasi paulatim nobis per membra ruina:

Conturbantur enim posture principiorum

Corporis atque animi, sic, ut pars inde animæ

Eheatur, et introrsum pars abdita cedat; 944

Pars etiam, distracta per artus, non queat esse

Conjuncta inter se, neque motu mutua fungi:

Inter enim sepius additus natura viasque.

Ergo sensus ablit mutatis motibus alte: 950

Et quoniam non est, quasi quod suffulciat artus,

Debile fit corpus, languescuntque omnia membra;

Brachia palpebræque cadunt, poplitesque en-
banti

Sæpe tanta summittuntur, vireisque resolvunt.

Deinde cibum sequitur somnus, quia, quæ
facit aer, 955

Hæc eadem cibus, in venas dum diditur omnis,

Efficet: et multo sopor ille gravissimus exstat,

Quem satur, aut lassus, capias; quia plurima
tum se

Corpora conturbant, magno cuncta labore.

Fit ratione eadem conjectus parte animæ 960

Altior, atque foras ejectus largior ejus,

Et divisor inter se ac distractior intus.

Et, quo quisque fere studiodefunctus adhæret,

Aut quibus in rebus multum sumus ante moraci,

Atque in ea ratione fuit contenta magis mens;

In somneis animos plerumque videmur obire; 966

Causidicæ causas agere, et componere leges;

Induperatores pugnare, ac prælia obire;

Nauta contractum cum venteis degere bellum;

Nos agere hoc autem, et naturam quarere re-
rum, 970

Semper et inventum patriæ exponere charteis.

Cætera sic studia atque artis plerumque videntur

In somneis animos hominum frustrata tenere.

Et, quequomque dies multos ex ordine Indeis

Assiduas dederint operas, plerumque videmus,

Quom jam destiterunt ea sensibus usurpare, 976

Reliquas tamen esse vias in mente patentes,

Qua possint eadem rebus simulacra venire.

Permultos itaque olla dies eadem obvorsantur

Ante oculos, etiam vigilantes ut videntur 980

Cernere saltanteis, et mollia membra moventeis,

Et citharæ liquidum carmen chordasque loquen-
teis

Attribus accipere, et consessum cernere eundem,

Scenaïque simul varios splendere decores. 984
Uaque adeo magni refert studium atque voluntas,
Et quibus in rebus consuerint esse operatci
Non homines solum, sed vero animalia cuncta.

Quippe videbis equos forteis, quom membra
jacebunt.

In somneis, sudare tamen spirareque semper,
Et quasi de palma summas contendere vireis, 990
Aut quasi carceribus patefactis sæpe quiete.
Venantumque canes in molli sæpe quiete
Jactant crura tamen subito, vocesque repente
Mittunt, et crebras reducunt naribus auras,
Ut vestigia si teneant inventa ferarum, 995
Expergefacteique sequuntur inania sæpe
Cervorum simulacra, fugæ quasi dedita cernant;
Donec discussis redeant erroribus ad se.
At consuetæ domû catulorum blanda propago

* * * *

Discutere et corpus de terra corripere instant,
Proinde quasi ignotas facies atque ora tuantur.
Et, quo quæque magis sunt aspera seminiurum,
Tam magis in somneis eadem savire necessum est.

At varia fugiunt volucres, pinneisque repente
Solicitant divom nocturno tempore lucos, 1005
Accipitres somno in leni si prælia pugnasque
Edere sunt perscetanteis, visæque volantes.

Porro hominum mentes, magnis quæ motibus
edunt, [runtque,

Magna itidem sæpe in somneis faciuntque ge-
Reges expugnant, capiuntur, prælia miscent,
Tollunt clamorem, quasi si jugulenter ibeident.
Multei depugnant, gemitusque doloribus edunt,
Et quasi pantheræ morsu savivæ leonis
Mandantur, magnæ clamoribus omnia complent.
Multei de magnæ per somnum rebu' loquuntur,
Indicioque sui facti persæpe fuere. 1016

Multei mortem obeunt: multei, de montibus alteis
Ut que præcipient ad terram, corpore toto
Exterruntur, et ex somno, quasi mentibus captei,
Vix ad se redeunt, permotei corporis æstu. 1020

Flumen item sitiens aut fontem propter
amœnum [nem.

Assidet, et totum prope faucibus occupat am-
Pueri sæpe lacum propter se ac dolia curta,
Somno devinctei, credunt extollere vestem:
Totius humorem saccatum corpori fundunt; 1025
Quom Babylonica magnifico splendore rigantur.

Tum, quibus ætatis freta primitus insinuantur,
Semen ubi ipsa dies membris matura creavit,
Conveniunt simulacra foreis et corpore quoque,
Nuntia præclari voltus pulcræque coloris, 1030
Qui ciet irritans loca turgida semine multo;
Ut, quasi transactis sæpe omnibu' rebu', profun-
dant

Fluminis ingenteis fluctus, vestemque cruentent.

Solicitatur id in nobis, quod diximus ante, 1034
Semen, adulta ætas quom primum roborat artus.
Namque alias alius res commovet atque læcessit;
Ex homine humanum semen ciet una hominis vis.
Quod simul atque suis cjectum scdibus exit,
Per membra atque artus deccedit corpore toto
In loca conveniens nervorum certa, cietque 1040
Continuo parteis genitales corporis ipsas:
Irritata tument loca semine, fitque voluntas
Ficere id, quo se contendit dira libido;
Idque petit corpus mens, unde est saucia amore.
Namque omneis plerumque cadunt in volnus, et
ollam 1045

Emicat in partem sanguis, unde icimur ictu:
Et, si comminus est, hostem ruber occupat humor.

Sic igitur Veneris qui teleis accipit ictus,
Sive puer membris muliebribus hunc jaculator,
Seu mulier, toto jactans e corpore amorem; 1050
Unde feritur, eo tendit, gestitque coire,
Et jacere humorem in corpus de corpore ductum;
Namque voluptatem præsat multa cupido.

Hæc Venus est nobis; heinc ductum est nomen
Amoris; 1054

Heinc olla et primum Veneris dulcedinis in cor
Stillavit gutta, et successit fervida cura. [sunt
Nam si abest quod ames, præsto simulacra tamen
Ollius, et nomen dulce obvorsatur ad aureis.

Sed fugitare decet simulacra, et pabula amoris
Absterrere sibi, atque alio convertere mentem,
Et jacere humorem conjectum in corpora quæque,
Nec retinere semel convorsum unius amore,
Et servare sibi curam, certumque dolorem.

Uleus enim vivescit et inveterascit alundo, 1064
Inque dies gliscit furor, atque ærumna gravescit:
Si non prima novæ conturbes vulnera plageis,
Volgivaque vagus Venere ante recentia curas,
Aut alio possis animi traducere motus.

Nec Veneris fructu caret is, qui vitat amorem,
Sed potius, quæ sunt sine pa na, commoda sumit.
Nam certe pura est saneis magis inde voluptas,
Quam misereis; etenim potiundi tempore in ipso
Fluctuat in certis erroribus ardor amantum:
Nec constat, quid primum oculis manibusque
fruantur.

Quod petiere, premunt arte, faciuntque dolorem
Corporis, et denteis illidunt sæpe labeleis, 1076
Osculaque affligunt, quia non est pura voluptas:
Et stimulei subsunt, qui instigant lædere id ipsum,
Quodquomque est, rabies unde illæ gemina
turgent. 1079

Sed leviter pa nas frangit Venus inter amorem,
Blandaque refrenat morsus admixta voluptas.

Namque in eo spes est, unde est ardoris origo,
Restingui quoque posse ab eodem corpore flam-
mam;

Quod fieri contra coram natura repugnat: [mus
Unaque res hæc est, quojus quo plurima habet-
Tam magis ardescit dira cupidine pectus. [tus:
Nam cibus atque humor membris assumitur in-
Quæ quoniam certas possunt obsidere parteis,
Ille facile expletur laticum frugumque cupido:
Ex hominis vero facie, pulcroque colore, 1090
Nil datur in corpus præter simulacra fruundum
Tenuia, quæ vento spes raptæ est sæpe miscella.
Ut bibere in somneis sitiens quom quærit, et
humor [sit,

Non datur, ardorem qui membris stingere pos-
Sed laticum simulacra petit, frustra que laborat,
In medioque sitit torrenti flumine potans: 1096
Sic in amore Venus simulacris ludit amanteis;
Nec satiare queunt spectando corpora coram,
Nec manibus quidquam teneris abradere mem-
breis

Possunt, erranteis incertei corpore toto. 1100
Denique quom, membris collatis, flore
fruantur

Ætatis, jam quom præsat gaudia corpus,
Atque in eo est Venus, ut muliebria conscrat
arva;

Affigunt avide corpus, junguntque salivas
Oris, et inspirant, pressanteis dentibus ora 1105
Nequidquam; quoniam nihil inde abradere pos-
sunt,

Nec penetrare et abire in corpus corpore toto.
Nam facere interdum velle, et certare videntur;

Usque adeo cupide in Veneris compagibus
hærent, 1109

Membra voluptatis dum vi labefacta liquescunt.
Tandem ubi se erupit nerveis coniecta cupido,
Parva fit ardoris violenti pausa parumper;
Inde redit rabies eadem, et furor ille revisit,
Quom sibi, quod cupiant ipsei, contingere quæ-
runt, [vineat]

Nec reperire malum id possunt quæ machina
Usque adeo incertæ tabescunt volnere cæco.

Adde quod absument nervos, pereunisque
labore:

Adde quod alterius sub nutu degitur ætas:
Labitur interea res, et vadimonia fiunt: 1119
Languent officia, atque ægrotat fama vacillans;
Unguenta, et pulera in pelibus Sicyonia, rident
Scillet, et grandæis viridi cum lece amaraglei
Auro includuntur, teriturque thalassina vestis
Assidue, et Veneris sudorem exercita potat:
Et bene purta patrum fiunt anademata, mitra:
Interdum in pallam, atque Alidensia, Chique
vortunt.

Eximia veste et victu convivâ, lecti, 1127
Pocula crebra, unguenta, coronæ, auri parantur;
Nequidquam: quoniam medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid, quod in ipso floribus angat:
Aut quom concius ipse animus se forte remordet
Desidiöse agere atatem, lustreisque perire;
Aut quod in ambiguo verbum jaculata reliquit,
Quod cupido affluxum cordi vivescit, ut ignis;
Aut nimium jactare oculos, aliumve tueri 1135
Quod putat, in voltuque videt vestigia risus.

Atque in amore mala hæc proprio summeque
secundo

Inveniuntur: in adverso vero atque inopi sunt,
Prendere quæ possis oculorum lumine aperto,
Innumerabilia: ut melius vigilare sit, aut 1140
Qua domi ratione, cavereque ne illiciaris.
Nam vitare plagas in Amoris ne faciamur
Non ita difficile est, quam captum retibus ipso
Laxo, et validos Veneris percurrere nodos.

Et tamen implicitus quoque possis inque pe-
ditus 1145

Effugere infestum, nisi tute tibi obvius obstes;
Et prætermittas animi vitæ omnia primum,
Tum quæ corpori sunt ejus, quam perpetis ac vis.
Nam faciunt homines plerumque cupidine cæci,
Et tribuunt ea, quæ non sunt heis commoda vere.
Multimodis igitur pravas turpeisque videmus
Esse in deliciis, summoque in honore vigere.
Atque alios alii irrident, Veneremque suadent
Ut placeant, quoniam fædo afflictentur amore;
Nec sua respiciunt miseri mala maxuma sæpe.

Nigra, *μελίχρος* est; immunda ac fetida,
ἄκοσμος

Cæsia, *παλάδιον* nervosa et lignea, *Δορκάς*
Parvola, *πυμύλον*, *Χαρίτων* μία, tota merum sal;
Magna atque immanis, *κατάπληξις*, plenaque
honoris; [est]

Balba loqui non quit? *τραυλίζει* muta, pudens
At flagrans, odiosa, loquacula, *Λαμπάδιον* fit;
ἴσχυον ἐρωμένιον tum fit, quom vivere non quit
Præ facie; *ραδίην* vero est, jam mortua tus-i;
At gemina et mammosa, Ceres est ipsa ab Iaccho;
Simula, *Σιληνή* ac *Σατύρα* est; labiosa, *φίλημα*;
Cætera de genere hoc longum est, si dicere coner.

Sed tamen esto jam quantovis oris honore,
Quoi Veneris membris vis omnibus exoriat:
Nempe aliæ quosque sunt: nempe hac sine vixi-
mus ante:

Nempe eadem facit, et scimus facere omnia
turpeis;

Et miseram tetræ se suffit odoribus ipsa, 1171
Quam famulæ longe fugitant, furtimque cachin-
nant.

At lacramans exclusus amator limina sæpe
Floribus et serteis operit, posteisque superbos
Unguit amaracino, et foribus miser oscula figit.
Quem si jam admissum venientem offenderit aura
Una modo, caussas abeundi quærat honestas,
Et meditata diu cadat alte sumta querela, 1178
Stultitiæque ibi se damnet, tribuisse quod olli
Plus videat, quam mortali concedere par est.
Nec Veneris nostras hoc fallit: quo magis ipsæ
Omnia summpere hos vitæ postscenia celant,
Quos retinere volunt, adscriptosque esse in amore;
Nequidquam: quoniam tu animo tamen omnia
posses

Protrahere in lucem, atque omneis inquirere risus:
Et, si bello animo est, et non odiosa vicissim,
Prætermittere humaneis concedere rebus.

Nec mulier semper ficto suspirat amore,
Quæ complexa viri corpus cum corpore jungit,
Et tenet assuetis humectans oscula labreis. 1190
Nam facit ex animo sæpe, et communia quærens,
Gaudia, sollicitat spatium decurrere amoris.
Nec ratione alia volueris, armenta, feræque,
Et pecudes, et equæ, maribus subsidere possent,
Si non ipsa, quod olorum subat, ardet abundans
Natura, et venerem salientum læta retractant.
Nonne vides, Memmi, quos mutua sæpe volup-
tas 1197

Vinxit, ut in vineleis communibus exercentur?
In trivieis quom sæpe caues, discedere aventeis
Divorsei, cupide summeis ex viribu' tendunt,
Quom interea valideis Veneris compagibus hæ-
rent? [sent,

Quod facerent numquam, nisi mutua gaudia nos-
que jacere in fraudem possent vinctosque tenere.
Quare etiam atque etiam, ut dico, est communi?
voluptas. 1204

Et commiscendo quom semine forte virili
Femina vim multix subita vi, corripuitque;
Tum simileis matrum materno semine fiunt,
Ut patribus patrio: sed quos utriusque figuræ
Esse vides juxta, miscentes volta parentum,
Corpore de patrio ac materno sanguine crescent,
Semina quom, Veneris stimuleis excita per artus,
Obvia confixit conspirans mutui ardor,
Et neque utrum superavit eorum, nec superatum
est.

Fit quoque, ut interdum simileis existere
avorum 1214

Possint, et referant proavorum sæpe figuræ;
Propterea quia multa modis primordia multæis
Mixa suo celant in corpore sæpe parentes,
Quæ patribus patres tradunt a stirpe profecta:
Inde Venus varia producit sorte figuras, 1219
Majorumque refert voltus, vocesque, comasque.
Quandoquidem nihilo minus hæc de semine certo
Fiunt, quam facies, et corpora, membraque nobis:
Et muliebre oritur patrio de semine sæculum,
Maternoque maris existant corpore cretei.
Semper enim partus duplici de semine constat:
Atque utri simile est magis id, quod quomque
creatur, 1226

Ejus habet plus parto æquæ; quod cernere possis,
Sive virum suboles, sive est muliebris origo.

Nec divina satum genitalem numina quoque
Absterrent. pater a nateis ne dulcibus unquam

Appelletur, et ut sterili Venere exigit ævom;
Quod plerumque putant, et multo sanguine
mæstei

Conspargunt aras, adolentque altaria doneis,
Ut gravidas reddant uxores semine largo. 1234
Nequidquam divom numen sorteisq; fatigant.
Nam sterileis nimium crasso sunt semine partim,
Et liquido præter justum, tenuique vicissim.
Tenue, loccis quia non potis est affligere adhæsum,
Liquitur extemplo, et revocatum cedit abortu.
Crassius heic porro, quoniam concretus æquo
Mittitur, aut non tam prolixo provolat ictu,
Aut penetrare locos æque nequit, aut penetratum
Ægre admiscetur muliebri semine semen. 1243
Nam multum harmoniæ Veneris differre videntur:
Atque alias aliei complent magis, ex alieisque
Suscipiunt aliæ pondus magis, inque gravescunt;
Quom multæ sterileis Hymenæcis ante fuerunt
Pluribus, et nactæ post sunt tamen, unde puellæ
Suscipere, et partu possent ditescere dulci; 1249
Et quibus ante domi fecundæ sæpe nequissent
Uxores parere, inventa est olleis quoque compar
Natura, ut possent nateis munire sectam.

Usque adeo magni refert, ut semina possint
Seminibus commisceri genitaliter apta, [scis.
Crassaque conveniunt liquideis, et liquida cras-
Atque in eo refert, quo victu vita colatur: [breis,
Namque alieis rebus concresecunt semina mem-

Atque alieis extenuantur, tabentque vicissim.
Et quibus ipsa modeis tractetur blanda voluptas,
Id quoque permagni refert: nam more ferarum
Quadrupedumque magis ritu plerumque putan-
tur 1261

Concipere uxores, quia sic loca sumere possunt,
Pectoribus positæ sublateis semina lumbeis.
Nec molles opu' sunt motus uxoribus hilum:
Nam mulier prohibet se concipere, atque repug-
nat, 1265

Clunibus ipsa viri Venerem si læta retractet;
Atque exossato ciet omni pectore fluctus.
Ficit enim sulcum recta regione viaque
Vomeris, atque loccis avortit seminis ictum.

Idque sua caussa consuevunt scorta moveri, 1270
Ne complerentur crebro, gravidæque jacerent,
Et simul ipsa vireis Venus ut concinnier esset;
Conjugibus quod nil nostreis opus esse videtur.

Nec divinitus interdum, Venerisque sagittæis,
Deteriore fit ut forma muliercula ametur: 1275
Nam facit ipsa sueis interdum femina facteis,
Morigerisque modeis, et mundo corpore culto,
Ut facile insuescat secum vir degere vitam.

Quod superest, consuetudo concinnat amorem.
Nam, leviter quamvis, quod crebro tunditur ictu,
Vincitur id longo spatio tamen, atque labascit.
Nonne vides etiam guttas in saxa cadenteis
Humoris longo in spatio pertundere saxa? 1283

LIBER QUINTUS.

Quis potis est dignum pollenti pectore carmen
Condere pro rorum majestate, hoisq; reperteis?
Quisve valet verbeis tantum, qui fingere laudes
Pro meritis ejus possit, qui talia nobis
Pectore parta suo quasitæque præmia liquit? 5
Nemo, ut opinor, erit mortali corpore cretus.
Nam si, ut ipsa petit majestas cognita rerum,
Dicendum est, Deus ille fuit, Deus, inclute
Memmi,

Qui princeps vitæ rationem invenit eam, quæ
Nunc appellatur sapientia; quiq; per artem 10
Fluctibus e tanteis vitam, tanteisque tenebris
In tam tranquillo, et tam clara luce locavit.

Confer enim divina aliorum antiqua reperta.
Namque Ceres fertur fruges, Liberque liquoris
Vitigeni laticem mortalibus instituisse; 15
Quom tamen heis posset sine rebus vita manere,
Ut fama est aliquas etiam nunc vivere genteis:
At bene non poterat sine puro pectore vivi.
Quo magis hic merito nobis Deus esse videtur,
Ex quo nunc etiam per magnas didita genteis 20
Dulcia permulcent animos solatia vitæ.

Herculis antistare autem si facta putabis,
Longius a vera multo ratione ferere.
Quid Nemeæus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille leonis obesset, et horrens Arcadius sus? 25
Denique quid Crætæ taurus, Lerneæque pestis
Hydra venenatæ posset vallata colubreis?
Quidve tripectora tergemini vis Geryonai,
Et Diomedis equi spiranteis naribus ignem 29
Thracen, Bistoniasque plagas, atque Ismara
propter,

Tantopere officerent nobis, unceisque timendæ
Unguibus Arcadia volucreis Stympthala colen-
teis:

Aureaque Hesperidum servans fulgentia mala

Asper, acerba tuens, immani corpore serpens,
Arboris amplexus stirpem; quid denique obesset
Propter Atlantem litus, pelagique severa. 36
Quo neque noster adit quisquam, nec barbarus
audet?

[emta,
Cætera de genere hoc quæ sunt portenta per-
Si non victa forent, quid tandem vita nocerent?
Nil, ut opinor: ita ad satietatem terra ferarum 40
Nunc etiam scatit, et trepido terrore repleta est,
Per nemora, ac monteis magnos, sylvasque pro-
fundas:

Quæ loca vitandi plerumque est nostra potestas.
At nisi purgatum est pectus, quæ prælia nobis
Atque pericula sunt ingratæ insinuandum? 45
Quantæ tum scindunt hominem cupidinis acreis
Solicitem curæ, quanteique perinde timores?
Quidve superbia, spurcitia, ac petulantia, quantas
Efficiunt cladeis? quid luxus desidæque?

Hæc igitur qui cuncta subegerit, ex animoque
Expulerit dictæis, non armeis, nonne decebit 51
Hunc hominem numero divom dignariæ esse?
Quom bene præsertim multa ac divinitus ipscis
Jam mortalibus de diveis dare dicta suerit,
Atque omnem rerum naturam pandere dictæis. 55

Quojus ego ingre-sus vestigia, dum rationes
Persequor, ac doceo dictæis, quo quæque crata
Federe sint, in eo quam sit durare necessum,
Nec validas valeant ævi rescindere leges.

Quo genere in primeis animi natura reperta est
Nativo primum consistere corpore creta; 61
Nec posse incolomem magnum durare per ævom:
Sed simulacra solere in sonneis fallere mentem,
Cernere quom videamur eum, quem vita reliquit.

Quod superest, nunc huc rationis detulit ordo,
Ut mihi mortali consistere corpore mundum, 66
Nativumque simul, ratio reddunda sit, esse:

Et quibus ille modis congressus materiai
Fundarit terram, cælum, mare, sidera, solem,
Lunamque globum : tum quæ tellure animanteis
Exstiterint, et quæ nullo sint tempore natæ : 71
Quove modogenus humanum variante loquela
Cæperit inter se vesci per nomina rerum :
Et quibus ille modis divom metus insinuârit
Pectora, terrarum qui in orbi sancta tuetur 75
Fana, lacus, lucos, aras, simulacraque divom.

Præterea, solis cursus lunæque meatus
Expeditam qua vi flectat Natura gubernans :
Ne forte hæc inter cælum terramque reamur
Libera sponte sua cursus lustrare perennes, 80
Morigera ad frugeis augendas atque animanteis ;
Neve aliqua divom volvi ratione putemus.
Nam bene quæ didicere, deos securum agere
avom,

Si tamen interea mirantur, qua ratione
Quæque geri possint, præsertim rebus in olleis 85
Quæ supra caput æthericis cernuntur in oreis ;
Rursus in antiquas referuntur religiones,
Et dominos acreis adseiscunt, omnia posse
Quos misereî credunt ; ignari quid queat esse,
Quid nequeat ; finita potestas denique quoique 90
Quamvis sit ratione, atque alte terminus hærens.

Quod superest, ne te in promissis plura morerur,

Principio maria, ac terras, cælumque tuere :
Horum naturam triplicem, tria corpora, Memmi,
Tres species tam dissimiles, tria talia texta, 95
Una dies dabit exitio ; multosque per annos
Sustentata ruet moles et machina mundi.

Nec me animi fallit, quam res nova miraque
menti

Accidit exitium eo li terra que futurum,
Et quam difficile id mihi sit pervincere dietis :
Ut fit, ubi insolitam rem apportes auribus ante,
Nec tamen hanc possis oculorum subdere visu,
Nec jacere indu manus, via qua munita fidei
Proxima fert humanum in pectus templeque
mentis. 104

Sed tamen effaber : dietis dabit ipsa fidem res
Forstam, et graviter terrarum, motibus ortis,
Omnia compassari in parvo tempore cernes :
Quod procul a nobis flectat Fortuna gubernans ;
Et ratio potius, quam res persuadent ipsa, 109
Succidere herisono posse omnia victa fragore.

Qua prius aggrediar quam de re fundere fata
Sanctius, et multo certa ratione magis, quam
Pythia, quæ tripode e Phœbi lauroque profatur ;
Multa tibi expeditam doctæ solatia dietis ;

Religione retinuit non forte rearis. 115
Teras, et solem, cælum, mare, sidera, lunam,
Corporè divino, debere a terra mære ;
Proptereaque putes ritu par esse gigantum
Pendere eos parvis in manu pro scelere omneis,
Quæ ratione sibi disturbent in omnia mundi, 120
Præclarumque velint cæli restringere solem,
Immortalia mortali sermone notantibus :

Quæ procul usque adeo divino ab numine distent,
Inque deum numero quæ sint indigna videri ;
Notitiam potius præbere ut posse putentur, 125
Quid sit vitali motu sensuque remotum.

Quippe etenim non est, cum quovis corpore
ut esse

Posse animi naturæ putetur consiliumque :
Sicut in æthere non arbor, nec in æquore salso
Aubeis esse queunt, neque piscis vivere in ar-
veis. 130

Nec eror in ligneis, nec saxeis sucus insse :

Certum ac dispositum est, ubi quidquid crescat
et insit :

Sic animi natura nequit sine corpore oriri
Sola, neque a nerveis et sanguine longius esse.

Quod si posset enim, multo prius ipsa animi vis
In capite, aut humeris, aut imis calcibus esse
Posset, et innasci quavis in parte soletur, 137

Quamde in eodem homine atque in eodem vase
manere. [certum,

Quod quoniam nostro quoque constat corpore
Dispositumque videtur ubi esse et crescere possit
Scorsum anima atque animus ; tanto magis in-
ficiandum, [lem,

Totum posse extra corpus, formamque anima-
Patribus in glebis terrarum, aut solis in igni,
Aut in aqua durare, aut altis ætheris oreis.
Haud igitur constant divino prædita sensu, 145
Quande quidem nequeunt vitaliter esse animata.

Illud item non est ut possis credere, sedeis
Esse deum sanctas in mundi partibus ulleis.

Tenuis enim natura deum, longeqe remota 149
Sensibus ab nostris, animi vix mente videtur.

Quæ quoniam manuum tactum suffugit et ictum,
Tactile nil nobis quod sit, contingere debet ;
Tangere enim non quit, si tangi non licet ipsum.

Quare etiam sedeis quoque nostris sedibus esse
Dissimileis debent, tenuis, de corpore eorum :

Quæ tibi posterius largo sermone probabo. 156

Dicere porro, hominum causâ voluisse parare
Præclaram mundi naturam, propterea que

Allaudabile opus divom laudare decere,
Æternumque putare atque immortale futurum.

Nec fas esse, deum quod sit ratione vetusta 161
Gentilis humanæ fundatum perpetuo ævo,

Solicitate suis ulla vi ex sedibus unquam,
Nec verbis vexare, et ab imo evortere summa :

Cætera de genere hoc affingere et addere, Mem-
mi, 165

Desipere est : quid enim immortalibus atque
beatis

Gratia nostra queat largiri emolumentum,
Ut nostra quidquam causâ gerere aggrediantur ?

Quidve novi potuit tanto post ante quietos
Illicere, ut euperent vitam mutare priorem ? 170

Nam gaudere novis rebus debere videtur,
Quoi veteres obsunt ; sed quoi nihil accidit ægri

Tempore in antea, quom pulere deceret ævom,
Quid potuit novitatis amore accendere tali ?

An, credo, in tenebris vita ac mæore jacebat,
Donec diluxit rerum genitalis origo ? 176

Quidve mali fuit nobis non esse createis ?
Natus enim debet, quiquomque est, velle manere

In vita, donec retinebit blanda voluptas :
Qui nunquam vero vitæ gustavit amorem, 180

Nec fuit in numero, quid obest non esse creatum ?
Exemplum porro gignundis rebus, et ipsa

Notities hominum dis unde est insita primum,
Quid vellent facere, ut scirent, animoque vide-
rent ?

Quove modo est umquam vis cognita principio-
rum, 185

Quidque inter sese permutato ordine possent,
Si non ipsa dedit specimen Natura creandi ?

Namque ita, multimodeis, multis primordia
rerum

Ex infinito jam tempore percita plageis, 189
Ponderibusque suis consueverunt concita ferri,

Omnimodeisque coire, atque omnia portentare,
Quaquomque inter se possint congressa creare ;

Ut non sit mirum, si in talcis dispositus erat

Deciderunt quoque, et in taleis venere mentus,
Qualibus hæc rerum geritur nunc summa no-
vando. [sint.

Quod si jam rerum ignorem primordia quæ
Hoc tamen ex ipseis cæli rationibus ausim 197
Confirmare, alicisque ex rebus reddere multeis,
Nequaquam nobis divinitus esse præstatam
Naturam rerum; tanta stat prædita culpa. 200

Principio, quantum cæli tegit impetus ingens,
Inde avidam partem monteis sylvæque ferarum
Possedere, tenent rupeis, vastæque paludes,
Et mare, quod lato terrarum distinct oras.
Inde duas porro prope parteis fervidus ardor 205
Assiduusque geli casus mortalibus aufert.
Quod superest arvi, tamen id natura sua vi
Sentibus obducit, ni vis humana resistat.
Vitæ causa valido consuetæ bidenti 209
Ingemere, et terram pressæis proscindere aratris:
Si non fecundas vortenteis vomere glebas,
Terræque solum subigenteis, cimus ad ortus,
Sponte sua nequeant liquidas existere in auras.
Et tamen interdum, magno quasita labore 214
Quom jam per terras frondent atque omnia
florent,

Aut nimieis torret fervoribus ætherius sol,
Aut subitæi perimunt imbreis, gelidæque pruinae,
Flabraque ventorum violento turbine vexant.

Præterea genus horrifera Natura ferarum,
Humanæ genti infestum, terræque mariæ 220
Quir alit atque augeat? quæ anni tempora
morbos

Apporant? quare Mors immatura vagatur?

Tum porro puer, ut sævis projectus ab undeis
Navita, nudus humi jacet, infans, indigus omni
Vitali auxilio, quom primum in luminis oras 225
Nixibus ex alvo matris Natura profudit;
Vagituque locum lugubri complet, ut æquum est,
Quoi tantum in vita restet transire malorum.
At varæ crescent pecudes, armenta, feraeque:
Nec crepitacilleis opus est, nec quoquam adhi-
benda est 230

Alnæ nutricis blanda atque infracta loquela;
Nec varias quærunt vesteis pro tempore cæli;
Denique non arneis opus est, non mœnibus
alteis,

Queis sua tutentur, quando omnibus omnia large
Tellus ipsa parit, Naturaque da-da-la rerum. 235

Principio, quoniam terræ corpus, et humor,
Aurarumque leveis animæ, calideique vapores,
E quibus hæc rerum consistere summa videtur,
Omnia nativo ac mortali corpore constant;
Debet eodem omnis mundi natura putari. [mus,
Quippe etenim, quorum parteis et membra vide-
Corpore nativo, in mortalibus esse figureis,
Hæc eadem ferme mortalia cernimus esse,
Et nativæ simul: quapropter maxuma mundi
Quom videam membra ac parteis, consumpta,
regigni, 245

Scire licet, cæli quoque idem terræque fuisse
Principiale aliquod tempus, clademque futuram.

Ollud in heis rebus ne corripuisse rearis,
Memmi, quod terram atque ignem mortalia sumsi
Esse, neque humorem dubitavi aurasque peire,
Atque eadem gigni rursusque augescere dixi:
Principio, pars terræ nonnulla, perusta
Solibus assidueis, multa pulsata pedum vi,
Polveris exhalat nebulam nubeisque volanteis,
Quas validei toto dispergunt ære ventei: 255
Pars etiam glebarum ad diluvium revocatur
Imbribus, et ripas radentia flumina roduunt.

Præterea, pro parte sua, quod quomque alid augeat,
Roditur: et quoniam dubio procul esse videtur
Omniparens eadem rerum commune sepulchrum;
Irgo terra tibi libatur, et aucta recrescit. 261
Quod superest, humore novo mare, flumina,
fontes

Semper abundare, et laticeis manare perenneis.
Nil opus est verbeis; magnus decursus aquarum
Undique declarat: sed primum, quidquid aquarum
Tollitur, in summaque fit, ut nihil humor abundet;
Partim quod validei verrenteis aquora ventei
Deminuunt, radiceisque retexens ætherius sol;
Partim quod subter per terras diditur omneis.
Percolatur enim virus, retroque remanet 270
Materies humoris, et ad caput amnibus omnis
Convénit; inde super terras fluit agmine dulci,
Qua via secta semel liquido pede detulit undas.

Æra nunc igitur dicam, quid corpore toto
Innumerabiliter privas mutatur in horas: 275
Semper enim, quod quomque fluit de rebus, id
omne

Æris in magnum fertur mare; qui nisi contra
Corpora retribuât rebus, recreetque fluentis,
Omnia jam resoluta forent, et in æra versa.

Haud igitur cessat gigni de rebus, et in res 280
Recidere assidue, quoniam fluere omnia constat.

Largus item liquidi fons luminis, ætherius sol,
Irrigat assidue cælum candore recenti,
Suppeditatque novo confestim lumine lumen.
Nam primum quidquid fulgoris disperit ei, 285
Quoquomque accidit: id licet heinc cognoscere
possi,

Quod, simul ac primum nubis succedere soli
Capere, et radios inter quasi rumpere lucis,
Ex templo inferior pars horum disperit omnis,
Terræque inumbratur, qua nimbeis quoque fo-
runtur; 290

Ut noscas, splendore novo res semper egere,
Et primum jactum fulgoris quemque perire;
Nec ratione alia res posse in sole videri,
Perpetuo ni suppeditet lucis caput ipsum. 294

Quin etiam nocturna tibi terra stria quæ sunt
Lumina, pendenteis lychnei, claræque coruscæis
Fulguribus, pingueis multa fulgine tedæ,
Consimili properant ratione, ardore ministro,
Suppeditare novum lumen, trevere ignibus in-
stant; 299

Instant, nec loca lux inter quasi rupta relinquit:
Usque adeo properantur ab omnibus ignibus ei
Exitium celeri celeratur origine flammæ.

Sic igitur soleni, lunam, stellisque putandum
Ex alio atque alio lucem jactare subitu, 304
Et primum quidquid flammarum perdere semper;
Inviolabilia hæc ne credas forte vigere. [avo?

Denique, non lapides quoque vinei cernis ab
Non altas turris rueret, et putrescere saxa?
Non delubra deum simulacraque fessa fatisci?
Nec sanctum numen fati protollere fineis 310

Posse, neque adversus naturæ fædera niti? [mus?

Denique, non monumenta virum dilapsa vi le-
Quærere proporro sibi quoque senescere crecitas.
Non rueret avolos silices a montibus alteis,
Nec validas ævi virces perferre patique 315
Finiti? neque enim caderent avolsa repente,
Ex infinito quæ tempore pertolerassent

Omnia tormenta ætatis, privata fragore. [omne
Denique, jam tunc hoc circum supraque, quod
Continet complexu terrarum, procreat ex se 320
Omnia, quod quædam memorant, recipitque pe-
remia:

Totum nativum mortali corpore constat.

Nam quodcumque alias ex se res augeat alitque,
Deminui debet; recreari, quom recipit res.

Præterea, si nulla fuit genitalis origo 325
Terrarum et cæli, semperque æterna fuere;
Quar supra bellum Thebanum, et funera Troje,
Non alias alii quoque res cecidere poetæ? quam
Quo tot facta virum totiens cecidere, neque us-
Aterneis famæ monumenteis insita florent? 330

Verum, ut opinor, habet novitatem summa,
recensque

Natura est mundi, neque pridem exordia cepit.
Quare etiam quædam nunc arteis expoliuntur,
Nunc etiam augescunt: nunc addita navigieis
sunt

Multa; modo organice melicos peperere sonores.
Denique natura hæc rerum ratione reperta est
Nuper; et hæc, primus cum primis ipse repertus
Nunc ego sum, in patrias qui possim vortere voces.
Quod si forte fuisse antehac eadem omnia
credia,

Sed perisse hominum torrenti sæcla vapore, 340
Aut cecidisse urbeis magno examine mundi,
Aut ex imbribus assidue exisse rapacis
Per terras amneis, atque oppida cooperuisse;
Tanto quique magis victus latere necesse est.
Exitium quoque terrarum eadique futurum. 345
Nam, quom res tantis morbeis tantisque peri-
cleis

Tentarentur, ille si tristior incubuisset
Causa, darent late cladem magnæque ruinas
Nec ratione alia mortaleis esse videmus 349
Inter nos, nisi quod morbeis negrescimus eadem
Atque ollei, quos a vita natura removit.

Præterea, quæcumque manent æterna, nec-
cessum est

Aut, quia sunt solido cum corpore, respirare ie-
Nec penetrare pati sibi quidquam, quod quænt
artas

Dissociare latus parteis; ut materia 355
Corpora sunt, quom naturam ostendimus ante.
Aut ideo durare aetatem posse per omnem,
Plagærum quia sunt expertia, sicut inane est,
Quod manet intactum, neque ab ictu fungitur
hilum.

Aut etiam qui nulla loci sit copia circum, 360
Quo quasi res possint discedere, dissolvique
Sicut summam summa est: æterna, neque extra
Quis locus est, quo dissilant, neque corpora sunt,
que

Possint incidere, et valida dissolvere plaga. 364
At neque, utel docui, solido cum corpore mundi
Natura est, quoniam a luxum est in rebus inane;
Nec tamen est ut inane: neque autem corpora
desunt,

Ex infinito que possint forte coorta
Currere hæc rerum violento turbine summam.
Aut aliam quavis cladem importare pericli. 370
Nec porro natura loci spatiumque profundi
Deficit, experti quo possint inania mundi;
Aut alia quavis possunt vi pulsa perire.
Haud igitur liti præclusa est janua cælo, 374
Nec soli, terræque, necque altis æquoris unde;
Sed patet immane, et vasto respectat hiatus.

Quare etiam nativa necessum est conficere
Hæc eadem: neque enim, mortali corpore quæ
sunt,

Ex infinito jam tempore adhuc potuissent
Immensi validas ævi contemnere vires. mundi
Denique, tantopere inter se quom maxima

Pugnent membra, pio nequasquam concita bello,
Nonne vides aliquam longi certaminis olleis
Posse dari finem? vel quom sol et vapor omnis,
Omnibus epoteis humoribus, exsuperarint, 385
Quod facere intendunt, neque adhuc conata pa-
trantur:

Tantum suppeditant amneis, ultroque minantur
Omnia diluviare ex alto gurgite ponti:
Nequidquam; quoniam verrentis æquora ventei
Deminunt, radieisque retexens ætherius sol;
Et siccare prius confidunt omnia posse, 391
Quam liquor incepti possit contingere finem.
Tantum spiranteis æquo certamine bellum
Magneis de rebus inter se cernere certant;
Quom semel interea fuerit superantior ignis, 395
Et semel, ut fama est, humor regnabit in arveis.

Ignis enim superavit, et ambens multa per-
ussit,

Avia quom Phæthonta rapax vis solis equorum
Æthere raptavit toto, terrasque per omneis.

At pater omnipotens ira tum periclitus acri 400
Magnanimum Phæthonta repenti fulminis ictu
Deturbavit equis in terram: Solque, cadenti
Obvius, æternum suscepit lampada mundi,
Disjectosque redegit equos, junxitque tremen-
teis;

Iude summa per iter recreavit cuncta gubernans;
Scilicet ut veteres Graium cecidere poetæ: 406
Quod procul a vera nimis est ratione repulsum.
Ignis enim superare potest, ubi materiai
Ex infinito sunt corpora plura coorta;
Iude cadunt vires, aliqua ratione revictæ; 410
Aut pereunt res exuste torrentibus aureis.

Humor item quondam corpi superare coortus,
Ut fama est, hominum multos quando obruit
undeis.

Inle ubi vis aliqua ratione avorsa recessit,
Ex infinito fuerat quæcumque coorta, 415
Constiterunt imbreis, et flumina vim minuerunt.

Sed quibus ille modeis conjunctis materiai
Fundant terram, et cælum, pontique profunda,
Solis, lunæ cursus, ex ordine ponant.

Nam certe neque consilio primordia rerum
Ordine se suo quæque sagaci mente locarunt,
Nec, quos quæque darent motus, pepigere pro-
fecto. 422

Sed quia multa modeis multæ primordia rerum,
Ex infinito jam tempore periclitæ plageis,
Ponderibusque suis consueverunt concita ferri,
Omnimodeisque core, atque omnia pertentare,
Quæcumque inter se possent congressa creare;
Propterea fit, utel, magnum volgata per ævum.
Omnigenos cætus et motus experiendo, 429
Tandem conveniant ea, quæ coventa repente
Magnarum rerum fiunt exordia sæpe,
Ferrat, maris, et cæli, generisque animantum.

Hæc neque tum solis rota cerni lumine largo
Activolans poterat, nec magni sidera mundi, 434
Nec mare, nec cælum, nec denique terra, nec ær,
Nec similis nostræis rebus res ulla videri.
Sed nova tempestas quædam molesque coorta:
Diffugere inde loci parteis corpore, paræisque
Cum paribus jungi res, et discludere mundum,
Membraque dividere, et magnas disponere par-
teis

Omnigenæ et principieis; discordia quorum 441
Intervalla, vias, connexus, pondera, plagas,
Concursus, motus conturbat prælia miscens,
Propter dissimileis formas variasque figuras,
Quod non omnia sic poterant conjuncta manere,

Nec motus inter sese dare convenientis. 446
Hoc est a terreis altum secernere caelum,
Et seorsum mare uti secreto humore pateret,
Seorsum item puri secretique ætheris igneis.

Quippe etenim primum terræ corpora quæque,
Propterea quod erant gravia et perplexa, coibant
In medio, atque imas capiebant omnia sedes:
Quæ, quanto magis inter se perplexa coibant,
Tam magis expressere ea, quæ mare, sidera,
solem, 454

Lunamque efficerent, et magni mœnia mundi
Omnia enim magis hæc æ levibus atque rotundeis
Seminibus, multoque minoribus sunt elementeis
Quam tellus: ideo per rara foramina terræ
Partibus erumpens primus se sustulit æther
Ignifer, et multos secum levis abstulit igneis: 460
Non alia longe ratione ac sæpe videmus,
Aurea quom primum gemmantis rore per herbas
Matutina rubent radiati lumina solis, [neis,
Exhalantque lacus nebulam, fluvicique peren-
ipsaque et interdum tellus fumare videtur. 465
Omnia que sursum quom conciliantur in alto
Corpore concreto, subtexunt nubila caelum.
Sic igitur tum se levis ac diffusilis æther
Corpore concreto circumclatus undique sepsit,
Et late diffusus in omnes undique partes, 470
Omnia sic avido complexu cætera sepsit.

Hunc exordia sunt solis lunæque sequuta, et
Inter utraq; globi quorum vortuntur in aureis,
Quæ neque terra sibi adscivit, nec maximum
æther, detent. 474
Quod neque tam fuerint gravia ut depressa se
Nec levem ut possent per summus labor onari:
Et tamen inter utraq; præ sunt ut corpora viva
Vorsent, et partes ut mundi totum essent
Quod genus in nobis quædam licet in statione
Membra manere, tamen quom sint ex quo mo-
veantur. 480

Hæc igitur rebus retractis, terra repente
Maxima quæ nunc se ponti plaga ea rula tendit,
Succubit, et salso suffudit gurgite fossas:
Inque die quanto circum magis ætheris æstus
Et radia solis coebebant undique terram. 485
Verberibus erebris, extrema ad limina aperta,
In medio ut propulsæ sunt condensæ coet:
Tam magis expressus salus de corpore sudor
Auræbat mare manando, camposque natanteis:
Et tanto magis illa formæ clapsa volabant. 490
Corpora multa vaporis, et aeris; altaque cœli
Densabant procul a terreis fulgentia templa:
Sidebant campis; erosebant montibus alteis
Ascensus: neque enim poterant subsidia saxa,
Nec pariter tantumdem omnis succumbere par-
teis. 495

Sic igitur terræ concreto corpore pondus
Constitit, atque omnis mundi quasi limus minimus
Confluxit gravis, et subcedit funditus ut fax.

Inde mare, inde aer, inde æther ignifer ipse
Corporibus liquideis sunt omnia pura relictæ:
Et leviora æthereis, et liquidi simul æther. 501
Atque levisimus æther super influit auræ;
Nec liquidum corpus turbantibus æris auræ
Commiscei: sinit hæc violentis omnia vortit
Turbatinibus, sinit incerteis turbare procelleis:
Ipse suos igneis certo fert impete labens. 506
Nam modice fluere atque uno posse æthera nixu
Significat ponto mare, certo quod fluit æstu,
Unum labundi conservans usque tenorem. [mus.

Motibus astrorum nunc quæ sit causa cana-
Principio, magnus cœli si vortitur orbis, 511

Ex utraque polum parti premere æra nobis [que:
Dicendum est, extraque tenere, et cludere utrim-
Inde alium supra fluere, atque intendere eodem,
Quo volvunda micant externi sidera mundi: 515
Ast alium subter, contra qui subvehat orbem;
Ut fluvius versare rotas atque haustura videmus.
Est etiam quoque, uti possit ealum omne
manere

In statione, tamen quom lucida signa ferantur:
Sive quod inclusei rapidi sunt ætheris æstus, 520
Quærentesque viam circumvorsantur, et igneis
Passim per cœli volunt immania templa;
Sive aliunde fluens aliquunde extrinsecus aer
Versat agens igneis; sive ipsei serpere possunt,
Quo quoqueque cibis vocat atque invitat cunctis,
Flammen per cælum pascentis corpora passim.
Nam quid in hoc mundo sit eorum, ponere certum
Difficile est: sed quid possit fiatque per omne
In variis mundiis, varia ratione crentis, 529
Id doceo; pluresque sequor disponere causas
Motibus astrorum, quæ possint esse per omne:
E quibus una tamen sit et hæc quoque causa
necesse est,

Quæ vegeat motum signeis; sed, quæ sit earum,
Præcipere, haudquaquam est pedetentim pro-
gredientis. 534

Terraque ut in media mundi regione quiescat,
Evanescere paulatim et decrescere pondus
Convenit; atque aliam naturam subter habere,
Ex inente ævo conjunctam, atque uniter aptam
Partibus æreis mundi, quibus insita vivit. 539
Propterea non est oneri, neque deprimit auræ;
Ut cum quoque homini nullo sunt pondere mem-
bra,

Nec caput est oneri collo, nec denique totum
Corporis in pedibus pondus sentimus inesse.
At quæquomque foris veniunt, impostaque nobis
Pondera sunt, lædunt permultosæpe minora: 545
Et quæ adeo magni refert, quid quæque queat res.
Sic igitur tellus non est aliena repente

Allata, atque æreis aliunde objecta aliensis;
Sed pariter prima concepta ab origine mundi,
Cæteraque pars ejus, quasi nobis membra videntur.
Præterea, grandi tonitru concussa repente 551
Terra, supra se quæ sunt, concutit omnia motu;
Quod facere haud ulla posset ratione, nisi esset
Partibus æreis mundi cæloque revincta:
Nam communibus inter se radicibus hærent, 555
Et inente ævo conjuncta atque uniter aucta,

Nomine vides etiam, quam magnopondere nobis
Sustinent corpus tenuissima vis animæ, [est?
Propterea, quia tam conjuncta atque uniter apta
Denique, jam saltu pernici tollere corpora. 560
Quis potis est, nisi vis animæ, quæ membra
gubernat?

Jamne vides, quantum tenuis natura valere
Possit, ubi est conjuncta gravi cum corpore; ut aer
Conjunctus terræ, et nobis est animi vis? 564
Nec nimio solis major rota, nec minor ardor
Esse potest, nostris quam sensibus esse videtur.
Nam quibus et spaciis quomque igneis luminæ
possunt

Allicere, et calidum membris afflare vaporem,
Nil missus intervallis de corpore librant. 569
Flammæ, nihil ad speciem est contractior
ignis.

Proinde, calor quoniam solis lumenque profusum
Pervenit nostris ad ænsum, et loca fulgent,
Forma quoque hinc solis debet flumque vi trahi,
Nil adeo ut possis plus aut minus addere ver-

Lunaque, sive notho fertur loca lumine lustrans,

Sive suo proprio jactat de corpore lucem, 576
Quidquid id est, nihil fertur majore figura, [tur.
Quam nostris oculis, qua cernimus, esse vide-
Nam prius omnia, qua longe remota tuemur
Aëra per multum, specie confusa videntur, 580
Quam minui filum : quapropter luna necesse est,
Quandoliquidem claram speciem certamque figu-
ram

Præbet, ut est oreis extremeis quomque notata,
Quantaque quanta est, heine nobis videatur, in
alto. [igneis, 584

Postremo, quosquomque vides heine ætheris
Quandoliquidem, quosquomque in terreis cerni-
mus igneis, [eorum.

Dum tremor est clarus, dum cernitur ardor
Perparvum quiddam interdum mutare videtur
Alteram utram in partem filum, quolongius absit;
Scire licet, perquam pauculo po se minores 590
Esse, vel exigua majores parte brevique.

Ollud item non est mirandum, qua ratione
Tantulus ille quat tantum sol mittere lumen,
Quod maria ac terras omnes et lumque rigando
Complet, et calido perfundit cuncta vapore.
Nam licet heine mundi patetiam totius unum
Largissimum fontem sentire, atque erumpere lu-
men.

Ex omni mundo quia sic elementa vaporis
Undique conveniunt, et sic conjectis eorum 599
Confluit, ex uno capite hic ut profluat ardor.
Nomen vides etiam, quam late purus aqua
Prata riget, tunc interdum, campeis que redimet

Est etiam quoque, uti non magno solis ab igni
Aëra percipiunt calideis fervoribus ardor;
Opportunitas ita est si forte et idoneus aer, 605
Ut quæ accendi purvis ardoribus vetus. [mus
Quod genus inter lum segetes stipulamque vide-
Accipere ex una scintilla lucem hic passim

Forstam et rosea sol alte laupide lucens
Possident multum exereis fervoribus ignem 610
Circum se, nullo qui sit fide ore notatu.
Æstifer in tantum radiorum exangit et ætum.

Nec ratio solis simplex aut recta patescit,
Quo pecto æstivæ e partibus, Egocerotis
Brumaleis adent flexus, atque inde revertens
Caneis ut vortat metas ad solstitiales; 616
Lunaque mensibile spatium vi leatur obire,
Annua sol in quo consumit tempora cursus : rest.
Non, inquam, simplex his rebus reddita causa

Nam fieri videntur primeis il posse videntur, 620
Democriti quod san ta viri sententia ponit
Quanto quæque magis sint terram sidera, propter,
Tanto posse minus cum cæli turbine ferri :

Evanescere enim rapidus ollus, et æreis
Immanit subter vireis : ideoque reliquit 625
Paullatim solem cum posteroribus signeis,
Inferior multum quod sit quam fervida signa :
Et magis hoc lunam, quanto demissior ejus, quat,
Cursus abest procul a cælo, terreisque propin-
Tanto posse minus cum signeis tendere cursum.
Flacidiore etiam quanto jam turbine fertur 631
Inferior, quam sol tanto magis omnia signa
Hanc adipiscuntur circum, præterque feruntur.

Propterea fit, ut hæc ad signum quodque reverti
Mobilis videatur, ad hanc quia signa revisunt.

Fit quoque, et e mundi transverseis partibus ær
Alterneis certo fluere alter tempore possit,
Qui quat æstivæ solem detrudere signeis
Brumaleis usque ad flexus gelidumque rigorem,

Et qui rejiciat gelideis ab frigoris umbreis 640
Æstiferas usque in parteis et fervida signa.

Et ratione pari lunam stellasque putandum est,
Quæ volunt magnos in magnis orbibus annos,
Aëribus posse alterneis e partibus ire.

Nonne vides etiam divorceis nubila venteis 645
Divorsas ire in parteis, inferna superneis?

Qui minus olla queant per magnos ætheris orbeis
Æstibus inter se divorceis sidera ferri?

At nox obruit ingenti caligine terras,
Aut ubi de longo cursu sol ultima cæli 650

Impulit, atque suos afflavit languidus igneis,
Concussos iterè, et labefactos aëre multo :

Aut quia sub terras cursum convertite cogit
Vis eadem, supra terras que pertulit, orbem.

Tempore i em certo roscam Matuta per oras
Ætheris auroram deferit, et lumina pandit; 656

Aut quia sol idem sub terras ille, revertens,
Anticipat cælum radiis accendere tentans ;

Aut quia conveniunt igneis, et semina multa
Confluere arboris consuevit tempore certo, 660

Quæ faciunt solis nova semper lumina gigni.
Quod genus idæis tama est e montibus altois

Dispersos igneis orienti lumine cerni, [orbem.
In le core globum quasi in unum, et conficere

Nec tamen ollud in his rebus mirabile debet
Fieri, quod hæc ignis tam certo tempore possint

Semina confluere, et solis reparare nitorem.
Multa videntur enim certo quæ tempore fiunt

Omnibus in rebus : floe seunt tempore certo
Arbusta, et certo dimittunt tempore florem, 670

Nec minus in certo dentis cadere imperat atas
Tempore, et impulsem molli pubescere veste,

Et pariter mollem maleis demittere barbam.
Fulmina postremo, niv, imbreis, nubila, venteis,

Non minus hec rebus fiunt in partibus anni, 675
Namque, ubi siquerunt caussarum exordia prima,

Atque uti res non li cecidere ab origine prima,
Consequa quodque est jam rerum ex ordine certo,

Crescere itemque dies licet, et tabescere
noctes,

Et minui lucis, quom sumant augmina nocteis ;
Aut quia sol idem sub terras atque superne 681

Imparibus currens amfractibus, ætheris oras
Partit, et in parteis non æquas dividit orbem ;

Et quod ab alterutra detraxit parte, reponit
Ijus in adversa tanto plus parte relatus ; 685

Donec ad id signum cæli pervenit, ubi anni
Nodus nocturnus exaquat lucibus umbras :

(Nam medio cursu flatus Aquilonis et Austri
Distinct æquato cælum discrimine metas,

Propter signiferi posituram totius orbis ; 690
Annua sol in quo contundit tempora serpens,

Obliquo terras et cælum lumine lustrans ;
Et ratio declarat eorum, quæ loca cæli

Omnia dispositis signeis ornata noturunt :)
Aut, quia erassior est certis in partibus ær, 695

Sub terreis ideo tremulum jubar hesitat igni,
Nec penetrare potest facile atque emergere ad

ortus ;
Propterea nocteis hiberno tempore longæ

Cessant, dum veniat radiatum insigne diei :
Aut etiam quia sic alterneis partibus anni 700

Tardius et citius consuevit confluere igneis,
Quæ faciunt solem certa de surgere parte,

Luna potest solis radiis percurssa nitere,
Inque dies majus lumen convertite nobis

Ad speciem, quantum solis cecedit ab orbe, 705
Donec cum contra pleno bene lumine fultis.

Atque oriens obitus ejus super edita vidit :

Inde minutatim retro quasi condere lumen
Debet item, quanto propius jam solis ad ignem
Labitur ex alia signorum parte per orbem : 710
Ut faciunt, lunam quei fingunt esse pilai
Consimilem, cursusque viam sub sole tenere :
Propterea fit, ut ei videantur dicere verum.

Est etiam quare proprio cum lumine possit
Volvier, et varias splendoris reddere formas. 715
Corpus enim licet esse aliud, quod fertur, et una
Labitur, omnimodeis occursans officiisque,
Nec potis est cerni, quia cassum lumine fertur ;
Vorsarique potest, globus ut si forte pilai
Dimidia ex parti candenti lumine tinctus. 720
Vorsandoque globum varianteis edere formas.
Denique, eam partem, quaequomque est ignibus
aucta,

Ad speciem vortit nobis, oculosque patenteis :
Inde minutatim retro contorquet, et auferit,
Luciferam partem glomeraminis atque pilai ; 725
Ut Babylonica Chaldaei doctrina, retutans
Astrologorum artem, contra convincere tendit :
Proinde quasi id fieri nequeat, quod pugnat uter-
que,

Aut minus hoc illo sit quare amplectier ausis.

Denique, quare nequeat semper nova luna creari
Ordine formarum certo, certisque figureis, 731
Inque dies privos aborisci quaeque creata,
Atque alia illius reparari in parte loeque,
Difficile est ratione docere, et vincere verbeis ;
Ordine quom videas tam certo luna creari. 735

Ita Ver, et Venus ; et Veris praenuntius ante
Pennatus graditur Zephyrus, vestigia propter
Flora quibus mater praespergens ante viat
Cuncta coloribus egregiis et odoribus, opplet
In le loci sequitur calor aridus, et comes una 740
Polverulenta Ceres, et Libera fabra Aquilonum
In le Auctumnus adit graditur simul Eurus Evan
Inde alia Tempestates Venientes sequuntur,
Altitonans Vulturinus et Auster fulmine pollens
Tan hem Bruma nixis affert, pigrumque rigorem
Reddit, Hicis sequitur, creptans ac dentibus
Alnus 746

Quo minus est mirum, si certo tempore luna
Gignitur, et certo debetur tempore rursus ;
Quom fieri possent tam certo tempore multa.

Solis item quoque defectus, lunae latebras
Pluribus e causis fieri tibi posse putandum est.
Nam quare luna quae terram occludere, possis,
Lumine, et a terreis altum caput obstruere ei,
Obiciens ea : umra leis ardentibus orbem ? 754
Tempore eodem aliud facere id non posse putetur
Corpus, quod cassum labatur lumine semper ?

Solque suos etiam dimittere languidus igneis
Tempore quare cito nequeat, recreareque lumen,
Quom loca praeterit flammis infesta per auras,
Quae faciunt igneis interstingu atque pariri ? 760

Et quare terra queat lunam spoliare vicissim
Lumine, et oppressum solem super ipsa tenere,
Membra dum rigidas coni perlabitur umbras ;
Tempore eodem aliud nequeat succurrere luna
Corpus, vel supra solis perlabier orbem, 765
Quod radios interrumpat, lumemque profusum ?

Et tamen, ipsa suo si fulget luna nitore,
Quare nequeat certa mundi languescere parte,
Dum loca luminosis propriis inimica peragrat ?

Quod superest, quoniam magni per caecula
mundi 770

Qua fieri quidquid posset ratione, resolvit :
Solis ut ei varios cursus lunaque mentus
Nosceret possemus, quare vis et causa eieret ;
Quove modo solvant offerto lumine obire,

Et necopinanteis tenebreis obducere terras, 775
Quom quasi convivent, et aperto lumine rursus
Omnia convivunt clara loca candida luce :

Nunc redeo ad mundi novitatem, et multa terrarum
Arva, novo fetu quid primum in luminis oras
Tollere, et incertois tentantur credere venteis 780
Principio genus herbarum, viridemque nitorem

Terra dedit circum colleis ; camposque per omnia
Florula fulserunt viridanti prata colore ;
Arboribusque datum est varieis exinde per auras
Crescendi magnum immisiscere certamen habeneis,
Ut pluma atque pilei primum setaeque creantur
Quadrupedum membris, et corpore pennipotentium : 787

Sic nova tum tellus herbas virgultaque primum
Sustulit ; inde loci mortalia saecula creavit
Multa modeis multo, varia ratione, coorta. 790
Nam neque de caelo cecidisse animalia possunt,
Nec terrestria de saecis exisse lacuneis :
Linguitur, ut merito maternum nomen adeptae
Terra sit, et terra quoniam sunt cuncta creata.

Multaque nunc etiam existunt animalia terreis,
Imbribus et calido solis concreta vapore. 796
Quo minus est mirum, si tum sunt plura coorta
Et majora, nova tellure, atque ethere adulta.

Principio genus altum, varieque volucreis
Ova relinquabant, exclusa tempore verno : 800
Folliculos ut nunc teretes astate cicadas
Languunt sponte sua, victum vitamque potenteis.

Tum tibi terra dedit primum mortalia saecula :
Multus enim calor atque humor superabat in
arveis : 804

Hoc, ubi quaeque loci regio opportuna dabatur,
Crescebant utere terra radiibus aptei :

Quos ubi tempore maturo pateferent aetas
Infantum, fugiens humorem, aurasque petisens,
Convortebat ibi Natura foramina terrae,

Et sucum veneis coquebat fundere aperteis, 810
Consimilem lactis : sicut nunc femina quomque,
Quom peperit, dulci repletur lacte, quod omnis
Mactus in mammas convortitur ille alimenti.

Terra cibum puercis, vestem vapor, herba cubile
Praebat, multa, et molli lanugine abundans.

At novitas mundi nec frigora dura ciebat,
Nec nimios aestus, nec magnis viribus auras,
Omnia enim pariter crescunt, et robora sumunt.

Quare etiam atque etiam maternum nomen
adepta 814

Terra tenet merito, quoniam genus ipsa creavit
Humanum, atque animans prope certo tempore
fuit 818

Omne, quod in magnis bacchatur montibus passim,
Aerisque simul volucreis variantibus formis.

Sed, quia finem aliquam parvum debet habere,
Destitit, ut mulier spatio defessa vetusto. 825
Mutat enim mundi naturam totius aetas,

Ex alioque alius status excipere omnia debet,
Nec manet ulla sui similis res, omnia migrant
Omnia commutat Natura, et vortere cogit 829

Namque aliud putrescit, et aeo debile languet,
Porro aliud concrescit, et e contentibus vit.

Sic igitur mundi naturam totius aetas

Mutat, et ex alio terram status exceptit alter :
Quod potuit, nequeat ; possit, quod non tulit ante.

Multaque tum tellus etiam portenta creare 835
Conata est, mira facie membrisque coorta ;

Androgynum inter utros, nec utrumque, utriusque
remotum : 839

Orba pedum partim, manuum viduata vicissim ;
Muta sine ore etiam, sine vultu caeca reperta,

Vinctaque membrorum per totum corpus adhæsus;
Nec facere ut possent quidquam, nec cedere
ququam, 841

Nec vitare malum, nec sumere quod foret usus.
Cætera de genere hoc monstra ac portenta
creabat, [tum]

Neguidquam; quoniam Natura absterruit auct-
Nec potuere cupit ætatis tangere florem, 845
Nec reperire cibum, nec jungi per Veneris res.
Multa (videmus) enim rebus concurrere debent,
Ut propagando possint producere sæcla: [tus
Pabula primum ut sint; genitalia deinde per ar-
semina, quæ possint membris manare remissis;
Feminaque ut maribus conjungi possit, habere
Mutua, quæ nectant inter se gaudia uterque.

Multaque tum interiusse animantium sæcla ne-
cessæ est,

Nec potuisse propagando producere prolem. 854
Nam quæcumque vides vesci vitalibus aureis,
Aut dolus, aut virtus, aut denique mobilitas est
Ex ineunte ævo genus id tutata, reservans;
Multaque sunt, nobis ex utilitate sua quæ
Commendata manent, tutelæ tradita nostræ. 859

Principio, genus acre leonum sævæque sæcla
Tutata est virtus, volpeis dolus, et fuga cervos;
At levis omnia canum fido cum pectore corda,
Et genus omne quod est veterino semine par-
tum,

Lanigeræque simul pecudes, et buccera sæcla,
Omnia sunt hominum tutelæ tradita, Memmi:
Nam cupido fugere feras, pacemque sequuntur
Sunt, et larga suo sine pabula parva labore;
Quæ damus utilitatis eorum præmia causâ.
At quæ nil horum tribuit Natura, neque ipsa
Sponte sua possent ut vivere, nec dare nobis 870

Utilitatem aliquam, quare pateremur eorum
Præsidio nostro pasci genus, esseque tutum?
Scilicet hæc aliis prædæ lucioque jacebant
Indupedita suis fatalibus omnia vinculis,
Donec ad interitum genus id Natura redegit 875

Sed neque Centauri fuerunt, nec tempore in
ullo

Esse queunt; duplici natura et corpore bino
Ex alienigenis membris compacta potestas,
Heine illeinc par vis ut non sic esse potis sit, 879

Id licet heine quamvis hebeti cognoscere corde.
Principio, circum tribus ætæis impiger annis
Floret equus; puer haud ita ququam; sæpe
etiam nunc

Ubera mammarum in somneis lactantia quæret.
Post, ubi equum valide vires ætate senecta
Membræque deficiunt, fugienti languida vita, 885
Tum demum puerili ævo florente juvenas
Occipit, et molli vestit lanugine malas:

Ne forte ex homine et veterino semine eorum
Conferri credas Centaurus posse, neque esse;
Aut rabideis canibus succinctas semimarineis
Corporibus Scyllas; et cætera de genere horum,
Inter se quorum discordia membra videmus: 892

Quæ neque florescunt pariter, nec robora sumunt
Corporibus, neque proficiunt ætate senecta;
Nec simili Venere ardescunt, nec moribus unis
Conveniunt, nec sunt eadem jocunda per artus.
Quilpe videre licet pinguescere sæpe cicuta 897
Barbigeræ pecudes, homini quæ est acre vene-
num. [num]

Flamma quidem vero quom corpora fulva leo-
Tam solet torrere atque urere, quam genus omne
Visceris, in terreis quodcumque, et sanguinis,
extat: 901

Quæ fieri potuit, triplici cum corpore ut una,

Prima leo, postrema draco, medio ipsa chimæra,
Ore ferox ætrem flaret de corpore flammam?

Quare etiam tellure nova, celoque recenti 905

Talia qui fingit potuisse animalia gigni,
Nixus in hoc uno novitatis nomine inani;
Multa licet simili ratione effutiat ore.

Aurea tum dicat per terras flumina volgo
Fluxisse, et gemmeis florere arbusta suâs; 910
Aut hominem tanto membrorum esse impete na-
tum,

Trans maria alta pedum nixus ut pandere posset,
Et manibus totum circum se vortere cælum.

Nam quod multa fuere in terreis semina rerum,
Tempore quo primum tellus animalia fudit; 915
Nil tamen est signi, mixtas potuisse creari
Inter se pecudes, compactaque membra animan-
tum: [abundant

Propterea quia, quæ de terreis nunc quoque
Herbarum genera, ac fruges, arbustaque læta,
Non tamen inter se possunt complexa creari. 920
Sed si quæque suo ritu procedit, et omneis,
Fœdere naturæ certo, discrimina servant.

Et genus humanum multo fuit illud in arveis
Durius, ut decuit, tellus quod dura creasset;
Et majoribus, et solidis magis ossibus intus 925
Fundatum, validis aptum per viscera nervis;
Nec facile ex astu, nec frigore quod caperetur,
Nec novitate cibi, nec labi corporis ulla.

Multaque per cælum solis volentia lustra
Volgivago vitam tractabant more ferarum. 930
Nec robustus erat curvi moderator aratri
Quisquam, nec scibat ferro mollior arva, [teis
Nec nova defodere in terram virgulta, neque al-
Arboribus veteres decidere falcebu' ramos.

Quod sol atque imbreis dederant, quod terra
crearat 935

Sponte sua, satis id placabat pectora donum:
Glandiferas inter curabant corpora quercus
Plerumque; et, quæ nunc liberno tempore cernis
Arbuta juniceo fieri matura colore,

Plurima tum tellus, etiam majora, forebat: 940
Multaque præterea novitas tum florida mundi
Pabula dura tulit, misereis mortalibus ampla.

At celare nitum fluvii fonticis vocabant;
Ut nunc montibus e magneis decursus aquæ
Claritas late sitientia sæcla ferarum. 945

Denique nota vagæ sylvestria templa tenebant
Nympharum, quibus exibat humore fluenta
Lubrica, proluvie larga lavere humida saxa,

Humida saxa, super viridi stillantia musco; 949
Et partim plano scatere atque erumpere campo.

Nedum res igni scibant tractare, neque uti
Pellibus, et spoliis corpus vestire ferarum:
Sed memora atque cavos monteis sylvasque cole-
bant,

Et frutices inter condebant squalida membra,
Verbera ventorum vitare imbreisque coacti. 955
Nec commune bonum poterant spectare, neque
ulles

Moribus inter se scierant, nec legibus uti.
Quod quoque obtulerat prædæ fortuna, ferebat,
Sponte sua sibi quisque valere et vivere doctus.

Et Venus in sylveis jungebat corpora amantum:
Conciliabat enim vel mutus quamque cupido, 961
Vel violenta viri vis atque impensa libido, [ta
Vel pretium, glandeis, atque arbusta, vel pira loc-

Et manuum mira freti virtute pedumque,
Consectabantur sylvestria sæcla ferarum 965
Missilibus saxis, et magno pondere clavæ;

Multaque vincebant, vitabant paucæ latebreis;
Setigereisque pareis subus sylvestribus, membra

Nudabant terre, nocturno tempore captei,
Circum se foliis ac frondibus involventes. 970
Nec plangere diem magno, solemque, per
agros

Querebant pavide, palentes noctis in umbreis :
Sed tacite expectabant, somnoque sepultei,
Dum rosea face sol inferret lumina cælo.
A parveis quod enim consueant cernere semper
Alterno tenebras et lucem tempore gigni, 976
Non erat ut fieri posset mirari umquam,
Nec diffidere, ne terras æterna teneret
Nox, in perpetuum detracto lumine solis.
Sed magis ollud erat curæ, quod sæcla ferarum
Infestam misereis faciebant sæpe quietem, 981
Ejecteique domo fugiebant saxea tecta
Spumigeri suis adventu, validique leonis,
Atque intempesta cedebant nocte paventis
Hospitibus sæveis instrata cubilia fronde. 985

Nec nimio tum plus, quam nunc, mortalia sæcla
Dulcia linquebant lamentis lumina vite.
Unus enim tum quisque magis deprensus eorum
Pabula viva feris præbebat, dentibus haustus;
Et nemora ac montes gemitu sylvasque replebat,
Viva videns vivo sepeliri viscera busto. 991
At, quos effugium servâret, corpore adeso,
Posterior, tremulas super ulcera tetra tenentis
Palmas, horrifereis accibant vocibus Orcum :
Denique eos vita privabant vernia sæva, 995
Expertis opis, ignaros quid vulnera vellent.
At non multa virum sub signeis nulla ducta
Una dies dabat exitio; nec turbida ponti
Æquora lædebant navis ad saxa virosque;
Sed temere incursum fluctus mare sæpe coortum
Sævitat, leviterque minas ponebat inaneis; 1001
Nec poterat quemquam placidi pellacia ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus undeis:
Improba navigii ratio tum cæca jacebat.
Tum penuria deinde cibi languentia leto 1005
Membra dabant; contra nunc reum copia mersat.
Olli imprudentis ipsi sibi sæpe venenum
Vergebant; nunc dant aliis sollertius ipsi.

Inde casas postquam, ac pelleis, ignemque pa-
rârunt,

Et mulier conjuncta viro concessit in unum,
Castaque privata Veneris connubia lata 1011
Cognita sunt, prolemque ex se videre creatam;
Tum genus humanum primum mollescere cupit.
Ignis enim curavit, ut alia corpora frigis
Non ita jam possent cæli sub tegmine ferre; 1015
Et Venus imminuit vires; puercique parentum
Blanditiis facile ingenium fregere superbum.
Tunc et amicitiam cœperunt jungere habentis
Finitumei inter se, nec lædere, nec violare; 1019
Et pueros commendarunt, muliebrique sæclum
Vocibus et gestu; quom balbe signi carent,
Imbecillorum esse æquum misereretur omni.
Non tamen omnimode poterat concordia gigni :
Sed bona magnaue pars servabat fœdera castæ;
Aut genus humanum jam tum foret omne per-
emtum, 1025

Nec potuisset adhuc perducere sæcla propago.

At varios linguæ sonitus natura subegit
Mittere, et utilitas expressit nomina rerum :
Non alia longe ratione, atque ipsa videtur 1029
Protrahere ad gestum pueros infantia lingue;
Quom facit, ut digito, quæ sint præsentia, mon-
stret.

Sentit enim vim quisque suam quod possit abuti.
Cornua nata prius vitulo quam frontibus exstent,
Olli iratus petit, atque infensus inarguet;
At catule pantherarum scymneque leonum

Ungulus ac pedibus jam tum morsuque repug-
nant, 1036

Vix etiam quom sunt dentes ungueisque createl.
Alitum porro genus aleis omne videmus
Fidere, et a penneis tremulum petere auxilium.
Proinde putare, aliquem tum nomina distribuisse
Rebus, et inde homines didicisse vocabula prima,
Desipere est : nam quæ hic posset cuncta notare
Vocibus, et varios sonitus emittere lingue, [tur?
Tempore eodem alicui facere id non quisse puten-
Præterea, si non alii quoque vocibus usui 1045
Inter se fuerant, unde insita notities est
Utilitatis, et unde data est huic prima potestas,
Quid vellet facere ut sciret, animoque videret?
Cogere item plures unus, victosque domare
Non poterat, rerum ut perdiscere nomina vellent;
Nec ratione docere ulla, suadereque surdeis, [tur,
Quid sit opus facto; facile neque enim pateren-
Nec ratione ulla sibi ferrent amplius auris
Vocis inauditos sonitus obtundere frustra. [re,

Postremo, quid in hac mirabile tantopere est
Si genus humanum, cui vox et lingua vigeret,
Pro vario sensu varias res voce notaret; [rum
Quom pecudes muta, quom denique sæcla fera-
Disimiles soleant voces variasque clere,
Quom metus aut dolor est, et quom jam gaudia
gliscunt? 1060

Quippe etenim licet in rebus cognoscere aperteis.
Iritata canum quom primum magna Molossum
Mollia ricta fremunt, duos nudantia dentes,
Longe alio sonitu rabies districta minatur, 1064
Et quom jam latrant, et vocibus omnia complent.
At catulos blande quom lingua lambere tentant,
Aut ubi eos jactant pedibus, morsuque potentes
Suspenseis teneros imitantur dentibus haustus,
Longe alio pacto gannitu vocis adulant, 1069
Et quom deserti baubantur in ædibus, aut quom
Ploranteis fugiunt summisso corpore plagas.

Denique, non hinnitus item differe videtur,
Inter equos ubi equus florenti ætate juveneus
Pennisgeri sævit calcantibus lectus Amoris, 1074
Et fremitum patuleis sub naribus edit ad arma,
Et quom sis alias concussis artibus hinni?

Postremo genus alitum, varique volucris,
Accipitres, atque ossifraga mergique, maiaia
Fluctibus in salso victum vitamque potentes,
Longe alias alio jaciunt in tempore voces, 1080
Et quom de victu certant, prædaque repugnant.
Et partim mutant cum tempestatibus una
Raucisonos cantus; cornicum sæcla vetusta,
Corvorumque greges; ubi aquam dicuntur et
imbreis

Poscere, et interdum ventos aurassque vocare.

Urgo si variei sensus animalia cogunt, 1086
Muta tamen quom sint, varias emittere voces;
Quanto mortaleis magis æquum est tum potuisse
Dissimiles alia atque alia res voce notare?

Ollud in heis rebus tacitus ne forte requiras,
Fulmen detulit in terram mortalibus ignem
Primitus; inde omnis flammarum deditur ardor.
Multa videmus enim cælestibus incita flammæis
Fulgere, quom cæli donavit plaga vapores. 1094
Et ramosa tamen quom venteis pulsa vacillans
Æstuat, in ramos incumbens arboris, arbor,
Exprimitur valideis exsistit viribus ignis;
Emicat interdum flammæ fervidus ardor,
Mutua dum inter se rami stirpisque teruntur :
Quorum utrumque dedisse potest mortalibus ignem. 1100

Inde cibum coquere, ac flammæ molliore vapore
Sol docuit; quoniam mitescere multa videbant

Verberibus radiorum atque aestu victa per agros :
Inde dies magis hi victum vitamque priorem
Commutare novis monstrabant rebus et igni,
Ingenui qui praeabant, et corde vigeant.

Condere cuperunt urbes, arcemque locare
Praesidium reges ipsi sibi perfugiumque ; 1108
Et pecudes et agros diviere, atque dedere
Pro facie quosque, et viribus, ingenioque.
Nam facies multum valuit, viresque vigentes.
Posterior res inventa est, aurumque repertum,
Quod facile et valideis et pulcreis demisit hono-
rem :

Divitiis enim sectam plerumque sequuntur
Quamlibet et forteis, et pulcro corpore cretai.

Quod si quis vera vitam ratione gubernat,
Divitis grandis homini sunt, vivere parce
Æquo animo ; neque enim est unquam penuria
parvi.

At claros homines voluerunt se atque potentis,
Ut fundamento stabili fortuna maneret, 1120
Et placidam possent opulente degere vitam ;
Nequidquam : quoniam ad summum succedere
honorem

Certantibus iter infestum fecere viis.
Et tamen e summo, quasi fulmen, dejecit ictus
Invidia interdum contentim in Tartara tetra :
Ut satius multo jam sit parere quietum, 1126
Quam regere imperio res velle, et regna tenere.
Proinde sine incusum defossi sanguine sudent,
Angustum per iter luctantibus ambitionis :
Invidia quoniam, cum fulmine, summa vaporant
Plerumque, et quæ sunt altis magis edita quom-
que : 1131

Quandocumque sapiunt alieno ex ore, petuntque
Res ex auditis potius, quam sensibus ipseis ;
Nec magis id nunc est, nec erit mox, quam fuit
ante.

Virgo regibus occisis subvorsa jacebat 1135
Pristina majestas soliorum, et scripta superba ;
Et capitis summi præclarum inque cruentum
Sub pedibus vulgi magnum lucebat honorem :
Nam cupide conculcatur nimis ante metum.

Res itaque ad summam faciem turbasque re-
siliit, 1140

Imperium sibi quom ac summum quisque pe-
Inde magistratum partim docuere creare,
Juraque constituere, ut vellent legibus uti.
Nam genus humanum, defessum vi colere ævom,
Ex inimicitiis languebat : quo magis ipsum
Sponte sua cecidit sub leges atque jura. 1146
Acrius ex ira quod enim ac quisque parabat
Uleisci, quam nunc concessum est legibus aequis ;
Hanc ob rem est homines pertasum vi colere
ævom.

Inde metus maculat penarum premia vite.
Circumrexit enim vis atque injuria quemque,
Atque, unde exorta est, ad eum plerumque re-
vertit ;

Nec facile est placidam ac pacatam degere vitam,
Qui violat fastis communia fœdera pacis.
Et talis fallit divom genus humanumque, 1155
Perpetuo tamen id fore clam diffidere debet :
Quippe ubi se multies per omnia sæpe liquentes,
Aut morbo delirantes, protraxe frantur,
Et celata diu in medium peccata dedisse.

Nunc quo causa deum per magnas numina
genteis 1160

Pervolvant, et ararum compleverit urbes,
Susciplendaque curant sollemnia sacra,
[Quæ nunc in magnis florent sacra rebu' locis-
quo :

Unde etiam nunc est mortalibus insitus horror,
Qui delubra deum nova toto suscitât orbi 1165
Terrarum, et fasteis cogit celebrare diebus,
Non ita difficile est rationem reddere verbeis.

Quippe etenim jam tum divom mortalia sæcla
Egregias animo facies vigilante videbant, 1169
Et magis in somneis, mirando corporis aucti.
His igitur sensum tribuebant, propterea quod
Membra movere videbantur, vocesque superbas
Mittere pro facie præclara, et viribus ampleis :
Æternamque dabant vitam, quia semper eorum
Suppeditabatur facies, et forma manebat : 1175
Et tamen omnino, quod tanteis viribus auctos
Non temere ulla vi convinci posse putabant :
Fortuneisque ideo longe præstare putabant,
Quod mortis timor haud quemquam vexaret en-
rum, 1179

Et simul in somneis quis multa et mira videbant
Efficere, et nullum capere ipsos inde laborem.

Præterea, cœli rationes ordine certo
Et varia annorum cernebant tempora vorti ;
Nec poterant quibus id fieret cognoscere causeis.
Ergo perfugium sibi habebant, omnia diveis 1185
Tradere, et ollorum nutu facere omnia flecti ;
In cœloque deum sedeis et templa locarunt,
Per cœlum volvi quia nox et luna videtur ;
Luna, dies et nox, et noctis signa severa,
Noctivagæque facies cœli, flammæque volanteis,
Nubila, sol, imbreis, nix, ventei, fulmina, grando,
Et rapidei fremitus, et murmura magna mina-
rum.

O genus infelix humanum ! talia diveis 1193
Quom tribuit facta, atque iras adjunxit acerbas :
Quantos tum gemitus ipseis sibi, quantaque nobis
Volnera, quas lacrumas peperere minoribu' nos-
treis !

Nec pietas ulla est, velatum sæpe videri
Vortit ad lapidem, atque omneis accedere ad
aras ;

Nec procumbere humi prostratum, et pandere
Ante deum delubra, neque aras sanguine multo
Spargere quadrupedum, nec voteis necere vota ;
Sed magis placata posse omnia mente tueri.
Nam quom suspicimus magni cœlestia mundi
Temple super, stelleisque micantibus æthera
fixum,

Et venit in mentem solis lunæque viarum, 1205
Tunc aliis oppressa malis in pectora cura
Olla quoque expergefactum caput erigere infit,
Æque forte deum nobis immensa potestas
Sit, vario motu quæ candida sidera vorset.
Tentat enim dubiam mentem rationis egestas,
Equaniam fuerit mundi genitalis origo, 1211
Et simul æque sit fuis, quoad mœnia mundi
Hunc tanti motus possint sufferre laborem :
An divinitus æterna donata salute,
Perpetuo possint ævi labentia tractu 1215
Immensi validas ævi contemnere vireis.

Præterea, quom non animus formidinet divom
Contrahitur ; quom non correpunt membra pa-
vore,

Fulminis horribili quom plaga torrida tellus
Contremat, et magnum percurrunt murmura cœ-
lum ? 1220

Non populei genteisque tremunt ? regesque su-
Corrumpunt divom percussæ membra timore,
Ne quod ob admissum fede, dictumve superbe
Penarum grave sit solvendi tempus adauctum ?
Summa etiam quom vis violenti per mare venti
Induperatorem classis super æquora verit, 1226
Cum valideis pariter legionibus atque elephantis

Non divom pacem voteis adit, ac prece quæsit
Ventorum pavidus paces, animasque secundas?
Nequidquam: quoniam violento turbine sæpe
Corruptus, nihilo fertur minus ad vada leti. 1231
Uque adeo res humanas vis abdita quædam
Obterit, et puleros fascies sævasque securis
Proculcare, ad ludibrio sibi habere videtur.

Denique, sub pedibus tellus quom tota vacillat,
Concussæque cadunt urbeis, dubiæque minantur;
Quid mirum, si se temunt mortalia sæcla, 1237
Atque potestates magnas mirasque relinquunt
In rebus vireis divom, quæ cuncta gubernent?

Quod superest, æs, atque aurum, ferrumque
reptum est, 1240

Et simul argenti pondus, plumbique potestas,
Ignis ubi ingenteis sylvas ardore cremârât
Montibus in magnis, seu cæli fulmine misso,
Sive quod inter se bellum sylvestre gerenteis
Hostibus intulerant ignem formidinis ergo; 1245
Sive quod, inductei terræ bonitate, volebant
Pandere agros pingueis, et pascua reddere rura;
Sive feras interficere, et discere præda:
Nam fovea atque igni prius est venariorum ortum,
Quam aspere plagis saltum, canibusque ciere.

Quidquid id est, quaquomque ex causa flam-
meus ardor 1251

Horribili sonitu sylvas exederat altis
Ab radicibus, et terram percoxerat igni,
Manabat veneis ferventibus in loca terræ
Concava conveniens argenti rivus et auri, 1255
Æris item et plumbi: quæ quom concreta vi-
debant

Posteriori claro in terris splendore colore,
Tollebant, nitido captei lævique lepore;
Et simili formata videbant esse figura,
Atque lacunarum fuerant vestigia quoique. 1260
Tum penetrabat eos, posse hæc, liquefacta vapore,
Quamlibet in formam et faciem decurrere rerum,
Et prorsum quamvis in acuta ac tenuia posse
Mucronum duci fastigia procedendo,
Ut sibi tela parent, sylvas quibus cadere possint,
Materiem lævare, dolare, ac radere tigna, 1166
Et terebrare etiam, ac pertundere, perque forare.

Nec minus argento facere hæc auroque para-
bant

Quam validi primum violentis viribus æris;
Nequidquam: quoniam cedebat victa potestas,
Nec poterat pariter durum sufferre laborem.
Nam fuit in pretio magis æs, aurumque jacebat
Propter inutilitatem, hebeti mucrone retusum;
Nunc jacet æs, aurum in summum successit ho-
nore. 1274

Sic volvunda ætas commutat tempora rerum:
Quod fuit in pretio, fit nullo denique honore;
Porro aliud succedit, et contentibus exit,
Inque dies magis appetitur, floretque reptum
Laudibus, et miro mortaleis inter honore est.

Nunc tibi, quo pacto ferri ratura reperta 1240
Sit, facile est ipsi per te cognoscere, Memmi.

Arma antiqua manus, ungues, dentisque fue-
runt,

Et lapides, et item sylvarum fragmina ramæ;
Et, flamma atque igneis postquam sunt cognita
primum,

Posteriori ferri vis est ærisque reperta. 1285
Et prior æris erat, quam ferri, cognitus usus,
Quo facilius magis est natura, et copia major.
Ære solum terræ tractabant, æreque belli
Miscebant fluctus, et vulnere vasta scrobant,
Et pecus atque agros adimebant; nam fa ille
elleis 1290

Omnia cedebant armateis nuda et inermis
Inde minutatim processit ferreus ensis,
Vorsæque in obscenum species est falcis abenæ,
Et ferro cæpere solum proscindere terræ,
Exæstaque sunt creperi certamina belli. 1295
Et prius est armatum in equi conscendere
costas,

Et moderarier hunc frenis, dextraque ciere,
Quam bijugo curra belli tentare pericla:
Et bijugum prius est, quam bis conjungere binos,
Et quam falciferos armatum adscendere currus.
Inde boves Lucas turrito corpore tetros, 1301
Anguimano, belli docuerunt vulnere Penei
Sufferre, et magnas Martis turbare catervas.
Sic alid ex alio peperit discordia tristis,
Horribile humaneis quod gentibus esset in
armis, 1305

Inque dies belli terroribus addidit augmen.

Tentârunt etiam tauros in mœnere belli,
Exportheque suos sævos sunt mittere in hosteis;
Et validos Parthæi præ se misere leones, 1309
Cum ductoribus armatis, sæveisque magistris,
Quei moderarier heis possent, vincleisque teneri;
Nequidquam: quoniam permixta cæde calentes
Turbabant sævi nullo discrimine turmas, 1313
Terrificis capitem quatiētes undique cristas;
Nec poterant equites fremitu perterrita equorum
Pectora mulcere, et frenis convertere in hosteis.
Irritata lævæ jaciebant corpora saltu
Undique, et adversum venientibus ora petebant;
Et necopinanteis a tergo diripiebant, 1319
Deplexæque dabant in terram vulnere victos,
Morsibus affixæ valideis atque unguibus unceis:
Jactabantque suos tauræ, pedibusque terebant;
Et latera ac ventres hauriant subter equorum
Cornibus, et terram militanti mente ruebant:
At valideis socios cadebant dentibus aprei, 1325
Tela infracta suo tingenteis sanguine sævi,
[In se fracta suo tingenteis sanguine tela,]
Permixtasque dabant equitum peditumque ru-
inas.

Nam transversa feros exhibant dentis ad actus
Jumenta, aut pedibus ventos erecta petebant;
Nequidquam: quoniam ab nerveis succissa vi-
deres 1331

Concidere, atque gravi terram consternere casu.
Si quos ante domi domitos satis esse putabant,
Efferverescere cernebant in rebus agundeis,
Vulneribus, clamore, fuga, terrore, tumultu;
Nec poterant ullam partem reducere eorum.
Diffugiebant enim varium genus omne ferarum:
Ut nunc sæpe boves Lucas, ferro male mactæ,
Diffugiunt, fera facta suis quom multa dedere.
Et fuit, ut facerent: sed vix adducor, ut ante
Non quierint animo præsentare atque videre,
Quam commune malum fueret fedumque futu-
rum:

Et magis id possis factum contendere in omni,
In varicis mundeis, varia ratione creanteis, 1344
Quam certo atque uno terrarum quolibet orbi.
Sed facere id non tam vincundi spe voluerunt,
Quam dare quod gement hosteis, ipseque
perire,

Quei numero diffidebant, armisque vacabant.
Nexilis ante fuit vestis, quam textile tegmen:
Textile post ferrum est; quia ferro tela paratur:
Nec ratione alia possunt tam lævis gigni 1351
Insilia, ac fusi, radiei, scapeque sonanteis.

Et facere ante viros lanam natura coëgit
Quam muliebrem genus; nam longe præstat in arte
Et scilicet sunt multo genus omne virile: 1355

Agricolæ donec vitio vortere severi,
Ut muliebribus id manibus concedere vellent,
Atque ipsæ pariter durum sufferre laborem,
Atque opere in duro durarent membra manusque.

At specimen sationis, et insitionis origo 1360
Ipsa fuit rerum primum Natura creatrix:
Arboribus quoniam laccæ glandeisque caducæ
Tempestiva dabant pulorum examina subter.
Unde etiam libitum est stirpis committere ra-
meis, 1364

Et nova defodere in terram virgulta per agros.
Inde aliam atque aliam culturam dulcis agelli
Tentabant, fructusque feros mansucere terra
Cernebant indulgendo, blandique colundo;
Inque dies magis in montem succedere sylvas
Coquebant, infraque situm concedere culteis:
Prata, lacus, rivos, segreta, vineque læta
Collibus et campis ut haberent; utque olearum
Cæcula distinguens inter plaga currere posset,
Per tumulos et convallis camposque profusa:
Et nunc esse vides vario distincta lepore 1375
Omnia, quæ ponceis intersita dulcibus oruant,
Arbustisque tenent felicibus obsita circum.

At liquidas avium voces imitari ore
Ante fuit multo, quam lævia carmina cantu 1379
Concelebrare licines possent, aureisque juvare.
Et Zephyri cava per calamorum sibila primum
Agrestis docuere cavas inflare cicutas.
Inde minutatim dulcis didicere querelas,
Tibia quas fundit digiteis pulsata canentum,
Avia per nemora ac sylvas saltusque reperta,
Per loca pastorum deserta, atque otia dia. 1386
Sic unumquidquid paulatim protrahit ætas
In medium, ratioque in luminis eruit oras.

Hæc animos olleis mulebant atque juvabant
Cum satiate cibi: nam tum sunt omnia cordi.
Sæpe atque inter se, prostrati in gramine
moli,

Propter aquæ rivum, sub rameis arboris altæ,
Non magnæ opibus jocum le corpora habebant:
Praesertim quom tempestas ridebat, et anni 1394
Tempora pingebant viri lanteis floribus herbas.
Tum jocæ, tum sermo, tum dulcis esse eni huic
Consuevit; æstis enim tum musa vigeat.
Tum caput atque humeros plectis redimire
coronæis.

Floribus, et foliis lascivia læta monebat,
Atque extra numerum procedere, membra mo-
venteis 1400

Duriter, et duro terram pede pellere matrem:
Unde oriebantur risus, dulcisque cachinnæ,
Omnia quod nova tum magis hæc et mira vige-
bant.

Et vigilantibus heine aderant solatia somno,
Ducere multimodis voces, et flectere cantus,

Et supera calamos unco percurrere labro: 1406
Unde etiam vigileis nunc hæc accepta tuentur,
Et numericis servare genus didicere; neque hilo
Majore interea capiunt dulcedine fructum, 1409
Quam sylvestre genus capiebat terrigenarum.

Nam quod adest præsto, nisi quid cognovimus
ante

Snævius, in primeis placet, et poltere videtur;
Posteriorque fore melior res olla reperta
Perdit, et immutat sensus ad pristina quæque.
Sic odium cœpit glandis; sic olla relicta 1415
Strata cubilia sunt herbeis, et frondibus aucta;
Pellis item cecidit, vestis contenta ferina,
Quam reor insidia tali tunc esse repertam,
Ut letum insidiæ, qui gessit primus, obiret;
Et tandem inter eos distractam sanguine multo
Disperis, neque in fructum convertere quisse.

Tunc igitur pellois, nunc aurum et purpura,
curcis

Exercent hominum vitam, belloque fatigant;
Quo magis in nobis, ut opinor, culpa residit.
Frigus enim nudos sine pellicibus excruciat
Terigenas; at nos nil lædit veste carere 1426
Purpurea, atque auro signeisque rigentibus apta;
Dum plebeia tamen sit, quæ defendere possit.
Ergo hominum genus incassum frustra que la-
borat 1429

Semper, et in curcis consumit inanibus ævom:
Nimirum quia non cognovit quæ sit habendi
Finis, et omnino quoad crescat vera voluptas:
Idque minutatim vitam provexit in altum,
Et belli magnos commovit funditus ætus.

At vigiles mundi magnum et versatile tem-
plum 1435

Sol et luna suo lustranteis lumine circum
Perdocuere homines, annorum tempora vorti,
Et certa ratione geri rem, atque ordine certo.

Jam valideis sæptei debebant turribus ævom,
Et divisa celebrant, discretæque, tellus. 1440

Tum mare velivolum florebat navibus pandeis.
Auxilia ac socios jam, pacto fodere habebant;
Carminebus quom res gestas cæpere poetæ
Tradere; nec multo prius sunt elementa reperta.
Propterea, quid sit prius actum, respicere ætas
Nostra nequit, nisi qua ratio vestigia monstrat.

Navigia, atque agri culturas, mœnia, leges,
Arma, vias, vesteis, et cætera de genere horum
Præmia, delicias quoque vitæ funditus omneis,
Carmine, prius, ac dædala signa, politus 1450
Urus, et impigre simul experientia mentis
Paulatim docuit pedetentim progredientis.

Sic unumquidquid paulatim protrahit ætas
In medium, ratioque in luminis erigit oras. 1454
Namque aliud ex alio clarescere corde videmus
Artibus, ad summum donec venero cacumen.

LIBER SEXTUS.

Præmæ frugiferos fetus mortalibus ægreis
Dididerunt quondam præclaro nomine Athenæ;
Et recreaverunt vitam, legesque rogârunt;
Et primæ dederunt solatia dulcia vitæ.

Quom genere virum tali cum corde repertum, 5
Omnia veridico qui quoniam ex ore profudit:
Quojus et extincti propter divina reperta
Divulgata vetus jam ad corum gloria fortur.

Nam quom vidit hic, ad victum que flagitat
usus,

Omnia jam ferme mortalibus esse parata, 10
Et per quæ possent vitam consistere tutam,
Divitiis homines, et honore et laude potentes,
Afluere, atque bona natorum extollere fama;
Nec minus esse domi quoiquam tamen anxia
corda,

Atque animi ingratis vitam vexare querelis: 15
Causam, quæ infestis cogit sævire querelis,
Intellegit ibi: vitium vas efficere ipsam,
Omniaque olli vitio corrumpier intus,

Quæ con læta foreis et commoda quomque ve-
niant : 19

Partim quod fluxum pertusumque esse videbat,
Ut nulla posset ratione explerier umquam ;
Partim quod tetro quasi conspurcare sapore
Omnia cernebat, quæquomque receperat intus.
Veridiceis igitur purgavit pectora dictis,
Et finem statuit cupidinis atque timoris, 25
Exposuitque, bonum summum, quo tendimus
omneis,

Quid foret, atque viam monstravit tramite parvo,
Qua possemus ad id recto contendere cursu :
Quidve mali foret in rebus mortalibu' passim,
[Quod fluere naturaliter, varieque volaret.] 30
Seu casu, seu vi, quod sic Natura parasset ;
Et quibus e portis occurrere quique deceret :
Et genus humanum frustra plerumque probavit
Volvere curarum tristis in pectore fluctus.
Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt ; sic nos in luce timemus 36
Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis,
quam [futura]

Quæ pueri in tenebris pavitant, finguntque
Hunc igitur terrorem animi tenebrasque necesse
est

Non radiæ solis, neque lucida tela diæ 40
Discutant, sed naturæ species radiatæ :
Quo magis inceptum pergam pertexere dictis.

Et quoniam docui, mundi mortalia templa
Esse, et nativo consistere corpore cælum ;
Et quæquomque in eo fiunt, fierique necesse est,
Pleraque dissolvi ; quæ restant, percipe, porro :
Quandoquidem semel insignem conscendere
currum

Ventorum excierat pacator, et omnia rursum,
Quæ furerent, sunt placato convorsa furore.

Cætera, quæ fieri in terreis colloque tuentur
Mortaleis, pavideis quompendentibus sæpe,
Efficiunt animos humileis formidine divom, 52
Depressosque premunt ad terram ; propterea
quod

Ignorantia causarum conferre deorum
Cogit ad imperium res, et concedere regnum : 55
Quorum operum causas nulla ratione videro
Possunt, ac fieri divino numine rentur.
Nam, bene quæ didicere, deos securum agere
avom,

Si tamen interea mirantur, quæ ratione
Quæque geri possint, præsertim rebus in olleis 60
Quæ supra caput æthericis cernuntur in oreis.
Rursus in antiquas referuntur religiones,
Et dominos acreis adiscunt, omnia posse
Quos misere credunt : ignareis quid queat esse,
Quid nequeat ; finita potestas denique quique
Quanam sit ratio, atque alte terminus hærens :
Quo magis erranteis cæca ratione feruntur.

Quæ nisi respuis ex animo, longèque remittis
Dis indigna putare, alienaque pacis eorum ;
Delibata deum per te tibi munera sancta 70
Sæpe oberunt : non quo violari summa deum vis
Possit, ut ex ira pœnus petere imbibat acreis ;
Sed quia tute tibi, placida cum pace quietus,
Constitutes magnos irarum volvere fluctus ;
Nec delubra deum placide cum pectore adibis ;
Nec, de corpore quæ sancto simulacra fuerunt, 76
In mentes hominum divinæ nuntia formæ,
Susplicere hæc animi tranquilla pace valebis.

Inde videre licet qualis jam vita sequatur :
Quam quidem ut a nobis ratio verissima longe
Rejiciat, quanquam sunt a me multa profecta, 81
Multa tamen restant, et sunt ornanda politeis

Versibus, et ratio superum cælique tenenda.
Sunt tempestates et fulmina clara canenda ;
Quid faciant, et quæ de causis quomque ferantur,
Ne trepidis cæli diviseis partibus amens, 86
Unde volans ignis pervenerit, aut in utram se
Vorterit heinc partem ; quo pacto per loca sæpta
Insinuat, et heinc dominatus ut extulerit se :
Quorum operum causas nulla ratione videre 90
Possunt, ac fieri divino numine rentur.

Tu mihi supremæ præscripta ad candida calcis
Currenti spatium præmonstra, callida Musa,
Calliope, requies hominum, divomque voluptas ;
Te duce ut insigni capiam cum laude coronam.

Principio, tonitru quatiuntur cæcula cæli, 96
Propterea quia concurrant, sublimis volanteis,
Ætheriæ nubes, contra pugnantibus ventis.
Nec fit enim sonitus cæli de parte serena ;
Verum ubiquomque magis denso sunt agmine
nubeis, [sæpe. 100]

Tam magis heinc magno fremitus fit murmur
Præterea, neque tam condense corpore nubeis
Esse queunt, quam sunt lapides ac tigna ; neque
autem [lanteis.]
Tam tenuis quam sunt nebulae fumeique vo-
Nam cadere aut bruto debent pondere pressæ,
Ut lapides ; aut, ut fumus, constare nequirent,
Nec cohilbere niveis gelidas, et grandinis im-
breis. [mundi, 107]

Dant etiam sonitum patuli super æquora
Carbasus ut quondam magneis intenta theatris
Dat crepitum, malos inter jactata trabesque :
Interdum percussa furit petulantibus auris,
Et fragileis sonitus chartarum commeditur ;
Id quoque enim genus in tonitru cognoscere
possis : [tela]

Aut ubi suspensam vestem, chartasque volan-
Verberibus ventei vorsant, planguntque per
auras. [currere nubeis]

Fit quoque enim interdum, ut non tam con-
Frontibus adversos possint, quam de latere ire,
Divorso motu radenteis corpora tractim :
Aridus unde aureis terget sonus ille, diuque
Ducitur, exierit donec regionibus arteis. 120

Hoc etiam pacto tonitru concussa videntur
Omnia sæpe gravi tremere, et divola repente
Maxima dissiluisse capacis mania mundi ;
Quom subito validi venti collecta procella
Nubibus intorsit sese, conclusaque ibidem 125
Turbine vorsante magis ac magis undique nubem
Cogit, uti fiat spisso cava corpore circum.
Post, ubi commovit vis ejus et impetus acer,
Tum perterritore sonitu dat missa fragorem.
Nec mirum : quom plena animæ vesicula parva
Sæpe ita dat magnam sonitum, displosa repente.

Est etiam ratio, quom ventei nubila perfiant,
Ut sonitus faciant ; etenim ramosa videmus 133
Nubila sæpe modeis multis atque aspera ferri :
Scilicet ut crebram sylvam quom flamina Cauri
Perflant, dant sonitum frondis, ramique frago-
rem. 136

Fit quoque ut interdum validi vis incita venti
Perscindat nubem, perfringens impete recto.

Nam quid possit ibi flatus, manifesta docet res
Heic, ubi lenior est, in terra, quom tamen alta
Arbusta evolvens radicibus haurit ab imis. 141

Sunt etiam fluctus per nubila, quæ quasi mur-
mur [alteis]

Dant in frangendo graviter : quod item fit in
Fluminibus, magnoque mari, quom frangit
æstu. [ardens]

Fit quoque ubi e nube in nubem vis incidit

Pulminis : hæc, multo si forte humore recepit
ignem, continuo magno clamore trucidat :
Ut calideis candens ferrum et fornacibus olim
stridit, ubi in gelidum propter demersum im-
brem.

Aridior porro si nubes accipit ignem, 150
Tritur ingenti sonitu succensæ repente :
Lauricomos ut si per monteis flamma vegetur,
Turbine ventorum comburens impete magno :
Nec res ulla magis, quam Phœbi Delphica laurus,
Terribili sonitu, flamma crepitante, crematur.

Denique, sæpe geli multus fragor, atque ruina
Grandinis in magnis sonitum dat nubibus alte.
Ventus enim quom concersit, franguntur, in
artum

Concretæ, montes nimborum et grandine mixta.
Fulgit item, nubis ignis quom semina multa
Excussore suo concursu, ceu lapidem si [lumen
Perreutat lapis, aut ferrum : nam tum quoque
Exsilit, et clara scintillas dissipat ignis.

Sed tonitruum fit utel post auribus accipiamus
Fulgore quam cernant oculi : quia semper ad
auris [res. 165

Tardius adveniunt, quam visum, quæ moveant,
Id licet heinc etiam cognoscere : cædere si quem
Ancipiti videas ferro procul arboris auc'ua, 168
Ante fit ut cernas ictum, quam plaga per auras
Det sonitum : sic fulgorem quoque cernimus ante,
Quam tonitruum accipimus, pariter qui mittitur
igni

Et simili causa, concursu natus eodem. 172

Hoc etiam pacto volueri loca lumine tingunt
Nubæ, et tremulo tempestas impete fulgit :
Ventus ubi invasit nubem, et versatus ibidem
Fecit, ut ante, cavam, doculi, spissescere nubem,
Mobilitate sua, fervescit, ut omnia motu
Percalæfacta vides ardere : plumbea vero

Gians etiam longo cursu volvunda liquescit. 179
Ergo fervidus hic, nubem quom perscillit atram,
Dissipat ardoris quasi per vim expressa repente
Semina, quæ faciunt nictantia fulgura flammæ :
Iude bonus sequitur, qui tardius allicet aureis,
Quam quæ postulant oculorum ad limina nostra.

Scilicet hoc densæ sit nubibus, et simul alte
Exstructeis aliis alias super impete miro. 186

No tibi sit fraus ille, quod nos inferne videmus
Quam sint lata magis, quam sursum exstructa
quid existat.

Contemplator enim, quem montibus assimilata
Nubila portabant ventæ transversa per auras ;
Aut ubi per magnos montes cumulata videbis
Insuper esse aliis alia, atque urguere superna
In statione locata, spulsteis undique ventis : 193
Tum poteris magnas moleis cognoscere eorum,
Speluncasque velut, saxels penduntibus structas,
Cernere : quas ventel quom, tempestate coorta,
Complèrunt, magno indignantur murmure clusei
Nubibus, in caveis que ferarum more minantur ;
Nunc heinc nunc, illeinc fremitus per nubila mit-
tunt, 199

Quæ rentelsque viam circumvorsantur, et ignis
Semina convolvunt e nubibus ; atque ita cogunt
Multa, rotantque caveis flammam fornacibus
intus,

Donec divolsa fulserunt nube corusci.

Hæc etiam sit utel de causa mobilis ille 204
Devolet in terram liquidi color aureus ignis ;
Semina quod nubis ipsas permulta necesse est
ignis habere : etenim, quom sunt humore sine ullo,
Immensus est plerumque color et splendidus ol-
leis.

Quippe etenim solis de lumine multa necesse est
Concipere, ut merito rubeant, ignisque profusa-
dant. [anum

Hæc igitur quom ventus agens contrahit in
Compressisque locum coeans ; expressa profon-
duat 212

Semina, quæ faciunt flammæ fulgere colores.

Fulgit item, quom rarescunt quoque nubila cæli.
Nam quom ventus eas leviter diducit eunteis
Dissolvitque, cadant ingratis olla necesse est
Semina, quæ faciunt fulgorem : tam sine tetro
Terrorè et sonitels fulgit, nulloque tumultu.

Quod superest, quali natura prædita constant
Fulmina, declarant ictas, et inusta vapore 220
Signa, notæque graveis halanteis sulphuris auras :
Ignis enim sunt hæc, non venti signa, neque im-
bris. [rum,

Præterea, sæpe accendunt quoque tecta domo-
Et celeri flamma dominantur in ædibus ipseis.
Hunc tibi subtilem, cum primeis ignibus, ignem
Constituit natura, minuteis motibus atque 226
Corporibus, quoi nil omnino obistere possit.

Transit enim invalidum fulmen per sæpta domorum,
Clamor uti, ac voces ; transit per saxa, per æra ;
Et liquidum puncto facit æs in tempore et aurum.

Curat item, vascis integreis vina repente 231
Diffugiant ; quia nimirum facile omnia circum
Collaxat, rareque facit lateramina vasi,
Adveniens calor ejus ; ut, insinuat in ipsum,
Mobiliter solvens differt primordia vini : 235

Quod solis vapor etiam non posse videtur
Efficere, usque adeo cellens fervore corusco :
Tanto mobilior vis et dominantior hæc est.

Nunc, ea quo pacto gignantur, et impete tanto
Fiant, ut possint ictu cludere turres, 240
Disturbare domos, avellere tigna trabesque,
Et monumenta virum demoliri atque clere,
Exanimare homines, pecudes prosternere passim ;
Cætera de genere hoc qua vi facere omnia possint,
Expediam, neque te in promissis plura morabor.

Fulmina gignier et crasseis, atque putandum
est 246

Nubibus exstructeis : nam cælo nulla sereno,
Nec leviter denseis mittuntur nubibus umquam.
Nam dubio procul hoc fieri manifesta docet res,
Quod tunc per totum concrecant aëra nubels
Undique, utel tenebras omneis Acherunta reamur
Liquisse, et magnas cæli complèssæ cavernas :
Uque adeo tetra nimbrorum nocte coorta 253
Impendent atræ Formidinis ora superne,
Quom commoliri tempestas fulmina cæptat.

Præterea, persæpe niger quoque per mare
nimbus, 256

Ut picis e cælo demissum flumen, in undas
Sic cadit, et fertur tenebreis procul, et trahit
atram [celleis,

Fulminibus gravidam tempestatem, atque pro-
lignibus, ac venteis, cum primeis ipse repletus :
In terra quoque ut horrescant, ac tecta requirant.
Sic igitur supera nostrum caput esse putandum est
Tempestatem altam : neque enim caligine tanta
Obruere terras, nisi inædificata superne
Multa forent multels exento nubila sole : 265
Nec tanto posset venienteis opprimere imbrî,
Flumina abundare ut facerent, camposque natate,
Si non exstructeis foret alte nubibus æther.

Heic igitur venteis atque ignibus omnia plena
Sunt : ideo passim fremitus et fulgura fiunt. 270
Quippe etenim supra docui, permulta vaporis
Semina habere cavas nubels ; et multa necesse est
Concipere ex solis radiels, ardoreque eorum.

Hele, ubi ventus, eas idem qui cogit in unum
 Forte locum quemvis, expressit multa vaporis
 Semina, seque simul cum eo commisit igni;
 Insinuat ibei vortex voratur in alto, 277
 Et calideis acuit fulmen fornacibus intus.
 Nam duplici ratione accenditur; ipse sua cum
 Mobilitate calescit, et e contagibus ignis. 280
 Inde ubi percaluit vis venti, vel gravis ignis
 Impetus incessit; maturum tum quasi fulmen
 Percendit subito nubem, ferturque coruscans
 Omnia luminibus lustrans loca percitus ardor:
 Quem gravis insequitur sonitus, displosa repente
 Opprimere ut oeli videantur templa superne.
 Inde tremor terras graviter perterritat, et altum
 Murmura percurrunt cœlum; nam tota fere tum
 Tempestas concussa tremit, fremitusque moventur:

Quo de concussu sequitur gravis imber et uber,
 Omnis utel videatur in imbrem vortier æther,
 Atque ita præcipitans ad diluvium revocare: 292
 Tantus, discidio nubis, ventique procella,
 Mittitur ardenti sonitus quem provolat ictu.

Est etiam, quom vis extrinsecus incita venti
 Incidit in validam maturo fulmine nubem: 296
 Quam quom percussit, extemplo cadit igneus ille
 Vortex, quem patrio vocitamus nomine fulmen.
 Hoc fit idem in parteis alias, quoquoque tulit
 vis. [ig]

Fit quoque, ut interdum venti vis, missa sine
 Ignisat tamen in spatio, longoque meatu, 301
 Dum venit, amittens in cursu corpora quædam
 Grandia, quæ nequeunt pariter penetrare per
 auras:

Atque alia ex ipso corradens aëre portat
 Parvola, quæ faciunt ignem, commixta, volando:
 Non alia longe ratione, ac plumbea sæpe 306
 Fervida fit glans in cursu, quom, multa rigoris
 Corpora dimittens, ignem concepit in auris.

Fit quoque, ut ipius plage vis excitet ignem.
 Frigida quom venti pepulit vis, missa sine igni
 Nimirum quia, quom vehementer percussit ictu,
 Confluere ex ipso possunt elementa vaporis, 312
 Et simul ex olla, quæ tum res excipit ictum:
 Ut, lapidem ferro quom cædimus, evolat ignis;
 Nec, quod frigida vis ferri est, hoc æcius olla
 Semina concurrunt calidi fulgoris ad ictum. 316
 Sic igitur quoque res accendi fulmine debet,
 Opportuna fuit si forte et idonea flammæis.
 Nec temere omnino plane vis frigida venti
 Esse potest, ex quo tanta vi missa superne est;
 Quin prius, in cursu si non accenditur igni, 321
 At tepefacta tamen veniat, commixta calore.

Mobilitas autem fit fulminis, et gravis ictus,
 Ac celeri forme pergunt sic fulmina lapsu,
 Nubibus ipsa quod omnino prius incita se vis
 Colligit, et magnum conamen sumit eundi. 324
 Inde, ubi non potuit nubes capere impetis auctum
 Exprimitur vis; atque ideo volat impete miro,
 Ut validei quæ de tormentis missa feruntur.

Adde, quod e parvis et lævibus est elementeis
 Nec facile est tali naturæ obistere quidquam:
 Inter enim fugit, ac penetrat per rara viarum.
 Nec igitur multis est offensibus in remorando
 Hæsitat: hanc ob rem celeri volat impete labens
 Deinde, quod omnino natura pondera deor-
 sum

Omnis nituntur: quom plaga sit addita vero, 336
 Mobilitas duplicatur, et impetus ille gravescit;
 Ut vehementius et citius, quoquoque morantur:
 Obvia, discutiat plageis, itinerque sequantur.

Denique, quod longo venit impete, sumere debet

[eundo]
 Mobilitatem, etiam atque etiam quæ crescit
 Et validas auget vires, et roborat ictum. 342
 am facit, ut, quæ sint oilius semina quomque,
 regione locum quasi in unum cuncta ferantur,
 Omnia concijiens in eum volentia cursum. 345

Forsitan ex ipso veniens trahat aëre quædam
 Corpora, quæ plageis incendant mobilitatem;
 Incolumisque venit per res, atque integra transit
 Multa, foraminibus liquidus quia traviat ignis;
 Multaque perfregit, quom corpora fulminis ipsa
 Corporibus rerum inciderint, qua texta tenentur.
 Dissolvit porro facile æs, aurumque repente
 Conservefacit; e parvis quia facta minuta
 Corporibus vis est, et lævibus ex elementeis,
 Quæ facile insinuantur, et insinuata repente 355
 Dissolvunt nodos omneis, et vincula relaxant.

Auctumnoque magis, stelleis fulgentibus apta,
 Concutitur cœli domus undique, totaque tellus,
 Et quom tempora se veris florentia pandunt.
 Frigore enim desunt igneis, ventisque calore 360
 Deficiunt, neque sunt tam denso corpore nubecis.
 Inter utrasque igitur quom cœli tempora constant,

Tum varis causis concurrunt fulminis omneis.
 Nam fretus ipse anni permiscet frigus et æstus;
 Quorum utrumque opus est fabricanda ad fulmi-
 na nobis, 365

Ut discordia sit rerum, magnoque tumultu
 Ignibus et venteis furibundus fluctuat aër.
 Prima caloris enim pars, et postrema rigoris,
 Tempus id est verum; quare pugnare necesse est
 Dissimileis inter sese, turbareque mixtas. 370
 Et calor extremus primo cum frigore mixtus
 Volvitur, auctumni quod fertur in mine tempus.
 Heic quoque configunt hiemes æstatibus acreis.
 Propterea sunt hæc bella anni nominanda;
 Nec mirum est, in eo si tempore plurima sunt
 Fulmina, tempestasque cietur turbida cælo, 376
 Ancipiti quoniam bello turbatur utrimque,
 Heinc flammeis, illeinc venteis, humoreque mixto.

Hoc est igniferi naturam fulminis ipsam
 Perspicere, et qua vi faciat rem quamque videre:
 Non, Tyrrhena retro volentem carmina frustra
 Indicia occultæ divom perquirere mentis; 382
 Unde volans ignis pervenerit, aut in utram se
 Vorterit hic partem, quo pacto per loca septa
 Insinuârit, et heinc dominatus ut extulerit se;
 Quidvo nocere queat de cælo fulminis ictus. 386

Quod si Jupiter atque aliei fulgentia divi
 Terrifico quantunt sonitu celestia templa,
 Et jaciunt ignem, quo quoique est quomque vo-
 luntas; [que est,

Quar, quibus incautum scelus avorsabile quom-
 Non faciunt, ictei flammæ ut fulguris halent 391
 Pectore perfixo, documen mortalibus acre?
 Et potius nulla sibi turpi conscius in re
 Volvitur in flammæis innoxius, inque peditur,
 Turbine celesti subito correptus et igni? 395

Quar etiam loca sola petunt, frustraquo labo-
 rant? [tos?

An tum brachia consuescunt, firmantque lacer-
 In terraque patris quur telum perpetuantur
 Obtundi? quur ipse sinit, neque pareit in hos-
 teis? [i-

Denique, quur nunquam cælo jactit undique
 Jupiter in terras fulmen, sonitusque profundit?
 An, simul ac nubecis succedere, ipseus in æstum
 Descendit, prope ut heinc telli determinet ictus?

In mare qua porro mittit ratione? quid undas
Arguit, et liquidam molem, composque natanteis?
Præterea, si volt caveamus fulminis ictum,
Quir dubitat facere, ut possimus cernere missum?
Si necopinanteis autem volt opprimere igni,
Quir tonat ex olla parte, ut vitare queamus?
Quir tenebras ante, et fremitus, et murmur
concit?

410

Et simul in multas partes qui credere possis
Mittere? an hocce' ausis nunquam contendere
factum,

Ut fleret ictus uno sub tempore plureis?
At sæpe est numero factum, fierique necesse est,
Ut plueri in multis regionibus, et cadere im-
breis,

Fulgmina sic uno fieri sub tempore multa.

416

Postremo, quir sancta deum delubra, suasque
Discutit infesto præclaras fulmine sedes,
Et bene facta deum frangit simulacra, suisque
Demit imaginibus violento volnere honorem?
Atque quir plerumque petit loca; plurima quo
plus

421

Montibus in summis vestigia cernimus ignis?

Quod superest, facile est ex his cognoscere
rebus,

Προσθηται Graeci quos ab re nominantur,

In mare qua missi veniant ratione superne.

425

Nam fit ut interdum, tamquam demissa columna,

In mare de caelo descendat: quam freta circum

Fervescunt, graviter spirantibus incita flabris;

Et quæquomque in eo tu n sunt deprensa tumultu

Naviga, in summum veniunt vexata periculum.

Hoc fit, ubi interdum non quit vis incita venti

Rumpere, quam cepit, nubem; sed deprimit, ut sit

In mare de caelo tamquam demissa columna

Paullatim; quasi quid pugno brachique superne

Confectu truditur, et extendatur in undas:

435

Quam quom discit, hinc prorumpitur in mare

venti

Vix, et fervorem mirum continuat in undeis.

Vorsabundus enim turbo descendit, et ollam

Deducit pariter lento cum corpore nubem:

Quam simul ac gravidam detrudit ad æquora

ponti,

440

Ille in aquam subito totum se immittit, et omne

Exeat ingenti sonitu mare, fervere cogens.

Fit quoque, ut involvat venti se nubibus ipse

Vortex, corradens ex ære semina nubes,

Et quasi demissum caelo προσθηται miteatur.

445

Hinc, ubi se in terras demisit dissolvitque, [lat.

Turbins immanem vim provomit, atque procel-

Sed quia fit raro omnino, monteisque necesse est

Officere in terras, apparet crebris i lem

Prospectu maris in magno, eo loque patenti.

450

Nubila concrescunt, ubi corpora multa volando

Hoc super in caelo spatio coire repente

Asperiora, modeis quæ possunt indupedita

Exiguâ, tamen inter se compressa teneti.

Hæc faciunt p unum parvas consistere nubes;

Inde ea comprehendunt inter se, conque gregantur,

Et conjungendo crescant, ventosque feruntur

Usque adeo, donec tempestas sæva coorta est.

Fit quoque, utel montis vicina cacumina caelo

Quam sint quoque magis, tanto magis edita

fument

460

Assidue fulva nubis caligine crassa;

Propterea quia, quom consistunt nubila primum.

Ante videre oculis quam possint tenuia, venti

Portantes cogunt ad summa cacumina montis.

Ille demum fit, utel, turba majore coorta,

Et condensa atque arta apparere, et simul ipso
Vortice de montis videtur surgere in æthram.
Nam loca declarat sursum ventosa patere [altos.

Eos ipsa et sensum, monteis quom adscendimus

Præterea, permulta mari quoque tollere totos

Corpora naturam, declarant litore vesteis

471

Suspense, quom concipiunt humoris adhaerum,

Quod magis ad nubes augendas multa videntur

Posse quoque e salso consurgere nomine ponti:

Nam ratio consanguinea est humoribus omnis.

Præterea fluvies ex omnibus, et simul ipsa

Surgere de terræ nebulas, æstumque videmus;

Quæ velut halitus hinc ita sursum expressa

feruntur,

Suffunduntque sua caelum caligine, et altas

Sufficiunt nubis paulatim conveniundo. [æstus,

Urguet enim quoque signiferi super ætheris

Et quasi descendendo subtexit cæcula nimbeis.

Fit quoque, ut hunc veniant in cætum extrin-

secus olli

[lanteis.

Corpora, quæ faciunt nubis, nimboisque vo-

Innumerabilem enim numerum, summamque

profundi

Esse infinitam docui, quantaque volarent

Corpora mobilitate ostendi, quomque repente

Immemorable per spatium transire solerent.

Haud igitur mirum est, si parvo tempore sæpe

Tam magnos monteis tempestas atque tenebras

Cooperiant, maria, ac terras, impensa superne:

Undique quandoquidem, per caulas ætheris om-

neis,

432

Et quasi per magni circum spiracula mundi,

Exitus introitusque elementis redditus exstat.

Nunc age, quo pacto pluvius concreascit in alteis

Nubibus humor, et in terras dimissus ut imber

Decidat, expedit. Primum jam semina aquæ

Multa simul vincam consurgere nubibus ipseis

Omnibus ex rebus, pariterque ita crescere

utrumque,

[exstat,

Et nubis, et aquam, quæquomque in nubibus

Ut pariter nobis corpus cum sanguine crescit,

Sudor stem, atque humor quiquomque est deni-

que membris.

502

Concipiunt etiam multum quoque sæpe marinum

Humorem, veluti pendentia vellera lane,

Quom supera magnum mare ventei nubila por-

tant.

505

Consimili ratione ex omnibus amnibus humor

Tollitur in nubis: quo quom bene semina

aquarum

[aucta,

Multa modeis multis convenere, undique ad-

Conferta nubis tum se dimittere certant

Dupliciter: nam vis venti contrudit, et ipsa

Copia nimborum, turba majore coacta,

Uiguens ex superno premit, ac facit effluere im-

breis.

[venteis,

Præterea, quom rarescunt quoque nubila

Aut dissolvuntur solis super icta calore, [igni

Mittunt humorem pluvium, stillantque, quasi

Cera super calido tabescens multa liquecat.

Sed vehemens imber fit, ubi vehementer

utrimque

517

Nubila vi cumulata premuntur et impete venti.

At retinere diu pluvia, longumque morari

Consuerunt, ubi multa fluenter semina aquarum,

Atque alicis aliæ nubis nimbeique riganteis

521

Insuper, atque omni volgo de parte, feruntur,

Terraque quom fumans humorem tota redhalat.

Heic ubi sol radiis, tempestatem inter opacum,

adversa fulsit nimborum adspersine contra:

Tum color in nigreis existit nubibus arqui.

Cætera quæ sursum crescunt, sursumque creantur, 527

Et quæ concresecunt in nubibus omnia prorsum,
Sicuti nix, ventel, grando, gelidæque pruinae,
Et vis magna geli, magnum duramen aquarum,
Et mora quæ fluviis passim refrenat, aventis
Pærfacile est tamen hæc reperire, animoque videre 532

Omnia quo pacto flant, qua reve creentur,
Quom bene cognôris elementeis reddita quæ sint.

Nunc age, quæ ratio terrai motibus exstet,
Perceipe : et in primeis terram face ut esse rearis
Subter item, ut supera, ventoseis undique plenam
Speluncæis ; multosque lacus, multasque lacunas
In gromio gerere, et rupeis, diruptaque saxa ;
Multæque sub tergo terrai flumina tecta [est :
Volvere vi fluctus, submersaque saxa putandum
Undique enim similem esse sui res postulat ipsa.

Heis igitur rebus subjunctis suppositisque,
Terra superne tremit, magnæ concussa ruineis
Subter, ubi ingenteis speluncas subruit ætas :
Quippe cadunt totei monteis, magnoque repente
Concessu lato disserpunt inde tremores ;
Et merito ; quoniam plostris concussa treinscunt
Tecta viam propter, non magno pondere, tota :
Nec minus exsultant æstu, quom fortis equum vis
Ferratos utrimque rotarum succutit orbis. 531

Fit quoque, ubi magnas in aquæ vastaque
lacunas

Gleba vetustate o terra provolvitur ingens,
Ut jactetur aquæ fluctu quoque terra vacillans ;
Ut vas in terra non quit constare, nisi humor
Destitit in dubio fluctu jactarier intus.

Præterea, ventus quom, per loca subcava terræ
Collectus, parte ex una procumbit, et arguet
Obnixus magnæ speluncas viribus altas ;
Incumbit tellus, quo venti prona premit vis : 560
Tum, supra terram quæ sunt exstructa domorum,
Ad cœlumque magis quanto sunt edita quæque,
Inclinata in eandem prodita partem,
Protractæque trabes independent, ire paratæ.
Et metunt magni naturam credere mundi 565
Extitiale aliquod tempus clademque manere,
Quom videant tantam terrarum incumbere molem ?

Quod, nisi respirent ventei, vis nulla refrenet
Res, neque ab exitu possit reprehendere cuncteis :
Nunc, quæ spirant alterneis, inque gravescunt,
Et quasi collectei redeunt, ceduntque repulsi ;
Sæpius hanc ob rem minitatur terra ruinas, 572
Quam facit : inclinatur enim, retroque recellit,
Et recipit prolapsa suas in pondere sedes.
Hæc igitur ratione vacillant omnia tecta, 575
Summa magis mediæ, media imeis, ima perhilum.

Est hæc ejusdem quoque magni causæ tremoris,

Ventus ubi, atque animæ subito vis maxuma
Aut extrinsecus, aut ipsa tellure coorta,

In loca se cava terrai coniecit, ibique 580
Speluncas inter magnas fremit ante tumultu,
Vorsabundaque portatur ; post, incita quom vis
Exagitata foras erumpitur, et simul, altam
Diffidens terram, magnum concinnat hiatum :

In Syria Sidone quod accidit, et fuit Ægü 585
In Peloponneso ; quas exitus hic animai
Disturbât urbeis, et terræ motus obortus :

Multaque præterea ceciderunt mœnia magnæ
Motibus in terreis, et multas per mare pessum
Subsodere suis pariter cum civibus urbeis. 590

Quod nisi prorumpit, tamen impetus ipse animæ
Et fera vis venti per crebra foramina terræ
Disperititur, ut horror, et incutit inde tremorem :
Frigus utel, nostros penitus quom venit in artus,
Concutit, invitos cogens tremere atque movere.
Ancipiti trepidant igitur terrore per urbeis ; 596
Tecta superne timent, metuunt inferne cavernas
Terrai ne dissolvat Natura repente,
Neu distracta suum late dispanat hiatum,
Idque suis confusa velit complere ruineis. 600

Proinde, licet quamvis cœlum terramque reantur

Incorrupta fore, æternæ mandata saluti ;
Attamen interdum præsens vis ipsa pericli
Subditat hunc stimulum, quadam de parte,
timoris,

pedibus raptim tellus subtracta feratur 605
In barathrum, rerumque sequatur prodita summa
Funditus, et fiat mundi confusa ruina. [æquor.

Nunc ratio reddunda, augmen quur nesciat
Principio, mare mirantur non reddere majus
Naturam, quo sit tantus decursus aquarum, 610

Omnia quæ veniant ex omni flumina parte ;
Adde vagos imbreis, tempestatesque volanteis,
Omnia quæ maria ac terras sparguntque rigantque ;

Adde suos fonteis : tamen ad maris omnia sum-
mittai vis instar erunt unius ad augmen : 615
Quo minus est mirum mare non augescere magnum.

Præterea, magnum sol partem detrahit æstu :
Quippe videmus enim vesteis, humori madenteis,
Exsiccare suis radiis ardentibus solem.

At pelage multa, et late substrata videmus : 620
Proinde, licet quamvis ex unoquoque loco sol
humoris parvam delibet ab æquore partem,
argiter in tanto spatio tamen auferet undeis.

Tum porro ventei magnam quoque tollere
partem

Humoris possunt, verrenteis æquora ponti ; 625
Una nocte vias quoniam persæpe videmus
Siccari, mollesque luti concrescere crustas.

Præterea, docui multum quoque tollere nubeis
Humorem, magno conceptum ex æquore ponti ;
Et passim toto terrarum spargere in orbi, 630
Quom pluit in terreis, et ventei nubila portant.

Postremo, quoniam raro cum corpore tellus
Est, et conjuncta est, oras maris undique cingens ;
Debet, ut in mare de terreis venit humor aquai,
In terras itidem manare ex æquore salso : 635
Percolatur enim virus, retroque remanat
Materies humoris, et ad caput annibis omnis
Confluit ; inde super terras redit agmine dulci,
Qua via secta semel liquido pede detulit undas.

Nunc ratio quæ sit, per fauceis montis ut
Ætnæ

Exspirent igneis interdum turbine tanto, 641
Expediam : neque enim dia de clade coorta
Flammæ tempestas, Siculium dominata per agros,
Finitimeis ad se convertit gentibus ora,
Fumida quom cœli scintillare omnia templa 645
Cernenteis, pavida complebant pectora cura,
Quid moliretur rerum Natura novarum.

Heisce tibi in rebus late est atque videndum,
Et longe cunctas in parteis dispiciendum,
Ut reminiscaris summam rerum esse profundam,
Et videas, cœlum summæ totius unum 651
Quam sit pærvola pars, et quam multesima constet :

Nec tota pars, homo terrai quota totius unus.

Quod bene propositum si plane contueare
Ac videas plane, mirari multa relinquis. 655

Num quis enim nostrum miratur, si quis in
artus

Acceptit calido febrim fervore coortam,
Aut alium quemvis morbi per membra dolorem?
(Obturgescit enim subito pes, arripit acer
Sæpe dolor denteis, oculos invadit in ipsos; 660
Exsistit sacer ignis, et urit, corpore serpens,
Quamquamque arripuit partem, repitque per
artus;

Nimirum quia sunt multarum semina rerum:
Et satis hæc tellus nobis cælumque mali fert,
Aut queat vis immensi procreescere morbi. 665
Sic igitur toti cælo terraque putandum est
Ex infinito satis omnia suppeditare,
Unde repente queat tellus concussa moveri,
Perque mare ac terras rapidus percurrere turbo,
Ignis abundare Ætnæus, flammescere cælum;
Id quoque enim fit, et ardescunt cælestia templa.
Et tempestates pluviae graviore coortu 672
Sunt, ubi forte ita se tetulerunt semina aquarum.

At nimis est ingens incendi turbidus ardor.
Scilicet et fluvius, qui visus, maximus ei est,
Qui non ante aliquem majorem vidit; et ingens
Arbor, homoque, videtur; et omnia de genere
omni, 677

Maxima quæ vidit quisque, hæc ingentia fingit:
Quom tamen omnia cum cælo, terraque, marique,
Nil sint ad summam summam totius omnem. 680

Nunc tamen, olla modeis quibus, irritata re-
pente,

Flamma foras vastæ Ætnæ fornacibus efflet,
Expediam. Primum totius subcava montis
Est natura, fere silicium suffulta cavernæis. 684
Omnibus est porro in speluncæ ventus et aer;
Ventus enim fit, ubi est agitando periculis aer:
Illic ubi percaluit, calefactique omnia circum
Saxa furens, qua contingit, terramque, et ab
ollæis

Excussit calidum flammæ velocibus ignem:
Tollit se, ac recte ita faucibus eiecit alter, 690
Vorlitque ardorem longe, longeque favillam
Differt, et crassa solvit caliginis fumum,
Extruditque simul mirando pondere saxa.
No dubites, quin hæc animam turbida sit vis.

Præterea, magna ex parti mare montis ad
ejus 695

Radices frangit fluctus, æstumque resolvit.
Ex hoc usque mari speluncæ montis ad altas
Perveniant subter fauces: hæc ire, fatendum est.
Et penetrare mari, penitus res cogit, aperto,
Atque efflare foras; ideoque extollere flammam,
Saxaque subiectare, et arena tollere nimbor. 701
In summo sunt vertice enim crateres, ut ipsei
Nomini'ant, nos quod faucis perhibemus et ora.
Sunt aliquot quoque res, quarum unam dicere
causam 704

Non satis est, verum plureis; unde una tamen sit.
Corpus ut exanimatum si quod procul ipse jacere
Conspicias hominis, fit, ut omnia dicere causas
Conveniat leti, dicatur ut ollis una.

Nam neque eum ferro, nec frigore, vincere possis
Interfisse, neque a morbo, neque forte veneno;
Verum aliquid genere esse ex hoc, quod conti-
git ei, 711

Scimus: item in multis hoc rebus dicere habemus.

Nilus in ætatem crescit, campisque reduntat,
Unica in terreis, Ægypti totius annis.

Is rigat Ægyptum medium per sæpe calorem;
Aut quia sunt æstate Aquilones ostia contra, 716
Anni tempore eo, qui Etesiae esse feruntur,
Et contra fluvium flanteis remorantur, et undas
Cogenteis sursus, replent, coguntque manere.
Nam dubio procul hæc advorso flabra feruntur
Flumine, quæ gelidæ ab stellæ axis aguntur:
Ille ex æstifera parte venit annis, ab Austro
Inter nigra virum percocato sæcla colore,
Exoriens penitus media ab regione diei. 724

Est quoque, utei possit magnus congestus arenæ
Fluctibus advorseis oppilare ostia contra,
Quom mare permotum ventelis ruit intus arenam:
Quo fit uti pacto liber minus exitus annis,
Et proclivis item fiat minus impetus undeis.

Fit quoque, utei pluvie forsitan magis ad caput
ejus 730

Tempore eo flant, quo Etesia flabra Aquilonum
Nubila conjiciunt in eas tunc omnia parteis.
Scilicet ad mediam regionem ejecta diei
Quom convenerunt, ibi ad altos denique monteis
Contrusæ nubeis coguntur, vique premantur. 735
Forsitan Æthiopum penitus de montibus alteis
Crescat, ubi in campos albas descendere ningueis
Tabificæ subigit radiæ sol, omnia lustrans.

Nunc age, Avernæ tibi quæ sint loca quom-
que lacusque

Expediam, quali natura prædita constant. 740
Principio, quod Avernæ vocatur nomine, id
ab re

Impositum est, quia sunt avibus contraria cun-
cteis,

Et regione ea quod loca quom venere volanteis,
Remigium oblitæ, pennarum vela remittunt,
Præcipiteisque cadunt molli cervice profusæ:
In terram, si forte ita fert natura locorum, 746
Aut in aquam, si forte lacus substratus Avernæ.
Illic locus est Cumas apud, acri sulphure monteis
Opplæti calideis ubi fumant fontibus auctei.

Est et Athenæis in mœnibus, arcis in ipso
Vertice, Palladis ad templum Tritonidis almeæ,
Quo nunquam pennæ appellunt corpora rauca
Cornices, non quom fumant altaria doneis;
Uque adeo fugitant, non iras Palladis acreis, 754
Pervigili causa, Graiûm ut cecinerò pœtæ;
Sed natura loci opus efficit ipsa suapte.

In Syria quoque fertur item locus esse videri,
Quadrupedes quoque quo simul ac vestigia pri-
mum

Intulerint, graviter vis cogat concidere ipsa,
Manibus ut si sint diveis metata, repente. 760

Omnia quæ naturali ratione geruntur,
Et, quibus e flant causeis, apparet origo:
Janua ne posita heis Orci regionibus esse
Credatur; post heine animas Acheruntis in oras
Ducere forte deos Maueis inferne reamur: 765
Naribus alipedes ut cervæ sæpe putantur
Ducere de latebreis serpentia sæcla ferarum.
Quod procul a vera quam sit ratione repulsam
Percepe: namque ipsa de re nunc dicere conor.

Principio hoc dico, quod dixi sæpe quoque
ante, 770

In terra quoqueque modi rerum esse figuras:
Multa homini quæ sunt vitalia, multaque morbos
Incutere, et mortem quæ possint accelerare:
Et magis esse aliis alias animantibus aptas
Res ad vitæ rationem, ostendimus ante, 775
Propter dissimilem naturam, dissimilesque
Texturas inter sese, primasque figuras:
Multa meant inimica per aureis, multa per i, sas

Insinuant nareis infesta atque aspera tactu:
Nec sunt multa parum tactu vitanda, neque autem
Aspectu fugiunda, saporeque tristia quæ sint.

Deinde, videre licet, quam multas sint homini
res

Acriter infesto sensu, spurcæque, graveisquæ.
Arboribus primum certis gravis umbra tributa;
Usque adeo capitis faciant ut sæpe dolores, 785
Si quis eas subter jacuit prostratus in herbeis.

Est etiam magneis Illiconis montibus arbos,
Floris odore hominem tetro consueta necare.
Scilicet hæc ideo terreis ex omnia surgunt, 789
Multa modeis multis multarum semina rerum
Quod permixta gerit tellus, discretaque tradit.

Nocturnumque recens extinctum lumen, ubi
acris

Nidore offendit nareis, tum sopit ibeidem,
Concidere ut pronos qui morbus mittere suevit.

Castoreoque gravi mulier sopita recumbit,
Et manibus nitidum teneris opus effluit ei,
Tempore eo si odorata est, quo menstrua solvit.

Multaque præterea languentia membra per
artus

Solvunt, atque animam labefactant sedibus intus.

Denique, si calideis etiam concnere lavabreis
Plenior, et flucris solio ferventis aquai; 801
Quam facile in medio fit utel des sæpe ruinas?

Carbonumque gravis vis atque odor insinuat
Quam facile in cerebrum, nisi aquam præcepi-
mus ante? [veis

At, quom membra domus percepit fervida, ner-
tum fit odor vini plagæ mactabilis instar. [ipsa

Nonne vides etiam terra quoque sulphur in
Gignit, et tetro concrescere odore bitumen?

Denique, ubi argenti venas agrique sequuntur,
Terræ penitus scrutanteis abdita ferro, 810
Qualeis expiret scaptensula subter odores?

Quidve mali fit, ut exhalent aurata metalla?
Quas hominum reddunt facies, qualeisque co-
lores?

Nonne vides, audisve, perire in tempore parvo
Quam soleant, et quam vital copia desit; [est?
Quos opere in tali cohibet vis magna, necesse
Hos igitur tellus omneis exæstuat æstus, 817
Exspiratque foras in apertum, promptaque cœli.

Sic et Avena loca alitibus summittere debent
Mortiferam vim, de terra quæ surgit in auras,

Ut spatium cœli quadam de parte veniet: 821
Quo simul ac primum penneis delata sit ales,

Impediatur ibei, cæco correpta veneno,
Ut cadat e regione loci, qua se erigit æstus:

Quo quom corrui, hæc eadem vis ollius æstus
Reliquas vitæ membris ex omnibus aufert.

Quippe etenim primo quasi quendam conciet
æstum; 827

Posterius fit, utel, quom jam cecidere veneni
In fonte ipsos, ibi sit quoque vita vomunda,
Propterea quod magna mali sit copia circum.

Fit quoque, ut interdum vis hæc atque æstus
Averni [locatus,

Æræ, qui inter aveis quomque est terramque
Discutiat, prope utel locus heinc linquatur ina-
nis:

Quojus ubi e regione loci venere volanteis,
Claudicat extemplo pennarum nixus inanis, 835

Et conamen utrimque alarum proditit omne.
Heic, ubi nictari nequeunt, insistereque aleis,

Scilicet in terram delabi pondere cogit [teis,
Natura; et vacuum prope jam per inane jacen-

Dispergunt animas per caulas corporis omneis.

Frigidior porro in puteis æstate fit humor,
Rarescit quia terra calore, et semina si qua
Forte vaporis habet, prope dimittit in auras.
Quo magis est igitur tellus effeta calore,
Fit quoque frigidior, qui in terra est additus
humor. [itque, 845

Frigore quom premitur porro omnis terra, co-
Et quasi concrescit; fit scilicet in coëundo,
Exprimat in puteos, si quem gerit ipsa, calorem.

Esse apud Hammonis fanum fons luce diurna
Frigidus, et calidus nocturno tempore, fertur.

Hunc hœmnes fontem nimis admirantur, et acri
Sole putant subter terras fervere raptum,

Nox ubi terribili terram caligine textit:
Quod nimis a vera est longe ratione remotum.

Quippe ubi sol, nudum contractans corpus aquai,
Non querit calidum supra de reddere parte,

Quom superum lumen tanto fervore fruatur:
Qui queat hic, subter tam crasso corpore terram,

Percoquere humorem, et calido sociare vapore?
Præsertim, quom vix possit per sæpta domorum

Insinuare suum radiis ardentibus æstum? 861
Quæ ratio est igitur? nimirum terra magis
quod

Rara tenet circum fontem, quam cætera tellus;
Multaque sunt ignis prope semina corpus aquai.

Hoc, ubi roriferis terram nox obruit umbris,
Extempo subter frigescit terra, coitque. 866

Hæc ratione fit, ut, tamquam compressa manu sit,
Exprimat in fontem, quæ semina quomque habet

ignis; [rem.

Quæ calidum faciunt laticis tactum atque vapo-
Inde, ubi sol radiis terram dimovit oborteis,

Et rarefecit, calido miscente vapore, 871
Rursus in antiquas redeunt primordia sedeis

Ignis, et in terram cedit calor omnis aquai:
Frigidus hanc ob rem fit fons in luce diurna.

Præterea, solis radiis jactatur aquai 87
Humor, et in lucem tremulo rarescit ab æstu:
Propterea fit, utel, quæ semina quomque habet

ignis,

Dimittat; quasi sæpe gelum, quod continet in se,
Mittit, et exolvit glaciem, nodosque relaxat.

Frigidus est etiam fons, supra quem sita sæpe
Stuppa jacit flammam, concepto protinus igni;

Tedaque consimili ratione accensa per undas
Collucet, quoquomque natans impellitur aureis:

Nimirum quia sunt in aqua permulta vaporis
Semina, de terraque necesse est funditus ipsa

Ignis corpora per totum consurgere fontem, 886
Et simul exspirare foras, exireque in auras;

Non tam viva tamen, calidus queat ut feri fons.
Præterea, dispersa foras, erumpere cogit 889

Vis per aquam subito, sursumque ea conciliare:
Quod genus indu mari Aradio fons dulcis aquai,

Qui sciat, et salsa circum se dimovet undas;
Et multis aliis præbet regionibus æquor

Utilitatem opportunitatem sitientibus' nautæis,
Quod dulces inter salas intervomit undas. 895

Sic igitur per eum possunt erumpere fontem
Et scatere olla foras in stuppam semina; quæ

quom
Conveniunt, aut in tedi corpore adherent,
Ardescent facile extemplo, quod multa quomque

in se 899
Semina habent ignis stuppe tediæque tenentis.

Nonne vides etiam, nocturna ad lumina linum
Nuper ubi extinctum admoveas, accendit ante

Quam tetigit flammam; tediæque pari ratione?
Multaque præterea prius ipso tacta vapore 904

Eminus ardescent, quam comminus imbuat ignis.
Hoc igitur fieri quoque in olla fonte putandum
est.

Quod superest, agere incipiam, quo federe fiat
Natura: lapis hic¹ ut ferrum ducere possit,
Quem Magneta vocant patrio de nomine Graeci,
Magnetum quia sit patrie in finibus ortus. [nam
Hunc homines lapidem mirantur: quippe cate-
sape ex anelleis reddit pendentibus ex se:
Quinque etenim licet interdum plureisque vi-
dere,

Ordine demisso, levibus jactarier aureis,
Unus ubi ex uno dependet subter adherens, 915
Ex alioque alius lapidis vim vinclaque noscit:
Usque adeo permanenter vis pervalet ejus.

Hoc genus in rebus firmandum est multa
prius, quam

Ipsius rei rationem reddere possis; 919
Et nihil longis ambagibus est adendum:
Quo magis attentis auris animamque reposco.

Principio, omnibus a rebus, quasquomque
videmus,

Perpetuo fluere, ne mitti, spargique necesse est
Corpora, quæ feriant oculos, visumque laessant:
Perpetuoque fluunt certis ab rebus odores, 925
Frigus ut a fluvieis, calor a sole, astus ab undeis
Aquoris, exor mo rorum litora propter:
Nec variet cessant sonitus manare per auras,
Denique, in oculis venit humor saepe saporis,
Quom mare vomitur propter; dilutaque contra
Quom tumur misceri absinthia, tangit amaror.
Usque adeo omnibus ab rebus res quæque flu-
enter

Fertur, et in cunctas dimittitur undique parteis:
Nec mora, nec requies, inter datur ulla fluendi;
Perpetuo quoniam sentimus, et omnia semper
Cernere, odorari licet, et sentire sonare. [res
Nunc omnes repetam quam ratio corpore sint
Commemorare, quod in primo quoque catmine
claret. [ad res

Quippe etenim, quamquam multas hoc pertinet
Noceere, cum primis hanc ad rem protinus ipsam,
Quæ de disserere aggredior, summe necesse est,
Nil esse in promptu, nisi mixtum corpus inani.

Principio, fit, ut in spelunceis saxa superna
Sudent humore, et guttens manantibus stillent:
Manat item nobis e toto corpore sudor: [artus:
Crescit barba, pilique per omnia membra, per
Didit in venas eibus omneis auget, alitque
Corporis extremas quoque parteis unguiculosque.
Frigus item transire per æs, calidumque vaporem
Sentimus: sentimus item transire per aurum,
Atque per argentum, quom pocula plena tenemus.
Denique, per dissepata domorum saxa voces
Pervolvunt, permanat odos, frigique, vaporesque
Igulis: qui ferri quoque vim penetrare suèvit
Denique, qua ærum colli lorica coëcet. [atur.
Morbida visque simul, quom extrinsecus insinu-
Et tempestatem, terra caloque coortant, 957
In eælum terramque remote jure facessunt,
Quandoquidem nihil est, non raro corpore nexum.

Huc accedit, uti non omnia, quæ jaciuntur
Corpora quomque ab rebus, eodem prædita sensu,
Atque eodem pacto rebus sint omnibus apta.

Principio, terram sol excoquit, et facit are;
At glaciem dissolvit, et æleis montibus altas
Exstructas ninguæ radiceis tabescere cogit: 965
Denique, cera liquescit in ejus posta vapore.
Iguis item liquidum facit æs, aurumque resolvit;
At coria et carnem trahit, et conducit in unum.

Humor aquæ porro ferrum condurat ab igni;
At coria et carnem mollit, durata calore. 970
Barbigeras oleaster eo juvat usque capellas,
Effluat ambrosia quasi vero et nectare tinctus:
Qua nihil est homini quod amarum frondeat estu:
Denique, amaracinum fugiat sus, et timet omne
Unguentum; nam setigereis subus acre venenum
est, 975

Quod nos interdum tamquam recreare videtur.
At contra, nobis eænum terrima quom sit
Spurcitia, eadem subus res munda videtur,
Insatiabiliter totei ut volvantur ibeidem. 979

Hoc etiam superest, ipsa quam dicere de re
Aggredior, quod dicendum prius esse videtur.
Multa foramina quom varieis sint reddita rebus,
Dissimili inter se natura prædita debent

Esse, et habere suam naturam quæque viasque.
Quippe etenim variei sensus animantibus insunt,
Quorum quisque suam proprie rem percipit in se.
Nam penetrare alio sonitus, alioque saporem
Cernimus e succeis, alio nidoris odores. 988

Præterea manare aliud per saxa videtur,
Atque aliud ligneis, aliud transire per aurum;
Argentoque foras aliud, vitroque, meare;
(Nam fluere hæc species, illac calor ire, videtur)
Atque æleis aliud citius transmittere eadem.
Scilicet id fieri cogit natura viarum,
Multimodis varians, ut paulo ostendimus ante,
Propter dissimilem naturam textaque rerum.

Quapropter, bene ubi hæc confirmata atque
locata 997

Omnia constituerint nobis præposta, parata;
Quod superest, facile heinc ratio reddetur, et
omnis

Causa patefiet, quæ ferri pellicent vim. [est
Principio, fluere e lapide hoc permulta necesse
Semina, sive æstum, qui discutit æra plageis,
Inter qui lapidem ferrumque est quomque lo-
catus.

Hoc ubi inanitur spatium, multasque vacescit
In medio locus; extemplo prima circa ferri 1003
In vacuum prolapsa cadunt conjuncta, fit utque
Annulus ipse sequatur, eaque ita corpore toto.
Nec res ulla magis, primoribus ex elementeis
Indupedita sucia, arte connexa cohareat,
Quam validi ferri naturæ frigidus horror. 1010
Quo minus est mirum, paulo quod diximus ante,
Corpora si nequeunt de ferro plura coorta
In vacuum ferri, quin anulus ipse sequatur:
Quod facit; et sequitur, donec pervenit ad ipsum
Jam lapidem, caveisquæ in eo compagibus hæsit.
Hoc fit item cunctas in parteis; unde vacescit
Quomque locus, sive ex transverso, sive superne,
Corpora continuo in vacuum vicina feruntur.
Quippe agitantur enim plageis aliunde, nec ipsa
Sponte sua sursum possunt consurgere in auras.

Huc accedit item, quare queat id magis esse:
Quod simul a fronte est anelli rarior ær 1022
Factus, inanitusque locus magis ac vacuatus;
Continuo fit, utei, qui post est quomque locatus
Ær, a tergo quasi provehat atque propellat.
Semper enim circum positus res verberat ær;
Sed tali fit utei propellat tempore ferrum,
Parte quod ex una spatium vacat, et capit in se
Hic tibi, quem memoro, per crebra foramina ferri
Parvas ad parteis subtiliter insinuatus, 1030
Trudit et impellit, quasi navem velaque venteis.
[Hæc quoque res adjumento motuque juvatur.]
Denique res omnes debent in corpore habere
Æra, quandoquidem raro sunt corpore, et ær

Omnibus est rebus circumdatus appositusque.
Hæc igitur, penitus qui in ferro est additus, ær
Solicito motu semper jactatur, eoque
Verberat anellum dubio procul, et ciet intus
Scilicet, atque eodem fertur, quo præcipitavit
Jam semel, et vacuum in partem conamina sum-
sit. 1040

Fit quoque, ut a lapide hoc ferri natura re-
cedat

Interdum, fugere atque sequi consueti vicissim.
Exsultare etiam Samothracia ferrea vidi,
Ac ramenta simul ferri furere intus ahenis
In scaphiæ, lapis hic Magnes quom subditus
esset: 1045

Uaque adeo fugere a saxo gestire videtur,
Ære interposito; discordia tanta creatur:
Præpterea, quia nimirum prius æstus ubi æris
Præcepit, ferrique vias possedit apertas,
Posterior lapidis venit æstus, et omnia plena
Invenit in ferro, neque habet qua tranet, ut ante.
Cogitur offensare igitur pulsareque fluctu 1052
Ferreæ texta suo: quo pacto respuit ab se,
Atque per æs agitatur, sine eo quod sæpe resorbet.

Illud in his rebus mirari mitte, quod æstus
Non valet e lapide hoc alias impellere item res.
Pondere enim fretæ partim stant; quod genus
aurum:

Ac partim, raro quia sunt cum corpore, ut æstus
Perveolet intactus, nequeunt impellier usquam;
Lignea materies in quo genere esse videtur.
Inter utrasque igitur ferri natura locata,
Æris ubi accepit quædam corpuscula, tum fit
Impellant ut eam Magnetis flumina saxi.

Nec tamen hæc ita sunt aliarum rerum aliena,
Ut mihi multa parum genere ex hoc suppedi-
tentur, 1065

Quæ memorare queam inter se singulariter apta.
Saxa vides primum sola coalescere calce:
Glutine materies taurino jungitur una,
Ut vitio venæ tabularum sæpius hiscant,
Quam laxare queant compages taurea vincla.

Vitigenæ latices in aqua fontibus audent
Misceri, quom pix nequeat gravis, et leve olivum.
Purpureusque colos conchyli jungitur uno
Corpore cum lanæ, dirimi qui non queat usquam;
Non, si Neptuni fluctu renovare operam des;
Non, mare si totum velit eluere omnibus undeis.

Denique, res auro argentum concupulat una,
Ærique æs plumbo fit utei jungatur ab albo.

Cætera jam quam multa licet reperire? quid
ergo?

Nec tibi tam longæ opus est ambagibus usquam,
Nec me tam multam hæc operam consumere
par est: 1081

Sed breviter pauce præstat comprehendere multa.

Quorum ita texture ceciderunt mutua contra,
Ut cava convenienti pleneis hæc ollius, olla
Hujusque; inter se junctura hæc optima constat.
Est etiam, quasi ut annellis hæmæque plicata.
Inter se quædam possint coplata teneri: 1087
Quod magis in lapide hoc fieri ferroque videtur.

Nunc, ratio quæ sit morbeis, aut unde repente
Mortiferam possit cladem confiare coorta 1090
Morbida vis hominum generi pecudumque ca-
terveis,

Expeditam. Primum multarum semina rerum
Esse supra docui, quæ sint vitalia nobis;
Et contra, quæ sint morbo mortique, necesse est:
Multa volare: ea quom casu sunt forte coorta,
Et perturbarunt cælum, fit morbidus ær. 1096

Atque ea vis omnis morborum pestilitasque
Aut extrinsecus, ut nubeis nebulæque, superne
Per cælum veniunt; aut ipsa sæpe coorta
De terra surgunt, ubi putorem humida naota est,
Intempestiveis pluvieisque et solibus icta. 1101

Nonne vides etiam cæli novitate et aquarum
Tentari, procul a patria quæquomque domoque
Adveniunt, ideo quia longe discrepant res?
Nam quid Britanneis cælum differre putamus,
Et quod in Ægypto est, qua mundi claudicat
axis? [atque

Quidve quod in Ponto est differre, et Gadibus,
Usque ad nigra virum percocto sæcla calore?
Quæ quom quatuor, inter se diversa, videntur
Quatuor a ventis et cæli partibus esse; 1110
Tum color et facies hominum distare videntur
Largiter, et morbei generatim sæcla tenere.

Est elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypto in media, neque præterea us-
quam. [eis

Atthido tentantur gressus, oculique in Achæ-
Finibus: inde alicis alius locus est inimicus
Partibus ac membris; varius concinnat id ær.

Proinde, ubi se cælum, quod nobis forte alie-
num,

Commovet, atque ær inimicus serpere cæpit;
Ut nebula ac nubes, paulatim repit, et omne,
Qua graditur, conturbat et immutare coactat.
Fit quoque, ut in nostrum quom venit denique
cælum,

Corruptat, reddatque sui simile, atque alienum.

Hæc igitur subito clades nova, pestilitasque,
Aut in aquas cadit, aut fruges persidit in ipsas,
Aut alios hominum pastus, pecudumque cibatus;
Aut etiam suspensa manet vis ære in ipso:
Et, quom spiranteis mixtas heine ducimus auras,
Olla quoque in corpus pariter sorbere necesse est.
Consimili ratione venit bubus quoque sæpe 1130
Pestilitas; etiam pigreis balantibus ægror.

Nec refert, utrum nos in loca deveniamus
Nobis adversa, et cæli mutemus amictum;
An cælum nobis ultro natura alienum
Deferat, aut aliquid, quod non consuevimus uti;
Quod nos adventu possit tentare recenti. 1136

Hæc ratio quondam morborum, et mortifer
æstus

Finibu' Cecropieis funestos reddidit agros,
Vastavitque vias, exhausti civibus urbem.
Nam penitus, veniens Ægypti finibus, ortus,
Aëra permensus multum, camposque natanteis,
Incubuit tandem populum Pandicæis omnem:
Inde catervatim morbo mortique dabantur.

Principio, caput incensum fervore gerebant,
Et duplicis oculos suffusa luce rubentis. 1145
Sudabant etiam fauces, intrinsecus atræ,
Sanguine, et ulceribus vocis via septa coibat,
Atque animi interpres manabat lingua cruore,
Debilitata maleis, motu gravis, aspera tactu.

Inde, ubi per fauces pectus complicat, et ip-
sum

Morbida vis in cor mæstum confluerat ægreis;
Omnia tum vero vitæ claustra lababant. 1152

Spiritus ore foras tetrum volvebat odorem,
Rancida quo perolent projecta cadavera ritu.
Atque animi prorsum vireis totius, et omne
Languēbat corpus, leti jam limine in ipso: 1156
Intolerabilisque maleis erat anxius angor
Assidue comes, et gemitu commixta querela;
Singultusque frequens noctem per sæpe, diem-
que,

Corripere assidue nervos et membra coactans,
Dissolvebat eos, defessos ante fatigans. 1161

Nec nimio quoquam posces ardore tueri
Corporis in summo summam fervescere partem ;
Sed potius tepidum manibus proponere tactum,
Et simul ulceribus quasi inusteis omne rubere
Corpus, ut est, per membra sacer quem deditur
ignis. 1166

Intima pars hominum vero flagrabat ad ossa ;
Flagrabat stomacho flamma, ut fornacibus, in-
tus : [breis]

Nil adeo posces quolquam leve tenueque mem-
vortere in utilitatem : ad ventum et frigora
semper, 1170

In fluvios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nulum jacienteis corpus in
undas ;

Mulæ præcipitis lymphæ putealibus alto
Inciderunt, ipso venienteis ore patente :
Insediabiliter sitis arida, corpora mersa, 1175
Æquabat multum parveis humoribus imbreis.

Nec requies erat ulla mali : defecta jacebant
Corpora ; mussabat tacito medicina timore ;
Quippe patentia quin totas ardentia nocteis
Lumina vorarent oculorum expertia somno ;
Multaque præterea mortis tum signa dabantur :
Perturbata animi mens in mare metuque ;
Triste supercilium ; furiosus voltus, et acer ;
Nullæque porro plenæque sonoris aureis ;
Creber spiritus, aut ingens, raroque coortus ;
Sudorisque madens per collum splendidus hu-
mor ;

Tenuia sputa, minuta, croci contacta colore,
Malæque, per fauces rauras vix edita tussi ;
In manibus vero nec, et trahere et tremere artus ;
A pedibusque minutim succedere frigus
Non dubitabat : item ad supremum denique
tempus

Compressæ uareis ; nasi primoris acumen 1192
Tenuæ ; cavatæ oculæ ; cava tempora ; frigida
pallia [bat.]

Daræque ; inhorrebat rictum ; frons tenta mea-
Nec nimio rigida post artus morte jacebant ;
Ostæque fere caudenti lumine solis, 1196
Aut etiam nona reddebant lampadæ vitam.

Quorum si quis, ut est, vitaret funera leti,
Visceribus tectis, et nigra proluvie alvi ;
Posterior tamen hunc tabes letumque manebat ;
Aut etiam multus capitis cum sæpe dolore 1201
Corruptus sanguis expleteis naribus ibat ;
Huc hominis totæ vires, corpusque fluebat.

Profluvium porro qui tetri sanguinis acre
Exierat, tamen in nervos huic morbus et artus
ibat, et in partem genitalis corporis ipsas : 1206
Et graviter partim metuenteis limina leti
Vivebant, ferro privati parte virili ; [bant
Et manibus alve neanulæ, pedibusque, mane-
In vita tamen, et perlebant lumina partim : 1210
Usque adeo mortis metus heis incesserat acer,
Atque etiam quodam cepere obliuia rerum
Cunctarum, neque se possent cognoscere ut ipsei.

Multaque humi quom inhumata jacerent cor-
pora supra 1214

Corporibus, tamen altitum genus atque ferarum
Aut procul absillebat, ut aerem extret odorem,
Aut, ubi gustaret, languebat morte propinqua.

Nec tamen omnino temere olleis solibus ulla
Comparebat avis, nec noctibus sæcla ferarum
Exibant sylveis : languebant pleraque morbo,
Et moriebantur ; cum primis fide canum vis

Strata vieis animam ponebat in omnibus ægre :
Extorquebat enim vitam vis morbidæ membris.
Incomitata rapi certabant funera vasta.

Nec ratio remedi communis certa dabatur : 1225
Nam, quod alii dederat vitaleis ædis auras
Volvere in ore licere, et cœli templa tueri,
Hocce aliis erat exitio, letumque parabat.

Ollu l in heis rebus miserandum et magnopere
unum 1229

Ærumnabile erat, quod, ubi se quisque videbat
Implicitum morbo, morti damnatus ut esset,

Deficiens animo, mæsto cum corde jacebat
Funera respectans, animam et mittebat ibidem.

Quippe etenim nullo cessabant tempore apisci
Ex aliis alios avidi contagia morbi. 1235

Idque vel in primeis cumulabat funere funus ;
Nam quæquomque suos fugitabant visere ad
ægros,

Vitæ nimium cupidos mortisque timentes
Pernibat paullo post turpi morte malaque,
Desertos, opis experteis, incuria mactans 1240
Lanigeras tamquam pecudes, et buccas sæcla.

Qui fuerant autem præsto, contagibus ibant,
Atque labore, pudor quem tum cogebat obire,
Blandaque lassorum vox mixta voce querelæ.
Optimum hoc leti genus ergo quisque subibat.

Inque aliis alium, populum sepelire suorum
Certanteis, lacrumæ lasci luctuque redibant :
Inde bonam partem in letum marore dabantur :
Nec poterat quisquam reperiri, quem neque
morbus,

Nec mors, nec luctus tentaret tempore tali. 1250

Præterea jam pastor et armentarius omnis,
Et robustus item curvi moderator aratri,
Languebat, penitusque casa contrusa jacebant
Corpora, paupertate et morbo dedita morti. 1254
Exanimæ puereis super exanimata parentum
Corpora nonnumquam posces, retroque videre
Matribus et patribus natos super edere vitam.

Nec minumam partem ex agris mœroris in
urbem

Confluxit, languens quem contulit agriculturalum
Copia, conveniens ex omni morbidæ parte : 1260
Omnia complant loca tectaque : quo magis
æstu

Confertos ita acervatim mors accumulabat.

Multa siti prostrata viam per, proque voluta
Corpora, silanos ad aquarum strata jacebant,
Interclusa anima nimia ab dulcedine aquarum :
Multaque per populi passim loca prompta, vias-
que, [deres],

Languida semianimo cum corpore membra vi-
Horrida pedore, et pannis cooperta, perire
Corporis inluvie : pellis super ossibus una, 1269

Visceribus tetræ prope jam sordidæ sepulta.

Omnia denique sancta deum delubra replerat
Corporibus mors exanimis, onerataque passim
Cuncta cadaveribus coactum templum manebant,
Hospitibus loca que complerant edituentes.

Nec jam religio divom, neque numina magni
Pendebantur : enim præsens dolor exsuperabat.
Nec mos ille sepultura remanebat in urbo,
Quo plus hic populus semper consuérat humari

Perturbatus enim totus trepidabat, et unus 1279
Quisque suum pro se consortem mæstus humabat.
Multaque vi subita paupertas horrida suscit :
Namque suos consanguineos aliena rogorum
Insuper extructa ingenti clamore locabant, 1283
Subdebantque facies, multo cum sanguine sæpe
Rixantes potius, quam corpora desererentur.

III.—P. VIRGILII MARONIS

BUCOLICON

LIBER.

P. VIRGILIUS MARO Andibus, agri Mantuani vico, domo rustica quidem, sed libera et honesta natus est, U. C. 684. Octaviano autem Cæsare terram Mantuanam militibus suis dividente, ad hæreditatem repetendam Romam profectus, cum jam antea carminum aliquot suavitate innotuisset, non tantum agros recepit, sed Mæcenatis opera, communis ingeniorum fautoris, tum Principis ipsius tum clarissimorum quorumque ejus ætatis virorum favorem amicitiamque adeptus est. Georgica mox eodem hortante scripsit, ad animos scilicet hominum a bellicis studiis ad agrestia revocandos. Ubi autem omnium jam consensu principatum inter sui sæculi poetas nactus esset, Æneidem aggressus est. Cui dum supremam manum imponeret, Brundisii, aut, ut aliis placet, Tarenti mortuus est, U. C. 753.

ECLOGA I.—MELIBŒUS. TITYRUS.

MELIBŒUS.

Tityre, tu patulae recubans sub tegmine fagi
Sylvestrem tenui musam meditaris avena :
Nos patriæ fines et dulcia linquimus arva ;
Nos patriam fugimus : tu, Tityre, lentus in umbra
Formosam resonare doces Amarylliada sylvas. 5

TITYRUS.

O Melibœe, deus nobis hæc otia fecit :
Namque erit ille mihi semper deus ; illius aram
Sæpe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus.
Ille meas errare boves, ut cernis, et ipsum
Ludere, quæ vellem, calamo permisit agresti. 10

Non equidem invideo ; miror magis : undique totis
Usque adeo turbatur agris. En ipse capellas
Protenus æger ago ; hanc etiam vix, Tityre, duco.
Hic inter densas corymbos modo namque gemellos,
Spem gregis, ah ! illic in nuda connixa reliquit.
Sæpe malum hoc nobis, si mens non læva fuisset,
De cælo tactas memini prædicere quercus.
[Sæpe sinistra cava prædixit ab ilice cornix.]
Sed tamen, iste deus qui sit, da, Tityre, nobis.

TITYRUS.

Urbem quam dicunt Romam, Melibœe, putavi
Stultus ego huic nostræ similem, quo sæpe sole-
mus 21
Pastores ovium teneros depellere fetus.

Sic canibus catulos similes, sic matribus hædos
Nôram ; sic parvis componere magna solebam.
Verum hæc tantum alias inter caput extulit urbes,
Quantum lenta solent inter viburna cupressi. 26

MELIBŒUS.

Et quæ tanta fuit Romam tibi causa videndi ?

TITYRUS.

Libertas : quæ, sera, tamen respexit inertem,
Candidior postquam tondenti barba cadebat ;
Respexit tamen, et longo post tempore venit, 30
Postquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.
Namque, fatebor enim, dum me Galatea tenebat,
Nec spes libertatis erat, nec cura peculi.
Quamvis multa meis exiret victima sepiis,
Finguis et ingratis premeretur caseus urbi : 35
Non unquam gravis ære domum mihi dextra re-
dibat.

MELIBŒUS.

Mirabar quid mæsta deos, Amarylli, vocares ;
Cui pendere sua patereris in arbore poma.
Tityrus hinc aberat. Ipsæ te, Tityre, pinus,
Ipsi te fontes, ipsa hæc arbusta, vocabant. 40

Quid facerem ? neque servitio me exire licebat,
Nec tam præsentibus alibi cognoscere divos.
Hic illum vidi juvenem, Melibœe, quotannis
His scenos cui nostra dies altaria fumant.
Hic mihi responsum primus dedit ille petenti :
Pascite, ut ante, boves, pueri ; submittite tauros.

MELIBŒUS.

Fortunate senex, ergo tua rura manebunt :
Et tibi magna satis ; quamvis lapis omnia nudus
Limosoque palus obducatur pascua juncos.
Non insueta graves tentabant pabula fetus ; 50
Nec mala vicini pecoris contagia lædent.
Fortunate senex, hic inter flumina nota
Et fontes sacros frigus captabis opacum.
Hinc tibi quæ semper vicino ab limite sæpes
Hyblæis apibus florem depasta salicti, 55
Sæpe levi somnum suadebit inire susurro.
Hinc alta sub rupe canet frondator ad auras ;
Nec tamen interea raucae, tua cura, palumbes,
Nec gemere acris cessabit turtur ab ulmo,

TITYRUS.

Ante leves ergo pascuntur in æthere cervi, 60
Et freta destitunt nudos in littore pisces :
Ante, pererratis amborum finibus, exsul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim ;
Quam nostro illius labatur pectore vultus.

MELIBŒUS.

At nos hinc alii sitientes ibimus Afros, [Oaxem,
Pars Scythiam, et rapidum Crætæ veniemus
Et penitus toto divisos orbe Britannos. 67
En unquam patrios longo post tempore fines,
Pauperis et tuguri congestum cespitem culmen,
Post aliquot, mea regna videns, mirabor aristas ?
Impius hæc tam culta novalia miles habebit ?
Barbarus hæc segetes ? en quo discordia cives
Produxit miseros ! en quis convolvimus agros !
Inserere nunc, Melibœe, puros, pone ordine vites,
Ite meæ, felix quondam pecus, ite capellæ. 75

Non ego vos posthac, viridi projectus in antro,
Dumona pendere procul de rupe video;
Carmina nulla canam; non, me pascente, capellæ,
Florentem cytisum et salices carpetis amaras.

TRIVRUS.

Hic tamen hanc mecum poteras requiescere
noctem 80

Fronde super viridi; sunt nobis mitia poma,
Castaneæ molles, et pressæ copia lactis:
Et jam summa procul villarum culmina fumant,
Majoresque cadunt altis de montibus umbræ.

ECLOGA II.

Alexis.

Formosum pastor Corydon ardebat Alexin,
Delicias domini; nec, quid speraret, habebat.
Tantum inter densas, umbræ caecumina, fagos
Aesdæ veniebat; ibi hæc incondita solus
Montibus et sylvis studio jactabat inani: 5

O crudelis Alexi, nihil mea carmina curas?
Nil nostri miserere? mori me denique coges,
Nunc etiam pecudes umbras et frigora captant;
Nunc virides etiam occultant spineta lacertos;
Thestylis et rapido fessis messoribus æstu 10
Allis scrypyllumque herbas contundit olentes:
At mecum rauris, tua dum vestigia lustro,
Sole sub ardenti resonant arbuta cicadis.

Nonne fuit satius tristes Amaryllidis iras 14
Atque superba pati fastidia? nonne Menæcan?
Quamvis ille iliger, quamvis tu candidus esses.
O formose puer, nimium ne crede colori.
Alba ligustra cadunt, vacuina nigra leguntur.
Despectus tibi sum, nec, qui sim, quæris, Alexi;
Quam dives pecoris, nivei quam luctis abundans,
Mille mea Sculis errant in montibus agnæ. 21
Iac mihi non ævate novum, non frigore defit.
Canto quæ solitus, si quando armenta vocabat,
Amphion Diræus in Actæo Aracyntho.
Nec sum a leo informis: nuper me in littore vidi.
Cum placidum ventis staret mare; non ego 26
Daphnia,

Judice te, metuum, si nunquam fallat imago.
O tantum libeat mecum tibi sordida iura
Atque humiles habitare casæ, et figere cervos,
Hædorumque gregem viridi compellere habisco!
Mecum una in sylvis imitare Pæon canendo.
Pæn primus calamos cera conjungere plures 32
Instituit; Pæn curat oves oviumque magistros.
Nec te peniteat calamo trivisse labellum:
Hæc eadem ut scires, quid non faciebat Amyntas?
Est mihi disparibus septem compacta cicutis 36
Fistula, Dametas dono mihi quæ dedit olim.
Et dixit moriens: Te nunc habet ista secundum:
Dixit Dametas; invidit stultus Amyntas.
Præterea duo, nec tuta mihi valle reperti, 40
Capreoli, sparsis etiam nunc pellibus albo,
Bina die siccant ovium ubera; quas tibi servo.
Jam pridem a me illos abducere Thestylis erant;
Et faciet; quoniam sordent tibi mœna nostra.
Huc ades, o formose puer: tibi lilia plenis 45
Ecce ferunt Nymphæ calathis; tibi candida Nais,
Pallentes vicia et summa papavera carpens,
Narcissum et florem jungit bene olentis anethi;
Tum, cassia atque allis intexens suavis herbis,
Mollia luteola pingit vacinia caltha. 50
Ipse ego cans legam tenera lanugine mala,
Castaneæque nuces, mea quas Amaryllis amabat:
Addam coeæ pruna; honos erit huic quoque
pomo:

Et vos, o lauri, carpum, et te, proxima myrte,
Sic posite quoniam suaves miscetis odores. 55
Rusticus es, Corydon; nec mœna curat Alexis;
Nec, si muneribus certas, concedat Iolas.
Heu heu, quid volui misero mihi! floribus

Anstrum

Perditus, et liquidis immisi fontibus apros.
Quem fugis, ah demens? habitârunt di quoque
sylvas, 60

Dardaniusque Paris. Pallas, quas condidit, arces
Ipsa colat: nobis placeant ante omnia sylvæ.
Torva lema lupum sequitur; lupus ipse capellam;
Florentem cytisum sequitur lasciva capella;
Te Corydon, o Alexi: trahit sua quemque voluptas.
Adspice, aratra jugo referunt suspensa juveni,
Et sol crescentes decedens duplicat umbras: 67
Me tamen urit amor; quis enim modus adsit
amori?

Ah Corydon, Corydon, quæ te dementia cepit!
Semiputata tibi frondosa vitis in ulmo est. 70
Quin tu aliquid saltem, potius quorum indiget
usus,

Viminibus mollique paras detexere iunco.
Invenies alium, si te hic fastidit, Alexin.

ECLOGA III.

Palamon.

MENALCAS. DAMETAS. PALAMON.

MENALCAS.

Dic mihi, Dameta, cujûm pecus? an Melibœi?

DAMETAS.

Non; verum Ægonis: nuper mihi tradidit Ægon.

MENALCAS.

Infelix o semper, oves, pecus! ipse Næram
Dum fovet, ac, ne me sibi præferat illa, veretur,
Hic alienus oves custos bis mulget in hora: 5
Et succus pecori, et lac subducitur agnis.

DAMETAS.

Parcius ista viris tamen obijcienda memento.
Novimus et qui te, transversa tuentibus hircis,
Et quo (sed faciles Nymphæ risere) sacello.

MENALCAS.

Tum, credo, quum me arbutum videre Myconis
Atque mala vites incidere falce novellas. 11

DAMETAS.

Aut hic ad veteres fagos, cum Daphnidis arcum
Fregisti et calamos: quæ tu, perverse Menalca,
Et cum vidisti puero donata, dolebas;
Et, si non aliqua nocuisses, mortuus esses. 15

MENALCAS.

Quid domini faciant, audent quum talia fures!
Non ego te vidi Damonis, pessime, caprum
Excipere insidiis, multum latrante Lycisca?
Et cum clamarem, Quo nunc se proripit ille?
Tityre, coge pecus: tu post carecta latebas. 20

DAMETAS.

An mihi cantando victus non redderet ille,
Quem mea carminibus meruisset fistula, caprum?
Si nescis, meus ille caper fuit; et mihi Damon
Ipse fatebatur; sed reddere posse negabat.

MENALCAS.

Cantando tu illum? aut unquam tibi fistula cera
Juncta fuit? non tu in triviis, indocte, solebas
Stridenti miserum stipula disperdere carmen?

DAMETAS.

Vis ergo inter nos quid possit uterque vicissim
Experiamur? ego hanc vitulam (ne forte re-
cases,

Bis venit ad mulctorem, binos alit ubere fetus) 30
Depono: tu dic, necum quo pignore certas.

MENALCAS.

De grege non ausim quidquam deponere tecum:
Est mihi namque domi pater, est injusta noverca;
Bisque die numerant ambo pecus, alter et hædos.
Verum, id quod multo tute ipse fatebere majus,
(Insanire libet quoniam tibi) pocula posam 36
Fagina, cælatum divini opus Alcimedontis:
Lenta quibus torno facili superaddita vitis
Diffusus hedera vestit pallente corymbos.
In medio duo signa, Conon, et, quis fuit alter,
Descripsit radio totum qui gentibus orbem; 41
Tempora quæ messor, quæ curvus arator ha-
beret?

Necdum illis labra admovi, sed condita servo.

DAMETAS.

Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit,
Et molli circum est ansas amplexus acantho; 45
Orpheusque in medio posuit, sylvasque sequentes.
Necdum illis labra admovi, sed condita servo.
Si ad vitulam spectas, nihil est quod pocula
laudes.

MENALCAS.

Nunquam hodie effugies; veniam, quocunque
vocaris. 49
Audiat hæc tantum, vel qui venit, ecce, Palæmon.
Efficiam posthac, ne quenquam voce lacesas.

DAMETAS.

Quin age, si quid habes: in me mora non erit ulla;
Nec quenquam fugio: tantum, vicine Palæmon,
Sensibus hæc imis, res est non parva, reponas. 54

PALÆMON.

Dicite, quandoquidem in molli consedimus
herba;
Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos,
Nunc frondent sylva, nunc formosissimus annus.
Inripe, Dameta; tu deinde sequere, Menalca.
Alteius dicetis; amant alterna Cameræm.

DAMETAS.

Ab Jove principium Musæ; Jovis omnia plena:
Ille colit terras: illi mea carmina curæ. 61

MENALCAS.

Et me Phœbus amat: Phœbo sua semper apud me
Munera sunt, lauri, et suave rubens hyacinthus.

DAMETAS.

Malo me Galatea petit, lasciva puella;
Et fugit ad salices, et se cupit ante videri. 65

MENALCAS.

At mihi sese offert ultro, meus ignis, Amyntas;
Notior ut jam sit canibus non Delia nostris.

DAMETAS.

Parta mæ Veneri sunt munera: namque notavi
Ipse locum, aëris quo congestere palumbes.

MENALCAS.

Quod potui, puero sylvestri ex arbore lecta 70
Aurea mala decem misi; cras altera mittam.

DAMETAS.

O quoties, et quæ nobis Galatea locuta est!
Partem aliquam, venti, divinum referatis ad aures!

MENALCAS.

Quid prodest, quod me ipse animo non spernis,
Amynta,

Si, dum tu sectaris apros, ego retia servo? 75

DAMETAS.

Phyllida mitte mihi, meus est natalis, Iola:
Cum faciam vitula pro frugibus, ipse venito.

MENALCAS.

Phyllida amo ante alias: nam me discedere
flevit;

Et, Longum, formosæ, vale, vale, inquit, Iola. 79

DAMETAS.

Triste lupus stabulis, maturis frugibus imbres,
Arboribus venti, nobis Amaryllidis iræ.

MENALCAS.

Dulce satis humor, depulsis arbutus hædis,
Lenta salix foto pecori, mihi solus Amyntas.

DAMETAS.

Pollio amat nostram, quamvis est rustica, Musam;
Pierides, vitulam lectori pascite vestro. 85

MENALCAS.

Pollio et ipse facit nova carmina: pascite taurum,
Jam cornu petat, et pedibus qui spargat arenam.

DAMETAS.

Qui te, Pollio, amat, veniat, quo te quoque gaudet:
Mella fluant illi, ferat et rubus asper amomum.

MENALCAS.

Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Mævi:
Atque idem jungat vulpes, et mulgeat hircos. 91

DAMETAS.

Qui legis flores et humi nascentia fraga,
Frigidus, o pueri, fugite hinc, latet anguis in
herba.

MENALCAS.

Parcite, oves, nimium procedere; non bene ripæ
Creditor: ipse aries etiam nunc vellera siccet. 95

DAMETAS.

Tityre, pascentes a flumine reice capellas;
Ipse, ubi tempus erit, omnes in fonte lavabo.

MENALCAS.

Cogite oves, pueri; si hæc præceperit æstus,
Ut nuper, frustra pressabimus ubera palmis.

DAMETAS.

Heu, heu, quam pingui macer est mihi taurus in
•ervo! 100

Idem amor exitium pecori, pecorisque magistro.

MENALCAS.

His certe neque amor caussa est: vix ossibus
hærent.

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

DAMETAS.

Dic quibus in terris, et eris mihi magnus Apollo,
Tres pateat cæli spatium non amplius ulnas. 105

MENALCAS.

Dic quibus in terris inscripti nomina regum
Nascantur flores; et Phyllida solus habeto.

PALÆMON.

Non nostrum inter vos tantas componere lites:
[Et vitula tu dignus, et hic, et quisquis amores
Aut metuet dulces, aut experietur amarus.] 110
Claudite jam rivos, pueri: sat prata biberunt.

ECLOGA IV.

Pollio.

Sicelides Musæ, paulo majora canamus;
Non omnes arbusta juvant humilesque myricæ:
Si canimus sylvas, sylva sint Consule dignæ.

Ultima Cumæi venit jam carminis ætas:
Magnus ab integro sæclorum nascitur ordo. 5
Jam redit et Virgo, redeunt Saturnia regna;
Jam nova progenies cælo demittitur alto.

Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
Casta fave Lucina; tuus jam regnat Apollo. 10

Teque adeo decus hoc ævi, te Consule inibit,
Pollio, et incipient magni procedere menses:
Te duce, si qua manent, accleris vestigia nostri
Irrita perpetua solvent formidine terras.

Ille Deum vitam accipiet, divisque videbit 15
Ipermixtos herosa, et ipse videbitur illis;
Pacatumque reget patris virtutibus orbem.

At tibi prima, puer, nullo munuscula cultu
Errantes hederas passim cum haccare tellus,
Mixtaque ridenti colocasia fundet acantho. 20

Ipse lacte domum referent distenta capellas
Ubera; nec magnos metuent armenta leones.
Ipse tibi blandos fundent cunabula flores.

Occidet et serpens, et fallax herba veneni
Occidet; Assyrium vulgo nascetur amomum. 25

At simul heroum laudes et facta parentis
Jam legere, et que sit poteris cognoscere virtus;
Molli paulatim havescent apus arista,

Incultisque rubens pendet sentibus uva,
Et duræ quercus sudabunt rosida mella. 30

Fauca tamen suberunt prisce vestigia fraudis,
Quæ tentare Thetis ratibus, quæ cingere muris
Oppida, quæ jubent telluri infundere sulcos.

Alter erit tum Tiphys, et altera que volat Argo
Delectos herosa; erunt etiam altera bella; 35

Atque iterum ad Trojam magnus mittetur Achil-
les.

Hinc ubi jam firmata virum te fecerit ætas,
Cedet et ipse mari vector; nec nautica pinus
Mutabit merces; omnis feret omnia tellus; 39

Non rastros patietur humus, non vinea falcem;
Robustus quoque jam tauris iuga solvet arator;
Nec varios discet mentiri lana colores;

Ipse sed in pratibus aries jam suave rubenti
Murice, jam croceo mutabit vellera luto;
Sponte sua saxatylx pascentes vestit agnos. 45

Talia sacra, suis dixerunt, currite, fuis-
Concordes stabili fatorum numine Parere.
Aggredere o magnos (aderit jam tempus) honores,

Caræ deum soboles, magnum davis incrementum!
Adspice convexo nutantem poudere mundum, 50

Terrasque tractusque maris cælumque profan-
dum;

Adspice, venturo latentur ut omnia sacro.
O mihi tam longæ maneat pars ultima vite,
Spiritus et, quantum sat erit tua dicere facta!

Non me carminibus vincet nec Thræcius Orpheus,
Nec Linus; huic mater quamvis, atque huic 56

pater adest,
Orpheæ Calliopeæ, Lino formosus Apollo.

Pan etiam Arcadia necum si iudice cæret,
Pan etiam Arcadia dicat se iudice victum.

Lupe, parve puer, risu cognoscere matrem;
Matri longa decem tulerunt fastidia menses.

Lupe, parve puer; cui non risere parentes,
Nec deus huic mona, dea nec dignata cubili est.

ECLOGA V.

Daphnis.

MENALCAS. MOPSUS.

MENALCAS.

Cur non, Mopse, boni quoniam convenimus ambo,
Tu calamos iussare leves, ego dicere versus,
Ilic corylis mixtas inter considimus ulmos?

MOPSUS.

Tu major; tibi me est æquum parere, Menalca:
Sive sub incertas Zephyris mutantibus umbras, 5
Sive antro potius succedimus; adipice ut antrum
Sylvestris raris sparset lauriscæ racemis.

MENALCAS.

Montibus in nostris solus tibi cæret Amyntas.

MOPSUS.

Quid, si idem cæret Phœbum superare canendo?

MENALCAS.

Incipe, Mopse, prior: si quos aut Phyllidis ignes,
Aut Alconis habes laudes, aut iurgia Codri. 11

Incipe; pascentes servabit Tityrus hædos.

MOPSUS.

Immo hæc, in viridi nuper quæ cortice fagi
Carmina descripi, et modulans alterna notavi,
Experiar: tu deinde jubeto cæret Amyntas. 15

MENALCAS.

Lenta salix quantum pallenti cedit olive,
Puniceis humilis quantum salicunca rosetis; 17
Iudicio nostro tantum tibi cedit Amyntas.

MOPSUS.

Sed tu desine plura, puer; successimus antro.

Extinctum Nymphæ crudeli funere Daphni
Flebant; vos coryli testes et flumina Nymphis:
Cum, complexa sui corpus miserabile nati, 22

Atque deos atque astra vocat crudelia mater.
Non ulli pastos illis egere diebus

Frigida, Daphni, boves ad flumina; nulla neque 25

amnen
Libavit quadrupes, nec graminis attigit herbam.

Daphni, tuum Pænos etiam ingemuisse leones
Interitum, montesque feri sylvæque loquuntur.

Daphnis et Armenias curru subungere tigres
Instituit; Daphnis thiasos inducere Bacchi, 30

Et foliis lentas intexere mollibus hastas.
Vitis ut arboribus decori est, ut vitibus uvæ,

Ut gregibus tauri, segetes ut pinguibus arvis;
Tu decus omne tuis. Postquam te fata tulerunt,

Ipse Pales agros, atque ipse reliquit Apollo. 35

Grandia sæpe quibus mandavimus hordeæ sulcis,
Infelix lolium et steriles nascuntur avenæ.

Pro molli viola, pro purpureo narcisso,
Carduus et spinis surgit paliurus acutis.

Spargite humum foliis, inducite fontibus umbras,
Pastores; mandat fieri sibi talia Daphnis: 41

Et tumulum facite, et tumulo superaddite car-
men:

Daphnis ego in sylvis, hinc usque ad sidera notus,
Formosus pecoris custos, formosior ipse.

MENALCAS.

Tale tuum carmen nobis, divine poeta, 45

Quale sopor fessis in gramine, quale per æstum
Dulcis aquæ saliente sitim restinguere rivo.

Nec calamis solum æquiparas, sed voce magis-
trum:

Fortunate puer, tu nunc eris alter ab illo.
Nos tamen hæc quocunque modo tibi nostra 50

vicissim
Dicemus, Daphninque tuum tollemus ad astra;

Daphni ad astra foremus: amavit nos quoque
Daphnis.

MOPSUS.

An quicquam nobis tali sit munere majus?
Et puer ipse fuit cantari dignus; et ista

Jam pridem Stimonem laudavit carmina nobis. 55

MENALCAS.

Candidus insuetum miratur limen Olympi,
Sub pedibusque videt nubes et sidera Daphnia.

Ergo alacris sylvas et cætera rura voluptas,
Panaque pastoresque tenet Dryadasque puellas.

Nec lupus insidias pecori, nec retia cervis 60
Ulla dolum meditantur: amat bonus otia Daph-
nis.

Ipsi lætitia voces ad sidera jactant
 Intensi montes; ipsæ jam carmina rupes,
 Ipsa sonant arbusta: deus, deus ille, Menalca!
 Sis bonus, o felixque tuis: en quatuor aras; 65
 Ecce duas tibi, Daphni, duas altaria Phœbo:
 Pocula bina novo spumantis lacte quotannis
 Craterasque duo statuum tibi pinguis olivi
 Et multo in primis hilarans convivia Baccho,
 Ante focum, si frigus erit, si messis, in umbra,
 Vina novum fundam calathis Ariusia nectar. 71
 Cantabunt mihi Damœtas et Lyctius Ægon:
 Saltantes Satyros imitabitur Alpheisibæus.
 Hæc tibi semper erunt, et quum sollennia vota
 Reddemus Nymphis, et quum lustrabimus agros.
 Dum juga montis aper, fluvios dum piscis ama-
 bit, 76
 Dumque thymo pascentur apes, dum rore cicadæ;
 Semper honos nomenque tuum laudesque mane-
 bunt.
 Ut Baccho Cererique, tibi sic vota quotannis
 Agricolæ facient; damnabis tu quoque votis. 80

MOPSUS.

Quæ tibi, quæ tali reddam pro carmine donæ?
 Nam neque me tantum venientes sibilus Austri,
 Nec percussa juvant fluctu tam littora, nec quæ
 Saxosæ inter decurrunt flumina valles.

MENALCAS.

Hæc te nos fragilli donabimus ante cicuta: 85
 Hæc nos, Formosum Corydon ardebat Alexin;
 Hæc eadem docuit, Cujum pecus? an Melibœi?

MOPSUS.

At tu sume pedum, quod, me quum sæpe ro-
 garet,
 Non tulit Antigene, et erat tum dignus amari,
 Formosum paribus nodis atque arc, Menalca. 90

ECLOGA VI.

Silenus.

Prima Syracosio dignata est ludere versu
 Nostra, neque erubuit sylvas habitare, Thalia.
 Cum canerem reges et prælia, Cynthus aurem
 Vellit, et admonuit: Pastorem, Tityre, pingues
 Pascere oportet oves, deductum dicere carmen. 5
 Nunc ego (namque super tibi erunt, qui dicere
 laudes,
 Vare, tuas cupiant, et tristia condere bella)
 Agrestem tenui meditabor arundine Musam.
 Non injus a cano. Si quis tamen hæc quoque,
 si quis
 Captus amore leget, te nostræ, Vare, myricæ, 10
 Te nemus omne canet: nec Phœbo gratior ulla
 est,
 Quam sibi quæ Vari præscriptis pagina nomen.
 Pergite, Pierides. Chromis et Mnasyllus in
 antro
 Silenum pueri somno videre jacentem,
 Infatum hesternò venas, ut semper, Iaccho: 15
 Serta procui, tantum capiti delapsa, jacebant,
 Et gravis attrita pendebat cantharus anna.
 Aggressi (nam sæpe senex spe carminis ambo
 Luserat) injiciunt ipsis ex vincula sertis.
 Addit se sociam, timidisque supervenit Ægle,
 Ægle Naiadum pulcherrima; jamque videnti 21
 Sanguinæ frontem moris et tempora pingit.
 Ille dolam ridens, Quo vincula nectitis? inquit.
 Solvite me, pueri; satis est potuisse videri

Carmina, quæ vultis, cognoscite; carmina vobis,
 Huic aliud mercedis erit. Simal incipit ipse. 26
 Tum vero in numerum Fænosque ferasque vi-
 deres

Ludere, tum rigidas motare cacumina quercus.
 Nec tantum Phœbo gaudet Parnassia rupes;
 Nec tantum Rhodope mirantur et Ismarus Or-
 phæa. 30

Namque canebat, uti magni per inane coacta
 Semina terrarumque animæque marisque ful-
 sent,

Et liquidi simul ignis; ut his exordia primis
 Omnia, et ipse tener mundi concreverit orbis;
 Tum durare solum, et discludere Nereæ ponto 35
 Cœperit, et rerum paullatim sumere foimas;
 Jamque novum terræ stupeant lucescere solem,
 Altius atque cadant summotis nubibus imbres;
 Incipiant sylvæ cum primum surgere, cumque
 Rara per ignotos errant animalia montes. 40
 Hinc lapides Pyrrhæ jactos, Saturnia regna,
 Caucasiasque refert volucres, furtimque Pion-
 thei.

His adjungit, Ilyan nautæ quo fonte relictum.
 Clamassent, ut littus, Hyla, Hyla, omne sonaret.
 Et fortunatam, si nunquam armenta fuissent, 45
 Pasiphaen nivei solatur amore juvenci.

Ah, virgo infelix, quæ te dementia cepit?
 Prætidæ Implêrunt falsis mugitibus agros:
 At non tam turpes pecudum tamen ulla secuta est
 Concubitus, quamvis collo timuisset aratrum, 50
 Et sæpe in lævi quæsisset cornua fronte.

Ah, virgo infelix, tu nunc in montibus erras;
 Ille, latus niveum molli fultus hyacintho,
 Illiæ sub nigra pallentes ruminat herbas;
 Aut aliquam in magno sequitur grege. Claudito,
 Nymphæ, 55

Dictæ Nymphæ, nemorum jam claudite saltus;
 Si qua forte ferant oculis sese obvia nostris
 Errabunda bovis vestigia; forsitan illum
 Aut herba captum viridi, aut armenta secutum,
 Perducant aliquæ stabulia ad Gortynia vaccæ. 60

Tum canit Ilesperidum miratam mala puellam.
 Tum Phæthontidas musco circumdat amaræ
 Corticis, atque solo proceras erigit alnos.

Tum canit, errantem Permessi ad flumina
 Gallum

Aonas in montes ut duxerit una sororum; 65
 Utque viro Phœbi chorus assurrexerit omnis;
 Ut Linus hæc illi divino carmine pastor,
 Floribus atque apio crinæ ornatus amaro,
 Dixerit: Hos tibi dant calamos, en accipe, M
 Ascræo quos ante seni; quibus ille solebat
 Cantando rigidas deducere montibus ornos.
 His tibi Grynei nemoris dicuntur origo;
 Ne quis sit lucus, quo se plus jactet Apollo.

Quid loquar, ut Scyllam Nisi, quam fama se-
 cuta est,

Candida succinctam latrantibus inguina mon-
 stris, 75

Dulichias vexâsse rates, et gurgite in alto,
 Ah! timidos nautas canibus lacerâsse marinis?
 Aut ut mutatos Terei narraverit artus;
 Quas illi Philomela dapes, quæ dona parârit,
 Quo curru deserta petiverit, et quibus ante 80
 Infelix sua tecta supervolitarerit alia? {tus

Omnia quæ, Phœbo quondam meditante, bea-
 Audit Eurotas, jussitque ediscere lauros,
 Ille canit: pulsæ referunt ad sidera valles:
 Cogere donec oves stabulia, numerumque referre
 Jussit, et invito processit Vesper Olympo. 86

ECLOGA VII.

Melibeus.

MELIBEUS. CORYDON. THYRSIS.

MELIBEUS.

Forte sub arguta considerat illic Daphnia,
Compulerantque greges Corydon et Thyrsis in
 nemus;

Thyrsis oves, Corydon distentas lacte capellas;
Ambo florentes utatibus, Arcades ambo,
Et cantare pares, et respondere parati. 5
Hæc mihi, dum teneras defendo a frigore myrtos,
Vir gregis ipse caper decraverat; atque ego
Daphnin

Adspicio: ille ubi me contra videt: Ocius,
inquit, [hædi:

Huc ades, o Melibe; caper tibi salvus, et
Et, si quid cessare potes, requiesce sub umbra.
Huc ipsi potum venient per prata juvenel; 11
Hic virides tenera prætexit arundine ripas
Minclus, equæ sacra resonant examina quercu.
Quid facerem? neque ego Alcippen, nec Phyl-
lida habebam,

Depulso a lacte domi quæ clauderet agnos: 15
Et certamen erat, Corydon cum Thyrside, mag-
num.

Posthabui tamen illorum mea seria ludo.
Alternis igitur contendere versibus ambo
Cupere: alternos Musæ meminisse volebant.
Hos Corydon, illos referebat in ordine Thyrsis. 20

CORYDON.

Nymphæ, noster amor, Libethrides, aut mihi
carmen,

Quale meo Cidro, concedite; proxima Phœbi
Versibus ille iacit: aut, si non possumus omnes,
Hic arguta sacra pendebit fistula pinu.

THYRSIS.

Pastores, hedera crescentem ornate poetam, 25
Arcades, invidia rumpuntur ut ilia Cidro:
Aut, si ultra placitum laudari, bæccare frontem
Cingite, ne vati noceat malæ lingua futuro.

CORYDON.

Setosæ caput hoc aprî tibi, Delia, parvus
Et ramosa Mycon vivaces coram cervi. 30
Si proprium hoc fuerit, levi de marmore tota
Puniceo stabis auras evincta cothurno.

THYRSIS.

Sinum lactis, et hæc te liba, Priape, quotannis
Expectare sat est: custos es pauperis horti.
Nunc te marmoreum pro tempore fecimus; at tu.
Si setus gregem suppleverit, aureus esto. 36

CORYDON.

Nerine Galatea, thymo mihi dulcor Hybla,
Candidior cyenis, hedera formosior alba;
Quum primum pasti repent præsepia tauri,
Si qua tui Corydonis habet te cura, venito. 40

THYRSIS.

Immo ego Sardois videar tibi amarior herbis,
Horridior rusco, projecta villor alga;
Si mihi non hæc lux toto jam longior anno est.
Ite domum pasti, si quis pudor, ite juvenei.

CORYDON.

Mascei fontes, et somno mollior herba, 45
Et quæ vos rara viridis tegit arbutus umbra,
Nulatiâ pecori defendite; jam venit ætas
Turrida, jam lato turgent in palmitæ gemmæ.

THYRSIS.

Hic focus, et tædæ pingues, hic plurimus ignis
Semper, et assidua postes fulgine nigri. 50
Hic tantum Boreæ curamus frigora, quantum
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.

CORYDON.

Stant et juniperi, et castaneæ hirsutæ; [poma;
Strata jacent passim sua quaque sub arbore
Omnia nunc ridet: at, si formosus Alexis 55
Montibus his abeat, videas et flumina sicca.

THYRSIS.

Aret ager, vitio moriens sitit æeris herba,
Liber pampineas invadit collibus umbras:
Phyllidis adventu nostræ nemo omne virebit,
Jupiter et læto descendet plurimus irebri. 60

CORYDON.

Populus Alcideæ gratissima, vitis Isacho,
Formosæ myrtus Veneri, sua laurea Phœbo:
Phyllis amat corylos; illas dum Phyllis amabit,
Nec myrtus vincet corylos, nec laurea Phœbi.

THYRSIS.

Fraxinus in sylvis pulcherrima, pinus in hortis,
Populus in fluviis, abies in montibus altis: 66
Sæpius at si me, Lycida formosæ, revisas,
Fraxinus in sylvis cedat tibi, pinus in hortis.

MELIBEUS.

Hæc memini, et victum frustra contendere
Thyrsin. 69
[Ex illo Corydon, Corydon est tempore nobis.]

ECLOGA VIII.

Pharmaceutria.

DAMON. ALPHEUSIBŒUS.

Pastorum Musam Damonis et Alpheusibœi,
Inmemor herbarum quos est mirata juvenca
Certantes, quorum stupefactæ carmine lyneæ,
Et mutata suos requierunt flumina cursus;
Damonis Musam dicemus et Alpheusibœi. 5

Tu mihi seu magni superas jam saxa Timavi,
Sive oram Illyrici legis aquoris; en erit unquam
Ille dies, mihi cum liceat tua dicere facta?
En erit, ut liceat totum mihi ferre per orbem
Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno?
A te principium; tibi desinet: accipe jussis 11
Carmina cæpta tuis, atque hanc sine tempora
circum

Inter vitrices hedera tibi serpere lauros.

Frigida vix calo noctis decesserat umbra,
Cum ros in tenera pecori gratissimus herba, 15
Incumbens tereti Damon sic cæpit olivæ:

DAMON.

Nascere, præque diem veniens age, Lucifer,
alium;

Conjugis indigno Nisæ deceptus amore [illis
Dum queror, et Dives, quanquam nil testibus
Profecti, extrema moriens tamen alloquor hora.
Incipe Mænalios mecum, mea tibia, versus. 21
Mænalus argutumque nemus pinosque loquentes
Semper habet; semper pastorum ille audit
amores, [ertes,

Panaque, qui primus calamos non passus in-
Incipe Mænalios mecum, mea tibia, versus. 25
Mopso Nisa datur: quid non speremus amantes?
Junguntur jam gryphes equis; ævoque sequenti
Cum canibus timidi venient ad pocula damæ.
Mopse, novas incide faces; tibi ducitur uxor.
Spargæ, marite, nuces; tibi deserit Hesperus
Œtum. 30

Incipe Mœnalias mecum, mea tibia, versus.
O digno conjuncta viro! dum despicias omnes,
Dumque tibi est odio mea fistula, dumque ca-

Hirsutumque supercilium, promissaeque barba;
Nec curare desim credis mortalia quonquam. 35

Incipe Mœnalias mecum, mea tibia, versus.
Sæpibus in nostris parvam te roscida mala
(Dux ego vester eram) vidi cum matre legentem:
Alter ab undecimo tum me jam operat annus;
Jam fragiles poteram a terra contingere ramos.
Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error!
Incipe Mœnalias mecum, mea tibia, versus. 42
Nunc scio quid sit Amor: duris in cautibus illum
Aut Tmaros, aut Rhodope, aut extremi Garamantes, 44

Incipe Mœnalias mecum, mea tibia, versus. 46
Sævus Amor docuit natorum sanguine matrem
Commaculare manus: crudelis tu quoque mater.
[Crudelis mater magis, an puer improbus ille?
Improbus ille puer: crudelis tu quoque mater.]

Incipe Mœnalias mecum, mea tibia, versus.
Nunc et oves ultro fugiat lupus: aurea duræ
Mala ferant quercus; narcisso florebat alnus;
Pinguis corticibus sudent electra myrica;
Certent et cyenis ululæ; sit Tityrus Orpheus;
Orpheus in sylvis, inter delphinas Arion. 56
Incipe Mœnalias mecum, mea tibia, versus.
Omnia vel medium fiant mare. Visite sylvæ.
Præceps ærii specula de montis in undas
Deferat; extremum hoc munus morientis habeto.
Desine Mœnalias, jam desine, tibia, versus. 61

Hæc Damon: vos, quæ responderit Alpheisibæus,
Dicite, Pierides: non omnia possumus omnes.

ALPHESIBÆUS.

Effer aquam, et molli cinge hæc altaria vitta,
Verbenasque adole pingues, et mascula thura;
Conjugis ut magicis sanos avertere sacris 66
Experiar sensus: nihil hic nisi carmina desunt.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite
Daphnin.

Carmina vel cælo possunt deducere Lunam;
Carminibus Circe socios mutavit Ulixi; 70
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite
Daphnin.

Terna tibi hæc primum triplici diversa colore
Licia circumdo, terque hæc altaria circum
Effigiem duco: numero deus impare gaudet. 75
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite
Daphnin.

Necte tribus nodis ternos, Amarylli, colores;
Necte, Amarylli, modo; et, Veneris, dic, vin-
cula necto. [Daphnin.]

Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite
Limus ut hic durescit, et hæc ut cera liquescit
Uno eodemque igni; sic nostro Daphnis amore.
Sparge molam, et fragiles incende bituminis lau-
ros: [laurum.]

Daphnis me malus urit; ego hanc in Daphnide
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite
Daphnin. 84

Talis amor Daphnin, qualis cum fessa juvencom
Per neinora atque altos querendo bucula lucos,
Propter aquæ rivum viridi procumbit in ulva
Perdita, nec seræ meminit decedere nocti; 88
Talis amor teneat, nec sit mihi cura mederi.

Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite
Daphnin. 90

Has olim exuvias mihi perfidus ille reliquit,
Pignora cara sui; quæ nunc ego limine in ipso,
Terra, tibi mando: debent hæc pignora Daphnia.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite
Daphnin. 94

Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipse dedit Mœris: nascuntur plurima Ponto:
His ego sæpe lupum fieri, et se condere sylvis
Mœrin, sæpe animas imis excire sepulchris,
Atque satas alio vidi traducere messes.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite
Daphnin. 100

Fer cineres, Amarylli, foras, rivoque fluenti
Transque caput jace; nec respexeris: his ego
Daphnin
Aggrediar; nihil ille deos, nil carmina curat.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite
Daphnin.

Adepice; corripuit tremulis altaria flammis 105
Sponte sua, dum ferre moror, cinis ipse. Bonum
sit!

Nescio quid certe est; et Hylæx in limine latrat.
Credimus? an, qui amant, ipsi sibi somnia
singunt? [Daphnis.]
Parcite, ab urbe venit, jam parcite, carmina,

ECLOGA IX.

Mæris.

LYCIDAS. MÆRIS.

LYCIDAS.

Quo te, Mæri, pedes? an, quo via ducit, in urbem?
MÆRIS.

O Lycida, vivi pervenimus, advena nostri,
Quod nunquam veriti sumus, ut possessor agelli
Diceret, Ilæc mea sunt: veteres migrate coloni.
Nunc victi, tristes, quoniam fors omnia versat, 5
Ilos illi (quod nec bene vertat) mittimus hædos.

LYCIDAS.

Certe equidem audieram, quæ se subducere colles
Incipiunt, mollique jugum demittere clivo,
Usque ad aquam, et veteres, jam fracta cacumina,
fages,

Omnia carminibus vestrum servâsse Menalcæ. 10

MÆRIS.

Audieras; et fama fuit: sed carmina tantum
Nostra valent, Lycida, tela inter Martia, quantum
Chaonias dicunt aquila veniente columbas.
Quod nisi me quæcunque novas incidere lites
Ante sinistra cava monuisset ab illic cornix; 15
Nec tuus hic Mæris, nec viveret ipse Menalcas.

LYCIDAS.

Heu! cadit in quenquam tantum scelus? heu,
tua nobis
Pæne simul tecum solatia rapta, Menalcæ!
Quis caneret Nymphas? quis humum florentibus
herbis

Spargeret? aut viridi fontes induceret umbra?
Vel quæ sublegi tacitus tibi carmina nuper, 21
Quum te ad delicias ferres Amaryllida nostras?
"Tityre, dum redeo, brevis est via, pascere capellas;
Et potum pastas age, Tityre; et inter agendum
Occursare capro (cornu ferit ille) caveto." 25

MÆRIS.

Immo hæc, quæ Vao necdum perfecta canebat,
"Vare, tuum nomen (superet modo Mantua nobis,

Mantua vae miseræ nimium vicina Cremona!)
Cantantes sublimis ferent ad sidera cœni."

LYCIDAS

Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos; 30
hic cytiso pastæ distendant ubera vacæ:
Incipe, si quid habes. Et me fecere poetam
Pierides; sunt et mihi carmina; me quoque dicunt
Vatem pastores: sed non ego credulus illis.
Nam neque adhuc Varo videor, nec dicere Cinna
Digna, sed argutos inter strepere anser olores. 36

MÆRIS.

Id quidem ago, et tacitus, Lycida, mecum ipse
voluto,

si valeam meminisse; neque est ignobile carmen.
"Huc ades, o Galatæ; quis est nam ludus in
undis?" 39

Hic ver purpureum; varios hic flumina circum
Fundit humus flores; hic candida populus antro
Imminet, et lentæ textunt umbracula vitæ.
Huc ades: insani feriant sine litora fluctus."

LYCIDAS.

Quid, quæ te pura solum sub nocte canentem
Audieram? numeros memini, si verba tenerem.

MÆRIS.

"Daphni, quid antiquos signorum suspicis ortus?
Ecco Dionæi processit Cæsaris astrum;
Astrum, quo segetes gaudent frugibus, et quo
Duceret apricis in collibus uva colorem.
Insere, Daphni, piros; carpent tua poma ne-
potes." [longos 51

Omnia fert ætas, animum quoque: sæpe ego
Cantan lo puerum memini me condere soles:
Nunc oblita mihi tot carmina; vox quoque Mærin
Jam fugit ipsa: lupi Mærin videre priores.
Sed tamen ista satis referet tibi sæpe Mœnalcas.

LYCIDAS.

Causando nostros in longum ducis amores. 56
Et nunc omne tibi stratum silet æquor, et omnes,
Adspice, ventos ceciderunt murmuris auræ.
Illic adeo media est nobis via; namque sepul-
chrum

Incipit apparere Bianoris: hic, ubi densas 60
Agriculæ stringunt frondes, hic, Mæri, canamus;
Illic hædos depone; tamen veniemus in urbem.
Aut si, nox pluvium ne colligat ante, veremur,
Cantantes licet usque (minus via lædat) camus;
Cantantes ut camus, ego hoc te fasce levabo. 65

MÆRIS.

Desine plura, puer; et, quod nunc instat, agamus.
Carmina tum melius, quam venerit ipse, canemus.

ECLOGA X.

Gallo.

Extremum hunc, Arethusa, mihi concede laborem.
Pauca meo Gallo, sed quæ legat ipsa Lycoris,
Carmina sunt dicenda: neget quis carmina Gallo?
Sic tibi, quum fluctus subterlabere Sicanos,
Doris amara suam non intermisceat undam. 5

Incipio: sollicitos Galli dicamus amores,
Dum tenor, attendent simul virgulta capellæ.
Non canimus surdis: respondent omnia sylvæ.

Quæ nemora, aut qui vos saltus habuere, puellæ
Naiades, indigno quum Gallus amore periret? 10
Nam neque Parnassi vobis iuga, nam neque Pindi
Ulla moram foecore, neque Aonie Aganippe.
Illum etiam lauri, etiam flevit myricæ;
Pinifer illum etiam sola sub rupe jacentem

Mœnalcas, et gelidi ferverunt saxa Lycori. 15
Stant et oves cœcum (nostri nec permittit illas;
Nec te permittat pecoris, divine poetæ;
Et formosus oves ad flumina pavit Adonis.)

Venit et upilio; tardi venere bubulci;
Uvidus hiberna venit de glande Mœnalcas. 20
Omnes, unde amor iste, rogant, tibi? Venit
Apollo:

Galle, quid insanis? inquit: tua cura Lycoris
Perque nives alium perque horrida castra se-
cuta est.

Venit et agresti capitis Silvanus honore
Florentes ferulas et grandia lilia quassans. 25
Pan deus Arcadiæ venit: quem vidimus ipsi
Sanguineis ebulli bacis minioque rubentem.
Equis erit modus? inquit. Amor non talia curat:

Nec lacrymis crudelis Amor, nec graminis rivis,
Nec cytiso saturantur apes, nec fronde capellæ.

Tristis at ille: Tamen cantabitis, Arcades, in-
quit, 31

Montibus hæc vestris; soli cantare periti
Arcades. O mihi tum quam molliter ossa qui-
escant,

Vestra meos olim si fistula dicat amores!
Atque utinam ex vobis unus, vestrique fuisset
Aut custos gregis, aut maturæ vinitor uvæ! 36
Certe, sive mihi Phyllis, sive esset Amyntas,
Seu quicumque furor, (quid tum, si fuscus
Amyntas?

Et nigra violæ sunt, et vaccinia nigra)
Mecum inter salices lenta sub vite jaderet: 40
Serta mihi Phyllis legeret, cantaret Amyntas.

Illic gelidi fontes, hic mollia prata, Lycori,
Hic nemus; hic ipso tecum consumerer ævo.

Nunc insanus amor duri te Martis in armis
Tela inter media atque adversos detinet hostes.

Tu procul a patria (nec sit mihi credere tantum!)
Alpinas, ah dura! nives et frigora Rheni

Me sine sola vides. Ah te ne frigora lædant!
Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plantas!

Ibo, et Chalcidico quæ sunt mihi condita versu
Carmina, pastoris Siculi modulabor avena. 51

Certum est in sylvis, inter apellæ ferarum,
Malle pati, tenerisque meos incidere amores

Arboribus: crescant illæ; crescetis amores.
Interea mixtis lustrabo Mœnala Nymphis; 55

Aut acres venabor apros: non me ulla vetabunt
Frigora Parthenios canibus circumdare saltus.

Jam mihi per rupes videor lucosque sonantes
Ire; libet Partho torquere Cydonia cornu [ris,

Spicula: tanquam hæc sint nostri medicina furo-
Aut deus ille malis hominum mitescere discat!

Jam neque Hamadryades rursum, nec carmina
nobis

Ipsa placent; ipsæ rursum concedite sylvæ.
Non illum nostri possunt mutare labores; 64

Nec si frigoribus mediis Hebrumque bibamus,
Sithoniasque nives hiemis subeamus aquosus;

Nec si, cum moriens alta liber aret in ulmo,
Æthiopum versemus oves sub sidere Cancræ.

Omnia vincit Amor; et nos cedamus Amori.
Hæc sat erit, divæ, vestrum cecinisse poetam,

Dum sedet, et gracili fascellam textit hibisco, 71
Pierides; vos hæc facietis maxima Gallo:

Gallo, cujus amor tantum mihi crescit in horas,
Quantum vere novo viridis se subjicit alnus.

Surgamus: solet esse gravis cantantibus umbra;
Juniperi gravis umbra; nocent et frugibus um-
bræ.

Ite dum saturæ, venit Hesperus, ite, capellæ.

GEORGICON

LIBER PRIMUS.

Ad C. Cilnium Mecanatem.

Quid faciat lætas segetes, quo sidere terram
Vertere, Mecænas, ulmisque adjungere vites
Conveniat; quæ cura boum, qui cultus habendo
Sit pecori; apibus quanta experientia parcis:
Hinc canere incipiam. Vos o clarissima mundi
Lumina, labentem cælo quæ ducitis annum,
Liber et alma Ceres, vestro si munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutavit arista,
Poculaque inventis Acheloia miscuit uvis;
Et vos agrestum præsentia numina Fauni, 10
Ferte simul Faunisque pedem Dryadesque puellæ:
Munera vestra cano. Tuque o, cui prima fre-
mentem

Fudit equum magno tellus percussa tridentî,
Neptune; et cultor nemorum, cui pinguis Cæ
Ter centum nivei tondent dumeta juvenç; 15
Ipse, nemus linquens patrium saltusque Lycæi,
Pan ovium custos, tua si tibi Mænala curæ,
Adsis, o Tegeæc, favens; oleæque Minerva
Invenitrix; unciq; puer monstrator aratri; 19
Et teneram ab radice ferens, Silvane, cupressum;
Dique decæque omnes, studium quibus arva tueri,
Quique novas alitis non ullo semine fruges,
Quicque satis largum cælo demittitis imbrem.

Tuque adeo, quem mox quæ sint habitura
deorum 24

Concilia, incertum est; urbesne invisere, Cæsar,
Terrarumque velis curam, et te maximus orbis
Auctorem frugum tempestatumque potentem
Accipiat, cingens materna tempora myrto;
An deus immensi venias maris, ac tua nautæ 29
Numina sola colant, tibi serviat ultima Thule,
Teque sibi generum Tethys emat omnibus undis;
Anne novum tardis sidus te mensibus addas,
Qua locus Erigonen inter Chelonas sequentes
Panditur: ipse tibi jam brachia contrahit ardens
Scorpius, et cæli justa plus parte relinquit: 35
Quicquid eris (nam te nec sperent Tartara regem,
Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido:
Quamvis Elysios miretur Græcia campos,
Nec repetita sequi curet Proserpina matrem)
Da facilem curram, atque audacibus annue cœp-
tis,

Ignarosque viæ mecum miseratus agrestes, 41
Ingredere, et votis jam nunc assuesce vocari.

Vere novo, gelidus canis cum montibus humor
Liquitur, et Zephyro putris se gleba resolvit,
Depresso incipiat jam tum mihi taurus aratro
Ingemere, et sulco attritus splendescere vomer.
Illa seges demum votis respondet avari
Agricolæ, bis quæ solem, bis frigora sensit;
Illius immensæ ruperunt horrea messes.

At prius ignotum ferro quam scindimus æquor,
Ventes et varium cæli prædiscere morem 51
Cura sit, ac patrios cultusque habitusque loco-
rum;

Et quid quæque ferat regio, et quid quæque re-
hic segetes, illic veniunt felicius uvæ;
Arbori fetus alibi, atque injussa virescunt 55
Gramina. Nonne vides croceos ut Tmolus odores,
India mittit ebur, molles sua thura Sabæi;

At Chalybes nudi ferrum, virosaque Pontus
Castorea, Eliadum palmas Epiros equarum?
Continuo has leges æternæque fœdera certis 60
Imposuit natura locis, quo tempore primum
Deucalion vacuum lapides jactavit in orbem,
Unde homines nati, durum genus. Ergo age, terræ
Pingue solum primis extemplo a mensibus anni
Fortes invertant tauri, glebasque jacentes 65
Pulverulenta coquat maturis solibus æstas.
At si non fuerit tellus fecunda, sub ipsum
Arcturum tenui sat erit suspendere sulco:
Illic, officiant lactis ne frugibus herbæ;
Hic, sterilem exiguis ne deserat humor arenam.

Alternis idem tonsas cessare novales, 71
Et segnem patiere situ durescere campum.
Aut ibi flava seres, mutato sidere, farra,
Unde prius letum siliqua quassante legumen,
Aut tenuis fetus viciæ, tristisque lupini 75
Sustuleris fragiles calamos sylvamque sonantem.
Urit enim lini campum seges, urit avenæ;
Urant Lethæo perfusa papavera somno.
Sed tamen alternis facilis labor: arida tantum
Ne saturare fimo pingui pudcat sola; neve 80
Effretos cinerem immundum jactare per agros.
Sic quoque mutatis requiescunt fetibus arva;
Nec nulla interea est inarata gratia terræ.

Sæpe etiam steriles incendere profuit agros,
Atque levem stipulam crepitantibus urere flam-
mis; 85
Sive inde occultas vires et pabula terræ
Pingua concipiunt; sive illis omne per ignem
Excoquitur vitium, atque exundat inutilis humor;
Seu plures calor ille vias et cæca relaxat
Spiramenta, novas veniat qua succus in herbas;
Seu durat magis, et venas adstringit hiantes, 91
Ne tennes pluvie, rapideve potentia solis
Acrior, aut Boreæ penetrabilia, frigus adurat.

Multum adeo, rastris glebas qui frangit inertes,
Vimineasque trahit crates, juvat arva; neque il-
lum 97
Flava Ceres alto nequidquam spectat Olympo;
Et qui, proscisso quæ suscitât aequore terga,
Rursus in obliquum verso perrumpit aratro,
Exerceatque frequens tellurem, atque imperat
arvis.

Humida solstitia atque hiemes orate serenæ,
Agricolæ; hiberno lætissima pulvere farra, 101
Lætus ager; nullo tantum se Mysia cultu
Jactat, et ipsa suas mirantur Gargara messes.
Quid dicam, jacto qui semine cominus arva
Insequitur, cumulosque ruit male pinguis arenæ;
Deinde satis fluvium inducit rivosque sequentes.
Et, cum exustus ager morientibus æstuat herbis,
Ecce supercillio clivosi tramitis undam 108
Elicit? illa cadens raucum per lævia murmur
Saxa ciet, scatebrisque arenaria temperat arva.
Quid, qui, ne gravidis procumbat culmus aristis,
Luxuriem segetum tenera depascit in herba,
Cum primum sulcos æquant sata? quique paludis
Collectum humorem bibula deducit arena?
Præsertim incertis al mensibus annis abundans
Exit, et obducto late tenet omnia limo; 116

Unde cava tepido sudant humore lacunæ.
Nec tamen, hæc cum sint hominumque bouum-
que labores

Verrendo terram experti, nihil improbus anser,
Strymonisque grues, et amaris intuba fibris 120
Officiunt, aut umbra nocet. Pater ipse colendi
Haud facilem esse viam voluit; primusque per
artem

Movit agros, curis acuens mortalia corda;
Nec torpere gravi passus sua roga vetero.
Ante Jovem nulli subigebant arva coloni: 125
Ne signare quidem aut partiri limite campum
Fas erat: in medium quærebant; ipsaque tellus
Omnia liberius, nullo poscente, ferebat.
Ille malum virus serpentibus addidit atria,
Prædariusque lupos jussit, pontumque moveri, 130
Mellaque decussit foliis, ignemque removit,
Et passim rivis currentia vina repressit:
Ut varias usus meditando extenderet artes
Paulatim, et sulcis frumenti quæreret herbam;
Ut silicis venis abstrusum excu leret ignem. 135
Tunc alnos primum fluvii sensere cavatas;
Navita tum stellis numeros et nomina fecit,
Pleïadas, Hyadas, claramque Lyncæis Arcton;
Tum laqueis captare feras, et fallere visco, 139
Inventum, et magnos canibus circumdare saltus:
Atque alius latum funda jam verberat animum,
Alta potens; pelagoque alius trahit humida lina;
Tum ferri rigor, atque argute luminis serræ,
Nam primi cuneis scindebant fissile lignum.
Tum variæ venero artes: labor omnia vincit 145
Improbis, et duris arguens in rebus egestas.

Prima Ceres ferro mortales vertere terras
Instituit; cum jam glandes atque arbuta sacra
Defecerent sylva, et victum Dodona negaret.
Mox et frumentis labor additus; ut mala culmos
Emet robigo, semineque horreret in arvis 151
Carduus: intereunt segetes; subit aspera sylvæ,
Lappæque tribulique, interque intentita culta
Infelix lolium et steriles dominantur avenæ.
Quod nisi et assiduis terram insectabere rastris,
Et nonitu terrebis avæ, et turis opaci 156
Falce premeas umbras, votisque vocaveris im-
brem;

Hæc, magnum alterius frustra spectabis acervum,
Concussaque famem in sylvis solabere quæru.

Dicendum et que sint duris agrestibus arma,
Qua sine nec potuere seri, nec surgere messes;
Vomis, et inflexi primum grave robur aratri,
Tarda que Eleusina matris volventia plaustra,
Tribulaque, trahæque, et iniquo pondere rastræ;
Virgæ præterea Cerei villique supplex, 165
Arbutæ crates, et mystica vannis Iacchi.
Omnia que multo ante memor provisâ repones,
Si te digna manet divini gloria ruris.

Continuo in sylvis magni vi flexa domatur
In burim, et curvi formam accipit ulmus aratri:
Hule a stirpe pedes temo protentus in octo; 171
Binæ aures, duplici aptantur dentalia dorso.
Cæditur et tiliæ ante iugo levis, atque fagus
Stivæque, quæ currus a tergo torquent imos;
Et suspensa fœcis explorat robora fumus. 175

Possunt multa tibi veterum præcepta referre;
Ni refugia, tonæque piget cognoscere curas.
Area cum primis ingenti æquanda cylindro,
Et vertenda manu, et creta solidanda tenaci,
Ne subeant herbæ, neu pulvere victa fatiscat;
Tum variæ illudant postes: a spe exiguus mus
Sub terris posuitque domos atque horrea fecit;
Aut oculis cepti fodere cubilia talpæ;

Invenitque cavis bufo, et quæ plurima terras
Monstra ferunt; populates ingentem farctis
acervum 185

Carculio, atque inopi metuens formica senectæ.
Contemplator item, cum se nux plurima sylvis
Induct in florem, et ramos curvabit olentes:
Si superant fetus, pariter frumenta sequuntur,
Magnaque cum magno veniet tritura calore:
At si luxuria foliorum exuberat umbra, 191
Nequiquam pingues pales teret area culmos.

Semina vidi equidem multos medicare serentes,
Et nitro prius et nigra perfundere amurca,
Grandior ut fetus siliquis fallacibus esset; 195
Et, quamvis igni exiguo properata maderent,
Vidi lecta diu et multo spectata labore
Degenerare tamen, ni vis humana quotannis
Maxima quæque manu legeret: sic omnia fatis
In pejus ruere, ac retro sublapsa referri. 200
Non aliter, quam qui adverso vix flumine lem-
bum

Remigiis subigit, si brachia forte remisit,
Atque illum in præceps prono rapit alveus amni.

Præterea tam sunt Arcturi sidera nobis
Hædiorumque dies servandi et lucidus Anguis,
Quam quibus in patriam ventosa per æquora
vectis 206

Pontus et ostriferi fauces tentantur Abydi.
Libra die somnique pares ubi fecerit horas,
Et medium luci atque umbris jam dividit orbem,
Exercete, viri, tauros, scriite hordea campis, 210
Usque sub extremum brumæ intractabilis im-
brem;

Nec non et lini segetem et Cereale papaver
Tempus humo tegere, et jamdudum incumbere
aratri,

Dum sicca tellure licet, dum nubila pendent.
Vere fabis satio; tum te quoque, Medica, putres
Accipiunt sulci, et milio venit annua cura: 216
Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus, et adverso cedens Canis occidit astro.
At si triticeam in messem robustaque farra
Exercebis humum, solisque instabis aristis, 220
Ante tibi Eos Atlantides abscondantur,
Gnosivæque ardentis decedat stella Coronæ,
Debita quam sulcis committas semina, quanque
Invitæ properes anni spem credere terge.

Multi ante oceanum Maie capere; sed illos
Expectata æges vanis elusit aristis. 226
Si vero viciniam seres vilemque faselum,
Nec Pelusiæ curam adspernabere lentis,
Haud obscura calens mittet tibi signa Bootes;
Incipe, et ad medias sementem extende pruinas.
Ideo certis dimensum partibus orbem 231
Per duodena regit mundi Sol aureus astra.
Quinque tenent cælum zone: quarum una co-
rusco

Semper sole rubens, et torrida semper ab igni;
Quam circum extremæ dextra lævæque trahuntur
Cerulea glacie concretæ atque imbribus atris:
Hæc inter mediæque, duæ mortalibus ægris
Munere concessa; divum; via secta per ambas,
Obliquus qua se signorum verteret ordo. 239
Mundus ut ad Scythiam Rhipæasque arduos arces
Consurgit, premitur Libyæ dexevus in Austros.
Hic vertex nobis semper sublimis; at illum
Sub pedibus Styx atra videt, Manesque profundi.
Maximus hic flexu sinuoso elabitur Anguis
Circum, perque duas in morem fluminis Aretos,
Aretos Oceani metuentes æquore tingui: 246
Illic, ut perhibent, aut intempesta silet nox,

Semper et obtenta densantur nocte tenebræ;
Aut reddit a nobis Aurora, dilemque reducit;
Nosque ubi primus equis Oriens afflavit anhelis,
Illic sera rubens accendit lumina Vesper. 251

Hinc tempestates dubio prædiscere cælo
Possumus, hinc messisque diem tempusque se-
rendi;

Et quando infidum remis impellere marmor
Conveniat, quando armatas deducere classes,
Aut tempestivam sylvis evertere pinum. 256

Nec frustra signorum obitus speculamur et
ortus,

Temporibusque parem diversis quatuor annum.
Frigidus agricolam si quando continet imber:

Multa, forent quæ mox cælo properanda sereno,
Maturare datur; durum prociudit arator 261
Vomeris obtusi dentem, cavat arbore lintres,

Aut pecori signum aut numeros impressit acervis.
Exeunt alii vallos furcasque bioernes,
Atque Amerina parant lentæ retinacula vitæ.

Nunc facilis rubra textatur fascina virga; 266
Nunc torrete igni fruges, nunc frangite saxo.
Quippe etiam festis quædam exercere diebus

Fas et iura sinunt: rivos deducere nulla
Religio vetuit, segeti prætereundæ sæpem, 270
Insidias avibus moliri, incendere vepres,

Balanturnque gregem fluvio mersare splubri.
Sæpe oleo tardi costas agitator aselli
Vilibus aut onerat pomis; lapidemque revertens

Incusum, aut atræ massam picis urbe reportat.
Ipsa dies alios alio dedit ordine Luna 276
Felicis operum: quintam fuge; pallidus Orcus,

Eumenidesque satæ; tum partu Terra nefando
Cœumque lapetumque creat, sævumque Ty-
phoæa,

Et conjuratos cælum rescindere fratres. 280
Ter sunt conati imponere Pelio Ossam
Scilicet, atque Ossæ frondosum involvere Olym-
pum:

Ter pater exstructos disjecit fulmine montes.
Septima post decimam felix, et ponere vitem,
Et pressos domitare boves, et licia telæ 285
Addere; nona fuge melior, contraria furtis.

Multa adeo gelida melius se nocte dedere,
Aut cum sole novo terras irrorat Eous.
Nocte leves melius stipulæ, nocte arida prata

Tondentur: noctes lentus non deficit humor.
Et quidam seros hiberni ad luminis ignes 291
Pervigilat, ferroque faces inspicat acuto:

Interea longum cantu solata laborem
Arguto conjux percurrit pectine telas;
Aut dulcis musti Vulcani decoquit humorem,

Et foliis undam trepidi despumat aheni. 296
At rubicunda Ceres medio succiditur æstu,
Et medio tostas æstu terit arca fruges.

Nudus ara, sere nudus: hiens ignava colono.
Frigoribus parto agricolæ plerumque fruuntur,
Mutuaque inter se læti convivia curant. 301

Invitat genialis hiems, curasque resolvit:
Ceui pressæ cum jam portum tetigere carinæ,
Puppibus et læti naute imposuere coronas.

Sed tamen et quernas glandes tum stringere
tempus,
Et lauri baccas, oleamque, cruentaque myrta;

Tum gruibus pedicas, et retia ponere cervis,
Auritosque sequi lepores; tum fignere damas,
Stuppea torquentem Balearis verbera fundæ:

Cum nix alta jacet, glaciem cum flumina trudent.
Quid tempestates auctumni et sidera dica n?
Atque, ubi jam breviorque dies et mollior æstas,

Quæ vigilanda viris? vel cum ruit imbriferum
ver, 313

Spicea jam campis cum messis inhorruit, et cum
Frumenta in viridi stipula laetentia turgent?

Sæpe ego, cum flavis messorum induceret arvis
Agricola, et fragili jam stringeret hordeas culmo,
Omnia ventorum concurrere prælia vidi, 318

Quæ gravidam late segetem ab radicibus imis
Sublime expulsum eruerent; ita turbine nigro
Ferret hiems culmumque levem stipulasque vo-
lantes.

Sæpe etiam immensum cælo venit æmen aqua-
rum,

Et fœdam glomerant tempestatem imbris atris
Collectæ ex alto nubes; ruit arduus æther, 324
Et pluvia ingenti sata læta boumque labores

Diluit; impletur fossæ, et cava flumina crescunt
Cum sonitu, fervetque fretis spirantibus æquor.
Ipse Pater, media nimborum in nocte, corusca

Fulmina noliit dextra; quo maxima motu
Terra tremitt; fugere feræ; et mortalia corda 330
Per gentes humilis stravit pavor: ille flagranti

Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Cæronia telo
Dejicit; ingeminant Austri, et densissimus imber;
Nunc nemora ingenti vento, nunc littora plan-
gunt. 334

Hoc metuens, cæli menses et sidera serva:
Frigida Saturni sese quo stella receperit;
Quos ignis cæli Cyllenius erret in orbes.

In primis venerare deos, atque annua magnæ
Sacra refer Cereri lætis operatus in herbis, 339
Extremæ sub casum hiemis, jam vere sereno.

Tunc pingues agui, et tunc mollissima vina;
Tunc somni dulces, densæque in montibus um-
bræ.

Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret;
Cui tu lacte favos et miti dilue Baccho, 344
Terque novas circum felix eat hostia fruges;

Omnis quam chorus et socii comitentur ovantes,
Et Cererem clamore vocent in teeta: neque ante
Falcem maturis quisquam supponat aristas,

Quam Cereri torta redimitus tempora quereu
Det motus inkompositos, et carmina dicat. 350
Atque hæc ut certis possimus discere signis,

Æstusque, pluviasque, et agentes frigora ventos:
Ipse Pater statuit, quid menstrua luna moneret,
Quo signo caderent Austri, quid sæpe videntes

Agricolæ propius stabulis armenta tenerent.
Continuo, ventis surgentibus, aut freta ponti
Incipiunt agitata tumescere, et aridus altis

Montibus audiri fragor, aut resonantia longe
Littora misceri, et nemorum increbrescere mur-
mur. 359

Jam sibi tum curvis male temperat unda carinis,
Cum medio celeres revolvant ex æquore mergi,
Clamoremque ferunt ad littora; cumque marinæ

In sicco ludunt fulicæ, notasque paludes 363
Deserit, atque altam supra volat ardea nuberr.
Sæpe etiam stellæ, vento impendente, videbis

Præcipites cælo labi, noctisque per umbram
Flammæ longos a tergo albescere tractus;
Sæpe levem palcam et frondes volitare caducas.

Aut summa nantes in aqua colludere plumas.
At Boreæ de parte truci cum fulminat, et cum
Eurique Zephyrique tonat domus; omnia plenæ

Rura natant fossis, atque omnis navita ponto
Humida vela legit. Nunquam imprudentibus
imber 373

Obfuit: aut illum surgentem vallibus imis
Aërie fugere grues; aut bucula cælum

Suspiciens patulis ceptavit naribus auras;
Aut arguta lacus circumvolitavit hirundo;
Et viretorum in limo ranae cecinerunt querelas;
Saeptus et tectis penetralibus extulit ova
Angustum formica terens iter; et bibit ingens
Arcus; et o pastu decedens agmine magno 381
Corvorum increpuit densis exercitus alis.
Jam varias praelagi volucres, et quæ Asia circum
Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri,
Certatim largos humeris infundere rores, 385
Nunc caput oblectare fretis, nunc currere in un-
das,

Et studio incassum videas gestire lavandi.
Tum cornix plena pluviam vocat improba voce,
Et sola in sicca secum spatiat arena. 389
Ne nocturna quidem carpentes pensa puellæ
Nescivere hiemem, testa cum ardente viderent
Scintillare oleum, et putres concreverunt fungos.
Nec minus ex imbrī soles et aperta serena
Prospectare, et certis poteris cognoscere signis.
Nam neque tum stellis acies obtusa videtur;
Nec fratris radiis obnoxia surgere Luna; 396
Tenuia nec laus per cælum vellera ferri;
Non tepidum ad solem pennas in littora pandunt
Dilectæ Thetidis alyeum; non ore solutos
Immundi meminere aues jactare manipulos; 400
At nebulae magis ima petunt, campoque recum-
bant;

Solis et occasum servans de culmine summo
Nequiquam aëros exercet noctua cantus.
Apparet liquido sublimis in aere Nisus,
Et pro purpureo pennis dat Scylla capillo: 405
Quacunq̃ue illa levem fugiens secat aethera pen-
nis,

Ecece inimicus atrox magno stridore per auras
Insequitur Nisus; qua se fert Nisus ad auras,
Ille levem fugiens raptim secat aethera pennis.
Tum liquidas corvi pressa ter gutture voces 410
Aut quater ingeminant; et saepe cubilibus altis,
Nescio qua præter solitum dulcedine latet,
Inter se folia strepitant; juxta imbulibus actis
Progeniem partem dulcesque reversere midos.
Haud, equidem credo, quia sit divinitus illis
Ingenium, aut rerum fato prudentia major; 416
Verum, ubi tempestas et cæli mobilis humor
Mutavere vias, et Jupiter uvibus Austris
Denset, erant quæ rara modo, et, quæ densa,
relaxat;

Vertuntur species animorum, et pectora motus
Nunc alios, alios, dum nubila ventus agebat,
Concipiunt: hinc ille avium ventus in agris,
Et lætae pecudes, et ovariantes gutture corvi.

Si vero solem ad rapidum, lunasque sequentes
Ordine respicias: nunquam te crastina fallit
Horæ, neque insidiis noctis capiere serena.
Luna, revertentes cum primum colligit ignes,
Si nigrum obscuro comprehenderit aëra cornu,
Maximus agricolis pelagoque parabitur imber.
At si virgineum suffuderit ore ruborem, 430
Ventus erit; venio semper rubet aurea Phœbe.
Sis or. u quarto (namque is certissimus auctor)
Pars, neque obtutus per cælum cornibus ibit:
Totus et ille dies, et qui nascuntur ab illo
Exactum ad mensem, pluvia ventisque carebunt;
Votaque servati solvent in littore nautæ 436
Glaucæ et Panopæ et Ino Melicertæ.

Sol quoque, et exorians, et cum se condet in
undæ,
Signa dabit; solem certissima signa sequuntur,
Et quæ mane refert, et quæ surgentibus astris.

Ille ubi nascentem maculis variaverit ortum,
Conditus in nubem, medioque refugerit orbe,
Suspecti tibi sint imbres; namque urget ab alto
Arboribusque satique Notus pecorique sinister.
Aut ubi sub lucem densa inter nubila sese 445
Diversi rumpunt radii, aut ubi pallida surget
Tithoni croceum linquens Aurora cubile;
Heu, male tum mites defendet pampinus uvas,
Tam multa in tectis crepitans salit horrida
grando.

Hoc etiam, emenso cum jam decedet Olympo,
Profuerit meminisse magis: nam sæpe videmus
Ipsius in vultu varios errare colores; 452
Cæruleus pluviam denuntiat, igneus Euros.
Sin maculae incipient rutilo immiscerier igni,
Omnia tunc pariter vento nimbiisque videbis
Fervere: non illa quisquam me nocte per alium
Ire, neque a terra moneat convellere funem.
At si, cum referetque diem, condetque relatum,
Lucidus orbis erit: frustra terrebre nimbis,
Et claro sylvas cernes Aquilone moveri. 460
Denique, quid vesper serus vehat, unde serenas
Ventus agat nubes, quid cogitet humidus Auster,
Sol tibi signa dabit. Solem quis dicere falsum
Audeat? ille etiam cæcos instare tumultus
Sæpe monet, fraudemque et operata tumescere
bella; 465

Ille etiam extincto miseratus Cæsare Romam,
Cum caput obscura nitidum ferrugine texit,
Impiaque æternam timuerunt sæcula noctem.
Tempore quanquam illo tellus quoque, et æquora
ponti,

Obscenique canes, importunæque volucres, 470
Signa dabant. Quoties Cyclopus effervere in
agros

Vidimus undantem ruptis fornacibus Ætnam,
Flammæque globos liquefactaque volvere
saxa!

Armorum sonitum toto Germania cælo 474
Audit; in solitis tremuerunt motibus Alpes.
Vox quoque per luros vulgo exaudita silentis
Ingens; et simulacra modis pallentia miris
Visa sub obscurum noctis; pecudesque locutæ,
Infandum! sistunt amnes, terræque dehiscunt;
Lætae tum illacrymat templis ebur, æraq̃ue su-
dant. 480

Proluit insano contorquens vortice sylvas
Fluviorum rex Eridanus, camposque per omnes
Cum stabulis armenta tulit. Nec tempore eodem
Tristibus aut extis fibræ apparere minaces,
Aut puteis resonare cruor cessavit; et altæ 485
Per noctem resonare lupis ululantibus urbes.
Non alias cælo ceciderunt plura sereno
Fulgura; nec diri toties arserunt cometae.

Urgo inter sese paribus concurrere telis
Romanas acies iterum videre Philippi; 490
Nec fuit indignum superis, bis sanguine nostro
Imathiam et latos Hæmi pinguescere campos.
Scilicet et tempus veniet, cum finibus illis
Agricola, incurvo terram molitus aratro,
Exesa inveniet scabra rubigine pila, 495
Aut gravibus rastris galeas pulsabit inanes,
Grandiaque effossis mirabitur ossa sepulchris.

Di patrii indiget, et Romule, Vestaque mater,
Quæ Tuscum Tiberim et Romanæ Palatia servas,
Hunc saltem everso juvenem succurrere sæclo
Ne prohibete! Satis jam pridem sanguine nostro
Laomedontæe luimus perjuria Trojæ. 503
Jam pridem nobis cæli te regia, Cæsar, [phos:
Invidet, atque hominum queritur curare triumphum.

Quippe abi fas versum atque nefas, tot bella per orbem,
 Tam multas scelerum facies, non ullus aratro
 Dignus honos; equebant abductis arva colonis,
 Et curvæ rigidum falces confiantur in ensem:
 Hinc movet Euphrates, illinc Germania bellum;

Vicinæ raptis inter se legibus urbes 510
 Arma ferunt; sævit toto Mars impius orbe:
 Ut, cum carceribus sese effudere, quadrigæ
 Addunt in spatia, et frustra retinacula tendens
 Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

LIBER SECUNDUS.

Hactenus arvorum cultus et sidera cæli;
 Nunc te, Bacche, canam, nec non sylvestria tecum

Virgulta, et prolem tarde crescentis olivæ.
 Huc, pater o Lenæe; tuis hic omnia plena
 Muneribus; tibi pampineo gravidum auctumno
 Floret ager, spumat plenis vindemia labris: 6
 Huc, pater o Lenæe, veni, nudataque musto
 Tiuge novo mecum dereptis crura cothurnis.

Principio arboribus varia est natura creandis:
 Namque aliæ, nullis hominum cogentibus, ipsæ
 Sponte sua veniunt, camposque et flumina late 11
 Curva tenent: ut molle siler, lentæque genestæ,
 Populus, et glauca canentia fronde salicta.
 Pars autem posito surgunt de semine: ut altæ
 Castanæe, nemorumque Jovi quæ maxima frondet

Æculus, atque habitæ Graiis oracula quercus.
 Pullulat ab radice aliis densissima sylva:
 Ut cerasia, ulmisque; etiam Parnassia laurus
 Parva sub ingenti matris se subjicit umbra. 19
 Hos Natura modos primum dedit; his genus omne

Sylvarum fruticumque viret nemorumque sar-
 corum.

Sunt alii, quos ipse via sibi repperit usus.
 Hic plantas tenero abscidens de corpore matrum
 Deposuit sulcis; hic stirpes obruit arvo,
 Quadriduasque sudes et acuto robore vallos; 25
 Sylvarumque aliæ pressos propaginis arcus
 Expectant, et viva sua plantaria terra;
 Nil radices egent aliæ; summumque putator
 Haud dubitat terræ referens mandare cacumen.
 Quin et caudicibus sectis (mirabile dictu) 30
 Truditur e sicco radix oleagina ligno;
 Et sæpe alterius ramos impune videmus
 Vertere in alterius, mutatamque insita mala
 Ferre pirum, et prunis lapidosa rubescere corna.

Quare agite o, proprios generatim discite cultus,
 Agricola, fructusque feros mollite colendo; 36
 Non segnes jaceant terræ. Juvat Ismara Baccho
 Conserere, atque olea magnum vestire Tabur-
 num.

Tuque ades, inceptumque una decurre laborem,
 O decus, o famæ merito pars maxima nostræ 40
 Mæcenæ, pelagoque volans da vela patenti.
 Non ego cuncta meis amplecti versibus opto;
 Non mihi si linguae centum sint, oraque centum,
 Ferrea vox: ades, et primi lege littoris oram;
 In manibus terræ; non hic te carmine fecto, 45
 Atque per ambages et longa exorsa, tenebo.

Sponte sua quæ se tollunt in luminis oras,
 Infecunda quidem, sed læta et fortia surgunt;
 Quippe solo natura subest. Tamen hæc quoque
 si quis

Inserat, aut scrobibus mandet mutata subactis,
 Exuerint sylvestrem animum, cultuque frequenti
 In quascunque voces artes haud tarda sequentur.

Nec non et sterilis, quæ stirpibus exit ab imis,
 Hoc faciet, vacuos si sit digesta per agros:
 Nunc altæ frondes et rami matris opacant, 55
 Crescentique adimunt fetus, uruntque ferentem.

Jam, quæ seminibus tactis se sustulit arbos,
 Tarda venit, seris factura nepotibus umbram;
 Pomaque degenerant succos oblita priores;
 Et turpes, avibus prædam, fert uva racemos. 60
 Scilicet omnibus est labor impendendus, et omnes
 Cogendæ in sulcum, ac multa mercede demandæ.
 Sed truncis olæe melius, propagine vites
 Respondent, solido Paphiæ de robore myrtus;
 Plantis et duræ coryli nascuntur, et ingens 65
 Fraxinus, Herculeæque arbos umbrosa coronæ,
 Chaonique patris glandes; etiam ardua palma
 Nascitur, et casus abies visura marinos.
 Inseritur vero et fetu nucleis arbutus horrida,
 Et steriles platani malos gessere valentes; 70
 Castanæe fagus, ornusque incanuit albo
 Flore piri, glandemque suos fregere sub ulmis.

Nec modus inserere atque oculos imponere
 simplex.

Nam, quæ se medio trudent de cortice gemmæ,
 Et tennes rumpunt tunicas, angustus in ipso 75
 Fit nodo sinus; huc aliena ex arbore germen
 Includunt, udoque docent inolescere libro.

Aut rursum enodes trunci rescantur, et alte
 Finditur in solidum cuneis via; deinde feraces
 Plantæ immittuntur: nec longum tempus, et
 ingens 80

Exiit ad cælum ramis foliicibus arbos,
 Miraturque novas frondes et non sua poma.

Præterea genus haud unum, nec fortibus ulmis,
 Nec salici, lotoque, neque Idæis cyparissis.
 Nec pingues unam in faciem nascuntur olivæ,
 Orchades, et radii, et amara pausia bacca; 86
 Pomaque, et Alcinoi sylvæ: nec surculus idem
 Crustumiis Syriisque piris, gravibusque volemis.
 Non eadem arboribus pendet vindemia nostris,
 Quam Methymnæo carpit de palmite Lesbos;
 Sunt Thasiæ vites, sunt et Mareotides albæ;
 Pinguibus hæc terris habiles, levioribus illæ;
 Et passo Pythia utilior, tennisque Lagoes,
 Tentatura pedes olim, vincturaque linguam;
 Purpureæ, præciæque; et, quo te carmine dicam,
 Rhætica? nec cellis ideo contendit Falernis. 96
 Sunt et Aminæ vites, firmissima vina,
 Tmolus et assurgit quibus, et rex ipse Phæneus,
 Argitisque minor, cui non certaverit ulla
 Aut tantum finire, aut totidem durare per
 annos.

Non ego te, dis et mensis accepta secundis, 101
 Transierim, Rhodia, et tumidis, bumaste, racemis.
 Sed neque quam multæ species, nec nomina quæ
 sint,

Est numerus; neque enim numero comprehendere
 refert:

Quem qui scire velit, Libyci velit æqueris idem

Diocere quam multæ Zephyro turbentur arenæ ;
Aut, ubi violentior incidit Eurus,
Nōne quot Ionii veniant ad littora fluctus.

Nec vero terræ ferre omnes omnia possunt.
Fluminibus salices, crassisque paludibus alni
Nascuntur, steriles saxosis montibus orni ; 111
Littora myrtetis lætissima ; denique apertos
Bacchus amat colles, Aquilonem et frigora taxi.
Adspice et extremis domitum cultoribus orbem,
Eoamque domos Arabum, pictosque Gelonos. 115
Divisæ arboribus patria : sola India nigrum
Fert ebenum ; solis est thurea virga Sabæis.
Quid tibi odorato referam sudantia ligno
Balsamaque, et baccas semper frondentis acanthi ?
Quid nemora Æthiopum, molli canentia lana,
Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres ? 121
Aut quos Oceano propior gerit India lucos,
Extremi sinus orbis ; ubi aëra vincere summum
Arboris haud ulla jactu potuere sagittæ ?
Et gens illa quidem sumtis non tarda phœtreis.
Media fert tristes succos tardumque saporem
Felleis mali, quo non præsentius ullum, 127
Pocula si quando sæva infecere noveræ,
[Miscueruntque herbas, et non innoxia verba,]
Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
Ipsa ingens arbor faciemque similima lauro ;
Et, si non alium late jactaret odorem, 132
Laurus erat : folia haud ullis labentia ventis ;
Flos apprima tenax : animos et olentia Medi
Ora fovet illo, et ænibus medicantur anhelis.

Sed neque Medorum, sylvæ ditissima, terra,
Nec pulcher Ganges, atque auro turbidus Hermus,
Laudibus Italiæ certent ; non Bactra, neque
Indi,

Totaque thuriferis Panchæa pinguis arenis.
Hæc loca non tauri spirantes natiбус ignem
Invertere, satie immanis dentibus hydri ; 141
Nec galeis densisque virum sages horruit hastis :
Sed gravidæ fruges et Bacchi Massicus humor
Implevere ; tenent oleæ, armentaque læta.
Hinc bellator equus campo sese arduum infert ;
Hinc albi, Clitumne, greges, et maxima taurus
Victima, sæpe tuo perfusus flumine sacro,
Romanos ad templæ deum ducere triumphos.
Hic ver æsolum, atque alieni mœnibus æstas ;
Bis gravidæ pecudes, bis pomis utilis arbor.
At rabidae tigres absunt, et sæva leonum 151
Semina ; nec mæros fallunt acronita legentes ;
Nec rapit immensos orbis per humum, neque
tanto

Squameus in spiram tractu se colligit anguis.
Adde tot egregias urbes, operumque laborem,
Tot congesta manu præruptis oppida saxis, 156
Fluminaque antiquos subterlabentia muros.
An mare, quod supra, memorem, quodque alluit
infra ?

Anne lacus tantos ? te, Lari maxime, teque, 159
Fluctibus et fromitu assurgens, Benace, marino ?
An memorem potius, Lucrinoque addita claustra,
Atque indignatus magnis stridoribus æquor,
Julia qua ponto longe sonat unda refuso,
Tyrrhænusque fretis immittitur æstus Avernus ?
Hæc eadem argenti rivos ærisque metallâ, 165
Obtendit venis, atque auro plurima fluxit.
Hæc genus acre virum, Marso, pubemque Sa-
bellam,

Assuetumque malo Ligurem, Volcosque veru-
tos
Extulit ; hæc Decios, Marios, magnosque Ca-
millos,

Scipidas duos bello, et te, maxime Cæsar, 170
Qui nunc extremis Asiæ jam victor in oris
Imbellem avertis Romanis arcibus Indum.
Salve, magna parens frugum, Saturnia tellus,
Magna virum : tibi res antiquæ laudis et artis
Ingredior, sanctos ausus recludere fontes, 175
Ascraeumque cano Romana per oppida carmen.

Nunc locus arborum ingentis : quæ robora
cuique,

Quis color, et quæ sit rebus natura ferendia.
Difficiles primum terræ, collesque maligni,
Tenuis tibi argilla et dumosis calculus arvis,
Palladia gaudent sylvæ vivacis olivæ. 181
Indicio est tractu surgens oleaster eodem
Plurimus, et strati baccis sylvestribus agri.
At quæ pinguis humus, dulcique uligine læta,
Quicque frequens herbis et fertilis ubere campus ;
Qualem sæpe cava montis convalle solemus 186
Displicere ; huc summis liquuntur rupibus amnes,
Felicemque trahunt limum ; quicque editus Austro,
Et filicem curvis invisam pascit aratris ;
Hic tibi prævalidas olim multoque fluentes 190
Sufficiet Baccho vites ; hic fertilis uvæ,
Hic laticis, qualem patris libamus et auro,
Inflavit cum pinguis elur Tyrrhæus ad aras,
Lanceibus et pandis fumantia reddimus exta.
Sin armenta magis studium vitulosque tueri,
Aut fetus ovium, aut urentes culta capellæ :
Saltus et saturi petito longinqua Tarenti, 197
Et qualem infelix amisit Mantus campum,
Pascitent niveos herboso flumine cynos :
Non liquidi gregibus fontes, non gramina dee-
runt ;

Et, quantum longis carpent armenta diebus,
Exigua tantum gelidus ros nocte reponet.
Nigra fere et presso pinguis sub vomere terra,
Et cui putre solum (namque hoc imitatur aran-
do),

Optima frumentis : non ullo ex æquore cernes
Plura domum tardis decedere plaustra juvenis :
Aut unde iratus sylvam devexit arator, 207
Et nemora evertit multos ignava per annos,
Antiquasque domos avium cum stirpibus imis
Eruit : illæ altum nidis petiere relictis ; 210
At rudis enituit impulso vomere campus.
Nam jejuna quidem clivosi glareæ ruris
Vix humiles apibus casias roremque ministrat ;
Et tophus scaber, et nigris exosa chelydri
Creta, negant alios æque serpentibus agros 215
Dulcem ferre cibum et curvas præbere late-
bras.

Quæ tenem exhalat nebulam fumosque volucres,
Et bibit humorem, et, cum vult, ex se ipsa re-
mittit ;

Quæque suo viridi semper se gramine vestit,
Nec scabie et salsa lædit rubigine ferrum, 220
Illa tibi lætis intextet vitibus ulmos ;
Illa frax oleo est ; illam experiere colendo
Et facilem pecori, et patientem vomeris unci.
Talem dives arat Capua, et vicina Vesuvo
Ora jugo, et vacuis Clanius non æquus Aceris.
Nunc, quo quamque modo possis cognoscere,
dicam. 226

Rara sit, an supra morem si densa requiras :
Altera frumentis quoniam favet, altera Baccho ;
Densa magis Cereri, rarissima quæque Lyæo :
Ante locum capies oculis, alteque jubebis 230
In solido puteum demitti, omnemque repones
Rursus humum, et pedibus summas æquabis

Si decurrant, rarum, pectorique et vitibus almis
 Aptius, uber erit; sin in sua posse negabunt
 Ire loca, et scrobibus superabit terra repletis,
 Spissus ager; glebas cunctantes crasseque terga
 Raspecta, et validis terram prosocinda juvenis.
 Salsa autem tellus, et quæ perhibetur amara,
 Frugibus infelix (ea nec mansuescit arando, 239
 Nec Baccho genus, aut pomis sua nomina servat),
 Tale dabit specimen: tu spisso vimine qualos
 Colaques prælorum fumosis deripe tectis;
 Huo ager ille malus, dulcesque a fontibus undæ,
 Ad plenum calcantur: aqua eluctabitur omnis
 Sollicet, et grandes ibunt per vimina guttæ; 245
 At sapor indicium faciet manifestus, et ora
 Tristia tantantum sensu torquebit amaro.
 Pinguis item quæ sit tellus, hoc denique pacto
 Discimus: haud unquam manibus jactata fatiscit,
 Sed picis in morem ad digitos lentescit habendo.
 Humida majores herbas alit, ipsaque justo 251
 Lætior; ah nimium ne sit mihi fertilis illa,
 Neu se prævalidam primis ostendat aristis!
 Quæ gravis est, ipso tacitam se pondere prodit,
 Quæque levis. Promptum est oculis prædiscere
 nigram, 255
 Et quisqui color. At sceleratum exquirere frigus
 Difficile est: piceæ tantum taxique nocentes
 Interdum, aut hederæ pandunt vestigia nigræ.
 His animadversis, terram multo ante memento
 Excoquere, et magnos scrobibus concidere mon-
 tes, 260

Ante supinatas Aquiloni ostendere glebas,
 Quam lætum infodias vitis genus; optima patri
 Arva solo: id venti curant, gelidæque pruinae,
 Et labefacta movens robustus jugera fossor.
 At si quos haud ulla viris vigilantia fugit, 265
 Ante locum similem exquirunt, ubi prima paretur
 Arboribus seges, et quo mox digesta fratur;
 Mutatam ignorent subito ne semina matrem.
 Quin etiam cæli regionem in cortice signant;
 Ut quo quæque modo steterit, qua parte calores
 Austrinos tulerit, quæ terga obverberit axi, 271
 Restituant: adeo in teneris consuescere multum
 est.

Collibus, an plano melius sit ponere vitem,
 Quære prius. Si pinguis agros metabere campi,
 Densa serè: in denso non segnior ubere Bacchus:
 Sin tumulis acclive solum collesque supinos, 276
 Indulge ordinibus. Nec secius omnis in unguem
 Arboribus positus secto via limite quadret.
 Ut sæpe ingenti bello cum longa cohortes
 Explicuit legio, et campo stetit agmen aperto,
 Directæque acies, ac late fluctant omnis 281
 Ære ridentem tellus, necdum horrida miscent
 Prælia, sed dubius mediis Mars errat in armis:
 Omnia sint paribus numeris dimensa viarum;
 Non animum modo uti pascat prospectus in-
 anem;
 Sed quia non aliter vires dabit omnibus æquas
 Terra, neque in vacuum poterunt se extendere
 rami.

Forsitan et, scrobibus quæ sint fastigia, quæras.
 Ausim vel tenui vitem committere sulco:
 Altior ac penitus terræ defigitur arbor: 290
 Æsculus in primis; quæ quantum vertice ad
 auras

Ætherias, tantum radice in Tartara tendit.
 Ergo non hiemes illam, non flabra, neque imbres
 Convellunt; immota manet, multosque nepotes,
 Mæta viram volvens durando secula, vincit: 295

Tum fortes late ramos et brachia tendens
 Huc illuc, media ipsa ingentem sustinet umbram.
 Neve tibi ad solem vergant vineta cadentem;
 Neve inter vites corymbus sere; neve flagella
 Summa pete, aut summa destringe ex arbore
 plantas; 300

Tantum amor terræ: neu ferro læde retuso
 Semina; neve oleæ sylvestres insere truncos.
 Nam sæpe incautis pastoribus excidit ignis,
 Qui, furtim pingui primum sub cortice tectus,
 Robora comprehendit, frondesque elapsus in altas
 Ingentem cælo sonitum dedit, inde secutus 306
 Per ramos victor perque alta cacumina regnat,
 Et totum involvit flammis nemus, et ruit atram
 Ad cælum picea crassus caligine nubem:
 Præsertim si tempestas a vertice sylvis 310
 Incubuit, glomeratque ferens incendia ventus.
 Hoc ubi, non a stirpe valent, cæsæque reverti
 Possunt, atque ima similes revirescere terra:
 Infelix superat foliis oleaster amaris.

Nec tibi tam prudens quisquam persuadeat
 auctor, 315

Tellurem Borea rigidam spirante moveri.
 Rura gelu tum claudit hiems, nec semine jacto
 Concretam patitur radicem affigere terræ.
 Optima vinetis satio, cum vere rubenti
 Candida venit avis longis invisâ colubris; 320
 Prima vel autumnus sub frigora, cum rapidus Sol
 Nondum hiemem contingit equis, jam præterit
 æstas.

Ver adeo frondi nemorum, ver utile sylvis;
 Vere tument terræ, et genitalia semina poscunt.
 Tum pater omnipotens fecundis imbribus Æther
 Conjugis in gremium lætæ descendit, et omnes
 Magnas alit, magno commixtus corpore, fetus.
 Avia tum resonant avibus virgulta canoris,
 Et Venerem certis repetunt armenta diebus;
 Parturit almus ager; Zephyrique tepentibus
 auris

Laxant arva sinus; superat tener omnibus
 humor; 331

Inque novos soles audent se germina tuto
 Credere; nec metuit surgentes pampinus Aus-
 tros,

Aut actum cælo magnis Aquilonibus imbrem;
 Sed trudit gemmas, et frondes explicat omnes.

Non alios prima crescentis origine mundi 336
 Illuxisse dies, aliumve habuisse tenorem
 Crediderim: ver illud erat, ver magnus agebat
 Orbis, et hibernis parebant flatibus Euri:
 Cum primæ lucem pecudes hausere, virumque
 Ferrea progenies duris caput extulit arvis, 341
 Immisseeque feræ sylvis, et sidera cælo.
 Nec res hunc teneræ possent perferre laborem,
 Si non tanta quies iret frigusque caloremque
 Inter, et exciperet cæli indulgentia terras. 345
 Quod superest, quæcumque premes virgulta
 per agros,

Sparge fimo pingui, et multa memor occule terra;
 Aut lapidem bibulum, aut squalentes infode
 conchas;

Inter enim labentur aquæ, tenuisque subibit
 Halitus, atque animos tollent sata. Jamque
 reperti, 350

Qui saxo super atque ingentis pondere testæ
 Urgerent: hoc effusus munimen ad imbres;
 Hoc, ubi huius sit finit canis æstifer arva.

Seminibus positis, superest deducere terram
 Sæpius ad capita, et duos jactare bidentes; 355
 Aut presso exercere solum sub romere, et ipsæ

Flectere lactantes inter vineta juvenco:
Tum laeves calamos, et rase hastilia virge,
Frazineasque aptare sudas, furcasque bicornes,
Viribus entis quarum, et contemnere ventos 360
Assuescant, summasque sequi tabulata per ulmos.

Ac dum prima novis adolescit frondibus aetas,
Parcendum tenoris; et dum se lætus ad auras
Palmas agit, laxis per purum immissus habenis,
Ipsa acie nondum falcis tentanda; sed uncis 365
Carpendæ manibus frondes, interque legendæ.
Inde ubi jam validis amplexæ stirpibus ulmos
Exierint, tum stringe comas, tum brachia tonde:
Ante reformidant ferrum; tum denique dura
Exerce imperia, et ramos compesce fluentes. 370

Tendendæ æpes etiam, et pecus omne tenendum,

Præcipue dum frons tenera imprudensque laborum;

Cui, super indignas hiemes solemque potentem,
Sylvestres uri assidue capremque sequaces
Illudunt; pascuntur oves avidæque juvenescæ. 375
Frigora nec tantum cæna concreta pruina,

*Aut gravis incumbens seculis arentibus aestas,
Quantum illi nocuere greges, durique venenum
Dentis, et admorso signata in stirpe cicatrix.
Non allam ob culpam Barcho caper omnibus aris
Cæditur, et veteres incunt proscenia ludi; 381

Premiaque ingeniis pagos et compita circum
Thesidæ posuere, atque inter pocula læti
Mollibus in pratis unctos saluere per utres.

Nec non Ausonii, Troja gens missa, coloni 385
Veribus incontinis ludunt risuque soluto;

Oraque corticibus sumunt horrenda cavatis;
Et te, Bærche, vocant per carmina læta, tibi que
Ocella ex alta suspendunt mollis pinu.

Hinc omnis largo pubescit vinea fetu; 390

Complentur vallesque cavæ saltusque profundi,
Et quocunq; deus circum caput egit honestum.

Ergo rite suum Bærcho dicemus honorem
Carminibus patris, lænesque et liba feremus;
Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram, 395
Pinguisque in veribus torrellibus exta colurnis.

Est etiam ille labor curandis vitibus alter,
Cui nunquam exhausti satis est; namque omne
quotannis

Terque quaterque solum scindendum, glebaque
vernis

Æternum frangenda bidentibus, omne levandum
Fronde nemus: redit agricolis labor actus in
orbem, 401

Atque in se sus per vestigia volvitur annus.

Ac jam olim, æras posuit cum vinea frondes,
Frigidus et sylvis Aquilo decussit honorem:
Jam tum acer curas venientem extendit in annum
Rusticus, et curvo Saturni dente relicta 406

Persequitur vitem attendens, fingitque putando.
Primus humum fodito, primus delecta cremato
Sarmenta, et vallos primus sub teeta referto;

Postremus metito. Bis vitibus ingruit umbra;
Bis segetem densis obducunt sentibus herbæ: 411

Durus uterque labor. Laudato ingentia rura,

Exiguam colito. Nec non etiam aspera rusci

Vimina per sylvam, et ripia fluvialis arundo

Cæditur, incultique exeroet cura salicis. 415

Jam vinotæ vites, jam falcem arbuta reponunt,

Jam canit extremos effectus vinitor antes:

Sollicitanda tamen tellus, pulvisque movendus;

Et jam maturis metuendus Jupiter uvæ. 419

Contra, non ulla est oleis cultura; neque illæ
Procurvam expectant falces rastrosque tenaces,
Quam semel hæsserunt arvis, auraque tulerunt
Ipsæ satis tellus, cum dente recluditur unco,
Sufficit humorem, et gravidas cum vomere fruges.
Hoc pinguem et placitam Paci nutrit olivam.

Poma quoque, ut primum truncos senescere
valentes, 426

Et vires habuere suas, ad sidera raptim

Vi propria nuntunt, opisque haud indiga nostræ.

Nec minus interea fetu nemus omne gravescit,

Sanguineisque inculta rubent aviaria bæccis; 430

Tondentur cytisi; tædas sylvæ alta ministrat,

Pascunturque ignes nocturni, et lumina fundunt.

Et dubitant homines serere, atque impendere

curam?

Quid majora sequar? salices humilesque ge-

nestæ,

Aut illæ pecori frondem, aut pastoribus ymbras

Sufficiunt, sæpemque satia, et pabula melli. 436

Eto undantem buxo spectare Cytorum,

Naryciæque picis lucos; juvat arva videre

Non rastri, hominum non ulli obnoxia curæ.

Ipsæ Caucasio steriles in vertice sylvæ, 440

Quas animosi Euri assidue franguntque ferunt-

que,

Dant alios aliæ fetus; dant utile lignum

Navigis pinos, domibus cedrumque cupressos-

que;

Hinc radios trivere rotis, hinc tympana plaustri

Agricolæ, et pandas ratibus posuere carinas. 445

Viminibus salices fecundæ, frondibus ulmi;

At myrtus validis hastilibus, et bona bello

Cornus; Iturææ taxi torquentur in arcus.

Nec tillæ leves, aut torno rasile buxum, 449

Non formam accipiunt, ferroque cavantur acuto;

Nec non et torrentem undam levis innatat alnus,

Missa Pado; nec non et apes examina condunt

Corticibusque cavis vitiosæque illicis alveo.

Quid memorandum æque Bærcheia dona tulerunt?

Bærchus et ad culpam causas dedit; ille furentes

Centaurus leto domuit, Rhetumque Pholunq;

Et magno Hylæum Laphithis cratere minantem.

O fortunatos nimium, sua si bona norint,

Agricolas; quibus ipsa, procul discordibus armis,

Fundit humo facilem victum justissima tellus.

Si non ingentem foribus domus alta superbis 461

Mane salutantum totis vomit ædibus undam;

Nec varios inhiant pulchra testudine postes,

Illasque auro vestes, Ephyreiaque æra;

Alba neque Assyrio fucatur lana veneno, 465

Nec casia liquidi corrumpitur usus olivi:

At secura quies, et nescia fallere vita,

Dives opum variarum; at lætis otia fundis,

Speluncæ, vivique lacus; at frigida Tempe,

Mugitusque boum, mollesque sub arbore somni

Non absunt; illic saltus ac iustra ferarum; 471

Et patiens operum, exiguoque assueta juvenus;

Sacra deum, sanctique patres; extrema per illos

Justitia excedens terris vestigia fecit.

Me vero primum dulces ante omnia Musæ, 475

Quarum sacra fero ingenti percussus amore,

Accipiant, cœlique vias et sidera monstrent,

Defectus solis varios, lunæque labores;

Unde tremor terris; qua vi maria alta tumescant

Objicibus rupta, rursusque in se ipsa residant; 480

Quid tantum Oceano propter se tingere soles

Hiberni, vel quæ tardis mora noctibus obstet.

Sin, hæc ne possim naturæ accedere partes,

Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis,

Rura mihi et rigui placeant in vallibus amnes
Flumina amem sylvasque inglorius. O ubi campi,
Spercheosque, et virginibus bacchata Læonis
Taygeta! o qui me gelidis in vallibus Hæmi
Sistat, et ingenti ramorum protegat umbra!

Felix, qui potuit rerum cognoscere causas, 490
Atque metus omnes et inexorabile fatum
Subiecit pedibus, strepitumque Acherontis avari!
Fortunatus est ille, deos qui novit agrestes,
Panaque Silvanumque senem Nymphasque so-
rores!

Ilum non populi fascies, non purpura regum 495
Flexit, et infidos agitans discordia fratres,
Aut conjurato descendens Dacus ab Istro;
Non res Romanæ, perituraque regna; neque ille
Aut doluit miserans inopem, aut invidit habenti.
Quos rami fructus, quos ipsa volentia rura 500
Sponte tulere sua, carpsit: nec ferrea jura,
Insanæque forum, aut populi tabularia vidit.
Solicitant alii remis freta cæca; ruuntque
In ferrum; penetrant aulas et limina regum;
Hic petit excidii Urbem miserosque Penates, 505
Ut gemma bibat, et Sarrano indormiat ostro;
Condit opes alius, defossoque incubat auro;
Hic stupet attonitus rostris; hunc plausus hian-
tem [que
Per cuneos geminatus enim plebisque patrum
Corripuit; gaudent perfuni sanguine fratrum, 510
Exilique domos et dulcia limina mutant,
Atque alio patriam quærunt sub sole jacentem.
Agricola incurvo terram dimovit aratro:

Hinc anni labor; hinc patriam parvosque ne-
potes
Sustinet; hinc armenta boum, meritosque ju-
venos; 515

Nec requies, quin aut pomis exuberet annus,
Aut fetu pecorum, aut Cercalis mergite culmi,
Proventuque oneret sulcos, atque horrea vincat.
Venit hiems: teritur Sicyonia bacca trapetis;
Glande sues læti redeunt; dant arbuta sylvas;
Et varios ponit fetus autumnus; et alte 521
Mitis in apricis coquitur vindemia saxis.
Interea dulces pendent circum oscula nati;
Casta pudicitiam servat domus; ubera vaccae
Lactea demittunt; pinguesque in gramine læto
Inter se adversis luctantur cornibus hædi. 526
Ipse dies agit festos; fususque per herbam,
Ignis ubi in medio, et socii cratera coronant,
Te libana, Lenæe, vocat; pecorisque magistris
Velocis jaculi certamina ponit in ulmo: 530
Corporaque agresti nudant prædura palæstra.
Hanc olim veteres vitam coluere Sabini;
Hanc Remus et frater; sic fortis Etruria crevit;
Scilicet et rerum facta est pulcherrima Roma,
Septemque una sibi mumo circumdedit arces. 535
Ante etiam sceptrum Dictæ regis, et ante
Impia quam cæcis gens est epulata juvenis,
Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.
Necdum etiam audierant inflari classica, necdum
Impositos duris crepitare inaudibilibus enses. 540
Sed nos immensum spatium confecimus æquor.
Et jam tempus equum fumantis solvere colla.

LIBER TERTIUS.

Te quoque, magna Palæ, et te, memorande, ca-
nemus
Pstor ab Amphryso; vos, sylvæ amnesque
Lycæi.

Cætera, quæ vacuas tenuissent carmine mentes,
Omnia jam vulgata; quis aut Eurythea durum,
Aut illaudati nescit Busiridis aras? 5
Cui non dictus Hyias puer, et Latonia Delos,
Hippodameque, humeroque Pelops insignis
eburno,

Acer equis? Tentanda via est, qua me quoque
possim

Tollere humo, victorque virum volitare per ora.
Primus ego in patriam mecum, modo vita su-
persit, 10

Aonio rediens deducam vertice Musas;
Primis Idumæas referam tibi, Mantua, palmas;
Et viridi in campo templum de marmore ponam
Propter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat
Mincius, et tenera prætexit arundine ripas. 15
In medio mihi Cæsar erit, templumque tenebit.
Illi victor ego, et Tyrio conspectus in ostro,
Centum quadrijugos agitato ad flumina currus.
Cumeta mihi, Alpheum linquens lucosque Mo-
lorchi,

Cærulis et crudo decernet Græcia cæstu. 20
Ipse, caput tonæ foliis ornatus olivæ,
Dona feram. Jam nunc sollennes ducere pompas
Ad delubra juvat, cæcosque videre juvenos;
Vel scena ut veras discedat frontibus, utque
Purpureæ intexti tellant sulca Britanni. 25
In foribus pugnam ex auro solidoque elephanto

Gangaridum faciam, victorisque arma Quirini;
Atque hic undantem bello magnumque fluentem
Nilum, ac navali surgentes ære columnas.

Addam urbes Asia domitas, pulsumque Ni-
phaten,

Fidentemque fuga Parthum versisque sagittis, 31
Et duo rapta manu diverso ex hoste tropæa,
Bisque triumphatas utroque ab litore gentes.
Stabunt et Parii lapides, spirantis signa,
Assaraci proles, demissæque ab Jove gentis 35
Nomina, Troscque parens, et Trojæ Cynthius
auctor.

Invidia infelix Furias amnemque severum
Cocyti metuet, tortosque Ixionis angues,
Immanemque rotam, et non exuperabile saxum.
Interea Dryadum sylvas saltusque sequamur 40
Intactos, tua, Mecænæ, haud mollia jussa.

Te sine nil altum mens inchoat. En age, segnes
Rumpe moras; vocat ingenti clamore Cithæron,
Taygetique canes, domitrixque Epidaurus equo-
rum;

Et vox assensu nemorum ingeminata remugit. 45
[Mox tamen ardentes accingar dicere pugnas
Cæsaris, et nomen fama tot ferre per annos.
Tithoni prima quot abest ab origine Cæsar.]

Seu quis, Olympiæ miratus præmia palmæ,
Pascit equos; seu quis fortes ad aratra juvenos;
Corpora præcipue matrum legat. Optima torvæ
Forma bovis, cui turpe caput, cui plurima cervix,
Et crurum tenuis a mento palæaris pendet;
Tum longo nullus lateri modus; omnia magna,
Pes etiam; et camuris hirtæ sub cornibus aures,

Nec mihi displiceat maculis inuulg. 2. et albo; 56
Aut juga detrectans, interdumque aspera cornu,
Et faciem tauro propior; quæque ardua tota
Et gradiens iam verrit vestigia cauda.

Ætas Lucinam justosque pati hymenæmos 60
Desinit ante decem, post quatuor incipit annos:
Cetera nec fetum habilla, nec fortis aratris.
Interes, superat gregibus dum læta iuventas,
Solve mares; mitte in Venerem pecuaria primus,
Atque aliam ex alia generando suffice prolem, 65
Optima quæque dies miseris mortalibus ævi
Prima fugit; subeunt morbi, tristisque senectus,
Et labor, et duræ rapit inclementia mortis.
Semper erunt, quarum mutari corpora malis:
Semper enim refice; ac, ne post amissa requiras,
Anteveni, et subolem armento sortire quotannis.
Neenon et pecori est idem delectus equino.

Tu modo, quos in spem statuas submittere gentis,
Præcipuum jam inde a tenbris impende laborem.
Continuo pecoris generos pullos in arvis 75
Altius ingreditur, et mollia crura reponit.
Primus et ire viam, et fluvios tentare minaces
Audet, et ignoto sese committere ponti;
Nec vanos horret strepitus. Illi ardua cervix,
Argutumque caput, brevis alva, obesaque terga;
Luxuriatque toris animosum pectus. Honesti
Spadices, glaucique; color deterrimus albis, 82
Et gilvo. Tum, si qua sonum procul arma dedere,

Stare loco nescit; micat auribus, et tremat artus;
Collectumque premens volvit sub naribus ignem.
Dona juba, et dextro jactata recumbit in armo;
At duplex agitur per lumbos spina; cavatque
Tellurem et solido graviter sonat ungula cornu.
Talis Amyclæi donitius Pollucis habens
Cyllarus, et, quorum Graii meminere poetæ, 90
Martis equi bijuges, et magni currus Achilli.
Talis et ipse jubam cervicæ effudit equina
Conjugia adventu pernix Saturnus, et altum
Polion hianitu fugiens implevit acuto
Hunc quoque, ubi aut morbo gravis, aut jam
seignior aunis 95

Deficit, abide domo; nec turpi ignosce senectæ.
Frigidus in Venerem senior, frustra que laborem
Ingratum trahit; et, si quando ad prælia ven-
tum est,

Ut quondam in stipulis magnus sine viribus ignis,
Incensum furit. Ergo animos eorumque notabilis
Præcipue; hinc alias artes, prolemque parentum,
Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmae.
Nonne vides, quam præcipiti certamine campum
Corripuerit, ruantque effusi carcere currus, 104
Quum spes arrecta juvenum, exultantiaque haurit
Corda pavor pulsans: illi instant verberare torto,
Et prona dant lora; volat vi fervidus axis;
Jamque humiles, jamque elati sublimè videntur
Aëre per vacuum ferri, atque assurgere in auras:
Nec mora, nec requies; at fulva: nimbus ærenæ
Tollitur; humerunt spumis flatuque sequentum:
Tantus amor laudum, tante est victoria curæ.

Primus Erichthonius currus et quatuor ausus
Jungere equos, rapidusque rotis insistere victor.
Frena Pelethronii Lapithæ gyroscos dedere 115
Impositi dorso, atque equitem docuere sub armis
Insultare solo, et grossæus glomerare superbos.
Æquos uterque labor; æque juvenemque ma-
gistri [acrem;

Exquirunt, calidumque animis, et cursibus
Quævis sæpe fuga versos ille egerit hostes, 120
Et patriam Epirum referat, fortesque Mycenæ.

Neptunique ipsa deducat origine gentem.

His animadversis instant sub tempus, et omnes
Impendant curas, denso distendere pingui,
Quem legere ducem, et pecori dixere maritum,
Pubentesque secant herbas, fluviosque minis-
trant,

Farræque; ne blando nequeat superesse labori,
Invalidique patrum referant jejunia nati.
Ipsa autem macie tenuant armenta volentes; 129
Atque ubi concubitus primos jam nota voluptas
Sollicitat, frondesque negant, et fontibus arcent;
Sæpe etiam cursu quatiunt, et sole fatigant,
Quum graviter tunsis gemit area frugibus, et
quum

Surgentem ad Zephyrum paleæ jactantur inanes.
Hoc faciunt, nimo ne luxu obtusior usus 135
Sit genitali arvo, et sulcos obliet inertes;
Sed rapiat sitiens Venerem, interiusque recondat.
Rursus cura patrum cadere, et succedere ma-
trum

Incipit. Exactis gravidæ quum mensibus errant;
Non illas gravibus quisquam juga ducere plaus-
tris,

Non saltu superare viam sit passus, et acri 141
Carpere præta fuga, fluviosque innare rapaces.
Saltibus in vacuis pascant, et plena secundum
Flumina, muscus ubi, et viridissima gramina
ripa,

Spluncaque tegant, et saxea procubet umbra.
Est locus Silari circa illicibusque virentem 146
Plurimus Alburnum volitans, cui nomen asilo
Romanum est, a stirum Graii vertere vocantes,
Asper, acerba sonans; quo tota exterrita sylvis
Diffugiunt armenta; furit mugitibus æther 150
Concussus, sylvæque et sicci ripa Tanagris.

Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras
Inachæ Juno pestem meditata juvenecæ.
Hunc quoque, nam mediis fervoribus acrior in-
stat,

Arcebis gravido pecori, armentaque pascos 155
Sole recens orto, aut noctem ducentibus astris.

Post partum curas in vitulos traducitur omnis;
Continuoque notas et nomina gentis inurunt,
Et, quos aut pecori malint submittere habendo,
Aut aris servare sacros, aut scindere terram, 160
Et campum horrentem fractis invertere glebis;
Cætera pascuntur virides armenta per herbas.

Tu quos ad studium atque usum formabis agres-
tem,

Jam vitulos hortare, viamque insistere domandi.
Dum faciles animi juvenum, dum mobilis ætas.
Ac primum laxos tenui de vimine circulos 166
Cervici subnecte; dehinc, ubi libera colla

Servitio assuêrint, ipsis e torquibus aptos
Junge pares, et coge gradum conferre juvenocos;
Atque illis jam sæpe rote ducantur inanes 170
Per terram, et summo vestigia pulvere signent;

Post valido nitens sub pondere faginus axis
Instrepat, et junctus temo trahat arcus orbæ
Interea publi indomitæ non gramina tantum, 174
Nec vascas salicem frondes, ulvamque palustrem,
Sed frumenta manu carpes sata. Nec tibi fætæ,
More patrum, nivea implebunt mulctaria vaccæ;
Sed tota in dulces consument ubera natos.

Sin ad bella magis studium turmasque feroces,
Aut Alpæ rotis prælabi flumina Pissæ, 180
Et Jovis in luco currus agitare volantes;
Primus equi labor est, animos atque arma videre
Bellantum, lituosque pati; tractuque gementam
Ferre rotam, et stabulo frenos audire sonantes;

Tum magis atque magis blandis gaudere magistris
Laudibus, et plausu sonitum cervicis amare. 186
Atque hæc jam primo depulsus ab ubere matris
Audeat, inque vicem det mollibus ora capistris
Invalidus, etiamque tremens, etiam inscius ævi.
At, tribus exactis, ubi quarta accesserit ætas, 190
Carpere mox gyrum incipiat, gradibusque sonare
Compositis, sinnetque alterna volumina crurum,
Sitque laboranti similis; tum cursibus auras,
Tum vocet, ac per aperta volans, ceu liber ha-
benis,

Æquora, vix summa vestigia ponat arena: 195
Qualis Hyperboreis Aquilo quum densus ab oris
Incubuit, Scythisque hiemes atque arida differt
Nubila: tum segetes altæ campique natantes
Lenibus horrescunt flabris, summæque sonorem
Dant sylvas, longique urgent ad littora fluctus: 200
Ille volat, simul arva fuga, simul æquora verrens
Hic val ad Elei metas et maxima campi
Sudabit spatia, et spumas aget ore cruentas,
Belgica vel molli melius foret cæssa collo.
Tum demum crassa magnum farragine corpus
Crescere jam domitis sinito; namque ante do-
mandum 206

Ingentes tollent animos, prensique negabant
Verbera lenta pati et duris parere lupatis.

Sed non ulla magis vires industria firmat,
Quam Venerem et cæci stimulos avertere amoris,
Sive boum, sive est cui gratior usus equorum.
Atque ideo tauros procul atque in sola relegant
Pascua, post montem oppositum, et trans flumi-
na lata;

Aut intus clausos saturâ ad præsepia servant.
Carpit enim vires paulatim uritque videndo 215
Fœmina; nec nemorum patitur meminisse, nec
herbæ.

Dulcibus illa quidem illecebris et sæpe superbos
Cornibus inter se subigit decernere amantes.
Pascitur in magna Sila formosa juvenca:
Illi alternantes multa vi prælia miscent 220
Vulneribus crebris; lavit ater corpora sanguis,
Versaque in obnixus urgentur cornua vasto
Cum gemitu; reboant sylvæque et longus Olym-
pus.

Nec mos bellantes una stabulare: sed alter
Victus abit, longeque ignotis exulat oris, 225
Multa gemens ignominiam, plagasque superbi
Victoris, tum quos amisit inultus amores;
Et stabula adspectans regnis excessit avitis.
Ergo omni cura vires exercet, et inter
Durat jacet pernox instrato saxa cubili, 230
Frondebis hirsutis et carice pascua acuta;
Et tentat sese, atque irasci in cornua discit
Arboris obnixus trunco; ventosque lacescit
Ictibus, et sparsa ad pugnam proludit arena.
Post, ubi collectum robur viresque refectæ, 235
Signa movet, præcepseque oblitum fertur in hos-
tem:

Fluctus uti, medio cæpit quum albescere ponto,
Longius ex altoque sinum trahit; atque, volutus
Ad terras, immane sonat per saxa, neque ipso
Monte minor procumbit; at ima exæstuat unda
Vorticibus, nigramque alte subjectat arenam. 241

Omne adeo genus in terris hominumque fera-
rumque,

Et genus æquorum, pecudes, pietæque volucres,
In furias ignemque ruunt: amor omnibus idem.
Tempore non alio catulorum oblita læna 245
Sæviior erravit campis; nec funera vulgo
Tam multa informes ursi stragemque dedere

Per sylvas; tum sævus aper, tum pessima tigris
Heu, male tum Libyæ solis erratur in agris.
Nonne vides, ut tota tremor pertentet equorum
Corpora, si tantum notas odor attulit neque? 251
Ac neque eos jam frena virum, neque verbera
sæva,

Non scopuli rupesque cavæ, atque cjecta retar-
dant

Flumina, correptos unda torquentia montes.
Ipse ruit, dentesque Sabellicus exacuit sus, 255
Et pede prosubigit terram, fricat arbore costas,
Atque hinc atque illinc humeros ad vulnera
durat. [nem

Quid juvenis, magnum cui versat in ossibus ig-
Durus amor? nempe abruptis turbata procelli
Nocte natat cæca serus freta; quem super ingens
Porta tonat cæli, et scopulis illis reclamant
Æquora; nec miseri possunt revocare parentes,
Nec moritura super crudeli funere virgo.

Quid lynces Bæchi variæ, et genus acre luporum,
Atque canum? quid, quæ imbelles dant prælia
cervi? 265

Scilicet ante omnes furor est insignis equarum:
Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
Potniades malis membra absumere quadrigæ.
Illas ducit amor trans Gargara, transque sonantem
Ascanium; superant montes, et flumina tranant;
Continuoque, avidis ubi subdita flamma mo-
dullis,

Vere magis, quia vero calor redit ossibus, illæ
Ore omnes versæ in Zephyrum stant iupibus altis,
Exceptantque leves auras; et sæpe sine ulla
Conjugiis, vento gravidæ (mirabile dictu) 275
Saxa per et scopulos et depressas convallas
Diffugiunt; non, Iure, tuos, neque Solis ad ortus;
In Boream Caurumque, aut unde nigerrimus Aus-
ter

Nascitur, et pluvio contristat frigore cælum.
Illic demum, hippomanes vero quod nomine di-
cunt 280

Pastores, lentum destillat ab inguine virus;
Hippomanes, quod sæpe mula legere novæ,
Miscueruntque herbas et non innoxia verba.

Sed fugit interea, fugit irreparabile tempus,
Singula dum capti circumvectamur amore. 285
Hoc satis armentis. Saperat pars altera curæ,
Lanigeros agitare greges hirtasque capellas.
Hic labor; hinc laudem fortes sperate coloni.
Nec sum animi dubius, verbis ea vincere magnum
Quam sit, et angustis hunc addere rebus honorem.
Sed me Parnassi deserta per ardua dulcis 291
Raptat amor: juvat ire jugis, qua nulla prius
Castaliam molli devertitur orbita olivo. [dum.

Nunc, veneranda Palæa, magno nunc ore sonan-
Incipiens stabulis edico in mollibus herbæ 295
Carpere oves, dum mox frondosa reducitur ætas;
Et multa duram stipula filicumque manipulis
Sternere subter humum, glacies nec frigida lædet
Molle pecus, scabiemque ferat turpesque poda-
gras.

Post, hinc digressus, jubeo frondentia capris 300
Arbuta sufficere, et fluvios præbere recentes;
Et stabula a ventis hiberno opponere soli
Ad medium conversa diem, quum frigidus olim
Jam cadit, extremoque irrorat Aquarius anno.
Hæ quoque non cura nobis levior tuncquæ, 305
Nec minor usus erit; quamvis Milesia magno
Vellera mutentur Tyrios incocta rubores.
Densior hinc soboles; hinc largi copia lactis:
Quam magis exhausto spumaverit ubere multra,

Læta magis pressis manabant flumina mammis.
Nec minus interea barbas incanæque menta 311
Clayphili tendent hirci, sotasque comantes,
Usui in castrorum, et miseris velamina nautia.
Pascuntur vero sylvas, et summa Lycæi,
Horrentesque rubos, et amantes ardua dumos;
Atque ipsæ memores redeunt in tecta, suasque
Ducunt, et gravido superant vix ubere limen.
Ergo omni studio glaciem ventosque nivales,
Quo minor est illis curæ mortalis egestas,
Avertes; victumque feres et virga lætus 320
Pabula, nec tota claudes fornilla bruma.
At vero, Zephyris quum læta vocantibus æstas
In saltus utrumque gregem atque in pascua
mittit:

Luciferi primo cum sidere frigida rura
Carpamus, dum mano novum, dum gramina can-
nent, 325

Et ros in tenera pecori gratissimus herba.
Inde, ubi quartæ sitim cœli collegerit hora,
Et cænta querula: rumpent arbuta cicada:
Ad puteos aut alta greges ad stagna iubeto
Currentem illigis potare canalibus undam: 330
Æstibus at mediis umbrosam exquirere vallem,
Sicubi magna Jovis antiquo robore quereus
Ingontes tendat ramos, aut sicubi nigrum
Illicibus crebris sacra nemus accubet umbræ:
Tum tenues dare rursus aquas, et pascere rursus,
Sollis ad occasum, quum frigidus æra vesper
Temperat, et saltus reficit jam roseida luna,
Littoraque Alcyonen resonant, acalanthida dumi.
Quid tibi pastores Libyam, quid pascua versu
Prosequar, et raris habitata mapalia tectis? 340
Sæpe diem noctemque, et totum ex ordine men-
sem,

ascitur, itque pecus longa in desertis sine ullis
tantum campi jacet. Omnia secum
rursus Ater agit, tectumque, Iaremque,
Amyclæumque canem, Cressamque
phætram. 345

Non secus ac patris acer Romanus in armis
Injusto sub fasce viam quam carpit, et hosti
Ante expectatum positis stat in agmine castris.
At non, quæ Scythiæ gentes, Mæotique unda,
Turbidus et torquens flaventes later arenas, 350
redit medium Rhodope porrecta sub

Illic clausa tenent stabulis armenta; neque ullæ
Aut herbe campo apparent, aut arbore frondes;
Sed jacet aggeribus niveis informis et alto
Terra gelu læto, septemque assurgit in ulnas. 355
Semper hiems, semper spirantes frigora Cauri.
Tum Sol pallentes haud unquam discuit umbras;
Neo quum invecus equis altum potit æthera,
nec quum

Præcipiti Oceani rubro lavit æquore currum.
Concresecunt subitæ currenti in flumine crustæ,
Undaque jam tergo ferratos sustinet orbes, 361
Puppibus illa prius, patulis nunc hospita plu-
vialis;

Æraque dissiliunt vulgo, vestesque rigescunt
Indutæ, cœduntque securibus humida vina,
Et totæ solidæ in glaciem vertere lacunæ, 365
Stirpæque implexis induruit horrida barbis.
Interea toto non secius ære nunguit;
Intereunt peredes; stant circumfusa pruinis
Corpora magus hominum; confertoque agmine cervi
Torpet mole nova, et summis vix cornibus ex-
stant. 370

Hæc non immixtis canibus, non cassibus

Punicæve agitant pavidos formidine pinne:
Sed frustra oppositum tradentes pectore montem
Cominus obtruncant ferro, graviterque rudentes
Cædunt, et magno læti clamore reportant. 375
Ipsi in defossis specubus secura sub alta
Otia agunt terra, congestæque robora totasque
Advolare focis ulmos, ignique dedare.
Hic noctem ludo ducunt, et pocula læti
Fermento atque acidis imitantur vitea sorbis.
Talis Hyperboreæ septem subjecta trioni 381
Gens effrena virum Rhipæo tunditur Euro,
Et pecudum fulvis velatur corpora setis.

Si tibi lætium curæ: primum aspera sylva.
Lappæque tribulique, absint; fuge pabula læta,
Continuoque greges villis lege molliibus alboæ.
Illum autem, quamvis aries sit candidus ipse,
Nigra subest udo tantum cum lingua palato, 388
Rejice, ne maculis infuscet vellora pullis
Nascentum; plenoque alium circumpice campo.
Munere sic niveo lætæ, si credere dignum est,
Pan deus Arcadiæ captam te, Luna, fefellit, 393
In nemora alta vocans; nec tu adspersa vo-
cantem.

At cui lactis amor, cytlum lotosque frequentes
Ipse manu salmasque ferat præsepibus herbas.
Hinc et amant fluvios magis, ac magis ubera
tendunt, 396

Et salis occultum referunt in lacte saporem.
Multi jam excretos prohibent a matribus hædos,
Primaque ferratis præfigunt ora capistris.
Quod surgente die mulseris horisque diurnis, 400
Nocte premunt; quod jam tenebris et sole ca-
dente,

Sed lucem exportans calathis adit oppida pastor;
Aut parco sale contingunt, hiemique reponunt.

Nec tibi cura canum fuerit postrema: sed una
VeloceSparta: catulos acremque Molossum 405
Pascere sero pingui. Nunquam custodibus illis
Nocturnum stabulis furem, incursumque luporum,
Aut imparatos a tergo horribis liberus.
Sæpe etiam cursu timidos agitabis onagros,
Et canibus leporem, canibus venabere damas;
Sæpe volutabris pulcos sylvestribus apros 411
Latratu turbabis agens, montesque per altos
Ingentem clamore premes ad retia cervum.

Disce et odoratam stabulis accendere cedrum,
Galbanoque agitare graves nidore chelydros. 415
Sæpe sub immotis præsepibus aut mala tactu
Vipera delituit, columque exterrita fugit,
Aut tecto assuetus coluber succedere et umbræ,
Pestis acerba boum, pectorique adspargere virus,
Fovit humum. Cape saxa manu, cape robora,
pastor, 420

Tollentemque minas et sibila colla tumentem
Dejice; jamque fuga timidum caput albidit alte,
Quum mediis nexu extremæque agmina caudæ
Solvuntur, tardosque trahit sinus ultimos orbes.

Est etiam ille malus Calabris in altibus anguis,
Squameas convolvens sub lato pectore terga, 426
Atque notis longam maculosus grandibus alvum:
Qui, dum amnes ulli rumpuntur fontibus, et dum
Vere madent udo terræ ac pluvialibus austris,
Stagna colit, ripisque habitans hic piscibus
atram 430

Improbis ingluviem ranisque loquacibus explet.
Iam exusta palus, terræque ardore debilis
cunt,

in siccum, et flammantia lumina tor-
quens

agris, asperque siti atque exterritas æta

Ne mihi tum molles sub divo carpere somnos,
Nec dorso nemoris libeat jacuisse per herbas :
Quam possitis novas exuvias, nitidusque juvenia
Volvitur, aut oculos tectis aut ova relinquens,
Ardens ad solem, et linguis micat ora trisulcis.

Morborum quoque te causas et signa docebo.
Turpis oves tentat scabies, ubi frigidus imber 441
Altius ad vivum perседit, et horrida cano
Bruma gelu ; vel quum tonsis illotus adhæsit
Sudor, et hirsuti seconerunt corpora vepres.
Dulcibus ideo fluvis pœus omne magistri
Perfundunt, undique aries lu gurgite villis 446
Mersatur, missusque secundo defluit amni ;
Aut tonsum tristi contingunt corpus amures,
Et spumas miscent argenti, vivaque sulfura,
Idemque picea, et pingues unguine ceras, 450
Scillamque, helleborosque graves, nigramque
bitumen. (est.

Non tamen ulla magis presens fortuna laborum
Quam si quis ferro potuit rescindere summum
Ulcus os : altit vitium, vivitque tegendo ; 454
Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor
Abuegat, aut meliora deos aedet omina posceus.
Quin etiam ima dolor balantum lapsus ad ossa
Quum furit, atque artus depascitur arida febris,
Profuit incensus æstus avertere, et inter
Ima ferre pedis salientem sanguine venam : 460
Hisalitur quo more solent, acerque Gelonus,
Quum fugit in Rhodopen, atque in deserta
Getarum,

Et lac concretum cum sanguine potat equino.

Quam procul aut molli succedere sa pino um-
bræ

Videris, aut summas carpentes ignavus herbas,
Extremamque sequi, aut medio procumbere
campo 466

Pascentem, et seræ solam decedere nocti :
Continuo culpam ferro compescere, priusquam
Dura per incautum serpent contagia vulgus.
Non tam creber agens hiemem ruit æquore
turbo, 470

Quam multa pecudum pestes. Nec singula morbi
Corpora corripiunt ; sed tota æstiva repente,
Spemque gregemque simul, cunctamque ab
origine gentem.

Tum sciat, aerias Alpes et Norica si quis
Castella in tumulis, et lapydis arva Timavi, 475
Nunc quoque post tanto videat, desertaque
regna

Pastorum, et longe saltus lateque vacantes.

Ilic quondam morbo cœli miseranda coorta est
Tempestas, totoque autumni incanduit æstu,
Et genus omne neci pecudum dedit, omne fera-
rum, 480

Corruptique lacus, infecit pabula tabo.

Nec via mortis erat simplex ; sed ubi ignea venis
Omnibus acta sitis miseros adduxerat artus,
Rursus abundabat fluidus liquor, omniaque in se
Ossa minutatim morbo collapsa trahebat. 485
Sæpe in honore deum modio stans hostia ad
aram,

Lance dum nives circumdatur insula vitta,
Inter cunctantes cecidit moribunda ministros.
Aut si quam ferro mactaverat aut sacerdos,
Inde neque impositis ardent altaria fibris, 490
Nec responsa potest consultus reddere vates ;
Ac vix suppositi liguuntur sanguine cultri,
Summaque jejuna sanie infusatur arena.
Hinc lætis vituli vulgo moriuntur in herba,
Et dukes animas plena ad præcepta reddunt. 495

Hinc canibus blandis rabies venit ; et quatit ægro
Tussis anhela sues, ac faucibus angit obesis.
Labitur infelix studiorum, atque immemor herbas,
Victor equus, fontesque avertitur, et pede terram
Crebra ferit ; demissa aures ; incertus ibidem 500
Sudor ; et ille quidem moriturus frigidus ; aret
Pellis, et ad tactum tractant dura resistit.

Hæc ante exitum primis dant signa diebus.
Sin in processu cepit crudescere morbus, 504
Tum vero ardentes oculi, atque attractus ab alto
Spiritus, interdum gemitu gravis ; imaque longo
Illa singultu tendunt ; ita naribus ater
Sanguis, et obcessas fauces premit aspera lingua.
Profuit inserto latices infundere cornu
Lenæos ; ea visa salus morientibus una ; 510
Mox erat hoc ipsum exitio, furisque refecti
Ardeant, ipsique suos, jam morte sub ægra,
(Di meliora pii, erroreque hostibus illum !)
Disclassos nudis laniabant dentibus artus.

Ecce autem duro fumans sub vomero taurus 515
Concidit, et mixtum spumis vomit ore cruorem,
Extremosque ciet gemitus. It tristis arator,
Moremque abjungens fraterna morte juvenum,
Atque opere in medio defixa reliquit aratra.

Non umbræ altorum nemorum, non mollia
possunt 520

Prata movere animum, non qui per saxa volutus,
Purior electro, campum petit amnis : at ima
Solvuntur latera, atque oculos stupor urget in-
ertes,

Ad terramque sult devexo pondere cervix.
Quid labor, aut beneficia juvant ? quid vomere
terras 525

Invertisse graves ? atqui non Massica Bacchi
Munera, non illis epule nocuere repostæ ;
Frondebis et victu pascuntur simplicia herbæ ;
Pocula sunt fontes liquidi, atque exercita cursu
Flumina ; nec somnos abruptit cura salubres.

Tempore non alio dicunt regionibus illis 531

Quæstas ad sacra boves Junonis, et uris
Imparibus ductos alta ad donaria currus.
Ergo ægre pastris terram rimantur, et ipsi
Unguis infodiant fruges, montesque per altos
Contenta cervicæ trahunt stridentia planstra. 536
Non lupus insidias explorat ovilla circum,
Nec gregibus nocturnus obambulat ; necior illum
Cura donat. Timidi damæ cervicæ fugaces
Nunc interque canes et circum tecta vagantur.
Jam maris immensæ prolem, et genus omne na-
tantum, 541

Littore in extremo, cœu naufraga corpora, fluctus
Proluit ; insolite fugiunt in flumina phocæ.
Interit et curvis frustra defensa latebris
Vipera, et attoniti squamis adstantibus hydri.

Ipsis est ær avibus non æquus, et illæ 546

Præcipites alta vitam sub nube relinquunt.

Præterea jam nec mutari pabula refert,

Quæsitæque nocent artes ; cessare magistri.

Phillyrides Chiron Amythaoniusque Melampus ;

Sævit et in lucem Stygis emissæ tenebris 551

Pallida Tisiphone ; Morbos agit ante Metumque,

Inque dies avidum surgens caput altius effert.

Balatu pecorum et crebris mugitibus amnes

Arentesque sonant ripæ collesque supini. 555

Jamque catervatim dat stragem, atque aggerat

ipsis

In stabulis turpi dilapsa calavera tabo ;

Donec humo tegere, ac foveis abscondere discunt.

Nam neque erat coriis usus ; nec viscera qua-
quam 559

Aut nullis abolere potest, aut vincere flamma;
Nec tondere quidem morbo illuvieque percas
Vellera, nec telas possunt attingere putres.
Verum etiam, invisos si quis tentarat amictus,

Ardentes popule, atque immundus olentia sudor
Membra sequebatur: nec longo deinde moranti
Tempore contactos artus sacer ignis edebat. 566

LIBER QUARTUS.

Protinus aërii mellis coelestis dona

Exsequar. Ilanc etiam, Mœcenas, adspice partem.

Admiranda tibi levium spectacula rerum,
Magnanimosque duces, totiusque ordine gentis
Mores, et studia, et populos, et prolia dicam. 5
In tenui labor; at tenuis non gloria: si quem
Numina laeva sinant, auditque vocatus Apollo.

Principio, sedes apibus statioque petenda,
Quo neque sit ventis aditus (nam pabula venti
Ferre domum prohibent) neque oves hædique
petuli. 10

Floribus insultent, aut errans bucula campo
Decutiat rorem, et serpentes atterat herbas.
Absint et picti squalentia terga luceri
Pinguibus a stabulis, micropesque, aliaque vo-

lucera;

Et manibus Procnæ pectus signata cruentis. 15
Omnia nam late vastant, ipsaque volantes
Ore ferunt dulcem molis munitibus escam.
At liquidæ fontes et stagna vitentia musco
Adsint, et tenuis fugiens per gramina rivus,
Palmaque vestibulum aut ingens oleaster inum-

bret; 20

Ut, quum prima novi ducent examina reges

Vire suo, ludi tunc fœvis emissa juvenus,

Viola invitæ decedere ripa calori

Obviaque hospitibus tenet fraudentibus arbos.

In medium, seu stabit lœvis, seu profinet humor,

Transversas sulces et grandia conjicte saxa: 26

Pontibus ut crebris possint conantere, et alas

Pauides ad æstivum solem, si forte morantes

Sparsierit, aut præcepit Neptuno munierit

Luræ. 30

Hæc circum casæ virides, et olentia late

Serpyllæ, et graviter spirantis copia thymbræ

Floreat, irriguæque bibant violaria fontem.

Ipsæ autem, seu conturbatis tibi suta cavatis,

Seu lento fuerint alvearia vumne textæ,

Angustos habeant aditus. Nam frigore mella 35

Cogit hiems, eademque calor hinc facta remittit

Utraque vis apibus pariter metucta: neque illa

Nequiquam in tectis eritatum tenuia cæca

Spiramenta linunt, tucque et floribus oras

Explent, collectumque hæc ipsa ad munera glu-

ten. 40

Et visco et Phrygiæ servant pice lentius idæ.

Sæpe etiam effusis, si vera est fama, latebris

Sub terra foveri larem, penitusque repertæ

Fumicibusque cavis exesque arboris antro.

Tu tamen e levi rimosa cubilia limo 45

Ungue fovens circum, et raras super injice

frondes;

Neu propius tectis taxum sine; neve rubentes

Urc fœco caneros; altæ neu crede paludi,

Aut ubi odor cœni gravis, aut ubi concava pulsæ

Fœxa sonant, vocisque offensa resultat imago. 50

Quod superest, ubi pulsam hiemem Sol aureus

egit,

Su. t. r. ad, cœlumque æstiva luce reclusit:

Illæ continuo saltus sylvasque peragant,
Purpureosque metunt flores, et flumina libant 54
Summa leves. Hinc nescio qua dulcedine lætas
Progeniem nidosque foveat; hinc arte recentes
Excudent ceras, et mella tenacia fingunt.

Hinc, ubi jam emissum caveis ad sidera cœli
Nare per æstatem liquidam suspexeris agmen,
Obscuramque trahi vento mirabere nubem; 60
Contemplator; aquas dulces, et frondea semper
Tecta petunt. Huc tu jussos adspice saporis,
Trita melisphylla, et cerinthæ ignobile grameu,
Tinnitque cie, et Matris quate cymbala cir-

cum;

Ipsæ consistent medicatis sedibus; ipsæ 65

Intima more suo sese in cunabula condent.

Sin autem ad pugnam exierint— nam sæpe

duobus

Regibus incessit magno discordia motu,

Continuoque animos vulgi et trepidantia bello

Corda hæc longe præsciessere, namque morantes

Martius ille æris rauci canor increpat, et vox 71

Audatur fractos sonitus imitata tubarum—

Tum trepida inter se cœunt, pennisque corus-

cant.

Spiculaque exacuunt rostris, aptantque lacertos,

Et circa regem atque ipsa ad prætoris densæ 75

Miscentur, magnisque vocant clamoribus hos-

tem.

Ergo, ubi ver nactæ sudum, camposque patentes,

Eruptum portis, concurrunt; æthere in alto

lit sonitus; magnum mixtæ glomerantur in

orbem,

Præcipitque cadunt; non densior aëre grando,

Nec de concussa tantum pluit ilice glandis. 81

Ipsi per medias acies, insignibus alis,

Iugentes animos angusto in pectore versant,

Usque adeo cœnix non cedere, dum gravis aut hos

Aut hos versa fuga victor dare terga subegit. 85

Hi motus animorum atque hæc certamina tanta

Pulveris evagui jactu compressa quiescent.

Verum ubi ductores acie revocaveris ambo,

Deterior qui visus, eum, ne prodigus obsit,

Dede neci: melior vacua sine regnet in aula. 90

Alter erit maculis auro squalentibus ardens:

Nam duo sunt genera: hic melior, insignis et ore,

Et rutilis clarus squamis; ille horridus alter

Desidia, latamque trahens inglorius alvum.

Ut binæ regum facies, ita corpora plebis: 95

Namque alia turpes horrent, cœu pulvere ab alto

Quum venit, et siccæ terram spuit ore viator

Aridus; elucent alia, et fulgore coruscant,

Ardentes auro, et paribus lita corpora guttis.

Hæc potior soboles; hinc cœli tempore certo

Dulcia mella premes; nec tantum dulcia, quan-

tum 101

Et liquida, et durum Bæchi domitura saporem.

At quum incerta volant, cœloque examina

ludunt,

Contemnantque favos, et frigidæ tecta relinquunt:

Iustabiles animos ludo prohibebis inani. 105

Nec magnus prohibere labor; tu regibus alas
Eripe: non illis quisquam cunctantibus altum
Ire iter, aut castris audebit vellere signa.
Invitent croceis halantes floribus horti,
Et custos furum atque avium cum falce saligna
Hellepontiaci servet tutela Priapi. 111
Ipse thymum pinosque ferens de montibus altis
Tecta serat late circum, cui talia curæ;
Ipse labore manum duro terat; ipse feraces
Fingat humo plantas, et amicos irriget imbres. 115
Atque equidem, extremo ni jam sub fine labo-
rum [ram,

Vela traham, et terris festinem advertere pro-
Forsitan et pingues hortos quæ cura colendi
Ornaret, canerem, biferique rosaria Pæsti;
Quoque modo potis gauderent intuba rivis, 120
Et virides apio ripæ; tortusque per herbam
Cresceret in ventrem cucumis; nec sera coman-
tem

Narcissum, aut flexi tacuissem vimen acanthi,
Pallentesque ederas, et amantes littora myrtos.
Namque sub Cæbalie memini me turribus arcis,
Qua niger humectat flaventia culta Galæus, 126
Corycium vidisse enem, cui pauca relictæ
Jugera ruris erant: nec fertilis illa juvenca,
Nec pecori opportuna seges, nec comoda Bac-
cho.

Hic rarum tamen in dumis olus albaque circum
Lilia verbenasque premens vescumque papaver,
Regum æquabat opes animis: seraque revertens
Nocte domum dapibus mensas onerabat inemtis.
Primus vere rosam, atque auctumno carpere
poma; 134

Et, quum tristis hiems etiamnum frigore saxa
Rumpcret, et glacie cursus frenaret aquarum,
Ille comam mollis jam tondelat hyacinthi,
Æstatem increpitas seram zephyrisque mo-
nantes

Ergo apibus fetis idem atque examine multo
Primus abundare, et spumantia cogere pressis 140
Mella favæ; illi tilie, atque uberrima pinus;
Quotque in flore novo pomis se fertilis arbos
Induerat, totidem auctumno matura tenebat.
Ille etiam seras in versum distulit ulmos,
Eduramque pirum, et spinos jam pruna ferentes,
Jamque ministrantem platantum potantibus um-
bras. 146

Verum hæc ipse equidem spatiis exclusus ini-
quis [quo.

Prætereo, atque aliis post me memoranda relin-
Nunc age, naturas apibus quas Jupiter ipse
Addidit, expediam, pro qua mercede, canoros 150
Curetum sonitus crepitantiaque æra secuta,
Dictæo cæli regem pavere sub antro.
Solæ communes natos, consortia tecta: ævum;
Urbis habent, magnisque agitant sub legibus
Etd patriam solæ et certos novere Penates; 155
Venturæque hiemis memores æstate laborem
Experiantur, et in medium quæsitæ reponunt.
Namque aliæ victu invigilant, et federe pacto
Exercentur agris; pars intra septa domorum
Narcissi lacrymam, et lentum de cortice gluten,
Prima favis ponunt fundamina, deinde tenaces
Suspendunt ceras; aliæ, spem gentis, adultos
Educent fetus; aliæ purissima mella
Stipant, et liquido distendunt nectare cellas;
Sunt quibus ad portas cecidit custodia sorti; 165
Inque vicem speculantur aquas et nubila cæli;
Aut onera accipiunt venientum; aut agmine
æcta

Ignavam fuos pecus a præsepibus arcent.
Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella.
Ac veluti lentis Cyclopes fulmina massis. 170
Quum properant, alii taurinis follibus auras
Accipiunt redduntque, alii stridentia tinguunt
Æra lacu: gemit impositis incudibus Ætna:
Illi inter sese magna vi brachia tollunt
In numerum, versantque tenaci forpice ferrum.
Non aliter, si parva licet componere magnis, 176
Cecropias innatus apes amor urget habendi,
Munere quamque suo. Grandævis oppida curæ,
Et munire favos, et dædala fingere tecta:
At fesse multa referunt se nocte minores, 180
Crura thymo plenæ; pasuntur et arbuta passim,
Et glaucas salices, casiamque, crocumque ru-
bentem,
Et pinguem tilliam, et ferrugineos hyacinthos.
Omnibus una quies operum, labor omnibus unus.
Mane ruunt portis; nusquam mora; rursus, eas-
dem 185

Vesper ubi e pastu tandem decedere campis
Admonuit, tum tecta petunt, tum corpora curant.
Fit sonitus, mussantque oras et limina circum.
Post, ubi jam thalamis se composuere, siletur
In noctem, fessosque sopor suus occupat artus.
Nec vero a stabulis pluvia impendente recedunt
Longius, aut credunt cælo adventantibus Euris;
Sed circum tutæ sub mœnibus urbis aquantur,
Excursusque breves tentant, et sæpe lapillos,
Ut cymbæ instabiles fluctu jactante saburræ, 195
Tollunt; his sese per inania nubila librant.

Illum adeo placuisse apibus mirabere morem,
Quod nec concubitu indulgent, nec corpora segnes
In Venerem solvunt, aut fetus nixibus edunt:
Verum ipse e foliis natos et suavis herbis 200
Ore legunt; ipse regem parvosque Quirites
Sufficiunt, aulæque et cerea regna refingunt.

Sæpe etiam duris errando in cotibus alas
Attrivere, ultroque animam sub fasce dedere:
Tantus amor florum, et generandi gloria mellis.
Ergo ipsas quamvis angusti terminus ævi 206
Excipiat—neque enim plus septima ducitur
ætas—

At genus immortale manet, multosque per annos
Stat fortuna domus, et avi numerantur avorum.
Præterea regem non sic Ægyptus, et ingens 210
Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hy-
daspes, [est;

Observant. Rege incolum, mens omnibus una
Amisso, rupere fidem, constructaque mella
Diripuerunt ipsæ, et crates solvere favorum. 214
Ille operum custos; illum admirantur, et omnes
Circumstant fremitu denso, stipantque fro-
quentes;

Et sæpe attollunt humeris, et corpora bello [tem.
Objectant, pulchramque petunt per vulnera mcr-
His quidam signis, atque hæc exempla secuti
Esse apibus partem divinæ mentis et haustus 220
Ætheris dixere; deum namque ire per omnes
Terrasque, tractusque maris, coelumque profun-
dum; [rum,

Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne fera-
Quemque sibi tenues nascentem accessere vitas;
Scilicet huc reddi deinde ac resoluta referri 225
Omnia; nec morti esse locum; sed viva volare
Sideris in numerum, atque alto succedere cælo.
Si quando sedem augustam servataque mella
Thestris relines: prius haustu sparsus aquarum
Ora fove, fumosque manu præfende sequaces. 230
Bis gravidos cogunt fetus, duo tempora menses.

Taygete simul os terris ostendit
 Piceas, et Oceani spreto pede repulit amnes;
 Aut eadem sidus fugiens ubi Piceis aquosi
 Tristior hibernas coelo descendit in undas. 235
 Illis ira modum supra est, lætæque venenum
 Moribus inspirant, et spicula cæca relinquunt
 Affixæ venis, animasque in vulnere ponunt.
 Sin duram metues hiemem, parcosque futuro,
 Contusosque animos et res miserabere fractas,
 At suffire thymo, cerasque recidere inanes 241
 Quis dubitet? nam sæpe favos ignotus adedit
 Stello, et lucifugis congesta cubilia blattis;
 Immunesque sedens aliena ad pabula fucus,
 Aut asper crabro imparibus se immiscuit armis;
 Aut dirum tinea genus; aut invisæ Minervæ
 Laxos in foribus suspendit aranea cæcos.
 Quo magis exhaustæ fuerint, hoc acrius omnes
 Ineunt hunc generis lapsi sacris ruinæ, 249
 Compelbuntque foros, et floribus horres textent.
 Si vero, quoniam casus apibus quoque nostros
 Vita tulit, tristi languebant corpora morbo—
 Quod jam non dubilis poteris cognoscere signis—
 Continuo est ægris alius color; horrida vultum
 Deformat macies; tum corpora luce carentum
 Exportant tectis, et tristia funera ducunt; 256
 Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendunt.
 Aut intus clausis cunctantur in ædibus, omnes
 Ignæque fame et contracto frigore pigre; 259
 Tum sonus auditur pavor, tractimque sussurrant
 Frigidus ut quondam sylvis immurmurat Auster;
 Ut mare sollicitum stridit refluxibus undis;
 Æstuat ut clausis rapidus fornacibus ignis;
 Ille jam galbancos suadeto incendere odores,
 Mellæque arundineis inferre canalibus, ultro 265
 Hortantem et fessas ad pabula nota vocantem.
 Proderit et tunsum gallæ admiscere saporem,
 Arentesque rosas, aut igni pinguis multo
 Defruta, vel Pythia passos de vite racemos,
 Cœropiumque thymum, et grave olentia cen-
 taurea. 270
 Est etiam flos in pratis, cui nomen amello
 Fœcere agricolæ, facilis quærentibus herba;
 Namque uno ingentem tollit de capite sylvam,
 Aureus ipse; sed in foliis, quæ plurima circum
 Funduntur, violæ subluet purpura nigre; 275
 Sæpe delum nexis ornate torquibus aræ;
 Asper in ore sapor; tonsis in vallibus illum
 Pastores et curva legunt prope flumina Mellæ.
 Hujus odorato radices lincoque Baccho,
 Pabulisque in foribus plenis appone canistris. 280
 Sed al quem proles subito defecerit omnis,
 Nec, genus unde novæ stirpis revocetur, habebit.
 Tempus et Arcadil memoranda inventa magistri
 Pandere, quoque modo cæcis jam sæpe juvenis
 Insidit apes tulit erui. Altius omnem 285
 Expediam prima repetens ab origine famam.
 Nam qua Pellei gens fortunata Canopi
 Accolit effuso stagnantem flumine Nilum,
 Et circum pictis velitur sua rura phæelis;
 Quaque phætrata vicina Persidis urget, 290
 [Et viridem Ægyptum nigra fecundat arena,
 Et diversas ruens septem discurret in ora]
 Usque coloratis amnis devertex ab Indie;
 Omnis in hac certam regio jacit arte salutem. 294
 Exiguus primum atque ipsos contractus ad usus
 Eligitur locus: hunc angustique imbrice tecti
 Parietibusque premunt aretis, et quatuor addunt,
 Quatuor a ventis, obliqua luce fenestras.
 Tum vitulus, bima curvans jam cornua fronte,
 Quæritur: hule geminæ nares et spiritus oris 306

Multa reluctanti obscurit, plagisque perempto
 Tunas per integram solvuntur viscera pellem.
 Sic positum in clauso linquunt, et rames costis
 Subiiciunt fragmenta, thymum, casiasque re-
 centes. [undas, 305
 Hoc geritur, Zephyris primum impellentibus
 Ante novis rubeant quam prata coloribus, ante
 Garruli quam tignis nidum suspendat hirundo.
 Interea teneris tepefactus in ossibus humor
 Æstuat; et visenda modis animalia miris, 309
 Trunca pedum primo, mox et stridentia pennis
 Miscantur, tenuemque magis magis æra carpunt;
 Donec, ut æstivis effusus nubibus imber,
 Erupere, aut ut, nervo pulsante, sagittæ,
 Prima leves ineunt si quando prælia Parthi.
 Quis deus hanc, Musæ, quis nobis extudit
 artem? 315
 Unde nova ingressus hominum experientia cepit?
 Pastor Aristæus, fugiens Peneia Tempe,
 Amissis, ut fama, apibus morboque fameque,
 Tristis ad extremi sacrum caput adstitit amnis,
 Multa querens, atque hac affatus voce parentem.
 Mater Cyrene, mater, quæ gurgitis hujus 321
 Ima tenes, quid me præclara stirpe deorum
 (Si modo, quem perhibes, pater est Thymbræus
 Apollo)
 Invisum fatis genuisti? aut quo tibi nostri
 Pulvis amor? quid me cælum sperare jubebas?
 In etiam hunc ipsum vitæ mortalis honorem,
 Quem mihi vix frugum et pecudum custodia
 sollers
 Omnia tentanti extuderat, te matre, relinquo.
 Quin age, et ipsa manu felices erue sylvas,
 Fer stabulis iniunxit ignem, atque interfice
 messes, 330
 Ure sata, et validam in vites molire bipennem:
 Tanta mea: si te ceperunt tædia laudis.
 At mater sonitum thalamo sub fluminis alti
 Sensit: eam circum Milesia velleræ Nymphæ
 Carpebant, hyali saturo fucata colore; - 335
 Drymoque, Xanthoque, Ligeaque, Phyllo-
 doque,
 Cæsariem effusæ nitidam per candida colla;
 [Nesæe, Spioque, Thaliaque, Cymodoceque,]
 Cydippeque, et flava Lycooris; altera virgo,
 Altera tum primos Lucinæ experta labores; 340
 Clíoque et Beroë soror, Oceanitides ambæ,
 Ambæ auro, pictis incinctæ pellibus ambæ;
 Atque Ephyre, atque Opis, et Asia Deiopea;
 Et tandem positæ velox Arethusa sagittis.
 Inter quas curam Clymene narrabat inanem 345
 vulcani, Martisque dolos et dulcia furta;
 Aquæ Chæo deos divum numerabat amores.
 Carmine quo capte dum fusis mollia pensa
 Devolvunt, iterum maternæ impulsit aures
 Luctus Aristæi, vitreisque sedilibus omnes 350
 Obstupescere; sed ante alias Arethusa sorores
 Prospiciens, summa flavum caput extulit unda:
 Et procul: O gemitu non frustra exterrita tanto
 Cyrene soror, ipse tibi, tua maxima cura,
 Tristis Aristæus Penei genitoris ad undam 355
 Stat lacrimans, et te crudelem nomine dicit.
 Huic percussa nova mentem formidine mater,
 Due age, due ad nos; fas illi limina divum
 Tangere, ait. Simul alta jubet discedere late
 Flumina, quæ juvenis gressus inferret. At illum
 Curvata in montis faciem circumstetit unda, 361
 Acceptique sinu vasto, misitque sub amnem.
 Jamque domum mirans genitricis, et humida
 regna,

Speluncæque lacus clausos, incoque sonantes,
Ibat, et, ingenti motu stupefactus aquarum, 365
Omnia sub magna labentia flumina terra
Spectabat diversa loca, Phasique, Lycumque,
Et caput unde altus primum se erumpit Enipeus,
Unde pater Tiberinus, et unde Aniens fluens,
Bæxumque sonans Hymis, Mysusque Caicus,
Rt gemina auratus taurino cornu vultu 371
Eridanus, quo non alius per pingua culta
In mare purpureum violentior effluit amnis.
Postquam est in thalami pendente pumice tecta
Perventum, et nati fletus cognovit inanes 375
Cyrene: manibus liquidos dant ordine fontes
Germanæ, tonsisque ferunt mantelia villis.
Pars epulis onerat mensas, et plena reponunt
Pocula; Panchæis adolescunt ignibus aræ:
Et mater, Cape Mæonii carchesia Bacchi; 380
Oceano libemus, ait. Simul ipsa precatur
Oceanumque, patrem rerum, Nymphasque so-
rores, [vant:
Centum quæ sylvas, centum quæ flumina ser-
Ter liquido ardentem perfudit nectare Vestam:
Ter flamma ad summum tecti subjecta reluxit.
Omne quo firmans animum, sic incipit ipsa: 386
Est in Carpathio Neptuni gurgite vates
Ceruleus Proteus, magnum qui piscibus æquor
Et juncto bipedum curru metitur æquorum
Hic nunc Emathiæ portus patriamque revisit
Pallenen; hunc et Nymphæ veneramus, et ipse
Grædæus Nereus; novit namque omnia vates,
Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura tra-
hantur. 393
Quippe ita Neptuno visum est; immania cuius
Armenta et turpes pascat sub gurgite phocas.
Hic tibi, nate, prius vinculis capiendus, ut omnem
Expediat morbi causam, eventusque secundet.
Nam sine vi non ulla dabit præcepta, neque
illum 398
Orando flectes; vim duram et vincula capto
Tendo: doli circum hæc demum franguntur
inanes. 400
Ipsa ego te, medios quum sol accenderit æstus,
Quum sitiunt herbæ, et pecori jam gratior um-
bra est,
In secreta senis ducam, quo fessus ab undis
Se recipit, facile ut somno aggrediare jacentem.
Verum ubi correptum manibus vincisque te-
nebis, 405
Tum varis eludent species atque ora ferarum:
Fiet enim subito sus horridus, atraque tigris,
Squamosusque draco, et fulva cervice læna;
Aut acrem flammæ sonitum dabit, atque ita vinculis
Excidet, aut in aquas tenues dilapsus abibit. 410
Sed quanto ille magis formas se vertet in omnes,
Tanto, nate, magis contende tenacia vincula:
Donec talis erit mutato corpore, qualem
Videris, incepto tegeret cum lumina somno.
Hæc ait, et liquidum ambrosiæ diffundit odo-
rem, 415
Quo totum nati corpus perduxit, at illi
Dulcis compositis spiravit crinibus aura,
Atque habilis membris venit vigor. Est specus
ingens
Exesi latere in montis, quo plurima vento
Cogitur inque sinus scindit sese unda reductos;
Deprensus olim statio tutissima nautis; 421
Intus se vasti Proteus tegit obice saxi.
Hic juvenem in latebris aversum a lumine
Nympha
Collocat: ipsa procul nebulis obscura resistit.

Jam rapidus torrens sitiens Sirius Indos 425
Ardebat; celo et medium Sol igneus orbem
Hauserat; arebant herbæ, et cava flumina siccis
Faucibus ad limum radii tepefacta coquebant:
Quum Proteus consuetæ petens e fluctibus antra
Ibat; eum vasti circum gens humida ponti 430
Exsultans rorem late dispersit amarum.
Sternunt se somno diversæ in littore phocæ.
Ipee, velut stabuli custos in montibus olim,
Vesper ubi e pastu vitulos ad tecta reducit,
Auditisque lupos acunt balatibus agni, 435
Considit scopulo medius, numerumque recenset.
Cujus Aristæo quoniam est oblata facultas:
Vix defessa senem passus componere membra,
Cum clamore ruit magno, manicisque jacentem
Occupat. Ille, sus contra non immemor artis,
Omnia transformat sese in miracula rerum, 441
Ignemque, horribilemque feram, fluviumque li-
quentem.
Verum ubi nulla fugam reperit pellacia, victus
In sese redit, atque hominis tandem ore locutus.
Nam quis te, juvenum confidentissime, nostras
Jussit adire domus? quidve hinc petis? inquit.
At ille: 446
Scis, Proteu, scis ipse; neque est te fallere
quidquam;
Sed tu desine velle. Deum præcepta secuti
Venimus hinc lapsis quæsitum oracula rebus.
Tantum effatus. Ad hæc vates vi denique multa
Ardentes oculos intorsit lumine glauco, 451
Et graviter frendens sic fati ora resolvit:
Non te nullius exerceat numinis ira. [pheus
Magna luis commissa: tibi has miserabilis Or-
Haud quamquam ob meritum pœnas, ni Fata
resistant, 455
Suscitat, et rapta graviter pro conjuge sævit.
Illa quidem, dum te fugeret per flumina præcepta,
Immanem ante pedes hydram moritura puella
Servantem ripas alta non vidit in herba.
At chorus æqualis Dryadum clamore supremos
Impleverunt montes; sicut Rhodopææ arces, 461
Altaque Pangææ, et Rhæsi Mavortia tellus,
Atque Gætæ, atque Iiebrus, et Actias Orithyia.
Ipse, cava solans ægrum testudine amorem,
Te, dulcis conjux, te solo in littore secum, 465
Te veniente die, te decedente canebat.
Tænariæ etiam fauces, alta ostia Ditis,
Et caligantem nigra formidine lucum
Ingressus, Manesque adiit, Regemque tremen-
dum,
Nesciaque humanis precibus mansuescere corda.
At cantu commotæ Erebi do sedibus imis 471
Umbre ibant tenues simulacraque luce carentum:
Quam multa in foliis avium se millia condunt,
Vesper ubi aut hibernus agit de montibus imber,
Matres, atque viri, defunctaque corpora vita 475
Magnanimum heroum, pueri, innuptæque puellæ
Impositique rogis juvenes ante ora parentum;
Quos circum limus niger et deformis arundo
Cocyti tardaque palus inamabilis unda
Alligat, et novies Styx interfluis cœcret. 480
Quin ipse stupere domus atque intima leti
Tartara, cæruleosque implexæ crinibus angues
Eumenides, tenuitque inhians tria Cerberus ora,
Atque Ixionii vento rota constitit orbis.
Jamque pedem referens casus evaserat omnes,
Redditaque Eurydice superas veniebat ad auras,
Pone sequens—namque hanc dederat Proserpina
legem— 487
Quum subita incautum dementia cepit amantem,

Ignoscenda quidem, scirent si ignoscere Manes.
Restitit, Eurydiceque suam jam luce sub ipsa,
Immemor, heu! victusque animi respexit. Ibi
omnis 491

Effusus labor, atque immitis raptâ tyranni
Fœdera, terque fragor stagnis auditus Averni.
Illa, Quis et me, inquit, miseram, et te perdidit,
Orpheu?

Quis tantus furor? En iterum crudelia retro 495
Fata vocant, conditque natantia lumina somnus.
Jamque vale. Feror ingenti circumdata nocte,
Invalidasque tibi tendens, heu! non tua, palmas.
Dixit, et ex oculis subito, ceu fumus in auras 499
Commixtus tenues, fugit diversa; neque illum
Frenantem nequiquam umbras, et multa vol-
lentem

Dicere, præterea vidit; nec portitor Orci
Amplius objectam passus transire paludem.
Quid faceret? quo se raptâ his conjuge ferret?
Quo fletu Manes, qua Numina voce moveret?
Illa quidem Stygia nabat jam frigida cymba. 506
Septem illum totos perhibent ex ordine menses,
Rupe sub æria, deserti ad Strymonis undam,
Flevisse, et gaudia hæc evoluisse sub antris, 509
Mulentem tigres, et agentem carnine quercus.
Qualis populea mœrens Philomela sub umbra
Amisos queritur fetus, quos durus arator
Observans nido implumes detraxit: at illa 513
Flet noctem, ramoque sedens miserabile carmen
Integrat, et mœstis late loca questibus implet.
Nulla Venus, non ulli animum flexere Hymenæi.
Solum Hyperboræas glacies Tanalimque nivalem
Arvæque Rhilpaïs nunquam videnti pruinis
Lustrabat, raptam Eurydiceen atque inrita Ditis
Dona querens: spretæ Ciconum quo munere
matres, 520

Inter sacra deum nocturnique orgia Bacchi,
Discriptum latos juvenem sparsere per agros.
Tum quoque, marmorea caput ac rixæ revul-
um Gurgite quum medio portans (Ægirus Hebeus
Volveret, Eurydiceen vox ipsa et fragula lingua,
Ah miseram Eurydiceen! anima fugiente vocabat;
Eurydiceen toto referebant flumine ripæ. 527

Hæc Proteus: et se jactu dedit æquor in altum;
Quasque dedit, spumantem undam sub vortice
torsit.

At non Cyrene; namque ultro affata timentem;
Nate, licet tristes animo deponere curas. 531
Hæc omnis morbi causa; hinc miserabile Nym-
phæ,

Cum quibus illa choros lucis agitabat in altis,
Exitium misere apibus. Tu munera supplex 534
Tende, petens pacem, et faciles venerare Napeas.
Namque labunt veniam votis, irasque remittent.
Sed, modus orandi qui est, prius ordine dicam.
Quatuor eximios præstanti corpore tauros,
Qui tibi nunc viridis depascunt summa Lycæi,
Delige, et intacta totidem cervice juvenecas. 540
Quatuor his aras alta ad delubra dearum
Constituæ, et sacrum jugulis demitte cruorem,
Corporaque ipsa boum frondoso desere luo.
Post, ubi nona suos Aurora ostenderit ortus,
Inferias Orphei Lethæa papavera mittes, 545
Placantam Eurydiceen vitula venerabere cæsa,
Et nigram martibus ovem, lucumque revises.

Haud mora: continuo matrî præcepta facessit.
Ad delubra venit; monstratas excitat aras;
Quatuor eximios præstanti corpore tauros 550
Ducit, et intacta totidem cervice juvenecas.
Post, ubi nona suos Aurora induxerat ortus,
Inferias Orphei mittit, lucumque revisit.
Hic vero subitum ac dictu mirabile monitum
Adspiciunt, liquefacta boum per viscera toto 555
Stridere apes utero, et ruptis effervere costis;
Immensasque trahi nubes; jamque arbore summa
Confluere, et lentis uvam demittere ramis.

Hæc super arvorum cultu pecorumque canebam,
Læ super arboribus: Cæsar dum magnus ad altum
Fulminat Euphraten bello, victorque volentes 561
Per populos dat jura, viamque affectat Olympo.
Illo Virgilium me tempore dulcis aiebat
Parchonoe, studiis florentem ignobilis otii:
Carmina qui lusi pastorum, audaxque juvenca,
Tityre, te patula cecini sub tegmine fagi. 566

ÆNEIDOS.

LIBER PRIMUS.

Ille ego, qui quondam gracili modulatus avena
Carmen, et, egressus sylvis, vicina coegi
Ut quamvis avido parerent arva colono,
Gratum opus agricolis: at nunc horrentia Martis

Arma virumque cano, Trojæ qui primus ab oris
Italiam, fato profugus, Lavinia venit
Litora; multum ille et terris jactatus et alto,
Vi superum, sævæ memorem Junonis ob iram;
Multa quonque et bello passus, dum conderet
urbem,

Inferretque deos Latio: genus unde Latinum, 6
Albanique patres, atque altæ mœnia Romæ.

Musa, mihi causas memora, quo numine læso,
Quidve dolens, regina deum tot volvere casus
Insignem pietate virum, tot adire labores 10
Impulserit. Tantæ te animis cœlestibus iræ?

Urbs antiqua fuit, Tyrii tenuere coloni,
Carthago, Italiam contra Tiberinaque longe
Ostia, dives opum, studiisque asperissima belli:
Quam Juno fertur terris magis omnibus unam
Posthabita coluisse Samo; hic illius arma, 16
Hic currus fuit; hoc regnum de gentibus esse,
Si qua fata sinant, jam tum tenditque fovetque.
Progeniem sed enim Trojanæ a sanguine duci
Audierat, Tyrias olim quæ verteret arces; 20
Hinc populum late regem, belloque superbum
Venturum excidio Libyæ; sic volvere Parcas.
Id metuens, veterisque memor Saturnia belli,
Prima quod ad Trojam pro caris gesserat Argis:
Necdum etiam causæ irarum sævique dolores 25
Exciderant animo; manet alta mente repostum
Judicium Paridis, spretæque injuria formæ.
Et genus invisum, et rapti Ganymedis honores

His accensa super, jactatos æquore toto
Troas, reliquias Danaum atque immitis Achilli,
Arcebat longe Latio; multosque per annos 31
Errabant acti fati maria omnia circum.
Tanta mollis erat Romanam condere gentem.

Vix e conspectu Siculas telluris in altum
Vela dabant leti, et spumas salis ære ruebant; 35
Quum Juno, æternum servans sub pectore vulnus,
Hæc secum: Mene incepto desistere victam,
Nec posse Italia Teucrorum avertere regem?
Quippe vector fati. Pallasne exurere classem
Argivum, atque ipsos potuit submergere ponto,
Unius ob noxam et furias Ajacis Oilei? 41
Ipsa, Jovis rapidum jaculata e nubibus ignem,
Disjicite rates, evertitque æquora ventis;
Illum expirantem transfixo pectore flammam
Turbine corripuit, scopulorumque infixit acuto. 45
Ast ego, quæ divum in cœlo regina, Jovisque
Et soror et conjux, una cum gente tot annos
Bella gero. Et quisquam numen Junonis adoret
Præterea, aut supplex aris imponat honorem?

Talia flammato secum dea corde volutans, 50
Nimborum in patriam, loca feta furentibus
Austriis,

Æolium venit. Hic vasto rex Æolus antro
Luctantes ventos tempestatesque sonoras
Imperio premit, ac vinclis et carcere frenat.
Illi indignantes magno cum murmure montis 55
Circum claustra fremunt. Celsa sedet Æolus arce
Sceptra tenens, mollitque animos, et temperat
iras.

Ni faciat, maria ac terras cœlumque profundum
Quippe ferant rapidi secum, verrantque per auras.
Sed pater omnipotens speluncis addidit atris, 60
Hoc metuens; molemque et montes insuper altos
Imposuit; regemque dedit, qui fudere certo
Et premere, et laxas sciret dare jussus habenas.
Ad quem tum Juno supplex his vocibus usa est:
Æole—namque tibi divum pater atque homi-
num rex 65

Et mulcere dedit fluctus et tollere vento—
Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat æquor,
Ilium in Italiam portans, victosque Penates.
Incute vim ventis, submersasque obrue puppes:
Aut age diversos; et disjice corpora ponto. 70
Sunt mihi bis septem præstanti corpore Nymphæ,
Quarum, quæ forma pulcherrima, Deiopeam
Connubio jungam stabili, propriamque dicabo:
Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat, et pulchra faciat te prole parentem. 75
Æolus hæc contra: Tuus, o regina, quid optes,
Explorare labor; mihi jussa capessere fas est.
Tu mihi quodcumque hoc regni, tu sceptra Jove-
vemque

Concillas; tu das epulis accumbere divum. 79
Nimborumque facies tempestatumque potentem.
Hæc ubi dicta, cavum conversa cuspide mon-
tem

Immisit in latus; ac venti, velut agmine facto,
Qua data porta, ruunt, et terras turbine perfiant.
Incubere mari, totumque a sedibus imis
Una Euræusque Notusque ruunt creberque pro-
cellis 85

Africus, et vastos volvunt ad litora fluctus. [tum.
Insequitur clamorque virum stridorque ruden-
Eripiunt subito nubes cœlumque diemque
Teucrorum ex oculis; ponto nox incubat atra;
Intonare poli, et crebris micat ignibus æther; 90
Præsentemque viris intentant omnia mortem.
Extemplo Æneæ solvuntur frigore membra.

Ingemit, et duplices tendens ad sidera palmas
Talia voce refert: O terque quaterque beati, 94
Quis ante ora patrum Trojæ sub mœnibus altis
Contigit optetere! o Danaum fortissime gentis
Tydide, mene Iliaci occumbere campis [dextra!
Non potuisse, tuasque animam hanc effundere
Sævus ubi Æacidae telo jacet Hector, ubi ingens
Sarpedon; ubi tot Simois corrupta sub undis 100
Scuta virum galeasque et fortia corpora volvit.

Talia jactanti stridens Aquilone procella
Velum adversa ferit, fluctusque ad sidera tollit
Franguntur remi; tum prora avertit, et undis
Dat latus; insequitur cumulo præruptus aque
mons. 105

Ii summo in fluctu pendent; his unda dehiscens
Terram inter fluctus aperit: furit æstus arenis.
Tres Notus abreptas in saxa latentia torquet:
[Saxa vocant Itali, mediis quæ in fluctibus, aras:]
Dorsum immane mari summo. Tres Euræ ab alto
In brevia et Syrtis urget, miserabile visu, 111
Illiditque vadis, atque aggere cingit arenæ.
Unam, quæ Lycio fidumque vehebat Oronten,
Ipsius ante oculos ingens a vertice pontus
In puppim ferit: excutitur, pronusque magister
Volvitur in caput; ast illam ter fluctus ibidem
Torquet agens circum, et rapidus vorat æquore
vortex.

Apparent rari nantes in gurgite vasto; 118
Arma virum, tabuleque, et Troia gaza per undas.
Jam validam Ilionei navem, jam fortis Achatæ,
Et qua vectus Abas, et qua grandævus Aletes,
Vicit hiems; laxis laterum compagibus omnes
Accipit inimicum imbrem, rimisque fatiscunt.

Interca magno misceri murmuræ pontum, 124
Emissamque hiemem sensit Neptunus, et imis
Stagna refusa vadis, graviter commotus; et alto
Prospiciens, summa placidum caput extulit unda.
Disjectam Æneæ toto videt æquore classem;
Fluctibus oppressos Troas cœlique ruina.
Nec latuere doli fratrem Junonis et iræ. 130
Eurum ad se Zephyrumque vocat; dehinc talia
fatatur:

Tantane vos generis tenuit fiducia vestri?
Jam cœlum terramque meo sine numine, Ventii,
Miscere, et tantas audetis tollere moles?
Quos ego.....sed motos præstat componere
fluctus. 135

Post mihi non simili pœna commissa luetis.
Maturate fugam, regique hæc dicite vestro:
Non illi imperium pelagi sævumque tridentem,
Sed mihi sorte datum. Tenet ille immania saxa,
Vestras, Eure, domos; illa se jactet in aula 140
Æolus, et clauso ventorum carcere regnet.

Sic ait, et dicto citius tumida æquora placat,
Collectasque fugat nubes, solemque reduct.
Cymothoe simul et Triton adnixus acuto
Detrudunt naves scopulo; levat ipse tridenti;
Et vastas aperit Syrtis, et temperat æquor; 147
Atque rotis summas levibus perlabitur undas.
Ac veluti magno in populo quum sæpe coorta es,
Seditio, sævitque animis ignobile vulgus, 149
Jamque faces et saxa volant; furor arma mi-
nistat: [quem

Tum pietate gravem ac meritis si forte virum
Conspexere, silent, arrectisque auribus adstant;
Iste regit dictis animos, et pectora mulcet:
Sic cunctus pelagi cecidit fragor, æquora post-
quam 154

Prospiciens genitor, cœloque invectus aperla,
Flectit equos, curruque volans dat lora secunda.

Defecit *Æneadæ*, quæ proxima, littora curvæ
 contendant petere, et *Libyæ* venturunt ad oras.
 Est in *secessu* longo locus: insula portum
 Efficit objectu laterum, quibus omnis ab alto 160
 Frangitur inque sinus scindit sese unda reductos.
 Hinc atque hinc vastæ rupes geminique minantur
 In cælum scopuli, quorum sub vertice late
Æquora tuta silent; tum sylvæ scena cornucis
 Desuper, horrentique atrum nemus imminet
 umbra. 165

Fronte sub adversa scopulis pendentibus antrum;
 Intus aquæ dulces, vivoque sedilia saxo,
 Nympharum domus. Hic fessas non vinculanaves
 Ulla tenent, unco non alligat ancora morsu.
 Iluc septem *Æneas* collectis navibus omni 170
 Ex numero subit; ac, magno telluris amore
 Egredi, optata potiuntur *Troës* arena,
 Et sale tabentes artus in littore ponunt.
 Ac primum silicet scintillam excudit *Achates*,
 Suscepitque ignem foliis, atque arida circum 175
 Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.
 Tum *Cerere* corruptam undis *Cerealiaque*

Expediunt fœmi rerum; frugesque receptas
 Et terrore parant flammis et frangere saxo. 175

Æneas scopulum interea descendit, et omnes
 Prospectum late pelago petit; *Anthæ* si quem
 Jæotatum vento viderat, *Phrygasque* biremes,
 Aut *Capyx*, aut celais in puppibus arma *Cæci*.
 Navem in conspectu nullam, tres littore cervos
 Prospexit errantes; hos tota armenta sequuntur
 A tergo, et longum per valles pascitur agmen. 185
 Constitit hic, arcumque manu celeresque sagittas
 Corripuit; fidus quæ tela gerebat *Achates*;
 Ductoresque ipsos primum, capita alta ferentes
 Cornibus arboreis, sternit; tum vulgus et om-
 nem

Miscet agens telis memora inter frondea turbam.
 Nec prius absistit, quam septem ingentia victor
 Corpora fundat humi, et numerum cum navibus
 æquet. 193

Hinc portum petit, et socios partitur in omnes
 Vires, bonus quæ deinde cadis onerarat *Accestes*.
 Littore *Trinacrio*, dederatque abeuntibus heros,
 Dividit, et dictis merentia pectora mulect:

O socii!—neque enim ignari sumus ante ma-
 lorum—

O passi graviores, dabit deus his quoque finem.
 Vos et *Scyllæam* rabiem penitusque sonantes 200
 Accēstis scopulos; vos et *Cyclopia* saxa
 Experti. Revocate animos, maestumque timorem
 Mittite. Forsan et hæc olim meminisse juvabit.
 Per varios casus, per tot discrimina rerum,
 Tendimus in Latium: sedes ubi fata quiescunt 205
 Oudent. Illic sua regna resurgere *Trojæ*.
 Durate, et vosmet rebus servate secundis.

Talia voce refert; curisque ingentibus æger
 Spem vultu stimulat, premit altum corde dolorem.
 Illi se prædæ acclingunt dapibusque futuris: 210
 Tergora deripiunt costis, et viscera nudant;
 Pars in frusta secant, veribusque trementia
 sũgunt;

Littore sinu locant alii, flammæque ministrant.
 Tum victu revocant viros; fusiisque per herbam
 Implentur veteris *Bacchi* pinguisque ferinæ. 215
 Postquam exorta fames epulis, mensæque re-
 motæ:

Anissos longo socios sermone requirunt; [dant,
 Spemque metumque inter dubii, seu vivere cre-
 dide extrema pati, nec jam cruciare vocatos.

Præcipue plus *Æneas*, nunc acris *Oroni*, 220
 Nunc *Amicy* casum gemit, et crudelia secum
 Fata *Lyci*, fortemque *Gyan*, fortemque *Cloan-*
 thum.

Et jam finis erat: quum *Jupiter* æthere summo
 Despicens mare velivolum, terrasque jacentes,
 Littoraque, et latos populos, sic vertice cæli 225
 Constitit, et *Libyæ* defixit lumina regnis.
 Atque illum tales jactantem pectore curas
 Tristior, et lacrimis oculos suffusa nitentes,
 Alloquitur *Venus*: O qui res hominumque de-
 umque

Æternis regis imperiis, et fulmine terres, 230
 Quid meus *Æneas* in te committero tantum,
 Quid *Troës* potuere? quibus, tot funera passis,
 Cunctus ob Italiam terrarum clauditur orbis.
 Certe hinc *Romanos* olim, volventibus annis,
 Hinc fore ductores, revocato a sanguine *Tencri*,
 Qui mare, qui terras omni dititione tenerent, 236
 Pollicitus. Quæ te, Genitor, sententia vertit?
 Hoc equidem occasum *Trojæ* tristesque ruinas
 Solabar, fatis contraria fata rependens.
 Nunc eadem fortuna viros tot casibus actos 240
 Insequitur. Quem das finem, rex magne, la-
 borum?

Antenor potuit, mediis clapsus *Achivis*,
 Illyricos penetrare sinus atque intima tutus
 Regna *Liburnorum*, et fontem superare *Timavi*;
 Unde per ora novem vasto cum murmure montis
 It mare prorupit, et pelago premit arva sonanti:
 Hic tamen ille urbem *Patavi*, sedesque locavit
Tenerrorum, et genti nomen dedit, armaque fixit
Troas; nunc placida compositus pace quiescit.
 Nos, tua progenies, cæli quibus annuis *Arcem*,
 Navibus (infandum) amissis, unius ob iram 251
 Prodimur, atque Italiam longe disjungimur oris.
 Hic pietatis honos? sic nos in sceptris reponis?

Olli subridens hominum sator atque deorum
 Vultu, quo cælum tempestates aernat, 255
 Oscula libavit natæ; dehinc talia fatur:
 Parce metu, *Cytherea*; manent immota tuorum
 Fata tibi; cernes urbem et promissa *Lavini*
 Mœnia, sublimemque feres ad sidera cæli 259
 Magnanimum *Ænean*; neque me sententia vertit.
 Hic (tibi faber enim, quando hæc te cura ro-
 mordet,

Longius et volvens fatorum arcana movebo)
 Bellum ingens geret Italia, populosque feroces
 Contundet, moresque viris et mœnia pœnet:
 Tertia dum Latio regnantem viderit astat, 265
 Ternaue transierint *Rutulis* hiberna subactis.
 At puer *Ascanius*, cui nunc cognomen *Iulo*
 [Additur, (Iulus erat, dum res stetit *Ilia* regno)]
 Triginta magnos volvendis mensibus orbes
 Imperio explebit, regnumque ab sede *Lavini* 270
 Transferet, et longam multa vi muniet *Albam*.
 Hic jam ter centum totos regnabitur annos
 Gente sub *Hectorea*; donec regina sacerdos
 Marte gravis geminam partu dabit *Ilia* prolem.
 Inde lupæ fulvo nutricis tegmine lætus 275
Romulus excipiet gentem, et *Mavortia* condet
 Mœnia, Romanosque suo de nomine dicet.
 Ille ego nec metas rerum nec tempora pono;
 Imperium sine fine dedi. Quin aspera *Iuno*,
 Quæ mare nunc terrasque metu cælumque fatigat,
 Consilia in melius referet, mecumque fovebit 283
 Romanos rerum dominos, gentemque togatam.
 Sic placitum. Veniet lustris labentibus ætas,
 Quum domus *Assaraci* *Phthiam* clarasque *My-*
 cenas

Servitio premet, ac viciis dominabitur Argis. 285
Nascent pulchra Trojanus origine Cæsar,
Imperium Oceano, famam qui terminet aëstris,
Julius, a magno demissum nomen Iulo:

Hunc tu olim cælo, spoliis Orientis onustum,
Accipies secura; vocabitur hic quoque votis.
Aspera tum positis mitescent sæcula bellis. 291
Cana Fides, et Vesta, Remo cum fratre Quirinus,
Jura dabunt; diræ ferro et compagibus arctis
Claudentur belli portæ; Furor impius intus, 294
Sæva sedens super arma, et centum vinctus aënis
Post tergum nodis, fremet horridus ore cruento.

Hæc ait: et Maia genitum demittit ab alto,
Ut terræ, utque novæ pateant Carthaginis arces
Hospitio Teucris: ne fati nescia Dido
Finibus arceret. Volat ille per aëra magnum 300
Remigio alarum, ac Libyæ citus adstitit oris:
Et jam jussa facit; ponuntque ferocia Pœni
Corda, volente deo. In primis regina quietum
Accipit in Teucros animum mentemque benignam. 304

At pius Æneas, per noctem plurima volvens,
Ut primum lux alma data est, exire, locosque
Explorare novos; quas vento accesserit oras,
Qui teneant, (nam inculta videt) hominesne
feræne,

Quærere constituit, sociisque exacta referre. 309
Classem in convexo nemorum, sub rupe cavata,
Arboribus clausam circum atque horrentibus
umbris

Occulit; ipse uno graditur comitatus Achate,
Bina manu lato crispans hastilia ferro.
Cui mater media sese tulit obvia sylvæ, 314
Virginis os habitumque gerens, et virginis arma
Spartanæ; vel qualis equos Threïssa fatigat
Harpalyce, volucremque fuga prævertitur Eurum.
Namque humeris de more habillem suspenderat
arcum

Venatrix, dederatque comam diffundere ventis,
Nuda genu, nodoque sinus collecta fluentes. 320
Ac prior, Heus, inquit, juvenes, monstrate mearum

Vidistis si quam hic errantem forte sororum,
Succinctam pharetra et maculosa tegmine lyncis,
Aut spumantis apri cursum clamore prementem.

Sic Venus; et Veneris contra sic filius orsus:
Nulla tuarum audita mihi neque via sororum,
O, quam te memorem? virgo; namque haud
tibi vultus

Mortalis, nec vox hominem sonat; o dea certe:
An Phœbis soror? an Nympharum sanguinis una?
Sis felix, nostrumque leves, quæcumque, laborem: 330

Et quo sub cælo tandem, quibus orbis in oris
Jactemur, doceas. Ignari hominumque locorumque

Erramus, vento huc et vastis fluctibus acti.
Multa tibi ante aras nost' a calat hostia dextra.

Tum Venus: Haud equidem tali me dignor
honore; 335

Virginibus Tyriis mos est gestare pharetram,
Purpureoque alte suras vincire cothurno.

Punica regna vides, Tyrios, et Agenoris urbem:
Sed fines Libyci, genus intractabile bello.

Imperium Dido Tyria regit urbe profecta, 340
Germanum fugiens. Longa est injuria, longæ
Ambages; sed summa sequar fastigia rerum.

Huic conjux Sychæus erat, diutissimus agri
Phœnicum, et magno misere dilectus amore:

Cui pater intactam dederat, primisque jugerat 345

Ominibus. Sed regna Tyri germanus habebat
Pygmalion, scelere ante alios immanior omnes.

Quos inter medius venit furor. Ille Sychæum
impius ante aras, atque auri cæcus amore,

Clam ferro incautum superat, securus amorum 350
Germanæ; factumque diu celavit, et agram,
Multa malus simulans, vana spe luserat amantem.

Ipsa sed in somnis inhumati venit imago
Conjugis; ora modis attollens pallida miris,

Crudeles aras trajectaque pectora ferro 355
Nudavit, cæcumque domus scelus omne retexit.
Tum celerare fugam patriaque excedere suadet;

Auxiliumque viæ veteres tellure recludit
Thesaurus, ignotum argenti pondus et auri.

His commota fugam Dido sociosque parabat. 360
Conveniunt, quibus aut odium crudele tyranni,
Aut metus acer erat; naves, quæ forte paratæ,

Corripiunt, onerantque auro. Portantur avari
Pygmalionis opes pelago; dux femina facti.

Devenere locos, ubi nunc ingentia cernes 365
Mœnia, surgentemque novæ Carthaginis arcem;
Mercatique solum, facti de nomine Byrsam,

Taurino quantum possent circumdare tergo
Sed vos qui tandem, quibus aut venistis ab oris,

Quove tenetis iter? Quærenti talibus ille 370
Susciprans, inoque trahens a pectore vocem:

O dea, si prima repetens ab origine pergam,
Et vacet annales nostrorum audire laborum,

Ante diem clauso componet vesper Olympo.
Nos Troja antiqua, si vestras forte per aures 375

Trojæ nomen iit, diversa per aquora vectos
Forte sua Libycis tempestas appulit oris.

Sum pius Æneas, raptos qui ex hoste Penates
Classe veho mecum, fama super æthera notus.

Italiam quæro patriam; genus ab Jove summo. 380
Bis denis Phrygium consendi navibus æquor,
Matre dea monstrante viam, data fata secutus.

Vix septem convulse undis Euroque supersunt.
Ipse ignotus, egens, Libyæ deserta peragro,

Europa atque Asia pulsus. Nec plura quærentem
Passa Venus medio sic interfata dolore est: 386

Quisquis es, haud, credo, invisus cœlestibus
auras

Vitales carpis, Tyriam qui adveneris urbem.
Perge modo, atque hinc te reginæ ad limina perfer.

Namque tibi reduces socios classemque relatum
Nuntio, et in tutum versis Aquilonibus actam:

Ni frustra augurium vani docueris parentes. 392
Adspice bis senos lætantes agmine cyncos,
Ætheria quos lapsa plaga Jovis ales aperto

Turbabat caelo; nunc terras ordine longo
Aut capere, aut captas jam despectare videntur.

Ut reduces illi ludunt stridentibus alis,
Et cœtu cinxere polum, cantusque dedere:

Haud aliter puppesque tuæ pubesque tuorum
Aut portum tenet, aut pleno subit ostia velo. 400

Perge modo, et, qua te ducit via, dirige gressum.
Dixit, et avertens rosea cervice refulsit,

Ambrosieque comæ divinum vertice odorem
Spiravere; pedes vestis defluxit ad imos;

Et vera incesu patuit dea. Ille, ubi matrem 405
Agnovit, tali fugientem est voce secutus:

Quid natum toties, crudelis tu quoque, falsis
Ludis imaginibus? cur dextræ jungero dextram

Non datur, ac veras audire et reddere voces?
Talibus incusat, gressumque ad mœnia tendit. 410

At Venus obaguro gradientes aëre sepsit,
Et multo nebula circum dea fudit amictu,

Cernere ne quis eos, neu qui contingere posset,
Molirive moram, aut veniendi poscere causas.

Ipsa Paphum sublimis abit, sedesque revisit 415
Læta suas: ubi templum illi, centumque Sabæo
Thure calent aræ, sortisque recentibus halant.

Corripuere viam interea, qua semita monstrat.
Jamque adscendebant collem, qui plurimus urbi
Immiscebat, adversasque adspexit desuper arces.
Miratur molem Æneas, magalia quondam; 421
Miratur portas, strepitumque, et strata viarum.
Instant ardentes Tyril: pars ducere muros,
Moliri que arcem, et manibus subvolvere saxa;
Pars optare locum tecto, et concludere sulco. 425
[Jura, magistratusque legunt, sæmctumque se-
natum.]

Hic portus alii effodiunt; hic alta theatris
Fundamenta locant alii, immanesque columnas
Rupibus excidunt, scenis decora alta futuris.
Qualis apes æstate nova pôt flores rura 430
Exercent sub sole labor; quum gentis adultos
Educunt fetus, aut quum liquentia mella
Stipant, et dulci distendunt nectare cellas;
Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto
Quædam fucos pecora a præsepibus arcent: 435
Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella.
O fortunati, quorum jam monia surgunt!
Æneas ait, et fastigia suscipit urbis.
Infert se septus nebula (mirabile dictu) 439
Per medios, miscetque viris, neque cernitur ulli.

Lucus in urbe fuit media, latissimus umbræ,
Quo primum, jactati undis et turbine, Pæni
Effudere loco signum, quod regia Juno
Monstrârat, caput æris equi; sic nam fore bello
Egregiam, et facilem victu per ancila gentem.
Ille templum Junoni ingens Sidonia Dido 446
Condebat, donis opulentum et numine divæ:
Ærea cui gradibus surgebant limina, nexæque
Ære trabes, foribus cardo stridebat ænæis.
Hoc primum in luce nova res oblata timore 450
Lenit; hic primum Æneas sperare salutem
Ausus, et afflictis melius considerare rebus.
Namque, sub ingenti lustrat dum singula templo,
Regiam operiens, dum, qua fortuna sit urbi,
Artificumque manus inter se, operumque laborem.
Miratur, videt Iliacæ ex ordine pugnas, 456
Bellæque jam fama totum vulgata per orbem.
Atridas, Priamumque, et sævum ambobus
Achillem.

Constitit; et lacrymans, Quis jam locus, inquit,
Achate,

Que regio in terris nostri non plena laboris? 460
En Priamus. Sunt hic etiam sua præmia laudi;
Sunt lacrymæ rerum; et mentem mortalia tan-
gunt.

Solve metus; feret hæc aliquam tibi fama salu-
tem.

Sic ait, atque animum pictura pascit inani,
Multa gemens, largoque humectat flumine vul-
tum. 465

Namque videbat, uti bellantes Pergama circum
Hæc fugerent Graii, premeret Trojara juvenus:
Hæc Phryges; instaret curru cristatus Achilles.
Nec procul hæc Rhæsi niveis tentoria velis 469
Agnoscit lacrymans: primo quæ prodita somno
Tydidæ multa vastabat cæde cruentus;
Ardentesque avertit equos in castra, prius quam
Fabula gustassent Trojæ, Xanthumque bibissent.
Parte alia fugiens amissis Troilus armis,
Infelix puer, atque impar congressus Achilli, 475
Fertur equis, oarruque hæret resupinus inani,
Lora tenens tamen: huic cervixque comæque
trahuntur

Per terram, et versa pulvis inscribitur hasta.
Interea ad templum non æque Palladis ibant
Crinibus Iliades passis, pepulumque ferebant 480
Suppliciter tristes, et tunc pectora palmis:
Divæ solo fixos oculos aversa tenebat.
Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros,
Exanimumque auro corpus vendebat Achilles.
Tum vero ingentem gemitum dat pectore abimo:
Ut spolia, ut currus, utque ipsum corpus amici,
Tendentemque manus Priamum conspexit in-
ermes.

Se quoque principibus permixtum agnovit Achivis,

Eosque acies, et nigri Memnonis arma.
Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis 490
Penthesilea furcens, mediisque in millibus ardet,
Aurea subnectens exsertæ cingula mamme
Bellatrix, aut letæque viris concurrere virgo.

Hæc dum Dardanio Æneæ miranda videntur,
Dum stupet, obtutuque hæret defixus in uno, 495
Regina ad templum, forma pulcherrima, Dido
Incessit, magna juvenum stipante castæra.
Qualis in Eurotæ ripis, aut per juga Cynthi
Exercent Diana choros; quam mille secutæ
Hinc atque hinc glomerantur Oreades: illa pha-
retiam 500
Fert humero, gradiensque deas supereminet
omnes:

Latone tacitum pertentant gaudia pectus:
Talis erat Dido; talen se letu ferelat
Per medios, instans operi regnisque futuris.
Tum foribus divæ, media testudine templi, 505
Septa armis, solioque alte subnixa resedit.
Jura dabat legesque viris; operumque laborem
Partibus æquabat justis, aut sorte trahebat.
Quum subito Æneas concursu accedere magno
Anthea Sergestumque videt fortemque Clon-
anthum, 510

Teucerorumque alios, ater quos æquore turbo
Dispulerat, penitusque alius æxerat oras.
Obstupuit simul ipse, simul percessus Achates
Lætitiæque metuque; avidi conjungere dextras
Ardebant; sed res animos incognita turbat. 515
Dissimulant; et nube cava speculantur amicti,
Quæ fortuna viris; classem quo litore lingunt;
Quid veniant: cunctis nam lecti navibus ibant,
Orantes veniam, et templum clamore petebant.

Postquam introgressi, et coram data copia
fundi; 520

Maximus Hioneus placido sic pectore corpit:
O regina, novam cui condere Jupiter urbem,
Justitiæque dedit gentes frenare superbas,
Troes te miseri, ventis maria omnia vecti,
Oramus; prohibe infandos a navibus ignes; 525
Parce pio generi, et propius res adspice nostras.
Non nos aut ferro Libyos populare Penates
Venimus, aut raptas ad littora vertere prædas:
Non ea vis animo, nec tanta superbia victis.
Est locus, Hesperiam Graii cognomine dicunt, 530
Terra antiqua, potens armis, atque ubere glebæ;
Ænotri coluere viri; nunc fama, minores
Italiam dixisse ducis de nomine gentem.

Huc cursus fuit:
Quum subito assurgens fluctu nimbosus Orion 535
In vada cæca tulit, penitusque procacibus Austris
Perque undas, superante salo, perque invia saxa
Dispulit; huc pauci vestris adnavimus oris.
Quod genus hos hominum, quæve hunc tam
laetitia morem 539

Fermittit patria? hoc vitio prohibemur arenæ:

Bella client, primaque vetant consistere terra.
 Si genus humanum et mortalia temnitis arma,
 At sperate deos memores fandi atque nefandi.
 Rex erat Æneas nobis, quo iustior alter
 Nec pietate fuit, nec bello maior et armis. 545
 Quem si fata virum servant, si vescitur aura
 Ætheria, neque adhuc crudelibus occubat um-

bris,
 Non metus, officio ne te certasse priorem
 Poniteat. Sunt et Sicilia regionibus urbes,
 Arvaque, Trojanoque a sanguine clarus Acestes.
 Quassatam ventis liceat subducere classem,
 Et sylvis aptare trabes, et stringere remos. 552
 Si datur Italiam, sociis et rege recepto,
 Tendere, ut Italiam læti Latiumque petamus.
 Sin absunta salus, et te, pater optime Teucrum,
 Pontus habet Libyæ, nec spes jam restat Iuli,
 At freta Sicaniæ saltem, sedesque paratas,
 Unde huc advecti, regemque petamus Acestem.
 Talibus Ilioneus. Cuncti simul ore fremebant
 Dardanidæ. 560

Tum breviter Dido, vultum demissa, profatur:
 Solvite corde metum, Teuci; secludite curas.
 Res dura, et regni novitas me talia cogunt
 Moliri, et late fines custode tueri. 564
 Quis genus Æneadum, quis Trojæ nesciat urbem?
 Virtutesque virosque, aut tanti incendia belli?
 Non obtusa adeo gestamus pectora Peni;
 Nec tam aversus equos Tyria Sol jungit ab urbe.
 Seu vos Hesperiam magnam Saturnique arva,
 Sive Erycis fines regemque optatis Acestem, 570
 Auxilio tutos dimittam, opibusque juvabo.
 Vultis et his mecum pariter considere regnis?
 Urbem quam statuo, vestra est; subducite naves:
 Tros Tyriusque mihi nullo discrimine agetur.
 Atque utinam rex ipse, Noto compulsus eodem,
 Affloret Æneas! equidem per littora certos 576
 Dimittam, et Libyæ lustrare extrema iubebo,
 Si quibus ejectus sylvæ aut urbiBUS errat.

His animum arrecti dictis, et fortis Achates
 Et pater Æneas, jamdudum erumpere nubem
 Ardeant. Prior Ænean compellat Achates: 581
 Nate dea, que nunc animo sententia surgit?
 Omnia tuta vides, classem, sociosque receptos;
 Unus abest, medio in fluctu quem vidimus ipsi
 Submersum; dictis respondet cætera matrix.
 Vix ea fatus erat, quum circumfusa repente 586
 Scindit se nubes, et in æthera purgat apertum.
 Restitit Æneas, claraque in luce refulsit,
 Os humerosque deo similis; namque ipsa decora

Cassarem nato genetrix, lumenque juvenem 590
 Purpureum, et latis oculis afflavit honores:
 Quale manus addunt eboli decus, aut ubi flavo
 Argentum, Pariusve lapis, circumdatur auro.
 Tum sic reginam alloquitur, cunctisque repente
 Improvisus ait: Coram, quem queritis, adsum
 Troius Æneas, Libyæ creptus ab undis. 596
 O sola infandæ Trojæ miscrata labores,
 Quæ nos, reliquias Danaum, terræque marique
 Omnibus exhaustos jam casibus, omnium egenos,
 Urbe, domo socias! grates persolvere dignas 600
 Non opis est nostræ, Dido, nec quicquid ubique
 est

Genis Dardaniæ, magnum quæ sparsa per orbem.
 Ti tibi, si qua pios respectant numina, si quid
 Uquum iustitia est et mens sibi conscia recti,
 Præmia digna ferant. Quæ te tam læta tulurunt
 Sæcula? qui tanti talem genere parentes? 606
 In freta dum fluvii current, dum montibus umbræ

Lustrabant convexa, polus dum sidera pascet:
 Semper honos, nomenque tuum, laudesque ma-
 nebunt;
 Quæ me cunque vocant terræ. Sic fatus, amicum
 Ilionea petit dextra, lævaque Serestum; 611
 Post alios, fortemque Gyan, fortemque Cloan-
 thum.

Obstupuit primo adpectu Sidonia Dido;
 Casu deinde viri tanto; et sic ore locuta est.
 Quis te, nate dea, per tanta pericula casus 615
 Insequitur? quæ vis immanibus applicat oris?
 Tunc ille Æneas, quem Dardanio Anchisæ
 Alma Venus Phrygiæ genuit Simoëntis ad undam?
 Atque equidem Teucrum memini Sidona venire,
 Finibus expulsum patriis, nova regna petentem
 Auxilio Belli: genitor tunc Belus opimam 621
 Vastabat Cyprum, et victor dititione tenebat:
 Tempore jam ex illo casus mihi cognitus urbis
 Trojanæ, nomenque tuum, regesque Pelasgi.
 Ipse hostis Teucros insigni laude ferebat, 625
 Sequè ortum antiqua Teucorum ab stirpe volo-

bat.
 Quare agite, o, tectis, juvenes, succedite nostris.
 Me quoque per multos similis fortuna labores
 Jactatam hac demum voluit consistere terra.
 Non ignara mali miseris succurrere disco. 630
 Sic memorat: simul Ænean in regia ducit
 Tecta; simul divum templis indicit honorem.
 Nec minus interea sociis ad littora mittit
 Viginti tauros, magnorum horrentia centum
 Terga suum, pingues centum cum matribus ag-
 nos, 635

Munera lætitiæque dei.
 At domus interior regni splendida luxu
 Instruitur, mediisque parant convivia tectis.
 Arte laboratæ vestes, astroque superbo;
 Ingens argentum mensis, cælatæque in auro 640
 Fortia facta patrum, series longissima rerum,
 Per tot ducta viros antiqua ab origine gentis.

Æneas (neque enim patrius consistere mentem
 Passus amor) rapidum ad naves præmittit Acha-
 ten,
 Ascanio ferat hæc, ipsumque ad mœnia ducat.
 Omnis in Ascanio cari stat cura parentis. 646
 Munera præterea, Iliacis crepta ruinis,
 Ferre jubet; pallam signis auroque rigentem,
 Et circumtextum croceo velamen acantho,
 Ornatus Argivæ Helenæ: quos illa Mycenis, 650
 Pergama quum peteret inconcessosque Ilymenæ-
 os,

Extulerat, matris Leda mirabile donum.
 Præterea sceptrum, Ilione quod gesserat olim,
 Maxima natarum Priami, colloque monile
 Baccatum, et duplicem gemmis auroque coro-
 nam.

Hæc celerans, iter ad naves tendebat Achates.
 At Cytherea novas artes, nova pectore versat
 Consilia: ut faciem mutatus et ora Cupido 658
 Pro dulci Ascanio veniat, donisque furentem
 Incendat reginam, atque ossibus implicet ignem.
 Quippe domum timet ambiguum Tyriosque bi-
 lingues: 661

Urit atrox Juno, et sub noctem cura recurvat.
 Ergo his aligerum dictis affatur Amorem:
 Nate, meæ vires, mea magna potentia, solus,
 Nate, patris summi qui tela Typhoia temnis: 665
 Ad te confugio, et supplex tua numina posco.
 Frater ut Æneas pelago tuus omnia circum
 Littora jactetur, odiis Junonis inique,
 Nota tibi; et nostro doluisti sepe dolore.

Hunc Phœnice tenet Dido, blandisque meretur
Vocibus; et vercor, quo se Junonia vertant 671
Hospitis: haud tanto cœsabit cardine rerum.
Quocirca capere ante dolis, et cingere flamma
Reginam meditor; ne quo se numine mutet:
Sed facno Æneæ mecum teneatur amore. 675
Qua facno id possit, nostram nunc accipe men-
tem:

Reginæ accitū cari genitoris ad urbem
Sidoniam puer ire parat, mea maxima cura,
Dona serena, pelago et flammis restantia Trojæ:
Hunc ego sopitum somno, super alta Cythera,
Aut super Idallium, sacrata sede recondam; 681
Ne qua scire dolos, mediūve occurrere possit:
Tu faciem illius noctem non amplius unam
Falle dolo, et notos pueri puer indue vultus:
Ut, quum te gremio accipiet lætissima Dido, 685
Regales inter mensas lætæque Lyæum,
Quum dabit amplexus atque oscula dulcia figet,
Occultum inspiris ignem, fallasque veneno.
Paret Amor dictis caræ genetricis, et alas

Exultat, et gressu gaudens incedit Iuli. 690
At Venus Ascanio placidam per membra quietem
Irrigat, et sctum gremio dea tollit in altos
Idaliæ luco: ubi mollis amarus illum
Floribus et dulci adspirans complectitur umbra.
Jamque ibat, dicto parens, et dona Cupido 695
Regia portabat Tyrii, duce lætus Achate.
Quum venit, aulicis jam se regina superbis
Aurea composuit sponda mediæque locavit.
Jam pater Æneæ, et jam Trojana juvenus
Conveniunt, stratoque super discumbitur ostro.
Dant famuli manibus lymphas, Cereremque ca-
nistris 701

Expediunt, tonsisque ferunt mantelia villia.
Quinquaginta intus famule: quibus ordine longo
Cura penum struere, et flammis adolere Penates.
Centum alim, totidemque pares ætate ministri,
Qui dapibus mensas onerant, et pocula ponunt.
Nec non et Tyrii per limina læta frequentes
Convenero, toris jussi discumbere pictis.
Mirantur dona Æneæ; mirantur lulum,
Fragrantisque dei vultus, simulatæque verba, 710
Pallamque, et pictum croceo velamen acantho.
Præcipue infelix, posti devota futura,
Expleri mentem nequit, ardescitque luendo
Phœnissæ, et puero pariter donisque necetur.

Ille, ubi complexa Æneæ colloques pendit, 715
Et magnum falsi implevit genitoris amorem;
Reginam petit. Hæc oculis, hæc pectore toto
Hæret; et interdum gremio fovet inacta Dido,
Insidat quantus miseræ deus! At memor ille
Matris Acidaliæ, paulatim abolere Sycheum 720
Incipit, et vivo tentat prævertere amore
Jam pridem resides animos desuetæque corda.

Postquam prima quies epulis, mensæque re-
motæ,

Crateras magnos statuunt, et vina coronant.
Fit strepitus tectis, vocemque per ampla volutant
Atria; dependent lychni laquearibus aureis 726
Incensi, et noctem flammis funalia vincunt.

Hic regina gravem geminis auroque poposcit,
Implevitque mero pateram: quam Belus, et omnes
A Belo soliti. Tum facta silentia tectis: 730
Jupiter, hospitibus nam te dare jura loquuntur,
Hunc lætum Tyrisque diem Trojaque profectis
Eas velis, nostrosque hujus meminisse minores.
Adsit lætitiæ Bacchus dator, et bona Juno.

Et vos, o, cœtum, Tyrii, celebrate faventes. 735
Dixit, et in mensam læticum libavit honorem,
Primaque, libato, summo tenus attigit ore.

Tum Bitiæ dedit increpitans; ille impiger hausit
Spumantem pateram, et pleno se proluit auro.
Post alii proceres. Cithara crinitus lopus 740
Personat aurata, docuit quæ maximus Atlas.
Hic canit errantem lunam, solisque labores;
Unde hominum genus, et pecudes; unde imber,
et ignes;

Arcturum, pluviasque Hyadas, geminosque Trio-
nes;

Quid tantum Oceano properent se tingere soles
Hiberni, vel quæ tardis mora noctibus obstet. 746
Ingeminant planctu Tyrii, Troësque sequuntur.
Nec non et vixit noctem sermone trahebant
Infelix Dido, longumque bibebat amorem:
Multa super Priamo rogatans, super Hectoræ
multa; 750

Nunc quibus Auroræ venisset filius armis;
Nunc quales Diomedes equi: nunc quantus
Achilles.

Immo age, et a prima, dic, hospes, origine nobis
Invidias, inquit, Danaûm, casusque tuorum,
Erroresque tuos. Nam te jam septima portat 755
Omnibus errantem terris et fluctibus ætas.

LIBER SECUNDUS.

Conticuere omnes, intentique ora tenebant;
Iade toro pater Æneæ sic orsus ab alto:

Infandum, regina, jubes renovare dolorem;
Trojanæ ut opes et lamentabile regnum
Eraserint Danaï; quæque ipse miserrima vidi, 5
Et quorum pars magna fui. Quis talia fando
Myrmædonum, Dolopumve, aut duri miles Ulixi
Temperet a lacrymis! Et jam nunc humida cælo
Præcipitat, suadentque cadentia sidera somnos.
Sed, si tantus amor casus cognoscere nostros, 10
Et breviter Trojæ supremum ac dire laborem,
Quamquam animus meminisse horret, luctuque
refugit,

Incipiam. Fracti bello, fatique repulsi
Duces Danaûm, tot jam labentibus annis,
Instar montis equum divina Palladis arte 15
Ædificant, sectæque intexunt abiete cœtas:

Votum pro reditu simulant; ea fama vagatur.

Huc dolecta virum sortiti corpora furtim
Includunt caeco lateri, penitusque cavernas
Ingentes utrumque armato milite complent. 20
Est in conspectu Tenedos, notissima fama
Insula, dives opum, Priami dum regna mane-
bant;

Nunc tantum sinus, et statio male fida carinis.
Huc se provecti deserto in littore condunt.
Nos abissiæ rati, et vento petitiæ Mycenæ. 25
Ergo omnis longo solvit se Teucria luctu.
Panduntur portæ; juvat ire, et Dorica castra
Desertosque videre locos litusque relictum.
Hic Dolopum manus, hic sævus tendebat Achil-
les;

Classibus hic locus; hic acie certare solebant. 30
Pars stupet innuptæ donum exitiale Mi

Et molem mirantur equi; primusque Thymæ-
tes

Duci intra muros hortatur, et arce locari,
Sive dolo, seu jam Trojæ sic fata ferebant.

At Capys, et quorum melior sententia menti, 35
Aut pelago Danaum insidias suspectaque dona
Præcipitare jubent, subjectivæ urere flammis;
Aut terebrare cavas uteri et tentare latebras.
Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

Primus ibi ante omnes, magna comitante ca-
terva, 40

Laocoon ardens summa decurrit ab arce;
Et procul, O miseri, quæ tanta insania, cives?

Creditis avectos hostes? aut ulla putatis
Dona carere dolis Danaum? sic notus Ulixes?

Aut hoc inclusi ligno occultantur Achivi; 45
Aut hæc in nostros fabricata est machina muros,

Inspectura domos, venturaque desuper urbi;
Aut aliquis latet error. Equo ne credite, Teucri.

Quicquid id est, timeo Danaos et dona ferentes.
Sic fatus, validis ingentem viribus hastam 50

In latus inque feri curvam compagibus alvum
Contorsit. Stetit illa tremens, uterque recusso

Insonuere cavæ gemitumque dedere cavernæ.
Et si fata deum, si mens non læva fuisset,

Impulerat ferro Argolicas fudere latebras, 55
Trojæque nunc stares, Priamique arx alta ma-

neres. [vinctum

Ecce, manus juvenem interea post terga re-
Pastores magno ad regem clamore trahebant

Dardanidæ; qui se ignotum venientibus ultro, 59
Hoc ipsum ut strueret, Trojamque aperiret

Achivis, [ratus,

Obtulerat, fidens animi, atque in utrumque pa-
Seu versare dolos, seu certæ occumbere morti.

Undique visendi studio Trojana juvenus
Circumfusa ruit, certantque illudere capto. 64

Accipe nunc Danaum insidias, et crimine ab uno
Disce omnes. [mis,

Namque, ut conspectu in medio turbatus, in-
Constitit, atque oculis Phrygia agmina circum-

spexit:
Heu, quæ nunc tellus, inquit, quæ me æquora

possunt 69
Accipere? aut quid jam misero mihi denique

restat? [ipsi

Cui neque apud Danaos usquam locus; et super
Dardanidæ infensi pœnas cum sanguine poscunt.

Quo gemitu conversi animi, compressus et omnis
Impetus. Hortamur fari, quo sanguine cretus,

Quidve ferat, memoret, quæ sit fiducia capto. 75
Ille hæc deposita tandem formidine fatur:

Cuncta equidem tibi, rex, fuerit quodcumque,
fatebor [gabo;

Vera, inquit, neque me Argolica de gente no-
Hoc primum; nec, si miserum fortuna Sinonem

Fluxit, vanum etiam mendacemque improba
finget. 80

Fando aliquid si forte tuas pervenit ad aures
Belidæ nomen Palamedis, et inelyta fama

Gloria; quem falsa sub prodicione Pelasgi
Insontem, infando indicio, quis bella vetabat,

Demisere neci, nunc casum lumine lugent. 85
Illi me comitem, et consanguinitate propinquum,

Pauper in arma pater primis huc misit ab annis.
Dum stabat regno incolomis, regumque vige-
bat

Conciliis, et nos aliquid nomenque decusque
Gessimus. Invidia postquam pellacis Ulixi 90

(Haud ignota loquor) superis concessit ab oris,
Afflictus vitam in tenebris luctuque trahebam,

Et casum insontis mecum indignabar amici.

Nec tacui demens; et me, fors si qua tulisset,
51 patrios unquam remeassem victor ad Argos, 95

Promisi ultorem; et verbis odia aspera movi.

Hinc mihi prima mali labe; hinc semper Ulixes
Criminibus terrere novis; hinc spargere voces

In vulgum ambigua, et querere consulas arma.
Nec requievit enim, donec Calchante ministro—

Sed quid ego hæc autem nequidquam ingrata
revolve? 101

Quidve moror? si omnes uno ordine habetis
Achivos,

Idque audire sat est, jamdudum sumite pœnas.
Huc Ithacus velit, et magno mercentur Atridæ.

Tum vero ardemus scitari, et quærere causas,
Ignari scelerum tantorum artisque Pelasgæ. 106

Prosequitur pavitana, et ficto pectore fatur.
Sepe fugam Danaï Troja cupiere relicta

Moliri; et longo fessi discedere bello.
Fecissentque utinam! sæpe illos aspera ponti 110

Interclusit hiems, et terruit Austere euntes.
Præcipue, cum jam hic trabibus contextus ac-
cris

Staret equus, toto sonuerunt æthere nimbi.
Suspensi Eurypylum scitatum oracula Phœbi

Mittimus, isque adytis hæc tristia dicta reportat:
Sanguine placâstis ventos et virgine casa, 116

Cum primum Iliacis Danaï venistis ad oras:
Sanguine quaerendi redditus, animaque litandum

Argolica. Vulgi quæ vox ut venit ad aures:
Obstupere animis, gelidusque per ima cucur-
rit 120

Ossa tremor; qui fata parent, quem poscat
Apollo.

Hic Ithacus vatem magno Calchanta tumultu
Protrahit in medios; quæ sint ea numina Divum,

Flagitat. Et mihi jam multi crudele cane-
bant Artificis scelus, et taciti ventura videbant. 125

Bis quinos silet ille dies, tectusque recusat
Prodere voce sua quenquam, aut opponere morti

Vix tandem magnis Ithaci clamoribus actus,
Composito rumpit vocem, et me destinat arm.

Assensere omnes; et, quæ sibi quisque timebat,
Unius in miseri exitium conversa tulere. 131

Jamque dies infanda aderat: mihi sacra parari,
Et sævæ fruges, et circum tempora vittæ.

Eripui, fateor, leto me, et vincula rupi;
Limosoque lacu per noctem obscurus in ulva 135

Delitui, dum vela, darent si forte, dedissem.
Nec mihi jam patriam antiquam spes ulla viden-
di,

Nec dulces natos exoptatumque parentem:
Quos illi fors ad pœnas ob nostra reposit

Effugia, et culpam hanc miserorum morte pia-
bunt. 140

Quod te, per superos et conscia numina veri,
Per, si qua est quæ restet adhuc mortuibus us-
quam

Intemerata fides, oro, miserere laborum
Tantorum, miserere animi non digni ferentis.

His lacrymis vitam damus, et mascerescimus
ultro. 145

Ipsæ viro primus manicas atque arota levavi
Vincula jubet Priamus; dictisque ita fatur amicis:

Quisquis es, amissos hinc jam obliviscere Graios;
Noster eris; mihi quæ edisere vera roganti.

Quo molem hanc immanis equi statuere? quis
auctor? 150

Quidve petunt? quæ religio? aut quæ machina
belli?

Dixerat. Ille dolis instructus et arte Pallada,
Sustulit exutas rinculis ad sidera palmas:
Vos, æterni ignes, et non violabile vestram
Testor numen, ait; Vos, arma, ensesque nefandi,
Quos fugi, vittæque deûm, quas hostia gessi:
Fas mihi Grælorum sacra solve jura,
Fas odiasse viros, atque omnia ferre sub auras,
Si quis tegant; teneor patriæ nec legibus ullis.
Tu modo promissis manes, servataque serves
Troja fidem; si vera feram, si magna repen-
dam. 161

Omnes spes Danaûm, et cæpti fiducia belli
Palladis auxillis semper stetit. Impius ex quo
Tydides sed enim, scelerumque inventor Ulixes,
Fatale aggressi sacro avellere templo 165
Palladium, cæsis summæ custodibus arcis,
Corripuere sacram effigiem, manibusque cruentis
Virgineas ausi divæ contingere vittas:
Ex illo fluere ac retro sublapsa referri 169
Spes Danaûm, fractæ vires, averas Deæ mens.
Nec dubiis ea signa dedit Tritonia monstria.
Vix positum castris simulacrum, arsere coruscæ
Luminibus flammæ arrectis, salusque per artus
Sudor lit; terque ipsa solo (mirabile dictu)
Emuluit, parmanque ferens hastamque tremen-
tom. 175

Ex templo tentanda fuga canit æquora Calchas;
Nec posse Argolicis excindi Pergama tehs,
Omnia ni repetant Argis, numenque reducant,
Quod pelago et curvis æcum avexere carinis.
Et nunc, quod patrias vento petiere Mycenæ,
Arma deosque parant comites, pelagique re-
menno 181

Improvisti aderunt. Ita digerit omnia Calchas
Hanc pro Palladio, moniti, pro numine læso
Effigiem statuere, nefas quæ triste piaret. 184
Hanc tamen immensam Calchas attollere molem
Roboribus textis, colloque educere jussit:
Ne recipi portis, aut duci in mœnia posset,
Neu populum antiquæ sub religione teneri
Nam si vestra manus violasset dona Minervæ,
Tum magnum exitium (quod di primus omen in
ipsum 190

Convertant!) Priami imperio Phrygibusque fu-
turum. [hem,
Sin manibus vestris vestram ascendisset in ur-
Ultero Asiam magno Pelopæ ad mœnia bello
Venturam, et nostros ea fata manere nepotes
Talibus insiditis perjurique arte Sinonis 195
Credita res, captique dolis lacrimisque coactis,
Quos neque Tydides, nec Larissæus Achilles,
Non anni domuere decem, non mille carius.

Hic aliud majus miseri multoque tremendum
Obloitur magis, atque improvida pectora turbat.
Laocoon, ductus Neptuno sorte sacerdos, 201
Sollennes taurum ingentem mactabat ad aras.
Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta
(Horresco referens) immensis orbitibus angues
Incumbunt pelago, pariterque ad littora tendunt:
Pectora quorum inter fluctus arrecta jubæque 206
Sanguineos exsuperant undas; pars cætera pon-
tum

Pone legit, sinu autem præmensa volumine terga.
Fit æquas spumante salo. Jamque arva tene-
bant,

Ardentesque oculos suffecti sanguine et igni, 210
Sibilis lambentibus linguis vibrantibus ora.
Diffugiunt visu exsangues. Illi agmine certo
Laocoonta petunt; et primum parva duorum
Corpora natorum serpens amplexus uterque

Implicat, et miseros morus depascitur artus; 215
Post ipsum, auxilio subeuntem ac tela ferentem,
Corripiant, spiræque ligant iugentibus; et jam
Bis medium amplexi, bis collo squamea circum
Terga dati, superant capite et cervicibus altis.
Ille simul manibus tendit divellere nodos, 220
Perfusus sanie vittas atroque veneno;
Clamores simul horrendos ad sidera tollit:
Quales mugitus, fugit cum saucius aram
Taurus, et incertam excussit cervice securim.
At gemini lapsu delubra ad summa dracones 225
Effugiunt, sævæque petunt Tritonidis arcem;
Sub pedibusque deæ clypeique sub orbe te-
guntur.

Tum vero tremefacta novus per pectora cunctis
Insinuat pavor; et scelus expendisse merentem
Laocoonta ferunt, sacrum qui cuspidis robur 230
Læserit, et tergo sceleratam intorserit hastam.
Ducendum ad sedes simulacrum, orandaque divæ
Numina conclamant.

Dividimus muros, et mœnia pandimus urbis.
Accingunt omnes operi, pedibusque rotarum 235
Subjiciunt lapsus, et stuppeæ vincula collo
Intendunt. Scandit fatalis machina muros,
Feta armis. Pueri circum innuptæque puellæ
Sacra canunt, funemque manu contingere gau-
dent.

Ille subit, mediæque minans illabitur urbi. 240
O patria, o divûm domus Ilium, et inclyta bello
Mœnia Dardanidûm! quater ipso in limine portæ
Substitit, atque utero sonitum quater arma de-
dere.

Instans tamen immemores cæcique furore,
Et monstrum infelix sacra sistimus arce. 245
Tunc etiam fati aperit Cassandra futuris
Ora, dei jussu non unquam credita Teucris.
Nos delubra deûm miseri, quibus ultimus esset
Ille dies, festa vilamus fronde per urbem.

Vertitur iterea cælum, et ruit oceanus nox, 250
Involvens umbra magna terræque polumque,
Myrindonomque dolos: fusi per mœnia Teucri
Conticuere; sopor fessos complectitur artus.

Et jam Argiva phalanx instructis navibus ibat
A Tenedo, tacita: per amica silentia luncæ, 255
Littora nota petens: flammæ cum regia puppis
Extulerat; fatique deûm defensu iniquis,
Inclusos utero Danaos et pinea furtim

Laxat claustra Sinon: illos patefactus ad auras
Reddit equus; lætisque cavo se robore promunt
Thersandrus Sthenelusque duces, et dirus Ulix-
es, [asque, 261

Demissus lapsi per funem, Acamasque, Tho-
Pelidesque Neoptolemum, primusque Machaon,
Et Menelaus, et ipse doli fabricator Epeos.

Invadunt urbem somno vinoque sepultam; 265
Cœduntur vigiles; portisque patentibus omnes
Accipiunt socios, atque agmina conscia jungunt.

Tempus erat, quo prima quies mortalibus
ægris

Incipit, et dono divûm gratissima serpit. 269
In somnis ecce ante oculos mœstissimus Hector
Visus adesse mihi, largoque effundere fletus;
Raptatus bigis, ut quondam, aterque cruento
Pulvere, perque pedes trajectos foras tumentes.
Hei mihi, qualis erat! quantum mutatus ab illo
Hectore, qui redit exuvias indutus Achilli, 275
Vel Danaum Phrygiis jaculatus puppibus ignes!
Squalentem barbam, et concretos sanguine crines,
Vulneraque illa gerens, quæ circum plurima mu-
ros

Accipit patrios. Ultra fletis ipse videbar
Compellare virum, et moras expromere voces :
O lux Dardania, spes o fidelissima Teucrum, 281
Quæ tante tenere moras? quibus Hector ab oris
Expectate venis? ut te post multa tuorum
Funera, post varios hominumque ubisque labores
Defessi adspiciamus! quæ causa indigna serenos
Fœdavit vultus? aut cur hæc vulnera cerno? 286
Ille nihil; nec me querentem vana moratur :
Sed graviter gemitus imo de pectore ducens,
Heu fuge, nate Dea, teque his, ait, eripe flammis.
Hostis habet muros; ruit alto a culmine Troja. 290
Nate patriæ Priamoque datum. Si Pergama dextra
Defendi possent, etiam hæc defensa fuissent.
Sacra suosque tibi commendat Troja Penates :
Hos cape fatorum comites; his mœnia quære,
Magna pererrato statues quæ denique ponto. 295
Sic ait; et manibus vittas, Vestamque potentem,
Æternumque adytis effert penetralibus ignem.

Diverso interea misceantur mœnia luctu;
Et magis atque magis, quanquam secreta parentis
Anchisæ domus arboribusque oblecta recessit,
Clarescunt sonitus, armorumque ingruit horror.
Exortitur somno, et summi fastigia tecti
Adacens supero, atque arctis auribus adsto :
In segem veluti cum flamma furentibus Austris
Incidit, aut rapidus montano flumine torrens 305

• Sternit agros, sternit sata læta boumque labores,
Præcipitesque trahit silvas; stupet inscius alto
Accipiens sonitum saxi de vertice pastor.

Tum vero manifesta fides, Danaumque patescunt
Insidiæ. Jam Deïphobi dedit ampla ruinam,
310 Vulcanò superante, domus; jam proximus ardet
Ucalegon. Sigea igni freta lata relucunt.

Exoritur clamorque virum clangorque tubarum.
Arma amens capio; nec sat rationis in armis : 314
Sed glomerare manum bello, et concurrere in
arcem

Cum sociis ardent animi. Furor iraque mentem
Præcipitant, pulchrumque mori succurrit in
armis.

Ecce autem telis Pantheus elapsus Achivum.
Pantheus Othryades, arcis Phœbique sacerdos,
Sacra manu, victosque deos, parvumque nepotem
Ipse trahit, cursuque amens ad limina tendit.
Quo res summa loco Pantheu? quam prendimus
arcem?

Vix ea fatus eram, gemitu quum talia reddidit :
Venit summa dies et ineluctabile tempus 324
Dardaniæ. Fulmus Troës; fuit Ilium, et ingens
Gloria Teucrorum. Ferus omnia Jupiter Argos
Transtulit. Incensa Danaï dominantur in urbe.
Ardens armatos mediis in mœnibus adstant
Fundit equis, victorque Sinon incendia miscet,
Insultans. Portis alii bipatentibus adsunt, 330
Millis quot magnis anquas venerè Mycenis.
Obsedere alii telis ungusta viarum
Oppositi : stat ferri acies mucrone corusco
Stricta, parata neci : vix primi prœlia tentant
Portarum vigilos, et cæco Marte resistunt.

Talibus Othryadæ dictis et numine divum 335
In flammis et in arma feror, quo tristis Erinnyes,
Quo fremitus vocat, et sublatas ad æthera clamor.
Addunt se socios Rhipæus, et maximus armis 339
Epytus; oblati per lunam Hypanisque Dymasque,
Et lateri agglomerant nostro, juvenisque Co-
ræbus

Mydonides; illis ad Trojam forte diebus
Venerat, insano Casandræ incensus amore ;
Et gener auxilium Priamo Phrygibusque ferebat :

infelix, qui non sponsæ præcepta furentis 345
Audierit.

Quos ubi confertos audere in prælia vidi,
Incipio super his : Juvenes, fortissima frustra
Pectora, al vobis audentem extremæ cupido
Certa sequi, quæ sit rebus fortuna vietis; 350
Excessere omnes adytis arisque relictis [urbi
Dî, quibus imperium hoc steterat; succurritis
Incensæ : moriamur, et in media arma ruamus.
Una salus victis nullam sperare salutem. 354
Sic animis juvenum furor additus. Inde, lupi cœu
Raptores atra in nebula, quos improba ventris
Exegit cæcos rabies, catulique relict
Faucibus expectant siccis, per tela, per hostes
Vadimus haud dubiam in mortem, mediæque
tenemus 359

Urbis iter. Nox atra cava circumvolat umbra.
Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Explicet, aut possit lacrymis equare labores?
Urbs antiqua ruit, multos dominata per annos;
Plurima perque vias sternuntur inertia passim
Corpora, perque domos, et religiosa Deorum 365
Limina. Nec soli potestas dant sanguine Teucri :
Quondam etiam victis redit in præcordia virtus;
Victioresque cadunt Danaï. Crudelis ubique
Luctus, ubique pavor, et plurima mortis imago.

Primus se, Danaum magna comitante caterva,
Androgeos offert nobis, agmina credens 371
Inscius; atque ultro verbis compellat amicus :
Festinate, viri; nam quæ tam sera moratur
Segnitias? alii rapiunt incensa feruntque
Pergama : vos celsis nunc primum a navibus Itis?
Dixit; et exemplo (neque enim respice da-
bantur 376

Fida satis) sensit medios delapsus in hostes.
Obstupuit, retroque pedem cum voce repressit.
Improvium aspris veluti qui sentibus anguem
Pressit humi nitens, trepi lusque repente refugit
Attollentem iras, et cæcula colla tumentem : 381
Haud secus Androgeos visu tremefactus abibat.
Irruimus, densis et circumfundimur armis;
Ignarosque loci passim et formidine captos
Sternimus. Adspirat primo Fortuna labori. 385
Atque hic successu exultans animisque Coræbus,
O socii, quæ prima, inquit, fortuna salutis
Monstrat iter, quaque ostendit se dextra, sequa-
mur.

Mutemus clypeos, Danaumque insignia nobis 389
Aptemus: dolus, an virtus, quis in hoste requirat?
Arma dabunt ipsi. Sic fatus, deinde comantem
Androgei galeam clypeique insigne decorum
Induitur, laterique Argivum accommodat onsem.
Hoc Rhipæus, hoc ipse Dymas, omnisque juvenus
Læta facit; spoliis se quisque recentibus armat.
Vadimus immixti Danaïs, haud numine nostro;
Multaque per cæcam congressi prælia noctem
Conserimus; multos Danaum demittimus Orco.
Diffugiunt alii ad naves, et littora cursu
Fida petunt: pars ingentem formidine turpi 400
Scandunt rursus equum, et nota conduntur in alvo.
Heu nihil invitis fas quenquam fidere Divis!

Ecce trahebatur passis Priancis virgo
Crinibus a templo Cassandra adytisque Minervæ,
Ad cælum tendens ardentia lumine frustra : 405
Lumina; nam teneras arcebant vincula palmas.
Non tulit hanc speciem furiam monte Coræbus,
Et sese medium iniecit periturus in agmen.
Consequimur cuncti, et densis incurrimus armis.
Hic primum ex alto delubri culmino tellis 410
Nostrorum obruimur, oriturque miseris cædes,

Armorum facie et Græiarum errore jubatur.
 Tum Danaï, gemitu atque ereptæ virginis fra,
 Indique collecti invadunt; acerrimus Ajax,
 Et gemini Atridæ, Dolopumque exercitus omnis.
 Adversis rupto ceu quondam turbine venti 416
 Configunt, Zephyrusque, Notusque, et lætus Eois
 Euris equis: stridunt silvæ, sævitque tridentis
 Spumeus atque imo Nereus ciet æquora fundo.
 Illi etiam, si quos obscura nocte per umbram 420
 Fadinus insidiis, totaque agitavimus urbe,
 Apparent; primi clypeus mentitaque tela
 Agnoscent, atque ora sono discordia signant.
 Illic obruiamur numero Primusque Corobus
 Penelei dextra, Divæ arripotentis ad aram, 425
 Procumbit: cadit et Rhipeus, iustissimus unus
 Qui fuit in Tueris et servantissimus æqui:
 Disaliter visum; percutit Hypaniaque Dymasque
 Confixi a sociis; nec te tua plurima, Pantheu,
 Labentem pietas nec Apollinis infusa texit. 430
 Iliaci cineres, et flamma extrema meorum,
 Testor, in occasu vestro nec tæc nec ullas
 Vitavisse vices Danaum; et, si fata fuissent
 Ut eaderem, meruisse manu. Divellimur inde,
 Iphitus et Pelias mecum: quorum Iphitus ævo
 Jam gravior, Pelias et vulnere tardus Ulixi: 436
 Protrinus ad sedes Priami clamore vocati.

Ille vero ingentem pugnam, ceu cætera nusquam

Della forent, nulli tota morerentur in urbe;
 Sic Martem indomitum, Danaosque ad tecta
 ruentes 440

Cernimus, obscurumque acta testudine limen.
 Harerent parietibus scalæ, postesque sub ipsos
 Niuntur gradibus, clypeosque ad tela sinistris
 Protecti obijciunt; prensant fastigia dextris.
 Dardanidæ contra turras ac tecta domorum 445
 Culmina convellunt: his se, quando ultima cer-

nunt,
 Extrema jam in morte parant defendere telis;
 Aratasque trabes, veterum decora alta pa-

rentum,
 Devolvunt; alii strictis mucronibus imas
 Obsedere fores: has servant, agmine denso, 450
 Instaurati animi, regis succurrere tectis,
 Auxilium levare viros, vimque addere victis.

Limen erat, cæcæque fores, et pervius usus
 Tectorum inter se Priami, postesque relictæ
 A tergo: infelix qua se, dum regna manebant, 455
 Sæpius Andromache ferre incontinata solebat
 Ad oceros, et ævo puerum Latyanacta trahabat.
 Evado ad summi fastigia culminis: unde
 Tela manu miseri jactabant irrita Teneri. 459
 Turrim in præcipiti stantem, summisque subastra
 Eduotam tectis, unde omnis Troja videri,
 Et Danaum solite naves, et Achæia castra,
 Aggressi ferro circum, qua summa labantes
 Juncturas tabulata dabant, convellimus altis 464
 Sedibus, impulsusque. Ea lapsa repente ruinam
 Cum saltu trahit, et Danaum super agmina late
 Incidit. At alii subeunt; nec saxa, nec ullum
 Telorum interea cessat genus. [Pyrrhus

Vestibulum ante ipsum primoque in limine
 Exstans, telis et luce coruscus æna. 470

Qualis ubi in lucem coluber mala gramina pastus,
 Frigida sub terra tumidum quem bruma tegerat,
 Nunc postis novus exavilis nitidiusque juvena
 Lubrica convolvit sublato pectore terga 474
 Ardens ad potem, et linguis rictos ore trisulcis.
 Una ingens Periphas, et eorum agitator Achil-

lis

Armiger Automedon, una omnis Boyria pubes
 Succedunt tecto, et flammæ ad culmina lætant
 Ipse inter primos correpta dura bipenni
 Limina perumpit, postesque a cardine vellit 480
 Eratos; jamque excisa trabe firma cavavit
 Robora, et ingentem lato dedit ore fenestram.
 Apparet domus intus, et atria longa patecent;
 Apparent Priami et veterum penetralia regum;
 Armatosque vident stantes in limine primo. 485

At domus interior gemitu miseroque tumultu
 Miscetur, penitusque cavæ plangoribus sedes
 Feminæ ululant: ferit aurea sidera clamor.

Tum pavide tectis matres ingentibus errant, 489
 Amplexæque tenent postes, atque oscula figunt.
 Instat vi patria Pyrrhus; nec claustra, neque ipsi
 Custodes sufferre valent. Labat ariete crebro
 Janua, et emoti procumbunt cardine postes.

Fit via vi: rumpunt aditus, primosque trucidant
 Immissi Danaï, et late loca milite complent. 495
 Non sic, aggeribus ruptis cum spumeis amnis
 Exiit, oppositasque evicit gurgite moles,
 Fertur in arva furens cumulo, camposque per
 omnes

Cum stabulis armenta trahit. Vidi ipse furem
 Cæde Neoptolemum, geminosque in limine Atri-

das; [per aras 500

Vidi Hecubam, centumque nurus, Priamumque
 Sanguine frudentem, quos ipse sacraverat, igne.
 Quinquaginta il'li thalami, spes tanta nepotum,
 Barbarico postes auro spoliisque superbi, 504
 Procubuerunt. Tenent Danaï, quæ deficit ignis.

Forsitan et Priami fuerint quæ fata requiras.
 Urbis uti captæ casum, convulsæque vidit
 imina tectorum, et medium in penetralibus
 hostem,

Arma diu senior desueta tremantibus ævo 509
 Circumdat nequicquam humeris, et inutile
 ferrum

Cingitur, ac densos fertur moriturus in hostes.
 Edibus in mediis, nudoque sub ætheris axe,

Ingens ara fuit; juxtaque veterum laurus
 Incumbens aræ, atque umbra complexa Penates.
 Hic Hecuba et natæ nequicquam altaria circum,
 Præcipites atra ceu tempestate columbæ, 516
 Condensæ, et divum amplexæ simulacra sede-

bant.
 Ipsum autem sumtis Priamum juvenilibus armis
 Ut vidit: Quæ mens tam dira, miserrime conjux,
 Impulit his cingi telis? aut quo ruis? inquit. 520
 Non tali auxilio, nec defensoribus istis
 Tempus eget; non, si ipse meus nunc afforet
 Hector.

Huc tandem concede; hæc ara tuebitur omnes:
 Aut moriere simul. Sic ore effata, recepit

Ad sese, et sacra longævum in sede locavit. 525
 Ecce autem elapsus Pyrrhi de cæde Polites,
 Unus natorum Priami, per tela, per hostes,
 Porticibus longis fugit, et vacua atria lustrat
 Sæpius; illum ardens infesto vulnere Pyrrhus
 Insequitur, jam jamque manu tenet, et premit
 hasta. 530

Ut tandem ante oculos evasit et ora parentum
 Concidit, ac multo vitam cum sanguine fudit.
 Hic Priamus, quanquam in mediis jam morte
 tenetur,

Non tamen abstulit, nec voci iræque pepercit:
 At tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausis,
 Di, si quæ est cælo pietas quæ talia curet, 536
 Persolvant grates dignas, et præmia reddant
 Debita; qui nati coram me cernere letam

Fecisti, et patrios sedâsti fanere vultus.
At non ille, autum quo te mentiris, Achilles 540
Talis in hoste fuit Priamo; sed jura fidemque
Supplicis erubuit, corpusque exsangue sepulcro
Reddidit Hectorum, meque in mea regna rem-
misit.

Sic fatus senior, totumque imbelles sine ictu
Conjecit: rauce quod protinus ære repulsum, 545
Et summo clypei nequicquam umbone pependit.
Cui Pyrrhus: Referes ergo hæc, et nuntius ibis
Pelidae genitori. Illi mea tristia facta,
Degenereque Neoptolemum narrare memento.
Nunc morere. Hoc dicens, altaria ad ipsa tre-
mentem 550

Traxit, et in multo lapsantem sanguine nati;
Implicuitque comam læva, dextraque coruscum
Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit censem.
Hæc finis Priami fatum; hic exitus illum 554
Sorte tulit, Trojam incensam et prolapsa videntem
Pergama, tot quondam populis terrisque super-
bum

Regnatorem Asiæ. Jacet ingens littore truncus,
Avulsamque humeris caput, et sine nomine cor-
pus.

At mo tum primum sævus circumstetit horror.
Obstupui; subit cari genitoris imago, 560
Ut regem æquævum crudeli vulnere vidi
Vitam exhalantem; subit deserta Creûsa,
Et direpta domus, et parvi casus Iuli.
Respicio, et quæ sit me circum copia lustrò.
Deseruere omnes defessi, et corpora saltu 565
Ad terram misere, aut ignibus ægra dedere.

[Jamque adeo super unus eram: cum limina
Vestæ

Servantem et tacitam secreta in sede latentem
Tyndarida aspicio; dant clara incendia lucem
Erranti, passimque oculos per cuncta ferenti. 570
Illa sibi infestos eversa ob Pergama Teucros,
Et pœnas Danaûm, et deserti conjugis iras
Præmetuens, Trojæ et patriæ communis Erinys,
Abdiderat sese, atque aris invisa sedebat.
Exarsere ignes animo: subit ira cadentem 575
Ulcisci patriam, et sceleratas sumere pœnas.
Scilicet hæc Spartam incolomis patriasque My-
cenas

Aspiciet, partoque ibit regina triumpho? [debit,
Conjugiumque, domumque, patres, natosque vi-
liadum turba et Phrygiis comitata ministris? 580
Occiderit ferro Priamus? Troja arserit igni?
Dardanium toties sudârît sanguine litus? [men
Non ita. Namque etsi nullum memorabile no-
fœminæ in pœna est, nec habet victoria laudem;
Exstinctis nefas tamen, et summis merentis
Laudabor pœnas; animumque explesso juvabit
Ultrinsic flammæ, et cineres satiâsse meorum.

[Talia jactabam, et furata mente ferebar;]
Cum mihi se, non ante oculis tam clara, videndam
Obtulit, et pura per noctem in luce refulsit 590
Alma parens, confessa Deam, qualisque videri
Cœlicolis et quanta solet; dextraque prehensum
Continuit, roseoque hæc insuper addidit ore:
Nate, quis indomitas tantus dolor excitat iras?
Quid furis? aut quonam nostri tibi cura recessit?
Non prius aspicias, ubi fessum ætate parentem
Liqueris Anchisen? superet conjunxne Creûsa,
Ascaniusque puer; quos omnes undique Graiæ
Eireum errant acies, et, ni mea cura resistat, 599
Jam flammæ tolerant, inimicus et hauserit ensis.
Non tibi Tyndaridæ fœcis invisa Læonæ,
; divûm inclementia, divûm

Has everit opes, sternitque a culmine Trojam.
Aspice: namque omnem, quæ nunc obducta
tuenti

Mortales hebetat visus tibi, et humida circum
Caligat, nubem eripiam. Tu ne qua parentis 600
Jussa time, neu præceptis parere recusa.
Hic, ubi disjectas moles avulsæque saxa
Saxa vides, mixtoque undantem pulvere fumum,
Neptunus muros magnoque emota tridentis 610
Fundamenta quatit, totamque absedibus urbem
Eruit. Hic Juno Scæas sævissima portas
Prima tenet, sociumque furens a navibus agmen,
Ferro accincta, vocat.

Jam summas arces Tritonia, respice, Pallas 615
Insedit, nimbo effulgens et Gorgone sæva.
Ipse pater Danaïs animos viresque secundas
Sufficit; ipse deos in Dardana suscitât arma,
Eripe, nate, fugam, finemque impone labori.
Nusquam abero, et tutum patrio te limine sistam.
Dixerat; et sp. sæis noctis se condidit umbris. 621
Apparent diæ facies, inimicæque Trojæ
Numina magna Deûm.

Tum vero omne mihi visum considerare in ignis
Illum, et ex imo verti Neptunia Troja. 625
Ac veluti, summis antiquam in montibus ornum
Cum ferro accensis crebrisque bipennibus instant
Frudere agricolæ certatim; illa usque minatur,
Et tremefacta comam concusso vertice nutat;
Vulneribus donec paulatim evicta supremum
Congemuit, traxitque jugis avulsa ruinam. 631
Descende, ac ducente deo flammam inter et
hostes

Expedior; dant tela locum, flammæque recedunt.
Atque, ubi jam patriæ perventum ad limina
sedis 634

Antiquasque domos, genitor, quem tollere in altos
Optabam primum montes, primumque petebam,
Abnegat excisa vitam producere Troja,
Exsiliumque pati. Vos o, quibus integer sævi
Sanguis, ait, solidæque suo stant robore vires,
Vos agitate fugam. 640
Me si cœlicolæ voluissent ducere vitam,
Has mihi servassent sedes. Satis una superque
Vidinus excidia, et capte superavimus urbi.
Sic o, sic positum affati discedite corpus.
Ipse manu mortem inveniam. Miserebitur hostis,
Exuviasque petet. Facilis jactura sepulchri. 646
Jampridem invisus Divis, et inutilis, annos
Demoror: ex quo me divâm pater atque homi-
num rox

Fulminis afflavit ventis, et contigit igni.
Talia perstabat memoriâ, fixusque manebat. 650
Nos contra effusi lacrymis, conjuxque Creûsa,
Ascaniusque, omnisque domus, no vertere secum
Cuncta patet, fatoque urgenti incumbere vellet.
Abnegat, inceptoque et sedibus hæret in idem.
Rursus in arma feror, mortemque miserrimus
opto. [batur? 655

Nam quod consilium, aut quæ jam fortuna de-
Mene efferre pedem, genitor, te posse relicto
Sperâsti? tantumque nefas patrio excidit ore?
Si nihil ex tanta superis placet urbe relinqui,
Et sedet hoc animo, perituraque addere Trojæ
Teque tuosque juvat, patet isti janua leto; 661
Jamque aderit multo Priami de sanguine Pyrrhus,
Natum ante ora patris, patrem qui obrunctat ad
aras.

[Ignes
Hoc erat, alma parens, quod mo per tela, per
Eripis, ut mediis hostem in penetrabilibus, utque
Ascanium, patremque meum, juxtaque Creûsam

Alterum in alterius mactatos sanguine cernam?
Arma, viri, forte arma: vocat lux ultima victos.
Reddite me Danaïs; stante instaurata revisam
Frustra. Nunquam omnes hodie moriemur inulti.

Hinc ferro accingor rursus, clypeoque sinistram
Insertabam aptans, meque extra tecta ferebam.
Ecce autem complexa pedes in limine conjux
Hærebat, parvumque patri tendebat lulum:
Si periturus abis, et nos raptæ in omnia tecum; 675
Sin aliquam expertus sumtis spem ponis in armis,
Hanc primum tutare domum. Cui parvus lulus,
Cui pater, et conjux, quondam tua dicta, relinquitur?

Talia vociferans gemitu tectum omne replebat:
Cum subitum dictuque oritur mirabile monstrum.
Namque manus inter mœstorumque ora parentum,
681

Ecce levis summo de vertice visus Iuli
Fundere lumen apex, tractuque innoxia molli
Lambere flamma comas, et circum tempora pasci.
Nos pavidi trepidare motu, crinemque flagrantem
Excutere, et sanctos restinguere fontibus ignes
At pater Anchises oculos ad sidera lætus 687
Extulit, et corlo palmas cum voce tetendit:
Jupiter omnipotens, precibus si flecteris ullis,
Adepios nos; hoc tantum; et, si pietate meremur,
Da deinde auxilium, pater, atque hæc omnia firma.

Vix ea fatus erat senior, subitoque fragore
Intenuit lævum, et de caelo lapsa per umbras
Stella facem ducens multa cum luce cucurrit.
Illum, summa super labentem culmina tecti, 695
Cernimus Idaeæ claram se condere silva,
Signante æque vias; tum longo limite sulcus
Dat lucem, et late circum loca sulphure fumant.
Ille vero victus genitor se tollit ad nūras,
Affaturque Deos, et sancti mœsidus adorat. 700
Jam jam nulla mora est. Sequor, et, quæ ducit,
a laum.

Di patri, servate domum, servate nepotem:
Vestrum hoc augurium, vestroque in numine
Troja est.

Cælo equitem, nec, nate, tibi comes ire recuso
Dixerat ille; et jam per moenia clarior ignis
Auditur, propiusque æstus incendia volvunt.
Irgo ego, care pater, cervici imponere nostræ:
Ipse subito humeris, nec me labor iste gravabit;
Quo res cunquo, cadent, unum et commune
periculum,

Una salus ambobus erit. Mihi parvus lulus 710
Sit comes, et longe servet vestigia conjux.
Vos famuli, quæ dicam, animis advertite vestris.
Hæc urbe cæcis tumulus templumque vetustum
Desertis Cereris, juxtaque antiqua cupressus,
Religione patrum multos servata per annos: 715
Hanc ex diverso sedem veniemus in unum.

Tu, genitor, cape sacra manu, patriosque Penates;
Me, hollo e tanto digressum et emde recenti,
Attrectare nefas, donec me flumine vivo
Abluero. 72)

Hæc fatus, latos humeros subjectaque colla
Vestis super fulvique interior pelle leontis;
Suopodæque onori. Dextra se parvus lulus
Implicuit, sequiturque patrem non passibus
æquis.

Ponesubitconjux. Ferimur per opaca locorum;
Et me, quem dudum non ulla injecta movebant
Tela, neque adverso glomerati ex agmine Graii,
Nunc omnes terrent auras, sœzus excitat omnis
Suspensum, et passiter comitique onerique timen-
tem.

Jamque propinquabam portis, omnemque vi-
debar 730

Evasisse vicem: subito cum creber ad aures
Visus adesse pedum sonitus; genitorque per
umbram [quant;

Prospiciens, Nate, exclamat, fuge, nate; propin-
Ardentes clypeos atque sera micantia cerno.
Hic mihi nescio quod trepido male numen ami-
cum 735

Confusam eripuit mentem. Namque, avia cursu
Dum sequor, et nota excedo regione viarum,
Heu! misero conjux fatone erepta Creïssa
Substitit, erravitne via, seu lassæ reedit,
Incertum: nec post oculis est reddita nostris;
Nec prius amissam respexi, animumve reflexi,
Quam tumultum antiquæ Cereris sedemque sa-
cratam

Venimus; hic demum collectis omnibus una
Defuit, et comites, natumque, virumque fessellit.
Quem non incusavi amens hominumque deo-
rumque? 745

Aut quid in eversa vidi crudelius urbe? [natos
Ascanium, Anchisenque patrem, Teucrosque Pe-
Commendo sociis, et curva valle recondo;
Ipse urbem repeto, et cingor fulgentibus armis.
Stat casus renovare omnes, omnemque reverti
Per Trojam, et rursus caput obiectare pericliis.
Principio muros obscuraque limina portæ,
Quægressum extuleram, repeto; et vestigia retro
Observata sequor per noctem, et lumine lustris.
Horror ubique animos, simul ipsa silentia terrent.
Inde domum, si forte pedem, si forte tulisset, 756
Me refero. Irruerant Danaï, et tectum omne
tenebant.

Hicet ignis edax summa ad fastigia vento [auras.
Volvitur; exsuperant flammæ; furit æstus ad
Procedo, et Priami sedes arceumque reviso. 760
Hæc jam porticibus vacuis Junonis asylo
Custodes lecti Phœnix et dirus Ulixes
Pra dam adservabant. Huc undique Troia gaza
Incensæ crepta adytis, mensæque decorum,
Crateresque auro solidi, captivæque vestis 765
Congeritur. Pueri et pavidae longo ordine matres
Stant circum.

Aus quin etiam voces jactare per umbram,
Implevi clamore vias, mœstusque Creïssam
Nequiquam ingeminans iterumque iterumque
vocavi. 770

Quærenti, et tectis urbis sine fine furenti,
Infelix simulacrum atque ipsius umbra Creïssæ
Visa mihi ante oculos, et nota major imago.
Obstupi, steteruntque comæ, et vox faucibus
hæsit.

Tum sic affari, et curas his demere dictis: 775
Quid tantum insano juvat indulgere dolori,
O dulcis conjux? non hæc sine numine Divum
Eveniunt; nec te hinc comitem asportare Creï-
ssam

Fas, aut ille sinit superi regnator Olympi.
Longa tibi exilia, et vastum maris æquor aran-
dum; 780

Et terram Hesperiam venies, ubi Lydius, arva
Inter opima virum, leni fluit agmine Tivris.
Illic res lætæ, regnumque, et regia conjux
Parta tibi; lacrymas dilectæ pelle Creïssæ.
Non ego Myrmidonum sedes Dolopumve su-
perbas 785

Adspiciam, aut Graiis servitum matribus ibo,
Dardaniis, et divæ Veneris nurus:
Sed me magna deum genitrix his detinet oris.

Jamque vale, et nati serva communis amorem.
Hæc ubi dicta dedit, lacrymantem, et multa vo-
lentem 790

Dicere, deseruit, tennesque recessit in auras.
Ter conatus ibi collo dare brachia circum;
Ter frustra comprehensa manus effugit imago,
Par levibus ventis, volucricque simillima somno.
Sic demum socios consumpta nocte reviso. 795

Atque hic ingentem comitum affluxisse novo-
rum

Invenio admirans numerum; matresque vi-
rosque,

Collectam exilio pubem, miserabile vulgus.
Undique convenere, animis opibusque parati,
In quasounque velim pelago deducere terras. 800
Jamque jugis summæ surgebat Lucifer Idæ,
Ducebatque diem; Danaïque obscuro tenebant
Limina portarum: nec spes opis ulla dabatur.
Cessi, et sublato montem genitore petivi.

LIBER TERTIUS.

Postquam res Asiæ Priamique evertere gentem
Immeritam visum superis, ceciditque superbum
Ilium, et omnis humo fumat Neptunia Troja,
Diversa exilia et desertas querere terras
Angustis agimur Divûm; classemque sub ipsa 5
Antandro et Phrygiæ molimur montibus Idæ;
Incerti quo fata ferant, ubi sistere detur;
Contrahimusque viros. Vix prima inceperat
æstas,

Et pater Anchises dare fatis vela jubebat: 9
Litora cum patriæ lacrymans portusque relinquo,
Et campos, ubi Troja fuit. Feror exsul in altum
Cum sociis, natoque, Penatibus et magnis dis.

Terra procul vastis colitur Mavortia campis;
Thracæ erant acri quondam regnata Lycurgo;
Hospitium antiquum Trojæ, sociique Penates, 15
Dum fortuna fuit. Feror huc, et littore curvo
Mœnia prima loco, fatis ingressus iniquis;
Æneadasque meo nomen de nomine fingo.

Sacra Dionææ matri divisque ferebam
Auspicious ceptorum operum, superoque ni-
tentem 20

Cælicolûm regi mactabam in littore taurum.
Forte fuit juxta tumulus, quo cornua summo
Virgulta, et densis hastilibus horrida myrtus.
Accessi; viridemque ab humo convellere sylvam
Conatus, ramis tegerem ut frondentibus aras. 25
Horrendum et dictu video mirabile monstrum.
Nam, quæ prima solo ruptis radicibus arbor
Vellitur, huic atro liquuntur sanguine guttæ,
Et terram tabo maculant. Mihi frigidus horror
Membra quatit, gelidusque coit formidine san-
guis. 30

Rursus et alterius lentum convellere vimen
Insequor, et causas penitus tentare latentes:
Ater et alterius sequitur de cortice sanguis. [tes,
Multa movens animo, Nymphas venerabæ agres-
Gravidumque patrem, Geticis qui præsidet arvis,
Rite secundarent visus, omenque levarent. 36
Tertia sed postquam majore hastilia nisu
Aggrediçor, genibusque adversæ obliçtor arenæ,
Eloquar, an sileam? gemitus lacrymabilis imo
Auditur tumulo, et vox reddita fertur ad aures: 40
Quid miserum, Æneæ, laceras? jam parce se-
pulto;

Parce piæ scelerare manus. Non me tibi Troja
Externum tulit, aut cruor hic de stipite manat.
Heu fuge crudeles terras, fuge litus avarum.
Nam Polydorus ego. Hic confixum ferrea textit
Telorum seges, et jaculis increvit acutis. 46
Tum vero ancipiti mentem formidine pressus
Obstupui, steteruntque comæ, et vox faucibus
hæsit. [magno

Hunc Polydorum auri quondam cum pondere
Infelix Priamæ furtim mappârat aleædam 50

Threicio regi; cum jam diffideret armis
Dardaniæ, cingique urbem obsidione videret.
Ille, ut opes fractæ Teucrum, et fortuna recessit,
Res Agamemnonias victriciaque arma secutus,
Fas omne abrupit; Polydorum obtruncat, et
auro 55

Vi potitur. Quid non mortalia pectora cogis,
Auri sacra famas! Postquam pavor ossa reliquit,
Delectos populi ad proceres, primamque paren-
tem,

Monstra Deûm refero, et quæ sit sententia posco.
Omnibus idem animus, scelerata excedere terra,
Linqui pollutum hospitium, et dare classibus
Austros. 61

Ergo instauramus Polydoro funus, et ingens
Aggeritur tumulo tellus; stant Manibus aræ,
Cæreleis mæstæ vittis atraque cupresso;
Et circum Iliades crinem de more solutæ. 65
Inferimus tepido spumantia cymbia lacte,
Sanguinis et sacri pateras; animamque sepulchro
Condimus, et magna supremum voce clemus.

Inde, ubi prima fides pelago, placataque venti
Dant maria, et lenis crepitans vocat Austere in
altum: 70

Deducunt socii naves, et littora complent.
Provehimur portu; terræque urbesque recedant.
Sacra mari colitur medio gratissima tellus
Neireidum matris et Neptuno Ægæo:
Quam pius arcitenens, oras et litora circum 75
Errantem, Gyáro celsa Myconoque revinxit,
Immotamque coli dedit, et continere ventos.
Huc feror; hæc fessos tuto placidissima porta
Accipit. Egressi veneramus Apollinis urbem.
Rex Anius, rex idem hominum Phœbique sa-
cerdos, 80

Vittis et sacra redimitus tempora lauro,
Occurrit; veterem Anchisæ agnoscit amicum.
Jungimus hospitio Anchras, et tecta subimus.
Templa Dei saxo venerabam structa vetusto:
Da piopriam, Thymbrae, domum; da mœnia
fessis, 85
Et genus, et mansuram urbem; serva altera
Trojæ [Achilli.

Pergamæ, reliquias Danaûm atque immittis
Quem sequimur? quoque ire jubes? ubi ponere
sedes? [tis.

Da, pater, augurium; atque animis illabere nos-
Vix ea fatus eram: tremere omnia visa repente,
Liminaque, laurusque Dei; totusque moveri 91
Mons circum, et mugire adytis cortina reclusis.
Submissi petimus terram, et vox fertur ad aures:
Dardanidæ duri, quæ vos a stirpe parentum
Prima tulit tellus, eadem vos ubere læto 95,
Accipiet reduces. Antiquam exquirite matrem.
Hic domus Æneæ cunctis dominabitur oris,

Et nati natorum, et qui nascentur ab illis.

Hæc Phœbus: mixtoque ingens exorta tumultu
Lætitia; et cuncti, quæ sint ea mœnia, quærunt
Quo Phœbus vocet errantes, jubetque reverti.
Tum gressor, veterum volvens monumenta viro-
rum, 102

Audito, o proceres, ait, et spes discite vestras.
Creta Jovis magni medio jacet insula ponto;
Mons Idæus ubi, et gentis canabula nostræ.
Centum urbes habitant magnas, uberrima regna.
Maximus unde pater, si rite audita recordor, 107
Teucrus Ithacæ primus est adveetus ad ora,
Optavitque locum regno. Non lum illium, et
arces

Pergamem steterant; habitabant vallibus imis.
Hinc mater cultrix Cybela, Corybantique æra,
Idæumque nemus; hinc fida silentia sacra,
Et juncti currum domine subiere leones. [mur;
Ergo agito, et, divum ducunt quæ jussa, sequi-
Placemus ventos, et Gnossia regna petamus. 115
Nec longo distant cursu; modo Jupiter adsit,
Tertia lux classem Cretæ sinet in oris.
Sic status, meritis aris mactavit honores,
Taurum Neptuno, taurum tibi, pulcher Apollo;
Nigram Hæmi pecudem, Zephyris felicibus al-
bam, 120

Fama volat, pulsum regnis cecidisse paternis
Idemque ducem, desertaque litora Creta;
Hæc vacare domos, sedesque aditare relictas.
Inquinum Ortygiæ portus, pelagoque volamus;
Bacchantamque jugis Naxon, viridemque Dony-
sam, 125

Olenon, niveamque Paron, sparsasque per æquor
Cycladas, et crebris legimus freta consita terris.
Nauticus exoritur vario certamine clamor;
Hortantur acri, Cretan proavosque petamus.
Prosequitur surgens a puppi ventus euntes; 130
Et tandem antiquis Cretæm aliamur ois.
Ergo avidus muros optatæ molior urbis,
Pergameamque voco, et lætan cognomine gentem
Hortor amare focos, arcemque attollere tectis.
Jamque fere sicco subductæ litore puppes; 135
Connubilis arvisque novis operata juventus; [bris,
Jura domosque dabam. subito cum tabula mem-
Corrupto oculi tractu, miserandaque venit
Arboribusque lues, et letifer annus.
Linquebant dulces animas, aut ægra trahebant
Corpora: tum storiles exurere Sirius agros; 141
Arebant herbes, et victum seges ægra negabat.
Rursus ad oraclum Ortygiæ Phœbumque remenso
Hortatur pater ire mari, veniamque precari:
Quam fœdæ finem rebus ferat; unde laborem
Tentare auxilium jubeat; quo vertere cursus.

Nox erat, et terris animalia somnus habebat.
Effigies sacre divum Phrygiæque Penates,
Quos mecum a Troja medisque ex ignibus urbis
Extuleram, visi ante oculos adstare jacentis 150
Insomnis, multo manifesti lunæ, qua se
Plena per insertas fundebat luna fenestras:
Tum sic affari, et curas hic demere dictis:
Quod tibi delato Ortygiæm dicturus Apollo est,
Ilio canit; et tua nos ex ultro ad limina mittit.
Nos te, Dardaniam insons, tuæque arma secuti;
Nos tumidum sub te permensi classibus æquor:
Idem venturos tollemus in astris nepotes, 158
Impetumque urbi dabimus. Tu mœnia magnis
Magna para; longumque fugæ ne linque laborem.
Mutande sedes. Non hæc tibi littora suasit 161
Delius, aut Cretæ jussit considerare, Apollo.
Hæc loca, Hesperiam Graii cognomine dicunt:

Terra antiqua, potens armis, atque ubere glebas;
Ænotri coluere viri: nunc fama minoras 165
Italiam dixisse, ducis de nomine, gentem:
Hæc nobis propriæ sedes; hinc Dardaniæ ortus,
Iasiusque pater, genus a quo princeps nostrum.
Surge age, et hæc lætas longævo dicta parenti
Haud dubitanda refer: Corythum, terrasque re-
quirat 170

Ausonias. Dictæa negat tibi Jupiter arva.

Talibus attonitus visis, ac voce Deorum, [tus,
(Nec sopor illud erat, sed coram agnoscere vul-
Velatusque comas, præsentiaque ora videbar:
Tum gelidus toto manabat corpore sudor) 175
Corripio e stratis corpus, tendoque supinas
Ad cælum cum voce manus, et munera libo
Intemerata focis. Perfecto lætus honore
Anchisen facio certum, remque ordine pando.
Agnovit prolem ambiguum, geminosque parentes,
Sæpe novo veterum deceptum errore locorum.
Tum memorat: Nate, Iliacis exerceite fatis,
Sola mihi tales casus Cassandra canebat. [tro;
Nunc repeto, hæc generi portendere debita nos-
Et sæpe Hesperiam, sæpe Itala regna vocare.
Sed quis ad Hesperie venturos littora Teucros
Crederet? aut quem tum vates Cassandra mo-
veret?

Cedamus Phœbo, et moniti meliora sequamur.
Sic ait: et cuncti dicto paremús ovantes. 189
Hanc quoque deserimus sedem, paucisque re-
lictis [rquor.

Vela damus, vastumque cava trabe currimus
Postquam altum tenuere rates, nec jam am-
plius ulle [tus:
Apparent terræ, cælum undique et undique pon-
tum mihi caruleus supra caput adstitit imber,
Noctem hiememque ferens; et inhorruit unda
tenebris. 195

Continuo venti volvunt mare, magna que surgunt
Æquora; dispersi jactamur gurgite vasto.
Involvere diem nimbi, et nox humida cælum
Abstulit; ingemiant abruptis nubibus ignes.
Excutimur cursu, et cæcis erramus in undis. 200
Ipse diem noctemque negat discernere cælo;
Nec meminisse viæ media Palliurus in unda.
Tres adeo incertos cæca caligine soles
Erramus pelago, totidem sine sidere noctes.
Quarto terra die primum se attollere tandem 205
Visa, aperire præcui montes, ac volvere fumum.
Vela cadunt; remis insurgimus; haud mora, nautæ

Adnixi torquent spumas, et cæcula verrunt.
Servatum ex undis Strophadum me litora pri-
mum

Accipiunt, Strophades Graio stant nomine dictæ,
Insula Ionio in magno: quas dira Celæno, 211
Harpyiæque colunt alie, Phineia postquam
Clausa domus, mensaque metu liquere priores.
Tristius haud illis monstrum, nec sævior ulla
Pestis et ira deum Stygiis sese extulit undis. 215
Virginei voluerum vultus, fœlissimæ ventris
Proluvies, aucæque manus, et pallida semper
Ora fame.

Huc ubi delati portus intravimus: ecco
Læta boam passim campis armenta videmus,
Caprigenumque pecus nullo custode per herbas.
Irruimus ferro, et divos ipsamque vocamus
In partem prædamque Jovem. Tum littore curvo
Exstruimusque toros, dapibusque epulamur opi-
mia.

At subito horresco lapsu de montibus adsunt 225

Harpyiæ, et magnæ quantæ clangoribus alas,
Dispirantque dapes, contactuque omnia fœdant
Inasando; tum vox tetrum dira inter odorem.
Barum in accessu longo sub rupe cavata,
Arboribus clausi circum atque horrentibus um-
bria, 230

Instruimus mensas, arisque reponimus ignem:
Rursum ex diverso cæli cæcæque latebris [uncis;
Turba sonans prædam pedibus circumvolat
Pohuit ore dapes. Sociis tunc arma capessant
Edico, et dira bellum cum gento gerendum. 235
Haud secus ac jussi faciunt, tectosque per her-
bam

Disponunt enses, et scuta latentia condunt.
Ergo, ubi delapsæ sonitum per curva dedere
Littora, dat signum specula Misenus ab alta
Ære cavo: invadunt socii, et nova prœlia ten-
tant, 240

Obscenæ pelagi ferro fœdare volucres.
Sed neque vim plumis ullam, nec vulnera tergo
Accipiunt; celerique fuga sub sidera lapsæ
Seme am prædam et vestigia fœda relinquunt
Una in præcelsa consedit rupe Celeno, 245
Infelix vates, rumpitque hanc pectore vocem:
Bellum etiam pro cæde boum stratisque ju-
vencis,

Laomedontiadæ, bellumne inferre paratis,
Et patrio Harpyias insontes pellere regno? 249
Accipite ergo, animis atque hæc mea figite dicta:
Quæ Phœbo pater omnipotens, mihi Phœbus
Apollo

Prædixit, vobis Furiarum ego maxima pando.
Italiam cursu petitis, ventisque vocatis
Ibitis Italiam, portusque intrare licebit:
Sed non ante datam cingetis mœnibus urbem, 255
Quam vos dira fames, nostræque injuria cædis,
Ambas subigat malis absumere mensas.

Dixit, et in silvam pennis ablata refugit.
At sociis subita gelidus formidine sanguis 259
Deriguit; ceciderè animi; nec jam amplius armis,
Sed votis precibusque jubent exposcere pacem.
Sive deæ, seu sint diræ obscenæque volucres.
Et pater Anchises passis de littore palmis [1cs:
Numina magna vocat, meritosque indicit hono-
di, prohibete minas; di, talem avertite casum;
Et placidi servate pios. Tum littore funem 266
Deripere, excussosque jubet laxare rudentes.

Tendunt vela Noti: ferimur spumantibus undis,
Qua cursum ventusque gubernatorque vocabant.
Jam medio apparet fluctu memorosa Zacynthos,
Dulichiumque, Sameque, et Neritos ardua saxa.
Effugimus scopulos Ithacæ, Laërta regna, 272
Et terram altricem sævi exsecramur Ulixi.
Mox et Leucææ nimbosa cacumina montis,
Et formidatus nautis aperitur Apollo. 275
Hunc petimus fessi, et parvæ succedimus urbi.
Anchora de prora jacitur; stant littore puppes.

Ergo insperata tandem tellure potiti,
Lustramurque Jovi, votique incendimus aras;
Actiæque Iliaci celebramus littora ludiis. 280
Exerceant patrias oleo labente palæstras
Nudati socii. Juvat evasisse tot urbes
Argolicas, mediosque fugam tenuisse per hostes.
Interea magnum s' circumvolvitur annum,
Et glacialis hiems Aquilonibus asperat undas. 285
Ære cavo clypeum, magni gestamen Abantis,
Postibus adversis figo, et rem carmine signo:
ÆNEAS HÆC DE DANAIIS VICTORIBUS ARMA.
Linqere tum portus jubeo, et considere transtris.
Cortatim socii feriunt mare, et æquora verrunt.

Protinus æriæ Phæacum abscondimus arcus, 291
Littoraque Epri legimus, portuque subimus
Chaonia, et cœlam Buthroti accedimus urbem.

Hic incredibilis rerum fama occupat aures,
Priamiden Helonum Graias regnare per ur-
bes, 295

Conjungo Æacidæ Pyrrhi sceptrique potitum:
Et patrio Andromachen iterum cessisse marito.
Obstupui: miroque incensum pectus amore,
Compellare virum, et casus cognoscere tantos.
Progredior portu, classes et litora linquens. 300
Sollennes tum forte dapes et tristia dona,
Ante urbem in luco, falsi Simoëntis ad undam,
Libabat cineri Andromache, Manesque vocabat
Hectoreum ad tumulum: viridi quem cespito
inanem, 304

Et geminas, causam lacrymis, sacraverat aras.
Ut me conspexit venientem, et Troia circum
Arma amens vidit, magnis exterrita monstis
Deriguit visu in medio; calor ossa reliquit;
Labitur, et longo vix tandem tempore fatur:
Verane te facies, verus mihi nuntius affers, 310
Nate dea? vivisne? aut, si lux alma recessit,
Hector ubi est? Dixit, lacrymasque effudit, et
omnem

Implevit clamore locum. Vix pauca furenti
Subjicio, et raris turbatus vocibus hisco. 314
Vivo equidem, vitamque extrema per omnia duco.
Ne dubita: nam vera vides.

Ileu! quis te casus dejectam conjuge tanto
Excepit? aut que digna satis fortuna revisit?
Hectoris Andromache Pyrrhin' connubia servas?
Dejecit vultum, et demissa voce locuta est: 320
O felix una ante alias Priamida virgo,
Hostilem ad tumulum Trojæ sub mœnibus altis
Jussa mori, que sortitus non pertulit ullos,
Nec victoris heri tetigit captiva cubile!
Nos, patria incensa, diversa per æquora vectæ, 325
Stirpis Achilleæ fastus, juvenemque superbum,
Servitio enixa, tulimus; qui deinde, secutus
Ledaem Hermionen Lacedæmoniosque Hyme-
næos, [bundam]

Me famulo famulamque Heleno transmisit ha-
Ast illum, creptæ magno inflammatus amore 330
Conjugis, et acclerum furis agitatus, Orestes
Excepit incautum, patriasque obruncat ad aras.
Morte Neoptolemi regnorum reddita cessit 333
Pars Heleno; qui Chaonios cognomine campos,
Chaoniamque omnem Trojano a Chaone dixit;
Pergamæque, Iliacæque jugis hanc addidit ar-
cem.

Sed tibi qui cursum venti, quæ fata dedere?
Aut quisnam ignarum nostris Deus appulit oris?
Quid puer Ascanius? superatne, et vescitur aura?
Quem tibi jam Troja * * * 340
Loqua tamén puero est amissæ cura parentis?
Ecquid in antiquam virtutem animosque viriles
Et pater Æneas et avunculus excitat Hector?

Talia fundebat lacrymans, longosque ciebat
Incassum fletus: quum sese a mœnibus heros 345
Priamides multis Helenus comitantibus affert,
Agnoscitque suos, lætusque ad limina ducit,
Et multum lacrymas verba inter singula fundit.
Procedo, et parvam Trojam, simulataque magnis
Pergama, et arentem Xanthi cognomine rivum
Agnosco, Scææque amplector limina portæ. 351
Necnon et Teucri socia simul urbe fruuntur.
Illos porticius rex accipiebat in amplis.
Aulæ in medio libabant pocula Bacchi,
Impositis auro dapibus, pateraque tenebant. 355

deus ætæ deus
 Jamque dies, alteraque dies processit, et aura
 Vela vocant, tumidoque inflatur carbasus Austro.
 His vatem aggredior dictis, ac talia quæso:
 Trujugena, interpres divum, qui numina Phœbi,
 Qui tripodas, Clarii lauros, qui sidera sentis, 360
 Et volucrum linguas, et præpitis omnia pennæ,
 Vate age—namque omnem cursum mihi pro-
 opera dixit

Religio, et caneti suaserunt numine Divi
 Italiam petere, et terras tentare repostas;
 Sola novum dictuque nefas Harpyia Celæno 365
 Prodigium canit, et tristes denuntiat iras,
 Obscenamque famem—quæ prima pericula vito?
 Quidve sequens, tantos possim superare labores?
 His Helenus, cæsis primum de more juvenia,
 Exorat pacem divum, vittasque resolvit 370
 Sacratæ capitis, meque ad tua limina, Phœbe,
 Ipse manu multo suspensum numine ducit;
 Atque hæc deinde canit divino ex ore sacerdos:

Nate Deæ—nam te majoribus ire per altum
 Auspiciis manifestæ fides; sic fata Deum rex 375
 Scorditur, volvitque vices; is vertitur ordo—
 Pauca tibi o multis, quo tutior hospita lustræ
 Æquora, et Ausonio possis considerare portu,
 Expediam dictis; prohibent nam cætera Parce
 Solire Helenum, farique vetat Saturnia Juno. 380
 Principio Italiam, quam tu jam rere propinquam,
 Vicinosque, ignare, paras invadere portus,
 Longa procul longis via dividit invia terris.
 Ante et Trinacria lentandus remus in unda,
 Et salis Ausonii lustrandum navibus æquor, 385
 Infernique lacus, Ææaque insula Circes,
 Quam tuta possis urbem componere terra.
 Signa tibi dicam; tu condita mente teneto.
 Quam tibi sollicito secreti ad fluminis undam
 Littorela ingens inventa sub illicibus sus, 390
 Trigitra capitum fetus enixa, jacebit,
 Alba, solo recubans, albi circum ubera nati;
 Ille locus urbis erit; requies in certa laborum.
 Nec tu mensuram mortuus horreare futuros
 Fata viam invenient, aderitque vocatus Apollo.
 Has autem terras, Italique hanc littoris oram, 396
 Proxima quæ nostri perfunditur æquoris æstu,
 Effuge: cuncta malis habitantur mœnia Graia.
 Ille et Naryx posuerunt mœnia Lœri,
 Et Sallentinus obsedit milite campos 400
 Lyctius Idomeneus; hic illa ducis Melibœi
 Parva Philoctetæ subnixæ Petilia muro.
 Quin, ubi transmissæ steterint trans æquora
 clausæ,

Et positis aris jam vota in littore solves,
 Purpureo volare comas adopertus amictu; 405
 Ne qua inter sanctos ignes in honore deorum
 Hostilis facies occurrat, et omnia turbet.
 Hunc socii morem sacrorum, hunc ipse teneto;
 Hæc casti maneant in religione nepotes.
 Ast, ubi digressum Siculæ te admoverit oræ 410
 Ventus, et angustæ rarecent claustra Pelori,
 Læva tibi tellus, et longo læva petantur
 Æquora circuitu; dextrum fuge littus et undas.
 Illic loca, si quondam et vasta convulsa ruina,
 Tantum ævi longinqua valet mutare vetustas—
 Dissiduisse ferunt, cum protinus utraque tellus
 Una foret; venit medio vi pontus, et undis 417
 Itesperium Siculo latus abscedit, arvae et urbes
 Littore diductas angusto interluit æstu. [dis
 Dextrum Scylla latus, lævum implicata Charyb-
 Obsedit, atque imo barathri ter gurgite vastos 421
 Sorbet in abruptum fluctus, rursusque sub auras
 Erigit æternos, et sidera verberat unda.

At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris,
 Ora exsertantem, et naves in saxa trahentem. 425
 Prima hominis facies, et pulchro postore virgo
 Pube tenus; postrema inhumani corpore pistrinæ,
 Delphinum caudas utero commissa laportum.
 Præstat Trinacrii metas lustrare Pachyni
 Cessantem, longos et circum flectere cursus, 430
 Quam semel informem vasto vidisse sub antro
 Scyllam, et cæruleis canibus resonantia saxa.
 Præterea, si qua est Illeleno prudentia, vati
 Si qua fides, animum si veris implet Apollo, 434
 Unum illud tibi, nate dea, præque omnibus unum
 Prædicam, et repetens iterumque iterumque mo-
 nebo.

Junonis magnæ primum prece numen adora;
 Junoni cane vota libens, dominamque potentem
 Supplicibus supera donis: sic denique victor
 Trinacria fines Italos mittere relicta. 440
 Huc ubi delatus Cumæam accesseris urbem,
 Divinosque lacus, et Avernæ sonantia silvis,
 Insanam vatem adspicies, quæ rupe sub ima
 Fata canit, foliisque notas et nomina mandat. 444
 Quæcumque in foliis descripsit carmina virgo,
 Digerit in numerum, atque antro seclusa relinquit.
 Illa manent immota locis, neque ab ordine cedunt.
 Verum eadem, verso tenuis cum cardine ventus
 Impulsi, et teneras turbavit janua frondes, 449
 Nunquam deinde cavo volitantia prendere saxo,
 Nec revocare situs, aut jungere carmina curat.
 Inconsulti abeunt, sedemque odere Sibyllæ.
 Ille tibi ne qua moræ fuerint dispendia tanti, 453
 Quamvis increpitem socii, et vi cursus in altum
 Vela vocet, possisque sinus implere secundos,
 Quin adeas vatem, precibusque oracula poscas
 Ipsa canat, vocemque volens atque ora resolvat.
 Illa tibi Italiæ populos, venturaque bella, rem,
 Et quo quemque modo fugiasque ferasque labo-
 Expediet, cursusque dabit venerata secundos. 460
 Hæc sunt, quæ nostra liceat te voce moneri.
 Vade age, et ingentem factis fer ad æthera Tro-
 janam.

Quæ postquam vates sic ore effatus amico est,
 Dona dehinc auro gravia, sectoque elephanto
 Imperat ad naves ferri, stipatque carinis 465
 Ingens argentum, Dodonæque lebetas,
 Loricam consertam hamis auroque trilecem,
 Et conum insignis galææ, cristasque comantes,
 Arma Neoptolemi. Sunt et sua dona parenti.
 Addit equos, additque duces; 470
 Remigium supplet; socios simul instruit armis.

Interea classem velis aptare jubebat
 Anchises, fieret vento mora ne qua ferenti.
 Quem Phœbi interpres multo compellat honore:
 Conjugio, Anchisa, Veneris dignate superbo, 475
 Cura deum, bis Pergameis erepte ruinis,
 Recce tibi Ausoniæ tellus: hanc arripe velis.
 Et tamen hanc pelago præterlabare necesse est;
 Ausoniæ pars illa procul, quam pandit Apollo.
 Vade, ait, o felix nati pietate. Quid ultra 480
 Provehor, et fando surgentes demoror Austros?
 Nec minus Andromachæ, digressu mœsta supremo,
 Fert picturatas auri subtemine vestes,
 Et Phrygiam Ascanio chlamydem; nec cedit
 honori;

Textilibusque onerat donis, ac talia fatur: 485
 Accipe et hæc, manuum tibi quæ monumenta
 mearum

Sint, puer, et longum Andromachæ testentur
 Conjugis Hæctoræ. Cape dona extrema tuorum
 O mihi sola mei super Astyanactis imago.

Sic oculus, sic ille manus, sic ora ferebat; 490
Et nunc aequili tecum pubesceret ævo.

Hoc ego digrediens lacrymis affabar obortis:
Vivite felices, quibus est fortuna peracta
Jam sum. Nos silia ex aliis in fata vocamus. 494
Vobis parva quies; nullum maris æquor arandum;
Arva neque Ausonia, semper cedentia retro,
Querenda. Effugiem Xanthi, Trojamque videtis,
Quam vestræ fecere manus, melioribus, opto,
Auspiciis, et quæ fuerit minus obvia Graiis. 499
Sic quando Tibrim, vicinaque Tibridis arva
Intraro, gentique mæss data mœnis cernam,
Cognatas urbes olim, populosque propinquos,
Epiro, Hesperia, quibus idem Dardanus auctor,
Atque idem casus, unam faciemus utramque 504
Trojam animis. Maneat nostros ea cura nepotes.

Provehimur pelago vicina Ceraunia juxta:
Unde iter Italiam cursusque brevissimus undis.
Sol ruit interea, et montes umbrantur opaci.
Sternimur optatæ gremio telluris ad undam,
Sortiti remos, passimque in littore siccò 510
Corpora curamus: fessos sopor irrigat artus.
Necdum orbem medium Nox horis acta subibat,
Haud segnis strato surgit Palinurus, et omnes
Explorat ventos, atque auribus æra captat;
Sidera cuncta notat tacito labentia cælo, 515
Arcturum, pluviasque Hyadas, geminosque Tri-
ones,

Armatumque auro circumspicit Oriona.
Postquam cuncta videt cælo constare sereno,
Dat clarum e puppi signum; nos castra movemus,
Tentamusque viam, et velorum pandimus alas.
Jamque rubescebat stellis Aurora fugatis, 521
Cum procul obscuros colles humilemque vide-
mus

Italiam. Italiam primus conclamat Achates;
Italiam læto socii clamore salutant.
Tum pater Anchises magnum cratera corona 525
Induit, implevitque mero, divosque vocavit
Stans celsa in puppi:
Di, maris et terræ tempestatumque potentes,
Ferte viam vento facilem, et spirate secundi.
Crebrêscunt optatæ aures; portusque patescit
Jam propior, templumque apparet in arce Mi-
nervæ. 531

Vela legunt socii, et proras ad litora torquent.
Portus ab Euroo fluctu curvatus in arcum;
Objectæ salsa spumant adspersione cautes:
Ipse latet. Gemino demittunt brachia muro 535
Turriti scopuli, refugitque ab littore templum.
Quatuor hic, primum omen, equos in gramine
vidi

Tondentes campum late, candore nivali. [tas;
Et pater Anchises: Bellum, o terra hopita, por-
Bello armantur equi; bellum hæc arma menta mi-
nantur. 540

Sed tamen idem olim curru succedere sueti
Quadrupedes, et frena jugo concordia ferre;
Spes et pacis, ait. Tum numina sancta precamur
Palladis armisonæ, quæ prima accepit ovantes;
Et capta ante aras Phrygio velamur amictu; 545
Præceptisque Heleni, dederat quæ maxima, rite
Junoni Argivæ jussos adoleum honores.

Haud mora; continuo perfectis ordine votis,
Cornua velatarum obvertimus antennarum,
Grajugenumque domos suspectaque linquimus
arva. 550

Hinc sinus Herculei, si vera est fama, Tarenti
Cernitur. Attollit se diva Lacinia contra,
Caulonisque arces, et navifragum Scylaceum.

Tum procul e fluctu Trinacria cernitur Ætna;
Et gemitum ingentem pelagi, pulsatæ saxa
Audimus longe, fractasque ad littora voces; 556
Exsultantque vada, atque æstu miscentur arenæ.
Et pater Anchises: Nimirum hæc illa Charybdis;
Hos Helenus scopulos, hæc saxa horrenda cane-
bat.

Eripite, o socii, pariterque insurgite remis. 560
Haud minus ac jussi faciunt, primusque ruden-
tem

Contorsit lævas proram Palinurus ad undas;
Lævam cuncta cohors remis ventisque petivit.
Tollimur in cælum curvato gurgite, et idem
Subducta ad Manes imos desidimus unda. 565
Ter scopuli clamorem inter cava saxa dedere:
Ter spumam elisam et rorantia vidimus astra.
Interea fessos ventus cum sole reliquit;
Ignarique viæ Cyclopus allabimur oris.

Portus ab accessu ventorum immotus, et in-
gens 570

Ipse; sed horridis juxta tonat Ætna ruinis,
Interdumque atram prorumpit ad æthera nubem,
Turbine fumantem piceo et candente favilla,
Attollitque globos flummarum, et sidera lambit:
Interdum scopulos avulsaque viscera montis 575
Erigit eructans, liquefactaque saxa sub auras
Cum gemitu glomerat, fundoque exestuat imo.
Fama est, Enceladi semiestum fulmine corpus
Urgeri mole hac, ingentemque insuper Ætnam
Impositam ruptis flammam expirare caminis;
Et, fessum quoties mutet latus, intromere omnem
Murmure Trinacriam, et cælum subtexere fumo.
Noctem illam tecti sylvis immania monstra 583
Perferimus; nec, quæ sonitum det causa, vide-
mus. [æthra

Nam neque erant astrorum ignes, nec lucidus
Sideræa polus; obscuro sed nubila cælo, 586
Et lunam in nimbo nox intempesta tenebat.

Postera jamque dies primo surgebat Eoo,
Humentemque Auroræ polo dimoverat umbram:
Cum subito e sylvis, macie confecta suprema, 590
Ignoti nova forma viri, miserandaque cultu,
Procedit, supplexque manus ad litora tendit.
Respicimus. Dira illuvie, immissæque barba,
Consertum tegumen spinis; at cætera Graius,
Ut quondam patris ad Trojam missus in armis.
Isque ubi Dardanio habitus et Troia vidit 596
Arma procul, paulum aspectu conterritus hæsit,
Continuitque gradum; mox sese ad litora præ-
cepis

Cum fletu precibusque tulit; Per sidera testor,
Per Superos, atque hoc cæli spirabile lumen, 600
Tollite me, Teucri; quascunque abducite terras:
Hoc sat erit. Scio me Danaïs e classibus unum,
Et bello Iliacos fateor petiisse Penates:

Pro quo, si sceleris tanta est injuria nostri, 604
Spargite me in fluctus, vastoque immergite ponto.
Si pereo, hominum manibus perisise juvabit.
Dixerat; et genua amplexus, genibusque volu-
tans

Hærebat. Qui sit, fari, quo sanguine cretus,
Hortamur; quæ deinde agitet fortuna, fateri. 609
Ipse pater dextram Anchises, haud multa mora-
tus, [mat.

Dat juveni, atque animam præsentī pignore fir-
ille hæc, deposita tandem formidine, fatur:
Sum patria ex Ithaca, comes infelicis Ulixi,
Nomen Achæmenides, Trojam genitore Adamiæ
Paupere — mansissetque utinam fortuna — pro-
fectus. 615

Hic me, dum trepidi crudelia limina linquant,
Immemores socii vasto Cyclops in antro
Deseruerat. Domus sanie dapibusque cruentis,
Intus opaca, ingens. Ipse arduus, altaque pulsat
Sidera—di talem terris avertite pestem— 620
Nec visu facilla, nec dieta affabilis ulli
Visceribus miserorum et sanguine vescitur atro.
Vidi egomet, duo de numero cum corpora nostro
Pressa manu magna medio resupinus in antro
Frangeret ad saxum, sanieque exaspera natarent
Limina; vidi astro cum membra fluentia tabo 626
Manderet, et tepidi tremarent sub dentibus
artus.

Haud impune quidem; nec talia passus Ulixes,
Oblitusve sui est Ithacæ discrimine tanto. 629
Nam simul, expletus dapibus, vinoque sepultus,
Cervicem inflexam posuit, jacuitque per antrum
Immonsus, sanie eructans ac saeva cruento
Per somnum commixta mero, nos, magna precati
Numina, sortitique vices, una undique circum
Fundimur, et telo lumen terebramus acuto 635
Ingens, quod torva solum sub fronte latebat,
Argolici elypei aut Phæbeæ lampadis instar;
Et tandem læti sociorum ulciscimur umbras.
Sed fugite, o miseri, fugite, atque ab littore funem
Rumpite. 640
Nam, qualis quantusque cavo Polyphemus in
antro

Lanigeras claudit pecudes, atque ubera pressat,
Centum alii curva hæc habitant ad littora vulgo
Insandi Cyclopes, et altis montibus erant.
Tertia jam lunæ se cornua lumine complent, 645
Cum vitam in sylvis, inter deserta ferarum
Lustra domosque traho, vastoque ab rupe Cy-
clopeas [misce.]

Prospicio, sonitumque pedum vocemque tre-
vium infelicem, hæcæ lapidosæque cornu,
Dant rami, et vulsis pascunt radicibus herbae. 650
Omnia collustrans, hunc primum ad littora classem
Conspexi ventilem; huic me, quæcunque fu-
isset,

Addixi; satis est gentem effugies nefandam.
Vos animam hæc potius quocunque absumite
lato.

Vix ea fatus erat, summo cum monte videmus
Ipsum inter pecudes vasta se mole noventem 656
Pastorem Polyphemum, et littora nota petentem,
Monstrum horrendum, informe, ingens, cui
lumen adestum.

Trunca manu pinus regit, et vestigia firmat.
Lanigeræ comitantur oves, ea sola voluptas, 660
Solamenque mali. [venit,

Postquam altos tetigit fluctus, et ad æquora
Luminis effossi fluidum lavit inde cruorem,
Dentibus infrendens gemitu; graditurque per
æquor 664

Jam medium, neodum fluctus latera ardua tinxit.

Nos procul inde fugasti, stupidi celerare, recepto
Supplicio; sic merito; tactique incidere funem;
Verrimus et proni certantibus æquora remis.
Sensit, et ad sonitum vocis vestigia totit.
Verum ubi nulla datur dextra affectare potestas,
Nec potis Ionios fluctus æquare sequendo: 671
Clamorem immensum tollit, quo pontus, et om-
nes

Intremuere undæ, penitusque exterrita tellus
Italæ, curvisque immuglit Ætna cavernis.
At genus æ sylvis Cycloperum et montibus altis 675
Excitum ruit ad portus, et littora complent.

Cernimus adstantes nequiquam lumine torvo
Ætnæos fratres, cælo capita alta ferentes,
Concilium horrendum: quales cum vertice cælo
Aëræ quercus, aut confens cyparissi 680
Constituerunt, sylva alta Jovis, lucusve Dianæ.
Præcipites metus acer agit quocunque rudentes
Excutere, et ventis intendere vela secunda.

[Contra jussa monent Heleni, Scyllam atque
Charybdim

Inter utramque viam, leti discrimine parvo, 685
Ni teneant cursus: certum est dare lintea retro.]

Ecce autem Boreas angusta ab sede Pelori
Missus adest. Vivo prætervehor ostia saxo
Pantagæ, Megarosque sinus, Thapsumque ja-
centem.

Talia monstrabat relegens errata retrorsum 690
Littora Achæmenides, comes infelici Ulixi.

Sicanio prætenta sinu jacet insula contra
Plemmyrium undosum, nomen dixere priores
Ortygiæ. Alpheum fama est huc Elidis amnem
Occultas egisse vias subter mare, qui nunc 695
Ore, Arethusa, tuo Siculis confunditur undis.
Jussi numina magna loci veneramur; et inde
Exsupero præpingue solum stagnatis Helori.

Hinc altas cantes projectaque saxa Pachyni
Radimus; et fatis nunquam concessa moveri 700
Apparet Camarina procul, campique Geloï,
Immanisque Gela fluvii cognomine dicta.
Ardus inde Aeragas ostentat maxima longe
Mœnia, magnanimum quondam generator equo-
rum;

Teque datis linquo ventis, palmosa Selinus, 705
Et vada dura lego saxis Lilybeia crecis.

Hinc Drepani me portus et illatibilis ora
Accipit. Illic, pelagi tot tempestatibus actus,
Heu genitorem, omnis curæ casusque levamen,

Amitto Anchisen. Illic me, pater optime, fessum
Deseris, heu tantis nequiquam erepte periclis!
Nec vates Hælenus, cum multa horrenda moneret,
Illos mihi prædixit luctus, non dira Celeno. 713
Illic labor extremus, longarum hæc meta viarum.
Hinc me digressum vestri deus appulit oris.

Sic pater Æneas, intentis omnibus, unus
Fata renarrabat divum, cursusque docebat.
Conticuit tandem, factoque hic sine quievi.

LIBER QUARTUS.

At regina gravi jamdudum saucia cura
Vulnus alit vultu, et cæco carpitur igni.
Multa viri virtus animo, multasque recurat
Gentis homines; hærent infixi pectore vultus,
Verbaque; nec placidam membris dat cura quie-
tem. 5

Postera Phœbea lustrabat lampade terras,
Hæmæamque Aurora polo dinoverat umbram;

Cum sic unanimum alloquitur male sana sororem.
Anna soror, quæ me suspensam insomnia terrent!
Quis novus hic nostris successit sedibus hospes?
Quem sese ore ferens! quam forti pectore, et
armis! 11

Credo equidem, nec vana fides, genus esse Deo-
rum. [ille

Degeneres animos timor arguit. Heu quibus

Jactatus fatis! quæ domus exhausta canebat!
Si mihi non animo fatisq; immotumque bederet,
Ne cui me vincla vellem sociare jugali, 16
Postquam primus effor deceptam morte fefellit;
Si non pertæssim thalami tædæque fuisset,
Hæc uni forsam potui succumbere culpe.
Anna, fatebor enim, miser! post fata Sychæi 20
Conjugis, et sparsos fraterna cæde Penates,
Solus hic inflexit sensus, animumque labantem
Impulit. Agnosco veteris vestigia flammæ.
Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat,
Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad um-
bras, 25

Pallentes umbras Erebi, noctemque profundam,
Ante, Pudor, quam te violò, aut tua jura resolvò.
Ille meos, primus qui me sibi junxit, amores
Abtulit; ille habet secum servetque sepulcro.
Sic effata sinum lacrymis implevit obortis. 30

Anna refert: O luce magis dilecta sorori,
Solane perpetua mœrens carpere juvena?
Nec dulces natos, Veneris nec præmia nôris?
Id cinerem aut Manes credis curare sepultos?
Eto: egram nulli quondam flexere mariti; 35
Non Libyæ, non ante Tyro; despectus Iarbas,
Ductoresque alii, quos Africa terra triumphis
Dives alit: placitone etiam pugnabis amori?
Nec venit in mentem, quorum conserderis arvis?
Hinc Gætulæ urbes, genus insuperabile bello, 40
Et Numidæ infreni cingunt, et inhospita Syrtis;
Hinc deserta siti regio, lateque furentes
Barcæ. Quid bella Tyro surgentia dicam,
Germanique minas?
Dis equidem auspiciis roor, et Junone secunda,
Hunc cursum Iliacas vento tenuisse carinas. 46
Quam tu urbem, soror, hanc cernes! quæ sur-
gere regna

Conjugio tali! Teucerum comitantibus armis,
Punica se quantis attollet gloria rebus!
Tu modo posce Deos veniam, sacriæque litatis 50
Indulge hospitio, causasque innecte morandi;
Dum pelago deservit hiems, et aqueus Orion,
Quassatæque rates, dum non tractabile cælum.
His dictis incensum animum inflammavit amore,
Spemque dedit dubiæ menti, solvitque pudorem.

Principio delubra adeunt, pacemque per aras
Exquirunt; mactant lectas de more bidentes
Legiferæ Cereri, Phæboque, patrique Lyæo;
Junoni ante omnes, cui vincla jugalia curæ. 59
Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido
Candentis vaccæ media inter cornua fundit;
Aut ante ora Deum pingues spatiat ad aras,
Instauratque diem donis, pecudumque reclusis
Pectoribus inhians spirantia consulit exta.
Heu vatum ignaræ mentes! quid vota furentem,
Quid delubra juvant? Est mollis flamma me-
dullas 66

Interea, et tacitum vivit sub pectore vulnus.
Urit infelix Dido, tota que vagatur
Urbe furens: qualis conjuncta cerva sagitta.
Quam procul incautam nemora inter Cresia fixit
Pastor agens tellis, liquitque volatille ferrum 71
Nescius; illa fuga silvas saltusque peragrat
Dictæos; hæret lateri letalis arundo.
Nunc media Ænean secum per mœnia ducit,
Sidoniasque ostentat opes, urbemque paratam;
Incipit effari, mediæque in voce resistit. 76
Nunc eadem, labente die, convivis quærit,
Iliacæque iterum demens audire labores
Exposcit, pendetque iterum narrantis ab ore.
Post, ubi digressi, lumenque obscura vicissim 80

Luna premit, suadentque cadentia sidera somnos:
Sola domo mœret vacua, stratisque relictis
Incubat. Illum absens absentem auditque videt-
que.

Aut gremio Ascanium, genitoris imagine capta,
Detinet, infandum si fallere possit amorem. 85
Non cœptæ assurgunt turres; non arma juvenus
Exercet; portusve aut propugnacula bello
Tuta parant; pendent opera interrupta, minæque
Murorum ingentes, æquataque machina cœlo.

Quam simul ac tali persensit peste teneri 90
Cara Jovis conjux, nec famam obstare furori;
Talibus aggreditur Venerem Saturnia dictis:
Egregiam vero laudem et spolia ampla refertis
Tuque puerque tuus, magnum et memorabile
nonnen,

Una dolo divum si fœmina victa duorum est. 95
Nec me adeo fallit, veritatem te mœnia nostra,
Suspectas habuisse domos Carthaginis altæ.
Sed quis erit modus? aut quo nunc certamina
tanta?

Quin potius pacem eternam pactosque Hyme-
næos

Exercemus? habes, tota quod mente petisti: 100
Ardet amans Dido, traxitque per ossa furorem.
Communem hunc ergo populum, paribusque re-
gamus

Auspiciis; liceat Phrygio servire marito,
Dotalæque tuæ Tyrios permittere dextræ.
Olli—sensit enim simulata mente locutam, 105
Quo regnum Italiæ Libycas averteret oras—
Sic contra est ingressa Venus: Quis talis demens
Abnuat, aut tecum malit contendere bello?
Si modo, quod memoras, factum fortuna sequa-
tur.

Sed fatis incerta feror, si Jupiter unam 110
Esse velit Tyriis urbem Trojaque profectis,
Miscerive probet populos, aut fœdera jungi.
Tu conjux; tibi fas animum tentare precando,
Perge; sequar. Tum sic excepit regia Juno:
Mecum erit isto labor. Nunc qua ratione, quod
instat, 115

Conferri possit, paucis, adverte, docebo.
Venatum Æneas unaque miserrima Dido
In nemus ire parant, ubi primos crastinus ortus
Extulerit Titan, radiisque retexerit orbem. 119
His ego nigrament commixta grandine nimbum,
Dum trepidant alæ, saltusque indagine cingunt,
Desuper infundam, et tonitru cælum omne ciebo.
Diffugient comites, et nocte tegentur opaca;
Speluncam Dido dux et Trojanus eandem 124
Devenient. Adero, et, tua si mihi certa voluntas,
Connubio jungam stabili, propriamque dicabo.
Hic Hymenæus erit. Non adversata petenti
Annuat, atque dolis risit Cytherea repenti.

Oceanum interea surgens Aurora relinquit.
It portis jubare exorto delecta juvenutus. 130
Retia rara, plagæ, lato venabula ferro,
Massylque ruunt equites, et odora canum vis.
Reginam thalamo cunctantem ad limina primi
Pænorum expectant; ostroque insignis et auro
Stat sonipes, ac frena ferox spumantia mandit.
Tandem progreditur, magna stipante caterva,
Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo;
Cui pharetra ex auro, crines nodantur in auram;
Auræ purpuream subnectit fibula vestem.
Necon et Phrygiæ comites, et lætus Iulus, 140
Incedunt. Ipse ante alios pulcherrimus omnes
Infert se socium Æneas, atque ægmina jungit.
Qualis, ubi hibernam Lyciam Xanthique fluenta

Deserit, ac Delum maternam iavistit Apollo,
Instauratque choros, mixtique altaria circum 145
Cretosque Dryopesque fremunt pietique Aga-
thyræ;

Ipsæ jugis Cynthi graditur, mollique fluentem
Fronde premit crinem fingens, atque implicat
auro;

Tela sonant humeris. Haud illo segnior ibat
Æneas; tantum egregio decus enitet ore. 150
Postquam altos ventum in montes, atque invia
lustra,

Eccæ fore, saxi dejectis vertice, capræ
Decurrere jugis; alia de parte patentes
Transmittunt cursu campos atque agmina cervi
Palverulentæ fuga glomerant, montesque relin-
quunt. 155

At puer Ascanius mediis in vallibus acri illos,
Gaudet equo; jamque hos cursu, jam præterit
Spumantemque dari pecora inter inertia votis
Optat aprum, aut fulvum descendere monte leo-
nem.

Interea magno misceri murmure cælum 160
Incipit. Insequitur commixta grandine nimbus.
Et Tyrii comites passim, et Trojana juvenes,
Dardaniusque nepos Veneris, diversa per agros
Tecta metu petiere. Itunt de montibus amnes.
Speluncam Dido dux et Trojanæ eandem 165
Deveniunt. Prima et Tellus et pronuba Juno
Dant signum: fulsere ignes, et conscius æther
Connubilis; summoque ululatu vertice Nym-
phæ.

Ille dies primus leti primusque malorum
Causa fuit. Neque enim specie famæ movetur,
Nec jam furtivum Dido meditatur amorem; 171
Conjugium vocat; hoc prætexit nomine culpam.

Extemplo Libyæ inagnus it Fama per urbes:
Fama malum, quo non aliud velocius ullum;
Mobilitate viget, viresque acquirit eundo; 175
Parva metu primo: mox sese attollit in auras,
Ingrediturque solo, et caput inter nubila condit.
Illam Terra parens, ira irritata deorum,
Extremam, ut perhibent, Cæo Enceladoque so-
rorum

Progeniit, pedibus celerem et pernicibus alas;
Monstrum horrendum, ingens, cui, quot sunt
corpore pluma, 181

Tot vigilæ oculi subter, mirabile dictu,
Tot linguæ, totidem ora sonant, tot subrigit
auros.

Nocte volat oculi medio terræque, per umbram
Stridens, nec dulci declinat lumina somno. 185
Luce sedet custos aut summi culmine tecti,
Turribus aut altis, et magnas territat urbes;
Tam socii praviqque tenax, quam nuntia veri.
Hæc tum multiplici populos sermone replebat
Gaudens, et pariter facta atque infecto canebat;
Venisse Ænean, Trojano a sanguine cretum, 191
Cui se pulchra viro dignetur jungere Dido;
Nunc hiemem integre luxu, quam longa, fovere,
Regnerum immemores, turpique cupidine cap-
tos.

Hæc passim deæ feda virum diffundit in ora.
Protinus ad regem cursus detorquet Iarban, 196
Incedentem animum dictis, atque aggerat iras.

Hic Hammone satus, rapta Garamantide
Nympha,

Tempe Jovi centum latæ immensa regis,
Centum aras posuit; vigilemque sacraverat ig-
nem, 200

Exoubias divum æternas, pecudumque cruore

Pinguæ solum, et vasis florentia limina sertia-
leque amens animi, et rumore accensus amare,
Dicitur ante aras, media inter numina divum,
Multa Jovem manibus supplex orasse supinis:
Jupiter omnipotens, cui nunc Maurusia pietis
Gens epulata toris Læusque litat honorem, 207
Adspicias hæc? An te, genitor, cum fulmina tor-
ques,

Nequiquam horremus? cæcique in nubibus
ignes

Terrificant animos, et inania murmura miscent?
Femina, quæ nostris errans in finibus urbem 211
Exiguam pretio posuit, cui litus arandum,
Cuique loci leges dedimus, connubia nostra
Reppulit, ac dominum Ænean in regna recepit.
Et nunc ille Paris, cum semiviro comitatu, 215
Mæonia mentum mitra crinemque madentem
Subnixus, raptò potitur: nos munera templis
Quippe tuis ferimus, famamque fovemus inanem.

Talibus orantem dictis, arasque tenentem,
Audiit omnipotens, oculosque ad mœnia torvit
Regia, et, oblitos famæ melioris, amantes 221
Tum sic Mercurium alloquitur, ac talia mandat:
Vade age, nate, voca Zephyros, et labere pennis;
Dardaniumque ducem, Tyria Carthagine qui
nunc

Expectat, fatisque datas non respicit urbes, 225
Alloquere, et celeres defer mea dicta per auras.
Non illum nobis genitrix pulcherrima talis
Promisit, Graiûmque ideo bis vindicat ænem;
Sed fore, qui gravidam imperiis belloque fre-
mentem

Italiam regeret, genus alto a sanguine Teucri 230
Proderet, ac totum sub leges mitteret orbem.

Si nulla accendit tantarum gloria rerum,
Nec super ipse sua molitur laude laborem,
Ascanione pater Romanas invidet arces?
Quid struit? aut qua spe inimica in gente mo-
ratur? 235

Nec prolem Ausoniam et Lavinia respicit arva?
Naviget. Hæc summa est; hic nostri nuntius
esto.

Dixerat. Ille patris magni parere parabat
Imperio; et primum pedibus talaria necit 239
Auræ, quæ sublimem alas, sive æquora supra,
Sæu terram, rapido pariter cum flamine portant.
Tum virgam capit; hæc animas ille evocat Orco
Pallentes, alias sub Tartara tristia mittit;
Dat somnos adimitque, et lumina morte resignat
Illa fretus agit ventos, et turbida tranat 245
Nubila. Jamque volans apicem et latera ardus
cernit

Atlantis duri, cælum qui vertice fulcit;
Atlantis, cinctum assidue cui nubibus atris
Piniferum caput et vento pulsatur et imbrî;
Nix humeros infusa tegit; tum flumina mento
Præcipient senis, et glacie riget horrida barba.
Ille primum paribus nitens Cyllenius alis 252
Constitit: hinc toto præceps se corpore ad undas
Misit; avi similis, quæ circum littora, circum
Pisces scopulos, humilis volat æquora juxta.
[Haud aliter terras inter cælumque volabat 256
Littus arenosum ad Libyæ, ventosque secabat,
Materno veniens ab avo Cyllenia proles.]

Ut primum alatis tetigit magalia plantis:
Ænean fundantem arces ac tecta novantem 260
Conspicit; atque illi stellatus inaspide fulva
Ensis erat, Tyrioque ardebat murice læga
Demissa ex humeris, dives quæ munera Dido
Fecerat, et tenni telas discreverat auro.

Continuo invadit : Tu nunc Carthaginiis altis 263
 Fundamenta locas, pulchramque uxoris urbem
 Extrude? heu regni rerumque oblite tuarum!
 Ipse defum tibi me claro demittit Olympo
 Regnator, cœlum et terras qui numine torquet;
 Ipse hæc ferre jubet celeres mandata per auras?
 Quid struis? aut qua spe Libycis teris otia terris?
 Si te nulla movet tantarum gloria rerum, 372
 Nec super ipse tua moliris laude laborem,
 Aecaniam surgentem, et spes heredis Iuli
 Respice; cui regnum Italiæ Romanæque tellus
 Debentur. Tali Cyllenius ore locutus 276
 Mortales visus medio sermone reliquit,
 Et procul in tenuem ex oculis evanuit auram.

At vero Æneas ad aspectu obmutuit amens,
 Arrectæque horrore comæ, et vox faucibus hæsit.
 Ardet abire fuga, dulcesque relinquere terras, 281
 Attonitus tanto monitu imperioque deorum.
 Heu quid agat? quo nunc reginam ambire fu-
 rentem

Audeat affatu? quæ prima exordia sumat?
 [Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit
 illic, 285

In partemque rapit varias, perque omnia versat.]
 Hæc alternanti potior sententia visa est:
 Mnæthea Sergestumque vocat, fortemque Cloan-
 thum,

Classem aptent taciti, socios ad litora cogant,
 Arma parent, et, quæ sit rebus causa novandis,
 Dissimulent; sese interea, quando optima Dido
 Nesciat, et tantos rumpi non speret amores, 292
 Tentaturum auditus, et quæ mollissima fandi
 Tempora, quis rebus dexter modus. Ocius omnes
 Imperio læti parent, ac jussa faciessunt. 295

At regina dolos - quis fallere possit amantem? —
 Præsensit, motusque exceptit prima futuros;
 Omnia tuta timens. Eadem impia fama furenti
 Detulit armari classem, cursumque parari.
 Sævit inops animi, totamque incensa per urbem
 Bacchatur; qualis commotis excita sacris 301
 Thyias, ubi auditio stimulat trieterica Baccho
 Orgia, nocturnusque vocat clamore Cithæron.

Tandem his Ænean compellat vocibus ultro:
 Dissimulare etiam sperasti, perfide, tantum 305
 Posse nefas, tacitusque mea decedere terra?
 Nec te noster amor, nec te data dextera quon-
 dam,

Nec mortura tenet crudeli funere Dido?
 Quin etiam hiberno moliris sidere classem,
 Et mediis properas Aquilonibus ire per altum,
 Crudelis? Quid? si non arva aliens domosque
 Ignotas peteres, et Troja antiqua maneret, 312
 Troja per undosum peteretur classibus æquor!
 Mene fugis? Per ego has lacrymas, dextram-
 que tuam te,

(Quando aliud mihi jam miseræ nihil ipsa reli-
 quid) 315

Per connubia nostra, per inceptos Hymenæos;
 Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quidquam
 Dulce meum, miserere domus labentis, et istam,
 Oro, si quis adhuc precibus locus, exue mentem.
 Te propter Libycæ gentes Nomadumque tyranni
 Odore; infensi Tyrii; te propter eundem 321
 Exstinctus pudor, et, qua sola sidera adibam,
 Famæ prior. Cui me moribundam deseris, hospes?
 Hoc solum nomen quoniam de conjuge restat.
 Quid moror? an mea Pygmalion dum mœnia
 frater 325

Destruat, aut captam ducat Gætulus Iarbas?
 Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset

Ante fugam soboles; si quic mihi parvulus æule
 Luderet Æneas, qui te tamen ore referrer?
 Non equidem omnino capta ac deserta viderer.

Dixerat. Ille Jovis monitis immota tenebat 331
 Lumina, et obnixus curam sub corde premebat.
 Tandem pauca refert: Ego te, quæ plurima fando
 Enumerare vales, nunquam, regina, negabo
 Promeritam; nec me meminisse pigebit Ellasæ,
 Dum inemor ipse mei, dum spiritus hos regit ar-
 tus. 336

Pro re pauca loquar. Neque ego hæc abscon-
 dere furto

Speravi, ne finge, fugam; nec conjugis unquam
 Prætendi tædas, aut hæc in fœdera veni.

Me si fata meis paterenturducere vitam 340

Au piciis, et sponte mea componere curas,
 Urbem Trojanam primum dulcesque meorum
 Reliquias colerem; Priami tecta alta manerent;
 Et recidiva manu posuisses Pergamæ victis.
 Sed nunc Italiam magnam Gryneus Apollo, 345
 Italiam Lyciæ jussore capessere sortes.

Hic amor, hæc patria est. Si te Carthaginiis arces
 Phœniæsum, Libycæque ad aspectus detinet urbis,
 Quæ tandem Ausonia Teucros considerare terra
 Invidia est? Et nos fas externa querere regna. 350
 Me patris Anchisæ, quoties humentibus umbris
 Nox operit terras, quoties astra ignea surgunt,
 Admonet in somnis et turbida terret imago:
 Me puer Aecanius, capitisque injuria carli, 354
 Quem regno Hesperia fraude et fatalibus arvis.
 Nunc etiam interpretis divum, Jove missus ab ipso,
 (Testor utrumque caput) celeres mandata per
 auras

Detulit. Ipse deum manifesto in lumine vidi
 Intransant muros, vocemque his auribus hauri.
 Desine meque tuis incendere teque querelis; 360
 Italiam non sponte sequor.

Talia dicentem jamdudum aversa tuetur,
 Huc illuc volvens oculos, totumque pererrat
 Luminibus tactis, et sic accensus profatur:
 Nec tibi diva pareus, generis nec Dardanus suc-
 tor, 365

Perfide; sed duris genuit te cautibus horrens
 Caucasus, Hyrcanæque admorunt ubera tigres.
 Nam quid dissimulo? aut quæ me ad majora re-
 servo?

Num fletu ingemuit nostro? num lumina flexit?
 Num lacrymas victus dedit, aut miseratus aman-
 tem est? 370

Quæ quibus anteferam? Jam, jam nec maxima
 Juno,

Nec Saturnius hæc oculis pater adspicit æquis.
 Nusquam tuta fides. Ejectum litore, egentem
 Excepi, et regni demens in parte locavi;
 Amissem classem, socios, a morte reduxi. 375

Heu Furis incensa feror! Nunc augur Apollo,
 Nunc Lyciæ sortes, nunc et Jove missus ab ipso
 Interpretis divum fert horrida jussa per auras.

Scilicet is superis labor est; ea cura quietos 379
 Sollicitat. Neque te teneo, neque dicta refello.
 I, sequere Italiam ventis; pete regna per undas.
 Spero equidem mediis, si quid pia numina pos-
 sunt,

Supplicia hausurum scopulis, et nomine Dido
 Sæpe vocaturum. Sequar atris ignibus absens;
 Et, cum frigida mors anima seduxerit artus, 385
 Omnibus umbra locis adero. Dabis, improbe,
 pœnas. [Imo.]

Andiam; et hæc Manes veniet mihi fama sub
 His medium dictis sermonem abruptit, et auras

*Ægra fugit, seque ex oculis avertit et aufert,
Linqvens multa metu cunctantem, et multa per-
rantem* 390

*Dicere. Suscipiant famulae, collapsaeque membra
Marmoreo referunt thalamo, stratiisque reponunt.*

*At pius Æneas, quanquam lenire dolentem
Solando cupit, et dictis avertere curas,
Multa gemens, magnoque animum labefactus
amore;* 395

*Iussa tamen divam exsequitur, classemque re-
visit.*

*Tum vero Teucri incumbunt, et littore celas
Deducunt toto naves. Natat uncta carina:
Frondeosque ferunt remos et robora silvis
Infabricata, fugæ studio.* 400

*Migrantes cernas, totaque ex urbe ruentes.
Ac veluti ingentem fornix farris acervum
Cum populant, hilem memores, tectoque repo-
nunt;*

*It nigrum campis agmen, prædamque per herbas
Convectant calle angusto; pars grandia tridunt
(Obnixæ frumenta humeris; pars agmina cogunt,
Castigantque moras: opere omnis semita fervet
Quis tibi tunc, Dido, cernenti talia sensus! 405*

*Quosve dabas gemitus, cum littora fervere late
Prospectores arce ex summa, totumque videres
Misceri ante oculos tanta clamoribus æquor! 411
Improbe amor, quid non mortalia pectora cogit?
Ire iterum in lacrymas, iterum tentare precando
Cogitur, et supplex animos submittere amori,
Ne quid inexpertum frustra moritura relinquit.*

*Anna, vides toto properari littore; circum 416
Undique convenere; vocat jam carbasus auras;
Puppibus et læti nautæ imposuere coronas.
Hunc ego si potui tantum sperare dolorem,
Et perferre, soror, potero. Miserae hoc tamen
unum* 420

*Exsequere, Anna, mihi; solam nam perfidus ille
Te colere, arcanos etiam tibi credere sensus;
Sola viri molles aulites et tempora nōras.
I, soror, atque hostem supplex affuro superbum:
Non ego cum Danais Trojanam excindere gen-
tem* 425

*Aulide juravi, classemve ad Pergama misi;
Nec patris Anchisæ cinerem Manesve revelli:
Cur mea dicta negat duras demittere in aures?
Quo ruit? extremum hoc miseræ det munus
amanti:*

*Exspectet facilemque fugam, ventosque ferentes
Non jam conjugium antiquum, quod prodidit,
oro;* 431

*Nec pulchro ut Latio carcat, regnumque relin-
quat:*

*Tempus inane peto, requiem spatiumque furōri;
Nec mea me victim docet fortuna dolere.
Extremam hanc oro veniam miserere sororis—
Quam mihi cum dederis, cumulatam morte re-
mittam.* 436

*Talibus orabat, talesque miserrima fletus
Fertque refertque soror: sed nullis ille movetur
Fletibus, aut voces ullas tractabiles audit.
Fata obstant, placidasque viri deusobstruit aures.
Ac velut annosæ validam quum robore quereum
Alpini Boreas nunc hinc nunc flatibus illinc 442
Eruiere inter se certant; it stridor, et alte
Conterunt terram concusso stipite frondes;
Ipse hæret accipulis; et quantum vertice ad auras
Ætherias, tantum radice in Tartara tendit: 446
Haud secus assiduæ hinc atque hinc vocibus
horæ*

*Tunditur, et magno perasentit pectore curas:
Mens immota manet; lacrymas volvuntur inanes.* 450

*Tum vero infelix, fatis exterrita, Dido
Mortem orat; tædet ocell convexa tueri;*

*Quæque in limine, ut lucemque relinquit,
Vidit, thuriferis cum*

*(Horrendum dictu) latices nigrescere sacros,
Fusæque in obscenum se vertere vina cruorem.
Hoc visum nulli, non ipsi effata sorori.* 456

*Præterea fuit in tectis de marmore templum
Conjugis antiqui, miro quod honore colebat,
Velleribus niveis et festa fronde revinctum:
Hinc exaudiri voces et verba vocantis* 460

*Visa viri, nox cum terras obscura teneret;
Solaque culminibus ferali carmine bubo*

*Sæpe queri, et longas in siletum ducere voces.
Multaque præterea vatum prædicta piorum*

*Terribili monitu horrificant. Agit ipse furentem
In somnis ferus Æneas; semperque relinqui* 466

*Sola sibi, semper longam incomitata videtur
Ire viam, et Tyrios deserta querere terra. [theus,
Eumenidum veluti demens videt agmina Pen-
Et solem geminum, et duplices se ostendere*

Thebas: 470

*Aut Agamemnonius scenis agitatus Orestes,
Armata facibus matrem et serpentibus atris*

*Cum fugit, ultriceque sedent in limine Diræ.
Ergo ubi concepit furias evicta dolore,*

*Decrevitque mori, tempus secum ipsa modum-
que* 475

*Exigit, et, maestam dictis aggressa sororem,
Consilium vultu tegit, ac spem fronte serenat:*

*Inveni, germana, viam—gratæ sorori—
Quæ mihi reddat eum, vel eo me solvat amantem*

*Oceani finem juxta, solemque cadentem 480
Ultimus Æthiopum locus est, ubi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.*

*Hinc nubi Massylæ gentis monstrata sacerdos,
Hesperidum templi custos, epulasque draconi*

*Quæ dabat, et sacros servabat in arbore ramos,
Spargens humida mella soporiferumque papaver.*

*Hæc se carminibus promittit solvere mentes
Quas velit; ast aliis duras immittere curas;
Sistere aquam fluvii, et vertere sidera retro;*

*Nocturnosque ciet Manes; mugire videbis 490
Sub pedibus terram, et descendere montibus or-
nos.*

*Testor, cara, deos, et te, germana, tuumque
Dulce caput, magicas invitam accingier artes.*

*Tu secreta pyram tecto interiore sub auras
Erige; et arma viri, thalamo quæ fixa reliquit* 495

*Impius, exuviasque omnes, lectumque jugalem,
Quo perii, superimponas. Abolere nefandi
Cuncta viri monumenta jubet monstratque sa-
cerdos.*

*Hæc effata silet: pallor simul occupat ora.
Non tamen Anna novis prætexere funera sacris*

*Germanum credit, nec tantos mente furores 501
Concipit, aut graviora timet, quam morte Sychæi.*

Ergo iussa parat.

*At regina, pyra penetrali in sede sub auras
Erecta ingenti, tædis atque illico secta,* 505

*Intenditque locum sertis, et fronde coronat
Funeræ; super exuvias, ensenque relictum,
Effigiemque toro locat, haud ignara futuri.*

*Stant aræ circum; et crines effusa sacerdos
Ter centum tonat ore deos, Erebumque, Chaos-
que,* 510

*Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora
Diana.*

Spargunt et latices simulatos fontis Avernī;
Fœdibus et mœnis ad Lunam queruntur ænais
Fulgentes herbas, nigri cum lacte veneni;
Queritur et nascentis equi de fronte revulsi,
Et læsti præreptus amor. 516

Ipsæ moles manibusque piis, altaria juxta,
Unam exuta pedem vinculis, in veste recincta,
Testatur moritura deos, et conscia fati 519
Sidera; tum, si quod non æquo fœdere amantes
Curæ numen habet justumque memorque, præ-
catur.

Nox erat, et placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras, sylvæque et sæva quierant
Æquora; cum medio volvuntur sidera lapsu,
Cum tacet omnis ager, pecudes, piæque volu-
cres, 525

Quæque lacus late liquidos, quæque aspera dumis
Rura tenent, somno positæ sub nocte silenti.
[Lenibant curas, et corda oblita laborum.]
At non infelix animi Phœnissa, neque unquam
Solvitur in somnos, oculisve aut pectore noc-
tem 530

Accipit: ingeminant curæ; rursusque resurgens
Sævit amor, magnoque irarum fluctuat æstu.
Sic adeo insistit, secumque ita corde volutat:
En quid ago? rursusne procos irrita priores
Experiar? Nomadumque petam connubia sup-
plex, 535

Quos ego sim toties jam dedignata maritos?
Illiæ igitur classes, atque ultima Teucrûm
Jussæ sequar? quia nec auxilio juvat ante levatos,
Aut bene apud memores veteris stat gratia facti?
Quis me autem—fac velle—sinet? ratibusve su-
perbis 540

Invisam accipiet? nescis heu, perditâ, necdum
Laomedontæ sentis perjuriam gentis?
Quid tum? sola fuga nautas comitabor ovantes?
An Tyriis omnique manu stipata meorum
Inferar? et, quos Sidonia vix urbe revelli, 545
Rursus agam pelago, et ventis dare vela jubebo?
Quin morere, ut merita es; ferroque avertè do-
lorem.

Tu, lacrimis evicta meis, tu prima furentem
His, germana, malis oneras, atque officiis hosti.
Non licuit thalami expertem sine crimine vitam
Degere, more feræ, tales nec tangere curas! 551
Non servata fides cineri promissa Sychæo!
Tantos illa suo rumpebat pectore questus.

Æneas celsa in puppi, jam certus eundi,
Carpebat somnos, rebus jam rite paratis. 555
Huc se forma dei vultu redeuntis eodem
Obtultit in somnis, rursusque ita visa monere est;
Omnia Mercurio similis, vocemque, coloremque,
Et crines flavos, et membra decora juvenatæ.
Nate dea, potes hoc sub casu ducere somnos?
Nec quæ te circum stent deinde pericula cer-
nis, 561

Demens? nec Zephyros audis spirare secundos?
Illa dolos dirumque nefas in pectore versat,
Certa mori, varioque irarum fluctuat æstu.
Non fugis hinc præceps, dum præcipitare po-
testas? 565

Jam mare turbati trabibus, sævasque videbis
Collucere faces, jam fervere littora flammis,
Si te his attigerit terris Aurora morantem.
Eia age, rumpe moras. Varium et mutabile sem-
per

Fœmina. Sic fatus nocti se immiscuit atræ. 570
Tum vero Æneas, subitis exterritus umbria,
Corripit e somno corpus, sociosque fatigat;

Præcipites vigilat, viri, et consilidite transtris;
Solvite vola citi. Deus, æthere missus ab alto,
Festinare fugam, tortosque incidere funes 575
Ecce iterum stimulat. Sequimur te, sancte
deorum,

Quisquis es, imperioque iterum paremus ovantes.
Adsis o, placidusque juves, et sidera cœlo
Dextra feras. Dixit; vaginaque eripit ensem
Fulmineum, strictoque ferit retinacula ferro. 580
Idem omnes simul ardor habet; rapiuntque,
ruuntque;

Littora deseruere; latet sub classibus æquor;
Adnixi torquent spumas, et cœrula verrunt.

Et jam prima novo spargebat lumine terras
Tithoni crocum linquens Aurora cubile. 585
Regina e speculis ut primum albescere lucem
Vidit, et æquatis classem procedere velis,
Littoraque et vacuos sensit sine remige portus;
Terque quatorque manu pectus percussa de-
corum,

Flaventesque abscissa comas, Pro Jupiter! ibi
Hic, ait, et nostris illuserit advena regnis? 591
Non arma expedient, totaque ex urbe sequuntur,
Deripientque rates alii Navalibus? Ite,
Ferte citi flammam, dato vela, impellite remos.
Quid loquor? aut ubi sum? quæ mentem in-
saniam mutat? 595

Infelix Dido, nunc te facta impla tangunt?
Tum deculit, cum sceptrâ dabas. En dextra
fidesque!

Quem secum patrios aiunt portare Penates!
Quem subiisse humeris confectum ætate paren-
tem!

Non potui abreptum divellere corpus, et undis
Spargere? non socios, non ipsum absumero
ferro 601

Ascanium, patriisque epulandum ponere mensis?
Verum anceps pugnae fuerat fortuna. Fuisset;
Quem metui moritura? Facies in castra tulissem,
Implēsemque foros flammis, natumque patrem-
que 605

Cum genere extinxem, memet super ipsa dedis-
sem.

Sol, qui terrarum flammis opera omnia lustras,
Tuque harum interpres curarum et conscia Juno,
Nocturnisne Hecate trivis ululata per urbes,
Et Diræ ultrices, et di morientis Eliassæ, 610
Accipite hæc, meritumque malis advertite nu-
men,

Et nostras audite preces. Si tangere portus
Infandum caput, ac terris odnare necesse est;
Et sic fata Jovis poscunt; hic terminus hæret:
At bello audaci populi vexatus et armis, 615
Finibus extorris, complexu avulsus Iuli
Auxilium imploret, videatque indigna suorum
Funera; nec, cum se sub leges pacis iniquæ
Tradiderit, regno aut optata luce fruatur:

Sed cadat ante diem mediæque inhumatus arena,
Illic precor; hanc vocem extremam cum san-
guine fundo. 621

Tum vos, o Tyrii, stirpem et genus omne futurum
Exercete odiis; cinerique hæc mittite nostro
Munera. Nullus amor populi, nec fœdera sunt,
Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor, 625

Qui face Dardanios ferroque sequare colonos,
Nunc, olim, quocumque dabunt se tempore viræ.
Littora littoribus contraria, fluctibus undas
Imprecor, arma armis: pugnent ipsique nepotæ-
que.

Hæc ait, et partes animum versabat in omnes,
K

laviniam quærens quamprimum shrumpere lu-
com. 631

Tum breviter Bæceæ nutricem affata Sychæi—
Namque enim patriæ antiqua cinis ater habebat—
Annam, cara mihi nutrix, huc siste sororem;
Dic corpus properet fluviali spargere lympha, 635
Et penides secum et monstrata piacula ducat:
Sis veniat; inque ipsa pia tege tempora vitta.
Sacra Jovi Stygio, quæ rite incepta paravi,
Fœdore est animus, sinemque imponere curia,
Dardanisque regum capitis permittere flammæ.
Sis ait. Illa gradum studio celerabat anili. 641
At trepida et ceptis immanibus effera Dido,
Sanguineam volvens aciem, maculisque tre-

interfusa genas, et pallida morte futura,
Interiora domus irrumpit limina, et altos 645
Conscendit furibunda rogos, enseque recludit
Dardaniam, non hos quantulum manus in usus.
Hic, postquam Iliacæ vestes notumque cubile
Conspexit, paulum lacrimis et mente morata,
Insubulitque toro, dixitque novissima verba: 650

Dulcis exuvie, dum fata deusque sinebant,
Accepit hanc animam, necque hic exsolvit curis.
Vixi, et quem dederat cursum fortuna peregi;
Et nunc magna mei sub terras ibit imago.
Urbem præclaram statui; mea mœnia vidi; 655
Ultæ virum, pœnas inimico a fratre recepi:
Felix, hæc nimium felix, si littora tantum
Nunquam Dardaniæ tetigissent nostra carinæ!
Dixit; et os impressa toro, Moriemur inultæ!
Sed moriamur, ait. Sic, sic juvat ire sub umbras
Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto 661
Dardanum, et nostræ secum ferat omnia mortis.

Dixerat. Atque illam media inter talla ferro
Collapseam adspiciunt comites, enseque cruore
Spumantem, sparsasque manus. It clamor ad
alta 665

Atria. Concussam bacchatur fama per urbem.
Lamentis, gemituque, et femineo ululatu
Tæta fremunt; resonat magnis plangoribus
æther:

Non aliter, quam si immissis ruat hostibus omnis

Carthage, aut antiquæ Tyros; flammæque fu-
rentes 670

Calamina perque hominum volvantur

Audiit exanimis, trepidoque exterrita cursu,
Unguis ora soror fœdanas, et pectora pugnis,
Per medios ruit, ac morientem nomine clamat:
Hoc illud, germana, fuit? me fraude petebas? 675
Hoc rogos iste mihi, hoc ignes aræque parabant?
Quid primum deserta querar? comitamine so-
rorem

Sprevisti moriens? eadem me ad fata vocasses:
Idem ambas ferro dolor, atque eadem hora tu-
lisset.

His etiam struxi manibus, patriosque vocavi 680
Voce deos, sic te ut posita, crudelis, abessem?
Extincti me teque, soror, populumque, patresque
Sidonios, urbemque tuam. Date vulnera lympha,
Abluam, et, extremus si quis super halitus errat,
Ore legam. Sic fata gradus evaserat alta, 685
Semianimemque sinu germanam amplexa fovebat
Cum gemitu, atque atros siccabat vultus cruores.
Illa, graves oculos conata attollere, rursus
Deficit. Infixum stridit sub pectore vulnus.
Ter sese attollens cubitoque adnixâ levavit; 690
Ter revoluta toro est, oculisque errantibus alto
Quæsiit coelo lucem, ingemitque reperta.

Tum Juno omnipotens, longum miserata do-
lorum

Difficilemque obitus, Irim demisit Olympo,
Quæ luctantem animam nexosque resolveret
artus. 695

Nam, quin nec fato, merita nec morte peribat,
Sed misera ante diem, subitoque accensa furore,
Nondum illi flavam Proserpina vertice crinem
Abstulerat, Stygioque caput damnaverat Oroo.
Ergo Iris croceis per cælum roseida pennis, 700
Mille trahens varios adverso sole colores,
Devolat, et supra caput adstitit: Hunc ego Diti
Sacrum jussa fero, teque isto corpore solvo.
Sic ait, et dextra crinem socat. Omnis et una
Dilapsum calor, atque in ventos vita recessit. 705

LIBER QUINTUS.

Interea medium Æneas jam classe tenebat
Certus iter, fluctusque atros Aquilone secabat,
Mœnia respiciens, quæ jam infelices Elias
Collucent flammis. Quæ tantum accenderit ig-
nem,

Causa latet: duri magno sed amore dolores 5
Polluto, notumque, furens quid femina possit,
Triste per augurium Teucrorum pectora ducunt.
Ut pelagus tenuere rates, nec jam amplius ulla
Occurrit tellus; maria undique, et undique cæl-
um;

Quæ cœruleus supra caput adstitit imber, 10
Noctem hiememque ferens; et inhorruit unda
tænarum.

Ipsæ gubernator puppi Palinurus ab alta:
Hæc! qualem tanti cinxerunt sidera nimbi?
Quidve, pater Neptune, paræs? Sic deinde locutus
Colligere arma jubet, validisque incumbere re-
mis; 15

Obliquoque sinus in ventum, eo talia fatur:
Magnanima Æneæ, non, si mihi Jupiter auctor

Spondeat, hoc sperem Italiam contingere cœlo
Mutati transversa fremunt, et vespere ab atro
Consurgent venti, atque in nubem cogitur æther.
Nec nos obniti contra, nec tendere tantum 21
Sufficiamus. Superat quoniam Fortuna, sequamur,
Quoque vocat, vertamus iter. Nec littora longe
Fida reor fraterna Erycis, portusque Sicanos;
Si modo rite memor servata remetior astra. 25
Tum plus Æneæ: Equidem sic poscere ventos
Jamdudum, et frustra cerno te tendere contra.
Flecte viam velle. An sit mihi gratior ulla,
Quove magis fessas optem demittere naves,
Quam quæ Dardanum tellus mihi servat Acesten,
Et patris Anchisæ gremio complectitur ossa? 31
Hæc ubi dicta, petunt portus, et vela secundi
Intendunt Zephyri; fertur cita gurgitis classis;
Et tandem læti notæ advertunt arenæ.

At proci excoelo miratus vertice montis 35
Adventum sociasque rates, occurrit Acestes,
Horridus in jaculis et palle Libystidis æras,
Troia Crimæo conceptum sumine mater

Quam genitrix: Votivum non incensum ille pa-
rentum

Graviter rediens, et ignis latus agrestis 40
Excepit, ac fensos opibus solatur amictis.

Postea cum prime stellas Oriente fugarat
Climas dies, oculos in certum litore ab omni
Advenit Æneas, tumulique ex aggere fatur:
Dardanides magni, genus alto a sanguine divum,
Annas exactis compleretur mensibus orbis, 46
Ex quo reliquis divinique ossa parentis
Condidimus terra, mœstasque sacravimus aras.
Jamque dies, ni fallor, adest, quem semper acer-
bam,

Semper honoratum (sic di voluistis), habebo. 50
Hunc ego Gætulis agerem al Syrtibus exul,
Angolcoore mari deprensus, et urbe Mycenæ,
Annua vota tamen solennesque ordine pompas
Exsequerer, strueremque suis altaria donis.
Nunc ultro ad cineres ipsius et ossa parentis, 55
Haud equidem sine mente, reor, sine numine
divum,

Adsumus, et portus delati intramus amicos.
Ergo agite, et lætum cuncti celebremus honorem;
Poscamus ventos; atque hæc me sacra quotannis
Urbe velit posita templis sibi ferre dicatis. 60
Bina boum vobis Troja generatus Acestes
Dat numero capita in naves; adhibete Penates
Et patrios epulas, et quos colit hospes Acestes.
Præterea, si nona diem mortalibus alium
Aurora extulerit, radiisque retexerit orbem, 65
Prima citæ Teucris ponam certamina classis;
Quique pedum cursu valet, et qui viribus audax
Aut jaculo incedit melior levibusque agittis,
Seu crudo fidit pugnam committere cæstu:
Cuncti adiant, meritisque expectent præmia
palmas, 70

Ore favete omnes, et tempora cingite ramis.

Sic fatus, velat materna tempora myrto.
Hoc Elymus facit, hoc ævi maturus Acestes,
Hoc puer Ascanius; sequitur quos cætera pubes.
Ille e concilio multis cum millibus ibat 75
Ad tumulum, magna medius comitante caterva.
Hic duo rite mero libans carchesia Baccho
Fundithumi, duo lacte novo, duo sanguine sacro;
Purpureosque jacet flores, ac talia fatur:
Salve, sancte parens, iterum; salvete recepti 80
Nequicquam cineres, animæque umbræque pa-
ternæ.

Non licuit fines Italos, fatalique arva,
Nec tecum Ausonium, quicumque est, quærere
Tibrim.

Dixerat hæc: adytis cum lubricus anguis ab imis
Septem ingens gyros, septena volumina traxit, 85
Amplexus placide tumulum, lapsusque per aras:
Cærules cui terga notæ, maculosus et auro
Squamam incendebat fulgor: ceu nubibus arcus
Mille jactit varios adverso sole colores.
Obstupuit visu Æneas. Ille agmine longo 90
Tandem inter pateras et lævia pocula serpens,
Libavitque dapes, rursusque innoxius imo
Succesit tumulo, et depaste altaria liquit.
Hoc magis inceptos genitori instaurat honores,
Incertus Geniumne loci, famulumne parentis 95
Eme putet; cedit binas de more bidentes,
Totque suæ, totidem aligantes terga juvencos:
Vinaque fundebat pateris, animamque vocabat
Anchises magni, Manesque Acheronte remissos.
Nec non et socii, quæ cuique est copia, læti 100
Dona ferunt, ænantique aras, mactantque ju-
vencoas.

Ordine alba locant alii, fasque per herbam
Subjiciunt veribus prunas, et viscera torrent.

Expectata dies aderat, nonamque serena
Auroram Phæthontis equi jam luce vehébant;
Famaque finitimos et clari nomen Acestæ 106
Exoriat: læto complerant littora cætu
Visuri Æneadas, pars et certare parati.
Munera principio ante oculos circosque locantur
In medio; sacri tripodes, viridesque coronæ, 110
Et palmæ, pretium victoribus, armaque, et oestro
Perfusse vestes, argenti aurique talenta;
Et tuba commissos medio canit aggere ludos.

Prima pares ineunt gravibus certamina remis
Quatuor, ex omni delectæ classe, carinæ. 115
Velocem Mnestheus agit acri remige Pristin;
Mox Italus Mnestheus, genus a quo nomine
Memmi;

Ingentemque Gyas ingenti mole Chimæram,
Urbis opus, triplici pubes quam Dardana versu
Impellunt, terno consurgunt ordine remi; 120
Sergestusque, domus tenet a quo Sergia nomen,
Centauro invehitur magna; Scyllaque Cloanthus
Cærules, genus unde tibi, Romano Cluenti.

Est procul in pelago saxum spumantia contra
Littora, quod tumidis submersum tunditur olim
Fluctibus, hiberni condunt ubi sidera Cori; 126
Tranquillo silet, immotæque attollitur unda
Campus, et apricis statio gratissima mergis.
Hic viridem Æneas frondenti ex ilice metam
Constituit signum nautis pater, unde reverti 130
Sciunt, et longos ubi circumflectere cursus.
Tum loca sorte legunt, ipsique in puppibus auro
Ductores longe effulgent ostroque decori;
Cætera populea velatur fronde juvenus,
Nudatosque humeros oleo perfusa nitescit. 135
Considunt transtris, intentaque brachia remis;
Intenti expectant signum, exultantique haurit
Corda pavor pulsans, laudumque arrecta cupido.
Inde, ubi clara dedit sonitum tuba, finibus om-
nes, 139

Haud mora, prosiluere suis; ferit æthera clamor
Nauticus; adductis spumant freta versa lacertis.
Insidunt pariter sulcos, totumque dehiscit
Convulsam remis rostrisque tridentibus æquor.
Non tam præcípites bijugo certamine campum
Corripuerunt, ruuntque effusi carcere currus; 145
Nec sic immissis aurigæ undantia lora
Concussere jugis, pronique in verbera pendent.
Tum plausu fremitque virum studiisque fa-
ventum

Consonat omne nemus, vocemque inclusa volutant
Littora; pulsati colles clamore resultant. 150
Effugit ante alios, primisque elabitur undis
Turbam inter fremitumque Gyas; quem deinde
Cloanthus

Consequitur, melior remis: sed pondere pinus
Tarda tenet. Post hos æquo discrimine Pristis
Centaurusque locum tendunt superare priorem;
Et nunc Pristis habet, nunc victam præterit
ingens 156
Centaurus; nunc una ambæ junctisque feruntur
Frontibus, et longa sulcant vada salsa carina.
Jamque propinquabat scopulo, metamque tæ-
nebant:

Cum princeps medioque Gyas in gurgite victor
Rectorem navis compellat voce Menæten: 161
Quo tantum mihi dexter abis? huc dirige gres-
sum;

Littus ama, et lævas stringat sine palmis
cantes;

Altum alii teneant. Dixit: sed ecce Menætes
Saxa timens, proram pelagi detorquet ad un-
das. 165

Quo diversus abis? iterum, peto saxa, Menætes,
Cum clamore Gyan revocabat; et ecce Cloan-
thum

Respicit instantem tergo, et propiora tenentem.
Ille inter navemque Gys scopulosque sonantes
Redit iter lævum interior, subitoque priorem 170
Præterit, et metis tenet æquora tuta relictis.
Tum vero exarsit juveni dolor ossibus ingens;
Nec lacrymis caruere genæ; segnemque Me-
nætem,

Oblitus decorisque sui sociūmque salutis,
In mare præcipitem puppi deturbat ab alta; 175
Ipse gubernaculo rector subit, ipse magister,
Hortaturque viros, clavumque ad littora torquet.
At gravis, ut fundo vix tandem redditus imo est
Jam senior, madidæque fluens in veste, Menætes,
Summa petit scopuli, siccaque in rupe resedit. 180
Illum et labentem Teucri, et risere natantem.
[Et salso rident revomentem pectore fluctus.]
Ite lata extremis spes est accensa duobus,
Nergesto Mnæstheique, Gyan superare moran-
tem.

Sergestus capit ante locum, scopuloque propin-
quat: 185

Neo tota tamen ille prior præeunte cerina;
Parte prior, partem rostro premit æmula Pristis.
At media sorios incedens nave per ipsos [mis,
Horizetur Mnæstheus: Nunc, nunc insurgite re-
Hæstoræ socii, Trojæ quos sorte suprema 190
Delegit comites; nunc illas promitte vires,
Nunc animos, quibus in Gærtulis Syrtibus usi,
Ionioque mari, Mæloque sequacibus undis.
Non jam prima peto Mnæstheus, neque vincere
certo;

Quamquam o' sed supereant, quibus hoc, Nep-
tune, dedisti; 195
Extremos pudeat reddisse: hoc vincite, cives,
Et prohibete nefas. Olli certamine summo
Procurrunt; vastis tromit iolithus arca puppis,
Subtrahiturque solum; tum creber anheli-
tus artus

Aridaque ora quatit; sudor fuit undique rivis.
Attulit ipse viris optatum casus honorem. 201
Namque furens animi dum proram ad saxa sub-
urgit

Interior, spatique subit Sergestus iniquo,
Infelix saxis in procurrentibus hæsit.
Concessum cautes, et acuto in murice remi 201
Obaix crepuere, illisque prora pependit.
Consurgunt nautes, et magno clamore morantur;
Ferratasque trudes et acuta cuspidē contos
Rexperdunt, fractosque legunt in frugite remes.
At lætus Mnæstheus, successuque acrior ipso, 210
Agmine remorum celeri, vantisque vocatis,
Prora petit maria, et pelago decurrit aperto.
Quis spelunca subito commota columba,
Qui domus et dulces latebroso in pumice nidi,
Fertur in arva volans, plausumque exterrita
petas 215

Dat cæcis ingentem: mox aëre læpæ quieto
Redit iter liquidum, celeros neque commovet
classis

Sic Mnæstheus, sic ipse fuga ceca. ultima Pristis
Æquora, cæcæ illam fert impetus ipse volentem.
Et primum in scopulo luctantem deserit alto 220
Sergestum brevibusque vadis, frustaque vo-
cantem

Auxilia, et fractile discentem currere remis.
Inde Gyan ipsamque ingenti mole Chimeram
Consequitur; cedit, quoniam spoliata magistro
est.

Solus jamque ipso superest in fine Cloanthus: 225
Quem petit, et summis adnixus viribus urget.
Tum vero ingeminat clamor, cunctique sequen-
tem

Instigant studiis, resonatque fragoribus æther.
Hi proprium decus et partem indignantur ho-
norem

Ni teneant; vitamque volunt pro laude pacisci:
Hos successus alit; possunt, quia posse viden-
tur. 231

Et fors æquatis cepissent præmia rostris,
Ni, palmas ponto tendens utrasque, Cloanthus
Fudisset preces, divosque in vota vocasset:
Di quibus imperium est pelagi, quorum æquora
curro, 235

Vobis lætus ego hoc candentem in littore taurum
Constituum ante aras voti reus, extaque salso
Porriciam in fluctus, et vina liquentia fundam.
Dixit, eumque imis sub fluctibus audiit omnis
Nereidum Phorcique chorus, Panopæque virgo,
Et pater ipse manu magna Portunus euntem 241
Impulsi: illa noto citius volucricque sagitta
Ad terram fugit, et portu se condidit alto.

Tum satus Anchisa, cunctis ex more vocatis,
Victorem magna præconis voce Cloanthum 245
Declarat, viridique advelat tempora lauro;
Muneraque in naves ternos optare juvenos,
Vinaque, et argenti magnum dat ferre talentum.
Ipsis præcipuos ductoribus addit honores;
Victori chlamydem auratam, quam plurima cir-
cum 250

Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit;
Intextusque puer frondosa regius Ida
Veloces jaculo cervos cursuque fatigat
Acer, anhelanti similis, quem prepes ab Ida 254
Sublimem pedibus rapuit Jovis armiger uncls.
Longævi palmas nequicquam ad sidera tendunt
Custodes; sævitque canum latratus in auras.
At qui deinde locum tenuit virtute secundum,
Lævibus hule hamis concertam auroque trilecem
Loricam, quam Demoleos detraherat ipse 260
Victor apud rapidum Simœonta sub Illo alto,
Donat habere viro, decus et tutamen in armis.
Vix illam famuli Phægeus Sagarisque ferebant
Multiplicem, connixi humeris; indutus at olim
Demoleos cursu palantes Troas agebat. 265
Tertia dona facit geminos ex ære lebetes,
Cymbiaque argento perfecta, atque aspera signis.
Jam hæc alicui donati omnes, opibusque superbi,
Punicis ibant evincti tempora tennis:

Cum sævo et scopulo multa vix æter revulsus, 270
Amisissis remis, atque ordine debilis uno,
Irrisam siue honore ratem Sergestus agebat.
Qualis sæpe vis depressus in agere serpens,
Ærea quem obliquum rota transiit, aut gravis
ictu

Seminecem liquit saxo lacerumque viator, 275
Nequicquam longos fugiens dat corpore tortus,
Parte ferox, ardensque oculis, et sibilis colla
Arduus attollens; pars vulnere clauda tentat
Nexantem nodis, seque in sua membra plicantem.
Tali remigio navis se tarda movebat; 283
Velis facit tamen, et velis subit otia plena.
Sergestum Æneæ promisso munere donat,
Servatam ob navem lætus sociosque reductos.
Olli serva datur, operum hæc ignara Minerva,

Græci genus Phœloë, geminique sub ubere nati.
Propter Jeneas misso certamine tendit 286
Græciæcum in campum, quem collibus undique
cursus

Disgebant sylvas, mediæque in valle theatri
Circus erat, quo se multis cum millibus heros
Concessum medium tulit, extractoque recessit. 290
Ille, qui forte velint rapido contendere cursu,
Invitat pretiis animos, et præmia ponit.
Undique conveniunt Teucri, mixtique Sicani;
Nisus et Euryalus primi:
Euryalus forma insignis viridique juvenis, 295
Nisus amore pio puer; quos deinde secutus
Regius egregia Priami de stirpe Diore;
Hunc Salius, simul et Patron: quorum alter
Acarnan,

Alter ab Arcadio Tegææ sanguine gentis;
Tum duo Trinacrii juvenes, Elymus Panopes-
que, 300

Assueti sylvis, comites senioris Aestæ;
Multi præterea, quos fama obscura recondit.
Jeneas quibus in mediis sic deinde locutus:
Accipite hæc animis, lætasque advertite mentes.
Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.
Gnosiss bina dabo lævato lucida ferro 306
Spicula cælatamque argento ferre bipennem:
Omnibus hic erit unus honos. Tres præmia primi
Accipient, flavæque caput necentur oliva:
Primus equum phaleris insignem victor habeto;
Alter Amazoniam pharetram plenamque sagittis
Threicis, lato quam circumplectitur auro 312
Bæltus, et toreti subnectit fibula gemma;
Tertius Argolica hæc galea contentus abito.

Hæc ubi dicta, locum capiunt, signoque repente
Corripiunt spatia audit, limenque relinquunt,
Lævis nimbo similes; simul ultima signant. 317
Primus abit, longæque ante omnia corpora Nisus
Emicat, et ventis et fulminis ocior alis.
Proximus huic, longo sed proximus intervallo,
Insequitur Salius; spatio post deinde relicto 321
Tertius Euryalus;
Euryalumque Elymus sequitur; quo deinde sub
ipso

Ecoe volat, calcemque terit jam calce Diore,
Incumbens humero: spatia et si plura supersint,
Transeat elapsus prior, ambiguumve relinquit.
Jamque fere spatio extremo, fessique sub ipsam
Finem adventabant: lævi cum sanguine Nisus
Labitur infelix; cæsis ut forte juvenis
Fusæ humum viridesque super mædederat
herbas. 330

Hic juvenis jam victor ovans, vestigia presso
Haud tenuit titubata solo; sed pronus in ipso
Concidit immundoque fimo sacroque cinore.
Non tamen Euryali, non ille oblitus amorum:
Nam sese opposuit Salio per lubrica surgens;
Ille autem spissa jacuit revolutus arena. 326
Emicat Euryalus, et munere victor amici
Prima tenet, plaususque volat fremituque se-
cundo.

Post Elymus subit, et nunc tertia palma Diore.
Hic totum cavæ concessum ingentis, et ora 340
Prima petrum magnis Salius clamoribus implet,
Ereptumque dolo reddi sibi poscit honorem.
Tutatur favor Euryalum, lacrymæque decore,
Gratior et pulchro veniens in corpore virtus.
Adjuvat, et magna proclamat voce Diore, 345
Qui subit palmæ, frustraque ad præmia venit
Ultima, si primis Salio redduntur honores.
Tam pater Jeneas, Vestra, inquit, munera vobis

Certa manent, pueri; et palmam movet ordine
nemo:

Me liceat casus miserari insontis amici. 350
Sic fatus, tergum Gætui immane leonis
Dat Salio, villis onerosum atque ungulibus aureis.
Ille Nisus, Si tanta, inquit, sunt præmia victis,
Et te lapsorum miseret: quæ munera Niso
Digna dabis? primam merui qui laude coronatus;
Ni me, quæ Salium, fortuna inimica tulisset. 356
Et simul his dictis faciem ostentabat, et udo
Tarpia membra fimo. Risit pater optimus olli;
Et clypeum efferrî jussit, Didymæonis artes,
Neptuni sacro Dannis de poste refixum. 360
Hoc juvenem egregium præstanti munere donat.

Post, ubi confecti cursus, et dona peregit;
Nunc, si cui virtus, animusque in pectore præsens,
Adsit, et evinctis attollat brachia palmis.
Sic ait, et geminum pugnas proponit honorem:
Victori velatum auro vittisque juvenem; 366
Ensem, atque insignem galeam, solatia victo.
Nec mora; continuo vastis cum viribus effert
Ora Dares, magnoque virum se murmure tollit:
Solus qui Paridem solitus contendere contra; 370
Idemque ad tumulum, quo maximus occubat
Hector,

Victorem Buten immani corpore, qui se
Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat,
Perculit, et fulva moribundum extendit arena.
Talis prima Dares caput altum in prælia tollit,
Ostenditque humeros latos, alternaque jactat 376
Brachia protendens, et verberat ictibus auras.
Quæritur huic alius: nec quisquam ex agmine
tanto

Audet adire virum, manibusque inducere cæsus.
Ergo alacris, cunctosque putans excedere palma,
Jeneas stetit ante pedes; nec plura moratus, 381
Tum læva taurum cornu tenet, atque ita fatur:
Nate dea, si nemo audeat se credere pugna,
Quæ finis standi? quo me deceat usque teneri?
Ducere dona jube. Cuncti simul ore fremebant
Dardanidae, reddique viro promissa jubebant. 386
Ilis gravis Entellum dictis castigat Acestes,
Proximus ut viridante toro consederat herba:
Entelle, heroum quondam fortissime frustra,
Tantane tam patiens nullo certamine tolli 390
Dona sines? ubi nunc nobis deus ille, magister
Nequequam memoratus, Eryx? ubi fama per
omnem

Trinacriam, et spolia illa tuis pendentiæ tectis?
Ille sub hæc: Non laudis amor, nec gloria cessit
Pulsa metu: sed enim gelidus tardante senecta
Sanguis hebet, frigentque effætæ in corpore vires.
Si mihi, quæ quondam fuerat, quaque improbus
iste 397

Exsultat fidens, si nunc foret illa juvenas,
Haud equidem pretio inductus pulchroque ju-
venco

Venisssem; nec dona moror. Sic deinde locutus
In medium geminos immani pondere cæstus 401
Proiecit; quibus acer Eryx in prælia suetus
Ferre manum, duroque intendere brachia tergo.
Obstupuere animi: tantorum ingentis septem
Terga boum plumbo insuto ferroque rigeant.
Ante omnes stupet ipse Dares, longæque recusat;
Magnanimusque Anchisiades et pondus et ipsa
Huc illuc vinclorum immensa volumina versat.
Tum senior tales referebat pectore voces:
Quid, si quis cæstus ipsis et Herculis arma 410
Vidiaset, tristemet hoc ipso in littore pugnas?
Hæc germanus Eryx quondam tuus arma gerebat

Sanguine cœcis adhuc fractoque infecta cerebro.
His magnum Alciden contra stetit; his ego vocatus: 414

Dum melior vires sanguis dabat, senile nequum
Temporibus geminis canebat sparsa senectus.
Sed, si nostra Dares hæc Troias arma recensat,
Idque pio sedet Æneæ, probat auctor Acestes,
Æquemus pugnas. Bryeis tibi terga remitto;
Solve metus; et tu Troianos exue cœtus. 420
Hæc factus, duplicem ex humeris rejecit amictum,
Et magnos membrorum artus, magna ossa laceratosque

Exiit, atque ingens modis consistit arena.
Tum satius Anchisa cœtus pater extulit æquos,
Et paribus palmas amborum innexit armis. 425
Constitit in digitis extemplo arrectus uterque,
Brachisque ad superas interritus extulit auras.
Abduxere retro longe capita ardua ab ictu;
Immiseruntque manus manibus, pugnamque lacessunt;

Ille pedum melior motu, fretusque juvena; 430
His membris et mole valens; sed tarda trementi
Genus labant, vastos quatit æger anhelitus artus.
Multa viri nequiquam inter se vulnera jactant,
Multa cavo lateri ingeminant, et pectore vastos
Dant sonitus; erratque aures et tempora circum
Cerebra manus; duro crepitant sub vulnere malæ.
Stat gravis Entellus, nisique immotus eodem,
Corporis tela modo atque oculis vigilantibus exit. 438

Ille, velut celsam oppugnat qui mollibus urbem,
Aut montana sedet circum castella sub armis,
Nunc hoc, nunc illos aditus, omnemque pererrat
Arte locum, et variis assultibus irritus urget.
Ostendit dextram insurgens Entellus, et alte
Extulit, ille letum venientem a vertice velox
Prævidit, celerique clapsus corpore cecit. 445
Entellus vires in ventum effudit, et ultro
Ipse gravis graviterque ad terram pondere vasto
Concidit: ut quondam cava concidit aut Erymantho,

Aut Ida in magna radicebus eruta pinus.
Consurgant studiis Teucri et Trinacria pubes;
Ite clamor cœlo: primumque accurrit Acestes, 451
Æquumque ab humo miserans attollit amicum.

At non tardatus casu neque territus, heros
Acrior ad pugnam redit, ac vim suscitât ira;
Tum pulcor incendit vires, et conscia virtus; 455
Præcipitemque Daren ardens agit æquore toto,
Nunc dextra ingeminans ictus, nunc ille sinistra.
Nec mora, nec requies. Quam multa grandine nimbi

Cubantibus crepitant, sic densis ictibus heros
Creber utraque manu pulsat versatque Dareta.
Tum pater Æneæ procedere longius iras, 461
Et sœvire animis Entellum haud passus acerbis;
Sed finem imposuit pugnae, fossamque Dareta
Erripuit, mulcens diotia, ac talia fatur:
Infelix, quæ tanta animum dementia cepit? 465
Non vires alias, convorsaque se numina sentis?
Cede deo. Dixitque, et prælia voce diremit.
At simul fidi æquales, genus ægra trahentem,
Jucundumque utroque caput, crassumque oronem

Tro cœquantem, mixtoque in sanguine dentra,
Pecant ad haves; galeamque ensamque vocati
Accipiunt: galeam Entello taurumque relinquant. 472

Ille victor, superans animis, teoque superbus,

Nate dea, vosque hæc, inquit, cognoscite, Teucri,
Et mihi quæ fuerint juvenilis in corpore vires, 475
Et quæ servetis revocatum a morte Dareta.

Dixit, et adversa contra stetit ora juvenis,
Qui donum addebatur pugna; durasque reducta
Libravît dextra media inter cœnas cœtus
Ardus, effractoque illisit in ossa cerebro. 480
Sternitur, exanimisque tremens procumbit humi
bos.

Ille super tales effundit pedere voces:
Hanc tibi, Eryx, meliorem animum pro morte
Daretis

Persolve: hic victor cœtus artemque repono.

Protenus Æneæ celeri certare sagitta 485
Invitat, qui forte velint, et præmia ponit;
Ingentique manu malum de nave Seresti
Erigit; et volucrum trajecto in fune columbam,
Quo tendant ferrum, malo suspendit ab alto.
Convenere viri, dejectamque ærea sortem 490
Acceptit galea; et primus clamore secundo
Hyrtacidae ante omnes exit locus Hippocoontis;
Quem modo navali Mnesteus certamine victor
Consequitur, viridi Mnesteus evinctus olivæ.

Tertius Eurytion, tuns, o clarissime, frater, 495
Pandare, qui quondam, jussu confundere fœdus,
In medios telum torstis primus Achivos.
Extremus galeaque ima subdidit Acestes;
Ausus et ipse manu juvenum tentare laborem.
Tum validis flexos incurvant viribus arcus 500
Pro se quisque viri, et depromunt tela pharetris;
Primaque per cœlum nervo stridente sagitta
Hyrtacidem juvenis volucris diverberat auras,
Et venit, adversique infigitur arbore mali.
Intremuit malus, timuitque exterrita pennis 505
Ales, et ingenti sonuerunt omnia plansu.
Post acer Mnesteus adducto constitit arcu,
Alta petens, pariterque oculos telumque tetendit.
At ipsam miserandus avem contingere ferro
Non valuit; nodos et vincula linea rupit, 510
Quis innexa pedem malo pendebat ab alto.
Illa Notos atque atra volans in nubila fugit.

Tum rapidus jamdudum arcu contenta parato
Tela tenens, fratrem Eurytion in vota vocavit,
Jam vacuo lætam cœlo speculatus, et alia 515
Plaudentem nigra agit sub nube columbam.
Decidit exanimis, vitamque reliquit in astris
Ætheriis, fixamque refert delapsa sagittam.

Amissa solus palma superabat Acestes:
Qui tamen ærias telum contendit in auras, 520
Ostentans artemque pater, arcumque sonantem.
Hic oculis subitum objicitur, magnoque futurum
Augurio monstrum; docuit post exitus ingens,
Seraque terrifici cecinerunt omina vates.

Namque volans liquidis in nubibus arsit arundo,
Signavitque viam flammis, tenuesque recessit 526
Consumta in ventos: cœlo cœu sæpe refixa
Transcurrunt crinemque volantia sidera ducunt,
Attonitis hæere animis, superosque precati
Trinacrii Teucrique viri: nec maximus omen 530
Abnuît Æneæ; sed lætum amplexus Acesten,

Muneribus cumulat magnis, ac talia fatur:
Sume, pater; nam te voluit rex magnus Olympi
Talibus auspiciis exsortem duocere honores.

Ipse Anchisa longævi hoc munus habebis, 535
Cratera impressum signis, quem Thracius olim
Anchisa genitori in magno munere Cisseus
Ferre cui dederat monumentum et pignus amoris.
Sic factus cingit viridantia tempora lauro,
Et primum ante omnes victorem appellat Acesten, 540

Non bonus Ægyption prelate iuvit honor;
Quamvis solus avam cœlo deiecit ab alto.

Frœnas ingreditur donis, qui vincula rapit;
Extremus, volucel qui fixit arundine malum.

At pater Æneas, nendum certamine misso, 545
Cystodem ad sese comitemque impubis Iuli
Eupytion vocat, et fidem sic fatat ad aërem:
Vade age, et Ascanio, si jam puerile paratum
Agmen habet secum, cursusque instruxit equo-
rum,

Ducat avo turmas; et sese ostendat in armis, 550
Dic, ait. Ipse omnem longo decedere circo

Infusum populum, et campos jubet esse patentes.
Incedunt pueri, pariterque ante ora parentum
Frenatis lucent in equis; quos omnis euntes
Trinacriæ mirata fremit Trojæque juvenus. 555
Omnibus in morem tonsa coma pressa corona;
Cornæa bina ferunt præfixo hastilia ferro;
Pars leves humero pharetras; it pectore summo
Flexilia obtorti per collum circulus auri.

Tres equitum numero turme, ternique vagantur
Ductores; pueri bis seni quemque secuti 561
Agmine partiti fulgent, paribusque magistra.

Una acies juvenum, ducit quam parvus ovantem
Nomen avi referens Priamus, tua clara, Polite,
Progenies, auctura Italos; quem Thracius albis
Portat equus bicolor maculis, vestigia primi 566

Alba pedis frontemque ostentans arduus albam.
Alter Atys, genus unde Atti duxere Latini;
Parvus Atys, pueroque puer dilectus Iulo. 569

Extremus, formæque ante omnes pulcher, Iulus
Sidonio est invecus equo, quem candida Dido
Esse sui dederat monumentum et pignus amoris.

Cætera Trinacris pubes senioris Acestæ
Fertur equis. 574

Excipiunt plausu pavidos, gaudentque tuentes
Dardanidæ; veterumque agnoscunt ora paren-
tum. [suorum]

Postquam omnem læti consensus oculosque
Lustraverunt in equis: signum clamore paratis
Epytides longe dedit, insonuitque flagello.

Olli discurre pares, atque agmina terni 580
Diductis solve choris, rursusque vocati
Convertere vias, infestaque tela tulere.

Inde alios ineunt cursus aliosque recursus
Adversis spatiis, alternisque orbibus orbes 584
Impediunt, pugneque cient simulacra sub armis;

Et nunc terga fuga nudant; nunc spicula vertunt
Infensi; facta pariter nunc pace feruntur.

Ut quondam Creta fertur Labyrinthus in alta
Parietibus textum cæcis iter, ancipitemque
Mille viis habuisse dolum, qua signa sequendi
Falleret indeprensus et irremediabilis error. 591

Haud alio Teucrûm nati vestigia cursu
Impediunt, texuntque fugas et prælia ludo,
Delphinum similes: qui per maria humida nando
Carpathium Libycumque secant, [luduntque per
undas.] 595

Hunc morem, hos cursus, atque hæc certamina
primus

Ascanius, Longam muris cum cingeret Albam,
Retulit, et præcos docuit celebrare Latinos,
Quo puer ipse modo, secum quo Troia pubes.

Albani docuere suos; hinc maxima porro 600
Acceptis Roma, et patrium servavit honorem;
Trojaque nunc, pueri Trojanum dicitur agmen.

Hæc celebrata tenus sancto certamina patri.
Hic primum Fortuna fidem mutata novavit.

Dum variis tumultu referunt sollennia ludis, 605
Iris de cœlo misit Saturnia Junc

Iliacam ad classem, ventosque adspirat eunti,
Multa movens, necdum antiquum saturata do-
loreum.

Illam viam celerans per mille coloribus arcum;
Nulli visa, cito decurrit tramite virga. 610

Conspicit ingentem concursum, et littora illustrat,
Desertosque videt portus classemque relictam.

At procul in sola secretæ Troades acta [dum
Amisum Anchisen fiebant, cunctæque profan-
Pontum adspectabant fientes. Heu tot vada
fessis, 615

Et tantum superesse maria! vox omnibus una.
Urbem orant; tædet pelagi perferre laborem.

Ergo inter medias sese haud ignara nocendi
Conjicit, et faciemque deæ vestemque reponit:
Fit Beroë, Tmarii conjux longæva Dorycli; 620

Cui genus, et quondam nomen, natique fuissent;
Ac sic Dardanidum mediam se matribus infert.

O miseræ, quas non manus, inquit, Achaica bello
Traxerit ad letum patriæ sub mœnibus! o gens
Infelix! cui te exitio Fortuna reservat? 625

Septima post Trojæ excidium jam vertitur ætas:
Cum freta, cum terras omnes, tot inhospita saxa
Sideraque emensæ ferimur; dum per mare
magnum

Italiam sequimur fugientem, et volvitur undis.
Hic Erycis fines fraterni, atque hospes Acestes:
Quid prohibet muros jacere, et dare civibus ur-
bem? 631

O patria, et rapti nequicquam ex hoste Penates,
Nullane jam Trojæ dicentur mœnia? nusquam
Hectoræos amnes, Xanthum et Simœnta, videbo?
Quin agite, et necum infastas exurite puppes.

Nam mihi Cassandra per somnum vatis imago
Ardentes dare visa faces: Hic quærite Trojam,
Hic domus est, inquit, vobis. Jam tempus agi
res;

Nec tantis mora prodigiis. En quatuor aræ
Neptuno. Deus ipse faces animumque ministrat.
Hæc memorans, prima infensum vi corripit ig-
nem, 641

Sublatæque procul dextra connixa coruscant,
Et jactit. Arrectæ mentes, stupefactæque corda
Iliadum. Hic una e multis, quæ maxima natu,
Pyrgo, tot Priami natorum regia nutrix, 645

Non Beroë vobis, non hæc Rhœteia, matres,
Est Dorycli conjux. Divini signa decoris,
Ardentesque notate oculos; qui spiritus illi,
Qui vultus, vocisve sonus, vel gressus eunti.

Ipsa egomet dudum Beroën digressa reliqui 650
Ægram, indignantem tali quod sola careret
Munere, nec meritis Anchisæ inferret honores.

Illic effata,
At matres primo ancipites, oculisque malignis
Ambigæ, spectare rates, miserum inter amorem
Præsentis terræ, fatisque vocantia regna: 656

Cum dea se paribus per cœlum sustulit alis,
Ingentemque fuga secuit sub nubibus arcum.

Tum vero attonitæ monstris, actæque furore
Conclamant, rapiuntque focis penetralibus æg-
nem; 660

Pars spoliant aras, frondem ac virgulta facesque
Conjiciunt. Farit immissis Vulcanus habenis
Transtra per et remos et pictas abiete puppes.

Nuntias Anchisæ ad tumulum cuneosque theatri
Incensas perferit naves Eumelus; et ipsi 665
Respiciunt atram in nimbo volitare favillam.

Primum et Ascanius, cursus ut lætus equestres
Ducebat, sic acer equo turbata petivit
Castra; nec examines possunt retinere magistri

Quis furor iste novus? quo nunc, quo tenditis,
inquit, 670
Nec misere cives? non hostem, inimicæque
castra

Argivum; vestras spes uritis. En, ego vester
Ascanius: galeam ante pedes projecti inanem,
Qua ludo indutus belli simulacra ciebat.
Accelerat simul Æneas, simul agmina Teucrum.
Ast illic diversa metu per littora passim 676
Diffugiunt; sylvasque, et sicubi concava furtim
Saxa, petunt. Piget incepti, lucisque; suosque
Mutatæ agnoscunt, excussaque pectore Juno est.
Sed non idcirco flammæ atque incendia vires 680
Indomitas posuere: udo sub robore vivit [uas
Stuppe, vomens tardum fumum, lentusque cari-
Est vapor, et toto descendit corpore pestis;
Nec vires heroum infusaque flumina prouunt.
Tum plus Æneas humeris abscondere vestem, 685
Auxilioque vocare deos, et tendere palmas:
Jupiter omnipotens, si nondum exosus ad unum
Trojanos, si quid pietas antiqua labores
Respicit humanos: da flammam evadere classi
Nunc, pater, et tenues Teucrum res eripe leto:
Vel tu, quod superest, infesto fulmine morti, 691
Si mereor, demitto, tuaque hic obrue dextra.
Vix hæc ediderat, cum effusus imbribus atra
Tempestas sine more furit, tonitruque tremiscunt
Ardua terrarum et campi; ruit æthere toto 695
Turbidus imber aqua densisque nigerrimus
Austri;

Implenturque super puppes: semiusta madescunt
Robora: restinctus donec vapor omnis, et omnes,
Quatuor amissis, servatæ a peste carine.

At pater Æneas, casu concussus acerbo, 700
Nunc huc ingentes, nunc illic pectore curas
Mutabat versans: Siculisme residet arvis,
Oblitus fatorum, Italiam capesseret oras.
Tum senior Nautes, unum Tritonia Pallas
Quem docuit, multa que insignem reddidit arte;
Ilio responsa dabat, vel quæ posttenderet ira 706
Magna deum, vel quæ fatorum posceret ordo:
Ioque his Ænean solatus vocibus inquit:
Nate dea, quo fata trahunt retrahuntque, sequamur.

Quiloquid erit, superanda omnis fortuna ferendo
Est tibi Dardanius divine stirpis Acestes: 711
Hunc capis consilii socium, et conjunge volentem;
Huc trade, amissis superant qui navibus, et quos
Pertæram magni incepti rerumque tuarum est;
Longævusque senex, ac fœssas equore matres, 715
Et quiloquid tecum invalidum motuenaque peri-
culli est,

Dilige; et his habeant terris sine munia fœssi:
Urbem appellabunt permisso nomine Acestam.

Tallibus incensus dictis senioris amici.
Tum vero in curas animum diducitur omnes:
Et Nox atra polum bigis subvertit parentis. 721
Vix dehinc oculo facies delecta parentis
Anchilem subito tales effundere voces:
Nate, mihi vita quondam, dum vita manebat,
Cære magis; nate, illacis exerceat latus: 725
Imperio Jovis huc venio: qui classibus ignem
Depulsi, et oculo tandem miseratus ab alto est.
Consilii pare, quæ nunc pulcherrima Nautes
Dati senior: lectos juvenes, fortissima corda,
Defer in Italiam: gens dura atque aspera cultu
Debellanda tibi Latio est. Ditis tamen ante 731
Inferas accede demos, et Averna per alta
Congressus pote, nate, meos. Non me impia
namque

Tartara habent, tristes umbræ; sed æterna
plorum

Concilia Elysiæque colo. Huc casta Sibylla 735
Nigram multo pecudum te sanguine duco.
Tum genus omne tuum, et quæ dentur membra,
dioces.

Jamque vale. Torquet modicos Nox humida
cursus;
Et me sævus equis Oriens afflavit anhelæ. 739
Dixerat: et tenues fugit, cœli fumus, in auras.
Æneas, Quo deinde ruis? quæ proripis? inquit,
Quem fugis? aut quis te nostris complexibus
arceat?

Hæc memorans, cinerem et sopitos suscitât
ignes;
Pergameumque Larem, et cænæ penetralia
Vestæ,

Farre pio et plena supplex veneratur acerra. 745
Extemplo socios primumque accessit Acestes,
Et Jovis imperium et cari præcepta parentis
Edocet, et quæ nunc animo sententia constet.
Haud mora consiliis, nec jussa recusat Acestes.
Transscribunt urbi matres, populumque volentem
Deponunt, animos nil magnæ laudis egentes. 751
psi transtra novant, flammisque ambesa repo-
nunt

Robora navigiis; aptant remosque rudentesque,
Exigui numero, sed bello vivida virtus.

Interea Æneas urbem designat aratro, 755
Sortitusque domos, hoc ilium, et hæc loca Tro-
Esse jubet. Gaudet regno Trojanus Acestes, [Jam
Indicite forum, et patribus dat jura vocatis.
Tum vicina astris Erycino in vertice sedes
Fundatur Veneri Italia, tumuloque sacerdos 760
Ac lucus late sacer additur Anchiseo.

Jamque dies epulata novem gens omnis, et aris
Factus honos: placidi straverunt æquora venti,
Creber et adspiransurgens vocat Auster in altum.
Exoritur procurva iurgens per littora fletus; 765
Complexi inter se noctemque diemque morantur.
Ipse jam matres, ipsi quibus aspectu quondam
Vix maris facies, et non tolerabile nomen,
Ire volunt, omnemque fugæ perferre laborem.

Quos bonus Æneas dictis solatur amicis, 770
Et consanguineo lacrymans commendat Acestes.
Tros Eryci vitulos, et tempestatibus agnam,
Cedere deinde jubet, solveque ex ordine funem.
Ipse, caput tonsæ foliis evinctus olive, [eos
Stans procul in prora pateram tenet, extaque sal-
Porricit in fluctus, ac vina liquentia fundit. 776
Prosequitur surgens a puppi ventus euntes.
Certatim socii ferunt mare, et æquora verrunt.

At Venus interea Neptunum exercita curis
Alloquitur, talesque effundit pectore questus:
Junonis gravis ira, nec exsaturabile pectus, 781
Cogunt me, Neptune, preces descendere in omnes:
Quam nec longa dies, pietas nec mitigat ulla;
Nec Jovis imperio fativæ infracta quiescit.
Non media de gente Phrygum exedisse nefandis
Urbem odilis satis est, nec penam traxe per om-
nem 786

Reliquias; Trojæ cineres atque ossa peremptæ
Insequitur. Causas tanti sciat illa furoris.
Ipse mihi nuper Libycis tu testis in undis
Quam molem subito exclerit: maria omnia oculo
Miscuit, Æoliis nequiquam freta procellis; 791
In regnis hoc ausa tuis.
Per socius ecce etiam Trojanis matribus actis
Exussit fœde puppes; et classe subegit
Amisæ socios ignotas linquere terre. 795

Quæd supereest, oro, liceat dare tuta per undas
Vels tibi? liceat Laurentem attingere Tibrin!
St. concesso, pæto, et dant ea menia Paros.

Tum Sætarnius hæc domitor maris edidit alti:
Ras omne est, Cytherea, meis te fidere regnis, 800
Unde genus ducis. Merui quoque; sæpe furores
Compressi et rabiem tantam cohibere marisque.
Nec minor in terra, Xanthum Simoëntaque testor,
Æneæ mihi cura tal. Cum Troia Achilles
Exanimata sequens impingeret agmina muris,
Milia multa daret leto, gementque repleti 806
Amnes, nec reperire viam atque evolvere posset
In mare se Xanthus; Pelidæ tunc ego forti
Congressum Ænean, nec dis nec viribus æquis,
Nube cava rapui; cuperem cum vertere ab imo
Structa meis manibus perjura mœnia Trojæ. 811
Nunc quoque mens eadem perstat mihi: pelle
timorem.

Tutus, quos optas, portus accedet Averni.
Unus erit tantum, amissum quem gurgite quæret;
Unum pro multis dabitur caput. 815

Hic ubi læta dææ permulsit pectora dictis,
Jungit equos auro genitor, spumantiaque addit
Frena feris, manibusque omnes effundit habenas.
Ceruleo per summa levis volat æquora curru.
Subsidit undæ, tumidumque sub axe tonanti
Sternitur æquor aquis; fugiunt vasto æthere
nimbi. 821

Tam variæ comitum facies; immania cete,
Et senior Glauci chorus, Inousque Palæmon,
Tritonesque citi, Phorcique exercitus omnis.
Læva tenent Thetis, et Melite, Panopeaque virgo,
Nessæ, Spioque, Thaliaque, Cymodoceque. 826

Hic patris Æneæ suspensam blanda vicissim
Gaudia pertentant mentem: jubet oculus omnes
Attolli malos, intendi brachia velis.
Una omnes fecere pedem; pariterque sinistros,
Nunc dextros solvere sinus; una ardua torquent
Cornua, detorquentque. Ferunt sua flamma
classem. 832

Princeps ante omnes densum Palinurus agebat.
Agmen: ad hunc alii cursum contendere jussit.
Jamque fere mediam cæli Nox humida metam
Contingerat; placida laxarant membra quiete
Sub remis fusi per dura sedilia nautæ, 837
Cum levis ætheris delapsus Somnus ab astris
Ædra dimovit tenebrosam, et dispulit umbras,
Te, Palinure, petens, tibi somnia tristia portans
Insonti; puppique deus consedit in alta, 841
Phorbanti similis; funditque has ore loquelas:
Iaside Palinure ferunt ipsa æquora classem;
Æquatæ spirant auræ; datur hora quieti:
Pone caput, fessosque oculos furare labori. 845
Ipse ego paulisper pro te tua munera inibo.
Cui vix attollens Palinurus lumina fatur:
Mene salis placidi vultum fluctuosque quietos
Ignorare jubes? mene huc confidere monstro?
Ænean credam quid enim fallacibus Austria, 850
Et cæli toties deceptus fraude sereni?
Talia dicta dabat, clavumque affixus et hærens
Nusquam amittebat, oculosque sub astra tenebat.
Ecce deus ramum Lethæo rore madentem, 854
Vique soporatum Stygia, super utraque quassat
Tempora; cunctantique natantia lumina solvit.
Vix primos inopina quies laxaverat artus;
Et super incumbens, cum puppis parte revulsa,
Cumque gubernaculo, liquidas project in undas
Præcipientem, ac socios nequicquam sæpe vocan-
tem. 860

Ipsc volans tenues se sustulit ales ad auras.
Currit iter tutum non socius æquore classis,
Promissique patris Neptuni inferrita fertur.
Jamque adeo scopulos Sirenum advecta subibat,
Difficiles quondam, multorumque ossibus albos,
Tum rauca assiduo longe sale saxa sonabant, 866
Cum pater amisso fluitantem errare magistro
Sensit, et ipse ratem nocturnis rexit in undis,
Multa gemens, casuque animum concussus amici;
O nimium cælo et pelago confise sereno, 870
Nudus in ignota, Palinure, jacobis arena!

LIBER SEXTUS.

Sic fatur lacrymans, classique immittit habenas,
Et tandem Euboicis Cumarum allabitur oris.
Obvertunt pelago proras: tum dente tenaci
Ancora fundabat naves, et littora curvæ
Prætexunt puppes; juvenum manus emicat ar-
dens 5
Littus in Hesperium; quærit pars semina flammæ
Abstrusa in venis silicis; pars densa ferarum
Tecta rapit sylvas; inventaque flumina monstrat.
At pius Æneas arces quibus altus Apollo
Præsidet, horrendæque procul secreta Sibyllæ,
Antrum immane, petit; magnam cui mentem
animumque 11

Delius inspirat vates, aperitque futura.
Jam subeunt Triviæ lucos, atque aurea tecta.

Dædalus, ut fama est, fugiens Minos regna,
Præpetibus pennis ausus se credere cælo, 15
Insuper per iter gelidas enavit ad Aretos,
Chalcidicæque levis tandem super adstitit arce.
Redditus his primum terria, tibi, Phœbe,
sacra vit

Remigium alarum, posuitque immania templa.
In foribus letum Androgei: tum pendere penas
Cœcypidæ jussi, (miserum) septena quæstannis

Corpora natorum; stat ductis sortibus urna; 22
Contra elata mari respondet Gnossia tellus;
Hic crudelis amor tauri, suppositaque furto
Pasiphaæ, mixtumque genus, prolesque biformis
Minotaurus incest, Veneris monumenta nefandæ;
Hic labor ille domus, et inextricabilis error; 27
Magnum reginæ sed enim miseratus amorem
Dædalus, ipse dolos tecti ambagesque resolvit,
Cæca regens filo vestigia. Tu quoque magnam
Partem opere in tanto, sineret dolor, Icare, ha-
beres. 31

Bis conatus erat casus effingere in auro;
Bis patriæ cecidere manus. Quin protinus omnia
Perlegerent oculis, ni jam præmissus Achates
Afforet, atque una Phœbi Triviæque sacerdos,
Deiphobe Glauci, fatur quæ talia regi: 36
Non hoc ista sibi tempus spectacula poscit:
Nunc grege de intacto septem macrare juvencos
Præstiterit, totidem lectas de more bidentes.

Talibus affata Ænean—nec sacra morantur 40
Jussa viri—Teucros vocat alta in templa sacerdos.
Excisum Euboicæ latus ingens rupis in antrum,
Quo lati ducunt aditus centum, cæta centum;
Unde ruunt totidem voces, responsa Sibyllæ. 44

Ventum erat ad Ilium, cum virgo, Pectore fatis
Tempus, ait: deus, ecce, deus. Qui talia fiant
Ante fores, subito non vultus, non color unum,
Non comæ mansere comas; sed pectus anhelum,
Et rabie fera corda tument; majorque videri,
Nec mortale sonans; efflata est numine quando
Jam propiore dei. Cessas in vota precesque,
Tros, ait, Ænea? cessas? neque enim ante de-
hiscent

Attonitis magna ora domus. Et talia fata
Conticuit. Gelidus Teucris per dura cucurrit
Ossa tremor; funditque preces rex pectore ab

55

Phœbe, graves Trojæ semper miserat labores,
Dardania qui Paradisi direxiti tela manusque
Corpus in Æolide; magnas obeuntis terras
Tot maria intravi duce to, penitusque repostas
Mæsylium gentes, prætentaque Syrtibus arva;
Jam tandem Italiæ fugientis prendimus oras;
Hæc Trojana tenus fuerit Fortuna secuta. 62
Vos quoque Pergamæ jam fas est parcere genti,
Dique denique omnes, quibus obstitit Ilium, et
ingens

Gloria Dardaniæ. Tuque, o sanctissima vates,
Præcæta venturi, da non indebita posco 66
Regna meis fati—Latro considere Teucros,
Errantesque deos, agitataque numina Trojæ.
Tum Phœbo et Trivie solido de marmore tem-
plum

Institum festosque dies de nomine Phœbi. 70
Te quoque magna manent regnis penetralia
nostris.

Hic ego namque tuas sortes, arcanæque fata
Dieta meæ genti, ponam, lectosque sacrobo,
Alma, viros. Follis tantum ne carmina manda;
Ne turbata volent rapidis ludibria ventis. 75
Ipsa canas oro. Finem dedit ore loquendi.

At Phœbi nondum patiens, immanis in antro
Bacchatur vates, magnum si pectore possit
Excessisse deum; tanto magis ille fatigat
Os rabidum, fera corda domans, fingitque pre-
mendo. 80

Ocella jamque domus patuere ingentia centum
Sponte sua, vaticque ferunt responsa per auras:
O tandem magnis pelagi defuncte periclis!
Sed terra graviora manent. In regna Lavini
Dardanidæ venient; mitte hanc de pectore cu-
ram: 85

Sed non et venisse volent. Bella, horrida bella,
Et Tibrim multo spumantem sanguine cerno.
Non Simois tibi, nec Xanthus, nec Dorica castra
Defuerint. Alius Latio jam partus Achilles,
Natus et ipse dea. Nec Teucris addita Juno 90
Utuam aberit: cum tu supplex in rebus egenis
Quas gentes Italiam, aut quas non oraveris urbes!
Causa mali tanti conjux iterum hospita Teucris,
Hæcque iterum thalami.

Tu ne cede malis; sed contra audentior Ito, 95
Quam tu te fortuna sinet. Via prima salutis,
Quod minime reris, Graia pandetur ab urbe.

Talibus ex adyto dictis Cumæa Sibylla
Horrendis cantu ambages, antroque remugit,
Obscuris vana involvens: ea frena furenti 100
Constitit, et stimulos sub pectore vertit Apollo.
Ut primum cessit furor, et rabida ora quierunt,
Incipit Æneas heros: Non ulla laborum,
O virgo, nova mihi scilicet inopinave surgit.
Omnia præcepit, atque animo mecum ante peregi.
Unum oro: quando his inferni janua regis 106
Discitur, et tenebrosus palus Achæronte refusus;

Ire ad conspectum cari genitricis et ora

Contingat; doceas iter, et sacra ocella pandas.
Ilium ego per flammæ et mille sequentis tela 110
Eripui his humeris, mediocque ex hoste recepi;
Ille, meum comitatus iter, maria omnia mecum
Atque omnes pelagique minas collique furebat
Invalidas, vires ultra sortemque sumecta. 114
Quin, ut te supplex peterem, et tua limina adirem,
Idem orans mandata dabat. Natiqque patrisque,
Alma, precor, miserere; potes namque omnia;
nec te

Nequiquam lucis Hecate præfœcit Averni.
Si potuit Manes arcessere conjugi Orpheus,
Threïda fretus cithara fidibusque canoris; 120
Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
Itque reddique viam toties: quid Tros, magnum
Quid memorem Aloiden? et mi genus ab Jove
summo.

Talibus orabat dictis, arasque tenebat; 124
Cum sic orsa loqui vates: Sate sanguine divum,
Tros Anchisiada, facilis descensus Averne;
Noctes atque dies patet atri janua Ditis:

Sed revocare gradum, superasque evadere ad
auras, [amavit

Hoc opus, hic labor est. Pauci, quos æquus
Jupiter, aut ardens exivit ad æthera virtus, 130
Dis geniti, potuere. Tenent media omnia sylvas,
Cocythusque sinu labens circumvenit atro.

Quod si tantus amor menti, si tanta cupido est,
Bis Stygios innare lacus, bis nigra videre
Tartara, et insano juvat indulgere labori: 135
Accipe quem peragenda prius. Latet arbore opæm
Aureus et foliis et lento vimine ramus,
Junoni infernæ dictus sacer: hunc tegit omnis
Lucus, et obscuris claudunt convallibus umbræ.
Sed non ante datur telluris aperta subire, 140
Auricomos quam quis decerpserit arbore fetus.
Hoc sibi pulchra suum ferri Proserpina munus
Instituit. Primo avulso, non deficit alter
Aureus; et similis frondescit virga metallo.

Ergo alte vestigia oculis, et rite repertum 145
Carpe manu. Namque ipse volens facilisque
sequetur,

Si te fata vocant: aliter non viribus ullis
Vincere, nec duro poteris convellere ferro.

Præterea jacet exanimus tibi corpus amici, 149
— Heu nescis—ut tamque incestat funere classem;

Dum consulta petis, nostroque in limine pendes.
Sedibus hunc refer ante suis, et conde sepulchro.
Duo nigras pecudes: ea prima piacula sunt.

Sic demum lucos Stygios, regna invia vivis,
Adeplica. Dixit, pressoque obmutuit ore. 155

Æneas mo sto defixus lumina vultu
Ingreditur, linquens antrum, cæcosque volutat
Eventus animo secum: cui fidus Achates

It comes, et paribus curis vestigia figit.
Multa inter scæe vario sermone serebant; 160
Quem socium exanimem vates, quod corpus hu-
mandum

Diceret. Atque illi Misenum in littore siccò,
Ut venere, vident indigna morte peremptum;

Misenum Æolidem, quo non præstantior alter
Ære clere viros, Martemque accendere cantu.

Hectoris hic magni fuerat comes; Hectora circum
Et lituo pugnas insignis obibat et hasta: 167

Postquam illum vita victor spoliavit Achilles,
Dardanio Æneas sese fortissimus heros

Addiderat socium, non inferiora secutus. 170
Sed tum, forte cavæ dum personat æquora concha

et canta vocat in certamina diæ,

Æneas exceptum. Triste—si credere dignum

Incensam virtum optatam immererat unda.
Ege omnes magno circum clamore fremabant;
Proseppe pius Æneas. Tum iussa Sibyllæ—176
Haud mora—festinant fontes, aramque sepulcri
Congerere arboribus, coloque educere certant.
Itur in antiquam sylvam, stabula alta ferarum:
Procumbunt picæ; sonat lecta securibus ilex;
Fraxineoque trabibus cuneis et fissile robur 181
Scinditur; advolvunt ingentes montibus ornos.
Neonem Æneas opera inter talia primus
Hortatur socios, paribusque accingitur armis;
Atque hæc ipse suo tristi cum corde volutat,
Adspectans sylvam immensam, et sic voce pre-
catur: 186

Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus
Extendat nemore in tanto! quando omnia vere,
Heu nimium de te vates, Misene, locuta est.

Vix ea fatus erat, gemine cum forte columbæ
Ipsa sub ora viri cælo venire volantes, 191
Et viridi sedere solo. Tum maximus heros
Maternas agnoscit aves, lætusque precatur:
Este duces, o, si qua via est, cursumque per
auras

Dirigit in lucos, ubi pinguem dives opacat 195
Ramus humum. Tuque, o dubiis ne defice rebus,
Divæ parens. Sic effatus vestigia pressit;
Observans quas signa ferant, quo tendere per-
gant.

Pæcantes illæ tantum prodire volando, 199
Quantum acie possent oculi servare sequentum.
Inde, ubi venerat ad fancies graveolentis Averni,
Tollunt se celeres; liquidumque per aëra lapsæ
Sedibus optatis geminæ super arbore sident,
Discolor unde auri per ramos aura refulsit.
Quale solet sylvis brumali frigore viscum 205
Fronde virere nova, quod non sua seminat arbos,
Et croceo fetu teretes circumdare truncos.
Talis erat species auri frondentis opaca
Illic; sic leni crepitabat bractea vento.
Corripit Æneas extemplo, avidisque refringit
Cunctantem, et vatis portat sub tecta Sibyllæ. 211
Neo minus interea Misenum in litore Teucri
Flebant, et cineri ingrato suprema ferebant.
Principio pinguem tædis et robore secto 214
Ingentem struxere pyram; cui frondibus atris
Intextunt latera, et feralæ ante cupressos [mis.
Constituunt, decorantque super fulgentibus ar-
Pars calidos latices et æna undantia flammis
Expediunt, corpusque lavant frigentis et un-
guunt. 219

Fit gemitus. Tum membra toro defleta repo-
Purpureasque super vestes, velamina nota, 221
Conjiciunt; pars ingenti subiere feretro—
Triste ministerium—et subjectam more paren-
tum
Averi tenere facem. Congesta cremantur
Thurea dona, dapes, fuso crateres olivo. 225
Postquam collapsi cineres, et flamma quievit,
Reliquias vino et bibulam lavere favillam;
Omnique lecta cado textit Corynæus æno.
Idem ter socios pura circumtulit unda,
Spargens rore levi et ramo felicis olivæ, 230
Lustravitque viros, dixitque novissima verba.
At pius Æneas ingenti mole sepulchrum
Imponit, æsque arma viro, remumque, tu-
banque,
Monte sub ædre; qui nunc Misenus ab illo
Dicitur, æternumque tenet per sæcula nomen.

Hic ætia, prope æxequitur præcepta Si-
byllæ. 236

Spelunca alta fuit, vastoque immanis hiatus;
Scorpeæ, tuta læu nigro nemorumque tenebris;
Quam super haud ullis poterant impune volantes
Tendere iter pennæ: talis sese halitus atris 240
Faucibus effundens supra ac convexa forebat.
[Unde locum Graii dixerunt nomine Aornæ.]
Quatuor hic primum nigrantes terga juvenecos
Constituit, frontique invergit vincta sacerdos;
Et summas carpens media inter cornua setas,
Ignibus imponit sacris, libamina prima, 246
Voce vocans Hecaten, Coloque Ereboque po-
tentem.

Supponent alii cultros, tepidumque cruorem
Suscipiunt pateris. Ipse atrî velleris agnam
Æneas matri Eumenidum magnæque sorori 250
Ense ferit, sterilemque tibi, Proserpina, vaccam.
Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras,
Et solida imponit taurorum viscera flammis,
Pingue super oleum infundens ardentibus extia.
Ecce autem, primi sub lumina solis et ortus, 255
Sub pedibus mugire solum, et juga cepta moveri
Sylvarum, visæque canes ululare per umbram,
Adventante dea. Procul o, procul este profani,
Conclamant vates, totoque absistite loco: 259
Tuque invade viam, vaginaque eripe ferrum;
Nunc animis opus, Ænea, nunc pectore firmo.
Tantum effata, furens antro se immisit aperto:
Ille duces haud timidus vadentem passibus
æquat.

Di quibus imperium est animarum, umbræque
silentes, 264

Et Chaos, et Phlegethon, loca nocte tæcitis
late,
Sit mihi fas audita loqui; sit, numine vestro,
Pandere res alta terra et caligine mersas.
Ibant obscuri sola sub nocte per umbram,
Perque domos Ditis vacuas, et inania regna:
Quale per incertam lunam sub luce maligna 270
Est iter in sylvæ, ubi cælum condidit umbra
Jupiter, et rebus nox abstulit atra colorem.
Vestibulum ante ipsum primisque in faucibus
Orci

Luctus et ultrices posuere cubilia Curæ; 274
Pallentesque habitant Morbi, tristisque Senectus,
Et Mætas, et malesuada Fames, ac turpis Egostas,
Terribiles visu formæ; Letumque, Labosque;
Tum consanguineus Leti Sopor; et mala mentis
Gaudia; mortiferumque adverso in limine Bel-
lum;
Ferreique Eumenidum thalami, et Discordia
demens, 280
Vipereum crinem vittis innexa cruentia.

In medio ramos annosæ brachia pandit
Ulmus opaca, ingens; quam sedem Somnia vulgo
Vana tenererant, foliisque sub omnibus hærent.
Multaque præterea variarum monstra ferarum,
Centauri in foribus stabulant, Scyllæque bi-
formes,
Et centumgeminus Briareus, ac bellus Lernæ
Horrendum stridens, flammisque armata Chit-
mæra,
Gorgones, Harpyiæque, et forma tricornis
umbræ. 289

Corripit hic subita trepidus formidine ferrum
Æneas, strictamque aciem venientibus offert;
Et, ni docta comes tenuis sine corpore vitas
Admoneret volitare cava sub imagine formæ,
Irruat, et frustra ferro diverberet umbræ.

Hinc via, Tartarei quæ fert Acherontis ad undas. 295

Turbidus hic ceno vastaquæ voragine gurgēs
Æstas, atque omnem Cooyto eructat arenam.
Portitor has horrendus aquas et flumina servat
Terribili aqualore Charon; cui plurima mento
Canities inculca jacet; stant lumina flamma; 300
Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.
Ipse ratem conto subigit, velleque ministrat,
Et ferruginea subvectat corpora cymba;
Jam senior, sed cruda deo viridisque senectus.
Huc omnis turba ad ripas effusa ruebat; 305
Mæres atque viri, defunctaque corpora vita
Magnanimùm heroum, pueri innuptæque puellæ,
Impositique rogis juvenes ante ora parentum.
Quam multa in sylvis autumnali frigore primo
Lapsee cadunt folia; aut ad terram gurgite ab alto
Quam multa glomerantur aves, ubi frigidus
annus 311

Trans pontum fugat, et terris immittit apriciæ.
Stabant orantes primi transmittere cursum,
Tendebantque manus ripæ ulterioris amore:
Navita sed tristicus nunc hos, nunc accipit illos;
Aest alios longe summos arceat arena. 316
Æneas, miratus enim, motusque tumultu,
Dic, ait, o virgo, quid vult concursus ad amnem?
Quidve petunt animæ? vel quo discrimine ripas
Hæ liquunt, illæ remis vada livida verrunt?

Olli sic brevis fata est longæva sacerdos:
Anchisæ generate, deûm certissima proles, 322
Corde stagna alta vides, Stygiamque paludem,
Di cœlis jurare timent et fallere numen.
Hæc omnia, quam cernis, inops inhumataque
turba est; 325

Portitor ille, Charon; hi, quos vehit unda, sepulti.
Neo ripas datur horrendas et rauca fluentes
Transportare prius, quam sedibus ossa quierunt.
Centum errant annos, volitantque hæc littora
circum.

Tum demum admissi stagna exoptata revisunt.
Constitit Anchisæ satus, et vestigia pressit, 331
Multa putans, sortemque animo miseratus iniquam.

Cernit ibi maestos, et mortis honore carentes,
Leucepsim, et Lyciæ ductorem classis Oronten;
Quos simul a Troja ventosa per aquora vectos
Obruit Auster, aqua involvens navemque vi-
roque. 336

Ece gubernator sese Pallinurus agebat;
ut Libyco nuper cursu, dum sidera servat,
Excederat puppi, mediis effusus in undis
Hunc ubi vix multa maestum cognovit in umbra,
Sic prior alloquitur: Quis te, Pallinure, deorum
Eripuit nobis, medioque sub æquore mersit?
Dic age: namque mihi, fallax hand ante repertus,
Hoc uno responso animum delusit Apollo, 341
Qui fore te ponto incolumem, sineque canebat
Venturum Aesonios. En hæc promissa fides est?
Ille autem: Neque te Phœbi cortina fefellit,
Dux Anchisiada, nec me deus æquore mersit.
Namque gubernaculum multa vi forte revulsum,
Cui datus hærebam custos, cursusque regebam,
Præcipitans traxi mecum. Maria aspera juro,
Non ullum pro me tantum cepisse timorem, 352
Quem tæta ne, spoliatæ armis, excussa magistro,
Deliceret tantæ navis gentibus undia.
Tunc Notus hibernas immensas per aquora noctes
Venit me violentas aquas: vix lumine quarto 356
Propebat Italiam, summa sublimis ab unda.

Paulatim adnabam terras; jam tata tenebam;
Ni gens crudelis madida cum veste gravatum,
Præstantemque uncis manibus capitis asperat
montis, 360

Ferro invasisset, prædamque ignara putasset.
Nunc me fluctus habet, verantique in littore
venti.

Quod te per oceli jucundum lumen et auras,
Per genitorem oro, per spes surgentis Iuli, 364
Eripe me his, inviole, malis, aut tu mihi terram
Injice, namque potes, portusque requirere Velinos;
Aut tu, si qua via est, si quam tibi diva creatrix
Ostendit,—neque enim, credo, sine numine di-
vum [dam—

Flumina tanta paræs Stygiamque innare pain-
da dextram misero, et tecum me tolle per undas;
Sedibus ut saltem placidis in morte quiescam.

Talia fatus erat, occipit cum talia vates: 372
Unde hæc, o Pallinure, tibi tam dira cupido?

Tu Stygias inhumatus aquas amnemque severum
Lumenidum adapiques, ripamve injussus adibis?
Desine fata deûm flecti sperare precando. 376
Sed cape dicta memor, duri solatia casus.

Nam tu finitimi, longe lateque per urbes
Prodigiis acti cœlestibus, ossa piabunt;
Et statuent tumulum, et tumulo sollonnis mit-
tent; 380

Æternumque locus Pallinuri nomen habebit.

His dictis curæ emotæ, pulsusque parumper
Corde doior tristi, gaudet cognomine terra.

Ergo iter inceptum peragunt, fluvioque pro-
pinquant.

Navita quos jam inde ut Stygia prospexit ab
unda 385

Per tacitum nemus ire, pedemque advertere ripæ,
Sic prior aggreditur dictis, atque increpat ultro:
Quisquis es, armatus qui nostra ad flumina ten-
dis, [gressum.

Fare age, quid venias; jam istinc et comprime
Umbiarum hic locus est, somni noctisque so-
poræ; 390

Corpora viva nefas Stygia vectare carina.

Nec vero Alciden me sum lætatus eantem
Accepisse lacu, nec Thesæi Pirithoumque,
Dis quanquam geniti, atque invicti viribus es-
sent.

Tartareum ille manu custodem in vincia petivit;
Ipsius a solo regis, traxitque trementem; 396
Ili dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Que contra brevis fata est Amphrysia vates:

Nulle hæc insidiat tales; assiste moveri;
Nec vim tela ferunt; hec ingens janitor antro
Æternum latrans exsangues terreat umbras;

Custa hec patris servet Proserpina limen. 402
Troius Æneas, pietas insignis et armis,
Ad genitorem imas Erebi descendit ad umbras.

Ni te nulla movet tantæ pietatis imago, 405
At ramum hunc — aperit ramum qui veste late-
bat —

Agnoscas. Tumida ex ira tum corda resident.
Nec plura his. Ille, admirans venerabile donum
Fatalis virga, longo post tempore visum,
Ceruleam advertit puppim, ripæque propin-
quant. 410

Inde alias animas, quæ per juga longa sedebant,
Deturbat, laxatque foros; simul accipit alveo
Ingentem Ænean. Gemit sub pondere cymbæ
Suttilis, et multam accepit rimosa paludem.

Tandem trans fluvium incolumes vatemque vi-
ramque 414

Infanti hinc glaucumque exponit in alva.

Cætherus hæc ingens latratu regna trifauci
Perennis, adverso recubans immans in antro;
Cui vates, horrere videns jam colla colubris,
Melle operatam et medicatis frugibus ossam 420
Obijcit. Ille fame rabida tria guttura pandens
Corripit objectam, atque immania terga resolvit
Fusus humi, totoque ingens extenditur antro.
Occupat Æneas aditum custode sepulto,
Evaditque celer ripam irremeabilis undæ. 425

Continuo auditis voces, vagitus et ingens,
Infantum animas fientes in limine primo;
Quos dulcis vitæ exsortes, et ab ubere raptos
Abstulit atra dies, et funere mersit acerbo. 430
Hos juxta, falso damnati crimine mortis.
Nec vero hæc sine sorte date, sine iudice sedes.
Quæsit Minos urnam movet; ille silentum
Conciliumque vocat, vitasque et crimina dicit.
Proxima deinde tenent mæsti loca, qui sibi letum
Insontes peperere manu, lucemque peroei 435
Projecere animas. Quam vellent æthere in alto
Nunc et pauperiem et duros perferre labores!
Fas obstat, tristisque palus inamabilis unda
Alligat, et novies Styx interfussa coërcet.
Nec procul hinc partem fusi monstrantur in om-
nem 440

Lugentes campi; sic illos nomine dicunt.
Hic, quos durus amor crudeli tabe peredit,
Secreti celant calles, et myrtea circum
Sylvæ tegit; curæ non ipsa in morte relinquunt.
Illi Phædræ, Procrinque locis, mæstamque
Eriphylen 445

Crudelibus nati monstrantem vulnera cernit,
Evadnenque, et Pasiphaën; his Laodamia
It comes, et juvenis quondam, nunc fœmina,
Cœnis,

Rursus et in veterem fato revoluta figuram.
Inter quas Phenissa recens a vulnere Dido 450
Errabat sylvæ in magna; quam Troius heros
Ut primum juxta stetit, agnovitque per umbras
Obscuram, qualem primo qui surgere mense
Aut videt, aut didisse putat per nubila lunam;
Demisit lacrymas, dulcique affatus amore est:
Infelix Dido, verus mihi nuntius ergo 456
Venerat, extinctam, ferroque extrema secutam!
Funeris, heu, tibi causa fui? Per sidera juro,
Per superos, et si qua fides tellure sub ima est:
Invitus, regina, tuo de littore cessi. 460
Sed me jussa deûm, quæ nunc hæc ire per um-
bras,
Per loca senta situ cogunt, noctemque profun-
dam,

Imperii egere suis; nec credere quivi
Hunc tantum tibi me discessu ferre dolorem.
Siate gradum, teque aspectu ne subtrahe nostro.
Quem fugis? extremum fato, quod te alloquor,
hoc est. 466

Talibus Æneas ardentem et torva tuentem
Lenibat dictis animum, lacrymasque ciebat.
Illa solo fixos oculos aversa tenebat;
Nec magis incepto vultum sermone movetur, 470
Quam si dura silex aut stet Marpesia cautes.
Tandem corripuit sese, atque inimica refugit
In nœmus umbriferum; conjux ubi pristinus illi
Respondet curis, sequatque Sychæus amorem.
Nec minus Æneas, casu percussus iniquo, 475
Prosequitur lacrymans longe, et miseratur eun-
tem.

Inde datum molitur iter. Jamque arva tenebant
Ultima, quæ bello clari secreta frequentant.

Hic illi occurrit Tydeus, hic inclutus armis
Parthenopæus, et Adrastris pallentis imago. 480
Hic multum fletu ad superos, belloque cadu-
si Dardanide; quos ille omnes longo ordine cernens
Ingemuit, Glaucumque, Medontaque, Thersilo-
chumque,

Tres Antenoridas, Cererique sacrum Polyphœten,
Idæumque, etiam currus, etiam arma tenentem.
Circumstant animæ dextra lævaque frequentes:
Nec vidisse semel satis est; juvat usque morari,
Et conferre gradum, et veniendi discere causas.
At Danaûm proceres, Agamemnonisque pha-
langes, 489

Ut videre virum fulgentiaque arma per umbras,
Ingenti trepidare metu; pars vertere terga,
Ceu quondam petiere rates; pars tollere vocem
Exiguam; inceptus clamor frustratur hiantes.

Atque hic Priamiden laniatum corpore toto
Deiphobum vidit, lacerum crudeliter ora, 495
Ora manusque ambas, populataque tempora raptis
Auribus, et truncas inhonesto vulnere nares.
Vix adeo agnovit pavitamentum, et dira tegentem
Supplicia; et notis compellat vocibus ultro:
Deiphobe arripotens, genus alto a sanguine
Teucri 500

Quis tam crudeles optavit sumere pœnas?
Cui tantum de te licuit? Mihi fama suprema
Nocte tulit, fessum vasta te cæde Pelagum
Procubuisse super confusæ stragis æcerum.
Tunc egomet tumulum Rhæteo in littore inanem
Constitui, et magna Manes ter voce vocavi. 506
Nomen et arma locum servant; te, amice, noquivi
Conspicere, et patria decedens ponere terra.
Ad quæ Priamides: Nihil o, tibi, amice, relic-
tum;

Omnia Deiphobo solvisti et funeris umbris. 510
Sed me fata mea et æclis exitiale Lacæne
His mersere malis; illa hæc monumenta reliquit.
Namque ut supremam falsa inter gaudia noctem
Egerimus, nôsti; et nimium meminisse necesse
est:

Im fatalis equus saltu super ardua venit 515
Pergama, et armatum peditem gravis attulit alvo;
Illa, chorum simulans, evantes orgia circum
Ducebat Phrygiis; flammam media ipsa tenebat
ingentem, et summa Danaos ex arce vocabat.
Tum me, confectum curis somnoque gravatum,
Infelix habuit thalamus, pressitque jacentem 521
Dulcis et alta quies, placidæque similissima morti.
Egregia interea conjux arma omnia tectis
Immovet, et fidum capiti subduxerat ensem;
Intra tecta vocat Menelaum, et limina pandit; 525
Scilicet id magnam sperans fore munus amanti,
Tæfam exstingui veterum sic posse malorum.
Quid moror? irrumpunt thalamo; comes addi-
tus una

Mortator scelerum Æolides. Di, talia Graiis
Instaurate, pio si pœnas ore reposito. 530
Ied te qui vivum casus, age fero vicissim,
Attulerint. Pelagine venis erroribus actus,
An monitu divûm; an, quæ te fortuna fatigat,
It tristes sine sole domos, loca turbida, adires?

Hæc vice sermonum roseis Aurora quadrigis
Am medium ætherio cursu trajecerat axem; 536
Et fors omne datum traherent per talia tempus;
Sed comes admonuit, breviterque affata Sibylla
est:

Nox ruit, Æneas; nos fiendo ducimus horas. 539
Hic locus est, partes ubi se via findit in ambas;
Dextera, quæ Ditis magni sub mœnia tendit;

Hæc iter Elysium nobis; at læva malorum
Exercent penas, et ad impia Tartara mittit.
Deiphobus contra: Ne sævi, magna sacerdos;
Discedam; explebo numerum, reddarque tenebris.

I decus, i, nostrum; melioribus utere fatiis. 546
Tantum effatus, et in verbo vestigia torat.

Respicit Æneas subito, et sub rupe sinistra
Mœnia lata videt, triplici circumdata muro;
Quæ rapidus flammis ambit torrentibus amnis
Tartareus Phlegethon, torquetque sonantia saxa.
Porta adversa ingens, solidoque adamante columen;

Vis ut nulla virum, non ipsi excindere ferro
Collicula valeant. Stet ferrea turris ad auras;
Tisiphoneque sedens, palli succincta cruenta, 555
Vestibulum exsonnis servat noctesque diesque.
Hinc exaudiri gemitus, et sæva sonare
Verbera: tum stridor ferri, tractaque catenæ.
Constitit Æneas, strepitumque exterritus hausit.
Quæ scelerum facies? o virgo, effare; quibusve
Urgentur pennis? qui tantus plangor ad auras?

Tum vates sic orsa loqui: Dux inclyte Teucrum,
Nulli fas casto scelerum insistere limen: 563
Ipsæ me, cum lucis Hecate præfere Avernus,
Hæc deum pennis docuit, perque omnia duxit.
Gnosius hæc Rhadamanthus habet durissima regna;

Contigatque auditque dolos, subigitque fateri,
Quæ quis apud superos, furto letatus inani,
Distulit in seram commissa piacula mortem.
Continuæ soutes alitrix, ac metæ flagello, 570
Tisiphone quatit insultans, torvosque sinistra
Intentans angues, vocat agmina sæva sororum,
Tum demum horridono stridentes cardine sacra
Panduntur portæ. Cernis custodia quales
Vestibulo sedent? facies quæ limina servet 575
Quinquaginta atris immanis hantibus Hydra
Sevor intus habet sedem. Tum Tartarus ipse
Bis patet in præceptis tantum, tenditque sub umbræ,

Quantum ad atherium cæli suspectus Olympum
Hic genus antiquum terra, Titania pulchra, 580
Fulmine dejecti, fundo volutur in imo.
Hic et Alceus geminos, immamia vult
Corpora; qui manibus magnam descendere coelum
Aggressus, suprisque Jovem detrudere regnis
Vidi et crudeles dantem Salmonem pennis. 585
Dum flammæ Jovis et sonitus imitatur Olympi
Quatuor hic in vectus equis et lampada quassans,
Per Graium populos media que per Iliadæ urbem
Ibat ovens, divumque ubi poscebat honorum;
Demens! qui nimbos et non imitabile fulmen 590
Ære et cornipedum pulsu simulat arborum
At pater omnipotens densa inter nubila telum
Contorsit: non ille facies, nec tamen tadis 593
Luminis; præcipitemque immane turbine adegit
Nec non et Tityon, terræ omniparentis alumnus.
Cernere erat: per tota novem cui iugera corpus
Porrigitur: rostroque immanis vultus obunco
Immortale jecur tendens, lævæque panis
Viscera, rinaturque epulis, habitatque sub alto
Pectore; nec sibi requies datur ulla renatis. 600
Quid memorem Læpithæ, Ixionæ, Pirithoumque?
Quos super atra silex jam lapsura, cadentique
Luminet assimilis: lucent genalibus altis
Auræ fulcræ toris, epulæque ante ora paratæ
Regifico luxu; Furiarum maxima juxta 605
Accubant, et manibus prohibet contingere mensas.
Exsurgitque facem attollens, atque intonat Orc.

Hic quibus invisī fratres, dum vita manebat,
Pulsatusve parens, et fraus innexa clienti;
Aut qui divitiis soli incubuere repertis, 610
Nec pariter posuere auis; quæ maxima turba est:
Quique ob adulterium cæsi; quique arma secuti
Impia, nec veriti dominorum fallere dextras;
Inclusi ponam exspectant. Ne quære doceri
Quam penam; aut quæ forma viros fortunave
mersit. 615

Saxum ingens volvunt alii, radiisve rotarum
Districti pendent: sedet, a ternumque sedebit,
Infelix Thæcus: Phlegyasque miserimus omnes
Admonet, et magna testatur voce per umbras: 619
"Dicite justitiam moniti, et non temnere divos."
Vendidit hic auro patriam, dominumque poten-

tem
Imposuit, fixit leges pretio atque refixit. [nec os.
Hic thalamum invasit nata, vetitosque hyme-
Ausi omnes immane nefas, ausoque potiti. 624
Non, mihi si linguæ centum sint, oraque centum,
Ferrea vox, omnes scelerum comprehendere formas,
Omnia penarum percurrere nomina possim. 627

Hæc ubi dicta delit Phæbi longæva sacerdos:
Sed jam age, carpe viam, et susceptum perfice munus;

Acceleremus, ait: Cyclopus educta caminis 630
Mœnia conspicio, atque adverso fornice portas,
Hæc ubi nos præcepta jubent deponere dona.

Dixerat, et, pariter gressi per opaca viarum,
Corripuit spatium medium, foribusque propinquant.

Occupat Æneas aditum, corpusque recenti 635
Spargit aqua, ramumque adverso in limine figit.

Hic demum exactis, perfecto munere divæ,
Devenerat locus lætos, et amœna vireta,
Fortunatum memorum, sedesque beatas,
Largior hic campos aether et lumine vestit 540
Purpureo; solenne suum, sua sidera norunt.
Pars in grammæis exercebat membra palæstris;
Contendunt ludæ, et fulva luctantur arena;
Pars pedibus plaudunt choreas, et carmina dicunt.
Necnon Threicius longa cum veste sacerdos 645
Obloquitur numeris septem discrimina vocum;
Jamque eadem digitis, jam pectine pulsant eburno.
Hic genus antiquum Teucii, pulcherrima proles,
Magnanimi heroes, nati melioribus annis, 649
Ilusque, Assaræusque, et Trojæ Dardanus auctor.
Atque prociis currusque virum miratur inanes.

Stant terra defæta hasta, passimque soluti
Per campos pascuntur equi. Quæ gratia currum
Armonumque fuit vivis, quæ cura nitentes 654
Pascunt equos, eadem sequitur tellure repostos.
Conspicit ecce alios dextra lavæque per herbam
Vescentes, lætumque choro pæana canentes,
Inter odoratum lauri nemus; unde superne
Plurimus Lridani per sylvam volvitur amnis.

Hic manus, ob patriam pugnando vulnera passi,
Quique sacerdotes casti dum vita manebat, 661
Quique pii vates, et Phæbo digna locuti,
Inventas aut qui vitam excoluere per artes,
Quique sui memores alios fecere merendo;
Omnibus his nivea circumgunt tempora vitta. 665
Quos circumfusus sic est affata Sibylla;
Museum ante omnes; medium nam plurima

turba [altis:
Hunc habet, atque humeris exstantem suspicit
Dicite, felices animæ, tuque optime vates, 669
Quæ regio Anchisen, quis habet locus? illius ergo
Venimus, et magnos Erebi tranavimus amnes.
Atque huic responsum paucis ita reddidit heros

Nulli certa domus. Lucis habitamus opacis,
Riparumque toros et prata recentia rivis 574
Incolimus. Sed vos, si fert ita corde voluntas,
Hoc superate jugum; et facili jam tramite sistam.
Dixit, et ante tulit gressum, camposque nitentes
Desuper ostentat; dehinc summa cacumina lin-

quunt.
At pater Anchises penitus convalle virenti
Inclusas animas, superumque ad lumen ituras, 680
Lustrabat studio recolens, omnemque suorum
Forte recensebat numerum, carosque nepotes,
Fataque, fortunasque virum, moresque, manus-

que.
Isque ubi tendentem adversum per gramina vidit
Ænean, alacris palmas utrasque tetendit, 685
Effusæque genis lacrymæ; et vox excidit ore:
Venisti tandem, tuaque spectata parenti
Vicisti iter durum pietas? datur ora tueri,
Nate, tua, et notas audire et reddere voces? 689
Sic equidem ducebam animo, rebarque futurum,
Tempora dinumerans; nec me mea cura fecellit.
Quas ego te terras, et quanta per aquora vectum
Accipio! quantis jactatum, nate, periculis!
Quam metui, ne quid Libyæ tibi regna nocerent!

Ille autem: Tua me, genitor, tua tristis imago,
Sæpius occurrens, hæc limina tendere adegit.
Stant sale Tyrrheno classes. Da jungere dex-

tram, 697
Da, genitor; teque amplexu ne subtrahe nostro.
Sic memoraus largo fletu simul ora rigabat.
Ter conatus ibi collo dare brachia circum; 700
Ter frustra comprehensa manus effugit imago,
Par levibus ventis, volucrique simillima somno.

Interea videt Æneas in valle reducta
Seclusum nemus, et virgulta sonantia sylvis,
Lethæumque, domos placidas qui prænatat,
amnem. 705

Hunc circum innumera gentes populique vola-
Ac veluti in pratis ubi apes æstate serena [bant;
Floribus insidunt variis, et candida circum
Lilia funduntur; strepit omnis murmure campus.
Horrescit visu subito, causasque requirit 710
Inscius Æneas, quæ sint ea flumina porro,
Quive viri tanto complerint agmine ripas. [fato

Tum pater Anchises: Animæ, quibus altera
Corpora debentur, Lethæi ad fluminis undam
Securos latices et longa obliviam potant. 715
Has equidem memorare tibi atque ostendere

eoram, [rum;
Jampridem hanc prolem cupio enumerare meo-
Quo magis Italia mecum latere reperta.

O pater, anne aliquas ad cælum hinc ire pu-
tandum est,

Sublimes animas, iterumque in tarda reverti 720
Corpora? quæ lucis miseris tam dira cupido?

Dicam equidem, nec te suspensum, nate,
tenebo:

Suscipit Anchises, atque ordine singula pandit.
Principio cælum ac terras, camposque li-
quentes,

Lucentemque globum lunæ, Titaniaque astra, 725
Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
Mens agit molem, et magno se corpore miscet.
Inde hominum pecudumque genus, vitæque vol-
lantum, [tus,

Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pon-
Igneus est ollis vigor et cælestis origo 730
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant,
Terrorique hebetant artus, moribundaque
bra.

Hinc metuunt, capiuntque dolent, gaudentque;
neque auras

Dispiciunt, clausæ tenebris et carcere cæco.
Quin et supremo cum lumine vita reliquit, 735
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes

Corporæ excedunt pestes; penitusque necesse est
Multa diu concreta modis inolescere miris.

Ergo exerceant pœnia, veterumque malorum
Supplicia expendunt. Aliæ panduntur inanes 740
Suspensæ ad ventos; aliis sub gurgite vasto

Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni; [plum
Quisque suos patimur Manes: exinde per am-

Mittitur Elysium, et pauci læta arva tenemus.
Donec longa dies, perfectæ temporis orbe, 745
Concretum exemit labem, purumque reliquit

Ætherium sensum, atque aurâ simplicis ignem.
Ias omnes, ubi mille rotam volvere per annos,

Lethæum ad fluvium deus evocat agmine magno;
Scilicet immemores supera ut convexa revisant.

Rursus et incipiant in corpora velle reverti. 751
Dixerat Anchises; natumque unaque Sibyllam

Conventus trahit in medios, turbamque sonan-
tem; [possit

Et tumulum capit, unde omnes longo ordine
Adversos legere, et venientium discere vultus.

Nunc auge, Dardaniam prolem quæ deinde
sequatur 756

Gloria, qui maneat Itala de gente nepotes,
Illustres animas, nostrumque in nomen ituras,

Expediam dictis, et te tua fata docebo.
Ille (vides?) pura juvenis qui nititur hasta, 760

Proxima sorte tenet lucis loca: primus ad auras
Ætherias Iuli commixtus sanguine surget,

Sylvius, Albanum nomen, tua postuma proles;
Quem tibi longævo serum Lavinia conjux

Educat sylvis regem, regumque parentem: 765
Unde genus Longa nostrum dominabitur Alba.

Proximus ille Procas, Trojanæ gloria gentis,
Et Capys, et Numitor, et qui te nomine reddet

Sylvius Æneas, pariter pietate vel armis 769
Egregius, si unquam regnandam acceperit Al-

bam.
Qui juvenes quantas ostentant, adspice, vires!

At, qui umbrata gerunt civili tempora quercu,
Ili tibi Nomentum, et Gabios, urbemque Fide-

nam, [terre.

Ili Collatinas imponent montibus arces, 774
[Laude pudicitia: celebres, addentque superbos]

Pometios, Castrumque Inui, Bolamque, Coran-

que. [terre.

Hæc tum nomina erunt, nunc sunt sine nomine
Quin et avo comitem sese Mavortius addet

Romulus; Assaraci cum sanguinis illa mater
Educat. Invenit curru Phrygiæ turrita per urbes, 786

Læta deum partu, centum complexa nepotes,
Omnes cœcicolæ, omnes supra alta tenentes.

Huc geminas nunc flecte acies; hæc adspice
gentem,

Romanosque tuos. Ille Cæsar, et omnis Iuli 790
Progenies, magnum ea li ventura sub ænem.

Hic vir, hic est, tibi quem promitti sæpius audis,
Augustus Cæsar, divi genus; aurea condet

Sæcula qui rursus Latio, regnata per arva 794

Saturno quondam: super et Garamantas et Indos
Proferet imperium. Jacet extra sidera tellus,
Extra anni solisque vias, ubi œolifer Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.
Hujus in adventum jam nunc et Caspia regna
Responsis horrent divum, et Maotia tellus, 800
Et septemgeminis tumbant tropida ostia Nili.
Nec vero Alcides tantum telluris obivit:
Fixerit arripedem cervam licet, aut Erymanthi
Pacârit nemora, et Lernam tremefecerit arcu;
Nec, qui pampineis victor juga flectit habenis,
Liber, agens celsa Nyssæ de vertice tigres. 806
Et dubitamus adhuc virtutem extendere factis?
Aut metus Ansonia prohibet consistere terra?
Quis procul ille autem ramis insinensis olive,
Sacra ferens? nosce crines incanaque menta 810
Regis Romani: primus qui legibus urbem
Fundabit, cunctis parvis et paupere terra
Missa in imperium magnum. Cui deinde sub-
ibit,

Oia qui rumpet patriæ, residues movebit 814
Tallus in arma viros, et jam deserta triumphis
Aguina. Quem juxta sequitur jactantior Aeneas,
Nunc quoque jam nimium gaudens popularibus
auris.

Via et Tarquinios reges, animamque superham
Ultoris Bruti, facessque videre receptos? 819
Consultis imperium hic primus sævasque secures
Accipiet: natosque pater, nova bella moventes,
Ad pœn in pulchra pro libertate vocabit:
Infelix! utrumque ferent ea facta minores: 823
Vincet et amor patriæ, laudumque immensa cupido.
Quin Decios, Drusosque proci, sacrumque se-
curi [lum.

Adspice Torquatum, et referentem signa Camil-
læ autem, partibus quas tulgere cernis in armis,
Concordes animæ nunc, et dum nocte prementur,
Heu! quantum inter se bellum, si lumina vite
Attingerint, quantas acies stragemque ciebunt!
Aggeribus socer Alpinus atque nec Mono ex 831
Decendens, gener advenit instructus Icos,
Ne, pueri, ne tanta animis assuescente bella;
Neu patriæ validas in viscera vertite vires: 834
Tuque prior, tu parce, genus qui ducis Olympo;
Prolicem tela manu, sanguis meus.
Ille triumphata Capitoia ad alta Corintha
Victor ageret currum, cassis insignis Achivis, 838
Fruet ille Argos, Agamemnonasque Mycenæ,
Ipsumque Æneiden, genus arripotentis Achilli;
Ultus avos Trojæ, templa et temerata Minervæ.
Quis te, magne Cato, tacitum, aut te, Cosse,
relinquit? [belli.
Quis Græci genus, aut geminos, duo fulmina
Scipiadæ, cladem Libyæ, parvoque potentem
Fulgidium, vel te sulco, Serran serentem? 845
Quo fessum rapitis, Fabii? tu Maximus ille es,
Unus qui nobis cunctando restituit rem,

Excudent alii spirantia mollius æra;
Credo equidem, viros ducent de marmore vultus;
Orabunt causas melius, cœlique meatus 850
Describent radio, et surgentia sidera dicent:
Tu regere imperio populos, Romane, memento;
Hæc tibi erunt artes; pacisque imponere morem,
Parcere subiectis, et debellare superbos. [dit:
Sic pater Anchises, atque hæc mirantibus ad-
Adspice, ut insignis spoliis Marcellus opimis 856
Ingreditur, victorque viros supereminet omnes!
Hæc rem Romanam, magno turbante tumultu,
Sistet; eques sternet Pœnos, Gallumque rebellem,
Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino.
Atque hic Æneas; una namque ire videbat 861
Egredium foras juvenem et fulgentibus armis,
Sed frons læta parum, et dejecto lumina vultu:
Quis, pater, ille virum qui sic comitatur euntem?
Filius, anne aliquis magna de stirpe nepotum?
Qui strepitus circa comitum! quantum instar in
ipso est! 866

Sed nox atra caput tristi circumvolat umbra.
Tum pater Anchises lacrymis ingressus obortis:
O nate, ingentem luctum ne quare tuorum;
Ostendent terris hunc tantum fata, neque ultra
Esse sinit. Nimium vobis Romana propago 871
Visa potens, superi, propria hæc si dona fuissent.
Quantos ille virum magnam Mavortis ad urbem
Campusaget gemitus! vel quæ Tiberine, videbis
Funera, cum tumulum præterlabere recentem!
Nec puer Iliacæ quisquam de gente Latinus 876
In tantum spe tollit avos; nec Romula quondam
Illo se tantum tellus jactabit inhumno.

Heu pietas, heu pietas fides, invictaque bello
Dextera! non illi se quisquam impune tulisset
Obvius armato, seu cum pedes iret in hostem, 881
Seu spumantis equi foderet calcareibus armos.
Heu miserande puer! si qua fata aspera rumpas,
Tu Marcellus eris. Manibus date lilia plenis;
Purpureos spargam flores, animamque nepotis
His saltem accumulem donis, et fungar inani 886
Munere. Sic tota passim regione vagantur
Avis in campis latis, atque omnia lustrant.
Quæ postquam Anchises natum per singula duxit,
Incenditque animum famæ venientis amore: 890
Exim bella viro memorat quæ deinde gerenda,
Laurentesque docet populos, urbemque Latini;
Et quo quemque modo fugiatque feratque labo-
rem. [tur

Sunt geminae somni portæ: quarum altera fer-
Cornea, qua veris facilis datur exitus umbris:
Alteræ canitenti perfecta nitens elephanto; 896
Sed falsa a l'caelum mittunt insomnia Manes.
His ubi tum natum Anchises unaque Sibyllam
Prosequitur dictis, portumque emittit eburna;
Ille viam secut ad naves, sociosque revisit. 900
Tum se ad Caietæ recto fert limite portum.
Ancora de prora jacitur; stant littore puppes.

LIBER SEPTIMUS.

Tu quoque littoribus nostris, Æneia nutrit,
Æternam moriens famam. Caietæ, dedisti;
Et nunc servat honos sedem tuas, ossaque nomen
Hesperia in magna, ei qua est ea gloria, signat.
At pius exsequiis Æneas rite solutus, 5
Aggere composito tumuli, postquam alta qui-
erunt

Æquora, tendit iter velis, portumque relinquit.
Adspirant auras in noctem, nec candida cursus
Luna negat: splendet tremulo sub lumine pontus.
Proxima Cirrææ raduntur littora terræ; 10
Dives inaccessos ubi Solis filia lucos
Assiduè resonat cantu, tectisque superbis
Urit odorant nocturna in lumina cedrum,

Arguto tenues percurrrens pectine telas.
Hinc exaudiri gemitus iræque leonum 15
Vincta recusantum, et sera sub nocte rudentur;
Sætigæque suæ, atque in præsepibus ursi
Sævire, ac formæ magnorum ululare luporum;
Quos hominum ex facie dea sæva potentibus
herbis
Induerat Circe in vultus ac terga ferarum. 20
Quæ ne monstra pii paterentur talia Troës
Delati in portus, neu littora dira subirent:
Neptunus ventis implevit vela secundis,
Atque, fugam dedit, et præter vada fervida vexit.
Jamque rubescebat radiis mare, et æthere ab
alto 25

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis:
Cum venti posuere, omnibus repente resedit
Flatus, et in lento luctantur marmore tonsæ.
Atque hic Æneas ingentem ex aquare lucum
Prospectit. Illic inter fluvio Tiberinus amœno,
Vorticibus rapidis, et multa flavus arcia, 31
In mare prorumpit. Varia circumque supraque
Assuetæ ripis volucres et fluminis alvo
Æthera mulcebant cantu, luoque volabant.
Flectere iter sociis terreeque advertere proras 35
Imperat, et lætus fluvio succedit opaco. [rum,
Nunc age, qui reges, Erato, quæ tempora re-
quis Latio antiquo fuerit status, advena classem
Cum primum Ausoniis exercitus appulit oris.
Expediam, et prima revocabo exordia pugnae. 40
Tu vatem, tu, diva, mone. Dicam horrida bella;
Dicam acies, actosque animis in funera reges,
Tyrrenamque manum, totamque sub arma co-
actam

Hesperiam. Major rerum mihi nascitur ordo;
Majus opus moveo. Rex arva Latinus et urbes
Jam senior longa placidas in pace regebat. 46
Hunc Fauno et nymphæ genitum Laurente Ma-
rica

Accipimus; Fauno Picus pater; isque parentem
Te, Saturne, refert; tu sanguinis ultimus auctor.
Filius huic, fato divûm, prolesque virilis 50
Nulla fuit, primaque oriens crepta juvenia est.
Sola domum et tantas servabat lilia sedes,
Jam matura viro, jam plenis nubilis annis.
Multi illam magno e Latio totaque petebant
Ausonia; petit ante alios pulcherimus omnes 55
Turnus, avis atavisque potens: quem regia con-
jux

Adjungi generum miro properabat amore;
Sed varis portenta deûm terroribus obstant.
Laurus erat tecti medio, in penetralibus altis, 59
Sacra comam, multosque metu servata per annos:
Quam pater inventam, primas cum conderet arces,
Ipse forebatur Phœbo sacrasse Latinus,
Laurentesque ab ea nomen posuisse colonis.
Ilujus apes summum densæ (mirabile dictu),
Stridore ingenti liquidum trans æthera vectæ, 65
Obsedere apicem; et, pedibus per mutua nexis,
Examem subitum ramo frondente pependit.
Continuo vates, Externum cernimus, inquit,
Adventare virum, et partes petere agmen easdem
Partibus ex isdem, et summa dominari arce. 70
Præterea, castis adolet dum altaria tædis,
Ut juxta genitorem adstat Lavinia virgo,
Visa (nefas) longis comprehendere crinibus ig-
nem,

Atque omnem ornatum flamma crepitante cre-
mari,
Regiesque accensa comas, accensa coronam, 75
Insignem gemmis; tum fumida lumine fulvo

Involvi, ac totis Vulcanum spargere tectis.
Id vero horrendum ac visu mirabile ferri:
Namque fore illustrom fama fatisque canebant
Ipsam; sed populo magnum portendere bellum.
At rex sollicitis monstribus, oracula Fauni, 81
Fatidici genitoris, adit, lucosque sub alta
Consulit Albunea: nemorum quæ maxima sacro
Fonte sonat, savamque exhalat opaca mephitim.
Hinc Italæ gentes, omnisque Genotria tellus, 85
In dubiis responsa petunt. Huc dona sacerdos
Cum tulit, et casarum ovium sub nocte silenti
Pellibus incubuit stratis, somnosque petivit:
Multa modis simulacra videt volitantia miris,
Et varias audit voces, fruiturque deorum 90
Colloquio, atque inmis Acheronta afflatur Averni.
Illic et vni pater ipse petens responsa Latinus
Centum lanigeras mactabat rite bidentes,
Atque harum efflatus tergo stratisque jacebat
Velleribus. Subita ex alto vox reddita luo est:
Ne pete connubiis natam sociare Latinis, 96
O mea progenies, thalamis neu crede paratis;
Externi veniunt generi, qui sanguine nostrum
Nomen in astra ferent, quorumque ab stirpe
nepotes

Omnia sub pedibus, qua Sol utrumque recurrens
Adspicit Oceanum, vertique regione videbunt.
Hæc responsa patris Fauni, monitusque silenti
Nocte datos, non ipse suo premit ore Latinus;
Sed circum late volitans jam Fama per urbes
Ausoniæ tulcrat; cum Laomedontia pubes 105
Gramineo ripæ relgavit ab aggere classem.

Æneas, primique duces, et pulcher Iulus,
Corpora sub ramis deponunt arboris altæ;
Instituuntque dapes, et adorea liba per herbam
Subjiciunt epulis (sic Jupiter ille monebat) 110
Et Cereale solum pomis agrestibus augent.
Consumitis hic forte aliis, ut vertere morsus
Exiguam in Cerecem penuria adegit edendi,
Et violare manu malisque audacibus orbem
Fatalis crusti, patulis nec parcere quadris: 115
Heus! etiam mensus consumimus? inquit Iulus.
Nec plura alludens. Ea vox audita laborum
Prima tulit finem, primamque loquentis ab ore
Eripuit pater, ac stupefactus numine pressit.
Continuo, Salve fatis mihi debita Tellus, 120
Vosque, ait, o fidi Trojæ salvete Penates.
Hic domus, hæc patria est. Genitor mihi talia,
namque

Nunc repeto, Anchises fatorum arcana reliquit:
Cum te, nate, fumes ignota ad littora vectum
Accisis coget dapibus consumere mensus; 125
Tum sperare domos defessus, ibique memento
Prima locare manu molirique aggere tecta.
Hæc erat illæ famæ; hæc nos suprema manebat,
Exitis positura modum.

Quare agite, et primo læti cum lumine solis, 130
Quæ loca, quive habeant homines, ubi mœnia
gentis,

Vestigemus, et a portu diversa petamus.
Nunc pateras libate Jovi, precibusque vocato
Anchisen genitorem, et vina reponite mensus.
Sic deinde effatus frondenti tempora ramo 135
Implicat, et Geniumque loci, primamque deorum
Tellurem, Nymphasque, et adhuc ignota precatur
Flumina; tum Noctem, Noctisque orientia signa,
Idæumque Jovem, Phrygiamque ex ordine Ma-
trem,

Invocat, et duplices cœloque Ereboque parentes.
Hic pater omnipotens ter cœlo clarus ab alto 141
Intonuit; radisque ardentem lucis et auro

Ipse manu quatiens ostendit ab æthere nubem.
 Ididit hic subito Trojana per agmina rumor,
 Advenisse diem, quo debita mœnia condant. 145
 Certatim instaurant epulas, atque omine magno
 Crateras læti statuunt, et vina coronant.

Postera cum prima lustrabat lampade terras
 Orta dies; urbem, et fines, et littora gentis 149
 Diversi explorant; hæc fontis stagna Numici,
 Hinc Tibrim fluvium, hic fortes habitare Lati-
 nos.

Tum satius Anchisa delectos ordine ab omni
 Centum oratores augusta ad mœnia regis
 Ire jubet, ramis velatos Palladis omnes, 154
 Donaue ferre viro, pacemque exposcere Teucris.
 Haud mora; festinant jussu, rapidisque feruntur
 Passibus. Ipse humili designat mœnia fossa,
 Moliturque locum; primasque in littore sedes,
 Castorum in morem, pinis atque aggere cingit.
 Jamque iter amens, turres ac tecta Latinorum
 Ardua cernebat juvenes, muroque subibant;
 Ante urbem pueri, et primævo flore juvenes, 162
 Exercentur equis, domitantque in pulvere currus:
 Aut acres tendunt arenas, aut lenta læcitis
 Spicula contorquent, cursuque iactuque læcessunt.
 Cum prævectus equo longævi regis ad aures 166
 Nuntius ingentes ignota in veste reportat
 Advenisse viros. Ille intra tecta vocari
 Imperat, et solio mediis concessit avito.
 Tectum augustum, mœnes, centum subline co-
 loniis, 170

Urbe fuit summa, Laurentis regia Picæ,
 Horrendum sylvis et religione parentum.
 Ille sceptrâ accipere, et primas attollere fasces
 Regibus omni erat; hoc illis curia templum,
 Ille sacris sedes epulis; hic ariete cæso 175
 Perpetuis soliti patris considere mensis.
 Quin etiam veterum effigies ex ordine avorum
 Antiqua e cædo, Italique, patrumque fabinus
 Viscator, curvam servans sub imagine fulcem,
 Saturnusque senex, Janique bitontis imago, 180
 Vestibulo adstabant; alique ab origine reges,
 Martiaque ob patriam pugnamdo vulnera passi.
 Multaque præterea sacris in postibus arma,
 Captivi pendunt currus, curvæque secures, 184
 Et criatæ capitum, et portarum ingentia claustra,
 Spiculaque, clypeique, creptæque rostra carinis.
 Ipse Quirinali lituo, parvæque sedebat
 Succinctus trabæ, laevæque ancile gerebat
 Picus, equum domitor: quem capta cupidine
 conjux

Aurea percussam virga, versumque venenis, 190
 Fecit avem Circe, sparsitque coloribus alba.
 Tali intus templo divum patriæque Latini
 Sedes sedens, Teucros ad sese in tecta vocavit;
 Atque hæc ingressis placido prior edidit ore:

Dicite, Dardanidæ, neque enim nescim'is et
 urbem, 195

Et genus, auditique advertitis æquore cursum,
 Quid petitis? quæ causa rates, aut ejus egentes
 Littus ad Ausonium tot per vada carula vexit?
 Sive errore viæ, seu tempestatibus acti,
 (Qualis multa mari nautæ patiuntur in alto) 200
 Fluminis intrastis ripas, portuque sedetis;
 Ne fugite hospitium, neve ignorate Latinos
 Saturni gentem, haud vinclo nec legibus æquam,
 Sponte sua veterisque dei se more tenentem. 204
 Atque equidem memini (fama est obscurior annis)
 Auruncos ita ferre sonos, his ortus ut agris
 Dardanum Idæas Phrygiæ penetrârit ad urbes,
 Threiciamque Samum, quæ nunc Samothracia
 fertur.

Hinc illum Corythi Tyrrhena ab sede profectum
 Aurea nunc solio stellantis regia cœli 210
 Accipit, et numerum divorum altarihus addit.

Dixerat. Et dicta Ilioneus sic voce secutus.
 Rex, genus egregium Fauni, nec fluctibus actos
 Atræ subegit hiems vestris succedere terris,
 Nec sidus regione viæ littusve fefellit: 215
 Consilio hanc omnes animisque volentibus ur-
 bem

Afferimur, pulsi regnis, quæ maxima quondam
 Extremo veniens Sol adspiciebat Olympo.
 Ab Jove principium generis; Jove Dardana
 pubes

Gaudet avo; rex ipse Jovis de gente suprema
 Troias Alcæas tua nos ad limina misit. 221
 Quanta per Ida os sævis effusa Mycenis
 Tempestas levit campos; quibus actus uterque
 Europæ atque Asiæ fati concurrerit orbis:
 Audiit, et si quem tellus extrema refuso 225
 Submovet Oceano, et si quem extenta plagarum
 Quatuor in medio dirimit plaga solis iniqui.
 Diluvio ex illo tot vasta per aquora vecti
 Dis sedem exiguum patriis, littusque rogamus
 Innocuum, et cunctis undamque auramque pa-
 tentem. 230

Non erimus regno indeciores; nec vestra feretur
 Fama levis, tantive aboleseat gratia facti;
 Nec Trojam Ausonios gremio excepisse pigebit.
 Fata per Æneæ juro, dextramque potentem, 234
 Sive fidei, seu quis bello est expertus et armis;
 Multi nos populi, multæ (ne temne quod ultro
 Praferimus manibus vitas ac verba precantia)
 Et petiere sibi et volvere adjungere gentes.
 Sed nos fata deum vestras exquirere terras
 Impeditis egere suis. Hinc Dardanus ortus 240
 Huc repetit, jussisque ingentibus urget Apollo
 Tyrrhenum ad Tibrin, et fontis vada sacra
 Numici.

Dat tibi præterea fortuna parva prioris
 Munera, reliquias Troja ex ardente receptas.
 Hoc pater Anchises auro libabat a laus; 245
 Hoc Priami gestamen erat, cum jura vocatis
 More daret populis; sceptrumque, sacerque tæ-
 ras,
 Iliadumque labor vestes.

Talibus Ilionei dictis defixa Latinus
 Obstut tenet ora, soloque immobilis hæret, 250
 Intentos volvens oculos. Nec purpura regem
 Picta movet, nec sceptrâ movent Priamæa tan-
 tum,

Quantum in connubio natæ thalamoque mo-
 ratur;

Et veteris Fauni voluit sub pectore sortem.
 Hunc illum fati externa ab sede profectum 255
 Portendi generum, paribusque in regna vocari
 Auspiciis; huic progeniem virtute futuram
 Egregiam, et totum que viribus occupet orbem.
 Tandem latus ait: Di nostra incepta secundant,
 Anguriumque suum! Dabitur, Trojane, quod
 optas. 260

Munera nec sperno. Non vobis, roge Latino,
 Divitis uberi agri Trojæve opulentia deerit.
 Ipse modo Æneæ, nostri si tanta cupido est,
 Si jungi hospitio properat, sociusque vocari,
 Adveniat; vultus neve exhorrescat amicos. 265
 Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni.
 Vos contra regi mea nunc mandata referte.
 Est mihi nata, viro gentis quam jungere nostræ,
 Non patrio ex adyto sortes, non plurima cœlo 269
 Monstra sinunt: generos externis affore ab oris,

Hoc Latio restare canunt, qui sanguine nostrum
Nomen in astra ferant. Hunc illum poscere fata
Et reor, et, si quid veri mens augurat, opto.
Hæc effatus, equos numero pater eligit omni.
Stabant ter centum nitidi in præsepibus altis: 275
Omni bus extemplo Teucris jubet ordine duci
Instratos ostro alipedes pectisque tapetis.

Aurea pectoribus demissa monilia pendunt;
Tecti auro, fulvum mandunt sub dentibus aurum.
Absenti Æneæ currum geminosque jugales, 280
Semine ab ætherio, spirantes naribus ignem,
Illorum de gente, patri quos dædala Circe
Supposita de matre nothos furata creavit.
Talibus Æneidæ donis dictisque Latini 284
Sublimis in equis redeunt, pacemque reor tant

Ecce autem Inachiis sese referebat ab Argis
Fæva Jovis conjux, aurasque invecata tenebat:
Et latum Ænean classemque ex æthere longo
Dardaniam Siculo prospexit ab usque Pachyno.
Moliri jam tecta videt, jam fidere terræ: 290
Deseruisse rates. Stetit acri fixa dolore.

Tum quassans caput, hæc effundit pectore dicta:
Ileu stirpem invisam, et fatis contraria nostris
Fata Phrygum! num Sigeis occumbere campis,
Num capti potuere capi? num incensa et inavit
Troja viros? medias vires, mediosque per ignes
Invenere viam. At, credo, mea numina tandem
Fessa jacent, odiis aut exsaturata quievi.

Quin etiam patria excussos infesta per undas 295
Ausa sequi, et profugis toto me opponere ponto
Assumtæ in Teucros vires colique marisque.
Quid Syrtis, aut Scylla mihi, quid vasta Cha-
rybdis

Profuit? optato conduntur Tiberidis alveo,
Securi pelagi atque mei. Mars perdere gentem
Immanem Lapithum valuit; concessit in iras 305
Ipse deum antiquam genitor Calydonia Danae:
Quod scelus aut Lapithas tantum, aut Calydonia
merentem?

Ast ego, magna Jovis conjux, nil linquere inau-
sum

Que potui infelix, que memet in omnia verti,
Vincor ab Æneæ. Quod si mea numina non sunt
Magna satis, dubitem haud equidem implorare
quod usquam est. 311

Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo.
Non dabitur regnis, esto, prohibere Latinis,
Atque immota manet fatis Lavinia conjux;
At trahere, atque moras tantis licet addere rebus;
At licet amborum populos exscindere regum. 316
Hæc gener atque socer eocant mercede suorum.
Sanguine Trojano et Rutulo dotabere, virgo,
Et Bellona manet te pronuba. Nec face tantum
Cisseis prægnans ignes enixa jugales; 320
Quin idem Veneri partus suus, et Paris alter,
Funestæque iterum recidiva in Pergama tædæ.

Hæc ubi dicta dedit, terras borrenda petivit.
Luctificam Allecto dirarum ab sede sororum
Infernisque ciet tenebris: cui tristia bella, 325
Iræque, insidiæque, et crimina noxia cordi.
Odit et ipse pater Pluton; odere sorores
Tartaræ monstrum; tot sese vertit in ora,
Tam sævæ facies, tot pullulare atra colubris.
Quam Juno his acuit verbis, ac talia fatur: 330
Hunc mihi da proprium, virgo sata Nocte, labo-
rem,

Hanc operam, ne noster honos infractave cedat
Fama loco: neu connubiis ambire Latinum
Æneidæ possint, Italosve obsidere fines.
Tu potes unanimes armare in prælia fratres, 335

Atque odiis versare domos; tu verbera tectis
Fuværasque inferre taces; tibi nomina mille,
Mille nocendi artes. Fecundum concute pectus
Disjice compositam pacem; sere crimina belli;
Arma velit, poscatque simul, rapiatque juventus.

Exin Gorgoneis Allecto infecta venenis 341
Principio Latium et Laurentis tecta tyranni
Celsa petit, taciturnæ obsedit limen Amatræ:
Quam super adventu Teucrum Turnique hyme-
næis

Fæminæ ardentem curæque iræque coquebant.
Huic dea caruleis unum de crinibus anguem 346
Conjecit, inque sinum præcordia ad intima subdit;
Quo furibunda domum monstro permisceat om-
nem.

Ille, inter vestes et lævia pectora lapsus,
Volvitur attracta nullo, fallique furentem, 350
Viperæ inspirans animum; fit tortile collo
Aurum ingens coluber; fit longæ tania vittæ,
Innectitque comas, et membris lubrius errat.
Ac dum prima lues udo sublapsa veneno 354
Pertentat senus, atque essibus implicat ignem,
Necdum animus toto percipit pectore flammam,
Mollus, et solito matrum de more, locuta est,
Multa super nata lacrymans Phrygiisque hyme-
næis;

Exulibuscum datur ducenda Lavinia Teucris,
O genitor? nec te miseret nata que, tuique? 360
Nec matris miseret, quam primo Aquilone re-
linquet

Pæfilus, alta petens abducta virgine, prado?
At non sic Phrygius penetrat Lacedæmona pas-
tor,

Ledaïque Helenam Trejanus vexit ad urbes?
Quid tua sancta fides? quid cura antiqua tuorum,
Et consanguine toties data de xtera Turno? 366
Si gener externa petitur de gente Latinis,
Ilique sedet, l'annique premunt te jussa parentis,
Omniem quidem sceptris terram quæ libera
nostris

Dissidet, externam reor, et sic dicere divos. 370
Et Turno, si prima domus repetatur origo,
Inachus Aerisiusque pater, medicæque Mycenæ.

His ubi nequequam dictis experta, Latinum
Contra stare videt, penitusque in viscera lapsum
Serpentis furiale malum, totamque pererrat: 375
Tum vero infelix, ingentibus excita monstri,
Immensam sine more furit lymphata per urbem.
Ceu quondam torto volitans sub verbera turbo,
Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
Intenti ludo exerceant; ille actus habena 380
Curvatis fertur spatii; stupet inscia supra
Impubesque manus, mirata volubile buxum;
Dant annos plagæ. Non cursu segnior illo
Per medias urbes agitur populosque feroces.
Quin etiam in sylvas, simulato numine Bacchi,
Majus adorta nefas, majoremque orsa furorē,
Evolat, et natam frondosis montibus cedit; 387
Quo thalamum eripiat Teucris, tædasque moro-
tur:

Evæ Bacche, fremens, solum te virgine dignum,
Vociferans; etenim molles tibi sumere thyrsos,
Te lustrare choro, sacrum tibi pascere abdit.

Fama volat; furisique accensas pectore matres
Idem omnes simul ardor agit, nova querere
tecta.

Deseruere domos; ventis dant colla comasque.
Ast alia tremulis ululatibus æthera complent,
Pampineasque gerunt, incinctæ pellibus, has-
tas.

Ipsa inter medias flagrantem fervida plenum
Sustinet, ac nato Turnique canit hymenæos,
Sanguineam torquens aciem; torvumque repente
Clamat: Io matres, audite, ubi quæque, La-
tinas;

Si qua piis animis manet infelicis Amatæ 401
Gratia, si juris materni cura remordet:
Solvite crinales vittas, capite orgia mecum.

Talem inter sylvas, inter deserta ferarum,
Reginam Allecto stimulis agit undique Bacchi.
Postquam visa satis primos acuisse furores, 406
Consiliumque omnemque domum vertisse Latini,
Protinus hinc fuscis tristis dea tollitur alis
Audaces Rutuli ad muros: quam dicitur urbem
Acrisiois Danae fundasse colonia, 410
Præcipiti delata Noto. Locus Ardea quondam
Dictus avis: et nunc magnum manet Ardea no-
men;

Sed fortuna fuit. Tectis hic Turnus in altis
Jam mediam nigra carpebat nocte quietem.
Allecto torvam faciem et furialia membra 415
Exiit: in vultus sese transformat aniles,
Et frontem obscuram rugis arat; induit albos
Cum vitæ crines: tum ramum innectit olivæ:
Fit Calybe, Junonis anus templique sacerdos;
Et juveni ante oculos his se cum vocibus offert:

Turne, tot incassum fuso pater labores, 421
Et tui Dardanilis transacribi sceptra colonia?
Rex tibi conjugium et quesitas sanguine dotes
Abnegat, externusque in regnum quaeritur hæres.
I nunc, ingratis offer te, irrisæ, periculis: 425
Tyrhænae, i. sternæ acies; tege pace Latinos.
Hæc adeo tibi me, placida cum nocte jaceres,
Ipsa palam fari omnipotens Saturnia jussit.
Quare age, et armari pubem, portisque moveri
Lætus in arma para, et Phrygios, qui flumine
pulchro 430

Considerare, duces pietasque exire carinas.
Cœlestum via magna jubet. Rex ipse Latinus,
Ni Jare conjugium et dicto parere fatetur,
Sontat, et tandem Turnum experitur in armis.

Ille juvenis, vatem irridens, sic orsa vicissim
Ore refert: Classes invecas Tihridis alveo 436
Non, ut rere, meas effugit nuntius aures.
Ne tantos mihi finge metus: nec regia Juno
Immemor est nostri.

Sed tu victa situ verique effeta senectus, 440
O mater, curis nequicquam exerce, et arma
Regum inter falsas vatem formidine ludit.
Cura tibi, divum effgies et templa tueri:
Bella viri pacemque gerent [quis bella ge-
renda].

Talibus Allecto dictis exarsit in iras. 445
At juveni oranti subitus tremor occupat artus;
Deriguerunt oculi; tot Erinnyæ sibilat hydra,
Tantæque se facies aperit. Tum flammae tor-
quens

Lumina, cunctantem et querentem dicere plura
Reppulit, et geminos erexit crinibus angues, 450
Verberaque insonuit, rabidoque hæc addidit ore:

En ego victa situ, quam veri effeta senectus
Arms inter regum falsas formidine ludit;
ad hæc: adsum dirarum ab sede soro-
rum;

Bella manu letumque gero. 455
Sic effata facem juveni conjecit, et atro
Lumine fumantes fixit sub pectore tædas.
Olli somnum ingens rumpit pavor, ossaque et
artus

Perfundit toto proruptus corpore sudor.

Arma amens fremit; ———— 460
quirit.

Sevit amor ferri, et accelerata insanis belli;
Ira super: magno vehuti cum flamma sonore
Virgæ suggeritur costis undantis æni,
Exsultantque sætu latices; furit intus aqual
Fumidus atque alte spumis exuberat amnis; 465
Nec jam se capit undæ; volat vapor ater ad
auras.

Ergo iter ad regem polluta pace Latinum
Indiciti primis juvenum, et jubet arma parari,
Tutari Italiam, detrudere finibus hostem: 469
Se satis ambobus Teucrisque venire Latinisque.
Hæc ubi dicta dedit, divosque in vota vocavit,
Certatim sese Rutuli exhortantur in arma.
Hunc decus egregium formæ movet atque ju-
venitæ;

Hunc atari reges; hunc claris dextera factis.
Dum Turnus Rutulos animis audacibus im-
plet, 475

Allecto in Teucros Stygiis se concitat alis;
Arte nova sperculata locum, quo littore pulcher
Insidiis cursuque feras agitabat Iulus,
Hic subitam canibus rabiem Cocytia virgo
Objicit, et noto nares contingit odore, 480
Ut cervum ardentes agerent: quæ prima labo-
rum

Causa fuit, belloque animos accendit agrestes.
Cervus erat forma præstanti et cornibus ingens,
Tyrhæidæ pueri quem matris ab ubere raptum
Nutrificant, Tyrhæusque pater, cui regia parent
Armenta, et late custodia credita campi. 486
Assuetum imperiis soror omni Sylvia cura
Mollibus intexens ornatbat cornua sertis,
Pectebatque ferum, puroque in fonte lavabat.

Ille, manum patiens, mensaque assuetus herili,
Errabat sylvis; rursusque ad limina nota 491
Ipse domum sera quamvis se nocte ferebat.
Hunc procul errantem rabidæ venantis Iuli
Commovere canes, fluvio cum forte secundo
Deflueret, ripaque æstus virilante levaret. 495
Ipse etiam, eximie laudis succensus amore,
Ascanius curvo direxit spicula cornu:
Nec dextræ erranti deus abfuit; ætæque multo
Perque uterum sonitu perque ilia venit arundo.
Saucius at quadrupes nota intra tecta refugit, 500
Successitque gemens stabulis, questuque, cru-
entus

Atque imploranti similis, tectum omne replebat.
Sylvia prima soror, palmis percussa lacertos,
Auxilium vocat, et duos conclamat agrestes.
Olli, pestis enim tacitis latet aspera sylvis, 505
Improvvisi adsumt: hic torre armatus obsto,
Stipitis hic gravidi nodis; quod cuique reperitum
Rimanti, telum ira facit. Vocat agmina Tyrhæus,
Quadrifidam quercum cuneis ut forte coactis
Scindebat, rapta spirans immane securi. 510

At æræ et speculis tempus dea nacta nocendi
Ardua tecta petit stabuli; et de culmine summo
Pastorale canit signum, cornuque recurvo
Tartaream intendit vocem: qua proteanus omne
Contremuit nemus, et sylvæ intonere profundæ;
Audit et Trivæ longe lacus; audit amnis 516
Sulphurea Nar albus aqua, fontesque Velini;
Et trepidæ matres pressere ad pectora natos.
Tum vero ad vocem celeræ, qua buccina signum
Dira dedit, raptis concurrunt undique telis 520
Indomiti agricolæ; nec non et Troia pubes
Ascanio auxilium castris effundit apertis.
Direxere acies. Non jam certamine agrestis,

Scriptibus duris agitur audibusve præstis;
 Sed ferro accipiti decernunt, atraque late 525
 Horrescit strictis seges ensibus, æraque fulgent
 Sole lacescitis, et lucem sub nubila jactant:
 Fluctus uti primo cepit cum albescere vento,
 Paulatim sese tollit mare, et altius undas
 Erigit, inde imo consurgit ad æthera fundo. 530
 Hic juvenis primam ante aciem stridente sagitta,
 Natorum Tyrrhei fuerat qui maximus, Almo
 Sternitur; hæsit enim sub gutture vulnus, et udae
 Vocis iter tenuemque inclusit sanguine vitam.
 Corpora multa virum circa, seniorque Gale-
 sus, 535
 Dum paci medium se offert; justissimus unus
 Qui fuit, Ausonisque olim ditissimus arvis:
 Quinque greges illi balantum, quina redibant
 Armenta, et terram centum vertebat atratis.

Atque ea per campos æquo dum Marte gerun-
 tur, 540
 Promissi dea facta potens, ubi sanguine bellum
 Imbuit, et primæ commisit funera pugnae,
 Deserit Hesperiam, et, cæli convexa per auras,
 Junonem victrix affatur voce superba:
 En perfecta tibi bello discordia tristi; 545
 Dic, in amicitiam coeant, et fœdera jungant.
 Quandoquidem Ausonio respersi sanguine Teu-
 cros:

Hoc etiam his addam, tua si mihi certa voluntas,
 Finitimas in bella feram rumoribus urbes,
 Accendamque animos insani Martis amore, 550
 Undique ut auxilio veniant: spargam arma per
 agros.

Tum contra Juno: Terrorum et fraudis abunde
 est.

Stant belli causæ; pugnatur cominus armis.
 [Quæ fors prima dedit, sanguis novus imbuit
 arma]

Talia connubia, et tales celebrent hymenæos 555
 Egregium Veneris genus et rex ipse Latinus.
 Te super ætheris errare licentius auras
 Haud pater ille velit summi regnatur Olympi.
 Cede locis. Ego, si qua super fortuna laborum
 est,

Ipsa regam. Tales dederat Saturnia voces. 560
 Illa autem attollit stridentes anguibus alas,
 Corytisque petit sedem, supra ardua linquens.
 Est locus Italiæ medio sub montibus altis
 Nobilis, et fama multis memoratus in oris,
 Amsanti valles: densis hunc frondibus atrum
 Urget utrinque latus nemoris, medioque frago-
 sus 566

Dat sonitum saxis et torto vertice torrens:
 Hic specus horrendum, sævi spiracula Ictis,
 Monstratur, ruptoque ingens Acheronte vorago
 Pestiferas aperit fauces; quis condita Erinnys.
 Invisum numen, terras cœlumque levabat. 571

Nec minus interea extremam Saturnia bello
 Imponit regina manum. Ruit omnis in urbem
 Pastorum ex acie numerus, cæcosque reportant
 Almonem puerum fœdatque ora Galæi; 575
 Implorantque deos, obtestanturque Latinum.
 Turnus adest, medioque in crimine cædis et
 ignis

Terrorem ingeminat: Teucros in regna vocari;
 Stirpem admisceri Phrygiam; se limine pelli.
 Tum, quorum attonitæ Baccho nemora avia
 matres 580

Insultant thiasis—neque enim leve nomen
 Amatæ—

Undique collecti coeunt, Martemque fatigant.

Illic infandum cuncti contra omnia bellum,
 Contra fata deum, perverso nomine poscunt;
 Certatim regis circumstant tecta Latini. 585

Ille, velut pelagi rupes immota, resistit:
 [Ut pelagi rupes, magno veniente fragore,]
 Quæ sese, multis circum latrantibus undis,
 Mole tenet; scopuli nequiquam et spumes cir-
 cum

Saxa fremunt, laterique illisa refunditur alga. 590
 Verum, ubi nulla datur cæcum exsuperare po-
 testas

Consilium, et sævæ nutu Junonis eunt res:
 Multa deos aurasque pater testatus inanes,
 Frangimur heu fati, inquit, ferimurque procolla!
 Ipsi has sacrilego pendetis sanguine pœnas, 595
 O miseri! Te, Turne, nefas, te triste manebit
 Supplicium; votisque deos venerabere seria.
 Nam mihi parta quies, omnisque in limine por-
 tus;

Funere felici spoliior. Nec plura locutus
 Sæpsit se tectis; rerumque reliquit habenas. 600

Mos erat Hesperio in Latio, quem protinus
 urbes

Albanæ coluere sacrum, nunc maxima rerum
 Roma colit, cum prima movent in prælia Mar-
 tem,

Sive Getis inferre manu lacrymabile bellum,
 Hyrcanisve Arabisve parant, sive tendere ad
 Indos, 605

Aurorasque sequi, Parthosque reposcere signa:
 Sunt geminæ Belli portæ (sic nomine dicunt)
 Religione sacræ et sævi formidine Martis:

Centum aræ claudunt vestes, æternaque ferri
 Robora; nec custos absistit limine Janus. 610

Has, ubi certa sedet patribus sententia pugnae,
 Ipse, Quirinali trabeca cinctuque Gabino

Insignis, reserat stridentia limina Consul;
 Ipse vocat pugnas, sequitur tum cætera pubes,
 Æreque assensu conspirant cornua rauco. 615

Hoc et tum Æneadis indicere bella Latinus
 More jubebatur, tristesque recludere portas.

Absistit tactu pater, aversusque refugit
 Fœda ministeria, et cæcis se condidit umbris.

Tum regina deum cælo delapsa morantes 620
 Impulit ipsa manu portas, et cardine verso
 Belli ferratos rupit Saturnia postes.

Ardet inexcita Ausonia atque immobilis ante.
 Pars pedes ire parat campis; pars arduus altis

Pulverulentus equis furit; omnes arma requi-
 runt. 625

Pars leves clypeos et spicula lucida tergunt
 Atkina pingui, subingunt in cote secures;

Signaque ferre juvat, sonitusque audire tubarum.
 Quinque adeo magnæ positis incudibus urbes

Tela novant, Atina potens, Tiburque super-
 bum, 630

Ardea, Crustumerique, et turrigeræ Antemnæ.
 Tegmina tuta cavant capitum, flectuntque salig-
 nas

Umbronum crates; alii thoracæ aënos,
 Aut læves ocreas lento ducunt argento; 634

Vomeris huc, et falcis honos, huc omnis aratri
 Cessit amor; recoquunt patrios fornacibus enses.

Classica jamque sonant; it bello tessera signum.
 Hic galeam tectis trepidus rapit; ille frementes

Ad juga cogit equos; clypeumque auroque tri-
 licem

Loricam induitur, fidoque accingitur ensē. 640
 Pandite nunc Helicon, deæ, cantusque mo-
 vote,

Qui bello exilii reges, quæ quemque secutas
Complirint campos acies; quibus Itala jam tum
Floruerit terra alma viris, quibus arserit armis.
Et meministis enim, divæ, et memorare potestis:
Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura. 646

Primus itit bellum Tyrrhenis asper ab oris
Contemtor divûm Mezentius, agmina que armat.
Filius hunc juxta Lausus, quo pulchrior alter
Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni. 650
Lausus, equûm domitor, debellatorque ferarum,
Ducit Agyllina nequoquam ex urbe secutos
Mille viros; dignus, patriis qui lætior esset
Imperis, et cui pater haud Mezentius esset.

Post hos insignem palma per gramina cur-
rum 655
Victoresque ostentat equos satus Hercule pul-
chro

Pulcher Aventinus; clypeoque insigne paternum
Centum angues ciuctamque gerit serpentibus
Hydram:

Ila Aventini sylvâ quem Rhea sacerdos
Furtivum partu sub luminis edidit oras, 660
Mista deo mulier, postquam Laurentia victor,
Geryone extincto, Tirynthius attigit arva,
Tyrrhenoque boves in flumine lavit lberas.
Pila manu sævosque gerunt in bella dolones;
Et tereti pugnans mucrone venique Sabello. 665
Ipse pedes, tegumen torquens immane leonis,
Terribilis impexum seta, cum dentibus albi,
Indutus capiti, sic regia tecta subibat
Horis ius, Herculeoque humeros innoxiamictu.

Tum gemini fratres Tiburtia mania lin-
quunt, 670

Fratris Tiburti dictam cognomine gentem,
Catillusque acerque Coras, Argiva juvenus;
Et primam ante aciem densa inter tela feruntur;
Cen, duo nubigenæ cum vertice montis ab alto
Descendunt Centaui, Homelen Othryaque
nivalem 675

Inquentes cursu rapido; dat euntibus ingens
Sylvâ locum, et magno cedunt virgulta fragore.

Nec Pîa nestine fundator defuit urbis,
Vulcano genitum pecora inter agrestia regem
Inventumque facis omnis quem credidit ætas, 680
Cæculus. Hunc legio late comitatur agrestis:
Quique altum Præneste viri, quique arva Gabine
Junonis, gelidumque Anienem, et rosea rivis
Hernien saxa cunctant; quos, dives Anagnin, pas-
cis,

Quos, Amasene pater. Non illis cunctibus arma.
Nec clypei curruave sonant; pars maxima glan-
des 686

Adventa plumbi spargit; pars spicula gestat
Bina manu; fulvosque lupi de pelle galeros
Tegmen habent capiti; vestigia nuda sinistri
Instituere pedis; crudus tegi altera pero. 690

At Messapus equûm domitor, Neptunia proles,
Quem neque fas igni cuiquam nec sternere ferro,
Jam pridem resides populos, desuetaque bello
Agmina, in arma vocat cubito, ferrumque re-
trostat.

Hi Fœcenninas acies Æqueoque Fallicas, 695
Hi Soractis habent acres Flaviniaque arva.

Et Cimæni cum monte lacum, lucosque Capenos.
Ibant æquatî numero, regemque caneant;
Ceu quondam nivei liquida inter nubila cyeni,
Cum sese e pastu referunt, et longa canoros 700
Dant per colla modos; sonat annula, et Asia longe
Pulsa pulus.

Nec quisquam æratas acies ex agmine tanto

Misceri putet; ætiam sed gurgite ab alto
Urgeri volucrum raucarum ad littora nubem.

Ecece, Sabinorum prisco de sanguine, mag-
num 706
Agmen agens Clausus, magnique ipse agminis
instar,

Claudia nunc a quo diffunditur et tribus et gens
Per Latium, postquam in partem data Roma
Sabinis.

Una ingens Amiterna cohors, prisceque Qui-
rites, 710

Ereti manus omnis, oliviferaeque Mutusæ;
Qui Nomentum urbem, qui Rosca rura Velini,
Qui Tetricæ horrentis rupes, montemque Seve-
rum,

Casperiæque colunt, Forulosque, et flumen
Himellæ;

Qui Tibrim Fabarimque bibunt, quos frigida
misit 715

Nursia, et Hortinæ classes, populique Latini;
Quosque æceas infaustum interluit Allia nomen;
Quam multi Libyæ voluntur marmore fluctus,
Sævus ubi Orion hibernis conditur undis:

Vel cum sole novo dense torrentur aristæ 720
Aut Hermi campo, aut Lyciæ flaventibus arvis.
Scuta sonant, pulsque pedum conterrita tellus.

Hinc Agamemnonius, Trojani nominis hostis,
Curru jungit Halæsus equos, Turnoque feroces
Mille rapit populos; virtutis felicia Baccho 725
Messia que trastris; et quos de collibus altis
Aurunci miscere patres, sidicinaque juxta
Æquora; quique Cales linquunt; amnisque
vadosi

Accola Vulturii, pariterque Saticulus asper,
Oscorumque manus. Teretes sunt aclydes illis
Tela; sed hæc lento mos est aptare flagello. 731
La vas castra tegit; falenti cominus enses.

Nec tu carminibus nostris indietus abibis,
Gibale, quem generâsse Telon Scethide nymphæ
Fertur, Teleboûm Capreas cum regna teneret
Jam senior; patriis sed non et filius arvis 736
Contentus, late jam tum ditione premebat
Sarrastes populos, et que rigat æquora Sarnus,
Quique Rufinus Batulumque tenet atque arva
Celenæ.

Et quos malteræ despectant mœnia Abellæ: 740
Teutonico ritu soliti torquere cateas;
Termina quis capitem raptus de subere cortex;
Ærataque micant pelææ, micat æreus ensis.

It te montesæ miscere in prælia Nerse,
Ufens, insignem fama et felicibus armis: 745
Horrida præcipue cui gens, assuetuque multo
Ventu nemorum, duris Æquicula glebis.
Armati terram exerceant, semperque recentes
Convectare juvat prædas, et vivere raptis. 749

Quin et Marrubia venit de gente sacerdos,
Fratræ super galeam et felici comtus oliva,
Archipili regis missu, fortissimus Umbro:
Vipereo generi et graviter spirantibus hydrys
Spargere qui somnos cantuque manuque solebat,
Mulcebatque iras, et morsus arte levabat. 755
Sed non Dardaniæ medicari cuspidis ictum
Evaluit; neque cum juvere in vulnera cantus
Somniferi, et Marsia quæsitæ montibus herbe.
Te nemus Anguitiæ, vitrea te Fucinus unda.
Te liquidi flevère lacus. 760

Ibat et Hippolyti proles pulcherrima bello
Virbius; insignem quem mater Aricia misit,
Eductum Egeriæ lucis, humentia circum
Littora, pinguis ubi et placabilis ara Dianæ.

Namque ferunt fama Hippolytum, postquam
arte noceros 765

Occiderit, patriasque explērit sanguine penas
Turbatis distractus equis, ad sidera rursus
Ætheria et superas oculi venisse sub auras,
Pæonius revocatum herbis et amore Dianæ.
Tum pater omnipotens, aliquem indignatus ab
umbris 770

Mortalem infernis ad lumina surgere vitæ,
Ipse repertorem medicinæ talis et artis
Fulmine Phœbigenam Stygias detrusit in undas.
At Trivia Hippolytum secretis alma recondit
Sedibus, et nymphæ Egeriæ ncmorique relegat;
Solut ubi in sylvis Italis ignobilis ævum 776
Exigeret, versoque ubi nomine Virbius esset.
Unde etiam templo Triviæ lucisque sacratis
Cornipedes arcenat equi; quod littore currum
Et juvenem monstros pavidis effudere marinis. 780
Filius ardentis haud scilicet equore campi
Exercebat equos, curruque in bella ruebant.

Ipse inter primos præstanti corpore Turnus
Vertitur arma tenens, et toto vertice supra est:
Cui triplici crinita juba galea alta Chimæram 785
Sustinet, Ætneæ efflantem faucibus ignes:
Tam magis illa fremens, et tristibus effera flam-
ma,

Quam magis effuso crudescunt sanguine pugnae.
At levem clypeum sublati cornibus Io
Auro insignibat, jam setis obsita, jam bos, 790
Argumentum ingens, et custos virginis Argus,

Cœlataque annem fundens pater Inachus urna
Insequitur nimbus peditum, clypeataque totis
Agmina densentur campis, Argivaque pubes,
Auruncosque manus, Rutuli, veteresque Sicani,
Et Sacranæ acies, et plecti scuta Labiei: 796
Qui saltus, Tiberine, tuos, sacrumque Numici
Littus arant, Rutulosque exercent vomere colles,
Circæumque jugum; quis Jupiter Anxurus arvis
Præsidet, et viridi gaudens Feronia luco; 800
Qua Saturnus jacet atra palus, gelidusque per
imas

Quærit iter valles, atque in mare conditur Ufens.

Hos super advenit Volca de gente Camilla,
Agmen agens equitum, et florentes ære catervas,
Bellatrix: non illa colo calathisque Minervæ 805
Fœmineas assueta manus; sed prælia virgo
Dura pati, cursuque pedum prævertere ventos.
Illa vel intactas segetis per summa volaret
Gramina, nec teneras cursu læsisset aristas; 809
Vel mare per medium, fluctu suspensa tument,
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.
Illam omnis tectis agrisque effusa juvenus
Turbaque miratur matrum, et prospectat eun-
tem,

Attonitis inhians animis; ut regius ostro
Velet honos laeves humeros; ut tubula crinem 815
Auro internectat; Lyciam ut gerat ipsa phare-
tram,

Et pastorem præfixa cuspidis myrtum.

LIBER OCTAVUS.

Ut belli signum Laurenti Turnus ab arce
Extulit, et raucio strepuitur cornua cantu;
Utque acres concussit equos, utque impulit arma;
Extemplo turbati animi; simul omne tumultu
Conjurat trepido Latium, sævitque juvenus 5
Effera. Ductores primi Messapus et Ufens.
Contemtorque deum Mezentius, undique cogunt
Auxilia, et latos vastant cultoribus agros.
Mittitur et magni Venulus Diomedis ad urbem.
Qui petat auxilium, et, Latio consistere Teucros,
Advectum Ænean classi, victores Penates 11
Inferre, et fati regem se dicere posci,
Edoceat, multasque viro se adjungere gentes
Dardanio, et late Latio increbrescere nomen.
Quid struat his capitis, quem, si fortuna sequa-
tur, 15

Eventum pugnae cupiat, manifestus ipsi,
Quam Turno regi, aut regi apparere Latino.

Talia per Latium: quæ Laomedontius heros
Cuncta videns, magno curarum fluctuat æstu;
Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit
illuc, 20

In partesque rapit varias, perque omnia versat.
Sicut aquæ tremulum labris ubi lumen æneis
Sole percutsum, aut radiantis imagine lunæ,
Omnia pervolat late loca, jamque sub auras
Erigitur, summique ferit laquearia tecti. 25
Nox erat: et terras animæ fessa per omnes
Alitum pecudumque genus sopor altus habebat:

Cum pater in ripa gelidique sub ætheris axe
Æneas, tristi turbatus pectora bello,
Procubuit, scamque dedit per membra quie-
tem. 30

Hic deus ipse loci fluvio Tiberinus amœno
Populeas inter senior se attollere frondes
Visus; cum tenuis glauco velabat amictu
Carbasus, et crines umbrosa tegebat arundo;
Tum sic affari, et curas his demere dictis: 35

O sate gente deum, Trojanam ex hostibus ur-
bem

Qui revehis nobis, æternaque Pergama servas,
Expectate solo Laurenti arvisque Latiniæ,
Hic tibi certa domus; certi, ne abalste, Penates;
Neu belli terrere minis. Tumor omnis et iræ 40
Concessere deum.

Jamque tibi, ne vana putes hæc fingere somnum,
Littoreis ingens inventa sub ilicibus sus,
Tringinta capitum fetus enixa, jacebit,
Alba, solo recubans, albi circum ubera nati. 45
Hic locus urbis erit, requies æ certa laborum:
Ex quo ter denis urbem redeuntibus annis
Ascanius clari condet cognominis Albam.
Haud incerta cano. Nunc quæ ratione, quod
instat,

Expeditas victor, paucis, adverte, docebo. 50
Arcades his oris, genus a Pallante profectum,
Qui regem Evandrum comites, qui signa secuti,
Delegere locum, et posuere in montibus urbem,
Pallantis proavi de nomine Pallanteum.

Hi bellum assidue ducunt cum gente Latina. 55
Hos castris adhibe socios, et fœdera junge.
Ipse ego te ripis et recto flumine ducam,
Adversum remis superes subvectus ut amnem.
Surge age, nate dea; primisque cadentibus æ-
tris

Junoni fer rite preces, iramque minasque 60
Supplicibus supera votis. Mihi victor honorem

Perseus. Ego sua, pleno quem flumine cernis
Stringentem ripas, et pinguis culta secantem,
Ceruleus Tibris, celo gratissimus annis.
Hic mihi magna domus, celais caput urbibus,
exit.

Dixit, deinde lacu Fluvius se condidit alto,
Ima potens. Nox Ænean somnoscus reliquit.
Surgit, et, ætheris spectans orientia solis
Lumina, rite cavis undam de flumine palmis
Sustulit, ac tales effundit ad æthera voces: 70
Nymphæ, Laurentes Nymphæ, genus amnibus
unde est,

Tuque, o Tibri tuo genitor cum flumine sancto,
Accipite Ænean, et tandem arcete pericula.
Quo te cunque lacus, miserantem incommoda
nostra, 74

Fonte tenet, quocunque solo pulcherrimus exis;
Semper honore meo, semper celebrare donis
Corniger Hesperidum fluvius regnator aquarum.
Adis o tantum, et propius tua numina firmes.
Sic memorat, geminasque legit de classe biremes,
Remigioque aptat; socios simul instruit armis. 80

Ecce autem, subitum atque oculis mirabile
monstrum,

Candida per sylvam cum fetu concolor albo
Procubuit, viridique in littore conspicitur sus:
Quam plus Æneas tibi enim, tibi, maxima Juno,
Mactat, sacra ferens, et cum grege sistit ad aram.
Tibris ea fluvium, quam longa est, nocte tamen-
tem 86

Lenit et tacita resluens ita substitit unda,
Mitis ut in morem stagni placidaque paludis
Sterneret aquor aquis, remo ut luctamen abesset.
Ergo iter inceptum celebrat; ramore secundo 90
Labitur uncta vadis abies: mirantur et undæ,
Miratur nemus inæctum fulgentia longe
Scuta virum fluvio pictasque innare cinivas.
Olli remigio noctemque diemque fatigant,
Et longos superant flexus, variisque teguntur 95
Arboribus, viridesque secant placido aquare
sylvas.

Sol medium caeli conscenderat igneus orbem:
Cum muris arcemque procul ac rura domorum
Teeta vident; quæ nunc Romana potentia celo
Æquavit; tum res inopes Evandrus habebat. 100
Ocui advertunt prora, ubique propinquant.

Forte die sollemnem illo rex Arcas honorem
Amphitryoniadæ magno divise ferebat
Ante urbem in luo Pallas hunc filius una, 104
Una omnes juvenum primi, pauperque senatus,
Thura dabant; tepidusque cruor fumabat ad
aras.

Ut celas videre rates, atque inter opacum
Allabi nemus, et tacitis iucumbere remis:
Terrentur visu subito, cunctique relictis 109
Consequuntur mensis. Audax quæ ru nperè Pallas
Sacra vetat, raptoque volat telo obvius ipse;
Et procul e tumultu: Juvones, quæ causa subegit
Ignotas tentare vias? quo tenditis? inquit.
Qui genus? unde domo? pacemne huc fertis,
an arma?

Tum pater Æneas puppi sic satur ab alta. 115
Paciferæque manu ramum prætendit olivæ:
Trojæque ac tela vides inimica Latinis;
Quos illi bello profugos egere superbo.
Evandrum petimus. Forte hæc, et dicite lectos
Dardanios venisse duces, socia arma rogantes.
(Obstupuit tanto percussus nomine Pallas: 121
Egredere o, quicumque es, ait, coramque paren-

Alloquera, ac nostris succede Penatibus hospes.
Excepitque manu, dextræque amplexus inhaesit.
Progressi subeunt luo, fluviumque reliquant.

Tum regem Æneas diotis affatur amicis: 126
Optime Grajægenum, cui me fortuna precari,
Et vitæ comotos voluit prætereendere ramos;
Non equidem extimui, Danaam quod ductor et

Arca,

Quodque ab stirpe fores geminis conjunctus
Atridis; 130

Sed mea me virtus, et sancta oracula divum,
Cognatæque patres, tua terris didita fama,
Conjungere tibi, et fatis egere volentem.

Dardanus, Iliacæ primus pater urbis et auctor,
Electra, ut Graii perhibent, Atlantide cretas, 135
Advehit Teucros; Electram maximus Atlas
Edidit, ætherius humero qui sustinet orbem.

Vobis Mercurius pater est, quem candida Mala
Cyllenæ gelido conceptum vertice fudit; 139
At Maiam, auditis si quicquam credimus, Atlas,
Idem Atlas generat, cæli qui sidera tollit.

Sic genus amborum scindit se sanguine ab uno.
His fretus, non legatos, neque prima per artem
Tentamenta tui pepigi: me me ipse, meumque

Objecci caput, et supplex ad limina veni. 145
Gens eadem, quæ te, crudeli Daunia bello
Insequitur; nos si pellant, nihil abfore credunt,
Quin omnem Hesperiam penitus sua sub juga
mittant,

Et mare quod supra teneant, quodque alluit
infra.

Accipe, daque fidem. Sunt nobis fortia bello 150
Pectora, sunt animi, et rebus spectata juvenus.

Dixerat Æneas. Ille os, oculosque loquentis
Jam dudum, et totum lustrabat lumine corpus.
Tum sic pauca refert: Ut te, fortissime Teucrum,
Accipio agnoscoque libens! ut verba parentis 155
Et vocem Anchisæ magni vultumque recorder!

Nam memini Hesione visentem regna sororis
Laomedontiden Priamum, Salamina petentem,
Protinus Arcadiæ gelidos invisere fines. 159

Tum mihi prima genus vestibit flore juvena;
Mirabarque duces Teucros, mirabar et ipsum
Laomedontiden: sed cunctis altior ibat
Anchises. Mihi mens juvenilis ardebat amore
Compellare virum, et dextræ conjungere dex-
tram.

Accessi, et cupidus Phenei sub mœnia duxi. 165
Ille mihi insigni, in pharetram Lyciasque sagittas
Discedens, chlamydemque auro dedit intertex-
tam, [Pallas,

Frenaque bina, meus quæ nunc habet, aures,
Ergo et, quam petitis, juncta est mihi fœdere
dextra;

Et, lux cum primum terris se crastina reddet, 170
Auxilio lætos dimittam, opibusque juvabo.
Interea sacra hæc, quando huc venistis amici,
Annua, quæ differre nefas, celebrate faventes
Nobiscum, et jam nunc sociorum assuescite
mensis. 174

Hæc ubi dicta, dapes jubet et sublata reponi
Pocula, gramineoque viros locat ipse sedili;
Præcipuumque toro et villosi pelle leonis
Accipit Ænean, solioque invitat æcerno.

Tum lecti juvenes certatim aræque sacerdos
Viscera tosta ferunt taurorum, onerantque
canistris. 180

Donalaboratæ Cereris, Bacchumque ministrant,
Vescitur Æneas, simul et Trojana juvenus,
Perpetui tergo bovis et lustralibus extia.

Postquam exemitur animæ, et amor compressus
cedendi.

Rex Evandrus ait: Non hæc sollemnia nobis, 185
Hæc ex more dapes, hæc tanti numinis aram
Vana superstitio veoterumque ignara deorum
Imposuit: sævia, hospes Trojane, periclis
Servati facimus, meritosque novamus honores.
Jam primum saxis suspensam hanc adspice ru-

190

Disjectæ procul ut moles, desertaque montis
Stat domus, et scopuli ingentem traxere ruinam.
Hic spelunca fuit, vasto sumnota recessu;
Semiominis Caci facies quam dira tenebat,
Sollis inaccessam radiis; semperque recenti 195
Cæde tepebat humus; foribusque affixa superbis
Ora virum tristi pendebant pallida tabo.
Huc monstro Vulcanus erat pater; illius atros
Ora vomens ignes, magna se mole ferebat.
Attulit et nobis aliquando optantibus ætas 200
Auxilium adventumque dei. Nam maximus ultor,
Tergemini nece Geryonæ spoliisque superbis,
Alcides aderat, taurosque hac victor agebat
Ingentes; vallemque boves amnemque tenebant.
At furis Caci mens effera, ne quid inausum 205
Aut intractatum scelerisve dolive fuisset,
Quatuor a stabulis præstanti corpore tauros
Avertit, totidem forma superante juvenas.
Atque hos, ne qua forent pedibus vestigia rectis,
Cauda in speluncam tractos, versisque viarum
Indiciis raptos, saxo occultabat opaco. 211
Querenti nulla ad speluncam signa ferebant.
Interea, cum jam stabulis saturata moveret
Amphitryoniades armenta, abitumque pararet,
Discessu mugire boves, atque omne querelis 215
Impleri nemus, et colles clamore relinqui.
Reddidit una boum vocem, vastoque sub antro
Mugit, et Caci spem custodita fefellit.
Hic vero Alcides furis exarserat afro
Felle dolor: rapit arma manu, nodisque grava-

220

Robur, et ætherii cursu petit ardua montis.
Tum primum nostri Cæcum videre timentem,
Turbatumque oculis. Fugit illicet ocior Euro,
Speluncamque petit; pedibus timor addidit alas.
Ut sese inclusit, ruptisque immane catenis 225
Dejecit saxum, ferro quod et arte paterna
Pendebat, fultosque emuniit obijce postes.
Ecce furens animis aderat Tyrynthius; omnem-

que

Accessum lustrans huc ora ferebat et illic,
Dentibus infrendens. Ter totum fervidus ira 230
Lustrat Aventini montem; ter saxea tentat
Limina nequicquam; ter fessus valle resedit.
Stabat acuta silex, præcis undique saxis,
Speluncæ dorso insurgens, altissima visu;
Dirarum nidis domus opportuna volucrum. 235
Hanc, ut prona iugo lævum incumberebat ad am-

nem,

Dexter in adversum nitens concussit, et imis
Avulsam solvit radicibus; inde repente
Impulsi: impulsu quo maximus insonat æther;
Dissultant ripæ, refuitque exterritus amnis. 240
At specus et Caci detecta apparuit ingens
Regia, et ambrosæ penitus patere cavernæ:
Non secus, ac si qua penitus vi terra dehiscens
Infernas reseret sedes, et regna recludat 244
Pallida, dis invisæ; superque immane barathrum
Cernatur, trepidantemque immisso lumine Manes.
Ergo inspirata deprensam in luce repente,
Inclusumque cavo saxo, atque insueta rudentem,

Desuper Alcides telis premit, omniaque arma
Advocat, et ramis vastisque molaribus inatat. 250
Ille autem—neque enim fuga jam super ulla pe-

ricli—

Faucibus ingentem fumum, mirabile dictu,
Evomit, involvitque domum caligine cæca,
Prospectum cripiens oculis; glomeratque sub

antro

Fumiferam noctem commixtis igne tenebris. 255
Non tulit Alcides animis, seque ipse per ignem
Præcipiti injectit saltu, qua plurimus undam
Fumus agit, nebulae ingens specus æstuat atra.
Hic Cæcum in tenebris, incendia vana vomentem,
Corripit in nodum complexus, et angit inhu-

rens

Elisos oculos, et siccum sanguine guttur.
Panditur extemplo foribus domus atra revulsis;
Abstractæque boves abjuratæque rapinæ
Cælo ostenduntur, pedibusque informe cadaver
Protrahitur. Nequeunt expleri corda tuendo 265
Terribiles oculos, vultum, villosaque setis
Pectora semiferi, atque extinctos faucibus ignes.
Ex illo celebratus honos, lætisque minores
Servavero diem, primusque Potitius auctor,
Et domus Herculei custos Pinaria sacri. 270
[Hanc aram lupo statuit, quæ Maxima semper
Dicetur nobis, et erit quæ maxima semper.]
Quare agite, o juvenes, tantarum in munere lau-

dum

Cingite fronde comas, et pocula porgite dextris,
Communemque vocate deum, et date vina vo-

lentes.

Dixerat: Herculeas bicolor cum populus umbra
Velavitque comas, folisque innexa pependit;
Et sacer implevit dextram scyphus. Ocius om-

nes

In mensam læti libant, divosque precantur.
Deveo interea propior fit Vesper Olympo;
Jamque sacerdotes primusque Potitius ibant, 281
Pellicibus in morem cincti, flammisque ferebant.
[Instaurant epulas, et mensæ grata secundæ
Dona ferunt, cumulantque oneratis laucibus aras.]
Tum Salii ad cantus, incensa altaria circum, 285
Populeis adsunt evincti tempora ramis;
Hic juvenum chorus, ille senum; qui carmine
laudes

Herculeas et facta ferunt: ut prima novercæ
Monstra manu geminosque premeus eliserit an-

gues;

Ut bello egregias idem disjecerit urbes, 290
Trojamque Eëchaliæque, ut duos mille la-

bores

Rege sub Eurystheo, fatis Junonis iniquæ,
Portulerit. Tu nubigenas, invictæ, bimbres
Hylæumque Pholomque manu, tu Cresia mactas
Prodigia, et vastum Nemea sub rupe leonem.
Te Stygii tremuere lacus, te janitor Orci 296
Ossa super recubans antro semensa cruento;
Nec te ullæ facies, non terruit ipse Typhdæus
Arduus, arma tenens; non te rationis egentem
Lernæus turba capitum circumstetit anguis. 300
Salve, vera Jovis proles, decus addite divæ,
Et nos et tua dexter adi pede sacra secunde.
Talia carminibus celebrant; super omnia Caci
Speluncam adjiciunt, spirantemque ignibus ip-

sum.

Consonat omne nemus strepitu, collesque resul-

tant.

Exin se cuncti divinis rebus ad urbem
Perfectis refruant. Ibat rex obitus ævo,

305

Et comitem Ænean juxta natumque tenebat
 Ingrediens, varioque viam sermone levabat.
 Miratur, facilesque oculos fert omnia circum 310
 Æneas, capiturque locis; et singula lætus
 Exquirique auditque virum monumenta pro-
 rum.

Tum rex Evandrus, Romanæ conditor arcis:
 Hæc nemora indigenæ Fauni Nymphæque tene-
 bant,

Genæque virum truncis et duro robore nata: 315
 Quis neque mos neque cultus erat; nec jungere
 tauros,

Aut componere opes norant, aut parcere parto:
 Sed rami atque asper victu venatus alebat.
 Primus ab ætherio venit Saturnus Olympo,
 Arma Jovis fugiens, et regnis exul ademptis. 320
 Is genus indocile ac disperum montibus altis
 Composuit, legesque dedit, latiumque vocari
 Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.
 Aurea quæ perhibent, illo sub rege fuerunt
 Fœcula: sic placida populus in pace regebat.
 Deterior donec paulatim ac decolor ætas, 326
 Et belli rabies, et amor successit habendi.

Tum manus Ausonia et gentes venerè Sicani;
 Sæpius et nomen posuit Saturnia tellus.
 Tum reges, asperque immuni corpore Tiberis:
 A quo post Itali fluvium cognomine Tibrim 331
 Diximus, amisit verum vetus Albulæ nomen.
 Me pulsam patriâ, pelagique extrema sequentem,
 Fortuna omnipotens et ineluctabile fatum
 His posuere locis, matrisque egere tremenda 335
 Carmentis Nymphæ monita, et deus auctor
 Apollo.

Vix ea dicta; dehinc progressus, monstrat et
 aram,

Et Carmentalem Romano nomine portam
 Quam memorant, Nymphæ præcum Carmentis
 honorem,

Vatis fatidicæ; cecinit quæ prima futuros 340
 Æneadas magnos et nobile Pallantem
 Hinc lucum ingentem, quem Romulus æcer Apy-
 lum

Rettulit, et gelida monstrat sub rupe Lupercal.
 Parrhasio dictum Panos de more Lycæi
 Nec non et sacri monstrat nemus Arvali. 345
 Testaturque locum, et letum docet hospitis Argi.
 Hinc ad Tarpeiam sedem et Crupitula ducit.

Aurea nunc, olim sylvestribus horrida dumis
 Jam tum religio pavidos terrebant agrestes 349
 Diræ loci; jam tum sylvam saxumque tremebant.
 Hoc nemus, hunc, inquit, fronselo vertice col-
 lem.

Quis deus incertum est, habitat deus: Arcades
 ipsum

Credunt se vidisse Jovem, cum sæpe nigrantem
 Ægida concenteret dextra nimbosque cleret.
 Hæc duo præterea disjectis oppida muris, 355
 Reliquias veterumque vides monumenta virorum.
 Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit arcem:
 Janiculum hunc, illi fuerit Saturnia nomen.

Talibus inter se dictis ad tecta subibant
 Pauperis Evandri, passimque armenta videbant
 Romanoque Foro et lautis mugire Carinis. 361
 Ut ventum ad sedes: Hæc, inquit, limina victor
 Alcides subit; hæc illum regia cepit.
 Aude, hospes, contemnere opes, et te quoque
 dignum

Finge deo; robustus veni non asper egenis. 365
 Dixit, et angusti subter fastigia tecti
 Latentem Æneam duxit, stratisque locavit

Effatum foliis et pelle Libyæ tædæ.

Nox ruit, et fuscis tellurem amplectitur alis.

At Venus hand animo nequiquam exterrita
 mater, 376

Laurentumque minis et duro mota tumultu,
 Vulcanum alloquitur, thalamoque hæc conjugis
 aureo

Incipit, et dictis divinum adspirat amorem:
 Dum bello Argolici vastabant Pergamæ reges
 Debita, casurasque inimicis ignibus arces, 375
 Non ullum auxilium miseris, non arma rogavi
 Artis opisque tuæ; nec te, carissime conjux,
 Incassumve tuos volui exercere labores;
 Quamvis et Priami deberem plurima natis,
 Et durum Æneæ fuisseis sæpe laborem. 380
 Nunc Jovis imperiis Rutulorum constitit oris:
 Ergo eadem supplex venio, et sanctum mihi
 nomen

Arma rogo, genetrix nato. Te filia Nerei,

Te potuit lacrymis Tithonia flectere conjux.

Adspice, qui cœant populi, quæ mœnia clausis

Ferrum acuant portis in me excidiumque meo-
 rum. 386

Dixerit; et niveis hinc atque hinc diva lacertis
 Cunctantem amplexu molli fovet. Ille repente
 Acepit solitam flammam; notusque medullas

Intravit calor, et labefacta per ossa cucurrit: 390

Non secus atque olim, tonitru cum rupta corusco

Igneâ rima micans percurrat lumine nimbos.

Sensit læta dolis et formæ conscia conjux.

Tum pater æterno satur devincent amore:

Quid causas petis ex alto? fiducia cessit 395

Quo tibi, diva, mei? Similis si cura fuisset,

Tum quoque fas nobis Teucros armare fuisset;
 Nec pater omnipotens Trojam, nec fata vetabant
 Stare, decemque alios Priamum superasse per
 annos.

It nunc, si bellare paras, atque hæc tibi mens
 est, 400

Quicquid in arte mea possum promittere curæ,

Quod fieri ferro liquidove potest electro,

Quantum ignes animæque valent; absiste pre-
 caudo

Viribus indubitare tuis. Ea verba locutus

Optatos dedit amplexus, placidumque petivit 405

Conjugis infusus gremio per membra soporem.

Inde, ubi prima quies medio jam noctis abactæ

Curriculo expulerat somnum, cum femina pri-
 mum,

Cui tolerare colo vitam tenuique Minerva

Impositum, cinerem et sopitos suscitât ignea, 410

Noctem addens operi, famulasque ad lumina
 longo

Exeret penso, castum ut servare cubile

Conjugis, et possit parvos educere natos:

Hand secus ignipotens nec tempore signor illo

Mollibus et stratis opera ad fabrilis surgit. 415

Insula Sicaniùm juxta latus Æliamque

Erigitur Liparæ, fumantibus ardua saxis.

Quam subter specus et Cyclopum exesa caminis

Antra Ætnæa tonant, validique incudibus ictus

Auditi referunt gemitum, striduntque cavernis

Stricturæ Chalybum, et fornacibus ignis anho-
 lat; 421

Vulcani domus, et Vulcania nomine tellus.

Hoc tunc ignipotens colo descendit ab alto.

Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,

Brontesque, Steropesque, et nudus membra Py-
 raemon. 421

His informatum manibus jam parte polita

Fuimen erat; toto genitor quæ plurima cælo
 Deiecit in terras; pars imperfecta manebat.
 Tres imbris torti radios, tres nubes aqueosæ
 Addiderant, rutili tres ignis, et alitis Austri. 430
 Fulgores nunc horribiles, sonitumque, metumque
 Miscebant operi, flammisque sequacibus iras.
 Parte alia Marti currumque rotasque volucres
 Instabant; quibus ille viros, quibus excitat urbes;
 Ægidaque horrifera, turbatæ Palladis arma, 435
 Certatim equamis serpentum auroque polibant,
 Connexosque angues, ipsamque in pectore divæ
 Gorgona, desecto vertentem lumina collo.
 Tollite cancta, inquit, ceptosque auferte labores,
 Ætnei Cyclopes, et huc advertite mentem: 440
 Arma æri facienda viro. Nunc viribus usus,
 Nunc manibus rapidis, omni nunc arte magistra.
 Præcipitate moras. Nec plura effatus: et illi
 Ocius incubuere omnes, pariterque laborem
 Sortiti: fuit æs ravis, aurique metallum; 445
 Vulnificusque chalybs vasta fornace liquescit.
 Ingentem clypeum informant, unum omnia contra
 Tela Latinorum; septenosque orbibus orbes
 Impediunt. Alii ventosis foliibus auras 449
 Accipiant redduntque; alii stridentia tingunt
 Æra lacu. Gemit impositis incedibus antrum.
 Illi inter sese multa vi brachia tollunt
 In numerum, versantque tenaci forceipe massam.
 Hæc pater Æoliis properat dum Lemnius oris,
 Evandrum ex humili tecto lux suscitât alma, 455
 Et matutini volucrum sub culmine cantus.
 Consurgit senior, tunicaque inducitur artus,
 Et Tyrrhena pedum circumdat vincula plantis;
 Tum lateri atque humeris Tegeæum subligat en-
 sem,
 Demissa ab læva pantheræ terga retorquens.
 Nec non et gemini custodes linine ab alto 461
 Præcedunt gressumque canes comitantur he-
 lem.
 Hospitis Æneæ sedem et secreta petebat,
 Sermone memor et promissi muneis, heros.
 Nec minus Æneas se matutinus agebat. 465
 Filius huic Pallas, illi comes ibat Achates.
 Congressi jungunt dexteras, mediisque residunt
 Ædibus, et licito tandem sermone fruuntur.
 Rex prior hæc:
 Maxime Teucrorum duxor, quo sospite nun-
 quam 470
 Res equidem Trojæ victas aut regna fatebor;
 Nobis ad belli auxilium pro nomine tanto
 Exigua vires. Hinc Tusco claudimur amni,
 Hinc Itutulus premit, et murum circumsonat
 armis.
 Sed tibi ego ingentes populos opulentaque reg-
 nis 475
 Jungere castra paro: quam fors inopina salutem
 Ostentat. Fatis huc te poscentibus affers.
 Ilud procul hinc saxo incolitur fundata vetusto
 Urbis Agyllinæ sedes; ubi Lydia quondam
 Gens, bello præclara, jugis inssedit Etruscis. 480
 Hanc multos florentem annos rex deinde superbo
 Imperio et sævis tenuit Mezentius armis.
 Quid memorem inrândas cædes! quid facta ty-
 ranni
 Effera! di capiti ipsius generique reservent!
 Mortuus quin etiam iungebat corpora vivis, 485
 Componentes manibusque manus, atque oribus ora,
 (Tormentis genus) et sanie taboque fluentes
 Complexu in misero longa sic morte necabat.
 At fessi tandem cives infanda furentem
 Armati circumstant ipsumque domumque; 490

Obtruncant socios, ignem ad fastigia jactant.
 Ille inter cædes Rutulorum elapsus in agros
 Confugere, et Turni defendier hospitibus armis.
 Ergo omnis furiis surrexit Etruria iustis; 494
 Regem ad supplicium præsentî Marte reposcunt.
 His ego te, Æneas, ductorem millibus addam.
 Toto namque fremunt condensæ littore puppes;
 Signaque ferre jubent; retinet longævus harus-
 pex
 Fata canens: O Mæoniæ delecta juvenus,
 Flos veterum virtusque virum, quos justus in
 hostem 500
 Fert dolor, et merita accendit Mezentius ira;
 Nulli fas Italo tantam subungere gentem;
 Externos optate duces. Tum Etrusca resedit
 Hoc acies campo, monitis exterrita divum.
 Ipse oratores ad me regnique coronam 505
 Cum sceptro misit, mandatque insignia Tarcho.
 Succedam castris, Tyrrhenaque regna capessam.
 Sed mihi tarda gelu sæclisque effeta senectus
 Invidet imperium, seræque ad fortia vires.
 Natum exhortarer, ni mixtus matre Sabella 510
 Hinc partem patriæ traheret. Tu, cujus et annis
 Et generi fata indulgent, quem numina poscunt,
 Ingredere, o Teucrum atque Italum fortissime
 ductor.
 Hunc tibi præterea, spes et solatia nostri,
 Pallantæ adjungam: sub te tolerare magistro 515
 Militiam et grave Martis opus, tua cernere facta
 Assuescat, prius et te miretur ab annis.
 Arcadas huic equites bis centum, robora pubis
 Lecta, dabo; totidemque suo tibi nomine Pallas.
 Vix ea fatus erat: defixique ora tenebant 520
 Æneas Anchisiades et fidus Achates,
 Multaque dura suo tristi cum corde putabant;
 Ni signum cælo Cytherea dedisset aperto.
 Namque improviso vibratus ab æthere fulgor
 Cum sonitu venit, et ruere omnia visa repente, 525
 Tyrrhenusque tubæ mugire per æthera clangor.
 Suspiciunt; iterum atque iterum fragor increpat
 ingens;
 Arma inter nubem, cæli in regione serena,
 Per sudum rutilare vident, et pulsa tonare.
 Obstupere animis alii; sed Troïas heros 530
 Agnovit sonitum, et divæ promissa parentis.
 Tum memorat: Ne vero, hospes, ne quære pro-
 fecto,
 Quem casum portenta ferant; ego poscor Olympo.
 Hoc signum cecinit missuram diva creatrix,
 Si bellum ingrueret; Vulcaniaque arma per
 auras 535
 Laturnum auxilio.
 Heu quanta miseris cædes Laurentibus instant!
 Quas pœnas mihi, Turne, dabis! quam multa
 sub undas
 Scuta virum galeasque et fortia corpora volves,
 Tibi pater! Poscant acies, et fœdera rumpant.
 Hæc ubi dicta dedit, solio se tollit ab alto; 541
 Et primum Herculeis sopitas ignibus aras
 Excitat, hesternumque Larem parvosque Penates
 Lætus adit; mactant lectas de more bidentes
 Evandrus pariter, pariter Trojana juvenus. 545
 Post hinc ad naves graditur, sociosque revisit;
 Quorum de numero, qui sese in bella sequantur,
 Præstantes virtute legit; pars cætera prona
 Fertur aqua, segnisque secundo defluit amni,
 Nuntia ventura Ascario rerumque patriisque. 550
 Dantur equi Teucris Tyrrhena petentibus arva:
 Ducunt exsortem Æneæ, quem fulva leonis
 Pellis obit totum, præfulgens unguibus aurea.

*Fama volat parvam subito vulgata per urbem,
Oculus ire equites Tyrrheni ad limina regis. 555
Vota metu duplicant matres, propiusque periclo
It timor, et major Martis jam apparet imago.
Tum pater Evandrus, dextram complexus euntis,
Hæret, inexpectum lacrymans, ac talia fatur :
O mihi præteritis referat si Jupiter annos! 560
Qualis eram, cum primam aciem Præneste sub
Ipsa*

*Stravi, scutorumque incendi victor acervos;
Et regem hac Herilum dextra sub Tartara misi;
Nascenti cui tres animas Feronia mater 564
(Horrendum dictu) dederat, terna arma movenda;
Ter leto sternendus erat: cui tunc tamen omnes
Abstulit hæc animas dextra, et totidem exiit
armis.*

*Non ego nunc dulci amplexu divellerer usquam,
Nate, tuo; neque finitimus Mezentius usquam,
Hile capiti insultans, tot ferro sæva dedisset 570
Funera, tam multis viduasset civibus urbem.
At vos, o superi, et divum tu maxime rector
Jupiter, Arcadii, quæso, miserecrite regis,
Et patrias audite preces: Si numina vestra
Incolumem Pallanta mihi, si fata reservant, 575
Si visurus cum vivo, et venturus in unum,
Vitam oro; patiar quemvis durare laborem.
Sic alique infandum casum, Fortuna, minaris,
Nunc, o nunc liceat crudelium abruptare vitam,
Dum curæ ambigue, dum spes incerta futuri, 580
Dum te, care puer, mea sæva et sola voluptas,
Complexu tenco; gravior ne nuntius aures
Vulneret. Hæc genitor digressu dicta supremo
Fundebat; famuli collapsum in tecta ferebant.*

*Jamque adeo exierat portis equitatus apertis;
Æneas inter primos et fidus Acheates; 586
Iude alii Troje proceres; ipse agmine Pallas
In medio, chlamyde et pietis conspectus in armis:
Qualis ubi Oceani perfusus Lucifer unda, 589
Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes,
Exiit ex sacrum caelo, tenebrasque resolvit.
Stant pavide in muris matres, oculisque sequuntur
Pulverem nubem, et fulgentes a re cæternas.
Olli per dumos, qua proxima meta viarum,
Armati tendunt. It clamor, et agmine facto 595
Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula
campum.*

*Est ingens gelidum lu us prope Cæritis amnem,
Religione patrum late sacer; undique colles
Inclusero cavi, et nigra nemus ætate cingunt.
Sylvano fama est veteres sacrasse Pelasgos, 600
Arvorum pecorisque deo, lacumque diemque,
Qui primi fines aliquando habuere Latinos.
Haud procul hinc Tarcho et Tyrrheni tuta tene-
bant*

*Castra locis, celsaque omnis de colle videri
Jam poterat legio, et latis tendebat in arvis. 605
Huc pater Æneas et bello lecta juvenus
Succedunt, fossique et equos et corpora curant.*

*At Venus ætherios inter dea candida nimbos
Dona ferens aderat: naturæ in valle reducta
Ut procul agelido secretum flumine vidit: 610
Talibus affata est dictis, æque obtulit ultro;
En perfecta mei promissa conjugis arte
Munera; ne mox aut Laurentes, nate, superbos,
Aut acrem dubites in prælia poscere Turnum.
Dixit, et amplexus nati Cythera petivit; 615
Arma sub adversa posuit radiantia quercu.
Hæ, deæ donis et tanto lætus honore,
Expleri nequit, atque oculos per singula volvit,
Mistraturque, interque manus et brachia versat*

*Terribilem cristis galeam flammisque vomentem,
Fatisurumque enseni, lorica ex ære rigentem,
Sanguineam, ingentem, qualis cum sæcula nubes
Solis inardescit radiis, longæque refulget;
Tum læves ocreas electro aurique recocto,
Hastamque, et clypei non enarrabile textum. 625
Illic res Italas Romanorumque triumphos,
Haud vatum ignarus venturique inscius sevi,
Fecerat ignipotens. Illic genus omne futuræ
Stirpis ab Ascanio, pugnataque in ordine bella.
Fecerat et viridi fetam Mavortis in antro 630
Procubuisse lupam; geminos huic ubera circum
Ludere pendentes pueros, et lambere matrem
Impavidos; illam tereti cervice reflexam
Mulcere alternos, et corpora fingere lingua.
Nec procul hinc Romam, et raptas sine more Sa-
binas 635*

*Concessu caveæ, magnis Circensibus actis,
Addiderat; subitoque novum consurgere bellum
Romulidis, Tatiosque seni, Curibusque severis.
Post idem, inter se posito certamine, reges
Armati Jovis ante aram, paternisque tenentes, 640
Stabant, et cæsa jungebant fœdera porca.
Haud procul inde, citæ Metium in diversa qua-
drigæ*

*Distulerant (at tu dictis, Albane, maneres!),
Raptabatque viri mendacis viscera Tullus
Per sylvam, et sparsi rorabant sanguine vepres.
Nec non Tarquinium ejectione Porsena jubebat
Accipere, ingentique urbem obsidione premebat;
Æneadæ in ferrum pro libertate ruebant. 648
Illum indignanti similem, similemque minanti
Adspiceres; pontem auderet quod vellere Cocles,
Et fluvium vinculis innaret Clavdia ruptis.*

*In summo custos Tarpeie Manlius arcis
Stabat pro templo, et Capitolia celsa tenebat
[Romuleoque recens horrebat regia culmo.]
Atque hic auratis volitans argenteus anser 655
Porticibus, Gallos in limine adesse canebat;
Galli per dumos aderant, arcemque tenebant,
Defensi tenebris et dono noctis opacæ:
Aurea casaribus ollis, atque aurea vestis;
Virgatis lucent angulis; tum lactes colla 660*

*Auro innectuntur; duo quique Alpina coruscant
Gasa manu, scutis protecti corpora longis.
Hic exultantes Salios, nudosque Lupercos,
Lanigerosque apices, et lapsa ancilia cælo
Extuderat: cæstæ ducebant sacra per urbem 665
Pileatis matres in mollibus. Hinc procul addit
Tartarus etiam sedes, alta ostia Ditis;
Istæ scelus pœnas, et te, Catilina, minaci
Pendentes scopulo. Furiarumque ora trementem;
Secretosque pios: his dantem jura Catonem. 670
Hæc inter tumidi late maris ibat imago
Aurea; sed fluctu spumabant cœrulea cano;
Et circum argento clari delphines in orbem
Æquora verebant caudis, æstumque secabant.
In medio classes æratas, Actia bella, 675
Cernere erat; totumque instructo Marte videres
Fervere Leucaten, auroque effulgere fluctus.
Hinc Augustus agens Italos in prælia Cæsar
Cum patribus, populoque, Penatibus et magnis
dis,*

*Stans celsa in puppi: geminas cui tempora flam-
mas 580
Læta vomunt, patriumque aperitur vertice sidus.
Parte alia ventis et dis Agrippa secundis
Arduus agmen agens: cui, belli insignie superbum
Tempora navali fulgent rostrata corona.
Hinc opæ barbarica, variisque Antonius arma,*

Victor ab Auroræ populis et littore rubro, 696
 Ægyptum viresque Orientis et ultima secum
 Bactra vehit; sequiturque (nefas) Ægyptia
 conjux.

Una omnes ruere, ac totum spumare, reductis
 Convulsum remis rostrisque tridentibus, æquor.
 Alta petunt; pelago credas innare revulsas 691
 Cycladas, aut montes concurrere montibus altos;
 Tanta mole viri turritis puppibus instant.
 Stuppæ flamma manu telisque volatile ferrum
 Spargitur; arva nova Neptunia cæde rubescunt.
 Regina in mediis patrio vocat ægmina sistro; 696
 Necdum etiam geminos a tergo respicit angues.
 Omnigenumque deum monstra, et latrator Anu-
 bis, [vam

Contra Neptunum et Venerem contraque Miner-
 tela tenent. Sævit medio in certamine Mavors
 Celatus ferro, tristisque ex æthere Diræ; 701
 Et scissa gaudens vadit Discordia palla:
 Quam cum sanguine sequitur Bellona flagello.
 Actius hæc cernens arcum intendebat Apollo
 Desuper; omnis eo terrore Ægyptus, et Indi,
 Omnis Arabs, omnes vertebant terga Sabæi.
 Ipsa videbatur ventis regina vocatis
 Vela dare, et laxos jam jamque immittere funes.
 Illam inter cædes pallentem morte futura

Fecerat ignipotens undis et Iapyge ferri; 710
 Contra autem magno merentem corpore Nilum,
 Pandentemque sinus, et tota veste vocantem
 Cæruleum in gremium latebrosæque flumina
 victos.

At Cæsar, triplici invecus Romana triumpho
 Mœnia, dis Italis votum immortale sacrabat,
 Maxima ter centum totam delubra per urbem.
 Lætitia ludisque viæ plausuque fremebant;
 Omnibus in templis matrum chorus, omnibus
 aræ;

Ante aras terram cæsi stravere juvencl.
 Ipse, sedens niveo candentis limine Phœbi, 720
 Dona recognoscit populorum, aptatque superbis
 Postibus; incedunt victæ longo ordine gentes,
 Quam variæ linguis, habitu tam vestis et armis.
 Hic Nomadum genus et discinctos Mulciber
 Afros,

Hic Lelegas, Carasque, sagittiferosque Gelonos
 Finxerat. Euphrates ibat jam mollior undis, 726
 Extremique hominum Morini, Rhenusque bi-
 cornis,

Indomitique Dahæ, et pontem indignatus Araxes.
 Talia per clypeum Vulcani, dona parentis,
 Miratur, rerumque ignarus imagine gaudet, 730
 Attollens humero famamque et fata nepotum.

LIBER NONUS.

Atque ea diversa penitus dum parte geruntur,
 Irim de cælo misit Saturnia Juno
 Audacem ad Turnum. Luceo tum forte parentis
 Piumni Turnus sacra vallis sedebat.
 Ad quem sic roseo Thaumantias ore locuta est:
 Turne, quod optanti divum promittere nemo 6
 Auderet, volvenda dies en attulit ultro.
 Æneas, urbe, et sociis, et classe relicta,
 Sceptra Palatini sedemque petit Evandri. 9
 Nec satis: extremas Corythi penetravit ad urbes,
 Lydorumque manum, collectos armat agrestes.
 Quid dubitas? nunc tempus equos, nunc poscere
 currus.

Rumpe moras omnes, et turbata arripe castra.
 Dixit, et in cælum paribus se sustulit alis;
 Ingentemque fuga secuit sub nubibus arcum. 15

Agnovit juvenis, duplicesque ad sidera palmas
 Sustulit, et tali fugientem est voce secutus:
 Iri, decus cæli, quis te mihi nubibus actam
 Detulit in terras? unde hæc tam clara repente
 Tempestas? medium video discedere cælum, 20
 Palantesque polo stellas. Sequor omnia tanta,
 Quisquis in arma vocas. Et sic effatus undam
 Processit, summoque hausit de gurgite lymphas,
 Multa deos orans; oneravitque æthera votis.

Jamque omnis campis exercitus ibat apertis,
 Dives equum, dives pictas vestis et auri. 26
 Messapus primas acies, postrema cœrcent
 Tyrrhidæ juvenes: medio dux agmine Turnus
 [Vertitur arma tenens, et toto vertice supra est.]
 Ceu septem surgens sedatis amnibus altus 30
 Per tacitum Gangæ, aut pingui flumine Nilus,
 Cum refluit campis, et jam se condidit alveo.
 Hic subitum nigro glomerari pulvere nubem
 Prospiciunt Teucri, ac tenebras insurgere campis.
 Primus ab adversa conclamat mole Caius: 35
 Quis globus, o cives, caligine volvitur atra!
 Forte citi ferrum, date tela, scandite muros,

Hostis adest, cja. Ingenti clamore per omnes
 Condund se Teucri portas, et mœnia complent.
 Namque ita discedens præceperat optatus armis
 Æneas; si qua interea Fortuna fuisset, 41
 Ne struere auderent aciem, neu credere campo;
 Castra modo et tutos servarent aggere muros.
 Ergo, etsi conferre manum pudor iraque mon-
 strat,

Obijciunt portas tamen, et præcepta facessunt,
 Armatique cavis expectant turribus hostem. 46
 Turnus, ut ante volans tardum præcesserat agmen,
 Viginti lectis equitum comitatus et urbi
 Improvisus adest: maculis quem Thracius albis
 Portat equus, cristaque tegit galea aurea rubra.
 Ecquis erit mecum, juvenes? qui primus in
 hostem?

En, ait; et jaculum attorquens emittit in auras,
 Principium pugnae, et campo sese arduus infert.
 Clamore excipiunt socii, fremituque sequuntur.
 Horrisono; Teucrum mirantur inertia corda; 55
 Non aëque dare se campo, non obvia ferre
 Arma viros, sed castra fovere. Iluc turbidus
 atque huc

Lustrat equo muros, aditumque per avia quærit.
 Ac veluti pleno lupus insidiatus ovili, 59
 Cum fremit ad caulas, ventos perpressus et imbres,
 Nocte super media; tuti sub matribus agni
 Balatum exercent: ille asper et improbus ira
 Sævit in absentes; collecta fatigat edendi
 Ex longo rabies, et sicce sanguine fauces.
 Haud aliter Rutulo, muros et castra tuenti, 65
 Ignescunt iræ; duris dolor ossibus ardet,
 Qua tentet ratione aditus, et quæ via clausos
 Excentiat Teucros vallo, atque effundat in æquor.
 Classsem, quæ lateri castrorum adjuncta latebat,
 Aggeribus septam circum et fluvialibus undis,
 Invadit; sociosque incendia poscit orantes; 71
 Atque manum pinu flagranti fervidus implet.

Tum vero incumbunt; urget præsentia Turni;
Atque omnis facibus pubes accingitur atria.
Dripuere focos; piceum fert fumida lumen 75
Tædæ, et commixtam Vulcanus ad astra favillam.

Quis deus, o Musæ, tam ævæ incendia Teucris
Avertit? tantos ratibus quis depulit ignes?
Dicite. Priscæ fides factæ, sed fama perennis.
Tempore quo primum Phrygia formabat in Ida
Æneæ classem, et pelagi petere alta parabant,
Ipse deum fertur genitrix Berecynthia magnum
Vocibus his affata Jovem: Da, nate, potenti,
Quod tua cara parens domito te poscit Olympo.
Pinea sylvæ mihi, multos dilecta per annos, 85
[Lucus in arce fuit summa, quo sacra ferebant,
Nigranti picea trabibusque obscurus acernis:]
Hæc ego Dardanio juveni, cum classis eperet.
Læta dedi; nunc sollicitam timor anxius urget.
Solve metus, atque hoc precibus sine posse pa-
rentem; 90

Næ cursu quassatæ ullo, non turbine venti
Vincantur; prosit nostris in montibus ortas.
Fillius huic contra, torquet qui sidera mundi:
O genitrix, quo fata vocas? aut quid petis istis?
Mortaline manu factæ immortalæ carinæ 95
Fas habebant? certusque incerta pericula lustret
Æneæ? cui tanta deo permixta potestas?
Immo, ubi defunctæ finem portusque tenebunt
Ausonios, olim quæcumque exaverit undis,
Dardanumque ducem Laurentia vexerit arva,
Mortalem eripiam formam, magnique jubebo
Æquoris esse dens: qualis Nereia Doto
Et Galatææ secant spumantem pectore pontum.
Dixerat: idque ratum Stygii per flumina fratris,
Per pice torrentes atque voragine ripas 105
Annuit, et totum nutu tenefecit Olympum.

Ergo aderat promissa dies, et tempora Paræ
Debita complerant, cum Turni injuria Matrem
Admonuit, ratibus sacris depellere tædas.
Ille primum nova lux oculis obfudit, et ingens 110
Visus ab Aurora cælum transcurrere nimbus,
Idemque chori: tum vox horrenda per auras
Exiit, et Troium Rutulorumque agmina com-
plet:

Næ trepidate meas, Teucri, defendere naves,
Neve armatæ manus; maria ante exarere Turno,
Quam sacras dabitur pinns. Vos ite salutæ, 116
Ite, deæ pelagi; Genitrix jubet. Et, sua quæque,
Continuo puppes abrupunt vincula ripis,
Delphicumque modo demersæ æquora rostris
Ima petunt. Hinc virgineæ, mirabile monstrum,
[Quot prius aratæ steterant ad littora proræ.]
Reddunt se totidem facies, pontoque feruntur.
Obstupere animis Rutuli: conterritus ipse
Turbatis Messapus equis; cunctatur et amnis
Rauca sonans, revocatque pedem Tiberinus ab
alto. 125

At non audaci cessat fiducia Turno;
Ultero animos tollit diotis, atque increpat ultro:
Trojanæ hæc monstra petunt; his Jupiter ipse
Auxilium solitum eripuit; non tela, nec ignes
Expectant Rutulos. Ergo maris invia Teucris,
Ne spes ulla fuga; rerum pars altera adempta est:
Terra autem in nostris manibus; tot millia,
gentes

Arma ferunt Italæ. Nil me fatalia terrent,
Si quæ Phryges præ se faciunt, responsa decorum.
Sed fati Venerique datum, teligere quod arva
Fertilis Ausonia Troës. Sunt et mea contra 136
Fata mihi, ferro acceleratam excindere gentem,
Confuge prærepta; nec solos tangit Atrides

Iste dolor, solisque licet capere arma Mycenæ.
Sed peritissæ semel satis est. Peccare fuisset 140
Ante satis, penitos modo non genus omnia perosos
Fœmineum: quibus hæc mediæ fiducia valli,
Fossarumque moræ, leti discrimina parva,
Dant animos. At non viderunt mania Trojæ
Neptuni fabricata manu considerare in ignes? 145
Sed vos, o lecti, ferro qui scindere vallum
Apparat, et mecum invadit trepidantia castra?
Non armis mihi Vulcani, non mille carinis
Est opus in Teucros. Addatis se protinus omnes
Etrusci socios. Tenebras et inertia furta 150
[Palladii, cæsis summæ custodibus arcis.]
Ne timeant; nec equi cæca condemur in alvo;
Luce, palam, certum est igni circumdare muros.
Haud sibi cum Danaïs rem faxo et pube Pelasga
Esse putent, decumum quos distulit Ilector in
annum. 155

Nunc adeo, melior quoniam pars acta diei,
Quod superest, læti bene gestis corpora rebus
Procurate, viri; et pugnam sperate parati.

Interea vigiliæ excubiis obsidere portas
Cura datur Messapo, et mania cingere flammis.
Bis septem, Rutulo muros qui milite servant, 161
Delecti: ast illos centeni quemque sequuntur
Purpurei cristis juvenes auroque coruscæ.
Discurrunt, variantque vices, fusique per herbam
Indulgent vino, et vertunt crateras æneis. 165
Collucet ignes: noctem custodia ducit
Insomnem ludo.

Hæc super e vallo prospectant Troës, et armis
Alta tenent; nec non trepidi formidine portas 169
Explorat, pontesque et propugnacula juungunt;
Tela gerunt. Instant Mnesteus acerque Scestus:
Quos pater Æneæ, si quando adversa vocarent,
Rectores juvenum et rerum dedit esse magistros.
Omnis per muros legio, sortita periculum,
Exeubat, exercetque vices, quod cuique tuen-
dum est. 175

Nisus erat portæ custos, accerrimus armis,
Hyrtacides; comitem Æneæ quem miserat Ida
Venatrix, jaculo celerem levibusque sagittis;
Et juxta comes Euryalus, quo pulchrior alter
Non fuit Æneadum, Trojana neque induit arma;
Ora puer prima signans intonsa juvenia. 181
His amor unus erat, pariterque in bella ruebant;
Tum quoque communi portam statione tenebant.
Nisus ait: Dine hunc ardorem mentibus addunt,
Euryale? an sua cuique deus sit dira cupido?
Aut pugnam, aut aliquid jam dudum invadere
magnum 186

Mens agitat mihi; nec placida contenta quiete
est.
Cernis, quæ Rutulos habeat fiducia rerum.
Lumina rara mirant; somno vinoque sepulti
Procubere; silent late loca. Percipe porro, 190
Quid dubitem, et quæ nunc animo sententia
surgat.

Æneæ acciri omnes, populusque patresque,
Exposcunt; mittique viros, qui certa reportent.
Si tibi, quæ posco, promittunt (nam mihi facti
Fama sat est) tumulo videor reperire sub illo
Posse viam ad muros et monia Pallantæ. 196

Obstupuit, magno laudum percussus amore,
Euryalus; simul his ardentem affatur amicum:
Mene igitur socium summis adjungere rebus,
Nise, fugis? solum te in tanta pericula mittam?
Non ita me genitor bellis assuetus Opheltes 201
Argolicum terrorem inter Trojæque labores
Sublatum erudit; nec tecum talia gessi,

Magnanimus Æneam et fata extrema secutus.
Est hic, est animus lucis contemtor, et istum 205
Qui vita bene credat emi, quo tendis, honorem.
Nisus ad hæc: Equidem de te nil tale verebar;
Nec fas; non — ita me referat tibi magnus ovan-
tem [æquis—

Jupiter, aut quicumque oculis hæc adspicit
Sed, si quis (quæ multa vides discrimine tali),
Si quis in adversum rapiat, casusve, deusve,
Te superesse velim; tua vita dignior ætas. 212
Sit, qui me raptum pugna, pretiove redemptum
Mandet humo solita; aut, si qua id fortuna ve-
tabit,

Absenti ferat inferias, decoretque sepulchro.
Neu matri miseræ tanti sim causa doloris: 216
Quæ te sola, puer, multis e matribus ausa
Persequitur, magni nec mœnia curat Ærestæ.
Ille autem: Causas nequiquam nectis inanes,
Nec mea jam mutata loco sententia cedit. 220
Acceleremus, ait. Vigiles simul excitat. Illi
Succedunt, servantque vices: statione relicta
Ipse comes Niso graditur, regemque requirunt.

Cætera per terras omnes animalia somno
Laxabant curas et corda oblita laborum: 225
Ductores Teucrum primi, delicta juvenum,
Consilium summis regni de rebus habebant,
Quid facerent, quisve Æneæ jam nuntius esset.
Stant longis annixi hastis, et scuta tenentes,
Castrorum et campi medio. Tum Nisus et una
Euryalus confestim alacres admittit orant: 231
Rem magnam, protiumque moræ fore. Primus
Iulus

Accepti trepidos, ac Nisum dicere jussit.
Tum sic Hyrtacides: Audite o mentibus æquis,
Æneadæ; neve hæc nostris spectentur ab annis,
Quæ ferimus. Rutuli somno vinoque soluti 236
Contiguerunt; locum insidiis conspeximus ipsi,
Qui patet in bivio portæ; quæ proxima ponto;
Interrupti ignes, atque ad sidera fumus
Erigitur. Si fortuna permittitis uti, 240
Quæsitum Æneam ad mœnia Pallantes
Mox hic cum spoliis, ingenti cæde peracta,
Affore cernetis. Nec nos via fallit euntes:
Vidimus obscuris primam sub vallibus urbem
Venatu assiduo, et totum cognovimus animum.
Hic annis gravis atque animi maturus Aletes:
Di patrii, quorum semper sub numine Troja est,
Non tamen omnino Teucros delere paratis, 248
Cum tales animos juvenum, et tam certa tulistis
Pectora. Sic memorans, humeros dextrasque
tenebat 250

Amorum, et vultum lacrymis atque ora rigabat:
Quæ vobis, quæ digna, viri, pro laudibus istis,
Præmia posse reat solvi? pulcherrima primum
Di moresque dabunt vestri; tum cætera reddet
Actutum pius Æneas, atque integer ævi 255
Ascanius, meriti tanti non immemor unquam.
Immo ego vos, cui sola salus genitore reducto,
Excipit Ascanius, per magnos, Nise, Penates,
Amaraque Larem, et cæne penetrabilia Vestæ,
Obtestor (quæcumque mihi fortuna fidesque est,
In vestris pono gremiis): revocate parentem;
Reddite conspectum; nihil illo triste recepto.
Bina dabo argento perfecta atque aspera signis
Pocula, devicta genitor quæ cepit Ariaba,
Et tripodes geminos; auri duo magna talenta;
Cratera antiquum, quem dat Didonia Dido.
Si vero capere Italiam sceptisque potiri 267
Contigerit victori, et prædæ ducere sortem.
Vidisti, quæ Turnus equo, quibus ibat in armis

Aureus: ipsum illum, clypeum cristasque ru-
bentes, 270

Excipiam sorti, jam nunc tua præmia, Nise.
Præterea bis sex genitor letissimam matrum
Corpora, captivosque dabit, suaque omnibus
arma;

Insuper his, campi quod rex habet ipse Latinus.
Te vero, mea quem spatiis propioribus ætas
Insequitur, venerande puer, jam pectore toto
Accipio et comitem casus complector in omnes.
Nulla meis sine te quaeretur gloria rebus; 278
Seu pacem seu bella geram: tibi maxima rerum
Verborumque fides. Contra quem talia fatur
Euryalus: Me nulla dies tam fortibus ausis 281
Dissimilem arguerit: tantum fortuna secunda
Aut adversa cadat. Sed te super omnia dona
Unum oro. Genitrix Priami de gente vetusta
Est mihi, quam miseram tenuit non Iliæ tellus
Mecum excedentem, non mœnia regis Ærestæ.
Hanc ego nunc ignarum hujus quodcumque pe-
ricli est 287

Inque salutatam linquo: nox et tua testis
Dextera, quod nequam lacrymas perferre pa-
rentis.

At tu, oro, solare inopem, et succurre relicta.
Hæc sine me spem ferre tui: audentior ibo 291
In casus omnes. Percussa mente dederunt
Dardanidæ lacrymas; ante omnes pulcher Iulus;
Atque animum patriæ strinxit pietatis imago.
Tum sic efflatur: 295
Spondeo digna tuis ingentibus omnia cæptis.
Namque erit ista mihi genitrix, nomenque
Cræüsæ

Solum defuerit; nec partum gratia talem
Parva manet. Casus factum quicumque sequen-
tur, 299
Per caput hoc juro, per quod pater ante solebat;
Quæ tibi polliceor reduci, rebusque secundis,
Hæc eadem matrique tuæ generique manebunt.
Sic ait Ilacrymans; humero simul exiit ense
Auratum, mira quem fecerat arte Lysæon 304
Gnosius, atque habilem vagina aptarat eburna.
Dat Niso Mnestheus pellem horrentisque leonis
Exuvias; galeam fidus permutat Aletes.
Protinus armati incedunt: quos omnes euntes
Primorum manus ad portas juvenumque se-
numque

Prosequuntur votis. Nec non et pulcher Iulus, 310
Ante annos animumque gerens curamque viilem,
Multa patri portanda dabat mandata. Sed auræ
Omnia discernunt, et nubibus irrita donant.

Egressi superant fossas, noctique per umbram
Castra inimica petunt, multis tamen ante futuri
Exitio. Passim somno vinoque per herbam 316
Corpora fusa vident, arrectos littore currus,
Inter lora rotasque viros, simul arma, jacere,
Vina simul. Prior Hyrtacides sic ore locutus:
Euryale, audendum dextra. Nunc ipsa vocat res.
Hæc iter est. Tu, ne qua manus se attollere nobis
A tergo possit, custodi, et consule longe. 322
Hæc ego vasta dabo, et lato te limite ducam.
Sic memorat, vocemque premit; simul ense su-
perbum

Rhamnetem aggreditur, qui forte tapetibus altis
Exstructus toto proflabat pectore somnum; 326
Rex idem, et regi Turno gratissimus augur:
Sed non angurio potuit depellere pestem.
Tres juxta famulos temere inter tela jacentes,
Armigerumque Remi premit, aurigamque sub
ipsis

Nactus equis; ferroque secat pendentia colla;
 Tum caput ipsi aufert domino, truncumque re-
 linquit 332
 Sanguine singultantem; atro tepefacta cruore
 Terra torique madent. Nec non Lamyramque
 Lamumque,
 Et juvenem Sarranum, illa qui plurima nocte
 Luserat, insignis facie, multoque jacebat 336
 Membra deo victus: felix, si protinus illum
 Equasset nocti ludum, in lucemque tulisset.
 Impastus ceu plena leo per ovilia turbans 339
 (Suaedet enim vesana fames) manditque trahitque
 Molle pecus mutumque metu; fremit ore cruento.
 Nec minor Euryali cades: incensus et ipse
 Perfurit; ac multam in medio sine nomine ple-
 bem,
 Fadumque Herbesumque subit, Rhætumque
 Abarimque, 344
 Ignaros; Rhætum vigilantem, et cuncta viden-
 tem;
 Sed magnum metuens se post cratera tegerat;
 Pectore in adverso totum cui cominus ensem
 Condidit assurgenti, et multa morte recepit.
 Purpuream vomit ille animam, et cum sanguine
 mixta 349
 Vina refert moriens. Ille furto forvidus instat.
 Jamque ad Messapi socios tendebat; ubi ignem
 Deferre extremum, et religatos rite videbat
 Carpere gramen equos: breviter cum talia Nisus
 (Sensit enim nimia cæde ante cupidine ferri),
 Abistatamus, ait: nam lux inimica propinquat.
 Periculum exhaustum satis est; via facta per
 hostes. 356
 Multa virum solido argento perfecta relin-
 quunt [tas.
 Armaque, craterasque simul, pulchrosque tape-
 Euryalus phaleras Rhamnetis, et aurea bulli.
 Cingula, Tiburti Remulo ditissimus olim 360
 Quæ mittit dona, hospitio cum jungeret absens,
 Cædicus; ille suo moriens dat habere nepoti;
 Post mortem bello Rutuli pugnæque potiti;
 Hæc rapit, atque humeris nequequam fortibus
 aptat. 364
 Tum galeam Messapiabilem cristisque decoram
 Induit. Excedunt castris, et tuta espesunt.
 Interea præmissi equites ex urbe Latina,
 Cætera dum legio campis instructa moratur,
 Ibant, et Turno regis responsa ferebant.
 Ter centum, acutati omnes, Volscente magistro.
 Jamque propinquabant castris, murosque subi-
 bant, 371
 Cum procul hos lævo flectentes limite cernunt;
 Et galeas Euryalum subluistri noctis in umbra
 Prodidit immemorem, radiisque adversa refuleit.
 Haud temere est visum. Conclamat ab agmine
 Volscens: 375
 State, viri; quæ causa viri? quæ estis in armis?
 Quo ve tenetis iter? Nihil illi tendere contra;
 Sed celerare fugam in sylvas, et fidere nocti.
 Obdiciunt equites sese ad divortia nota
 Illuc atque hinc, omnemque abitum custode
 coronant. 380
 Sylva fuit late dumis atque ilice nigra
 Horrida, quam densi complerant undique sentes;
 Rara per oculos lucebat semita calles.
 Euryalum tenebræ ramorum onerosæque præda
 Impediunt, fallitque timor regione viarum. 385
 Nisus abit; jamque imprudens evaserat hostes,
 Atque lævus; qui post Albus de nomine dicti
 Albani; tum rex stabula alta Latinus habebat.

Ut stetit, et frustra absentem respexit amicum.
 Euryale, infelix qua te regione reliqui? 390
 Quave sequar? Rursus perplexum iter omne
 revolvens
 Fallacis sylvæ, simul et vestigia retro
 Observata legit, dumisque silentibus errat.
 Audit equos, audit strepitus et signa sequentum.
 Nec longum in medio tempus; cum clamor ad
 aures 395
 Pervenit, ac videt Euryalum: quem jam manus
 omnia,
 Fraude loci et noctis, subito turbante tumultu,
 Oppressum rapit, et conantem plurima frustra.
 Quid faciat? qua vi juvenem, quibus audeat
 armis
 Eripere? an sese medios moriturus in enses 400
 Inferat, et pulchram propter per vulnera mor-
 tem?
 Ocius adducto torquens hastile lacerto,
 Suspiciens altam Lunam, sic voce precatur:
 Tu, dea, tu præsens nostro succurre labori,
 Astrorum decus, et nemorum Latonia custos;
 Si qua tuis unquam pro me pater Hyrtacus aris
 Dona tulit, si qua ipse meis venatibus auxi,
 Suspensive tholo, aut sacra ad fastigia fixi:
 Hunc sine me turbare globum, et rege tela per
 auras.
 Dixerat: et toto connixus corpore ferrum 410
 Conjicit. Hasta volans noctis diverberat umbras,
 Et venit aversi in tergum Sulmonis, ibique
 Frangitur, ac fuso transit præcordia ligno.
 Volvitur ille vomens calidum de pectore flumen
 Frigidus, et longis singultibus ilia pulsat. 415
 Diversi circumspiciunt. Hoc acrior idem
 Ecce aliud summa telum librabat ab aure;
 Dum trepidant, iit hasta Tago per tempus
 utrumque
 Stridens, trajectoque hæsit tepefacta cerebro.
 Sævit atrox Volscens, nec teli conspicit usquam
 Auctorem, nec quo se ardens immittere possit.
 Tu tamen interca calido mihi sanguine pœnas
 Persolves amborum, inquit; simul ense recluso
 Ibat in Euryalum. Tum vero exterritus, amens,
 Conclamat Nisus: nec se celare tenebris 425
 Amplius, aut tantum potuit perferre dolorem:
 Me, me, (adsum, qui feci) in me convertite fer-
 rum, [sus,
 O Rutuli: mea fraus omnis; nihil iste nec au-
 Nec potuit: celum hoc et conscia sidera testor.
 Tantum inflicem nimium dilexit amicum. 430
 Talia dicta dabat; sed viribus ensis adactus
 Transiit costas, et candida pectora rumpit.
 Volvitur Euryalus leto, pulchrosque per artus
 It eror, inque humeros cervix collapsa recum-
 bit:
 Purpureus veluti cum flos, succisus aratro, 435
 Languescit moriens; lassove papavera collo
 Demisere caput, pluvia cum forte gravantur.
 At Nisus ruit in medios, solumque per omnes
 Volscem petiit; in solo Volscente moratur.
 Quem circum glomerati hostes, hinc cominus
 atque hinc 440
 Proturbant. Instat non secius, ac rotat ensem
 Fulmineum; donec Rutuli clamantis in ore
 Condidit adverso, et moriens animam abstulit
 hosti.
 Tum super exanimem sese projecit amicum 444
 Confossus, placidaque ibi demum morte quievit.
 Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt,
 Nulla dies unquam memori vos eximet ævo.

Dum domus Æneæ Capitolii immonile saxum
Accolet, insperiumque pater Romanus habebit.

Victores præda Rutuli spoliisque potiti, 450
Volucem exanimum flentes in castra ferebant.
Nec minor in castris luctus, Rhamnète reperto
Exsangui, et primis una tot cæde peremtis, 453
Sarranoque Numaque. Ingens concursus ad ipsa
Corpora, seminecesque viros, tepidaque recentem
Cæde locum, et plenos spumanti sanguine rivos.
Agnoscent spolia inter se, galeamque nitentem
Messapi, et multo phaleras sudore receptas.

Et jam prima novo spargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens Aurora cubile: 460
Jam sole infuso, jam rebus luce relectis,
Turnus in arma viros, armis circumdatus ipse,
Suscitat; æratasque acies in prælia cogit,
Quisque suos, varisque accunt rumoribus iras.
Quin ipsa arrectis (visu miserabile) in hastis 465
Præfigunt capita, et multo clamore sequuntur,
Euryali et Nisi.

Æneadæ duri murorum in parte sinistra
Opposuerunt aciem (nam dextera cingitur anni),
Ingentesque tenent fossas, et turribus altis 470
Stant mæsti: simul ora virum præfixa movebant,
Nota nimis miseris, atroque fluenta tabo.
Interea pavida volant pennata per urbem
Nuntia fama ruit, matrique allabitur aures
Euryali. At subitus miseræ calor ossa reli-
quit. 475

Excussi manibus radii, revolutaque pensa.
Evolat infelix, et femineo ululatu,
Scissa comam, muros amens atque agmina cursu
Prima petit: non illa virum, non illa pericli
Telorumque memor; cælum dehinc questibus
implet: 480
Hunc ego te, Euryale, adspicio? tune, illa se-
necte

Sera mææ requies, potuisti linqere solam,
Crudelis? nec te, sub tanta pericula misum,
Affari extremum miseræ data copia matri?
Heu, terra ignota canibus date præda Latinis 485
Alitibusque jaces; nec te tua funera mater
Produxit, pressive oculos, aut vulnera lavi,
Veste tegens; tibi quam noctes festina diesque
Urgebam, et tela curas solabar aniles.
Quo sequar? aut quæ nunc artus, avulsæque
membra, 490

Et funus lacerum tellus habet? hoc mihi de te,
Nate, refers? hoc sum terræque marique secuta?
Figite me, si qua est pietas; in me omnia tela
Conjicite, o Rutuli; me primam assumite ferro;
Aut tu, magne pater divum, miserere, tuoque 495
Invisum hoc detrude caput sub Tartara telo,
Quando aliter nequeo crudelem abrumperet
vitam.

Hoc fletu concussi animi, mæstusque per omnes
It gemitus; torpent infractæ ad prælia vires.
Illam incendentes luctus Idæus et Actor, 500
Ilionei monitu et multum lacrymantis Iuli,
Corripiunt, interque manus sub tecta reponunt.

At tuba terribilem sonitum procul ære canore
Increpuit. Sequitur clamor, cælumque remugit.
Accelerant acta pariter testudine Volsci; 505
Et fossas implere parant, ac vellere vallum.
Querunt pars aditum, et scalis ascendere
muros;

Qua rara est acies, interlucetque corona
Non tam spissa viris. Telorum effundere contra
Omne genus Teucri, ac duris detrudere contis,
Assueti longo muros defendere bello. 511

Saxa quoque infesto volebant pondere, si qua
Possent tectam aciem pererrare: cum tamen
omnes

Ferre juvat subter densa testudine casus.
Nec jam sufficiunt. Nam, qua globus imminet
ingens, 515

Immanem Teucri molem volvuntque ruuntque;
Quæ stravit Rutulos late, armorumque resolvit
Tegmina. Nec curant cæco contendere Marte
Amplius audaces Rutuli; sed pellere vallo
Missilibus certant. 520

Parte alia horrendus visu quassabat Etruscum
Pinum, et fumiferos infert Mezentius ignes;
At Messapus equum domitor, Neptunia proles,
Rescindit vallum, et scalas in mœnia poscit.

Vos, o Calliope, precor, adspirare canenti, 525
Quas ibi tunc ferro strages, quæ funera Turnus
Ediderit; quem quicquid virum demiserit Orco;
Et mecum ingentes oras evolvite belli.

[Et meministis enim, divæ, et memorare po-
testis.] 529

Turris erat vasto suspectu, et pontibus altis,
Opportuna loco: summis quam viribus omnes
Expugnare Itali, summaque evertere opum vi
Certabant; Troës contra defendere saxa,
Perque cava densi tela intorquere fenestras.
Præceps ardentem coniecit lampada Turnus, 535
Et flammam affixit lateri; quæ plurima vento
Corripuit tabulas, et postibus hæsit adæsis.
Turbati trepidare intus, frustra malorum
Velle fugam. Dum se glomerant, retroque
residunt 539

In partem, quæ peste caret: tum pendere turris
Procebat subito, et cælum tonat omne fragore.
Semineces ad terram, immani mole secuta,
Confixique suis telis, et pectora duro
Transfossi ligno, veniunt. Vix unus Helenor,
Et Lycus elapsi: quorum primævus Helenor, 545
Mæonio regi quem serva Licymnia furtim
Sustulerat, vetitisque ad Trojam miserat armis,
Ense levis nudo, parmaque inglorius alba.
Isque ubi se Turni media inter millia vidit,
Hinc acies, atque hinc acies adstare Latinas; 550
Ut fora, quæ, densa venantum sæpta corona,
Contra tela furit, seseque haud nescia morti
Injicit, et saltu supra venabula fertur;
Haud aliter juvenis medius moriturus in hostes
Irruit, et, qua tela videt densissima, tendit. 555
At, pedibus longe melior, Lycus inter et hostes,
Inter et arma, fuga muros tenet, altaque certat
Prendere tecta manu, sociumque attingere dex-
tras.

Quem Turnus, pariter cursu teloque secutus,
Increpat hic victor: Nostrasne evadere demens
Sperasti te posse manus? simul arripit ipsum 561
Pendentem, et magna muri cum parte revellit.
Qualis ubi aut leporem, aut candenti corpore
cycenum,

Sustulit alta petens pedibus Jovis armiger uncis;
Quæsumt aut matri multis balatibus agnum 565
Martius a stabulis rapuit lupus. Undique clamor
Tollitur. Invadunt, et fossas aggere complent
Ardentes tædas alii ad fastigia jactant.

Ilioneus saxo atque ingenti fragmine montis
Lucetium, portæ subeuntem, ignesque ferentem,
Emathiona Liger, Corynæum sternit Asylas: 571
Hic jaculo bonus, hic longe fallente sagitta;
Ortygium Cænæus, victorem Cænæ Turnus;
Turnus Ilym, Cloniumque, Dioxippum, Promo-
lumque, 574

Et Sagarum, et summis stantem pro turribus
Idan;
Priverum Capys. Hunc primo levis hasta
Temille

Strinxerat: illo manum projecto tegmine demens
Ad vulnus tulit; ergo alis allapsa sagitta,
Et lævo affixa est lateri manus, abditaque intus
Spiramenta animæ letali vulnere rumpit. 580
Stabat in egregiis Arcentis filius armis,
Pictus ac chlamydem, et ferrugine clarus Ibera,
Insignis facie, genitor quem miserat Arcens,
Eduotum matris luco, Symæthia circum
Flumina: pinguis ubi et placabilis ara Palici. 585
Stridentem fundam, positis Mezentius hastis,
Ipse ter adducta circum caput egit habena;
Et media adversi liquefacto tempora plumbo
Diffidit, ac multa porrectum extendit arena.
Tum primum bello celerem intendisse sagittam
Dicitur, ante feras solitus terrere fugaces,
Ascanius, forteque manu fudisse Numanum;
Cui Remulo cognomen erat; Turnique minorem
Germine nuper thalamo sociatus habebat. 594
Istam primam ante aciem, digna atque indigna relatu
Voiferans, tumidusque novo præ cordia regno,
Ibat, et ingentem sese clamore ferebat:

Non pudet obsidione iterum valloque teneri,
Bis capti Phryges, et Marti prætereundum muros?
En, qui nostra sibi bello communia poscent! 600
Quis deus Italiam, quæ vos dementia adegit?
Non hic Atreida, nec fundi fietur Iliæ.
Durum ab stirpe genus, natos ad flumina primum
Deferimus, sævoque gelu duramus et undis;
A cunctis invigilant pueri, silvasque fatigant; 605
Flectere ludus equos, et spicula tendere cornu.
At patiens operum parve puer assuetæ juvenis
Aut ratriæ teriam domuit, aut quatit oppida bello.
Omne ævum ferro toritur, versaque juvenem
Terga fatigamus hasta; nec tarda senectus 610
Debilitat vires animi, mutaturque vigorem
Canitum galea premimus; semperque recentes
Comportare juvat prædæ, et vivere rapto
Vobis picta croco, et fulgenti murice vestis;
Declia cordi; juvat indulgere choræ: 615
Et tunica manicas, et habent redimicula mitra.
O vera Phrygiæ, neque enim Phryges, ite peralta
Dindyma, ubi assuetis biforem dat tibia cantum
Tympana vos buxusque vocant Berecynthii
matris

Idææ. Minite arma viris, et cedite ferro. 620

Talla lætantem dictis, ac dita canentem,
Non tulit Ascanius; nervoque obversus equino
Intendit telum, diversaque brachia ducens
Constitit, ante Jovem supplex per vota precatus:
Jupiter omnipotens, audacibus annue cæptis. 625
Ipse tibi ad tua templa feram sollemnia dona.
Et statuum ante aras aurata fronte juvenem
Candentem, pariterque caput cum matre feren-

tem,
Jam coram petat, et pedibus qui spargat arenam.
Audit, et oculi genitor de parte serena 630

Intonuit lævum: sonat una fatifer arcus.
Effugit horrendum stridens adducta sagitta;
Perque caput Romuli venit, et cava tempora
ferio

Traiecit. I, verbis virtutem illud superbis. 634
Bis capti Phryges hæc Rutulis responsa remit-

tant. [tur,
Hoc tantum Ascanius. Teneri clamore sequen-

Latitæque fremunt, animosque ad sidera tollunt.

Ætheria tum forte plaga cingitur Apollo

Desuper Ausonias acies urbemque videbat,
Nube sedens: atque his victorem affatur Iulum:
Macte nova virtute, puer; sic itur ad astra; 641
Dis genite, et geniture deos. Jure omnia bella
Gente sub Assaraci fato ventura resident.
Nec te Troja capit. Simul, hæc effatus, ab alto
Æthere se mittit, spirantes dimovet auras, 645
Ascaniumque petit. Formam tum vertitur oris
Antiquum in Buten. Hic Dardanio Anchisæ
Armiger ante fuit, fidusque ad limina custos;
Tum comitem Ascanio pater addidit. Ibat

Apollo

Omnia longævo similis, vocemque, coloremque,
Et crines albos, et sæva sonoribus arma; 651
Atque his ardentem dictis affatur Iulum:
Sit satis, Æneada, telis impune Numanum
Oppetiisse tuis; primam hanc tibi magnus Apollo
Concedit laudem, et paribus non invidet armis;
Cætera parce, puer, bello. Sic orsus Apollo 656
Mortales medio aspectus sermone reliquit,
I.æ procul in tenuem ex oculis evanuit auram.
Agnovere deum proceres divinaque tela
Dardanidæ, pharetramque fuga sensero sonan-

tem. 660

Ergo avidum pugnae, dictis ac numine Phœbi,
Ascanium prohibent; ipsi in certamina rursus
Succedunt, animasque in aperta pericula mittunt.
It clamor totis per propugnacula muris;
Intendunt acies artus, amentaque torquent. 665
Sterniter omne solum telis; tum scuta cavæque
Dant sonitum fictu galeæ; pugna aspera surgit.
Quantus ab occasu veniens, pluvialibus Hædis,
Verberat imber humum; quam multa grandine
nimbi

[Austriis

In vada præcipitant, cum Jupiter horridus
Torquet aquosam hiemem, et cælo cava nubila
rumpit. 671

Pandarus et Bitias, Idæo Alcanore croti,
Quos Jovis eduxit luco sylvestris Iæra,
Abietibus juvenes patriis et montibus æquos,
Portam, quæ duceis imperio commissa, recludunt
Freti armis, ultra que invitant mœnibus hostem.
Ipsi intus dextra ac læva pro turribus adstant
Armati ferro, et cristis capita alta corusci. 678
Quales aerie liquentia flumina circum,
Sive Padi ripis, Athesim seu propter amœnum,
Consurgunt geminae quercus, intonsaque cælo
Attollunt capita, et sublimi vertice nutant.
Irrumpunt, aditus Rutuli ut videre patentes.
Continuo Quercens, et pulcher Aquicolus armis,
Et præceps animi Tmarus, et Mavortius Hæmon,
Agminibus totis aut versi terga dedere, 686
Aut ipso portæ posuere in limine vitam.

Tum magis increseunt animis discordibus iræ;
Et jam collecti Troës glomerantur eodem,
Et conferre manum, et procurrere longius audent.
Ductori Turno diversa in parte furenti, 691
Turbanique viros, perferitur nuntius, hostem
Fervere cæda nova, et portas præbere patentes.
Deserit inceptum, atque immani concitus ira
Dardaniam ruit ad portam fratresque superbos;
Et primum Antiphaten, is enim se primus age-

bat, 696

Thebana de matre nothum Sarpedonis alii,
Conjecto sternit jaculo: volat Itala cornus
Aëra per tenerum, stomachoque infixæ sub altum
Pectus abit; reddit specus atri vulneris undam
Spumantem, et fixo ferrum in pulmone tepecit.
Tum Meropem atque Erymanta manu, tum
sternit Aphidnum; 702

Tum Bitian ardentem oculis, animisque frementem,
Non jaculo—neque enim jaculo vitam ille didisset—

Sed magnum stridens contorta phalarica venit,
Fulminis acta modo : quam nec duo taurea terga,
Nec duplici squama lorica fidelis et auro
Sustinuit ; collapsæ ruunt immania membra ;
Dat tellus gemitum, et clypeum super insonat ingens.

Qualis in Euboico Baiarum litore quondam 710
Saxæ pila cadit, magnis quam molibus ante
Constructam ponto jaciunt ; sic illa ruinam
Prona trahit, penitusque vadis illisa recumbit ;
Miscens se maria, et nigraæ attolluntur arenæ ;
Tum sonitu Prochyta alta tremat, durumque cubile

Inarime Jovis imperiis imposita Typhæo. 716
Hic Mars arripotens animum viresque Latinis
Addidit, et stimulos acres sub pectore vertit ;
Immisitque Fugam Teucris atrumque Timorem.
Undique conveniunt ; quoniam data copia pugnaæ,
Bellatorque animos deus incidit. 721

Pandarus, ut fuso germanum corpore cernit,
Et quo sit fortuna loco, qui casus agat res,
Portam vi multa converso cardine torquet,
Obnixus latis humeris, multosque suorum 725
Mœnibus exclusus duro in certamine linquit ;
Ast alios secum includit recipitque ruentes,
Demens ; qui Italulûm in medio non agmine regem

Viderit irrupentem, utroque incluserit urbi,
Immanem veluti pecora inter inertia tigrim. 730
Continuo nova lux oculis offulsit, et arma
Horrendum sonuere ; tremunt in vertice cristæ
Sanguinæ, clypeoque micantia fulmina mittunt.

[bis] Agnoscunt faciem invisam atque immania mem-
Turbati subito Æneadæ. Tum Pandarus ingens
Emitat, et mortis fraternæ fervidus ira 736

Effatur : Non hæc dotalis regia Amata,
Nec muris cohibet patriis media Ardea Turnum.

Castra inimica vides ; nulla hinc exire potestas.
Olli subridens sedato pectore Turnus : 740

Incipe, si qua animo virtus, et consere dextram ;
Hic etiam inventum Priamo narrabis Achillem.
Dixerat. Ille rudem nodis et cortice crudo
Intorquet summis annixus viribus hastam.

Excepere auræ vulnus ; Saturnia Juno 745
Detorsit veniens ; portæque insigitur hasta.

At non hoc telum, mea quod vi dextera versat,
Effugies : neque enim is teli nec vulneris auctor.
Sic ait, et sublatus alto consurgit in ensem,

Et mediam ferro gemina inter tempora frontem
Dividit, impubesque immani vulnere malas. 751
Fit sonus ; ingenti concussa est pondere tellus.

Collapsos artus atque arma cruenta cerebro
Sternit humi moriens ; atque illi partibus æquis
Huc caput atque illuc humero ex utroque pendit. 755

Diffugiunt versi trepida formidine Troës.
Et, si continuo victorem ea cura subisset,
Rumpere claustra manu sociosque immittere portis,

Ultimus ille dies bello gentique fuisset.

Sed furor ardentem cædisque insana cupido 760
Egit in adversos.

Principio Phalerim, et succiso poplite Gygen
Exciipit ; hinc raptas fugientibus ingerit hastas
In tergos : Juno vires animumque ministrat.
Addit Halym comitem, et confixa Phægea parma ;
Ignaros deinde in muris Martemque cientes 766
Alcandrumque Haliumque Noëmonaque Pryta-
ninquo ;

Lyncea tendentem contra, sociosque vocantem,
Vibranti gladio connixus ab aggero dexter
Occupat : huic uno dejectum cominus ictu 770

Cum galen longe jacuit caput. Inde ferarum
Vastatorem Amycum, quo non felicior alter
Ungere tela manu, ferrumque armare veneno ;
Et Clytium Æoliden, et amicum Crethea Musis ;

Crethea Musarum comitem, cui carmina semper
Et citharæ cordi, numerosque intendere nervis ;
Semper equos, atque arma virum, pugnasque canebat. 777

Tandem ductores, audita cæde suorum,
Conveniunt Teucris. Mnestheus acerque Serestus ;
Palantesque vident socios, hostemque receptum.
Et Mnestheus, quo deinde fugam, quo tenditis ?

inquit. 781

Quos alios muros, quæ jam ultra mœnia habetis ?
Unus homo, et vestris, o cives, undique sæptus
Aggeribus, tantas strages impune per urbem
Ediderit ? juvenum primos tot miserit Oreo ? 785

Non infelicis patriæ, veterumque decorum,
Et magni Æneæ segnes miseretque pudetque ?
Talibus accensi firmanur, et agmine denso
Consistunt. Turnus paullatim excedere pugna,

Et fluvium petere, ac partem quæ cingitur amni.
Acrius hoc Teuceri clamore incumbere magno,
Et gloriare manu : ceu sævum turba leonem
Cum telis premit infensis ; at-territus ille, 793

Asper, acerba tuens, retro redit ; et neque terga
Ira dare aut virtus patitur, nec tendere contra,
Ille quidem hoc cupiens, potis est per tela vi-
rosque.

Haud aliter retro dubius vestigia Turnus
Improperata refert, et mens exarsuat ira.
Quin etiam bis tum medios invaserat hostes ;
Bis confusa fuga per muros agmina vertit. 800

Sed manus e castris propere coit omnis in unum.
Nec contra vires audent Saturnia Juno
Sufficere ; æriam cælo nam Jupiter Irim
Demisit, germanæ haud mollia jussa ferentem,

Ni Turnus cedat Teucrum munibus altis. 803
Ergo nec clypeo juvenis subsistens tantum,
Nec dextra valet : injectis sic undique telis
Obruitur. Strepit assiduo cava tempora circum
Tinnitu galeæ, et saxa solida æra fatiscunt ;
Discussæque jubæ capiti ; nec sufficit umbo 810
Ictibus ; ingeminant hastis et Troës, et ipse
Fulmineus Mnestheus. Tum toto corpore sudor
Liquitur, et piceum (nec respirare potestas)
Flumen agit ; fessos quatit acer anhelitus artus.

Tum demum præceps saltu sese omnibus armis
In fluvium dedit. Ille suo cum gurgite flavo 816
Acceptit venientem, ac mollihus extulit undis ;
Et lætum sociis abluta cæde remisit.

LIBER DECIMUS.

Panditur interea domus omnipotentis Olympi,
Conciliumque vocat divum pater atque hominum
rex

Sideream in sedem; terras unde arduus omnes,
Castraque Dardanidum adspectat, populosque
Latinos.

Considunt tectis bipatentibus. Incipit ipse: 5
"Cœlicolæ magni, quianam sententia vobis
Versæ retro, tantumque animis certatis iniquis?
Abaueram bello Italiam concurrere Teucris.
Quæ contra vetitum discordia? quis metus aut
hos

Aut hos arma sequi, ferrumque lacessere, suasit?
Adveniet justum pugne, ne arcessite, tempus, 11
Cum fera Carthago Romanis arcibus olim
Exitum magnum atque Alpes immittit apertas:
Tum certare odii, tum res rapulæ licebit.
Nunc slnite; et placitum lati composito fœdus.

Jupiter hæc paucis; at non Venus aurea contra
Pauca refert: 17
"O pater, si heminum divumque æterna potestas,
(Namque aliud quid sit, quod jam implorare
queamus?)"

Cernunt insultent Rutuli; Turnusque feratur 20
Per medios insignis equis, tumidusque secundo
Marte ruat? Non clausa tegunt jam mœnia
Teucros;

Quin intra portas atque ipsis prœlia miscent
Argeribus murorum; et inundant sanguine fossæ.
Æneas ignarus abest. Nunquamne levare 25
Obiddone aines? Muris iterum imminet hostis
Nascentis Trojæ; nec non exercitus alter,
Atque iterum in Teucros Ætolis surgit ab Arpis
Tydides. Equidem credo, non vulnera restant;
Et tua progenies mortalia demoror arma! 30

Si sine pace tua, atque invito numine, Troes
Italiam petiere, hanc peccata; neque illos
Juveris auxilio: sin tot responsa secuti,
Quæ superi Manesque dabant, cur nunc tua
quiescam 34

Vertere Jussu potest? aut cur nova condere fata?
Quid repetam exutas Irycino in litore classes?
Quid tempestatum regem, ventosque furentes
Æolia excitos? aut actam nubibus irim?

Nunc etiam Manes (hæc intentata manebat
Sors rerum) movet, et superis immissa repente
Allecto, medias Italum bacchata per urbes. 41
Nil super imperio moveor: speravimus ista,
Dum fortuna fuit; vincant, quos vincere mavis.

Si nulla est regio, Teucris quam det tua conjux
Dura, per eversæ genitor, fumantia Trojæ 45
Excidia obtator, liceat dimittere ab armis
Incolomem Ascanium; liceat superesse nepotem
Æneæ sanc ignotis jacti: tu in undis,
Et quamcumque viam dederit Fortuna, sequar:

Hunc tegere, et diræ valeam subducere pugne.
Est Amathus, est celsa mihi Paphus, atque Cy-
thera, 51

Idaliæque domus; postis inglorius armis
Exigat hic ævum. Magna ditæone iubeto
Carthago premet Ausoniam; nihil uribus inde
Obstatit Tyriis. Quid pestem evadere belli 55
Javit, et Argolicos medium fugisse per ignes,
Totque maris vastæque exhausta pericula terræ,

Dum Latium Teuceri recidivæque Pergama qua-
runt?

Non satius, cineres patriæ insedisse supremos,
Atque solum, quo Troja fuit? Xanthum et Si-
moënta 60

Redde, oro, miseris; iterumque revolvere casus
Da, pater, Iliacos Teucris. Tum regia Juno
Acta furore gravi: Quid me alta silentia cogis
Rumpere, et obductum verbis vulgare dolorem?
Ænean hominum quiskam divumve subegit 65
Bella sequi, aut hostem regi se inferre Latino?
Italiam fati petiti auctoribus; esto:

Cassandræ impulsus furiis. Num linquere castra
Hortati sumus, aut vitam committere ventis? 69
Num puero summam belli, num credere muros?
Tyrrhenamve fidem aut gentes agitare quietas?
Quis deus in fraudem, quæ dura potentia nostri
Egit? Ubi hic Juno, demissæ nubibus Iris?
Indignum est, Italos Trojam circumdare flammis
Nascentem, et patria Turnum consistere terra,
Cui Pilumnus avus, cui diva Venilia mater: 76
Quid, facie Trojanos atra vim ferre Latinis?
Arva aliena iugo premere, atque avertere præ-
das?

Quid, soceros legere, et gremiis abducere pactas?
Pacem orare manu, præfigere puppibus arma? 80
Tu potes Æneam manibus subducere Graiûm,
Proque viro nebulam et ventos obtendere inanes.
Et potes in totidem classem convertere Nym-
phas:

Nos aliquid Rutulos contra juvisse, nefandum
est?

Æneas ignarus abest: ignarus et absit. 85
Est Paphus Idaliæque tibi, sunt alta Cythera:
Quid gravidam bellis urbem et corda aspera
tentas?

Nosne tibi fluxas Phrygiæ res vertere fundo
Conamur? nos? an miseros qui Troas Achivis
Objecit? quæ causa fuit, consurgere in arma 90
Europamque Asiamque, et fœdera solvere furto?
Me duce Dardanius Spartam expugnavit adulter?
Aut ego tela dedi, foveæ cupidine bella?

Tum decuit metuisse tuis: nunc sera querelis
Haud justis assurgis, et irrita jurgia jactas. 95

Talibus orabat Juno; cunctique fremebant
Cœlicolæ assensu vario: cœu flamina prima
Cum deprensa fremunt sylvis, et cæca volutant
Murmura, venturos nautis prodentia ventos.
Tum pater omnipotens, rerum cui summa po-
testas, 100

Infuit. Io dicente, deum domus alta silescit,
Et tremefacta solo tellus; silet arduus æther;
Tum Zephyri posuere; premit placida æquora
pontus.

Accipite ergo animis atque hæc mea figite dicta.
Quandoquidem Ausonios conjungi fœdere Teu-
cris

Haud licitum; nec vestra capit discordia finem:
Quæ cuique est fortuna hodie, quam quisque
secat spem, 107

Tros Rutuluse fuit, nullo discrimine habebat:
Seu fati Italum castra obsidione tenentur,
Sive errore malo Trojæ monitisque sinistra, 110
Nec Rutulos solvo. Sua cuique exoras laborem
Fortunamque ferent. Rex Jupiter omnibus idem.

Fata viam inveniunt. Stygii per flumina fratris,
Per ploc torrentes atraque voragine ripas,
Annuit, et totum nutu tremefecit Olympum. 115
Hic finis fandi. Solio tum Jupiter auro
Surgit: cœlicolæ medium quem ad limina ducunt.

Interea Rutuli portis circum omnibus instant
Sternere cæde viros, et mœnia cingere flammis.
At legio Æneadum vallis obsessa tenetur; 120
Nec spes ulla fugæ. Miseri stant turribus altis
Nequicquam, et rara muros cinxere corona:
Asius Imbrasides, Hicetaoniusque Thymætes,
Assaracique duo, et senior cum Castore Thym-
bris, 124

Prima acies. Hos germani Sarpedonis ambo,
Et Clarus et Themon, Lycia comitantur ab alta.
Fert ingens toto connixus corpore saxum,
Haud partem exiguum montis, Lynxessius Acmon,
Nec Clytiogenitor minor, nec fratre Menestheo.
Hi jaculis, illi certant defendere saxis. 130

Molirique ignem, nerveoque aptare sagittas.
Ipse inter medios, Veneris justissima cura,
Dardanius caput, ecce, puer detectus honestum,
Qualis gemma, micat, fulvum quæ dividit aurum,
Aut collo decus, aut capiti; vel quale per artem
Inclusum buxo, aut Oricia terebintho, 136

Lucet ebur; fusos cervix cui lactea crines
Accipit, et molli subnectens circulus auro.
Te quoque magnanimæ viderunt, Ismare, gentes
Vulnera dirigere, et calamos armare venæcu, 140
Mæonia generose domo; ubi pinguis culta
Exercentque viri, Pactolusque irrigat auro.
Affuit et Mnestheus, quem pulsî pristina Turni
Aggere mœrorum sublimem gloria tollit,

Et Capys; hinc nomen Campanæ ducitur urbi.
Illi inter sese duri certamina belli 146
Contulerant: media Æneas freta nocte secabat.
Namque, ut ab Evandro castris ingressus
Etruscis, [que;

Regem adit, et regi memorat nomenque genus-
Quidve petat, quidve ipse ferat; Mezentius arma
Quæ sibi concillit, violentaque pectora Turni,
Edocet; humanis quæ sit fiducia rebus 152
Admonet, immiscetque preces. Haud fit mora;
Tarcho

Jungit opes, fœdusque ferit: tum libera fati
Classem conscendit jussis gens Lydia divum, 155
Externo commissa duci. Æncia puppis
Prima tenet, rostro Phrygios subjuncta leones:
Imminet Ida super, profugis gratissima Teucris.
Hic magnus sedet Æneas, secumque volutat
Eventus belli varios; Pallasque sinistro 160
Affixus lateri jam quærit sidera, opacæ
Noctis iter, jam quæ passus terraque marique.

Pandite nunc Heliconæ, deæ, cantusque mo-
vete;

Quæ manus interea Tuscis comitetur ab oris
Ænean, armetque rates, pelagoque vehatur. 165
Massicus ærata princeps secat æquora Tigri:
Sub quæ mille manus juvenum, qui ma nia Clusi,
Quique urbem liquere Cosas: quis tela sagittæ,
Corytque leves humeris, et letifer arcus.
Una torvus Abas: huic totum insignibus armis
Agmen, et aurato fulgebat Apolline puppis. 170
Sexcentos illi dederat Populonia mater
Expertos bellic juvenes; ast Ilva trecentos
Insula, inexhausti Chalybum generosa metallis.
Tertius, ille hominum divumque interpres Asylas,
Qui pecudum fibræ, celi cui sidera parent, 176
Et lingue volucrum, et præsagi fulminis ignes,
Mille rapit densos acie atque horrentibus hastis.

Hos parere jubent Alphææ ab origine Pisæ:
Urb Etrusca solo. Sequitur pulcherrimus Astur,
Astur equo fidens, et versicoloribus armis. 181
Ter centum adijciunt, mens omnibus una se-
quendi,

Qui Cæræte domo, qui sunt Minionis in arvis,
Et Pyrgi veteres, intempestaque Gravisæ. 194

Non ego te, Ligurum ductor fortissimo bello,
Transierim, Cinyra, et paucis comitate Cupavo,
Cujus olorinæ surgunt de vertice pennæ,—
Crimen amor vestrum, formæque insigne pa-
ternæ. [amati,

Namque ferunt, luctu Cycnum Phæthontis
Populeas inter frondes umbramque sororum 190
Dum canit, et morstem Musa solatur amorem,
Canentem molli pluma duxisse senectam,
Linquentem terras, et sidera voce sequentem.
Filius, aequales comitatus classe catervas,
Ingentem remis Centaurum promovet; ille 195
In-tat aquæ, saxumque undis immane minatur
Arduus, et longa sulcat maria alta carina.

Ille etiam patriis agmen ciet Oenus ab oris,
Fatidicæ Mantus et Tusi filius amnis: 199
Qui muros matrisque dedit tibi, Mantua, nomen.
Mantua dives avis; sed non genus omnibus unum.
Gens illi triplex, populi sub gente quaterni;
Ipsa caput populis; Tusco de sanguine viros.
Hinc quoque quingentos in se Mezentius arinat,
Quos patre Benaco velatus arundine glauca 205
Mincius infesta ducebat in æquora pinu.
It gravis Aulestes, centennæque arbore fluctus
Verberat assurgens: spumant vada inarmore
verso.

Hunc vehit immanis Triton, et cœrula concha
Exterrens freta, cui laterum tenuis hispida nanti
Frons hominem præfert, in pristin destinat alvus;
Spumæa scifero sub pectore murmurat unda.
Tot lecti proceres ter denis navibus ibant 213
Subsidio Trojæ, et campos salis ære secabant.

Jamque dies cælo concesserant; almaque curru
Noctivago Phœbe medium pulsabat Olympum:
Æneas (neque enim membris dat cura quietem)
Ipse sedens clavumque regit velisque ministrat.
Atque illi medio in spatio chorus, ecce, suarum
Occurrit comitum: Nymphæ, quas alma Cybebe
Numen habere maris, Nymphasque a navibus
essæ, 221

Jusserat, innabant pariter, fluctusque secabant,
Quot prius aratæ steterant ad litora proræ.
Agnoscent longe regem, lustrantque choreis.
Quarum, quæ fandi doctissima, Cymodocea 225
Pone sequens dextra puppim tenet, ipsaque dorso
Lminet, ac læva tacitis subremigat undis.
Tum sic ignarum alloquitur: Vigilasæ, deum
gens,

Ænea? vigila, et velis immitte rudentes.
Nos suinus Idææ sacro de vertice pinus, 230
Nunc pelagi Nymphæ, classis tua. Perfidus ut
nos

Præcipites ferro Rutulus flammaque premebat,
Rupimus invite tua vincula, teque per aquor
Quærimus. Hanc Genitrix faciem miserata re-
fecit,

Et dedit esse deas, ævumque agitare sub undis.*
At puer Ascanius muro fossisque tenetur, 236
Tela inter media atque horrentes Marte Latinos.
Jam loca jussa tenent forti permixtus Etrusco
Arcas eques. Medias illis opponere turmas,
Ne castris jungant, certa est sententia Turno. 240
Surge age, et Aurora socios veniente vocari

Primus in arma jube, et clypeum cape, quem dedit ipse

*Invictum ignipotens, atque oras ambiit auro.
Crastina lux, mea si non irrita dicta putâris,
Ingentes Rutule spectabit cœdis acervos. 245
Dixerat: et dextra discedens impulit altam,
Haud ignara modi, puppim. Fugit illa per undas
Oclor et jaculo et ventos sequante sagitta.
Inde alie celerant cursus. Stupet inscius ipse
Tros Anchisiades; animos tamen omine tollit.
Tum brevier, supera adspectans convexa, pre-
catur: 251*

*Alma parens Idra deum, cui Dindyma cordi,
Turrigeræque urbes, bijugique ad frena leones,
Tu mihi nunc pugna princeps, tu rite propinqua
Augurium, Phrygiisque adsis pede, diva, se-
cundo. 255*

*Tantum effatus; et interea revoluta rucbat
Matura jam luce dies, noctemque fugarat.
Principio sociis edicit, signa sequantur,
Atque animos aptent armis, pugnaque parent se.
Jamque in conspectu Teucros habet et sua castra.
Stans cœles in puppi; clypeum cum deinde si-
niatra 261*

*Extulit ardentem. Clamorem ad sidera tollunt
Dardanidae e munis. Spes addita suscitât iras.
Tela manu jacunt: quales sub nubibus atris 264
Strymonie dant signa grues, atque æthera tranant
Cum sonitu, fugientque Notos clamore secundo.
At Rutulo regi duobusque ea mira videri
Ausonii; donec venias ad littora puppes
Respiciunt, totumque allabi classibus aquor.
Ardet apex capiti, cristisque a vertice flamma 270
Funditur, et vasto umbo vomit aureus ignes:
Non secus, ac liquida si quando nocte cometae
Sanguinei lugubre rubent, aut Sirius ardor
Ille sitim morbosque ferens mortalibus agris
Nascitur, et lævo contristat lumine cœlum. 275*

*Haud tamen audaci Turno fiducia cessit
Littora præcipere, et venientes pellere terra
[Ultero animos tollit dictis, atque increpat ultro:]
Quod votis optastis, adest, perfringere dextra
In manibus Mars ipse, viri. Nunc conjugis esto
Quisque sua tectique memor: nunc magna re-
fero 281*

*Facta patrum, laudes. Ultero occurramus ad un-
dum,*

*Dum trepidi, egressique labant vestigia prima.
Audentes Fortuna juvat.
Hæc ait: et secum versat, quos ducere contra, 285
Vel quibus obsessos possit concedere muros.*

*Interea. Tineas socios de puppiis altis
Pontibus exponit. Multi servare recursum
Languentia pelagi, et brevibus se credere saltu;
Per remos alii. Speculatus littora Tarcho, 290
Qua vada non spirant, nec tacta remurmurat
unda,*

*Sed mare inoffensum crescenti allabitur æstu;
Advertit subito proras, sociosque precatur:
Nunc, o lecta manus, validis incumbite remis;
Tollite, forte rates; inimicam findite rostris 295
Hanc terram, solumque sibi premat ipsa carina.
Frangere nec tali puppim statione recessu;
Arrepta tellure semel. Quæ talia postquam
Effatus Tarcho, socii consurgere tonsis,
Spumantesque rates arvis inferre Latinis; 300
Donec rostra tenent siccum, et sedere carinæ
Innocue. Sed non puppis tua, Tarcho:
Namque, inflicta vadia, dorso dum penitet iniquo,
Anceps sustentata diu, fluctusque fatigat:*

*Solvitur, atque viros mediis exponit in undis; 305
Fragmina remorum quos et fluitantia transtra
Impediunt, retrahitque pedem simul unda rela-
bens. [acer*

*Nec Turnum segnis retinet mora; sed rapit
Totam aciem in Teucros, et contra in littore sistit.
Signa canunt. Primus turmas invasit agrestes
Æneas, omen pugnae, stravique Latinos, 311
Occiso Therone, virum qui maximus ultro
Ænean petit: huic gladio perque aerea suta,
Per tunica squalentem auro, latus haurit aper-
tum.*

*Inde Lichan ferit, exsectum jam matre peremta,
Et tibi, Phœbe, sacrum, casus evadere ferri 316
Quod licuit parvo. Nec longe Cissea durum
Immanemque Gyan, sternentes agmina clava,
Dejecit leto: nihil illos Hæculis arma,
Nec validæ juvere manus, genitorque Melampus
Alcida comæ, usque graves cum terra labores 321
Præbuit. Ecce Pharo, voces dum jactat inertes,
Intorquens jaculum, clamanti sistit in ore.
Tu quoque, flaventem prima lanugine malas
Dum æqueris Clytium infelix, nova gaudia, Cy-
don; 325*

*Dardania stratus dextra, securus amorum, [res:
Qui juvenum tibi semper erant, miserande, jace-
Ni fiatrum stipata cohors foret obvia, Phorci
Progenies; septem numero, septenque tela
Conjiciunt: partim galea clypeoque resultant
Irrita; deflexit partim stringentia corpus 331
Alma Venus. Fidum Æneas affatur Achaten:
Suggere tela mihi, non ullum dextera frustra
Taserit in Rutulos, steterunt quæ in corpore
Gaium 334*

*Hiæcis campis. Tum magnam corripit hastam,
Et jacit. Illa volans clypei transverberat era
Maonis, et thoracæ simul cum pectore rumpit.
Huic frater subit Alcænor, fratremque ruentem
Sustentat dextra: trajecto missa læcerto 339
Protinus hasta fugit, servatque cruenta tenorem;
Dexteraque ex humero nervis moribunda pe-
pedit.*

*Tum Numitor, jaculo fratris de corpore raptò,
Ænean petit: sed non et figere contra
Est licitum, magnique femur perstrinxit Achatæ.
Hic Curibus fidens primævo corpore Clausus 345
Advenit, et rigida Dryopem ferit eminus hasta
Sub mentum, graviter pressa, pariterque loquen-
tis [ille
Vocem animamque rapit, trajecto gutture; at
Fronte ferit terram, et crassum vomit ore cruo-
rem. 349*

*Tres quoque Threiciis Boreæ de gente supremæ,
Et tres quos Idas pater et patria Ismara mittit,
Per varios sternit casus. Accurrit Hælesus,
Aurunceque manus; subit et Neptunia proles,
Insignis Messapus equis. Expellere tendunt
Nunc hi, nunc illi: certatur limine in ipso 355
Ausoniæ. Magno discordes æthere venti
Prælia cœu tollunt, animis et viribus æquis;
Non ipsi inter se, non nubila, non mare cedunt:
Anceps pugna diu; stant obnixi; omnia contra.
Haud aliter Trojanæ acies aciesque Latinæ 360
Concurrunt: hæret pede pes, densusque viro vir.*

*At parte ex alia, quæ saxa rotantia late
Impulrat torrens arbustaque diruta ripis,
Arcadas, insuetos acies inferre pedestres,
Ut vidit Pallas Latio dare terga sequaci; 365
Aspera quis natura loci dimittere quando
Suscepit equos: unum quod rebus restat egenis,*

Nunc prece, nunc dictis virtutem accendit
amaris :

Quo fugitis, socii ? per vos et fortia facta,
Per ducis Evandri nomen, devictaque bella, 370
Semperque meam, patriæ quæ nunc subit semula
laudi,

Fidite ne pedibus. Ferro rumpenda per hostes
Est via. Quæ globus ille virum densissimus
urget :

Hæc vos et Pallanta ducem patria alta reposcit.
Numina nulla premunt : mortali urgemur ab
hoste 375

Mortales ; totidem nobis animæque manusque.
Ecce, maris magna claudit nos objice pontus ;
Deest jam terra fugæ : pelagus Trojamne pete-
mus ?

Hæc ait, et medius densos prorumpit in hostes.
Obvius huic primum, factus adductus iniquis, 380
Fit Lagus : hunc, magno vellit dum pondere
saxum,

Intorto figit telo, discrimina costis
Per medium quæspina dabat ; hastamque recepat
Ossibus hærentem. Quem non super occupat
Hisbo, [tem,

Ille quidem hoc sperans ; nam Pallas ante ruen-
dum fuit, incautum crudeli morte sodalis, 386
Excipit, atque ensem tumido in pulmone recondit.
Hinc Sthenelum petit, et Rhæti de gente vetusta
Anchemolum, thalamos asum incestare nove-
re.

Vos etiam gemini Rutulis cecidistis in arvis, 390
Daucia, Laride ThyMBERQUE, sinillima proles,
Indiscreta suis gratisque parentibus error ;
At nunc dura dedit vobis discrimina Pallas :

Nam tibi, Thymbre, caput Evandrius abstulit
ensis ;

Te decisa suum, Laride, dextera quatit ; 395
Semanimesque micant digiti, ferrumque retrac-
tant.

Arcadas accensos monitu, et præclara tuentes
Facta viri, mixtus dolor et pudor armat in hostes.
Tum Pallas bijugis fugientem Rhætea præter 399
Trajicit. Hoc spatium tantumque moræ fuit illo ;
Illo namque procul validam direxerat hastam ;
Quam medius Rhæteus intercipit, optime Teu-
thra,

Te fugiens, fratremque Tyren : curruque volutus,
Cædit semanimis Rutulorum calcibus arva.

Ac velut, optato ventis æstate coortis, 405

Dispersa immittit silvis incendia pastor ;
Correptis subito mediis, extenditur una

Horrida per latos acies Vulcania campos ;
Ille sedens victor flammam despectat ovariantes :

Non aliter socium virtus coit omnis in unum, 410
Teque juvat, Palla. Sed bellis acer Halæsus
Tendit in adversos, æque in sua colligit arma.

Hic mactat Ladona, Pheretaque, Demodocumque ;
Strymonio dextram fulgenti deripit ense

Elatam in jugulum ; saxo ferit ora Thoantis, 415
Ossaque dispersit cerebro permixta cruento.

Fata canens silvis genitor celârat Halæsum ;
Ut senior leto canentia lumina solvit :

Injecere manum Parcæ, telisque sacrârunt 419
Evandri. Quem sic Pallas petit ante precatus :

Da nunc, Tibri pater, ferro, quod missile libro,
Fortunam atque viam duri per pectus Halæsi.

Hæc arma exuviasque viri tua quercus habebit.
Audit illa deus : dum texit Imoona Halæsus,

Arcadio infelix telo dat pectus inernum. 425
At non cæde viri tanta perterrita Lausus,
Pars ingens belli, sinit agmina : primus Abantem

Oppositum interimit, pugnae nodumque moram-
que.

Sternitur Arcadiæ proles ; sternuntur Etrusci ;
Et vos, o Graiis imperdita corpora Teucri. 430
Agmina concurrunt duribusque et viribus æquis.
Extremi addensant acies : nec turba moveri

Tela manusque sinit. Hinc Pallas instat et urget,
Hinc contra Lausus, nec multum discrepat ætas,

Egregii formæ ; sed quis Fortuna negârat 435
In patriam reductus. Ipsos concurrere passus
Haud tamen inter se magni regnator Olympi ;

Mox illos sua fata manent majore sub hoste.

Interea soror alma monet succurrere Lauso
Turnum ; qui volucris curru medium secat agmen.

Ut vidit socios ; Tempus desistere pugnae ; 441
Solutus ego in Pallanta feror ; soli mihi Pallas
Debetur ; euperem ipse parens spectator adesset.

Hæc ait ; et socii cesserunt aquare jussu. 444
At, Rutulûm abscessu, juvenis tum, jussa superba
Miratus, stupet in Turno, corpusque per ingens

Lumina volvit, obitque truci procul omnia visu.
Talibus et dictis it contra dicta tyranni :

Aut spoliis ego jam raptis laudabor opimis, 449
Aut leto insigni. Sorti pater æquis utriusque est.

Tolle minas. Fatus medium procedit in aequor.
Frigidus Arcadibus coit in præcordia sanguis.

Desiluit Turnus bijugis ; pedes apparat ire
Cominus. Utque leo, specula cum vidit ab alta

Stare procul campis meditantem in prælia tau-
rum, 455

Advolat : haud alia est Turni venientis imago.
Hunc ubi contiguum missæ fore credidit hastæ,

Ire prior Pallas, si qua fors adjuvet ausum
Viribus imparibus ; magnumque ita ad æthera

fatur :

Per patris hospitium, et mensas quas advena
adisti, 460

Te precor, Alcide, cæptis ingentibus adsis ;
Cernat semineci sibi me rapere arma cruenta,

Victoremque ferant morientia lumina Turni.
Audit Alcides juvenem, magnumque sub imo

Corde premit gemitum, lacrymasque effudit
hianes. 465

Tum genitor natum dictis affatur amicis :
Stat sua cuique dies ; breve et irreparabile tempus

Omnibus est vitæ : sed famam extendere factis,
Hoc virtutis opus. Trojæ sub mœnibus altis

Tot nati cecidere deum ; quin occidit una 470
Sarpedon, mea progenies. Etiam sua Turnum
Fata vocant, metasque dati pervenit ad ævi.

Sic ait, atque oculos Rutulorum rejicit arvis.
At Pallas magnis emittit viribus hastam,

[Vaginaque cava fulgentem deripit ensem.] 475
Illa volans, humeri surgunt quæ tegmina summa,
Incidit, atque, viam clypei molita per oras,

Tandem etiam magno strinxit de corpore Turni.
Hic Turnus ferro præfixum robur acuto

In Pallanta diu librans jacit, atque ita fatur : 480
Adspice, num mage sit nostrum penetrabile telum.

Dixerat ; at clypeum, tot ferri terga, tot æris,
Cum pellis toties obeat circumdata tauri,

Vibranti medium cuspis transverberat ictu,
Loricæque moras et pectus perforat ingens. 485

Ille rapit calidum frustra de vulnere telum ;
Una eademque via sanguis animusque sequuntur.

Corruit in vulnus ; sonitum super arma dedere ;
Et terram hostilem moriens petit ore cruento.

Quem Turnus super assistens : 490
Arcades, hæc, inquit, memores mea dicta referte
Evandro : qualem meruit, Pallanta remitto.

Quisquis honos tumuli, quicquid solamen hu-
mandi est,
Largior. Haud illi stabant Æneia parvo
Hospitia. Et lævo pressit pede, talia fatus, 495
Examini, rapiens immania pondera baltei,
Impressumque nefas: una sub nocte jugali
Cæsa manus juvenum fœde, thalamique cruenti;
Quæ Clonus Eurytides multo cælaverat auro:
Quo nunc Turnus ovat spolio gaudetque potitus.
Nescia mens hominum fœci sortisque futura, 501
Et servare modum, rebus sublata secundis.
Turno tempus erit, magno cum optaverit exitum
Interactum Pallanta, et cum spolia ista diemque
Oderit. At socii multo gemitu lacrymisque 505
Impositum scuto referunt Pallanta frequentes.
O dolor atque deus magnum redire parenti;
Hæc te prima dies bello dedit, hæc eadem aufert:
Cum tamen ingentes Rutulorum linquis acervos.
Nec jam fama mali tanti, sed certior auctor
Advolat Æneæ, tenui discriminis leti 511
Esse suus; tempus versis succurrere Teucris.
Proxima quæque melit gladio, latumque per
agmen
Ardens limitem agit ferro; te, Turne, superbum
Cæde nova querens. Pallas, Evander, in ipsis
Omnia sunt oculis; mensæ quas advena primas
Tunc alit, dextraque date. Sulfone crentos
Quatuor hic juvenes; totidem quos educat
Ufens,
Viventes rapit, inferius quos immolet umbris,
Captivæque rogi perfundat sanguine flammæ. 520
Inde Mago procul infensam contenderat hastam:
Ille astu subit; at tremebunda supervolat hasta;
Et genua amplexens affatur talia supplex:
Per patrios Maues, per spes surgentis Iuli,
Te procor, hanc animam serves natoque patri-
que. 525
Erat domus alta; jacent penitus defossa talenta.
Celati argenti; sunt auri pondera facti
Infentique mihi. Non hic victoria Teucrum
Verisist, aut anima una dabit discriminis tanta.
Dixerat: Æneas contra cui talia reddidit: 530
Argenti atque auri memoras quæ multa talenta.
Natis parce tuis. Belli commercia Turnus
Nastulit ista prior jam tum Pallante parento.
Illoc patris Anchisæ Maues, hoc sentit Iulus.
Sic fatus, galeam læva tenet, atque reflexa 535
Cervicæ orantis capulo tenui applicat ense.
Nec procul Hæmonides, Phœbi Triviaque sa-
cerdos,
Infusa cui sacra redimibat tempora vitta,
Totus collucens veste atque insignibus armis:
Quem congressus agit campo, lapsumque super-
stans 540
Immolat, ingentique umbra tegit; arma Serestus
Leota refert humeris, tibi, rex Gædive, tropeum.
Instaurant acies Vulcani stirpe creatus
Cœculus et veniens Marsorum montibus Umbro.
Dardanides contra furit. Auxuriam ense sinistram
Et totum clypei ferro dejecerat orbem: 546
Dixerat ille aliquid magnum, vimque affore verbe
Crediderat, cœloque animum fortasse ferebat,
Canitæque sibi et longos promiserat annos
Tarquitiæ exultans contra fulgentibus armis, 550
Sylvicolæ Fauno Dryope quem nymphea creârat,
Olivus ardenti sese obtulit. Ille reducta
Loricam clypeique ingens onus impedit hasta.
Tum caput orantis nequicquam, et multa parantis
Dicere, deturbat terræ; truncumque tepentem
I'evolvens, super hæc inimico pectore fatur.

Istic nunc, metuende, jace. Non te optima mater
Condethumi, patriove onerabit membra sepulcro:
Alitibus linquere feris; aut gurgite mersum
Unda feret, piscesque impasti vulnera lambent.
Protinus Antæum et Lucam, prima agmina
Turni, 561
Persequitur, fortemque Numam, fulvumque Ca-
mertem,
Magnanimo Volscente satum, ditissimus agri
Qui fuit Ausonidum, et tacitis regnavit Amyclis.
Ægeon qualis, centum cui brachia dicunt 565
Centenasque manus, quinquaginta oribus ignem
Pectoribusque arsisse, Jovis cum fulmina contra
Tot paribus streret clypeis, tot stringeret enses:
Sic toto Æneas desievit in æquore victor,
Ut semel intepuit mucro. Quin ecce Niphæi 570
Quadrifuges in equos adversaque pectora tendit:
Atque illi, longe gradientem et dira frementem
Ut videre, metu versi retroque ruentes
Effunduntque ducem, rapiuntque ad littora currus.
Interen bijugis infert se Lucagus albis 575
In medios, faterque Liger; sed frater habens
Flectit equos; strictum rotat acer Lucagus ense.
Haud tulit Æneæ tanto fervore furentes:
Irruit, adversaque ingens apparuit hasta.
Cui Liger: 580
Non Diomedis equos, nec currus cernis Achilli,
Aut Phrygiæ campos, nunc belli finis et ævi
His dabitur terris. Vesano talia late
Dicta volant Ligeri; sed non et Troïus heros
Dicta parat contra; jaculum nam torquet in
hostem. 585
Lucagus ut pronus pendens in verbera telo
Admonuit bijugos; projecto dum pede lævo
Aptat se pugna; subit oras hasta per imas
Fulgentis clypei, tum lævum perforat inguen.
Excussus curru moribundus volvitur arvis. 590
Quam pius Æneas dictis affatur amaris:
Lucage, nulla tuos currus fuga segnis equorum
Prodidit, aut vane vertere ex hostibus umbræ;
Ipse rotis saliens juga deseris. Hæc ita fatus
Artipuit bijugos. Frater tendebat inermes 595
Infelix palmas, curru delapsus eodem:
Per te, per qui te talem genere parentes,
Vir Trojane, sine hanc animam, et miserere pre-
cantia.
Pluribus oranti Æneas: Haud talia dudum 599
Dicta dabas. Morere, et fratrem ne desere frater.
Tum latebras animæ pectus mucrone recludit.
Talia per campos edebat funera ductor
Dardanius, torrentis aque vel turbinis atri
More furens. Tandem crumpunt, et castra re-
linquent 604
Asanius puer et nequicquam obsessa juvenus.
Junoem interea compellat Jupiter ultro:
O germana mihi atque eadem gratissima conjux,
Ut rebare, Venus (nec te sententia fallit)
Trojanus sustentat opes; non vivida bello 609
Dextra viri, animusque ferox, patiensque po-
tenti.
Cui Juno submissa: Quid, o pulcherrime conjux,
Solicitis ægiam, et tua tristia dicta timentem?
Si mihi, quæ quondam fuerat, quamque esse de-
cebat,
Vis in amore foret: non hoc mihi namque ne-
gares, 614
Omnipotens, quin et pugne subducere Turnum,
Et Dauno possem incolumem servare parenti.
Nunc pereat, Teucrisque pio det sanguine pœnas.
Ille tamen nostra deducit origine nomcs,

Pilumnusque illi quartus pater; et tua larga
Sepe manu multique oneravit limina donis. 620

Cui rex ætherii breviter sic fatur Olympi:
Si mora præsentis leti tempusque caduco
Oratur juveni, meque hoc ita ponere sentis,
Tolle fuga Turnum, atque instantibus eripe fatis.
Hæc tunc indulsisse vacat. Sin altior istis 625
Sub precibus venia ulla latet, totumque moveri
Mutarive putas bellum, spes pascis inanes.
Et Juno allacrymans: Quid si, quod voce gra-

varia, 628
Mente dares; atque hæc Turno rata vita ma-
neret! [veri]

Nunc manet insontem gravis exitus; aut ego
Vana feror. Quod ut o potius formidine falsa
Ludar, et in melius tua, qui potes, orsa reflectas!

Hæc ubi dicta dedit, cælo se protenus alto
Misit, agens hiemem nimbo succincta per auras;
Iliacamque aciem et Laurentia castra petivit. 635
Tum dea nube cava tenuem sine viribus umbram
In faciem Æneæ (visum mirabile monstrum)
Dardaniis ornat telis; clypeumque jubeasque
Divini assimulat capitis; dat inania verba;
Datsine mente sonum, gressusque effingit euntis:
Morte obita quales fama est volitare figuras, 641
Aut quæ sopitos deludunt somnia sensus.

At primas læta ante acies exsultat imago,
Irritataque virum telis, et voce læcessit.
Instat cui Turnus, stridentemque eminus hastam
Conjicit; illa dato vertit vestigia tergo. 646
Tum vero, Ænean aversum ut cedere Turnus
Credidit, atque animo spem turbidus hausit.
inanem:

Quo fugis, Æneæ? thalamos ne desere pactos:
Hæc dabitur dextra tellus quæ sita per undas. 650
Talia vociferans sequitur, strictumque coruscant
Mucronem; nec ferre videt sua gaudia ventos.
Forte ratis celsi conjuncta crepidine saxi
Expositis stabat scalis, et ponte parato;

Quæ rex Clusinis advectus Osinius oris. 655
Huc sese trepida Æneæ fugientis imago
Conjicit in latebras: nec Turnus segnior instat,
Exsuperatque moras, et pontes transit illos.

Vix proram attigerat, rumpit Saturnia funem,
Avulsamque rapit revoluta per æquora navem.

Illum autem Æneas absentem in prælia poscit;
Obvia multa virum demittit corpora morti. 662
Tum levis haud ultra latebras jam quærit imago,
Sed sublime volans nubi se immiscuit atræ:

Cum Turnum medio interea fert æquore turbo.
Respicit ignarus rerum, ingratusque salutis, 666

Et duplices cum voce manus ad sidera tendit:
Omnipotens genitor, tantum me crimine dignum

Duxisti, et tales voluisti expendere pœnas?
Quo feror? unde abis? quæ me fuga, quemve

reducat? 670
Laurentesne iterum muros aut castra videbo?

Quid manus illa virum, qui me meaque arma
securi?

Quosque (nefas) omnes infanda in morte reliqui?
Et nunc palantes video, gemitumque cadentum
Accipio. Quid ago? aut quæ jam satis ima
dehiscat 675

Terra mihi? vos o potius miserescite, venti,
In rupes, in saxa—volens vos Turnus adoro—

Ferte ratem, sævisque vadis immittite Syrtis,
Quo neque me Rutuli, nec conscia fama sequatur.

Hæc memorans, animo nunc huc, nunc fluctuat
illuc, 680

An sese mucrone ob tantum dedecus amens

Induat, et crudum per costas exigit ensom;
Fluctibus an jaciatur mediis, et littora nando
Curva petat, Teucrumque iterum se reddat in
arma. 684

Ter conatus utramque viam: ter maxima Juno
Continuit, juvenemque animi miserata repressit.
Labitur alta secans fluctuque æstuque secundo:
Et patris antiquam Daunum defertur ad urbem.

At Jovis interea monitis Mezentius ardens 689
Succedit pugnae, Teucrosque invadit ovantes.

Concurrunt Tyrrhenæ acies; atque omnibus uni,
Uni odiisque viro telisque frequentibus instant.

Ille—velut rupes, vastum quæ prodit in æquor,
Obvia ventorum furiis, expositaque ponto,
Vim cunctam atque minas perfert cœlique ma-
risque, 695

Ipsa immota manens—prolem Dolichaonis He-
brum [fugacem;

Sternit humi, cum quo Latagum, Palmumque
Sed Latagum saxo atque ingenti fragmine montis
Occupat os faciemque adversam; poplite Palmum
Succiso volvi segnem sinit; armaque Lauso 700

Donat habere humeris, et vertice figere cristas.
Nec non Evanthen Phrygium, Faridisque Mi-
manta

Æqualem comitemque: una quem nocte Theano
In lucem genitori Amyco dedit, et facie prægnans
Cisseis regina Parin: Paris urbe paterna 705

Occubat; ignarum Laurens habet ora Mimanta.
Ac velut ille canum morsu de montibus altis
Actus aper, multos Vesulus quem pinifer annos
Defendit, multosque palus Laurentia, silva 709

Pastus arundinea, postquam inter retia ventum
est,

Substitit, infremuitque ferox, et inhorruit armos;
Nec cuiquam irasci propiusve accedere virtus;
Sed jaculis tutisque procul clamoribus instant;

Ille autem impavidus partes cunctatur in omnes,
Dentibus infrendens, et tergo decutit hastas. 715
Haud aliter, justæ quibus est Mezentius ira,
Non ulli est animus stricto concurrere ferro;

Missilibus longe et vasto clamore lacescent.
Venerat antiquis Corythi de finibus Acron,
Graius homo; infectos linquens profugus hyme-
naos: 720

Hunc ubi miscentem longe media agmina vidit,
Purpureum penis et pactæ conjugis ostro,
Impastus stabula alia leo cœu sæpe peragrans
(Sualet enim vesana fames) si forte fugacem
Conspexit capream, aut surgentem in cornua
cervum, 725

Gaudet hians immane, comasque arroxit, et hæret
Visceribus super incumbens, lavit improba teter
Ora cruor:

Sic ruit in densos alacer Mezentius hostes.
Sternitur infelix Acron, et calcibus atram 730

Tundit humum expirans, infractaque tela cru-
entat.

Atque idem fugientem haud est dignatus Oruden
Sternere, nec jacta cæcum dare cuspidem vulnus;
Obvius adversoque occurrit, sequi viro vir 734

Contulit, haud furto melior, sed fortibus armis.
Tum super abjectum posito pede nixus et hasta:
Pars belli haud temnenda, viri, jacet altus
Orodes.

Conclamant socii latum pœna secum i.
Ille autem expirans: Non me, quicumque es,
inulto,

Victor, nec longum letabere: te quoque fata 740
Prospectant paria, atque eadem mox arva tenebunt.

Ad quem subridens mixta Mœnentius ira :
Nunc morere : est de me divam pater atque
hominum rex

Viderit. Hoc dicens eduxit corpore telum.
Olli dura quies oculos et ferreus urget 745
Somnus ; in æternam clauduntur lumina noctem.
Cædicus Alceothum obruncat, Sacrorum Hydaspem,

Partheniumque Rapo, et prædurum viribus
Messapus Cloniumque, Lycaoniumque Ericeten ;
Illum infrenis equi lapsu tellure jacentem : 750
Hunc peditem pedes. Et Lycius processerat Agis ;
Quem tamen haud expers Valerius virtutis avitæ
Deiecit ; at Thronium Salius, Saliumque Nealoes,
Insignis jaculo et longe fallente sagitta.

Jam gravis æquabat luctus et mutua Mavors
Funera ; cedebant pariter pariterque ruebant 756
Victores victique ; neque his fuga nota, neque
illis.

Di Jovis in totis iram miserantur inanem
Amborum, ut tantos mortalibus esse labores.
Ilinc Venus, hinc contra spectat Saturnia Juno.
Pallida Tisiphone media inter millia sævit. 761
At vero ingentem quætiens Mæzentius hastam
Turbidus ingreditur campo. Quam magnus
Orion,

Cum pedes incedit melii per maxima Nerei
Stagna viam scindens, humero supereminet
undæ ; 765

Aut summis referens annosam mortibus ornum,
Ingrediturque solo, et caput inter nubila condit :
Talis se vastis intert Mæzentius armis.
Huc contra Æneas, speculatus in agmine longo,
Obvius ire parat. Manet imperterritus ille, 770
Hostem magnanimum opperiens, et mole sua stat,
Atque oculis spatium emensus, quantum satis
hæste,

Dextra mihi deus, et telum, quod missile libro,
Nunc adsint ; voce prædonis corpore raptis
Indutum spoliis ipsum te, Lauso, tropæum 775
Æneæ. Dixit, stridentemque eminus hastam
Iniecit ; illa volans clypeo est excussa, proculque
Egregium Antoren latus inter et ilia figit ;
Hercula Antoren comitem, qui missus ab Argis
Hæserat Evandro, atque Italia condescerat urbe.
Bternitur infelix alieno vulnere, cœlumque 781
Adspicit, et dulces moriens reminiscitur Argos.

Tum plus Æneas hastam jacit : illa per orbem
Ære cavum triplice, per linea terga, tribusque
Transiit intextum tauris opus, imaque sedit 785
Inguine ; sed vires haud pertulit. Oculi ense
Æneas, viso Tyrrheni sanguine latus,
Eripit a femine, et trepidanti fervidus instat.
Ingemuit cœli graviter genitoris amore.

Ut vidit, Lausus, lacrymæque per ora volutæ.
Hic mortis duræ casum, tuæque optima facta. 791
Si quis fidem tanto est operi laura vetustas,
Non equidem, nec te, juvenis memorande, silebo.
Ille pedem referens, et inutilis, inque ligatus
Cedebat, clypeoque inimi um hastile trahebat.
Prorupit juvenis, æsque immiscuit armis : 796
Jamque assurgens dextra plagamque ferentis
Æneæ sublit mucronem, ipsamque morando
Sustulit ; socii magno clamore sequuntur :
Dum genitor nati parma protectus abire ; 800
Telaque confoliunt, proturbantque eminus hos-
tem

Missilibus. Furit Æneas, teotusque tenet se.
Ac velut, effusa al quando grandine nimbi
Præcipitant, omnis campis diffugit arator,

Omnis et agricola, et tua latet arces viator, 805
Aut amnis ripa, aut alti fornices saxi,
Dum pluit in terris ; ut possint, sole reducto,
Exercere diem : sic obrutus undique telis
Æneas nubem belli, dum detonet, omnem
Sustinet, et Lausum increpitat, Lausoque mina-
tur : 810

Quo moriture ruis, majoraque viribus audes ?
Fallit te incautum pietas tua. Nec minus ille
Exsultat demens : sævæ jamque altius ira
Dardanio surgunt ductori, extremaque Lauso
Parcæ fila legunt : validum namque exigit ense
Per medium Æneas juvenem, totumque recon-
dit ; 816

Transiit et parmam mucro, levis arma minaci,
Et tunicam, molli mater quam neverat auro ;
Implevitque vinum sanguis : tum vita per auras
Concessit mæsta ad Manes, corpusque reliquit.
At vero ut vultum vidit morientis et ora, 821
Ora modis Anchisiades pallentia miris, [dit,
Ingemuit miserans graviter, dextramque teten-
Et mentem patriæ strinxit pietatis imago.

Quid tibi nunc, miserando puer, pro laudibus
istis, 825

Quid plus Æneas tanta dabit indole dignum ?
Arma, quibus lætatus, habet tua : teque parentum
Manibus et cineri, si qua est ea cura, remitto.
Hoc tamen infelix miseram solabere mortem ;
Æneæ magni dextra cadis. Increpat ultro 830
Cunctantes socios, et terra sublevat ipsum,
Sanguine turpantem comtos de more capillos.

Interea genitor Tiberini ad fluminis undam
Vulnere siccat lymphis, corpusque levabat
Arboris acclivis trunco. Procul ærea ramis 835
Dependet galea, et prato gravia arma quiescunt.
Stant lecti circum juvenes ; ipse æger, anhelans,
Colla fover, fusus propexam in pectore barbam ;
Multa super Lauso rogitat, multumque remittit,
Qui revocant, mæstique ferant mandata parentis.
At Lausum socii exanimem super arma ferebant
Flentes, ingentem atque ingenti vulnere victum.
Agnovit longe gemitum prisægæ mali mens.
Cunctum multo deformat pulvere, et ambas
Ad ea lum tendit palmas, et corpore inhaeret. 845
Tantane me tenuit vivendi, nate, voluptas,
Ut pro me hostili paterer succedere dextræ
Quem genui ? Tuane hæc genitor per vulnere
servor, [mum

Morte tua vivens ? Heu, nunc misero mihi de-
lulum infelix ! nunc alte vulnus adactum ! 850
Eum ego, nate, tuum maculavi crimine nomen,
Pulsus ob invidiam solio sceptrique paternis.
Debebam patriæ penas odisque meorum ;
Omnes per mores animam sontem ipse dedissem.
Nunc vivo ! neque adhuc homines lucemque
relinquo !

[ægrum
Sed linquam. Simul hoc dicens attollit in
Se semur : et, quanquam vis alto vulnere tardat,
Haud dejectus, equum duci jubet. Hoc decus illi,
Hoc solamen erat ; bellis hoc victor abibat 859
Omnibus. Alloquitur mærentem, et talibus infat :
Rhæbe, diu — res si qua diu mortalibus ulla est —
Viximus. Aut hodie victor spolia illa cruenta
Et caput Æneæ referes, Lausique dolorum
Ultor eris mecum ; aut, aperit si nulla viam vis,
Occumbes pariter. Neque enim, fortissime,
credo, 865

Jussa aliena pati et dominos dignabere Teucros.
Dixit, et exceptus tergo consuecta locavit [tis ;
Membra, manusque ambas jaculis oneravit aco-

Ære caput fulgens, cristaque hirsutus equina.
Sic cursum in medios rapidus dedit; æstuat ingens 870
Uno in corde pudor, mixtoque insania luctu :
[Et furis agitatus amor, et conscia virtus :]
Atque hic Æneas magna ter voce vocavit.
Æneas agnovit enim, lætusque precatur :
Sic pater ille deum faciat, sic altus Apollo, 875
Incipias conferre manum.
Tantum effatus, et infesta subit obviu hasta.
Ille autem : Quid me, erepto, sævissime, nato,
Terres? hæc via sola fuit, qua perdere posses. 879
Nec mortem horremus, nec divum parcimus ulli.
Desine. Jam venio moriturus, et hæc tibi porto
Dona prius. Dixit, telumque intorsit in hostem ;
Inde aliud super atque aliud figitque, volatque
Ingenti gyro : sed sustinet aureus umbro.
Ter circum adstantem lævos equitavit in orbes,
Tela manu jaciens ; ter secum Troius heros 886
Immanem ærato circumfert tegmine silvam.
Inde ubi tot traxisse moras, tot spicula tædet
Vellere, et urgetur pugna congressus iniqua,
Multa movens animo, jam tandem erumpit, et inter

Bellatoris equi cava tempora conjicit hastam.
Tollit se arrectum quadrupes, et calcibus auras
Verberat, effusumque equitem super ipse secutus
Implicat, ejectoque incumbit cernuus armo.
Clamores incendunt cælum Troësque Latinique.
Advolat Æneas, vagina eripit ense ; 896
Et super hæc : Ubi nunc Mezentius acer, et illa
Efferat vis animi? Contra Tyrrhenus, ut auras
Suspiciens hausit cælum, mentemque recepit,
Hostis amare, quid increpitas, mortemque minaris?
900
Nullum in cæde nefas : nec sic ad prælia veni ;
Nec tecum meus hæc pepigit mihi fœdera Lausus.
Unum hoc, per, si qua est victis venia hostibus,
oro ;
Corpus humo patiari tegi. Scio acerba meorum
Circumstare odia : hunc, oro defende furem ;
Et me consortem nati concede sepulchro.
Hæc loquitur ; juguloque haud inscius accipit
ensem, 907
Undantique animam diffundit in arma cruore.

LIBER UNDECIMUS.

Oceanum interea surgens Aurora reliquit. [dis
Æneas, quamquam et sociis dare tempus human-
Præcipit curæ, turbataque funere mens est :
Vota deum primo victor solvebat Eoo.
Ingentem quercum decisis undique ramis 5
Constituit tumulo, fulgentiaque induit arma,
Mezenti ducis exuvias, tibi, magne, tropæum,
Bellipotens : aptat rorantes sanguinis cristas,
Telaque trunca viri, et bis sex thoraca petiitum
Perfossumque locis ; clypeumque ex arc sinist-
træ 10
Subligat, atque ense collo suspendit eburnum.
Tum socios, namque omnis eum stipata tegebat
Turba ducum, sic incipiens hortatur ovanes :
Maxima res effecta, viri ; timor omnis abesto,
Quod superest ; hæc sunt spolia, et de rege su-
perbo 16
Primitiæ ; manibusque meis Mezentius hic est.
Nunc iter ad regem nobis murosque Latii
Arma parate, animis et spe præsumite bellum ;
Ne qua mora ignarus, ubi primum vellere signa
Annuerint superi, pubemque educere castris, 20
Impediant, segnisve metu sententia tardet.
Interea socios inhumataque corpora terræ [est.
Mandemus : qui solus honos Acheronte sub imo
Ite, ait, egregias animas, quæ sanguine nobis
Hanc patriam peperere suo, decorate supremis
Muneribus ; mæstamque Evandri prius ad ur-
bem 26
Mittatur Pallas, quem non virtutis egentem,
Abstulit atra dies, et funere mersit acerbo.
Sic ait illacrymans, recipitque ad limina gres-
sum ;
Corpus ubi exanimi positum Pallantis Acetes
Servabat senior, qui Parrhasio Evandro 31
Armiger ante fuit ; sed non felicitibus æque
Tum comes auspiciis caro datus ibat alumno.
Circum omnis, famulūmque manus, Trojanaque
turba,
Et mæstum Iliades cinerem de more solutæ. 35
Ut vero Æneas foribus sese intulit altis,
Ingentem gemitum tunsis ad sidera tollunt

Pectoribus, mæstoque immugit regis luctu.
Ipse, caput nivei fultum Pallantis et ora
Ut vidit, lavique patens in pectore vulnus 40
Cuspide Ausonia, lacrymis ita satur obortis :
Tene, inquit, miserande puer, cum læta venires,
Invidit Fortuna mihi, ne regna videres
Nostra, neque ad sedes victor vherere paternas?
Non hæc Evandro de te promissa parenti 45
Discedens dederam ; cum me complexus euntem
Mitteret in magnum imperium, metuensque mo-
neret
Acres esse viros, cum dura prælia gente.
Et nunc ille quidem spe multum captus inani
Fors et vota facit, cumulatque altaria donis : 50
Nos juvenem exanimum, et nil jam cælestibus
ullis
Debentem, vano mæsti comitatur honore.
Infelix, nati funus crudele videbis !
Illi nostri reditus, expectatque triumphus ?
Hæc mea magna fides ? At non, Evandre, pu-
dendis 55
Vulneribus pulsum adspicies ; nec sospite dirum
Optabis nato funus pater. Hei mihi, quantum
Præsidium Ausonia, et quantum tu perdis, lule !
Hæc ubi deflevit, tolli miserabile corpus
Imperat, et toto lectos ex agmine mittit 60
Mille viros, qui supremum comitentur honorem,
Intersintque patris lacrymis, solatia luctus
Exigua ingentis, misero sed debita patri.
Ilaud segnes alii crates et molle foretrum
Arbuteis texunt virgis et vimine querno, 65
Exstructosque toros obtentu frondis inumbant.
Ilic juvenem agresti sublimem stramine ponunt :
Qualem virginco demessum pollice florem,
Seu mollis violæ, seu languentis hyacinthi,
Cui neque fulgor adhuc, nec dum sua forma re-
cessit ; 70
Non jam mater alit tellus, viresque ministrat.
Tunc geminas vestes, auroque ostroque rigentes,
Extulit Æneas : quas illi læta laborum
Ipsa suis quondam manibus Sidonia Dido
Fecerat, et tenui telas discreverat auro : 75

Harum unam juveni supremum mæstus honorem
Induit, arsurasque comas obnubit amictu;
Multaque præterea Laurentis præmia pugnae
Aggerat, et longo præmum jubet ordine duci. 79
Addit equos, et tela, quibus spoliaverat hostem.
Vinxerat et post terga manus, quos mitteret
umbris

Inferias, cæso sparsuros sanguine flammam;
Indutosque jubet truncos hostilibus armis
Ipsos ferre duces, inimicæque nomina figi.
Ducitur infelix ævo confectus Acætes, 85
Pectora nunc fœdians pugnis, nunc unguibus ora;
Sternitur et toto projectus corpore terræ.

Ducunt et Rutulo perfusus sanguine currus.
Post bellator equus, positus insignibus, Æthon
Itælymana, guttiæque humectat grandibus ora.
Hæstam alii galeamque ferunt; nam cætera
Turnus 91

Victor habet. Tum mæsta phalanx, Teucrique
sequuntur,

Tyrrenique duces, et veris Arcades armis
Postquam omnis longe comitum processerat ordo,
Substitit Æneas, gemitque hæc addidit alto: 95
Nos alius hinc ad lærymas eadem horrida belli
Fata vocant. Salve æternum mihi, maxime Palla,
Æternumque vale. Nec plura effatus, ad altos
Tendebat muros, gressumque in castra ferebat.

Jamque oratores adruunt ex urbe Latina, 100
Velat ramis oleæ, venumque rogantes.
Corpora, per campos ferro qua iussa jacebant,
Redderet, ac tumulo miseret succedere terra:
Nullum cum victis certamen et æthere censis: 104
Parceret hospitibus quondam nocerique vocatis.

Quos bonus Æneas haud aspernanda precan-
tes

Prosequitur veni, et verbis hæc insuper addit:
Quoniam vos tanto fortuna indigna, Latini.
Implicuit bello, qui nos fugatis amicos?
Pacem me exanimis et Martis sorte peremptis 110
Oratis? equidem et vivis condecere vellem
Nec veni, nisi fata locum æqualem de lissent:
Nec bellum cum gente gero: res nostra reliquit
Hospitia, et Turni potius ne credidit armis
Æquus huic Turnum fuerat se opponere morti
Nil bellum finire manu, si pelleret Teucros 116
Apparat, his mecum decuit concurrere tibi;
Vivet, cui vitam Deus aut sua dextra de lisset.
Nunc ite, et miseris supponite civibus ignem.

Dixerat Æneas. Obliobstupere silentes, 120
Conversique oculos inter se atque omni tenebant.
Tum senior, semperque odiis et crimine Dioces
Infensus juveni Turno, mox ore vicissim
Orsa refert: O fama impens, ingentior armis,
Vir Trojane, quibus caelo te laudibus a quem?
Justitiæne pius mirer, belline laborum? 126
Nos vero hæc patriam grati refectus ad urbem;
Et te, si qua viam dederit fortuna, Latino
Jungemus regi. Quærat sibi fœdera Turnus
Quia et fatales murorum attollere moles, 130
Saxaque subvectare humetis Trojana, juvabit.
Dixerat hæc, atque omnes eadem ore frene-
bant.

Bis senos pepigere dies, et, pace sequestra,
Per syvas Teucri, mixtæque impune Latini,
Errare jugis. Ferro sonat iota bipenni 135
Fraxinus; evertunt actas ad sidera pinus;
Robora nec cuneis et olentem acindere cedrum.
Nec plaustris cessant vectare gementibus ornos.
Et jam Fama volans, tanti prænuntia luctus,
Evandrum Evandrique domos et mœnia complet,

Quæ modo victorem Latio Pallanta ferebat. 141
Arcades ad portas ruere, et de more vetusto
Funerem rapere faces. Luceat via longo
Ordine flammarum, et late discriminat agros.
Contra turba Phrygum veniens plangentia jun-
gunt 145

Agmina. Quæ postquam matres succedere tectis
Viderunt, mæstam incendunt clamoribus urbem.
At non Evandrum potis est vis ulla tenere;
Sed venit in medios. Feretro Pallanta reposito
Procubuit super, atque hæret lacrymansque ge-
mensque; 150

Et via vix tandem voci laxata dolore est:
Non hæc, o Palla, dederas promissa parenti.
Cautius ut ævo velles te credere Marti.
Haud ignarus eram, quantum nova gloria in
armis,

Et prædulce decus primo certamine posset. 155
Primitivæ juvenis misere! bellique propinqui
Dura rudimenta! et nulli exaudita deorum
Vota precesque mee! tuque, o sanctissima con-
jux, [rem]

Felix morte tua, neque in hunc servata dolo-
Contra ego vivendo vici mea fata, superstes 160
Restarem ut genitor. Troum socia arma secutum
Obiuciet Rutuli telis! animam ipse dedisses,
Atque hæc pompa domum me, non Pallanta, re-
ferret!

Nec vos arguerim, Teucri, nec fœdera, nec quas
Juximus hospitio dexteras: mors ista senectæ 165
Debita erit nostræ. Quod si immatura manebat
Mors natum, cassis Volscorum millibus ante,
Ducentem in Latium Teucros occidisse, juvabit.
Quin ego non alio dignor te funere, Palla,
Quam pius Æneas, et quam magni Phryges, et
quam 170

Tyrrenique duces, Tyrrenum exercitus omnis.
Magna tropæa ferunt, quos dat tua dextera leto.
Tu quoque nunc stares immanis truncus in armis,
Esset par actas, et idem si robur ab annis, 174
Turne. Sed infelix Teucros quid demoror armis,
Vadite, et hæc minores regi mandata referte:
Quod vitam moror inuisam, Pallante perempto,
Dextera causa tua est; Turnum natoque patrique
Quam debere vides. Moritis vacat hic tibi solus
Fortunaque locus. Non vitæ gaudia quero; 180
Nec fas; sed nato Manes perferre sub imos.

Auroa interea miseris mortalibus aliam
Extulerat lucem, referens opera atque labores.
Jam pater Æneas, jam curvo in littore Tarcho
Constituere pyras. Huc corpora quisque suorum
More tulere patrum; subjectisque ignibus atris
Conditur in tenebras altum caligine cælum.
Ter circum accensus cincti fulgentibus armis
Decurere rogos; ter mæstum funeris ignem
Lustrare in equis; ululatusque ore dedere. 190
Spargitur et tellus lacrymis, sparguntur et arma.
Hæc lo clamorque virum clangorque tubarum.
Hinc alii spolia occisis derepta Latinis
Conjiciunt igni, galeas, ensesque decoros,
Frenaque, ferventesque rotas; pars munera nota,
Ipsarum clypeos et non felicia tela. 196

Multa boum circa mactantur corpora Morti;
Setigerosque sues raptasque ex omnibus agris
In flammam jugulant pecudes. Tum littore toto
Ardentes spectant socios, semiustaque servant
Busta; neque avelli possunt; nox humida donec
Invertit cælum stellis fulgentibus aptum. 202
Nec minus et miseri diversa in parte Latini
Innumeras struxere pyras, et corpora partim

Multa virum terræ infodiunt, avectaque partim
Finitimos tollunt in agros, ubique remittunt; 206
Cætera, confusæque ingentem cædis acervum,
Nec numero nec honore cremant. Tunc undi-
que vasti

Lertatim crebris collucunt ignibus agri.
Tertia lux gelidam cælo dimoverat umbram;
Mærentes altum cinerem et confusa ruebant 211
Ossa foris, tepidoque onerabant aggere terræ.

Jam vero in tectis, prædixit urbe Latini,
Præcipuus fragor, et longi pars maxima luctus.
Hic matres, miseræque nurus, hic cara sororum
Pectora mærentum, puerique parentibus orbi,
Dirum execrantur bellum, Turnique hymenæos;
Ipsam armis, ipsumque jubent decernere ferro,
Qui regnum Italiæ et primos sibi poscat honores.
Ingravat hæc sævus Drances, solumque vocari
Testatur, solum posci in certamina Turnum. 221
Multa simul contra variis sententia dictis
Pro Turno; et magnum reginæ nomen obumbrat;
Multo virum meritis sustentat fama tropæis.

Hos inter motus, medio in flagrante tumultu,
Ecce super mæsti magna Diomedis ab urbe 226
Legati responsa ferunt; nihil omnibus actum
Tantorum impensis operum: nil dona neque au-
rum,

Nec magnas valuisse preces; alia arma Latinis
Querenda, aut pacem Trojano ab rege petendam.

Deficit ingenti luctu rex ipse Latinus. 231
Fatalem Ænean manifesto numine ferri
Admonet ira deum, tumulique ante ora recentes.
Ergo concilium magnum, primosque suorum
Imperio accitos, alta intra limina cogit. 235
Olli convenere, fluuntque ad regis plenis
Tecta viis. Sedet in mediis et maximus ævo,
Et primus sceptris, haud laeta fronte, Latinus.
Atque hic legatos Ætola ex urbe remissos,
Quæ referant, fari jubet, et responsa reposit
Ordine cuncta suo. Tum facta silentia linguis,
Et Venulus dicto parens ita farier infit:

Vidimus, o cives, Diomedæ Argivæque castra;
Atque iter emensi casus superavimus omnes; 244
Contigimusque manum, qua concidit Ilia tellus.
Ille urbem Argyripam, patriæ cognomine gentis,
Victor Gargani condebat lapygis arvis.
Postquam introgressi, et coram data copia fandi,
Munera præferimus, nomen patriamque doce-
mus; [pos.]

Qui bellum intulerint, quæ causa attraxerit Ar-
Auditis ille hæc placido sit reddidit ore: 251
O fortunatæ gentes, Saturnia regna,
Antiqui Ausonii, quæ vos fortuna quietos
Sollicitat, suadetque ignota lacescere bella?
Quicumque Iliacos ferro violavimus agros [altis,
—Mitto ea, quæ muris bellando exhausta sub
Quos Simois premat ille viros—infranda per ur-
bem

Supplicia et scelerum pœnas expendimus omnes;
Vel Priamo miseranda manus. Scit triste Mi-
nervæ

Sidus, et Euboicæ cautes, ultorque Caphereus.
Militia ex illa diversum ad littus adacti, 261
Atrides Protei Menelaus ad usque columnas
Exulat; Ætneus vidit Cyclopes Ulixes.
Regna Neoptolemi referam, versæque penates
Idomenæi? Libycone habitantes littore Locros?
Ipse Mycenæus magnorum ductor Achivum 266
Conjugis infandæ prima intra limina dextra
Oppellit; devictam Asiam subsegit adulter.
Iavidisse deos, patriis ut redditus aris

Conjugium optatum et pulchram Calydonia vi-
derem! 270

Nunc etiam horribili visu portenta sequuntur,
Et socii amissi petierunt æthera pennis,
Fluminibusque vagantur aves, (heu dira meorum
Supplicia!) et scopulos lacrymosis vocibus im-
plent.

Hæc adeo ex illo mihi jam speranda fuerunt 275
Tempore, cum ferro coelestia corpora demens
Appetii, et Veneris violavi vulnere dextram.
Ne vero, ne me ad tales impellite pugnas,
Nec mihi cum Teucris ullum post eruta bellum
Pergama; nec veterum memini latorve malorum.
Munera quæ patriis ad me portatis ab oris, 281
Vertite ad Ænean. Stetimus tela aspera contra,
Contulimusque manus: experto credite, quantus
In clypeum assurgat, quo turbine torqueat has-
tam.

Si duo præterea tales Idæa tulisset 285
Terra viros: ultro Inachias venisset ad urbes
Dardanus, et veris lugeret Græcia fati.
Quicquid apud duræ cessatum est monia Trojæ,
Hectoris Æneæque manu victoria Graiū
Hæsit, et in decumum vestigia rettulit annum.
Ambo animis, ambo insignes præstantibus armis;
Illic pietate prior. Cœant in fœdera dextre,
Qua datur; ast, armis concurrant arma, cavete.
Et responsa simul quæ sint, rex optime, regis
Audisti, et quæ sit magno sententia bello. 295

Vix ea legati; variusque per ora cucurrit
Ausonidūm turbata frenor: cœu, saxa morantur
Cum rapidos amnes, sit clauso gurgite murmur,
Vicinæque fremunt ripæ crepitantibus undis.
Ut primum placati animi, et trepida ora que-
runt, 300

Præfatus Divos, solio rex infit ab alto:
Ante equidem summa de re statuisse, Latini,
Et vellem, et fuerat melius; non tempore tali
Cogere concilium, cum muros assidet hostis.
Bellum importunum, cives, cum gente deorum
Invictisque viris gerimus, quos nulla fatigant 306
Prælia, nec viti possunt assistere ferro. [mis,
Spem, si quam adscitis Ætolūm habuistis in ar-
Ponite. Spes sibi quisque. Sed hæc quam an-
gusta videtis.

Cætera quæ rerum jaceant perculsa ruina, 310
Ante oculos interque manus sunt omnia vestras.
Nec quenquam incuso. Potuit quæ plurima virtus
Esse, fuit. Toto certatum est corpore regni.
Nunc adeo, quæ sit dubiæ sententia menti, 314
Expediam, et paucis (animos adhibete) docebo.
Est antiquus ager Tusco mihi proximus amni,
Longus, in occasum, fines super usque Sicanos;
Aurunci Rutulique serunt, et vomere duros
Exercent colles, atque horum asperissima pascunt.
Hæc omnis regio, et celsi plaga pinea montis,
Cedat amicitia Teucrorum; et fœderis æquas
Dicamus leges, sociosque in regna vocemus 324
Considant, si tantus amor, et mœnia condant.
Sin alios fines aliamque capessere gentem
Est animus, poscuntque solo decedere nostro,
Bis denas Italo texamus robore naves, [dam
Seu plures complere valent: jacet omnis ad un-
Materies: ipsi numerumque modumque carinis
Præcipiant; nos sera, manus, navalia demus.
Præterea, qui dicta ferant, et fœdera firmant,
Centum oratores prima de gente Latinos
Ire placet, pacisque manu pretendere ramos;
Munera portantes aurique eborsque talenta,
Et sellam regni trabeamque insignia nostri. 334

----- In medium, et rebus succurrite fessis.
 Tum Drances idem infensus, quem gloria Turni
 Obliqua invidia stimuluque agitabat amaria,
 Largus opum, et lingua melior, sed frigida bello
 Dextera, consiliis habitus non inutilis auctor, 339
 Seditione potens—genus hunc materna superbum
 Nobilitas dabat, incertum de patre ferebat—
 Surgit, et his onerat dictis atque aggerat iras :
 Rem nulli obscuram, nostræ nec vocis egentem,
 Consulis, o bone rex. Cuncti se scire fatentur,
 Quid fortuna ferat populi ; sed dicere mussant.
 Det libertatem fandi, statusque remittat, 346
 Cujus ob auspiciu infaustum moresque sinistros
 —Dicam equidem, licet arma mihi mortemque
 minetur—

Lumina tot cecidisse ducum, totamque videmus
 Consedisse urbem luctu ; dum Troia tentat 350
 Castra, fugæ fidens, et cælum territat armis.
 Unum etiam donis istis, quæ plurima mitti
 Dardanidis dicitque jubet, unum, optime regum,
 Adicias ; nec te ullius violentia vincat, 354
 Quin natam egregio genero dignique hymenæis
 Des, pater, et pacem hanc æterno fœdere jungas.
 Quod si tantus habet mentes et pectora terror :
 Ipsam obtestemur, veniamque oremus ab ipso,
 Cedat, jus proprium regi patriæque remittat.
 Quid miseros toties in aperta pericula cives 360
 Projice, o læto caput horum et causa malorum ?
 Nulla salus bello : pacem te possumus omnes,
 Turne ; simul pacis solum inviolabile pignus.
 Primus ego, Invisum quem tu tibi fingis, et esse
 Nil moror, en supplex venio. Miserere tuorum,
 Pone animos, et pulsus abi. Sat funera fusi 366
 Vidimus, ingentes et demolavimus agros.
 Aut, si fama movet, si tantum pectore robur
 Concipis, et si adeo dotalis regia cordi est,
 Aude, atque adversum fidens fer pectus in hos-
 tem. 370
 Scilicet, ut Turno contingat regia conjux,
 Nos, animæ viles, inhumata infelique turba,
 Steruamur campis. Et jam tu, si qua tibi vis,
 Si patrii quid Martis habes, illum adspice contra,
 Qui vocat. 375

Talibus exarsit dictis violentia Turni :
 Dat gemitum, rumpitque hæc imo pectore voces :
 Larga quidem, Drance, semper tibi copia fandi
 Tum, cum bella manus poscunt : patribusque
 vocatis 379
 Primus ades. Sed non replenda est cuncta verbis,
 Quæ tuto tibi magna volant, dum distinct hostem
 Agger mœrorum, nec inundant sanguine fossæ.
 Proinde tons eloquio solitum tibi—meque ti-
 moris
 Argue tu, Drance ; quando tot stragis acervos
 Teuerorum tua dextra dedit, passimque tropæis
 Insignis agros. Possit quid vivi la virtus, 386
 Experiare licet ; nec longe scilicet hostes
 Querendi nobis : circumstant undique muros.
 Imus in adversos ? quid cessas ? an tibi Mavors
 Ventosus in lingua pedibusque fugacibus istis 390
 Semper erit ?
 Pulsus ego ? aut quisquam merito, fœdissime,
 pulsum

Arguet, illaco tumidum qui creasere Tibrim
 Sanguine, et Evandri totam cum stirpe videbit
 Procuissae domum, atque exatæ Arcadas ar-
 mis ? 395
 Haud ita me experti Bitias et Pandarus ingens,
 Et quos mille die-victor sub Tartara misi,
 Inclusus muris, hostilique aggere septas.

Nulla salus bello. Capiti cane talia demens 399
 Dardanio, rebusque tuis. Proinde omnia magno
 Ne cessa turbare metu, atque extollere vires
 Gentis bis victæ ; contra premere arma Latini.
 Nunc et Myrmidonum proceres Phrygia arma
 tremiscunt ; 403

Nunc et Tydides, et Lariæus Achilles ;
 Amnis et Hadriacas retro fugit Ausidus undas.
 Vel cum se pavidum contra mea jurgia fingit
 Artificis scelus, et formidine crimen acerbat. 407
 Nunquam animam talem dextra hac (absiste ve-
 ri)

Amittes ; habitet tecum, et sit pectore in isto.
 Nunc ad te, et tua magna, pater, consulta revertor.
 Si nullam nostris ultra spem pouis in armis ; 411
 Si tam deserti sumus, et semel agmine verso
 Funditus occidimus, neque habet fortuna re-
 gressum,
 Oremus pacem, et dextras tendamus inertes.
 Quanquam, o, si solitæ quidquam virtutis ades-
 set, 415

Ille mihi ante alios fortunatusque laborum
 Egregiusque animi, qui, ne quid tale videret,
 Procuibit moriens, et humum semel ore mo-
 mordit.

Sin et opes nobis, et adhuc intacta juvenus,
 Auxilique urbes Italia populique supersunt ;
 Sin et Trojanis cum multo gloria venit
 Sanguine ; sunt illis sua funera, parque per omnes
 Tempestas : cur indecores in limine primo
 Deficimus ? cur ante tubam tremor occupat artus ?
 Multa dies varique labor mutabilis evi 425
 Retulit in melius, multos alterna revisens
 Læsit, et in solido rursus Fortuna locavit.
 Non erit auxilio nobis Ætolus et Arpi.

At Messapus erit, felixque Tolumnius, et quos
 —populi misere duces ; nec tarda sequetur
 Gloria delectos Latio et Laurentibus agris.
 Est et Volacorum egregia de gente Camilla,
 Agmen agens equitem, et florentes eræ catervas,
 Quod si me solum Teucri in certamina poscunt,
 Idque placet, tantumque bonis communibus
 obsto,

Non adeo has exosa manus Victoria fugit, 436
 Ut tanta quidquam pro spe tentare recusem.
 Ibo animis contra ; vel magnum præstet Achillem,
 Factaque Vulcani manibus paria induat arma
 Ille licet. Vobis animam hanc soceroque Latino
 Turnus ego, hæc, l ulli veterum virtute secundus,
 Devoxi. Solum Æneas vocat. Et vocet oro, 442
 Nec Drances potius, sive est hæc ira deorum,
 Morte luit ; sive est virtus et gloria, tollat.

Illi hæc inter se dubiis de rebus agebant 445
 Certantes ; castra Æneas aciemque movebat.
 Nuntius ingenti per regia tecta tumultu
 Ecce ruit, magnisque urbem terroribus implet :
 Instructos acie Tiberino a flumine Teucros
 Tyrrhenamque manum totis descendere campis.
 Extemplo turbati animi, concussaque vulgi 451
 Pectora, et arrectæ stimulis haud mollibus iræ.
 Arma manu trepidi poscunt ; fremit arma juven-
 tus ; [clamor

Fient mæsti mussantque patres. Hic undique
 Dissensus vario magnus se tollit in auras : 455
 Haud secus atque alto in luo cum forte catervas
 Consedere avium, piscosove amne Padussæ
 Dant sonitus : rauci per stagna loquacia cyeni.
 Immo, ait, o cives, arrepto tempore, Turnus,
 Cogite concilium, et pacem laudate sedentes ; 460
 Illi armis in regna ruant. Nec plura locutus

Corripuit sese et totis citus extulit altis.

Tu, Voluse, armari Volscorum edice manipuli;
Duc, ait, et Rutulos. Equitem Messapus in ar-
mis,

Et cum fratre Coras, latis diffundite campi. 465
Pars aditus urbis firmant, turresque capessant:
Cetera, qua jussu, mecum manus inferat arma.
Ilicet in muros tota discurritur urbe.

Concilium ipse pater et magna incepta Latinus
Deserit, ac tristi turbatus tempore differt; 470
Multaque se incusat, qui non acceperit ultro

Dardanum Ænean, generumque adsciverit urbi.
Præfodiunt alii portas, aut saxa sudcesque
Subvectant. Bello dat signum rauca cruentum

Buccina. Tum muros varia cinxere corona 475
Matronæ puerique; vocat labor ultimus omnes.
Nec non ad templum summasque ad Palladis arces
Subvehitur magna matrum regina caterva,

Dona ferens; juxtaque comes Lavinia virgo,
Causa mali tanti, oculos dejecta decoros. 480
Succedunt matres, et templum thure vaporant;
Et mæstas alio fundunt de limine voces:

Armipotens, præses belli, Tritonia virgo,
Frangere manu telum Phrygii prædonis, et ipsum
Pronum sterne solo, portisque effunde sub altis.

Cingitur ipse furens certatim in prælia Turnus.
Jamque adeo Rutulum thoraca indutus æenis 487
Horrebat squamis, surasque incluserat auro;
Tempora nudus adhuc; laterique accinxerat

cneum;
Fulgebatque alta decurrens aureus arce; 490
Exultatque animis, et spe jam præcipit hostem.
Qualis, ubi abruptis fugit præsepia vinctis,

Tandem liber, equus, campoque potitus aperto,
Aut ille in pastus armentaque tendit equarum,
Aut assuetus aquæ perfundi flumine noto 495
Emicat, arrectisque fremit cervicibus alte

Luxurians, luduntque jubæ per colla, per armos.
Obvia cui, Volscorum acie comitante, Camilla
Occurrit, portisque ab equo regina sub ipsis

Desiliit; quam tota cohors imitata relictis 500
Ad terram defluxit equis: tum talia fatur:
Turne, sui merito si qua est fiducia forti,

Audeo, et Æneadum promitto occurrere turmæ,
Solaque Tyrrhenos equitis ire obvia contra.
Me sine prima manu tentare pericula belli: 505
Tu pedes ad muros subsiste, et mœnia serva.

Turnus ad hæc, oculos horrenda in virgine
fixus:

O decus Italiæ, virgo, quas dicere grates, [do
Quasve referre parem? sed nunc, est omnia quan-
tæ animus supra, mecum partire laborem. 510
Æneas, ut fama fidem missique reportant

Exploratores, equitum levia improbus arma
Præmisit, quaterent campos; ipse arduus montis
Per deserta jugo superans adventat ad urbem.

Furta paro belli convexo in tramite sylvæ, 515
Ut bivias armato obsidam milite fauces.
Tu Tyrrhenum equitem collatis excipe signis;
Tecum acer Messapus erit, turmæque Latinæ,

Tiburnique manus: ducis et tu concipe curam.
Sic ait, et paribus Messapum in prælia dictis 520
Hortatur, sociosque duces; et pergit in hostem.
Est curvo anfractu valles, accommoda fraudi

Armorumque dolis; quam densis frondibus atrum
Urget utrimque latus; tenuis quo semita ducit,
Angustæque ferunt fauces aditusque maligni. 525
Hanc super, in speculis summoque in vertice

montis
Planities ignota jacet, tutique receptus;

Seu dextra lævaque velis occurrere pugnas,
Sive instare jugia, et grandia volvere saxa.
Huc juvenis nota fertur regione viarum; 530
Arripuitque locum, et sylvis insedit iniquis.

Velocem interea superis in sedibus Opim,
Unam ex virginibus sociis sacraque caterva,
Compellabat, et has tristi Latonia voces 534
Ore dabat: Graditur bellum ad crudele Camilla,

O virgo, et nostris nequicquam cingitur armis,
Cara mihi ante alias. Neque enim novus iste
Dianæ

Venit amor, subitaque animum dulcedine movit.
Pulsus ob invidiam regno viresque superbas, 539
Priverno antiqua Metabus cum excederet urbe,

Infantem, fugiens media inter prælia belli,
Sustulit exilio comitem, matrisque vocavit
Nominè Casmillæ, mutata parte, Camillam.

Ipsæ, sinu præ se portans, juga longa petebat 544
Solorum nemorum; tela undique sæva preme-
bant,

Et circumfuso volitabant milite Volsci.
Ecce, fugæ medio, summis Amasenus abundans
Spumabat ripis; tantus so nubibus imber

Ruperat. Ille, innare parans, infantis amore 549
Tardatur, caroque oneri timet. Omnia secum
Versanti subito vix hæc sententia sedit:

Telum immane, manu valida quod forte gerebat
Bellator, solidum nodis et robore cocto,
Huic natam, libro et sylvestri subere clausam,

Implicat, atque habilem mediæ circumligat has-
ta; 555
Quam dextra ingenti librans, ita ad æthera fatur:

Alma, tibi hanc, memorum cultrix, Latonia virgo,
Ipse pater famulum voco; tua prima per auras
Tela tenens supplex hostem fugit Accipe, testor,

Divæ, tuam, quæ nunc dubiis committitur auris,
Dixit, et adducto contortum hastile lacerto 561
Immittit: sonuere undæ: rapidum super amnem

Infelix fugit in jaculo stridente Camilla. [va,
At Metabus, magna propius jam urgente cater-
dat sese fluvio, atque hastam cum virgine victor

Gramineo, donum Trivie, de cespite vellit. 566
Non illum tectis ullæ, non mœnibus urbes
Accipere; neque ipse manus feritate dedisset:

Pastorum et solis exegit montibus ævum.
Illic natam, in dumis interque horrentia lustra,
Armentalis equæ mammis et lacte ferino 571
Nutribat, teneris immulgens ubera labris.

Utque pedum primis infans vestigia plantis
Institerat, jaculo palmas oneravit acuto, 574
Spiculaque ex humero parvæ suspendit et arcum.

Pro crinali auro, pro longæ tegmine pallæ,
Tigridis exuvie per dorsum a vertice pendent.
Tela manu jam tum tenera puerilia torsit,

Et fundam tereti circum caput egit habena; 579
Strymoniamque gruem, aut album deiecit olorem.
Multæ illam frustra Tyrrhena per oppida matres

Optaveræ nurum. Sola contenta Diana,
Æternum telorum et virginitatis amorem
Intemerata colit. Vellem haud corrupta fuisset

Militia tali, conata lacerare Teucros:
Cara mihi comitumque foret nunc una mearum.
Verum age, quandoquidem fati urgetur acerbis,

Labere, Nympha, polo, finesque invise Latinos,
Tristis ubi infausto committitur omine pugna.
Hæc cape, et ultricem pharetra deprome segit-
tam: 590

Hæc, quicunque sacrum violarit vulnere corpus,
Tros Italusve, mihi pariter det sanguine penæ.
Post ego nube cave miseranda corpus et arma

foram tumultu, patriæque reponam.
[ixit: at illa levis cœli delapsa per auras 595
consonit, nigro circumdata turbine corpus.

At manus intorea muris Trojana propinquat,
Stracique duces, equitumque exercitus omnia,
Compositi numero in turmas. Fremit æquore toto
Insultans sonipes, et pressis pugnat habenis, 600
Illic obversus et huc; tum late ferreus hastis
Horret ager, campique armis sublimibus ardent.
Nec non Messapus contra, celerisque Latini,
Et cum fratre Coras, et virginis ala Camilla,
Adversi campo apparent, hastasque reductis 605
Protendunt longe dextris, et spicula vibrant;
Adventusque virum fremitusque ardescit equo-
rum.

Jamque intra jactum telli progressus uterque
Subatiterat. Subito erumpunt clamore, fremen-
tesque 609

Exhortantur equos; fundunt simul undique tela
Crebra nivis ritu, cœlumque obtexitur umbra.
Continuo adversis Tyrrhenus et acer Aconteus
Connixi incurrunt hastis, primique ruinam
Dant sonitu ingenti, perfractaque quadrupe-
dantum [teus,

Pectora pectoribus rumpunt. Excussus Acon-
fulminis in morem, aut tormento ponderis acti,
Præcipitat longe, et vitam dispergit in auras. 617
Extemplo turbata acies, versique Latini

Rajolent parmas, et equos ad mania vertunt.
Troësagunt; p[ri]nceps turmas inducit Asylas. 620
Jamque propinquabant portis: rursusque Latini
Clamorem tollunt, et mollia colla reflectunt;
Hi fugiunt, penitusque datis referuntur habenis.
Qualis ubi alterno procurrens gurgite pontus
Nunc ruit ad terras, scopulosque superjacet un-
dam 625

Spumeus, extremamque sinu perfundit arenam;
Nunc rapidus retro, atque astu revoluta resor-
bens

Saxa fugit, litusque vado labente relinquit.
Bi: Tusel Rutulos egere ad mania versus;
Bi: rejecti armis respectant, terga tegentes 630
Tertia sed postquam congressi in proelia, totas
Implere inter se acies, lepitque virum vir:
Tum vero et gemitus morientum, et sanguine
in alto

Armaque, corporaque, et permixta cede virorum
Semianimes volvuntur equi: pugna aspera surgit
Orsilochus Remuli, quando ipsum horrebat adire,
Hastam intorsit equo, ferrumque sub aure reli-
quit;

Quo sonipes ietu fuit ardens, altaque jactat
Vulneris impatiens arrecto pectore crura.
Volvitur ille excussus humi. Catillus Iolan, 640
Ingentemque animis, ingentem corpore et armis,
Dejicit Herminium: nudo cui vertice fulva
Cæsaries, nudique humeri; nec vulnera terrent;
Tantus in arma patet. Latos huic hasta per armos
Acta tremit, duplicatque virum transfixa dolore.
Funditur ater ubique eror; dant funera ferro
Certantes, pulchramque petunt per vulnera
mortem. 647

At medias inter cœdes exsultat Amazon,
Unum exserta latus pugnae, pharetrata Camilla;
Et nunc lenta manu spargens hastilia denset; 650
Nunc validam dextra rapit indefessa bipennem.
Aureus ex humero sonat arcus, et arma Dianæ.
Illa etiam, si quando in tergum pulsa recessit,
Spicula converso fugientia dirigit arcu.
At circum lectas comites, Larinaque virgo, 655

Tulhaque, et iratam quatiens Tarpeia securam,
Italides; quas ipse decus sibi dia Camilla

Delegit, pacisque bonas bellicę ministras.
Quales Threicię cum flumina Thermodontis
Pulsant, et pictis bellantur Amazones armis; 660
Seu circum Hippolyten, seu cum se Martia curru
Penthesilea refert, magnoque ululante tumultu
Fœmine exsultant lunatis agmina peltis.

Quem telo primum, quem postremum, aspera
virgo, [dis?

Dejicis? aut quot humi morientia corpora fun-
Eunæum Clytio primum patre; cujus apertum
Adversi longa transverberat abiete pectus. 667
Sanguinis ille vomens rivos cadit, atque cruen-
tam

Mandit humum, moriensque suo se in vulnere
versat. [habenæ

Tum Lirim, Pagasumque super; quorum alter
Suffosso revolutus equo dum colligit, alter 671
Dum subit, ac dextram labenti tendit inermem,
Præcipites pariterque ruunt. His addit Amas-
trum [hasta

Hippotaden; sequiturque incumbens eminens
Tereaque, Harpalycumque, et Demophoonta,
Chromimque; 675

Quotque emissa manu contorsit spicula virgo,
Tot Phrygi cecidere viri. Procul Ornytus armis
Ignotis, et equo venator Iapyge fertur;
Cui peltis latos humeros erepta juvenco
Pugnatori operit; caput ingens oris hiatus 680
Et malæ texere lupi cum dentibus albis;
Agrestisque manus armat sparus. Ipse catervis
Vertitur in mediis, et toto vertice supra est.

Hunc illa exceptum, neque enim labor agmine
verso,

Trajecit, et super hæc inimico pectore fatur: 685
Sylvia te, Tyrrhene, feras agitare putasti?

Advenit qui vestra dies muliebribus armis [trum
Verba redarguerit. Nomen tamen haud leve pa-
manibus hoc refert, teo cecidisse Camillæ.
Protinus Orsilochum et Buten, duo maxima
Teucrum 690

Corpora: sed Buten aversum cuspidē fixit
Loricam galeamque inter, qua colla sedentis
Lucent, et lævo dependet parma lacerto; [lem,
Orsio num, fugiens magnumque agitata per or-
Eludit gyro interior, sequiturque sequentem;
Tum validam perque arma viro perque ossa
securim, 696

Altior exsurgens, oranti et multa precanti
Congeminat; vulnus calido rigat ora cerebro.
Incidit huic, subitque aspectu territus hæsit
Appenninicolæ bellator filius Auni, 700
Haud Ligurum extremus, dum fallere fata sine-
bant.

Isque, ubi se nullo jam cursu evadere pugnae
Posse, neque instantem reginam avertere, cernit,
Consilio versare dolus ingressus et astu, 704
Incipit hæc; Quid tam egregium, si femina forti
Fidis equo? dimitte fugam, et te cominus equo
Mecum crede solo, pugnaque accinge pedestri;
Jam nosces, ventosa ferat cui gloria laudem.
Dixit. At illa furens, acricque accensa dolore,
Tradit equum comiti, paribusque resistit in
armis, 710

Ense pectus nudo, puraque interrita parma.
At juvenis, vicisse dolo ratus, avolat ipse, [nis,
Haud mora, conversisque fugax aufertur habe-
Quadrupedemque citum ferrata calce fatigat.
Vane Ligus, frustra que animis elate superbis, 718

Nequiquam patrias tentasti lubricus artes;
Nec fraus te incolumem fallaci perferet Auno.
Hæc fatur virgo, et pernicibus ignea plantis
Transit equum cursu, frenisque adversa prehensis
Congreditur, pœnasque inimico ex sanguine sum-
mit. 720

Quam facile accipiter saxo sacer ales ab alto
Consequitur pennis sublimem in nube columbam,
Comprehensamque tenet, pedibusque eviscerat
uncis;

Tum cruor et vulsæ labuntur ab æthere plumæ.
At non hæc nullis hominum sator atque deco-
rum 725

Observans oculis summo sedet altus Olympo.
Tyrrhenum genitor Tarchonem in prælia sæva
Suscitat, et stimulis haud mollibus injicit iras.
Ergo inter cædes centadieque agmina Tarcho
Fertur equo, variisque instigat vocibus alas, 730
Nominem quemque vocans; reficitque in prælia
pulsos:

Quis metus, o nunquam dolituri, o semper inertes
Tyrrheni, quæ tanta animis ignavia venit?
Fœmina palantes agit, atque hæc agmina vertit.
Quo ferrum, quidve hæc gerimus tela irrita dex-
tris? 735

At non in Venerem segnes, nocturnaue bella,
Aut, ubi curva choros indixit tibia Bacchi,
Expectare dapes, et plenæ pocula mensæ;
Hic amor, hoc studium; dum sacra secundus
haruspex 739

Nuntiet, ac lucos vocet hostia pinguis in altis.
Hæc effatus, equum in medios, moriturus et ipse,
Concitat, et Venulo adversum se turbidus infert;
Dereptumque ab equo dextra complectitur hos-
tem,

Et gremium ante suum multa vi concitus aufert.
Tollitur in cælum clamor; cunctique Latini 745
Convertere oculos. Volat igneus æquore Tarcho,
Arma virumque ferens; tum summa ipsius ab
hasta

Defringit ferrum, et partes rimatur aptas,
Qua vulnus letale ferat: contra ille repugnans
Sustinet a jugulo dextram, et vim viribus exit.
Utque volans alte raptum cum fulva draconem
Fert aquila, implicitque pedes, atque unguibus
hæsit; 752

Saucius at serpens sinuosa volumina versat,
Arrectisque horret squamis, et sibilat ore,
Arduus insurgens; illa haud minus urget obunco
Luctantem rostro; simul æthera verberat alis.
Haud aliter prædam Tiburtum ex agmine Tarcho
Portat ovens. Ducis exemplum eventumque se-
cuti

Mæonidæ incurrunt. Tum fatis debitus Arruns
Velocem jaculo et multa prior arte Camillam 760
Circuit, et, quæ sit fortuna facillima, tentat.
Quæ se cunque furens medio tulit agmine virgo,
Hæc Arruns subit, et tacitus vestigia lustrat;
Quæ viatrix redivit illa, pedemque ex hoste reportat,
Hæc juvenis furtim celeres detorquet habenas.
Hos aditus, jamque hos aditus, omnemque per-
errat [hastam.]

Undique circuitum; et certam quatit improbus
Forte sacer Cybelæ Chloereus, olimque sacerdos,
Insignis longe Phrygiis fulgebant in armis, [ænis
Spumantemque agitabat equum, quem pellis,
In plumam squamis, auro conserta tegebant. 771
Ipse, peregrina ferrugine clarus et ostro,
Spicula torquebat Lycio Gortynia cornu;
Aureus ex humeris sonat arcus, et aurea vati

Cassida; tum croceam chlamydemque sinusque
crepantes 775

Carbaseos fulvo in nodum collegerat auro,
Pictus acu tunica, et barbara tegmina crurum.
Ilunc virgo, sive ut templis præfigeret arma
Troia, captivo sive ut se ferret in auro

Venatrix, unum ex omni certamine pugnæ 780
Cæca sequebatur; totumque incauta per agmen
Fœmineo prædæ et spoliolum ardebat amore:
Telum ex insidiis cum tandem tempore capto
Concitat, et superos Arruns sic voce precatur:

Summe deum, sancti custos Soractis Apollo, 785
Quem primi colimus; cui pineus ardor acervo
Pascitur, et medium freti pietate per ignem
Cultores multa premimus vestigia pruna:

Da, pater, hoc nostris aboleri dedecus armis,
Omnipotens. Non exuvias, pulsæve tropæum 790
Virginis, aut spolia ulla peto; mihi cætera laudem
Facta ferent; hæc dira meo dum vulnere pestis
Pulsa cadat, patrias remeabo inglorius urbes.

Audiit, et voti Phœbus succedere partem 794
Mente dedit; partem volucres dispersit in auras,
Sterneret ut subita turbatam morte Camillam,
Annuit oranti: reducem ut patria alta videret,
Non dedit; inque Notos vocem vertere procellæ.

Ergo, ut missa manu sonitum dedit hasta per
auras,

Convertere animos acres oculosque tulere 800
Cuncti ad reginam Volsci. Nihil ipsa neque auræ
Nec sonitus memor, aut venientis ab æthere telli,
Hasta sub exsertam donec perlata papillam
Hæsit, virgineumque alto bibit acta cruorem.

Concurrunt trepidæ comites, dominamque ruen-
tem 805

Suscipiunt. Fugit ante omnes exterritus Arruns,
Læticia mixtoque metu; nec jam amplius hæstos
Credero, nec telis occurrero virginis audet.

Ac velut ille, prius quam tela inimica sequantur,
Continuo in montes sese avius abdidit altos, 810
Occiso pastore, lupus, magnove juvenco,
Conscius audacis facti, caudamque remulcens
Subjecti pavitamentum utero, sylvasque petivit:

Haud secus ex oculis se turbidus abstulit Arruns,
Contentusque fuga mediis se immiscuit armis.
Illa manu moriens telum trahit; ossa sed inter
Ferreus ad costas alto stat vulnere mucro.

Labitur exsanguis; labuntur frigida leto
Lumina; purpureus quondam color ora reliquit.
Tum sic expirans Accam, ex æqualibus unam,
Alloquitur; fida ante alias quæ sola Camillæ;
Quicum partiri curas; atque hæc ita fatur: 822
Hæcenus, Acca soror, potui; nunc vulnus acer-
bum

Conficit, et tenebris nigrescunt omnia circum.
Effuge, et hæc Turno mandata novissima perfer:
Succedat pugnæ, Trojanos arceat urbe. 826

Jamque vale. Simul his dictis linquebat habenas,
Ad terram non sponte fluens. Tum frigida toto
Paullatim exsolvit se corpore, lentæque colla
Et captum leto posuit caput, arma relinquens;

Vitæque cum gemitu fugit indignata sub umbras.
Tum vero immensus surgens ferit aurea clamor
Sidera: dejecta crudescit pugna Camilla;
Incurrunt densi simul omnis copia Teucrum,
Tyrrhenique duces, Evandrique Arcades alæ.

At Trivia custos jam dudum in montibus Opis
Alta sedet summis, spectatque interrita pugnas.
Utque procul medio juvenum in clamore furem
tum

Prospexit tristi multatam morte Camillam,

Ingenitque, deditque has imo pectore voces :
 Heu nimium, virgo, nimium crudele luiti 841
 Supplicium, Teucros conata laessere bello !
 Nec tibi desertis in dumis coluisse Dianam
 Profuit, aut nostras humero gessisse pharetras.
 Non tamen indecorem tua te regina reliquit 845
 Extrema jam in morte ; neque hoc sine nomine
 letam

Per gentes erit ; aut famam patieris inultæ.
 Nam quicumque tuum violavit vulnere corpus,
 Morte luet merita. Fuit ingens monte sub alto
 Regis Dercenni terreno ex aggere bustum 850
 Antiqui Laurentis, opacæ illic tectum.
 Hic Dea se primum rapido pulcherrima nisu
 Stetit, et Arruntem tumulo speculatur ab alto.
 Ut vidit fulgentem armis, ac vana tumentem, 854
 Cur, inquit, diversus abis ? hæc dirige gressum,
 Huc periture veni, capias ut digna Camillæ
 Præmia. Tune etiam telis moriere Dianæ ?
 Dixit, et aurata volucrum Threïssæ sagittam
 Depromsit pharetra, cornuque infensa tendit,
 Et duxit longe, donec curvata coirent 860
 Inter se capita, et manibus jam tangeret æquis,
 Læva aciem ferri, dextra nervoque papillam.
 Extemplo teli stridorem aurasque sonantes
 Audit una Arruns, hæsitque in corpore ferrum.
 Illum expirantem socii atque extrema gementem
 Obliti ignoto camporum in pulvere linquit ; 866
 Opus ad ætherium pennis aufertur Olympum.

Prima fugit, domina amissa, levis ala Camillæ ;
 Turbatæ fugiunt Rutuli ; fugit acæ Atinæ ;
 Disiectique duces desolatique manipuli 870
 Tuta petunt, et equis aversi ad mœnia tendunt.
 Nec quisquam instantes Teucros letumque fe-
 rentes

Sustentare valet telis, aut sistere contra :
 Sed laxos referunt humeris languentibus arcus ;
 Quadrupedumque putrem cursu quatit ungula
 campum. 875

Volvitur ad muros caligine turbidus atra

Pulvis, et e speculis percussæ pectora matres
 Fœmineum clamorem ad cœli sidera tollunt.
 Qui cursu portas primi irrupere patentes, 879
 Hos inimica super mixto premit agmine turba ;
 Nec miseram effugiunt mortem, sed limine in
 ipso,

Mœnibus in patriis, atque inter tuta domorum
 Confixi expirant animas. Pars claudere portas ;
 Nec sociis aperire viam, nec mœnibus audent
 Accipere orantes ; oriturque miserrima cædes
 Defendentum armis aditus, inque arma ruentum.
 Exclusi, ante oculos lacrymantumque ora paren-
 Pars in præcípites fossas, urgente ruina, [tum,
 Volvitur ; immissis pars cæca et concita frenis
 Ariet in portas et duros objice postes. 890
 Ipsæ de muris summo certamine matres [lam,
 (Monstrat amor verus patriæ), ut videre Camil-
 Tela manu trepidæ jaciunt ; ac robore duro
 Stipitibus ferrum sudibusque imitantur obustis
 Præcípites, primæque mori pro mœnibus ardent.

Interea Turnum in sylvis sævissimus implet
 Nuntius, et juveni ingentem fert Acca tumulum :
 Deletas Volscorum acies, cecidisse Camillam,
 Ingruere infensos hostes, et Marte secundo
 Omnia corripuisse ; metum jam ad mœnia ferri.
 Ille furens — et sæva Jovis sic numina poscunt —
 Deserit obsessos colles, nemora aspera linquit.
 Vix e conspectu exierat, campumque tenebat,
 Cum pater Æneas, saltus ingressus apertos,
 Exsuperante jugum, sylvaque evadit opaca. 905
 Sic ambo ad muros rapidi totoque feruntur
 Agmine, nec longis inter se passibus absunt ;
 Ac simul Æneas fumantes pulvere campos
 Prospexit longe, Laurentiaque agmina vidit ;
 Et sævum Ænean agnovit Turnus in armis, 910
 Adventumque pedum flatuque audit equorum.
 Continuoque incant pugnas et prælia tentent ;
 Ni roseus fessos jam gurgite Phœbus Ibero
 Tingat equos, noctemque die labente reducat. 914
 Considunt castris ante urbem, et mœnia vallant.

LIBER DUODECIMUS.

Turnus ut infractos adverso Marte Latinos
 Defecisse videt, sua nunc promissa-reposci,
 Se signari oculis, ultro implacabilis ardet,
 Attollitque animos. Penorum qualis in arvis,
 Saucius ille gravi venantum vulnere pectus, 5
 Tum demum movet arma leo, gaudetque coman-
 Excitans cervice toros, fixumque latronis [tes
 Impavidus frangit telum, et fremit ore cruento :
 Haud secus accenso gliscit violentia Turno. 9
 Tum sic affatur regem, atque ita turbidus infit :
 Nulla mæra in Turno ; nihil est quod dicta re-
 tractent

Ignavi Æneadæ ; nec, quæ pepigore, recusent.
 Congredior. Fer sœora, pater, et concipe fœdus.
 Aut hæc Dardanum dextra sub Tartara mittam,
 Desertoem Asiæ — sedeant spectentque Latini —
 Et solus ferro crimen commune refellam, 16
 Aut habeat victos ; cedat Lavinia conjux.

Olli sedate respondit ordo Latinus :

« O præstans animæ juvenis, quantum ipse feroci
 Virtute exsuperas, tanto me impensius æquum est
 Consulere, atque omnes metuentem expendere

Sunt illi regna patris Daunii, sunt oppida capta

Multa manu ; nec non aurumque animusque
 Latino est ;

Sunt aliæ innuptæ Latio et Laurentibus agris,
 Nec genus indecores. Sine me hæc haud mollia
 fatu 25

Sublati aperire dolis ; simul hoc animo hauri.
 Me natam nulli veterum sociare procorum
 Fas erat, idque omnes divique hominesque cane-
 bant.

Victus amore tui, cognato sanguine victus, 29
 Conjugis et mæstæ lacrymis, vincula omnia rupi :
 Promissam eripui genero ; arma impia sumsi.
 Ex illo qui me casus, quæ, Turne, sequantur
 Bella, vides ; quantos primus patiare labores
 Bis magna victi pugna, vix urbe tuemur
 Spes Italas ; recalent nostro Tiberina fluenta 35
 Sanguine adhuc, campique ingentes ossibus al-
 bent.

Quo referor toties ? quæ mentem insaniam mutat ?
 Si Turno extincto socios sum adscire paratus.
 Cur non incolumi potius certamina tollo ?
 Quid consanguinei Rutuli, quid cætera diest 40
 Italia ; ad mortem si te — fors dicta refuset ! —
 Prodiderim, natam et connubia nostra petentem ?

Respice res bello varias; miserere parentis
Longevi, quem nunc maestum patria Ardea longe
Dividit. Haudquaquam dictis violentia Turni
Flectitur: exsuperat magis, egrescitque me-
dendo.

Ut primum fari potuit, sic institit ore:

Quam pro me curam geris, hanc precor, optime,
pro me

Deponas, letumque sinas pro laude pacisci. 49
Et nos tela, pater, ferrumque haud debile dextra
Spargimus, et nostro sequitur de vulnere sanguis.
Longe illi dea mater erit, quæ nube fugacem
Feminea tegat, et vanis sese occultat umbris.

At regina, nova pugnx conterrita sorte, 54
Flebat; et ardentem generum moritura tenebat:
Turne, per has ego te lacrymas, per si quis
Amatae

Tangit honos animum—spes tu nunc una, se-
nectæ

Tu requies miseræ; decus imperiumque Latini
Te penes; in te omnis domus inclinata recum-
bit—

Unum oro; desiste manum committere Teucris.
Qui te cunq̃ue manent isto certamine casus, 61
Et me, Turne, manent. Simul hæc invisæ re-
linquam

Lumina, nec generum Ænean captiva videbo.

Accipit vocem lacrymis Lavinia matris
Flagrantes perfusa genas; cui plurimus ignem
Subjecit rubor, et calefacta per ora cucurrit. 66
Indum sanguineo veluti violaverit ostro

Si quis ebur; aut mixta rubent ubi lilia multa
Alba rosa: tales virgo dabat ore colores,
Illum turbat amor, figitque in virgine vultus: 70
Ardet in arma magis, paucisque affatur Amatam:

Ne, quæso, ne me lacrymis, neve omine tanto
Prosequere in duri certamina Martis euntem,
O mater; neque enim Turno mora libera mortis.
Nuntius hæc Idmon Phrygio mea dicta tyranno

Haud placitura refer: Cum primum crastina cœlo
Puniceis invecta rotis Aurora rubescit: 77
Non Teucros agat in Rutulos. Teucrum arma
quiescant [lum.]

Et Rutulū. Nostro dirimamus sanguine bel-
lillo quaeratur conjux Lavinia campo. 80

Hæc ubi dicta dedit, rapidusque in tecta re-
cessit, [tes:]

Poscit equos, gaudetque tuens ante ora fremen-
Pilumno quos ipsa decus dedit Orithyia;
Qui candore nives anteirent, cursibus auras.

Circumstant properi aurigæ, manibusque laces-
sunt 85

Pectora plausa cavis, et colla comantia pectunt.
Ipse dehinc auro squalentem alboque orichalco
Circumdat lorica humeris; simul aptat habendo
Ensemque clypeumque et rubræ cornua cristæ;
Ensem, quem Dauno ignipotens deus ipse pa-
renti 90

Fecerat, et Stygia candentem tinxerat unda.
Exin, quæ mediis ingenti adnixa columnæ

Adibus adstabat, validam vi corripit hastam,
Actoris Aurunci spoliū; quassatque tremcentem,
Vociferans: Nunc, o nunquam frustrata vocatus

Hasta meos, nunc tempus adest; te maximus
Actor, 96

Te Turni nunc dextra gerit. Da sternere corpus,
Loricamque manu valida lacerare revulsam
Semiviri Phrygis, et fœdere in pulvere crines
Vibratos calido ferro, myrrhaque madentes. 100
His agitur facilis; totoque ardentis ab ore

Scintillæ absistunt; oculis micat acribus ignis.
Mugitus veluti cum prima in proelia taurus
Terrificos ciet, atque irasci in cornua tentat,
Arboris obnixus trunco; ventosque lacessit 105
Ictibus, et sparsa ad pugnam proludit arena.

Nec minus interea maternis sævus in armis

Æneas acuit Martem, et se suscitât ira,
Oblato gaudens componi fœdere bellum.

Tum socios mæstique metum solatur Iuli, 110
Fata docens; regique jubet responsa Latino
Certa referre viros, et pacis dicere leges.

Postera vix summos spargebat lumine montes
Orta dies; cum primum alto se gurgite tollunt
Solis equi, lucemque elatis naribus efflant; 115
Campum ad certamen magnæ sub moenibus urbis
Dimensi Rutulique viri Teucrique parabant;

In medioque focos et dis communibus aras
Gramineas. Alii fontemque ignemque ferebant,
Velati limo, et verbera tempora vincti. 120

Procedit legio Ausonidū, pilataque plenis
Agmina se fundunt portis. Hinc Troius omnis,
Tyrrhenusque ruit variis exercitus armis;

Haud secus instructi ferro, quam si aspera Martis
Pugna vocet. Nec non mediis in millibus ipsi
Ductores auro volitant ostroque decori, 126

Et genus Assaraci Mnestheus, et fortis Aeylas,
Et Messapus equūm domitor, Neptunia proles.

Utque dato signo spatia in sua quisque recessit,
Defigunt tellure hastas, et scuta reclinant; 130
Tum studio effusæ matres, et vulgus inernum,
Invalidique senes, turres et tecta domorum

Obsedere; alii portis sublimibus adstant.

At Juno, e summo, qui nunc Albanus habetur,
(Tum neque nomen erat nec honos aut gloria
monti) [ambas]

Prospiciens tumulo, campum adspectabat, et
Laurentum Troumque acies urbemque Latini.

Extemplo Turni sic est affata sororem 138
Diva deam, stagnis quæ fluminibusque sonoris
Præsidet; hunc illi rex ætheris alius honorem

Jupiter crepta pro virginitate sacravit: [tro,
Nympha, decus fluviorum, animo gratissima nos-

Scis, ut te cunctis unam, quæcunq̃ue Latine
Magnanimi Jovis ingratus ascendere cubile,

Prætulerim, cœlique lubens in parte locarim; 145
Disce tuam, ne me incuses, Juturna, dolorem.

Qua visa est fortuna pati, Parcæque sinebant
Cedere res Latio, Turnum et sua moenia texti;

Nunc juvenem imparibus video concurrere fati;
Parcarumque dies et viæ inimica propinquat. 150

Non pugnam adspicere hanc oculis, non fœdera
possum.

Tu, pro germano si quid præsentis audes,
Perge; decet. Forsan miseros meliora sequentur.

Vix ea: cum lacrymas oculis Juturna profudit;
Terque quaterque manu pectus percussit hones-
tum. 155

Non lacrymis hoc tempus, ait Saturnia Juno:
Accelera, et fratrem, si quis modus, eripe morti:

Aut tu bella cie, conceptumque excute fœdus.
Auctor ego audendi. Sic exhortata reliquit

Incertam, et tristi turbatam vulnere mentis. 160
Interea reges, ingenti mole Latinus

Quadrijugo vehitur curru, cui tempora circum
Aurati bis sex radii fulgentia cingunt,

Solis avi specimen: bigis it Turnus in albis,
Bina manu lato crispans hastilia ferro. 165

Hinc pater Æneas, Romanæ stirpis origo,
Sideræo flagrans clypeo et cœlestibus armis,

Et juxta Ascanius, magnæ spes altera Romæ,
N 2

Procedunt castris; puraque in veste sacerdos
 Stetigeri fetum suis, intonsamque bidentem, 170
 Attulit, admovitque pecus flagrantibus aris.
 Illi, ad surgentem conversi lumina solem,
 Dant fruges manibus sales, et tempora ferro
 Summanotant pecudum, paterisque altaria libant.
 Tum pius Æneas stricto sic ense precatur: 175
 Esto nunc Sol testis et hæc mihi terra vocanti,
 Quam propter tantos potui perferre labores,
 Et pater omnipotens, et tu Saturnia Juno,
 Jam melior, jam, diva, precor, tuque inelyte
 Mavors, 179

Cuncta tuo qui bella, pater, sub numine torques;
 Fontesque, fluviosque voco, quæque ætheris alti
 Religio, et quæ ceruleo sunt numina ponto;
 Cesserit Ausonio si fors victoria Turno:
 Convenit, Evandri victos discedere ad urbem;
 Cedet Iulus agris; nec post arma ulla rebelles 185
 Æneadas referent, ferrove hæc regna laceissent.
 Sin nostrum annuerit nobis victoria Martem
 (Ut potius reor, et potius di numine firmant)
 Non ego nec Teucris Italos parere jubebo,
 Nec mihi regna peto; paribus se legibus ambæ
 Inviçtæ gentes eterna in fœdera mittant. 191
 Sacra deosque dabo; socer arma Latinus habeto;
 Imperium sollenne socer: mihi mœnia Teucris
 Constituent, urbiq; dabit Lavinia nomen. 194

Sic prior Æneas; sequitur sic deinde Latinus,
 Suspiciens cœlum, tenditque ad sidera dextram:
 Hæc eadem, Ænea, terram, mare, sidera, juro,
 Latonæque genus duplex, Janumque bifrontem,
 Vimque deum infernam et duri sacraria Ditis;
 Audiât hæc genitor, qui fœdera fulmine sancit;
 Tango aras; medios ignes et numina testor: 201
 Nulla dies pacem hanc Italisi, nec fœdera rumpet,
 Quo res cunque cadent; nec me vis ulla volen-
 tem

Avertet; non, si tellurem effundat in undas,
 Dilavio miscens, cœlumque in Tartara solvat: 205
 Ut sceptrum hoc—dextra sceptrum nam forte
 gerebat— [bras,

Nunquam fronde levi fundet virgulta neque um-
 Cum semel in sylvis, imo de stirpe recisum,
 Matre caret, posuitque comas et brachia ferro,
 Olim arbos, nunc artificis manus ere decoro 210
 Inclusit, patribusque dedit gestare Latinis.
 Talibus inter se firmabant fœdera dictis,
 Conspectu in medio procerum. Tum rite sacratas
 In flammam jugulant pecudes, et viscera vivis
 Eripiunt, cumulantque oneratis lancibus aras.

At vero Rutulis impar ea pugna videri 216
 Jamdudum, et vario misceri pectora motu;
 Tum magis, ut propius cernunt, non viribus
 æquis.

Adjuvat, incesso tacito progressus, et aram 219
 Suppliciter venerans demisso lumine, Turnus,
 Tabentesque genæ, et juvenili in corpore pallor.
 Quem simul ac Juturna soror crebrescere vidit
 Sermonem, et vulgi variare labantia corda,
 In medias acies, formam a simulata Camerti;
 Cui genus a proavis ingens, clarumque paternæ
 Nomen erat virtutis, et ipse acerrimus armis; 226
 In medias dat sese acies, haud nescia rerum,
 Humoresque serit varios, ac talia fatur:
 Non pudet, o Rutuli, pro cunctis talibus unam
 Objectare animam? numerone, an viribus æqui
 Non sumus? En, omnes et Troës, et Arcades, hi
 sunt, 231

Fetaliaque inanum, infensa Etruria Turno.
 Vix hostem, alterni si congrediamur habemus.

Ille quidem ad superos, quorum se devovet aris,
 Succedet fama, vivusque per ora feretur; 235
 Noë, patria amissa, dominis parere superbis
 Cogemur, qui nunc lenti consedimus arvis.
 Talibus incensa est juvenum sententia dictis,
 Jam magis atque magis; serpitque per agmina
 murmur.

Ipsi Laurentes mutati, ipsique Latini. 240
 Qui sibi jam requiem pugnae rebusque salutem
 Sperabant; nunc arma volunt, fœdusque pre-
 cantur

Infectum, et Turni sortem miserantur iniquam.
 His aliud majus Juturna adjungit, et alto 244
 Dat signum cœlo; quo non presentius ullum
 Turbavit mentes Italas, monstroque fefellit.
 Namque volans rubra fulvus Jovis ales in æthra
 Littoreas agitabat aves, turbamque sonantem
 Agminis aligeri; subito cum lapsus ad undas
 Cynem excellentem pedibus rapit improbus
 uncis. 250

Arrexere animos Itali; cunctæque volucres
 Convertunt clamore fugam (mirabile visu)
 Æthereaque obscurant pennis, hostemque per
 auras

Facta nube premunt; donec vi victus, et ipso
 Pondere defect, prædamque ex unguibus ales
 Proiecit fluvio, penitusque in nubila fugit. 256
 Tum vero augurium Rutuli clamore salutant,
 Expediuntque manus; primusque Tolumnius
 augur,

Hoc erat, hoc votis, inquit, quod sæpe petivi;
 Accipio, agnoscoque deos; me, me dæce, ferrum
 Corripite, o miseri, quos improbus advena bello
 Territat, invalidas ut aves, et littora vestra 262
 Vi populat. Petit ille fugam, penitusque pro-
 fundo

Vela dabit. Vos unanimi densate catervas,
 Et regem vobis pugna defendite raptum. 265
 Dixit, et adversos telum contorsit in hostes
 Procurrens; sonitum dat stridula cornus, et auras
 Certa secat. Simul hoc, simul ingens clamor, et
 omnes

Turbati cuncti, calefactaque corda tumultu.
 Hasta volans, ut forte novem pulcherrima fra-
 trum

Corpora constiterant contra, quos fida creârat
 Una tot Arcadio conjux Tyrrhena Gylippo, 272
 Horum unum, ad medium, teritur qua sutilis alvo
 Balteus, et laterum juncturas fibula mordet,
 Egregium forma juvenem, et fulgentibus armis,
 Transadigit costas, fulvaque effundit arena. 276
 At fratres, animosa phalanx, accensaque luctu,
 Pars gladios stringunt manibus, pars missile
 ferrum

Corripiunt, cæcique ruunt. Quos agmina contra
 Procurreunt Laurentum; hinc densi rursus inun-
 dant 280

Troës, Agyllinique, et pictis Arcades armis.
 Sic omnes amor unus habet decernere ferro.
 Diripere aras; it toto turbida cœlo
 Tempestas telorum, ac ferreus ingruit imber;
 Craterasque focosque ferunt. Fugit ipse Latinus
 Pulsatos referens, infecto fœdere, divos. 286
 Infrenant alii currus, aut corpora saltu
 Subjiciunt in equos, et strictis ensibus adsunt.
 Messapus regem, regisque insigne gerentem,
 Tyrrhenum Aulesten, avidus confundere fœdus,
 Adverso proterret equo: ruit ille recedens, 291
 Et miser oppositis a tergo involvitur aris [hasta
 In caput inque humeros. At servidus advolet

Messapus, teloque orantem multa trabali 294
Desuper altus equo graviter ferit, atque ita fatur:
Hoc habet; hæc melior magnis data victima di-
via.

Concurrunt Itali, spoliantque calentia membra.
Obvius ambustus torrem Corynæus ab ara 238
Corripit, et venienti Ebuso plagamque ferenti
Occupat os flammis; olli ingens barba reluxit,
Nidoremque ambusta dedit; super ipse secutus
Cæsariem lava turbati corripit hostis,
Impressoque genu nitens terræ applicat ipsum;
Sic rigido latus ense ferit. Podalirius Alsum
Pastorem, primaque acie per tela ruentem, 305
Ense sequens nudo superimminet; ille securi
Adversi frontem medium mentumque reducta
Disjicit, et sparsa late rigat arma cruore.
Olli dura quies oculos et ferreus urget 309
Somnus; in æternam clauduntur lumina noctem.

At pius Æneas dextram tendebat inermem
Nudato capite, atque suos clamore vocabat:
Quo ruitis? quæve ista repens discordia surgit?
O cohibete iras! ictum jam fœdus, et omnes
Compositæ leges; mihi jus concurrere soli; 315
Me sinite, atque auferte metus Ego fœdera faxo
Firma manu; Turnum jam debent hæc mihi sa-
cra.

Hæc inter voces, media inter talia verba,
Ecce, viro stridens alis allapsa sagitta est; 319
Incertum, qua pulsa manu, quo turbine adacta;
Quis tantam Rutulis laudem, casusne, deusne,
Attulerit. Pressa est insignis gloria facti;
Nec sese Æneæ jactavit vulnere quicumque.

Turnus, ut Ænean cedentem ex agmine vidit,
Turbatosque duces, subita spe fervidus ardet;
Poscit equos, atque arma simul, saltuque super-
bus 326

Emicat in currum, et manibus molitur habenas.
Multa virum volitans dat fortia corpora leto;
Semineces volvit multos, aut agmina curru
Proterit, aut raptas fugientibus ingerit hastas.
Qualis spud gelidi cum flumina concitus Hebri
Sanguineus Mavors clypeo increpat, atque fu-
rentes

Bella movens immittit equos; illi æquore aperto
Ante Notos Zephyrumque volant; gemit ultima
pulsu 334

Thracæ pedum; circumque atræ Formidinis ora,
Iraque, Insidiæque, dei comitatus, aguntur.
Talis equos alacer media inter prælia Turnus
Fumantes sudore quatit, miserabile cæsis
Hostibus insultans; spargit rapida ungula rores
Sanguineos, mixtaque cruor calcatur arena. 340
Jamque neci Sthenelumque dedit, Thamyrim-
que, Pholumque, [ambo
Hunc congressus, et hunc; illum eminus; eminus
Imbrasidas, Glaucum atque Laden, quos Imbra-
sus ipse

Nutrierat Lycia, paribusque ornaverât armis.
Vel conferre manum, vel equo prævertere ventos.
Arte alia media Eumedes in prælia fertur, 346
An qui proles bello præclara Dolonis;
Nomeævum referens, animo manibusque pa-
rentem: [adiret,

Qui quondam, castra ut Danaûm speculator
Ansus Pelidæ pretium sibi poscere currus; 350
Illum Tydides alio pro talibus ausis
Affecto pretio; nec equis adspirat Achillæ.
Hunc procul ut campo Turnus prospexit aperto,
Ante levi jaculo longum per inane secutus,
Sistit equos bijugis, et curru deciluit, atque 355

Semianimi lapsoque supervenit, et, pede collo
Impresso, dextræ mucronem extorquet, et alte
Fulgentem tingit jugulo, atque hæc insuper ad-
dit:

En, agros, et, quam bello, Trojane, petisti, 359
Hesperiam metire jacens: hæc præmia, qui me
Ferro ausi tentare, ferunt; sic mœnia condunt.
Huic comitem Asbuten conjecta cuspidē mittit;
Chloreaque, Sybarimque, Daretaque, Thersilo-
chumque;

Et sternacis equi lapsam cervice Thymœten.
Ac velut Edoni Borææ cum spiritus alto 365
Insonat Ægæo, sequiturque ad littora fluctas,
Qua venti incubuere, fugam dant nubila cælo;
Sic Turno, quocumque viam secat, agmina cedunt,
Conversæque ruunt acies; fert impetus ipsum,
Et cristam adverso curru quatit aura volentem.
Non tulit instantem Phegeus animisque fremen-
tem; 371

Objeit sese ad currum, et spumantia frenis
Ora citatorum dextra detorsit equorum. [tum
Dum trahitur, pendetque jugis, hunc lata retec-
lancea consequitur, rumpitque infixa bilicem
Loricam, et summum degustat vulnere corpus.
Ille tamen clypeo objecto conversus in hostem
Ibat, et auxilium ducto mucrone petebat;
Cum rota præciperet, et procursum concitus axis
Impulit, effunditque solo; Turnusque secutus,
Imam inter galeam, summi thoracis et oras, 381
Abstulit ense caput, truncumque reliquit arenæ.

Atque ea dum campis victor dat funera Turnus,
Interea Ænean Mnestheus et fidus Achates
Ascaniusque comes castris statuere cruentum.
Alternos longa nitentem cuspidē gressus. 386
Sævitur, et infracta luctatur arundine telum
Eripere, auxiliumque viam, quæ proxima, poscit:
Ense secant lato vulnus, telique latebram 389
Rescindant penitus, seseque in bella remittant.
Jamque aderat Phœbo ante alios dilectus lapis
Iasides; acri quondam cui captus amore
Ipse suas artes, sua munera, lætus Apollo
Augurium citharamque dabat celeresque sagittas.
Ille, ut depositi proferret fata parentis, 395
Scire potestates herbarum usumque medendi
Maluit, et mutas agitare inglorius artes.

Stabat acerba fremens, ingentem nixus in hastam,
Æneas, magno juvenum et mærentis Iuli
Concurso, lacrymis immobilis. Ille retorto 400
Pæonium in morem senior succinctas amictu,
Multa manu medica Phœbique potentibus herbis
Nequiquam trepidat, nequiquam spicula dextra
Sollicitat, prensatque tenaci forcipe ferrum.
Nulla viam fortuna regit; nihil auctor Apollo
Subvenit; et sævus campis magis ac magis horror
Crebrescit, propiusque malum est. Jam pulvere
caelum [castris

Stare vident, subeuntque equites, et spicula
Densa cadunt mediis. Ille tristis ad æthera clamor
Bellantum juvenum, et duro sub Marte cadentum.
Hic Venus, indigno nati concussa dolore, 411
Dictamnum genitrix Crætæa caput ab Ida,
Puberibus caulem foliis et flore comantem
Purpureo; non illa feris incognita capris
Gramina, cum tergo volucres hæseret sagittæ. 415
Hoc Venus, obscuro faciem circumdata nimbo,
Detulit; hoc fuscum labris splendentibus anmem
Inscit, occulte medicans; spargitque salubres
Ambrosiæ succos, et odoriferam panacæam.
Fovit ea vulnus lymphæ longævus lapis 420
Igrans; subitoque jamis de corpore fugit

Quippe dolor; omnis stetit imo vulnere sanguis.
Jamque secuta manum, nullo cogente, sagitta
Excidit, atque novæ reliere in pristina vires.
Arma citi properate viri: quid statis? Iapis 425
Conclamat, primusque animos accendit in hostem.

Non hæc humanis opibus, non arte magistra
Proveniunt; nec te, Ænea, mea dextera servat;
Major agit deus, atque opera ad majora remittit.
Ille, avidus pugnae, suras incluserat auro 430
Hinc atque hinc, oditque moras, hastamque coruscant.

[est,
Postquam habilis lateri clypeus loricaque tergo
Ascanium fuis circum complectitur armis, 433
Summaque per galeam delibans osculo fatur:
Disce, puer, virtutem ex me, verumque laborem;
Fortunam ex aliis. Nunc te mea dextera bello
Defensum dabit, et magna inter præmia ducet.
Tu facito, mox cum matura adoleverit ætas,
Sis memor; et te animo repetentem exempla
tuorum 439

Et pater Æneas, et avunculus excitet Hector.
Hæc ubi dicta dedit, portis sese extulit ingens,
Telum immane manu quatiens; simul agmine
denso

Anthisque Mnæstheusque ruunt, omnisque relictis

Turba fluit castris. Tum cæco pulvere campus
Miscetur, pulsuque pedum tremit excita tellus.
Vidit ad adverso venientes aggere Turnus, 446
Videre Ausonii, gelidusque per ima cucurrit
Ossa tremor. Prima ante omnes Juturna Latinos
Audiit agnovitque sonum, et tremefacta refugit.
Ille volat, campoque atrum rapit agmen aperto.
Qualis ubi ad terras abrupto sidere nimbus 451
It mare per medium; miseris, heu, præscia longe
Horrescunt corda agricolis, dabit ille ruinas
Arboribus, stragemque satis; ruet omnia late;
Ante volant sonitumque ferunt ad littora venti:
Talis in adversos ductor Rhæteius hostes 456
Agmen agit; densi cuneis se quisque coactis
Agglomerant. Ferit ense gravem Thymbræus
Osirin;

Archetium Mnæstheus, Epulonem obtruncat
Achates, 459

Ufentemque Gyas; cadit ipse Tolumnius augur,
Primus in adversos telum qui torserat hostes.
Tollitur in cælum clamor, versique vicissim
Pulverulenta fuga Rutuli dant terga per agros.
Ipse neque aversos dignatur sternere morti;
Nec pede congressos æquo, nec tela ferentes 465
Insequitur, solum densa in caligine Turnum
Vestigat lustrans, solum in certamina poscit.
Hoc concussa metu mentem, Juturna virago
Aurigam Turni media inter lora Metiscum
Excutit, et longe lapsum temone relinquit; 470
Ipsa subit, manibusque undantes flectit habenas,
Cuncta gerens, vocemque et corpus et arma
Metisci.

Nigra velut magnas domini cum divitis ædes
Pervolat, et pennis alta atria lustrat hirundo,
Pabula parva legens, nidisque loquacibus escas,
Et nunc porticibus vacuis, nunc humida circum
Stagna sonat, similis mediis Juturna per hostes
Fertur equi, rapidoque volans obiit omnia curru;
Jamque hic germanum, jamque hic, ostentat
ovantem, 479

Nec conferre manum patitur; volat avia longe.
Haud minus Æneas tortos legit obviis orbes,
Vestigatque virum, et disjecta per agmina magna

Voce vocat. Quoties oculos coniecit in hostem
Alipedumque fugam cursu tentavit equorum,
Aversos toties currus Juturna retorsit. 482

Heu quid agat? vario nequicquam fluctuat æstu
Diversæque vocant animum in contraria curæ.
Huic Messapus, uti læva duo forte gerebat
Lenta, levis cursu, præfixa hastilla ferro,
Horum unum certo contorquens dirigit ictu. 490
Substitit Æneas, et se collegit in arma,
Poplite subsidens; apicem tamen incita summum
Hasta tulit, summasque excussit vertice cristas.
Tum vero assurgunt iræ; insidiisque subactus.
Diversos ubi sensit equos currumque referri, 495
Multa Jovem et læsi testatus federis aras,
Java tandem invadit medios, et Marte secundo
Terribilis, sævam nullo discrimine cædem
Suscitat; irarumque omnes effundit habenas.

Quis mihi nunc tot acerba deus, quis carmine
cædes 500

Diversas, obitumque ducum, quos æquore toto
Inque vicem nunc Turnus agit, nunc Troius heros,
Expediat? tantum placuit concurrere motu,
Jupiter, æterna gentes in pace futuras!

Æneas Rutulum Sacronem—ea prima ruentes
Pugna loco statuit Teucros,—haud multa mo-

ratum,
Excipit in latus, et, qua fata celerrima, crudum
Transdigat costas et crates pectoris ense. 508
Turnus equo dejectum Amycun, fratremque
Diorem, [longa,

Congressus pedes, hunc venientem cuspidem
Hunc mucrone ferit; curruque abscisa duorum
Suspendit capita, et rorantia sanguine portat.
Ille Talon Tanaimque neci fortemque Cethegum,
Tres uno congressu, et mæstum mittit Onyten,
Nomen Echionium, matrisque genus Peridiæ;
Hic fratres Lycia missos et Apollinis agris. 516
Et juvenem exosum nequicquam bella Menæten
Arcada: pisces cui circum flumina Lernæ
Ars fuerat, pauperque domus; nec nota potentum
Limina; conductaque pater tellure serebat. 520
Ac velut immissi diversis partibus ignes
Arentem in sylvam et virgulta sonantia lauro;
Aut ubi decursu rapido de montibus altis
Dant sonitum spumosi amnes, et in æquora cur-

run, 524

Quisque suum populatus iter; non segnius ambo
Æneas Turnusque ruunt per prælia; nunc, nunc
Fluctuat ira intus; rumpuntur nescia vinci

Pectora; nunc totis in vulnera viribus itur.
Murrarum hic, atavos et avorum antiqua sonan-

tem 529

Nomina, per regesque actum genus omne La-

tinis,
Præcipientem scopulo atque ingentis turbine saxi
Excutit, effunditque solo; hunc lora et juga
subter 533

Provolvare rotæ: crebro super ungula pulsu
Incita, nec domini memorum, proculcat equo-

rum;
Ille ruenti Hylo, animisque immane frementi,
Occurrit, telumque aurata ad tempora torquet;
Olli per galeam fixo stetit hasta cerebro.

Dextera nec tua te Grajūm fortissimæ, Cræteu,
Eripuit Turno; nec Di texere Cupencum,

Ænea veniente, sui; dedit obvia ferro 540
Pectora; nec misero clypei mora profuit ærei.

Te quoque Laurentes viderunt, Æole, campi
Oppetere, et lato terram consternere tergo;
Occidis, Argivæ quem non potuere phalanges

Sternere, nec Priami regnorum everxor Achilles:
 Hic tibi mortis erant metæ; domus alta sub Ida;
 Lyncei domus alta, solo Laurente sepulchrum,
 Totæ adeo converse acies, omnesque Latini,
 Omnes Dardanidæ; Mnesteus, acerque Serestus.
 Et Messapus equum domitor, et fortis Asias,
 Tuscorumque phalanx, Evandrique Arcades alæ.
 Pro se quisque viri summa nituntur opum vi.
 Nec mora, nec requies; vasto certamine tendunt.

Hic mentem Æneæ genitrix pulcherrima misit,
 Iret ut ad muros, urbiq; adverteret agmen 555
 Ocius, et subita turbaret clade Latinos.
 Ille, ut, vestigans diversa per agmina Turnum,
 Huc atque huc acies circumtulit, adspicit urbem
 Immunem tanti belli, atque impune quietam.
 Continuo pugnas accendit majoris imago; 560
 Mnesthea Sergestumque vocat fortemque Seres-
 tum, [crum

Ductores, tumulumque capit; quo cætera Teu-
 Concurrat legio; nec scuta aut spicula densi
 Deponunt. Celso medius stans aggere fatur: 564
 Ne qua meis esto dictis mora. Jupiter hac stat.
 Neu quis ob inceptum subitum mihi segnior ito.
 Urbem hodie, causam belli, regna ipsa Latini,
 Ni frenum accipere et victi parere fatentur,
 Eruam, et æqua solo fumantia culmina ponam.
 Scilicet expectem, libeat dum prælia Turno 570
 Nostra pati; rursusque velit concurrere victus?
 Hoc caput, o cives, hæc belli summa nefandi.
 Ferte faces propere, fœdusque reposecite flammis.

Dixerat, atque animis pariter certantibus omnes
 Dant cuneum; densaque ad muros mole feruntur.
 Scæla improvise, subitusque apparuit ignis. 576
 Discurrunt alii ad portas, primosque trucidant;
 Ferrum alii torquent, et obumbrant æthera telis.
 Ipse inter primos dextram sub mœnia tendit
 Æneas, magnaque incusat voce Latinum, 580
 Testaturque Deos, iterum se ad prælia cogi;
 Bis jam Italos hostes; hæc altera fœdera rumpi.
 Exoritur trepidos inter discordia cives: 583
 Urbem alii reserare jubent, et pandere portas
 Dardanidis, ipsumque trahunt in mœnia regem;
 Arma ferunt alii, et pergunt defendere muros:
 Inclusas ut cum latebroso in pumice pastor
 Vestigavit apes, fumoque implevit amaro;
 Illæ intus trepidæ rerum per cerea castra
 Discurrunt, magnisque acunt stridoribus iras;
 Volvitur ater odor tectis; tum murmure cæco
 Intus saxa sonant; vacuas it fumus ad auras.

Accidit hæc fessis etiam fortuna Latinis,
 Quæ totam luctu concussit funditus urbem.
 Regina ut tectis venientem prospicit hostem,
 Incessi muros, ignes ad tecta volare; 596
 Nusquam acies contra Rutulas, nulla agmina

Turni,

Infelix pugnæ juvenem in certamine credit
 Extinctum; et, subito mentem turbata dolore,
 Se causam clamat, crimenque, caputque malo-
 rum; 600

Multaque per mæstum demens effata furorem,
 Purpureos moritura manu discindit amictus,
 Et nodum informis leti trabe necit ab alta.
 Quam cladem miseræ postquam accipere Latinæ,
 Filia prima manu flavos Lavinia crines 605
 Et roseas laniata genas, tum cætera circum
 Turba, furit; resonant late plangoribus ædes.
 Hinc totam infelix vulgatur fama per urbem.
 Demittunt mentes; it scissa veste Latinæ.
 Conjuncts attonitus fati, urbiq;que ruina, 610
 Canitiem immundo perfusam pulvere turpana,

Multaque se incusat, qui non acceperit ante
 Dardanum Ænean, generumque adaciverit ultro.

Interea extremo bellator in æquore Turnus
 Palantes sequitur paucos, jam segnior, atque
 Jam minus atque minus successu lætus equorum.
 Attulit hunc illi cæcis terroribus aura
 Commixtum clamorem, arrectasque impulit aures
 Confusæ sonus urbis, et illatatile murmur. 619
 Hei mihi! quid tanto turbantur mœnia luctu?
 Quisve ruit tantus diversa clamor ab urbe?
 Sic ait, adductisque amens subsistit habenis.
 Atque huic, in faciem soror ut conversa Metisci
 Aurigæ, currumque et equos et lora regebat,
 Talibus occurrit dictis: Hæc, Turne, sequamur
 Trojugenas, qua prima viam victoria pandit; 626
 Sunt alii, qui tecta manu defendere possint.
 Ingruit Æneas Italæ, et prælia miscet;
 Et nos sæva manu mittamus funera Teucris.
 Nec numero inferior, pugnae nec honore recedes.
 Turnus ad hæc: 631

O soror, et dudum agnovi, cum prima per artem
 Fœdera turbasti, teque hæc in bella dedisti;
 Et nunc nequicquam fallis dea: sed quis
 Olympo
 Demissam tantos voluit te ferre labores? 635
 An fratris miseri letum ut crudele videres?
 Nam quid ago? aut quæ jam spondet fortuna
 salutem?

Vidi oculos ante ipse meos, me voce vocantem,
 Murranum, quo non superat mihi carior alter,
 Oppetere, ingentem, atque ingenti vulnere vic-
 tum.

Occidit infelix, ne nostrum dedecus Ofens 641
 Adspiceret; Teucri potiuntur corpore et armis.
 Excindunt domos (id rebus defuit unum)
 Perpetiar? dextra nec Drancis dicta refellam?
 Terga dabo? et Turnum fugientem hæc terra
 videbit? 645

Usque adeone mori miserum est? vos o mihi
 Manes

Estæ boni: quoniam superis avversa voluntas.
 Sancta ad vos anima, atque istius inscia culpæ
 Descendam, magnorum haud unquam indignus
 avorum.

Vix ea fatus erat; medios volat ecce per hostes
 Vectus equo spumante Sacæ, adversa sagitta
 Saucius ora, ruitque implorans nomine Turnum.
 Turne, in te suprema salus; miserere tuorum.
 Fulminat Æneas armis, summasque minatur 654
 Dejecturum arces Italum, excidioque daturum;
 Jamque faces ad tecta volant. In te ora Latini,
 In te oculos referunt; mussat rex ipse Latinus,
 Quos generos vocet, aut quæ sese ad fœdera
 flectat.

Præterea regina, tui fidissima, dextra
 Occidit ipsa sua, lucemque exterrita fugit. 660
 Soli pro portis Messapus et acer Atinas [langes
 Sustainant aciem. Circum hos utrinque pha-
 stant densæ, strictisque seges mucronibus horret
 Ferrea; tu currum deserto in gramine versas.

Obstupuit varia confusus imagine rerum 663
 Turnus, et obtutu tacito stetit. Æstunt ingens
 Uno in corde pudor, mixtoque insanis luctu,
 Et furis agitatus amor, et conscia virtus.

Ut primum discussæ umbræ, et lux reddita
 menti,

Ardentes oculorum orbis ad mœnia torsit 670
 Turbidus, equo rotis magnam respexit ad urbem.
 Ecce autem flammis inter tabulata volutus
 Ad cælum undabat vortex, turrinque tenebat,

Turrim, compactis trabibus quam eduxerat ipse,
Subdideratque rotas, pontesque intraverat altos.
Jam jam fata, soror, superant; absiste morari;
Quo deus, et quo dura vocat fortuna, sequamur.
Stat conferre manum Æneæ; stat, quicquid
acerbi est 678

Morte, pati; nec me indecorem, germana, vide-
bis [rem.]

Amplius. Hunc, oro, sine me furere ante furo-
Dixit, et e curru saltum dedit ocuis arvis; 681
Perque hostes, per tela ruit; mæstamque sororem
Deserit, ac rapido cursu media agmina rumpit.
Ac veluti, montis saxum de vertice præcep-
Cum ruit avulsu vento, seu turbidus imber
Proluit, aut annis solvit sublapsa vetustas, 686
Fertur in abruptum magno mons improbus actu,
Exsultatque solo; sylvas, armenta, virosque
Involvens secum: disiecta per agmina Turnus
Sic urbis ruit ad muros, ubi plurima fuso 690
Sanguine terra madet, striduntque hastilibus
auræ;

Significatque manu, et magno simul incipit ore:
Parcite jam, Rutuli; et vos tela inhibete, Latini;
Quæcunque est fortuna, mea est; me verius
unum

Pro vobis fœdus luere, et decernere ferro. 695
Discessere omnes modii, spatiumque dedere.

At pater Æneas, audito nomine Turni,
Deserit et muros, et summās deserit arces; [pit,
Præcipitatque moras omnes, opera omnia rum-
Lætitiæ exsultans, horrendumque intonat armis:
Quantus Athos, aut quantus Eryx, aut ipse,
coruscis 701

Cum premit illicibus, quantus, gaudetque nivali
Vertice se attollens pater Apenninus ad auras.
Jam vero et Rutuli certatim, et Troës, et omnes
Convertere oculos Itali, quique alta tenebant 705
Mœnia, quique imos pulsabant ariete muros;
Armaque deposuere humeris. Stupet ipse La-
tinus,

Ingentes, genitos diversis partibus orbis,
Inter se coisise viros, et cernere ferro. 709

Atque illi, ut vacuo patuerunt æquore campi,
Procursum rapido, coniectis eminus hastis,
Invadunt Martem clypeis atque ære sonoro.

Dat gemitum tellus: tum crebros ensibus ictus
Congeminant. Fors et virtus miscetur in unum.
Ac velut ingenti Sila, summove Taburno, 716
Cum duo conversis inimica in prælia tauri
Frontibus incurrunt, pavidi cessere magistri;
Stat pecus omne metu mutum, mussantque ju-
venæ, [quantur;

Quis nemori imperitet, quem tota armenta se-
lli inter sese multa vi vulnera miscent, 720
Cornuæque obnixi infigunt, et sanguine largo
Colla armosque lavant; gemitu nemo omne
remugit:

Haud aliter Tros Æneæ et Daunius heros [plet.
Concurrunt clypeis. Ingens fragor æthera com-
Jupiter ipse duas æquato examine lances 725

sustinet, et fata imponit diversa duorum;
Quem damnet labor, et quo veſſat pondere letum.

Emicat hic, impune putans, et corpore toto
Alte sublatum exurgit Turnus in ense,

1: ferit. Exclamant Troës trepidique Latini,
Arrectæque amborum acies. At perfidus ensis

Frangitur, in medioque ardentem deserit ictu:
Ni fuga subsidio subeat. Fugit ocior Euro,

U: capulum ignotum dextramque adspexit iner-

Fama est, præcipitem, cum prima in prælia
junctos 735

Conscendebat equos, patrio mucrone relicto,
Dum trepidat, ferrum aurigæ rapuisse Metisci;
Idque diu, dum terga dabant palantia Teucri,
Sufficit; postquam arma dei ad Vulcania ventum,
Mortalis mucro, glacies ceu fulvis, ictu 740
Dissiluit; fulva resplendent fragmina arena.
Ergo amens diversa fuga petit æquora Turnus;
Et nunc huc, inde huc incertos implicat orbes.
Undique enim densa Teucri inclusere corona;
Atque hinc vasta palus, hinc ardua mœnia cin-
gunt. 745

Nec minus Æneæ, quamquam tardata sagitta
Interdum genus impediunt, cursumque recusant,
Insequitur, trepidique pedem pedefervidus urget.
Inclusum veluti si quando flumine nactus
Cervum, aut punicæ septum formidine pennæ,
Venator cursu, canis et latratibus, instat; 751
Ille autem, insidiis et ripa terrilis alta,
Mille fugit refugitque vias: at vividus Umber
Hæret hians, jam jamque tenet, similisque
tenenti

Increpuit malis, morsuque elusus inani est. 755
Tum vero exoritur clamor; ripæque lacusque
Responsant circa, et cœlum tonat omne tumultu.
Ille simul fugiens, Rutulos simul increpat omnes,
Nomine quemque vocans, notumque efflagitat
ensem.

Æneæ mortem contra, præsensque minatur 760
Exitium, si quisquam adeat; terretque trementes,
Excisurum urbem minitans, et saucius instat.
Quinque orbes explent cursu, totidemque re-
textunt [tur

Huc illuc. Neque enim levia aut ludicra petun-
Præmia; sed Turni de vita et sanguine certant.
Forte sacer Fauno foliis oleaster amaris 766
Hic steterat, nautis olim venerabile lignum;
Servati ex undis ubi figere dona solebant

Laurenti divo, et votas suspendere vestes.
Sed stirpem Teucri nullo discrimine sacrum 770
Sustulerant, puro ut possent concurrere campo.

Hic hasta Æneæ stabat; huc impetus illam
Detulerat, fixam et lenta in radice tenebat.
Incubuit, voluitque manu convellere ferrum

Dardanides, teloque sequi, quem prendere cursu
Non poterat. Tum vero amens formidine Tur-
nus, [ferrum

Faune, precor, miserere, inquit; tuque optima
Terra tene; colui vestros si semper honores,
Quos contra Æneadæ bello fecere profanos. 779
Dixit, opemque dei non cassæ in vota vocavit.

Namque diu luctans, lentoque in stirpe moratus,
Viribus haud ullis valuit discludere morsus
Roboris Æneæ. Dum nititur acer, et instat,

Rursus in aurigæ faciem mutata Metisci 784
Procurrit, fratrique ense dea Daunia reddit.
Quod Venus audaci nymphæ indignata licere,

Accessit, telumque alta ab radice revellit.
Olli sublimes, armis animisque reſecti,
Illic gladio fidens, hic acer et arduus hasta,

Adstant contra certamine Martis anhelii. 790
Junonem interea rex omnipotentis Olympi
Alloquitur, fulva pugnas de nube tuentem:

Quæ jam finis erit, conjux? quid denique restat?
Indigentem Ænean scis ipsa, et scire fateris,
Deberi cœlo, fatisque ad sidera tolli. [hæres?

Quid struis? aut qua spe gelidis in nubibus
Mortalin' deuit violari vulnere divum? 797
Aut ense—quid enim sine te Iuturna valeret?

Ereptum reddi Turno, et vim crescere victis?
Desine jam tandem, precibusque inflectere nos-
tris; 800

Nec te tantus edat tacitam dolor; et mihi curæ
Sæpe tuo dulci tristes ex ore recurrunt.
Ventum ad supremum est. Terris agitare vel
undis

Trojanos potuisti; infandum accendere bellum,
Deformare domum, et luctu miscere hymenæos;
Ulterius tentare veto. Sic Jupiter orsus; 806
Sic dea submisso contra Saturnia vultu:
Ista quidem quia nota mihi tua, magne, voluntas,
Jupiter, et Turnum et terras invita reliqui.
Nec tu me æria solam nunc sede videres 810
Digna indigna pati; sed, flammis cincta, sub
ipsam [Teucros.

Starem aciem, traheremque inimica in prælia
Juturnam misero, fateor, succurrere fratri
Suasi, et pro vita majora audere probavi;
Non ut tela tamen, non ut contenderet arcum;
Adjuro Stygii caput implacabile fontis,
Una superstitio superis quæ reddita divis. [quo.
Et nunc cedo equidem, pugnasque exosa relin-
illud te, nulla fati quod lege tenetur,
Pro Latio obtestor, pro majestate tuorum: 820
Cum jam connubiis pacem felicibus, esto,
Component, cum jam leges et fœdera jungent:
Ne vetus indigenas nomen mutare Latinos,
Neu Troas fieri jubeas, Teucrosque vocari;
Aut vocem mutare viros, aut vertere vestes. 825
Sit Latium; sint Albani per sæcula reges;
Sit Romana potens Italia virtute propago;
Occidit, occideritque sinas cum nomine Troja.

Olli subridens hominum rerumque repertor:
Et germana Jovis, Saturnique altera proles, 830
Irarum tantos volvis sub pectore fluctus? [rem.
Verum ago, et inceptum frustra submitte furo-
Do, quod vis; et me victusque volensque remitto.
Sermonem Ausonii patrium moresque tenebunt;
Utque est, nomen erit; commixti corpore tantum
Subsident Teuceri. Morem ritusque sacrorum 835
Adjiciam, faciamque, omnes uno ore Latinos.
Hinc genus, Ausonio mixtum quod sanguine
surget,

Supra homines, supra ire deos pietate videbis;
Nec gens ulla tuos æque celebrabit honores. 840
Annui his Juno, et mentem lætata retorsit.
Interea excedit cœlo, nubemque reliquit.

Iis actis, aliud genitor secum ipse volutat;
Juturnamque parat fratris dimittere ab armis.
Dicuntur geminæ pestes cognomine Diræ, 845
Quas et Tartaream Nox intempesta Megæram
Uno eodemque tulit partu, paribusque revinxit
Serpentum spiria, ventosæque addidit alas.
Hæc Jovis ad solum, sævique in limine regis,
Apparent, acuiuntque metum mortalibus ægris,
Si quando letum horridum morbosque deum rex
Mollitur, meritas aut bello territat urbes. 852
Harum unam celerem demisit ab æthere summo
Jupiter, inque omen Juturna occurrere jussit.
Illa volat, celerique ad terram turbine fertur,
Non secus ac nervo per nubem impulsæ sagitta,
Armata sævi Parthos quam felle veneni,
Parthos, sive Cydon, telum immedicabile, torsit,
Stridens et celeres incognita transilit umbras.
Talis se sata Nocte tulit, terrasque petivit. 860
Postquam acies videt Iliacas atque agmina Turni,
Alitis in parvæ subitum collecta figuram,
Quæ quondam in bustis, aut culminibus desertis
Nocte sedens, serum cecidit importuna per umbras;

Hanc versa in faciem, Turni se pestis ob ora 865
Fertque refertque sonans, clypeumque everberat
alis.

Illi membra novus solvit formidine torpor;
Arrectæque horrore comæ, et vox faucibus hæsit
At, procul ut Diræ stridore agnovit et alas,
Infelix crines scindit Juturna solutos, 870
Unguibus ora soror fœdans, et pectora pugnis;
Quid nunc te tua, Turne, potest germana juvare?
Aut quid jam duræ superat mihi? qua tibi lucem
Arte morer? talin' possum me opponere monstro?
Jam jam linquo acies. Ne me terrete timentem,
Obscænæ volucres; alarum verbera nosco, 876
Letalemque sonum; nec fallunt jussa superba
Magnanimi Jovis. Hæc pro virginitate reponit!
Quo vitam dedit æternam? cur mortis adempta est
Conditio? possem tantos finire dolores [bras.
Nunc certe, et misero fratri comes ire per um-
Immortalis ego? aut quicquam mihi dulce meo-
rum 882
Te sine, frater, erit? O quæ satis alta dehiscat
Terra mihi, Manesque deam demittat ad imos?
Tantum effata, caput glauco contextit amictu,
Multa gemens, et se fluvio dea condidit alto.

Æneas instat contra, telumque coruscant
Ingens arborem, et sævo sic pectore fatur:
Quæ nunc deinde mora est? aut quid jam,
Turne, retractas? 889
Non cursu, sævis certandum est cominus armis.
Verte omnes tene in facies; et contrahe, quicquid
Sive animis, sive arte vales; opta ardua pennis
Astra sequi, clausumve cava te condere terra.
Ille caput quassans: Non me tua fervida ter-
rent 894

Dicta, ferox; di me terrent, et Jupiter hostis.
Nec plura effatus, saxum circumspicit ingens,
Saxum antiquum, ingens, campo quod forte jace-
bat,

Limes agro positus, litem ut discerneret arvis.
Vix illud lecti bis sex cervice subirent, 899
Qualia nunc hominum producit corpora tellus;
Ille manu raptum trepida torquebat in hostem,
Altior insurgens, et cursu concitus, heros.
Sed neque currentem se, nec cognoscit euntem,
Tollentemve manu saxumque immane moven-
tem; 904

Genua labant, gelidus concrevit frigore sanguis.
Tum lapis ipse viri, vacuum per inane volutus,
Nec spatium evasit totum, nec pertulit ictum.
Ac velut in somnis, oculos ubi languida pressit
Nocte quies, nequicquam avidos extendere cur-
sus 909

Velle videmur, et in mediis conatibus ægri
Succidimus; non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox aut verba sequuntur;
Sic Turno, quacunque viam virtute petivit,
Successum dea dira negat. Tum pectore sensus
Vertuntur vari. Rutulos adspectat, et urbem,
Cunctaturque metu, telumque instare tremiscit,
Nec quo se eripiat, nec qua vi tendat in hostem,
Nec currus usquam videt, aurigamve sororem
Cunctanti telum Æneas fatale coruscant,
Sortitus fortunam oculis; et corpore toto 920
Eminus intorquet. Murali concita nunquam
Tormento sic saxa fremunt, nec fulmine tanti
Dissultant crepitus. Volat atri turbinis instar
Exitium dirum hasta ferens, orasque recludit
Loricæ, et clypei extremos septemplicis orbes;
Per medium stridens transit femur. Incidit
ictus 926

Ingens ad terram duplicato poplite Turnus.
Consurgunt gemitu Rutuli, totusque remugit
Mons circum, et vocem late memora alta remittunt.

Ille humilis supplexque oculos dextramque precantem [quit;

Protendens, Equidem merui, nec deprecor, in
Uttere sorte tua. Miseri te si qua parentis
Tangere cura potest, oro—fuit et tibi talis 933
Anchises genitor—Dauni miserere senectæ;
Et me, seu corpus spoliatum lumine mavis,
Redde meis. Vicisti; et victum tendere palmas
Ausonii videre: tua est Lavinia conjux;
Ulterius ne tende odiis. Stetit acer in armis
Æneas, volvens oculos, dextramque repressit;

Et jam jamque magis cumotantem sœstere ---
Cœperat: infelix humero cum apparuit alto
Balteus, et notis fulserunt cingula bullis 942
Pallantis pueri; victum quem vulnere Turnus
Straverat, atque humeris inimicum insigne gerebat.

Ille, oculis postquam sævi monumenta doloris
Exuviasque hausit, furis accensus, et ira 946
Terribilis: Tune hinc spoliis indute meorum
Eripiare mihi? Pallas te hoc vulnere, Pallas
Immglat, et pœnam acclerato ex sanguine sumit.
Hoc dicens, ferrum adverso sub pectore condit
Fervidus. Ast illi solvuntur frigore membra,
Vitaque cum gemitu fugit indignata sub umbras.

NONNULLA P. VIRGILII MARONIS OPUSCULA.

CULEX,

A CHR. G. HEYNIO

“probabiliter” (*ut ipse ait*) “restitutus.”

Lusimus, Octavi, gracili modulante Thalia,
Atque, ut araneoli, tenuem formavimus orsum:
Lusimus: hæc propter Culicis sunt carmina dicta,
Omnis ut historis per ludum consonet ordo.
Notitiam ducunt voces. Licet invidus adsit. 5
Quisquis erit culpæ jocos Musamque paratus,
Pondere vel culicis levior famaue feretur.
Posterius graviore sono tibi Musa loquetur
Nostra, dabunt cum securos mihi tempora portus,
Ut tibi digna tuo poliantur carmina sensu. 10

Latonæ magnique Jovis genus, aurea proles,
Phœbus erit nostri princeps et carminis auctor,
Et recinente lyra fautor; seu detinet illum
Alma Chimæreo Xanthus perfusa liquore,
Seu nemus Asterie, seu qua Parnassia rupes 15
Hinc atque hinc patula præpandit cornua fronte,
Castaliæque sonans liquido pede labitur unda.

Vos quoque Pierii laticis decus, ite, sorores
Naiades, celebrare deum plaudente chorea. 19

Et tu, sancta Pales, ad quam ventura recurrit
Agrestum fetura; tibi sit cura canentis
Aërios nemorum tractus sylvasque; virentes,
Te cultrice, vagus saltus feror inter et antra.

At tu, cui meritis oritur fiducia chartis,
Octavi venerande, meis allabere cœptis. 25
Triste Jovis Cœique canit non pagina bellum,
Phlegra giganteo sparsa est quo sanguine tellus;
Nec Centaureos Lapithas compellit in enses.

Urit Erichthonias Oriens non ignibus arces; 29
Non perossus Athos, nec magno vincula ponto
Jacta, meo quærent jam sera volumine famam;
Non Hellespontus pedibus pulsatus equorum,
Græcia cum timuit venientes undique Persas;
Mollia sed tenui percurrere carmina versu, et
Viribus apta suis Phœbo duce ludere gaudet. 35

Et tu, sancte puer, memorabere; sic tibi perstat
Gloria perpetuum lucis victura per ævum;
Et tibi sede pia maneat locus, et tibi sospes
Debita felices memoretur vita per annos 39
Grata, bonis lucens. Sed nos ad cœpta feramur.

Igneus ætherias jam Sol penetrârat ad arces,
Candidaque aurato quatiēbat lumina curru,

Crinibus et roseis tenebras Aurora fugârat:
Propulit ut stabulis ad pabula læta capellas
Pastor, et excelis montis juga summa petivit, 45
Uvida qua patulos velabant gramina colles.
Jam sylvis dumisque vagæ, jam vallibus abund
Corpora; jamque omni memoris de parte vagentes

Scrupea desertæ perrepunt avia rupis.
Tondentur tenero viridantia gramina dente, 50
Pendula projectis carpuntur et arbuta ramis,
Densaque virgultis avide labrusca petuntur.
Hæc suspensa rapit rodente cacumina morsu
Vel salicis lentæ, vel, quæ nova nascitur, alni,
Hæc teneræ fruticem sentis rimatur; at illa 53
Imminet e ripa prostrans in imaginis umbram.

O bona pastoris, si quis non pauperis usum
Mente prius docta ruris fastidiat; illi
Omnia, luxuriæ pretiis incognita, curis
Quæ lacerant avidas inimico pectore mentes. 60
Si non Assyrio fuerint bis læta colore,
Attalæ opibus data, vellera; si nitor auri
Sub laqueare domus animi, in non tangit avarum
Picturæque decus; lapidum nec fulgor ab ulla
Cognitus utilitate movet; nec pocula Graiûm 65
Alconis referunt Boethique toreuma; nec Indi
Conchea bacca maris pretio est: at pectore puro
Sæpe super tenero prosternit gramine corpus;

Florida cum tellus gemmantis picta per herbas
Vere novat dulci distincta coloribus arva; 70
Atque illum calamo lætum reclinente palustri,
Otiaque invidia degentem et fraude remota,
Pollentemque sui, viridi cum palmito ludens
Tmolia pampineo subter coma velat amictu.
Illi sunt gravidæ roranti lacte capellæ, 75

Et nemus, et fecunda Pales, et valle sub ima
Semper opaca novis manantia fontibus antra.
Quis magis optato queat esse beator ævo,
Quam qui mente procul pura sensuque probando
Non avidas inhiavit opes; non tristia bella 80
Nec funesta timet validæ certamina classis;
Non, spoliis ut sancta deum fulgentibus ornet
Templa, vel evectus finem transcendat habendi,
Adversum sævis ultro caput hostibus offert?

Illi falce deus colitur, non arte, politus: 85
Ille colit lucos; illi Panchoia rura,
Floribus agrestes herbæ variantibus, adsunt;
Illi dulcis adest requies, et pura voluptas.
Libera; simplicibus curis: huic imminet, omnes

Dirigit huc sensus, hæc cura est subdita cordi,
Qualibet et tenui victu contentus abundet, 91
Jæcundoque liget languentia lumina somno.
O pecudes, o Panes, et o gratissima Tempe,
Naiades ac Dryades: quarum non divite cultu
Æmulus Ascræo pastor sibi quisque poetæ 95
Securam placido traducit pectore vitam!
Talibus in studiis baculo domo nixus agresti
Pastor agit curas, et dum, non arte canorus,
Compacta solitum modulatur arundine carmen:
Tendit jam evectus radios Hyperionis ardor, 100
Lucidaque ætherio ponit discrimina mundo, [cas.
Qua jact Oceanum flammæ in utrumque corus-

Et jam compellente vagæ pastore capellæ
Lone susurrantis reprobant ad vada lymphæ, 104
Quæ subter viridem resonant garrula muscum:
Jam medias operum partes evectus erat Sol:
Cum densas pastor pecudes cogeat in umbras,
Et procul adspexit luco recubare virenti,
Delia diva, tuo; quo quondam victa furore
Venit Nyctelium fugiens Cadmeis Agave, 110
Infandas scelerata manus e caede cruenta,
Et gelidis bacchata jugis requievit in antro,
Posterior pœnam nati de morte datura.
Illic etiam viridi ludentes Panes in herba
Et Satyri Dryadesque choros egere puellæ, 115
Naiadum et cœtus: tantum non Orpheus He-
brum

Restantem tenuit ripis sylvasque canendo,
Quantum te pernix remorantem, diva, chorca,
Multa tibi læto fundentes gaudia vultu.
Ipsa loci natura domum resonante susurro 120
His dabat, et dulci fessas refovebat in umbra.
Nam primum prona surgebant valle patentés
Aëriæ platanus; inter quæ impia lotos,
Impia, quæ socios Ithaci mærentis abegit,
Hospita dum nimia tenuit dulcedine captos; 125
Ac, quibus insigni curru projectus equorum
Ambustus Phaëthon luctu mataverat artus,
Heliades teneris implexæ brachia truncis
Candida pandebant lentis velamina ramis.
Posterior, cui Demophoon æterna reliquit 130
Perfidie lamenta, [dolus dum lusit inultis:]
Quam comitabantur, fatalia carmina, quercus,
Quercus ante datæ, Cereris quam semina, vitæ;
Illas Triptolemi mutavit sulcus aristis.
Hic magnam Argos navi decus, edita pinus 135
Proceras decorat sylvas, hirsuta per artus;
Ac petit aëriis contingere frondibus astra
Illicis et nigræ et species haud læta cupressus;
Umbrosæque patent fagus; hederæque ligantes
Brachia, fraternos plangant ne populus ictus, 140
Ipse succedunt ad summa cacumina lentæ,
Pinguntque aureolos viridi pallore corymbos:
Quis aderat veteris myrtus non nescia fati.
At volucres patulis residentes dulcia ramis
Carmina per varios edunt resonantia cantus; 145
Adstreptit et gelidis manans e fontibus unda,
Quæ levibus placidum rivis sonat orta liquorem;
Et circum geminas avium vox obstreptit aures;
Hinc querulas referunt voces, quis nantia limo
Corpora lymphæ foveat; sonitus alit aëris Echo.
Argutis et cuncta fremunt arbusta cicadis. 151
At circa fessæ passim cubuere capellæ
Excelsis subter dumis, quos leniter afflans
Aura susurrantis possit confundere venti.

Pastor, ut ad fontem densa requievit in umbra,
Mitem concepit projectus membra soporem, 156
Anxius insidiis nullis; sed lentus in herbis
Securo pressos somno mandaverat artus:

Stratus humi dulcem capiebat corde quietem:
Ni fors incertos voluisset ducere casus: 160
Cum solitum volvens ad tempus tractibus isdem
Immanis vario maculatus corpore serpens,
Mersus ut in limo magnos subsideret æstus,
Obvia vibranti lambens gravis ore trilingui,
Squamosos late torquebat nexibus orbes. 165
Pallebant herbæ visus liventis ad auram;
Jam magis atque magis corpus resolvable volvens
Attollit nitidis pectus fulgoribus, et se
Sublimi cervice rapit: dum crista superne
Edita purpureo lucens maculatur amictu, 170
Adspectuque micant flammantia lumina torvo.
Metabat late circum loca; tum videt [herba]
Adversum recubare duce[m] gregis. Acrior instat
Lumina diffundens intenta, ore obvia torvo
Sæpius arripiens infringere, quod sua quisquam
Ad vada venisset, matura et comparat arma. 176
Ardet mente, furit stridoribus, intonat ore;
Flexibus et versis torquetur corpus in orbes;
Manant sanguinæ per tractus undique guttæ;
Spiritus et rumpit fauces; quo cuncta parante,
Parvulus humeris pastorem exterret alumnus,
Et mortem vitare monet, per spicula; [namque
Qua diducta genas pandebant lumina gemmis,
Hac senioris erat naturæ pupula telo]
Icta levi. Sic prosluit furibundus, et illum 185
Obtritum morti misit; cui dissitus omnis
Spiritus excessit membris. Tum torva tenentem
Lumina prospexit serpentem cominus; inde
Impiger, exanimis, vix compos mente, refugit,
Et validum dextra truncum detraxit ab orno; 190
Qui casus sociar[um] opem numenve deorum,
[Namque illi dederint vitam casusve deusve]
Prodere sit dubium: voluit sed vincere talem.
Horrida squamosi volventis membra draconis,
Atque reluctantis, crebris fœdeque patentis 195
Ictibus, ossa ferit, qua cingunt tempore cristæ,
Et quod erat tardus, somni languore remoto.
[Nescius adspiciens; timor occæcaverat artus]
Hoc minus implicuit dira formidine mentem;
Tum, postquam vidit cæsum languescere, sedit.
Jamque atro bijuges oriens Erebo cit equos
Nox, 201
Et piger aurata procedit Vesper ab Cæta,
Cum grege compulso pastor, duplicantibus um-

bris,
Vadit, et in requiem fessos dare comparat artus.
Cujus ut intravit levior per corpora somnus, 205
Languidaque infuso requie[r]unt membra sopore,
Effigies ad eum Culicis devenit, et illi
Tristis ab eventu cecinit convicia mortis.
En quid, ait, meritis, aut quo delatus, acerbas
Cogor adire vices? tua domi mihi carior ipsa 210
Vita fuit vita, rapior per inania Avernî.
Tu lentus refoves jucunda membra quiete,
Ereptus tetræ et cladibus; at mea Manes
Viscera Lethæas cogunt transnare per undas,
Præda Charontis agor; video ut flagrantia tædis
Lumina [collocant inferitis omnia tædis.] 216
[Obvia] Tisiphone serpentibus undique cincta,
Et flammæ et seva quatit mihi verber
Cerberus et diris flagrat latratibus ora,
Anguib[us] hinc atque hinc horrent cui colla re-

pexis. 220
Sanguineumque micant ardorem luminis orbes.
Ecquid ab officio digressa est gratia, cum te
Restituit superis leti jam limine ab ipso!
Præmia ubi pietatis? ubi pietatis honores?
In vanas abiire vices; et rure recessit 225

Justitia, et prior illa Fides. Instantia vidi
 Alterius, sine respectu mea fata relinquens:
 Ad pariles agor eventus; fit poena merenti;
 Poena fit exitium; modo sit dum grata voluntas,
 Existat par officium. Feror avia carpens, 230
 Avia Cimmerios inter distantia luos,
 Quæ circa tristes densentur in omnia poenæ.
 Nam victus sedet immanis serpentibus Otos,
 Devinctum mæstus proculadspiciens Ephialten;
 Conati cum sint quondam rescindere mundum:
 Et Tityos, Latona, tuæ memor anxius iræ, 236
 (Implacabilis ira nimis!) jacet alitis esca.
 Terrear, ah! tantis insistere terrear umbris,
 Ad Stygias revocatus aquas: vix ultimus amni
 Exstat, nectareas divûm qui prodidit escas, 240
 Guttur ab arenti revolutis fluminis undis.
 Quid, saxum procul adverso qui monte revolvit,
 Numina contemisse dolor quem vincit acerbus,
 Otia quærentem frustra sibi? quidve puellas,
 Dira quibus tædas accendit pronuba Erinnys, 245
 (Sicut Hymen præsega dedit connubia mortis)
 Atque alias alio denset super agmine turmas?
 Impietate fera recordem Colchidâ matrem
 Anxia sollicitis meditantem vulnera natis?
 An Pandionias miserandas prole puellas? 250
 Quarum vox cit Ityn et Ityn, quo Bistonius rex
 Orbus epops mæret volucres evectus in auras.
 At discordantes Cadmeo semine fratres
 Jam truculenta ferunt infestaque lumina corpus
 Alter in alterius; jamque aversatur uterque, 255
 Impia germani manat quod sanguine dextra.
 Heu! heu! mutandus nunquam labor! Auferor
 ultra
 In diversa. Magis distantia limina cerno;
 [Læta loca] Elysiamque vagor delatus ad um-
 bram.
 Obvia Persephone comites heroidas urguet 260
 Adversas perferre vices. Alcestis ab omni
 Inviolata vacat cura, quod sæva mariti
 Ipsa suis fatis Admeti fata morata est.
 Ecce Ithaci conjux [Lærtiadæ] Icarotis
 Fœmineum incorrupta decus: manet et procul illa
 Turba ferox juvenum telis confixa mariti. 266
 Quid misera Eurydice? tacito mœnore recessit,
 Poneque respectantem et nunc manet Orpheus
 serum.
 Audax ille quidem, qui mitem Cerberon unquam
 Credidit, aut ulli Ditis placabile numen, 270
 Nec timuit Phlegethonta furem ardentibus
 undis,
 Nec mæsta obtutu, dira et ferrugine regna,
 Defossasque domos, ac Tartara nocte tremenda
 Obsita, nec faciles Ditis sine iudice sedes,
 Iudice, post mortem qui vitæ vindicat acta. 275
 Sed fortuna favens audacem fecerat Orpheus;
 Jam rapidi steterant amnes, et spissa ferarum
 Blanda voce sequax insinadat arva corona;
 Jamque imam viridi radicem emoverat alta
 Quercus humo, sequiturque comes, sylvæque
 sonoros 280
 Sponte sua cantus rapiebant cortice amara.
 Labentes bifuges etiam per sidera Luna
 Pressit equos; et tu currentes, nœnstrua virgo,
 Auditura lyram tenuisti nocte relecta. 284
 Hæc eadem potuit, Ditis, te vinere, conjux,
 Eurydiceque viro ducendam reddere. Non fas,
 Non erat, invitam. Divæ exorabile numen!
 Illa quidem, nimium Manes experta severos,
 Præceptum signabat iter; nec restitit intus
 Lamina, nec divæ corripit munera lingua. 290

Sed tu crudelis, crudelis tu magis, Orpheus,
 Oscula cara petens rupisti jussa deorum:
 Dignus amor venia, gratum si Tartara nôssent
 Peccatum ignovisse. Sed et vos sede piorum,
 Vos manet, heroës, contra nemus. Hic et
 uterque 295
 Æacides, Peleus nempe et Telamonia virtus,
 Per patris secura locantur numina; quorum
 Connubius Venus et Virtus injunxit honorem:
 Hunc cepit serva, ast illum Nereis amavit.
 Assidet his juvenis, sociat quem gloria, fortis,
 Acer, inextusis referens a navibus ignes 301
 Argolicis Phrygiæ, torva feritate repulsos.
 O quis non repetat talis divortia belli,
 Quæ Troës videre viri, videreque Graii!
 Teucra cum multo manaret sanguine tellus,
 Et Simois Xanthique liquor; Sigeaque propter
 Littora cum Troas, sævi ducis Hectoris ira,
 Videre in classes inimica mente Pelasgos 308
 Vulnera, tela, nece, ignes, inferre paratos.
 Ipsa jugis namque Ida patens vernantibus, ipsa
 Ida facies altrix cupidis præbebat alumnis,
 Omnis ut in cineres Rhœtei littoris ora 312
 Classibus ambustus flamma superante daretur.
 Hinc erat oppositus contra Telamonius heros,
 Objectoque dabat clypeo certamina; et illinc 315
 Hector erat, Trojæ summum decus: acer uterque,
 Fulminibus cælo veluti fragor editus alto;
 Ignibus hic tædisque furens, et classibus Argos
 Eripiat reditus; ille at Vulcania ferro
 Vulnera protectis depellere navibus instat. 320
 Hic erat Æacides alter, lætatus honore,
 Dardanias ale fuso quod sanguine campis
 Hectoræ victor lustravit corpore Trojam.
 [Rursus acerba fremunt, Paris hunc quod letat,
 et hujus
 Alma dolis Ithaci virtus quod concidit icta.]
 Huic gerit aversos proles Lærtia vultus, 326
 Et jam Strymonii Rhœsi victorque Dolonis,
 Pallade jam lætatur ovans; rursusque tremiscit
 Jam Ciconas, jam rursus atrox Læstrygonas
 horret;
 Illum Scylla rapax canibus succincta Molossis,
 Ætnæus Cyclops illum, Zancleæ Charybdis, 331
 Pallentesque lacus et squalida Tartara terrent.
 Hic et Tantalei generis decus amplius Atrides
 Assidet, Argivûm lumen; quo flamma regente
 Doris Erichthonias prostravit funditus arces
 Reddidit heu Graius pœnas tibi, Troja, ruenti!
 [Hellas pontiacis obiturus reddidit undis.] 337
 Illa vices hominum testata est copia quondam,
 Ne quisquam nimium fortunæ munere fidens
 Tendere evectus cælum super; omne propinquo
 Frangitur invidiæ telo decus. Ibat in altum 341
 Vis Argeia, petens patriam, ditataque præda
 Arcis Erichthoniæ; comes huic erat aura se-
 cunda:
 Ter placidum cursus pelagus; Nereides undis
 Innabant, pars inflexas circum acta carinas:
 Cum seu cælesti fato, seu sideris ortu, 346
 Undique mutatur cæli nitor omnia ventis,
 Omnia turbiniibus sunt concita; jam maris unda
 Sideribus certat consurgere, jamque superne
 Corripere et soles et sidera cuncta minatur; 350
 At ruere in terras cæli fragor. Hic modo læta
 Copia, nunc miseris circumdatur anxia fati,
 Immoriturque super fluctus et saxa Caperei,
 Euboicas et per cautes Ægeæque late
 Littora: tum Ph-ygiæ passim vaga præda pe-
 rente 355

Fluctuat omnis in æquoreo navifraga fluctu.

Hic alii sident parles virtutis honore
Herodæ, medisque siti sunt ædibus omnes, 358
Omnes Roma decus magni quos suspexit orbis.
Hic Fabii Decique, hic est et Horatia virtus,
Hic et fama vetus nullum peritura per ævum
Curtius, in mediis quondam quem sedibus urbis
Devotum tetri consumsit gurgitis haustus;
Mucius et prudens ardorem corpore passus.
[Legitime, cessit cui fracta potentia regis.] 365
Hic Curius, claræ socius virtutis et ille
Fabricius, cessit cui fracta potentia regis.
Iure igitur tales sedes pietatis honorat.
Illic Scipiadæque duces, devota triumphis
Mœnia quos rapidis Libyæ Carthaginis horrent.
Illi laude sua vigeant: ego Ditis opacos 371
Cogor adire lacus, viduatos lumine Phæbi,
Et vastum Phlegethonta, atro quo flumine Mi-
nos

Conscolorata pia discernit limina sede.
Ergo jam causam mortis, jam dicere vitæ 375
Verberibus sævo cogunt a iudice Pœnæ;
Cum mihi tu sis causa mali, nec conscius adsis;
Sed tolerabilibus curis hæc immemor audis;
Hæc, vana ut, rapidis dimittens somnia ventis.
Digredier, nunquam rediturus. Tu cole fontes
Et virides nemorum sylvas et pascua lætus, 381
Et mea diffusas rapiantur dicta per auras.
Dixit, et extrema tristis cum voce recessit.

Hunc ubi sollicitum dimisit inertia somni:
Ingenuit graviter, mentem eger; nec tulit ultra
Sensibus infusum Culicis de morte dolorem. 386
Quantumcunque sibi vires tribuere seniles,
(Quis tamen infestum pugnans devicerat hostem)
Rivum propter aquæ, viridi sub fronde latentem
Conformare locum parat impiger; hunc et in
orbem 390

Destinat, ac ferri capulum repetivit in usum,
Gramineam ut viridi foderet de cespite terram.
Jam memor inceptum peragens sibi cura laborem
Aggestam cumulavit humum; jamque aggere
multo

Telluris tumulus formatum crevit in orbem. 395
Quem circum lapidum lævi de marmore formans
Conserit, assidue curæ memor: hic et acanthus,
Et rosa purpureo crescit rubicunda colore,
Et violæ genus omne hic est, Spartanaque myrtus,
Atque hyacinthus, et hic Cilici crocus editus
antro; 400

Laurus item Phæbi surgens decus; hic rhodo-
daphne,

Liliæque, et roris non avia cura marini,
Herbaque thuris opes prisca imitata Sabinis,
Chrysanthæque, hederæque nitor pallente co-
rymbo,

Et bocchus Libyæ regis memor; hic amarantus
Bupthalmusque virens, et semper florida pinus;
Non illinc Narcissus abest, cui gratia formæ 407
Igne Cupidinoo proprios exarsit in artus;
Et quoscunque novant vernantia tempora flores.
Hic tumulus super ingeritur; tum fronte locatur
Elogium, tacita quod format littera voce: 411
Parve culex, pecudum custos tibi tale merenti
Funeris officium vitæ pro munere reddit.

MORETUM.

Jam nox hibernas bis quinque peregerat horas,
Excubitorque diem cantu prædixerat ales,
Stimulus exigui cultor cum rusticus agri,

Tristia venturæ metuens jejunia laciis,
Membra levat sensim, villi demissa grabato, 5
Sollicitaque manu tenebras explorat inertes,
Vestigatque focum, læsus quem denique sensit.
Parvulus exusto remanebat stipite fumus,
Et cinis obductæ celabat lumina prunæ.

Admoveret his pronam, submissa fronte, lucernam,
Et producit acu stupas humore carentes, 11
Excitat et crebris languentem flatibus ignem;
Tandem concepto tenebræ fulgore recedunt,
Oppositaque manu lumen defendit ab aura,
Et reserat clausa, quæ prævidet, ostia clavi. 15

Fusus erat terra frumenti pauper æcervus;
Ilinc sibi depromit, quantum mensura patebat,
Quæ bis in octonas excurrit pondere libras.
Inde abit, adistitque mole; parvaque tabella,
Quam fixam paries illos servabat in usus, 20
Lumina fida locat; geminos tunc veste lacertos
Liberat, et cinctus villosæ tergore capræ
Præverrit cauda silices gremiumque molarum.
Advocat inde manus operi, partitus utrinque:
Læva ministerio, dextra est intenta labori; 25
Hæc rotat assiduis gyris et concitat orbem.
Tunsa Ceres rapido silicem decurrit ab actu.
Interdum fessæ succedit læva sorori,
Alternatque vices. Modo rustica carmina cantat,
Agrestique suum solatur voce laborem. 30

Interdum clamat Cybalen; erat unica custos,
Afra genus, tota patriam testante figura;
Torta comam, labroque tumens, et fusca colo-
rem,

Pectore lata, jacens mammis, compressor alvo,
Cruribus exilis, spatiosa prodiga planta; 35
Continuis rimis calcanæa scissa rigeant.
Hanc vocat, atque arsura focis imponere ligna
Imperat, et flamma gelidos adolere liquores.

Postquam implevit opus justum versatile
finem,

Transfert inde manu fusas in cribra farinas, 40
Et quatit. At remanent summo purgamina dorso;
Subsidit sincera, foraminibusque liquatur
Emundata Ceres. Lævi tum protinus illam
Componit tabula, et tepidas super ingerit undas.
Contrahit admixtos nunc fontes atque farinas; 45
Transversat durata manu, liquidoque coacto
Interdum grumos spargit sale. Jamque subactum
Lævât opus, palmisque suum dilatat in orbem,
Et notat, impressis æquo discrimine quadris.

Infert inde foco (Cybale mundaverat aptum 50
Ante locum) testisque tegit; super aggerat ignes.
Dumque suas peragit Vulcanus testaque partes:
Simulus interea vacua non cessat in hora;
Verum aliam sibi quærit opem; neu sola palato
Sit non grata Ceres, quas jungat, comparat escas.
Non illi suspensa focum carnaria juxta, 56
Durati sale terga suis, truncique, vacabant:
Trajectus medium sparto sed caseus orbem,
Et vetus adstricti fascis pendeat anethi.

Ergo aliam molitur opem sibi providus heros. 60
Hortus erat junctus casulæ, quem vimina
paucæ

Et calamo recidiva levi munibat arundo;
Exiguus spatio, variis sed fertilis herbis.
Non illi deerat, quod pauperis exigit usus.
[Interdum locuples a paupere plura petebat. 65
Nec sumtus erat illud opus. Sed regula curæ:]
Si quando vacuum casula pluvie tenebant,
Festave lux; si forte labor cessabat aratro:
Horti opus illud erat. Varias deponere plantas
Nôrat, et occultæ committere semina terræ, 70

Vicinosque apte cura submittere rivos.

Hic olus, hic late fundentes brachia betæ,
Fecundusque rumex, malvæque, inulæque vire-
bant,

Hic asper, et capiti nomen debentia porra,
Hic etiam nocuum capiti gelidumque papaver,
Grataque nobilium requies lactuca ciborum, 76
Et gravis in latum demissa cucurbita ventrem.
Verum hic non domini (quis enim contractior
illo ?)

Sed populi proventus erat; nonisque diebus
Venales olerum fascies portabat in urbem; 80
Inde domum cervice levis, gravis ære, redibat,
Vix unquam urbani comitatus merce macelli,
Cepa rubens, sectique famom domat area porri,
Quæque trahunt acri vultus nasturtia morsu,
Intubaque, et Venerem revocans eruca moran-
tem. 85

Tum quoque tale aliquid meditans intraverat
hortum.

Ac primum, leviter digitis tellure refossa,
Quatuor educit cum spissis allia fibris;
Inde comas apil graciles, rutamque rigentem
Vellit, et exiguo coriandra trementia filo. 90
Hæc ubi collegit, letum consedit ad ignem,
Et clara famulam poscit mortaria voce.
Singula tum capitum numero cortice nudat,
Et summis spoliat coriis, contemtaque passim
Spargit humi atque abicit. Servatum gramine
bulbum 95
Tingit aqua, lapidisque cavum demittit in or-
bem.

Hinc salis inspergit micæ; sale durus adeso
Caseus adjicitur; dictas super ingerit herbas;
Et læva vestem setosa sub inguina fulcit.
Dextera pistillo primum fragrantia mollit 100
Allia; tum pariter misto terit omnia succo.
It manus in gyrum; paulatim singula vires
Deperdunt proprias; color est e pluribus unus:
Nec totus viridis, quia lactea frusta repugnant,
Nec de lacte nitens, quia tot variatur ab herbis.
Sepe viri nares acer jaculatur apertas 106
Spiritus, et simo damnat sua prandia vultu;
Sepe manu summa lacrymantia lumina tergit,
Immeritoque furens dicit convicia fumo.
Procedebat opus. Non jam salebrosus, ut ante,
Sed gravior lentos ibat pistillus in orbes. 111
Ergo Palladii guttas instillat olivi,
Exiguique super vires infundit aceti,
Atque iterum commiscet opus, mixtumque re-
tractat.

Tum demum digitis mortaria tota duobus 115
Circuit; inque globum distantia contrahit unum,
Constet ut effecti species nomenque moreti.
Eruit interea Cybale quoque sedula panem;
Quem lætus recipit manibus, pulsoque timore
Jam famis, inque diem securus Simulus illam,
Ambit crura ocreis paribus, tectusque galero 121
Sub fuga parentes cogit lorata juvencos,
Atque agit in segetes, et terræ condit aratrum.

Copa.

Copa Syrisca, caput Graia redimita mitella,
Crispum sub crotalo docta movere latus,
Ebrâ fumosa saltat lasciva taberna,
Ad cubitum raucos excutiens calamos.
Quid juvat æstivo defessum pulvere abesse, 5
Quam potius bibulo decubuisse toro ?
Sunt super, calices, cyathi, rosa, tibia, chordæ,
Et trichila ambriferæ frigida arundinibus;

Est et Mænalio quæ garrit dulcor sub antro

Rustica pastoris fistula more sonans; 10

Est et vappa, cado nuper diffusa picato;

Est streptitans rauco marmure rivus aquæ;

Sunt etiam croceo violæ de flore corollæ,

Sertaque purpurea lutea mista rosa;

Et quæ virgineo libata Achelois ab amne 15

Lilia vimineis attulit in calathis.

Sunt et caseoli, quos juncea fiscina siccat;

Sunt autumnali ceræ pruna diæ;

Castanæque nuces, et suave rubentia mala:

Est hic munda Ceres, est Amor, est Bromius.

Sunt et mora cruenta, et lentis uva racemis; 21

Est pendens junco cæruleus cucumis;

Est tugi custos armatus falce saligna;

Sed non et vasto est inguine terribilis.

Huc, Calybita, veni: fessus jam sudat assellus: 25

Parce illi; vestrum delictum est asinus.

Nunc cantu crebro rumpunt arbusta cicadæ;

Nunc etiam in gelida sede lacerta latet.

Si sapis, æstivo recubans te prole vitro;

Seu vis crystallo ferre novos calices. 30

Eja age, pampinea fessus requiesce sub umbra,

Et gravidum roseo nocte caput strophio;

Candida formosæ decerpes ora puellæ:

Ah pereat, cui sunt prisca supercilia!

Quid cineri ingrato servas bene olentia sarta? 35

Anne coronato vis lapide ista legi?

Pone merum et talos. Pereant, qui crastina cu-
rant:

Mors aurem vellens, Vivite, ait: venio.

Ad M. Valerium Messalam.

Pauca mihi, niveo sed non incognita Phœbo,

Pauca mihi doctæ, dicite, Pegasides. [phi,

Victor adest, magni magnum decus ecce trium-

Victor qua terræ, quaque patent maria,

Horrida barbaricæ portans insignia pugnae, 5

Magnus ut Cnides, utque superbus Eryx;

Nec minus idcirco nostros expromere cantus

Maximus, et sanctos dignus inire choros.

Hoc itaque insuetis jactor magis, optime, curis,

Quid de te possim scribere, quidve tibi. 10

Namque, fatebor enim, quæ maxima deter-
rendi

Debut, hortandi maxima causa fuit.

Paucæ tuæ in nostras venerunt carmina chartas,

Carmina cum lingua, tum sale Cecropio;

Carmina quæ Pylum, sæclis accepta futuris, 15

Carmina quæ Pylum vincere digna senem.

Molliter hic viridi patulæ sub tegmine quercus

Mæris pastores et Melibœus erant,

Dulcia jactantes alterno carmina versu,

Qualia Trinacriæ doctus amat juvenis. 20

Certatim ornabant omnes heroïda divi,

Certatim divæ munere quæque suo.

Felicem ante alias tanto scriptore puellam!

Alter non fama dixerit esse prior:

Non illa, Hesperidum ni munere capta fuisset, 25

Quæ volucrum cursu vicerat Hippomenem;

Candida cyneo non edita Tyndaris ovo;

Non supero fulgens Cassiopea polo;

Non defensa diu volucrum certamine equorum,

Optabant Graiæ quam sibi quæque manus, 30

Sepe animam generi pro qua pater implus hau-

sit,

Sepe rubro Eleis sanguine fluxit humus,

Regia non Semele, non Inachis Acrisione,

Immitti expectant fulmine, et imbre, Jovem;

Cujus et ob raptum pulsus liquere Penates 35

Tarquinii patris, filius atque pater,
 Illo quo primum dominatus Roma superbos
 Mutavit placidis tempore consulibus. [nis;
 Multa, neque immeritis, donavit præmia alum-
 Præmia Messatis maxima Poplicolis. 40
 Nam quid ego immensi memorem studia ista la-
 boris?

Horrida quid duræ tempora militiæ?
 Castra foro solitos, urbi præponere castra, 43
 Tam procul hoc nato, tam procul hac patria?
 Immoderata pati nunc frigora, nuncque calores,
 Stertere vel dura posse super silice; 46

Sæpe truce[m] adverso perlabi sidere pontum,
 Sæpe mare audendo vincere, sæpe hiemem;
 Sæpe etiam densos immittere corpus in hostes,
 Communem belli nec timuisse deum? 50
 Nunc celeres Afros, perituraque millia gentes,
 Aurea nunc rapidi flumina adire Tagi?
 Nunc aliam ex alia bellando querere gentem,
 Vincere et Oceani finibus ulterius?
 Non nostrum est, inquam, tantas attingere lau-
 des;

Quin ausim hoc etiam dicere, vix hominum
 est. 56
 Ipsa, hæc ipsa ferent rerum monumenta per
 orbem,

Ipsa sibi egregium facta decus parient.
 Nos ea, quæ tecum fixerunt carmina divi,
 Gynthius, et Musæ, Bacchus, et Aglaïe: 60
 [Si laudes adspirem, humili sed adire Camena;]
 Si patrio Graios carmine adire sales
 Possumus: optatis plus jam procedimus ipsis.
 Hoc satis est: pingui nil mihi cum populo.

Ad Venerem.

Si mihi susceptum fuerit decurrere munus,
 O Paphon, o sedes quæ colis Idalias,
 Troius Æneas Romana per oppida digno
 Jam tandem ut tecum carmine vectus eat;
 Non ego thure modo, aut picta tua templa ta-
 bella 5
 Ornabo, et puris sarta feram manibus;
 Corniger hos aries humiles, et maxima taurus
 Victimæ sacrosos tinget honore focos;
 Marmoreusque tibi, dea, versicoloribus alis,
 In morem picta stabit Amor pharetra 10
 Adsis, o Cytherea; tuus te Cæsar Olympo,
 Et Surrentini littoris ora vocat.

In Pompeium Magnum, vel in Mithridatem.

Adspice, quem valido subnixum gloria regno
 Altius et cæli sedibus extulerat;
 Terrarum hic bello magnum concusserat orbem;
 Hic reges Asiæ fregerat et populos;
 Hic grave servitium tibi, jam tibi, Roma, fere-
 bat: 5

Cetera namque viri cuspidē conciderant:
 Cum subito in medio rerum certamine præceps
 Corruit, e patria pulsus in exilium.
 Tale deæ numen; tali mortalia nutu
 Fallax momento temporis hora dedit. 10

Ad Villam Syronis.

Villula, quæ Syronis eras, et pauper agelle,
 Verum illi domino tu quoque divitiæ, [vi,
 Me tibi, et hos una mecum, et quos semper ama-
 Si quid de patria tristius audiero,
 Commendo, in primisque patrem. Tu nunc eris
 illi, 5
 Mantua quod ferat, quodque Cremona prius.

De Sabino Parodia Catulliana.

Sabinus ille, quem videtis, hospites,
 Ait fuisse mulio celerrimus:
 Neque ullius volantis impetum cisi
 Nequisse præterire, sive Mantuam
 Opus foret volare, sive Brixiam. 5
 Neque hoc negat Tryphonis æmuli domum
 Negare nobilem, insulamve Cæruli:
 Ubi iste, post Sabinus, ante Quinctio
 Bidente dicit attodisse forficē
 Comata colla, nequa sordidum, iugo 10
 Premente, dura vulnus ederet juba.
 Cremona frigida, et lutosa Gallia,
 Tibi hæc fuisse et esse cognitissima
 Ait Sabinus; ultima ex origine
 Tua stetisse dicit in voragine, 15
 Tua in palude deposuisse sarcinas,
 Et inde tot per orbitosa millia
 Jugum tulisse; læva, sive dextera
 Strigare mulas, sive utræque cœperant:
 Neque ulla vota semitalibus deis 20
 Sibi esse facta, propter hoc novissimum,
 Paterna lora, proximumque pectinem.
 Sed hæc prius fuere; nunc eburnea
 Sedetque sede, sequē dedicat tibi,
 Gemelle Castor, et gemelle Castoris. 25

ALBII TIBULLI CARMINUM

LIBRI QUATUOR.

ALBIUS TIBULLUS, eques Romanus, circiter U. C. 690 natus est, honestis parentibus, amploque patrimonio, quo tamen postea, sive civilium turbarum injuria sive alio quodam casu incertum est, maxima ex parte privatus est, relicto tantum quod homini simplici modestoque satis foret. Rure autem, cujus perquam erat amator, otiosis fere studiis se videtur dedisse, nisi quod M. Valerii Messalæ summi viri cliens, idemque contubernalis, bello Aquitanico militaribus donis ornatus fuerit. Quin et Horatium aliosque sibi ingenio cognatos in familiaribus habuit. Cæterum Messalam mari in Asiam euntem comitatus, Corcyræ morbo gravi correptus est, ibique decessit, U. C. 735 vel 736.

LIBER PRIMUS.

ELEGIA I.

Divitias alius fulvo sibi congerat auro,
Et teneat culti jugera multa soli,
Quem labor assiduus vicino terreat hoste,
Martia cui somnos classica pulsa fugent :
Me mea paupertas vitæ traducat inertî, 5
Dum meus assiduo luceat igne focus.
Ipse seram teneras maturo tempore vites
Rusticus, et facili grandia poma manu.
Nec Spes destituit ; sed frugum semper acervos
Præbeat, et pleno pinguis musta lacu. 10
Nam veneror, seu stipes habet desertus in agris,
Seu vetus in trivio florea sarta lapis :
Et quodcunque mihi pomum novus educat annus,
Libatum agricolæ ponitur ante deo.
Flava Ceres, tibi sit nostro de rure corona 15
Spicea, quæ templi pendeat ante fores ;
Pomosisque ruber custos ponatur in hortis,
Terreat ut sæva falce Priapus aves.
Vos quoque, felices quondam, nunc pauperis
agri
Custodes, fertis munera vestra, Lares. 20
Tunc vitula innumeros lustrabat cæsa juvencos :
Nunc agna exigui est hostia magna soli.
Agnæ cadet vobis, quam circum rustica pubes
Clamet, Io ! messes et bona vina date.
* * * * *
Jam modo non possum contentus vivere parvo,
Nec semper longæ deditus esse viæ ; 26
Sed Canis æstivos ortus vitare sub umbra
Arboris, ad rivos prætereuntis aquæ.
Nec tamen interdum pudeat tenuisse bidentem,
Aut stimulo tardos increpuisse boves. 30
Non agnamve sinu pigeat, fetumve capellæ
Desertum oblita matre referre domum.
At vos exiguo pecori, furesque lupique,
Fascite ; de magno est præda petenda grege.
* * * * *
Hic ego pastoremque meum lustrare quotannis,
Et placidam soleo spargere lacte Palem. 36
Admitte, divi ; neu vos de paupere mensa
Dona, nec e puris spernite fœtibus.
Fœtilla antiqua primum sibi fecit agrestis
Pecula, de facili composuitque luto. 40

Non ego divitias patrum, fructusque requiro
Quos tulit antiquo condita messis avo :
Parva seges satis est ; satis est, requiescere lecto
Si licet, et solito membra levare toro.
Quam juvat immites ventos audire cubantem,
Et dominam tenero detinuisse sinu ! 46
Aut gelidas hibernus aquas cum fuderit Auster,
Securum somnos, imbre juvante, sequi !
Hoc mihi contingat : sit dives jure, furorem
Qui maris et tristes ferre potest pluvias. 50
O quantum est auri potius pereatque smaragdi,
Quam fleat ob nostras ulla puella vias !
Te bellare decet terra, Messala, marique,
Ut domus hostiles præferat exuvias.
Me retinent vincunt formosæ vincla puellæ, 55
Et sedeo duras janitor ante fores.
Non ego laudari curo, mea Delia ; tecum
Dummodo sim, quæso, segnis inersque vocer.
Te spectem, suprema mihi cum venerit hora ;
Te teneam moriens deficiente manu. 60
Flebis et arsuero positum me, Delia, lecto,
Tristibus et lacrymis oscula mixta dabis.
Flebis ; non tua sunt duro præcordia ferro
Vincta, nec in tenero stat tibi corde silex.
Illo non juvenis poterit de funere quisquam 65
Lumina, non virgo, sicca referre domum.
Tu Manes ne læde meos ; sed parce solutis
Crinibus, et teneris, Delia, parce genis.
Interea, dum fata sinunt, jungamus amores ;
Jam veniet tenebris Mors adoperta caput. 70
Jam subrepet iners ætas ; nec amare decebit,
Dicere nec cano blanditias capite.
Nunc levis est tractanda Venus, dum frangere
postes
Non pudet, et rixas inseruisse juvat.
Hic ego dux milesque bonus ; vos, signa tubæ-
que, 75
Ite procul, cupidis vulnera ferte viris,
Ferte et opes : ego, composito securus acervo,
Despiciam dites, despiciamque famem.

ELEGIA II.

Adde merum, vinoque novos compesce dolores,
Occupet ut fessi lumina victa sopor ;
Neu quisquam multo perfusum tempora Baccho

Excltet, infelix dum requiescit amor.
Nam posita est nostrae custodia saeva puellae, 5
Clauditur et dura janua fulta sera.
Janua difficilis dominæ, te verberet imber;
Te Jovis imperio fulmina missa petant.
Janua, jam pateas uni mihi, victa querelis;
Neu furtim verso cardine aperta sonas. 10
Et mala siqua tibi dixit dementia nostra,
Ignoscas; capiti sint, precor, illa meo.
Te meminisse decet, quæ plurima voce peregi
Supplice, cum postî floreæ sarta darem.
Tu quoque ne timide custodes, Delia, falle: 15
Audendum est: fortes adjuvat ipsa Venus.
Ilia favet, seu quis juvenis novina limina tentat,
Seu reserat fixo dente puella fores.
Ilia docet furtim molli descendere lecto,
Ilia pedem nullo ponere posse sono; 20
Ilia viro coram nutus conferre loquaces,
Blandaque compositis abdere verba notis.
Nec docet hoc omnes, sed quos nec inertia tardat,
Nec vetat obscura surgere nocte timor.
Nec sinit, occurrat quisquam, qui corpora ferro
Vulneret, aut rapta præmia veste petat. 26
Quisquis amore tenetur, eat tutusque sacerque
Qualibet: insidias non timuisse decet.
Non mihi pigra nocent hibernæ frigora noctis,
Non mihi, cum multa decidit imber aqua. 30
Non labor hic lædit; reseret modo Delia postes,
Et vocet ad digitum me taciturna sonum.
Parcite luminibus, seu vir, seu femina fias
Obvia: celari vult sua furta Venus.
Neu strepitu terrete pedum, neu quærîte nomen,
Neu prope fulgenti lumina ferte face. 36
Siquis et imprudens adspexerit, occultat ille,
Perque deos omnes se meminisse neget.
Nam, fuerit quicumque loquax, in sanguine
natam,
Is Venerem e rapido sentiet esse mari. 40
Nectamen huic credet conjux tuus; ut mihi verax
Pollicita est magico saga ministerio.
Hanc ego de cælo ducentem sidera vidi:
Fluminis hæc rapidi carmine vertit iter:
Hæc cantu finditque solum, Manesque sepulchris
Elicit, et tepido devocat ossa rogo. 46
Jam tenet infernas magico stridore catervas,
Jam jubet adpersas lacte referre pedem.
Cum libet, hæc tristi depellit nubila cælo;
Cum libet, æstivo convocat orbe nives. 50
Sola tenere malas Medæ dicitur herbas,
Sola feros Hecatæ perdomuisse canes.
Hæc mihi composuit cantus, quis fallere posses.
Ter cane; ter dictis despue carminibus:
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam, 55
Non sibi, si in molli viderit ipse toro.
Tu tamen abstineas aliis; nam cætera cernet
Omnia: de me uno sentiet ipse nihil.
Quid credam? nempe hæc eadem se dixit amores
Cantibus aut herbis solvere posse meos; 60
Et me lustravit tædis; et nocte serena
Concidit ad magicos hostia pulla deos.
Non ego, totus abesset amor, sed mutuus esset,
Orabam; nec te posse carere velim.

* * * * *

Forrens ille fuit, qui, te cum posset habere, 65
Maluerit prædas stultus et arma sequi.
Ille floet Cilicum victas agat ante catervas,
Ponat et in capto Martia castra solo;
Totus et argento contextus, totus et auro,
Insident celeri conspiciendus equo. 70
Ipse boves, mea, sim tecum modo, Delia, possim

Jungere, et in solo pascere mento pecus;
Et, te dum liceat teneris retinere lacertis,
Mollis in inculta sit mihi somnus humo.
Quid Tyrio recubare toro sine amore secundo? 75
Prodest, cum fletu nox vigilanda venit?
Nam neque tum plumæ, nec stragula picta soporem,
Nec sonitus placidæ ducere possit aquæ.

* * * * *

Num Veneris magnæ violavi numina verbo,
Et mea nunc pœnas impia lingua luit? 80
Num feror incestus sedes adiiisse decorum,
Sertaque de sanctis deripuisse focis?
Non ego, si merui, dubitem procumbere templis,
Et dare sacratis oscula liminibus;
Non ego tellurem genibus perrepere supplex, 85
Et miserum sancto tundere poste caput.
At tu, qui lætus rides mala nostra, caveto
Mox tibi; non unus sæviet usque deus.
Vidi ego, qui juvenum miseris lusisset amores,
Post Veneris vinclis subdere colla senem; 90
Et sibi blanditias tremula componere voce,
Et manibus canas fingere velle comas;
Stare nec ante fores puduit, caræve puellæ
Ancillam medio detinuisse foro.
Hunc puer, hunc juvenis turba circumterit
arcta; 95
Despuit in molles et sibi quisque sinus.
At mihi parce, Venus: semper tibi dedita servit
Mens mea: quid messes uris, acerba, tuas?

ELEGIA III.

Ibitis Ægeas sine me, Messala, per undas,
O utinam memores, ipse cohorsque, mei!
Me tenet ignotis ægrum Phæacia terris.
Abstineas avidas, Mors, precor, atra, manus!
Abstineas, Mors atra, precor; non hic mihi 5
mater,
Quæ legat in mæstos ossa perusta sinus;
Non soror, Assyrios cineri quæ dedat odoies,
Et fleat effusis ante sepulcra comis;
Delia non usquam est; quæ, me quam mitteret
urbe,
Dicitur ante omnes consuluisse deos. 10
Ilia sacras pueri sortes ter sustulit: illi
Rettulit e triviis omina certa puer.
Cuncta dabant reditus: tamen est deterrita
nunquam,
Quin fieret, nostras respiceretque vias.
Ipse ego solator, cum jam mandata dedissem, 15
Quærebam tardas anxius usque moras.
Aut ego sum causatus aves, aut omina dira,
Saturni aut sacram me tenuisse diem.
O quoties, ingressus iter, mihi tristitia dixi
Offensum in porta signa dedisse pedem! 20
Audeat invito nequis discedere Amore;
Aut sciat egressum se prohibente deo.
Quid tua nunc Isis mihi, Delia, quid mihi pro-
sunt
Ilia tua toties særa repulsa manu?
Quidve, pie dum sacra colis, pureque lavari 25
Te (memini) et puro secubuisse toro?
Nunc, dea, nunc succurre mihi: nam posse
mederi
Picta docet templis multa tabella tuis:
Ut mea votivas persolvens Delia vocas
Ante sacras, lino tecta, fores sedeat; 30
Bisque dic, resoluta comas, tibi dicere laudæ
Insignis turba debeat in Pharia:

At mihi contingat patrios celebrare penates,
 Reddereque antiquo menstris thura Larum.
 Quam bene Saturnus vivebant rege, prius quam
 Tellus in longas est patefacta vias! 36
 Nondum cæruleas pinus contemserat undas,
 Effusum ventis præbueratque sinum;
 Nec vagus ignotis repentes compendia terris
 Presserat externa navita merces ratem. 40
 Illo non validus subit juga tempore taurus;
 Non domito frenos ore momordit equus;
 Non domus ulla fores habuit; non fixus in agris,
 Qui regeret certis finibus arva lapis.
 Ipse mella dabant quercus; ultroque ferebant 45
 Obvia securis ubera lactis oves.
 Non acies, non ira fuit, non bella; nec ense
 Immiti sævus duxerat arte faber.
 Nunc Jove sub domino cædes, nunc vulnera
 semper
 Nunc mare; nunc leti multa reperta via. 50
 Pareo, pater; timidum non me perjuria terrent,
 Non dicta in sanctos impia verba deos.
 Quod si fatales jam nunc explevimus annos,
 Fac lapis his scriptus stet super ossa notis:
 "Hic jacet immiti consumtus morte Tibullus,
 Messalam terra dum sequiturque mari." 56
 Sed me, quod facilis tenero sum semper Amori,
 Ipse Venus campos ducet ad Elysios.
 Hic choreæ cantusque vigent, passimque va-
 gantes
 Dulce sonant tenui gutture carmen aves. 60
 Fert casiam non culta seges, totosque per agros
 Floret odoratis terra benigna rosas.
 Hic juvenum series teneris immixta puellis
 Ludit, et assidue prælia miscet Amor.
 Illic est, cuiusque rapax mors venit amanti, 65
 Et gerit insigni myrtea sarta coma.
 At accelerata jacet sedes in nocte profunda
 Abdita, quam circum flumina nigra sonant:
 Tisiphoneque impexa feros pro crinibus angues
 Sæviti, et huc illic impia turba fugit. 70
 Tum niger intorto serpentum Cerberus ore
 Stridit, et seratas excubat ante fores.
 Illic Junonem tentare Ixionis ausi
 Versantur celeri noxia membra rota;
 Porrectusque novem Tityus per jugera terræ 75
 Assiduas atro viscere pascit aves.
 Tantulus est illic, et circum stagna; sed acrem
 Jamjam poturi deserit unda sitim:
 Et Danaï proles, Veneris quæ numina læsit,
 In cava Lethæas dolia portat aquas. 80
 Illic sit, quicumque meos violavit amores,
 Optavit lentas et mihi militias.
 At tu casta, præcor, maneat; sanctique pudoris
 Assident custos sedula semper anus.
 Hæc tibi fabellas referat, positæque lucerna 85
 Deducat plena stamina longa colo:
 Ac circa gravibus pensis affixa puella
 Paulatim somno fessa remittat opus.
 Tunc veniam subito, nec quisquam nuntiet
 ante:
 Sed videar oculo missus adesse tibi. 90
 Tunc mihi, quævis eris, longos turbata capillos,
 Obvia nudato, Delia, curre pede.
 Hæc præcor: hunc illum nobis Aurora nitentem
 Jovis candida portet aqua.

ELEGIA IV.

in umbra non contingant tecta, Priapo,
 Ne capiti solas, ne noctantque nives:

Quæ tus formosos cepit solertia? certe
 Non tibi barba nitet, non tibi culta coma est;
 Nudus et hibernæ producis frigora brumæ, 5
 Nudus et æstivi tempora sicca Canis.
 Sic ego. Tum Bacchi respondet rustica proles,
 Armatus curva, sic mihi, falce deus:
 O fuge te teneræ puerorum credere turbæ;
 Nam causam justis semper amoris habent. 10
 Hic placet, angustis quod equum compescit ha-
 benis;
 Hic placidam niveo pectore pellit aquam.
 Hic, quia fortis adest audacia, cepit; at illi
 Virgineus teneras stat pudor ante genas.
 Sed te ne capiant, primo si forte negarit, 15
 Tædia; paulatim sub juga colla dabit.
 Longa dies homini docuit parere leones;
 Longa dies molli saxa peredit aqua.
 Annus in apricis maturat collibus uvas;
 Annus agit certa lucida signa vice. 20
 Nec jurare time: Veneris perjuria venti
 Irrita per terras et freta summa ferunt.
 Grata magna Jovi; vetuit pater ipse valere,
 Jurasset cupide quicquid ineptus amor.
 Perque suas impune sinit Dictynna sagittas 25
 Affirmes, crines perque Minerva suos.
 At si tardus eris, errabis: transiit ætas
 Quam cito! non segnis stat remeate dies.
 Quam cito purpureos deperdit terra colores!
 Quam cito formosas populus alba comes! 30
 Quam jacet, infirmæ venere ubi fata senectæ,
 Qui prior Eleo est carcere missus equus!
 Vidi ego jam juvenem, premeret cum senior ætas,
 Mærentem stultos præterisse dies.
 Crudeles divi! serpens novus exiit annos; 35
 Formæ non ullam fata dedere moram.
 Solis æterna est Phœbo Bacchoque juvenas;
 Nam decet intonsus crinis utrumque deum.
 Tu, puero quodcumque tuo tentare libebit,
 Cedas: obsequio plurima vincit amor. 40
 Neu comes ire neges, quamvis via longa paretur,
 Et Canis arenti torreat arva siti;
 Quamvis, prætexens picea ferrugine cælum,
 Venturam admittat imbrifer arcus aquam.
 Vel si cæruleas puppi volet ire per undas, 45
 Ipse levem remo per freta pelle ratem.
 Nec te pœniteat duros subiisse labores,
 Aut opere insuetas atteruisse manus;
 Nec, velit insidiis altas si claudere valles,
 Dum placeas, humeri retia ferre negent. 50
 Si volet arma, levi tentabis ludere dextra;
 Sæpe dabis nudum, vincat ut ille, latus.
 Tunc tibi mitis erit; rapias tum cara licebit
 Oscula: pugnabit; sed tamen apta dabit.
 Rapta dabit primo; mox offeret ipse roganti; 55
 Post etiam collo se implicuisse volet.
 Heu! male nunc artes miseras hæc sæcula tractant:
 Jam tener assuevit munera velle puer.
 At tibi, qui Venerem docuisti vendere primus,
 Quisquis es, infelix urgeat ossa lapis. 60
 Pieridas, pueri, doctos et amate potas;
 Aurea nec superent munera Pieridas.
 Carmine purpurea est Nisi coma; carmina ni
 sint,
 Ex humero Pelopis non nituisset ebur.
 Quem referent Musæ, vivet, dum roborat tellus,
 Dum cælum stellas, dum vehet annis aquas.
 At qui non audit Musas, qui vendit amorem, 67
 Idææ currus ille sequatur Ophi,
 Et ter centenas erroribus expleat urbes,

Et necet ad Phrygios villa membra modos. 70
Manditiis vult esse locum Venus ipsa; querelis
Supplicibus, miseris fletibus illa favet.

Hæc mihi, quæ canerem Titio, deus edidit ore;
Sed Titium conjux hæc meminisse vetat.

Pareat ille suæ: vos me celebrare magistrum, 75
Quos male habet multa callidus ante puer.

Gloria cuique sua est: me, qui spernentur,
amantes

Consultant; cunctis janua nostra patet.
Tempus erit, cum me Veneris præcepta ferentem
Deducat juvenum sedula turba senem. 80
Heu heu! quam lento Marathus me torquet
amore!

Deficiunt artes, deficiuntque doli.
Parce, puer, quæso, ne turpis fabula flam,
Cum mea ridebunt vana magisteria.

ELEGIA V.

Asper eram, et bene dissidium me ferre loque-
bar;

At mihi nunc longe gloria fortis abest.
Namque agor, ut per plana citus sola verbere
turbo,

Quem celer assueta versat ab arte puer.
Ure serum, et torque: libeat ne dicere quidquam
Magnificum posthac, horrida verba domum. 8

Parce tamen, per te furtivi fœdera lecti,
Per Venerem, quæso, compositumque caput.

Ille ego, cum tristi morbo defessa jaceres,
Te dicor votis eripuisse meis: 10

Ipseque ter circum lustravi sulfure puro,
Carmine cum magico præcinnisset anus.

Ipse ego curavi, ne possent sæva nocere
Somnia, ter sancta deveneranda mola.

Ipse ego, velatus filo, tunicisque solutis, 15
Vota novem Triviae nocte silentio dedi.

Omnia persolvi: fruitur nunc alter amore,
Et precibus felix utitur ille meis.

At mihi felicem vitam, si salva fuisses,
Fingebam demens, sed renuente deo. 20

Rura colam, frugumque aderit mea Delia custos,
Area dum messes, sole calente, teret;

Aut mihi servabit plenis in lintribus uvas,
Pressaque veloci candida musta pede.

Consuescet numerare pecus; consuescet amantis
Garrulus in domine ludere verna sinu. 26

Ille deo societ agricolæ pro vitibus uvam,
Pro segete spicas, pro grege ferre dapem.

Ille regat cunctos; illi sint omnia curæ,
Et juvet in tota me nihil esse domo. 30

Huc veniet Messala meus, cui dulcia poma
Delia selectis detrahet arboribus.

[Et tantum venerata virum, hunc sedula curet;
Hulc paret, atque epulas ipsa ministra gerat.]

Hæc mihi fingebam, quæ nunc Eurusque No-
tusque 35

Jacat odoratos vota per Armenios.

Sæpe ego tentavi curas depellere vino;
At dolor in lacrymas verterat omne merum.

Sæpe allam tenui; sed, jam cum gaudia adirem,
Admonuit domina deseruitque Venus. 40

Tunc me devotum descendens femina dixit,
Et (pudet heu!) narrat scire nefanda mea.

Non facit hoc verbis; facie tenerique lacertis
Devovet, et flavis nostra puella comis.

Talis ad Hæmonium Nereis Pelea quondam 45
Vota est frenato cæcula pisce Thetis.

Hæc nocuere mihi: quod adest hunc dives aus-
tor;

Venit in exitum callida læ
Sanguineas edat illa dapes, atque ore cruento

Tristia cum multo pocula felle bibat. 50
Hanc volitent animæ circum sua fata querentes

Semper, et e tectis strix violenta canat.
Ipsa fame stimulante furens herbasque sepulchris

Quærat, et a sævis ossa relicta lupis;
Currat et inguinibus nudis, ululetque per urbes;

Post agat et triviis aspera turba canum. 56
Evenient: dat signa deus; sunt numina amanti,

Sæviti et injusta lege relicta Venus.
At tu quam primum sagæ præcepta rapacis

Desere; non donis vincitur omnis amor. 60
Pauper erit præsto tibi; præsto pauper adibit

Primus, et in tenero fixus erit latere;
Pauper in angusto fidus comes agmine turbæ

Subjicietque manus, efficietque viam.
Pauper ad occultos furtim deducit amicos, 65

Vinclaque de niveo detrahit ipse pede.
Heu canimus frustra: nec verbis victa fatiscit

Janua, sed plena est percutienda manu.

At tu, qui potior nunc es, mea fata timeto: 70
Versatur celeri fors levis orbe rotæ.

Non frustra quidam jam nunc in limine perstat
Sedulus, ac crebro prospicit, ac refugit;

Et simulat transire domum, mox deinde recurrit
Solutus; et ante ipsas exsccrat usque fores.

Nescio quid furtivus amor parat: utere, quæso,
Dum licet; in liquida nat tibi linter aqua.

ELEGIA VI.

Semper, ut inducar, blandos offers mihi vultus;
Post tamen es misero tristis et asper, Amor.

Quid tibi, sæve puer, mecum est? an gloria
magna

Insidias homini composuisse deum?
Jam mihi tenduntur casses; jam Delia furtim 5

Nescio quem tacita callida nocte fovet.
Illa quidem jurata negat: sed credere durum est.

Sic etiam de me pernegat usque viro.
Ipse miser docui, quo posset ludere pacto 9

Custodes: heu heu, nunc premor arte mea.
Fingere tunc didicit causas, cur sola cubaret;

Cardine tunc tacito vertere posse fores.
Tum succos herbasque dedi, quis livor abiret,

Quem facit impresso mutus dente Venus.

At tu, fallacis conjux incauto puellæ, 15
Me quoque servato, peccet ut illa minus.

Neu juvenes celebret multo sermone, caveto;
Neve cubet laxo pectus aperta sinu;

Neu te decipiat nutu, digitoque liquorem
Ne trahat, et mense ducat in orbe notas. 20

Exibit cum sæpe, time; seu visere dicet
Sacra Bonæ, maribus non adeunda, Deæ.

At, mihi si credas, illam sequi unus ad aras.
Tunc mihi non oculis sit timuisse meis.

Sæpe, velut gemmas ejus signumve probarem,
Per causam memini me tetigisse manum. 26

Sæpe mero somnum peperit tibi; at ipse bibebam
Sobria supposita pocula victor aqua.

Non ego te læsi prudens; ignosce fatenti:
Jussit Amor: contra quis ferat arma deos? 30

Ille ego sum (nec me jam dicere vera pudebit)
Instabat tota cui tua nocte canis.

Quid tenera tibi conjuge opus? tua si læna
nescis

Servare, ab frustra clavis inest foribus.
 Te tonet; absentes alios suspirat amores, 35
 Et simulat subito condoluisse caput.
 At mihi servandam credas; non sava recuso
 Verbera, detracto moa ego vinole pedum.
 Tunc procul absistis, quisquis colis arte capillos,
 Effudit effuso cui toga laxa sinu. 40
 Quisquis et occurret, ne possit crimen habere,
 Stet procul ante, alia stet procul ante via.
 Sic fieri jubet ipse deus; sic magna sacerdos
 Est mihi divino vaticinata sono.
 Hæc, ubi Bellone motu est agitata, nec acrem
 Flammam, non amens verbera torta timet. 46
 Ipsa bipenne suos cædit violenta lacertos,
 Sanguineque effuso spargit inulta deam:
 Statque latus præfixa veru, stat saucia pectus;
 Et canit eventus, quos dea magna monet: 50
 "Parcite, quam custodit Amor, violare puellam,
 Ne pigeat magno post didicisse malo.
 Attigeris; labentur opes, ut vulnere nostro
 Sanguis, ut hic ventis diripiturque cinis."
 Et tibi nescio quis dixit, mea Delia, penas; 55
 Si tamen admittas, sit precor illa levis.
 Non ego te propter parco tibi: sed tua mater
 Me movet, atque iras aurea vincit anus.
 Hæc mihi te adducit tenebris, multoque timore
 Conjungit nostras clam taciturna manus. 60
 Hæc foribusque manet noctu me affixa, proculque
 Cognoscit strepitus, me veniente, pedum.
 Vive diu mihi, dulcis annis; proprios ego tecum,
 Sit modo fas, annos contribuisse velim. 64
 Te semper, natamque tuam te propter, amabo.
 Quicquid agat, sanguis est tamen illa tuus.
 Sit modo casta deus; quamvis non vitta ligatos
 Impediat crines, nec stola longa pedes.
 Et mihi sint duræ leges; laudare nec ullam 69
 Possim ego, quin oculos appetat illa meos.
 Et si quid peccasse puter, ducerque capillis
 Immerito, pronas proripiarque vias;
 Non ego te pulsare velim; sed, venerit iste
 Si furor, optarim non habuisse manus.
 Nec sævo sis casta metu; sed mente fideli 75
 Mutuus absenti te mihi servet amor.
 At quæ fida fuit nulli, post, vicia senecta,
 Ducit inops tremula stamnia torta manu,
 Firmaque conductis annectit licia telis,
 Tractaque de niveo vellere ducta putat. 80
 Hanc animo gaudente vident, juvenumque cat-
 tervæ
 Commemorant merito tot mala ferre senem.
 Hanc Venus ex alto flentem sublimis Olympo
 Spectat, et, infidis quam sit acerba, monet.
 Hæc aliis maledicta cadant: nos, Delia, amoris
 Exemplum cana stemus uterque coma.

ELEGIA VII.

Hunc cecidisse diem Parca fatalia nentes
 Stamina, non ulli dissoluenda deo;
 Hæc fore, Aquitanas posset qui fundere gentes,
 Quæ tremaret forti milite victus Atur.
 Evadere; novos pubes Romana triumphos 5
 Vixit, et evictos brachia capta duces.
 At te victissimæ lauros, Messala, gerentem
 Fractabat nitens currus eburnus equis.
 Non tu me tibi partus honos. Tarbella Pyrene
 Tutus, et: Comæ littera Santonici: 10
 Tene Aræ, Nilivæque celer, magnusque Ga-
 Carum et duri curula lymphæ Liger.

An te, Cydne, canam, tacitis qui leniter nudis
 Cæruleis placidus per vada serpis aquis?
 Quantus et ætherio contingat vertice nubes 15
 Frigidus intonsos Taurus alat Cilicis?
 Quid referam, ut volitet crebras intacta per urbes
 Alba Palestino sancta columba Syro?
 Utque maris vastum prospectet turribus æquor
 Prima ratem ventis credere docta Tyros? 20
 Qualis est, arentes cum findit Sirius agros,
 Fertilis æstiva Nilus abundet aqua?
 Nile pater, quamam possum te dicere causa,
 Aut quibus in terris, occuluisse caput?
 Te propter nullos tellus tua postulat i.ubres, 25
 Arida nec Pluvio supplicat herba Jovi.
 Te canit, atque suum pubes miratur Osirim
 Barbara, Memphiten plangere docta bovem.
 Primus aratra manu solliciti fecit Osiris,
 Et teneram ferro sollicitavit humum. 30
 Primus incerpertæ commisit semina terræ,
 Pomaque non notis legit ab arboribus.
 Hic docuit teneram palis adjungere vitem;
 Hic viridem dura cædere falce comam.
 Illi jucundos primum matura saporis 35
 Expressa incultis uva dedit pedibus.
 Ille liquor docuit voces inflectere cantu,
 Movit et ad certos nescia membra modos.
 Bacchus et agricola magno confecta labore
 Pectora lætitia dissoluenda dedit: 40
 Bacchus et afflicti requiem mortalibus affert,
 Crura licet dura compede pulsa sonent.
 Non tibi sunt tristes curæ, nec luctus, Osiri,
 Sed chorus, et cantus, et levis aptus amor;
 Sed varii flores, et frons redimita corymbis, 45
 Fusa sed ad teneros lutea palla pedes,
 Et Tyria vestes, et dulcis tibia cantu,
 Et levis occultis conscia cista sacris.
 Huc ades, et Genium ludis Geniumque choreis
 Concelebra, et multo tempora funde mero. 50
 Illius et nitido stillent unguenta capillo;
 Et capite et collo mollia scita gerat.
 Sic venias, hodieque: tibi dum thuris honores,
 Liba et Mopsopio ludica melle feram.
 At tibi succrescat proles, quæ facta parentis 55
 Augcat, et circa stet veneranda senem.
 Nec taceat monumenta via, quem Tuscula tellus,
 Candida quem antiquo detinet Alba Lare.
 Namque opibus congesta tuis hic glareas dura
 Sternitur; hic apta jungitur arte silex. 60
 Te canet agricola, e magna cum venerit urbe
 Serus, inoffensum rettul-ritque pedem.
 At tu, natalis, multos celebrande per annos,
 Candidior semper candidiorque veni.

ELEGIA VIII.

Non ego celari possim, quid nutus amantis,
 Quidve ferant mihi lenia verba sono.
 Nec mihi sunt sortes, nec conscia fibra deorum;
 Præcinit eventus nec mihi cantus avis:
 Ipsa Venus magis relictum brachia nodo 5
 Perdocuit, multis non sine verberibus.
 Desine dissimulare; deus crudelius urit,
 Quos videt invitos succubuisse sibi.
 Quid tibi nunc molles prodest coluisse capillos,
 Sæpeque mutatas disposuisse comas? 10
 Quid succo splendente genas onerasse? quid
 ungues
 Artificis docta subsecuisse manu?
 Frustra jam vestes, frustra mutantur amictus,
 Ansaque compressos colligit arcta pedes.

Ipsa placet, quamvis inculto venerit ore, 15
 Nec nitidum tarda comserit arte caput.
 Num te carminibus, num te pollutibus herbis
 Devoxit tacito tempore noctis anus?
 Cantus vicinis fruges traducit ab agris:
 Cantus et iratae detinet anguis iter: 20
 Cantus et e curru Lunam deducere tentat;
 Et faceret, si non sera repulsa sonent.
 Quid queror (heu) misero carmen nocuisse?
 quid herbas?
 Forma nihil magicis utitur auxiliis:
 Sed corpus tetigisse nocet, sed longa dedisse 25
 Oscula, sed femori conseruisse femur.
 Nec tu difficilis puero tamen esse memento;
 Persequitur poenis tristitia facta Venus.
 Munera ne poscas: det munera canus amator,
 Ut foveas molli frigida membra sinu. 30
 Carior est auro juvenis, cui laevis fulgent
 Ora, nec amplexus aspera barba terit.
 Huic tu candentes humero suppone lacertos,
 Et regum magnae despiciantur opes.
 At Venus inveniet puero succumbere furtim, 35
 Dum tumet, et teneros conserit usque sinus,
 Et dare anhelanti pugnantibus humida linguis
 Oscula, et in collo figere dente notas.
 Non lapis hanc gemmaeque juvent, quae frigore
 sola
 Dormiat; et nulli sit cupienda viro. 40
 Heu sero revocatur amor, seroque juvenitas,
 Cum vetus infecit cana senectae caput.
 Tum studium formae; coma tum mutatur, ut annos
 Dissimulet viridi cortice tincta nuci.
 Tollere tunc cura est albos a stirpe capillos, 45
 Et faciem dempta pelle referre novam.
 At tu, dum primi floret tibi temporis aetas,
 Utere; non tardo labitur illa pede.
 Neu Marathum torque; puero quae gloria victo?
 In veteres esto dura, puella, senes. 50
 Parce precor tenero; non illi sontica causa est;
 Sed nimius luto corpora tingit amor.
 Ah miser absenti mestas quam saepe querelas
 Conjicit, et lacrymis omnia plena madent!
 Quid me spernit? ait: poterat custodia vinci:
 Ipse dedit cupidus fallere posse deus. 56
 Nota Venus furtiva mihi est; ut lenis agatur
 Spiritus, ut nec dent oscula rapta sonum.
 Et possim media quamvis obrepere nocte,
 Et strepitu nullo clam reserare fores. 60
 Quid prosunt artes, miserum si spernit amantem,
 Et fugit ex ipso saeva puella toro?
 Vel cum promittit, subito sed perfida fallit;
 Est mihi nox multis evigilanda modis.
 Dum mihi venturam fingo quodcumque movetur,
 Illius credo tunc sonuisse pedem. 66
 Desistas lacrymare, puer: non frangitur illa;
 Et tua jam fletu lumina fessa tument.
 Oderunt, Pholoë, (monco) fastidia divi;
 Nec prodest sanctis thura dedisse focis. 70
 Hic Marathus quondam miseris ludebat amantes,
 Necius ultorem post caput esse deum.
 Saepe etiam lacrymas fertur risisse dolentis,
 Et cupidum ficta detinuisse mora.
 Nunc omnes odit fastus; nunc displicet illi, 75
 Quaecumque apposita est janua dura sera.
 At te poena manet, si desinis esse superba.
 Quam cupies votis hunc revocare diem!

ELEGIA IX.

Quid mihi, si fueras miseros laesurus amores,
 Fœdera per divos, clam violanda, dabas?

Ah miser! et si quis primo perjuris solat,
 Sera tamen tacitis Poena venit pedibus.
 Parcite coelestes: aequum est impune licere 5
 Numina formosis ledere vestra semel.
 Lucra petens habili tauros adjungit atratro,
 Et durum terras rusticus urget opus.
 Lucra petitturas freta per parentia ventis
 Ducunt instabiles sidera certa rates. 10
 Muneribus meus est captus puer; at deus illa
 In cinerem et liquidas munera vertat aquas.
 Jam mihi persolvat poenas; pulvisque decorem
 Detrahet, et ventis horrida facta coma.
 Uretur facies, urentur sole capilli; 15
 Deteret invalidos et via longa pedes.
 Admonui quoties: "Auro ne pollue formam;
 Saepè solent auro multa subesse mala.
 Divitiis captus siquis violavit amorem,
 Asperaque est illi difficillique Venus. 20
 Ure meum potius flamma caput, et pete ferro
 Corpus, et intorto verbera terga seca.
 Nec tibi celandi spes sit peccare paranti;
 Est deus, occultos qui vetat esse dolos.
 Ipse deus tacito permisit lena ministro 25
 Ederet ut multo libera verba mero.
 Ipse deus somno domitos emittere vocem
 Jussit, et invitos facta tegenda loqui."
 Hæc ego dicebam; nunc me flevisse loquentem,
 Nunc pudet ad teneros procubuisse pedes. 30
 Tunc mihi jurabas, nullo te divitis auri
 Pondere, non gemmis vendere velle fidem;
 Non tibi si pretium Campania terra daretur,
 Non tibi si Bacchi cura Falernus ager.
 Illis eriperes verbis mihi, sidera cœlo 35
 Lucere, et puras fulminis esse vias.
 Quin etiam flebas: at, non ego fallere doctus,
 Tergebam humentes credulus usque genas.
 Quid faceres, nisi et ipse fores in amore puellæ?
 Sit, precor, exemplo sit levis illa tuo! 40
 O quoties, verbis ne quisquam conscius esset,
 Ipse comes multa lumina nocte tuli!
 Sæpe insperanti venit tibi munere nostro,
 Et latuit clausas post adoperta fores.
 Tum miser interii, stulte confusus amari: 45
 Nam poteram ad haqueos cautior esse tuos.
 Quin etiam attonita laudes tibi mente canebam:
 At me nunc nostri Pteridumque pudet.
 Illa velim rapida Vulcanus carmina flamma
 Torreat, et liquida deleat amnis aqua. 50
 Tu procul hinc absis, cui formam vendere cura
 est,
 Et pretium plena grande referro manu.
 At te, qui puerum donis corrumpere es ausus,
 Rideat assiduus uxor inulta dolis;
 Et, cum furtivo juvenem lassaverit usu, 55
 Tecum interposita languida veste cubet.
 Semper sint externa tuo vestigia lecto,
 Et pateat cupidus semper aperta domus:
 Nec lasciva soror dicatur plura bibisse
 Pocula, vel plures emeruisse viros. 60
 Illam sæpe ferunt convivia ducere Baccho,
 Dum rota Luciferi provocet orta diem.
 Illa nulla queat melius consumere noctem,
 Aut operum varias disposuisse vias.
 At tua perdidicit; neo-tu, stultissime, sentis, 65
 Cum tibi non solita corpus ab arte movet.
 Tunc putas illam pro te disponere crines,
 Aut tennes denso pectore dente comas?
 Ista hæc persuadet facies, auroque lacertos
 Vinciat, et Tyrio prodeat apta sinu? 70
 Non tibi, sed juveni cuidam vult bella videri,

Devovent pro quo remque domumque tuam.
 Nec facit hoc vitio; sed corpora fœda podagra,
 Et senis amplexus, culta puella fugit.
 Huic tamen accubuit noster puer; hunc ego
 credam 75
 Cum trucibus Venerem jungere posse feris.
 Blanditiæ meas aliis tu vendere es ausus?
 Tunc aliis demens oscula ferre mea?
 Tunc fœbia, cum me viactum puer alter habebit,
 Et geret in gremio regna superba tuo. 80
 At tua tum me pena juvet; Venerique me-
 renti
 Fixa notet casus aurea palma meos:
 "Hanc tibi fallaci resolutus amore Tibullus
 Dedicat, et grata sis, dea, mente rogat."

ELEGIA X.

Quis fuit, horrendos primus qui protulit enses?
 Quam fœrus, et vere ferreus ille fuit!
 Tunc cædes hominum generi, tunc prœlia nata;
 Tunc brevior diœ mortis aperta via est.
 At nihil ille miser meruit: nos ad mala nostra 5
 Vertimus, in sævas quod dedit ille feras.
 Divitis hoc vitium est auri: nec bella fucunt,
 Faginus adstabat cum scyphus ante dapes;
 Non arces, non vallus erat; somnumque petebat
 Securus varias dux gregis inter oves. 10
 Tunc mihi vita foret, vulgi nec tristia nossem
 Arma, nec audissem corde micante tubam!
 Nunc ad bella trahor; et jam quis forsitan hostis
 Hæsuræ in nostro tela gerit latere.
 Sed patrii servate Lares; aluistis et idem, 15
 Cursarem vestros cum tener ante pedes.
 Neu pudeat prisco vos esse et stipite factos;
 Sic veteris sedes incoluistis avi.
 Tunc melius tenuere fidem, cum paupere cultu
 Stabat in exigua ligneus æde deus. 20
 Hic placatus erat, seu quis libaverat uvam,
 Seu dederat sanctæ spicæ sarta comæ.
 Atque aliquis voti compos liba ipse ferebat,
 Postque comes purum filia parva favum.
 At nobis ærata, Lares, depellite tela: 25
 Hostia erit plena rustica porcus hara;

Hanc pura cum veste sequar, myrtoque
 Vincta geram, myrto vinctus, et ipse caput.
 Sic placeam vobis: alius sit fortis in armis,
 Sternat et adversos Marte favente quos; 30
 Ut mihi potanti possit sua dicere facta
 Miles, et in mensa pingere castra mero.
 Quis furor est atram bellis arcessere mortem?
 Imminet, et tacito clam venit illa pede.
 Non seges est infra, non vinea culta; sed audax
 Cerberus, et Stygiæ navita turpis aquæ. 36
 Illic exesisque genis ustoque capillo
 Errat ad obscuros pallida turba lacus.
 Quam potius laudandus hic est, quem prole
 parata
 Occupat in parva pigra senecta casa! 40
 Ipsæ suas sectatur oves, et filius agnos;
 Et calidam fesso comparat uxor aquam.
 Sic ego sim; liceatque caput candescere canis,
 Temporis et prisca facta referre senem.
 Interea Pax arva colat. Pax candida pulvis 45
 Duxit araturos sub juga curva boves.
 Pax aluit vites, et succos condidit uvæ,
 Funderet ut nato testa paterna merum.
 Pace bidens vomerque vigent: at tristia duri
 Militis in tenebris occupat arma situs. 50
 Rusticus e lucoque vehit, male sobrius ipse,
 Uxorem plaustrum progeniemque domum.
 Sed Veneris tum bella calent; scissosque capillos
 Fœmina, perfractas conqueriturque fores.
 Flet teneras subtusa genas; sed victor et ipse
 Flet sibi dementes tam valuisse manus. 56
 At lascivus amor rixæ mala verba ministrat,
 Inter et iratum lentus utrumque sedet. [Iam
 Ah! lapis est ferrumque, suam quicunque puel-
 Verberat: e cœlo deripit ille deos. 60
 Sit satis e membris tenuem rescindere vestem;
 Sit satis ornatus dissoluisse comæ;
 Sit lacrymas movisse satis; quater ille beatus,
 Quo tenera irato flere puella potest.
 Sed manibus qui sævus erit, scintumque sudem-
 que 65
 Is gerat, et miti sit procul a Venere.
 At nobis, Pax alma, veni, spicamque teneto,
 Perpluat et pomis candidus ante sinus.

LIBER SECUNDUS.

ELEGIA I.

Quisquis ades, faveas; fruges lustramus et agros,
 Ritus ut a prisco traditus exstat avo.
 Bacche, veni, dulcisque tuis e cornibus uva
 Pendeat; et spicis tempora cinge, Ceres.
 Læce sacra requiescat humus, requiescat arator;
 Et grave suspensio vomere cesset opus. 6
 Solvite vincla iugis; nunc ad præsepia debent
 Plena coronato stare hoves capite.
 Omnia sint operata deo, non audeat ulla
 Insuper pennis imponuisse manum. 10
 Vos quoque abesse procul jubeo, discedite ab
 atriis,
 Quis totis hæsternis gaudia nocte Venus.
 Certe placeant superis: pura cum veste venite,
 Et manibus puris sumite fontis aquam.
 Certe, fulgentes ut est sacer agnus ad aras, 15
 Vincæque post olea candida turba comas.
 Di patrii, purgamus agros, purgamus agrestes:
 Vos male de nostris pallite liminibus.

Neu seges eludat messem fallacibus herbis,
 Neu timeat celeres tardior agna lupos. 20
 Tunc nitidus plenis confusus rusticus agris
 Ingeret ardenti grandia ligna foco;
 Turbaque vernarum, saturi bona signa coloni,
 Ludet, et e virgis exstruet ante casas.
 Eventura precor. Viden' ut felicibus extis 25
 Significet placidos nuntia fibra deos?
 Nunc mihi fumosos veteris proferte Falernos
 Consulis, et Chio solvite vincla cado.
 Vina diem celebrant; non festa luce madere
 Est rubor, errantes et male ferre pedes. 30
 Sed, "Bene Messalam," sua quisque ad pocula
 dicat;
 Nomen et absentis singula verba sonent.
 Gentis Aquitanæ celeberrima triumphis,
 Et magna intonsis gloria victor avis,
 Huc ades, adspiraque mihi, dum carmine nostro
 Redditur agricolis gratia cœlitibus. 36
 Rura cano, rurisque deos; his vite magistris
 Desuevit quærna pellere glande famam.

III compositis primum decorare tigillis
 Exiguam viridi fronde operire domum. 40
III etiam tauras primum docuisse feruntur
 Servitium, et plastro suppositae rotam.
 Tunc victus abiere feri; tunc consita pomus;
 Tunc bibit irriguas fertilis hortus aquas.
 Aurea tunc pressos pedibus dedit uva liquores,
 Mixtaque securo est sobria lympha mero. 46
 Rura ferunt messes, calidi cum sideris aestu
 Deponit flavas annua terra comas.
 Rure levis verno flores apsis ingerit alveo,
 Compleat ut dulci sedula melle favos. 50
 Agricola assiduo primum satiatum aratro
 Cantavit certo rustica verba pede;
 Et satur arenti primum est modulatus avena
 Carmen, ut ornatos diceret ante deos.
 Agricola et minio suffusus, Bacche, rubenti 55
 Primum inexperta duxit ab arte choros.
 Huic datus a pleno, memorabile munus, ovili
 [Dux pecoris hircus: duxerat hircus oves.]
 Rure puer verno primum de flore coronam
 Fecit, et antiquis imposuit Laribus. 60
 Rure etiam teneris curam exhibitura puellis
 Molle gerit tergo lucida vellus ovis;
 Hinc et foemineus labor est; hinc pensa colusque;
 Fusus et appositio pollice versat opus;
 Atque aliqua assidue textis operata Minervæ 65
 Cantat, et applauso tela sonat latere.
 Ipse interque greges interque armenta Cupido
 Natus et indomitas dicitur inter equas.
 Illic inducto primum se exercuit arcu. [nus!
 Hei mihi! quam doctas nunc habet ille ma-
 Nec pecudes, velut ante, petit; fixisse puellas
 Gestit, et audaces perdomuisse viros.
 Hic juveni detraxit opes; hic dicere jussit
 Limen ad iratae verba pudenda senem.
 Hoc duce custodes furtim transgressa jacentes
 Ad juvenem tenebris ita puella venit, 76
 Et pedibus prætentat iter, suspensa timore,
 Explorat cæcas cui manus ante vias.
 Ah miseri, quos hic gravior deus urget! at ille
 Felix, cui placidus leniter afflat Amor! 80
 Sanote, veni dapibus festis: sed pone sagittas;
 Et procul ardentem hinc, procul abde faces.
 Vos celebrem cantate deum, pecorique vocate;
 Voce palam pecori, clam sibi quisque vocet;
 Aut etiam sibi quisque palam: nam turba jocosa
 Obstrepit, et Phrygio tibia curva sono. 86
 Ludite: jam Nox jungit equos, currumque se-
 quuntur
 Matris lascivo sidera fulva choro;
 Postque venit tacitus fuscis circumdatus alis
 Somnus, et incerto Somnia nigra pede. 90

ELEGIA II.

Dicamus bona verba, venit natalis, ad aras:
 Quisquis ades, lingua, vir mulierque, fave.
 Urantur pia thura focis, urantur odores,
 Quos tener e terra divite mittit Araba.
 Ipse suos adsit Genius visurus honores, 5
 Cui decorent sanctas mollia sarta comas;
 Illius puro destillent tempora nardo,
 Atque satur lbo sit, madeatque mero.
 Annuat et, Cerinthe, tibi, quodcumque rogabis.
 En age, quid cessas? annuat ille; roga. 10
 Anguror, uxoris fidos optabis amores;
 Jam reor hoc ipso edidicisse deos.
 Nec tibi malueris, totum quæcumque per orbem
 Fortis erat valido rusticus arva bove;

Nec tibi gemmarum quicquid felicibus India 15
 Nasctur, Eoi qua maris unda rubet. [alis,
 Vota cadunt. Viden' ut trepidantibus advolet
 Flavaque conjugio vincula portet Amor?
 Vincula, quæ maneant semper, dum tarda se-
 nectus
 Inducat rugas, inficiatque comas. 20
 Hac venias, natalis, avi, prolemque ministros,
 Ludat et ante tuos turba novella pedes.

ELEGIA III.

Rura meam, Cerinthe, tenent villæque puellam.
 Ferreus est, cheu, quisquis in urbe manet.
 Ipsa Venus lætos jam nunc migravit in agros,
 Verbaque aratoris rustica discit Amor.
 O ego, cum dominam adspicerem, quam fortiter 5
 illic
 Versarem valido pingue bidente solum!
 Agricolaque modo, curvum sectarer aratrum,
 Dum subigunt steriles arva serenda boves.
 Nec quererem, quod sol graciles exureret artus,
 Læderet aut teneras pustula rupta manus. 10
 Pavit et Admeti tauris formosus Apollo;
 Nec cithara, intonsæ profuerunt comæ.
 Nec potuit curas sanare salubribus herbis;
 Quicquid erat medicæ vicerat artis amor.
 Tunc fascella levi texta est de vimine junci, 15
 Raraque per nexus est via facta sero.
 O quoties, illo vitulum gestante per agros,
 Dicitur occurrere erubuisse soror!
 O quoties ausæ, caneret dum valle sub alta,
 Rumpere mugitu carmina docta boves! 20
 Sæpe duces trepidis petiere oracula rebus,
 Venit et a templis irrita turba domum.
 Sæpe horrere sacros doluit Latona capillos,
 Quos admirata est ipsa noverca prius.
 Quisquis inornatumque caput, crinesque solutos
 Adspiceret, Phœbi quæreret ille comam. 26
 Delos ubi nunc, Phœbe, tua est? ubi Delphica
 Pytho?
 Nempe amor in parva te jubet esse casa.
 Felices olim, Veneri cum fertur aperte
 Servire æternos non puduisse deos. 30
 Fabula nunc ille est: sed cui sua cura puella est,
 Fabula sit mavult, quam sine amore deus.
 * * *
 At tu, quisquis is es, cui tristi fronte Cupido
 Imperitat, nostra sint tua castra domo.
 Ferrea non Venerem, sed prædam sæcula lau-
 dant;
 Præda tamen multis est operata malis. 36
 Præda feras acies cinxit discordibus armis;
 Hinc cruor, hinc cædes, mors propiorque venit.
 Præda vago jussit geminare pericula ponto,
 Bellicæ cum dubiis rostra dedit ratibus. 40
 Prædator cupit immensos obidere campos,
 Ut multo innumeram jugere pascat ovem;
 Cui lapis externus curæ est; ubique tumultus,
 Portatur validis mille columna jugis;
 Claudit et indomitum moles mare, lentus ut intra
 Negligat hibernas piscis adesse minas. 46
 At tibi læta trahant Samiæ convivia testæ,
 Fictaque Cumana lubrica terra rota.
 Heu heu, divitiibus video gaudere puellas!
 Jam veniant prædæ, si Venus optat opes; 50
 Ut mea luxuria Nemesis fiat, utque per urbem
 Incedat donis conspicienda meis.
 Illa gerat vestes tennes, quas femina Cœa
 Texuit, auratas disposuitque vias.

Illi sint comites fasci, quos India torret, 55
 Solis et admotis inscitis ignis equis.
 Illi selectos certent præbere colores
 Africa puliceum, purpureumque Tyros.
 Nota loquor; regnum ipse tenet, quem sæpe
 cœgit

Barbara gypsatos ferre catasta pedes. 60

At tibi, dura Ceres, Nemesin quæ abducis ab
 urbe,

Persolvat nulla semina terra fide.

Et tu, Bacche tener, jucundæ consitor uvæ,
 Tu quoque devotos, Bacche, relinque lacus.

Haud impune licet formosas tristibus agris 65
 Abdere: non tanti sunt tua musta, pater.

O valeant fruges, ne sint modo rure puellæ;
 Glans alat, et prisco more bibantur aquæ.

Glans aluit veteres; et passim semper amarunt.
 Quid nocuit sulcos non habuisse satos? 70

Tum, quibus adspirabat Amor, præbebat aperte
 Mitis in umbrosa gaudia valle Venus.

Nullus erat custos, nulla exclusura dolentes
 Janua: si fas est, mos (precor) ille, redi.

Horrida villosa corpora veste tegant. 75

Nunc si clausa mea est, si copia rara videndi,
 Heu miserum! in laxa quid juvat esse toga?

Ducite; ad imperium domiue sulcabimus agros:
 Non ego me vinculis verberibusque nego. 80

ELEGIA IV.

Hic mihi servitium video dominamque paratam.
 Jam mihi, libertas illa paterna, vale.

Servitium sed triste datur, teneorque catenis,
 Et nunquam misero vincula remittit amor.

Et seu quid merui, seu quid peccavimus, urit:
 Urur, io! remove, sæva puella, facies. 6

O ego, ne possim tales sentire dolores,
 Quam mallem in gelidis montibus esse lapis;

Stare vel insanis cautes obnoxia ventis,
 Naufraga quam vasti tunderet unda maris!

Nunc et amara dies, et noctis amarior umbra est;
 Omnia jam tristi tempora felle madent. 12

Nec prosunt elegi, nec carminis auctor Apollo;
 Illa cava pretium flagitat usque manu.

Ite procul, Musæ, si nil prodestis amanti: 15
 Non ego vos, ut sint bella canenda, colo;

Nec refero solisque vias, et qualis, ubi orbem
 Complevit, versis luna recurat equis:

Ad dominam faciles aditus per carmina quæro.
 Ite procul, Musæ, si nihil ista valent. 20

At mihi per cædem et facinus sunt dona paranda,
 Ne jaceam clausam febilis ante domum;

Aut rapiam suspensa sacris insignia fanis:
 Sed Venus ante alios est violanda mihi.

Ille malum facinus suadet, dominamque rapacem
 Dat mihi; sacrilegas sentiat illa manus. 26

Oportet, quicumque legit viridesque smaragdos,
 Et niveam Tyrio murice jingit ovem!

Hæc dat avaritiæ causas, et Coa puellis
 Vestis, et a rubro lucida concha mari. 30

Hæc æneæ males; hinc clavem janus sensit,
 Et exiit custos liminis esse canis.

Sed præstare ei grande feras, custodia victa est,
 Nec prohibent claves, et canis ipse tacet.

Idem, quicumque dedit formam cœlestis avaræ,
 Quæ bonum multis addidit ille malis! 36

Hinc ætes ritibus sonant; hæc denique causas
 Fecit, ut infelix, nunc deus amet amor.

At tibi, quæ prælio victos excoluisti amantes,
 Diripiant partes ventus et ignis opes. 40

Quin tua tunc juvenes spectent incendia læti,
 Nec quicumque flammæ sedulus addat aquam.

Seu veniet tibi mors; neque erit qui lægeat ullus,
 Nec qui det mæstas munus in exequiis.

At bona quæ, nec avara fuit, centum licet amara
 Vixerit, ardentem flebitur ante rogam. 46

Atque aliquis senior, veteres veneratus amores,
 Annua constructo sarta dabit tumulo; [escas;

Et, "Bene," discedens dicit, "placideque qui-
 Terraque securæ sit super ossa levis!" 50

Vera quidem moneo; sed prosunt quid mihi vera?
 Illius est nobis lege colendus amor.

Quin etiam sedes jubeat alii vendere avitas,
 Ille sub imperium, sub titulumque, Lares. 54

Quicquid habet Circe, quicquid Medea veneni,
 Quicquid et herbarum Thessala terra gerit,

Et quod, ubi indomitis gregibus Venus affiat
 amores,

Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ;
 Si modo me placido videat Nemesis mea vultu,

Mille alias herbas misceat illa, bibam. 60

ELEGIA V.

Phœbe, fave: novus ingreditur tua templa sa-
 cerdos:

Huc age cum cithara carminibusque veni.
 Nunc te vocales impellere pollice chordas,

Nunc precor ad laudes flectere verba meas.
 Ipse, triumphali devinctus tempora lauro, 5

Dum cumulat aras, ad tua sacra veni:
 Sed nitidus pulcherque veni: nunc indue vestem

Sepositam; longas nunc bene pecte comas:
 Qualem te memorant, Saturno rege fugato,

Victori laudes concinuisse Jovi. 10

Tu procul eventura vides; tibi debitus augur
 Scit bene, quid fati provida cantet avis;

Tuque regis sortes; per te præsentit haruspex
 Lubrica signavit cum deus exa notis;

Te duce Romanos nunquam frustrata Sibylla est,
 Abdita quæ senis feta canit podibus. 16

Phœbe, sacras Messalinum sine tangere chartas
 Vatis; et ipse, (precor) quid canat illa, doce.

Hæc dedit Æneæ sortes, postquam ille parentem
 Dicitur et raptos sustinuisse Lares, 20

Nec fore credebant Romam, cum mæstus ab alto
 Ilion, ardentem respiceretque deos:

(Romulus æternæ nondum formaverat urbis
 Mœnia, consorti non habitanda Remo;

Sed tunc pascabant herbosa Palatia vacæ, 25
 Et stabant humiles in Jovis arce caseæ.)

Lacte madens illic suberat Pan illicis umbræ,
 Et facta agresti lignæ falce Pales;

Pendebatque vagi pastoris in arbore votum,
 Garrula sylvestri fistula sacra deo; 30

Fistula, cui semper decrescit arundinis ordo,
 Nam calamus cera jungitur usque minor.

At qua Velabri regio patet, ire solebat
 Exiguus pulvis per vada linter aqua.

Ille sæpe gregis diti placitura magistro 35
 Ad juvenem festa est vecta puella die;

Cum qua fecundi redierunt munera ruris,
 Caseus, et niveæ candidus agnus ovis.)

Impiger Æneæ, volitantis frater Amoris,
 Troia qui profugis sacra vehis ratibus, 40

Jam tibi Laurentes assignat Jupiter agros;
 Jam vocat errantes hospita terra Lareæ.

Illic sanctor eris, cum te veneranda Numici
Unda decem caelo miserit indigetem.

Ecoe super femas volitat Victoria puppes; 45

Tandem ad Trojanos diva superba venit.

Ecoe mihi lucent Rutulis incendia castris.

Jam tibi prædico, barbæ Turne, necem.

Ante oculos Laurens castrum, murusque Lavini
est,

Albaque ab Ascanio condita Longa duce. 50

Te quoque jam video, Marti placitura sacerdos

Ilia, Vestales deseruisse focos;

Concubitusque tuos furtim, vittasque jacentes,

Et cupidî ad ripas arma relicta dei.

Carpite nunc, tauri, de septem montibus herbas,

Dum licet; hic magnæ jam locus urbis erit. 56

Roma, tuum nomen terris fatale regendis,

Qua sua de cælo prospicit arva Ceres,

Quaque patent ortus, et qua fluitantibus undis

Solis anhelantes abluunt amnis equos. 60

Troja quidem tum se mirabitur, et sibi dicet

Vos bene tam longa consuluisse via.

Vera cano; sic usque sacras innoxia laurus

Vescar, et æternum sit mihi virginitas.

Hæc cecinit vates, et te sibi, Phœbe, vocavit, 65

Jactavit fusas et caput ante comas.

Quicquid Amalthea, quicquid Mermessia dixit,

Herophile Phœbo grataque quod monuit,

Quasque Albana sacras Tiberis per flumina sortes

Portarit, sicco pertuleritque sinu. 70

Hæ fore dixerunt, belli mala signa, cometen,

Multus ut in terras deplueretque lapis;

Atque tubas atque arma ferunt crepitantia cælo

Audita, et lucos præcinnisse fugam.

Ipsam etiam Solem defectum lumine vilit 75

Jungere pallentes nubilus annis equos;

Et simulacra deum lacrymas fuisse tepentes,

Fataque vocales præmonuisse boves.

Hæc fuerint olim. Sed tu jam mitis, Apollo,

Prodigia indomitis merge sub æquoribus; 80

Et succensa sacris crepitet bene laurea flammis,

Omne quo felix et sacer annus erit.

Laurus, io, bona signa dedit; gaudete, coloni:

Distendet spicis horrea plena Ceres;

Oblitus et musto feriet pede rusticus uvas, 85

Dolla dum magni deficientque lacus.

At madidus Baccho sua festa Palilia pastor

Concinet; a stabulis tunc procul este, lupi.

Ille levis stipulæ sollennes potus acervos

Accendit, flammam transilietque sacras; 90

Et fetus matrona dabit, natusque parenti

Oscula comprensus auribus eripiet.

Nec tædebit avum parvo advigilare nepoti,

Balbaque cum puero dicere verba senem.

Tunc operata decus pubes discumbet in herba, 95

Arboris antiquæ qua levis umbra cadit;

Aut e veste sua tendent umbracula sertis

Vincta: coronatus stabit et ante calix.

At sibi quisque dapes et festas exstruit alte

Cespitibus menses, cespitibusque torum. 100

Ingeret hic potus juvenis maledicta puellæ,

Postmodo quæ votis irrita facta velit.

Nam ferus ille suæ plorabit sobrius idem,

Et se jurabit mente fuisse mala.

Pace tua, pereantque arcus, pereantque sagittæ,

Phœbe, modo in terris erret inermis Amor. 106

Ars bona: sed postquam sumisti sibi tela Cupido,

Heu heu, quam multis ars dedit illa malum!

Et mihi præcipue, jaceo cum saucius annum,

Et faveo morbo; tam juvat ipse dolor; 110

Vixque cano Nemesin, sine qua versus mihi nullas
Verba potest, justos aut reperire pedes.

At tu (nam divum servat tutela poetæ)

Præmoneo, vati parce, puella, sacro;

Ut Messalinum celebrem, cum præmia belli 115

Ante suos currus, oppida victa, feret.

Ipsæ gerens laurus, lauro devinctus agresti,

Miles io, magna voce, Triumphæ canet.

Tunc Messala meus pia det spectacula turbæ,

Et plaudat curru prætereunte pater. 120

Annue; sic tibi sint intonsi, Phœbe, capilli;

Sic tua perpetuo sit tibi casta soror.

ELEGIA VI.

Castra Macer sequitur: tenero quid fiet Amori?

Sit comes, et collo fortiter arma gerat?

Et seu longa virum terræ via, seu vaga ducent

Æquora, cum telis ad latus ire volat?

Ure, puer, quæso, tua qui ferus otia liquit; 5

Atque iterum erronem sub tua signa voca.

Quod si militibus parces, erit hic quoque miles,

Ipse levem galea qui sibi portet aquam. [ellæ:

Castra peto: valeatque Venus, valeantque pu-

Et mihi sunt vires, et mihi facta tuba est. 10

Magna loquor: sed magnifice mihi magna locuto

Excutiunt claucae fortia verba fores.

Juravi quoties rediturum ad limina nunquam!

Cum bene juravi, pes tamen ipse redit.

Acer Amor, fractas utinam, tua tela, sagittas 15

Illicet, extinctas adspiciamque faces!

Tu miserum torques; tu me mihi dira precari

Cogis, et insana mente nefanda loqui.

Jam mala finissem leto; sed credula vitam

Spes fovet, et fore cras semper ait melius. 20

Spes alit agricolæ; spes sulcis credit aratis

Semina, quæ magno fœnore reddat ager.

Hæc laqueo volucres, hæc captat arundine pisces,

Cum tenues hamos addidit ante cibum.

Spes etiam valida solatur compede vinctum: 25

Crura sonant ferro; sed canit inter opus.

Spes facilem Nemesin spondet mihi; sed negat

illa.

Hei mihi! ne vincas, dura puella, deam!

Parce, per immatura tuæ precor ossa sororis;

Sic bene sub tenera parva quiescat humo. 50

Ille mihi sancta est: illius dona sepulcro

Et madefacta meis certa feram lacrymis;

Illius ad tumulum fugiam, supplexque sodebo,

Et mea cum muto fata querar cinere.

Non feret usque suum, te propter, flere clientem;

Illius ut verbis, sis mihi lenta, veto; 36

Ne tibi neglecti mittant mala somnia Manes,

Ma-staque sopitæ stet soror ante torum,

Qualis, ab excelsa præceps delapsa fenestra,

Venit ad infernos sanguinolenta lacus. 40

Desino, ne domine luctus renoventur acerbi:

Non ego sum tanti, ploret ut illa semel.

Nec lacrymis oculos digna est fedare loquaces.

Lena nocet nobis; ipsa puella bona est.

Lena necat miserum Phryne; furtimque tabellas

Occulto portans itque redditque sinu. 46

Sæpe, ego cum domine dulces a limine duro

Agnosco voces, hæc negat esse domi.

Sæpe, ubi nox promissa mihi est, languere puel-

lam

Nuntiat, aut aliquas extimuisse minas. 50

Tunc morior curis; tunc mens mihi perdita flagit,

Quisve meam teneat, quot teneatve modis

Tunc tibi, lena, precor diras: satis anxius vivas,

Moverit e votis pars quotacumque deos.

LIBER TERTIUS.

ELEGIA I.

Martis Romani festæ venere Calendæ;
Exoriens nostris hinc fuit annus aviv.
Et vaga nunc certa discurrunt undique pompa
Perque vias urbis munera, perque domos.
Dicite, Pierides, quonam donetur honore 5
Seu mea, seu fallor, cara Neera tamen.
Carminum formosæ, pretio capiuntur avaræ.
Gaudeat, ut digna est, versibus illa meis.
Lutea sed niveum involvat membrana libel-
lum,
Pumex cui canas tondeat ante comas; 10
Summaque prætexat tenuis fastigia chartæ,
Indicet ut nomen, littera facta, meum;
Atque inter geminas pingantur cornua frontes;
Sic etenim contum mittere oportet opus.
Per, vos auctores hujus mihi carminis oro, 15
Castallamque umbram Pierosque lacus,
Ite domum, cultumque illi donate libellum,
Sicut erit; nullus defluat inde color.
Illa mihi referat, si nostri mutua cura est,
An minor, an toto pectore deciderim. 20
Sed primum meritam longa donate salute,
Atque hæc submisso dicite verba sono:
Hæc tibi vir quondam, nunc frater, casta Neera,
Mittit, et, accipias munera parva, rogat;
Teque suis jurat caram magis esse medullis: 25
Sive sibi conjux, sive futura soror.
Sed potius conjux; hujus spem nominis illi
Auferet extincto pallida Ditis aqua.

ELEGIA II.

Qui primus caram juveni, carumque puellæ
Eripuit juvenem, ferreus ille fuit.
Durus et ille fuit, qui tantum ferre dolorem,
Vivere et erepta conjuge qui potuit.
Non ego firmus in hoc; non hæc patientia 5
nostro
Ingenio: frangit fortia corda dolor.
Nec mihi vera loqui pudor est, vitæque fateri
Tot mala perpassæ tædia nata meæ.
Ergo cum tenuem fuero mutatus in umbram,
Candidaque ossa super nigra favilla teget; 10
Ante meum veniat, longos incomta capillos,
Et flet ante meum mæsta Neera rogum.
Sed veniat caræ matris comitata dolore;
Mæreat hæc genero, mæreat illa viro.
Præfatæ ante meos Manes, animamque pre-
cata, 15
Perfussæque plas ante liquore manus,
Paræ quæ sola mei superabit corporis, ossa
Incinctæ nigra candida veste legant;
Et primum annoso spargant collecta Lyæo,
Mox etiam niveo fundere lacte parent; 20
Post hæc carbasseis humorem tollere velis,
Atque in marmorea ponere sicca domo.
Hinc quas mittit dives Panchæia merces,
Pæque Arabes, pinguis et Assyria,
Et nostri memores lacrymæ fundantur eodem:
Sic ego componi, versus in ossa, velim. 26
Sed tristis mortis demonstrat littera causam,
Atque hæc in celebri carmina fronte notet:
"Lydamus hic situs est; dolor huic et cura
Neera
Conjuge erepta causæ perire fuit." 30

ELEGIA III.

Quid prodest cælum votis implere, Neera,
Blandaque cum multa thura dedisse prece?
Non, ut marmorei prodirem e limine tecti,
Insignis clara conspicuusque domo;
Aut ut multa mei renovarent jugera tauri, 5
Et magnas messes terra benigna daret;
Sed tecum ut longæ sociarem gaudia vitæ,
Inque tuo caderet nostra senecta sinu;
Tunc cum, præmensæ defunctis tempora lucis,
Nudus Lethæa cogeret ire rate. 10
Nam grave quid prodest pondus mihi divitis auri?
Arvaque si findant pinguis mille boves?
Quidve domus prodest Phrygiis innixa columnis,
Tænare, sive tuis, sive, Caryste, tuis?
Et nemora in domibus sacros imitantia lucos? 15
Auratæque trabes, marmoreumque solum?
Quidve, in Erythræo legitur quæ littore concha,
Tinctaque Sidonio murice lana juvat?
Et quæ præterea populus miratur? in illis
Invidia est: falso plurima vulgus amat. 20
Non opibus mentes hominum cursuque levantur;
Nam Fortuna sua tempora lege regit.
Sit mihi paupertas tecum jucunda, Neera;
At sine te regum munera nulla volo.
O niveam, quæ te poterit mihi reddere, lucem! 25
O mihi felicem terque quaterque diem!
At si, pro dulci reditu quæcumque voventur,
Audiat aversa non meus aure deus;
Nec me regna juvent, nec Lydius aurifer amnis,
Nec quas terrarum sustinet orbis opes. 30
Hæc alii cupiant; liceat mihi, paupere cultu,
Securo cara conjuge posse frui.
Adsis, et timidis faveas, Saturnia, votis,
Et faveas concha, Cypria, vecta tua.
Aut si Fata negant reditum, tristesque sorores, 35
Stamina quæ ducunt, quæque futura canunt;
Me vocet in vastos amnes nigramque paludem
Dives in ignava luridus Orcus aqua.

ELEGIA IV.

Di meliora ferant, nec sint insomnia vera,
Quæ tulit extrema pessima nocte quies.
[Ite procul. Vanum falsumque avertite visum;
Desinite in vobis quærere velle fidem.]
Divi vera movent; venturæ nuntia sortis 5
Vera movent Tusci exita probata viris:
Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
Et pavidas mentes falsa timere jubent.
At natum in curas hominum genus omina noctis
Farre pio placent et saliente sale. 10
Et tamen utcumque est, sive illi vera moventi,
Mendaci somno credere sive volent;
Efficiat vanos noctis Lucina timores,
Et frustra immeritum prætimuisse velit;
Si mea nec turpi mens est obnoxia facto, 15
Nec læsit magnos impia lingua deos.
Jam Nox ætherium nigris emensa quadrigis
Mundum, cæruleo laverat ante rotas:
Nec me sopierat menti deus utilis egræ
Somnus; sollicitas deficit ante domos. 20
Tandem, cum summo Phœbus prospexit ab ortu,
Pressit languentis lumen sera quies.
Hic juvenis casta redimitus tempora laura
Est visus nostra ponere sede pedem.

[Non illo quicquam formosius ulla priorum
Ætas, humanum nec videt illud opus.]
Intonsi crines longa cervice fuebant;
Stillabat Syrio myrtea rore coma.
Candor erat, qualem præfert Latonia Luna,
Et color in niveo corpore purpureus; 30
Ut juveni primum virgo deducta marito
Inscitatur teneras ore rubente genas;
Ut cum contexit amaranthi alba puellæ
Lilia; ut auctumno candida mala rubent.
Ima videbatur talis illudere palla; 35
Namque hæc in nitido corpore vestis erat.
Artis opus raræ, fulgens testudine et auro,
Pendebat læva garrula parte lyra.
Hanc primum veniens plectro modulatus eburno,
Felicis cantus ore sonante dedit. 40
Sed postquam fuerant digiti cum voce locuti,
Edidit hæc dulci tristia verba modo:
Salve, cura deum; casto nam rite potæ
Phœbusque et Bacchus Pieridesque favent. 44
Sed proles Semelæ Bacchus, doctæque sorores
Dicere non nōrunt, quid ferat hora sequens:
At mihi fatorum leges, ævique futuri
Eventura pater posse videre dedit.
Quare ego quæ dico non fallax, accipe, vates,
Quodque deus vero Cynthius ore feram. 50
Tantum cara tibi, quantum nec filia mari,
Quantum nec cupido bella puella viro;
Pro qua sollicitas cœlestia numina votis;
Quæ tibi securos non sinit ire dies;
Et, cum te fusco Somnus velavit amictu, 55
Vanum nocturnis fallit imaginibus;
Carminibus celebrata tuis, formosa Neera
Asterius mavult esse puella viri;
Diversasque tuis agitât mens impia curas;
Nec gaudet casta nupta Neera domo. 60
Ah crudele genus, nec fidum fœmina nomen!
Ah pereat, didicit fallere siqua virum!
Sed filici poterit: mens est mutabilis illis.
Tu modo cum multa brachia tendo prece.
Sævus Amor docuit validos tentare labores; 65
Sævus Amor docuit verbera posse pati.
Me quondam Admeti niveos pavisse juvencos
Non est in vanum fabula flecti jocum.
Tunc ego nec cithara poteram gaudere sonora,
Nec similes chordis reddere voce sonos; 70
Sed perlucenti cantus meditabar avena,
Ille ego Latonæ filius atque Jovis.
Nescis quid sit amor, juvenis, si ferre recusas
Immittem dominam conjugiumque ferum.
Ergo ne dubita blandas adhibere querelas. 75
Vincuntur molli pectora dura prece.
Quod si vera canunt sacris oracula templis,
Hæc illi nostro nomine dicta refer:
Hoc tibi conjugium promittit Delius ipse.
Felix hoc, alium desine velle virum. 80
Dixit, et ignavus defluxit pectore somnus.
Ah ego ne possim tanta videre mala!
Nec tibi crediderim nostris contraria vota,
Nec tantum crimen pectore incesse tuo.
Nam te nec vasti genuerunt æquora ponti, 85
Nec flammam volvens ore Chimera fero,
Nec canis anguinea redimitus terga caterva,
Cui tres sunt linguae, tergeminumque caput,
Scyllavæ virgineæ canibus succineta figuram,
Nec te conceptam sæva læna tulit, 90
Barbara nec Scythiis tellus, horrendave Syrtis;
Sed culta, et duris non habitanda domus,
Et longe ante alias omnes mitissima mater,
Isque pater, quo non alter amabilior.

Hæc deus in melius crudelia somnia vertat, 95
Et jubeat tepidos irrita ferre Metes.

ELEGIA V.

Vos tenet, Etruscis manat quæ fontibus unda,
Unda sub æstivum non adeunda Canem,
Nunc autem sacris Balarum maxima lymphis,
Cum se purpureo vere remittit humus.
At mihi Persephone nigram denuntiat horam: 5
Immerito juveni parce nocere, dea.
Non ego tentavi nulli temeranda virorum
Audax laudandæ sacra docere deæ;
Nec mea mortiferis infecit pocula succis
Dextera, nec cuiquam tetra venena dedit; 10
Nec nos sacrilegos templis admovimus ignes;
Nec cor sollicitant facta nefanda meum;
Nec nos incansæ meditantés jurgia linguae
Impia in adversos solvimus ora deos.
Et nondum cani nigros læsere capillos, 15
Nec venit tardo curva senecta pede.
[Natalem nostri primum videre parentes,
Cum cecidit fato consul uterque pari.]
Quid fraudare juvat vitem crescentibus uvis?
Et modo nata mala vellere poma manu? 20
Parcite, pallentes undas quicunque tenetis,
Duraque sortiti tertia regna dei.
Elysios olim liceat cognoscere campos,
Lethæamque ratem, Cimmeriosque lacus;
Cum mea rugosa pallebant ora senecta, 25
Et referam pueris tempora prisca senex.
Atque utinam vano nequiquam terrear æstu!
Languent ter quinos sed mea membra dies.
At vobis Tusce celebrantur numina lymphæ,
Et facilis lenta pellitur unda manu. 30
Vivite felices, memores et vivite nostri,
Sive erimus, seu nos fata fuisse volent.
Interea nigras pecudes promittite Diti,
Et nivei lactis pocula mixta mero.

ELEGIA VI.

Candide Liber, ades: sic sit tibi mystica vitis
Semper, sic hedera tempora vincta geras.
[Aufer et ipse meum pariter medicande dolorem:]
Sæpe tuo cecidit munere victus amor.
Care puer, mædeant generoso pocula Baccho; 5
I, nobis prona funde Falerna manu.
Ite procul durum curæ genus, ite labores;
Fulserit hic niveis Delius alitibus.
Vos modo proposito dulces, faveatis, amici,
Neve neget quisquam me duce se comitem. 10
Aut siquis vini certamen mite recusât,
Fallat eum tecto cara puella dolo.
Ille facit dites animos deus; ille ferocem
Contudit, et dominæ misit in arbitrium.
Armenias tigres et fulvas ille lænas 15
Vicit, et indomitis mollia corda dedit.
Hæc Amor et majora valet: sed poscite Bacchi
Munera; quem vestrum pocula sicca juvant?
Convenit ex æquo, nec torvus Liber in illis,
Qui se, quicque una vina jocosæ colunt. 20
Nam venit iratus nimium nimiumque severis.
Qui timet irati numina magna, bibat.
Quas læsus pœnas, quales, quantasque minetur,
Cadmeæ matris præda cruenta docet.
Sed procul a nobis hic sit timor; impia siqua est, 25
Quid valeat læsi, sentiat, ira dei.
Quid precor, ah demens? venti temeraria vota,
Aëris et nubes diripiendæ ferant!

Quamvis nulla mei superest tibi cura, Nemra,
 Sis felix, et sint candida fata tua. 30
 At nos secure reddamus tempora mense.
 Venit post multos una serena dies.
 Hei mihi! difficile est imitari gaudia falsa;
 Difficile est tristi fingere mente jocum:
 Neo bene mendaci risus componitur ore; 35
 Nec bene solliciti ebria verba sonant.
 Quid queror infelix? turpes discedite curæ.
 Odit Lenzus tristia verba pater.
 Gnossia, Thesæ quondam perjuræ lingue
 Flevisti ignoto sola relicta mari. 40
 Sic cecinit pro te doctus, Minoi, Catullus,
 Ingrati referens impia facta viri.
 Vos ego nunc moneo: felix, quicumque dolore
 Alterius discas posse carere tuo.
 Nec vos aut capiant pendentia brachia collo, 45
 Aut fallat blanda subdola lingua prece.

Et si perque suos audax jurabit ocellos,
 Junonemque suam, perque suam Venerem;
 Nulla fides inerit: perjuræ ridet amantum
 Jupiter, et ventos irrita ferre jubet. 50
 Ergo quid toties fallacis verba puellas
 Conqueror? ite a me, seria verba, procul.
 Quam vellem longas tecum requiescere noctes,
 Et tecum longos pervigilare dies!
 Perfida, nec merito, nobis, nec amica merenti!
 Perfida, sed, quamvis perfida, cara tamen. 56
 Naida Bacchus amat; quid cessas, lente minister?
 Temperat annosum Marcia lympha merum.
 Non ego, si fugiat nostræ convivia mensæ
 Ignotum cupiens vana puella torum, 60
 Sollicitus repetam tota suspiria nocte.
 Tu, puer, i, liquidum fortius adde merum.
 Jamdudum Syria madefactus tempora nardo
 Debueram sertis implicuisse comas.

LIBER QUARTUS.

CARMEN I.

Te, Messala, canam. Quamquam me cognita virtus
 Terret, ut infirmæ nequeant subsistere vires,
 Incipiam tamen. At meritis si carmina laudes
 Deficiant, humilis tantis sim conditor actis.
 Nec tua te præter chartis intexere quisquam 5
 Facta queat, dictis ut non majora supersint;
 Est nobis voluisse satis. Nec munera parva
 Resperis. Etiam Phœbo gratissima dona
 Cres tulit; et cunctis Baccho jucundior hospes
 Icarus, ut puro testantur sidera cælo, 10
 Erigoneque Canisque, neget ne longior ætas.
 Quin etiam Alcides, deus adscensus Olympum,
 Læta Molorchæis posuit vestigia tectis.
 Parvaque cœlestes pacavit mica, nec illis
 Semper inaurato taurus cadit hostia cornu. 15
 Hic quoque sit gratus parvus labor, ut tibi possim
 Inde alios aliosque memor componere versus.
 Alter dicat opus magni mirabile mundi,
 Qualis in immenso desederit ære tellus;
 Qualis et in curvum pontus confluerit orbem,
 Et vagus, a terris qua surgere nititur, aer, 21
 Huic et contextus passim fluat igneus ather,
 Pendentique super claudantur ut omnia cælo.
 At quodcumque meæ poterunt audere Camenæ,
 Seu tibi par poterunt, (sed quod spes abnuat
 ultro) 25
 Sive minus, (certoque canent minus) omne vo-
 vemus
 Hoc tibi; nec tanto careat mihi nomine charta.
 Nam, quamquam antiquæ gentis superant tibi
 laudes,
 Non tua majorem contenta est gloria fama,
 Nec queris, quid queque index sub imagine
 dicat; 30
 Sed generis prisceos contendis vincere honores,
 Quam tibi majores, majus decus ipse futuris.
 At tua non titulus capiet sub stemmate facta;
 Æterno sed erunt tibi magna volumina versu,
 Conventientque tuas cupidi componere laudes 35
 Undique quique canent vincto pede, quique
 solute.
 Quis potior, certamen erit; si victus in illis,
 Ut nostrum tantis inscribam nomen in actis.
 Nam quis te amplexu gerit contrivæ foreve?

Neo tamen hinc, aut hinc, tibi laus majorve mi-
 norve; 40
 Justa pari premitur veluti cum pondere libra,
 Prona nec hac plus parto sedet, nec surgit ab illa:
 Qualis, inæquatum si quando onus urget utrum-
 Instabilis natat, alterno depressor orbe. [que,
 Nam se diversi fremat inconstantia vulgi, 45
 Non alius sedare queat; seu iudicis ira
 Sit placanda, tuis poterit mitescere verbis.
 Non Pylos aut Ithacæ tantos genuisse feruntur
 Nestora, vel parvæ magnum decus urbis Ulixen;
 Vixerit ille senex quamvis, dum terna per orbem
 Sæcula fertilibus Titan decurrerit horis: 51
 Ille per ignotas audax erraverit urbes,
 Qua maris extremis tellus excluditur undis.
 Nam Ciconumque manus adversis reppulit armis;
 Nec valuit lotos cæptos avertere cursus, 55
 Cessit et Ætneæ Neptuni incola rupis,
 Victa Maroneo fœdatus lumina Baccho;
 Vexit et Æolios placidum per Nereæ ventos;
 Incultos adiit Læstrygonas, Antiphatenque,
 Nobilis Artaciæ gelida quos irrigat unda; 60
 Solum nec doctæ verterunt pocula Circes,
 Quamvis illa foret Solis genus, apta vel herbis,
 Apta vel et cantu veteres mutare figuras;
 Cimmeriorum etiam obscuras accessit ad arces,
 Quis nunquam candente dies apparuit ortu, 65
 Sive supra terras Phœbus, seu curreret infra;
 Vidit ut inferno Plutonius subdita regno
 Magna deum proles levibus discurreret umbris;
 Præteritque cita Sirenium littora puppi.
 Illum inter geminæ nantem confinia mortis 70
 Nec Scyllæ sævo conterruit impetus ore,
 Quin canibus rabidas inter freta curreret undas;
 Nec violenta suo consumsit in orbe Charybdæ,
 Vel si sublimis fluctu consurgeret imo,
 Vel si interrupto nudaret gurgite pontum. 75
 Non violata vagi sileantur pascua bœlis,
 Non amor, et fecunda Atlantidis arva Calypsus,
 Finis et errorum misero Phœaciæ tellus.
 Atque hæc seu nostras inter sunt cognita terras,
 Fabula sive novum dedit his erroribus orbem, 80
 Sit labor illius, tua dum sacundia major.
 Jam te non alius belli tenet aptius artes:
 Quis deceat tutam castris præducere fossam;
 Qualiter adversos hosti designare carcos;

Quemve locum ducto melius sit claudere vallo :
 Fontibus ut dulces erumpat terra liquores, 86
 Ut facillique tuis aditus sit, et arduus hosti,
 Laus et assiduo vigeat certamine miles :
 Quis tardamve sudem melius, celeremve sagittam
 Jecerit, aut lento perfrigerit obvia pilo ; 90
 Aut quis equum celerem arotato compescere freno
 Possit, et effusus tardo permittere habenas ;
 Inque vicem modo directo contendere cursu,
 Seu libeat curvo brevis compellere gyro ;
 Quis parma, seu dextra velit seu læva tueri, 95
 Sive hac sive illac veniat gravis impetus hastæ,
 Amplior, aut signata cita loca tangere funda.
 Jam, simul audacis veniunt certamina Martis,
 Adversique parant acies concurrere signis :
 Tunc tibi non desit faciem componere pugnae ;
 Seu sit opus quadratum acies consistat in agmen,
 Rectus ut æquatis decurrat frontibus ordo ; 102
 Seu libeat duplici sejunctim cernere Marte,
 Dexter uti lævum teneat, dextrumque sinister
 Miles, sitque duplex geminis victoria castris. 105
 At non per dubias errant mea carmina laudes ;
 Nam bellis experta cano. Testis mihi victæ
 Fortis Iapydii miles : testis quoque fallax
 Pannonius gelidas passim disiectus in Alpes ;
 Testis Arupinas et pauper, natus in armis ; 110
 Quem si quis videat vetus ut non frerit ætas,
 Terna minus Pylæi miretur secula famæ.
 Centum fecundos Titan renovaverit annos ;
 Ipse tamen velox celerem super edere corpus
 Audet equum, validisque sedet moderator habene-
 nis.

Te duce non alias conversus Dalmata tergum,
 Libera Romanæ subjecti colla catenæ.
 Nec tamen his contentus eris : majora peractis
 Instant ; compertum est veracibus ut mihi signis,
 Quis Amythaonius nequeat certare Melampus.
 Nam modo fulgentem Tyrio subtemine vestem
 Indueras, oriente die duce fertilis anni :
 Splendidior liquidis cum sol caput extulit undis,
 Et fera discordes tenuerunt flamina venti,
 Curva nec assuetos egerunt flumina cursus ; 125
 Quin rapidum placidis etiam mare constitit undis ;

Nulla nec æreas volucris perlabitur auras,
 Nec quadrupes densas depascitur aspera sylvas ;
 Quin largita tuis sunt muta silentia votis.
 Jupiter ipse levi vectus per inania curru 130
 Adfuit, et cælo vicinum liquit Olympum,
 Intentaque tuis precibus se præbuit aure,
 Cunctaque veraci capite annuit. Additus aris
 Lætior eluxit structos super ignis acervos.
 Quin, hortante deo, magnis insistere rebus 135
 Incipe ; non idem tibi sint alii que triumphii.
 Non te vicino remorabitur obvia Marte
 Gallia, nec latissimæ Hispania terris ;
 Nec fera Thæræ tellus obsessa colono ;
 Nec qua vel Nilus, vel regia lympha Chonospes
 Profluit, aut rapidus, Cyri dementia, Gyndes 141
 Radit Aretæos haud una per ostia campos ;
 Nec qua regna vago Tomyris finivit Araxe,
 Impia vel sævis celebrans convivia mensis
 Ultima vicinus Phœbo tenet arva Padæus, 145
 Quaque Istrus Tanaisque Getas rigat atque Ma-
 gynos.

Quid moror ? Oceanus ponto qua continet orbem,
 Nulla tibi adversa regio esse offeret armis.
 Te manet invictus Romano Marte Britannus,
 Teque interjecto mundi pars altera sole. 150
 Nam circumfuso condidit in ære tellus,

Et quinque in partes toto disponitur orbe :
 Atque duas gelido vastantur frigore semper ;
 Illic et densa tellus absconditur umbra,
 Et nulla incepto perlabitur unda liquore, 155
 Sed durata riget densam in glaciemque nivem-
 que ;

Quippe ubi non unquam Titan superingerit ar-
 tus.

At media est Phœbi semper subjecta calori,
 Seu propior terris æstivum fertur in orbem,
 Seu celer hibernas properat decurrere lucas. 160
 Non ergo presso tellus consurgit aratro,
 Nec frugem segetes præbent, nec pabula terræ ;
 Non illic colit arva deus Bacchusve, Cereæve,
 Nulla nec exustas habitant animalia partes. 164
 Fertilis hanc inter posita est interque rigentes,
 Nostraque, et huic adversa solo pars altera nos-
 tro ;

Quas utrinque tenens similis vicinia cœli
 Temperat, alter et alterius vires necat ær.
 Hinc placidus nobis per tempora vertitur annus :
 Hinc et colla iugo didicit submittere taurus, 170
 Et lenta excelsos vitis conscendere ramos ;
 Tondeturque seges maturos annua partus ;
 Et ferro tellus, pontus conscinditur ære.
 Quin etiam structis exsurgunt oppida muris.
 Ergo, ubi per clamos ierint tua facta triumphos,
 Solus utroque idem diceris magnus in orbe. 176
 Non ego sum satis ad tantæ præconia laudis ;
 Ipse mihi non al præscribat carmina Phœbus.
 Est tibi, qui possit magnis se accingere rebus,
 Valgius : æterno propior non alter Homero. 180
 Languida nec noster peragit labor otis, quamvis
 Fortuna, ut mos est, semper me adversa fatiget.
 Nam, mihi cum magnis opibus domus alta ni-
 teret,

Cui fuerant flavi ditantes ordine sulci
 Horrea, fecundas ad deficientia messes, 185
 Cuique pecus denso pascabant agmine colles,
 Et domino satis, et nimium furique lupoque ;
 Nunc desiderium superest : nam cura novatur,
 Cum memor anteaotos semper dolor admonet
 annos.

Sed licet asperiora cadant, spoliisque relictis,
 Non te deficient nostræ memorare Camenæ. 191
 Nec solum tibi Pierii tribuentur honores.
 Pro te vel tibi rapidas ausim maris ire per undas,
 Adversis hiberna licet tumeant freta ventis ;
 Pro te vel solus densis subsistere turmis, 195
 Vel parvum Ætnææ corpus committere flam-
 mæ.

Sum quodcumque, tuum est : nostri sit parvula
 cura,
 Sit tibi, quanta libet ; si sit modo : non mihi
 regna

Lydia, non magni potior sit fama Gylippi,
 Posse Meleatas nec malle vincere chartas. 200
 Quod tibi si versus noster totiusve, minusve,
 Vel bene sit notus, summo vel ineret in ore :
 Nulla mihi statuent finem te fata canendi.
 Quin etiam mea cum tumulus contexerit ossa,
 Seu matura dies celerem properat mihi mor-
 tem, 205

Longa manet seu vita ; tamen, mutata figura
 Seu me finget equum rigidos percurrere campos
 Doctum, seu tardi pecoris sim gloria taurus,
 Sive ego per liquidum volucri vehar æra penna,
 Quandocumque hominem me longa receperit
 ætas,
 Inceptis de te subtexam carmina chartis. 211

Suspiciis et aliorum, ut quibusdam videtur, Elegidia.

CARMEN II.

Sulpicia est tibi culta tuis, Mars magne, Calendis;
Spectatum e caelo, si sapias, ipse veni.
Hoc Venus ignoscet: at tu, violente, caveto,
Ne tibi miranti turpiter arma cadant.
Illius ex oculis, cum vult exurere divos,
Accendit geminas lampadas acer Amor.
Illam, quicquid agit, quoquo vestigia flectit,
Componit furtim subsequiturque decor.
Seu solvit urines, fuscis decet esse capillis;
Seu comisit, comitis est veneranda comis. 10
Urit, seu Tyria voluit procedere palla;
Urit, seu nivea candida veste venit.
Talis in aeterno felix Vertumnus Olympo
Mille habet ornatus, mille decenter habet.
Sola puellarum digna est, cui mollia caris 15
Vellera det succis bis madefacta Tyros,
Possideatque, metit quicquid bene olentibus arvis
Cultor odoratas dives Arabs segetis,
Et quascunque niger rubro de littore conchas
Proximus Eois colligit Indus equis. 20
Hanc vos, Pierides, festis cantate Calendis,
Et testudinea Phœbe superbe lyra.
Hoc sollenne sacrum multos celebretur in annos.
Dignior est vestro nulla puella choro.

CARMEN III.

Parce meo juveni, seu quis bona pascua campi,
Seu collis umbrosi devia montis, aper;
Neve velis duros acuisse in praelis dentes:
Incolumem custos hunc mihi servet amor.
Sed procul abducit venandi Delia cura. 5
O pereant sylvæ, deficiantque canes!
Quis furor est, quæ mens, densos indagine colles
Claudentem teneras ledere vepre manus?
Quidve juvat furtim latebras intrare ferarum,
Candidaque hamatis crura notare rubis? 10
Sed tamen, ut tecum liceat, Cerinthe, vagari,
Ipsa ego per montes retia torta feram.
Ipsa ego velocis queram vestigia cervæ,
Et demam celeri ferrea vincula cani.
Tunc mihi, tunc placeant sylvæ, si, lux mea,
tecum 15
Arguar ante ipsas concubuisse plagas.
Tunc veniat licet ad casses, illæsus abibit,
Ne Veneris cupidæ gaudia turbet, aper.
Nunc sine me sit nulla Venus; sed lege Dianæ,
Caste puer, casta retia tende manu: 20
Et quæcumque meo furtim subrepet amori,
Incidat in sevas diripienda feras.
At tu venandi studium concede parenti,
Et celer in nostros ipse recurre sinus.

CARMEN IV.

Huc ades, et teneras morbos expelle puellæ;
Huc ades, intonsa Phœbe superbe coma.
Crede mihi, propere; nec te jam, Phœbe, pigebit
Formosæ medicas applicuisse manus.
Esque, ne macies pallentes occupet artus, 5
Non notet informis candida membra color;
Et quodcumque mali est, et quicquid triste ti-

In pelagus rapidis devehat amnis aquis.
Sancto, vult, tecumque seras quicumque sopores,
Quicumque et cantus corpora fœces levant. 10
Non juvenem turgere, metuit qui fata puellæ,
Votæque pro dominæ vix numeranda facit.

Interdum rovet, interdum, quod languet illa,
Dicit in æternos aspera verba deos. 14
Pone metum, Cerinthe; deus non lædit amantem.
Tu modo semper ama: salva puella tibi est.
Nil opus est fletu; lacrymis erit aptius uti,
Si quando fuerit tristior illa tibi.
At nunc tota tua est; te solum candida secum
Cogitat; et frustra credula turba sedet. 20
Phœbe, fave: laus magna tibi tribuetur, in uno
Corpore servato restituisse duos.
Jam celebrer, jam lætus eris, cum debita reddet
Certatim sanctis lætus uterque focus.
Tunc te felicem dicet pia turba deorum, 25
Optabunt artes et sibi quisque tuas.

CARMEN V.

Qui mihi te, Cerinthe, dies dedit, hic mihi
sanctus,
Atque inter festos semper habendus erit.
Te nascente novum Parcae cecinere puellis
Servitium, et dederunt regna superba tibi.
Uror ego ante alias: juvat hoc, Cerinthe, quod
uror, 5
Si tibi de nobis mutuus ignis adest.
Mutuus adsit amor, per te dulcissima furta,
Perque tuos oculos, per Geniumque rogo.
Magne Geni, cape dona libens, votisque faveto;
Si modo, cum de me cogitat, ille calet. 10
Quod si forte alios jam nunc suspirat amores,
Tunc precor infidos, sancte, relinque focos.
Nec tu sis injusta, Venus; vel serviat æque
Vinctus uterque tibi, vel mea vincula leva:
Sed potius valida teneamur uterque catena, 15
Nulla queat posthac quam soluisse dies.
Optat idem juvenis, quod nos, sed tectius optat;
Nam pudet hæc illum dicere verba palam.
At tu, Natalis, quoniam deus omnia sentis,
Annue: quid refert clamne palamne roget?

CARMEN VI.

Natalis Juno, sanctos cape thuris honores,
Quos tibi dat tenera docta puella manu.
Tota tibi est hodie; tibi se lætissima comasit,
Staret ut ante tuos conspicienda focos.
Illa quidem orandi causas tibi, diva, relegat; 5
Est tamen, occulte cui placuisse velit.
At tu, sancta, fave, neu quid divellat amantes;
Sed juveni, quæso, mutua vincula para.
Sic bene compones; non ulli est ille puellæ
Servire, aut cuiquam dignior illa viro. 10
Nec possit cupidus vigilans deprendere custos,
Fallendique vias mille ministret amor.
Annue, purpureaque veni perlucida palla.
Ter tibi fit libo, ter, dea casta, mero.
Præcipit in natæ mater studiosa, quod optet; 15
Illa aliud tacita clam sibi mente rogat.
Uritur, ut celeres urunt altaria flammæ;
Nec, liceat quamvis, sana fuisse velit.
Sic juveni placeat: veniet cum proximus annus,
Hic idem votis jam vetus adsit amor. 20

CARMEN VII.

Tandem venit amor, qualem texisse pudore,
Quam nudasse alicui, sit mihi fama minor.
Exorata meis illum Cytherea Camenis
Attulit, in nostrum depositumque sinum.
Exsolvit promissa Venus; mea gaudia narret, 5
Dicitur si quis non habuisse suum.
Non ego signatis quicquam mandare tabellis,
Ne legat id nemo, quam meus, ante, vallens

Sed peccasse juvat; vultus componere famæ
Tædet; cum digno digna fuisse ferar. 10

CARMEN VIII.

Invidus natalis adest, qui rure molesto,
Et sine Cerinthe tristis agendus erit.
Dulcis urbe quid est? an villa sit apta puellæ,
Atque Reatino frigidus annus agro?
Jam, nimium Messala mei studiose, quiescas, 5
[Non tempestivæ sæpe propinque viæ.]
Hic animum sensusque meos abducta relinquo,
Arbitrii quoniam non sinis esse mei.

CARMEN IX.

Scis, iter ex animo sublato triste puellæ?
Natali Romæ nunc sinit esse suo.
Omnibus ille dies nobis natalis agatur,
Qui nec opinanti jam tibi forte venit.

CARMEN X.

Gratum est, securus multum quod jam tibi de me
Promittis, subito ne male inepta cadam.
Si tibi cura toga est potior, pressumque quasillo
Scortum, quam Servi filia Sulpicia;
Solliciti sunt pro nobis, quibus illa dolori est, 5
Ne cedam ignoto, maxima cura, toro.

CARMEN XI.

Estne tibi, Cerinthe, tuæ pia cura puellæ,
Dum mea nunc vexat corpora fessa calor?
Ah ego non aliter tristes evincere morbos
Optarim, quam si te quoque velle putem.
Nam mihi quid prosit morbos evincere, si tu 5
Nostra potes lento pectore ferre mala?

CARMEN XII.

Ne tibi sim, mea lux, æque jam fervida cura,
Ac videor paucos ante fuisse dies,
Si quicquam tota commisi stulta juventa
Cujus me fatear pœnituisse magis,
Hæsterna quam te solum quod nocte reliqui, 5
Ardorem cupiens dissimulare meum,

CARMEN XIII.

Nulla tuum nobis subducet femina lectum.
Hoc primum juncta est fodere nostra Venus.
Tu mihi sola places; nec jam te præter in urbe
Formosa est oculis ulla puella meis.
Atque utinam possis uni mihi bella videri, 5
Displiceas aliis: sic ego tutus ero.
Nil opus invidia est; procul absit gloria vulgi.
Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu.
Tecum ego secretis possim bene vivere sylvis,
Qua nulla humano sit via trita pede. 10
Tu mihi curarum requies, tu nocte vel atra
Lumen, et in solis tu mihi turba locis.
Nunc licet e cœlo mittatur amica Tibullo,
Mittetur frustra, deficietque Venus.
Hæc tibi sancta tuæ Junonis numina juro, 15
Quæ sola ante alios est mihi magna deos.
Quid facio demens? heu, heu, mea pignora
cedo.
Juravi stulte: proderat iste timor.
Nunc tu fortis eris; nunc tu me audacius ures.
Hoc peperit misero garrula lingua malum. 20
Jam faciam, quodcumque voles; tuus usque
manebo;
Nec fugiam notæ servitium dominæ:
Sed Veneris sanctæ considam vinctus ad aras.
Hæc notat injustos, supplicibusque favet.

CARMEN XIV.

Rumor ait, crebro nostram peccare puellam.
Nunc ego me surdis auribus esse velim.
Crimina non hæc sunt nostro sine jacta dolore.
Quid miserum torques, rumor acerbè? tace.

CARMEN XV.

Domitii Marci.

Te quoque Virgilio comitem non æqua, Tibulle,
Mors juvenem campos misit ad Elysios;
Ne foret, aut elegis molles qui fieret amores,
Aut caneret forti regia bella pede.

SEX. AURELII PROPERTII, ELEGIARUM

LIBER PRIMUS.

SEX. AURELIUS PROPERTIUS Hispello Umbriae oppido natus est, U. C. 702. De ejus vita nihil constat, nisi quod eodem, quo Virgilius et Tibullus, naufragio afflictus Romam videtur commigrasse, atque ibi favore et fama principum floruisse. Mortuus est circa 739.

CYNTHIA.

ELEGIA I.—*Ad Tullum.*

Cynthia prima suis miserum me cepit ocellis,
Contactum nullis ante cupidinibus.
Tum mihi constantis dejecit lumina fastus,
Et caput impositis pressit Amor pedibus;
Donec me docuit castas odisse puellas
Improbis, et nullo vivere consilio.
Et mihi jam toto furor hic non deficit anno;
Cum tamen adversos cogor habere Deos.
Milanion, nullos fugiendo, Tulle, labores,
Sævitiæ duræ contudit læsidios. 10
Nam modo Partheniis amens errabat in antris,
Quas et hirsutas ille videre feras;
Ille etiam, Hylæi percussus vulnere rami,
Sancius Arcadii rupibus ingemuit.
Ergo velocem potuit domuisse puellam: 15
Tantum in amore preces et benefacta valent.
In me tardus Amor non ullas cogitat artes;
Nec meminit notas, ut prius, ire vias.
At vos, deductæ quibus est fallacia Lunæ,
Et labor in magicis sacra piare focis; 20
En, aegedum, dominæ mentem convertite nostræ,
Et facite illa meo palleat ore magis.
Tunc ego crediderim vobis, et sidera et amnes
Posse Cytæis ducere carminibus.
Aut vos, qui sero lapsum revocatis, amici, 25
Quærite non sani pectoris auxilia.
Fortiter et ferrum sævos patiemur et ignes;
Sit modo libertas, quæ velit ira, loqui.
Ferte per extremas gentes, et ferte per undas,
Qua non ulla meum femina norit iter. 30
Vos remanete, quibus facili Deus annuit aures;
Sitis et in tuto semper amore pares.
In me nostra Venus noctes exercet amaras,
Et nullo vacuus tempore deficit Amor.
Hoc, moneo, vitate malum; sua quemque more-
tur 35
Cura; neque assueto mutet amore locum.
Quod siquis monitis tardas adverterit aures,
Heu, referet quanto verba dolore mea!

ELEGIA II.—*Ad Cynthia.*

Quid juvat ornato procedere, vita, capillo,
Et tennes Coæ veste movere sinus?
Aut quid Crontæa crines perfundere myrrha,
Torque peregrinis vendere muneribus?
Decus mercato perdere cultu, 5
Res sine in propriis membra nitere bonis?

Crede mihi, non ulla tuæ est medicina figure.
Nudus Amor formam non amat artificem.
Adspice quos submittat humus formosa colores,
Ut veniant hederæ sponte sua melius; 10
Surgat et in solis formosior arbutus antris,
Et sciat indociles currere lympha vias;
Littora nativos per se dent picta lapillos,
Et volucres nulla dulcius arte canant.
Non sic Leucippis succendit Castora Phœbe, 15
Pollucem cultu non Hilaïra soror;
Non, Idæ et cupido quondam discordia Phœbo,
Eveni patriis filia littoribus.
Nec Phrygium falso traxit candore maritum
Avecta externis Hippodamia rotis: 20
Sed facies aderat nullis obnoxia gemmis;
Qualis Apelleis est color in tabulis.
Non illis studium vulgo conquirere amantes.
Illis ampla satis forma pudicitia.
Non ego nunc vereor, ne sis mihi vilior istis, 25
Uni siqua placet, culta puella sat est.
Cum tibi præsertim Phœbus sua carmina donet,
Aoniæque libens Calliopea lyram;
Unica nec desit jucundis gratia verbis,
Omnia quæque Venus, quæque Minerva probat.
His tu semper eris nostræ gratissima vitæ, 31
Tædia dum miseræ sint tibi luxuriæ.

ELEGIA III.—*Ad Cynthia.*

Qualis Thesea jacuit cedente carina
Languida desertis Gnossia littoribus;
Qualis et accubuit primo Cepheia somno
Libera jam duris cautibus Andromede;
Nec minus assiduus Edonis fessa choreis 5
Qualis in herboso concidit Apidano:
Talis visa mihi mollem spirare quietem
Cynthia, non certis nixa caput manibus;
Ebria cum multo traherem vestigia Baccho,
Et quaterent sera nocte facem pueri. 10
Hanc ego, nondum etiam sensus deperditus om-
nes,
Molliter impresso conor adire toro;
Et quamvis duplici correptum ardore juberent
Hæc Amor, hæc Liber, durus uterque Deus,
Subjecto leviter positam tentare lacerto, 15
Osculaque admota sumere ad ora manu:
Non tamen ausus eram domine turbare quietem,
Expertæ metuens verbera sævitæ:
Sed sic intentis hærebam fixus ocellis,
Argus ut ignotis cornibus Inachides. 20

Et modo solvebam nostra de fronte corollas,
 Ponebamque tua, Cynthia, temporibus;
 Et modo gaudebam lapsos formare capillos;
 Quae furtiva cavis poma dabam manibus;
 Omnia quae ingrato largibar munera somno, 25
 Munera de prono saepe voluta sinu.
 Et quoties raro dixit suspiria motu,
 Obstupui vano credulus auspicio,
 Nequa tibi insolitos portarent visa timores,
 Neve quis invitam cogeret esse suam; 30
 Donec divisas percurrens Luna fenestras,
 Luna mbraturis sedula luminibus,
 Compositos levibus radiis patefecit ocellos.
 Sic ait, in molli nixa toro cubitum:
 Tandem te nostro referens injuria lecto 35
 Alterius clausis expulit e foribus.
 Jamque ubi longa mæe consumsti tempora noctis,
 Languidus exactis, hei mihi! sideribus?
 O utinam tales producas, improbe, noctes,
 Me miseram quales semper habere jubes! 40
 Nam modo purpureo falebam stamine somnum,
 Rursus et Orpheæ carmine fessa lyrae;
 Interdum mecum graviter deserta querebar
 Externo longas saepe in amore moras;
 Dum me jucundis lapsam sopor impulit alis. 45
 Illa fuit lacrymis ultima cura meis.

ELEGIA IV.—*Ad Bussum.*

Quid mihi tam multas laudando, Basse, puellas,
 Mutatum domina cogis abire mea?
 Quid me non pateris, vitæ quodcumque sequetur,
 Hoc magis assueto ducere servitio?
 Tu licet Antiope formam Nycteidos, et tu 5
 Spartanam referas laudibus Hermionem,
 Et quascunque tulit formosi temporis ætas;
 Cynthia non illas nomen habere sinet:
 Nedum, si levibus fuerit collata figuris,
 Inferior duro iudice turpis eat. 10
 Hæc sed forma mei pars est extrema furoris:
 Sunt majora, quibus, Basse, perire juvat:
 Ingenuus color, et multis decus artibus, et quæ
 Gaudia sub tacita dicere mente libet. 14
 Quo magis et nostros contendis solvere amores,
 Hoc magis adducta [fallit uterque] fide.
 Non impune feres: sciet hoc insana puella;
 Et tibi non tacitis vocibus hostis erit.
 Nec tibi me post hæc committet Cynthia, nec te
 Queret; erit tanti criminis illa memor: 20
 Et te circum omnes alias irata puellas
 Differet: heu! nullo limine carus eris.
 Nullas illa suis non tinget fletibus aras.
 Et quicumque sacer, qualis ubique, lapis, 25
 Non ullo gravius tentatur Cynthia damno,
 Quam sibi cum rapto cessat amore deus;
 Præcipue nostro. Maneat sic semper adoro;
 Nec quicquam ex illa, quod querar, inveniam.

ELEGIA V.—*Ad Æmulum suum Gallum.*

Invide, tu tandem voces compescere molestas,
 Et sine non cursu, quo sumus, ire pares.
 Quid tibi vis, insane? meos sentire furores?
 Infelix! properas ultima nosse mala,
 Et miser ignotus vestigia ferre per ignes,
 Et bibere e tota toxica Thessalia.
 Non est illa vagis similis collata puellis;
 Molliter irasci non sciet illa tibi.
 Quod si forte tuis non est contraria votis,
 At tibi curarum millia quanta dabit! 10
 Non tibi jam somnos, non illa relinquet ocellos.
 Illa feros animis alligat una viros.

Ah! mea contemptus quoties ad limina curres,
 Cum tibi singultu fortis verba cadent,
 Et tremulus mæstis orietur fletibus horror, 15
 Et timor informem ducet in ore notam,
 Et, quæcumque voles, fugient tibi verba querenti,
 Nec poteris qui sis, aut ubi, nosse miser.
 Tum grave servitium nostræ cogere puellæ
 Discere, et exclusum quid sit abire domum.
 Nec jam pallorem toties mirabere nostrum, 21
 Aut cur sim toto corpore nullus ego.
 Nec tibi nobilitas poterit succurrere amanti:
 Nescit amor prisca cedere imaginibus.
 Quod si parva tui dederis vestigia curæ, 25
 Quam cito de tanto nomine rumor eris!
 Non ego tum potero solatia ferre roganti,
 Cum mihi nulla mei sit medicina mali.
 Sed pariter miseri socio cogeumur amore
 Alter in alterius mutua flere sinu. 30
 Quare quid possit mea Cynthia, desine, Galle,
 Querere: non impune illa rogata venit.

ELEGIA VI.—*Ad Tullum.*

Non ego nunc Adriæ vereor mare noscere
 tecum,
 Tulle, neque Ægæo ducere vela salo;
 Cum quo Rhipeos possim conscendere montes,
 Ulteriusque domos vadere Memnonias.
 Sed me complexæ remorantur verba puellæ, 5
 Mutatoque graves saepe colore preces.
 Illa mihi totis argutat noctibus ignes,
 Et queritur nullos esse relicta deos.
 Illa meam mihi se jam denegat: illa minatur,
 Quæ solet ingrato tristis amica viro. 10
 His ego non horam possum durare querelis.
 Ah pereat, siquis lentus amare potest.
 An mihi sit tanti doctas cognoscere Athenas,
 Atque Asiæ veteres cernere divitias,
 Ut mihi deducta faciat convicia puppi 15
 Cynthia, et insanis ora notet manibus;
 Osculaque opposito dicat sibi debita vento,
 Et nihil infido durius esse viro?
 Tu patrui meritis conare anteire secures,
 Et vetera oblitis jura refer sociis. 20
 Nam tua non ætas unquam cessavit Amori;
 Semper at armatæ cura fuit patriæ:
 Et tibi non unquam nostros puer iste labores
 Afferat, et lacrymis omnia nota meis.
 Me sine, quem semper voluit fortuna jacere, 25
 Hanc animam extremæ reddere nequitia.
 Multi longinquo periere in amore libenter:
 In quorum numero me quoque terra tegat.
 Non ego sum laudi, non natus idoneus armis:
 Hanc me militiam fata subire volunt. 30
 At tu, seu mollis qua tendit Ionia, seu qua
 Lydia Pactoli tingit arata liquor;
 Seu pedibus terras, seu pontum carpere remis
 Ibis, et accepti pars eris imperii;
 Tum tibi siqua mei veniet non immemor hora,
 Vivere me duro sidere certus eris.

ELEGIA VII.—*Ad Ponticum Poëtam.*

Dum tibi Cadmeæ dicuntur, Pontice, Thebæ,
 Armaque fraternæ tristia militiæ;
 Atque (ita sim felix) primo contendis Homero,
 Sint modo fata tuis mollia carminibus,
 Nos, ut consuimus, nostros agitamur amores, 5
 Atque aliquid duram querimus in dominam.
 Nec tantum ingenio, quantum servire dolori
 Cogor, et ætatis tempora dura queri.

Illo mihi conteritur vitæ modus; hæc mea fama
est :

Hinc cupio nomen carminis ire mei. 10
Me laudent doctæ solum placuisse puellæ,
Pontice, et injustas sæpe tulisse minas.
Me legat assidue post hæc neglectus amator,
Et prosint illi cognita nostra mala.
Te quoque si certo puer hic concusserit arcu,
(Quod nolim nostros evoluisse deos) 16
Longe castra tibi, longe miser agmina septem
Flebis in eterno surda jacere situ :
Et frustra cupies mollem componere versum ;
Nec tibi subijciet carmina serus amor. 20
Tunc me non humilem mirabere sæpe poetam ;
Tunc ego Romanis præferar ingeniis :
Nec poterunt juvenes nostro reticere sepulcro,
"Ardoris nostri magnæ poetæ, jaces."
Tu cave nostra tuo contemnas carmina fastu :
Sæpe venit magno fœnore tardus amor. 26

ELEGIA VIII.—*Ad Cynthia.*

Tunc igitur demens? nec te mea cura moratur ?
An tibi sum gelida vilior Illyria ?
Et tibi jam tanti, quicumque est iste, videtur,
Ut sine me vento quolibet ire velis?
Tunc audire potes vesani murmura ponti. 5
Fortis et in dura nave jacere potes ?
Tu pedibus teneris positas calcare pruinas,
Tu potes insolitas, Cynthia, ferre nives ?
O utinam hibernæ dupliciter tempora brumæ,
Et sit iners tardis navita Vergiliis ; 10
Nec tibi Tyrrhena solvatur funis in ora,
Neve inimica meas elevet aura preces ;
Atque ego non videam tales subsidere ventos,
Cum tibi provectas auferet unda rates ;
Ut me defixum vacua patiaris arena 15
Crudelem infesta sæpe vocare manu.
Sed, quocunque modo de me perjura mereris,
Sit Galatea tuæ non aliena vie ;
Ut te, prævectam felice Ceraunia remo,
Accipiat placidis Oricos aequoribus. 20
Nam me non ullæ poterunt corrumpere [tædæ,]
Quin ego, vita, tuo limine acerba querar.
Nec me deficiet nautas rogitare citatos ;
Dicite, quo portu clausa puella mea est ?
Et dicam : Licet Atracius considat in oris, 25
Et licet Eleis, illa futura mea est.

Hic erit ; hic jurata manet : rumpantur iniqui :
Vicimus : assiduas non tulit illa preces.
Falsa licet cupidus deponat gaudia livor :
Destitit ire novas Cynthia nostra vias. 30
Illi carus ego : per me carissima Roma
Dicitur ; et sine me dulcior regna negat.
Illa vel angusto mecum requiescere lecto,
Et quocunque modo maluit esse mea,
Quam sibi dotatæ regnum vetus Hippodamiæ,
Et quas Elis opes ante pararat equis.
Quamvis magna daret, quamvis majora daturus,
Non tamen illa meos fugit avara sinus.
Hanc ego non auro, non Indis flectere conchis,
Sed potiùs blandi carminis obsequio. 40
Sunt igitur Musæ, neque amanti tardus Apollo ;
Quis ego fretus amo. Cynthia rara mea
est.

Nunc mihi summa licet contingere sidera plan-
tis :
Sive dies seu nox venerit, illa mea est.
Nec mihi rivalis certos subducat amores. 45
Ista meam notit gloria canitalem.

ELEGIA IX.—*Ad Ponticum suum.*

Dicebam tibi venturos, irrisor, amores,
Nec tibi perpetuo libera verba fore.
Ecce jaces, supplexque venis ad jura puellæ ;
Ecce tibi quovis imperat emta modo.
Non me Chaoniæ vincant in amore columbæ 5
Dicere, quo juvenes quæque puella domet.
Me dolor et lacrymæ merito fecere peritum :
Atque utinam posito dicar amore rudis !
Quid tibi nunc misero prodest grave dicere car-
men,
Aut Amphionis mœnia flere lyra ? 10
Plus in amore valet Mimnermi versus Homero ;
Carmina mansuetus lenia quærit amor.
I, quæso, et tristes istos compone libellos,
Et cane, quod quævis nosse puella velit.
Quid, si non esset facilis tibi copia? nunc tu
Insanus medio flumine quæris aquam.
Necdum etiam palles, vero nec tangeris igni :
Hæc est venturi prima favilla mali.
Tunc magis Armenias cupies accedere tigres,
Et magis infernæ vinctula nosse rotas, 20
Quam pueri toties arcum sentire medullis,
Et nihil iratæ posse negare tue.
Nullus amor cuiquam facilis ita præbuit alas,
Ut non alterna presserit ille manu.
Nec te decipiat, quod sit satis illa parata. 25
Acrius illa subit, Pontice, siqua tua est.
Quippe ubi non liceat vacuos seducere ocellos,
Nec vigilare alio nomine, cedat Amor ?
Qui non ante patet, donec manus attigit ossa.
Quisquis es, assiduus, ah ! fuge blanditias. 30
Illis et silices, et possunt cedere quercus ;
Nedum tu possis, spiritus iste levis.
Quare, si pudor est, quamprimum errata fatere.
Dicere quo percas, sæpe in amore levat.

ELEGIA X.—*Ad Gallum.*

O jucunda quies, primo cum testis amori
Affueram vestris conscius in lacrymis !
O noctem meminisse mihi jucunda voluptas !
O quoties votis illa vocanda meis !
Cum te complexa morientem, Galle, puella 5
Vidimus, et longa ducere verba mora.
Quamvis labentes premeret mihi somnus ocellos,
Et mediis cælo Luna ruberet equis ;
Non tamen a vestro potui secedere lusu :
Tantus in alternis vocibus ardor erat. 10
Sed quoniam non es veritus concedere nobis,
Accipe commissæ munera lætitiæ.
Non solum vestros didici reticere dolores ;
Est quiddam in nobis majus, amice, fide.
Possum ego diversos iterum conjungere amantes,
Et dominæ tardas possum aperire fores : 16
Et possum alterius curas sanare recentes,
Nec levis in verbis est medicina meis.
Cynthia me docuit semper, quæcunque pe-
tenda,
Queque cavenda forent : non nihil egit
amor.
Tu cave ne tristi cupias pugnare puellæ, 21
Neve superba loqui, neve tacere diu ;
Neu, siquid petiti, ingrata fronte negaris
Neu tibi pro vano verba benigna cadant.
Irritata venit, quando contemnitur illa, 25
Nec meminit justas ponere læsa minas.
At quo sis humilis magis, et subjectus amori,
Hoc magis effectu sæpe fruarè bono.
I poterit felix una remanere puella,
Qui nunquam vacuo pectore liber erit. 32

ELEGIA XI.—*Ad Cynthiam.*

Equid te mediis cessantem, Cynthia, Baiis,
 Quæ jacet Herculeis semita littoribus,
 Et modo Thesproti mirantem subdita regno,
 Et modo Misenis æquora nobilibus,
 Nostræ cura subit memores, ah! ducere noctes?
 Equis in externo restat amore locus? 6
 An te nescio quis simulatis ignibus hostis
 Sustulit e nostris, Cynthia, carminibus?
 Atque utinam mage te remis confusa minutis
 Parvula Lucrina cymba moretur aqua; 10
 Aut teneat clausam tenui Teuthrantis in unda
 Alternæ facili cedere lymphæ manu;
 Quam vacet alterius blandos audire susurros
 Molliter in tacito littore compositam; 15
 Ut solet amoto labi custode puella
 Perfida, communes nec meminisse deos.
 Non quia perspecta non es mihi cognita fama;
 Sed quod in hac omnis parte timetur amor.
 Ignoscere igitur, siquid tibi triste libelli
 Attulerint nostri; culpa timoris erit. 20
 An mihi sit major caræ custodia matris,
 Aut sine te vitæ cura sit ulla meæ?
 Tu mihi sola domus, tu, Cynthia, sola parentes,
 Omnia tu nostræ tempora lætitiæ.
 Seu tristes veniam, seu contra lætus amicis; 25
 Quicquid ero, dicam, Cynthia causa fuit.
 Tu modo quamprimum corruptas desere Baias:
 Multis ista dabunt littora discidium;
 Littora, quæ fuerant castis inimica puellis:
 Ah! pereant Baiæ, crimen amoris, aquæ! 30

ELEGIA XII.—*Ad Amicum.*

Quid mihi desidiæ non cessas fingere crimen,
 Quod faciat nobis conscia Roma moram?
 Tam multa illa meo divisa est millia lecto,
 Quanta Hypanis Veneto dissidet Eridano.
 Nec mihi consuetos amplexu nutrit amores 5
 Cynthia, nec nostra dulcis in aure sonat.
 Olim gratus eram: non illo tempore cuiquam
 Contigit, ut simili posset amare fide.
 Invidiæ fuimus? num me deus obruit, aut quæ
 Lecta Prometheus dividit herba jugis? 10
 Non sum ego qui fueram? an mutat via longa
 puellas?
 Quantus in exiguo tempore fugit amor!
 Nunc primum longas solus cognoscere noctes
 Cogor, et ipse meis auribus esse gravis.
 Felix, qui potuit præsentî flere puellæ! 15
 Nonnihi adpersis gaudet amor lacrymis.
 Aut, si despectus potuit mutare calores,
 Sunt quoque translato gaudia servitio.
 Mi neque amare aliam, neque ab hac discedere
 fas est:
 Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit. 20

ELEGIA XIII.—*Ad Gallum.*

Tu, quod sæpe soles, nostro lætabere casu,
 Galle, quod abrepto solus amore vacem.
 At non ipse tuas imitabor, perfide, voces:
 Fallere te nunquam, Galle, puella velit.
 Dum tibi deceptis augetur fama puellis,
 Certus et in nullo queris amore moram;
 Perditus in quadam tardis pallescere curis
 Incipis, et primo lapsus abire gradu.
 Hæc erit illarum contenti pena doloris:
 Multarum miseras exigit una vices. 10
 Hæc tibi vulgares istos compescet amores,
 Nec nova querendo semper amicus eris.

Hæc ego non rumore malo, non sùgere doctus;
 Vidi ego: me, quæso, teste negare potes?
 Vidi ego te toto vinctum languescere collo, 15
 Et flere injectis, Galle, Jiu manibus,
 Et cupere optatis animam deponere labris,
 Et quæ deinde meus celat, amice, pudor.
 Non ego complexus potui diducere vestros:
 Tantis erat demens inter utrosque furor. 20
 Non sic Hæmonio Salmonida mixtus Eniæo
 Tænarius facili pressit amore deus;
 Nec sic cœlestem flagrans amor Herculis Heben
 Sensit ab Cætæis gaudia prima jugis.
 Una [dies] omnes potuit præcurrere amantes: 25
 Nam tibi non tepidas subdidit illa faces.
 Nec tibi præteritos passa est succedere fastus:
 Nec sinet abduci: te tuus ardor aget. [dæ,
 Nec mirum, cum sit Jove digna, et proxima Le-
 Et Ledæ partu, gratior una tribus; 30
 Illa sit Inachiis et blandior heroinis,
 Illa suis verbis cogat amare Jovem.
 Tu vero, quoniam semel es periturus amore,
 Utere: non alio limine dignus eras.
 Quæ tibi sit felix, quoniam novus incidit error
 Et, quocunque voles, una sit ista tibi.

ELEGIA XIV.—*Ad Tullum.*

Tu licet abjectus Tiberina molliter unda
 Lesbia Mentoreo vina bibas opere;
 Et modo tam celeres mireris currere lintres,
 Et modo tam tardas funibus ire rates;
 Et nemus omne satas intendat vertice sylvas, 5
 Urgetur quantis Caucasus arboribus;
 Non tamen ista meo valeant contendere amor.
 Nescit amor magnis cedere divitiis.
 Nam sive optatam mecua trahit ille quietem,
 Seu facili totum ducit amore diem; 10
 Tunc mihi Pactoli veniunt sub tecta liquores,
 Et legitur rubris gemma sub æquoribus.
 Tum mihi cessuros spondent mea gaudia reges;
 Quæ maneat, dum me fata perire volent!
 Nam quis divitiis adverso gaudet amore? 15
 Nulla mihi tristi præmia sint Venere.
 Illa potest magnas heroum infringere vires,
 Illa etiam duris mentibus esse dolor.
 Illa neque Arabium metuit transcendere limen,
 Nec timet ostrino, Tulle, subire toro, 20
 Et miserum toto juvenem versare cubili:
 Quid relevant variis serica textilibus?
 Quæ mihi dum placata aderit, non ulla verebor
 Regna, nec Alcinoi munera despiciere.

ELEGIA XV.—*Ad Cynthiam.*

Sæpe ego multa tuæ levitatis dura timebam,
 Hæc tamen excepta, Cynthia, perfidia.
 Adspice, me quanto rapiat fortuna periclo:
 Tu tamen in nostro lenta timore venis.
 Et potes hesternis manibus componere crines, 5
 Et longa faciem querere desidia;
 Nec minus Eois pectus variare lapillis.
 Ac formosa novo quæ parat ire viro.
 At non sic Ithaci digressu mota Calypso
 Desertis olim flevit æquoribus. 10
 Multos illa dies incommis mæsta capillis
 Sederat, injusto multa locuta salo;
 Et, quamvis nunquam post hæc visura, dolebat
 Illa tamen longæ conscia lætitiæ.
 Alpheisiora suos ulta est pro conjuge fratres, 15
 Sanguinis et cari vincula rupit amor.
 Nec sic Æsoniden rapientibus anxia ventis
 Hypsipyle vacuo constitit in thalamo.

Hypalpye nullos post illum sensit amores,
 Ut semel Hæmonio tabuit hospitio.
 Conjugal Evadne miseris elata per ignes
 Occidit, Argivæ fama pudicitie.
 Quarum nulla tuos potuit convertere mores,
 Tu quoque uti fieres nobilis historia.
 Desine jam revocare tuis perjuria verbis,
 Cynthia, et oblitos parce movere deos.
 Audax ah nimium, nostro dolitura periclo,
 Siquid forte tibi durius incidit.
 Muta prius vasto labantur flumina ponto,
 Annus et inversas duxerit ante vices,
 Quam tus sub nostro mutetur pectore cura,
 (Sis quodcumque voles, non aliena tamen)
 Quamve mihi viles isti videantur ocelli,
 Per quos sæpe mihi credita perfidia est.
 Hos tu jurabas, siquid mentita fuisses,
 Ut tibi suppositis exciderent manibus.
 Et contra magnum potes hos attollere Sole,
 Nec tremis admissæ conscia nequitie?
 Quis te cogebat multos pallere colores,
 Et fletum invitis ducere luminibus?
 Quis ego nunc pereo, similes moniturus amantes.
 O nullis tutum credere blanditiis!

ELEGIA XVI.—*Verba Januæ conquerentis.*

Quæ fueram magnis olim patefacta triumphis,
 Janua Tarpeie nota pudicitie;
 Cujus inaurati celebrantur limina currus,
 Captorum lacrymis humida supplicibus;
 Nunc ego nocturnis potorum saucia rixis,
 Pulsata indignis sæpe queror manibus;
 Et mihi non desunt turpes pendere corollæ
 Semper, et exclusi signa jacere facies;
 Nec possum infames domine defendere noctes
 Nobilis obscænis tradita carminibus.
 Nec tamen illa suæ revocatur parcere famæ,
 [Turpior et sæcli vivere luxuria.]
 Hæc inter gravibus cogor deslere querelis
 Supplicis, ah! longas tristior exubias.
 Ille meos nunquam patitur requiescere postes,
 Arguta referens carmina blanditiæ;
 Janua, vel domina penitus crudelior ipsa,
 Quid mihi tam duris clausa taces foribus?
 Cur nunquam reserata meos admittitis amores,
 Nescia furtiva cedere mota prece?
 Nullane finis erit nostro concessa dolori?
 Tristis et in tepido limine somnus erit?
 Me mediæ noctes, me sidera prona jacentem,
 Frigidaque Eoo me videt aura gelu.
 Tu sola humanos nunquam miserata labores
 Respondes tacitis mutua carminibus.
 O utinam trajecta cava me vocula rima
 Percussas domine vertat in auriculas!
 Sit licet et saxo patientior illa Sicano,
 Sit licet et ferro durior et chalybe;
 Non tamen illa suos poterit compescere ocellos
 Surget et invitis spiritus in lacrymis.
 Nunc jacet alterius felici nixa lacerto;
 At mea nocturno verba cadunt Zephyro.
 Sed tu sola mei, tu maxima causa doloris,
 Victa meis nunquam, janua, muneribus.
 Te non ulla mæse læsit pantulanti lingue,
 Quæ solet ingrato dicere turba joco;
 Ut me tam longa raucum patiari querela
 Sollicitas trivio pervigilare moras,
 At tibi sæpe novo deduxi carmina versu,
 Osculaque impressis fixa dedi gradibus,
 Aut tuas quoties verti me, perfida, postes,
 Debitaque occultis vota tuli manibus!

Hæc ille, et si qua miseri novistis amantes,
 En, matutinis obstreptit alitibus.
 Sic ego nunc domine vitilis, nunc semper amanti
 Fletibus, alterna differor invidia.

ELEGIA XVII.—*Ad Cynthiam, de Maris Tempestate.*

Et merito, quoniam potui fugisse puellam,
 Nunc ego desertas alloquor alcyonas;
 Nec mihi Cassiope solito visura carinam est
 Omine, et ingrato littore vota cadunt.
 Quin etiam absenti prosunt tibi, Cynthia, venti.
 Adspice quam sævas increpet aura minas.
 Nullane placatæ veniet fortuna procellæ?
 Hæccine parva meum funus arena teget?
 Tu tamen in melius sævas converte querelas:
 Sat tibi sit penæ nox et iniqua vada.
 An poteris siccis mea fata reponere ocellis,
 Ossaque nulla tuo nostra tenere sinu?
 Ah pereat, quicumque rates et vela paravit
 Primus, et invito gurgite fecit iter!
 Nonne fuit levius domine pervincere mores,
 (Quamvis dura, tamen cara puella fuit)
 Quam sic ignotis circumdata littora sylvis
 Cernere, et optatos querere Tyndaridas?
 Ille siqua meum sepelissent fata dolorem,
 Ultimus et posito staret amore lapis;
 Ille meo caros donasset funere crines,
 Molliter et tenera poneret ossa rosa:
 Ille meum extremo clamasset pulvere nomen,
 Ut mihi non ullo pondere terra foret.
 At vos, æquoreæ formosa Doride natæ,
 Candida felici solvite vela choro.
 Si quando vestras labens Amor attigit undas,
 Mansuetis socio parcite littoribus.

ELEGIA XVIII.—*Lamentatur solus.*

Hæc certe deserta loca, et taciturna querenti;
 Ille vacuum Zephyri possidet aura nemus.
 Illic licet occultos proferre impune dolores,
 Si modo sola queant saxa tenere fidem.
 Unde tuosprimum repetam, mea Cynthia, fastus?
 Quod mihi das flendi, Cynthia, principium?
 Qui modo felices inter numerabar amantes,
 Nunc in amore tuo cogor habere notam.
 Quid tantum merui? quæ te mihi crimina mutant?
 An nova tristitiæ causa puella tuæ?
 Sic mihi te referas lenis, non altera nostro
 Limine formosos intulit ulla pedes.
 Quamvis multa tibi dolor hic meus aspera debet,
 Non ita sæva tamen venerit ira mihi,
 Ut tibi sim merito semper furor, et tua flendo
 Lumina dejectis turpia sint lacrymis.
 An quia parva damus mutato signa colore,
 Et non ulla meo clamant in ore fides?
 Vos eritis testes, si quos habet arbor amores,
 Fagus, et Arcadio pinus amica deo.
 Ah quoties teneras resonant mea verba sub um-
 Scribitur et vestris Cynthia corticibus! [bras,
 Ah tua quot peperit nobis injuria curas,
 Quæ solum tacitis cognita sunt foribus!
 Omnia consuevi timidus perferre superbis
 Jussa, neque arguto ficta dolore queri.
 Pro quo, devedi montes, et frigida rupes,
 Et datur inculto tramite dura quies:
 Et quodcumque meæ possunt narrare querelæ,
 Cogor ad argutas dicere solus aves.
 Sed, qualiscunque es, resonant mihi 'Cynthia'
 sylvæ,
 Nec deserta tuo nomine saxa vacant.

ELEGIA XIX.—*Ad Cynthiam.*

Non ego nunc tristes vereor, mea Cynthia, Maues,
Nec moror extremo debita fata rogo :
Sed, ne forte tuo careat mihi funus amore,
Hic timor est ipsis durior exequiis.
Non adeo leviter nostris puer hæsit ocellis, 5
Ut meus obliato pulvis amore vaeret.
Sic et Phylacides jucundæ conjugis heros
Non potuit cæcis immemor esse locis ;
Sed cupidus falsis attingere gaudia palmis,
Thessalis antiquam venerat umbra domum. 10
Illuc, quicquid ero, semper tua dicar imago :
Trajicit et fati littora magnus amor.
Illuc formosæ veniant chorus heroinæ,
Quas dedit Argivis Dardana præda viris ;
Quarum nulla tua fuerit mihi, Cynthia, forma 15
Gratior : et Venus hoc, si dea justa, sinat.
Quamvis te longæ remorentur fata senectæ,
Cara tamen lacrymis ossa futura tuis ;
Quas si, vita, mea possim sentire favilla,
Tum mihi non ullo mors sit amara loco. 20
Quam vereor, ne te contemto, Cynthia, busto,
Abstrahat a nostro pulvere iniquus amor ;
Cogat et invitam lacrymas siccare cadentes !
Flectitur assiduus certa puella minis.
Dum licet, inter nos igitur lætemur amantes. 25
Non satis est ullo tempore longus amor.

ELEGIA XX.—*Ad Gallum.*

At pro continuo te, Galle, monemus amore,
Id tibi ne vacuo defuat ex animo :
Sæpe imprudenti fortuna occurrit amanti.
Crudelis Minyis dixerit Ascanius.
Est tibi non infra speciem, non nomine dispar, 5
Thiodamanteo proximus ardor Hylæ.
Huic te, sive leges umbrosæ flumina sylvæ,
Sive Aniena tuos tinxerit unda pedes,
Sive gigantea spatia litoris ora,
Sive ubicunque vago fluminis hospitio ; 10
Nympharum cupidas semper defende rapinas.
Non minor Ausoniis est amor, ah ! Dryasin.
Ne tibi sit durum montes et frigida saxa,
Galle, neque expertos semper adire lacus :
Quæ miser ignotis error perperuss in oris 15
Herculis, indomito flevit Ascanio !
Namque ferunt olim Pagasæ navalibus Argo
Egressam longe Phasidos isse viam ;
Et jam præteritis labentem Athamantidos undis
Mysorum scopulis applicuisse ratem. 20
Hic manus heroum placitis ut constitit oris,
Mollia composita littora fronde tegit.
At comes invicti juvenis processerat ultra,
Raram sepositi querere fontis aquam.

Hunc duo secutati fratres, Aquilonis proles, 25
Hunc super et Zetes, hunc super et Calais,
Oscula suspensis instabant carpere palmis,
Oscula et alterna ferre supina fuga.
Ille sub extrema pendens secluditur ala,
Et volucres ramo summovet insidias. 30
Jam Pandionis cessat genus Orithyæ :
Ah ! dolor ibat Hylas, ibat Hamadryasin.
Hic erat Arganthi Pege sub vertice montis
Grata domus Nymphis humida Thyniasin ;
Quam supra nullæ pendebant debita curæ 35
Roscidæ desertis poma sub arboribus ;
Et circum irriguo surgebant lilia prato
Candida, purpureis mixta papaveribus :
Quæ modo decerpens tenero pueriliter ungui, *
Proposito florem prætulit officio ; 40
Et modo formosis incumbens nescius undis,
Errorem blandis tardat imaginibus.
Tandem haurire parat demissis flumina palmis,
Innixus dextro plena trahens humero.
Cujus at accensæ Dryades candore puellæ 45
Miratæ solitos destituere choros,
Prolapsum leviter facili traxere liquore :
Tum sonitum raptò corpore fecit Hylas.
Cui procul Alcides iterat responsa ; sed illi
Nomen ab extremis fontibus aura refert. 50
Iis, o Galle, tuos monitis servabis amores,
Formosum Nymphis credere tutus Hylan.

ELEGIA XXI.—*Gallus loquitur.*

Tu, qui consortem properas evadere casum,
Miles ab Etruscis saucius aggeribus,
Quid nostro gemitu turgentia lumina torques ?
Pars ego sum vestræ proxima militiæ.
Sic te servato possint gaudere parentes, 5
Hæc soror Arca tuis sentiat e lacrymis,
Gallum, per medios creptum Cæsaris enses,
Effugere ignotas non potuisse manus :
Ut quæcunque super dispersa invenerit ossa
Montibus Etruscis, hæc sciat esse mea. 10

ELEGIA XXII.—*Ad Tullum, de Patria sua.*

Qualis, et unde genus, qui sint mihi, Tulle, pe-
nates,
Queris pro nostra semper amicitia.
Si Perusina tibi patriæ sunt nota sepultæ
Italie duris funera temporibus, 5
Cum Romana suos egit discordia cives ;
(Sis mihi præcipue, pulvis Etrusca, dolor :
Tu projecta mei perperas membra propinqui :
Tu nullo miseri contegis ossa solo :)
Proxima supposito contingens Umbria campo 10
Me genuit, terris fertilis uberibus.

LIBER SECUNDUS.

ELEGIA I.—*Ad Mecenatem.*

Queritis, unde mihi toties scribantur amores ?
Unde meus veniat mollis in ora liber ?
Non hæc Calliope, non hæc mihi dicit Apollo.
Ingenium nobis ipsa puella facit.
Sive illam Cois fulgentem incedere vidi, 5
Totum de Coa veste volumen erit ;
Sed vidi ad frontem sparsos errare capillos,
Gaudet laudatis ire superba comis ;
Sive lyrae carmen digitis percussit eburnis,
Miramur, faciles ut premat arte manus ; 10

Seu cum poscentes somnus declinat ocellos,
Invenio causas mille poetæ novas ;
Seu nuda erepto mecum luctatur amictu,
Tunc vero longas condimus Iliadas ;
Seu quicquid fecit, sive est quodcunque locuta,
Maxima de nihilo nascitur historia. 16
Quod mihi si tantum, Mecenates, fata dedissent,
Ut possem heroas ducere in arma manus ;
Non ego Titanas canerem, non Ossan Olympo
Impositum, ut cælo Pelion esset iter ; 20
Non veteres Thebas, nec Pergama nomen Ho-
Xerxis et imperio bina coisse vada ; [meri,

Regnave prima Remi, aut animos Carthaginis
 alte,
 Cimbrorumque minas, et benefacta Mari.
 Bellaque resque tui memorarem Cæsaris; et tu,
 Cæsare sub magno, cura secunda fores. 26
 Nam quoties Mutinam, aut civilia busta Philip-
 Aut canerem Siculæ classica bella fugæ, [pos,
 Eversosque focos antiquæ gentis Etruscæ,
 Et Ptolemæeæ littora capta Phari; 30
 Aut canerem Ægyptum, et Nilum, cum tractus
 in urbem
 Septem captivis debilis ibat aulis;
 Aut regum auratis circumdata colla catenis,
 Actique in Sacra currere rostra via;
 Te mea Musa illis semper contexeret armis, 35
 Et sumta et posita pace fidele caput.
 [Thesaurus infernis, superis testatur Achilles,
 Hic Ixioniden, ille Menetiaden.] [tus
 Sed neque Phlegæos Jovis Enceladique tumul-
 Intonet angusto pectore Callimachus; 40
 Nec mea conveniunt duro præcordia versu
 Cæsaris in Phrygiis condere nomen avos.
 Navita de ventis, de tauris narrat arator,
 Enumerat milces vulnera, pastor oves.
 Nos contra angusto versamus prælia lecto. 45
 Qua pote quisque, in ea conterat arte diem.
 Laus in amore mori: laus altera, si datur uno
 Posse frui: fruar, o! solus amore meo.
 Si memini, solet illa leves culpæ puellas,
 Et totam ex Helena non probat Iliada. 50
 Pocula seui Phædræ mihi sint tangenda novercæ,
 Pocula privigno non nocitura suo;
 Seu mihi Circææ pereundam gramine, sive
 Colchis lolciacis urat æna focis;
 Una meos quoniam prædata est femina sensus,
 Ex hac ducentur funera nostra domo. 56
 Omnes humanos sanat medicina dolores;
 Solus amor morbi non amat artificem.
 Tarda Philoctetæ sanavit crura Machaon,
 Phœneis Chiron lumina Philyrides; 60
 Et deus exstinctum Cressis Epidaurius herbis
 Restituit patriis Androgeona focis;
 Mysus et Hæmonii juvenis qua cuspidè vulnus
 Senserat, hac ipsa cuspidè sensit opem.
 Hoc siquis vitium poterit mihi demere, solus 65
 Tantaleæ poterit tradere poma manu;
 Dolia virgineis idem ille repleverit urnis,
 No tenera assidua colla graventur aqua;
 Idem Caucasæ solvet de rupe Promethei
 Brachia, et a medio pectore pellet avem. 70
 Quandocunque igitur vitam mea fata reposcent,
 Et breve in exiguo marmore nomen ero;
 Mæcenæs, nostræ pars invidiosa juventæ,
 Et vitæ et mortis gloria justa meæ,
 Si te forte meo ducet via proxima busto, 75
 Easeda cælestis siste Britanna jugis,
 Taliaque illacrymans mutæ jace verba favillæ:
 Huic misero fatum dura puella fuit.

ELEGIA II.—*Cynthia Laudes.*

Liber eram, et vacuo quærebam vivere lecto;
 At me composita pace fefellit Amor.
 Cur hæc in terris facies humana moratur?
 Jupiter, agnosco pristina furta tua. [toto
 Fulva coma est, longæque manus, et maximæ
 Corpore, et incedit vel Jove digna soror;
 Aut cum Munychias Pallas spatiat in aras,
 Gorgonis anguiferæ pectus aperta comis;
 Qualis et Iachomache Laphthûm genus herodine,
 Centauris mediæ grata rapina mero, 10

Mercurio et sanotis fertur Bæbeidos undis
 Virgineum Brimo composuisse latas.
 Cedite jam, divæ, quas pastor viderat olim
 Idæis tunicas ponere verticibus.
 Hanc utinam faciem nolit mutare senectus, 11
 Et sic Cumææ sæcula vatis agat.

ELEGIA III.—*Adversum se.*

Qui nullam tibi dicebas jam posse nocere,
 Hæsisti: cecidit spiritus ille tuus.
 Vix unum potes infelix requiescere mensem,
 Et turpis de te jam liber alter erit.
 Quærebam, sicca si posset piscis arena,
 Nec solitus ponto vivere torvus aper;
 Aut ego si possem studiis vigilare severis.
 Differtur, nunquam tollitur ullus amor.
 Nec me tam facies, quamvis sit candida, cepit,
 Lilia nec domina sint magis alba mea; 10
 It Mæotica nix minio si certet Ibero,
 Utque rosæ puro lacte nantant folia:
 Nec de more comæ per lævia colla fluentes,
 Non oculi, geminæ, sidera nostra, facies;
 Nec siqua Arabio lucet bombyce puella: 15
 (Non sum de nihilo blandus amator ego)
 Quantum, quod posito formosæ saltat Iaccho,
 Egit ut evantes duo Ariadna choros;
 Et quantum, Æolio cum tentat carmina plectro,
 Par Aganippæ ludere docta lyræ; 20
 Et sua cum antiquæ committit scripta Corinnae,
 Carminaque Erinnes non putat æqua suis.
 Nam tibi nascenti primis, mea vita, diebus
 Aureus argutum sternuit omen Amor.
 Hæc tibi contulerunt cælestia munera divi, 25
 Hæc tibi: ne matrem forte dedissem putes:
 Non, non humani sunt partus talia dona:
 Ista decem menses non peperere bona.
 Gloria Romanis una es tu nata puellis.
 Romana accumbes prima puella Jovi: 30
 Nec semper nobis humana cubilia vises.
 Post Helenam hæc terris forma secunda redit.
 Hæc ego nunc mirer si flagret nostra juvenis?
 Pulchrius hac fuerat, Troja, perire tibi.
 Olim mirabar, cur tanti ad Pergamæ belli 35
 Europæ atque Asiæ causa puella fuit.
 Nunc, Paris, tu sapiens, et tu, Menelæe, fuisti:
 Tu, quia poscebas; tu, quia lentus eras.
 Digna quidem facies, pro qua vel obiret Achilles,
 Vel Priamo belli causa probanda fuit. 40
 Siquis vult fama tabulas antequam vetustas,
 Hic dominam exemplo ponat in arte meam.
 Sive illam Hesperis, sive illam ostendet Eois,
 Uret et Eoos, uret et Hesperios.
 His saltem ut teneat jam finibus: aut mihi siquis
 Venerit alter amor, acrius ut moriar. 46
 Ac veluti primo taurus detrectat atrata,
 Post venit assueti mollis ad arva jugo;
 Sic primo juvenes trepidant in amore feroces,
 Dehinc domiti post hæc æqua et iniqua ferunt.
 Turpia perperuss vates est vincula Melampus, 51
 Cognitus Iphicli surripuisse boves;
 Quem non lucra, magis Pero formosa cœgit,
 Mox Amythaonia nupta futura domo.

ELEGIA IV.—*Ad Amantem.*

Multa prius dominæ delicta queraris oportet;
 Sæpe roges aliquid, sæpe repulsus eas;
 Et sæpe immeritos corruptas dentibus ungues.
 Et crepitum dubio suscitet ira pede.
 Nequicquam perfusa meis unguenta capi lis, 5
 Ibat et expenso planta morata gradu.

Non hic herba valet, non hic nocturna Cytisus,
 Non Perimedeæ gramina cocta manu. [tus,
 Quippe ubi nec causas, nec apertos cernimus ic-
 Unde tamen veniant tot mala, cæca via est. 10
 Non eget hic medicis, non lectis mollibus æger:
 Huic nullum cœli tempus et aura nocet.
 Ambulat, et subitum mirantur funus amici.
 Sic est incautum, quicquid habetur amor.
 Nam cui non ego sum fallaci præmia vati? 15
 Quæ mea non decies somnia versat anus?
 Hostis siquis erit nobis, amet ille puellas:
 Gaudeat in puero, siquis amicis erit.
 Tranquillo tuta descendis flumine cymba:
 Quid tibi tam parvi littoris unda nocet? 20
 Alter sæpe uno mutat præcordia verbo:
 Altera vix ipso sanguine mollis erit.

ELEGIA V.—*Ad Cynthia.*

Hoc verum est, tota te ferri, Cynthia, Roma,
 Et non ignota vivere nequitia?
 Hæc merui sperare? dabis mihi, perfida, pœnas.
 Et nobis Aquilo, Cynthia, ventus erit.
 Inveniam tamen e multis fallacibus unam, 5
 Quæ fieri nostro carmine nota velit;
 Nec mihi tam duris insultet moribus, et te
 Vellicet: heu! sero flebis, amata diu.
 Nunc est ira recens; nunc est discedere tempus:
 Si dolor abfuerit, credo, redibit amor. 10
 Non ita Carpathiæ variant Aquilonibus undæ,
 Nec dubio nubes vertitur atra Notæ;
 Quam facile irati verbo mutantur amantes.
 Dum licet, injusto subtrahe colla iugo.
 Nec tu non aliquid, sed prima nocte, dolebis: 15
 Omne in amore malum, si patiarc, leve est.
 At tu, per dominæ Junonis dulcia jura,
 Parce tuis armis, vita, nocere tibi.
 Non solum taurus ferit unciis cornibus hostem,
 Verum etiam instanti læsa repugnat ovis. 20
 Nec tibi perjuro scindam de corpore vestem,
 Nec mea præclusas frerit ira fores:
 Nec tibi connexos iratus carpere crines,
 Nec duris ausim lædere pollicibus. 24
 Rusticus hæc aliquis tam turpia prælia quærat,
 Cujus non hederæ circuire caput.
 Scribam igitur, tua quod nunquam deleverit ætas,
 Cynthia forma potens, Cynthia forma levis.
 Crede mihi, quamvis contemnis murmura famæ,
 Hic tibi pallori, Cynthia, versus erit. 30

ELEGIA VI.—*Ad Cynthia.*

Non ita complebant Ephyrææ Laidos ædes,
 Ad ejus jacuit Græcia tota fores;
 Turba Menandrea fuerat nec Theaidos olim
 Tanta, in qua populus lusit Erichthonius;
 Nec, quæ deletas potuit componere Thebas, 5
 Phryne tam multis facta beata viris.
 Quin etiam falsos fingis tibi sæpe propinquos,
 Oscula, ne desint, qui tibi jure ferant.
 Me juvenum facies pictæ, me nomina lædunt,
 Me tener in cunis et sine voce puer: 10
 Me lædit, si multa tibi dedit oscula, mater;
 Me soror, et tibi quæ dormit amica simul.
 Omnia me lædunt: (timidus sum; ignosce timori)
 Et miser in tunica suspicor esse virum.
 His olim, ut fama est, vitis ad prælia ventum est;
 His Trojana vides funera principis. 16
 Aspera Centauros eadem dementia jussit
 Frangere in adversum pocula Pirithoum.
 Cur exempla petam Graiium? tu criminis auctor.
 Nutritus duro, Romulo, lacte lupæ. 20

Tu rapere intactas docuisti impune Sabinas;
 Per te nunc Romæ quidlibet audet Amor.
 Felix Admeti conjux, et lectus Ulixis,
 Et quæcunque viri femina limen amat. 24
 Tempia Pudicitiae quid opus statuisset puellis,
 Si cuius nuptæ quidlibet esse licet?
 Quæ manus obscenas depinxit prima tabellas,
 Et posuit casta turpia visa domo,
 Illa puellarum ingenuos corruptit ocellos,
 Nequitiaeque suæ noluit esse rudes. 30
 Ah! gemat in terris, ista qui protulit arte
 Jurgia sub tacita condita lætitia!
 Non istis olim variabant tecta figuris.
 Tum paries nullo crimine pictus erat.
 Sed non immerito velavit aranea fanum, 35
 Et mala desertos occupat herba deos.
 Quos igitur tibi custodes, quæ limina ponam,
 Quæ nunquam supra pes inimicus eat?
 Nam nihil invitæ tristis custodia prodest:
 Quam peccare pudet, Cynthia, tuta sat est. 40
 Uxor me nunquam, nunquam me ducet amica:
 Semper amica mihi, semper et uxor eris.

ELEGIA VII.—*Ad Cynthia.*

Gavisa es certe sublatam. Cynthia, legem,
 Quæ quondam edicta flemus uterque diu,
 Ni nos divideret; quamvis diducere amantes
 Non queat invitos Jupiter ipse duos.
 At magnus Cæsar. Sed magnus Cæsar in armis
 Devictæ gentes nil in amore valent.
 Nam citius pater caput hoc discedere collo,
 Quam possem nuptæ perdere amore faces;
 Aut ego transirem tua limina clausa maritus,
 Respicens udis prodita luminibus. 10
 Ah! mea tum quales faceret tibi tibia cantus,
 Tibia funesta tristior illa tuba!
 Unde mihi patriis natos præbere triumphis?
 Nullus de nostro sanguine miles erit.
 Quod si Romanæ comitarent castra puellæ, 15
 Non mihi sat magnus Castoris iret equus.
 Hinc etenim tantum meruit mea gloria nomen,
 Gloria ad hibernos lata Borysthenidas;
 Tu mihi sola places: placeam tibi, Cynthia, solus:
 Illic erit et patrio sanguine pluri amor. 20

ELEGIA VIII.—*Ad Amicum.*

Eripit nobis jampridem cara puella,
 Et tu me lacrymas fundere, amice, vetas.
 Nullæ sunt inimicitiae, nisi amoris, acerbae.
 Ipsum me jugula: lenior hostis eris.
 Possum ego in alterius positam spectare lacerto?
 Nec mea dicitur, quæ modo dicta mea est? 6
 Omnia vertuntur; certe vertuntur amores.
 Vinceras, aut vincis; hæc in amore rota est.
 Magni sæpe duces, magni cecidere tyranni:
 Et Thebæ steterunt, altaque Troja fuit. 10
 Munera quanta dedi, [vel] qualia carmina feci!
 Illa tamen nunquam ferrea dixit, Amo.
 Ergo tam multos nimium temerarius annos,
 Improba, qui tulerim teque tuamque domum.
 Equandone tibi liber sum visus? an usque 15
 In nostrum jacies verba superba caput?
 Sic igitur prima moriere ætate, Properti?
 Sed morere: interitui gaudeat illa tuo.
 Exagitet nostros Manes, scotetur et umbras,
 Insultetque rogis, calcet et ossa mea. 20
 Quid? non Antigone tumulo Bæotius Hæmon
 Corruit ipse suo saucius ense latus;
 Et sua cum misera permiscuit ossa puellæ,
 Quæ sine Thebanam noluit ire domum?

Sed non effugies : mecum moriaris, oportet ; 25
 Hoc eodem ferro stillet uterque cruor.
 Quamvis ista mihi mors est inhonesta futura ;
 Mors inhonesta quidem : tu moriere tamen.
 Ille etiam abrepta desertus conjuge Achilles
 Cessare in Teucros pertulit arma sua. 30
 Viderat ille fugas, fractos in littore Achivos,
 Fervere et Hectorea Dorica castra face ;
 Viderat informem multa Patroclon arena
 Porrectum, et sparsas cæde jacere comas ;
 Omnia formosam propter Briseida passus : 35
 Tantus in erepto sævit amore dolor.
 At postquam sera captiva est reddita pœna,
 Fortem illum Hæmonis Hectora traxit equis.
 Inferior multo cum sim vel matre, vel armis,
 Mirum, si de me jure triumphat Amor ? 40

ELEGIA IX.—*Ad Amicam, de Rivali.*

Iste quod est, ego sæpe fui : sed fors et in hora,
 Hoc ipso ejecto, carior alter erit.
 Penelope poterat bis denos sola per annos
 Vivere, tam multis fœmina digna procis. 5
 Conjugium falsa poterat differre Minerva,
 Nocturno solvens texta diurna dolo.
 Visura et quamvis nunquam speraret Ulixen,
 Illum expectando facta remansit anus.
 Nec non exanimum amplectens Briseis Achillem
 Candida vesana verberet ora manu ; 10
 Et dominum lavit mærens captiva cruentum
 Appositum flavis in Simœnta vadis ;
 Fœdavitque comas ; et tanti corpus Achilli
 Maximaque in parva sustulit ossa manu ;
 Quando ibi nec Peleus aderat, nec cæcula mater,
 Scyria nec viduo Deidamia toro. 16
 Tunc igitur veris gaudebat Græcia natis :
 Tunc etiam felix inter et arma pudor.
 At tu non una potuisti nocte vacare,
 Impia, non unum sola manere diem. 20
 Quin etiam multo duxisti pocula risu ;
 Forsitan et de me verba fuere mala.
 Hic etiam petitur, qui te prius ipse reliquit.
 Di faciant, isto capta fruare viro ! 24
 Quæ mihi vota tuam propter suscepta salutem,
 Cum capite hoc Stygiæ jam poterentur aquæ,
 Et lectum flentes circumstaremus amici !
 Hic ubi tum, (pro di) perfida, quise fuit ?
 Quid si longinquos retineret miles ad Indos ?
 Aut mea si staret navis in Oceano ? 30
 Sed vobis facile est verba et componere fraudes :
 Hoc unum didicit fœmina semper opus.
 Non sic incerto mutantur flamine Syrtis,
 Nec folia hiberno tam tremefacta Notu ;
 Quam cito fœminea non constat fœdus in ira,
 Sive ea causa gravis, sive ea causa levis. 36
 Nunc, quoniam ista tibi placuit sententia, cedam.
 Tela precor, pueri, promite acuta magis ;
 Fugite certantes, atque hanc mihi solvite vitam :
 Sanguis erit vobis maxima palma meus. 40
 Sidera sunt testes, et matutina pruina,
 Et furtim misero janus aperta mihi,
 Te nihil in vita nobis acceptius unquam :
 Nunc quoque eris, quamvis sis inimica mihi :
 Nec domina ulla meo ponet vestigia lecto ; 45
 Solus ero, quoniam non licet esse tuo.
 Atque utinam, si forte pios eduximus annos,
 Ille vir in medio fiat amore lapsus !
 Non ob regna magis diris occidere sub armis
 Thebani, media non sine matre, duces ; 50
 Quam, mihi si media liceat pugnare puella,
 Mortem ego non fugiam morte subire tua.

ELEGIA X.—*Ad Musam.*

Jam tempus lustrare aliis Heliœon choreis,
 Et campum Aonio jam dare tempus equo.
 Jam libet et fortes memorare ad prælia turmas,
 Et Romana mei dicere castra ducia. 5
 Quod si deficiant vires, audacia certe
 Laus erit : in magnis et voluisse sat est.
 Etas prima canat Veneres, extrema tumultus.
 Bella canam, quando scripta puella mea est.
 Nunc volo subducto gravius procedere vultu :
 Nunc aliam citharam me mea Musa docet. 10
 Surge, anime : ex humili jam carmine sumite
 vires,
 Pierides : magni nunc erit oris opus.
 Jam negat Euphrates equitem post terga tueri
 Parthorum, et Crassos se tenuisse dolet.
 India quin, Auguste, tu dat colla triumpho, 15
 Et domus intactæ te tremat Arabiæ.
 Et signa extremis tellus se subtrahit oris,
 Sentiet illa tuas postmodo capta manus. [do
 Hæc ego castra sequar : vates tua castra canen-
 Magnus ero : servent hunc mihi fata diem. 20
 Ut, caput in magnis ubi non est tangere signis,
 Ponitur hic imos ante corona pedes :
 Sic nos [nunc, inopes laudis descendere car-
 men.
 Pauperibus sacris vilia thura damus. [fontes,
 Necdum etiam Ascræos norunt mea carmina
 Sed modo Permessi flumine lavit Amor. 26

ELEGIA XI.—*Ad Cynthiam.*

Scribant de te alii, vel sis ignota, licebit ;
 Laudet, qui sterili semina ponit humo.
 Omnia, crede mihi, secum una munera lecto
 Auferet extremi funeris atra dies ;
 Et tua transibit contemnens ossa viator, 5
 Nec dicet, Cinis hic docta puella fuit.

ELEGIA XII.—*De Amore.*

Quicumque ille fuit, puerum qui pinxit Amorem,
 Nonne putas miras hunc habuisse manus ?
 Hic primum vidit, sine sensu vivere amantes,
 Et levibus curis magna perire bona.
 Idem non frustra ventosas addidit alas, 5
 Fecit et humano corde volare deum ;
 Scilicet alterna quoniam jactamur in unda,
 Nostraque non ullis permanet aura locis.
 Et merito hominis manus est armata sagittis, 9
 Et pharetra ex humero Gnossia utroque jacet ;
 Ante ferit quoniam, tuti quam cernimus hostem,
 Nec quisquam ex illo vulnere sanus abit.
 In me tela manent, manet et puerilis imago,
 Sed certe pennas perdidit ille suas ; [nam,
 Evolat, heu ! nostro quoniam de pectore nunc
 Assiduusque meo sanguine bella gerit. 16
 Quid tibi jucundum siccis habitare medullis ?
 Si pudor est, alio trajice tela tua.
 Intactos isto satius tentare veneno :
 Non ego, sed tenuis vapulat umbra mei : 20
 Quam si perdidideris, quis erit, qui talia cantet ?
 Hæc mea Musa levis gloria magna tua est ;
 Quæ caput, et digitos, et lumina nigra puellæ,
 Et canit, ut soleant mollior ire pedes.

ELEGIA XIII.—*Ad Cynthiam.*

Non tot Achæmenis armantur Fusa sagittas,
 Spicula quot nostro pectore fixit Amor.
 Hic me tam graciles vetuit contemnere Musas,
 Jussit et Ascræum sic habitare nemus :

Non ut Pleris quercus mea verba sequantur, 5
 Aut possim Iamaria ducere valle feras;
 Sed magis ut nostro tepefuit Cynthia versu:
 Tunc ego sim Inachio notior arte Lino.
 Non ego sum formæ tantum mirator honestæ,
 Nec siqua illustres fœmina jactat aves; 10
 Me juvat in gremio doctæ legis puellæ,
 Auribus et puris scripta probasse mea.
 Hæc ubi contigerint, populi confusa valet
 Fabula; nam domina iudice tutus ero;
 Quæ si forte bonas ad pacem verterit aures, 15
 Possim inimicitias tunc ego ferre Jovis.

* * * * *
 Quandoquunque igitur nostros nox claudet ocellos,
 Accipe, quæ serves funeris acta mei.
 Nec mea tunc longa spatietur imagine pompa,
 Nec tuba sit fati vana querela mei; 20
 Nec mihi tum fulcro sternatur lectus eburnæ,
 Nec sit in Attalico mors mea nixa toro.
 Desit odoriferis ordo mihi lancia; adsint
 Plebei parvæ funeris exequiæ.
 Sat mea, sat magna est, si tres sint pompa li-
 belli,

Quos ego Persephonæ maxima dona feram. 26
 Tu vero nudum pectus lacerata sequeris,
 Nec fueris nomen lassa vocare meum;
 Osculaque in gelidis ponas suprema labellis,
 Cum dabitur Syrio munere plenus onyx. 30
 Deinde, ubi suppositus cinerem me fecerit ardor,
 Accipiat Manes parvula testa meos:
 Et sit in exiguo laurus superaddita busto,
 Quæ tegat extincti funeris umbra locum.
 Et duo sint versus; "Qui nunc jacet arida
 pulvis, 35
 Unius hic quondam servus Amoris erat."
 Nec minus hæc nostri notescat fama sepulcri,
 Quam fuerant Phthii busta cruenta viri.
 Tu quoque, siquando venies ad fata, (memento
 Hoc iter!) ad lapides, cara, veni memores. 40
 Interea cave sis nos adspersa sepultos.
 Nonnihil [ad verum] conscia terra sapit.

* * * * *
 Atque utinam primis animam me ponere cunis
 Jussisset quævis de tribus una soror.
 Nam quo tam dubiæ servetur spiritus horæ? 45
 Nestoris est visus post tria sæcla cinis.
 Si tam longævæ minuisset fata senectæ
 [Gallicus] Iliacis miles in aggeribus,
 Non ille Antilochi vidisset corpus humati,
 Diceret aut, O mors! cur mihi sera venis? 50
 Tu tamen amisso nonnunquam flebis amico:
 Fas est præteritos semper amare viros.
 Testis, quem niveum quondam percussit, Adonis,
 Venantem Idalio vertice durus aper. 55
 Illis formosum flevisse paludibus, illuc
 Diceris effusa tu, Venus, isse coma.
 Sed frustra mutos revocabis, Cynthia, Manes:
 Nam mea quid poterant ossa minuta loqui?

ELEGIA XIV.—*Latatur potius Amica.*

Non ita Dardanio gavisus Atrida triumpho est,
 Cum caderent magnæ Laomedontis opes;
 Nec sic errore exacto lætatus Ulixes,
 Cum tetigit caræ littora Dulichiae;
 Nec sic Electra, salvum cum adspexit Oresten, 5
 Cujus falsa tenens foverat ossa soror;
 Nec sic inecolumen Minois Thesæa vidit,
 Dædaleo lino cum duce rexit iter;
 Quanta ego præterita collegi gaudia nocte.
 Immortalis ero, crastina talis eat. 10

At, dum demissis supplex cervicibus ibam,
 Dicebar sicco villor esse lacu.
 Nec mihi jam fastus opponere quærit iniquos,
 Nec mihi ploranti lenta sedere potest.
 Atque utinam non tam sero mihi nota fuisset 15
 Condito: cineri nunc medicina datur.
 Ante pedes cæcis lucebat semita nobis.
 Scilicet insano nemo in amore videt.
 Hoc sensi prodesse magis. Contemnite, amantes:
 Sic hodie veniet, siqua negavit heri. 20
 Pulsabant alii frustra, dominamque vocabant:
 Mecum habuit positum lenta puella caput.
 Hæc mihi devictis potior victoria Parthis:
 Hæc spolia, hæc reges, hæc mihi currus erunt.
 Magna ego dona tua figam, Cytherea, columna, 25
 Taleque sub nostro munere carmen erit:
 Has pono ante tuam tibi, diva, Propertius ædem
 Exuvias, tota nocte receptus amans.
 Nunc a te, mea lux, veniat mea littore navis
 Servata, an modis sidat onusta vadis. 30
 Quod si forte aliqua nobis mutabere culpa,
 Vestibulum jaceam mortuus ante tuum.

ELEGIA XV.—*Narrat Voluptates suas.*

O me felicem! o nox mihi candida! et o tu
 Lectule deliciis facte beate meis!
 Quam multa apposita narramus verba lucerna!
 Quantaque sublato lumine rixa fuit!
 Nam modo nudatis mecum est lactata papillis; 5
 Interdum tunica duxit aperta moram.
 Illa meos somno lapsos patefecit ocellos
 Ore suo, et dixit: Sicine lente jaces? [tum
 Quam vario amplexu mutamus brachia! quan-
 Oscula sunt labris nostra morata tuis! 10
 Non juvat in cæco Venerem corrumpere motu.
 Si nescis, oculi sunt in amore duces.
 Ipse Paris nuda fertur periisse Lacœna,
 Cum Menelæo surget e thalamo.
 Nudus et Endymion Phœbi cepisse sororem 15
 Dicitur, et nudæ concubuisse deæ.
 Quod si pertendens animo vestita cubaris,
 Scissa veste meas experiere manus.
 Quin etiam, si me ulterius provexerit ira,
 Ostendes matri brachia læsa tuæ. 20
 Necdum inclinatæ prohibent te ludere mammæ.
 Viderit hoc, siquam jam peperisse pudet.
 Dum nos fata sinunt, oculos satiemus amore:
 Nox tibi longa venit, nec reditura dies.
 Atque utinam hærentes sic nos vincire catena
 Vellent, ut nunquam solveret ulla dies.
 Exemplo junctæ tibi sint in amore columbæ,
 Masculus et totum fœmina conjugium.
 Errat, qui finem vesani querit amoris:
 Verus amor nullum novit habere modum. 30
 Terra prius falso partu deludet arantes,
 Et citius nigros Sol agitabit equos,
 Fluminaque ad caput incipient revocare liquores,
 Aridus et sicco gurgite piscis erit;
 Quam possim nostros alio transferre calores. 35
 Illius ero vivus, mortuus hujus ero.
 Quod mihi si secum tales concedere noctes
 Illa velit, vitæ longus et annus erit:
 Si dabit hæc multas, flam immortalis in illis.
 Nocte una quisvis vel deus esse potest. 40
 Qualem si cuncti vellent decurrere vitam,
 Et pressi multo membra jacere mero;
 Non ferrum crudele esset, neque bellica navis,
 Nec nostra Actiacum verteret ossa mare; 44
 Nec, toties propiis circum oppugnata triumphis,
 Lassa foret crines solvere Roma sua.

Me certe merito poterunt laudare minores :
 Læserunt nullos pocula nostra deos.
 Tumodo, dum licet, hunc fructum ne desere vitæ.
 Omnia si dederis oscula, pauca dabis. 50
 Ac veluti folia arentes liquere corollas,
 Quæ passim calathis strata natare vides ;
 Sic nobis, qui nunc magnum spiramus amantes,
 Forsitan includet crastina fata dies.

ELEGIA XVI.—*Ad Cynthiam.*

Prætor ab Illyricis venit modo, Cynthia, terris,
 Maxima præda tibi, maxima cura mihi.
 Non potuit saxo vitam posuisse Cerauno ?
 Ah, Neptune ! tibi qualia dona darem !
 Nunc, sine me, plena sunt convivia mensa : 5
 Nunc, sine me, tota janua nocte patet.
 Quare, si sapis, oblatas ne desere menses ;
 Et stolidum pleno vellere carpe pecus.
 Deinde, ubi consumo restabit munere pauper,
 Dic alias iterum naviget Illyrias. 10
 Cynthia non sequitur fascēs, non curat honores :
 Semper amatorum ponderat illa sinus.
 At tu nunc nostro, Venus, o, succurre dolori,
 Rumpat ut assiduīs membra libidinibus.
 Ergo muneribus quivis mercatur amorem ? 15
 Jupiter ! indigna merce puella perit.
 Semper in Oceanum mittit me querere gemmas,
 Et jubet ex ipsa tollere dona Tyro.
 Atque utinam Romæ nemo esset dives ; et ipse
 Stramine posset dux habitare casa. 20
 Nunquam venales essent ad munus amicæ,
 Atque una fieret cana puella domo.
 Non quia septenas noctes sejuncta cubaris,
 Candida tam fædo brachia fusa viro ;
 Non qui peccaris, testor te ; sed quia vulgo 25
 Formosis levitas semper amica fuit.
 Barbarus excussis agitast fastidia lumbis,
 Et subito felix nunc mea regna tenet.
 Adspice quid donis Eriphyla invenit amaris ;
 Arserit et quantis nupta Cræusa malis. 30
 Nullane sedabit nostros injuria factus ?
 An dolor hic vitæ nescit abesse suis ?
 Tot jam abiere dies, cum me nec cura theatri,
 Nec tetigit Campi, nec mea Musa juvat.
 Ah ! pudeat, certe pudeat ; nisi forte (quod aiunt)
 Turpis amor surdis auribus esse solet. 36
 Cerne duce, modo qui fremitu complevit inani
 Actia damnatis æquora militibus.
 Hunc infamis amor versis dare terga carinis
 Jussit, et extremo querere in orbe fugam. 40
 Cæsaris hæc virtus, et gloria Cæsaris hæc est :
 Illa, qua vicit, condidit arma manu. [ragdos,
 Sed quasunque tibi vestes, quasunque sma-
 Quosve dedit flavo lumine chrysolithos ;
 Hæc videam rapidas in vanum ferre procellas ; 45
 Quæ tibi terra, velim, quæ tibi fiat aqua.
 Non semper placidus perjuro ridet amantes
 Jupiter, et surda negligit aure preces.
 Vidistin' toto sonitus procurrare cælo,
 Fulminaque ætheria desiluisse domo ? 50
 Non hæc Pleiades faciunt, neque aqnosus Orion ;
 Nec sic de nihilo fulminis ira cadit.
 Perjuræ tunc ille solet punire puellas :
 Deceptus quoniam flevit et ipse deus.
 Quare ne tibi sit tanti Sidonia vestis, 55
 Ut timeas, quoties nubilus Auster erit.

ELEGIA XVII.—*De Exclusionē.*

Mentiri noctem, promissis ducere amantem,
 Hoc erit infectas sanguine habere manus

Horum ego sum vates, quoties desertus amaras
 Explevi noctes fractus utroque toro.
 Vel tu Tantales moveare ad flumina sorte, 5
 Ut liquor arenti fallat ab ore sitim ;
 Vel tu Sisyphios licet admirare labores,
 Difficile ut toto monte volutet onus ;
 Durius in terris nihil est quod vivat amante ;
 Nec, modo si sapias, quod minus esse vellis. 10
 Quem modo felicem invidia mirante ferebant,
 Nunc decimo admittit vix ego quoque die.
 Nunc jacere e duro corpus juvat, impia, saxo,
 Sumere et in nostras tetra venena manus.
 Nec licet in triviis sicca requiescere luna, 15
 Aut per rimosas mittere verba fores.
 Quod quamvis ita sit, dominam mutare cavebo.
 Tum flebit, cum in me senserit esse fidem.

ELEGIA XVIII.—*Ad Cynthiam.*

Assidue multis odium peperere querelæ :
 Frangitur in tacito femina sæpe viro.
 Siquid vidisti, semper vidisse negato :
 Aut siquid doluit forte, dolere nega.
 Quid, mea si canis ætas candesceret annis, 5
 Et faceret scissas languida ruga genas ?
 At non Tithoni spernens Aurora senectam
 Desertum Eoa passa jacere domo est.
 Illum sæpe suis decedens fovit in ulnis,
 Quam prius adjunctos sedula lavit equos. 10
 Illum ad vicinos cum amplexa quiesceret Indoa
 Maturus iterum est quæta redire dies.
 Illa deos, curram consendens, dixit iniquos,
 Invitum et terris præstitit officium ;
 Cui majora senis Tithoni gaudia vivi, 15
 Quem gravis amisso Memnone luctus erat.
 Cum sene non puduit talem dormire puellam,
 Et canæ toties oscula ferre comæ.
 At tu etiam juvenem odisti me perfidæ, cum sis
 Ipsa anus haud longa curva futura die. 20
 Quin ego deminuo curam, quod sæpe Cupido
 Huic malus esse solet, cui bonus ante fuit.
 Nunc etiam infectos demens imitare Britannos,
 Ludis et externo tincta nitore caput.
 Ut natura dedit, sic omnis recta figura : 25
 Turpis Romano Belgicus ore color.
 An, si cæruleo quædam sua tempora fuce
 Tinxerit, idcirco cærulea forma bona est ?
 Illi sub terris fiant mala multa puellæ,
 Quæ mentita suas veritit inepta comas. 30
 De me, mi certe poteris formosa videri,
 Mi formosa sat es, si modo sæpe venis.
 Cum tibi nec frater, nec sit tibi filius ullus,
 Frater ego, et tibi sim filius unus ego.
 Ipse tuus semper tibi sit custodia lectus ; 35
 Nec nimis ornata fronte sedere velis.
 Credam ego narranti (noli committere) famæ :
 Et terras rumor transiit et maria.

ELEGIA XIX.—*Ad eandem.*

Etsi me invito discedis, Cynthia, Roma,
 Lætor, quod sine me devia rura colis.
 Nullus erit castis juvenis corruptor in agris,
 Qui te blanditiis non sinat esse probam.
 Nulla neque ante tuas orietur rixa fenestras, 5
 Nec tibi clamatæ somnus amarus erit.
 Sola eris, et solos spectabis, Cynthia, montes,
 Et pecus, et fines pauperis agricolæ.
 Illic te nulli poterunt corrumpere ludi,
 Fanaque, peccatis plurima causa tuis. 10
 Illic assidue tauros spectabis arantes,
 Et vitem docta ponere falce comas.

Atque ibi rara feros inculco thura sacello,
Hædus ubi agrestes corruebat ante focos.
Protinus et nuda choreas imitabere sura; 15
Omnia ab externo sint modo tuta viro.
Ipse ego venabor: jam nunc me sacra Dianæ
Suscipere, et Veneri ponere vota iuvat.
Incipiam captare feras, et reddere pinu
Cornua, et audaces ipse movere canes. 20
Non tamen ut vastos ausim tentare leones,
Aut celer agrestes cominus ire sues.
Hæc igitur mihi sit lepores audacia molles
Excipere, et stricto figere avem calamo,
Qua formosa suo Clitumnus flumina luco 25
Integit, et niveos abluit unda boves.
Tu, quoties aliquid conabere, vita, memento
Venturum paucis me tibi Luciferis.
Sic me nec solæ poterunt avertere sylvæ,
Nec vaga muscosis flumina fusa jugis. 30
Quin ego in assidua mutem tua nomina lingua;
Absenti nemo ne noctuisse velit.

ELEGIA XX.—*Ad Cynthiam.*

Quid fles abducta gravius Briseide? quid fles
Anxia captiva tristius Andromacha?
Quidve mea de fraude deos, insana, fatigas?
Quid queris nostram sic cecidisse fidem?
Non tam nocturna volucris funesta querela 5
Attica Cecropiis obstrepat in foliis;
Nec tantum Niobe bis sex ad busta superba
Sollicito lacrymas depluit e Sipylo.
Me licet æratis adstringant brachia nodis, 9
Sint mea vel Danaëis condita membra domo;
In te ego et æratis rumpam, mea vita, catenas,
Ferratam Danaëis transiliamque domum.
De te quodcumque, ad surdas mihi dicitur aures:
Tu modo ne dubita de gravitate mea.
Ossa tibi iuro per matris, et ossa parentis, 15
(Si fallo, cinis, heu! sit mihi uterque gravis)
Me tibi ad extremas mansurum, vita, tenebras.
Ambos una fides auferet, una dices.
Quod si nec nomen, nec me tua forma teneret,
Posset servitium mite tenere tuum. 20
Septima jam plenæ deducitur orbita Lunæ,
Cum de me, et de te, compita nulla tacent.
Interea nobis non nunquam janua mollis,
Non nunquam lecti copia facta tui;
Nec mihi muneribus nox ulla est emta beatiss:
Quicquid eram, hoc animi gratia magna tui.
Cum te tam multi peterent, tu me una petisti.
Possim ego naturæ non meminisse tuæ?
Tunc me vel tragicæ vexetis Erinnyes, et me
Inferno damnes, Æacæ, iudicio; 30
Tunc inter Tityi volucres mea pœna vagetur;
Atque ego Sisyphio saxa labore geram.
Nec tu supplicibus me sis venerata tabellis.
Ultima talis erit, quæ mea prima fides.
Hoc mihi perpetuo jus est, quod solus amator 35
Nec cito desisto, nec temere incipio.

ELEGIA XXI.—*Ad Cynthiam, de Pantho.*

At, quantum de me Panthi tibi pagina finxit,
Tantum illi Pantho ne sit amica Venus.
Sed tibi jam videor Dodona verior augur?
Uxorem ille tuus pulcher amator habet.
Tot noctes periere: nihil pudet? adspice, cantat
Liber: tu, nimium credula, sola sacras. 6
Et nunc inter eos es sermo, et te ille superbus
Dicit, se invito, sæpe fuisse domi.
Disperere, si quicquam aliud, quam gloria, de te
Queritur: has laudes ille maritus habet. 10

Colehida sic hospes quondam decepit Jason:

Ejectæ tenuit namque Creïssa domum.
Sic a Dulichio juvene et delusa Calypso
Vidit amatorem pandere vela suum.
Ah! nimium faciles aurem præbere puellas, 15
Discite desertæ non temere esse bonæ.
Nunc quoque, qui restet, jampridem queritur
alter.

Experta in primo, stulta, cavere potes.
Nos quocumque loco, nos omni tempore tecum,
Sive ægra pariter, sive valente, sumus. 20

ELEGIA XXII.—*Ad Demophoonem.*

Scis here mi multas pariter placuisse puellas;
Scis mihi, Demophoon, multa venire mala;
Nulla meis frustra lustrantur compita plantis:
Omnia in exitium nata theatra meum;
Sive aliquis mihi deducit candida gestu 5
Brachia, seu varios incinit ore modos.
Interea nostri querunt sibi vulnus ocelli,
Candida non tecto pectore siqua sedet;
Sive vagi crines puris in frontibus errant,
Indica quos modio vertice gemma tenet: 10
Quæ si forte aliquid vultu mihi dura negarat,
Frigida de tota fronte cadebat aqua.
Queris, Demophoon, cur sim tam mollis in om-
nes?

Quod queris, quare non habet ullus amor?
Cur aliquis sacris laniat sua brachia cultris, 15
Et Phrygis insanos cæditur ad numeros?
Unicuique dedit vitium natura creato.
Mi natura aliquid semper amare dedit.
Me licet et Thamyra cantoris fata sequantur,
Nunquam ad formosas, invidæ, cæcus ero. 20
Sed, tibi si exiles videor tenuatus in artus,
Falleris; haud unquam est culta labore Venus.
Percontare licet; sæpe est experta puella
Officium tota nocte valere meum.
Jupiter Alcmenæ geminas requieverat Arctos,
Et cælum noctu bis sine rege fuit. 26
Nec tamen idcirco languens ad fulmina venit.
Nullus amor vires eripit ipse suas.
Quid? cum e complexu Briseidos iret Achilles,
Num fugere minus Thessala tela Phryges? 30
Quid? ferus Andromachæ lecto cum surgeret
Hector,
Bella Mycenæ non timuere rates?
Ille, vel hic, classes poterat, vel perdere muros.
Hic ego Pelides, hic ferus Hector ego.
Adspice, uti cælo modo sol, modo luna minis-
tret: 35

Sic etiam nobis una puella parum est.
Altera me cupidis teneat foveatque lacertis,
Altera siquando non sinit esse locum;
Aut, si forte irata meo sit facta ministro,
Ut sciat esse aliam, quæ velit esse mea. 40
Nam melius duo defendunt retinacula navem;
Tutius et geminos anxia mater alit.
Aut si es dura, nega: sin es non dura, venito.
Quid iuvat in nullo pondere verba loqui?
Hic unus dolor est ex omnibus acer amanti, 45
Speranti subito siqua venire negat.
Quanta illum toto versant suspiria lecto,
Cum recipi, quem non noverit ille, putat?
Et rursus puerum querendo audita fatigat;
Quem, quæ scire timet, dicere plura iubet. 50

ELEGIA XXIII.—*De Amoris Servitute.*

Cui vult indocto fugienda hæc semita vulgi,
Ipsa petita lacu nunc mihi dulcis aqua est.

Ingenuus quisquam alterius dat munera servo,
 Ut commissæ suæ verba ferat dominæ?
 Et querit toties, Quenam nunc porticus il-
 lam 5
 Integrit? et, Campo quo movet illa pedes?
 Deinde ubi pertuleris, quos dicit fama labores
 Herculis, ut scribat, Muneris æquid habes?
 Cernere uti possis vultum custodis avari,
 Captus et immunda sæpe latere casa. 10
 Quam care semel in toto nox venditur anno!
 Ah pereant, siquos janua clausa juvat.
 Contra, rejecto quæ libera vadit amictu,
 Custodum et nullo septa timore, placet;
 Cui sæpe immundo Sacra conteritur via socco, 15
 Nec sinit esse moram, siquis adire velit.
 Differet hæc nunquam, nec poscet garrula, quæ tæ
 Adstrictus ploret sæpe dedisse pater.
 Nec dicit, Timeo: propterea jam surgere, quæso:
 Infelix! hodie vir mihi rure venit. 20
 Et quas Euphrates, et quas mihi misit Orontes,
 Me capiant: nolim furta pudica tori.
 Libertas quoniam nulli jam restat amanti,
 Nullus liber erit, siquis amare volet.

ELEGIA XXIV.—*De Cynthia, in Æmulum.*

Tu loqueris, cum sis jam noto fabula libro,
 Et tua sit toto Cynthia lecta foro?
 Cui non his verbis aspergat tempora [surdo]
 Aut pudor ingenuus, aut reticendus amor?
 Quod si tam facilis spiraret Cynthia nobis, 5
 Non ego nequitiæ dicerer esse caput,
 Nec sic per totam infamis traderer urbem:
 Urerer et quamvis, nomine verba darem.
 Quare ne tibi sit mirum me querere viles:
 Parcior infamant: num tibi causa levis? 10
 Et modo pavonis caudæ flabella superbæ,
 Et manibus dura frigus habere pila;
 Et [cupit iratum] talos me poscere eburnos,
 Quæque nitent Sacra vilia dona via.
 Ah peream, si me ista movent dispendia: verum
 Fallaci dominæ jam pudet esse jocum. 16
 * * * * *
 Hoc erat in primis quod me gaudere jubebas?
 Tam te formosam non pudet esse levem?
 Una aut altera nox nondum est in amore peracta,
 Et dicor lecto jam gravis esse tuo. 20
 Me modo laudabas, et carmina nostra legebas.
 Ille tuus pennas tam cito vertit amor?
 Contendat mecum ingenio, contendat et arte;
 In primis una discat amare domo:
 Si libitum tibi erit, Lernæas pugnet ad hydras,
 Et tibi ab Hesperio mala dracone ferat; 26
 Tetra venena libens, et naufragus ebibat undas,
 Et nunquam pro te deneret esse miser;
 (Quos utinam in nobis, vita, experiare labores)
 Jam tibi de timidis iste protervus erit, 30
 Quinunc se in tumidum jactando venit honorem;
 Dissidium vobis proximus annus erit.
 At me non ætas mutabit tota Sibyllæ,
 Non labor Alcidiæ, non niger ille dies.
 Tu me compones, et dices, Ossa, Properti, 35
 Hæc tua sunt: eheu! tu mihi certus eras.
 Certus eras, eheu! quamvis nec sanguine avito
 Nobilis, et quamvis non ita dives eras.
 Nil ego non patiar: nunquam me injuria mutat:
 Ferre ego formosam nullum onus esse puto.
 Credo ego non paucos ista perisse figura; 41
 Credo ego sed multos non habuisse fidem.
 Farro dilexit spatio Minocida Theseus,
 Phyllida Demophoon, hospes uterque malus.

Jam tibi Iasonia vecta est Medea carina, 40
 Et modo servato sola relicta viro.
 Dura est, quæ multis simulatam fingit amorem,
 Et se plus uni siqua parare potest.
 Noli nobilibus, noli te offerre beatiss.
 Vix venit, extremo qui legat ossa die. 50
 Hi tibi nos erimus: sed tu potius precor ut me
 Demissis plangas pectore nuda comis.

ELEGIA XXV.—*Ad Cynthia.*

Unica nata meo pulcherrima cura dolori,
 Excludi quoniam sors mea sæpe, venis.
 Ista meis fiet notissima forma libellis,
 Calve, tua venia, pace, Catulle, tua.
 Miles depositis annosus secubat armis, 5
 Grandævique negant ducere aratra boves,
 Putris et in vacua reliquit navis arena,
 Et vetus in templo bellica parma vacat:
 At me ab amore tuo diducet nulla senectus,
 Sive ego Tithonus, sive ego Nestor ero. 10
 Nonne fuit satius duro servire tyranno,
 Et gemere in tauro, sæve Perille, tuo?
 Gorgonis et satius fuit obdurescere vultu?
 Caucasias etiam si patereur aves?
 Sed tamen obstistam: teritur rubigine mucro 15
 Ferreus, et parvo sæpe liquore silex;
 At nullo dominæ teritur sub limine amator:
 Restat, et immerita sustinet aure minas.
 Ultro contentus rogat, et peccasse fatetur
 Læsus, et invitis ipse redit pedibus. 20
 Tu quoque, qui pleno fastus assumis amore,
 Credule, nulla diu forma pondus habet.
 An quisquam in mediis persolvit vota procellis,
 Cum sæpe in portu fracta carina natet?
 Aut prius infecto deposcit præmia cursu, 25
 Septima quædam metam triverit ante rota?
 Mendaces ludunt status in amore secundo.
 Siqua venit sero, magna ruina venit.
 Tu tamen interea, quamvis te diligit illa,
 In tacito cohibe gaudia clausa sinu. 30
 Namque, in amore suo, semper sua maxima
 cuique

Nescio quo pacto verba nocere solent.
 Quamvis te persæpe vocet, semel ire memento.
 Invidiam quod habet, non solet esse diu.
 At si sæclæ forent antiquis grata puellis, 35
 Essem ego, quod nunc tu: tempore vincor ego.
 Non tamen ista meos mutabunt sæcula mores.
 Unusquisque sua noverit ire via.
 At vos, qui officia in multos revocatis amores,
 Quantum sic cruciat lumina vestra dolor! 40
 Vidistis pleno teneram candore puellam;
 Vidistis fuscio: ducit uterque color.
 Vidistis quandam Argiva prodire figura;
 Vidistis nostras: utraque forma rapit.
 Illaque plebeio, vel sit sandicis amictu; 45
 Hæc atque illa mali vulneris una via est.
 Cum satis una tuis insomnia portet ocellis,
 Una sit et cuivis femina multa mala.

ELEGIA XXVI.—*Ad eandem, de Insomnio Naufragii.*

Vidi te in somnis fracta, mea vita, carina
 Ionio lassas ducere rore manus,
 Et, quæcunque in me fueras mentita, fateri,
 Nec jam humore graves tollere posse comas:
 Qualem purpureis agitatum fluctibus Hellen, 5
 Aurea quam molli tergore vexit ovis.
 Quam timui, ne forte tuum mare nomen haberet,
 Atque tua labens navita fieret aqua!

hæc tum ego Neptuno, quæ tum cum Castore
fratri,

Quæque tibi excepi tum, dea Leucotheæ! 10
t tu, vix primas extollens gurgite palmas,
sepe meum nomen jam peritura vocas.
quod si forte tuos vidisset Glaucus ocellos,
Esse Æonii facta puella maris;
t tibi præ invidia Nereides increpiterent, 15
Candida Nessæ, cærule Cymothoë.
ed tibi subsidio delphinum currere vidi;
Qui, puto, Arioniam vexerat ante Iyram.
amque ego conabar summo me mittere saxo,
Cum mihi discussit talia visa metus. 20

* * * * *
Tunc admirentur, quod tam mihi pulchra puella
Serviat, et tota dicar in urbe potens.
Non si Cambyas redeant, et flumina Cræsi,
Dicat: De nostro surge, poëta, tæro.
Nam mea cum recitat, dicit se odisse beatos. 25
Carmina tam sancte nulla puella colit.
Multum in amore fides, multum constantia prodest.

[Qui dare multa potest, multa et amare potest.]
Ieu mare per longum mea cogitet ire puella,
Hanc sequar, et fidos una aget aura duos. 30
Unum littus erit sopitis, unaque tecto
Arbor, et ex una sæpe bibemus aqua.
Et tabula una duos poterit componere amantes,
Prora cubile mihi, seu mihi puppis erit.
Omnia perpetiar; sævus licet urgeat Eurus, 35
Velaque in incertum frigidus Auster agat.
Quicunque et venti miserum vexastis Ulixen,
Et Danaum Euboico littore mille rates;
Et qui movistis duo littora, cum rudis Argus
Dux erat ignoto missa columba mari. 40
Illa meis tantum non usquam desit ocellis,
Incendat navem Jupiter ipse licet.
Certe idem nudi pariter jactabimur oris,
Me licet unda ferat, te modo terra tegat.
Sed non Neptunus tanto crudelis amori; 45
Neptunus fratri par in amore Jovi.
Testis Amynone, latices cum ferret, in Argis
Compressa, et Lernæ pulsa tridentis palus.
Jam deus amplexu votum persolvit; at illi
Aurea divinas urna profudit aquas. 50
Crudelem et Boream rapta Orithyia negabit.
Hic deus et terras et maria alta domat.
Crede mihi, nobis mitescet Scylla; nec unquam
Alternas revomet vasta Charybdis aquas.
Ipsaque sidera erunt nullis obscura tenebris: 55
Purus et Orion, purus et Hædus erit.
Quod mihi si ponenda tuo sit corpore vita,
Exitus hic nobis non inhonestus erit.

ELEGIA XXVII.—*Quod incerta Hora Mortis.*

At vos incertam, mortales, funeris horam
Queritis, et qua sit Mors aditura via;
Queritis et cælo Phœnicum inventa sereno,
Quæ sit stella homini commoda, quæque mala.
Seu pedibus Parthos sequimur, seu classe Bri-
tannos, 5
Et maris et duræ cæca pericla viæ.
Rursus et objectum fletis capiti esse tumultum,
Cum Mavors dubias miscet utrique manus:
Præterea domibus flammam, [domibusque] rui-
nam,
Neu subeant labris pocula nigra tuis. 10
Solutus amans novit quando periturus, et a qua
Morte: neque hic Boreæ flabra, neque arma
timet.

Jam licet et Stygia sedeat sub arundine remex,
Cernat et infernas tristis vela ratas;
Si modo clamantis revocaverit aura puella, 15
Concessum nulla lege redibit iter.

ELEGIA XXVIII.—*Ad Jovem, pro Amica ægro-
tante.*

Jupiter, affectæ tandem miserere puellæ:
Tam formosa tuum mortua crimen erit.
Venit enim tempus, quo torridus æstuat aër,
Incipit et sicco fervere terra Cane.
Sed non tam ardoris culpa est, neque crimina
cæli, 5
Quam toties sanctos non habuisse deos.
Hoc perdit miseras, hoc perdidit ante, puellas.
Quicquid jurarunt, ventus et unda rapit.
Num sibi collatum doluit Venus? illa peræque
Præ se formosis invidiosa dea est. 10
An contenta tibi Junonis templa Pelasgæ?
Palladis aut oculos ausa negare bonos?
Semper, formosæ, non nostis parcere verbis:
Hoc tibi lingua nocens, hoc tibi forma dedit.
Sed tibi, vexatæ per multa pericula, vitæ 15
Extremo veniet mollior hora die.
Io versa caput primos mugiverat annos:
Nunc dea, quæ Nili flumina vacca bibit.
Ino etiam prima terras ætate vagata est:
Hanc miser imploret navita Leucothoë. 20
Andromede monstris fuerat devota marinis:
Hæc eadem Persei nobilis uxor erat.
Callisto Arcadiis erraverat ursa per agros:
Hæc nocturna suo sidere vela regit.
Quod si forte tibi properarint fata quietem, 25
Illa sepultura fata beata tuæ;
Narrabis Semele, quo sis formosa periclo;
Credet et illa suo docta puella malo.
Et tibi Mæonias inter Heroidas omnes
Primus erit, nulla non tribuente, locus. 30
Nunc, utcumque potes, fato gere saucia morem.
Et deus, et durus vertitur ipse dies.
Hoc tibi vel poterit conjux ignorare Juno:
Frangitur et Juno, siqua puella perit.
Deficiunt magico torti sub carmine rhombi, 35
Et tacet extincto laurus adusta foco;
Et jam Luna negat toties descendere cælo,
Nigraque funestum concinit omen avis.
Una ratis fati nostros portabit amores
Cærule, ad infernos velificata lacus. 40
Si non unius, quæso miserere duorum:
Vivam, si vivet: si cadet illa, cadam.
Pro quibus optatis sacro me carmine damno:
Scribam ego: Per magnum salva puella Jo-
vem.
Ante tuosque pedes illa ipsa operata sedebit, 45
Narrabitque sedens longa pericla sua.
Hæc tua, Persephone, maneat clementia; nec tu,
Persephones conjux, sævior esse velis.
Sunt apud infernos tot millia formosarum:
Pulchra sit in superis, si licet, una locis. 50
Vobiscum est Iole, vobiscum candida Tyro,
Vobiscum Europe, nec proba Pasiphaë;
Et quot [Iona] tulit, vetus et quot Achaia
formas,
Et Thebe, et Priami diruta regna senis.
Et quæcumque erat in numero Romana puella,
Occidit. Has omnes ignis avarus habet. 56
Nec forma æternum, aut cuiquam est fortuna
perennis.
Longius, aut propius, mors sua quemque
t.

Tu quoniam es, mea lux, magno dimissa periclo,
Munera Dianæ debita redde, choros. 60
Redde etiam exoubias divæ nunc, ante juvenem:
Votivas noctes et mihi solve decem.

ELEGIA XXIX.—*Ad Cynthiam.*

Hesternæ, mea lux, cum potus nocte vagarer,
Nec me servorum duceret ulla manus,
Obvia, nescio quot pueri, mihi turba minuta
Venerat; (hos vetuit me numerare timor)
Quorum alii faculas, alii retinere sagittas, 5
Pars etiam visa est vincula parare mihi.
Sed nudi fuerant: quorum lascivior unus,
Arripite hunc, inquit: nam bene nostis eum.
Hic erat; hunc mulier nobis irata locavit.
Dixit, et in collo jam mihi nodus erat. 10
Hic alter jubet in medium propellere; et alter,
Interat, qui nos non putat esse deos.
Hæc te non meritum totas expectat in horas;
(At tu nescio quas quæris, inepte, fores)
Quæ cum Sidoniæ nocturna ligamina mitræ 15
Solverit, atque oculos moverit illa graves;
Afflabunt tibi non Arabum de gramine odores,
Sed quos ipse suis fecit Amor manibus.
Parcite jam, fratres: jam certos spondet amo-
res:

Et jam ad mandatam venimus ecce domum. 20
Atque ita mi injecto dixerunt rursus amictu:
I nunc, et noctes disce manere domi.
Mane erat, et volui, si sola quiesceret illa,
Visere: at in lecto Cynthia sola fuit.
Obstupui: non illa mihi formosior unquam 25
Visa, neque ostrina cum fuit in tunica;
Ibat et hinc castæ narratum somnia Vestæ,
Neu sibi, neve mihi quæ nocitura forent.
Talis visa mihi somno dimissa recenti.
Heu! quantum per se candida forma valet! 30
Quo tu matutinus, ait, speculator amicæ?
Me similem vestris moribus esse putas?
Non ego tam facilis; sat erit mihi cognitus unus,
Vel tu, vel siquis verior esse potest.
Apparent non ulla toro vestigia presso, 35
Signa voluptatis: nec jacuisse duos.
Adspice, ut in toto nullus mihi corpore surgat
Spiritus, admissio [motus] adulterio.
Dixit, et opposita propellens suavia dextra,
Prosiluit in laxa nixa pedem solea. 40
Sic ego tam sancti custos excludor amoris.
Ex illo felix nox mihi nulla fuit.

ELEGIA XXX.—*Ad eandem.*

Quo fugis, ah demens? nulla est fuga: tu licet
usque
Ad Tanaim fugias, usque sequetur Amor.
Non si Pegaseo vectaris in aëre dorso;
Nec tibi si Persei movent ala pedes.
Vel, si te sectæ rapiant talaribus aure, 5
Nil tibi Mercurii proderit alta via.
Instat semper Amor supra caput, instat amanti;
Et gravis ipse super libera colla sedet.
Excubat ille acer custos, et tollere nunquam
Te patietur humo lumina capta semel. 10
Et jam si pecces, deus exorabilis ille est,
Si modicæ præsentis viderit esse preces.
Ista senes licet accuset convivium duri,
Nos modo propositum, vita, teramus iter.
Hiorum antiquis onerantur legibus aures: 15
Hic locus est in quo, tibia docta, sonas,
Quæ non jure vado Misandri iacta nastati,
Turpia cum faceret Palladis ora tumor.

Num jam, dura, paras Phrygiæ nunc ire per
undas,
Et petere Hyrcani littora nota maris; 20
Spargereque alterna communes cæde penates,
Et ferre ad patrios præmia dira lares?
Una contentum pudeat me vivere amica?
Hoc si crimen erit, crimen amoris erit. 24
Mi nemo objiciat: libeat tibi, Cynthia, mecum
Roscidæ muscosis antra tenere jugis.
Illic adspicias scopulis hæerere Sorores,
Et canere antiqui dulcia furta Jovis;
Ut Semela est combustus, ut est deperditus Io;
Denique ut ad Trojæ tecta volarit avis. 30
Quod si nemo exstat, qui vicerit alitis arma,
Communis culpæ cur reus unus agor?
Nec tu virginibus reverentia moveris ora:
Hic quoque non nescit, quid sit amare, chorus;
Si tamen Cægri quædam compressa figura 35
Bistonis olim rupibus accubuit.
Hic ubi me prima statuent in parte choreæ,
Et medius tecta cuspid Bacchus erit,
Tum capiti sacros patiar pendere corymbos;
Nam sine te nostrum non valet ingenium. 40

ELEGIA XXXI.—*Ad eandem*

Quæris cur veniam tibi tardior? Aurea Phæbi
Porticus a magno Cæsare aperta fuit.
Tota erat in speciem Pœnis digesta columnis;
Inter quas Danaï femina turba senis.
Hic [equidem] Phæbo visus mihi pulchrior ipso
Marmoreus tacita carmen hiare lyra.
Atque aram circum steterant armenta Myronis,
Qua tuor artifices, vivida signa, boves.
Tum medium Clario surgebat marmore templum,
Et patria Phæbo carius Ortygia. 10
Auro Solis erat supra fastigia currus;
Et valvæ Libyci nobile dentis opus.
Altera dejectos Parnassi vertice Gallos,
Altera mærebat funera Tantalidos.
Deinde inter matrem deus ipse, interque soro-
rem,
Pythius in longa carmina veste sonat. 16

ELEGIA XXXII.—*Ad eandem.*

Qui videt, is peccat: qui non te viderit, ergo
Non cupiet: facti crimina lumen habet.
Nam quid Prænestis dubias, o Cynthia, sortes,
Quid petis Ææi mœnia Telegoni?
Curve te in Herculeum deportant esseda Tibur?
Appia cur toties te via [ducit anum?] 6
Hoc utinam spatieri loco, quodcumque voca-
bis,
Cynthia! sed tibi me credere turba vetat,
Cum videt accensum devotam currere tædis
In nemus, et Triviæ lumina ferre deæ. 10
Scilicet umbrasis sordet Pompeia columnis
Porticus, aulæis nobilis Attaliciis;
Et creber platanis pariter surgentibus ordo,
Flumina sopito quæque Marone cadunt,
Et leviter Nymphis tota crepitantibus urbe, 15
Cum subito Triton ore recondit aquam.
Falleris: ista tui furtum via monstrat amoris.
Non urbem, demens, lumina nostra fugis.
Nil agis: insidias in me componis inanes:
Tendis iners docto retia nota mihi. 20
Sed de me minus est: famæ jactura pudicæ
Tanta tibi misera, quanta mereris, erit.
Nuper enim de te nostras pervenit ad aures
Bumor, et in tota non bonus urbe fuit

led tu non debes inimicæ credere linguæ; 25
 Semper formosis fabula pœna fuit.
 Non tua deprenso damnata est fama veneno.
 Testis eris puras, Phœbe, videre manus.
 In autem longo nox una aut altera lusu
 Consumpta est, non me crimina parva movent.
 Lyndaris externo patriam mutavit amore, 31
 Et sine decreto viva reducta domum est.
 Ipsa Venus fertur corrupta libidine Martis:
 Nec minus in cœlo semper honesta fuit.
 Quamvis Ida Parim pastorem dicat amasse, 35
 Atque inter pecudes accubuisse deam:
 Ioc et Hamadryadum spectavit turba sororum,
 Silenique senes, et pater ipse chori;
 Cum quibus Idæo legisti poma sub antro,
 Supposita excipiens, Nai, caduca manu. 40
 An quisquam in tanto stuporibus examine quærit,
 Cur hæc tam dives? quis dedit? unde dedit?
 O nimum nostro felicem tempore Romam,
 Si contra mores una puella facit!
 Hæc eadem ante illam impune et Lesbia fecit. 45
 Quæ sequitur, certe est invidiosa minus.
 Qui quærit Tatios veteres, durasque Sabinas,
 Hic posuit nostra nuper in urbe pedem.
 Tu prius et fluctus poteris siccare marinos,
 Atque mortali deripere astra manu; 50
 Quam facere, ut nostræ nolint peccare puellæ.
 Hic mos Saturno regna tenente fuit;
 Et cum Deucalionis aquæ fluxere per orbem,
 Et post antiquas Deucalionis aquas.
 Dic mihi, quis potuit lectum servare pudicum? 55
 Quæ dea cum solo vivere sola deo?
 Uxorem quondam magni Minois, ut aiunt,
 Corrupti torvi candida forma bovis.
 Nec minus ærato Danaë circumdata muro
 Non potuit magno casta negare Jovi. 60
 Quod seu tu Graias es, sive imitata Latinas,
 Semper vive meo libera iudicio.

ELEGIA XXXIII.—*Ad eandem.*

Tristia jam redeunt iterum sollennia nobis
 Cynthia jam noctes est operata decem.
 Atque utinam Nilo pereat quæ sacra tepente
 Misit matronis Inachis Ausoniis.
 Quæ dea tam cupidus toties divisit amantes, 5
 Quæcunque illa fuit, semper amara fuit.
 Tu certe Jovis occultis in amoribus, Io,
 Sensisti, multas quid sit inire vias;
 Cornua cum Juno te jussit habere puellam,
 Et pecoris duro perdere verba sono. 10
 Ah quoties quernis læsisti frondibus ora,
 Mansisti ut stabulis addita pasta tuis!
 An, quoniam agrestem detraxit ab ore figuram
 Jupiter, ideo facta superba dea es?
 An tibi non satis est fuscis Ægyptus alumnis? 15
 Cur tibi tam longa Roma petita via?
 Quidve tibi prodest, viduas dormire puellas?
 Sed tibi, crede mihi, cornua rursus erunt:
 Aut nos e nostra te, sæva, fugabimus urbem:
 Cum Tiberi Nilo gratia nulla fuit. 20
 At tu, quæ nostro nimum placata dolore es,
 Noctibus his vacui ter faciamus iter.
 Non audis, et verba sinis mea ludere; cum jam
 Flectant Icarii sidera tarda boves.
 Lenta bibis: mediæ nequeunt te frangere noctes.
 An nondum est talos mittere lasse manus? 26
 Ah pereat, quicunque meracas repperit uvas,
 Corruptique bonas nequare primas aquas.
 Icare, Cecropiis merito jugulate colonis,
 Pampinæ, nostri, quam sit amarus odor. 30

Tu quoque, o Eurytion, vino, Centsure, peristi;
 Nec non Ismario tu, Polypheme, mero.
 Vino forma perit; vino corrumpitur ætas;
 Vino sæpe suum nescit amica virum.
 Me miserum! ut multo nihil est mutata Lyæo! 35
 Jam bibe; formosa es: nil tibi vina nocent;
 Cum tu præpendent demissæ in pocula sertæ,
 Et mea deducta carmina voce legis,
 Largius effuso mædat tibi mensa Falerno,
 Spumet et aurato mollius in calice. 40
 Nulla tamen lecto recipit se sola libenter.
 Est quiddam, quod vos querere cogat Amor.
 Semper in absentes felicius æstus amantes:
 Elevat assiduus copia longa viros.

ELEGIA XXXIV.—*Ad Lynceum Poëtam.*

Cur quisquam faciem dominæ jam credat amico?
 Sic erepta mihi pene puella mea est.
 Expertus dico: nemo est in amore fidelis.
 Formosam raro non sibi quisque petit.
 Polluit ille deus cognatos, solvit amicos, 5
 Et bene concordēs tristia ad arma vocat.
 Hospes in hospitium Menelao venit adulter:
 Ignotum Colchis nonne secuta virum est?
 Lynceum, tunc meam potuisti tangere curam?
 Perfide, nonne tuæ tunc cecidere manus? 10
 Quid? si non constans illa et tam certa fuisset,
 Posses in tanto vivere flagitio?
 Tu mihi vel ferro pectus, vel perde veneno:
 A domina tantum te modo tolle mea.
 Te socium vitæ, te corporis, esse licebit; 15
 Te dominum admitto rebus, amice, meis.
 Lecto te solum, lecto te deprecor uno:
 Rivalem possim non ego ferre Jovem.
 Ipse meas solus, quod nil est, æmulus umbras;
 Stultus, quod stulto sæpe timore tremo. 20
 Una tamen causa est, qua crimina tanta remitto,
 Errabant multo quod tua verba mero.
 Sed nunquam vitæ falleret me ruga severæ.
 Omnes jam norunt, quam sit amare bonum.
 Lynceus ipse meos insanit serus amores. 25
 Solum te nostros lætor adire deos.
 Quid tua Socraticis tibi nunc sapientia libris
 Proderit? aut rerum dicere posse vias?
 Aut quid [Cretæi] prosunt tibi carmina lecta?
 Nil juvat in magno vester amore senex. 30
 Tu satius Musis meliorem imitere Philetam,
 Et non inflati somnia Callimachi.
 Non cursus licet Ætoli referas Acheloi,
 Luxerit ut magno fractus amore liquor;
 Atque etiam ut Phrygio fallax Mæandria campo
 Errat, et ipsa suas decipit unda vias; 36
 Qualis et Adrastii fuerit vocalis Arion,
 Tristia ad Archemori funera victor equus.
 Amphiarææ nil prosunt fata quadrigæ,
 Aut Capanei magno grata ruina Jovi. 40
 Desine Achilleo componere verba cothurno,
 Desine; et ad molles membra resolve choros.
 Incipe jam angusto versus includere torno;
 Inque meos ignes, dure poëta, veni.
 Tu non Antimacho, non tutior ibis Homero. 45
 Despicit et magnos recta puella deos.
 Sed non ante gravi taurus succumbit aratro,
 Cornua quam validis hæserit in laqueis.
 Nec tu tam duros per te patieris amores;
 Trux tamen a nobis arte demandus eris, 50
 Harum nulla solet rationem querere mundi,
 Nec cur fraternis Luna laborat equis;
 Nec si post Stygias aliquid restaverit undas,
 Nec si consulto fulmina missa toment.

Adspice me, cui parva domi fortuna relieta est,
 Nullus et antiquo Marte triumphus avi; 56
 Ut regnem mixtas inter conviva puellas
 Hoc, ego quo tibi nunc eleovor, ingenio
 Me juvet hesternis positum languere corollis,
 Quem tetigit jactu certus ad ossa deus; 60
 Actia Virgilium custodis littora Phœbi,
 Caesaris et fortes dicere posse rates;
 Qui nunc Ænææ Trojani suscitât arma,
 Jactaque Lavinis mœnia littoribus.
 Cedite, Romani scriptores; cedite, Graii. 65
 Nescio quid majus nascitur Iliade.
 Tu canis umbrosi subter pineta Galesi
 Thyrsin, et attritis Daphnin arundinibus;
 Utque decem possint corrumpere mala puellam,
 Missus et impressis hædus ab uberibus. 70
 Felix, qui viles pomis mercaris amores:
 Huic, licet ingrata, Tityrus ipse canat.
 Felix, intactum Corydon qui tentat Alexin
 Agricolaë domini carpere delicias.

Quamvis ille suam lassus requiescat avenam, 75
 Laudatur facilis inter Hamadryadas.
 Tu canis Ascori veteris præcepta poetæ,
 Quo seges in campo, quo viret uva jugo.
 Tale facis carmen docta testudine, quale
 Cynthius impositis temperat articulis. 80
 Non tamen hæc ulli venient ingrata legenti,
 Sive in amore rudis, sive peritus erit. [rus
 Nec minor his animus; nec, si minor ore, cano-
 Anseris indocto carmine cessit olor.
 Hæc quoque perfecto ludebat Iasone Varro, 85
 Varro Leucadiæ maxima flamma suæ.
 Hæc quoque lascivi cantarunt scripta Catulli,
 Lesbia quis ipsa notior est Helena.
 Hæc etiam docti confessa est pagina Calvi,
 Cum caneret miseræ funera Quintiliæ. 90
 Et modo formosa qui multa Lycoride Gallus
 Mortuus inferna vulnera lavit aqua.
 Cynthia quin etiam versu laudata Propertii;
 Hos inter si me ponere Fama volet.

LIBER TERTIUS.

ELEGIA I.

Callimachi Manes, et Coi sacra Philetæ,
 In vestrum, quæso, me sinite ire nemus.
 Primus ego ingredior puro de fonte sacerdos
 Itala per Graios orgia ferre choros.
 Dicite, quo pariter carmen tenuastis in antro, 5
 Quo ve pede ingressi, quæve bibistis aquam.
 Ah valeat, Phœbum quicumque moratur in
 armis.
 Exactus tenui pumice versus eat,
 Quo me Fama levet terra sublimis, et a me
 Nata coronatis Musa triumphet equis; 10
 Et mecum in curru parvi vectentur Amores;
 Scriptorumque meas turba secuta rotas.
 Quid frustra missis in me certatis habenis?
 Non datur ad Musas currere lata via.
 Multi, Roma, tuas laudes annalibus addent,
 Qui finem imperii Bactra futura canant. 15
 Sed, quod pace legas, opus hoc de monte soro-
 rum
 Detulit intacta pagina nostra via.
 Mollia, Pegasides, vestro date sertâ poetæ;
 Non faciet capiti dura corona meo. 20
 At mihi, quod vivo detraxerit invida turba,
 Post obitum duplici fœnore reddet honos.
 Omnia post obitum fingit majora vetustas:
 Majus ab exequiis nomen in ore venit.
 Nam quis equo pulsas abiegnoscet arces? 25
 Fluminaque Æmonio cominus isse viro?
 Idæum Simoënta, Jovis cunabula parvi?
 Hectora ter campos, ter maculasse rotas?
 Delphobumque, Helenumque, et Polydamanta
 sine armis?
 Qualemcumque Parin vix sua nosset humus.
 Exiguo sermone fores nunc, Ilium, et tu 31
 Troja, bis Cætæi numine capta del.
 Nec non ille tui casus memorator Homerus
 Posteritate suum crescere sentit opus.
 Meque inter seros laudabit Roma nepotes. 35
 Illum post cineres auguror ipse diem.
 Ne mea contento lapis indicet ossa sepulchro,
 Provisum est, Lycio vota probante deo.
 Carminis interea nostri redeamus in orbem,
 Gaudeat ut solito tacta puella sono. 40

ELEGIA II.—*Pœmata solum vacare Morte*

Orpheu, te lenisse feras, et concita dicunt
 Flumina Thracia sustinuisse lyra.
 Saxa Cithæronis, Thebas agitata per artem,
 Sponte sua in muri membra coisse ferunt.
 Quin etiam, Polypheme, fera Galatea sub Ætna 5
 Ad tua rorantes carmina flexit equos.
 Miremur, nobis et Baccho et Apolline dextro,
 Turba puellarum si mea verba colit?
 Quod non Tænariis domus est mihi fulta colum-
 nis,
 Nec camera auratas inter eburna trabes; 10
 Nec mea Phæacæ æquant pomaria sylvas,
 Non operosa rigat Marcius antra liquor:
 At Musæ comites, et carmina atra legenti,
 Et defessa choris Calliopea meis.
 Fortunata, meo si qua es celebrata libello: 15
 Carmina erunt formæ tot monumenta tuæ.
 Nam neque Pyramidum sumtus ad sidera ducti,
 Nec Jovis Elei cælum imitata domus,
 Nec Mausolei dives fortuna sepulcri,
 Mortis ab extrema conditione vacat. 20
 Aut illis flamma, aut imber subducat honores,
 Annorum aut ictu pondera victa ruent.
 At non ingenio quæsitum nomen ab ævo
 Excidet: ingenio stat sine morte decus.

ELEGIA III.—*Propertii Somnium.*

Visus eram molli recubans Heliconis in umbra,
 Bellerophontei qua fluit humor equi,
 Reges, Alba, tuos, et regum facta tuorum,
 Tantum operis, nervis hiscere posse meis:
 Parvaque tam magnis admodum fontibus ora, 5
 Unde pater sitiens Ennius ante bibit,
 Et cecinit Curios fratres, et Horatia pila,
 Regiaque Emilia vecta tropæa rate;
 Victricesque moras Fabii, pugnamque sinistram
 Cammenem, et versos ad pia vota Deos; 10
 Hannibalemque Lares Romanæ sede fugantes,
 Anseris et tutum voce fuisse Jovem;
 Cum me Castalia speculans ex arbore Phœbus
 Sic ait, aurata nixus ad antra lyra:
 Quid tibi cum tali, demens, est flumine? quis te
 Carminis heroi tangere jussit opus? 14

Non hinc ulla tibi speranda est fama, Properti.

Mollia sunt parvis pruta terenda rotis ;
Ut tuus in scamno jactetur saepe libellus,

Quem legat expectans sola puella virum. 20

Cur tua prescriptos evecta est pagina gyros ?

Non est ingenui cymba gravanda tui.

Alter remus aquas, alter tibi radat arenas ;

Tutus eris : medio maxima turba mari est.

Dixerat, et plectro sedem mihi monstrat eburno,

Qua nova muscoso semita facta solo est. 26

Hic erat affixis viridis spelunca lapillis ;

Pendebantque cavis tympana pumicibus.

Ergo Musarum, et Sileni patris imago

Fictilis, et calami, Pan Tegeæ, tui : 30

Et Veneris dominæ volucres, mea turba, columbæ

Tingunt Gorgoneo punica rostra lacu :

Et diversa numero sortitæ jura puellæ

Exercent teneras in sua dona manus.

Hæc hederas legit in thyrsos ; hæc carmina nervis 35

Aptat ; at illa manu textit utraque rosam.

E quarum numero me contigit una sororum :

Ut reor a facie, Calliopea fuit :

Contentus nivei semper vectabere cyenis ;

Nec te fortis equi ducet ad arma sonus. 40

Ne tibi sit rauco pretoria classica cornu

Flare, nec Aonium cingere Marte nemus ;

Aut quibus in campis Mariano prœlia signo

Stent, et Teutonica Roma refringat opes ;

Barbarus aut Suevo perflus sanguine khenus

Saucia mœrenti corpora vectet aqua.

Quippe coronatos alienum ad limen amantes,

Nocturnæque canes ebria signa fugæ ;

Ut per te clausas sciat excantare puellas,

Qui volet austeros arte ferire viros." 50

Talia Calliope, lymphisque a fonte petitis,

Ora Philetæa nostra rigavit aqua.

ELEGIA IV.—*Descriptio Triumph.*

Arma deus Cæsar dities meditatur ad Indos,

Et freta gemmiferi findere classe maris.

Magna viæ merces ; parat ultima terra triumphos :

Tigris et Euphrates sub tua jura fluent :

Seres et Ausoniis venient provincia virgis : 5

Assuescent Latio Parthæ tropæa Jovi.

Ite, agite, expertæ bello date lintea proræ ;

Et solitum, armigeri, ducite munus equi.

Omina fausta cano. Crassos cladesque piate ;

Ite, et Romanæ consulite historiæ. 10

Mars pater, et sacræ fatalia lumina Vestæ,

Ante meos obitus sit, precor, illa dies,

Qua videam, spoliis onerato Cæsaris axe,

Ad vulgi plausus sæpe resistere equos :

Inque sinu caræ nixus spectare puellæ 15

Incipiam, et titulis oppida capta legam :

Tela fugacis equi, et braccati militis arcus,

Et subter captos arma sedere duces.

Ipsa tuam serva prolem, Venus : hoc sit in ævum,

Cernis ab Æneâ quod superesse caput. 20

Præda sit hæc illis, quorum meruere labores :

Mi sat erit, Sacra plaudere posse via.

ELEGIA V.—[*Ad Amicam iratam.*]

Pacis Amor deus est : pacem veneramus amantes.

Sat mihi cum domina prælia dura mea.

Non tamen invisio pectus mihi carpitur auro,

Nec bibit e gemma divite nostra sitis ;

Nec mihi mille jugis Campania pinguis aratur ;

Nec miser æra paro clade, Corinthæ, tua.

O prima infelix fingenti terra Prometheo !

Ille parum cauti pectoris egit opus :

Corpora disponens, mentem non vidit in arte ;

Recta animi primum debuit esse via. 10

Nunc maris in tantum vento jactamur, et hostem

Querimus, atque armis nectimus arma nova.

Haud ullas portabis opes Acherontis ad undas ;

Nudus ab inferna, stulte, vehere rate.

Victor cum victis pariter miscēbimur Indis ; 15

Consule cum Mario, capte Jugurtha, sedes.

Lyds Dulichio non distat Cræsus ab Iro.

Optima mors, parca quæ venit apta die.

Me juvat in prima coluisse Heliconæ juvena,

Musarumque choris implicuisse manus ; 20

Me juvat et multo mentem vincere Lyæo,

Et caput in verna semper habere rosa. [ætæ,

Atque, ubi jam Venerem gravis interceperit

Spars'erit et nigra alba senecta comas ;

Tum mihi naturæ libeat perdiscere mores : 25

Quis deus hanc mundi temperet arte domum ;

Qua venit Exoriens, qua deficit ; unde coactis

Cornibus in plenum menstrua luna redit ;

Unde salo superant venti ; quid flamma, capet

Eurus ; et in nubes unde perennis aqua ; 30

Sit ventura dies, mundi quæ subruat arces ;

Purpureus pluvias cur bibat arcus aquas ;

Aut cur Perrhæbi tremuere cacumina Pindi,

Solis et atratis luxerit orbis equis ;

Cur serus versare boves et plaustra Bootes ; 35

Pleiadum spisso cur coit imbre chorus ;

Curve suos fines altum non exeat æquor,

Plenus et in paries quatuor annus eat ;

Sub terris si jura deum, et tormenta gigantum ;

Tisiphones atro si furit angue caput ; 40

Aut Alcæoniæ furia, aut jejunia Phinei ;

Num rota, num scopuli, num sitis inter aquas ;

Num tribus infernum custodit faucibus antrum

Cerberus, et Tityo jugera pauca novem ;

An ficta in miseras descendit fabula gentes, 45

Et timor haud ultra, quam rogus, esse potest.

Exitus hic vitæ superet mihi : vos, quibus arma

Grata magis, Classi signa referte domum.

ELEGIA VI.—*Ad Lygdam.*

Dic mihi de nostra, quæ sentis vera, puella :

Sic tibi sint dominæ, Lygdame, demta juga.

Num me lætitia tumefactum fallis inani,

Hæc referens, quæ me credere velle putas ?

Omnis enim debet sine vano nuntius esse, 5

Majoremque metu servus habere fidem.

Nunc mihi, si qua tenes, ab origine dicere prima

Incipe : suspensis auribus ista bibam.

Siccine eam incontinenti vidisti flere capillis ?

Illius ex oculis multa cadebat aqua ? 10

Nec speculum strato vidisti, Lygdame, lecto ?

Ornabat nives nullane gemma manus ?

Ac mæstam teneris vestem pendere lacertis ?

Seriniæque ad lecti clausa jacere pedes ?

Tristis erat domus ? et tristes sua pensa minis-
træ 15

Carpebant ? medio nebat et ipsa loco ?

Humidaque impressa siccabat lumina lana

Rettulit et querulo jurgia nostra sono ?

"Hæc, te teste, mihi promissa est, Lygdame,
merces ?

Est pœnæ servo rumpere teste fidem. 20

Ille potest nullo miseram me linquere facio :

Æqualem nulla dicere habere domo ?

Gaudet me vacuo solam tabescere lecto?
 Si placet, insultet, Lygdame, morte mea.
 Non me moribus illa, sed herbis improba vicit.
 Staminea rhombi ducitur ille rota; 26
 Illum turgentis ranæ portenta rubetæ,
 Et lecta exsuccis anguibus ossa trahunt,
 Et strigis inventæ per busta jacentia plumæ,
 Cinctaque funesto lanea vitta toro. 30
 Si non vana canunt mea, Lygdame, somnia, tes-
 tor,
 Pœna erit ante meos sera, sed ampla, pedes:
 Putris et in vacuo textetur aranea lecto:
 Noctibus illorum dormiet ipsa Venus."
 Quæ tibi si veris animis est quæsta puella, 35
 Hac eadem rursus, Lygdame, curre via;
 Et mea cum multis lacrymis mandata reporta,
 Iram, non fraude, esse in amore meo;
 Me quoque consimili impositum torquerier igni;
 Jurabo et bis sex integer esse dies. 40
 Quod mihi si tanto felix concordia bello
 Exstiterit, per me, Lygdame, liber eris.

ELEGIA VII.—*De Morte Patii ob Avaritiam.*

Ergo sollicitæ tu causa, pecunia, vitæ es.
 Per te immaturum mortis adimus iter.
 Tu vitilis hominum crudelia pabula præbes;
 Semina curarum de capite orta tuo.
 Tu Pætum ad Pharios tendentem lineæ portus
 Obruis insano terque quaterque mari. 6
 Nam dum te sequitur, primo miser excidit ævo,
 Et nova longinquis piscibus esca natat.
 Et mater non justa pie dare debita terræ,
 Nec pote cognatos inter humare rogos: 10
 Sed tua nunc volucres adstant super ossa mari-
 næ:
 Nunc tibi pro tumultu Carpathium omne mare.
 Infelix Aquilo, raptæ timor Orithyæ,
 Quæ spolia ex illo tanta fuere tibi?
 Aut quidnam fracta gaudes, Neptune, carina?
 Portabat sanctos alveus ille viros. 16
 Pæte, quid ætatem numeras? quid cara natanti
 Mater in ore tibi est? non habet unda deos.
 Nam tibi nocturnis, ad saxa ligata, procellis
 Omnia detrito vincula fune cadunt. 20
 Sunt Agamemnonias testantia littora curas,
 Qua notat Argynni pœna natantis aquas.
 Hic juvene amisso classem non solvit Atrides;
 Pro qua mactata est Iphigenia mora.
 Reddite corpus humo; positaque in gurgite
 vita, 25
 Pætum sponte tua, vilis arca, tegas;
 Ut, quoties Pæti transibit nauta sepulcrum,
 Dicat: Et audaci tu timor esse potes.
 Ite, rates curvas et leti texite causas:
 Ista per humanas mors venit acta manus. 30
 Terra parum fuerat: fatis adjecimus undas:
 Naturæ miseræ auximus arte vias.
 Anchora te teneat, quem non tenuere penates?
 Quid meritum dicas, cui sua terra parum est?
 Ventorum est quodcumque paras: haud ulla
 carina 35
 Consenuit: fallit portus et ipse fidem.
 Fortuna insidias pontum substravit avaris.
 Ut tibi succedat, vix semel esse potest.
 Saxa triumphales fregere Capharia puppes,
 Naufraga cum vasto Græcia tracta sola est.
 Palantium socium jacturam flevit Ulixes, 41
 In mare cui soliti non valuerit doli.
 Quod al contentus patrio bove verteret agros,
 Verbaque duxisset pondus habere mea;

Viveret ante suos dulcis conviva Penates, 45
 Pauper, at in terra, nil ubi flere potest.
 Non tulit hic Pætus stridorem audire procellæ,
 Nec duro teneras lædere fune manus:
 Sed Thyiæ thalamo, aut Oriciæ terebinthi,
 Effultum pluma versicolore caput. 50
 Huic fluctus vivos radicibus abstulit ungues;
 Et niger invitam traxit hiatus aquam.
 Hunc parvo ferri vidit nox improba ligno.
 Pætus ut occideret, tot coiere mala.
 Flens tamen extremis dedit hæc mandata que-
 relis, 55
 Cum moribunda niger clauderet ora liquor:
 Di maris, Ægæi quos sunt pencs æquora, venti,
 Et quæcumque meum degravat unda caput;
 Quo rapitis miseros primæ lanuginis annos?
 Attulimus longas in freta vestra manus. 60
 Ah miser! alcyonum scopulis affigat acutis;
 In me cæruleo fuscina sumta deo est.
 At saltem Italiæ regionibus advehat æstus.
 Hoc de me, sat erit, si modo matris erit.
 Subtrahit hæc fantem torta vertigine fluctus;
 Ultima quæ Pæto voxque diesque fuit.
 O centum æquoræ Nereo genitore puellæ,
 Et tu, materno tacta dolore, Theti,
 Vos decuit lasso supponere brachia mento:
 Non poterat vestras ille gravare manus. 70
 At tu, sæve Aquilo, nunquam mea vela videbis:
 Ante fores dominæ condar oportet iners.

ELEGIA VIII.—*Ad Cynthiam.*

Dulcis ad extremas fuerat mihi rixa lucernas,
 Vocis et insanæ tot maledicta tuæ,
 Dum furibunda mero mensam propellis, et in me
 Projicis insana cymbia plena manu.
 Tu vero nostros audax invade capillos, 5
 Et mea formosis unguibus ora nota.
 Tu minitare oculos subjecta exurere flamma;
 Fac mea rescisso pectora nuda sinu:
 Nimirum veri dantur mihi signa caloris;
 Nam sine amore gravi femina nulla dolet. 10
 Quæ mulier rabida jactat convicia lingua,
 Et Veneris magnæ volvitur ante pedes;
 Custodum gregibus seu cum es stipat euntem,
 Seu sequitur medias, Mænas ut icta, vias;
 Seu timidam crebro dementia somnia terrent,
 Seu miseram in tabula picta puella movet:
 His ego tormentis animi sum verus haruspex:
 Has certas didici sæpe in amore notas.
 Non est certa fides, quam non injuria versat.
 Hostibus eveniat lenta puella meis. 20
 Immorso æquales videant mea vulnera collo;
 Me doceat livor necum habuisse meam.
 Aut in amore dolere volo, aut audire dolentem:
 Sive meas lacrymas, sive videre tuas;
 Tecta superciliis seu quando verba remittis, 25
 Aut tua cum digitis scripta silenda notas.
 Odi ego, quos nunquam rumpunt suspiria, som-
 nos.
 Semper in irata pallidus esse velim.
 Dulcior ignis erat Paridi, cum Graia per arma
 Tyndaridi poterat gaudia ferre sue. 30
 Dum vincunt Danaï, dum restat barbarus Hector,
 Ille Helenæ in gremio maxima bella gerit.
 Aut tecum, aut pro te mihi cum rivalibus, arma
 Semper erunt: in te pax mihi nulla placet.
 Gaude, quod nulla est æque formosa: doleres,
 Siqua foret: nunc sis jure superba licet. 35
 At tibi, qui nostro nexisti retia lecto,
 Sit socer æternum, nec sine matre domus,

Cui nunc siqua data est furandæ copia noctis,
Offensa illa mihi, non tibi amica, dedit. 40

ELEGIA IX.—*Ad Mæcenasem.*

Mæcenas, eques Etrusco de sanguine regum,
Intra fortunam qui cupis esse tuam;
Quid me scribendi tam vastum mittis in æquor?
Non sunt apta meæ grandia vela rati.
Turpe est, quod nequeas, capiti committere pondus, 5
Et pressum inflexo mox dare terga genu.
Omnia non pariter rerum sunt omnibus apta;
Fama nec ex æquo ducitur una iugo.
Gloria Lysippo est animosa effingere signa:
Exactis Calamis se mihi jactat equis. 10
In Veneris tabula summam sibi ponit Apelles:
Parrhasius parva vindicat arte locum.
Argumenta magis sunt Mentoris addita formæ:
At Myos exiguum flectit acanthus iter.
[Phidias signo se Jupiter ornat eburno: 15
Praxitelem Paria vindicat urbe lapis.]
Est quibus Elææ occurrit palma quadrigæ:
Est quibus in celeres gloria nata pedes. [mis.
Hic satus ad pacem: hic castrensibus utilis ar-
Naturæ sequitur semina quisque suæ. 20
At tua, Mæcenas, vitæ præcepta recepi;
Cogor et exemplis te superare tuis
Cum tibi Romano dominas in honore secures,
Et liceat medio ponere jura foro;
Vel tibi Medorum pugnaces ire per hastas, 25
Atque onerare tuam fixa per arma domum;
Et tibi ad effectum vires det Cæsar, et omni
Tempore tam faciles insinuentur opes; [bras:
Parcis, et in tenues humilem te colligis um-
Velorum plenos subtrahis ipse sinus. 30
Crede mihi, magnos æquabunt ista Camillos
Judicia, et venies tu quoque in ora virum;
Cæsaris et famæ vestigia juncta tenebis.
Mæcenas erunt vera tropea fides.
Non ego vellifera tumidum mare findo carina: 35
Tuta sit exiguo flumine nostra ratis.
Non flebo in cineres arcem didisse paternos
Cadmi, nec septem prælia clade pari:
Nec reformam Scæas et Pergama Apollinis arces,
Et Danaum undecimo vere redisse rates, 40
Mœnia cum Graio Neptunia pressit aratro
Victor Palladiæ ligneus arcis equus.
Inter Callimachi sat erit placuisse libellos,
Et cecinisse modis, Coe pocta, tuis.
Hæc pueri curent, hæc curent scripta puellæ; 45
Meque deum clament, et mihi sacra ferant.
Te duce vel Jovis arma canam, cœloque minan-
tem
Caum, et Phlegreæis Oromedonta jugis;
Celsaque Romanis decerpta Palatia tauris
Ordiant, et cæso mœnia firma Remo; 50
Eductoque pares sylvestri ex ubere reges:
Crescet et ingenium sub tua jussa meum.
Prosequar et currus utroque ab littore ovantes;
Parthorum astutæ tela remissa fugæ;
Claustaque Pelusi Romano subruta ferro, 55
Antonique graves in sua fata manus.
Mollia tu cœptæ fautor cape lora juvenæ,
Dexteraque immisis da mihi signa rotis.
Hoc mihi, Mæcenas, laudis concedis; et a te est,
Quod ferar in partes ipse fuisset tuas. 60

ELEGIA X.—*De Natali Amicæ suæ.*

Mirabar, quidnam misissent mane Camœnæ,
Ante meum stantes sole rubente torum.

Natalis nostræ signum misere puellæ,
Et manibus faustos ter crepuere sonos.
Transeat hic sine nube dies; stent aere venti; 5
Ponat et in sicco mollior unda minas.
Adspiciam nullos hodierna luce dolentes;
Et Niobæ lacrymas supprimat ipse lapis.
Alcyonum positus requiescant ora querelis,
Increpet absumentum nec sua mater Ityn. 10
Tuque, o cara mihi, felicibus edita pennis,
Surge, et poscentes justa precare deos.
Ac primum pura somnum tibi discute lymphæ,
Et nitidas presso pollice finge comas.
Dein, qua pridem oculos cepisti veste Properti,
Indue; nec vacuum flore relinque caput: 16
Et pete, qua polles, ut sit tibi forma perennis,
Inque meum semper stent tua regna caput.
Inde, coronatas ubi thure piaveris aras,
Luxerit et tota flamma secunda domo; 20
Sit mensæ ratio; noxque inter pocula currat;
Et crocino nares murreus ungat onyx.
Tibia nocturnis succumbat rauca choreis;
Et sint nequitia libera verba tuæ;
Dulciaque ingratos adimant convivia somnos, 25
Publica vicinæ perstrepat aura viæ.
Sit sors et nobis talorum interprete jactu,
Quem gravibus pennis verberet ille puer.
Cum fuerit multis exacta trientibus hora,
Noctis et instituet sacra ministra Venus; 30
Annua solvamus thalamo sollennia nostro,
Natalisque tui sic peragamus iter.

ELEGIA XI.—*Famias imperatæ Amantibus.*

Quid mirare, meam si versat femina vitam,
Et trahit addictum sub sua jura virum?
Criminaque ignavi capitis mihi turpia fingis,
Quod nequam fracto rumpere vincla iugo?
Venturam melius præ sagit navita [noctem:] 5
Vulneribus didicit miles habere metum.
Ista ego præterita jactavi verba juvena:
Tu nunc exemplo disce timere meo.
Colchis flagrantis adamantina sub iuga tauros
Egit, et armigera prælia sevit humo; 10
Custodisque feros clausit serpentis hiatus,
Iret ut Æsonias aurea lana domos.
Ausa ferox ab equo contra oppugnare sagittis
Mæotis Danaum Pentheseleas rates;
Aurea qui postquam nudavit cassida frontem,
Vicit victorem candida forma virum. 16
Omphale et in tantum formæ processit honorem
Lydia Gygeæ tincta puella lacu,
Ut, qui pacato statuisset in orbe columnas,
Tam dura traheret mollia pensa manu. 20
Persarum statuit Babylona Semiramis urbem,
Ut solidum cocto tolleret aggere opus;
Et duo in adversum misit per mœnia currus,
Ne possent tacto stringere ab axe latus:
Duxit et Euphratem medium, quam condidit,
arci, 25
Jussit et imperio surgere Bactra caput.
Nam quid ego heroas, quid raptem in crimina
divos?
Jupiter infamat seque suamque domum. [mis,
Quid? modo quæ nostris opprobria vexerat ar-
Et famulos inter femina trita suos, 30
Conjugil obscæni pretium Romana poposcit
Mœnia, et addictos in sua regna patres.
Noxia Alexandria, dolis aptissima tellus,
Et toties nostro Memphis cruenta malo!
Tres ubi Pompeio detraxit verna triumphos. 35
Tollet nulla dies hanc tibi, Roma, notam.

Isset Phlegraeo melius tibi funera campo,
 Vel tua si socero colla daturus eras.
 Sollicit incesti meretrix regina Canopi
 (Una Philipeo sanguine inusta nota) 40
 Ausa Jovi nostro latrantem opponere Anubim,
 Et Tiberim Nili cogere ferre minas;
 Romanamque tubam crepitanti pellere sistro,
 Baridos et contis rostra Liburna sequi;
 Fœdaque Tarpeio conopia tendere saxo, 45
 Jura dare et statuas inter et arma Mari.
 Quid nunc Tarquinii fractas juvat esse secures,
 Nomine quem simili vita superba notat;
 Simuliter patiendi fuit? Cape, Roma, triumphum,
 Et longam Augusto salva precare diem. 50
 Fugisti tamen in timidi vaga flumina Nili:
 Accipere tuæ Romula vincla manus.
 Brachia spectavi sacris admorsa colubris,
 Et trahere occultum membra saporis iter.
 Non hæc, Roma, fuit tanto tibi cive verenda, 55
 Nec ductis assiduo lingua sepulta mero.
 Septem urbs alta jugis, toto quæ præsidet orbi,
 Rœminas timuit, territa Marte, minas.
 Nunc ubi Scipiadæ classes? ubi signa Camilli,
 Et modo Pompeia Bospora capta manu; 60
 Hannibalis spolia, et victi monumenta Syphacis,
 Et Pyrrhi ad nostros gloria fracta pedes?
 Curtius expletis statuit monumenta lacunis;
 Admisso Decius prælia rupit equo;
 Coclitis abscessos testatur semita pontes; 65
 Est, cui cognomen corvus habere dedit.
 Hæc di condiderunt, hæc di quoque mœnia serv-
 vant.
 Vix timeat, salvo Cæsare, Roma Jovem.
 Leucadius versas acies memorabit Apollo:
 Tantum operis belli sustulit una dies. 70
 At tu, sive petes portus, seu, navita, lingues,
 Cæsaris in toto sis memor Ionio.

ELEGIA XII.—*Ad Postumum, de Galla.*

Postume, plorantem potuisti lingere Gallam,
 Miles et Augusti fortia signa sequi?
 Tantine ulla fuit spoliati gloria Parthi,
 Ne faceres, Galla multa rogante tua?
 Si fas est, omnes pariter pereatis, avari, 5
 Et quisquis fido prætulit arma toro.
 Tu tamen injecta tectus, vesane, lacerna,
 Potabis galea fessus Araxis aquam.
 Illa quidem interea fama tabescet inani,
 Hæc tua ne virtus fiat amara tibi; 10
 Neve tua Medæ latentur cæde sagittæ,
 Ferreus aurato neu cataphractus equo;
 Neve aliquid de te stendum referatur in urna.
 Sic redeunt, illis qui cecidere locis.
 Ter quater in casta felix, o Postume, Galla, 15
 Moribus his alia conjuge dignus eras.
 Quid faciet nullo munita puella timore,
 Cum sit luxuriæ Roma magistra suæ?
 Sed securus eas. Gallam non munera vincent;
 Duritiæque tuæ non erit illa memor. 20
 Nam quocunque die saluum te fata remittent,
 Pendebit collo Galla pudica tuo.
 Postumus alter erit miranda conjuge Ulixes;
 Non illi longæ tot nocuere more:
 Castra decem annorum, et Ciconum manus, Is-
 mara capta, 25
 Exustæque tuæ mox, Polypheme, genæ;
 Et Circe fraudes, lotosque, herbæque tenaces,
 Scyllaque, et alternas scissæ Charybdæ aquas;
 Lampetis Ithacis verubus mugisse juvenos,
 (Paverat hos Phœbo filia Lampetie) 30

Et thalamum Æsæ sientis fugisse puellæ;
 Totque hiemis noctes, totque natasse dies;
 Nigrantesque domos animarum intrasse silentium;
 Sirenum surdo remigæ adisse lacus;
 Et veteres arcus leto renovasse procorum; 35
 Errorisque sui sic statuisse modum;
 Nec frustra; quia casta domi persederat uxor.
 Vincet Penelopes Ælia Galla fidem.

ELEGIA XIII.—*De Avaritia Puellarum.*

Quæritis, unde avidis nox sit pretiosa puellis,
 Et Venere exhaustæ damna querantur opes?
 Certa quidem tantis causa et manifesta ruinis:
 Luxuriæ nimium libera facta via est.
 Inda cavis aurum mittit formica metallis, 5
 Et venit o rubro concha Erycina salo;
 Et Tyros ostrinos præbet Cadmea colores,
 Cinnamon et multi pastor odoris Arabs.
 Hæc etiam clausas expugnant arma pudicas,
 Quæque terunt fastus, Icaroti, tuos. 10
 Matrona incedit census induta nepotum,
 Et spolia opprobrii nostra per ora trahit.
 Nulla est poscendi, nulla est reverentia dandi;
 Aut, siqua est, pretio tollitur ista mora.
 Felix Eois lex funeris una maritis, 15
 Quos Aurora suis rubra colorat equis:
 Namque ubi mortifero jacta est fax ultima lecto,
 Uxorum positis stat pia turba comis:
 Et certamen habent lecti, quæ viva sequatur
 Conjugium: pudor est non licuisse mori. 20
 Ardent vitrices, et flammæ pectora præbent,
 Imponuntque suis ora perusta viris.
 Hic genus infidum nuptarum: hic nulla puella
 Nec fida Evadne, nec pia Penelope.
 Felix agrestum quondam pacata juvenus, 25
 Divitiæ quorum messis et arbor erant.
 Illis pompa fuit, decussa Cydonia ramo
 Et dare puniceis plena canistra rubis;
 Nunc violas tondere manu, nunc mixta referre
 Lilia, vimineos lucida per calathos; 30
 Et portare suis vestitas frondibus uvas,
 Aut variam plumæ versicoloris avem.
 His tum blanditiis furtiva per antra puellæ
 Oscula sylvicolis emta dedere viris.
 Hinnulei pellis totos operibat amantes, 35
 Altaque nativo creverat herba toro;
 Pinus et incumbens latas circumdabat umbras;
 Nec fuerat nudas pœna videre deas.
 Corniger Idæi vacuam pastoris in aulam
 Dux aries saturas ipse reduxit oves. 40
 Dique deæque omnes, quibus est tutela peragros,
 Præbebant vestris verba secunda focis.
 Et leporem, quicumque venis, venaberis, hos-
 pes,
 Et, si forte meo tramite quæris avem:
 Et me Pana tibi comitem de rupe vocato, 45
 Sive petas calamo præmia, sive cane.
 At nunc desertis cessant sacraria lucis:
 Aurum omnes victa jam pietate colunt.
 Auro pulsa fides; auro venalia jura;
 Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor. 50
 Torrida sacrilegum testantur fulmina Brennum,
 Dum petit intonsi Pythia regna dei.
 At mons laurigero concussus vertice diras
 Gallica Parnassus sparsit in ora nives.
 Te scelus accepto Thracis Polymestoris auro 55
 Nutrit in hospitio non, Polydore, pio.
 Tu quoque ut auratos gereres, Eriphylla, lacertos.
 Dilapais nusquam est Amphiaræus equis.

Proloquar, atque utinam patriæ sim vanus ha-
ruspex !

Frangitur ipsa suis Roma superba bonis. 60
Certa loquor; sed nulla fides: neque enim Ilia
quondam

Verax Pergameis mœnas habenda malis.
Sola Parin Phrygiæ fatum componere, sola
Fallacem patriæ serpere dixit equum.
Ille furor patriæ fuit utilis, ille parenti. 65
Experta est veros irrita lingua deos.

ELEGIA XIV.—*Ad Spartam, de Ludis Laconicis.*

Multa tuæ, Sparte, miramur jura palæstræ,
Sed mage virginei tot bona gymnasii;
Quod non infames exercet corpore ludos
Inter luctantes nuda puella viros;
Cum pila veloci fallit per brachia jactu, 5
Incepit et versi clavis adunca trochi;
Pulverulentaque ad extremas stat femina metas,
Et patitur duro vulnera pancratio;
Nunc ligat ad cæstum gaudentia brachia loris;
Missile nunc disci pondus in orbe rotat; 10
Gyrum pulsat equis; niveum latus ense revincit,
Virgineumque cavo protegit ære caput;
Et modo Taygeti, crines adspersa pruina,
Sectatur patrios per juga longa canes:
Qualis Amazonidum nudatis bellica mammis 15
Thermodonteis turma vagatur agris;
Qualis et Eurotæ Pollux et Castor arenis,
Ille victor pugnis, ille futurus equis:
Inter quos Helene nudis capere arma papillis
Fertur, nec fratres erubuisse deos. 20

Iæx igitur Spartana vetat secedere amantes;
Et licet in triviis ad latus esse suæ.
Nec timor, aut ulla est clausæ tutela puellæ,
Nec gravis austeri pœna cavenda viri;
Nullo præmisso, de rebus tute loquaris 25
Ipse tuis: longæ nulla repulsa moræ.
Non Tyriz vestes errantia lumina fallunt;
Est neque odoratæ cura molesta comæ.
At nostra ingenti vadit circumdata turba;
Nec digitum angusta est inseruisse via. 30
Nec quæ sint facies, nec quæ sint verba rogandi,
Invenias: cæcum versat amator iter.
Quod si jura fores pugnasque imitata Laconum,
Carior hoc esses tu mihi, Roma, bono.

ELEGIA XV.—*Ad Cynthia, de Lycinna.*

Sic ego non ullos jam norim in amore tumultus,
Nec veniat sine te nox vigilanda mihi;
Ut mihi prætextæ pudor est elatus amictu,
Et data libertas noscere amoris iter,
Illa rudes animos per noctes conscia primas 5
Imbuit, heu nullis capta Lycinna datis.
Tertius, haud multo minus est, cum ducitur annus;
Vix memini nobis verba coisse decem.
Cuncta tuus sepelivit amor: nec femina post te
Ulla dedit collo dulcia vincula meo. 10
At tu non meritam parcas vexare Lycinnam.
Nescit vestra ruens ira referre pedem.
Testis erit Dirce, tam vero crimine sæva,
Nycteos Antiopen accubuisse lyco.
Ah quoties pulchros vultu regina capillos, 15
Molliaque immittes fixit in ora manus!
Ah quoties famulam pensis oneravit iniquis,
Et caput in dura ponere jussit humo!
Sæpe illam immundis passa est habitare tenebris:
Vilem jejunæ sæpe negavit aquam. 20
Jupiter, Antiopæ nusquam succurris habenti
Tot mala? corrumpit dura catona manus.

Si deus es, tibi turpe tuam servire puellam.

Invocet Antiopæ quem nisi vincta Jovem?

Sola tamen, quæcumque aderant in corpore vires

Regales manicas rupit utraque manu. 2

Inde Cithæronis timido pede currit in arces

Nox erat, et sparsa triste cubile gelu.

Sæpe, vago Asopi sonitu permota fluentis,

Credebat dominæ pone venire pedes. 3

Et durum Zethum, et lacrymis Amphionæ mollem

Experta est stabulis mater abacta suis.

Ac veluti, magnos cum ponunt æquora motus,

Eurus ubi adverso desinit ire Noto,

Littore sub tacito sonitus rarescit arenæ: 3

Sic cadit inflexo lapsa puella genu.

Sera tamen pietas; natis est cognitum error:

Digne, Jovis natos qui tuare, senex.

Tu reddis pueris matrem; puerique trahendam

Vinxerunt Dircen sub truci ora bovis. 4

Antiopæ, cognosce Jovem: tibi gloria Dirce

Ducitur, in multis mortem habitura locis.

Prata cruentantur Zethi; victorque canebat

Pæana Amphion rupe, Aracynthæ, tua.

Fabula nulla tuas de nobis concitet aures: 45

Te solam, et lignis funeris ustus, amem.

ELEGIA XVI.—*De Imperio Amicæ.*

Nox media, et dominæ mihi venit epistola nostræ:

Tibure me missa jussit adesse mora;

Candida qua geminas ostendunt culmina turres,

Et cadit in patulos Nympha Anicena lacus.

Quid faciam? Obductis committam mœne tene-
bris, 5

Ut timeam audaces in mea membra manus?

At si hæc distulero nostro mandata timore,

Nocturno fletus sævior hoste mihi.

Peccaram semel, et totum sum pulsus in annum.

In me mansuetas non habet illa manus. 10

Nec tamen est quisquam, sacros qui lædat aman-
tes.

Scironis media sic licet ira via.

Quisquis amator erit, Scythicis licet ambulet oris,

Nemo adeo, ut noceat, barbarus esse vult.

Luna ministrat equis: demonstrant astra salebras:

Ipse Amor accensas præcutit ante faces. 16

Sæva canum rabies morsus avertit hiantes.

Huic generi quovis tempore tuta via est.

Sanguine tam parvo quis enim spargatur amantis

Improbis? [exclusis] fit comes ipsa Venus. 20

Quod si certa meos sequerentur funera casus,

Talis mors pretio vel sit emenda mihi.

Afferet hæc unguenta mihi, sertisque sepulcrum

Ornabit, custos ad mea busta sedens.

Di faciant, mea ne terra locet ossa frequenti, 25

Qua facit assiduus tramite vulgus iter.

Post mortem tumuli sic infamantur amantum.

Met tegat arborea devia terra coma;

Aut humet ignotæ cumulus vallatus arenæ:

Non juvat in media nomen habere via. 30

ELEGIA XVII.—*Ad Bacchum.*

Nunc, o Bacche, tuis humiles advolvimus aris;

Da mihi pacato vela secunda, pater.

Tu potes insanæ Veneris compescere fastus,

Curarumque tuo fit medicina mero.

Per te junguntur, per te solvuntur amantes. 5

Tu vitium ex animo dilue, Bacche, meo.

Te quoque enim non esse rudem testatur in astris

Lyncibus in oculum vecta Ariadina tuis.

Hoc mihi, quod veteres custodit in cœsis ignea,

Funca sanabunt, vel tua vina, malum. 10

Semper enim vacuus nox sobria torquet amantes ;
Spesque timorque animum versat utroque
meum.

Quod si, Bacche, tuis per fervida tempora donis
Arcessitus erit somnus in ossa mea,
Ipse seram vites, pangamque ex ordine colles, 15
Quos carpant nullæ, me vigilante, feræ :
Hummodo purpureo spument mihi dolia musto,
Et nova pressantes inquinet uva pedes.
Quod superest vitæ, per te et tua cornua vivam,
Virtutisque tuæ, Bacche, poeta ferar. 20
Dicam ego maternos Ætnæo fulmine partus ;
Indica Nyssæ arma fugata choris ; [gum ;
Vesanumque nova nequicquam in vite Lycu-
Pentheos in triplices funera rapta greges ;
Curvaque Tyrrhenos delphinum corpora nautas
In vada pampinea desiliisse rate. 26
Et tibi per mediam bene olenti flumine Naxon,
(Unde tuum potant Naxia turba merum)
Candida laxatis onerato colla corymbis
Cinget Bassaricas Lydia mitra comas. 30
Lævis odorato cervix manabit olivo ;
Et feries nudos veste fluente pedes.
Mollia Dirceæ pulsabunt tympana Thebæ :
Capripedes calamo Panes liante canent.
Vertice turrigero iuxta dea magna Cybebe 35
Tundet ad Idæos cymbala rauca choros.
Ante fores templi cratere antistes et auro
Libatum fundens in tua sacra merum. [no,
Hæc ego non humili referam memoranda cothur-
Qualis Pindarico spiritus ore tonat. 40
Tu modo servitio vacuum me siste superbo,
Atque hoc sollicitum vince sopore caput.

ELEGIA XVIII.—*Defletur Mors Marcelli.*

Clausus ab umbroso qua ludit pontus Averno,
Fumida Balarum stagna tepentis aquæ,
Qua jacet et Trojæ tubicen Misenus arena,
Et sonat Herculeo structa labore via ;
Hic ubi, Marte Italas dextro cum quæreret urbes,
Cymbala Thebano concrepere deo ; 6
At nunc invisæ magno cum crimine Baisæ,
Quis deus in vestra constitit hostis aqua ?
His pressus Stygias vultum demersit in undas ;
Errat et in vestro spiritus ille lacu. 10
Quid genus, aut virtus, aut optima profuit illi
Mater, et amplexum Cæsaris esse focos ?
Aut modo tam pleno fluitantia vela theatro,
Et per maternas omnia gesta manus ?
Occidit, ut miscro steterat vigesimus annus. 15
Tot bona tam parvo clausit in orbe dies.
I nunc, tolle animos, et tecum finge triumphos,
Stantique in plausum tota theatra juvent ;
Attalicas supera vestes, atque omnia magnis
Gemmae sint ludis : ignibus usta dabis. 20
Sed tamen huc omnes : huc primus et ultimus
ordo :
Est mala, sed cunctis ista terenda via.
Exoranda canis tria sunt latrantia colla :
Scandenda est torvi publica cymba senis.
Ille licet ferro cautus se condat et ære, 25
Mors tamen inclusum protrahet inde caput.
Nireæ non facies, non vix exemit Achillem,
Cræsum aut, Pactoli quas parit humor, opes.
Sic olim ignaros luctus populavit Achivos,
Atridæ magno cum stetit alter amor. 30
At tibi, nauta, pias hominum qui trajectis um-
bras,
Huc animæ portes corpus inque suæ ;

Qua Siculæ victor telluris Claudius, et quas
Cæsar ab humana cessit in astra via.

ELEGIA XIX.—*De Incontinentia Mulierum.*

Obijcitur toties a te mihi nostra libido :
Crede mihi, vobis imperat ista magis.
Vos, ubi contenti rupistis frena pudoris,
Nescitis captæ mentis habere modum.
Flamma per incensas citius sedetur aristas, 5
Fluminaque ad fontis sint reditura caput ;
Et placidum Syrtes portum, et bona littora nautis
Præbeat hospitio sæva Malea suo ;
Quam possit vestros quisquam reprehendere
cursus,
Et rabidæ stimulos frangere nequitia. 10
Testis, Cretæi fastus quæ passa juveni
Induit abiegnæ cornua falsa bovis ;
Testis Thessalico flagrans Salmonis Enipeo,
Quæ voluit liquido tota subire deo.
Crimen et illa fuit, patria succensa senecta, 15
Arboris in frondes condita Myrrha novæ.
Nam quid Medææ referam, quo tempore matris
Iram natorum cæde piavit amor ? [cenis
Quidve Clytæmnestræ, propter quam tota My-
Infamis stupro stat Pelopea domus ? 20
Tuque o Minoa venundata, Scylla, figura,
Tondens purpuream, regna paterna, comam.
Hanc igitur dotem virgo desponderat hosti ?
Nise, tuas portus fraude reclusit amor.
At vos, inuuptæ, felicius urite tædas : 25
Pendet Cretæa tracta puella rato.
Non tamen immerito Minos sedet arbiter Orci :
Victor erat quamvis, æquus in hoste fuit.

ELEGIA XX.—*Ad Amicam.*

Credeis eum jam posse tuæ meminisse figuræ,
Vidisti a lecto quem dare vela tuo ;
Durus qui lucro potuit mutare puellam ?
Tantine, ut lacrymes, Africa tota fuit ?
At tu, stulta, deos, tu fingis inania verba ; 5
Forsitan ille alio pectus amore terit,
Est tibi forma potens, sunt castæ Palladis artes,
Splendidaque a docto fama refulget avo.
Fortunata domus, modo sit tibi fidus amicus.
Fidus ero ; in nostros curre, puella, sinus. 10
Nox mihi prima venit ; primæ data tempora noctis
Longius in primo, Luna, morare toro.
Tu quoque, qui æstivos spatiosius exigis ignes,
Phœbe, morature contrahe lucis iter.
Fœdera sunt ponenda prius, signandaque jura, 15
Et scribenda mihi lex in amore novo,
Quam multæ ante meis cedant sermonibus horæ,
Dulcia quam nolis concitet arma Venus.
Hæc Amor ipse suo constringet pignora signo :
Testis sidereæ tota corona deæ. 20
Namque ubi non certo vincitur fœdere lectus,
Non habet ultores nox vigilanda deos ;
Et quibus impositus, solvit mox vincla libido.
Contineant nobis omnia prima fidem.
Ergo, qui tactas in fœdera ruperit aras, 25
Pollueritque novo sacra marita toro,
Ille sint, quicunque solent in amore dolores,
Et caput argutæ præbeat historiæ.
Nec fienti dominæ patefiant nocte fenestræ ;
Semper amet, fructu semper amoris egens. 30

ELEGIA XXI.—*Ad Cynthiam.*

Magnum iter ad doctas proficiat ogor Athenas,
Ut me longa gravi solvat amore via.

Crescit enim assidue spectanda cura puellæ :
 Inde alimenta sibi maxima præbet Amor.
 Omnia sunt tentata mihi, quacunque fugari 5
 Possit ; et ex omni me premit ille deus.
 Vix tamen aut semel admittit, cum sæpe negavit ;
 Seu venit, extremo dormit amica toro.
 Unum erit auxilium : mutatis, Cynthia, terris, 9
 Quantum oculis, animo tam procul ibit amor.
 Nunc agite, o socii, propellite in æquora navem,
 Remorumque pares ducite sorte vices,
 Jungiteque extremo felicia lintea malo :
 Jam liquidum nautis aura secundat iter.
 Romanæ turres, et vos valeatis amici ; 15
 Qualiscunque mihi, tuque, puella, vale. [pes,
 Ergo ego nunc rudis Adriaci vehar æquoris hos-
 Cogar et undosos nunc prece adire deos.
 Deinde per Ionium vectus, cum fessa Leclæo
 Sedarit placida vela phaselus aqua ; 20
 Quod superest, sufferte, pedes ; properate labo-
 rem,
 Isthmos qua terris arcet utrumque mare.
 Inde ubi Piræei capient me littora portus,
 Scandam ego Theseæ brachia longa viæ.
 Illic aut spatii animum emendare Platonis 25
 Incipiam, aut hortis, docte Epicure, tuis ;
 Persequar aut studium linguæ, Demosthenis
 arma,
 Librorumque tuos, munde Menandre, sales ;
 Aut certe tabulæ capient mea lumina pictæ,
 Sive ebore exactæ, seu magis ære manus. 30
 Aut spatia annorum, aut longa intervalla pro-
 fundi,
 Lenibunt tacito vulnera nostra situ.
 Seu moriar, fato, non turpi fractus amore :
 Atque erit illa mihi mortis honesta dies.

ELEGIA XXII.—*Ad Tullum.*

Frigida tam multos placuit tibi Cyzicus annos,
 Tulle, Propontiaca qua fuit Isthmos aqua,
 Dindymus, et sacræ fabricata juvenca Cybebræ,
 Raptorisque tulit qua via Dis equos ?
 Si te forte juvant Illes Athamantidos urbes, 5
 Nec desiderio, Tulle, movere meo ;
 Tulicet adsipicias cælum omne Atlantagerentem,
 Sectaque Persea Phorcidos ora manu,
 Geryone stabula, et luctantem in pulvere signa
 Herculis Antæique, Hesperidumque choros ;
 Tuque tuo Colchon propellas remigæ Phasin, 11
 Peliæque trabis totum iter ipse legas,
 Qua rudis Argoa natat inter saxa columba
 In faciem proræ pinus adacta novæ ;
 Et qua Gygaï visenda est ora Caystii, 15
 Et qua septenas temperat unda vias ;
 Omnia Romanæ cedent miracula terræ.
 Natura hic posuit, quicquid ubique fuit.
 Armis apta magis tellus, quam commoda noxæ.
 Famam, Roma, tuæ non pudet historiæ : 20
 Nam quantum ferro, tantum pietate potentes
 Stamus : victrices temperat illa manus.
 Hic, Anio Tiburne, fluis, Clitumnus ab Umbro
 Tramite, et æternum Marcius humor opus ;
 Albanusque lacus socii Nemorensis ab unda, 25
 Potaque Pollucis nympha salubris equo.
 At non squamoso labuntur ventre cerastæ ;
 Itala portentis nec furit unda novis.
 Non hic Andromedæ resonant pro matre catenæ ;
 Nec tremis Ausonias, Phæbe fugate, dapes ; 30
 Nec cuiquam absentes arserunt in caput ignes,
 Exitium nato matre movente suo.

Pentheæ non sævæ venantur in arbore Bacchæ ;
 Nec solvit Danaas subdita cerva rates ;
 Cornua nec valuit deducere in pellice Juno, 35
 Aut faciem turpi dedecorare bove ;
 * * * * *
 Arboreasque cruces Sinis, et non hospita Graiis
 Saxa, et curvatas in sua favæ trabes. [sedes :
 Hæc tibi, Tulle, parens, hæc est pulcherrima
 Hic tibi pro digna gente petendus honos. 40
 Hic tibi ad eloquium cives ; hic ampla nepotum
 Spes, et venturæ conjugis aptus amor.

ELEGIA XXIII.—*De Tabulis perditis.*

Ergo tam doctæ nobis periire tabellæ,
 Scripta quibus pariter tot periire bona !
 Has quondam nostris manibus tridiverat usus,
 Qui non signatas jussit habere fidem.
 Illæ jam sine me norant placare puellam, 5
 Et quædam sine me verba diserta loqui.
 Non illas fixum caras effecerat aurum ;
 Vulgari buxo sordida cera fuit.
 Qualescunque, mihi semper mansere fideles,
 Semper et effectus promeruerunt bonos. 10
 Forsitan hæc illis fuerant mandata tabellis :
 Irascor, quoniam es, lente, moratus heri.
 An tibi nescio quæ visa est formosior ? an tu
 Non bene de nobis crimina ficta jacias ?
 Aut dixit : Venies hodie : cessabimus una : 15
 Illospitium tota nocte paravit amor.
 Et quæcunque volens repetit non stulta puella,
 Garrula cum blandis ducitur hora jocis.
 Me miserum ! his aliquis rationem scribit avarus,
 Et ponit duræ inter ephemeridas. 20
 Quas siquis mihi rettulerit, donabitur auro.
 Quis pro divitiis ligna retenta velit ?
 I, puer, et citus hæc aliqua propone columna ;
 Et dominum Esquilii scribe habitare tuum.

ELEGIA XXIV.—*Ad Cynthia superbieientem.*

Falsa est ista tuæ, mulier, fiducia formæ,
 Olim oculis nimium facta superba meis.
 Noster amor tales tribuit tibi, Cynthia, laudes :
 Versibus insignem te, pudet, esse meis. 5
 Mixtam te varia laudavi sæpe figura,
 Ut, quod non esses, esse putaret amor ;
 Et color est toties roseo collatus Eoo,
 Cum tibi quasitus candor in ore foret ;
 Quod mihi non patrii poterant avertere amici,
 Illucere aut vasto Thessala saga mari. 10
 Hæc ego, non ferro, non igne coactus, et ipsa
 Nautagus Ægæa vera fatebar aqua.
 Corruptus sævo Veneris torrebam æno ;
 Vincitus eram versas in mea terga manus.
 Ecce coronatæ portum tetigere carinæ ; 15
 Trajectæ Syrtis, anchora jacta mihi est.
 Nunc demum vasto fessi respiscimus æstu,
 Vulnereque ad sanum nunc coiere mea.
 Mens bona, siqua dea es, tua me in sacraria
 condo
 Exciderint surdo tot mea vota Jovi. 20

ELEGIA XXV.—*Ad Cynthia.*

Risus eram positus inter convivia mensis,
 Et de me poterat quilibet esse loquax.
 Quinque tibi potui servire fideliter annos :
 Ungue meam morso sæpe querere fidem.
 Nil moveor lacrymis ; ista sum captus ab arte. §
 Semper ab insidijs, Cynthia, flore soles.

*Flebo ego discedens; sed fletum injuria vincit:
Tu bene conveniens non sinis ire jugum.
Limina jam nostris valeant lacrymantia verbis,
Nec tamen irata janua fracta manu. 10
At te celatis ætas gravis urget annis,
Et veniat formæ ruga sinistra tue.*

*Vellere tum cupies albes a stirpe capillos,
Ah speculo rugas increpitante tibi;
Exclusa inque vicem fastus patiere superbos; 15
Et, quæ fecisti, facta quereris anus.
Has tibi fatales cecinit mea pagina diras.
Eventum formæ disce timere tue.*

LIBER QUARTUS.

ELEGIA I.—*De Urbe Roma.*

*Hoc, quodcunque vides, hostes, qua maxima
Roma est,
Ante Phrygem Ænean collis et herba fuit.
Atque ubi navali stant sacra Palatia Phœbo,
Evandri profugæ concubere boves. 5
Fictilibus crevere deis hæc aurea templa,
Nec fuit opprobrio facta sine arte casa;
Tarpeiusque pater nuda de rupe tonabat,
Et Tiberis nostris advena bubus erat.
Qua gradibus domus ista Remi se sustulit olim,
Unus erat fratrum maxima regna focus. 10
Curia, prætexto quæ nunc nitet alta senatu,
Pellitis habuit, rustica corda, patres.
Buccina cogeat priscos ad verba Quirites.
Centum illi in prato sæpe senatus erant.
Nec sinuosa cavo pendebant vela theatro; 15
Pulpita sollennes non oluere crocos.
Nulli cura fuit externos quærere divos,
Cum tremere patrio pendula turba sacro.
Annusque accenso celebrare Palilia fœno,
Qualia nunc curvo lustra novantur equo. 20
Vesta coronatis pauper gaudebat asellis:
Ducebant macræ vilia sacra boves.
Parva saginati lustrabant compita porci;
Pastor et ad calmos exta litabat ovis.
Verbera pellitus setosa movebat arator; 25
Unde licens Fabius sacra Lupercus habet.
Nec rudis infestis miles radiabat in armis;
Miscabant usta prœlia nuda sude:
Prima galeritus posuit prætoria Lucmo; 29
Magnaque pars Tatío rerum erat inter oves.
Hinc Titius Ramnesque viri, Luceresque coloni:
Quatuor hinc albos Romulus egit equos.
Quippe suburbanæ parva minus urbe Bovillæ;
Et, qui nunc nulli, maxima turba Gabi; 35
Et stetit Alba potens, albæ suis omine nata,
Hæc, ubi Fidenas longe erat ire, via.
Nil patrium, nisi nomen, habet Romanus alumnus;
Sanguinis altricem nunc pudet esse lupam.
Huc melius profugos misisti, Troja, Penates.
Heu! quali vecta est Dardana puppis ave! 40
Jam bene spondebant tunc omnia, quod nihil illam
Læserat abiegni venter apertus equi;
Cum pater in nati tropidus cervice pendit,
Et verita est humeros urere flamma pios.
Tunc animi venere Deci, Brutique secures; 45
Vexit et ipsa sui Cæsaris arma Venus.
Arma resurgents portans victricia Trojæ,
Felix terra tuos cepit, Iule, deos:
Si modo Avernalis tremulæ cortina Sibyllæ
Dixit Aventino rura pianda Remo; 50
Aut si Pergamæ sero rata carmina vatis
Longævum ad Priami vera fuisse caput:
Vertite equum, Danaï: male vincitis. Ilia tellus
Vivot; et hulo cineri Jupiter arma dabit.*

*Optima nutricum nostris lupa Martia rebus, 55
Qualia creverunt mœnia lacte tuo!
Mœnia namque pio conor disponere versu.
Hei mihi, quod nostro parvus in ore sonus!
Sed tamen exiguo quodcunque in pectore rivi
Fluxerit, hoc patrias serviat omne mœæ. 60
Ennius hirsuta cingat sua dicta corona:
Mi folia ex hederâ porrigere, Bacche, tua;
Ut nostris tumefacta superbiat Umbria libris,
Umbria Romani patria Callimachi.
Scandentes si quis cernet de vallibus arces, 65
Ingenio muros æstimet ille meo.
Roma, fave; tibi surgit opus: date candida, cives,
Omina; et inceptis dextera cantet avis. [rum:
Sacra disque canam, et cognomina prisca loco
Has meus ad metas sudet oportet equus. 70
Dicam, Troja cades, et Troia Roma resurges;
Et maris et terræ longa pericla canam.—
‘Quo ruis imprudens vaga dicere fata, Properti?
Non sunt, ah! dextra condita fila colu.
Aversis Charisîn cantas: aversus Apollo 75
Poscitur invita verba pigenda lyra.
Certa feram certis auctoribus; aut ego vates
Nescius ærata signa movere pila.
Me creat Archytæ soboles Babylonius Horos,
Horos, et a proavo ducta Conone domus, 80
Di mihi sunt testes, non degenerasse propinquis,
Inque meis libris nil prius esse fide.
Nunc pretium fecere deos, et fallitur auro
Jupiter; oblique signa iterata rotæ;
Felicesque Jovis stellas, Martisque rapacis, 85
Et grave Saturni sidus in omne caput;
Quid moveant Pisces, animosaque signa Leonis,
Lætus et Hesperia quid Capricornus aënis.
Dixi ego, cum geminos produceret Arria natos,
(Illa dabat natis arma vetante deo) 90
Non posse ad patrios sua pila referro Penates.
Nempe meam firmant nunc duo busta fidem.
Quippe Lupercus eques, dum saucia protegit ora,
Heu! sibi prolapsio non bene cavit equo:
Gallus at in castris, dum credita signa tuetur, 95
Concidit ante aquilæ rostra cruenta suæ.
Fatales pueri, duo funera matris avaræ!
Vera, sed invito, contigit ista fides.
Idem ego, cum Cinare traheret Lucina dolores,
Et facerent uteri pondera lenta moram, 100
Junoni votum facito impetrabile, dixi.
Illa parit: libris est data palma meis.
Hoc neque arenosum Libyci Jovis explicat an-
trum,
Aut sibi commissos fibra locuta deos,
Aut siquis motas cornicis senserit alas, 105
Umbra neque hæc magicis mortuas prodit
aquis:
Adspicienda via est cœli, versusque per astra
Trames, et ab zonis quinque petenda fides.
Exemplum grave erit Calchas: namque Aulide
solvit
Ille bene hærentes ad pia saxa rates. 110*

Idem Agamemnoniæ ferrum cervice puellæ
Tinxit, et Atrides vela oruenta dedit.
Nec redire tamen Denai. Tu diruta fletum.
Supprime, et Euboeos respice, Troja, sinus.
Nauplius ultores sub noctem porrigit ignes;
Et natat exuvilis Græcia pressa tuis. 116
Victor Ollide, raptam nunc dilige vatem,
Quam vetat avelli veste Minerva sua.
Haectenus historiæ: nunc ad tua devehor astra:
Incipe tu lacrymis æquus adesse tuis. 120
Umbria te notis antiqua penatibus edit.
Mentior? an patriæ tangitur ora tuæ?
Qua nebulosa cavo rorat Mevania campo,
Et lacus æstivis intepet Umber aquis;
Scandentisque arcis consurgit vertice murus,
Murus ab ingenio notior ille tuo. 126
Osseque legisti, non illa ætate legenda,
Patris; et in tenues cogeris ipse lares.
Nam tua cum multi versarent rura juvenci,
Abstulit excultas pertica tristis opes. 130
Mox, ubi bulla rudi dimissa est aurea collo,
Matris et ante deos libera sumta toga;
Tum tibi pauca suo de culmine dictat Apollo,
Et vetat insano verba tonare foro.
At tu finge elegos, fallax opus: hæc tua castra:
Scribat ut exemplo cætera turba tuo. 136
Militiam Veneris blandis patiere sub armis,
Et Veneris pueris utilis hostis eris.
Nam tibi, victrici quascunque labore parasti,
Eludet palmas una puella tuas. 140
Et bene cum fixum mento decusseris uncum,
Nil erit hoc; rostro te premet ansa suo.
Illius arbitrio noctem lucemque videbis:
Gutta quoque ex oculis non nisi iussa cadet.
Nec mille excubiæ, nec te signata juvabunt 145
Limina: persuasæ fallere rima sat est.
Nunc tua vel mediis puppis luctetur in undis,
Vel licet armatis hostis inermis eas,
Vel tremefacta cavo tellus diducat hiatu:
Octipedis Cancræ targa sinistra cave." 150

ELEGIA II.—*Vertumnus.*

Quid mirare meas tot in uno corpore formas?
Accipe Vertumni signa paterna dei.
Tuscus ego, et Tuscia orior: nec ponit inter
Prælia Volsinios deseruisse focos.
Hæc me turba juvat; nec templo lætor eburno:
Romanum satis est posse videre forum. 6
Hæc quondam Tiberinus iter faciebat, et aiunt
Remorum auditos per vada pulsa sonos.
At postquam ille suis tantum concessit alumnis,
Vertumnus verso dicor ab anne deus. 10
Seu quia vertentis fructum præcepimus anni,
Vertumni rursus creditur esse sacrum.
Prima mihi variat liventibus uva racemis,
Et coma lactenti spicæ fruge tumet.
Hic dulces cerasos, hic auctumnalia pruna 15
Cernis, et æstivo mora rubere die.
Insitor hic solvit pomosa vota corona,
Cum pirs invito stipite mala tulit.
Mendax fama, noceat: alius mihi nominis index
De se narranti tu modo crede deo. 20
Opportuna mea est cunctis natura figuris.
In quamcunque voles verte, decorus ero.
Indue me Cois; siam non dura puella:
Meque virum sumta quis neget esse toga?
Da falcem, et torto frontem mihi comprime
feno; 24
Jurabis nostra gramina secta manu.

Arma tuli quondam, et (memini) laudabar in
illis:

Corbis et imposito pondere messor eram.
Sobrius ad lites; at cum est imposta corona, 30
Clamabis capiti vina subisse meo.
Iuge caput mitra, speciem furabor Iacchi:
Furabor Phœbi, si modo plectra dabis.
Cassibus impositis venor; sed arundine sumta
Faunus plumoso sum deus aucupio.
Est etiam aurigæ species Vertumnus, et ejus 35
Trajicit alterno qui leve pondus equo.
appetat; hoc pisces calamo prædabor; et ibo
Mundus demissis institor in tunica.
Pastor me ad baculum possum curvare, vel idem
Sirpculis medio pulvere ferre rosam. 40
Nam quid ego adjiciam, de quo mihi maxima
cura est,
Hortorum in manibus dona probata meis?
Cæruleus cucumis, tumidoque cucurbita ventre,
Me notat, et junco brassica vincta levi.
Nec flos ullus hiat pratris, quin ille decenter 45
Impositus fronti langueat ante mæa.
At mihi, quod formas unus vertebar in omnes,
Nomen ab eventu patria lingua dedit.
Et tu, Roma, meis tribuisti præmia Tuscis,
Unde hodie vicus nomina Tuscus habet; 50
Tempore quo sociis venit Lucumonius armis,
Atque Sabina feri contudit arma Tati.
Vidi ego labentes acies, et tela caduca,
Atque hostes turpi terga dedisse fugæ.
Sed facias, divùm sator, ut Romana per ævum
Transeat ante meos turba togata pedes. 56
Iex superant versus: te, qui ad vadimonia curris,
Non moror: hæc spatii ultima meta meis.
Stipes acernus eram, properanti falce dolatus,
Ante Numam grata pauper in urbe deus. 60
At tibi, Mamuri, formæ cælator ænæ,
Tellus artifices ne terat Osca manus,
Qui me tam dociles potuisti fundere in usus.
Unum opus est; operi non datur unus honos.

ELEGIA III.—*Epistola Arethusæ ad Lycotam.*

Hæc Arethusa suo mittit mandata Lycotæ,
Cum toties absis, si potes esse meus.
Siqua tamen tibi lecturo pars oblita deerit,
Hæc erit et lacrymis facta litura meis.
Aut si qua incerto fallet te littera tractu, 5
Signa mæa dextræ jam morientis erunt.
Te modo viderunt iteratos Bactra per ortus,
Te modo munito Sericus hostis equo;
Hibernique Getæ, pictoque Britannia curru,
Ustus et Eo decolor Indus equo. 10
Hæcæ marita fides? hæc pactæ sunt mihi noctes,
Cum rudis urgenti brachia victa dedi?
Quæ mihi deductæ fax omen prætulit, illa
Trahit ab everso lumina nigra rogo;
Et Stygio sum sparsa lacu; nec recta capillis 15
Vitta data est: nupsi non comitante deo.
Omnibus, heu! portis pendente mea noxia vota:
Textiur hæc castris quarta lacerna tuis.
Occidat, immerita qui carpsit ab amore vallum,
Et struxit querulas rauca per ossa tubas; 20
Dignior obliquo, funem qui torqueat, Oeno,
Æternusque tuam pascat, aselle, famem.
Dic mihi, num teneros urit lorica lacertos?
Num gravis imbelles atterit hasta manus?
Hæc noceant potius, quam dentibus ulla puella.
Det mihi plorandas per tua colla notas. 26
Diceris et macie vultum tenuasse: sed opto
E desiderio sit color ille meo.

At, mihi cum noctes induxit Vesper amaras,
 Siqua relicta jacent, osculor arma tua. 30
 Tum queror, in toto non sidere pallia lecto,
 Lucis et auctores non dare carmen aves.
 Noctibus hibernis castrensis pensa laboro,
 Et Tyria in radios vellera lecta suos.
 Et disco, qua parte fluat vincendus Araxes, 35
 Quot sine aqua Parthus millia currat eques.
 Cogor et e tabula pictos ediscere mundos,
 Qualis et hæc docti sit positura dei;
 Quæ tellus sit lenta gelu, quæ putris ab æstu;
 Ventus in Italiam qui bene vela ferat. 40
 Assidet una soror; curis et pallida nutrix
 Dejerat hiberni temporis esse moras.
 Felix Hippolyte nuda tulit arma papilla,
 Et texit galea barbara molle caput.
 Romanis utinam patuissent castra puellis; 45
 Essem militiæ sarcina fida tuæ;
 Nec me tardarent Scythiæ juga, cum pater altas
 Africanus in glaciem frigore necit aquas.
 Omnis amor magnus; deserta in conjugis major.
 Hanc Venus, ut vivat, ventilat ipsa facem. 50
 Nam mihi quo, Pœnis si purpura fulgeat ostris,
 Crystallusque meas ornet aquosa manus?
 Limina surda tacent: lanis assueta colendis
 Vix aperit clausos una puella lares.
 Glaucidos et catulæ vox est mihi grata querentis:
 Illa tui partem vindicat una tori. 56
 Flore sacella tego, verbenis compita velo,
 Et crepat ad veteres herba Sabina focos.
 Sive in finitimo gemuit stans noctua tigno,
 Seu voluit tangi parca lucerna mero; 60
 Illa dies hornis cædem denuntiat agnis,
 Succinctique calent ai nova sacra popæ.
 Ne, precor, adscensis tanti sit gloria Bactris,
 Raptave odorato carbasa lina duci,
 Plumbea cum tortæ sparguntur pondera fundæ,
 Subdolos et versis increpat arcus equis. 66
 Sed (tua sic, domitis Parthæ telluris alumnis,
 Pura triumphantes haste sequatur equos)
 Incorrupta mei conserva fœdera lecti.
 Hæc ego te sola lege redidisse velim. 70
 Armaque cum tulero portæ votiva Capenæ,
 Subscribam: Salvo grata puella viro.

ELEGIA IV.—*Fabula Tarpeia.*

Tarpetum nemus, et Tarpeia turpe sepulcrum
 Fabor, et antiqui limina capta Jovis.
 Lucus erat felix hederoso consitus antro,
 Multaque nativis obstreptit arbor aquis;
 Silvani ramosa domus, quo dulcis ab æstu 5
 Fistula poturas ire jubebat oves.
 Hunc Tatius potens vallo præcingit acerno,
 Fidaque suggesta castra coronat humo.
 Quid tum Roma fuit, tubicen vicina Curetis
 Cum quateret lento murmure saxa Jovis? 10
 Atque, ubi nunc teris dicuntur jura subactis,
 Stabant Romano pila Sabina foro.
 Murus erant montes: ubi nunc est curia septa,
 Bellicus ex illo fonte bibebat equus.
 Hinc Tarpeia dem fontem libavit: at illi 15
 Urgebat medium fictilis urna caput.
 Et satis una malæ potuit mors esse puellæ,
 Quæ voluit flammis fallere, Vesta, tuas?
 Vident arenosis Tatium proludere campis,
 Pictaque per flavas arma levare jubas. 20
 Obstupuit regis facie et regalibus armis;
 Interque oblitæ excidit urna manus.
 Sæpe illa inmeritæ causata est omina Lunæ,
 Et sibi tingendas finxit in amne comes.

Sæpe tulit blandis argentea Iliia Nymphis, 25
 Romula ne faciem læderet hasta Tati.
 Dumque subit primo Capitolia nubila fumo,
 Rettulit hirsutis brachia secta rubis;
 Et sua Tarpeia residens ita flevit ab arce
 Vulnere, vicino non patienda Jovi: 30
 Ignes castrorum, et Tatiæ prætoria turmæ,
 Et formosa oculis arma Sabina meis,
 O utinam ad vestros sedeam captiva Penates,
 Dum captiva mei conspicer ora Tati!
 Romani montes, et montibus addita Roma, 35
 Et valeat probro Vesta pudenda meo.
 Ille equus, ille meos in castra reponet amores,
 Cui Tatius dexteras collocat ipse jubas.
 Quid mirum in patrios Scyllam sævisse capillos,
 Candidaque in sævos inguina versa canes? 40
 Proditâ quid mirum fraterni cornus monstri,
 Cum patuit lecto stamine torta via? [ellis,
 Quantum ego sum Ausoniis crimen factura pu-
 Improbâ virgineo lecta ministra foco!
 Pallados extinctos siquis mirabitur ignes, 45
 Ignoscat: lacrymis spargitur ara meis.
 Cras, ut rumor ait, tota pugnabitur urbe:
 Tu cave spinosi rorida terga jugi.
 Lubrica tota via est, et perfida: quippe tacentes
 Fallaci celat limite semper aquas. 50
 O utinam magicæ nossem cantamina Musæ!
 Hæc quoque formoso lingua tulisset opem.
 Te toga picta decet; non quem, sine matris ho-
 nore,
 Nutrit inhumanæ dura papilla lupæ.
 Sic hospes, pariamne tua regina sub aula, 55
 Dos tibi non humilis prodita Roma venit.
 Sin minus; at, raptæ ne sint impune Sabinæ,
 Me rape, et alterna lege repende vices.
 Commisssas acies ego possum solvere: nuptæ,
 Vos medium palla fœdus inite mea. 60
 Adde, Hymenæe, modos: tubicen, fera murmu-
 ra conde.
 Celite, vestra meus molliat arma torus.
 Et jam quarta canit venturam buccina lucem,
 Ipsaque in Oceanum sidera lapsa cadunt.
 Experiar somnum: de te mihi somnia queram;
 Fac venias oculis umbra benigna meis. 66
 Dixit, et incerto permisit brachia somno,
 Nescia se furiis accubuisse novis.
 Nam Vesta, Iliacæ felix tutela favillæ,
 Culpam alit, et plures condit in ossa faces. 70
 Illa ruit, qualis celerem prope Thermodonta
 Strymonis abscisso fertur aperta sinu.
 Urbi festus erat; dixere Palilia patres;
 Hic primus cœpit mœnibus esse dies:
 Anna pastorum convivâ, lusus in urbe, 75
 Cum pagana madent fercula deliciis,
 Cumque super raros fœni flammantis acervos
 Trajicit immundos ebria turba pedes.
 Romulus excubias decrevit in otia solvi,
 Atque intermissa castra silere tuba. 80
 Hoc Tarpeia suum tempus rata, convenit hos-
 tem:
 Pacta ligat, pactis ipsa futura comes.
 Mons erat adscensu dubius, festoque remissus.
 Nec mora, vocales occupat ense canes.
 Omnia præbebant somni. Sed Jupiter unus 85
 Decrevit penis invigilare suis. [tom;
 Prodidit portæque fidem, patriamque jacen-
 tem, bendique petit, quem velit ipse, diem.
 At Tatius (neque enim sceleri dedit hostis hono-
 rem)
 "Nube," ait, "et regni scande cubile mei." 90

Dixit, et ingestis comitum superobruit armis.
Hæc, virgo, officiis dos erat apta tuis.
[A duce Tarpeio mons est cognomen adeptus.
O vigil, injustæ præmia sortis habes.]

ELEGIA V.—*In Lenam.*

Terra tuum spinis obducatur, lena, sepulcrum,
Et tua, quod non vis, sentiat umbra sitim;
Nec sedeant cineri Manes; at Cerberus ultor
Turpia jejuno terreat ossa sono.
Docta vel Hippolytum Veneri mollire negantem,
Concordique toro pessima semper avis. 6
Penelope quoque, neglecto rumore mariti,
Nubere lascivo cogeret Antinoo.
Illa velit, poterit magnæ non ducere ferrum,
Et volucris nidis esse noverca suis. 10
Quippe et Collinas ad fossam moverit herbas,
Stagnaue currenti diluerentur aqua.
Audax cantatæ leges imponere Lunæ,
Et sua nocturno fallere terga lupo.
Possit ut intentos astu cæcare maritos, 15
Cornicum immeritas eruit ungue genas.
Consultique striges nostro de sanguine, et in me
Hippomanes fetæ semina legit equæ.
Exornabat opus verbis, ceu blanda pererret,
Saxosamque terat sedula lympha viam: 20
Si te Eoa, [Doroxanum,] juvat aurea ripa,
Et quæ sub Tyria concha superbit aqua;
Eurypyllisque placet Cœ texture Minervæ,
Sectaue ab Attalici putria signa toris;
Seu quæ palmiferæ mittunt venalia Thebæ, 25
Murrheaque in Parthis pocula cocta focis;
Sperno fidem; provolve deos; mendacia vin-
cant;
Frango et damnosæ jura pudicitia.
Et simulare virum pretium facit: utere causis:
Major dilata nocte recurrit amor. 30
Si tibi forte comas vexaverit utilis ira,
Postmodo mercata pace premendum erit.
Denique, ubi amplexu Venerem promiseris ento,
Fac simulæ puros Idis esse dies.
Ingerat Apriles Iole; prætendat Amyelo, 35
Natalem Maïs Idibus esse tuum.
Supplex ille sedet: posita tu scribe cathedra
Quidlibet. Has artes si pavet ille, tenes.
Semper habe morsus circa tua colla recentes,
Litibus alterius quos putet esse datos. 40
Nec te Medæ delectent probra sequacis:
Nempe tulit fastus ausa rogare prior.
Sed potius mundi Thais pretiosa Menandri,
Cum ferit astutos comica mœcha Getas.
In mores te verte viri: si cantica jactat, 45
I comes, et voces ebria junge tuas.
Janitor ad dantes vigilet: si pulset inanis,
Surdus in obductam somniet usque seram.
Nec tibi displiceat miles non factus amori,
Nauta nec, attrita si ferat æra manu; 50
Aut quorum titulus per barbara colla pependit,
Cretati medio cum saluere foro.
Aurum spectato, non quæ manus afferat aurum.
Versibus auditis quid, nisi verba, feres?
Qui versus, Cœ dederit nec munera vesti, 55
Istius tibi sit surda sine arte lyra.
Dum vernat sanguis, dum rugis integer annus,
Uttere, non quid cras libet ab ore dies.
Vidi ego odorati victura rosaria Pæsti
Sub matutino cocta jacere Noto." 60
His animum nostræ dum versat Acanthis amicæ,

Sed cape torquata, Venus, regina, columbæ,
Ob meritum, ante tuos guttura secta focos.
Vidi ego rugoso tussim condescere collo,
Sputaque per dentes ire cruenta cavos; 65
Atque animam in tegetes putrem expirare pa-
ternas.
Horruit argenti tegula curta foco.
Exequiæ fuerunt rari furtiva capilli
Vincula, et immundo pallida mitra situ,
Et canis, in nostros nimis experrecta dolores, 70
Cum fallenda meo pollice clathra forent.
Sit tumulus lenæ curto vetus amphora collo:
Urgeat hanc supra vis, caprifice, tua.
Quisquis amas, scabris hoc bustum cædite saxis;
Mixtaque cum saxis addite verba mala. 75

ELEGIA VI.—*De Pugna Actiacæ navali.*

Sacra facit vates; sint ora faventia sacris,
Et cadat ante meos icta juvenca focos.
Serta Philetæis certent Romana corymbis;
Et Cyrenæas urna ministret aquas.
Costum molle date, et blandi mihi thuris ho-
nores; 5
Terque focum circa laneus orbis eat.
Spargite me lymphis; carmenque recentibus aris
Tibia Mygdoniis libet eburna Cadis.
Ite procul, fraudes: alio sint ære noxæ:
Pura novum vati laurea mollit iter. 10
Musa, Palatini reseramus Apollinis ædem:
Res est, Calliope, digna favore tuo.
Cæsaris in nomen ducuntur carmina: Cæsar
Dum canitur, quæso, Jupiter, ipse vaces.
Est Phœbi fugiens Athamana ad littora portus,
Qua sinus Ionie murmura condit aquæ; 16
Actia Iulæ pelagus monumenta carinæ,
Nautarum votis non operosa via.
Huc mundi coëre manus: stetit æquore moles
Pinæ; nec remis æqua favebat avis. 20
Altera classis erat Teucro damnata Quirino,
Pilaque feminea turpiter acta manu.
Hinc Augusta ratis plenis Jovis omine velis,
Signaque jam patriæ vincere docta suæ.
Tandem acies geminos Nereus lunarat in arcus:
Armorum radiis icta tremebat aqua. 26
Cum Phœbus, linquens stantem se vindice Delon,
(Nam tulit iratos mobilis ante Notos)
Adstitit Augusti puppem super, et nova flamma
Luxit in obliquam ter sinuata facem. 30
Non ille attulerat crines in colla solutos,
Aut testudinæ carmen inermæ lyra;
Sed quali adspexit Pelopeum Agamemnona vultu,
Egessitque avidis Dorica castra rogis;
Aut qualis flexos solvit Pythona per orbes 35
Serpentem, imbelles quem timuere lyra.
Mox ait: O longa mundi servator ab Alba,
Auguste, Hectoreis cognite major avis;
Vince mari: jam terra tua est: tibi militat arcus,
Et favet ex humeris hoc onus omne meis. 40
Solve metu patriam, quæ nunc, te vindice freta,
Imposuit proræ publica vota tuæ.
Quam nisi defendes, murorum Romulus auctor
Ire Palatinas non bene vidit aves.
En nimium remis audent: pro turpe, Latinos,
Principe te, fluctus regia vela pati! 46
Nec te, quod classis centenis renigat alis,
Terreat: invito labitur illa mari.
Quodque velunt proræ Centauros saxa minantes,
Tigna cava, et pictos experiere metus. 50
Frangit, et attollit vires in milite causa;
Quæ nisi iusta subest, excutit arma pudor

Tempus adest : committe rates : ego temporis
auctor

Ducam laurigera Julia rostra manu.
Dixerat, et pharetræ pondus consumit in arcus

Proxima post arcus Cæsaris hasta fuit. 56

Vincit Roma fide Phœbi ; dat femina pœnas ;

Sceptra per Ionias fracta vehuntur aquas.

At pater Idalio miratus Cæsar ab astro,

Sum deus : en nostri sanguinis ista fides. 60

Prosequitur cantu Triton, omnesque marinæ

Plausurunt circa libera signa deæ.

Illa petit Nilum cymba male nixa fugaci,

Hoc unum, jussu non moritura die.

Dî melius : quantus mulier foret una triumphus.

Ductus erat per quas ante Jugurtha vias ! 66

Actius hinc traxit Phœbus monumenta, quod

cujus

Una decem vicit missa sagitta rates.

Bella satis cecini : citharam jam poscit Apollo

Victor, et ad placidos exiit arma choros. 70

Candida nunc molli subeant convivia ludo,

[Blanditiæque] suant per mea colla rosæ ;

Vinaque fundantur prelis elisa Falernia ;

Terque lavet nostras spica Cilissa comas.

Ingenium potis irritat Musa poetis. 75

Bacche, soles Phœbo fertilis esse tuo.

Ille paludosos memoret servire Sciambrus ;

Cepheam hic Meroen fuscæque regna canat ;

Hic referat sero confectum fœdere Parthum :

Reddat signa Remi ; mox dabit ipse sua. 80

Sive aliquid pharetris Augustus parcat Eois,

Differet in pueros ista tropæa suos. [nas :

Gaude, Crasse, nigras siquid sapis inter are-

re per Euphraten ad tua busta licet.

Sic noctem patera, sic ducam carmine, donec 85

Injiciat radios in mea vina dies.

ELEGIA VII.—*De Cynthia.*

Sunt aliquid Manes ; letum non omnia finit,

Luridaque evictos effugit umbra rogos.

Cynthia namque meo visa est incumbere fulcro,

Marmor ad extremæ nuper humata viæ ;

Cum mihi ab exequiis somnus penderet amarus,

Et quereretur lecti frigida regna mei. 6

Eosdem habuit secum, quibus est elata, capillos,

Eosdem oculos ; lateri vestis adusta fuit ;

Et solitam digito beryllon adederat ignis ;

Summaque Lethæus tinxerat ora liquor. 10

Spirantisque animos, et vocem misit : at illi

Pollicibus fragiles increpuere manus :

Perfide, nec cuiquam melior sperande puellæ,

In te jam vires somnus habere potest ?

Jamne tibi exciderunt vigilantis furta Suburræ,

Et mea nocturnis trita fenestra dolis ? 16

Per quam demisso quoties tibi fune pependi,

Alternæ veniens in tra colla manc !

Sæpe Venus trivio commissa, et pectore mixto

Fecerunt tepidas pallia nostra vias. 20

Fœderis heu taciti ! ejus fallacia verba

Non auditori dripiere Noti.

At mihi non oculos quisquam inclinavit euntes :

Unum impetrassem, te revocante, diem.

Neo crepuit fissa, me propter, arundine custos ;

Læsit et objectum tegula curta caput.

Denique, quis nostro curvum te funere vidit ?

Atram quis lacrymis in caluisse togam ?

Si pigrit portas ultra procedere, at illic

Jussisses lectum lentius ire meum. 30

Cur ventos non ipse rogis, ingrâte, petisti ?

Cur nardo flammæ non oluere meæ ?

Hoc etiam grave erat, nulla mercede hyacinthos

Injicere, et fracto busta piare cado ?

Lygdamus uratur, candescat lamina vernæ. 35

(Sensi ego, cum insidiis pallida vina bibi.)

Aut Nomas arcanas tollat versuta salivas.

Dicet damnatas ignea testa manus.

Quæ modo per viles inspecta est publica noctes,

Hæc nunc aurata cyclade signat humum : 40

Et graviora rependit iniquis pensa quasillia,

Garrula de facie siqua locuta mea est.

Nostraque quod Petale tulit ad monumenta co-

ronas,

Caudicis immundi vincula sentit anus.

Cæditur et Lalage tortis suspensa capillis, 45

Per nomen quoniam est ausa rogare meum.

Te patiente meæ conflavit imaginis aurum,

Ardenti e nostro dotem habitura rogo.

Non tamen insector, quamvis mercare, Properti :

Longa mea in libris regna fuere tuis. 50

Juro ego fatorium nulli revocabile carmen,

Tergeminumque canem (sic mihi molle sonet)

Me servasse fidem : si fallo, vipera nostris

Sibilet in tumulis, et super ossa cubet.

Nam gemina est sedes turpem sortita per amnem,

Turbæque diversa remigat omnis aqua. 56

Una Clytemnestræ stuprum vehit, ac rate Cressæ

Portat mentitæ lignea monstra bovis.

Ecce coronato pars altera vecta phaselo,

Mulcet ubi Elysias aura beata rosas ; 60

Qua numerosa fides, quaque æra rotunda Cy-

bebes,

Mitratisque sonant Lydia plectra choris.

Andromedæque et Hypermnestæ, sine fraude

maritæ

Narrant historias, pectora nota, suas.

Hæc sua maternis queritur livere catenis 65

Brachia, nec meritis frigida saxa manus :

Narrat Hypermnestæ magnum ausas esse so-

rorores,

In scelus hoc animum non valuisse suum.

Sic ortis lacrymis vitæ sanamus amara.

Celo ego perfidiæ crimina multa tuæ. 70

Sed tibi nunc mandata damus, si forte moveris,

Si te non totum Doridos herba tenet :

Nutrix in tremulis ne quid desideret annis

Parthenie : patuit, nec tibi avara fuit.

Deliciæque meæ Latris, (cui nomen ab usu) 75

Ne speculum dominæ porrigat illa novæ.

Et quoscunque meo fecisti nomine versus,

Ure mihi : laudes desine habere meas.

Pelle hederam tumulo, mihi quæ pugnanter co-

rymbo 80

Mollia contortis alligat ossa comis.

Pomosis Anio qua spumifer incubat arvis,

Et nunquam Herculeo numine pallat ebur,

Hoc carmen media, dignum me, scribe columna,

Sed breve, quod currens vector ab Urbe legat :

Hic Tiburtina jacet aurea Cynthia terra : 85

Accessit ripe laus, Aniene, tuæ.

Nec tu sperne piis venientia somnia portis :

Cum pia venerunt somnia, pondus habent.

Nocte vagæ ferimur : nox clausas liberat um-

bras,

Errat et ab'ecta Cerberus ipse sera. 90

Luce jubent leges Lethæa ad stagna reverti :

Nos vehimur : vectum nauta recenset onus.

Nunc te possideant aliæ : mox sola tenebo.

Mecum eris, et mixtis ossibus ossa teram."

Hæc postquam querula mecum sub lite peregit,

Inter complexus excidit umbra meos. 96

ELEGIA VIII.—*De Cynthia.*

Disce, quid Esquilias hac nocte fugarit aquosas,
Cum vicina novis turba occurrit agris.
Lanuvium annos vetus est tutela draconis,
Hic, ubi tam rara non perit hora moræ,
Qua sacer abripitur cæco descendens hiatu, 5
Qua penetrat virgo, (tale iter omne cave)
Jejuni serpentis honos, cum pabula poscit
Annua, et ex ima sibila torquet humo.
Talia demissæ pallent ad sacra puellæ,
Cum tenera anguino creditur ore manus. 10
Ille sibi admotas a virgine corripit escas:
Virginis in palmis ipsa canistra tremunt.
Si fuerint castæ, redeunt in colla parentum;
Clamantque agricolæ, Fertilis annus crit.
Huc mea detonsis advecta est Cynthia mannīs:
Causa fuit Juno, sed mage causa Venus.
Appia, dic, quæso, quantum, te teste, triumphum
Egerit, effusis per tua saxa rotis;
Turpis in arcana sonuit cum rixa taberna,
Si sine me, famæ non sine labe meæ. 20
Spectaculum ipsa sedens primo temone pependit,
Ausa per impuros frena movere locos.
Serica nam taceo vulsi carpenta nepotis,
Atque armillatæ colla Molossæ canes;
Qui dabit immundæ venalia fata saginæ, 25
Vincet ubi erasas barba pudenda genas.
Cum feret nostro toties injuria lecto,
Mutato volui castra movere toro.
Phyllis Aventinæ quædam est vicina Dianæ,
Sobria grata parum; cum bibit, omne decet.
Altera Tarpeios est inter Teia lucos,
Candida, sed potæ non satis unus crit.
His ego constitui noctem lenire vocatis,
Et Venere ignota furta novare mea.
Unus erat tribus in secreta lectulus umbra. 35
Queris concubitus? inter utramque fui.
Lygdamus ad cyathos, vitrique æstiva supellex,
Et Methymnæi grata saliva meri.
Nilotes tibicen erat, crotalaria Phyllis,
Et facilis spargi munda sine arte rosa. 40
Nanus et ipse suos breviter curvatus in artus
Jactabat truncea ad cava buxa manus.
Sed neque suppletis constabat flamma lucernis;
Recidit inque suos mensa supina pedes.
Me quoque per talos Venerem quærente se-
cundos 45
Semper damnosi subsiluisse canes.
Cantabant surdo; nudabant pectora cæco.
Lanuvii ad portas (hei mihi) solus eram.
Cum subito rauci sonugrunt cardine postes,
Et levæ ad primos murmura facta lares. 50
Nec mora, cum totas resupinat Cynthia valvas,
Non operosa comis, sed furibunda, decens.
Pocula mi digitos inter occidere remisso,
Palluerantque ipso labra soluta mero.
Fulminat illa oculis, et quantum fœmina, sævit;
Spectaculum capta nec minus urbe fuit. 56
Phyllidos iratos in vultum conjicit ignes:
Territa vicinas Teia clamant aquas.
Lumina sopitos turbant elata Quirites,
Omnis et insana somita voce tonat. 60
Illas direptisque comis tunicisque solutis
Exopit obscuræ prima taberna viæ.
Cynthia in exuviis gaudet, victrixque recurrit,
Et mea perversa scissat ora manu;
Imponitque notam collo, morsuque cruentat;
Præcipueque oculos, qui meruere, ferit. 66
Atque ubi jam nostris lassavit brachia plagis,
Lygdamus, ad plutei fulcra sinistra latens,

Exiit, geniumque meum prostratus adorat.

Lygdame, nil potui; tecum ego captus eram.
Supplicibus palmis tum demum ad fœdera veni;
Cum vix tangendos præbuit illa pedes, 72
Atque ait: Admissæ ai vis me ignorere culpæ,
Accipe, que nostræ formula legis crit.
Tu neque Pompeia spatiabere cultus in umbra;
Et, cum lascivum sternet arena forum, 76
Colla cave inflectas ad summum obliqua thea-
trum,
Aut lectica tuæ sidat aperta moræ.
Lygdamus in primis, omnis mihi causa querelæ,
Veneat, et pedibus vincula bina trahat. 80
Indixit leges: respondi ego, Legibus utar.
Riserat imperio facta superba dato. [elle,
Dein, quemcunque locum externæ tetigere pu-
suffit, et pura limina tergit aque;
Imperat et totas iterum mutare lacernas; 85
Terque meum tetigit sulphuris igne caput.
Atque ita, mutato per singula pallia lecto,
Et sponda, et toto, movimus arma, toro.

ELEGIA IX.—*De Hercule, et Morte Cuci.*

Amphitryoniades qua tempestate juvencos
Egerat a stabulis, ora Erythia, thuis,
Venit ad invictos pecorosa Palatia montes,
Et statuit fessos fessus et ipse boves,
Qua Velabra suo stagnabant flumine, quaque 5
Nauta per urbanas velificabat aquas.
Sed non infido manserunt hospite Caco
Incolumes: furto polluit ille Jovem.
Accola Cacus erat, metuendo raptor ab antro,
Per tria partitos qui dabat ora focos. 10
Hic, ne certa forent manifestæ signa rapinæ,
Aversos cauda traxit in antra boves;
Nec sine teste deo: furem sonuere juvenci:
Furis at implacidas diruit ira fores.
Mænali jacuit pulsus tria tempora ramo 15
Cacus, et Alcides, Sic, ait, ite, boves;
Herculis ite boves, nostræ labor ultime clavæ,
Bis mihi quæsitæ, bis mea præda, boves;
Arvaque mugitu sancite boaria longo.
Nobile erunt Romæ pascua vestra forum. 20
Dixerat, et sicco torquet sitis ora palato:
Terraque non ullas fissa ministrat aquas.
Sed procul inclusas audit ridere puellas,
Lucus ubi umbroso fecerat orbe nemus,
Fœminæ loca clausa deæ, fontesque piandos,
Impune et nullis sacra resecta viris. 26
Devia puniceæ velabant limina vittæ;
Putris odorato luxerat igno casa;
Populus et longis ornatat frondibus ædem,
Multaque cantantes umbra tegebat aves. 36
Huc ruit, in siccam congesto pulvere barbam,
Et jacet ante fores verba minoræ deo:
Vos precor, o luci sacro quæ luditis antro,
Pandite defessis hospita fana viria.
Fontis egens erro, circaque sonantia lymphis:
Et cava suscepto flumine palma sat est.
Audistisne aliquem, tergo qui sustulit orbem?
Ille ego sum: Alciden terra recepta vocat.
Quis facta Herculeæ non audit fortia clavæ,
Et nunquam ad vastas irrita tela feras; 40
Atque uni Stygias hominum luxis tenebras?
* * * * *
Quod si Junoni sacrum faceretis amara,
Non clausisset aquas ipsa noværa suas.
Sin aliquam vultusque meus, seteqe Iconis
Terrent, et Libyco sole perusta coma; 45

Idem ego Sîdonia feci servilla palla
 Officia, et Lyda pensa diurna colu;
 Mollis et hirsutum cepit mihi fascia pectus,
 Et manibus duris apta quasilla tuli.
 Talibus Alcides: at talibus alma sacerdos, 50
 Puniceæ canas stamine vincta comas:
 Parcæ oculis, hospes, lucoque abscede verendo:
 Cede agedum, et tuta limina linque fuga.
 Interdicta viris metuenda lege piatur,
 Quæ se submota vindicat ara casa, 55
 Magno Tiresias adspexit Pallada vates,
 Fortia dum posita Gorgone membra lavat.
 Di tibi dent alios fontes: hæc lympha puellis
 Arva secreti limitis una fluit.

Sicæus. Ille humeris postes concussit opacos;
 Nec tulit iratam janua clausa sitim. 61
 At postquam exhausto jam flumine vicerat æs-
 tum,
 Ponit vix siccis tristia jura labris.

Angulus hic mundi nunc me mea fata trahen-
 tem

Accipit: hæc fesso vix mihi terra patet. 65
 Maxima quæ gregibus devota est ara repertis,
 Ara per has, inquit, maxima facta manus,
 Hæc nullis unquam pateat veneranda puellis;
 Herculis eximii ne sit inulta sitis. 69
 Sancte pater, salve, cui jam favet aspera Juno:
 Sancte, velis libro dexter adesse meo. [bem,
 Hunc, quoniam manibus purgatum sanxerat or-
 Sic Sanctum Tatiae composuere Cures.

ELEGIA X.—*Quare Jupiter Feretrinus dictus.*

Nunc Jovis incipiam causas aperire Feretri,
 Armaque de ducibus trina recepta tribus.
 Magnum iter adscendo; sed dat mihi gloria
 vires.

Non juvat ex facili lecta corona jugo.
 Imbuis exemplum primæ tu, Romule, palmæ 5
 Hujus, et exuviis plenus ab hoste redis,
 Tempore quo portas Cæninum Acrona petentem
 Victor in eversum cuspidis fundis equum.

Acron Herculeus, Cænina ductor ab arce,
 Roma, tuis quondam finibus horror erat. 10
 Hic, spolia ex humeris ausus sperare Quirini,
 Ipse dedit, sed non sanguine sicca suo.
 Hunc videt ante cavas vibrantem spicula turres
 Romulus, et votis occupat ante ratas:

Jupiter! hæc hodie tibi victima corruet Acron.
 Voverat; et spoliū corruit ille Jovi.
 Urbis virtutumque parens sic vincere suevit,
 Qui tulit aprico frigida castra lare.

Idem equus et frenis, idem fuit aptus aratris;
 Et galea hirsuta compta lupina juba. 20

Picta nec inducto fulgebat parma pyropo:
 Præbebant cæsi baltea lenta boves.

Cossus at insequitur Veientis cæde Tolumni.
 Vincere tum Veios posse laboris erat.

Necdum ultra Tiberim belli sonus; ultima
 præda

Nomentum, et captæ jugera terna Coræ. 26
 Et Veii veteres, et vos, tum regna fuistis,
 Et vestro posita est aurea sella foro.

Nunc intra muros pastoris buccina lenti
 Cantat, et in vestris ossibus arva metunt. 30

Forte super portæ dux Veius adstitit arcem,
 Colloquiumque sua fretus ab urbe dedit.

Dumque aries murum cornu pulsabat æno,
 Vineque inductum longa tegebat opus,

Cossus ait, Forti melius concurrere campo. 35
 Nec mora fit; plano astitit uterque gradum.

Di Latias juvere manus: desecota Tolumni
 Cervix Romanos sanguine lavit eques.
 Claudius Eridanum trajectos arripit hostes,
 Belgica cui vasti palma relata ducta, 40
 Viridumari: genus hic Rheno jactabat ab ipso,
 Nobilis e teotis fundere gassa rotis.
 Illi virgatis jaculantis ab agmine braccis
 Torquis ab incisa decidit unca gula.
 Nunc spolia in templo tria condita. Causa Fe-
 retri, 45
 Omine quod certo dux ferit ense ducem;
 Seu quia victa suis humeris huc arma ferebant,
 Hinc Feretri dicta est ara superba Jovis.

ELEGIA XI.—*Defuncta Cornelia Paulum allo-
 quitur.*

Desine, Paule, meum lacrymis urgere sepul-
 crum:

Panditur ad nullas janua nigra preces.
 Cum semel infernas intrarunt funera leges,
 Non exorato stant adamante viæ.

Te licet orantem fuscae deus audiat aula, 5
 Nempe tuas lacrymas littora surda bibent.

Vota movent Superos: ubi portitor æra recepit,
 Observat umbrosos lurida porta rogos.

Sic mæstæ cecinere tube, cum subdita nostrum
 Detraheret lecto fax inimica caput. 10

Quid mihi conjugium Pauli, quid currus avorum
 Profuist, aut famæ pignora tanta mee?

Num minus immites habuit Cornelia Parcas?
 En sum, quod digitis quinque levatur onus.

Damnatae [noctes,] et vos, vada lenta, paludes,
 Et quæcunque meos implicat unda pedes,

Immatura licet, tamen huc non noxia veni:
 Det pater hic umbræ mollia jura meæ,

Aut siquis posita iudex sedet Æacus urna, 20
 In mea sortita vindicet ossa pila.

Assidet frater juxta, Minoia sella,
 Eumenidum intento turba severa foro.

Sisyphæ, mole vaces; taceant Ixionis orbes;
 Fallax Tantaleo corripere ore liquor.

Cerberus et nullas hodie petat improbus umbras;
 Sed jaceat tacita lapsa catena sora. 26

Ipsa loquar pro me: si fallo, pœna sororum
 Infelix humeros urgeat urna meos.

Sicui fama fuit per avita tropæa decori,
 Afra Numantinos regna loquuntur avos. 30

Altera maternos exæquat turba Libones;
 Et domus est titulus utraque fulta suis.

Mox ubi jam facibus cessit prætexita maritis,
 Vinxit et adspersas alferit vitæ comas;

Jungor, Paule, tuo, sic discessura, cubili. 35
 In lapide huic uni nupta fuisse legar.

Testor majorum cineres tibi, Roma, verendos,
 Sub quorum titulis Africa tonsa jacet;

Qui Persen proavi simulantem pectus Achillis,
 Et tumidas prævo fregit Achille domos; 40

Me neque censuræ legem mollesse, nec ulla
 Labe mea nostros erubuisse focos.

Non fuit exuviis damnum Cornelia tantis:
 Quin et eram magnæ pars imitanda domus.

Nec mea mutata est ætas: sine crimine tota est:
 Viximus insignes inter utramque facem. 46

Mi natura dedit leges a sanguine ductas,
 Nec possum melior judicis esse metu.

Quamlibet austeras de me ferat urna tabellas,
 Turpior assensum non erit ulla meo; 50

Vel tu, quæ tardam movisti fune Cybeben,
 Claudia, turritæ cara ministra deæ;

Vel cui, commissas cum Vesta reposcere ignes,
 Exhibuit vivos carbasus alba focos.
 Nec te, dulces agput, mater Scribonia, læsi. 55
 In me mutatum quid, nisi fata, velis?
 Maternis laudor lacrymis, urbisque querelis;
 Defensa et gemitu Cæsaris ossa mea.
 Illa, sua nata dignam vixisse sororem
 Incepit; et lacrymas vidimus ire deo. 60
 Et tamen emerui generosos vestis honores;
 Nec mea de sterili facta rapina domo.
 Tu, Lepide, et tu, Paule, meum post fata leva-
 men;
 Condita sunt vestro lumina nostra sinu.
 Vidimus et fratrem sellam geminasse curulem;
 Consule quo fati tempore rapta soror. 66
 Filia, tu specimen censuræ nata paternæ,
 Fac teneas unum, nos imitata, virum.
 Et serie fulcite genus. Mihi cymba volenti
 Solvitur, aucturis non mea fata malis. 70
 Hæc est fœminæ merces extrema triumphî,
 Laudat ubi emeritum libera fama rogum.
 Nunc tibi commendo communia pignora natos:
 Hæc cura et cineri spirat inusta meo:
 Fungere maternis vicibus, pater: illa meorum 75
 Omnis erit collo turba ferenda tuo.
 Oscula cum dederis tua flentibus, adjice matris.
 Tota domus cœpit nunc onus esse tuum.

Et siquid doliturus eras sine testibus illis,
 Cum venient, siccis oscula falle genis. 80
 Sat tibi sint noctes, quas de me, Paule, fatiges;
 Somniaque in faciem credita sæpe meam.
 Atque ubi secreto nostra ad simulacra lo-
 queris,
 Ut responsuræ singula verba jace.
 Seu tamen *adversum* mutarit janua lectum. 85
 Sederit et nostro cauta noverca toro; *the door*
 Conjugium, pueri, laudate et forte paternum.
 Capta dabit vestris moribus illa manus.
 Nec matrem laudate nimis: collata priori *compa*
 Vertet in offensas libera verba suas. 90
 Seu memor ille mea contentus manserit umbra,
 Et tanti cineres duxerit esse meos;
 Discite venturam jam nunc lenire senectam;
 Cœlibis ad curas nec vacet ulla via.
 Quod mihi detractum est, vestros accedat ad
 annos. 95
 Prole mea Paulum sic juvet esse senem.
 Et bene habet: nunquam mater lugubria sumsi.
 Venit in exequias tota caterva meas.
 Causa perorata est: flentes me surgite testes,
 Dum pretium vitæ grata rependit humus. 100
 Moribus et cœlum patuit: sim digna me-
 rendo,
 Cujus honoratis ossa vehantur avis.

P. OVIDII NASONIS HEROIDES.

P. OVIDIUS NASO Sulmone Pelignorum oppido natus U. C. 711, vetere domo equestri, censu satis liberali. Romæ litteris bonisque artibus optime eruditus, patre hortante foro se dedit; ibique cum haud parum profecisset, et publicis quibusdam muneribus insuper functus esset, mox legum servitutum solito poetis fastidio exosus, mortuo præterea patre, ad poesin se contulit. Et hoc quidem tempore scripsit opera amatoria, Metamorphoseon libros, quos imperfectos reliquit, Medeam tragediam deperditam; per quæ maximam apud suos famam adeptus est. Tres duxit uxores; quarum ultimam et ob ingenii dotes cultumque, et ob fidem in adversis animum summa ipse laude dignatus est. Cæterum Augusto suspectus, sive quod filiam ejus Juliam sub ficto Corinnæ nomine amasset, sive quod occulto alicui ipsius principis flagitio casu interfuisset, sive aliam ob causam (de hoc enim nihil compertum) ficto crimine velut corruptor juventutis Tomos, Euxini littoris oppidum, relegatus est. Ibi inter varia belli, barbariæ, immitis cœli mala, Fastos composuit, quorum sex tantum libri ad nos pervenerunt; scripsit item Tristium libros, epistolas de Ponto, aliaque, quæ jam exciderunt. Ibi etiam mortuus est, U. C. 771. Sed de vita Ovidii imprimis consulendus ipse, Trist. Lib. IV. Eleg. 10.

EPISTOLA PRIMA.

PENELOPE ULIAM.

Hanc tua Penelope lento tibi mittit, Ulixæ.

Nil mihi rescribas ut tamen: ipse veni.

Troja jacet certe, Danaïs invisa puellis.

Vix Priamus tanti, totaque Troja, fuit.

Utinam tunc, cum Lacedæmona classe petebat,

Obrutus insanis esset adulter aquis! 6

Non ego deserto jacuisses frigida lecto,

Nec quererer tardos ire relicta dies;

Nec mihi querenti spatiosam fallere noctem

Lassaret viduas pendula tela manus. 10

Quando ego non timui graviora pericula veris?

Res est solliciti plena timoris amor.

In te fingebam violentos Troas ituros:

Nomine in Hectoræo pallida semper eram.

Sive quis Antilochum narrabat ab Ilectore victum; 15

Antilochus nostri causa timoris erat:

Sive Menœtiaden falsis cecidisse sub armis;

Flebam successu posse carere dolos.

Sanguine Tlepolemus Lyciam tepefecerat hastam;

Tlepolemi leto cura novata mea est. 20

Denique, quisquis erat castris jugulatus Achivis,

Frigidius glacie pectus amantis erat.

Sed bene consuluit casto deus æquus amori.

Versa est in cinerem sospite Troja viro.

Argolici rediere duces: alturia fumant: 25

Ponitur ad patrios barbas præda deos.

Grata ferunt nymphæ pro salvis dona maritis:

Illi victa suis Troia fata canunt.

Mirantur justique senæ, trepidæque puellæ:

Narrantis conjux pendet ab ore viri. 30

Atque aliquis posita monstrat fera prælia mensa,

Pingit et exiguo Pergama tota mero.

Hæc ibat Simois; hæc est Sigeia tellus;

Hæc steterat Priami regia celsa senis;

Illic Æacides, illic tendebat Ulixes; 35

Hic lacer admissos terruit Hector equos.

Omnia namque tuo senior, te querere misso,

Rettulit nato Nestor: at ille mihi.

Rettulit et ferro Rhesumque Dolonæque cæsos,

Utque sit hic somno proditus, ille dolo. 40

Aus es, o nimium nimiumque oblite tuorum.

Thracia nocturno tangere castra dolo,

Totque simul mactare viros, adjutus ab uno.

At bene cautus eras, et memor ante mei.

Usque metu micuere sinus, dum victor amicum

Dictus es Ismariis isse per agmen equis. 46

Sed mihi quid prodest vestris disjecta lacertis

Ilios? et, murus quod tuit ante, solum?

Si maneo, qualis Troja durante manebam;

Virque mihi, demto fine carendus, abest? 50

Diruta sunt aliis, uni mihi Pergama restant;

Incola captivo quæ bove victor arat:

Jam seges est ubi Troja fuit, resecandaque falce

Luxuria Phrygio sanguine pinguis humus:

Semiseputa virum curvis feriuntur aratris 55

Ossa: ruinosas occulit herba domos.

Victor abes; nec scire mihi, quæ causa morandi,

Aut in quo lateas ferreus orbe, licet. [pim,

Quisquis ad hæc vertit peregrinam littora pup-

Ille mihi de te multa rogatus abit. 60

Quamque tibi reddat, si te modo viderit usquam,

Traditur huic digitis charta notata meis.

Nos Pylon, antiqui Neleia Nestoris arva,

Misimus: incerta est fama remissa Pylo.

Misimus et Sparten: Sparte quoque nescia veri.

Quas habitas terras, aut ubi lentus abes? 66

Utilius starent etiam nunc mœnia Phœbi.

(Irascor votis heu levis ipsa meis!)

Scirem ubi pugnares; et tantum bella timerem;

Et mea cum multis juncta querela foret. 70

Quid timeam ignoro: timeo tamen omnia de-

mens;

Et patet in curas area lata meas. [tellus,

Quæcunque æquor habet, quæcunque pericula

Tam longæ causas suspicor esse moræ. 74

Hæc ego dum stulte meditor (quæ vestra libido

est)

Essi peregrino captus amore potes.

Forsitan et narres, quam sit tibi rustica conjux;

Quæ tantum lanas non sint cæse rudes.

Fallat, et hoc crimen tenues vaneſcat in auras :
Nave, revertendi liber, abeſſe velis. 80
Me poter Icarium viduo diſcedere lecto
Cogit, et immenſas increpat uſque moras.
Incipet uſque licet: tua ſum, tua dicar oportet
Penelope: conjux ſemper Ulixiſ ero.
Ille tamen pietate meaſ precibuſque pudiciſ 85
Frangitur, et vires temperat ipſe ſuaſ.
Dulichii, Samique, et quos tulit alta Zacynthoſ,
Turba ruant in me luxurioſa, proci:
Inque tua regnant, nulliſ prohibentibuſ, aula.
Viſcera noſtra, tuaſ dilaniantur opes. 90
Quid tibi Piſandrum, Polybumque, Medontaque
dirum,
Eurymachique avidaſ, Antinoique manuſ,
Atque alioſ referam, quos omneſ turpiter abſent
Ipſe tuo partiſ ſanguine rebus aliſ?
Iruſ egeneſ, pecoriſque Melanthioſ actor edendi,
Ultimuſ accedunt in tua damna pudor. 96
Treſ ſumuſ imbelleſ numero; ſine viribuſ uxor,
Laerteſque ſenex, Telemachuſque puer.
Ille per inſidiaſ pæne eſt mihi nuper ademuſ,
Dum parat, invitit omnibuſ, ire Pylon. 100
Di precor hoc jubeant, ut, euntibuſ ordino fatiſ,
Ille meoſ oculoſ comprimat, ille tuoſ.
Hoc faciunt cuſtoſque boum, longævaque nutrix,
Tertiuſ immundæ cura fidelis haræ.
Sed neque Laerteſ, ut qui ſit inutiliſ armiſ 105
Hoſtibuſ in mediſ regna tenere valet.
Telemacho veniet (vivat modo) fortior ætaſ:
Nunc erat auxiliuſ illa tuenda patriſ.
Nec mihi ſunt vires inimicoſ pellere tectiſ.
Tu citiuſ veniaſ, portuſ et ara tuiſ. 110
Eſt tibi, ſitque precor, natuſ, qui mollibuſ anniſ
In patriaſ arteſ erudienduſ erat.
Reſpice Laerteſ: ut jam ſua lumina condāſ,
Extremuſ fati ſuſtinet ille diem.
Certe ego, quæ fueram, te diſcedente, puella, 115
Protinuſ ut redeaſ, facta videbor anuſ.

EPISTOLA II.

PHYLLIS DEMOPHOONTI.

Hospita, Demophoon, tua te, Rhodopeia Phylliſ.
Ultra promiſſuſ tempuſ abeſſe queror.
Cornuſ cum Lunæ pleno quater orbe coiſſent,
Littoribuſ noſtriſ anchora pacta tua eſt.
Luna quater latuit; pleno quater orbe recrevit; 5
Nec vehit Actæaſ Sithoniſ unda rateſ,
Tempora ſi numeroſ, bene quæ numeramuſ
amanteſ,
Non venit ante ſuum noſtra querela diem.
Speſ quoque lenta fuit. Tarde, quæ credita læ-
dunt,
Credimuſ: invita nunc et amante nocent. 10
Sepe fui mendax pro te mihi; ſæpe putavi
Alba procelloſoſ vela referre Notoſ.
Theſea devovi, quia te dimittere nollet;
Nec tenuit curſuſ forſitan ille tuoſ.
Interdum timui, ne, dum vada tendiſ ad Hebri,
Mereſ foret caſu naufraga puppiſ aqua. 16
Sepe deoſ ſupplex pro te, ſcelerate, rogavi,
Cum prece thuricremiſ devenerat focuſ.
Sepe videneſ ventoſ caelo pelagoque ſaventeſ,
Ipſa mihi dixi: Si valet ille, venit. 20
Denique fiduſ amori, quicquid properantibuſ ob-
ſtat,
Finxit, et ad cauſaſ ingeniſoſa fui.
At tu lentuſ abeſ, nec te jurata reducunt
Numina, nec noſtro motuſ amore rediſ.

Demophoon, ventis et verba et vela dediſti: 25
Vela queror reditu, verba carere fide.
Dic mihi, quid feci; niſi non ſapienter amavi?
Crimine te potui demeruiſſe meo.
Unum, in me ſceluſ eſt, quod te, ſcelerate, recepi.
Sed ſceluſ hoc meriti ponduſ et inſtar habet. 30
Jura, fideſ, ubi nunc, commiſſaſque dextera
dexteraſ?
Quique erat in falſo plurimuſ ore deuſ?
Promiſſuſ ſocioſ ubi nunc Hymenæuſ in annoſ,
Qui mihi conjugiſ ſponſor et obſeſ erat? 34
Per mare, quod totuſ ventuſ agitur et undiſ;
Per quod ſæpe ieraſ, per quod ituruſ eraſ;
Perque tuuſ mihi juraſti, (niſi fictuſ et ille eſt)
Concita qui ventuſ æquora mulcet, avuſ;
Per Venerem, nimiuſque mihi facientia tela,
Altera tela arcuſ, altera tela faceſ; 40
Junoſ nemque, toriſ quæ præſidet alma maritiſ,
Et per tædiferæ myſtica ſacra deeſ.
Si de tot læſiſ ſua numina quiſque deorum
Vindictæ; in pœnaſ non ſatiſ unuſ eriſ.
At laceraſ etiam puppeſ furioſaſ reſeci: 45
Ut, quaſ deſererem, firma carina foret.
Remigiuſque dedi, quo me fugituruſ abireſ.
Hæu patior teluſ vulnera facta meiſ!
Credidimuſ blandiſ, quorum tibi copia, verbuſ;
Credidimuſ generi, nominiſque tuiſ; 50
Credidimuſ lacrymiſ: an et hæc ſimulare docen-
tur? [eunt?
Hæc quoque habent arteſ, quaque jubentur,
Diſ quoque credidimuſ. Quo jam tot pignora
nobiſ?
Parta ſatiſ potui qualibet inde capi.
Nec moveor, quod te juvi portuque locoque. 55
Debit hoc meriti ſumma fuiſſe mei.
Turpiter hoſpitiuſ lecto cumulæſse jugali
Pœnitet, et lateri conſcriuiſſe latoſ.
Quæ fuit ante illam, mallem ſuprema fuiſſet
Nox mihi; dum potui Phylliſ honeſta mori. 60
Speravi meliuſ, quia me meruiſſe putavi.
Quæcunque ex merito ſpeſ venit, æqua venit.
Fallere credentem non eſt operoſa puellam
Gloria. Simplicitaſ digna favore fuit.
Sum decepta tuiſ, et amant et femina, verbuſ.
Di faciant, laudiſ ſumma ſit iſta tuaſ: 66
Inter et Ægidaſ media ſtatuariſ in urbe:
Magnificuſ tituluſ ſtet pater ante ſuiſ.
Cum fuerit Scyron lectuſ, toruſque Procruteſ,
Et ſiniſ, et tauri mixtaſque forma viri; 70
Et domita bello Thebæ, fuſique bimembreſ,
Et pulſata nigri regia cæca dei:
Hoc tua poſt illuſ tituluſ ſignetur imago:
Hic eſt, cujuſ amant hoſpita capta dolo eſt.
De tanta reruſ turba, factiſque parentiſ, 75
Sedit in ingenio Creſſa relicta tuo.
Quod ſolum excuſat, ſolum mirariſ in illo.
Hæredem patriæ, perfide, fraudiſ agiſ.
Ille (nec invidéo) fruitur meliore marito,
Inque capitraſtigriſ alta ſedet. 80
At meaſ deſpecti fugiunt connubiſ Thraceſ,
Quod ferar externuſ præpoſuiſſe meiſ.
Atque aliquiſ, Doctas jam nunc eſt, inquit,
Athenaſ:
Armiferam Thraceſ qui regat, alter crit.
Exituſ acta probat. Careat ſuccuſſuſ opto, 85
Quiſquiſ ab eventuſ facta notanda putat.
At al noſtra tuo ſpumescant æquore remo,
Jam mihi, jam dicar conſuluiſſe meiſ.
Sed neque conſului; nec te mea regia tanget,
Fœſſæve Biſtonia membra lavabiſ aqua. 90

Illa meis oculis species abeuntis inheret,
 Cum premoret portus classis itura meos.
 Ausus es amplecti, colloque infusus amantis
 Oscula per longas jungere pressa moras;
 Cumque tuis lacrymis lacrymas confundere
 nostras; 95
 Quodque foret velis aura secunda, queri;
 Et mihi discedens suprema dicere voce,
 Phylli, face expectes Demophoonta tuum.
 Expectem, qui me nunquam visurus abisti?
 Expectem pelago vela negata meo? 100
 Et tamen expecto; redeas modo serus amanti:
 Ut tua sit solo tempore lapsa fides.
 Quid precor infelix? jam te tenet altera conjux
 Forsitan, et, nobis qui male favit, amor. 104
 Utque tibi excidimus, nullam, puto, Phyllida nosti.
 Hei mihi! si, quæ sim Phyllis, et unde, rogas:
 Quæ tibi, Demophoon, longis erroribus acto
 Threicios portus hospitiumque dedi;
 Cujus opes auxere mee; cui dives egenti
 Munera multa dedi, multa data fui; 110
 Quæ tibi subiecti latissima regna Lycurgi,
 Nomine fœmineo vix satis apta regi; [mum,
 Quæ patet umbrosum Rhodope glacialis ad Hæ-
 Et sacer admissas exigit Hebrus aquas.
 Cui mea virginitas avibus hbatâ sinistris, 115
 Castaque fallaci zona reclusa manu.
 Pronuba Tisiphone thalamis ululavit in illis,
 Et cecinit mæstum devia carmen avis.
 Adfuit Alecto, brevibus torquata colubris;
 Suntque sepulchrali lumina mota fœbris. 120
 Mæsta tamen scopulos fruticosaque littora calco,
 Quasque patent oculis æquora lata meis.
 Sive die laxatur humus, seu frigida lucent
 Sidera, prospicio, quis freta ventus agat.
 Et quæcunque procul venientia linteâ vidi, 125
 Protinus illa meos auguror esse deos.
 In freta procuro, vix me retinentibus undis,
 Mobile qua primas porrigit æquor aquas.
 Quo magis accedunt, minus et minus utilis adsto:
 Linquor, et ancillis expiendi cado. 130
 Est istius, adductos modice falcatus in arcus;
 Ultima prærupta cornua mole rigent.
 Hinc mihi suppositas immittere corpus in undas
 Mens fuit; et, quoniam fallere pergis, crit.
 Ad tua me fluctus projectam littora portant, 135
 Occurramque oculis intumultuata tuis.
 Duritie ferrum ut superes, adamantaque, teque;
 Non tibi sic, dices, Phylli, sequendus eram.
 Sæpe venenorum sitis est mihi: sæpe cruenta
 Trajectam gladio morte perire juvat. 140
 Colla quoque, infidis quia se necenda lacertis
 Præbuerunt, laqueis implicuisse libet.
 Stat nece matura tenerum pensare pudorem:
 In necis electum parva futura mora est.
 Inscribere meo causa invidiosa sepulcro: 145
 Aut hoc, aut simili cumine notus eris:
 Phyllida Demophoon leto dedit, hospes aman-
 tem:
 Illi neci causam præbuit, illa manum.

EPISTOLA III.

BRISEIS ACHILLI

Quam legis, a rapta Briseide littera venit,
 Vix bene barbarica Græca notata manu.
 Quæcunque adspicias, lacrymæ fecere lituras;
 Sed tamen et lacrymæ pondera vocis habent.
 Mihi paucæ queri de te, dominoque viroque, 5
 Fas est; de domino pauca viroque querar.

Non, ego poscenti quod sum cito tradita regi,
 Culpa tua est: quamvis hæc quoque mihi
 tua est.
 Nam simul Eurybates me Talthybiusque voca-
 runt,
 Eurybati data sum Talthybioque comes. 10
 Alter in alterius jactantes lumina vultum,
 Quærebant taciti, noster ubi esset amor.
 Differri potui: pænæ mora grata fuisset.
 Hei mihi! discedens oscula nulla dedi.
 At lacrymas sine fine dedi, rupique capillos. 15
 Infelix iterum sum mihi visa capi.
 Sæpe ego decepto volui custode reverti;
 Sed, me qui timidam prenderet, hostis erat.
 Si progressa forem, capere ne forte timebam,
 Quamlibet ad Priami munus itura nurum. 20
 Sed data sim, quia danda fui: tot noctibus ab-
 sum,
 Nec repeter. Cessas, iraque lenta tua est.
 Ipse Menotides, tunc cum tradebar, in aurem,
 Quid fles? hic parvo tempore, dixit, eris.
 Non repetisse parum est: pugnas, ne reddar,
 Achille. 25
 I nunc, et cupidi nomen amantis habe.
 Venerunt ad te Telamone et Amyntori nati;
 Ille gradu propior sanguinis, ille comes;
 Laertæque satus: per quos comitata redirem.
 Auferunt blandæ grandia dona preces: 30
 Vincti fulvos operoso ex ære lebetes,
 Et tripodas septem, pondere et arte pares;
 Addita sunt illis auri bis quinque talenta;
 Bis sex assueti vincere semper equi;
 Quodque supervacuum, forma præstante puellæ
 Lesbides, eversa corpora capta domo. 36
 Quamque tot his, (sed non opus est tibi conjuge)
 conjux
 Ex Agamemnoniis una puella tribus.
 Si tibi ab Atrida pretio redimenda fuisset,
 Quæ dare debueras, accipere illa neges? 40
 Qua merui culpa fieri tibi vilis, Achille?
 Quo levis a nobis tam cito fugit amor?
 An miseros istius fortuna tenaciter urget,
 Nec venit inceptis mollior aura meis?
 Diruta Marte tuo Lyrnessia mœnia vidi: 45
 Et fueram patriæ pars ego magna mææ.
 Vidi ego consortes pariter generisque necisque
 Tres cecidisse: tribus, quæ mihi, mater erat.
 Vidi ego, quantus erat, fusum tellure cruenta,
 Pectora jactantem sanguinolenta, virum. 50
 Tot tamen amissis te compensavimus unum.
 Tu dominus, tu vir, tu mihi frater eras.
 Tu mihi, juratus per numina matris aquosæ,
 Utile dicebas ipse fuisse capi.
 Scilicet ut, quamvis veniam dotata, repellas, 55
 Et mecum, fugias, quæ tibi dentur, opes.
 Quin etiam fama est, cum crastina fulserit Eos,
 Te dare nubiliferis lineæ vela Notis.
 Quod scelus ut pavidas miseræ mihi contigit
 aures,
 Sanguinis atque animi pectus inane fuit. 60
 Ibis: et (o miseram) cui me, violente, relinques?
 Quis mihi desertæ mite levamen erit?
 Devorer ante, precor, subito telluris hiatus,
 Aut rutilo missi fulminis igne cremer;
 Quam sine me Phthiis canescant æquora remis,
 Et videam puppes ire relicta tusæ. 66
 Si tibi jam reditusque placent, patrioque penates;
 Non ego sum classi sarcina magna tusæ.
 Victorem captiva sequar, non nupta maritum:
 Est mihi, quæ lanæ molliat, apta manus. 70

Inter Achæadas longe pulcherrima matres
In thalamos conjux ibit, eatque, tuos.
Digna nurus socero, Jovis Eginæque nepote,
Cuique senex Nereus prosocer esse velit.
Nos humiles, famuleque tuæ, data pensa tra-
hemus, 75

Et minuent plenas stamina nostra colos.
Exagitet ne me tantum tua, deprecor, uxor,
Quæ mihi nescio quo non erit æqua modo.
Neve meos coram scindi patiæ capillos,
Et leviter dicas: Hæc quoque nostra fuit. 80
Vel patiæ licet; dum ne contempta relinquitur.
Hic mihi vae miseræ concutit ossa metus.
Quid tamen expectas? Agamemnona pœnitent
iræ,

Et jacet ante tuos Græcia mæsta pedes. 84
Vince animos, iramque tuam, qui cætera vincis.
Quid lacerat Danaas impiger Hector opes?
Arma cape, Æacide, sed me tamen ante recepta:
Et preme turbatos, Marte favente, viros.

Propter me mota est, propter me desinat ira:
Simque ego tristitiæ causa modusque tuæ. 90
Nec tibi turpe puta precibus succumbere nostris:
Conjugis Enides versus in arma prece est.
Res audita mihi, nota est tibi. Fratribus orba
Devoit nati spemque caputque parens.
Bellum erat: ille ferox positis secessit ab armis.
Et patriæ rigida mente negavit opem. 96

Sola virum conjux flexit. Felicior illa:
At mea pro nullo pondere verba cadunt.
Nec tamen indignor: nec me pro conjuge gessi,
Sæpius in dominum serva vocata torum. 100
Me quædam (memini) dominam captiva voca-
bat:

Servitio, dixi, nominis addis onus.
Per tamen ossa viri, subito male telca sepulcro,
Semper judiciis ossa verenda meis;
Perque trium fortes animas, mea numina, fra-
trum, 105
Qui bene pro patria, cum patriaque jacent;
Perque tuum nostrumque caput, quæ junximus
una;

Perque tuos enses, cognita tela meis;
Nulla Mycenæum sociasse cubilia mecum
Juro: fallentem deseruisse velis. 110
Si tibi nunc dicam: Fortissime, tu quoque jura,
Nulla tibi sine me gaudia facta: neges.
At Danai mærare putant. Tibi plectra moven-
tur:

Te tenet in tepido mollis amica sinu.
Et si quis quærat, quare pugnare recuses; 115
Pugna nocet: citharæ, voxque, Venusque ju-
vant.

Tutius est jacuisse toro, tenuisse puellam,
Threiciam digitis increpuisse lyram;
Quam manibus clypeos, et acutæ cuspidis has-
tam,

Et galeam pressa sustinuisse coma. 120
Sed tibi pro tuis insignia facta placebant:
Partaque bellando gloria dulcis erat.
An tantum, dum me caperes, fera bella proba-
bas?

Cumque mea patria laus tua victa jacet?
Di melius: validoque, precor, vibrata lacerto
Transeat Hectorum Pelias hasta latus. 126
Mittite me, Danaï; dominum legata rogabo:
Multaque mandatis oscula mixta feram.
Plus ego quam Phœnix, plus quam facundus
Ulixes, 129
Plus ego quam Teucri (credite) frater agam.

Est aliquid collum solitis tetigiisse lacertis,
Præsentisque oculis admonuisse sul.
Sis licet immitis, matrisque ferocior undis;
Ut taceam, lacrymis comminuere meis.
Nunc quoque (sic omnes Peleus pater impleat
annos, 135

Sic eat auspiciis Pyrrhus in arma tuia)
Respice sollicitam Briseida, fortis Achille;
Nec miseram lenta ferreus ure mora.
Aut si versus amor tuus est in tædia nostri;
Quam sine te cogis vivere, coge mori. 140
Utque facis, coges. Abiit corpusque colorque;
Sustinet hoc animæ spes tamen una tui.
Qua si destituor, repetam fratresque virumque:
Nec tibi magnificum fœmina jussa mori.
Cur autem jubeas? stricto pete corpora ferro.
Est mihi, qui fossa pectore sanguis eat. 146
Me petat ille tuus, qui, si dea passa fuisset,
Ensis in Atridæ pectus iturus erat.
Ah potius serves nostram, tua munera, vitam.
Quod dederas hosti victor, amica rogo. 150
Perdere quos melius possis, Neptunia præbent
Pergama. Materiam cædis ab hoste pete.
Me modo, sive paras impellere remige classem,
Sive manes, domini jure venire jube.

EPISTOLA IV.

PHÆDRA HIPPOLYTUS.

Qua, nisi tu dederis, caritura est ipsa, salutem
Mittit Amazonio Cressa puella viro.
Perlege quodcumque est: quid epistola lecta
nocebit?

Te quoque, in hac aliquid, quod juvet, esse
potest.
His arcana notis terra pelagoque feruntur: 5
Inspicit acceptas hostis ab hoste notas.
Ter tecum conata loqui, ter inutilis hæsit
Lingua, ter in primo destitit ore sonus.
Qua licet, et sequitur, pudor est miscendus
amori.

Dicere quæ puduit, scribere jussit Amor. 10
Quicquid Amor jussit, non est contemnere tu-
tum.

Regnat, et in dominos jus habet ille deos.
Ille mihi primo dubitanti scribere, dixit,
Scribe; dabit victas ferreus ille manus.
Adsit, et, ut nostras avido fovet igne medullas,
Fingat sic animos in mea vota tuos. 16

Non ego nequitia socialia fœdera rumpam.

Fama (velim quæras) crimine nostra vacat.

Venit Amor gravior, quo serius. Urimur intus,

Urimur; et cæcum pectora vulnus habent. 20

Scilicet ut teneros lædunt juga prima juvenos.

Frenaque vix patitur de grege captus equus.

Sic male vixque subit primos rude pectus amores,

Sarcinaque hæc animo non sedet apta meo.

Ars fit, ubi a teneris crimen condiscitur annis.

Quæ venit exacto tempore, pejus amat. 26

Tu nova servatæ capices libamina famæ;

Et pariter nostrum fit uterque nocens.

Est aliquid plebis pomaria carpere ramis,

Et tenui primam deligere ungue rosam. 30

Si tamen ille prior, quo me sine crimine gessi,

Candor ab insolita labe notandus erat;

At bene successit, digno quod adurimur igni.

Pejus adulterio turpis adulter abest.

Si mihi concedat Juno fratremque virumque, 35

Illypolytum videar præpositura Jovi.

Jam quoque (vix credas) ignotas nitor in artes
 Est mihi per sævas impetus ire feras.
 Jam mihi prima dea est cornu præsignis aduncæ
 Della : judicium subsequor ipsa tuum. 4
 In nemus ire libet, pressisque in retia cervis
 Hortari celeres per juga summa canes ;
 Aut tremulum excusso jaculum vibrare laocerto
 Aut in graminea ponere corpus humo.
 Sæpe juvat versare leves in pulvere currus, 4:
 Torquentem frenis ora sequacis equi.
 Nunc feror, ut Bacchi furiis Eleleides actæ,
 Quæque sub Idæo tympana colle movent :
 Aut quas semidem Dryades, Faunique bicornes
 Numine contactas attonuere suo. 50
 Namque mihi referunt, cum se furor ille rem-
 misit,
 Omnia. Me tacitam conscius urit amor.
 Forsitan hunc generis fato reddamus amorem ;
 Et Venus a tota gente tributa petat.
 Jupiter Europen (prima est ea gentis origo) 55
 Dilexit, tauro dissimulante deum.
 Pasiphae mater, decepto subdita tauro,
 Enixa est utero crimen onusque suo.
 Perfidus Egides, ducentia fila secutus,
 Curva mæm fugit tecta sororis ope. 60
 Ea ego nunc, ne forte parum Minoa credar,
 In socias leges ultima gentis eo.
 Hoc quoque fatale est : placuit domus una
 duabus.
 Me tua forma capit ; capta parente soror.
 Thesides Thescusque duas rapuere sorores. 65
 Ponito de nostra bina tropæa domo.
 Tempore quo vobis inita est Cerealis Eleusin,
 Gnosia me vellem detinuisset humus.
 Tunc mihi præcipue (nec non tamen ante) pla-
 cebas :
 Acer in extremis ossibus hæsit amor. 70
 Candida vestis erat, præcincti flore capilli :
 Flava verecundus tinxerat ora rubor.
 Quemque vocant aliæ vultum rigidumque tru-
 cemque,
 Pro rigido, Phædra iudice, fortis erat.
 Sint procul a nobis juvenes, ut fæmina, comiti.
 Fine colli modico forma virilis amat. 76
 Te tuus iste rigor, positique sine arte capilli,
 Et levis egregio pulvis in ore decet.
 Sive ferocis equi luctantia colla recurvas ;
 Exiguo flexos miror in orbe pedes. 80
 Sive actum valido torques hastile lacerto ;
 Ora ferox in se versa lacertus habet.
 Sive tenes lato venabula cornea ferro :
 Denique, nostra juvat lumina, quicquid agas.
 Tu modo duritiem sylvis depones jugosis. 85
 Non sum materia digna perire tua.
 Quid juvat incinctæ studia exercere Dianæ,
 Et Veneri numeros eripuisse suos ?
 Quod caret alterna requie, durable non est :
 Hæc reparat vires, fessaque membra novat. 90
 Arcus, (et arma tuæ tibi sunt imitanda Dianæ),
 Si nunquam cesses tendere, mollis erit.
 Clarus erat sylvis Cephalus, multæque per her-

Conciderant, illo percutiente, feræ.
 Nec tamen Auroræ male se præbebat amandum.
 Ibat ad hunc sapiens a sene diva viro. 96
 Sæpe sub illicibus Venerem, Cinyraque crea-
 tum,
 Sustinuit positos quælibet herba duos.
 Arat et Cnæides in Menædis Atalanta.
 Illa feræ spoliū pignus amoris habet. 100

Nos quoque jam primum turba numeremur in ista.
 Si Venerem tollas, rustica sylva tua est.
 Ipsa comes veniam : nec me salebrosa movebunt
 Saxa, nec obliquo dente timendus aper.
 Equora bina suis oppugnant fluctibus Isthmon,
 Et tenuis tellus audit utrumque mare. 106
 Hic tecum Træzæna colam, Pittholia regna :
 Jam nunc est patria gratior illa mea.
 Tempore abest, aberitque diu Neptunius heros ;
 Illum Pirithoi detinet ora sui. 110
 Præposuit Theseus (nisi sic manifesta negamus)
 Pirithoum Phædra, Pirithoumque tibi.
 Sola nec hæc nobis injuria venit ab illo :
 In magnis læsi rebus uterque sumus.
 Ossa mei fratris clava perfracta trinodi 115
 Sparsit humi : soror est præda relicta feris.
 Prima securigeras inter virtute puellas
 Te peperit, nati digna vigore parens.
 Si queras, ubi sit ; Theseus latus ense peregit :
 Nec tanto mater pignore tuta fuit. 120
 At ne nupta quidem, tædæque accepta jugali.
 Cur ? nisi ne caperes regna paterna nothus.
 Addidit et fratres ex me tibi : quos tamen omnes
 Non ego tollendi causa, sed ille fuit.
 O utinam nocitura tibi, pulcherrime rerum, 125
 In medio nisu viscera rupta forent !
 nunc, sic meriti lectum reverere parentis ;
 Quem fugit, et factis abdicat ille suis.
 Nec, quia privigno videar coitura noverca,
 Terruerint animos nomina vana tuos. 130
 Ista vetus pietas, sævo moritura futuro,
 Rustica Saturno regna tenente fuit.
 Iupiter esse pium statuit, quodcumque juvaret :
 Et fas omne facit fratre marita soror.
 Illa coit firma generis junctura catena, 135
 Imposuit nodos cui Venus ipsa suos.
 Nec labor est ; celare licet. Pete munus ab illa.
 Cognato poterit nomine culpa tegi.
 Iderit amplexos aliquis ; laudabimur ambo.
 Dicar privigno fida noverca meo. 140
 Non tibi per tenebras duri reseranda mariti
 Janua, non custos decipiendus erit.
 It tenuit domus una duos, domus una tenebit.
 Oscula aperta dabas, oscula aperta dabis.
 Iustus eris mecum, laudemque merebere culpa,
 Tu licet in lecto conspiciare meo. 146
 Solle moras tantum, properataque fœdera junge.
 Qui mihi nunc sævit, sic tibi parcat Amor.
 Non ego dedignor supplex humilisque precari.
 Heu ubi nunc fastus altaque verba jacent ?
 Et pugnare diu, nec me submittere culpæ 151
 Certa fui : certi si quid haberet Amor.
 Icta precor, genibusque tuis regalia tendo
 Brachia. Quid deceat, non videt ullus amans.
 Depudit, profugusque pudor sua signa relinquit.
 Da veniam fasæ, duraque corda doma. 156
 Quo mihi, quod genitor, qui possidet æquora,
 Minos ?
 Quod veniant proavi fulmina torta manu ?
 Quod sit avus, radiis frontem vallatus acutis,
 Purpureo tepidum qui movet axe diem ? 160
 Mobilitas sub amore jacet. Miserere priorum :
 Et, mihi et non vis parcere, parce meis.
 Ista mihi dotalis tellus Jovis insula Crete :
 Serviat Hippolyto regia tota meo.
 Iecte feros animos. Potuit corrumpere taurum
 Meter. Eris tauro sævior ipse truci ? 166
 Et Venerem parcas oro, quæ plurima mecum
 est :
 Sic nunquam, quæ te spernere possit, amos.

Sic tibi secretis agilis dea saltibus adsit,
Sylvaque perdenda præbeat alta feras. 170
Sic flaveant Satyri, montanaque numina Panes,
Et cadat adversa cuspidè fossus aper.
Sic tibi dent Nymphæ (quamvis odisse puellas
Diceris) arentem quæ levet unda sitim.
Addimus his lacrymas precibus quoque: verba
precantis 175
Perlegis; at lacrymas finge videre meas.

EPISTOLA V.

CENONE PARIDI.

Perlegis? an conjux prohibet nova? perlege:
non est

Ista Mycenæa litera facta manu.
Pegasis Cēnone, Phrygiis celeberrima sylvis,
Læsa quoror de te, si sinis ipse, meo.
Quis deus opposuit nostris sua numina votis? 5
Ne tua permaneam, quod mihi crimen obest?
Lenitur, ex merito quicquid patiari, ferendum
est:

Quæ venit indignæ pœna, dolenda venit.
Nondum tantus eras, cum te contenta marito,
Edita de magno flumine Nympha, fui. 10
Qui nunc Priamides, (adsit reverentia vero)
Servus eras: servo nubere Nympha tuli.
Sæpe greges inter requievimus arbore tecti,
Mixtaque cum foliis præbuit herba torum.
Sæpe super stramen, fœnoque jacentibus alto 15
Defensa est humili cana pruina casa.

Quis tibi monstrabat saltus venatibus aptos,
Et tegeret catulos qua fera rupe suos?
Retia sæpe comes maculis distincta tetendi:
Sæpe citos egi per juga longa canes. 20

Incissæ servant a te mea nomina fagi,
Et legor Cēnone, falce notata, tua:
Et quantum trunci, tantum mea nomina crescent:
Crescite, et in titulos surgite rite meos.

Populus est (memini) fluviâli consita ripa, 25
Est in qua nostri littera scripta memor.
Popule, vive precor, quæ consita margine ripæ
Hoc in rugoso cortice carmen habes:

Cum Paris Cēnone poterit spirare relicta,
Ad fontem Xanthi versa recurrit aqua. 30
Xanthe, retro propere, versæque recurrite lym-
phæ;

Sustinet Cēnonen deseruisse Paris.
Illa dies fatum miseræ mihi dixit; ab illa
Pessima mutati cœpit amoris hiems;

Qua Venus et Juno, sumtisque decentior armis
Venit in arbitrium nuda Minerva tuum. 36
Attoniti micuere sinus, gelidusque cucurrit,
Ut mihi narrasti, dura per ossa tremor.

Consului (neque enim modice terrebar) anusque
Longevosque senes: constitit esse nefas. 40
Cæsa abies, sectæque trabes, et, classe peracta,
Cæcula ceratas accipit unda rates.

Flesti discedens: hoc saltem parce negare.
Præterito magis est iste pendendus amor.
Et flecti, et nostros vidisti flentis ocellos: 45
Miscuimus lacrymas mæstus uterque suas.

Non sic appositis vincitur vitibus ulmus,
Ut tua sunt collo brachia nexa meo.
Ah quoties, cum te vento quererere teneri,
Riserunt comites! ille secundus erat. 50

Oscula dimissæ quoties repetita dedisti!
Quam vix sustinuit dicere lingua, Vale!
Aura levis rigido pendencia lintea malo
Suscitat, et remis eruta canet aqua.

Prosequor infelix oculis abeuntia vela, 55
Qua licet; et lacrymis humet arena mea.

Utque celer venias virides Nereïdas oro.
Scilicet ut venias in mea damna celer.
Votis ergo meis alii rediture redisti?

Hei mihi, pro dira pellice blanda fui! 60
Adsipit immensum moles nativa profundum;
Mons fuit: æquoreis illa resistit aquis.

Hinc ego vela tuæ cognovi prima carinæ:
Et mihi per fluctus impetus ire fuit.
Dum moror, in summa fulsit mihi purpura prora.

Pertimui: cultus non erat ille tuus. 66
Fit propior, terrasque cita ratis attigit aura:
Fæmineas fuit corde tremente genas.

Non satis id fuerat: quid enim furiosa morabar?
Hærebat gremio turpis amica tuo. 70
Tunc vero rupique sinus, et pectora planxi,
Et secni madidas ungue rigente genas:

Implevique sacram querulis ululatibus Iden.
Illinc has lacrymas in mea saxa tuli.
Sic Helene doleat, desertaque conjuge ploret:

Quæque prior nobis intulit, ipsa ferat. 76
Nunc tibi conveniunt, quæ te per aperta se-
quantur

Æquora, legitimos destituantque toros.
At cum pauper eras, armentaque pastor agebas,
Nulla, nisi Cēnone, pauperis uxor erat. 80

Non ego miror opes, nec me tua regia tangit,
Nec de tot Priami dicar ut una nurus.
Non tamen ut Priamus Nymphæ socer esse re-
cuset,

Aut Hecubæ fuerim dissimulanda nurus. 84
Dignaque sum, et cupio fieri matrona potentis.
Sunt mihi, quas possint sceptrâ decere, manus.

Nec me, faginea quod tecum fronde jacebam,
Despice: purpureo sum magis apta toro.
Denique, tutus amor meus est tibi: nulla pa-
rantur

Bella, nec ultrices advehit unda rates. 90
Tyndaris infestis fugitiva repositur armis.
Ilac venit in thalamos dote superba tuos.

Quæ si sit Danaïs reddenda, vel Hectora fratrem,
Vel cum Deiphobo Polydamanta roga.

Quid gravis Antenor, Priamus quid censeat ipse,
Consule, quis ætas longa magistra fuit. 96
Turpe rudimentum, patriæ præponere raptam.

Causa pudenda tua est; justa vir arma movet.
Nec tibi, si sapias, fidam promitte Lacœnam.
Quæ sit in amplexus tam cito versa tuos. 100

Ut minor Atrides tenerati fœdera lecti
Clamat, et externo læsus amore dolet;

Tu quoque clemabis. Nulla reparabilis arte
Læsa pudicitia est: deperit illa semel.
Ardet amore tui: sic et Menelaon amavit; 105
Nunc jacet in viduo credulus ille toro.

Felix Andromache, certo bene nupta marito!
Uxor ad exemplum fratris habenda fui.

Tu levior foliis, tunc cum, sine pondere succi,
Mobilibus ventis arida facta volant; 110
Et minus est in te, quam summa pondus arista,
Quæ levis assiduus solibus usta riget.

Hoc tua (nam recolo) quondam germana canebat,
Sic mihi diffusis vaticinata comis:

Quid facis, Cēnone? quid arenæ semina mandas?
Non profecturis littora bubus aras. 116
Graia juvenca venit, quæ te, patriamque, do-
mumque

Perdat. Io prohibe; Graia juvenca venit.
Dum licet, obscenam ponto, dī, mergite puppim
Hæc quantum Phrygiæ sanguinis illa vohit!

Dixerat. In cursu famulæ respuere furentem; 121
 At mihi flavescentes diriguere comas.
 Ah nimium vates miseras mihi vera fuisti!
 Possidet en saltus illa juvenca meos.
 Sit facie quamvis insignis, adultera certe est.
 Deseruit socios hospite capta deos. 126
 Illam de patria Theseus, (nisi nomine fallor)
 Nescio quis Theseus, abstulit ante sua.
 A juvene et cupido credatur reddita virgo,
 Unde hoc compererim tam bene, quaeris? amo.
 Vim licet appelles, et culpam nomine veles; 131
 Quæ toties rapta est, præbuit ipsa rapi.
 At manet CEnone fallenti casta marito:
 Et poteras falli legibus ipse tuis.
 Me Satyri celeres (sylvis ego tecta latebam) 135
 Quæsierunt rapido turba proterva pede;
 Cornigerumque caput pinu præcinctus acuta
 Faunus, in immensis qua tumet Ida jugis.
 Me fide conspicuus Trojæ munitor amavit:
 Ille meæ spoliū virginittatis habet. 140
 Id quoque luctando: rupi tamen ungue capil-
 los,
 Oraque sunt digitis aspera facta meis.
 Nec pretium stupri gemmas aurumve poposci.
 Turpiter ingenuum munera corpus emunt.
 Ipse, ratus dignam, medicas mihi tradidit artes,
 Admisitque meas ad sua dona manus. 146
 Quæcunque herba potens ad opem, radixque
 medentī
 Utilis in toto nascitur orbe, mea est.
 Me miseram, quod amor non est medicabilis her-
 bis!
 Deficior prudens artes ab arte mea. 150
 Ipse repertor opis vacas pavise Phæras
 Fertur, et a nostro saucius igne fuit.
 Quid neque graminibus tellus fecunda creandis,
 Nec deus, auxilium tu mihi ferre potes.
 Et potes, et merui. Dignæ miserere puellæ.
 Non ego cum Danaïs arma cruenta fero; 156
 Sed tua sum, tecumque fuit puerilibus annis:
 Et tua, quod superest temporis, esse precor.

EPISTOLA VI.

HYPSIPYLE JASONI.

Littora Thessaliæ reduci tetigisse carina
 Diceris, auratæ vellere dives ovis.
 Gratulor incolū, quantum sinis. Hoc tamen
 ipsum
 Debueram scripto certior esse tuo.
 Nam, ne pacta tibi [præter] mea regna redires,
 Cum cuperes; ventos non habuisses potes. 6
 Quamlibet adverso signetur epistola vento;
 Hypsipyle missa digna salute fui.
 Cur mihi fama prior, quam nuntia littera, venit,
 Isse sacros Marti sub juga panda boves? 10
 Seminibus jactis secretis adolesce virorum,
 Inque necem dextra non cguisse tua?
 Pervigilem spoliū pcedis servasse draconem,
 Rapta tamen forti vellera fulva manu?
 Iæc ego si possem timide credentibus, Iata 15
 Ipse mihi scripsit, dicere, quanta forem!
 Quid queror officium lenti cessasse mariti?
 Obsequium, maneo si tua, grande tuli.
 Barbara narratur venisio venefica tecum,
 In mihi promissi parte recepta tiori. 20
 Credula res amor est. Utinam temeraria dicar
 Criminibus falsis insimulasse virum!
 Nuper ab Hæmoniis hospes mihi Thessalus oris
 Venerat; et tactum vix bene limen erat:

Æsonides, dixi, quid agit metus? Ille pudore 25
 Hæsit, in opposita lumina fixus humo.
 Protinus exsilii, tunicisque a pectore ruptis,
 Vivit? an, exclamo, me quoque fata trahunt?
 Vivit, ait. Timidumque mihi jurare coegi.
 Vix mihi teste deo credita vita tua est. 30
 Ut redditis animus, tua facta requirere cæpi.
 Narrat ænipedes Martis arasse boves;
 Vipereos dentes in humum pro semine jactos,
 Et subito natos arma tulisse viros;
 Terrigenas populos, civili Marte peremptos, 35
 Implesse ætatis fata diurna snæ.
 Devicto serpente, iterum, si vivat Iason,
 Quærimus. Alternant spesque timorque fidem.
 Singula dum narrat; studio cursuque loquendi,
 Detegit ingenio vulnera facta tuo. 40
 Hec ubi pacta fides? ubi connubialia jura?
 Faxque sub arsuos dignior ire rogos?
 Non ego sum furto tibi cognita. Pronuba Juno
 Adfuit, et sertis tempora vinctus Hymen.
 At mihi nec Juno, nec Hymen, sed tristis Erinny
 Prætulit infastas sanguinolenta facies. 46
 Quid mihi cum Minyis? quid cum Tritonide pinu?
 Quid tibi cum patria, navita Tiphys, mea?
 Non erat hic aries villo spectabilis aureo:
 Nec senis Ætæ regia Lemnos erat. 50
 Certa fui primo (sed me mala fata trahebant)
 Hospita feminea pellere castra manu;
 Lemniadesque viros, nimium quoque, vincere
 norunt.
 Milite tam forti ripa tuenda fuit.
 Urbe virum vidi, tectoque animoque recepti: 55
 Hic tibi bisque æstas, bisque cucurrit hiems.
 Tertia messis erat: cum tu, dare vela coactus,
 Implesti lacrymis talia verba tuis:
 Abstrahor, Hypsipyle: sed (dent modo fata re-
 cursus)
 Vir tuus hinc abeo, vir tibi semper ero. 60
 Quod tamen e nobis gravida celatur in alvo,
 Vivat; et ejusdem simus uterque parens.
 Hactenus: et, lacrymis in falsa fluentibus ora,
 Cætera te meminī non potuisse loqui.
 Ultimus e sociis sacram conscendis in Argo. 65
 Illa volat: ventus concava vela tenet.
 Cæcula propulsæ subducitur unda carinæ:
 Terra tibi, nobis adspiciuntur aquæ.
 In latus omne patens turris circumpicit undas.
 Huc feror; et lacrymis osque sinusque madent.
 Per lacrymas spectro; cupideque faventia menti
 Longius assuetu lumina nostra vident. 72
 Adde preces castas, immixtaque vota timori,
 Nunc quoque te salvo persoluenda mihi.
 Vota ego persolvam? votis Medea fructur? 75
 Cor dolet; atque ira mixtus abundat amor.
 Dona feram templis, vivum quod Iasona perdo?
 Hostia pro damnis concidat ieta meis?
 Non equidem secura fui; semperque verebar,
 Ne pater Argolica sumeret urbe nurum. 80
 Argolidas timui: nocuit mihi barbara pellex.
 Non expectato vulnus ab hoste tuli.
 Nec facie meritivæ placet; sed carmine movit:
 Diraque cantata pabula falce metit.
 Illa reluctantem curru deducere Lunam 85
 Nititur, et tenebris abdere Solis equos.
 Illa refrenat aquas, obliquaque flumina sistit:
 Illa loco sylvas, vivaque saxa movet.
 Per tumulos errat passis discincta capillis,
 Certeque de tepidis colligit ossa rogis. 90
 Devovet absentes, simulacraque cerea figit,
 Et miserum tenues in jecur urget acus.

Et quæ necessestis melius. Male quæritur herbis,
Moribus et forma conciliandus, amor.

Hanc potes amplecti? thalamoque relictus in uno
Impavidus somno nocte silente frui? 96

Scilloet ut tauros, ita te juga ferre coegit;

Quaque feros angues, te quoque mulcet ope.

Adde, quod adscribi factis procerumque tuisque

Se favet; et titulo conjugis uxor obest. 100

Atque aliquis Pelææ de partibus acta venenis

Imputat, et populum, qui sibi credat, habet.

Non hæc Æsonides, sed Phasias Ætine

Aurea Phryxæ terga revellit ovis.

Non probat Alcimedæ mater tua; consule ma-

trem:

Non pater, a gelido cui venit axe nurus. 106

Illa sibi Tanai, Scythiæque paludibus udæ

Quærat, et a patria Phasidos usque virum.

Mobilis Æsonide, vernaque incertior aura,

Cur tua pollicito pondere verba carent? 110

Vir meus hinc ieras, vir non meus inde redisti.

Sim reducis conjux, sicut cunctis eram.

Et te nobilitas, generosaque nomina tangunt;

En ego Minoo nata Thoante feror.

Bacchus avus; Bacchi conjux redimita corona

Præradiat stellis signa minora suis. 116

Dos tibi Lemnos erit, terra ingeniosa colenti.

Me quoque res tales inter habere potes.

Nunc etiam peperi: gratæ ambobus, Iason:

Dulce mihi gravidæ fecerat auctor onus. 120

Felix in numero quoque sum; prolemque ge-

mellam

Pignora Lucina bina favente dedi.

Si quæris, cui sint similes; cognosceris illis.

Fallere non norunt: cætera patris habent.

Legatis quos pene dedi pro matre ferendos:

Sed tenuit cæptas sæva noværa vias. 126

Medæam timui: plus est Medæa noværa.

Medææ faciunt ad scelus omne manus.

Spargere quæ fratris potuit laniata per agros

Corpora, pignoribus parceret illa meis? 130

Ilanc tamen, o demens, Colchisque ablata ve-

nenis,

Diceris Hypsipyles præposuisse toro.

Turpiter illa virum cognovit adultera virgo:

Me tibi, teque mihi tæda pudica dedit. 134

Prodidit illa patrem: rapui de cæde Thoanta.

Deseruit Colchos: me mea Lemnos habet.

Quid refert, scelerata piam si vincit, et ipso

Crimine dotata est, emeruitque virum?

Lemniadum facinus culpo, non miror, Iason.

Quamlibet iratis ipse dat arma dolor. 140

Dic age, si ventis (ut oportuit) actus iniquis

Intrasses portus tuque comesque meos;

Obviaque exissem, factu comitata gemello:

(Hiscere nempe tibi terra roganda foret.)

Quo vultu natos, quo me, scelerate, videres?

Perfidie pretio qua nece dignus eras? 146

Ipse quidem per me tutus sospesque fuisses:

Non quia tu dignus, sed quia mitis ego.

Pellicis ipsa meos implessem sanguine vultus,

Quosque beneficiis abstulit illa suis. 150

Medæa Medæa forem. Quod si quid ab alto

Iustus adest votis Jupiter ipso meis;

Quod gemit Hypsipyle, lecti quoque subnuba

nostrî

Mæreat, et leges sanciat ipsa suas.

Utque ego destitutor conjux, materque duorum;

A totidem natis orba sit, aque virc. 156

Nec male parta diu teneat, pejusque reli

Exulet, et toto quærat in orbis fugam.

Quam fratri germana fuit, miseroque parenti

Filia, tam natis, tam sit acerba viro. 160

Cum mare, cum terras consumserit; ætra tentet.

Erret inops, expses, cæde cruenta sua.

Hæc ego conjugio fraudata Thoantias oro.

Vivite devoto, nuptaque virque, toro. 164

EPISTOLA VII.

Sic, ubi fata vocant, udis abjectus in herbis,

Ad vada Mæandri concinit albus olor.

Nec, quia te nostra sperem prece posse moveri,

Alloquor: adverso movimus ista deo.

Sed merita, et famam, corpusque animumque

pudicum 5

Cum male perdiderim, perdere verba leve est.

Certus es ire tamen, miseramque relinquere

Dido:

Atque idem venti vela fidemque ferent.

Certus es, Ænea, cum fœdere solvere naves:

Quæque ubi sint nescis, Itala regna sequi. 10

Nec nova Carthago, nec te crescentia tangunt

Mœnia, nec sceptro tradita summa tuo.

Facta fugis; facienda petis. Quærenda per orbem

Alterâ, quæsitâ est alterâ terra tibi.

Ut terram invenias, quis eam tibi tradet haben-

dam? 15

Quis sua non notis arva tenenda dabit?

Alter habendus amor tibi restat, et altera Dido:

Quamque iterum fallas, altera danda fides.

Quando erit, ut condas instar Carthaginis urbem,

Et videas populos altus ab arce tuos? 20

Omnia ut eveniant, nec te tua vota morentur;

Unde tibi, quæ te sic amct, uxor erit?

Uror, ut inducto ceratæ sulphure tædæ:

Ut pia fumosis addita thura focis.

Æneas oculis semper vigilantis inhæret: 25

Ænean animo noxque diesque refert.

Ille quidem male gratus, et ad mea munera sur-

dis;

Et quo, si non sim stulta, carere velim:

Non tamen Ænean, quamvis male cogitat, odi:

Sed queror infidum, quæstaque pejus amo. 30

Parce, Venus, nurui, durumque amplectere fra-

trem,

Fratræ Amor: castris militet ille tuis.

Aut ego, quem cæpi (neque enim dignor)

amare;

Materiam curæ præbeat ille mææ.

Fallor, et ista mihi falso jactatur imago. 35

Matris ab ingenio dissidet ille suæ.

Te lapis, et montes, innataque rupibus altis

Robora, te sævæ progenere feræ: [tis:

Aut mare, quale vides agitari nunc quoque ven-

Quod tamen adversis fluctibus ire paras. 40

Quo fugis? obstat hiems: hiemis mihi gratia

prosit.

Adspice, ut eversas concitet Euræ aquas.

Quod tibi maluerim, sine me debere procellis.

Iustior est animo ventus et unda tuo.

Non ego sum tanti, (quamvis merearis, inique,)

Ut pereas, dum me per freta longa fugis. 46

Exerces pretiosa odia, et constantia magnæ,

Si, dum me careas, est tibi vile mori.

Jam venti ponent, strataque æqualiter unda,

Cæruleis Triton per mare curret equis. 50

Tu quoque cum ventis utinam mutabilis esses!

Et, nisi duritia robora vincis, cris.

Quid? si nescieris, insana quid aquora possint?

Expertæ toties quam male credis aquæ!

Ut pelago suadente etiam retnacula solvas, 55
 Multa tamen latus tristia pontus habet.
 Nec violasse fidem tentantibus sequora prodest.
 Perfidia pœnas exigit ille locus.
 Præcipue cum læsus Amor : quia mater Amoris
 Nuda Cytheriacis edita fertur aquis. 60
 Perdita ne perdam timeo, necamev nocenti ;
 Neu bibat æquoreas naufragus hostia aquas.
 Vive, precor : sic te melius, quam funere, perdam.
 Tu potius leti causa ferare mei. (dus)
 Finge, age, te rapido (nullum sit in omine pon-
 Turbine deprendi : quid tibi mentis erit ? 66
 Protinus occurrent falsæ perjuria linguæ,
 Et Phrygia Dido fraude coacta mori.
 Conjugis ante oculos deceptæ stabit imago
 Tristis, et effusis sanguinolenta comis. 70
 Quoique id est, totum merui, concede, dicas :
 Queque cadent, in te fulmina missa putes.
 Da breve sævitie spatium pelagique tuæque :
 Grande moræ pretium tuta futura via est.
 Nec mihi parcat ; puero parcatur lulo 75
 Te satis est titulum mortis habere meæ.
 Quid puer Ascanius, quid di meruere Penates ?
 Ignibus ereptos obruet unda deos.
 Sed neque fers tecum : nec, quæ mihi, perfide,
 jactas,
 Presserunt humeros sacra paterque tuos. 80
 Omnia mentiris : nec enim tua fallere lingua
 Incipit a nobis, primaque plector ego.
 Si queras, ubi sit formosi mater Iuli :
 Occidit, a duro sola relicta viro. 84
 Hæc mihi narraras : nec me movere : merentem
 Ure ; minor culpa pœna futura mea est.
 Nec mihi mens dubia est, quin te tua numina
 damnent.
 Per mare, per terras septima jactat hiems.
 Fluctibus ejectum tuta statione recepi,
 Vixque bene auditio nomine, regna dedi. 90
 His tamen officiis utinam contenta fuisssem :
 Et mihi concubitus fama sepulta foret !
 Illa dies nocuit, qua nos declive sub antrum
 Cereule subitis compulsi imber aquas.
 Audieram vocem ; Nymphas ululasse putavi. 95
 Eumenides fati signa dedere meis.
 Exige, læse pudor, pœnas, violatæ Sichæo :
 Ad quem (me miseram !) plena pudoris eo.
 Est mihi marmorea sacratus in æde Sichæus :
 Appositæ frondes velleraque alba tegunt. 100
 Hinc ego me sensi noto quater ore citari :
 Ipse sono tenui dixit, Elissa, veni.
 Nulla mora est ; venio ; venio tibi debita conjux :
 Sed tamen admissi tarda pudore mei.
 Da veniam culpæ ; decepti idoneus auctor : 105
 Invidiam noxæ detrahit ille meæ.
 Diva parens, seniorque pater pia sarcina nati,
 Spem mihi mansuri rite dedere viri.
 Si fuit errandum, causa hæbet error honestas.
 Adde fidem, nulla parte pigendus erit. 110
 Durat in extremum, viteque novissima nostræ
 Persequitur fati, qui fuit ante, tenor.
 Occidit internas conjux macatus ad aras :
 Et sceleris tanti præmia frater habet.
 Exsulagor, cineresque viri patriamque relinquo :
 Et feror in duras hoste sequente vias. 116
 Applicor ignotis : fratricæ elapsa fretoque,
 Quod tibi donavi, perfide, litus emo.
 Urbem constitui, lateque patentia fixi
 Mœnia, finitimis invidiosa locis. 120
 Bella tument : bellis peregrina et femina tentor :
 rudes portas urbis, et arma, paro.

Mille proci placui : qui me colere, querentes
 Nescio quem thalamis præposuisse suis.
 Quid dubitas vinctam Gætulo tradere Iarbas ?
 Præbuerim accleri brachia nostra tuo. 126
 Est etiam frater, cuius manus impia possit
 Respergi nostro, sparsa cruore viri.
 Pone deos, et quæ tangendo sacra profanas :
 Non bene cœlestes impia dextra colit. 130
 Si tu cultor eras elapsis igne futurus,
 Pœnitet elapsos ignibus esse deos.
 Forsitan et gravidam Dido, scelerate, relinquo,
 Parsque tui lateat corpore clausa meo.
 Accedet fati matris miserabilis infans, 135
 Et nondum nato funeris auctor eris ;
 Cumque parente sua frater morietur Iuli ;
 Pœnaque connexos auferet una duos.
 Sed jubet ire deus. Vellem vetuisset adire ;
 Punica nec Teucris pressa fuisset humus. 140
 Hoc duce nempe deo ventis agitaris iniquis,
 Et teris in rapido tempora longa freto.
 Pergama vix tanto tibi erant repetenda labore,
 Hectore si vivo, quanta fuere, forent.
 Non patrium Simœonta petis, sed Tibridis un-
 das. 145
 Nempè, ut pervenias quo cupis, hospes eris.
 Utque latet, vitatque tuas abstrusa carinas,
 Vix tibi continget terra petita seni.
 Hos potius populos in dotem, ambae remissa,
 Accipe, et advectas Pygmalionis opes. 150
 Ilion in Tyriam transfer felicius urbem :
 Hancque locum regni, sceptraque sacra teno
 Si tibi mens avida est belli, si querit Iulus
 Unde suo partus Marte triumphus eat ;
 Quem superet, ne quid desit, præbebimus hostem.
 Hic pacis leges, hic locus arma capit. 156
 Tu modo, per matrem, fraternaue tela sagittas,
 Perque fugæ comites, Dardana sacra, deos :
 Sic superent quoscunque tua de gente reportas,
 Mars ferus et damnis sit modus ille tuis ; 160
 Ascaniusque suos feliciter impleat annos,
 Et senis Anchisæ molliter ossa cubent :
 Parce precor domui, quæ se tibi tradit haben-
 dam.
 Quod crimen dicis, præter amasse, meum ?
 Non ego sum Phthias, magnisque oriunda My-
 cenis : 165
 Nec steterunt in te virque paterque meus.
 Si pudet uxoris ; non nupta, sed hospita dicar.
 Dum tua sit Dido, quodlibet esse feret.
 Nota mihi freta sunt Afrum frangentia littus :
 Temporibus certis dantque negantque viam.
 Cum dabit aura viam, præbebis carbasæ ventis.
 Nunc levis ejectione continet alga ratem. 172
 Tempus ut observem, manda mihi ; certius ibis :
 Nec te, si cupies ipse, manere sinam.
 Et socii requiem poscunt, laniataque classis
 Postulat exiguas semirefecta moras. 176
 Pro meritis, et si qua tibi præbebimus ultra,
 Pro spe conjugii, tempora parva peto ; [usu
 Dum freta mitescunt, et Amor : dum tempore et
 Fortiter edicio tristitia posse pati. 180
 Sin minus ; est animus nobis effundere vitam.
 In me crudelis non potes esse diu.
 Adspicias utinam, quæ ait scribentis imago !
 Scribimus ; et gremio Troicus ensis adest :
 Perque genas lacrymæ strictum labuntur in en-
 sem ; 185
 Qui jam pro lacrymis sanguine tinctus erit.
 Quam bene conveniunt fato tua munera nostro ?
 Instruis impensa nostra sepulcra brevi.

Nec mea nunc primo feriuntur pectora telo :
 Ille locus sævi vulnus Amoris habet. 190
 Anna soror, soror Anna, meæ male conscia culpæ,
 Jam dabis in cineres ultima dona meos.
 Nec, consumpta regia, inscribar, Elissa Sichæi ;
 Hoc tamen in tumuli marmore carmen erit :
 Præbuit Æneas et causam mortis et ense. 195
 Ipsa sua Dido concidit usa manu.

EPISTOLA VIII.

HERMIONE ORESTÆ.

Alloquor Hermione nuper fratremque virum-
 que,

Nunc fratrem ; nomen conjugis alter habet.
 Pyrrhus Achillides, animosus imagine patris,
 Inclusam contra jusque piumque tenet.
 Quod potui, renui ; ne non invita tenerer ; 5
 Cetera femineæ non valueræ manus.
 Quid facis, Æacide ? non sum sine vindice,
 dixi :

Hæc tibi sub domino, Pyrrha, puella suo est.
 Sordior ille freto clamantem nomen Orestæ
 Traxit inornatis in sua tecta comis. 10

Quid gravius capta Lacedæmone serva tulissem,
 Si raperet Graias barbara turba nurus ?
 Parcus Andromachen vexavit Achaia victrix,
 Cum Danaus Phrygias ureret ignis opes.

At tu, cura mei si te pia tangit, Oreste, 15
 Injice non timidas in tua jura manus.

An, si quis rapiat stabulis armenta reclusis,
 Arma feras ; rapta conjuge lentus eris ?

Sit socer exemplo nuptæ repetitor ademtæ,
 Cui pia militiæ causa puella fuit. 20

Si socer ignavus vidua sedisset in aula,
 Nupta foret Paridi mater, ut ante fuit.

Nec tu mille rates sinuosaque vela pararis,
 Nec numeros Danai militis : ipse veni.

Sic quoque eram repetenda tamen : nec turpe
 marito, 25

Aspera pro caro bella tulisse toro.

Quid, quod avus nobis idem Pelopeius Atreus ?
 Et si non esses vir mihi, frater eras ?

Vir precor uxori, frater succurre sorori :
 Instant officio nomina bino tuo. 30

Me tibi Tyndareos, vita gravis auctor et annis,
 Tradidit : arbitrium neptis habebat avus.

At pater Æacidæ promiscrit, inscius acti ;
 Plus quoque, qui prior est ordine, possit avus.

Cum tibi nubebam, nulli mea tæda nocebat : 35
 Si jungar Pyrrho, tu mihi læsus eris.

Et pater ignoscet nostro Menelaus amori :
 Succubuit telis præpetis ipse dei.

Quem sibi permisit, genero perimit amorem.
 Proderit exemplo mater amata suo. 40

Tu mihi, quod matri pater, es : quas egerat olim
 Dardanius partes advena, Pyrrhus agit.

Ille licet patriis sine fine superbiat actis ;
 Et tu, quæ referas, acta parentis habes.

Tantalides omnes, ipsamque regebat Achillen.
 Hic pars militiæ, dux erat ille ducum. 46

Tu quoque habes proavum Pelopem, Pelopisque
 parentem :

Si melius numeres, a Jove quintus eris.

Nec virtute cares : arma invidiosa tulisti.
 Sed tu quid faceres ? induit illa pater. 50

Materia vellem fortis meliore fuisses :
 Non lecta est, operi sed data causa tuo.

Hanc tamen implesti ; juguloque Ægisthus
 aperto

Tecta cruentavit, quæ pater ante tuas.

Increpat Æacides, laudemque in crimina vertit ;
 Et tamen aspectus sustinet ille meos. 56

Rumpor, et ora mihi pariter cum mente tumes-
 cunt,

Pectoraque inclusis ignibus usta dolent.

Hermione coram quicquamne objectet Orestæ ?
 Nec mihi sunt vires, nec ferus ensis adest. 60

Flere licet certe : fiendo diffundimus iram :

Perque sinum lacrymæ fluminis instar eunt.

Has solas habeo semper, semperque profundo :

Hument incultæ fonte perenne genæ.

Hoc generis fato, quod nostros errat in annos,
 Tantalides matres apta rapina sumus. 66

Non ego flumine referam mendacia cynci,

Nec querar in plumis delituisse Jovem.

Qua duo porrectus longe freta distinet Isthmos,
 Vecta peregrinis Hippodamia rotis. 70

Castori Amyclæo et Amyclæo Polluci

Reddita Mopsopia Tænaris urbe soror.

Tænaris, Idæo trans æquor ab hospite rapta,

Argolicas pro se vertit in arma manus.

Vix equidem memini ; memini tamen : omnia
 luctus, 75

Omnia solliciti plena timoris erant.

Flebat avus, Phœbeque soror, fratresque ge-
 melli :

Orabat superos Leda, suumque Jovem.

Ipsa ego, non longos etiam nunc scissa capillos,
 Clamabam, Sine me, me sine, mater, abis ? 80

Nam conjux aberat. Ne non Pelopeia credar,

Ecce Neoptolemo præda parata fui.

Pelides utinam vitasset Apollinis arcus !

Damnaret nati facta proterva pater.

Nec quondam placuit, nec jam placuisset Achilli,
 Abducta viduum conjuge flere virum. 86

Quæ mea cœlestes injuria fecit iniquos ?

Quod mihi (væ misere) sidus obesse querar ?

Parva mea sine matre fui : pater arma ferebat :
 Et, duo cum vivant, orba duobus eram. 90

Non tibi blanditis primis, mea mater, in annis
 Incerto dictas ore puella tuli.

Non ego captavi brevibus tua colla lacertis,
 Nec gremio sedi sarcina grata tuo.

Non cultus tibi cura mei : nec pacta marito 95

Intravi thalamos, matre parante, novos.

Obvia prodieram reduci tibi, (vera fatebor)

Nec facies nobis nota parentis erat.

Te tamen esse Helenen, quod eras pulcherrima,
 sensi.

Ipsa requirebas, quæ tibi nata foret. 100

Pars hæc una mihi conjux bene cessit Orestes :
 Is quoque, ni pro se pugnet, ademtus erit.

Pyrrhus habet raptam, reduce et victore pa-
 rente :

Munus et hoc nobis diruta Troja dedit.

Cum tamen altus equis Titan radiantibus instat,
 Perfruo infelix liberioze malo. 106

Nox ubi me thalamis ululantem et acerba ge-
 mentem

Condidit, in mæsto procubuique toro ;

Pro somno lacrymis oculi funguntur obortis :
 Quaque licet fugio, sicut ab hoste, virum. 110

Sæpe malis stupeo, rerumque oblita locique

Ignara tetigi Scyria membra manu ;

Utque nefas sensi, male corpora tacta relinquo,
 Et mihi pollutas credor habere manus.

Sæpe Neoptolemi pro nomine nomen Orestæ

Exit : et errorem vocis, ut omen, amo. 115

Per genus infelix juro, generisque parentem,
 Qui frota, qui terras, qui sua regna quatit ;

Per patris ossa tui, patrui mihi; quæ tibi debent,
 Quod se sub tumulo fortiter ulta jacent: 120
 Aut ego præmior, primoque extinguar in ævo;
 Aut ego Tantalidæ Tantalus uxor ero.

EPISTOLA IX.

DEIANIRA HERCULI.

Gratulor Cæchaliæ titulis accedere nostris:
 Victorem victæ succubuisse queror.
 Fama Pelasgiadas subito pervenit in urbes
 Decolor, et factis inficienda tuis;
 Quem nunquam Juno, seriesque immensa laborum 5
 Fregerit, huic Iolen imposuisse jugum.
 Hoc velit Eurystheus, velit hoc germana Tonantis:
 Lætæque sit vitæ labe noverca tuæ.
 At non ille velit, cui nox (si creditur) una
 Non tanti, ut tantum conciperet, fuit. 10
 Plus tibi, quam Juno, nocuit Venus. Illa pre-mendo
 Sustulit; hæc humili sub pede colla tenet.
 Respicere vindicibus pacatum viribus orbem,
 Qua latam Nereus cæruleus ambit humum.
 Se tibi pax terræ, tibi se tuta æquora debent:
 Implesti meritis Solis utramque domum. 16
 Quod te laturum est, cælum prior ipse tulisti:
 Hercule supposito sidera fulcit Atlas.
 Quid nisi notitia est misero quæsita pudori,
 Si maculas turpi facta priora notas? 20
 Tene ferunt geminos pressisse tenaciter angues,
 Cum tener in cuius jam Jove dignus eras?
 Cœpisti melius, quam desinis. Ultima primis
 Cedunt: dissimiles hic vir, et ille puer.
 Quem non mille feræ, quem non Sthenelcius 25
 hostis,
 Non potuit Juno vincere; vincit Amor.
 At bene nupta feror, quia nominer Herculis uxor:
 Sitque socer, rapidis qui tonat alvis equis.
 Quam male inæquales veniant ad aratra juvenci,
 Tam premitur magno conjuge nupta minor.
 Non honor est, sed onus: species læsura ferentem. 31
 Si qua voles apte nubere, nube pari.
 Vir mihi semper abest; et conjuge notior hospes
 Monstraque, terribiles persequiturque feras.
 Ipsa domo vidua, votis operata pudicis, 35
 Torqueor, infesto ne vir ab hoste cadat.
 Inter serpentes, aprosque, avidosque leones
 Jactor, et esuros terna per ora canes.
 Me pecudum fibræ, simulacraque inania somni,
 Ominaque arcana nocte petita movent. 40
 Accipor infelix incertæ murmuræ famæ:
 Speque timor dubie, spesque timore cadit.
 Mater abest; queriturque deo placui-se potenti;
 Nec pater Amphitryon, nec puer Hyllus adest.
 Arbitr Eurystheus iræ Junonis iniquæ 45
 Sentitur nobis, iraque longa deæ. [amores.
 Hæc mihi ferre parum est: peregrinos addis
 Et mater de te quælibet esse potest.
 Non ego Parthenis temeratam vallibus Augem,
 Nec referam partus, Ormeni nympha, tuos; 50
 Non tibi crimen erunt Teuthrantia turba sorores,
 Quarum de populo nulla relicta tibi.
 Una, recens crimen, præfertur adultera nobis,
 Unde ego sum Lydo facta noverca Lamo.
 Mæandros, toties qui terris errat in isdem, 55
 Qui lassas in se sæpe retorquet aquas,

Vidit in Herculeo suspensa monilia collo;
 Illo, cui cælum sarcina parva fuit.
 Non puduit fortes auro cohibere lacertos,
 Et solidis gemmas apposuisse toris. 60
 Nempè sub his animam pestis Nemææa lacertis
 Edidit: unde humerus tegmina lævus habet.
 Ausus es hirsutos mitra redimire capillos:
 Aptior Herculeæ populus alba comæ.
 Nec te Mæonia, lascivæ more puella, 65
 Incingi zona dedecuisse putas?
 Non tibi succurrit crudi Diomedis imago,
 Efferus humana qui dape pavit equas?
 Si te vidisset cultu Busiris in isto,
 Huic victor victo nempè pudendus eras. 70
 Detrahat Antæus duro redimicula collo;
 Ne pigcat molli succubuisse viro.
 Inter Ioniacas calathum tenuisse puellas
 Diceris, et dominæ portumuisse minas.
 Non fugis, Alcide, victricem mille laborum 75
 Rasilibus calathis imposuisse manum?
 Crassaque robusto deducis pollice fila,
 Æquaque famosæ pensa rependis heræ?
 Ah quoties, digitis dum torques stamina duris,
 Prævalidæ fusos comminuere manus! 80
 Crederis, infelix, scuticæ tremefactus habonis
 Ante pedes dominæ procubuisse tuæ.
 Eximias pompas, præconia summa triumphi,
 Factaque narrabas dissimulanda tibi.
 Scilicet immanes elisis faucibus hydros 85
 Infantem cunis involuisse manum?
 Ut Tegeus aper cupressifero Erymantho
 Incubet, et vasto pondere lædat humum?
 Non tibi Threiciis affixa penatibus ora,
 Non hominum pingues cæde tacentur equæ?
 Prodigiumque triplex, armenti dives Iberi 91
 Geryones; quamvis in tribus unus erat?
 Inque canes totidem trunco digestus ab uno
 Cerberos, implicitis angue minante comis?
 Quæque redundabat fecundo vulnere serpens
 Fertilis, et damnis dives ab ipsa suis? [tum,
 Quique inter lævumque latus, lævumque lacer
 Prægrave compressa fauce pendit onus?
 Et male confisum pedibus formaque bimbembri
 Pulsum Thessalicis agmen equestre jugis?
 Hæc tu Sidonio potes insignitus amictu 101
 Dicere? non cultu lingua retenta silet?
 Se quoque nympha tuis ornavit Iardanis armis,
 Et tulit e capto bina tropæa viro.
 I nunc, tolle animos, et fortia facta recense:
 Quod tu non esses jure, vir illa fuit: 106
 Qua tanto minor es, quanto te, maxime rerum,
 Quam quos vicisti, vincere majus erat.
 Illi procedit rerum mensura tuarum.
 Cede bonis: hæres laudis amica tuæ. 110
 Pro pudor! hirsuti costas exuta leonis
 Aspera texerunt vellera molle latus.
 Falleris, et nescis: non sunt spolia ista leonis,
 Sed tua; tuque feri victor es, illa tui.
 Fæmina tela tulit Læmæis atra venenis, 115
 Ferre gravem lana vix satis apta colum:
 Instruxitque manum clava domitrice ferarum:
 Vidit et in speculo conjugis arma sui.
 Hæc tamen audieram: licuit non credere famæ;
 En venit ad sensus mollis ab aure dolor. 120
 Ante meos oculos adducitur advens pellex:
 Nec mihi, quæ patior, dissimulare licet.
 Non sinis averti; mediam captiva per urbem
 Invitis oculis adspicienda venit.
 Nec venit incultis, captarum more, capillis, 125
 Fortunam vultus fassa tegendo suæ.

Ingreditur late lato spectabilis auro :
 Qualiter in Phrygia tu quoque cultus eras.
 Dat vultum populo sublimis ab Hercule victo :
 Œchallam vivo stare parente putes. 130
 Forsitan et, pulsa Ætolide Deianira,
 Nomine deposito pellicis, uxor erit :
 Eurytidosque Ioles, atque insani Alcidae
 Turpia famosis corpora junget Hymen.
 Mens fugit admonitu, frigusque perambulat artus,
 Et jacet in gremio languida facta manus. 136
 Me quoque cum multis, sed me sine crimine,
 amasti :
 Ne pigeat, pugnae bis tibi causa fui.
 Cornua flens leget ripis Achelous in udīs,
 Truncaque limosa tempora mersit aqua. 140
 Semivir occubuit in letifero Eveno
 Nessus, et infectis sanguis equinus aquas.
 Sed quid ego hæc refero ? scribenti nuntia venit
 Fama, virum tunicæ tabe perire meæ.
 Hei mihi ! quid feci ? quo me furor egit amantem ?
 Impia quid dubitas Deianira mori ? 146
 An tuus in media conjux lacerabitur Ceta ;
 Tu, sceleris tanti causa, superstes eris ?
 Si quid adhuc habeo facti, cur Hercules uxor
 Credat ; conjugii mors mihi pignus erit. 150
 Tu quoque cognosces in me, Melagre, sororem.
 Impia quid dubitas Deianira mori ?
 Hæc devota domus ! solio sedet Agrios alto :
 Cneia desertum nuda senecta premit.
 Exulat ignotis Tydeus germanus in oris. 155
 Alter fatali [vivus] in igne fuit.
 Exegit ferrum sua per præcordia mater.
 Impia quid dubitas Deianira mori ?
 Deprecor hoc unum, per jura sacerrima lecti ;
 Ne videar fatis insidiata tuis. 160
 Nessus, ut est avidum percussus arundine pectus,
 Illic, dixit, vires sanguis amoris habet.
 Illita Nesseo misi tibi texta veneno.
 Impia quid dubitas Deianira mori ? [Gorge,
 Jamque vale, seniorque pater, germanaque
 Et patria, et patriæ frater ademte tuæ. 166
 Et tu, lux oculis hodierna novissima nostris,
 Virque, (sed o possis !) et puer Hylle, vale.

EPISTOLA X.

ARIADNE THESEU.

Mitius inveni, quam te, genus omne ferarum :
 Credita non ulli, quam tibi, pejus eram.
 Qua legis, ex illo, Theseu, tibi littore mitto,
 Unde tuam sine me vela tulere ratem :
 In quo me somnusque meus male prodidit, et tu,
 Per facinus somnis insidiante meis. 6
 Tempus erat, vitrea quæ primum terra pruina
 Spargitur, et tectæ fronde queruntur aves.
 Incertum vigilans, a somno languida, movi
 Thesea pressuras semisupina manus. 10
 Nullus erat : referoque manus, iterumque retento,
 Perque torum moveo brachia : nullus erat.
 Excussere metus somnum. Conterrita surgo :
 Membraque sunt viduo præcipitata toro.
 Protinus adductis sonuerunt pectora palmis : 15
 Utque erat a somno turbida, rapta coma est.
 Luna fuit : spectro, si quid, nisi littora, cernam.
 Quod videant oculi, nil, nisi littus, habent.
 Nunc huc, nunc illuc, et utroque sine ordine
 curro :
 Alta puellares tardat arena pedes. 20
 Interea toto clamanti littore, Theseu,
 Reddebant nomen concava saxa tuum :

Et quoties ego te, toties locus ipse vocabat.
 Ipse locus miseræ ferre volebat opem.
 Mons fuit ; apparent frutices in vertice rari : 25
 Hinc scopulus raucis pendet adesus aquis.
 Adscendo, (vires animus dabat) atque ita late
 Æquora prospectu metior alta meo.
 Inde ego (nam ventis quoque sum crudelibus usa)
 Vidi præcipiti carbasa tenta Noto. 30
 Aut vidi, aut, etiam, cum me vidisse putarem,
 Frigidior glacie semianimisque fui.
 Nec languere diu patitur dolor. Excitor illo,
 Excitor, et summa Thesea voce voco.
 Quo fugis ? exclamo : scelerate, revertere,
 Theseu. 35
 Flecte ratem : numerum non habet illa suum.
 Hæc ego. Quod voci deerat, plangore replebam.
 Verbera cum verbis mixta fuere meis.
 Si non audires, ut saltem cernere possea,
 Jactata late signa dedere manus. 40
 Candidaque imposui longæ velamina virgæ,
 Scilicet oblitus admonitura mei.
 Jamque oculis ereptus eras : tum denique flevi.
 Torpuerant molles ante dolore genæ.
 Quid potius facerent, quam me mea lumina flerent,
 Postquam desiderant vela videre tua ? 46
 Aut ego diffusis erravi sola capillis,
 Qualis ab Ogygio concita Baccha deo :
 Aut mare prospiciens in saxo frigida sedi :
 Quamque lapis sedes, tam lapis ipsa fui. 50
 Sæpe torum repeto, qui nos acceperat ambos,
 Sed non acceptos exhibitur erat.
 Et tua, qua possum, per te, vestigia tango,
 Strataque quæ membris intepuere tuis.
 Incumbo, lacrymisque toro manante profusus,
 Pressimus, exclamo, te duo : redde duos. 56
 Venimus huc ambo : cur non discedimus ambo ?
 Perfide, pars nostri, lectule, major ubi est ?
 Quid faciam ? quo sola ferar ? vacat insula cultu.
 Non hominum video, non ego facta boum. 60
 Omne latus terræ cingit mare. Navita nusquam,
 Nulla per ambiguas puppis itura vias.
 Finge dari comitesque mihi, ventosque, ratemque ;
 Quid sequar ? accessus terra paterna negat.
 Ut rate felici pacata per æquora labar, 65
 Temperet ut ventos Æolus ; exul ero.
 Non ego te, Crete, centum digesta per urbes,
 Adspiciam, puero cognita terra Jovi.
 Nam pater, et tellus justo regnata parenti,
 Proditæ sunt facto, nomina cara, meo : 70
 Cum tibi, ne victor tecto morerere recurvo,
 Quæ regerent passus, pro duce fila dedi.
 Cum mihi dicebas, Per ergo ipsa pericula juro,
 Te fore, dum nostrum vivet uterque meam.
 Vivimus : et non sum, Theseu, tua : si modo
 vivis, 75
 Fœmina, perjuri fraude sepulta viri.
 Me quoque, qua fratrem, mactasses, improbe,
 clava.
 Esset, quam dederas, morte soluta fides.
 Nunc ego non tantum, quæ sum passura, recor-
 dor,
 Sed quæcunque potest ulla relicta pati. 80
 Occurrunt animo pereundi mille figuræ : [bet.
 Morsque minus pœnæ, quam mora mortis, ha-
 Jam jam venturos aut hac, aut suspicor illac,
 Qui lanient avido viscera dente, lupos.
 Forsitan et fulvos tellus alat ista leones. 85
 Quis scit an hæc sævas tigridas insula habet ?
 Et freta dicuntur magnas expellere phocas.
 Quid vetat et gladios per latus ire meum ?

Tantum ne reſſiger dura captiva catena,
 Neve traham ſerva grandia pensa manu: 90
 Cui pater eſt Minoſ, cui mater filia Phœbi:
 Quodque magis memini, quæ tibi pacta fui.
 Si mare, ſi terras, porrectaque littora vidi;
 Multa mihi terræ, multa minantur aquæ.
 Cælum reſtabat: timeo ſimulacra deorum. 95
 Deſtituor rabidis præda cibuſque feriſ.
 Sive colunt habitantque viri, diſſidimus illis.
 Externos didici læſa timere viros.
 Viveret Androgeos utinam: nec facta fuiſſes
 Impia funeribus, Cæcropi terra, tuiſ: 100
 Nec tua mactaſſet nodoso ſtipite, Theſen,
 Ardua parte virum dextera, parte bovem:
 Nec tibi, quæ reſdituſ monſtrarent, fila dediſſem,
 Fila per adductas ſæpe recepta manuſ!
 Non equidem miror, ſi ſtat victoria tecum. 105
 Strataque Cretæam bellua tinxit humum.
 Non poterant ſigſi præcordia ferrea cornu:
 Ut te non tegeres, pectore tutuſ eras.
 Illo tu ſilices, illo adamanta tuliſti:
 Illic, qui ſilices, Theſea, vincat, habes. 110
 Crudeleſ ſomni, quid me tenuiſtiſ: inertem!
 At ſemel æterna nocte premeſda fui.
 Vos quoque, crudeleſ venti, nimiumque parati,
 Flaminaque in lacrymaſ officioſa meaſ;
 Dextera crudeliſ, quæ me fratremque necavit;
 Et data poſcenti, nomen inane, fideſ. 116
 In me jurarunt ſomnuſ, ventuſque, fideſque.
 Proſcita ſum cauſiſ una puella tribuſ.
 Ergo ego nec lacrymaſ matris moritura videbo,
 Nec, mea qui digituſ lumina condāt, erit? 120
 Spirituſ infelix peregrinaſ ibit in auraſ;
 Nec poſitoſ artuſ unguet amica manuſ?
 Oſſa ſuperſtabunt volucereſ inhumata marinaſ?
 Hæc ſunt officiſ digna ſepulcra meiſ?
 Ibiſ Cæcropioſ portuſ; patriaque receptuſ 125
 Cum ſteteriſ urbiſ celſuſ in arce tuæ,
 Et bene narraſi letum tauricæ virique,
 Sectaque per dubiaſ ſaxa tecta viaſ;
 Me quoque narraſto ſola tellure relictaſ:
 Non ego ſum tituluſ ſurripienda tuiſ. 130
 Nec pater eſt Ægeuſ, nec tu Pittheidoſ Æthraſ
 Filiiſ: auctoreſ ſaxa fretumque tui.
 Di facerent, ut me ſumma de puppe videret!
 Moviſſet vultuſ mæſta figura tuuſ. [mente
 Nunc quoque non oculiſ, ſed, qua poteſ, adſpice
 Hærentem ſcopulo, quoniam male ceſſit, adoro.
 Adſpice deſmiſſoſ lugeſcentiſ in ore capilloſ,
 Et tunicaſ lacrymiſ, ſicut ab imbre, graveſ.
 Corp'uſ, ut impuſæ ſegeteſ Aquilonibuſ, horret:
 Litteraque articulo preſſa tremente labat. 140
 Non te per meritum, quoniam male ceſſit, adoro.
 Debita ſit facto gratia nulla meo;
 Sed nec poena quidem. Si non ego cauſa ſſutit,
 Non tamen eſt, cur ſiſ tu mihi cauſa neciſ.
 Haſ tibi, plangendo lugubria pectora laſſaſ,
 Infelix tendo tranſ freta longa manuſ. 146
 Haſ tibi, qui ſuperant, oſtendo mæſta capilloſ.
 Per lacrymaſ oruſ, quaſ tu facta movent:
 Flecte ratem, Theſeu, verſoque relabere velo.
 Si priuſ occidero; tu tamen oſſa legeſ. 150

EPISTOLA XI.

CANACE MACAREO.

Si qua tamen cæciſ errabuſcripto lituriſ,
 Oblituſ a domine cæde libelluſ erit.
 Dextra tenet calicem; ſtrictum tenet altera
 ferruſ;
 Et jacet in gremio charta ſoluta meo.

Hæc eſt Æolidoſ ſtratiſ ſcribentis imago: 5
 Sic videor duro poſſe placere patri.
 Ipſe neciſ cupereſ noſtraſ ſpectator addeſſet,
 Auctoriſque oculiſ exigeretur opuſ.
 Ut ſeruſ eſt, multoque ſuiſ truculentior Euriaſ,
 Spectaſſet ſicciſ vulnera noſtra geniſ. 10
 Scilicet eſt aliquid cum ſæviſ vivere ventiſ:
 Ingenio populi convenit ille ſui.
 Ille Noto Zephyroque, et Sithonio Aquiloni
 Imperat, et penniſ, Eure proterve, tuiſ.
 Imperat (heu) ventiſ, tumideſ non imperat iræ:
 Poſſidet et vitiſ regna minora ſuiſ. 16
 Quid juvat admotam per avorum nomina cælo
 Inter cognatoſ poſſe referre Joveſ?
 Num minuſ infeſtum, funebria munera, ferrum
 Fœmine teneo, non mea tela, manuſ? 20
 O utinam, Macareu, quæ noſ commiſit in unum,
 Veniſſet leto ſerior hora meo!
 Cur unquam pluſ me, frater, quam frater amaſti?
 Et tibi, non debet quod ſoror eſſe, fui?
 Ipſa quoque incalui: qualemque audire ſole-
 bam, 25
 Neſcio quem ſenſi corde tepente deum.
 Fugerat ore color: macieſ adduxerat artuſ:
 Sumebat minimioſ ora coacta ciboſ.
 Nec ſomni facileſ, et nox erat annua nobiſ:
 Et gemituſ nullo læſa dolore dabam. 30
 Nec cur hæc facerem, poteram mihi reddere
 cauſam?
 Nec noram, quid amant eſſet: at illud eram.
 Prima malum nutrix animo præſenſit anili:
 Prima mihi nutrix, Æoli, dixit, amaſ.
 Erubui, gremioque pudor deiecit oculoſ. 35
 Hæc ſatiſ in tacita ſigna fatentis orant.
 Jamque tumefcebant vitiati pondera ventriſ,
 Ægraque furtivum membra gravabat onuſ.
 Quas mihi non herbaſ, quæ non medicamina
 nutrix
 Attulit, audaci ſuppoſuitque manuſ; 40
 Ut penituſ noſtriſ (hoc te celavimuſ unum)
 Viſceribuſ creſcens excuteretur onuſ?
 Ah! nimium vivax admotiſ reſtitit inſanſ
 Artibuſ, et tecto tutuſ ab hoſte fuit.
 Jam novieſ erat orta ſoror pulcherrima Phœbi,
 Denaque luciferoſ Luna movebat equoſ. 46
 Neſcia quæ faceret ſubitioſ mihi cauſa doloreſ,
 Et rudiaſ ad partuſ, et nova mileſ eram.
 Nec tenui vocem. Quid, ait, tua crimina pro-
 diſ?
 Oraque clamantiſ conſcia preſſit anuſ. 50
 Quid faciam infelix? gemituſ dolor edere cogit;
 Sed timor, et nutrix, et pudor ipſe, vetant.
 Contineo gemituſ, elapſaque verba reprodo,
 Et cogor lacrymaſ combibere ipſa meaſ. 54
 Mora erat ante oculoſ; et opem Lucina negabat;
 Et grave, ſi morerer, mora quoque crimem erat.
 Cum ſuperincumbenſ, ſciſſa tunicaque comaque,
 Preſſa refoviſti pectora noſtra tuiſ;
 Et mihi, Vive ſoror, ſoror o cariſſima, dixti,
 Vive: nec uniuſ corpore perdeſ duoſ. 60
 Speſ bona det vires: ſtratiſ nam nupta futura eſ.
 Illiuſ, eſ de quo mater, et uxor eriſ.
 Mortua (credo mihi) tamen ad tua verba revixi:
 Et poſituſ eſt uteri crimem onuſque meiſ.
 Quid tibi gratariſ? media ſedet Æoluſ ſula: 65
 Criminiſ ſunt oculiſ ſurripienda patriſ.
 Frugibuſ infantem, ramique albenſiſ olivæ,
 Et levibuſ vituliſ ſedula celat anuſ:
 Fictaque ſacra facit, dictique precantia verba.
 Dat populuſ ſacriſ, dat pater ipſe, viam.

Jam prope Hæmæ erat : patrias vagitus ad aures
 Venit, et indicio proditit ille suo.
 Eripit infantem, mentitaque sacra revelat
 Æolus : insana regia voce sonat.
 Ut mare sit tremulum, tenui cum stringitur aura ;
 Ut quatitur tepido fraxina virga Noto ; 76
 Sic mea vibrari pallentia membra videres.
 Quassus ab imposito corpore lectus erat.
 Irruit, et nostrum vulgat clamore pudorem :
 Et vix a misero continet ore manus. 80
 Ipsa nihil, præter lacrymas, pudibunda profudi :
 Torpuerat gelido lingua retenta metu.
 Jamque dari parvum canibusque avibusque ne-
 potem
 Jusserat, in solis destituique locis.
 Vagitus dedit ille miser, (sensisse putares) 85
 Quaque suum poterat voce rogabat avum.
 Quid mihi tunc animi credas, germane, fuisse,
 (Nam potes ex animo colligere ipse tuo)
 Cum mea me coram sylvas inimicus in altas
 Viscera montanis ferret edenda lupis ? 90
 Exierat thalamo : tunc demum pectora plangi
 Contigit, inque meas unguitus ire genas.
 Interea patrius vultu mærente satelles
 Venit, et indignos edidit ore sonos :
 Æolus hunc ensem mittit tibi, (tradidit ensem)
 Et jubet ex merito scire, quid iste velit. 96
 Scimus ; et utemur violento fortiter ense :
 Pectoribus condam dona paternæ meis.
 His mea muneribus, genitor, connubia donas ?
 Hæc tua dote, pater, filia dives erit ? 100
 Tolle procul decepte facies, Hymenæe, maritas,
 Et fuge turbato tecta nefanda pede.
 Ferte facies in me, quas fertis, Erinnyes atræ,
 Ut meus ex isto luceat igne rogus.
 Nubite felices Parca meliore sorores : 105
 Admissi memores sed tamen esse mei.
 Quid puer admisit, tam paucis editus horis ?
 Quo læsit facto, vix bene natus, avum ?
 Si potuit meruisse necem, meruisse putetur.
 Ah miser admissio plectitur ille meo ! 110
 Nate dolor matris, rabidarum præda ferarum,
 (Hei mihi) natali dilacerate tuo :
 Nate, parum fausti miserabile pignus amoris ;
 Hæc tibi prima dies, hæc tibi summa fuit.
 Non mihi te licuit lacrymis perfundere justis,
 In tua non tonsas ferre sepulcra comas ; 116
 Non superincubui ; non oscula frigida carpsi ;
 Diripiunt avidæ viscera nostra feræ. [bras ;
 Ipsa quoque infantes cum vulnere prosequar : um-
 Nec mater fuero dicta, nec orba, diu. 120
 Tu tamen, o frustra miseræ sperate sorori,
 Sparsa, precor, nati collige membra tui :
 Et refer ad matrem, socioque impone sepulcro :
 Urnaque nos habeat, quamlibet arcta, duos.
 Vive memor nostri, lacrymasque in vulnera
 funde :
 Neve reformida corpus amantis amans. 126
 [Tu (rogo) projectæ nimium mandata sororis
 Perfer : mandatis perfruar ipsa patris.]

EPISTOLA XII.

MEDEA JASONI.

At tibi Colchorum (memini) regina vacavi,
 Ars mea, cum peteres, ut tibi ferret opem.
 Tunc, quæ dispensant mortalia fila, sorores
 Debuerant fufos evoluisse meos.
 Tunc potui Medea mori bene. Quicquid ab illo
 Produxi vitæ tempore, pœna fuit. 6

Hei mihi ! cur unquam juvenilibus acta læcortia
 Phryxæam petiit Pelias arbor ovem ?
 Cur unquam Colchi Magnetida vidimus Argo,
 Turbaque Phasiacæ Graia bibistis aquam ? 10
 Cur mihi plus æquo flavi placuere capilli,
 Et decor, et linguæ gratia ficta tua ? [nas
 Aut (semel in nostras quoniam nova puppis are-
 Venerat, audaces attuleratque viros),
 Isset anhelatos non præmedicatus in ignes 15
 Immemor Æsonides, oraque adunca boum.
 Semina jecisset, totidem sensisset et hostes :
 Ut caderet cultu cultor ab ipse suo.
 Quantum perfidiæ tecum, scelerate, perisset !
 Dementa forent capiti quam mala multa meo ! 20
 Est aliqua ingrato meritum exprobrare voluptas :
 Hæc fruatur : hæc de te gaudia sola feram.
 Jussus inexpertam Colchos advertere puppim,
 Intrasti patriæ regna beata meæ.
 Hoc illic Medea fui, nova nupta quod hic est.
 Quam pater est illi, tam mihi dives erat. 26
 Hic Ephyræ bimarem, Scythiæ latus ille nivosa
 Omne tenet, Ponti quæ plaga læva jacet.
 Accipit hospitio juvenes Ætæa Pelasgos,
 Et premitis pictos corpora Graia toros. 30
 Tunc ego te vidi : tunc capci scire quid esses.
 Illa fuit mentis prima ruina meæ.
 Ut vidi, ut perii ; nec notis ignibus arsi,
 Ardet ut ad magnos pineas tæda deos.
 Et formosus eras, et me mea fata trahabant : 35
 Abstulerant oculi lumina nostra tui.
 Perfide, sensisti : quis enim bene celat amorem ?
 Eminet indicio prodita flamma suo.
 Dicitur interea tibi lex, ut dura ferorum
 Insolito premeres vomere colla boum. 40
 [Martis erant tauri plus, quam per cornua, sævi,
 Quorum terribilis spiritus ignis erat.]
 Ære pedes solidi, prætentaque naribus æra,
 Nigra per afflatus hæc quoque facta suos.
 Semina præterea populos genitura juberis 45
 Spargere devota lata per aera manu,
 Qui peterent secum natis tua corpora telis :
 Illa est agricolæ messis iniqua suo.
 Lumina custodis succumbere nescia somno
 Ultimus est aliqua decipere arte labor. 50
 Dixerat Æetes. Mæsti consurgitis omnes,
 Mensaque purpureos deserit alta toros.
 Quam tibi tunc longe regnum dotale Creusæ,
 Et socer, et magni nata Creontis erant ?
 Tristis abis. Oculis abeuntem prosequor udia,
 Et dixit tenui murmure lingua, Vale. 56
 Ut positum tetigi thalamo male saucia lectum,
 Acta est per lacrymas nox mihi, quanta fuit.
 Ante oculos taurique truces, segetesque nefandæ,
 Ante meos oculos pervigil anguis erat. 60
 Hinc amor, hinc timor est. Ipsum timor auget
 amorem.
 Mane erat, et thalamo cara recepta soror ;
 Disjectamque comas aversaque in ora jacentem
 Invenit, et lacrymis omnia plena meis.
 Orat opem Minyis : petit altera, et alter habebit.
 Æsonio juveni, quod rogat illa, damus. 66
 Est nemus, et piccis et frondibus ilicis atrum :
 Vix illud radiis solis adire licet.
 Sunt in eo, fuerantque diu, delubra Dianæ :
 Aurea barbarica stat dea facta manu. 70
 Nostin', an exciderunt mecum loca ? venimus
 illuc ;
 Oras es infido sic prior ore loqui :
 Jus tibi et arbitrium nostræ fortuna salutis
 Tradidit, inque tua vitæ morsque manu. 74

- Perdere posse sat est, si quem juvet ipsa potestas
Sed tibi servatus gloria major ero. [vamen
Per mala nostra precor, quorum potes esse le-
Per genus, et numen cuncta videntis avi;
Per triplicis vultus, arcanaque sacra Dianæ,
Et si forte alios gens habet ista deos; 8
O virgo, miserere mei: miserere meorum:
Effice me meritis tempus in omne tuum.
Quod si forte virum non dedignare Pelasgum,
(Sed mihi tam faciles unde, meosque deos?)
Spiritus ante meus tenues vanescat in auras, 8
Quam thalamo, nisi tu, nupta sit ulla meo.
Conscia sit Juno, sacris præfecta maritis,
Et dea, marmorea cujus in æde sumus.
Hæc animum (et quota pars hæc sunt?) mover-
puellæ
Simplicis; et dextræ dextera juncta meæ. 9C
Vidi etiam lacrymas. An pars est fraudis in illis
Sic cito sum verbis capta puella tuis.
Jungis et seripedes inadusto corpore tauros,
Et solidam jussu vomere findis humum.
Arva venenatis pro semine dentibus imples: 95
Nascitur, et gladios scutaque miles habet.
Ipsa ego, quæ dederam medicamina, pallida sedi.
Cum vidi subitos arma tenere viros:
Donec terrigenas (facinus miserabile) fratres
Inter se strictas conseruere manus. 100
Pervigil ecce draco squamis crepitantibus hor-
rens
Sibilat, et torto pectore verrit humum.
Dotis opes ubi tunc? ubi tunc tibi regia conjux?
Quique maris gemini distinet Isthmos aquas?
Illa ego, quæ tibi sum nunc denique barbara
facta, 105
Nunc tibi sum pauper, nunc tibi visa nocens;
Flammea subduxi medicato lumina somno,
Et tibi, quæ raperes, velleræ tuta dedi. [qui;
Proditus est genitor; regnum patriamque reli-
munus in exilio quodlibet esse tuli. 110
Virginitas facta est peregrini præda latronis;
Optima cum cara matre relicta soror.
At non ubi fugiens sine me, germane, reliqui.
Deficit hoc uno littera nostra loco.
Quod facere ausa mea est, non audet scribere
dextra. 115
Sic ego, sed tecum, dilaceranda fui. [rem?)
Nec tamen extimui (quid enim post illa time-
Credere me pelago fœmina, jamque nocens.
Numen ubi est? ubi di? meritas subeamus in
alto,
Tu fraudis poenas, credulitatis ego. 120
Complexos utinam Symplegades elisissent,
Nostraque adhæreret ossibus ossa tuis!
Aut nos Scylla rapax canibus misisset edendos!
Debit ingratis Scylla nocere viris:
Quæque vomit fluctus totidem, totidemque re-
sorbet, 125
Nos quoque Trinacriæ supposuisset aquæ!
Sospes ad Hæmonias victorque reverteris ubi es:
Ponitur ad patris aures laeta deos.
Quid referam Pelias natus pietate nocentes,
Cæcæque virginæ membra paternæ manu? 130
Ut culpent alii, tibi me laudare necesse est,
Pro quo sum toties esse coacta nocens.
Ausus es o, (justo desunt sua verba dolori)
Ausus es, Æsonia, dicere, cede domo.
Jussa domo cessi, natis comitata duobus, 135
Et, qui me sequitur semper, amore tui.
Ut subito nostras Hymen cantatus ad aures
Venit, et accessio lampades igne micant,
- Tibique effundit socialia carmina vobis,
At mihi funerea flebiliora tuba; 140
Pertinui; nec adhuc tantum scelus esse putabam:
Sed tamen in toto pectore frigus erat.
Turba ruunt, et, Hymen, clamant, Hymenææ,
frequentant.
Quo propior vox hæc, hoc mihi pejor erat.
Diversi flebant servi, lacrymasque tegebant.
Quis vellet tanti nuntius esse mali? 146
Me quoque, quicquid erat, potius nescire juva-
bat:
Sed, tanquam scirem, mens mihi tristis erat.
Cum minor e pueris, jussus, studioque videndi,
Constitit ad geminæ limina prima foris: 150
Hic mihi, Mater, abi; pompam pater, inquit,
Iason
Ducet, et adjunctos aureus urget equos.
Protinus abscessa planxi mea pectora veste,
Tuta nec a digitis ora fuere meis.
Ire animus mediæ suadebat in agmina turbæ,
Sertaque compositis demere rapta comis. 156
Vix me continui, quin sic lanata capillos
Clamarem, Meus est, injiceremque manus.
Læse pater, gaude: Colchi gaudete relictis:
Inferias, umbræ fratris, habete, mei. 160
Deseror, amissis regno, patriaque, domoque,
Conjuge: qui nobis omnia solus erat.
Serpentes igitur potui, taurosque furentes,
Unum non potui perdimissem virum? 164
Quæque feros pepuli doctis medicatibus ignes,
Non valco flammæ effugere ipsa meas?
psi me cantus, herbarumque, artesque relinquunt?
Nil dea, nil Hecates sacra potentis agunt?
Non mihi grata dies: noctes vigilantur amaræ;
Nec tener in misero pectore somnus adest. 170
Quæ me non possum, potui sopire draconem.
Utilior cuivis, quam mihi, cura mea est.
Quos ego servavi, pellex amplectitur artus:
Et nostri fructus illa laboris habet.
Forsitan et, stultæ dum te jactare maritæ 175
Quæris, et injustis auribus apta loqui,
n faciem moresque meos nova crimina fingas.
Rideat, et vitis læta sit illa meis.
Rideat, et Tyrio jaceat sublimis in ostro;
Flebit, et ardore vincet adusta meos. 180
Dum ferrum flammæque aderunt, succusque ve-
neni,
Hostis Medææ nullus inultus erit.
Quod si forte preces præcordia ferrea tangunt,
Nunc animis audi verba minoræ meis.
Tam tibi sum supplex, quam tu mihi sæpe fuisti:
Nec moror ante tuos procubuisse pedes. 186
i tibi sum villis, communes respice natos.
Sæviet in partus dira noverca meos.
Et nimium similes tibi sunt: et imagine tangor:
Et, quoties video, lumina nostra madent. 190
er superos oro, per avitæ lumina flammæ,
Per meritum, et natos, pignora nostra, duos:
Redde torum, pro quo tot res insana reliqui.
Adde fidem dictis; auxiliumque refer.
Non ego te imploro contra taurosque virosque,
Utque tua serpens victa quiescat ope. 196
Te peto, quem merui, quem nobis ipse dedisti;
Cum quo sum pariter facta parente parens.
Dos ubi sit, quæris? campo numeravimus illo,
Qui tibi laturo vellus arandus erat. 200
Aureus ille aries, villo spectabilis aureo,
Dos mea: quam, dicam si tibi, redde; negas.
Dos mea, tu sospes: dos est mea Graia juventus.
I nunc, Sisypbias, improbe, confer opeas.

Quod vivis ; quod habes nuptam, socerumque
 potentem ; 205
 Hoc ipsum, ingratus quod potes esse, meum
 est. [nam
 Quos equidem acutum ! sed quid prædicere per-
 Attinet ? ingentes parturit ira minas.
 Quo feret ira, sequar. Facti fortasse pigebit.
 Et piget infido consuluisse viro. 210
 Viderit ista deus, qui nunc mea pectora versat.
 Nescio quid certe mens mea majus agit.

EPISTOLA XIII.

LAODAMIA PROTESILAÏ.

Mittit, et optat amans, quo mittitur, ire, salu-
 tem,
 Hæmonis Hæmonio Laodamia viro.
 Audite te fama est vento retinente morari.
 Ah ! me cum fugeres, hic ubi ventus erat ?
 Tum freta debuerant vestris obsistere remis. 5
 Illud erat sævis utile tempus aquis.
 Oscula plura viro, mandataque plura dedisse n :
 Et sunt quæ volui dicere plura tibi.
 Raptus es hinc præceps : et, qui tua vela vocaret,
 Quem cupere nautæ, non ego, ventus erat.
 Ventus erat nautis aptus, non aptus amanti. 11
 Solvor ab amplexu, Protesilæe, tuo ;
 Linguaque mandantis verba imperfecta relin-
 quit ;
 Vix illud potuit dicere triste, Vale.
 Incubuit Boreas, abreptaque vela tetendit ; 15
 Jamque meus longe Protesilæus erat.
 Dum potui spectare virum, spectare juvabat :
 Sumque tuos oculos usque secuta meis.
 Ut te non poteram, poteram tua vela videre :
 Vela diu vultus detinere meos. 20
 At postquam nec te, nec vela fugacia vidi,
 Et quod spectarem, nil, nisi pontus, erat ;
 Lux quoque tecum abiit ; tenebris exsanguis
 obortis
 Succiduo dicor procubuisse genu.
 Vix socer Iphiclus, vix me grandævus Acastus.
 Vix mater gelida mæsta refecit aqua. 26
 Officium fecere pium, sed inutile nobis.
 Indignor miseræ non licuisse mori.
 Ut rediit animus, pariter rediere dolores ;
 Pectora legitimus casta momordit amor. 30
 Nec mihi pectendos cura est præbere capillos,
 Nec libet aurata corpora veste tegi.
 Ut quas pampinea tetigisse Bicorniger hasta
 Creditur, huc illuc, quo furor egit, eo.
 Conveniunt matres Phylleides, et mihi clamant,
 Indue regales, Laodamia, sinus. 36
 Scilicet ipsa geram saturatas murice vestes :
 Bella sub Iliacis mœnibus ille gerat ?
 Ipsa comas pectar : galea caput ille prematur ?
 Ipsa novas vestes : dura vir arma ferat ? 40
 Qua possum, squalore tuos imitata labores
 Dicar, et hæc belli tempora tristis agam.
 Dux Pari Priamide, damno formose tuorum,
 Tam sis hostis iners, quam malus hospes eras.
 Aut te Tænariæ faciem culpasse maritæ, 45
 Aut illi vellem displicuisse tuam.
 Tu, qui pro rapta nimium, Menelac, laboras,
 Hei mihi, quam multis flebilis ultor eris !
 Di, precor, a nobis omen removete sinistrum :
 Et sua det reduci vir meus arma Jovi. 50
 Sed timeo : quotiesque subit miserabile bellum,
 More nivis, lacrymæ, sole madentis, eunt,
 Ilion, et Tenedos, Simoisque, et Xanthus, et Idæ,
 Nomina sunt ipso pæne timenda sono.

Nec rapere ausurus, nisi se defendere posset,
 Hospes erat : vires noverat ille suas. 56
 Venerat, ut fama est, multo spectabilis auro,
 Quisque suo Phrygiæ corpore ferret opes ;
 Classe virisque potens, per qua fera bella ge-
 runtur ;
 Et sequitur regni pars quotaqueque sui ? 60
 His ego te victam, consors Lædææ gemellis,
 Suspicio : hæc Danaïs posse nocere puto.
 Hectora nescio quem timeo. Paris Hectora dixit
 Ferrea sanguinea bella movere manu.
 Hectora, quisquis is est, mi sum tibi cara, caveto.
 Signatum memori pectore nomen habe. 66
 Hunc ubi vitaris, alios vitare memento :
 Et multos illic Hectoras esse puta.
 Et facito dicas, quoties pugnare parabis,
 Parcere me jussit Laodamia sibi. 70
 Si cadere Argolico fas est sub milite Trojam,
 Te quoque non ullum vulnus habente cadat.
 Pugnet, et adversos tendat Menelæus in hostes :
 Ut rapiat Paridi, quam Paris ante sibi.
 Irruat ; et causa quem vincit, vincat et armis. 75
 Hostibus e mediis nupta petenda viro est.
 Causa tua est dispar. Tu tantum vivere pugna,
 Inque pios dominæ posse redire sinus.
 Parce, Dardanidæ, de tot (precor) hostibus uni :
 Ne meus ex illo corpore sanguis eat. 80
 Non est, quem deceat nudo concurrere ferro,
 Sævaque in oppositos pectora ferre viros.
 Fortius ille potest multo, cum pugnat amore.
 Bella gerant alii ; Protesilæus amet.
 Nunc fateor ; volui revocare ; animusque ferebat :
 Substitit auspicii lingua timore mali. 86
 Cum foribus velles ad Trojam exire paternis,
 Pes tuus offenso limine signa dedit.
 Ut vidi, ut gemui ; tacitoque in pectore dixi,
 Signa reversuri sint, precor, ista viri. 90
 Hæc tibi nunc refero, ne sis animosus in armis.
 Fac meus in ventos hic timor omnis eat.
 Sors quoque nescio quem fato designat iniquo,
 Qui primus Danaûm Troada tangat humum.
 Infelix, quæ prima virum lugebit adentum ! 95
 Di faciant, ne tu strenuus esse velis !
 Inter mille rates tua sit millesima puppis,
 Jamque fatigatas ultima verset aquas.
 Hoc quoque præmoneo : de nave novissimus cxi.
 Non est, quo properes, terra paterna tibi. 100
 Cum venies, remoque move veloque carinam,
 Inque tuo celerem littore siste gradum.
 Sive latet Phæbus, seu terris altior exstat,
 Tu mihi luce dolor, tu mihi nocte, venis.
 Nocte tamen, quam luce, magis. Nox grata
 puellis, 105
 Quarum suppositus colla lacertus habet.
 Aucupor in lecto mendaces cælibe somnos.
 Dum careo veris, gaudia falsa juvant.
 Sed tua cur nobis pallens occurrat imago ?
 Cur venit a verbis multa querela tuis ? 110
 Excutor somno, simulacraque noctis adoro ;
 Nulla caret fumo Thessalis ara meo. [reclucet.
 Thura damus, lacrymamque super ; qua sparsa
 Ut solet affluso surgere flamma mero. [tia,
 Quando ego, te reducem cupidis amplexa lacer-
 Languida lætitia solvar ab ipsa mea ? 116
 Quando erit, ut lecto mecum beno junctus in uno
 Militiæ referas splendida facta tua ?
 Quæ mihi dum referes, quamvis audire juvabit,
 Multa tamen capies oscula, multa dabis. 120
 Semper in his apte narrantia verba resistunt
 Promptior est dulci lingua retexta mora.

Sed cum Troja subit, subeunt ventique fretum-
que,
Spes bona sollicito victa timore cadit. [rinas,
Hoc quoque, quod venti prohibent exire ca-
Me movet: invititis ire paratis aquis. 126
Quis velit in patriam vento prohibente reverti?
A patria pelago vela vetante datis.
Ipse suam non præbet iter Neptunus ad urbem.
Quo ruitis? vestras quisque redite domos.
Quo ruitis, Danaï? ventos audite vetantes.
Non subiti casus, numinis ista mora est.
Quid petitur tanto nisi turpis adultera bello?
Dum licet, Inachiae vertite vela rates. 134
Sed quid ego revoco hæc? omen revocantis
abesto,
Blandaue compositas aura secundet aquas.
Troas in video: quæ si lacrymosa suorum
Funera conspiciant, nec procul hostis erit;
Ipsa suis manibus forti nova nupta marito
Imponet galeam, barbaraque arma dabit. 140
Arma dabit; dumque arma dabit, simul oscula
sumet;
Hoc genus officii dulce duobus erit:
Productæque virum; dabit et mandata reverti;
Et dicet, Referas ista face arma Jovi. 144
Ille, ferens dominæ mandata recentia secum,
Pugnabit caute, respicietque domum.
Exuet hæc reduci clypeum, galeamque resolvet,
Exciplotque suo pectora lassa sinu.
Nos sumus incertæ: nos anxius omnia cogit,
Quæ possunt fieri, facta putare timor. 150
Dum tamen arma geres diverso miles in orbe,
Quæ referat vultus est mihi cæra tuos.
Illi blanditias, illi tibi debita verba
Dicimus: amplexus accipit illa meos.
Credede mihi, plus est, quam quod videatur, imago.
Adde sonum ceræ, Protesilaus erit. 156
Hanc specto, teneoque sinu, pro conjuge vero:
Et, tanquam possit verba referre, queror.
Per redditus, corpusque tuum, mea numina, juro;
Perque pares animi conjugique facies; 160
Perque, quod ut videam canis albere capillis,
Quod tecum possis ipse referre, caput;
Me tibi venturam comitem, quocunque vocaris;
Sive, (quod heu timeo!) sive superstes eris.
Ultima mandato claudetur epistola parvo; 165
Si tibi cura mei, sit tibi cura tui.

EPISTOLA XIV.

HYPERMNESTRA LYNCEO.

Mittit Hypermnestra de tot modo fratribus uni;
Cætera nuptarum crimine turba jacet. [clis.
Clausæ domo teneor, gravibusque coercita vin-
Est mihi supplicii causa, fuisse piam.
Quod manus extimuit jugulo demittere ferrum,
Sum rea: laudarer, si scelus ausa forem. 6
Esse ream præstat, quam sic placuisse parenti.
Non piget immunes cædis habere manus.
Me pater igne licet, quem non violavimus, urat,
Quæque aderan, sacris, tendat in ora facies; 10
Aut illo jugulet, quem non bene tradidit, ense;
Ut qua non cecidit vir nece, nupta cadam:
Non tamen, ut dicant morientia, Pœnitet, ora,
Efficiet: non ea, quam piget esse piam.
Pœnitet sceleris Danaum, sævasque sorores. 15
Hic solet eventus facta nefanda sequi.
Cor pavet admonitu temerata sanguine noctis,
Et subitus dextræ præpediit orsa tremor.
Quam tu cæde putesungi potuisse mariti,
Scribere de facta non sibi cæde timet. 20

Sed tamen experiar. Modo facta crepuscula
terræ;
Ultima pars noctis, primaque lucis erat:
Ducimur Inachides magni sub tecta tyranni,
Et socer armatas accipit æde nurus.
Undique collucent præcinctæ lampades auro:
Dantur in invitos impla thura focos. 26
Vulgas, Hymen, Hymenææ, vocant: fugit ille
vocantes.
Ipsa Jovis conjux cessit ab urbe sua.
Ecce mero dubii, comitum clamore frequentes,
Flöre novo madidas impediende comas, 30
In thalamos læti, thalamos sua busta, feruntur,
Strataque corporibus, funere digna, premunt.
Jamque cibo vinoque graves somnoque jacebant,
Securumque quies alta per Argos erat:
Circum me gemitus morientum audire videbar:
Et tamen audibam, quodque verebar, erat. 36
Sanguis abijt; mentemque calor corpusque re-
linquit;
Inque novo jacui frigida facta toro.
Ut leni Zephyro fragiles vibrantur aristæ;
Frigida populeas ut quatit aura comas; 40
Aut sic, aut etiam tremui magis. Ipse jacebas:
Quæque tibi dederam vina, soporis erant.
Excussere metum violenti jussa parentis:
Erigor, et capio tela tremente manu.
Non ego falsa loquar; ter acutum sustulit ense,
Ter male sublato recidit ense manus. 46
[Admovi jugulo (sine me tibi vera fateri)
Admovi jugulo tela paterna tuo.]
Sed timor et pietas crudelibus obstitit ausis,
Castaque mandatum dextra refugit opus. 50
Purpureos laniata sinus, laniata capillos,
Exiguo dixi talia verba sono:
Sævus, Hypermnestra, pater est tibi: jussa pa-
rentis
Effice: germanis sit comes iste suis.
Fœmina sum, et virgo; natura mitis, et annis.
Non faciunt molles ad fera tela manus. 56
Quin age, dumque jacet, fortes imitare sorores.
Credibile est cæsos omnibus esse viros.
¶ Manus hæc aliquam posset committere cædem,
Morte foret domina sanguinolenta suæ. 60
Quo meruere necem patruella regna tenendo,
Quæ tamen externis danda forent generis?
Finge viros meruisse mori: quid fecimus ipsæ?
Quo mihi commissio non licet esse piæ?
Quid mihi cum ferro? quo bellica tela puellæ?
Aptior est digitis lana colusque meis. 66
Hæc ego: dumque queror, lacrymæ sua verba
sequuntur,
Deque meis oculis in tua membra cadunt.
Dum petis amplexus, sopitaque brachia jactas,
Pæne manus teli saucia facta tua est. 70
Jamque patrem, famulosque patris, lucemque
timebam.
Expulerunt somnos hæc mea dicta tuos:
Surge age, Belide, de tot modo fratribus unus;
Nox tibi, nî properas, ista perennis erit.
Territus exurgis: fugit omnis inertia somni.
Adspicis in timida fortia tela manu. 76
Querenti causam, Dum nox sinit, effuge, dixi.
Dum nox atra sinit, tu fugis: ipsa moror.
Mane erat, et Danaus generos ex cæde jacentes
Dinumerat. Summe criminis unus abes. 80
Fert male cognatæ jacturam mortis in uno,
Et queritur facti sanguinis esse parum.
Abstrahor a patriis pedibus, raptamque capillis
(Hæc meruit pietas præmia) carcer habet.

Scilloet ex filio Junonia permasset ira, 85
 Quo bos ex homine est, ex bove facta dea.
 At satis est penae teneram mugisse puellam,
 Nec, modo formosam, posse placere Jovi.
 Adstitit in ripa liquidi nova vacca parentis,
 Cornuque in patris non sua vidit aquis: 90
 Conatoque queri mugitus edidit ore:
 Territaque est forma, territa voce sua.
 Quid furis, infelix? quid te miraris in umbra?
 Quid numeras factos ad nova membra pedes?
 Illa Jovis magni pellex, metuenda sorori, 95
 Fronde levas nimiam cespitibusque famem.
 Fonte bibis, spectasque tuam stupefacta figuram:
 Et te ne feriant, quæ geris, arma, times.
 Quæque modo, ut posses etiam Jove digna videri,
 Dives eras; nuda nuda recumbis humo. 100
 Per mare, per terras, cognataque flumina curris;
 Dat mare, dant amnes, dat tibi terra viam.
 Quæ tibi causa fugæ? quid, Io, freta longa per-
 erras?
 Non poteris vultus effugere ipsa tuos.
 Inachi, quo properas? eadem sequerisque fugisque.
 Tu tibi dux comiti: tu comes ipsa duci. 106
 Per septem Nilus portus emissus in æquor
 Exiit insanæ pellicis ora bovi.
 Ultima quid refero, quorum mihi cana senectus
 Auctor? dant anni quod querar, ecce, mæ. 110
 Bella pater patruusque gerunt: regnoque do-
 moque
 Pellimur. Ejectos ultimus orbis habet.
 Ille ferox solio solio sceptroque potitur:
 Cum sene nos inopi turba vagamur inops.
 De fratrum populo pars exiguissima restas; 115
 Quicque dati leto, quæque dedere, fleo.
 Nam mihi quot fratres, totidem perire sorores.
 Accipiat lacrymas utraque turba meas.
 En ego, quod vivis, penæ crucianda reservor.
 Quid fiet sonti, cum rea laudis agar? 120
 Et consanguineæ quondam centesima turbæ,
 Infelix, uno fratre manente, cadam.
 At tu, si qua pia, Lynceus, tibi cura sororis,
 Quæque tibi tribui munera dignus habes;
 Vel fer opem; vel dede neci: defunctaque vita
 Corpora furtivis insuper adde rogis; 126
 Et sepeli lacrymis perfusa fidelibus ossa;
 Scriptaque sint titulo nostra sepulchra brevi.
 Exul Hypermnestra pretium pietatis iniquum,
 Quam mortem fratri depulit, ipsa tulit. 130
 Scribere plura libet: sed pondere lassa catena
 Est manus, et vires subtrahit ipse timor.

EPISTOLA XV.

SAPPHO PHAONI.

Ecquid, ut inspecta est studiosæ litera dextræ.
 Protinus est oculis cognita nostra tuis?
 An, nisi legisses auctoris nomina Sapphus,
 Hoc breve nescires unde veniret opus?
 Forsitan et, quare mea sint alterna, requiras, 5
 Carmina; cum lyricis sim magis apta modis.
 Flendus amor meus est: elegia flebile carmen.
 Non facit ad lacrymas barbitos ulla meas.
 Uror, ut, indomitis ignem exercentibus Euris,
 Fertilis accensis messibus ardet ager. 10
 Arva Phaon celebrat diversa Typhoidos Ætnæ:
 Me calor Ætnæ non minor igne coquit.
 Nec mihi, dispositis quæ jungam carmina nervis,
 Proveniunt; vacuæ carmina mentis opus.
 Nec me Pyrrhiades Methymniadesve puellæ, 15
 Nec me Lesbianæ cætera turba juvant

Villis Anactorie, villis mihi candida Cydno:
 Non oculis grata est Atthis, ut ante, meis:
 Atque aliæ centum, quas non sine crimine amavi
 Improbe, multarum quod fuit, unus habes. 20
 Est in te facies, sunt apti lusbis anni.
 O facies oculis insidiosus meis!
 Sume fidem et pharetram; fies manifestus Apollo.
 Accedant capiti cornua; Bacchus eris. 24
 Et Phœbus Daphnen, et Gnossida Bacchus
 amavit,
 Nec norat lyricos illa, vel illa, modos.
 At mihi Pegasides blandissima carmina dic-
 tant:
 Jam canitur toto nomen in orbe meum.
 Nec plus Alcæus, consors patriæque lyræque,
 Laudis habet: quamvis grandius ille sonet. 30
 Si mihi difficilis formam natura negavit;
 Ingenio formæ damna rependo meæ.
 Sum brevis; at nomen, quod terras impleat omnes,
 Est mihi: mensuram nominis ipsa fero.
 Candida si non sum; placuit Cepheia Perseo 35
 Andromede, patriæ fusca colore suæ.
 Et variis albæ junguntur saepe columbæ:
 Et niger a viridi turtur amatur ave.
 Si, nisi quæ facie poterit te digna videri,
 Nulla futura tua est; nulla futura tua est. 40
 At, me cum legeres, etiam formosa videbar:
 Unam jurabas usque decere loqui.
 Cantabam; meminî: meminerunt omnia aman-
 tes:
 Oscula cantanti tu mihi rapta dabas.
 Hæc quoque laudabas: omnique a parte pla-
 cebam. 45
 Sed tum præcipue, cum fit amoris opus.
 Tunc te plus solito lascivia nostra juvabat,
 Crebraque mobilitas, aptaque verba joco;
 Quicque, ubi jam amborum fuerat consumpta vo-
 luptas,
 Plurimum in lasso corpore languor erat. 50
 Nunc tibi Sicelides veniunt nova præda puellæ.
 Quid mihi cum Lesbos? Sicelides esse volo.
 At vos erroneum tellure remittite nostrum,
 Nisiades matres, Nisiadesque nurus.
 Neu vos decipiant blandæ mendacia linguæ. 55
 Quæ dicit vobis, dixerat ante mihi.
 Tu quoque, quæ montes celebras, Erycina, Si-
 canos,
 (Nam tua sum) vati consule, diva, tuæ.
 An gravis inceptum peragit fortuna tenorem,
 Et manet in cursu semper acerba suo? 60
 Sex mihi natales ierant, cum lecta parentis
 Ante diem lacrymas ossa bibere meas.
 Arsit inops frater captus meretricis amore,
 Mixtaque cum turpi damna pudore tulit.
 Factus inops agili peragit freta cæcula remo, 65
 Quasque male amisit, nunc male querit opes.
 Me quoque, quod monui bene multa fideliter, odit.
 Hoc mihi libertas, hoc pia lingua dedit.
 Et tanquam desint, quæ me sine fine fatigent,
 Accumulat curas filia parva meas. 73
 Ultima tu nostris accedis causa querelis.
 Non agitur vello nostra carina suo.
 Ecce jacent cento sparsi sine lege capilli,
 Nec premit articulos lucida gemma meos.
 Veste tegor villi: nullum est in crinibus aurum:
 Non Arabo noster ror capillus olet. 76
 Cui colar infelix, aut cui placuisse laborem?
 Ille mei cultus unicus auctor abest.
 Molle meum, levibusque cor est violabile tellus
 Et semper causa est, cur ego semper assem.

Sive ita nascenti legem dixere sorores,
Nec data sunt vitæ filia severa mæse;
Sive abeunt studia in mores, artesque magistræ;
Ingenium nobis molle Thalia facit.
Quid mirum, primæ si mæ lætuginis ætas 85
Abstulit, atque anni, quos vir amare potest?
Hunc ne pro Cephalo raperes, Aurora, timebam.
Et faceres: sed te prima rapina tenet.
Hunc si conspiciat, quæ conspiciis omnia, Phœbe,
Jussus erit somnos continuare Phaon. 90
Hunc Venus in cælum curru vexisset eburno;
Sed videt et Marti posse placere suo.
O nec adhuc juvenis, nec jam puer, utilis ætas!
O decus, atque sævi gloria magna tui!
Huc ades, inque sinus, formose, relabere nos-
tros. 95
Non ut ames oro, verum ut amare sinas.
Scribimus, et lacrymis oculi rorantur obortis.
Adpice, quam sit in hoc multa litura loco.
Si tam certus eras hinc ire, modestius isse;
Et modo dixisses, Lesbii puella, vale. 100
Non tecum lacrymas, non oscula summa tulisti.
Denique non timui, quod dolitura fui.
Nil de te mecum est, nisi tantum injuria: nec tu,
Admoneat quod te, pignus amantis habes.
Non mandata dedi: neque enim mandata de-
dissem 105
Ulla, nisi ut nolles immemor esse mei.
Per, tibi qui nunquam longe discedat, Amorem,
Perque novem juro, numina nostra, deas;
Cum mihi nescio quis, Fugit tua gaudia, dixit;
Nec me flere diu, nec potuisse loqui. 110
Et lacrymæ deerant oculis, et lingua palato:
Adstrictum gelido frigore pectus erat.
Postquam se dolor invenit; nec pectora plangi,
Nec puduit scissis exululare comis:
Non aliter, quam si nati pia mater ademti 115
Portet ad exstructos corpus inane rogos.
Gaudet, et e nostro crescit mœrore Charaxus
Frater; et ante oculos itque reditque meos.
Utque pudenda mei videatur causa doloris;
Quid dolet hæc? certa filia vivit, ait. 120
Non veniunt in idem pudor atque amor. Omne
videbat
Vulgus; eram lacero pectus aperta sinu.
Tu mihi cura, Phaon: te somnia nostra reducant,
Somnia formoso candidiora die.
Illie te invenio, quanquam regionibus absis. 125
Sed non longa satis gaudia somnus habet.
Sæpe tuos nostra cervice onerare lacertos,
Sæpe tuæ videor supposuisse meos.
Blandior interdum, verisique similima verba
Eloquor: et vigilans sensibus ora meis. 130
Oscula cognosco, quæ tu committere linguae,
Aptaque consueras accipere, apta dare,
Ultiora pudet narrare: sed omnia fiunt.
Et juvat, et sine te non libet esse mihi.
At cum se Titan ostendit, et omnia secum; 135
Tam cito me somnos destituisse queror.
Antra nemusque peto; tanquam nemus antraque
prospicit.
Conscia deliciis illa fuere tuis.
Illuc mæstis inops, ut quam furialis Erichtho
Impulit, in collo crine jacente, feror. 140
Antra vident oculi scabro pendencia topho,
Quæ mihi Mygdonii marmoris instar erant.
Invenio sylvam, quæ sæpe cubilia nobis
Præbuit, et multa texit opaca coma:
At non invenio dominum sylvæque nemumque.
Vile solum locus est: dos erat ille loci. 146

Agnoui pressas noti mihi cespitis herbas:
De nostro curvum ponderis gramen erat.
Incubui, tetigique locum, qua parte fuisti.
Grata prius lacrymas combibit herba meas.
Quin etiam rami positis lugere videntur 151
Frondebis, et nullas dulces queruntur aves.
Sola virum non ulta pie mæstissima mater
Concinit Ismarium Daulias ales Ityn.
Ales Ityn, Sappho desertos cantat amores. 155
Hactenus; ut media cætera nocte silent.
Est nitidus, vitroque magis perlucidus omui,
Fons sacer: hunc multi numen habere putant:
Quem supra ramos expandit aquatica lotos,
Una nemus: tenero cespite terra vires. 160
Hic ego cum lassos posuissem fletibus artus,
Constitit ante oculos Naias una meos.
Constitit, et dixit: Quoniam non ignibus æquis
Ureris, Ambracias terra petenda tibi.
Phæbus ab excelso, quantum patet, adspicit
æquor: 165
Actiacum populi Leucadiumque vocant.
Hinc se Deucalion, Pyrrhæ succensus amore,
Misit, et illæso corpore pressit aquas.
Nec mora: versus amor tetigit lentissima Pyrrhæ
Pectora: Deucalion igne levatus erat. 170
Hanc legem locus ille tenet. Pete protinus
etiam
Leucada, nec saxo desiluisse time.
Ut monuit, cum voce abiit. Ego frigida surgo:
Nec gravidæ lacrymas continuere genæ.
Ibimus, o Nymphæ, monstratæ saxa petemus.
Sit procul insano victus amore timor. 176
Quicquid erit, melius quam nunc erit. Aura,
subito:
Hæc mea non magnum corpora pondus habent.
Tu quoque, mollis Amor, pennas suppone ca-
denti:
Ne sim Leucadiæ mortuus crimen aque. 180
Inde chelyn Phæbo, communia munera, ponam:
Et sub ea versus unus et alter erunt:
Grata lyram posui tibi, Phœbe, poetria Sappho:
Convenit illa mihi, convenit illa tibi. 184
Cur tamen Actiacas miseram me mittis ad oras,
Cum profugum possis ipse referre pedem?
Tu mihi Leucadia potes esse salubrior unda:
Et forma et meritis tu mihi Phœbus eris.
An potes, o scopulis undaque ferocior illa,
Si moriar, titulum mortis habere meæ? 190
At quanto melius jungi mea pectora tecum,
Quam poterant saxis præcipitanda dari!
Hæc sunt illa, Phaon, quæ tu laudare solebas,
Visaque sunt toties ingeniosa tibi. [stat, 194
Nunc vellem facunda forent. Dolor artibus ob-
Ingeniumque meis substitit omne malis. 196
Non mihi respondent veteres in carmina vires.
Plectra dolore tacent: muta dolore lyra est.
Lesbides æquoreæ, nupturaque, nuptaque proles;
Lesbides, Æolia nomina dicta lyra; 200
Lesbides, infamem quæ me fecistis amatæ;
Desinite ad citharas turba venire meas.
Abstulit omne Phaon, quod vobis ante placebat
Me miseram! dixi quam modo pæne, meus!
Efficit ut redeat: vates quoque vestra redibit.
Ingenio vires ille dat, ille rapit. 206
Ecquid ago precibus? pectusne agreste movetur?
An riget? et Zephyri verba caduca ferunt?
Qui me verba ferunt, vellem tua vela ferrent.
Hoc te, si sciperes, lente, decebat opus. 210
Sive redis, puppique tue votiva parantur
Munera; quid laceras pectora nostra mora?

Solve ratum. Venas orta mari mare præstat

Aura dabit cursum. Tu modo solve ratum.
Ipse gubernabit residens in puppe Cupido : 215
Ipse dabit tenera vela, legetque manu.
Sive juvat longe fugisse Pelasgida Sappho ;
Non tamen invenies, cur ego digna fuga.
Hoc saltem miseræ crudelis epistola dicat :
Ut mihi Leucadiæ fata petantur aquæ. 220

EPISTOLA XVI.

PARIS HELENÆ.

Hanc tibi Priamides mitto, Ledaæ, salutem,
Quæ tribul sola te mihi dante potest.
Eloquar ? an flammæ non est opus indice notæ,
Et plus, quam vellem, jam meus exstat amor ?
Ille quidem malim lateat ; dum tempora dentur
Lætitia mixtos non habitura metus. 6
Sed male dissimulo. Quis enim celaverit ignem,
Lumine qui semper proditur ipse suo ?
Si tamen expectas, vocem quoque rebus ut ad-
dam ;
Uror. Habes animi nuntia verba mei. 10
Parce, precor, fasso : nec vultu cætera duro
Perlege, sed formæ conveniente tuæ.
Jamdudum gratum est, quod epistola nostra re-
cepta
Spem facit, hoc recipi me quoque posse modo.
Quæ rata sint, nec te frustra promiserit, opto,
Hoc mihi quæ suavit mater Amoris iter. 16
Namque ego divino monitu, ne nescia pecces,
Advehor, et cepto non leve numen adeat.
Præmia magna quidem, sed non indebita posco :
Pollicita est thalamo te Cytherea meo. 20
Hæc duce Sigeo dubias a littore feci
Longa Phæreclæa per freta puppe vias.
Illa dedit faciles auras, ventosque secundos.
In mare nimirum jus habet orta mari.
Perstet : et ut pelagi, sic pectoris adjuvet as-
tum : 25
Deferat in portus et mea vota suos.
Attulimus flammæ, non hic invenimus, illas.
Hæc mihi tam longæ causa fuere viæ.
Nam neque tristis hiems, neque nos huc appulit
error.
Tænaris est classi terra petita meæ. 30
Nec me crede fretum merces portante carina
Findere. Quas habeo, di tueantur opes.
Nec venio Graias veluti spectator ad urbes.
Oppida sunt regni divitiora mei. 34
Te peto, quam lecto pepigit Venus aurea nostro.
Te prius optavi, quam mihi nota fores.
Ante tuos animo vidi, quam lumine, vultus :
Prima fuit vultus nuntia fama tui.
Nec tamen est mirum, si, sicut oporteat, [arcu]
Missilibus telis eminus ictus, amo. 40
Sic placuit fati : quæ ne convellere tentes,
Accipe cum vera dicta relata fide.
Matris adhuc utero, partu remorante, tenebar :
Jam gravidus justo pondere venter erat. 44
Illa sibi ingentem visa est sub imagine somni
Flammiferam pleno reddere ventre facem.
Territa consurgit ; metuendaque noctis opacæ
Visa seni Priamo, vatibus ille, refert.
Arsumam Paridis vates canit Ilion igni.
Pectoris, ut nunc est, fax fuit illa mei. 50
Forma vigorque animi, quamvis de plebe vi-
debar,
Indicium teatæ nobilitatis erant.

Est locus in mediæ nemorosæ vallibus Idæ
Deviis, et picis illicibusque frequens : 54
Qui nec ovis placida, nec amantissæ capellæ,
Nec patulo tardæ carpitur ore bovis.
Hinc ego Dardanias muros excolasque tecta,
Et freta prospiciens, arbore nixus eram.
Ecce pedum pulsu visa est mihi terra moveri :
Vera loquar, veri vix habitura fidem. 60
Constitit ante oculos actus velocibus alis
Atlantis magni Pleionesque nepos.
Fas vidisse fuit ; fas sit mihi visa referre :
Inque dei digitis aurea virga fuit. 64
Tresque simul divæ, Venus, et cum Pallade Juno,
Graminibus teneros imposuere pedes.
Obstupi, gelidusque comas erexerat horror ;
Cum mihi, Pone metum, nuntius ales ait :
Arbiter es formæ : certamina siste dearum,
Vincere quæ forma digna sit una duas. 70
Neve recusarem, verbis Jovis imperat : et se
Protinus ætheria tollit in astra via.
Mens meæ convuluit, subitoque audacia venit :
Nec timui vultu quamque notare meo. 74
Vincere erant omnes dignæ : judexque querebar
Non omnes causam vincere posse suam.
Sed tamen ex illis jam tunc magis una placebat :
Hanc esse ut scires, unde movetur amor.
Tantaque vincendi cura est, ingentibus ardent
Judicium donis sollicitare meum. 80
Regna Jovis conjux, virtutem filia jactat.
Ipse potens dubito, fortis an, esse velim.
Dulce Venus risit : Nec te, Pari, munera tangant,
Utraque suspensi plena timoris, ait. 84
Nos dabimus quod amas : et pulchræ filia Leda
Ibit in amplexus, pulchrior ipsa, tuos.
Dixit : et ex æquo donis formaque probata,
Victorem cælo rettulit illa pedem.
Interea, credo, versis ad prospera fatiis,
Regius agnoscor per rata signa puer. 90
Lætæ domus nato per tempora longa recepto :
Addit et ad festos hunc quoque Troja diem.
Utque ego te cupio, sic me cupiere puellæ.
Multarum votum sola tenere potes.
Nec tantum regum natæ petiere dumcumque : 95
Sed Nymphis etiam curaque amorque fui.
At mihi cunctarum subeunt fastidia, postquam
Conjugii spes est, Tyndari, facta tui.
Te vigilans oculis, animo te nocte videbam, 99
Lumina cum placido victæ sopore jacent. [has ?
Quid faceres præsens, quæ nondum visa place-
Ardebam, quamvis hinc procul ignis erat.
Nec potui debere mihi spem longius istam,
Cærulea peterem quin mea vota via.
Troia cæduntur Phrygia pineta securi, 105
Quasque erat æquoreis utilis arbor aquis :
Ardus proceris spoliantur Gargara sylvis :
Innumerasque mihi longa dat Ida trabes.
Fundatura citas flectuntur robora naves,
Textitur et costis panda carina suis. 110
Addimus antennas, et vela sequentia malos :
Accipit et pictos puppis adunca deos.
Quæ tamen ipse vehor, comitata Cupidine parvo
Sponsor conjugii stat dea picta sui. 114
Imposita est factæ postquam manus ultima classi,
Protinus Ægeis ire [jubebat] aquis.
Et pater et genitrix inhibent mea vota rogando,
Propositumque pia voce morantur iter :
Et soror effusis, ut erat, Cassandra capillis,
Cum vellent nostræ jam dare vela rates, 120
Quos ruis ? exclamat ; referes incendia tecum :
Quanta per hæc, nescia, flamma petatur aquas.

- Vera fuit vates: dictos invenimus ignes;
Et ferus in molli pectore flagrat amor. 12
Portubus egredior; ventisque ferentibus usus
Applicor in terras, Cebali nympha, tuas.
Excipit hospitio vir me tuus. Hoc quoque factum
Non sine consilio numinibusque deum.
Ille quidem ostendit, quicquid Laeodemone toti
Ostendi dignum conspiciumque fuit. 13
Sed mihi laudatam cupienti cernere formam,
Lumina, nil aliud, quo caperentur, erat.
Ut vidi, obstupui; præcordiaque intima sensi
Attonitus curis intumuisse novis. 14
His similes vultus, quantum reminiscor, habebat,
Venit in arbitrium cum Cytherea meum.
Si tu venisses pariter certamen in illud,
In dubium Veneris palma futura fuit.
Magna quidem de te rumor præconia fecit,
Nullaque de facie nescia terra tua est; 14
Nec tibi par usquam Phrygia, nec solis ab ortu
Inter formosas altera nomen habet.
Credis at hoc nobis? minor est tua gloria vero
Famaque de forma pæne maligna tua est.
Plus hic invenio, quam quod promiserit illa:
Et tua materia gloria victa sua est. 146
Ergo arsit merito, qui noverat omnia. Theseus:
Et visa es tanto digna rapina viro:
More tuæ gentis nitida dum nuda palestra 149
Ludis, et es nudis femina mista viris; [quam.
Quod rapuit, laudo: miror, quod reddidit un-
Tam bona constanter præda tenenda fuit.
Ante recisisset caput hoc cervice cruenta,
Quam tu de thalamis abstraherere meis.
Tene manus unquam nostræ dimittere vellent?
Tene meo paterer vivus abire sinu? 156
Si reddenda fores, aliquid tamen ante tulissem:
Nec Venus ex toto nostra fuisset iners.
Vel mihi virginitas esset libata; vel illud,
Quod poterat salva virginitate rapi. 160
Da modo te; quæ sit Paridi constantia, nosces.
Flamma rogi flammam finiet una meas.
Præposui regnis ego te, quæ maxima quondam
Pollicita est nobis nupta sororque Jovis. 164
Dumque tuo possem circumdare brachia collo,
Contenta est virtus, Pallade dante, mihi.
Nec piget, aut unquam stulte legisse videbor:
Permanet in voto mens mea firma suo.
Spem modo ne nostram fieri patiari caducam
Te precor, o tanto digna labore peti. 170
Non ego conjugium generosæ degener opto,
Nec mea, crede mihi, turpiter uxor eris.
Pleiada, si quæres, in nostra gente Jovemque
Invenies, medios ut taceamus avos.
Sceptra parens Asia, quæ nulla beator ora, 175
Finibus immensis vix obeunda tenet.
Innumeras urbes, atque aurea tecta videbis,
Quæque suos dicas templa decere deos.
Ilion adipiscies, firmataque turribus altis
Mænia, Phœbeæ structa canore lyrae. 180
Quid tibi de turba narrem numeroque virorum?
Vix populum tellus sustinet illa suum.
Occurrent denso tibi: Troades agmine matres:
Nec capient Phrygiæ atria nostra nurus.
O quoties dicas, Quam pauper Achaia nostra est!
Una domus quævis urbis habebit opes. 186
Nec mihi fas fuerit Sparten contemnere vestram.
In qua tu nata es, terra beata mihi est.
Parca sed est Sparte: tu cultu divite digna es.
Ad talem formam non facit iste locus. 190
Iano faciem largis sine fine paratibus uti,
Deliciisque decet luxuriare novis.
- Cum videas cultum nostra de gente virorum,
Qualem Dardanidas credis habere nurus? 194
Da modo te facilem: nec dedignare maritum,
Rure Therapnæo nata puella, Phrygem.
Phryx erat, et nostro genitus de sanguine, qui
nunc
Cum dis potandas neclare miscet aquas.
Phryx erat Auroræ conjux: tamen abstulit illum
Extremum noctis quæ dea finit iter. 200
Phryx etiam Anchises, volucrum cui mater
Amorum
Gaudet in Idæis concubuisse jugis.
Nec, puto, collatis forma Menelaus et annis,
Judice te, nobis antefendus erit. 204
Non dabimus certe socerum tibi clara fugantem
Lumina, qui trepidos a dape vertat equos;
Nec pater est Priamo soceri de cæde cruentus,
Et qui Myrtoas crimine signet aquas;
Nec proavo Stygia nostro captantur in unda 209
Poma, nec in mediis quæritur humor aquis.
Quid tamen hoc refert, si te tenet ortus ab illis?
Cogitur huic domui Jupiter esse socer.
Heu facinus! totis indignus noctibus ille
Te tenet, amplexu perfruiturque tuo: 214
At mihi conspiceris posita vix denique mensa:
Multaque, quæ lædant, hoc quoque tempus
habet.
Hostibus eveniant convivia talia nostris,
Exterior posito qualia sæpe mero.
Pœnitet hospitii, cum, me spectante, lacertos
Imposuit collo rusticus iste tuo. 220
Rumpor, et invidet, quid enim tamen omnia
narrem?
Membra superjecta cum tua veste fovet.
Oscula cum vero coram non dura daretis,
Ante oculos posui pocula sumpta meos.
Lumina demitto, cum te tenet arctius ille: 225
Crescit et invito lentus in ore cibus.
Sæpe dedi gemitus: et te, lasciva, notavi
In gemitu risum non tenuisse meo.
Sæpe mero volui flammam compescere: at illa
Crevit, et ebrietas ignis in igne fuit. 230
Multaque ne videam, versa cervice recumbo;
Sed revocas oculos protinus ipsa meos.
Quid faciam dubito. Dolor est meus illa videre.
Sed dolor a facie major abesse tua.
Qua licet et possum, luctor celare furorem: 235
Sed tamen apparet dissimulatus amor.
Nec tibi verba damus: sentis mea vulnera, sentis.
Atque utinam soli sint ea nota tibi!
Ah quoties, lacrymis venientibus, ora reflexi,
Ne causam fletus quæreret ille mei! 240
Ah quoties juvenum narravi potus amores,
Ad vultus referens singula verba tuos!
Indiciumque mei ficto sub nomine feci.
Ille ego, si nescis, verus amator eram. 244
Quin etiam, ut possem verbis petulantius uti,
Non semel ebrietas est simulata mihi.
Rodita sunt, memini, tunica tua pectora laxa,
Atque oculis aditum nuda dedere meis;
Pectora vel puris nivibus, vel lacte, tuamque
Complexo matrem candidiora Jove. 250
Dum stupeo visis, nam pocula forte tenebam,
Tortilis et digitis excidit ansa meis.
Oscula si natæ dederas, ego protinus illa
Hermiones tenero lætus ab ore tuli. 254
Et modo cantabam veteres resupinus amores:
Et modo per nutum signa tegenda dabam.
Et comitum primas, Clymenen Æthramque,
tuarum

Ausae sum blandis nuper adire sonis :
 Quas mihi non aliud, quam formidare, locuta,
 Orantis medias deservere preces. 260
 Di facerent, magni pretium certaminis esses,
 Teque suo victor posset habere toro !
 Ut tulit Hippomenes Schœneida præmia cursus ;
 Venit ut in Phrygiis Hippodamia sinus ;
 Ut ferus Alcides Achelœa cornua fregit, 265
 Dum petit amplexus, Deianira, tuos ;
 Nostra per has leges audacia fortior isset,
 Teque mei scires esse laboris opus.
 Nunc mihi nil superest, nisi te, formosa, precari,
 Amplectique tuos, si patiare, pedes : 270
 O decus, o præsens geminorum gloria fratrum ;
 O Jove digna viro, ni Jove nata fores !
 Aut ego Sigeos repetam te conjuge portus,
 Aut ego Tænaria conteger exul humo. 274
 Non mea sunt summa leviter dstricta sagitta
 Pectora : descendit vulnus ad ossa meum.
 Hoc mihi, nam repeto, fore ut a cœleste sagitta
 Figar, erat verax vaticinata soror.
 Parce datum fatis, Helene, contemnere amorem.
 Sic habes faciles in tua vota deos. 280
 Multa quidem subeunt : sed coram ut plura lo
 quamur,
 Excipe me lecto nocte silente tuo.
 An pudet, et metuis Venerem temerare maritum,
 Castaque legitimi fallere jura tori ? 284
 Ah nimium simplex, Helene, ne rustica dicam,
 Hanc faciem culpa posse carere putas !
 Aut faciem mutes, aut sis non dura, necesse est.
 Lis est cum forma magna pudicitia. 288
 Jupiter his gaudet, gaudet Venus aurea furtis.
 Hæc tibi nempe patrem furta dedere Jovem.
 Vix fieri, si sunt vires in semine avorum,
 Et Jovis et Ledaë filia, casta potes.
 Casta tamen tum sis, cum te mea Troja tenebit :
 Et tua sim, quæso, crimina solus ego. 294
 Nunc ea peccemus, quæ corrigat hora jugalis :
 Si modo promisit non mihi vana Venus.
 Sed tibi et hoc suadet rebus, non voce, maritus :
 Neve sui furtis hospitis obstat, abest.
 Non habuit tempus, quo Cressia regna videret,
 Aptius. O mira calliditate virum ! 300
 Ivit, et, Idæi, mando tibi, dixit iturus,
 Curam pro nobis hospitibus, uxorem, agas.
 Negligis absentis, testor, mandata mariti :
 Cura tibi non est hospitibus ulla tui. 304
 Iluncine tu speres hominem sine pectore dotes
 Posse satis formæ, Tyndari, nosse tuæ ?
 Falleris : ignorat : nec, si bona summa putaret
 Quæ tenet, externo crederet illa viro.
 Ut te nec mea vox, nec te meus incitet ardor ;
 Cogimur ipsius commoditate frui. 310
 Aut erimus stulti, sic ut superemus et ipsum,
 Si tam securum tempus abibit iners.
 Pæne suis ad te manibus deducit amantem.
 Utere non vafri simplicitate viri.
 Sola jaces viduo tam longa nocte cubili ; 315
 In viduo jaceo solus et ipso toro.
 Te mihi, meque tibi communia gaudia jungant.
 Candidior medio nox erit illa die.
 Tunc ego jurabo quævis tibi numina, meque
 Adstringam verbis in sacra jura tuis. 320
 Tunc ego, si non est fallax fiducia nostri,
 Efficiam præsens, ut mea regna petas.
 Si pudet, et metuis ne me videare secuta ;
 Ipse reus sine te criminis hujus agar. 324
 Nam sequar Egideæ factum, fratrumque tuorum.
 Exemplo tangi non propiore potes.

Te rapuit Theseus ; geminas Lenciippidas illi :
 Quartus in exemplis annumerabor ego.
 Troia classis adest, armis instructa virisque.
 Jam facient celeres remus et aura vias. 330
 Ibis Dardaniæ ingens regina per urbes,
 Teque novam credet vulgus adesse deam :
 Quaque ferēs gressus, adolebunt cinnama flam
 mæ,
 Cæsaque sanguineam victima planget humum :
 Dona pater fratresque, et cum genitricē sorores,
 Iliadesque omnes, totaque Troja dabit. 336
 Hei mihi ! pars a me vix dicitur ulla futuri.
 Plura ferēs, quam quæ littera nostra refert.
 Nec tu rapta time, ne nos fera bella sequantur,
 Concitet et vires Græcia magna suas. 340
 Tot prius abductis, dic quæ repetita per arma est ?
 Crede mihi, vanos res habet ista metus.
 Nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces :
 Et tuta a bello Bistonis ora fuit.
 Phasida puppe nova vexit Pagasæus Iason . 345
 Læsa nec est Colcha Thessala terra manu.
 Te quoque qui rapuit, rapuit Minoida Theseus :
 Nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.
 Terror in his ipso major solet esse periclo :
 Quæque timere libet, pertimuisse pudet. 350
 Finge tamen, si vis, ingens consurgere bellum :
 Et mihi sunt vires, et mea tela nocent.
 Nec minor est Asia, quam vestræ copia terræ :
 Illa viris dives, dives abundat equis.
 Noc plus Atrides animi Menelaus habebit. 355
 Quam Paris, aut armis anteferendus erit
 Pæne puer cæsis abducta armenta recepi
 Hostibus : et causam nominis inde tuli.
 Pæne puer vario juvenes certamine vici,
 In quibus Ilioneus, Deiphobusque fuit. 360
 Neve putes, non me, nisi cominus, esse timendum :
 Figitur in jussu nostra sagitta loco.
 Num potes hæc illi primæ dare facta juventæ ?
 Instruere Atriden num potes arte mea ?
 Omnia si dederis ; numquid dabis Ilectora fra
 trem ? 365
 Unus is innumeri militis instar habet.
 Quid valeam, nescis : et te mea robora fallunt.
 Ignoras, cui sis nupta futura viro.
 Aut igitur nullo belli repetere tumultu,
 Aut cedent Marti Dorica castra meo. 370
 Nec tamen indignor pro tanta sumere ferrum
 Conjuge : certamen præmia magna movent.
 Tu quoque, si de te totus contenderis orbis,
 Nomen ab æterna posteritate ferēs. 374
 Spe modo non timida, dis hinc egressa secundis,
 Exige cum plena munera pacta fide.

EPISTOLA XVII.

HELENA PARIDI.

Nunc oculos tua cum violarit epistola nostros,
 Non rescribendi gloria visa leve.
 Ausus es hospitii temeratis, advena, sacris,
 Legitimam nuptæ sollicitare fidem ?
 Scilicet idcirco ventosa per æquora vectum 5
 Exceptit portu Tænaris ora suo ;
 Nec tibi, diversa quamvis e gente venires,
 Oppositas habuit regia nostra fores ;
 Easet ut officii merces injuria tanti ?
 Qui sis intrabas, hospes, an hostis, eras ? 10
 Nec dubito, quin hæc, cum sit tam justa, vocetur.
 Rustica judicio nostra querela tuo.
 Rustica sim sane, dum non oblita puloris ;
 Dumque tenor vitæ sit sine labe meæ.

Si non est flecto vultus mihi tristis in ore, 15
 Nec sedeo duris torva superciliis;
 Fama tamen clara est, et adhuc sine crimine vixi,
 Et laudem de me nullus adulter habet.
 Quo magis admiror, quæ sit fiducia cepti,
 Spemque tori dederit quæ tibi causa mei. 20
 An, quia vim nobis Neptunius attulit heros.
 Rapta semel, videor bis quoque digna rapi?
 Crimen erat nostrum, si delentia fuisset:
 Cum sim rapta, meum quid, nisi nolle, fuit?
 Non tamen e facto fructum tulit ille petitum: 25
 Excepto reddi passa timore nihil.
 Oscula luctanti tantummodo pauca protervus
 Abstulit: ulterius nil habet ille mei.
 Quæ tua nequitia est, non his contenta fuisset.
 Di melius! similis non fuit ille tui. 30
 Reddidit intactam; minuitque modestia crimen:
 Et juvenem facti penituisse patet.
 Thesea penituit, Paris ut succederet illi;
 Ne quando nomen non sit in ore meum? 34
 Nec tamen irascor; quis enim irascatur amanti?
 Si modo, quem præfero, non simulatur amor.
 Hoc quoque enim dubito. Non quo fiducia desit,
 Aut mea si facies non bene nota mihi:
 Sed quia credulitas damno solet esse puellis,
 Verbaque dicuntur vestra carere fide. 40
 At peccant alie; matronaque rara pudica est.
 Quid prohibet raris nomen inesse meum?
 Nam mea quod visa est tibi mater idonea, cujus
 Exemplo flecti me quoque posse putes;
 Matris in admissio, falsa sub imagine lussæ, 45
 Error inest: pluma tectus adulter erat.
 Nil ego, si peccem, possum necuisse, nec ullus
 Error, qui facti crimen obumbret, erit.
 Illa bene erravit, vitiumque auctore redemit.
 Felix in culpa quo Jove dicar ego? 50
 Quod genus, et proavos, et regis nomina jactas:
 Clara satis domus hæc nobilitate sua est.
 Jupiter ut soceri proavus taceatur, et omne
 Tantalidæ Pelopis Tyndarei decus; 54
 Dat mihi Leda Jovem cyne decepta parentem,
 Quæ falsam gremio credula fovit avem.
 I nunc, et Phrygiæ late primordia gentis,
 Cumque suo Priamum Laomedonte refer.
 Quos ego suspicio: sed, qui tibi gloria magna est
 Quintus, is a nostro nomine primus erit. 60
 Sceptra tuæ quamvis rear esse potentia Trojæ,
 Non tamen hæc illis esse minora puto.
 Si jam divitiis locus hic numeroque virorum
 Vincitur: at certe barbara terra tua est.
 Munera tanta quidem promittit epistola dives, 65
 Ut possint ipsas illa movere deas.
 Sed si jam fines vellem transire pudoris,
 Tu melior culpæ causa futurus eras.
 Aut ego perpetuo famam sine labe tenebo;
 Aut ego te potius, quam tua dona, sequar. 70
 Utque ea non sperno; sic acceptissima semper
 Munera sunt, auctor quæ pretiosa facit.
 Plus multo est, quod amas; quod sum tibi causa
 laboris;
 Quod per tam longas spes tua venit aquas.
 Illa quoque, apposita quæ nunc facis, improbe, 75
 mensa,
 Quamvis experiri dissimulare, noto.
 Cum modo me spectas oculis, lascive, protervis,
 Quos vix instantes lumina nostra ferunt;
 Et modo suspiras; modo pocula proxima nobis
 Sumis, quaque bibi, tu quoque parte bibis. 80
 Ah quoties digitis, quoties ego tecta notavi
 Signa supercilio pæne loquente dari!
 Et sæpe extimui, ne vir meus illa videret,
 Non satis occultis erubique notis.
 Sæpe vel exiguo, vel nullo murmure, dixi, 85
 Nil pudet hunc. Nec vox hæc mea falsa fuit.
 Orbe quoque in mensæ legi sub nomine nostro,
 Quod deducta mero littera fecit, Amo.
 Credere me tamen hoc oculo renuente negavi.
 Hei mihi! jam didici, sic quoque posse loqui.
 His ego blanditiis, si peccatura fuisset, 91
 Flecterer: his poterant pectora nostra capi.
 Est quoque, confiteor, facies tibi rara: potestque
 Velle sub amplexus ire puella tuos.
 Altera vel potius felix sine crimine fiat, 95
 Quam cadat externo noster amore pudor.
 Disce meo exemplo, formosis posse carere.
 Est virtus placitis abstinnisse bonis.
 Quam multos credas juvenes optare, quod optas,
 Qui sapiant? oculos an Paris unus habes? 100
 Non tu plus cernis: sed plus temerarius audeas.
 Nec tibi plus cordis, sed magis oris, inest.
 Tunc ego te vellem celeri venisse carina,
 Cum mea virginitas mille petita proeis.
 Si te vidissem, primus de mille fuisset, 105
 Judicio veniam vir dabit ipse meo.
 Ad possessa venis præceptaque gaudia serus.
 Spes tua lenta fuit: quod petis, alter habet.
 Ut tamen optarem fieri tibi Troia conjux;
 Invitam sic me nec Menelaus habet. 110
 Desine molle, precor, verbis convellere pectus:
 Neve mihi, quam te dicis amare, noce:
 Sed sine, quam tribuit sortem fortuna, tueri:
 Nec spoliū nostri turpe pudoris habe.
 At Venus hoc pacta est: et in altæ vallibus Idæ
 Tres tibi se nudas exhibuere deæ: 116
 Unaque cum regnum, belli daret altera laudem,
 Tyndaridos conjux, tertia dixit, eris.
 Credere vix equidem celestia corpora possum
 Arbitrio formam supposuisse tuo. 120
 Utque sit hoc verum, certe pars altera ficta est,
 Judicii pretium qua data dicor ego.
 Non est tanta mihi fiducia corporis, ut me
 Maxima, teste dea, dona fuisset putem.
 Contenta est oculis hominum mea forma probari;
 Laudatrix Venus est invidiosa mihi. 126
 Sed nihil infirmo: faveo quoque laudibus istis:
 Nam mea vox quare, quod cupit, esse neget?
 Nec tu succense, nimium mihi creditus ægre.
 Tarila solet magnis rebus inesse fides. 130
 Prima mea est igitur Veneri placuisse voluptas;
 Proxima, me visam præmia summa tibi:
 Nec te Palladios, nec te Junonis honores
 Auditis Helena præposuisse bonis.
 Ergo ego sum virtus? ego sum tibi nobile reg-
 num? 135
 Ferrea sim, si non hoc ego pectus amem.
 Ferrea, crede mihi, non sum: sed amare repugno
 illum, quem fieri vix puto posse meum.
 Quid bibulum curvo proscindere litus aratro,
 Spemque sequi coner, quam locus ipse neget?
 Sum rudis ad Veneris furtum: nullaque fidelem,
 Di mihi sunt testes, lusimus arte virum. 142
 Nunc quoque, quod tacito mando mea verba li-
 bello,
 Fungitur officio littera nostra novo.
 Felices quibus usus adest: ego, neecia rerum,
 Difficilem culpæ suspicor esse viam. [omnes
 Ipse malo metus est. Jam nunc confundor, et
 In nostris oculis vultibus esse reor.
 Nec reor hoc falso. Sensi mala murmura vulgi:
 Et quasdam voces rettulit Æthra mihi. 150

At tu dissimula; nisi si desistere mavis.
 Sed cur desistas? dissimulare potes.
 Lude, sed occulte. Major, non maxima, nobis
 Est data libertas, quod Menelaus abest.
 Ille quidem procul est, ita re cogente, profectus.
 Magna fuit subitæ justaque causa vis: 156
 Aut mihi sic visum est. Ego, cum dubitaret
 an iret,
 Quamprimum, dixi, fac rediturus eas.
 Omne lætatus dedit oscula: Resque, domusque,
 Et tibi sit curæ Troius hospes, ait. 160
 Vix tenui risum; quem dum compescere luctor,
 Nil illi potui dicere, præter, Erit.
 Vela quidem Creten ventis dedit ille secundis:
 Sed tu non ideo cuncta licere puta.
 Sic meus hinc vir abest, ut me custodiat absens.
 An nescis longas regibus esse manus? 166
 Fama quoque est oneri. Nam quo constantius ore
 Laudamur vestro, justius ille timet. [est:
 Quæ juvat, ut nunc est, eadem mihi gloria damno
 Et melius famæ verba dedisse foret. 170
 Nec, quod abest, hic me tecum mirare relictam:
 Moribus et vitæ credidit ille meæ.
 De facie metuit, vitæ condidit: et illum
 Securum probitas, forma timere facit.
 Tempora ne pereant ultro data, præcipis, utque
 Simplicis utamur commoditate viri. 176
 Et libet, et timeo; nec adhuc exacta voluntas
 Est satis; in dubio pectora nostra labant.
 Et vir abest nobis; et tu sine conjuge dormis;
 Inque vicem tua me, te mea forma capit; 180
 Et longæ noctes; et jam sermone coimus;
 Et tu, me miseram! blandis; et una domus.
 Et peream, si non invitam omnia culpam.
 Nescio quo tardor, sed tamen ipsa metu.
 Quam male persuades, utinam bene cogere pos-
 sis! 185
 Vi mea rusticitas excutienda fuit.
 Utilis interdum est ipsis injuria passis.
 Sic certe felix esse coacta velim.
 Dum novus est, potius cæpto pugnemus amori.
 Flamma recens parva sparsa resedit aqua. 190
 Certus in hospitibus non est amor; errat, ut ipsi:
 Cumque nihil speres firmitus esse, fuit.
 Hypsipyle testis, testis Minoa virgo est,
 In non exhibitis utraque lusa toris.
 Tu quoque dilectam multos, infide, per annos
 Diceris CEnonen destituisse tuam. 196
 Nec tamen ipse negas; et nobis omnia de te
 Querere, si nescis, maxima cura fuit.
 Adde quod, ut cupias constans in amore manere,
 Non potes: expediunt jam tua vela Phryges.
 Dum loqueris mecum, dum nox sperata paratur,
 Qui ferat in patriam, jam tibi ventus crit. 202
 Cursibus in mediis novitatis plena relinques
 Gaudia: cum ventis noster abibit amor.
 An sequar, ut suades, laudataque Pergama visam,
 Pronurus et magni Laomedontis ero? 206
 Non ita contemno volucris præconia Fame,
 Ut probris terras impleat illa meis.
 Quid de me Sparte poterit, quid Achaïa tota,
 Quid gentes Asiæ, quid tua Troja loqui? 210
 Quid Priamus de me, Priami quid sentiet uxor,
 Totque tui fratres, Dardanidesque nurus?
 Tu quoque qui poteris tibi me sperare fidelem,
 Non exemplis anxius esse tuis?
 Quicunque Iliacos intraverit advena portus, 215
 Is tibi solliciti causa timoris erit.
 Ipse mihi quoties iratus, Adultera, dices!
 Oblitus nostro crimen inesse tuum.

Delicti fies idem reprehensor et auctor.
 Terra, precor, vultus obruat ante meos. 220
 At fruor Iliacis opibus, cultuque beato;
 Donaque promissis uberiora feram. [tur,
 Purpura nempe mihi, pretiosaque texta dabun-
 Congestoque auri pondere dives ero.
 Da veniam fasces; non sunt tua munera tanti.
 Nescio quo tellus me tenet ista modo. 226
 Quis mihi, si lædar, Phrygiis succurrat in oris?
 Unde petam fratres, unde parentis opem?
 Omnia Medæe fallax promisit Iason:
 Pulsa est Æsonia num minus illa domo? 230
 Non erat Æetes, ad quem despecta rediret;
 Non Ipseæ parens, Chalciopeque soror.
 Tale nihil timeo: sed nec Medea timebat.
 Fallitur augurio spes bona sæpe suo.
 Omnibus invenies, quæ nunc jactantur in alto,
 Navibus a portu lene fuisse fretum. 236
 Fax quoque me terret, quam se peperisse cruen-
 tam
 Ante diem partus est tua visa parens.
 Et vatum timeo monitis, quos igne Pelasgo
 Ilion arsuram præmonuisse ferunt. 240
 Utque favet Cytherea tibi, quia vicit, habetque
 Parta per arbitrium bina tropæa tuum;
 Sic illas vereor, quæ, si tua gloria vera est,
 Judice te causam non tenere duæ.
 Nec dubito, quin, te si prosequar, arma parentur.
 Ibit per gladios, heu mihi! noster amicus. 246
 An fera Cantauris indicere bella coegit
 Atracis Hæmonios Hippodamia viros;
 Tu fore tam justa lentum Menelaon in ira.
 Et geminos fratres, Tyndareumque putas?
 Quod bene te jactes, et fortia facta loquaris;
 A verbis facies dissidet ista suis. 252
 Aptæ magis Veneri, quam sunt tua corpora
 Marti.
 Bella gerant fortes: tu, Pari, semper ama.
 Hectora, quem laudas, pro te pugnare jubeto:
 Militia est operis altera digna tuis. 256
 His ego, si saperem, paulloque audacior essem,
 Uterer. Utetur, si qua puella sapit.
 Aut ego depositio faciam fortasse pudore;
 Et dabo conjunctas tempore victa manus. 260
 Quod petis, ut furtim presentes plura loquamur;
 Scimus quid captes, colloquiumque vocces.
 Sed nimium properas, et adhuc tua messis in
 herba est.
 Hæc mora sit voto forsitan amica tuo.
 Hæctenus arcanum furtivæ conscia mentis 265
 Littera, jam lasso pollice, sistat opus.
 Cætera per socias Clymenen Æthramque loqua-
 mur,
 Quæ mihi sunt comites consiliumque duæ.

EPISTOLA XVIII.

LEANDER HERONI

Mittit Abydenus, quam mallet ferre, salutem,
 Si cadat ira maris, Sesti puella, tibi.
 Si mihi di faciles, et sunt in amore secundi,
 Invitis oculis hæc mea verba leges. [tur,
 Sed non sunt faciles: nam cur mea vota moren-
 Currere me nota nec patientur aqua? 6
 Ipsa vides cælum pice nigrius, et freta ventis
 Turbida, perque cavas vix obeunda rates.
 Unus, et hic audeat, a quo tibi littera nostra
 Redditur, e portu navita movit iter. 10
 Adscensurus eram: nisi quod, cum vincula prora
 Solveret, in speculis omnis Abydos erat.

Non poteram celare meos, velut ante, parentes:
 Quemque tegi volumus, non latuisset amor.
 Protinus hæc scribens, Felix, i, littera, dixi: 15
 Jam tibi formosam porriget illa manum.
 Forsitan admotis dominæ tangere labellis,
 Rumpere dum niveo vincula dente volet.
 Talibus exiguo dictis mihi murmur verbis,
 Cætera cum charta dextra locuta mea est. 20
 At quanto mallem, quam scriberet, illa nataret,
 Meque per assuetas sedula ferret aquas!
 Aptior illa quidem placido dare verbera ponto:
 Est tamen et sensus apta ministra mei.
 Septima nox agitur, spatium mihi longius anno,
 Sollicitum raucis ut mare fervet aquis. 26
 His ego si vidi mulcentem pectora somnum
 Noctibus, insani sit mora longa freti.
 Rupe sedens aliqua spectro tua littora tristis,
 Et quo non possum corpore, mente feror. 30
 Lumina quin etiam summa vigilantia turre
 Aut videt, aut acies nostra videre putat.
 Ter mihi deposita est in sicca vestis arena;
 Ter grave tentavi carpere nudus iter.
 Obstitit inceptis tumidum juvenilibus æquor,
 Mersit et adversis ora natantis aquis. 36
 At tu, de rapidis immansuetissimæ ventis,
 Quid mecum certa prælia mente geris?
 In me, si nescis, Borea, non æquora, sævis.
 Quid faceres, esset ni tibi notus amor? 40
 Tam gelidus cum sis, non te tamen, improbe,
 quondam
 Ignibus Actæis incaluisse neges.
 Gaudia rapturo si quis tibi claudere vellet
 Aërios aditus, quo paterere modo?
 Parce, precor, facilemque move moderatius au-
 ram. 45
 Imperet Hippotades sic tibi triste nihil.
 Vana peto, precibusque meis obmurmurat ipse:
 Quasque quatit, nulla parte coercet aquas.
 Nunc daret audaces utinam mihi Dædalus alas!
 Icarium quamvis hic prope littus adest. 50
 Quicquid erit, patiar: liceat modo corpus in
 auras
 Tollere, quod dubia sæpe pependit aqua.
 Interea, dum cuncta negant ventique fretumque,
 Mente agito furti tempora prima mei.
 Nox erat incipiens (namque est meminisse vo-
 luptas) 55
 Cum foribus patriis egrediebar amans.
 Nec mora; deposito pariter cum veste timore,
 Jactabam liquido brachia lenta mari.
 Luna fere tremulum præbebat lumen eunti,
 Ut comes in nostras officiosa vias. 60
 Hanc ego suspiciens, Faveas, dea candida, dixi;
 Et subeant animo Latmia saxa tuo.
 Non sinat Endymion te pectoris esse severi.
 Flecte, precor, vultus ad mea furta tuos.
 Tu, dea, mortalem cælo delapsa petebas. 65
 Vera loqui liceat; quam seque, ipsa dea est.
 Neu referam mores cælesti pectore dignos;
 Forma nisi in veas non cadit illa deas.
 A Veneris facie non est prior ulla, tuæque.
 Neve meis credas vocibus, ipsa vides. 70
 Quanto, cum fulges radiis argentea puris,
 Concedunt flammis sidera cuncta tuis;
 Tanto formosius formosior omnibus illa est:
 Si dubitas, cæcum, Cynthia, lumen habes.
 Hæc ego, vel certe non his diversa, locutus 75
 Per mihi cedentes [nocte] ferebar aquas.
 Unda repercutus radiabat imagine Lunæ,
 Et altor in tacita nocte diurnus erat:

Nullaque vox, nostras nullum veniebat ad aures
 Præter dimotæ corpore, murmur, aque. 80
 Alcyon solæ memores Ceycis amati
 Nescio quid visse sunt mihi dulces queri.
 Jamque fatigatis humero sub utroque lacertis,
 Fortiter in summas erigor altas aquas.
 Ut procul adspexi lumen, Meusignis in illo est;
 Illa meum, dixi, littora numen habent. 86
 Et subito lassis vires rediere lacertis:
 Visaque, quam fuerat, mollior unda mihi.
 Frigora ne possim gelidi sentire profundi,
 Qui calet in cupido pectore, præstat amor. 90
 Quo magis accedo, propioraque littora fiunt,
 Quoque minus restat; plus libet ire mihi.
 Cum vero possum cerni quoque; protinus addis
 Spectatrix animos, ut valeamque facis.
 Nunc etiam nando dominæ placuisse laboro, 95
 Atque oculis jacto brachia nostra tula.
 Te tua vix prohibet nutrix descendere in altum.
 Hoc quoque enim vidi: nec mihi verba dabas.
 Nec tamen effecit, quamvis retinebat euntem,
 Ne fieret prima pes tuus udus aqua. 100
 Excipis amplexu, feliciaque oscula jungis:
 Oscula, di magni! trans mare digna peti.
 Deque tuis demtos humeris mihi tradis amplexus,
 Et madidam siccas æquoris imbre comas.
 Cætera nox, et nos, et turris conscia novit, 105
 Quodque mihi lumen per vada monstrat iter.
 Nec magis illius numerari gaudia noctis,
 Hellespontiaci quam maris alga potest.
 Quo brevis spatium nobis ad furta dabatur,
 Hoc magis est cautum, ne foret illud iners.
 Jamque, fugatara Tithoni conjuge noctem,
 Præviis Auroræ Lucifer ortus erat.
 Oscula congerimus properata sine ordine raptim,
 Et querimus parvas noctibus esse moras.
 Atque ita cunctatus, monitu nutricis amaro 115
 Frigida deserta littora turre peto.
 Digredimur flentes: repetoque ego virginis
 æquor,
 Respiciens dominam, dum licet, usque meam.
 Si qua fides vero est; veniens huc esse natator,
 Cum redeo videor naufragus esse mihi. 120
 Hoc quoque si credas; ad te via prona videtur,
 A te cum redeo, clivus inertis aquæ.
 Invitus repeto patriam: quis credere possit?
 Invitus certe nunc moror urbe mea.
 Mei mihi! cur animo juncti secernimur undis?
 Unaque mens, tellus non habet una duos? 126
 Vel tua me Sestos, vel te mea sumat Abydos:
 Tam tua terra mihi, quam tibi nostra, placet.
 Cur ego confundor, quoties confunditur æquor?
 Cur mihi causa levis, ventus, obesse potest?
 Jam nostros curvi norunt delphines amores, 131
 Ignotum nec me piscibus esse reor.
 Jam patet attritus solitarum limes aquarum,
 Non aliter multa quam via pressa rota.
 Quod mihi non esset, nisi sic, iter ante quere-
 bar:
 At nunc per ventos hoc quoque deesse queror.
 Fluctibus immodicis Athamantidos æquora canent, 137
 Vixque manet portu tuta carina suo.
 Hoc mare, cum primum de virginis nomina
 mersa,
 Quæ tenet, est nactum, tale fuisse puto. 140
 Et satis amissa locus hic infamis ab illo est:
 Utque mihi parcat, crimine nomen habet,
 Invidæ Phryxo, quem per freta tristia tutum
 Aurea lanigero vellere vexit ovis.

Nec tamen officium pecoris navisve requiro, 145
 Dummodo, quas findam corpore, dentur aquae.
 Arte ego nulla : fiat modo copia nandi,
 Idem navigium, navita, vector ero.
 Nec sequar aut Helicen, aut, qua Tyros utitur,
 Arcton :

Publica non curat sidera noster amor. 150
 Andromeden alius spectet, claramve Coronam,
 Quæque micat gelido Parrhæsis Ursa polo.
 At mihi, quod Perseus et cum Jove Liber ama-
 runt,

Indicium dubiæ non placet esse viæ.
 Est aliud lumen multo mihi certius istis, 155
 Non erit in tenebris quo duce noster amor.
 Hoc ego dum spectem, Colchos, et in ultima
 Ponti,

Quaque viam fecit Thessala pinus, eam :
 Et juvenem possim superare Palæmona nando,
 Miraque quem subito reddidit herba deum.
 Sæpe per assiduos languent mihi brachia motus,

Vixque per immensas fessa trahuntur aquas :
 His ego cum dixi, Pretium non vile laboris,
 Jam dominæ vobis colla tenenda dabo :
 Protinus illa valent, atque ad sua præmia tendunt,
 Ut celer Eleo carcere missus equus. 166

Ipse meos igitur servo, quibus uror, amores :
 Teque, magis cælo digna puella, sequor.
 Digna quidem cælo, sed adhuc tellure morare :
 Aut dic, ad superos et mihi qua sit iter. 170
 Hic es, et exiguum misero contingis amanti :
 Cumque mea sunt turbida mente freta.
 Quid mihi, quod lato non separor æquore, pro-
 dest ?

Nun minus hæc nobis tam brevis obstat aqua ?
 An malim, dubito, toto procul orbe remotus 175
 Cum domina longe spem quoque habere mea.
 Quo propius nunc es, flamma propiore caleo :
 Et res non semper, spes mihi semper adest.

Pæne manu, quod amo, tanta est vicinia, tango :
 Sæpe sed, heu ! lacrymas hoc mihi pæne movet.
 Velle quid est aliud fugientia prendere poma,
 Spemque suo refugi fluminis ore sequi ? 182
 Ergo ego te nunquam, nisi cum volet unda, te-
 nebo ?

Et me felicem nulla videbit hiems ? [unda,
 Cumque minus firmum nil sit, quam ventus et
 In ventis et aqua spes mea semper erit ? 186
 Æstus adhuc tamen est. Quid, cum mihi læsc-
 rit æquor

Pleias, et Arctophylax, Oleniumque pecus ?
 Aut ego non novi, quam sit temerarius, aut me
 In freta non cautum tunc quoque mittet amor.
 Neve putes id me, quod abest, promittere tempus :
 Pignora polliciti non tibi tarda dabo. 192

Sit tumidum paucis etiam nunc noctibus æquor,
 Ire per invitæ experiemur aquas.
 Aut mihi continget felix audacia salvo, 195
 Aut mors solliciti finis amoris erit.

Optabo tamen, ut partes expellat in illas ;
 Et teneant portus naufraga membra tuos.
 Flebis enim, tactuque meum dignabere corpus :
 Et, Mortis, dices, hule ego causa fui. 200

Scilicet interitus offenderis omine nostri,
 Litteraque invisæ est hac mea parte tibi.
 Desino ; parce queri. Sed et ut mare finiat iram,
 Accedant, quæso, fac tua vota meis.

Pace brevi nobis opus est, dum transferor isto :
 Cum tua contigero littora, perstet hiems. 206
 Illic est aptum nostræ navale carinæ,
 Et molius nulla stat mea puppis aqua.

Illic me claudat Boreas, ubi dulce morari ;
 Tunc piger ad nandum, tunc ego cautus ero.
 Nec faciam surdis convicia fluctibus ulla, 211
 Triste nataturo nec querar esse fretum.
 Me pariter venti teneant, pariterque lacerti :
 Per causas istic impediaturque duas. 214
 Cum patietur hiems, remis ego corporis utar.
 Lumen in adspectu tu modo semper habe.
 Interea pro me pernoctet epistola tecum ;
 Quam, precor, ut minima prosequar ipse mora

EPISTOLA XIX.

HERO LEANDRO.

Quam mihi misisti verbis, Leandre, salutem,
 Ut possim missam rebus habere ; veni.
 Longa mora est nobis omnis, quæ gaudia differt.
 Da veniam fasce ; non patienter amo.
 Urimur igne pari : sed sum tibi viribus impar. 5
 Fortius ingenium suspicor esse viris.
 Ut corpus, teneris ita mens infirma puellis.
 Deficiam, parvi temporis adde moram.
 Vos, modo venando, modo rus geniale colendo,
 Ponitis in varia tempora longa mora. 10
 Aut fora vos retinent, aut unctæ dona palæstræ :
 Flectitis aut freno colla sequacis equi.
 Nunc volucrem laqueo, nunc piscem ducitis
 hamo.

Diluitur posito serior hora mero.
 His mihi submotæ, vel si minus acriter urar, 15
 Quod faciam, superest, præter amare, nihil.
 Quod superest, facio : teque, o mea sola voluptas,
 Plus quoque, quam reddi quod mihi possit, amo.

Aut ego cum cara de te nutrice susurro,
 Quæque tuum, miror, causa moretur iter : 20
 Aut mare prospiciens, odioso concita vento
 Corripio verbis æquora pæne tuis :
 Aut, ubi sævitæ paulum gravis unda remisit,
 Posse quidem, sed te nolle venire, queror.
 Dumque queror, lacrymæ per amantia lumina
 manant : 25

Pollice quas tremulo conscia siccant anus.
 Sæpe tui, spectro, si sint in littore passus :
 Impositas tanquam servet arena notas.
 Utque regem de te, et scribam tibi, si quis Abydo
 Venerit, aut quæro, si quis Abydon eat. 30
 Quid referam, quoties dem vestibus oscula, quas
 tu

Hellespontiacæ ponis iturus aqua ?
 Sic ubi lux acta est, et noctis amior hora
 Exhibuit pulso sidera clara die ;
 Protinus in summa vigilantia lumina turre 35
 Pomimus, assuetæ signa notamque viæ :
 Tortaque versato ducentes stamina fuso
 Fœminea tardas fallimus arte moras.

Quid loquar interea tam longo tempore, quæris ?
 Nil, nisi Leandri nomen, in ore meo est. 40
 Jamne putes exisse domo mea gaudia, nutrix ?
 An vigilant omnes ; et timet ille suos ?
 Jamne suas humeris illum deponere vestes,
 Pallade jam pingui tingere membra putes ?
 Annuit illa fere : non nostra quod oscula curet ; 45
 Sed movet obrepens somnus anile caput.
 Postque moræ minimum, Jam certo navigat, in-
 quam,

Lentaque dimotis brachia jactat aquis.
 Paucaeque cum tacta perfecti stamina tela, 49
 An medio possis, querimus, esse freto. [mur,
 Et modo prospicimus : timida modo voce pre-
 ca-
 Ut tibi det faciles utilis aure vias.

Auribus interdum voces captamus, et omnem
 Adventus strepitum credimus esse tui.
 Sic ubi deceptas pars est mihi maxima noctis 55
 Acta; subit furtim lumina fessa sopor.
 Forsitan invitus, mecum tamen, improbe, dormis:
 Et, quamquam non vis ipse venire, venis.
 Nam modo te videor propere spectare natantem
 Brachia nunc humeris humida ferre meis; 60
 Nunc dare, quæ soleo, madidis velamina membris;
 Pectora nunc juncto vestra fovere sinu;
 Multaque præterea, linguae reticenda modestæ
 Quæ fecisse juvat, facta referre pudet.
 Me miseram! brevis est hæc, et non vera voluptas;
 Nam tu cum somno semper abire soles.
 Firmus, o, cupidi tandem coeamus amantes:
 Nec careant vera gaudia nostra fide.
 Cur ego tot viduas exegi frigida noctes?
 Cur toties a me, lente natator, abes? 70
 Est mare, confiteor, nondum tractabile nanti:
 Nocte sed hesternæ lenior aura fuit.
 Cur ea præterita est? cur non ventura timebas?
 Tam bona cur periiit, nec tibi rapta via est?
 Protinus ut similis detur tibi copia cursus, 75
 Hoc melior certe, quo prior, illa fuit.
 At cito mutata est jactati forma profundi:
 Tempore, cum propere, sæpe minore venis
 Hic, puto, deprensus nil, quod querereris, haberes;
 Meque tibi amplexo nulla noceret hiems. 80
 Certe ego tum ventos audirem lenta sonantes,
 Et nunquam placidas esse precarer aquas.
 Quid tamen evenit, cur sis metuentior undæ,
 Contemtumque prius nunc vereare fretum?
 Nam meminî, cum te sævum veniente minaxque
 Non minus, aut multo non minus, æquor erat:
 Cum tibi clamabam, Sic tu temerarius esto,
 Ne miseræ virtus sit tua flenda mihi. [git?
 Unde novus timor hic? quoque illa audacia fu-
 Magnus ubi est spretis ille natator aquis? 90
 Sis tamen hoc potius, quam quod prius esse solebas:
 Et facias placidum per mare tutus iter:
 Dummodo sis idem; dum sic, ut scribis, amemur,
 Flammaque non fiat frigida illa cinis.
 Non ego tam ventos timeo mea vota morantes,
 Quam, similis vento ne tuus erret amor; 96
 Ne non sim tanti, superentque pericula causam,
 Et videar merces esse labore minor.
 Interdum metuo, patria ne lædar, et impar
 Ducar Abydeno Thressa puella toro. 100
 Ferre tamen possum patientius omnia, quam si
 Otia nescio qua pellice captus agas;
 In tua si veniant alieni colla lacerti,
 Sitque novus nostri finis amor.
 Ah potius peream, quam crimine vulnerer isto,
 Fataque sint culpa nostra priora tua! 106
 Nec, quia venturi dederis mihi signa doloris,
 Hæc loquor, aut fama sollicitata nova.
 Omnia sed vereor: quis enim securus amavit?
 Cogit et absentes plura timere locus. 110
 Felices illas, sua quas præsentia nosse
 Crimina vera jubet, falsa timere vetat.
 Nos tam vana movet, quam facta injuria fallit:
 Incitat et morsus error uterque patet.
 O utinam venias! aut ut utinam paterve 115
 Causa sit, aut certe femina nulla, moræ!

Quod si quam scilero, moriar, mihi crede, dolendo.
 Jamdudum peccas, si mea fata petis.
 Sed neque peccabis, frustra que ego terror istis:
 Quoque minus venias, invida pugnat hiems.
 Me miseram! quanto planguntur littora fluctu,
 Et latet obscura condita nube dies! 122
 Forsitan ad pontum mater pia venerit Helles,
 Mersaque roratis nata fleatur aquis:
 An mare ab invisio privignæ nomine dictum 125
 Vexat in æquoream versa noverca deam?
 Non favet, ut nunc est, teneris locus iste puellis.
 Hæc Helle periiit; hæc ego lædor aqua.
 At tibi flammæ memori, Neptune, tuarum
 Nullus erat ventis impediendus amor: 130
 Si neque Amymone, nec laudatissima forma
 Criminis est Tyro fabula vana tui; [nata,
 Lucidaque Alcione, Circeque, et [Alymone]
 Et nondum nexis angue Medusa comis;
 Flavæque Laodice, cœloque recepta Celeno;
 Et quarum memini nomina lecta mihi.
 Has certe pluresque canunt, Neptune, poetæ
 Molle latus lateri composuisse tuo.
 Cur igitur, toties vires expertus amoris,
 Assuetum nobis turbine claudis iter? 140
 Pace, feroc, latroque mari tua prælia misce.
 Seducit terras hæc brevis unda duas.
 Te decet aut magnas magnum jactare carinas,
 Aut etiam totis classibus esse truce.
 Turpe deo pelagi, juvenem terrere natantem:
 Gloriaque est stagno quolibet ista minor. 146
 Nobilis ille quidem est, et clarus origine: sed non
 A tibi suspecto ducit Ulixæ genus.
 Da veniam, servæque duos. Natat ille: sed isdem
 Corpus Leandri, spes mea, pendet aquis. 150
 Sternuit et lumen: posito nam scribimus illo:
 Sternuit, et nobis prospera signa dedit.
 Ecce merum nutrix faustos instillat in ignes,
 Crasque erimus plures, inquit, et ipsa bibit.
 Effice nos plures, evicta per æquora lapsus, 155
 O penitus toto corde recepte mihi.
 In tua castra redi, socii desortor Anoris.
 Ponuntur medio cur mea membra toro?
 Quod times non est. Auso Venus ipsa favebit,
 Sternet et æquoreas, æquore nata, vias. 160
 Ire libet tumidas ipsi mihi sæpe per undas:
 Sed solet hoc maribus tutius esse fretum.
 Nam cur, hoc vectis Phryxo Phryxique sorore,
 Sela dedit vastis famina nomen aquis?
 Forsitan ad reditum metas ne tempora desint,
 Aut gemini nequeas ferre laboris onus. 166
 At nos diversi medium coeamus in æquor,
 Obviaque in summis oscula demus aquis:
 Atque ita quisque suas iterum redeamus ad urbes.
 Exiguum, sed plus quam nihil, illud erit. 170
 Vel pudor hic utinam, qui nos clam cogit amare,
 Vel timidus famæ cedere vellet amor! [nant.
 Nunc male res junctæ, calor et reverentia, pug-
 Quid sequare, in dubio est. Hæc decet; ille
 juvat.
 Ut semel intravit Colchos Pagasæus Jason, 175
 Impositam celeri Phasida puppe tulit.
 Ut semel Idæus Lacedæmona venit adulter,
 Cum præda reddit protinus ille sua.
 Tu, quam sæpe petis quod amas, tam sæpe relinquis:
 Et quoties grave sit puppibus ire, natas. 180
 Sic tamen, o, juvenis tumidarum victor aquarum,
 Sic facito spernas, ut vereare, fretum.

Arte laboratæ merguntur ab æquore puppes:
 Tu tua plus remis brachia posse putes?
 Quod cupis, hoc nautæ metuunt, Leandre, natæ.
 Exitus hic fractis puppibus esse solet. 186
 Memiseram! cupio non persuadere, quod hortor:
 Sisque, precor, monitis fortior ipse meis:
 Dammodo pervenias, excusæque sepe per undas
 Injicias humeris brachia lassa meis. 190
 Sed mihi, cæruleas quoties obvertor ad undas,
 Nescio quæ pavidum frigora pectus habent.
 Nec minus hesternæ confundor imagine noctis;
 Quamvis est sacræ illa plata meis.
 Namque sub Auroram, jam dormitante lucerna,
 (Somnia quo cerni tempore vera solent) 196
 Stamina de digitis cecidere sopore remissis,
 Collaque pulvino nostra ferenda dedi.
 Hic ego ventosas nantem delphina per undas
 Cernere non dubia sum mihi visa fide: 200
 Quem, postquam bibulis illisit fluctus arenis,
 Unda simul miserum vitæque deseruit.
 Quicquid id est, timeo. Nec tu mea somnia ride:
 Nec nisi tranquillo brachia crede mari.
 Si tibi non parcis, dilectæ parce puellæ: 205
 Quæ nunquam, nisi te sospite, sospes erit.
 Spes tamen est fractis vicinæ pacis in undis.
 Tum placidas tuto pectore finde vias.
 Interea, nanti quoniam freta pervia non sunt,
 Leniat invisas littera missa moras. 210

EPISTOLA XX

ACONTIUS CYDIPPE.

Pone metum: nihil hic iterum jurabis amanti.
 Promissam satis est te semel esse mihi.
 Perlege: discedat sic corpore languor ab isto,
 Qui meus est, ulla parte dolente, dolor.
 Quid pudor ora subit? nam, sicut in æde Dianæ,
 Suspitor ingenuas erubuisse genas. 6
 Conjugium pactamque fidem, non crimina, posco:
 Debitus ut conjux, non ut adulter, amo.
 Verba licet repetas, quæ demtus ab arbore fœtus
 Pertulit ad castas, me jaciente, manus; 10
 Invenies illic id te spondere, quod opto
 Te potius, virgo, quam meminisse deam.
 Nunc quoque idem timeo: sed idem tamen
 acrius illud
 Assumit vires; auctaque flamma mora est.
 Quique fuit nunquam parvus, nunc tempore
 longo, 15
 Et spe, quam dederas tu mihi, crevit amor.
 Spem mihi tu dederas: meus hic tibi credidit
 ardor.
 Non potes hoc factum teste negare dea.
 Affuit, et præsens, ut erat, tua verba notavit:
 Et visa est mota dicta probasse coma. 20
 Deceptam dicas nostra te fraude licebit;
 Dum fraudis nostræ causa feratur amor.
 Fraus mea quid petit, nisi quo tibi jungerer uni?
 Id me, quod quereris, conciliare potest.
 Non ego natura, nec sum tam callidus usu: 25
 Sollertem tu me, crede, puella, facis.
 Te mihi compositis, aliquid tamen egimus, a me
 Adstrinxit verbis ingeniosus Amor.
 Dictatis ab eo feci sponsalia verbis,
 Consultoque fui juris Amore vaser. 30
 Sit fraus hinc nomen facto, dicarque dolosus: -
 Si tamen est, quod ames velle tenere, dolus.
 En iterum scribe, mittoque rogantia verba.
 Altera fraus hæc est, quodque queraris habes.
 Si noceo, quod amo, fateor, sine fine noceo; 35
 Teque, peti caves tu licet utque, petam.

Per gladios alii placitas rapuere puellas:
 Scripta mihi caute littera crimen erit?
 Di faciant, possim plures imponere nodos,
 Ut tua sit nulla libera parte fides! 40
 Mille doli restant: clivo sudamus in imo.
 Ardor inexpertum nil sinet esse meus.
 Sit dubium, possine capi; captare certe.
 Exitus in dis est: sed capere tamen.
 Ut partem effugas, non omnia retia falles; 45
 Quæ tibi, quam credis, plura tetendit amor.
 Si non proficiant artes, veniemus ad arma;
 Inque tui cupidò rapta ferere sinu.
 Non sum, qui solem Paridis reprehendere fac-
 tum,
 Nec quenquam, qui, vir posset ut esse, fuit. 50
 Nos quoque: sed taceo. Mors hujus pœna rapinæ
 Ut sit, erit, quam te non habuisse, minor.
 Aut esses formosa minus, peteret modeste.
 Audaces facie cogimur esse tua.
 Tu facis hoc, oculique tui, quibus ignea cedunt
 Sidera, qui flammæ causa fuere meæ; 56
 Ille flavi faciunt crines, et eburnea cervix;
 Quæque, precor, veniant in mea colla manus;
 Et decor, et vultus sine rusticitate pudentes;
 Et, Thetidi quales vix rear esse, pedes. 60
 Cætera si possem laudare, beator essem:
 Nec dubito, totum quin sibi par sit opus.
 Hac ego compulsus, non est mirabile, forma,
 Si pignus volui vocis habere tuæ.
 Denique, dum captam tu te cogare fateri, 65
 Insidiis esto capta puella meis.
 Invidiam patiar: passo sua præmia dentur.
 Cur suus a tanto crimine fructus abest?
 Hesione Telamon, Briseida cepit Achilles:
 Utraque victorem victa secuta suum. 70
 Quamlibet accuses, et sis irata, licebit;
 Irata liceat dum mihi posse frui.
 Idem, qui facinus, factam tenuabimus iram:
 Copia placandæ sit modo parva tui.
 Ante tuos flentem liceat consistere vultus; 75
 Et liceat lacrymis addere verba suis;
 Utque solent famuli, cum verbera sæva verentur,
 Tendere submissas ad tua crura manus.
 Ignoras tua jura; voca: cur arguor absens?
 Jamdudum dominæ more venire jube. 80
 Ipsa meos scindas licet imperiosa capillos,
 Oraque sint digitis livida facta tuis:
 Omnia perpetiar: tantum fortasse timebo,
 Corpore lædatur ne manus ista meo.
 Sed neque compedibus, nec me compesce catenis:
 Servabor firmo vinctus amore tui. 86
 Cum bene se, quantumque volet, satiaverit ira,
 Ipsa tibi dices, Quam patienter amat!
 Ipsa tibi dices, ubi videris omnia ferre,
 Tam bene qui servit, serviat iste mihi. 90
 Nunc reus infelix absens agor: et mea, cum sit
 Optima, non ullo causa tuente perit.
 Ille quoque, quod jus est, sit scriptum injuria
 nostrum:
 Quod de me solo nempe queraris, habes.
 Non meruit falli mecum quoque Delia. Si non
 Vis mihi promissum reddere, redde deæ. 96
 Affuit, et vidit, cum tu decepta rubebas:
 Et vocem memori condidit aure tuam.
 Omnia re careant: nihil est violentius illa,
 Cum sua, quod nolim, numina læsa videt. 100
 Testis erit Calydonis aper: nam scimus, ut illo
 Sit magis in natum sæva reperta parens.
 Testis et Actæon, quondam fera creditus illis,
 Ipse dedit leto cum quibus ante feras: 104

Quæque superba parens, saxo per corpus oborto.
 Nunc quoque Mygdonia flebilis exstat humo.
 Hei mihi, Cydippe! timeo tibi dicere verum,
 Ne videar causa falsa monere mea; [ægra
 Dicendum tamen est: hoc est, mihi crede, quod
 Ipso nubendi tempore sæpe jaces. 110
 Consulit ipsa tibi; neu sis perjura laborat:
 Et salvam salva te cupit esse fide.
 Inde fit, ut, quoties [existere] perfida tentas,
 Peccatum toties corrigat illa tuum.
 Parce movere feros animosæ virginis arcus. 115
 Mitis adhuc fieri, si patiari, potest.
 Parce, precor, teneros corrumpere febribus artus.
 Servetur facies ista fruenda mihi;
 Serventur vultus ad nostra incendia nati;
 Quique subest niveo lætus in ore rubor. 120
 Hostibus e si quis, ne fias nostrum, repugnat;
 Sibi sit, ut, invalida te, solet esse mihi.
 Torqueor ex æquo vel te nubente, vel ægra:
 Dicere nec possum, quid minus ipse velim.
 Maceror interdum, quod sim tibi causa dolendi:
 Teque mea lædi calliditate puto. 126
 In caput hæc nostrum domina perjuriam, quæso,
 Eveniant: pœna tuta sit illa mea.
 Ne tamen ignorem, quid agas, ad limina crebro
 Anxius hac illuc dissimulante eo. 130
 Subsequor ancillam furtim famulumve, requi-
 rens,
 Profuerint somni quid tibi, quidve cibi.
 Me miserum! quod non medicorum jussa mi-
 nistro,
 Effingoque manus, insideoque toro. 134
 Et rursum miserum, quod, me procul inde remoto,
 Quem minime vellem, forsitan alter adest.
 Ille manus istas effingit, et assidet ægræ,
 Invisus superis, cum superisque mihi.
 Dumque suo tentat salientem pollice venam,
 Candida per causam brachia sæpe tenet; 140
 Contrectatque sinus, et forsitan oscula jungit.
 Officio merces plenior ista suo est.
 Quis tibi permisit nostras præcerpere messes?
 Ad sepe alterius quis tibi fecit iter?
 Iste sinus meus est: mea turpiter oscula sumis.
 A mihi promisso corpore tolle manus. 146
 Improbe, tolle manus. Quam tangis, nostra
 futura est.
 Postmodo si facias istud, adulter eris.
 Elige de vacuis, quam non sibi vindicet alter.
 Si nescis, dominum res habet ista suum. 150
 Nec mihi credideris: recitetur formula pacti.
 Neu falsam dicas esse, face ipsa legat.
 Alterius thalamo, tibi nos, tibi dicimus, exi.
 Quid facis hic? exi; non vacat iste torus.
 Nam quod habes et tu humani verba altera pacti;
 Non erit idcirco par tua causa mea. 156
 Hæc mihi se pepigit; pater hanc tibi, primus
 ab illa:
 Sed propior certe, quam pater, ipsa sibi est.
 Promisit pater hanc: hæc adjuravit amanti.
 Ille homines, hæc est testificata deam. 160
 Hic metuui mendax, timet hæc perjura vocari.
 Num dubites, hic sit major, an ille metus?
 Denique, ut amborum conferre pericula possis,
 Respice ad eventus: hæc cubat; ille valet.
 Nos quoque dissimili certamina mente subimus;
 Nec spes par nobis, nec timor æquus adest.
 Tu petis ex tuto: gravior mihi morte repulsa est:
 Idque ego jam, quod tu forsitan amabis, amo.
 Si tibi iustitiae, si recti cura fuisset,
 Cedere debueras ignibus ipse meis 170

Nunc quoniam ferus hic pro causa pugnat iniqua.
 Ad quid, Cydippe, littera nostra redit?
 Hic facit, ut jaceas, et sis suspecta Dianæ.
 Hunc tu, si sapias, limen adire vetes.
 Hoc faciente subis tam sæva pericula vitæ. 175
 Atque utinam pro te, qui movet illa, ferat!
 Quem si reppuleris, nec, quem dea damnat,
 amaris;
 Et tu continuo, certe ego salvus ero.
 Siste metum, virgo: stabili potiere salute.
 Fac modo polliciti conscia templa colas. 180
 Nec bove mactato cælestia numina gaudent,
 Sed, quæ præstanda est et sine teste, fide.
 Ut valeant aliae, ferrum patiuntur et ignes:
 Fert aliis tristem succus amarus opem.
 Nil opus est istis; tantum perjuria vita. 185
 Teque simul serva, meque, datamque fidem.
 Præterita veniam dabit ignorantia culpæ:
 Exciderint animo federa lecta tuo.
 Admonita es modo voce mea, modo [cassibus]
 istis,
 Quos, quoties tentas fallere, ferre soles. 190
 His quoque vitatis, in partu nempe rogabis,
 Ut tibi luciferas offerat illa manus.
 Audiet; et, repetens quæ sint audita, requirit
 Ipsa, tibi de quo conjuge partus eat.
 Promittes votum; scit te promittere falso: 195
 Jurabis; scit te fallere posse deos.
 Non agitur de me: cura majore laboro.
 Anxia sunt vitæ pectora nostra tuæ.
 Cur modo te dubiam pavidi flevere parentes,
 Ignaros culpæ quos sinis esse tuæ? 200
 Et cur ignorent? matri licet omnia narres;
 Nil tua, Cydippe, facta ruboris habent.
 Ordine fac referas: ut sis mihi cognita primum,
 Sacra pharetræ dum facis ipsa deæ;
 Ut te conspecta subito (si forte notasti) 205
 Restiterim fixis in tua membra genis;
 Ut, te dum nimium miror, nota certa furoris,
 Deciderint humero pallia lapsa meo.
 Postmodo nescio qua venisse volubile malum,
 Verba ferens doctis insidiosus notis. 210
 Quod quia sit lectum sancta præsentè Diana,
 Esse tuam vinctam, numine teste, fidem.
 Ne tamen ignoret quæ sit sententia scripto,
 Lecta tibi quondam nunc quoque verba refer.
 Nube, precor, dicet, cui te bona numina jungunt:
 Quem fore jurasti, sit gener ille mihi. 216
 Quisquis is est; placeat; quoniam placet ante
 Dianæ.
 Talis erit mater, si modo mater erit.
 Sic tamen et quærat, qui sim quantusque, jubeto:
 Inveniet vobis consuliisse deam. 220
 Insula, Coryciis quondam celeberrima Nymphis,
 Cingitur Ægeo, nomine Cea, mari.
 Illa mihi patria est: nec, si generosa probaris
 Nomina, despectis arguor ortus avis.
 Sunt et opes nobis: sunt et sine crimine mores:
 Amplius utque nihil, me tibi jungit amor. 226
 Appeteres talem vel non jurata maritum:
 Juratæ vel non talis habendus erat.
 Hæc tibi me in somnis jaculatrix scribere Phæbe,
 Hæc tibi me vigilem scribere jussit Amor. 230
 E quibus alterius mihi jam nocere sagittæ:
 Alterius noceant ne tibi tela, cave.
 Juncta salus nostra est: miscere meique tulque.
 Quid dubitas unam ferre duobus opem?
 Quod si contigerit; cum jam data signa sona-
 bunt,
 Tinctaque votivo sanguine Delos erit, 236

Aurea ponetur mali felicius imago,
 Causaque versuculis scripta duobus erit :
 Effigie pomi testatur Acontius hujus,
 Quæ fuerint in eo scripta, fuisse rata. 240
 Longior infirmum ne lasset epistola corpus,
 Clausula consueto sit sibi fine ; vale.

EPISTOLA XXI.

CYDIPPE ACONTIO.

Pertimui, scriptumque tuum sine murmure legi.
 Juraret ne quos insciâ lingua deos.
 Et, puto, captasses iterum : nisi, ut ipse fateris,
 Promissam scires me satis esse semel.
 Nec lectura fui : sed, si tibi dura fuisset, 5
 Aucta foret sævæ forsitan ira deæ.
 Omnia cum faciam, cum dem pia tura Dianæ ;
 Illa tamen iusta plus tibi parte favet.
 Utque cupis credi, memori te vindicat ira.
 Talis in Hippolyto vix fuit illa suo. 10
 At melius virgo favisset virginis annis ;
 Quos vereor paucos ne velit esse mihi.
 Languor enim causis non apparentibus hæret,
 Adjuvor et nulla fessa medentis ope.
 Quam tibi nunc gracilem vix hæc rescribere,
 quamque 15
 Pallida vix cubito membra levare putas ?
 Illic timor accedit, ne quis, nisi conscia nutrix,
 Colloqui nobis sentiat esse vices.
 Ante fores sedet hæc ; quid agamque roganti-
 bus intus,
 Ut possim tuto scribere, Dormit, ait. 20
 Mox ubi, secreti longi causa optima, somnus
 Credibilis tarda desinit esse mora,
 Jamque venire videt, quos non admittere durum
 est :
 Exscreat, et ficta dat mihi signa nota :
 Sicut eram, properans verba imperfecta relinquo,
 Et tegitur trepido littera cauta sinu. 26
 Inde meos digitos iterum repetita fatigat.
 Quantum sit nobis, adspicis ipse, labor.
 Quo, peream, si dignus eras, ut vera loquamur :
 Sed melior justo, quamque mereris, ego. 30
 Ergo te propter toties incerta salutis
 Commentis pœnas doque dedique tuis ?
 Hæc nobis formæ te laudatorem superbe
 Contingit merces ? et placuisse nocet ?
 Si tibi deformis, quod mallem, visa fuisset, 35
 Culpatum nulla corpus egeret ope.
 Nunc laudata gemo : nunc me certamine vestro
 Proditis, et proprio vulneror ipsa bono.
 Dum neque tu cedis, nec se putat ille secundum ;
 Tu votis obstas illius, ille tui. 40
 Ipsa velut navis jactor, quam certus in altum
 Propellit Boreas, æstus et unda refert.
 Cumque dies caris optata parentibus instat,
 Immodicus pariter corporis ardor inest :
 Et mihi conjugii tempus crudelis ad ipsum 45
 Persephone nostras pulsant acerba fores.
 Jam pudet : et timeo, quamvis mihi conscia non
 sim,
 Offensos videar ne meruisse deos.
 Accidere hoc aliquis casu contendit : et alter
 Acceptum superis hunc negat esse virum. 50
 Neve nihil credas in te quoque dicere famam,
 Facta veneficiis pars putat ista tuis.
 Causa latet : mala nostra patent. Vos pace
 movetis
 Aspera submota prælia : plector ego.
 Dicam nunc, solitoque tibi me decipe more : 55
 Quid facies odio, sic ubi amore nocet ?

Si lædis, quod amas, hostem sapienter amabis.
 Me, precor, ut serves, perdere velle velis.
 Aut tibi jam nulla est sperata cura puellæ,
 Quam ferus indigna tabe perire sinis : 60
 Aut, dea si frustra pro me tibi sæva rogatur,
 Quid mihi te jactas ? gratia nulla tua est.
 Elige, quid fingas. Non vis placere Dianam ;
 Immemor es nostri : non potes ; illa tui est.
 Vel nunquam mallet, vel non mihi tempore in
 illo 65
 Læset in Ægæis cognita Delos aquis.
 Tunc mea difficili deducta est æquore navis,
 Et fuit ad captas hora sinistra vias.
 Quo pede processit ! quo me pede limine movi !
 Picta citæ tetigi quo pede texta ratis ! 70
 Bis tamen adverso redierunt carbasæ vento.
 Mentior ah demens ! ille secundus erat.
 Ille secundus erat, qui me referebat euntem,
 Quique parum felix impediēbat iter.
 Atque utinam constans contra mea vela fuisset !
 Sed stultum est venti de levitate queri. 76
 Mota loci fama properabam visere Delon ;
 Et facere ignava puppe videbar iter.
 Quam sæpe, ut tardis, feci convicia remis,
 Quæstaque sum vento lineæ parca dari ! 80
 Et jam transieram Myconon, jam Tenon et An-
 dron :
 Inque meis oculis candida Delos erat.
 Quam procul ut vidi, Quid me fugias, insula ?
 dixi :
 Laberis in magno numquid, ut ante, mari ?
 Institeram terræ, cum jam, prope luce peracta,
 Demere purpureis Sol juga vellet equis : 86
 Quos idem solitos postquam revocavit ad ortus,
 Comuntur nostræ, matre jubente, comæ.
 Ipsa dedit gemmas digitis, et crinibus aurum,
 Et vestes humeris induit ipsa meis. 90
 Protinus egressæ superis, quibus insula sacra
 est,
 Flava salutatis thura merumque damus.
 Dumque parens aras votivo sanguine tingit,
 Festaque fumosis ingerit exta focis ;
 Sedula me nutrix alias quoque ducit in ædes,
 Erramusque vago per loca sacra pede. 96
 Et modo porticibus spatior ; modo muncera
 regum
 Miror, et in cunctis stantia signa locis ;
 Miror et innumeris structam de cornibus aram,
 Et dea qua pariens arbore nixa fuit ; 100
 Et que præterea (neque enim meminisse libetve,
 Quicquid ibi vidi, dicere) Delos habet.
 Forsitan hæc spectans, a te spectabar, Acontii ;
 Visque simplicitas est mea posse capi.
 In templum redeo, gradibus sublime, Dianæ.
 Tutior hoc equis debuit esse locus ?
 Mittitur ante pedes malum cum carmine tali.
 Ille mihi ! juravi nunc quoque pæne tibi.
 Sustulit hoc nutrix, mirataque, Perlege, dixit.
 Insidias legi, magne poeta, tuas. 110
 Nomine conjugii dicto, confusa pudore
 Sensi me totis erubuisse genis :
 Luminaque in gremio veluti defixa tenebam,
 Lumina propositi facta ministra tui.
 Improbe, quid gaudes ? aut quæ tibi gloria parta
 est ? 115
 Quidve vir elusa virgine laudis habes ?
 Non ego constiteram sumpta peltata securi,
 Qualis in Iliaco Penthesilea solo.
 Nullus Amazonio cælatus balteus auro,
 Sicut ab Hippolyte, præda relata tibi est. 120

Verba, quid exultas, tua si mihi verba dederunt;
 Sumque parum prudens capta puella dolis?
 Cydippen pomum, pomum Schoeneida cepit.
 Tu nunc Hippomenes scilicet alter eris.
 At fuerat melius, si te puer iste tenebat, 125
 Quem tu nescio quas dicis habere faces,
 More bonis solito spem non corrumpere fraude.
 Exoranda tibi, non capienda fui.
 Cur, me cum peteres, ea non profitenda putabas,
 Propter quæ nobis ipse petendus eras? 130
 Cogere cur potius, quam persuadere, volebas,
 Si poteram audita conditione capi?
 Quid tibi nunc prodest jurandi formula juris,
 Linguaque præsentem testificata deam?
 Quæ jurat, mens est; nil conjuravimus illa. 135
 Illa fidem dictis addere sola potest.
 Consilium prudensque animi sententia jurat:
 Et, nisi iudicii, vincula nulla valent.
 Si tibi conjugium volui promittere nostrum,
 Exige polliciti debita jura tori: 140
 Sed si nil dedimus, præter sine pectore vocem,
 Verba suis frustra viribus orba tenes.
 Non ego juravi: legi jurantia verba.
 Vir mihi non isto more legendus eras.
 Decipe sic alias: succedat epistola pomo. 145
 Si valet hoc, magnas divitis aufer opes;
 Fac jurent reges sua se tibi regna daturus;
 Sitque tuum, toto quicquid in orbe placet.
 Major es hoc ipsa multo, mihi crede, Diana.
 Si tua tam præsens littera nomen habet. 150
 Cum tamen hæc dixi, cum me tibi firma negavi,
 Cum bene promissi causa peracta mei est;
 Confiteor, timeo sævæ Latoides iram:
 Et corpus lædi suspicor inde meum.
 Nam quare, quoties socialia sacra parantur, 155
 Nupturæ toties languida membra cadunt?
 Ter mihi jam veniens positas Hymenæus ad aras
 Fugit, et e thalami limine terga dedit:
 Vixque manu pigra toties [infusa] resurgunt
 Lumina; vix moto corripit igne faces. 160
 Sæpe coronatis stillant unguenta capillis,
 Et trahitur multo splendida palla croco.
 Cum tetigit limen, lacrymas mortisque timorem
 Cernit, et a cultu multa remota suo.
 Projicit ipse sua deductas fronte coronas, 165
 Spissaque de nitidis tergit amoma comis;
 Et pudet in tristi lætum consurgere turba;
 Quique erat in palla, transit in ora rubor.
 At mihi, vae miseræ! torrentur febribus artus:
 Et gravius justo pallia pondus habent. 170
 Nostraque plorantes video super ora parentes:
 Et, face pro thalami, fax mihi mortis adest.
 Parce laboranti, picta dea læta pharetra;
 Daque saluiferam jam mihi fratris opem.
 Turpe tibi est, illum causas depellere leti, 175
 Te contra titulum mortis habere mæx.
 Numquid, in umbroso cum velles fonte lavari,
 Imprudens vultus ad tua labra tuli?
 Præteritine tuas de tot cœlestibus aras?
 Atque tua est nostra spreta parente parens?
 Nil ego peccavi, nisi quod perjuria legi, 181
 Inque parum fausto carmine docta fui.
 Tu quoque pro nobis, si non mentiris amorem,
 Thura feras. Prosint, quæ nocuere, manus,
 Cur, quæ succenset, quod adhuc tibi pacta
 puella
 Non tua sit, fieri ne tua possit, agit? 186
 Omnia de viva tibi sunt speranda. Quid aufert
 Sæva mihi vitam, spem tibi diva mei?

Nec tu credideris illum, cui destinor uxor,
 Ægra superposita membra fovere manu. 190
 Assidet ille quidem, quantum permittitur ipsi:
 Sed meminist nostrum virginis esso torum.
 Jam quoque nescio quid de me sensisse vi-
 detur:
 Nam lacrymæ causa sæpe latente cadunt.
 Et minus audacter blanditur, et oscula rara 195
 Accipit, et timido me vocat ore suam.
 Nec miror sensisse, notis cum prodar apertis:
 In dextrum versor, cum venit ille, latus:
 Nec loquor; et tecto simulatur lumine som-
 nus;
 Captantem tactus rejicioque manum. 200
 Ingemit, ut tacito suspirat pectore: meque
 Offensam, quamvis non mereatur, habet.
 Hei mihi, quod gaudes, et te juvat ista volup-
 tas!
 Hei mihi, quod sensus sum tibi fassa meos!
 Si mihi lingua foret, tu nostra justius ira, 205
 Qui mihi tenebas retia, dignus eras.
 Scribis, ut invalidum liceat tibi visere corpus;
 Es procul a nobis: et tamen inde nocet.
 Mirabar, quare tibi nomen Acontius esset:
 Quod faciat longe vulnus, acumen habes. 210
 Certe ego convulsi nondum de vulnere tali,
 Ut jaculo, scriptis eminus icta tuis.
 Quid tamen huc venias? anne ut miserabile
 corpus,
 Ingeniū videas digna tropæa tui?
 Concidimus macie; color est sine sanguine:
 qualem 215
 In pomo refero mente fuisse tuo.
 Landida nec mixto sublucent ora rubore:
 Forma novi talis marmoris esse solet;
 Argenti color est inter convivia talis,
 Quod tactum gelidæ frigore pallet aquæ. 220
 Si me nunc videas, visam prius esse negabis:
 Arte nec est, dices, ista petenda mea:
 Promissique fidem, ne sim tibi juncta, remittes;
 Et cupies illud non meminisse deam.
 Forsitan et facies, jurem ut contraria rursus;
 Quæque legam, mittes altera verba mihi. 226
 Sed tamen adspiceres vellem, prout ipse roga-
 bas,
 Et discas sponsæ languida membra tuæ.
 Durus et ferro cum sit tibi pectus, Aconti,
 Tu veniam nostris vocibus ipse petas. 230
 Ne tamē n ignore, ope quæ revalescere possim:
 Queritur a Delphis fata canente deo.
 Is quoque nescio quam, nunc ut vaga fama su-
 surrat,
 Neglectam queritur testis habere fidem.
 Hoc deus et vates, hoc et mea carmina dicunt:
 An desunt voto carmina nulla tuo? 236
 Unde tibi favor hic? nisi quod nova forte re-
 perta est,
 Quæ capiat magnos littera lecta deos.
 Teque tenente deos, numen sequor ipse deorum:
 Doque libens victas in tua vota manus. 240
 Fassaque sum matri deceptæ fœdera lingæ,
 Lumina fixa tenens, plena pudoris, humo.
 Cætera cura tua est. Plus hoc quoque virgine
 factum,
 Non timuit tecum quod mea charta loqui.
 Jam satis invalidos calamo lassavimus artus,
 Et manus officium longius ægra negat.
 Quid, nisi, quod cupio me jam conjungere to-
 cum,
 Restat, ut adscribat littera nostra? Val.

P. OVIDII NASONIS AMORUM LIBRI TRES.

LIBER PRIMUS.

EPIGRAMMA IN AMORES SUOS.

Qui modo Nasonis fueramus quinque libelli,
Tres sumus: hoc illi prætulit auctor opus.
Ut jam nulla tibi nos sit legisse voluptas;
At levior demtis pœna duobus erit.

ELEGIA I.

Arma gravi numero, violentaque bella parabam
Edere, materia conveniente modis.
Par erat inferior versus: risisse Cupido
Dicitur, atque unum surripuisse pedem.
Quis tibi, sæve puer, dedit hoc in carmina juris?
Pieridum vates, non tua turba, sumus. 6
Quid, si præripiat flavæ Venus arma Minervæ,
Ventilet accensas flava Minerva faces?
Quis probet in sylvis Cererem regnare jugosis,
Lege pharetratæ virginis arva coli? 10
Crinibus insignem quis acuta cuspide Phœbum
Instruat, Aoniam Marte movente lyram?
Sunt tibi magna, puer, nimiumque potentia
regna;
Cur opus affectas, ambitiose, novum?
An, quod ubique, tuum? tua sunt Heliconia
Tempe? 15
Vix etiam Phœbo jam lyra tuta sua est?
Cum bene surrexit versu nova pagina primo,
Attenuat nervos protinus ille meos.
Nec mihi materia est numeris levioribus apta,
Aut puer, aut longas comita puella comas. 20
Questus eram; pharetra cum protinus ille soluta
Legit in exitium spicula facta meum:
Lunavitque genu sinuosum fortiter arcum:
Quodque canas, vates, accipe, dixit, opus.
Me miserum! certas habuit puer ille sagittas.
Uror, et in vacuo pectore regnat Amor.
Sex mihi surgat opus numeris; in quinque resi-
dat.
Ferrea cum vestris bella valete modis.
Cingere littorea flaventia tempora myrto,
Musa, per undenos emodulanda pedes. 30

ELEGIA II.

Esse quid hoc dicam, quod tam mihi dura viden-
tur
Strata, neque in lecto pallia nostra sedent;
Et vacuus somno noctem, quam longa, peregi,
Lasæque versati corporis ossa dolent?
Nam puto sentirem, si quo tentarer amore. 5
An subit, et tacita callidus arte nocet?
Hic erat. Hæserunt teneus in corde sagittæ,
Et possessa ferus pectora versat Amor.
Cedimus? an subitum luctando accendimus ig-
nem?
Cedamus: leve fit, quod bene fertur, onus. 10
Vidi ego jactatas mota face crescere flammæ,
Et vidi nullo concutiente mori.

Verbera plura ferunt, quam quos juvat uxor
aratri,
Detrectant pressi dum juga prima boves.
Asper equus duris contunditur ora lupatis: 15
Frena minus sentit, quisquis ad arma facit.
Acrius invitos multoque ferocius urget,
Quam qui servitium ferre fatentur, Amor.
En ego confiteor: tua sum nova præda, Cupido:
Porrigimus victas ad tua jura manus. 20
Nil opus est bello: pacem veniamque rogamus.
Nec tibi laus, armis victus inermis, ero.
Necte comam myrto: maternas junges columbas.
Qui deceat, currum vitricus ipse dabit;
Inque dato curru, populo clamante triumphum,
Stabis: et adjunctas arte movebis aves. 26
Ducentur juvenes capti captæque puellæ.
Hæc tibi magnificus pompa triumphus erit.
Ipse ego, præda recens, factum modo vulnus ha-
bebo,
Et nova captiva vincula mente feram. 30
Mens bona ducetur manibus post terga retortis,
Et Pudor, et castris quicquid Amoris obest.
Omnia te metuent: ad te sua brachia tendens
Vulgus, Io, magna voce, Triumphæ, canet.
Blanditiæ comites tibi erunt, Errorque, Fu-
rorque.
Assidue partes turba secuta tuas. 36
Iis tu militibus superas hominesque deosque:
Hæc tibi si demas commoda, nudus eris.
Læta triumphanti de summo mater Olympo
Plaudet, et appositas sparget in ora rosas. 40
Tu, pennas gemma, gemma variante capillos,
Ibis in auratis aureus ipse rotis.
Tum quoque non paucos, si te bene novimus,
ures:
Tum quoque præteriens vulnera multa dabis.
Non possunt, licet ipse velis, cessare sagittæ. 45
Fervida vicino flamma vapore nocet.
Talis erat domita Bacchus Gangetide terra.
Tu gravis altibus, tigribus ille fuit.
Ergo, ego cum possim sacri pars esse triumphi,
Parce tuas in me perdere, victor, opes. 50
Adspice cognati felicia Caesaris arma.
Qua vincit, victos protegit ille manu.

ELEGIA III.

Justa precor: quæ me nuper prædاتا puella est,
Aut amet, aut faciat, cur ego semper amem.
Ah nimium volui! tantum patiatur amari;
Auderit nostras tot Cytherea preces.
Accipe, per longos tibi qui deserviat annos: 5
Accipe, qui pura norit amare fide.
Si me non veterum commendant magna paren-
tum
Nomina; si nostri sanguinis auctor eques;
Nec meus innumeris renovatur campus aratris;
Temperat et sumtus parvus uterque parens: 10

At Phœbus, comitesque novem, vitisque reper-
tor,
Hoc faciant; et, me qui tibi donat, Amor;
Et nulli cessura fides; sine crimine mores;
Nudaque simplicitas, purpureusque pudor.
Non mihi mille placent: non sum desultor
Amoris.

Tu mihi, si qua fides, cura perennis eris. 16
Tecum, quos dederint annos mihi fila sororum,
Vivere contingat, teque dolente mori.
Te mihi materiem felicem in carmina præbe;
Provenient causa carmina digna sua. 20
Carmine nomen habent exterrita carminibus Io,
Et quam fluminea lussit adulter ave;
Quæque, super pontum simulato vecta juveneo,
Virginea tenuit cornua vara manu.
Nos quoque per totum pariter cantabimur or-
bem, 25
Junctaque semper erunt nomina nostra tuis.

ELEGIA IV.

Vir tuus est epulas nobis aditurus easdem.
Ultima cæna tuo sit, precor, illa viro.
Ergo ego dilectam tantum conviva puellam
Adspiciam? tangi quem juvet, alter erit?
Alteriusque sinus apto subjecta fovebis? 5
Injiciet collo, cum volet, ille manum?
Desine mirari, posito quod candida vino
Atracis ambiguos traxit in arma viros.
Nec mihi sylvæ domus, nec equo mea membra
coherent:

Vix a te videor posse tenere manus. 10
Quæ tibi sint facienda tamen, cognosce: nec
Euris

Da mea, nec tepidis verba ferenda Notis.
Anto veni, quam vir. Nec, quid, si veneris ante,
Possit agi, video: sed tamen ante veni. 14
Cum premit ille torum, vultu comes ipsa modesto
Ibis, ut accumbas: clam mihi tange pedem.
Me specta, nutusque meos, vultumque loquacem:
Excoipe furtivas, et refer ipsa, notas.
Verba superciliis sine voce loquentia dicam:
Verba leges digitis, verba notata mero. 20
Cum tibi succurrat Veneris lascivia nostræ,
Purpureas tenero pollice tange genas
Si quid erit, de me tacita quod mente queraris,
Pendeat extrema mollis ab aure manus.
Cum tibi, quæ faciam, mea lux, dicamve, place-
bunt, 25

Versetur digitis annulus usque tuis.
Tange manu mensam, quo tangunt more pre-
cantes,

Optabis merito cum mala multa viro.
Quod tibi miscuerit, sapias, bibat ipse iubeto:
Tu puerum leviter potce, quod ipsa velis. 30
Quæ tu roddideris, ego primus pocula sumam;
Et qua tu biberis, hac ego parte bibani.
Si tibi forte dabit, quos prægustaverit ipse,
Rejice libatos illius ore cibos.
Nec premat impositis sinu tua colla lacertis,
Mito nec in rigido pectore pone caput. 36
Nec sinus admittat digitos, habilesve papillæ.

Oscula præcipue nulla dedisse velis.
Oscula si dederis, flam manifestus amator:
Et dicam, Mea sunt, injiciaque manus. 40
Hæc tamen adspiciam: sed quæ bene pallia ce-
lant,

Illæ mihi cæci causa timoris erunt.
Nec femori committe femur, nec crure cohære,
Nec tenerum duro cum pede junge pedem

Multa miser timeo, quia feci multa proterve: 45
Exemplique metu torquor ipse mei.

Sæpe mihi, domineque meæ properata voluptas
Veste sub injecta dulce peregit opus.
Hoc tu non facies: sed ne fecisse puteris,
Conscia de gremio pallia dome tuo. 50
Vir bibat usque roga: precibus tamen oscula
desint.

Dumque bibit, furtim, si potes, adde merum.
Si bene compositus somno vinoque jacebit,
Consilium nobis resque locusque dabunt.
Cum surges abitura domum, surgemus et omnes;
In medium turbæ fac memor agmen eas. 56
Agmine me invenies, aut invenieris, in illo.

Quicquid ibi poteris tangere, tange mei.
Me miserum! paucas monui quod prosit in horas.
Separor a domina, nocte jubente, mea. 60
Nocte vir includet: lacrymis ego mæstus obor-
tis,

Qua licet, ad sævas prosequar usque fores.
Oscula jam sumet: jam non tantum oscula su-
met.

Quod mihi das furtim, jure coacta dabis.
Verum invita dato (potes hoc) similisque co-
actæ; 65

Blanditiæ taceant, sitque maligna Venus.
Si mea vota valent, illum quoque nil juvet opto:
Sin minus; at certe te juvet inde nihil.
Sed quæcunque tamen noctem fortuna sequatur,
Cras mihi constanti voce dedisse nega. 70

ELEGIA V.

Æstus erat, medianque dies exegerat horam:
Apposui medio membra levanda toro.
Pars adaptata fuit, pars altera clausa fenestræ:
Quale fere sylvæ lumen habere solent;

Qualia sublucent fugiente crepuscula Phœbo;
Aut ubi nox abiit, nec tamen orta dies. 6
Illa verecundis lux est præbenda puellis,
Qua timidus latebras speret habere pudor.

Ecce Corinna venit, tunica velata recincta,
Candida divinitus colla tegente coma: 13
Quaher in thalamos formosa Semiramis isse
Dicitur, et multas Lais amata viris.

Deripui tunicam; nec multum rara necebat:
Pugnabat tunica sed tamen illa tegi.
Cumque ita pugnaret, tanquam quæ vincere
nollet, 15

Victa est non ægre proditiōne sua.
Stetit ante oculosposito velamine nostros,
In toto nusquam corpore menda fuit.

Quos humeros, quales vidi tetigisse lacertos!
Forma papillarum quam fuit apta premi! 20
Quam castigato planus sub pectore venter!
Quantum et quale latus! quam juvenile fe-
mur!

Singula quid referam? nil non laudabile vidi:
Et nudam pressi corpus ad usque meum.
Cætera quis nescit? lassique requievimus ambo.
Proveniant medii sic mihi sæpe dies. 26

ELEGIA VI.

Janitor (indignum) dura religate catena,
Difficilem moto cardine pande forem.
Quod precor, exiguum est: aditu fac janua parvo
Obliqum capiat semiadaperta latus.

Longus amor tales corpus tenuavit in usus, 5
Aptaque subducto pondere membra dedit.
Ille per excubias custodem leniter ire
Monstrat: inoffensos dirigit ille pedes.

At quondam noctem, simulacraque vana time-
bam:

Mirabar, tenebris si quis iturus erat. 10

Ei sit, ut audirem, tenera cum matre Cupido,

Et leviter, Fies tu quoque fortis, ait.

Nec mora; venit amor: non umbras nocte vo-
lantes,

Non timeo strictas in mea fata manus.

Te nimium lentum timeo; tibi blandior uni: 15

Tu, me quo possis perdere, fulmen habes;

Adspice (et, ut videas, immitta claustra relaxa)

Uda sit ut lacrymis janua facta meis.

Certe ego, cum posita stares ad verbera veste,

Ad dominam pro te verba tremante tuli. 20

Ergo, quæ valuit pro te quoque gratia quondam,

Heu facinus! pro me nunc valet illa parum?

Redde vicem meritis: grato licet esse. Quod
optas,

Tempora noctis eunt: excute poste seram.

Excute: sic unquam longa relevere catena, 25

Nec tibi perpetuo serva bibatur aqua.

Ferrens orantem nequiquam, janitor, audis.

Roboribus duris janua fulta riget.

Urbibus obsessis clausæ munimina portæ

Prosint; in media pace quid arma times? 30

Quid facias hosti, qui sic excludis amantem?

Tempora noctis eunt: excute poste seram.

Non ego militibus venio comitatus et armis.

Solus eram, si non sævus adesset Amor.

Hunc ego, al cupiam, nusquam dimittere possim.

Ante vel a membris divider ipse meis. 3f

Ergo Amor, et modicum circa mea tempora vi-
num

Mecum est, et madidis lapsa corona comis.

Arma quis hæc timeat? quis non cat obvius illis?

Tempora noctis eunt: excute poste seram. 40

Lentus es? an somnus, qui se male præbet
amanti,

Verba dat in ventos aure repulsa tua?

At (memini) primo, cum te celare solebam,

Pervigil in mediæ sidera noctis eras.

Forsitan et tecum tua nunc requiescit amica. 45

Heu! melior quanto soror tua sorte mea!

Dummodo sic, in me duræ transite catenæ.

Tempora noctis eunt: excute poste seram.

Fallimur? an verso sonuerunt cardine postes,

Raucaque concussæ signa dedere fores? 50

Fallimur: impulsa est animoso janua vento.

Hei mihi, quam longe spem tulit aura meam!

Si satis es raptæ, Borea, memor Orithyæ,

Huc ades, et surdas flamine tunde fores. 55

Urbe silent tota: vitreoque madentia rore

Tempora noctis eunt: excute poste seram.

Aut ego jam ferroque ignique paratior ipse,

Quem facio sustineo, tecta superba petam.

Nox, et Amor, vinumque, nihil moderabile sua-

dent:

Illâ pudore vacat: Liber Amorque metu. 60

Omnia consumi: nec te precibusve minisve

Movimus, o foribus surdior ipse tuis.

Non te formosæ decuit servare puellæ

Limina: sollicito carcere dignus eras.

Jamque pruinosis molitur Lucifer axes; 65

Inque suum miseris excitat ales opus.

At tu, non lætis detracta corona capillis,

Dura super tota limina nocte jace.

Tu domine, cum te projectam mane videbit,

Temporis absumpti tam male testis eris. 70

Qualiscunque vale, sentique absentis amore,

Lente, nec admissio turpis amanti: vale.

Vos quoque crudeles rigido cum limine postes,
Duraque conservæ ligna valetæ fores.

ELEGIA VII.

Addæ manus in vincula meas, meruere catenas,

Dum furor omnis abit, si quis amicus ades.

Nam furor in dominam temeraria brachia movit.

Flet mea vesana læsa puella manu.

Tunc ego vel caros potui violare parentes, 5

Sæva vel in sanctos verbera ferre deos.

Quid? non et clypei dominus septemplex Ajax

Stravit deprensos lata per arva greges?

Et, vindex in matre patris, malus ultor Orestes

Ausus in arcanas poscere tela deas? 10

Ergo ego digestos potui laniare capillos;

Nec dominam motæ dedecuerè comæ?

Sic formosa fuit; talem Schœneida dicunt

Mænalias arcu sollicitasse feras.

Talis perjuri promissaque velaque Thesæi 15

Flevit præcipites Cressa tulisse Notos.

Sic, nisi vittatis quod erat, Cassandra, capillis,

Procubuit templo, casta Minerva, tuo.

Quis mihi non, Demens, quis non mihi, Barbare,

dixit?

Ipsa nihil: pavido lingua retenta metu. 20

Sed taciti fecere tamen convicia vultus.

Egit me lacrymis, ore silente, reum.

Ante meos humeris vellem occidisse lacertos:

Utilius potui parte carere mei.

In mea vesanas habui dispendia vires, 25

Et valui pœnam fortis in ipse meam.

Quid mihi vobiscum, cædis scelerumque mi-

nistræ?

Debita sacrilegæ: vincula subite manus.

An, si pulsassem minimum de plebe Quiritem,

Plecterer; in dominam jus mihi majus erit? 30

Pessima Tydides scelerum monumenta reliquit.

Ille deam primus perculit; alter ego.

Sed minus ille nocens: mihi, quam profitebar

amari,

Læsa est; Tydides sævus in hoste fuit.

I nunc, magnificos victor molire triumphos; 35

Cingo comam lauro, votaque reddo Jovi;

Quæque tuos currus comitatus, turba sequetur,

Clamet: lo forti victa puella viro!

Ante æt effuso tristis captiva capillo,

Si sinerent læsæ, candida tota, genæ. 40

Aptius impressis erat os livere labellis,

Et collo blandi dentis habere notam.

Denique, si tumidi ritu torrentis agebar,

Cæcæque me prædam fecerat ira suam;

Nonne satis fuerat timidæ inclamasse puellæ,

Nec nimium rigidas intonuisse minas? 46

Aut tunicam summa deducere turpiter ora

Ad mediam? mediæ zona tulisset opem.

At nunc sustinui, raptis a fronte capillis,

Ferreus ingenus ungue notare genas. 50

Adstitit illa amens albo et sine sanguine vultu,

Cæduntur Paris qualia saxa jugis.

Exanimes artus, et membra tremantia vidi;

Ut cum populeas ventilat aura comas;

Ut leni Zephyro gracilis vibratur arundo; 55

Summave cum tepido stringitur unda Noto.

Suspenseque diu lacrymæ fluxere per ora,

Qualiter abjecta de nive manat aqua.

Tunc ego me primum cœpi sentire nocentem.

Sanguis erant lacrymæ, quas dabat illa, meus.

Ter tamen ante pedes volui procumbere sup-

plex:

Ter formidatas reppulit illa manus. 61

At tu ne dubita (minuet vindicta dolorem)
 Protinus in vultus unguibus ire meos.
 Nec nostris oculis, nec nostris parce capillis. 65
 Quamlibet infirmas adjuvet ira manus.
 Neve mei sceleris tam tristia signa supersint,
 Pone recompositas in statione comas.

ELEGIA VIII.

Est quædam (quicumque volet cognoscere lenam,
 Audiat) est quædam, nomine Dipsas, anus.
 Ex re nomen habet. Nigri non illa parentem
 Memnonis in roseis sobria vidit equis.
 Illa magas artes, Æsæque carmina novit, 5
 Inque caput rapidas arte recurvat aquas.
 Scit bene quid gramen, quid torto concitat rhombo
 Lilia, quid valeat virus amantis equæ.
 Cum voluit, toto glomerantur nubila cælo:
 Cum voluit, puro fulget in orbe dies. 10
 Sanguine, si qua fides, stillantia sidera vidi:
 Purpureus Lunæ sanguine vultus erat.
 Hanc ego nocturnas versam volitare per umbras
 Suspicio, et pluma corpus anile tegi.
 Suspicio; et fama est. Oculis quoque pupula 15
 duplex
 Fulminat, et gemino lumen ab orbe venit.
 Evocat antiquis proavos atavosque sepulcris,
 Et solidam longo carmine findit humum.
 Hæc sibi proposuit thalamos temerare pudicos,
 Nec tamen eloquio lingua nocente caret. 20
 Fors me sermoni testem dedit. Illa monebat
 Talia; me duplices oculucere fores:
 Scis hero te, mea lux, juveni placuisse beato.
 Hæsit, et in vultu constitit usque tuo.
 Et cui non placeas? nulli tua forma secunda est.
 Me miseram! dignus corpore cultus abest. 26
 Tam felix esses, quam formosissima, vellem.
 Non ego, te facta divite, pauper ero.
 Stella tibi oppositi nocuit contraria Martis.
 Mars abiit: signo nunc Venus apta tuo. 30
 Prosit ut adveniens, en aspice: dives amator
 Te cupit, et curæ, quid tibi desit, habet.
 Est etiam facies, quæ se tibi comparat, illi:
 Si te non emtam vellet, emendus erat.
 Erubuit: decet alba quidem pudor ora: sed 35
 iste,
 Si similes, prodest: verus obesse solet.
 Cum bene dejectis gremium spectabis ocella,
 Quantum quisque ferat, respiciendus erit.
 Forsitan immundæ, Tatïo regnante, Sabina
 Noluerint habiles pluribus esse viris. 40
 Nunc Mars externis animos exerceat in armis:
 At Venus Æneæ regnat in urbe sui.
 Ludite, formosæ. Casta est, quam nemo rogavit:
 Aut, si rusticitas non vetat, ipsa rogat.
 Has quoque, quas frontis rugas in vertice portas,
 Excute: de rugis crimina multa cadent. 46
 Penelope juvenum vires tentabat in arcu:
 Qui latus argueret, corneus arcus erat.
 Labitur occulte, fallitque volubilis ætas,
 Ut celer admissis labitur annis aquis. 50
 Æra nitent usu: vestis bona quærit haberi:
 Canescunt turpi tecta relicta situ.
 Forma, nisi admittas, nullo exercente senescit:
 Nec satis effectus unus et alter habent.
 Certior e multis, nec tam invidiosa, rapina est.
 Plena venit canis de grege præda lupis.
 Ecce, quid iste tuus præter nova carmina vates
 Donat? amatoris millia multa leges.
 Ipse deus vatum, palla spectabilis aurea,
 Tractat inauratæ consona fila lyre. 60

Qui dabit, ille tibi magno sit major Homero.
 Crede mihi, res est ingeniosa dare.
 Nec tu, si quis erit capitis mercede redemptus,
 Despice: gypsati crimen inane pedis.
 Nec te decipiant veteres quinquatria cæræ. 65
 Tolle tuos tecum, pauper amator, avos.
 Quid? quia pulcher erit, poscet sine munere
 noctem?
 Quod dat, amatorem flagitet ante suum.
 Parcius exigit pretium, dum retia tendis,
 Ne fugiant: captos legibus ure tuis. 70
 Nec nocuit simulatus amor. Sine credat amari:
 Sed cave, ne gratis hic tibi constet amor.
 Sæpe nega notos. Capitis modo finge dolorem:
 Et modo, quæ causas præbeat, leis erit.
 Mox recipe; ut nullum patiendi colligat usum,
 Neve relentes sæpe repulsus amor. 76
 Surda sit oranti tua janua, laxa ferenti.
 Audiat exclusi verba receptus amans.
 Et, quasi læsa prior, nonnunquam irascere læso.
 Vanescat culpa culpa repensa tua. 80
 Sed nunquam dederis spatiosum tempus in iram;
 Sæpe simulatas ira morata facit.
 Quin etiam discant oculi lacrymare coacti,
 Et faciant udas illa vel illa genas.
 Nec, si quem falles, tu perjurare timeto. 85
 Commodat illulis numina surda Venus.
 Servus, et ad partes sollers ancilla, parentur,
 Qui doceant, apte quid tibi possit emi:
 Et sibi pauca rogent: multos si pauca rogabunt,
 Postmodo de stipula grandis acervus erit. 90
 Et soror, et mater, nutrix quoque, carpat amar-
 tem.
 Fit cito per multas præda petita manus.
 Cum te deficient poscendi munera causæ,
 Natalem libo testificare tuum.
 Ne securus amet nullo rivale, caveto. 95
 Non bene, si tollas prælia, durat amor.
 Ille viri toto videat vestigia lecto,
 Factaque lascivis livida colla notis.
 Munera præcipue videant, quæ miserit alter.
 Si tibi nil dederit, Sacra roganda via est. 100
 Cum multa abstuleris, ut non tamen omnia donet;
 Quod nunquam reddas, commodet usque roga.
 Lingua juvet, mentemque tegat. Blandire, no-
 ceque.
 Impia sub dulci melle venena latent.
 Hæc si præsteris, usu mihi cognita longo, 105
 Nec tulerint voces ventus et aura meas;
 Sæpe mihi dices vivæ bene: sæpe rogabis,
 Ut mea defunctæ molliter ossa cubent.
 Vox erat in cursu, cum me mea prodidit umbra.
 At nostræ vix se continuere manus, 110
 Quin albam raramque comam, lacrymosaque vino
 Lumina, rugosas distraherentque genas.
 Di tibi dent nullosque lares, inopemque senectam,
 Et longas hiemes, perpetuamque sitim.

ELEGIA IX.

Militat omnis amans, et habet sua castra Cupido.
 Attice, crede mihi; militat omnis amans.
 Quæ bello est habilis, Veneri quoque convenit,
 ætas.
 Turpe senex miles, turpe senilis amor.
 Quos petiere duces annos in milite forti, 5
 Hos petit in socio bella puella toro.
 Pervigilant ambo: terra requiescit uterque.
 Ille fores dominæ servat, at ille duclis.
 Militis officium longa est via. Mitte puellam;
 Strenuus, exento fine, sequetur amans. 10

Ibat in adversos montes, duplicataque nimbo
 Flumina, congestas exeret ille nives.
 Nec freta pressuræ tumidos causabitur Euros,
 Aptave verrendis sidera quæret aquis.
 Quis, nisi vel miles vel amans, et frigora noctis,
 Et densæ mistas perferet imbre nives? 16
 Mittitur infestus alter speculator in hostes:
 In rivale oculos alter, ut hoste, tenet.
 Ille graves urbes, hic duræ limen amicæ
 Obsidet: hic portas frangit, at ille fores. 20
 Sæpe soporatos invadere profuit hostes,
 Cædere et armata vulgus inerme manu.
 Sic fera Threicii ceciderunt agmina Rhesi,
 Et dominum capti deseruistis equi.
 Sæpe maritorum somnis utuntur amantes, 25
 Et sua sopitis hostibus arma movent.
 Custodum transire manus, vigilumque catervas,
 Militis et miseri semper amantis opus.
 Mars dubius, nec certa Venus; victique resur-
 gunt;
 Quosque neges unquam posse jacere, cadunt.
 Ergo desidiæ quicunque vocabit amorem, 31
 Desinat. Ingenii est experientis amor.
 Ardet in abducta Briseide magnus Achilles.
 Dum licet, Argolicas frangite Troes opes.
 Hector ab Andromaches complexibus ibat in
 arma: 35
 Et, galeam capiti quæ daret, uxor erat.
 Summa ducum Atrides, visa Priamæide, fertur
 Mænadiis effusus obstupuisse comis.
 Mars quoque deprensus fabrilis vincula sensit.
 Notior in cælo fabula nulla fuit. 40
 Ipse ego segnis erui, dinsicteque in otia natus
 Mollierant animos lectus et umbra meos.
 Impulit ignavum formosæ cura puellæ,
 Jussit et in castris æra merere suis.
 Inde vides agilem, nocturnaque bella gerentem.
 Qui nolet fieri desidiosus, amet. 46

ELEGIA X.

Qualis ab Eurota Phrygiæ aucta carinis
 Conjugibus belli causa duobus erat;
 Qualis erat Lede, quam plumis additus albis
 Callidus in falsa lussit adulter ave;
 Qualis Amynone siccis errabat in agris, 5
 Cum premeret summi verticis urna comam;
 Talis eras; aquilamque in te taurumque time-
 bam,
 Et quicquid magno de Jove fecit amor.
 Nunc timor omnis adest, animique resanuit error;
 Nec facies oculos jam capit ista meos. 10
 Cur sim mutatus, queris? quia munera poscis.
 Hæc te non patitur causa placere mihi.
 Donec eras simplex, animum cum corpore amavi:
 Nunc mentis vitio læsa figura tua est.
 Et puer est, et nudus Amor: sine sordibus annos,
 Et nullas vestes, ut sit apertus, habet. 16
 Quid puerum Veneris pretio prostare jubetis?
 Quo pretium condant, non habet ille sinum.
 Nec Venus apta feris, Veneris nec filius, armis:
 Non decet imbelles æra merere deos. 20
 Stat meretrix certo cuivis mercabilis ære,
 Et miseras jussu corpore quæret opes.
 Devovet imperium tamen hæc lenonis avari,
 Et, quod vos facitis sponte, coacta facit.
 Sumite in exemplum pecudes ratione carentes.
 Turpe erit, ingenium mitius esse feris. 26
 Non equa munus equum, non taurum vacca po-
 poscit:
 Non aries placitam munere captat ovem.

Sola viro mulier spoliis exultat ademtis:
 Sola locat noctes: sola locanda venit: 30
 Et vendit, quod utrumque juvat, quod uterque
 petebat:
 Et pretium, quanti gaudeat ipsa, facit.
 Quæ Venus ex æquo ventura est grata duobus,
 Altera cur illam vendit, et alter emit?
 Cur mihi sit damno, tibi sit lucrosa voluptas, 35
 Quam socio motu fœmina virque ferunt?
 Non bene conducti vendunt perjuria testes:
 Non bene selecti iudicis arca patet.
 Turpe reos emta miseros defendere lingua:
 Quod faciat magnas, turpe, tribunal opes. 40
 Turpe tori reditu census augere paternos,
 Et faciem lucro prostituisse suam.
 Gratia pro rebus merito debetur inemtis:
 Pro male conducto gratia nulla toro.
 Omnia conductor solvit: mercede soluta 45
 Non manet officio debitor illo tuo.
 Parcite, formosæ, pretium pro nocte pacisci.
 Non habet eventus sordida præda bonos.
 Non fuit armillas tanti pepigisse Sabinas,
 Ut premerent sacræ virginis arma caput. 50
 E quibus exierat, traiecit viscera ferro
 Filius: et pœnæ causa monile fuit.
 Nec tamen indignum est, a divite munera posci.
 Munera poscenti quo dare possit, habet.
 Carpide de plenius pendentes vitibus uvas: 55
 Præbeat Alcinoi poma benignus ager.
 Officium pauper numeret, studiumque, fidemque:
 Quod quis habet, dominæ conferat omne
 suæ.
 Est quoque carminibus meritas celebrare puellas
 Dos mea; quam volui, nota sit arte mea. 60
 Scinduntur vestes: gemmæ franguntur et aurum:
 Carmina quam tribuent, fama perennis erit.
 Nec dare, sed pretium posci dedignor et odi.
 Quod nego poscenti, desino velle; dabo.

ELEGIA XI.

Colligere incertos, et in ordine ponere crines
 Docta, neque ancillas inter habenda, Nape;
 Inque ministeriis furtivæ cognita noctis
 Utilis, et dandis ingenuosa notis;
 Sæpe venire ad me dubitantem hortata Corin-
 nam; 5
 Sæpe laboranti fida reperta mihi;
 Accipe, et ad dominam peraratas mane tabellas
 Perfer, et obstantes sedula pelle moras.
 Nec silicem venæ, nec durum in pectore ferrum,
 Nec tibi simplicitas ordine major inest. 10
 Credibile est, et te sensisse Cupidinis arcus;
 In me militiæ signa tuere tue.
 Si quæret, quid agam; spe noctis vivere dices.
 Cætera furti blanda causa notata manu.
 Dum loquor, hora fugit; vacuæ bene redde ta-
 bellas: 15
 Verum continuo fac tamen illa legat.
 Adspicias oculos mando frontemque legentis.
 E tacito vultu scire futura licet.
 Nec mora: perfectis rescribat multa iubeto.
 Odi, cum late splendida cera vacat. 20
 Comprimat ordinibus versus, oculosque moretur
 Margine in extremo littera rasa meos.
 Quid digitos opus est graphio lassare tenendo?
 Hoc habeat scriptum tota tabella, Veni. 25
 Non ego victrices lauro redimire tabellas,
 Nec Veneris media ponere in æde moror.
 Subscribam: Veneri fidas sibi Naso ministras
 Dedicat; at nuper vile fuistis acer.

ELEGIA XII.

Flete meos casus : tristes redire tabellæ.
 Infelix hodie littera posse negat.
 Omnia sunt aliquid ; modo cum cedere vellet.
 Ad limen digitos restitit lecta Nape.
 Missa foras iterum limen transire memento
 Cautius, atque alte sobria ferre pedem.
 Ite hinc difficiles, funebria ligna, tabellæ,
 Tuque negaturis cera referta notis :
 Quam, puto, de longæ collectam flore cicutæ
 Melle sub infami Corsica misit apis. 1
 At, tanquam minio, penitus medicata rubebas.
 Ille color vere sanguinolentus erat.
 Projectæ triviis jaceatis, inutile lignum :
 Vosque rotæ frangat prætereuntis onus.
 Illum etiam, qui vos ex arbore vertit in usum, 15
 Convincam puras non habuisse manus.
 Præbuit illa arbor misero suspendia collo :
 Carnifici diras præbuit illa cruces.
 Illa dedit turpes rauce bubonibus umbras :
 Vulturis in ramis et strigis ova tulit. 20
 Illis ego commisi nostros insanus amores,
 Molliaque ad dominam verba ferenda dedi ?
 Aptius hæc capiant vadimonia garrula ceræ,
 Quas aliquis duro cognitor ore legat.
 Inter ephemeras melius tabulasque jacerent,
 In quibus absumentas fieret avarus opes.
 Ergo ego vos rebus duplices pro nomine sensi ?
 Auspicii numerus non erat ipse boni.
 Quid precer iratus ? nisi vos cariota senectus
 Rodat, et imminundo cera sit alba situ. 30

ELEGIA XIII.

Jam super Oceanum venit a seniore marito,
 Flava pruinoso quæ velut axe diem.
 Quo properas, Aurora ? mane. Sic Memnonis
 umbris
 Annua sollenni corde parentet avis.
 Nunc juvat in teneris dominæ jacuisse lacertis :
 Si quando, lateri nunc bene juncta meo est. 5
 Nunc etiam somni pingues : nunc frigidus humor :
 Et liquidum tenui gutture cantat avis.
 Quo properas, ingrata viris, ingrata puellis ?
 Roscida purpurea supprime lora manu. 10
 Ante tuos ortus melius sua sidera servat
 Navita, nec media nescius errat aqua.
 Te surgit, quamvis lassus, veniente viator.
 Miles et armiferas aptat ad arma manus.
 Prima bidente vides oneratos arva colentes : 15
 Prima vocas tardos sub juga panda boves.
 Tu pueros somno fraudas, tradisque magistris,
 Ut subeant teneræ verbera sæva manus.
 Atque eadem sponsum consulti ante atria mittis,
 Unius ut verbi grandia damna ferat. 20
 Nec tu caudico, nec tu jucunda deserto :
 Cogitur ad lites surgere ut, rque novas.
 Tu, cum femine possint cessare labores,
 Lanificam revocas ad sua pensa manum.
 Omnia perpeterer : sed surgere mane puellas 25
 Quis, nisi cui non est ulla puella, ferat ?
 Optavi quoties, ne nox tibi cedere vellet,
 Neu fugerent vultus sidera mota tuos !
 Optavi quoties, aut ventus frangeret axem,
 Aut caderet spissa nube retentus equus ! 30
 Invida, quo properas ? quod erat tibi filius ater,
 Materni fuerat pectoris ille color.
 [Quid, si non Cephali quondam flagrasset amore ?
 An putat ignotam nequitiam esse suam ?]
 Tithono vellem de te narrare liceret : 35
 Fabula non cælo turpior ulla foret

! Illum dum refugis, longo quia frigidus ævo,
 Surgis ad invisas a sene mane rotas.
 At si quem manibus Cephalum complexa teneres,
 Clamares, Lente currite noctis equi. 40
 Cur ego plectar amans, si vir tibi marcet ab annis ?
 Num me nupsisti conciliante seni ?
 Adepice, quot somnos juveni donarit amato
 Luna : neque illius forma secunda tue.
 Ipse deum genitor, ne te tam sæpe videret, 45
 Commisit noctes in sua vota duas.
 Jurgia finieram. Scires audisse ; rubebat.
 Nec tamen assuetio tardius orta dies.

ELEGIA XIV.

Dicebam, Medicare tuos desiste capillos,
 Tingere quam possis, jam tibi nulla coma est.
 At, si passa fores, quid erat spatiosius illis ?
 Contigerant imum, qua patet usque, latus.
 Quid, quod erant tenues, et quos ornare timeres ;
 Vela colorati qualia Seres habent ; 6
 Vel pede quod gracili deducit aranea filum,
 Cum leve deserta sub trabe necit opus ?
 Nec tamen ater erat, nec erat tamen aureus illis,
 Sed, quamvis neuter, mixtus uterque color ; 10
 Qualem elivosa madidis in vallibus Idæ
 Ardua derepta cortice cedrus habet.
 Adde, quod et dociles, et centum flexibus apti,
 Et tibi nullius causa doloris erant.
 Non acus abrupti, non vallus pectinis illos : 15
 Ornatrici tuto corpore semper erat.
 Ante meos sæpe est oculos ornata, nec unquam
 Brachia derepta saucia fecit acu.
 Sæpe etiam, nondum digestis mane capillis,
 Purpureo jacuit semispinna toro. 20
 Tum quoque erat neglecta decens ; ut Thracia
 Bacche,
 Cum temere in viridi gramine lassa jacet.
 Cum graciles essent tamen, et lanuginis instar ;
 Heu ! mala vexata quanta tulere comæ !
 Quam se præbuerunt ferro patienter et igni, 25
 Ut fieret torto flexilis orbe sinus !
 Clamabam, Scelus est, istos scelus urere crines.
 Sponte decent : capiti, ferrea, parce tuo.
 Vin procul hinc remove : non est, qui debeat uri ;
 Erudit adnotas ipse capillus acus. 30
 Formosæ periee comæ, quas vellet Apollo,
 Quas vellet capiti Bacchus incesse suo.
 Illis contulerim, quas quondam nuda Dione
 Pingitur humenti sustinuisse manu. 34
 Quid male dispositos queris periisse capillos ?
 Quid speculum mæsta ponis, inepta, manu ?
 Non bene consuetis a te spectatis oculis.
 Ut placeas, debes immemor esse tui.
 Non te cantatæ læserunt pellicis herbæ,
 Non anus Hæmonia perfida lavit aqua ; 40
 Nec tibi vis morbi nocuit ; (procul omen abesto)
 Nec minuit densas invida lingua comas.
 Facta manu culpaque tua dispendia sentis.
 Ipsa dabas capiti mixta venena tuo.
 Nunc tibi captivus mittet Germania crines : 45
 Culta triumphatæ munere gentis eris.
 Quam sæpe, comas aliquo mirante, rubebis,
 Et dicēs, Emta nunc ego mercede probor !
 Nescio quam pro me laudat nunc iste Sicambram ;
 Fama tamen, memini, cum fuit lecta mei. 50
 Me miserum ! lacrymas male continet, oraque
 dextra
 Protegit, ingenuas picta rubore genas.
 Sustinet antiquos gremio spectare capillos,
 Ne mihi ! non illo munera digna loco.

Collige cum vultu mentem : reparabile damnum
est. 55

Postmodo nativa conspiciere coma.

ELEGIA XV.

Quid mihi, Livor edax, ignavos objicis annos ;
Ingenique vocas carmen inertis opus ?
Non me more patrum, dum strenua sustinet
ætas,
Præmia militiæ pulverulenta sequi ;
Nec me verbosas leges ediscere ; nec me 5
Ingrato vocem prostituisse foro ?
Mortale est, quod quæris, opus. Mihi fama pe-
rennis
Quæritur ; in toto semper ut orbe canar.
Vivet Mæonides, Tenedos dum stabit et Idæ,
Dum rapidas Simois in mare volvet aquas. 10
Vivet et Ascræus, dum mustis uva tumebit,
Dum cadet incurva falce resecta Ceres.
Battiades semper toto cantabitur orbe ;
Quamvis ingenio non valet, arte valet.
Nulla Sophocleo veniet jactura cothurno. 15
Cum sole et luna semper Aratus erit.
Dum fallax servus, durus pater, improba lena
Vivent, dum meretrix blanda, Menandros erit.

Ennius arte carens, animosique Accius orla,
Casurum nallo tempore nomen habent. 20
Varronem primamque ratem quæ nesciat ætas,
Aureaque Æsonio terga petita duci ?
Carmina sublimis tunc sunt peritura Lucreti,
Exitio terras cum dabit una dies.
Tityrus, et fruges, Æneiaque arma legentur, 25
Roma, triumphati dum caput orbis eris.
Donec erunt ignes arcusque Cupidinis arma,
Discentur numeri, culte Tibulle, tui.
Gallus et Hesperis, et Gallus notus Eois,
Et sua cum Gallo nota Lycoris erit. 30
Ergo, cum silices, cum dens patientis aratri,
Depereant ævo, carmina morte carent.
Cedant carminibus reges, regumque triumphii,
Cedat et auriferi ripa beata Tagi.
Vilia miretur vulgus. Mihi flavus Apollo 35
Pocula Castalia plena ministret aquæ :
Sustineamque coma metuentem frigora myr-
tum :
Atque a sollicito multus amante legar.
Pascitur in vivis Livor : post fata quiescit,
Cum suus ex merito quemque tuetur honos.
Ergo etiam, cum me supremæ adederit ignis,
Vivam, parsque mei multa superstes erit. 42

LIBER SECUNDUS.

ELEGIA I.

Hoc quoque composui, Pelignis natus aquosis,
Ille ego nequitia Naso poeta meæ.
Hoc quoque jussit Amor. Procul hinc, procul
este severæ :
Non estis teneris apta theatra modis.
Me legat in sponsi facie non frigida virgo, 5
Et rudis ignoto tactus amore puer.
Atque aliquis juvenum, quo nunc ego, saucius
arcu,
Agnoscat flammæ conscia signa suæ :
Miratusque diu, Quo, dicat, ab indice docens 10
Composuit casus iste poeta meos ?
Ausus eram, memini, cælestia dicere bella,
Centimanumque Gygen ; et satis oris erat :
Cum male se Tellus ulta est, ingestaque Olympo
Ardua devexum Pelion Ossa tulit.
In manibus nimbos, et cum Jove fulmen ha-
benti, 15
Quod bene pro cælo mitteret ille suo,
Clausit amica fores. Ego cum Jove fulmen
omisi.
Excidit ingenio Jupiter ipse meo.
Jupiter, ignoscas : nil me tua tela juvabant.
Clausa tuo majus janua fulmen erat. 20
Blanditias elegosque leves, mea tela, resumsi ;
Mollierunt duras lenia verba fores.
Carmina sanguineæ deducunt cornua Lunæ,
Et revocant nives Solis euntes equos.
Carminæ dissiliunt abruptis faucibus angues, 25
Inque suos fontes versa recurrit aqua.
Carminibus cessere fores ; insertaque posti,
Quamvis robur erat, carmine victa sera est.
Quid mihi profuerit velox cantatus Achilles ?
Quid pro me Atrides alter et alter agant ? 30
Quique tot errando, quot bello, perdidit annos ?
Raptus et Hæmonis flebilis Hector equis ?

At, facie teneræ laudata sæpe puella,
Ad vatem pretium carminis ipsa venit.
Magna datur merces. Heroum clara valet 35
Nomina : non apta est gratia vestra mihi.
Ad mea formosæ vultus adhibete puellæ
Carmina, purpureus quæ mihi dictat Amor.

ELEGIA II.

Quem penes est dominam servandi cura, Bagoe,
Dum perago tecum pauca, sed apta, vaca.
Hæsterna vidi spatiantem luce puellam,
Illa, quæ Danaï porticus agmen habet.
Protinus, ut placuit, misi, scriptoque rogavi. 5
Rescripsit trepida, Non licet, illa manu.
Et, cur non licet, quærenti, reddita causa est,
Quod nimium domine cura molesta tua est.
Si sapias, o custos, odium, mihi crede, mereri
Desine. Quem metuit quisque, perisse cupit.
Vir quoque non sapiens : quid enim servare la-
borat, 11
Unde nihil, quamvis non tuere, perit ?
Sed gerat ille suo morem furiosus amori,
Et castum, multis quod placet, esse putet.
Huic furtiva tuo libertas munere detur ; 15
Huic dederis illi, reddat ut illa tibi.
Conscius esse velis : domina est obnoxia servo :
Conscius esse times : dissimulare licet.
Scripta leget secum : matrem misisse putato.
Venerit ignotus, postmodo notus erit. 20
Ibit ad affectam, quæ non languebit, amicam
Visere ; judiciis ægra sit illa tuis.
Si faciet tarde, ne te mora longa fatiget,
Imposita gremio stertere fronte potes.
Nec tu, lingieram fieri quid possit ad Isin, 25
Quæsieris, nec tu curva theatra time.
Conscius assiduos commissi tollet honores.
Quis minor est autem, quam tacuisse, labor ?

Ille placet, versatque domum, neque verbera
sentit:

Ille potens: alii sordida turba jacent. 30

Iluic, veræ ut lateant causæ, finguntur inanes:
Atque ambo domini, quod probat una, probant.

Cum bene vir traxit vultum, rugasque coegit;

Quod voluit fieri blanda puella, facit.

Sed tamen interdum tecum quoque jurgia nectat,

Et simulet lacrymas, carnificemque vocet. 36

Tu contra obliciens, quæ tuto diluat illa,

In verum falso crimine deme fidem.

Sic tibi semper honos, sic curta peculia crescent:

Hæc faoc, et exiguo tempore liber eris. 40

Adspicis indicibus Aexas per colla catenas:

Squalidus orba fide pectora carcer habet.

Querit aquas in aquis, et poma fugacia captat

Tantalus: hoc illi garrula lingua dedit.

Dum nimium servat custos Junonius Io, 45

Ante suos annos occidit; illa dea est.

Vidi ego compedibus liventia crura gerentem,

Unde vir incestum scire coactus erat.

Pœna minor merito. Nocuit mala lingua duobus.

Vir doluit; famæ damna puella tulit. 50

Crede mihi, nulli sunt crimina grata marito:

Nec quenquam, quamvis audiat illa, juvant.

Seu tepet, indicium securas proditis ad aures:

Sive amat, officio fit miser ille tuo.

Culpa nec ex facili, quamvis manifesta, probatur. 55

Judicis illa sui tuta favore venit.

Viderit ipse licet: credet tamen ipse neganti,

Damnabitque oculos, et sibi verba dabit.

Adspiciat dominæ lacrymas; plorat et ipse:

Et dicet, Pœnas garrulus iste dabit. 60

Quam dispar certamen inis! tibi verbera victo

Adsunt: in gremio iudicis illa sedet.

Non scelus aggredimur: non ad miscenda coimus

Toxica: non stricto fulminat ense manus.

Querimus, ut tuto per te possimus amare. 65

Quid precibus nostris mollius esse potest?

ELEGIA III.

Hei mihi, quod dominam, nec vir, nec femina,
servas:

Mutua nec Veneris gaudia nosse potes!

Qui primus pueris genitalia membra recidit,

Vulnera, quæ fecit, debuit ipse pati.

Mollis in obsequium, facilisque rogantibus esses,

Si tuus in quavis præcepisset amor. 6

Non tu natus equo, non fortibus utilis armis:

Bellica non dextræ convenit hasta tuæ.

Ista mares tractent: tu spes deponere viriles.

Sint tibi cum domina sic, ut ferenda tua. 10

Hanc imple meritis: hujus tibi gratia prosit.

Si careas illa, quis tuus usus erit?

Est etiam facies, sunt apti lusibus anni.

Indigna est pigro forma perire situ.

Fallere te potuit, quamvis habere molestus: 15

Non caret effectu, quod voluere duo.

Aptius aut fuerit precibus tentasse, rogamus:

Dum bene ponendi munera tempus habes.

ELEGIA IV.

Non ego mendosos ausim defendere mores,

Falsasque pro vitilis arma movere meis.

Confiteor; si quid prodest delicta fateri:

In mea nunc demens crimina, fassus, co

Odi, nec possum cupiens non esse, quod odi. 5

Heu quam, quæ studeas ponere, ferre grave

est!

Nam desunt vires ad me mihi jusque regen-

Auferor, ut rapida concita puppis aqua.

Non est certa meos quæ forma irritet amores.

Centum sunt causæ, cur ego semper amem. 10

Sive aliqua est oculus in se dejecta modestos;

Uror, et insidiæ sunt pudor ille mese.

Sive procax aliqua est; capior, quia rustica non

est,

Spemque dat in molli mobilis esse toro. 14

Aspera si visa est, rigidasque imitata Sabinas;

Velle, sed ex alto dissimulare, puto.

Sive es docta; places raras dotata per artes:

Sive rudis; placita es simplicitate tua.

Est, quæ Callimachi præ nostris rustica dicat

Carminæ: cui placeo, protinus ipsa placet. 20

Est etiam, quæ me vatem, et mea carmina culpet:

Culpantis cupiam sustinuisse femur.

Molliter incedit; motu capit. Altera dura est;

At poterit tacto mollior esse viro.

Hæc quia dulce canit, flectitque facillima vo-

cem, 25

Oscula cantanti rapta dedisse velim.

Hæc querulas agili percurrit pollice chordas;

Tam doctas quis non possit amare manus?

Illa placet gestu, numerosque brachia ducit,

Et tenerum molli torquet ab arte latus: 30

Ut taceam de me, qui causa tangor ab omni;

Illie Hippolytum pone; Priapus erit.

Tu, quia tam longa es, veteres Heroides æquas:

Et potes in toto multa jacere toro.

Hæc habilis brevitate sua. Corrumpor utraque.

Convenient voto longa brevisque meo. 36

Non est culta; subit quid cultæ accedere possit.

Ornata est; dotes exhibet illa suas.

Candida me capiet, capiet me flava puella:

Est etiam fusco grata colore Venus. 40

Seu pendens nivea pulli cervicis capilli;

Leda fuit nigra conspicienda coma.

Seu flavent; placuit croceis Aurora capillis.

Omnibus historiis se meus aptat amor.

Me nova sollicitat, me tangit serior ætas: 45

Hæc melior specie corporis: illa sapit.

Denique, quas tota quisquam probet urbe puel-

las,

Noster in has omnes ambitiosus amor.

ELEGIA V.

Nullus amor tanti est (abeas, pharetrate Cu-
pido)

Ut mihi sint toties maxima vota mori.

Vota mori mea sunt, cum te peccasse recorder.

Hei mihi, perpetuum nata puella malum!

Non mihi deletæ nudant tua facta tabellæ: 5

Non data furtive munera crimen habent.

O utinam arguerem sic, ut non vincere possem!

Memiseram! quare tam bona causa mea est?

Felix, qui, quod amat, defendere fortiter audeat:

Cui sua, Non feci, dicere amica potest. 10

Ferreus est, nimiumque suo favet ille dolori,

Qui petitur victa palma cruenta rea.

Ipsè miser vidi, cum me dormire putares,

Sobrius apposito crimina vestra mero.

Multa supercilio vidi vibrante loquentes. 15

Nubus in vestris pars bona vocis erat.

Non oculi tacere tui, conscriptaque vino

Mensa; nec in digitis littera nulla fuit.

Sermonem agnovi, quod non videatur, agentem,
Verbaque pro certis iussa valere notia. 20
Jamque frequens ierat mensa conviva remota :
Compositi juvenes unus et alter erant.
Improba tum vero jungentes oscula vidi.
Illa mihi lingua nexa fuisse liquet.
Qualia nec fratri tulerit germana severo, 25
Sed tulerit cupido mollis amica viro :
Qualia credibile est, nec Phœbum ferre Dianæ,
Sed Venerem Marti sæpe tulisse suo.
Quid facis? exclamo; quo nunc mea gaudia
defers?
Injiciam dominas in mea jura manus. 30
Hæc tibi sint mecum, mihi sint communia tecum.
In bona cur quisquam tertius ista venit?
Hæc ego, quæque dolor linguæ dictavit: at illi
Conscia purpureus venit in ora pudor;
Quale coloratum Tithoni conjuge cælum 35
Subrubes, aut sponso visa puella novo;
Quale rosæ fulgent inter sua lilia mixtæ;
Aut ubi cantatis, Luna, laborat equis;
Aut quod, ne longis flavescere possit ab annis,
Mæonis Assyrium femina tinxit ebur. 40
His erat, aut alicui color ille similissimus horum :
Et nunquam casu pulchrior illa fuit.
Spectabat terram; terram spectare decebat.
Mæsta erat in vultu; mæsta decenter erat.
Sicut erant, et erant culti, laniare capillos, 45
Et fuit in teneras impetus ire genas.
Ut faciem vidi, fortes cecidere lacerti:
Defensa est armis nostra puella suis
Qui modo sævus eram, supplex ultroque rogavi,
Oscula ne nobis deteriora daret. 50
Risit, et ex animo dedit optima: qualia possent
Excutere irato tela trisulca Jovi.
Torqueor infelix, ne tam bona sumserit alter :
Et volo non ex hac illa fuisse nota.
Hæc quoque, quam docui, multo meliora fue-
runt; 55
Et quiddam visa est addidicisse novi.
Quod nimum placuere, malum est. quod tota
labellis
Lingua tua est nostris, nostra recepta tuis.
Nec tamen hoc unum dulce: non oscula tantum
Juncta queror; quamvis hæc quoque juncta
queror: 60
Illa, nisi in lecto, nusquam potuere doceri.
Nescio quis pretium grande magister habet.

ELEGIA VI.

Psittacus, Eois imitatrix ales ab Indis,
Occidit. Exequias ite frequenter aves.
Ite, piæ volucres, et plangite pectora pennis,
Et rigido teneras ungue notate genas.
Horrida pro mæstis lanietur pluma capillis: 5
Pro longa resonent carmina vestra tuba.
Quid scelus Ismarî quereris, Philomela, ty ranni?
Expleta est annis ista querela suis
Alitis in raræ miserum devertite funus.
Magna, sed antiqui causa doloris lity. 10
Omnes, quæ liquido librat in aere cursus,
Tu tamen ante alias, turtur amice, dole.
Plena fuit vobis omni concordia vita,
Et stetit ad finem longa tenaxque fides
Quod fuit Argolico juvenis Phœocus Orestæ, 15
Hoc tibi, dum licuit, psittace, turtur erat.
Quid tamen ista fides? quid rari forma coloris?
Quid vox mutandis ingeniosa sonis?
Quid juvat, ut datus es, nostræ placuisse puellæ?
Infelix avium gloria, nempe jaces. 20

Tu poteras virides pennis hebetare smaragdos,
Tincta gerens rubro Punica rostra croco.
Non fuit in terris vocum simulantiôr ales:
Reddebas blæso tam bene verba sono.
Raptus es invidia. Non tu fera bella movebas:
Garrulus, et placidæ pacis amator eras. 26
Ecce cœternices intor sua prælia vivunt:
Forsitan et fiant inde frequenter anus.
Plenus eras minimo: nec præ sermonis amore
In multos poteras ora vacare cibos. 30
Nux erat esca tibi, causeque papavera somni;
Pellebatque sitim simplicis humor aquæ.
Vivit edax vultur, ducensque per aera gyros
Miluus, et pluvie graculus auctor aquæ.
Vivit et armiferæ cornix invisâ Minervæ; 35
Illa quidem sæclis vix moritura novem.
Occidit ille loquax, humanæ vocis imago,
Psittacus, extremo munus ab orbe datum.
Optima prima fere manibus rapiuntur avaris;
Implentur numeris deteriora suis. 40
Tristia Phylacidæ Thersites funera vidit:
Jamque cinis, vivis fratribus, Hector erat.
Quid referam timidæ pro te pia vota puellæ,
Vota procelloso per mare rapta Notø?
Septima lux aderat, non exhibitura sequentem,
Et stabat vacua jam tibi Parca colo. 46
Nec tamen ignavo stupuerunt verba palato.
Clamavit moriens lingua, Corinna, vale.
Colle sub Elysio nigra nemus ilice frondens,
Udaque perpetuo gramine terra, viret 50
si qua fides dubiis, volucrum locus ille piarum
Dicitur, obscenæ quo prohibentur aves.
Illic innocui late pascuntur olores;
Et vivax Phœnix, unica semper avis.
Explicit ipsa suas ales Junonia pennas: 55
Oscula dat cupido blanda columba mari.
Psittacus has inter, nemorali sede receptus,
Convertit volucres in sua verba plas.
Ossa tegit tumulus: tumulus pro corpore par-
vus;
Quo lapis exiguus par sibi carmen habet: 60
Colligor ex ipso dominæ placuisse sepulcro.
Ora fuere mihi plus ave docta loqui.

ELEGIA VII.

Ergo ego sufficiam reus in nova crimina semper?
Ut vincam, toties dimicuisse piget.
Sive ego marmorei respexi summa theatri;
Eligis « multis, unde dolere velis: 5
Candida seu tacito me vidit femina vultu;
In vultu tacitas arguis esse notas.
Si quam laudavi; miseros petis ungue capillos:
Si culpo; crimen dissimulare putas.
Sive bonus color est, in te quoque frigidus esse;
Seu malus, alterius dicor amore mori. 10
Atque ego peccati vellem mihi conscius essem.
At quo animo ponam, qui meruere, ferunt.
Nunc temere insimulas: credendoque omnia
frustra,
Ipsa vetas iram pondus habere tuam.
Adspice, ut auritus miserandæ sortis assellus 15
Assiduo decinitus verberare lentus eat.
Ecce, novum crimen, sollers ornare Cypassis
Obicitur dominæ contemnerasse torum
Di melius, quam me, si sit peccasse libido,
Sordida contemtæ sortis amica juvet! 20
Quis Veneria famulæ connubia liber inire,
Tergaque completi verberare cœta velit?
Adde, quod orandis illa est operata capillâ,
Et tibi per doctas grata ministra manus 21

*Sed licet ancillam, quæ tam tibi fida, rogarem ?
Quid, nisi ut indiole juncta repulsa foret ?
Per Venerem juro, puerique volatilis arcus,
Me non admissi criminis esse reum.*

ELEGIA VIII.

Ponendis in mille modos perfecta capillis,
Comere sed solas digna, Cypassi, dens ;
Et mihi jucundo non rustica cognita furto ;
Apta quidem domina, sed magis apta mihi ;
Quis fuit inter nos sociati corporis index ?
Sensit concubitus unde Corinna tuos ?
Num tamen erubui ? num verbo lapsus in ullo
Furtivæ Veneris conscia signa dedi ?
Quid, quod in ancilla si quis delinquere posset.
Illum ego contendi mente carere bona ?
Thessalus ancillæ facie Briseidos arsit :
Serva Mycenæo Phœbas amata duci.
Non ego Tantalide major, nec major Achille.
Quod decuit reges, cur mihi turpe putem ?
Ut tamen iratos in te defixit ocellos,
Vidi de totis erubuisse genia.
At quanto, si forte refers, præsentior ipse
Per Veneris feci numina magna fidem !
Tu, dea, tu jubeas animi perjuria puri
Carpathium tepidos per mare ferre Notos. 20
Pro quibus officiis pretium mihi dulce repen-
Concubitus hodie, fusa Cypassi, tuos
Quid renuis, fingisque novos, ingrata, timores ?
Unum est e dominis emeruisse satis
Quod si stulta negas, index autem fatebor, 25
Et veniam culpæ proditor ipse mea ;
Quoque loco tecum fuerim, quotiesque, Cypassi,
Narrabo domina, quotque quibusque modis.

ELEGIA IX.

O nunquam pro me satis indignate Cupido,
O in corde meo desidiore puer !
Quid me, qui miles nunquam tua signa reliqui,
Lædis ? et in castris vulneror ipse meis ?
Cur tua fax urit, figit tuus arcus amicos ? 5
Gloria pugnantes vincere major erat.
Quid ? non Iliamionius, quem cuspidem perculit,
heros
Confossum medica postmodo juvit ope ?
Venator sequitur fugientia, capta relinquit :
Semper et iuventis ulteriora petit. 10
Nos tua sentimus, populus tibi deditus, arma :
Pigra reluctanti cessat in hoste manus
Quid juvat in nudis hamata retundere tela
Ossibus ? ossa mihi nuda relinquit amor. 15
Tot sine amore viri, tot sunt sine amore puella
Illic tibi cum magna laude triumphus eat.
Roma, nisi immensum vires promosset in orbem,
Stramineis esset nunc quoque densa casis
Fessus in acceptos miles deditur agros :
Mittitur in saltus carcere liber equus : 20
Longaque subductam celant navalia pinum :
Tutaque deposito poscitur ense rudis.
Me quoque, qui toties merui sub amore puellæ,
Defunctum placide vivere tempus erat.
Vive, deus, posito, si quis mihi dicat, amore ; 25
Deprecet : usque adeo dulce puella malum est.
Cum bene pertesum est, animoque relanguit
ardor,
Nescio quo miseræ turbine mentis agor.
Ut rapti in præceptis dominum, spumantia frustra
Frena retentantem, durior oris equus : 30
Ut subitus, prope jam pressa tellure, carinam
Tangentem portus ventus in alta rapit :

Sic me sæpe refert incerta Cupidinis aura ;
Notaque purpureus tela resumit Amor.
Fige, puer ; positus nudus tibi præbeor armis.
Hic tibi sint vires : hic tua dextra facit. 36
Huc, tanquam jussæ, veniunt jam sponte sagittæ.
Vix illis præ me nota pharetra sua est.
Infelix, tota quicunque quiescere nocte
Sustinet, et somnos præmia magna vocat. 40
Stulte, quid est somnus, gelidæ nisi mortis
imago ?
Longa quiescendi tempora fata dabunt.
Me modo decipiant voces fallacis amicæ :
Sperando certe gaudia magna feram.
Et modo blanditis dicat ; modo jurgia quærat.
Sæpe fruar domina ; sæpe repulsus eam. 46
Quod dubius Mars est, per te, privigne Cupido,
est ;
Et movet exemplo vitricus arma tuo.
Tu levis es, multoque tuis ventosior alis :
Gaudiaque ambigua dasque negasque fide. 50
Si tamen exaudis, pulchra cum matre, rogantem,
Inderseta meo pectore regna tene.
Accedant regno, nimium vaga turba, puellæ.
Ambobus populis sic venerandus eris.

ELEGIA X.

Tu mihi, tu certe, memini, Græcine, negabas,
Uno posse aliquem tempore amare duas.
Per te ego decipior : per te deprensus inermis,
Ecce, duas uno tempore turpis amo.
Itraque formosa est : operosæ cultibus ambæ : 5
Artibus, in dubio sit, hæc sit, an illa, prior.
Pulchrior hac illa est, hæc est quoque pulchrior
illa.
Et magis hæc nobis, et magis illa placet.
Errant, ut ventis discordibus acta phascelos,
Diduamque tenent alter et alter amor. 10
Quid geminas, Erycina, meos siue fine dolores ?
Nonne erat in curas una puella satis ?
Quid folia arboribus, quid pleno sidera cælo,
In freta collectas alta quid addis aquas ?
Ied tamen hoc melius, quam si sine amore jace-
rem. 15
Hostibus eveniat vita severa meis.
Iostibus eveniat viduo dormire cubili,
Et medio laxè ponere membra toro.
At mihi savus amor somnos abruptat inertes :
Simque mei lecti non ego solus onus. 20
Me mea disperdat, nullo prohibente, puella,
Si satis una potest : si minus una, due.
Sufficiant graciles, sed non sine viribus, artus :
Pondere, non nervis, corpora nostra carent.
At lateri dabit in vires alimentum voluptas. 25
Decepta est opera nulla puella mea.
Sæpe ego, lascivæ consumo tempore noctis,
Utile, et forti corpore, mane fui.
Felix, quem Veneris certamina mutua rumpunt !
Di faciant, leti causa sit ista mei ! 30
Induat adversis contraria pectora telis
Miles, et æternum sanguine nomen emat.
Quærat ævarus opes ; et quæ lassarit arando
Æquora, perjuro naufragus ore bibat.
At mihi contingat Veneris languescere motu ;
Cum moriar, medium solvar et inter opus : 36
Atque aliquis, nostro lacrymans in funere, dicat,
Convniens vitæ mors fuit ista suæ.

ELEGIA XI.

rima malas docuit, mirantibus æquoris undis,
Peliaco pinus vertice cæsa vias :

Quæ concurrentes inter temeraria cautes
 Conspiciam fulvo vellere vexit ovem.
 O utinam, remo ne quis freta longa moveret, 5
 Argo funestas pressa bibisset aquas!
 Ecce fugit notumque torum, sociosque penates.
 Fallacesque vias ire Corinna parat.
 Quid tibi, me miserum! Zephyros Eurosque
 timebo,
 Et gelidum Borean, egelidumque Notum? 10
 Non illic urbes, non tu mirabere sylvas:
 Una est injusti cæcula forma maris.
 Nec medius tenues conchas, piosve lapillos,
 Pontus habet: bibuli littoris illa mora est.
 Littora marmoreis pedibus signanda, puellæ. 15
 Hactenus est tutum: cætera cæca via est.
 Et vobis alii ventorum prælia narrent;
 Quas Scylla infestet, quas Charybdis aquas
 Et quibus emineant violenta Ceraunia saxis:
 Quo lateant Syrtes, quoque Malea sinu. 20
 Hæc alii referant: at vos, quod quisque loque-
 tur,

Credite; credenti nulla procella nocet.
 Sero respicitur tellus, ubi fune soluto
 Currit in immensum panda carina salum.
 Navita sollicitus qua ventos horret iniquos, 25
 Et prope tam letum, quam prope cernit aquam.
 Quid, si concussas Triton exasperat undas?
 Quam tibi nunc toto nullus in ore color!
 Tum generosa voces secundæ sidera Lædæ:
 Et, Felix, dicas, quam sua terra tenet! 30
 Tutius est fovisse torum, legisse libellos,
 Threiciam digitis increpuisse lyram.
 At, si vana ferunt volucres mea dicta procellæ,
 Æqua tamen puppi sit Galatæ tuæ.
 Vestrum crimen erit talis jactura puellæ, 35
 Nereidesque Deæ, Nereidumque pater.
 Vade memor nostri, vento reditura secundo.
 Impleat illa tuos fortior aura sinus.
 Tum mare in hæc magnus proclinet littora Ne-
 reus:

Huc venti spirant: huc agat æstus aquas. 40
 Ipsa roges, Zephyri veniant in lintea pleni:
 Ipsa tua moves turgida vela manu.
 Primus ego adspiciam notam de littore pinum;
 Et dicam, Nostros advehit illa deos;
 Excipiamque humeris, et multa sine ordine car-
 pam 45
 Oscula. Pro reditu victima vota cadet.
 Inque tori formam molles sternerunt arenæ,
 Et tumulus mense quilibet instar erit.
 Illic appposito narrabis multa Lyæo,
 Pæne sit ut mediis obruta navis aquis: 50
 Dumque ad me properas, nec iniquæ tempora
 noctis,

Nec te præcipites extimuisse Notos.
 Omnia pro veris credam sint ficta licet.
 Cur ego non votis blandiar ipse meis?
 Hæc mihi quamprimum cælo nitidissimus alto
 Lucifer admisso tempora portet equo. 56

ELEGIA XII.

Ite triumphales circum mea tempora lauri.
 Vicinus: in nostro est ecce Corinna sinu;
 Quam vir, quam custos, quam janua firma (tot
 hostes)
 Servabant, ne qua posset ab arte capi.
 Hæc est præcipuo victoria digna triumpho, 5
 In qua, quæcunque est, sanguine præda caret.
 Non humiles muri, non parvis oppida fossis
 Cincta, sed est ductu capta puella meo.

Pergama cum caderent bello superata bilistri;
 Ex tot, in Atrida pars quota laudis erat? 10
 At mea seposita est, et ab omni milite disors
 Gloria, nec titulum muneris alter habet.
 Me duce ad hanc voti finem, me milite, veni:
 Ipse eques, ipse pedes, signifer ipse fui.
 Nec casum fortuna meis immiscuit actis. 15
 Huc ades, o cura parte Triumphæ meæ.
 Nec belli nova causa mei. Nisi rapta fuisset
 Tyndaris, Europæ pax Asiæque foret.
 Fœmina sylvestres Lapithas, populumque bi-
 membrum
 Turpiter apposito vertit in arma mero. 20
 Fœmina Trojanos iterum fera bella movere
 Impulit in regno, juste Latine, tuo.
 Fœmina Romanis, etiam nunc urbe recenti,
 Immisit soceros, armaque sæva dedit.
 Vidi ego pro nive pugnantes conjuge tauros: 25
 Spectatrix animos ipsa juvenca dabat.
 Me quoque cum multis, sed me sine cæde, Cu-
 pido
 Jussit militiæ signa movere suæ.

ELEGIA XIII.

Dum labefactat onus gravidæ temeraria ventris,
 In dubio vitæ lassa Corinna jacet.
 Illa quidem, clam me tantum molita pericli,
 Ira digna mea: sed cedit ira metu.
 Sed tamen aut ex me conceperat, aut ego credo.
 Est mihi pro facto sæpe, quod esse potest. 6
 Isi, Parætonium, genialiaque arva Canopi
 Quæ colis, et Memphis, palmiferamque Pha-
 ron,
 Quaque celer Nilus lato dilapsus ab alveo
 Per septem portus in maris exit aquas; 10
 Per tua sinistra precor, per Anubidis ora verendi:
 Sic tua sacra pius semper Osiris amet,
 Pigraque labatur circa donaria serpens,
 Et comes in pompam corniger Apis eat:
 Huc adhibe vultus, et in una parce duobus. 15
 Nam vitam dominæ tu dabis, illa mihi.
 Sæpe tibi sedit certis operata diebus,
 Qua cingit lauros Gallica turba tuas.
 Tuque laborantes utero miserata puellas,
 Quarum tarda latens corpora tendit onus, 20
 Lenis ades, precibusque meis fave, Iliithia.
 Digna est, quam jubeas muneris esse tui.
 psc ego thura dabo fumosis candidus aris:
 Ipse feram ante tuos munera vota pedes.
 Adjiciam titulum, Servata Naso Corinna. 25
 Tu modo fac titulo muneribusque locum.
 i tamen in tanto fas est monuisse timore;
 Hæc tibi sit pugna dimicuisse satis.

ELEGIA XIV.

Quid juvat immunes belli cessare puellas,
 Nec fera peltatas agmina velle æqui;
 Si sine Marte suis patiuntur vulnera telis,
 Et cæcas armant in sua fata manus?
 Quæ prima instituit teneros convellere fatus 5
 Militia fuerat digna perire sua.
 Scilicet, ut careat rugarum crimine venter,
 Sternatur pugne tistis arena tuæ?
 Si mos antiquis placuisset matribus idem,
 Gens hominum vitio deperitura fuit; 10
 Quique iterum generis jaceret primordia nostri
 In vacuo lapides orbe, parandus erat.
 Quis Priami fregisset opes, si numen aquarum
 Justa recusasset pondera ferre Thetis?

Illa si tamido geminos in ventre necasset, 15
 Casurus domine conditor urbis erat.
 Si Venus Ænean gravida temerasset in alvo,
 Cæsaribus tellus orta futura fuit.
 Tu quoque, cum posses nasci, formosa, perisses,
 Tentasset, quod tu, si tua mater opus. 20
 Ipse ego, cum fuerim melius periturus amando,
 Vidissem nullo, matre necante, dies.
 Quid plenam fraudas vitem crescentibus uvis,
 Pomaque crudeli vellis acerba manu?
 Sponte fluant matura sua. Sine crescere nata: 25
 Est pretium parvæ non leve vita moræ.
 Vestra quid effoditis subjectis viscera telis,
 Et nondum natis dira venena datis?
 Colchida perspersam puerorum sanguine culpant,
 Atque sua cæsum matre queruntur Ilyn. 30
 Utraque sæva parens: sed tristibus utraque
 causis
 Jactura socii sanguinis ulta virum.
 Dicite, quis Tereus, quis vos irritet Iason
 Figere sollicita corpora vestra manu?
 Hoc neque in Armenis tigres fecere latebris, 35
 Perdere nec fœtus ausa læna suos.
 At teneræ faciunt, sed non impune, puellæ,
 Sæpe, suos utero quæ necat, ipsa perit.
 Ipsa perit, ferturque toro resoluta capillos:
 Et clamant, Merito, qui modolo cunque vident.
 Ista sed ætherias vaneant dicta per auras, 41
 Et sint omnibus pondera nulla meis.
 Dî faciles, peccasse semel concedite tuto:
 Id satis est. Pœnam culpa secunda ferat.

ELEGIA XV.

Annule, formosæ digitum vincitue puellæ,
 In quo censendum nil, nisi dantis amor;
 Munus eas gratum. Te læta mente receptum
 Protinus articulis induat illa suis.
 Tam bene convenias, quam mecum convenit illi;
 Et digitum justo commodus orbe teras. 6
 Felix, a domina tractaberis, annule, nostra
 Invidéo donis jam miser ipse meis.
 O utinam fieri subito mea munera possim
 Artibus Ææis, Carpathiæ senis! 10
 Tunc ego te dominæ cupiam tetigisse papillas,
 Et lævam tunicis inseruisse manum.
 Elabar digito, quamvis angustus et hærens,
 Inque sinum mira latus ab arte cadam.
 Idem ego, ut arcanas possim signare tabellas, 15
 Neve tenax ceram siccave gemma trahat,
 Humida formosæ tangam prius ora puellæ.
 Tantum ne signem scripta dolenda mihi.
 Si dabor, ut condar loculis; exire negabo,
 Adstringens digitos orbe minore tuos. 20
 Non ego dedecori tibi sim, mea vita, futurus;
 Quodve tener digitus ferre recusset, onus.
 Me gere, cum calidis perfundis imbris artus:
 Dammæque sub gemma perfer euntis aquæ.
 Sed, puto, te nuda meamembra libidine surgunt,
 Et peragant partes annulus ille viri. 26
 Irrita quid voveo? parvum proficiscere munus.
 Illa datam tecum sentiat esse fidem.

ELEGIA XVI.

Pars me Sulmo tenet Peligni tertia ruris;
 Parva, sed irriguis ora salubris aquæ:
 Sol licet admoto tellurem sidere findat,
 Et micet Icarî stella proterva canis;
 Arva pererrantur Peligna liquentibus undis, 5
 Et viret in tenero fertilis herba solo.

Terra ferax Cereris, multoque feracior uvæ:
 Dat quoque bacciferam Pallada rarus ager.
 Perque resurgentes rivis labentibus herbas
 Gramineus madidam cespes obumbrat hu-
 mum. 10
 At meus ignis abest. Verbo peccavimus uno.
 Quæ movet ardores, est procul; ignis adest.
 Non ego, si medius Polluce et Castore ponar,
 In cœli sine te parte fuisse velim.
 Solliciti jaceant, terraque premantur iniqua, 15
 In longas orbem qui secure vias.
 Aut juvenum comites jussissent ire puellas,
 Si fuit in longas terra secunda vias.
 Tum mihi, si premerem ventosas horridus Alpes,
 Dummodo cum domina, molle fuisset iter. 20
 Cum domina Libycas ansim perumpere Syrtis,
 Et dare non æquis vela ferenda Notis.
 Non, quæ virgineo portenta sub inguine latrant,
 Nec timeam vestros, curva Malea, sinus:
 Non qua, submersis ratibus saturata, Charybdis
 Fundit, et afflusas ore resorbet aquas. 26
 Quod si Neptuni ventosa potentia vincit,
 Et subventuros auferet unda deos;
 Tu nostris niveos humeris impone læcertos.
 Corpore nos facili dulces feremus onus. 30
 Sæpe petens Hero juvenis tranaverat undas.
 Tunc quoque tranasset; sed via cæca fuit.
 At sine te, quamvis operosi vitibus agri
 Me teneant, quamvis annibus arva nudent,
 Et vocet in rivos parentem rusticus undam, 35
 Frigidaque arboreas mulceat aura comas;
 Non ego Pelignos videor celebrare salubres,
 Non ego natalem, rura paterna, locum;
 Sed Scythiam, Cilicasque feros, viridesque Bri-
 tannos,
 Quaque Prometheo saxa cruore rubent. 40
 Ulmus amat vitem, vitis non deserit ulmum:
 Separor a domina cur ego sæpe mea?
 At mihi te comitem juraras usque futuram,
 Per me, perque oculos, sidera nostra, tuos.
 Verba puellarum, foliis leviora caducis, 45
 Irrita, qua visum est, ventus et unda ferunt.
 Si qua mei tamen est in te pia cura relicti,
 Incipe pollicitis addere facta tuis:
 Parvaque quamprimum rapientibus esseda man-
 nis
 Ipsa per admissas concute lora jubas. 50
 At vos, qua veniet, tumidi subsidite montes,
 Et faciles curvis vallibus este viæ.

ELEGIA XVII.

Si quis erit, turpe putet servire puellæ,
 Illo convincar iudice turpis ego.
 Sim licet infamis; dum me moderatius urat,
 Quæ Paphon, et fluctu pulsa Cythera tenet.
 Atque utinam dominæ miti quoque præda fuis-
 sem; 5
 Formosæ quoniam præda futurus eram.
 Dat facies animos. Facie violenta Corinna est;
 Me miserum! cur est tam bene nota sibi?
 Scilicet a speculi sumuntur imagine fastus;
 Nec nisi compositam se prius illa videt. 10
 Non, tibi si facies nimium dat in omnia regni,
 (O facies oculos nata tenere meos!)
 Collatum idcirco tibi me contemnere debes.
 Aptari magnis inferiora licet.
 Creditur et Nymphæ mortalis amore Calypso 15
 Capta reluctantem detinuisse virum.
 Creditur æquoream Phtlio Nereida regi,
 Egeriam justo concubuisse Numæ;

Vulcano Venerem, quamvis, incude relictæ,
 Turpiter obliquo claudicet ille pede. 20
 Carminis hoc ipsum genus impar; sed tamen apte
 Jungitur herous cum breviori modo.
 Tu quoque me, mea lux, in quaslibet accipe leges.
 Te deceat medio jura dedisse toro.
 Non tibi crimen ero, nec quo lætere remoto. 25
 Non erit hic nobis inficiendus amor.
 Sint tibi pro magno felicia carmina censu:
 Et multæ per me nomen habere volunt.
 Novi aliquam, quæ se circumferat esse Corinnam.
 Ut fiat, quid non illa dedisse velit? 30
 Sed neque diversi ripa labuntur eadem
 Frigidus Eurotas, populiferque Padus;
 Nec, nisi tu, nostris cantabitur ulla libellis.
 Ingenio causas tu dabis una meo.

ELEGIA XVIII.

Carmen ad iratum dum tu perducis Achillen,
 Primaque juratis induis arma viris;
 Nos, Macer, ignavæ Veneris cessamus in umbra:
 Et tener ausuros grandia frangit amor.
 Sæpe meæ, Tandem, dixi, discede, puellæ: 5
 In gremio sedit protinus illa meo.
 Sæpe, Pudet, dixi: lacrymis vix illa retentis,
 Me miseram! jam te, dixit, amare pudet?
 Implicuitque suos circum mea colla lacertos,
 Et, quæ me perdunt, oscula mille dedit. 10
 Vincor; et ingenium sumtis revocatur ab armis.
 Resque domi gestas, et mea bella, cano.
 Sceptra tamen sumsi; curaque Tragedia nostra
 Crevit: et huic operi quamlibet aptus eram.
 Risit Amor pallamque meam, piosque cothurnos, 15
 Sceptraque privata tam bene sumta manu.
 Hinc quoque me domine nomen deduxit iniquæ:
 Deque cothurnato vate triumphat Amor.
 Quod licet, aut artes teneri profitemur amoris,
 (Hei mihi, præceptis urgeor ipse meis!) 20
 Aut, quod Penelopes verbis reddatur Ulixi.
 Scribimus, aut lacrymas, Phylli relictæ, tuas:
 Quod Paris, et Macareus, et quod male gratus
 Iason,
 Hippolytique parens, Hippolytusque legant:
 Quodque tenens strictum Dido miserabilis ense
 Dicat, et Æolias Lesbis amica lyra: 26
 Quam celer e toto rediit meus orbe Sabinus,
 Scriptaque diversis rettulit ille locis!
 Candida Penelope signum cognovit Ulixis:
 Legit ab Hippolyto scripta noverca suo. 30
 Jam pius Æneas miserae rescriptis Elissæ:
 Quodque legat Phyllis, si modo vivit, habet.
 Tristis ad Hypsipylem ab Iasone litera venit:
 Det votam Phœbo Lesbis amata lyram.
 Nec tibi, qua tutum vati, Macer, arma canenti,
 Aureus in medio Marte tacetur Amor. 36
 Et Paris est illic, et adultera nobile crimen;
 Et comes extincto Laodamia viro.
 Si bene te novi, non bella libentius istis
 Dicis; et a vestris in mea castra redis. 40

ELEGIA XIX.

Si tibi non opus est servata, stulte, puella;
 At mihi fac serves: quo magis ipse velim.

Quod licet, ingratum est: quod non licet, scilicet
 urit.

Ferreus est, si quis, quod sinit alter, amat.
 Speremus pariter, pariter metuamus amantes:
 Et faciat voto rara repulsa locum. 6
 Quo mihi fortunam, quæ nunquam fallere curet?
 Nil ego, quod nullo tempore lædat, amo.
 Viderat hoc in me vitium versuta Corinna;
 Quaque capi possem, callida norat opem. 10
 Ah quoties sani capitis mentita dolores,
 Cunctantem tardo jussit abire pede!
 Ah quoties finxit culpam, quantumque libebat,
 Insontis speciem præbuit esse, nocens!
 Sic ubi vexarat, tepidosque refoverat ignes, 15
 Rursus erat votis comis et apta meis.
 Quas mihi blanditias, quam dulcia verba para-
 bat!
 Oscula, di magni, qualia quotque dabat!
 Tu quoque, quæ nostros rapuisti nuper ocellos,
 Sæpe time insidias, sæpe rogata nega: 20
 Et sine me, ante tuos projectum in limine postes,
 Longa pruinosa frigora nocte pati.
 Sic mihi durat amor, longosque adolescit in
 usus:

Hoc juvat: hæc animi sunt alimenta mei. 24
 Pinguis amor, nimiumque patens, in tædia nobis
 Vertitur, et stomacho, dulcis ut esca, nocet.
 Si nunquam Danaen habuisset ænea turris,
 Non esset Danae de Jove facta parens.
 Dum servat Juno sinuatam cornibus Io,
 Facta est, quam fuerat, gratior illa Jovi. 30
 Quod licet, et facile est, quisquis cupit, arbore
 frondes
 Carpat, et e magno flumine potet aquam.
 Si qua volet regnare diu, deludat amantem.
 Hei mihi, quod monitis torqueor ipse meis!
 Cuilibet eveniat, nocet indulgentia nobis. 35
 Quod sequi, fugio: quod fugit, usque se-
 quor.

At tu, formosæ nimium secure puellæ,
 Incipe jam prima claudere nocte domum.
 Incipe, quis toties furtim tua limina pulset, 39
 Querere; quid latent nocte silente canes;
 Quo ferat aut referat sollers ancilla tabellas;
 Cur toties vacuo secubat ipsa toro.
 Mordeat ista tuas aliquando cura medullas:
 Daque locum nostris materiamque dolis. 45
 Ille potest vacuo furari littore arenas,
 Uxorem stulti si quis amare potest.
 Jamque ego præmoneo; nisi tu servare puel-
 lam
 Incipis, incipiet desinere esse mea.
 Multa diuque tuli: speravi sæpe futurum,
 Cum bene servasses, ut bene verba darem.
 Lentus es, et pateris nulli patienda marito. 51
 At mihi concessi finis amoris erit.
 Scilicet infelix nunquam prohibeor adire?
 Nox mihi sub nullo vindice semper erit?
 Nil metuam? per nulla traham suspiria somnos?
 Nil facies, cur te jure perisse velim? 56
 Quid mihi cum facili, quid cum lenone marito?
 Corrumpis vitio gaudia nostra tuo.
 Quin alium, quem tanta juvet patientia, quæris?
 Me tibi rivalem si juvat esse, veta.

LIBER TERTIUS.

ELEGIA I.

Stat vetus et multos incædua sylva per annos :
 Credibile est illi numen incesse loco.
 Fons sacer in medio, speluncaque pumice pendens :
 Et latere ex omni dulce queruntur aves.
 Hic ego dum spatior tectus nemoralibus umbris,
 Quod mea, quærebam, Musa moveret opus. 6
 Venit odoratos Elegeia nexa capillos :
 Et, puto, pes illi longior alter erat.
 Forma decens : vestis tenuissima, cultus amantis
 In pedibus vitium causa decoris erat. 10
 Venit et ingenti violenta Tragedia passu :
 Fronte comæ torva, palla jacebat humi :
 Læva manus sceptrum late regale tenebat :
 Lydius alta pedum vincla cothurnus erat.
 Et prior, Ecquis erit, dixit, tibi finis amandi,
 O argumenti lente poeta tui ? 16
 Nequitiam vinosa tuam convivia narrant ;
 Narrant in multas compita secta vias.
 Sæpe aliquis digito vatem designat euntem.
 Atque ait, Hic ille est, quem ferus urit amor.
 Fabula, nec sentis, tota jactaris in urbe, 21
 Dum tua præterito facta pudore refers.
 Tempus erat thyrsu pulsum graviore moveri.
 Cessatum satis est : incipe majus opus.
 Materia premis ingenium ; cane facta virorum :
 Hæc animo, dices, area digna meo est. 26
 Quod teneræ cantent, luserit tua Musa, puellæ ;
 Primaque per numeros acta juventa suos.
 Nunc habeam per te Romana Tragedia nomen
 Implebit leges spiritus iste meas. 30
 Hactenus : et movit pietis innixa cothurnis
 Densum cæsarie terque quaterque caput.
 Altera, si meminî, limis subrisit ocellis.
 Fallor, an in dextra myrtea virga fuit ? 34
 Quid gravibus verbis, animosa Tragedia, dixit,
 Me premis ? an nunquam non gravis esse potes ?
 Imparibus tamen es numeris dignata moveri.
 In me pugnasti versibus usa meis. 38
 Non ego contulerim sublimia carmina nostris.
 Obruit exiguas regia vestra fores. [pido.
 Sum levis ; et mecum lvis est, mea cura, Cui
 Non sum materia fortior ipsa mea.
 Rustica fit sine me lascivi mater Amoris :
 Huic ego proveni lena, comesque deæ. 44
 Quam tu non poteris duro rescere cothurno,
 Illecebre blanditiis janua laxa meis.
 Et tamen emerui plus, quam tu, posse, ferendo
 Multa, supercilio non patienda tuo.
 Per me decepto didicit custode Corinna
 Liminis adstricti sollicitare fidem ; 50
 Delabique toro tunica velata recinet ;
 Atque impercussos non te movere pedes.
 Vel quoties foribus duris incisa pependi,
 Non verita a populo prætereunte legi !
 Quia ego me meminî, dum custos sævus abiret,
 Ancillæ missam delituisse sinu. 56
 Quid, cum me munus natali mittis ? at illa
 Rumpit, et apposita barbara mersit aqua ?
 Prima tuæ movi felicia semina mentis.
 Munus habet, quod te jam petit, ista meum.
 Desiderant ; cœpi : Per vos utramque rogamur
 In vacuas aures verba timentis cant.

Altera me sceptro decoras, altoque cothurno.
 Jam nunc contacto magnus in ore sonor.
 Altera das nostro victurum nomen amori. 65
 Ergo ades, et longis versibus adde breves.
 Exiguum vati concede, Tragedia, tempus.
 Tu labor æternus : quod petit illa, breve est.
 Mota dedit veniam. Teneri properentur amores,
 Dum vacat ; a tergo grandius urget opus. 70

ELEGIA II.

Non ego nobilium sedeo studiosus equorum :
 Cui tamen ipsa faves, vincat ut ille precor.
 Ut loquerer tecum, veni, tecumque sederem :
 Ne tibi non notus, quem facis, esset amor.
 Tu cursus spectas, ego te : spectemus uterque 5
 Quod juvat, atque oculos pascat uterque suos.
 O cuiusque faves, felix agitator equorum !
 Ergo illi curæ contigit esse tuæ.
 Hoc mihi contingat ; sacro de carcere missis
 Insistam forti mente vehendus equis : 10
 Et modo lora dabo ; modo verbere terga notabo ;
 Nunc stringam metas interiore rota.
 Si mihi currenti fueris conspecta, morabor :
 Deque meis manibus lora remissa fluent.
 Ah quam pæne Pelops Pisæa concidit hasta, 15
 Dum spectat vultus, Hippodamia, tuos !
 Nempe favore suæ vicit tamen ille puellæ.
 Vincamus dominæ quisque favore suæ.
 Quid frustra refugis ? cogit nos linea jungi.
 Hæc in lege loci commoda Circus habet. 20
 Tu tamen, a dextra quicumque es, parce puellæ.
 Contactu lateris læditur ista tui.
 Tu quoque, qui spectas post nos, tua contrahe
 crura,
 Si pudor est, rigido nec preme terga genu.
 Sed nimum demissa jacent tibi pallia terræ. 25
 Collige ; vel digitis en ego tollo meis.
 Invida vestis eras, quæ tam bona crura tegebis ;
 Quoque magis spectes, invida vestis eras.
 Talia Milanion Atalantes crura fugacis
 Optavit manibus sustinuisse suis. 30
 Talia succincte pinguntur crura Dianæ,
 Cum sequitur fortes, fortior ipsa, feras.
 His ego non visis arsi ; quid fiet ab istis ?
 In flammam flammæ, in mare fundis aquas.
 Suspicer ex istis et cætera posse placere, 35
 Quæ bene sub tenui condita veste latent.
 Vis tamen interea faciles arcessere ventos,
 Quos faciat nostra mota tabella manu ?
 An magis hic meus est animi, non aëris, æstus,
 Captaque formineus pectora torret amor ? 40
 Dum loquor, alba nigro sparsa est tibi pulvere
 vestis.
 Sordide de niveo corpore pulvis abi.
 Sed jam pompa venit ; linguis animisque favete.
 Tempus adest plausus : aurea pompa venit.
 Prima loco fertur passis Victoria pennis : 45
 Ille ades, et meus hic fac, dea, vincat amor.
 Plaudite Neptuno, nimum qui creditis undis :
 Nil mihi cum pelago ; me mea terra capit.
 Plaudite tu, miles, Marti : nos odimus arma.
 Pax juvat, et media pace repertus amor. 50
 Auguribus Phœbus, Phœbe venantibus adsit :
 Artifices in te verto, Minerva, mar as.

Buricolæ Cereri, teneroque adsurgite Baccho :
Pollucem pugiles, Castora placet eques.

Nos tibi, blanda Venus, puerisque potentibus
arou 55

Plaudimus : inceptis annue, diva, meis :
Daque novæ mentem dominæ ; patiaturs amari.

Annuït, et motu signa secunda dedit.
Quod dea promisit, promittas ipsa rogamus.

Pace loquor Veneris ; tu dea major eris. 60
Per tibi tot juro testes, pompamque deerum,
Te dominam nobis tempus in omne peti.

Sed pendens tibi crura : potes, si forte juvabit,
Cancellis primos inseruisse pedes.

Maxima jam vacuo Prætor spectacula Circo 65
Quadrijuges æquo carcere misit equos.
Cui studeas video : vincet cuicumque favebis.

Quid cupias, ipsi scire videntur equi.
Me miserum ! metam spatioso circuit orbe.

Quid facis ? admoto proximus axe subit. 70
Quid facis, infelix ? perdis bona vota puellæ.
Tende precor valida lora sinistra manu.

Favimus ignavo. Sed enim revocate, Quirites ;
Et date jactatis undique signa togis.

En revocant. At, ne turbet toga mota capillos,
In nostros abdas te licet usque sinus. 76

Jamque patent iterum reserato carcere postes.
Evolat admissis discolor agmen equis.

Nunc saltem supera, spatioso insurge patenti.
Sint mea, sint dominæ fac rata vota meæ. 80

Sunt dominæ rata vota meæ : mea vota super-
sunt.

Ille tenet palmam, palma petenda mihi est.
Risit, et argutis quiddam promisit ocellis.

Hoc satis hic : alio cætera dedde loco.

ELEGIA III.

Esse deos, i, crede. Fidem jurata fefellit ;
Et facies illi, quæ fuit ante, manet.

Quam longos habuit nondum jurata capillos,
Tam longos, postquam numina lusit, habet,

Candida candorem roseo suffusa rubore 5
Ante stetit : niveo lueat in ore rubor.

Pes erat exiguus : pedis est aptissima forma.
Longa decensque fuit : longa decensque manet.

Argutos habuit, radiant ut sidus, ocellos,
Per quos mentita est perfida sæpe mihi. 10

Scilicet æterno falsum jurare puellis
Di quoque concedunt ; formaque numen habet.

Perque suos illam nuper jurasse recorder,
Perque meos oculos ; et dolueræ mei.

Dicite, di ; si vos impune fefellerit illa, 15
Alterius meritis cur ego damna tuli ?

At non invidiæ vobis Cephæia virgo est,
Pro male formosa jussa parente mori.

Non satis est, quod vos habui sine pondere testes,
Et mecum lusus ridet inulta deos ; 20

Ut sua per nostram redimat perjuriam pœnam,
Victima deceptus decipientis ero ?

Aut sine re nomen deus est, frustra que timetur,
Et stulta populos credulitate movet :

Aut, si quis deus est, teneras amat ille puellas,
Et nimium solas omnia posse jubet. 26

Nobis fatifero Mavors accingitur ense :
Nos petit invicta Palladis hasta manu :

Nobis flexibiles curvantur Apollinis arcus :
In nos alta Jovis dextera fulmen habet. 30

Formosas superi metuunt offendere læsi :
Atque ultro, quæ se non timueræ, timent.

Et quisquam pia thura focis imponere curet ?
Certe plus animi debet inesse viris.

Jupiter igne suo lucos jaculatur et arces, 35
Missaque perjuras tela ferire vetat.

Tot merueræ peti. Semele miserabilis arsit :
Officio est illi pena reperta suo.

At si venturo se subduxisset amanti,
Non pater in Baccho matris haberet onus. 40

Quid queror, et toti facio convicia cælo ?
Di quoque habent oculos : di quoque pectus
habent.

Si deus ipse forem, numen sine fraude liceret
Fæmina mendaci falleret ore meum.

Ipse ego jurarem verum jurare puellas ; 45
Et non de tetricis dicerer esse deus.

Tu tamen illorum moderatius utere dono :
Aut oculis certe parce, puella, meis.

ELEGIA IV.

Dure vir, imposito teneræ custode puellæ
Nil agis : ingenio quæque tuenda suo.

Si qua metu demto casta est, ea denique casta
est.

Quæ, quia non liceat, non facit, illa facit.
Ut jam servaris bene corpus, adultera mens est :

Nec custodiri, ni velit, illa potest. 6
Nec mentem servare potes, licet omnia claudas.

Omnibus oclusis intus adulter erit.
Cui peccare licet, peccat minus. Ipsa potestas

Semina nequitæ languidiora facit. 10
Desine, crede mihi, vitia irritare vetando :

Obsequio vincas aptius illa tuo.
Vidi ego nuper equum, contra sua vincla tena-
cem,

Ore reluctanti fulminis ire modo.
Constitit, ut primum concessas sensit habenas,

Frenaque in effusa laxa jucere juba. 16
Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata.

Sic interdicitis imminet ager aquis.
Centum fronte oculos, centum cervicæ gerebat

Argus : et hos unus sæpe fefellit amor. 20
In thalamum Danæ saxo ferroque perennem

Quæ fuerat virgo tradita, mater erat.
Penelope mansit, quamvis custode carebat,

Inter tot juvenes intemerata procos.
Quicquid servatur, cupimus magis : ipsaque

furem 25
Cura vocat. Pauci, quod sinit alter, amant.

Nec facie placet illa sua, sed amore mariti.
Nescio quid, quod te ceperit, esse putant.

Non proba sit, quam vir servat, sed adultera ;
cara est :

Ipse timor pretium corpore majus habet. 30
Indignere licet ; juvat in concessa voluptas.

Sola placet, Timeo, dicere si qua potest.
Nec tamen ingenuam jus est servare puellam.

Hic metus externæ corpora gentis agat.
Scilicet ut possit custos, Ego, dicere, feci, 35

In laudem servi casta sit illa tui.
Rusticus est nimium, quem lædit adultera cen-
jux ;

Et notos mores non satis urbis habet :
In qua Martigenæ non sunt sine crimine nati

Romulus Iliades, Iliadesque Remus. 40
Quo tibi formosam, si non nisi casta placebat ?

Non possunt ullis ista coire modis.
Si sapiis, indulge dominæ, vultusque severos

Exue, nec rigidi jura tuere viri.
Et cole, quos dederit (multos dabit) uxor amicos. 46

Gratia sic minimo magna labore venit.
Sic poteris juvenem convivia semper inire :

Et, quæ non dederis, multa videre domi.

ELEGIA V.

Nox erat, et somnus lassos submisit ocellos.
 Terruerunt animum talia visa meum.
 Colle sub aprico celeberrimus illic lucus
 Stabat; et in ramis multa latebat avis.
 Arca gramineo suberat viridissima prato,
 Uvida de guttis lene sonantis aquae.
 Ipse sub arboreis vitabam frondibus æstum;
 Fronde sub arborea sed tamen æstus erat.
 Ecce, petens variis immixtas floribus herbas,
 Constitit ante oculos candida vacca meos; 10
 Candidior nivibus, tunc cum cecidere recentes.
 In liquidas nondum quas mora vertit aquas;
 Candidior, quod adhuc spumis stridentibus albet,
 Et modo siccata, lacte, relinquit ovem.
 Taurus erat comes huic, felicit ille maritus:
 Cumque sua teneram conjuge pressit humum
 Dum jacet, et lente revocatas ruminat herbas,
 Atque iterum pasto pascitur ante cibo;
 Visus erat, somno vires adimentem, ferenti
 Cornigerum terræ deposuisse caput. 20
 Huo levibus cornix pennis delapsa per auras
 Venit, et in viridi garrula sedit humo;
 Terque bovis niveæ petulant pectora rostro
 Fodit, et albentes abstulit ore jubar.
 Illa locum taurumque diu cunctata relinquit:
 Sed niger in vacca pectoris livor erat. 26
 Utque procul vidit carpentes pabula tauros,
 (Carpebant tauri pabula læta procul)
 Illuc se rapuit, gregibusque immiscuit illis,
 Et petiit herbæ fertilioris humum. 30
 Dic age, nocturnæ quicunque es imaginis augur,
 Si quid habent veri, visa quid ista ferant.
 Sic ego: nocturnæ sic dixit inagnis augur,
 Expendens animo singula visa suo:
 Quem tu mobilibus foliis vitare volebas, 35
 Sed male vitabas, æstus amoris erat.
 Vacca puella tua est: aptus color ille puellæ.
 Tu vir, et in vacca compare taurus eras.
 Pectora quod rostro cornix fodicbat acuto;
 Ingenium dominæ lena movēbat anus. 40
 Quod cunctata diu taurum sua vacca reliquit;
 Frigidus in viduo destituit toro.
 Livor, et adverso maculæ sub pectore nigræ,
 Pectus adulterii labe carere negant.
 Dixerat interpres: gelido mihi sanguis ab ore
 Fugit, et ante oculos nox stetit alta meos. 46

ELEGIA VI.

Amnis, arundinibus limosas obside ripas,
 Ad dominam propero; siste parumper aquas:
 Nec tibi sunt pontes, nec quæ sine remis ictu
 Concava trajecto cymba rudēte vehat.
 Parvus eras, memini; nec te transire refugii; 5
 Summaque vix talos contigit unda meos.
 Nunc ruis opposito nivibus de monte solutis,
 Et turpi crassas gurgite volis in aquas.
 Quid properasse juvat? quid parca dedisse quieti
 Tempora? quid nocti conseruisse diem? 10
 Si tamen hic standum; si non datur artibus
 ullis
 Ulterior nostro ripa premenda pedi?
 Nunc ego, quas habuit pennas Danacius heros,
 Terribili densum cum tulit angue caput;
 Nunc opto currum, de quo Cerealia primum 15
 Semina venerunt in rude mixta solum.
 Prodigiosa loquor veterum mendacia vatū.
 Nec tulit hæc, nec fert, nec feret ulla dies.
 Tu potius, ripis effuse capacibus amnis,
 Sis æternus eas, labere sine tuo. 20

Non eris invidiæ, torrens, mihi crede, ferendæ,
 Si dicar per te forte retentus amans.
 Flumina deberent juvenes in amore juvare:
 Flumina senserunt ipsa, quid esset amor.
 Inachus in Melie Bithynide pallidus isse 25
 Dicitur, et gelidis incaluisse vadis.
 Nondum Troja fuit lustris obsessa duobus,
 Cum rapuit vultus, Xanthe, Neera tuos.
 Quid? non Alpheon diversis currere terris
 Virginis Arcadiæ certus adegit amor? 30
 Te quoque promissam Xantho, Penæ, Creusam
 Phthiotum terris occuluisse ferunt.
 Quid referam Asopon, quem cepit Martia Thebe,
 Natarum Thebe quinque futura parens?
 Cornua si tua nunc ubi sint, Acheloe, requiram;
 Herculis irata fracta querere manu. 36
 Nec tanti Calydon, nec tota Ætolia tanti;
 Una tamen tanti Deianira fuit.
 Ille fluens dives septena per ostia Nilus,
 Qui patriam tantæ tam bene celat aquæ, 40
 Fertur in Evadne collectam Asopide flammam
 Vincere gurgitibus non potuisse suis.
 Siccus ut amplecti Salmonida posset Enipeus,
 Cedere jussit aquam: jussa recessit aqua.
 Nec te prætereo, qui per cava saxa volutans 45
 Tiburis Argei spumifer arva rigas:
 Ilia cui placuit, quamvis erat horrida cultu,
 Ungue notata comas, ungue notata genas.
 Ille gemens patruisque nefas, delictaque Martis,
 Errabat nudo per loca sola pede. 50
 Ianc amnis rapidis animosus vidit ab undis,
 Raucaque de mediis sustulit ora vadis:
 Atque ita, Quid nostras, inquit, teris anxia ripas,
 Ilia, ab Idæo Laomedonte genus?
 Quo cultus abiire tui? quid sola vagaris? 55
 Vitta nec evinctas impedit alba comas? [Ios,
 Quid fles, et madidos lacrymis corrumpis ocellos?
 Pectoraque insana plangis aperta manu?
 Ille habet et silices, et vivum in pectore ferrum,
 Qui tenero lacrymas lentus in ore videt. 60
 Ilia, pone metus; tibi regia nostra patebit;
 Teque colent amnes: Ilia, pone metus.
 Tu centum, aut plures, inter dominabere Nym-
 phas:
 Nam centum, aut plures, flumina nostra tenent.
 Ne me sperne, precor, tantum, Trojana propago:
 Munera promissis uberiora feres. 66
 Dixerat. Illa oculos in humum dejecta mo-
 destos
 Spargebat tepidos flebilis imbre sinus.
 Ter molita fugam, ter ad altas restitit undas,
 Currēdi vires eripiente metu. 70
 Iera tamen sciēdus inimico pollice crinem,
 Edidit indignos ore tremante sonos:
 O utinam mea lecta forent, patrioque sepulcro
 Conditā, dum poterant virginis ossa legi!
 Cur modo Vestalis tædas invitor ad ullas 75
 Turpis, et Iliacis inficianda focis?
 Quid moror? en digitis designor adultera vulgi,
 Desit, famosis qui notet ora, pudor.
 Iactenus; et vestem tumidis præstendit ocellis;
 Atque ita se in rapidas perdita misit aquas. 80
 apposuisse manus ad pectora lubricis amnis
 Dicitur, et socii jura dedisse tori.
 Ne quoque credibile est aliqua caluisse puella:
 Sed nemora et sylvæ crimina vestra tegunt.
 Dum loquor, increvit latiss spatiosius undis, 85
 Nec caput admissas alveus altus aquas.
 Quid necum, furiose, tibi? quid mutus differe
 Gaudia? quid ceptum, rustice, rumpis iter?

Quid, si legitimum fueres, si nobile flumen;
 Si tibi per terras maxima fama foret? 90
 Nomen habes nullum, rivis collecte caducis;
 Nec tibi sunt fontes, nec tibi certa domus.
 Fontis habes instar pluviamque nivesque solutas,
 Quas tibi divitias pigra ministrat hiems.
 Aut lutilentus agis brumali tempore cursus, 95
 Aut premis arentem pulverulentus humum.
 Quis te tum potuit sitiens haurire viator?
 Quis grata dixit voce, Perennis eas?
 Damnosus pecori curris, damnosior agris. 99
 Forsitan hæc alios; me mea damna movent.
 Huic ego, vae! demens narrabam fluminum
 amores?
 Jactasse indigno nomina tanta pudet.
 Nescio quid spectans Acheloon et Inachon amnes,
 Et potui nomen, Nile, referre tuum. 104
 At tibi pro meritis opto, non candidæ torrens,
 Sint rapidi soles, siccaque semper hiems.

ELEGIA VII.

At non formosa est, at non bene culta puella;
 At, puto, non votis sæpe petita meis.
 Hanc tamen in nullos tenui male languidus usus,
 Sed jacui pigro crimen onusque toro.
 Nec potui cupiens, pariter cupiente puella, 5
 Inguinis effeti parte juvante frui.
 Illa quidem nostro subiecit eburnea collo
 Brachia, Sithonia candidiora nive;
 Osculaque inseruit cupide lætantis linguæ,
 Lascivum femori suppositoque femur; 10
 Et mihi blanditias dixit, dominumque vocavit,
 Et quæ præterea publica verba juvant.
 Tacta tamen veluti gelida mea membra cicuta,
 Segnia propositum destituere suum. 14
 Truncus iners jacui, species, et inutile pondus:
 Nec satis exactum est, corpus an umbra forem.
 Quæ mihi ventura est, siquidem ventura, senec-
 tus,
 Cum desit numeris ipsa juvena suis?
 Ah pudet annorum! quo me juvenemque vi-
 rumque,
 Nec juvenem, nec me sensit amica virum. 20
 Sic flammæ aditura piæ æternæ sacerdos
 Surgit, et a caro fratre verenda soror.
 At nuper bis flava Chlide, ter candida Pitho,
 Ter Libas officio continuata meo.
 Exigere a nobis angusta nocte Corinnam, 25
 Me meminî numeros sustinuisse novem.
 Num mea Thessalico languent devota veneno
 Corpora? num misero carmen et herba no-
 cent?
 Sagave Punice defixit nomina cera,
 Et medium tennes in jecur egit acus? 30
 Carmine læsa Ceres sterilem vaneſcit in herbam:
 Deficiunt læsæ carmine fontis aquæ:
 Illicibus glandes, cantataque vitibus uva
 Decidit, et nullo poma movente fluunt.
 Quid vetat et nervos magicas torpere per artes?
 Forsitan impatiens sit latus inde meum. 36
 Huc pudor accessit: facti pudor ipse nocbat:
 Ille fuit vitii causa secunda mei.
 At qualem vidi tantum tetigit puellam,
 Sic etiam tunica tangitur ipsa suæ. 40
 Illius ad tactum Pylus juvenescere possit,
 Tithonusque annis fortior esse suis.
 Hæc mihi contigerat; sed vir non contigit illi.
 Quas nunc concipiam per nova vota preces?
 Credo etiam magnos, quo sum tam turpiter usus,
 Maneris oblati pœnituisse deos. 46

Optabam certe recipi; sum nempe receptus:
 Oscula ferre; tuli: proximus esse; fui.
 Quo mihi fortunæ tantum? quo regna sine usu?
 Quid, nisi possedi dives avarus opes? 50
 Sic aret mediis taciti vulgator in undis,
 Pomaque, quæ nullo tempore tangat, habet.
 A tenera quisquam sic surgit mane puella,
 Protinus ut sanctos possit adire deos.
 Sed non blanda, puto, non optima perdidit in me
 Oscula, non omni sollicitavit ope. 56
 Illa graves potuit quercus, adamantaque durum,
 Surdaque blanditiis saxa movere suis.
 Digna movere fuit certe vivosque virosque;
 Sed neque tum vixi, nec vir, ut ante, fui. 60
 Quid juvet, ad surdas si cantet Phemius aures?
 Quid miserum Thamyran picta tabella juvet?
 At quæ non tacita formavi gaudia mente!
 Quos ego non finxi disposuique modos!
 Nostra tamen jacuere, velut præmorta, membra
 Turpiter, hesternæ languidiora rosa. 66
 Quæ nunc ecce rigent intemptiva, valentque;
 Nunc opus exposcent, militiamque suam.
 Quin istic pudibunda jaces, pars pessima nostri?
 Sic sum pollicitis captus et ante tuis. 70
 Tu dominam fallis: per te deprensus inermis
 Tristia cum magno damna pudore tuli.
 Hanc etiam non est mea dedignata puella
 Molliter admota sollicitare manu.
 Sed postquam nullas consurgere posse per artes,
 Immemoremque sui procubuisse videt; 76
 Quid me ludis? ait: quis te, male sanc, jubebat
 Invitum nostro ponere membra toro?
 Aut te trajectis Eæa venefica lanis
 Devovet, aut alio lassus amore venis. 80
 Nec mora: desiluit tunica velata recincta:
 Et decuit nudos proripuisse pedes.
 Neve sum possent intactam scire ministræ,
 Dedecus hoc summa dissimulavit aqua.

ELEGIA VIII.

Et quisquam iugenas etiamnum suspicit artes,
 Aut ternerum dotes carmen habere putat?
 Ingenium quondam fuerat pretiosius auro:
 At nunc barbaries grandis, habere nihil.
 Cum pulchre nostri dominæ placuere libelli; 5
 Quo licuit libris, non licet ire mihi.
 Cum bene laudavit, laudato janua clausa est.
 Turpiter huc illic ingeniosus eo.
 Ecce recens dives, parto per vulnera censu,
 Præfertur nobis, sanguine pastus eques. 10
 Hunc potes amplecti formosis, vita, lacertis?
 Huius in amplexus, vita, venire potes?
 Si nescis, galeam caput hoc portare solebat:
 Ense latus cinctum, quod tibi servit, erat.
 Læva manus, cui nunc serum male convenit au-
 rum, 15
 Scuta tulit; dextram tange, cruenta fuit.
 Quæ perit aliquis, potes hanc contingere dex-
 tram?
 Heu ubi mollities pectoris illa tui?
 Cerne cicatrices, veteris vestigia pugnæ.
 Quæsitum est illi corpore, quicquid habet. 20
 Forsitan et, quoties hominem jugulaverit, ille
 Indicet: hoc fassas tangis, avara, manus?
 Ille ego Musarum purus Phæbique sacerdos
 Ad rigidas canto carmen inane fores.
 Discite, qui sapitis, non quæ nos scimus inertes,
 Sed trepidas acies, et fera castra sequi: 26
 Proque bono versu primum deducite pilum.
 Hoc tibi, si velles, possit, Homere, dari.

- Jupiter, admonitus nihil esse potentius auro,
Corruptæ pretium virginis ipso fuit. 30
Dum merces aberat; durus pater, ipsa severa,
Ærati postes, ferrea turris erat:
Sed postquam sapiens in munera venit adulter,
Præbuit ipsa sinus, et, dare jussa, dedit.
At cum regna senex corli Saturnus haberet, 35
Omne lucrum tenebris alta premebat humus.
Æraque et argentum, cumque auro pondera ferri
Manibus admorat: nullaque massa fuit.
At mellora dabat; curvo sine vomere fruges,
Pomaque, et in quereu mella reperta cava. 40
Nec valido quisquam terras findebat aratro:
Signabat nullo limite mensor humum.
Non freta demissi verrebant eruta remi.
Ultima mortali tum via litus erat.
Contra te sollers, hominum natura, fuisti, 45
Et nimium damnis ingeniosa tuis.
Quo tibi, turritis incingere moribus urbes?
Quo tibi, discordes addere in arma manus?
Quid tibi cum pelago? terra contenta fuisses.
Cur non et cælum, tertia regna, petis? 50
Qua licet, affectas cælum quoque. Templâ Qui-
rinus,
Iulber, et Alcides, et modo Cæsar, habent.
Erutinus terra solidum pro frugibus aurum.
Possidet inventas sanguine miles opes.
Curia pauperibus clausa est: dat census honores;
Inde gravis iudex, inde severus eques. 56
Omnia possident: illis Campusque forumque
Serviat: hi pacem crudaque bella gerant.
Tantum ne nostros avidi prædentur amores:
Et satis est, aliquid pauperis esse sinant. 60
At nunc, exæquet tetricas licet illa Sabinas,
Imperat ut captæ, qui dare multa potest.
Me prohibet custos: in me timet illa maritum.
Si dederim, tota cedit uterque domo.
O si neglecti quisquam deus ultor amantis 65
Tam male quesitas pulvere mutet opes!
- ELEGIA IX.
- Memnona si mater, mater ploravit Achillen,
Et tangunt magnas tristia fata deas;
Flebilis indignos, Elegia, solve capillos.
Ah nimis ex vero nunc tibi nomen erit!
Ille tui vates operis, tua fama, Tibullus 5
Ardet in exstructo corpus inane rogo.
Ecce puer Veneris fert eversamque pharetram,
Et fractos arcus, et sine luce facem.
Adspice, demissis ut eat miserabilis alis,
Pectoraque infesta tundat aperta manu. 10
Excipiunt sparsi lacrymas per colla capilli,
Oraque singultu concutiente sonant.
Fratris in Æneæ sic illum funere dicunt
Egressum tectis, pulcher Iule, tuis.
Nec minus est confusa Venus, moriente Tibullo,
Quam juveni rupit cum ferus inguen aper. 16
At sacri vates, et divum cura vocatur:
Sunt etiam, qui nos nomen habere putent.
Scilicet omne sacrum Mors importuna profanat:
Omnibus obscuras injicit illa manus. 20
Quid pater Ismaro, quid mater profuit Orpheo?
Carmine quid victas obstupuisse feras?
Ælinon in sylvis idem pater, Ælinon, altis
Dicitur invita concinuisse lira.
Adjice Mæoniden, a quo ceu fonte perenni 25
Vatum Pieriis ora rigantur aquis;
Hanc quoque summa dies nigro submersit
Averno.
Diffugiunt avidos carmina sola rogos.
- Durat opus vatium, Trojani fama laboris,
Tardaque nocturno tela retexta dolo. 30
Sic Nemesis longum, sic Delia, nomen habebunt;
Altera cura recens, altera primus amor.
Quid vos sacra juvant? quid nunc Ægyptia
prosunt
Sistra? quid in vacuo secubuisse toro?
Cum rapiant mala fata bonos (ignoscite fasso)
Sollicitor nullos esse putare deos. 36
Vive pius; moriere; pius cole sacra; colentem
Mors gravis a templis in cava busta trahet.
Carminibus confide bonis; jacet ecce Tibullus.
Vix manet e tanto parva quod urna capit. 40
Tene, sacer vates, flammæ rapere rogales;
Pectoribus pasci nec timuere tuis?
Aurea sanctorum potuissent templa deorum
Utere; quæ tantum sustinere nefas.
Avertit vultus, Erycis quæ possidet arcem. 45
Sunt quoque, qui lacrymas continuisse negent.
Sed tamen hoc melius, quam si Phæacia tellus
Ignotum vili supposuisset humo.
Hinc certe madidos fugientes pressit ocellos
Mater, et in cineres ultima dona tulit. 50
Hinc soror in partem misera cum matre doloris
Venit, inornatas dilaniata comas.
Cumque tuis sua junxerunt Nemesisque priorque
Ossula, nec solos destituere rogos.
Delia discedens, Felicius, inquit, amata 55
Sum tibi: vixisti, dum tuus ignis eram.
Cui Nemesis, Quid ais? tibi sint mea damna
dolori?
Me tenuit moriens deficiente manu.
Si tamen e nobis aliquid, nisi nomen et umbra,
Restat, in Elysia valle Tibullus erit. 60
Obvius huic venias, hedera juvenilia cinctus
Tempora, cum Calvo, docte Catulle, tuo.
Tu quoque, si falsum est temerati crimen amici,
Sanguinis atque animæ prodige Galle tuæ.
His comes umbra tua est; si quid modo corporis
umbra est. 65
Auxisti numeros, culte Tibulle, pios.
Ossa quæta, precor, tuta requiescite in urna,
Et sit humus cineri non onerosa tuo.
- ELEGIA X.
- Annua venerunt Cerealis tempora sacri.
Secubant in vacuo colla puella toro.
Flava Ceres, tenues spicis redimita capillos,
Cur inhihæ sacris commoda nostra tuis?
Te, dea, munificam gentes ubicunque loquun-
tur: 5
Nec minus humanis invidet ulla bonis.
Ante nec hirsuti torrebant farra coloni,
Nec notum terris arca nomen erat:
Sed glandem quereus, oracula prima, ferebant:
Illic erat, et teneri cespitis herba, cibus. 10
Prima Ceres docuit turgescere semen in agris,
Falce coloratas subsequitque comas.
Prima jugo tauros supponere colla coegit,
Et veterem curvo dentem revellit humum.
Hanc quisquam lacrymis lætari credit amantum,
Et bene tormentis secubituque coli? 16
Nec tamen est, quamvis agros amet illa feraces,
Rustica: nec viduum pectus amoris habet.
Cretes erunt testes; nec fingunt omnia Cretes:
Cretes, nutrito terra superba Jove. 20
Illic, sideream mundi qui temperat arcem,
Exiguus tenero lac bibit ore puer.
Magna fides testi: testis laudatur alumno.
Fassuram Cererem crimina nota puto.

Viderat Iassium Cretæa Diva sub Ida 25
 Figentem certa terga ferina manu.
 Vidit, et ut teneræ flammam rapere medullæ
 (Hinc pudor, ex alia parte trahebat amor)
 Victus amore pudor. Sulcos arere videres,
 Et sata cum minima parte redire sui. 30
 Cum bene jactati pulsarant arva ligones,
 Ruperat et duram vomer aduncus humum,
 Seminaque in latos ierant æqualiter agros;
 Irrita decepti vota colentis erant.
 Diva potens frugum sylvīs cessabat in altis: 35
 Deciderant longæ spicæ sorta comæ.
 Sola fuit Crete fecundo fertilis anno.
 Omnia, quæ tulerat se dea, messis erant.
 Ipse locus nemorum canebat frugibus Ide,
 Et ferus in sylvâ farra metebat aper. 40
 Optavit Minos similes sibi legifer annos:
 Optavit Cereris longus ut esset amor.
 Quod tibi secubitus tristes, dea flava, fuissent,
 Hoc cogor sacris nunc ego ferre tuis.
 Cur ego sim tristis, cum sit tibi nata reperta, 45
 Regnaque, quam Juno, sorte minora regat?
 Festa dies Veneremque vocat, cantusque me-
 runque.
 Hac decet ad dominos munera ferre deos.

ELEGIA XI.

Multa diuque tuli: vitilis patientia victa est.
 Cede fatigato pectore, turpis amor.
 Scilicet asserui jam me, rupique catenas:
 Et quæ depudit ferre, tulisse pudet. [rem.
 Vicinus; et domitum pedibus calcamus uno-
 Venerunt capiti cornua sera meo. 6
 Perfer, et obdura: dolor hic tibi proderit olim.
 Sæpe tulit lassus succus amarus opem.
 Ergo ego sustinui foribus tam sæpe repulsus
 Ingenium dura ponere corpus humo. 10
 Ergo ego nescio cui, quem tu complexa tenebas,
 Lævui clausam, servus ut, ante domum.
 Vidi ego, cum foribus lassus prodiret amator,
 Invalidum referens emericumque latus. [illo.
 Hoc tamen est levius, quam quod sum visus ab
 Eveniat nostris hostibus ille pudor. 16
 Quando ego non fixus lateri spatiantis adhæsi,
 Ipse tuus custos, ipse vir, ipse comes?
 Scilicet et populo per me cunctata placebas.
 Causa fuit multis noster amoris amor. 20
 Turpia quid referam vanæ mendacia lingua,
 Et perjuratos in mea damna deos?
 Quid juvenum tacitos inter convivâ nutus,
 Verbaque compositis dissimulata notis?
 Dicta erat ægra mihi: præceps amensque cu-
 curri. 25
 Veni; et rivali non erat ægra meo.
 His, et quæ taceo, duravi sæpe ferendis.
 Quære alium, pro me qui queat ista pati.
 Jam mea, votiva puppis redimita corona,
 Lenta tumescens æquoris audit aquas. 30
 Desine blanditias, et verba, potentia quondam,
 Perdere. Non ego sum stultus, ut ante fui.
 Luctantur, pectusque leve in contraria tendunt
 Hac amor, hac odium: sed, puto, vincit amor. 35
 Odero, si potero: si non, invitum amabo.
 Nec juga taurus amat: quæ tamen odit, habet.
 Nequitiam fugio; fugientem forma reducit.
 Aversor morum crimina; corpus amo.
 Sic ego nec sine te, nec tecum vivere possum:
 Et videor voti nescius esse mei. [vellem.
 Aut formosa fores minus, aut minus improba
 Non facit ad mores tam bona forma malos. 42

Facta movent odium; facies exorat amorem.
 Me miserum! vitiis plus valet illa suis.
 Parce, per o lecti socialia jura, per omnes, 45
 Qui dent fallendos se tibi sæpe, deos,
 Perque tuam faciem, magni mihi numinis instar,
 Perque tuos oculos, qui rapere meos;
 Quicquid eris, mea semper eris: tu selige tan-
 tum,
 Me quoque velle velis, anne coactus amem?
 Lintea dem potius, ventisque ferentibus utar;
 Ut, quamvis nolim, cogar amare tamen. 52

ELEGIA XII.

Quis fuit ille dies, quo tristia semper amanti
 Omina non alibi concinuistis aves?
 Quodve putem sidus nostris occurrere fatis?
 Quosve deos in me bella movere querar?
 Quæ modo dicta mea est, quam capî solus
 amare, 5
 Cum multis vereor ne sit habenda mihi.
 Fallimur? an nostris innotuit illa libellis?
 Sic erat: ingenio prostitit illa meo.
 Et merito: quid enim formæ præconia feci?
 Vendibilis culpa facta puella mea est. 10
 Me lenone placet: duce me perductus amator.
 Janua per nostras est adaptata manus.
 An prosint, dubium; nocuerunt carmina certe.
 Invidiâ nostris illa fuere bonis.
 Cum Thebæ, cum Troja forent, cum Cæsaris
 acta; 15
 Ingenium movit sola Corinna meum.
 Aversis utinam tetigissem carmina Musis,
 Phœbus et inceptum destituisset opus!
 Nec tamen, ut testes mos est audire poetas,
 Malueram verbis pondus abesse meis. 20
 Per nos Scylla, patri canos furata capillos,
 Pube premit rabidos inguinibusque canes.
 Nos pedibus pennas dedimus, nos crinibus au-
 gues.
 Victor Abantiades alite fertur equo.
 Iidem per spatium Tityon porreximus ingens,
 Et tria vipere fecimus ora cani.
 Fecimus Enecladum jaculantem mille læcitis:
 Ambigua captis virginis ore viros.
 Æolios Ithacis inclusimus utribus Euros:
 Proditor in medio Tantalus anne sitit. 30
 De Niobe silicem, de virgine fecimus ursam:
 Concinit Odysseum Cecropis ales Ithyn.
 Jupiter aut in aves, aut se transformat in au-
 rum,
 Aut secet imposita virgine taurus aquas.
 Proteaquid referam, Thebanæque semina dentes?
 Qui vomerent flammam ore, fuisse boves? 36
 Flere genis electra tuas, auriga, sorores?
 Quæque rates fuerint, nunc maris esse deas?
 Aversumque diem mensis furialibus Atrei?
 Duraque percussam saxa secuta lyram? 40
 Exit in immensum fecunda licentia vatum,
 Obligat historica nec sua verba fide.
 Et mea debuerat falso laudata videri
 Fœmina: credulitas nunc mihi vestra nocet.

ELEGIA XIII.

Cum mihi pomiferis conjux foret orta Faliscis;
 Mœnia contigimus, victa, Camille, tibi.
 Casta sacerdotes Iunoni festa parabant
 Per celebres ludos, indigenamque bovem.
 Grande moræ pretium, ritus cognoscere: quam-
 vis 5
 Difficilis clivis huc via præbet iter.

Stat vetus, et densa prænubilis arbore lucus.
 Adspice; concedas numen inesse loco.
 Accipit ara preces, votivaque thura plorum;
 Ara per antiquas facta sine arte manus. 10
 Hinc ubi præsenuit sollenni tibia cantu,
 It per velatas annua pompa vias.
 Ducuntur niveæ, populo plaudente, juvenæ,
 Quas aluit campis herba Falisca suis;
 Et vituli nondum metuenda fronte minaces; 15
 Et minor ex humili victima porcus hara;
 Duxque gregis cornu per tempora dura recurvo.
 Invisa est dominæ sola capella deæ.
 Illius indicio sylvis inventa sub altis
 Dicitur inceptam destituisse fugam. 20
 Nunc quoque per pueros jaculis incessit index,
 Et pretium auctori vulneris ipsa datur.
 Qua ventura dea est, juvenes timidæque puellæ
 Præverrunt latus veste jucente vias.
 Virginei crines auro gemmaque premuntur; 25
 Et tegit auratos palla superba pedes.
 More patrum Graio velatæ vestibibus albis
 Tradita supposito vertice sacra ferunt.
 Ore favent populi, tunc cum venit aurea pompa.
 Ipsa sacerdotes subsequiturque suas. 30
 Argiva est pompæ facies. Agamemnone cæso
 Et scelus et patrias fugit Hælus opes.
 Jamque pererratis profugus terraque fretoque,
 Mœnia felici condidit alta manu.
 Ille suos docuit Junonia sacra Faliscos. 35
 Sint mihi, sint populo semper amica suo.

ELEGIA XIV.

Non ego, ne pecces, cum sis formosa, recuso;
 Sed ne sit misero scire necesse mihi.
 Nec te nostra jubet fieri censura pudicam;
 Sed tantum tentes dissimulare, rogat
 Non peccat, quæcunque potest peccasse negare:
 Solaque deformem culpa professæ facit.
 Quis furor est, quæ nocte latent, sub luce fateri?
 Et quæ clam facias, facta referre palam?
 I, noto meretrix corpus junctura Quiriti
 Apposita populum submovet ante sera. 10
 Tu tua prostitues fumæ peccata sinistrae,
 Commissi perages indiciumque tui?
 Sit tibi mens melior, saltemve initere pudicus;
 Teque probam, quamvis non eris, esse putem.
 Quæ facis, hæc facito; tantum fecisse negato:
 Nec pudeat coram verba modesta loqui. 16
 Est qui nequitiam locus exigat: omnibus illum
 Deliciis imple: stet procul inde pudor.
 Hinc simul exieris, lascivia protinus omnis
 Absit: et in lecto crimina pone tuo 20
 Ille nec tunicam tibi sit possuisse rufori,
 Nec femori impositum sustinuisse femur:

Illic purpureis condatur lingua labellis,
 Inque modos Venerem mille figuret amor.
 Illic nec voces, nec verba jvantia cessent: 25
 Spoudaque lasciva mobilitate tremat.
 Induc cum tunicis metuentem crimina vultum:
 Et pudor obscænum diffiteatur opus.
 Da populo, da verba mihi: sine nescius erro;
 Et liceat stulta credulitate frui. 30
 Cur toties video mitti recipique tabellas?
 Cur pressus prior est interiorque torus?
 Cur plus, quam somno, turbatos esse capillos,
 Collaque conspicio dentis habere notam?
 Tantum non oculos crimen deducis ad ipsos. 35
 Si dubitas famæ parere; parce mihi.
 Mens abit, et morior, quoties peccasse fateris,
 Perque meos artus frigida gutta fluit.
 Tunc amo: tunc odi frustra, quod amare ne-
 cesse est:
 Tunc ego, sed tecum, mortuus esse velim. 40
 Nil equidem inquiram; nec, quæ celare para-
 bis,
 Insequar: et falsi criminis instar erit.
 Si tamen in media deprensa tenebere culpa,
 Et fuerint oculis probra videnda meis;
 Quæ bene visa mihi fuerint, bene visa negato.
 Concedent verbis lumina nostra tuis. 46
 Prona tibi vinci cupientem vincere palma est.
 Sit modo, Non feci, dicere lingua memor.
 Cum tibi contingat verbis superare duobus;
 Et, si non causa, iudice vince tuo. 50

ELEGIA XV.

Quære novum valem, tenerorum mater Amo-
 rum:
 Raditur hic Elegis ultima meta meis;
 Quos ego composui, Peligni ruris alumnus;
 Nec me delicia dedecere meæ.
 Si quid id est, usque a proavis vetus ordinis
 hæres, 5
 Non modo militiæ turbine factus eques.
 Mantua Virgilio gaudet, Verona Catullo;
 Pelignæ dicar gloria gentis ego:
 Quam sua libertas ad honesta coegerat arma,
 Cum timuit socias anxia Roma manus. 10
 Atque aliquis spectans hospes Sulmonis aquosi
 Mœnia, qua campi jugera pauca tenent;
 Quæ tantum, dicet, potuistis ferre poetam,
 Quantulacunque estis, vos ego magna voco.
 Culte puer, puerique parens Amathusia culti, 15
 Aurea de campo vellite signa meo.
 Corniger increpuit thyrso graviore Lyæus:
 Pulsanda est magnis arca major equis.
 Imbelles Elegi, genialis Musa, valet; 20
 Post mea mansurum fata superstes opus.

P. OVIDII NASONIS ARTIS AMATORIÆ

LIBRI TRES.

LIBER PRIMUS.

Si quis in hoc artem populo non novit amandi,
Me legat ; et lecto carmine doctus amet.
Arte citæ, veloce rates, remoque moventur :
Arte leve currus, arte regendus Amor.
Curribus Automedon, lentisque erat aptus habebat : 5
 Tiphys in Hæmonia puppe magister erat.
Me Venus artificem tenero præfecit Amori.
 Tiphys et Automedon dicar Amoris ego.
 Ille quidem ferus est, et qui mihi saepe repugnet ;
 Sed puer est : ætas mollis et apta regi. 10
 Phillyrides puerum cithara perfecit Achillen,
 Atque animos placida contudit arte feros.
 Qui toties socios, toties exterruit hostes,
 Creditur annosum pertimuisse senem.
 Quas Hector sensurus erat, poscente magistro,
 Verberibus jussas præbuit ille manus. 16
 Acidae Chiron, ego sum præceptor Amoris.
 Sævus uterque puer : natus uterque dea.
 Sed tamen et tanti cervix oneratur aiatro,
 Frenaque magnanimi dente feruntur equi 20
 Et mihi cedet Amor : quamvis mea vulneret arcu
 Pectora, jactatas excutiatque faces.
 Quo me fixit Amor, quo me violentius ussit,
 Hoc melior facti vulneris ultor ero.
 Non ego, Phœbe, datas a te mihi mentior artes :
 Nec nos aeræ voce monemur avis : 26
 Nec mihi sunt visæ Clio Cliusque sorores,
 Servanti pecudes vallibus, Asera, tuis
 Usus opus movet hoc : vati parete perito.
 Vera canam : cœptis, mater Amoris, ades. 30
 Este procul vitæ tennes, insigne pudoris,
 Quæque tegis medios, instita longa, pedes.
 Nos Venerem tutam, concessaque furta, canemus :
 Inque meo nullum carmine crimen erit.
 Principio, quod amare velis, reperire labora, 35
 Qui nova nunc primum miles in arma venis.
 Proximus huic labor est, placitam exorare puellam.
 Tertius, ut longo tempore duret amor.
 Hic modus ; hæc nostro signabitur arca curru ;
 Hæc erit admissa meta terenda rota. 40
 Dum licet, et loris passim potes ire solutis,
 Elige, cui dicas, Tu mihi sola places.
 Hæc tibi non tenues veniet delapsa per auras.
 Querenda est oculis apta puella tuis.
 Scit bene venator, cervis ubi retia tendat ; 45
 Scit bene, qua frendens valle moretur aper.
 Aucupibus noti frutices : qui sustinet hamos,
 Novit, quæ multo pisce natentur aquæ.
 Tu quoque, materiam longo qui quæris amori,
 Ante frequens quo scit disce puella loco. 50
 Non ego quærentem vento dare vela jubebo,
 Nec tibi, ut invenias, longa terenda via est.

Andromeden Perseus nigris portarit ab Indis,
 Raptaque sit Phrygio Graia puella viro.
 Tot tibi tamque dabit formosas Roma puellas,
 Hæc habet, ut dicas, quicquid in orbe fuit. 56
 Gargara quot segetes, quot habet Methymna rancemos ;
 Æquore quot pisces, fronde teguntur aves ;
 Quot ea lum stellas, tot habet tua Roma puellas :
 Mater et Ænææ constat in urbe sui. 60
 Seu caperis primis et adhuc crescentibus annis ;
 Ante oculos veniet vera puella tuos : [bunt.
 Sive cupis juvenem ; juvenes tibi mille place-
 Cogere voti nescius esse tui.
 Seu te forte juvat sera et sapientior ætas ; 65
 Hoc quoque, crede mihi, plenius agmen erit
 Tu modo Pompeia lentus spatiare sub umbra,
 Cum sol Herculei terga leonis adit ;
 Aut ubi muneibus nati sua munera mater
 Addidit, externo marmore dives opus. 70
 Nec tibi vitetur, quæ priscis sparsa tabellis
 Porticus auctoris Livia nomen habet ;
 Quaque paræ necem miseris patruclibus ausæ
 Belides, et stricto stat ferus ense pater.
 Nec te præterat Veneri ploratus Adonis ; 75
 Cultaque Judææ septima sacra Syro.
 Neu fuge lingers Memphisitica templa juvenæ.
 Multas illa facit, quod fuit ipsa Jovi.
 Et fora conveniunt (quis credere possit?)
 amori ;
 Flammarum in arguto sæpe reperta foro ; 80
 Subdita qua Veneris facto de marmore templo
 Appias expressis æra pulsat aquis.
 Illo sæpe loco capitur consultus Amori :
 Quicque aliis cavit, non cavet ipse sibi.
 Illo sæpe loco desunt sua verba deserto, 85
 Resque novæ veniunt, causaque agenda sui est.
 Hunc Venus et templis, quæ sunt confinia, ridet.
 Qui modo patronus, nunc cupit esse cliens.
 Sed tu præcipue curvis venare theatris.
 Hæc loco sunt voto fertiliora tuo. 90
 Illic invenies, quod ames, quod ludere possis,
 Quodque semel tangas, quodque tenere velis.
 Ut rexit itque frequens longum formica per agmen,
 Granifero solitum cum vehit ore cibum ;
 Aut ut apes, saltusque suos et olentia nactæ 95
 Pascua, per flores et thyma summa volant ;
 Sic rexit in celebres cultissima femina ludos ;
 Copia judicium sæpe morata meum.
 Spectatum veniunt, veniunt spectentur ut ipsæ.
 Ille locus casti damna pudoris habet. 100
 Primus sollicitos fecisti, Romule, ludos :
 Cum juvit viduos rapta Sabina viros.
 Tunc neque marmoreo pendebant vela theatro,
 Nec fuerant liquido pulpita rubra croco.

Illic, quas tolerant nemorosa Palatia, frondes

Simplexiter positæ; scena sine arte fuit.

In gradibus sedit populus de cespite factis,

Qualibet hirsutas fronde tegente comas.

Respiciunt, oculisque notant sibi quisque puellam, 109

Quam velit, et tacito pectore multa movent.

Dumque, rudem præbente modum tibicine Tusco,

Iudius æquatam ter pede pulsat humum;

In medio plausu (plausus tunc arte carebat)

Rex populo prædæ signa petenda dedit.

Protinus exiliunt, animum clamore fatentes, 115

Virginibus cupidas injiciuntque manus.

Ut fugiant aquilas, timidissima turba, columbæ,

Utque fugit visos agna novella lupos;

Sic illic timere viros sine more ruentes.

Constitit in nulla, qui fuit ante, color. 120

Nam timor unus erat; facies non una timoris.

Pars laniat crines: pars sine mente sedet:

Altera mæsta silet; frustra vocat altera matrem:

Illic queritur; stupet hæc: hæc manet; illa

tugit.

Ducuntur raptæ, genialis prædæ, puellæ: 125

Et potuit multas ipse decere pudor.

Si qua repugnarat nimium, comitemque negarat,

Sublatam cupido vir tulit ipse sinu.

Atque ita, Quid teneros lacrymis corrumpis ocel-

los?

Quod matri pater est, hoc tibi, dixit, ero. 130

Romule, militibus scisti dare commoda solus.

Illic mihi si dederis commoda, miles ero.

Scilicet ex illo sollemnia more theatra

Nunc quoque formosis insidiosa manent.

Nec te nobilium fugiat certamen equorum: 135

Multa capax populi commota Circus habet.

Nil opus est digitis, per quos arcana loquaris:

Nec tibi per nutus accipienda nota est.

Proximus a domina, nullo prohibente, sedeto:

Junge tuum lateri, quam potes, usque latus.

Et bene, quod cogit, si nolit, linea jungi; 141

Quod tibi tangenda est lege puella loci.

Ille tibi queratur socii sermionis origo:

Et moveant primos pulchra verba sonos.

Cujus equi veniant, facito, studeo, requiras. 145

Nec mora; quisquis erit, cui favet illa, fave.

At cum pompa frequens caelestibus ibit eburnis,

Tu Veneri dominæ plaude favente manu.

Utque fit, in gremium pulvis si forte puella

Deciderit, digitis excutiendus erit. 150

Et, si nullus erit pulvis, tamen excute nulum.

Qualibet officio causa sit apta tuo.

Pallia si terræ nimium demissa jacebunt,

Collige, et immunda sedulus effler humo.

Protinus, officii pretium, patiente puella, 155

Contingent oculis crura videnda tuis.

Respice præterea, post vos quicumque sedebit,

Ne premat opposito mollia terga genu.

Parva leves capiunt animos. Fuit utile multis,

Pulvinum facili composuisse manu. 160

Profruit et tenui ventum movisse tabella;

Et cava sub tenerum scamna dedisse pedem.

Nos aditus Circusque novo præbebit amori,

Sparsaque sollicito tristis arena foro.

Ille sæpe puer Veneris pugnavit arena: 165

Et qui spectavit vulnera, vulnus habet.

Dum loquitur, tangitque manum, poscitque li-

bellum,

Et querit, posito pignore, vincat uter;

Saucius ingemuit, telumque volatile sensit:

Et pars spectati munoris ipse fuit. 170

Quid, modo cum belli navalis imagine Cæsar

Persidas induxit Cæcropidasque rates?

Nempe ab utroque mari juvenes, ab utroque pu-

ellæ

Venere: atque ingens orbis in Urbe fuit.

Quis non invenit, turba quod amaret in illa? 175

Eheu, quam multos advena torsit amor!

Ecce parat Cæsar domito, quod defuit, orbi

Addere: nunc, Oriens ultime, noster eris.

Parthe, dabis pœnas: Crassi gaudete sepulti, 179

Signaque barbaricas non bene passa manus.

Ultor adest; primisque ducem profitetur in

armis:

Bellaque non puero tractat agenda puer.

Parcite natales, timidi, numerare deorum:

Cæsariibus virtus contigit ante diem.

Ingenium cælestis suis velocibus annis 185

Surgit, et ignavæ fert male damna moræ.

Parvus erat, manibusque duos Tiryntius angues

Pressit: et in cunis jam Jove dignus erat.

Nunc quoque qui puer es, quantus tum, Bacche,

fuisti,

Cum timuit thyrsos India victa tuos? 190

Auspiciis animisque patris, puer, arma movebis:

Et vinces animis auspiciisque patris,

Tale rudimentum tanto sub nomine debes

Nunc juvenum princeps, deinde future senum.

Cum tibi sint fratres, fratres ulciscere læsos: 195

Cumque pater tibi sit, jura tuere patris.

Induit arma tibi genitor patriæque tuasque.

Hostis ab invito regna parente rapit.

Tu pia tela feres, sceleratas ille sagittas:

Stabant pro signis jusque plumque tuis. 200

Vincuntur causa Parthi; vincantur et armis.

Eoas Latio dux meus addat opes.

Marsque pater, Cæsarque pater, date numen

cuncti.

Nam deus e vobis alter es, alter eris.

Auguror enim vinces; votivæque carmina reddam:

Et magno nobis ore sonandus eris. 206

Consistes; aciemque meis hortabere verbis.

O desint animis ne mea verba tuis!

Tergaque Parthorum, Romanaque pectora dicam;

Telique, ab averso quæ jacit hostis equo. 210

Qui fuit, ut vinces, quid victo, Parthe, relinquis?

Parthe, malum jam nunc Mars tuus omen habet.

Idcirco erit illa dies, qua tu, pulcherrime rerum,

Quatuor in niveis aureis ibis equis? 215

Ibunt ante duces onerati colla catenis;

Ne possint tuti, qua prius, esse fuga.

Spectabant læti juvenes, mixtæque puellæ

Diffunduntque animos omnibus ista dies.

Atque aliqua ex illis cum regum nomina queret,

Quæ loca, qui montes, quæve ferantur aquæ;

Omnia responde: nec tantum si qua rogabit; 221

Et, quæ nescieris, ut bene nota refer.

Hic est Euphrates, præcinctus arundine frontem:

Cui comæ dependet cæcula, Tigris erit.

Nos facito Armenios: hæc est Dunacina Persis:

Urbs in Achæmeniis vallibus ista fuit. 226

Ille, vel ille, duces: et erunt, quæ nomina dicas:

Si poteris vere; si minus, apta tamen.

Dant etiam positis aditum convivæ mensis:

Est aliquid, præter vina, quod inde petas. 230

Sæpe illic positi teneris adducta lacertis

Purpureus Bacchi cornua pressit Amor.

Vinaque cum bibulas sparsere Cupidinis alas,

Permanet, et capto stat gravis ille loco.

Ille quidem pennas velociter excutit udas: 235

Sed tamen et spargi pectus amore nocet.

Vina parant animos, faciuntque caloribus aptos :
Cura fugit multo diluiturque meror.

Tunc veniunt risus : tunc pauper cornua sumit :
Tunc dolor et curæ, rugaque frontis abit. 240

Tunc aperit mentes, ævo rarissima nostro,
Simplicitas, artes excutiente deo.

Illic sæpe animos juvenum rapueru puellæ :

Et Venus in vinis, ignis in igne fuit.

Illic tu fallaci nimium ne crede lucernæ. 245

Judicio formæ noxque merumque nocent.

Luce deas cæloque Paris spectavit aperto,

Cum dixit Veneri, Vincis utramque, Venus.

Nocte latent mendæ, vitique ignoscitur omni :

Horæque formosam quamlibet illa facit. 250

Consule de gemmis, de tincta murice lana,

Consule de facie corporibusque diem.

Quid tibi fæmineos cætus venatibus aptos

Enumerem ? numero cedet arena meo. 254

Quid referam Baias, prætextaque littora velis,

Et, quæ de calido sulphure fumat, aquam ?

Hinc aliquis vulnus referens in pectore, dixit :

Non hæc, ut fama est, unda salubris erat.

Ece suburbanæ templum nemorale Dianæ, 259

Partaque per gladios regna nocente manu.

Illa quod est virgo, quod tela Cupidinis odit,

Multa dedit populo vulnera, multa dabit.

Haec tunc, unde legas quod ames, ubi retia ponas,

Præcipit imparibus vecta Thalia rotis.

Nunc tibi, quæ placuit, quas sit capienda per

artes, 265

Dicere præcipue molior artis opus.

Quisquis ubique viri, dociles advertite mentes,

Pollititisque favens vulgus adeste meis.

Prima tuæ menti veniat fiducia, cunctas

Posse capi ; capies : tu modo tende plagas.

Vere prius volucres taceant, restate cicada, 271

Mænalius lepori det sua terga canis ;

Fæmina quam juveni blande tentata repugnet.

Hæc quoque, quam poteris credere nolle, vult.

Utque viro furiva Venus, sic grata puella. 275

Vir male dissimulat : tectius illa cupit.

Conveniat maribus, ne quam nos ante rogemus :

Fæmina jam partes victa rogantis agat.

Mollibus in pratis admugit femina tauro :

Fæmina cornipedi semper adhiunxit equo. 280

Fortior in nobis, nec tam furiosa libido.

Legitimum finem flamma virilis habet.

Byblida quid referam, vetito quo fratrís amore

Arsit, et est laqueo fortiter ulta nefas ?

Myrrha patrem, sed non quo filia debet, amavit :

Et nunc obducto cortice pressa latet. 286

Illius et lacrymis, quas arbore fundit odora,

Ungimur ; et dominæ nomina gutta tenet.

Fortè sub umbrosis nemorosa valilibus Ida

Candidus, armenti gloria, taurus erat, 290

Signatus tenui media inter cornua nigro.

Una fuit labes ; cætera lactis erant.

Illum Gnossiadesque Cydonæque juvenem

Optarunt tergo sustinuisse suo.

Pasiphae fieri gaudebat adultera tauri : 295

Invida formosas oderat illa boves.

Nota cano. Non hoc, centum quæ sustinet ur-

bes,

Quamvis sit mendax, Creta negare potest.

Ipsa novas frondes, et prata tenerima, tauro

Fertur inassueta subtercuisse manu. 300

It comes armentis ; nec ituram cura moratur

Conjugis : et Mino a bove victus erat.

Quo tibi, Pasiphae, pretiosas sumere vestes ?

Iste tuus nullas sentit adulter opes.

Quid tibi cum speculo montana armenta petenti ?

Quid toties positas fingis, inepta, comas ? 306

Crede tamen speculo, quod te negat esse juven-

cam.

Quam cuperes fronti cornua nata tuæ !

Sive placet Minos ; nullus queratur adulter :

Sive virum mavis fallere ; falle viro. 310

In nemus et saltus thalamo regina relicto

Fertur, ut Aonio concita Baccha deo.

Ah quoties vaccam vultu spectavit iniquo,

Et dixit, Domino cur placet ista meo !

Adspice, ut ante ipsum teneris exsultet in herbis :

Nec dubito, quin se stulta decere putet. 316

Dixit ; et ingenti jamdudum de grege duci

Jussit, et immeritam sub juga panda trahi :

Aut cadere ante aras commentaque sacra coegit,

Et tenuit læta pellicis exta manu. 320

Pellicibus quoties placavit numina cæsis,

Atque ait, exta tenens, Ite, placete meo !

Et modo se European fieri, modo postulat fo :

Altera quod bos est ; altera vecta bove. 324

Hanc tamen implevit, vacca deceptus acerna,

Dux gregis : et partu proditus auctor erat.

Cressa Thyestæo si se abstinuisset amore,

(O quantum est, uni posse placere viro !)

Non medium rupisset iter, curruque retorto

Auroram vepsis Phaëbus adisset equis. 330

Filia purpureos Niso furata capillos,

Pube premit rabidos inguinibus canes.

Qui Martem terra, Neptunum efflugit in undis,

Conjugis Atrides victima dira fuit.

Cui non delicta est Ephyrae flamma Creusæ ?

Et necce natorum sanguinolenta parens ? 336

Flavit Amyntorides per inania lumina Phoenix :

Hippolytum pavidi diripuistis equi.

Quid iocis immeritis, Phœnien, sua lumina natis ?

Pa-na reversura est in caput ista tuum. 340

Omnia fæminæ sunt ista libidine mota.

Acrior est nostra, plusque fui oris habet.

Ergo age, ne dubita cunctas superare puellas :

Vix erit e multis quæ neget una tibi. [gaude.]

Quæ dant, quæque negant, gaudent tamen esse ro-

Ut jam fallaris, tuta repulsa tua est. 346

Sed cur fallaris, cum sit nova grata voluptas ?

Et capiant animos plus aliena suos ?

Fertilior seges est alienis semper in agris :

Vicinumque pecus grandius uber habet. 350

Sed prius ancillam captanda nosse puella

Cura sit : accessus molliat illa tuos.

Proxima consiliis dominæ sit ut illa videto :

Neve parum tacitis conscia fida jocis. 354

Hanc tu pollicitis, hanc tu corrumpere rogando.

Quod petis, e facili, si volet illa, feres. [vult.]

Illa legat tempus (medici quoque tempora ser-

Quo facilis dominæ mens sit, et apta capi.

Mens erit apta capi, tunc cum, lactissima rerum,

Ut seges in pingui luxuriabit humo. 360

Pectora dum gaudent, nec sunt adstricta dolore,

Ipsa patent : blanda tum subit arte Venus.

Tum, cum tristis erat, defensa est illos armis :

Militibus gravidum læta recepit eum.

Tum quoque tentanda est, cum pellice læsa do-

lebit : 365

Tum facias opera, ne sit inulta, tua.

Hanc matutinos pectens ancilla capillos

Incitet : et velo remigis addat opem.

Et, secum tenui suspirans murmurare, dicat :

Ut puto, non poteris ipsa referre vicem. 370

Tum de te muret : tum persuadentia verba

Addat ; et insano juret amore mori.

- Sed propere, ne vela cadant, auræque resident.
Ut fragilis glacies, interit ira mora.
- Queris, an hanc ipsam prosit violare ministram?
Talibus admissis alea grandis inest. 376
- Hæc a concubitu fit sedula, tardior illa:
Hæc dominæ munus te parat, illa sibi.
- Casus in eventu est. Licet hæc indulgeat ausis,
Consilium tamen est abstinuisse meum. 380
- Non ego per præceps et acuta cacumina vadam:
Nec juvenum quisquam, me duce, captus erit.
- Si tamen illa tibi, dum dat recipitque tabellas,
Corpore, non tantum sedulitate, placet;
Fæc domina potiare prius; comes illa sequatur.
Non tibi ab ancilla est incipienda Venus 386
- Hoc unum moneo (si quid modo creditur arti,
Nec mea dicta rapax per mare ventus agit)
Aut non tentaris, aut perforce. Tollitur index,
Cum semel in partem criminis ipsa venit.
- Non avis utiliter viscatibus effugit alis: 391
Non bene de laxis cassibus exit aper:
Saucius arrepto piscis teneatur ab hamo.
- Perperme tentatam: nec, nisi victor, abi.
Tum neque te prodet communi obnoxia culpæ.
Factaque erunt dominæ dilectaque nota tibi.
- Sed bene celebatur. Bene si celebratur index,
Notitiæ suberit semper amica tunc.
- Tempora qui solis operosa colentibus arva,
Fallitur, et nautis adspicienda putat. 400
- Nec semper credenda Ceres fallacibus arvis,
Nec semper viridi concava puppis aque.
- Nec teneras semper tutum captare puellas.
Sæpe dato melius tempore fiet idem.
- Sive dies aderit natalis; sive Kalendæ, 405
Quas Venerem Marti continuasse juvat;
Sive erit ornatus non, ut fuit ante, sigillis,
Sed regum expositus Circus habebit opes:
- Differ opus: tunc tristis hiems, tunc Pleiades
Instant: 409
- Tunc tener æquorea mergitur Hædus aqua.
Tunc bene desinitur: tunc, si quis creditur alto,
Vix tenuit lacere naufragia membra ratas.
- Tu licet incipias, qua flebilis Allia luce
Vulneribus Latii sanguinolenta fuit:
Quaque dio redeunt rebus minus apta gerendis
Culta Palestino septima festa Syro. 416
- Magna superstio tibi sit natalis amicæ:
Quaque aliquid dandum est, illa sit atra dies.
- Cum bene vitaris, tamen auferet: invenit artem
Fœmina, qua cupidi carpat amantis opes. 420
- Institor ad dominam venit disinctus emacem,
Expediet merces teque sedente suas.
- Quas illa, insipias, sapere ut videare, rogabit.
Oscula deinde dabit: deinde rogabit, emas.
- Hoc fore contentam multos jurabit in annos.
Nunc opus esse sibi, nunc bene dicit emi.
- Si non esso domi, quos des, cavare nummos;
Littera poscet; ne didiciscæ juvet.
- Quid, quasi natali cum poscit munera libo;
Et quoties opus est, nascitur ipsa sibi? 430
- Quid, cum mendaci damno mæstissima plorat,
Elapsusque cava fingitur aure lapis?
- Multa rogant utenda dari: data reddere nolunt
Perdis, et in damno gratia nulla tuo.
- Non mihi, sacrilegas meretricum ut prosequar
artes, 435
- Cum totidem linguis, sint satis cæra decem.
Cæra vadum tentet, rasis infusa tabellis:
Cera tuæ primum nuntia mentis eat.
- Blanditas ferat illa tuas: imitataque amantum
Verba, nec exiguas, quisquis es, adde preces.
- Hecora donavit Priamo, prece motus, Achilles:
Flectitur iratus voce rogante deus. 442
- Promittas facito: quid enim promittere lædit?
Pollicitis dives quilibet esse potest. [gum]
- Spes tenet in tempus, semel est si credita, lon-
illa quidem fallax, sed tamen apta dea est.
- Si dederis aliquid, poteris ratione relinqui.
Præteritum tulerit, perdideritque nihil.
- At, quod non dederis, semper videre daturus.
Sic dominum sterilis sæpe fefellit ager. 450
- Sic, ne perdiderit, non cessat perdere lusor:
Et revocat cupidas alea blanda manus. [jungi]
- Hoc opus, hic labor est, primo sine munere
Ne dederit gratis, que dedit, usque dabit.
- Ergo eat, et blandis pararetur littera verbis,
Exploretque animos, primaque tentet iter.
- Littera Cydippen pomo perlata fefellit.
Insciaque est verbis capta puella suis.
- Disce bonas artes, moneo, Romana juvenus;
Non tantum, trepidos ut tuare reos. 460
- Quam populus, iudexque gravis, lectusque se-
natus,
Tam dabit eloquio victa puella manus.
- Sed lateant vires, nec sis in fronte disertus.
Effugiant cæra verba molesta tue.
- Quis, nisi mentis inops, tenera declamet amicæ?
Sæpe valens odii littera causa fuit. 466
- Sit tibi credibilis sermo, consuetaque verba:
Blanda tamen, præsens ut videre loqui.
- Si non accipiet scriptum, illectumque remittet;
Lecturam spera, propositumque tene. 470
- Tempore difficiles veniunt ad atrata juveni;
Tempora lenta pati frena docentur equi.
- Ferreus assiduus consumitur annulus usu:
Interit assidua vomer aduncus humo.
- Quid magis est saxo durum, quid mollius unda?
Dura tamen molli saxa cavantur aqua. 476
- Penelopen ipsam, persta modo, tempore vinces.
Capta vides sero Pergamæ, capta tamen.
- Legerit, et nolit rescribere; cogere noli.
Tu modo blanditias fac legat usque tuas. 480
- Quæ voluit legisse, volet rescribere lectis.
Per numeros venient ista gradusque suos.
- Forsitan et primo veniet tibi littera tristis,
Quaque roget, ne se sollicitare velis.
- Quod rogat illa, timet: quod non rogat, optat
ut instes 485
- Insequere, et voti postmodo compos eris.
Interea, sive illi toro resupina feretur;
Lecticam dominæ dissimulanter adi:
- Neve aliqui verbis odiosas afferat aures, 489
Quam potes, ambiguis callidus abde notis.
- Sen pedibus vacuis illi apatiosa teretur
Porticus; hic socias tu quoque junge moras.
- Et modo præcedas facito; modo terga sequaris:
Et modo festines; et modo lentus cas. 494
- Nec tibi de mediis aliquot transire columnas
Sit pudor, aut lateri continuasse latus.
- Nec sine te curvo sedeat spatiosa theatro:
Quod species, humeris afferet illa suis.
- Illam respicias, illam mirare licebit;
Multa supercilio, multa loquare notis. 500
- Et plaudas, aliquam mimo saltante puellam;
Et faveas illi, quisquis agatur amans.
- Cum surget, surges; donec sedet illa, sedebis.
Arbitrio dominæ tempora perde tuæ.
- Sed tibi nec ferro placeat torquere capillos, 505
Nec tua mordaci pumice crura teras.
- Ista jube faciant, quorum Cybeleia mater
Concinitur Phrygiis exulata modis.

Forma viros neglecta decet. Minoida Theseus
Abstulit, a nulla tempora comtus acu. 510
Hippolytum Phædra, nec erat bene cultus, ama-
vit.

Cura dæse sylvæ aptus Adonis erat.
Munditiæ placeant: fuscetur corpora Campo:
Sit bene conveniens, et sine labe toga:
Lingusque ne rigeat: careant rubigine dentes:
Nec vagus in laxa pes tibi pelle natet: 516
Nec male deformet rigidos tonsura capillos:
Sit coma, sit docta barba resecta manu:
Et nihil emineant, et sint sine sordibus ungues:
Inque cava nullus stet tibi nare pilus: 520
Nec male odorati sit tristis anhelitus oris:
Nec lædant nares virque paterque gregis.
Cætera lascivæ faciant, concede, puellæ,
Et si quis male vir quærit habere virum.

Ecce suum vatem Liber vocat: hic quoque
amantes 525

Adjuvat, et flammæ, qua calet ipse, favet.
Gnossis in ignotis amens errabat arenis,
Qua brevis æquoreis Dia feritur aquis.
Ij'que erat a somno tunica velata recincta.
Nuda pedem, croceas irreligata comas; 530
Thesea crudelem surdas clamabat ad undas,
Indigno teneras imbre rigante genas. [bat:
Clamabat, flebatque simul; sed utrumque dece-
Nec facta est lacrymis turpior illa suis.
Jamque iterum tundens mollissima pectora pal-
mis, 535

Perfidus ille abiit: quid mihi fiet? ait.
Quid mihi fiet? ait: sonuerunt cymbala toto
Littore, et attonita tympana pulsa manu.
Excidit illa metu, rupitque novissima verba:
Nullus in exanimi corpore sanguis erat. 540
Ecce Mimalionides sparsis in terga capillis:
Ecce leves Satyri, prævia turba dei:
Ebrivus ecce senex pando Silenus asello
Vix sedet, et pressas continet arte jubar.

Dum sequitur Bacchus, Bacchæ fugiuntque pe-
tuntque, 545
Quadrupedem ferula dum malus urget eques;
In caput aurito cecidit delapsus asello.

Clamarunt Satyri, Surge age, surge, pater.
Jam deus e curru, quem summum tœxerat uvis,
Tigribus adjunctis aurea lora dabat. 550

Et color, et Theseus, et vox abiire puellæ:
Terque fugam petiit: terque retenta metu.
Horruit, ut steriles, agitat quas ventus, aristæ;
Ut levis in madida canna palude tremit.

Cui deus, En adsum tibi cura fidelior, inquit,
Pone metum; Bacchi, Gnossias, uxor eris. 556
Munus habe cælum: ea lo spectabile sidus

Sæpe reges dubiam Cressa Corona ratem.
Dixit; et e curru, ne tigris illa timeret,

Desilit: imposito cessit arena pedi: 560
Implicitamque sinu, neque enim pugnare vale-
bat,

Abstulit: ut facile est omnia posse deo. [evoc
Pars, Hymenææ, canunt; pars clamant, Evoc
Sic coeunt sacro nupta dænsque toro.

Ergo, ubi contigerint positi tibi munera Bacchi,
Atque erit in patriæ fœmina parte tori; 560

Nycteliumque socem, nocturnaque sacra pre-
care,

Ne jubeant capiti vina nocere tuo.
Hic tibi multa licet sermone licentia tecto

Dicere, quæ dici sentiat illa sibi: 570

Blasphæmiasque leves tentat perscribere vino,
Ut dominam in mensa se legat illa tuam:

Atque oculos oculis spectare fatentibus ignem.

Sæpe tacens vocem verbaque vultus habet.

'ac primus raptas illius tacta labellis 575

Pocula; quæque bibet parte puella, bibas.

Et quodcumque cibi digitis libaverit illa,

Tu pete: dumque petes, sit tibi tacta manus.

Int etiam tua vota viro placuisse puellæ.

Utilior vobis factus amicus erit. 580

Luic, si sorte bibes, sortem concede priorem:

Huic detur capiti demta corona tuo.

Iive sit inferior, seu par, prior omnia sumat:

Nec dubites illi verba secunda loqui.

Tuta frequensque via est, per amicum fallere

nomen. 585

Tuta frequensque licet sit via, crimen habet.

nde procurator nimium quoque multa procurat,

Et sibi mandatis plura videnda putat.

Certa tibi a nobis dabitur mensura bibendi:

Officium præstent mensque pedesque suum.

Jurgia præcipue vino stimulata caveto, 591

Et nimium faciles ad fera bella manus.

Decidit Eurytion stulte data vina bibendo.

Aptior est dulci mensa merumque joco.

Si vox est, canta: si mollia brachia, salta: 595

Et, quacumque potes dote placere, place.

Ebrietas ut vera noceat, sic ficta juvabit.

Fac titubet blaso subdola lingua sono:

Ut, quicquid facies dicebat protervius æquo,

Credatur nimium causa fuisse merum. 600

Et, Bene, dic, domina; bene, cum quo dormiat

illa:

Sed, male sit, tacita mente precare, viro.

At, cum discedet mensa conviva remota,

Ipsa tibi accessus turba locumque dabit;

usere te turba, leviterque admotus cuncti, 605

Velle latus digitis, et pede tange pedem.

Colloquio jam tempus adest: fuge rustice longo

Hinc pudor: audentem forsque Venusque ju-
vant.

Non tua sub nostras veniat facundia leges.

Fac tantum incipias, sponte disertus eris. 610

Est tibi agendus amans, imitandæque vulnera

verbis.

Hinc tibi quærat qualibet arte fides.

Nec credi labor est: sibi quæque videtur amanda.

Pessima sit, nulli non sua forma placeat.

Sæpe tamen vere caput simulatur amare: 615

Sæpe, quod incipiens finxerat esse, fuit.

Quo magis o faciles imitantibus este, puellæ.

Fiet amor verus, qui modo falsus erat.

Blasphæmias animum furtim deprendere nunc sit,

Ut pendens liquida ripa subit aqua. 620

Ne faciem, nec te piget laudare capillos,

Et teretes digitos, exiguumque pedem.

Delectant etiam castas præconia formæ.

Virginibus curæ grataque forma sua est.

Nam cur in Phrygiis Junonem et Pallada sylvæ

Nunc quoque judicium non tenuisse pudet? 626

Laudatas ostentat avis Junonia pennas:

Si tacitus species, illa recondit opes.

Quadrupedes inter rapidi certamina cursus

Depexæque jubæ, plaususque colla juvant. 630

Nec timide promitte: trahunt promissa puellas.

Pollitico testes quoslibet adde deos.

Jupiter ex alto perjuria ridet amantum,

Et jubet Æolios irrita ferre Notos. 635

Per Styga Junoni fœdum jurare solebat

Jupiter: exemplo nunc favet ipse suo.

Expedit esse deos: et, ut expedit, esse putemus

Dentur in antiquos thura merumque fœd

Nec secura quies illos similisque sopori
 Detinet: innocue vivite; numen adest. 640
 Reddite depositum: pietas sua fœdera servet:
 Frans absit: vacuas cœdis habete manus.
 Ludite, si sapitis, solas impune puellas.
 Hæc minus est una fraude tuenda fides.
 Fallite fallentes: ex magna parte profanum 645
 Sunt genus: in laqueos, quos posuere, cadant.
 Dicitur Ægyptos caruisse juvantibus arva
 Imbribus, atque annos sicca fuisse novem:
 Cum Thrasius Busrin adit, monstratque piari
 Hospitis effuso sanguine posse Jovem. 650
 Illi Busrin, Fies Jovis hostia primus,
 Inquit, et Ægypto tu dabis hospes aquam.
 Et Phalaris tauro violenti membra Perilli
 Torruit: infelix imbuit auctor opus.
 Justus uterque fuit: neque enim lex æquior ulla,
 Quam necis artifices arte perire sua. 656
 Ergo, ut perjuras merito perjuris fallunt,
 Exemplo doleat femina lusa suo. [bis.
 Et lacrymæ prosunt: lacrymis adamanta move-
 Fac madidas vident, si potes, illa genas. 660
 ❧ lacrymæ (neque enim veniunt in tempore
 semper)
 Deficient, uda lumina tange manu
 Quis sapiens blandis non misceat oscula verbis?
 Illa licet non det; non data sume tamen.
 Pugnabit primo fortassis, et, Improbe, dicet: 665
 Pugnando vinci sed tamen illa volet.
 Tantum, ne noceant teneris male raptae labellis,
 Neve queri possit dura fuisse, cave.
 Osculi qui sumsit, si non et cætera sumet,
 Hæc quoque, quæ data sunt, perdere dignus 670
 erit.
 Quantum defuerat pleno post oscula voto!
 Hei mihi! rusticitas, non pudor ille fuit.
 Vim licet appelles, grata est vis ista puellis:
 Quod juvat, invite saepe dedisse volunt.
 Quæcumque est subita Veneris violata rapina, 675
 Gaudet, et improbitas numeris instar habet.
 A' que, cum cogi posset, non tacta recessit,
 Ut simulat vultu gaudia, tristis erit.
 Vim passa est Phœbe; vis est allata sorori:
 Et gratus rapta raptor uterque fuit. 680
 Fabula nota quidem, sed non indigna referri,
 Scyrias Hæmonio juncta puella viro.
 Jam dea laudatæ dederat sua præmia formæ,
 Colle sub Idæo vincere digna duas.
 Jam nurus ad Priamum diverso venerat orbe,
 Graiaque in Iliacis mœnibus uxor erat. 686
 Jurabant omnes in læsi verba mariti:
 Nam dolor unius, publica causa fuit. [les
 Turpe, nisi hoc matris precibus tribuisset, Achil-
 Veste virum longa dissimulatus erat. 690
 Quid facis, Atacida? non sunt tua munera lana
 Tu titulos alia Palladis arte petas. [rendo est.
 Quid tibi cum calathis? clypeo manus apta te-
 Pensa quid in dextra, quæ cadet Hector, habes?
 Refice succinctos operoso stamine fusos. 695
 Quassanda est Ielia Pælas alta manu.
 Forte erat in thalamo viro regalis eodem:
 Hæc illum stupro comperit esse virum. [tet:
 Viribus illa quidem victa est; ita credere opor-
 Sed voluit vinci viribus illa tamen. 700
 Sepe, Mane, dixit, cum jam properaret Achilles:
 Fortia nam posita sumserat æterna colo.
 Vis ubi nunc illa est? quid blanda voce moraris
 Autorem stupri, Deidamia, cui?
 Scilicet, ut pudor est quondam cepisse priorem.
 Sic alio gratum est incipiente pati. 706

Ah nimia est juveni propriæ fiducia formæ,
 Exspectat si quis, dum prior illa roget!
 Vir prior accedat: vir verba precantia dicat.
 Excipiet blandas comiter illa preces. 710
 Ut potiare, roga: tantum cupit illa rogari.
 Da causam voti principiumque tui.
 Jupiter ad veteres supplex Heroidas ibat:
 Corripuit magnum nulla puella Jovem.
 Si tamen a precibus tumidos accedere fiat 715
 Senseris; incepto parce, referque pedem.
 Quod refugit, multæ cupiunt: odere, quod instat.
 Lenius instando tædia tolle tui.
 Nec semper Veneris spes est profitenda roganti:
 Intret amicitia nomine tectus amor. 720
 Hoc aditu vidi tetricæ data verba puellæ:
 Qui fuerat cultor, factus amator erat.
 Candidus in nauta turpis color: æquoris unda
 Debet, et a radiis sideris esse niger.
 Turpis et agricolæ, qui vomere semper adunco
 Et gravibus rastris sub Jove versat humum.
 Et tibi, Palladiæ petitur cui palma coronæ, 727
 Candida si fuerint corpora, turpis eris.
 Pallæat omnis amans: hic est color aptus amanti.
 Hic decet: hoc vultu non valuisse putent. 730
 Pallidus in [Lyricæ] sylvis errabat Orion:
 Pallidus in lenta Naïde Daphnis erat.
 Arguet et macies animum: nec turpe putaris,
 Palliolum nitidis imposuisse comis.
 Attenuet juvenum vigilatæ corpora noctes, 735
 Curaque, et, e magno qui sit amore, dolor.
 Ut voto potiare tuo, miserabilis esto:
 Ut, qui te videat, dicere possit, Amas.
 Conquerar, an moncam, mistum fas omne nefas-
 que?
 Nomen amicitia est, nomen inane fides. 740
 Hei mihi! non tutum est, quod ames, laudare
 sodali.
 Cum tibi laudanti credidit, ipse subit.
 At non Actorides lectum temeravit Achillis:
 Quantum ad Pirithœum, Phædra pudica fuit.
 Hermionem Pylades, quo Pallada Phœbus, ama-
 bat: 745
 Quodque tibi geminus, Tyndari, Castor erat.
 Si quis idem sperat, jacturas poma myricas
 Speret, et e medio flumine mella petat.
 Nil, nisi turpe, juvat: curæ est sua cuique vo-
 luptas.
 Hæc quoque ab alterius grata dolore venit. 750
 Heu facinus! non est hostis metuendus amanti.
 Quos credis fidos, effuge; tutus eris.
 Cognatum fratremque cave, carumque sodalem:
 Præbebit veros hæc tibi turba metus.
 Finiturus eram: sed sunt diversa puellis 755
 Pectora. Mille animos excipe mille modis.
 Nec tellus eadem parit omnia. Vitibus illa
 Convenit; hæc oleis: hæc bene farra virent.
 Pectoribus mores tot sunt, quot in orbe figure:
 Qui sapit, innumeris moribus aptus erit. 760
 Utque leves Proteus modo se tenuabit in undas;
 Nunc leo, nunc arbor, nunc erit hirtus aper.
 Illi jaculo pisces, illi capiuntur ab hirtis:
 Hos cava contento retia fune trahunt.
 Nec tibi conveniat cunctos modus unus ad annos:
 Longius insidias cervæ videbit anus. 766
 Si doctus videare rudi, petulanve pudenti;
 Diffidet misere protinus illa sibi.
 Inde fit, ut, quæ se timuit committere honesto,
 Vilis in amplexus inferioris eat. 770
 Pars superat cepti, pars est exhausta, laboris.
 Hic tenent nostras anchora jacta rates.

LIBER SECUNDUS.

Dicite, Io Pæan, et, Io, bis dicite, Pæan.

Decidit in casses præda petita meos.

Lætus amans donet viridi mea carmina palma :

Præferar Ascræo Mæonioque seni.

Talis ab armiferis Priamæius hospes Amyclis 5

Candida cum rapta conjuge vela dedit.

Talis erat, qui te curru victore ferebat,

Vecta peregrinis Hippodamia rotis.

Quid properas, juvenis? mediis tua pinus in undis

Navigat, et longe, quem peto, portus abest.

Non satis est venisse tibi me vate puellam. 11

Arte mea capta est : arte tenenda mea est.

Nec minor est virtus, quam querere, parva tucris.

Casus inest illic : hic erit artis opus.

Nunc mihi, si quando, Puer et Cytherea, favete :

Nunc Erato : nam tu nomen amoris habes.

Magna paro ; quas possit Amor remanere per artes 17

Dicere, tam vasto pervagus orbe puer.

Et levis est, et habet geminas, quibus avolet, alas.

Difficile est illis imposuisse modum. 20

Hospitis effugio præstruxerat omnia Minos :

Audacem pennis reperit ille viam.

Dædalus ut clausit conceptum crimine matris

Semibovemque virum, semivirumque bovem

Sit modus exilio, dixit, justissime Minos : 25

Accipiat cineres tercia paterna meos.

Et quoniam in patria, fatis agitur iniquis,

Vivere non potui, sit mihi posse mori.

Da reditum puero, senis est si gratia vilis :

- Si non vis puero parere, parce seni. 30

Dixerat hæc : sed et hæc, et multo plura licebat

Dicere : regressus non dabat ille viro.

Quod simul ac sensit : Nunc, o nunc, Dædale, dixit,

Materiam, qua sis ingeniosus, habes.

Possidet en terras, et possidet æquora Minos :

Nec tellus nostræ, nec patet unda fugæ. 36

Restat iter cælo : cælo tentabimus ire.

Da veniam cæpto, Jupiter alte, meo.

Non ego sidereas affecto tangere sedes.

Qua fugiam dominum nulla, nisi ista, via est.

Per Styga detur iter : Stygias tranabimus undas. 41

Sint mihi naturæ jura novanda meæ.

Ingenium mala sæpe movent. Quis crederet unquam

Acrias hominem carpere posse vias?

Remigium volucres disponit in ordine pennas ;

Et leve per lini vincula necit opus ; 46

Imaque pars ceris adstringitur igne solutis :

Finitusque novæ jam labor artis erat.

Tractabat ceramque puer pennasque renidens,

Nescius hæc humeris arma parata suis. 50

Cui pater, His, inquit, patria est addeunda carinis :

Hæc nobis Minos effugiendus ope.

Æra non potuit Minos ; alia omnia clausit.

Quem licet, inventis æra rumpe meis.

Sed tibi nec virgo Tegæa, comesque Bootæ 55

Ensiger Orion adspiciendus erit.

Me pennis sectare datis : ego prævius ibo.

Sit tua cura sequi : me duce tutus eris.

Nam sive ætherias vicino sole per auras

Ibimus ; impatiens cera caloris erit : 60

Sive humiles propiore freto jactabimus alas,

Mobiles æquoreis penna madescet aquis.

Inter utrumque vola. Ventos quoque, nate, timeto ;

Quaque ferent auræ, vela secunda dato.

Dum monet ; aptat opus puero, monstratque moveri, 65

Erudit infirmas ut sua mater aves.

Inde sibi factas humeris accommodat alas,

Perque novum timide corpora librat iter.

Jamque volaturus parvo dedit oscula nato :

Nec patriæ lacrymas continuere genæ. 70

Monte minor collis, campis erat altior æquis :

Hinc data sunt miseræ corpora bina fugæ.

Et movet ipse suas, et nati respicit alas

Dædalus ; et cursus sustinet usque suos.

Jamque novum delectat iter, positoque timore

Icarus audaci fortius arte volat. 76

Ilos aliquis, tremula dum captat arundine pisces,

Vidit, et inceptum dextra reliquit opus.

Jam Samos a læva fuerant Naxosque relictæ,

Et Paros, et Clario Delos amata deo : 80

Dextra Lebynthos erant, sylvisque umbrosa

Calymne,

Cinctaque piscosis Astypalæa vadis :

Cum puer, incautis nimium temerarius ausis,

Altius egit iter, deseruitque ducem.

Vincta labant, et cera deo propiore liquescit :

Nec tenues ventos brachia mota tenent. 86

Territus et summo despectit in æquora cælo :

Nox oculis pavido venit oborta metu.

Tabuerant cæcæ ; nudos quatit ille lacertos,

Et trepidat ; nec, quo sustineatur, habet. 90

Decidit, atque cadens, Pater, o pater, auferor,

inquit.

Clauseunt virides ora loquentis aquæ.

At puter infelix, nec jam puter, Icare, clamat,

Icare, clamat, ubi es? quove sub axe volas?

Icare, clamabat : pennas adspexit in undis. 95

Ossa tegit tellus ; æquora nomen habent.

Non potuit Minos hominis pescere pennas :

Ipse deum volucrum detinuisse paro.

Fallitur, Ilia monias si quis decurrat ad artes,

Datque, quod a teneri fronte revellit (qui.

Non facient, ut vivat amor, Medices herbae,

Mixtaque cum magicis nautia Marsa sonis.

Phasias Æsoniden, Circe tenuisset Ulixen,

Si modo servari carmine posset amor. 104

Nec data prouerint pallentia philtia puellis.

Philtia nocent animis, vimque furoris habent.

Sit procul omne nefas. Ut ameris, amabilis esto :

Quod tibi non facies, solave forma dabit.

Sis licet antiquo Nireus adamatus Homero,

Naiadumque tener crimine raptus Ilylus ; 110

Ut dominam teneas, nec te mirere relictum,

Ingenii dotes corporis adde bonis. [ad annos,

Forma bonum fragile est, quantumque accedit

Fit minor ; et spatio capitur ipsa suo.

Nec viola semper, nec hiantia lilia florent ; 115

Et riget amissa spina relecta rosa.

Et tibi jam cani venient, formose, capilli :

Jam venient rugæ, quæ tibi corpus arent.

Jam molire animum, qui duret, et adstruc for-
mae.

Solus ad extremos permanet ille rogos. 120

- Nec levis, ingenus pectus coluisse per artes,
Cura sit, et linguae edidicisse duas.
- Non formosus erat, sed erat facundus Ulixes;
Et tamen aequoreas torsit amore deas.
- O quoties illum doluit properare Calypso, 125
Remigique aptas esse negavit aquas!
- Hæc Trojæ casus iterumque iterumque rogabat.
Ille referre aliter sæpe solebat idem.
- Littore constiterant: illic quoque pulchra Calypso
Exigit Odrysæi fata cruenta ducis. 130
- Ille levi virga (virgam nam forte tenebat)
Quod rogat, in spisso littore pingit opus.
- Hæc, inquit, Troja est: (muros in littore fecit:)
Hic tibi sit Simois: hæc mea castra puta.
- Campus erat, (campumque facit,) quem cæde
Dolonis 135
- Sparsimus, Hæmonios dum vigil optat equos.
- Illic Sithonii fuerant tentoria Rhæsi:
Hæc ego sum raptis parte reuectus equis.
- Pluræque pingebat: subitus cum Pergama fluctus
Abstulit, et Rhæsi cum duce castra suo. 140
- Tum dea, Quas, inquit, fidas tibi credis ituro,
Perdiderint undæ nomina quanta, vides?
- Ergo age, fallaci timide confide figuræ,
Quisquis es: aut aliquid corpore pluris habe.
- Dextera præcipue caput indulgentia mentes:
Asperitas odium, sævique verba, movent.
- Odium accipitrem, qui semper vivit in armis,
Et pavidum solitos in pecus ire lupos.
- At caret insidiis hominum, quia mitis, hirundo:
Quasque colat turres Chæonis ales habet. 150
- Est procul lites, et amare prælia linguæ.
- Dulcibus est verbis mollis alendus amor.
- Lite fugient nuptaque viros, nuptasque mariti:
Inque vicem credant res sibi semper agi.
- Hoc decet uxores: dos est uxoria, lites. 155
- Audiat optatos semper amica sonos.
- Non legis jussu lectum venistis in unum:
Fungitur in vobis munere legis amor.
- Blanditias molles, auremque juvantia verba
Affer, ut adventu læta sit illa tuo. 160
- Non ego divitibus venio præceptor amoris.
- Nil opus est illi, qui dabit, arte mea.
- Secum habet ingenium, qui, cum libet, Accipe,
dicit.
- Cedimus: inventis plus placet ille meis. 164
- Pauperibus vates ego sum, quia pauper amavi.
- Cum dare non possem munera, verba dabam.
- Pauper amet caute: timeant maledicere pauper:
Multaque, divitibus non patienda, ferat.
- Me memini iratum dominæ turbasse capillos:
Hæc mihi quam multos abstulit iræ dies! 170
- Nec puto, nec sensi tunicam laniasse; sed ipsa
Dixerat: et pretio est illa redempta meo.
- At vos, qui sapitis, vestri peccata magistri
Effugite, et culpe damna timeate mea. 174
- Prælia cum Parthis, cum culta pax sit amica;
Et jocus, et causas quicquid amoris habet.
- Si nec blanda satis, nec erit tibi comis amanti,
Perfer, et obdura: postmodo mitis erit.
- Flectitur obsequio curvatus ab arbore ramus.
Frangit, si vires experire tuas. 180
- Obsequio tranantur aquæ: nec vincere possis
Flumina, si contra, quam rapit unda, nates.
- Obsequium tigresque domat Numidasque leones.
Rustica paullatim taurus aratra subit.
- Quid fuit asperius Nonacrina Atalanta? 185
- Succubuit meritis trux tamen illa viri.
- Sæpe suæ casus, nec mitia facta puellæ
Flesse sub arboribus Milaniona ferunt.
- Sæpe tulit jussu fallacia retia collo:
Sæpe fera torvos cuspidē fixit apros. 190
- Sensit et Hylæi contentum saucius arcum:
Sed tamen hoc arcu notior alter erat.
- Non te Mænalias armatum scandere sylvas,
Nec jubeo collo retia ferre tuo:
- Pectora nec missis jubeo præbere sagittis. 195
- Artis erunt cauto mollia jussa meæ.
- Cede repugnanti; cedendo victor abibis.
- Fac modo, quas partes illa jubebit, agas.
- Arguet, arguito; quicquid probat illa, probato:
Quod dicet, dicas; quod negat illa, neges.
- Riserit, arride: si flebit, flere memento. 201
- Imponat leges vultibus illa tuis.
- Seu ludet, numerosque manu jactabit eburnos;
Tu male jactato, tu male jacta dato.
- Seu jacies talos, victam ne pœna sequatur, 205
- Damnosi facito stent tibi sæpe canes:
- Sive latrocinii sub imagine calculus ibit;
Fac pereat vitreo miles ab hoste tuns.
- Ipse tene distenta suis umbracula virgis:
Ipse face in turba, qua venit illa, locum. 210
- Nec dubita tereti scamnum producere lecto:
Et tenero solcam deme, vel adde, pedi.
- Sæpe etiam dominæ, quamvis horrebis et ipse,
Algentis manus est calcificanda sinu.
- Nec tibi turpe puta (quamvis tibi turpe, place-
bit) 215
- Ingenua speculum sustinuisse manu.
- Ille, fatigatæ perimendo monstra novæ
Qui meruit cælum, quod prius ipse tulit,
- Inter Ioniacas calathum tenuisse puellas
Creditor, et lanæ excoluisse rudes. 220
- Paruit imperio dominæ Tirynthius heros.
- I nunc, et dubita ferre, quod ille tulit.
- Jussa adessee foro, jussa maturius hora
Fac semper venias; nec nisi serus abi.
- Occurras aliquo tibi dixerit; omnia differ. 225
- Curre, nec inceptum turba moretur iter.
- Nocte domum repetens epulis perfuncta redibit:
Tunc quoque pro servo, si vocat illa, veni.
- Rure eris, et dicet, Venias: (Amor odit inertes)
Si rota defuerit, tu pede carpe viam. 230
- Nec grave te tempus sitiensve Canicula tardet,
Nec via per jactas candida facta nives.
- Militiæ species amor est: discodite segnes.
Non sunt hæc timidis signa tuenda viris. 234
- Nox, et hiems, longæque viæ, sævique dolores
Mollibus his castris, et labor omnis inest.
- Sæpe feres imbrem cælesti nube solum:
Frigidus et nuda sæpe jacebis humo.
- Cynthus Admeti vacas passisse Phæreas
Fertur, et in parva delituisse casa. 240
- Quod Phæbum decuit, quem non decet? exue
fastus,
- Curam mansuri quisquis amoris habes.
- Si tibi per tutum planumque negabitur ire,
Atque erit apposita janua fulta sera;
- At tu per præceptis tecto delabere aperto: 245
- Det quoque furtivas alta fenestra vias.
- Læta erit, ut causam tibi se sciet esse pericli.
- Hoc dominæ certi pignus amoris erit.
- Sæpe tua poteris, Leandre, carere puella:
Tranabas, animum nosset ut illa tuum. 250
- Nec pudor ancillas, ut quæque erit ordine prima,
Nec tibi sit servos demeruisse pudor.
- Nomine quemque suo (nulla est jactura) saluta
Junge tuis humiles, ambitiose, manus.
- Sed tamen et servo (levis est impensa) roganti
Porrigere fortunæ munera parva tuæ. 256

Porrige et ancillæ, qua pœnas luco pendidit
Lusa maritali Gallica veste manus.
Fac plebem, mihi crede, tuam : sit semper in illa
Janitor, et thalami qui jacet ante fores. 260
Nec dominam jubeo pretioso munere dones :
Parva, sed e parvis callidus apta dato.
Dum bene dives ager, dum rami pondere nutant,
Afferat in calatho rustica dona puer.
Rure suburbano poteris tibi dicere missa, 265
Illa vel in Sacra sint licet emta via.
Afferat aut uvas, aut quas Amaryllis amabat ;
At nunc castaneas non amat illa nuces.
Quin etiam turdoque licet missaque columba
Te memorem dominæ testificare tuæ. 270
Turpiter hic emitur spes mortis, et orba senectus.
Ah pereant, per quos munera crimen habent !
Quid tibi præcipiam teneros quoque mittere
versus ?
Hei mihi ! non multum carmen honoris habet.
Carmina laudantur, sed munera magna petuntur.
Dummodo sit dives, barbarus ipse placet. 276
Aurea nunc vere sunt sæcula : plurimus auro
Venit honos : auro conciliatur amor.
Ipse licet Musis venias comitatus, Homere ;
Si nihil attuleris, ibis, Homere, foras. 280
Sunt tamen et doctæ, rarissima turba, puellæ :
Altera non doctæ turba, sed esse volunt.
Utraque laudentur per carmina : carmina lector
Commendat dulci qualiæcunque sono.
His ergo, aut illis, vigilatum carmen in ipsas.
Forsitan exigui muneris instar erit. 286
At, quod eris per te facturus, et utile credis,
Id tua te facito semper amica roget.
Libertas alicui fuerit promissa tuorum ;
Hanc tamen a domina fac petat ille tua. 290
Si pœnam servo, si vincula sæva remittis ;
Quod facturus eras, debent illa tibi.
Utilitas tua sit : partus donetur amicæ.
Perde nihil : titulus illa potentis agat.
Sed te, cuiæcunque est retinendæ cura puellæ,
Attonitum forma fac putet esse sua. 296
Sive erit in Tyriis ; Tyrios laudabis amictus :
Sive erit in Cois ; Coa decere puta.
Aurata est ; ipso tibi sit pretiosior auro :
Gausapa si sumsit ; gausapa sumpta proba. 300
Adstiterit tunicata ; Moves incendia, clama :
Sed timida, caveat frigora, voce roga.
Compositum discrimen erit ; discrimina lauda :
Torsit igne comam ; torte capille, place.
Brachia saltantis, vocem mirare canentis : 305
Et, quod desiderit, verba querentis habe.
Ipsos concubitus, ipsum venerere libebit,
Quod juvat ; et querula gaudia voce notes.
Ut fuerit torva violentior illa Medusa,
Fiet amatori lenis et æqua suo. 310
Tantum, ne pateas verbis simulator in illis,
Effice : nec vultu destrue dicta tuo.
Si latet ars, prodest ; affert deprensa pudorem,
Atque adimit merito tempus in omne fidem.
Sæpe sub auctumno, cum formosissimus annus,
Plenaque purpureo subrubet uva mero ; 316
Cum modo frigorebus premimur, modo solvimur
æstu,
Aere non certo corpora languor habet.
Illa quidem valeat : sed si male firma cubarit,
Et vitium cæli senserit ægra sui ; 320
Tunc amor et pietas tua sit manifesta puellæ :
Tunc sere, quod plena postmodo falce metas.
Nec tibi morosi veniant fastidia morbi ;
Perque tuas fiant, quæ sinet ipsa, manus.

Et videat flentem ; nec tædeat oscula ferre, 325
Et sicco lacrymas combibat ore tuas.
Multa vove : sed cuncta palam ; quotiesque
libebit,
Quæ referas illi, somnia læta vide.
Et veniat, quæ lustret, anus, lectumque locum-
que,
Præferat et tremula sulphur et ova manu. 330
Omnibus his inerunt græte vestigia curæ :
In tabulas multis hæc via fecit iter.
Ne tamen officiis odium qua ratur ab ægra,
Sit suus in blanda sedulitate modus.
Neve cibo prohibe, nec amari pocula succi 335
Porrige : rivalis misceat illa tuus.
Sed non, cui dederis a littore carbasa, vento
Utendum, medio cum potiere freto.
Dum novus errat amor, vires sibi colligat usu :
Si bene nutrieris, tempore firmus erit. 340
Quem taurum metuis, vitulum mulcere solebas :
Sub qua nunc recubas arbore, virga fuit.
Nascitur exiguus, sed opes acquirit eundo,
Quaque venit, multas accipit amnis aquas.
Fac tibi consuescat : nil consuetudine majus :
Quam tibi dum capias, tædia nulla fuge. 346
Te semper videat : tibi semper præbeat aurem :
Exhibeat vultus noxque diesque tuos.
Cum tibi major erit fiducia, posse requiri ;
Tum procul, absenti cura futurus, abi. 350
Da requiem ; requietus ager bene credita reddit :
Terraque celestis arida sorbet aquas.
Phyllida Demophoon prasens moderatius ussit :
Exarsit velis acrius illa datis.
[Penelopen absens solum torquebat Ulixes : 355
Phylacides aberat, Laodamia, tuus.]
Sed mora tanta brevis : lentæ sunt tempore curæ ;
Vanescitque absens, et novus intrat, amor.
Dum Menelaus abest, Helene, ne sola jaceret,
Hospitis est tepido nocte recepta sinu. 360
Qui stupor hic, Menelæe, fuit ? tu solus abibas :
Isdem sub tectis hospes et uxor erant.
Accipit timidas credis, furiose, columbas ?
Plenum montano credis ovile lupo ? 364
Nil Helene peccat ; nil hic committit adulter :
Quod tu, quod faceret quilibet, ille facit.
Cogis adulterium, dando tempusque locumque.
Quo, nisi consilio est usa puella tuo ?
Quid faciat ? vir abest, et adest non rusticus
hospes :
Et timet in vacuo sola cubare toro. 370
Viderit Atrides. Helenæ ego crimine solvo.
Usa est humani commoditate viri.
Sed neque fulvus aper media tam sævus in ira,
Fulmineo rabidos cum rotat ore canes ;
Nec lea, cum catulis lactentibus ubera præbet :
Nec brevis ignaro vipera læsa pede ; 376
Fermine quam, socii deprensa pellice lecti,
Ardet ; et in vultu pignora mentis habet.
In ferrum flammæque ruit : positoque decore
Fertur, ut Aonii cornibus icta dei. 380
Conjugis admisso, violataque jura marita,
Barbara per natos Phasias ulta suos.
Altera dira parens ; hæc est, quam cernis, hi-
rundo :
Adspice, signatum sanguine pectus habet. 384
Hoc bene compositos, hoc firmos solvit amores :
Crimina sunt cautis ista timenda viris.
Nec mea vos uni damnat censura puellæ.
Di melius ! vix hoc nupta tenere potest.
Ludite : sed furto celetur culpa modesto.
Glorie peccati nulla petenda sui. 390

Nec dederis munus, cognosse quod altera possit
 Nec sint nequitie tempora certa tuæ.
 Et, ne te latebris capiat sibi femina notis,
 Non uno est omnis convenienda loco.
 Et quoties scribes, totas prius ipse tabellas 395
 Inspice: plus multas, quam sibi missa, legunt
 Læsa Venus justa arma movet, telumque re-
 mittit:
 Et, modo quod quæstæ est, ipse querare, facit
 Dum fuit Atrides una contentus, et illa
 Casta fuit; vitio est improba facta viri. 400
 Audierat, laurumque manu vittasque ferentem
 Pro nata Chrysen non valuisse sua.
 Audierat, Lyrnessi, tuos, abducta, dolores;
 Bellaque per turpes longius isse moras.
 Hæc tamen audierat: Priamida viderat ipsam.
 Victor eras prædæ prædica pulchra tuæ. 406
 Inde Thyestinden thalamoque animoque recepit,
 Et male peccantem Tyndaris ultia virum est.
 Quæ bene celeris, si qua tamen acta patebunt,
 Illa licet pateant, tu tamen usque nega. 410
 Tum neque subjectus, solito nec blandior esto.
 Hæc animi multum signa nocentis habent.
 Sed lateri nec parce tuo: pax omnis in uno
 Conenitu: prior hoc inficienda Venus.
 Sunt, qui præcipiant herbas saturæ nocentes
 Sumero: iudicii ieta venena meis. 416
 Aut piper urticæ mordacis semine miscent,
 Tritaque in annoso flava pyrethra mero.
 Sed dea non patitur sic ad sua gaudia cogi,
 Colle sub umbroso quam tenet altus Eryx. 420
 Candidus, Alcethoi qui mittitur urbe Pelasga,
 Bulbus, et, ex horto quæ venit, herba salax,
 Ovæque sumantur, sumantur Hymettia mella,
 Quasque tulit folio pinus acuta nuces.
 Docta, quid ad medicas, I ratio, diverteris artes?
 Interior curru meta terenda meo est. 426
 Qui modo celabam monitu tua crimina nostro,
 Fleete iter, et monitu detege furta meo.
 Nec levitas culpanda mea est. Non semper eodem
 Impositos vento punda carina vehit. 430
 Nam modo Threicio Borea, modo currimus
 Euro:
 Sæpe tument Zephyro lintea, sæpe Noto.
 Adspice, ut in curru modo det fluitantia rector
 Lora, modo admissos arte retinet equos.
 Sunt, quibus ingræta timida indulgentia servit:
 Et, si nulla subest æmula, languet amor. 436
 Luxuriant animi rebus plerumque secundis,
 Nec facile est æqua commoda mente pati.
 Ut levis absumentis paulatim viribus ignis
 Ipse latet, summo canet in igne cinis: 440
 Sed tamen extinctas admoto sulphure flammæ
 Invenit, et lumen, quod fuit ante, reddit:
 Sic, ubi pigra situ securaque pectora torpent,
 Acribus est stimulis elicitur amor.
 Fac timeat de te, tepidamque recalfac mentem:
 Palleat indicio criminis illa tui. 446
 O quater, et quoties numero comprehendere non est
 Felicem, de quo læsa puella dolet!
 Quæ, simul invitas crimen pervenit ad aures,
 Excidit; et misera voxque colorque fugit.
 Ille ego sim, cujus laniet furiosa capillos: 451
 Ille ego sim, teneras cui petat ungues genas:
 Quem videat lacrymans: quem torvis spectet
 ocellis:
 Quo sine non possit vivere; posse velit.
 Si spatium quæras; breve sit, quo læsa quæra-
 tur: 455
 Ne lenta vires colligat ira mora.

Candida jamdudum cingantur colla lacertis:
 Inque tuos flets est accipienda sinus.
 Oscula da fienti: Veneris da gaudia fienti.
 Pax erit: hoc uno solvitur ira modo. 460
 Cum bene sævierit, cum certa videbitur hostis,
 Tum pete concubitus fœdera: mitis erit.
 Illic depositis habitat Concordia telis:
 Illo, crede mihi, Gratia nata loco est.
 Quæ modo pugnarunt, jungunt sua rostra colum-
 bæ: 465
 Quarum blanditias, verbaque murmur habet.
 Prima fuit rerum confusa sine ordine moles,
 Unaque erant facies sidera, terra, fretum.
 Mox cælum impositum terris; humus æquor
 cincta est:
 Inque suas partes cessit inane Chaos. 470
 Sylva feras, volucres aer accipit habendas:
 In liquida pisces delituitis aqua.
 Tum genus humanum solis errabat in agris:
 Idque meræ vires, et rude pectus erat.
 Sylva domus fuerat, cibus herba, cubilia frondes
 Jamque diu nulli cognitus alter erat. 476
 Blanda truces animos fertur mollesse voluptas:
 Constitantur uno fœmina virque loco:
 Quod facerent, ipsi nullo didicere magistro:
 Arte Venus nulla dulces peregit opus. 480
 Ales habet, quod amet: cum quo sua gaudia
 jungat,
 Invenit in media fœmina piscis aqua.
 Cerva parem sequitur: serpens serpente tenetur:
 Hæret adulterio cum cane nexa canis.
 Læta salutaris ovis: tauro quoque læta juvenca
 est: 485
 Sustinet immundum sima capella mærem.
 In furias agitantur equæ, spatioque remota
 Per loca diudivos amne sequuntur equos.
 Ergo age, et irata medicamina fortis præbe:
 Illa feri requiem sola doloris habent. 490
 Illa Machaonios superant medicamina succos;
 Illis, ubi peccaris, restituendus eris.
 Hæc ego cum cancerem, subito manifestus Apollo
 Movit inauratæ pollice fila lyrae.
 In manibus laurus: sacris inducta capillis 495
 Laurus erat: vates ille videndum agit.
 Is mihi, Lascivi, dixit, præceptor amoris,
 Duc, age, discipulos ad mea templa tuos.
 Est ibi diversum tana celebrata per orbem
 Littera, cognosci quæ sibi quemque jubet.
 Qui sibi notus erit, solus sapienter amabit: 501
 Atque opus ad vires exigit omne suas.
 Qui faciem natura dedit, spectetur ab illa:
 Cui color est, humero sæpe patente cubet.
 Qui sermone placet, taciturna silentia rumpat:
 Qui canit arte, canat: qui bibit arte, bibat.
 Sed neque declament medio sermone disert:
 Nec sua non sanus scripta poeta legat.
 Sic monuit Phœbus: Phaëto parete monenti.
 Certa dei sacro est hujus in ore fides. 510
 Ad propria vocor. Quisquis sapienter amabit,
 Vincet; et e nostra, quod petet, arte feret.
 Credite nec semper sulci cum fenore reddunt,
 Nec semper dubias adjuvat aura rates.
 Quod juvat, exiguum; plus est, quod lædit
 amantes. 515
 Proponant animo multa ferenda suo.
 Quot lepores in Atho, quot apes pascuntur in
 Hybla,
 Cerrula quot baccas Pallados arbor habet;
 Littore quot conchæ; tot sunt in amore dolores.
 Quæ patimur, multo spicula felle madent.

Dieta erit isse foras, quam tu fortasse videbis :

Isse foras, et te falsa videre puta.

Clausa tibi fuerit promissa janua nocte :

Perfer et immunda ponere corpus humo.

Forsitan et vultu mendax ancilla superbo 525

Dicet, Quid nostras obsidet iste fores ?

Postibus et duræ supplex blandire puellæ,

Et capiti demtas in fore pone rosas.

Cum volet, accedes : cum te vitabit, abibis.

Dedecet ingenuos tædia ferre sui. 530

Effugere hunc non est, quare tibi possit amica

Dicere ? non omni tempore sensus adest.

Nec maledicta puta, nec verbera ferre puellæ

Turpe, nec ad teneros oscula ferre pedes. 534

Quid moror in parvis ? animus majoribus instet.

Magna canam : toto pectore, vulgus, ades.

Ardua molimur : sed nulla, nisi ardua, virtus.

Difficilis nostra poscitur arte labor.

Rivalem patienter habe ; victoria tecum

Stabit : eris magni victor in arce Jovis. 540

Hæc tibi non hominem, sed quercus crede Pel-
lasgas

Dicere. Nil istis ars mea majus habet.

Innuet illa, feras : scribet, ne tange tabellas :

Unde volet, veniat : quoque libelbit, eat.

Hoc in legitima præstant uxore mariti, 545

Cum, tener, ad partes tu quoque, somne,
venis.

Hac ego, confiteor, non sum perfectus in arte.

Quid faciam ? monitis sum minor ipse meis.

Mene palam nostræ det quisquam signa puellæ,

Et patiar ? nec me quolibet ira ferat ? 550

Oscula vir dederat, memini, suus : oscula questus

Sum data. Barbarie noster abundat amor.

Non semel hoc vitium nocuit mihi : doctior ille
est,

Quo veniunt alii conciliante viro.

Sed melius nescisse fuit. Sine turba tegantur :

Ne fugiat victo fassus ab ore pudor. 556

Quo magis, o juvenes, deprendere parcite ves-
tras.

Peccent : peccantes verba dedisse putent.

Crescit amor prensis. Ubi par fortuna duorum
est,

In causa damni perstat uterque sui. 560

Fabula narratur toto notissima cælo,

Mulciberis capti Marsque Venusque dolis.

Mars pater, insano Veneris turbatus amore,

De duce terribili factus amator erat.

Nec Venus oranti (neque enim dea mollior ulla
est) 565

Rustica Gradivo difficilisque fuit.

Ah quoties lasciva pedes iissem mariti

Dicitur, et duras igne vel arte manus !

Marte palam simulat Vulcanum imitatus ; dece-
bat :

Multaque cum forma gratia mixta fuit. 570

Sed bene concubitus primos celare solebant :

Plena verecundi culpa pudoris erat.

Indicio Solis (quis Solem fallere possit ?)

Cognita Vulcano conjugis acta suæ.

Quam mala, Sol, exempla moves ? pete munus
ab illa ; 575

Et tibi, si taceas, quod dare possit, habet.

Mulciber obscurus lectum circaque superque

Disponit laqueos : lumina fallit opus.

Fingit iter Lemnon : veniunt ad fœdus amantes :

Impliciti laqueis nudus uterque jacet. 580

Convocat ille deos : præbent spectacula capti.

Vix lacrymas Venerem continuisse putant.

Non vultus texisse suos, non denique possunt
Partibus obscænis opposuisse manus.

His aliquis ridens, In me, fortissime Mavors,

Si tibi sunt oneri, vincula transfer, ait.

Vix precibus, Neptune, tuis captiva resolvit
Corpora. Mars Thracen occupat ; illa Pa-
phon.

Hoc tibi profectum, Vulcane : quod ante tege-
bant,

Liberior faciunt, ut pudor omnis abest. 590

Sæpe tamen demens stulte fecisse fateris :

Teque ferunt ira ponituisse tuæ.

Hoc vetui : vos ecce vetat deprensa Dione

Insidias rivali, quas tulit ipsa, pati.

Nec vos illas laqueos disponite : nec vos 595

Excipite arcana verba notata manu.

Ista viri capient (si jam captanda putabant)

Quos faciunt justos ignis et unda viros.

En iterum testor : nihil hic, nisi lege remis-
sum,

Luditur : in nostris instituta nulla jocis. 600

Quis Cæceris ritus ausit vulgare profanis,

Magnaque Threicia sacra reperta Samo ?

Exigua est virtus, præstare silentia rebus :

At contra gravis est culpa, tacenda loqui.

O bene, quod, frustra captatis arbore pomis,

Garrulus in media Tantalus aret aqua !

Præcipue Cytherea jubet sua sacra taceri.

Admonco, veniat ne quis ad illa loquax.

Condita si non sunt Veneris mysteria cietis,

Nec cava vesanis icibus ira sonant ; 610

Attamen inter vos medio versantur in usu :

Sed sic, inter nos ut latuisse velint.

Ipsa Venus pubem, quoties velamina ponit,

Protegitur lava semireducta manu.

In medio passimque coit pecus : hoc quoque
viso

Avertit vultus sæpe puella suos. 616

Conveniunt thalami furtis et janua nostris :

Parsque sub injecta veste pudenda latet :

Et si non tenebras, at quiddam nubis opacæ

Quærimus, atque aliquid luce patente minus.

Tunc quoque, cum solem nondum prohibebat et
imbrem 621

Tegula, sed quercus tecta cibumque dabat,

In nemore atque antris, non sub Jove, juncta
voluptas :

Tanta rudri populo cura pudoris erat.

At nunc nocturnis titulos imponimus actis, 625

Atque emittit magno nil, nisi posse loqui.

Scilicet excuties omnes ubicunque puellas,

Cuihbet ut dicas, Hæc quoque nostra fuit :

Ne desint, quas tu digitis ostendere possis ;

Ut quamque attigeris, fabula turpis erit. 630

Parva queror : fingunt quidam, quæ vera nega-
rent ;

Et nulli non se concubuisse ferunt.

Corpora si nequeunt, quæ possunt, nomina trac-
tant :

Famaque, non tacto corpore, crimen habet.

I nunc, claude fores, custos odiose, puellæ, 635

Et centum duris postibus adde seras.

Quid tibi superest, cum nominis extat adulter,

Et credi, quod non contigit esse, cupit ?

Nos etiam veros parce profitemur amores :

Tactaque sunt solida mystica furta fide. 640

Parcite præcipue vitia exprobrare puellæ,

Utile quæ multis dissimulasse fuit.

Nec suus Andromedæ color est objectus ab illo,

Mobilis in gemino cui pede penna fuit.

Omnibus Andromache visa est spatiosior æquo :
 Unus, qui modicam diceret, Hector erat. 646
 Quod male fers, assuesce; feres bene. Multa
 vetustas
 Lenit : at incipiens omnia sentit amor.
 Dum novus in viridi coalescit cortice ramus,
 Concutiat tenerum quælibet aura, cadet. 650
 Mox eadem ventis, spatio durata, resistet,
 Firmaque adoptivas arbor habebit opes.
 Eximet ipsa dies omnes e corpore mendas :
 Quodque fuit vitium, desinit esse mora.
 Ferre novæ nares taurorum terga recusant : 655
 Assiduo domitas tempore fallit odor.
 Nominibus mollire licet mala. Fusca vocetur,
 Nigrior Illyrica cui pice sanguis erit.
 El pæta est, Veneri similis : si flava, Minervæ.
 Sit gracilis, macie quæ male viva sua est. 660
 Dic habilem, quæcunque brevis : quæ turgida,
 plenam :
 Et lateat vitium proximitate boni.
 Nec quotus annus eat, nec quo sit nata require
 Consule : quæ rigidus munera Censor habet.
 Præcipue, si flore caret, meliusque peractum 665
 Tempus, et albentes jam legit illa comas.
 Utilis, o juvenes, aut hæc, aut serior ætas.
 Iste feret segetes; iste serendus ager.
 Dum vires annique sinunt, tolerate labores :
 Jam veniet tacito curva senecta pede. 670
 Aut mare remigiis, aut vomere findite terras :
 Aut fera beligeras addite in arma manus :
 Aut latus, et vires, operamque afferte puellis.
 Hoc quoque militiæ est; hoc quoque quærit
 opes. 674
 Adde, quod est illis operum prudentia major :
 Solus et artifices qui facit, usus adest.
 Illæ munditiis annorum damna rependunt,
 Et faciunt cura, ne videantur anus.
 Utque velis, Venerem jungunt per mille figuras.
 Inveniat plures nulla tabella modos. 680
 Illis sentitur non iuitata voluptas :
 Quod juvet, ex æquo fœmina virque ferant
 Odi concubitus, qui non utrumque resolvunt :
 Hoc est, cur pueri tangar amore minus. 684
 Odi, quæ præbet, quia sit præbere necesse ;
 Siccæque de lana cogitat ipsa sua.
 Quæ datur officio, non est mihi grata voluptas.
 Officium faciat nulla puella mihi.
 Me voces audire juvat sua gaudia fassas : 689
 Utque morer memet, sustineamque, roget.
 Adspiciam dominæ victos amentis ocellos.
 Languent, et tangi se vetet illa diu.
 Hæc bona non primæ tribuit natura juventæ,
 Quæ cito post septem lustra venire solent.

Qui properant, nova musta bibant : mihi fundat
 avitum 695
 Consulibus priscis condita testa merum.
 Nec platanus, nisi sera, potest obsistere Phæbo :
 Et lædunt nudos prata novella pedes.
 Scilicet Hermionen Helenæ præponere posses ?
 Et melior Gorge, quam sua mater, erat ? 700
 Ad Venerem quicumque voles attingere seram,
 Si modo duraris, præmia digna feres.
 Consciis ecce duos accepit lectus amantes :
 Ad thalami clausas, Musa, resiste fores.
 Sponte sua sine te celeberrima verba loquentur :
 Nec manus in lecto læva jacebit iners. 706
 Invenient digiti, quod agant in partibus illis,
 In quibus occulte spicula figit Amor. [tor ;
 Fecit in Andromache prius hoc fortissimus Hec-
 Nec solum bellis utilis ille fuit. 710
 Fecit et in capta Lynxesside magnus Achilles,
 Cum premeret mollem lassus ab hoste torum.
 Illis te tangi manibus, Brisei, sinebas,
 Imbutæ Phrygia quæ nec semper erant.
 An fuit hoc ipsum, quod te, lasciva, juvaret,
 Ad tua victrices membra venire manus ? 716
 Crede mihi, non est Veneris properanda voluptas :
 Sed sensim tarda prolicienda mora.
 Cum loca reppereris, quæ tangi fœmina gaudet ;
 Non obset, tangas quo minus illa, pudor. 720
 Adspicies oculos tremulo fulgore micantes,
 Ut sol a liquida sæpe refulget aqua.
 Accedent questus, accedet amabile murmur,
 Et dulces gemitus, aptaque verba loco.
 Sed neque tu dominam velis majoribus usus 725
 Desine; nec cursus antecæta illa tuos.
 Ad metam properate simul. Tum plena voluptas,
 Cum pariter victi fœmina virque jacent.
 Hic tibi servandus tenor est, cum libera dantur
 Otia, furtivum nec timor urget opus. 730
 Cum mora non tuta est, totis incumbere remis
 Utile, et admissio subdare calcar equo.
 Finis adest operi. Palmam date, grata juvenus,
 Sertaque odoratæ myrtea ferte comæ.
 Quantus apud Danaos, Podalirius arte medendi,
 Atacides dextra, pectore Nestor erat; 736
 Quantus erat Calchas extis, Telamonius armis,
 Automedon curru; tantus amator ego.
 Me vatem celebrate, viri, mihi dicite laudes :
 Cantetur toto nomen in orbe meum. 740
 Arma dedi vobis : dederat Vulcanus Achilli.
 Vincite numeribus, viciit ut ille, datis.
 Sed quicumque meo superarit Amazona ferro,
 Inscribat spoliis, Naso magister erat.
 Ecce rogant tenere; sibi dem præcepta, puellæ ;
 Vos critis chartæ proxima cura mee. 746

LIBER TERTIUS.

Arma dedi Danaïs in Amazonas : arma supersunt
 Quæ tibi dem, et turme, Penthesilea, tuæ.
 Ite in bella pares : vincant quibus alma Dione
 Faverit, et, toto qui volat orbe, puer.
 Non erat armatis æquum concurrere nudas : 5
 Sic etiam vobis vincere tu, pe, viri.
 Dixerit e multis aliquis, Quid virus in anguem
 Adjiciis ? et rabidæ tradis ovile lupæ ?
 Parce paucarum diffundere crimen in omnes :
 Spectetur meritis quæque puella suis. 10

Si minor Atrides Helenen, Helenesque sororem
 Quo premat Atrides crimine major habet ;
 Si scelere Cœlides Talaïoniæ Eriphyles
 Vivus, et in vivis ad Styga venit equis ;
 Est pia Penelope, lustris errante duobus, 15
 Et totidem lustris bella gerente viro.
 Respice Phylaciden : et quæ comes isse marito
 Fertur, et ante annos occubuisse suos.
 Fata Pheretiadæ conjux Pagasæa redemit,
 Proque sui est uxor funere lata viri. 20

Accipe me, Capaneu; cineres miscebitur, inquit
Iphias, in medios desluitque rogos.

Ipsa quoque et cultu est et nomine femina Virtus.

Non mirum, populo si favet illa suo.

Nec tamen hæc mentes nostra poscuntur ab arte.

Conveniunt cymbæ vela minora mææ. 26

Nil nisi lascivi per me discuntur amores:

Femina præcipiam quo sit amanda modo.

Femina nec flammæ, nec sævos discit arcus.

Parcius hæc video tela nocere viris. 30

Sæpe viri fallunt, teneræ non sæpe puellæ:

Paucaeque, si quæras, crimina fraudis habent.

Phasida jam matrem fallax dimisit Iason:

Venit in Æsonios altera nupta sinus.

Quantum in te, Theseu, volucres Ariadna mari-
nas 35

Pavit, in ignoto sola relicta loco.

Quære, novem cur isse vias dicatur; et audi

Depositis sylvas Phyllida flesse comis.

At famam pietatis habet; tamen hospes et ense

Præbuit, et causam mortis, Elisæ, tur. 40

Quid vos perdidit, dicam? nescistis amare.

Defuit ars vobis; arte perennat amor.

Nunc quoque nescirent: sed me Cytherea docere

Jussit: et ante oculos constitit ipsa meos.

Tum mihi, Quid miseræ, dixit, meruere puellæ?

Traditur armatis vulgus inerme viris. 46

Illos artifices gemini fecere libelli:

Hæc quoque pars monitis erudienda tuis.

Probra Therapnæ qui dixerat ante maritæ,

Mox cecinit laudes prosperiore lyra. 50

Si bene te novi, cultas ne læde puellas.

Gratia, dum vives, ista petenda tibi.

Dixit: et e myrto (myrto nam vincita capillos

Constiterat) folium, granaque pauca dedit.

Sensibus acceptis numen quoque: purior æther

Fulsit, et e toto pectore cecit onus. 56

Dum facit ingenium; petite hinc præcepta, pu-
ellæ,

Quas pudor, et leges, et sua jura sinunt.

Ventura memores jam nunc estote senectæ:

Sic nullum vobis tempus abibit iners. 60

Dum licet, et vernos etiam nunc editis annos,

Ludite: eunt anni more fluentis aquæ.

Nec, quæ præterit, iterum revocabitur unda,

Nec, quæ præterit, hora redire potest.

Utendum est ætate: cito pede labitur ætas: 65

Nec bona tam sequitur, quam bona prima fuit.

Hos ego, qui canent frutices, violaria vidi:

Hac mihi de spina gratia corona data est.

Tempus erit, quo tu, quæ nunc excludis amantem,

Frigida deserta nocte jacebis anix. 70

Nec tua nocturna frangetur janua rixa:

Sparsa nec invenies limina mane rosa.

Quam cito, me miserum! laxantur corpora rugis,

Et perit, in nitido qui fuit ore, color;

Quasque fuisse tibi canas a virgine jures, 75

Spargentur subitæ per caput omne comæ.

Anguibz exiit tenui cum pelle vetustas,

Nec faciunt cervos cornu jacta senes.

Nostra sine auxilio fugiunt bona. Carpite florem:

Qui, nisi carptus erit, turpiter ipse cadet. 80

Adde, quod et partus faciunt breviora juventæ

Tempora; continua messe senescit ager.

Latius Endymion non est tibi, Luna, rubori;

Nec Cephalus roseæ præda pudenda dææ.

Ut Veneri, quem luget adhuc, donetur Adonis;

Unde habet Ænean Harmonienque suos? 86

Ite per exemplum, genus o mortale, deorum,

Gaudia nec cupidis vestra negate viris.

Ut jam decipiant, quid perditis? omnia constant.

Mille licet sumant; deperit inde nihil. 90

Conteritur ferrum; silices tenuantur ab usu.

Sufficit, et damni pars caret illa metu.

Quid vetet appposito lumen de lumine sumi?

Quisve cavo vastas in mare servet aquas? 94

Det tamen illa viro mulier, non expedit, inquis.

Quid, nisi quam sumes, dic mihi, perdis, aquam?

Nec vos prostituit mea vox; sed vana timere

Damna vetat. Damnis munera vestra carent.

Sed me flaminibus venti majoris iturum,

Dum sumus in portu, provchat aura levis. 100

Ordior a cultu. Cultis bene Liber ab uvis

Provenit, et culto stat seges alta solo.

Forma dei munus: forma quæ totaque superbit?

Pars vestrum tali munere magna caret.

Cura dabit faciem: facies neglecta peribit, 105

Idaliæ similis sit licet illa dem.

Corpora si veteres non sic coluere puellæ;

Nec veteres cultos sic habuere viros.

Si sunt Andromache tunicas induta valentes,

Quid mirum? duri militis uxor erat. 110

Scilicet Ajaci conjux ornata venires,

Cui tegimen septem terga fuere boum.

Simplitas rudis ante fuit; nunc aurea Roma

Edomiti magnas possidet orbis opes.

Adspice, quæ nunc sunt Capitolia, quæque fu-
erunt; 115

Alterius dicas illa fuisse Jovis.

Curia, concilio quæ nunc dignissima tanto est,

De stipula, Tatius regna tenente, fuit.

Quæ nunc sub Phœbo ducibusque Palatia ful-
gent,

Quid, nisi araturis pascua bubus, erant? 120

Prisca juvent alios: ego me nunc denique natum

Gratulor: hæc ætas nobrior apta meis.

Non quia nunc terræ lentum subducitur aurum,

Lectaque diverso littore concha venit:

Nec quia decrescunt effloso marmore montes:

Nec quia cærulæ mole fugantur aquæ: 126

Sed quia cultus adest; nec nostros mansit in
annos

Rusticitas, priscis illa superstes avia.

Vos quoque non caris aures onerate lapillis,

Quos legit in viridi decolor Indus aqua: 130

Nec prodite graves insuto vestibulo auro:

Per quas nos petitis, sæpe fugatis, opes.

Munditis capimur: non sint sine lege capilli.

Admotæ formam dantque negantque manus.

Nec genus ornatus unum est: quod quamque de-
cebit, 135

Eligat, et speculum consulat ante suum.

Longa probat facies capitis discrimina puri:

Sic erat ornatis Laodamia comis.

Exiguum summa nodum sibi fronte relinqui,

Ut pateant aures, ora rotunda volunt. 140

Alteius crines humero jacentur utroque:

Talis es assumpta, Phœbe canore, lyra.

Altera succinctæ religetur more Dianæ,

Ut solet, attonitas cum petit illa feras.

Huic decet inflatis laxæ jaceisse capillos: 145

Illæ sit adstrictis impedienda comis.

Hanc placet ornari testudine Cylleneæ:

Sustineat similes fluctibus illa sinus.

Sed neque ramosa numerabis in illic glandes;

Nec quot apes Hyble, nec quot in Alpe feræ;

Nec mihi tot positus numeros comprehendere fas est.

Adjicit ornatus proxima quæque dies. 152

Et neglecta decet multas coma: sæpe jaccere

Hæsternam credas; illa repexa modo est.

Ars casum simulet. Sic capta vidit ut urbe 155
Alceides Iolen, Hanc ego, dixit, amo.
Talem te Bacchus, Satyris clamantibus Evæ,
Sustulit in currus, Gnossi relicta, suos.
O quantum indulget vestro Natura decori.
Quarum sunt multis damna pianda modis! 160
Nos male detegimur, raptique ætate capilli,
Ut Borea frondes excutiente, cadunt.
Femina canitiem Germanis inficit herbis,
Et melior vero queritur arte color.
Famina procedit densissima crinibus emtis, 165
Proque suis alios efficit ære suos.
Nec rubor est emissee palam. Venire videmus
Herculis ante oculos, Virgineumque chorum.
Quid de veste loquar? nec vos, segmenta, requiro,
Nec quæ his Tyrio murice lana rubes. 170
Cum tot prodierint pretio leviori colores,
Quis furor est, census corpore ferre suo?
Aëris ecce color, tum cum sine nubibus aer,
Nec tepidus pluvias concitat Auster aquas.
Ecce tibi similis, qui quondam Phryxon et 175
Hellen
Diceris Inois eripuisse dolis.
Hic undas imitatus, habet quoque nomen ab un-
dis:
Credidiorum Nymphas hac ego veste tegi.
Ille crocum simulat: croceo velatur amictu,
Roscida luciferos cum deo jungit equos. 180
Hic Paphias myrtos: hic purpureas amethystos,
Albentesque rosas, Threiciamve græm.
Nec glandes, Amarylli, tuæ, nec amygdala desunt:
Et sua velleribus nomina cera dedit.
Quot nova terra puit flores, cum vere tepenti
Vitis agit gemmas, pigraque cedit hiems: 186
Lana tot, aut plures succos bibit. Illice certos:
Nam non conveniens omnibus omnis erit.
Pulla decent nivens: Bri-eida pulla decebant.
Cui rapta est, pulla tum quoque veste fuit. 190
Alba decent fuscus: albis, Cephei, placebas.
Sic tibi vestita pressa Seriphos erant.
Quam pœne admonui, ne trux caperet in alas,
Neve forent duris aspera circa pulis!
Sed non Caucaëa doceo de rupe puellas, 195
Quæque bibant undas, Myse Cære, tuas
Quid, si præcipiam, non fuscet ineitia dentes;
Oraque suscepta mane laventur aqua?
Scitis et inducta candorem quarere creta.
Sanguine quæ vero non rubet, arte rubet, 200
Arte supercilii confinia nuda repletis,
Parvaque sinceræ velat aluta genas.
Nec pudor est oculos tenui signare favilla,
Vel prope te nato, lucide Cydne, croco.
Eat mihi, quo dixi vestræ medicamina formæ,
Parvus, sed cura grande, libellus, opus. 206
Illic quoque præsidium læsæ petitote figuræ:
Non est pro vestris ars mea rebus iners.
Non tamen expositas mensa deprendat amator
Pyxidas: ars faciem dissimulata juvat. 210
Quem non offendat toto fæx illita vultu,
Cum fuit in tepidos pondere lapsa sinus?
Cæypa quid redolent, quamvis mittatur Athenis
Deuntis ab immundo vellere succus ovis?
Nec coram mixtas cervæ sumsisse medullas, 215
Nec coram dentes defricuisse probem.
Ista dabunt faciem, sed erunt deformia visu:
Multaque, dum fiunt turpia, facta placent.
Quæ nunc nomen habent operosi signa Myronis,
Pondus iners quondam, duraque massa fuit.
Annulus ut fiat, primo colliditur aurum: 221
Quas geritis vestes, sordida lana fuit.

Cum feret, lapis asper erat; nunc nobile signum
Nuda Venus medidas exprimit imbre comas.
Tu quoque dum coleris, nos te dormire putemus;
Aptius a summa conspiciare manu. 226
Cur mihi nota tuo causa est candoris in ore?
Claude forem thalami: quid rude prodis opus?
Multa viros nescire decet. Pars maxima rerum
Offendat, si non interiora tegas. 230
Aurea quæ pendent ornato signa theatro,
Inspice, quam tenuis bractea ligna tegat.
Sed neque ad illa licet populo, nisi facta, venire:
Nec nisi submotis forma paranda viris.
At non pectendos coram præbere capillos, 235
Ut jaceant fusi per tua terga, vetem.
Illo præcipue, ne sis morosa, caveto
Tempore: nec lapsas sæpe resolve comas.
Tuta sit ornatrix. Odi, quæ sauciat ora
In gubus, et rapta brachia figit acu. 240
Devovet, et domine tangit caput illa, simulque
Plorat ad invisas sanguinolenta comas.
Quæ male crinita est, custodem in limine ponat;
Orneturque Bonæ semper in æde deæ.
Dictus eram cuidam subito venisse puellæ; 245
Turbida perversas induit illa comas.
Hostibus eveniat tam fædi causa pudoris,
Inque nurus Parthas dedecus illud eat.
Turpe perus mutilum: turpe est sine gramine
campus,
Et sine fronde frutex; et sine crine caput. 250
Non mihi venistis, Semele, Ledeve, docendæ;
Perque fretum falso, Sidoni, vecta bove:
Aut Helene, quam non stulte, Menelæe, repositis,
Tu quoque non stulte, Troie raptor, habes.
Turba docenda venit, pulchræ turpesque puellæ:
Pluraque sunt semper deteriora bonis. 256
Formosæ minus artis opem præceptaque curant:
Est illis sua dos, firma sine arte potens.
Cum mare compositum est, securus navita cessat:
Cum tumet, auxilium assidet ille sinus. 260
Rara tamen mendo facies caret. Occule men-
das:
Quamque potes, vitium corporis abde tui.
Si brevis es, sedes; ne stans videare sedere:
Inque tuo jaceas quantalacunque toro.
Hic quoque, ne possit fieri mensura cubantis,
Injecta lateant fac tibi veste pedes. 266
Quæ nimium gracilis, pleno velamina filo
Sumat, et ex humeris laxus amictus eat.
Pallida purpureis tingat sua corpora virgis:
Nigrior ad Pharii confuge piscis opem. 270
Pes malus in nivea semper celetur aluta,
Arida nec vinculis crura resolve suis.
Conveniunt tennes scapulis analectrides altis;
Inflatum circa fascia pectus eat.
Exiguo signet gestu quodcumque loquatur, 275
Cui digiti pingues, et scaber unguis erunt.
Cui gravis oris odor, nunquam jejuna loquatur,
Et semper spatium distet ab ore viri.
Si niger, aut ingens, aut non erit ordine natus
Dens tibi; ridendo maxima damna feres. 280
Quis credat? discunt etiam ridere puellæ:
Quæritur atque illis hac quoque parte decor.
Sint modici rictus, sint parvæ utrimque lacunæ;
Et summos dentes ima labella tegant.
Nec sua perpetuo contentant illa risu: 285
Sed leve nescio quid femineumque sonent.
Est, quæ perverso distortæque ora cachinno:
Cum risu læta est altera, fieri putes.
Ille sonat raucum, quiddamque inamabile stridet,
Ut rudat ad scabram turpis asella molam. 290

Quo non ars penetrat? discunt lacrymare decenter :

Quoque volunt plorant tempore, quoque modo.

Quid ? cum legitima fraudatur littera voce,

Blessaque fit jussu lingua coacta sono :

In vitio decor est, quædam male reddere verba.

Discunt posse minus, quam potuere, loqui. 296

Omnibus his, quoniam prosunt, impendite curam.

Discite femineo corpora ferre gradu.

Est et in incessu pars non temnenda decoris.

Allicit ignotos ille, fugatque viros. 300

Hæc move arte latus, tunicisque fluentibus auras

Excipit, extensos fertque superba pedes.

Illa, velut conjux Umbri rubicunda mariti,

Ambulat, ingentes varica fertque gradus.

Sed sit, ut in multis, modus hic quoque : rusti-

cus alter 305

Motus ; in incessu mollior alter erit.

Pars humeri tamen ima tui, pars summa lacerti

Nuda sit, a læva conspicienda manu.

Hoc vos præcipue, niveæ, decet : hoc ubi vidi,

Oscula ferre humero, qua patet, usque libet.

Monstra maris Sirenes erant, quæ voce canora

Quamlibet admissas detinuerat rates. 312

Ilis sua Sisyphides auditis pæne resolvit

Corpora : nam sociis illita cera fuit.

Res est blanda canor : discant cantare puellæ.

Pro facie multis vox sua lena fuit.

Et modo marmoreis referant audita theatris,

Et modo Niliacis carmina lusa modis.

Nec plectrum dextra, citharam tenuissime sinistra

Nesciat arbitrio fœmina docta meo. 320

Saxa ferasque lyra movit Rhodopeius Orpheus,

Tartareosque lacus, tærgminumque caenum.

Saxa tuo cantu, vindex justissime matris,

Fecerunt muros officiosa novos.

Quamvis mutus erat, voci fassive putatur 325

Picæis, Ationie fabula nota lyra.

Disce etiam duplici genialia nautila palma

Verrere : conveniunt dulcibus illa jocis.

Sit tibi Callimachi, sit Coi nota poeta,

Sit quoque vinosi Teia Musa senis. 330

Nota sit et Sappho : quid enim lascivius illa ?

Cuive pater vafri luditur arte Getæ.

Et teneri possis carmen legisse Properti :

Sive aliquid Galli, sive, Tibulle, tuum.

Dictaque Varro fulvis insignia villis 335

Vellera, germanæ, Phryxæ, querenda tuæ.

Ft profugum Ænean, altæ primordia Romæ,

Quo nullum Latio clarius extat opus.

Forsitan et nostrum nomen miscabitur istis :

Nec mea Lethæis scripta dabuntur aquis. 340

Atque aliquis dicet, Nostri lege culta magistri

Carmina, quis partes instruit ille duas.

Deve tribus libris, titulus quos signat Amorum,

Elige, quod docili molliter ore legas.

Vel tibi composita cantetur Epistola voce ; 345

Ignotum hoc aliis ille novavit opus.

O ita, Phœbe, velis ; ita vos, pia numina vatum,

Insignis cornu Bacche, novemque deæ !

Quis dubitet, quin scire velim saltare puellam ;

Ut moveat posito brachia jussa mero ? 350

Artifices lateris, scenæ spectacula, amantur :

Tantum mobilitas illa decoris habet.

Parva monere pudet : talorum ducere jactus

Ut sciat, et vires, tessera missa, tuas. 354

Et modo tres jactet numeros : modo cogitet, apte

Quam subeat partem callida, quamque vocet.

Cautaque non stulte latronum pra lra ludat :

Unus cum gemino calculus hoste perit,

Bellatorque sua pressus sine compare bellat ;

Æmulus et captum sæpe recurrit iter. 360

Reticuloque pileæ leves fundantur aperto :

Nec, nisi quam tolles, ulla movenda pile est.

Est genus in totidem tenui ratione redactum.

Scriptula, quot menses lubricus annus habet,

Parva tabella capit ternos utrimque lapillos ;

In qua vicisse est, continuasse suos. 366

Mille facesse jocos ; turpe est nescire puellam

Ludere : ludendo sæpe paratur amor.

Sed minimus labor est, sapienter jactibus uti :

Majus opus, mores composuisse suos. 370

Dum sumus incauti, studioque aperimur in ipso,

Nudaque per lusus pectora nostra patent ;

Ira subit, deformæ malum, lucræque cupido,

Jurgique, et rixæ, sollicitæque dolor. 374

Crimina dicuntur : resonat clamoribus æther :

Invocat iratos et sibi quisque deos.

Nulla fides ; tabulaque novæ per vota petuntur.

Et lacrymis vidi sæpe madere genas.

Jupiter a vobis tam turpia crimina pellat,

In quibus est ulli cura placere viro. 380

Hos ignava jocos tribuit natura puellis :

Materia ludunt uberiore viri.

Sunt illis celeresque pileæ, jaculumque, trochique,

Armaque, et in gyros ire coactus equus. 384

Nec vos Campus habet, nec vos gelidissima Virgo,

Nec Tuscus placida devehit amnis aqua.

At licet, et prodest, Pompeias ire per umbras,

Virginis ætheriis cum caput ardet equis.

Visite laurigeræ sacratæ Palatia Phœbo :

Ille Paratonia misit in alta rates. 390

Quaque soror conjuxque Ducis monumenta pa-

rarunt,

Navalique gener cinetus honore caput.

Visite thuricremas vacæ Alcmiphitidos aras :

Visite conspicuis terna theatra locis. 394

Spectentur tepido maculosæ sanguine arenæ,

Metaque ferventi circueunda rota.

Quod latet, ignotum est : ignoti nulla cupido.

Fructus abest, facies cum bona teste caret.

Tu licet et Thamyran superes, et Amœbae cantu,

Non erit ignotæ gratia magna lyra. 400

Si Vencrem Cœus nusquam posuisset Apelles,

Mersa sub æquoreis illa lateret aquis.

Quid petitur sacris, nisi tantum fama, poetis ?

Hoc votum nostri summa laboris habet.

Cura ducum fuerunt olim regumque poetæ, 405

Præmiaque antiqui magna tulere chori :

Sanctaque majestas, et erat venerabile nomen

Vatibus : et largæ sæpe dabantur opes.

Ennius emeruit, Calabris in montibus ortus,

Contiguus poni, Scipio magnæ, tibi. 410

Nunc hederæ sine honore jacent : operataque

doctis

Cura vigil Musis nomen inertis habet.

Sed famæ vigilare juvet : quis nosset Homerum,

Illic æternum si latuisset opus ? 414

Quis Danaen nosset, si semper clausa fuisset,

Inque sua turri perlatusset anus ?

Utilis est vobis, formosæ, turba, puellæ.

Sæpe vagos ultra limina fertæ pedes.

Ad multas lupa tendit oves, prædatur ut unam :

Et Jovis in multas devolat ales aves. 420

Se quoque det populo mulier speciosa videndam.

Quem trahat, e multis forsitan unus erit.

Omnibus illa locis maneat studiosa placendi :

Et curam tota mente decoris agat.

Casus ubique valet : semper tibi pendeat hamus

Quo minime credas gurgite, piscis erit. 426

- Sæpe canes frustra nemorosis montibus errant:*
Inque plagam nullo cervus agente cadit.
Quid minus Andromedæ fuerat sperare revinctæ,
Quam lacrymas ulli posse placere suas? 430
Funere sæpe viri vir quæritur. Isse solutis
Crinibus, et fletus non tenuisse decet.
Sed vitate viros cultum formamque professos;
Quique suas ponunt in statione comas.
Quæ vobis dicunt, dixerunt mille puellis. 435
Errat, et in nulla sede moratur amor.
Fœmina quid faciat, cum sit vir lævior ipsa;
Forsitan et plures possit habere viros?
Vix mihi credetis; sed credite: Troja maneret,
Præceptis Priami si foret usa sui. 440
Sunt qui mendaci specie grassentur amoris,
Perque aditus tales lucra pendenda petant.
Nec coma vos fallat liquida nitidissima nardo,
Nec brevis in rugas cingula pressa suas;
Nec toga decipiat filo tenuissima; nec si 445
Annulus in digitis alter et alter erit.
Forsthan ex horum numero cultis-imus ille
Fur sit, et uratur vestis amore tuæ.
Redde meum, clamant spoliata: sæpe puellæ:
Redde meum, toto voce boante foro. 450
Has Venus in templis multo radiantibus auro
Lenta vides litæ, Appiadesque demæ. [fama:
Sunt quoque non dubia quædam mala nomina
Deceptæ a multis crimen amantis habent.
Dicite ab alterius vestris timuisse querelis:
Janua fallaci nec sit aperta viro. 456
Parcite, Cecropides, juranti credere Theseo;
Quos faciet testes, fecit et ante, deos
Et tibi, Demophoon, Thesei criminis heres,
Phyllide decepta nulla relicta fides. 460
Si bene promittant, totidem promittite verbis:
Si dederint, et vos gaudia pacta date.
Illa potest vigiles flammæ extinguere Vestæ,
Et rapere in templis, Inachi, sacra tuis;
Et dare mista viro tritis aconiti cicutis; 465
Accepto Venerem munere si qua negat.
Fert animus propius consistere: suppressæ ha-
benas,
Musa, nec admissis excutire rotis.
Verba vadam tentent abiegnis scripta tabellis.
Accipiat missas apta ministra notas. 470
Inspice: quodque leges, ex ipsis collige verbis,
Fingat, an ex animo, sollicitique roget.
Postque brevem rescribere moram: mora semper
amantes
Incitat, exiguum ai modo tempus habet. 474
Sed neque te facilem juveni promitte roganti,
Nec tamen eduro, quod petit, ore nega.
Fac timeat speretque simul: quotiesque remittes,
Spesque magis veniat certa, minorque metus.
Munda, sed e medio, consuetique verba, puellæ,
Scribite: sermonis publicæ forma placet. 480
Ah quoties dubius scriptis exarsit amator;
Et nocuit formæ barbara lingua bonæ!
Sed quoniam, quamvis vittæ careatis honore,
Est vobis vestros fallere cura viros;
Ancillæ puerive manus ferat apta tabellas: 485
Pignora nec juveni credite vestra novo.
Vidi ego pallentes isto terrore puellas
Servitium miseræ tempus in omne pati.
Perfidus ille quidem, qui talia pignora servat:
Sed tamen Ætnæi fulminis instar habet. 490
Judice me fraus est concessa, repellere fraudem:
Armaque in armatos sumere jura sinunt.
Ducere consuecat multas manus una figuras.
Ah pereant, per quos ista monenda mihi!
- Nec nisi deletis tutum rescribere ceris:* 495
Ne teneat geminas una tabella manus.
Fœmina dicatur scribenti semper amator;
Ille sit in vestris, qui fuit ille, notis.
Sed libet a parvis animam ad majora referre,
Plenaque curvato pandere vela sinu. 500
Pertinet ad faciem rabidos compescere mores.
Candida pax homines, trux decet ira feras.
Ora tument ira; nigrescunt sanguine venæ;
Lumina Gorgoneo sævius igne micant. 504
I procul hinc, dixit, non es mihi, tibia, tanti,
Ut vidit vultus Pallas in amne suos.
Vos quoque in media speculum spectetis in ira,
Cognoscat faciem vix satis ulla suam.
Nec minus in vultu damnosa superbia vestro:
Comibus est oculis alliciendus amor. 510
Odimus immodicos [experto credite] fastus.
Sæpe tacens odii fœmina vultus habet.
Spectantem spectat: ridenti mollia ride.
Innuet; acceptas tu quoque redde notas.
Sic ubi prolusit, rudibus puer ille relictis 515
Spicula de pharetra promit acuta sua.
Odinus et mæstas Tecmessam diligit Ajax:
Nos, hilarum populum, fœmina læta capit.
Nunquam ego te, Andromache, nec te, Tecmessa,
rogarem,
Ut mea de vobis altera amica foret. 520
Credere vix videor, cum cogar credere partu,
Vos ego cum vestris concubuisse viris.
Scilicet Ajaci mulier mæstissima dixit,
Lux mea; quæque solent verba juvare viros;
Quid vetat a magnis ad res exempla minores
Sumere, nec nomen pertimuisse ducis? 526
Dux bonus huic centum commisit vite regendos;
Huic equites; illi signa tuenda dedit.
Vos quoque, de nobis quem quisque sit aptus ad
usum,
Inspicite, et certo ponite quemque loco. 530
Munera dei dives: jus qui profitebitur, adsit:
Facundus causam sæpe clientis agat.
Lumina qui facimus, mittamus carmina tan-
tum.
Hic chorus ante alios aptus amare sumus.
Nos facimus placitæ late præconia formæ. 535
Nomen habet Nemesis: Cynthia nomen habet.
Vesper et Eoa novere Lycorida terræ.
Et multi, quæ sit nostra Corinna, rogant.
Adde, quod insidiat sacris a vatibus absunt:
Et facit ad mores ars quoque nostra suos. 540
Nec nos ambitio, nec amor nos tangit habendi:
Contemto colitur lectus et umbra foro.
Sed facile hæremus, validoque perurimur æstu;
Et nimium certa scimus amare fide.
Scilicet ingenium placida mollimur ab arte, 545
Et studio mores convenienter eunt.
Vatibus Aoniis faciles estote, puellæ.
Numen inest illis, Pieridesque favent.
Est deus in nobis, et sunt commercia cœli.
Sedibus ætheris spiritus ille venit. 550
A doctis pretium scelus est sperare poetis.
Me miserum! scelus hoc nulla puella timet.
Dissimulato tamen, nec prima fronte rapaces
Esto: novus viso casse resistet amans.
Sed neque vector equum, qui nuper sensit ha-
benas,
Comparibus frenis, artificemque regat. 556
Nec stabiles annis animos, viridemque juventam
Ut capias, idem limes agendus erit.
Hic rudis, et castris nunc primum notus amoris,
Qui tetigit thalamos præda novella tuos; 560

Te solam norit; tibi semper inhæreat uni.
 Cingenda est altis sepihus ista seges.
 Effuge rivalem: vinces, dum sola tenebis.
 Non bene cum sociis regna venæcque manent.
 Ille vetus miles sensim et sapienter amabit:
 Multaque tironi non patienda feret. 566
 Nec franget postes, nec sævis ignibus uret;
 Neo dominas teneras appetet ungue genas;
 Nec scindet tunicasve suas tunicasve puellæ;
 Nec raptus flendi causa capillus erit. 570
 Ista degent pueros, ætate et amore calentes:
 Hic fera composita vulnera mente feret.
 Ignibus hic lentis uretur, ut humida tæda;
 Ut modo montanis sylvæ recisa jugis.
 Certior hic amor est: brevis et fecundior ille, 575
 Quæ fugiunt, celeri carpitis poma manu.
 Omnia tradantur: portas reservavimus hosti;
 Et sit in infida portione fides.
 Quod datur ex facili, longum male nutrit amorem.
 Miscenda est lætis rara repulsa jocis. 580
 Ante fores jaceat: Crudelis janua, clamet:
 Multaque submissee, multa minanter agat.
 Dulcia non ferimus: succo renovemur amaro.
 Sæpe perit ventis obruta cymba suis.
 Hoc est, uxores quod non patiatur amari: 585
 Conveniunt illas, cum voluere, viri.
 Obde forem, et duro dicat tibi janitor ore,
 Non potes: exclusum te quoque tanget amor.
 Ponite jam gladios hebetes; pugnetur acutis.
 Nec dubito, telis quin petar ipse meis. 590
 Dum cadit in laqueos captus quoque nuper
 amator,
 Solum se thalamos speret habere tuos.
 Postmodo rivalem, partitæque fœdera lecti
 Sentiat: has artes tolle; senescet amor. 594
 Tum bene fortis equus reserato carcere currit,
 Cum, quos prætereat, quosque sequatur, habet.
 Quamlibet extinctos injuria suscitât ignes.
 En ego, confiteor, non nisi læsus amos.
 Causa tamen nimium non sit manifesta doloris:
 Pluraque sollicitus, quam sciat, esse putet.
 Incitet et ficti tristis custodia servi, 601
 Et nimium duri cura molesta viri.
 Quæ venit ex tuto, minus est accepta voluptas.
 Ut sis liberior Thaïde; finge metus.
 Cum melius foribus possis, admittite fenestra: 605
 Inque tuo vultu signa timentis habe.
 Callida prosiat, dicatque ancilla, Perimus:
 Tu juvenem trepidum quolibet abde loco.
 Admiscenda tamen Venus est secunda timori;
 Ne tanti noctes non putet esse tuas. 610
 Qua vaser eludi possit ratione maritus,
 Quaque vigil custos, præteriturus eram.
 Nupta virum timeat: rata sit custodia nuptæ.
 Hoc decet: hoc leges jusque pudorque ju-
 bent.
 Te quoque servari, modo quam vindicta redemit,
 Quis ferat? ut fallas, ad mea sacra veni. 616
 Tot licet observent, adsit modo certa voluntas,
 Quot fuerant Argo lumina, verba dabis.
 Scilicet obstabit custos, ne scribere possis,
 Sumendæ detur cum tibi tempus aquæ? 620
 Conscia cum possit scriptas portare tabellas,
 Quas tegat in tepido fascia lata sinu?
 Cum possit sura chartas celare ligatas,
 Et victo blandas sub pede ferre notas?
 Caverit hæc custos: pro charta conscia tergum
 Præbeat, inque suo corpore verba ferat. 626
 Tuta quoque est, fallitque oculos et lacte recenti
 Littera: carbonis pulvere tange; legea.

Fallet et humiduli quæ fiet acumine lili,
 Et feret occultas pura tabella notas. 630
 Affuit Acrisio servandæ cura puellæ:
 Hunc tamen illa suo crimine fecit avum.
 Quid faciat custos, cum sint tot in Urbe theatra?
 Cum spectet junctos illa libenter equos?
 Cum sedeat Phariæ sistris operata juvenes; 635
 Quoque sui comites ire vententur, eat?
 Cum fuget e templis oculos Bona Diva virorum
 Præterquam si quos illa venire jubet:
 Cum, custode foris tunicas servante puellæ,
 Celent furtivos balnea tuta viros: 640
 Cum, quoties opus est, fallax ægrotet amica;
 Et cedat lecto quamlibet ægra suo:
 Nomine cum doceat, fuit agamus, adultera clavis,
 Quasque petas, non det janus sola, vias.
 Fallitur et multo custodis cura Lyæo: 645
 Illa vel Hispano lecta sit uva jugo.
 Sunt quoque quæ faciant altos medicamina
 somnos,
 Victaque Lethæa lumina nocte premant.
 Nec male deliciis odiosum conscia tardis
 Detinet, et longa jungitur ipsa mora. 650
 Quid juvat ambages, præceptaque parva movere,
 Cum minimo custos munere possit emi?
 Munera, crede mihi, capiunt hominesque de-
 osque:
 Placatur donis Jupiter ipse datis.
 Quid sapiens faciat? stultus quoque munere
 gaudet. 655
 Ipse vir, accepto munere, mutus erit. [num:
 Sed semel est custos longum redimendus in an-
 sæpe dabit, dederit quas semel, ille manus.
 Questus eram, meminini, metuendos esse sodales:
 Non tangit solos ista querela viros. 660
 Credula si fueris, alia tua gaudia carpent,
 Et lepus hic aliis exagitandus erit.
 Ilac quoque, quæ prebet lectum studiosa locum-
 que,
 Crede mihi, mecum non semel illa fuit.
 Nec nimium vobis formosa ancilla ministret:
 Sæpe vicem domine præstitit illa mihi. 666
 Quo feror insanus? quid aperto pectore in hostem
 Nitor, et indicio prodor ad ipse meo?
 Non avis aucupibus monstrat, qua parte petatur:
 Non docet infestos currere cerva canes. 670
 Viderit utilis: præcepta fideliter edam.
 Lemniasi gladios in mea fata dabo.
 Effice, et facile est, ut nos credamus amari:
 Prona venit cupidus in sua vota fides.
 Spectet amabilius juvenem; suspiret ab imo 675
 Fo mina; tam sero cur veniatque roget.
 Accedant lacrymæ, dolor et de pellice fictus
 Et laniat digitis illius ora suis.
 Jamdudum persuasus erit; miserabitur ultro:
 Et dicet, Cura carpitur ista mei. 680
 Præcipue, si cultus erit, speculoque placebit,
 Posse suo tangi credet amore deas.
 Sed te, quæcunque es, moderate injuria turbet;
 Ne sis audita pellice mentis inops.
 Nec cito credideris: quantum cito credere læ-
 dat, 685
 Exemplum vobis non leve Procris erit.
 Est prope purpureos colles florentis Ilymetti
 Fons sacer, et viridi cespite mollis humus.
 Sylva nemo non alta facit: tegit arbutus her-
 bam: 689
 Ros maris, et lauri, nigraque myrtus olent.
 Nec densæ foliis buxi, fragilesque myricæ,
 Nec tenues cytisi, cultaque pinus abest.

Lenibus impulsæ Zephyris auraque salubri
Tot generum frondes, herbaque summa, tremunt.

Grata quies Cephalo; famulis canibusque relictiis
Lassus in hac juvenis sæpe resedit humo. 696

Quoque meos relevés æstus, cantare solebat,
Accipienda sinu, mobilis Aura, veni,
Conjugis ad timidas aliquis male sedulus aures
Auditos memori detulit ore sonos. 700

Procris ut accepit nomen, quasi pellicis, Auræ,
Excidit: et subito muta dolore fuit.

Palluit, ut seræ, lectis do vite racemis,
Pallescunt frondes, quas nova læsit hiems;

Quæque suos curvant matura cydonia ramos;
Cornaque adhuc nostris non satis apta cibis.

Ut rediit animus, tenués a pectore vestes
Rumpit, et indignas sauciis ungue genas.

Nec mora; per medias sparais furiunda capillis
Evolat, ut thyrso concita Baccha, vias. 710

Ut prope perventum; comites in valle relinquit.
Ipsa nemo tacito clam pede fortis init.

Quid tibi mentis erat, cum sic male sana lateres,
Procri? quis attoniti pectoris ardor erat?

Jam jam venturam, quæcunque erat Aura, putabas

Sollicet, atque oculis probravidenda tuis. 716
Nunc venisse piget; neque enim deprendere velles:

Nunc juvat: incertus pectora versat amor.
Credere quæ jubeant, locus est, et nomen, et index;

Et quia amans semper, quod timet, esse putat.
Vidit ut oppressam, vestigiæ corporis, herbam,

Pulsantur trepidi corde micante sinus. 722
Jamque dies medius tenues contraxerat umbras,

Inque pari spatio vesper et ortus erant.
Ecce redit Cephalus sylvis, Cyllenia proles, 725

Oraque fontana fervida spargit aqua.
Anxia, Procri, lætes; solitas jacet ille per herbas;

Et, Zephyri molles, Auraque, dixit, ades.
Ut patuit misera jucundus nominis error,

Et mens, et rediit verus in ora color. 730
Surgit, et appositus agitato corpore frondes

Movit, in amplexus uxor itura viri.
Ille feram sonuisse ratus, juveniliter arcum

Corripit: in dextra tela fuere manu.
Quid facis, infelix? non est fera: suppressa tela.

Me miserum! jaculo fixa puella tuo est. 736
Hei mihi! conclamat, fisti pectus amicum.

Hic locus a Cephalo vulnera semper habet.
Ante diem morior, sed nulla pellice læsa:

Hoc faciet positæ te mihi, terra, levem. 740
Nominis suspectas jam spiritus exit in auras:

Labor; io! cara lumina conde manu.
Ille sinu dominæ morientia corpora læsto

Sustinet, et lacrymis vulnera sæva lavat.
Exit, et, incauto paullatim pectore lapsus, 745

Excipitur miseri spiritus ore viri. [est,
Sed repetamus iter: nudis mihi rebus agendum

Ut tangat portus fessa carina suos.
Sollicet expectes, dum te in convivia ducam,

Et quæras monitus hac quoque parte meos?
Sera veni; positæque decens incede lucerna. 751

Grata mora est Veneri: maxima læna mora est.

Etsi turpis eris, formosa videbere potis:

Et latebras vitilis nox dabit ipsa tuis.

Carpe cibos digitis; est quiddam gestus edendi:

Ora nec immunda tota perunge manu. 756

Neve domi præsume dapes: et desine, citra

Quam capies paulo, quam potes esse, minus.

Priamides Helenen avide si spectet edentem,

Oderit; et dicat, Stulta rapina mea est. 760

Aptius est, deceatque magis potare puellas.

Cum Veneris puero non male, Bacche, facis.

Hoc quoque, qua patiens caput est, animusque

pedesque

Constant, nec, quæ sint singula, bina vide.

Turpe jacens mulier, multo madefacta Lyæo:

Digna que concubitus quoslibet illa pati. 766

Nec somnis posita tutum succumbere mensa:

Per somnos fieri multa pudenda solent.

Ultiora pudet docuisse: sed alma Dione,

Præcipue nostrum est, quod pudet, inquit,

opus. 770

Nota sibi sint quæque: modos a corpore certos

Sumite: non omnes una figura decet.

Jura facie præsignis eris, resupina jaceto:

Spectentur tergo, quis sua terga placent.

Milanon humeris Atalantes crura ferebat: 775

Si bona sunt, hoc sunt accipienda modo.

Parva vehatur equo: quod erat longissima, nunquam

Thebais Hecctorco nupta resedit equo.

Strata premat genibus, paulum cervicæ reflexa,

Fœmina per longum conspicienda latus. 780

Cui femur est juvenile, carent cui pectora menda,

Stet vir, in obliquo fusa sit ipsa toro.

Nec tibi turpe puta crinem, ut Phylleia mater,

Solvere, et effusa colla reflecte comis.

Tu quoque, cui rugis uterum Lucina notavit,

Ut celer aversis utere Parthus equis. 786

Mille modi Veneris. Simplex minimique laboria,

Cum jacet in dextrum semisupina latus.

Sed neque Phœbei tripodes, nec corniger Ammon,

Vera magis vobis, quam mea Musa, canent.

Si qua fides arti, quam longo fecimus usu, 791

Credite: præstabit carmina nostra fidem.

Sentiat ex imis Venerem resoluta medullis

Fœmina; et ex æquo res juvet illa duos.

Nec blandæ voces, jucundaque murmura cessent,

Nec taceant mediis improba verba jocis. 796

Tu quoque, cui Veneris sensum natura negavit,

Dulcia mendaci quadiâ finge sono.

Infelix, cui torpet hebes locus ille, puella es,

Quo pariter debent fœmina virque frui. 800

Tantum, cum finges, ne sis manifesta caveto:

Effice per motum luminaque ipsa fidem.

Quod juvet, et voces et anhelitus arguat oris.

Ah pudet! arcanas pars habet ista notas.

Gaudia post Veneris quæ poscet munus amantem,

Ipsa suas nolet pondus habere preces. 806

Nec lucem in thalamos totis admittit fenestris.

Aptius in vestro corpore multa latent.

Lusus habet finem: cyenis descendere tempus,

Duxerunt collo qui juga nostra suo. 810

Ut quondam juvenes, ita nunc, mea turba, puellas

Inscriptam spoliis, Naso magister erat.

P. OVIDII NASONIS REMEDIORUM AMORIS

LIBER UNUS

Legerat hujus Amor titulum nomenque libelli :

Bella mihi, video, bella parantur, ait.

Parce tuum vatem sceleris damnare, Cupido,

Tradita qui toties, te duce, signa tuli.

Non ego Tydides, a quo tua saucia mater

In liquidum rediit æthera Martis equis.

Sæpe tepent alii juvenes; ego semper amavi :

Et si, quid faciam nunc quoque, quæris; amo.

Quin etiam docui, qua possis arte parari :

Et quod nunc ratio est, impetus ante fuit. 10

Nec te, blande puer, nec nostras prodimus artes :

Nec nova præteritum Musa retexit opus.

Si quis amat, quod amare juvat, feliciter ardens

Gaudeat, et vento naviget ille suo.

At, si quis male fert indignæ regna puellæ, 15

Ne pereat, nostræ sentiat artis opem.

Cur aliquis, collum laqueo nodatus ab arcto,

E trabe sublimi triste pendit onus ?

Cur aliquis rigidus fodit sua viscera ferro ?

Invidiam cædis, pacis amator, habes. 20

Qui, nisi desiderit, misero periturus amore est,

Desinat : et nulli funeris auctor eris. [tet.

Et puer es; nec te quicquam, nisi ludere, opor-

Lude : decent annos mollia regna tuos.

Nam poteras uti nudis ad bella sagittis : 25

Sed tua letifero sanguine tela carent.

Vitricus et gladiis et acuta dimicet hasta,

Et victor multa cæde cruentas cat.

Tu cole maternas, tuto quibus utimur, artes,

Et quarum vitio nulla fit orba parens. 30

Efficace nocturna frangitur janua rixa,

Et tegat ornatas multa corona fores.

Fac coeant furim juvenes, timidæque puellæ :

Verbaque dent cauto qualibet arte viro.

Et modo blanditias, rigido modo jurgia posti

Dicat, et exclusus flebile cantet amans. 36

His lacrymis contentus eris sine crimine mortis.

Non tua fax avidos digna subire rogos.

Hæc ego : movit Amor gemmatas aureus alas,

Et mihi, Propositum perforce, dixit, opus. 40

Ad mea, decepti juvenes, præcepta venite,

Quos suus ex omni parte fefellit amor.

Discite sanari, per quem dedicistis amare :

Una manus vobis vulnus opemque feret.

Terra salutares herbas, eademque nocentes 45

Nutrit; et utricæ proxima sæpe rosa est.

Vulnus in Herculeo quæ quondam fecerat hoste,

Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.

Sed quæcunque viris, vobis quoque dicta, puellæ,

Credite : diversis partibus arma damus. 50

E quibus ad vestros si quid non pertinet usus,

Attamen exemplo multa docere potest.

Utile propositum, sævas extinguere flammæ,

Nec servum vitii pectus habere sui.

Vixisset Phyllis, si me foret uso magistro; 55

Et per quod novies, sæpius isset iter.

Nec moriens Dido summa vidisset ab arce

Dardanidas vento vela dedisse rates.

Nec dolor armasset contra sua viscera matrem,

Quæ socii damno sanguinis ulta virum est. 60

Arte mea Tereus, quamvis Philomela placeret,

Per facinus fieri non meruisset avis.

Da mihi Pasiphaen; jam tauri ponet amore :

Da Phædræ; Phædræ turpis abibit amor.

Redde Parin nobis; Helenen Menelaus habe-

bit: 65

Nec manibus Danaïs Pergama victa cadent.

Impia si nostros legisset Scylla libellos;

Hæsisset capiti purpura, Nise, tuo.

Me duce damnosas, homines, compescite curas :

Rectaque cum sociis, me duce, navis eat. 70

Naso legendus erat, tunc cum didicistis amare;

Idem nunc vobis Naso legendus erit.

Publicus assertor dominis oppressa levabo

Pectora : vindictæ quisque favete suæ.

Te precor, o vates, adsit tua laurea nobis, 75

Carminis et medicæ, Phœbe, repertor opis.

Tu pariter vati, pariter succurre medenti :

Utraque tutelæ subdita cura tuæ.

Dum licet, et modici tangunt præcordia motus,

Si piget, in primo limine siste pedem. 80

Opprime, dum nova sunt, subiti mala semina

morbi;

Et tuus, incipiens ire, resistat equus. [uvæ :

Nam mora dat vires; teneras mora percoquit

Et validas segetes, quod fuit herba, facit.

Quæ præbet latas arbor spatiantibus umbras,

Quo posita est primum tempore, virga fuit.

Tum poterat manibus summa tellure revelli;

Nunc stat in immensum viribus aucta suis.

Quale sit id, quod amas, celeri circumspecto

mente :

Et tua læsuro subtrahe colla jugo. 90

Principiis obsta : sera medicina paratur,

Cum mala per longas convalere moras.

Sed propæra, nec te venturas diffi in horas.

Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Verba dat omnis amor, reperitque alimenta mo-

rando. 95

Optima vindictæ proxima quæque dies.

Flumina pauca vides de magnis fontibus orta :

Plurima collectis multiplicantur aquis.

Si cito sensisses, quantum peccare parares,

Non tegeres vultus cortice, Myrrha, tuos. 100

Vidi ego, quod primo fuerat sanabile, vulnus

Dilatatum longæ damna tulisse more.

Sed, quia delectat Veneris decerpere flores,

Dicimus assidue, Cras quoque fiet idem.

Interea tacitæ serpunt in viscera flammæ, 105

Et mala radices altius arbor agit.

Si tamen auxilii perierunt tempora pimi,

Et vetus in capto pectore sedit amor;

Majus opus superest : sed non, quia serior ægro

Advocor, ille mihi destitendus erit. 110

Quam læsus fuerat partem Pætantius heros,

Certa debuerat præsecuisse manu.

Post tamen hic multos sanatus creditur anno

Supremam bellis imposuisse manu.

Qui modo nascentes properabant pellere morbos,

Admoveo tardam nunc tibi lentus opem. 116

Aut nova, si possis, sedare incendia tentes:
 Aut ubi per vires procubueris suas.
 Cum furor in cursu est, currenti cede furori.
 Difficiles aditus impetus omnis habet. 120
 Stultus, ab obliquo qui cum descendere possit,
 Pugnat in adversas ire natator aquas.
 Impatiens animus, nec adhuc tractabilis arte,
 Respuat, atque odio verba monentis habet.
 Aggrediar mellius tunc, cum sua vulnera tangi
 Jam sinet, et veris vocibus aptus erit. 126
 Quis matrem, nisi mentis inops, in funere nati
 Flere vetet? non hoc illa monenda loco.
 Cum dederit lacrymas, animumque expleverit
 egrum,
 Ille dolor verbis emoderandus erit. 130
 Temporis ars medicina fere est: data tempore
 prosunt,
 Et data non apto tempore vina nocent.
 Quin etiam accendas vitia, irritesque vetando,
 Temporibus si non aggrediare suis.
 Ergo, ubi visus eris nostræ medicabilis arti,
 Fac monitis fugias otia prima meis. 136
 Hæc, ut ames, faciunt: hæc, ut fecere, tuentur:
 Hæc sunt jucundi causa cibusque mali.
 Otia si tollas, periere Cupidinis arcus,
 Contentæque jacent, et sine luce, facies. 140
 Quam platanus vino gaudet, quam populus unda,
 Et quam limosa canna palustris humo;
 Tam Venus otia amat. Qui finem queris amoris,
 (Cedit amor rebus) res age: tutus eris.
 Langvor, et immolui sub nullo vindice somni,
 Alcaque, et multo tempora quassa mero. 146
 Eripiunt omnes animis sine vulnere nervos.
 Adfluit incautis insidiosus Amor.
 Desidium puer ille sequi solet: odit agentes.
 Da vacuæ menti, quo teneatur, opus. 150
 Sunt fora, sunt leges, sunt, quos tuearis, amici:
 Vade per urbana candida castra togæ.
 Vel tu sanguinei juvenilia munera Martis
 Suscipe: delicia jam tibi terga dabunt.
 Ecce fugax Parthus, magni nova causa tri-
 umphi, 155
 Jam videt in campis Cæsaris arma suis.
 Vince Cupidineas pariter Parthasque sagittas:
 Et refer ad patrios bina tropæa deos.
 Ut semel Etola Venus est a cupide lassæ,
 Mandat amatori bella gerenda suo. 160
 Queritis, Ægisthus quare sit factus adulter?
 In promptu causa est: desidiosus erat.
 Pugnant alii tardis apud Ilion armis:
 Transtulerat vires Græcia tota suas.
 Sive operam bellis vellet dare, nulla gerebat;
 Sive foro, vacuum litibus Argos erat. 166
 Quod potuit, fecit: ne nil ageretur, amavit.
 Sic venit ille puer: sic puer ille manet.
 Rura quoque oblectant animæ, studiumque co-
 lendi:
 Quælibet huius curæ cedere cura potest. 170
 Colla iube domitos oneri supponere taurios,
 Sauciet ut durum vomer aduncus humum.
 Obrue versata Cerealia semina terra,
 Quæ tibi cum multo fenore reddat ager.
 Adape curvatos pomorum pendere ramos, 175
 Ut sua, quod peperit, vix ferat arbor onus.
 Adape jucundo labentes murmurare rivos:
 Adape tondentes fertile græmen oves.
 Ecce petunt rupes præruptæque saxa capellæ.
 Jam referent hæc ubera plena suis. 180
 Pastor inæquali modulatur arundine carmen:
 Nec desunt comites, sedula turba, canes.

Parte sonant alia sylvæ mugitibus altæ,
 Et queritur vitalium mater abesse suum. 184
 Quid, cum suppositas fugiunt examina taxos,
 Ut relevant demti vimina torta favi?
 Poma dat autumnus; formosa est messibus aestas:
 Ver præbet flores: igne levatur hieme.
 Temporibus certis maturum rusticus uvam
 Deligit, et nudo sub pede musta fluunt: 190
 Temporibus certis desectas alligat herbas,
 Et tonsam raro pectine verrit humum.
 Ipse potes rigis plantam deponere in hortis:
 Ipse potes rivos ducere lenis aquæ.
 Venerit insitio; fac ramum ramus adoptet, 195
 Stetque peregrinis arbor aperta comis.
 Cum semel hæc animum cepit mulcere voluptas,
 Debilibus pennis irritus exit Amor.
 Vel tu venandi studium cole: sæpe recessit
 Turpiter a Phœbi victa sorore Venus. 200
 Nunc leporem pronum catulo sectare sagaci:
 Nunc tua frondosis retia tende jugis:
 Aut pavidos terre varia formidine cervos:
 Aut cadat adversa cuspidè fossus aper.
 Nocte fatigatum somnus, non cura puellæ, 205
 Excipit, et pingui membra quiete levat.
 Lenius est studium, studium tamen, alite capta,
 Aut lino, aut calamis præmia parva sequi:
 Vel, quæ piscis edax avido male devoret ore,
 Abdere supremis æra recurva cibis. 210
 Aut his, aut aliis, donec dediscis amare,
 Ipse tibi furtim decipiendus eris.
 Tu tantum i, quamvis firmis retinere vincula,
 I procul, et longas carpere perge vias.
 Flæbis, ut occurret desertæ nomen amicæ: 215
 Stabit et in media pes tibi sæpe via.
 Sed quanto minus ire voles, magis ire memento:
 Perfer: et invitos currere coge pedes.
 Nec pluvias vites: nec te peregrina morentur
 Sabbata: nec damnis Alia nota tuis. 220
 Nec quot transieris, sed quot tibi, quære, superant
 Milia: nec, maneat ut prope, finge moras:
 Tempora nec numera: nec crebro respice Ro-
 mam: [est.
 Sed fuge: tutus adhuc Parthus ab hoste fuga
 Dura aliquis præcepta vocet mea; dura fatemur
 Esse: sed, ut valeas, multa dolenda feres.
 Sæpe bibi succos, quamvis invitus, amaros 227
 Æger; et oranti mensa negata mihi.
 Ut corpus redimas, ferrum patieris et ignes,
 Arida nec sitiens ora levabis aqua; 230
 Ut valeas animo, quicquam tolerare negabis?
 At pretium pars hæc corpore majus habet.
 Sed tamen est artis strictissima prima nostræ,
 Et labor est unus tempora prima pati.
 Adspicias, ut pretiosos urant juga juvencos?
 Ut nova velocem cingula lædat equum? 236
 Forsitan a Laribus patris exire pigebit.
 Sed tamen exhibis: deinde redire voles.
 Nec te Lar patrius, sed amor revocabit amicæ,
 Præterdens culpæ splendida verba suæ. 240
 Cum semel exieris, centum solatia curæ
 Et rus, et comites, et via longa dabunt.
 Nec satis esse puti discedere: lentus abesto,
 Dum perdat vires, sitque sine igne, cinis.
 Si nisi firmata properabis mente reverti, 245
 Inferet arma tibi sæva rebellis Amor.
 Quid quod, ut abfueris, avidus sitiensque re-
 dibis;
 Et spatium damno cesserit omne tuo?
 Videt, Hæmonis æ quis mala pabula terræ,
 Et magicas artes posse juvare putat. 250

Ista veneficii vetus est via: noster Apollo
 Innocuam sacro carmine monstrat opem.
 Me duce non tumulo prodire jubebitur umbra:
 Non anus infami carmine rumpet humum:
 Non seges ex aliis alios transibit in agros: 255
 Nec subito Phœbi pallidus orbis erit.
 Ut solet, æquoreas ibit Tiberinus in undas:
 Ut solet, in niveis Luna vehetur equis.
 Nulla recantatas deponent pectora curas,
 Nec fugiet vivo sulphure victus amor. 260
 Quid te Phasiacæ juverunt gramina terræ,
 Cum cuperes patria, Colchi, manere domo?
 Quid tibi profuerunt, Circe, Persides herbæ,
 Cum sua Neritias abstulit aura rates?
 Omnia fecisti, ne callidus hospes abiret: 265
 Ille dedit certæ lintes plena fugæ.
 Omnia fecisti, ne te ferus ureret ignis:
 Longus at invito pectore sedis amor.
 Vertere quæ poteras homines in mille figuras.
 Non poteras animi vertere jura tui. 270
 Diceris his etiam, cum jam discedere vellet,
 Dulichium verbis detinuisse ducem:
 Non ego, quod primo, memini, sperare solebam,
 Jam precor, ut conjux tu meus esse velis.
 Et tamen, ut conjux essem tua, digna videbar:
 Quod dea, quod magni filia Solis eram. 276
 Ne properes oro; spatium pro munere posco.
 Quid minus optari per mea vota potest?
 Et freta mota vides; et debes illa timere.
 Ut illos velis postmodo ventus erit. 280
 Quæ tibi causa fugæ? non hic nova Troja re-
 surgit:
 Non alius socios Rhesus ad arma vocat.
 Hic amor, hic pax est; in qua male vulneror
 una:
 Totaque sub regno terra futura tuo est.
 Illa loquebatur: navem solvebat Ulixes: 285
 Irrita cum velis verba tulere Noti.
 Ardet, et assuetas Circe decurrit ad artes:
 Nec tamen est illis attenuatus amor.
 Ergo age, quisquis opem nostra tibi poscis ab
 arte,
 Deme veneficiis carminibusque fidem. 290
 Si te causa potens domina retinebit in Urbe,
 Accipe, consilium quod sit in Urbe meum.
 Optimus ille fuit vindex, lædentiæ pectus
 Vincula qui rapit, dedoluitque semel.
 Si cui tantum animi est, illum mirabor et ipse:
 Et dicam, Monitis non eget ille meis. 296
 Tu mihi, qui, quod amas, ægre dediscis amare;
 Nec potes, et velles posse; docendus eris.
 Sæpe refer tecum sceleratæ facta puella,
 Et pone ante oculos omnia damna tuos. 300
 Illud et illud habet: nec ea contenta rapina,
 Sub titulum nostros misit avara lares.
 Sic mihi juravit: sic me jurata fefellit
 Ante suam quoties passa jacere forem!
 Diligit ipsa alios: a me fastidit amari. 305
 Institor heu noctes, quas mihi non dat, ha-
 bet!
 Hæc tibi per totos inacescant omnia sensus:
 Hæc refer: hinc odii semina quære tui.
 Atque utinam possis etiam facundus in illis
 Esse! dolo tantum; sponte disertus eris. 310
 Hæserat in quadam nuper mea cura puella:
 Conveniens animo non erat illa meo.
 Curabar propriis æger Podalirius herbis:
 Et, fateor, medicus turpiter æger eram.
 Profuit assidue vitilis insistere amicæ; 315
 Idque mihi factum sæpe salubre fuit.

Quam mala sunt nostræ, dicebam, crura puellæ;
 Nec tamen, ut vere confiteamur, erant.
 Brachia quam non sunt nostræ formosa puella!
 Et tamen, ut vere confiteamur, erant. 320
 Quam brevis est! nec erat: quam multum poscit
 amantem!
 Illic odio venit maxima causa meo.
 Et mala sunt vicina bonis: errore sub illo
 Pro vitio virtus crimina sæpe tulit.
 Quam potes, in pejus dotes deflece puellæ, 325
 Judiciumque brevi limite falle tuum.
 Turgida, si plena est: si fusca est, nigra vocetur.
 In gracili macies crimen habere potest.
 Et poterit dici petulans, quæ rustica non est:
 Et poterit dici rustica, si qua proba est. 330
 Quin etiam, quacunque caret tua fœmina dote,
 Ilanc moveat, blandis usque precare sonis.
 Exige quod capiet, si qua est sine voce puella.
 Fac saltet, nescit si qua movere manum.
 Barbara sermone est; fac tecum multa loquatur.
 Non didicit chordas tangere; posce lyram. 336
 Durius incedit; face inambulet: omne papillæ
 Pectus habent tumide; fascia nulla tegat.
 Si male dentata est; narra, quod rideat, illi.
 Mollibus est oculis; quod fœat illa, refer. 340
 Proderit et subito, cum se non finxerit ulli,
 Ad dominam celeres mane tulisse gradus.
 Auferimur cultu: genimis auroque teguntur
 Omnia; pars minima est ipsa puella sui.
 Sæpe, ubi sit, quod ames, inter tam multa re-
 quiras.
 Decipit hac oculos ægide dives amor. 346
 Improvisus ades; deprendes tutus inermem:
 Infixit vitiliis excidet illa suis.
 Nec tamen huic nimium præcepto credere tutum
 est:
 Fallit enim multos forma sine arte decens.
 Tum quoque, cum positus sua collinet ora venci-
 nis, 351
 Ad dominæ vultus, nec pudor obstat, eas.
 Pyxidas invenies, et rerum mille colores;
 Et fluere in tepidos æsypa lapsa sinus.
 Illa tuas redolent, Phineu, medicamina mensas:
 Non semel hinc stomacho nausea facta meo.
 Nunc tibi, quæ medio Veneris præsentur in usu,
 Eloquar: ex omni parte fugandus amor.
 Multa quidem ex illis pudor est mihi dicere:
 sed tu 359
 Ingenio verbis concipe plura meis.
 Nuper enim nostros quidam carpere libellos,
 Quorum censura Musa proterva mea est.
 Dummodo sis placeam, dum toto canter in orbe;
 Quam volet, impugnent unus et alter opus.
 Ingenium magni detrectat livor Ilomeri: 365
 Quisquis es, ex illo, Zoile, nomen habes.
 Et tua sacrilegæ laniantur carmina linguae,
 Pertulit huc victos quo ducere Troja deos.
 Summa petit livor: perflant altissima venti:
 Summa petunt dextra fulmina missa Jovis.
 At tu, quicunque es, quem nostra licentia lædit,
 Si sapias, ad numeros exige quidque suos.
 Fortia Mæonio gaudent pede bella referri.
 Delitici illic quis locus esse potest?
 Grande sonant Tragici; Tragicos decet ira co-
 thurnos: 375
 Usibus e mediis soccus habendus erit.
 Liber in adversos hostes stringatur Iambus;
 Seu celer, extremum seu trahat ille pedem.
 Blanda pharostratos Elegeia cantet Amores,
 Et levis arbitrio ludat amica suo 380

Callimachi numeris non est dicendus Achilles:
 Cydippe non est oris, Homere, tui.
 Quis ferat Andromaches peragentem Thaidæ
 partes?
 Peccat, in Andromache Thaidæ si quis agat.
 Thais in arte mea: lascivia libera nostra est.
 Nil mihi cum vitæ: Thais in arte mea est.
 Si mea materis respondet Musa jocosa,
 Vicimus, ut falsi criminis acta rea est.
 Rumpere, livor edax; jam magnum nomen ha-
 bemus:
 Majus erit; tantum, quo pede capitis, eat. 390
 Sed nimis properas: vivam modo, plura dole-
 bis:
 Et capiunt animi carmina multa mei.
 Nam juvat, et studium famæ mihi crescit amore:
 Principio clivi noster anhelat equus.
 Tantum se nobis elegi debere fatentur, 395
 Quantum Virgilio nobile debet opus.
 Hactenus invidia respondimus: attrahe lora
 Fortius, et gyro curro, poeta, tuo.
 Ergo ubi concubitus, et opus juvenile petetur,
 Et prope promissæ tempora noctis erunt;
 Gaudia ne dominæ, pleno si pectore sumes,
 Te capiant; inæas quamlibet ante velim.
 Quamlibet invenis, in qua tibi prima voluptas
 Desinat: a prima proxima segnis erit.
 Sustentata Venus gratissima: frigore soles, 405
 Sole juvant umbræ: grata sit unda siti.
 Et pudet, et dicam, Venerem quoque jure
 figura,
 Quæ nimine jungi quamque decere putes.
 Nec labor efficere est: raræ sibi vera fatentur:
 Et nihil est, quod se dedecuisse putent. 410
 Tunc etiam jubeo totas aperire fenestras,
 Turpique admissis membra notare die.
 At, simul ad metas venit inrita voluptas,
 Lassaque cum tota corpora mente jacent;
 Dum piget, et nullam malis tetigisse puellam,
 Tactusque tibi non videre diu;
 Tunc animo signa, quodcumque in corpore men-
 dæ est,
 Luminaque in vitis illius usque tene.
 Forsitan hæc aliquis, nam sunt quoque, parva
 vocabit: 419
 Sed, quæ non prosunt singula, multa juvant.
 Parva necat morsu spatiosum vipera taurum:
 A cane non magno sæpe tenetur aper.
 Tutantum numero pugna, præceptaque in unum
 Contrahe: de multis grandis æcervus erit.
 Sed quoniam mores totidem, totidemque figuræ,
 Non sunt judicis omnia danda meis. 426
 Quo tua non possunt offendi pectora facto,
 Forsitan hoc allo judice crimen erit.
 Ille quod obscenas in aperto corpore partes
 Viderat, in cursu qui fuit, hæsit amor: 430
 Ille quod, a Veneris rebus surgente puella,
 Vidit in immundo signa pudenda toro.
 Luditis o, si quos potuerunt ista movere.
 Affrant tepidæ pectora vestra faeces.
 Attrahat ille puer contentos fortius arcus: 435
 Saucia majorem turba petetis opem.
 Quid, qui clam latuit reddente obscena puella,
 Et vidit, quæ mos ipse videre vetat? [quam!
 Di melius, quam nos monemus talia quem-
 Ut prosint, non sunt experienda tamen. 440
 Hætor et, ut pariter binas habeatis amens.
 Fortior est, plures si quis habere potest.
 Secta bipartito cum mens discurrit utroque,
 Alterius vires subtrahit alter amor.

Grandia per multos tenuantur flumina rivos,
 Cassaque seducto stipite flamma perit. 446
 Non satis una tenet ceratas anchora puppes:
 Non satis est liquidis unicus hamus aquis.
 Qui sibi jam pridem solatia bina paravit,
 Jam pridem summa victor in arce fuit. 450
 At tibi, qui dominæ fueris male creditus uni,
 Nunc saltem novus est inveniendus amor.
 Pasiphaes Minos in Procoride prodidit ignes:
 Cessit ab Idæa conjuge victa prior.
 Amphiloci frater ne Phegida semper amaret,
 Callirhoe fecit parte recepta tori. 456
 Et Parin Cænone summos tenuisset ad annos,
 Si non Cæbalia pellice læsa foret.
 Conjugis Odrysi placuisset forma tyranno:
 Sed melior clausæ forma sororis erat. 460
 Quid moror exemplis, quorum me turba fatigat?
 Successore novo vincitur omnis amor.
 Fortius e multis mater desiderat unum,
 Quam cui flens clamat, Tu mihi solus eras.
 Ac ne forte putes nova me tibi condere jura;
 (Atque utinam inventi gloria nostra foret!)
 Vidit id Atrides: quid enim non ille videret,
 Cujus in arbitrio Græcia tota fuit?
 Marte suo captam Chryseida victor amabat:
 At senior stulte flebat ubique parens. 470
 Quid lacrymas, odiose senex? bene convenit
 illis.
 Officio natam lædis, inepte, tuo.
 Quam postquam reddi Calchas, ope tutus Achil-
 lis,
 Jusserrat, et patria est illa recepta domo;
 Est, ait Atrides, illi quam proxima forma; 475
 Et, si prima sinat syllaba, nomen idem:
 Hanc mihi, si sapiat, per se concedat Achilles:
 Sin minus; imperium sentiat ille meum.
 Quod si quis vestrum factum hoc incusat, Achivi,
 Est aliquid valida sceptræ tenere manu. 480
 Nam, si rex ego sum, nec mecum dormiet illa,
 In mea Thersites regna, licebit, eat.
 Dixit; et hanc habuit solatia magna prioris:
 Et prior est cura cura sepulta nova.
 Ergo assume novas, auctore Agamemnone, flam-
 mas; 485
 Et tuus in bivio distineatur amor.
 Quaris, ubi invenias? artes, I, perlege nostras.
 Plena puellarum jam tibi navis eat.
 Quod si quid præcepta valent mea, si quid
 Apollo
 Utile mortales perdocet ore meo; 490
 Quamvis infelix media torreberis Ætna,
 Frigidior glacie fac videare tue.
 Et sanum simula, ne, si quid forte dolebis,
 Sentiat: et ride, cum tibi flendus eris.
 Non ego te jubeo medias abruptere curas: 495
 Non sunt imperii tam fera jura mei.
 Quod non es, simula; positosque imitare furores:
 Sic facies vere, quod meditatus eris.
 Sæpe ego, ne biberem, volui dormire videri:
 Dum videor, somno lumina victa dedi. 500
 Deceptum risi, qui se simulabat amare,
 In laqueos rucæ decideratque suos.
 Intiat amor mentes usu: dediscitur usu.
 Qui poterit sanum fingere, sanus erit.
 Dixerit, ut venias pacta tibi nocte; venito:
 Veneris, et fuerit janua clausa; feras. 506
 Nec dic blanditias, nec fac convicia posti,
 Nec latus in duro limine pone tuum.
 Postera lux aderit; careant tua verba querelis.
 Et nulla in vultu signa dolentis habet. 510

Jam ponet fastus, cum te languere videbit:
 Hoc etiam nostra munus ab arte feres.
 Te quoque falle tamen, nec sit tibi finis amandi.
 Propositis frenis sæpe repugnat equus.
 Utilitas lateat: quod non proficere, fiet. 515
 Quæ nimis apparent retia, vitat avis.
 Ne sibi tam placeat, quo te contemnere possit,
 Sume animos: animis cedat ut illa tuis.
 Janua forte patet; quamvis revocare, transi.
 Est data nox; dubita nocte venire data. 520
 Posse pati facile est; tibi ni sapientia desit,
 Promptius e facili gaudia ferre licet.
 Et quisquam præcepta potest mea dura vocare?
 En etiam partes conciliantis ago.
 Nam, quoniam variant animi, variamus et artes.
 Mille mali species, mille salutis erunt. 526
 Corpora vix ferro quædam sanantur acuto:
 Auxilium multis succos et herba fuit.
 Mollior es, nec abire potes, vinctusque teneris,
 Et tua sævus Amor sub pede colla premit;
 Desine luctari; referant tua carbassa venti: 531
 Quaque vocant fluctus, hac tibi remus eat.
 Explenda est sitis ista tibi, qua perditus ardes.
 Cedimus: e medio jam licet amne bibas.
 Sed bibe plus etiam, quam quod præcordia pos-
 cunt: 535
 Guttur fac pleno sumta redundet aqua.
 Perfringere usque tua, nullo prohibente, puella.
 Illa tibi noctes auferat, illa dies.
 Tædia quære: malis faciunt et tædia finem. 539
 Jam quoque, cum credas posse carere, mane.
 Dum bene te cumules, et copia tollat amorem;
 E fastidita non juvet isse domo.
 Fit quoque longus amor, quem diffidentia nutrit.
 Hunc tu si queres ponere, pone metum.
 Qui timet, ut sua sit, non quis sibi detrahat illam,
 Ille Machaonia vix ope sanus erit. 546
 Plus amat e natis mater plerumque duobus,
 Pro cujus reditu, quod gerit arma, timet.
 Est prope Collinam templum venerabile portam:
 Impositum templo nomina celsus Eryx 550
 Est illic Lethæus Amor, qui pectora sanat,
 Inque suas gelidam lampadas addit aquam.
 Illic et juvenes votis oblivia poscunt,
 Et si qua est duro capta puella viro.
 Is mihi sic dixit: (dubito, verusne Cupido, 555
 An somnus fuerit; sed puto somnus erat.)
 O qui sollicitos modo das, modo demis, amores,
 Adjice præceptis hoc quoque, Naso, tuis.
 Ad mala quisque animum referat sua; ponet
 amorem:
 Omnibus illa deus plusve minusve dedit. 560
 Qui Puteal Janumque timet, celeresque Kalendas,
 Torqueat hunc æris mutua summa sui.
 Cui pater est durus, votis ut cætera cedant,
 Huic pater ante oculos durus habendus erit.
 Illic male dotata pauper cum conjuge vivit: 565
 Uxorem fato credat obesse suo.
 Est tibi rure bono generosæ fertilis uvæ
 Vineæ: ne nascens uva sit usta time.
 Illa habet in reditu navim: mare semper iniquum
 Cogitet, et damno littora fœda suo. 570
 Filius hunc miles, te filia nubilis angant.
 Et quis non causas mille doloris habet?
 Ut posses odisse tuam, Pari, funera fratrum
 Debueras oculis substituisse tuis.
 Plura loquebatur; placidum puerilis imago 575
 Destituit somnum: si modo somnus erat.
 Quid faciam? media navim Palinurus in unda
 Deserit: ignotas cogor inire vias.

Quisquis amas, loca sola nocent: loca sola caveto
 Quo fugis? in populo tutior esse potes. 580
 Non tibi secretis (augent secreta furores)
 Est opus: auxilio turba futura tibi est.
 Tristis eris, si solus eris: dominæque reliquæ
 Ante oculos facies stabit, ut ipsa, tuos.
 Tristior idcirco nox est, quam tempora Phœbi:
 Quæ relevet luctus, turba sodalis abest. 586
 Nec fuge colloquium: nec sit tibi janua clausa:
 Nec tenebris vultus flebilis abde tuos.
 Semper habe Pyladen, qui consoletur Oresten.
 Illic quoque amicitia non levis usus erit. 590
 Quid nisi secretæ læserunt Phyllida sylva?
 Certa necis causa est: incomitata facit.
 Ibat, ut Edono referens trieterica Baccho
 Ire solet fuscis barbara turba comis.
 Et modo, qua poterat, longum spectabat in æquor.
 Nunc in arenosa lassa jacebat humo. 596
 Perfide Demophoon, surdas clamabat ad undas:
 Ruptaque singultu verba dolentis erant.
 Limes erat tenuis longa subnubili umbra,
 Quo tulit illa suos ad mare sæpe pedes. 600
 Nona terebatur misera via. Videris, inquit:
 Et spectat zonam pallida facta suam. [audet:
 Adspicit et ramos: dubitat, refugitque quod
 Et timet: et digitos ad sua colla refert.
 Sithoni, tunc certe vellem non sola fuisses; 605
 Non fieres positis Phyllida, sylvæ, comis.
 Phyllidis exemplo nimium secreta time,et,
 Læse vir a domina, læsa puella viro.
 Præstiterat juvenis, quicquid mea Musa jubebat,
 Inque suæ portu pæno salutis erat. 610
 Recidit, ut cupidos inter devenit amantes:
 Et, quæ condiderat, tela resumsit Amor.
 Si quis amas, nec vis; facito contagia vites.
 Hæc etiam pecori sæpe nocere solent.
 Dum spectant oculi lasos, læduntur et ipsi: 615
 Multaque corporibus transitione nocent.
 In loca nonnunquam siccis arentia glebis
 De prope currenti flumine manat aqua.
 Manat amor tectus, si non ab amante recedas:
 Turbaque in hoc omnes ingeniosa sumus. 620
 Alter item jam sanus erat; vicina læsit.
 Occursum dominæ non tulit ille suæ.
 Vulnus in antiquum rediit male firma cicatrix,
 Successumque artes non habuere mææ.
 Proximus a tectis ignis defenditur ægro: 625
 Utile finitimis abstinuisse locis.
 Nec, quæ ferre solet spatiantem porticus illam,
 Te ferat: officium neve colatur idem. [tem?
 Quid juvat admonitu tepidam recalescere men-
 Alter, si possis, orbis habendus erit. 630
 Non facile esuiens posita retinere mensa:
 Et multam saliens incitat unda sitim.
 Non facile est visa taurum retinere juvenca:
 Fortis equus visæ semper adhinnit equæ. 634
 Hæc ubi præstiteris, ut tandem littora tanges,
 Non satis est ipsam deseruisse tibi.
 Et soror, et mater, valeant, et conscia nutrix,
 Et quicquid dominæ pars erit ulla tue
 Nec veniat servus: nec flens ancillula fectum
 Suppliciter dominæ nomine dicat, Ave. 640
 Nec, si scire voles, quid agat tamen illa, rogabis.
 Profer: erit lucro lingua retenta suo.
 Tu quoque, qui causam finiti reddis amoris,
 Deque tua domina multa querenda refers;
 Parce queri: melius sic ulciscere tacendo; 645
 Dum desideris effluat illa tuis.
 Et malim tacere, quam te desicce loquaris.
 Qui nimium multis, Non amo, dicit; amat.

Sed meliore fide paulatim extinguitur ignis,
 Quam subito: lente desine; tutus eris. 650
 Flumine perpetuo torrens solet acris ire:
 Sed tamen hæc brevis est, illa perennis aqua.
 Fallat, et in tenues evanidus exeat auras,
 Perque gradus molles emoriatur amor.
 Sed modo dilectam scelus est odisse puellam:
 Exitus ingenis convenit iste feris. 656
 Non curare sat est: odio qui finit amorem,
 Aut amat, aut ægre desinet esse miser.
 Turpe, vir et mulier, juncti modo, protinus hostes:
 Non illas lites Appias ipsa probat. 660
 Sæpe reas faciunt, et amant: ubi nulla simulat
 Incidit, admonitu liber aberrat amor.
 Forte aderam juveni: dominam lectica tenebat:
 Horrebant sævis omnia verba minis.
 Jamque vadaturus, Lectica prodeat, inquit. 665
 Prodicat: visa conjuge mutus erat.
 Et manus, et manibus duplices cecidere tabellæ:
 Venit in amplexus: atque ita, Vincis, ait.
 [Tutius est, aptumque magia, discedere pace,
 Quam petere a thalamis litigiosa fora:] 670
 Munera quæ dederis, habeat sine lite jubeto:
 Esse solent magno damna minora bono.
 Quod si vos aliquis conducet casus in unum,
 Mento memor tota, quæ damus arma, tene.
 Nunc opus est armis: hic, o fortissime, pugna.
 Vincenda est telo Penthiesila tuo. 676
 Nunc tibi rivalis, nunc durum lumen, amanti:
 Nunc medii subeant irrita verba deis.
 Nec compone comas, quia sis venturus ad illam:
 Nec toga sit laxo conspicienda sinu. 680
 Nulla sit ut placeas alienæ cura puellæ;
 Jam factio e multis una sit illa tibi.
 Sed quid præcipue nostris conatibus obstat,
 Eloquar; exemplo quemque docente suo.
 Desinimus tarde, quia nos speramus amari. 685
 Dum sibi quisque placet, credula turba sumus.
 At tu nec voces (quid enim fallacius illis?)
 Crede, nec æternos pondus habere deos.
 Neve puellarum lacrymis movere caveto:
 Ut flerent, oculos erudiere suos. 690
 Artibus innumeris mens oppugnatur amantum,
 Ut lapis æquoreis undique pulsus aquis.
 Nec causas aperi, quare divortia malis:
 Nec dic, quid doleas; clam tamen usque dole.
 Nec peccata refer; ne diluat. Ipse favebis:
 Ut melior causa causa sit illa tua. 696
 Qui silet, est firmus: qui dicit multa puella
 Probra, satisfieri postulat ille sibi.
 Non ego Dulichio furiales more sagittas,
 Nec rapidas ausim tingere in amne faces. 700
 Nec nos purpureas pueri rescabimus alas,
 Nec sacer arte mea laxior arcus erit.
 Consilium est, quodcumque cano. Parete canenti:
 Utque facis, ceptis, Phœbe saluber, ades. 704
 Phœbus adest: sonuere lyre: sonuere pharetræ.
 Signa deum nosco per sua: Phœbus adest.
 Confer Amyclæis medicatum vellus ahenis
 Murice cum Tyrio: turpius illud erit.
 Vos quoque formosis vestras conferte puellas:
 Incipiet dominæ quemque pudere suæ. 710
 Utraque formosæ Paridi potuere videri:
 Sed sibi collatam vicit utramque Venus.
 Nec solum faciem, mores quoque confer et artes:
 Tantum iudicio ne tuus obsit amor. [illud
 Exiguum est, quod deinde canam: sed profuit
 Exiguum multis: in quibus ipse fui. 716
 Scripta cave relegas blandæ servata puellæ:
 Constantes animos scripta relecta movent.

Omnia pone feros, quamvis invitus, in ignes:
 Et dic, Ardoris sit rogus iste mei. 720
 Thestias absentem succendit stipite natum:
 Tu timide flammæ perfida verba dabis?
 Si potes, et ceras remove; quid imagine muta
 Carperis? hoc perit Leodamias modo.
 Et loca multa nocent: fugito loca conscia vestri
 Concubitus: causas mille doloris habent. 726
 Hic fuit: hic cubuit: thalamo dormivimus isto:
 Hic mihi lasciva gaudia nocte dedit.
 Admonitu refricatur amor, vulnusque novatum
 Scinditur: infirmis causa pusilla nocet. 730
 Ut pæne extinctum cinerem si sulphure tangas,
 Vivet, et e minimo maximus ignis erit:
 Sic, nisi vitaris quicquid renovabit amorem,
 Flamma redardescet, quæ modo nulla fuit.
 Argolides cuperent fugisse Capharea puppes,
 Teque, senex, luctus ignibus ulte tuos. 736
 Præterita cautus Niseida navita gaudet.
 Tu loca, quæ nimium grata fuere, cave.
 Hæc tibi sint Syrtis: hæc Acrocerania vita:
 Hic vomit epotas dira Charybdis aquas. 740
 Sunt, quæ non possint aliquo cogente juberi,
 Sæpe tamen casu facta juvare solent.
 Perdat opes Phædra; parces, Neptune, nepoti:
 Nec faciet pavidos taurus avitus equos.
 Gnosida fecisses inopem; sapienter amasset.
 Divitiis altius luxuriosus amor. 746
 Cur nemo est, Hecalen, nulla est, quæ ceperit Iron?
 Nempe quod alter egens, altera pauper erat.
 Non habet, unde suum paupertas pascat amorem.
 Non tamen hoc tanti est, pauper ut esse velis.
 At tibi sit tanti, non indulgere theatris, 751
 Dum bene de vacuo pectore cedat amor.
 Enervant animos citharæ, lotosque, lyraque,
 Et vox, et numeris brachia mota suis.
 Illie assidue ficti saltantur amantes: 755
 Quid caveas actor, quid juvet, arte docet.
 Eloquar invitus: teneros ne tange poetas.
 Submoveo dotes impius ipse meas.
 Callimachus fugito; non est inimicus amori:
 Et cum Callimacho tu quoque, Coe, noces.
 Me certe Sappho meliorem fecit amice: 761
 Nec rigidos mores Teia Musa dedit.
 Carmina quis potuit tuto legisse Tibulli?
 Vel tua, cujus opus Cynthia sola fuit?
 Quis potuit lecto durus discedere Gallo? 765
 Et mea nescio quid carmina dulce sonant.
 Quod nisi dux operis vatem frustratur Apollo,
 Amulus est nostri maxima causa mali.
 At tu rivalem noli tibi fingere quenquam:
 Inque suo solam crede jacere toro. 770
 Acrisus Hermionen ideo dilexit Orestes,
 Læse quod alterius coperat illa viri.
 Quid, Menelæ, dolos? ibas sine conjuge Creten:
 Et poteras nupta lentus abesse tua.
 Ut Paris hanc rapuit, nunc demum uxore carere
 Non potes: alterius crevit amore tuus. 776
 Hoc et in abducta Briseide fiebat Achilles,
 Illam Plisthenio gaudia ferre toro.
 Nec frustra fœbat; mihi credite. Fecit Atrides,
 Quod si non faceret, turpiter esset iners. 780
 Certe ego fecissem; nec sum sapientior illo.
 Invidiæ fructus maximus ille fuit.
 Nam sibi quod nunquam tactam Briseida jurat
 Per sceptrum; sceptrum non putat esse deos.
 Di faciant, dominæ possis transire relicta: 785
 Limina, proposito sufficientque pedes:
 Et poteris; modo velle tene: nunc fortiter ire,
 Nunc opus est celeri subdere calcar equo.

Illo Lotophagos, illo Sirenas in antro
 Esse puta: remis adice vela tuis. 790
 Hunc quoque, quo quondam nimium rivale do-
 lebas,
 Vellem desineres hostis habere loco.
 At certe, quamvis odio remanente, saluta.
 Oscula cum poteris jam dare, sanus eris.
 Ecce cibos etiam, medicinas fungar ut omni 795
 Munere, quos fugias, quosve sequare, dabo.
 Daunius, an Libycis bulbus tibi missus ab
 oris,
 An veniat Megaris, noxius omnis erit.
 Nec minus erucas aptum vitare salaces,
 Et quicquid Veneri corpora nostra parat. 800

Utilius sumas acuentes lumina rutas,
 Et quicquid Veneri corpora nostra negat.
 Quid tibi præcipiam de Bacchi munere, quæris?
 Spe brevis monitis expedire meis.
 Vina parant animum Veneri, nisi plurima sumas,
 Et steupeant multo corda sepulta mero. 806
 Nutritur vento, vento restinguitur ignis.
 Lenis alit flammam, grandior aura necat.
 Aut nulla ebrietas, aut tanta sit, ut tibi curas
 Eripiat: si qua est inter utramque, nocet.
 Hoc opus exegi: fessæ date sarta carinæ. 811
 Contigimus portum, quo mihi cursus erat.
 Postmodo reddetis sacro pia vota poetæ,
 Carmine sanati fœmina virque meo.

MEDICAMINA FACIÆ, FRAGMENTUM.

Discite, quæ faciem commendet cura, puellæ,
 Et quo sit vobis forma tuenda modo.
 Cultus humum sterilem Cerealia pendere jussit
 Munera: mordaces interiere rubi.
 Cultus et in pomis succos emendat acerbæ, 5
 Fissaque adoptivas accipit arbor opes.
 Culta placent: auro sublimia tecta linuntur;
 Nigra sub imposito marmore terra latet.
 Vellera sæpe cadem Tyrio medicantur aheno:
 Scitille deliciis India præbet ebur. 10
 Forsitan antiquæ, Tatïo sub rege, Sabinæ
 Maluerint, quam se, rura paterna coli:
 Cum matrona, premens altum rubicunda sedile,
 Assiduo durum pollice nebat opus;
 Ipsaque claudēbat, quos filia paverat, agnos: 15
 Ipsa dabat virgas cæsaque ligna foco.
 At vestræ teneras matres peperere puellas.
 Vultis inaurata corpora veste tegi:
 Vultis odoratos positu variare capillos:
 Conspiciam gemmis vultis habere manum. 20
 Induitis collo lapides Oriente paratos,
 Et quantos oneri est aure tulisse duos.
 Nec tamen indignum, si vobis cura placendi,
 Cum comtos habeant sæcula nostra viros.
 Fœmineæ vestri poliuntur lege mariti: 25
 Et vix ad cultus nupta, quot addat, habet.
 Proin se quæque parent: nec, quo venientur
 amores,
 Refert: munditiæ crimina nulla merent.
 Rure latent, finguntque comas: licet arduus illas
 Celest Athos, cultas altus habebit Athos. 30
 Est etiam placuisse sibi quotacunque voluptas:
 Virginibus cordi grataque forma sua est.
 Laudatas homini volueris Junonia pennas
 Explicat, et forma muta superbit avis.
 Sic potius nos uret amor, quam fortibus herbis,
 Quas maga terribili subsecat arte manus. 36
 Nec vos graminibus, nec mixto credite succo:
 Nec tentate nocens virus amantis equæ.
 Nec mediæ Marsis finduntur cantibus angues,
 Nec redit in fontes unda supina suos. 40
 Et quamvis aliquis Temesæa removerit æra,
 Nunquam Luna suis excutietur equis.
 Prima sit in vobis morum tutela, puellæ.
 Ingenio facies conciliante placet.
 Certus amor morum est: formam populabitur
 ætas, 45
 Et placitum rugis vultus aratus erit.
 Tempus erit, quo vos speculum vidisse pigebit,
 Ut veniet rugis altera causa dolor.
 Sufficit, et longum prohibitas perdurat in ævum,
 Fertque suos annos: hinc bene pendet amor.

Disce age, cum teneros somnus dimiserit artus,
 Candida quo possint ora nitere modo.
 Hordea, quæ Libyci ratibus misere coloni,
 Exue de palea tegminibusque suis.
 Par ervi mensura decem mædæfiat ab ovis: 55
 Sed cumulent libras hordeæ nuda duas.
 Hæc ubi ventosus fuerint siccata per auras,
 Lenta jube scabra frangat asella mola.
 Et, quæ prima cadunt vivaci cornua cervo,
 Contere: in hæc solidi sexta face assis eat. 60
 Jamque ubi pulvercæ fæerint confusa farinæ,
 Protinus in cribris omnia cerne cavis.
 Adice Narcissi bis sex sine cortice bulbos,
 Strenua quos puro marmore dextra terat:
 Sextantemque trahat gummi cum semine Tusco.
 Huc novies tanto plus tibi mollis eat. 66
 Quæcunque afficiet tali medicamine vultum,
 Fulgebis speculo laevior ipsa suo.
 Nec tu pallentes dubita torrere lupinos,
 Et simul infantes corpora frige fabas. 70
 Utraque sex habeant, æquo discrimine, libras;
 Utraque da nigris comminuenda molis.
 Nec cerussa tibi, nec nitri spuma rubentis
 Desit, et Illyrica quæ venit iris humo.
 Da validis juvenum pariter subigenda lacertis:
 Sed justum tritis uncia pondus erit. 76
 Addita de querulo voluerum medicamina nido
 Ore fugant maculas: Halcyonea vocant.
 Pondere, si quæris, quo sim contentus in illis;
 Quod trahit in partes uncia sexta duas. 80
 Ut coeant, apteque lini per corpora possint,
 Adice de flavis Attica mella favis.
 Quamvis thura deos irataque numina placent,
 Non tamen accensis omnia danda focis.
 Thus ubi miscueris radentis tubera nitro; 85
 Ponderibus justis fac sit utrinque triens.
 Parte minus quarta deceptum cortice gummi,
 Et medicum æ myrrhis pinguibus adde cubum.
 Hæc ubi contritis, per densa foramina cerne:
 Pulvis ab infuso melle premendus erit. 90
 Profuit et marathros bene olentibus addere
 myrrhis; [novem].
 Quinque trahant marathri scrupula, myrrha
 Arentisque rosæ quantum manus una prehendant,
 Cumque Ammoniaco mascula thura sale.
 Hordea quem faciunt illis affunde cremorem. 95
 Æquent expensas cum sale thura rosas.
 Tempore sis parvo molles licet illita vultus,
 Hærebit toto multus in ore color.
 Vidi quæ gelida mædæfacta papavera lymphæ
 Contereret, teneris illincretque genis. 100

H A L I E U T I C O N

F R A G M E N T U M.

Accepit mundus legem : dedit arma per omnes,
Admonitque sui : vitulus sic namque minatur,
Qui nondum gerit in tenera jam cornua fronte :
Sic damæ fugiunt, pugnant virtute leones,
Et morsu canis, et caudæ sic scorpius ictu : 5
Concussisque levis pennis sic evolat ales.
Omnibus ignota mortis timor, omnibus hostem,
Præsidiumque datum sentire, et noscere teli
Vimque modumque sui : sic et Scarus arte sub
undis

Incidit, assumtamque dolo tandem pavet escam.
Non audet radiis obnixâ occurrere fronte, 11
Aversus crebro veniens sed verberare caudæ
Laxans subsequitur, tutumque evadit in æquor.
Quin etiam si forte aliquis, dum pone nataret,
Mitis luctantem Scarus hunc in vimine vidit, 15
Aversi caudam morsu tenet : atque ita *
*Uber servato, quem texit, in *resultet.
Sepia tarda fuge, tenui cum forte sub unda
Deprensâ est, jamjamque manus timet illa ra-
paces,

Inficiens æquor nigrum vomit ore cruorem, 20
Avertitque vias, oculos frustrata sequentes.
Clausus rete Lupus, quamvis immanis et acer,
Dimotis cauda submissus sedit arenis.

Emicat, atque dolos saltu deludit inultus ; 25
Et Muræna ferax teretis sibi conscia tergi,
Ad laxata magis conversa foramina retis,
Tandem permultos evadit lubrica flexus,
Exemploque nocens cunctis intervenit una.
At contra scopulis erinalli corpore seguit 3)
Polypus hæret, et hac eludit retia fraude,
Et sub lege loci sumit mutatque colorem,
Semper ei similis, quem contigit : atque ubi
prædam

Pendentem sætis avidus rapit, hic quoque fallit
Ilato calamo, cum demum emersus in auras 35
Brachia dissolvit, populatumque expuit hamum.
At Mugil cauda pendente merberat escam,
Excussamque legit. Lupus acri concitus ira
Discursu fertur vario, fluctusque ferentes
Prosequitur, quassatque caput, dum vulnere
æqvns 40

Laxato cadat hamus, et ora patentia linquat.
Nec proprias vires nescit Muræna nocendi :
Auxilloque sibi, morsu nec cominus acri
Deficit, aut animos ponit captiva minaces.
Anthias his, tergo quæ non videt, utitur armis,
Vim spinæ novitque sua, versoque supinus 46
Corpore, lina secat, fixumque interceptit hamum.

.....
Cætera quæ densas habitant animalia sylvas,
Aut vani quantiunt semper lymphata timores,
Aut trahit in præceps non sana ferocia mentis.
Ipsa sequi natura monet, vel cominus ire. 51
Impiger ecce Leo venantum sternere pergit
Agmina, et adversis infert sua pectora telis :
Quoque venit, fidens magis et sublatior ardet,
Concussitque toros, et viribus addidit iram. 55
*Prodidit, atque suo prope rat sibi robore letum.

Fœdus Lucanis provolvitur Ursus ab antris
Quid nisi pondus inera, stolidæque ferocia men-
tis ?

Actus Aper sætis iram denuntiat hirtis :
Et ruit oppositi nitens in vulnera ferri, 60
Pressus et emissio moritur per viscera telo.
Altera pars fidens pedibus, dat terga sequenti,
Ut pavidus Lepores, ut fulvo tergo Damæ,
Et capto fugiens Cervus sine fine timore.
[Ipsa sequi natura docet, vel cominus ire.] 65
Illic generosus hon- s, et gloria major Equorum :
Nam capiunt animis palmam, gaudentque tri-
umpho.

Seu septem spatiis Circo mernere coronam ;
Nonne vides victor quanto sublimius altum
Attollat caput, et vulgi se vendidet auræ ? 70
Celsive cum cæso decoratur terga leone, [actu,
Quam tumidus, quantoque venit spectabilis
*Compescatque solum generoso concita pulsu
Ungula sub spoliis graviter redeuntis opimis.
Quæ laus prima Canum ? quibus est audacia
præceps, 75

Venandique sagax virtus, viresque sequendi.
Quæ nunc elatis rimantur naribus auras,
Et nunc demisso quærunt vestigia rostro,
Et produnt clamore feram, dominumque vocando
Increpitant ; quem si collatis effugit armis, 80
Insequitur tumulosque canis camposque per om-
nes.

Noster in arte labor positus : spes omnis in
illa.

Nec tamen in medias pelagi te pergere sedes
Admoncam, vastique maris tentare profundum.
Inter utrumque loci melius moderabere finem,
Aspera num saxis loca sunt : nam talia lentos :
Deposcent calamos ; at purum retia littus. 87
Num mons horrendos demittat celsior umbras
In mare : nam varie quidam fugiuntque petuntque.
Num vada subnatis imo viridentur ab herbis

.....
Objectetque moras, et molli serviat algæ.
Descriptis sedes varîe Natura profundî :
Nec cunctos una voluit consistere pisces.
Nam gaudent pelago, quales Scombrigue, Bo-
vesque,

Hippui celeres, et nigro tergo Milvi : 95
Et pretiosus Helops, nostris incognitus undis :
Ac durus Xiphias, ictu non mitior ensis :
Et pavidus magno fugientes agmine Thunni :
Parva Echeneis adest (mirum) mors puppibus
ingens 99

Tuque comes ratium, tractique per æquora sulci,
Qui semper spumas sequeris, Pompile, nitentes :
Cercyrosque ferox scopulorum fine moratus :
Cantharus ingratus succo : tum concolor illi
Orphus, cæruleaque rubens Erythrinus in unda :
Insignis Sargusque notis, insignis et alis : 106
Et superaurata Sparulus cervice refulgens :
Et rutilus Pagur, et fulvi Synodontes, et ex se
Concipient Channe, gemino fraudata parente.

Tum viridis squamis parvo Saxatilis ore,
 Et rarus Faber, et pictæ Mormyres, et auri 110
 Chrysophrys imitata decus: tum corporis Um-
 bræ
 Liventis, rapidique Lupi, Percæque, Tragique.
 Quin laude insignis caudæ Melanurus, et ardens
 Auratis Murnæ notis, Merulæque virentes,
 Immitisque suæ Conger par vulnera gentis: 115
 Et capitis duro nocturnus Scorpius ictu:
 Ac nunquam æstivo conspectus sidere Glaucus.
 At contra herbosa pisces laxantur arena,
 Ut Scarus, epastas solus qui ruminat escas;
 Fecundumque genus Mænæ, Lamyrosque, Sma-
 risque, 120

Atque immunda Chromis, mærito vilissima Salpa.
 Atque avium [dulces] nidos imitata sub undis,
 Et Squalus, et tenui suffusus sanguine Mullus:
 Fulgentes Soleæ candore, et concolor illis
 Passer, et Adriaco mirandus littore Rhombus:
 Tunc Epodes lati, tum molles tergore Ranæ. 126
 Extremi parent
 *
 *
 *

Lubricus et spina nocuus non Gobius ulla,
 Et nigrum niveo portans in corpore virus
 Loligo, durique Sues, sinuosaque Caris: 130
 Et tam deformi non dignus nomine Asellus:
 Tuque peregrinis, Acipenser, nobilis undis.

EPICEDION DRUSI CÆSARIS, ET NUX ELEGIA,

QUÆ OVIDIO DUBIE ADSCRIBUNTUR:

A. SABINI EPISTOLÆ TRES,

QUÆ PENELOPÆ, PHYLLIDI, ET CENONÆ NASONIANIS RESPONDENT.

INCERTI AUCTORIS CONSOLATIO AD LIVIAM AUGUSTAM DE MORTE DRUSI NERONIS

FILII EJUS

QUI IN GERMANIA MORBO PERIIT.

Visa diu felix, mater modo dicta Neronum,
 Jam tibi dimidium nominis hujus abest.
 Jam legis in Drusum miserabile, Livia, carmen.
 Unum, qui dicat jam tibi, Mater, habes.
 Nec tua te pietas distendit amore duorum: 5
 Nec posito fili nomine, dicis, Uter?
 Et quisquam leges audet tibi dicere flendi?
 Et quisquam lacrymas temperat ore tuas?
 Hei mihi! quam facile est, quamvis hic contigit
 omnes,
 Alterius luctu fortia verba loqui! 10
 Scilicet exiguo percussa es fulminis ictu;
 Fortior ut possis cladibus esse tuis.
 Occidit exemplum juvenis venerabile morum:
 Maximus ille armis, maximus ille toga.
 Ille modo eripuit latebrosas hostibus Alpes, 15
 Et titulum belli dux, duce fratre, tulit.
 Ille genus Suevos acre, indomitosque Sygambros
 Contudit, inque fugam barbara terga dedit;
 Ignotumque tibi meruit, Romane, triumphum,
 Protulit in terras imperiumque novas. 20
 Solvere vota Jovi, fatorum ignara tuorum,
 Mater, et armiferæ solvere vota deæ,
 Gradivumque patrem donis implere parabas,
 Et quoscunque coli jusque piumque deos. 24
 Maternaque sacros agitabas mente triumphos:
 Forsitan et cure jam tibi currus erat.
 Funera pro sacris tibi sunt ducenda triumphis:
 Et tumulus Drusum pro Jovis arce manet.
 Fingebas reducem, præceptaque mente fovebas
 Gaudia; et ante oculos jam tibi victor erat. 30
 Jam veniet: jam me gratantem turba videbit:
 Jam mihi pro Druso dona ferenda meo.

Obvia progrediar, felixque per oppida dicar;
 Collaque et hoc oculos illius ore premam.
 Talis erit: sic occurret: sic oscula junget: 35
 Hoc mihi narrabit: sic prior ipsa loquar.
 Gaudia vana foves: spem, pone miserrima, fal-
 sam.
 Desine de Druso lata referre tuo.
 Cæcoris illud opus, voti pars altera vestri,
 Occidit; indignas, Livia, solve comas. 40
 Quid tibi nunc mores prosunt, actumque pudice
 Omne ævum, et tanto tam placuisse viro?
 [Quidque, pudicitia tantum inviolata bonorum,]
 Ultima sit laudes inter ut illa tuas?
 Quid, tenuisse animum contra sua sæcula rec-
 tum, 45
 Altius et vitii exseruisse caput?
 Nec nocuisse ulli, et fortunam habuisse nocendi?
 Nec quenquam nervos extimuisse tuos?
 Nec vires errasse tuas Campoque Foroque;
 Quamque licet citra constituisse domum? 50
 Nempe per hos etiam Fortuna injuria mores
 Regnat, et incerta est hic quoque nixa rota.
 Ille quoque sentitur: ne quid non improba carpat,
 Sæviti, et injustum tuis sibi ubique facit.
 Scilicet immunis si luctus una fuisset 55
 Livia, Fortunæ regna minora forent?
 Quid, si non habitu sic se gessisset in omni,
 Ut sua non essent invidiosa bona?
 Cæsaris adde domum: quæ certe, funeris expers,
 Debuit humanis altior esse malis. 60
 Ille vigil, summa sacer ipse locatus in arce,
 Res hominum ex tuto cernere dignus erat.
 Nec fleri ipse suis, nec quenquam flere suum;
 Nec, quæ nos patimur vulgus, et ipse pati.
 Vidimus erepta mærentem stirpe sororis. 65
 Luctus, ut in Druso, publicus ille fuit.
 Condidit Agrippam, quo te, Marcelle, sepulcro:
 Et cepit generos jam locus ille duos.
 Vix posito Agrippa tumuli bene janua clausa est:
 Perficit officium funeris, ecce, soror. 70
 Ecce, ter ante datis, jactura novissima, Drusus
 A magno lacrymas Cæsare quartus habet.

Claudite jam, Parcae, nialum reserata sepulera;

Claudite: plus justo jam domus ista patet.

Cedis, et incassum tua nomina, Druse, levantur.

Ultima sit fati hæc summa querela tui. 76

Iste potest implere dolor vel sæcula tota,

Et magni luctus obtinuisse locum.

Muli in te amissi: nec, cui tot turba bonorum,

Omnis cui virtus contigit, unus eras. 80

Nec genetrice tua fecundior ulla parentum,

Tot bona per partus quæ dedit una duos.

Heu par illud ubi est, totidem virtutibus æquum?

Et concors pietas, nec dubitatus amor?

Vidimus, attonitum fraterna morte, Neronem 85

Squalida promissa flere per ora coma,

Dissimilemque sui vultu proflente dolorem:

Hei mihi! quam toto luctus in ore fuit!

Tu tamen extremo moriturum tempore fratrem

Vidisti; lacrymas vidit et ille tuas: 90

Affligique suis moriens tua pectora sensit,

Et tenuit vultu lumina fixa tuo:

Lumina, cærulea jam jamque nantantia morte,

Lumina, fraternas jam subitura manus.

At miseranda parens suprema neque oscula fixit,

Frigida nec fovit membra tremente sinu. 96

Non animam appositum fugientem exceperit hiatu;

Nec traxit cassas per tua membra comas

Raptus es absenti, dum te fera bella morantur,

Utilior patriæ, quam tibi, Druse, tua. 100

Liquitur, ut quondam Zephyri et solibus icte

Solvuntur teneræ, vere tepente, nives.

Te queritur, casusque malos, irrisaque tales,*

Accusatque annos, ut diuturna, suos. 104

Talis in umbrosis, mitis nuæ denique, sylvis

Deflect Threicium Dauias ales Ilyn:

Halecyonum tales ventosa per æquora questus

Ad surdas tenui voce sonantur aquas.

Sic plumosa novis plangentibus pectora pennis

Enuiden subitæ concinuistis aves. 110

Sic flevit Clymene: sic et Clymeneides, alte

Cum juvenis patriis excedit ius equis.

Congelat interdum lacrymas, duratque, tenetque,

Suspensasque oculos fortior intus agit.

Erumpunt, iterumque gravant gremiumque si-

nusque, 115

Effusæ gravidis uberibusque genis.

In vires ablit flendi mora: plenior unda

Defluit, exigua si qua retenta mora.

Tandem ubi per lacrymas licuit, sic flebilis oisa

est,

Singultu modios impediende sonos: 120

Nate, brevis fructus, duplicis sors altera partus,

Gloria confectæ, nate, parentis, ubi es?

Sed neque jam duplicis, neque jam sors altera,

partus,

Gloria confectæ nunc quæque matris, ubi es?

Heu! modo tantus, ubi es? tumultu portaris et

igni. 125

Hæc sunt in reditus dona paranda tuos?

Siccone dignus eras oculis occurrere matris?

Sic ego te reducem digna videre fui?

Cæsaris uxori si talia dicere fas est,

Jam dubito, magnos an rear esse deos. 130

Nam quid ego admisi? quæ non ego numina

culta,

Quos ego non potui demeruisse deos?

Hic pietatis honos? artus amplector inanes,

Et vorat hos ipsos flamma rogosque sinus.

Tene ego sustineo positum scelerata videre? 135

Tene meæ poterunt ungere, nate, manus?

Nunc ego te infelix summum teneoque tuorque?

Effingoque manus? oraque ad ora fero?

Nunc primum adaploeris consul victorque pa-

centi?

Sic mihi, sic miseræ nomina tanta refers? 140

Quos primum vidi fasces, in funere vidi,

Et vidi everos, indiciumque mali.

Quis credat? matri lux hæc mestissima venit,

Qua natum in summo vidit honore suum.

Jamne ego non felix? jam pars mihi rapta Ne-

ronum, 145

Materni celeberrime nomine Drusus avi?

Jamne meus non est, nec me facit ille parentem?

Jamne fui Drusi mater? et ipse fuit?

Nec cum victorem referetur adesse Neronem,

Dicere jam potero, Major, an alter, adest? 150

Ultima contigimus: jus matris habemus ab uno;

Unus est munus, quod tamen orba negor.

Me miseram! extimui, frigusque per ossa cu-

currit.

Nil ego jam possum certa vocare meum.

Hic meus ecce fuit: jubet hic de fratre vereri.

Omnia jam metuo: fortior ante fui. 156

Sospite te saltem moriar, Nero; tu mea condas

Lumina, et excipias hanc animam ore pio.

Atque utinam Drusi manus altera, et altera fratris

Formarent oculos, comprimerentque, meos!

Quod licet, hoc certe tumulo ponemur in uno,

Druse: neque ad veteres conditus ibis avos.

Miscebor cinerique cinis, atque ossibus ossa.

Hanc lucem celeri turbine Parca neat! [tur,

Hæc et plura refert: lacrymæ sua verba sequun-

Oraque nequiquam per modo quæsta fluunt.

Quin etiam corpus, matri vix vixque remissum,

Exsequiis caruit, Livia, pæne suis.

Quippe ducem arsuris exercitus omnis in armis,

Inter qua perit, ponere certus erat. 170

Abstulit invitis corpus venerabile frater,

Et Drusum patriæ, quod licuitque, dedit.

Funera ducuntur Romana per oppida Drusi,

(Heu facinus!) per que victor iturus erat:

Per que delectis Rhætorum venerat armis. 175

Hei mihi! quam dispar huic fuit illud iter!

Consul inuit fractis mærentem fascibus Urbem:

Quid faceret victus, sic ubi victor inuit?

Mæsta domus plangere sonat, cui figere lætus

Parta sua dominus voverat arma manu. 180

Urbs gemit, et vultum miserabilis induit unum.

Gentibus adversis forma sit illa precor!

Incerti clauduntque domos, strepitantque per

urbem;

Hic illic pavidi clamque palamque dolent.

Jura silent, metusque tacent sine vindice leges:

Adspicitur toto purpura nulla foro. 186

Dique latent templis: neque iniqua ad funera

vultus

Præbent: nec poscunt thura ferenda rogo.

Obscuros delubra tenent: pudet ora colentum

Adspicere, invidiæ, quam meruere, metu. 190

Atque aliquis de plebe pius pro paupere nato

Sustulerat timidus sidera ad alta manus:

Jamque precaturus, Quid ego autem credulus,

inquit,

Suscipiam in nullos irrita vota deos?

Livia, non illos pro Druso Livia movit: 195

Nos erimus magno maxima cura Jovi?

Dixit; et iratus vota insuscepta reliquit,

Duravitque animum, destituitque preces.

Obvia turba ruit, lacrymisque rigantibus ora

Consulis erepti publica damna refert. 200

Omnibus idem oculi ; par est concordia flendi.

Funeris exsequiis adsumus omnis eques.

Omnis adest etas : mœrent juvenesque senesque,
Ausoniæ matres, Ausoniæque nurus.

Auctorisque sui præfertur imagine mæsta, 205

Quæ victrix templis debita laurus erat.

Certat onus lecti generosa subire juvenus,

Et studet officio sedula colla dare.

Et voce et lacrymis laudasti, Cæsar, alumnum :

Tristia cum mediis rumperet orsa dolor. 210

Tu letum optasti, dis aversantibus omen,

Par tibi : al sinerent te tua fata mori.

Sed tibi debetur cœlum : te fulmine pollens

Accipiet cupidi regia magna Jovis.

Quod petiit tulit ille, tibi ut sua facta placerent :

Magnaue laudatus præmia mortis habet. 216

Armataque rogum celebrant de more cohortes,

Et pedes exsequias reddit equesque duci.

Te clamore vocant iterumque iterumque suppremo :

At vox adversis collibus icta redit. 220

Ipse pater flavis Tiberinus inhorruit undis,

Sustulit et medio nubilus amne caput.

Tum salice implexum muscoque et arundine crinem

Cæruleo magna legit ab ore manu :

Uberibusque oculis lacrymarum flumina misit.

Vix capit adjectas alveus altus aquas. 226

Jamque rogi flammam extinguere fluminis ictu,

Corpus et intactum tollere, certus erat.

Sustentabat aquas, cursusque inhibebat equorum,

Ut posset toto proluere amne rogum. 230

Sed Mavors templo vicinus, et accola Campi

Tot dixit, siccis, verba, nec ipse genis :

Quamquam amnes decet ira, tamen, Tiberine, quiescas :

Non tibi, non ullis vincere fata datur.

Iste meus periit : periit arma inter et enses. 235

Et dux pro patria ; funere causa patet.

Quod potui tribuisse, dedi : victoria parta est.

Auctor abit operis, sed tamen exstat opus.

Quondam ego tentavi Clothoquæ, duasque sorores,

Pollice quæ certo pensa severa trahunt ; 240

Ut Remus Iliades, et frater conditor Urbis

Effugerent aliqua stagna profunda via.

De tribus una mihi, Partem accipe, quæ datur, inquit,

Muneris : ex istis, quod petis, alter erit.

Hic tibi ; mox Veneri Cæsar promissus uterque.

Hos debet solos Martia Roma deos. 246

Sic cecinere deæ : nec tu, Tiberine, repugna,

Irrite : nec flammam amne morare tuo :

Nec juvenis positi supremos destrue honores.

Vade age, et admissis labere pronus aquis. 250

Paret, et in longum spatiosas explicat undas ;

Structaque pendenti pumice tecta subit.

Flamma, diu cunctata caput contingere sanctum,

Erravit posito lenta sub usque toro.

Tandem ubi complexa est sylvas, alimentaue sumit, 255

Æthera subjectis lambit et astra comis :

Qualis in Herculeæ colluxit collibus Cætæ,

Cum sunt imposito membra cremata deo.

Uritur heu decor ille viri, generosaque forma,

Et faciles vultus ; uritur ille vigor ; 260

Victricesque manus, facundaque principis ora,

Pectoraque, ingenii magna capaxque domus.

Spes quoque multorum flammis uruntur in isdem

Iste rogus miseræ viscera matris habet.

Facta ducis vivent, operosaque gloria rerum. 265

Hæc manet : hæc avidos effugit una rogos.

Pars erit historia, totoque legetur in ævo :

Seque opus ingenii carminibusque dabit.

Stabis et in rostris tituli speciosus honore ;

Causaque dicemur nos tibi, Druse, necis. 270

At tibi jus veniæ superest, Germania, nullum.

Postmodo tu penas, barbære, morte dabis.

Adspiciam regum liventia colla catenis,

Duraque per savas vincula nexa manus :

Et tandem trepidos vultus : inque illa ferocum

Invitis lacrymas decidere ora genis. 276

Spiritus ille minax, et Drusi morte superbus,

Carnifici in mæsto carcere dandus erit.

Consistam, lætisque oculis lentusque videbo

Strata per obscuras corpore nuda vias. 280

Ilunc Aurora diem, spectacula tanta ferentem,

Quam primum corceis roseida portet equis.

Adjice Ledaos, concordia sidera, fratres,

Templaque Romano conspicienda foro.

Quam parvo numeros implevit principis ævo, 285

In patriam meritis occubuitque senex !

Nec sua conspiciet, (miserum me !) munera Drusus,

Nec sua pro templi nomina fronte leget.

Sæpe Nero, illacrymans, submissa voce loquetur,

Cur adeo fratres, heu sine fratre, deos ? 290

Certus eras, nunquam, nisi victor, Druse, reverti.

Illa ce te debuerant tempora : victor eras.

Consule nos, duce nos, duce jam victore, caremus :

Invenit ena tanta mæror in Urbe locum.

At comitum squalent immisiss ora capillis, 295

Infelix, Druso sed pia turba suo.

Quorum aliquis, tendens in te sua brachia, dixit,

Cur sine me, cur sic incommittatus abis ?

Quid referam de te, dignissima conjuge Druso,

Atque eadem Drusi digna parente nurus ? 300

Par bene compositum ; juvenum fortissimus alter,

Altera tam forti mutua cura viro.

Fœmina tu princeps ; tu filia Cæsaris : illi

Nec minor es magni conjuge visa Jovis.

Tu concessus amor, tu solus et ultimus illi, 305

Tu requies fesso grata laboris eras.

Te moriens per verba novissima questus ahesse.

Et nota in nomen frigida lingua tuum.

Infelix recipis, non quem promiserat ipse,

Nec qui missus erat : nec tuus ille redit. 310

Nec tibi deletos poterit narrare Sicambros,

Insibus et Suevos terga dedisse suis :

Fluminaque, et montes, et nomina magna loco-

rum :

Et si quid miri vidit in orbe novo.

Frigidus ille tibi, corpusque refertur inane : 315

Quemque premat sine te, sternitur ecce torus.

Quo raperis, laniata comas, similisque furenti ?

Quo ruis ? attonita quid petis ora manu ?

Hoc fuit Andromache, cum vir religatus ad axem

Terruit admissos sanguinolentus equos. 320

Hoc fuit Evadne, tunc cum ferienda coruscis

Fulminibus Capaneus impavida ora dedit.

Quid mortem tibi mæsta rogos ? amplexaque natos

Pignora de Druso sola relictæ tenes ?

Et modo per somnos agitaris imagine falsa, 325

Teque tuo Drusum credis habere sinu ?

Et subito tentasque manu, sperasque receptum ;

Quæris et in vacui parte priore tori ?

Ille pio, si non temere hæc creduntur, in arvo

Inter honoratos excipietur avos : 330

Magnaue maternis majoribus, æqua paternis
 Gloria, quadrijugis aureus ibit equis:
 Regalique habitu, curruque superbus eburno,
 Fronde triumphali tempora vinctus erit.
 Accipiet juvenem Germanica signa forentem
 Consulis imperio, conspicuumque decus: 336
 Gaudebuntque suæ merito cognomine gentis;
 Quod solum domito victor ab hoste tulit.
 Vix credent tantum rerum cepisse tot annos.
 Magna viri latum querere facta locum. 340
 Hæc ipsum sublime forent: hæc, optima mater,
 Debuerant luctus attenuare tuos.
 Femina digna illis, quos aurea condidit ætas,
 Principibus natis, principe digna viro:
 Quid deceat Drusi matrem, matremque Neronis,
 Adpice: quo surgas, adspice, mane toro. 346
 Non eadem vulgusque decent, et lumina rerum.
 Est quod præcipuum debeat ista domus.
 Imposuit to alto fortuna, locumque tueri
 Jussit honoratum, Livia: perfer onus. 350
 Ad te oculos, auresque trahis; tua facta nota-
 mus.
 Nec vox missa potest principis ore tegi.
 Alta mane; supraq; tuos exsurge dolores:
 Infragilemque animum, quod potes, usque tene.
 An melius per te virtutum exempla petemus, 355
 Quam si Romanæ principis edis opus?
 Fata manent omnes: omnes expectat avarus
 Portitor: et turbæ vix satis una ratis.
 Tendimus huc omnes: metam properamus ad
 nam.
 Omnia sub leges mors vocat atra suas. 360
 Ecce necem intentum caelo terraque, fretoque,
 Casurumque triplex vaticinatur opus.
 I nunc, et, rebus tanta impendente ruina,
 In te solam oculos et tua damna refer.
 Maximus ille quidem juvenum, spes publica
 vixit;
 Et, qua natus erat, gloria summa domus. 366
 Sed mortalis erat: nec tui secura fuisti,
 Fortia progenie bella gerente tua.
 Vita data est utenda: data est sine favore nobis
 Mutua, nec certa persolunda die. 370
 Fortuna arbitris tempus dispensat iniquis.
 Illa rapit juvenes: sustinet illa senes.
 Quaque ruit, furibunda ruit: totumque per
 orbem
 Fulminat, et cæcis cæca triumphat equis.
 Regna deæ immitis parce irritare querendo: 375
 Sollicitare animos parce potentis heræ.
 Quæ tamen hoc uno præstis tibi tempore venit,
 Sæpe eadem rebus favit amica tuis.
 Nata quod in alte es, quod fœtibus aucta duobus;
 Quodque etiam magno consociata Jovi: 380
 Quod semper domito rediit tibi Cæsar ab orbe,
 Gessit et invicta prospera bella manu:
 Quod spes implerunt maternaque vota Neronis;
 Quod pulsus toties hostis utroque duce.
 Rhenus, et Alpina valles, et sanguine nigro 385
 Decolor infecta testis Itægus aqua:
 Danubiusque rapax, et Dacius orbis remoto
 [Apulus] huic hosti perbreve Pontus iter:
 Armeniusque fugax, et tandem Dulmata supplex,
 Summaque dispersi per juga Paannonii: 390
 Et modo Germanus Romanis cognitus orbis.
 Adspice quot meritis culpa sit una minor.
 Adde quod est absens functus: nec cernere nati
 Semineces oculos sustinuerunt tui.
 Quique dolor menti lenissimus infulsit regræ, 395
 Accipere es luctus auro coacta tuos:

Prævertitque metus per longa pericula luctum,
 Tu quibus auditis æxæ mentis eras.
 Non ex præcipiti dolor in tua pectora venit,
 Sed per mollitos ante timore gradus. 400
 Jupiter ante dedit fati mala signa cruenti,
 Flammifera petiit cum tris templa manu:
 [Junonis æque gravi nocte impavidæque Minervæ,
 Sanctaque et immensi Cæsaris icta domus:]
 Sidera quin etiam cælo fugisse feruntur, 406
 Lucifer et solitas destituisse vias.
 Lucifer in toto nulli comparuit orbe,
 Et venit stella non præeunte dies.
 Sideris hoc obitus terris instare monebat,
 Et mergi Stygia nobile lumen aqua. 410
 At tu, qui superes mæstæ solatia matri,
 Compræcor, illi ipsi conspiciare senex:
 Perque annos diuturnus eas fratrisque tuosque:
 Et vivat nato cum sene mater anus.
 Eventura precor Deus excusare priora 415
 Dum volest, a Druso cætera læta dabit.
 Tu tamen ausa potes tanto indulgere dolori:
 Longius ut nolis, heu male fortis, ali.
 Vix etiam fueras paucas vitalis in horas,
 Obtulit invitæ cum tibi Cæsar opem: 420
 Admovitque preces, et jus immiscuit illis:
 Arideque affusa guttura tinxit aqua.
 Nec minor est nato servandæ cura parentis:
 Hic adhibet blandas, nec sine jure, preces.
 Conjugis et nati meritum pervenit ad omnes: 425
 Conjugis et nati, Livia, sospes ope es.
 Supprime jam lacrymas: non est revocabilis
 istis,
 Quem semel umbrifera navita linte tultit.
 Hectora tot fratres, tot deflexere sorores,
 Et puter, et conjux, Astyanaxque puer, 430
 Et longaeva parens: tamen ille redemptus ad ignes,
 Nullaque per Stygias umbra renavit aquas.
 Contigit hoc etiam Thetidi: populatur Achilles
 Iliacæ ambustis ossibus arva premit.
 Illi caruleum Pælope matertera crinem 435
 Solvit, et immensas fletibus auxit aquas:
 Consortesque deæ centum, longæque magni
 Oceani conjux, Oceanusque pater:
 Et Thetis ante omnes: sed nec Thetis ipsa,
 neque omnes
 Mutant avidi tristitia jura dei. 440
 Prisca quid huc repeto? Marcellum Octavia
 flevit,
 Et flevit populo Cæsar utrumque palam.
 Sed rigidum jus est et inevitabile mortis.
 Stant rata, non ulla fila renenda manu.
 Ipse tibi emissus nebulosi littore Averni, 445
 Si liceat, forti verba tot ore sonet:
 Quid numeras annos? vixi maturior annis.
 Acta senem faciunt: hæc numeranda tibi.
 His ævum fuit implendum, non seignibus annis.
 Hostibus eveniat longa senecta meis. 450
 Hoc atavi monere meci, proavique Neronæ.
 Fregerunt ambo Punica bella duces.
 Hoc domus ista docet, per te mea, Cæsaris æti.
 Exitus hic, mater, debuit esse meus.
 Nec meritis, quanquam illa juvant magis, abfuit
 illis, 455
 Mater, honos: titulis nomina plena vides,
 Consul, et ignoti victor Germanicus orbis.
 Cui fuit heu, mortis publica causa, legor.
 Cingor Apollinea victricia tempora lauro,
 Et sensi exsequias funeris ipse mei: 460
 Decursusque virum notos mihi, donaque regum,
 Cunctaque per titulos oppida lecta suos:

Et quo me officio portaverit illa juvenus,
 Quas fuit ante meum tam generosa torum.
 Denique laudari sacroto Caesaris ore 465
 Emerui, lacrymas eliquique deo.
 Et cuiquam miserandus ero? jam comprime
 fletus.
 Hoc ego, qui flendi sum tibi causa, rogo.

Hæc sentit Drusus, si quid modo sentit in umbra:
 Nec tu de tanto crede minora viro. 470
 Est tibi, sitque precor, multorum filius instar:
 Parsque tui partus sit tibi salva prior.
 Est conjux, tutela hominis: quo sospite ves-
 tram,
 Livia, funestam dedecet esse domum.

N U X E L E G I A.

Nux ego juncta viâ, cum sim sine crimine vitæ,
 A populo saxis prætereunte petor.
 Obstruere ista solet manifestos pœna nocentes,
 Publica cum lentam non capit ira moram.
 Nil ego peccavi: nisi si peccasse vocatur, 5
 Annus cultori poma referre suo.
 At prius arboribus, tum cum meliora fuere
 Tempora, certamen fertilitatis erat:
 Cum domini memores fertis ornare solebant
 Agricolas, fructu proveniente, deos. 10
 Sæpe tuas igitur, Liber, miratus es uvas:
 Mirata est oleas sæpe Minerva suas.
 Pomaque læsissent matrem, ni subditi ramo
 Longa laboranti furca tulisset opem.
 Quin etiam exemplo pariebat femina nostro;
 Nullaque non illo tempore mater erat. 16
 At postquam platanis, sterilem præbentibus um-
 bram,
 Uterior quavis arbore venit honos;
 Nos quoque frugifera, si nux modo ponor in illis,
 Cœpimus in patulas luxuriare comas. 20
 Nunc neque continuos nascuntur poma per an-
 nos:
 Uvaeque læsa domum, læsaque bacca venit.
 Nunc utrum vitiat, qua vult formosa videri:
 Ramque in hoc ævo est, quæ velit esse parens.
 Certe ego, si nunquam peperissem, tutior essem.
 Ista Clytemnestræ digna querela fuit. 25
 Si sciat hoc vitis, nascentes suppressit uvas:
 Orbaque, si sciat hoc, Palladis arbor erit.
 Hoc in notitiam veniat maloque piroque;
 Destituent sylvas utraque poma suas. 30
 Quæque sibi vario distinguit poma colore,
 Audiat hoc cerasus; stipes inanis erit.
 Non equidem invideo: numquid tamen ulla
 feritur,
 Quæ sterilis sola conspicienda coma est?
 Cernite sinceros omnes ex ordine truncos, 35
 Qui modo nil, quare percutiantur, habent.
 At mihi sæva nocent mutilatis vulnera ramis,
 Nudaque dejecto cortice ligna patent.
 Non odium facit hoc, sed spes indulta rapinae.
 Sustineant alia poma; queruntur idem. 40
 Sic reus ille fere est, de quo victoria lucro
 Esse potest: inopis vindicte facta carent.
 Sic timet insidias, qui scit se ferre viator
 Cui timeat: tutum carpit inanis iter.
 Sic ego sola petor, soli quia causa petendi est.
 Frondibus intactis cætera turba virent. 46
 Nam quod habent frutices alii quoque proxima
 nobis
 Fragmina, quæ læso vimine multa jacent;
 Non istis sua facta nocent: vicina damno est.
 Excipiant ictu saxa repulsa meo. 50
 Idque fide careat; si non, quæ longius absunt,
 Nat'um retinent inviolata decus.

Ergo, si sapiant, et mentem verba sequantur,
 Devoveant umbras proxima quæque meas.
 Quam miserum est, odium damnis accedere
 nostris;
 Meque ream nimis proximitatis agi! 56
 Sed, puto, magna mei est operoso cura colono.
 Invenias, qui det nil mihi, præter humum.
 Sponte mea facilis contento nascor in agro:
 Parsque loci, qua sto, publica pœne via est.
 Me, sata ne lædam, (quoniam sata lædere dicor,) 60
 Inus in extremo margine fundus habet.
 Non mihi falx nimias Saturnia deputat umbras:
 Duratam renovat non mihi fossor humum.
 Sole licet siccaque siti peritura laborem, 65
 Irrigua dabitur non mihi sulcus aqua,
 At cum maturas fisso nova cortice rimas
 Nux agit, ad partes pertica sæva venit.
 Pertica dat plenis immitia vulnera ramis:
 Ne possim lapidum verbera sola queri. 70
 Poma cadunt, mensis non interdicta secundis
 Et conditis lectas, parca colona, nuces.
 Has puer aut rectus certo dilaminat ictu,
 Aut pronus digito bisve semelve petiit.
 Quatuor in nucibus, non amplius, alca tota est,
 Cum sibi suppositis additur una tribus. 76
 Per tabulæ clium labi jubet alter, et optat,
 Tangat ut e multis quamlibet una suam.
 Est etiam, par sit numerus qui dicat, an impar:
 Ut divinas auferat augur opes. 80
 Fit quoque de creta, quælem cœleste figuram
 Sidus, et in Græcis littera quarta gent.
 Hæc ubi distincta est gradibus, quæ constitit intus
 Quot tetigit virgas, tot capit inde nuces.
 Vas quoque sæpe cavum, spatio distante, locatur,
 In quod missa levi nux cadat una manu. 86
 Felix, secreto quæ nata est arbor in arvo,
 Et soli domino ferre tributa potest!
 Non hominum strepitus audit, non illa rotarum:
 Non a vicina pulverulenta via est. 90
 Illa suo, quæcunque tulit, dare dona colono,
 Et plenos fructus annumerare potest.
 At mihi maturos nunquam licet edere fœtus,
 Ante diemque mæx decutiantur opes;
 Lamina mollis adhuc tenero dum lacte, quod
 intro est; 95
 Nec mala sunt ulli nostra futura bono:
 Jam tamen invenias, qui me jaculentur, et ictu
 Præfestinato munus inane petant.
 Si fiat rapti, fiat mensura relictæ,
 Majorem domini parte, viator, habes. 100
 Sæpe aliquis, foliis ut nuda cacumina vidit,
 Esse putat Boreæ triste furentis opus.
 Æstibus hic, hic me spoliata frigore credit:
 Est quoque, qui crimen grandinis esse putet.
 At mihi nec grando, duris invisa colonis, 105
 Nec ventus fraudi, solve, geluve fuit.

Fructus obest: peperisse nocet: nocet esse feracem:

Quaeque fuit multis, et mihi praeda malo est. Praeda malo, Polydore, fuit tibi: praeda nefandae

Conjugis Aonium misit in arma virum. 110

Hesperii regis pomaria tuta fuissent:

Una sed immensas arbor habebat opes.

At rubus, et sentes tantummodo laedere natae,

Spinaque vindicta caetera tuta sua est.

Me, quia nec noceo, nec obuncis vindiceor hamis,

Missa petunt avida saxa proterva manu. 116

Quid, si non aptas solem fugientibus umbras,

Finditur Icaro cum cane terra, darem?

Quid, nisi suffugium nimbos vitantibus essem,

Non expectata cum venit imber aqua? 120

Omnia cum faciam, cum praestem sedula cunctis

Officium, saxis officiosa petor.

Haec mihi perperasse, domini patienda querela est.

Causa habeor, quare sit lapidosus ager.

Dumque repurgat humum, collectaque saxa remittit, 125

Semper habent in me tela parata viae.

Ergo invisa aliis, uni mihi frigora prosunt:

Illo me tutam tempore praestat hiems.

Nuda quidem tunc sum; nudam tamen expediri esse:

Nec spoliū de me, quod petat, hostis habet.

At simul induimus nostris sua munera ramis, 131

Saxa novos fructus grandine plura petunt.

Forsitan hic aliquis dicat: Quae publica tan-

Carpere concessum est: hoc via juris habet.

Si licet hoc, oleas destringite: cedite messes.

Improbe, vicinum carpe, viator, olus. 136

Intret et urbanas eadem petulantia portas,

Sitque tuis muris, Romule, juris idem.

Quilibet argentum prima de fronte tabernae

Tollat, et ad gemmas quilibet alter eat. 140

Auferat hic aurum, peregrinos ille lapillos;

Et quascunque potest tangere, tollat opes.

Sed neque tollantur: nec, dum regit omnia Caesar, Incolumis, tanto praeside, raptor erit.

At non ille deus pacem intra mœnia finit. 145

Auxilium toto spargit in orbe suum.

Quid tamen hoc prodest, media si luce palamque

Verberor, et tutae non licet esse mihi?

Ergo nec nidos foliis herere, nec ullam

Sedibus in nostris stare videtis avem. 150

At lapis, in ramo sedit quicumque bifurco,

Haeret, et ut capta victor in arce manet.

Caetera saepe tamen potuere admissa negari,

Et crimen nox est inficiata suum.

Nostra notat fusco digitos injuria succo, 155

Cortice contactas inficiente manus.

Ille cruor meus est: illo maculata cruore

Non profectura dextra lavatur aqua.

O ego, cum longae venerunt tœdia vitae,

Optavi quoties arida facta mori! 160

Optavi quoties, aut caeco turbine verti,

Aut valido missi fulminis igne peti!

Atque utinam subitæ raperent mea poma procellae:

Vel possem fructus excutere ipsa meos!

Sic, ubi detracta est a te tibi causa periculi, 165

Quod superest, tutum, Pontice castor, habes.

Quid mihi tunc animi est, cum sumit tela viator,

Atque oculis plage destinat ante locum?

Nec vitare licet moto fera verbera trunco,

Quem sub humo radix vinclaque firma tenent.

Corpora praebemus plagis: ut saepe sagittis, 171

Cum populus manicas deposuisse vetat:

Utve gravem candens ubi tolli vacca securim,

Aut stringi cultros in sua colla videt.

Saepe meas vento frondes tremuisse putastis:

Sed metus in nobis causa tremoris erat. 176

Si merui, videorque nocens; imponente flammæ,

Nostraque fumosis urite membra focis.

Si merui, videorque nocens; excidite ferro:

Et licet miseræ dedecus esse scelus. 180

Si nec cur urar, nec cur excidar, habetis;

Parcite: sic ceptum perficiatis iter.

A. SABINI EPISTOLÆ TRES

TRIBUS OVIDII EPISTOLIS RESPONDENTES.

EPISTOLA I.

ULIXES PENELOPÆ.

Pertulit ad miserum tandem tua casus Ulixen, Penelope, chartis verba notata piis.

Agnovi caramque manum, gemmasque fideles.

Solamen longis illa fuere malis.

Arguis ut lentum: mallem quoque forsitan esse,

Quam tibi quæque tuli dicere, quæque feram.

Non hoc obiecit mihi Græcia, cum mea fictus

Detinuit patrio littore vela furor;

Sed thalamis nec velle tuis, nec posse carere:

Causaque fingendæ tu mihi mentis eras. 10

Nil tibi rescribam curæ est, properemque venire.

Dum propro, adversi vela tulere Noti.

Non me Troja tenet, Graiis odiosa puellis,

Jam cinis, et tantum flebile Troja solum.

Deiphobusque jacet, jacet Asius, et jacet Hector, Et quicumque tui causa timoris erat. 16

Evasi et Thracum caeso duce prælia Rhæso,

In mea captivis castra reductus equis:

Tutus et e media Phrygiæ Tritonidis arce

Fatalis palmæ pignora capta tuli. 20

Nec timui commissus equo, male sedula quamvis

Clamabat vates, Urite, Troes, equum:

Urite; mendaci celantur robore Achivi,

Et Phrygas in miseros ultima bella ferunt.

Perdiderat tumuli supremum munus Achilles;

Sed Thetidi est humeris redditus ille meis. 26

Nec laudem Danaï tanto renuere labori:

Erepti pretium corporis arma tuli.

Quid refert? pelago sunt obruta: non mihi

classes,

Non socii superant: omnia pontus habet. 30

Solus adhuc mecum, qui me tot casibus unus
 Duravit, patiens ad mala, perstat amor.
 Illam non avidis canibus Niseia virgo
 Fregit: non tumidis torta Charybdis aquis:
 Non ferus Antiphates, nec in uno corpore dissors
 Parthenope, blandis insidiosa modis: 36
 Non quod Colchiacis Circe tentaverit herbis,
 Non quod sollemnes altera diva toros.
 Utraque se nobis mortalia demere fila
 Spondebat, Stygias utraque posse vias. 40
 Te tamen, hac etiam sprete mercede, petivi,
 Passurus terra tot mala, totque mari.
 Sed tu fœmineo nunc forsân nomine tacta,
 Non secura leges cœtera verba mea:
 Quæque mihi Circe, quæ sit mihi causa Ca-
 lypso, 45
 Jamdudum ignoto sollicite metu.
 Certe eum cum Antinoum, Polybunque, Medon-
 taque legi,
 Heu toto sanguis corpore nullus erat!
 Tot juvenes inter, tot vina licentia, semper
 (Hei mihi! quo credam pignore?) casta
 manes. 50
 Curve placent ulli, si sunt in fletibus ora,
 Deperit et lacrymis non decor iste tibi?
 Pacta quoque es thalamo, nisi mendax tela mo-
 retur,
 Et ceptum revoces callida semper opus.
 Ars pia; sed quoties oculos frustrabere lana, 55
 Successum toties ars dabit ista tibi.
 Ah melius, Polypheme, tuo superatus in antro
 Finissem ingratos ad mala tanta dies!
 Threicio melius cecidissem milite victus,
 Iamaron errantes cum tenuere rates: 60
 Crudelemve illo satussem tempore Ditem,
 Quo redii Stygiis fata moratus aquis.
 Vidi ubi, nequicquam quod me tua littera celat,
 Sospes digressio quæ mihi mater erat.
 Retulit illa domus eadem mala: meque queren-
 tem 65
 Fugit, ab implexu ter resoluta meo.
 Phylaciden vidi: contentis sortibus ille
 Primus in Hecoreas intulit arma domos.
 Felix laudata cum conjugē! læta per umbras
 Illa suum fortes it comitata virum. 70
 Necdum illi Lachesis dictos numeraverat an-
 nos:
 Sed juvat ante suum sic cecidisse diem.
 Vidi, nec lacrymas oculi tenere cadentes,
 Deformem Atriden, hei mihi! cæde nova.
 Illum Troja virum non læserat: ille furentem 75
 Nauplion, Euboicos transieratque sinus.
 Quid refert? animam per vulnera mille profudit,
 Jam reduci solvens debita vota Jovi.
 Tyndaris has illi læso pro federe penas
 Struxerat, externos ipsa secuta viros. 80
 Ah! mihi quid prodest, captivas Teucridas inter
 Cum staret conjux Hectoris, atque soror,
 Defectis Hecuben potius legisse sub annis,
 Ne tibi suspectus pellicis esset amor?
 Prima meis omen metuendum puppius illa 85
 Fecit, non membris ipsa reperta suis.
 Latratu miseris finivit mœsta querelas,
 Et stetit in rabidam protinus acta canem.
 Prodigio tali placidum Thetis abstulit æquor,
 Æolus [infusis] incubuitque Notis. 90
 Pervagus hinc toto non felix differor orbe,
 Et, quocunque vocant fluctus et aura, feror.
 Sed si Tiresias tam læti providus augur,
 Quam verax vates in mala nostra fuit;

Et terra et pelago, quicquid mihi triste canebat,
 Emensus, fato jam meliore vagor. 96
 Jam mihi nescio quo comitem se in littore
 jungit
 Pallas, et hospitibus per loca tuta trahit.
 Nunc primum Pallas versæ post funera Trojæ
 Visa mihi: medium temporis ira tulit. 100
 Quicquid Oïlides commiserat, omnibus unus
 Peccavit: Danaïs omnibus ira nocens.
 Nec te, Tydide, cujus modo foverat arma,
 Eximit: errato tu quoque ab orbe venis.
 Non Telamone satum capta de conjugē Teu-
 crum, 105
 Non ipsum, pro quo mille fuere rates.
 Felix Plisthenide, quacunq̃ in sorte fuisti
 Conjuge cum cara: non gravis illa fuit.
 Seu venti fecere moras, sive æquora vobis;
 Ad nulla est vester damna retentus amor. 110
 Oscula nec venti certe tenuere, nec undæ:
 Promptaque in amplexus brachia semper erant.
 Sic utinam errarem! faceres tu mollia, conjux,
 Æquora: te socia nil mihi triste foret.
 Nunc quoque, Telemacho tecum mihi sospite
 lecto, 115
 Omnia sunt animo jam leviora mala.
 Quem tamen infestas rursus queror ire per undas
 Herculeam Sparten, Nestoreamque Pylon.
 Ingrata est pictas, cui tanta pericula subsunt:
 Nam male commissus fluctibus ipse fuit. 120
 Sed labor in fine est: occursum in littore vates
 Dixit: in amplexus, care, serere tuos.
 Noscendus soli voniam tibi: tu preme sollers
 Lætitiæ, et tacito gaudia conde sinu.
 Non vi certandum, nec aperta in bella ruendum:
 Sic cecinit laurus ille monere suas. 126
 Forsitan ante dapes, interque vacantis vina,
 Ultoris pharetris utile tempus erit:
 Et modo despectum subito mirentur Ulixen
 Heu precor, ut properet ille venire dies! 130
 Antiqui renovet qui lætus fœdera lecti:
 Et tandem incipias conjugē, cara, frui.

EPISTOLA II.

DEMOPHOON PHYLIDIS.

Hanc tibi Demophoon patria dimittit ab urbe:
 Et patriam meminit muneris esse tui.
 Nec face Demophoon alia, nec conjugē captus,
 Sed tam non felix, quam tibi notus erat.
 Thesea, (quo socero nequicquam, Phylli, tu-
 mebas; 5
 Impuleritque ignes forsitan ille tuos):
 Turpe pati nobis, regno ferus expulit hospes:
 Hunc illi finem longa senectas dedit.
 Qui modo peltiferas fudit Mœotidas armis,
 Alcidae magni, non minor ipse, comes: 10
 Qui socerum Minoa gravi sibi fecit ab hoste,
 Mirantem monstri cornua victa sui.
 Arguor exilii, quis credat? causa fuisse,
 Nec tacitum frater me sinit esse reum:
 Dum thalamos, inquit, dilectæ Phyllidos urges,
 Et tuus externo cessat in igne furor; 16
 Fluxere interea pede tempora lapsa fugaci,
 Prævenitque tuas flebilis hora moras.
 Forsitan aut nondum fractis occurrere rebus,
 Aut poteras fractis utilis esse tamen. 20
 Cur potiora tibi Rhodopeia regna fuere,
 Quæque magis regnis cara puella fuit?
 Intonat his Acamas: eadem mox obijcit Æthra,
 Infelix functæ jam prope sortis anua.

Et quod non condant nati sua lumina palmas,
Fecisse hæc nostras arguit usque moras. 26
Non equidem infior: multum clamavit uterque
Staret Threiciis cum mihi puppis aquis: [ti:
Poscunt, Demophoon, quid cessas? carbasa ven-
Demophoon, patros respice, dure, deos: 30
Respice: et exemplum, qua gaudes, Phyllida
sume.
Sic amat, ut terra nolit abire sua.
Utque redire velis, non ut comitetur euntem,
Te rogat: et præfert barbara regna tuis.
Me tamen hæc inter tacitum convicia sæpe 35
Adversis memini vota tulisse Notis:
Sæpe abitura tuo ponentem brachia collo,
Gavium in fluctus æquora mota truces.
Nec metuum hoc ipso coram genitore fateri:
Libertas meritis est mihi facta tuis; 40
Dicere, Non duro dilectum Phyllida liqui
Pectore: nec præceps vela ferenda dedi.
Et flevi, et flentem solan lo sæpe, remansi,
Cum staret cursus jam mihi certa dies.
Denique Threicia veni rate: non dare Phyllis
Quam potuit, jussit tardius ire ratem. 46
Ignosce fasso: memor es! Minoides ipse.
Antiquus necdum pectore cessit amor.
Et quoties oculis circumdat sidera, dicit,
Quæ fulget cælo, nostra puella fuit.
50 Illum dilecta Bacchus sibi cedere jussit
Conjuge; desertæ crimen at ille subit.
Exemploque patris perjuris dicor et ipse:
Nec queris causas, Sithioni dura, moræ:
Nec satis ampla putas redituri pignora, si me
Non amor alterius, non amor ullus habet. 56
Nullane fama tibi turbatos, Phylli, penates
Theseos, et miseræ retulit acta domus?
Non laqueos audis cari me flere parentis?
Flebilior laqueis (hei mihi!) causa subest. 60
Non fratrem Hippolytum? cecidit miserabilis
ille
Præceps attonitis per freta raptus equis.
Non tamen excuso reductus: licet undique fata
Accumulent causas; tempora parva peto. 64
Thesea, quod superest, patrem tumulabimus
ante.
Succedat tumulo non sine honore decens
Da spatium veniamque, peto: non perfidus al-
sum:
Nec mihi jam terra tutior ulla tua est.
Quicquid mite fuit post diruta Pergama, quic-
quid
Aut bella, aut pelagi detinuere moræ; 70
Sola fuit Thrace: patria quoque jactor in ipsa:
Auxilium superes casibus una meis.
Si modo mens eadem: nec, quod sit jam [mihi]
dives
Regia, Cæcropsia non minor arce, movet: 74
Nec patris offendunt casus, nec crimina matris;
Nec jam non felix omine Demophoon.
Quid, si Phœbeam peterem te conjuge Trojam,
Perque annos squerere bella gerenda decem?
Penelopen audis: toto laudatur in orbe
Exemplum fidi non leve facta tori. 80
Illa piæ, sic rumor ait, mendacia tela
Struxit, et instantes distulit arte procos:
Cum properata palam revocaret stamina noctu,
Atque iterum in lenas omne rediret opus.
At tua ne fugiant spreti connubia Thraces, 85
Phylli, times: nili nubere, dura, potes?
Estque tibi pectus cujusquam accedere tædæ?
Obstat perfidiæ nec metus iste tuæ?

Ah tibi quantas erit facti rubor! ah tibi quantus
Tum dolor, adspicies cum mea vela procul!
Damnabile tuos sero temeraria questus: 91
Demophoon, dices, hei mihi, fidus erat!
Demophoon rediit, et sævos forsitan Euros
Passus, et hibernas dum quoque currit aquas.
Ah cur nescio quam properavimus, (hei mihi!)
culpam?
Rupi, quam ruptam sum mihi quæsta, fidem.
Sic tamen ah potius, sic perstes, quam mihi
de te
Ultior tangat pectora, Phylli, dolor!
Quos tibi, (me miserum!) laqueos, quæ fata
minaris?
Et nimis audaces gens habet ista deos. 100
Parce, precor: famamque domus mihi crimen
habentis
Perfidia; gemina ne preme, dura, nota.
Excuset patrem fati in parte relicta
Gnossis: non merui, cur ferar ipse nocens.
Nec venti mea verba ferunt, qui vela tulerunt.
Est animus reductus; sed pia causa tenet. 106

EPISTOLA III.

PARIS GENONÆ.

Quæ satis apta tibi tam justo, Nympha, querenti
Rescribam, fateor quarere verba manum.
Quarrit, nec subeunt; sentit sua crimina tantum:
Solvere, quæ sentit, non sinit alter amor.
Si levat hoc iras, ipso me judice damnor. 5
Quid refert? causa tu meliore cales.
Damnatumque tibi me sub sua jura Cupido
Retrahit: alterius sic quoque præda sumus.
Prima meis tu pacta toris, fassusque juventam
Te primum accepta est conjuge noster amor.
Nondum tantus eram. Quo me genitore superbum
Arguis, hoc domino tunc retinendus eram. 12
Non ego Deiphobum sperabam, aut Hectora
fratrem,
Cum pastos agerem, te comitante, greges:
Reginamque Illeuben, non matris nomine, no-
ram: 15
Et fueras illi digna manere nurus.
Sed non est rationis amor: te consule, Nympha.
Læsa es: sed læsam scribis amare tamen.
Cumque petant Satyri connubia, cum tua Panes,
Rejecta memor es tu tamen usque facis. 20
Adde, quod hic fati amor est adjutus, et illum
Præscia venturi viderat ante soror.
Nondum Tyndaridos nomen mihi sederat aure,
L't cecinit Graios illa vocare toros.
Omnia vera vides: superant mea vulnera tantum,
Utque tuam supplex poscere cogar opem. 26
Te pœnes arbitrium nostræ vitæque necisque:
Victuri jam nunc pectora sume tibi.
Flevisti, meministi, tamen hac in voce canentis:
Et, Mala, dixisti, sint precor ista procul: 30
Nec sic fata ferant, tulerint sic cætera quamvis,
Ut possim (Genone perdere læsa Parin.
Tot superare metus, qui me, nec credere cogit,
(Ignoscas) idem te quoque fallit Amor.
Imperat ille deis: cum vult, in cornua tauri,
Cum vult, in pennas destruit ille Jovem. 36
Non foret in terris tanto miranda decore
Tyndaris, heu flammis nata puella meis!
Si sua non ceno mutasset Jupiter ora.
Fluxerat in Danaes aureus ante sinus: 40
Piniferamque Iden falsus lustraverat ales:
Inter Agenoreas constititæque boves

Victorum Alciden dōminæ quis pennis tenere
Crederet? et lanæ nere coegit Amor.
Dicitur et Coa sedisse in veste puellæ: 45
Ille Cleonæo tecta leone fuit.
Te meminî Phœbum, Cēnonē, (mea crimina
dico)
Fugisse, et nostros præposuisse toros.
Non ego præstabam Phœbo: sed tela Cupido
His in te voluit legibus ire sua. 50
Consolare tamen digna tua pellice damna:
Quam tibi prætulimus, nata puella Jove est.
Sed quod nata Jove est, minimum me tangit in
illa:
Quod non est facies pulchrior ulla, nocet.
Atque utinam formæ iudex incallidus essem 55
Creditus Idæis, Pegasi Nympha, jugis!
Non mihi Junonia, nec obceset Pallados ira,
Laudata est oculis quod Cytherea meis.
Dividit hæc aliis flammæ celeresque paresque:
Ut libitum est, nati temperat ipsa faces. 60
Non tamen evaluit vitare domestica tela.
Quos aliis arcus, et sibi dura tulit.
Depressam conjux illam in Mavorte dolebat.
Testibus hic divis cum Jove questus erat.
Jam dolet et Mavors, terras ultroque reliquit:
Prætulit Anchisen huic habitura suum. 66
Anchisen propter voluit formosa videri:
Visaque post latam jacuit ulta deam.*

Quid mirum est, potuisse Paria mucumbere
amori,
Immunis sub quo non fuit ipsa parens? 70
Quam læsus Menelaus amat, non læsus amavi.
Adjice, non læso quod comes ipsa fuit.
Et magnos, video, cogit mihi rapta tumultus,
Armatasque petunt Pergamæ mille rates.
Non vereor belli ne non sit causa probanda: 75
Est illi facies digna movere duces.
Si mihi nulla fides, armatos respice Atridas.
Quam sibi sic repetunt, sic retinenda mihi
est.
Quod si vertendæ spem mentis concipis hujus,
Cur cessant herba, carmina curve tua? 80
Nam te nec Phœbi sollertior artibus ulla est,
Phœberque Hecates somnia vera vides.
Tecum sideribus, tecum deducere Lunam
Nubibus, et meminî surripuisse diem.
Pascēbam tauros, interque armenta leones 85
Obstupui placidos vocibus ire tuis.
Quid retro Xanthum, retro Simoenta voca-
tum
Adjiciam cursus non tenuisse suos?
Ipse pater Cebren, nato male tutus ab ore,
Cantatas quoties restitit inter aquas! 90
Nunc locus Cēnonæ est, nunc illam ostende:
parabis
Sive tuos ignes pellere, sive meos.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBRI XV.

NASONIS EPIGRAMMA.

Orba parente suo quicunque volumina tangis,
His saltem vestra detur in urbe locus.
Quoque magis faveas, non sunt hæc edita ab
illo,
Sed quasi de domini funere rapta sui.
Quicquid in his igitur vitii rude carmen habe-
bit,
Emendaturus, si licuisset, erat.

LIBER PRIMUS.

In nova fert animus mutatas dicere formas
Corpora. Di, cœptis (nam vos mutastis et illas)
Adspirate meis: primaque ab origine mundi
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.
Ante mare et tellus, et, quod tegit omnia,
cælum, 5
Unus erat toto Naturæ vultus in orbe,
Quem dixere Chaos; rudis indigestaque moles,
Nec quicquam, nisi pondus iners, congestaque
eodem 8
Non bene junctarum discordia semina rerum.
Nullus adhuc mundo præbebat lumina Titan:
Nec nova crescendo reparabat cornua Phœbe:
Nec circumfuso pendebat in ære tellus
Ponderibus librata suis: nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.
Quaesivit tellus, illic et pontus et aer: 15
Sic erat instabilis tellus, innabilis undæ,

Lucis egens aer nulli sua forma manebat.
Obstabatque aliis aliud: quia corpore in uno
Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.
Hanc Deus et melior litem Natura diremit: 21
Nam cælo terras, et terris abscondit undas,
Et liquidum spisso secrevit ab ære cælum.
Quæ postquam evoluit, cæcoque exemit acervo,
Dissociata locis concordia pace ligavit. 25
Ignea convexi vis et sine pondere cœli
Emicuit, summaque locum sibi legit in arce.
Proximus est aer illi levitate locoque:
Densior his tellus, elementaque grandia traxit;
Et pressa est gravitate sui: circumfluius humor
Ultima possedit, solidumque coercuit orbem.
Sic ubi dispositam, quisquis fuit ille deorum,
Congeriem secuit, sectamque in membra redegit;
Principio terram, ne non æqualis ab omni 34
Parte foret, magni speciem glomeravit in orbis.
Tum freta diffundi, rabidisque tumescere ventis
Jussit, et ambitæ circumdare littora terræ.
Addidit et fontes, immensaque stagna, lacusque;
Fluminaque obliquis cinxit declivia ripis: 39
Quæ, diversa locis, partim sorbentur ab ipsa;
In mare perveniunt partim, campoque recepta
Liberioris aque, pro ripis littora pulsant.
Jussit et extendi campos, subsidere valles,
Fronde tegi sylvas, lapidosos surgere montes.
Utque dux dextra cælum, totidemque sinistra
Parte secant zonæ, quinta est ardior illis; 46
Sic onus inclusum numero distinctit eodem
Cura dei, totidemque plagæ tellure premuntur

Quarum quæ media est, non est habitabilis æsta :
 Nix tegit alta duas : totidem inter utramque locavit, 56
 Temperiemque dedit, mixta cum frigore flamma.
 Imminet his aer, qui, quanto est pondere terræ
 Pondus aquæ levius, tanto est onerosior igni.
 Illic et nebulas, illic consistere nubes
 Jussit, et humanas motura tonitrua mentes, 51
 Et cum fulminibus facientes frigora ventos.
 His quoque non passim mundi fabricator habendum
 Aera permisit. Vix nunc obsistitur illis,
 Cum sua quisque regant diverso flamina tractu.
 Quin lanient mundum ; tanta est discordia fratrum. 60
 Eurus ad Auroram, Nabatæaque regna recessit.
 Persidæque, et radiis juga subdita matutinis.
 Vesper, et occiduo quæ littora sole tepescunt,
 Proxima sunt Zephyro : Scythiam septemque trionem
 Horrifer invasit Boreas : contraria tellus 65
 Nubibus assiduâ, pluvioque madescit ab Austro.
 Hæc super imposuit liquidum, et gravitate carentem
 Æthera, nec quicquam torrenæ facis habentem.
 Vix ea limitibus dissepserat omnia certis,
 Cum, quæ pressa diu massa latuere sub illa, 70
 Sidera coeperunt toto effervere cælo.
 Non regio foret ulla suis animantibus orba,
 Astra tenent cæleste solum, formeque deorum :
 Cesserunt nitidis habitandæ piscibus undæ :
 Terra feras cepit : volucres agitabilis aer. 75
 Sanctius his animal, mentisque capacius altæ
 Deerat adhuc, et quod dominari in cætera posset.
 Natus homo est : sive hunc divino semine fecit
 Ille opifex rerum, mundi melioris origo :
 Sive recens tellus, seductaque nuper ab alto 80
 Æthere, cognati retinebat semina cæli ;
 Quam satus Iapeto, mixtam fluvialibus undis,
 Finxit in effigiem moderantum cuncta deorum.
 Pronaque cum spectent animalia cætera terram,
 Os homini sublime dedit, oculumque tucri 85
 Jussit, et erectos ad sidera tollere vultus.
 Sic, modo quæ fuerat rudis et sine imagine, tellus
 Induit ignotas hominum conversa figuras.
 Aurea prima sæta est ætas, quæ, vindice nullo,
 Sponte sua, sine lege, fidem rectumque colebat.
 Pœna metusque aberant ; nec verba minacia fixo
 Ere legebantur : nec supplex turba timebant
 Iudicis ora sui : sed erant sine vindice tuti.
 Nondum cæsa suis, peregrinum ut viseret orbem,
 Montibus, in liquidas pinus descenderat undas :
 Nullaque mortales, præter sua, littora norant.
 Nondum præcipientes cingebant oppida fossæ :
 Non tuba directi, non æris cornua flexi,
 Non galeæ, non ensis, erant : sine militis usu
 Mollia securas peragebant otia gentes. 100
 Ipsa quoque immunis, rastroque intacta, nec ullis
 Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus :
 Contentique cibus nullo cogente creatis,
 Arbuteus fœtus, montanaque fraga legebant,
 Cornaque, et in duris hærentia mora rubetis,
 Et quæ declorant patula Jovis arbore glandes.
 Ver erat æternum, placidique tepentibus auris
 Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.
 Mox etiam fruges tellus inarata ferebat :
 Nec renovatus ager gravidis canebat aristis. 110
 Flumina jam Rhetis, jam flumina nectaris ibant :
 Flavaque de viridi stillabant illice mella.
 Postquam, Saturno tenebrosa in Tartara misso,
 Sub Jove mundus erat ; subit ægientia proles,
 Auro deterior, fulvo pretiosior ære. 115
 Jupiter antiqui contraxit tempora veris : [nos,
 Perque hiemem, æstusque, et inæquales autum.
 Et breve ver, spatia exegit quatuor ætatum.
 Tum primum siccis aer fervoribus utatus
 Canduit, et ventis glaciæ adstricta pependit.
 Tum primum subiere domos : domus antra fuerunt, 121
 Et densi frutices, et vinctæ cortice virgæ.
 Semina tum primum longis Cerealia sulcis
 Obruta sunt, pressique jugo gemuere juvençi.
 Tertia post illas successit ænea proles, 125
 Sævior ingeniis, et ad horrida promittit arma ;
 Nec scelerata tamen. De duro est ultima ferro.
 Protinus irrumpit venæ pejoris in ævum
 Omne nefas : fugere pudor, verumque, fidesque :
 In quorum subiere locum fraudesque, dolique,
 Insidiæque, et vis, et amor sceleratus habendi.
 Vela dabant ventis, nec adhuc bene noverat illos
 Navita : quæque diu steterant in montibus altis,
 Fluctibus ignotis insultare carinæ. 134
 Communemque prius, cœu lumina solis et auras,
 Cautus humum longo signavit limite mensor.
 Nec tantum segetes alimentaque debita dives
 Poscebatur humus ; sed itum est in viscera terræ :
 Quasque recondiderat, Stygiisque admoverat
 umbris,
 Effodiuntur opes, irritamenta malorum. 140
 Jamque nocens ferrum, ferroque nocentius aurum
 Prodierant : prodit bellum, quod pugnat utroque ;
 Sanguineaque manu crepitantia concutit arma.
 Vivitur ex raptu : non hospes ab hospite tutus,
 Non socer a genere : fratrum quoque gratia rara
 est. 145
 Imminet exitio vir conjugis, illa mariti :
 arida terribiles miscent aconita novæ :
 Nilius ante diem patris inquit in annos.
 Iacta jacet Pietas : et virgo cæde madentes,
 Ultima cælestium, terras Astræa reliquit. 150
 Neve foret terris securior arduus æther ;
 Affectas ferunt regnum cælestis Gigantas,
 Altaque congestos struxisse ad sidera montes.
 Tum pater omnipotens misso perfrexit Olympum
 ulmine, et excussit subjecto Pelion Ossæ. 155
 Obruta mole sua cum corpora dira jacerent ;
 Perfusam multo natorum sanguine Terram
 incaluisse ferunt, calidumque animasse cruorem :
 Et, ne nulla suæ stirpis monumenta manerent,
 In faciem vertiasse hominum : sed et illa propago
 Contemtrix superum, sævæque avidissima cædis,
 Et violenta fuit : scires et sanguine natos.
 Quæ pater ut summa vidit Saturnius arce,
 Ingemit : et facto nondum vulgata recenti
 Pœda Lycaonæ referens convivia mense, 165
 Ingentes animo et dignas Jove concepit iras ;
 Conciliumque vocat. Tenuit mora nulla vocatos.
 Est via sublimis, cælo manifesta sereno :
 actæa nomen habet ; candore notabilis ipso.
 Iac iter est superis ad magni tecta Tonantis,
 Regaleque domum. Dextra lævaque deorum
 Itria nobilium valvis celebrantur apertis.
 Icles habitant diversa locis ; a fronte potentes
 Cœlicolæ, clarique suos posuere penates.
 Hic locus est, quem, si verbis audacia detur,
 Haud timeam magni dixisse Palatia cœli. 176
 Ergo ubi marmoreo superi sedere recessu,
 Celsior ipse loco, sceptroque innixus æburnæ,
 Terrificam capitis concussit terque quaterque
 cæsariem, cum qua terram, mare, sidera, movit.

Talibus inde modis ora indignantis solvit: 181
 Non ego pro mundi regno magis anxius illa
 Tempestate fui, qua centum quisque parabant
 Injicere anguipedum captivo brachia cœlo.
 Nam, quanquam ferus hostis erat, tamen illud
 ab uno 185

Corporæ, et ex una pendebat origine bellum.
 Nunc mihi, qua totum Nereus circumtonat orbem,
 Perdendum mortale genus. Per flumina juro
 Infera, sub terras Stygio labentia luco,
 Cuncta prius tentata: sed immedicabile vulnus
 Esse recidendum, ne pars sincera trahatur. 191
 Sunt mihi Semidei, sunt rustica numina, Nym-

phæ,
 Faunique, Satyrique, et monticolæ Silvani:
 Quos quoniam cœli nondum dignamur honore,
 Quas dedimus, certe terras habitare sinamus.
 An satis, o superi, tutos fore creditis illos, 196
 Cum mihi, qui fulmen, qui vos habeoque, reгоque.
 Struxerit insidias notus feritate Lycaon? [sum
 Confremuere omnes: studiisque ardentibus au-
 Talia deposcunt. Sic, cum manus impia sævit
 Sanguine Cæsareo Romanum extinguere nomen,
 Attonitum tanto subitæ terrore ruinae 202
 Humanum genus est, totusque perhorruit orbis
 Nec tibi grata minus pietas, Auguste, tuorum,
 Quam fuit illa Jovi. Qui postquam voce manique
 Murmura compressit, tenere silentia cuncti.
 Substitit ut clamor, pressus gravitate regentis,
 Jupiter hoc iterum sermone silentia rumpit:
 Ille quidem pœnas (curam hanc dimitte) solvit;
 Quod tamen admissum, quæ sit vindicta, docebo.
 Contigerat nostras infamia temporis aures: 211
 Quam cupiens falsam, summo delabor Olympo,
 Et deus humana lustrò sub imagine terras
 Longa mora est, quantum noxæ sit ubique re-
 pertum,

Enumerare: minor fuit ipsa infamia vero. 215
 Mœnala transieram, latebris horrenda ferarum,
 Et cum Cylleno gelidi pineta Lycei.
 Arcados hinc sedes et inhospita tecta tyranni
 Ingreddor, traherent cum sera crepuscula noctem.
 Signa dedi venisse deum; vulgusque precari
 Cœperat. Irridet primo pia vota Lycaon; 221
 Mox ait, Experiar, deus hic, discriminè aperto,
 An sit mortalis: nec erit dubitabile verum.
 Nocte gravem somno necopina perdere morte
 Me parat: hæc illi placet experientia veri. 225
 Nec contentus eo, missi de gente Molossa
 Obsidis unius jugulum mucrone resolvit:
 Atque ita semineces partim ferventibus artus
 Mollit aquis, partim subiecto torruit igni.
 Quos simul imposuit mensis; ego vindice flamma
 In domino dignos everti tecta Penates. 231
 Territus ille fugit; nactusque silentia ruris
 Exululat, frustra loqui conatur: ab ipso
 Colligit os rabiem, solitæque cupidine cædis
 Vertitur in pecudes: et nunc quoque sanguine
 gaudet. 235

In villos abeunt vestes, in crura lacerti.
 Fit lupus, et veteris servat vestigia formæ.
 Canities eadem est, eadem violentia vultu:
 Idem oculi lucent: eadem feritatis imago. 239
 Occidit una domus: sed non domus una perire
 Digna fuit; qua terra patet, fera regnat Erinnyes.
 In facinus jurasse putes. Dent ocios omnes,
 Quas meruere pati, sic stat sententia, pœnas.
 Dicta Jovis pars voce probant, stimulosque
 furenti

Adjiciunt: alii partes assensibus implent. 245

Est tamen humani generis jaotura dolori
 Omnibus: et, quæ sit terræ, mortalibus orbæ,
 Forma futura, rogant: quis sit laturus in aras
 Thura: ferisne pareat populandas tradere terras?
 Talia querentes, sibi enim fore cætera curæ,
 Rex superum trepidare vetat: sobolemque priori
 Dissimilem populo promittit origine mira. 252
 Jamque erat in totas sparsurus fulmina terras;
 Sed timuit, ne forte sacer tot ab ignibus æther
 Conciperet flammam, longusque ardesceret axis.
 Esse quoque in fati reminiscitur, affore tempus,
 Quo mare, quo tellus, correptaque regia cœli
 Ardeat, et mundi moles operosa laboret. 258
 Tela reponuntur manibus fabricata Cyclopus.
 Pœna placet diversa; genus mortale sub undis
 Perdere, et ex omni nimbo dimittere cœlo.
 Protinus Jœliis Aquilonem claudit in antris,
 Et quæcunque fugant inductas flamina nubes:
 Emittitque Notum. Madidis Notus evolat alis,
 Terribilem picea tectus caligine vultum. 265
 Barba gravis nimbis: canis fluit unda capillis:
 Fronte sedent nebula: rorant pennæque, sinus-
 que.

Utque manu lata pendentia nubila pressit,
 Fit fragor: hinc densi funtunt ab æthere nimbi.
 Nuntia Junonis, varios induta colores, 270
 Concipit Iris aquas, alimenta que nubibus affert.
 Sternuntur segetes, et deplorata coloni
 Vota jacent, longique labor perit irriti anni.
 Nec cœlo contenta suis Jovis ira: sed illum
 Cæruleus frater juvat auxiliariis undis. 275
 Convocat hic amnes: qui postquam tecta tyranni
 Intravere sui, Non est hortamine longo
 Nunc, ait, utendum: vires effundite vestras.
 Sic opus est. Aperite domos, ac, mole remota,
 Fluminibus vestris totas immitte habenas. 280
 Jusserrat: hi redeunt, ac fontibus ora relaxant,
 Et defrenato volvuntur in æquora cursu.
 Ipse tridente suo terram percussit: at illa
 Intremuit, motuque sinus patefecit aquarum.
 Exspatiata ruunt per apertos flumina campos;
 Cumque satis arbusta simul, pecudesque, viros-
 que, 286
 Tectaque, cumque suis rapiunt penetralia sacris.
 Si qua domus mansit, potuitque resistere tanto
 Indejecta malo; culmen tamen altior hujus
 Unda tegit, pressæque labant sub gurgite turres.
 Jamque mare et tellus nullum discrimen habe-
 bant. [ponto.

Omnia pontus erant: deerant quoque littora
 Occupat hic collem: cymba sedet alter adunca,
 Et ducit emos illic, ubi nuper ararat. 294
 Ille supra segetes, aut mersæ culmina villæ,
 Navigat: hic summa piscem deprendit in ulmo.
 Figitur in viridi, si fors tulit, anchora prato:
 Aut subjecta terunt curvæ vineta carinæ. 298
 Et, modo qua graciles gramen carpere capellæ,
 Nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocæ.
 Mirantur sub aqua lucos, urbesque, domosque
 Nereides: sylvasque tenent delphines, et altis
 Incursant ramis, agitataque robora pulsant.
 Nat lupus inter oves: fulvos vehit unda leones:
 Unda vehit tigres: nec vires fulminis apro, 305
 Crura nec ablato prosunt velocia cervo.
 Quæsitisque diu terris, ubi sidere detur,
 In mare lassatis volucris vaga decedit alis.
 Obruerat tumulos immensa licentia ponti, 309
 Pulsabantque novi montana cacumina fluctus.
 Maxima pars unda rapitur: quibus unda pepercit,
 Illos longa domant inopi jejunia victu.

Separat Aonios Acteas Phocis ab arvis, 313
Terra ferax, dum terra fuit; sed tempore in illo
Pars maris, et latus subitarum campus aquarum.
Mons ibi verticibus petit arduus astra duobus,
Nimine Parnassus, superatque cacumine nubes.
Hic ubi Deucalion, nam cætera texerat æquor,
Cum consorte tori parva rate vectus adhæsit;
Corycidas Nymphas, et numina montis adorant,
Fædicamque Themis, quæ nunc oracula tenebat.
Non illo melior quisquam, nec amantior æqui
Vir fuit, aut illa metuentior ulla deorum. 323
Jupiter ut liquidis stagnare paludibus orbem,
Et superesse videt de tot modo millibus unum,
Et superesse videt de tot modo millibus unam;
Innocuos ambos, cultores numinis ambos;
Nubila disjecit: nimbiisque Aquilone remotis,
Et cælo terras ostendit, et æthera terris. 324
Nec maris ira manet; positoque tricuspile telo
Mulcet aquas rector pelagi: supraque profundum
Exstantem, atque humeros innato murice tectum
Cæruleum Tritona vocat; conchaque sonaci
Inspirare jubet, fluctusque et flumina signo 334
Jam revocare dato. Cava buccina sumitur illi
Tortilis, in latum quæ turbine crescit ab imo:
Buccina, quæ medio concepit ut aera ponto,
Littora voce replet sub utroque jacientia Phæbo.
Tum quoque, ut ora dei madida rorantia barba
Contigit, et cecinit jussus inflata receptus, 340
Omnibus audita est telluris et æquoris undis:
Et quibus est undis audita, coarctavit omnes.
Jam mare litus habet: plenos capit alveus amnes:
Flumina subsidunt: colles exire videntur. [dis.
Surgit humus: crescent lœca, decrescentibus un-
Postque diem longam nudata cacumina sylvæ
Ostendunt, limumque tenent in fronde relictum
Redditus orbis erat. Quem postquam vidit
inanem,
Et desolatas agere alta silentia terras;
Deucalion lacrymis ita Pyrrha affatur obortis:
O soror, o conjux, o femina sola superstes, 351
Quam commune mihi genus, et patruclis origo,
Deinde torus junxit; nunc ipsa pericula jungunt:
Terrarum, quascunque vident occasus et ortus,
Nos duo turba sumus: possedit cætera pontus.
Nunc quoque adhuc vitæ non est fiducia nostra:
Certa satis: torrent etiamnum nubila mentem.
Quid tibi, si sine me fatis crepta fuisses,
Nunc animi, miseranda, foret? quo sola timorem
Ferre modo posses? quo consolante doleres? 360
Namque ego, crede mihi, si te modo pontus ha-
beret, [beret.
Te sequerer, conjux; et me quoque pontus ha-
o utinam possim populos reparare paternis
Artibus, atque animas formatae infundere terræ!
Nunc genus in nobis restat mortale duobus, 365
(Sic visum superis,) hominumque exempla ma-
nemus.
Dixerat, et flebant. Placuit cæleste precari
Numen, et auxilium per sacras querere sortes.
Nulla mora est; adeunt pariter Cephisidas undas,
Ut nondum liquidas, sic jam vada nota secantes.
Inde ubi libatos irroravere liquores 371
Vestibus et capiti; fluctant vestigia sanctæ
Ad delubra deæ: quorum fastigia turpi
Squalebant musco, stabantque sine ignibus aræ.
Uî templi tetigere gradus, procumbit uterque
Pronus humi, gelidoque pavens dedit oscula saxo.
Atque ita, si preclibus, dixerunt, numina justis
Viata remollescent, alî flecitur ira deorum; [tri
Dic, Themis, qua generis damnum reparabile nos-

Arte sit: et mensis fer opem, mitissima, rebus.
Mota dea est, sortemque dedit: Discedite templum,
Et velate caput, cinctasque resolvite vestes:
Ossaque post tergum magnæ jactate parentis.
Obstupere diu: rampitque silentia voce
Pyrrha prior, jussisque deæ parere vocat: 385
Detque sibi veniam, pavido rogat ore: pæsetque
Lædere jactatis maternas oscibus umbras.
Interea repetunt cæcis obscura latebris
Verba datæ sortis secum, inter seque volunt.
Inde Promethides placidis Epimethida dictis
Mulcet; et, Aut fallax, sit, est sollertia nobis,
Aut pia sunt, nullumque nefas oracula suadent.
Magna parens terra est: lapides in corpore terræ
Ossa reor dici: jacere hos post terga jubemur.
Conjugis augurio quamquam Titania mota est;
Spes tamen in dubio est. Adeo celestibus ambo
Diffidit monitis: sed quid tentare nocebit?
Descendant; velantque caput, tunicasque reclin-
gunt; 398
Et jussos lapides sua post vestigia mittunt.
Saxa (quis hoc credat, nisi sit pro teste vetustas?)
Ponere duritiem cæpere, suumque rigorem;
Molliri que mora, mollitaque ducere formam.
Mox, ubi creverunt, naturaque mitior illis
Contigit, ut quædam, sic non manifesta, videri
Forma potest hominis; sed uti de marmore cæpto
Non exacta satis, rudibusque simillima signis.
Quæ tamen ex illis aliquo pars humida succo,
Et terrena fuit, versa est in corporis usum.
Quod solidum est, flectique nequit, mutatur in
ossa: [sit: 399
Quod modo vena fuit, sub eodem nomine man-
Inque brevi spatio, superiorum munere, saxa
Missa viri manibus faciem traxere virilem: 412
Et de femineo reparata est femina factu.
Inde genus durum sumus, experiensque laborum:
Et documenta damus, qua simus origine nati.
Cætera diversis tellus animalia formis [igne
Sponte sua peperit, postquam vetus humor ab
Percaluit solis; cœnuntque, utraq; paludes
Intinuere æstu: fecundaque semina rerum
Vivaci nutrita solo, cœu matris in alvo, 420
Creverunt, faciemque aliquam cæpere morando.
Sic ubi deseruit madidos septemfidos agros
Nilus, et antiquo sua flumina reddidit alveo,
Ætherioque recens exarsit sidere limus;
Plurima cultores versis animalia glebis 425
Inveniunt, et in his quædam modo cepta, sub
ipsam
Nascendi spatium: quædam imperfecta, suisque
Trunca vident numeris: et eodem in corpore
sæpe
Altera pars vivit, rudis est pars altera tellus.
Quippe ubi temperiem sumserit humorque ca-
lorque, 430
Concipiunt: et ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumque sit ignis aquæ pugnax, vapor humidus
omnes
Res creat, et discors concordia fetibus apta est.
Ergo ubi diluvio tellus lutulenta recenti
Solibus ætheriis altoque recanduit æstu; 435
Edidit innumeras species: partimque figuras
Rettulit antiquas; partim nova monstra creavit.
Illa quidem nollet, sed te quoque, maxime Py-
thæon,
Tum genuit; populisque novis, incognita ser-
pens,
Terror eras: tantum spatii de monte tenebas. 440
Hanc deus arcitenens, et nunquam talibus armis

Ante, nisi in damis capreisque fugacibus, usus,
Mille gravem telis, exhausta pene pharetra,
Perdidit, effuso per vulnera nigra veneno.
Neve operis famam possit delere vetustas, 445
Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia, de domitis serpentis nomine dictos.
His juvenum quicumque manu, pedibusve, rotave
Vicerat, æsculeas capiebat frondis honorem.
Nondum laurus erat; longoque decentia crine 450
Tempora cingebat de qualibet arbore Phœbus.
Primus amor Phœbi Daphne Peneia; quem
non

Fors ignara dedit, sed sæva Cupidinis ira.
Dellus hunc nuper, victa serpente superbus,
Viderat adducto flectentem cornua nervo: 455
Quidque tibi, lascive puer, cum fortibus armis?
Dixerat: ista decent humeros gestamina nostros,
Qui dare certa feræ, dare vulnera possumus hosti;
Qui modo, pestifero tot jugera ventre prementem,
Stravimus innumeris tumidum Pythona sagittis.
Tu face nescio quos esto contentus amores 461
Irritare tua: nec laudes asserere nostras.
Filius huic Veneris: Figat tuus omnia, Phœbe,
Te meus arcus, ait: quantoque animalia cedunt
Cuncta tibi, tanto minor est tua gloria nostra.
Dixit: et eliso percussis ære pennis 466
Impiger umbrosa Parnassi constitit arce:
Equæ sagittifera promisit duo tela pharetra
Diversorum operum: fugat hoc, facit illud amo-
rem.

Quod facit, auratum est, et cuspidè fulget acuta:
Quod fugat, obtusum est, et habet sub arundine
plumbum. 471

Hoc deus in Nympha Peneide fixit; at illo
Læsit Apollineas trajecta per ossa medullas.
Protinus alter amat; fugit altera nomen amantis,
Sylvarum latebris, captivarumque ferarum 475
Exuviis gaudens, innuptæque æmula Phœbes.
Vitta coercerat positos sine lege capillos.
Multi illam petiere: illa aversata petentes,
Impatiens expersque viri, nemorum avia lustrat;
Nec quid Hymen, quid amor, quid sint connu-
bia, curat. 480

Sæpe pater dixit: Genum mihi, filia, debes.
Sæpe pater dixit: Debes mihi, nata, nepotes.
Illa, velut crimen tædas exosa jugales,
Pulchra verecundo suffunditur ora rubore;
Inque patris blandis hærens cervice læcrtis, 485
Da mihi perpetua, genitor carissime, dixit,
Virginitate frui: dedit hoc pater ante Dianæ.
Ille quidem obsequitur: sed te decor iste, quod
optas,

Esse vetat: votoque tuo tua forma repugnat.
Phœbus amat, visæque cupit connubia Daph-
nes: 490
Quæque cupit, sperat: avertat illum oracula
fallunt.

Utque leves stipulæ dentis adolentur aristis;
Ut facibus sepes ardent, quas forte viator
Vel nimis admovit, vel jam sub luce reliquit;
Sic deus in flammis abiit: sic pectore toto 495
Uritur, et sterilem sperando nutrit amorem.
Spectat inornatos collo pendere capillos;
Et, Quid si comantur? ait: videt igne micantes
Sideribus similes oculos: videt oscula; quæ non
Est vidisse satis. Laudat digitosque, manusque,
Brachiaque, et nudos media plus parte læcrtos.
Si qua latent, meliora putat. Fugit ocior aura
Illa levi: neque ad hæc revocantis verba re-

Nympha, precor, Penel, mane: non insequor
hostis:

Nympha, mane. Sic agna lupum, sic cervæ leo-
nem, 505

Sic æquillam penna fugiunt trepidantæ columbæ;
Hostes quæque suos: amor est mihi causa se-
quendi.

Me miserum! ne prona cadas, indignave lædi
Crura secent sentes: et sim tibi causa doloris.
Aspera, qua properas, loca sunt: moderatius,
oro, 510

Curre, fugamque inhibe: moderatius insequar
ipse.

Cui placeas, inquire tamen; non incola montis,
Non ego sum pastor: non hic armenta, gregesve
Horridus observo. Nescis, temeraria, nescis
Quem fugias: ideoque fugis. Mihi Delphica
tellus, 515

Et Claros, et Tenedos, Pataræaque regia servit.
Jupiter est genitor. Per me, quod eritque,
fuitque,
Estque, patet: per me concordant carmina ner-
vis.

Certa quidem nostra est, nostra tamen una sa-
gitta
Certior, in vacuo quæ vulnera pectore fecit. 520
Inventum medicina meum est; opiferque per
orbem

Dicor, et herbarum subjecta potentia nobis
Hei mihi, quod nullis amor est medicabilis her-
bis: [artes!]

Nec prosunt domino, quæ prosunt omnibus,
Plura locaturum timida Peneia cursu 525
Fugit, cumque ipso verba imperfecta reliquit.
Tum quoque visa decens: nudabant corpora
venti,

Obviaque adversas vibrabant flamina vestes;
Et levis impexos retro dabat aura capillos:
Auctaque forma fuga est. Sed enim non sustinet
ultra 530

Perdere blanditias juvenis deus: utque movebat
Ipse amor, admissos sequitur vestigia passu.

Ut canis in vacuo leporem cum Gallicus arvo
Vidit, et hic prædam pedibus petit, ille salutem:
Alter in hæsus similis, jam jamque tenere 535

Sperat, et extento stringit vestigia rostro:
Alter in ambiguo est, an sit deprensus, et ipsis
Morsibus eripitur, tangentiaque ora relinquit:
Sic deus, et virgo est: hic spe celer, illa timore.
Qui tamen insequitur, pennis adjunctus Amoris,
Ocior est, requiemque negat: tergoque fugaci
Imminet, et crimem sparsum cervicibus afflat.

Viribus absumentis expalluit illa: citæque
Victa labore fugæ, spectans Peneidas undas,
Fer, pater, inquit, opem; si flumina numen ha-
betis. 545

Qua nimium placui, tellus, aut hisce, vel istam,
Quæ facit, ut lædar, mutando perde figuram.

Vix prece finita, torpor gravis alligat artus:
Mollia cinguntur tenui præcordia libro. 549

In frondem crines, in ramos brachia crescent:
Pes, modo tam velox, pigris radicibus hæret:
Ora cacumen obit: remanet nitor unus in illa.

Hanc quoque Phœbus amat: positaque in stipte
dextra 553

Sentit adhuc trepidare novo sub cortice pectus:
Complexusque suis ramos, ut membra, læcrtis,
Oscula dat ligno: refugit tamen oscula lignum.
Cui deus, At conjux quoniam mea non potes esse,
Arbor eris certe, dixit, mea. Semper habebunt

Te coma, te citharæ, te nostræ, lævæ, pharetræ.
 Tu ducibus Latii aderis, cum læta triumphum
 Vox canet, et longas visent Capitolis pompas.
 Postibus Augustis eadem fidiissima custos 562
 Ante fores stabis, mediæque tuebere querorum.
 Utque meum intonsis caput est juvenile capillis,
 Tu quoque perpetuos semper gere frondis hono-
 res. 565

Finierat Pæon. Factis modo laurea ramis
 Annuit: utque caput, visa est agitasse cacumen.
 Est nemo Hæmonia, prærupta quod undique
 claudit

Sylva: vocant Tempe: per quæ Peneus, ab imo
 Effusus Pindo, spumosis volvitur undis: 570
 Dejectoque gravi tenuis agitantia fumos
 Nubila conduit, summasque adspersine sylvas
 Impluit, et sonitu plus quam vicina fatigat.
 Hæc domus, hæc sedes, hæc sunt penetralia
 magni 574

Amnis: In hoc, residens facto de cantibus antro,
 Undis jura dabat, Nymphisque colentibus undas.
 Conveniunt illuc popularia flumina primum;
 Nescia gratentur, consolenturne parentem:
 Populifer Spercheos, et irrequietus Enipeus,
 Apidanusque senex, lenisque Amphrysos, et
 Æas; 580

Moxque amnes alii, qui, qua tulit impetus illos,
 In mare deducunt fossas erroribus undas.
 Inachis unus abest: imoque reconditis antro
 Fletibus augeat aquas, natamque miserrimus Io
 Lugeat, ubi amissam. Nescit, vitane fruatur, 585
 An sit apud manes: sed quam non invenit us-
 quam,

Esse putat nusquam; atque animo pejora vere-
 tur.

Viderat a patrio redeuntem Jupiter Io
 Flumine: et, O virgo Jove digna, tuoque bea-
 tum

Nescio quem factura toro, pete, dixerat, umbras
 Altorum nemorum, (et nemorum monstraverat
 umbras,) 591

Dum calet, et medio Sol est altissimus orbe.
 Quod si sola times latebras intrare forarum,
 Præside tuta deo nemorum secreta subibis:
 Nec de plebe deo, sed qui celestia magna 595
 Sceptra manu teneo; sed qui vaga fulmina mitto.
 Ne fuge me; fugebat enim. Jam pascua Ler-
 næ,

Consitaque arboribus Lyrcæa reliquerat arva;
 Cum deus inducta latas caligine terras
 Occuluit, tenuitque fugam, rapuitque pudorem.
 Interea medios Juno despexit in agros, 601
 Et noctis faciem nebulas fecisse volucres
 Sub nitido mirata die; non fluminis illas
 Esse, nec humenti sentit tellure remitti:
 Atque suus conjux, ubi sit, circumspicit; ut
 quas 605

Deprensæ toties jam nosset furta mariti.
 Quem postquam cælo non reperit; Aut ego fallor,
 Aut ego lædor, ait; delapsæque ab æthere summo
 Constitit in terris, nebulasque recedere jussit.
 Conjugal adventum præsenserat, inque nitentem
 Inachidos vultus mutaverat ille juvencam. 611
 Bos quoque formosa est. Speciem Saturnia
 vacuæ,

Quanquam invita, probat: nec non et cujus, et
 unde,

Quove sit armento, veri quasi nescia, quærit.
 Jupiter e terra genitum mentitur, ut auctor 615
 Desinat inquiri. Petit hanc Saturnia munus.

Quid faciat? crudeles, suos addicere amores?
 Non dare, suspectum. Pudor est, qui suadeat
 illino;
 Hinc dissuadet amor. Victus pudor esset amore:
 Sed, leve si munus sociis generisque torique 620
 Vacca negaretur, poterat non vacca videri.
 Pellice donata, non protinus exiit omnem
 Diva metum; timuitque Jovem, et fuit anxia
 furti;

Donec Arestorida servandam tradidit Argo.
 Centum luminibus cinctum caput Argus habebat:
 Inde suis vicibus capiebant bina quietem: 626
 Cætera servabant, atque in statione manebant:
 Constiterat quocunque modo, spectabat ad Io:
 Ante oculos Io, quamvis aversus, habebat.
 Luce sinit pasci: cum Sol tellure sub alta est, 631
 Claudit, et indigno circumdat vincula collo.
 Frondibus arboreis, et amara pascitur herba:
 Proque toro, terræ, non semper gramen habenti,
 Incubat infelix; limosæque flumina potat.
 Illa etiam supplex Argo cum brachia vellet 635
 Tendere, non habuit, quæ brachia tenderet Argo:
 Conatoque queri mugitus edidit ore,
 Pertimuitque sonos, propriaque exterrita voce
 est.

Venit et ad ripas, ubi ludere sæpe solebat,
 Inachidas ripas: novæque ut conspexit in unda
 Cornua, pertimuit, seque externata refugit. 641
 Naides ignorat, ignorat et Inachus ipse,
 Quæ sit: at illa patrem sequitur, sequiturque
 sorores:

Et patitur tangi, seque admirantibus offert.
 Decerptas senior porrexerat Inachus herbas; 645
 Illa manus lambit, patriisque dat oscula palmis;
 Nec retinet lacrymas: et, si modo verba sequan-
 tur,

Oret opem, nomenque suum, casusque loquatur.
 Littera pro verbis, quam pes in pulvere duxit,
 Corporis indicium mutati triste peregit. 650
 Me miserum! exclamat pater Inachus: inque
 gementis

Cornibus, et nivem pendens cervice juvencæ,
 Me miserum! ingeminat. Tunc es quesita per
 omnes,

Nata, mihi terras? tu non inventa reperta 654
 Luctus eras levior. Retices, nec mutas nostris
 Dicta refers; alto tantum suspiria ducis
 Pectore, quodque unum potes, ad mea verba re-
 mugis.

At tibi ego ignarus thalamos tædasque parabam:
 Spesque fuit generi mihi prima, secunda nepotum.
 De grege nunc tibi vir, nunc de grege natus ha-
 bendus. 660

Nec finire licet tantos mihi morte dolores:
 Sed nocet esse deum, præclusaque janua leti
 Æternum nostros luctus extendit in ævum.
 Talia mærenti stellatus submovet Argus,
 Ereptamque patri diversas in pascua natam 665
 Abstrahit: ipse procul montis sublime cacumen
 Occupat, unde sedens partes speculetur in om-
 nes.

Nec superum rector mala tanta Phoronidos
 ultra

Ferre potest: natumque vocat, quem lucida
 partu

Pleias enixa est, letoque dat imperat Argum. 670
 Parva mora est, alas pedibus, virgamque potenti
 Somniferam summissa manu, tegimenque capillis.
 Hæc ubi disposuit, patria Jove natus ab arce
 Desiluit in terras. Illic tegimenque removit,

Et posuit penas: tantummodo virga retenta
est. 675

Hæc agit, ut pastor, per devia rura capellas,
Dum venit, abductas: et structis cantat avenis.
Vox nova captus custos Junonius, At tu,
Quisquis es, hoc poteras mecum considerare saxo,
Argus ait: neque enim pecori fecundior ullo 680
Herba loco est, aptamque vides pastoribus um-
bram.

Sedit Atlantiades, et euntem multa loquendo
Definuit sermone diem: junctisque canendo
Vincere arundinibus servantia lumina tentat.
Ille tamen pugnat molles evincere somnos: 685
Et, quamvis sopor est oculorum parte receptus,
Parte tamen vigilat: quærit quoque, (namque
reperita

Fistula nuper erat,) qua sit ratione reperita.

Tum deus, Arcadiæ gelidis in montibus, inquit,
Inter Hamadryadas celeberrima Nonacrinus 690
Nahus una fuit. Nymphæ Syringa vocabant.
Non semel et Satyros eluserat ille sequentes,
Et quoscunque deos umbrosæ sylva, foræve
Rus habet. Ortygiam studiis ipsaque colebat
Virginitate deam. Ritu quoque cincta Dianæ
Falleret, et credi posset Latonia, si non 696
Corneus huic arcus, si non foret aureus illi.

Sic quoque fallebat. Redeuntem colle Lycæo
Pan videt hanc, pinuque caput præcinctus acuta
Talia verba refert. Restabat verba referre;
Et prædibus spretis fugisse per avia Nymphæam,
Donec arenosi placidum Ladonis ad amnem
Venerit: hic illi cursum impediendibus undis,
Ut se mutarent, liquidas orasse sorores;

Panaque, cum pressam sibi jam Syringa pu-
tare, 705

Corpore pro Nymphæ calamos tenuisse palustres:
Dumque ibi suspirat, motos in arundine ventos
Effecisse sonum tenuem, similemque querenti:
Arte nova vocisque deum dulcedine captum,
Hoc mihi concilium tecum, dixisse, manebit:
Atque ita disparibus calamis compagine cera:
Inter se junctis nomen tenuisse puellæ.

Talia dicturus vidit Cyllenius omnes
Succubuisse oculos, adopertaque lumina somno.
Supprimat extemplo vocem: firmatque soporem,
Languida permulcens medicata lumina virga.

Nec mora: falcato nutantem vulnerat ense, 717
Qua collo confine caput: saxoque cruentum
Dejicit, et maculat præruptam sanguine caudem.

Arge, jaces: quodque in tot lumina lumen
habeas, 720

Exstinctum est, centumque oculos nox occupat
una.

Excipit hos, volucrisque suæ Saturnia pennis
Collocat, et gemmis caudam stellantibus implet.

Protinus exarsit, nec tempora distulit iræ;
Horriferamque oculis animoque objecit Erin-
ny 725

Pellicis Argolicæ, stimulosque in pectora cæcos
Condidit, et profugam per totum terruit orbem.
Ultimus immenso restabas, Nile, labori:

Quem simul ac tetigit, positisque in margine
ripæ

Procubuit genibus, resupinoque arduus collo;
Quos potuit, solos tollens ad sidera vultus, 731
Et gemitu, et lacrymis, et luctuoso mugitu
Cum Jove visa queri est, finemque orare malo-
rum.

Conjugis ille suæ complexus colla lacertis,
Finiat ut penas tandem, rogat: Inque futurum
Pone metus, inquit, nunquam tibi causa doloris
Hæc erit: et Stygias jubet hoc audire paludes.
Ut lenita dea est, vultus capit illa priores:
Fitque, quod ante fuit. Fugiant e corpore setæ:
Cornua decrescunt: sit luminis arctior orbis:
Contrahitur rictus: redeunt humerique manus-
que: 741

Ungulaque in quinos dilapsa assumitur ungues.
De bove nil superest, formæ nisi candor, in illa:
Officioque pedum Nymphæ contenta duorum
Erigitur: metuitque loqui, ne more juvenæ 745
Mugiat: et timide verba intermissa retentat.

Nunc dea linigera colitur celeberrima turba.
Huic Epaphus magni genitus de semine tan-
dem

Creditur esse Jovis: perque urbes juncta pa-
renti

Templa tenet. Fuit huic animis æqualis et
annis 750

Sole satus Phaethon: quem quondam magna
loquentem,

Nec sibi cedentem, Phæboque parente super-
bum,

Non tulit Inachides: Matrique, ait, omnia de-
mens

Credis, et es tumidus genitoris imagine falsi.
Erubuit Phaethon, iramque pudore repressit:
Et tulit ad Clymenem Epaphi convicia matrem.
Quoque magis doleas, genitrix, ait, ille ego liber,
Ille ferox tacui. Pudet hæc opprobria nobis
Et dici potuisse, et non potuisse repelli.

At tu, si modo sum cælesti stirpe creatus, 760
Ede notam tanti generis, neque assere cælo.

Dixit: et implicuit materno brachia collo:
Perque suum, Meropisque caput, tædasque soro-
rum

Traderet, oravit, veri sibi signa parentis.

Ambiguum, Clymene precibus Phaëthontis, an
ira 765

Mota magis dicti sibi criminis, utraque cælo
Brachia porrexit: spectansque ad lumina Solis,
Per jubar hoc, inquit, radiis insigne coruscis,
Nate, tibi juro, quod nos auditque videtque;
Hoc te, quem spectas, hoc te, qui temperat or-
bem, 770

Sole satum. Si ficta loquor, neget ipse videndum
Se mihi; sitque oculis lux ista novissima nos-
tris.

Nec longus labor est patrios tibi nosse penates:
Unde oritur, domus est terræ contermina nostræ.
Si modo fert animus, gradere; et scitabere ab
ipso. 775

Emicat extemplo lætus post talia matris
Dicta suæ Phaethon, et concipit æthera mente:
Æthiopasque suos, positosque sub ignibus Indos
Sidereis, transit, patriosque ad impiger ortus.

LIBER SECUNDUS.

Regia Solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammasque imitante py-
ropeo:

Cujus ebur nitidum fastigia summa tenebat:
Argenti bifores radiabant lumine valvæ.
Materiem superabat opus: nam Mulciber illic 5
Æquora cælarat medias cingentia terras,
Terrarumque orbem, cælumque quod imminet
orbi.

Cæruleus habet unda deos; Tritona canorum,
Proteaque ambiguum, balænarumque prementem
Ægeona suis immania terga lacertis: 10
Doridaque, et natas: quarum pars nare videntur,
Pars in mole sedens virides siccare capillos;
Pisce vehi quædam. Facies non omnibus una,
Nec diversa tamen: qualem decet esse sororum
Terra viros, urbesque gerit, sylvasque, ferasque,
Fluminisque, et Nymphas, et cætera numina
ruris. 1

Hæc super imposita est cæli fulgentis imago:
Signaque sex foribus dextris, totidemque sinis-
tris.

Quo simul acclivo Clymeneia limite proles
Venit, et intravit dubitati tecta parentis; 20
Protinus ad patrios sua fert vestigia vultus,
Consistitque procul: neque enim propiora fere-
bat

Lumina. Purpurea velatus veste sedebat
In solio Phæbus, claris luente smaragdus.
A dextra, lævaque Dies, et Mensis, et Annus, 25
Sæculaque, et positæ spatii aequalibus Horæ:
Verque novum stabat, cinctum florente corona.
Stabat nuda Æstas, et spicæ certa gerebat:
Stabat et Autumnus, calcatis sordibus uvis:
Et glacialis Hiems, canos hisuta capillos. 30
Inde loco medius, rerum novitate paventem
Sol oculis juvenem, quibus adspicit omnia, vidit:
Quæque viæ tibi causa? quid hac, ait, arce pe-
tisti,

Progenies, Phaethon, haud inficienda parenti?
Ille refert: O lux immensi publica mundi, 35
Phœbe pater, si das hujus mihi nominis usum,
Nec falsa Clymene culpam sub imagine celat;
Pignora da, genitor, per quæ tua vera propago
Credat, et hunc animis errorem detrahe nostris.
Dixerat. At genitor circum caput omne mi-
cantes 40

Deposuit radios, propiusque accedere jussit:
Amplexuque dato, Nec tu meus esse negari
Dignus es; et Clymene veros, ait, edidit ortus.
Quoque minus dubites, quod vis pete munus: ut
illud,

Me tribuente, feras. Promissis testis adesto 45
Dis juranda palus, oculis incognita nostris.
Vix bene desiderat: currus cognat ille paternos.
Inque diem alipedum jus et moderamen equorum.
Pœnituit jurasse patrem: qui terque quaterque
Concutiens illustre caput, Temeraria, dixit, 50
Vox mea facta tua est. Utinam promissa liceret
Non dare! confiteor, solum hoc tibi, nate, ne-
garem.

Dissuadere licet. Non est tua tanta voluntas.
Magna petis, Phaethon, et quæ nec viribus istis
Munera conveniant, nec tam puerilibus annis. 55
Sors tua mortalis: non est mortale, quod optas.
Plus etiam, quam quod superis contingere fas sit,

Nescius affectas. Placeat sibi quisque licet; it;
Non tamen ignifero quisquam consistere in axe
Me valet excepto. Vasti quoque rector Olympi,
Qui fera terribili jaculatur fulmina dextra, 61
Non agat hos currus: et quid Jove majus labe-
mus?

Ardua prima via est, et qua vix mane recentes
Enitantur equi: medio est altissima cælo;
Unde mare et terras ipsi mihi sæpe videre 65
Fit timor, et pavida trepidat formidine pectus.
Ultima prona via est, et eget moderamine certo.
Tunc etiam, quæ me subjectis excipit undis,
Ne ferar in præceps, Tethys solet ipsa vereri.
Adde, quod assidua rapitur vertigine cælum, 70
Sideraque alta trahit, celerique volumine torquet.
Nitor in adversum: nec me, qui cætera, vincit
Impetus; et rapido contrarius evehor orbi.
Finge datos currus. Quid agas? poteris ne ro-
tatis

Obvius ire polis, ne te citus auferat axis? 75
Forsitan et lucos illic urbesque domosque
Concipias animo, delubraque ditia donis
Esse. Per insidias iter est, formasque ferarum.
Utque viam teneas, nulloque errore traharis;
Per tamen adversi gradieris cornua Tauri, 80
Hæmoniosque arcus, violæntique ora Leonis,
Sævaque circuitu curvantem brachia longo
Scorpion, atque aliter curvantem brachia Can-
crum.

Nec tibi quadrupedes animosos ignibus illis,
Quos in pectore habent, quos ore et naribus
efflant, 85
In promptu regere est. Vix me patiuntur, ut
acres

Incaluere animi; cervixque repugnat habenis.
At tu, funesti ne sim tibi muneris auctor,
Nate, cave: dum resque sinit, tua corrige vota.
Scilicet, ut nostro genitum te sanguine credas,
Pignora certa petis: do pignora certa timendo;
Et patrio pater esse metu probor. Adspice vul-
tus

Ecce meos: utinamque oculos in pectora posses
Inserere, et patrias intus deprendere curas!
Denique quicquid habet dives, circumspice,
mundus: 95

Eque tot ac tantis cæli, terræque, marisque,
Posce bonis aliquid: nullam patiere repulsam.
Deprecor hoc unum; quod vero nomine pœna,
Non honor est: pa nam, Phaethon, pro munero
poscis.

Quid mea colla tenes blandis, ignare, lacertis?
Ne dubita; dabitur, Stygias juravimus undas,
Quodcunque optaris; sed tu sapientius opta. 102
Finierat monitus. Dictis tamen ille repugnat,
Propositumque tenet, flagratque cupidine currus.
Ergo, qua licuit, genitor cunctatus, ad altos 105
Deducit juvenem, Vulcania munera, currus.
Aureus axis erat, temo aureus, aurea summæ
Curvatura rotæ; radiorum argenteus ordo.
Per juga chrysolithi, positæque ex ordine gem-
mæ,

Clara repercusso reddebant lumina Phæbo. 110
Dumque ea magnanimus Phaethon miratur,
opusque

Perspicit: ecce vigil rutilo patefecit ab ortu
Purpureas Aurora fores, et plena rosarum

Atria. Diffugiunt stellæ: quarum agmina cogit
Lucifer, et cœli statione novissimus exit. 115
At pater ut terras, mundumque rubescere vidit,
Cornusque extremæ velut evanescere Lunæ,
Jungere equos Titan velocibus imperat Horis.
Jussa deæ celeres peragunt: ignemque vo-

montes,
Ambrosiæ succo saturos, præsepibus altis 120
Quadrupedes ducunt, adduntque sonantia frena.
Tum pater ora sui sacro medicamine nati
Contigit, et rapidæ fecit patientia flammæ:
Imposuitque comæ radios: præsagaque luctus
Pectore sollicito repetens suspiria, dixit: 125
Si potes hic saltem monitis parere paternis;
Parce, puer, stimulis; et fortius utere loris.
Sponte sua preporant: labor est inhibere vo-

lentes.
Nec tibi directos placeat via quinque per arcus.
Sectus in obliquum est lato curvamine limes, 130
Zonarumque trium contentus fine: polumque
Effugito Australem, junctamque Aquilonibus
Arcton.

Hac sit iter: manifesta rotæ vestigia cernes.
Utque ferant æquos et cœlum et terra calores,
Nec preme, nec summum molire per æthera cur-
rum. 135

Altius egressus cœlestia tecta cremabis;
Inferius terras: medio tutissimus ibis.
Neu te dexterior tortum declinet in Anguem,
Neve sinisterior pressam rota ducat ad Aram:
Inter utrumque tene. Fortunæ cætera mando;
Quæ juvet, et melius, quam tu tibi, consulat,
opto.

Dum loquor, Hesperio positas in littore metas
Humida nox tetigit. Non est mora libera nobis:
Pœsimur. Effulget tenebris Aurora fugatis.
Corripe lora manu: vel, si mutabile pectus 145
Est tibi, consiliis, non curribus, utere nostris,
Dum potes, et solidis etiamnum scedibus adstas:
Dumque male optatos nondum premis inscius
axcs.

Quæ tutus spectes, sine me dare lumina terris.
Occupat ille levem juvenili corpore currum:
Statque super, manibusque datas contingere ha-
benas 151

Gaudet, et invito grates agit inde parenti.
Interea volucres Pyroëis, Eous, et Æthon,
Solis equi, quartusque Phlegon, hinnitus auras
Flammiferis implent, pedibusque repagula pul-
sant. 155

Quæ postquam Tethys, fatorum ignara nepotis,
Reppulit, et facta est immensi copia mundi;
Corripere viam, pedibusque per aera motis
Obstantes sfundunt nebulas, pennisque levati
Prætereunt ortos isdem de partibus Euros. 160
Sed leve pondus erat, nec quod cognoscere pos-
sent

Solis equi: solitaque jugum gravitate carebat.
Utque labant curvæ justo sine pondere naves,
Perque mare, instabiles nimis levitate, feruntur;
Sic onere assueto vacuos dat in aera saltus, 165
Succutiturque alte, similisque est currus inani.
Quod simul ac sensere, ruunt, tritumque relin-
quunt
Quadrjugi spatium, nec, quo prius, ordine cur-
runt.

Ipsæ pavet; nec qua commissas flectat habenas,
Nec scit, qua sit iter: nec, si sciat, imperet illis.
Tum primum radiis gelidi caluere Triones, 171
Et visito frustra tentarunt æquore tingi.

Quæque polo posita est glaciali proxima Serpens,
Frigore pigra prius, nec formidabilis ulli,
Incaluit, sumisitque novas fervoribus iras. 175
Te quoque turbatum memorant fugisse, Boote,
Quamvis tardus eras, et te tua plastra tenebant.
Ut vero summo desepit ab æthere terras

Infelix Phaethon, penitus penitusque jacentes;
Palluit, et subito genua intremuere timore: 180
Suntque oculis tenebræ per tantum lumen obortæ.
Et jam mallet equos nunquam tetigisse paternos:
Jamque agnosce genus piget, et valuisse rogando:
Jam Meropis dici cupiens; ita fertur, ut acta
Præcipiti pinus Boreæ, cui victa remisit 185
Frena suus rector, quam Dis votisque reliquit.
Quid faciat? multum cœli post terga relictum:
Ante oculos plus est; animo metitur utrumque.
Et modo, quos illi fato contingere non est,
Prospectit occasus: interdum respicit ortu. 190
Quidque agat ignarus, stupet: et nec frena re-
mittit,

Nec retinere valet: nec nomina novit equorum.
Sparsa quoque in vario passim miracula cœlo,
Vastarumque videt trepidus simulacra ferarum.
Est locus, in geminis ubi brachia concavat
arcus 195

Scorpius, et cauda flexisque utrimque lacertis
Porrigit in spatium signorum membra duorum.
Hunc puer ut nigri madidum sudore veneni
Vulnera curvata minitantem cuspidè vidit;
Mentis inops, gelida formidine lora remisit. 200
Quæ postquam summum tetigere jacentia ter-
gum,

Exspatiantur equi: nulloque inhibente per auras
Ignotæ regionis eunt, quaque impetus egit,
Hac sine lege ruunt: altoque sub æthere fixis
Incursant stellis, rapiuntque per avia currum.
Et modo summa petunt, modo per decliva,
viasque 206

Praecipites spatio terræ propiore feruntur.
Inferiusque suis fraterna currere Luna
Admiratur equos: ambustaque nubila fumant.
Corripitur flammis, ut quæque altissima, tellus,
Fissaque agit rimas, et succis aret ademptis. 211
Pabula canescunt: cum frondibus uritur arbor:
Materiamque suo præbet seges arida damno.
Parva queror; magnæ pereunt cum mœnibus
urbes:

Cumque suis totas populis incendia gentes 215
In cinerem vertunt. Sylvæ cum montibus ardent:
Ardet Athos, Taurusque Cilix, et Imolus, et Cete:
Et nunc sicca, prius celeberrima fontibus, Ide:
Virgineusque Helicon, et nondum Cægrius Hæ-
mos. 219

Ardet in immensum geminatis ignibus Ætnæ:
Parnassusque biceps, et Eryx, et Cynthus, et
Othrys, [que,
Et tandem Rhodope nivibus caritura, Mimas-
Dindymaque, et Mycale, natusque ad sacra
Cithæron.

Nec prosunt Scythiæ sua frigora: Caucasus ardet,
Ossaque cum Pindo, majorque ambobus Olym-
pus: 225

Aeriæque Alpes, et nuber Apenninus.
Tunc vero Phaethon cunctis et partibus orbem
Adspicit accensum, nec tantos sustinet æstus:
Ferventesque auras, velut e fornace profunda,
Ore trahit, currusque suos candescere sentit.
Et neque jam cineres ejectatamque favillam
Ferre potest: calidoque involvitur undique fumo,
Quoque eat, aut ubi sit, picea caligine tectus,

Nescit; et arbitrio volucrum raptatur equorum.
Sanguine tum credunt in corpora summa vocato,
Æthiopum populos algrum traxisse colorem.
Tum facta est Libye, raptis humoribus aestu,
Arida: tum Nymphæ passis fontesque, lacusque
Dessevere comia. Quærit Bœotia Dirœn,
Argos Amymonen, Ephyræ Pirenidæ undas. 244
Nec sortita loco distantes flumina ripas
Tuta manent: mediis Tanais fumavit in undis,
Peneosque senex, Teuthranteusque Caicus,
Et celer Ismenos, cum Phœacæo Erymantho,
Arsurusque iterum Xanthus, flavusque Lycor-
mas,
Quisque recurvatis ludit Mæandros in undis:
Mygdoniusque Melas, et Tænarius Eurotas. 247
Arsit et Euphrates Babylonius, arsit Orontes,
Thermodonque citus, Gangesque, et Phasis, e
Ister.
Æstuat Alpheos: ripæ Spercheides ardent: 250
Quodque suo Tagus amne vehit, fluit ignibus
aurum.
Et, quæ Mæonias celebrant carmine ripas,
Fluminæ volucres medio caluere Caystro.
Nilus in extremum fugit perterritus orbem,
Oculiisque caput, quod adhuc latet. Ostia
septem
Pulverulentâ vacant, septem sine flumine valles.
Fors eadē Ismariis Ilicrum cum Strymonæ
siccât,
Hesperiosque amnes, Rhenum, Rhodanumque,
Padumque,
Cuique fuit rerum promissa potentia, Tibrin.
Dissiliit omne solum; penetratque in Tartara
siccâ,
Lumen, et infernum terret cum conjuge regem.
Et mare contrahitur: siccæque est campus
arenæ,
Quod modo pontus erat: quosque altum texitat
æquor,
Existunt montes, et sparsas Cycladas augent.
Ima petunt pisces: nec se super æquora curvi
Tollere consuetas audent delphines in auras. 266
Corpora phœacum summo resupina profundo
Exanimata jacent. Ipeum quoque Nereæ fama est,
Doridaque, et natas, tepidis latuisse sub antris.
Ter Neptunus aquis cum torvo brachia vultu
Exserere ausus erat: ter non tulit acris æstus.
Alma tamen Tellus, ut erat circumdata ponto,
Inter aquas pelagi, contractosque undique fontes,
Qui se condeherent in opacæ viscera matris;
Sustulit omniferos collo tenus arida vultus, 275
Opposuitque manum fronti: magnoque tremore
Omnia concutens paulum subsedit, et infra,
Quam solet esse, fuit: siccæque ita voce locuta
est:
Si placet hoc, meruique, quid æ tuas fulmina ces-
sant,
summe deum? liceat peritursæ viribus ignis, 280
igne perire tuo, clademque auctore levare.
Vix equidem fauces hæc ipsa in verba resolvō;
(Presserat ora vapor;) totos en adspice crines,
Inque oculis tantum, tantum super ora favillæ.
Homo mihi fructus, hunc fertilitatis honorem
Officiique refers; quod aduncî vulnera aratri,
Rastrorumque ferro, totoque exerceo anno? 287
Quod pecori frondes, alimentaque mitia fruges
Humano generi, vobis quod thura ministro?
Sed tamen exitum fac me meruisse: quid undæ,
Quid meruit frater? cur illi tradita sorte 291
Æquora decrescunt, et ab æthere longius absunt?

Quod si nec fratris, nec te mea gratis tangit;
At cœli miserere tui. Circumpice utrumque,
Fumat uterque polus: quos si vitia verit ignia,
Atria vestra ruent. Atlas en ipse laborat, 296
Vixque suis humeris candentem sustinet æxer.
Si freta, si terræ pereunt, si regia cœli;
In chaos antiquum confundimur. Eripe flammis,
Si quid adhuc superest: et rerum consule summæ.
Dixerat hæc Tellus: neque enim tolerare va-
porem
Ulterius potuit, nec dicere plura: suumque
Rettulit os in se, propioraque manibus antra.
At pater omnipotens superos testatus, et ipsum,
Qui dederat currus, nisi opem ferat, omnia fato
Interitura gravi; summam petit arduus arcem,
Unde solet latis nubes inducere terris: 307
Unde movet tonitrus, vibrataque fulmina jactat.
Sed neque, quas posset terris inducere, nubes
Tunc habuit, nec, quos cœlo dimitteret, imbres.
Intonat: et dextra libratum fulmen ab aure 311
Misit in aurigam: pariterque animaque rotisque
Expulit, et sævis compescuit ignibus ignes.
Consternantur equi, et saltu in contraria facto
Colla jugo excutiant, abruptaque lora relin-
quunt. 315
Illic frena jacent, illic temone revulsus
Axis; in hac radii fractarum parte rotarum:
Sparsæ sunt late laceri vestigia currus.
At Phaethon, rutilos flammæ populante capillos,
Volvitur in præceps, longoque per æera tracta
Fertur; ut interdum de cœlo stella sereno, 321
Etsi non cecidit, potuit recidisse videri.
Quem procul a patria diverso maximus orbe
Læcipit Eridanus, spumantiaque abluit ora.
Naiades Hesperie tridâ fumantia flammâ 325
Corpora dant tumulo: signantque hoc carmine
saxum:
HIC SITUS EST PHAETHON, CURRUS AURIGA PA-
TERNI:
QUEM SI NON TENUIT, MAGNIS TAMEN EXCIDIT
AUSIS.
Nam pater obductos, luctu miserabilis ægro,
Condidat vultus: et si modo credimus, unum
Iste diem sine Sole ferunt: incendia lumen 331
Præbebant; aliquisque malo fuit usus in illo.
At Clymene postquam dixit, quæcunque fuerunt
In tantis dicenda malis; lugubris et amens,
Et laniata sinus totum percensuit orbem; 335
Exanimæque artus primo, mox ossa requirens,
Repperit ossa tamen peregrina condita ripa,
neubuitque loco: nomenque in marmore lectum
Perfudit lacrymas, et aperto pectore fovit.
Nec minus Heladæ fletus, et inania morti 340
Munera dant lacrymas, et cæse pectora palmis
Non auditorum miseræ Phæonthe querelas
Nocte dieque vocant, adsternuntque sepulcro.
Luna quater junctis implerat cornibus orbem:
Ile more suo (nam morem fecerat usus) 345
Plangorem dederant. E quis Phaethusa, sororum
Maxima, cum vellet terræ procumbere, quæta est
Diriguisse pedes: ad quam conata venire
Candida Lampetie, subita radice retenta est.
Tertia, cum crinem manibus laniare pararet,
Avellit frondes. Hæc stipite crura teneri,
Illa dolet fieri longos sua brachia ramos. 352
Dumque ea mirantur, complectitur inguina cor-
tex:
Perque gradus uterum, pectusque, humerosque,
manusque
Ambit: et exstant tantum ora vocantia ma-

Quid faciat mater? nisi, quo trahat impetus

Huc est, atque illic? et, dum licet, oscula jungat?

Non satis est; truncis avellere corpora tentat,
Et teneros manibus ramos abrupere, at inde
Sanguines manant, tanquam de vulnere, guttæ.
Parce, precor, mater, quæcunque est saucia,
clamat: 361

Parce, precor: nostrum laniatur in arbore corpus
Jamque vale. Cortex in verba novissima venit.

Inde fiunt lacrymæ, stillataque sole rigescunt
De ramis electra novis: quæ lucidus amnis 365
Excipit, et nubilus mittit gestanda Latinis.

Affuit huic monstro proles Stheneleia Cynus;
Qui, tibi materno quamvis a sanguine junctus,
Mente tamen, Phaethon, propior fuit. Ille relicto
(Nam Ligerum populos, et magnas rixerat urbes)
Imperio ripas virides, amnemque querelis 371
Eridanum implerat, sylvamque sororibus auctam:
Cum vox est tentata viro: canaque capillos
Dissimulant plumæ, collumque a pectore longum
Porrigitur, digitosque ligat junctura rubentes:
Penna latus vestit: tenet os sine acumine rostrum. 376

Fit nova Cynus avis; nec se cœloque Jovique
Credit, ut injuste missi memor ignis ab illo.

Stagna petit, patulosque lacus: ignemque per-
osus,

Quæ colat, elegit contraria flumina flammis. 380
Squalidus interea genitor Phaethontis, et ex-
pers

Ipsæ sui decoris, qualis, cum deficit orbem,
Esse solet: lucemque xlit, seque ipsæ, diemque:
Datque animum in luctus; et luctibus adjicit
iram:

Officiumque negat mundo. Satis, inquit, ab ævi
Sors mea principis fuit irrequieta: pigetque 386
Actorum sine fine mihi, sine honore, laborum.
Quilibet alter agat portantes lumina currus
Si nemo est, omnesque dei non posse fatentur;
Ipse agat: ut saltem, dum nostras tentat habenas,
Orbatura patres aliquando fulmina ponat. 391
Tum sciet, ignipedum vires expertus eorum,
Non meruisse necem, qui non bene rixerit illos.
Talia dicentem circumstant omnia Solem
Numina: neve velit tenebras inducere rebus,
Supplice voce rogant. Missos quoque Jupiter
ignes

Excusat, precibusque minas regaliter addit.
Colligit amentes, et adhuc terrore paventes,
Phæbus equos, stimuloque domans et verbere
sevit:

Sævit enim, natumque objectat, et imputat illis.

At pater omnipotens ingentia mœnia cœli 401
Circuit, et, ne quid labefactum viribus ignis
Corruat, explorat. Quæ postquam firma, siquæ
Roboris esse videt; terras, hominumque labores
Perspicit. Arcadiæ tamen est impensor illi 405
Cura suæ: fontesque, et nondum audientia labi
Flumina restituit; dat terræ gramina, frondes
Arboribus, læsasque jubet revirescere sylvas.
Dum redit, itque frequens; in virgine Nonacrina
Hæsit, et accepti caluere sub ossibus ignes. 410
Non erat hujus opus lanam mollire trahendo,
Nec positu variare comas. Ubi fibula vestem,
Vitta coercuerat neglectos alba capillos,
Et modo læve manu jaculum, modo sumserat
arcum;

Miles erat Phœbes: nec Mœnalon attigit ulla

Gratior hæc Trivia. Sed nulla potentia longa
est. 416

Uterius medio spatium Sol altus habebat,
Cum subit illa nemus, quod nulla ceciderat ætas.
Exiit hic humero pharetram, lentosque retendit
Arcus, inque solo, quod texerat herba, jacebat:
Et pictam posita pharetram cervicæ premebat.

Jupiter ut vidit fessam, et custode vacantem;
Hoc certe conjux furtum mea nesciet, inquit:

Aut si rescierit; sunt o, sunt jurgia tanti. 424
Protinus induitur faciem cultumque Dianæ:

Atque ait, O comitum, virgo, pars una mearum,
In quibus es venata jugis? Do cespite virgo

Se levat: et, Salve numen, me judice, dixit,
Audiat ipse licet, majus Jove. Ridet, et audit;

Et sibi præferri se gaudet, et oscula jungit, 430
Nec moderata satis, nec sic a virgine danda.

Qua venata foret sylvâ narrare parantem
Impedit amplexu: nec se sine crimine prodit.

Illâ quidem contra, quantum modo fœmina possit,
(Adepiceres utinam, Saturnia, mitior esses!) 435

Illâ quidem pugnat: sed quæ superare puella,
Quisve Jovem poterat? superum petit æthera

victor

Jupiter: huic odio nemus est, et conscia sylvâ.
Unde pedem referens, pœne est oblita phare-
tram 439

Tollere cum telis, et, quem suspenderat, arcum.
Ecce suo comitata choro Dictynna per altum

Mœnalon ingrediens, et cæde superba ferarum,
Adepicit hanc, visamque vocat: clamata refugit;

Et timit primo, ne Jupiter esset in illa.
Sed postquam pariter Nymphas incedere vidit,

Sensit abesse dolos, numerumque accessit ad
harum. 446

Hæc quam difficile est, crimen non prodere
vultu!

Vix oculos attollit humo: nec, ut ante solebat,
Juncta deæ lateri, nec toto est agmine prima:

Sed silet; et læsi dat signa rubore pudoris. 450
Et, nisi quod virgo est, poterat sentire Diana

Mille notis culpam. Nymphæ sensisse feruntur.
Orbe resurgebat Lunaria cornua nono;

Cum dea venatrix, fraternis languida flammis,
Nacta nemus gelidum, de quo cum marmure
labens 455

Ibat, et attritas versabat rivus arenas.
Ut loca laudavit, summas pede contigit undas.

Illis quoque laudatis, Procul est, ait, arbiter
omnis:

Nuda superfusus tingamus corpora lymphis.
Parrhasis erubuit. Cunctæ velamina ponunt:

Una moras quærit: dubitanti vestis adempta est:
Qua posita nudo patuit cum corpore crimen.

Attonitæ, manibusque uterum celare volenti,
I procul hinc, dixit, nec sacros pollue fontes,

Cynthia, deque suo jussit cecedere cœtu. 465
Senserat hoc olim magni matrona Tonantis,

Distuleratque graves in idonea tempora pœnas.
Causa moræ nulla est: et jam puer Arcas (id
ipsum

Indoluit Juno) fuerat de pellice natus.
Quo simul obvertit sævam cum lumine mentem;

Scilicet hoc unum restabat, adultera, dixit, 47.
Ut fecunda fores, fieretque injuria partu

Nota, Jovisque mei testatum dedecus esset.
Haud impune feres: adimam tibi nempe figuram,

Qua tibi, quaque places nostro, importuna,
marito. 475

Dixit: et adversa prenis a fronte capillis

Stravit humi pronam. Tendebat brachia sup-
plex :

Brachia cœperunt nigris horrescere villis,
Curvarique manus, et aduncos crescere in ungues,
Officioque pedum fungi : lapdataque quondam
Ora Jovi lato fieri deformia rictu. 481

Neve preces animos et verba potentia flectant,
Posse loqui eripitur : vox iracunda, minaxque,
Plenaque terroris rauco de gutture fertur.
Mens antiqua tamen facta quoque mansit in
ursa : 485

Assiduoque suos gemitu testata dolores,
Qualescunque manus ad cœlum et sidera tollit ;
Ingratumque Jovem, nequeat cum dicere, sentit.
Ah quoties, sola non ausa quiescere sylvâ,
Ante domum, quondamque suis erravit in agris !
Ah quoties per saxa canum latratibus acta est,
Venatrixque motu venantum territa fugit ! 492
Sæpe feris latuit visis, oblita quid esset,
Ursaque conspectos in montibus horruit ursos :
Pertulimuitque lupos, quamvis pater esset in illis.

Ece Lycaoniæ proles ignara parentis 496
Arcas adest, ter quinque fere natalibus actis.
Dumque feras sequitur, dum saltus eligit aptos,
Nexilibusque plagis sylvas Erymanthidas ambit ;
Incidit in matrem : quæ restitit Arcade viso,
Et cognoscenti similis fuit. Ille refugit, 501
Immotusque oculos in se sine fine tenentem
Nescius extulit : propiusque accedere aventi
Vulnifico fuerat fixurus pectora telo.

Arceit Omnipotens : pariterque ipsosque nefas-
que 505

Sustulit, et celeri raptos per inania vento
Imposuit cœlo, vicinaque sidera fecit.

Intumuit Juno, postquam inter sidera pellex
Fulcit : et ad canam descendit in æquora Tethyn,
Oceanumque senem, quorum reverentia movit
Sæpe deos : causamque viæ scitantibus infit :
Quæritis, ætheriis quare regina deorum 512
Sedibus huc adsum ? pro me tenet altera cœlum.
Mentiar, obscurum nisi nox cum fecerit orbem,
Nuper honoratas summo, mea vulnera, cœlo 515
Videritis stellas illic, ubi circulus axem
Ultimus extremum, spatiumque brevissimus, am-
bit.

Est vero, cur quis Junonem lædere nolit,
Offensamque tremat, quæ proximasta nocendo ?
En ego quantum egi ! quam vasta potentia
nostra est ! 520

Esse hominem vetui : facta est dea. Sic ego
pœnas

Sontibus impono : sic est mea magna potestas.
Vindictæ antiquam faciem, vultusque ferinos
Detrahat, Argolica quod et ante Phoronide fecit.
Cur non et pulsa ducat Junone, meoque 525
Collocet in thalamo, socerumque Lycaona su-
mat ?

At vos si læsæ contemptus tangit alumna,
Gurgite cœruleo septem prohibete triones,
Sideraque in cœlo stuvri mercede recepta
Pellite, ne puro tingatur in æquore pellex. 530

Di maris annuerant. Habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pavonibus aera pictis :

Tam nuper pictis cæso pavonibus Argo,
Quam tu nuper eras, cum candidus ante fuisses,
Corvæ loquax, subito nigrantem versus in alas.
Nam fuit hæc quondam niveis argentea pennis
Ales, ut æquaret totas sine labe columbas :
Nec servaturis vigili Capitolia voce
Cederet anseribus, nec amanti flumina cyano.

Lingua fuit damno : lingua faciente loquaci,
Cui color albus erat, nunc est contrarius albo.
Pulchrior in tota, quam Lariæssæ Coronis,
Non fuit Hæmonia. Placuit tibi, Delphice, certa,
Dum vel casta fuit, vel inobservata : sed ales
Sensit adulterium Phœbelus : utque latentem
Detegeret culpam non exorabilis index, 546
Ad dominum tendebat iter : quem garrula motis
Consequitur pennis, scitetur ut omnia, cornix.
Auditaque viæ causa, Non utile carpis,
Inquit, iter : ne sperne meas præsgia lingua.
Quid fuerim, quid simque, vide ; meritumque
require : 551

Invenies nouisssæ fidem. Nam tempore quodam
Pallas Erichthonium, prolem sine matre creatam,
Clauserat Actæo texta de vimine cista :
Virginibusque tribus, gemino de Cecrope natis,
Hanc legem dederat, sua ne secreta viderent.
Abdita fronde levi densa speculabar ab ulmo,
Quid facerent. Commissa duæ sine fraude
tuentur,

Pandrosos atque Herse : timidas vocat una so-
rores

Aglauros, nodosque manu diducit : at intus 560
Infantemque vident, apporrectumque draconem.
Acta deæ refero : pro quo mihi gratia talis
Reddit, ut dicar tutela pulsa Minervæ,
Et ponar post noctis avem. Mea pena volucres
Admonuisse potest, ne voce pericula querant.
At, puto, non ultro, nec quicquam tale rogantem
Me petiit. Ipsa licet hoc a Pallade quæras :
Quamvis irata est, non hoc irata negabit.
Nam me Phœaica clarus tellure Coronæus, 569
Nota loquor, genuit, fueramque ego regia virgo :
Divitibusque prociis (ne me contemne) petebar.
Forma mihi nocuit : nam cum per littora lentis
Passibus, ut soleo, summa spatiarer arena, 573
Vidit, et incaluit pelagi deus : utque precando
Tempora cum blandis consumsis inania verbis ;
Vim parat, et sequitur. Fugio, densumque re-
linquo 576

Littus, et in molli nequicquam lassor arena.

Inde deos, hominesque voco : nec contigit ullum
Vox mea mortalem. Mota est pro virgine virgo,
Auxillumque tulit. Tendebam brachia cœlo : 580
Brachia cœperunt levibus nigrescere pennis.
Rejicere ex humeris vestem molibar : at illa
Pluma erat, inque cutem radices egerat imas.
Plangere nuda meis conabar pectora palmis :
Sed neque jam palmas, nec pectora nuda gere-
bam. 585

Currebam : nec, ut ante, pedes retinebat arena,
Sed summa tollebat humo : mox ate pro auras
Evehor, et data sum comes inculcata Minervæ.
Quid tamen hoc prodest, si diro facta volucris
Crime Nyctimene nostro successit honori ? 590

An, quæ per totam res est notissima Lesbos,
Non audita tibi est, patrium temerasse cubile
Nyctimenen ? avis illa quidem, sed conscia
culpæ [rem

Conspexit lucemque fugit, tenebrisque pудо-
Celat, et a cunctis expellitur æthere toto. 595

Talia dicenti, Tibi, ait, revocamina, corvus,
Sint precor ista malo ; nos vanum spernens
omen.

Nec ceptum dimittit iter ; domino jaocentem
Cum juvenes Hæmonio vidisse Coronida narrat.
Laurea delapsa est, audit crimine, amanti : 600
Et pariter vultusque deo, plectrumque, colorque
Excidit. Utque animus tumida fervebat ab ira.

Arma assuta rapit; flexumque a cornibus arcum
Tendit: et illa suo toties cum pectore juncta
Inevitato trajecit pectora telo. 605

Iota dedit gemitum, tractoque a vulnere ferro,
Candida puniceo perfudit membra cruore:
Et dixit, Potui pœnas tibi, Phœbe, dedisse;
Sed peperisse prius: duo nunc moriemur in una.
Haec enus; et pariter vitam cum sanguine fudit.
Corpus inane animæ frigus letale secutum est.

Pœnitet heu sero pœnæ crudelis amantem:
Seque, quod audierit, quod sic exarserit, odit:
Odit avem, per quam crimen causamque dolendi
Scire coactus erat: nervumque, arcumque, ma-
numque 615

Odit, cumque manu, temeraria tela, sagittas.
Collapsamque fovet: seraque ope vincere fata
Nititur, et medicas exerceat inaniter artes.
Quæ postquam frustra tentata, rogumque parari
Sensit, et arsuos supremis ignibus artus; 620
Tum vero gemitus (neque enim cœlestia tingi
Ora licet lacrymis) alto de corde petitos
Edidit, haud aliter, quam cum, spectante ju-
venca,

Lactentia vituli, dextra libratus ab aure,
Tempora discussit claro cava malleus ictu. 625
Ut tamen ingratos in pectora fudit odores,
Et dedit amplexus, injustaque justa peregit:
Non tulit in cineres labi sua Phœbus eosdem
Semina: sed natum flammis utroque parentis
Eripuit, geminique tulit Chironis in antrum 630
Sperantemque sibi non falsæ præmia linguae
Inter aves albas vetuit considerare corvum.

Semifer interea divinæ stirpis alumno
Lætus erat, mixtoque oneri gaudebat honore.
Ecce venit rutilis humeros protecta capillis 635
Filia Centauri: quam quondam Nympha Cha-
riolo,

Fluminis in rapidi ripis enixa, vocavit
Ocyrhoen. Non hæc artes contenta paternas
Odidisse fuit: fatorum arcana canebat.
Ergo ubi fatidicos concepit mente furores, 640
Incaluitque deo, quem clausum pectore habebat;
Adspicit infantem, Totique salutiferi orbi
Cresce puer, dixit: tibi se mortalia sæpe
Corpora debebunt: animas tibi reddere ademptas
Fas erit: idque semel dis indignantibus ausus,
Posse dare hoc iterum flamma prohibere avita:
Eque deo corpus fies exsangue: deusque,
Qui modo corpus eras: et bis tua fata novabis.

Tu quoque, care pater, non jam mortalis, et ævis
Omnibus ut maneat, nascendi lege creatus; 650
Posse mori cupies tum, cum cruciari dire
Sanguine serpentis, per saucia membra recepto:
Teque ex æterno patientem numina mortis
Efficient, triplicesque deæ tua fila resolvunt.
Restabat fati aliquid: suspirat ab imis 655
Pectoribus, lacrymæque genis labuntur obortæ:
Atque ita, Prævertunt, inquit, me fata, vetorque
Plura loqui; vocisque meæ præcluditur usus.
Non fuerant artes tanti, quæ numinis iram
Contraxere mihi; mallet necesse futura. 660
Jam mihi subduci facies humana videtur:
Jam cibus herba placet: jam latis currere cam-
pis

Impetus est: in equam, cognataque corpora
vertor.
Tota tamen quare? pater est mihi nempe bi-
formis.
Talia dicenti pars est extrema querelæ 665
Intellecta parum, confusæque verba fuere.

Mox nec verba quidem, nec equæ sonus illæ
videtur,

Sed simulantis equam: parvoque in tempore
cortos

Edidit hinnitus: et brachia movit in herlas.
Tum digiti cœcunt, et quinos alligat ungues 670
Perpetuo cornu levis ungula: crescit et oris,
Et ocoli spatium: longæ pars maxima pallæ
Cauda fit. Utque vagi crines per colla jacebant,
In dextras abiere jubar: pariterque novata est
Et vox, et facies: nomen quoque monstra de-
dere. 675

Flebat, opemque tuam frustra Philyreus he-
ros,

Delphice, poscebat; nam nec rescindere magni
Jussa Jovis poterat: nec, si rescindere posset,
Tunc aderas. Elin Messaniaque arva colebas.
Illud erat tempus, quo te pastoria pellis 680
Texit, onusque fuit dextræ sylvestris olivæ;
Alterius, dispar septenis fistula cannis.
Dumque amor est curæ, dum te tua fistula mul-
cet;

Incustoditæ Pylios memorantur in agros
Processisse boves. Videt has Atlantide Maia
Natus; et arte sua sylvis occultat abactas. 686
Senserat hoc furtum nemo, nisi notus in illo
Rure senex; Battum vicinia tota vocabant.
Divitis hic saltus herbosæque pascua Nelei,
Nobiliumque greges custos servabat equarum.
Hunc timuit, blandaque manu seduxit: et illi,
Quisquis es, hospes, ait, si forte armenta requirit
Hæc aliqua, vidisse nega: neu gratia facto 693
Nulla rependatur, nitidam cape præmia vaccam.
Et dedit. Accepta voces has reddidit hospes:
Tatus eas; lapis iste prius tua furta loquatur:
Et lapidem ostendit. Simulat Jove natus abire.
Mox redit: et, versa pariter cum voce figura,
Rustice, vidisti si quas hoc limite, dixit, 699
Ire boves, fer opem; furtoque silentia deme
Juncta suo pretium dabitur tibi formina tauro.
At senior, postquam merces geminata, Sub illis
Montibus, inquit, erunt: et erant sub montibus
illis.

Risit Atlantiades: et, Me mihi, perfide, prodix?
Me mihi prodix? ait: perjuraque pectora vertit
In durum silicem; qui nunc quoque dicitur In-
dex: 706

Inque nihil merito vetus est infamia saxo.

Hinc se sustulerat paribus Caducifer alis:
Munychiosque volans agros, gratamque Minervæ
Despectabat humum, cultique arbusta Lyeoi
Illa forte die castæ de more puellæ 711
Vertice supposito festas in Palladis arces
Pura coronatis portabant sacra canistris.
Inde revertentes deus adspicit ales: iterque
Non agit in rectum, sed in orbem curvat eun-
dem. 715

Ut volucris visis rapidissima milius extis,
Dum timet, et densi circumstant sacra ministri,
Flectitur in gyrum; nec longius audet abire:
Spemque suam motis avidus circumvolat alis:
Sic super Actæas agilis Cyllenius arces 720
Inclinat cursus, et easdem circinat auras.
Quanto splendidior, quam cætera sidera, fulget
Lucifer: et quanto te, Lucifer, aures Phœbe;
Tanto virginibus præstantior omnibus Herse
Ibat: eratque decus pompæ, comitumque su-
rum. 725

Obstupit forma Jove natus: et æthere pendens
Non secus exarsit, quam cum Balearica plumbum

Funda jacit; volat illud, et incandescit eundo:
Et quos non habuit, sub nubibus invenit, ignea.
Vertit iter, cœloque petit diversa relicto: 730
Nec se dissimulat: tanta est fiducia formæ.
Quæ quamquam justa est; cura tamen adjuvat
illam:

Permultoetque comas, chlamydemque, ut pendent
apte,

Collocat: ut limbus, totumque appareat aurum:
Ut teres in dextra, qua somnos ducit, et arcet,
Virga sit: ut tersis niteant talaria plantis. 736
Pars secreta domus ebore et testudine cultos
Tres habuit thalamos: quorum tu, Pandrose,
dextrum,

Aglauros lævum, medium possederat Herse.
Quæ tenuit lævum, venientem prima notavit
Mercurium: nomenque dei scitarier ausa est,
Et causam adventus Cui sic respondit Atlantis
Pleionesque nepos: Ego sum, qui jussa per auras
Verba patris porto: pater est mihi Jupiter ipse,
Nec fingam causas: tu tantum fida sorori 745
Esse velis, prolisque meæ matertera dici.

Herse causa viæ; faveas oramus amanti.
Adspicit hunc oculis isdem, quibus abdita nuper
Viderat Aglauros flavæ secreta Minervæ:
Proque ministerio magni sibi ponderis aurum
Postulat: interea tectis excedere cogit
Verit ad hanc torvi dea bellica luminis orbem,
Et tanto penitus traxit suspiria motu, 753
Ut pariter pectus, positamque in pectore forti
Ægida concuteret. Subit, hanc arcana profana
Detexisse manu tum, cum sine matre creatam
Lemnicolæ stirpem contra data fœdera vidit:
Et gratamque deo fore jam, gratamque sorori,
Et ditem sumto, quod avara poposcerit, auro.
Protinus Invidiæ, nigro squalentia tabo, 760
Tecta petit. Domus est imis in vallibus anti
Abdita, sole carens, non ulli pervia vento;
Tristia, et ignavi plenissima frigoris; et quæ
Igne vacet semper, caligine semper abundet.
Huc ubi pervenit belli metuenda virago: tectis
Constitit ante domum; neque enim succedere
Fas habet: et postes extrema cuspidē pulsat.
Concessisse patuere fores. Videt intus edentem
Viperæa carnes, vitiūrum alimenta suorum,
Invidiam: visaque oculis avertit: at illa 770
Surgit humo pigre, somnosarumque relinquit
Corpora serpentum, passuque incedit inertī.
Utque deam vidit, formaque armisque decoram,
Ingemuit, vultumque ima ad suspiria duxit.
Pallor in ore sedet: macies in corpore toto: 775
Nusquam recta acies: livent rubigine dentes:
Pectora felle virent: lingua est suffusa veneno.
Risus abest; nisi quem visi movere dolores.
Nec fruitur somno, vigilacibus excita curis:
Sed videt ingratos, intabescitque videndo, 780
Successus hominum: carpitque et carpitur una:
Suppliciumque suum est. Quamvis tamen oderat
illam,

Talibus affata est brevier Tritonida dictis:
Infecit tabe tus naturam Cecropis unam:
Sic opus est. Aglauros ea est. Haud pluralocuta
Fugit, et impressa tellurem repullit hasta. 786
Illa, deam obliquo fugientem lumine cernens,
Murmura parva dedit, successurumque Minervæ
Indoluit: baculumque capit, quod spinea totum
Vincula cingebant: adopertaque nubibus atris,
Quacunque ingreditur, florentia proterit arva,
Exuritque herbas, et summa cœcuminā carpit:
Afflatuque suo populos, urbesque domosque

Polluit: et tandem Tritonida conspicit arcem,
Ingeniis, opibusque, et festa pace virentem: [ait.
Vixque tenet lacrymas; quia nil lacrymabile cer-
Sed postquam thalamos intravit Cecropæ natæ,
Jussa facit: pectusque manu ferrugine tincta
Tangit, et hamatis præcordia sentibus implet:
Inspiratque nocens virus; piecumque per ossa
Dissipat, et medio spargit pulmone venenum.
Neve mali spatium causæ per latius errent, 802
Germanam ante oculos, fortunatumque sororis
Conjugium, pulchraque deum sub imagine ponit:
Cunctaque magna facit: quibus irritata, dolore
Cecropis occulto mordetur; et anxia nocte,
Anxia luce gemit; lentaque miserrima tabe
Liquitur, ut glacies incerto saucia sole:
Felicisque bonis non secius uritur Herse, 809
Quam cum spinosis ignis supponitur herbis,
Quæ neque dant flammæ, lenique vapore cre-
mantur.

Sæpe mori voluit, ne quicquam tale videret:
Sæpe, velut crimen, rigido narrare parenti.
Denique in adverso venientem limine sedit 814
Exclusura deum. Cui blandimenta, præcesque,
Verbaque jactanti mitissima, Desine, dixit:
Hinc ego me non sum nisi te motura repulso.
Stemus, ait, pacto, velox Cyllenius, isto:
Cælatasque fores virga patefecit. At illi 819
Surgere conanti partes, quascunque sedendo
Flectimus, ignava nequeunt gravitate moveri.
Illa quidem recto pugnat se attollere trunco:
Sed genuum junctura riget, frigusque per artus
Labitur, et pallent amisso sanguine venæ. 824
Utque malum late solet immedicabile cancer
Serpere, et illæsas vitiatas addere partes;
Sic letalis hiems paullatim in pectora venit,
Vitalesque vias, et respiramina clausit.
Nec conata loqui est; nec, si conata fuisset,
Vocis haberet iter. Saxum jam colla tenebat,
Oraque duruerant: signumque exsangue sedebat.
Nec lapis albus erat: sua mens infecerat illam.

Hac ubi verborum penas mentisque profanæ
Jepit Atlantides; dictas a Pallade terras
Linquit, et ingreditur jactatis æthera pennis.
Sevocat hunc genitor; nec causam fassus amoris,
Fide minister, ait, jussorum, nate, meorum,
Pelle moram, solitoque celer delabere cursu:
Quæque tuam matrem tellus a parte sinistra
Suspexit, (indigenæ Sidonia nomine dicunt,) 841
Hanc pete: quodque procul montano gramine
pasci

Armentum regale vides, ad littora verte.
Dixit: et expulsi jamdudum monte juvenci
Littora jussa petunt: ubi magni filia regis
Ludere, virginibus Tyriis comitata, solebat. 845
Non bene conveniunt, nec in una sede morantur
Majestas et amor. Sceptri gravitate relicta,
Ille pater rectorque deum, cui dextra trisulcis
Ignibus armata est, qui nutu concutit orbem,
Induitur tauri faciem: mixtusque juvenis 850
Mugit, et in teneris formosus obambulat herbis,
Quippe color nivis est, quam nec vestigia duri
Calcavere pedis, nec solvit aquaticus Auster.
Colla toris exstant: armis palæaria pendunt:
Cornua parva quidem, sed quæ contendere possis
Facta manu, puraque magis perlucida gemma.
Nullæ in fronte minæ, nec formidabile lumen:
Pacem vultus habet. Miratur Agenore nata,
Quod tam formosus, quod prælia nulla minetur.
Sed, quamvis mitem, metuit contingere primo:
Mox adit: et flores ad candida porrigit ora.

Gaudet amans; et, dum veniat sperata voluptas,
Oscula dat manibus: vix, ah! vix, cætera differt.

Et nunc alludit, viridique exsultat in herba:
Nunc latus in fulvis niveum deponit arenis. 865
Paulatimque metu demto, modo pectora præbet
Virginæ plaudenda manu; modo cornua sertis
Impedienda novis. Ansa est quoque regia virgo,

Nescia quem premeret, tergo considerare tauri.
Cum deus a terra, siccoque a littore, sensim 870
Falsa pedum primis vestigia ponit in undia.

Inde abit ulterius, mediique per æquora ponti
Fert prædam. Pavet hæc, littusque ablata relictum

Respicit, et dextra cornum tenet; altera dorso.
Imposita est: tremulæ sinuantur flamine vestes.

LIBER TERTIUS.

Jamque deus, posita fallacis imagine tauri,
Se confessus erat; Dictæque rura tenebat:
Cum pater ignarus Cadmo perquirere raptam
Imperat: et poenam, si non inveniret, addit
Exsilium, facto plus et sceleratus eodem. 5
Orbe pererrato (quis enim deprendere possit
Furta Jovis?) profugus patriamque, iramque parentis

Vitat Agenorides; Phœbique oracula supplex
Consult, et, quæ sit tellus habitanda, requirit.
Bos tibi, Phœbus ait, solis occurret in arvis, 10
Nullum passa jugum, curvique immunis atrati.
Hæc duce carpe vias, et, qua requieverit herba,
Mœnia fac condas, Bœotiaque illa vocato.

Vix bene Castalio Cadmus descendere antro:
Incustoditam lente videt ire juvencam, 15
Nullum servitii signum cervicæ gerentem.
Subsequitur, pressoque legit vestigia gressu;
Auctoremque viæ Phœbum taciturnus adorat.
Jam vada Cephisi, Panopæque evaserat arva:
Bos stetit; et tollens spatiosam cornibus altis 20
Ad cœlum frontem, mugitibus impulit auras.
Atque ita, respiciens comites sua terga sequentes,
Procubuit, teneraque latus submisit in herba.
Cadmus agit grates, peregrinæque oscula terræ
Figit, et ignotos montes agrosque salutat. 25
Sæcra Jovi facturus erat: jubet ire ministros,
Et petere e vivis libandas fontibus undas.

Sylvæ vetus stabat, nulla violata securi;
Est specus in medio, virgis ac vimine densus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum;
Uberibus fecundus aquis; hoc conditus antro 31
Martius anguis erat, cristis præsignis et auro;
Ignæ micant oculi; corpus tumet omne veneno:
Tresque vibrant linguæ: triplici stant ordine dentes.

Quem postquam Tyria lucem de gente profecti
Infausto tetigerat gradu; demissaque in undas 36
Urnæ dedit sonitum; longum caput extulit antro
Cæruleus serpens, horrendaque sibila misit.
Effluxere urnæ manibus: sanguisque relinquit
Corpus, et attonitos subitus tremor occupat artus.
Ille volubilibus squamosos nexibus orbes 41
Torquet, et immensos saltu sinuatur in arcus:
Ac media plus parte leves erectus in auras
Despicit omne nemus: tantoque est corpore, quanto, 44

Si totum spectes, geminas qui separat Arctos.
Nec mora: Phœnicias, sive illi tela parabant,
Sive fugam, sive ipse timor prohibebat utrumque,
Occupat; hæc morsu, longis complexibus illos,
Hos necat afflatus funesti tabe veneni.
Fœcior exiguas jam Sol altissimus umbras: 50
Quæ mora sit sociis miratur Agenore natus:
Vestigatque viros. Tegimen derapta leoni
Pellis erat: telum splendenti lancea ferro,
I. t. jaculum; teloque animus præstantior omni.

Ut nemo intravit, letataque corpora vidit, 55
Victoremque supra spatiosi corporis hostem,
Tristia sanguinea lambentem vulnera lingua;
Aut ultor vestra, fidissima corpora, mortis,
Aut comes, inquit, ero. Dixit: dextraque molarem

Sustulit, et magnum magno conamine misit. 60
Illius impulsu cum turribus ardua celsis
Mœnia mota forent; serpens sine vulnere mansit:
Loricæque modo squamis defensus, et atræ
Duritia pellis, validos cute reppulit ictus.

At non duritia jaculum quoque vincit eadem;
Quod medio lenta fixum curvamine spinæ 66
Constitit, et toto descendit in illa ferro.

Ille, dolore ferrox, caput in sua terga retorsit,
Vulneraque adspexit, fixumque hastile momordit.
Idque, ubi vi multa partem labefecit in omnem,
Vix tergo eripuit: ferrum tamen ossibus hæret.

Tum vero, postquam solitas accessit ad iras
Plaga recens, plenæ tumuerunt guttura venis:
Spumaque pestiferos circumfuit albida rictus:
Terraque rasa, sonat squamis; quique halitus exit
Ore niger Stygio, vitiatas inficit auras. 76

Ipsæ modo immensum spiris facientibus orbem
Cingitur: interdum longa trabe rector exit:
Impete nunc vasto, cœu conceitis imbribus amnis,
Fertur, et obstantes proturbat pectore sylvas. 80

Cedit Agenorides paulum, spolioque leonis
Sustinet incursum, instantiaque ora retardat
Cuspide prætenta. Furit ille, et inanæ duro
Vulnera dat ferro, frangitque in acumine dentes.

Jamque venenifero sanguis manare palato 85
Cœperat, et virides adspersine tinxerat herbas:
Sed leve vulnus erat: quia se retrahebat ab lotu,
Læsaque colla dabat retro, plagamque sedere
Cedendo arcebat, nec longius ire sinebat. 89

Donec Agenorides conjectum in gutture ferrum
Usque sequens pressit, dum retro quercus eunti
Obstitit; et fixa est pariter cum robore cervix.
Pondere serpentis curvata est arbor, et imæ
Parte flagellari genuit sua robora caudæ.
Dum spatium victor victi considerat hostis; 95
Vox subito audita est: neque erat cognoscere promptum

Unde; sed audita est; Quid, Agenore natæ, peremtum

Serpentem spectas? et tu spectabere serpens.
Ille diu pavidus, pariter cum mente colorem
Perdiderat, gelidoque comæ terrore rigebant.
Ecce viri faustrix, superas delapsa per auras 101
Pallas adest: moteque jubet supponere tergæ
Viperæ dentes, populi incrementa futuri.

Paret: et, ut presso sulcum patefecit aratro,
Spargit humi jussos, mortalia semina, dentes.
Inde, fide majus, globæ cœpere moveri: 100
Præmaxe de sulcis acies apparuit hæstæ:
Tegmina mox capitum picto nutantia cono:

Mox humeri pectusque, onerataque brachia tellis
 Exsistant? crescitque seges clypeata virorum.
 Sic, ubi tolluntur festis aulae theatri, 111
 Surgere signa solent, primumque ostendere vul-

tum,
 Cœtera paullatim: placidoque educta tenore
 Tota patent, imoque pedes in margine ponunt.
 Territus hoste novo Cadmus capere arma para-

bat: 115
 Ne cape, de populo, quem terra creaverat, unus
 Exclamat, nec te civilibus insere bellis.

Atque ita terrigenis rigido de fratribus unum
 Cominus ense ferit: jaculo cadit eminens ipse.

Hic quoque, qui leto dederat, non longius illo
 Vivit, et exspirat, modo quas acceperat, auras.

Exemploque pari furit omnis turba: suoque
 Marte cadunt subiti per mutua vulnera fratres.

Jamque brevis spatium vitæ sortita juvenis
 Sanguineam trepido plangebant pectore ma-

trem, 125
 Quinque superstitibus: quorum fuit unus Echion.
 In sua jecit humi, monitu Tritonidis, arma;

Fraternæque fidem pacis petitiq;e, deditque.
 Hos operis comites habuit Sidonius hospes,

Cum posuit jussam Phœbeis sortibus urbem.
 Jam stabant Thebæ: poteras jam, Cadme,

videri 131
 Exsilio felix: socii tibi Marsque Venusque

Contingant; huc adde genus de conjuge tanta,
 Tot natos, natusque, et pignora cara nepotes.

Flos quoque jam juvenes; sed scilicet ultima
 semper 135
 Expectanda dies homini: dicique beatus

Ante obitum nemo supremæque funera debet.
 Prima nepos inter tot res tibi, Cadme, se-

cundas
 Causa fuit luctus, alienaque cornua fronti
 Addita, vosque canes satiatæ sanguine herili.

At bene si quæras; fortunæ crimen in illo, 141
 Non scelus invenies; quod enim scelus error ha-

bebat?
 Mons erat infectus variarum crede ferarum:

Jamque dies rerum medias contraxerat umbras,
 Et Sol ex seculo meta distabat utraque; 145

Cum juvenis placido per devia lustra vagantes
 Participes operum compellat Hyantius ore:

Lina madent, comites, ferrumque cruore ferarum:
 Fortunamque dies habuit satis. Altera lucem

Cum croceis evecta rotis Aurora reducet, 150
 Propositum repetamus opus: nunc Phœbus

utraque
 Distat idem terra, finditque vaporibus arva.

Stetite opus præsens, nodosaque tollite lina.
 Jussa viri faciunt intermittuntque labore.

Vallis erat, piceis et acuta densa cupressu, 155
 Nomine Gargaphie, cunctæque sacra Dianæ:

Cujus in extremo est antrum nemorale recessu,
 Arte laboratum nulla: simulaverat artem

ingenio Natura suo: nam punice vivo,
 Et levibus tophis nativum duxerat arcum. 160

Fons sonat a dextra, tenui perlucidus unda,
 Margine gramineo patulos incinctus hiatus.

Hic dea sylvarum, venatu fessa, solebat
 Virgineos artus liquido perfundere rore.

Quô postquam subiit; Nympharum tradidit uni
 Armigeræ jaculum, pharetramque, arcusque re-

tentos: 166
 Altera depositæ subiecit brachia pallæ.

Vincta duæ pedibus demunt: nam doctor illis
 Ismenis Crocale, sparsos per colla capillos

Colligit in nodum; quamvis erat ipse solatus.

Excipiunt laticem Nephelæque, Hyalæque, Kha-
 nisque, 171

Et Psæcas, et Phiale; funduntque capacibus
 urnis.

Dumque ibi perlucit solita Titania lympha;
 Ecce nepos Cadmi, dilata parte laborum,

Per nemus ignotum non certis passibus errans,
 Pervenit in lucum: sic illum fata ferebant. 176

Qui simul intravit rorantis fontibus antra;
 Sicut erant, viso nudæ sua pectora Nymphæ

Percussere viro: subitisque ululatus omne
 Implevere nemus: circumfusaque Dianam 180

Corporibus texere suis. Tamen altior illis
 Ipsa dea est, colloque tenus supereminet omnes.

Qui color infectis adversi Solis ab ictu
 Nubibus esse solet, aut purpureæ Auroræ:

Is fuit in vultu visæ sine veste Dianæ. 185
 Quæ quanquam comitum turba est stipata sua-

rum,
 In latius obliquum tamen adstitit: oraque retro

Flexit: et ut vellet promptas habuisse sagittas,
 Quas habuit, sic hausit aquas: vultumque vi-

rilem 189
 Perfudit: spargensque comas ultricibus undis,

Addidit hæc cladis prænuntia verba future:
 Nunc tibi me posito visam velamine narres,

Si poteris narrare, licet. Nec plura minata,
 Dat sparso capiti vivacis cornua cervi:

Dat spatium collo: summasque cacuminat au-
 res: 195

U'm pedibusque manus, cum longis brachia
 mutat

Cruribus: et velat maculoso vellere corpus.
 Additus et pavor est. Fugit Autonoeus heros:

Et se tam celerem cursu miratur in ipso.
 Ut vero solitis sua cornua vidit in undis, 200

Me miserum! dicturus erat: vox nulla secuta est.
 ngemuit; vox illa fuit; lacrymæque per ora

Non sua fluxerunt; mens tantum pristina mansit.
 Quid faciat? repetatne domum, regalia tecta?

An lateat sylvis? timor hoc, pudor impedit
 illud. 205

Dum dubitat, videre canes: primusque Me-
 lampus,

Ichnobatesque sagax latratu signa dedere:
 Gnossius Ichnobates, Spartana gente Melampus.

Inde ruunt alii rapida velocius aura,
 Pamphagus, et Dorceus, et Oribasus, Arcades

omnes: 210
 Nebrophonosque valens, et trux cum Lælape

Theron,
 Et pedibus Pterelas, et naribus utilis Agre,

Hylæusque fero nuper percussus ab apro,
 Deque lupo concepta Nape, pecudesque secuta

Pœmenis, et natis comitata Harpyia duobus,
 Et substricta gerens Scyionius ilia Ladon, 216

Et Dromas, et Canace, Stictæque, et Tigris, et
 Alce,

Et niveis Leucon, et villis Asbolus atris,
 Prævalidusque Lacon, et cursu fortis Aello,

Et Thous, et Cyprio velox cum fratre Lyciscæ:
 Et nigram medio frontem distinctus ab albo 221

Harpalos, et Melaneus, hirsutaque corpore
 Lachne:

Et patre Dictæo, sed matre Laconide nati,
 Labros, et Agriodos, et acutæ vocis Hylactor:

Quosque referre mora est. Ea turba cupidulus
 prædæ 225

er rupes, scopulosque, adituque carentia saxa,

Quæ via difficilis, quæque est via nulla, feruntur;
Ille fugit, per quæ fuerat loca sæpe secutus.
Hæc famulos fugit ipse suos! clamare libebat,
Actæon ego sum: dominum cognoscite vestrum
Verba animo desunt: resonat latratibus æther.
Prima Melanchætes in tergo vulnera fecit: 232
Proxima Theridamas; Oresitrophus hæsit in
armo.

Tardius exierant; sed per compendia montis
Anticipata via est. Dominum retinentibus illis,
Cætera turba coit, confertque in corpore dentes.
Jam loca vulneribus desunt. Gemit ille, sonum-
que,

Etai non hominis, quem non tamen edere possit
Cervus, habet, mæstisque replet juga nota que-
rellis: 239

Et genibus supplex postitis, similisque roganti,
Circumfert tacitos, tanquam sua brachia, vultus.
At comites rapidum solitis hortatibus agmen
Ignari instigant, oculisque Actæona quærun-
t, Et velut absentem certatim Actæona clamant.
Ad nomen caput ille refert: ut abesse queruntur,
Nec capere oblatæ segnem spectacula prædæ,
Vellet abesse quidem; sed adeo: velletque vi-
dere,

Non etiam sentire, canum fera facta suorum.
Undique circumstant, mersisque in corpore ros-
tris

Dilacerant falsi dominum sub imagine cervi. 250
[Nec nisi finita per plurima vulnera vita
Ira phæratæ fertur satiata Dianæ.]

Rumor in ambiguo est: aliis violentior æquo
Visa dea est: alii laudant, dignamque severa
Virginitate vocant. Pars invenit utraque causas.
Sola Jovis conjux non tam culpetne probetne 256
Eloquitur, quam clade domus ab Agnore ductæ
Gaudet, et a Tyria collectum pellice transfert
In generis socios odium. Subit ecce priori
Causa recens; gravidamque dolet de somine
magni 260

Ese Jovis Semelen: tum linguam ad jurgia solvit.
Prosci quid enim toties per jurgia? dixit.
Ipsa petenda mihi est: ipsam, si maxima Juno
Rite vocor, perdam; si me gemmantia dextra
Sceptra tenere decet; si sum regina, Jovisque 265
Et soror et conjux: certe soror. At puto, furto
est

Contenta: et thalami brevis est injuria nostri.
Concipit; id deerat: manifestaque crimina pleno
Fert utero, et mater, quod vix mihi contigit uni,
De Jove vult fieri: tanta est fiducia formæ. 270
Fallat eam faxo: nec sim Saturnia, si non
Ab Jove mersa suo Stygias penetrarit in undas.

Surgit ab his solio, fulvaque recondita nube
Limem adit Semeles; nec nubes ante removit,
Quam simulavit anum: posuitque ad tempora
canos: 275

Sulcavitque cutem rugis: et curva trementi
Membra tulit passu: vocem quoque fecit anilem:
Ipsaque fit Berœe, Semeles Epidauria nutrix.
Ergo ubi, captato sermone, diuque loquendo,
Ad nomen venerè Jovis; suspirat: et, Optem
Jupiter ut sit, ait: motuo tamen omnia. Multi
Nomine divorum thalamos subiere pudicos.
Nec tamen esse Jovis satis est: det pignus
amoris, [alta]

Si modo veras is est: quantusque, et qualis ab
Junone excipitur, tantus, talisque rogatus 285
Det tibi complexus: suæque ante insignia sumat.

Talibus ignarum Juno Cadmeida dicitis

Formarat. Rogat illa Jovem sine nomine munus.
Cui deus, Elige, ait: nullam patiere repulsam.
Quoque magis credas; Stygii quoque conscia
sunto 290

Numina torrentis, timor et deus ille deorum.
Læta malo, nimiumque potens, perituraque
amantis

Obsequio Semele, Qualem Saturnia, dixit,
Te solet amplecti, Veneris cum fœdus initis,
Da mihi te talem. Voluit deus ora loquentis 295
Opprimere: exierat jam vox properata sub au-
ras. [ille]

Ingeniuit: neque enim non hæc optasse, neque
Non jurasse potest. Ergo mæstissimus altum
Æthera conscendit, nutuque sequentia traxit
Nubila; quis nimbo, immixtaque fulgura ventis
Addidit, et tonitrus, et inevitabile fulmen. 301
Qua tamen usque potest, vires sibi demere tentat:
Nec, quo centimanum dejecerat igno Typhoea,
Nunc armatur eo: nimium feritatis in illo.
Est aliud levius fulmen, cui dextra Cyclopus
Sævitia, flammæque minus, minus addidit iræ:
Tela secunda vocant superi. Capit ille, domumque
Intrat Agnoream. Corpus mortale tumultus
Non tulit ætheris, donisque jugalibus arsit.

Imperfectus adhuc infans generitricis ab alvo 310
Eripitur, patrioque tener, al credere dignum,
Insuitur femori; maternaque tempora complet.
Furtim illum primis Ino matertera cunis
Educat: inde datum Nymphæ Nyseides antris
Oculuere suis, lactisque alimenta dedere. 315

Dumque ea per terras fatali lege geruntur,
Tutaque bis geniti sunt incunabula Bæchi:
Fortè Jovem memorant, diffusum neactæ, curas
Seposuisse graves, vacuaque agitassem remissos
Cum Junone jocos: et, Major vestra profecto
est, 320

Quam quæ contingat maribus, dixisse, voluptas.
Illa negat. Placuit, quæ sit sententia docti,
Querere, Tiresia. Venus huic erat utraque nota.
Nam duo magnorum viridi coclontia sylva
Corpora serpentum baculi violaverat iotu: 325
Deque viro factus, mirabile, femina, septem
Egerat autumnos: octavo rursus eosdem
Vidit: et, Est vestræ si tanta potentia plagæ,
Dixit, ut auctoris sortem in contraria mutet:
Nunc quoque vos feriam. Percussis angulibus
isdem 330

Forma prior rediit, genitivaque rursus imago.
Arbiter hic igitur sumtus de lite jocosa,
Dicta Jovis firmat. Gravius Saturnia justo,
Nec pro materia fertur doluisse: sui-
que
Judicis æterna damnavit lumina nocte. 335
At pater omnipotens (neque enim licet irrita
cuiquam

Facta dei fecisse deo) pro lumine adempto
Scire futura dedit, pœnamque levavit honore.
Ille per Aonias, fama celeberrimus, urtes

Irreprehensa dabat populo responsa petenti. 340
Prima fide vocisque rate tentamina sumsit
Cæcula Liriope: quam quondam flumine curvo
Implicuit, clausæque suis Cephisos in undis
Vim tulit. Enixa est utero pulcherrima pleno
Infantem, Nymphis jam nunc qui posset amari;
Narcissumque vocat. De quo consultus, an esset
Tempora maturæ visurus longa senectæ: 347
Fatidicus vates, Si se non viderit, inquit.
Vana diu visa est vox auguris. Exitus illam,
Resque probat, letique genus, novitasque furo-
ris. 350

Jamque ter ad quinos unum Cephæus
 Addiderat: poteratque puer, juvenisque videri.
 Multi illum juvenes, multa cuplere puellas.
 Sed fuit in tenera tam dira superbia forma;
 Nulli illum juvenes, nullæ tetigere puellas. 350
 Adspicit hunc, trepidos agitantem in retia
 cervos,

Vocalis Nymphæ, quæ nec reticere loquenti,
 Nec prior ipsa loqui didicit, resonabilis Echo.
 Corpus adhuc Echo, non vox erat: et tamen
 usum

Garrula non alium, quam nunc habet, oris ha-
 bebat, 360

Reddere de multis ut verba novissima posset.
 Fecerat hoc Juno, quia, cum deprendere posset
 Cum Jove sæpe suo Nymphas in monte jacentes,
 Illa deam longo prudens sermone tenebat,
 Dum fugerent Nymphæ. Postquam Saturnia
 sensit; 365

Hujus, ait, linguæ, qua sum delusa, potestas
 Parva tibi dabitur, vocisque brevissimus usus;
 Reque minas firmat. Tamen hæc in fine loquendi
 Ingeminat voces, auditaque verba reportat.

Ergo ubi Narcisum per devia lustra vagantem
 Vidit, et incaluit: sequitur vestigia furtim; 371
 Quoque magis sequitur, flamma propiore ca-
 lescit.

Non aliter, quam cum summis circumlita tædis
 Admotam rapiunt vivacis sulfura flammam.

O quoties voluit blandis accedere dictis, 375
 Et molles adhibere preces! natura repugnat,
 Nec sinit incipiat: sed, quod sinit, illa parata est
 Expectare sonos, ad quos sua verba remittat.
 Forte puer, comitum reductus ab agmine fido,
 Dixerat, Ecquis adest? et, Adest, responderat
 Echo. 380

Illic stupet: utque aciem partes dimisit in omnes,
 Voce, Veni, clamat magna. Vocat illa vocantem.
 Respicit: et nullo rursus veniente, Quid, inquit,
 Me fugis? et totidem, quot dixit, verba recepit.
 Perstat; et alternæ deceptus imagine vocis, 385
 Huc coeamus, ait: nulleque libentius unquam
 Responsura sono, Cocamus, rettulit Echo:
 Et verbis favet ipsa suis; cressaque sylvis
 Ibat, ut injiceret sperato brachia collo.
 Ille fugit: fugiensque, Manus complexibus au-
 fers:

Ante, ait, emoriar, quam sit tibi copia nostri.
 Rettulit illa nihil, nisi, Sit tibi copia nostri. 392
 Spreta latet sylvis, pudibundaque frondibus ora
 Protegit: et solis ex illo vivit in antris.
 Sed tamen hæret amor, crescitque dolore re-
 pulsæ. 395

Attenuant vigiles corpus miserabile curæ:
 Adducitque cutem macies; et in aera succus
 Corporis omnis abit: vox tantum, atque ossa
 supersunt.

Vox manet: ossa ferunt lapidis traxisse figuram.
 [Inde latet sylvis, nulloque in monte videtur;
 Omnibus auditur, sonus est, qui vivit in illa.]

Sic hanc, sic alias, undis aut montibus ortas,
 Luserat hic Nymphas; sic cætus ante viriles.
 Inde manus aliquis despectus aetheræ tollens,
 Sic amet iste licet, sic non potiar amato, 405
 Dixerat. Assensit precibus Rhamnusia justis.

Fons erat illimix, nitidæ argenteæ undis,
 Quem neque pastores, neque pastæ monte ca-
 pellas

Contingerant, aliudve pecus: quem nulla volucris,
 Nec fera turbarat, nec lapsus ab arbore ramus.

Gramen erat circa, quod proximus humor alebat:
 Sylvaque, sole lacum pascura tepescere nullo.
 Hic puer, et studio venandi lassus et iæta,
 Procrebuit, faciemque loci, fontemque secutus.
 Dumque sitim sedare cupit, nitida altera crevit:
 Dumque bibit, visæ correptus imagine formæ,
 Spem sine corpore amat: corpus putat esse,
 quod umbra est.

Adstupet ipse sibi: vultuque immotus eodem
 Hæret, ut e Pario formatum marmore signum.
 Spectat humi positus geminum, sua lumina,
 sidus, 420

Et dignos Baccho, dignos et Apolline crines;
 Impubesque genas, et eburnea colla, decusque
 Oris, et in niveo mixtum candore ruborem;
 Cunctaque miratur, quibus est mirabilis; ipse
 Se cupit imprudens; et, qui probat, ille pro-
 batur; 425

Dumque petit, petitur; pariterque incendit, et
 ardet.

Irrita fallaci quoties dedit oscula fonti!
 In medias quoties visum captantia collum,
 Brachia mersit aquas, nec se deprendit in illis!
 Quid vident, nescit; sed, quod videt, uritur
 illo: 430

Atque oculos idem, qui decipit, incitat error.
 Credule, quid frustra simulacra fugacia captas?
 Quod petis, est nusquam: quod amas, avertere,
 perdes.

Ista repercussæ, quam cernis, imaginis umbra est.
 Nil habet ista sui, tecumque venitque, manetque:
 Tecum discedat; si tu discedere possis. 436
 Non illum Cereris, non illum cura quietis
 Abstrahere inde potest: sed opaca fusus in herba
 Spectat inexploto mendacem lumine formam:
 Perque oculos perit ipse suos: paulumque le-
 vatus, 440

Ad circumstantes tendens sua brachia sylvas;
 Ecquis, io sylvæ, crudelius, inquit, amavit?
 Scitis enim, et multis latebra opportuna fuistis.
 Ecquem, cum vestræ tot agantur sæcula vite,
 Qui sic tabuerit, longo meministis in ævo? 445
 Et placet, et video: sed quod videoque, plaet-
 que,

Nontamen invenio: tantus tenet error amantem.
 Quoque magis doleam; nec nos mare separat
 ingens,

Nec via, nec montes, nec clausis mœnia portis.
 Exigua prohibemur aqua. Cupit ipse tenori. 450
 Nam quoties liquidis porreximus oscula lymphis,
 Illic toties ad me resupino nititur ore.
 Posse putes tangi: minimum est, quod amanti-
 bus obstat.

Quisquis es, huc exi: quid me, puer unice, fallis?
 Quoque petitus abis? certe nec forma, nec ætas 455
 Est mea, quam fugias; et amarunt me quoque
 Nymphæ.

Spem mihi nescio quam vultu promittis amico:
 Cumque ego porrexì tibi brachia, porrigis ultro:
 Cum risi, arrides: lacrymas quoque sæpe notavi,
 Me lacrymante, tuas; nutu quoque signa re-
 mittis: 460

Et, quantum motu formosi suspicor oris,
 Verba refers, aures non pervenientia nostras.
 In te ego sum, sensi: nec me mea fallit imago.
 Uror amore mei: flammam moveoque feroque.
 Quid faciam? roger, anne rogem? quid deinde
 rogabo? 465

Quod cupio, mecum est: inopem me copia fecit.
 O utinam nostro secedere corpore possem!

Vellem, in amante novum; vellem, quod amantem, abesset.

Jamque dolor vires admittit, nec tempora vite
Longa meum superant: primoque exstinguitur in
avo. 470

Nec mihi mors gravis est, posituro morte dolores.
Hic, qui diligit, vellem diuturnior esset.
Nunc duo concordēs anima moriemur in una.
Dixit, et ad faciem rediit male sanus eandem;
Et lacrymis turbavit aquas: obscuraque moto
Reddita forma lacu est. Quam cum vidisset abire;
Quo fugis? o remane; nec me, crudelis, amantem 477

Desere, clamavit: liceat, quod tangere non est,
Adspicere, et misero præbere alimenta furori.
Dumque dolet, summa vestem deduxit ab ore, 480
Nudaque marmoreis percussit pectora palmis.
Pectora traxerunt tenuem percussa ruborem;
Non aliter, quam poma solent, quæ candida parte,
Parte rubent; aut ut variis solet uva racemis
Ducere purpureum, nondum matura, colorem. 485
Quæ simul adspexit liquefacta rursus in unda;
Non tulit ulterius: sed, ut intabescere flavæ
Igne levi ceræ, matutineve pruinæ
Sole tepente solent, sic attenuatus amore
Liquitur, et cæco paulatim carpitur igni. 490
Et neque jam color est mixto candore rubori;
Nec vigor, et vires, et quæ modo visa placebant,
Nec corpus remanet, quondam quod amaverat
Echo.

Quæ tamen ut vidit, quamvis irata memorque,
Indoluit: quotiesque puer miserabilis, Eheu, 495
Dixerat, hæc resonis iterabat vocibus, Theu.
Cumque suos manibus percusserat ille lacertos,
Hæc quoque reddebat sonitum plangens eundem.
Ultima vox solitam fuit hæc spectantis in undam:
Heu frustra dilecte puer! totidemque remisit 500
Verba locus: dictoque Vale, Vale inquit et Echo.
Ille caput viridi fœssum submisit in herba:
Lumina nox clauditi domini mirantia formam.
Tum quoque se, postquam est inferna sede receptus,

In Stygia spectabat aqua. Planxere sorores 505
Naidæ, et sectos fratri posuere capillos.
Planxere et Dryades: plangentibus adsonat Echo.
Jamque rogam, quassasque faces, feretrumque
parabant: [florem

Nusquam corpus erat: croceum pro corpore
Inveniunt, foliis medium ingentibus albis. 510
Cognita res meritam vati per Achaidas urbes
Attulerat famam: nomenque erat auguris ingens.
Spernit Echionides tamen hunc, ex omnibus unus
Contemtor superum, Pentheus: præsignaque ridet
Verba senis, tenebrasque et cladem lucis ademptæ
Obijcit. Ille movens albertia tempora canis, 516
Quam felix esses, si tu quoque luminis hujus
Orbus, ait, fieres, ne Bacchia sacra videres!
Jamque dies aderit, jamque haud procul auguror
esse,

Qua novus huc veniat, proles Semeleia, Liber. 520
Quem nisi templorum fueris dignatus honore,
Mille lacer spargero locis, et sanguine sylvas
Fœdabis, matremque tuam, matrique sorores.
Evenient: neque enim dignabere numen honore:
Meque sub his tenebris nimium vidisse queris.
Talia dicentem proturbat Echione natus. 526
Dicta fides sequitur; responsaque vatis aguntur.
Liber adest, festique fremunt ululatus agri.
Turba ruunt: mixtæque viris matresque nu-
rusque,

Vulgasque, præcoraque, ignota mihi mens, sonantur.

Quis furor, anguigenæ proles Mæoria, mentes
Attonnit mentes? Pentheus ait: arane tantum
Ere repulsa valent? et adunco tibia cornu?
Et magicæ fraudes? ut quos non belliger ensis,
Non tuba terruerint, non strictis agmina telis: 535
Feminæ voces, et mota insanæ vino,
Obscœnæque greges, et inanæ tympana vincant?
Vosne, senes, mirer? qui longa per sequora vestri
Hæc Tyron, hæc profugos posuistis sede Penates,
Nunc sinitis sine Marte capi? vosne, acrior estas,
O juvenes, propiorque meæ; quos arma tenere,
Non thyrsos, galeaque tegi, non fronde decebat?
Este, precor, memores, qua sitis stirpe creati:
Illiusque animos, qui multos perdidit unus,
Sumite serpentis. Pro fontibus ille lacuque 545
Interiit: at vos pro fama vincite vestra.
Ille dedit leto fortes: vos pelлите molles,
Et patrium revocate decus. Si fata vetabant
Stare diu Thebas; utinam tormenta virique 549
Mœnia diruerent, ferrumque ignisque sonarent!
Essemus miseri sine crimine: sorsque querenda,
Non celanda foret: lacrymæque pudore carerent.
At nunc a puero Thebæ capientur inermi:
Quem neque bella juvant, nec tela, nec usus
equeorum, 554

Sed madidus myrrha crinis, mollesque coronæ,
Purpuraque, et pictis intextum vestibus aurum.
Quem quidem ego actutum, modo vos absistite,
cogam

Assuntumque patrem commentaque sacra fateri.
An satis Acrisio est animi, contemnere vanum
Numen, et Argolicas venient claudere portas;
Pentheæ terribit cum totis advena Thebis? 561
Ite citi, (famulus hoc imperat) ite, ducemque
Atrahite huc vinctum: jussis mora signis abesto.
Hunc avus, hunc Athamas, hunc cætera turba
suorum

Corripiunt dictis, frustraque inhibere laborant.
Acrior admonitū est, irritaturque retenta 566
Et crescit rabies: remoraminaque ipsa nocebant
Sic ego torrentem, qua nil obstat eunti,
Lenius, et modico strepitu decurrere vidi.
At, quacunque trabes obstructaque saxa tenebant,
Spuncus, et fervens, et ab obijce sævior ibat. 571
Lece cruentati redeunt: et, Bacchus ubi esset,
Quærenti domino, Bacchum vidisse negarunt.
Hunc, dixere, tamen comitem, famulumque sa-
croium

Cepimus: et tradunt manibus post terga ligatis
Sacra dei quondam Tyrrhena gente secutum. 576
Adpiceit hunc oculis Pentheus, quos ira tre-
mendos

Fecerat, et, quanquam pœnæ vix tempora differt,
O periture, tuoque aliis documenta dature
Morte, ait, ede tuum nomen, nomenque paren-
tum, 580

Et patriam; morisque novi cur sacra frequentes.
Ille metu vacuus, Nomen mihi, dixit, Acas: tunc
Patria Mœonia est: humili de plebe parentes.
Non mihi, quæ duri colerent, pater, arva juveni,
Lanigerosæve greges, non ulla armenta reliquit.
Pauper et ipse fuit: linoque solebat et hamo 586
Decipere, et calamo salientes ducere pisces.
Ars illi sua census erat. Cum traderet artem,
Accipe, quas habeo, studii successor et hæres,
Dixit, opes: moriensque mihi nihil ille reliquit
Præter aquas; unum hoc possum appellare pa-
ternum. 591

Mox ego, ne scopulis hærerem semper in iadem,
Addidici regimen, dextra moderante, carismæ
Flectere: et Oleniæ sidus pluviale capellæ,
Taygetenque, Hyadasque oculis Arctonque
notavi. 595

Ventorumque domos, et portus puppibus aptos.
Forte petens Delon, Disæ telluris ad oras
Applicor, et dextris adducor littora remis:
Doque leves saltus, udæque immittor arenæ.
Nox ubi consumpta est; Aurora rubescere pri-
mum 600

Cæperat: exsurgo, laticesque inferre recentes
Admoneo, monstroque viam, quæ ducat ad undas.
Ipse, quid aura mihi tumulo promittat ab alto,
Prospecto: comitesque voco, repetoque carinam.
Adsumus en, inquit sociorum primus Opheltes:
Utque putat, prædam deserto nactus in agro, 606
Virgines puerum ducit per littora forma.
Ille, mero somnoque gravis, titubare videtur,
Vixque sequi. Specto cultum, faciemque, gra-
dumque;

Nil ibi, quod posset credi mortale, videbam. 610
Et sensi, et dixi sociis, Quod numen in isto
Corpore sit, dubito: sed corpore numen in isto
est.

Quisque es, o, faveas, nostrisque laboribus adsis:
His quoque des veniam. Pro nobis mitte precari,
Dictys ait: quo non alius consendere summas
Ocul antennæ, prenosque rudente relabi. 616
Hoc Libys, hoc flavus, proræ tutela, Molanthus,
Hoc probat Alcimedon, et, qui requiemque mo-
dumque

Voce dabat remis, animorum hortator Epopeus:
Hoc omnes alii. Prædæ tam cæca cupido est. 620
Non tamen hanc sacro violari pondere pinum
Perpetiar, dixi: pars hic mihi maxima juris.
Inque aditu obaisto. Furit audacissimus omni
De numero Lycabas: qui Tusca pulvis ab urbe
Exsilium, dira penam pro cæde, lubat. 625
Is mihi, dum resto, juvenili guttura pugno
Rupit: et excussum misisset in æquora, si non
Hæsissem, quamvis amens, in fune rēctus.

Impia turba probant factum. Tum denique
Bacchus,

Bacchus enim fuerat, veluti clamore solutus 630
Sit sopor, aque mero redeant in pectora sensus;
Quid facitis? quis clamor? ait; qua, dicite,
nautæ,

Huc ope perveni? quo me deferre paratis?
Pone metum, Proreus, et quos contingere portus
Ede velis, dixit; terra sistere petita. 635

Naxon, ait Liber, cursus advertite vestros,
Illa mihi domus est: vobis erit hospita tellus.
Per mare fallaces, perque omnia numina jurant
Sic fore: meque jubent pictæ dare vela carinæ.
Dextera Naxos erat: dextera mihi linteæ danti, 640
Quid facis, o demens? quis te furor, inquit,
Acetes,

Pro se quisque, tenet? lævam pete. Maxima
nutu

Pars mihi significat; pars, quid velit, aure su-
rurrat.

Obstupui: Caplatque alius moderamina, dixi:
Meque ministerio scelerisque artisque removi.
Increpor a cunctis; totumque immurmurat
ægmen.

E quibus Æthalion, Te scilicet omnis in uno
Nostra salus posita est! ait, et subit ipse, me-
umque

Explet opus; Naxoque petit diversa relicta.

Tum deus illædæus, tanquam modo denique
fraudem 650

Senserit, e puppi pontum prospexit adunca:
Et fienti similis, Non hæc mihi littora, nautæ,
Promisistis, ait: non hæc mihi terra rogata est.
Quo merui penam facto? quæ gloria vestra est,
Si puerum juvenes, si multi fallitis unam? 655
Jamdudum fiebam. Lacrymas manus impia nos-
tras

Ridet, et impellit properantibus sequora remis.
Per tibi nunc ipsum (nec enim præsentior illo
Est deus) adjuro, tam me tibi vera referre,
Quam veri majora fide. Stetit æquore puppis 660
Haud aliter, quam si siccum navale teneret.
Illi admirantes remorum in verbera perstant,
Velaque deducunt; geminaque ope currere ten-
tant.

Impediunt hederæ remos, nexuque recurvo
Serpunt, et gravidis distinguunt vela corymbis.
Ipse, racemiferis frontem circumdatus avis, 666
Pampineis agitât velatam frondibus hastam:
Quem circa tigres, simulacraque inania lyncum,
Pictarumque jacent fera corpora pantherarum.
Exsiluere viri; sive hoc insaniam fecit, 670

Sive timor: primusque Medon nigrescere pinis
Corpore depresso, et spinæ curvamina flecti
Incipit: huic Lycabas, In quæ miracula, dixit,
Verteris? et lati rictus, et panda loquenti
Naris erat, squamamque cutis durata trahebat.
At Libys, obstantes dum vult obvertere remos,
In spatium resiliere manus breve vidit; et illas
Jam non esse manus, jam pinas posse vocari.
Alter, ad intortos cupiens dare brachia funes,
Brachia non habuit, truncoque repandus in un-
das 680

Corpore desiluit: falcata novissima cauda est,
Qualia dividuæ sinuantur cornua Lunæ.
Undique dant saltus, multaue adspergine ro-
rant:

Emerguntque iterum: redeuntque sub sequora
rureus:

Inque chori ludunt speciem: lascivaque jac-
tant 685

Corpora, et acceptum patulis mare naribus ef-
flant.

De modo viginti, tot enim ratis illa ferebat,
Restabam solus. Pavidum, gelidumque trementi
Corpore, vixque mecum firmat deus, Excute,
dicens,

Corde metum, Diamque tene. Delatus in illam
Accensis aris Baccheia sacra frequento. 691

Præbuimus longis, Pentheus, ambagibus aures,
Inquit, ut ira mora vires asumere posset.
Præcipitem famuli rapite hunc, cruciataque
diris,

Corpora tormentis Stygiæ demittite nocti. 695
Protinus abstractus solidis Tyrrhenus Acetes
Clauditur in tectis: et dum crudelia jussæ

Instrumenta necis ferrumque ignisque parantur;
Sponte sua patuisse fores, lapsasque lacertis
Sponte sua fama est, nullo solvete, catenas. 700

Perstat Echionides: nec jam jubetire, sed ipse
Vadit, ubi electus facienda ad sacra Cithæron
Cantibus et clara bæchantum voce sonabat.

Ut fremit acer equus, cum bellicus ære canoro
... nã dedit tubicen, pugnaque assumit amorem:
Pentha sic iotus longis ululatibus æther 706
Movit, et audito clangore recanduit ira.

Monte fere medio est, cingentibus ultima
sylvia,

Paras ab arboribus, spectabilis undique campus.
 Hic oculis illum cernentem sacra profanis 710
 Prima videt, prima est insano concita motu.
 Prima suum misso violavit Penthes thyrsos
 Mater : Io, geminas, clamavit, adeste sorores.
 Ille aper, in nostris errat qui maximus agris,
 Ille mihi ferendus aper. Ruit omnis in unum 715
 Turba furens: cunctæ coeunt, cunctæque sequuntur
 Jam trepidum, jam verba minus violenta loquentem,
 Jam se damnantem, jam se peccasse fatentem.
 Saucius ille tamen, Fer opem, matertera, dixit,
 Autonoe: moveant animos Actæonis umbræ,
 Illa, quid Actæon, nescit, dextramque precanti

Abstulit: Inco lacerata est altera raptâ.
 Non habet infelix quæ matri brachia tendat:
 Trunca sed ostendens disiectis corpora membra,
 Adspice, mater, ait. Visis ululavit Agave, 725
 Collaque jactavit, movitque per aera crinem:
 Avulsomque caput digitis complexa cruentis
 Clamat, Io comites, opus hæc victoria nostrum est.
 Non citius frondes autumnis frigore tactas,
 Jamque male hærentes, alta rapit arbore ventus;
 Quam sunt membra viri manibus direpta nefandis. 731
 Talibus exemplis monitæ nova sacra frequentant,
 Thuraque dant, sanctasque colunt Ismenides aras.

LIBER QUARTUS.

At non Alcithoe Minyias orgia censet
 Accipienda dei: sed adhuc temeraria Bacchum
 Progeniem negat esse Jovis: sociasque sorores
 Impietatis habet. Festum celebrare sacerdos,
 Immunesque operum dominas, famulasque suorum 5
 Pectora pelle tegi, crinales solvere vittas,
 Serta coma, manibus frondentes sumere thyrsos,
 Jusserat: et sævam læsi fore numinis iram
 Vaticinatus erat. Parent matresque nurusque;
 Telasque, calathosque, infectaque pensa reponunt: 10
 Thuraque dant: Bacchumque vocant, Bromiumque, Lyæumque,
 Ignigenamque, satumque iterum, solumque bi-matrem:
 Addit his Nyseus, indetonsusque Thyoneus,
 Et cum Lenæo genialis consitor uvæ,
 Nyctellusque, Eleleusque parens, et Iacchus, et 15
 Evan:
 Et quæ præterea per Graias plurima gentes
 Nomina, Liber, habes. Tibi enim inconsumta juvenas:
 Tu puer æternus, tu formosissimus alto
 Conspiceris cælo: tibi, cum sine cornibus adstas,
 Virgineum caput est: Oriens tibi victus, adusque
 Decolor extremo qua tingitur India Gange. 21
 Penthea tu, venerande, bipenniferumque Lycurgum
 Sacriligos mactas: Tyrrhenaque mittis in æquor Corpora.
 Tu bijugum pictis insignia frenis
 Colla premis lyncum: Bacchæ Satyrique sequuntur, 25
 Quique senex ferula titubantes ebrius artus Sustinet,
 et pando non fortiter hæret asello.
 Quæcunque ingrederis, clamor juvenilis, et una
 Fœminæ voces, impulsæque tympana palmis,
 Concaque æra sonant, longoque foramine buxus. 30
 Pacatus mitisque, rogant Ismenides, adsis:
 Jussaque sacra colunt. Solæ Minyides intus,
 Intempestiva turbantes festa Minerva,
 Aut ducunt lanas, aut stamina pollice versant,
 Aut hærent telæ, famulasque laboribus urgent.
 E quibus una levi deducens pollice filum: 36
 Dum cessant aliam, commentaque sacra frequentant,
 Nos quoque, quas Pallas, melior dea, detinet, inquit,

Utile opus manuum vario sermone levemus: 39
 Perque vices aliquid, quod tempora longa videri
 Non sinat, in medium vacuas referamus ad aures.
 Dicta probant, primamque jubent narrare sorores.
 Illa, quid e multis referat, nam plurima norat,
 Cogitat; et dubia est, de te, Babyloniam, narret,
 Derecti, quam versa squamis velantibus artus
 Stagna Palestini credunt celebrasse figura: 46
 An magis ut sumtis Jilii filia pennis
 Extremos albis in turribus egerit annos:
 Nais an ut cantu, nimiumque potentibus herbis,
 Verterit in tacitos juvenilia corpora pisces, 50
 Donec idem passa est: an, quæ poma alba ferebat,
 Ut nunc nigra ferat contactu sanguinis arbor.
 Hæc placet; hanc, quoniam vulgaris fabula non est,
 Talibus orsa modis, lana sua fila sequente:
 Pyramus et Thisbe, juvenum pulcherrimus alter, 55
 Altera, quas Oriens habuit, prælata puellis,
 Contiguas tenuere domos, ubi dicitur altam
 Coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
 Notitiam, primosque gradus vicina fecit;
 Tempore crevit amor: tædæ quoque jure colasent; 60
 Sed vetuere patres. Quod non potuere vetare,
 Ex æquo captis ardebant mentibus ambo.
 Conscius omnis abest: nutu, signisque loquuntur.
 Quoque magis tegitur, tectus magis æstuat ignis.
 Fissus erat tenui rima, quam duxerat olim, 65
 Cum fieret, paries domui communis utrique.
 Id vitium nulli per sæcula longa notatum
 (Quid non sentit amor?) primi sensitis amantes,
 Et voci fecistis iter: tutæque per illud
 Murmure blanditiæ minimo transire solebant.
 Sæpe, ut constiterant, hinc Thisbe, Pyramus illinc, 71
 Inque vicem fuerat captatus anhelitus oris;
 Invidere dicebant, paries, quid amantibus obstat?
 Quantum erat, ut sineres nos toto corpore jungi?
 Aut hoc si nimium, vel ad oscula danda pateres?
 Nec sumus ingrati: tibi nos debere fatemur, 76
 Quod datus est verbis ad amicas transitus aures.
 Talia diversa nequicquam sede locuti,
 Sub noctem dixere Vale: partique dedere
 Oscula quisque suæ, non pervenientia contra.
 Postera nocturnos Aurora removerat ignes,

Solque pruinosa radiis sicaverat herbas:
Ad solitum colere locum. Tum murmure parvo
Multa prius questi, statuant, ut nocte silenti
Fallere custodes, foribusque excedere tentent:
Cumque domo exierint, prbis quoque claustra
relinquant:

Neve sit errandum lato spatiantibus arvo,
Convenient ad busta Nini, lateantque sub umbra
Arboris. Arbor ibi, niveis uberrima pomis,
Ardua morus, erat, gelido contermina fonti. 90
Facta placent: et lux, tarde decedere visa,
Præcipitatur aquis, et aquis nox surgit ab eadem.
Callida per tenebras, versato cardine, Thisbe
Egreditur, fallitque suos: adopenaque vultum
Pervenit ad tumulum, dictaque sub arbore sedit.
Audacem faciebat amor. Venit ecce recenti 96
Cæde læna boum spumantes oblita rictus,
Depositura sitim vicini fontis in unda.
Quam procul ad Lunæ radios Babylonia Thisbe
Vidit, et obscurum trepido pede fugit in an-
trum: 100

Dumque fugit, tergo velamina lapsa relinquit.
Ut læa sitim multa compescuit unda,
Dum redit in sylvas, inventos forte sine ipsa
Ore cruentato tenus laniavit amictus.
Serius egressus-vestigia vidit in alto 105
Pulvere certa feras; totoque expalluit ore
Pyramus. Ut vero vestem quoque sanguine
tinctam

Repperit; Una duos nox, inquit, perdet amantes:
I. quibus illa fuit longa dignissima vita.
Nostra nocens anima est: ego te, miseranda,
peremi, 110

In loca plena metus qui jussi nocte venires,
Nec prior huc veni. Nostrum divellite corpus,
Et scelerata fero consumite viscera morsu,
O, quicumque sub hac habitatis rupe, leones 114
Sed timidi est optare necem. Velamina Thisbes
Tollit, et ad pactæ secum fert arboris umbram.
Utque dedit notæ lacrymas, dedit oscula, vesti:
Accipe nunc, inquit, nostri quoque sanguinis
haustus:

Quoque erat accinctus, demittit in illa ferrum.
Nec mora; ferventi moriens e vulnere traxit. 120
Ut jacuit resupinus humi, cruor emicat alte;
Non aliter, quam cum vitio fistula plumbo
Scinditur, et tenues stridente foramine longe
Ejaculatur aquas, atque ictibus æra rumpit.
Arborei fetus adspersio cædis in atram 125
Vertuntur faciem, madefactaque sanguine radix
Puniceo tingit pendientia mora colore.

Ecce metu nondum posito, ne fallat amantem,
Illa redit: juvenemque oculis, animoque requirit:
Quantaque vitæ narrare pericula gestit. 130
Utque locum, et versam cognovit in arbore for-
mam;

(Sic facit incertam pomi color) hæret, an hæc sit.
Dum dubitat, tremebunda videt pulsare cruen-
tum [buxo]

Membra solum, retræque pedem tulit: oraque
Pallidiora gerens, exhorruit, æquoris instar, 135
Quod tremat, exigua cum summum stringitur
aura.

Sed postquam remorata suos cognovit amores;
Percutit indignos claro plangore lacertos:
Et laniata comas, amplexaque corpus amatum,
Vulnera supplevit lacrymis, fletumque cruori
Miscuit: et gelidis in vultibus oscula figens,
Pyrame, clamavit, quis te mihi casus ademit?
Pyrame, responde: tuas te, carissime, Thisbe

Nominat: exaudi, vultusque attolle jacentes.
Ad nomen Thisbes oculos jam morte gravatos
Pyramus erexit, visaque recondidit illa. 146
Quæ postquam vestemque suam cognovit, et
ense

Vidit ebur vacuum; Tuas te manus, inquit,
amorque

Perdidit, infelix. Est et mihi fortis in unum
Hoc manus: est et amor, dabit hic in vulnera
vires. 150

Persequar extinctum, letique miserrima dicar
Causa, comesque tui: quique a me morte revelli
Heu sola poteris, poteris nec morte revelli.
Hoc tamen amorum verbis estote rogati,
O multum miseri, meus illiusque, parentes, 155
Ut, quos serus amor, quos hora novissima junxit,
Componi tumulo non invidetis eodem.

At tu, quæ ramis arbor miserabile corpus
Nunc tegis unius, mox es tectura duorum;
Signa tene cædis, pullosque et luctibus aptos
Semper habe fetus, gemini monumenta cruoris.
Dixit: et aptato pectus mucrone sub imum 162
Incubuit ferro, quod adhuc a cæde tepebat.
Vota tamen tetigere deos, tetigere parentes.
Nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater:
Quodque rogis superest, una requiescit in urna.
Desierat; mediumque fuit breve tempus, et
orsa est 167

Dicere Leuconoe: vocem tenuere sorores.
Hunc quoque, sidera qui temperat omnia luce,
Cepit amor Solem. Solis referemus amores.
Primus adulterium Veneris cum Marte putatur
Ilic vidisse deus: videt hic deus omnia primus.
Indoluit facto: Junonigenæque marito 173
Furta tori, furtique locum monstravit. At illi
Et mens, et quod opus fabrilis dextra tenebat,
Excidit. Extemplo graciles ex ære catenas,
Retiaque, et laqueos, quæ lumina fallere possint,
Elimat. Non illud opus tenuissima vincant
Stamina, non summo quæ pendet aranea tigno.
Utque leves tactus, momentaque parva sequan-
tur, 180

Efficat: et lecto circumdata collocat apte.
Ut veneret torum conjux et adulter in unum;
Arte viri, vinclisque nova ratione paratis,
In mediis ambo deprensi amplexibus hærent.
Lemnium extemplo valvas patefecit eburnas, 185
Admisitque deos. Illi jacere ligati
Turpiter: atque aliquis de diis non tristibus optet
Sic heri turpis. Superi risere: diuque
Hæc fuit in toto notissima fabula cælo. 189

Exigit indicii memorem Cythereia pœnam:
Inque vices illum, tectos qui læsit amores,
Lædit amore pari. Quid nunc, Hyperione nate,
Forma, calorque tibi, radiataque lumina prorsus?
Nempe, tuis omnes qui terras ignibus uris,
Ureris igne novo; quique omnia cernere debes,
Leucotheen spectas: et virgine figis in una, 196
Quos mundo debes, oculos. Modo surgis Eoo
Temperis cælo: modo serius incidis undis,
Spectandique mora brumales porrigis horas.
Deficis interdum, vitiumque in lumina mentis
Transit, et obscurus mortalia pectora terras. 201
Nec, tibi quod Lunæ terris propioris imago
Obstiterit, palles: facit hunc amor iste colorem.
Diligis hanc unam: nec te Clymeneve, Rho-
dosve, 204

Nec tenet Æææ genitrix pulcherrima Circes,
Quæque tuos Clytie, quamvis despecta, petebat
Concubitus, ipsosque illo grave vulnus habebat

Tempore. Leucothee multarum obliuia fecit.
Gentis odorifera quam formosissima partu
Edidit Eurynome; sed postquam filia crevit,
Quam mater cunctas, tam matrem filia vicit.
Rexit Achaemenias urbes pater Orchamus: isque
Septimus a prisci numeratur origine Belli.

Axe sub Hesperio sunt pascua Solis equorum:
Ambrosiam pro gramine habent. Ea fessa diurnis
Membra ministeris nutrit, reparatque labori.
Dumque ibi quadrupedes caelestia pabula car-

punt, [amatos,
Noxque vicem peragit; thalamos deus intrat
Versus in Eurynomes faciem genitricis: et inter
Bis sex Leucotheen famulas ad limina cernit
Laevia versato ducentem stamina fuso. 221
Ergo ubi, ceu mater, carae dedit oscula natae;
Res, ait, arcana est: famulae, discedite: neve
Eripite arbitrium matri secreta loquenti.
Paruerant: thalamoque deus sine teste relicto,
Ille ego sum, dixit, qui longum metior annum,
Omnia qui video; per quem videt omnia tellus:
Mundi oculus. Mihi crede, places. Pavet illa:
metuque

Et colus, et fusus digitis cecidere remissis.
Ipse timor decuit. Nec longius ille moratus, 230
In veram rediit faciem, solitumque nitorem.
At virgo, quamvis inopino territa visu,
Victa nitore dei, posita vim passa quicquid est.
Invidit Clytie (neque enim moderatus in illa
Solis amor fuerat) stimulatque pellicis ira 235
Vulgat adulterium, diffamatumque parenti
Indicat. Ille ferox immansuetusque precantem,
Tendentemque manus ad lumina Solis, et, Ille
Vim tulit invitae, dicentem, defodit alta
Crudus humo: tumulumque super gravis addit
arenæ. 240

Dissipat hunc radiis Hyperione natus, iterque
Dat tibi, quo possis defossos promere vultus
Nec tum jam poteras enectum pondere terræ
Tollere, Nympha, caput: corpusque exsangue
jacebas.

Nil illo fertur volucrum moderator equorum 245
Post Phaethonteos vidisse dolentius ignes.
Ille quidem gelidos radorum viribus actus,
Si quæsit, in vivum tentet revocare calorem;
Sed, quoniam tantis fatum conatibus obstat, 249
Nectare odorato spargit corpusque locumque:
Multaque præquestus, Tanges tamen æthera,
dixit.

Protinus imbutum cælesti nectare corpus
Delicuit, terramque suo mادهfecit odore:
Virgaque per glebas sensim radicibus actis 254
Thurea surrexit, tumulumque cacumine rupit.
Ad Clytien, quamvis amor excusare dolorem,
Indiciumque dolor poterat, non amplius auctor
Lucis adit, Venerisque modum sibi fecit in illa.
Tabuit ex illo dementer amoribus usa,
Nympharum impatiens; et sub Jove, nocte
dieque, 260

Sedit humo nuda, nudis incomta capillis:
Perque novem luces experta undæque cibique,
Rore mero, lacrymisque suis jejunia pavit:
Nec se movit humo. Tantum spectabat euntis
Ora dei, vultusque suos flectebat ad illum. 265
Membra ferunt hæsisse solo: partemque coloris
Luridus exsanguis pallor convertit in herbas:
Est in parte rubor, violæque similissimus ora
Flos tegit. Illa suum, quamvis radice tenetur,
Verituri ad Solem, mutataque servat amorem.
Dixerat: et factum mirabile reperat aures.

Pars fieri potuisse negant; pars omnia veros
Posse deos inmemorant: sed non et Bacchus in filiis
Poscitur Alcithoe, postquam siluere sorores:
Quæ radio stantis percurrens stamina telas, 275
Vulgatos taceo, dixit, pastoris amores
Daphnidis Idæi, quem Nymphe pellicis ira
Contulit in saxum: tantus dolor urit amantes.
Nec loquor, ut quondam naturæ jure novato
Ambiguus fuerit modo vir, modo femina Scy-

thoon. 280
Te quoque, nunc adamas, quondam fidiissime
parvo,

Celmi, Jovi, largoque sates Curetas ab imbrī,
Et Crocon in parvos versum cum Smilace flores
Prætereo: dulcique animos novitate tenebo.

Unde sit infamis; quare male fortibus undis
Salmacis enervet, tactosque remolliat artus; 286
Discite. Causa latet: vis est notissima fontis.
Mercurio puerum diva Cythereide natum
Naides Idæis enutrivere sub antris:
Cujus erat facies, in qua materque paterque 290
Cognosci possent: nomen quoque traxit ab illis.
Is tria cum primum fecit quinquennia, montes
Deseruit patrios: Idæique altrice relicta
Ignotis errare locis, ignota videre
Flumina gaudebat, stupido minuente laborem. 295
Ille etiam Lycias urbes, Lyciæque propinquos
Caras adit. Videt hic stagnum luentis ad imum
Usque solum lymphæ. Non illic canna palustris,
Nec steriles ulvæ, nec acuta cuspidē junci.
Perspicuus liquor est. Stagni tamen ultima
vivo 300

Cespitem cinguntur, semperque virentibus herbis.
Nympha colit: sed nec venatibus apta, nec arcus
Flectere quæ soleat, nec quæ contendere cursu:
Solaque Naiadum celeri non nota Dianæ.

Sæpe suas illi fama est dixisse sorores: 305
Salmaci, vel jaculum, vel pictas sume pharetras;
Et tua cum duris venatibus otia misce.
Nec jaculum sumit, nec pictas illa pharetras:
Nec sua cum duris venatibus otia miscet.

Sed modo fonte suo formosos perluit artus: 310
Sæpe Cytoriaci deducit pectine crines;
Et quid se deceat, spectatas consulit undas.
Nunc perlucens circumdata corpus amictu,
Mollibus aut foliis, aut mollibus incubat herbis.

Sæpe legit flores: et tunc quoque forte legebant,
Cum puerum vidit: visumque optavit habere.
Nec tamen ante adiit, etsi properabat adire,
Quam se composuit, quam circumspexit amictus,
Et finxit vultum; et meruit formosa videri.

Tunc sic ora loqui: Puer o dignissime credi 320
Esse deus; seu tu deus es, potes esse Cupido:
Sive es mortalis; qui te genuere, beati:
Et frater felix, et fortunata profecto
Si qua tibi soror est, et quæ dedit ubera nutrix.

Sed longe cunctis, longequæ potentior illis, 325
Si qua tibi sponsa est; si quam dignabere tædæ.
Hæc tibi sive aliqua est; mea sit furtiva voluptas:
Seu nulla est; ego sim: thalamumque ineamus
eundem.

Nais ab his tacuit: pueri rubor ora notavit,
Nescia quid sit amor: sed et erubuisse decebat.
Hic color aprica pendentibus arbore pomis, 331
Aut ebori tincto est, aut sub candore rubenti,
Cum frustra resonant æra auxiliaria, Lunæ.

Postenti Nymphæ sine fine sororia saltem 334
Oscula, jamque manus ad eburnæ colla ferant,
Desinis? an fugio, tecumque, sit, ista relinquo?
Salmacis extimuit; Locaque hæc tibi libera tradu,

Hospes, ait : simulatque gradu discedere verso.
Tum quoque respiciens, fruticumque recondita
sylva

Dellitit, flexumque genu submisit. At ille, 340
Ut puer, et vacuis ut inobservatus in herbis,
Huc it, et hinc illuc : et in alludentibus undis
Summa pedum, taloque tenuis vestigia tingit.
Nec mora ; temperie blandarum captus aquarum,
Mollia de tenero velamina corpore ponit. 345
Tum vero obstupuit, nudæque cupidine formæ
Salmacis exarsit : flagrant quoque lumina

Nymphæ :

Non aliter, quam cum puro nitidissimus orbe
Opposita speculi referitur imagine Phœbus.
Vixque moram patitur : vix jam sua gaudia
differt. 350

Jam cupit amplecti : jam se male continet amens.
Ille, cavis velox applauso corpore palmis,
Desiluit in latices, alternæque brachia ducens
In liquidis transluceat aquis : ut eburnea si quis
Signa tegat claro, vel candida lilia, vitro. 355

Vicinus, en meus est, exclamat Nais : et, omni
Veste procul jacta, mediis immittitur undis :
Pugnacemque tenet, luctantiaque oscula carpit ;
Subjectæque manus, invitatæ pectora tangit :
Et nunc hac juveni, nunc circumfunditur illac.
Denique nitentem contra, elabique volentem
Implicat, ut serpens, quam regia sustinet ales,
Sublimemque rapit : pendens caput illa, pedesque
Alligat, et cauda spatiantes implicat alas.

Utve solent hederæ longos intexere truncos : 365
Utque sub æquoribus deprensus polypus hostem
Continet, ex omni dimissis parte flagellis.
Perstat Atlantiades, sperataque gaudia Nymphæ,
Denegat. Illa premit ; commissæque corpore toto
Sic ut inhærebat, Pugnes licet, improbe, dixit, 370
Non tamen effugies : ita di jubeatis, et istum
Nulla dies a me, nec me diducat ab isto.

Vota suos habuere deos ; nam mixta duorum
Corpora junguntur, faciesque inducitur illis
Una ; velut si quis conductæ cortice ramos 375
Crescendo jungi, paritorque adolescere cernat.
Sic ubi complexu coierunt membra tenaci,
Nec duo sunt, et forma duplex, nec fœmina dici,
Nec puer ut possint : neutrumque, et utrumque
videntur.

Ergo ubi se liquidas, quo vir descenderat, undas
Seminare fecisse videt, mollitaque in illis 381
Membra ; manus tendens, sed jam non voce virili,
Hermaphroditus ait, Nato date munera vestro,
Et pater et genitrix, amborum nomen habenti :
Quisquis in hos fontes vir venerit, exeat inde 385
Semivir, et tactis subito mollescat in undis.
Motus uterque parens nati rata verba biformis
Fecit, et incerto fontem medicamine tinxit.

Finis erat dictis ; et ad locum Minyeia proles
Urget opus, spernitque decum, festumque pro-
fanat ; 390

Tympana cum subito non apparentia raucis
Obstrepuere sonis, et sæpè tibia cornu,
Tinnulaque æra sonant. Redolent myrrhæque,
croci que ;

Resque fide major, cœpere virescere telæ, 394
Inque hederæ faciem pendens frondescere vestis.
Pars abit in vites : et quo modo fila fuerunt,
Palmite mutantur : de stamine pampinus exit :
Purpure fulgorem pictis accommodat uvis.
Jamque dies exactus erat, tempusque subibat,
Quod tu nec tenebras, nec possis diessere lucem,
Sed cum luce tamen dubiæ confinia noctis.

Tecta repente quati, pinguesque ardere videntur
Lampades, et rutillis collucere ignibus sedes,
Falsæque sevarum simulacra ululare ferarum.
Fumida jamdudum latitant per tecta sorores, 405
Diversæque locis ignes ac lumina vitant.
Dumque petunt latebras ; parvos membrana per
artus

Porrigitur, tenuique inducit brachia penna.
Nec, qua perdiderint veterem ratione figuram,
Scire sinunt tenebræ. Non illas pluma levavit :
Sustinuere tamen se perluculentibus alis. 411
Conatæque loqui, minimam pro corpore vocem
Emittunt, peraguntque levi stridore querelas :
Tectaque, non sylvas, celebrant : lucemque perosæ
Nocte volant, seroque trahunt a vespere no-
men. 415

Tum vero totis Bacchi memorabile Thebis
Numen erat ; magnasque novi matertera vires
Narrat ubique dei : de totique sororibus expers
Una doloris erat, nisi quem fecere sorores.
Adspicit hanc natis, thalamoque Athamantis ha-
bentem 420

Sublimes animos, et alumno numine, Juno ;
Nec tulit : et secum : Potuit de pellice natus
Vertere Mæonius, pelagoque immergere, nautas,
Et laceranda suæ nati dare viscera matri,
Et triplices operire novis Minyeidas alas : 425
Nil poterit Juno, nisi inultos flere dolores ?
Idque mihi satis est ? hæc una potentia nostra est ?
Ipse docet, quid agam ; fas est et ab hoste doceri :
Quidque furor valeat, Penthea cæde satisque
Ac super ostendit. Cur non stimuletur, eatque
Per cognata suis exempla furoris Ino ? 431

Est via declivis funesta nubila taxo :
Ducit ad infernas per muta silentia sedes.
Ityx nebulas exhalat iners : umbræque recondentes
Descendunt illac, simulacraque functa sepul-
cra. 435

Pallor Hiemsque tenent late loca senta : novique,
Quasi iter, manes, Stygiam quod ducit ad urbem,
Ignorant : ubi sit nigri fera regia Dis.
Mille capax aditus, et apertas undique portas
Urbs habet. Utque fretum de tota flumina terra,
Sic omnes animas locus accipit ille, nec ulli 441
Exiguus populo est, turbamve accedere sentit.
Errant exsangues sine corpore et ossibus umbræ :
Parsque forum celebrant, pars imi tecta tyranni ;
Pars alias artes, antiquæ imitamina vitæ. 445
Sustinet ire illuc, cœlesti sede relicta,
(Tantum odiis iræque dabat,) Saturnia Juno.

Quo simul intravit, sacroque a corpore pressum
Ingemuit limen ; tria Cerberus extulit ora,
Et tres latratu simul edidit. Illa sorores 450
Nocte vocat genitas, grave et implacabile numen.
Carceris ante fores clausas adamante sedebant,
Deque suis atros pectebant crinibus angues.
Quam simul agnorunt inter caliginis umbras,
Surrexere deæ : sedes Scelerata vocatur. 455
Viscera præbebat Tityos lanianda, novemque
Jugibus distentus erat. Tibi, Tantale, nullæ
Deprenduntur aquæ : quæque imminet, effugit
arbos.

Aut petis, aut urges ruiturum, Sisyphæ, saxum.
Volvitur Ixion, et se sequiturque, fugitique. 460
Molirique suis letum patruelibus ausæ,
Assidue repetunt, quas perdant, Belides undas.
Quos omnes acie postquam Saturnia torva
Vidit, et ante omnes Ixiona ; rursus ab illo 464
Sisyphon adspiciens, Cur hic e fratribus, inquit,
Perpetuas patitur pœnas ; Athamanta superbum

Regia dives habet, qui me cum conjugē semper
Spergit? et exponit causas odilique visque, 468
Quidque velit. Quod vellet, erat, ne regia Cadmi
Staret; et in facinus traherent Athamanta so-
rores.

Imperium, promissa, preces confundit in unum :
Solicitatque deas. Sic hæc Junone locuta, 472
Tisiphone canos, ut erat, turbata capillos
Movit, et obstantes rejectit ab ore colubras.
Atque ita, Non loggis opus est ambagibus, inquit :
Facta puta, quæcunque jubes; inamabile regnum
Desere, teque refer cœli melioris ad auras. 477
Læta redit Juno : quam cœlum intrare parantem
Roratis lustravit aquis Thaumantias Iris.
Nec mora; Tisiphone madefactam sanguine
sumit 480

Importuna facem : fluidoque cruore rubentem
Induitur pallam : tortoque incingitur angue :
Egrediturque domo. Luctus comitantur euntem,
Et Pavor, et Terror, trepidoque Insania vultu.
Limine constiterat : postes tremuisse feruntur
Æolii, pallorque fores infecit acernas : 486
Solque locum fugit. Monstris exterrita conjux,
Territus est Athamas : tectoque exire parabant.
Obstitit infelix, aditumque obsedit, Erinnyes :
Nexaque viperæ distendens brachia nodis, 490
Cæsariem excussit. Motæ sonare colubræ.
Parsque jacens humeris, pars circum tempora
lapsæ

Sibila dant, saniemque vomunt, linguasque co-
ruscant.

Inde duos mediis abruptit crinibus angues,
Pestiferaque manu raptos immisit. At illi 495
Innoque sinus, Athamanteosque pererrant ;
Inspirantque graves animas : nec vulnera membris
Ulla ferunt : mens est, quæ diros sentiat ictus.
Atulerat secum liquidi quoque monstra veneni,
Oris Cerberei spumas, et virus Echidnæ : 500
Erroresque vagos, cæcæque oblivia mentis,
Et scelus, et lacrymas, rabiemque, et cædis amo-
rem,

Omnia trita simul : quæ sanguine mixta recenti
Coxerat sære cavo, viridi versata cicuta.
Dumque pavent illi ; vertit furiale venenum 505
Pectus in amborum, præcordiaque intima movit.
Tum face jactata per eundem sæpius orbem,
Consequitur motos velociter ignibus ignes.
Sic vitrix, jussique potens, ad inania magni
Regna redit Ditis, sumtumque recingitur an-
guem. 510

Protinus Æolides media furibundus in aula
Clamat, Io, comites, his retia tendite sylvis :
Hic modo cum gemina visa est mihi prole læna.
Utic feræ, sequitur vestigia conjugis amens :
Deque sinu matris ridentem et parva Learchum
Brachia tendentem rapit, et bis terque per auras
More rotat fundæ, rigidoque infantia saxo 517
Discutit ossa ferox. Tum denique concita mater
(Seu dolor hoc fecit, seu sparsi causa veneni)
Exululat, passisque fugit male sana capillis. 520
Teque ferens parvum nudis, Melicerta, lacertis,
Eryx, Bacche, sonat. Bacchi sub nomine Juno
Risit : et, Hos usus præstet tibi, dixit, alumnus.

Imminet æquoribus scopulus : pars ima cavatur
Fluctibus, et tectas defendit ab imbribus undas :
Summa riget, frontemque in apertum porrigit
æquor. 526

Occupat hunc (vires insania fecerat) Ino ;
Seque super pontum, nullo tardata timore,
Mittit, onusque suum. Percussa recanduit unda.

At Venus immeritis neptis miserata labores, 530
Sic patruo blandita suo est : O numen aquarum,
Proxima cui cœlo cessit, Neptune, potestas ;
Magna quidem posco : sed tu miserere meorum,
Jactari quos cernis in Ionio immenso :
Et dis adde tuis : aliqua et mihi gratia ponto
est : 535

Si tamen in dio quondam concreta profundo
Spuma fui, Graiumque manet mihi nomen ab illa.
Annuit oranti Neptuneus ; et abstulit illi,
Quod mortale fuit, majestatemque verendam
Imposuit, nomenque simul faciemque novavit :
Leucotheæque deum cum matre Palæmona dixit.

Sidonæ comites, quantum valuerunt, secutæ 542
Signa pedum, primo videre novissima saxo :
Nec dubium de morte ratæ, Cadmeida palmis
Deplanxere domum, acissæ cum veste capillos.
Utque parum juxta, nimiumque in pellice sævæ,
Invidiam, fecere deæ. Convicia Juno 547
Non tulit : et, Faciam vos ipsas maxima, dixit,
Sævitiæ monumenta meæ. Res dicta secuta est.
Nam quæ præcipue fuerat pia, Persequar, inquit,
In freta reginam : saltumque datura, moveri 551
Ilud usquam potuit, scopuloque affixa cohesit.
Altera, dum solito tentat plangore ferire
Pectora, tentatos sentit riguisse lacertos. 554
Illa, manus ut forte tetenderat in maris undas,
Saxea facta manus in easdem porrigit undas :
Hujus, ut arreptum laniabat vertice crimem,
Duratos subito digitos in orine videres.
Quo quæque in gestu deprenditur, hæsit in illo.
Pars volucres factæ ; quæ nunc quoque gurgite
in illo 560

Æquora destringunt sumtis Ismenides alis.

Nescit Agenorides natam, parvumque nepotem
Equoris esse deos. Luctu serieque malorum
Victus, et ostensis, quæ plurima viderat, exit
Conditur urbe sua ; tanquam fortuna locorum,
Non sua se premeret : longisque erratibus actus
Contigit Illyricos profuga cum conjugē fines. 567
Jamque malis annisque graves, dum prima re-
tractant

Fata domus, releguntque suos sermone labores ;
Num sacer ille mea trajectus cuspidē serpens, 570
Cadmus a't, fuerit, tum cum Sidone profectus
Viperæ sparsi per humum, nona semina, dentes?
Quem si cura deum tam certa vindicat ira,
Ipse precor serpens in longam porrigar alvum.
Dixit : et, ut serpens, in longam tenditur alvum
Duratæque cuti squamas increscere sentit, 576
Nigraque cæruleis variari corpora guttis :
In pectusque cadit pronus : commissaque in unum
Paullatim tereti sinuantur acumine crura.
Brachia jam restant : quæ restant, brachia ten-
dit ; 580

Et lacrymis per adhuc humana fluentibus ora,
Accede, o conjux, accede, miserrima, dixit,
Dumque aliquid superest de me, me tange : ma-
numque

Accipe, dum manus est ; dum non totum occu-
pat anguis.

Ille quidem vult plura loqui : sed lingua repente
In partes est fissa duas ; nec verba volenti 586
Sufficiunt : quotiesque aliquos parat edere ques-
tus,

Sibilat : hanc illi vocem natura relinquit.
Nuda manu feriens exclamat pectora conjux,
Cadme, mane : teque his, infelix, exue monstris.
Cadme, quid hoc? ubi pes? ubi sunt humerique,
manusque? 591

Et color, et facies, et, dum loquor, omnia? cur
non

Me quoque, coelestes, in eandem vertitis anguem?
Dixerat. Ille suæ lambebat conjugis ora,
Inque sinus caros, veluti cognosceret, ibat, 595
Et dabat amplexus, assuetæque colla petebat.
Quisquis adest (aderant comites) terretur. At
illa

Lubrica permulcet cristati colla draconis,
Et subito duo sunt, junctoque volumine serpunt;
Donec in apppositi nemoris subiere latebras. 600
Nunc quoque nec fugiunt hominem, nec vul-
nere lædunt. [cones.

Quidque prius fuerint, placidi meminere dra-
sed tamen ambobus versæ solatia formæ
Magna nepos fuerat, quem debellata colebat
India, quem positis celebrabat Achæia templis.
Solus Abantiades ab origine cretus eadem 606
Acrisius superest, qui mœnibus arceat urbis
Argolicæ, contraque deum ferat arma, genusque
Non putet eas Jovis: neque enim Jovis esse
putabat

Persea, quem pluvio Danae conceperat auro. 610
Mox tamen Acrisium (tanta est præsentia veri)
Tam violasse deum, quam non agnosce nepotem,
Pœnitel. Impositi jam cælo est alter: at alter
Viperei reforens spoliū memorabile monstri
Acræ carpebat tenerum stridentibus alis. 615
Cumque super Libycas victor penderet arenas,
Gorgonei capitis guttæ cecidere cruentæ:
Quas humus exceptas varios animavit in angues;
Unde frequens illa est infestæque terra colubris.

Inde per immensum ventis discordibus actus
Nunc huc, nunc illuc, exemplo nubis aquosæ, 621
Fertur, et ex alto seductas æthere longe
Despectat terras, totumque supervolat orbem.
Ter gelidas Arcetos, ter Cancrī brachia vidit:
Sæpe sub occasus, sæpe est ablati in ortus. 625
Mille greges illi, totidemque armenta per herbas
Errabant: et humum vicinia nulla præmebant.
Arboreæ frondes, auro radiante virentes, 636
Ex auro ramos, ex auro poma tegebant.
Hospes, ait Perseus illi, seu gloria tangit
Te generis magni: generis mihi Jupiter auctor
Sive es mirator rerum: mirabere nostras. 640
Hospitium, requiemque peto. Memor ille ve-
tustæ

Sortis erat: Themis hanc dederat Parnassia
sortem;
Tempus, Atla, veniet, tua quo spoliabitur auro
Arbor: et hunc prædæ titulum Jove natus ha-
bebit.

Id metuens, solidis pomaria clauserat Atlas 645
Mœnibus, et vasto dederat servanda draconi:
Arcebatque suis externos finibus omnes.
Huic quoque, Vade procul, re longe gloria rerum,
Quas mentiris, ait, longe tibi Jupiter absit.
Vimque minis addit: foribusque expellere ten-
tat 650

Cunctantem, et placidis miscentem fortia dictis,
Viribus inferior (quis enim par esset Atlanti
Viribus?) At quoniam parvi tibi gratia nostra est;

Accipe munus, ait: lævaque a parte Medusæ
Ipse retroversus squalentia prodidit ora. 655
Quantus erat, mons factus Atlas: jam barba co-
mæque [que.

In sylvas abeunt: juga sunt humerique manus-
Quod caput ante fuit, summo est in monte ca-
cumen.

Ossa lapis sunt. Tum partes auctus in omnes
Crevit in immensum (sic di statuisti) et omne
Cum tot sideribus cælum requievit in illo. 661

Claustrat Hippotades æternò carcere ventos:
Admonitorque operum cælo clarissimus alto
Lucifer ortus erat. Pennis ligat ille resumtis
Parte ab utraque pedes, teloque accingitur unco,
Et liquidum motis talaribus aera findit. 666
Gentibus innumeris circumque infraque relictis,
Æthiopum populos, Cepheia, conspiciit, arva.
Illic immeritam maternæ pendere linguæ 669
Andromedan pœnas immitis jusserat Ammon.
Quam simul ad duras religatam brachia cautes
Vidit Abantiades; nisi quod levis aura capillos
Moverat, et trepido manabant lumina fletu,
Marmorcum ratus esset opus. Trahit inscius
ignes, 674

Et stupet; et, visæ correptus imagine formæ,
Pæne suas quater est oblitus in aere pennas.
Ut stetit, O, dixit, non istis, digna catenis,
Sed quibus inter se cupidi jungantur amantes;
Pande requirenti nomen terræque tumque;
Et cur vincla geras. Primo silet illa: nec au-
det 680

Appellare virum virgo; manibusque modestos
Celasset vultus, si non religata fuisset.
Lumina, quod potuit, lacrymis implevit obortis.
Sæpius instanti, sua ne delicta fateri
Nolle videretur, nomen terræque suumque, 685
Quantæque maternæ fuerit fiducia formæ,
Indicat: et, nondum memoratis omnibus, unda
Insonuit: veniensque immenso bellua ponto
Eminet, et latum sub pectore possidet æquor.
Conclamat virgo: genitor lugubris, et amens
Mater adest; ambo miseri, sed justius illa. 691
Nec secum auxilium, sed dignos tempore fletus
Plangoremque ferunt: vinctoque in corpore ad-
hærent.

Cum sic hospes ait: Lacrymarum longa manere
Tempora vos poterunt: ad opem brevis hora
ferendam est. 695

Hanc ego si petcerem Perseus Jove natus, et illa,
Quam clausam implevit secundo Jupiter auro,
Gorgonis anguicomæ Perseus superator, et alis
Ætheris ausus jactatis ire per auras;
Præferret cunctis certe genere. Addere tantis
Dotibus et meritum (faveant modo numina)
tento. 701

Ut mea sit, servata mea virtute, paciscor.
Accipit legem, (quis enim dubitaret?) et et
orant,

Promittuntque super regnum dotale parentes.
Ecce velut navis, præfixo concita rostro, 705
Sulcat aquas, juvenum sudantibus acta lacertis;
Sic fera dimotis impulsu pectoris undis,
Tantum aberat scopulis, quantum Balearica torto
Funda potest plumbo medi transmittere cœli:
Cum subito juvenis, pedibus tellure repulsa, 710
Arduus in nubes abiit. Ut in æquore summo
Umbra viri visa est, visam fera sævit in umbram.
Utque Jovis præsep, vacuo cum vidit in arvo
Præsentem Phœbo liventia terga draconem,
Occupat aversum: neu seve retorquest ora, 715

Squamigeris avidos agit cervicibus unguēs :
Sic celerī fissum præceps per inane volatu
Terga ferre preasit, dextroque fremēdit in armo
Inachides ferrum curvo tenus addidit hamo.
Vulnere læsa gravi modo se sublimis in auras 720
Attollit: modo subdit aquis: modo more ferocis
Versat apri, quem turba canum circumsona ter-
ret.

Ille avidos morsus velocibus effugit alis:

Quaque patent, nunc terga cavis super obsita
conchis.

Nunc laterum costas, nunc qua tenuissima cauda
Desinit in piscem, falcato verberat ense. 726

Bellus puniceo mixtos cum sanguine fluctus
Ore vomit. Maduere graves adspergine pennæ.

Nec bibulis ultra Perseus talaribus ausus 729
Crederē; conspexit scopulum, qui vertice summo

Stantibus exit aquis; operitur ab aqore moto.
Nixus eo, rupisque tenens juga prima sinistra,

Ter quater exegit repetita per ilia ferrum.
Littora cum plauso clamor superasque deorum

Implevere domos. Gaudent, generumque salu-
tant, 735

Auxiliumque domus servatoremque fatentur
Cassiope, Cepheusque pater. Resoluta catenis

Incedit virgo, pretiumque et causa laboris.
Ipsæ manus hausta victrices abluit unda:

Anguiferumque caput dura ne lædat arena, 740
Mollit humum foliis, natusque sub aqore virgas

Sternit, et imponit Phorceynidos ora Medusæ.
Virga recens, bibulaque etiamnum viva medulla,

Vim rapuit monstri, tactuque induruit hujus,
Percepitque novum ramis et fronde rigorem. 745

At pelagi Nymphæ factum mirabile tentant
Pluribus in virgis, et idem contingere gaudent,

Seminaque ex illis iterant jactata per undas.
Nunc quoque curialis eadem natura remansit,

Duritem tacto capiunt ut ab aere, quodque 750
Vimen in aqore erat, fiat super aquora saxum.

Dis tribus ille focos totidem de cespite ponit;
Lævum Mercurio, dextrum tibi, bellica virgo;

Ara Jovis media est. Mactatur vacca Minervæ,
Alpedi vitulus, taurus tibi, summe deorum. 755

Protinus Andromedan, et tanti præmia facti
Indotata rapit. Tædas Hymenæus Amorque

Præcutiunt: largis satiantur odoribus ignes:
Sertaque dependent tectis: lotique, lyræque,

Tibiaque, et cantus, animi felicia læsti 760

Argumenta, sonant. Reseratis aurea valvis
Atria tota patent: pulchroque instructa paratu

Cephenis proceres incunt convivia regis.
Postquam epulis functi generosi munere Bacchi

Diffudere animos, cultusque habitusque locorum
Quærit Abantiades; quærenti protinus unus 766

[Narrat Lyncides moresque habitusque viro-
rum.]

Quæ simul edocuit, Nunc, o, fortissime, dixit,
Fare precor, Perseu, quanta virtute, quibusque

Artibus abstuleris crinita draconibus ora. 770
Narrat Agenorides, gelido sub Atlante jacentem

Esse locum, solidæ tutum munimine molis:
Cujus in introitu geminas habitasse sorores

Phorcidas, unius partitas luminis usum:
Id se solerti furtim, dum traditur, astu 775

Supposita cepisse manu: perque addita longe,
Deviaque, et sylvia horrentia saxa fragosis

Gorgoneas tetigisse domos: passimque per agros,
Perque vias vidisse hominum simulacra, fera-

rumque,
In silicem ex ipse visa conversa Medusa: 780

Se tamen horrendæ clypei, quod læva gerebat,
Ære repercusso formam aspexisse Medusæ:

Dumque gravis somnus colubrasque ipsamque
tenebat,

Eripuisse caput collo: pennisque fugacem
Pegason, et fratrem, matris de sanguine natos.

Addit et longi non falsa pericula cursus: 786
Quæ freta, quas terras sub se vidisset ab alto:

Et quæ jactatis tetigisset sidera pennis.
Ante expectatum tacuit tamen. Excipit unus

E numero procerum, quærens, cur sola sororum
Gesserit alternis immixtos crinibus angues. 791

Hospes ait, Quoniam scitaris digna relatu,
Accipe quæsiti causam. Clarissima forma,

Multorumque fuit spes invidiosa procerum
Ille: nec in tota conspectior ulla capillis 795

Pars fuit. Inveni, qui se vidisse referret.
Hanc pelagi rector templo vitiasse Minervæ

Dicitur. Aversa est, et castos ægide vultus
Nata Jovis textit: neve hoc impune fuisset,

Gorgoneum turpes crinem mutavit in hydros. 800
Nunc quoque, ut attonitos formidine terreat

hostes,
Pectore in adverso, quos fecit, sustinet angues.

LIBER QUINTUS.

Dumque ea Cephenum medio Danaeius heros
Agmine commemorat; fremitu regalia turbæ

Atria complentur: nec conjugalia festa
Qui canat, est clamor; sed qui fera nuntiat arma.

Inque repentinos convivia versa tumultus 5
Assimulare freto possis, quod sæva quietum

Ventorum rabies motis exasperat undis.
Primus in his Phineus, belli temerarius auctor,

Fraxineam quatiens eratæ cuspidis hastam;
En, ait, en adsum præreptæ conjugis ultor. 10

Nec mihi te pennæ, nec falsum versus in aurum
Jupiter, eripient. Conanti mittere Cepheus,

Quid facis? exclamat: quæ te, germane, furen-
tem [tis]

Mens agit in facinus? meritissæ hæc gratia tan-
Redditur? hac vitam servatæ dote rependis? 15

Quam tibi non Perseus, verum si quæris, ade-
mit:

Sed grave Nereidum numen, sed corniger Am-
Sed quæ visceribus veniebat bellua ponto [mon,

Exsaturanda meis. Illo tibi tempore rapta est,
Quo peritura fuit. Nisi si, crudelis id ipsum 20

Exigis, ut pereat: luctuque levabere nostro.
Scilicet haud satis est, quod, te spectante, re-

vincta est,
Et nullam quod opem patruus sponsusve tulisti:

Insuper, a quoquam quod sit servata, dolebis,
Præmiaque eripies? quæ si tibi magna videntur:

Ex illis scopulis, ubi erant affixa, petisses: 26
Nunc sine, qui petiit, per quem hæc non orba

senectus, [que]

Ferre, quod et meritis et voce est pactus: eum-
Non tibi, sed certæ prælatum intellige morti.

Ille nihil contra: sed et hunc, et Perseæ vultu 30
Alternò spectans, petat hunc ignorat, an illum.

Cunctatusque brevi, contortam viribus hastam,

Quantas ira dabat, nequiequam in Persea misit.
Ut stetit illa toro; stratis tum denique Perseus
Exsiluit, teloque ferox inimica remisso 35
Pectora rupisset, nisi post altaria Phineus
Isset: et (indignum) scelerato profuit ara.
Fronte tamen Rhæti non irrita cuppis adhesit:
Qui postquam cecidit, ferrumque ex osse revulsum est, 39

Palpitat, et positas adspersit sanguine menses.
Tum vero indomitas ardescit vulgus in iras:
Telaque conjiciunt: et sunt, qui Cephea dicant
Cum genero debere mori. Sed limite tecti
Exierat Cepheus, testatus jusque, fidemque,
Hospitiique deos, ea, se prohibente, moveri. 45
Bellica Pallas adest, et protegit ægide fratrem,
Datque animos. Erat Indus Athis, quem fumine Gange

Edita Limnate vitreis peperisse sub antris
Creditor, egregius forma, quam divite cultu
Augebat, bis adhuc octonis integer annis; 50
Indutus chlamydem Tyriam, quam limbus obibat
Aureus; ornabant aurata monilia collum,
Et madidos myrrha curvum crinale capillos.
Ille quidem jaculo quamvis distantia misso
Figere doctus erat; sed tendere doctior arcus. 55
Tum quoque lenta manu flectentem cornua Perseus

Stipte, qui media positus fumabat in aula,
Perculit, et fractis confudit in ossibus ora.
Illic ubi laudatos jactantem in sanguine vultus
Assyrius vidit Lycabas, junctissimus illi 60
Et comes, et veri non dissimulator amoris;
Postquam exhalantem sub acerbo vulnere vitam
Deploravit Athin, quos ille tetenderat, arcus
Arripit: et, Mecum tibi sint certamina, dixit:
Nec longum pueri fato luctabere, quo plus 65
Invidia, quam laudis, habes. Hæc omnia non-
dum

Dixerat: emicuit nervo penetrabile telum:
Vitatumque, tamen sinuosa veste pependit
Vertit in hunc harpen, spectatam cæde Medusæ,
Acrisioniades, adigitque in pectus. At ille 70
Jam moriens, oculis sub nocte natantibus atra,
Circumspexit Athin, seque acclinavit in illum,
Et tulit ad manes junctæ solatia mortis.
Ecce Syenites genitus Methione Phorbas,
Et Libys Amphimedon, avidi committore pugnam, 75

Sanguine, quo tellus late madefacta tepebat,
Conciderant lapsi: surgentibus obstitit ensis,
Alterius costis, jugulo Phorbantis adactus.
At non Aoteriden Erithon, cui lata bipennis
Telum erat, hamato Perseus petit ense: sed altis
Exstantem signis, multæque in pondere massæ,
Ingentem manibus tollit cratera duabus,
Infregitque viro. Rutilum vomit ille cruorem,
Et resupinus humum moribundo vertice pulsat.
Inde Semiramio Polydæmona sanguine cretum,
Caucasiumque Abarin, Sperchionidenque Ly-
cetum, 86

Intonsumque comas Elycen, Phlegiamque, Cly-
tumque

Sternit: et adstructos morientum calcas acervos.
Nec Phineus ausus concurrere cominus hosti,
Intorquet jaculum: quod detulit error in Idan, 90
Expertum frustra belli, et neutra arma secutum.
Ille tuens oculis immittem Phineæ torvis,
Quandoquidem in partes, ait, attrahor, accipe,
Phineæ, [nua]
Quem fecisti hostem, pensaue hoc vulnere vul-

Jamque remissurus tractum de corpore totum 95
Sanguine defectos cecidit, collapsus in artus.
Hic quoque Cephenum post regem primus Odites
Ense jacet Clymeni: Prothoenora percussit Hyp-
seus:

Hypsea Lyncides. Fuit et grandævus in illis
Emathion, sequi cultor, timidusque deorum: 100
Quem quoniam prohibent anni bellare, loquendo
Pugnat; et incessit, scelerataque devovet arma.
Huic Chromis amplexo tremulis altaria palmis
Demetit ense caput; quod protinus incidit ara,
Atque ibi semanimi verba execrantia lingua 105
Edidit, et medios animam expiravit in ignes.
Hinc gemini fratres, Broteasque et cæstibus
Ammon

Invicti, vinci si possent cæstibus enses,
Phineæ cecidere manu; Cererisque sacerdos
Amphycus, albeni velatus tempora vitta. 110
Tu quoque, Iapetide, non has adhibendus in
usus,

Sed qui, pacis opus, citharam cum voce moveres,
Jussus eras celebrare dapes, festumque canendo.
Cui proci adstanti, plectrumque imbelles tenenti,
Pettalus irridens, Stygiis cane cætera, dixit, 115
Manibus: et lævo mucronem tempore figit.
Concidit, et digitis morientibus ille retentat
Fila lyre, casuque canit miserabile carmen.

Non sinit hunc impune ferox cecidisse Lycormas:
Raptaque de dextro robusta repagula post 120
Ossibus illidit mediæ cervicis. At ille
Procurbit terræ, mactati more juvencl.
Demere tentabat lævi quoque robora postis
Cinyphius Pelates: tentanti dextera fixa est
Cuspide Marmaridæ Corythi, lignoque cohæsit.
Hærenti latus hausit Abas: nec corruit ille; 126
Sed retinente manum moriens e poste pependit.
Stenitur et Menaleus, Persæa castra secutus,
Et Nasamoniaci Dorylas ditissimus agri;
Dives agri Dorylas: quo non possederat alter
Latius, aut totidem tollebat farris acervos. 131
Hujus in obliquo missum stetit inguine ferrum:
Letifer ille locus. Quem postquam vulneris
auctor

Singultantem animam, et versantem lumina vidit
Bactrius Ilalyconeus, Hoc, quod premis, inquit,
habeto 135

De tot agris terræ: corpusque exsangue reliquit.
Torquet in hunc hastam calidæ de vulnere raptam
Ultor Abantiades: media quæ nare recepta
Cervice exacta est, in partemque eminet ambas.
Dumque manum fortuna juvat; Clytiumque
Claninque, 140

Matre satos una, diverso vulnere fudit.
Nam Clyti per utrumque gravi librata lacerto
Fraxinus acta femur: jaculum Clanis ore mo-
mordit.

Occidit et Celadon Mendesiis: occidit Astreus,
Matre Palæstina, dubio genitore creatus: 145
Æthionque sagax quondam ventura videre,
Nunc ave deceptus falsa: regisque Thoacæ
Armiger, et cæso genitore infamis Agyrtes.
Plus tamen exhausto superest: namque omnibus
unum

Opprimere est animus. Conjurata undique pug-
nant 150

Agmina pro causa, meritum impugnante fidem-
que.

Hæc pro parte socer frustra plus, et nova conjux
Cum genitrice, favent, ululataque atria com-
plent.

Sed sonans armorum superat, gemitusque cadentium :

Pollutoque semel multo Bellona penates 155
Sanguine perfundit, renovataque praelia miscet.
Circueunt unum Phineus, et mille secuti
Phineas. Tela volant hiberna grandine plura
Præter utrumque latus, præterque et lumen, et aures.

Applicat hinc humeros ad magnæ saxa columnæ :
Tutaque terga gerens, adversaque in agmina
versus, 161

Sustinet instantes. Instabant parte sinistra
Chæonius Molpeus, dextra Nabataus Ethemon.
Tigris ut, auditis diversa valle duorum
Exstimulata fame mugitibus armentorum, 165
Nescit utro potius ruat ; et ruere ardet utroque :
Sic dubius Perseus, dextra lavane feratur,
Molpea trajecti submovit vulnere cruris,
Contentusque fuga est : neque enim dat tempus
Ethemon ;

Sed furit : et, cupiens alto dare vulnera collo, 170
Non circumspicit exactum viribus ensem
Fregit, et extrema percussæ parte columnæ
Lamina dissiluit, dominique in gutture fixa est.
Non tamen ad letum causas satis illa valentes
Plaga dedit. Trepidum Perseus, et inermia
frustra 175

Brachia tendentem Cyllenide confodit harpe.
Verum ubi virtutem turbæ succumbere vidit,
Auxilium, Perseus, quoniam sic cogitis ipsi,
Dixit, ab hoste petam. Vultus avertite vestros,
Si quisamicus adest : et Gorgonis extulit ora. 180
Quere alium, tua quem moveant miracula, dixit
Thescelus : utque manu jaculum fatale parabat
Mittere, in hoc hæsit signum de marmore gestu.
Proximus huic Ampyx animi plenissima magni
Pectora Lyncide gladio petit : inque petendo
Dextera dirigit, nec citra mota, nec ultra. 186
At Nileus, qui se genitum septemple Nilo
Ementitus erat, clypeo quoque flumina septem
Argento partim, partim clâverat auro,
Adspice, ait, Perseu, nostræ primordia gentis :
Magna feres tacitas solatias mortis ad umbras,
A tanto cecidisse viro. Pars ultima vocis
In medio suppressa sono est : adaptæque velle
Ora loqui credas, nec sunt ea pævia verbis.
Increpat hos, Vitiocque animi, non crinibus, in-
quit, 193

Gorgoneis torpetis, Eryx : incurrite mecum,
Et prosternite humi juvenem magica arma mo-
ventem.

Incurrus erat ; tenuit vestigia tellus :
Immotusque silex, armataque mansit imago.
Hi tamen ex merito penas subire : sed unus
Miles erat Persei, pro quo dum pugnat, Aconteus,
Gorgone conspecta saxo concrevit oborto. 202
Quem ratus Astyages etiamnum vivere, longo
Ense ferit : sonuit tinnitibus ensis acutis.
Dum stupet Astyages, naturam traxit eandem
Marmoreoque manet vultus mirantis in ore. 206
Nomina longa mora est media de plebe virorum
Dicere. Bis centum restabant corpora pugne
Gorgone bis centum rigerunt corpora visa.
Pœnitet injusti nunc denique Phineæ belli. 210
Sed quid agat ? simulacra videt diversa figuris,
Agnoscitque suos, et nomine quemque vocatos
Foscit opem : credensque parum, sibi proxima
tangit

Corpora : marmor erant. Avertitur ; atque ita
supplex,

Confessasque manus, obliquaque brachia ton-
dens, 215

Vindis, ait, Perseu : remove fera monstra, tuæque
laxifcos vultus, quæcunque ea, tolle Medusæ.
Solle, precor ; non nos odium regnive cupido
Compulsi ad bellum : pro conjuge movimus arma.
Causa fuit meritis melior tua, tempore nostra.
Non cessasse piget. Nihil, æ fortissime, præter
Hanc animam concede mihi : tua cætera sunt.
Talia dicenti, neque eum, quem voce rogabat,
Respicere audenti, Quod, ait, timidissime Phi-
neu,
Et possum tribuisse, et magnum munus inertii
est, 225

Pone metum) tribuam : nullo violabere ferro.
Quin etiam mansura dabo monumenta per ævum,
nque domo soceri semper spectabere nostri :
Ut mea se sponsi soletur imagine conjux.

Dixit : et in partem Phorenyda transtulit illam,
Ad quam se trepido Phineus obverterat ore, 231
Tum quoque conanti sua flectere lumina cervix
Dirigit, saxoque oculorum induruit humor.
Sed tamen os timidum, vultusque in marmore
supplex, 234

Submissæque manus, faciesque obnoxia mansit.
Victor Abantiades patrios cum conjuge muros
Intrat, et immeriti vindæ ultorque parentis
Aggreditur Prætorum : nam fratre per arma fugato
Acrisioeas Prætoris possederat arces.
Sed nec ope armorum, nec, quam male ceperat,
arce 240

Torva cloluberifera superavit lumina monstri.

Te tamen, o parva rector, Polydecta, Seriphî,
Nec juvenis virtus per tot spectata labores,
Nec mala molliantur : sed inexorabile durus
Exerces odium, nec iniqua finis in ira est. 245
Detrectas etiam laudes : fictamque Medusæ
Arguis esse necem. Dabimus tibi pignora veri ;
Parcite luminibus, Perseus ait : oraque regis
Ore Medusæo silicem sine sanguine fecit.

Hactenus aurigenæ comitem Tritonia fratri
Se dedit : inde cava circumdata nube Seriphon
Deserit, a dextra Cythno Gyæroque relictis.
Quaque super pontum via visa brevissima, Thæ-
bas,

Virgineumque Heliconæ petit ; quo monte potita
Constitit, et doctas sic est affata sorores : 255
Fama novi fontis nostras pervenit ad aures,
Dura Medusæi quem præpetis ungula rupit.
Id mihi causa viæ : volui mirabile monstrum
Cernere : vidi ipsum materno sanguine nasci.
Excipit Uranie : Quæcunque est causa videndi
Has tibi, diva, domos, animo gratissima nostro
est. 261

Vera tamen fama est, et Pegasus hujus origo
Fontis : et ad latice deducit Pallada sacros,
Quæ mirata diu factas pedis ictibus undas,
Sylvarum lucos circumspicit antiquarum, 263
Antraque, et innumeris distinctas floribus herbas :
Felicemque vocat pariter studiique, locique
Mnemonidas : quam sic affata est una sororum ;
O, nisi te virtus opera ad majora tulisset,
In partem ventura chori Tritonia nostri, 270
Vera refers ; meritoque probas artesque locum
que :

Et gratam sortem, tutæ modo simus, habemus.
Sed, vetitum est adeo sceleri nihil, omnia ter-
rent

Virgineas mentes : dirusque ante ora Pyreneus
Veritatur, et nondum me tota mente recepti. 275

Daulia Threicio, Phœneque milite rura
Ceperat ille ferox, injustaque regna tenebat.
Templa petebamus Parnassia: vidit euntes:
Nostraque fallaci venerat numina cultu,
Mæmonides, cognorat enim, consistite, dixit,
Nec dubitate, precor, tecto grave sidus, et im-
brem

(Imber erat) vitare meo: subiere minores
Sæpe casas superi. Dictis et tempore motæ
Annuiusque viro, primasque intravimus ædes.
Desierant imbres, victoque Aquilonibus Austro,
Fusca repurgato fugiebant nubila cælo. 286
Impetus ire fuit: clauditis sua tecta Pyreneus,
Vimque parat: quam nos sumitis effugimus alis
Ipse secuturo similis stetit arduus arce:
Quaque via est vobis, erit et mihi, dixit, eadem;
Seque jacit vecors e summæ culmine turris: 291
Et cecidit in vultus, discussique ossibus oris
Tundit humum moriens, acclerato sanguine tinc-
tam.

Musa loquebatur. Pennæ sonuere per auras:
Voxque salutantum ramis veniebat ab altis. 295
Suspexit, et lingue, querit, tam certa loquentes
Unde sonent, hominemque putat Jove nata lo-
cutum.

Ales erat; numeroque novem, sua fata querentes,
Institerant ramis imitantes omnia pica.
Miranti sic orsa dea: Nuper et istæ 300
Auxerunt volucrum victæ certamine turbam.
Pieros has genuit Pella: dives in arvis:
Pæoni- Evippe mater fuit. Illa potentem
Lucinam novies, novies paritura, vocavit.
Intumuit numero stolidarum turba sororum: 305
Perque tot Hæmonias, et per tot Achaidas urbes
Huc venit, et tali committunt prælia voce:
Desinite indoctum vana dulcedine vulgus
Fallere; nobiscum, si qua est fiducia vocis,
Thespiades certate den: nec voce, nec arte 310
Vincemur; totidemque sumus. Vix edite victæ
Fonte Medusæo, et Ilyante Aganippe:
Vel nos Emathias ad Pæonas usque nivosos
Cedamus campis: dirimant certamina Nympha.
Turpe quidem contendere erat; sed cedere vi-
sum

Turpiss. Electæ jurant per flumina Nympha,
Factaque de vivo pressere sedilia saxo.
Tunc, sine sorte prior quæ se certare professæ
est,

Bella canit superum: falsoque in honore gigan-
ponit, et extenuat magnorum facta deorum; 320
Emisumque ima de sede Typhoea terræ
Cœlitibus fecisse metum; cunctosque dedisse
Terga fugæ: donec fossos Ægyptia tellus
Ceperit, et septem discretus in ostia Nilus.
Huc quoque terrigenam venisse Typhoea narrat,
Et se mentitis superos celasse figuris: 326
Duxque gregia, dixit, fit Jupiter; unde recurvis
Nunc quoque formatus Libys est cum cornibus
Ammon.

Delius in corvo, proles Semelcia capro,
Fele soror Phœbi, nivea Saturnia vacca, 330
Pisce Venus latuit, Cyllenius ibidis alis.

Hætenus ad citharam vocalia moverat ora.
Possimur Aonides: sed forsitan otia non sint,
Nec nostris præbere vacet tibi cantibus aurem.
Ne dubita, vestrumque mihi refer ordine carmen,
Pallas ait: nemorisque levi consedit in umbra.
Musa refert: Dedimus summam certaminis uni.
Surgit, et immissos hædera collecta capillos 338
Calliope querulas prætentat pollice chordas:

Atque hæc percussit subjungit carmina ~~verba~~.
Prima Ceres unco glebas dimovit aratro: 341
Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris:
Prima dedit leges. Cereris sumus omnia munus.
Illa canenda mihi est: utinam modo dicere pos-
sem

Carmina digna dea! certe dea carmine digna est.
Vasta gigantes injecta est insula membris 346
Trinacris, et magnis subjectum molibus urget
Ætherias ausum sperare Typhoea sedes.
Nititur ille quidem, pugnatque resurgere sæpe:
Dextra sed Ausonio manus est subjecta Peloro:
Læva, Pachyne, tibi: Lilybæo crura premuntur:
Degravat Ætna caput: sub qua resupinus arenas
Ijctat, flammamque fero vomit ore Typhoeus.
Sæpe remoliri luctatur pondera terræ, 354
Oppidaque, et magnos evolvere corpore montes.
Inde tremit tellus: et rex pavet ipse silentum,
Ne patent, latoque solum retegatur hiatus,
Immissusque dies trepidantes terreat umbras.
Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
Lixerat, curruque atrorum vectus equorum 360
Ambibat Siculæ cautus fundamina terræ.

Postquam exploratum satis est loca nulla labare,
Depositique metus: videt hunc Erycina vagan-
tem

Monte suo residens: natumque amplexa volu-
Arma, manusque meæ, mea, nate, potentia, dixit,
Illa, quibus superas omnes, capo tela, Cupido,
Inque dei pectus celeres molire sagittas, 367
Cui triplicis cessit fortuna novissima regni.
Tu superos, ipsumque Jovem, tu numina ponti
Vieta domas, ipsumque, regit qui numina ponti.
Tartara quid cessant? cur non matrique tuum-
que

Imperium profers? agitur pars tertia mundi. 372
Et tamen in cælo, quæ jam patientia nostra est,
Spernimur, ac mecum vires tenantur Amoris.
Pallada nonne vides, jeculaticemque Dianam
Abscessisse mihi? Cereris quoque filia virgo,
Si patiamur, erit: nam spes affecit easdem.
At tu, pro socio si qua est mea gratia regno,
Junge deam patruo. Dixit Venus: ille phare-
tram

Solvit, et arbitrio matris de mille sagittis 380
Unam seposuit, sed qua nec acutior ulla,
Nec minus incerta est, nec quæ magis audiat
arcum:

Oppositoque genu curvavit flexile cornu,
Inque cor hamata percussit arundine Ditem.
Haud procul Hænnæis lacus est a mœnibus
altæ, 385

Nomine Pergus, aquæ: non illo plura Caystros
Carmina cynorum labentibus audit in undis.
Sylva coronat aquas, cingens latus omne, suis-
que 388

Frondebis, ut velo, Phœbeos submovet ictus.
Frigora dant rami, Tyrios humus humida flores.
Perpetuum ver est. Quo dum Proserpina ludo
Ludit, et aut violas, aut candida lilia carpit;
Dumque puellari studio calathosque sinumque
Implet, et æquales certat superare legendo; 394
Pæne simul visa est, dilectaque, raptaque Diti:
Iscue adeo propeator amor. Dea territa mæsto
Et matrem, et comites, sed matrem sæpius, ore
Clamat: et, ut summa vestem laniarat ab ora,
Collecti flores tunicis cecidere remissis. 399
Tantaque simplicitas puellilibus adfuit annis,
Hæc quoque virginem movit jactura dolorum.
Raptor agit currus, et nomine quemque vocatos

**Exheretatur equos, quorum per colla, iubasque
Excutit obscuro tinctas ferrugine habenas.
Perque lacus altos, et olentia sulfure fertur 405
Stagna Falicorum, rupta ferventia terra:
Et qua Bacchiade, bimari gens orta Corinthe,
Inter inaequales posuerunt moenia portus.**

**Est medium Cyane, et Pisææ Arctus, 409
Quod cuit angustis inclusum cornibus, æquæ.
Hic fuit, a cuius stagnum quoque nomine dictum
est,**

**Inter Sicelidas Cyane celeberrima Nymphas;
Gurgite quæ medio summa tenus exstitit alvo,
Agnovitque deum: Nec longius ibitis, inquit. 414
Non potes invitæ Cereris gener esse: roganda,
Non rapienda fuit. Quod si componere magnis
Parva mihi fas est, et me dilexit Anapus.
Exorata tamen, nec, ut hæc, exterrita nupsi.
Dixit: et, in partes diversas brachia tendens,
Obstitit. Haud ultra tenuit Saturnius iram: 420
Terribilesque hortatus equos, in gurgitis ima
Contortum valido sceptrum regale lacerto
Condidit. Icta viam tellus in Tartara fecit,
Et pronos currus medio cratere recepit.
At Cyane, raptamque deam, contentamque fontis
Jura sui mærens, inconsolabile vulnus 426
Mente gerit tacita, lacrymisque absumitur om-
nis:**

**Et, quarum fuerat magnum modo numen, in illas
Extenuatur aquas. Molliri membra videres:
Ossa pati flexus: ungues posuisse rigorem: 430
Primæque de tota tenuissima qua:que liquescunt,
Cerulei orines, digitique, et crura, pedesque:
Nam brevis in gelidas membris exiliibus undas
Transitus est. Post hæc tergumque, humerique,
latusque,
Pectoraque in tenuis abeunt evanida rivos. 435
Denique pro vivo vitiatas sanguine venas
Lympha subit: restatque nihil, quod prendere
possis.**

**Interæ pavidæ nequiquam filia matris
Omnibus est torris, omni quæsitâ profundo.
Illam non rutilis veniens Aurora capillis 440
Cessantem vidit, non Ilesperus; illa duabus
Flammifera pinus manibus succendit ab Ætna;
Perque pruinosas tulit irrequieta tenebras.
Rursus, ubi alma dies hebetarat sidera, natam
Solis ad occasum, solis quærebat ab ortu. 445
Fessa labore sitim collegerat, oraque nulli
Collucrant fontes: cum tectam stramine vidit
Forte casam, parvasque fores pulsavit: at inde
Prodit anus, divamque videt; lymphaque ro-
ganti, 449**

**Dulce dedit, tosta quod coxerat ante polenta.
Dum bibit illa datum, duri puer oris et audax
Constitit ante deam; risitque, avidamque voca-
vit.**

**Offensa est: neque adhuc epota parat, loquentem
Cum liquido mixta perfudit diva polenta.
Combibit os maculas: et, qua modo brachia
gessit, 455**

**Crura gerit: cauda est mutatis addita membris:
Inque brevem formam, ne sit vis magna nocendi,
Contrahitur, parvaque minor mensura lacerta
est.**

**Mirantem, flentemque, et tangere monstra pa-
rantem**

**Fugit anum, latebramque petit: aptumque co-
lori 460**

**Nomen habet, variis stellatus corpora guttis.
Quæ dea per terras, et quas erraverit undas,**

**Dicere longa mora est. Quærenti defuit orbia.
Sicaniam repetit: dumque omnia lustrat eundo,
Venit et ad Cyanen: ea, ni mutata fuisset, 465
Omnia narrasset: sed et os et lingua volenti
Dicere non aderant, nec, quo loqueretur, hæbe-
bat.**

**Signa tamen manifesta dedit, notamque parenti,
Illo forte loco delapsam gurgite sacro
Persephones zonam summis ostendit in undis.
Quam simul agnovit, tanquam tum denique rap-
tam 471**

**Scisset, inornatos lanaviit diva capillos,
Et repetit suis percussit pectora palmis.
Nec secit adhuc ubi sit; terras tamen increpat
omnes;**

**ingratasque vocat, nec frugum munere dignas.
Trinacriam ante alias, in qua vestigia damni 476
Repperit. Ergo illic sæva vertentia glebas
Fregit aratra manu: parilique irata colonos
Ruriculasque boves leto dedit: arvaque jussit
Fallere depositum, vitiatamque semina fecit. 480
Fertilitas terre, latum vulgata per orbem,
Cassajacet: primis segetes moriuntur in herbis:
Et modo sed nimius, nimius modo corripit imber:
Sideraque, ventique nocent: avidaque volucres
Semina læta legunt: lolium, tribulique fatigant
Triticæ messes, et inexpugnabile gramen. 486
Tum caput Eleis Alpheius extulit undis,
Rorantesque comas a fronte renovit ad aures:
Atque ait: O toto quæsita virginis orbe,
Et frugum genetrix, immeus siste labores: 490
Neve tibi fide violenta irascere terræ.**

**Terra nihil meruit: patuitque invita rapina.
Nec sum pro patria supplex: huc hospita veni.
Pisa mihi patria est, et ab Ilide ducinus ortum.
Sicaniam peregrina colo: sed gratior omni 495
Hæc mihi terra solo est: hos nunc Arethusa pe-
nates,**

**Hanc habeo sedem: quam tu, mitissima, serva.
Mota loco cur sim, tantique per æquoris undas
Advehar Ortygiam, veniet narratibus hora
Tempestiva meis; cum tu curisque levata, 500
Et vultus melioris eris. Mihi pervia tellus
Præbet iter: subterque imas ablata cavernas
Hic caput attollo, desuetæque sidera cerno.
Ergo, dum Stygio sub terris gurgite labor,
Visa tui fide oculis illic Proserpina nostris. 505
Illa quidem tristis, nec adhuc interrita vultu;
Sed regina tamen, sed opaci maxima mundi;
Sed tamen inferni pollens matrona tyranni.
Mater ad auditas stupuit cœu saxeæ voces:
Attonitæque diu similis fuit. Utque dolore 510
Pulsa gravi gravis est amentia; curribus auras
Exit in ætherias: ibi toto nubila vultu
Ante Jovem passis stetit invidiosa capillis:
Proque meo supplex venio tibi, Jupiter, inquit,
Sanguine, proque tuo. Si nulla est gratia matris;
Nata patrem moveat: neu sit tibi cura, precamur,
Vilior illius, quod nostro est edita partu. 517
En quæsita diu tandem mihi nata reperta est:
Si reperire vocas, amittere certius; aut si
Scire, ubi sit, reperire vocas. Quod rapta, fere-
mus: [marito**

**Dummodo reddat eam: neque enim prædona
Filia digna tua est; si jam mea filia digna est.
Jupiter exceptit: Commune est pignus onusque
Nata mihi tecum: sed, si modo nomina rebus
Addere vera placet, non hoc injuria factum, 525
Verum amor est: neque crit nobis gener ille pu-
dori.**

Tu modo, diva, vellis. Ut desint cetera, quantum
est

Esse Jovis fratrem! quid quod nec cetera desunt,
Nec cedit nisi sorte mihi? sed tanta cupido
Et tibi discidium est, repetat Proserpina cœlum:
Legere tamen certa, si nullos contigit illic 53
Ore cibos: nam sic Parcarum fœdere cautum est.

Dixerat: at Cereri certum est educere natam
Non ita fata sinunt: quoniam jejunia virgo
Solverat: et, cultis dum simplex errat in hortis,
Puniceum curva decerpserat arbore pomum, 536
Sumtaque pallenti septem de cortice grana
Presserat ore suo: solusque ex omnibus illud
Viderat Ascalaphus: quem quondam dicitur

Orpheus,

Inter Avernales haud ignotissima Nymphas, 540
Ex Acheronte suo furvis peperisse sub antris.
Vidit: et indicio reditum crudelis ademit.
Ingemuit regina Erebi; testemque profanam
Ecceit avem: sparsumque caput Phlegethontide
lympha

In rostrum, et plumas, et grandia lumina vertit.
Ille sibi ablatius fulvis amicitur ab alis; 546
Inque caput crescit; longosque reflectitur un-
gues;

Vixque movet natas per inertia brachia pennas;
Fœdaque sit volueris, venturi nuntia luctus,
Ignavus bubo, dirum mortalibus omen. 550

Illo tamen indicio penam linguaque videri
Commeruisse potest. Vobis, Acheloides, unde
Pluma pedesque avium, cum virginis ora geratis?
An quia, cum legeret vernos Proserpina flores,
In comitum numero mixtæ, Sirenes, eratis? 555
Quam postquam toto frustra quesistis in orbe;
Protinus ut vestram sentirent æquora curam,
Posse super fluctus alarum insistere remis
Optastis: facilesque deos habuistis, et artus
Vidistis vestros subitis flavescere pennis. 560
Ne tamen ille canor, mœlencas natus ad aures,
Tantaque dos oris lingue perderet usum;
Virginei vultus, et vox humana remansit.

At medius fratriusque sui mæstaque sororis
Jupiter ex æquo volentem dividit annum. 565
Nunc dea, regnorum numen commune duorum,
Cum matre est totidem, totidem cum conjuge
mensens.

Vertitur extemplo facies et mentis et oris
Nam, modo quæ poterat Ithi quoque mæsta
videri,

Læta deæ frons est: ut sol, qui tectus aquosis
Nubibus ante fuit, victis ubi nubibus exit. 571

Exigit alma Ceres, nata secunda reperta,
Quæ tibi causa viæ? cur sis, Arethusa, sacer
fons?

Conticuere undæ; quarum dea sustulit alto
Fonte caput, viridesque manu siccata capillos
Fluminis Elci veteres narravit amores. 576
Pars ego Nympharum, quæ sunt in Achaide,
dixit,

Una fui: nec me studiosius altera saltus
Legit, nec posuit studiosius altera casses.
Sed, quamvis formæ nunquam mihi fama petita
est, 580

Quamvis fortis eram, formosæ nomen habebam.
Nec mea me facies nimium laudata juvabat:
Quaque aliæ gaudere solent, ego rustica dote
Corporis erubui, crimenque placere putavi.
Lassa revertabar, memini, Stympthalide sylva. 585
Ætatis erat: magnumque labor geminaverat

Invenio sine vortice aquas, sine murmure euntes,
Perspicuas imo; per quas numerabilis alte
Calculus omnis erat; quas tu vix ire putares.
Cana saliceta dabant, nutritaque populus unda,
Sponte sua natas ripis declivibus umbras. 591
Accessi; primumque pedis vestigia tinxî:
Poplite deinde tenus: neque eo contenta, recingor,
Molliaque impono salici velamina curvæ;
Nudaque mergor aquis: quas dum ferioque, 595
trahoque,

Mille modis labens, excussaque brachia jacto:
Nescio quod medio sensi sub gurgite murmur:
Territaque insisto propioris margine ripæ.
Quo properas, Arethusa? suis Alpheus ab undis,
Quo properas? iterum rauco mihi dixerat ore. 600
Sicut eram, fugio sine vestibus: altera vestes
Ripa meas habuit. Tanto magis instat, et ardet:
Et quia nuda fui, sum visa paratior illi.

Sic ego currebam, sic me ferus ille premebat,
Ut fugere accipitrem penna trepidante columbæ,
Ut solet accipiter trepidans agitare columbas. 606
Usque sub Orchomenon, Pæphidaque, Cylle-
nenque,
Mænaliisque sinus, gelidumque Erymanthon, et
Elin

Currere sustinui: nec me velocior ille.
Sed tolerare diu cursus ego, viribus impar, 610
Non poteram: longi patiens erat ille laboris.
Per tamen et campos, per opertos arbore montes,
Saxa quoque, et rupes, et qua via nulla, cucurri.
Sol erat a tergo: vidi præcedere longam
Ante pedes umbram; nisi si timor illa videbat.
Ied certe sonituque pedum terrebar, et ingens
frinæ vittas afflabat anhelitus oris.

Fessa labore fugæ, Fer opem, deprendimur, in-
quam,

Armigeræ, Dictynna, tuæ: cui sæpe adeidit
Ferre tuos arcus, inclusaque tela pharetra. 620
Mota dea est; spissisque ferens e nubibus unam
Me super injecti. Lustrat caligine tectam
Amnis, et ignarus circum cava nubila querit:
Bisque locum, quo me dea texerat, inscius ambit:
Et bis, Io Arethusa, Io Arethusa, vocavit. 625
Quid mihi tunc animi miseræ fuit? anne quod
agnæ est,

i qua lupos audit circum stabula alta frementes?
Aut lepori, qui vepre latens hostilia cernit
Tra canum, nullosque audit dare corpore motus?
Non tamen abscedit: neque enim vestigia cer-
nit 630

ongius ire pedum: servat nubemque locumque.
Occupat obsessos sudor mihi frigidus artus,
Serulæque cadunt toto de corpore guttæ.

Quaque pedem movi, manat lacus: equæ capillis
Ros cadit: et citius, quam nunc tibi facta re-
narro, 635

n laticem mutor. Sed enim cognoscit amatas
Amnis aquas: positoque viri, quod sumserat, ore
Vertitur in proprias, ut se mihi misceat, undas.
Delia rumpit humum. Cecis ego mersa cavernis
Advehor Ortygiæ: quæ me cognomine diæ
Crata meæ superas eduxit prima sub auras. 641
Hac Arethusa tenus. Geminos dea fertilis
angues

Curribus admovit, frenisque coercuit ora:
Et medium cœli terræque per aera vecta est:
Atque levem currum Tritonida misit in arcem 645
riptelemo; partimque rudi data semina jussit
pargere humo, partim post tempora longa re-
cultæ.

Jam super Europen sublimis, et Aëda, terras
 Vocatus erat juvenis; Scythias advertitur oras.
 Rex ibi Lynceus erat. Regis subit ille penates.
 Qua veniat, causamque viæ, nomenque rogatus;
 Et patriam, Patria est clare mihi, dixit, Athenæ;
 Triptolemus nomen: veni nec puppe per undas,
 Nec pede per terras: patuit mihi pervius æther.
 Dona ferro Ceres, latos quæ sparsa per agros 655
 Frugiferas messes, alimenta que mitia reddant.
 Barbarus invidit: tantique ut muneris auctor
 Ipse sit, hospitio recipit, somnoque gravatum
 Aggreditur ferro. Conantem figere pectus
 Lynce Ceres fecit: rursusque per aera misit 660
 Mopsopum juvenem sacros agitare jugales.
 Finierat dictos e nobis maxima cantus.
 At Nymphæ vicisse deas Heliconæ colentes
 Concordi dixere sono. Convicia victæ

Cum jacerent: Quoniam, dixit, certamine vobis
 Supplicium meruisse parum est, maledictaque
 culpe 666

Additis, et non est patientia libera nobis;
 Ibimus in penas, et, quo vocat ira, sequemur.
 Rident Emathides, spernuntque minacia verba;
 Conatæque loqui, et magno clamore protervas
 Intentare manus, pennas exire per ungues 671
 Adspexere suos; operiri brachia plumis:
 Alteraque alterius rigido concrescere rostro
 Ora vident, volucresque novas accedere sylvis.
 Dumque volunt plangi; per brachia mota leva-
 tæ

Aere pendebant, nemorum convicia, picæ. 676
 Nunc quoque in alitibus facundia prisca remansit,
 Raucaque garrulitas, studiumque immane lu-
 quendi.

LIBER SEXTUS.

Præbuerat, dictis Tritonia talibus aurem;
 Carminaque Aëdonum, justamque probaverat
 iram.

Tum secum, Laudare parum est; laudemur et
 ipsæ:

Numina nec sperni sine pœna nostra sinamus.
 Mæonæque animum fatis intendit Arachnes: 5
 Quam sibi lanificæ non cedere laudibus artis
 Audierat. Non illa loco, nec origine gentis
 Clara, sed arte fuit. Pater huic Colophonius
 Idmon

Phocæico bibulas tingeat murice lanas. 9
 Occiderat mater: sed et hæc de plebe, suæque
 Æqua viro fuerat. Lydas tamen illa per urbes
 Quæsierat studio nomen memorabile, quamvis
 Orta domo parva, parvis habitabat Hypæpis.
 Hujus ut adspicerent opus admirabile, sæpe
 Deserueri sui Nymphæ vineta Tymoli: 15

Deserueri suas Nymphæ Pæctolides undas.
 Nec factas solum vestes spectare juvabat;
 Tum quoque, cum fierent: tantus decor affuit arti.
 Sive rudem primæ lanam glomerabat in orbes;
 Seu digitis subigebat opus, repetitaque longo 20
 Vellera molliabat nebulas æquantia tractu;
 Sive levi teretem versabat pollice fusum;
 Seu pingebat acu; scires a Pallade doctam.
 Quod tamen ipsa negat: tantaque offensa ma-
 gistra,

Certet, ait, mecum; nihil est, quod victa re-
 25

Pallas anum simulat: falsosque in tempora canos
 Addit, et infirmos baculo quoque sustinet artus.

Tum sic orsa loqui: Non omnia grandior ætas,
 Quæ fugiamus, habet: seris venit usus ab annis.
 Consilium ne sperne meum. Tibi fama petatur
 Inter mortales faciendæ maxima lænæ. 31
 Cede deæ: veniamque tuis, temeraria, dictis
 Supplice voce roga: veniam dabit illa roganti.
 Adspicit hanc torvis, inceptaque fila relinquit,
 Vixque manum retinens, confessaque vultibus
 iram, 35

Talibus obscuram resecuta est Pallada dictis:
 Mentis inops, longaque venis confecta senecta:
 Et nimium vixisse diu nocet. Audiat istas,
 Et quæ tibi nurus est, si qua est tibi filia, voces.
 Consilii satis est in me mihi: neve monendo 40
 Proferuisse puter; eadem sententia nobis.
 (ut non ipsa venit? cur hæc certamina vitat?)

Tum dea, Venit, ait; formamque removit anilem,
 Palladaque exhibuit. Venerantur numina Nym-
 phæ,

Mygdonidesque nurus: sola est non territa virgo.
 Sed tamen erubuit, subitusque invita notavit 46
 Ora rabor, rursusque evanuit: ut solet æcer
 Purpureus fieri, cum primum Aurora movetur,
 Et breve post tempus candescere solis ab ortu.

Perstat in incepto, stolidæque cupidine palmæ 50
 In sua fata ruit. Neque enim Jove nata recusat:
 Nec monet ulterius, nec jam certamina differt.

Haud mora; consistunt diversis partibus ambæ,
 Et gracili geminas intendunt stamine telas.

Tela jugo vincita est: stamen secernit arundo: 55
 Inseritur medium radiis subtemen acutis; [tum
 Quod digiti expediunt, atque interstamina duc-
 Percusso feriunt insecti pectine dentes.

Utraque festinant: cinctæque ad pectora vestes
 Brachia docta movent, studio fallente laborem,
 Illic et Tyrium quæ purpura sensit ænæum 61.
 Textitur, et tenues parvi discriminis umbræ:
 Qualis ab imbre solet percussus solibus arcus
 Inficere ingenti longum curvamine cælum:
 In quo diversi niteant cum mille colores, 65
 Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit;
 Usque adeo quod tangit idem est: tamen ultima
 distant.

Illic et lentum ænis immittitur aurum,
 Et vetus in tela deducitur argumentum.

Cecropia Pallas scopulum Mavortis in arce 70
 Pingit, et antiquam de terræ nomine litem.

Bis sex cælestes, medio Jove, sedibus altis
 Augusta gravitate sedent. Regis quemque deorum
 Inscribit facies. Jovis est regalis imago.

Stare deum pelagi, longoque ferire tridente 75
 Aspera saxa facit, medioque e vulnere saxi

Exsiluisse fretum; quo pignore vindictæ urbem.
 At sibi dat clypeum, dat acutæ cuspidis hastam:

Dat galeam capiti: defenditur ægide pectus.
 Percussamque sua simulat de cuspidis terram 80

Prodere cum bacis fetum canentis olivæ:
 Mirarique deos. Operi victoria finis

Ut tamen exemplis intelligat æmula laudis,
 Quod pretium speret pro tam furialibus ausis;

Quatuor in partes certamina quatuor addit 85
 Clara colore suo, brevibus distincta sigillis.

Thærciam Rhodopen habet angulus unus, et
 Hæmon;

Nunc gelidos montes, mortalia corpora quondam;

Nomina summorum sibi qui tribuere deorum.

Altera Pygmæe fatum miserabile matris 90

Pars habet. Hanc Juno victam certamine jussit

Esse gruem, populisque suis indicere bellum.

Pingit et Antigonem, ausam contendere quondam

Cum magni consorte Jovis: quam regia Juno

In volucrem vertit: nec profuit Ilion illi, 95

Laomedonve pater, sumtis quin candida pennis

Ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro.

Qui superest solus Cinyran habet angulus orb-

lum:

Isque gradus templi, natarum membra suarum,

Amplectens, saxoque jacens, lacrymare videtur.

Circuit extremas oleis pocalibus oras; 101

Is modus est; operique sua facit arbore finem.

Mæonis elusam designat imagine tauri

Europen: verum taurum, freta vera putares.

Ipsæ videbatur terras spectare relictas, 105

Et comites clamare suas, tactumque vereri

Assilientis aquæ, timidæque reducere plantas.

Fecit et Asterien aquila luctante teneri:

Fecit olorinis Ledam recubare sub alis:

Addidit, ut Satyri celatus imagine pulchram 110

Jupiter implevit gemino Nyctæida factu:

Amphitryon fuerit, cum te, Thyrynthia, cepit:

Aureus ut Danaen, Asopida luserit igneus:

Nemerosyen pastor: varius Deodida serpens.

Te quoque mutatam torvo, Neptune, juvenco 115

Virgine in Æolia posuit. Tu visus Enipeus

Gignis Aloidas: aries bisaltida fallis.

Et te, flava comas, frugur inmissina mater,

Sensit equum: te sensit avem crinita colubris

Mater equi volueris: sensit Delphina Melanthio.

Omnibus his faciemque suam, faciemque lo-

corum 121

Ræddidit. Est illic agrestis imagine Phæbus:

Utque modo accipitris pennas, modo terga leonis

Gesserit: ut pastor Mæacæida luserit Iæon.

Liber ut Erigonen falsa deciperet ura: 125

Ut Saturnus equo geminum Chirona creavit.

Ultima pars tele, tenui circumdata limbo,

Nexilibus flores hederis habet intextatos.

Non illud Pallas, non illud corpore livor

Possit opus. Doluit successu flava virago: 130

Et rupit pietas, cælestia crimina, vestes.

Utque Cytoriacæ radium de monte tenebat,

Ter quater Idmonia frontem percussit Arachnes.

Non tulit infelix: laqueoque animosa ligavit

Cultura. Pendentem Pallas miserata levavit:

Atque ita, Vive quidem, pende tamen, improba, 136

dixit;

Lex quo eadem pœnæ, ne sis secunda futuri,

Dicta tuo generi, serisque nepotibus esto.

Poeta en discedens succis Hecateridos herbæ

Spargit: et extemplo tristi medicamine tactæ 140

Defluxere comæ, cunisque his et naris et auris:

Fitque caput minimum, totoque in corpore parva

est.

In latere exiles digiti pro cruribus hærent.

Cætera venter habet: de quo tamen illa remittit

Stamen, et antiquas exerceat aranea telas. 145

Lydia tota fremit: Phrygiæque per oppida

facti [bem.]

Rumor it, et magnum sermonibus occupat or-

Arte suos Niobe thalamos cognoverat illam,

Tum cum Mæoniam virgo Sipylumque colebat:

Nec tamen admonita est pœna popularis Arach-

nes 150

Cedere cœlitibus, verisque minoribus uti.

Multa dabant animos. Sed enim nec conjugia artes,

Nec genus amborum, magnique potentia regni,

Sic placuere illi, quamvis ea cuncta placebant,

Ut sua progenies: et felicissima matrum 155

Dicta foret Niobe, si non sibi visa fuisset.

Nam satis Tiresia, venturi præcæcia, Manto

Per medias fuerat, divino concita motu,

Vaticinata vias: Ismenides, ite frequentes,

Et date Latonæ, Latonigenisque duobus, 160

Cum prece thura pia, lauroque innectite crinem.

Ore meo Latona jubet. Paretur: et omnes

Thebæides jussis sua tempora frondibus ornant,

Thuræque dant sanctis, et verba precantia,

flammis.

Ece venit comitum Niobe celeberrima turba,

Vestibus intexto Phrygiis spectabilis auro: 166

Et, quantum ira sinit, formosa: movensque de-

coro

Cum capite immissos humerum per utrumque

capillos.

Constitit: utque oculos circumtulit alta superbos;

Quis furor auditos, inquit, præponere visis 170

Cælestes? aut cur collitur Latona per aras;

Numen adhuc sine thure meum est? mihi Tan-

talus auctor,

Cui licuit soli superiorum tangere mensas.

Pleiadum soror est genitrix mihi: maximus

Atlas 174

Est avus, ætherium qui fert cervicibus axem:

Jupiter alter avus: socero quoque glorior illo.

Me gentes metuunt Phrygiæ: me regia Cadmi

sub domina est: fidibusque mei commissa ma-

riti

Ma nia cum populis a meque viroque reguntur.

In quæcunque domus adverto lumina partem,

Immensæ spectantur opes. Accedit eodem 181

Digna dea facies: huc natas adijce septem,

Et totidem juvenes; et mox generosque nurusque.

Quærite nunc, habent quam nostra superbia

causam:

Nescio quoque audete satam Titanida Cæo 185

Latonam præferre mihi: cui maxima quondam

Exiguam sedem pariture terra negavit.

Nec cælo, nec humo, nec aquis dea vestra re-

cepta est.

Exul erat mundi: donec miserata vagantem,

Hospita tu terras erres, ego, dixit, in undis, 190

Instabilemque locum Delos dedit. Illa duobus

Facta parens: uteri pars est hæc septima nostri.

Sum felix: quis enim neget hoc? felixque ma-

nebo;

Hoc quoque quis dubitet? tutam me copia fecit.

Major sum, quam cui possit Fortuna nocere: 195

Multaque ut eripiat, multo mihi plura relinquet.

Excessere metum mea jam bona. Fingite demi

Huic aliquid populo natorum posse meorum;

Non tamen ad numerum redigar spoliata duorum

Latonæ. Turba quo quantum distat ab orba?

Ite sacris, properate sacris: laurumque capillis

Ponite. Deponunt, infectaque sacra relinquunt:

Quodque licet, tacito venerantur murmure nu-

men.

Indignata dea est: summoque in vertice Cynthi

Talibus est dictis gemina cum prole locuta: 205

En ego vestra parons, vobis animosa creatis,

Et, nisi Junoni, nulli cessura deorum,

An dea sim, dubitor: perque omnia sæcula cultis

Arceor, o nati, nisi vos succurritis, ari-

Nec dolor hic solus : diro convicia facto 210
Tantalis adjecti, vosque est postponere natis
Ausa suis : et me, quod in ipsam recidat, orbam
Dixit, et exhibuit linguam scelerata paternam.
Adjectura preces erat his Latona relatis : [las.
Desine, Phœbus ait, (poenæ mora longa) quere-
Dixit idem Phœbe : celerique per acra lapsu 216
Contigerant tecti Cadmeida nubibus arcem.
Planus erat lateque patens prope mania campus,
Assiduus pulsatus equis ; ubi turba rotarum,
Duraque mollierant subjectas ungula glebas.
Pars ibi de septem genitis Amphione fortes 221
Conscendunt in equos, Tyrioque rubentia fuco
Terga premunt, auroque graves moderantur ha-
benas.

E quibus Ismenos, qui matri sarcina quondam
Prima suæ fuerat, dum certum flectit in orbem
Quadrupes cursus, spumantiaque ora coerceat ;
Hei mihi ! conclamat ; medioque in pectore
fixus

Tela gerit, frenisque manu moriente remissis
In latus a dextro paulatim defluit armo.
Proximus, audito sonitu per inane pharetræ,
Frena dabat Sipylus : veluti cum præscius imbris
Nube fugit visa, pendentiaque undique rector
Carbasa deducit, ne qua levis effluat aura.

Frena tamen dantem non evitabile telum 234
Consequitur, summaque tremens cervicæ sagitta
Hæsit, et exstabat nudum de gutture ferrum.
Ille, ut erat pronus, per colla admissa jubasque
Volvit, et calido tellurem sanguine fœdat.
Phœdimus infelix, et aviti nominis ha res
Tantalus, ut solito finem imposuere labori, 240
Transierant ad opus nitidæ juvenile palæstræ :
Et jam contulerant arcto luctantia nexu

Pectora pectoribus ; cum tento concita cornu,
Sicut erant juncti, traiecit utrumque sagitta.
Ingemuere simul ; simul incurvata dolore 245
Membra solo posuere ; simul suprema jacentes
Lumina versarunt ; animam simul exhalarunt.
Adspicit Alphenor, lanataque pectora plangens
Advolat, ut gelidos complexibus allevet artus :
Inque pio cedit officio. Nam Delius illi 250
Intima fatifero rumpit præcordia ferro.

Quod simul eductum, pars est pulmonis in hamis
Eruta : cumque anima cruor est effusus in auras.
At non intonsum simplex Damasichthona vulnus
Afficit. Ictus erat, qua crus esse incipit, et qua
Mollia nervosus facit internodia poples. 256
Dumque manu tentat trahere exitiabile telum,
Altera per jugulum pennis tenus acta sagitta est.

Expulsi hanc sanguis : seque ejaculatus in altum
Emicat, et longe terebrata prosiliit aura. 260
Ultimus Ilioneus non profectura precando
Brachia sustulerat : Digue o communiter omnes,
Dixerat, ignarus non omnes esse rogandos,
Parcite. Motus erat, cum jam revocabile telum
Non fuit, Arcitenens : minimo tamen occidit ille
Vulnere, non alte percusso corde sagitta 266

Fama mali, populi que dolor, lacrymæque suo-
rum

Tam subitæ matrem certam fecere ruinæ,
Mirantem potuisse, irascentemque, quod ausi
Hæc essent superi, quod tantum juris haberent.
Nam pater Amphion, ferro per pectus adacto,
Finiærat moriens pariter cum luce dolorem. 272
Heu quantum hæc Niobe Niobe distabat ab illa,
Quæ modo Latois populum submoverat aris,
Et mediato tulerat gressus resumpia per urbem
Invidiosa suis ; at nunc miseranda vel hosti. 276

Corporibus gelidis incumbit, et ordine nullo
Oscula dispensat natos suprema per omnes.

A quibus ad celum liventia brachia tendens,
Pascere, crudelis, nostro Latona dolore, 280
[Pascere, ait ; satiaque meo tua pectora luctu :]
Corque ferum satia, dixit : per funera septem
Efflor : exsulta, victrixque inimica triumphæ.
Cur autem victrix ? misera mihi plura supersunt,
Quam tibi felici : post tot quoque funera vinco.
Dixerat : insonuit contento nervus ab arcu ; 286
Qui, præter Nioben unam, contreruit omnes.
Illa malo est auidax. Stabant cum vestibus atris
Ante toros fratrum demisso crine sorores.

E quibus una, trahens hærentia viscere tela,
Imposito fratri moribunda relanguit ore. 291
Altera, solari miseram conata parentem,
Conticuit subito ; duplicataque vulnere cæco est.
[Oraque non pressit, nisi postquam spiritus exit.]
Hæc frustra fugiens collabitur ; illa sorori 295
Immoritur : latet hæc ; illam trepidare videres.
Sexque datis leto, diversæque vulnera passis,
Ultima restabat : quam toto corpore mater,
Tota veste tegens, Unam, minimamque relinque,
De multis minimam posco, clamavit, et unam.
Dumque rogat, pro qua rogat, occidit. Orba
resedit 301

Exanimis inter natos, natasque, virumque :
Dirigitque malis. Nullos movet aura capillos.
In vultu color est sine sanguine : lumina mæstis
Stant immota genis : nihil est in imagine vivi.
Ipsa quoque interius cum duro lingua palato
Congelat, et venæ desistunt posse moveri.
Nec flecti cervix, nec brachia reddere gestus,
Nec pes ire potest : intra quoque viscera saxum
est. 309

Flet tamen, et validi circumdata turbine venti
In patriam rapta est. Ibi fixa cacumine montis
Liquitur, et lacrymas etiamnum marmora ma-
nant.

Tum vero tanti manifestam numinis iram
Fœmina virque timent : cultuque impensius
omnes

Magna gemelliparæ venerantur numina divæ.
Utque fit, a facto propiore priora renarrant. 316
E quibus unus ait : Lyciæ quoque fertilis agris
Haud impune deam veteres sprevere coloni.

Res obscura quidem est ignobilitate virorum ;
Mira tamen. Vidi præsens stagnumque locumque
Prodigio notum : nam me jam grandior ævo, 321
Impatiensque viæ genitor deducere lectos
Jusserat inde boves ; gentisque illius eunti
Ipse duem dederat : cum quo dam pascua lustris,
Lece lucus medio sacrorum nigra favilla 325

Ara vetus stabat, tremulis circumdata cannis.
Restitit, et pavido, Faveas, mihi murmure dixit
Dux meus : et simili, Faveas, ego murmure dixi.
Naiadum, Faunine foret, tamen, ara, rogabam,
Indigenæve dei : cum talia reddidit hospes : 330
Non hac, o juvenis, montanum numen in ares.
Illa suam vocat hanc, cui quondam regia Juno
Orbem interdixit : quam vix erratica Delos
Orantem accepit, tum cum levis insula nabat.
Illic incumbens cum Palladis arbore palme, 335
Edidit invita geminos Latona noverca.

Hinc quoque Junonem fugisse puerpera fertur,
Inque suo portasse sinu, duo numina, natos.
Jamque Chimærifera, cum sol gravis ureret arva
Finibus in Lyciæ longo dea fessa labore 340
Siderco siccata sitim collegit ab æstu
Uberaque ebiberant avidi lactantia nati.

Forte lacum mellioris aquae prospexit in imis
 Vallibus : agrestes illis fruticeos legebant
 Vimina cum iuncis, gratumque paludibus alvum.
 Accessit, postoque genu Titania terram 346
 Pressit, ut hauriret gelidos potura liquoras.
 Rustica turba vetant. Dea sic affata vetantes:
 Quid prohibetis aquis? usus communis aquarum.
 Nec solem proprium natura, nec aera fecit, 350
 Nec tenues undas: ad publica munera veni.
 Quae tamen, ut detis, supplex peto. Non ego
 nostros

Abluere hic artus, lassataque membra parabam:
 Sed relevare sitim. Caret os humore loquentis;
 Et fauces arent, vixque est via vocis in illis. 355
 Haustus aquae mihi nectar erit, vitamque fatebor
 Accepisse simul: vitam dederitis in unda.
 Hi quoque vos moveant, qui nostro brachia
 tendunt

Parva sinu: et casu tendebant brachia nati. 359
 Quem non blanda deae potuissent verba movere?
 Hi tamen orantem perstant prohibere: minasque,
 Ni procul abscedat, conviciisque insuper addunt.
 Nec satis hoc: ipsos etiam pedibusque manumque
 Turbavere lacus, imoque e gurgite mollem
 Huc illuc limum saltu movere maligno. 365
 Distulit ira sitim. Neque enim jam filia Cæi
 Supplicat indignis, nec dicere sustinet ultra
 Verba minora dea: tollensque ad sidera palmas,
 Aeternum stagno, dixit, vivatis in isto.
 Eveniunt optata deae: juvat isse sub undas;
 Et modo tota cava submergere membra palude:
 Nunc proferre caput: summo modo gurgite nare:
 Saepè super rigam stagni considerare: saepè
 In gelidos resiliere lacus. Et nunc quoque turpes
 Litibus exercent linguas, pulsoque pudore, 375
 Quamvis sint sub aqua, sub aqua maledicere
 tentant.

Vox quoque jam rauca est; inflataque colla tumescunt;

Ipsaeque dilatant patulos convicia iectus. 378
 Terga caput tangunt: colla intercepta videntur;
 Spina viret: venter, pars maxima corporis, albet;
 Limosoque novae salunt in gurgite rane.

Sic ubi nescio quis Lycia de gente virorum
 Retulit exitium; Satyri remincitur alter,
 Quem Tritoniaca Latous arundine victum 384
 Affecit poena. Quid me mihi detrahis? inquit.
 Ah piget: ah non est, clamabat, tibia tanti!
 Clamanti cutis est summos derepta per artus:
 Nec quicquam, nisi vulnus, erat. Cruor undique
 manat;

Detectique patent nervi, trepidæque sine ulla
 Pelle micant venæ. Salientia viscera possis, 390
 Et perlucentes numerare in pectore fibras.
 Illum ruricolæ, sylvarum numina, Fauni,
 Et Satyri fratres, et tunc quoque clarus Olympus.
 Et Nymphæ fierunt: et quisquis montibus illis
 Lanigerosque greges, armenta buccera pavit.
 Fertilis immaduit, madefactaque terra caducas
 Conceptit lacrymas, ac venis peribit imis. 397
 Quas ubi fecit aquam, vacuas emisit in auras.
 Inde petens rapidum ripis declivibus æquor,
 Mærsya nomen habet, Phrygiæ liquidissimus
 amnis. 400

Talibus extemplo redit ad præsentia dictis
 Vulgus, et extinctum cum stirpe Amphiona lugent.

Mater in invidia est. Tamen hanc quoque dicitur unus
 [quam
 Flæsse Pelops: humeroque, suas ad pectora post-

Deduxit vestes, ebur ostendisse sinistro. 403
 Consolor hic humerus, nascendi tempore, dextro,
 Corporeusque fuit. Manibus mox cæsa paternis
 Membra ferunt junxissæ deos, aliisque reperta,
 Qui locus est juguli medius, summique lacerti,
 Defuit. Impositum est non comparentis in usum
 Partis ebur: factoque Pelops fuit integer illo.

Finitimi proceres coeunt: urbesque propinquas
 Oravere suos ire ad solatia reges,
 Argosque, et Sparte, Peloponnesusque Mycenæ,
 Et nondum torvæ Calydon invisa Dianæ, 415
 Orchomenosque ferax, et nobilis ære Corinthos,
 Messeneque ferrox, Patraque, humilesque Cleonæ,
 Et Nelea Pylos, neque adhuc Pittheia Træzen:
 Quæque urbes aliæ bimari clauduntur ab Isthmo,
 419

Exteriusque sitæ bimari spectantur ab Isthmo.
 Credere quis possit? solæ cessastis Athenæ.

Obstitit officio bellum, subvectaque ponto
 Barbara Mopsopios terrebant agmina muros.
 Threicius Tereus hæc auxiliariis armis 424
 Luderat, et clarum vincendo nomen habebat.

Quem sibi Pandion opibusque virisque potentem,
 Et genus a magno ducentem forte Gradivo,
 Connubio Procnæ junxit. Non pronuba Juno,
 Non Hymenæus adest, non illi gratia lecto.
 Eumenides tenuere faces de funere raptas: 430
 Eumenides stravere forum. tectoque profanus
 Incubuit bubo, thalamique in culmine sedes.
 Ilac ave sunt juncti Procnæ Tereusque; parentes
 Ilac ave sunt facti. Gratata est scilicet illis 434
 Thracia: disque ipsi grates egere, diemque,

Quaque data est claro Pandione nata tyranno,
 Quaque erat ortus Ilys, festam jussere vocari.
 Usque adeo latet utilitas. Jam tempora Titan
 Quinque per autumnos repetiti duxerat anni:

Cum blandita viro Procnæ, Si gratia, dixit, 440
 Ulla mea est, vel me visendam mitte sorori,
 Vel soror huc veniat. Redituram tempore parvo
 Promittis socero: magni mihi numinis instar

Germanam vidisse dabis. Jubet ille carinas
 In freta deduci, veloque et remige portus 445
 Cecropios intrat, Piræaque littora tangit.

Ut primum soceri data copia, dextera dextræ
 Jungitur, et fausto committitur omine sermo.
 Cæperat, adventus causam, mandata referre 449
 Conjugis, et celeres missæ spondere recursus:

Ece venit magno dives Philomela paratu,
 Divitior forma: quales audire solemus
 Naidas et Dryadas mediis incedere sylvis:

Si modo des illis cultus, similesque paratus.
 Non secus exarsit conspecta virgine Tereus, 455
 Quam si quis canis ignem supponat aristis,
 Aut frondem, postasque cremet fœnibus herbas.

Digna quidem facies: sed et hunc innata libido
 Exstimulat, pronumque genus regionibus illis
 In Venerem est. Flagrat vitio gentisque suoque.
 Impetus est illi, comitum corrumpere curam,

Nutricisque fidem: nec non ingentibus ipsam
 Solicitare datis, totumque impendere regnum:
 Aut rapere, et sævo raptam defendere bello.

Et nihil est, quod non effreno captus amore 465
 Ausit: nec capiunt inclusas pectora flammæ.
 Jamque moras male fert; cupidoque revertitur
 ore

Ad mandate Procnæ, et agit sua vota sub illis.
 Facundum faciebat amor: quotiesque rogabat
 Ulterius justo, Procnæ ita velle ferebat. 470
 Addidit et lacrymas; tanquam mandasset et illas,
 Pro superi, quantum mortalia pectora

Noctis habent! ipso sceleris molimine Tereus
Creditt esse plus, laudemque a crimine sumit.
Quid? quod idem Philomela cupit, patriosque
lacertis 475

Blanda tenens humeros, ut eat visura sororem,
Perque suam, contraque suam, petit usque, sa-
lutem.

Spectat eam Tereus, præcontractatque videndo:
Osculaque, et collo circumdata brachia cernens,
Omnia pro stimulis, facibusque, ciboque furoris
Accipit; et quoties amplectitur illa parentem,
Esse parens vellet: neque enim minus impius
esset. 482

Vincitur ambarum genitor prece: gaudet, agitque
Illa patri grates: et successisse duabus
Id putat infelix, quod erit lugubre duabus. 485
Jam labor exiguus Phæbo restabat, equique
Pulsabant pedibus spatium declivis Olympi.
Regales epulæ mensis, et Bacchus in auro
Ponitur: hinc placido dantur sua corpora somno.
At rex Odrysius, quamvis secessit, in illa 490
Æstuat: et repetens faciem, motusque, manus-
que,

Qualia vult fingit, quæ nondum vidit; et ignes
Ipse suos nutrit, cura removente soporem. 493
Lux erat: et generi dextram complexus cunctis,
Pandion comitem lacrymis commendat obortis:
Hanc ego, care gener, quoniam pia causa coegit,
[Et voluere ambæ, voluisti tu quoque, Tereu,]
Do tibi: perque fidem, cognataque pectora sup-
plex,

Per superos oro, patrio tuearis amore:
Et mihi sollicitæ lenimen dulce senectæ 500
Quam primum (omnis erit nobis moia longa) re-
mittas.

Tu quoque quam primum (satis est procul esse
sororem)

Si pietas ulla est, ad me, Philomela, redito.
Mandabat, pariterque suæ dabant oscula natæ:
Et lacrymæ mites inter mandata cadebant. 505
Ut fidei pignus dextas utriusque poposcit,
Interseque datas junxit, natamque, nepotemque,
Absentem memori pro se jubet ore saluent:
Supremumque vale, pleno singultibus ore,
Vix dixit: timuitque suæ præsagia mentis. 510
At simul imposita est pictæ Philomela carinæ;
Admotumque fretum remis, tellusque repulsa;
Vicinus, exclamat: mecum mea vota feruntur:
Exsultatque animo, vix et sua gaudia differt 514
Barbarus: et nusquam lumen detorquet ab illa.
Non aliter, quam cum pedibus prædator obuncis
Deposuit nido leporem Jovis ales in alto.
Nulla fuga est capto: spectat sua præmia raptor.
Jamque iter effectum; jamque in sua littora
fessis 519

Puppibus exierant: cum rex Pandione natam
In stabula alta trahit, sylvis obscura vetustis,
Atque ibi pallentem, trepidamque, et cuncta ti-
mentem,

Et jam cum lacrymis, ubi sit germana, rogantem,
Includit: fassusque nefas, et virginem, et unam
Vi superat; frustra clamato sæpe parente, 525
Sæpe sorore sua, magnis super omnia divis.
Illa tremit, velut agna pavens, quæ saucia cani
Ore excussa lupi, nondum sibi tuta videtur:
Utque columba, suo madefactis sanguine plumis,
Horret adhuc, avidosque timet, quibus hæserat,
ungues. 530

Mox ubi mens rediit; passos laniata capillos,
Lugenti similis, cæsis plangore lacertis,]

Intendens palmas, Pro diris, barbæ, facitis,
Pro crudelis! ait: nec te mandata parentis
Cum lacrymis movere pia, nec cura sororis, 535
Nec mea virginitas, nec conjugalia jura?
Omnia turbasti? pellex ego facta sorori:
Tu geminus conjux; non hæc mihi debita pœna.
Quin animam hanc, ne quod facinus tibi, per-
fide, restet,

Eripis? atque utinam fecisses ante nefandos 540
Concubitus! vacuas habuisses criminis umbras.
Si tamen hæc superi cernunt; si numina divum
Sunt aliquid; si non perierunt omnia mecum;
Quandocumque mihi pœnas dabis. Ipsa, pudore
Projecto, tua facta loquar. Si copia detur, 545
In populos veniam: si sylvis clausus tenebor,
Implebo sylvas, et conscia saxa movebo.
Audiat hæc ether, et si deus ullus in illo est.
Talibus ira fero postquam commota tyranni;
Nec minor hac metus est: causa stimulat usque,
550

Quo fuit accinctus, vagina liberat ensem:
Arreptamque coma, flexis post terga lacertis,
Vincta pati cogit. Jugulum Philomela parabat,
Spemque suæ mortis viso conceperat ense. 554
Ille indignanti, et nomen patris usque vocanti,
Luctantique loqui, compressam forcipe linguam
Abstulit ense fero: radix micat ultima linguae.
Ipsa jacet, terræque tremens immurmurat atræ.
Utque salire solet mutilatæ cauda colubæ,
Palpitat; et moriens dominæ vestigia quærit.
Hoc quoque post facinus (vix ausim credere)
fertur 561

Sæpe sua lacerum repetisse libidine corpus.
Sustinet ad Procnem post talia facta reverti.
Conjuge quæ viso germanam quærit: at ille
Dat gemitus fictos, commentaque funera narrat.
Et lacrymæ fecere fidem. Velamina Procne 566
Deripit ex humeris auro fulgentia lato:
Induiturque atras vestes: et inane sepulcrum
Constituit, falsisque piacular manibus infert;
Et luget non sic lugendæ fata sororis. 570
Signa deus bis sex acto lustraverat anno.
Quid faciat Philomela? fugam custodia claudit:
Structa rigent solido stabulorum mœnia saxo:
Os mutum facti caret indice. Grande dolori
Ingenium est, miserisque venit solertia rebus.
Stamina barbarica suspendit callida tela: 576
Purpureasque notas filis intexit albis,
Indicium sceleris: perfectaque tradidit uni:
Utque ferat dominæ gestu rogat. Ille rogata
Pertulit ad Procnem: nec scit quid tradat in illas.
Evoluit vestes sævi matrona tyranni, 581
Germanæque suæ carmen miserabile legit:
Et (mirum potuisse) silet. Dolor ora repressit,
Verbaque quærenti satis indignantia linguae
Defuerunt: nec flere vacat; sed fasque nefasque
Confusura ruit, pœnæque in imagine tota est.

Tempus erat, quo sacra solent Trieterica Bacchi
Sithoniæ celebrare nurus: nox conscia sacris.
Nocte sonat Rhodope tinnitibus æris acuti:
Nocte sua est egressa domo regina, deique 590
Ritibus instruitur, furialiaque accipit arma.
Vite caput tegitur: lateri cervina sinistro
Vellera dependent: humero levis incubat hasta.
Concita per sylvas, turba comitante suarum,
Terribilis Procne, furisique agitata doloris, 595
Bacche, tuas simulat. Venit ad stabula avia tan-
dem:

Exulataque, Evæque sonat, portasque reffringit,
Germanamque rapit: raptæque insignis Bacchi

Induit, et vultus hederarum frondibus abdit:
 Attonitamque trahens intra sua limina ducit. 600
 Ut sentit totigies domum Philomela nefandam,
 Horrui infelix: totoque expalluit ore.
 Nacta locum Proenae, sacrorum pignora demit,
 Oraque delevat miseræ pudibunda sorori;
 Amplexuque petit. Sed non attollere contra 605
 Sustinet hæc oculos, pellex sibi visa sororis:
 Dejectoque in humum vultu, jurare volenti,
 Testarique deos, per vim sibi dedecus illud
 Illatum, pro voce manus fuit. Ardet, et iram
 Non capit ipsa suam Proenae: fletumque sororis
 Corripuens, Non est lacrymis hic, inquit, agen-
 dum, 611
 Sed ferro; sed si quid habes, quod vincere fer-
 rum
 Posset; in omne nefas ego me, germana, paravi.
 Aut ego, cum facibus regalia tecta cremaro,
 Artificem mediis immittam Tereæ flammis: 615
 Aut linguam, aut oculos, aut que tibi membra
 pudorem
 Abstulerunt, ferro rapiam: aut per vulnera mille
 Sontem animam expellam. Magnum quodcum-
 que paravi;
 Quid sit, adhuc dubito. Peragit dum talia Proenae,
 Ad matrem veniebat Itys. Quid possit, ab illo
 Admonita est: oculisque tuens immittibus, Ah
 quam 621
 Es similis patri! dixit. Nec plura locuta,
 Triste parat facinus; tacitaque exæstuat ira.
 Ut tamen accessit natus, matrique salutem
 Attulit, et parvis adduxit colla lacertis, 625
 Mixtaque blanditiis puerilibus oscula junxit;
 Mota quidem est genitrix, infraetaque constitit
 ira,
 Invitque oculi lacrymis maduere coactis.
 Sed simul ex nimia matrem pietate labare
 Sensit, ab hoc iterum est ad vultus versa sororis;
 Inque vicem spectans ambos, Cur admovet, in-
 quit, 631
 Alter blanditias; rapta silet altera lingua?
 Quam vocat hic matrem, cur non vocat illa so-
 rorem?
 Cui sis nupta vide, Pandione nata, marito. 634
 Degeneras: acclius est pietas in conjugis Tereæ.
 Nec mora; traxit Ityn: veluti Gangetica cervæ
 Lactentem fortum per sylvas tigris opacas.
 Utque domus alta partem tenuique remotam;
 Tendentemque manus, et jam sua fata videntem,
 Et, Mater, mater, clamantem, et colla petentem
 Ense ferit Proenae, lateri qua pectus adhæret.
 Nec vultum avertit. Satis illi ad fata vel unum
 Vultus erat: jugulum ferro Philomela resolvit.
 Vivaque adhuc, animæque aliquid retinentia
 membra
 Dilaniant. Pars inde cavis exsultat acnis: 645
 Pars verubus stridet: manant penetratilis tabo.
 His adhibet conjux ignarum Tereæ mensis:
 Et patrii moris sacrum mentita, quod uni
 Fas sit adire viro, comites famulosque removit.
 Ipse sedens sollo Tereus sublimis avito 650
 Vescitur: inque suam sua viscera congerit alvum.
 Tantaque nox animi est, Ityn huc accessit, dixit.
 Dissimulare nequit crudelia gaudia Proenae:
 Jamque suæ cupiens existere nuntia cladis,
 Intus habes, quod poscis, ait. Circumspicit ille,
 Atque ubi sit, querit. Quærenti, iterumque
 vocanti, 656
 Sicut erat, sparsis furiali cæde capillis,
 Prostrat, Ityosque caput Philomela cruentum

Misit in ora patri: nec tempore maluit ullo
 Posse loqui, et meritis testari gaudia dictis. 660
 Thracius ingenti mensas clamore repellit,
 Vipereasque ciet Stygia de valle sorores:
 Et modo, si possit, reserato pectore diras
 Egerere inde dapes, domersaque viscera gessit:
 Flet modo, seque vocat bustum miserabile nati:
 Nunc sequitur nudo genitus Pandione ferro. 666
 Corpora Cecropidum pennis pendere putares;
 Pendebant pennis. Quorum petit altera sylvas,
 Altera tecta subit. Neque adhuc de pectore cædis
 Excessere notæ, signataque sanguine pluma est.
 Ille dolore suo, pœnæque cupidine velox, 671
 Vertitur in volucrum; cui stant in vertice cristæ:
 Prominet immo dicum pro longa cuspidem rostrum.
 Nomen Epops volucris: facies armata videtur.
 Hoc dolor ante diem longæque extrema se-
 nectæ 675
 Tempora, Tartareas Pandione misit ad umbras.
 Sceptra loci, rerumque capit moderamen
 Erechtheus;
 Justitia dubium, validissime potentior armis.
 Quatuor ille quidem juvenes, totidemque creatat
 Fœminæ sortis: sed erat par forma duarum. 680
 E quibus Æolidæ Cephalus te conjuge felix,
 Procri, fuit: Boreæ Tereus Thracæque noce-
 bant:
 Dilecta que diu caruit deus Orithyia,
 Dum rogat, et precibus mavult, quam viribus, uti.
 Ast ubi blanditiis agitur hîbil; horridus ira, 685
 Quæ solita est illi, nimiumque domestica, vento;
 Et merito, dixit: quid enim mea tela reliqui,
 Sævitiæ, et vires, iramque, animosque minaces,
 Admovique preces, quarum me dedecet usus?
 Apta mihi vis est: vi tristia nubila pello: 690
 Vi freta concutio, nodosaque robora verto,
 Indurque nives, et terras grandine pulso.
 Idem ego, cum fratres cælo sum nactus aperto,
 (Nam mihi campus is est,) tanto molimine luctor,
 Ut mediis nostris concursibus intonet æther,
 Exsilianteque cavis elisi nubibus ignes. 696
 Idem ego, cum subii convexa foramina terræ,
 Suppositique ferox imis mea terga cavernis,
 Sollicito manes, totumque tremoribus orbem.
 Hac ope debueram thalamos petisse: socerque
 Non orandus erat, sed vi faciendus, Erech-
 theus. 701
 Hæc Boreas, aut his non inferiora locutus,
 Excussit pennas. Quarum jactatibus omnis
 Afflata est tellus, latumque perhorruit æquor
 Pulvereamque trahens per summa cacumina
 pallam, 705
 Vernit humum: pavidamque metu caligine tectus
 Orithyian amans fulvis amplectitur alis.
 Dum volat, arserunt agitati fortius ignes.
 Nec prius aerii cursus suppressit habenas,
 Quam Ciconum tenuit populos, sua mœnia,
 raptor. 710
 Illie et gelidi conjux Actææ tyranni,
 Et genitrix facta est, partus enixa gemellos,
 Cætera qui matris, pariter flavescere malæ.
 Non tamen has una memorant cum corpore
 natas:
 Barbaque dum rutilis ab erat submissa capillis,
 Implumes Calaisque puer Zetesque fuerunt. 716
 Mox pariter ritu penne capere volucrum
 Cingere utrumque latus, pariter flavescere malæ.
 Ergo, ubi concessit tempus puerile juvenæ,
 Vellera cum Minyis nitido radiantia villo 720
 Per mare non notum prima petiere carina.

LIBER SEPTIMUS.

Jamque fretum Minyæ Pagasæe puppe secabant,
Perpetuaque trahens inopem sub nocte senectam
Phineus visus erat; juvenesque Aquilone creati
Virgineas volucres miseri senis ore fugarant;
Multaque perpersi claro sub Iasone, tandem 5
Contigerant rapidas limosi Phasidos undas.

Dumque adeunt regem, Phryxæaque vellera
poscunt,
Lexque datur numeris magnorum horrenda la-
borum;

Concipit interea validos Ætias ignes:
Et luctata diu, postquam ratione furorem 10
Vincere non poterat; Frustra, Medea, repugnas;
Nescio quis deus obstat, ait: mirumque, nisi
hoc est,

Aut aliquid certe simile huic, quod amare vo-
catur.

Nam cur jussa patris nimium mihi dura viden-
Sunt quoque dura nimis. Cur, quem modo de-
nique vidi, 15

Ne pereat, timeo? quæ tanti causa timoris?
Excute virgineo conceptas pectore flammæ,
Si potes, infelix. Si possem, sanior essem.
Sed trahit invitam nova vis; aliudque Cupido,
Mens aliud suadet. Video meliora, proboque: 20
Deteriora sequor. Quid in hospite regia virgo
Ureris? et thalamos alieni concipis orbis?
Hæc quoque terra potest, quod ames, dare. Vi-
vat, an ille

Occidat, in dis est: vivat tamen; idque precari
Vel sine amore licet. Quid enim commisit
Iason? 25

Quam, nisi crudelem, non tanget Iasonis ætas,
Et genus, et virtus? quam non, ut cætera desint,
Forma movere potest? certe mea pectora movit.
At, nisi opem tulero, taurorum afflabitur ore,
Concurretque sum segeti, tellure creatis 30

Hostibus, aut avido dabitur fera præda draconi.
Hoc ego si patiar, tum me de tigride natam,
Tum ferrum et scopulos gestare in corde fatebor.

Cur non et spectro preurent? oculosque videndo
Conscelero? cur non tauros exhortor in illum, 35

Terrigenasque feros, insopitumque draconem?
Di meliora velint. Quanquam non ista precanda,
Sed facienda mihi. Prodamne ego regna parentis,

Atque ope nescio quis servabitur advena nostra,
Ut per me sospes, sine me, det lintea ventis, 40

Virque sit alterius; pœnæ Medææ relinquitur?
Si facere hoc, aliamve potest præponere nobis,
Occidat ingratus. Sed non is vultus in illo,

Non ea nobilitas animo est, ea gratia formæ,
Ut timeam fraudem, meritique oblivia nostri. 45

Et dabit ante fidem, cogamque in fœdera testes
Esse deos. Quid tuta times? accingere, et om-
nem

Pelle moram. Tibi se semper debebit Iason,
Te facce solenni junget sibi: perque Pelasgas

Servatrix urbes matrum celebrare turba. 50
Ergo ego germanam, fratremque, patremque,

deosque,
Et natale solum ventis ablata relinquam?

Nempe pater sævus, nempe est mea barbara
tellus,

Frater adhuc infans: stant mecum vota sororis
Maximus intra me deus est. Non magna relin-
quam; 55

Magna sequar: titulum servatæ pubis Achivæ,
Notitiamque loci melioris, et oppida, quorum
Illic quoque fama viget, cultusque, artesque vi-
rorum:

Quemque ego cum rebus, quas totus possidet
orbis,

Æsoniden mutasse velim: quo conjuge felix 60
Et dis cara ferar, et vertice sidera tangam.

Quid, quod nescio qui medlis concurrere in
undis

Dicuntur montes, ratibusque inimica Charybdis
Nunc sorbere fretum, nunc reddere; cinctaque
sævis

Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo? 65
Nempe tenens, quod amo, gremioque in Iasonis
hærens

Per freta longa trahar. Nihil illum amplexa
verebor:

Aut si quid metuam, metuam de conjuge solo.
Conjugiumne putas, speciosaque nomina culpæ
Imponis, Medea, tuæ? quin adspice, quantum 70
Aggrediare nefas, et, dum licet, effuge crimen.
Dixit: et ante oculos rectum, pietasque, pudor-
que

Constitit, et victa dabat jam terga Cupido.

Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras,
Quas nemus umbrosus, secretaque sylvæ tege-
bant. 75

Et jam fortis erat, pulsusque residerat ardor,
Cum videt Æsoniden: extinctaque flamma re-
vixit;

Et rubuere genæ, totoque recanduit ore.
Ut solet a ventis alimenta assumere, quæque

Parva sub inducta latuit scintilla favilla, 80
Crescere, et in veteres agitata resurgere vires:

Sic jam lentus amor, jam quem languere putares,
Ut vidit juvenem, specie præsentis inarsit.

Et casu solito formesior Æsone natus
Illa luce fuit. Posses ignorare amanti. 85

Spectat; et in vultu, veluti tum denique viso,
Lumina fixa tenet: nec se mortalia demens

Ora videre putat: nec se declinat ab illo.
Ut vero ea pitque loqui, dextramque prehendit

Hospes, et auxilium submissa voce rogavit, 90
Promisitque torum; lacrymis ait illa profusis:

Quid faciam video: nec me ignorantia veri
Decipit, sed amor. Servare munere nostro;

Servatus promissa dato. Per sacra triformis
Ille deus, lucoque foret quod nomen in illo, 95

Perque patrem soceri, cernentem cuncta, futuri,
Eventusque suos, et tanta pericula jurat.

Creditus, accepit cantatas protinus herbas,
Ediditque usum; latusque in castra recessit.

Postera depulerat stellas Aurora micantes:
Convenient populi sacrum Mavortis in arum,

Consistuntque jugis. Medio rex ipse resedit
Agmine purpureo, sceptroque insignis eburno.

Ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant
Æripedes tauri: tactæque vaporibus herbæ 105

Ardent. Utquo solent pleni resonare camini,
Aut ubi terrena silices fornace soluti

Concipiunt ignem liquidarum adspargine aqua-
rum;

Pectora sic intus clausas volventia flammæ,
Gutturaque usta sonant. Tamen illis Æsone
natus 110

Obvius it. Vertere truces venientis ad ora
 Terribiles vultus, præfixaque cornua ferro;
 Pulveremque solum pede pulsavere bisulco;
 Fumifolisque locum mugitibus implere.
 Dirigere metu Minys. Subit ille; nec ignes 115
 Sentit anhelatos: tantum medicamina posunt:
 Pendulaque audaci mulest palaria dextra;
 Suppositoque jugo pondus grave cogit aratri
 Ducere, et inusuetum ferro proscindere campum.
 Mirantur Colchi: Minys clamoribus implent, 120
 Adjiciuntque animos. Galca tum sumit aens
 Vipereos dentes, et aratos spargit in agros.
 Semina mollit humus valido præincta veneno:
 Et crescent, fluntque sati nova corpora dentes.
 Utque hominis speciem materna sumit in alvo,
 Perque suos intus numeros componitur infans,
 Nec nisi maturus communes exit in auras;
 Sic ubi visceribus gravidæ telluris imago
 Effecta est hominis, feto consurgit in arvo:
 Quodque magis mirum, simul edita concenit
 arma. 130

Quos ubi viderunt præcunctæ cuspidis hastas
 In caput Hæmonii juvenis torquere paratos;
 Demisere metu vultumque animumque Pelasgi.
 Ipsa quoque extimuit, quæ tutum fecerat illum:
 Utque peti juvenem tot vidit ab hostibus unum,
 Palluit, et subito sine sanguine frigida sedit. 136
 Neve parum valeant a se data gramina, carmen
 Auxiliare canit, secretasque advocat artes.
 Ille gravem medios silicem jaculatus in hostes,
 A se depulsum Martem convertit in ipsos. 140
 Terrigenæ pereunt per mutua vulnera fratres,
 Civillique cadunt acie. Gratantur Achivi,
 Victoremque tenent, avidisque amplexibus hæ-
 rent.

Tu quoque victorem complecti, barbara, velles;
 Obstetit incepto pudor: et complexa fuisses: 145
 Sed te, ne faceres, tenuit reverentia famæ.

Quod licet, affectu tacito lætari, agisque
 Carminibus grates, et diis auctoribus horum.

Pervigilem superest herbis sopire draconem:
 Qui crista linguæque tribus præsignis, et uncis
 Dentibus horrendus, custos erat aretis aurei.
 Hunc postquam sparsit Lethæi gramine succi,
 Verbaque ter dixit placidos facientia somnos,
 Quæ mare turbatum, quæ concita flumina sis-
 tant;

Somnos in ignotos oculos advenit: et auro 151
 Heros Æsonius potitur: spolioque superbus,

Muneris auctorem secum, spolia altera, portans,
 Victor lolciacos tetigit cum conjuge portus.

Hæmonie matres pro natis dona receptis,
 Grandævique ferunt patres: congestaque flamma
 Thura liquefunt, inductaque cornibus aurum 161
 Victima vota cadit. Sed abest grantantibus Æson.

Jam propior leto, fessusque senilibus annis.
 Tum sic Æsonides: O, cui debere salutem

Confiteor, conjux, quanquam mihi cuncta de-
 disti, 165

Excessitque fidem meritorum summa tuorum;
 Si tamen hoc possunt, (quid enim non carmina
 possint?)

Deme meis annis, et demtos adde parenti.

Nec tenuit lacrymas. Mota est pietate rogantis

Dissimilemque animum sublit Æta relictus. 170

Non tamen affectus tales confessa, Quod, inquit,
 Excidit ore pio, conjux, scelus? ergo ego cui-
 quam

Possæ tuæ videar spatium transcribere vitæ?

Nec sinat hoc Hecate, nec tu petis æquis: sed isto,

Quod petis, experiar majus dare munus, Iason.
 Arte meæ soceri longum tentabimus ævum, 176
 Non annis revocare tuis. Modo diva triformis
 Adjuvet, et præsens ingentibus annuat ausis.
 Tres aberant noctes, ut cornua tota colerent,
 Efficerentque orbem. Postquam plenissima fulsit,
 Ac solida terras spectavit imagine Luna: 181
 Egreditur tectis, vestes induta recinctas,
 Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos:
 Fertque vagos mediæ per multa silentia noctis
 Incomitata gradus. Homines, volucresque, fo-
 rasque 185

Solverat alta quies: nullo cum murmure sepes,
 Immotæque silent frondes; silet humidus aënis.
 Sidera sola micant: ad quæ sua brachia tendens
 Ter se convertit; ter sumtis flumine crinem
 Irroravit aquis; ternis ululatus ora 190
 Solvit: et in dura submisso poplite terra,
 Nox, ait, arcanis fidiissima, quæque diurnis
 Aurea cum Luna succedit ignibus astra,
 'uque, triceps Hecate, quæ captis conscia nos-
 tris

Adjutrixque venis, cantusque, artesque maga-
 rum, 195

Quæque magas, Tellus, pollentibus instruis
 herbis;

Auræque, et venti, montesque, amnesque, la-
 cusque, [adeste:

Dique omnes nemorum, dique omnes noctis,
 Quorum ope, cum volui, ripis mirantibus amnes

In fontes rediere suos. concussaque natis, 200

Stantia concutio cantu freta: nubila pello:

Nubilaque induco: ventos abigoque, vocoque:

Vipereas rumpo verbis et carmine fauces:

Vivæque saxa, sua convulsæque robora terra,

Et sylvas moveo: jubeoque tremiscere montes,

Et mugire solum, manesque exire sepulchris. 206

Te quoque Luna, traho, quamvis Temesæa la-
 boret

Æta tuos minuant: currus quoque carmine nostro

Pallet avi; pallet nostris Aurora venenis.

Vos mihi taurorum flammæ hebetastis, et unco

Haud patiens oneris collum pressistis aratro. 211

Vos serpentigenis in se fera bella dedistis:

Custodemque iudem somni sopistis: et aurum,

Vindice decepto, Graias misistis in urbes.

Nunc opus, est succis per quos renovata senec-
 tus 215

In florem redeat, primosque recolligat annos.

Et dabitis: neque enim micuerunt sidera frustra;

Nec frustra volucrium tractus cervicæ draconum

Curvus adest. Aderat demissus ab æthere currus.

Quo simul adscendit, frenataque colla draco-
 num 220

Permulsit, manibusque leves agitavit habenas;

Sublimis rapitur, subjectaque Thessala Tempe

Despicit, et certis regionibus applicat angues:

Et quas Ossa tulit, quas altus Pelion herbas,

Othrysque, Pindusque, et Pindo major Olympus,

Perspicit: et placita partim radice revellit, 226

Partim succidit curvamine falcis aenæ.

Multa quoque Apidani placuerunt gramina ripis,

Multa quoque Amphrysi: neque eras immunia,

Enipeu:

Nec non Penæ, nec non Spercheides undæ 230

Contribuere aliquid, juncosque littora Bæbes:

Carpit et Euboica vivax Anthedon gramen,

Nondum mutato vulgatum corpore Glaucel.

Et jam nona dies curru pennisque draconum,

Nonaque nox, omnes lustrantem viderat agros;

Cum reddi: neque erant tacti, nisi odore, dra-
236

Et tamen annosæ pellem posuere senectæ.
Constitit adveniens citra limenque, foresque;
Et tantum cœlo tegitur: refugitque viriles
Contactus; statuitque aras e crepide binas, 240
Dexteriore Hecates, at læva parte Juventæ.
Quas ubi verbenis, sylvaque incinxit agresti,
Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit, cultrosque in guttura velleris atri
Conjicit, et patulas perfundit sanguine fossas. 245
Tum super invergens liquidi carchesia Bacchi,
Æneaque invergens tepidi carchesia lactis,
Verba simul fundit, terrenaque numina poscit:
Umbrarumque rogat rapta cum conjuge regem,
Ne prorepent artus anima fraudare seniles. 250
Quos ubi placavit precibusque, et murmure
longo,

Æsonis effectum proferri corpus ad aras
Jussit: et in plenos resolutum carmine somnos,
Exanimi similem, stratis porrexit in herbis.
Hinc procul Æsoniden, procul hinc jubet ire
ministros, 255

Et monet arcanis oculos remove profanos.
Diffugiunt jussi, Sparsis Medea capillis,
Bacchantum ritu, flagrantis circuit aras;
Multifidasque faces in fossa sanguinis atra
Tingit, et intinctas geminis accendit in aris; 260
Terque senem flamma, ter aqua, ter sulfure lus-
trat.

Interea validum posito medicamen æneo
Fervet, et exsultat, spumisque tumentibus albet.
Illic Hæmonia radices valle resectas,
Seminæque, floresque, et succos incoquit acres.
Adjicit extremo lapides Oriente petitos, 266
Et, quas Oceani refluxum mare lavit, arenas.
Addit et exceptas luna pernocte pruinas,
Et strigis infames, ipsis cum carnibus, alas,
Inque virum soliti vultus mature ferinos 270
Ambigui prosecta lupi. Nec defuit illic
Squameæ Cinyphii tenuis membrana chelydri,
Vivacisque jecur cervi; quibus insuper addit
Ora caputque novem cornicis sæcula passæ.
His et mille aliis postquam sine nomine rebus
Propositum instruxit mortali barbara munus; 276
Arenti ramo jampridem mitis olive
Omnia confudit, summisque immiscuit ima.
Ecce vetus calido versatus stipes æneo
Fit viridis primo: nec longo tempore frondem
Induit, et subito gravidis oneratur olivis. 281
At quacunque cavo spumas ejecit æneo
Ignis, et in terram guttæ coccidere calentes,
Vernat humus, floresque et mollia pabula sur-
gunt.

Quod simul ac vidit; stricto Medea recludit 285
Ense senis jugulum: veteremque exire cruo-
rem
Passa, replet succis. Quos postquam combibit
Æson

Aut ore acceptos, aut vulnere; barba comæque
Canitie posita nigrum rapuere colorem.
Pulsa fugit macies; abeunt pallorque situsque;
Adjectoque cavæ suppleunt sanguine venæ; 291
Membræque luxuriant. Æson miratur, et olim
Ante quater denos hunc se reminiscitur annos.

Viderat ex alto tanti miracula monstri
Liber: et admonitus juvenes nutritibus annos
Posse suis reddi, petit hoc Æetida munus. 296
Neve doli cessent; odium cum conjuge falsum
Phæasæ assimulat, Pelæique ad limina supplex

Confugit; atque illam, quoniam gravia ipse so-
necta,

Excipiunt natæ: quas tempore callida parvo 300
Colchis amicitia mendacis imaginē cepit. [tos
Dumque refert, inter meritum maxima, dem-
Æsonis esse situs; atque hac in parte moratur;
Spes est virginibus Peliæ subjecta creatis,
Arte suum parili revirescere posse parentem. 305
Jamque petunt, pretiumque jubent sine fine
paciendi.

Ille brevi spatio silet, et dubitare videtur:
Suspenditque animos ficta gravitate rogantes.
Mox ubi pollicita est, Quo sit fiducia major
Muneris hujus, ait, qui vestras maximus ævo est
Dux gregis inter oves, agnus medicamine fiet.
Profinus innumeris effectus laniger annis 312
Attrahitur, flexo circum cava tempora cornu:
Cujus ut Hæmonio marcentis guttura cultro
Fodit, et exiguo maculavit sanguine ferrum; 315
Membra simul pecudis, validosque venefica suc-
cos

Mergit in ære cavo. Minuuntur corporis artus,
Cornuæque exiit, nec non cum cornibus an-
nos:

Et tener auditur medio balatus æneo.
Nec mora; balatum mirantibus, exsilit agnus:
Lascivitque fuga, lactantiaque ubera querit. 321
Obstupere satæ Peliæ: promissæque postquam
Exhibuere fidem, tum vero impensius instant.
Ter juga Phæbus equis in Ibero gurgite mersis
Demserat, et quarta radiantia nocte micabant
Sidera; cum rapido fallax Ætias igni 326
Imponit purum laticem, et sine viribus herbas.
Jamque neci similis resoluti corpore regem,
Et cum rege suo custodes somnus habebat,
Quem dederant cantus, magicæque potentia
linguæ. 330

Intrantur jussæ cum Colchide limina natæ.
Ambierantque totum: Quid nunc dubitatis in-
certes? [orem]

Stringite, ait, gladios, veteremque haurite cru-
Ut repleam vacuas juvenili sanguine venas.
In manibus vestris vita est, ætasque parentis.
Si pietas ulla est, nec spes agitata inanes, 336
Officium præstare patri, telisque senectatem
Exigite, et saniem coniecto emittite ferro. [est:
His, ut quæque pia est, hortatibus implia prima
Et ne sit scelerata, facit scelus. Haud tamen
ictus 340

Ulla suos spectare potest, oculosque reflectunt,
Cæcæque dant sævis aversæ vulnera dextris.
Ille, cruore fluens, cubito tamen allevat artus,
Semilacerque toro tentat consurgere; et inter
Tot medius gladios pallentia brachia tendens;
Quid facitis, natæ? quid vos in fata parentis 346
Armat, ait? Cecidere illis animique manusque.
Plura locuturo cum verbis guttura Colchis
Abstulit, et calidis laniatum mersit ænis.

Quod nisi pennatis serpentibus isset in auras,
Non exemta foret pænæ. Fugit alta super-
que 351

Pelion umbrosum, Philyreia tecta, superque
Othryn, et eventu veteris loca nota Cerambi.
Illic ope Nympharum sublati in æra pennis,
Cum gravis infuso tellus foret obruta ponto, 355
Deucalionæ effugit inobrutus undas.
Æoliam Pitænæ a læva parte relinquit.
Factaque de saxo longi simulacra draconis:
Idæumque nemus, quo, nati furta, juvenum
Oculuit Liber falsi sub imagine cervi: 360

Quaque pater Corythi parva tumulatus arena:
Et quos Mæra novo latratu terruit agros:
Eurypylique urbem, qua Cœe cornua matres
Gesserunt, tum cum discederet Herculis agmen:
Phœbeamque Rhodon, et lalyaios Telchinas, 365
Quorum oculos ipso vitiantes omnia visu
Jupiter exosus, fraternis subdidit undis.
Transit et antiquæ Cartheia mœnia Cœæ,
Qua pater Alcidas placidam de corpore nata
Miraturus erat nasci potuisse columbam. 370
Inde lacus Hyries videt, et Cyoneia Tempe,
Quæ subitus celebravit olor. Nam Phyllius
illic

Imperio pueri volucresque ferumque leonem
Tradiderat domitos: taurum quoque vincere
jussus

Vicerat: et, spreto toties iratus amore, 375
Premia poscenti taurum suprema negarat.
Ille indignatus, Cupies dare, dixit: et alto
Desiluit saxo. Cuncti cecidisse putabant:
Factus olor niveis pendebat in aere pennis.
At genitrix Hyrie, servati nescia, flendo 380
Delicuit, stagnumque suo de nomine fecit.
Adjaacet his Pleuron, in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorum vulnera Combe.
Inde Calaurææ Letoides adipiscit arva.
In volucrum versi cum conjuge conscia regis. 385
Dextera Cyllene est, in qua cum matre Mene-
phron

Concubitus erat, sævarum more ferarum.
Cephiseon procul hinc deflentem fata nepotis
Respicit insumidam Phœcen ab Apolline versi:
Eumelique domum lugentis in aere natam. 390
Tandem vipereis Epheyrn Pirendia pennis
Contigit. Hic ævo veteres mortalia primo
Corpora vulgarunt pluvialibus edita faugis.
Sed postquam Cochos arsit nova nupta venenis,
Flagrantemque domum regis mare vidit utrum-
que; 395

[Sanguine natorum perfunditur impius ensis:
Ultaque se male mater, Iasonis effugit arma.]
Hinc Titanicis ablata draconibus, intrat
Palladas arces: quæ te, justissima Phini,
Teque, senex Peripha, pariter videre volantes,
Innixamque novis neptem Polypemonis alis. 401
Excipit hanc Ægeus, facto dammandus in uno:
Nec satis hospitium est: thalami quoque fœdere
jungit.

Jamque aderat Theseus, proles ignara parenti,
Ei virtute sua bimarem pacaverat Isthmon. 405
Hujus in exitum miscet Medea, quod olim
Attulerat secum Scythicis aconiton ab oris.
Illud Echidnæ memorant e dentibus ortam
Esse cavia. Specus est tenebroso cæcus hiatus:
Est via deelsiva, per quam Titynthius heros 410
Restantem, contraque diem, radiosque micantes
Obliquantem oculos, nexis adamante catenis
Cerberon abstraxit: rabida qui conceitus ira
Implevit pariter ternis latratibus auras,
Et sparavit virides spumis albeantibus agros. 415
Has concrepasse putant, nactasque alimenta feracis
Fecundique soli, vires cepi-se nocendi.
Quæ, quia nascuntur dura vivacia caute,
Agrestes aconita vocant. Ex conjugis astu
Ipse parens Ægeus nato porrexit ut hosti. 420
Sumserat ignara Theseus data pocula dextra;
Cum pater in capulo gladii cognovit eburno
Signa sui generis, facinusque excussit ab ore.
Effugit illa necem nebulis per carmina motis.

At genitor, quanquam letatur sospite nato,

Attonitus tantum, leti discrimine parvo, 426
Committi potuisse nefas, foveat ignibus aras,
Muneribusque deos implet: feriantque secures
Colla torosa boum, victorum cornua vittæ.
Nullus Erechthidis fertur celebrator illo 430
Illuxisse dies. Agitant convivia patres,
Et medium vulgus: nec non et carmina, vino
Ingenium faciente, canunt. Te, maxime Theseu,
Mirata est Marathon Cretæi sanguine tauri:
Quodque suis securus arat Cromyona colonus,
Munus opusque tuum est. Tellus Epidauria
par te 433

Clavigeram vidit Vulcani occumbere prolem:
Vidit et immitem Cephisias ora Procrusten:
Cercyonis letum vidit Cerealis Eleusin.
Occidit ille Sinis, magnis male viribus usus, 440
Qui poterat curvare trabes, et agebat ab alto
Ad terram late sparsurus corpora pinus.
Tutus ad Alcathoen, Lelegeia mœnia, limes
Composito Scirone patet: sparsique latronis
Terra negat sedem, sedem negat ossibus unda:
Quæ jactatu diu fertur durasse vetustas 446
In scopulis: scopulis nomen Scironis inhæret.
Si titules, annosque tuos numerare velimus:
Facta premant annos. Pro te, fortissime, vota
Publi ea suscipimus: Bacchi tibi summus haus-
tus. 450

Consonat assensu populi, precibusque faventum
Regia: nec tota tristis locus ullus in urbe est.

Nec tamen (usque adeo nulli sincera voluptas,
Sollicitique aliquid latis intervenit) Ægeus
Gaudia percipit nato secera recepto. 455
Bella parat Minos: qui quanquam milite, quan-
quam

Classe valet, patria tamen est firmissimus ira:
Andropique necem justis ulciscitur armis.
Ante tamen bello vires acquirit amicas,
Quaque potens habitus, vulcri freta classe per-
errat. 460

Hinc Anaphon sibi jungit, et Astypaleia regna;
Promisit Anaphen, regna Astypaleia bello:
Hinc humilem Myconon, cretosaque rura Cimoli,
Florentemque Cythnon, Seyron, planamque
Seriphon,
Marmoreamque Paron, quamque impia prodidit
Arne 465

Sithonis accepto, quod avara poposcerat, auro.
Mutata est in avem, quæ nunc quoque diligit
aurum;

Nigra pedem, nigris velata monedula pennis.
At non Olearos, Didymæque, et Tenos, et
Andros,

Et Gyaros, nitidæque ferax Peparethos olive,
Gnosiasque juvere rates: latere inde sinistro 471
Cnopiam Minos petit, Æacidea regna.
Cnopiam veteres appellavere: sed ipse
Æacus Æginam genetricis nomine dixit.

Turba ruit, tantæque virum cognoscere famæ 475
Expetit. Occurrunt illi Telamouque, minorque
Quam Telamon Pelæus, et proles tertia Phocus.
Ipse quoque egreditur, tardus gravitate senili,
Æacus, et quæ sit veniendi causa requirit.

Admonitus patrii luctus suspirat, et illi 480
Dicta refert rector populorum talia centum:

Arma juves æro pro nato sumta, piæque
Pars sem militia: tumulo solatia posco.
Huic Asopiadæ, Petis irrita, dixit, et urbi
Haud facienda meæ: neque enim conjunctior
ulla 485
Cecropidis hæc est tellus: ea fœdera nobis.

Tristis abit, Stabantque tibi tua fœdera magno,
Dixit; et utilis bellum putat esse minari,
Quam gerere, atque suas ibi præconsumere vires.
Classis ab Ctenopliis etiamnum Lycia muris 490
Spectari poterat, cum pleno concita velo
Attica puppis adest, in portusque intrat amicos:
Quæ Cephalum, patriæque simul mandata ferebat.

Æacide longo juvenes post tempore visum 494
Agnovere tamen Cephalum, dextrasque dedere:
Inque patris duxere domum. Spectabilis heros,
Et veteris retinens etiamnum pignora formæ,
Ingreditur: remumque tenens popularis olivæ,
A dextra lævaque duos ætate minores
Major habet, Clyton et Buten Pallante creatos. 500

Postquam congressus primi sua verba tulerunt;
Cecropidum Cephalus prægavit mandata, rogatque
Auxilium; fœdusque refert, et jura parentum:
Imperiumque peti totius Achaidos addit.

Sic ubi mandata jovit sacundia causam; 505
Æacus in capulo sceptri nitente sinistra,
Ne petite auxilium, sed sumite, dixit, Athenæ
Nec dubie vires, quas hæc habet insula, vestius
Ducite, et omnis eat rerum status iste mearum.
Robora non desunt: superat mihi miles, et hosti.
Gratia dis; felix et inexcusabile tempus. 511

Immo ita sit, Cephalus, crescat tua civibus opto
Res, ait. Adveniens equidem modo gaudia cepi,
Cum tam pulchra mihi, tam par ætate juvenus
Obvia processit. Multos tamen inde requiro, 515

Quos quondam vidi vestra prius urbe receptus.
Æacus ingemuit; tristisque ita voce locutus:
FleBILE principium melior fortuna secuta est.
Hanc utinam possem vobis memorare sine illo!
Ordine nunc repetam: neu longa ambage morer
vos: 520

Ossa cinisque jacent, memori quos mente requiris.

Et quota pars illi rerum periire mearum!
Dira lucis ira populus Junonis iniquæ
Incidit, exosæ dictas a pollice terras.
Dum visum mortale malum, tantæque latebat
Causa nocens cladis; pugnatum est arte mendendi. 526

Exitum superabat opem, quæ victa jacebat.
Principio cœlum spissa caligine terras
Pressit, et ignavos inclusit nubibus æstus.
Dumquo quater junctis implevit cornibus orbem
Luna, quater plenum tenuata retexit orbem, 531
Letiferis calidi spirarunt flatibus Austri.
Constat et in fontes vitium venisse lacusque;
Milliaque incultos serpentum multa per agros
Errasse, atque suis fluvios temerasse venenis.
Strage canum prima, volucrumque, oviumque,
boumque, 536

Inque feris subiti deprensa potentia morbi.
Coccidere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros, medioque recumbere sulco.
Lanigeris gregibus, balatus dantibus ægros, 540
Sponte sua lanæque cadunt, et corpora tabent.
Acer equus quondam, magnæque in pulvere famæ,

Degenerat palmas, veterumque oblitus honorum,
Ad præsepe gemit, morbo moriturus inertii.
Non aper irasci meminit, non fidere cursu 545
Cerva, nec armentis incurrere fortibus usi.
Omnia languor habet: sylvisque, agrisque, viis-
que

Corpora fœda jacent: vitiantur odoribus auræ.

Mira loquor: non illa cæca, avidæque velæures,
Non cani tetigere lupi: dilares Equescunt, 550
Affiatque nocent, et agunt contagia late.

Pervenit ad miseros damno graviore colonos
Pestis, et in magnæ dominatur mœnibus urbis.
Viscera torrentur primo: flammæque latentis
Indicium rubor est, et ductus anhelitus ægre.
Aspera lingua tumet: tepidisque arentia ventis
Ora patent: auræque graves captantur hiatu.
Non stratum, non ulla pati velamina possunt:
Dura sed in terra ponunt præcordia: nec fit
Corpus humo gelidum, sed humus de corpore
fervet. 560

Nec moderator adest: inque ipsos sæva medentes
Irrumpit clades: obsuntque auctoribus artes.

Quo propior quisque est, servitque fidelis ægro,
In partem leti citius venit. Utique salutis 564
Spes abit, finemque vident in funero morbi;
Indulgent animis: et nulla, quid utile, cura est.

Utile enim nihil est. Passim, positoque pudore,
Fontibus, et fluviis, puteisque capacibus hærent:
Nec prius est extincta sitis, quam vita, bibendo.
Iude graves multi nequeunt consurgere, et ipsis
Immoriantur aquis: alius tamen haurit et illas.

Tantaque sunt miseris invisi tædia lecti, 572
Prosilunt: aut, si prohibent consistere vires,
Corpora devolvunt in humum: fugiuntque penates

Quisque suos: sua cuique domus funesta videtur. 575

Et quia causa latet, locus est in crimine. Notis
Semanimes errare viis, dum stare valebant,
Adspiceres; flentes alios, terræque jacentes,
Lassæque veisantes supremo lumina motu.
Membraque pudentis tendunt ad sidera cœli,
Hic, illic ubi mors deprænderat, exhalantes. 581
Quid mihi tunc animi fuit? an, quod debuit esse,
Ut vitam odissem, et cuperem pars esse meorum?
Quo se cunq; acies oculorum flexerat, illic
Vulgus erat stratum, veluti cum putria motis
Poma cadunt ramis, agitatæque illic glandes.

Templa vides contra, gradibus sublimia longis:
Jupiter illa tenet. Quis non altaribus illis 586
Irrita thura tulit? quoties pro conjuge conjux,
Pro nato genitor, dum verba præcantia dixit,
Non exoratis animam finivit in aris:

Inque manu thuris pars inconsumpta reperta est!
Admoti quoties templis, dum vota sacerdos
Concipit, et fundit purum inter cornua vinum,
Haud exspectato ceciderunt vulnere tauri! 595
Ipse ego sacra Jovi pro me, patriæque, tribusque
Cum facerem natis, mugitus victimæ diros
Edidit, et subito collapsa sine ictibus ullis
Exiguo tinxit subjectos sanguine cultros.

Fibra quoque ægra notas veri, monitusque deorum 600

Prodiderat: tristes penetrant ad viscera morbi.
Ante sacros vidi projecta cadavera postes:
Ante ipsas, quo mors foret invidiosior, aras.
Pars animam laqueo claudunt, mortisque timorem 604

Morte fugant, ultroque vocant venientia fata.
Corpora missa neci nullis de more feruntur
Funeribus: neque enim capiebant funera portæ.
Aut inhumata premunt terras, aut dantur in altos
Indotata rogos. Et jam reverentia nulla est:
Deque rogis pugnant, alienisque ignibus ardent
Qui lacrymant, desunt: indeletæque vagantur
Natarum matrumque animæ, juvenumque se-
numque: 612

Nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes.

Attonitus tanto miserarum turbine rerum,
Jupiter o, dixi, si te non falsa loquuntur 615
Dicta sub amplexus Æginæ Asopidos isse,
Nec te, magne pater, nostri pudet esse paren-
tem;

Aut mihi redde meos, aut me quoque conde se-
ille notam fulgore dedit, tonitruque secundo.
Accipio, Sintque ista precor felicia mentis 620
Signa tuæ, dixi: quod das mihi, pigneror, omen.
Forte fuit juxta patulis rarissima ramis
Sacra Jovi quercus de semine Dodonæo.

Hic nos frugilegas aspeximus agmine longo
Grande onus exiguo formicas ore gerentes, 62
Rugosoque suum servantes cortice callem.
Dum numerum miror, Totidem, pater optime,
dixi,

Tu mihi da cives: et inania mœnia supple.
Intremuit, ramisque sonum sine flamine motis
Alta dedit quercus. Pavido mihi membra ti-
more 630

Horruerant, stabantque comæ. Tamen oscula
terræ,

Roboribusque dedi: nec me sperare fatebar;
Sperabam tamen; atque animo mea vota fove-
bam.

Nox subit, et curis exercita corpora somnus
Occupat. Ante oculos eadem mihi quercus ad-
esse, 635

Et ramos totidem, totidemque animalia ramis
Ferre suis visa est: pariterque tremiscere motu:
Graniferumque agmen subjectis spargere in arvis.
Crescere quod subito, et majus majusque videri,
Ac se tollere humo, rectoque assistere trunco;
Et maciem, numerumque pedum, nigrumque
colorem 641

Ponere, et humanam membris inducere formam.
Scmnus abit. Damno vigilans mea visa; que-
rorque

In superis opis esse nihil. At in ædibus ingens
Murmur erat: vocesque hominum exaudire vi-
debar 645

Jam mihi desuetas. Dum suspicor has quoque
somni, [clusas,

Ecce venit Telamon properus: foribusque re-
speque fideque, pater, dixit, majora videbis:
Egredere. Egredior: qualesque in imagine somni
Visus eram vidisse viros, ex ordine tales 650
Adspicio, agnoscoque. Adeunt, regemque salu-
tant.

Vota Jovi solvo, populisque recentibus urbem
Partior, et vacuos priscis cultoribus agros;
Myrmidonasque voco: nec origine nomina frau-
do.

Corpora vidisti. Mores, quos ante gerebat 655
Nunc quoque habent; parcumque genus, pa-
tiensque laborum,

Quæsitique tenax, et qui quæsitâ reservent.
Hi te ad bella, pares annis animisque, sequuntur,
Cum primum, qui te feliciter attulit, Euris 659
(Eurus enim attulerat) fuerit mutatus in Austros.

Talibus atque aliis longum sermonibus illi
Implevere diem. Lucis pars ultima mense
Est data, nox somnis. Jubar aureus extulerat
sol: 663

Flabat adhuc Euris, redituraque vela tenebat.
Ad Cephalum Pallante sati, cui grandior ætas,
Ad regem Cephalus, simul et Pallante creati
Convenerunt. Sed adhuc regem sopor altus ha-
bebat. 667

Excipit Æacides illos in limine Phocus:
Nam Telamon fraterque viros ad bella legebant.
Phocus in interius spatium pulchrosque recessus
Cecropidas ducit: cum quis simul ipse resedit.

Adspicit Æoliden ignota ex arbore factum
Ferre manu jaculum, ejus fuit aurea cuspis.
Pauca prius mediis sermonibus ille locutus,
Sum nemorum studiosus, ait, cædique ferinæ:
Qua tamen e sylva teneas hastile recisum, 676
Jamdudum dubito: certe, si fraxinus esset,
Fulva colore foret: si cornus, nodus inesset.
Unde sit ignoro: sed non formosius isto
Viderunt oculi telum jaculabile nostri. 680

Excipit Acteis e fratribus alter: et, Usum
Majorem specie mirabere, dixit, in isto.
Consequitur, quodcumque petit; fortunaque
missum

Non regit: et revolat nullo referente cruentum.
Tum vero juvenis Nereius omnia querit: 685
Cur sit, et unde datum; quis tanti muneris auc-
tor.

Quæ petit. Ille refert; sed, quæ narrare pudori
est,

Qua tulit mercede, silet: tactusque dolore
Conjugis amissæ, lacrymis ita fatur obortis:
Hoc me, nate dea, (quis possit credere?) telum
Flere facit, facietque diu, si vivere nobis 691
Fata diu dederint. Hoc me cum conjuge cara
Perdidit; hoc utinam caruissem munere semper!

Procris erat, si forte magis pervenit ad aures
Orithyia tuas, raptæ soror Orithyïæ. 695
Si faciem moresque velis conferre duarum,
Dignior ipsa rapi. Pater hanc mihi junxit
Erechtheus:

Hanc mihi junxit amor. Felix dicebar, eramque:
Non ita dis visum est; ac nunc quoque forsitan
essem.

Alter agebatur post sacra jugalia mensis; 700
Tum me cornigeris tendentem retia cervis
Vertice de summo semper florentis Hymetti
Lutea mane videt pulsas Aurora tenebris,
Invitumque rapit. Liceat mihi vera referre
Pace deæ, quod sit roseo spectabilis ore, 705
Quod teneat lucis, teneat confinia noctis,
Nectaris quod alatur aquis; ego Procrin ama-
bam:

Pectore Procris erat, Procris mihi semper in ore.
Sacra tori, coitusque novos, thalamosque recen-
tes,

Primaque deserti referebam fœdera lecti. 710
Mota dea est: et, Siste tuas, ingrâte, querelas;
Procrin habe, dixit. Quod si mea provida
mens est:

Non habuisse voles: meque illi irata remisit.
Dum redeo, necumque deæ memorata retracto;
Esse metus cepit, ne jura jugalia conjux 715
Non bene servasset. Faciesque ætasque jube-
bant

Credere adulterium: prohibebant credere mores.
Sed tamen abfueram: sed et hæc erat, unde re-
dibam,

Uriminis exemplum: sed cuncta timemus aman-
tes.

Querere, quod doleam, studeo; donisque pudici-
cam 720

Sollicitare fidem. Favet huic Aurora timori:
Immutatque meam (videor sensisse) figuram.
Palladis in eo non cognoscendus Athenas,
Ingrediorque domum. Culpa domus ipsa care-
bat;

Castaque signa dabat: dominoque erat anxio
repto. 725

Vix aditu per mille dolos ad Erechthida facto,
Ut vidi, obstupui: meditataque pene reliqui
Tentamenta fide: male me, quin vera faterer,
Continui; male quin, ut oportuit, oscula ferrem.
Tristis erat; sed nulla tamen formosior illa 730
Esse potest tristi; desiderioque calebat
Conjugis abrepti. Tu collige, qualis in illa,
Phoece, decor fuerit, quam sic dolor ipse decebat.

Quid referam, quoties tentamina nostra pulcrici
Repulerint mores? quoties, Ego, dixerit, uni
Servor, ubicunque est: uni mea gaudia servo?
Cui non ista fido satis experientia sano 737
Magna foret, non sum contentus, et in mea
pugno

Vulnera, dum census dare me pro nocte pacis-
cor;

Muneraque augendo tandem dubitare coegi.
Exclamo: Male tectus ego en! male pactus
adulter, 741

Verus eram conjux: me, perfida, teste teneris.
Illa nihil: tacito tantummodo victa pudore
Insidiosa malo cum conjuge limina fugit:
Offensaque mei genus omne perosa virorum 745
Montibus errabat, studiis operata Dianæ.
Tum mihi deserto violentior ignis ad ossa
Pervenit: orabam veniam; et peccasse fatebar:
Et potuisse datis simili succumbere culpæ 749
Me quoque muneribus; si munera tanta daren-
tur.

Hoc mihi confesso, læsum prius ulta pudorem,
Redditur, et dulces concorditer exigit annos.
Dat mihi præterea, tanquam se parva dedisset
Dona, canem munus: quem cum sua traderet illi
Cynthia, Currando superabit, dixerat, omnes.
Dat simul et jaculum; manibus quod (cernis)
habemus. 756

Muneris alterius quæ sit fortuna requiris?
Accipe: mirandi novitate movebere facti.

Carmina Laiades non intellectu priorum
Solvant ingenii; et præcipitata jacebat 760
Immemor ambagum vates obscura suarum.
Scilicet alma Themis non talia linquit inulta.
Protinus Aonlis immittitur altera Thebis
Pestis; et exitio multi pecorumque suoque
Rurigenæ pavere feram. Vicina juvenus 765
Venimus, et latos indagine cinximus agros.
Illa levi velox superabat retia saltu,
Summaque transibat positarum lina plagarum.
Copula detrahitur canibus, quas illa sequentes
Effugit, et volucris non segnius alite ludit. 770
Poscor et ipse meum consensu Lælapa magno.
Muneris hoc nomen. Jamdudum vincula pugnat
Exuere ipse sibi, colloque morantia tendit.
Vix bene missus erat; nec jam poteramus, ubi
esset,

Scire: pedum calidus vestigia pulvis habebat;
Ipse oculis ereptus erat. Non oclor illo 776
Hasta, nec excussæ contorto verberare glandes,
Nec Gortyniaco calamus levis exit ab arcu.
Collis apex mediis subjectis imminet arvis:
Tollor eo, capioque novi spectacula cursus: 780
Quo modo deprendi, modo se subducere ab ipso
Vulnere visa fera est. Nec limite callida recto,
In spatiumve fugit; sed decipit ora sequentis,
Et redit in gyrum, ne sit suus impetus hosti.
Imminet hic, sequiturque parem, similisque ten-
nenti 785

Non tenet, et vacuos exercet in aera moras.
Ad jaculi vertebat opem: quod dextera librat
Dum mea, dum digitos amentis indere tento;
Lumina deflexi; revocataque rursus eodem
Retuleram: medio (mirum) duo marmora campe
Adspicio; fugere hoc, illud latrare putares. 791
Scilicet invictos ambo certamine cursus
Esse deus voluit; si quis deus affuit illis.
Hactenus: et tacuit. Jaculo quod crimen in
ipso? 794

Phocus ait. Jaculi sic crimina reddidit ille:
Gaudia principium nostri sunt, Phoece, doloris.
Illa prius referam. Juvat o meminisse beati
Temporis, Æacida, quo primos rite per annos
Conjuge eram felix, felix erat illa marito. 799
Mutua cura duos, et amor socialis habebat.
Nec Jovis illa meo thalamus præferret amor:
Nec, me quæ caperet, non si Venus ipsa veniret,
Ulla erat: æquales urbant pectora flammæ.
Sole fere radiis feriente cacumina primis,
Venatum in sylvas juveniliter ire solebam: 805
Nec mecum famulos, nec equos, nec naribus
acres

Ire canes, nec lina sequi nodosa sinebam.
Tutus eram jaculo. Sed cum satiata ferinæ
Dextera cædis erat; repetebam frigus, et um-
bras,

Et, quæ de gelidis halabat vallibus, auram. 810
Aura petebatur medio mihi lenis in æstu:
Auram expectabam: requies erat illa labori.
Aura, recordor eniui, venias, cantare solebam
Meque juves, intresque sinus, gratissima, nos-
tros: 815

Utque facis, relevare velis, quibus urimur,
æstus.

Forsitan addiderim, sic me mea fata trahebant,
Blanditias plures: et, Tu mihi magna voluptas,
Dicere sim solitus: tu me reficisque, fovesque;
Tu facis, ut sylvas, ut amem loca sola: meoque
Spiritus iste tuus semper captatur ab ore. 820
Vocibus ambiguus deceptam præbuit auram
Nescio quis, nomenque auræ tam sæpe vocatum
Esse putans Nymphæ, Nympham mihi credit
amari.

Criminis extemplo ficti temerarius auctor 824
Procrin adit: linguaque refert audita susurra.
Credula res amor est. Subito collapsa dolore,
Ut sibi narratur, cecidit: longoque refecta
Tempore, se miseram, se sati dixit iniqui:
Deque fide quæta est: et crimine concita vano,
Quod nihil est, metuit; metuit sine corpore no-
men: 830

Et dolet infelix veluti de pellice vera.
Sæpe tamen dubitat; speratque miserrima falli:
Indicioque fidem negat; et, nisi viderit ipsa,
Damnatura sui non est delicta mariti.
Postera depulerant Auroræ lumina noctem; 835
Egredior, sylvasque peto: victorque per herbas,
Aura veni, dixi, nostroque medere labori.
Et subito gemitus inter mea verba videtur
Nescio quos audisse. Veni, tamen, optima, dixi.
Fronde levem rursus strepitum faciente caduca,
Sum ratus esse feram: telumque volatile misi.
Procris erat: medioque tenens in pectore vul-
nus, 842

Heu mihi! exclamat. Vox est ubi cognita
fidæ
Conjugis; ad vocem præceps amensque cucurri.
Semanimem, et sparsas fodantem sanguine ves-
tes,

Et sua, me miserum! de vulnere dona trahentem
 Invenio: corpusque meo mihi carius ulnis
 Fontibus attollo: scissaque a pectore veste
 Vulnera sæva ligo: conorque inhibere cruorem:
 Neu me morte sua sceleratum deserat, oro. 850
 Viribus illa carens, et jam moribunda, coegit
 Hæc se pauca loqui: Per nostri fœdera lecti,
 Perque deos supplex oro, superosque, meosque;
 Per si quid morui de te bene; perque manentem
 Nunc quoque, cum pereo, causam mihi mortis,
 amorem; 855

Ne thalamis Auram patiare innubere nostris.
 Dixit: et errorem tum denique nominis esse
 Et sensi, et docui. Sed quid docuisse juvabat?
 Labitur, et parvæ fugiunt cum sanguine vires.
 Dumque aliquid spectare potest, me spectat: et
 in me 860
 Infelicem animam nostroque exhalat in ore.
 Sed vultu meliore mihi secura videtur. [ecce
 Flentibus hæc lacrymans heros memorabat; et
 Æacus ingreditur duplici cum prole, novoque
 Milite; quem Cephalus cum fortibus accipit
 armis. 865

LIBER OCTAVUS.

Jam nitidum retegente diem, noctisque fugante
 Tempora Lucifero, cadit Eurus; et humida surgunt

Nubila. Dant placidi cursum redeuntibus Austri
 Æacidia, Cephaloque; quibus felicitas acti
 Ante expectatum portus tenuere petitos. 5
 Interea Minos Lelegeia littora vastat:
 Præstantque sui vires Mavortis in urbe
 Alcathoi, quam Nisus habet; cui splendidus
 ostro

Inter honoratos medio de vertice canos
 Crinis inhærebat, magni fiducia regni. 10

Scata resurgebant orientis cornua Phœbes:
 Et pendeat adhuc belli fortuna, diuque
 Inter utrumque volat dubiis Victoria pennis.
 Regia turris erat vocalibus addita muris:

In quibus auratam proles Letoia fertur 15
 Deposuisse lyram: saxo sonus ejus inhæsit.
 Sæpe illuc solita est adscendere filia Nisi,
 Et petere exiguo resonantia saxa lapillo,

Tum cum pax esset. Bello quoque sæpe solebat
 Spectare ex illa rigidi craterina Martia. 20
 Jamque mora belli procerum quoque nomina
 norat,

Armaque, equosque, habitusque, Cydoneasque
 pharetras.
 Noverat ante alios faciem ducis Europæi;
 Plus etiam, quam nosse sat est. Hac judice Mi-
 nos,

Seu caput abdidit cristata casside pennis, 25
 In galea formosus erat: seu sumserat auro
 Fulgentem clypeum, clypeum sumsisse decebat.
 Torserat adductis hastilia lenta lacertis;

Laudabat virgo junctam cum viribus artem.
 Imposito patulos calamo sinuaverat arcus; 30
 Sic Phœbum sumtis jurabat stare sagittis.

Cum vero faciem demto nudaverat ære,
 Purpureusque albi stratis insignia pictis
 Terga premebat equi, spumantique ora rege-
 bat;

Vix sua, vix sanæ virgo Niseia compos 35
 Mentis erat. Felix jaculum, quod tangeret ille,
 Quæque manu premeret, felicia frena vocabat.

Impetus est illi, liceat modo, ferre per agmen
 Virgineos hostile gradus: est impetus illi
 Turribus e summis in Gnossia mittere corpus 40
 Castra: vel æratas hosti recludere portas:

Vel si quid Minos aliud velit. Utque sedebat
 Candida Dictæi spectans tentoria regis;
 Læter, ait, dolesamne geri lacrymabile bellum,
 In dubio est. Doleo, quod Minos hostis amanti
 est. 45

Sed nisi bella forent, numquid mihi cognitus
 esset?

Me tamen accepta poterat deponere bellum
 Obside: me comitem, me pacis pignus habere.

Si, quæ te genuit, talis, pulcherrime rerum,
 Qualis es ipse, fuit; merito deus arsit in illa. 50

O ego ter felix, si pennis lapsa per auras
 Gnossiæc possim castris insistere regis:

Fassaque me, flammasque meas, qua dote, roga-
 rem,

Vellet emi! tantum patrias ne posceret arces.
 Nam pereant potius sperata cubilia, quam sim

Proditione potens: quamvis sæpe utile vinci 56
 Victoris placidi fecit clementia multis.

Justa gerit certe pro nato bella peremto,
 In causaque valet; causamque tuentibus armis,

Ut puto, vincemur. Qui si manet exitus urbem,
 Cur suus hæc illi reserabit mœnia Mavors, 61

Et non noster amor? melius sine cæde, mora-
 que,

Impensaque sui poterit superare cruoris.
 Quam metuo certe, ne quis tua pectora, Minos,

Vulneret imprudens! quis enim tam dirus, ut
 in te 65

Dirigere immitem, nisi nescius, audeat hastam?
 Cæpta placent, et stat sententia tradere mecum

Dotalem patriam, finemque imponere bello.
 Verum velle parum est. Aditus custodia servat,

Claustaque portarum genitor tenet: hunc ego
 solum 70

Infelix timeo: solus mea vota moratur.
 Di facerent, sine patre forem! sibi quisque pro-
 fecto

Fit deus: ignavis precibus Fortuna repugnat.
 Altera jamdudum succensa Cupidine tanto

Perdere gauderet, quodcumque obstaret amori.
 Et cur ulla foret me fortior? ire per ignes, 76

Per gladios ausim. Neque in hoc tamen igni-
 bus ullis,

Aut gladiis opus est: opus est mihi crine pa-
 terno.

Illam mihi est auro pretiosior; illa beatam
 Purpura me, votique mei factura potentem. 80

Talia dicenti curarum maxima nutrix
 Nox intervenit; tenebrisque audacia crevit.

Prima quisque aderat, qua curis fessa diurnis
 Pectora somnus habet. Thalamos taciturna pa-
 ternos

Intrat, et (heu facinus) fatali nata parentem 85
 Crine suum spoliat: prædaque potita nefanda
 Fert secum spolium sceleris, progressaque porta
 Per medios hostes (meritis fiducia tanta est)

Pervenit ad regem : quem sic affata paventem :
 Snaſit amor facinus. Proles ego regia Niſi 90
 Scylla, tibi trado patrioſque, meoſque penates.
 Præmia nulla peto, niſi te : cape pignus amoris
 Purpureum crinem : nec me nunc tradere crinem,
 Sed patrium tibi crede caput : ſcelerataque dextra
 Munera porrexit. Minos porrecta refugit ; 95
 Turbatusque novi, reſpondit, imagine facti :
 Di te ſummoveant, o, noſtri infamia ſæcli,
 Orbe ſuo : tellusque tibi pontusque negentur.
 Certe ego non patiar Jovis incunabula Creten,
 Quæ meus eſt orbis, tantum contingere mon-
 ſtrum. 100

Dixit : et, ut leges captis juſtiſſimus auctor
 Hoſtis impoſuit, claiſſis retinacula ſolvi
 Juſſit, et æratas impelli remige puppes.
 Scylla, freto poſtquam deductas nare carinas, 104
 Nec præſtare ducem ſcleris ſibi præmia vidit ;
 Conſumtis precibus violentam tranſit in iram :
 Intendensque manus, ſparſis furibunda capillis,
 Quo fugia, exclamat, meritorum auctore relicta,
 O patriæ prælate mææ, prælate parenti ?
 Quo fugia immitis ? cujus victoria noſtrum 110
 Et ſcelus et meritum eſt. Nec te data munera,
 nec te

Noſter movit amor ; nec quod ſpes omnis in
 unum

Te mæa congeſta eſt. Nam quo deſerta rever-
 tar ?

In patriam ? ſuperata jacet. Sed finge manere :
 Proditione mea clauſa eſt mihi. Patriſ ad ora ?
 Quæ tibi donavi. Cives odere merentem : 116
 Finitimi exemplum metuunt. Obſtruximus or-
 bem

Terrarum, nobis ut Crete ſola pateret. [quis,
 Hac quoque ſi prohibes, et nos, ingrâte, relin-
 Non genitrix Europa tibi, ſed inhoſpita Syrtis,
 Armeniæve tigres, Austrove agitata Charybdis.
 Nec Jove tu natus : nec mater imagine tauri
 Ducta tua eſt : generis falſa eſt ea fabula veſtri :
 Et ferus, et captus nullius amore juvenæ,
 Qui te progeniit, taurus fuit. Exige pœnas, 125
 Niſe pater. Gaudete malis modo prodiſta noſtris
 Mœnia : nam fateor, merui, et ſum digna perire.
 Me tamen ex illis aliquis, quos impia læſi,
 Me perimât. Cur, qui vicisti crimine noſtro,
 Inſequeris crimen ? ſcelus hoc patriæque, pa-
 trique 130

Officium tibi ſit. Te vere conjuge digna eſt,
 Quæ torvum ligno deſcepit adultera taurum,
 Discordemque utero fœtum tulit. Ecquid ad
 aures

Perveniunt mea dicta tuas ? an inania venti 134
 Verba ferunt, idemque tuas, ingrâte, carinas ?
 Jam jam Paſiphaen non eſt mirabile taurum,
 Præpoſuiſſe tibi : tu plus feritatis habebas.
 Me miſeram ! properare juvat : diſualque remis
 Unda ſonat. Mecum ſimul ah mea terra recedit.
 Nil agie, o, fruſtra meritorum oblite meorum.
 Inſequar invitum, puppimque amplexa recur-
 vam, 141

Per freta longa trahar. Vix dixerat ; inſilit un-
 das :

Conſequiturque rates, faciente Cupidine vires,
 Gnoſſiacæque hæret comes invidioſa carinæ.
 Quam pater ut vidit ; nam jam pendebat in auras,
 Et modo factus erat fulvis Halæætoſ alis ; 146
 Ibat, ut hærentem roſtro lanietur adunco.
 Illa metu puppim dimittit : at aura cadentem
 Suſtuliſſe levis, ne tangeret æquora, viſa eſt.

Pluma fuit : plumis in avem mutata vocatur 150
 Ciris : et a tonſo eſt hoc nomen adepta capillo.

Vota Jovi Minos taurorum corpora centum
 Solvit, ut egreſſus ratibus Curetida terram
 Contigit ; et ſpoliis decorata eſt regia fixa.
 Creverat opprobrium generis, fœdumque pate-
 bat 155

Matris adulterium monſtri novitate biformis.
 Deſtinat hunc Minos thalamis removere pudo-
 rem,

Multiplicie domo, cæciſque includere tectis.
 Dædalus ingenio fabræ celeberrimus artis
 Ponit opus : turbatque notas, et lumina flexum
 Ducit in errorem varium ambage viarum. 161
 Non ſecus ac liquidus Phrygiis Mæandros in
 arvis

Ludit, et ambiguo lapſu refluitque fluitque :
 Occurrenſque ſibi venturas adſpicit undas :
 Et nunc ad fontes, nunc in mare verſus apertum,
 Incertis exercet aquas. Ita Dædalus implet 166
 Innumeras errore vias : vixque ipſe reverti
 Ad limen potuit ; tanta eſt fallacia tecti.

Quo poſtquam tauri geminam juveniſque figuram
 Clauſit, et Actæo bis paſtum ſanguine monſtrum
 Tertia ſors annis domuit repetita novenis ; 171
 Utque ope virginea nullis itorata priorum
 Janua difficilis filo eſt inventa relecto ;

Protinus Ægides, raptâ Minotide, Dian
 Vela dedit : comitemque ſuam crudelis in illo
 Littore deſeruit. Deſerta, et multa querentî,
 Amplexus et opem Liber tulit. Utque perenni
 Sidere clara foret, ſumtam de fronte coronam
 Immiſit cælo. Tenues volat illa per auras :

Dumque volat, gemmæ ſubitos vertuntur in
 ignes : 180
 Conſiſtuntque loco, ſpecie remanente Coronæ,
 Qui medius nixique genu eſt, anguemque te-
 nentis.

Dædalus interea Creten longumque perosus
 Exſilium, tactusque ſoli natalis amore,
 Clauſus erat pelago. Terras licet, inquit, et
 undas 185

Obſtruat : at cælum certe patet : ibimus illac.
 Omnia poſſidet ; non poſſidet æera Minos.
 Dixit : et ignotas animum dimittit in artes,
 Naturamque novat. Nam ponit in ordine pennas,
 A minima ceptas, longam brevior ſequenti : 190
 Ut clivo creviſſe putes. Sic ruſtica quondam
 Fiſtula diſparibus paulatim ſurgit avenis.

Tum lino medias, et ceris alligat imas,
 Atque ita compoſitas parvo curvamine flectit,
 Ut veras imitentur aves. Puer Icarus una 195
 Stabat : et, ignarus ſua ſe tractare pericla,
 Ore rendenti modo, quas vaga moverat aura,
 Captabat plumas : flavam modo pollice ceram
 Mollibat ; luſuque ſuo mirabile patris
 Impediebat opus. Poſtquam manus ultimi
 ceptis 200

Impoſita eſt ; geminas opifex libravit in alas
 Ipſe ſuum corpus, motaque pependit in aura.
 Inſtruit et natum : Medioque ut limite curras,
 Icare, ait, moneo, ne, ſi demissiſſis ibis,
 Unda gravet pennas ; ſi celiſior, ignis adurat. 205
 Inter utrumque vola. Nec te ſpectare Booten,
 Aut Helicon jubeo, ſtrictumve Orionis enſem.
 Me duce carpe viam. Pariter præcepta volandî
 Tradit, et ignotas humeris accomodat alas.
 Inter opus monitusque genæ maduere ſeniles, 210
 Et patriæ tremuere manus. Dedit oſcula nato
 Non iterum repetenda ſuo ; penniſque levatus

q B 2

Ante volat, comitque timet: velut ales, ab alto
 Quae teneram prolem produxit in aera nido:
 Hortaturque sequi, damnosaeque erudit artes:
 Et movet ipse suas, et nati respicit alas. 216
 Hos aliquis, tremula dum capiat arundine pisces,
 Aut pastor baculo, ativave innixus arator,
 Vidit, et obstupuit: quique aethera carpere
 possent,

Credidit esse deos. Et jam Junonia lava 220
 Parte Samos fuerant, Delosque, Parosque re-
 lictae: [lymne:

Dextra Lehyntos erant, fecundaque melle Ca-
 cum puer au laci cepit gaudere volatu,
 Deseruitque ducem, caelique cupidine tactus
 Altius egit iter. Rapidi vicinia solis 225
 Mollit odoratas, pennarum vincula, ceras.
 Tabuerant caere: nudos quatit ille lacertos,
 Remigloque carens non ullus percipit auras.
 Oraque caerulea, patrium clamantia nomen,
 Excipiuntur aqua: quae nomen traxit ab illo. 230
 At pater infelix, nec jam pater, Icare, dixit,
 Icare, dixit, ubi es? qua te regione requiram?
 Icare, dicebat: pennas conspexit in undis;
 Devovitque suas artes; corpusque sepulcro
 Condidit; et tellus a nomine dicta sepulti. 235

Hunc miseri tumulo ponentem corpora nati
 Garrula ramosa prospexit ab ilice perdix:
 Et plausit pennis, testataque gaudia cantu est;
 Unica tunc volucris, nec visa prioribus annis,
 Factaque nuper avis, longum tibi, Dædale, cri-
 men. 240
 Namque huic tradiderat, fatorum ignara, docen-
 dam

Progeniem germana suam, natalibus actis
 Bis puerum senis, animi ad praecepta capacis.
 Ille etiam medio spinas in pisce notatas
 Traxit in exemplum, ferroque incidit acuto 245
 Perpetuos dentes, et serrae reperit usum.
 Primus et ex uno duo ferrea brachia nodo
 Vinxit, ut, aequali spatio distantibus illis,
 Altera pars staret, pars altera duceret orbem.
 Dædalus invidit; sacraque ex arce Minervæ 250
 Praecipitem mittit, lapsum mentitus. At illum,
 Quae favet ingeniis, excepit Pallas, aveniue
 Reddidit, et medio velavit in aere pennis.
 Sed vigor ingenii quondam velocis in alas,
 Inque pedes abiit: nomen, quod et ante, re-
 mansit. 255

Non tamen hæc alte volucris sua corpora tollit,
 Nec facit in ramis, altoque cacumine, nidos;
 Propter humum volitat, ponitque in sæpibus
 ova:

Antiquique memor metuit sublimia casus.
 Jamque fatigatum tellus Æthra tenebat 260
 Dædalon: et sumtis pro supplice Cocalus armis
 Mitis habebatur. Jam laudentiaque Athenæ
 Rendere desiderant, Thesea laude, tributum.
 Tempia coronantur, bellatrixque Minervam
 Cum Jove disque vocant aliis: quos sanguine
 voto, 265

Muneribusque datis, et acerris turis adorant.
 Sparserat Argolicas nomen vaga fama per urbes
 Theseos: et populi, quos dives Achaia cepit,
 Illius opem magnis imploravere periculis:
 Hujus opem Calydon, quamvis Meleagron ha-
 beret, 270

Sollicita supplex petiit prece. Causa petendi
 Sua erat, infestæ famulus vindexque Dianæ.
 Ceneæ namque ferunt pleni successibus anni
 Præputias, frugem Cereri, sua vina Lyæo,

Palladios flavæ latices libasso Minervæ. 275
 Ceptus ab agricolis superos pervenit ad omnes
 Invidiosus honos: solas sine thure relictas
 Præteritæ cessasse ferunt Letoides aras.
 Tangit et ira deos. At non impune foremum;
 Quæque inhonoratæ, non et dicemur inultæ, 280
 Inquit: et Ceneos ultorem spreta per agros
 Misit aprum: quanto majores herbida tauros
 Non habet Epiros: sed habent Sicula arva mi-
 nores.

Sanguine et igne micant oculi: riget ardua cer-
 vix:

Et setæ densis similis hastilibus horrent: 285
 [Stantque velut vallum, vel ut alta hastilia setæ.]
 Fervida cum rauco latos stridore per armos
 Spuma fluit: dentes æquantur dentibus Indis:
 Fulmen ab ore venit: frondes afflatibus ardent.
 Is modo crescenti segetes proculcat in herba:
 Nunc matura metit fleturi vota coloni: 291
 Et Cererem in spiciis intercipit. Area frustra,
 Et frustra expectant promissas horrea messes.
 Sternuntur gravidæ longo cum palmitæ fetus,
 Baccæque cum ramis semper frondentis olivæ.
 Sævit et in pecudes. Non has pastore canesce,
 Non armenta truces possunt defendere tauri.
 Diffugiunt populi, nec se, nisi mœnibus urbis,
 Esse putant tutos: donec Meleagros, et una
 Lecta manus juvenum coiere cupidine laudis. 300
 Tyndaridæ gemini, spectatus caestibus alter,
 Alter equo: primæque ratis molitor Iason,
 Et cum Pirithoo, felix concordia, Theseus,
 Et duo Thesiadæ, prolesque Aphareia Lynceus,
 Et velox Idas, et jam non femina Ceneus, 305
 Leucippusque ferox, jaculoque insignis Acastus,
 Hippothoosque, Dryasque, et cretus Amyntore
 Phœnix,

Actoridæque pares, et missus ab Elide Phyleus.
 Nec Telamon aberat, magnique creator Achilles:
 Cumque Pheretiadæ, et Hyanteo Iolæo 310
 Impiger Eurytion, et cursu invictus Echion,
 Naryciusque Lelex, Panopeusque, Ilyleusque,
 feroxque

Hippasus, et primis etiamnum Nestor in armis.
 Et quos Hippocoön antiquis misit Amyclis;
 Penelopeque socer, cum Parrhasio Anæoe, 315
 Ampycidesque sagax, et adhuc a conjuge tutus
 Eclides, memorisque decus Tegæa Lycæi.

Rasilis huic summam mordebat fibula vestem;
 Crinis erat simplex, nodum collectus in unum:
 Ex humero pendens resonabat eburnea lævo 320
 Telorum custos: arcum quoque læva tenebat.
 Talis erat cultus: facies, quam dicere vere
 Virgineam in puero, puerilem in virgine possis.
 Hanc pariter vidit, pariter Calydonius heros
 Optavit, renuente deo: flammæque latentes 325
 Hausit, et, O felix, si quem dignabitur, inquit,
 Ista virum! nec plura sinunt tempusque, pudor-
 que

Dicere: majus opus magni certaminis urget.

Sylva frequens trabibus, quam nulla occiderat
 ætas,

Incipit a plano, devexaque prospicit arva. 330
 Quo postquam venerè viri; pars retia tendunt:
 Vincula pars adimunt canibus: pars pressa se-
 quantur

igna pedum, cupiuntque suum reperire peri-
 cium.

Concava vallis erat, qua se demittere rivi
 Assuerant pluvialis aque. Tenet ima lacuna 335
 Lenta salix, ulvæque leves, juncique palustres,

Viminaque, et longa parvæ sub arundine cannae.
Hinc aper exitus medius violentus in hostes
Fertur, ut excussis elisi nubibus ignes.
Sternitur incurvus nemus, et propulsa fragorem
Sylva dat. Exclamant juvenes: præstantaque
forti 341

Tela tenent dextra, lato vibrantia ferro.
Ille ruit, spargitque canes, ut quisque ruenti
Obstat, et obliquo latrantes dissipat ictu.
Cuspis Echionio primum contorta lacerto 345
Vana fuit, truncoque dedit leve vulnus acerno.
Proxima, si nimis mittentis viribus usa
Non foret, in tergo visa est hæsuræ petito:
Longius it: auctor teli Pagasæus Iason.
Phæbe, ait Ampycides, si te coluique, coloque,
Da mihi, quod petitur, certo contingere telo. 351
Qua potuit, precibus deus annuit. Ictus ab illo,
Sed sine vulnere, aper: ferrom Diana volanti
Abstulerat jaculo: lignum sine acumine venit.
Ira feri mota est: nec fulmine lenius arsit: 355
Lux micat ex oculis, spiratque e pectore flamma.
Utque volat moles, adducto concita nervo,
Cum petit aut muros, aut plenas milite turres;
In juvenes vasto sic impete vulnificus sus
Fertur, et Eupalamon Pelagonaque, dextra tu-
entes 360

Cornua, prosternit. Socii rapuere jacentes.
At non letiferos effugit Enæasius ictus | rantem
Hippocoonte satus. Trepidantem, et terga pa-
Vertere, succiso liquerunt poplite nervi.
Forsitan et Pylius citra Trojana perisset 365
Tempora: sed summo posita conamine ab hasta,
Arboris insiluit, quæ stabat proxima, ramis,
Despexitque, loco tutus, quem fugerat, hostem.
Dentibus ille ferox in querno stipite tritis
Imminet exitio, fidensque recentibus armis 370
Othryadæ magni rostro femur hausit adunco.
At gemini, nondum celestia sidera, fratres,
Ambo conspiciui, nive candidioribus ambo
Vectabantur equis: ambo vibrata per auras
Hastarum tremulo quatiabant spicula motu. 375
Vulnera fecissent: nisi stetiger inter opacas
Nec jaculis issct, nec equo loca pervia, sylvas.
Persequitur Telamon, studioque incautus cuncti,
Pronus ab arborea cecidit radice retentus.
Dum levat hunc Peleus, celerem Tegææ sagit-
tam 380

Imposuit nervo, sinuatoque expulit arcu.
Fixa sub aure ferri summum destrinxit arando
Corpus, et exiguo rubefecit sanguine setas.
Nec tamen illa sui successu lætior ictus,
Quam Mæcæros erat. Primus vidisse putatur,
Et primus sociis visum ostendisse cruorem: 386
Et, Meritum, dixisse, ferēs virtutis honorem.
Erubere viri, seque exhortantur, et addunt
Cum clamore animos, jaciuntque sine ordine tela.
Turba nocet factis, et, quos petit, impedit ictus.
Ecce furens contra sua fata bipennifer Arcas,
Discite, famineis quid tela virilia præsent, 392
O juvenes, operique meo concedite, dixit.
Ipsa suis licet hunc Latonia protegat armis;
Hunc tamen invita perimet mea dextra Diana.
Talia magniloque tumidis memoraverat ore:
Ancipitemque manu tollens utraque securim,
Institerat digitis, primos suspensus in artus.
Occupat audacem, quasque est via proxima leto,
Summa ferus geminos direxit in inguina dentes.
Concidit Ancæus; glomerataque sanguine multo
Viscera lapsa fluunt, madefactaque terra cruore
est. 402

Ibat in adversum proles Ixionis hostem
Pirithous, valida quatiens venacula dextra.
Cui procul Ægides, O me mihi carior, inquit,
Pars animæ, consisto, mea: licet eminens esse
Fortibus: Ancæo nocuit temeraria virtus.
Dixit, et ærata torsit grave cuspidè cornu:
Quo bene librato, votique potente futuro,
Obstitit æsculea frondosus ab arbore ramus. 410
Misit et Æsonides jaculum: quod casus ab illo
Vertit in immetit fatum latrantis, et, inter
Ilia conjectum, tellure per ilia fixum est.
At manus Cénidæ variat: missisque duabus,
Hasta prior terra, medio stetit altera tergo. 415
Nec mora: dum sævit, dum corpora versat in
orbem,

Stridentemque novo spumam cum sanguine fun-
dit;

Vulneris auctor adest, hostemque irritat ad iram;
Splendidaque adversos venabula condit in armos.
Gaudia testantur socii clamore secundo: 420
Victricemque petunt dextra conjungere dextram:
Immanemque ferum multa tellure jacentem
Mirantes spectant: neque adhuc contingere tutum
Esse putant: sed tela tamen sua quisque cruentant.
Ipse pede imposito caput extitabile pressit: 425
Atque ita, Sume mei spoliū, Nonacria, juris,
Dixit, et in partem veniat mihi gloria tecum.
Protinus exuvias, rigidis horrentia setis
Terga, dat, et magnis insignia dentibus ora.
Illi lætitiæ est cum munere muneris auctor, 430
Invidere alii; totoque erat agmine murmur.
E quibus, ingenti tendentes brachia voce,
"one age, nec titulos intercipe, femina, nostros,
Thesiadæ clamant: neu te fiducia formæ
Decipiat; longeque tuo sit captus amore 435
Auctor: et huic adimunt munus, jus muneris
illi.

Non tulit, et tumida frendens Mavortius ira,
Discite raptores alieni, dixit, honoris,
Facta minis quantum distant: hausitque nefando
Pectora Plexippi, nil tale timentia, ferro. 440
Toxæ, quid faciat, dubium, pariterque volentem
Ulcisci fratrem, fraternaque fata timentem,
Haud patitur dubitare diu: calidumque priori-
tæde recalcet consorti sanguine telum.

Dona deū templis, nato victore, ferebat, 445
Cum videt extinctos fratres Althæa referri.
Quæ, plangere dato, mæstis ululatibus urbem
Implet, et auratis mutavit vestibus atras.
At simul est auctor necis editus; excidit omnis
Luctus, et a lacrymis in pœnæ versus amorem
est. 450

Stipes erat, quem, cum partus enixa jaceret
Thestias, in flammam triplices posuere Sorores:
Staminaque impresso fatigia pollice nentes,
Tempora, dixerunt cadem lignoque tibiue,
O modo nate, damus. Quo postquam carmine
dicto 455

Excessere deæ; flagrantem mater ab igne
Eripuit torrem, sparsitque liquentibus undis.
Ille diu fuerat pænetralibus additus imis,
Servatusque tuos, juvenis, servaverat annos.
Protulit hunc genetriz, tædasque in fragmina
poni 460

Imperat, et positos inimicos admovet ignes.
Tum conata quater flammis imponere ramum,
Cæpta quater tenuit. Pugnant materque soror-
que,

Et diversa trahunt unum duo nomina pectus.
Sæpe metu sceleris pallebant era futuri: 465

Sepe suum fervens oculis dabat ira rorem.
 Et modo nescio quid similis crudele minanti
 Vultus erat: modo quem misereri credere posses.
 Cumque ferus lacrymas animi siccaverat ardor,
 Inveniebantur lacrymæ tamen. Utque carina, 470
 Quam ventus, ventoque rapit contrarius æstus,
 Vim geminam sentit, pareteque incerta duobus:
 Thestias haud aliter dubiis affectibus errat,
 Inque vicem ponit, positamque resuscitat iram.
 Incipit esse tamen melior germana parente: 475
 Et, consanguineas ut sanguine leniat umbras,
 Impietate pia est. Nam postquam pestifer ignis
 Convaluit; Rogus iste cremet mea viscera,
 dixit:

Utque manu dira lignum fatale tenebat,
 Ante sepulcrales infelix adstitit aras: 480
 Pœnarumque decæ triplices, furialibus, inquit,
 Eumenideæ, sacris vultus advertite vestros.
 Ulciscor facioque nefas: mors morte pianda est
 In scelus addendum scelus est, in funera funus.
 Per conservatos percat domus impia luctus. 485
 An felix Cæneus nato victore fructur,
 Thestius orbis erit? melius lugebitis ambo.
 Vos modo, fraterni manes, animæque recentes,
 Officium sentite meum: magnoque paratas
 Accipite inferias, uteri mala pignora nostri. 490
 Heu mihi! quo rapior? fratres ignorem matri.
 Deficiunt ad cæpta manus. Meruissæ fatemur
 Illum, cur percat: mortis mihi displicet auctor.
 Ergo impune feret, vivusque, et victor, et ipso
 Successu tumidus regnum Calydonis habebit?
 Vos cinis exiguus, gelidæque jacebitis umbræ?
 Haud equidem patiar. Percat sceleratus, et ille
 Spemque patris, regni que trahat, patriæque rui-
 nam.

Mena ubi materna est? ubi nunc pia vota pa-
 rentum?

Et, quos sustinui, bis mensum quinque labores?
 O utinam primis arsissem ignibus milans: 501
 Idque ego passa forem! vixisti munere nostro:
 Nunc merito moriere tuo. Cape præmia facti,
 Bisque datam, primum partu, mox stipite raptu,
 Redde animam: vel me fraternis adde sepulcris.
 Et cupio, et nequeo. Quid agam? modo vul-
 nera fratrum 506

Ante oculos mihi sunt, et tantæ cordis imago:
 Nunc animum pietas, maternaque nomina fran-
 gunt.

Me miseram! male vincitæ: sed vincite, fratres:
 Dummodo, quæ dederò vobis solatia, vosque 510
 Ipsa sequar. Dixit, dextraque aversa trementi
 Funerem torrem medios coniecit in ignes
 Aut dedit, aut visus gemitus est ille dedisse
 Stipes: et invitis correptus ab ignibus arsit.
 Inscius atque absens flamma Meleagros in illa
 Uritur, et cæcis torrerî viscera sentit 516
 Ignibus: at magnos superat virtute dolores.
 Quod tamen ignavo cadat et sine sanguine leto,
 Mæret: et Ancæi felicia vulnera dicit:
 Grandævumque patrem, fratremque, piassque
 sorores 520

Cum gemitu, sociamque tori vocat ore supremo;
 Forsitan et matrem. Crescunt ignisque dolorque,
 Languescuntque iterum: simul est extinctus
 uterque,

Inque leves abiit paulatim spiritus auras.
 Alta jacet Calydon: lugent juvenesque senesque:
 Vulgusque proceresque gemunt: scissæque ca-
 pillas 526

Planguntur matres Calydonides Ethenææ.

Palvere canitiem genitor, vultusque seniles.
 Fœdat humi fusus, spatiosumque increpat
 ævum.

Nam de matre manus, diri sibi conscia facti, 530
 Exegit penas, acto per viscera ferro.
 Non mihi si centum deus ora sonantia linguis,
 Ingeniumque capax, totumque Heliconæ dedisset;
 Tristia persequeretur miserarum dicta sororum.
 Immemores decoris liventia pectora tundunt:
 Dumque manet corpus, corpus refoventque fo-
 ventque. 536

Oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto.

Post cinerem, cineres haustos ad pectora pres-
 sant:

Affluæque jacent tumulo, signataque saxa
 Nomine complexæ, lacrymas in nomine fundunt.
 Quas Parthæonæ tandem Letoia clade 541
 Exætiata domus, præter Gorgenque, nurumque
 Nobilis Alcmenæ, natis in corpore pennis
 Adlevat, et longas per brachia porrigit alas,
 Cornæque ora facit; versasque per aera mittit.

Interea Theseus, sociati parte laboris 546
 Functus, Erechtheas Tritonides ibat ad artes.
 Clausit iter, fecitque moras Achelous eunti,
 Imbre tumens. Succede meis, ait, inclyte, tectis,
 Cæcropida, nec te committe rapacibus undis. 550
 Ferre trabes solidas, obliquaque volvere magno
 Murmure saxa solent. Vidi contermina ripæ
 Cum gregibus stabula alta trahi: nec fortibus
 illic

Profiunt armentis, nec equis velocibus esse.

Multa quoque hic torrens, nivibus de monte so-
 lutis, 555

Corpora turbine juvenilia vortice merait.

Tutior est requies, solito dum flumina curreant
 Limite; dum tennes capiat suus alveus undas.
 Annuit Ægides: Utarque, Acheleo, domoque,
 Consilioque tuo, respondit: et usus utroque
 est. 560

Pumice multicavo, nec lævibus atria tophis
 Structa subit: molli tellus erat humida musco.
 Jamma lacunabant alterno murice conchæ.
 Jamque duas lucis partes Hyperione mense,
 Discubere toris Theseus comitesque laborum:
 Hac Ixionides, illa Tra zenius heros 566

Parte Lelex, raris jam sparsus tempora canis:
 Quosque alios parili fuerat dignatus honore
 Annis Acarnanum, lætissimus hospite tanto.

Protinus appositas nudæ vestigia Nymphæ 570
 Instruxere epulis mensas: dapibusque remotis
 In gemma posuere merum Tum maximus heros,
 Æquora prospiciens oculis subjecta, Quis, inquit,
 Ille locus? digitoque ostendit, et, Insula nomen
 Quod gerat illa, doce: quanquam non una vide-
 tur. 575

Annis ad hæc, Non est, inquit, quod cernimus,
 unum.

Quinque jacent terræ: spatium discrimina fallit.
 Quoque minus spretæ factum mirere Dianæ;
 Naidæ hæc fuerant: quæ cum bis quinque ju-
 vences

Mactassent, rurisque deos ad sacra vocassent, 580
 Immemores nostri festas duxere choreas.

Intumui, quantusque feror, cum plurimus, un-
 quam,

Tantus eram: pariterque animis immanis, et un-
 dia,

A sylvis sylvas, et ab arvis arva revelli.

Quumque loco Nymphas, memores tum denique
 nostri, 585

In freta provolvit. Fluctus nosterque marisque
Continuam diduxit humum, partesque resolvit
In totidem, mediis quot cernis Echinadas undis.

Ut tamen ipse vides, procul, en, procul una
recessit

Insula grata mihi, Perimelen navita dicit. 590
Huic ego virgineum dilectæ nomen ademi.

Quod pater Hippodamas ægre tulit: inque pro-
fundum

Propulit e scopulo parituræ corpora natæ.
Excepi; nantemque ferens, O proxima cælo
Regna vages, dixi, sortite, Tridentifer, undæ,
In quo desinimus, quo sacri currimus amnes,
[Huc ades, atque audi placidus, Neptune, pre-
cantem.] 597

Huic ego, quam porto, nocui. Si mitis, et æquus,
Si pater Hippodamas, aut si minus ipse esset;
Debit illius misereri, ignorare nobis.

Affer opem; mersæque, precor, feritate paterna
Da, Neptune, locum: vel sit locus ipsa, licebit.
Hunc quoque complectar. Movit caput æquo-
reus rex,

Concussitque suis omnes assensibus undas.
Extimuit Nympha; nabat tamen. Ipse nantis
Pectora tangebam trepido salientia motu: 606
Dumque ea contracto, totum durescere sensi
Corpus, et inducta condi præcordia terra.
[Dum loquor; amplexa est artus nova terra na-
tantes,

Et gravis increvit mutatis insula membris.] 610

Annis ab his tacuit. Factum mirabile cunctos
Moverat. Irridet credentes: utque deorum
Spretor erat, mentisque ferox Ixione natus,
Ficta refert, nimiumque putas, Acheloe, potentes
Esse deos, dixit, si dant adimuntque figuras.
Obstupere omnes; nec talia dicta probarunt:
Ante omnesque Lelex, animo maturus et ævo,
Sic ait: Immensa est, finemque potentia cæli
Non habet: et quicquid superi voluere, perac-
tum est. 619

Quoque minus dubites; tilia; contermina quercus
Collibus est Phrygiis, medio circumdata muro.
Ipse locum vidi: nam me Pelopeia Pittheus
Misiit in arva, suo quondam regnata parenti.
Haud procul hinc stagnum, tellus habitabilis
olim;

Nuno celebres mergis, fulicisque palustribus
undæ. 625

Jupiter huc, specie mortali, cumque parente
Venit Atlantiades positus caducifer alis.
Mille domos adiere, locum requiemque petentes:
Mille domos clausere seræ. Tamen una recepit,
Parva quidem, stipulis et canna tecta palustri:
Sed pia Baucis anus, parilique ætate Philemon
Illa sunt annis juncti juvenilibus, illa 632

Consuenero casa: paupertatemque fatendo
Effecere levem, nec iniqua mente ferendam.
Neo refert, dominos illic, famulose requiras;
Tota domus duo sunt: idem parentque jubent-
que. 636

Ergo ubi cœlicolæ parvos tetigere penates,
Submissoque humiles intrarunt vertice postes;
Membra senex posito jussit revelare sedili:
Quo superinjecit textum rude sedula Baucis.
Inde foco tepidum cinerem dimovit, et ignes
Suscitat hesternos, foliisque et cortice sicco
Nutrit, et ad flammæ anima producit anili:
Multifidasque faces, ramaliaque arida tecto
Detulit, et minuit, parvoque advovit æeno. 645
Quodque saus conjux riguo collegerat horto,

Truncat olus foliis. Furca levat ille bicolori
Sordida terga suis nigro pendentia tigno:
Servatoque diu resecat de tergere partem
Exiguam, sectamque domat ferventibus undis.
Interea medias fallunt sermonibus horæ, 651
Sentirique moram prohibent. Erat alveus illis
Fagineus, curva clavo suspensus ab anas:
Is tepidis impletur aquis, artusque fovendos
Accipit. In medio torus est de mollibus ulvis
Impositus lecto, sponda pedibusque salignis.
Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore
festo [que

Sternere consueant: sed et hæc villique vetus
Vestis erat, lecto non indignanda saligno. 659
Accubuerat dei: mensam succincta tremensque
Ponit anus. Mensæ sed erat pes tertius impar:
Testa parum fecit. Quæ postquam subdita cli-
vum

Sustulit, æquatam mentæ tersere virentes.
Ponitur hic bicolor sinceræ bacca Minervæ,
Conditæque in liquida corna autumnalia facæ,
Intubaque, et radix, et lactis massa coacti, 666
Ovaeque non acri leviter versata favilla;
Omnia ficitilibus. Post hæc cælatus eadem
Sistitur argilla crater, fabricataque fago
Pocula, qua cava sunt, flaventibus illita ceria.
Parva mora est, epulasque foci misere calentes:
Nec longæ rursus referuntur vina senectæ;
Dantque locum mensis paulum seducta secundis
Hic nux, hic mixta est rugosis carica palmis,
Prunaque, et in patulis redolentia mala canistris,
Et de purpureis collectæ vitibus uvæ. 676
Candidis in medio favus est. Super omnia vultus
Accessere boni, nec iners pauperque voluntas.
Interea, quoties haustum cratera repleti
Sponte sua, per seque vident succrescere vina,
Attoniti novitate pavent, manibusque supinis
Concipiunt Baucisque preces timidusque Phile-
mon:

Et veniam dapibus, nullisque paratibus orant.
Unicus anser erat, minima custodia villæ:
Quem dis hospitibus domini mactare parabant:
Ille celer penna tardos ætate fatigat, 686
Eluditque diu: tandemque est visus ad ipsos
Confugisse deos. Superi vetuere necari;
Dique sumus; meritasque luet vicinia penas
Impia, dixerunt: vobis immunibus hujus
Esse mali dabitur: modo vestra relinquit tecta,
Ac nostros comitate gradus, et in ardua montis
Ite simul. Parent ambo, baculisque levati
Nituntur longo vestigia ponere clivo.
Tantum aberant summo, quantum semel ire sa-
gitta 695

Missa potest: flexere oculos, et mersa palade
Cætera prospiciunt: tantum sua tecta manere.
Dumque ea mirantur; dum deflent fata suo-
rum:

Ille vetus, dominis etiam casa parva duobus,
Vertitur in templum: furcas subiere columnæ.
Stramina flavescent: adopertaque marmore tel-
lus, 701

Cælataque fores, aurataque tecta videntur.
Talia cum placido Saturnius edidit ore:
Dicite, juste senex, et femina conjuge justo
Digna, quid optetis. Cum Baucide pauca lo-
cutus, 705

Judicium superis aperit commune Philemon:
Esse sacerdotes, delubraque vestra tueri
Poscimus: et quoniam concordēs egimus annos,
Auferat hora duos eadem, nec conjugis unquam

Busta mea videam, neu sim tumultu ab illa.
Vota fides sequitur: templi tutela fuere, 711
Donec vita data est: annis evoque soluti
Ante gradus sacros cum starent forte, locique
Inciperent casus; frondere Philemona Baucis,
Baucida conspexit senior frondere Philemon.
Jamque super geminos crescente cacumine vul-

tus,
Mutua, dum licuit, reddebant dicta; Valeque,
O conjux, dixere simul, simul adbita textit
Ora frutex. Ostendit adhuc Tyaneius illic
Incola de gemino vicinos corpore truncos. 720
Hæc mihi non vani, neque erat cur fallere vel-

lent,
Narravere senes. Equidem pendentia vidi
Ferta super ramos: ponensque recentia, dixi,
Cura pii dis sunt, et, qui coluere, coluntur. 724
Desierat: cunctosque et res et moverat auctor;
Thesæa præcipue: quem facta audire volentem
Mira deum, nixus cubito Calydonius amnis
Talibus alloquitur, Sunt, o fortissime, quorum
Forma semel mota est, et in hoc renovamine
mansit. 729

Sunt, quibus in plures jus est transire figuras:
Ut tibi, complexi terram maris incola, Proteu.
Nam modo te juvenem, modo te videre leonem,
Nunc violentus aper, nunc, quem tetigisse ti-

merent,
Anguis eras: modo te faciebant cornua taurum.
Sæpe lapis poteras, arbor quoque sæpe videri.
Interdum, faciem liquidarum imitatus aquarum,
Flumen eras: interdum undis contrarius ignis.

Nec minus Antolyci conjux, Erysichthone nata,
Juris habet. Pater hujus erat, qui numina di-
vum 739

Sperneret, et nullos aris adoleret honores.
Ille etiam Cereale nemus violas securi
Dicitur, et lucos ferro temetasse vetustos.

Stabat in his ingens annoso robore quercus;
T'na nemus: vittæ medium, memoresque tabellæ,
Sertaque cingebant, voti argumenta potentis. 745

Sæpe sub hac Dryades festas duxere choreas:
Sæpe etiam, manibus nexis ex ordine, trunci
Circuere modum; mensuraque roboris ulnas

Quinque ter implebat: nec non et cætera tanto
Sylvæ sub hac, sylvæ quanto jacet herba sub omni.
Non tamen ideo ferrum Triopæius illa 751

Abstulit; famulosque jubet succidere sacrum
Robur: et ut jussos cunctari viderit, ab uno
Edidit hæc raptæ sceleratus verba securi

Non dilecta deæ solum, sed et ipsa licebit 755
Sit dea, jam tanget frondente cacumine terram.
Dixit: et, obliquos dum telum librat in ictus,
Contremuit, gemitumque dedit Deoia quercus:

Et pariter frondes, pariter pallescere glandes
Cepere, ac longi pallorem ducere rami. 760
Cujus ut in trunco fecit manus impia vulnus,
Haud aliter fluxit, discussa cortice, sanguis,

Quam solet, ante aras ingens ubi victima taurus
Concidit, abrupta cruor: «cervice profusus.
Obstupere omnes: aliquisque ex omnibus au-

det 765
Detertere nefas, sævamque inhibere bipennem.
Adspicit hunc, Montisque pie cape præmia, dixit
Thessalus: inque virum convertit ab arbore
ferrum,

Detrunctæ caput; repetitaque robora cædit.
Editus e medio sonus est cum robore talis:
Nympha sub hoc ego sum, Cereri gratissima,

ligno: 771

Quæ tibi factorum poenas instare tuorum
Vaticinor moriens, nostri solatia leti.
Persequitur scelus ille suum: labefactaque tan-
dem 774

Ictibus innumeris, adductaque funibus arbor
Corruit, et multam prostravit pondere sylvam.
Attonitæ Dryades damno memorisque, suoque,
Omnes germanæ, Cererem cum vestibus atris
Mærentes adeunt, penamque Erysichthonis
orant.

Annuit his: capitisque sui pulcherrima motu
Concussit gravidis oneratos mæssibus agros: 781
Moliturque genus poenæ miserabile, si non
Ille suis esset nulli miserabilis actis,

Pestifera lacerare Fame. Quæ quatenus ipsi
Non adeunda deæ, (neque enim Cereremque
Famemque 785

Fata coire sinunt) montani numinis unam
Talibus agrestem compellat Oracula dictis:
Est locus extremis Scythiæ glacialis in oris,

Triste solum, sterilis, sine fruge, sine arbore,
tellus;

Frigus iners illic habitat, Pallorque, Tremorque,
Et jejuna Fames: ea se in præcordia condit 791
Sacrilegi scelerata jube: nec copia rerum
Vincat eam; superetque meas certamine vires.

Neve viæ spatium te terreat; accipe currus:
Accipe, quos frenis alte moderare, dracones. 795
Et dedit. Illa dato subverta per aera curru
Devenit in Scythiam: rigidique cacumine montis

(Caucason appellant) serpentum colla levavit:
Quæsitamque Famem lapidoso vidit in agro,
Unguibus et raras vellentem dentibus herbas.

Hirtus erat erinis; cava lumina: pallor in ore:
Labra incana situ: scabri rubigine dentes:
Dura cutis, per quam spectari viscera possent:

Ossa sub incurvis exstabant arida lumbis:
Ventris erat pro ventre locus. Pendere putares
Pectus, et a spinæ tantummodo crate teneri.

Auxerat articulos macies, genumque rigebat
Orbis, et immo die prodibant tubere tali. [juxta
Hanc procul ut vidit, neque enim est accedere
Ausa, refert mandata deæ; paulumque morata,

Quamquam aberat longe, quamquam modo vene-
rat illuc, 811

Visa tamen sensi se Famem; retroque dracones
Egit in Hæmoniam versis sublimis habenis.

Dicta Fames Cereris, quamvis contraria sêm-
per

Illius est operi, peragit; perque aera vento 815
Ad jussam delata domum est: et protinus intrat
Sacrilegi thalamos, altoque sapore solum

(Noctis erat tempus) geminis amplectitur alis:
Seque viro inspirat, faucesque, et pectus, et ora
Aflat, et in vacuis spargit jejunia venis. 820

Functaque mandato fecundum deserit orbem
Inque domos inopes, assueta revertitur arva.
Lenis adhuc somnus placidis Erysichthone pen-

nis
Mullebat. Petit ille dapes sub imagine somni:
Oraque vana movet, dentemque in dente fatigat,

Exercetque cibo delusum guttur inani: 826
Proque epulis tenues nequiquam devorat auras.
Ut vero est expulsa quies; furit ardor edendi,

Perque avidas fauces, immensaque viscera regnat.
Nec mora: quod pontus, quod terra, quod edu-
cat aer, 830

Pocit; et appositis queritur jejunia mensis:
Inque epulis epulas quærit: quodque urbibu
esse,

Quodque satis populo poterat, non sufficit uni.
 Plusque cupit, quo plura suam demittit in alvum.
 Utque fretum recipit de tota flumina terra, 835
 Nec satiatur aquis, peregrinosque exhibet amnes.
 Utque rapax ignis non unquam alimenta recusat,
 Innumeraeque trabes cremat, et, quo copia

major
 Est data, plura petit, turbaque voracior ipsa
 est:

Sic epulas omnes Erysichthonis ora profani 840
 Accipiunt, poscuntque simul. Cibus omnis in
 illo

Causa cibi est: semperque locus fit inanis
 edendo.

Jamque fame patrias atque voragine ventris
 Attenuarat opes: sed inattenuata manebas
 Tum quoque, dira fames; implacataque vigeat
 Flamma gula. Tandem demisso in viscera
 censu, 846

Filia restabat, non illo digna parente.

Hanc quoque vendit inops. Dominum generosa
 recusat:

Et vicina suas tendens super æquora palmas,
 Eripe me domino, qui raptæ præmia nobis 850
 Virginitatis habes, ait: hæc Neptunus habebat:
 Qui prece non spreta, quamvis modo visa se-
 quenti

Esset hero, formamque novat, vultumque viri-
 lem

Induit, et cultus piscem capientibus aptos.
 Hanc dominus spectans, O, qui pendencia parvo
 Æra cibo celas, moderator arundinis, inquit, 856
 Sic mare compositum, sic sit tibi piscis in unda
 Credulus, et nullos, nisi fixus, sentiat hamos:

Que modo cum vili turbatis veste capillis
 Littore in hoc steterat, (nam stantem in littore
 vidi) 86.)

Dic ubi sit: neque enim vestigia longius exstant.
 Illa dei munus bene cedere sentit: et a se
 Se queri gaudens, his est resecuta rogantem:

Quisquis es, ignoscas; in nullam lumina par-
 tem

Gurgite ab hoc flexi; studioque operatus in-
 hæsi. 865

Quoque minus dubites, sic has deus æquoris
 artes

Adjuvet, et nemo jamdudum littore in isto,
 Me tamen excepto, nec fœmina constitit ulla.

Credidit, et verso dominus pede pressit arenam,
 Elususque abiit. Illi sua redditæ forma est. 870

Ast ubi habere suam transformia corpora sentit,
 Sæpe pater dominis Triopeida vendit. At illa

Nunc equa, nunc ales, modo bos, modo cervus
 abibat:

Præbebat avido non justa alimenta parenti.
 Vis tamen illa mali postquam consumserat om-
 nem 875

Materiam, dederatque gravi nova pabula morbo;
 Ipse suos artus lacero divellere morsu

Cœpit, et infelix minuendo corpus alebat.
 Quid moror externis? etiam mihi sæpe norandi

Corporis, o juvenes, numero finita potestas. 880
 Nam modo, quod nunc sum, videor: modo flec-
 tor in anguem:

Armenti modo dux vires in cornua sumo:
 cornua, dum potui: nunc pars caret altera telo

Frontis, ut ipse vides. Gemitus sunt verba se-
 cuti.

LIBER NONUS.

Quæ gemitus, truncæque deo Neptunius heros
 Causa rogat frontis: cum sic Calydonius amnis
 Cœpit, inornatos redimitus arundine crines:

Triste petis munus: quis enim sua prælia victus
 Commemorare velit? referam tamen ordine.
 Nec tam 5

Turpe fuit vinci, quam contendisse decorum est:
 Magnaque dat nobis tantus solatia victor.

Nomine si qua suo tandem pervenit ad aures
 Deianira tuas; quondam pulcherrima virgo,

Multorumque fuit spes invidiosa procorum. 10
 Cum quibus ut soceri domus est intrata petiti;

Accipe me generum, dixi, Parthaone nate.
 Dixit et Alcides. Alii cessere duobus.

Ille Jovem socerum dare se, famaque laborum,
 Et superata suæ referebat jussa novæ. 15

Contra ego: turpe deum mortali cedere duxi:
 (Nondum erat ille deus:) Regem me cernis aqua-

rum
 Cursibus obliquis inter tua regna fluentem.

Nec gener externis hospes tibi missus ab oris,
 Sed popularis ero, et rerum pars una tuarum. 20

Tantum ne noceat, quod me nec regia Juno
 Odit, et omnis abest jussorum pœna laborum.

Nam quod te jactas Alcmena matre creatum;
 Jupiter aut falsus pater est, aut crimine verus.

Matris adulterio patrem petis. Elige, fictum 25
 Esse Jovem malis, an te per dedecus ortum.

Talia dicentem jamdudum lumine torvo
 Spectat, et accensæ non fortiter imperat iræ,

Verbaque tot reddit: Melior mihi dextera lingua.
 Dummodo pugnando superem, tu vince loquendo.

Congrediturque ferox. Pudit modo magna lo-
 cutum 31

Cedere. Rejeci viridem de corpore vestem,
 Brachiaque opposui, tenuique a pectore varas

In statione manus; et pugnæ membra paravi.
 Ille cavis hausto spargit me pulvere palmis, 35

Inque vicem fulvæ jactu flavescit arenæ.
 Et modo cervicem, modo crura micantia captat,

Aut captare putes: omnique a parte lacessit.
 Me mea defendit gravitas, frustra que petebar.

Hand secus ac nioles, quam magno murmure
 fluctus 40

Oppugnat: manet illa, suoque est pondere tuta.
 Digredimur paullum: rursumque ad bella coi-

mus;
 Inque gradu stetimus, certi non cedere: eratque

Cum pede pes junctus: totoque ego pectore
 pronus

Et digitos digitis, et frontem fronte premebam.
 Non aliter fortes vidi concurrere tauros, 46

Cum pretium pugnæ, toto nitidissima saltu,
 Expetitur conjux Spectant arma, paventque,

Nescia quam maneat tanti victoria regni.
 Ter sine profectu voluit nitentia contra 50

Rejicere Alcides a se mea pectora; quarto
 Exiit amplexus, adductaque brachia solvit

Impulsumque manu (certum mihi vera fateri)
 Protinus avertit, tergoque onerosus inhæsit.

Si qua fides (neque enim fides mihi gloria vocis 55
 Quæritur) impositus pressus mihi monte videbar.
 Vix tamen exserui sudore fluentia multo
 Brachia; vix solvi duros a corpore nexu.
 Instat anhelanti, prohibetque resumere vires:
 Et cervicæ meæ potitur. Tum denique tellus 60
 Pressa genu nostro est, et arenas ore momordi.
 Inferior virtute, meas devortor ad artes,
 Elaborque viro, longum formatus in anguem.
 Qui postquam flexos sinuavi corpus in orbes,
 Cumque fero movi linguam stridore bisulcam;
 Risit, et illudens nostras Tirynthius artes: 66
 Cunarum labor est angues superare mearum,
 Dixit: et, ut vincas alios, Acheloe, dracones,
 Pars quibus Lernææ serpens eris unus Echidnæ?
 Vulneribus secunda suis erat illa: nec ullum 70
 De centum numero caput est impune recisum,
 Quin gemino cervix herede valentior esset.
 Hanc ego ramosam natis e caede colubris,
 Crescentemque malo, domui, domitamque pe-
 remi. 74
 Quid fore te credas, falsum qui versus in anguem
 Arma aliena moves; quem forma precaria relas?
 Dixerat: et summo digitorum vincula collo
 Iniecit. Angebar, oeu guttura forcipe pressus:
 Pollicibusque meas pugnabam evellere fauces.
 Sic quoque devicto restabat tertia tauri 80
 Forma truci: tauro mutatus membra rebello.
 Induit ille toris a lava parte lacertos,
 Admissumque trahens sequitur: deprensaque
 dura
 Cornua figit humo, meque alta sternit arena.
 Nec satis id fuerat: rigidum fera dextera cornu 85
 Dum tenet, infregit, truncaque a fronte revellit.
 Nalides hoc, pomis et odore flore repletum,
 Sacrarunt; divesque meo bona Copia cornu est.
 Dixerat: at Nymphæ, ritu succincta Dianæ, 90
 Una ministrarum, fuis utrinque capillis,
 Incessit, totumque tulit prædixite cornu
 Autumnum, et mensas, felicia poma, secundas.
 Lux subit: et, primo feriente cacumina sole,
 Discedunt juvenes: neque enim dum flumina
 pacem,
 Et placidos habeant lapsus, moteque residant, 95
 Opperiuntur, aque. Vultus Achelous agrestes
 Et lacrum cornu mediis caput abdedit unctis.
 Hunc tamen ablatis domuit jactura decoris;
 Cætera sospes erat. Capitis quoque fronde sa-
 lignæ
 Aut superimposita celatur arundine damnum. 100
 At te, Nesse feror, ejusdem virginis ardor
 Perdidit, volucri tractum terga sagitta.
 Namque, nova repetens patrios cum conjuge
 muros
 Venerat Eveni rapidas Jove natus ad undas.
 Uberius solito nimbis hemalibus auctus, 105
 Vorticibusque frequens erat, atque impervius
 amnis.
 Intrepidum pro se, curam de conjuge agentem
 Nessus a lit, membrisque valens, scitusque va-
 dorum.
 Officioque meo ripa sistetur in illa
 Hæc, ait, Alcide: tu viribus utere nando. 110
 Pallentemque metu, fluviumque, ipsumque ti-
 mentem
 Tradidit Aonius pavidam Calydonida Nesso.
 Mox, ut erat, pharetraque gravis spolioque leonis,
 (Nam clavam, et curvos trans ripam miserat
 arcus)
 Quandoquidem coepi, superentur flumina, dixit.

Nec dabitur; nec qua sit elementis am-
 nis 116
 Querit: et obsequio deferri spernit aquarum.
 Jamque tenens ripam, missos cum tolleret arcus,
 Conjugis agnovit vocem: Nessoque parante
 Fallere depositum, Quo te fiducia, clamat, 120
 Vana pedum, violente, rapit? tibi, Nesse bi-
 formis,
 Dicimus, exaudi: nec res intercipe nostras.
 Si te nulla mei reverentia movit; et orbem
 Concubitus vetitos poterant inhibere paterni.
 Haud tamen effugies, quamvis ope fida equina.
 Vulnere, non pedibus te consequar. Ultima
 dicta 126
 Re probat, et missa fugientia terga sagitta
 Trajicit. Exstabat ferrum de pectore aduncum.
 Quod simul evulsum est, sanguis per utrumque
 foramen
 Emicuit, mixtus Lernæi tabe veneni. 130
 Excipit hunc Nessus: Neque enim moriemur
 inulti,
 Secum ait: et calido velamina tincta cruore
 Dat munus raptæ, velut irritamen amoris.
 Longa fuit mediæ mora temporis: actaque
 magni
 Hercules implerant terras, oñiumque novercæ.
 Victor ab Echalia Cenæo sacra parabat 136
 Vota Jovi: cum Fama loquax præcessit ad aures,
 Deianira, tuas, que veris addere falsa
 Gaudet, et e minimo sua per mendacia crescit,
 Amphitryoniden loles ardore teneri. 140
 Credit amans: Venerisque novæ perterrita fama
 Indulsit primo lacrymis, flendoque dolorem
 Diffudit miseranda suum: mox deinde, Quid
 autem
 Fletus, ait? pellex lacrymis lætabitur istis:
 Quæ quoniam adventat, properandum, aliquid-
 que novandum est, 145
 Dum hæc, et nondum thalamos tenet altera
 nostros. [erne?
 Conquerar, an silcam? repetam Calydonia, mo-
 Excedam tectis? an, si nihil amplius, obstem?
 Quid si, me, Meleagre, tuam memor esse so-
 rorem
 Forte paro facinus; quantumque injuria possit,
 Fæmineusque dolor, jugulata pellice testor? 151
 Incursus animus varios habet: omnibus illi
 Prætulit imbutam Neseo sanguine vestem
 Mittere, quæ vires defecto reddat amori.
 Ignaroque Lichæ, quid tradat nescia, luctus 155
 Ipsa suos tradit: blandisque miserrima verbis,
 Dona det illa viro, mandat. Caput inscius heros
 Induiturque humeris Lernææ virus Echidnæ.
 Thura dabat primis, et verba precantia, flammis,
 Vinaque marmoreas patera fundebat in aras:
 Incaluit vis illa mali, resolutaque flammis 161
 Herculeus abiit late diffusa per artus.
 Dum potuit, solita gemitum virtute repressit.
 Victa malis postquam patientia, repulit aras,
 Implevitque suis nemorosum vocibus Ceten. 165
 Nec mora: letiferam conatur scindere vestem:
 Qua trahitur, trahit illa cutem; fœdumque re-
 latu,
 Aut hæret membris frustra tentata revelli;
 Aut laceros artus, et grandia detegit ossa.
 Ipse cruor, gelido ceu quondam lamina can-
 dens 170
 Tineta lacu, stridit coquiturque ardente veneno.
 Nec modus est: sorbent avidæ præcordia f

Cumque laqueo fuit toto de corpore undor:

Ambustique sonant nervi: caecaque medullis
Tabe liquefactis, tendens ad sidera palmas, 175
Cladibus, exclamat, Saturnia, pascere nostris:
Pascere: et hanc pestem specta, crudelis, ab
alto:

Corque ferum satis: vel si miserandus et hosti,
(Hostis enim tibi sum) diris cruciatibus egram,
Invisamque animam, natamque laboribus, aufer.
Mors mihi munus erit: decet hæc dare dona
novercam. 181

Ergo ego fedantem peregrino templa cruore
Busirin domui? sevoque alimenta parentis
Antæo eripui? nec me pastoris Iberi
Forma triplex, nec forma triplex tua, Cerbere,
movit? 185

Vosne, manus, validi pressistis cornua tauri?
Vestrum opus Elis habet, vestrum Stymphalides
undas,

Partheniumque nemus? vestra virtute relatus
Thermodontiaco cælatus balteus auro,
Poniaque ab insomni male custodita dracone?
Nec mihi Centauri potuere resistere, nec mi 191
Arcadiæ vestator aper? nec profuit Hydræ
Crescere per damnum, geminasque resumere
vires?

Quid? cum Thracas equos humano sanguine
pingues,

Plenaque corporibus laceris præsepia vidi, 195
Visaque dejeci, dominumque ipsosque peremi?
His elisa jacet moles Nemææ lacertis?

Hæc cælum cervicæ tuli? defessa jubendo est
Seva Jovis conjux: ego sum indefessus agendo.
Sed nova pestis adest, cui nec virtute resisti,
Nec telis armisve potest. Pulmonibus errat 201
Ignis edax imis, perque omnes pascitur artus.

At valet Eurystheus: et sunt, qui credere possint
Esse deos? Dixit: perque altum saucius Æten
Haud aliter graditur, quam si venabula tigris 205
Corpore fixa gerat, factique refugerit auctor.

Sæpe illum gemitus edentem, sæpe frementem,
Sæpe retentantem totas refringere vestes,
Sternentemque trabes, irascentemque videres
Montibus, aut patrio tendentem brachia cælo. 210

Ece Lichan trepidum, et latitantem rupe cavata
Adpiciit: utque dolor rabiem collegerat omnem,
Tunc, Licha, dixit, feralia dona tulisti? [que
Tunc meæ necis auctor eris? tremit ille, pavet-

Pallidus, et timide verba excusantia dicit. 215
Dicentem, genibusque manus adhibere paran-

tem,
Corripit Alcides; et terque quaterque rotatum
Mittit in Euboicas tormento fortius undas.

Ille per serias pendens induruit auras:
Utque ferunt imbres gelidis concreescere ven-

tis; 220
Inde nives fieri; nivibus quoque molle rotatis
Adstringi, et spissa glomerari grandine corpus;

Sic illum validis actum per inane lacertis,
Exsanguemque metu, nec quicquam humoris
habentem,

In rigidas versum silices prior edidit ætas. 225
Nunc quoque in Euboico scopulus brevis emicat
alte

Gurgite, et humanæ servat vestigia formæ:
Quem, quasi sensurum, nautæ calcare verentur;
Appellantque Lichan, At tu, Jovis inclity proles,
Arboribus cæsis, quas ardua gesserat Æte, 230

Inque pyram structis, arcus, pharetramque ca-
pacem,

Ferre jubes Pocante satum: quo flammæ ardeat-

Subita; dumque avidis comprehenditur ignibus
Congeriem sylvæ Nemææ vellere summam 235
Sternis, et imposita clavæ cervicæ recumbis;

Hand alio vultu, quam si conviva jaceres
Inter plena meri redimitus pocula sertis.
Jamque valens, et in omne latus diffusa sonabat,
Securosque artus, contemtoremque petebat 240

Flamma suum. Timuere dei pro vindice terræ.
Quos ita (sensit enim) læto Saturnius ore
Jupiter alloquitur: Nostra est timor iste volup-

tas,
O superi: totoque libens mihi pectore grator,
Quod memoris populi dicor rectorque pater-

que, 245
Et mea progenies vestro quoque tuta favore est.
Nam quamquam ipsius datur hoc immanibus
actis,

Obligor ipse tamen. Sed enim, ne pectora vano
Fida metu paveant, Ætæas spernite flammæ.
Omnia qui vicit, vincet, quos cernitis, ignes: 250
Nec nisi materna Vulcanum parte potentem
Sentiet. Æternum est, a me quod traxit, et
expers

Atque immune necis, nullaue domabile flammæ.
Idque ego defunctum terra cælestibus oriis
Accipiam, cunctisque meum lætabile factum 255
Dis fore confido. Si quis tamen Hercule, si quis
Forte deo doliturus erit, data præmia nolet:

Sed meruisse dari sciet, invitusque probabit.
Assensere dei: conjux quoque regia visa est
Cætera non duro, duro tamen ultima vultu 260
Dicta tuli: se Jovis, seque indoluisse notatam.

Interea, quodcumque fuit populabile flammæ,
Mulciber abstulerat; nec cognoscenda remansit
Herculis effigies; nec quicquam ab imagine
ductum 264

Matris habet, tantumque Jovis vestigia servat.
Utque novus serpens, posita cum pelle senecta,
Luxuriæ solet, squamaque virere recenti;

Sic, ubi mortales Tirynthus exiit artus,
Parte sui meliore viget, majorque videri
Cæpit, et augusta fieri gravitate verendus. 270
Quem pater omnipotens, inter cava nubila rap-

tum,
Quadrifugo curru radiantibus intulit astris.
Sensit Atlas pondus. Neque adhuc Sthene-

leus iras [num
Solverat Eurystheus; odiumque in prole pater-
Exercebat atrox. At longis anxia curis 275
Argolis Alcmena, questus ubi ponat aniles,

Cui referat nati testatos orbe labores,
Cuive suos casus, Iolen habet. Herculis illam
Imperiis, thalamoque animoque receperat Hyl-

lus, 279
Imperatque uterum generoso germine. Cui sic
Incipit Alcmena: Faveant tibi numina saltem,

Corripiantque moras, tum cum matura vocabis
Præpositam timidis parientibus Ilithiam;

Quam mihi difficilem Junonis gratia fecit.
Namque laboriferi cum jam natalis adesses 285
Herculis, et decimum premeretur sidere signum:

Tendebat gravitas uterum mihi: quodque fere-

bam,
Tantum erat, ut posses auctorem dicere tecti
Ponderis esse Jovem. Nec jam tolerare labores

Ulterius poteram: quin nunc quoque frigidus
artus, 290

Dum loquor, horror habet; paraque est memi-
nisse doloris.

Septem ego per noctes, totidem cruciata diebus,
Fessa malis, tendensque ad cælum brachia,
magno

Lucinam, Nixosque pares, clamore vocabam.
Illa quidem venit, sed præcorrupta, meumque
Quæ donare caput Junoni vellet inique. 296

Utque meos audit gemitus; subsedit in illa
Ante fores ara, dextroque a poplite lævum
Pressa genu, digitis inter se pectine junctis,
Sustinuit partus. Tacita quoque carmina voce

Dixit: et inceptos tenuerunt carmina partus. 301
Nitor, et ingrato facio convicia demens

Vana Jovi: cupioque mori: moturaque duras
Verba queror silices. Matres Cadmeides adsunt,
Votaque suscipiunt, exhortanturque dolentem.

Una ministrarum, media de plebe, Galanthis, 306
Flava comas, aderat, faciendis strenua jussis,
Officiis dilecta suis. Ea sensit iniqua

Nescio quid Junone geri: dumque exit, et intrat
Sæpe fores, divam residentem vidit in ara, 310
Brachiaque in genibus digitis connexa tenen-

tem: [est
Et, Quæcumque es, ait, dominæ gratare; levata
Argolis Alcmena, potiturque puerpera voto

Exsiluit, junctasque manus pavescita remisit.
Diva potens uteri. Vinclis levor ipsa remissis.
Numine decepto risisse Galanthida fama est. 316

Identem, pressamque ipsas dæ sava capillis
Traxit, et e terra corpus relevare volentem
Arcuit: inque pedes mutavit brachia primos.

Strenuitas an? Quæ manet: nec terga colorem 320
Amicere suum: forma est diversa priori.

Quæ, quis mendaci parientem juverat ore,
Ore parit: nostrasque domos, ut et ante, fre-
quentat.

Dixit: et admonitu veteris commota ministræ
Ingemuit; quam sic nurus est affata dolentem:
Te tamen, o genetrix, alienæ sanguine vestro 326

Lapta movet facies. Quid si tibi mira sororis
Fata meæ referam? quamquam lacrymaque
dolorque [matri

Impediunt, prohibentque loqui. Fuit unica
(Me pater ex alia genuit) notissima forma 330
Echalidum Dryope: quam virginitate carentem,

Vimque dei passam Delphos Delonque tenentis,
Excipit Andræmon; et habetur conjuge felix.
Est lacus, acclivi devexo margine formam

Littoris efficiens: summum myrteta coronant.
Venerat huc Dryope factorum nescia; quoque 336
Indignere magis, Nymphis latura coronas. [num,

Inque sinu puerum, qui nondum impleverat an-
dulce ferebat onus, tepidique ope lactis alebat.
Haud procul a stagno, Tyrios imitata colores,

In spem baccharum florebat aquatica lotos. 341
Carpebat hinc Dryope, quos oblectamina nato
Porrigeret, flores: et idem factura videbar;

Namque adoram. Vidi guttas e flore cruentas
Decidere, et tremulo ramos horrore moveri. 345
Scilloet, ut referunt tardi nunc denique agrestes,

Lotis in hanc Nymphæ, fugiens obscæna Priapi,
Contulerat versos, servato nomine, vultus.
Nescierat soror hoc; quæ cum perterrita retro

Ire, et adoratis vellet discedere Nymphis; 350
Hæserunt radice pedes. Convellere pugnat:
Nec quicquam, nisi summa, movet. Succrescit

ab lmo,
Totaque paulatim lentus premit inguina cortex.

Ut vidit; conata manu laniale capillos,

Fronde manum implevit: frondes caput omne
tenebant. 355

At puer Amphissos, namque hoc avus Eurytus
iili

Addiderat nomen, materna rigescere sentit
Ubers: nec sequitur ducentem lacteus humor.
Spectatrix aderam fati crudelis, opemque

Non poteram tibi ferre, soror: quantumque va-
lebam, 360

Crescentem truncum, ramosque amplexa mora-
bar,

Et, fateor, volui sub eodem cortice condi.
Ecce vir Andræmon, genitorque miserimus,

adsunt, [illis
Et quærent Dryopen: Dryopen quærentibus

Ostendi loton. Tepido dant oscula ligno, 365
Affusique suæ radicibus arboris hærent.

Nil, nisi jam faciem, quod non foret arbor, ha-
bebas,

Cara soror. Lacrymæ misero de corpore factis
Irrorant foliis: ac dum licet, oraque præstant

Vocis iter, tales effundit in æra questus: 370
Si qua fides miseris, hoc me per numina juro

Non meruisse nefas: patior sine crimine pœnam,
Viximus innocuæ: si mentior, arida perdam,

Quas habeo, frondes, et cæsa securibus urar.
Hunc tamen infantem maternis demite ramis, 375

Et date nutrici: nostraque sub arbore sæpe
Lac facitote bibat, nostraque sub arbore ludat.

Cumque loqui poterit, matrem facitote salutet;
Et tristis dicat, latet hoc sub stipite mater.

Stagna tamen timeat; nec carpat ab arbore
flores: 380

Et fructes omnes corpus putet esse dearum.
Care vale conjux, et tu germana, paterque:

Quis si qua est pietas, ab acutæ vulnere falcis,
A pecoris morsu frondes defendite nostras.

Et quoniam mihi fas ad vos incumbere non est,
Frigite huc artus, et ad oscula nostra venite, 386

Dum tangi possum, parvumque attollite natum.
Plura loqui nequeo: nam jam per candida mollis

Colla liber arripit, summoque cacumine condor.
Ex oculis removete manus Sine munere vestro

Contegat inductus morientia lumina cortex. 391
Desierant simul ora loqui, simul esse: diuque

Corpore mutato rami caluere recentes.
Dumque refert lole fatum miserabile, dumque

Furytidos lacrymas admoto pollice siccant 395
Alcmena, flet et ipsa tamen. compescuit omnem

Res nova tristitiam. Nam limine constitit alto
Pæne puer, dubiaque tegens lanugine malas

Ora reformatos primos lolais in annos.
Hoc illi dederat Junonia munus Hebe, 400

Victa viri precibus. Quæ cum jurare pararet
Dona tributuram posthac se talia nulli;

Non est passa Themis. Nam jam discordia
Thebæ [vinci

Bella movent, dixit: Capaneusque nisi ab Jove
Haud poterit: ibuntque pares in vulnera fratres:

Subductaque suos manes tellure videbit 406
Vivus adhuc rates: ultusque parentem

Natus erit facto pius et sceleratus eodem;
Attonitusque malis, exul mentisque domusque,

Vultibus Eumenidum, matriæque agitabitur um-
bris; 410

Donec eum conjux fatale poposcerit aurum,
Cognatumque latus Phegeius hauserit ensis,

Tum demum magno petet hos Achelœia supplex
Ab Jove Calliæ hunc natum infantibus annos.

Juxta iter his motus, privigine dona nurusque 415

Præcipiet, facietque viros impæbibus annis.

Hæc ubi fatigano venturi præscia dixit
Ore Themis; vario superi sermone fremebant:
Et, cur non aliis eadem bene dona liceret,
Murmur erat. Queritur veteres Pallantias annos
Conjugis esse sui: queritur canescere mitis 421
Iasiona Ceres: repetitum Mulciber ævum
Poscit Erichthonio. Venerem quoque cura futuri
Tangit, et Anchisæ renovare paciscitur annos.
Cui studeat, deus omnis habet, crescitque favore
Turbida seditio; donec sua Jupiter ora 426
Solvit: et, O, nostri si qua est reverentia, dixit,
Quo ruitis? tantumne sibi quis posse videtur,
Fata quoque ut superet? fatis Iolauis in annos,
Quos egit, rediit: fatis juvenescere debent 430
Callirhoe geniti; non ambitione, nec armis.
Vos etiam, quoque hoc animo meliore feratis,
Me quoque fata regunt: quæ si mutare valerem,
Nec nostrum seri curvarent Æacon anni,
Perpetuumque ævi florem Rhadamanthus habe-
ret, 435

Cum Minoe meo: qui propter amara senectæ
Pondera despicitur, nec, quo prius, ordine reg-
nat.

Dicta Jovis movere deos: nec sustinet ullus,
Cum videant fessos Rhadamanthon et Æacon
annis

Et Minoa queri. Qui, dum fuit integer ævi, 440
Terruerat magnas ipso quoque numine gentes.
Tunc erat invalidus; Deionidenque juvenem
Robore Miletum, Phæboque parente superbum,
Pertulit; credensque suis insurgere regnis,
Haud tamen est patriis acere penatibus ausus.
Sponte fugia, Milete, tua; celerique carina 446
Ægeas metris aquas, et in Aside terra
Mœnia constituis, positoris habentia nomen.
Hic tibi, dum sequitur patriæ curvamina ripæ,
Filia Mæandri toties redeuntis eodem, 450
Cognita Cyaneæ, præstanti corpora forma
Byblida cum Cæano prolem est enixa gemellam.
Byblis in exemplo est, ut ament concessa puellæ:
Byblis Apollinei correpta cupidine fratris,
Non soror ut fratrem, nec qua debebat, amavit.
Illa quidem primo nullos intelligit ignes: 456
Nec peccare putat, quod sæpius oscula jungat:
Quod sua fraterno circumdet brachia collo:
Mendacique diu pietatis fallitur umbra.

Paulatim declinat amor; visuraque fratrem 460
Culta venit; nimiumque cupit formosa videri:
Et, si qua est illic formosior, invidet illi.
Sed nondum manifesta sibi est, nullumque sub
illo

Igne facit votum: verumtamen æstuat intus.
Jam dominum appellat: jam nomina sanguinis
odit: 465

Byblida jam mavult, quam se vocet ille sororem.
Spes tamen obscenas animo demittere non est
Ausu suo vigilans. Placida resoluta quiete
Sæpe videt, quod amat. Visa est quoque jungere
fratri

Corpus; et erubuit, quamvis sopita jacebat. 470
Somnus abit: silet illa diu, repetitque quietis
Ipsa suæ speciem; dubiasque ita mente profatur:
Memiseram! tacitæ quid vult sibi noctis imago?
Quam nolim rata sit! cur hæc ego somnia vidi?
Illa quidem est oculis quamvis formosus iniquis:
Et placet, et possum, si non sit frater, amare:
Et me dignus erat. Verum nocet esse sororem.
Dummodo tale nihil vigilans committere tentem,
Sæpe licet simili redeat sub imagine somnus.

Testis abest somno; nec abest imitata voluptas.
Pro Venus, et tenera volucer cum matre Cu-
pido, 481

Gaudia quanta tuli! quam me manifesta libido
Contigit! ut jacui totis resoluta medullis!
Ut meminisse juvat! quamvis brevis illa volup-
tas,

Noxque fuit præceps, et ceptis invida nostris.
O, ego, si liceat mutato nomine jungi, 486
Quam bene, Caune, tuo poteram nurus esse pa-
renti; [renti]

Quam bene, Caune, meo poteram gener esse pa-
Omnia, di facerent, essent communia nobis,
Præter avos. Tu me vellem generosior esses.
Nescio quam facies igitur, pulcherrime, matrem:
At mihi, quæ male sum, quos tu, sortita parentes,
Nil nisi frater eris. Quod obest, id habebimus
unum. [tem]

Quid mihi significant ergo mea visa? quod au-
Somnia pondus habent? an habent et somnia
pondus? 495

Di melius! di nempe suas habuere sorores.
Sic Saturnus Opim, junctam sibi sanguine, duxit,
Oceanus Tethyn, Junonem rector Olympi.
Sunt superis sua jura. Quid ad cœlestia ritus
Exigere humanos, diversaque fœdera tento? 500
Aut nostro votitus de corde fugabitur ardor:
Aut, hoc si nequeo, peream precor ante, toroque
Mortua componar, positæque det oscula frater.
Et tamen arbitrium quærit res ista duorum.
Finge placere mihi: scelus esse videbitur illi.
At non Æolidæ thalamos timuere sororum.
Unde sed hos novi? cur hæc exempla paravi?
Quo feror? obscenæ procul hinc discedite flam-
mæ:

Nec, nisi qua fas est germanæ, frater ametur.
Si tamen ipse mei captus prior esset amore, 510
Forsitan illius possem indulgere furori.

Ergo ego, quem fueram non rejectura petentem,
Ipsa petam? poterisne loqui? poterisne fateri?
Coget amor; potero. Vel, si pudor ora tenebit,
Littera celatos arcana fætebitur ignes. 515
Hæc placet, hæc dubiam vincit sententia men-
tem.

In latius igitur; cubitoque innixa sinistro,
Viderit: insanos, inquit, fateamur amores.
Heu mihi! quo labor? quem mens mea concipit
ignem?

Et meditata manu componit verba trementi. 520
Dextra tenet ferrum: vacuam tenet altera ceram.
Incipit; et dubitat: scribit; damnatque tabellas:
Et notat; et delet: mutat; culpataque, probatque:
Inque vicem sumtas ponit, positæque resumit.
Quid velit, ignorat: quicquid factura videtur,
Displicet. In vultu est audacia mixta pudori.
Scripta soror fuerat: visum est delere sororem,
Verbaque correctis incidere talia ceris:
Quam, nisi tu dederis, non est habitura salutem,
Hanc tibi mittit amans: pudet ah, pudet edere
nomen. 530

Et si, quid cupiam, quæris; sine nomine vellem
Posset agi mea causa meo: nec cognita Byblis
Ante forem, quam spes votorum certa fuisset.
Esse quidem læsi poterant tibi pectoris index,
Et color, et macies, et vultus, humida sæpe 535
Lumina, nec causa suspiria mota patenti;
Et crebri amplexus, et quæ, si forte notasti,
Oscula sentiri non esse sororia possent.

Ipsa tamen, quamvis animo grave vulnus hahe-
bam,

Quamvis intus erat furor igneus, omnia feci, 540
(Sunt mihi di testes) ut tandem sanior essem:
Pugnâque diu violenta Cupidinis arma
Effugere infelix; et plus, quam ferre puellam
Posse putes, ego dura tuli. Superata fateri
Cogor, opemque tuam timidis exposcere votis.
Tu servare potes, tu perdere solus amantem.
Elige, utrum facias. Non hoc inimica precatur:
Sed quæ, cum tibi sit junctissima, junctior esse
Expetit, et vinclo tecum propiore ligari. 549
Jura senes norint: et quid liceatque, nefasque,
Fasque sit, inquirant, legumque examina ser-
nent:

Conveniens Venus est annis temeraria nostris.
Quid liceat, nescimus adhuc: et cuncta licere
Credimus: et sequimur magnorum exempla
deorum. 554

Nec nos aut durus pater, aut reverentia famæ,
Aut timor impediunt; tantum absit causa ti-
mendi.

Dulcia fraterno sub nomine furta tegemus.
Est mihi libertas tecum secreta loquendi:
Et damus amplexus, et jungimus oscula coram.
Quantum est, quod desit? miserece fatentis
amorem, 560

Et non fassura, nisi cogeret ultimus ardor:
Neve merere, meo subscribi causa sepulcro.
Talia nequicquam perarantem plena reliquit
Cera manum: summusque in margine versus
adhesit. 564

Protinus impressa signat sua crimina gemma,
Quam tinxit lacrymis: linguam defecerat humor.
Deque suis unum famulis pudibunda vocavit:
Et pavidum blandita, fer has, fidiissime, nostro.
Dixit, et adjecit longo post tempore, fratri. 569
Cum daret, elapsæ manibus cecidere tabellæ.
Omne turbata est: misit tamen. Aptâ minister
Tempora nactus adit, traditque latentia verba.
Attonitus subita juvenis Mœandrius ira,
Profligit acceptas, lecta sibi parte, tabellas:
Vixque manus retinens trepidantis ab ore mi-
nistri, 575

Dum hæc, a vitæ scelerate libidinis auctor,
Effuge, ait: qui, si nostrum tua fata pudorem
Non traherent secum, penas mihi morte dedisses.
Ille fugit pavidus, dominæque ferocia Cauni
Diota refert. Palles audita, Bybli, repulsa, 580
Et pavet obsessum glaciali frigore pectus.

Mens tamen ut rediit, pariter rediere furores:
Linguaque vix tales ictu dedit aere voces:
Et merito: quid enim temeraria vulneris hujus
Indicium feci? quid, quæ celanda fuerunt, 585
Tam cito commissi propteratis verba tabellis?
Ante erat ambiguis animi sententia dictis
Prætentanda mihi. Ne non sequeretur euntem,
Parte aliqua velli, qualis foret aura, notare
Debueram, tutoque mari decurrere: quæ nunc
Non exploratis implevi intus ventis. 591

Auferor in scopulos igitur, submersaque toto
Obstruo Oceano, neque habent mea vela recursus.
Quid? quod et ominibus certis prohibebat amor
Indulgere meo, tum cum mihi ferre jubenti 595
Excidit, et fecit spes nostras cera caducas?
Nomen vel illa dies fuerat, vel tota voluntas,
Sed petius mutanda dies? deus ipse monebat,
Signaque certa dabat, si non male sana fuisset.
Et tamen ipsa loqui, nec me committere ceræ
Debueram, præsensque meos aperire furores.
Vidisset lacrymas: vultus vidisset amantis. 602
Plura loqui poteram, quam quæ cepere tabellæ.

Invito potui circumdare brachia oculo:
Amplectique pedes, affusaque poscere vitan:
Et, si rejicerer, potui moritura videri. 606
Omnia fecissem; quorum si singula duram [tem.
Flectere non poterant, potuissent omnia, men-
Forsitan et missi sit quædam culpa ministri.
Non adii apte: non legit idonea, credo, 610
Tempora: nec petiit horamque animumque va-
cantem. [tas,

Hæc nocere mihi. Neque enim de tigride na-
Nec rigidas silices, solidumve in pectore ferrum,
Aut adamanta gerit: nec lac bibit ille læsæ.
Vincetur. Repetendus erit: nec tædia cepti
Ulla mei capiam, dum spiritus iste manebit.
Nam primum, si facta mihi revocare liceret,
Non cepisse fuit: cepta expugnare secundum
est. [quam,

Quippe nec ille potest, ut jam mea vota relin-
Non tamen ausorum semper memor esse meorum.
Et, quia desiderim, leviter voluisse videbor: 621
Aut etiam tentasse illum, insidiisque petissee.
Vel certe non hoc, qui plurimum ussit et urit
Pectora nostra, deo, sed victa libidine credat.
Denique jam nequeo nil commississe nefandum.
Et scripsi, et petii: temerata est nostra voluntas.
Ut nihil adjiciam, non possum innoxia dici. 627
Quod superest, multum est in vota, in crimina
parvum.

Dixit: et, incertæ tanta est discordia mentis,
Cum pigeat tentasse, libet tentare: modumque
Exit, et infelix committit sæpe repelli. 631
Mox ubi finis abest; patriam fugit ille, nefasque,
Inque peregrina ponit nova mœnia terra.
Tum vero mæstam tota Miletida mente
Defecisse ferunt: tum vero a pectore vestem
Deripunt, planxitque suos furibunda lacertos.
Jamque palam est demens, in concessamque fa-
tetur [nates

Spem Veneris, sine qua patriam, invisosque pe-
Deserit, et profugi sequitur vestigia fratris.
Utque tuo motæ, proles Semeleæ, thyro 640
Ismariæ celebrant repetita triennia Bacchæ;
Byblida non aliter latos ululasse per agros
Bubasides videre nurus: quibus illa relietis
Caras, et armiferos Lelegas, Lyciamque pererrat.
Jam Cragon, et Lymiren, Xanthique reliquerat
undas, 645

Quoque Chimæra jugo mediis in partibus ignem,
Pectus et ora læx, caudam serpentis habebat.
Deficiunt sylvæ: cum tu lassata sequendo
Procidis et dura positis tellure capillis, 649
Bybli, taces, frondesque tuo premis ore caducas.
Sæpe etiam Nymphæ teneris Lelegides ulnis
Tollere conantur: sæpe, ut moderetur amor,
Præcipiunt, surdesque adhibent solatia menti.
Muta jacet, viridesque suis terit unguitibus herbas
Byblis, et humectat lacrymarum gramina rivo.
Naidas his venam, quæ nunquam arescere posset,
Supposuisse ferunt: quid enim dare majus habe-
bant?

Protinus, ut secto picæ de cortice gutta,
Utve tenax gravis manat tellure bitumen;
Utve sub adventum spirantis lenæ Favoni 660
Sole remollescit, quæ frigore constitit unda;
Sic lacrymis consumpta suis Phœbeja Byblis
Vertitur in fontem, qui nunc quoque vallibus illis
Nomen habet dominæ, nigraque sub llice manat.
Fama novi centum Crætas forsitan urbes 665
Impleisset monstri; si non miracula nuper
[phide mutata Crète propiora tulisset.

Proxima Gessasiaco nam quondam Phæstia regno
 Progenit tellus, ignoto nomine Lygdum,
 Ingenua de plebe virum: nec census in illo 670
 Nobilitate sua major: sed vita fidesque
 Incupata fuit: gravidæ qui conjugis aures
 Vocibus his movit, cum jam prope partus ades-

set: [bore;
 Quæ voveam duo sunt: minimo ut relevare la-
 Utque marem parias. Onerosior altera sors est:
 Et vires fortuna negat. Quod abominor, ergo
 Edita forte tuo fuerit si femina partu; 677
 (Invitus mando: Pietas, ignosce) necetur.

Dixerat: et lacrymis vultum lavere profusis,
 Tam qui mandabat, quam cui mandata dabantur.
 Sed tamen usque suum vanis Telethusa maritum
 Sollicitat precibus, ne spem sibi ponat in arcto.
 Certa sua est Lygdo sententia. Jamque ferendo
 Vix erat illa gravem maturo pondere ventrem;
 Cum medio noctis spatio, sub imagine somni,
 Inachis ante torum, pompa comitata suorum,
 Aut stetit, aut visa est. Inerant lunaria fronti
 Cornua, cum spicis nitido flaventibus auro, 688
 Et regale decus; cum qua latrator Anubis,
 Sanctaque Bubastis, variusque coloribus Apis:
 Quisque premit vocem, digitoque silentia suadet:
 Sistraque erant, nunquamque satis quesitus
 Osiris,

Plenaque somniferi serpens peregrina veneni.
 Cum velut excussam somno, et manifesta viden-
 tem 694

Sic affata dea est: Pars o Telethusa mearum,
 Pone graves curas, mandataque falle mariti.
 Nec dubita, cum te partu Lucina levavit,
 Tollere quicquid erit. Dea sum auxiliarias,
 opemque

Exorata fero: nec te coluisse quoreris 699
 Ingratum numen. Monuit, thalamoque recessit.
 Læta toro surgit, purasque ad sidera supplex
 Cressa manus tollens, rata sint sua visa precatur.
 Ut dolor increvit, seque ipsum pondus in auras
 Expulit, et nata est ignaro femina patri;
 Jussit alii mater, puerum mentita: fidemque 705
 Res habuit: neque erat facti, nisi, conscia, nu-
 trix.

Vota pater solvit, nomenque imponit avitum.
 Iphis avus fuerat. Gavisa est nomine mater,
 Quod commune foret, nec quencumq; falleret illo.
 Impercepta pia mendacia fraude latebant. 710
 Cultus erat pueri: facies, quam sive puellæ,
 Sive dares puero, fieret formosus uterque.
 Tertius interea decimo successerat annus;
 Cum pater, Iphi, tibi flavam despondet lanthan,
 Inter Phæstiadas quæ laudatissima formæ 715
 Dote fuit virgo, Dictæo nata Teleste.

Par ætas, par forma fuit: primasque magistris
 Accipere artes, elementa ætatis, ab isdem.
 Hinc amor ambarum tetigit rude pectus, et æ-
 quum

Vulnus utrique tulit; sed erat fiducia dispar.
 Conjugii pactæque expectat tempora lædæ, 721
 Quamque virum putat esse, sum fore credit
 lanthe.

Iphis amat, qua posse frui desperat, et auget
 Hoc ipsum flammæ: ardetque in virgine virgo.
 Vixque tenens lacrymas, Quis me manet exitus,
 inquit, 725

Cognita quam nulli, quam prodigiosa, novæque
 Cura tenet Veneris? Si di mihi parcere vellent,
 Perdere debuerant: si non et perdere vellent,
 Naturale malum saltem et de more dedissent.

Nec vaccae vaccae, nec equas amor urit equa-
 rum. 730

Urit oves aries: sequitur sua femina cervum.
 Sic et aves coeunt: interque animalia cuncta
 Femina femineo correpta cupidine nulla est.
 Vellem nulla forem. Ne non tamen omnia Crete
 Monstra ferat; taurum dilexit filia Solis, 735
 Femina nempe marem. Meus est furiosior illo,
 Si verum profiteamur, amor. Tamen illa secuta est
 Spem Veneris: tamen illa dolis et imagine vaccae
 Passa bovem est: et erat, qui deciperetur, adulter.
 Huc licet e toto solertia confluat orbe, 740
 Ipse licet revolet ceratis Dædalus alis;
 Quid faciet? num me puerum de virgine doctis
 Artibus, efficiet? num te mutabit, lanthe?
 Quin animum firmas, teque ipsa recolligis, Iphi,
 Consilique inopes et stultos excutis ignes? 745
 Quid sis nata vide: nisi te quoque decipis ipsam;
 Et pete quod fas est: et ama, quod femina debes.
 Spes est, quæ capiat, spes est quæ pascat amo-
 rem.

Hanc tibi res adimit: non te custodia caro
 Arcet ab amplexu, nec cauti cura mariti, 750
 Non patris asperitas, non se negat ipsa roganti.
 Nec tamen est potiunda tibi: nec, ut omnia fiant,
 Esse potes felix; ut dique hominesque laborent,
 Nunc quoque votorum pars una est vana meorum:
 Dique mihi faciles, quicquid valere, dederunt;
 Quodque ego, vult genitor, vult ipse, socerque
 futurus:

At non vult natura, potentior omnibus istis;
 Quæ mihi sola nocet. Venit ecce optabile
 tempus,

Luxque jugalis adest: ut jam mea fiat lanthe;
 Nec mihi continget: mediis sitiemus in undis, 760
 Pronuba quid Juno, quid ad hæc, Hymenæe,
 venitis

Sacra; quibus qui ducat abest, ubi nubimus
 ambæ?

Pressit ab his vocem. Nec lenius altera virgo
 Æstuat: utque celer venias, Hymenæe, precatur.
 Quod petit hæc, Telethusa timens, modo tem-
 pora differt, 765

Nunc ficto languore moram trahit. Omina sæpe,
 Visaque causat. Sed jam consumserat omnem
 Materiam ficti: dilataque tempora lædæ
 Institerant, unusque dies restabat: at illa
 Crinalem capiti vittam natæque sibique 770
 Detrahit: et passis aram complexa capillis,
 Ixi, Parætonium, Mareoticaque arva, Pharonque
 Quæ colis, et septem digestum in cornua Nilum;
 Fer, precor, inquit, opem, nostroque medere ti-
 mori. 774

Te, dea, te quondam, tuæque hæc insignia vidi,
 Cunctaque cognovi, comitesque, facesque, so-
 numque

Sistrorum, memorique animo tua jussa notavi.
 Quod videt hæc lucem, quod non ego punior ipas,
 Consilium, monitumque tuum est. Miserere
 duarum, 779

Anxilioque juva. Lacrymæ sunt verba secutæ.
 Visa dea est movisse suas (et moverat) aras:
 Et templi tremuere fores, imitataque Lunam
 Cornua fulserunt, crepניתque sonabile sistrum.
 Non secunda quidem, fausto tamen omine læta
 Mater abit templo. Sequitur comes Iphis eun-
 tem, 785

Quam solita est, majore gradu: nec candor in
 ore

Permanet: et vires augentur: et acrior ipse est

Vultus : et incomitis brevior mensura capillis :
 Plusque vigoris adest, habuit quam femina.
 Jam, quæ
 Femina nuper eras, puer es. Date munera tem-
 plis : 790
 Nec timida gaudete fide. Dant munera tem-
 plis :

Addunt et titulum : titulus breve carmen habo-
 bat :

Dona puer solvit, quæ femina voverat, Iphis.
 Postera lux radiis latum patefecerat orbem ;
 Cum Venus, et Juno, sociosque Hymenæus ad
 ignes 795
 Conveniunt : potiturque sua puer Iphis Ianthæ.

LIBER DECIMUS.

Iude per immensum croceo velatus amictu
 Aera digreditur, Ciconumque Hymenæus ad ora
 Tendit ; et Orpheæ nequicquam voce vocatur.
 Affuit ille quidem : sed nec solennia verba,
 Nec lætos vultus, nec felix attulit omen. 5
 Fax quoque, quam tenuit, lacrymoso stridula
 fumo

Usque fuit, nullosque invenit motibus ignes.
 Exitus auspicio gravior : nam nupta per herbas
 Dum nova Naiadum turba comitata vagatur,
 Occidit, in talum serpentis dente recepta. 10
 Quam satis ad superas postquam Rhodopeius
 auras

Deflevit vates ; ne non tentaret et umbras,
 Ad Styga Tænaria est ausus descen- lere porta :
 Perque leves populos, simulacraque fœcta sepul-
 cris, 14

Persephonen adiit, inamœnaque regna tenentem
 Umbrarum dñminum : pulsisque ad carmina ner-
 vis

Sic ait : O positi sub terra numina mundi,
 In quem recidimus, quicquid mortale creatur ;
 Si licet, et falsi positis ambagibus oris
 Vera loqui sinitis ; non huc, ut opaca viderem
 Tartara, descendi ; nec uti villosa cubris 21
 Terna Medusæi vincirem guttura monstri.

Causa viæ conjux, in quam calcata venenum
 Vipera diffudit, crescentesque abstulit annos.
 Posse pati volui : nec me tentasse negabo. 25
 Vicit Amor : supera deus hic bene notus in ora est :
 An sit et hic, dubito : sed et hic tamen auguror
 esse.

Famaque si veterem non est mentita rapinam,
 Vos quoque junxit Amor. Per ego hæc loca plena
 timoris, 29

Per Chaos hoc ingens, vastique silentia regni,
 Eurydice, oro, properata retexite fila.
 Omnia debemur vobis : paullumque morati,
 Serius aut citius sedem properamus ad unam.
 Tendimus huc omnes : hæc est domus ultima :
 vosque

Humani generis longissima regna tenetis. 35
 Hæc quoque, cum justos matura peregerit annos,
 Juris erit vestri. Pro munere poscimus usum.
 Quod si fata negant veliam pro conjuge, certum
 est

Nolle redire mihi. Leto gaudete duorum. 33
 Talia dicentem, nervosque ad verba moventem,
 Exsangues fiebant animæ : nec Tantalus undam
 Captavit refugam ; stupuitque Ixionis orbis :
 Ne carpsere jecur volucres : urnisque vacarunt
 Belldes : inque tuo sedisti, Sisyphæ, saxo. 44
 Tum primum lacrymis victarum carmine fama est
 Eumenidum maduisse genas : nec regia conjux
 Sustinet oranti, nec qui regit ima, negare :
 Eurydiceque vocant. Umbras erat illa recentes
 Inter : et incessit passu de vulnere tardo.

Hanc simul, et legem Rhodopeius accipit heros,
 Ne flectat retro sua lumina, donec Avernas 51
 Exierit valles : aut irrita dona futura.
 Carpitur acclivus per muta silentia trames,
 Arduus, obscurus, caligine densus opaca.
 Nec procul alfuert telluris margine summæ.
 Illic, ne deficeret, metuens, avidusque videndi,
 Flexit amans oculos : et protinus illa relapsa est.
 Brachiaque intendens, prendique et prendere
 captans

Nil nisi cedentes infelix arripit auras.
 Jamque iterum moriens non est de conjuge
 quicquam 60

Questa suo : quid enim nisi se queretur ama-
 tam ?

Supremumque vale, quod jam vix auribus ille
 Acciperet, dixit : revolutaque rursus eodem est.
 Non aliter stupuit gemina nece conjugis Orpheus,
 Quam tria qui timidus, medio portante catenas,
 Colla canis vidit : quem non pavor ante reliquit,
 Quam natura prior, saxo per corpus oborto :
 Quique in se crimen traxit, voluitque videri
 Olenos esse nocens, tuque o confusa figuræ,
 Infelix Lethææ, tuæ ; junctissima quondam 70
 Pectora, nunc lapides, quos humida sustinet Ide.
 Orantem, frustra que iterum transire volentem,
 Portitor arcebat. Septem tamen ille diebus
 Squalidus in ripa, Cereris sine munere, sedit.
 Cura dolorque animi, lacrymæque alimenta fuere.
 Esse deos Erebi crudeles questus, in altam 76
 Se recipit Rhodopen, pulsumque Aquilonibus
 Hæmon.

Tertius æquoreis inclusum Piscibus annum
 Finierat Titan : omnemque refugerat Orpheus
 Fæmineam Venerem ; seu quod male cesserat
 illi, 80

Sive fidem dederat. Multas tamen ardor habebat
 Jungere se vati : multæ doluere repulsæ.
 Ille etiam Thracum populis fuit auctor, amorem
 In teneros transferre mares : citraque juventam
 Ætatis breve ver, et primos carpere flores. 85

Collis erat, collemque super planissima campi
 Area, quam viridem faciebant graminis herbæ.
 Umbra loco deerat. Qua postquam parte resedit
 Dis genitus vates, et fila sonantia movit ;
 Umbra loco venit. Non Chæonius abfuit arbos,
 Non nemus Iliadum, non frondibus æsculus
 altis, 91

Nec tilis molles, nec fagus, et innuba laurus,
 Et coryli fragiles, et fraxinus utilis hastis,
 Enodisque abies, curvataque glandibus ilex,
 Et platanus genialis, acæque coloribus impar, 95
 Amnicolæque simul salices, et aquatica lotos,
 Perpetuoque virens buxus, tenuesque myricæ,
 Et bicolor myrtus, et bacis cærulea tinus :
 Vos quoque flexipedes hederæ veniat, et una
 Pampinæ vites, et amictæ vitibus ulmi : 100

Orniquæ, et piceæ, pomoque onerata rubenti
Arbutus, et lentæ, victoris præmia, palmæ;
Et suæcincta comas, hirsutaque vertice pinus,
Grata deum matri, siquidem Cybeleius Attis
Exiit hæc hominem, truncoque induruit illo.

Affuit huic turbæ metas imitata cupressus, 106
Nunc arbor, puer ante deo dilectus ab illo,
Qui oitharam nervis, et nervis temperat arcus.
Namque sacer Nymphis Carthæa tenentibus arva
Ingens cervus erat: lateque patentibus altis 110
Ipse suo capiti præbebat cornibus umbras:
Cornua fulgebant auro: demissaque in armos
Pendebant toreti gemmata monilia collo.

Bulla super frontem parvis argentea loris 114
Vincta movebatur: parilesque ex ære nitabant
Auribus in geminis circum cava tempora bæcæ.
Isque metu vacuus, naturalique pavore
Deposito, celebrare domos, mulcendaque colla
Quamlibet ignotis manibus præbere solebat:
Sed tamen ante alios, Cææ pulcherrime gentis, 120
Gratus erat, Cyparisse, tibi. Tu pabula cervum
Ad nova, tu liquidi ducebas fontis ad undam:
Tu modo texebas varios per cornua flores,
Nunc eques in tergo residens, huc lætus et illuc
Mollia purpureis frenabais ora capistris. 125

Æstus erat, mediusque dies: solisque vapore
Concava littorei fervebant brachia Cancræ.
Fessus in herbosa posuit sua corpora terra
Cervus, et arborea ducebat frigus ab umbra.
Hunc puer imprudens iaculo Cyparissus acuto
Fixit: et, ut sævo morientem vulnere vidit,
Velle mori statuit. Quæ non solatia Phæbus
Dixit? et ut leviter, pro materiae doletet,
Admonuit. Gemit ille tamen: munusque su-
premum

Hoc petit a superis, ut tempore lugeat omni. 130
Jamque, per immones cgesto sanguine fletus,
In viridem verti cæperunt membra colorem;
Et modo, qui nivea pendebant fronte capilli,
Horrida cæsaries fieri: sumtoque rigore
Siderem gracili spectare cacumine cælum. 140
Ingemuit, tristisque deus, Lugebere nobis,
Lugebisque alios, aderisque dolentibus, inquit.

Tale nemus vates attraxerat: inque ferarum
Concilio medius, turba volucrumque sedebat.
Ut satis impulsas tentavit pollice chordas, 145
Et sensit varios, quamvis diversa sonarent,
Concordare modos; hoc vocem carmine rupit:
Ab Jove, Muse parens, (cedunt Jovis omnia
regno,) [testas

Carmina nostra move. Jovis est mihi sæpe po-
dicta prius. Cecini plectro graviore Gigantas,
Sparsaque Phlegæis victricia fulmina campis.
Nunc opus est leviorē lyra: puerosque canamus
Dilectos superis, in concessi que puellas
Ignibus attonitas meruisse libidine pœnam.

Rex superum Phrygii quondam Ganymedis
amore 155

Arsit et inventum est aliquid, quod Jupiter esse,
Quam quod erat, mallet. Nulla tamen alite verti
Dignatur, nisi que possit sua fulmina ferre.
Nec mora: percussio mendacibus æræ pennis
Abripit Iliaden, qui nunc quoque pocula miscet,
Invitaque Jovi nectar Junone ministrat. 161

Te quoque, Amyclide, posuisset in æthere
Phæbus,

Tristia si spatium ponendi fata dedissent.
Qua licet, æternus tamen es: quotiesque repellit
Ver hiemem, Piscisque Aries succedit aquoso,
Tu toties oreris, viridique in cespite flores. 166

Te meus ante alios genitor dilexit: et orbe
In medio positi caruerunt præside Delphi,
Dum deus Eurotan, immunitamque frequentat
Sparten; nec citharæ, nec sunt in honore sagit-
tæ. 170

Immemor ipse sui non retia ferre recusat,
Non tenuisse canes, non per juga montis iniqui
Isse comes: longaque alit assuetudine flammæ.
Jamque fere medius Titan venientis et actæ
Noctis erat, spatique pari distabat utrinque;
Corpora veste levant, et succo pinguis olivi
Splendescunt, latique ineunt certamina disci.
Quem prius acris libratum Phæbus in auras
Misit, et oppositas disjecit pondere nubes:
Rececidit in solidam longo post tempore terram 180
Pondus, et exhibuit junctam cum viribus artem.
Protinus imprudens, actusque cupidino ludi,
Tollere Tænarides orbem properabat: at illum
Dura repercussum subiecit in æra tellus,
In vultus, Hyacinthe, tuos. Expalluit æque, 185
Ac puer, ipse deus: collapsosque excipit artus:
Et modo te refovet, modo tristia vulnere siccant:
Nunc animam admotis fugientem sustinet herbis.
Nil prosunt artes: erat immedicabile vulnus.
Ut si quis violas, rignove papaver in horto, 190
Liliaque infringat fulvis hærentia virgis,
Marcida demittant subito caput illa gravatum,
Nec se sustineant, spectentque cacumine terram.
Sic vultus moriens jacet, et defecta vigore
Ipsa sibi est oneri cervix, humeroque recumbit
Laberis, Cebalide, prima fraudate juvenia, 196
Phæbus ait: videoque tuum, mea crimina, vul-
nus

Tu dolor es, facinusque meum. Mea dextera leto
Inscribenda tuo est. Ego sum tibi funeris auctor.
Quæ culpa tamen? nisi si luisse vocari 200
Culpa potest: nisi culpa potest et amasse vocari;
Atque utinam pro te vitam, tecumve liceret
Reddere! sed quoniam fatali lege tenemur;
Semper eris mecum, memorique hærebis in ore.
Te lyra pulsa manu, te carmina nostra sona-
bunt: 205

Flosque novus scripto gemitus imitabere nostros.
Tempus et illud erit, quo se fortissimus heros
Addat in hunc florem, folioque legatur eodem.
Talia dum vero memorantur Apollinis ore,
Ecce ruor, qui fusus humi signaverat herbam,
Desinit esse cruor: Tyrioque nitentior ostro 211
Flos oritur, formamque capit, quam lilia, si non
Purpureus color huic, argenteus esset in illis.
Non satis hoc Phæbo est, (is enim fuit auctor
honoris,)

Ipse suos gemitus foliis inscribit: et AI AI 215
Flos habet inscriptum, funestaque littera ducta
est. [norque

Nec genuisse pudet Sparten Hyacinthon: ho-
durat in hoc ævi, celebrandaque more priorum
Annua prælata redeunt Hyacinthis pompa.

At si forte roges fecundam Amathunta metalli,
An genuisse velit Propa tidas: abnuat æque,
Atque illos, gemino quondam quibus aspera cornu
Frons erat, unde etiam nomen truxerat Cerastæ.
Ante fores horum stabat Jovis Ixspitis ara,
Lugubris sceleris: quam si quis sanguine tinctam
Advena vidisset, mactatos crederet illic 226

Lactentes vitulos, Amathusiæcæve bidentes:
Hospes erat cæsus. Sacris offensa nefandis,
Ipsa suas urbes, Ophiusique arva parabat
Deserere alma Venus. Sed quid loca grata, quid
urbes 230

Peccare meae? quod crimen, dixit, in illis?
 Exilio poenam potius gens impia pendat,
 Vel nece; vel si quid medium mortisque fugaeque.
 Idque quid esse potest, nisi veras poenae figurae?
 Dum dubitat, quo mutet eos; ad cornua vultum
 Flexit: et admonita est hæc illis posse relinquere:
 Grandis in torvos transformat membra juven-
 venos.

Sunt tamen obscenæ Venerem Propetides ausae
 Esse negare deam: pro quo sua, numinis ira,
 Corpora cum forma primæ vulgasse feruntur.
 Utque pudor cessit, sanguisque induruit oris, 241
 In rigidum parvo silicem discrimine versæ.

Quas quia Pygmaeon ævum per crimen agentes
 Viderat, offensus vitii, quæ plurima menti
 Fœminæ natura dedit, sine conjugis cœlebs 245
 Vivebat, thalamique diu consortio carebat.

Interea niveum mira feliciter arte
 Sculpti ebur, formamque dedit, qua fœmina nasci
 Nulla potest: operisque sui concepit amorem.
 Virginis est veræ facies, quam vivere credas, 250
 Et, si non obstat reverentia, velle moveri.
 Ars adeo latet arte sua. Miratur, et haurit
 Pectore Pygmalion simulati corporis ignes.
 Sæpe manus operi tentantes admovet, an sit
 Corpus, an illud ebur: nec ebur tamen esse
 fatetur. 255

Oscula dat, reddique putat: loquiturque, tenet-
 que:

Et credit tactis digitos insidere membris:
 Et metuit, pressos veniat nec livor in artus.
 Et modo blanditias adhibet: modo grata puellis
 Munera fert illi conchas, teretesque lapillos, 260
 Et parvas volucres, et flores mille colorum,
 Liliæque, pictasque pilas, et ab arbore lapsas
 Heliadum lacrymas: ornat quoque vestibus artus:
 Dat digitis gemmas, longoque monilia collo.
 Aure leves bacæ, redimicula pectore pendent.
 Cuncta decent: nec nuda minus formosa videtur.
 Collocat hanc stratis concha Sidonide tinctis,
 Appellatque tori sociam, acclinatque colla
 Mollius in plumis, tanquam censura, reponit.
 Festa dies Veneri tota celeberrima Cypro 270
 Venerat: et pandis inductæ cornibus aurum
 Conciderant ietæ nivea cervicæ juvenæ:
 Thuraque fumabant: cum munere functus ad aras
 Constitit; et timide, si di dare cuncta potestis,
 Sit confux opto, (non ausus, eburnea virgo, 275
 Dicere Pygmalion,) similis mea, dixit, eburnæ.
 Sensit, ut ipsa suis aderat Venus aurea festis,
 Vota quid illa velint: et amici numinis omen
 Flamma ter accensa est, apicemque per aera
 duxit.

Ut rediit, simulacra suæ petit ille puellæ, 280
 Incumbensque toro dedit oscula. Visa tepere est.
 Admoveret os iterum: manibus quoque pectora
 tentat.

Tentatum mollescit ebur: positoque rigore
 Subsedit digitis, ceditque: ut Hymettia sole
 Cera remollescit, tractataque pollice multas 285
 Flectitur in facies, ipsoque fit utilis usu.
 Dum stupet, et timide gaudet, fallique voretur;
 Rursus amans, rursusque manu sua vota retractat.
 Corpus erat: salient tentatæ pollice venæ. 289
 Tum vero Paphius plenissima concipit heros
 Verba, quibus Veneri grates agat; oraque tandem
 Ore suo non falsa premit: dataque oscula virgo
 Sensit, et erubuit: timidumque ad lumina lumen
 Attolles, pariter cum oculo vidit amantem.
 Conjugio, quod fecit, adest dea. Jamque coactis

Cornibus in plenum novies lunaribus arhem, 296
 Illa Paphon genuit: de quo tenet insula nomen.

Editus hac ille est, qui, si sine prole fuisset,
 Inter felices Cinyras potuisset haberi.
 Dira canam; natæ procul hinc, procul este pa-
 rentes: 300

Aut, mea si vestras mulcebunt carmina mentes,
 Desit in hac mihi parte fides, nec credite fac-
 tum:

Vel, si credetis, facti quoque credite poenam.
 Si tamen admissum sinit hoc natura videri;
 Gentibus Ismariis, et nostro gratulor orbi 305
 Gratulor huic terræ, quod abest regionibus illis,
 Quæ tantum cognere nefas. Sit dives amomo,
 Cinnamæque, costumque suam, sudataque ligno
 Thura ferat, floresque alios Panchaia tellus;
 Dum ferat et Myrrham. Tanti nova non fuit
 arbos. 310

Ipsæ negat nocuisse tibi sua tela Cupido,
 Myrrha, facesque suas a crimine vindicat isto.
 Stipite te Stygio, tumidisque afflavit Echidnis
 E tribus una soror. Scelus est odiæ parentem:
 Hic amor est odio majus scelus. Undique lecti 315
 Te cupiunt proceres, totoque Oriente juvenas
 Ad thalami certamen adest. Ex omnibus unum
 Elige, Myrrha, tibi; dum ne sit in omnibus unus.
 Illa quidem sentit, sedoque repugnat amor:
 Et secum, Quo mente feror? quid melior? in-
 quit. 320

Di precor, et Pietas, sacrataque jura parentum,
 Hoc prohibete nefas, scelerique resistite tanto;
 Si tamen hoc scelus est. Sed enim damnare ne-
 gatur

Hanc Venerem Pietas: coeuntque animalia nullo
 Cætera delectu: nec habetur turpe juvenæ 325
 Ferre patrem tergo: fit equo sua filia confux:
 Quasque creavit, init pecudes caper: ipsaque,
 cujus

Semine concepta est, ex illo concipit ales.
 Felices, quibus ista licent! humana malignas
 Cura dedit leges: et quod natura remittit, 330
 Invidia jura negant. Gentes tamen esse feruntur,
 In quibus et nato genitrix, et nata parenti
 Jungitur, et pietas geminato crescit amore.
 Me miseram! quod non nasci mihi contigit illic,
 Fortunaque loci lædor! Quid in ista revolvor?
 Spes interdicitæ discredite. Dignus amari 336
 Ille, sed ut pater, est. Ergo si filia magni
 Non essem Cinyræ, Cinyræ concumbere possem.
 Nunc quia tam meus est, non est incus; ipsaque
 damno 339

Est mihi proximitas. Aliena potentior essem.
 Ire libet procul hinc, patriosque relinquere fines,
 Dum scelus effugiam. Retinet malus error
 amantem; [quareque,

Ut præsens spectem Cinyram, tangamque, lo-
 Osculaque admoveam, si nil conceditur ultra.
 Ultra autem sperare aliquid potes, impia virgo?
 Nec, quot confundas et jura et nomina, sentis?
 Tunc eris et matris pellex, et adultera patris?
 Tunc soror nati, genitrixque vocabere fratris?
 Nec metues atro crinitas angue sorores,
 Quas facibus sævis oculos atque ora petentes 350
 Noxia corda vident? at tu, dum corpore non es
 Passus nefas animo ne concips: neve potens
 Concubitu vetito naturæ pollue fœdus.

Velle puta: res ipsa vetat. Pius ille, memorque
 Juris: et o vellem similis furor esset in illo! 355
 Dixerat: at Cinyras, quem copia digna proce-
 rum,

Quid faciat, dubitare facit, scitatur ab ipsa,
 Nominibus dictis, cuius velit esse mariti.
 Illa adest primo, patriasque in vulvibus hærens
 Ætastæ, et tepido suffundit lumina rore. 360
 Virginei Cinyras hæc credens esse timoris,
 Flere vetat, siccæque genas, atque oscula jungit,
 Myrrha datis nimium gaudet consultiæ, qualem
 Optet habere virum; Similem tibi, dixit. At ille
 Non intellectam vocem collaudat; et, Esto 365
 Tam pia semper, ait, Pietatis nomine dicto
 Demisit vultus, sceleris sibi conscia, virgo.
 Noctis erat medium, curasque et pectora somnus
 Solverat. At virgo Cinyreia pervigil igni
 Carpitur indomito, furiosæque vota retractat. 370
 Et modo desperat; modo vult tentare: pudetque,
 Et cupit; et, quod agat, non invenit. Utque
 securi

Sauca trabs ingens, ubi plaga novissima restat,
 Quo cadat, in dubio est, omnique a parte timetur;
 Sic animus vario labefactus vulnere nutat 375
 Huo levis atque illuc, momentaque sumit utro-
 que.

Nec modus autrequies, nisi mors, reperitur amo-
 mors placet. Erigitur, laqueoque innectere fauces
 Destinatus: et, zona summo de poste revincta,
 Care vale Cinyra, causamque intelligit mortis, 380
 Dixit: et aptabat pallenti vincula collo.
 Murmura verborum fidas nutricis ad aures
 Pervenisse ferunt, limen servantis alumne.
 Surgit anus, reseratque fores: mortisque paratæ
 Instrumenta videns, spatio conclamat eodem, 385
 Seque ferit, scinditque sinus, ereptæque collo
 Vincula dilaniat. Tum denique flere vacavit,
 Tum dare complexus, laqueique requirere cau-
 sam.

Muta silet virgo, terramque immota tuetur,
 Et deprensa dolet tardæ conamina mortis. 390
 Instat anus; canosque suos, et inania nudans
 Ubers, per cunas alimentaque prima precatur,
 Ut sibi committat, quicquid dolet. Illa rogantem
 Aversata gemit. Certa est exquirere nutrix:
 Nec solum spondere fidem. Dic, inquit, opem
 que 395

Me sine ferre tibi; non est mea pigra senectus.
 Seu furor est; habeo quæ carmine sanet et herbis:
 Sive aliquis nocuit; magico lustrare ritu:
 Sive est ira deum; sacris placabilis ira.
 Quid rear ulterius? certe fortuna domusque 400
 Sospes, et in cursu est; vivunt genitrixque pa-
 terque.

Myrrha, patre audito, suspiria duxit ab imo
 Pectore. Nec nutrix etiamnum concepit ullum
 Mente nefas: aliquemque tamen præsentit amo-
 rem.

Propositive tenax, quodcumque sit, orat, ut ipsi
 Indiciet, et gremio lacrymantem tollit anili: 406
 Atque ita complectens infirmis membra lacertis,
 Sensimus, inquit, amas: et in hoc mea, pone
 timorem,

Sedulitas erit apta tibi: nec sentiet unquam
 Hoc pater. Exsiluit gremio furibunda, torum-
 que 410

Ore premens, Discede, precor, miseroque pudori
 Parce, ait. Instanti, Discede, aut, desine, dixit,
 Querere quid doleam. Scelus est, quod scire
 laboras.

Horret anus; tremulasque manus annisque me-
 tuque 414

Tendit, et ante pedes supplex procumbit alumne
 Et modo blanditur; modo, si non conscia fiat,

Terret, et indicium laquei, æstusque minatur
 Mortis: et officium commissio spondet amanti.
 Extulit illa caput, lacrymisque implevit oborta
 Pectora nutricis: constata sæpe fateri, 480
 Sæpe tenet vocem: pudibundaque vestibus ora
 Texit, et, O, dixit, felicem conjuge matrem!
 Hactenus: et gemit. Gelidos nutricis in artus
 Ossaque (sensit enim) penetrat tremor, albaque
 toto

Vertice canities rigidis stetit hirta capillis. 425

Multaque, ut excuteret diros, si posset, amores,
 Addidit. At virgo scit se non falsa moneri,

Certa mori tamen est, si non potitur amato.
 Vive, ait hæc; potiere tuo; non aussa, parente

Dicere, conticuit: promissaque numine firmat.
 Festa piæ Cereris celebrabant annus matres 432

Illæ, quibus niveæ velatæ corpora veste
 Primitias frugum dant spicæ sarta suarum.

Perque novem noctes Venerem, tactusque viriles
 In vetitis numerant. Turba Cenchreis in illa 435

Regis abest conjux, arcanæque sacra frequentat.
 Legitima vacuus dum conjuge lectus,

Nacta gravem vino Cinyram male sedula nutrix,
 Nomine mentito, veros exponit amores:

Faciem laudat. Quæsit virginis annis, 440
 Par, ait, est Myrrha. Quam postquam adducere
 jussa est,

Utque domum rediit, Gaude mea, dixit, alumna:
 Vicimus. Infelix non toto corpore sentit

Æstium virgo, præsagaque pectora merent:
 Sed tamen et gaudet: tanta est discordia mentis.

Tempus erat, quo cuncta silent, interque Triones
 Flexerat obliquo plaustrum temone Bootes. 447

Ad facinus venit illa suum. Fugit aurea celo
 Luna: tegunt nigra latitantia sidera nubes:

Nox caret igne suo. Primos tegis, laere, vultus,
 Trigoneque pio sacrata parentis amore. 451

Ter pedis offensi signo est revocata: ter omen
 Funereus bubo letali carmine fecit.

Tamen: et tenebræ minuunt, noxque atra pu-
 dorem:

Nutricisq; manum læva tenet; altera motu 455
 Jæcum iter explorat. Thalami jam limina
 tangit:

Jamque fores aperit: jam ducitur intus: at illi
 Poplite succiduo genua intremuere: fugitque

Et color et sanguis: animusque relinquit euntem.
 Quoque suo propior sceleri, magis horret, et
 ausi 460

Pœnitet: et vellet non cognita posse reverti.
 Cunctantem longæva manu deducit: et alto

Admotam lecto cum traderet, Accipe, dixit;
 Ista tua est, Cinyra; devotaque corpora junxit.

Accipit obsceno genitor sua viscera lecto; 465
 Virgineosque metus levat, hortaturque timen-
 tem.

Morsitan ætatis quoque nomine, Filia, dicat:
 Dicat et illa, Pater; sceleri ne nomina desint.

Plena patris thalamis excedit, et impia diro
 Semina fert utero, conceptaque crimina portat.

Postera nox facinus geminat: nec finis in illa
 est. 471

Cum tandem Cinyras, avidus cognoscere aman-
 tem

Post tot concubitus, illato lumine vidit
 Et scelus, et natam: verbisque dolore retentis,

Pendenti nitidum vagina deripit ensem. 475
 Myrrha fugit, tenebris et cæcæ munere noctis.

Intercepta necl: latosque vagata per agros,
 Palmiferos Arabas, Panchæaque rura, &c.

Perque novem erravit redeuntis cornua lunæ;
 Cum tandem terra requievit fessa Sabæa: 480
 Vixque uteri portabat onus. Tum nescia voti,
 Atque inter mortisque metus, et tædiâ vitæ,
 Est tales exorsa preces: O si qua patetis
 Numina confassis, merui, nec triste recuso 484
 Supplicium. Sed, ne violem vivosque superstes,
 Mortuæque extinctos, ambobus pellite regnis,
 Mutatæque mihi vitæque necemque negate.
 Numen confassis aliquod patet. Ultima certe
 Vota suos habuere deos: nam crura loquentis
 Terra supervenit: ruptosque obliqua per ungues
 Porrigitur radix, longi firmamina trunci: 491
 Ossaque robur agunt: mediæque manente medulla
 Sanguis it in succos, in magnos brachia ramos;
 In parvos digiti: duratur corticæ pellis.
 Jamque gravem crescens uterum perstrinxerat
 arbor; 495
 Pectoraque obruerat, collumque operire parabat;
 Non tulit illa moram: venientique obvia ligno
 Subsedit, mersitque suos in cortice vultus.
 Quæ, quanquam amisit veteres cum corpore
 sensus, 499
 Flet tamen, et tepidæ manant ex arbore guttæ.
 Est honor et lacrymis: stillataque cortice
 Myrrha
 Nomen herile tenet, nullique tacebitur ævo.
 At male conceptus sub robore creverat infans;
 Quærebatur viam, qua se, genitricis relicta,
 Exereret. Media gravidus tumet arbore venter.
 Tendit onus matrem: nec habent sua verba do-
 lores;
 Nec Lucina potest parientis voce vocari.
 Nitenti tamen est similis, curvataque crebros
 Dat gemitus arbor, lacrymisque cadentibus
 humet.
 Constitit ad ramos mitis Lucina dolentes, 510
 Admovitque manus, et verba puerpera dixit.
 Arbor agit rimas, et fissa cortice vivum
 Reddit onus, vagitque puer: quem mollioris
 herbis
 Nalides impositum lacrymis unxere parentis.
 Laudaret faciem livor quoque. Qualia namque
 Corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,
 Talis erat: sed, ne faciat discrimina cultus,
 Aut huic adde leves, aut illis deme pharetras.
 Labitur occulte fallitque volatilis ætas,
 Et nihil est annis velocius. Ille sorore 520
 Natus avoque suo, qui conditus arbore nuper,
 Nuper erat genitus; modo formosissimus in-
 fans;
 Jam juvenis, jam vir, jam se formosior ipso est:
 Jam placet et Veneri, matrique ulciscitur ignes.
 Namque pharetratus dum dat puer oscula matri,
 Inscius exstanti destrinxit arundine pectus. 526
 Læsa manu natum dea repulit: altius actum
 Vulnus erat specie, primoque effellerat ipsam.
 Capta viri forma non jam Cytherea curat
 Littora: non alto repeti. Paphon æquore cine-
 tam, 530
 Piscosamque Cnidon, gravidamve Amathunta
 metalli:
 Abstinet et cælo: cælo præfertur Adonis.
 Hunc tenet: hunc comes est: assuetaque semper
 in umbra
 Indulgere sibi, formæque augere colendo,
 Per juga, per sylvas, dumosæque saxa vagatur
 Nuda genu, vestem ritu succincta Dianæ; 536
 Hortaturque canes; tutæque animalia prædæ,
 it pronos lepores, aut celsum in cornua cervum,

Aut agitat damas: a fortibus abstinet apris;
 Raptoresque lupos, armatosque unguibus ursos
 Vitat, et armenti saturatos cæde leones. 541
 Te quoque, ut hos timeas, si quid prodesse mo-
 nendo

Possit, Adoni, monet: Fortisque fugacibus esto,
 Inquit: in audaces non est audacia tuta.
 Parce meo, juvenis, temerarius esse periclo: 545
 Neve feras, quibus arma dedit natura, lacesse:
 Stet mihi ne magno tua gloria. Non movet ætas,
 Nec facies, nec quæ Venerem movere, leones,
 Setigerosque sues, oculosque animosque ferarum.
 Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri:
 Impetus est fulvis, et vasta leonibus ira: 551
 Invisumque mihi genus est. Quæ causa, roganti,
 Dicam, ait: et veteris monstrum mirabero culpæ.
 Sed labor insolitus jam me lassavit: et ecce
 Opportuna sua blanditur populus umbra: 555
 Datque torum cespes. Libet hac requiescere
 tecum,

Et requievit, humo, pressitque et gramen, et
 ipsum:

Inque sinu juvenis posita cervice, renidens
 Sic ait, ac mediis interserit oscula verbis. 559
 Forsitan audieris aliquam certamine cursus
 Velocis superasse viros. Non fabula rumor
 Ille fuit: superabat enim: nec dicere posses,
 Laude pedum, formæque bono præstantior esset.
 Scitanti deus huic de conjuge, Coniuge, dixit,
 Nil opus est, Atalanta, tibi. Fuge conjugis
 usum. 565

Nec tamen effugies: teque ipsa viva carebis.
 Territa sorte dei per opacas innuba sylvas
 Vivit, et instantum turbam violenta procorum
 Conditione fugat: Nec sum potiunda, nisi, in-
 quit, 569

Victa prius cursu. Pedibus contendite mecum.
 Præmia veloci conjux thalamique dabuntur;
 Mors pretium tardis. Ea lex certaminis esto.
 Illa quidem immitis: sed, tanta potentia formæ
 est,

Venit ad hanc legem temeraria turba procorum.
 Sederat Ippomeneus cursus spectator iniqui: 575
 Et, Petitur equum per tanta pericula conjux?
 Dixerat: at nimios juvenum damnarat amores.
 Ut faciem, et posito corpus velamine vidit,
 Quale meum, vel quale tuum, si femina fias;
 Obstupuit, tollensque manus, Ignoscite, dixit, 580
 Quos modo culpavi: nondum mihi præmia nota,
 Quæ peteretis, erant. Laudando concipit ignem;
 Et, ne quis juvenum currat velocius, optat:
 Invidiaque timet. Sed cur certaminis hujus
 Intentata mihi fortuna relinquitur? inquit. 585
 Audentes deus ipse juvat. Dum talia secum
 Exigit Ippomeneus: passu volat alite virgo.
 Quæ quanquam Scythica non acies ire sagitta
 Aonio visa est juveni; tamen ille decorum
 Miratur magis: et cursus facit ipse decorum. 590
 Aura refert oblata citis talaria plantis:
 Tergaque jactantur crines per eburnea, quæque
 Poplitibus suberant picto genualia limbo:
 Inque puellari corpus candore ruborem
 Traxerat: haud aliter, quam cum super atria
 velum 595

Candida purpureum simulatas inficit umbras.
 Dum notat hæc hospes, decursa novissima meta
 est:

Et tegitur festa victrix Atalanta corona.
 Dant gemitum victi, penduntque ex fœdere
 pœnas.

Non tamen eventum juvenum deterritis horum 600
 Constitit in medio; vultuque in virgine fixo,
 Quid facilem titulum superando queris inertes?
 Mecum confer, ait. Seu me fortuna potentem
 Fecerit; a tanto non indignabere vinci.
 Namque mihi genitor Megareus Onchestius; illi
 Est Neptunus avus; pronepos ego regis aqua-
 rum: 606

Nec virtus citra genus est. Seu vincar, habebis
 Hippomene victo magnum et memorabile nomen.
 Talia dicentem molli Schœneia vultu
 Adpicit; et dubitat, superari an vincere malit
 Atque ita, Quis deus hunc formosis, inquit. ini-
 quus 611

Perdere vult? caræque jubet discrimine vitæ
 Conjugium petere hoc? non sum, me iudice, tanti.
 Nec forma tangor. Poteram tamen hac quoque
 tangi.

Quid? quod adhuc puer est? non me movet
 ipse, sed ætas. 615

Quid? quod inest virtus, et mens interrita leti?
 Quid? quod ab æquorea numeratur origine
 quartus?

Quid? quod amat, tantique putat connubia nos-
 tra,

Ut pereat, si me fors illi dura negarit?
 Dum licet, hospes, abi, thalamosque relinque
 cruentos. 620

Conjugium crudele meum est. Tibi nubere nulla
 Nolet; et optari potes a sapiente puella. [tis?
 Cur tamen est mihi cura tui, tot jam ante perem-
 Viderit: intereat, quoniam tot cæde procorum
 Admonitus non est, agiturque in tædia vitæ. 625
 Occidet hic igitur, voluit quia vivere mecum?
 Indignamque necem pretium patietur amoris?
 Non erit invidia: victoria nostra ferendæ.

Sed non culpa mea est. Utinam desistere velles!
 Aut, quoniam es demens, utinam velocior esses!
 At quam virgineus puerili vultus in ore est! 631
 Ah miser Hippomene, nollem tibi visa fuissem!
 Vivere dignus eras. Quod si feliciorem essem,
 Nec mihi conjugium fata importuna negarent;
 Unus eras, cum quo sociare cubilia possem. 635
 Dixerat: utque rudis, primoque Cupidine tacta,
 Quid facit ignorans, amat, et non sentit amorem.
 Jam solitos poscent cursus populusque pater-
 que;

Cum me sollicita proles Neptunia voce
 Invocat Hippomenes. Cythærcia, comprecor,
 ausis 640

Adsit, ait, nostris, et quos dedit adjuvet ignes.
 Detulit aura preces ad me non invida blandas:
 Motaque sum, fateor; nec opis mora longa da-
 batur.

Eat æger, indigenæ Tamaseum nomine dicunt:
 Telluris Cypriæ pars optima: quem mihi prisci
 Sacravere senes, templisque accedere dotem 646
 Hanc jussero meis. Medio nitet arbor in arvo,
 Fulva comam, fulvo ramis crepitantibus auro.
 Hinc tria forte mea veniens decerpta ferebam
 Aurea poma manu: nullique videnda, nisi ipsi,
 Hippomenen adii, docuique quis usus in illis.
 Signa tubæ dederant; cum carcere pronus uter-
 que

Emicat, et summam celeri pede libat arenam.
 Posse putes illos sicco freta radere passu,
 Et segetis canæ stantes percurrere aristas. 655
 Adjiçunt animos juveni clamorque favorque,
 Verbaque dicentum, Nunc, nunc incumbere tem-
 pus,

Hippomene: propera. Nunc viribus utere totis.
 Velle moram: vinctes. Dubium Megareus heros
 laudeat, an virgo magis his Schœneia dictis.
 O quoties, cum jam posset transire, morata est,
 Spectatosque diu vultus invita reliquit! 662
 Aridus e lasso veniebat anhelitus ore:
 Metaque erat longe. Tum denique de tribus
 unum

Fœtibus arboreis proles Neptunia misit. 665
 Obstupuit virgo: nitidique cupidine pomi
 Declinat cursus, aurumque volubile tollit.
 Præterit Hippomenes. Resonant spectacula
 plausu.

Illa moram celeri, cessataque tempora, cursu
 Corripit, atque iterum juvenem post terga relin-
 quit. 670

Et rursus pomi jactu remorata secundi,
 Consequitur transitque virum. Pars ultima cur-
 sus

Restabat; Nunc, inquit, ades, dea muneris auc-
 tor:

Inque latus campi, quo tardius illa rediret,
 Jecit ab obliquo nitidum juveniliter aurum. 675
 An peteret, virgo visa est dubitare: coegi
 Tollere, et adjecti sublato pondera malo:
 Impediique oncris pariter gravitate moraque.
 Neve meus sermo cursu sit tardior illo,
 Præterita est virgo: duxit sua præmia victor. 680
 Dignane cui grates ageret, cui thuris honorem
 Ferret, Adoni, fui? Nec grates immemor egit,
 Nec mihi thura dedit. Subitam convertit in iram;
 Contemnique dolens, ne sim spernenda futuris,
 Exemplo caveo, meque ipsa exhortor in ambos.
 Tempia deum matri, quæ quondam clarus Echion
 Fecerat ex voto, nemorosis abdita sylvis, 687
 Transibant: et iter longum requiescere suasit.

Illic concubitus intempestiva cupido
 Occupat Hippomenem, a numine concita nostro.
 Luminis exigui fuerat prope templa recessus,
 Speluncæ similis, nativo pumice tectus;
 Religione sacer prisca: quo multa sacerdos
 Ligna contulerat veterum simulacra deorum.
 Hunc init, et vetito temerat sacraria probro. 695
 Sacra retorserunt oculos: turritaque mater,
 An Stygia sources, dubitavit, mergeret unda.
 Pœna levis visa est. Ergo modo lævia fulvæ
 Colla jubæ velant: digiti curvantur in ungues:
 Ex humeris armi sunt: in pectora totum 700
 Pondus abicit: summa cauda verruntur arenæ.
 Iram vultus habet: pro verbis murmura reddunt:
 Pro thalamis celebrant sylvas: aliisque timendi
 Dente premunt domito Cybelicia frena leones.
 Hos tu, care mihi, cumque his genus omne fera-
 rum, 705

Que non terga fugæ, sed pugnæ pectora præbent,
 Effuge: ne virtus tua sit damnosa duobus.

Illa quidem mœnuit, junctisque per aera cygnis
 Carpit iter: sed stat monitis contraria virtus.
 Forte suum latebris, vestigia certa secuti, 710
 Excivere canes; sylvisque exire parantem
 Fixerat obliquo juvenis Cinyreus ictu.
 Protinus excussit pando venabula rostro,
 Sanguine tincta suo, trepidumque, et tuta pe-
 tentem

Trux aper insequitur, totosque sub inguine den-
 tes 715

Abdidit, et fulva moribundum stravit arena.
 Vecta levi curru medias Cythærea per auras
 Cypron olorinis nondum pervenerat alis.
 Agnovit longo gemitum morientis, et albas

Flexit aves illuc. Utque æthere vidit ab alto
Exanimem, inque suo jactantem sanguine corpus;
Desiluit, pariterque sinus, pariterque capillos
Rupit, et indignis percussit pectora palmis. 723
Quæstaque cum fati, At non tamen omnia vestri
Juris erunt, inquit: luctus monumenta manebunt
Semper, Adoni, mei, repetitaque mortis imago
Annua plangoris peraget simulamina nostri.
At crur in florem mutabitur. An tibi quondam
Fœmineos artus in olentes vertere menthas,
Persephone, licuit? nobis Cinyreius heros 730

Iavidia mutatus erit? sic fata, cruorem
..... odorato spargit: qui tactus ab illo
Intumuit; sic, ut pluvio perlucida oculo
Surgere bulla solet. Nec plena longior hora
Facta mora est; cum flos de sanguine concolor
ortus;
Qualem, quæ lento celant sub cortice granum,
Punica ferre solent: brevis est tamen usus in illo.
Namque male hærentem, et nimia levitate cadu-
cum
Excitant idem, qui præstant nomina, venti.

LIBER UNDECIMUS.

Carmine dum tali sylvas, animosque ferarum
Threicius vates, et saxa sequentia ducit;
Ecce nurus Ciconum tectæ lymphata ferinis
Pectora velleribus, tumuli de vertice cernunt
Orphea percussis sociantem carmina nervis. 1
E quibus una, levem jactato crine per auram.
En, ait, en hic est nostri contemtor: et hastam
Vatis Apollinei vocalia misit in ora:
Quæ foliis præstata notam sine vulnere fecit.
Alterius telum lapis est: qui missus, in ipso 10
Acro concentu victus vocisque lyræque est,
Ac veluti supplex pro tam furialibus ausis
Ante pedes jacuit. Sed enim temeraria crescut
Bella, modusque abiit, insanaque regnat Erinny.
Cunctaque tela forent cantu mollita: sed ingens
Clamor, et inflato Bærecynthia tibia cornu, 16
Tympanaque, plaususque, et Bacchi ululatus
Obstreperare sono citharæ. Tum denique saxa
Non exauditi rubuerunt sanguine vatis.
Ac primum attonitas etiamnum voce canentis 20
Innumeras volucres, anguesque, agmenque fe-
rarum,
Mænades Orphei titulum rapuere theatri:
Inde cruentatis vertuntur in Orphea dextris:
Et coeunt, ut aves, si quando luce vagantem
Noctis avem cernunt; structoque utrinque the-
atro 25
Ceu matutina cervus periturus arena
Præda canum est: vatemque petunt, et fronde
virenti
Conjiciunt thyrsos, non hæc in munera factos.
Hæ glebas, illæ dereptos arbore ramos,
Pars torquent silices. Neu desint tela furori; 30
Forte boves presso subigebant vomere terram:
Nec procul hinc, multo fructum sudore parentes,
Dura lacertosi fodiebant arva coloni.
Agmine qui viso fugiunt, operisque relinquunt
Arma sui: vacuosque jacent dispersa per agros
Sarcolæque, rastrique graves, longique ligones. 36
Quæ postquam rapuere feras, cornuque minaci
Divellere boves, ad vatis fata reuertunt;
Tendentemque manus, atque illo tempore pri-
mi
Irrita dicentem, nec quicquam voce moventem,
Sacrilegæ perimunt: perque os (pro Jupiter)
illud 41
Auditum saxis, intellectumque ferarum
Sensibus, in vestos anima exhalata recessit.
Te mæste volucres, Orphen, te turba ferarum
Te rigidi silices, tua carmina sæpe secuta 45
Fleverunt sylvæ: positis te frondibus arbos,
Tonsæ comam, luxit: lacrymis quoque flumina
dicunt
Increvisse suis: obscuraque carbasa pullo

Naides et Dryades, passosque habuere capillos.
Membra jacent diversa locis. Caput, Hebre,
lyranque. 50
Excipis; et (mirum) medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis: respondent flebile ripæ.
Jamque mare invectæ flumen populare relin-
quant,
Et Methymnæ potiuntur littore Lesbi. 55
Hic frus expositum peregrinis anguis arenis
Os petit, et sparsos stillanti rore capillos.
Tandem Phæbus adest, morsusque inferre pa-
rantem
Arctet, et in lapidem rictus serpentis apertos
Congelat, et patulos, ut erant, indurat hiatus. 60
Umbra subit terras: et, quæ loca viderat ante.
Cuncta recognoscit: querensque per arva piorum
Invenit Eurydicen, cupidisque amplectitur ulnis.
Hic modo conjunctis spatiantur passibus ambo:
Nunc præcedentem sequitur, nunc prævius an-
teit, 65
Eurydicenque suam jam tuto respicit Orpheus.
Non impune tamen scelus hoc sinit esse
Lyæus:
Amissoque dolens sacrorum vate suorum,
Protinus in sylvis matres Edonidas omnes,
Quæ fecere nefas, torta radice ligavit. 70
Quippe pedum digitos, in quantum quæque
secuta est,
Traxit, et in solidam detrussit acumine terram.
Utque suum laqueis, quos callidus addidit augeps,
Crus ubi commisit volucris, sensitque teneri,
Plangitur, ac trepidans adstringit vincula motu: 75
Sic, ut quæque solo defixa cohæserat harum,
Externata fugam frustra tentabat: at illam
Lenta tenet radix, exsultantemque coarctet.
Dumque ubi sint digiti, dum pes ubi quærit, et
ungues,
Adspicit in teretes lignum succedere suras 80
Et conata femur marrenti plangere dextra,
Robora percussit. Pectus quoque robora fiunt:
Robora sunt humeri: porrectaque brachia veros
Esse putas ramos, et non fallare putando.
Nec satis hoc Baccho est: ipsos quoque deserit
agros, 85
Cumque chore meliore sui vineta Tymoli,
Factoloneque petit: quamvis non aureus illo
Tempore, nec caris erat invidiosus arenis.
Hunc assueta cohors Satyri, Bacchæque fre-
quentant:
At Silenus abest. Titubantem annisque, mero-
que 90
Ruricolæ cepere Phryges, vinctumque corona
Ad regem traxere Midan: cui Thracius Orpheus

Orga tradiderat cum Cecropio Eumolpo.
 Qui statim agnovit seculum, comitemque sacrorum,
 Hospitis adventu festum genaliter egit 95
 Per bis quinque dies, et junctas ordine noctes.
 Et jam stellarum sublime coegerat agmen
 Lucifer undecimus, Lydos cum lætus in agros
 Rex venit, et juveni Silenum reddidit alumnus.
 Huc deus optandi gratum, sed inutile, fecit
 Muneris arbitrium, gaudens altore recepto 101
 Ille male usurus donis, ait, Effice, quicquid
 Corpore contigero, fulvum vertatur in aurum.
 Annuit optatis, nocituraque munera solvit
 Liber; at indoluit, quod non meliora petisset.
 Lætus abit, gaudetque malo Berecynthia heros:
 Pollicitamque fidem tangendo singula tentat.
 Vixque sibi credens, non alta fronde virentem
 Illice detraxit virgam: virga aurea facta est.
 Tollit humo saxum: saxum quoque palluit auro.
 Contigit et glebam: contactu gleba potenti 111
 Massa fit. Arentes Cereris decerpit aristas:
 Aurea messis erat. Demtum tenet arbore pomum:

Hesperidas donasse putes. Si postibus altis
 Admovit digitos: postes radiare videntur. 115
 Ille etiam liquidis palmas ubi laverat undis,
 Ad fluens palmis Danaen eludere posset.
 Vix spes ipse suas animo capit, aurea fingens
 Omnia. Gaudenti mensas ponere ministri,
 Extructas dapibus, nec tostæ frugis egentis.
 Tum vero, sive ille sua Cerealia dextra 121
 Munera contigerat; Cerealia dona rigebant:
 Sive dapes avido convellere dente parabat;
 Lamina fulva dapes admoto dente nitebant.
 Miscuerat puris auctorem muneris undis: 125
 Fusile per rictus aurum fluitare videres.
 Attonitus novitate mali, divesque miserque,
 Effugere optat opes, et, quæ modo voverat, odit.
 Copia nulla famem relevat: sitis arida guttur
 Urit, et invisio meritis torquetur ab auro. 130
 Ad cælumque manus, et splendida brachia tol-
 lens,

Da veniam, Lenæe pater; peccavimus, inquit;
 Sed miserere, precor, speciosoque eripe damno.
 Mite deum numen: Bacchus peccasse fatentem
 Restituit, pactamque fidem, data munera, solvit.
 Neve male optato maneat circumlitus auro, 136
 Vade, ait, ad magnis vicinum Sardibus amnem;
 Perque jugum montis labentibus obviis undis
 Carpe viam, donec venias ad fluminis ortus:
 Spumiferoque tuum fonti, qua plurimus exit,
 Subde caput: corpusque simul, simul elue cri-
 men.

Rex jussæ succedit aquæ. Vis aurea tinxit
 Flumen, et humano de corpore cessit in amnem.
 Nunc quoque jam veteris percepto semine venæ
 Arva rigent, auro madidis pallentia glebis. 145
 Ille, perosus opes, sylvas et rura colebat,
 Panaque montanis habitantem semper in antris.
 Pingue sed ingenium mansit: nocituraque, ut
 ante,

Rursus erant domino stolidæ præcordia mentis.
 Nam freta prospiciens late riget arduus alto 150
 Tmolus in adscensu: clivogue extentus utroque,
 Sardibus hinc, illinc parvis finitur Hypeple.
 Pan ibi dum teneris jactat sua carmina Nymphis,
 Et leve cerata modulatur arundine carmen;
 Ausus Apollineo præ se contemnere cantus,
 Judice sub Tmolio certamen venit ad impar. 156
 Monte suo senior iudex consedit; et aures
 Liberat arboribus. Quercu coma cærule tantum

Cingitur, et pendent circum cava tempora glan-
 des.

Iaque deum pecoris spectans, In iudice, dixit,
 Nulla mora est. Calamis agrestibus insonat ille:
 Barbarioque Midan (aderat nam forte canenti)
 Carmine delenit. Post hunc sacer ora retorait
 Tmolus ad os Phœbi: vultum sua sylvæ secuta
 est.

Ille caput flavum lauro Parnasside vinctus 165
 Verrit humum Tyrio saturata murice palla:
 Instructamque fidem gemmis et deutibus Indis
 Sustinet a læva: tenuit manus altera plectrum.
 Artificis status ipse fuit. Tum stamina docto
 Pollice sollicitat: quorum dulcedine captus 170
 Pana jubet Tmolus citharæ submittere cannas.
 Judicium sanæque placet sententia montis
 Omnibus. Arguitur tamen, atque injusta voca-
 tur

Unius sermone Midæ. Nec Delius aures
 Humanam stolidas patitur retinere figuram;
 Sed trahit in spatium, villisque albertibus im-
 plet, 176

Instabilesque imo facit, et dat posse moveri.
 Cætera sunt hominis: partem damnatur in unam,
 Induiturque aures lente gradientis aselli.

Ille quidem celat, turpique onerata pudore
 Tempora purpureis tentat velare tiaris.
 Sed solitus longos ferro rescicare capillos
 Viderat hoc famulus. Qui, cum nec prodere
 visum

Dedecus auderet, cupiens offerre sub auras,
 Nec posset reticere tamen, socedit; humumque
 Effodit, et, domini quales adspexerit aures, 186
 Voce refert parva, terræque immurmurat haustus;
 Indiciumque suæ vocis tellure regesta

Obruit, et scrobibus tacitus discedit operitis. 189
 Creber arundinibus tremulis ibi surgere lucus
 Cœpit; et, ut primum pleno maturuit anno,
 Prodidit agricolam. Leni nam motus ab Austro
 Obruta verba refert, dominique coarguit aures.
 Utus abit Tmolus, liquidumque per aera vec-
 tus 194

Angustum citra pontum Nephelidos Helles
 Laomedonteis Letoiis adstitit arvis.
 Dexteræ Sigei, Rhœtei læva profundi
 Ara Panomphæo vetus est sacra Tonanti.
 Inde novæ primum moliri mœnia Trojæ 199
 Laomedonta videt, susceptaque magna labore
 Crescere difficili, nec opes exposcere parvas.
 Cumque tridentigero tumidi genitore profundi
 Mortalem induitur formam, Phrygioque tyra
 Ædificat muros, pacto pro mœnibus auro.
 Stabat opus: pretium rex inficiatur, et addit,
 Perfidie cumuli in, falsis perjuris verbis.
 Non impune feres, rector maris inquit: et om
 Inclinate aquas ad avaræ littora Trojæ;
 Inque freti formam terras convertit, opesque
 Abstulit agricolis, et fluctibus obruit auras. 210
 Poena neque hæc satis est: regis quoque filia
 monstro

Poscitur a quoreo: quam dura ad saxa revinctam
 Vindicat Alcides, promissaque munera, dictos
 Poscit equos: tantique operis mercede negata,
 Bis perjuræ capit superata mœnia Trojæ. 215
 Nec pars militiæ Telamon sine honore recessit,
 Hesioneque data potitur. Nam conjuge Peleus
 Clarus erat diva: nec avi magis ille superbit
 Nomine, quam soceri: siquidem Jovis esse ne-
 poti

Contigit haud uni; conjux dea contigit uni.

Namque senex Thetidi Proteus, Dea, dixerat,
unda,

Concipe : mater eris juvenis, qui fortibus actis
Acta patris vincet, majorque vocabitur illo.

Ergo, ne quioquam mundus Jove majus haberet,
Quamvis haud tepidos sub pectore senserat ignes

Jupiter, equores Thetidis connubia vitat, 226
Inque sua Æaciden succedere vota nepotem

Jussit, et amplexus in virginis ire marinæ.
Est sinus Hæmonis curvos falcatus in arcus :

Brachia procurrunt : ubi, si foret altior unda,
Portus erat : summis inductum est æquor arenis.

Littus habet solidum, quod nec vestigia servet,
Nec remoretur iter, nec opertum pendeat alga.

Myrtea sylvæ subest, bicoloribus obsita baccis.
Est specus in medio, natura factus an arte 235

Ambiguum, magis arti tamen : quo saepe venire
Frenato delphine sedens, Theti nuda, solebas.

Illie te Peleus, ut somno vincta jacebas.
Occupat : et quoniam precibus tentata repugnas,

Vim parat, innectens ambobus colla lacertis.
Quod nisi venisses, variatis sæpe figuris, 241

Ad solitas artes, auso foret ille potitus.
Sed modo tu volucris ; volucrem tamen ille te-

nebat :
Nunc gravis arbor eras ; hærebat in arbore Pe-

leus.
Tertia forma fuit maculosæ tigridis : illa 245

Territus Æacides a corpore brachia solvit.
Inde deos pelagi vino super æquora fuso,

Et pecoris fibris, et fumo thuris adorat :
Donec Carpathius medio de gurgite vates,

Æacida, dixit, thalamis potiere petitis. 250
Tu modo, cum gelido sopita quiescit in antro,

Ignaram laqueis vinclaque innecte tenaci.
Nec te decipiat centum mentita figuras :

Sed preme, quicquid erit, dum, quod fuit ante,
reformat.

Dixerat hæc Proteus : et condidit æquore vul-
tum, 255

Admisitque suos in verba novissima fluctus.
Pronus erat Titan, inclinatoque tenebat

Hesperium temone fretum : cum pulchra relicto
Nereis ingreditur consueta cubilia ponto.

Vix bene virgineos Peleus invaserat artus ; 260
Illa novat formas : donec sua membra teneri

Sentit, et in partes diversas brachia tendi.
Tum demum ingemuit : Neque, ait, sine numine

vincis ;
Exhibita estque Thetis. Confessam amplecti-
tur heros.

Et potitur votis, ingentique implet Achille. 265
Felix et nato, felix et conjuge Peleus ;

Et cui, si demas jugulati crimina Phoci,
Omnia contigerant. Fraterno sanguine sontem,

Expulsumque domo patria Trachinia tellus
Accipit. Illic regnum sine vi, sine cæde, tene-
bat 270

Lucifero genitore satus, patriumque nitorem
Ore ferens Ceyx ; illo qui tempore mæstus,

Dissimilique sui, fratrem lugebat ademptum.
Quo postquam Æacides fessus curaque viaque

Venit, et intravit paucis comitantibus urbem ;
Quosque greges pecorum, quæ secum armenta

trahabat,
Haud procul a muris sub opaca valle reliquit :

Copia cum facta est adeundi prima tyranni,
Velamenta manu prætendens supplice, qui sit,

satus, memorat : tantum sua crimina
celat : 280

Mentitusque fugæ causam, petit urbe vel agro
Se juvet. Hunc contra placido Trachinius ore

Talibus alloquitur : Mediæ quoque commoda
plebi

Nostra patent, Peleu, nec inhospita regna tene-
mus. 284

Adjicis huic animo momenta potentia, clarum
Nomen, avumque Jovem : nec tempora perde

precando.
Quod petis, omne feres : tuaque hæc pro parte

videto,
Qualiacunque vides. Utinam mellora videres !

Et fiebat. Moveat quæ tantos causæ dolores,
Peleusque comitesque rogant. Quibus ille pro-
fatur : 290

Forsitan hanc volucrem, rapto quæ vivit, et
omnes

Terret aves, semper pennas habuisse putetis.
[Vir fuit : et tanta est animi constantia, quan-
tum]

Acer erat, belloque ferox, ad vimque paratus,
Nomine Da dalion ; illo genitore creatus, 295

Qui vocat Auroram, colloque novissimus exit.
Culta mihi pax est ; pacis mihi cura tuendæ,

Conjugique fuit : fratri fera bella placebant.
Illius virtus reges gentesque subegit, 299

Quæ nunc Thisbæas agitât mutata columbas.
Nata erat huic Chione : quæ dotatissima forma

Mille prociis placuit, bis septem nubilis annis.
Forte revertentes Phœbus Maiæque creatus,

Ille suis Delphis, hic vertice Cylæneo,
Videre hanc pariter, pariter traxere calorem.

Spem Veneris differt in tempora noctis Apollo.
Non tulit ille moras, virgaque movente soporem

Virginis os tangit. Tactu jacet illa potenti,
Vimque dei patitur. Nox cælum sparserat as-
tris ;

Phœbus anum simulat, præceptaque gaudia
sumit. 310

Ut sua maturus complevit tempora venter ;
Alipedis de stirpe dei versuta propago

Nascitur Autolycus, furtum ingeniosus ad omne,
Qui facere assuerat, patriæ non degener artis,

Candida de nigris, et de candentibus atra. 315
Nascitur e Phœbo (namque est enixa gemellos)

Carminē vocali clarus citharaque Philammon.
Quid peperisse duos, et dis placuisse duobus,

Et forti genitore, et progenitore Tonanti
Esse satam prodest ? an obest quoque gloria

multis ? 320

Obfuit huic certe ; quæ se præferre Dianæ
Sustinuit, facièmque dæi culpavit. At illi

Ira ferox mota est : Fastisque placebimus, in-
quit.

Nec mora ; curvavit cornu, nervoque sagittam
Impulit, et meritam trajecit arundine linguam.

Lingua tacet, nec vox, tentataque verba sequun-
tur :

Nonantemque loqui cum sanguine vita reliquit.
Quem, misera o pietas ! ego tum patruoque do-
lorem

de tuli, fratrique pio solatia dixi.
Quæ pater haud aliter, quam cautes murmura

ponti, 330

Accipit : et natam delamentatur ademptam.
Ut vero ardentem vidit, quater impetus illi

n medios fuit ire rogos : quater inde repulsus
Concita membra fugæ mandat, similisque ju-
venco

ipicula crabronum pressa cervice gerenti, 335

Qua via nulla, ruit. Jam tum mihi currere vias
Plus homine est: alasque pedes summissee putares.
Effugit ergo omnes, veloxque cupidine leti
Vertice Parnassi potitur. Miseratus Apollo,
Cum se Dædalion saxo misisset ab alto, 340
Fecit avem, et subitis pendente sustulit alia:
Oraque adunca dedit, curvos dedit unguibus
hamos,

Virtutem antiquam, majores corpore vires.
Et nunc accipiter, nulli satis æquus, in omnes
Sævit aves, aliisque dolens fit causa dolendi. 345
Quæ dum Lucifero genitus miracula narrat
De consorte suo; cursu festinus anhelo
Advolat armenti custos Phœocus Aneor.
Heu Peleu, Peleu, magnæ tibi nuntius adsum
Cladis, ait. Quodcumque ferat, jubet edere Pe-
leus. 350

Pendet, et ipse metu trepidat Trachinius heros.
Ille refert: Fessos ad littora curva juvencos
Appuleram, medio cum sol altissimus orbe
Tantum respiceret, quantum superesse videret.
Parque boum fulvis genua inclinarat arenis, 355
Iatarumque jaceos campos spectabat aquarum:
Pars gradibus tardis illuc errabat, et illuc:
Nant alii, celsoque exstant super æquora collo.
Templa mari subsunt, nec marmore clara nec
auro, 359

Sed trabibus densis, lucoque umbrosa vetusto.
Nereides Nereusque tenent. Hos navita templi
Edidit esse deos. dum retia littore siccant.
Juncta palus huic est, densis obsessa salictis,
Quam restagnantis fecit maris unda paludem.
Inde fragore gravi strepitans loca proxima ter-
ret 365

Bellus vasta lupus, sylvisque palustribus exit,
Oblitus et spumis, et spisso sanguine rictus
Fulmineos, rubra suffusus lumina flamma.
Qui, quamcum sævit pariter rabieque fame-
que,

Acrior est rabie. Neque enim jejunia curat 370
Cæde boum, diramque famem satiare, sed omne
Vulnerat armentum, sternitque hostiliter omne.
Pars quoque de nobis funesto saucia morsu,
Dum defensamus, leto est data. Sanguine littus,
Undaque prima rubent, demugitæque paludes.
Sed mora damnosa est, nec res dubitare remittit.
Dum superest aliquid, cuncti coeamus, et arma,
Arma capessamus, conjunctaque tela feramus.
Dixerat agrestis. Nec Pelea damna movebant:
Sed, memor admissi, Nereida colligit orbam 380
Damna suo inferias extincto mittere Phoco.
Induere arma viros, violentaque sumere tela
Rex jubet Cætæus: cum quis simul ipse parabat
Ire: sed Alcione conjux excita tumultu
Prosiluit, et, nondum totos ornata capillos, 385
Disjicit hos ipsos: colloque infusa mariti,
Mittat ut auxilium sine se, verbisque precatur
Et lacrymis, animasque duas ut servet in una.
Æacides illi, Pulchros, regina, piosque
Pone metus: plena est promissi gratia vestri. 390
Non placet arma mihi contra nova monstra mo-
verei.

Numen adorandum pelagi est. Erat ardua turris,
Arce patens summa, fessis loca grata carinis.
Ascendunt illuc, stratosque in littore tauros
Cum gemitu adspiciunt, vastatoremque cruento
Ore ferum, longos infectum sanguine villos. 396
Inde manus tendens in aperti littora ponti,
Cæruleam Peleus Parnathen, ut finiat iram,
Orat, opemque forat. Nec vocibus illa rogantis

Flectitur Æacides. Thetis hanc pro conjuge
supplex 400

Acceptit veniam. Sed enim revocatus ab acri
Cæde lupus perstat, dulcedine sanguinis asper;
Donec inhaerentem laceras cervicem juvenes
Marmore mutavit. Corpus, præterque colorem
Omnia servavit: lapidis color indicat, illum 405
Jam non esse lupum, jam non debere timeri.
Nec tamen hac profugum consistere Pelea terra
Fata sinunt: Magnetæ adit vagus exul, et illic
Sumit ab Hæmonio purgamina cædis Acæsto.

Interea fratrisque sui, fratremque secutis 410
Anxia prodigiis turbatus pectora Ceyx,
Consulat ut sacras, hominum oblectamina, sortes,
Ad Clarium parat ire deum: nam templa pro-
fanus

Invia cum Phlegysis faciebat Delphica Phorbas.
Consilii tamen ante sui, fidiissima, certam 415
Te facit, Alcione. Cui protinus intima frigus
Ossa receperunt, buxoque similimus ora
Pallor obit, lacrymisque genæ maduere profusis.
Ter conata loqui, ter fletibus ora rigavit:
Singultuque pius interrumpente querelas, 420
Quæ mea culpa tuam, dixit, carissime, mentem
Vertit? ubi est, quæ cura me prius esse solo-
bat?

Jam potes Alcione securus abesse relicta:
Jam via longa placet: jam sum tibi carior ab-
sens.

At, puto, per terras iter est, tantumque dolebo;
Non etiam metuum; curæque timore carebunt.
Æquora me torrent, et ponti tristes imago. 427
Et laceras nuper tabulas in littore vidi;
Et sæpe in tumultis sine corpore nomina legi.
Neve tuum fallax animum fiducia tangat, 430
Quod socer Ilippotades tibi sit, qui carere fortes
Continet ventos, et, cum volit, æquora placet.
Cum semel emissi tenuerunt æquora venti,
Nil illis vetitum est, incommendataque tellus
Omnis, et omne fretum. Cæli quoque nebula
vexant, 435

Excitantque feris rutilos concursibus ignes.
Quo magis hos novi, (nam novi, et sæpe paterna
Parva domo vidi,) magis hos reor esse timendos.
Quod tua si flecti precibus sententia nullis, 439
Care, potest, conjux, nimiumque es certus eundi;
Me quoque tolle simul. Certe jactabimur una:
Nec, nisi quæ patiar, metuum: pariterque fere-
mus,

Quicquid erit: pariter super æquora lata feremur.
Talibus Æolidis dictis lacrymisque movetur
Sidereus conjux: neque enim minor ignis in ipso
est. 445

Sed neque propositos pelagi dimittere cursus,
Nec vult Alcyonem in partem adhibere pericli
Multaque respondit timidum solantis pectus.
Nec tamen idcirco causam probat. Addidit illis
Hoc quoque lenimen, quo solo flexit amantem:
Longa quidem nobis omnis mora: sed tibi juro
Per patrios ignes, si me modo fata remittent,
Aute reversurum, quam Luna bis impleat orbem.
His ubi promissis spes est adnota recursus;
Protinus eductam navalibus æquore tingi, 455
Aptarique suis pinum jubet armamentis.
Qua rursus visa, veluti præsaga futuri,
Horruit Alcione, lacrymasque emisit obortas:
Amplexusque dedit: tristitque miserrima tandem
Ore, Vale, dixit: collapsaque corpore tota est.
Ast juvenes, quærente moras Ceyx, reducunt
Ordinibus geminis ad fortia pectora remos,

*Æqualique ictu scindunt freta. Sustulit illa
Humentes oculos; stantemque in puppe recurva,
Concussaque manu dantem sibi signa maritum
Prima videt, redditque notas. Ubi terra recessit
Longius, atque oculi nequeunt cognoscere vul-*

*tus;
Dum licet, insequitur fugientem lumine pinum.
Hæc quoque ut haud poterat spatío submota vi-*

*deri;
Vela tamen spectat summo fluitantia malo. 470
Ut nec vela videt; vacuum petit anxia lectum,
Seque toro ponit. Renovat lectusque locusque
Alcyonæ lacrymas, et quæ pars, admonet, ab-*

*sit.
Portubus exierant, et moverat aura rudentes;
Obvertit lateri pendentes navita remos, 475
Cornuque in summa locat arbore, totaque malo
Carbassæ deducit, venientesque accipit auras.
Aut minus, aut certe medium non amplius æquor
Puppe secabatur, longeque erat utraque tellus;
Cum mare sub noctem tumidis albescere caput
Fluctibus, et præceps spirare valentius Euris.
Ardua jamdudum demittite cornua, rector*

*Clamat, et antennis totum subnectite velum.
Hic jubet: impediunt adversæ jussa procellæ,
Nec sinit audiri vocem fragor æquoris ullam. 485
Sponte tamen properant alii subducere remos:
Pars munire latus: pars ventis clā negare.*

*Egerit hic fluctus, æquorque refundit in æquor:
Hic rapit antennas. Quæ dum sine lege geruntur;
Aspera crescit hiems, omnique e parte feroces
Bella gerunt venti, fretaque indignantia miscent.
Ipse pavet, nec se, qui sit status, ipse fatetur
Scire ratis rector, nec quid jubeatve, vetetve:*

*Tanta mali molis, totaque potentior arte est.
Quippe sonant clamore viri, stridore rudentes,
Undarum incursu gravis unda, tonitribus æther.
Fluctibus erigitur, cælumque æquare videtur
Pondus, et inductas adspersigine tangere nubes.
Et modo, cum fulvas ex imo verrit arenas,
Concolor est illis, Stygia modo nigrior unda: 500
Sternitur interdum, spumisque sonantibus albet.*

*Ipsa quoque his agit vicibus Trachinia puppis:
Et modo sublimis, veluti de vertice montis,
Despicere in valles, immumque Acheronta videtur:
Nunc, ubi demissam curvum circumstetit æquor,
Suspiciere inferno summum de gurgite cælum.
Sæpe dat ingentem fluctu latus icta fragorem:
Nec levius pulsata sonat, quam ferreus olim
Cum laceras aries ballistave concutit arces.*

*Utque solent, sumtis in cursu viribus, ire 510
Pectore in arma feri, prætentaque tela leones;
Sic ubi se ventis admiserat unda cordis,
Ibat in arma ratis, multoque erat altior illis.*

*Jamque labant cunei, spoliataque tegmine ceræ
Rima patet, præbetque viam letalibus undis. 515
Ecce cadunt largi resolutis nubibus imbres;
Inque fretum credas totum descendere cælum,
Inque plagas cœli tumefactum ascendere pon-*

*tum.
Vela madent nimbis, et cum cœlestibus undis
Æquoreæ miscentur aquæ. Caret ignibus æther,
Cœcæque nox premitur tenebris hiemisque suis-*

*que. 521
Discutiunt tamen hæc, præbentque micantia lu-*

men

*Fulmina: fulmineis ardescunt ignibus undæ.
Dat quoque jam saltus intra cava texta carinæ
Fluctus: et, ut miles numero præstantior omni,
Cum sæpe assiluit defensor mœnibus urbis, 526*

*Spe potitur tandem, laudisque accensus amore,
Inter mille viros, murum tamen occupat unus.*

*Sic ubi pulsant acres latera ardua fluctus,
Vastius insurgens decimas ruit impetus undæ:
Nec prius abisset fessam oppugnare carinam,
Quam velut in capta descendat mœnia navis.*

*Pars igitur tentabat adhuc invadere pinum; 533
Pars maris intus erat. Trepidant hæud scelus
omnes,*

*Quam solet urbs, aliis murum fodientibus extra,
Atque aliis murum, trepidare, tenentibus intus.
Deficit ars, animique cadunt: totidemque viden-*

*tur, 537
Quot veniant fluctos, ruere atque irrumpere
mortes.*

*Non tenet hic lacrymas: stupet hic: vocat ille
beatos,*

*Funera quos maneant: hic votis numen adorat,
Brachiaque ad cælum, quod non videt, irrita
tollens 541*

*Poscit opem: subeunt illi fratresque parensque:
Huic cum pignoribus domus, et quod cuique re-*

*lictum est.
Alcyone Ceyca movet: Ceycis in ore
Nulla nisi Alcyone est: et, cum desideret unam,
Gaudet abesse tamen. Patriæ quoque vellet ad
oras 546*

Respicere, inque domum supremos vertere vul-

*tus;
Verum ubi sit nescit: tanta vertigine pontus
Fervet, et inducta piceis e nubibus umbra
Omne latet cælum, duplicataque noctis imago est.*

*Frangitur incursu nimborum turbinis arbor: 551
Frangitur et regimen: spoliisque animosa super-*

*stans
Unda, velut victrix, sinuatas despicit undas.
Nec levius, quam si quis Athon Pindumve re-*

*vulsos
Sede sua totos in apertum everterit æquor, 555
Præcipitata ruit: pariterque et pondere et ictu
Mergit in ima ratem; cum qua pars magna vi-*

*rorum
Gurgite pressa gravi, neque in aera reddita, fato
Functa suo est. Alii partes et membra carinæ
Trunca tenent. Tenet ipse manu, qua sceptrum
solebat, 560*

*Fragmina navigii Ceyx, socerumque patremque
Invocat, heu, frustra. Sed plurima nantis in ore
Alcyone conjux. Illam meminisse refertque:
Illius ante oculos ut agant sua corpora fluctus,
Optat, et exanimis manibus tumuletur amicis.*

*Dum natat, absentem, quoties sinit hiscere fluctus,
566
Nominat Alcyonen, ipsique immurmurat un-*

*dis.
Ecce super medios fluctus niger arcus aquarum
Frangitur, et rupta mersum caput obruit unda.
Lucifer obscurus, nec quem cognoscere posses,
Illa nocte fuit: quoniamque excedere Olympo
Non licuit, densis textit sua nubibus ora. 572*

*Æolis interea tantorum ignara malorum
Dinumerat noctes: et jam, quas induat ille,
Festinat vestes, jam quas, ubi venerit ille, 575
Ipsa gerat: reductusque sibi promittit inanes.
Omnibus illa quidem superis pia thura ferebat;
Ante tamen cunctos Junonis templum colebat:*

*Proque viro, qui nullus erat, veniebat ad aras.
Utque foret spes conjux suus, utque rediret,
Optabat; nullamque sibi præferret. At filii 581
Hoc de tot votis poterat contingere solum.*

At dea non ultra pro functo morte rogari
Sustinet: utque manus funestas arceat aris, 585
Isti, mea, dixit, fidissima nuntia vocis,
Vise soporiferam Somni velociter aulam:
Exstinctique jube Ceycis imagine miflat
Somnia ad Alcyonen veros narrantis casus.
Dixerat. Induitur velamina mille colorum
Iris, et arquato cœlum curvamine signans 590
Tecta petit jussu sub rupe latentia regis.

Est prope Cimmerios longo spelunca recessu,
Mons cavus, ignavi domus et penetralia Somni:
Quo nunquam radiis oriens, mediæve, cadensve
Phœbus adire potest. Nebule caligine mixtæ
Exhalantur humo, dubiæque crepuscula lucis.
Non vigil ales ibi cristati cantibus oris 597
Evocat Auroram: nec voce silentia rumpunt
Sollicitive canes, canibusve sagacior anser.
Non fera, non pecudes, non moti flamine rami,
Humanæve sonum reddunt convicia linguæ. 601
Muta quies habitat. Saxo tamen exit ab imo
Rivus aquæ Lethes: per quem cum murmurare
labens

Invitat somnos crepitantibus unda lapillis.
Ante fores antri fecunda papavera florent, 605
Innumeraque herbæ: quarum de lacte soporem
Nox legit, et spargit per opacas humida terras.
Janua, quæ verso stridorem cardine reddat,
Nulla domo tota; custos in limine nullus.
At medio torus est, ebeno sublimis in atra, 610
Plumeus, unicolor, pullo velamine tectus:
Quo cubat ipse deus, membris languore solutis.
Hunc circa passim, varias imitantia formas,
Somnia vana jacent totidem, quot messis aristas,
Sylvæ gerit frondes, ejetas litus arnas. 615
Quo simul intravit, manibusque obstantia virgo
Somnia dimovit; vestis fulgore reluxit
Sacra domus, tarda que deus gravitate jacentes
Vix oculos tollens, iterumque iterumque rela-
bens,

Summaque percutiens nutanti pectora mento, 620
Excussit tandem sibi se: cubitoque levatus,
Quid veniat (cognorat enim) scitatur. At illa:
Somne, quies rerum, placidissime, Somne, deo-
rum,

Pax animi, quem cura fugit, qui corda diurnis
Fessa ministeriis mulces, reparasque labori; 625
Somnia, quæ veras æquent imitamine formas,
Herculeæ Trachine jube sub imagine regis
Alcyonen adeant, simulacraque naufraga fingant.
Imperat hoc Juno. Postquam mandata peregit
Iris, abit: neque enim ulterius tolerare vaporis
Vim poterat; labique ut Somnum sensit in
artus,

Effugit, et remeat per quos modo venerat arcus.
At pater e populo natorum mille suorum
Excitat artificem, simulatoremque figuræ
Morpheæ. Non illo jussos sollertius alter 635
Exprimit incessus, vultumque sonumque lo-
quendi;

Adjicit et vestes, et consuetissima cuique
Verba. Sed hic solos homines imitatur: at alter
Fit fera, fit volucri, fit longo corpore serpens.
Hunc Icelon superi, mortale Phœbотора vulgus
Nominat. Est etiam diversæ tertius artis 641
Phantasos. Ille in humum, saxumque, undamque,
trabemque,

Quæque vacant anima, feliciter omnia transit.
Regibus hi, ducibusque suos ostendere vultus
Nocte solent: populos alii plebemque perer-
rant.

Præterit hos senior, cunctisque e fratribus unum
Morpheæ, qui peragat Thaumantides edita, Som-
nus 647

Eligit: et rursus molli languore solutus
Deposuitque caput, stratoque recondidit alto.
Ille volat, nullos strepitus facientibus alis, 650
Per tenebras: intraque moræ breve tempus in
urbem

Pervenit Hæmoniam: positisque e corpore pennis
In faciem Ceycis abit, formaque sub illa
Luridus, exsangui similis, sine vestibus ulla,
Conjugis ante torum miseræ stetit. Uda videtur
Barba viri, madidisque gravis fluere una capil-
lis.

Tum lecto incumbens, fletu super ora refuso, 657
Hæc ait: Agnoscis Ceycæ, miserrima conjux?
An mea mutata est facies nec? respice; nosces,
Inveniesque tuo pro conjuge conjugis umbram.
Nil opis, Alcyone, nobis tua vota tulerunt. 661
Occidimus: falsæ tibi me promittere noli.
Nubilus Ægæo deprendit in æquore navim
Auster, et ingenti jactatam flamine solvit:
Oraque nostra, tuum frustra clamantia nomen,
Impletur fluctus. Non hæc tibi nuntiat auctor
Ambiguus: non ista vagis rumoribus audis: 667
Ipse ego fata tibi præsens mea naufragus edo.
Surge, age, da lacrymas, lugubriaque induc: nec
me

Indeploratum sub inania Tartara mitte. 670
Adjicit his vocem Morpheus, quam conjugis illa
Crederet esse sui. Fletus quoque fundere veros
Visus erat: gestumque manus Ceycis habebant.
Ingemit Alcyone lacrymans, motatque lacertos
Per somnum, corpusque petens amplectitur
auras:

Exclamatque, Mane. Quo te rapis? ibimus una.
Voce sua, specieque viri turbata soporem 677
Executit: et primo si sit, circumspicit, illic,
Qua modo visus erat: nam moti voce ministri
Intulerant lumen. Postquam non invenit us-
quam, 680

Percutit ora manu, laniatque a pectore vestes,
Pectoraque ipsa ferit. Nec crinem solvere curat;
Scindit; et altrici, quæ luctus causa, roganti,
Nulla est Alcyone, nulla est, ait: occidit una
Cum Ceyce suo. Solantia tollite verba. 685
Naufragus interriti. Vidi, agnovique, manusque
Ad discedentem, cupiens retinere, tetendi.
Umbra fuit: sed et umbra tamen manifesta,
virique

Vera mei. Non ille quidem, si quæris, habebat
Assuetos vultus, nec, quo prius ore, nitebat. 690
Fallentem, nudumque, et adhuc humente capillo
Infelix vidi. Stetit hoc miserabilis ipso
Ecce loco: et quærit, vestigia si qua supersint.
Hoc erat, hoc animo quod divinante timebam,
Et ne, me fugiens, ventos sequerere rogabam.
At certe vellem, quoniam periturus abibas, 696
Me quoque duxisses. Tecum fuit utile, tecum
Ire mihi. Neque enim dæ vitæ tempore qui-
quam

Non simul egissem; nec mors discreta fuisset.
Nunc absens pereor, jactor nunc fluctibus absens:
Et sine me te pontus habet. Crudelior ipso
Sit mihi mens pelago, si vitam ducere nitar 702
Longius, et tanto pugnem superesse dolori.
Sed neque pugnabo: nec te, miserande, relin-
quam: [pulcro,

Et tibi nunc saltem veniam comes; inque se-
si non urna, tamen junget nos littera: si non

Ossibus ossa meis, at nomen nomine tangam.
Plura dolor prohibet; verboque intervenit omni
Plangor, et attonito gemitus e corde trahuntur.
Mane erat: egreditur tectis ad littus, et illum 710
Mæsta locum repetit, de quo spectarat euntem.
Dumque, Moratus ibi; dumque, Hic retinacula
solvit,

Hoc mihi discedens dedit oscula littore, dicit,
Dumque notata oculis reminiscitur acta, fretum-
que

Prospicit; in liquida, spatio distante, tuetur 715
Nescio quid quasi corpus aqua; primoque, quid
illud

Esset, erat dubium. Postquam paulo appulit
unda,

Et, quamvis aberat, corpus tamen esse liquetbat;
Qui foret, ignorans, quia naufragum nota
est:

Et, tanquam ignoto lacrymam daret, Ille miser,
inquit, 720

Quisquis es, et si qua est conjux tibi! Fluctibus
actum

Fit propius corpus. Quod quo magis illa tuetur,
Hoc minus, et minus est amens sua. Jamque
propinqua

Admotum terræ, jam quod cognoscere posset,
Cernit: erat conjux. Ille est, exclamat: et una
Ora, comas, vestem lacerat: tendensque tre-
mentes

Ad Ceyca manus, Sic, o carissime conjux, 727
Sic ad me, miscrande, redis? ait. Adjacet undis

Facta manu moles, quæ primas a quoris iras
Frangit, et incursus quæ prædeclassat aquarum.
Insilit huc: mirumque fuit potuisse: volabat:
Percutiensque levem modo natis aera pennis, 732
Stringebat summas ales miserabilis undas.

Dumque volat, mæsto similem, plenumque que-
relæ

Ora dedere sonum, tenui crepitantia rostro. 735
Ut vero tetigit mutum et sine sanguine corpus;
Dilectos artus amplexa recentibus alis,
Frigida nequiequam duro dedit oscula ro-tro.
Senserit hoc Ceyx, an vultum motibus undæ
Tollere sit visus, populus dubitabat; at ille 740
Senserat. Et tandem, superis miserantibus, ambo
Alite mutantur. Fatis obnoxius isdem
Tunc quoque mansit amor, nec conjugiale solu-
tum

Fœdus in alitibus. Coeunt, suntque parentes:
Perque dies placidos, hiberno tempore, septem
Incubat Alcione pendentibus aquare nidis. 746
Tum via tuta maris: ventos custodit, et arcet
Æolus egressu, præstatque nepotibus a-quor.

Hos aliquis senior circum freta lata volantes

Spectat, et ad finem servatos laudat amores. 750
Proximus, aut idem, si fors tulit, Hic quoque,
dixit,

Quem mare carpentem, substrictaque crura ge-
rentem

Adspicias, (ostendens spatiosum gutture mergum,) Regia progenies; et, si descendere ad ipsum
Ordine perpetuo quæris, sunt hujus origo 755
Ilus, et Assaracus, raptusque Jovi Ganymedes,
Laomedonque senex, Priamusque novissima
Trojæ

Tempora sortitus. Frater fuit Hectoris iste:

Qui nisi sensisset prima nova fata juvenata,
Forstian inferius non Hectore nomen haberet:
Quamvis est illum proles enixa Dymantis, 761

Æsacon umbrosa furtim peperisse sub Ida
Pertur Alexirhoe, Granico nata bicorni.

Oderat hic urbes: nitidaque remotus ab aula
Secretos montes et inambitiosa colebat 765
Kura, nec Iliacos cætus nisi rarus adibat.

Non agreste tamen, nec inexpugnabile amori
Pectus habens, sylvas captatam sæpe per omnes

Adspicit Hesperien patria Cebrenida ripa
Injectos humeri siccantem sole capillos. 770

Visa fugit Nymphæ, veluti perterrita fulvum
Cerva lupum, longeque lacu deprensa relicto

Accipitrem fluvialis anas. Quam Troius heros
Insequitur, celestemque metu celer urget amore.

Ecce latens heiba coluber fugientis adunco
Dente pedem strinxit, virusque in corpore liquit.

Cum vita suppressa fuga est. Amplectitur amens
Exanimem: clamatque, Piget, piget esse secu-
tum:

Sed non hoc timui; nec erat mihi vincere tanti.
Perdidimus miseram nos te duo. Vultus ab an-
gue, 780

A me causa data est. Ego sim sceleratior illo,
Ni tibi morte mea mortis solatia mittam.

Dixit: et e scopulo, quem rauca subederat unda,
Se dedit in pontum. Tethys miserata cadentem

Molliter excepit, nantemque per æquora pennis
Textit: et optata non est data copia mortis. 786

Indignatur amans invitum vivere cogi,
Obstarique animæ misera de sede volenti

Exire. Utque novas humeris assumserat alas,
Subvolat, atque iterum corpus super æquora
mittit. 790

Pluma levat casus. Furit Æsacos: inque pro-
fundum

Pronus abit, letique viam sine fine retentat.
Fecit amor maciem: longa intermedia crurum,

Longa manet cervix: caput est a corpore longe.
Æquor amat: nomenque tenet, quia mergitur
illo. 795

LIBER DUODECIMUS.

Nescius assumptis Priamus pater A sacon alis
Vivere, lugebat: tumulo quoque nomen habenti
Inferias dederat cum fratribus Hector inanes.
Defuit officio Paridis præsentia tristi,
Postmodo qui rapta longum cum conjuge bellum
Attulit in patriam; conjurataque sequuntur 6
Mille rates, gentisque simul commune Pelasgæ.
Nec dilata foret vindicta, nisi æquora sævi
Invia fecissent venti, Boeotæque tellus
Aulide piscosa puppes tenuisset ituras. 10
His patrio de more Jovi cum sacra parassent;

Ut vetus accensis incanduit ignibus ara,
Serpere caruleum Danaï videre draconem
In platanum, cæptis quæ stabat proxima sacris.
Nidus erat volucrum bis quatuor arbore summa:
Quas simul, et matrem circum sua damna vo-
lantem, 16

Corripuit serpens, avidaque recondidit alvo.
Obstupere omnes: at veri providus augur
Thestorides, Vincemus, ait; gaudete, Pelasgi.
Troja cadet; sid erit nostri mora longa laboris.
Atque novem volucres in belli digerit annos. 21

Ille, ut erat, virides amplexus in arbore ramos,
Fit lapis, et servat serpentis imagine saxum.

Permanet Aoniis Nereus violentus in undis,
Bellaque non transfert; et sunt, qui parcere
Trojæ

Neptunum credant, quia moenia fecerat urbi.
Et non Thestorides. Nec enim nescive, tacetve
Sanguine virgineo placandam virginis iram 28
Esse deæ. Postquam pietatem publica causa,
Rexque patrem vicit, castumque datura cruorem
Flentibus ante aram stetit Iphigenia ministris;
Victa dea est, nubemque oculis objecit, et inter
Officium turbamque sacri, vocesque precantum,
Supposita fertur mutasse Mycenida cerva.
Ergo ubi, qua decuit, lenita est cæde Diana, 35
Et pariter Phæbes, pariter maris ira recessit;
Accipiunt ventos a tergo mille carinæ,
Multaque perpersæ Phrygia potiuntur arena.

Orbe locus medio est inter terrasque, fretum-
que,
Cœlestesque plagas, triplicis confinia mundi: 40
Unde quod est usquam, quumvis regionibus ab-
sit,

Inspicitur, penetratque cavas vox omnis ad aures.
Fama tenet, summaque domum sibi legit in arce:
Innumerosque aditus, ac mille foramina tectis
Addidit, et nullis inclusit limina portis. 45
Nocte dieque patent. Tota est ex ære sonanti:
Tota fremit, vocesque refert, iteratque quod
audit.

Nulla quies intus, nullaque silentia parto.
Nec tamen est clamor, sed parvæ murmura vocis:
Qualia de pelagi, si quis procul audiat, undis 50
Esse solent: qualemve sonum, cum Jupiter
atras

Increpuit nubes, extrema tonitrua reddunt.
Atria turba tenet: veniunt leve vulgus, eunt-
que:

Mixtaque cum veris passim commenta vagantur
Millia rumorum, confusaque verba volutant. 55
E quibus hi vacuas implent sermonibus aures:
Hi narrata ferunt alio: mensuraque ficti
Crescit, et auditis aliquid novus adjicit auctor
Illic Credulitas, illic temerarius Error, 59
Vanaque Lætitia est, consternativque Timores,
Seditioque repens, dubioque auctore Susurri.
Ipsa quid in cælo rerum, pelagoque geratur,
Et tellure videt, totumque inquit in orbem.

Fecerat hæc notum, Graias cum milite forti
Adventare rates: neque inexpectatus in armis
Hostis adest. Prohibent aditu, litusque tuentur
Troës: et Hectora primus fataliter hasta,
Protesilæ, cadis, commissaque proelia magno
Stant Danaïs, fortisque animæ nece cognitus
Hector.

Nec Phryges exiguo, quid Achaia dextera posset,
Sanguine senserunt. Et jam Sigœa rubebant 71
Littora: jam leto proles Neptunia Cynus
Mille viros dederat: jam curru instabat Achilles,
Troaque Peliacæ sternebat cuspidis ictu
Agmina, perque acies aut Cyncnum aut Hectora
quærens 75

Congreditur Cyeno: decimum dilatus in annum
Hector erat. Tum colla jugo candentia pressos
Exhortatus equos, currum direxit in hostem:
Concituensque suis vibrantia tela lacertis,
Quisquis es, o juvenis, solatia mortis habeto, 80
Dixit, ab Hæmonio quod sis jugulatus Achille.
Hæctenus Æacides. Vocem gravis hasta secuta
est.

Sed quanquam certa nullus fuit error in hasta,
Nil tamen emisi profecti acumine ferri:
Utque hebeti pectus tantummodo contudit ictu;
Nate dea, nam te fama prænovimus, inquit 86
Ille, quid a nobis vulnus miraris abesse?
(Mirabatur enim:) non hæc, quam cernis, equi-
nis

Fulva jubar cassis, neque onus cava parma si-
nistrae 89

Auxilio mihi sunt: decor est quesitus ab istis.
Mars quoque ob hoc capere arma solet. Remo-
vebitur omne

Tegminis officium; tamen indestrictus abibo.
Est aliquid, non esse satum Nereide, sed qui
Nereaque, et natas, et totum temperet æquor.
Dixit: et hæsurum clypei curvamine telum 95
Misit in Læciden, quod est æs, et proxima rupit
Terga novena boum, decimo tamen orbe mora-
tum.

Excutit hoc heros, rursusque tremantia forti
Tela manu torsit: rursus sine vulnere corpus,
Sincerumque fuit: nec tertia cuspis apertum 100
Et se præbentem valuit destringere Cyncnum.
Haud secus exarsit, quam Circo taurus aperto,
Cum sua terribilis petit irritamina cornu
Punicæ vestes, elusaque vulnera sentit.
Num tamen exciderit ferrum, considerat, hastæ:
Hærebat ligno. Manus est mea debilis ergo,
Quasque, ait, ante habuit vires, effudit in uno.
Nam certe valuit, vel cum Lyrnessia primus
Mœnia disjeci: vel cum Tenedonque suoque
Petioneas implevi sanguine Thebas; 110

Vel cum purpureus populari cæde Caius
Fluxit, opusque meæ bis sensit Telphus hastæ.
Illic quoque tot cæsis, quorum per litus æcervos
Et feci, et video, valuit mea dextra, valetque.
Dixit: et, ante actis veluti male crederet, has-
tam 115

Misit in adversum Lycia de plebe Menœten,
Loricamque simul, subjectaque pectora rupit.
Quo plagentem gravem moribundo vertice terram
Extrahit illud idem calido de vulnere telum,
Atque ait; Hæc manus est, hæc, qua modo vi-
cimus, hasta. 120

Utat in hunc isdem: sic in hoc precor exitus
idem.

Sic fatus, Cyncnumque petit: nec fraxinus errat,
Inque humero sonuit non evitata sinistro.
Inde, velut muro, solidave a caute, repulsa est.
Qua tamen ictus erat, signatum sanguine Cy-
num 125

Viderat, et frustra fuerat gavisus Achilles.
Vulnus erat nullum: sanguis erat ille Menœtæ.
Tum vero præceps curru fremebundus ab alto
Desilit, et nitido securum cominus hostem.

Ense petens, parmam gladio, galeamque cavari
Cernit, et in duro lædi quoque corpore ferrum.
Haud tulit ulterius: clypeoque adversa reducto
Ter quater ora viri, capulo cava tempora pul-
sat: 133

Cedentique sequens instat, turbatque, ruitque,
Attonitoque negat requiem. Pavor occupat il-
lum:

Ante oculosque natant tenebræ: retroque ferenti
Aversos passus, medio lapis obstitit arvo;
Quem super impulsum resupinus pectora Cyncnum
Vi multa vertit, terræque affixit Achilles.

Tum clypeo genibusque premens præcordia
durus, 140
Vincta trahit galeæ: quæ presso subdita mento

Elidunt fauces, et respiramen iterque
Eripiunt animæ. Victum spoliare parabat;
Arma relicta videt: corpus deus æquoris albam
Contulit in volucrem, cujus modo nomen habe-
bat. 145

Hic labor, hæc requiem multorum pugna die-
rum

Attulit, et positis pars utraque substitit armis.
Dumque vigil Phrygios servat custodia muros,
Et vigil Argolicas servat custodia fossas;
Festa dies aderat, qua Cycni victor Achilles 150
Pallada vittatæ placabat sanguine vaccæ.
Cujus ut imposuit prosecta calentibus aris,
Et dia acceptus penetravit in æthera nidus;
Sacra tulere suam, pars est data cætera mensis.
Discubuere toris proceres, et corpora tosta 155
Carne replent, vinoque levant curasque sitimque.
Non illos citharæ, non illos carmina vocum,
Longave multifori delectat tibia buxi:
Sed noctem sermone trahunt: virtusque loquendi
Materia est. Pugnam referunt hostisque suam-
que; 160

Inque vices adita atque exhausta pericula sæpe
Commemorare juvat. Quid enim loqueretur
Achilles, [Achillem?]

Aut quid apud magnum potius loqueretur
Proxima præcipue domito victoria Cycno
In sermone fuit. Visum mirabile cunctis, 165
Quod juveni corpus nullo penetrabile telo,
Invictumque ad vulnera erat, ferrumque torebat.
Hoc ipse Æacides, hoc mirabantur Achivi.
Cum sic Nestor ait: Vestro fuit unicus ævo
Contemtor ferri, nullosque forabilis ictu 170
Cycnos. At ipse olim patientem vulnera mille
Corpore non læso Perihæbum Cænea vidi:
Cænea Perihæbum, qui factis inclytus Othryn
Incoluit. Quoque id mirum magis esset in illo,
Fœmina natus erat. Monstri novitate moven-
tur, 175

Quisquis adest, narretque rogant. Quos inter
Achilles,

Dic age, nam cunctis eadem est audire voluntas,
O facunde senex, ævi prudentia nostri;
Quis fuerit Cæneus, cur in contraria versus:
Quæ tibi militia, cujus certamine pugna? 180
Cognitus: a quo sit victus, si victus ab ullo est.
Tum senior: Quamvis obstat mihi tarda vetustas,
Multaque me fugiant primis spectata sub annis;
Plura tamen memini: nec quæ magis hæreat illa,
Pectore res nostro est inter bellicque domique 185
Acta tot. Ac si quem potuit spatiosa senectus
Spectatorem operum multorum reddere: vixi
Annos bis centum: nunc tertia vivitur ætas.
Clara decore fuit proles Elateia Cænis,
Thessalidum virgo pulcherrima, perque propin-
quas, 190

Perque tuas urbes, tibi enim popularis, Achille,
Multorum frustra votis optata procorum.
Tentasset Peleus thalamos quoque forsitan illos;
Sed jam aut contigerant illi connubia matris,
Aut fuerant promissa, tuæ. Nec Cænis in ullos
Denupsit thalamos: secretaque littora carpens
Æquorei vim passa dei est: ita fama ferebat.
Utque novæ Veneris Neptunus gaudia cepit;
Sint tua vota hæc, dixit, secura repulsæ:
Hæc quid voveas: eadem hoc quoque fama
ferebat. 200

Magnum, Cænis ait, facit hæc injuria votum,
Tale pati nil posse, mihi: da, fœmina ne sim:
Omnia præstiteris. Graviore novissima dixit

Verba sono, poteratque viri vox illa videri,
Sicut erat. Nam jam voto deus æquoris alti 205
Annuerat: dederatque super, ne saucius ullis
Vulneribus fieri, ferrove occumbere posset.
Munere lætus abit, studiisque virilibus ævum
Exigit Atrocides, Penelæque arva pererrat.

Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus,
Nubigenasque feros, positis ex ordine mensis,
Arboribus tecto discumbere jusserat antro.
Hæmonii proceres aderant; aderamus et ipai:
Festaque confusa resonabat regia turba.
Ecce canunt Hymenæon: et ignibus atria fu-
mant: 215

Cinctaque adest virgo matrum nurumque ca-
terva,

Præsignis facie. Felicem dicimus illa
Conjuge Pirithoum: quod pene fœfelissimum omen.
Nam tibi, sævorum sævissime Centaurorum,
Euryte, quam vino pectus, tam virgine visa 220
Ardet, et ebrietas geminata libidine regnat.
Protinus eversæ turbant convivia mensæ: [sis.
Raptaturque comis per vim nova nupta prehen-
Eurytus Hippodamen, alii, quam quisque pro-
barant,

Aut poterant, rapiunt: captæque erat urbis
imago. 225

Fœmineo clamore sonat domus. Ocius omnes
Surgimus: et primus, Quæ te recordia, Theseus,
Euryte, pulsas, ait, qui me vivente lacessas
Pirithoum, virolesque duos ignarus in uno?
Neve es magnanimus frustra memoraverit heros,
Submovet instantes, raptamque furentibus au-
fert.

Ile nihil contra: neque enim defendere verbis
Talia facta potest: sed vindicis ora protervis
Insequitur manibus, generosaque pectora pulsas.
Forte fuit juxta signis exstantibus asper 235
Antiquus crater, quem vastum vastior ipse
Sustulit Ægides, adversaque misit in ora.
Sanguinis ille globos pariter, cerebrumque, me-
rumque

Vulnere et ore vomens, madida resupinus arena
Calcitrat. Ardescent germani cæde bimembres:
Certatimque omnes uno ore, Arma, arma, lo-
quuntur. 241

Vina dabant animos: et prima pocula pugna
Missa volant, fragilesque cadi, curvique lebotes:
In epulis quondam, nunc bello et cædibus aptæ.
Primus Ophionides Amycus penetralia donis
Haud timuit spoliare suis: et primus ab æde
Campadibus densum rapuit funale coruscis:
Natumque alte, veluti qui candida tauri
Rumpere sacrificæ molitur colla securi,
Illis fronti Lapithæ Celadontis, et ossa 250
Non agnoscendo confusa reliquit in ore.

Exsiluere oculi, disjectisque ossibus oris
Acta retro naris, medioque infixa palato est.
Hunc pede convulso mensæ Pellæus acernæ 254
Stravit humi Belates, disjecto in pectora mento:
Cumque atro mixtos sputantem sanguine dentes
Vulnere Tartareas geminato mittit ad umbras.
Proximus ut steterat, spectans altaria vultu
Fumida terribili, Cur non, ait, utimur istis?
Cumque suis Gryneus immanem sustulit aram
gnibus, et medium Lapitharum jecit in agmen:
Depressitque duos, Brotean et Orion. Orio
Mater erat Mycale, quam deduxisse canendo
Sæpe reluctantis constabat cornus Lunæ.
Non impune feres, telli modo copia detur, 265
Dixerat Exadius: telique habet instar, in alta

Quæ fuerant pinu votivi sobtus cervi.

Figitur hule dupliet *Gryneus* in lumina ramo,
Erutiturque oculos: quorum pars cornibus hæret,
Pars fuit in *basæm*, concretæque sanguine pen-
det. 270

Ecoe rapit mediis flagrantem *Rhoetus* ab aris
Prunitionem torrem, dextraque a parte *Charaxi*
Tempore perfringit fulvo protecta capillo.

Corsepti rapida, veluti seges arida, flamma

Arserunt crines, et vulnere sanguis inustus 275

Terribilem stridore sonum dedit: ut dare ferrum

Igni rubens plerumque solet, quod forcipe curva

Cum faber eduxit, lacubus demittit: at illud

Stridet, et in trepida submersum sibilat unda,

Saucius hirsutis avidum de crinibus ignem 280

Excutit, inque humeros limen tellure revulsum

Tollit, onus plaustrî: quod ne permittat in hos-

tem,

Ipsa facit gravitas. Socium quoque saxæa moles

Oppressit spatîo stantem proprio *Cometen*.

Gaudio nec retinet *Rhoetus*. Sic compreor, in-

quit, 285

Cætera sit fortis castrorum turba tuorum;

Semicremoque novat repetitum stipite vulnus;

Terque quaterque gravi juncturas verticis ictu

Rupit, et in liquido sederunt ossa cerebro.

Victor ad *Evagrum*, *Corythumque*, *Dryantaque*

transit. 290

E quibus ut prima tectus lanugine malas

Procurbuit *Corythus*; Pueri quæ gloria fuso

Parta tibi est? *Evgros* ait. Nec dicere *Rhoetus*

Plura sinit: rutilasque ferox in aperta loquentis

Condidit ora viri, perque os in pectora, flammæ.

Te quoque, sæve *Drya*, circum caput igne rotato

Insequitur: sed non in te quoque constitit idem

Exitus; assidue successu cædis ovantem,

Qua juncta est humero cervix, sude figis obusta.

Ingemuit, duroque sudem vix osse revellit 300

Rhoetus, et ipse suo madefactus sanguine fugit.

Fugit et *Orneus*, *Lycabasque*, et saucius armo

Dexteriore *Medon*, et cum *Pisenore* *Thaumnas*:

Quique pedum nuper certamine vicebat omnes

Mermeros, accepto nunc vulnere tardius ibat: 305

Et *Pholus*, et *Melaneus*, et *Abas* prædator apro-

rum:

Quique suis frustra bellum dissuaserat augur

Astolos. Ille etiam metuenti vulnera *Nesso*,

Ne fuge: ad *Herculeos*, inquit, servaberis arcus

At non *Eurynomus*, *Lycidasque*, et *Areos*, et

Imbreus 310

Effugere necem: quos omnes dextra *Dryantis*

Perculit adversos. Adversum tu quoque, quam-

vis

Terga fugæ dederis, vulnus, *Crenæc*, tulisti.

Nam grave respiciens inter duo lumina ferrum,

Qua naris fronti committitur, accipis, imæ. 315

In tanto fremitu ductis sine fine jacebat

Sopitus vinis, et inexterrectus *Aphidas*:

Languentique manu *carchesia* mixta tenebat,

Fusus in *Ossææ* villosis pellibus ursæ.

Quem procul ut vidit frustra nulla arma moven-

tem, 320

Inserit amento digitos, *Miscendaque*, dixit,

Cum *Styge* vina bibas, *Phorbas*. Nec plura mo-

ratum

In juvenem torsit jaculum: ferratæque collo

Fraxinus, ut casu jacuit resupinus, adacta est.

Mors caruit sensu: plenoque e gutture fluxit 325

Inque toros, inque ipsa niger *carchesia* sanguis.

Vidi ego *Petræum* conantem evellere terra

Glandiferam quercum: quam dum complexibus
ambit,

Et quatit huc illuc, labefactaque robora jactat;

Lancea *Pirithoi*, costis immissa *Petræi*, 330

Pectora cum duro luctantia robore fixit.

Pirithoi virtute *Lycum* cecidisse ferebant:

Pirithoi cecidisse *Chromin*. Sed uterque mino-

rem [runt.

Victori titulum, quam *Dictys* *Helopsque*, dede-

Fixus *Helops* jaculo, quod pervia tempora fecit,

Et missum a dextra lævam penetravit in aurem.

Dictys, ab ancipiti delapsus acumine montis,

Dum fugit instantem trepidans *Ixione* natum,

Decidit in præceps, et pondere corporis ornum

Ingentem fregit, suaque induit illa fractæ 340

Ultor adest *Aphareus*, saxumque e monte revul-

sium

Mittere conatur. Conantem stipite querno

Occupat *Ægides*, cubitibus ingentia frangit

Ossa: nec ulterius dare corpus inutile leto

Aut vacat, aut curat: tergoque *Bianoris* alti 345

Insilit, haud solito quemquam portare, nisi

ipsum:

Opposuitque genu costis, prensamque sinistra

Cæsariem retinens, vultum, minitantiæ ora

Robore notodos, præduræque tempora, fregit.

Robore *Nedymnum*, jaculatoremque *Lycotan* 350

Sternit, et immissa protectum pectora barba

Hippason, et summis exstantem *Kiphea* sylvis,

Tereaque, *Hæmonis* qui prensos montibus ursos

Ferre domum vivos, indignantesque solebat.

Haud tulit utentem pugne successibus ultra 355

Thesea *Demoleon*: solidoque revellere trunco

Annosam pinum magno molimine tentat.

Quod quia non potuit, præfractam misit in hos-

tem.

Sed procul a telo *Theseus* veniente recessit,

Pallados admonitu; credi sic ipse volebat. 360

Non tamen arbor incers cecidit: nam *Crantoris*

alti [trum.

Abscidit jugulo pectusque, humerumque sinis-

Armiger ille tui fuerat genitoris, *Achille*:

Quem *Dolopum* rector, bello superatus, *Amyntor*

Æacidae dederat pacis pignusque fidemque. 365

Ilunc procul ut fœdo disiectum vulnere *Peleus*

Vidit, At inferias, juvenum gratissimo *Crantor*,

Accipie, ait: validoque in *Demoleonta* lacerto

Fraxineam misit, mentis quoque viribus, hastam.

Quæ laterum cratem perumpit, et ossibus

hærens

Intremuit. Trahit ille manu sine cuspidè lignum:

Id quoque vix sequitur: cuspis pulmone retenta

est.

Ipse dolor vires animo dabat: æger in hostem

Erigitur, pedibusque virum proculcat equinis.

Excipit ille ictus galea clypeoque sonantes, 375

Defensatque humeros, prætentæque sustinet

arma:

Perque armos uno duo pectora perforat ictu.

Ante tamen leto dederat *Phlegæon* et *Hylen*

Eminus: *Iphinoum* collato *Marte* *Claninque*.

Additur his *Dorylas*: qui tempora tecta gerebat

Pelle lupi, sævique vicem præstantia teli 381

Cornua vara boum multo rubefacta cruore.

Huic ego, nam vires animus dabat, *Adspice*, dixi,

Quantum concedant nostro tua cornua ferro:

Et jaculum torsi: quod cum vitare nequiret, 385

Opposuit dextram passuræ vulnera fronti.

Afixa est cum fronte manus: fit clamor: at illum

Hærentem *Peleus*, et acerbo vulnere victum,

(Stabat enim propior,) mediam ferit ense sub alvum.

Prosiluit, terraque ferox sua viscera traxit, 390
Tractaque calcavit, calcataque rupit, et illis
Crura quoque impediit, et inani concidit alvo.
Nec te pugnantes tua, Cyllare, forma redemit,
Si modo naturæ formam concedimus illi.

Barba erat incipiens; barbæ color aureus: aureaque 395

Ex humeris medios coma dependebat in armos.
Gratus in ore vigor: cervix, humerique, manusque,

Pectoraque artificum laudatis proxima signis,
Ex qua parte viri est: nec equi mendosa sub illa
Deteriorque viro facies. Da colla, caputque, 400
Castro dignus erit: sic tergum sessile, sic stant
Pectora celso toris: totus pice nigrior atra;
Candida cauda tamen: color est quoque cruribus albus.

Multæ illum petiore sua de gente; sed una
Abstulit Hylonomæ, qua nulla decentior inter 105
Semiferos altis habitavit femina sylvis.

Hæc et blanditiis, et amando, et amare fatendo
Cyllaron una tenet. Cultus quoque quantus in illis

Esse potest membris; ut sit coma pectine levis:
Ut modo rore maris, modo se violæ, rosæve 410
Implicit, interdum canentia lilia grætet:

Bisque die lapsis Pagasææ vertice sylvæ

Fontibus ora lavet, his flumine corpora tingat:
Nec, nisi quæ deceant, electarumque ferarum,
Aut humero, aut lateri prætendat vellera lævo.

Par amor est illis: errant in montibus una: 416
Antra simul subeunt: et tum Lapitheia tecta

Intrant pariter, pariter fera bella gerebant.
Auctor in incerto est: jaculum de parte sinistra

Venit, et inferius, quam collo pectora subsunt,
Cyllare, te fixit: parvo cor vulnere læsum 421
Corporum cum toto post tela educta refixit.

Protinus Hylonomæ morientes excipit artus,
Impositaque manu vulnus foveit, oraque ad ora

Admovet, atque animæ fugienti obistere tentat.
Ut videt extinctum, dictis, quæ clamor ad aures

Arcuit ire meas, telo, quod inhæserat illi, [est.
Incubuit, moriensque suum complexa maritum

Ante oculos stat et ille meos, qui sena leonum
Vinxerat inter se connexis vellera nodis, 430
Phæoomes, honinonemque simul protectus equumque.

Codice qui misso, quem vix iuga bina moverent
Junota, Pholonidenæ a summo vertice fregit.

Fracta volubilitas capitis latissima: perque os,
Perque cavas nares, oculosque, auresque cer-

brum 435

Molle fuit, veluti concretum vimine querno
Lac solet; utve liquor rari sub pondere cribri

Manat, et exprimitur per densa foramina spissus.
Ast ego, dum parat hunc armis nudare jacentem,

(Sed tuus hoc genitor,) gadium spoliantis in ima
Illa demisi. Chthonius quoque Teleboasque

Ense jacent nostro. Ramum prior ille bifurcum
Gesserat, hic jaculum. Jaculo mihi vulnera fecit.

Signa vides: apparatus adhuc vetus ecce cicatrix.
Tunc ego debueram capiendæ ad Pergamam mitti:

Tunc poteram magni, si non superare, morari 446
Hectoris arma meis. Illo sed tempore nullus,

Aut puer, Hector erat. Nunc me mea deficit ætas.
Quid tibi victorem gemini Periphanta Pyreti,

Ampyæa quid referam? qui quadrupedantis
Oiolei

Fixit in adverso cornum sine cuspidè vultu. 456
Vecte Pelethronium Macareus in pectus adactæ

Stravit Erigdupum. Memini et venabula condi
Inguine, Neseis manibus conjecta, Cymeli.

Nec tu credideris tantum cecinisse futura 455
Ampyciden Mopsam. Mopso jaculante biformis

Oceubuit, frustra quoque loqui tentavit Hodites,
Ad mentum lingua, mentoque ad guttura fixo.

Quinque neci Cæneus dederat, Styphelumque,
Bromumque, [Pyraemon.

Antimachumque, Helymumque, securiferumque
Vulnera non memini: numerum nomenque notavi.

Provolat Emathii spoliis armatus Halesi,
Quem dederat leto, membris et corpore Latreus

Maximus. Illic ætas inter juvenemque, senemque,

Vis juvenilis erat: variabant tempora cani. 465

Qui clypeo, galeaque, Macedoniaque sarissa
Conspicuum, faciemque obversus in agmen utrum-

que, [orbein.

Armaque concussit, certumque equitavit in
Verbaque tot fudit vacuus animosus in auras:

Et te, Cæni, feram? nam tu mihi femina semper,
Tu mihi Cænis eris: nec te natalis origo 471

Comminuit? mentemque subit, quo præmia facto,
Quaque viri falsam speciem mercede pararis?

Vel quid nata vide, vel quid sis passa: columque,
I, cape cum calathis, et stamina pollice torque:

Bella relinque viris. Jactanti talia Cæneus 476
Extentum cursu missa latus eruit hasta,

Qua vir equo commissus erat. Furit ille dolore,
Nudaque Phyllei juvenis ferit ora sarissæ.

Non secus hæc resilit, quam tecti a culmine
grando, 480

Aut si quis parvo feriat cava tympana saxo.
Cominus aggreditur, laterique recondere duro

Luctatur gladium. Gladio loca pervia non sunt.
Haud tamen effugies: medio jugulaberis ense,

Quandoquidem mucro est hebes, inquit; et in
latus ense 485

Oblinquit, longaque amplectitur ilia dextra,
Plaga facit geminus, ceu corpore marmoris icti,

Fractaque dissiluit percussio lamina collo.
Ut satis illasos miranti præbuit artus; 489

Nunc age, ait Cæneus, nostro tua corpora ferro
Tentemus; capuloque tenus demisit in armos

Ensem fatiferum, cæcamque in viscera movit
Versavitque manum, vulnusque in vulnere fecit.

Ecce ruunt vasto rabidi clamore bimembres,
Telaque in huic omnes unum mittuntque, fe-

runoque. 495

Tela retusa cadunt; manet imperfossus ab omni
Inque cruentatus Cæneus Klæteus ictu.

Fecerat attonitos nova res. Heu dedecus ingens!
Monychus exclamat: populus superamur ab uno,

Vixque viro: quanquam ille vir est; nos segni-
bus actis, [prosumt?

Quod fuit ille, sumus. Quid membra immania
Quid geminæ vires? quid, quod fortissima rerum

In nobis duplex natura animalia junxit?
Nec nos matre dea, nec nos Ixione natos

Esse recor, qui tantus erat, Junonis ut altæ 505
Spem caperet: nos seminari superamur ab hoste.

Saxa, trabesque super, totosque involvite montes,
Vivacemque animam missis elidite sylvis:

Sylva præmat fauces: et erit pro vulnere pondus.
Dixit: et insani dejectam viribus Austri 510

Forte trabem nactus, validum conject in hostem.
Exemplumque fuit: parvoque in tempore audus

Arboris Othrys erat, nec habebat Pelion umbras.

Obrutus immani cumulo sub pondere Cæneus
Æstat arborea, congestaque robora duris 515
Fert humeris. Sed enim postquam super ora
caputque [auras,
Crevit onus, neque habet, quas ducat, spiritus
Deficit interdum : modo se super acra frustra
Tollere conatur, jactasque evolvere sylvas ;
Interdumque movet : veluti, quam cernimus,
(ecce) 520

Ardus si terræ quatiatur motibus Ide.
Exitus in dubio est : alii sub inania corpus
Tartara detrusum sylvarum mole ferebant.
Abnuit Ampycides : medioque ex aggere fulvis
Vidit avem pennis liquidas exire sub auras, 525
Quæ mihi tunc primum, tunc est conspecta sup-
preum.

Hanc ubi lustrantem leni sua castra volatu
Mopsus, et ingenti circum clangore sonantem
Adspexit, pariterque oculis animoque secutus ;
O salve, dixit, Lapithææ gloria gentis, 530
Maxime vir quondam, sed nunc avis unica, Cæneus.
Credita res auctore suo est. Dolor addidit iram :
Oppressumque ægre tulimus tot ab hostibus
unum :

Nec prius abstinitis ferrum exercere crnore,
Quam data pars leto, partem fuga noxque dire-
mit. 535

Hæc inter Lapithas et semihomines Centauros
Prelia Tlepolemus, Pyllo referente, dolorem
Præteriti Alcide tacito non pertulit ore :
Atque ait, Hercules mirum est oblivia laudis
Acta tibi, senior : certe mihi sæpe referro 540
Nubigenas domitos a se pater ipse solebat.
Tristis ad hæc Pylus : Quid mo meminisse ma-
lorum

Cogis, et obductos annis rescindere luctus ?
Inque tuum genitorem odium, offensasque fateri ?
Ille quidem majora fide, dii gessit, et orbem 545
Implevit meritis, quod mallem posse negari :
Sed neque Deiphobum, nec Polydamaunt, nec
ipsum

Hectora laudamus. Quis enim laudaverit hostem ?
Ille tuus genitor Messania mœnia quondam
Stravit, et immeritis urbes Elinque Pylonque 550
Diruit, inque meos ferrum flammamque penates
Impulit. Utque alios taceam, quos ille peremit ;
Bis sex Neliidæ fuimus, conspecta juvenus :
Bis sex Herculeis ceciderunt, me minus uno,
Viribus. Atque alios vinci potuisse ferendum est.
Mira Periclymeni mors est : cui posse figuras 556
Sumere quas vellet, rursusque reponere sumtas
Neptunus dederat, Nelei sanguinis auctor.
Hic, ubi nequicquam est formas variatus in omnes,
Vertitur in faciem volucris, quæ fulmina curvis
Ferre solet pedibus, divum gratissima regi. 561
Viribus usus avis, pennis rostroque reduco
Hamatisque viri laniaverat unguibus ora.
Tendit in hunc nimium certos Thyrynthus arcus,
Atque inter nubes sublimia membra ferentem
Pendementem ferit, lateri qua jungitur ala. 566
Nec grave vulnus erat : sed rupti vulnere nervi
Deficiunt, motumque negant viresque volandi.

Decidit in terram, non concipientibus auras
Infirmum pennis : et qua levis hæserat alæ, 570
Corporis affixi pressa est gravitate sagitta,
Perque latus summum jugulo est exacta sinistro.
Num videor debere tui præconia rebas
Herculis, o Rhodiæ ductor pulcherrime classis ?
Nec tamen ulterius, quam fortia facta silendo,
Uliscar fratres : solida est mihi gratia tecum.

Hæc postquam dulci Neleus edidit ore ; 577
A sermone senis, repetito munere Bacchi,
Surrexere toris : nox est data cætera somno.

At deus, æquoreas qui cuspidē temperat undas,
In volucrum corpus nati Stheneleida versum 581
Mente dolet patria : sævumque perosus Achillem
Exercet memores plus quam civiliter iras.
Jamque fere tracto duo per quinquennia bello,
Talibus intonsum compellat Sminthea dictis : 585
O mihi de fratris longe gratissime natis,
Irrita qui mecum potuisti mœnia Trojæ,
Ecquid, ut has jam casuras adspicias arces,
Ingemis ? aut ecquid tot defendantia muros 589
Millia cæsa doles ? ecquid, ne persequar omnes,
Hectoris umbra subit circum sua Pergama tracti ?
Cum tamen ille ferox, belloque cruentior ipso,
Vivit adhuc, operis nostri populatur Achilles.
Det mihi se : faxo, triplici quid cuspidē possim,
Sentiat. At quoniam concurrere cominus hosti
Non datur, occulta necopinum perde sagitta. 596
Annuit : atque animo pariter patruoque suoque
Delius indulgens, nebula velatus in agmen
Pervenit Ilacum, mediæque in cæde virorum
Rara per ignotos spargentem cernit Achivos 600
Tela Parin : fassusque deum, Quid spicula perdis
Sanguine plebis ? ait : si qua est tibi cura tuorum,
Vertere in Æaciden, cæsosque ulciscere fratres.
Dixit : et ostendens sternentem Troia ferro
Corpora Peliden, arcus obvertit in illum, 605
Certeque letifera direxit spicula dextra. [et,
Quod Priamus gaudere senex post Hectora pos-
Hoc fuit. Ille igitur tantorum victor, Achille,
Vinceris a timido Grajæ raptore maritæ !
At si femineo fuerat tibi Marte cadendum, 610
Thermodonticae malleis cecidisse bipenni.
Jam timor ille Phrygum, decus et tutela Pelasgi
Nominis Æacides, caput insuperabile bello,
Arserat ; armatar deus idem, idemque cremarat.
Jam cinis est ; et de tam magno restat Achille 615
Nescio quid, parvam quod non bene compleat
urnam.

At vivit, totum quæ gloria compleat orbem.
Hæc illi mensura viro respondet : et hac est
Par sibi Pelides ; nec inania Tartara sentit.
Ipse etiam, ut cuius fuerit cognoscere possis, 620
Bella movet clypeus, deque armis arma ferun-
tur.

Non ea Tydides, non audet Oileos Ajax,
Non minor Atrides, non bello major et ævo
Poscere, non alii : soli Telamone creato
Laertaque fuit tantæ fiducia laudis. 625
A se Tantalides onus invidiamque removit :
Argolicosque duces mediis considerare castris
Jussit, et arbitrium litis trajecit in omnes.

LIBER TERTIUS DECIMUS.

Consedere duces, et, vulgi stante corona,
Surgit ad hos clypei dominus septemplicis Ajax.
Utque erat impatiens iræ, Sigæa torvo

Littora respexit, classemque in littore vultu ; 4
Intendensque manus, Agimus, pro Jupiter, inquit,
Ante rates causam ; et tecum confertur lites !

At non Hectoris dubitavit cedere flammis,
Quas ego sustinui: quas hac a classe fugavi.
Tutus est igitur fletis contendere verbis,
Quam pugnare manu. Sed nec mihi dicere
promptum, 10

Nec facere est isti: quantumque ego Marte feroci,
Quantum acie valeo, tantum valet iste loquendo
Nec memoranda tamen vobis mea facta, Pelasgi.
Esse reor, vidistis enim: sua narret Ulixes,
Quæ sine teste gerit, quorum nox conscia sola est.
Præmia magna peti fateor: sed demit honorem
Æmulus. Ajaci non est tenuisse superbum,
Sit licet hoc ingens, quicquid speravit Ulixes.
Iste tulit pretium jam nunc certaminis hujus,
Quo cum victus erit, mecum certasse feretur. 20
Atque ego, si virtus in me dubitabilis esset,
Nonnihil potens essem, Telamone creatus,
Mœnia qui forti Trojana sub Hercule cepit,
Littoraque intravit Pagasæ Colcha carina.
Æacus huic pater est, qui jura silentibus illic 25
Reddit, ubi Æoliden saxum grave Sisyphion urget
Æacon agnoscit summus, prolemque fatetur
Jupiter esse suam. Sic ab Jove tertius Ajax.
Nec tamen hæc series in causa prosit, Achivi.
Si mihi cum magno non est communis Achilles. 30
Fratr erat: fraterna peto. Quid sanguine cretus
Sisyphio, furtisque et fraude similis illi,
Inserit Æacidis alienæ nomina gentis?

An quod in arma prior, nulloque sub indice veni,
Arma neganda mihi? potiorque videbitur ille, 35
Ultima qui cepit, detractavitque furore
Militiam ficto: donec sollertior isto,
Sed sibi inutilior, timidi commenta retexit
Naupliades animi, vitataque traxit in arma?
Optima nunc sumat, qui sumere noluit ulla; 40
Nos inhonorati, et donis patruelibus orbi,
Obtulinus qui nos ad prima pericula, simus.
Atque utinam aut verus furor ille, aut creditus,
esset;

Nec comes hic Phrygiæ unquam venisset ad arcis
Hortator scelerum! non te, Præantia proles, 45
Expositum Lemnos nostro cum crimine haberet:
Qui nunc, ut memorant, sylvestribus abditus
antris

Saxa moves genitu, Laertiadæque precaris,
Quæ meruit: quæ, si di sunt, non vana preceris.
Et nunc ille eadem nobis juratus in arma, 50
Hæu, pars una ducum, quo successore sagittæ
Herculis utuntur, fractus morboque fameque,
Velaturque, aliturque avibus; volucresque pe-
tendo

Debita Trojanis exercet spicula fatas.
Ille tamen vivit, quia non comitavit Ulixen. 55
Mallet et infelix Palamedes esse relictus.
Viveret: aut certe letum sine crimine haberet.
Quem male convicti nimium memor iste furoris
Prodere rem Danam finxit, fictumque probavit
Crimen, et ostendit, quod jam præfederat, aurum.
Ergo aut exsilio vires subduxit Achivi, 61
Aut necesse. Sic pugnat, sic est metuentis Ulixes
Qui, licet eloquio fidum quoque Nestora vincat,
Haud tamen efficiet, desertum ut Nestora crimen
Esse rear nullum. Qui, cum imploraret Ulixen 65
Vulnere tardus equæ, fessuque senilibus annis,
Proditus a socio est. Non hæc mihi crimina fingi
Scit bene Tydides, qui nomine sæpe vocatum
Corripuit, trepidoque fugam exprobravit amico.
Adspiciant oculis superi mortalia justis. 70
En eget auxilio, qui non tulit: utque reliquit,
Sic linquendus erat. Legem sibi dixerat ipse.

Conclamat socios. Adsum, videoque tremementem,
Pallentemque metu, et trepidantem morte futura.
Opposui molem clypei, texique jacentem, 75
Servavique animam (minimum est hoc laudis)
inertem.

Si perstas certare, locum redeamus in illum:
Redde hostem, vulnusque tuum, solitumque ti-
morem: [illo.]

Post clypeumque late: et mecum contende sub
At postquam eripui, cui standi vulnera vires 80
Non dederant, nullo tardatus vulnere fugit.
Hector adest, secumque deos in prælia ducit:
Quaque ruit, non tu tantum terroris, Ulixæ,
Sed fortes etiam: tantum trahit ille timoris.

Hunc ego sanguineæ successu cædis ovantem 85
Cominus ingenti resupinum pondere fudi.
Hunc ego poscentem, cum quo concurreret, unus
Sustinui: sortemque meam vovistis, Achivi:
Ut vestræ valere preces. Si quæritis hujus
Fortunam pugne; non sum superatus ab illo, 90
Licet ferunt Troes ferrumque, ignemque, Jo-
vemque

In Danaas classes. Ubi nunc facundus Ulixes?
Neinpe ego mille meo protexi pectore puppes,
Spem vestri reditus. Date tot pro navibus arma.
Quod si vera licet mihi dicere, quæritur istis, 95
Quam mihi, major honos: conjunctaque gloria
nostra est:

Atque Ajax armis, non Ajaci arma petuntur.
Conferat his Ithacus Rhæsum, imbellemque Do-
lona, [tum.]

Priamidemque Helenum raptâ cum Pallade cap-
Luce nihil gestum, nihil est Diomedæ remoto. 100
Si semel ista datis meritis tam vilibus arma;
Dividite, et major pars sit Diomedis in illis.
Quo tamen hæc Ithaco? qui clam, qui semper
inermis

Rem gerit, et furtis incautum decipit hostem?
Ipse nitor galææ claro radiantis ab auro 105
Insidias prodet, manifestabitque latentem.

Sed neque Dulichius sub Achillis casside vertex
Pondera tanta feret: nec non onerosa, gravisque
Pelias esse potest imbellibus hasta lacertis.

Nec clypeus vasti cælatus imagine mundi 110
Convenit timida, natæque ad furta sinistra.
Debilitatum quid te petis, improbe, munus?

Quod tibi si populi donaverit error Achivi,
Cur spoliis erit, non cur metuaris ab hoste.

Et fuga, qua sola cunctos, timidissime, vincis, 115
Tarda futura tibi est, gestamina tanta trahenti.

Adde, quod iste tuus, tam raro prælia passus,
Integer est clypeus: nostro, qui tela ferendo
Mille patet plagis, novus est successor habendus.
Denique (quid verbis opus est?) spectemur
agendo: 120

Arma viri fortis medios mittantur in hostes:
Inde jubete peti, et referentem ornate relatis.

Finiet Telamone satus; vulgice secutum
Ultima murmur erat: donec Laertius heros
Adstitit, atque oculos paulum tellure moratos 125
Sustulit ad proceres, expectatoque resolvit
Ora sono: neque abest facundis gratia dictis.

Si mea cum vestris valuisent vota, Pelasgi,
Non foret ambiguus tanti certaminis hæres:
Tuque tuis armis, nos te poteremur, Achille. 130
Quem quoniam non æqua mihi, vobisque negarunt
Fata, (manuque simul veluti lacrymantia teresit
Lumina,) quis magno melius succedat Achilli,
Quam per quem magnus Danaus successit
Achilles?

Hic modo ne prosit, quod, ut est, hebes esse videtur:

Nec mihi noceat, quod vobis semper, Achivi,
Profruit, ingenium: mea quæ hæc facundia, si qua est,

Quæ nunc pro domino, pro vobis sæpe locuta est,
Invidia caret: bona nec sua quisque recuset.
Nam genus, et proavos, et quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco. Sed enim, quia retulit Ajax
Esse Jovis pronopos, nostri quoque sanguinis auctor

Jupiter est, totidemque gradus distamus ab illo.
Nam mihi Laertes pater est, Arocus illi,
Jupiter huic: neque in his quicquam damnatus,
et exsul.

Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas. Deus est in utroque parente.
Sed neque materno quod sum generosior ortu,
Nec mihi quod pater est fraterni sanguinis insons,
Proposita arma peto: meritis expendite causam.
Dummodo quod fratres Telamon, Peleusque fuerunt,

Ajaci meritum non sit: nec sanguinis ordo,
Sed virtutis honos spoliis quærat in istis.
Aut si proximitas, primusque requiritur hæres;
Est genitor Peleus, est Pyrrhus filius illi. Nec locus Ajaci? Phthiam Scyronve feratur.
Quis minus est isto Teucer patruelis Achilli.
Nam petit ille tamen, num sperat, ut auferat arma?

Ergo operum quoniam nudum certamen habetur;
Plura quidem feci, quam quæ comprehendere dictis
In promptu mihi sit: rerum tamen ordine ducar.
Præcia venturi genitrix Nereia leti
Dissimulat cultu natum: deceperat omnes,
In quibus Ajacem, sumitæ fallacia vestis. Arma ego fæmineis, animum motura virilem,
Mercebis inserui. Neque adhuc projecerat heros
Virgineos habitus, cum parmam hastamque teneant,

Nate dea, dixi, tibi peritura reservant [jam?
Pergama. Quid dubitas ingentem evertere Tro-
Injecique manum, fortemque ad fortia misi. Ergo operatilius measunt. Ego Telephon hasta
Pugnantem domui: victum orantemque refeci.
Quod Thebæ cecidere, meum est. Me credite

Lesbon, [urbes,
Me Tenedon, Chrysenque, et Cillan, Apollinis
Et Syron cepisse: mea concussa putate
Procubuisse solo Lyrnessia moenia dextra.
Utque alias taceam, qui sævum perdere posset
Hectora, necne dedi: per me jacet inclytus Hector.

Illis hæc armis, quibus aut inventus Achilles,
Arma peto: vivo dederam; post fata reposco.
Ut dolor unus Danaos pervenit ad omnes,
Aulidæque Euboicam complerent mille carinæ,
Expectata diu, nulla, aut contraria classi, [sortes
Flamina sunt: dureque jubent Agamemnona
Immeritam sævæ natam mactare Diane. Denegat hoc genitor, divisque irascitur ipsis:
Atque in rege tamen pater est. Ego mite parentis
Ingenium verbis ab publica commoda verti.
Nunc equidem fateor, fassoque ignoret Atrides,
Difficile tenui sub iniquo iudice causam. Hunc tamen utilitas populi, fraterque, datique
Summa movet sceptri, laudem ut cum sanguin- penset.

Mittor et ad matrem; quæ non hortanda, sed
Docenda fuit. Quo si Telamonius isset,

Orba suis essent etiamnum linteæ ventis. 195

Mittor et Iliacas audax orator ad arces:
Visaque, et intrata est altæ mihi curia Trojæ;
Plenaque adhuc erat illa viris. Interitus egi,
Quam mihi mandaret communis Græcia, causam:
Accusosque Parin, prædamque Helenamque re-
posco:

It moveo Priamum, Priamoque Antenora junc-
At Paris, et fratres, et qui rapuere sub illo,
Vix tenuere manus, scis hoc, Menelæ, nefandas:
Primaque lux nostri tecum fuit illa periculi. [que
Longa referre mora est, quæ consilioque, manu-
Utiliter feci spatiosi tempore belli.

Post acies primas, urbis se mœnibus hostes
Continuere diu; nec aperti copia Martis
Ulla fuit: decimo demum pugnavimus anno. 209
Quid facis interea, qui nil, nisi prælia, nosti?
Quis tuis usus erat? nam si mea facta requiris;
Hostibus insidior: fossas munimine cingo:
Consolor socios, ut longi tardia belli

Mente ferant placida: doceo quo simus alendi
Armandive modo: mittor quo postulat usus.
Ecce Jovis monitu, deceptus imagine somni,
Rex jubet incepti curam dimittere belli. 217
Ile potest auctore suam defendere causam.
Non sinat hoc Ajax, delendaque Pergama poscat:
Quodque potest, pugnet. Cur non remoratur
ituros? [quantur?

Cur non arma capit? dat, quod vaga turba se-
Non erat hoc nimum nunquam nisi magna lo-
quenti.

Quid, quod et ipse fugis? vidi, puduitque videre,
Cum tu terga dares, inhonestaque vela parares.
Nec mora, Quid facitis? quæ vos dementia, dixi,
Concitat, o socii, captam dimittere Trojam? 226
Quidve domum fertis decimo, nisi dedecus, anno?
Talibus atque aliis, in quæ dolor ipse disertum
Fecerat, aversos profuga de classe reduxi.

Convocat Atrides socios terrore paventes: 230
Nec Telamoniades etiam nunc hiscere quicquam
Ausit: at ausus erat reges incessere dictis
Thersites, etiam per me haud impune, protervis.
Erigor, et trepidos cives exhortor in hostem,
Amisamque mea virtutem voce reposco. 235
Tempore ab hoc, quodcunque potest fecisse videri
Fortiter iste, meum est, qui tantem terga retraxi.
Denique de Danais quis te laudatve petitve?

At sua Tydides mecum communicat acta,
Me probat, et socio semper confidit Ulixæ. 240
Est aliquid, de tot Graiorum millibus, unum
A Diomede legi. Nec me sors ire jubebat:
Sic tamen et spreto noctisque hostisque periculo,
Ausum eadem, quæ nos, Phrygia de gente Dolona
Interimo: non ante tamen, quam cuncta coegi
Prodere, et edidici, quid perdidit Troja pararet.
Omnia cognoram, nec, quod specularer, habe-
bam:

Et jam promissa poteram cum laude reverti.
Haud contentus ea, petii tentoria Rheii,
Inque suis ipsum castris comitesque preemi:
Atque ita captivo victor votisque potitus,
Ingredior curru lætos imitante triumphos.
Cujus equos pretium pro nocte poposcerat hostis,
Arma negate mihi: fueritque benignior Ajax.
Quid Lycii referam Sarpedonis ægmina ferro
Devastata meo? cum multo sanguine fudi 256
Cæranon, Hippasiden, et Alastoraque Chroni-
que.

Alcandrumque, Haliumque, Noemonaque, Fry-
Exitioque dedi cum Chersidamante Thoonæ,

Et Charopem, fatisque immitibus Ennomon acetum;

Quique minus celebres nostra sub mœnibus ur-
Procubere manu. Sunt et mihi vulnera, cives,
Ipso pulchra loco: nec vanis credite verbis.
Adspicite en: vestemque manu diducit, et, Hæc
sunt

Pectora semper, ait, vestris exercita rebus. 265
At nihil impendit per tot Telamonius annos
Sanguinis in socios: et habet sine vulnere corpus.
Quid tamen hoc refert, al se pro classe Pelasga
Arma tulisse refert contra Troasque, Jovemque?
Confiteorque, tulit: neque enim benefacta ma-
ligno

Detrectare meum est: sed nec communia solus
Occupet, atque aliquem vobis quoque reddat
honorem. 272

Repulit Actorides, sub imagine tutus Achilles,
Troas ab arsuris cum defensore carinis.

Ausum etiam Hector eo solum concurrere Marti
Se putat, oblitus regisque, decumque, meique;
Nonus in officio, et prælatus munere sortis.
Sed tamen eventus vestra, fortissime, pugna
Quis fuit? Hector abijt violatus vulnere nullo.
Me miserum, quanto cogor meminisse dolore
Temporis illius, quo Graiùm murus Achilles
Prodebant! nec me lacryma, luctuque, timore
Tardarunt, quin corpus humo sublimè referenti.
His humeris, his, inquam, humeris ego corpus
Achillia, [boio.]

Et simul arma tuli, quæ nunc quoque ferre la-
Sunt mihi, quæ valcant in talia pondera, vires:
Est animus vestros certe sensurus honores. 287
Scilicet idcirco pro nato cæcula mater
Ambitiosa suo fuit, ut cælestia dona,
Artis opus tantæ, rudis et sine pectore miles
Indueret? neque enim clypei cælamina norit,
Oceanum, et terras, cumque alto sidera cælo,
Pleiadæque, Hyadasque, immunemque aquoris
Arcton,

Diversasque urbes, nitidumque Orionis ense.
Postulat ut capiat, quæ non intelligit, arma. 295
Quid? quod me, duri fugientem munera belli,
Arguit incepto serum accessisse labori?
Nec se magnanimo maledicere sentit Achilli?
Si simulasse vocat crimen; simulavimus ambo.
Si mora pro culpa est; ego sum maturior illo.
Me pia detinuit conjux: pia mater Achillem:
Primaque sunt illis data tempora, cætera vobis.
Haud timeo, si jam nequeo defendere crimen
Cum tanto commune viro. Deprensus Ulixis
Ingenio tamen ille; at non Ajax Ulixes. 305
Neve in me stolidæ convicia fundere lingue
Admiremur eum: vobis quoque digna pudore
Obijcit. An falso Palameden crimine turpe
Accusasse mihi, vobis damnasæ decorum est?
Sed neque Naupliades facinus defendere tantum,
Tamque patens, valuit; nec vos audistis in illo
Crimina: vidistis: pretioque objecta patebant.
Nec, Pœntiaden quod habet Vulcania Lemnos,
Esse reus merui: factum defendite vestrum,
Consensistis enim, nec me suasisse negabo; 315
Ut se subtraheret bellique viæque labori,
Tentaretque ferus requie lenire dolores.
Periit; et vivit. Non hæc sententia tantum
Fida, sed et felix; cum sit satis esse fidelem.
Quem quoniam vates delenda ad Pergama pos-
cunt; 320

Ne mandate mihi: melius Telamonius ibit,
Eloquioque virum morbis iraque furem

Molliet, aut aliquis producet callidus arte.

Ante retro Simois fluat, et sine frondibus Ide
Stabit, et auxilium promittet Achaia Trojæ, 325
Quam, cessante meo pro vestris pectore rebus,
Ajacis stolidi Danaïs sollertia prosit.

Sis licet infestus sociis, regique, mihi quæ,
Dure Philoctete; licet exsecrere, meumque
Devoceas sine fine caput, cupiasque dolenti 330
Me tibi forte dari, nostrumque haurire cruorem:
[Utque tui mihi, sic fiat tibi copia nostri:]

Te tamen aggrediar: [mecumque reducere nitar.]
Tamque tuis potiar, faveat fortuna, sagittis, 334

Quam sum Dardanio, quem cepi, vate potitus.
Quam responsa deùm, Trojanaque fata retexi:

Quam rapui Phrygiæ signum penetræ Minervæ
Hostibus e mediis. Et se mihi comparet Ajax?

Nempe capi Trojam prohibebant fata sine illo.
Fortis ubi est Ajax? ubi sunt ingentia magni

Verba viri? cur hic metuis? cur audent Ulixes
Ire per excubias, et se committere nocti?

Perque feros enses, non tantum mœnia Troum,
Verum etiam summas arces intrare, suaque

Eripere æde deam, raptamque efferre per hostes?
Quæ nisi fecissem, frustra Telamone creatus

Gestasset læva taurorum tergora septem.
Illa nocte mihi Trojæ victoria parta est:

Pergama tum vici, cum vinci posse coegi.
Desine Tydiden vultuque et murmure nobis 350

Ostentare meum: pars est sua laudis in illis,
Nec tu, cum socia clypeum pro classe tenebas,

Solus cras: tibi turba comes, mihi contigit unus;
Qui, nisi pugnacem sciret sapiente minorem

Esse, nec indomitæ deberi præmia dextræ, 355
Ipse quoque hæc peteret: peteret moderator

Ajax,
Eurypylosque ferrox, claroque Andræmone natus:

Nec minus Idomeneus, patriaque creatus eadem
Meriones: peteret majoris frater Atridæ.

Quippe manu fortes (nec sunt tibi Marte secundi)
Consiliis cessare meis. Tibi dextera bello 361

Utilis: ingenium est, quod eget moderamine
nostris.

Tu vires sine mente geris: mihi cura futuri est.
Tu pugnare potes: pugnandi tempora necum

Eligit Atrides. Tu tantum corpore prodes: 365
Nos animo. Quantoque ratem qui temperat,

anteit
Remigis officium, quanto dux milite major;

Tanto ego te supero. Nec non in corpore nostro
Pectora sunt potiora manu: vigor omnis in illis.

At vos, o proceres, vigili date præmia vestro: 370
Proque tot annorum cura, quos anxius egi,

Hunc titulum meritis pensandum reddite nostris.
Jam labor in fine est: obstantia fata removi,

Altaque, posse capi faciendo, Pergama cepi.
Per spes nunc socias, casuraque mœnia Troum,

Perque deos oro, quos hosti nuper ademi; 376
Per, si quid superest, quod sit sapienter agen-

dum; [dum;
Si quid adhuc audeas, ex præcipitæ peten-

Si Trojæ fatis aliquid restare putatis;
Esto mei memores: aut si mihi non datis arma,

Huic date. Et ostendit signum fatale Minervæ.
Mota manus procerum est: et, quid facundia

posset,
Re patuit; fortisque viri tulit arma disertum.

Hectora qui solus, qui ferrum, ignemque, Jovem-
que

Sustinuit toties, unam non sustinet iram: 385
Invictumque virum vincit dolor. Arripit enses

**Et, Meus hic certe est. An et hunc sibi poscet
Ulixes?**

**Hoc, ait, utendum est in me mihi : quique cruore
Sæpe Phrygum maduit, domini nunc cæde mada-**
bit ; 389

**Ne quisquam Ajacem possit superare, nisi Ajax.
Dixit : et in pectus, tum denique vulnera passum,
Quas patuit ferro, letalem condidit ensem :**
**Nec valuerø manus infixum educero telum.
Expulit ipse eruior ; rubefactaque sanguine tellus
Purpureum viridi genuit de cespite florem, 395
Qui prius Cebalio fuerat de vulnere natus.
Littera communis mediis pueroque viroque
Inscripta est foliis : hæc nominis, illa querelæ.**

Victor at Hypsipyles patriam clarique Tho-
antis,

**Et veterum terras infames cæde virorum 400
Vela dat, ut referat Tirynthia tela sagittas.
Quæ postquam ad Graios domino comitante re-**
verxit,

**Imposita est sero tandem manus ultima bello.
Troja simul Priamisque cadunt : Priamæ conjux
Perdidit infelix hominis post omnia formam, 405
Externasque novo latratu terruit auras.**

**Longus in angustum qua clauditur Hellespontus,
Ilion ardebat ; neque adhuc consoderat ignis :
Exiguumque senis Priami Jovis ara cruorem
Comberbat. Tractata comis antistita Phœbi 410
Non profecturas tendebat ad æthera palmas.
Dardanidas matres patriorum signa deorum,
Dum licet, amplexus, succensaque templa ten-**
entes

**Invidiosa trahunt victores præmia Graii.
Mittitur Astyanax illis de turribus, unde 415
Pugnantem pro se, proavitaque regna tuentem
Sæpe videre patrem monstratum a matre solebat.
Jamque viam suadet Boreas, flatuque secundo
Carbasa mota sonant : jubet uti navita ventis.
Troja, vale : rapimur, clamant, dantque oscula
terræ 420**

**Troades, et patriæ fumentia tecta relinquunt.
Ultima descendit classem, miserabile visu,
In mediis Hecubæ natorum inventa sepulcris.
Prensantem tumulos, atque ossibus oscula dantem
Dulichæ traxere manus. Tamen unus hausit.
Inque sinu cineres secum tulit Hectoris haustos.
Hectoris in tumulo canum de vertice cinem,
Inferias inopes, crinem, lacrymasque relinquit.
Est, ubi Troja fuit, Phrygiæ contraria tellus,
Bistonis habitata viris. Polymestoris illic 430
Regia dives erat, cui te commisit alendum
Clam, Polydore, pater, Phrygiisque removit ab
armis.**

**Consilium sapiens, sceleris nisi præmia magnas
Adjecisset opes, animi irritamen avari.
Ut cecidit fortuna Phrygum, capit impius ense
Rex Thracum, juguloque sui defigit alumni : 436
Et, tanquam tolli cum corpore crimina possent,
Exanimem e scopulo subjectas misit in undas.
Littore Threicio classem religerat Atrides,
Dum mare pacatum, dum ventus amior esset.
Hic subito, quantus, cum viveret, esse solebat,
Exit humo late rupta, similisque minaci 442
Temporis illius vultum referebat Achilles,
Quo ferus injusto petiit Agamemnona ferro. 44
Immemoresque mei disceditis, inquit, Achivi ?
Obrutæ est mecum virtutis gratia nostræ ?
Ne facite : utque meum non sit sine honore se-
pulum,
Placet Achilleo mactata Polyxena manes.**

**Dixit : et, immiti sociis parentibus umbræ, 449
Rapta sinu matris, quam jam prope sola fovebat,
Fortis, et infelix, et plus quam femina, virgo
Ducitur ad tumulum, diroque fit hostia busto.
Quæ memor ipsa sui, postquam crudelibus aris
Admota est, sentitque sibi fera sacra parari ;
Utque Neoptolemum stantem, ferrumque tenen-**
tem, 455

**neque suo vidit figentem lumina vultu ;
Uttere jamdudum generoso sanguine, dixit :
" Ila mora est. At tu jugulo vel pectore telum
ide meo : jugulumque simul, pectusque re-**
textit.

**Scilicet aut ulli servire Polyxena ferrem, 460
Aut per tale sacrum numen placabitur ullum !
Mors tantum vellem matrem mea fallere posset.
Mater obest, minuitque necis mihi gaudia :
quamvis**

**Non mea mors illi, verum sua vita gemenda est.
Vos modo, ne Stygios adeam non libera manes,
" e procul, si justa peto, tactuque viriles 466
Virgineo removete manus. Acceptor illi,
Quisquis is est, quem cæde mea placare paratis,
Libër erit sanguis. Si quos tamen ultima nostri
Vota movent oris : Priami vos filia regis, 470
Non captiva, rogat : genitricis corpus inemptum
Reddite ; neve auro redimat jus triste sepulcri,
Sed lacrymis : tunc, cum poterat, redimebat et
auro.**

**Dixerat. At populus lacrymas, quas illa tenebat,
Non tenet. Ipse etiam flens invitusque sacerdos
Præbita coniecto rupit præcordia ferro. 476**

**Ila, super terram defecto poplite labens,
Pertulit intepidos ad fata novissima vultus.
Tunc quoque cura fuit partes velare tegendas,
Cum caderet, castique decus servare pudoris. 480
Troades excipiant, deploratosque recensent
Priamidas, et quid dederit domus una cruoris.**

**Reque gemunt, virgo, teque, o modo regia conjux,
Regia dicta parens, Asiæ florentis imago ; 484
Nunc etiam prædæ mala sors : quam victor Ulixes
Isse suam nollit, nisi quod tamen Hectora partu
Lidideras. Dominum matri vix reperit Hector.
Quæ corpus complexa animæ tam fortis inane,
Quas toties patriæ dederat, natisque, viroque,
Illic quoque dat lacrymas ; lacrymas in vulnera
fundit, 490**

**Osculaque ore tegit, consuetaque pectora plangit ;
Canitiemque suam concreto in sanguine verrens,
Plura quidem, sed et hæc laniato pectore dixit :
Nata, tuæ (quid enim superest ?) dolor ultime
matri,**

**Nata, jaces : videoque tuum, mea vulnera, vulnus.
En, ne perdidim quengnam sine cæde meorum,
Tu quoque vulnus habes. At te, quia femina,
rebar**

**A ferro tutam : cecidisti et femina ferro :
Totque tuos idem fratres, te perdidit idem,
Exitium Trojæ nostrique orbator, Achilles. 500
At postquam Paridis cecidit Phœbique sagittis,
Nunc certe, dixi, non est metuendus Achilles.
Nunc quoque mi metuendus erat. Cinis ipse
sepulchri [hostem :**

**In genus hoc sævit : tumulo quoque sensimus
Æacidæ fecunda fui. Jacet Ilion ingens, 505
Eventuque gravi finita est publica clades :
Si finita tamen. Soli nihi Pergama restant :
In cursuque meus dolor est. Modo maxima rerum,
Tot generis natisque potens, nuriisque, viroque,
Nunc trahor exsul, inops, tumulis avulsa meorum,**

Penelope munus : quæ me data pensa trahentem
 Matribus ostendens Ithacis, Hæc Hectoris illa est
 Clara parens : hæc est, dicet, Priameia conjux.
 Postque tot amissos tu nunc, quæ sola levabas
 Maternos luctus, hostilia busta plasti. 515
 Inferias hosti peperit. Quo ferrea resto ? [tus ?
 Quidve moror ? quo me servas, damnosa senec
 Quid, di crudelēs, nisi quo nova funera cernam,
 Vivacem differtis animum ? quis posse putaret
 Felicem Priamum, post diruta Pergama, dici ? 520
 Felix morte sua nec te, mea nata, peremtam
 Adspicit, et vitam pariter regnumque reliquit.
 At, puto, funeribus dotabere regia virgo,
 Condeturque tum monumentis corpus avitis.
 Non hæc est fortuna domus. Tibi munera matris
 Contingent fletus, peregrinaque haustus arenæ.
 Omnia perdidimus : superest, cur vivere tempus
 In breve sustineam, proles gratissima matri,
 Nunc solus, quondam minimus de stirpe virilis,
 Has datus Ismario regi Polydorus in oras. 530
 Quid moror interea crudelia vulnera lymphis
 Ablucere, et sparsos immiti sanguine vultus ?
 Dixit : et ad littus passu processit anili,
 Albentes laniata comas. Date, Troades, urnam.
 Dixerat infelix, liquidas hauriret ut undas : 535
 Adspicit ejectum Polydori in littore corpus,
 Factaque Threiciis ingentia vulnera telus.
 Troades exclamant : obmutuit illa dolore ;
 Et pariter vocem, lacrymasque introrsus obortas
 Devorat ipse dolor, duroque similima saxo 540
 Torpet ; et adversa figit modo lumina terra :
 Interdum torvos sustollit ad æthera vultus :
 Nunc positi spectat vultum, nunc vulnera, nati,
 Vulnera præcipue : seque armat et instruit ira.
 Quæ simul exarsit, tanquam regina maneret, 545
 Ulcisci statuit ; pœnæque in imagine tota est.
 Utque furit catulo lactente orblata læna,
 Signaque nacta pedum sequitur, quem non videt,
 hostem :

Sic Hecube, postquam cum luctu miscuit iram,
 Non oblita animorum, annorum oblita suorum,
 Vadit ad artificem dire Polynestora cædis, 551
 Colloquiumque petit : nam se monstrare relictum
 Velle latens illi, quod nato redderet, aurum.
 Credit illi Odrysius, prædatoque assuetus amore
 In secreta venit ; cum blando callidus ore, 555
 Tolle moras, Hecube, dixit : da munera nato.
 Omne fore illius quod das, quod et ante dedisti,
 Per superos juro. Spectat truculenta loquentem,
 Falsaque jurantem : tumidaque exæstuat ira.
 Atque ita correptum captivarum agmine matrum
 Involat, et digitos in perfida lumina condit, 561
 Exspoliataque genas oculis, (facit ira valentem,)
 Immergitque manus, fœdataque sanguine sonti
 Non lumen, (neque enim superest,) loca luminis
 haurit.

Clade sui Thracum gens irritata tyranni 565
 Troada telorum, lapidumque incessere jactu
 Cœpit. At hæc missum raucum cum murmure saxum
 Morsibus insequitur ; rictuque in verba parato
 Latravit, conata loqui. Locus exstat, et ex re
 Nomen habet : veterumque diu memor illa ma-
 lorum 570

Tum quoque Sithonios ululavit mæsta per agros.
 Illius Troasque suos hostesque Pelagos,
 Illius fortuna deos quoque moverat omnes ;
 Sic omnes, ut et ipsa Jovis conjuxque sororque
 Eventus Hecubam meruisse negaverit illos. 575
 Non vacat Auroræ, quanquam isdem faveat
 armis,

Cladibus et casu Trojæque Hecubæque moveri.
 Cura deam propior, luctusque domesticas angit
 Memnonis amisi : Phrygiis quem lutea campis
 Vidit Achillea pereuntem cuspidem mater. 580
 Vidit ; et ille color, quo matutina rubescunt
 Tempora, palluerat, latuitque in nubibus æther.
 At non impositos supremis ignibus artus
 Sustinuit spectare parens : sed crine soluto, 584
 Sicut erat, magni genibus procumbere non est
 Dedicnata Jovis, lacrymisque has addere voces :
 Omnibus inferior, quas sustinet aureus æther,
 (Nam mihi sunt totum rarissima templa per orbem.)

Diva tamen venio, non ut delubra, diesque 589
 Des mihi sacrificios, caliturasque ignibus aras.
 Si tamen adspicias, quantum tibi fœmina præ-
 stem,

Tum cum luce nova noctis confinia servo ; [hic est
 Præmia danda putes. Sed non ea cura : neque
 Nunc status Auroræ, meritos ut poscat honores.
 Memnonis orba mei venio : qui fortia frustra
 Pro patruo tulit arma suo, primisque sub annis
 Occidit a forti, sic vos voluistis, Achille. [rem,
 Da, precor, huic aliquem, solatia mortis, hono-
 Summe deum rector, maternaque vulnera leni.
 Jupiter annuerat : cum Memnonis arduus alto
 Corruit igne rogos, nigrique volumina fumi 601
 Infecere diem ; veluti cum flumina natas
 Exhalant nebulas, nec sol admittitur infra.
 Atra favilla volat, glomerataque corpus in unum
 Densatur, faciæque capit, sumitque calorem 605
 Atque animam ex igni ; levitas vasa præbuit alas.
 Et primo similis volucris, mox vera volucris
 Insonuit pennis : pariter sonuere sorores
 Innumera, quibus est eadem natalis origo.
 Terque rogam lustrant, et consonus exit in auras
 Ter clangor : quarto seducunt castra volatu. 611
 Tum duo diversa populi de parte feroces
 Bella gerunt, rostrisque et aduncis unguibus iras
 Exercent, alasque adversaque pectora lassant.
 Inferiaque cadunt cineri cognata sepulto 615
 Corpora : seque viro forti meminere creatas.
 Præpetibus subitis nomen facit auctor ; ab illo
 Memnonides dictæ, cum sol duodena peregit
 Signa, parentali peritura Marte rebellant.
 Ergo aliis latrasse Dymantida flebile visum : 620
 Luctibus est Aurora suis intenta ; piasque
 Nunc quoque dat lacrymas, et toto rorat in orbe.

Nec tamen eversam Trojæ cum monibus esse
 Spe n quoque fata sinunt. Sacra, et sacra altera
 patrem 624
 Fert humeris venerabile onus Cythereius heros.
 De tantis opibus prædam pius eligit illam,
 Ascaniumque suum : profugaque per æquora
 classe

Fertur ab Antandro, scelerataque limina Thra-
 Et Polydoreo manantem sanguine terram
 Linguat : et utilibus ventis æstusque secundo 630
 Intrat Apollineam sociis comitantibus urbem.
 Hunc Anibis, quo rege homines, antistite Phœbus
 Rite colebantur, temploque domoque recepit :
 Urbemque ostendit, delubraque vota, duasque
 Latona quondam stirpes pariente retentas. 635
 Thure dato flammis, vinoque in thura profuso,
 Cæsorumque boum fibris de more crematis,
 Regia tecta petunt : positique tapetibus altis
 Munera cum liquido capiunt Cerealia Baccho.
 Tum pius Anchises : O Phœbi lecte sacerdos, 640
 Fallor ? an et natum, cum primum hæc
 vidi,

Bisque duas natas, quantum reminiscor, habebas?

Huic Anius niveis circumdata tempora vittis Concutiens, et tristis, ait: Non falleris, heros Maxime: natorum vidisti quinque parentem. 645 Quem nunc, tanta homines rerum inconstantia versat,

Pene vides orbum. Quid enim mihi filius absens Auxilii? quem dicta suo de nomine tellus Andros habet, pro patre locumque et regna tenentem.

Dellus augurium dedit huic: dedit altera Liber Fœminæ sorti voto majora fideque 651 Munera: nam tactu natarum cuncta mearum In segetem, laticemque meri, baccamque Minervæ

Transformabantur: divesque erat usus in illis. Hoc ubi cognovit Trojæ populator Atrides; 655 Ne non ex aliqua vestram sensisse procellam Nos quoque parte putes, armorum viribus usus Abstrahit invitas gremio genitoris, alantque Imperat Argolicam cœlesti munere classem. Effugiant quo quæque potest. Eubœa duabus, Et totidem natis Andros fraterna petita est. 661 Miles adest, et, ni dedantur, bella minatur. Victa metu pietas consortia pectora puenæ Dedit: et ut timido possis ignoscere fratri, Non hic Æneas, non qui defenderet Andron 665 Hector erat, per quos decimum durastis in annum.

Jamque parabantur captivis vincla lacertis: Illæ tollentes etiamnum libera cælo [que Brachia, Bacche pater, fer opem, dixere: tulit Muneris auctor opem: si miro perdero more 670 Ferre vocatur opem. Nec, qua ratione figuam Perdidit, potui scire, aut nunc dicere possim. Summa mali nota est: pennas sumscere, tuæque Conjugis in volucrum niveas abiere columbas.

Talibus atque aliis postquam convivia dictis Implentur, mensa somnum petiere remota. 676 Cumque die surgunt, adeuntque oracula Phœbi; Qui petere antiquam matrem, cognataque jussit Littora. Prosequitur rex, et dat munus ituris, Anchisæ sceptrum, chlamydem pharetramque nepoti, 680

Cratera Æneæ, quem quondam miserat illi Hospes ab Aoniis Therses Ismenius oris. Miserat hunc illi Therses, fabricaverat Alcon Myleus, et longo cælaverat argumento. Urbs erat: et septem posses ostendere portas: Hæ pronomine erant, et, quæ foret illa, docebant. Ante urbem exsequiæ, tumulique, ignesque, ro- gique, 687

Effuseque comas, et apertæ pectora matres Significant luctum. Nymphæ quoque flere videntur,

Siccatoque queri fontes. Sine frondibus arbos Nuda riget: rodunt arentia saxa capellæ. 691 Ecce facit mediis natas Orione Thebis, Hanc non fœmineum jugulo dare pectus aperto, Illam demisso per fortia vulnera telo [bcm Pro populo cecidisse suo; pulchrisque per ur-Funeribus ferri, celebrique in parte cremari.

Tum de virginæ geminos exire favilla, Ne genus interest, juvenes, quos fama Coronas Nominat, et cineri materno ducere pompam. Haecenus antiquo signis fulgentibus ære 700 Summus inaurato crater erat asper acantho. Nec leviora datis Trojani dona remittunt: Dantque sacerdoti custodem thuris acerram,

Dant pateram, claramque auro gemmisque coronam.

Inde recordati Teucros a sanguine Teucri 705 Ducere principium, Creten tenere, locique Ferre diu nequiere Jovem: centumque relictis Urbibus, Ansonis optant contingere portus. Sævit hiems, jactatque viros: Strophadumque receptos

Portibus infidis exterruit ales Aello. 710 Et jam Dulichios portus, Ithacamque, Samenque, Neritiasque domos, regnum fallacis Ulixi, Præter erant vecti: certatam lite deorum Ambraciam, versique vident sub imagine saxum Judicis, Actiaco quæ nunc ab Apolline nota est, Vocalemque sua terram Dodonida quercu, 716 Chaoniosque sinus, ubi nati rege Molosso Impia subjectis fugere incendia pennis.

Proxima Phæacum felicibus obsita pomis Rura petunt. Epiros ab his, regnataque vati 720 Buthrotos Phrygio, simulataque Troja tenentur. Inde futurorum certi, quæ cuncta fideli Priamides Helonus monitu prædixerat, intrant Sicaniæ. Tribus hæc excurrit in æquora linguis: [tros: 726

E quibus imbriferos obversa Pachynos ad Aus-Mollibus expositum Zephyris Lilybæon: at Arc-ton 726

Æquoris expertem spectat Boreanque Peloros. Illic subeunt Teucri, remisque æstuque secundo Sub noctem potitur Zancleæ classis arena. Scylla latus dextrum, lævum irrequieta Charyb-dis 730

Infestant. Vorat hæc raptas, revomitque carinas: Illa feris atram canibus succingitur alvum, Virginis ora gerens: et, si non omnia vates Ficta reliquerat, aliquo quoque tempore virgo. Hanc multi petiere proci: quibus illa repulsis Ad pelagi Nymphas, pelagi gratissima Nymphis, Ibat, et elusus juvenum narrabat amores. 737 Quam, dum pectendos præbet Galatea capillos, Talibus alloquitur, repetens suspiria, dictis: Te tamen, o virgo, genus haud immitte virorum Expetit: utque facis, potes his impune negare. At mihi, cui pater est Nerous, quam cærule Doris Enixa est, quæ sum turba quoque tuta sororum, Non nisi per fluctus licuit Cyclopiis amorem 744 Effugere: et lacrymæ vocem impediere loquentis. Quas ubi marmoreo detersit pollice virgo, Et solata deam est; Refer, o carissima, dixit, Neve tui causam tege, sum tibi fida, doloris. Nereis his contra rescuta Cratæide natam: 749 Acis erat Fauno Nymphaque Simæthide cretus, Magna quidem patrisque sui, matrisque voluptas, Nostra tamen major: nam me sibi junxerat uni Pulcher: et octonis iterum natalibus actis, Signarat dubia teneras lanugine malas. Hunc ego, me Cyclops, nullo cum fine petebat. Nec, si quasierris, odium Cyclopiis, amorne 756 Acidis in nobis fuerit præsentior, edam.

Par utrumque fuit. Pro quanta potentia regni Est, Venus alma, tui! nempe ille immitis, et ipsis Horrendus sylvæ, et visus ab hospite nullo 760 Impune, et magni cum dis contemtor Olympi, Quid sit amor sentit, nostrique cupidine captus Uritur, oblitus pecorum antrorumque suorum. Jamque tibi formæ, jamque est tibi cura pla-cendi:

Jam rigidos pectis rastris, Polypheme, capil-los: 765

Jam libet hirsutam tibi falce recidere barbam:

Et spectare feros in aqua, et componere vultus.
Cædia amor, feritasque, sitique immensa cruoris
Cessant: et tuta veniuntque abeuntque carinæ.
Telemus interea Siculam delatus ad Ætne, 770
Telemus Eurymides, quem nulla fefellerat ales,
Terribilem Polyphemum addit; Lumenque, quod
unum

Fronte geris media, rapiet tibi, dixit, Ulixes.
Risit, et, O vatum stolidissime, falleris, inquit:
Altera jam rapuit. Sic frustra vera momentem
Spernit: et aut gradiens ingenti littora passu 776
Degravat, aut fessus sub opaca revertitur antra.
Prominet in pontum cuneatus acumine longo
Collis: utrumque latus circumfuit æquoris unda.
Huc ferus ascendit Cyclops, mediisque resedit.
Lanigeræ pecudes nullo ducente secute, 781
Cui postquam pinus, baculi quæ præbuit usum,
Ante pedes posita est, antennis apta ferendis,
Sumtaque arundinibus compacta est fistula cen-
tum;

Senserunt toti pastoria sibila montes, 785
Senserunt undæ. Latitans ego rupe, meique
Acidis in gremio residens, procul auribus hausi
Talia dicta meis, auditaque mente notavi:
Candidior nivei folio Galatea ligustri,
Floridior pratæ, longa procerior alno, 790
Splendidior vitro, tenero lascivior hædo,
Lævior assiduo detritis æquore conchis,
Solibus hibernis, æstiva gratior umbra,
Nobilior pomis, platano conspectior alta,
Lucidior glacie, matura dulcior uva, 795
Mollior et cygni plumis, et lacte coacto,
Et, si non fugias, riguo forniosior horto.
Sævior indomitis eadem Galatea juvencis,
Duriore annosa queru, fallacior undis,
Lentior et salicis virgis, et vitibus albis, 800
His immobilior scopulis, violentior amne,
Laudato pavone superbiore, acrior igni,
Asperior tribulis, fæta truculentior ursæ,
Surdior æquoribus, calcato immitior hydro,
Et, quod præcipue vellem tibi demere possem,
Non tantum cervo claris latratibus acto, 806
Verum etiam ventis, volucricque fugacior aura.
At, bene si noris, pigeat fugisse, morasque
Ipsa tuas damnos, et me retinere labores.
Sunt mihi, pars montis, vivo perdentia saxo 810
Antra, quibus nec sol medio sentitur in æstu,
Nec sentitur hiems: sunt poma gravantia ramos:
Sunt auro similes longis in vitibus uvæ:
Sunt et purpureæ: tibi et has servamus et illas.
Ipsa tuis manibus sylvestri nata sub umbra 815
Mollia fraga leges: ipsa autumnalia corna,
Prunæque, non solum nigro liventia succo,
Verum etiam generosa, novæque imitantia ceras.
Nec tibi castaneæ, me conjuge, nec tibi deerunt
Arboris foetus: omnis tibi perviet arbor. 820
Hoc pecus omne meum est: multæ quoque val-
libus errant:

Multas sylva tegit: multæ stabulantur in antris.
Nec, si forte roges, possum tibi dicere, quot sint.
Pauperis est numerare pecus. De laudibus ha-
rum

Nil mihi credideris: presens potes ipsa videre,
Ut vix sustineant distantum cruribus uber. 826
Sunt fetura minor tepidis in ovilibus agni:
Sunt quoque, par ætas, aliis in ovilibus hædi.
Lac mihi semper adest niveum. Pars inde bi-
benda

Servatur, partem liquefacta coagula durant. 830
Nec tibi deliciæ faciles, vulgataque tantum

Munera contingent, damæ, leporesque, capræque
Parve columbarum, demtuave cacumine nidus:
Inveni geminos, qui tecum ludere possint,
Inter se similes, vix ut dignoscere possis, 835
Villosæ catulos in summis montibus ursæ.
Inveni: et domine, dixi, servabimus istos.
Jam modo ceruleo nitidum caput exere ponto:
Jam, Galatea, veni: nec munera despice nostra.
Certe ego me novi, liquidæque in imagine vidi
Nuper aquæ, placuitque mihi mea forma videnti.
Adspice, sim quantus. Non est hoc corpore
major 842

Jupiter in cælo: nam vos narrare soletis
Nescio quem regnare Jovem. Coma plurima
torvos

Prominet in vultus, humerosque ut lucus obum-
brat. 845

Nec mihi quod rigidis horrent densissima setis
Corpora, turpe puta. Turpis sine frondibus
arbos:

Turpis equus, nisi colla jubæ flaventia velent.
Pluma tegit volucres: ovibus sua lana decori
est: 849

Barba viros, hirtæque decent in corpore setæ.
Unum est in media lumen mihi fronte, sed iustar
Ingrntis clypei. Quid? non hæc omnia magno
Sol videt et cælo? soli tamen unicus orbis.

Adde, quod in vestro genitor meus æquore reg-
nat. [cesque

Hunc tibi do socerum. Tantum miserere, pre-
Supplicis exaudi: tibi enim succumbimus uni.
Quique Jovem, et cælum sperno, et penetrabile
fulmen,

Nerei, te vereor: tua fulmine sævior ira est.
Atque ego contemptus essem patientior hujus,
Si fugeres omnes. Sed cur Cyclope repulso 860
Acin amas, præfersque meis amplexibus Acin?
Ille tamen placeatque sibi, placeantque libicib,
Quod nollem, Galatea, tibi: modo copia detur,
Sentiet esse mihi tanto pro corpore vires.

Viscera viva traham divulsæque membra per
agros, 865

Perque tuas spargam (sic se tibi misceat) undas.
Uror enim, læsusque exæstuat acris ignis:
Cumque suis videor translatam viribus Ætnam
Pectore ferre meo: nec tu, Galatea, moveris.
Talia nequicquam questus nam cuncta videbam,
Surgit: et ut taurus, vacca furibundus adempta,
Stare nequit, sylvaque et notis saltibus errat.
Cum ferus ignaros, nec quicquam tale timentes,
Me videt atque Acin: Videoque, exclamat, et
ista

Ultima sit, faciam, Veneri concordia vestræ. 875
Tantaque vox, quantam Cyclops iratus habere
Debit, illa fuit. Clamore perhorruit Ætne.
Ast ego vicino pavefacta sub æquore mergor.
Terga fugæ dederat conversa Symæthius heros:
Et, Fer opem, Galatea, precor, mihi: ferte pa-
rentes, 880

Dixerat, et vestris periturum admittite regnia.
Insequitur Cyclops, partemque e monte revul-
sam

Mittit; et extremus quamvis pervenit ad illum
Angulus e saxo, totum tamen obruit Acin.
At nos, quod solum fieri per fata licebat, 885
Fecimus, ut vires adsumeret Acis avitas.
Uniceus de mole crur manabat, et intra
Temporis exiguum rubor evanescere cepit:
Ique color primo turbati fluminis imbre, 889
urgaturque mora. Tum moles fracta dehiscit,

Viveque per rhas, proceraque surgit arundo :
 Neque cavum saxi sonat exsultantibus undis.
 Miraque res, subito media tenus extitit alvo
 Indnotus juvenis flexis nova cornua cannis: 894
 Qui nisl quod major, quod toto cœrulus ore est,
 Acis erat. Sed sic quoque erat tamen Acis in
 amnem

Versus : et antiquum tenuerunt flumina nomen.

Desierat Galatea loqui : cœtuque soluto
 Discedunt, placidisque natant Nereides undis.
 Seylla redit : neque enim medio se credere ponto
 Audet ; et aut bibula sine vestibus errat arena,
 Aut, ubi lassata est, seductos nacta recessus
 Gurgitis, inclusa sua membra refrigerat unda.
 Ecce fretum findens alti novus incola ponti, 904
 Nuper in Euboica versis AntheDone membris
 Glaucus adest, visæque cupidine virginis hæret :
 Et, quæcunque putat fugientem posse morari,
 Verba refert : fugit illa tamen, veloque timore
 Pervenit in summum positi prope littora montis.
 Ante fretum est ingens, apicem collectus in
 unum, [tex.

Longa sine arboribus convexus ad æquora ver-
 Constitit hic : et tuta loco, monstrumne, Deusne
 Ille sit Ignorans, admiraturque colorem,
 Cæsariemque humeros subjectaque terga tegeren-
 tem, 914

Ultimaque excipiat quod tortilis inguina piscis.
 Sentit ; et innitens, quæ stabat proxima, moli,
 Non ego prodigium, non sum fera bellua, virgo ;
 Sum deus, inquit, aquæ : nec majus in æquora
 Proteus [mon.

Jus habet, aut Triton, Athamantiadesve Palæ-
 Ante tamen mortalis eram : sed scilicet altis 920
 Deditus æquoribus, jam tum exercebar in illis.
 Nam modo ducebam ducentia retia pisces :
 Nunc in mole sedens moderabar arundine linum.
 Sunt viridi prato confinia littora, quorum
 Alta pars undis, pars ultra cingitur herbis :
 Quas neque cornigeræ morsu læsere juvenæ,
 Nec placidæ carpeistis oves, hirtæve capellæ.
 Non apis inde tulit collectos sedula flores :
 Non data sunt capiti genalia sarta : nec unquam
 Falcoiferæ secuere manus. Ego primus in illo
 Cespite consedi, dum lina madentia sicco. 931

Utque recensere caplivos ordine pisces,
 Insuper exposui, quos aut in retia casus,
 Aut sua credulitas in aduncos egerat hamos.
 Res similis fictæ : sed quid mihi fingere prodest ?
 Gramine contacto cepit mea præda moveri, 936
 Et mutare latus, terraque, ut in æquore, niti.
 Dumque moror, mirorque simul, fugit omnis in
 undas

Turba suas, dominumque novum litusque re-
 linquunt.

Obstupui : dubiusque diu, quæ causa, requiro :
 Num deus hoc aliquis, num succus fecerit herbæ.
 Quæ tamen has, inquam, vires habet herba ?
 manuque

Pabula decerpsi, decerptaque dente momordi.
 Vix bene combiberant ignotos guttura succos,
 Cum subito trepidare intus præcordia sensi, 945
 Alteriusque rapi naturæ pectus amore.
 Nec potui restare loco : Repetendaque nunquam
 Terra, vale, dixi, corpusque sub æquora mersi.
 Di maris exceptum socio dignantur honore :
 Utque mihi quæcunque feram mortalia demant,
 Oceanum Tethynque rogant. Ego lustror ab
 illis : 951

Et purgante nefas novies mihi carmine dicto
 Pectora fluminibus jubeor supponere centum.
 Nec mora : diversis lapsi de fontibus amnes,
 Totaque vertuntur supra caput æquora nostrum.
 Hactenus acta tibi possum memoranda referre :
 Hactenus et memini : nec mens mea cætera
 sensit.

Quæ postquam rediit ; alium me corpore toto
 Ac fueram nuper, nec eundem mente, recepi.
 Hanc ego tum primum viridem ferrugine bar-
 bam,
 Cæsariemque meam, quam longa per æquora
 verro, 961

Ingentesque humeros, et cærulea brachia vidi,
 Cruraque pinnigero curvata novissima pisce.
 Quid tamen hæc species, quid dis placuisse ma-
 rinis,

Quid juvat esse deum, si tu non tangeris istis ?
 Talia dicentem, dicturum plura, reliquit 966
 Scylla deum. Furit ille, irritatusque repulsa
 Prodigiosa petit Titanidos atria Circe.

LIBER QUARTUS DECIMUS.

Jamque gigantels injectam faucibus Ætnen,
 Arvaque Cyclopm, quid rastra, quid usus atrati
 Nescia, nec quicquam junctis debentia bubus,
 Liquerat Euboicis tumidarum cultor aquarum :
 Liquerat et Zanclen, adversaque mœnia Rhegi, 5
 Navifragumque fretum, gemino quod littore
 pressum

Ausoniæ Siculæque tenet confinia terræ.
 Inde manu magna Tyrrhena per æquora lapsus,
 Herbiferos adiit colles, atque atria Glaucus
 Sole satæ Circes variarum plena ferarum. 10
 Quam simul adspexit ; dicta, acceptaque salute,
 Diva, dei miserere, precor : nam sola levare
 Tu potes hunc, dixit, videar modo dignus, amo-
 rem.

Quanta sit herbarum, Titani, potentia nulli,
 Quam mihi, cognitius, qui sum mutatus ab illis.
 Neve mei non nota tibi sit causa furoris ; 16
 Littore in Italico, Messania mœnia contra,

Scylla mihi visa est. Pudor est promissa, pre-
 cesque,

Blanditiisque meas, contemtaque verba referre.
 At tu, sive aliquid regni est in carmine ; carmen
 Ore move sacro : sive expugnacior herba est ;
 Utere tentatis operosæ viribus herbæ. 22

Nec medeare mihi, sanesque hæc vulnera mando,
 Fineque nil opus est : partem ferat illa caloris.
 At Circe, neque enim flammis habet aptius u
 Talibus ingenium, seu causa est hujus in ipsa,

Seu Venus indicio facit hoc offensa paterno,
 Talia verba refert : Melius sequerere volentem,
 Optantemque eadem, pariliqve cupidine cap tam.
 Dignus eras, ultro poteras ceterque rogari : 30

Et, si spem dederis, mihi crede, rogaberis ultro.
 Neu dubites, absitque tuæ fidaciæ formæ ;
 En ego, cum dea sim, nitidi cum filia Solis.

Carmine cum tantum, tantum cum gramine pos-
 sim,

Ut tna sim, voveo. Spernentem sperne : sequenti
 Redde vices : unoque duos ulciscere facto. 36
 Talia tentanti, Prius, inquit, in æquore frondes,
 Glaucus, et in summis nascentur montibus algæ.
 Sospite quam Scylla nostri mutantur amores.
 Indignata dea est : et lædere quatenus ipsum 40
 Non poterat, nec vellet amans ; irascitur illi,
 Quæ sibi prælata est : Venerisque offensa repulsa,
 Protinus horrendis infamia pabula succis
 Conterit, et tritis Hecateia carmina miscet ;
 Cæruleaque induit velamina, perque ferarum
 Agmen adulantum media procedit ab aula, 46
 Oppositamque petens contra Zancleia saxæ
 Rhegion, ingreditur ferventes æstibus undas,
 In quibus ut solida ponit vestigia ripa,
 Summaque decurrit pedibus super æquora siccis.
 Parvus erat gurgis, curvos sinuatus in arcus, 51
 Grata quies Scyllæ, quo se referebat ab æstu
 Et maris et cœli, medio cum plurimus orbe
 Sol erat, et minimas a vertice fecerat umbras.
 Hunc dea præviat, portentiferisque venenis 55
 Inquinat : huic fusos latices radice nocenti
 Spargit, et obscurum verborum ambage novorum
 Ter novies carmen magico demurmurat ore.
 Scylla venit, mediæque tenus descendere alvo,
 Cum sua fœdari latrantibus inguina monstros 60
 Adspicit : ac primo non credens corporis illius
 Esse sul partes, refugitque, abigitque, timetque
 Ora proterva canum ; sed quos fugit, attrahit una.
 Et corpus quærens femorum, crurumque, pec-
 dumque,
 Cerberæos rictus pro partibus invenit illis. 65
 Statque canum rabies : subjectaque terga ferarum
 Inguinibus truncis, uteroque exstante coherens.
 Flevit amans Glaucus, nimiumque hostiliter
 usæ
 Viribus herbarum fugit connubia Circes.
 Scylla loco mansit : cumque est data copia pri-
 mum, 70
 In Circeis odium sociis spoliavit Ulixen.
 Mox eadem Teucras fuerat mersura carinas,
 Nî prius in scopulum, qui nunc quoque saxæus
 exstat, [vitat.
 Transformatæ foret : scopulum quoque navita
 Hanc ubi Trojane remis, avidamque Cha-
 rrybdin 75
 Evicere rates ; cum jam prope littus adessent
 Ausonium, Libycas vento referuntur ad oras.
 Excipit Ænean illic animoque domoque,
 Non bene discidium Phrygii latura mariti,
 Sidonis : inque pyra sacri sub imagine facta 80
 Incubuit ferro, deceptaque decipit omnes.
 Rursus arenosæ fugiens nova monia terræ,
 Ad sedemque Erycis fidumque relatus Acæsten
 Sacrificat, tumulumque sui genitoris honorat.
 Quasque rates Iris Junonia pæne cremarat, 85
 Solvit : et Hippotadæ regnum, terrasque calenti
 Sulfure fumantes, Acheloiadumque relinquit
 Sirenum scopulos : orbatæque præside pinus
 Inarimen, Prochytenque legit, sterilique locatas
 Colle Pithecusas, habitantum nomine dictas. 90
 Quippe deûm genitor fraudem et perjuriam quon-
 dam
 Ceropeum exosus, gentisque admissa dolose,
 In deformem viros animal mutavit, ut idem
 Dissimiles hominî possent, similesque videri :
 Membraque contraxit, naresque a fronte resimas
 Contudit, et rugis peraravit anilibus ora : 96
 Totaque velatos flaventi corpora villis
 Misit in has sedes : nec non prius abstulit usum

Verborum, et natæ dira in perjuriam linguæ.
 Posse queri tantum rauco stridore relinquit. 100
 Has ubi præteriiit, et Parthenopeia dextra
 Mœnia deseruit, læva de parte canori
 Æolidæ tumulum, et loca feta palustribus ulvis
 Littora Cumarum, vivacisque antra Sibyllæ
 Intrat : et ut manes adeat per Averna paternos,
 Orat. At illa diu vultus tellure moratos 106
 Erexit : tandemque deo furibunda recepto,
 Magna petis, dixit, vir factis maxime, cujus
 Dextera per ferrum, pietas spectata per ignes.
 Pone tamen, Trojane, metum : potiere petitis,
 Elysiasque domos, et regna novissima mundi
 Me duce cognosces, simulacraque cara parentis.
 Invia virtuti nulla est via. Dixit : et auro
 Fulgentem ramum sylvæ Junonis Avernæ
 Monstravit, jussitque suo divellere trunco. 115
 Paruit Æneas, et formidabilis Orci
 Vidit opes, atavosque suos, umbramque senilem
 Magnanimi Anchisæ : didicit quoque jura lo-
 corum,
 Quæque novis essent adeunda pericula bellis.
 Inde ferens lassos averso tramite passus, 120
 Cum duce Cumæa fallit sermone laborem.
 Dumque iter horrendum per opaca crepuscula
 carpit,
 Seu dea tu præsens, seu dis gratissima, dixit,
 Numinis instar eris semper mihi : meque fætor
 Muneris esse tui, quæ me loca mortis adire, 125
 Quæ loca me visæ voluisti evadere mortis.
 Pro quibus aerias meritis evectus ad auras
 Tempa tibi statuam, tribuam tibi thuris ho-
 norem.
 Respiciat hunc vates, et suspiratibus haustis,
 Nec dea sum, dixit, nec sacri thuris honore 130
 Humanum dignare caput. Neu nescius erres ;
 Lux æterna mihi, carituraque fine dabatur,
 Si mea virginitas Phœbo patuisset amanti.
 Dum tamen hanc sperat, dum præcorruptore
 donis
 Me cupit ; Elige, ait, virgo Cumæa, quid optes :
 Optatis potiere tuis. Ego pulveris hausti [vis,
 Ostendens cumulum, quot haberet corpora pul-
 Tot mihi natales contingere vana rogavi :
 Excidit, optarem juvenes quoque protinus annos.
 Hos tamen ille mihi dabat, æternamque juven-
 tam,
 Si Venerem paterer. Contempto munere Phœbi
 Innuba permaneo. Sed jam felicior ætas 142
 Terga dedit, tremuloque gradu venit ægra se-
 nectus, [septem
 Quæ patienda diu est. Nam jam mihi sæcula
 Acta vides : superest, numeros ut pulveris
 aquem,
 Tercentum messes, tercentum musta videre. 146
 Tempus erit, cum me de tanto corpore parvam
 Longa dies faciat, consumtaque membra senecta
 Ad minimum redigantur onus ; nec amata vide-
 bor,
 Nec placuisse deo. Phœbos quoque forsitan ipse
 Vel non agnoscat, vel dilexisse negabit ; 151
 Usque adeo mutata ferar : nullique videnda,
 Voce tamen noscar : vocem mihi fata relinquent.
 Talia convexum per iter memorante Sibylla,
 Sedibus Euboicæ Stygiis emergit in urbem 155
 Troius Æneas : sacrisque e more litatis,
 Littora adit nondum nutritis habentia nomen.
 Hic quoque substiterat post tædia longa laborum
 Neritius Macareus, comes experientis Ulixi.
 Desertum quondam mediis qui rupibus Ætææ

Nescit Achæmeniden: improvisoque repertum
Vivere miratus, Qui te casu deusve
Servat, Achæmenide? cur, inquit, barbara
Graium

Proræ vehit? petitur vestræ quæ terra carinæ?
Talia quærenti jam non hirsutus amictu, 165
Jam suus, et spinis conserto tegmine nullis,
Fatur Achæmenides: Iterum Polyphemom, et
illos

Adspiciam fluidos humano sanguine rictus,
Hæc mihi si potior domus est Ithaceque carina,
Si minus Ænean veneror genitore; nec unquam
Esse satis potero, præstem licet omnia, gratus.
Quod loquor, et spiro, cælumque et sidera solis
Respicio, possimne ingratus et immemor esse?
Ille dedit, quod non anima hæc Cyclopi in ora
Venit; et, ut lumen jam nunc vitæ relinquam, 175
Aut tumulo, aut certe non illa condar in alvo.
Quid mihi tunc animi (nisi si timor abstulit om-
nem

[relictus
Sensum animumque) fuit, cum vos petere alta
Æquora prospexi? volui inclamare, sed hosti
Prodero me timui: vestræ quoque clamor Ulixis
Pene rati nocuit: vidi, cum monte revulso 181
Immanem scopulum medias permisit in undas.
Vidi iterum, veluti tormenti viribus acta,
Vasta giganteo jaculante saxa lacerto;
Et, ne deprimeret fluctusve lapide carium, 185
Pertimui, jam me non esse oblitus in illa.
Ut vero fuga vos ab acerba morte removit,
Ille quidem totam fremebundus obambulabat Æ-
nam,

Prætentatque manu sylvas, et luminis orbus
Rupibus incurSAT, fœdataque brachia tabo 190
In mare protendens, gentem execratur Achivam.
Atque ait: O si quis referat mihi casus Ulixen,
Aut aliquem e sociis, in quem mea sæviat ira,
Viscera cujus edam, cujus viventia dextra 194
Membra mea laniem, cujus mihi sanguis inundet
Guttur, et elisi trepident sub dentibus artus;
Quam nullum, aut leve sit damnum mihi lucis
ademptæ!

Hæc, et plura ferox. Meluridus occupat horror,
Spectantem vultus etiamnum corde madentes,
Crudelesque manus, et inanem luminis orbem, 200
Membræque, et humano concretam sanguine
barbam. [malorum.

Mors erat ante oculos; minimum tamen illa
Et jam prensurum, jamjam mea viscera rebar
In sua mersurum: mentique hærebat imago
Temporis illius, quo vidi bina meorum 205
Ter quater affligi sociorum corpora terræ;
Quæ super ipse jacens, hirsuti more leonis,
Visceraque, et carnes, cumque albis ossa medullis,
Semanimesque artus avidam condebat in alvum.
Me tremor invasit: stabam sine sanguine mæstus:
Mandentemque videns ejectantemque cruentas
Ore dapes, et frusta mero glomerata vomentem,
Talia fingebam misero mihi fata parari. 213
Perque dies multos latitans, omnemque tremis-
cens [moriri,

Ad strepitum, mortemque timens, cupidusque
Glande famem pellens, et mixta frondibus herba,
Solus, inops, expses, leto penæque relictus,
Haud procul adspexi longo post tempore navim;
Oravique fugam gestu, ad littusque cucurri,
Et movi: Graiumque ratis Trojana recepit. 220
Tu quoque pande tuos, comitum gratissime,
casus,

Et ducis, et turbæ, quæ tecum credita ponto est.

Æolon ille refert Tusco regnare profundo,
Æolon Hippotaden, onhibentem carcere ventos.
Quos bovis inclusos tergo, memorabile munus,
Dulichium summissee ducem, flatuque secundo
Lucibus isse novem, et terram adspexisse peti-
tam,

Proxima post nonam cum sese Aurora moveret;
Invidia socios prædaque cupidine ductos,
Esse ratos aurum, demissee ligamina ventis; 230
Cum quibus isse retro, per quas modo venerat
undas,

Æolique ratem portus repetisse tyranni. [bem
Inde Lami veterem Læstrygonis, inquit, in ur-
Venimus. Antiphates terra regnabat in illa.
Missus ad hunc ego sum, numero comitante
duorum, 235

Vixque fuga quæsita salus comitique mihi que:
Tertius et nobis Læstrygonis impia tinxit
Ora crure suo: fugientibus instat, et agmen
Concitat Antiphates. Cocunt, et saxa trabesque
Continuant, merguntque viros, merguntque cari-
nas. 240

Una tamen, quæ nos ipsumque vhebat Ulixen,
Effugit. Amissa sociorum parte dolentes
Multaque conquesti terris allabimur illis,
Quas procul hinc cernis. Procul hinc tibi,
cerne, videnda est

Insula, visi mihi. Tuque, o justissime Troum,
Nate dea, neque enim finito Marte vocandus 246
Hostis es, Ænean, moneo, fuge littora Cires.
Nos quoque Ciræo religata in littore pinu
Antiphates memores, immansuetique Cyclopi,
Ire negabamus, et tecta ignota subire. 250

Sorte sumus lecti: sors me, fidumque Politem,
Eurylochumque simul, nimique Elpenora vini,
Bisque novem socios Ciræa ad moenia misit.
Quæ simul attigimus, stetimusque in limine tecti,
Mille lupi, mixtæque lupis ursæque leaue 255
Occursu fecere metum: sed nulla timenda,
Nullaque erat nostro factura in corpore vulnus.
Quin etiam blandas movere per aera caudas,
Nostraque adulantes comitant vestigia; donec
Exciipunt famulæ, perque atria marmore tecta
Ad dominam ducunt. Pulchro sedet illa recessu,
Sublimis solio, pallamque induta nitentem 262
Insuper aurato circumvelatur amictu
Nereides Nymphæque simul, quæ vellera motis
Nulla trahunt digitis, nec fila sequentia ducunt;
Gramina disponunt, sparsosque sine ordine flores
Secernunt calathis, variasque coloribus herbas.
Ipsa, quod hæ faciunt, opus exigit: ipsa, quis
usus

Quoque sit in folio, quæ sit concordia mixtis,
Novit, et advertens pensas examinat herbas. 270
Hæc ubi nos vidit, dicta acceptaque salute,
Diffudit vultus, et reddidit omnia votis.
Nec mora; misceri tostis jubet hordea grani,
Mellaque, vimque meri, cum lacte coagula passo:
Quique sub hac lateant furtim dulcedine, succor
Adjicit. Accipimus sacra data pocula dextra.
Quæ simul arenti sitientes hausimus ore, 277
Et tetigit summos virga dea dira capillos;
(Et pudet, et referam,) setis horrescere coepi,
Nec jam posse loqui; pro verbis edere raucum
Murmur, et in terram toto procumbere vultu:
Osque meum sensi pando occalescere rostro,
Colla tumere toris: et qua modo pocula parte
Sumta mihi fuerant, illa vestigia feci. [sunt)
Cumque eadem passis (tantum medicamina pos-
Claudor hara: solumque suis caruisse figura

Vidimus Eurylochum : solus data pocula fugit.
 Quæ nisi vitasset, pecoris pars una manerem
 Nunc quoque setigeri : nec tantæ cladis ab illo
 Certior ad Circeon ultor venisset Ulixes. 290
 Pacifer huic dederat florem Cyllenius albus ;
 Moly vocant superi : nigra radice tenetur.
 Tutus eo, monitisque simul ac læstibus intrat
 Ille domum Circes : et ad insidiosa vocatus
 Pocula, conantem virga mulcere capillos 295
 Repulit, et striato pavidam deterruit ense.
 Inde fides, dextræque datæ : thalamoque receptus
 Conjugii dotem sociorum corpora poscit.
 Spargimur innocuæ succis melioribus herbæ,
 Percutimurque caput conversæ verbere virgæ,
 Verbaque dicuntur dictis contraria verbis. 301
 Quo magis illa canit, magis hoc tellure levati
 Ergimur, sætæque cadunt, bifidosque relinquit
 Rima pedes : redeunt humeri : subjecta lacertis
 Brachia sunt. Flentem flentes amplectitur il-
 lum, 305

Hæremusque ducis collo : nec verba locuti
 Ulla priora sumus, quam nos testantia gratos.
 Annus nos illic tenuit mora : multaque præsens
 Tempore tam longo vidi, multa auribus hausi.
 Hoc quoque cum multis, quod clam mihi retulit
 una 310

Quatuor e famulis ad talia sacra paratis.
 Cum duce namque meo Circe dum sola moratur,
 Illa mihi niveo factum de marmore signum
 Ostendit juvenile, gerens in vertice picum,
 Ede sacra positum, multisque insigne coronis.
 Quis foret, et quare sacra coleretur in æde, 316
 Cur hanc ferret avem, quærenti, et scire volenti.
 Accipe, ait, Macareu, dominæque potentia quæ
 sit

Illico quoque disce mæx : tu dictis adijce mentem.
 Picus in Ausoniis, proles Saturnia, teris 320
 Rex fuit, utilium bello studiosus equorum.
 Forma viro, quam cernis, erat. Licet ipse de-
 corem

Adspicias, factæque probes ab imagine veram.
 Par animus formæ : nec adhuc spectasse per annos
 Quinquennem poterat Graia quater Elide pug-
 nam. 325

Ille suos Dryadas Latiis in montibus ortas
 Verterat in vultus : illum fontana petebant
 Numina Naiades, quas Albula, quasque Numici,
 Quasque Anienis aquæ, cursuque brevissimus
 Almo, [bræ ;

Narque tulit præceps, et amonæ Farfarus um-
 Quæque colunt Scythicæ regnum nemorale
 Dianæ,

Finitimosque lacus. Spretis tamen omnibus unam
 Ille fovet Nymphen, quam quondam in colle
 Palati

Dicitur ancipiti peperisse Venilia Jano.
 Hæc, ubi nubilibus primum maturuit annis, 335
 Præpositis cunctis Laureati tradita Pico est :
 Rara quidem facie, sed rarior arte canendi :
 Unde Canens dicta est. Sylvas et saxa movere,
 Et mulcere feras, et flumina longa morari
 Ore suo, volucresque vagas retinere solebat. 340
 Quæ dum fœminæ modulatur carmina voce,
 Exierat tecto Laurentis Picus in agros,
 Indigenas fixurus apros : tergumque premebat
 Acris equi, lævæque hastilia binæ ferebat,
 Punicæam fulvo chlamydem comprehensus ab auro. 346
 Venerat in sylvas et filia Solis easdem,
 Utque novas legeret fecundis collibus herbas,
 Nominæ dicta suo Circeæ reliquerat arva.

Quæ simul ac juvenem virgultis abdita vidit,
 Obstupuit : cecidere sinu, quas legerat herbas :
 Flammaque per totas visa est errare medullas. 351
 Ut primum valido mentem collegit ab æstu,
 Quid cuperet, fassura fuit. Ne posset adire,
 Cursus equi fecit, circumfususque satelles.
 Non tamen effugies, vento rapiare licebit, 355
 Si modo me novi : si non evanuit omnis
 Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
 Dixit : et effigiem, nullo cum corpore, falsi
 Finxit apri, præterque oculos transcurrere regis
 Jussit, et in densum trabibus nemus ire videri,
 Plurima quæ sylvæ est, et equo loca pervia non
 sunt. [bram 361

Haud mora : continuo prædæ petit inscius um-
 Picus, equique celer fumantia terga relinquit,
 Spemque sequens vanam, sylvæ pedes errat in alta.
 Concipit illa preces, et verba venefica dicit, 365
 Ignotosque deos ignoto carmine adorat,
 Quo solet et nivæ vultum confundere Lunæ,
 Et patrio capiti bibulas subtexere nubes. 368
 Tum quoque cantato densetur carmine celum,
 Et nebulas exhalat humus ; cæcisque vagantur
 Limitibus comites, et abest custodia regi.
 Nacta locum tempusque, Per o tua lumina dixit,
 Quæ meæ ceperunt, perque hanc, pulcherrime,
 formam, 373

Quæ facit ut supplex tibi sim dea, consule nostris
 Ignibus, et socerum, qui pervidet omnia, Solem
 Accipe, nec durus Titanida despice Circeon.
 Dixerat. Ille ferox ipsamque precesque repellit :
 Et, Quæcunque es, ait, non sum tuus : altera
 captum [ævum.

Me tenet, et teneat per longum, comprecor,
 Nec Veneræ externa socialia fœdera lædam, 380
 Dum mihi Janigenam servabunt fata Canentem.
 Sæpe retentatis precibus Titania frustra,
 Non impune feres, neque enim reddere Canenti :
 Læsaque quid faciat, quid amans, quid fœmina,
 disces 384

Rebus, ait : sed amans, et læsa, et fœmina Circe.
 Tum bis ad occusum, bis se convertit ad ortus :
 Ter juvenem baculo tetigit : tria carmina dixit.
 Ille fugit : sese solito velocius ipse
 Currere miratus, pennas in corpore vidit :
 Seque novam subito Latiis accedere sylvis 390
 Indignatus avem, duro fera robora rostro
 Figit, et iratus longis dat vulnera ramis.

Purpureum chlamydis pennæ traxere colorem :
 Fibula quod fuerat, vestemque momorderat au-
 rum,

Pluma fit : et fulvo cervix præcingitur auro :
 Nec quicquam antiqui Pico, nisi nomina, restat.
 Interea comites, clamato sæpe per agros 397
 Nequicquam Pico, nullaque in parte reperto,
 Inveniunt Circeon, nam jam tenuaverat auras,
 Passaque erat nebulas ventis ac sole resolvi ; 400
 Triminibusque premunt veris, regemque repos-
 cunt,

Vimque ferunt, sævisque parant incessere tolis.
 Illa nocens spargit virus, succosque veneni,
 Et Noctem, Noctisque deos Ereboque Chaoque
 Convocat, et longis læcaten ululatibus orat. 405
 Exsiluere loco, dictu mirabile, sylvæ,
 Ingemuitque solum, vicinaque palluit arbos,
 Sparsaque sanguineis maquerunt pabula guttis,
 Et lapides visi mugitus edere raucos.
 Et latrare canes, et humus serpentibus atris 410
 Squalere, et tenues animæ volitare silentum.
 Attonitum monstris vulgus pavet. Illa paventum

Ora venenata tetigit mirantia virga :
 Cujus ab attactu variarum monstra ferarum
 In juvenes veniunt : nulli sua mansit imago. 415
 Presserat occiduous Tartessia littora Phœbus :
 Et frustra conjux oculis animoque Canentis
 Expectatus erat. Famuli populusque per omnes
 Discurrunt sylvas, atque obvia lumina portant.
 Nec satis est Nymphæ flere, et lacerare capillos,
 Et dare plangorem ; facit hæc tamen omnia : sese
 Proripit, ac Latios errat vesana per agros.
 Sex illam noctes, totidem redeuntia solis
 Lumina viderunt, inopem somnique cibique,
 Per juga, per valles, qua fors ducebat, euntem.
 Ultimus adspexit fessam luctuque viaque 426
 Tibris, et in gelida ponentem corpora ripa.
 Illic cum lacrymis ipso modulata dolore
 Verba sono tenui mærens fundebat, ut olim
 Carmina jam moriens canit exsequialia cygnus.
 Luctibus extremum tenuis liquefacta modulas
 Tabuit, inque leves paulatim evanuit auras.
 Fama tamen signata loco est : quem rite Canentem
 Nomine de Nymphæ veteres dixere Camænæ.
 Talia multa mihi longum narrata per annum 435
 Visque sunt. Resides, et desuetudine tardi
 Rursus inire fretum, rursus dare vela jubemur ;
 Accipitesque vias, et iter Titania vastum
 Dixerat, et sævi restare pericula ponti.
 Pertinui, fateor : nactusque hoc litus adhæsi 440
 Finierat Macareus : urnaque Æneia nutrix
 Condita marmorea, tumulo breve carmen habebat :
 HIC ME CAJEFEN, NOTÆ PIELATIS ALUMNUS
 ARGOLICO EREPTAM, QUO DEMUIT IGNE, CHIMAVIT.
 Solvitur herboso religatus ab aggere funis, 445
 Et procul insidias infamataque relinquunt
 Tecta dæ : lucosque petunt, ubi nubilus umbra
 In mare cum flava prorumpit Tibris arena :
 Faunigenæque domo potitur nataque Latini ; 449
 Non sine Marte tamen. Bellum cum gente feroci
 Suscipitur, pactaque furit pro conjuge Turnus.
 Concurrat Latio Tyrrhenia tota : diuque
 Ardua sollicitis victoria queritur armis.
 Auget uterque suas externo robore vires :
 Et multi Rutulos, multi Trojana tuerentur 455
 Castra : neque Æneas Evandri ad limina frustra,
 At Venulus magnam profugi Diomedis ad urbem
 Venerat. Ille quidem sub lapyge maxima Dauno
 Mœnia condiderat, dotaliaque arva tenebat. 459
 Sed Venulus Turni postquam mandata peregit,
 Auxiliumque petit ; vires Ætoliæ heros
 Excusat : nec se socii committere pugnae
 Velle sui populos : nec, quos a gente suorum
 Armet, habere viros. Neve hæc commenta putetis ;
 Admonitu quanquam luctus renovantur amaro,
 Perpetiar memorare tamen. Postquam alta cre-
 mata est 466
 Ilion, et Danaas paverunt Pergama flammæ ;
 Naryciusque heros a virgine, virgine rapta,
 Quam meruit solus pœnam, digressit in omnes ;
 Spargimur, et ventis inimica per æquora rapti, 470
 Fulmina, noctem, imbres, iram cœliq; marisque
 Perpetimur Danaï, cumulumque Capharea cladis.
 Neve morer referens tristes ex ordine casus ;
 Græcia tum potuit Priamo quoque fienda videri.
 Me tamen armiferæ servatum cura Minervæ 475
 Fluctibus eripuit. Patriis sed rursus ab agris
 Pellor, et antiquo memores de vulnere pœnas
 Exigit alma Venus : tantosque per alta labores
 Æquora sustinui, tantos terrestribus armis,
 Ut mihi felices sint illi sæpe vocati, 480

Quos communis hiems, importunusque Caphareus
 Mersit aqua, vellemque horum pars una fuisset.
 Ultima jam passi comites belloque fretoque
 Deficiunt, finemque rogant erroris. At Acomon
 Fervidus ingenio, tum vero et cladibus asper, 485
 Quid superest, quod jam patientia vestra recuset
 Ferre, viri ? dixit. Quid habet Cythera, quod
 ultra,
 Velle puta, faciat ? nam dum pejora timentur,
 Est in vota locus : sors autem ubi pessima rerum,
 Sub pedibus timor est, securaque summa malo-
 rum. 490
 Audiat ipsa licet ; licet, ut facit, oderit omnes
 Sub Diomede viros ; odium tamen illius omnes
 ipernimus, et magno stat magna potentia nobis.
 Talibus invitam Venerem Pleuronius Acomon
 Instimulat verbis, veteremque resuscitat iram. 495
 Dicta placent paucis. Numeri majoris amici
 Acomona corripimus : cui respondere paranti
 Vox pariter, vocisque via est tenuata : comæque
 In plumas abeunt : plumis nova colla teguntur,
 Pectoraque, et tergum : majores brachia pennas
 Accipiunt, cubitique leves sinuantur in alas.
 Magna pedum digitos pars occupat : oraque cornu
 Indurata rigent, finemque in acumine ponunt.
 Hunc Lycus, hunc Idas, et cum Rhetenore
 Nycteus, 504
 Hunc mirantur Abas : et dum mirantur, eandem
 Accipiunt faciem : numerusque et agmine major
 Subvolat, et remos plausis circumsonat alia.
 Si volucrum quæ sit subitarum forma requiris ;
 Ut non cygnorum, sic albis proxima cygnis. 509
 Vix equidem has sedes, et lapygis arida Dauni
 Arva gener teneo, minima cum parte meorum.
 Hactenus Cœnides. Venulus Calydonia regna,
 Peucetiosque sinus, Messapiaque arva relinquunt.
 In quibus antra videt, quæ multa nubila sylva,
 Et levibus guttis manantia, semicaper Pan 515
 Nunc tenet ; at quodam tenuerunt tempore Nym-
 phæ.
 Appulus has illa pastor regione fugatus
 Terruit, et primo subita formidine movit :
 Mox, ubi mens rediit, et contempsere sequentem,
 Ad numerum motis pedibus duxere choreas. 520
 Improbata has pastor, saltuque imitatus agresti
 Addidit obscenis convicia rustica dietis :
 Nec prius obtulit, quam guttura candida arbor
 Arbore enim succoque licet cognoscere mores.
 Quippe notam linguæ baccis oleaster amaris 525
 Exhibet : asperitas verborum cessit in illas.
 Hinc ubi legati rediere, negata ferentes
 Arma Ætola sibi, Rutuli sine viribus illis
 Bella instructa gerunt, multumque ab utraque
 cruoris
 Parte datur. Fert ecce avidas in pinea Turnus 530
 Texta faces : ignesque timent, quibus unda pe-
 percit. [flammæ
 Jamque picem, et ceras, alimenta que cætera
 Mulciber urebat, perque altum ad carbasa malum
 Ibat, et incurvæ fumabant transtra carinæ :
 Cum memor has pinus Idæo vertice cæsas 535
 Sancta deum genitrix, tinnitibus æra pulsæ
 Æriæ, et inflati complexit murmure buxi :
 Perque leves domitis invecta leonibus auras,
 Irrita sacrilega jactas incendia dextra, 539
 Turne, ait. Eripiam ; nec me patiente cremabit
 Ignis edax nemorum partes et membra meorum.
 Intonuit dicente dea ; tonitruumque secuti
 Cum saliente graves ceciderunt grandine nimbi :
 Aeraque, et subitis tumidum concursibus æquor

Astræi turbant, et eunt in prælia fratres. 545
 E quibus alma parens unius viribus usa,
 Stuppea prærupit Phrygiæ retinacula classis,
 Fertque rates pronas, imoque sub æquore mergit.
 Robore molito, lignoque in corpora verso,
 In capitum faciem puppes mutantur aduncæ: 550
 In digitos abeunt et crura natantia remi:
 Quodque prius fuerat, latus est: mediisque carina
 Subdita navigiis spinæ nutatur in usum.
 Lina comæ molles, antennæ brachia flunt.
 Cærulæ, ut fuerat, color est. Quasque ante ti-
 mebant, 555
 Illas virgineis exercent lusibus undas
 Nalides æquoreæ, durisque in montibus ortæ
 Molle fretum celebrant, nec eas sua tangit origo.
 Non tamen oblitæ, quam multa pericula sævo
 Pertulerint pelago, jactatis sæpe carinis 560
 Supposuere manus: nisi si qua vehebat Achivos.
 Cladia adhuc Phrygiæ memores, odere Pelasgos,
 Neritiæque ratis viderunt fragmina lætis
 Vultibus: et læta videre rigescere puppim
 Cautibus Alcinoi, saxumque increscere ligno. 565
 Spes erat, in Nymphas animata classe marinas
 Posse metu monstri Rutulum desistere bello.
 Perstat: habetque deos pars utraque, quique
 deorum
 Instar habent animos. Nec jam dotalia regna,
 Nec soceri sceptrum, nec te, Lavinia virgo, 570
 Sed vicisse petunt: deponendique pudore
 Bella gerunt. Tandemque Venus victricia nati
 Arma videt, Turnusque cadit; cadit Ardea, Turno
 Sospite dicta potens. Quam postquam barbarus
 ignis
 Abstulit, et tepida latuerunt tecta favilla; 575
 Congerie e media tum primum cognita præpes
 Subvolat, et cineres plausis everberat alis.
 Et sonus, et macies, et pallor, et omnia, captam
 Quæ deceant urbem, nomen quoque mansit in illa
 Urbis: et ipsa suis deplangitur Ardea pennis. 580
 Jamque deos omnes, ipsamque Æneia virtus
 Junonem veteres finire coegerat iras:
 Cum, bene fundatis opibus crescentis Iuli,
 Tempestivus erat cælo Cythercius heros;
 Ambleratque Venus superos, colloque parentis
 Circumfusa sui, Nunquam mihi, dixerat, ullo 586
 Tempore dure pater, nunc sis mitissimus oro;
 Æneæque meo, qui te de sanguine nostro
 Fecit avum, quamvis parvum des, optime, nu-
 men, [regnum
 Dummodo des aliquod. Satis est inamabile
 Adspexisse semel, Stygios semel isse per amnes.
 Assensere dei: nec conjux regia vultus
 Immotus tenuit, placatoque annuit ore.
 Tum pater, Estis, ait, cælesti munere digni,
 Quasque petis, pro quoque petis. Cape, nata,
 quod optas. 595
 Fatus erat. Gaudet, gratesque agit illa parenti:
 Perque leves auras jurectis invecta columbis
 Littus adit Laurens, ubi tectus arundine serpit
 In freta fluminis vicina Numicius undis.
 Hunc jubet Æneæ, quæcunque obnoxia morti, 600
 Abluere, et tacito deferre sub æquora cursu.
 Corniger exsequitur Veneris mandata, suisque,
 Quicquid in Æneæ fuerat mortale, repurgat,
 Et respergit aquis. Pars optima restitit illi.
 Lustratum genitrix divino corpore odore 605
 Unxit, et ambrosia cum dulci nectare mixta
 Contigit, os, fecitque deum; quem turba Quirini
 Nuncupat Indigetem, temploque arisque recepit.
 Inde sub Ascanti ditione binominis Alba

Resque Latina fuit: succedit Sylvius illi: 610
 Quo satus, antiquo tenuit repetita Latinus [num:
 Nomina cum scepro: clamam subito Alba Lati-
 Epitos ex illo. Post hunc Capetusque, Capysque;
 Sed Capys ante fuit. Regnum Tiberinus ab illis
 Cepit: et in Tusci demersus fluminis undis 615
 Nomina fecit aquæ. De quo Remulusque, fe-
 roxque
 Acrota sunt geniti: Remulus maturior annis
 Fulmineo periit, imitator fulminis, ictu.
 Fratre suo sceptrum moderatior Acrota forti
 Tradit Aventino: qui, quo regnarat, eodem 620
 Monte jacet positus, tribuitque vocabula monti.
 Jamque Palatine summam Proca gentis habebat.
 Rege sub hoc Pomona fuit: qua nulla Latinas
 Inter Hamadryadas coluit sollertius hortos.
 Nec fuit arborei studiosior altera fœtus: 625
 Unde tenet nomen. Non sylvas illa, nec amnes,
 Rus amat, et ramos felicia poma ferentes.
 Nec jarulo gravis est, sed adunca dextera falce:
 Qua modo luxurium premit, et spatiantia passim
 Brachia compescit; fissa modo cortice virgam
 Inserit, et succos alieno præstat alumno. 631
 Nec patitur sentire sitim, bibulæque recurvas
 Radicis fibras labentibus irrigat undis. [cupido.
 Hic amor, hoc studium; Veneris quoque nulla
 Vim tamen agrestum metuens, pomaria claudit
 Intus, et accessus prohibet, refugitque viriles.
 Quid non et Satyri, saltatibus apta juvenus,
 Fecere, et pinu præcincti cornua Panes,
 Sylvanusque suis semper juvenilior annis,
 Quique deus fures vel falce vel inguine terret, 640
 Ut poterentur ea? sed enim superabat amando
 Hos quoque Vertumnus: nec erat felicius illis.
 O quoties habitu duri messoris aristas
 Corbe tulit, verique fuit messoris imago!
 Tempora sæpe gerens ferno religata recenti, 645
 Desectum poterat gramen versasse videri.
 Sæpe manu stimulos rigida portabat, ut illum
 Jurares fessos modo disjunxisse juvencos.
 Falce data frondator erat, vitique putator.
 Inducrat scalas, lecturum poma putares. 650
 Miles erat gladios, piscator arundine sumta.
 Denique per multas aditum sibi sæpe figuras
 Reperit, ut caperet spectata gaudia forme.
 Ille etiam picta redimitus tempora mitra,
 Innitens baculo, positus ad tempora canis, 655
 Assimulavit anum, cultosque intravit in hortos;
 Pomaque mirata est: Tantoque potentior, inquit,
 Paucaeque laudatæ dedit oscula, qualia numquam
 Vera dedisset anus: glebaque incurva resedit,
 Suspiciens pandos autumnum pondere ramos. 660
 Ulmus erat contra spatiosa tumentibus visis:
 Quam socia postquam pariter cum vite probavit;
 At si staret, ait, cælebs sine palmitum truncus,
 Nil præter frondes, quare peteretur, haberet.
 Hæc quoque, quæ juncta vitis requiescit in ulmo,
 Si non nupta foret, terræ acclinata jaceret. 666
 Tu tamen exemplo non tangeris arboris hujus,
 Concubitusque fugis, nec te conjungere curas.
 Atque utinam velles! Helene non pluribus esset
 Sollicitata procis, nec quæ Lapatheia movit 670
 Prælia, nec conjux timidis audaciis Ulxi.
 Nunc quoque, cum fugias aversisque petentes,
 Mille proci cupiunt, et semideique, dei que,
 Et quæcunque tenent Albanos numina montes.
 Sed tu, si sapias, si te bene jungere, anumque 675
 Hanc audire voles, quæ te plus omnibus illis,
 Plus quam credis, amo, vulgares rejice tædas,
 Vertumnumque tori socium tibi selige: pro quo

Me quoque pignus habe; neque enim sibi notior ille est,

Quam mihi: nec toto passim vagus errat in orbe;
Hæc loca sola colit: nec, uti pars magna procorum,
Quam modo vidit, amat. Tu primus et ultimus illi
Ardor eris, solique suos tibi devovet annos.

Adde, quod est juvenis, quod naturale decoris
Munus habet: formasque apte fingetur in omnes,
Et, quod erit jussus, jubeas licet omnia, fiet.
Quid, quod amatis idem? quod, quæ tibi poma
coluntur, 687

Primus habet, lætaque tenet tua munera dextra?
Sed neque jam fœtus desiderat arbore dentos,
Nec, quas hortus alit, cum succis mitibus herbas;
Nec quicquam, nisi te. Miserere ardentis: et
ipsum,

Qui petit, ore meo præsentem crede precari:
Ultioresque deos, et pectora dura perosam
Idalien, memoremque time Rhamnusidis iram.
Quoque magis timeas, (etonim mihi multa ve-
tustas 695

Seire dedit,) referam tota notissima Cypro
Facta, quibus flecti facile et mitescere possis.

Viderat a veteris generosam sanguine Teucris
Iphis Anaxareten humili de stirpe creatus;
Viderat, et totis perciperat ossibus æstum. 700
Luctatusque diu, postquam ratione forem
Vincere non potuit, supplex ad limina venit:
Et modo nutriti miserum confessus amorem,
Ne sibi dura foret, per spes oravit alumne; 704
Et modo de multis blanditus cuique ministris,
Sollicita petiit propensum voce favorem.

Sæpe ferenda dedit blandis sua verba tabellis:
Interdum madidas lacrymarum rore coronas
Postibus intendit, posuitque in limine duro
Molle latus, tristisque seræ convicia fecit. 710
Surdior illa freto surgente cadentibus Hædis,
Duriore et ferro, quod Noricus excoquit ignis,
Et saxo, quod adhuc viva radice tenetur,
Spernit, et irridet; factisque immitibus addit
Verba superba ferox, et spe quoque fraudat
amantem. 715

Non tulit impatiens longi tormenta doloris
Iphis, et ante fores hæc verba novissima dixit:
Vincis, Anaxarete: neque crunt tibi tædia
tandem

Ulla ferenda mei. Lætos molire triumphos,
Et Pæana voca, nitidaque incingere lauro. 720
Vincis enim, moriorque libens: age, ferrea, gaude.
Certe aliquid laudare mei cogeris, eritque [trum.
Quo tibi sim gratus, meritumque fatebere nos-
Non tamen ante tui curam cessissem memento,
Quam vitam, geminaque simul mihi luce caren-
dum. 725

Nec tibi fama mei ventura est nuntia leti;
Ipse ego, ne dubites, adero, præsensque videbor,
Corpore ut exanimi crudelia lumina pascas.

Si tamen, o superi, mortalia fata videtis, 729
Este mei memores, (nihil ultra lingua precari
Sustinet,) et longo facite ut memoremur in ævo;
Et, quæ demissis vite, date tempora famæ.

Dixit: et ad postes, ornatos sæpe coronis,
Humentes oculos, et pallida brachia tendens,
Cum foribus laquei religaret vincula summi;
Hæc tibi certa placent, crudelis et impia? dixit,
Inseruitque caput, sed tum quoque versus ad il-
lav: 737

Atque unus infelix elisa fauce pendedit. [tem
Icta pedum motu trepidantum ut multa gemen-
Visa dedisse sonum est, ad aperta que janua factum

Prodidit; exclamant famuli, frustra que levatam
(Nam pater occiderat) referunt ad limina matris.
Accipit illa sinu, complexaque frigida nati [tum
Membra sui, postquam miserorum verba parën-
Edidit, et matrum miserarum facta peregit; 745
Funera ducebat mediam lacrymosa per urbem,
Luridaque arsurio portabat membra feretro.
Forte viæ vicina domus, qua febilis ibat
Pompa, fuit, duræque sonus plangoris ad aures
Venit Anaxaretes, quam jam deus ultor agebat.
Mota tamen, Videamus, ait, miserabile funus;
Et patulis iniit tectum sublime fenestris.

Viæque bene impositum lecto prospexerat Iphin;
Derigere oculi, calidusque e corpore sanguis
Inducto pallore fugit: conataque retro 755
Ferre pedes, hæsit: conata evertere vultus,
Ille quoque non potuit: paulatimque occupat
artus,

Quod fuit in duro jam pridem pectore, saxum.
Neve ea ficta putes, domina: sub imagine signum
Servat adhuc Salamis: Veneris quoque nomine
templum [entos 760

Prospicientis habet. Quorum memor, o mea,
Pone, precor, fastus, et amanti jungere, Nymphæ.
Sic tibi nec vernum nascentia frigus adurat
Poma, nec excutiant rapidi florentia venti.

Hæc ubi nequicquam formas deus aptus in omnes
Edidit, in juvenem rediit, et anilia demit 766
Instrumenta sibi: talisque apparuit illi,
Qualis ubi oppositas nitidissima solis imago
Evicit nubes, nullaque obstante reluxit.

Vimque parat: sed vi non est opus; inque figura
Capta dei Nymphæ est, et mutua vulnera sentit
Proximus Ausonias injusti milos Amuli 722

Rexit opes: Numitorque senex amissa nepotum
Munere regna capit: festisque Palilibus Urbis
Mœnia conduntur: Tatiusque patresque Sabini
Bella gerunt: arcisque via Tarpeia reclusa
Digna animam pona congestis exiit armis.

Inde sati Caribus tacitorum more luporum
Ore premunt voces, et corpora victa sopore
Invadunt, portasque petunt, quas objice firma
Clauserat Iliades. Unam tamen ipsa recludit,
Nec strepitum verso Saturnia cardine fecit.
Sola Venus portæ cecidisse repagula sensit,
Et clausura fuit; nisi quod rescindere nunquam
Dis licet acta deum. Jano loca juncta tenebant
Naidæ Ausoniæ gelido rorantia fonte: 786

Has rogat auxilium: nec Nymphæ justa petentem
Sustinuere deam, venasque et flumina fontis
Elicuere sui. Nondum tamen invia Jani
Ora patentis erant, neque iter præcluserat unda.
Lurida supponunt fecundo sulfura fontis, 791
Incendantque cavas fumante bitumine venas.

Viribus his aliisque vapor penetravit ad ima
Fontis, et Alpino modo quæ certare rigori
Audebat aque, non ceditis ignibus ipsis. 795
Flammifera gemini fumant adspergine postes:
Portaque, nequicquam rigidis permissa Sabinis,
Fonte fuit præstructa novo, dum Martius arma
Indueret miles. Quæ postquam Romulus ultro
Obtulit, et strata est tellus Romana Sabinis 800
Corporibus, strata estque suls; generique cruorem
Sanguine cum soceri permiscuit impius ensis;
Pace tamen sisti bellum, nec in ultima ferro
Decertare, placet, Tatiumque accedere regno.
Occiderat Tatius, populisque æquata duobus,
Romule, jura dabas; posita cum casside Mavors
Talibus affatur divûmque hominumque paren-
tem: 807

Tempus adest, genitor, quoniam fundamine
magno

Res Romana valet, nec preside pendet ab uno,
Præmia, quæ promissa mihi dignoque nepoti,
Solvere, et ablatum terris imponere cælo.
Tu mihi concilio quondam presente deorum,
(Nam meminî, memorique animo pia verba no-
tavi,) 813

Unus erit, quem tu tolles in cærule cæli,
Dixisti: rata sit verborum summa tuorum.
Annuit omnipotens, et nubibus æra cæcis
Occulit, tonitruque et fulgure terruit Urbem.
Quæ sibi promissæ sensit data signa rapinæ:
Innixusque hastæ, pressos temone cruento 819
Impavidus conscendit equos Gradivus, et ictu
Verberis increpuit, pronumque per æra lapsus
Constitit in summo nemorosi colle Palati:
Reddentemque suo jam regia jura Quiriti
Abstulit Iliaden. Corpus mortale per auras
Dilapsum tenues; cœu lata plumbea funda 825
Missa solet medio jam intabescere cælo.
Pulchra subit facies, et pulvinaribus altis
Dignior, et qualis traheati forma Quirini.
Flebat ut amissum conjux: cum regia Juno

Irin ad Hersiliam descendere limite curvo 830
Imperat, et vacuæ sua sic mandata referre:

O et de Latia, o et de gente Sabina
Præcipuum matrona decus, dignissima tanti
Ante fuisse viri, conjux nunc esse Quirini;
Siste tuos fletus, et, si tibi cura videndi 835
Conjugis est, duce me lucum pete, colle Quirino
Qui viret, et templum Romani regis obumbrat.
Paret, et in terram pictos delapsa per arcus
Hersiliam jussis compellat vocibus Iris.
Illa verecundo vix tollens lumina vultu, [est,
O dea, namque mihi nec quæ sis dicere promptum
Et liquet esse deam, duo o, duc, inquit, et 842
offer

Conjugis ora mihi: quæ si modo posse videre
Fata semel dederint, cælum accepisse fatebor.
Nec mora, Romuleos cum virgine Thaumantea
Ingreditur colles. Ibi sidus ab æthere lapsum
Decidit in terras: a cujus lumine flagrans 847
Hersilie crinis cum sidere cessit in auras.
Hanc manibus notis Romanæ conditor urbis
Excipit, et priscum pariter cum corpore nomen
Mutat, Horamque vocat; quæ nunc dea juncta
Quirino est.

LIBER DECIMUS QUINTUS.

Quæritur interea, qui tantæ pondera molis
Sustineat, tantoque queat succedere regi.
Destinat imperio clarum prænuntia veri
Fama Numam. Non ille satis cognosse Sabinae
Gentis habet ritus: animo majora capaci 5
Concipit, et quæ sit rerum natura requirit.
Hujus amor curæ, patria Caribusque relictis,
Fecit, ut Herculei penetraret ad hospitis urbem.
Graia quis Italicis auctor posuisset in oris
Mœnia quærenti, sic e senioribus unus 10
Retulit indigenis, veteris non inscius ævi:
Dives ab Oceano bubus Jove natus Iberis
Littora felici tenuisse Lacinia cursu
Fertur, et, armento teneras errante per herbas,
Ipse domum magni nec inhospita teeta Crotomis
Intrasse, et requie longum relevasse laborem;
Atque ita discedens, Ævo, dixisse, nepotum 17
Hic locus urbis erit; promissaque vera fuerunt.
Nam fuit Argolico generatus Alemane quidam
Myscelos, illius diu acceptissimus ævi.
Hunc super incumbens pressum gravitate soporis
Claviger alloquitur: Patrias, age, desere sedes:
1, pete diversi lapidosas Æsaris undas. 23
Et, nisi paruerit, multa ac metuenda minatur.
Post ea discedunt pariter communisque deusque.
Surgit Alemonides, tacitaque recentia mente
Visa refert, pugnatque diu sententia secum.
Numen abire jubet: prohibent discedere leges,
Poenæque mors posita est patriam mutare volenti.
Candidus Oeæano nitidum caput abdiderat sol,
Et caput extulerat densissima sidereum nox: 31
Visus adesce idem deus est, cademque monere;
Et, nisi paruerit, plura et graviora minari.
Pertimuit, patriamque simul transferre parabat
In sedes penetrare novas. Fit murmur in urbe,
Spretarumque agitur legum reus: utque peracta
est [tum, 36
Causa prior, crimenque patet sine teste proba-
Squali dux ad superos tollens reus ora manusque,
O cui vis cæli bis sex fecere labores, [auctor.
Fer precor, inquit, opem: nam tu mihi criminis

Mos erat antiquus, niveis atrisque lapillis,
His damnare reos, illis absolvere culpe. [omnis
Nunc quoque sic lata est sententia tristis; et
Calculus immitem demittitur ater in urnam.
Quæ simul effudit nemandos versa lapillos, 45
Omnibus e nigro color est mutatus in album:
Candidaque Herculeo sententia munere facta
Solvit Alemoniden. Grates agit ille parenti
Amphitryoniadæ: ventisque faventibus æquor
Navigat Ionium, Lacedæmoniumque Tarentum
Præterit, et Sybarin, Sallentinumque Nemæthum,
Thurinosque sinus, Temesenque, et Iapygis arva.
Vixque pererratis, quæ spectant littora, terris,
Invenit Æsarei fatalia fluminis ora: [tonis 55
Nec procul hinc tumulum, sub quo sacra Cro-
Ossa tegebat humus: jussaque ibi mœnia terra
Condidit, et nomen tumulati traxit in urbem.
Talia constabat certa primordia fama
I' se loci, positæque Italia in finibus urbis.

Vir fuit hic, ortu Samius: sed fugerat una 60
Et Samon et dominos, odioque tyrannidis exsul
Sponte erat. Isque, licet cæli regione remotus,
Mente deos adiit, et, quæ natura negabat
Visibus humanis, oculis ca pectoris hausit. 64
Cumque animo, et vigili perspexerat omnia cura,
In medium discedenda dabat: cætumque silentum,
Dictaque mirantum, magni primordia mundi,
Et rerum causas, et quid natura, docebat,
Quid deus: unde nives: quæ fulminis esset origo:
Jupiter an venti discussa nube tonarent: 70
Quid quateret terras: qua sidera lege mearent:
Et quodcunque latet. Primusque animalia mensis
Arcuit imponi: primus quoque talibus ora
Docta quidem solvit, sed non et credita, verbis:
Parcite, mortales, depibus temerare nefandis 75
Corpora: sunt fruges, sunt deducunt ramos
Pondere poma suo, tumidæque in vitibus uvæ:
Sunt herbes dulces: sunt quæ mitescere flamma
Molliri queant: nec vobis lacteus humor
Eripitur, nec mella thymi redolentia flossem. 80
Prodiga divitias, alimenta que mitia tellus

Suggest, atque epulas sine cæde et sanguine præbet.

Carne feræ sedant jejunia, nec tamen omnes:

Quippe equus, et pecudes, armentaque gramine vivunt.

At quibus ingenium est immanæ tumque ferumque, 85

Armenique tigres, iracundique leones,

Cumque lupis ursi, dapibus cum sanguine gaudent.

Heu quantum scelus est, in viscera viscera condi, Congestoque avidum pinguescere corpore corpus,

Alteriusque animantem animantis vivere leto! 90

Scilicet in tantis opibus, quas optima matrum

Terra parit, nil te nisi tristia mandere sævo

Vulnera dente juvat, ritusque referre Cyclopus?

Nec, nisi perdidit aliud, placare voracis 95

Et male morati poteris jejunia ventris?

At vetus illa ætas, cui fecimus Aurea nomen,

Fetibus arboreis, et quas humus educat herbis

Fortunata fuit, nec polluit ora cruore.

Tunc et aves tulas movere per aera pennas:

Et lepus impavidus mediis erravit in agris: 100

Nec sua credulitas piscem suspenderat hamo:

Cuncta sine insidiis, nullamque timentia fraudem,

Plenaque pacis erant. Postquam non utilis auctor

Victibus invidit, quisquis fuit ille virorum,

Corporeasque dapes avidam demisit in alvum;

Fecit iter scelere: primaque e cæde ferarum 105

Incaluisse putem maculatum sanguine ferrum.

Ilique satis fuerat: nostrumque potentia letum

Corpora missa neci salva pietate fatemur:

Sed quam danda neci, tam non epulanda fuerunt.

Longius inde nefas abiit, et prima putatur 111

Hostia sua meruisse mori, quia semina pando

Eruerit rostro, spemque interceperit anni.

Vite caper moisa Bacchi mactandus ad aras

Ducitur ultoris. Nocuit sua culpa duobus. 115

Quid meruistis, oves, placidum pecus, inque tu-

endos

Natum homines, pleno quæ fertis in ubere nectar;

Mollia quæ nobis vestras velamina lanas

Præbetis, vitæque magis quam morte juvatis?

Quid meruerit boves, animal sine fraude dolisque,

Innocuum, simplex, natum tolerare labores? 121

Immemores demum, nec frugum munere dignus,

Qui potuit curvi demto modo pondere aratri

Ruricolam mactare suum; qui trita labore

Illâ, quibus toties durum renovaverat arum, 125

Tot dederat messes, percussit colla securi.

Nec satis est, quod tale nefas committitur: ipsos

Inscribere deos scelere, numenque supernum

Cæde laboriferi credunt gaudere juveni.

Victima labe carens, et præstantissima forma, 130

(Nam placuisse nocet) vittis præsignis et auro

Sistitur ante aras, audique ignara precantem,

Imponique suæ videt inter cornua fronti

Quas coluit fruges; percussaque sanguine cultros

Infit in liquida prævisos forsitan unda. 135

Protinus ereptas viventi pectore fibras

Inspiciunt, mentesque eadem sorantur in illis.

Unde fames homini vitetorum tanta ciborum?

Audetis vesci, genus o mortale? quod ora 139

Ne facite, et monitis animos advertite nostris:

Cumque boum dabitis cæsorum membra palato,

Mandere vos vestros scite et sentite colonos.

Et quoniam deus ora movet, sequar ora moventem

Rite deum; Delphosque meos, ipsamque reclu-

dam

Æthera, et augustæ reserabo oracula mentis. 145

Magna, nec ingeniis evestigata priorum,

Quæque diu latuere, canam. Juvat ire per alta

Astra; juvat, terris et inertis sede relicta,

Nube vehi, validique humeris insistere Atlantis

Palantesque animos passim, ac rationis egentes

Despectare procul: trepidosque, obitumque ti-

mentes 151

Sic exhortari, seriemque evolvere fati.

O genus attonitum gelidæ formidine mortis,

Quid Styga, quid tenebras, quid nomina vana ti-

metis, 155

Materiem vatam, falsique piacula mundi?

Corpora sive rogus flamma, seu tabe vetustas

Abstulerit, mala posse pati non ulla putetis.

Morte carent animæ: semperque priore relicta

Sede novis domibus habitant, vivuntque receptæ.

Ipsæ ego (nam memini) Trojani tempore belli 160

Panthoïdes Euphorbus eram, cui pectore quon-

dam

Sedit in adverso gravis hasta minoris Atridæ.

Cognovi clypeum, lævæ gestamina nostra,

Nuper Abanteis templo Junonis in Argis.

Omnia mutantur: nihil interit. Errat, et illinc

Huc venit, hinc illuc, et quoslibet occupat artus

Spiritus, eque feris humana in corpora transit,

Inque feras noster, nec tempore deperit ullo.

Utque novis facilis signatur cera figuris,

Nec manet ipsa fuerat, nec formas servat easdem,

Sed tamen ipsa eadem est; animam sic semper

eandem 171

Esse, sed in variis doceo migrare figuras.

Ergo, ne pietas sit victa cupidine ventris,

Parcite, vaticinor, cognatas cæde nefanda

Turbare animas nec sanguine sanguis alatur.

At quoniam magno feror æquore, plenaque ventis

Vela dedi; nihil est toto quod perstet in orbe.

Cuncta fluunt, omnisque vagans formatur imago

psa quodque assiduo labuntur tempora motu,

Non secus ac flumen. Neque enim consistere

flumen, 180

Nec levis hora potest: sed ut unda impellitur unda,

Urgeturque prior veniente, urgetque priorem;

Tempora sic fugiunt pariter, pariterque sequun-

tur: 185

Et nova sunt semper: nam quod fuit ante relic-

tum est,

Fitque quod haud fuerat, momentaque cuncta

novantur. 185

Cernis et emersas in lucem tendere noctes,

Et jubar hoc nitidum nigræ succedere nocti.

Nec color est idem cælo, cum lassæ quiete

Cuncta jacent media, cumque albo Lucifer exit

Clarus equo; rursumque alius, cum prævia luci

Tradendum Phœbo Pallantias inficit orbem. 191

Ipsæ dei clypeus, terra cum tollitur ima,

Mane rubet, terræque rubet cum conditur ima;

Candidus in summo est: melior natura quod illic

Ætheris est, terræque procul contagia vitat. 195

Nec par aut eadem nocturnæ forma Dianæ

Esse potest unquam: semperque hodierna se-

quente,

Si erascit, minor est; major, si contrahit orbem.

Quid? non in species succedere quatuor annum

Adspicias, ætatis peragentem imitamina nostræ?

Nam tener, et lactens, puerique similissimus sævo

Vere novo est. Tunc herba nitens, et roboris ex

pers 21

Turget, et insolida est, et spe delectat agrestior

Omnia tum florent, florumque coloribus almus

22

Ridet ager. neque adhuc virtus in frondibus ulla
est. 205

Transit in Ætatem post Ver robustior Annus,
Fitque valens juvenis; neque enim robustior ætas
Ulla, nec uberior, nec quæ magis æstuet ulla est.
Excipit Autumnus posito fervore juventæ
Maturus, mitisque, inter juvenemque senemque
Temperie medius, sparsis per tempora canis. 211
Inde senilis Hiema tremulo venit horrida passu,
Aut spoliata suos, aut, quos habet, alba capillas.
Næstra quoque ipsorum semper requieque sine
ulla, 214

Corpora vertuntur: nec quod fuimusve, sumusve,
Cras erimus. Fuit illa dies, qua semina tantum,
Spesque hominum primæ materna habitavimus
alvo.

Artifices Natura manus admovit, et angit
Corpora visceribus distentæ condita matris
Noluit, eque domo vacuas emisit in auras. 220
Editus in lucem jacuit sine viribus infans:
Mox quadrupes, rituque tulit sua membra fera-
rum

Paullatimque tremens, et nondum poplite firmo
Constitit, adjutis aliquo conamine nervis. 224
Inde valens veloxque fuit: spatiumque juventæ
Transit, et, emensis mediis quoque temporis annis,
Labitur occidui: per iter declive senectæ
Subruit hæc ævi demoliturque prioris
Robora; fletque Milon senior, cum spectat inanes
Illos, qui fuerant solidorum mole tororum 230
Herculeis similes, fluidos pendere lacertos.
Flet quoque, ut in speculo rugas adaperit aniles,
Tyndaris, et secum, cur sit bis rapta, requirit
Tempus edax rerum, tuque invidiosa vetustas,
Omnia destruitis, vitiatæque dentibus ævi 235
Paullatim lenta consumitis omnia morte.
Hæc quoque non perstant, quæ nos elementa vo-
camus

Quasque vices peragant (animos adhibete) docebo.
Quatuor æternus genitrix corpora mundus
Continet: ex illis duo sunt onerosa, suoque 240
Pondere in inferius, tellus atque unda, feiuntur.
Et totidem gravitate carent, nulloque premente
Alta petunt, aer, atque ære purior ignis.
Quæ quamquam spatio distant, tamen omnia fiunt
Ex ipsis, et in ipsa cadunt; resolutæque tellus 245
In liquidas rorescit aquas: tenuatus in auras
Aeræque humor abit: demto quoque pondere,
rursus

In superos ær tenuissimus emicat ignes.
Inde retro redeunt, idemque retexitur ordo
Ignis enim densum spissatus in æra transit: 250
Hic in aquas: tellus glomerata cogitur unda.
Nec species sua cuique manet; rerumque nova-
trix

Ex aliis alias reparat Natura figuras.
Nec perit in tanto quicquam, mihi credite, mundo,
Sed variat, faciæque novat: nascique vocatur,
Incipere esse aliud, quam quod fuit ante; mori-
que, 256

Desinere illud idem, cum sint huc forsitan illa,
Hæc translata illuc; summa tamen omnia con-
stant

Nil equidem durare diu sub imagine eadem
Crediderim. Sic ad ferrum venistis ab auro, 260
Sæcula: sic toties versa est fortuna locorum.
Vidi ego, quod fuerat quondam solidissima tellus,
Fæse fretum; vidi factas ex æquore terras:
Et procul a pelago conchæ jacuere marinæ; 264
Et vetus inventa est in montibus ancora summis.

Quodque fuit campus, vallem decursus æquatam
Fecit; et eluvie mons est deductus in æquor.
Eque paludosa siccica humus aret arenis;
Quæque sitim tulerant, stagnata paludibus ha-
ment.

Hic fontes Natura novos emisit; at illic 270
Clausit: et antiqui tam multa tremoribus orbis
Flumina prosiiliunt, aut exsecata residunt.
Sic ubi terreno Lycus est epotus hiatu,
Exsistit procul hinc, alioque renascitur ore.
Sic modo combibitur, tecto modo gurgite lapsus
Redditur Argolicis ingens Erasinus in arvis 276
Et Mysum capitisque sui, ripæque prioris
Pornituisse ferunt, alia nunc ire, Caicum.
Nec non Sicianas volvens Amenanus arenas
Nunc fluit, interdum suppressis fontibus aret. 280
Ante bibebatur, nunc quas contingere nolis
Fundit Anigros aquas; postquam, nisi vatibus
omnis

Eripienda fides, illic lavare bimembres
Vulnera, clavigerique fecerat Herculis arcus.
Quid? non et Scythicis Hypanis de montibus or-
tus, 285

Qui fuerat dulcis, salibus vitiatum amaris?
Fluctibus ambitæ fuerant Antissa, Pharosque,
Et Phœnissia Tyros: quarum nunc insula nulla est.
Leucada continuam veteres habuere coloni:
Nunc freta circueunt. Zancle quoque juncta
fuisse 290

Dicitur Italiæ; donec confinia pontus
Abstulit, et media tellurem repulit unda.
Si quæras Helicen et Burin Achaidas urbes,
Invenies sub aquis; et adhuc ostendere nautæ
Inclinata solent cum mœnibus oppida mersis. 295
Est prope Pittheam tumulus Trœzena, sine ullis
Arduus arboribus, quondam planissima campi
Area, nunc tumulus: nam, res horrenda relatu,
Vis fera ventorum, cæcis inclusa cavernis,
Exspirare aliqua cupiens, luctatæque frustra 300
Liberiore frui cœlo, cum carcere rima
Nulla foret toto, nec pervia flatibus esset,
Extentam tumefecit humum; cœn spiritus oris
Tendere vesicam solet, aut derepta bicorni
Terga capro. Tumor ille loci permansit, et alti
Collis habet speciem, longoque induruit ævo. 306
Plurima cum subeant, audita aut cognita vobis,
Pauca super referam. Quid? non et lymphe fi-
guras

Datque capitque novas? medio tua, corniger Am-
mon,

Unda dic gelida est; ortuque obituque calescit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum 311
Narratur, minimos cum luna recessit in orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis, et huic Sybaris nostris conterminus arvis,
Electro similes faciunt auroque capillos. 316
Quodque magis mirum, sunt qui non corpora tan-
tum,

Verum animos etiam valeant mutare, liquores.
Cui non audita est obscænæ Salmacis undæ?
Æthiopesque lacus? quos si quis faucibus hausit,
Aut furit, aut mirum patitur gravitate soporem.
Clitorio quicunque sitim de fonte levavit, 322
Vina fugit, gaudetque meris abstemius undis:
Seu vis est in aqua calido contraria vino,
Sive, quod indigenæ memorent, Amythaone natus,
Prætidias attonitas postquam per carmen et herbas
Eripuit furia, purgamina mentis in illas 327
Misit aquas, odiumque meri permansit in undis.

Huius fluit effectus dispar Lynceus amnis,
 Quem quicumque parum moderato gutture traxit,
 Haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset
 Est locus Arcadiæ, Phœneon dixere priores,
 Ambiguis suspectus aquis; quas nocte timeto:
 Nocte nocent potæ: sine noxa luce bibuntur.
 Sic alias, aliasque lacus et flumina vires 335
 Concipiunt. Tempusque fuit quo navit in undis,
 Nunc sedet Ortygiæ. Timuit concursibus Argo
 Undarum sparsas Symplegadas elisarum:
 Quæ nunc immotæ perstant, ventisque resistent.
 Nec, quæ sulfureis ardet fornacibus, Ætne 340
 Ignea semper erit: neque enim fuit ignea semper
 Nam sive est animal tellus, et vivit, habetque
 Spiramenta, locis flammam exhalantia multis,
 Spirandi mutare vias, quotiesque movetur,
 Illas finire potest, illas aperire cavernas: 345
 Sive leves imis venti cohibentur in antris,
 Saxeque cum saxis, et habentem semina flammæ
 Materiem jactant, ea concipit ictibus ignem;
 Antra relinquuntur sedatis frigida ventis:
 Sive bituminæ rapiunt incendia vires, 350
 Luteave exiguis ardescunt sulfura fumis;
 Nempe ubi terra cibos alimenta que pinguis flam-
 mæ
 Non dabit, absumentis per longum viribus ævum,
 Natureque suum nutrimentum deerit edaci,
 Non feret illa famem, desertaque deseret ignes.
 Esse viros fama est in Hyperborea Pallene, 356
 Qui soleant levibus velari corpora plumis,
 Cum Tritoniacam novies subire paludem.
 Haud equidem credo, sparsæ quoque membra
 veneno
 Exercere artes Scythides memorantur easdem. 360
 Si qua fides rebus tamen est addenda probatis;
 Nonne vides, quæcunque mora fluidove calore
 Corpora tabuerint, in parva animalia verti?
 I quoque, delectos mactatos obrue tauros;
 Cognita res usu, de putri viscere passim 365
 Florilegæ nascuntur apes, quæ more parentum
 Rura colunt, operique favent, in spemque laborant.
 Pressus humo bellator equus crabronis origo est.
 Concava litoreo si demas brachia cancro,
 Cætera supponas terræ; de parte sepulta 370
 Scorpius exibat, caudaque minabitur unca
 Quæque solent canis frondes intexere filis
 Agrestes tinæ, res observata colonis,
 Ferali mutant cum papillione figuram.
 Semina limus habet virides generantia ranas. 375
 Et generat truncas pedibus, mox apta natando
 Crura dat; utque eadem sint longis saltibus apta,
 Posterior partes superat mensura priores.
 Nec catulus, partu quem reddidit ursa recenti,
 Sed male viva caro est: lambendo mater in artus
 Fingit, et in formam, quantum capit ipsa, reducit.
 Nonne vides, quos cera tegit sexangula, fortis
 Melliferarum apium sine membris corpora nasci,
 Et serasque pedes, serasque assumere pennas?
 Junonis volucrum, quæ cauda sidera portat, 385
 Armigerumque Jovis, Cythereiadasque columbas,
 Et genus omne avium, mediis e partibus ovi
 Ni sciret fieri, fieri quis posse putaret?
 Sunt qui, cum clauso putrefacta est spina sepulchro,
 Mutari credant humanas angue medullas. 390
 Hæc tamen ex aliis ducunt primordia rebus.
 Una est, quæ reparet, sequæ ipsa reseminet, ales;
 Assyrii Phœnica vocant. Non fruge, neque herbis,
 Sed thuris lacrymis, et succo vivit amomi.
 Hæc ubi quinque sæcæ complerit sæcula vitæ, 395
 Illicis in ramis, tremulæve cacumine palmæ,

Unguibus et pando nidum sibi construit ore.
 Quo simul ac casias, et nardi lenis aristas,
 Quassaque cum fulva substravit cinnama myrrha,
 Se superimponit, finitque in odoribus ævum. 400
 Inde ferunt, totidem qui vivere debeat annos,
 Corpore de patrio parvum Phœnica renasci.
 Cum dedit huic ætas vires, onerique ferendo est,
 Ponderibus nidi ramos levat arboris altæ,
 Fertque pius cunasque suas patriumque sepu-
 chrum 405
 Perque leves auras Hyperionis urbe potitus,
 Ante fores sacras Hyperionis æde reponit.
 Si tamen est aliquid miræ novitatis in istis;
 Alternare vices, et quæ modo fœmina tergo
 Passa marem est, nunc esse marem miremur hy-
 nam. 410
 Id quoque, quod ventis animal nutritur et aura,
 Protinus assimulat tactu quoscunque colores.
 Victa racemifero lyncas dedit India Baccho;
 Equibus, ut memorant, quicquid vesica remisit,
 Vertitur in lapides, et congelat ære tacto. 415
 Sic et curialium, quo primum contigit auras
 Tempore, durescit: mollis fuit herba sub undis.
 Deseret ante dies, et in alto Phœbus anhelos
 Equore tinget equos, quam consequar omnia dictis
 In species translata novas. Sic tempore verti 420
 Cernimus, atque illas assumere robora gentes,
 Concidere has. Sic magna fuit consueque virisque,
 Perque decem potuit tantum dare sanguinis annos,
 Nunc humilis veteres tantummodo Troja ruinas,
 Et pro divitiis tumulos ostendit avorum. 425
 Clara fuit Sparte: magnæ viguere Mycenæ.
 Nec non Cecropiæ, nec non Amphionis arces
 Vilesolum Sparte est: altæ cecidere Mycenæ
 Edipodionæ quid sunt, nisi fabula, Thebæ?
 Quid Pandionis restant, nisi nomen, Athenæ?
 Nunc quoque Dardaniam fana est consurgere
 Roman: 431
 Appenninigenæ quæ proxima Tiberidis undis
 Mole sub ingenti rerum fundamina ponit.
 Hæc igitur formam crescendo mutat, et olim
 Immensi caput orbis erit. Sic dicere vates 435
 Faticinasque ferunt sortes, quantumque recordor,
 Priamides Helenus flenti, dubioque salutis,
 Dixerat Æneæ, cum res Trojana labaret:
 Nate dea, si nota satis præsentia nostræ
 Mentis habes; non tota cadet te sospite Troja.
 Flamma tibi ferrumque dabunt iter. Ibis, et una
 Pergama rapta feres, donec Trojæque tibi que
 Externum patrio contingat amicus arvum. 445
 Urbem et jam cerno Phrygius debere nepotes,
 Quanta nec est, nec erit, nec visa prioribus annis.
 Hanc alii proceres per sæcula longa potentem,
 Sed dominam rerum de sanguine natus Iuli
 Efficiet; quo, cum tellus erit usa, fruentur
 Ætheriæ sedes, cælumque erit exitus illi.
 Hæc Helenum cecinisse Penatigero Æneæ 450
 Mente memor refero, cognatæque mœnia lætor
 Crescere, et utiliter Phrygius vicissæ Pelasgos
 Ne tamen oblitus ad metum tendere longe
 Exspatiemur equis; cælum, et quodcunque sub
 illo est,
 Immutat formas, tellusque, et quicquid in illa est.
 Nos quoque pars mundi, quoniam non corpora
 solum, 456
 Verum etiam volucres animæ sumus, inque ferinas
 Possumus ire domos, pecudumque in pectora
 condi,
 Corpora, quæ possint animas habuisse parentum,
 Aut fratrum, aut aliquo junctorum fœdere nobis,

Aut hominum certe, tuta esse et honesta sinamus:
 Neve Thyesteis cumulemur viscera mensis
 Quam male consecuit, quam se parat ille cruori
 Impius humano, vituli qui guttura cultro
 Rumoit, et immotas præbet mugitibus aures! 465
 Aut qui vagitus similes puerilibus hædum
 Edentem jugulare potest; aut alite vesci,
 Cui dedit ipse cibos! quantum est, quod desit in
 istis 468
 Ad plenum facinus? quo transitus inde paratur?
 Bos aret, aut mortem senioribus imputet annis:
 Horrifera contra Borean ovis arma ministret:
 Ubra dent saturæ manibus pressanda capellæ:
 Retia cum pedicis, laqueosque, artesque dolosæ
 Tollite; nec volucrem viscata fallite virga:
 Nec formidatis cervos includite pinnis: 475
 Nec celate cibis uncas fallacibus hamos.
 Perdite, si qua nocent; verum hæc quoque perditæ
 tantum.
 Ora vacent epulis, alimenta congrua carpant.
 Talibus atque aliis instructo pectore dictis
 In patriam remeasse ferunt, ultroque petitum 483
 Accepisse Numam populi Latialis habenas.
 Coniuge qui felix Nympha, ducibusque Camernis,
 Sacrificos docuit ritus, gentemque feroci
 Assuetam bello pacis traduxit ad artes.
 Quem, postquam senior regnumque ævumque
 peregit, 185
 Extinctum Latæque nurus, populusque, patres-
 que,
 Delevit Numam. Nam conjux urbe relicta
 Vallis Aricinæ densis latet abditæ sylvis,
 Sacraque Orestæ gemitu questuque Dianæ
 Impedit. Ah quoties Nympha memorisque la-
 cuque, 490
 Ne faceret, monuere, et consolantia verba
 Dixere! ah quoties flenti Theseus heros,
 Siste modum, dixit; neque enim fortuna que-
 rendam
 Sola tua est: similes aliorum respice casus; 494
 Mitius ista feres. Utinamque exempla dolentem
 Non mea te possent relevare! sed et mea possunt.
 Fando aliquem Hippolytum vestras, puto, conti-
 git aures
 Credulitate patris, sceleratæ fraude novercæ.
 Occubuisse neci. Mirabere, vixque probabo;
 Sed tamen ille ego sum. Me Pasiphaia quon-
 dam 500
 Tentatum frustra, patrium temerasse cubile,
 [Quod voluit, finxit voluisse: et crimine verso,]
 Indiciine metu magis, offensane repulsæ,
 Arguit; immeritumque pater projecit ab urbe,
 Hostilique caput prece detestatur euntis. 505
 Pittheam profugo curru Træzena petebam;
 Jamque Corinthiaci carpebam littora ponti,
 Cum mare surrexit, cumulusque immanis aquarum
 In montis speciem curvari et crescere visus,
 Et dare mugitus, summoque cacumine findi. 510
 Corniger hinc taurus ruptis expellitur undis,
 Pectoribusque tenus molles erectus in auras,
 Naribus et patulo partem maris evomit ore.
 Corda pavent comitum; mihi mens interrita
 mansit,
 Exiliis contenta suis: cum colla ferocæ 515
 Ad freta convertunt, arctictisque auribus horrent
 Quadrupes, monstrique metu turbantur, et altis
 Præcipitant currum scopulis. Ego ducere vana
 Frena manu, spumis albeantibus oblita, luctor,
 Et retro lentas tendo resupinus habenas. 520
 Nec vires tamen has rabies superasset equorum

Ni rota, perpetuum qua circumvertitur axem,
 Stipitis occursu fracta ac disjecta fuisset.
 Excutor curru; lorisque tenentibus artus
 Viscera viva trahi, nervos in stirpe teneri, 525
 Membra rapi partim, partim reprensæ relinquit
 Ossa gravem dare fracta sonum, fessamque videres
 Exhalari animam, nullasque in corpore partes,
 Noscere quas posses; unumque erat omnia vulnus.
 Num potes, aut audes cladi componere nostræ, 530
 Nympha, tuam? vidi quoque luce carentia regna,
 Et lacerum fovi Phlegethontide corpus in unda.
 Nec, nisi Apollinæ valido medicamine prolis,
 Reddita vita foret. Quam postquam fortibus
 herbis
 Atque ope Pæonia, Dite indignante, recepi; 535
 Tum mihi, ne præsens augerem muneris hujus
 Invidiam, densas objecit Cynthia nubes:
 Utque forem tutus, possemque impune videri,
 Addidit ætatem, nec cognoscenda reliquit
 Ora mihi; C reteneque diu dubitavit habendam 540
 Traderet, an Delon: Delo Cretaque relictis
 Hic posuit, nomenque simul, quod possit æquorum
 Admonuisse, jubet deponere: Quique fuisti
 Hippolytus, dixit, nunc idem Virbius esto
 Hoc nemus inde colo, de disque minoribus unus
 Nunine sub dominæ lateo, atque accenseor illi.
 Non tamen Egeriæ luctus aliena levare 547
 Damna valent; montisque jacens radicibus imis
 Liquitur in lacrymas: donec pietate dolentis
 Mota, soror Phœbi gelidum de corpore fontem
 Fecit, et æternas artus tenuavit in undas. 551
 At Nymphas tetigit nova res: et Amazone natus
 Haud aliter stupuit, quam cum Tyrrenus arator
 Fatalem glebam mediis adspexit in arvis
 Sponte sua primum, nulloque agitante moveri;
 Sumere mox hominis, terræque amittere formam,
 Oraque venturis aperire recentia fati.
 Indigenæ dixere Tagen: qui primus Etruscæ
 Edocuit gentem casus aperire futuros.
 Utque Palatinis hærentem collibus olim 560
 Cum subito vidit frondescere Romulus hastam,
 Quæ radice nova, non ferro stabat adacto;
 Et jam non telum, sed lentis viminis arbor
 Non expectatas dabat admirantibus umbras
 Aut sua fluminea cum vidit Cipus in unda 565
 Cornua; vidit enim, falsamque in imagine credens
 I sæ fidem, digitis ad frontem sæpe relatis,
 Quæ vidit, tetigit, nec jam sua lumina damnans
 Restitit, ut victor domito remeabat ab hoste:
 Ad cælumque oculos, et eodem brachia tollens,
 Quicquid, ait, superi, monstro portenditur isto,
 Seu lætum est, patriæ lætum, populoque Quirini,
 Sive minax, mihi sit: viridique e caespide factas
 Placat odoratis herbosas ignibus aras, 574
 Vinæque dat pateris, mactatarumque bidentum,
 Quid sibi significant, trepidantem consultit exta.
 Quæ simul inspexit Tyrrenhæ gentis haruspex,
 Magna quidem rerum molimina vidit in illis,
 Non manifesta tamen. Cum vero sustulit acre
 A pecudis fibris ad Cipi cornua lumen; 580
 Rex, ait, o, salve: tibi enim, tibi, Cipe, tuisque
 Hic locus, et Latæ parebunt cornibus arces.
 Tu modo rumpe moram, portasque intrare pa-
 tentes
 Appropere: sic fata jubent. Namque Urbe re-
 ceptus
 Rex erit, et sceptro tutus potiere perenni. 585
 Retulit ille pedem, torvamque a mœnibus Urbis
 Avertens faciem, Procul ah, procul omina, dixit,
 Talia diu pellant, multoque ego justius ævum

Exsul agam, quam me videant Capitolia regem.
Dixit; et extemplo populumque gravemque sen-
natum 590

Convocat: ante tamen pacali cornua lauro
Velat, et aggeribus factis a milite forti
Insistit; priscoque deos e more precatus,
Est, ait, hic unus, quem vos ni pellitis urbe,
Rex erit. Is qui sit, signo, non nomine, dicam.
Cornua fronte gerit, quam vobis indicat augur.
Si Romam intrarit, famularia jura daturum. 597
Ille quidem potuit portas irrumpere apertas;
Sed nos obstitimus: quamvis conjunctior illo
Nemo mihi est. Vos urbe virum prohibete,
Quirites: 600

Vel, si dignus erit, gravibus vincite catenis:
Aut finite metum fatalis morte tyranni.
Qualia succinctis, ubi trux insibilat Eurus,
Murmura pinetis flunt; aut qualia fluctus
Æquorei faciunt, si quis procul audiat illos; 605
Tale sonat populus. Sed per confusa fremantis
Verba tamen vulgi vox eminet una, Quis ille?
Et spectant frontes, prædictaque cornua quærunt.
Rurus ad hos Cipus, Quem poscitis, inquit, ha-
betis;

Et denta capiti, populo prohibente, corona 610
Exhibuit gemino præsignia tempora cornu.
Demisere oculos omnes, gemitumque dedere:
Atque illud meritis clarum (quis credere possit?)
Inviti videre caput; nec honore carere
Ulterius passi, festam imposuere coronam. 615
At proceres, quoniam muros intrare vereris,
Ruris honorati tantum tibi, Cipe, dedere;
Quantum depresso subjectis bubus aratro
Complecti posses ad finem solis ab ortu.
Cornuaque æratis miram referentia formam 620
Postibus insculpunt, longum mansura per ævum.

Pandite nunc, Musæ, præsentia numina vatam,
(Scitis enim, nec vos fallit spatiosa vetustas.)
Unde Coroniden circumflua Tiberidis alveo
Insula Romulæ sacris adaciverit urbis. 625
Dira lues quondam Latias vitiaverat auras,
Pallidæ exsangui squalabant corpora tabo:
Funeribus fessi postquam mortalia cernunt
Tentamenta nihil, nihil artes posse medentum,
Auxilium cœleste petunt, mediamque tenentes
Orbis humum Delphos adeunt oracula Phœbi,
Utque salutifera miseris succurrere rebus
Sorte velit, tantæque urbis mala finiat orant.
Et locus, et laurus, et quas habet illa pharetræ,
Intremuere simul; cortinaque reddidit imo 635
Hanc adyto vocem, pavesactaque pectora movit:
Quod petis hinc, propiore loco, Romane, pe-
tisses;

Et pete nunc propiore loco: nec Apolline vobis,
Qui minuat luctus, opus est, sed Apolline nato.
Ite honis avibus, prolemque arcescite nostram. 640
Jussa dei prudens postquam accepere senatus,
Quam colat, explorant, juvenis Phœbeius urbem,
Quique petant ventis Epidauria littora mittunt.
Quæ simul incurva missi tetigere carina,
Concilium Graiosque patres adiere, darentque
Oravere deum, qui præsens funera gentis 646
Finiat Ausoniæ; certas ita dicere sortes.

Dissidet, et variat sententia: parsque negandum
Non putat auxilium; multi renuere, suamque
Non emittere opem, nec numina tradere suadent.
Dum dubitant, seram pepulere crepuscula lucem,
Umbræque telluris tenebras induxerat orbi:
Cum deus in somnis opifer consistere visus
Ante tuum, Romane, torum; sed qualis in æde

Esse solet. baculumque tenens agreste sinistra,
Cæsariem longæ dextra deducere barbæ, 656
Et placido tales emittere pectore voces:

Pone metus: veniam, simulacraque nostra relin-
quam.

Hunc modo serpentem, baculum qui nexibus
ambit,

Perspice, et usque nota visu, ut cognoscere possis.
Veritar in hunc: sed major ero, tantusque videbor,
In quantum verti cœlestia corpora debent.

Extemplo cum voce deus, cum voce deoque
Somnus abit; somnique fugam lux alma secuta est.

Postera sideres Aurora fugaverat ignes: 665
Incerti quid agant proceres, ad templa petiti
Conveniunt operosa dei, quaque ipse morari
Sede velit, signis cœlestibus indicet orant.

Vix bene desierant; cum cristis aureis altis
In serpente deus prænuntia sibila misit: 670

Adventuque suo signumque, arasque, foresque,
Marmoreumque solum, fastigiaque aurea movit:

Pectoribusque tenus media sublimis in æde
Constituit, atque oculos circumtulit igne micantes.

Territa turba pavet: cognovit numina castos 675
Evinctus vitta crines albente sacerdos;

Et, deus en, deus en, linguisque animisque favete,
Quisquis ades, dixit. Sis, o pulcherrime, visus

Utiliter, populosque juves tua sacra colentes.
Quisquis adest, jussum venerantur numen; et 680
omnes

Verba sacerdotis referunt geminata, piumque
Æneadæ præstant et mento et voce favorem.

Annuat his: motisque deus rata pignora cristis,
Ter repetita dedit vibrata sibila lingua.

Tum gradibus nitidus delabitur, oraque retro 685
Flectit, et antiquas abiturus respicit aras,

Adsuataque domos, habitataque templa salutat.
Inde per injectis adopertam floribus ingens

Serpit humum, flectitque sinus, mediamque per
urbem

Tendit ad incurvo munitis aggere portus. 690
Restitit hic, agmenque suum, turbæque sequentis
Officium placido visus dimittere vultu,

Corpus in Ausonia posuit rate. Numinis illa
Sensit onus: pressaque dei gravitate carina

Æneadæ gaudent, cæsoque in littore tauro 695
Torta coronatæ solvunt retinacula puppis.

Impulerat levis aura ratem. Deus eminet alte,
Impositaque premens puppim cervice recurvam

Cæruleas despectat aquas; modicisque per æquor
lonium Zephyris sexto Pallantidos ortu 700

Italiam tenuit, præterque Lacinia, templo
Nobilitata deæ, Scyllæaque littora fertur.

Linqvit Iapygium, lavæque Amphissia remis
Saxa fugit: dextra prærupta Ceraunia parte,

Romechiumque legit, Caulonæque, Naryciamque
Evinctique fretum, Siculique angusta Pelori, 706

Hippotadæque domos regis, Temesesque metalla,
Leucosiamque petit, tepidique rosaria Pæsti.

Inde legit Capreas, promontoriumque Minervæ,
Et Surrentino generosos palmite colles, 710

Hereuleamque urbem, Stabiasque, et in otia na-
tam

Parthenopen, et ab hac Cumæe templa Siphyllæ.
Hinc calidi fontes, lentisciferumque tenentur

Eiternum, multamque trahens sub gurgite arenam
Vulturnus, niveisque frequens Sinuessa columbis.

Minturnæque graves, et quam tumulavit alumnus
Antiphatæque domus, Trachasque obsessa palude

Et tellus Circææ, et spissi littoris Antium. 716
Hæc ubi veliferam nautæ advertere carinam

Asper enim jam pontus erat, deus explicat orbes,
Perque sinus crebros et magna volumina labens,
Templa parentis init fluvium tangentia litus.
Æquore pacato patrias Epidaurius aras
Linqvit, et hospitio juncti sibi nominis usus,
Littoream tractu squamæ crepitanis arenam 725
Succat, et innixus moderamine navis, in alta
Puppe caput posuit, donec Castrumque, sacrasque

Iavini sedes, Tiberinaque ad ostia venit.
Huc omnes populi passim, matrumque patrumque
Obvia turba ruit, quæque ignes, Troica, servant,
Vestia, tuos, lætoque deum clamore salutant. 731
Quaque per adversas navis cita ducitur undas,
Thura super ripas, aris ex ordine lactis,
Parte ab utraque sonant, et odorant aëria fumis:
Ictaque coniectos incalfacit hostia cultros. 735
Jamque caput rerum Romanam intraverat urbem;
Erigitur serpens, summoque acclinia malo
Colla movet, sedesque sibi circumspicit aptas.

Scinditur in geminas partes circumfluus annis,
(Insaula nomen habet,) laterumque a parte duorum
Porrigit aequales media tellure lacertos. 741
Huc se de latia pinu Phœbeius anguis
Contulit; et finem, specie cælestis resumta,
Luctibus imposuit, venique saluti feri Urbis

Hic tamen accessit delubris advena nostris, 745
Cæsar in urbe sua deus est. Quem Martetogaque
Præcipuum, non bella magis finita triumphis,
Reusque domi gestæ, properataque gloria rerum
In ædus vertere novum, stellamque comantem,
Quam sua progenies. Neque enim de Cæsaris
actis 750

Ullum majus opus, quam quod pater exstitit hu-
jus.

Scilicet æquoreos plus est domuisse Britannos,
Perque papyriferi septemfluvii flumina Nili
Victrices egisse rates: Numidasque rebelles,
Cinyphiumque Jubam, Mithridatesque tumens
Nominibus Pontum populo adjecisse Quirini,
Et multos meruisse, aliquos egisse triumphos,
Quam tantum genuisse virum: quo præside rerum
Humano generi, superi, cavistis abunde

Ne foret hic igitur mortali semine cretus, 760
Ille deus faciendus erat. Quod ut aurea vidit
Æneæ genitrix, vidit quoque triste parari
Pontifici letum, et conjurata arma moveri
Palluit, et cunctis, ut cuique erat obvia, divis
Adspice, dicebat, quanta mihi nole parentur 765
Insidiæ, quantaque caput cum fraude petatur
Quod de Dardanio solum mihi restat Iulo
Solane semper ero justis exercita curis?

Quam modo Tydidæ Calydonia vulneret hasta,
Nunc male defensæ confundant mœnia Trojæ 770
Quæ videam natum longis erroribus actum
Jactarique freto, sedesque intrare silentum,
Bellaque cum Turno gerere, aut, si vera fateamur,
Cum Junone magis. Quid nunc antiqua recordor
Damna mei generis? timor hic meminisse priorum
Non sinit: in me acui sceleratos cernitis enses.
Quos prohibete, precor, facinusque repellite;
neve

Cæde sacerdotis flammam exstinguite Vestæ
Talia nequicquam toto Venus anxia cælo
Verba jactat, superosque movet: qui rumpere
quancquam 780

Ferreæ non possunt veterum decreta sororum,
Signa tamen luctus dant haud incerta futuri
Arma ferunt nigras inter crepitanas nubes,
Terribilesque tubas, auditaque cornua cælo

Præmonuisse nefas. Phœbi quoque tristis imago
Lurida sollicitis præbebat lumina terriæ. 786

Sæpe faces vise mediis ardere sub astris:
Sæpe inter nimbos guttæ cecidere cruentæ.
Cærulæ, et vultum ferrugine Lucifer atra
Sparsus erat, sparsi lunares sanguine currus. 790
Triata mille locis Stygius dedit omina bubo:
Mille locis lacrymavit ebur: cantuque feruntur
Auditi, sanctis et verba minacia lucis.

Victima nulla litat: magnosque instare tumultus
Fibra monet: cæsumque caput reperitur in extia.
Inque foro, circumque domos, et templa deorum
Nocturnos ululasse canes, umbrasque silentum
Erravisse ferunt, motamque tremoribus urbem.
Non tamen insidias, venturaque vincere fata 799
Præmonitus potuerit dedim; strictique feruntur
In templum gladii: neque enim locus ullus in
Urbe

Ad facinus diramque placet, nisi curia, cædem.
Tum vero Cytherea manu percussit utraque
Pectus; et ætheria molitur condere nube,
Qua prius infesto Paris est ereptus Attriðæ, 805
Et Diomedes Æneas fugerat enses.

Talibus hanc genitor: Sola insuperabile fatum,
Nata, movere paras? intres licet ipsa sororum
Tecta trivium: cernes illic molimine vasto
Ex ære et solido rerum tabularia ferro: 810
Quæ neque concursus cæli, neque fulminis iram
Nec metuunt ulla tuta atque æterna ruinas.
Invenies illic inclusa adamante perenni
Fata tui generis: legi ipse, animoque notavi,
Et referam, ne sis etiamnum ignara futuri. 815

Hic sua complevit, pro quo, Cytherea, laboras,
Tempora, perfectis, quos terræ debuit, annis.
Ut deus accedat cælo, templisque colatur,
Tu facies, natusque suus: qui nominis hæres
Impositum feret Urbis onus, cæsiq; parentis 820
Nos in bella suos fortissimus ultor habebit.

Illus auspicis obsesse memnia pacem
Victa petent Mutinæ. Pharsalia sentiet illum,
Ænathiaque iterum madefacti cæde Philippi.
Et magnum Siculis nomen superabitur undis: 825
Romanique ducis conjux Ægyptia tædæ
Non bene fisa cadet; frustraque erit illa minata
Servitura suo Capitolia nostra Canopo.

Quid tibi Barbariem, gentes ab utroque jacentes
Oceano, numerem? quodcunque habitabile tellus
Sustinet, hujus erit: pontus quoque serviet illi
Pace data terris, animum ad civilia vertet
Jura suum, legesque feret justissimus auctor.
Exemploque suo mores reget, inque futuri
Temporis ætatem venturorumque nepotum 835
Prospiciens, prolem sancta de conjuge natam
Ferre simul nomenque suum curasque jubebit
Nec, nisi cum senior similes æquaverit annos,
Ætherias sedes, cognataque sidera tanget.
Hanc animam interea cæso de corpore raptam
Fac jubat, ut semper Capitolia nostra forumque
Divus ab excelsa prospectet Julius æde.

Vix ea fatus erat; media cum sede senatus
Constitit alma Venus nulli cernenda, auique
Cæsaris etipuit membris, nec in aëra solvi 845
Passa recentem animam, cælestibus intulit astris.
Dumque tulit, lumen capere, atque ignescere sen-
sit.

Emisitque sinu. Luna volat altius illa,
Flammiferumque trahens spatioso limite crinem
Stella micat: natiq; videns benefacta, fateur 850
Ease sua majora, et vinci gaudet ab illo.
Hic sua præferri quancquam vetat acta paternis,

Libera fama tamen, nullique obnoxia jussis,
lavitum præfert, unaque in parte repugnat.
Sic magni cedit titulus Agamemnonis Atreus: 855
— sic Theseus, sic Pelea vincit Achilles.
Denique, ut exemplis ipsos æquantibus utar,
Sic et Saturnus minor est Jove. Jupiter arces
Temperat ætherias, et mundi regna triformis;
Terra sub Augusto: pater est et rector uterque.
Di, precor, Æneæ comites, quibus ensia et ignis
Cesserunt, dique indigetes, genitorque Quirine
Urhis, et invicti genitor Gradive Quirini,
Vestaque Cæsareos inter sacrata Penates,
Et cum Cæsarea tu, Phœbe domestice, Vesta,
Quique tenes altus Tarpeias Jupiter arces, 866

Quoque alios vati fas appellare piumpque,
Tarda sit illa dies, et nostro serior ævo,
Qua caput Augustum, quem temperat, orbe relicto
Accedat caelo, faveatque precantibus absens. 870

Jamque opus exegi, quod nec Jovis ira, nec ignes
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas.
Cum volet illa dies, quæ nil nisi corporis hujus
Jus habet, incerti spatium mihi finiat ævi,
Parte tamen meliore mei super alta perennis 875
Astra ferar, nomenque erit indelebile nostrum:
Quaque patet domitis Romana potentia terris
Ore legar populi, perque omnia sæcula fama.
Si quid habent veri vatum præsentia, vivam

P. OVIDII NASONIS FASTORUM

LIBRI SEX PRIORES:

KALENDARIUM

JANUARIUS.

A Kal. Januarii. Jani festum, Junonia, Jovis, et Æsculapii.
b IV. No. —
c III. No. Cancer occidit cosmice.
d II. No. —
e Nonas. Lyra oritur.
f VIII. Id. —
g VII. Id. —
A VI. Id. Festa Jani. Agonalia, Delphin oritur.
b V. Id. Medietas hiemis.
c IV. Id. —
d III. Id. Festa Carmentis et Junturnæ.
e II. Id. —
f Idibus. Festum Jovis. Redditæ sunt provinciæ populo Romano.
g XIX. Kal. Feb. Cæsar Augustus vocatur.
A XVIII. Kal. Sacrificium Carmentis. Festum Porrimæ et Postvertæ.
b XVII. Kal. Festum Concordiæ.
c XVI. Kal. —
d XV. Kal. Sol in Aquario.
e XIV. Kal. —
f XIII. Kal. —
g XII. Kal. —
A XI. Kal. —
b X. Kal. —
c IX. Kal. Lyra occidit.
d VIII. Kal. Pectus Leonis occiditur.
e VII. Kal. —
f VI. Kal. Festum Castoris [et Pollucis].
g V. Kal. —
A IV. Kal. —
b III. Kal. Festum Pacis.
c II. Kal. —

FEBRUARIUS.

d Kal. Feb. Templum factum est Carmentii. Celebratur Asylum.
e IV. No. Lyra penitus occidit.
f III. No. Occidit Delphin.
g II. No. —
A Nonis. Augustus dictus est pater patriæ. Agrippinus vadit ad occasum.
b VIII. Id. —
c VII. Id. [Primus dies Ferallium.]
d VI. Id. —
e V. Id. Ver incipit.
f IV. Id. Initium Veris.
g III. Id. Bootes oritur: et est festum Fauni.
A II. Id. —
b Idibus. Festum Jovis et Fauni. Nefastus dies Fabiorum.
c XVI. Kal. Martii. Anguis, Corvus, Crater oriuntur.
d XV. Kal. Sol intrat in Pisces. Iterum Fauni.
e XIV. Kal. —
f XIII. Kal. Festum Quirini. Festum stultorum et Fornacis.
g XII. Kal. Ferallia.
A IX. Kal. Cariasta virorum.
b X. Kal. Terminii.
c IX. Kal. —
d VIII. Kal. Fuga Tarquinii Superbi. Veris initium.
e VII. Kal. —
f VI. Kal. —
g V. Kal. —
A IV. Kal. —
b III. Kal. Equiria in campo Martio.
c II. Kal. —

MARTIUS.

d Kal. Martii. Festum Martis et Ju-

nonis. Ancilia feruntur. Non est bonum habere.

e VI. No. —
f V. No. Alter Piscum corditur. Oritur Vindemitor.
g IV. No. Bootes citius, Vindemitor tardius occidunt cosmice.
A III. No. Festum Vestæ. Cathedra Julii.
b II. No. Festum Vejovis. Pergagus oritur heliace.
c Nonis. —
d VIII. Idibus. Corona Ariadnæ oritur.
e VII. Id. —
f VI. Id. —
g V. Id. —
A IV. Id. —
b III. Id. —
c II. Id. Altera Equiria sunt: juxta Tiberim.
d Idibus. Festum Annæ Perennæ. Julius Cæsar occisus in Capitolio.
e XVII. Kal. Aprilis. Scorpius oritur.
f XVI. Kal. Milvius oritur. Festum Bacchi. Vitis ancilla hederis coronata vendit populo libatum. Mel le Libero patri sacrificamus. Libera toga datur. Milvius oritur chronice. Festum est Ledæorum, qui fuerunt Argivi, vel Larium.
g XV. Kal. —
A XIV. Kal. Quinquatria Palladis capta.
b XIII. Kal. —
c XII. Kal. —
d XI. Kal. Sol in Arietem.
e X. Kal. Ultimus dies Quinquatrum.
f IX. Kal. —
g VIII. Kal. Equinoctium vernale.

A VII. Kal.
b VI. Kal.
c V. Kal. Festum Jani, Concordiæ, Pacis, et Salutis.
d IV. Kal.
e III. Kal.
f II. Kal. Festa Lunæ labentis: templum in Aventino monte.

APRILIS.

f Kal. Aprilis. Festum Veneris et Virilis Fortunæ. Scorpius occidit.
a IV. No. Pleiades oriuntur.
b III. No. Meretrices lavantur sub myrro. Fors Fortuna Virilis. Scorpius occidit cosmicæ.
c II. No. Hebæ et Matri deorum Megalenses Iudi sunt.
d Nonis. Festum Publicæ Fortunæ.
e VIII. Id. Orion occidit chronice.
f VII. Id. Festum Cerealiæ ludorum. Libra occidit cosmicæ. Juba victa a Julio Cæsare.
g VI. Id.
a V. Id.
b IV. Id.
c III. Id.
d II. Id.
e Idibus. Festum Jovis Victoris. Templum.... Libertatis.
f XV. Id. Kal. Mai. Dies grandinosa. Augustus Cæsar vicit Mutinensæ.
g XVII. Kal. Forda litatur Telluri.
a XVI. Kal. Triumphus Augusti. Hyades occidunt heliacæ.
b XV. Kal. Sol in Taurum.
c XIV. Kal. Equitia. Combustio vulpinum.
d XIII. Kal. Festa Palis Roma condita.
e XII. Kal.
f XI. Kal. Festa Veneris Vinatia.
g X. Kal.
a IX. Kal.
b VIII. Kal.
c VII. Kal.
d VI. Kal. Festum Rubiginis. Arctos oritur heliacæ. Prothius oritur cosmicæ, occidit heliacæ. Tempora veris prima fixita sunt.
e V. Kal.
f IV. Kal. Festum Floræ et Vestæ.
g III. Kal.
a II. Kal.

MAIUS.

b Kal. Mai. Amalthea capra oritur cosmicæ. Ara Laribus posita.
c VI. No. Fiat ventus Argæstæ. Hyades oriuntur cosmicæ. Finit Florarum.
d V. No. Panthera Chironis oritur chronice.
e IV. No.
f III. No. Stellificatio Lyræ. Sagittarius oritur.
g II. No. Scorpius apparet in parte media.
a Nonis.
b VIII. Id. Lemnia celebrantur. Non est bonum nubere.
c VII. Id. Orion occidit chronice.
d VI. Id. Festum Martia Bisul-toris.
e V. Id.
f IV. Id.
g III. Id.
a II. Id. Pleiades oriuntur heliacæ. Æstas incipit.
b Idibus. Ora Tauri oriuntur heliacæ. Scirpæ simulacra mittuntur in Tiberim. Festum est Mercurii.
c XVII. Kal. Junii.
d XVI. Kal.
e XV. Kal. Sol it in Geminos. Agonia Junii sunt.
f XIV. Kal. Canis Orionis exit.
g XIII. Kal. Lustra Vulcani sunt.
a XII. Kal.
b XI. Kal.
c X. Kal. Mos sacrorum pro fuga Tarquini faciendorum. Non modo inest fuga Tarquini. Inest VIII. Kal. Mart.
d IX. Kal. Festum Publicæ Fortunæ.
e VIII. Kal. Rostra aquilæ oriuntur chronice.
f VII. Kal. Bootes occidit heliacæ.
g VI. Kal. Hyas occidit heliacæ, oriens cosmicæ.
a V. Kal.
b IV. Kal.
c III. Kal.
d II. Kal.

JUNIUS.

e Kal. Junii. Festa Carnæ, Junonis Montis, Martis, et Tempestatis.
f IV. No. Hyades oriuntur heliacæ.

g III. No. Bellona Festum.
a II. No. Dedicatio templi Herculis.
b Nonis. Festum Trinomii dei Fidiæ Sanci Semipatris. Malum est nubere ante Idus.
c VIII. Idus.
d VII. Id. Tergem uras occidit heliacæ, et regis Lycaonia. Lycaonida sunt, Iudi Tiberis.
e VI. Id. Datum est templum Menti. Festum et Vestæ. Asinus coronatur. Ara Priapi. Priori Paladium liberatur ab igni Gallico. Mors Crassi et sanorum.
f V. Id. Delphin oritur chronice.
g IV. Id. Matralia sunt. Rutulus et Didius occiduntur. Templum Fortunæ Servius, Concordiæ Livia dedicavit.
a III. Id.
b II. Id.
c Idibus. Jovi invicto datum est templum. Minora Quinquatria Pal-lantia sunt.
d XVIII. Kal. Julii.
e XVII. Kal. Dione orta est heliacæ in fronte Tauri.
f XVI. Kal. Fiat Zephyrus prosper navigantibus.
g XV. Kal. Sol in Cancrum. Pal-las colitur in Aventina arce.
a XIV. Kal. Secundus ventus. Orion oritur heliacæ.
b XIII. Kal. Delphin oritur chronice. Sol in Cancrum. Volsi et Æqui vincuntur.
c XII. Kal. Templum datum est Summano Jovi.
d XI. Kal. Æsculapius, qui et dicitur Ophiuchus et Serpentinus, chronice oritur.
e X. Kal.
f IX. Kal. Victus est Flaminius.
g VIII. Kal. Syphax vincitur. Hadadbal occiditur. Festum Fortis Fortunæ. Solstitium.
a VII. Kal. Festum Larium et Jovis Statoris.
b VI. Kal. Orion apparet a Zona inferius. Solstitium.
c V. Kal. Larium.
d IV. Kal. Templum Quirino factum.
e III. Kal.
f II. Kal. Festum Pieridum.

LIBER PRIMUS.

Tempora cum causis Latium digesta per annum,
Lapsaque sub terras, ortaque signa canam.
Excipe pacato, Cæsar Germanice, vultu
Hoc opus, et timide dirige navis iter:
Officioque, levem non averratus honorem,
Huic tibi devoto numine dexter ades.
Sæcra recognoscas Annalibus eruta priscis,
Et quo sit merito quæque notata dies.
Invenies illic et festa domestica vobis:
Sæpe tibi pater est, sæpe legendus avus.
Quæque ferunt illi pictos signantia fastos,
Tu quoque cum Druso præmia fratre feres.
Cæsaris arma canant alii; nos Cæsaris aras,
Et quoscunque sacris addidit ille dies.

Annæ conanti pro laudes ire tuorum,
Deque meo pavidos excute corde metus.
Da mihi te placidum: dederis in carmina vires
Ingenium vultu statque caditque tuo.
5 Pagina iudicium docti subituro movetur
Principis, ut Clario missa legenda deo.
Quæ sit enim culti facundia sensimus oris,
Civica pro trepidis cum tulit arma reis.
Scimus et, ad nostras cum se tulit impetus artes,
10 Ingenii currant flumina quanta tui.
Si licet, et fas est, vates rege vatis habenas.
Auspice te felix totus ut annus eat.
Tempora digereret cum conditor urbis, in anno
Constituit menses quinque bis eæe suo

- Scilioetarma magis, quam sidera, Romule, noras :
 Curaque finitimos vincere major erat. 30
 Est tamen et ratio, Cæsar, quæ moverit illum .
 Erroremque suum quo tueatur habet.
 Quod satis est, utero matris dum prodeat infans,
 Ille anno statuit temporis esse satis.
 Per totidem menses a funere conjugis uxor 35
 Sustinet in vidua tristitia signa domo.
 Hoc igitur vidit trabenti cura Quirini,
 Cum rudibus populis annua jura daret.
 Martis erat primus mensis, Venerisque secundus.
 Hæc generis princeps, ipsius ille pater. 40
 Tertius a Senibus, Juvenum de nomine quartus :
 Quæ sequitur, numero turba notata fuit.
 At Numa nec Janum, nec avitas præterit umbras :
 Mensibus antiquis addidit ille duos.
 Ne tamen ignores variorum jura dierum ; 45
 Non habet officii Lucifer omnis idem.
 Ille Nefastus erit, per quem tria verba silentur ;
 Fastus erit, per quem lege licebit agi
 Neu toto perstare die sua jura putaris,
 Qui jam Fastus erit, mane Nefastus erat. 50
 Nam simul exta deo data sunt, licet omnia fari,
 Verbaque honoratus libera prætor habet.
 Eat quoque, quo populum jus est includere sep-
 tis ;
 Eat quoque, qui nono sæper ab orbe redit.
 Vindicat Ausonias Junonis cura Kalendas : 55
 Idibus alba Jovi grandior agna cadit.
 Nonarum tutela deo caret. Omnibus istis,
 Ne fallare cave, proximus Ater erit.
 Omen ab eventu est : illis nam Roma diebus
 Damna sub adverso tristitia Marte tulit. 60
 Hæc mihi dicta semel, totis hærentia fastis,
 Ne seriem rerum scindere cogar, erunt.
 Ecce tibi faustum, Germanice, nuntiat annum,
 Inque meo primus carmine Janus adest.
 Jane biceps, anni tacite labentis origo, 65
 Solus de superis qui tua terga vides ;
 Dexter ades ducibus, quorum secunda labore
 Otia terra ferax, otia pontus agit.
 Dexter ades patribusque tuis, populoque Quirini.
 Et resera nutu condita templa tuo. 70
 Prospera lux oritur : linguisque animisque favete.
 Nunc dicenda bono sunt bona verba die.
 Lite vacent aures, insanaque protinus absint
 Jurgja : differ opus, livida lingua, tuum.
 Cernis, odoratis ut luceat ignibus æther, 75
 Et sonet accensis spica Cilissa focus ?
 Flamma nitore suo templorum verberat aurum,
 Et tremulum summa spargit in æde jubar.
 Vestibus intactis Tarpeias itur in arces :
 Et populus festo concolor ipse suo est. 80
 Jamque novi præeunt fasces : nova purpura ful-
 get :
 Et nova conspicuum pondera sentit ebur.
 Colla rudes operum præbent ferienda juveni,
 Quos aluit campis herba Falisca suis.
 Jupiter, arce sua totum cum spectet in orbem,
 Nil nisi Romanum, quod tueatur, habet 86
 Salve, læta dies, meliorque revertere semper,
 A populo rerum digna potente coli.
 Quem tamen esse deum te dicam, Jane biformis ?
 Nam tibi par nullum Græcia nomen habet. 90
 Ede simul causam, cur de cælestibus unus
 Sitque quod a tergo, sitque quod ante, vides.
 Hæc ego cum sumtis agitare mentem tabellis ;
 Lucidior visa est, quam fuit ante, domus
 Tum sacer, ancipiti mirandus imagine, Janus 95
 Bina repens oculis obulit ora meis.
 Obstupui, senaque metu riguisse capillos,
 Et gelidum subito frigore pectus erat.
 Ille tenens dextra baculum, clavemque sinistra,
 Edidit hos nobis ore priore sonos : 100
 Disce, metu posito, vates operosæ dierum,
 Quod petis, et voces percipe mente meas
 Me Chaos antiqui (nam res sum prisca) vocabant
 Adspice, quam longi temporis acta canam.
 Lucidus hic aer, et, quæ tria corpora restant, 105
 Ignis, aquæ, tellus, unus acervus erant.
 Ut semel hæc rerum recessit lite suarum,
 Inque novas abiit massa soluta domos ;
 Flamma petit altum ; propior locus aera cepit.
 Sederunt medio terra fretumque solo. 110
 Tunc ego, qui fueram globus, et sine imagine
 moles,
 In faciem redii dignaque membra deo.
 Nunc quoque, confusæ quondam nota parva fi-
 guræ,
 Ante quod est in me, postque videtur idem.
 Accipe, quæ sitæ quæ causa sit altera formæ : 115
 Hanc simul ut noris, officiumque meum.
 Quicquid ubique vides, cælum, mare, nubila,
 terras,
 Omnia sunt nostra clausa patentque manu
 Me penes est unum vasti custodia mundi :
 Et jus vertendi cardinis omne meum est. 120
 Cum libuit pacem placidis emittere tectis,
 Libera perpetuas ambulat illa vias.
 Sanguine lethifero totus miscbitur orbis,
 Ni teneant rigida condita bella seræ.
 Præsideo foribus cæli cum mitibus Horis : 125
 It, redit officio Jupiter ipse meo.
 Inde vocor Janus. Cui cum Cereale sacerdos
 Imponit libum, mixtaque farra sale ;
 Nomina ridebis : modo namque Patulcius idem,
 Et modo sacrifico Clusius ore vocor. 130
 Scilicet alterno voluit rudis illa vetustas
 Nomine diversas significare vices.
 Vis me narrata est : causam nunc disce figuræ.
 Jam tamen hanc aliqua tu quoque parte vides.
 Omnis habet geminas, hinc atque hinc, janua
 frontes : 135
 E quibus hæc populum spectat, at illa Larem.
 Utque sedens vester primi prope limina tecti
 Janitor egressus introitusque videt :
 Sic ego prospicio cælestis janitor aulæ
 Eoas partes Hesperiasque simul. 140
 Ora vides Hecates in tres vergentia partes,
 Servet ut in ternas compita secta vias.
 Et mihi, ne flexu cervicis tempora perdam,
 Cernere non moto corpore bina licet.
 Dixerat : et vultu, si plura requirere vellem, 145
 Se mihi difficile non fore, fassus erat.
 Sumsi animum, gratesque deo non territis egi ;
 Verbaque sum, spectans, pauca locutus, humum.
 Dic age, frigorigibus quare novus incipit annus,
 Qui melius per ver incipiendus erat ? 150
 Omnia tunc florent : tunc est nova temporis ætas :
 Et nova de gravido palmitum gemma tumet :
 Et modo formati amicitur frondibus arbores :
 Prodit et in summum seminis herba solum :
 Et tepidum volucres concentibus aera mulcent :
 Ludit et in pratis luxuriatque pecus. 155
 Tum blandi soles : ignotaque prodit hirundo,
 Et luteum celsa sub trabe fingit opus :
 Tum patitur cultura ager, et renovatur aratro :
 Hæc anni novitas jure vocanda fuit 160

- Quæsieram multis: non multis ille moratus.
Contulit in versus sic sua verba duos
Bruma novi prima est, veterisque novissima solis:
Principium capiunt Phœbus et annus idem.
Post ea mirabar, cur non sine litibus esset 165
Prima dies. Causam percipe, Janus ait.
Tempora commisi nascentia rebus agendis,
Totus ab auspicio ne foret annus iners.
Quisque suas artes ob idem delibat agendo:
Nec plus quam solitum testificatur opus 170
Mox ego: Cur, quamvis aliorum numina placem,
Jane, tibi primo thura merumque fero?
Ut per me possis aditum, qui limina servo,
Ad quoscunque velim prorsus, habere deos
At cur læta tuis dicuntur verba Kalendis, 175
Et damus alternas accipimusque preces?
Tum deus incumbens baculo, quem dextra gerebat,
Omnia principiis, inquit, inesse solent.
Ad primam vocem timidas advertitis aures
Et visam primum consulit augur avem. 180
Templa patent aureaque deûm, nec lingua caducas
Concipit ulla preces, dictaque pondus habent
Desierat paucis: nec longa silentia feci,
Sed tetigi verbis ultima verba meis.
Quid vult palma sibi, rugosaque carica, dixi, 185
Et data sub niveo condita mella favo?
Omen, ait, causa est, ut res sapor ille sequatur,
Et peragat cœptum dulcis ut annus iter.
Dulcis cur dentur, video; stipis adice causam,
Pars mihi de festo ne labet ulla tuo. 190
Risit; et, O quam te fallunt tua sæcula, dixit,
Qui stipe mel sumta dulcius esse putes!
Vix ego Saturno quenquam regnante videbam,
Cujus non animo dulcia lucra forent.
Tempore crevit amor, qui nunc est summus, habendi: 195
Vix ultra, quo jam progrediatur, habet.
Pluris opes nunc sunt, quam prisci temporis annis.
Dum populus pauper, dum nova Roma fuit;
Dum casa Martigenam capiebat parva Quirinum,
Et dabat exiguum fluminis ulva torum. 200
Jupiter angusta vix totus stabat in æde:
Inque Jovis dextra fictile fulmen erat
Frondebis ornabant, quæ nunc Capitolia gemmis.
Pascobatque suas ipse senator oves.
Nec pudor in stipula placidam cepisse quietem,
Nec fœnum capiti supposuisse fuit. 206
Jura dabat populis posito modo consul aratro:
Et levis argenti lamina crimenerat.
At postquam fortuna loci caput extulit hujus,
Et tetigit summos vertice Roma deos; 210
Creverunt et opes, et opum furiosa cupido:
Et, cum possideant plurima, plura volunt.
Querere, ut absument, absumenta requirere certant:
Atque ipsæ vitæ sunt alimenta vices.
Sic, quibus intumuit suffusa venter ab unda, 215
Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.
In pretio pretium nunc est: dat census honores,
Census amicitias: pauper ubique jacet.
Tu tamen, auspiciis si sit stipis utile, queris,
Curque juvent nostras æra vetusta manus. 220
Æra dabant olim; melius nunc omen in auro est.
Victicæ concedit prisca moneta novæ.
Nos quoque templa juvant, quamvis antiqua probemus,
Aurea; majestas convenit ista deo.
Laudamus veteres, sed nostris utimur annis. 225
Mos tamen est æque dignus uterque coli
- Finierat monitus. Placidis ita rursus,
Clavigerum verbis alloquor ipse deum:
Multa quidem didici; sed cur navalis in ære
Altera signata est, altera forma biceps? 230
Nosceret me duplici posses in imagine, dixit,
Ni vetus ipsa dies extenuaret opus.
Causa ratio superest: Tuscum rate venit in amnem
Ante pererrato falceifer orbe deus.
Hæc ego Saturnum memini tellure receptum. 235
Cœlitibus regnis ab Jove pulsus erat.
Inde diu genti mansit Saturnia nomen:
Dicta quoque est Latium terra, latente deo.
At bona posteritas puppim servavit in ære,
Hospitis adventum testificata dei. 240
Ipse solum colui, cuius placidissima lævum
Radit arenosi Tibridis unda latus.
Hic, ubi nunc Roma est, incædua sylva virebat:
Tantaque res paucis pascua bubus erat.
Arx mea collis erat, quem cultrix nomine nostro
Nuncupat hæc ætas, Janiculumque vocat. 246
Tunc ego regnabam, patiens cum terra deorum
Esset, et humanis numina mista locis.
Nondum justitiam facinus mortale fugarat:
Ultima de superis illa reliquit humum. 250
Proque metu populum sine vi pudor ipse regabat.
Nullus erat, justis reddere jura, labor.
Nil mihi cum bello: pacem postesque tuebar:
Et clavem ostendens, Hæc, ait, arma gero.
Presserat ora deus. Tunc sic nostra ora resolvo,
Vocæ mea voces eliciente dei: 256
Cum tot sint Jani, cur stas sacratus in uno,
Hic ubi juncta foris templa duobus habes?
Ille manu mulcens propæxam ad pectora barbam,
Protinus (Ebalii retulit arma Titi; 260
Utque levis custos, armillis capta Sabinis,
Ad summæ Tatium duxerit arcis iter.
Inde, velut nunc est, per quem descenditis, inquit,
Arduus in valles et Fora clivus erat
Et jam contingerat portam: Saturnia cuius 265
Demserat appositas insidiosas seras
Cum tanto veritus committere numine pugnam,
Ipse mæx movi callidus artis opus,
Oraque, qua pollens ope sum, fontana reclusi;
Sumque repentinæ ejaculatus aquas 270
Ante tamen gelidis subjeci sulphura venis.
Clauderet ut Tatius fervidus humor iter.
Cujus ut utilitas pulsus percepta Sabinis;
Quæque fuit, tuto reddita forma loco est;
Ara mihi posita est, parvo conjuncta sacello. 275
Hæc adoleo flammis cum strue farra suis.
At cur pace lates, motisque recluderis armis?
Nec mora; quæsitæ reddita causa mihi.
Ut populo reditus pateant ad bella profecto,
Tota patet dentia janua nostra æra. 280
Pace fores obdo, ne qua discedere possit:
Cæsareoque diu nomine clausus ero.
Dixit; et, attollens oculos diversa tuentes,
Adspexit toto quicquid in orbe fuit; 284
Pax erat: et vestri, Germanice, causa triumph
Tradiderat famulas jam tibi Rheus aquas.
Jane, face æternos, pacem, pacisque ministros:
Neve sum, præsta, deserat auctor opus.
Quod tamen ex ipsis licuit mihi discere fastis;
Sacravere patres hac duo templa die. 290
Accepti Phœbo Nymphæque Coronide natum
Insula, dividua quam premit annis aqua.
Jupiter in parte est. Cepit locus unus utrumque
Junctæque sunt magno templa nepotis avo.

- Quid vetat et stellas ut quæque oritur, quæ occidit-
que. 395
- Dicere? promissi pars sit et ista mei.
Felices animos, quibus hæc cogitare primis.
Inque domos superas scandere cura fuit!
Credibile est illos pariter vitiaque locique
Altius humanis exersuisse caput. 390
- Non Venus et vinum sublimia pectora fregit,
Officiumve fori, militiæve labor;
ec levis ambitio, perfusaque gloria fuco
Magnarumve fames sollicitavit opum
Inmovere oculis distantia sidera terris, 395
Ætheraque ingenio supposuere suo.
et petitur cælum: non ut ferat Ossan Olympus,
summaque Peliacus sidera tangat apex
os quoque sub ducibus cælum metabimur illis,
Ponemusque suos ad stata signa dies 310
- Ergo ubi nox aderit venturis tertia Nonis.
Sparsaque cælesti rore madebit humus,
lipedis frustra quærentur brachia Cancri.
Præceps occiduas ille subivit aquas
- Intiterint Nonæ; missi tibi nubibus atris 315
Signa dabunt imbres, exoriente Lyra
- Quatuor adde dies ductis ex ordine Nonis,
Janus Agonalis luce piansus erit
ominis esse potes succinctus causa minister,
Hostia cælitibus quo feriente cadit: 320
ui calido strictus tincturus sanguine cultros,
Semper, Agone? rogas; nec nisi jussus agis.
Pars, quia non veniant pecudes, sed agantur, ab
actu
Nonien Agonalem credit habere diem
Pars putat hoc festum priscis Agnalia dictum;
Una sit ut proprio littera demta loco 326
An, quia prævisis in aqua timet hostia cultros,
A pecoris lux est ista notata metu?
Pars etiam, fieri solitis ætate priorum
Nomina de ludis Graja tulisse diem. 330
Et pecus antiquus dicebat Agonia sermo
Veraque iudicio est ultima causa meo.
Utque ea nunc certa est; ita rex placare sacrorum
Numina lanigeræ conjuge debet ovis.
Victima, quæ dextra cecidit victrice, vocatur.
Hostibus amotis hostia nomen habet. 336
Ante, deos homini quod conciliare valeret,
Far erat, et puri lucida mica salis.
Nondum pertulerat lacrymatas cortice myrrhas
Acta per æquoreas hospita navis aquas. 340
Thuis nec Euphrates, nec miserat India costum,
Nec fuerant rubri cognita fila croci.
Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis,
Et non exiguo laurus adusta sono.
Si quis erat, factis præ de flore coronis 345
Qui posset violas addere, dives erat.
Hic, qui nunc aperit percussi viscera tauri
In sacris nullum culter habebat opus.
Prima Ceres avidæ gavisa est sanguine porcæ,
Uta suas merita cæde nocentis opes. 350
Nam sata vere novo teneris lactentia succis
Eruta setigeræ comperit ore suis.
Sus dederat pœnas. Exemplo terribis hujus
Palmitē debueras abstinuisse, caper.
Quem spectans aliquis dentes in vitæ prementem,
Talia non tacito dicta dolore dedit: 356
Rode, caper, vitem: tamen hinc, cum stabis ad
aram,
In tua quod spargi cornua possit, erit
- Verba fides sequitur: noxæ tibi deditis hostia
Spargitur affuso cornua, Bacche, mero. 360
Culpa sui nocuit: nocuit quoque culpa capellæ
Quid bos, quid placidæ commeruisse oves?
Flebat Aristæus, quod apes cum stirpe necatas
Viderat inceptos deatituisse favos.
Cærulea quem genitrix ægre solata dolentem, 365
Addidit hæc dictis ultima verba suis:
Siste, puer, lacrymas: Proteus tua damna levabit;
Quoque modo repares, quæ periire, dabit.
Decipiat ne te versis tamen ille figuris,
Impediant geminas vincula firma manus. 370
Pervenit ad vatem juvenis, resolutaque somno
Alligat æquorci brachia capta senis.
Illa sua faciem transformis adulterat arte:
Mox domitus vinculis in sua membra redit.
Oraque cærulea tollens rorantia barba, 375
Qua, dixit, repares arte, requiris, apes?
Ohrue mactati corpus tellure juveni:
Quod petis a nobis, obrutus ille debet.
Jussa facit pastor. Fervent examina putri
De bove: mille animas una necata dedit. 380
Poscit ovem fatum. Verbenas improba carpsit,
Quas pia dis ruris ferre solebat anus.
Quid tui superest; animam cum ponat in aris
Lanigerumque pecus, ruriolæque boves?
Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum, 385
Ne detur celeri victima tarda deo.
Quod semel est triplici pro virgine cæsa Dianæ,
Nunc quoque pro nulla virgine cerva cadit.
Extæ canum vidi Trivie libare Sappæos.
Et quicumque tuas accollit, hæme, nives. 390
Cæditur et rigido custodi ruris asellus.
Causa putenda quidem est, huic tamen apta deo.
Festa corymbiferi celebrabas, Græcia, Bacchi,
Tertia quæ solito tempore bruma refert.
Di quoque cultores in idem venerè Lyæi, 395
Et quicumque joci non alienus erat:
Panæ, et in Venerem Satyrorum prona juvenus:
Quæque colunt amnes solaque rura deæ.
Venerat et senior pando Silenus asello,
Quique rubro pavidas inguine terret aves. 400
Dulcia qui dignum nomen in convivia nacti
Gramine vestitis accubuerè toris.
Vina dabat Liber: tulerat sibi quisque coronam
Miscendas parce rivus agebat aquas.
Naiades effusis aliæ sine pectinis usu, 405
Pars aderant positis arte manuque comis.
Illa super suras tunicam collecta ministrat;
Altera dissuto pectus aperta sinu.
Exserit hæc humerum; vestem trahit illa per
herbas.
Impediunt teneros vincula nulla pedes. 410
Hinc aliæ Satyris incendia mitia præbent;
Pars tibi, qui pinu tempora nexa geris.
Te quoque, inextinctæ Silene libidinis, urunt.
Nequitia est, quæ te non sinit esse senem.
At ruber, hortorum decus et tutela, Priapus 415
Omnibus ex illis Lotide captus erat.
Hanc cupit, hanc optat: sola suspirat in illa.
Signaque dat nutu, sollicitaque notis.
Fastus inest pulchris, sequiturque superbia for-
mam
Irriam vultu despicit illa suo. 420
Nox erat: et, vino somnum faciente, jacebant
Corpora diversis victa sopore locis.
Lotis in herbosa, sub acernis ultima ri
Sicut erat anus fessa quievit humo 424
Surgit amans; animamque tenens, vestigia furtim
Suspensus digitis fert taciturna gradu.

- Ut tetigit mivæ secreta cubilia Nymphæ;
 Ipsa sui status ne sonet aura, cavet.
 Et jam finitima corpus librabat in herba.
 Illa tamen multi plena saporis erat. 431
 Gaudet; et a pedibus tracto velamine, vota
 Ad sua felici cœperat ire via.
 Ecce rudens rauco Sileni vector assellus
 Intempstivos edidit ore sonos.
 Territa consurgens Nymphæ manibusque Priapum
 Rejicit, et fugiens concitat omne nemus. 436
 At deus, obscœna nimium quoque parte paratus,
 Omnibus ad lunæ lumina risus erat.
 Morte dedit pœnas auctor clamoris: et hinc est
 Hellepontiacæ victima grata deo. 440
 Intactæ fueratis aves, solatia ruris,
 Assuetum sylvæ, innocuumque genus;
 Quæ facitis nidos, quæ plumis ova fovetis
 Et facili dulces editis ore modos
 Sed nihil ista juvant; quia linguæ crimen habetis, 445
 Dique putant mentes vos aperire suas.
 Nec tamen id falsum. Nam, dis ut proxima
 quæque,
 Nunc pœna veras, nunc datis ore notas
 Tuta diu volucrum proles, tum denique cæssa est
 Juveruntque deus indicis exta sui. 450
 Ergo sæpe conux abducta marito
 Uritur in calidis alba columba focis.
 Nec defensa juvant Capitolia, quo minus anser
 Det jecur in lances, Inachi lauta, tuas
 Nocte deæ Nocti cristatus cœditur ales 455
 Quod tepidum vigili provocat ore diem
 Interea Delphin clarum super æquora sidus
 Tollitur, et patriis exserit ora vadis.
- Postera lux hiemem medio discrimine signal:
 Æquaque præterit, quæ superabit, erit. 460
- Proxima prospiciet Tithono nupta relicto
 Arcadiæ sacrum pontificale deæ.
 Te quoque lux eadem. Turni soror, æde recepit,
 Illic ubi Virgineæ Campus obitur aqua.
 Unde petam causas horum moremque sacrorum?
 Dirigat in medio quis mica vela freto? 466
 Ipsa mone, quæ nomen habes a carmine ductum,
 Propositoque fave, ne tuus erret honos.
 Orta prior Luna, de se si creditur ipsi,
 A magno tellus Arcadæ nomen habet. 470
 Illic fuit Evander, qui, quanquam clarus utroque,
 Nobilior sacræ sanguine matris erat;
 Quæ, simul ætherios animo conceperat ignes
 Ore dabat vero carmina plena dei.
 Dixerat hæc nato motus instare sibique, 475
 Multaque præterea, tempore nacta fidem.
 Nam juvenis, vera nimium cum matre fugatus,
 Deserit Arcadium Parthasiumque larem.
 Cui genitrix flenti, Fortuna viriliter, inquit,
 (Siste, puer, lacrymas,) ista ferenda tibi est. 480
 Sic erat in fati: nec te tua culpa fugavit,
 Sed deus: offensus pulsus es urbe deo.
 Non meriti pœnam pateris, sed numinis iram.
 Est aliquid magnis crimen abesse malis. 484
 Conscia mens ut cuique sua est, ita concipit intra
 Pectora pro facto spemque metumque suo.
 Nec tamen ut primus mære mala talia passus:
 Obruit ingentes ista procella viros.
 Passus idem, Tyriis quæ quondam pulsus ab oris
 Cadmus in Aonia constitit exsul humo. 490
 Passus idem Tydeus, et idem Pagaesus Iason:
 Et quos præterea longe referte mora est
- Omne solum forti patria est; ut piscibus æquor.
 Ut volueri, vacuo quicquid in orbe patet.
 Nec fera tempestas toto tamen horret in anno.
 Et tibi, crede mihi, tempora veris erunt 496
 Vocibus Evander firmata mente parentis
 Nave secat fluctus, Hesperiamque tenet
 Jamque ratem doctæ monitu Carmentis in amnem
 Egerat, et Tuscis obvius ibat aquis. 500
 Fluminis illa latus, cui sunt vada juncta Terenti,
 Adspicit, et sparsas per loca sola casas.
 Uique erat, immissis puppim stetit ante capillis,
 Continuitque manum torva regentis iter.
 Et procul in dextram tendens sua brachia ripam,
 Pineæ non sano ter pede texta ferit. 506
 Neve daret saltum properans insistere terræ,
 Vix est Evandri vixque retenta manu.
 Dique petitorum, dixit, salvete locorum;
 Tuque novos cœlo terra datura deos; 510
 Fluminaque, et fontes, quibus utitur hospita tel-
 lus,
 Et nemora, et sylvæ, Naiadumque chori;
 Este bonis avibus visi natoque mihi que:
 Ripaque felicitata sit ista pede.
 Pallor? an hi fient ingentia mœnia colles? 515
 Juraque ab hac terra cætera terra petet?
 Montibus his olim totus promittitur orbis.
 Quis tantum fati credat habere locum?
 Et jam Dardaniæ tangent hæc littora pinus.
 Hic quoque causa novi fœmina Martis erit, 520
 Care nepos, Palla, funesta quid induis arma?
 Indue: non humili vindice cæsus eris.
 Victa tamen vinces, eversa que Troja resurges.
 Obruit hostiles ista ruina domos.
 Urite victrices Neptunia Pergamæ flammæ; 525
 Num minus hic toto est altior orbe cinis?
 Jam pius Æneas sacra, et sacra altera patrem,
 Afferet: Iliacos excipe. Vesta, deos.
 Tempus erit, cum vos, orbemque tuebitur idem:
 Et fient ipso sacra colente deo: 530
 Et penes Augustos patriæ tutela manebit.
 Hanc fas imperii frena tenere domum.
 Inde nepos natusque dei, licet ipse recuset,
 Pondera cœlesti mente paterna feret.
 Ique ego perpetuis olim sacrabor in aris, 535
 Sic Augusta novum Julia numen erit.
 Talibus ut nostros dictis decendit in annos,
 Substitit in medios præscia lingua sonos.
 Puppibus egressus Latia stetit exsul in herba.
 Felix, exsiliū cui locus ille fuit! 540
 Nec mora longa fuit. Stabant nova tecta: nec alter
 Montibus Ausoniis Arcadæ major erat.
 Ecce boves illuc Erytheidas applicat heros
 Emenaus longi claviger orbis iter.
 Dumque huic hospitium domus est Togemæ; va-
 gantur 545
 Incustoditæ læta per arva boves.
 Mane erat: excussus somno Thyrsithus hospes
 De numero tauros sentit abesse duos.
 Nulla videt taciti quærens vestigia furti.
 Traxerat aversos Cacus in antra ferus; 550
 Cacus, Aventinæ timor atque infamia sylvæ,
 Non leve finitims hospitibusque malum.
 Dira viro facies; vires pro corpore; corpus
 Grande: pater monstri Mulciber huius erat.
 'roque domo longis spelunca recessibus ingens
 Abditā, vix ipais inveniendā ferā. 556
 Ora super postes affixaque brachia pendent,
 Squalidaque humanis ossibus albet humus.
 Servata male parte boum Jove natas abibas:
 Mugitum rauco furta dedere sono 560

Accipio revocamen, ait; vocemque secutus
 Impia per sylvas ultor ad antra venit.
 Ille aditum fracti præstruxerat objice montis:
 Vix juga movissent quinque bis illud opus.
 Nititur hic humeris, (cælum quoque sederat illis.)
 Et vastum motu collabefactat onus 566
 Quod simul evulsum est; fragor æthera terruit
 ipsum,
 Ictaque subsedit pondere molis humus.
 Prima movet Cacus collata prælia dextra.
 Remque ferox saxis stipitibusque gerit. 570
 Quis ubi nil agitur; patrias male fortis ad artes
 Confugit, et flammæ ore sonante vomit.
 Quas quoties proflat, spirare Typhoea credas,
 Et rapidum Ætneo fulgur ab igne jaci.
 Occupat Alcides: adductaque clava trinodis 575
 Ter quater adversi sedit in ore viri.
 Ille cadit, mixtosque vomit cum sanguine fumos,
 Et lato moriens pectore plangit humum.
 Immolat ex illis taurum tibi, Jupiter, unum
 Victor, et Evandrum rutilicasque vocat. 580
 Constituitque sibi, quæ Maxima dicitur, arani,
 Illic ubi pars Urbis de bove nomen habet.
 Nec tacet Evandri mater, prope tempus adesse,
 Hercule quo tellus sit satis usa suo.
 At felix vates, ut dis gratissima vixit, 585
 Possidet hunc Jani sic dea mense diem.

Idibus in magni castus Jovis æde sacerdos
 Semimaris flammis viscera libat ovis:
 Redditaque est omnis populo provincia nostro:
 Et tuus Augusto nomine dictus avus. 590
 Peilige dispositas generosa per atria ceras;
 Contigerunt nulli nomina tanta viro.
 Africa victorem de se vocat: alter lauras,
 Aut Cretum domitas testificator opes.
 Hunc Numidæ faciunt, illum Messana superbum.
 Ille Numantina traxit ab urbe notam. 596
 Et mortem et nomen Druso Germania fecit
 Me miserum, viitus quam brevis illa fuit!
 Si petat a victis, tot sumat nomina Cæsar,
 Quot numero gentes maximus orbis habet. 600
 Ex uno quidam celebres, aut torquis adeptæ,
 Aut corvi titulos auxiliariis habent.
 Magnæ, tuum nomen rerum mensura tuarum est:
 Sed qui te vicit, nomine major erat.
 Nec gradus est ultra Fabios cognominis ullus.
 Illa domus meritis Maxima dicta suis.
 Sed tamen humanis celebrantur honoribus om-
 nes;
 Hic socium summo cum Jove nomen habet.
 Sancta vocant augusta patres: augusta vocantur
 Tempia, sacerdotum rite dicata manu. 610
 Hujus et augurium dependet origine verbi
 Et quodcunque sua Jupiter augeat ope.
 Augeat imperium nostri ducis, augeat annos.
 Protegat et vestras quærna corona fores.
 Auspicibusque deis tanti cognominis hæres 615
 Omne suscipiat, quo pater, orbis onus.

Respiciet Titan actas ubi tertius Idus;
 Fient Parrhasiæ sacra relata deæ.
 Nam prius Ausonias matres carpenta vebant;
 Hæc quoque ab Evandri dicta parente reor. 620
 Mox honor eripitur; matronaque destinat omnis
 Ingratos nulla prole novare viros.
 Neve daret partus, ictu temeraria cæco
 Visceribus crescens excutiebatur onus.
 Corripuisse patres ausas immitia nuptas, 625
 Jus tamen exemtum restituisse, ferunt

Binaque nunc pariter Tegemæ sacra parenti
 Pro pueris fieri virginibusque jubent.
 Scortea non illi fas est inferre sacello,
 Ne violent puros exanimata focos. 630
 Si quis amas ritus veteres, adiste precanti:
 Nomina percipies non tibi nota prius.
 Porrima placantur Postvertaque, sive so ores,
 Sive fugæ comites, Mænali Nympha, tuæ.
 Altera, quod porro fuerat, cecinisse putatur, 635
 Altera versurum postmodo quicquid erat.

Candida te niveo posuit lux proxima templo,
 Qua fert sublimes alta Moneta gradus:
 Nunc bene prospicies Latiam, Concordia, turbam;
 Nunc te sacratæ restituere manus. 640
 Furius (antiquum) populi superator Etrusci
 Voverat, et voti solverat ante fidem.
 Causa, quod a patribus sumtis secesserat armis
 Vulgus, et ipsa suas Roma timebat opes.
 Causa recens melior: passos Germania crines 645
 Porrigit auspicii, dux venerande, tuis.
 Inde triumphatæ libasti munera gentis,
 Templeque fecisti, quam colla ipse, deæ.
 Hæc tua constituit genitrix et rebus et ara,
 Sola toro magni digna reperta Jovis. 650

Hæc ubi transierint; Capricorno, Phœbe, relicto,
 Per juvenis cures signa parentis aquam.

Septimus hinc Oriens cum se demiserit undis,
 Fulgebit toto jam Lyria nulla polo.

Sidere ab hoc, ignis venientis nocte, Leonis 655
 Qui micat in medio pectore, mersus erit

Ter quater evolvi signantes tempora fastos,
 Nec Semctina est ulla reperta dies:
 Cum mihi sensit enim, Lux hæc indicitur, in-
 quit

Musa; quid a fastis non stata sacra petis? 660
 Utque dies incerta sacro, sic tempora certa,
 Seminibus jactis est ubi fetus ager.
 State coronati plenum ad præsepe juveni,
 Cum tepido vestrum vere reddit opus.
 Rusticus emeritum palo suspendat aratrum, 665
 Omne reformidat frigida vulnus humus.
 Villice, da requiem terræ semente peracta;
 Da requiem, terram qui coluere, viris
 Pagus agat festum: pagum lustræ, coloni,
 Et date paganis annua liba focis. 670

Placentur matres frugum Tellusque Ceresque,
 Farre suo gravidæ visceribusque suis.
 Officium commune Ceres et Terra tuerunt:
 Hæc præbet causam fugibus, illa locum
 Consortes operum, per quas correctæ vetustas, 675
 Quærnaque glans victa est ntiliore cibo;
 Fugibus immensis avidos satiate colonos,
 Ut capiant cultus præmia digna sui.

Vos date perpetuos teneris sementibus auctus.
 Nec nova per gelidas herba sit usta nives. 680
 Cum serimus, cælum ventis aperite serenis:
 Cum latet, ætheria spargite semen aqua.

Neve graves cultis Cerealia dona cave
 Agmine læsuro depopulentur aves.
 Vos quoque subjectis, formicæ, parcite granis:
 Post messem prædæ copia major erit. 686

Interea crescat scabre robiginis expers,
 Nec vitio cæli palleat ægra eges.
 Et neque deficiat macie, neque pinguior æquo
 Divitiis pereat luxuriosa suis 690

Et careant liliis oculos vitiantibus agri,
 Nec sterilis cultu surgat avena solo
 Triticeos fetus, passuraque farra bis ignem,
 Hordeaque ingenti fœnore reddat ager.
 Hoc ego pro vobis, hoc vos optate coloni :
 Efficiantque ratas utraque diva preces.
 Bella diu tenuere viros : erat aptior ensis
 Vomere : cedebat taurus arator equo.
 Sarcula cessabant : versique in pila ligones,
 Factaque de rastro pondere cassis erat.
 Gratia dis, domuique tuæ ; reîgata catenis
 Jam pridem nostro sub pede bella jacent.
 Sub jugâ bos veniat ; sub terras semen ara
 tas.
 Pax Cererem nutrit : pacis alumna Ceres.

At quæ venturas præcedet sexta Kalendas,
 Hæc sunt Lediis templa dicata deis.

695

700

705

Fratribus illa deis fratres de gente deorum
 Circa Juturnæ composuere lacus.
 Ipsum nos carmen deducet Pacis ad aram
 Hæc erit a mensis fine secunda dies. 710
 Frondibus Actiacis comtos redimita capillos
 Pax, ades, et toto mitis in orbe mane.
 Dum desinit hostes, desit quoque causa triumphii
 Tu ducibus bello gloria major eris
 Sola gerat miles, quibus arma coerceat, arma :
 Canteturque fera nil nisi pompa tuba. 718
 Horreat Æneadas et primus et ultimus orbis ;
 Si qua parum Romam terra timebit, amet.
 Thura, sacerdotes, pacalibus addite flammis,
 Albaque percussa victima fronte cadat. 720
 Utque domus, quæ præstat eam, cum Pace perennet,
 Ad pia propensos vota rogate deos
 Sed jam prima mei pars est exacta laboris
 Cumque suo finem mense libellus habet.

LIBER SECUNDUS.

Janus habet finem : cum carmine crescit et annus ;
 Alter ut hinc mensis, sic liber alter eat.
 Nunc primum velis, elegi, majoribus itis.
 Exiguam, memini, nuper eratis opus.
 Certe ego vos habui faciles in amore ministros, 5
 Cum lusit numeris prima juvenia suis.
 Idem sacra cano, signataque tempora fastis.
 Equis ad hæc illinc crederet esse viam ?
 Hæc mea militia est : ferimus quæ possumus arma :
 Dextraque non omni munere nostra vacat. 10
 Si mihi non valido torquentur pula lacerto,
 Nec bellatoris terga premuntur equi ;
 Nec galea tegimur, nec acuto cingimur ense ;
 His habilis telis quilibet esse potest.
 At tua prosequimur studioso pectore, Cæsar, 15
 Nomina, per titulos ingredimurque tuos.
 Ergo ades, et placido paulum mea munera vultu
 Respice, pacando si quid ab hoste vacas.

Februa Romani dixerè piamina patres
 Nunc quo jae dant verbo plurima signa fidem. 20
 Pontifices ab rege petunt et flamine lanas,
 Quis veteri lingua Februa nomen erat.
 Quæque capit lictor domibus purgamina certis,
 Torrida cum mica farra, vocantur idem.
 Nomen idem ramo, qui, cæsus ab arbore pura, 25
 Casta sacerdotum tempora fronde tegit.
 Ipse ego Flaminicam poscentem februa vidi :
 Februa poscenti pinea virga data est.
 Denique quodcumque est, quo pectora nostra pia-
 mur,
 Hoc apud intonsos nomen habebat avos. 30
 Mensis ab his dictus, secta quia pelle Luperci
 Omne solum lustrant, idque piamen habent.
 Aut quia placatis sunt tempora pura sepulchris,
 Tunc cum ferales præteriere dies.
 Omne nefas, omnemque mali purgamina causam
 Credebant nostri tollere posse senes. 36
 Græcia principium moris fuit. Illa nocentes
 Impia lustratos ponere facta putat.
 Actoriden Peleus, ipsum quoque Pelea Phoci
 Cæde per Hæmonias solvit Acasius aquas. 40
 Vectam frenatis per inane draconibus Ægeus
 Credulus immerita Phasida juvat ope.

Amphiaraides Naupactoo Acheloo,
 Solve nefas, dixit ; solvit et ille nefas.
 Ah nimium faciles, qui tristia crimina cædis 45
 Fluminea tolli posse putetis aqua !
 Sed tamen, antiqui ne nescius ordinis erres,
 Primus, ut est, Jani mensis et ante fuit.
 Qui sequitur Janum, veteris fuit ultimus anni.
 Tu quoque sacrorum, Termine, finis eras. 50
 Primus enim Jani mensis, quia janua prima est.
 Qui sacer est imis Manibus, imus erat.
 Postmodo creduntur spatium distantia longo
 Tempora bis quini continuasse viri.

Principio mensis, Phrygiæ contermina Matri 55
 Sospita delubris dicitur aucta novis.
 Nunc ubi sint illis, quæris, sacra Kalendis
 Templa deæ ? longo procubuerit die.
 Cætera ne simili caderent labefacta ruina,
 Cavet sacratî provida cura ducis : 60
 Sub quo delubris sentitur nulla senectus
 Nec satis est homines, obligat ille deos.
 Templorum positor, templorum sancte repostor
 Sit superis, opto, mutua cura tui.
 Dent tibi cælestes, quot tu cælestibus, annos, 65
 Proque tua maneant in statione domo.
 Tum quoque vicini lucus celebratur Asyli,
 Qua petit æquoreas advena Tiberis aquas.
 Ad penetrale Numæ, Capitolinumque Tonantem,
 Inque Jovis summa cæditur arce bidens. 70
 Sæpe graves pluvias adopertus nubibus Auster
 Concitat, aut posita sub nive terra latet

Proximus Hesperias Titan abiturus in undas
 Gemmea purpureis cum juga demit equis ;
 Illa nocte aliquis, tollens ad sidera vultum, 75
 Dicit, Ubi est hodie, quæ Lyra fulsit heri ?
 Dumque Lyram quæret, medii quoque terga
 Leonis
 In liquidas subito mersa notabit aquas

Quem modo cælatum stellis Delphina videbas,
 Is fugiet visus nocte sequente tuos. 80
 Seu fuit occultis felix in amoribus iudex :
 Lesbida cum domino seu tulit ille lyram

Quod mare non novit, quæ nescit Ariona tellus?
Carmine currentes ille tenebat aquas.

Sæpe æquens agnam lupus eat hac voce re-
tentus; 85

Sæpe avidum fugiens restitit agna lupum:
Sæpe canes leporeque umbra cubuere sub una.
Et stetit in saxo proxima cerva lææ:

Et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
Sedit: et accipitri juncta columba fuit 90

Cynthia sæpe tuis fertur, vocalis Arion,
Tanquam fraternis obstupuisse modis.

Nomen Arionum Siculas impleverat urbes;
Captaque erat lyricis Ausonis ora sonis.

Inde domum repetens puppim conscendit Arion.
Atque ita quesitas arpe ferebat opes. 96

Forſitan, infelix, ventos undamque timebas
At tibi nave tua tutius æquor erat.

Namque gubernator districto constitit ense,
Cæteraque armata conscia turba manu. 100

Quid tibi cum gladio? dubiam rege, navita,
pinum.

Non sunt hæc digitis arma tenenda tuis.
Ille metu vacuus, Mortem non deprecor, inquit;

Sed liceat sumta pauca referre lyra.
Dant veniam, ridentque moram. Capit ille co-
ronam; 105

Quæ possit crines, Phœbe, decere tuos.
Induerat Tyrio bis tinctam murice pallam.

Reddidit icta suos pollice chorda sonos.
Flebilibus veluti numeris cæcinita dura

Trajectus penna tempora cantat olor. 110
Protinus in medias ornatus desilit undas.

Spargitur impulsa cærela puppis aqua.
Inde (hæc majus) tergo delphina recurvo

Se memorant oneri supposuisse novo.
Ille sedens citharamque tenet, pretiumque ve-
hendi 115

Cantat, et æquoreas carmine mulcet aquas.
Di pia facta vident. Astris delphina recepit

Jupiter, et stellas jussit habere novem.

Nunc mihi mille sonos, quoque eat memoratus
Achilles,

Vellem, Mæonide, pectus inesse tuum; 120
Dum canimus sacras alterno carmine Nonas:

Maximus hinc fastis accumulatur honos.
Deficit ingenium, majoraque viribus urgent.

Hæc mihi præcipuo est ore canenda dies.
Quid volui demens elegis imponere tantum 125

Ponderis? heroi res erat ista pedis
Sancte pater patriæ, tibi plebs, tibi curia nomen

Hoc dedit; hoc dedimus nos tibi nomen
eques.

Res tamen ante dedit. Sero quoque vera tulisti
Nomina: jam pridem tu pater orbis eras. 130

Hoc tu per terras, quod in æthere Jupiter alto,
Nomen habes. Hominum tu pater, ille deum

Romule, concedas: facit hic tua magna tuendo
Mœnia; tu dederas transilienda Remo.

Te Tatus, parvique Cures, Cæninique sensit; 135
Hoc duce Romanum est solis utrumque latus.

Tu breve nescio quid victæ telluris habebas;
Quodcumque est alto sub Jove, Cæsar habet.

Tu rapis, hic castas duce se jubet esse ma-
ritas.

Tu recipis lupo, submovet ille nefas. 140
Vis tibi grata fuit; florent sub Cæsare leges.

Tu Domini nomen, Principis ille tenet.
Te Remus incusat; veniam dedit hostibus ille.

Cœlestem fecit te pater; ille patrem

Jam puer Idaeus media tenus eminet arvis, 145
Et liquidas mixto nectare fundit aquas.

En etiam, si quis Borean horrere solebat,
Gaudet; a Zephyris mollior aura venit.

Quintus ab æquoreis nitidum jubar extulit undis
Lucifer, et primi tempora veris eunt. 150

Ne fallare tamen; restant tibi frigora, restant;
Magnaue discedens signa relinquit hiems.

Tertia nox veniat: Custodem protinus Urææ
Adspicies geminos exseruisse pedes.

Inter Hamadryadas jaculatricemque Dianam 155
Callisto sacri pars fuit una chori.

Illa deæ tangens arcus, Quos tangimus, arcus,
Este meæ testes virginitatis, ait.

Cynthia laudavit, Promissaque fœdera serva,
Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris. 160

Fœdera servasset, si non formosa fuisset.
Cavit mortales; de Jove crimen habet.

Mille feras Phœbe sylvis venata redibat,
Aut plus, aut medium sole tenente diem.

Ut tetigit lucum, (densa niger ilice lucus;
In medio gelidæ fons erat altus aquæ:) 165

Hæc, ait, in sylva, virgo Tegææ, lavemur:
Eruhuit falso virginis illa sono.

Dixerat et Nymphis: Nymphæ velamina ponunt
Hanc pudet, et tardæ dat mala signa moræ. 170

Exuerat tunicas: uteri manifesta tumore
Proditur indicio ponderis ipsa sui.

Cui dea, Virginæ, perjura Lycæoni, cætus
Desere, nec castas pollue, dixit, a juas.

Luna novum decies imperat cornibus orbem: 175
Quæ fuerat virgo credita, mater erat.

Læsa fuit Juno, formam mutatque puellæ.
Quid facis? invito pectore passa Jovem est.

Utque fera vidit turpes in pellice vultus;
Hujus in amplexus Jupiter, inquit, eat. 180

Ursa per incultos errabat aqualida montes,
Quæ fuerat summo nuper amanda Jovi.

Jam tria lustra puer furto conceptus agebat,
Cum mater nato est obvia facta suo.

Illa quidem, tanquam cognosceret, adstitit amens.
Et gemit: gemitus verba parentis erant. 186

Hanc puer ignarus jaculo fixisset acuto;
Ni foret in superas raptus uterque domos.

Signa propinqua micant. Prior est, quam dici
mus Arcton;

Arctophylax formam terga sequentis habet. 190
Sævit adhuc, canamque rogat Saturnia Tethyn,

Mænaliæ tactis ne lavet Arcton aquis.

Idibus agrestis fumant altaria Fauni,
Hic ubi discretas insula rumpit aquas.

Hæc fuit illa dies, in qua Veientibus arvis 195
Ter centum Fabii, ter cecidere duo.

Una domus vires et onus susceperat urbis:
Sumunt gentiles arma professa manus.

Egreditur castris miles generosus ab idem, 200
E quis dux fieri quilibet aptus erat.

Carmentis portæ dextro via proxima Jano est.
Ire per hanc noli, quisquis es; omen habet

Illæ fama refert Fabios exisse trecentos.
Porta vacat culpa; sed tamen omen habet.

Ut celeri passu Cremeram tetigere rapacem. 205
(Turbidus hibernis ille fluebat aqua.)

Castra loco ponunt; dextriciis ensibus ipsi
Tyrrhenum valido Marte per agmen eunt

Non aliter, quam cum Libycæ de rupe leones
Lavandunt apertos lata per arva greges. 210

Diffugiunt hostes, inhonestaque vulnere tergo
 Accipiunt: Tusco sanguine terra rubet.
 Sic iterum, sic sæpe cadunt. Ubi vincere aperte
 Non datur, insidias armaque cæca parant.
 Campus erat: campi claudebant ultima colles, 215
 Sylvaque montanas oculere apta feras.
 In medio paucos, armentaque rara relinquant;
 Cætera virgultis addita turba latet.
 Ecce, velut torrens undis pluvialibus auctus,
 Aut nive, quæ Zephyro victa tepente fluit, 220
 Per sata perque vias fertur, nec, ut ante solebat,
 Riparum clausas margine finit aquas:
 Sic Fabii latis vallem discursibus implent;
 Quosque vident, sternunt: nec metus alter
 inest.
 Quo tuitis, generosa domus? male creditur hosti.
 Simplex nobilitas, perfida tale cava. 226
 Fraude perit virtus. In apertos undique campos
 Prosiunt hostes, et latus omne tenent.
 Quid faciant pauci contra tot milia fortes?
 Quidve, quod in misero tempore testet, habent?
 Sicut aper, sylvis longe Laurentibus actus, 231
 Fulmineo celeres dissipat ore canes;
 Mox tamen ipse perit: sic non morantur inulti,
 Vulneraque alterna dantque fruentque manu.
 Una dies Fabios ad bellum miserat omnes: 235
 Ad bellum missos perdidit una dies.
 Ut tamen Herculeæ supersent semina gentis,
 Credibile est ipsos consuluisset deos.
 Nam puer impubes, et adhuc non utilis armis,
 Unus de Fabia gente relictus erat. 240
 Scilicet ut posses olim tu, Maxime, nasci,
 Cui res cunctando restituenda foret.

Continuata loco tria sidera, Corvus et Anguis,
 Et medius Crater inter utrumque jacet.
 Idibus illa latent: oriuntur nocte sequenti. 245
 Quæ sibi cur tria sint consociata, canam.
 Forte Jovi festum Phœbus sollenne parabat:
 Non faciet longas fabula nostra moras.
 I mea, dixit, avis, ne quid pia sacra moretur,
 Et tenuem vivis fontibus affer aquam. 250
 Corvus inauratum pedibus craterem recurvis
 Tollit, et aerium pervolat altus iter.
 Stabat adhuc duris fletu densissima pomis.
 Tentat eam rostro; non erat apta legi.
 Immemor imperii sedisse sub arbore fertur, 255
 Dum flerent tarda dulcia poma mora.
 Jamque satur, nigris longum rapit unguibus hy-
 drum,
 Ad dominumque redit, factaque verba refert:
 Hic mihi causa moræ vivarum obsecror aquarum;
 Hic tenuit fontes, officiumque meum. 260
 Addis, ait, culpæ mendacia, Phœbus, et nudes
 Fatidicum verbis fallere velle deum?
 At tibi, dum lactens hærebit in arbore fletus,
 De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.
 Dixit: et antiqui monumenta perennia facti 265
 Anguis, Avis, Crater, sidera juncta micant.

Tertia post Idus nudos Aurora Lupercos
 Adspicit: et Fauni sacra bicornis eunt
 Dicite, Pierides, sacrorum quæ sit origo,
 Attingerint Latias unde petita domos. 270
 Pana deum pecoris veteres coluisse feruntur
 Arcades; Arcadii plurimus ille jugis.
 Testis erit Pholoe, testes Stymphalides undæ,
 Quisque citis Ladon in mare currit aquis,
 Cinctaque pinetia memoria juga Nonacriini, 275
 Altaque Cyllene, Parthasæque nives.

Pan erat armenti custos, Pan numen equarum
 Munus ob incolumes ille ferebat oves.
 Transtulit Evander sylvestria numina secum.
 Hic, ubi nunc urbs est, tum locus urtis erat. 280
 Inde deum colimus, devectaque sacra Pelasgis
 Flamen adhuc prisco more Dialis erat.
 Cur igitur currant, et cur (sic currere mos est)
 Nuda ferant posita corpora veste, rogas?
 Ipse deus velox discurrere gaudet in altis 285
 Montibus, et subitas concitat ille feras.
 Ipse deus nudus nudos jubet ire ministros:
 Nec satis ad cursum comoda vestis erat.
 Ante Jovem genitum terras habuisse feruntur
 Arcades: et Luna gens prior illa fuit. 290
 Vita feræ similis, nullos agitata per usus.
 Artis adhuc experti, et rude vulgus erant.
 Pro domibus frondes norant, pro frugibus herbas
 Nectar erat palmis hausta duabus aqua.
 Nullus anhelabat sub adunco vomere taurus: 295
 Nulla sub imperio terra colentis erat:
 Nullus adhuc erat usus equi: se quisque ferebat
 Ibat ovis lana corpus amicta sua.
 Sub Jove durabant, et corpora nuda gerebant,
 Docta graves imbres et tolerare Notos. 300
 Nunc quoque detecti referunt monumenta vetusti
 Moris, et antiquas testificantur opes.
 Sed cur præcipue fugiat velamina Faunus,
 Trachitur antiqui fabula plena joci.
 Forte comes domique juvenis Tirynthius ibat: 305
 Vidit ab excelso Faunus utrumque jugo.
 Vidit, et incaluit, Montanæque numina, dixit,
 Nil mihi vobiscum est: hæc mebus ardor erit.
 Ibat odoratis humeros perfusa capillis
 Mæonias, aurato conspicienda sinu 310
 Aurea pellebant rapidos umbracula soles;
 Quæ tamen Herculeæ sustinere manus.
 Jamque nemus Bacchi, Tmolii vineta, tenebat,
 Ilesperus et fusco roscidus ibat equo.
 Antra subit, tophis laqueataque pumice vivo. 315
 Garrulus in primo limine rivus erat.
 Dumque parant epulas potandaque vina ministri
 Cultibus Alciden instruit illa suis.
 Dat tenues tunicas, Cæculo murice tinctas:
 Dat teretem zonam, qua modo cincta fuit. 320
 Ventre minor zona est: tunicarum vincla re-
 laxat,
 Ut possit vastas exseruisse manus.
 Fregerat armillas non illa ad brachia factas:
 Stringebant magnos vincula parva pedes.
 Ipsa capit clavamque gravem, spoliisque leonia
 Conditaque in pharetra tela minorum sua. 325
 Sic epulis functi, sic dant sua corpora somno;
 Et positus juxta secubuerunt toris.
 Causa, repertori vitis pia sacra parabant,
 Quæ facerent pure, cum foret ora dies. 330
 Noctis erat medium; (quid non amor improbus
 audet?)
 Roscida per tenebras Faunus ad antra venit.
 Utque videt somno comites vinoque solutos,
 Spem capit in dominis esse soporis idem.
 Intrat, et huc illuc tenerarius errat adulter. 335
 Et præfert cautas subsequiturque manus.
 Venerat ad strati captata cubilia lecti;
 Et prima felix sorte futurus erat.
 Ut tetigit fulvi setis hirsuta leonis
 Vellera, pertimuit, sustinuitque manum. 340
 Attonitusque metu rediit, ut sæpe viator
 Turbatum visus retulit angue pedem
 Inde tori, qui junctus erat, velamina tangit
 Mollia, mendaci decipiturque nota.

- Adscendit, spondaque sibi propiore recumbit; 345
 Et rigido coram durius inguen erat.
 Interea tunica ora subducit ab ima:
 Horrebant densis aspera crura pilis.
 Cætera tentantem cubito Thyrsius heros
 Repulit, et summo decedit ille toro. 350
 Fit sonus: inclamat comites, et lumina poscit
 Mæonis. Illatis ignibus acta patent.
 Ille gemit lecto graviter dejectus ab alto:
 Membraque de dura vix sua tollit humo.
 Ridet et Alcides, et qui videre jacentem; 355
 Ridet amatorem Lyda puella suum.
 Veste deus lusus fallentes lumina vestes
 Non amat, et nudos ad sua sacra vocat.
 Adde peregrinæ causam, mea Musa, Latinam:
 Inque suo noster pulvere currat equus. 360
 Corripedi Fauno cæsa de more capella
 Venit ad exiguas turba vocata dapes.
 Dumque sacerdotes verubus transsata salignis
 Exta parant, medias sole tenente vias;
 Romulus, et frater, pastoralisque juvenus, 365
 Solibus et campo corpora nuda dabant:
 [Cæstibus, et jaculis, et missi pondere saxi
 Brachia per lusus experienda dabant.]
 Pastor ab excelso, Per devia rura juvenco,
 Romule, prædones, eripe, dixit, agunt, 370
 Longum erat armari. Diversis exit uterque
 Partibus. Accursu præda recepta Remi.
 Ut rediit, verubus stridentia detrahit exta;
 Atque ait, Hæc certe non nisi victor edet.
 Dicta facit, Fabique simul. Venit irritus illuc
 Romulus, et mensas ossaque nuda videt. 376
 Risit; et indoluit Fabios potuisse Remumque
 Vincere, Quinctilios non potuisse suos.
 Fama manet facti: posito velamine currunt,
 Et memorem famam, quod bene cessit, habet.
 Forsitan et quærns, cur sit locus ille Lupercal, 381
 Quæve diem tali nomine causa notet.
 Illa Vestalis cælestia semina partu
 Ediderat, patruo regna tenente suo.
 Is jubet auferri parvos, et in amne necari. 385
 Quid facis? ex istis Romulus alter erit.
 Jussa recusantes peragunt lacrymosa ministri.
 Flent tamen, et geminos in loca jussa ferunt.
 Albula, quem Tibrin mersus Tiberinus in unda
 Reddidit, hibernis forte tumebat aquis. 390
 Hic, ubi nunc fora sunt, hincres errare videres,
 Quaque jacent valles, Maxime Circe, tuæ.
 Iluc ubi venerunt, (neque enim procedere possunt
 Longius,) ex illis unus, an alter, ait:
 At quam sunt similes! at quam formosus uterque!
 Plus tamen ex illis iste vigoris habet. 396
 Si genus arguitur vultu, ni fallit imago,
 Nescio quem vobis suspicor esse deum.
 At si quis vestræ deus esset originis auctor,
 In tam præcipiti tempore ferret opem. 400
 Ferret opem certe, si non ope mater egeret,
 Quæ facta est uno mater et orba die.
 Nata simul, peritura simul, simul ite sub undas
 Corpora. Desierat; deposuitque sinu.
 Vagierunt clamore pari: sentire putares. 405
 Hi redeunt udis in sua tecta genis.
 Sustinet impositos summa cavus alveus unda.
 Heu quantum fati parva tabella vehit!
 Alveus in limo sylvis appulsus opacia,
 Paullatim fluvio deficiente, sedet. 410
 Arbor erat: remanent vestigia, quæque vocatur
 Rumina nunc ficus, Romula ficus erat.
 Venit ad expositos (mirum) lupa feta gemellos.
 Quis credat pueris non nocuisse feram?
- Non nocuisse parum est; prodest quoque: quos
 lupa nutrit, 415
 Prodere cognatæ sustinere manus.
 Constitit, et cauda teneris blanditur alumnis,
 Et fingit lingua corpora bina sua.
 Marte satos scires; timor abfuit. Ubera ducunt,
 Nec cibi promissi lactis aluntur ope. 420
 Illa loco nomen fecit, locus ipse Lupercis.
 Magna dati nutrix præmia lactis habet.
 Quid vetat Arcadio dictos a monte Lupercos?
 Faunus in Arcadia templa Icyæus habet.
 Nupta, quid exspectas? non tu pollentibus herbis,
 Nec prece, nec magico carmine mater eris. 426
 Excipe secundæ patienter verbera dextre;
 Jam socer optati nomen habebit avi.
 Nam fuit illa dies, dura cum sorte maritæ
 Reddebant uteri pignora rara sui. 430
 Quid mihi, clamabat, prodest rapuisse Sabinas,
 Romulus? (hoc illo sceptra tenente fuit:)
 Si mea non vires, sed bellum injuria fecit,
 Utillius fuerat non habuisse nurus.
 Monte sub Esquilio, multis incæduus annis, 435
 Junonis magnæ nomine lucus erat.
 Huc ubi venerunt, pariter nuptique virique
 Suppliciter posito procubere genu.
 Cum subito motæ tremuere cacumina sylvæ,
 Et dea per lucos mira locuta suos. 440
 Italidas matres, inquit, caper lirtus inito.
 Obstupuit dubio territa turba sono.
 Augur erat: nomen longis intercidit annis.
 Nuper ab Etrusca venerat exsul humo.
 Ille caprum mactat: jussæ sua terga maritæ 445
 Pellibus exsectis percutienda dabant.
 Luna resumebat decimo nova cornua motu;
 Virque pater subito, nuptaque mater erat.
 Gratia Lucinæ: dedit hæc tibi nomina lucus;
 Aut quia principium tu, dea, lucis habes. 450
 Parce precor gravidis, facilis Lucina, puellis,
 Maturumque utero mollier offer onus.
- Orta dies fuerit; tu dosine credere ventis.
 Perdidit illius temporis aura fidem.
 Flaminia non constant: et sex reserata diebus 455
 Carceris Æolii janua laxa patet.
- Jam levis obliqua subsidit Aquarius urna.
 Proximus ætheris excipe, Piscis, equos.
 Te memorant fratremque tuum (nam juncta
 micatis
 Signa) duos tergo sustinuisse deos. 460
 Terribilem quondam fugiens Typhona Dione,
 Tunc cum pro cælo Jupiter arma tulit,
 Venit ad Euphraten comitata Cupidine parvo,
 Inque Palæstinae margine sedit aque.
 Populus et cannæ riparum summa tenebant: 465
 Spemque dabant salices, hos quoque posse
 tegi.
 Dum latet, insonuit vento nemus. Illa timore
 Pallet, et hostiles credit adesse manus.
 Utque sinu natum tenuit, Succurrit, Nymphæ,
 Et dis auxilium ferte duobus, ait. 470
 Nec mora; prosiluit. Pisces subiere gemelli.
 Pro quo nunc dignum sidera munus habent.
 Inde nefas ducunt genus hoc imponere mensis,
 Nec violant timidi piscibus ora Syri.
- Proxima lu xvacua est: at tertia dicta Quirino.
 Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit. 476
 Sive quod hasta curis priacis est dicta Sabinis,
 Bellicus a telo venit in astra deus;

Dive suum regi nomen posuere Quirites;
Sed quia Romanis junxerat ille Cures. 480

Nam pater arripotens, postquam nova mœnia
vidit,

Multaque Romulea bella peracta manu,
Jupiter, inquit, habet Romana potentia vires:
Sanguinis officio non eget illa mei.

Redde patri natum: quamvis intercidit alter, 485

Pro se, proque Remo, qui mihi restat erit.

Unus erit, quem tu tolles in cœrula cœli,

Tu mihi dixisti: sint rata dicta Jovis.

Jupiter annuerat. Nutu tremefactus uterque
Est polus, et cœli pondera sensit Atlas. 490

Est locus, antiqui Capream dixere paludem;

Forte tuis illis, Romule, jura dabas.

Sol fugit, et remouent subeuntia nubila cælum:

Et gravis effusus decidit imber aquis.

Hinc tonat, hinc missis abruptur ignibus æther.

Fit fuga, rex patriis astra petebat equis. 496

Luctus erat, falsæque latres in crimine cædis.

Hæcissetque animis forsitan illa fides;

Sed Proculus Longa veniebat Julius Alba;

Lunaque fulgebat, nec facis usus erat: 500

Cum subito motu nubes crepuere sinistræ.

Retulit ille gradus; horrueruntque comæ.

Pulcher, et humano major, trabæque decorus

Romulus in media visus adesse via;

Et dixisse simul, Prohibe lugere Quirites; 505

Nec violent lacrynis numina nostra suis.

Thura ferant, placentque novum pia turba Quiri-
num,

Et patrias artes militiamque colant.

Jussit, et in tenuis oculis evanuit auras.

Convocat hic populos, jussæque verba refert.

Templa deo sunt: collis quoque dictus ab illo; 511

Et referunt certi sacra paterna dies.

Lux quoque eor eadem Stultorum festa vocetur,

Accipe: parva quidem causa, sed apta subest.

Non habuit tellus doctos antiqua colonos: 515

Tassabant agiles aspera bella viros.

Plus erat in gladio, quam cura laudis aratro;

Neglectus domino parca ferebat ager.

Farra tamen veteres jaciebant, farra metebant:

Primitias Cereri farra resecta dabant. 520

Usibus admoniti flammis torrenda dedere:

Multaque peccato damna tulere suo.

Nam modo verrebant nigras pro farre favillas;

Nunc ipsas igni corripere casus.

Facta dea est Fornax: lati Fornace coloni 525

Orant, ut fruges temperet illa suas.

Curio legitimis nunc Fornacalia verbis

Maximus indicit: nec stata sacra facit:

Inque foro, multa circum pendente tabella,

Signatur certa curia quæque nota. 530

Stultaque pars populi, quæ sit sua curia, nescit;

Sed facit extrema sacra relictæ dic.

Est honor et tumulus. Animas placate pater-
na.

Parvæ petunt manes: pietas pro divite grata est

Munere: non avidos Styx habet ima deos, 536

Tegula projectis satis est velata coronis,

Et sparsæ fruges, parcaque mixta salis,

Inque mero mollita Ceres, violæque solutæ.

Hæc habeat media testa relicta via. 540

Nec majora veto: sed et his placabilis umbra est.

Adde preces, positis et sua verba foci.

Hunc morem **A**eneas, pietatis idoneus auctor,

Attulit in terras, juste Latine, tuas.

Ille patriæ Genio sollemnia dona ferebat; 545

Hinc populi ritus eddidere pios.

At quondam, dum longa gerunt pugnacibus armis

Bella, parentales deseruere dies.

Non impune fuit: nam dicitur omine ab isto

Roma suburbanis incaluisse rogis. 550

Vix equidem credo; bustis exiisse feruntur,

Et tacitæ questi tempore noctis avi.

Perque vias urbis, Latiosque ululasse per agros

Deformes animas, vulgus inane, ferunt.

Post ea præteriti tumulis redduntur honores; 555

Prodigiisque venit funeribusque modus.

Dum tamen hæc fiunt, viduæ cessato puellæ:

Expectet puros pinea tæda dies.

Nec tibi, quæ cupide matura videbere matri,

Comat virgineas hasta recurva comas. 560

Conde tuas, Hymenæe, faces, et ab ignibus atria

Aufer; habent alias mæsta sepulcra faces.

Di quoque templorum foribus celentur opertis:

Thure vacent aræ, stentque sine igne foci.

Nunc animæ tenues, et corpora functa sepulcris

Errant: nunc posito pascitur umbra cibo. 566

Nec tamen hæc ultra, quam tot de mense super-

sunt

Luciferi, quot habent carmina nostra pedes.

Hanc, quia justa ferunt, dixere Feralia lucem.

Ultima placandis manibus illa dies. 570

Ecce anus in mediis residens annosa puellis

Sacra facit Tacitæ; vix tamen ipsa tacet.

Et digitis tria thura tribus sub limine ponit,

Qua brevis occultum mus sibi fecit iter.

Tum cantata ligat eum fusco licia rhombo, 575

Et septem nigras versat in ore fabas.

Quodque pice adstrinxit, quod acu trajecit aena,

Obsutum manæ torret in igne caput.

Vina quoque instillat. Vini quodcunque relic-

tum est,

Ant ipsa aut comites, plus tamen ipsa, bibit.

Hostiles linguas inimicaque viniximus ora, 581

Dicit, discedens, ebriaque exit anus.

Forsitan a nobis, quæ sit Dea Muta, requiras.

Disce, per antiquos quæ mihi nota senes.

Jupiter, indomito Juturnæ captus amore, 585

Multa tulit, tanto non patiendæ deo.

Illa modo in sylvis inter coryleta latebat;

Nunc in cognatas desiliebat aquas.

Convocat hic Nymphas, Latium, quotcunque te-

nebas,

Et jacit in medio talia verba choro: 590

Invidet ipsa sibi, vitæque, quod expedit illi,

Vestra soror summo jungere membra deo.

Consulte ambobus: nam quæ mea magna vo-

luptas,

Utilitas vestra magna sororis erit.

Vos illi in prima fugienti obsistite ripa, 595

Næ sua fluminea corpora mergat aqua.

Dixerat: annuerunt Nymphæ Tiberinides omnes,

Quæque colunt thalamos, Ilia diva, tuos.

Forte fuit Nais, Lara nomine: prima sed illi

Dicta bis antiquum syllaba nomen erat, 600

Ex vitio positum. Sæpe illi dixerat Almo,

Nata, tene linguam; nec tamen illa tenet.

Quæ, simul ac tetigit Juturnæ stagna sororia,

Effuge, ait, ripas; dicta refertque Jovis.

Illa etiam Junonem adit; miserataque nuptam,

Naida Juturnam vir tuus, inquit, amat. 606

Jupiter intumuit; quaque est non usa modeste,

Eripuit linguam, Mercuriumque vocat;

Duc, ait, ad manes; locus ille silentibus aptus.

Nympha, sed infernæ Nympha paludis, erit. 610

Iussa Jovis sunt; accepi lucus euntes.

Dixit illa duci tum placuisse deo.

Vim parat hic: vultu pro verbis illa precatur,

Et frustra muto nititur ore loqui.

Fiteque gravis; geminosque parit, qui compita
servant, 615

Et vigilant nostra semper in urbe, Lares.

Proxima cognati dixere Caristia cari,

Et venit ad socias turba propinqua dapes.

Scilicet a tumultis, et, qui perire, propinquis,

Protinus ad vivos ora referre juvat: 620

Postque tot amissos, quicquid de sanguine restat,

Adspicere, et generis dinumerare gradus.

Innocui veniant: procul hinc, procul impius esto

Frater, et in partus mater acerba suos:

Cui pater est vivax, qui matris dixerit annos: 625

Quæ premit invisam socrus iniqua nurum.

Tantalidæ fratres absint, et Iasonis uxor,

Et quæ ruricolis semina tosta dedit:

Et soror, et Procne, Tereusque duabus iniquus:

Et quicunque suas per scelus auget opes. 630

Dis generis date thura boni. Concordia fertur

Illo præcipue mitis adesse die.

Et libate dapes: ut grati pignus honoris

Nutriet incinctos missa patella Lares.

Jamque ubi suadebit placidos nox ultima som-
nos, 635

Parca precaturæ sumite vina manus:

Et, Bene nos, patriæ, bene te, pater, optime

Cæsar,

Dicite, suffuso per sacra verba mero.

Nox ubi transierit, solito celebretur honore,

Separat indicio qui deus arva suo. 640

Termine, sive lapis, sive es defossus in agro

Stipes ab antiquis, sic quoque numen habes.

Te duo diversa domini pro parte coronant;

Binaque certa tibi, binaque liba ferunt.

Ara sit: huc ignem curto fert rustica testu 645

Sumtum de tepidis ipsa colona focis.

Ligna senex minuit, consciaque construit alte:

Et solida ramos figere pugnat humo.

Dum siccæ primas irritat cortice flammæ,

Stat puer, et manibus lata canistra tenet. 650

Inde ubi ter fruges medios immisit in ignes,

Porrigit incisos filia parva avos.

Vina tenent alii: libantur singula flammis.

Spectant, et linguis candida turba favent.

Spargitur et cæca communis Terminus agna; 655

Nec queritur, lactens cum sibi porca datur.

Conveniunt, celebrantque dapes vicina simplex,

Et cantant laudes, Termine sancte, tuas.

Tu populos, urbesque, et regna ingentia finis:

Omnis erit sine te litigiosus ager. 660

Nulla tibi ambitio est: nullo corrumpere auro.

Legitima servas credita rura fide.

Si tu signasses olim Thyreatida terram,

Corpora non leto missa trecenta forent:

Nec foret Othryades congestis tectus in armis. 665

O quantum patriæ sanguinis ille dedit!

Quid, nova cum fierent Capitolia? nempe deo-
rum

Cuncta Jovi cessit turba, locumque dedit.

Terminus, ut veteres memorant, conventus in æde

Restitit: et magno cum Jove templum tenet. 670

Nunc quoque, se supra ne quid nisi sidera cernat,

Exiguum templi tecta foramen habent.

Termine, post illud levitas tibi libera non est:

Qua positus fueris in statione, mane.

Nec tu vicino quicquam concede roganti; 675

Ne videre hominem præposuisse Jovi.

Et seu vomeribus, seu tu pulsabere rastria.

Clamato, Meus est hic ager, ille tuus.

Est via, quæ populum Laurentes ducit in agros,

Quondam Dardanio regna petita duci. 680

Illac laingeri pecoris tibi, Termine, fibris

Sacra videt fieri sextus ab Urbe lapis.

Gentibus est aliis tellus data limite certo;

Romanæ spatium est Urbis et orbis idem.

Nunc dicenda mihi regis fuga. Traxit ab illa

Sextus ab extremo nomina mense dies. 686

Ultima Tarquinius Romanæ gentis habebat

Regna, vir injustus, fortis ab arma tamen.

Ceperat hic alias, alias everterat urbes;

Et Gabios turpi fecerat arto suos. 690

Namque triumphum mininus, proles manifesta Superbi,

In medios hostes nocte silente venit.

Nudarant gladios: Occidite, dixit, inermem.

Hoc cupiant fratres, Tarquiniusque pater;

Qui mea crudeli laceravit verbera terga. 695

Dicere ut hoc posset, verbera passus erat.

Luna fuit. Spectant juvenem, gladiosque re-

condunt:

Tergaque, deducta veste, notata vident.

Flent quoque, et ut secum tucatur bella, pre-

cantur.

Callidus ignaris annuit ille viris. 700

Jamque potens, misso genitorem appellat amico,

Proderi Gabios quod sibi monstret iter.

Hortus odoratis suberat cultissimus herbis,

Sectus humum rivo lenis sonantis aquæ.

Illic Tarquinius mandata latentia nati 705

Accipit, et virga lilia summa metit.

Nuntius ut rediit, decussaque lilia dixit;

Filius, Agnosco iussa parentis, ait.

Nec mora: principibus cæsis ex urbe Gabina,

Traduntur ducibus mœnia nuda suis. 710

Ecce (nefas visu) mediis altariibus anguis

Exit, et extinctis ignibus exta rapit.

Consulitur Phœbus. Sors est ita reddita: Matri

Qui dederit princeps oscula, victor erit.

Oscula quisque suæ matri properata tulerunt, 715

Non intellectu credula turba deo.

Brutus erat stulti sapiens imitator, ut esset

Tutus ab insidiis, dire Superbe, tuus.

Ille, jacens pronus, matri dedit oscula terræ,

Creditus offenso procubuisse pede. 720

Cingitur interea Romanis Ardea signis,

Et patitur lentas obsidione moras.

Dum vacat, et metuunt hostes committere pug-

nam;

Luditur in castris: otia miles agit.

Tarquinius juvenis socios dapibusque meroque

Accipit, atque illis rege creatus ait: 726

Dum nos difficilis pigro tenet Ardea bello,

Nec sinit ad patrias arma referre deos;

Ecquid in officio torus est socialis? et ecquid

Conjugibus nostris mutua cura sumus? 730

Quisque suam laudant: studiis certamina cres-

cunt,

Et fervent multo linguaque corque mero.

Surgit, cui clarum dederat Collatia nomen;

Non opus est verbis, credite rebus, ait.

Nox superest: tollamur equis, Urbemque pe- 735

tamus.

Dicta placent; frenis impediuntur equi.

Pertulerant dominos. Regalia protinus illi

Tecta petunt; custos in fore nullus erat.

Ecce nunc regis fuis per colla coronis
 Inveniunt posito pervigilare mero. 740
 Inde cito passu petitur Lucretia. Nebat :
 Ante torum calathi lanaque mollis erant.
 Lumen ad exiguum famulae data pensa trahe-
 bant ;
 Inter quas tenui sic ait ipsa sono :
 Mittenda est domino (nunc, nunc properate,
 puellae) 745
 Quamprimum nostra facta lacerna manu.
 Quid tamen audistis ? nam plura audire soletis :
 Quantum de bello dicitur esse super ?
 Postmodo victa cades : melioribus, Ardea, restas,
 Improbæ, quæ nostros cogis abesse viros ! 750
 Sint tantum reduces. Sed enim temerarius ille
 Est meus, et stricto quolibet ense ruit.
 Mens abijt, et morior, quoties pugnantis imago
 Me subijt : et gelidum pectora figus habet.
 Desinit in lacrymas, intentaque fila remittit, 755
 In gremio vultum deposuitque suum.
 Hoc ipsum decuit : lacrymæ decuere pudicam :
 Et, facies animo dignaque parque fuit.
 Pone metum, venio, conjux ait. Illa revixit ;
 Deque viri collo dulce pendit onus. 760
 Interea juvenis furialis regius ignes
 Concipit, et cæco raptus amore furit.
 Forma placet, niveusque color, flavique capilli ;
 Quique aderat nulla factus ab arte decor.
 Verba placent, et vox ; et quod corrumpere non
 est : 765
 Quoque minor spes est, hoc magis ille cupit.
 Jam dederat cantum lucis prænuntius ales ;
 Cum referunt juvenes in sua castra pedem.
 Carpitur attonitos absentis imagine sensus
 Ille : recordanti plura magisque placent. 770
 Sic sedit : sic culta fuit : sic stamina nevit :
 Neglectæ collo sic jacuere comæ :
 Hos habuit vultus : hæc illi verba fuere :
 Hic decor, hæc facies, hic color oris erat.
 Ut solet a magno fluctus languescere flatu ; 775
 Sed tamen a vento, qui fuit, unda tumet :
 Sic, quamvis aberat placitæ præsentia formæ,
 Quem dederat præsens forma, manebat amor.
 Ardet ; et injusti stimulis agitatæ amois
 Comparat indigno vimque dolumque toro. 780
 Exitus in dubio est : audebimus ultima, dixit.
 Viderit audentes forsne deusne juvet.
 Cepimus audendo Gabios quoque. Talia fatus
 Ense latus cingit, tergaque pressit equi.
 Accipit ærata juvenem Collatia porta, 785
 Condere jam vultus solet parante suos.
 Hostis, ut hospes, inijt penetralia Collatina :
 Comiter excipitur ; sanguine junctus erat.
 Quantum animis erroris inest ! parat inscia re-
 rum
 Infelix epulas hostibus illa suis. 790
 Functus erat dapibus : poscunt sua tempora
 somni.
 Nox erat, et tota lumina nulla domo.
 Surgit, et auratum vagina liberat ensem :
 Et venit in thalamos, nupta pudica, tuos.
 Utque torum pressit ; Ferrum, Lucretia, mecum
 est : 795
 Natus, ait, regis, Tarquiniusque vocor.
 Illa nihil : neque enim vocem viresque loquendi,
 Aut aliquid toto pectore mentis habet.
 Sed tremit, ut quondam stabulis deprensa relictis,
 Parva sub infesto cum jacet agna lupo. 800
 Quid faciat ? pugnet ? vincetur femina pugna.
 Clamet ? at in dextra, qui necet, ensis adest.

Effugiat ? positis urgentur pectora palmis,
 Nunc primum externa pectora tacta manu.
 Instat amans hostis precibus, pretioque, minis-
 que ; 805
 Nec prece, nec pretio, nec movet ille minis.
 Nil agis ; eripiam, dixit, pro crimine vitam :
 Falsus adulterii testis adulter erit.
 Interimam famulum, cum quo deprensa fereris.
 Succubuit famæ victa puella metu. 810
 Quid victor gaudes ? hæc te victoria perdet.
 Heu quanto regnis nox stetit una tuis !
 Jamque erat orta dies : passis sedet illa capillis,
 Ut solet ad nati mater itura rogam.
 Grandævumque patrem fido cum conjuge castris
 Evocat : et posita venit uterque mora. 816
 Utque vident habitum ; quæ luctus causa, re-
 quirunt :
 Cui pareat exsequias, quoque sit icta malo.
 Illa diu reticet, pudibundaque celat amictu
 Ora : fluunt lacrymæ more perennis aquæ. 820
 Hinc pater, hinc conjux lacrymas solantur, et
 orant
 Indicet : et cæco flentque paventque metu.
 Ter conata loqui ; ter destitit : ausaque quarto,
 Non oculos adeo sustulit illa suos.
 Hoc quoque Tarquinio debebimus ? eloquar, in-
 quit, 825
 Eloquar infelix dedecus ipsa meum.
 Quæque potest narrat. Restabant ultima ; flevit,
 Et matronales erubere genæ.
 Dant veniam facto genitor conjunxque coacto.
 Quam, dixit, veniam vos datis, ipsa nego. 830
 Nec moia ; celato figit sua pectora ferro ;
 Et cedit in patrios sanguinolenta pedes.
 Tunc quoque, jam moriens, ne non procumbat
 honeste
 Respicit. Hæc etiam cura cadentis erat.
 Ecce super corpus communia damna gementes,
 Obliti decoris, virque paterque jacent. 836
 Brutus adest ; tandemque animo sua nomina fallit :
 Fixaque semanimi corpore tela rapit.
 Stillantemque tenens generoso sanguine cultrum,
 Edidit impavidus ore minante sonos : 840
 Per tibi ego hunc juro fortem castumque cruorem,
 Perque tuos manes, qui mihi nomen erunt ;
 Tarquiniū pœnas profuga cum stirpe daturum.
 Jam satis est virtus dissimulata diu.
 Illa jacens ad verba oculos sine lumine movit ;
 Visaque concussa dicta probare coma. 846
 Fertur in exsequias animi matrona virilis,
 Et secum lacrymas invidiamque trahit.
 Vulnus inane patet. Brutus clamore Quirites
 Concitat, et regis facta nefanda refert. 850
 Tarquinius cum prole fugit. Caput annua consul
 Jura. Dies regnis illa suprema fuit.

Fallimur ? an veris prænuntia venit hiruendo,
 Et metuūt, ne qua versa recurrat hiems ?
 Sæpe tamen, Procne, nimium properasse quere-
 ris, 855
 Virque tuo Tereus frigore lætus erit.

Jamque duæ restant noctes de mense secundo,
 Marsque citos junctis curribus urget equos :
 Ex vero positum permansit Equiria nomen,
 Quæ deus in Campo prospicit ipse suo. 860
 Jure venis, Gradive ; locum tua tempora poscunt ;
 Signatusque tuo nomine mensis adest.
 Animus in portum, libro cum mense peracto.
 Naviget hinc alia jam mihi linter aqua.

LIBER TERTIUS.

Bellice, depositis clypeo paulisper et hasta,
 Mars, ades, et nitidas casside solve comas.
 Forsitan ipse roges, quid sit cum Marte poetæ.
 A te, qui canitur, nomina mensis habet.
 Ipse vides manibus peragi fera bella Minervæ. 5
 Num minus ingenuis artibus illa vacat?
 Palladis exemplo ponendæ tempora sume
 Cuspidis. Invenies et quod inermis agas.
 Tum quoque inermis eras, cum te Romana sa-
 cerdos
 Cepit, ut huic Urbi semina digna dares. 10
 Ilia Vestalis (quid enim vetat inde moveri?)
 Sacra lavaturas mane petebat aquas.
 Ventum erat ad molli declivem tramite ripam:
 Ponitur e summa fictilis urna coma.
 Fessa resedit humi, ventosque accepit aperto 15
 Pectore, turbatas restituitque comas.
 Dum sedet; umbrosæ salices, volucresque ca-
 noræ
 Fecerunt somnos, et leve murmur aquæ
 Blanda quies victis furtim subrepat ocellis,
 Et cedit a mento languida facta manus. 20
 Mars videt hanc, visamque cupit, potiturque cu-
 pitam:
 Et sua divina furta fefellit ope.
 Somnus abit: jacet illa gravis. Jam scilicet intra
 Viscera, Romanæ conditor urbis, eras.
 Languida consurgit; nec scit cur languida surgat:
 Li peragit tales arbore nixa sonos: 26
 Utile sit faustumque, precor, quod imagine somni
 Vidimus. An somno clarius illud erat?
 Ignibus Iliacis aderam: cum lapsa capillis
 Decidit ante sacros lanca vitta focos. 30
 Inde duæ pariter, visu mirabile, palmæ
 Surgunt. Ex illis altera major erat:
 Et gravibus ramis totum protexerat orbem;
 Contigeratque nova sidera summa coma.
 Ecce meus ferrum patrus molitur in illas. 35
 Terrore admonitu; corque timore micat.
 Martia picus avis gemino pro stipite pugnant,
 Et lupa. Tuta per hos utraque palma fuit.
 Dixerat; et plenam non firmis viribus urnam
 Sustulit. Implerat, dum sua visa refert. 40
 Interea crescente Remo, crescente Quirino,
 Cælesti tumidus pondere venter erat.
 Quo minus emeritis exiret cursibus annus,
 Restabant nitido jam duo signa deo.
 Sylvia fit mater: Vestæ simulacra feruntur 45
 Virgineas oculis opposuisse manus.
 Ara deæ certe tremuit pariente ministra,
 Et subilit cineres territa flamma suos.
 Hæc ubi cognovit contentor Amulius æqui,
 (Nam raptas fratri victor habebat opes,) 50
 Amne jubet mergi geminos. Scelus unda refugit.
 In sicca pueri destituntur humo.
 Lacte quis infantes nescit crevisse ferino,
 Et picum expositis sæpe tulisse cibos?
 Non ego te, tantæ nutrix Larentia gentis, 55
 Nec taceam vestras, Faustule pauper, opes.
 Vester honos veniet, cum Larentalia dicam:
 Acceptus Geniis illa December habet.

Martia ter senos proles adoleverat annos:
 Et suberat flavæ jam nova larba comæ. 60
 Omnibus agricolis armentorumque magistris
 Iliadæ fratres jura petita dabant.
 Sæpe domum veniunt prædonum sanguine læti,
 Et redigunt actos in sua rura boves.
 Ut genus audierunt; animos pater editus auge: 65
 Et pudet in paucis nomen habere casis:
 Romuleoque cadit trajectus Amulius ense:
 Regnaque longævo restituantur avo.
 Mœnia conduntur: quæ, quamvis parva fuerunt,
 Non tamen expedit transiluisse Remo. 70
 Jam, modo qua fuerant sylvæ, pecorumque re-
 cessus,
 Urbs erat; æternæ cum pater urbis ait:
 Arbitræ armorum, de cuius sanguine natus
 Credor; et ut credar, pignora certa dabo:
 A te principium Romano ducimus anno: 75
 Primus de patrio nomine mensis eat.
 Vox rata fit, patrioque vocat de nomine mensem.
 Dicitur hæc pietas grata fuisse deo.
 Et tamen ante omnes Martem coluere priores.
 Hoc dederat studiis bellica turba suis. 80
 Pallada Cecropidæ, Minoia Creta Dianam,
 Vulcanum tellus Hypsipylea colit:
 Junonem Sparte, Pelopeiadesque Mycenæ:
 Pinigerum Fauni Mænalis ora caput.
 Mars Latio venerandus erat, quia præsidet armis.
 Arma feræ genti remque decusq; dabant. 86
 Quod si forte vacas, peregrinos inspicere fastos;
 Mensis in his etiam nomine Martis erit.
 Tertius Albanis, quintus fuit ille Faliscis:
 Sextus apud populos, Hernica terræ, tuos. 90
 Inter Aricinos, Albanæque tempora constant,
 Factaque Telegoni mœnia celsa manu.
 Quintum Laurentes, bis quintum Æquicolus
 asper,
 A tribus hunc primum turba Curensis habet.
 Et tibi cum proavis, miles Peligne, Sabinis 95
 Convenit: hic genti quartus utrique deus.
 Romulus, hos omnes ut vinceret ordine saltem,
 Sanguinis auctori tempora prima dedit.
 Nec totidem veteres, quot nunc, habuere Ka-
 lendas.
 Ille minor geminis mensibus annus erat. 100
 Nondum tradideras victas victoribus artes,
 Græcia, facundum sed male forte genus.
 Qui bene pugnat, Romanam noverat artem:
 Mittere qui poterat pila, disertus erat.
 Quis tunc aut Hyadas, aut Pleiadas Atlanteas 105
 Senserat, aut geminos esse sub axe polos?
 Esse duas Arctos, quarum Cynosura petatur
 Sidoniis, Ilicen Graia carina notet?
 Signaque, quæ longo frater percenseat anno,
 Ire per hæc uno mense sororis equos? 110
 Libera currebant, et inobservata per annum
 Sidera: constabat sed tamen esse deos.
 Non illi celo labentia signa movebant,
 Sed sua; quæ magnum perdere crimen erat.
 Illaque de fœno: sed erat reverentia fœno, 115
 Quantum nunc aquilas cernis habere tuas.

Pertica suspensos portabat longa maniplos :
 Unde manipulari nomina miles habet.
 Ergo animi indociles, et adhuc ratione carentes
 Mensibus egerunt lustra minora decem. 120
 Annus erat, decimum cum luna repleverat orbem.
 Hic numerus magno tunc in honore fuit.
 Seu quia tot digiti, per quos numerare solemus ;
 Seu quia bis quino femina mense parit ;
 Seu quod adusque decem numero crescente veni-
 tur, 125
 Principium spatii sumitur inde novis.
 Inde pares centum denos secrevit in orbes
 Romulus, hastatos instituitque decem.
 Et totidem princeps, totidem pilanos, habebat
 Corpora, legitimo quique merebat equo. 130
 Quin etiam partes totidem Titienibus idem,
 Quosque vocant Ramnes, Luceribusque dedit.
 Assuetos igitur numeros servavit in anno.
 Hoc luget spatio femina mæsta virum.
 Neu dubites, primæ fuerint quin ante Kalendæ
 Martis ; ad hæc animum signa referre potes. 136
 Lauræ Flaminibus, quo toto perstitit anno,
 Tollitur, et frondes sunt in honore novæ.
 Janua nunc regis posita viret arbore Phœbi :
 Ante tuas sit idem, curia pacis, fores. 140
 Vesta quoque ut folio niteat velata recenti,
 Cedit ab Iliacis laurea cana focis.
 Adde, quod arcana fieri novus ignis in æde
 Dicitur, et vires flamma refecta capit.
 Nec mihi parva fides, annos hinc isse priores, 145
 Anna quod hoc cepta est mense Perenna coli.
 Hinc etiam veteres iuisti memorantur honores
 Ad spatium belli, perfide Perne, tui.
 Denique quintus ab hoc fuerat Quintilis ; et inde
 Incipit, a numero nomina quisquis habet. 150
 Primus, oliviferis Romam deductus ab arvis,
 Pompilius menses sensit abesse duos.
 Sive hoc a Samio doctus, qui posse renasci
 Nos putat ; Egeria sive monente sua.
 Sed tamen errabant etiamnum tempora ; donec
 Cæsaris in multis hæc quoque cura fuit. 156
 Non hæc ille deus tantæque propaginis auctor
 Credidit officiis esse minora suis :
 Pronisumque sibi voluit prænoscere cælum ;
 Nec deus ignotas hospes inire domos. 160
 Ille moras solis, quibus in sua signa rediret,
 Traditur exactis disposuisse notis.
 Is decies senos centum et quingue diebus
 Junxit, et e pleno tempora quarta die.
 Hic anni modus est. In lustrum accedere debet,
 Quæ consummatur partibus, una dies. 166

Si licet occultos monitus audire deorum
 Vatis ; ut certe fama licere putat :
 Cum sis officio, Gradive, virilibus aptus,
 Dic mihi, matrone cur tur festa colant. 170
 Sic ego : sic posita dixit mihi casside Mavors,
 Sed tamen in dextra missilis hasta fuit ;
 Nunc primum studiis pacis, deus utilis armis,
 Advocor, et gressus in nova castra sero.
 Nec piget incepti. Juvat hac quoque parte mo-
 rari : 175
 Hoc solam ne se posse Minerva putet.
 Discas, Latinorum vates operose dierum,
 Quod petis : et memori pectora dicta nota.
 Parva fuit, si prima velis elementa referre,
 Roma ; sed in parva spes tamen hujus erat. 180
 Mœnia jam stabant, populus augusta futurus :
 Credita sed turbæ tunc nimis ampla suæ.

Quæ fuerit nostri, si queris, regia nati ;
 Adspice de canna straminibusque domum.
 In stipula placidi carpebat munera somni : 185
 Et tamen ex illo venit in astra tero.
 Jamque loco majus nomen Romanus habebat ;
 Nec conjux illi, nec socer ullus erat.
 Spernebat generos inopes vicinia dives :
 Et male credebar sanguinis auctor ego. 190
 In stabulis habitasse, boves pavisse, nocebat,
 Jugeraque inculti pauca tenere soli.
 Cum pare quæque suo coeunt volucresque fere-
 que :
 Atque aliquam, de qua procreet, anguis habet.
 Extremis dantur connubia gentibus ; at, quæ 195
 Romano vellet nubere, nulla fuit.
 Indolui ; patriamque dedi tibi, Romule, mentem.
 Tolle preces, dixi : quod petis, arma dabunt.
 Festa para Conso : Consus tibi cætera dicet,
 Illo facta die cum sua sacra canet. 200
 Intumere Cures, et quos dolor attigit idem.
 Tum primum generis intulit arma socer.
 Jamque fere raptæ matrum quoque nomen hæt-
 abant :
 Tractaque erant longa bella propinqua mora.
 Conveniunt nuptæ dictam Junonis in ædem : 205
 Quas inter mea sic est nurus orsa loqui :
 O pariter raptæ, quoniam hoc commune tene-
 mus,
 Non ultra lente possumus esse piæ.
 Stant acies ; sed ultra di sint pro parte rogandi,
 Eligite. Hinc conjux, hinc pater arma tenent.
 Quærendum, viduæ fieri malimus, an orbæ. 211
 Consilium vobis forte piumque dabo.
 Consilium dederat. Parent, crimemque resolvunt,
 Mæstaque funerea corpora veste tegunt.
 Jam stabant acies ferro mortique paratæ ; 215
 Jam lituus pugnae signa daturus erat :
 Cum raptæ veniunt inter patresque virosque ;
 Inque sinu natos pignora cara ferunt.
 Ut medium campi passis tetigere capillis ;
 In terram posito procubere genu. 220
 Et, quasi sentient, blando clamore nepotes
 Tendebant ad avos brachia parva suos.
 Qui poterat, clamabat avum, tum denique visum ;
 Et qui vix poterat, posse coactus erat.
 Tela viris animusque cadunt ; gladiisque remotis
 Dant soceri generis, accipiuntque, manus. 226
 Laudatasque tenent natas : scutoque nepotem
 Fert avus : hic scuti dulcor usus erat.
 Inde diem, qua prima, meas celebrare Kalendas
 Cæbalides matres non leve munus habent. 230
 An quia, committi strictis mucronibus ausæ,
 Fimerant lacrymis Martia bella suis ?
 Vel, quod erat de me feliciter Ilia mater,
 Rite colunt matres sacra, diemque meum.
 Quid ? quod hiems, adopena gelu, nunc denique
 cedit ; 235
 Et pereunt victæ sole tepente nives.
 Arboribus redeunt detonsæ frigore frondes ;
 Uvidaque e tenero palmit gemma tumet.
 Quæque diu latuit, nunc, se qua tollat in auras,
 Fertilis occultas invenit herba vias. 240
 Nunc secundus ager : pecoris nunc hora creandi :
 Nunc avis in ramo tecta laremque parat.
 Tempora jure colunt Latæ fecunda parentes,
 Quarum militiam vota que partus habet.
 Adde, quod excubias regi Romanus agebat, 245
 Qua nunc Esquilias nomina collis habet,
 Illic a nurbis Junoni templa Latinis
 Hæc sunt, si memini, publica facta die.

Quid moneo, et variis onero tua pectora canis?
 Eminet ante oculos, quod petis, ecce tuos. 250
 Mater amat, amplexus : matris me turba frequentant.
 Hæc nos præcipue tam pia causa decet.
 Ferte deæ flores : gaudet florentibus herbis
 Hæc dea : de tenero cingite flore caput.
 Dicite, Tu lucem nobis, Lucina, dedisti ; 255
 Dicite, Tu voto parturientis ades.
 Si qua tamen gravis est, resolutio crine precetur,
 Ut solvat partus molliter illa suos.

Quis mihi nunc dicat, quare cælestia Martis
 Arma ferant Salii, Mamuriumque canant ? 260
 Nympha, mone, nemori stagnoque operata Dianæ ;
 Nympha, Numæ conjux, ad tua facta veni.
 Vallis Aricinæ sylva præcinctus opaca
 Est lacus, antiqua religione sacer. 264
 Hic latet Hippolytus furis distractus equorum :
 Unde nemus nullis illud inquit equis.
 Licia dependent, longas velantia sepes,
 Et posita est meritæ multa tabella deæ.
 Sepe potens voti, frontem redimita coronis,
 Fœmina lucentes portat ab Urbe faces. 270
 Regna tenent fortesque manu, pedibusque fugaces :

Et perit exemplo postmodo quisque suo.
 Defuit incerto lapidosus murmuris rivus :
 Sepe, sed exiguis haustibus, inde bibes.
 Egeria est, quæ præbet aquas, dea grata Camœ-
 nis. 275

Illæ Numæ conjux consiliumque fuit.
 Principio nimium promotos ad bella Quirites
 Molliri placuit jure, deumque metu.
 Inde datæ leges, ne firmior omnia posset :
 Cœptaque sunt prae tradita sacra coli. 280
 Exiit feritas, armisque potentius æquum est :
 Et cum cive pudet conseruisse manus.
 Atque aliquis, modo trux, visa jam vertitur ara ;
 Vinaque dat tepidis saisaque farra focis.
 Ecce deum genitor rutilans per nubila flammæ 285
 Spargit, et effusis æthera siccant aquis.
 Non alias missi cecidere frequentius ignes.
 Rex pavet ; et vulgi pectora terror habet.
 Cui dea, Ne nimium terrere ; piabile fulmen
 Est, ait, et sævi flectitur ira Jovis. 290
 Sed poterant ritum Picus Faunusque piandi
 Prodere, Romani numen uterque soli.

Nec sine vi tradent. Adhibeto vincula captis.
 Atque ita, qua possint, erudit, arte capi.
 Lucus Aventino suberat niger ilicis umbra, 295
 Quo posses viso dicere, Numen inest.
 In medio gramen, muscoque adoperta virenti
 Manabat saxo vena perennis aquæ.
 Inde fere soli Faunus Picusque bibebant.
 Huc venit, et fontis rex Numa maculat ovem ; 300
 Plenaque odorati disponit pocula Bacchi ;
 Cumque suis antro conditus ipse latet.
 Ad solitos veniunt sylvestria numina fontes,
 Et relevant multo pectora sicca mero.
 Vina quies sequitur : gelido Numa prodit ab
 antro, 305
 Vinculaque sopitas addit in arcta manus.

Somnus ut abscessit, tentando vincula pugnant
 Rumpere : pugnant fortius illa tenent.
 Tum Numa : Di nemorum, factis ignoscite nos-
 ris,
 Si scelus ingenio scitis abesse meo : 310
 Quoque modo possit fulmen, monstrare, piari.
 Sic Numa ; sic quatiens cornus Faunus ait :

Magna petis, nec quæ monitu tibi discere nostro
 Fas sit. Habent fines numina nostra suos
 Di sumus agrestes, et qui dominemur in altis 315
 Montibus. Arbitrium est in sua tela Jovi.
 Hunc tu non poteris per te deducere cælo :
 At poteris nostra forsitan usus ope.
 Dixerat hæc Faunus : par est sententia Picæ.
 Deme tamen nobis vincula, Picus ait. 320
 Jupiter huc veniet, valida deductus ab arte.
 Nubila promissi Styx mihi testis erit.
 Emissi quid agant laqueis, quæ carmina dicant,
 Quaque trahant superis sedibus arte Jovem ;
 Scire nefas homini. Nobis concessa canantur, 325
 Quæque pio dici vatis ab ore licet.
 Elicium cælo te, Jupiter : unde minores
 Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.
 Constat Aventinæ tremuisse cacumina sylvestæ,
 Terraque subedit pondere pressa Jovis. 330
 Corda micant regis, totoque e pectore sanguis
 Fugit, et hirsutæ diriguere comæ.
 Ut redit animus, Da certa piamina, dixit,
 Fulminis, altorum rexque paterque deum ;
 Si tua contigimus manibus donaria puris ; . 335
 Hoc quoque, quod petitur, si pia lingua rogat.
 Annuit oranti : sed verum ambae remota
 Abdidit, et dubio tenuit ore virum.
 Cæde caput, dixit. Cui rex, Parebimus, inquit :
 Cædenda est hortis eruta repa meis. 340
 Addidit hic, Hominis : summos, ait ille, capillos.
 Postulat hic animam : cui Numa, Piscis, ait.
 Risit ; et, his, inquit, facito mea tela procures,
 O vir colloquio non abigende meo.
 Sed tibi, protulerit cum totum crastinus orbem
 Cynthus, imperii pignora certa dabo. 346
 Dixit, et ingenti tonitru super æthera motum
 Fertur, adorantem destituitque Numam.
 Ille redit lætus, memoratque Quiritibus acta.
 Tarda venit dictis difficillique fides. 350
 At certe credemur, ait, si verba sequatur
 Exitus. En audi crastina, quisquis ades.
 Protulerit terris cum totum Cynthus orbem,
 Jupiter imperii pignora certa dabit.
 Discedunt dubii, promissaque tarda videntur : 355
 Dependetque fides a veniente die.
 Mollis erat tellus, rorataque mane pruina ;
 Ante sui populus limina regis adest.
 Prodit, et in solio medius consedit acerno.
 Innumeri circa stantque silentque viri. 360
 Ortus erat summo tantummodo margine Phœbus.
 Sollicitæ mentes speque metuque pavent.
 Constitit, atque caput niveo velatus amictu
 Jam bene dis notas sustulit ille manus.
 Atque ita, Tempus adest promissi muneris, in-
 quit. 365
 Pollicitam dictis, Jupiter, adde fidem.
 Dum loquitur, totum jam sol emergerat orbem
 Et gravis ætherio venit ab axe fragor.
 Ter tonuit sine nube deus, tria fulgora misit.
 Credite dicenti ; mira, sed acta loquor. 370
 A media cælum regione dehiscere cœpit :
 Submisere oculos cum duce turba suos.
 Ecce levi scutum versatum leniter aura
 Decidit. A populo clamor ad astra venit.
 Tollit humo munus, cæsa prius ille juvenca, 375
 Quæ dederat nulli colla premenda iugo.
 Idque ancile vocat, quod ab omni parte rectum
 est ;
 Quaque notes oculis, angulus omnis abest.
 Tum, memor imperii sortem consistere in illo,
 Consilium multæ calliditatis init. 380

Plura jubet fieri simili celsata figura,
 Error ut ante oculos insidiansq; eat.
 Mamurius, morum fabrene exactior artis,
 Difficile est, illud, dicere, clausit opus.
 Cui Numa munificus, Facti pete prœmia, dixit :
 Si mea nota fides, irrita nulla petes. 388
 Jam dederat Sallie (a saltu nomina ducunt)
 Armaque, et ad certos verba canenda modos.
 Tum sic Mamurius : Merces mihi gloria detur,
 Nominaque extremo carmine nostra sonent. 390
 Inde sacerdotes operi promissa vetusto
 Præmia persolvunt, Mamuriumque vocant.
 Nubere si qua voles, quamvis properabitis ambo,
 Differ : habent parvæ commoda magna moræ.
 Arma movent pugnam, pugna est aliena maritis.
 Conditam cum fuerint, aptius omen erit. 396
 His etiam conjux apicati cincta Dialis
 Lucibus impexas debet habere comas.

Tertia nox emersa suos ubi moverit ignes,
 Conditus e geminis Piscibus alter erit. 400
 Nam duo sunt : Austris hic est, Aquilonibus ille
 Proximus. A vento nomen uterque tenet.
 Cum croceis rorare genis Tithonia conjux
 Cœperit, et quintæ tempora lucis aget ;
 Sive est Arctophylax, sive est piger ille Bootes ;
 Mergetur, visus effugietque tuos. 406
 At non effugiet Vindemitor. Hoc quoque causam
 Unde trahat sidus parva referre mora est.
 Ampelon intonsum Satyro Nymphaque creatum
 Pertur in Ismariis Bacchus amasse jugis. 410
 [Tradidit huic vitem pendentem frondibus ulmi ;
 Quæ nunc de pueri nomine nomen habet.]
 Dum legit in ramo pictas temerarius uvas,
 Decidit : amissum Liber in astra vehit.

Sextus ubi Oceano clivusum scandit Olympum
 Phœbus, et alatis æthera carpit equis ; 416
 Quisquis ades, canaque colis penetralia Vestæ,
 Cratera Iliacis thuraque pone focis.
 Cæsaris innumeris, quom maluit ille mereri,
 Accessit titulis pontificis honos. 420
 Igubus æternis æterni numina præsent
 Cæsaris. Imperii pignora juncta vides.
 De veteris Trojæ dignissima præda favilla,
 Qua gravis Æneæ tutus ab hoste fuit ;
 Ortus ab Æneæ tangit cognatos sacerdotes 425
 Numina ; cognatum, Vesta, tuere caput.
 Quos sancta fovet ille manu, bene vivitis ignes.
 Vivite inextincti, flammæque duxque, precor.

Una nota est Martis Nonis : sacrata quod illis
 Tempia putant lucos Væjovis ante duos. 430
 Romulus ut saxo lucum circumdedit alto,
 Quilibet, huc, inquit, confuge ; tutus eris.
 O quam de tenui Romanus origine crevit !
 Turba vetus quam non invidiosa fuit !
 Ne tamen ignaro novitas tibi nominis obset, 435
 Disce quis iste deus, curve vocetur ita.
 Jupiter est juvenis : juveniles adspice vultus :
 Adspice deinde manum : fulmina nulla tenet.
 Fulmina, post ausos cælum affectare gigantes,
 Sumta Jovi ; primo tempore inermis erat. 440
 Ignibus Ossa novis, et Pelion altior Ossa
 Arsit, et in solida fixus Olympus humo.
 Stat quoque capra simul : Nymphæ pavisse fer-
 runtur
 Cretides : infanti lac dedit illa Jovi.
 Nunc vocor ad nomen. Vegrandia farræ coloni,
 Quæ male creverunt, vescaque parva vocant. 446

Vis ea si verbi est ; cur non ego Væjovis ædum,
 Ædem non magni suspicer esse Jovis ?
 Jamque, ubi cæruleum variabant sidera cælum,
 Suspice : Gorgonei colla videbis equi. 450
 Creditur hic cæsse gravida cervice Medusæ
 Sanguine respersis proliuisse juba.
 Huic supra nubes et subter sidera lapsæ
 Cælum pro terra, pro pede penna fuit.
 Jamque indignanti nova frenâ receperat ore, 455
 Cum levis Aonias ungula fodit aquas.
 Nunc fruitur cælo, quod pennis ante petebat :
 Et nitidus stellis quinque decemque micat.

Protinus adspicies venient nocte Coronam
 Gnossida. Theseo crimine facta dea est. 460
 Jam bene perjuro mutarat conjuge Bacchum,
 Quæ dedit ingrato filia legenda viro.
 Sorte tori gaudens, Quid fiebam rustica, dixit ?
 Utilliter nobis perdidit ille fuit. 465
 Interea Liber depexus crinibus Indos
 Vincit, et Eoo dives ab orbe venit.
 Inter captivas facie præstante puellas
 Grata nimis Baccho filia regis erat.
 Flebat amans conjux, spatiatæque littore curvo
 Edidit incultis talia verba comis : 470
 En iterum similes, fluctus, audite querelas ;
 En iterum lacrymas accipe, arena, meas.
 Dicebam, memini, perjure et perdidit Theseu.
 Ille abiit : eadem crimina Bacchus habet.
 Nunc quoque, nulla viro, clamabo, femina credat.
 Nomine mutato causa relata mea est. 476
 O utinam mea sors, qua primum cœperat, isset !
 Jamque ego præsentî tempore nulla forem !
 Quid me desertis perituram, Liber, arenis
 Servabas ? potui dedoluisse semel, 480
 Bacche levis, leviorque tuis, quæ tempora cin-
 gunt,
 Frondibus ; in lacrymas cognite Bacche meas ;
 Ausus es ante oculos adducta pellice nostros
 Tam bene compositum sollicitare torum ?
 Heu ubi pacta fides ? ubi, quæ jurare solebas ? 485
 Me miseram, quoties hæc ego verba loquor !
 Thesea culpabas, fallacemque ipse vocabas ;
 Judicio peccas turpius ipse tuo.
 Ne sciat hoc quisquam, tacitisque doloribus urar :
 Ne toties falli digna fuisse puter. 490
 Præcipue cupiam celari Thesea ; ne te
 Consortem culpæ gaudent esse suæ.
 At, puto, preposita est fuscæ mihi candida pellex.
 Eveniat nostris hostibus ille color.
 Quid tamen hoc refert, vitio si gratior ipso est ?
 Quid facis ? amplexus inquinat illa tuos. 496
 Bacche, fidem præsta ; nec præfer amoribus ul-
 lam
 Conjugis, assuetæ semper amare virum.
 Ceperunt matrem formosi cornua tauri ;
 Me tua : at hic laudi est, ille pudendus amor.
 Ne noceat, quod amo : neque enim tibi, Bacche,
 nocebat, 501
 Quod flammis nobis fassus es ipse tuas.
 Nec, quod nos uris, mirum facis. Ortus in igne
 Diceris, et patria raptus ab igne manu.
 Illa ego sum, cui tu solitus promittere cælum. 505
 Heu mihi, pro cælo qualia dona ferro !
 Dixerat : audibat jamdudum verba querentis
 Liber, ut a tergo forte secutus erat.
 Occupat amplexu, lacrymasque per oscula siccant :
 Et, Pariter cæli summa petamus, ait. 510
 Tu mihi juncta toro, mihi juncta vocabula sumes :
 Jam tibi mutata Libera nomen erit.

Sintque tuæ tecum faciam monumenta coronæ,
Vulcanus Veneri quam dedit, illa tibi.
Mota facit, gemmasque novem transformat in ignea. 515
Aurea per stellas nunc micat illa novem.

Sex ubi sustulerit, totidem demerserit orbes,
Purpureum rapido qui vehit axe diem;
Altera gramineo spectabilis Equiria campo,
Quem Tiberis curvis in latus urget aquis. 520
Qui tamen ejecta si forte tenebitur unda,
Cœlis accipiet pulverulentus equos.

Idibus est Annæ festum geniale Perennæ,
Haud procul a ripis, advena Tibri, tuis.
Plebs venit, ac virides passim disjecta per herbas
Potat, et accumbit cum pare quisque sua. 526
Sub Jove pars durat: pauci tentoria ponunt:
Sunt, quibus e ramis frondea facta casa est:
Pars ibi pro rigidis calamos statuere columnis,
Desuper extentas imposuere togas. 530
Sole tamen vinoque calent: annosque percantur,
Quot sumant cyathos, ad numerumque bibunt.
Invenies illic, qui Nestoris ebibat annos;
Quæ sit per calices facta Sibylla suos;
Illic et cantant, quicquid didicere theatris: 535
Et jactant faciles ad sua verba manus:
Et ducunt posito duras crateræ choreas,
Cultaque diffusis saltat amica comis.
Cum redeunt, titubant; et sunt spectacula vulgo:
Et fortunatos obvia turba vocant. 540
Occurri nuper: visa est mihi digna relatu
Pompæ: senem potum potia trahabat anus.
Quæ tamen hæc data sit, quoniam rumoribus
errant,
Fabula proposito nulla tacenda meo.
Arserat Æneæ Dido miserabilis igne: 545
Arserat exstructis in sua fata rogis.
Compositusque cinis, tumulique in marmore
carmen

Hoc breve, quod moriens ipsa reliquit, erat:
Præbuit Æneas et causam motum et ensem:
Ipsa sua Dido concidit usa manu. 550
Protinus invadunt Numidæ sine viudice regnum;
Et potitur capta Maurus farba domo.
Seque memor spretum, Thalamis tamen, inquit,
Elissæ,
En ego, quem toties repulit illa, fruor.
Diffugiunt Tyril, quo quemque agit error, ut olim
Amisso dubiæ rege vagantur apes. 556
Tertia nudandas acceperat area menses,
Inque cavos lerant tertia musta lacus;
Pellitur Anna domo: lacrymansque sororia lin-
quit
Mœnia. Germanæ justa dat ante sææ. 560
Mista bibunt molles lacrymis unguenta favillæ;
Vertice libatas accipiuntque comas.
Terque, Vale dixit: cineres ter ad ora relatos
Pressit, et est illis visa subesse soror.
Nacta ratem comitemque fugæ pede labitur
æquo, 565
Mœnia respiciens, dulce sororis opus.
Fertilis est Mellite, sterili vicina Cosyræ
Insula, quam Libyci verberat unda freti.
Hanc petit, hospitio regis confisa vetusto.
Hospes opum dives rex ibi Battus erat. 570
Qui postquam didicit casus utriusque sororis;
Hæc, inquit, tellus quantalacunque tua est.
Et tamen hospitii servasset ad ultima munus;
Sed timuit magnas Pygmalionis opes.

Signa recensens bis sol sua: tertius ibat 575
Annus, et exsulis terra petenda nova est.
Frater adest, belloque petit. Rex arma perous,
Nos sumus imbelles, tu fuge sospes, ait.
Jussa fugit; ventoque ratem committit et undis.
Asperior quovis æquore frater erat. 580
Est prope piscosos lapidosi Crathidis amnes
Purus ager: Cameren incola turba vocant.
Illuc cursus erat. Nec longius abfuit inde,
Quam quantum novies mittere funda potest.
Vela cadunt primo, et dubia librantur ab aura. 585
Findite remigio, navita dixit, aquas.
Dumque parant torto subducere carbasa lino,
Percutitur rapido puppis adunca Noto:
Inque patens æquor, frustra pugnante magistro,
Fertur: et ex oculis visa refugit humus. 590
Adsilium fluctus, inoque a gurgite pontus
Vertitur, et canas alveus haurit aquas.
Vincitur ars vento: nec jam moderator habenis
Utitur; at votis: hic quoque poscit opem.
Jactatur tumidas exsul Phœnissa per undas, 595
Humidaque opposita lumina veste tegit.
Tum primum Dido felix est dicta sorori,
Et quæcunque aliquam corpore pressit humum.
Figitur ad Laurens ingenti flamine littus
Puppis: et, expositis omnibus, hausta perit. 600
Jam pius Æneas regno nataque Latini
Auctus erat, populos miscueratque duos.
Littore dotati, solo comitatus Achate,
Secretum nudo dum pede carpit iter;
Adspicit errantem, nec credere sustinet Annam
Esse. Quid in Latios illa veniret agros? 605
Dum secum Æneas: Anna est, exclamat Achates.
Ad nomen vultus sustulit illa suos.
Quo fugiat? quid agat? quos terræ quærat hiatus?
Ante oculos miseræ fata sororis erant. 610
Sensit, et alloquitur trepidam Cythereus heros:
Flet tamen admonitu mortis, Elissæ, tuæ.
Anna, per hanc juro, quam quondam audire sole-
bas
Tellurem fato prosperiore dari;
Perque deos comites, hæc nuper sede locatos: 615
Semper meas illos increpuisse moras.
Nec timui de morte tamen: metus abfuit iste.
Hæc mihi! credibili fortior illa fuit.
Ne refer. Adspexi non illo pectore digna
Vulnera, Tartareas ausus adire domos. 620
At tu, seu ratio te nostris appulit oris,
Sive deus; regni commoda carpe mei.
Multa tibi memores, nil non debemus Elissæ.
Nomine grata tuo, grata sororis, eris.
Talia dicenti, neque enim spes altera restat, 625
Credidit, errores exposuitque suos.
Utque domum intravit Tyrios induta paratus;
Incipit Æneas; cætera turba silet:
Hanc tibi cur tradam, pia causa, Lavinia conjux,
Est mihi: consumsi naufragus hujus opea.
Orta Tyro, regnum Libycæ possedit in ora: 631
Quam precor ut caræ more sororis ames.
Omnia promittit, falsumque Lavinia vulnus
Mente premit tacita, dissimulatque fremens.
Donaque cum videat præter sua lumina ferri 635
Multa palam; mitti clam quoque multa putat.
Non tamen exactum, quid agat. Furialiter odit,
Et parat insidias, et cupit ulta mori.
Nox erat: ante torum visa est adstare sororis
Squalenti Dido sanguinolenta coma; 640
Et fuge, ne dubita, mæstum, fuge, dicere, tec-
tum.
Sub verbum querulas impulit aura fores.

Essit; et velox humili super arva fenestra
 Se jacit. Audacem fecerat ipse timor.
 Quaque metu rapitur, tunica velata recincta. 645
 Currit, ut auditis territa dama lupis.
 Corniger hanc cupidus rapuisse Numicius undis
 Creditur, et stagnis ocululisse suis.
 Sidonis interea magno clamore per agros
 Queritur. Apparent signa notaque pedum. 650
 Ventum erat ad ripas: inerant vestigia ripis.
 Sustinuit tacitas conecius amnis aquas.
 Ipsa loqui visa est, Placidi sum Nympha Numi-
 mici:
 Amne perenne latens Anna Perenna vocor.
 Profluvius erratis læti vescuntur in agris, 655
 Et celebrant largo seque diemque mero.
 Sunt quibus hæc Luna est, quia mensibus im-
 pleat annum:
 Pars Themis, Inachiam pars putat esse bovem.
 Invenies, qui te Nymphæ Atlantida dicant,
 Teque Jovi primos, Anna, dedisse cibos. 660
 Hæc quoque, quam referam, nostras pervenit ad
 auras
 Fama: nec a vera dissidet illa fide.
 Plebes vetus, et nullis etiamnum tuta tribunis,
 Fugit, et in Sacri vertice montis erat.
 Jam quoque, quem secum tulerant, defecerat
 illos 665
 Victus, et humanis usibus apta Ceres.
 Orta suburbanis quondam fuit Anna Bovillis,
 Pauper, sed multæ sedulitatis anus.
 Illa, levi mitra canos redimita capillos,
 Fingeat tremula rustica liba manu; 670
 Atque ita per populum fumantia mane solebat
 Dividere. Hæc populo copia grata fuit.
 Pace domi facta signum posuere Perennæ,
 Quod sibi defectis illa tulisset opem.
 Nunc mihi, cur cantent, superest, obscæna pu-
 ellæ, 675
 Dicere: nam coeunt, certa que probra canunt.
 Nuper erat dea facta; venit Gradivus ad Annam,
 Et cum seducta talia verba fecit:
 Menæ meo coleris; junxi mea tempora tecum:
 Pendet ab officio spes mihi magna tuo. 680
 Armifer armiferæ correptus amore Minervæ
 Uror, et hoc longo tempore vulnus alo.
 Effice, di studio similes coeumus in unum.
 Conveniunt partes hæ tibi, comis anus.
 Dixerat. Illa deum promisso ludit inani, 685
 Et stultam dubia spem trahit usque mora.
 Sæpius instanti, Mandata peregrinus, inquit;
 Evictas precibus vix dedit illa manus.
 Gaudet amans, thalamosque parat. Deducitur
 illuc
 Anna tegens vultus, ut nova nupta, suos. 690
 Ocula sumptus subito Mars adspicit Annam;
 Nunc pudor elusum, nunc subit ira deum.
 Ridet amatorem caræ nova diva Minervæ:
 Nec res hæc Veneri gratior ulla fuit.
 Inde joci veteres obscænaque dicta canuntur: 695
 Et juvat hanc magno verba dedisse deo.
 Præteriturus eram gladios in principe fixos;
 Cum sic a castis Vesta locuta foci:
 Ne dubita meminisse: meus fuit ille sacerdos.
 Sacrilægis telis me petiere manus. 700
 Ipsa virum rapui, simulacraque nuda reliqui.
 Quæ cecidit ferro, Cæsaris umbra fuit.
 Ille quidem cælo positus Jovis aëria servat,
 Et tenet in Magno templa dicata Foro.
 At quicunque nefas ausi, prohibente deorum 705
 Numine, polluerant pontificale caput;

Morte jacent merita. Teates estote Philippi,
 Et quorum sparsis ossibus albet humus.
 Hoc opus, hæc pietas, hæc prima elementa
 fuerunt
 Cæsaria, ulcisci justa per arma patrem. 710

Postera cum teneras Aurora refecerit herbas,
 Scorpius a prima parte videndus erit.

Tertia post Idus lux est celi, berrima Baccho.
 Bacche, fave vati, dum tua festa cano.
 Nec referam Semelen, ad quam nisi fulmina se-
 cum 715

Jupiter adferret, parvus inermis eras:
 Nec, puer ut posses maturo tempore nasci,
 Expletum patrio corpore matris onus.
 Sithonas, et Scythicos longum enumerare trium-
 phos,
 Et domitas gentes, thurifer Inde, tuas: 720
 Tu quoque Thebanæ mala præda tacebere ma-
 tris:

Inque tuum Furiis acte, Lycurge, genu.
 Ecce libet subitis pisces, Tyrrhænaque monstra
 Dicere. Sed non est carminis hujus opus.
 Carminis hujus opus, causas expromere; quare
 Villis anus populos ad sua liba vocet. 725

Ante tuos ortus aræ sine honore fuerunt,
 Liber, et in gelidis herba reperta focis.
 Te memorant Gange, totoque Oriente subacto.
 Primitias magno seposuisse Jovi. 730

Cinnama tu primus captivæ thura dedisti,
 Deque triumphato viscera tosta bove.
 Nomine ab auctoris ducunt libamina nomen,
 Libaque, quod sacris pars datur inde focis.
 Liba deo fiunt: succis quia dulcibus ille 735
 Gaudet, et a Baccho mella reperta ferunt.
 Ibat arenoso Satyris comitatus ab Hebro:
 (Non habet ingratos fabula nostra jocos:)
 Jamque erat ad Rhodopen, Pangææque florida
 ventum:

Æriferæ comitum concupere manus. 740
 Ecce novæ coeunt volucres innitibus actæ:
 Quaque movent sonitus æra, sequuntur apes.
 Colligit errantes, et in arbore clauditi inani
 Liber: et inventi præmia mellis habet.

Ut Satyri lævisque senex tetigere saporem, 745
 Querebant flavos per nemus omne favos.

Audit in exæa stridorem examinis ulmo,
 Adspicit et ceras, dissimulatæ senex.
 Utque piger pandi tergo residebat aselli;
 Applicat hunc ulmo corticibusque cavis. 750
 Constitit ipse super ramoso stipite nixus,
 Atque avide trunco condita mella petit.
 Millia crabronum coeunt; et vertice nudo
 Spicula defigunt, oraque summa notant.

Ille cadit præceps, et calce feritur aselli: 755
 Inclamatque suos, auxiliumque rogat.
 Concurrent Satyri, turgentiaque ora parentis
 Rident. Percusso claudicat ille genu.
 Ridet et ipse deus, limumque inducere monstrat.
 Hic paret monitis, et linit ora luto. 760
 Melle pater fruitur: liboque infusa calenti
 Jure repertori candida mella damus.

Fœmina cur præstat, non est rationis opus.
 Fœmineos thyrsos concitat ille choros.
 Cur anus hoc faciat, quæris; vinosior ætas 765
 Hæc est, et gravidiæ munera vitis amans.
 Cur hedera cincta est? hedera est gratissima
 Baccho.

Hoc quoque cur ita sit, dicere nulla mora est,

Nysiades Nymphæ, puerum querente noverca,
Hanc frondem ovis opposuere novis 770
Restat, ut inveniam, quare toga libera datur
Lucifero pueris, candidæ Bacchæ, tuo.
Sive quod ipse puer semper, juvenisque videris;
Et media est ætas inter utrumque tibi;
Seu quia tu pater es, patres, sua pignora, natos
Commendant curæ numinibusque tuis. 776
Sive, quod es Liber, vestis quoque libera per te
Sumitur, et vitæ liberioris iter.
An quia, cum prioci colerent studiosius agros,
Et patrio faceret rure senator opus, 780
Et caperet fasces a curvo consul aratro,
Nec crimen duras esset habere manus:
Rusticus ad ludos populus proveniebat in Urbem?
Sed dis, non studiis ille dabatur honos.
Luce sua ludos uvæ commentor habebat: 785
Quos cum tædifera nunc habet ipse dea.
Ergo, ut thironem celebrare frequentia possit,
Visa dies dandæ non aliena toga.
Mite, pater, caput huc placataque cornua vertas,
Et des ingenio vela secunda meo. 790
Itur ad Argeos (qui sint, sua pagina dicet)
Hæc, si commemini, præteritaque dic.
Stella Lycaoniam vergit proclivis ad Arcion
Miluus. Hæc illa nocte videnda venit.
Quid dederit volucris, si vis cognoscere, cælum;
Saturnus regnis ab Jove pulsus erat. 796
Concitat iratus validos Titæus in arma,
Quæque fuit fati debita, poscit opem.
Matre satus Terra, monstrum mirabile, taurus
Parte sui serpens posteriore fuit. 800
Hunc triplici muro lucis incluserat atris
Parcarum monitu Styx violenta trium.
Viscera qui tauri flammis adolenda dedisset,
Sors erat, æternos vincere posse deos.
Immolat hunc Briareus facta ex adamante securi:
Et jam jam flammis exta daturus erat. 806
Jupiter alitibus rapere imperat. Attulit illi
Miluus: et meritis venit in astra suis.

Una dies media est, et fiunt sacra Minervæ;
Nominaque a junctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat: nec fas concurrere ferro.
Causa, quod est illa nata Minerva die.
Altera, tresque super strata celebrantur arena.
Eusibus exsertis bellica lata dea est.
Pallada nunc pueri, teneræque ornate puellæ. 815
Qui bene placarit Pallada, doctus erit.
Pallade placata, lanam mollire puellæ
Discant, et plenæ exonerare colos.
Illa etiam stantes radio percurrere telas
Brudil, et rarum pectine denset opus. 820
Hanc cole, qui maculas læsis de vestibus auferas:
Hanc cole, velleribus quisquis aliena paras.
Nec quisquam invita faciat bene vincula plantæ
Pallade; sit Tychio doctior ille licet.
Et licet antiquo manibus collatus Epæo 825
Sit prior; irata Pallade rancens erit.
Vos quoque, Phœbea morbos qui pellitis arte,
Munera de vestris pauca referte deæ.

Nec vos turba deam, censu fraudata, magistri
Spernite: discipulos attrahit illa novos. 830
Quique moves cælum, tabulamque coloribus uris;
Quique facis docta mollia saxa manu.
Mille dea est opum; certe dea carminis illa est.
Si mereor, studiis adsit amica meis.
Cælius ex alto qua mons descendit in æquum; 835
Hic ubi non plana est, sed prope plana via est;
Parva licet videas Captæ delubra Minervæ,
Quæ dea natali cæpit habere suo.
Nominis in dubio causa est. Capitale vocamus
Ingenium sollers: ingeniosa dea est. 840
An, quia de capitis fertur sine matre paterni
Vertice cum clypeo prosiluisse suo?
An, quia perdomitis ad nos captiva Faliscis
Venit? et hoc ipsum littera prisca docet.
An, quod habet legem, capitis quæ pendere po-
tius 845
Ex illo jubeant furta reperta loco?
A quacunque trahis ratione vocabula, Pallas;
Pro ducibus nostris ægida semper habe.
Summa dies e quinque tubas lustrare canoras
Admonet, et forti sacrificare deæ. 850
Nunc potes ad solem sublato dicere vultu:
Hic heræ Phryxæ vellera pressit ovis.
Seminibus totis sclerata fraude novercæ
Sustulcrat nullas, ut solet, herba comas.
Mittitur ad tripodas, certa qui sorte reportet, 855
Quam sterili terræ Delphicus edat opem.
Hic quoque corruptus cum semine nuntiat Helles
Et juvenis Phryxi funera sorte peti.
Utque recusantem cives, et tempus, et Ino
Compulerunt regem jussa nefanda pati; 860
Et soror, et Phrixus, velati tempora ramis
Stant simul ante aras, junctaque fata gemunt.
Adspicit hos, ut forte pependerat æthere, mater,
Et ferit attonita pectora nuda manu;
Inque draconigenam nimbis comitantibus urbem
Desiluit, et natos eripit inde suos. 866
Utque fugam capiant, aries nitidissimus auro
Traditur. Ille vehit per freta longa duos.
Dicitur infirma cornu tenuisse sinistra
Fœmina, cum de se nomina fecit aquæ. 870
Pæne simul periit, dum vult succurrere lapsæ,
Frater, et extentas porrigit usque manus.
Flebat, ut amissa gemini consorte pericli,
Carruleo juncum nescius esse deo.
Littoribus tactis aries fit sidus: at hujus 875
Pervenit in Colchas aurea lana domos.

Tres ubi Luciferos veniens præmisit Eos,
Tempora nocturnis aqua diurna feres.

Inde quater pastor saturus ubi clausurit hædos,
Canuerit herbæ rore recente quater; 880
Janus adorandus, cumque hoc Concordia mitis,
Et Romana Salus, ara que Pacis erit.

Luna regit menses. Hujus quoque tempora mez-
sis
Finit Aventino Luna colenda jugo.

LIBER QUARTUS.

ALMA, fave vati, geminorum mater Amorum.

Ad vatem vultus retulit illa suos.

Quid tibi, ait, mecum? certe majora canebas.

Num vetus in molli pectore vulnus habes?

Scis, dea, respondi, de vulnere: risit: et æther 5

Protinus ex illa parte serenus erat.

Saucius, an sanus, numquid tua signa reliqui?

Tu mihi propositum, tu mihi semper opus.

Qua decuit, primis sine crimine lustris annis:

Nunc teritur nostris area major equis. 10

Tempora cum cæsis, Annalibus eruta priscis,
Lapsaque sub terras, ortaque signa rano.

Venimus ad quartum, quo tu celeberrima, men-
sæm.

Et vatem et mensem scis, Venus, esse tuos.

Mota Cytheriaca leviter mea tempora myto 15

Contigit, et Captum perfice, dixit, opus.

Sensimus; et subito causæ putare dicum.

Dum licet, et spirant flamma, navis eat.

Si qua tamen pars te de Fastis tangere debet,

Cæsar, in Aprili, quo tenearis, habes. 20

Hic ad te magna descendit imagine mensis,

Et fit adoptiva nobilitate tuus.

Hoc pater Iliades, cum longum scriberet annum,

Vidit, et auctores retulit ipse suos.

Utque fero Marti primam dedit ordine sortem, 25

Quod sibi nascenti proxima causa fuit;

Sic Venerem, gradibus multis in gente reptam,

Alterius voluit mensis habere locum.

Principiumque sui generis, revolutaque querens 30

Sæcula, cognatos venit ad usque deos.

Dardanum Electra nesciet Atlantide cætum

Scilicet; Electra concubuisse Jovi?

Hujus Erichthonius; Tros est generatus ab illo:

Assaracem creat hic: Assaracusque Capyn.

Proximus Anchisen, cum quo commune parentis

Non designata est nomen habere Venus. 36

Hinc satus Æneas, pietas spectata per ignes,

Sacra, patremque humeris, altera sacra, tulit.

Venimus ad felix aliquando nomen Iuli,

Unde domus Teucros Julia tangit avos. 40

Postumus huic, qui, quod sylvis fuit ortus in altis,

Sylvius in Latia gente vocatus erat.

Isque, Latine, tibi pater est: subit Alba Latinum:

Proximus est titulus Epytos, Alba, tuis.

Ille dedit Capyi recidiva vocabula Troje: 45

Et tuus est idem, Calpete, factus avus.

Cumque patris regnum post hunc Tiberinus ha-
beret;

Dicitur in Tusce gurgite mersus aquæ.

Jam tamen Agrippam genitum, Remulumque ne-
potem

Viderat: in Remulum fumina missa ferunt. 50

Venit Aventinus post hos: locus inde vocatus;

Mons quoque. Post illum tradita regna Proæ.

Quem sequitur diri Numitor germanus Amuli.

Illa cum Lauso de Numitore sati.

Ense cadit patruo Lausus: placet Ilia Marti; 55

Teque parit, gemino junctæ Quirine Remo.

Ille suos semper Venerem Martemque parentes

Dixit et emeruit vocis habere fidem.

Neve secuturi possent nescire nepotes,

Tempora dis generis continuata dedit. 60

Sed Veneris mensem Graio sermone notatum

Auguror: spumis est dea dicta maris.

Nec tibi sit mirum Graio rem nomine dici:

Itala nam tellus Græcia major erat.

Venerat Evander plena cum classe suorum: 65

Venerat Alcides, Graius uterque genus.

Hospes Aventinus armentum pavit in herbis

Claviger: et tanto est Albula pota deo.

Dux quoque Neritius. Testes Læstrygonæ ex-
stant,

Et quod adhuc Circes nomina littus habet. 70

Et jam Telegoni, jam mœnia Tiburis udi

Stabant, Argolicæ quod posuere manus.

Venerat Attidæ fati agitur Halesus;

A quo se dictam terra Falisca putat.

Adjice Trojanæ suasorem Antenoræ pacis, 75

Et generum (Eniden, Appule Daune, tuum.

Serus ab Iliacis, et post Antenoræ, flammis

Attulit Æneas in loca nostra deos.

Hujus erat Solymus Phrygia comes exsul ab Ida,

A quo Sulmonis mœnia nomen habent; 80

Sulmonis gelidi, patriæ, Germanicæ, nostræ.

Me miserum, Scythico quam procul illa solo
est!

Ergo ego tam longe? sed supprime, Musa, que-
relas:

Non tibi sunt mœsta sacra canenda lyra.

Quo non livor abit? sunt qui tibi mensis hono-
rem 85

Eripuisse velint, invadeantque, Venus.

Nam, quia ver aperit tunc omnia, densaque cedit

Frigoris asperitas, fœtaque terra patet:

Aprilem memorant ab aperto tempore dictum:

Quem Venus injecta vindicat alma manu. 90

Illa quidem totum dignissima temperat orbem:

Illa tenet nullo regna minora deo:

Juraque dat caelo, terræ, natalibus undis;

Perque suos initus continet omne genus.

Illa deos omnes (longum enumerare) creavit: 95

Illa satis causas arboribusque dedit:

Illa rudes animos hominum contraxit in unum,

Et docuit jungi cum pare quæque sua.

Quid genus omne creat volucrum, nisi blanda
voluptas?

Nec coeant pecudes, si levis absit amor. 100

Cum mare trux aries cornu decernat: at idem

Frontem dilectæ laderet parvit ovis.

Deposita taurus sequitur feritato juvencam,

Quem toti saltus, quem nemus omne, tremunt.

Vis eadem, lato quodcumque sub æquore vivit,

Servat, et innumeris piscibus implet aquas.

Prima ferus habitus homini detraxit: ab illa

Venerunt cultus mundaque cura sui.

Primus amans carmen vigilatum nocte negata

Dicitur ad clausas concubuisse fores. 110

Eloquiumque fuit duram exorare puellam:

Proque una causa quisque disertus erat.

Mille per hanc artes mote: studioque placendi

Quæ latuere prius, multa reperta ferunt.

Hanc quisquam titulo mensis spoliare secundi
Audeat? a nobis sit procul iste furor. 116
Quid? quod ubique potens, templisque frequen-
tibus aucta,

Urbe tamen nostra jus dea majus habet?
Pro Troja, Romane, tua Venus arma ferebat,
Cum gemuit teneram cuspidē læsa manum; 120
Celestesque duas Trojanō iudice vicit;
Ah! nolim victas hoc meminisse deas;
Assaracique nurus dicta est; ut scilicet olim
Magne Iuleos Cæsar haberet avos.
Nec Veneri tempus, quam ver, erat aptius
ullum. 125

Vere nitent terræ; vere remissus ager.
Nunc herbæ rupta tellure cacumina tollunt;
Nunc tumido gemmas cortice palmas agit.
Et formosa Venus formoso tempore digna est:
Utque solet, Marti continuata suo. 130
Vere monet curvas materna per æquora puppes
Ire, nec hibernas jam timuisse minas.
Rite deam Latiae colitis matresque nurusque,
Et vos, quis vittæ longaque vestis abest.
Aurea marmoreo redimicula solvite collo; 135
Demite divitias: tota lavanda dea est.
Aurea siccato redimicula reddite collo;
Nunc alii flores, nunc nova danda rosa est.
Vos quoque sub viridi myrto iubet illa lavari:
Causaque curjubeat (discite) certa subest. 140
Littore siccabat rorantes nuda capillos.

Viderunt Satyri, turba proterva, deam.
Sensit, et opposita textit sua corpora myrto.
Tuta fuit factio: vosque referre iubet.
Discite nunc, quare Fortunæ thura Virili 145
Detis eo, calida qui locus humet aqua.
Accipit ille locus posito velamine cunctas,
Et vitium nudi corporis omne videt.
Ut tegat hoc, celetque viros, Fortuna Virilis
Præstat, et hoc parvo thure rogata facit. 150
Nec pigeat niveo tritum cum lacte papaver
Sumere, et expressis mella liquata favis.
Cum primum cupido Venus est deducta marito,
Illoc bibit. Ex illo tempore nupta fuit.
Supplicibus verbis illam placate: sub illa 155
Et forma, et mores, et bona fama manet.
Roma pudicitia proavorum tempore lapsa est:
Cumæam, veteres, consuluistis anum.
Templa iubet Veneri fieri; quibus ordine factis,
Inde Venus verso nomina corde tenet. 160
Semper ad Æneas placido, pulcherrima, vultu
Respice, totque tuas, divas, tuere nurus.
Dum liquor, elatus metuendus acuminē caudæ
Scorpios in virides præcipitatur aquas.

Nox ubi transierit, cælumque rubescere primo 165
Cœperit, et tactæ rore queruntur aves;
Semustamque faciem vigilata nocte viator
Ponet, et ad solitum rusticus ibit opus;
Pleiades incipiunt humeros relevare paternos:
Quæ septem dici, sex tamen esse solent. 170
Seu quod in amplexum sex hinc venere deorum;
Nam Steropen Marti concubuisse ferunt;
Neptuno Halcyonen, et te, formosa Celæno:
Maian, et Electran, Taygetenque Jovi:
Septima mortali Merope tibi, Sisyphæ, nupsit. 175
Pœnitet; et facti sola pudore latet.
Sive quod Electra Trojæ spectare ruinas
Non tulit, ante oculos opposuitque manum.

Ter sine perpetuo cælum versetur in axe;
Ter jungat Titan, terque resolvat equos; 180

Protinus inflexo Bercyntia tibia cornu
Flabit, et Idææ festa Parentis erunt.
Ibunt seminare, et inania tympana tudent,
Æraque tinnitus ære repulsa dabunt.
Ipsa sedens molli comitum cervice feretur 185
Urbis per medias exulata vias.
Scena sonat, ludique vocant. Spectate, Quirites;
Et fora Marte suo litigiosa vacent.
Querere multa libet: sed me sonus æris acuti
Terret, et horrendo lotos adunca sono. 190
Da, dea, quæ sciter doctas, Cybeleia, neptes.
Audit; et has curæ jussit adesse mœnē.
Pandite mandati memores, Heliconis alumnæ,
Gaudet assiduo cur dea magna sono.
Sic ego; sic Erato: Mensis Cythereius illi 195
Cessit, quod teneri nomen Amoris habet.
Reddita Saturno sors hæc erat: Optime regum,
A nato sceptris excutiere tuis.
Ille suam metuens, ut quæque erat edita, prolem
Devorât, immersam visceribusque tenet. 200
Sæpe Rheæ quæsta est toties fecunda, nec un-
quam

Mater; et indoluit fertilitate sua.
Jupiter ortus erat. Pro magna teste vetustas
Creditor. Acceptam parce movere fidem.
Veste lateus saxum coelesti viscere sedit. 205
Sic genitor fati decipiendus erat.
Ardua jamdudum resonat tinnitibus Ide,
Tutus ut infanti vagiat ore puer.
Pars clypeos rudibus, galeas pars tundit inanes:
Illoc Curetes habent, hoc Corybantes opus. 210
Res latuit patrem: priscique imitamina facti
Æra deæ comites raucaque terga movent.
Cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsant:
Tibia dat Phrygios, ut dedit ante, modos.
Desierat. Cœpi: Cur huic genus ære leones
Præbent insolitas ad juga curva jubas? 216
Desieram. Cœpit: Feritas mollita per illam
Creditor: id curru testificata suo est.
At cur turrita caput est ornata corona?
An Phrygiis turres urbibus illa dedit? 220
Annuit. Unde venit, dixi, sua membra secundi
Impetus? Ut tacui, Pieris orsa loqui:
Phryx puer in sylvis facie spectabilis Attis
Turrigeram casto vinxit amore deam.
Hunc sibi servari voluit, sua templa tueri: 225
Et dixit, Semper fac puer esse velis.
Ille fidem jussit dedit; et, Si mentiar, inquit,
Ultima, qua fallam, sit Venus illa mihi.
Fallit; et in Nympha Sagaritide desinit esse,
Quod fuit. Hinc pœnas exigit ira deæ. 230
Naida vulneribus succidit in arbore factis;
Illa perit: fatum Naidos arbor erat.
Hic furit; et, credens thalami procumbere tec-
tum,

Effugit, et cursu Dindyma summa petit.
Et modo, Tolle faces; Remove, modo, verbera,
clamat. 235
Sæpe Palæstinas jurat adesse deas.
Ille etiam saxo corpus laniavit acuto,
Longaque in immundo pulvere tracta coma est.
Voxque fuit, Merui; meritas dem sanguine pœ-
nas.
Ah pereant partes, quæ nocuere mihi! 240
Ah pereant! dicebat adhuc. Onus inguinis au-
ferri;
Nullaque sunt subito signa relicta viri.
Venit in exemplum furor hinc, mollesque mitis-
tri
Cædunt jactatis vilia membra comis.

Talibus Aeneas facunda voce Camoenae
 Reddita quæsitæ causa furoris erat.
 Hoc quoque, dux operis, moneas precor, unde
 petita
 Venerit; an nostra semper in urbe fuit?
 Dindymon, et Cybelen, et amœnam fontibus
 Iden
 Semper, et Iliacas Mater amavit opes. 250
 Cum Trojam Æneas Italos postaret in agros,
 Est dea sacriferas pene secuta rates.
 Sed nondum fatis Latio sua numina posci
 Senserat: assuetis substiteratque locis.
 Post, ut Roma potens opibus jam sæcula quin-
 que 255
 Vidit, et edomito sustulit orbe caput:
 Carminis Euboici fatalia verba sacerdos
 Inspicit. Inspectum Lile fuisse ferunt:
 Mater abest; Matrem jubeo, Romane, requiras.
 Cum veniet, casta est accipienda manu. 260
 Obscuræ sortis patres ambagibus errant:
 Quæve parens absit, quove petenda ludo.
 Consulitur Pæan; Divûmq; accessite matrem,
 Inquit: in Idæo est invenienda iugo.
 Mittuntur proceres. Phrygiæ tum sceptrâ tenebat
 Attalus; Ausoniis rem negat ille viris. 266
 Mira canam: longo tremuit cum murmure tel-
 lus;
 Et sic est adytis diva locuta suis:
 Ipsa peti volui: ne sit mora: mitte volentem.
 Dignus Roma locus, quo deus omnis est. 270
 Ille soni terrore pavens, Proficiscere, dixit;
 Nostra eris; in Phrygios Roma refertur
 avos.
 Protinus innumera cædunt pineta secures
 Illa, quibus fugiens Phryx pius usus erat.
 Mille manus coeunt, et picta coloribus ustis 275
 Coalestum matrem coicava puppis habet.
 Illa sui per aquas fertur tutissima nati,
 Longaque Phryxææ stagna sororis adit:
 Rhæteumque rapax, Sigeaque littora transit:
 Et Tenedon, veteres Eetionis opes. 280
 Cycelades excipiunt, Lesbos post terga relictâ:
 Quasque Caryateis frangitur unda vadia.
 Transit et Icarium, lapsas ubi perdidit alas
 Icarus, et vastæ nomina fecit aquæ.
 Tum læva Creten, dextra Pelopeidas undas 285
 Deserit: et Veneri sacra Cythera petit.
 Hinc mare Trinacrium, candens ubi tingere fer-
 rum
 Brontesque, et Steropes, Aconidesque solent:
 Equoraque Afrâ legit, Sardoaque regna sinistris
 Prospicit a remis, Ausoniamque tenet. 290
 Ostia contigerat, qua se Tiberinus in altum
 Dividit, et campo liberiore natat.
 Omnis eques, mixtaque gravis cum plebe æd-
 natus,
 Obivus ad Tusci fluminis ora venit.
 Procedunt pariter matres, nateque, nurusque; 295
 Quasque colunt sanctos virginitate focos.
 Sedula fune viri contento brachia lassant.
 Vix subit adversas hospita navis aquas.
 Siaca diu læta fuerat: situs userat herbas:
 Sedit limoso pressa carina vado: 300
 Quisquis adest operi, plus quam pro parte la-
 borat;
 Adjuvat et fortes voce sonante manus.
 Illa velut medio stabilis sedet insula ponto.
 Attoniti mœstro stantque paventque viri.
 Claudia Quinta genus Claudio referebat ab alto;
 Nec facies impar nobilitate fuit. 306

Castâ quidem; sed non et credita. Rumor ini-
 quus
 Læsserat, et falsi criminis nota rea est.
 Cultus, et ornatus varis prodigiis capillis,
 Obfuit, ad rigidos promptaque lingua senes. 310
 Conscia mens recti famæ mendacia risit:
 Sed nos in vitium credula turba sumus.
 Hæc ubi castarum processit ab agmine matrum,
 Et manibus puram fluminis hausit aquam;
 Ter caput irrorat, ter tollit in æthera palmas. 315
 Quicumque adspiciunt, mente carere putant.
 Submissoque genu, vultus in imagine divæ
 Figit, et hos edit crine jacente sonos:
 Supplicis, alma, tuæ, genitrix fecunda deorum,
 Accipe sub certa conditione preces. 320
 Casta negor. Si tu damnas, meruisse fatebor.
 Morte luam pœnas iudice victa dea.
 Sed si crimen abest, tu nostras pignora vitæ
 Re dabis, et castas casta sequere manus.
 Dixit; et exiguo funem conamine traxit. 325
 Mira, sed et scena testificata loquar.
 Nota dea esto; sequiturque ducem, laudatque
 sequendo.
 Index lætitiæ fertur in astra sonus.
 Fluminis ad flexum veniunt: Tiberina priores
 Ostia dixerunt, unde sinister abit. 330
 Nox aderat: querno religant a stipite funem,
 Dantque levi somno corpora functa cibo.
 Lux aderat: querno solvunt a stipite funem:
 Ante tamen posito thura dodere foco.
 Ante coronatum puppim sine labe juvencam 335
 Mactarunt, operum conjugiiq; rudem.
 Est locus, in Tiberin qui lubricus influit Almo,
 Et nomen magno perdit ab æmne minor.
 Illic purpurea cauv cum veste sacerdos
 Almonis Dominam sacraque lavit aquis. 340
 Exulant comites, furiosaque tibia flatur;
 Et feriunt molles taurea terga manus.
 Claudia præcedit læto celebrissima vultu,
 Credita vix tandem teste pudica dea.
 Ipsa sedens plastro porta est invecta Capena: 345
 Sparguntur junctæ flore recente boves.
 Nasica accipit: templi tunc exstitit auctor.
 Augustus nunc est: ante Metellus erat.
 Substitit hic Erato. Mora sit, si cætera quæ-
 ram.
 Dio, inquam, parva cur stipe quærat opes? 350
 Contulit res populus, de quo delubra Metellus
 Fecit, ait. Dandæ mos stipis inde manet.
 Cur vicibus factis ineant convivium, quæro,
 Tum magis, indictas concelebrentque dapes.
 Quod bene mutarit sedem Berecynthia, dixit, 355
 Captant mutatis sedibus omen idem.
 Institeram, quare primi Megalesia ludi
 Urbe forent nostra: cum dea (sensit enim).
 Illa deos, inquit, peperit. Cessere parenti,
 Principiumque dati mater honoris habet. 360
 Cur igitur Gallos, qui se excidere, vocamus,
 Cum tanto Phrygia Gallica distet humus?
 Inter, ait, viridem Cybelen altaque Celenas
 Amnis it ineana, nomine Gallus, aqua.
 Qui bibit inde, furit. Procul hinc discedite, 365
 quis est
 Cura bonæ mentis: qui bibit inde, furit.
 Non pudet herbosum, dixi, posuisse moretum
 In Domina mensis? an sua causa subest?
 Lacte mero veteres usi memorantur, et herbis,
 Sponte sua si quas terra ferebat, ait. 370
 Candidus elæse miscetur caseus herbæ;
 Cognoscat prisca ut dea prisca cibos.

Postera cum cœlo motis Pallantias astris
Fulserit, et niveos Luna levavit equos;
Qui dicit, Quondam sacrata est colle Quirini 375
Hæc Fortuna die Publica; verus erit.

Tertia lux, memini, ludis erat. At mihi quidam
Spectanti senior, contiguusque loco,
Hæc, ait, illa dies, Libycis qua Cæsar in oris
Perfida magnanimi contudit arma Jubæ. 380
Dux mihi Cæsar erat, sub quo meruisse tribunus
Glorior. Officio præfuit ille meo.
Hanc ego militis sedem, tu pace parasti,
Inter bis quinos usus honore viros.
Plura locuturi subito seducimur imbre. 385
Pendula cœlestes Libra movebat aquas.
Ante tamen, quam summa dies spectacula sistat,
Ensisfer Orion sequore mersus erit.

Proxima victricem cum Romam inspexerit Eos,
Et dederit Phœbo stella fugata locum; 390
Circus erit pompa celeberrimo numero deorum:
Primaque ventosis palma petetur equis.
Hi Cereris ludi: non es opus indice causa.
Sponte deæ munus promeritumque patet.
Messas erant primis virides mortalibus herbæ, 395
Quas tellus nullo sollicitante dabat.
Et modo carpebant vivaci cespitem gramen;
Nunc epulæ tenera fronde cacumen erant.
Postmodo glans nata est. Bene erat jam glande
repta,

Duraque magnificas quercus habebat opes. 400
Prima Ceres homini, ad meliora alimenta vocato,
Mutavit glandes utiliore cibo.

Illi iugo tauros collum præbere coegit:
Tum primum soles eruta vidit humus.
Es erat in pretio: chalybeia massa latebat. 405
Heu quam perpetuo debuit illa tegi!
Pace Ceres læta est. At vos optate, coloni,
Perpetuam pacem, perpetuumque Ducem.
Farra deæ, micæque licet salientis honorem
Detis, et in veteres thurea grana focos. 410
Et, si thura aberunt, unctas accendite tœdas.
Parva bonæ Cereri, sint modo casta, placent.
A bove succincti cultros remove te ministri.
Bos ariet: ignavam sacrificate suem.

Apta iugo cervix non est ferienda securi. 415
Vivat, et in dura sæpe labore humo.
Exigit ipse locus, raptus ut virginis edam.
Plura recognoscere; pauca docendus eris.
Terra tribus scopulis vastum procurrit in æquor
Trinacris, a posito nomen adepta loci. 420
Grata domus Cereri. Multas ibi possidet urbes;
In quibus est eulto fertilis Henna solo.
Frigida cœlestium matres Arethusa vocarat.
Venerat ad sacras et dea flava dapes.

Filix, consuetis ut erat comitata puellis, 425
Errabat nudo per sua prata pede.
Valle sub umbrosa locus est, adspersa multa
Uvidus ex alto desiliens aquæ.
Tot fuerant illic, quot habet natura, colores:
Pictaque dissimili flore nitebat humus. 430
Quam simul adspexit; Comites, accedite, dixit,
Et mecum vestros flore replete sinus.
Præda puellares animos prolecat inanis;
Et non sentitur sedulitate labor.

Hæc implet lento calathos e vimine textos: 435
Hæc gremium, laxos degravat illa sinus.
Illa legit calthas: huic sunt violaria curæ;
Illa papaveras subsecat ungue comas.

Hæc, hyacinthe, tenes: illas, amarante, moraris:
Pars thyma, pars casian, pars melliloton
amant: 440
Plurima lecta rosa est; et sunt sine nomine
flores.

Ipsa crocos tenues, liliaque alba legit.
Carpedit studio paulatim longius itur;
Et dominam casu nulla secuta comes.
Hanc videt, et visam patruus velociter aufert; 445
Regnaque cæreuleis in sua portat equis.
Illa quidem clamabat, Io, carissima mater,
Auferor; ipsa suos abscederatque sinus.
Pauditur interea Diti via; jamque diurnum
Lumen inassueti vix patiuntur equi. 450
At chorus equalis, cumulat floribus canistris,
Persephone, clamant, ad tua dona veni.
Ut clamata silet, montes ululatus implent,
Et ferunt mæsta pectora nuda manu.
Attonita est plangere Ceres; modo venerat Hen-
nam: 455

Nec mora, Me miseram, filia, dixit, ubi es?
Mentis inops rapitur, quales audire solemus
Threicias passis Mænadas ire comis.
Ut vitulo mugit sua mater ab ubere rapti,
Et querit fetus per nemus omne suos: 460
Sic dea: nec retinet gemitus, et concita cursu
Fertur, et in campis incipit, Henna, tuis.
Inde puellaris nacta est vestigia plantæ,
Et pressam noto pondere vidit humum.
Forsitan illa dies errori summa fuisset, 465
Si non turbassent signa reperta sues.

Jamque Leontinos, Amcenanaque flumina cursu
Præterit, et ripas, herbiferæ Aci, tuas:
Præterit et Cyanen, et fontem lenis Anapi:
Et te, vorticibus non adeunde Gela. 470
Liquerat Ortygien, Megaraque, Pantagienque:
Quaque Symætheas accipit æquor aquas:
Antraque Cyclopum, positis exusta caminis,
Quique locus curvæ nomina falsis habet:
Himeraque, et Didymen, Acragantaque, Tauro-
menonque, 475

Sacrorumque Melan pascua læta boum.
Hiuc Camerinan adit, Thapsonque, et Heloria
Tempe:

Quaque patet Zephyro semper apertus Eryx.
Jamque Peloriaden. Lilybæaque, jamque Pachy-
non

Lustrat, terræ cornua prima suæ. 480
Quacunque ingreditur, miseris loca cuncta que-
relis
Implet, ut amissum cum gemit ales Ityn.
Perque vicæ modo, Persephone, modo, Filia,
clamat.

Clamat, et alternis nomen utrumque ciet.
Sed neque Persephone Cererem, neque filia ma-
tren: 485

Audit; et alternis nomen utrumque perit.
Unaque, pastorem vidisset an arva colentem,
Vox erat, Hæc gressus siqua puella tulit?
Jam color unus inest rebus, tenebrique tegun-
tur

Omnia: jam vigiles conticuere canes. 490
Alta jacet vasti super ora Typhoeos Ætne,
Cujus anhelatis ignibus ardet humus.
Illic accendit geminas pro lampade pinus:
Hinc Cereris sacris nunc quoque tæda datur.
Est specus exesi structura pumicis asper, 495
Non homini regio, non adeunda feræ:
Quo simul ac venit, frenatos curribus angues
Jungit, et æquoreas sicca pererrat aquas.

Effugit et Syrtis, et te, Zanclea Charybdi :
 Et vos, Nissi, naufragis monstra, canes : 500
 Adriacumque patens late, bimaremque Corinthon.
 Sic venit ad portus, Attica terra, tuos.
 Hic primum sedit gelido mœstissima saxo.
 Illud Cecropidæ nunc quoque triste vocant.
 Sub Jove duravit multis immota diebus, 505
 Et lunæ patiens, et pluvialis aque.
 Fors sua cuique loco est. Quo nunc Cerealis
 Eleusin,
 Dicitur hoc Celei rura fuisse senis.
 Ille domum glandes excussaque mora rubetis
 Portat, et arsuris arida ligna focis. 510
 Filia parva duas redigebat rupe capellas ;
 Et tener in cunis filius æger erat.
 Mater, ait virgo, (mota est dea nomine matris,)
 Quid facis in solis incomitata iugis ?
 Restitit et senior, quamvis onus urget : et orat 515
 Tecta suæ subeat quantulacunque cassæ.
 Illa negat : (simularat animum, mitraque capillos
 Preserat :) instanti talia dicta refert :
 Sospes eas, semperque parens : mihi filia rapta est.
 Heu melior quanto sors tua sorte mea ! 520
 Dixit : et, ut lacrymæ, (neque enim lacrymare
 deorum est,)
 Decidit in tepidos lucida gutta sinus.
 Flet pariter molles animi virgoque senexque :
 E quibus hæc justi verba fuerit senis :
 Sic tibi, quam raptam quereris sit filia sospes, 525
 Surge : nec exigue despicie tecta cassæ.
 Cui dea, Duc, inquit ; scisti, qua cogere posses :
 Seque levat saxo, subsequiturque senem.
 Dux comiti narrat, quam sit sibi filius æger,
 Nec capiat somnos, invigiletque malis. 530
 Illa soriferum, parvos initura penates,
 Colligit agresti lene papaver humo.
 Dum legit, oblitto fertur gustasse palato,
 Longamque imprudens exsoluisse famem.
 Quæ quia principio posuit jejunia noctis, 535
 Tempus habent mystæ sidera visa cibi.
 Limen ut intravit, luctus videt omnia plena :
 Jam spes in puero nulla salutis erat.
 Matre salutata (mater Metanira vocatur)
 Tangere dignata est os puerile suum. 540
 Pallor abit, subitæque vigent in corpore vires.
 Tantus cœlesti venit ab ore vigor.
 Tota domus læta est, hoc est, materque pater-
 que
 Nataque : tres illi tota fuere domus.
 Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte, 545
 Pomæque, et in teneris aurca mella favis.
 Abstinet alma Ceres, somnique papavera causas
 Dat tibi cum tepido lacte bibenda, puer.
 Noctis erat medium, placidique silentia somni ;
 Triptolemum gremio sustulit illa suo : 550
 Terque manu permulsit eum, tria carmina dixit,
 Carmina mortali non referenda sono.
 Inque foco pueri corpus vivente favilla
 Obruit, humanum purget ut ignis onus.
 Excutitur somno stulte nia mater ; et amens, 555
 Quid facis ? exclamat ; membraque ab igne
 rapit.
 Cui dea, Dum non es, dixit, scelerata fuisti :
 Irrita materno sunt mea dona metu.
 Iste quidem mortalis erit ; sed primus arabit,
 Et seret, et culta præmia tolet humo. 560
 Dixit, et agrediens nubem trahit, inque dracones
 Transiit, et aligero tollitur axe Ceres.
 Sunion expositum, Piræaque tuta recessu
 Linquit, et in dextrum quæ jacet ora latus,

Hinc init Ægeum, quo Cycladas adspicit omnes :
 Ioniumque rapax Icariumque legit : 565
 Perque urbes Asiæ longum petit Hellespontum ;
 Diversumque locis alta pererrat iter.
 Nam modo thurilegos Arabas, modo despicit In-
 dos :
 Hinc Libys, hinc Meroe siccaque terra subest.
 Nunc adit Hesperios, Rhenum, Rhodanumque,
 Padumque, 571
 Teque future parens, Tibri, potentis aquæ.
 Quo feror ? immensum est erratas dicere terras :
 Præteritus Cereri nullus in orbe locus.
 Errat et in cœlo : liquidique immunia ponti 575
 Alloquitur gelido proxima signa polo.
 Parrhasides stellæ, namque omnia nosse potestis,
 Æquoreas nunquam cum subeatis aquas :
 Persephonem miseræ natam monstrare parenti.
 Dixerat. Huic Helicæ talia verba refert : 580
 Crimine nox vacua est. Solem de virginis rapta
 Consule, qui late facta diurna videt.
 Sol aditus. Quam quæris, ait, ne vana labores,
 Nupta Jovis fratri tertia regna tenet.
 Quæsta diu secum sic est affata Tonantem : 585
 Maximeque in vultu signa dolentis erant :
 Si memor es, de quo mihi sit Proserpina nata ;
 Dimidium curæ debet habere tuæ.
 Orbe pererrato, sola est injuria facti
 Cognita ; commissi præmia raptor habet. 590
 At neque Persephone digna est prædona marito,
 Nec gener hoc nobis more parandus erat.
 Quid gravius victore Gyge captiva tulissem,
 Quam nunc, te cœli sceptrâ tenente, tuli ?
 Verum impune ferat : nos hæc patiamur inultæ.
 Reddat, et emendet facta priora novis. 595
 Jupiter hanc lenit, factumque excusat amore ;
 Nec gener est nobis ille pendendus, ait.
 Non ego nobilior. Posita est mihi regia cœlo,
 Possidet alter aquas, alter inane Chaos. 600
 Sed si forte tibi non est mutabile pectus,
 Statque semel juncti rumpere vincula tori ;
 Hoc quoque tentemus, siquidem jejuna remansit ;
 Sin minus, inferni conjugis uxor erit.
 Tartara jussus adit summi Caduceifer alis : 605
 Speque reddit citius, visaque certa refert.
 Rapta tribus, dixit, solvit jejunia granis,
 Punica quæ lento cortice poma tegunt.
 Haud secus indoluit, quam si modo rapta fuisset,
 Mæsta parens ; longa viæque refecta mora est.
 Atque ita, Nec nobis cœlum et habitabile,
 dixit : 611
 Ternaria recipi me quoque valle jube,
 Et factura fuit ; pactus nisi Jupiter esset,
 Bis tribus ut cœlo mensibus illa foret.
 Tum denum vultusque Ceres animumque recc-
 pit ; 615
 Imposuitque suæ spicea sarta comæ.
 Largaque provenit cessatis messis in arvis,
 Et vix congestas area cepit opes.
 Alba decent Cererem : vestes Cerealibus albas
 Sumite : nunc pulli velleris usus abest. 620
 Occupat Apriles Idus cognomine Victor
 Jupiter : hac illi sunt data templa die.
 Hac quoque, ni fallor, populo dignissima nostro
 Atria Libertas cepit habere sua.
 Luce secutura tutos pete, navita, portus : 625
 Ventus ab occasu grandine mistus erit.
 Sit licet et fuerit ; tamen hac Mutinensia Cæsar
 Grandine militiâ contudit arma sua.

Tertia post Veneris cum lux surrexerit Idus,
Por tifices forda sacra litate bove. 630

Forda ferens bos est secundaque, dicta ferendo :
Hinc etiam fetus nomen habere putant.

Nunc gravidum pecus est : gravidæ nunc semine
terræ.

Telluri plenæ victima plena datur.

Pars cadit arce Jovis : ter deas Curia vaccas
Accipit, et largo sparsa cruore madet. 636

Ast ubi visceribus vitulos rapuere ministri,
Secta que fumosis exta dedere focis ;

Ignem cremat vitulos, quæ natu maxima virgo ;
Luce Palis populos purget ut ille cinis. 640

Rege Numa, fructu non respondente labori,
Irrita decepti vota colentis erant.

Nam modo siccus erat gelidis Aquilonibus annus ;
Nunc ager assidua luxuriabat aqua.

Sæpe Ceres primis dominum fallebat in herbis :
Et levis obsessio stabat avena solo : 646

Et pecus ante diem partus debebat acerbos :
Agnæque nascendo sæpe necabat ovem.

Sylvæ vetus, nullaque diu violata securi,
Stabat, Mænalio sacra relicta deo. 650

Ille dabat tacitis animo responsa quieto
Noctibus. Hic geminas rex Numa mactat

oves.

Prima cadit Fauno ; leni cadit altera Somno.
Sternitur in duro vellus utrumque solo.

Bis caput intonsum fontana spargitur unda ;
Bis sua fagine tempora fronde premit. 655

Usus abest Veneris : nec fas animalia mensis
Ponere : nec digitis annulus ullus inest.

Veste rudi tectum supra nova vellera corpus
Ponti, adorato per sua verba deo. 660

Interea placidam redimita papavere frontem
Nox venit, et secum somnia nigra trahit.

Faunus adest ; oviumque premens pede vellera
duro,

Edidit a dextro talia dicta toro :

Morte boum tibi, rex, tellus placanda duarum :
Det sacris animas una necata duas. 666

Excutitur terrore quies ; Numa visa revolvit,
Et secum ambages cæcæque jussa referit.

Expedi errantem memori gratissima conjux,
Et dixit, Gravidæ posceris exta bovis. 670

Extæ bovis dantur gravidæ : felicius annus
Provenit, et fructum terra pecusque ferunt.

Hanc quondam Cytherea diem propterantius ire
Jussit, et ætherios præcipitavit equos ;

Ut titulum imperii quamprimum luce sequenti
Augusto juveni prospera bella darent. 676

Sed jam præteritos quartus tibi Lucifer Idus
Respicit. Hac Hyades Dorida nocte pctunt.

Tertia post Hyadas cum lux erit orta remotas,
Carcere paritosis Circus habebit equos. 680

Cur igitur missæ vinctis ardentia tædis
Terga ferant vulpes, causa docenda mihi.

Frigida Carseoli, nec olivis apta ferendis
Terra, sed ad segetes ingeniosus ager. 685

Hæc ego Pelignis natalia rura petebam,
Parva, sed assiduis uvida semper aquis.

Hospitis antiqui solitas intravimus ædes.
Demersat emeritis jam juga Phœbe equis.

Is mihi multa quidem, sed et hæc, narrare sole-
bat,

Unde meum præsens instrueretur opus : 690

Hoc, ait, in campo (campumque ostendit) habebat
Rus breve cum duro parca colona viro.

Ille suam peragebat humum ; sive usus aratri,
Sive cavæ falcis, sive bidentis erat.

Hæc modo verberat stantem tibiæine villam : 695
Nunc matris plumis ova fovenda dabam.

Aut virides malvas, aut fungos colligit albos :
Aut humilem grato calfacit igne focum.

Et tamen assiduis exeret brachia telis ;
Adversumque minas frigoris arma parat. 700

Filius hujus erat primo lascivus in ævo,
Addideratque annos ad duo lustra duos.

Is capit extremi vulpem sub valle salicti :
Abstulerat multas illa cohortis aves.

Captivam stipula fenoque involvit, et ignes
Admovet. Urentes effugit illa manus. 705

Qua fugit, incendit vestitos messibus agros :
Damnosis vires ignibus aura dabat.

Factum abiit : monumenta manent. Nam vivere
captam

Nunc quoque lex vulpem Carseolana vetat. 710

Utque luat pœnas genus hæc, Cerealibus ardet ;
Quoque modo segetes perdidit, ipsa perit.

Postera cum veniet terras visura patentes
Memnonis in roseis lutea mater equis ;

E duce lanigeri pecoris, qui prodidit Hellen, 715
Sol abiit : egresso victima major adest.

Vacca sit an taurus, non est cognoscere prom-
tuit an

Pars prior apparet ; posteriora latent.

Seu tamen est taurus, sive est hoc femina signum ;
Juvenio invita munus amoris habet. 720

Nox abiit, oriturque Aurora. Palilia poscor.
Non poscor frustra, si favet alma Pales.

Alma Pales, faveas pastoria sacra canenti,
Prosequor officio si tua festa pio.

Certe ego de vitulo cinerem, stipulasque fabales,
Sæpe tuli plena, februa casta, manu. 726

Certe ego transilui positas ter in ordine flammæ,
Virgaque rotatas laurea misit aquas.

Mota dea est, operique favet. Navalibus exi,
Puppis : habent ventos jam tua vela suos. 730

I pete virginea, populus, suffimen ab ara :
Vesta dabit. Vestæ munere purus eris.

Sanguis equi suffimen erit, vitulique favilla :
Tertia res, duræ culmen inano fabæ.

Pastor, oves saturas ad prima crepuscula lustra,
Uda prius spargat, virgaque verat humum. 733

Frondebis et fixis decorentur ovilia ramis,
Et tegat ornatas longa corona fores.

Cærulei fiant vivo de sulfure fumi,
Tactaque fumanti sulfure balet ovis. 740

Ure nares oleas, tædamque, herbasque Sabinas,
Et crepet in mediis laurus adusta focis.

Libaque de milio milii fascella sequatur :
Rustica præcipue quo dea lecta cibo est.

Adde dapies muletramque suas : dapibusque re-
sectis 745

Sylvicolam tepido lacte precare Palen.

Consule, dic, pecori pariter pecorisque magistris :
Effugiat stabulis noxa repulsa meis.

Sive sacro pavi, sive sub arbore sacra ;
Pabulaque in bustis inscia carpsit ovis : 750

Seu nemus intravi vetitum, nostrisve fugatæ
Sunt oculis Nymphæ, semicæperve deus :

Seu mea falx ramo lucum spoliavit opaco,
Unde data est ægræ fascina frondis ovi ;

Da veniam culpæ : nec, dum degraduat, obalt
Agrestis fano supposituisse pecus. 756

Nec nocet turbasse lacus. Ignoscite, Nymphæ,
Mota quod obscuras ungula fecit aquas.

Tu, dea, pro nobis fontes fontanaque placæ
 Numina, tu sparsos per nemus omne deos. 760
 Nec Dryades, nec nos videamus labra Dianæ:
 Nec Faunum, medio cum premit arva die.
 Polle procul morbos. Valeant hominesque gre-
 gesque;
 Et valeant vigiles, provida turba, canes.
 Neve minus multas redigam, quam mane fuerunt;
 Neve gemam referens vellera rapta lupo. 766
 Absit iniqua fames. Herbæ, frondesque super-
 sint:
 Quæque lavent artus, quæque bibantur, aquæ.
 Ubera plena premam. Referat mihi casus æra;
 Dentque viam liquido vimina rara sero. 770
 Sitque salax aries; conceptaque semina conjux
 Reddat; et in stabulo multa sit agna meo.
 Lanaque proveniat nullas læsura puellas,
 Mollis, et ad teneras quamlibet apta manus.
 Quis precor, eveniant: et nos faciamus ad annum
 Pastorum dominæ grandia liba Pali. 776
 His dea placanda est: hæc tu conversus ad ortus
 Dic ter, et in vivo perlue rore manus.
 Tum licet apposita, veluti crateræ, camella,
 Lac niveum potes, purpureamque spam: 780
 Moxque per ardentis stipulæ crepitantis acervos
 Trajicias celeri strenua membra pede.
 Expositus mos est. Moris mihi restat origo.
 Turba facit dubium, ceptaque nostra tenet.
 Omnia purgat edax ignis, vitiumque metallis 785
 Excoquit: idcirco cum duce purgat oves.
 An, quia cunctarum contraria semina rerum
 Sunt duo discordes, ignis et unda, dei,
 Junxerunt elementa patres, aptumque putarunt
 Ignibus et sparsa tangere corpus aqua? 790
 An, quod in his vitæ causa est: hæc perdidit exul:
 His nova fit conjux; hæc duo magna putant?
 Vix equidem credo; sunt qui Phaethonta referri
 Credant, et nimias Deucalionis aquas.
 Pars quoque, cum saxis pastores saxa feribant,
 Scintillam subito prosiluisse ferunt. 796
 Prima quidem periit; stipulis excepta secunda et.
 Hoc argumenti flamma Palis habet.
 An magis hunc morem pietas Æneia fecit,
 Innocuum victo qui dedit ignis iter? 800
 Num tamen est vero propius, cum condita Roma
 est,
 Transferri jussos in nova tecta Lares;
 Mutantesque domum tectis agrestibus ignem,
 Et cessaturæ supposuisse casæ;
 Per flammæ saluisse pecus, saluisse colonos? 805
 Quod fit natali nunc quoque, Roma, tuo.
 Ipse locus causas vati facit. Urbis origo
 Venit: ades festis, magne Quirine, tuis.
 Jam luerat pœnas frater Numitoris, et omne
 Pastorum gemitu sub duce vulgus erat. 810
 Contrahere agrestes, et mœnia ponere utrique
 Convenit. Ambigitur mœnia ponat uter.
 Nil opus est, dixit, certamine, Romulus, ullo:
 Magna fides avium est: experiamur aves.
 Res placet. Alter adit nererosi saxa Palati; 815
 Alter Aventinum mane cacumen init.
 Sex Remus, hic volucres bis sex videt ordine;
 pacto
 Statur: et arbitrium Romulus urbis habet.
 Aptæ dies legitur, quæ mœnia signet aratro.
 Sacra Palis suberant: inde movetur opus. 820
 Fossa sit ad solidum: fruges jaciuntur in imo,
 Et de vicino terra petita solo.
 Fossa repletur humo, plenæque imponitur ara:
 Et novus accenso fingitur igne focus.

Inde premens stivam designat mœnia sulco: 825
 Alba fugum niveo cum bove vacca tulit.
 Vox fuit hæc regis: Condenti, Jupiter, urbem,
 Et genitor Mavors, Vestæque mater ades;
 Quosque pium est adhibere deos, advertite cuncti:
 Au-picibus vobis hoc mihi surgat opus. 830
 Longa sit huic ætas, domineque potentia terræ:
 Sitque sub hæc oriens occiduusque dies.
 Ille precabatur. Toutilru dedit omnia lævo
 Jupiter: et lævo fulmina missa polo.
 Ausurio læti jaciunt fundamina cives; 835
 Et novus exigu tempore murus erat.
 Hoc Celer urget opus, quem Romulus ipse vo-
 carat;
 Sintque, Celer, curæ, dixerat, ista tum.
 Neve quis aut muros, aut factam vomere fossam
 Transeat; audentem talia dede neci. 840
 Quod Remus ignorans, humiles contemnere mu-
 ros
 Cœpit, et, His populus, dicere, tutus erit?
 Nec mora, transiluit. Rutro Celer occupat ausum
 Ille premit duram sanguinolentus humum.
 Hæc ubi rex didicit; lacrymas intorsus obortas
 Devorat, et clausum pectore vulnus habet. 846
 Flere palam non vult, exemplaque fortia servat:
 Sicque meos muros transeat hostis, ait.
 Dat tamen exsequias: nec jam suspendere fletum
 Sustinet; et pietas dissimulata patet. 850
 Osculaque applicuit posito suprema feretro:
 Atque ait, Invito frater adempte, vale.
 Arsuroque artus unxit: fecere, quod ille,
 Faustulus, et mæstas Acca soluta comas.
 Tum juvenem nondum facti flevere Quirites. 855
 Ultima plorato subdita flamma rogo est.
 Urbs oritur (quis tunc hoc ulli credere posset?)
 Victorem terris impositura pedem.
 Cuncta regas: et sis magno sub Cæsare semper:
 Sæpe etiam plures nominis hujus habe. 860
 Et quoties steteris domito sublimis in orbe,
 Omnia sint humeris inferiora tuis.

Dicta Pales nobis: idem Vinalia dicam.
 Una tamen media est inter utramque dies.
 Numina vulgares Veneris celebrate puellæ. 865
 Multa professorum quæstibus apta Venus.
 Poscite thure dato formam, populique favorem;
 Poscite blanditias, dignaque verba joco.
 Cumque sua dominæ date grata sisymbria myrto,
 Textaque composita juncæa vincia rosa. 870
 Templâ frequentari Collinæ proxima portæ
 Nunc decet: a Siculo nomina colle tenent.
 Utque Syracusas Arêthusidas abstulit armis
 Claudius, et bello te quoque cepit, Eryx;
 Carmine vivacis Venus est translata Sibyllæ;
 Inque suæ stirpis maluit urbe coli. 876
 Cur igitur Veneris festum Vinalia dicant,
 Queritis; et quare sit Jovis ista dies?
 Turnus, an Æneas Latine gener esset Amatæ,
 Bellum erat. Etruscas Turnus adoptat opes.
 Clarus erat, sumtisque ferox Mezentius armis: 881
 Et vel equo magnus, vel pede major erat.
 Quem Rutuli Turnusque suis adisciscere tentant
 Partibus, Hæc contra dux ita Tuscorum ait:
 Stat mihi non parvo virtus mea. Vulnera testor,
 Armaque, quæ sparsi sanguine sæpe meo. 886
 Qui petis auxilium, non grandia divite mecum
 Præmia, de lacubus proxima munda tuis.
 Nulla mora est operæ. Vestrum dare, vincere
 nostrum est.
 Quam velit Æneas ista negata mihi! 890

Annuerant Rutuli. Mezentius induit arma :
 Induit Æneas ; alloquiturque Jovem.
 Hostias Tyrrheno vota est vindemia regi :
 Jupiter, e Latio palmitē musta feras.
 Vota valent meliora ; cedit Mezentius ingens, 895
 Atque indignanti pectore plangit humum.
 Venerat Autumnus calcatis sordidus uvis :
 Redduntur merito debita vina Jovi.
 Dicta dies hinc est Vinalia. Jupiter illam
 Vindicat, et festis gaudet inesse suis. 900

Sex ubi, quæ restant, lucas Aprilis habebit,
 In medio cursu tempora veris erunt :
 Et frustra pecudem quæres Athamantidos Helles :
 Signaque dant imbres : exoriturque Canis.
 Hac mihi Nomento Romam cum luce redirem,
 Obstitit in media candida pompa via. 906
 Flamen in antiquæ lucum Robiginis ibat,
 Extæ canis flammis, exta daturus ovis.
 Protinus accessi, ritus ne nescius essem.
 Edidit hæc Flamen verba, Quirine, tuus : 910
 Aspera Robigo, parcas Cerealibus herbis ;
 Et tremat in summa læve cacumen humo.
 Tu sata sideribus cœli nutrita secundi
 Crescere, dum fiant falcibus apta, sinas.
 Vistua non levis est. Quæ tu frumenta notasti,
 Mæstus in amissis illa colonus habet. 916
 Nec venti tantum Cereri nocuere, nec imbres ;
 Nec sic marmoreo pallet adusta gelu ;
 Quantum, si culmos Titan incalfacit udos.
 Tum locus est ira, diva tinenda, tuæ. 920
 Parce precor, scabrasque manus a messibus aufer ;
 Neve noce cultis : posse nocere sat est.

Necteneras segetes, sed durum amplectere referrem ;
 Quodque potest alios perdere, perde prior.
 Utilius gladios et tela nocentia carpes. 925
 Nil opus est illis : otia mundus agat.
 Sarcula nunc, durusque bidens, et vomer aduncus,
 Ruris opes niteant : iniquet arma situs.
 Conatusque aliquis vagina ducere ferrum,
 Adstrictum longa sentiat esse mora. 930
 At tu ne viola Cererem : semperque colonus
 Absenti possit solvere vota tibi.
 Dixerat. A dextra villis mantele solutis,
 Cumque meri patera thuris acerra fuit.
 Thura focis vinumque dedit, fibrasque bidentis,
 Turpiacque obscenæ (vidimus) exta canis. 936
 Tum mihi, Cur detur sacris nova victima, quæris ?
 Quæsieram : causam percipe, Flamen ait :
 Est Canis, Icarium dicunt, quo sidere moto
 Tosta sinit tellus, præcipiturque seges. 940
 Pro cane sidereo canis hic imponitur aræ :
 Et, quare pereat, nil nisi nomen habet.

Cum Phrygiæ Assaraci Titania fratre relicto
 Sustulit immenso ter jubar orbe suum ;
 Mille venit variis florum dea nexa coronis : 945
 Scena joci morem liberioris habet.
 Exit et in Maias sacrum Florale Kalendas.
 Tunc repetam : nunc me grandius urget opus.
 Aufert Vesta diem : cognato Vesta recepta eat
 Limine : sic iusti constituere patres. 950
 Phœbus habet partem ; Vestæ pars altera cessit :
 Quod superest illis, tertius ipse tenet.
 State Palatinæ laurus, prætextaque quercu
 Stet domus. Æternos tres habet una —

LIBER QUINTUS.

Quæritis, unde putem Maio data nomina mensi ?
 Non satis est liquido cognita causa mihi.
 Ut stat, et incertus, qua sit sibi, nescit, eundum,
 Cum videt ex omni parte viator iter :
 Sic, quia posse datur diversas reddere causas, 5
 Qua ferar, ignoro : copiamque ipsa nocet.
 Dicite, quæ fontes Aganippidos Hippocrenes
 Grata Medusæ signa tenetis equi.
 Dissensere deæ ; quarum Polyhymnia cepit
 Prima : silent alim, dictaque mente notant. 10
 Post Chaos, ut primum data sunt tria corpora
 mundo,
 Inque novas species omne recessit opus ;
 Pondere terra suo subsedit, et æquora traxit :
 At cælum levitas in loca summa tulit.
 Sol quoque cum stellis nulla gravitate retentus,
 Et vos Lunares exsiliastis equi. 16
 Sed neque terra diu cælo, nec cætera Phœbo
 Sidera cedebant : par erat omnis honos.
 Sæpe aliquis solio, quod tu, Saturne, tenebas,
 Ausus de media plebe sedere deus : 20
 Et latus Oceano quisquam deus advena junxit :
 Tethys et extremo sæpe recepta loco est.
 Donec Honor, placidoque decens Reverentia
 vultu
 Corpora legitimis imposuere toris.
 Hinc sata Majestas ; hos est dea censa parentes :
 Quaque die partu est edita, magna fuit. 26

Nec mora : consedit medio sublimis Olympo,
 Aurea, purpureo conspicienda sinu.
 Consedere simul Pudor et Metus. Omne videres
 Numen ad hanc cultus composuisse honores. 30
 Protinus intravit mentes suspectus honorum :
 Fit pretium dignis ; nec sibi quisque placet.
 Hic status in cælo multos permansit in annos,
 Dum senior fati excidit arce deus.
 Terra feros partus, immania monstra, gigantas
 Edidit, ausuros in Jovis ire domum. 36
 Mille manus illis dedit, et pro cruribus angues.
 Atque ait, In magnos arma move te deos.
 Extruere hi montes ad sidera summa parabant,
 Et magnum bello sollicitare Jovem. 40
 Fulmina de cœli jaculatus Jupiter arce,
 Vertit in auctores pondera vasta suos.
 His bene Majestas armis defensa deorum
 Restat : et ex illo tempore firma manet.
 Assidet illa Jovi : Jovis est fidiissima custos : 45
 Et præstat sine vi sceptra tenenda Jovi.
 Venit et in terras : coluerunt Romulus illam
 Et Numa : mox alii, tempore quisque tuetur.
 Illa patres in honore pio matresque tuetur :
 Illa comes pueris virginibusque venit. 50
 Illa datos faeces commendat, eburque curule :
 Illa coronatis alta triumphat equis.
 Finierat voces Polyhymnia. Dicta probaturus
 Clioque, et curvæ scita Thalia 1—
 2 G 2

- Excipit Uranie; secere silentia cunctæ;**
Et vox audiri nulla, nisi illa, potest.
Magna fuit quondam capitis reverentia cani,
Inque suo pretio ræga senilis erat.
Martis opus juvenes animosæque bella gerebant,
Et pro dis aderant in statione suis. 60
Viribus illa minor, nec habendis utilis armis,
Consilio patriæ sæpe ferebat opem.
Nec nisi post annos patuit tunc Curia seros:
Nomen et ætatis mite senatus erat.
Jura dabat populo senior: finitæque certis 65
Legibus est ætas, unde petatur honos.
Et medius juvenum, non indignantis ipsais,
Ibat: et interior, si comes unus erat.
Verba quis auderet coram sene digna rubore
Dicere? censuram longa senecta dabat. 70
Komulus hoc vidit, selectæque pectora patres
Dixit. Ad hos urbis summa relata novæ.
Hinc sua majores possuisse vocabula Maio
Tangor, et ætati consuluisse sum. 74
Et Numitor dixisse potest, Da, Romule, mensem
Hunc senibus; nec avum sustinuisse nepos.
Nec leve præpositi pignus successor honoris
Junius, a juvenum nomine dictus, habet.
Tum sic, neglectos hedera redimita capillos,
Prima sui cepit Calliopea chori. 80
Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,
Qui terram liquidis, qua patet, ambit aquis.
Hinc nata Pleione cum califero Atlante
Jungitur, ut fama est, Pleiadasque parit.
Quarum Maia suas forma superasse sorores 85
Traditur, et summo concubuisse Jovi.
Hæc enixa jugo compressifera Cyllenee,
Ætherium volucris qui pede carpit iter.
Arcades hunc, Ladonque rupæ, et Menalos in-
gens
Rite colunt, Luna credita terra prior. 90
Exsul ab Arcadiis Latios Evander in agros
Venerat, impositos attuleratque deos.
Hic, ubi nunc Roma est orbis caput, arbor et
herbæ,
Et paucæ pecudes, et casa rura fuit.
Quo postquam ventum; Consistite, præscia ma-
ter, 95
Nam locus imperii rus erit istud, ait.
Et matri et vati paret Nonacrius heros,
Inque peregrina constitit hospes humo.
Sacræque multa quidem, sed Fauni prima bicornis
Hæc docuit gentes, alipedsique dei. 100
Semicaper, coleris cinctus, Faune, Lupercis,
Quin lustrant celebres vellera secta vias.
At tu materno donasti nomine mensem,
Inventor curvæ, furibus apte, fids.
Nec pietas hæc prima tua est: septena putaris,
Pleiadum numerum, fila dedisse lyra. 106
Hæc quoque desiderat; laudata est voce sororum.
Quid faciam? turbæ pars habet omnis idem.
Gratia Pieridum nobis æqualiter adsit;
Nullæque laudetur plusve minusve mihi. 110
Ab Jove surgat opus. Prima mihi nocte videnda
Stella est in cunas officiosa Jovis.
Nascitur Oleniæ signum pluviale Capellæ:
Illæ dati cælum præmia lactis habet.
Nais Amaltheæ, Cretæa nobilis Ida, 115
Dicitur in sylvis occuluisse Jovem.
Huc fuit hædorum mater formosa duorum
Inter Dictæos conspicienda greges;
Cornibus æriis, atque in sua terga recurvis;
Ubere, quod nutrix posset habere Jovis. 120
Lac dabat illa deo; sed fregit in arbore co-
Truncaque dimidia parte decoris erat.
Sustulit hoc Nymphæ, cinctumque recentibus
herbis,
Et plenum pomis ad Jovis ora tulit.
Ille, ubi res cæli tenuit, solioque paterno 125
Sedit, et invicto nil Jove majus erat;
Sidera nutricem, nutricis fertile cornu
Fecit; quod dominæ nunc quoque nomen habet.
Præstitibus Maiæ Laribus videre Kalendæ
Aram constitui, signaque parva deum. 130
Voverat illa quidem Curius: sed multa vetustas
Destruit, et saxo longa senecta nocet.
Causa tamen positi fuerat cognominis illis,
Quod præstant oculis omnia tuta suis.
Stant quoque pro nobis, et præstant mœnibus
Urbis, 135
Et sunt præsentæ, auxiliumque ferunt.
At canis ante pedes, saxo fabricatus eodem,
Stabat. Quæ standi cum Lare causæ fuit?
Servat uterque domum: domino quoque fidus
uterque:
Compita grata deo; compita grata cani. 140
Exagitant et Lar et turba Diania fures:
Pervigilantque Lares, pervigilantque canes.
Bina gemellorum quærebant signa deorum
Viribus annosæ facta caduca moræ:
Mille Lares, Geniumque ducis, qui tradidit illos,
Urbs habet; et vici numina trina colunt. 146
Quo feror? Augustus mensis mihi carminis hujus
Jus dabit. Interea Diva canenda Bona est.
Est moles nativa: loco res nomina fecit.
Appellant saxum: pars bona montis ea est. 150
Hic Remus institerat frustra, quo tempore fratri
Prima Palatinæ signa dedistis aves.
Templa patres illic, oculos exosa viriles,
Leniter acclivi constituere jugo.
Dedicat hæc veteris Clausorum nominis hæres,
Virgineo nullum corpore passa virum. 156
Livia restituit; ne non imitata maritum
Esset, et ex omni parte secuta virum.
Postera cum roseam pulsas Hyperionis aстрis
In matutinis lampada tollit equis; 160
Frigidus Argestes summas mulcebit aristas,
Candidaque a Calabris vela dabuntur aquis.
At simul inducunt obscura crepuscula noctem,
Pars Hyadum toto de grege nulla latet. 164
Ora micant Tauri septem radiantia flammis,
Navita quas Hyadas Graius ab imbre vocat.
Pars Bacchum nutriasse putat: pars credidit esse
Tethyos hæc neptes, Oceanique senis.
Nondum stabat Atlas, humeros oneratus Olympo,
Cum fatus est forma conspiciendus Hyas. 170
Hunc stirps Oceani maturis misibus Æthra
Edidit, et Nymphas; sed prior ortus Hyas.
Dum nova lanugo, pavidos formidine cervos
Terret, et est illi præda benigna lepus.
At postquam virtus annis adolevit; in apros 175
Audet, et hirsutas cominus ire feras.
Dumque petit latebras fetæ catulosque lænæ,
Ipse fuit Libycæ præda cruenta lænæ.
Mater Hyæ, et Hyæ mæstæ flere sorores,
Cervicemque polo suppositurus Atlas. 180
Victus utriusque parens tamen est pietate sororum.
Illæ dedit cælum: nomina fecit Hyas.
Mater adeo florum, ludis celebrata jocosis:
Distulit partes mense priore tuas.
Incipit Aprili: transis in tempora Maii. 185
Alter te fugiens, cum venit alter, habet.

Cum tua sint, cedantque tibi confinia mensum;
 Convenit in laudes ille vel iste tuas.
 Circus in hunc exit, clamataque palma theatris:
 Hoc quoque cum Circi munere carmen eat. 190
 Ipsa doce quæ sis: hominum sententia fallax.
 Optima tu proprii nominis auctor eris.
 Sic ego; sic nostris respondit diva rogatis;
 Dum loquitur, vernas efflat ab ore rosas:
 Chloris eram, quæ Flora vocor. Corrupta Latino
 Nominis est nostri littera Græca sono. 196
 Chloris eram, Nymphæ campi felices, ubi audis
 Rem fortunatis ante fuisse viris.
 Quæ fuerit mihi forma, grave est narrare modestæ:
 Sed generum matri reperit illa deum. 200
 Ver erat: errabam. Zephyrus conspexit; abibam,
 Insequitur; fugio. Fortior ille fuit.
 Et dederat fratri Boreas jus omne rapinæ,
 Ausus Erechthea præmia ferre domo.
 Vim tamen emendat dando mihi nomina nuptæ:
 Inque meo non est ulla querela toro. 206
 Vere fruor semper: vere est nitidissimus annus.
 Arbor habet frondes, pabula semper humus.
 Est mihi secundus dotalibus hortus in agris:
 Aura fovet: liquidæ fonte rigatur aquæ. 210
 Hunc meus implevit generoso flore maritus:
 Atque ait, Arbitrium tu, dea, floris habe.
 Sæpe ego digestos volui numerare colores,
 Nec potui. Numero copia major erat.
 Roscida cum primum foliis excussa pruina est,
 Et variae radiis intepuere comæ; 216
 Conveniunt pictis incinctæ vestibus Horæ,
 Inque leves calathos munera nostra legunt.
 Protinus arripiunt Charites, nectuntque coronas,
 Sertaque, cælestes implicitura comas. 220
 Prima per immensas sparsi nova semina gentes.
 Unius tellus ante coloris erat.
 Prima Therapnæo feci de sanguine florem:
 Et manet in folio scripta querela suo.
 Tu quoque nomen habes cultos, Narcisse, per
 hortos: 225
 Infelix, quod non alter et alter eras!
 Quid crocon, aut Attin referam, Cinyraque crea-
 tum,
 De quorum per me vulnere surgit honor?
 Mars quoque, si nescis, per nostras editus artes.
 Jupiter hoc ut adhuc nesciat, usque precor. 230
 Sancta Jovem Juno, nata siue matre Minerva,
 Officio doluit non eguisse suo.
 Ibat, ut Oceano quereretur facta mariti;
 Restitit ad nostras fessa labore fores.
 Quam simul adspexi; Quid te, Saturnia, dixi, 235
 Attulit? exponit, quem petat, illa locum.
 Addidit et causam. Verbis solabar amicis.
 Non, inquit, verbis cura levanda mea est.
 Si pater est factus neglecto conjugis usu
 Jupiter, et nomen solus utrumque tenet; 240
 Cur ego desperem fieri sine conjuge mater,
 Et parere intacto, dummodo casta, viro?
 Omnia tentabo latis medicamina terris,
 Et frata, Tartareos excutiamque sinus.
 Vox erat in cursu: vultum dubitantis habebam
 Nescio quid, Nymphæ, posse videris, ait. 246
 Ter volui promittere opem, ter lingua retenta
 est:
 Ira Jovis magni causa timoris erat.
 Fer precor auxilium, dixit; celebratur auctor:
 Et Stygiæ numen testificatur aquæ. 250
 Quod petis, Olenis, inquam, mihi missus ab
 arvis
 Flos dabit. Est hortis unicus ille meis

Qui dabat, Hoc, dixit, sterilem quoque tange
 juvencam;
 Mater erit. Tetigi; nec mora, mater erat.
 Protinus hærentem decerpsi pollice florem. 255
 Tangitur, et tacto concipit illa sinu.
 Jamque gravis Thracen, et læva Propontidos
 intrat:
 Fitque potens voti; Marsque creatus erat.
 Qui memor accepti per me natalis, Habeto
 Tu quoque Romulea, dixit, in urbe locum. 260
 Forsitan in teneris tantum mea regna coronis
 Esse putes. Tangunt numen et arva meum.
 Si bene floruerint segetes; erit arca dives.
 Si bene floruerit vinea; Bacchus erit.
 Si bene floruerint oleæ, nitidissimus annus: 265
 Pomaque proventum temporis hujus habent.
 Flore semel lasso pereunt viciorum fabæque,
 Et pereunt lentes, advena Nile, tuæ.
 Vina quoque in magnis operose condita cellis
 Florent; et nebulae dolia summa tegunt. 270
 Mella meum munus. Volucres ego mella daturas
 Ad violam, et cyttisos, et thyma cana voco.
 Nos quoque idem facimus, tunc cum juvenilibus
 annis
 Luxuriant animi, corporaque ipsa vigent.
 Talia dicentem tacitus mirabar. At illa, 275
 Jus tibi discendi, si qua requiris, ait.
 Dic, dea, ludorum, respondi, quæ sit origo.
 Vix bene desieram; retulit illa mihi.
 Cætera luxuriæ nondum instrumenta vigeant:
 Aut pecus, aut latam dives habebat humum. 280
 Hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est.
 Sed jam de vitio quisque parabat opes.
 Venerat in morem populi depascere saltus:
 Idque diu leuit, pænaque nulla fuit.
 Viudice servabat nullo sua publica vulgus: 285
 Jamque in privato pascere inertis erat.
 Plebis ad ædiles delata licentia talis
 Publicios: animus defuit ante viris.
 Rem populus recipit: mulctam subiere nocentes.
 Viudicibus laudi publica cura fuit. 290
 Mulcta data est ex parte mihi: magnoque favore
 Victores ludos instituitur novos.
 Parte locant clivum, qui tunc erat ardua rapes.
 Utile nunc iter est, Publiciumque vocant.
 Annua credideram spectacula facta: negavit: 295
 Addidit et dictis altera verba suis.
 Nos quoque tangit honos: festis gaudemus et
 aris,
 Tuique hæc celestes ambitiosa sumus.
 Sæpe deos aliquis peccando fecit iniquos,
 Et pro delictis hostia blanda fuit. 300
 Sæpe Jovem vidi, cum jam sua mittere vellet
 Fulmina, thure dato sustinuisse manum.
 At si negligimur, magnis injuria penis
 Solvitur, et justum præterit ira modum.
 Respice Thestiden; flammis absentibus arsit.
 Causa est, quod Phæbes ara sine igne fuit. 306
 Respice Tantaliden; eadem dea vultu tenebat.
 Virgo est; et spretos bis tamen ulta focos.
 Hippolyte infelix, velles coluisse Dionem,
 Cum consternatis diriperis equis. 310
 Longa referre mora est correctæ oblivia damnis.
 Me quoque Romani præteriere patres.
 Quid facerem? per quod fierem manifesta dolori!
 Exigerem nostræ qualia damna notæ?
 Excidit officium tristis mihi. Nulla tuebar 315
 Rura, nec in pretio fertilis hortus erat.
 Lilia deciderant: violas arere videres,
 Filaque puniceæ languida facta exori.

mihi Zephyrus, Dotes corrumpere noli
 Ipsa tuas, dixit: dos mihi vilis erat. 320
 Florebant oleæ: venti nocuere protervi.
 Florebant segetes; grandine læsa Ceres.
 In spe vitis erat; cælum nigrescit ab Austris,
 Et subita frondes decutiantur aqua.
 Nec volui fieri, nec sum crudelis in ira: 325
 Cura repellendi sed mihi nulla fuit.
 Convenero patres: et, si bene floreat annus,
 Numinibus nostris annua festa vovent.
 Annuimus voto. Consul cum consule ludos
 Postumio Lænas persolvere mihi. 330
 Querere conabar, quare lascivia major
 His foret in ludis, liberiorque jocus:
 Sed mihi succurrit, numen non esse severum,
 Aptaque deliciis munera ferre deam.
 Tempora subtilibus cinguntur tota coronis, 335
 Et latet injecta splendida mensa rosa.
 Ebrius incinctis philyra conviva capillis
 Saltat, et imprudens vertitur arte meri.
 Ebrius ad durum formosæ limen amicæ
 Cantat. Habent unctæ mollia sarta commæ. 340
 Nulla coronata peraguntur seria fronte;
 Nec liquidæ vinctis flore bibuntur aquæ.
 Donec eras mistus nullis, Acheloe, racemis,
 Gratia sumendæ non erat illa rosæ.
 Bacchus amat flores: Baccho placuisse coronam,
 Ex Ariadnæo sidere nosse potes. 346
 Scena levis decet hanc; non est, mihi credite,
 non est
 Illa cothurnatas inter habenda deas.
 Turba quidem cur hos celebret meretricia ludos,
 Non ex difficili causa petenda subest. 350
 Non est de tetricis, non est de magna professis:
 Vult sua plebeio sacra patere choro.
 Et monet ætatis speciem, dum floreat, uti;
 Contemni spinam, cum cecidere rosæ.
 Cur tamen, ut dantur vestes Cerealis albæ, 355
 Sic hæc est cultu versicolore decens?
 An quia maturis albescit messis aristis;
 Et color et species floribus omnis inest?
 Annuit; et motis flores cecidere capillis:
 Accidere in mensas ut rosa missa solet. 360
 Lumina restabant; quorum me causa latebat.
 Cum sic errores abstulit illa meos.
 Vel quia purpureis collucent floribus agri,
 Lumina sunt nostros vicia decere dies:
 Vel quia nec flos est hebeti, nec flamma, colore,
 Atque oculos in se splendor uterque trahit: 366
 Vel quia deliciis nocturna licentia nostris
 Convenit. A vero tertia causa venit.
 Est breve prætere, de quo mihi querere restat,
 Si liceat, dixi. Dixit et illa, Licet. 370
 Cur tibi pro Libycis claudantur rete læanis
 Inbellis capræ, sollicitusque lepus.
 Non sibi, respondit, sylvas cessasse, sed hortos,
 Arvæque pugnaci non adeunda feras.
 Omnia finierat: tenuis secessit in auras. 375
 Mansit odor: posses scire fuisse deam.
 Floreat ut toto carmen Nasonis in ævo,
 Sparge, precor, donis pectora nostra tuis.
 Nocte minus quarta promet sua sidera Chiron
 Semivir, et flavi corpore mixtus equi. 380
 Pelion Hæmonis mons est obversus in Austros:
 Summa virent pinu: cætera quercus habet.
 Philyrides tenuit. Saxo stant antra vetusto,
 Quæ justum memorant incoluisse senem.
 Ille manus, olim missuras, Hectora leto, 385
 Creditur in lyricis detinuisse modis.

Venerat Alcides exacta parte laborum;
 Jussaque restabant ultima pæne viro.
 Stare simul casu Trojæ duo fata videres:
 Hinc puer Æacides, hinc Jove natus erat. 390
 Excipit hospitio juvenem Philyreus heros:
 Et causam adventus hic rogat, ille docet.
 Perspicit interea clavam spoliunque leonis:
 Virque, ait, his armis, armaque digna viro.
 Nec se, quin horrens auderent tangere setis 395
 Vellus, Achilles continere manus.
 Dumque senex tractat squalentia tela venenis;
 Excidit, et lævo fixa sagitta pede est.
 Ingemuit Chiron, traxitque e corpore ferrum:
 Adgemit Alcides, Hæmonisque puer. 400
 Ipse tamen lectas Pagassæ collibus herbas
 Temperat, et varia vulnera mulcet ope.
 Virus edax superabat opem: penitusque recepta
 Ossibus, et toto corpore pestis erat.
 Sanguine Centauri Lernææ sanguis Echidnæ 405
 Mixtus ad auxilium tempora nulla dabant.
 Stabat, ut ante patrem, lacrymis perfusus Achilles:
 Sic flendus Peleus, si moreretur, erat,
 Sæpe manus ægras manibus fingeat amicis;
 Morum, quos fecit, præmia doctor habet. 410
 Oscula sæpe dedit. Dixit quoque sæpe jacenti,
 Vive precor, nec me, care, relinque, pater.
 Nona dies aderat; cum tu, justissime Chiron,
 Bis septem stellis corpora cinctus eras.
 Hunc Lyra curva sequi cuperet; sed idonea non-
 dum 415
 Est via. Nox aptum tertia tempus erit.
 Scorpius in cælo, cum cras lucescere Nonas
 Dicimus, a media parte notandus erit.
 Hinc ubi protulerit formosa ter Hesperus ora,
 Ter dederint Phæbo sidera victa locum; 420
 Ritus erit veteris, nocturna Lemuria, sacri;
 Inferias tacitas Manibus illa dabunt.
 Annus erat brevis; nec adhuc pia februa norant,
 Nec tu dux mensum, Jane biformis, eras.
 Jam tamen extincto cineri sua dona ferebant,
 Compositique nepos busta piabat avi. 426
 Mensis erat Maius, majorum nomine dictus,
 Qui partem prisca nunc quoque moris habet.
 Nox ubi jam media est, somnoque silentia præbet,
 Et canis, et variae conticuistis aves; 430
 Ille memor veteris ritus, timidusque deorum,
 Surgit: habent gemini vincula nulla pedes.
 Signaque dat digitis medio cum pollice junctis,
 Occurrat tacito ne levis umbra sibi.
 Terque manus puras fontana perluit unda; 435
 Vertitur, et nigras accipit ore fabas:
 Aversusque jacit: sed dum jacit, Hæc ego mitto;
 His, inquit, redimo meque meosque fabis.
 Hoc novies dicit, nec respicit. Umbra putatur
 Colligere, et nullo terga vidente sequi. 440
 Rursus aquam tangit, Temesæaque concrepat æra:
 Et rogat, ut tectis exeat umbra suis.
 Cum dixit novies, Manes exite paterni;
 Respicit, et pure sacra peracta putat.
 Dicta sit unde dies, quæ nominis exstet origo, 445
 Me fugit. Ex aliquo est inveniendæ deo.
 Pleiade nate, mone, virga venerande potenti:
 Sæpe tibi Stygii regia visa Jovis.
 Venit adoratus Caducifer. Accipe causam
 Nominis; ex ipso cognita causa duo est. 450
 Romulus ut tumulto fraternalis condidit umbras,
 Et male veloci justa solutus Remo;

Faustulus infelix, et passis Acca capillis
Spargebant lacrymis ossa perusta sola.
Inde domum redeunt sub prima crepuscula mæ-
sti, 455

Utque erat, in duro procubuerunt toro.
Umbra cruenta Remi visa est adistere lecto,
Atque hæc exiguo murmure verba loqui :
En ego dimidium vestri parasque altera voti
Cernite, sim qualis ; qui modo qualis eram ! 460
Qui modo, si volucres habuissem regna iubentes,
In populo potui maximus esse meo.
Nunc elapsa rogi flammis, et inanis imago.
Hæc est ex illo forma relicta Remo.

Hæu ubi Mars pater est ? si vos modo vera locuti,
Uberaque expositis ille ferina dedit. 466
Quem lupa servavit, manus hunc temeraria civis
Perdidit. O quanto mitior illa fuit !
Sæve Celer, crudelem animam per vulnera reddas :
Utque ego, sub terras sanguinolentus eas. 470
Noluit hoc frater. Pietas æqualis in illo est.
Quod potuit, lacrymas in mea fata dedit.
Hunc vos per lacrymas, per vestra alimenta ro-
gate,

Ut celebrem festo signet honore diem.
Mandantem amplecti cupiunt, et brachia tendunt.
Lubrica prensantes effugit umbra manus. 476
Ut secum fugiens somnus abduxit imago ;
Ad regem voces fratris uterque ferunt.
Romulus obsequitur, lucemque Remuria dixit
Illam, qua positis iusta feruntur avis. 480
Aspera mutata est in lenem tempore longo
Littera, quæ toto nomine prima fuit.
Mox etiam Lemures animas dixere silentum.
Is verbi sensus, vis eæ vocis erat.

Fana tamen veteres illis clausere diebus, 485
Ut nunc ferali tempore aperta vides.
Nec viduæ tædis eadem, nec virginis apta
Tempora. Quæ nupsit, non diuturna fuit.
Hæc quoque de causa, si te proverbia tangunt,
Mense malas Maio nubere vulgus ait. 490
Sed tamen hæc tria sunt sub eodem tempore festa
Inter se nullo continuata die.

Quorum si mediis Bæoton Oriona quæres,
Falsus eris. Signi causa canenda mihi.
Jupiter, et lato qui regnat in æquore frater, 495
Carpebant socias, Mercuriusque, vias.
Tempus erat, quo versa iugo referuntur aratra,
Et pronum saturæ lac bibit agnus ovis.
Forte senex Hyrieus, angusti cultor agelli,
Hos videt, exiguum stabat ut ante casam, 500
Atque ita, Longa via est, nec tempora longa su-
persunt,

Dixit, et hospitibus janua nostra patet.
Addidit et vultum verbis, iterumque rogavit.
Parent promissis, dissimulantque deos.
Tecta senis subeunt, nigro deformia fumo : 505
Ignis in extremo stipite parvas erat.
Ipse genu posito flammam exsuscitat aura,
Et promit quassas comminuitque faces.
Stant calices : minor inde fabas, olus alter ha-
bebat :
Et fumant testu pressus uterque suo. 510
Dumque mora est, tremula dat viua rubentia
dextra.

Accipit æquoreus pocula prima deus.
Quæ simul exhaust ; Da nunc bibat ordine, dixit,
Jupiter. Auditio palluit ille Jove.
Et rediit animus ; cultorem pauperis agri 515
Immolat, et magno torret in igne bovem.

Quæque puer quondam primis diffuderat annis,
Prodit fumoso condita vina cadao.

Nec mora : flumineam lino celantibus ulvam,
Sic quoque non altis, discubuerunt toris. 520
Nunc dape, nunc posito mense nituere Lyseo.
Terra rubens crater, pocula fagus erant.
Verba fuere Jovis ; Si quid fert impetus, opta :
Omne feres. Placidi verba fuere senis :
Cara fuit conjux, primæ mihi cura juvenes 525
Cognita : nunc ubi sit quæritis ? urna tegit.
Huic ego juratus, vobis in verba vocatis,
Conjugio, dixi, sola fruiere meo.
Et dixi, et servo. Sed enim diversa voluntas.
Est mihi : nec conjux, et pater esse volo. 530
Annuerant omnes : omnes ad terga iuveni
Constiterant. Pudor est ulteriora loqui.
Tum superinjecta texere madentia terra.

Jamque decem menses, et puer ortus erat.
Hunc Hyrieus, quia sic genitus, vocat Uriona.
Perdidit antiquum littera prima sonum. 536
Creverat immensum : comitem sibi Delia sumsit.
Ille deæ custos, ille satelles erat.
Verba movent iras non circumspecta deorum.
Quam nequeam, dixit, vincere, nulla fera est.
Scorpion immisit Tellus. Fuit impetus illi 541
Curva gemelliparæ spicula ferre deæ.
Obstitit Orion. Latona nitentibus astris
Addidit, et, Meriti præmia, dixit, habe.

Sed quid et Orion, et cætera sidera mundo 545
Cedere festinant, noxque coarctat iter ?
Quid solito citius liquido jubar æquore tollit
Candida, Luciferò præveniente, dies ?
Fallor ? an arma sonant ? non fallimur : arma
sonabant.

Mars venit ; et veniens bellica signa dedit. 550
Ultor ad ipse suos cælo descendit honores,
Templaque in Augusto conspicienda Foro.
Et deus est ingens, et opus. Debebat in urbe
Non alter nati Mars habitare sui.
Digna gigantis hæc sunt delubra tropæis : 555
Hinc fera Gravidum bella movere decet :
Seu quis ab Eoo nos impius orbe lacesset,
Seu quis ab occiduo sole domandus erit.
Prospicit Armipotens operis fastigia summi,
Et probat invictos summa tenere deos. 560
Prospicit in foribus diverse tela figure,
Armaque terrarum milite victa suo.

Hinc videt Ænean oneraturn pondere sacro,
Et tot Iuleæ nobilitatis avos.
Hinc videt Iliaden humeris ducis arma ferentem,
Claraque dispositis acta subesse viris. 566
Spectat et Augusto prætextum nomine templum,
Et visum lecto Cæsare majus opus.

Voverat hæc juvenis tunc, cum pia sustulit arma.
A tantis Princeps incipiendus erat. 570
Ille manus tendens, hinc stanti milite justo,
Hinc conjuratis, talia dicta dedit ;
Si mihi bellandi pater est, Vestæque sacerdos
Auctor, et ulcisci numen utrumque paro ;
Mars, ades, et satia acclerato sanguine ferrum :
Stetque favor causa pro meliore tuus. 576
Templa feres, et, me victore, vocaberis Ultor.
Voverat ; et fuso lætus ab hoste redit.

Nec satis est meruisse semel cognomina Marti :
Persequitur Parthi signa retenta mauu. 580
Gens fuit et campis, et equis, et tuta sagittis,
Et circumfusis invia fluminibus.
Addiderant animos Crassorum funera genti ;
Cum perii miles, signaque, duxque simul.

Signa, decus belli, Parthus Romana tenebat, 585
 Romanæque aquilæ signifer hostis in t.
 Inque pudor mansisset adhuc; nisi fortibus armis
 Cæsaris Ausoniæ protegerentur opes.
 Ille notas veteres, et longi dedecus ævi
 Sustulit. Agnorunt signa recepta suos. 590
 Quid tibi nunc solitæ mitti post terga sagittæ,
 Quid loca, quid rapidi profuit usus equi?
 Parthe, refers aquilas: victos quoque porrigis
 arcus.
 Pignora jam nostri nulla pudoris habes.
 Rite deo templumque datum, nomenque bis
 ulto; 595
 Et meritis votis debita solvit honos.
 Sollennes ludos Circo celebrate, Quirites:
 Non visa est fortem scena decere deum.

Pleiadas adspicies omnes, totumque sororum
 Agmen, ubi ante Idus nox erit una super. 600
 Tum mihi non dubiis auctoribus incipit æstas.
 Et tepidi finem tempora veris habent.

Idibus ora prior stellantia tollere taurum
 Indicat: huic signo fabula nota subest.
 Præbuit, ut taurus, Tyriæ sua terga puellæ 605
 Jupiter, et falsa cornua fronte tulit;
 Illa jubam dextra, lucra retinebat amictus;
 Et timor ipse novi causa decoris erat.
 Aura sinus implet: flavos movet aura capillos;
 Sidoni, sic fueras adspicienda Jovi. 610
 Sæpe puellares subducat ab æquore plantas,
 Et inctuit tactas assilientis equit.
 Sæpe deus prudens tergum demittit in undas,
 Hæreat ut collo fortius illa suo.
 Littoribus tactis stabat sine cornibus ullis 615
 Jupiter, inque deum de bove versus erat.
 Taurus init cælum. Te, Sidoni, Jupiter implet:
 Parsque tuum terræ tertia nomen habet.
 Hoc alii signum Phariam dicere juveneam,
 Quæ bos ex homine est, ex bove facta dea. 620
 Tum quoque priscorum virgo simulacra virorum
 Mittere roboreo scirpea ponte solet.
 Corpora post decies genos qui credit annos
 Missa neci, sceleris crimine damnat avos.
 Fama vetus: tum cum Saturnia terra vocata est,
 Talia fatidici dicta fuere dei: (26
 Falcifero, libata seni duo corpora, gentes,
 Mittite, quæ Tusci excipiantur aquis.
 Donec in hæc venit Tirynthius arva, quotannis
 Tristia Leucadio sacra peracta modo. (30
 Illum stramineos in aquam misisse Quirites;
 Hercules exemplo corpora falsa Jaci.
 Pars putat, ut ferrent juvenes suffragia soli,
 Pontibus infirmos præcipitasse senes.
 Tibri, doce verum: tua ripa vetustior Urbe. 635
 Principium ritus tu bene nosse potes.
 Tibris arundiferum medio caput exultit alveo,
 Raucaque dimovit talibus ora sonis:
 Hæc loca desertas vidi sine mœnibus herbas:
 Pascebat sparsos utraque ripa boves. 640
 Et quem nunc gentes Tiberin noruntque timentque,
 Tunc etiam pecori despicieudus eram.
 Arcadis Evandri nomen tibi sæpe refertur:
 Ille meas remis advena torsit aquas.
 Venit et Alcides turba comitatus Achiva. 645
 Alhula, si meminî, tunc mihi nomen erat.
 Excipit hospitio juvenem Pallantius heros:
 Et tandem Caco debita pœna venit.
 Victor abiit, æcumque boves, Erytheida prædam,
 Abstrahit. At comites longius ire negant. 650

Magnaque pars horum desertis venerat Argis:
 Montibus his ponunt spemque laremque
 suum.

Sæpe tamen patris dulci tanguntur amore.
 Atque aliquis moriens hoc breve mandat opus.
 Mittite me Tiberi; Tiberinis vectus ut undis 055
 Littus ad Inachium pulvis inanis eam.
 Displicet heredi mandati cura sepulcri;
 Mortuus Ausonia conditur hospes humo.
 Scirpea pro domino Tiberi jactatur imago,
 Ut repetat Graias per freta longa domos. 660
 Hactenus: ut vivo subit rorantia saxo
 Antra, leves cursum sustinuistis aquæ.

Clare nepos Atlantis, ades, quem montibus olim
 Edidit Arcadiis Pleias una Jovi;
 Pacis et armorum superis imisquæ deorum 665
 Arbiter, alato qui pede carpis iter;
 Læte lyre pulsus, nitida quoque læte palaestra:
 Quo didicit culte lingua favente loqui.
 Templa tibi posuere patres spectantia Circum
 laibus. Ex illo est hæc tibi festa dies. 670
 Te, quicumque suas profitetur vendere merces,
 Thure dato, tribuas ut sibi lucra, rogat.
 Est aqua Mercurii portæ vicina Capenæ:
 Si juvat expertis credere, numen habet.
 Huc venit incinctus tunicas mercator, et urna 675
 Purus sufflata, quam ferat, haurit aquam.
 Uda fit hinc laurus: lauro sparguntur ab uia
 Omnia, quæ dominos sunt habitura novos.
 Spargit et ipse suos lauro rorante capillos:
 Et peragit solita fallere voce preces. 680
 Ablue præteriti perjurii temporis, inquit;
 Ablue præterita perfida verba die.
 Sive ego te feci testem, falsove citavi
 Non audiri numina magna Jovis;
 Sive deum prudens alium divamve fefelli; 685
 Abstulerint celeres improba dicta Noti.
 Et pereant veniente die perjuria nobis;
 Nec curent superi, si qua locutus ero.
 Da modo lucra mihi, da facta gaudia luc o;
 Et face, ut emptori verba dedisse juvet. 690
 Talia Mercurius poscentem ridet ab alto,
 Sc memor Ortygiæ surripuisse boves.

At mihi pande, precor, tanto meliora petenti,
 In Geminis ex quo tempore Phœbus eat.
 Cum totidem de mense dies superesse videbis,
 Quot sunt Herculei facta laboris, ait. 696
 Dic, ego respondi, causam mihi sideris hujus.
 Causam facundo prodidit ore deus:
 Abstulerant raptas Phœben Phœbesque so-
 rorem
 Tyndaridæ fratres, hic eques, ille pugil. 700
 Pella parant, repetuntque suas et frater et Idas,
 Leucippo fieri pactus uterque gener.
 His amor, ut repetant, illis, ut reddere nolint,
 Suadet; et ex causa pugnat uterque pari.
 Effugere Cbalidæ cursu potuere sequentes; 705
 Sed visum celeri vincere turpe fuga.
 Liber ab arboribus locus est, apta area pugnae.
 Constitenter illic: nomen Aphidna loco.
 Pectora trajectus Lynceo Castor ab ense
 Non expectato vulnere pressit humum. 710
 Ulter adest Pollux, et Lyncea perforat hasta,
 Qua cervix humeros continuata premit.
 Ibat in hunc Idas, vixque est Jovis igne repulsus;
 Tela tamen dextræ fulmine rapta negant.
 Jamque tibi cælum, Pollux, sublime patebat; 715
 Cum, Mea, dixisti, percipe verba, Pater.

Quod mihi das uni, cælum partire duobus :

Dimidium toto munere majus erit.

Dixit, et alterna fratrem statione redemit :
Utile sollicitæ sidus uterque rati. 720

Ad Janum redeat, qui quærit, Agonia quid sint ;
Quæ tamen in fastis hoc quoque tempus habent.

Nocte sequente diem canis Erigoneus exit.
Est alio signi reddita causa loco.

Proxima Vulcani lux est ; Tubilustria dicunt. 725
Lustrantur puræ, quas facit ille, tubæ.

Quatuor inde notis locus est ; quibus ordine
lectis

Vel mos sacrorum, vel fuga regis inest.

Nec te prætereo, populi Fortuna potentis
Publica, cui templum luce sequente datum.
Hanc ubi dives aquis acceperit Amphitrite, 731
Grata Jovi fulvæ rostra videbis avis.

Auferet ex oculis veniens Aurora Boöten :
Continuæque die sidus Hyantis erit.

LIBER SEXTUS.

Hic quoque mensis habet dubias in nomine
causas :

Quæ placeant, positis omnibus, ipse leges.

Facta Canam ; sed erunt, qui me finisse lo-
quantur,

Nullaque mortali numina visa putent.

Est deus in nobis : agitante calescimus illo. 5

Impetus hic sacræ semina mentis habet.

Fas mihi præcipue vultus vidisse deorum ;

Vel quia sum vates ; vel quia sacra cano.

Est nemus arboribus densum, secretus ab omni

Voce locus, si non obstreperetur aquis. 10

Hic ego quærebam, cæpti quæ mensis origo

Fesset, et in cura nominis hujus eram.

Ecce deas vidi ; non quas præceptor arandi

Viderat, Ascraeas cum sequeretur oves ;

Nec quas Priamides in aquosæ vallibus Idæ 15

Contulit : ex illis sed tamen una fuit.

Ex illis fuit una, sui germana mariti.

Hæc erat, agnovi, quæ stat in arce Jovis.

Horrueram, tacitoque animum pallore fitebar.

Cum dea, quos fecit, sustulit ipsa metus. 20

Namque ait : O vates Romani conditor anni,

Ause per exiguos magna referre modos ;

Jus tibi fecisti numen cæleste videndi,

Cum placuit numeris condere festa tuis.

Ne tamen ignores, vulgique errore traharis ; 25

Junius a nostro nomine nomen habet.

Est aliquid nupsisse Jovi, Jovis esse sororem.

Fratre magis, dubito, glorier, anne viro.

Si genus adspicitur ; Saturnum prima parentem

Fecit. Saturni sors ego prima fui. 30

A patre dicta meo quondam Saturnia Roma est :

Hæc illi a cælo proxima terra fuit.

Si torus in pretio est ; dicor matrona Tonantis ;

Junctaque Tarpeio sunt meæ templa Jovi.

An potuit Maio peltæ dare nomina mensei ; 35

Hic honor in nobis invidiosus erit ?

Cur igitur regina vocor, princepsque dearum ?

Aurea cur dextræ sceptra dedere mæ ?

An faciant mensem lucas, Lucinaque ab illis

Dicar ; et a nullo nomina mense traham ? 40

Tum me pæniteat posuisse fideliter iras

In genus Electræ, Dardaniæque domum.

Causa duplex iræ. Rapto Ganymede dolebam ;

Forma quoque Idæo iudice victa mea est.

Pæniteat, quod non foveo Carthaginis arces ; 45

Cum mea sint illo currus et arma loco.

Pæniteat Sparten, Argosque, measque Mycenæ,

Et veterem Latio supposuisse Samon.

Adde senem Tatium, Junonicolasque Faliscos,
Quos ego Romanis succubuisse tuli. 50

Sed neque pæniteat ; nec gens mihi carior ulla est.

Hic colar, hic teneam cum Jove templa meo.

Ipse mihi Mavors, Commendo mœnia, dixit,

Hæc tibi : tu pollens urbe nepotis eris.

Dicta fides sequitur. Centum celebramur in
aris : 55

Nec levior quovis est mihi mensis honor.

Nec tamen hunc nobis tantummodo præstat
honorem

Roma : suburbani dant mihi munus idem.

Inspice, quos habeat nemoralis Aricia fastos,

Et populus Laurens, Lanuviumque meum : 60

Est illic mensis Junonius. Inspice Tibur,

Et Prænestinæ mœnia sacra deæ :

Junonale leges tempus. Nec Romulus illas

Condidit ; at nostri Roma nepotis erat.

Finierat Juno. Respeximus. Hercules uxor 65

Stabat ; et in vultu signa dolentis erant.

Non ego, si toto mater me cedere celo

Jusserit, invita matre morabor, ait. [hujus.

Nunc quoque non luctor de nomine temporis

Blandior, et partes pæne rogantis ago ; 70

Remque mei juris malim tenuisse precando :

Et faveas causæ forsitan ipse mæ.

Aurea possedit socio Capitolia templo

Mater, et ut debet, cum Jove summa tenet.

At decus omne mihi contingit origine rensis. 75

Unicus est, de quo sollicitamur, honor.

Quid grave, si titulum mensis, Romane, dedistis

Herculis uxori, posteritasque memor ? [magni

Hæc quoque terra aliquid debet mihi nomine

Conjugis. Huc captas appulit ille boves. 80

Hic male defensus flammis et dote paterna

Cacus Aventinam sanguine tinxit humum.

Ad propiora vocor. Populum digessit ab annis

Romulus, in partes distribuitque duas.

Hæc dare consilium, pugnare paratior illa est : 85

Hæc etas bellum suadet, at illa gerit.

Sic statuit, mensesque nota secrevit eadem.

Junius est Juvenum ; qui fuit ante, senum.

Dixit ; et in litem studio certaminis issent ;

Atque ira pietas dissimulata foret. 90

Venit Apollinea longas Concordia lauro

Nexa comas, placidi numen opusque Ducis.

Hæc ubi narravit Tatium, fortemque Quirinum,

Binaque cum populis regna coisse suis ;

Et lare communi soceros generosque receptos : 95

Hic nomen junctis Junius, inquit, habet.

Dicta triplex causa est. At vos ignoscite, divæ :
Res est arbitrio non dirimenda meo.
Ite paræ a me. Perierunt iudice formæ 99
Pergama : plus lædunt, quam juvet una, dux.

Prima dies tibi, Carna, datur. Dea carinis hæc
Numine clausa aperit, claudit aperta suo. [est.
Unde datas habet vires, obscurior ævo
Fama ; sed e nostro carmine celus eris.
Adjacet antiqui Tiberino lucus Helerni : 105
Pontifices illuc nunc quoque sacra ferunt.
Inde sata est Nymphæ, Granen dixere priores,
Nequicquam multis sæpe petita procis.
Rura sequi, jaculisque feras agitare solebat,
Nodosasque cava tendere valle plagas. 110
Non habuit pharetram ; Phæbi tamen esse so-
rorem

Credebant. Nec erat, Phæbe, pudenda tibi.
Huic aliquis juvenum dixisset amantia verba ;
Reddebat tales protinus illa sonos :
Hæc loca lucis habent nimis, et cum luce
pudoris. 115
Si secreta magis ducis in antra, sequor. [tit,
Credulus antra subit. Frutices hæc nacta resis-
et latet, et nullo est inveniendi loco.
Viderat hanc Janus ; visæque cupidine captus
Ad duram verbis mollibus usus erat. 120
Nymphæ jubet queri de more renotius antrum ;
Utque comes sequitur, destituitque ducem.
Stulta, videt Janus, quæ post sua terga gerantur.
Nil agis en ! latebras respicit ille tuas.
Nil agis en ! dixi. Nam te sub rupe latentem 125
Occupat amplexu ; speque potitus ait :
Jus pro concubitu nostro tibi carminis esto.
Hoc pretium positæ virginitalis habe.

Sic fatus, spinam, qua tristes pellere posset
A foribus noxas (hæc erat alba) dedit. 130
Sunt avidæ volucres ; non quæ Phineia mensis
Guttura fraudabant ; sed genus inde trahunt.
Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinæ :
Canities pennis, unguibus hamus inest.
Nocte volant, puegoque petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta suis. 136
Carpere dicuntur lactentia viscera rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.

Est illis strigibus nomen : sed nominis hujus
Causa, quod horrenda stridere nocte solent. 140
Sive igitur nascuntur aves, seu carmine fiunt,
Næniaque in volucres Marsa figurat anus ;
In thalamos venere Procæ. Proca natus in illis
Præda recens avium quinque diebus erat.

Pectoraque exsorbent avidis infantia linguis. 145
At puer infelix vagit, opemque petit.
Territa voce sui nutrix accurrit alumni,
Et rigidæ sectas invenit ungue genas.
Quid faceret ? color oris erat, qui frondibus olim
Esse solet serie, quas nova læt hiems. 150
Fervent ad Granen, et rem docet. Illa, Timorem
Pone ; tuus sospes, dixit, alumnus erit.
Venerat ad cunas : fiebant materque paterque.
Sistite vos lacrymas, ipsa medebor, ait.
Protinus arbutea postes ter in ordine tangit 155
Fronde ; ter arbutea limina fronde notat.
Spargit aquis aditus, (et aquæ medicamen ha-
bebant.)

Extaque de porca cruda bimestre tenet.
Atque ita, Noctis aves, extis puerilibus, inquit,
Parcite : pro parvo victima parva cadit. 160
Cor pro corde, precor, pro fibris sumite fibras.
Hanc animam vobis pro meliore damus.

Sic ubi libavit, prosecta sub æthere ponit,
Quique sacris adsunt, respicere illa vetat.
Virgaque Janalis de spina ponitur alba, 165
Qua lumen thalamis parva fenestra dabat.
Post illud nec aves cunas violasse feruntur ;
Et rediit puero, qui fuit ante, color.
Pinguis cur illis gustentur larda Kalendis,
Mixtaque cum calido sit faba farre, rogas ? 170
Prisca dea est, aliturque cibis, quibus ante
solebat ;

Nec petit adscitas luxuriosa dapes.
Piscis adhuc illi populo sine fraude natabat :
Ostreæque in conchis tuta fuere suis.
Nec Latium norat, quam præbet Ionia dives, 175
Nec, quæ Pygmæo sanguine gaudet, avem :
Et præter pennas nihil in pavone placebat :
Nec tellus captas miserat ante feras.

Sus erat in pretio : cussa sue festa colebant.
Terra fabas tantum, duraque farra dabat.
Quæ duo mixta simul sextis quicunque Kalendis
Ederit, huic lædi viscera posse negant.
Arce quoque in summa Junoni templa Monetæ
Ex voto memorant facta, Camille, tuo.
Ante domus Manli fuerant, qui Gallica quondam
A Capitolino repulit arma Jove. 180

Quam bene, di magni ! pugna cecidisset in illa
Defensor solii, Jupiter alte, tui !
Vixit, ut occideret damnatus crimine regni.
Hunc illi titulum longa senecta dabat. 190
Lux eadem Marti festa est, quem prospicit extra
Appositum Tectæ porta Capena viæ.
Te quoque, Tempestas, meritam delubra fatemur,
Cum præne est Corsis obruta classis aquis.

Hæc hominum monumenta patent. Si quæritis
astra, 195
Tunc oritur magni præpes adunca Jovis.

Postera lux Hyadas, Taurine cornua frontis,
Evocat : et multa terra madescit aqua.

Mane ubi bis fuerit, Phæbusque iteraverit ortus,
Factaque erit posito rore bis uda seges ; 200
Hæc sacrata die Tusco Bellona duello
Dicitur ; et Latio prospera semper adest.
Appius est auctor, Pyrrho qui pace negata
Multum animo vidit, lumine captus erat.
Prospicit a templo summum brevis area Circum.
Est ibi non parvæ parva columna notæ. 206
Hinc solet hasta manu belli prænuntia mitti,
In regem et gentes cum placet arma capi.

Altera pars Circi custode sub Hercule tuta est ;
Quod deus Euboico carmine munus habet. 210
Muneris est tempus, qui Nonas Lucifer ante est.
Si titulos quæris ; Sylla probavit opus.

Quærebam Nonas Sanco Fidione referrem,
An tibi, Semo pater ; cum mihi Sancus ait :
Cuicunque ex illis dederis, ego munus habebō. 216
Nomina trina fero : sic voluere Cures.
Hunc igitur veteres donarunt æde Sabini,
Inque Quirinali constituere jugo.

Est mihi, sitque, precor, nostris diuturnior annis,
Filia : qua felix sospite somper ero. 220
Hanc ego cum vellem genero dare ; tempus ra-
tædis
Apta requirebam, quæque cavenda forent.
Tum mihi post sacras monstratur Junius
Utilis et nuptis, utilis esse viris.

Primaque

Nam mihi sic conjux sancta Dialis ait: 226
Donec ab Iliaca placidis purgamina Vesta
Attulerit flavis in mare Tibris aquis;
Non mihi detonsos crines depectere lupo,
Non unguis ferro subsecuisse licet; 230
Non tetigisse virum; quamvis Jovis ille sacerdos,
Quamvis perpetua sit mihi lege datus.
Tu quoque ne propra: melius tua filia nubet,
Ignea cum pura Vesta nitebit humo.

Tertia post Nonas remove Lycæona Phœbe 235
Fertur: et a tergo non habet Ursa metum.
Tunc ego me memini ludos in gramine Campi
Adspicere: et didici, lubrice Tibri, tuos.
Festa dies illis, qui lina madentia ducent,
Quique tegunt parvis æra recurva cibis. 240

Mens quoque numen habet. Menti delubra vi-
demus
Vota metu belli, perfide Pœne, tui.
Pœne, rebellaras: et leto consulis omnes
Attoniti Mauras pertimere manus.
pem metus expulerat; cum Menti vota senatus
Suscipit; et melior protinus illa venit. 246
Adspicit instantes mediis sex lucibus Idus
Illa dies, qua sunt vota soluta deæ.

Vesta, fave: tibi nunc operata resolvimus ora;
Ad tua si nobis sacra venire licet. 250
In prece totus eram. Cœlestia numina sensi,
Letaque purpurea luce refulsit humus.
Non equidem vidi (valeant mendacia vatium)
Te, dea; nec fueras adspicienda viro.
Sed quæ nescieram, quorumque errore tenebar,
Cognita sunt, nullo præcipiente, mihi. 256
Dena quater memorant habuisse Palilia Romam,
Cum flammæ custos æde recepta sua est.
Regis opus placidi, quo non metuentius ullum
Numinis ingenium terra Sabina tulit. 260
Quæ nunc ære vides, stipula tunc tecta videres:
Et paries lento vimine textus erat.
Hic locus exiguus, qui sustinet atris Vestæ,
Tunc erat intonsi regia magna Numæ.
Forma tamen templi, quæ nunc manet, ante
fuisse 265
Dicitur: et formæ causa probanda subest.
Vesta eadem est, quæ Terra: subest vigil ignis
utrique.

Significant sedem terra focusque suam.
Terra pilæ similis, nullo fulmine nixa,
Aere subjecto tam grave pendet onus. 270
Ipsa volubilitas libratum sustinet orbem:
Quique premat partes, angulus omnis abest.
Cumque sit in media rerum regione locata,
Et tangat nullum plusve minusve latus;
Ni convexa foret, parti viciniior esset: 275
Nec medium terram mundus haberet onus.
Arte Syracosia suspensus in aere clauso
Stat globus, immensi parva figura poli.
Et quantum a summis, tantum secessit ab imis
Terra. Quod ut fiat, forma rotunda facit. 280
Par facies templi: nullus procurrit in illo
Angulus. A pluvio vindicat imbre tholus.
Cur sit virginis, quæris, dea culta ministris?
Inveniam causas hac quoque parte suas.
Ex Ope Junonem memorant Cereremque creatas
Semine Saturni: tertia Vesta fuit. 286
Utque nupserunt; ambæ peperisse feruntur:
De tribus impatiens restitit una viri.

Quid mirum, virgo ad virginem læta ministra
Admittit castas in sua sacra manus? 290
Nec tu aliud Vestam, quam vivam intellige flam-
mam;
Nataque de flamma corpora nulla vides.
Jure igitur virgo est, quæ semina nulla remittit,
Nec capit: et comites virginittatis habet.
Eesse diu stultus Vestæ simulacra putavi: 295
Mox didici curvo nulla subesse tholo.
Ignis inextinctus templo celatur in illo.
Effigiem nullam Vesta, nec ignis, habent.
Stat vj terra sua: vi stando Vesta vocatur.
Causaque par Graii nominis esse potest. 300
At focus a flammis, et quod fovet omnia, dictus:
Qui tamen in primis ædibus ante fuit.
Hinc quoque vestibulum dici reor: inde precando
Affamur Vestam, quæ loca prima tenes.
Ante focos olim longis considerare scamnis 305
Mos erat, et mensæ credere adesse deos.
Nunc quoque, cum fiunt antiquæ sacra Vacunæ,
Ante Vacunales stantque sedentque focos.
Venit in hos annos aliquid de more vetusto:
Fert missos Vestæ pura patella cibos. 310
Ecce coronatis panis dependet assellis,
Et velant scabras florida sæta coloni;
Sola prius furnis torrebant farra coloni;
Et Fornacali sunt sua sacra deæ.
Suppositum cineri pauem focus ipse parabat;
Strataque erat tepido tegula quassa solo. 316
Inde focum servat pistor, dominamque focorum,
Et quæ puniceas versat assella molas.
Præteream, referamque tuum, rubicunde Priape,
Dedecus! est multi fabula plena joci. 320
Turrigera frontem Cybele redimita corona
Convocat æternos ad sua festa deos.
Convocat et Satyros, et rustica numina Nymphæ
Silenus, quamvis nemo vocarat, adest.
Nec licet, et longum est epulas narrare deorum:
In multo nox est pervigilata mero. 326
Hi temere errabant in opacæ vallibus Idæ;
Pars jacet, et molli gramine membra levat.
Hi ludunt, hos somnus habet: pars brachia necit,
Et viridem celeri ter pede pulsat humum. 330
Vesta jacet, placidamque capit securâ quietem,
Sicut erat positum cespitis fulta caput.
At ruber hortorum custos Nymphasque deasque
Captat, et errantes fertque refertque pedes.
Adspicit et Vestam, dubium, Nymphamne putarit,
An scierit Vestam: scisse sed ipse negat. 336
Spen caput obscenam, furtimque accedere ten-
tat,
Et fert suspensos corde micante gradus.
Forte senex, quo vectus erat, Silenus assellum
Liquerat ad ripas lene sonantis aque. 340
Ibit, ut inciperet longi deus Hellesponti;
Intempestivo cum rudit ille sono.
Territa voce gravi surgit dea. Convolat omnis
Turba. Per infestas effugit ille manus.
Lampsacos hoc animal solita est mactare Priapo:
Apta asini flammis indicis exta damus. 346
Quem tu, diva memor, de pane monilibus ornas.
Cessat opus: vacuæ conticuere mole.
Nomine, quam pretio, celebrat arce Tonantis,
Dicam, Pistoris quid velit ara Jovis. 350
Cincta premebantur trubicus Capitolia Gallis:
Fecerat obsidio jam diuturna famem.
Jupiter, ad solium superis regale vocatis,
Incipit, ait Marti. Protinus ille refert:
Scilicet ignotum est, quæ sit fortuna meorum,
Et dolor hic animi voce querentis eget? 356

- Si tamen, ut referam breviter mala juncta pudori,
 Exigia; Alpino Roma sub hoste jacet.
 Hæc est, cui fuerat promissa potentia rerum,
 Jupiter? hanc terris impositurus eras? 360
 Jamque Suburbanos, Etrusque contudit arma;
 Spes erat in cursu: nunc lare pules suo est.
 Vidimus ornatos ærata per atria picta
 Veste triumphales occubuisse senes.
 Vidimus Iliacæ transferri pignora Vestæ 365
 Sede. Putant aliquos scilicet esse deos.
 At si respicerent, qua vos habitatis in arce,
 Totque domos vestras obsidione premi;
 Nil opis in cura scirent superesse deorum,
 Et data sollicita thura perire manu. 370
 Atque utinam pugne pateat locus! arma capes-
 sant;
 Et, si non poterunt exsuperare, cadant.
 Nunc inopes victus, ignavaque fata timentes
 Monte suo clausos barbara turba premit.
 Tum Venus, et lituo pulcher trabeaque Quirinus,
 Vestaque pro Latio multa locuta suo. 376
 Publicæ, respondit, cura est pro mœnibus istis,
 Jupiter: et penas Gallia victa dabit.
 Tu modo, quæ desunt fruges, superesse putentur,
 Effice: nec sedes desere, Vesta, tuas. 380
 Quodcumque est Cereris solidæ, cava machina
 frangat,
 Mollitamque manu duret in igne focus.
 Jusserat, et fratris virgo Saturnia jussis
 Annuit; et mediæ tempora noctis erant.
 Jam ducibus somnum dederat labor. Increpat illos
 Jupiter, et sacro, quid velit, ore docet: 386
 Surgite, et in medios de summis arcibus hostes
 Mittite, quam minime perdere vultis, opem.
 Somnus abit: quærunque novis ambagibus acti,
 Perdere quam nolint, et jubeantur, opem. 390
 Ecce Ceres visa est. Jaciunt Cerealia dona.
 Jacta super guleas scutaque longa sonant.
 Posse fame vinci spes excidit. Hoste repulso
 Candida Pistori ponitur ara Jovi.
 Forte revertēbar festis Vestalibus illac, 395
 Qua nova Romano nunc Via junctæ foro est.
 Huc pede matronam vidi descendere nudo:
 Obstupul, tacitus sustinuique gradum.
 Sensit anus vicina loci; jussumque sedere
 Alloquitur quatiens, voce tremante, caput. 400
 Hoc, ubi nunc fora sunt, udæ tenere paludes,
 Amne redundatis fossa mædebat aquis.
 Curtius ille lacus, siccas qui sustinet aras,
 Nunc solida est tellus, sed lacus ante fuit.
 Qua Velabra solent in Circum ducere pompas,
 Nil præter salices cassaque canna fuit. 406
 Sæpe suburbanas rediens conviva per undas
 Cantat, et ad nautas ebria verba jactit.
 Nondum conveniens diversis iste figuris
 Nomen ab averso ceperat amne deus. 410
 Hic quoque lucus erat, juncis et arundine densus,
 Et pede velato non adeunda palus.
 Stagna recesserunt, et aquas sua ripa coercebat,
 Siccaque nunc tellus; mos tamen inde manet.
 Reddidit causam. Valeas, anus optima, dixi;
 Quod superest ævi molle sit omne tui. 416
 Cætera jam pridem didici puerilibus annis;
 Non tamen idcirco prætereunda mihi.
 Mœnia Dardanides nuper nova fecerat Ilus:
 Ilus adhuc Asiæ dives habebat opes. 420
 Creditur armiferæ signum cæleste Minervæ
 Urbis in Iliacæ desiluisse jugum.
 Cura videre fuit: vidi templumque locumque.
 Hoc superest illi: Pallada Roma tenet.
 Consultitur Smintheus: luccoque obscurus opaco
 Hos non mentito reddidit ore sonos: 426
 Ætheriam servate deam; servabitis urbem:
 Imperium secum transferet illa loci.
 Servat, et inclusam summa tenet Ilus in arce;
 Curaque ad hæredem Laomedonta venit. 430
 Sub Priamo servata parum. Sic ipsa volebas,
 Ex quo judicio forma revicta tua est.
 Seu genus Adrasti, seu furtis aptus Ulixes,
 Seu pius Æneas, eripuisse datur;
 Auctor in incerto: res est Romana; tuetur 435
 Vesta, quod assiduo lumine cuncta videt.
 Heu quantum timuere patres, quo tempore Vesta
 Arsit, et est adytis obruta præne suis!
 Flagrabant sancti sceleratis ignibus ignes,
 Mixtaque erat flammæ flamma profana pio, 440
 Attoniti flebant demisso crine ministri:
 Abstulerat vires corporis ipse timor.
 Provolat in medium, et magna, Succurrite, voce,
 Non est auxilium flere, Metellus ait.
 Pignora virginis fatalia tollite palmis: 445
 Non ea sunt voto, sed rapiendæ manu.
 Me miserum! dubitatis? ait. Dubitare videbat.
 Et pavidas posito procubuisse genu.
 Haurit aquas: tollensque manus, Ignoscite, dixit,
 Sacra: vir intrabo non adeunda viro. 450
 Si scelus est, in me commissi pena redundet.
 Sit capitis damno Roma soluta mei.
 Dixit, et irrupit: factum dea rapta probavit,
 Pontificisque sui munere tuta fuit.
 Nunc bene lucetis sacra sub Cæsare flammæ:
 Ignis in Iliacis nunc erit, estque, focus. 456
 Nullaque dicitur vittas temerasse sacerdos
 Hoc duce, nec viva defodiatur humo.
 Sic incesta perit; quia quam violavit, in illam
 Conditur: et Tellus Vestaque numen idem est.
 Tum sibi Callaico Brutus cognomen in hoste 461
 Fecit, et Hispanam sanguine tinxit humum.
 Scilicet interdum miscetur tristia lætis;
 Ne populum toto pectore festa juvent.
 Crassus ad Euphratem aquilas, natumque, suosque
 Perdidit: et leto est ultimus ipse datus. 466
 Parthe, quid exsultas? dixit dea; signa remittes:
 Quique necem Crassi vindicet, ultor erit.
 At simul auritis violæ demuntur asellis,
 Et Cereris fruges aspera saxa terunt; 470
 Navita puppe sedens, Delphina videbimus, inquit,
 Humida cum pulso nox erit orta die.
 Jam, Phryx, a nupta quereris, Tithone, relinqui,
 Et vigil Eois Lucifer exit aquis.
 Ite, bonæ matres, (vestrum Matralia festum,) 475
 Flavaque Thebanæ redditæ liba deæ.
 Pontibus et magno juncta est celeberrima Circe
 Area, quæ posito de bove nomen habet.
 Hac ibi lucæ ferunt Matutæ sacra parenti
 Sceptiferæ Servi templa dedisse manus. 480
 Quæ dea sit; quare famulas a limine templi
 Arceat (arceat enim) libaque tosta petat;
 Bacche, racemiferos hedera redimite capillos,
 Si domus, illa tua est, dirige navis iter.
 Arserat obsequio Semele Jovis. Accipit Iuno 485
 Te, puer, et summa sedula nutrit ope.
 Intumuit Juno, raptæ quod pellice natum
 Educet. At sanguis ille sororis erat.
 Hinc agitur furis Athamas et imagine falsa,
 Tuque cadis patria, parve Learche, manu. 490
 Mæta Learcheas mater tumulaverat umbræ,
 Et dederat miseris omnia justa rogis.

Hæc quoque, funestos ut erat laniata capillos,
 Prosilit, et cunis te, Melicerta, rapit.
 Est spatium contracta brevi, freta bina repellit,
 Unaque pulsatur terra duobus aquis. 496
 Huc venit insanis natum complexa lacertis,
 Et secum e celso mittit in alta iugo.
 Excipit illas Panope, centumque sorores,
 Et placido lapsu per sua regna ferunt. 500
 Nondum Leucotheæ, nondum puer ille Palæmon
 Vorticibus densi Tibridis ora tenent.
 Lucus erat: dubium Semelæ Stimulane vocetur;
 Mænadas Ausonias incoluisse ferunt.
 Quærit ab his Ino quæ gens foret. Arcadas esse
 Audit, et Evandrum sceptrâ tenere loci 506
 Dissimulata deam Latias Saturnia Bacchas
 Instimulat fectis insidiosâ sonis:
 O nimium faciles, o toto pectore captæ,
 Non venit hæc nostris hospes amica choris. 510
 Fraude petit, sacrique parat cognoscere ritum.
 Quo possit pœnas pendere, pignus habet.
 Vix bene desiderat; complet ululatus auras
 Thyiades, effusis per sua colla comis;
 Injiciuntque manus, puerumque revelere pug-
 nant. 515
 Quos ignorat adhuc, invocât illa deos:
 Dique, virique loci, miseræ succurrite matri.
 Clamor Aventini saxa propinqua ferit.
 Appulerat ripæ vacas Etæus Iberas.
 Audierat; et ad vocem concitus urget iter. 520
 Herculis adventu, quæ vim modo ferre parabant,
 Turpia fœminæ terga dedere fugæ.
 Quid petis hinc, (cognorat enim,) matertera Bac-
 chi?
 An numen, quod me, te quoque vexat, ait?
 Illa docet partim; partim presentia nati 525
 Continet: et furis in scelus isse pudet.
 Rumor, ut est velox, agitatâ pervolat alis:
 Estque frequens, Ino, nomen in ore tuum.
 Hospita Carmentis fidos intrasse penates
 Diceris, et longam deposuisse famem. 530
 Liba sua prosperata manu Tegeæ sacerdos
 Traditur in subito cocta dedisse foco.
 Nunc quoque liba juvant festis Matralibus illam.
 Rustica sedulitas gratior arte fuit.
 Nunc, ait, o vates, venientia fata resigna, 535
 Qua licet: hospitii hoc, precor, adde meis.
 Parva mora est: cœlum vates ac numina sumit;
 Fitque sui toto pectore plena dei.
 Vix illam subito posses cognoscere; tanto
 Sanctior, et tanto, quam modo, major erat. 540
 Læta canam: gaude defuncta laboribus, Ino,
 Dixit, et huic populo dextera semper ades.
 Numen eris pelagi: natum quoque pontus habebit.
 In vestris aliud sumite nomen aquis.
 Leucotheæ Graiis, Matuta vocabere nostris. 545
 In portus nato jus erit omne tuo.
 Quem nos Portunum, sua lingua Palæmona dicet.
 Ite precor nostris æquus uterque locis.
 Annuerant: promissa fides: posuere labores.
 Nomina mutarunt: hic deus, illa dea est. 550
 Cur vetet apcillas accedere, quæritis? odit.
 Principiumque odii, si sinat ipsa, canam.
 Una ministrarum solita est, Cadmei, tuarum
 Sæpe sub amplexus conjugis ire tui.
 Improbus hanc Athamas furtim dilexit: ab illa
 Comperit agricolis semina tosta dari. 556
 Ipsa quidem fecisse negat, sed fama recepit.
 Hoc est, cur odio sit tibi serva manus.
 Non tamen hanc prostrite sua pia mater adoret:
 Ipsa parum felix visa fuisse parens. 560

Alterius prolem melius mandabitis illi:
 Utilior Baccho quam fuit ipsa suis.
 Hanc tibi, Quo properas? memorant dixisse,
 Rutili:
 Luce mea Marso consul ab hoste cades.
 Exitus accessit verbis, flumenque Tolenum
 Purpureo mixtis sanguine fluxit aquis. 566
 Proximus annus erat: Pallaztide cæsus eadem
 Didius hostiles ingeminavit opes.
 Lux eadem, Fortuna, tua est, auctorque, locusque.
 Sed superinjectis quis latet æde togis? 570
 Servius est: hoc constat enim; sed causa la-
 tendi
 Discrepat, et dubium me quoque mentis habet.
 Dum dea furtivos timide proficitur amores,
 Cœlestemque homini concubuisse pudet;
 (Arsit enim magno correpta cupidine regia, 575
 Cæcæque in hoc uno non fuit illa viro):
 Nocte domum parva solita est intrare fenestra:
 Unde Fecestellæ nomina porta tenet.
 Nunc pudet, et vultus velamine celat amatos:
 Oraque sunt multa regia tecta toga. 580
 An magis est verum, post Tulli funera plebem
 Confusam placidi morte fuisse ducis?
 Nec modus ullus erat: crescebat imagine luctus
 Donec eam positâ occulere togis.
 Tertia causa mihi spatio maiore canenda est;
 Nos tamen adductos intus agemus equos. 586
 Tullia, conjugio, sceleris mercede, peracto,
 His solita est dictis exstimulare virum:
 Quid juvat esse pares, te nostræ cæde sororis,
 Meque tui fratris, si pia vita placet? 590
 Vivire debuerant et vir meus, et tua conjux,
 Si nullum ausuri majus eramus opus.
 Et caput et regnum facio dotale parentis.
 Si vir es, i, dictas exige dotis opes.
 Regia res scelus est. Socero cape regna necato:
 Et nostras patrio sanguine tinge manus. 596
 Talibus instinctus solio privatus in alto
 Sederat. Attonitum vulgus ad arma ruit.
 Hinc cruor, hinc cædes: infirmaque vincitur
 ætas.
 Sceptragener socero rapta Superbus habet. 600
 Ipse sub Esquilii, ubi erat sua regia, cæsus
 Concidit in dura sanguinolentus humo.
 Filia, carpento patrios intura penates,
 Ibat per medias alta feroxque vias.
 Corpus ut adspexit, lacrymis auriga profusus 605
 Restitit. Hunc tali corripit illa sono:
 Vadis? an expectas pretium pietatis amarum?
 Duc, inquam, invitas ipsa per ora rotas.
 Certa fides facti: dictus Sceleratus ab illa
 Vicus, et æterna res ea pressa nota. 610
 Post tamen hoc ausa est templum, monumenta
 parentis,
 Tangere: mira quidem, sed tamen acta loquar.
 Signum erat in solio residents sub imagine Tulli:
 Dicitur hoc oculis opposuisse manum.
 Et vox audita est, Vultus abscondite nostras,
 Ne natæ videant ora nefanda mææ. 616
 Vestæ data tegitur: vetat hanc Fortuna moveri,
 Et sic e templo est ipsa locuta suo:
 Ore revelato qua primum luce patebit
 Servius, hæc positi prima pudoris erit. 620
 Parcite, matronæ, vetitas attingere vestes:
 Sollenni satis est voce movere preces:
 Sitque caput semper Romano tectus amictu,
 Qui rex in nostra septimum urbe fuit.
 Arserat hoc templum: signo tamen ille pepercut
 Ignis: opem nato Mulciber ipse tulit. 626

Namque pater Tulli Vulcanus, Ceresia mater,
 Presignis facie Corniculana, fuit.
 Hanc secum Tanquil, sacris de more paratis,
 Jussit in ornatum fundere vina focum. 630
 Hic inter cineres obscœni forma virilis
 Aut fuit, aut visa est; sed fuit illa magis.
 Jussa loco captiva fovet. Conceptus ab illa
 Servius a cœlo semina gentis habet.
 Signa dedit genitor, tum cum caput igne corusco
 Contigit, inque coma flammeus arsit apex. 636
 Te quoque magnifica, Concordia, dedicat æde
 Livia, quam caro præstitit illa viro.
 Disce tamen, veniens ætas, ubi Livia nunc est
 Porticus, immensæ tecta fuisse domus. 640
 Urbis opus domus una fuit: spatiumque tenebat,
 Quo brevis muris oppida multa tenent.
 Hæc æquata solo est, nullo sub crimine regni,
 Sed quia luxuria visa nocere sua.
 Sustinuit tantas operum subvertere moles, 645
 Totque suas hæres perdere Cæsar opes.
 Sic agitur censura, et sic exempla parantur;
 Cum vindex, alios quod monet, ipse facit.
 Nulla nota est veniente die, quam ducere possis.
 Idibus Invicto sunt data templa Jovi. 650
 Et jam Quinquatrus jubeor narrare minores.
 Nunc ades o cœptis, flava Minerva, meis.
 Cur vagus incedit tota tibicen in Urbe?
 Quid sibi personæ, quid stola longa, volunt?
 Sic ego; sic posita Tritonia cuspidæ dixit: 655
 (Pace velim doctæ verba referre deæ:)
 Temporibus veterum tibicinis usus avorum
 Magnus, et in magno semper honore fuit.
 Cantabat fanis, cantabat tibia ludis,
 Cantabat mæstis tibia funeribus. 660
 Dulcis erat mercede labor: tempusque secutum,
 Quod subito Graie frangeret artis opus.
 Adde quod Ædilis, pompam qui funeris irent,
 Artifices solos jusserat esse decem.
 Exilio mutant Urbem, Tiburque recedunt; 665
 (Exilium quodam tempore Tibur erat.)
 Queritur in scena cava tibia; queritur aris;
 Ducit supremos nœnia nulla toros.
 Servierat quidam, quantolibet ordine dignus,
 Tibure: sed longo tempore liber erat. 670
 Rure dapes parat ille suo, turbamque canoram
 Convocat. Ad festas convenit illa dapes.
 Nox erat; et vinis oculique animique natabant:
 Cum præcomposito nuntius ore venit:
 Atque ita, Quid cessas convivia solve? dixit:
 Auctor vindictæ jam venit ecce tuæ. 676
 Nec mora; convivæ valido titubantia vino
 Membra movent: dubii stantque labantque
 pedes.
 At dominus, Discedite, ait: plaustroque morantes
 Sustulit. In plaustro scirpea lata fuit. 680
 Alliciunt somnos tempus, motusque, merumque;
 Potaque se Tibur turba redire putat.
 Jamque per Esquilias Romanam intraverat urbem,
 Et mane in medio plaustro fuere foro.
 Plautius, ut possent specie numeroque senatum
 Fallere, personis imperat ora tegi. 685
 Admascetque alios: et, ut hunc tibicina cœtum
 Augest, in longis vestibus ire jubet.
 Sic reduces bene posse tegi. ne forte notentur
 Contra collegæ jussa redisse sui. 690
 Rea placuit: eultuque novo libet Idibus uti,
 Et canere ad veteres verba jocosa modos.
 Hæc ubi perdocuit, Superest mihi dicere, dixi,
 Cur sit Quinquatrus illa vocata dies.

Martius, inquit, agit tali mea nomine festa: 695
 Estque sub inventis hæc quoque turba mala.
 Prima terebrato per rara foramina buxo,
 Ut daret, effeci, tibia longa sonos.
 Vox placuit: liquidis faciem referentibus undis
 Vidi virginæ intumuisse genas. 700
 Ars mihi non tanti est; valeas, mes tibia, dixi.
 Excipit abjectam cespite ripa suo.
 Inventam Satyrus primum miratur: at usum
 Nescit, et inflatam sentit habere sonum.
 Et modo dimittit digitis, modo concepit auras:
 Jamque inter Nymphas arte superbus erat. 706
 Provocat et Phœbum. Phœbo superante pe-
 pendit:
 Cæsa recesserunt a cute membra sua.
 Sum tamen inventrix auctorque ego carminis
 hujus.
 Hoc est cur nostros ars colat ista dies. 710
 Tertia lux veniat, qua tu, Dodoni Thyene,
 Stabis Agenorei fronte videnda bovis.
 Hæc est illa dies, qua tu purgamina Vestæ,
 Tibiri, per Etruscas in mare mittis aquas.
 Si qua fides ventis, Zephyro date carbasa, nautæ;
 Cras veniet vestris ille secundus aquis. 716
 At pater Heliadum radios ubi tinxerit urdis,
 Et cinget geminos stella serena polos;
 Tollet humo validos proles Hyria lacertos:
 Continua Delphin nocte videndus erit. 720
 Scilicet hic olim Volacos Æquosque fugatos
 Viderat in campis, Algidæ terra, tuis.
 Unde suburban clarus, Tuberte, triumpho,
 Vectus es in niveis, Postume, victor equis.
 Jam sex et totidem luces de mense supersunt;
 Huic unum numero tu tamen adde diem: 726
 Sol abit e Geminis, et Cancræ signa rubescunt:
 Cœpit Aventina Pallas in arce coli.
 Jam tua, Laomedon, oritur nurus, orta que noc-
 tem
 Pellit, et e pratis uda pruina fugit. 730
 Reddita, quisquis i est, Summano templa fe-
 runtur,
 Tum cum Romanis, Pyrrhe, timendus eras.
 Hanc quoque cum patriis Galatea receperit un-
 dis,
 Plenaque securæ terra quietis erit;
 Surgit humo juvenis telis afflatus avitis, 735
 Et gemino nexas porrigit angue manus.
 Notus amor Phædræ, nota est injuria Thæsei:
 Devovit natum credulus ille suum.
 Non impune pius juvenis Trœzena petebat.
 Dividit obstantes pectore taurus aquas. 740
 Solliciti terrentur equi, frustra que retenti
 Per scopulos dominum duraque saxa trahunt.
 Exciderat curru, lorisque morantibus artus
 Hippolytus lacero corpore raptus erat:
 Redderatque animam, multum indignante
 Diana. 746
 Nulla, Coronides, causa doloris, ait.
 Namque pio juveni vitam sine vulnere reddam;
 Et cedent arti tristia fata mœæ.
 Gramina continuo loculis depromit eburnis:
 Profuerunt Glauci manibus illa prius; 750
 Tunc cum observatas augur descendit in herbas,
 Usus et auxilio est anguis ab angue dato.

Pectora ter tetigit, ter verba salubria dixit:
 Depositum terra sustulit ille caput.
 Lucus eum, memorisque tui, Dictynna, recessus
 Celat: Aricino Virbius ille lacu. 756
 At Clymenus Clothoquæ dolent, hæc fila reneri,
 Hic fieri regni jura minori sui.
 Jupiter, exemplum veritus, direxit in illum
 Fulmina, qui nimis moverat artis opem. 760
 Phæbe, quærebaris. Deus est: placare parenti.
 Propter te, fieri quod vetat, ipse facit.

Non ego te, quamvis properabis vincere, Cæsar,
 Si vetet auspicium, signa movere velim.
 Sint tibi Flaminius Trasimenaque littora testes,
 Per volucres æquos multa monere deos. 766
 Tempora si veteris quæris temeraria damni;
 Quartus ab extremo mense bis ille dies.

Postera lux melior. Superat Masinissa Sypha-
 cem;
 Et cecidit telis Hasdrubal ipse suis. 770

Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis,
 Et fugiunt freno non remorante dies.
 Quam cito venerunt Fortunæ Fortis honores!
 Post septem lucas Junius actus erit.
 Ite, deam læti Fortem celebrate, Quirites: 775
 In Tiberis ripa munera regis habet.
 Pars pede, pars etiam celeri decurrit cymba.
 Nec pudeat potos inde redire domum.
 Ferte coronatæ juvenum convivia lintres,
 Multaque per medias vina bibantur aquas. 780
 Plebs colit hanc, quia, qui posuit, de plebe
 fuisse
 Fertur, et ex humili sceptrâ tulisse loco.

Convenit et servia, serva quia Tullius ortus
 Constituit dubis templa propinqua deæ.

Ecce suburbana rediens male sobrius sæde 785
 Ad stellâ aliquis talia verba jacit:
 Zona lætetur nunc, et cras fortasse latebit:
 Dehinc erit, Orion, adspicienda mihi.
 At si non esset potus; dixisset eadem
 Venturum tempus solstitiale die. 790

Lucifero subeunte Lares delubra tulerunt,
 Hic ubi fit docta multa corona manu.
 Tempus idem Stator ædis habet, quam Romu-
 lus olim
 Ante Patatini condidit ora jugi.

Tot restant de mense dies, quot nomina Parcia,
 Cum data sunt trabæ templa, Quirine, tuæ. 796

Tempus Iuleis cras est natale Kalendis:
 Pierides, cæptis addite summa meis.
 Dicite, Pierides, quis vos adjunxerit isti,
 Cui dedit invitas victa noverca manus. 800
 Sic ego; sic Clío: Clari monumenta Philippi
 Adspicias, unde trahit Marcia casta genus;
 Marcia sacrificio deductum nomen ab Anco,
 In qua par facies nobilitate sua.
 Par auno quoque forma suo respondet in illa:
 Et genus, et facies, ingeniumque simul. 806
 Nec quod laudamus formam, tam turpe putaris.
 Laudamus magnas hæc quoque parte deas.
 Nupta fuit quondam matertera Cæsaris illi.
 O decus, o sacra femina digna domo! 810
 Sic cecinit Clío: doctæ adsensere sorores.
 Annuit Alcides, increpuitque lyram.

LIBER PRIMER TRISTIUM.

ELEGIA I.

PARVE, nec invideo, sine me, liber, ibis in Ur-
 bem,
 Heu mihi! quo domino non licet ire tuo.
 Vade, sed incultus; qualem decet exsulis escæ.
 Infelix, habitum temporis hujus habe.
 Nec te purpureo velent vaccinia fuco; 5
 Non est conveniens luctibus ille color:
 Nec titulus minio, nec cedro charta notetur;
 Candida nec nigra cornua fronte geras.
 Felices ornent hæc instrumenta libellos.
 Fortunæ memorem te decet esse meæ. 10
 Nec fragilli geminæ poliantur pumice frontes:
 Hirsutus passis ut videre comis.
 Neve liturarum pudeat. Qui viderit illas,
 De lacrymis factas sentiet esse meis.
 Vade, liber, verbisque meis loca grata saluta.
 Contingam certe, quo licet, illa pede. 16
 Si quis, ut in populo, nostri non immemor illic,
 Si quis, qui, quid agam, forte requirat, erit;
 Vivere me dices: salvum tamen esse negabis.
 Id quoque, quod vivam, munus habere dei. 20
 Atque ita te tacitus, querenti plura, legendum,
 Ne quod non opus est, forte loquere, dabis.
 Protinus admonitus repetet mea crimina lector;
 Et peragar populi publicus ore reus.

Neu cave defendas, quamvis mordebere dictis.
 Causa patrocinio non bona pejor erit. 26
 Invenies aliquem, qui me suspiret ademptum;
 Carmina nec siccis perlegat ista genis:
 Et tacitus secum, ne quis malus audiat, optet,
 Sit mea, lenito Cæsare, pœna minor. 30
 Nos quoque, quisquis erit, ne sit miser ille,
 precamur,
 Placatos misero qui volet esse deos.
 Quæque volet, rata sint: ablataque principis
 ira
 Sedibus in patriis det mihi posse mori.
 Ut peragas mandata, liber, culpabere forsan;
 Ingenique minor laude ferere mei. 36
 Judicis officium est, ut res, ita tempora rerum
 Querere. Quæsito tempore tutus eris.
 Carmina proveniunt animo deducta sereno:
 Nubila sunt subitis tempora nostra malis. 40
 Carmina secessum scribentis et otia querunt:
 Me mare, me venti, me fera jactat hiems.
 Carminibus metus omnis abest: ego perditus
 ensem
 Hæsurum jugulo jam puto jamque meo.
 Hæc quoque quod facio, judex mirabitur æquus;
 Scriptaque cum venia quæcumque leget. 46
 Da mihi Mæoniden, et tot circumspice casus;
 Ingenium tantis excidet omne malis,

Denique securus famæ, liber, ire memento ;
 Nec tibi sit lecto displicuisse pudor. 50
 Non ita se nobis præbet fortuna secundam,
 Ut tibi sit ratio laudis habenda tuse.
 Donec eram sospes, tituli tangebar amore,
 Querendique mihi nominis ardor erat.
 Carmina nunc si non studiumque, quod obfuit,
 odi, 55
 Sit satis. Ingenio sic fuga parta meo.
 I tamen, i, pro ine tu, cui licet, adspice Romam.
 Di facerent, possem nunc meus esse liber.
 Nec te, quod venias magnam peregrinus in Ur-
 bem, 60
 Ignotum populo posse venire puta.
 Ut titulo careas ; ipso noscere colore :
 Dissimulare velis ; ne liquet esse meum.
 Clam tamen intrato, ne te mea carmina lædant.
 Non sunt, ut quondam plena favoris erant.
 Si quis erit, qui te, quia sis meus, esse legendum
 Non putet, e gremio rejiciatque suo ; 66
 Inspice, dic, titulum. Non sum præceptor amoris ;
 Quas meruit, pœnas jam dedit illud opus.
 Forsitan expectes, ut in alta Palatia missum
 Scandere te jubeam, Cæsareamque domum. 70
 Ignoscant augusta mihi loca, Dique locorum.
 Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.
 Esse quidem memini mississima scdibus illis
 Numina ; sed timeo, qui nocuere, deos.
 Terretur minimo pennæ stridore columba, 75
 Unguibus, accipiter, saucia facta tuis.
 Nec procul a stabulis audet secedere, si qua
 Excussa est avidi dentibus agna lupi.
 Vitaret cælum Phaethon, si viveret, et quos
 Optarat stulte, tangere nollat equos. 80
 Me quoque, quæ sensi, fateor Jovis arma timere :
 Me reor infesto, cum tonat, igne peti.
 Quicumque Argolica de classe Capharea fugit,
 Semper ab Euboicis vela retorquet aquis.
 Et mea cymba, semel vasta percussa procella,
 Illum, quo læsa est, horret adire locum. 86
 Ergo, care liber, timida circumspecte mente ;
 Et satis a media sit tibi plebe legi.
 Dum petit infirmis nimium sublimia pennis
 Icarus, Icaris nomina fecit aquis. 90
 Difficile est tamen, hic remis utaris an aura,
 Dicere. Consilium resque locusque dabunt.
 Si poteris vacuo tradi ; si cuncta videbis
 Mitia ; si vires fregerit ira suas ;
 Si quis erit, qui te dubitantem et adire timentem
 Tradat, et ante tamen pauca loquatur ; adi. 96
 Luce bona, dominoque tuo felicior ipse
 Pervenias illuc, et mala nostra leves.
 Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
 Solus Achilleo tollere more potest. 100
 Tantum ne noceas, dum vis prodesse, videto.
 Nam spes est animi nostra timore minor.
 Quæque quiescebat, ne mota resurgat ira,
 Et pœnæ tu sis altera causa, cave.
 Cum tamen in nostrum fueris penetrare receptus,
 Contigerisque tuam, scriuina curva, domum ; 106
 Adspicies illic positos ex ordine fratres,
 Quos studium cunctos evigilavit idem.
 Cætera turba palam titulos ostendat apertos,
 Et sua detecta nomina fronte geret. 110
 Tres procul obscura latitantes parte videbis.
 Hi quoque, quod nemo nescit, amare docent.
 Hoc tu vel fugias, vel, si satis oris habebis,
 (Edipodas facito Telegonosque voces.
 Deque tribus, moneo, si quæ tibi cura parentis,
 Ne quenquam, quamvis ipse docebit, ames. 116

Sunt quoque mutatae ter quinque volumina for-
 mæ,
 Nuper ab exsequiis carmina rapta meis :
 His mando dicas, inter mutata referri
 Fortum vultum corpora posse meæ. 120
 Namque ea dissimilis subito est effecta priori :
 Flendaque nunc, aliquo tempore læta fuit.
 Plura quidem mandare tibi, si quæris, habebam ;
 Sed vereor tardæ causa fuisse moræ.
 Quod si, quæ subeunt, tecum, liber, omnia
 ferres, 125
 Sarcina latus magna futurus eras.
 Longa via est ; propera. Nobis habitabitur orbis
 Ultimus, a terra terra remota mea.

ELEGIA II.

Di maris et cæli, (quid enim nisi vota supersunt ?)
 Solvere quassatæ parcite membra ratibus ;
 Neve, precor, magni subscrubite Cæsaris iræ.
 Sæpe premente deo fert deus alter opem.
 Mulerber in Trojam, pro Troja stabat Apollo : 5
 Æqua Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.
 Oderat Ænean propior Saturnia Turno ;
 Ille tamen Veneris numine tutus erat.
 Sæpe ferox cautum petit Neptunus Ulixem ;
 Eripuit patruo sæpe Minerva suo. 10
 Et nobis aliquid, quamvis distamus ab illis,
 Quid vetat irato numen adesse deo ?
 Verba miser frustra non proficientia perdo :
 Ipsa graves spargunt ora loquentis aque.
 Terribilisque Notus jactat mea dicta, precesque,
 Ad quos mittuntur, non sinit ire deos. 16
 Ergo idem venti, ne causa lædar in una,
 Velaque nescio quo, votaque nostra ferunt ?
 Me miserum, quanti montes volvuntur aquarum !
 Jam jam tacturos sidera summa putes. 20
 Quantæ ducto subsidunt aquare valles !
 Jam jam tacturas Tartara nigra putes.
 Quocunque adspicias, nihil est nisi pontus et aer,
 Fluctibus hic tumidis, nubibus ille minax.
 Inter utrumque fremunt immani turbine venti. 25
 Nescit, cui domino pareat, unda maris.
 Nam modo purpureo vires capit Eurus ab ortu :
 Nunc Zephyrus sero vespere missus adest :
 Nunc gelidus sicca Boreas bacchatur ab Arcto :
 Nunc Notus adversa prælia fronte gerit. 30
 Rector in incerto est, nec quid fugiatve petatve,
 Invent. Ambiguus ars stupet ipsa malis.
 Scilicet occidimus, nec spes, nisi vana, salutis :
 Dumque loquor, vultus obruit unda meos.
 Opprimet hæc animam fluctus ; frustra que
 precanti 35
 Ore necaturas accipiemus aquas.
 At pia nil aliud quam me dolet exsule conjux :
 Hoc unum nostri scitque gemitque mali.
 Nescit in immenso jactari corpora ponto :
 Nescit agi ventis ; nescit adesse necem. 40
 Di bene, quod non sum mecum conscendere
 passus ;
 Ne mihi mors misero bis patienda foret !
 At nunc, ut peream, quoniam caret illa periclo,
 Dimidia certe parte superstes ero.
 Heu mihi quam celeri micuerunt nubila flamma !
 Quantus ab ætherio personat axe fragor ! 46
 Nec levius laterum tabulæ feriuntur ab undis,
 Quam grave balistæ mœnia pulsat onus.
 Qui venit hic fluctus, fluctus supereminet om-
 nes :
 Posterior nono est, undecimoque prior. 50

Nec letum timeo : genus est miserabile leti.

Demite naufragium ; mors mihi munus erit.

Est aliquid, fatove suo ferrove cadentem

In solida moriens ponere corpus humo :

Ut mandare suis aliquid, sperare sepulcra, 53
Et non æquoreis piscibus esse cibum.

Fingite me dignum tali nece ; non ego solus

Hic vehor. Immeritos cur mea pœna trahit ?

Pro superi, viridesque dei, quibus æquora curæ !
Utraque jam vestras sistite turba minas. 60

Quamque dedit vitam mitissima Cæsaris ira,

Hanc sinite infelix in loca jussa feram.

Si, quam promerui, pœnam me pendere vultis,

Culpa mea est, ipso iudice, morte minor.

Mittere me Stygias si jam voluisset ad undas 65

Cæsar, in hoc vestra non eguisset opes.

Est illi nostri non invidiosa cruoris
Copia : quodque dedit, cum volet, ipse
feret.

Vos modo, quos nullo certe puto crimine læsos,
Contenti nostris, di, precor, es'c malis. 70

Nec tamen, ut cuncti miserum servare velitis,

Quod periit, salvum jam caput esse potest.

Ut mare considat, ventisque ferentibus utar ;

Ut mihi parcat ; num minus exsul ero ? 75

Non ego divitias avidus sine fine parandi

Latum mutandis mercibus æquor aro :

Nec peto, quas quondam petisti studiosus, Athenas :

Oppida non Asiæ, non loca visa prius.

Non ut, Alexandri clarum delatus in urbem,

Delicias videam, Nile jocose, tuas. 80

Quod faciles opto ventos (quis credere possit ?)

Sarmatis est tellus, quam mea vota petunt.

Obligor, ut tangam lævi fera littora Ponti ;

Quodque sit a patria tam fuga tarda, queror.

Nescio quo videam positos ut in orbe Tomias, 85

Exilem facio per mea vota viam.

Seu me diligitis, tantos compescite fluctus,

Pronaque sint nostræ numina vestra rati.

Seu magis odistis, jussæ me advertite terræ.

Supplicii pars est in regione mei. 90

Ferte (quid hic facio ?) rapidi mea carbasa venti.

Ausonios fines cur mea vela vident ?

Noluit hoc Cæsar ; quid, quem fugat ille, tenetis ?

Adspiciat vultus Pontica terra meos.

Et jubet, et merui : nec, quæ damnaverit ille, 95

Crimina defendi fasve piumve puto.

Si tamen acta deos nunquam mortalia fallunt ;

A culpa facinus scitis abesse mea.

Immo ita, vos scitis ; si me meus abstulit error,

Stultaque mens nobis, non scelerata, fuit : 100

Quamlibet e minimis, domui si favimus illi.

Si satis Augusti publica jussa mihi :

Hoc duce si dixi felicia sæcula, proque

Cæsare thura plus Cæsaribusque dedi :

Si fuit hic animus nobis, ita parcite, divi. 105

Sin minus ; alta cadens obruat unda caput.

Fallor ? an incipiunt gravidae vanescere nubes,

Victaque mutati frangitur ira maris ?

Non casus, sed vos sub conditione vocati, [109

Fallere quos non est, hanc mihi fertis opem.

ELEGIA III

Cum subit illius tristissima noctis imago,

Quæ mihi supremum tempus in Urbe fuit :

Cum repeto noctem, qua tot mihi cara reliqui,

Labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.

Jam prope lux aderat, qua me discedere Cæsar 5

Finibus extremæ jusserrat Ausoniam.

Nec mens, nec spatium fuerant satis apta parantibus

Torpuerant longa pectora nostra mora.

Non mihi servorum, comitis non cura legendi,

Non aptæ profugo vestis opiae fuit. 10

Non aliter stupui, quam qui Jovis ignibus iectus

Vivit, et est vitæ nescius ipse suæ

Ut tamen hanc animo nubem dolor ipse removit,

Et tandem sensus convalescere mei ;

Alloquor extremum mæstos abiturus amicos, 15

Qui modo de multis unus et alter erant.

Uxor amans flentem flens acrius ipsa tenebat,

Imbre per indignas usque cadente genas.

Nata procul Libycis aberat diversa sub oris, 19

Nec poterat lati ceteros esse mei. [bant]

Quodcumque adspiceres, luctus gemitusque sona-

Formaque non taciti fuderis intus erat. [ren]

Fœmina, virque, meo pueri quoque funere n. 20

Inque domo lacrymas angulus omnis habet.

Si licet exemplis in parvo grandibus uti ; 25

Hæc facies Trojæ, cum caperetur, erat.

Jamque quies ebant voces hominumque canum-

que.

Lunaque nocturnos alia regebat equos.

Hanc ego suspiciens, et ab hac Capitolia cernens,

Quæ nostro frustra juncta fuere lari ; 30

Numina vicinis habitantia sedibus, inquam,

Jamque oculis nunquam templa videnda meis ;

Dique relinquendi, quos urbs habet alta Quirini ;

Est salutat tempus in omne mihi.

Et quamquam seto clypeum post vulnere sumo ;

Attamen hanc odiis exonerate fugam ; 36

Cælestique viro, quis me deceiverit erro.

Dicite ; pro culpa ne scelus esse putet :

Ut, quod vos scitis, pœnæ quoque sentiat auctor.

Placato possum non miser esse deo. 40

Hac prece adoravi superos ego : pluribus uxor :

Singultu medios præpediente sonos.

Illa etiam ante Larcs passis prostrata capillis

Contigit extinctos ore tremante focos :

Multaque in aversos effudit verba Penate 45

Pro deplorato non valitura viro.

Jamque moræ spatium nox præcipitata negabat,

Versaque ab axe suo Parthasis Aëtos erat.

Quid facerem ? blando patriæ retinebar amore :

Ultima sed jussæ nox erat illa fugæ. 50

Ah quoties aliquo dixi properante, Quid urges ?

Vel, quo festines ire, vel unde, vide.

Ah quoties certam me sum mentitus habere

Horam, propositæ quæ foret apta viæ.

Ter, limen tetigi ; ter sum revocatus : et ipse 55

Indulgens animo pes mihi tardus erat.

Sæpe, Vale dicto, rursus sum multa locutus ;

Et quasi discedens oscula summa dedi

Sæpe eadem mandata dedi, meque ipse fesselli, 60

Respicens oscula pignora cara meis.

Denique, Quid propero ? Scythia est, quo mit-

timur, inquam ?

Roma relinquenda est : utraque justa mora es :

Uxor in æternum vivo mihi viva negatur,

Et domus, et fidæ dulcicia membra domus ;

Quosque ego fraterno dilexi more sodales. 65

O mihi Thesea pectora juncta fide !

Dum licet, amplectar : nunquam fortasse licebit

Amplius. In lucro, quæ datur hora, mihi est

Nec mora ; sermonis verba imperfecta relinquo.

Complectens animo proxima quæque meo. 70

Dum loquor, et flemus ; cælo nitidissimus alto,

Stella gravis nobis, Lucifer ortus erat. [quam

Dividor haud aliter, quam si mea membra relin-

Et pars abrupti corpore visa suo est.

Sic Priamus deluit, tunc cum in contraria
 versus 75
 Ultores habuit proditionis equus.]
 Tum vero exoritur clamor gemitusque meorum,
 Et feriunt mœstæ pectora nuda manus.
 Tum vero conjux humeris abeuntis inhærens
 Miscuit hæc lacrymiq̃ tristia dicta suis: 80
 Non potes avelli: simul ah simul ibimus, inquit:
 Te sequar; et conjux exsulis exsul ero.
 Et mihi facta via est: et me capit ultima tellus.
 Accedam profugæ sarcina parva rati.
 Te jubet e patria discedere Cæsaris ira; 85
 Me pietas. Pietas hæc mihi Cæsar erit.
 Talia tentabat: sic et tentaverat ante:
 Vixque dedit victas ultimatæ manus.
 Egreior, sive illud erat sine funere ferri,
 Squalidus ammissis hita per ora comis. 90
 Illa dolore amens tenebris narratur obortis
 Semianimis media procubuisse domo.
 Utque resurrexit fœdatis pulvere turpi
 Crinibus, et gelida membra levavit humo;
 Se modo, desertos modo complorasse penates. 95
 Nomen et erepti sæpe vocasse viri:
 Nec gemuisse minus, quam si natæve meumve
 Vidisset structos corpus habere rogos:
 Et voluisse mori: et moriendo ponere sensus:
 Respectoque tamen non posuisse mei. 100
 Vivat: et absentem, quoniam sic fata tulerunt,
 Vivat, et auxilio sublevar et usque suo.

ELEGIA IV.

Tingitur Oceano custos Erymanthidos Ursæ,
 Equoreasque suo sidere turbat aquas:
 Nos tamen Ionium non nostra findimus æquor
 Sponte: sed audaces cogimur esse metu.
 Me miserum! quantis increscant æquora ventis, 5
 Erutæque ex imis fervet arena vadis!
 Monte nec inferior proræ puppique recurvæ
 Insilit, et pictos verberat unda deos.
 Pineæ texta sonant: pulsi stridore rudentes:
 Adgemit et nostris ipsa carina malis. 10
 Navita confessus gelido pallore timorem
 Jam sequitur victam, non regit arte, ratem.
 Utque parum validus non proficiencia vactor
 Cervicis rigidæ frena remittit equo:
 Sic non quo voluit, sed quo rapit impetus
 undæ, 15
 Aurigam videoq̃ vela dedisse rati.
 Quod nisi mutatas emisit Æolus autas;
 In loca jam nobis non adeunda ferar.
 Nam procul, Illyriis læva de parte relictis,
 Interdicta mihi cernitur Italia. 20
 Desinat in vetitas quæso contendere terras,
 Et mecum magno pareat aura deo.
 Dum loquor, et cupio pariter timeoque revelli,
 Increpuit quantis viribus unda latus!
 Parcite, cærulei, vos parcite, numina ponti; 25
 Infestumque mihi sit satis esse Jovem.
 Vos animam sævæ fessam subducite morti;
 Si modo, qui perii, non periisse potest.

ELEGIA V.

O mihi post ullos nunquam memorande sodales;
 O cui præcipue soror mea visa sua est;
 Attonitum qui me (memini) carissime, primus
 Ausus es all' uio. sustinuisse tuo;
 Qui mihi consilium vivendi mite dediati, 5
 Cum foret in misero pectore mortis amor;

Scis bene, cui dicam, postis pro nomine signis;
 Officium nec te fallit, amice, tuum.
 Hæc mihi semper erunt imis infixa medullis;
 Perpetuusque animæ debitor hu' as ero. 10
 Spiritus et vacuas prius hic tenuans in auras
 Ibit, et in tepido deseret ossa rogo;
 Quam subeant animo meritum oblivia nostro,
 Et longa pietas excidat ista die.
 Di tibi sint faciles, et opis nullius egentem 15
 Fortunam præsent, dissimilemque meæ.
 Si tamen hæc navis vento ferretur amico,
 Ignoraretur forsitan ista fides.
 Thesea Pirithous non tam sensit amicum,
 Si non infernas vivus adisset aquas. 20
 Ut foret exemplum veri Phœceus amoris,
 Fecerunt furie, tristes Orestæ, tuæ.
 Si non Euryalus Rutulos cecidisset in hostes,
 Hyrtacida Niso gloria nulla foret.
 Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum, 25
 Tempore sic duro est inspicienda fides.
 Dum juvat, et vultu ridet fortuna sereno,
 Indelibatas cuncta sequuntur opes.
 At simul intonuit, fugiunt; nec noscitur ulli,
 Agminibus comitum qui modo cinctus erat 30
 Atque hæc exemplis quondam collecta priorum
 Nunc mihi sunt propriis cognita vera malis.
 Vix duo tresve mihi de tot superestis amici.
 Cætera fortunæ, non mea, turba fuit.
 Quo magis, o pauci, rebus succurrite lapsis, 35
 Et date naufragio littora tuta meo:
 Neve metu falso nimium trepitate, timentes
 Ilac offendatur ne pietate deus.
 Sæpe fidem adversis etiam laudavit in armis,
 Inque suis amat hanc Cæsar, in hoste probat 40
 Causa mea est melior; qui non contraria fov'
 Arma, sed hanc meui simplicitate fugan
 Invigiles igitur nostris pro casibus oro;
 Diminui si qua numinis ira potest.
 Scire meos si quis casus desideret omnes;
 Plus, quam quod fieri res sinit, ille petat.
 Tot mala sum passus, quot in æthere sidera
 lucent,
 Parvaque quot siccis corpora pulvis habet.
 Multaque credibili tulimus majora, ratamque,
 Quamvis acciderint, non habitura fidem. 50
 Pars etiam quadam mecum moriatur oportet,
 Meque velim possit dissimulante tegi.
 Si vox infragilis, pectus mihi firmius ære,
 Pluraque cum linguis pluribus ora forent;
 Non tamen idcirco complecterer omnia verbis, 55
 Materia vires exsuperante meas.
 Pro duce Neritio docti mala nostra poetæ
 Scribite: Neritio nam mala plura tuli.
 Ille brevi spatio multis erravit in annis
 Inter Dulichias Iliacasque domos. 60
 Nos, freta sideribus notis distantia mensos,
 Sors tulit in Geticos Sarmaticosque sinus.
 Ille habuit fidamque ranson, sociosque fideles:
 Me profugum comites deseruere mei.
 Ille suam lætus patriam victorque petebat: 65
 A patria fugio victus et exsul ego.
 Nec mihi Dulichium domus est, Ithaceve. Sa-
 meve,
 Pena quibus non est grandis abesse locis,
 Sed quæ de septem totum circumspicit orbem
 Montibus, imperii Roma deumque locos. 70
 Illi corpus erat durum patiensque laborum-
 Invalidæ vires ingenuæque mihi.
 Ille erat assidue ævis agitatus in armis.
 Assuetus studiis molibus ipse fui

Me deus oppressit, nullo mala nostra levante: 75
 Bellatrix illi diva ferebat opem.
 Carmque minor Jove sit, tumidis qui regnat in
 undis;
 Illum Neptuni, me Jovis ira premit
 Adde, quod illius pars maxima ficta laborum est:
 Ponitur in nostris fabula nulla malis.
 Denique quæsitos tetigit tamen ille penates,
 Quæque diu petiit, contigit arva tamen.
 At mihi perpetuo patria tellure carendum est,
 Ni fuerit læsi mollior ira dei.

ELEGIA VI.

Nec tantum Clario Lyde dilecta poetæ,
 Nec tantum Coo Battis amata suo est;
 Pectoribus quantum tu nostris, uxor, inhæres:
 Digna minus misero, non meliore viro.
 Te mea, supposita veluti trabe, fulta ruina est: 5
 Si quid adhuc ego sum, muneri omne tui est.
 Tu facis, ut spoliū ne sim, neu nuder ab illis,
 Naufragii tabulas qui petiere mei.
 Utque rapax, stimulante fame, cupidusque cruoris
 Incustoditum captat ovile lupus: 10
 Aut ut edax vultur corpus circumspicit, ecquod
 Sub nulla positum cernere possit humo:
 Sic mea nescio quis, rebus male fidas acerbis,
 In bona venturus, si paterere, fuit.
 Hunc tua per fortes virtus submovit amicos, 15
 Nulla quibus reddi gratia digna potest.
 Ergo quam misero, tam vero, teste probaris:
 Illic aliquid pondus si modo testis habet.
 Nec probitate tua prior est aut Ilectoris uxor,
 Aut comes extincto Laodamia viro: 20
 Tu si Mæonium vatem sortita fuisses:
 Penelopes esset fama secunda tuæ.
 Sive tibi hoc debes, nulla pia facta magistra;
 Cumque nova moresunt tibi luce dati:
 Fœmina seu princeps, omnes tibi culta per annos,
 Te docet exemplum conjugis esse bonæ; 26
 Admilenique sui longa aduætu dñe fecit,
 Grandia si parvis adsimilare licet.
 Heu mihi, non magnas quod habent mea carmina
 vires,
 Nostraque sunt meritis ora minora tuis! 30
 Si quid et in nobis vivi fuit ante vigoris,
 Exstinctum longis occidit omne malis.
 Prima locum sanctas heroidas inter haberes;
 Prima bonis animi conspicerere tui.
 Quantumcunque tamen præconia nostra vale-
 hunt, 35
 Carminibus vives tempus in omne meis.

ELEGIA VII.

Si quis habes nostris similes in imagine vultus;
 Deme meis hederas, Bacchica serta, comis.
 Ista decent lætos felicia signa poetas.
 Temporibus non est apta corona meis.
 Hæc tibi dissimulas, sentis tamen, optime,
 dici, 5
 In digito qui me fersque refersque tuo;
 Effigiemque meam fulvo complexus in auro
 Cara relegati, qua potes, ora vides
 Quæ quoties spectas, subeat tibi dicere forsan,
 Quam procul a nobis Naso sodalis abest! 10
 Grata tua est pietas: sed carmina major imago
 Sunt mea; quæ mando qualiæcunque legas:
 Carmina mutas hominū dentientia formas:
 Infelix domini quod fuga rupit opus.

Hæc ego discedens, sicut bene multa meorum,
 Ipse mea posui mæstus in igne manu.
 Utque cremasse suum fertur sub stipite natum
 Thestias, et melfor matre fuisse soror;
 Sic ego non meritos mecum peritura libellos
 Imposui rapidis viscera nostra rogis. 20
 Vel quod eram Musas, ut crimina nostra, perosus.
 Vel quod adhuc crescens et rude carmen erat.
 Quæ quoniam non sunt penitus sublata, sed
 exstant;
 Pluribus exemplis scripta fuisse reor.
 Nunc precor ut vivant, et non ignava legentum 25
 Otia delectent admoncantque mei.
 Nec tamen illa legi poterunt patienter ab ullo,
 Nesciet his summam si quis abesse manum.
 Ablatum mediis opus est incudibus istud,
 Defuit et scriptis ultima lima meis.
 Et veniam pro laude peto; laudatus abunde,
 Non fastiditus si tibi, lector, ero.
 Hos quoque sex versus, in prima fronte libelli
 Si præponendis esse putabis, habe.
 Orba parente suo quicunque volumina tangis, 35
 His saltem vestra detur in urbe locus.
 Quoque magis faveas, non sunt hæc edita ab ipso
 Sed quasi de domini funere rapta sui.
 Quicquid in his igitur vitii rude carmen habebit
 Emendaturus, si licuisset, eram. 40

ELEGIA VIII.

In caput alta suum labentur ab æquore retro
 Flumina: conversis solque recurrit equis.
 Terra ferat stellas: cælum findetur aratro:
 Unda dabit flammas: et dabit ignis aquas.
 Omnia naturæ præpostera legibus ibunt: 5
 Parque suum mundi nulla tenebit iter.
 Omnia jam fient, fieri quæ posse negabam:
 Et nihil est, de quo non sit habenda fides.
 Hæc ego vaticinor, quia sum deceptus ab illo,
 Laturum misero quem mihi rebar opem. 10
 Tantane te, fallax, cepere oblivia nostri;
 Afflictumne fuit tantus adire pudor;
 Ut neque inspiceres, nec solārere jacentem,
 Dure, neque exsequias prosequerere meas
 Illud amicitia: sanctum ac venerabile nomen 16
 Re tibi pro vili sub pedibusque jacet?
 Quid fuit, ingenti prostratum mole sodalem
 Visere, et alloqui parte levare tui?
 Inque meos si non lacrymam demittere casus,
 Pauca tamen ficto verba dolore queri? 20
 Idque quod ignoti faciunt, valedicere saltem,
 Et vocem populi publicaque ora sequi?
 Denique lugubres vultus, nunquamque videndos
 Cernere supremo, dum licuitque, die?
 Dicendumque semel toto non amplius ævo 25
 Accipere, et parili reddere voce Vale?
 At fecere alii nullo mihi fœdere juncti,
 Et lacrymas animi signa dedere sui.
 Quid? nisi convictu causisquæ valentibus essem
 Temporis et longi vinctus amore tibi? 30
 Quid? nisi tot lusus et tot mea seria nosset,
 Tot nossem lusus æriacæ ipse tua?
 Quid? si duntaxat Romæ mihi cognitus esses,
 Adscitus toties in genus omne loci?
 Cunctane in æquoreos abierunt irrita ventos? 35
 Cunctane Lethæis mersa feruntur aquis?
 Non ego te placida genitum reor urbe Quirini,
 Urbe meæ quæ jam non aduenda pede est;
 Sed scopulis, Ponti quos hæc habet ora sinistri,
 Inque feris Scythiæ Sarmaticisque jugis. 40

Et tua sunt silicis circum præcordia venæ,
 Et rigidum ferri semina pectus habent.
 Quæque tibi quondam tenero ducenda palato
 Plena dedit nutrix ubera, tigris erat.
 At niala nostra mihus, quam nunc, aliena pu-
 tasses, 4
 Duritiæque mihi non agerere reus.
 Sed quoniam accedit fatalibus hoc quoque damnis,
 Ut careant numeris tempora prima suis;
 Effice, peccati ne sim memor hujus, et illo
 Officium laudem, quo queror, ore tuum. 50

ELEGIA IX.

Detur inoffensæ metam tibi tangere vitæ,
 Qui legis hoc nobis non inimicus opus.
 Atque utinam pro te possint mea vota valere,
 Quæ pro me duos non tetigere deos!
 Donec eris felix, multos numerabis amicos: 5
 Tempora si fuerint nubila, solus eris.
 Aspicias ut veniant ad candida tecta columbæ;
 Accipiat nullas sordida turris aves.
 Horrea formicæ tendunt ad inaniam nunquam:
 Nullus ad amissas ibit amicus opes. 10
 Utque comes radios per solis euntibus umbra,
 Cum latet hic pressus nubibus, illa fugit;
 Mobile sic sequitur fortunæ lumina vulgus:
 Quæ simul inducta nube teguntur, abit.
 Hæc precor ut semper possint tibi falsa videri;
 Sunt tamen eventus v. a. latenda meo. 16
 Dum stetimus, turbæ quantum satis esset habebat
 Nota quidem, sed non ambitiosa domus.
 At simul impulsæ est, omnes tinaere ruinam,
 Cautique communi terga dedere fugæ 20
 Sæva nec admiror metuunt si fulmina, quorum
 Ignibus afflati proxima quæque solent.
 Sed tamen in duris remanentem rebus amicum
 Quamlibet inviso Cæsar in hoste probat.
 Nec solet inasci (neque enim moderatur alter) 25
 Cum quis in adversis, si quid amavit, amat.
 De comite Argolici postquam cognovit Orestæ,
 Narratur Pyladen ipse probasse Thoas.
 Quæ fuit Actoridæ cum magno semper Achille,
 Laudari solita est Hectoris ore fides. 30
 Quod pius ad manes Theseus comes isset amico,
 Tartareum dicunt indoluisset deum.
 Euryali Nisique fide tibi, Turne, relata,
 Credibile est lacrymis immaduisse genas.
 Est etiam miseris pietas, et in hoste probatur. 35
 Aleu mihi, quam paucos hæc mea dicta movent!
 Illic status, hæc rerum nunc est fortuna mearum,
 Debeat ut lacrymis nullus adesse modus.
 At mea sunt, proprio quanvis læstissima casu,
 Pectora processu facta serena tuo. 40
 Illoc eventurum jam tum, carissime, vidi,
 Ferret adhuc istam cum minor aura ratem.
 Sive aliquod morum, seu vitæ labe carentis
 Est pretium; nemo pluri habendus erit:
 Sive per ingenuas aliquis caput extulit atres; 45
 Quælibet eloquio sit bona causa tuo.
 His ego commotus, dixi tibi protinus ipsi:
 Scena manet dotes grandia, amice, tuas.
 Hæc mihi non ovium fibræ, tonitruæ sinistri,
 Linguæ servatæ, pennæ dixit avis. 50
 Augurium ratio est, et conjectura futuri:
 Hæc divinavi, notitiamque t. li.
 Quæ quoniam vera est; tota mihi mente tibi que
 Gratulor, ingenium non latuisse tuum.
 At nostrum tenebris utinam latuisset in imis! 55
 Expedit in studio lumen abesse meo.

Utque tibi prosunt artes, facunde, severæ;
 Dissimiles illis sic notuere mihi.
 Vita tamen tibi nota mea est: scis artibus ille
 Auctoris mores abstinuisset sui. 60
 Scis velut hoc juveni lusum mihi carmen; et
 istos,
 Ut non laudandos, sic tamen esse jocos.
 Ergo ut defendi nullo mea posse colore,
 Sic excusari crimina posse puto.
 Qua potes, excusa; nec amici desere causam. 65
 Quo bene cœpisti, sic pede semper eas.

ELEGIA X.

Est mihi, aitque precor, flavæ tutela Minervæ
 Navis, et a picta casside nomen habet.
 Sive opus est velis; minimam bene currit ad
 auram:
 Sive opus est remo; remige carpit iter.
 Nec comites volucris contenta est vincere cursu; 5
 Occupat egressas quamlibet ante rates.
 Et patitur fluctus, fertque adsilientia longe
 Aquora, nec savis icta fatiscit aquis.
 Illa, Corinthiacis primum mihi cognita Cenchris,
 Fida manet trepidæ duxque comesque fugæ. 10
 Perque tot eventus, et iniquis concita ventis
 Aquora, Palladio numine tuta fuit.
 Nunc quoque tuta precor vasti secret ostia Ponti,
 Quasque petit, Getici litoris intret aquas.
 Quæ simul Eolæi mare me deduxit in Helles. 15
 Et longum tenui limite fecit iter;
 Ileximus in lævum cursus, et ab Hectoris urbe
 Venimus ad portus, Imbria terra, tuos.
 Inde levi vento Zerynthia litora nactis
 Threiciam tetigit fessa carina Samon. 20
 Saltus ab hac terra brevis est Tempyra petenti.
 Hæc dominum tenus est illa secuta suum.
 Nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos
 Hellespontiacas illa relegit aquas:
 Dardaniamque petit auctoris nomen habentem,
 Et te rusticola, Lampæce, tuta deo: 25
 Quaque per angustas vectæ male virginis undas
 Sæston Abydena separat urbe fretum:
 Inque Propontiæ hærentem Cyzicon oris,
 Cyzicon Hæmonia nobile gentis opus: 30
 Quaque tenent Ponti Byzantia litora fauces.
 Illic locus est gemini janua vasti maris.
 Hæc precor evincat, propulsæque fortibus Austris
 Transeat instabiles strenua Cyaneas:
 Thynnicæque sinus, et ab his per Apollinis
 urbem 35
 Alta sub Anchiali mœnia tendat iter:
 Inde Membraciæ portus, et Odesson, et arcæ
 Præterat diclas nomine, Bacche, tuo:
 Et quos Alcathoi memorant a mœnibus ortos
 Sedibus his profugum constituisse Læren. 40
 A quibus adveniat Miletida sospes ad urbem,
 Offensæ quo me compulsi ira dei.
 Iam si contigerit, meritæ cadet agna Minervæ.
 Non facit ad nostras hostia major opes.
 Tos quoque, Tyndaridæ, quos hæc colit insula,
 fratres 45
 Mite, precor, duplici numen adeste viæ.
 Altera namque parat Symplegadas ire per arcas
 Scindere Bistonias altera puppis aquas.
 Os facite, ut ventos, loca cum diversa petamus,
 Illa suos habeat, nec minus illa suos. 50

ELEGIA XI.

Littera quæcumque est toto tibi lecta libello,
 Est mihi sollicitudo tempore facta viæ.

Aut hanc me, gelidi tremere cum mense De-
cembria,
Scribentem mediis Adria vidit aquis:
Aut, postquam bimarem cursu superavimus
Isthmon, 5
Alteraque est nostræ sumta carina fugæ.
Quod facerem versus inter fera murmura ponti,
Cycladas Ægæas obstupuisse puto.
Ipse ego nunc miror, tantis animique marisque
Fluctibus ingenium non cecidisse meum. 10
Seu stupor huic studio, sive est insania nomen;
Omnis ab hac cura mens relevata mea est.
Sæpe ego nimboris dubius jactabar ab Hædis:
Sæpe minax Steropes sidere pontus erat:
Fuscabatque diem custos Erymanthidos Ursæ:
Aut Hyadas sævia auxerat Auster aquis: 16
Sæpe maris pars intus erat; tamen ipse tre-
menti
Carmina dicebam qualiacunque manu.
Nunc quoque contenti stridunt Aquilone rudentes,
Inque modum tumuli concava surgit aqua, 20
Ipse gubernator tollens ad sidera palmas
Exposcit votis, immemor artis, opem.

Quocunque aspicio, nihil est, nisi mortis imago,
Quam dubia timeo mente, timensque precor.
Attigeo portum, portu terrebor ab ipso. 25
Plus habet infesta terra timoris aquis.
Nam simul insidiis hominum pelagique laboro.
Et faciunt geminos ensis et unda metus.
Ille meo vereor ne speret sanguine prædam,
Hæc titulum nostræ mortis habere velit. 30
Barbara pars læva est, avidæque instructa rapinæ.
Quam cruor et cædes bellaque semper habent.
Cumque sit hibernis agitatuni fluctibus æquor;
Pectora sunt ipso turbidiora mari.
Quo magis his debes in noscere, candide lector,
Si spe sunt, ut sunt, inferiora tua. 36
Non hæc in nostris, ut quondam, scribimus hortis.
Nec, consuevi, meum, leuæle, corpus habes.
Jactor in indomito brumali luce profundo,
Ipsaque caruleis charta feritur aquis. 40
Improba pugnat hiems, indignaturque quod avsum
Scribere, se rigidas incutiente minas.
Vincat hiems hominem. Sed eodem tempore.
quæso,
Ipse modum statuam carminis, illa sui.

LIBER SECUNDUS.

Quid mihi vobiscum est, infelix cura, libelli,
Ingenio perii qui miser ipse meo?
Cur modo damnatas repeto, mea crimina, Musas?
An semel est penam commeruisse parum?
Carmina fecerunt, ut me cognoscere vellent
Omine non fausto formina virque, mea.
Carmina fecerunt, ut me moresque notaret
Jam demum visa Cæsar ab Arte meos.
Deme mihi studium; vitæ quoque crimina demes.
Acceptum refero versibus, esse nocens. 10
Hoc pretium curæ vigilatorumque laborum
Cepimus; ingenio parva reperta meo.
Si scirem, doctas odissim jure sorores,
Numina cultori pernicioiosa suo.
At nunc, tanta meo comies est insania morbo, 15
Saxa malum refero rursus ad icta pedem.
Scilicet et victus repetit gladiator arenam;
Et redit in tumidas naufraga puppis aquas.
Forsitan, ut quondam Teuthrantia regna tenenti,
Sic mihi res eadem vulnus opemque feret: 20
Musaque, quam movit, motam quoque leniet
iram:
Exorat magnos carmina sæpe deos.
Ipse quoque Ausonias Cæsar matresque natusque
Carmina turri geræ dicere jussit Opi.
Jusserat et Phæbo dici, quo tempore ludos 25
Fecit, quos ætas aspexit una semel.
His precor exemplis tua nunc, mitissime Cæsar,
Fiat ab ingenio mollior ira meo.
Illa quidem justa est, nec me meruisse negabo.
Non adeo nostro fugiet ab ore pudor. 30
Sed, nisi peccassem, quid tu concedere posses?
Materiam veniæ sors tibi nostra dedit.
Si, quoties homines peccant, sua fulmina mittat
Jupiter; exiguò tempore inermis erit.
Ihic, ubi detonuit, strepitumque externit orbem, 35
Purum discussis æera reddit aquis.

Jure igitur genitorque deum rectorque vocatur
Jure capax mundus nil Jove majus habet
Tu quoque, cum patriæ rector dicat paterque,
Ut ere more dei nomen habentis idem. 40
Idque facis: nec te quisquam moderatius unquam
Imperii potuit tena tenere sui.
Tu veniam parti superatæ sæpe dediisti,
Non concessurus quam tibi victor erat.
Divitiis etiam multos et honoribus auctos 45
Vidi, qui tulerant in caput arma tuum.
Quæque dies bellum, belli tibi sustulit iram:
Parsque simul templis utraque dona tulit.
Utique tuus gaudet miles, quod vicerit hostem:
Sic, victum cur se gaudeat, hostis harbar. 50
Causa mea est melior; qui nec contraria dicor
Arma, nec hostiles esse secutus opeas.
Per mare, per terras, per tertia numina juro,
Per te, præsentem conspicuumque deum:
Hunc animum favisse tibi, vir maxime; meque.
Qua sola potui, mente fuisse tuum. 56
Optavi petres cælestia sidera tarde;
Parsque fui turbæ parva precantis idem.
Et pia thura dedi pro te: cumque omnibus unus
Ipse quoque adjuvi publica vota meis. 60
Quid referam libris, illos quoque, crimina nostra,
Mille locis plenos nominis esse tui?
Inspice majus opus, quod adhuc sine fœre reliqui,
In non credendis corpora versa modos:
Invenies vestri præconia nominis illic. 65
Invenies animi pignora multa mei.
Non tua carminibus major fit gloria, nec quo,
Ut major fiat, crescere possit, habet.
Fama Jovis superest: tamen hunc sua facta re-
ferri,
Et se materiam carminis esse, juvat: 70
Cumque gigantei memorantur prælia belli,
Credibile est lætum laudibus esse suis

Te celebrant alii quanto decet ora, tuasque
 ingenio laudes uberiore canunt.
 Sed tam-n, ut fuso taurorum sanguine centum, 75
 Sic capitur nimio thurishonore deus.
 Ah ferus, et huius nimium crudeliter hostis,
 Delicias legit qui tibi cunq̃ue meas!
 Carmina ne nostris sic te venerantia libris
 Iudicio possint candidiore legi. 80
 Esse sed irato quis te mihi posset amicus?
 Vix tunc ipse mihi non inimicus eram.
 Cum cœpit quassata domus subsidere, partes
 In proclinas omne recumbit onus;
 Conctaque fortuna rimam faciente dehiscunt. 85
 Ipsa suo quondam pondere tecta ruunt
 Ergo hominum quæsitum odium mihi carmine:
 quaque
 Debut, est vultus turba secuta tuos.
 At (memini) vitamque meam moresque probabas
 Illo, quem dederas, prætereuntis equo. 9.)
 [Quod si non prodest, et honesti gratia nulla
 Redditur; at nullum crimen adeptus eram.]
 Nec male commissæ est nobis fortuna rotarum,
 Lisque decem decies inspicienda viris.
 Res quoque privatas statui sine crimine iudex:
 Deque mea fassa est pars quoque victa fide. 96
 Me miserum! potui, si non extrema nocent,
 Iudicio tutus non semel esse tuo.
 Ultima me perdunt: imoque sub æquoque mergit
 Incolumem toties una procella ratem. 100
 Nec mihi pars nocuit deurgite parva: sed omnes
 Pressere hoc fluctus, Oceanusque caput.
 Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?
 Cur imprudenti cognita culpa mihi?
 Inscius Actæon vidit sine veste Dianam: 105
 Præda fuit canibus non minus ille suis.
 Scilicet in superis etiam fortuna luenda est,
 Nec veniam, laso numine, casus habet.
 Illa namque die, qua me malus abstulit error,
 Parva quidem periit, sed sine labe, domus. 110
 Sic quoque parva tamen, patrio dicatur ut ævo
 Clara, nec ullius nobilitate minor:
 Et neque divitiis, nec paupertate notanda:
 Unde fit in neutrum conspiciendus eques.
 Sit quoque nostra domus vel censu parva, vel
 ortu; 115
 Ingenio certe non latet illa meo.
 Quo videar quamvis nimium juveniliter usus,
 Grande tamen toto nomen ab orbe fero.
 Turbaque doctorum Nasonem novit, et audet
 Non fastiditis annumerare viris. 120
 Corruit hæc igitur Musis accepta, sub uno,
 Sed non exiguo, crimine lapsa domus.
 Atque ea sic lapsa est, ut surgere, si modo læsi
 Ematurerit Cæsaris ira, queat.
 Cujus in eventu pœnæ clementia tanta est, 125
 Ut fuerit nostro lenior illa metu.
 Vita data est, citaque necem tua constitit ira,
 O Princeps, parce viribus use tuis.
 Insuper accedunt, te non adimente, paternæ,
 Tanquam vita parum muneris esset, opes. 130
 Nec mea decreto damnaasti facta senatus,
 Nec mea selecto iudice iussa fuga est.
 Tristibus invecus verbis (ita principe dignum)
 Ullus es offensas, ut decet, ipse tuas.
 Adde, quod edictum, quamvis immane minaxque,
 Attamen in pœnæ nomine lene fuit. 136
 Quippe relegatus, non exul, dicor in illos
 Parcaque fortunæ sunt data verba mee.
 Nulla quidem sano gravior mentisque potenti
 Pœna est, quam tanto displicuisse viro. 140

Sed solet interdum fieri placabile nomen:
 Nube solet pulsa candidus ire dies.
 Vidi ego pampineis onerata vitibus ulmum,
 Quæ fuerat sævi fulmine tacta Jovis.
 Ipse licet sperare vetes, sperabimus: atque 145
 Hoc unum fieri te prohibente potest.
 Spes mihi magna subit, cum te, mitissime prin-
 ceptis;
 Spes mihi, respicio cum mea fata, cadit.
 Ac veluti ventis agitantibus æquora non est
 Æqualis rabies, continuusque furor; 150
 Sed modo subsidunt, intermissique silescunt,
 Vinque putes illos deposuisse suam;
 Sic abeunt, redeuntque mei, variantque timores:
 Et spacem dantiq̃ue negantque tui.
 Per superos igitur, qui dent tibi longa, dabuntque
 Tempora, klomanum si modo nomen amant; 156
 Per patriam, quæ te tuta et secunda parente est;
 Cujus, ut in populo, pars ego nuper eram;
 Sic tibi, quem semper factis animo iue mereris,
 Reddatur gratæ debitus Urbis amor: 160
 Iivia sic tecum sociales compleat annos,
 Quæ, nisi te, nullo conjuge digna fuit:
 Quæ si non esset, cœlebs te vita deceret.
 Nullaque, cui posses esse maritus, erat.
 Sospite sic te sit natus quoque sospes; et olim
 Imperium regat hoc cum seniore senex: 166
 Utque tui faciunt, sidus juvenile, nepotes,
 Per tua perque sui facta parentis eant.
 Sic assueta tuis semper Victoria castris
 Nunc quoque se præstet, notaque signa petat:
 Ausoniumque ducem solitis circumvolet alis.
 Penat et in nitida laurea serua coma. 172
 Per quem bella geris, cujus nunc corpore pugnas;
 Auspiciis cui das grande, deosque tuos:
 Dimidioque tui præsens hanc respicis urbem,
 Dimidio procul es, sævæque bella geris; 176
 Hic tibi sic redeat superato victor ab hoste,
 Inque coronatis fulgeat altus equis;
 Parce, precor, fulmenque tuum, fera tela, re-
 conde,
 Heu nondum misero cognita tela mihi! 180
 Parce, pater patriæ: nec nominis immemor hujus
 Olim placandi spem mihi tolle tui.
 Nec precor ut redeam; quamvis majora petitis
 Credibile est magnos sæpe dedisse deos.
 Mitius exilium si das, propiusque, roganti, 185
 Pars erit et pœna magna levata mea.
 Ultima perceptor, medios projectus in hostes:
 Nec quisquam patria longius exsul abest.
 Solus ad cressus missus septemplex Istri,
 Paribusque gelido virginis axe premor. 19.)
 Jazzyges, et Colchii, Metæraque turba, Getæque,
 Danubii mediis vix prohibentur aquis.
 Cumque alii causa tibi sint graviore fugati,
 Ulterior nulli, quam mihi, terra data est.
 Longius hac nihil est, nisi tantum frigus et hostis,
 Et maris adstricto quæ coit unda gelu. 196
 Hactenus Euxini pars est Romana sinistri:
 Proxima Bastarnæ Sauromatæque tenent.
 Hæc est Ausonio sub hæc novissima, vixque
 Hæret in imperii margine terra tui. 200
 Unde, precor supplex, ut nos in tuta releges,
 Ne sit cum patria pax quoque demta mihi.
 Ne timeam gentes, quas non bene submovet later
 Neve tuos possim civis ab hoste capi.
 Fas prohibet Latio quemquam de sanguine natum,
 Cæsariis salvis, barbarâ vincla pati. 206
 Perdidierunt cum me duo crimina, carmen et error;
 Alterius facti culpa silenda mihi

Nam non sum tanti. ut renovem tua vulnera,
Cæsar,
Quem nimio plus est indoluisse semel. 210
Altera pars superest, qua turpi crimine tactus
Arguor obsceni doctor adulterii.
Fas ergo est aliqua cœlestia pectora falli;
Et sunt notitia multa minora tua.
Utque deos, cœlumque simul sublime tuenti 215
Non vacat exiguis rebus adesse Jovi;
A te pendentem sic dum circumspicis orbem,
Effugiunt curas inferiora tuas.
Scilicet imperii princeps statione relicta
Imparibus legeres carmina facta modis? 220
Non ea te moles Romani nominis urget,
Inque tuis humeris tam leve fertur onus;
Lusibus ut possis advertere numen ineptis,
Excusatusque oculis otia nostra tuis.
Nunc tibi Pannonia est, nunc Illyris ora domanda:
Rhetica nunc præbent Thracique arma me-
tuta 226
Nunc petit Armenius pacem: nunc porrigit arcus
Parthus eques timida. captaque signa manu.
Nunc te prole tua juvenem Germania sentit,
Bellaque pro magno Cæsare Cæsar obit. 230
Denique, ut in tanto quantum non exstitit unquam,
Corpore pars nulla est, quæ label, imperii;
Urbs quoque te et legum lassat tutela tuarum,
Et morum, similes quos cupis esse tuis
Nec tibi contingunt, quæ gentibus otia præstas;
Bellaque cum multis irrequieta geris. 236
Mirer in hoc igitur tantarum pondere rerum
Nunquam te nostros evoluisse jocos?
At si, quod mallet, vacuus fortasse fuisses,
Nullum legisses crimen in Arte mea. 240
Illa quidem fateor fronti non esse severæ
Scripta, nec a tanto principe digna legi:
Non tamen idcirco legum contraria jussis
Sunt ea, Romanas cruduntque nurus.
Neve, quibus scribam, possis dubitare; libellus
Quatuor hos versus e tribus unus habet: 246
Eate procul, vitæ tenues, insigne pudoris;
Quæque tegis medios instita longa pedes;
Nil nisi legitimum, concessaque furta canemus,
Inque meo nullum carmine crimen erit. 250
Ecquid ab hac omnes rigide submovimus Arte,
Quas stola contingi vittaque sumta vetat?
At matrona potest alienis artibus uti;
Quoque trahat, quamvis non doceatur, habet.
Nil igitur matrona legat: quia carmine ab omni
Ad delinquendum doctior esse potest. 256
Quodcumque attigerit, si qua est studiosa sinistri,
Ad vitium mores instruit inde suos.
Sumserit Annales, (nihil est hireutius illis,)
Facta sit unde parens Ilia nempe leget. 260
Sumserit, Æneadum genitrix ubi prima; requi-
ret,
Æneadum genitrix unde sit alma Venus.
Pesequar inferius, modo si licet ordine ferri,
Posse nocere animis carminis omne genus.
Non tamen idcirco crimen liber omnis habebit.
Nil prodest, quod non lædere possit idem. 266
Igne quid utilius? si quis tamen urere tecta
Comparat, audaces instruit igne manus.
Eripit interdum, modo dat medicina salutem:
Quæque juvenis monstrat, quæque sit herba
nocens. 270
Et latro, et cautus præcingitur ense viator:
Ille sed insidias, hic sibi portat opem.
Dicitur, innocuus ut agat, facundia, causas:
Protegit hæc fontes, immeritosque premit

Sic igitur carmen, recta si mente legatur, 275
Constabit nulli posse nocere meum.
At quiddam vitii quicumque hinc concipit, errat.
Et nimium scriptis abrogat ille meis.
Ut tamen hoc fatear; ludi quoque semina præbent
Nequitie. Tolli tota theatra jube; 280
Peccandi causam quæ multis sæpe dederunt,
Martia cum durum sternit arena solum.
Tollatur Circus; non tuta licentia Circi.
Illic sedet ignoto juncta puella viro.
Cum quædam spatientur in hac, ut amator eadem
Conveniat, quare porticus ulla patet? 286
Quis locus est templis augustior? hæc quoque
vitæ,
In culpam si qua est ingeniosa suam.
Cum steterit Jovis æde; Jovis succurret in æde,
Quam multas matres fecerit ille deus. 290
Proxima adoranti Junonia templa subibit,
Pellicibus multis hanc doluisse deam.
Pallade conspecta, natum de crimine virgo
Sustulerit quare, quæret, Erichthonium.
Venerit in magni templum, tua munera, Martis,
Stat Venus Ultori juncta viro ante fores. 296
Isidis æde sedens, cur hanc Saturnia, quæret,
Egerit Ionio Bosporique mari
In Venere Anchises, in Luna latmius heros.
In Cerere lasion, qui referatur, erit. 300
Omnia perversas possunt corrumpere mentes:
Stant tamen illa suis omnia tuta locis.
At procul ab scripta solis meretricibus Arte
Submovet ingenuas pagina prima nurus.
Quæcumque irrupit, quo non sinit ire sacerdos,
Protinus hoc vetiti criminis acta rea est. 306
Nec tamen est facinus molles evolvere versus:
Multa licet castæ non facienda legant.
Sæpe supercillii nudas matrona severi
Et Veneris stantes ad genus omne videt 310
Corpora Vestales oculi meretricia cernunt:
Nec domino pœnæ rea ea causa fuit.
At cur in nostra nimia est lascivia Musa?
Curve meus citiquam suadet amare liber?
Nil nisi peccatum manifestaque culpa fatendum
est: 315
Pœnitet ingenii judiciiue mei.
Cur non Argolicis potius quæ consedit armis
Vexata est iterum carmine Troja meo?
Cur tacui Thebas, et mutua vulnera fratrum,
Et acptem portas sub duce quamque suo? 320
Nec mihi materiam bellatrix Roma negabat:
Et pius est patriæ facta referre labor.
Denique, cum meritis impleveris omnia, Cæsar,
Pars mihi de multis una canenda fuit.
Utque trahunt oculos radiantia lumina solis,
Traxissent animum sic tua facta meum. 326
Arguor immerito. Tenuis mihi campus aratur
Illud erat magnæ fertilitatis opus.
Non ideo debet pelago ac credere, si qua
Audet in exiguo ludere cymba lacu. 330
Forsan (et hoc dubitem) numeris levioribus aptus
Sim satis, in parvos sufficiamque modos.
At si me jubeas domitos Jovis igne gigantes
Dicere, conantem debilitabit onus.
Divitis ingenii est immania Cæsaris acta 335
Condere, materia ne superetur opus.
Et tamen ausus eram: sed detrectare videbar,
Quodque nefas, damno viribus esse tuis.
Ad leve rursus opus, juvenilia carmina, veni,
Et falso movi pectus amore meum. 340
Non equidem vellem: sed me mea fata trahébant,
Inque meas pœnas ingeniosus eram.

Hæu mihi, quod didici! quod me docuere par-
rentes,

Litteraque est oculos ulla morata meos!

Hæc tibi me inuisum lascivia fecit, ob Artes
Quas ratus es vetitos sollicitasse toros. 346

Sed neque me nuptæ didicerunt furta magistro;
Quodque parum novit, nemo docere potest.

Sic ego delicias, et mollia carmina feci,
Strinxerit ut nomen fabula nulla meum. 350

Nec quisquam est adeo media de plebe maritus,
Ut dubius vitio sit pater ille meo.

Crede mihi, mores distant a carmine nostro.

Vita verecunda est, Musa jocosa mihi.

Magnaue pars operum mendax et ficta meorum
Plus sibi permisit compositore suo. 356

Nec liber indicium est animi, sed honesta vo-
luptas,

Plurima mulcendis auribus apta ferens.

Accius esset atrox: conviva Terentius esset:
Essent pugnaces, qui fera bella canunt. 360

Denique composui teneros non solus amores;
Composito pœnas solus amore dedi.

Quid nisi cum multo Venerem confundere vino
Præcepit lyrici Teia Musa senis?

Lesbia quid docuit Sappho, nisi amare, puellas?
Tuta tamen Sappho, tutus et ille fuit. 366

Nec tibi, Battidae, nocuit, quod sæpe legenti
Delicias versu fassus es ipse tuas.

Fabula jucundi nulla est sine amore Menandri:
Et solet hic puoris virginibusque legi. 370

Ille ipsa quid est, nisi turpis adultera, de qua
Inter amatorem pugna virumque fuit?

Quid prius est illi flamma Chryseidos, utque
Pecent iratos rapta puella duces?

Aut quid Odyssea est, nisi fœmina propter amo-
rem, 375

Dum vir abest, multis una petita procis:
Quid nisi Mæonides Venerem Martemque ligatos

Narrat, in obsceno corpora pressa toro?
Unde nisi indicio magni sciremus Homeri,

Hospitis igne duas incaluisse deas? 380

Omne genus scripti gravitate Tragedia vincit:
Hæc quoque materiam semper amoris habet.

Nam quid in Hippolyto, nisi cæcæ flamma no-
vercæ?

Nobilis est Canace fratris amore sui.
Quid? non Tantalides, agitante Cupidine currus,

Pisæam Phrygiis vexit eburnus equis? 386

Tingeret ut ferrum natorum sanguine mater,
Concitus a læso fecit amore dolor.

Fecit amor subitas volucres, cum pellice regem,
Quæque suum luget nunc quoque mater Ilyn.

Si non Aeropen frater sceleratus amasset, 391

Aversos Solis non legerimus equos.
Impia nec tragicos tetigisset Scylla cothurnos,

Ni patrium crimem descucisset amor.
Qui legis Electran, et egentem mentis Oresten,

Ægisthi crimen Tyndaridosque legis. 396

Nam quid de tetrico referam domitore Chimeræ,
Quem leto fallax hospita pæne dedit?

Quid loquor Hermionen? quid te, Schœneia virgo?
Teque, Mycenææ Phœbas amata duci? 400

Quid Danaen, Danaesque nulum, matremque
Lyæi?

Hæmonaque, et noctes cui coiere duæ?
Quid generum Pelææ? quid Thesea? quidve Pe-
lasgum,

Iliacæ tetigit qui rate primus humum?
Huc Iole, Pyrrhique parens, huc Herculis uxor,
Huc accedat Hylas, Iliadæque puer. 406

Tempore deficiat, tragicos si persequar ages,
Vixque meus capiat nomina nuda liber.

Est et in obscænos deflexa Tragedia risus,
Multaque præteriti verba pudoris habet 410

Nec nocet auctori, mollem qui fecit Achillem,
Infregisse suis fortia facta modis.

Junxit Aristides Milesia crimina secum;
Pulsus Aristides nec tamen urbe sua.

Nec qui descripsit corrumpi semina matrum, 415

Eubius, impuræ conditor historiæ;
Nec qui composuit nuper Sybaritida, fugit;

Nec quæ concubitus non tacuere suos.
Suntque ea doctorum monumentis mixta virorum,

Muneribusque ducum publica facta patent. 420

Neve peregrinis tantum defendat ab armis;
Et Romanus habet multa jocosa liber.

Utque suo Martem cecinit gravis Lænius ore,
Ennius ingenio maxinus, arte rudis;

Explicat ut causas rapidi Lucretius ignis, 425

Casuumque triplex vaticinatur opus;
Sic sua lascivo cantata est sæpe Catullo

Fœmina, cui falsum Lesbica nomen erat.
Nec contentus ea, multos vulgavit amores,

In quibus ipse suum fassus adulterium est. 430

Pai fuit exigui similisque licentia Calvi,
Detexit variis qui sua furta modis.

Quid referam Ticiidæ, quid Memmi carmen, apud
quos 435

Rebus abest omnis nominibusque pudor?
Cinna quoque his comes est, Cinnaque procacior

Anser, 435

Et leve Cornifici, parque Catonis opus.
Et quorum libris modo dissimulata Perillæ

Nomine, nunc legitur dicta Metella suo.
Is quoque, Phasiacas Argo qui duxit in undas,

Non potuit Veneris furta tacere suæ. 440

Nec minus Hortensi, nec sunt minus improba
Servii

Carmina. Quis dubitet nomina tanta sequi?
Verit Aristiden Sisenna; nec obfuit illi

Historiæ turpes inseruisse jocos.
Nec fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo,

Sed linguam nimio non tenuisse mero. 446

Credere juranti durum putat esse Tibullus;
Sic etiam de se quod negat illa viro.

Fallere custodem demum docuisse fatetur,
Seque sua miserum nunc ait arte premi. 451

Sæpe, vel ut geminam dominæ signumve proba-
ret,

Per causam meminit se tetigisse manum.
Utque refert, digitis sæpe est nutuque locutus,

Et tacitam mensæ duxit in orbe notam.
Et quibus et succis abeat de corpore livor, 455

Impresso fieri qui solet ore, docet.
Denique ab incanto nimium petit ille marito,

Se quoque uti servet; peccet ut illa minus.
Scit cui latretur, cum solus ohambulat ipse:

Cur toties clausas exscreet ante fores. 460

Multaque dat talis furti præcepta, docetque
Qua nuptæ possint fallere ab arte viros.

Nec fuit hoc illi fraudi; legiturque Tibullus,
Et placet, et jam te principe notus erat.

Invenies eadem blandi præcepta Properti; 465

Distinctus mirima nec tamen ille nota est.
His ego success quoniam præstantia candor

Nonnulla vivorum dissimulare jubet
Non timui, fateor, ne, qua tot iere carinæ,
Naufraga, servatis omnibus, una foret. 470

Sunt alius scriptæ, quibus alea luditur, artes
Hæc est ad nostros non leve crimen avos.

Quid valeant tali : quo possis plurima jactu
 Fingere, damnosos effugasve canes :
 Tessera quot numeros habeat : distante vocato
 Mittere quo doceat, quo dare missa modo. 476
 Discolor ut recto grassetur limite miles,
 Cum medius gemino calculus hoste perit
 Ut mage velle sequi sciat, et revocare priorem
 Ne tuto fugiens incomitatus eat. 480
 Parva sedet ternis instructa tabella lapillis,
 In qua vicisse est, continuasse suos.
 Quique alii lusus (neque enim nunc persequar
 omnes)
 Perdere rem caram, tempora nostra, solent.
 Ecce canit formas alius jactusque pilatum. 485
 Hic artem nandi præcipit, ille trochi.
 Composita est aliis fucandi cura coloris.
 Hic epulis leges hospitioque dedit.
 Alter humum, de qua fingantur pocula, monstrat,
 Quæque docet liquido testa sit apta mero. 490
 Talia fumosi luduntur mensæ Decembris;
 Quædam damno nulli composuisse fuit.
 Illis ego deceptus non tristia carmina feci;
 Sed tristis nostros pœna secuta jocos.
 Denique nec video de tot scribentibus unum, 495
 Quem sua perdidit Musa; repertus ego.
 Quid? si scripsissen mimos obscœna jocantes,
 Qui semper vetiti crimen amoris habent?
 In quibus assidue cultus procedit adulter,
 Verbaque dat stulto callida nupta viro. 500
 Nubilis hos virgo, matronaque, virque
 Spectat, et e magna parte senatus adest.
 Nec satis incestis temerari vocibus aures:
 Adulescent oculi multa pudenda pati.
 Cumque fefellit amans aliqua novitate maritum,
 Plauditur, et magno palma favore datur. 506
 Quoque minus prodest, scena est lucrosa poetæ:
 Tantaque non parvo crimina prator emit.
 Inspice ludorum sumtus, Auguste, tuorum;
 Lætæ tibi magno talia multa leges. 510
 Ille tu spectasti, spectandaque sæpe dedisti.
 Majestas adeo comis ubique tua est.
 Luminibusque tuis, totus quibus utimur orbis,
 Scœnica vidisti lentus adulteria.
 Scribere si fas est imitantes turpia mimos; 515
 Materie minor est debita pœna moræ.
 An genus hoc scripti faciunt sua pulpæ tutum;
 Quodque libet, mimis scena licere dedit?
 Et mea sunt populo saltata poemata sæpe;
 Sæpe oculos etiam detinere tuos. 520
 Scilicet in domibus vestris ut prisca virorum
 Artifici fulgent corpora picta manu;
 Sic quæ concubitus varios Venerisque figuras
 Exprimat, est aliquo parva tabella loco.
 Ubi sedet vultu fassus Telamonius iram, 525
 Iuque oculis facinus barbara mater habet;

Sic madidos siccant digitis Venus uda capillos,
 Et modo maternis lecta videtur aquis.
 Bella sonant alii telis instructa cruentis,
 Parsque tui generis, pars tua facta canunt. 530
 Invida me spatio natura coercuit arcto,
 Ingenio viros exiguasque dedit.
 Et tamen ille, tuæ felix Æneidos auctor,
 Contulit in Tyrios arma virumque toros:
 Nec legitur pars ulla magis de corpore toto. 535
 Quam non legitimo fœdere junctus amor.
 Phyllidis hic idem tenerosque Amaryllidis ignes
 Bucolicis juvenis luserat ante modis.
 Nos quoque jam pridem scripto peccavimus
 uno.
 Supplicium patitur non nova culpa novum. 540
 Carminaque edideram, cum te delicta notantem
 Præteriti totius jure quietus eques.
 Ergo, quæ juveni mihi non nocitura putavi:
 Scripta parum prudens, nunc nocere seni?
 Sera redundavit veteris vindicta libelli, 545
 Distat et a meriti tempore pœna sui.
 Nec tamen omne meum credas opus esse remis-
 sum,
 Sæpe dedi nostræ grandia vela rati.
 Sex ego Fastorum scripsi totidemque libellos;
 Cunque suo finem mense volumen habet. 550
 Idque tuo nuper scriptum sub nomine, Cæsar,
 Et tibi sacratum sors mea rupit opus.
 Et dedimus tragicis scriptum regale cothurnis:
 Quæque gravis debet verba cothurnus habet.
 Dictaque sunt nobis, quamvis manus ultima cepto
 Defuit, in facies corpora versa novas. 556
 Atque utinam revoces animum paulisper ab ira,
 Et vacuo jubeas hinc tibi pauca legi!
 Pauca, quibus prima surgens ab origine mundi
 In tua deduxi tempora, Cæsar, opus. 560
 Adspicias, quantum dederis mihi pectoris ipse,
 Quoque favore animi teque tuosque canam.
 Non ego mordaci destrinxî carmine quenquam.
 Nec meus ullius crimina versus habet.
 Candidus a salibus suffusus felle refugii 565
 Nulla venenato littera mixta joco est.
 Inter tot populi, tot scripti millia nostri,
 Quem mea Calliope læserit, unus ego.
 Non igitur nostris ullum gaudere Quiritem
 Auguror, at multos indoluisse, malis. 570
 Nec mihi credibile est quenquam insultasse ja-
 centi,
 Gratia candori si qua relata meo est.
 His precor atque alius possint tua numina flecti.
 O pater, o patriæ cura salusque tuæ.
 Non ut in Ausoniam redeam, nisi forsitan olim
 Cum longo pœnæ tempore victus eris. 575
 Tuius exilium, pauloque quietius oro;
 Ut par delicto sit mea pœna suo

LIBER TERTIUS.

ELEGIA I.

Missus in hanc venio timidi liber exsulis urbem.
 Da placidam fesso, lector amice, manum :
 Neve reformida, ne sim tibi forte pudori.
 Nullus in hac carita versus amare docet.

Nec domini fortuna mei est, ut debeat illam 5
 Infelix ullis dissimulare jocis.
 Id quoque, quod viridi quondam male lusi in arvo,
 Ille nimium sero damnat et odit opus.
 Inspice quid portem : nihil hic nisi triste videbis,
 Cæmine temporibus conveniente suis. 10

Clauda quod alterno subsidunt carmina versu,
 Vel pedis hoc ratio, vel via longa facit.
 Quod neque sum cedro flavus, nec pumice laevis;
 Erubui domino cultior esse meo.
 Littera suffusas quod habet maculosa lituras; 15
 Laesit opus lacrymis ipse poeta suum.
 Si qua videbuntur casu non dicta latine;
 In qua scribebat, barbara terra fuit.
 Dicite, lectores, si non grave, qua sit eundum,
 Quasque petam sedes hospes in Urbe liber. 20
 Haec ubi sum lingua furtim titubante locutus;
 Qui mihi monstraret, vix fuit unus, iter.
 Di tibi dent, nostro quod non tribuere parenti,
 Molliter in patria vivere posse tua.
 Duc age: namque sequor; quamvis terraque
 marique 25
 Longinquo referam lassus ab orbe pedem
 Paruit; et ducens, Haec sunt fora Caesaris, inquit:
 Haec est a sacris quae via nomen habet.
 Hic locus est Vestae, qui Pallada servat et ignem:
 Hic fuit antiqui regia parva Numae. 30
 Inde petens dextram, Porta est, ait, ista Palati:
 Hic Stator: hoc primum condita Roma loco est.
 Singula dum miror; video fulgentibus armis
 Conspicuos postes, tectaque digna deo.
 An Jovis, haec, dixi, domus est? Quod ut esse
 putarem, 35
 Augurium menti querna corona dabat.
 Cujus ut accepi dominum, Non fallimur, inquam:
 Et magni verum est hanc Jovis esse domum.
 Cur tamen apposita velatur janua lauro,
 Cingit et augustas arbor opaca fores? 40
 Num quia perpetuos meruit domus ista triumphos?
 An quia Leucadio semper amata deo?
 Ipsane quod festa est? an quod facit omnia festa?
 Quam tribuit terris, pacis an ista nota est?
 Utque viret semper laurus, nec fronde caduca 45
 Carpitur; aeternum sic habet illa deus?
 Causa, superpositae scripto testata coronae,
 Servatos cives indicat huius ope.
 Adice servatis unum, pater optime, civem,
 Qui procul extremo pulsus in orbe jacet. 50
 In quo pernarum, quas se meruisse fateatur,
 Non facinus causam, sed suus error habet.
 Me miserum! vereorque locum, venerorque potentem,
 Et quatitur trepido littera nos ra metu.
 Adspicis exsangui chartam pallere colore? 55
 Adspicis alternos intremuisse pedes?
 Quandocunque, precor, nostro placata parenti
 Isdem sub dominis adspiciare domus.
 Inde tenore pari gradibus sublimia celsis
 Ducor ad, intonsi candida templa dei: 60
 Signa peregrinis ubi sunt alterna columnis
 Belides, et stricto barbarus enae pater:
 Quaeque viri docto veteres cepere novique
 Pecore, lecturis inspicenda patent.
 Querebam fratres, exceptis scilicet illis, 65
 Quos suus optaret non genuisse parens.
 Quæren: em frustra custos me, sedibus illis
 Praepositus, sancto jussit abire loco.
 Altera templa peto vicino juncta theatro;
 Haec quoque erant pedibus non aedeunda meis.
 Nec me, quæ doctis patuerunt prima libellis, 71
 Atria Libertas tangere passa sua est.
 In genus auctoris miseri fortuna redundat,
 Et patimur nati, quam tulit ipse, fugam
 Forsitan et nobis olim minus asper, et illi 75
 Evictus longo tempore Caesar erit.

Di precor, atque adeo (neque enim mihi turba
 roganda est)
 Caesar, ades voto, maxime dive, meo.
 Interea, statio quoniam mihi publica clausa est,
 Privato liceat delituisse loco. 80
 Vos quoque, si fas est, confusa pudore repulse
 Sumite plebeiae carmina nostra manus.

ELEGIA II.

Ergo erat in fati Scythiam quoque visere nostris,
 Quæque Lycaonio terra sub axe jacet?
 Nec vos, Pierides, nec stirps Latino, vestro
 Docta sacerdoti turba tulistis opem?
 Nec mihi, quod lusi vero sine crimine, prodest, 5
 Quodque magis vita Musa jocosa mea est?
 Plurima sed pelago terraque pericula passum
 Ustus ab assiduo frigore Pontus habet.
 Quique fugax rerum, securaque in otia natas,
 Mollis, et impatiens ante laboris eram; 10
 Ultima nunc patior: nec memare portubus orbum
 Perdere, diversæ nec potuere viæ.
 Suffecitque malis animus: nam corpus ab illo
 Accipit vires, vixque ferenda tulit.
 Dum tamen et ventis dubius jactabar et undis, 15
 Fallebat curas ægraque corda labor.
 Ut via finita est, et opus requievit eundi,
 Et poenæ tellus est mihi tacta meæ;
 Nil nisi flere libet: nec nostro paucior imber
 Lumine, de verna quam nive uanata aqua. 20
 Roma domusque subit, desideriumque locorum,
 Quicquid et amissa restat in urbe mei.
 Heu mihi, quod nostri toties pulsata sepulchri
 Janua, sed nullo tempore aperta fuit!
 Cur ego tot gladios fugi, totiesque minata 25
 Obruit infelix nulla procella caput?
 Di, quos experior nimium constanter iniquos,
 Participes iræ: quos deus unus habet;
 Exstimulate, precor, cessantia fata, meique
 Interitus clausas esse vetate fores. 30

ELEGIA III.

Haec mea, si casu miraris, epistola quare
 Alterius digitis scripta sit; æger eram.
 Æger in extremis ignoti partibus orbis,
 Incertusque meæ paucæ salutis eram.
 Quid mihi nunc animi dira regione jacenti 5
 Inter Sauromatas esse Getasque putes?
 Nec cælum patimur, nec aquis assuevimus istis
 Terraque nescio quo non placet ipsa modo.
 Non domus apta satis: non hic cibus utilis ægro
 Nullus, Apollinea qui levet arte malum. 10
 Non qui soletur, non qui labentia tarde
 Tempora narrando fallat, amicus adest.
 Lassus in extremis jaceo populiæ locisque;
 Et subit affecto nunc mihi, quicquid adest
 Omnia cum subeant; vincis tamen omnia, conjux,
 Et plus in nostro pectoris parte tenes. 16
 Te loquor absentem: te vox mea nominat unam:
 Nulla venit sine te nox mihi, nulla dies.
 Quin etiam sic me dicunt aliena locutum,
 Ut foret amentis nomen in ore tuum. 20
 Si jam deficiat suppresso lingua palato,
 Vix instillato restituenda mero;
 Nuntiet huc aliquis dominam venisse; resurgam:
 Spesque tui nobis causa vigoris erit
 Ergo ego sum vitæ dubius; tu forsitan illic 25
 Jucundum, nostri nescias, tempus agis?

Non agis, affirmo : liquet, o carissima nobis,
 Tempus agi sine me non nisi triste tibi.
 Si tamen implevit mea soris, quos debuit, annos,
 Et mihi vivendi tam cito finis adest; 30
 Quantum erat, o magni, perituro parcere, divi;
 Ut saltem patria contumularer humo!
 Vel poena in mortis tempus dilata fuisset,
 Vel præcepisset mors properata fugam.
 Integer hanc potui nuper bene reddere lucem; 35
 Exsul ut occiderem, nunc mihi vita data est.
 Tam procul ignotis igitur moriemur in oris,
 Et flect ipso tristitia fata loco?
 Nec mea consueto languescent corpora lecto?
 Depositum nec me qui flect, ullus erit? 40
 Nec domine lacrymis in nostra cadentibus ora
 Accedent animæ tempora parva meæ?
 Nec mandata dabo? nec cum clamore supremo
 Labentes oculos condet amica manus?
 Sed sine funeribus caput hoc, sine honore
 sepulcri 45
 Indeploratum barbara terra teget?
 Ecquid, ut audieris, tota turbabere mente,
 Et feries pavida pectora fida manu?
 Ecquid, in has frustra tendens tua brachia partes,
 Clamabis miseri nomen inane viri? 50
 Patce tamen lacerare genas, nec scinde capillos.
 Non tibi nunc primum, lux mea, raptus ero.
 Cum patriam amisi, tum me periisse putato :
 Et prior et gravior mors fuit illa mihi.
 Nunc, si forte potes, (sed non potes.) optima
 conjux, 55
 Finitis gaude tot mihi morte malis.
 Quam potes, extenua forti mala corde ferendo;
 Ad quæ jam pridem non rude pectus habes.
 Atque utinam pereant animæ cum corpore nostræ,
 Effugiatque avidos pars mihi nulla rogos! 60
 Nam si morte carens vacuum volat altus in auras
 Spiritus, et Samii sunt rata dicta senis;
 Inter Sarmaticas Romana vagabitur umbras;
 Perque feros mans hospitia semper erit.
 Ossa tamen facito parva referantur in urna. 65
 Sic ego non etiam mortuos exsul ero.
 Nec vetat hoc quisquam. Fratrem Thebana
 peremtum
 Supposuit tumulo, rege vetante, soror.
 Atque ea cum foliis et amomi pulvere misce :
 Inque suburbano condita pone solo. 70
 Quosque legat versus oculo properante viator,
 Grandibus in tumuli marmore cæde notis :
*Hic ego qui jaceo, tenerorum luxor amorum,
 Ingenio perii Naso poeta meo.*
 At tibi qui transis, ne sit grave, quisquis amasti, 75
 Dicere, Nasonis molliter ossa cubent.
 Hoc satis in titulo est. Etenim majora libelli
 Et diuturna magis sunt monumenta mei.
 Quos ego confido, quamvis nocuere, daturos
 Nomen, et auctori tempora longa suo. 80
 Tu tamen extincto feralia munera ferto,
 Deque tuis lacrymis humida sarta dato.
 Quamvis in cinerem corpus mutaverit ignis,
 Sentiet officium mæsta favilla pium.
 Scribere plura libet : sed vox mihi fessa loquendo
 Dictandi vires, siccaque lingua negat. 86
 Accipe supremo dictum mihi forsitan ore,
 Quod, tibi qui mittit, non habet ipse, Vale.

ELEGIA IV.

O mihi care quidem semper, sed tempore duro
 Cognite, res postquam procubuerunt meæ ;

Usibus edocto si quicquam credis amico,
 Vive tibi, et longe nomina magna fuge.
 Vive tibi, quantumque potes prælustria vita. 5
 Sævum prælustri fulmen ab arce venit.
 Nam quanquam soli possunt prodesse potentes,
 Non prosit potius, si quis obesse potest.
 Effugit hibernas demissa antenna procellas,
 Lataque plus parvis vela timoris habent. 10
 Adspicis, ut summa cortex levis innatet unda,
 Cum grave nexa simul retia mergat onus.
 Hæc ego si monitor monitus prius ipse fuisset,
 In qua debueram, forsitan Urbe forem.
 Dum tecum vixi, dum me levis aura ferebat, 15
 Hæc mea per placidas cymba cucurrit aquas.
 Qui cedit in plano (vix hoc tamen evenit ipsum)
 Sic cedit, ut tacta surgere possit humo ;
 At miser Elpenor tecto delapsus ab alto
 Occurrit regi debilis umbra suo.
 Quid fuit, ut tutas agitarit Dædalus alas,
 Icaus immensas nomine signet aquas?
 Nempe quod hic altæ, demissus ille volabat.
 Nam pennas ambo non habuere suas?
 Crede mihi; bene qui latuisti, bene vixit: et
 intra 25
 Fortunam debet quisque manere suam.
 Non foret Eumedes orbus, si filius ejus
 Stultus Achilleos non adamasset equos.
 Nec natum in flamma vidisset, in arbore natas.
 Cepisset genitor si Phæthonta Merops. 30
 Tu quoque formida nimium sublimia semper;
 Propositique memor contrahe vela tui.
 Nam pede inoffenso spatium decurrere vitæ
 Dignus es, et lato candidiore frui.
 Quæ pro te ut vocam, miti pietate mereris, 35
 Hæc ergo mihi tempus in omne fide.
 Vidi ego te tali vultu nica fæta gementem,
 Qualem credibile est ore fuisse meo.
 Nostia tuas vidi lacrymas super ora cadentes,
 Tempore quas uno, fidaque verba, bibi. 40
 Nunc quoque submotum studio defendis amicum,
 Et mala, vix ulla parte levanda, levas.
 Vive sine invidia, mollesce inglorios annos
 Exige; amicitias et tibi junge patres.
 Nason, que tui, quod adhuc non exsulat unum, 45
 Nomen ama. Scythicus cætera Pontus habet.
 Proxima sideribus tellus Erymanthidos Ursæ
 Me tenet, adstricto terra peiusta gelu.
 Bosphoros et Tanais superant, Scythicæque pa-
 ludes,
 Vixque satis noti nomina pauca loci. 50
 Uterius nihil est, nisi non habitabile frigus.
 Hæc quam vicina est ultima terra mihi!
 At longe patria est, longe carissima conjux,
 Quicquid et hæc nobis post duo dulce fuit.
 Sic tamen hæc absunt, ut, quæ contingere non
 est 55
 Corpore, sint animo cuncta videnda meo.
 Ante oculos errat domus, Urbs, et forma locorum;
 Succeduntque suis singula facta locis.
 Conjugis ante oculos, sicut præsentis, imago est.
 Illa meos casus ingratat, illa levat. 60
 Ingravat hoc, quod abest; levat hoc, quod præ-
 stat amorem,
 Impositumque sibi firma tuetur onus.
 Vos quoque pectoribus nostris hæretis, amici;
 Dicere quos cupio nomine quemque suo.
 Sed timor officium cautus compescit; et ipsos 65
 In nostro poni carmine nolle puto.
 Ante volebatis, gratique erat instar honoris
 Veisibus in nostris nomina vestra legi.

Quod quoniam est anceps; intra mea pectora
queinque

Alloquar, et nulli causa timoris ero 7
Nec meus indicio latitantes versus amicos
Protrahet. Occulte, si quis amavit, amet.

[Scite tamen, quamvis longa regione remotus
Absim, vos animo semper adesse meo.]

Et, quam quisque potest, aliqua mala nostra
levate; 7

Fidam projecto neve negate manum.
Prospera sic vobis maneat fortuna, nec unquam
Contacti simili sorte rogetis opem.

ELEGIA V.

Usus amicitiae tecum mihi parvus, ut illum
Non aegre posses dissimulare, fuit;

Ni me complexus vinclis propioribus esses,
Nave mea vento forsitan eunte suo.

Ut cecidi, cunctique metu fugere ruinae; 5
Versaque amicitiae terga dedere meae;

Ausus es igne Jovis percussum tangere corpus
Et deploratae limen adire domus.

Idque recens praestas, nec longo cognitus usu,
Quod veterum misero vix duo tresve mihi. 10

Vidi ego confusus vultus, visusque notavi,
Osque madens fletu, pallidusque meo:

Et lacrymas cernens in singula verba cadentes,
Ore meo lacrymas, auribus illa bibi:

Brachiaque accipi maestis pendentiis collo, 15
Et singulatis oscula mixta sonis.

Sum quoque, Care, tuis defensu viribus absens:
Scis Carum veri nominis esse loco.

Multaque praeterea manifesti signa favoris
Pectoribus igneo non ab intra meis. 20

Di tibi posse tuos tribuant defendere semper,
Quos in materia prosperiore juves.

Si tamen interea, quid in his ego perditus oris,
Quod te credibile est querere, quaeris, agam;

Spe trahor exigua (quam tu mihi demere noli) 25
Tristia leniri numina posse dei.

Seu temere expecto, sive id contingere fas est;
Tu mihi, quod cupio, fas, precor, esse proba.

Quaeque tibi linguae est facundia, confer in illud,
Ut doceas votum posse valere meum. 30

Quo quis enim major, magis est placabilis ira;
Et faciles motus mens generosa capitis.

Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni:
Pugna suum finem, cum jacet hostis, habet.

At lupus, et turpes instant morientibus ursi, 35
Et quaecunque minor nobilitate fera est.

Majus apud Trojam forti quid habemus Achil?
Dardanii lacrymas non tulit ille senis.

Quae ducis Emathii fuerit clementia, Poros
Praelarique docent funeris exsequiae. 40

Neve hominum referam flexas ad initius iras;
Junonis gener est, qui prius hostis erat.

Denique non possum nullam sperare salutem,
Cum praene non sit causa cruenta meae.

Non mihi, quaerenti pessundare cuncta, peti-
tum 45

Caesareum caput est, quod caput orbis erat.
Non aliquid dixi, violentaque lingua locuta est,

Lapsaque sunt nimio verba profana mero.
Inscia quod crimen viderunt lumina, plector,

Peccatumque oculos est habuisse meum. 50
Non equidem totam possum defendere culpam:

Sed partem nostri criminis error habet.
Spes igitur superest, facturum ut molliat ipse

Muati poenam conditione loci.

Hunc utinam nitidi Solis praenuntius ortum 55
Afferat admissio Lucifer albus equo.

ELEGIA VI.

Fœdus amicitiae nec vis, carissime, nostrae,
Nec, si forte velis, dissimulare potes.

Donec enim licuit, nec te mihi carior alter,
Nec tibi me tota junctor Urbe fuit.

Isque erat usque adeo populo testatus, ut esset 5
Pæne magis quam tu, quamque ego, notus
amor.

Quique erat in caris animi tibi candor amicis,
Cognitus est illi, quem colis ipse, viro.

Nil ita celabas, ut non ego conscius essem:
Pectoribusque dabas multa tegenda meis. 10

Cuique ego narrabam, secreti quicquid habebam,
Excepto quod me perdidit, unus eras.

Id quoque si scisses, salvo fruerere sodali,
Consilioque forem sospes, amice, tuo.

[Sed mea me in poenam nimirum fata traher-
bant: 15

Omne bonae claudunt utilitatis iter.]
Sive malum potui tamen hoc vitare cavendo,

Seu ratio fatum vincere nulla valet;
Tu tamen, o nobis usu junctissime longo,

Pars desiderii maxima pæne mei, 20
Sis memor; et si quas fecit tibi gratia vires,

Illas pro nobis expectiare rogo;
Numinis ut læsi fiat mansuetior ira,

Mutatoque minor sit mea poena loco.
Idque ita, si nullum scelus est in pectore nostro, 25

Principiumque mei criminis error habet.
Nec leve, nec tutum est, quo sint mea, dicere,

casu
Lumina funesti conscia facta mali.

Mensque reformidat, veluti sua vulnera, tempus
Illud, et admonitu sit novus ipse dolor. 30

Et quaecunque adeo possunt afflere pudorem,
Illa tegi caeca condita nocte decet.

Nil igitur referam, nisi ne peccasse; sed illo
Poenia peccato nulla petita mihi:

Stultitiamque meum crimen debere vocari, 35
Nomina si facto reddere vera velis.

Quae si non ita sunt, alium, quo longius absim,
Quaere, suburbana hic sit mihi terra, locum.

ELEGIA VII.

Vade salutatum subito perarata Perillam
Littera, sermonis fida ministra mei.

Aut illam invenies dulci cum matre sedentem,
Aut inter libros Pieridaeque suas.

Quicquid agat, cum te scierit venisse, relinquet; 5
Nec mora, quid venias, quidve, requiet, agam.

Vivere me dices; sed sic ut vivere nolim:
Nec mala tam longa nostra levata mora.

Et tamen ad Musas, quamvis nocuere, reverti,
Aptaque in alternos cogere verba pedes. 10

Tu quoque, dic, studiis communibus ecquid
inhæres,

Doctaque non patrio carmina more canis?
Nam tibi cum Fatis mores Natura pudicos,

Et raras dotes, ingeniumque dedit.
Hoc ego Pegasidas deduxi primus ad undas, 15

Ne male fecundæ vena periret aquæ.
Primus id adspexi teneris in virginis annis:

Utque patet, venæ duxque comesque fui.
Irgo, si remanent ignes tibi pectoris idem.

Sola tuum vates Lesbia vincet opus. 20

Sed valeor, ne te mea nunc fortuna retardet,
Postque meos casus sit tibi pectus inera.
Dum licuit, tua sæpe mihi, tibi nostra legebam;
Sæpe tui iudex, sæpe magister eram.

Aut ego præbebam factis modo versibus
aures, 25

Aut ubi cessaras, causa ruboris eram.
Forsitan exemplo, quia me læsere libelli,
Tu quoque sis pœnæ fata secuta eram.
Pone, Perilla, metum. Tantummodo fœmina
non sit

Devia, nec scriptis discat amare tuis. 30

Ergo desidia remove, doctissima, causas,
Inque bonas artes et tua sacra redi.

Ista decens facies longis vitiabitur annis,
Rugæque in antiqua fronte senilis erit.

Injicietque manum formæ damnosa senectus, 35

Quæ strepitum passu non faciente venit.

Cumque aliquis dicet, Fuit hæc formosa; dolebis,
Et speculum mandas esse querere tuum.

Sunt tibi opes modicæ, cum sis dignissima
magnis.

Finge sed immensis censibus esse parcs; 40

Nempe dat id cuicumque libet Fortuna, rapitque
Irus et est subito, qui modo Cræsus erat.

Singula quid referam? nil non mortale tenemus,
Pectoris exceptis ingenique bonis.

En ego, cum patia caream, vobisque, domoque, 45

Rapæque sint, adimi quæ potueri, mihi;

Ingenio tamen ipse meo comitorque fruorque;

Cæsar in hoc potuit juris habere nihil.

Quilibet hanc sævo vitam mihi finiat enæ;

Me tamen extincto fama superstes erit. 50

Dumque suis victrix omnem de montibus orbem
Prospectit domitum Martia Roma, legar.

Tu quoque, quam studii maneat felicius usus,
Effuge venturos, qua potes, usque rogos.

ELEGIA VIII

Nunc ego Triptolemi cuperem conscendere currus,

Misit in ignotam qui rude semen humum:

Nunc ego Medææ vellem frenare dracones,

Quos habuit fugiens arce, Corinthe, tua:

Nunc ego jactandas optarem sumere pennas, 5

Sive tuas, Perseu, Diædale, sive tuas:

Ut, tenera nostris cedente volatibus aura,

Adspicerem patriæ dulce repente solum:

Desertæque domus vultum, memoresque sodales,

Caræque præcipue conjugis ora mihi. 10

Stulte, quid o frustra votis puerilibus optas,

Quæ non ulla tulit, fertque, feretque dies?

Si semel optandum est; Augustum numen adora,

Et quem læssisti, rite precare deum.

Ille tibi pennasque potest curruque volucres 15

Tradere. Det reditum; protinus ales eris.

Si precor hæc, (neque enim possim majora
precari.)

Ne mea sint, timeo, vota modesta parum.

Forsitan hoc olim, cum se satiaverit ira,

Tum quoque sollicita mente rogandus erit. 20

Quod minus interea est, instar mihi muneris
ampli.

Ex his me jubeat quolibet ire locis.

Nec cælum, nec aquæ faciunt, nec terra, nec
auræ;

Et mihi perpetuus corpora languor habet.

Sæu vitiant artus ægræ contagia mentis, 25

Sive mei causa est in regione mali;

Ut tibi gi Pontum, vexant insomnia: vixque
Ossa tegit macies: nec juvat ora cibus.

Quique per autumnum percussis frigore primo

Est color in foliis, quæ nova læsit hiema, 30

Id mea membra tenet. Nec viribus allevor ulli;

Et nunquam queruli causa doloris abest.

Nec melius valeo, quam corpore, mente; sed
ægra est

Utraque pars æque, binaque damna fero.

Hæret, et ante oculos veluti spectabile corpus 35

Adstat l'ortunæ forma legenda mœæ.

Cumque locum, moresque hominum, cultusque,
sonumque,

Cernimus; et quid sim, quid fuerimque subit;

Tantus amor necis est, querar ut cum Cæsaris
ia,

Quod non offensas vindicet ense suas, 40

At quoniam semel est o hic civiliter usus,

Mutato levior sit fuga nostra loco.

ELEGIA IX.

Hic quoque sunt igitur Græiæ (quis crederet?)
urbes,

Inter inhumanæ nomina barbariæ.

Huc quoque Mileto missi venere coloni,

Inque Getis Græias constituere domos.

Sed vetus huic nomen, postitque antiquius urbe, 5

Constat ab Abyrti cæde fuisse loco.

Nam rate, quæ cura pugnacis facta Minervæ

Per non tentatas puma currebat aquas,

Impia desertum fugiens Medæa parentem

Dicitur his remos applicuisse vadis. 10

Quem procul ut vidit tumulo speculator ab alto,

Hospes, ait, nosco, Colchide, vela, venit

Dum trepidant Minyæ, dum solvitur aggere
funis,

Dum sequitur celeres anchora tracta manus;

Conscia percussit meritorum pectora Colchis 15

Ausa atque ausura multa nefanda manu.

Et, quanquam superest ingens audacia menti,

Pallor in attonito virginis ore sedet.

Ergo ubi prospexit venientia vela; Tenemur,

Et pater est aliqua fraude morandus, ait. 20

Dum quid agat quærit, dum versat in omnia
vultus,

Ad fratrem casu lumina flexa tulit.

Cujus ut oblata est præsentia; Vincimus, inquit.

Illic mihi morte sua causa salutis erit.

Protinus ignari, nec quicquam tale timens, 25

Innocuum rigidò perforat ense latus.

Atque ita divellit, divulsæque membra per agros
dissipat, in multis inveniendâ locis.

Nen pater ignoret, scopulo proponit in alto

Pallentesque manus, sanguineumque caput; 30

Ut genitor luctuque novo taretur, et arius

Dum legit extinctos, triste moretur iter.

Inde Tomi dictus locus hic; quia fertur in illo

Membra soror fratris consecuisse sui

ELEGIA X.

Si quis adhuc istic meminit Nasonis ademi,

Et superest sine me nomen in Urbe meum;

Suppositum stellis nunquam tangentibus æquor

Me sciat in media vivere barbarie.

Sauromatæ cingunt fera gens, Bessique, Getæ-
que;

Quam non ingenio nomina digna meo!

Dum tamen aura tepet, medio defendimur Istro

Ille suis liquidus bella repellit aquis.

At cum tristis hiems squalentia protulit ora,

Terraque marmoreo candida facta gelu est; 10

[Dum patet et Boreas et nix injecta sub Arcto;
Tum liquet has gentes axe tremante premi.]
Nix jacet, et jactam nec sol pluviusve resolvant:
Indurat Boreas, perpetuamque facit.

Ergo, ubi delituit nondum prior, altera venit: 15
Et solet in multis bima manere locia.

Tantaque commoti vis est Aquilonis, ut altas

Æquet humo turres, tectaque rapta ferat.

Pellibus et sutis arcent male frigora braccis,

Oraque de toto corpore sola patent. 20

Sæpe sonant moti glacie pendente capilli,

Et nitet inducto candida barba gelu:

Udaque consistunt, formam servantia testæ.

Vina: nec hausta meri, sed data frusta bibunt.

Quid loquar, ut vincti conescant frigore rivi, 25

Deque lacu fragiles effodiantur aquæ?

Ipse, papyrifero qui non angustior amne

Miscetur vasto multa per ora fiato,

Cæruleos ventis latices durantibus Ister

Congelat, et tectis in mare serpit aquis. 30

Quaque rates ierant, pedibus nuncitur: et undas

Frigore concretas ungula pulsat equi.

Perque novos pontes subter labentibus undis

Lucunt Sarmatici barbara plaustra boves.

Vix equidem credat; sed cum sint præmia falsi 35

Nulla, ratam testis debet habere fidem.

Vidimus ingentem glacie consistere Pontum,

Lubricaque immotas testa premebat aquas.

Nec vidisse sat est. Durum calcavimus æquor,

Undaque non udo sub pede summa fuit. 40

Si tibi tale fretum quondam, Leandre, fuisset,

Non foret angustæ mors tua crimen aquæ.

Tum neque se pandi possunt delphines in auias

Tollere; conantes dura coercet hiems.

Et quamvis Boreas jactatis insonet alis, 45

Fluctus in obscuro gurgite nullus erit.

Inclusæque gelu stabunt, ut marmore, puppes:

Nec poterit rigidas findere remus aquas.

Vidimus in glacie pisces hæere ligatos:

Et pars ex illis tum quoque viva fuit. 50

Sive igitur nimii Boreæ vis sæva marinas,

Sive redundatas flumine cogit aquas,

Protinus, æquato siccis Aquilonibus Istro,

Invehitur celeri barbarus hostis equo:

Hostis equo pollens, longæque volante sagitta, 55

Vicinam late depopulatur humum.

Diffugiunt alii, nullisque tuentibus agros

Incustodiæ diripiuntur opes:

Ruris opes parvæ, pecus, et stridentia plaustra,

Et quas divitias incola pauper habet. 60

Pars agitur victis post tergum capta lacertis,

Respicens frustra rura laremque suum:

Pars cedit hamatis misere confixa sagittis:

Nam volucris ferro tinctile virus inest.

Quæ nequeunt secum ferre aut abducere, per-
dunt 65

Et cremat insontes hostica flamma casas.

Tum quoque, cum pax est, trepidant formidine

belli:

Nec quisquam presso vomere sulcat humum.

Aut videt, aut metuuit locus hic, quem non

videt, hostem.

Cessant iners rigido terra relicta situ.

Non hic pampinea dulcis latet vva sub umbra,

Nec cumulant altos ferrida musta lacus.

Poma negat regio; nec haberet Accontius, in quo

Scriberet hic dominæ verba legenda suæ.

Adspiceret nudos sine fronde, sine arbore cam-
pos. 75

Hæc loca felici non advenna viro

Ergo, tam late pateat tum maximus orbis.
Hæc est in prænam terra reperta meam?

ELSGIA XI.

Si quis es, inultus qui casibus, improbe, nostris
Meque reum demto fine cruentus agas;

Natus es e scopulis, nutritus lacte ferino,

Et dicam silices pectus habere tuum.

Quis gradus ulterior, quo se tua porrigat ira, 5

Restat? quidve meis cernis abesse malis?

Barbara me tellus, et inhospita littora Ponti,

Cumque suo Borea Mænalis Ursa videt.

Nulla mihi cum gente fera commercia linguae: 10

Omnia solliciti sunt loca plena metus.

Utque fugax a vidis cervus deprensus ab ursis,

Cinctave montanis ut pavet agna lupis;

Sic ego belligeris a gentibus undique septus

Terreor, hoste meum pæne piemente latus.

Utque sit exiguum pæne, quod conjuge cara, 5

Quod patria careo, pignoribusque meis;

Ut mala nulla feram, nisi nudam Cæsaris iram

Nuda parum nobis Cæsaris ira mali est?

Et tamen est aliquis, qui vulnera cruda retracte,

Solva et in mores ora diserta meos.

In causa facili cuivis licet esse deserto:

Et minimæ vires frangere quassa valent.

Subruere est arces et stantia mœnia virtus;

Quamlibet ignavi præcipitata premunt

Non sum ego quod fueram. Quid inanem pro-
teris umbram? 25

Quid cinerem saxis bustaque nostra premis?

Hector erat, tunc cum bello certabat; at idem

Vinctus ad Hæmonios non erat Hector equos.

Me quoque, quem noras olim, non esse memento;

Ex illo superant hæc simulacra viro. 30

Quid simulacra, ferox, dictis incessis amaris?

Parce, precor, manes sollicitare meos.

Omnia vera puta mea crimina: nil sit in illis,

Quod magis errorem, quam scelus, esse putes;

Pendimus en profugi (satia tua pectora) pœnas, 35

Exsilioque graves, exsiliique loco.

Carmifici fortuna potest mea benda videri;

Te tamen est uno iudice mæsta parum.

Sævior est tristi Busiride: sævior illo,

Qui falsum lento torruit igne bovem; 40

Quique bovem Siculo fertur doctasse tyranno,

Et dictis artes conciliasse suas:

Munere in hoc, rex, est usus, sed imagine major

Nec sola est operis forma probanda mei.

Adspicias a dextra latus hoc adaperitile tauri? 45

Huc tibi, quem perdes, coniciendus erit.

Protinus inclusum lentis carbonibus ure.

Mugiet, et veri vox erit illa bovis.

Pro quibus inventis, ut munus munere penses,

Da, precor, ingenio præmia digna meo. 50

Dixerat. At Phalaris, Pœnæ mirande repertor,

Ipse tuum præsens imbuere, dixit, opus.

Nec mora; monstratis crudeliter ignibus ustus

Exhibuit querulos ore tremante sonos.

Quid mihi cum Siculis inter Scythiamque Ge-
tasque? 55

Ad te, quisquis is es, nostra querela redit.

Utque sitim nostro possis explere cruore;

Quantaque vis, avido gaudia corde feras;

Tot mala sum fugiens tellure, tot æquore
passus,

Te quoque ut auditis posse dolere putem. 60

Crede mihi, si sit nobis collatus Ulixes,

Neptuni minor est, quam Jovis ira fuit.

Ergo, quicumque es, rescindere vulnere noli,
 Deque gravi duras ulcere tolle manus :
 Utque meae famam tenentem obliuia culpæ, 65
 Facta cicatricem ducere nostra sine.
 Humanæque memor sortis, quæ tollit eosdem
 Et premit, incertas ipse verere vices.
 Et quoniam, fieri quod nunquam posse putavi,
 Est tibi de rebus maxima cura meis; 70
 Non est quod timeas. Fortuna miserrima nostra
 est.
 Omne trahit secum Cæsaris ira malum.
 Quod magis ut liqueat, neve hoc tibi fingere
 credar,
 Ipse velim pœnas experiare meas.

ELEGIA XII.

Frigora jam Zephyri minuunt, annoque peracto
 Longior antiquis visa Mæotis hiems :
 Impositamque sibi qui non bene pertulit Hellen
 Tempora nocturnis æqua diurna facit.
 Jam violam puerique legunt, hilaresque puellæ,
 Rustica quam nullo terra serente gerit. 6
 Prataque pubescunt variorum flore colorum,
 Indocilem loquax gutture veinat avis.
 Utque malæ crimen matris deponat hirundo,
 Sub trabibus cunas parvæque tecta facit. 10
 Herbaque, quæ latuit Cerealibus obruta sulcis,
 Exerit et tepida molle cacumen humo.
 Quoque loco est vitis, de palmite gemma mo-
 vetur :
 Nam procul a Getico littore vitis abest.
 Quoque loco est arbor, turgescit in arbore ramus :
 Nam procul a Geticis finibus arbor abest. 16
 Otia nunc istic : junctisque ex ordine ludis
 Cedunt verbosi garrula bella fori.
 Uns equi nunc est : levibus nunc luditur armis.
 Nunc pila, nunc celeri volvitur orbetrochus. 20
 Nunc, ubi perfusa est oleo labente juvenus,
 Defessos artus Virgine tingit aqua.
 Scena viget, studiisque favor distantibus ardet,
 Proque tribus resonant terna theatra foris.
 O quater, et quoties non est numerare beatum, 25
 Non interdicta cui licet Urbe frui !
 At mihi sentitur nix verno sole soluta,
 Quæque lacu duro vix fodiantur aquæ.
 Nec mare concrevit glacie, nec, at ante, per
 Istrum
 Stridula Sauromates plaustra bubulcus agit. 30
 Incipient aliquæ tamen huc adnare carinæ,
 Hospitaque in Ponti littore puppis erit ;
 Sedulus occurram nautæ : dictaque salute,
 Quid veniat, quæram, quisve, quibusve locis.
 Ille quidem, mirum, ni de regione propinqua 35
 Non nisi vicinas tutus ararit aquas.
 Rarus ab Italia tantum mare navita transit :
 Littora rarus in hæc portubus orba venit.
 Sive tamen Graia scierit, sive ille Latina
 Voce loqui ; certe gratior hujus erit. 40
 Fas quoque ab ore freti longæque Propontidos
 undis
 Huc aliquem certo vela dedisse Noto.
 Quisquis is est, memori rumorem voce referre,
 Et fieri famæ parque gradusque potest.
 Is precor auditos possit narrare triumphos 45
 Cæsaria, et Latio reddita vota Jovi ;
 Teque, rebellatrix, tandem, Germaniæ, magni
 Triste caput pedibus supposituisse ducis.
 Hæc mihi qui referet, quæ non vidisse dolebo,
 Ille meæ domui proutinûs hospes erit. 50

Heu mihi ! jamne domas Scythico Næonide in
 orbe ?

Jamque suum mihi dat pro Lare pœna locum ?
 Di faciant, Cæsar non hic penetrale domumque,
 Hospitium pœnas sed velit esse meas.

ELEGIA XIII.

Ecce supervacuus (quid enim fuit utile gigni ?)
 Ad sua natalis tempora noster adest.
 Dure, quid ad miseros veniebas exsulis annos ?
 Debueras illis imposuisse modum.
 Si tibi cura mei, vel si pudor ullus inesset, 5
 Non ultra patriam me sequerere meam.
 Quoque loco primum tibi sum male cognitus in-
 fans,
 Illo tentasses ultimus esse mihi.
 Jamque relinquenda, quod idem fecere sodales,
 Tu quoque dixisses tristis in Urbe, Vale. 10
 Quid tibi cum Ponto ? num te quoque Cæsaris ira
 Extremam gelidi misit in orbis humum ?
 Scilicet exspectas soliti tibi moris honorem,
 Pendeat ex humeris vestis ut alba meis ?
 Fumida cingatur florentibus ara coronis ? 15
 Micaque sollenni thuris in igne sonet ?
 Libaque dem pro me gentile notantia tempus ?
 Concipiamque bonas ore favente preces ?
 Non ita sum positus, nec sunt ea tempora nobis,
 Adventu possim lætus ut esse tuo. 20
 Funeris ac mihi ferali cincta cupresso
 Convenit, et structis flamma parata rogis.
 Nec dare thura libet nihil exorantia divos ;
 In tantis subeunt nec bona verba malis.
 Si tamen est aliquid nobis hac luce petendum,
 In loca ne redeas amplius ista, precor ; 26
 Dum me terrarum pars pæne novissima Pontus,
 Euxini falso nomine dicit, habet.

ELEGIA XIV.

Cultor et antistes doctorum sancte virorum,
 Qui facis ingenio semper, amice, meo ;
 Ecquid, ut incolumem quondam celebrare sole-
 bas,
 Nunc quoque, ne videar totus abesse, canes ?
 Suscipis, exceptis, ecquid mea carmina, solis 5
 Artibus, artificii quæ nocuere suo ?
 Immo ita fac, vatium, quæso, studiose novorum :
 Quaque potes, retine corpus in Urbe meum.
 Est fuga dicta mihi, non est fuga dicta libellis,
 Qui domini pœnam non meruere sui. 10
 Sæpe per extremas profugus pater exulat oras,
 Urbe tamen natis exsulis esse licet.
 Palladis exemplo de me sine matre creata
 Carmina sunt. Stirps hæc progeniesque mea est.
 Hanc tibi commendo : quæ, quo magis orba pa-
 rente, 15
 Hoc tibi tutori sarcina major erit.
 Tres mihi sunt nati contagia nostra secuti :
 Cætera fac curæ sit tibi turba palam.
 Sunt quoque mutata ter quinque volumina formæ,
 Carmina de domini funere rapta sui. 20
 Illud opus potuit, si non prius ipse perissem,
 Certius a summa nomen habere manu.
 Nunc incorrectum populi pervenit in ora ;
 In populi quicquam si tamen ore meum est.
 Hoc quoque nescio quid nostris appone libellis,
 Diverso missum quod tibi ab orbe venit. 26
 Quod quicumque leget, si quis leget, æstimet ante
 Compositum quo sit tempore, quoque loco.

*Aequus erit scriptis, quorum cognoverit esse
Exilium tempus, barbariemque locum.* 30
*Inque tot adversis carmen mirabitur ullum
Ducere me tristi sustinuisse manu.
Ingenium fregere meum mala : cujus et ante
Fons infecundus parvaque vena fuit.
Sed quaecumque fuit, nullo exerceente refugit,* 35
*Et longo periit arida facta situ.
Non hic librorum, per quos inviter alarque,
Copia. Pro libris arcus et arma sonant.
Nullus in hac terra, recitem si carmina, cujus
Intellecturis auribus utar, adest.* 40

*Nec, quo secedam, locus est. Custodia muri
Submovet infestos, clausaque porta Getas.
Sæpe aliquid verbum quero, nomenque, locum-
que :
Nec quisquam est, a quo certior esse queam.
Dicere sæpe aliquid conanti (turpe fateri)* 45
*Verba mihi desunt, dididicique loqui.
Thracio Scythicoque fere circumsonor ore ;
Et videor Geticis scribere posse modis.
Crede mihi ; timeo, ne sint immixta Latinis,
Inque meis scriptis Pontica verba legas.* 50
*Qualemcumque igitur venia dignare libellum ;
Sortis et excusa conditione meæ.*

LIBER QUARTUS.

ELEGIA I.

*Si qua meis fuerint, ut erunt, vitiosa libellis ;
Excusata suo tempore, lector, habe.*
*Exsul eram, requiesque mihi, non fama petita
est ;
Mens intenta suis ne foret usque malis.
Hoc est, cur cantet vincitus quoque compede fossor,
Indocili numero cum grave mollit opus :* 6
*Cantet et, innitens limosæ pinnus arenæ,
Adverso tardam qui trahit amne ratem :
Quique ferens pariter lentos ad pectora remos
In numerum pulsa brachia versat aqua.* 10
*Fessus ut incubuit baculo, saxove resedit
Pastor, arundineo carmine mulcet oves.
Cantantis pariter, pariter data pensa trahentis
Fallitur ancillæ decipiturque labor.*
Fortur et abducta Lyrnesside tristis Achilles 15
*Hæmonia curas attenuasse lyra.
Cum traheret sylvas Orpheus et dura canendo
Saxa, bis amissa conjuge narsus erat.
Me quoque Musa levat Ponti loca jussa petentem.
Sola comes nostræ perstitit illa fugæ.* 20
*Sola nec insidias hominum, nec militis ensem,
Nec mare, nec ventos, barbariemque timet.
Scit quoque, cum perii, quis me deceperit error :
Et culpam in facto, non scelus, esse meo.
Scilicet hoc ipso nunc æqua, quod obfuit ante,
Cum necum juncti criminis acta rea est.* 26
*Non equidem vellem, quoniam nocitura fuerunt,
Pieridum sacris imposuisse manum.
Sed nunc quid faciam ? vis me tenet ipsa sororum ;
Et carmen demens, carmine læsus, amo.* 30
*Sic nova Dulichio lotos gusata palato,
Illo, quo nocoit, grata sapore fuit.
Sentit amans sua damna ferre, tamen hæret in illis,
Materiam culper persequiturque suæ.
Nos quoque delectant, quamvis nocuere, libelli,
Quodque mihi telum vulnera fecit, amo.* 36
*Forsitan hoc studium possit furor esse videri ;
Sed quiddam furor hic utilitatis habet.
Semper in obtutu montem vetat esse malorum,
Præsentis casus immemoremque facit.* 40
*Utque suum Bacchis non sentit saucia vultus,
Dum stupet Edonis exulata jectus ;
Sic, ubi mota calent viridi meæ pectora thyrso,
Altior humano spiritus ille malo est.
Ille nec exilium, Scythici nec littora ponti,* 45
Ille nec iratos sentit æthere deos.

*Utque soporiferæ biberem si pocula Lethes,
Temporis adversi sic mihi sensus abest.
Jure deas igitur veneror mala nostra levantes,
Sollicitæ comites ex Helicone fugæ ;* 50
*Et partim pelago, partim vestigia terra,
Vel rate dignatas, vel pede nostra sequi.
Sint precor hæc saltem faciles mihi : namque
deorum
Cætera cum magno Cæsare turba facit ;
Meque tot adversis cumulat, quot littus arenas,
Quotque fretum pisces, ovaque piscis habet.
Veni pius flores, æstu numerabis aristas,* 57
*Poma per autumnum, frigoribusque nives ;
Quam mala, quæ toto patior jactatus in orbe,
Dum miser Euxini littora sæva peto.* 60
*Nec tamen, ut veni, levior fortuna malorum est.
Illic quoque cognosco natalis stamina nostri,
Stamina de nigro vellere facta mihi.
Utque nec insidias, capitisque pericula narrem,
Vera quidem, vera sed graviora fide ;
Vivere quam miserum est inter Bossosque Ge-
tasque
Illic, qui populi semper in ore fuit !
Quam miserum, porta vitam muroque tueri,
Vixque sui tutum viribus esse loci !* 70
*Aspera militiæ juvenis certamina fugi,
Nec nisi lusura movimus arma manu.
Nunc senior gladioque latus, scutoque sinistram
Canitiem galæe subijcioque meam.
Nam dedit et specula custos ubi signa tumultus
Induimur trepida protinus arma manu.* 76
*Hostis, habens arcus imbutaque tela veneno,
Sævus anhelantis mœnia lustrat equo.
Utque rapax pecudem, quæ se non textit ovili,
Per sata, per sylvas fertur trahitque lupus ;
Sic, si quem nondum portarum sæpe receptum
Barbarus in campis reperit hostis, agit.
Aut sequitur captus, conjactaque vincula collo
Accipit ; aut telo virus habente cadit.
Illic ego sollicitæ jaceo novus incola sedis.* 85
*Hæu nimium fati tempora longa mei !
Et tamen ad numeros antiquaque sacra reverti
Sustinet in tantis hospita Musa malis.
Sed neque, cdi recitem, quisquam est, mea car-
mina, nec qui
Auribus accipiat verba Latina suis.* 90
*Ipse mihi (quidenim faciam ?) scriboque legoque,
Tutæque judicio littera nostra suo est*

Sæpe tamen dixi, Cui nunc hæc cura laborat ?
 An mea Sæuromatæ scripta Getæque legent ?
 Sæpe etiam lacrymæ me sunt scribente profusæ,
 Humidaque est fletu littera facta meo. 96
 Corque vetusta meum, tanquam nova, vulnera
 sentit;
 Inque sinum mæstæ labitur imber aquæ.
 Cum vice mutata quid sim fuerimque recordor,
 Et tulerit quo me casus, et unde, subit; 100
 Sæpe manus demens, studiis irata malignis,
 Misit in arsuos carmina nostra focos.
 Atque ita de multis, quoniam non multa super-
 sunt,
 Cum venia facito, quisquis es, ista legas.
 Tu quoque non melius, quam sunt mea tempora,
 carmen 105
 Interdicta mihi, consule, Roma, boni.

ELEGIA II.

Jam fera Cæsaribus Germania, totus ut orbis.
 Victa potes flexo procubuisse genu :
 Altaque velentur fortasse Palatia sertis :
 Thuraque in igne sonent, infancique diem :
 Candidaque adducta collum percussa securi 5
 Victima purpureo sanguine tingat humum :
 Donaque amicorum templis promissa deorum
 Reddere victores Cæsar uterque parent,
 Et qui Cæsareo juvenes sub nomine crescent,
 Perpetuo terras ut domus ista regat : 10
 Cumque bonis nurius pro sospite Livia nato
 Munera dei meritis, sæpe datura, deis ;
 Et pariter matres, et quæ sine crimine castos
 Perpetua servant virginitate focos.
 Plebs pia, cumque pia lætetur plebe senatus,
 Parvaque cujus eram pars ego nuper, eques. 16
 Nos procul expulsos communia gaudia fallunt :
 Famaque tam longe non nisi parva venit.
 Ergo omnis poterit populus spectare triumphos,
 Cumque ducum titulis oppida capta leget : 20
 Vinclaque captiva reges cervice gerentes
 Ante coronatos ire videbit equos :
 Et cernet vultus aliis pro tempore versos,
 Terribiles aliis, immemoresque sui.
 Quorum pars causas et res, et nomina quæret ;
 Pars referet, quamvis noverit ipsa parum : 26
 Is, qui Sidonio fulget sublimis in ostro,
 Dux fuerat belli : proximus ille duci.
 Illic, qui nunc in hmo lumen miserabile figit,
 Non isto vultu, cum tulit arma, fuit. 30
 Ille feror, oculis et adhuc hostilibus ardens,
 Hortator pugne consiliumque fuit.
 Perfidus hic nostros inclusit fraude locorum,
 Squalida promissis qui tegit ora comis.
 Illo, qui sequitur, dicunt maciata ministro 35
 Sæpe recusanti corpora capta deo.
 Illic lacus, hi montes, hæc tot castella, tot amnes,
 Plena feræ cædis, plena cruoris erant.
 Druus in his quondam meruit cognomina terris,
 Quæ bona progenies digna parente fuit. 40
 Cornibus hic fractis viridi male tectus ab ulva,
 Decolor ipse suo sanguine, Rhenus erit.
 Crinibus en etiam fertur Germania passis,
 Et ducis invicti sub pede mæsta sedet ;
 Collaque Romanæ præbens animosa securi 45
 Vincula fert illa, qua tulit arma, manu.
 Illos super in curru, Cæsar, victore veheris
 Purpureus populi rite per ora tui :
 Quaque ibis, manibus circumplaudere tuorum,
 Undique jactato flore tegente via 50

Tempora Phœbea lanro cingetur, loque,
 Miles, Io, magna voce, Triumphe, canet.
 Ipse non plausuque simul fremituque canentum
 Quadrijugos cernes sæpe resistere equos. 55
 Inde petes arcem, delubra faventia votis.
 Et dabitur merito laurea vota Jovi.
 Hæc ego submotus, qua possum, mente videbo :
 Erepti nobis jus habet illa loci.
 Illa per immensas spatiatur libera terras :
 In cælum celeri pervenit illa via. 60
 Illa meos oculos mediam deducit in Urbem,
 Immunes tanti nec sinit esse boni.
 Invenietque viam, qua currus spectet eburnos.
 Sic certe in patria per breve tempus ero.
 Vera tamen populus capiet spectacula felix, 65
 Lætique erit præsens cum duce turba suo.
 At mihi fingenti tantum, longeque remoto,
 Auribus hic fructus percipiendus erit.
 Atque procul Latio diversum missu in orbem
 Qui narret cupido, vix erit, ista mihi. 70
 Is quoque jam serum referet veterenque trium-
 phum.
 Quo tamen audiero tempore, lætus ero.
 Illa dies veniet, mea qua lugubria ponam ;
 Causaque privata publica major erit

ELEGIA III.

Magnaminorque feræ, quarum regis altera Graias,
 Altera Sidonias, utraque siccæ, rates :
 Omnia cum summo positæ videatis in axe,
 Et maris occiduas non subeatis aquas ;
 Ætheriamque suis cingens amplexibus arcem 5
 Vester ab intacta circulus exstet humo ;
 Adspicite illa, precor, quæ non bene mœnia
 quondam
 Dicitur Iliades transiluisse Remus :
 Inque meam nitidos dominam convertite vultus :
 Sitque memor nostri necne, referte mihi. 10
 Ille mihi ! cui, nimium quæ sunt manifesta, re
 quiro ?
 Cur labat ambiguo spes mihi mixta metu ?
 Crede quod est, quod vis ; ac desine tuta vereri .
 Deque fide certa sit tibi certa fides.
 Quodque polo fixæ nequeunt tibi dicere flammæ,
 Non mentitura tu tibi voce refer ; 16
 Esse tui memorem, de qua tibi maxima cura eat ;
 Quodque potest, secum nomen habere tuum.
 Vultibus illa tuis, tanquam præsentis, inhæret,
 Teque remota procul, si modo vivit, amat. 20
 Ecquid, ut incubuit justo mens ægra dolori,
 Lenis ab admonito pectore somnus abit ?
 Tunc subeunt curæ, dum te lectusque locusque
 Tangit, et oblitam non sinit esse mei.
 Et veniunt æstus, et nox immensa videtur, 25
 Fessaque jactati corporis ossa dolent.
 Non equidem dubito, quin hæc et cætera flant.
 Detque tuus casti signa doloris amor :
 Nec cruciere minus, quam cum Thebana cruen-
 tum
 Hæctora Thessalico vidit ab axe rapi. 30
 Quid tamen ipse precor, dubito : nec dicere
 possum.
 Affectum quem te mentis habere velim.
 Tristis es ? indignor, quod sum tibi causa doloris.
 Non es ? ut amisso conjugis digna fores.
 Tu vero tua damna dole, mitissima conjux, 35
 Tempus et a nostris exige triste malis :
 leque meos casus. Est quædam flere voluptas
 Expletur lacrymis egeriturque dolor.
 2 1

Atque utinam lugenda tibi non vita, sed esset
Mors mea; morte fores sola relicta mea! 40
Spiritus hic per te patrias exisset in auras!
Sparsissent lacrymæ pectora nostra pia!
Supremoque die notum spectantia cælum
Texissent digiti lumina nostra tui!
Et cinis in tumulo positus jacuisset avito! 45
Tactaque nascenti corpus haberet humus!
Denique et, ut vixi, sine crimine mortuus essem!
Nunc mea supplicio vita pudenda suo est.
Me miserum, si tu, cum diceris exsulis uxor,
Avertis vultus, et subit ora rubor! 50
Me miserum, si turpe putas mihi nupta videri!
Me miserum, si te jam pudet esse meam!
Tempus ubi est illud, quo te jactare solebas
Conjuge, nec nomen dissimulare viri?
Tempus ubi est, quo te, nisi si fugis illa referre,
Et dici memini, juvit et esse meam? 55
Uique probæ dignum est, omni tibi dote placebam:
Addebat veris multa faventis amor.
Nec quem præferres, ita res tibi magna videbar,
Quævis tuum malles esse, vir aliter erat. 60
Nunc quoque ne pudeat, quod sis mihi nupta:
tuusque
Non dolor hinc debet, debet absesse pudor.
Cum cecidit Capaneus subito temerarius ictu,
Num legis Evadne erubuisse viro?
Nec, quia rex mundi compescuit ignibus ignes,
Ipse tuis, Phaethon, infandis eras. 66
Nec Semele Cadmo facta est aliena parenti,
Quod precibus perit ambitiosa suis.
Nec tibi, quod sævis ego sum Jovis ignibus ictus,
Purpurens molli fiat in ore rubor; 70
Sed magis in nostri curam consurge tuendi,
Exemplumque mihi conjugis esto bonæ
Materiamque tuis tristem virtutibus imple
Ardua per præceps gloria vadat iter.
Hectora quis nosset, si felix Troja fuisset? 75
Publica virtuti per mala facta via est.
Ars tua, Tiphys, jacet, si non sit in æquore fluctus:
Si valent homines, ars tua, Phœbe, jacet.
Quæ latet, inque bonis cessat non cognita rebus,
Apparet virtus arguiturque malis. 80
Dat tibi nostra locum tituli fortuna, caputque
Conspicuum pietas qua tollat, habet.
Utere temporibus, quorum nunc munere freta es.
En patet in laudes area lata tuas.

ELEGIA IV.

O qui, nominibus cum sis generosus avitis,
Exsuperas morum nobilitate genus:
Cujus inest animo patrii candoris imago,
Non careat nervis candor ut iste suis:
Cujus in ingenio patriæ facundia linguæ est, 5
Qua prior in Latio non fuit ulla fore:
Quod minime volui, positus pro nomine signis
Dictus es: ignoscas laudibus ista tuis.
Nil ego peccavi: tua te bona cognita produnt.
Si, quod es, appares; culpa soluta mea est. 10
Nec tamen officium nostro tibi carmine factum
Principæ tam justo posse nocere puta.
Ipse pater patriæ (quid enim civilis illo?)
Sustinet in nostro carmine sæpe legi.
Nec prohibere potest, quia res est publica Cæsar;
Et de communi pars quoque nostra bono est. 16
Jupiter ingenium præbet sua numina vatum,
Seque celebrari quolibet ore sinit.
Causa tua exemplo superorum tua duorum est;
Quorum hic conspicitur, creditur ille deus. 20

Ut non debuerim. tamen hoc ego crimen amabo
Non fuit arbitrii littera nostra tui.
Nec nova, quod tecum loquor, est injuria nostra,
Incolumis cum quo sæpe locutus eram.
Quo vereare minus, ne sim tibi crimen amicus;
Invidiam, si qua est, auctor habere potest. 26
Nam tuus est primis cultus mihi semper ab annis
(Hoc noli certe dissimulare) pater:
Ingeniumque meum (potes hoc meminisse) proba-
batur,
Plus etiam, quam me iudice ognus eram. 30
Deque meis illo referebat versibus ore,
In quo pars altæ nobilitatis erat.
Non igitur tibi nunc, quod me domus ista recepit,
Sed prius auctori sunt data verba tuo.
Nec data sunt, mihi crede, tamen; sed in omni-
bus actis, 35
Ultima si demas, vita tuenda mea est.
Hanc quoque, qua perii, culpam scelus esse ne-
gabatur,
Si tanti series sit tibi nota mali.
Aut timor, aut error nobis, prius abfuit error.
Ah sine me fati non meminisse mei! 40
Neve retractando nondum coeuntia rumpam
Vulnera; vix illis proderit ipsa quies.
Ergo ut iure damus pœnas; sic abfuit omne
Peccatum facinus consiliumque meo.
Idque dens sentit: pro quo nec lumen adem-
tum est, 45
Nec mihi detractas possidet alter opes.
Forsitan hanc ipsam, vivat modo, finiet olim,
Tempore cum fuerit lenior ira, fugam.
Nunc precor hinc alio jubeat discedere; si non
Nostra verecundo vota pudore carent. 50
Mitius exsilium, paulloque propinquius opto,
Quique sit a sævo longius hoste, locum.
Quantaque in Augusto clementia, si quis ab illo
Hoc peteret pro me, forsitan ille daret
Frigida me cohibent Euxini littora Ponti. 55
Dictus ab antiquis Axenus ille fuit.
Nam neque jactantur moderatis æquora ventis,
Nec placidos portus hospita navis adit.
Sunt circa gentes, quæ prædam sanguine quærant:
Nec minus infida terra timetur aqua. 60
Illi, quos audis hominum gaudere cruore,
Pæne sub ejusdem sideris axe jacent.
Nec procul a nobis locus est, ubi Taurica dira
Cædæ pharetræ pascitur ara deæ.
Hæc prius, ut memorant, non invidiosa nefandis,
Nec cupiunda bonis, regna Thoantis erant.
Hic pro supposita virgo Pelopeia cerva
Sacra deæ coluit qualiacunque suæ.
Quo postquam, dubium pius an sceleratus, Orestes
Exactus furis venerat ipse suis, 70
Et comes exemplum veri Phocæus amoris;
Qui duo corporibus, mentibus unus erant;
Protinus evincti Triviæ ducuntur ad aram,
Quæ stabat geminas ante cruenta foras.
Nec tamen hunc sua mors, nec mors sua terruit
illum: 75
Alter ob alterius funera mæstus erat.
Et jam consisterat stricto mucrone sacerdos;
Cinxerat et Graias barbara vitæ comas:
Cum vice sermonis fratrem cognovit, et illi
Pro nece complexus Iphigenia dedit. 80
Læta deæ signum, crudelia sacra perosæ,
Transtulit ex illis in meliora loca.
Hæc igitur regio, magni pars ultima mundi,
Quam fugere homines dique, propinqua mihi
est.

[Atque meam terram prope sunt funebria sacra,
Si modo Nasoni barbara terra sua est.] 86
O utinam venti, quibus est ablati Orestes,
Placato referant et mea vela deo!

ELEGIA V

O mihi dilectos inter sors prima sodales,
Unica fortunis ara reperta meis;
Cujus ab alloquiis anima hæc moribunda revixit,
Ut vigil infusa Pallade flamma solet: 5
Qui veritus non es portus aperire fideles,
Fulmine percussæ confugiumque rati:
Cujus eram census non me sensurus egentem,
Si Cæsar patrias eripuisset opes:
Temporis oblitum dum me rapit impetus hujus,
Excidit heu nomen quam mihi pæne tuum! 10
Te tamen agnoscis, tactusque cupidine laudis,
Ille ego sum, cuperes dicere posse palam.
Certe ego, si sineres, titulum tibi reddere vellem,
Et raram famæ conciliare fidem.
Ne noceam grato vereor tibi carmine, neve 15
Inemptivus nominis obstet honos.
Quod licet et tutum est, intra tua pectora gaude,
Meque tui memorem, teque fuisse mei:
Utque facis, remis ad opem luctare ferendam,
Dum veniat placido mollior aura deo. 20
Et tutare caput nulli servabile; si non,
Qui mersit Stygia, sublevet illud, aqua.
Teque, quod est rarum, præsta constanter ad
omne
Indeclinatæ munus amicitie.
Sic tua processus habebat fortuna perennes: 25
Sic ope non egeas ipse, juvesque tuos.
Sic æquet tua nupta virum bonitate perenni;
Incidat et vestro rara querela toro.
Diligat et semper socius te sanguinis illo,
Quo pius affectu Castora frater amat. 30
Sic juvenis, similisque tibi sit natus, et illum
Moribus agnoscat quilibet esse tuum.
Sic sacerum faciat tæda te nata jugali,
Nec tardum juveni det tibi nomen avi.

ELEGIA VI.

Tempore ruricolæ patiens fit taurus aratri,
Præbet et incurvo colla premenda iugo.
Tempore paret equus lentis animosus habenis,
Et placido duros accipit ore lupos.
Tempore Pænorum compescitur ira leonum, 5
Nec feritas animo, quæ fuit ante, manet.
Quæque sui monitis obtemperat Inda magistri
Bellua, servitium tempore victa subit.
Tempus, ut extensis tumeat, facit, uva racemis,
Vixque merum capiant grana, quod intus ha-
bent. 10
Tempus et in canas semen producit aristas,
Et, ne sint tristi poma sapore, facit.
Hoc tenuat dentem terram findentis aratri:
Hoc rigidas silices, hoc adamanta terit.
Hoc etiam sævas paullatim mitigat iras: 15
Hoc minuit luctus, mæstaque corda levat.
Cuncta potest igitur tacito pede lapsa vetustas,
Præterquam curas attenuare meas.
Ut patria careo, his frugibus area trita est,
Disiluit nudo pressa bis uva pede. 20
Nec quæsitâ tamen spatio patientia longo est,
Mæneque mali sensum nostra recentis habet.
Scilicet et veteres fugiunt iuga curva juveni:
Et domitus freno sæpe repugnat equus

Tristior est etiam præsens ærumna priore: 25
Ut sit enim sibi par, crevit, et aucta mora est
Nec tam nota mihi, quam sunt, mala nostra fue-
runt:

Sed magis hoc, quo sunt cognitiore, gravant.
Est quoque non minimum, vires afferre recentes,
Nec præconsumtum temporis esse malis. 30
Fortior in fulva novus est luctator arena,
Quam cui sunt tarda brachia fessa mora.
Integer est melior nitidis gladiator in armis,
Quam cui tela suo sanguine tincta rubent.
Fert bene præcipites navis modo fac'a procellas:
Quamlibet exiguo solvitur imbre vetus. 36
Nos quoque, quæ ferimus, tulimus patientius
an'ne;
Et mala sunt longo multiplicata die.
Credite, deficio, nostroque a corpore quantum
Auguror, accedent tempora parva malis. 40
Nam neque sunt vires, neque qui color ante sole
bat;
Vixque habeo tenuem, quæ tegat ossa, cutem
Corpore sed mens est ægro magis ægra, malique
In circumspectu stat sine fine sui.
Urbis abest facies, absunt, mea cura, sodales: 45
Et, quæ nulla mihi carior, uxor abest.
Vulgus adest Scythicum, braccataque turba Ge-
tarum.
Sic male, quæ video, non videoque, nocent.
Una tamen spes est, quæ me soletur in istis,
Hæc fore morte mea non diuturna mala. 50

ELEGIA VII.

Bis me sol adit gelidæ post frigora brumæ,
Bisque suum tacto Piscis peregit iter.
Tempore tam longo cur non tua dextera versus
Quamlibet in paucos officiosa fuit?
Cur tua cessavit pietas, scribingibus illis, 5
Exiguus nobis cum quibus usus erat?
Cur, quoties alicui chartæ sua vincula demsi,
Illam speravi nomen habere tuum?
Di faciant, ut sæpe tua sit epis'ola dextra
Scripta, sed e multis reddita nulla mihi! 10
Quod precor, esse liquet. Credam prius ora Me-
dusæ
Gorgonis anguineis cincta fuisse comis:
Esse canes utero sub virginis: esse Chimæram,
A truce quæ flammis separet angue leam:
Quadrupesque hominum cum pectore pectora 15
junctos:
Tergeminumque virum, tergeminiūque ca-
nem:
Sphingaque, et Harpyias, serpentipedesque gi-
gantas:
Centimanumque Gygen, semibovemque virum.
Hæc ego cuncta prius, quam te, carissime, credam
Mutatum curam deposuisse mei 20
Innumeri montes inter me teque, viæque,
Fluminæque, et campi, nec freta pauca, jacent
Mille potest causis, a te quæ littera sæpe
Missa sit, in nostras nulla venire manus.
Mille tamen causas scribendo vince frequenter,
Excusem ne te semper, amice, mihi. 26

ELEGIA VIII.

Jam mea cycneas imitantur tempora plumas,
Indicit et nigras alba senecta comas:
Jam subeunt anni fragiles, et inertior ætas:
Jamque primum firmo me mihi ferre grave est
2 1 2

Nunc erat, ut posito deberem fine laborum 5
 Vivere, me nullo sollicitante metu.
 Quæque meæ semper placuerunt otia menti,
 Carpere, et in studiis molliter esse meis:
 Et parvam celebrare domum, veterisque Penates,
 Et quæ nunc domino rata puerina carent: 10
 Inque sinu dominæ, carisque nepotibus, inque
 Securus patria consensuisse mea
 Hæc mea, sic quondam peragi speraverat ætas:
 Hos'eg' sic annos ponere dignus eram.
 Non ita dis visum: qui me terraque marique 15
 Actum Sarmaticis exposuere locia.
 In cava ducuntur quasæ navalia puppes,
 Ne temere in mediis dissoluantur aquis.
 Ne cadat, et multas palmas inhonestet adeptas,
 Languidus in pratis gramina carpit equus. 20
 Miles, ut emeritis non est satis utilis annis,
 Ponit ad antiquos, quæ tulit arma, Læus.
 Sic igitur, tarda vires minuente senecta,
 Me quoque donari jam rude, tempus erat:
 Tempus erat nec me peregrinum ducere caelum
 Nec siccam Getico fonte levare sitim; 26
 Sed modo, quos habui, vacuum secedere in hor-
 tos:
 Nunc hominum visu rursus et Urbe frui.
 Sic animo quondam non divinate futura
 Optabam placide vivere posse senex. 30
 Fata repugnant: quæ, cum mihi tempora prima
 Mollia præbuerint, posteriora gravant.
 Jamque, decem lustris omni sine labe peractis,
 Parte premor vitæ deteriore meæ.
 Nec procul a metis, quas præne tenere videbar,
 Curriculo gravis est facta ruina meo 36
 Ergo illum demens in me sævire coegi.
 Mitius immensus quo nihil orbis habet:
 Ipsaque delictis victa est clementia nostris:
 Nec tamen errori vita negata meo. 40
 Vita procul patria peragenda sub axe Boreo,
 Qua maris Euxini terra sinistra jacet.
 Hoc mihi si Delphi, Dodonaque diceret ipsa,
 Esse viderentur vanus uterque locus.
 Nil adeo validum est, adamas licet alliget illud,
 Ut maneat rapido firmius igne Jovis. 46
 Nil ita sublimis est, supraque pericula tendit,
 Non sit ut inferius suppositumque deo.
 Nam quamquam vitio pars est contracta malorum,
 Plus tamen exitii numinis ira dedit. 50
 At vos admoniti nostris quoque casibus este,
 Æquantem superos emeruisse virum

ELEGIA IX.

Si licet, et pateris, nomen facinusque tacebo,
 Et tua Lethæis acta dabuntur aquis;
 Nostraque vincetur lacrymis clementia seris:
 Fac modo te pateat penitusse tui.
 Fac modo te damnes, cupiasque eradere vitæ 5
 Tempora, si possis, Tisiphonea tuæ.
 Sin minus, et flagrant odio tua pectora nostro;
 Induet infelix arma coacta dolor.
 Sim licet extremum, sicut sum, missus in orbem,
 Nostra suas istuc porriget ira manus. 10
 Omnia, si nescis, Cæsar mihi jura reliquit:
 Et sola est patria poena carere mea.
 Et patriam, modo sit sospes, speramus ab illo.
 Sæpe Jovis telo querens adusta viret.
 Denique vindictæ si sit mihi nulla facultas, 15
 Pierides vires et sua tela dabunt.
 Ut Scythicis habitem longe submotus in oris,
 Siccæque sint oculis proxima signa meis

Nostra per immensa ibunt præconia gentes,
 Quodque querar, notum, qua patet orbis, erit.
 Ibit ad occasum, quicquid dicamus, ab ortu, 21
 Testis et Hesperiae vocis Eous erit
 Trans ego tellurem, trans latas audiar undas:
 Et gemitus vox est magna futura mei.
 Nec tua te sotent tantummodo sæcula norint:
 Perpetuæ crimen posteritatis eris. 26
 Jam feror in pugnas, et nondum cornua sumsi.
 Nec mihi sumendi causa sit ulla velim.
 Circus adhuc cessat: spargit tamen acer arenam
 Taurus, et infesto jam pede pulsat humum. 30
 Hoc quoque, quam volui, plus est. Cane, Musa,
 receptus;
 Dum licet huic nomen dissimulare suum.

ELEGIA X.

Ille ego, qui fuerim, tenerorum lusor amorum,
 Quem legis, ut noris, accipe, posteritas.
 Sulmo mihi patria est, gelidus uberrimis undis,
 Millia qui novies distat ab Urbe decem.
 Editus hic ego sum: nec non (ut tempora noris)
 Cum cecidit fato consul uterque pari. 6
 Siquid id est, usque a proavis vetus ordinis hæres,
 Non modo fortuna: munere factus eques.
 Nec stirps prima fui; genito jam fratre creatus,
 Qui tribus ante quatuor mensibus ortus erat. 10
 Lucifer amborum natalibus affuit idem:
 Una celebrata est per duo lida dies.
 Hæc est armifera festis de quinque Minervæ,
 Quæ fieri pugna prima cruenta solet.
 Protinus excolimur teneri, curaque parentis 15
 Imus ad insignes Urbis ab arte viros.
 Frater ad eloquium viridi tendebat ab ævo,
 Fortia verbosi natus ad arma fori.
 At mihi jam puero cælestia sacra placebant,
 Inque suum furtim Musa trahebat opus. 20
 Sæpe pater dixit: Studium quid inutile tentas?
 Mæonides nullas ipse reliquit opes.
 Motus eram dictis: totoque Helicone relicto,
 Scribere conabar verba soluta modis.
 Sponte sua numeros carmen veniebat ad aptos;
 Et, quod tentabam dicere, versus erat. 26
 Interea, tacito passu labentibus annis,
 Liberior fratri sumta mihiq; toga est,
 Induiturque humeros cum lato purpura clavo:
 Et studium nobis, quod fuit ante, manet. 30
 Jamque decem vitæ frater geminaverat annos,
 Cum perit, et cæpi parte carere mei.
 Cepinus et teneræ primos ætatis nonages,
 Equæ viris quondam pars tribus una fui.
 Curia restabat; clavi mensura coacta est: 35
 Majus erat nostris viribus illud onus
 Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori,
 Sollicitæque fugax ambitionis eram;
 Et petere Anniæ suadebant tuta sorores
 Otia, judicio semper amata meo. 40
 Temporis illius colui foveique poetas;
 Quotque aderant vates, rebar adesse deos.
 Sæpe suas volucres legit mihi grandior ævo,
 Quæque necet serpens, quæ juvet herba, Macer.
 Sæpe suos solitus recitare Propertius ignes, 45
 Jure sodalizio qui mihi junctus erat.
 Ponticus heroo, Bassus quoque clarus iambo,
 Dulcia convictus membra fuere mei.
 Et tenuit nostras numerosus Horatius aures,
 Dum ferit Ausonia carmina culta Iyra. 50
 Virgilium vidi tantum: nec amara Tibullo
 Tempus amicitie fata dedere mee

Successor fuit hic tibi, Galle; Propertius illi
Quartus ab his serie temporis ipse fuit.

Utque ego majores, sic me coluere minores: 55

Notaque non tarde facta Thalia mea est.

Carmina cum primum populo juvenilia legi,
Barba resecta mihi bisve semelve fuit.

Noverat ingenium totam cantata per Urbem.

Nomine non vero dicta Corinna mihi. 60

Multa quidem scripsi: sed quæ vitiosa putavi,
Emendaturis ignibus ipse dedi.

Tum quoque, cum fugerem, quædam placitura
cremavi,

Iratus studio carminibusque meis.

Molle, Cupidinei nec inexpugnabile telis 65

Cor mihi, quodque levis causa moveret, erat.

Cum tamen hoc essem, minimoque accenderet
igni;

Nomine sub nostro fabula nulla fuit.

Fæne mihi puero nec digna, nec utilis uxor

Est data: quæ tempus perbreve nuptia fuit. 70

Illi successi, quamvis sine crimine, conjux,

Non tamen in nostro firma futura toro.

Ultima, quæ mecum seros permansit in annos,

Sustinuit conjux exsulis esse viri

Filia me mea bis prima fecunda juvena, 75

Sed non ex uno conjuge, fecit avum,

Et jam complerat genitor sua fata, novemque

Addiderat lustris altera lustra novem.

Non aliter flevi, quam me fleturus ademtum

Ille fuit. Matri proxima justa tuli. 80

Felices ambo, tempestiveque sepultos,

Ante diem prænæ quod perire meæ;

Me quoque felicem, quod non viventibus illis

Sum miser, et de me quod doluerè nihil!

Si tamen extinctis aliquid, nisi nomina, restat, 85

Et gracilis structos effugit umbra rogos;

Fama, parentales, si vos mea contigit, umbræ,

Et sunt in Stygio crimina nostra toro:

Scite, precor, causam (nec vos mihi fallere fas est)

Errorrem jussæ, non scelus, esse fugæ. 90

Manibus id satis est. Ad vos, studiosa, revertor

Pectora, qui vitæ quæritis acta meæ.

Jam mihi canities, pulsus melioribus annis,

Venerat, antiquas miscueratque comas:

Postque meos ortus Pissæ victus oliva 95

Abstulerat decies præmia victor æquas:

Cum maris Euxini positos ad læva Tomitas

Quærere me læsi principia ira jubet.

Causa mee, cunctis nimium quoque nota, ruinæ

Indicio non est testificanda meo. 100

Quid referam comitumque nefas, famulosque no-

centes?

Ipsa multa tuli non leviora fuga

Indignata malis mens est succumbere, sequæ

Præstitit invictam viribus usa suis:

Oblitusque togæ, ductæque per otia vitæ, 105

Insolita cepi temporis arma manu.

Totque tuli terra casus pelagoque, quot inter

Occultum stellæ conspicuumque polum.

Tacta mihi tandem longis erroribus acto

Juncta phæacris Sarmatis ora Getis. 110

Hic ego, finitimis quamvis circumsoner armis,

Tristia, quæ possum, carmine fata levo.

Quod, quamvis nemo est, cujus referatur aures,

Sic tamen absumo decipique diem.

Ergo, quod vivo, durisque laboribus obsto, 115

Nec me sollicitæ tædiæ lucis habent,

Gratia, Musa, tibi: nam tu solatia præbes

Tu curæ requies, tu medicina mali:

Tu dux, tu comes es: tu nos abducis ab Istro,

In medioque mihi das Helicone locum. 120

Tu mihi (quod rarum) vivo sublime dediisti

Nomen, ab exsequiis quod dare fama solet.

Nec, qui detrectat præsentia, livor iniquo

Ullum de nostris dente momordit opus.

Nam tulerint magnos cum sæcula nostra poetas,

Non fuit ingenio favna maligna meo. 126

Cumque ego præ, onam multos mihi, non minor

illis

Dicor: et in toto plurimus orbe legor.

Si quid habent igitur vatum præsentia veri,

Protinus ut moriar, non ero, terra, tuas. 130

Sive favore tuli, sive hanc ego carmine famam,

Jure tibi grates, candide lector, ago.

LIBER QUINTUS.

ELEGIA I.

Hunc quoque de Getico, nostri studiose, libellum
Littore, præmissis quatuor adde meis.

Hic quoque talis erit, qualis fortuna poetæ

Invenies toto carmine dulce nihil.

Flebilis ut noster status est, ita flebile carmen, 5

Materiæ scripto conveniente suæ.

Integer et lætus læta et juvenilia lusi:

Illâ tamen nunc me composuisse piget.

Ut cecidi, perago subiti præconia casus,

Sumque argumenti conditor ipse mei. 10

Utque jacens ripa deflere Caystrius ales

Dicitur ore suam deficiente necem:

Sic ego, Sarmaticas longe projectus in oras,

Efficio tacitum ne mihi funus eat.

Delicias si quis lascivæ carmina quærit, 15

Præmoneo, nunquam scripta quod ista legat.

Aptior huic Gallus, blandique Propertius oris,

Aptior ingenium come Tibullus erit.

Atque utinam numero ne nos essemus in ista!

Hæc mihi, cur unquam Musa jocata mea est? 20

Sed dedimus prænâs: Scythicique in finibus Iatri

Ille phæacris lusor Amoris abest.

Quod superest, animos ad publica carmina flexi,

Et mentes jussi nominis esse sui.

Si tamen e vobis aliquis, tam multa, requiret, 25

Unde dolenda canam; multa dolenda tuli.

Non hæc ingenio, non hæc componimus arte.

Materia est propriis ingeniosa malis.

Et quota fortunæ pars, est in carmine nostræ?

Felix, qui patitur quæ numerare valet! 30

Quot frutices sylvæ, quot flavas Tibris arenas,

Mollia quot Martis gramina campus habet;

Tot mala pertulimus: quorum medicina quiesq[ue]

Nulla, nisi in studio Pieridumque mora est.

Quis tibi, Naso, modus lacrymosi carminis? in-
 quis 35
 Idem, fortunæ qui modus hujus erit.
 Quod querar, illa mihi pleno de fonte ministrat:
 Nec mea sunt, fati verba sed ista mei.
 At mihi si cara patriam cum conjuge reddas,
 Sint vultus hilares, siquæ quod ante fui. 40
 Lenior invicti si sit mihi Cæsaris ira.
 Carmina lætitiæ jam tibi plena dabo.
 Nec tamen, ut lusit, rursus mea littera ludet:
 Sit semel illa meo luxuriata malo.
 Quod probet ipse, canam: pœnæ modo parte le-
 vata 45
 Barbariem, rigidos effugiamque Getas.
 Interea nostri quid agant, nisi triste, libelli?
 Tibia funeribus convenit ista meis.
 At poteras, inquis, melius mala ferre silendo,
 Et tacitus casus dissimulare tuos. 50
 Exigis, ut nulli gemitus tormenta sequantur;
 Accepitque gravi vulnere flere vetas.
 Ipse Perilleo Phalaris permisit in ære
 Ederè mugitus, et bovis ore queri.
 Cum Priami lacrymis offensus non sit Achilles,
 Tu fletus inhibes, durior hoste, meos. 56
 Cum faceret Nioben orbam Latoia proles,
 Non tamen et siccas jussit habere genas.
 Est aliquid, fatale malum per verba levare:
 Hoc querulam Progen Halcyonenque facit. 60
 Hoc erat, in gelido quare Pœantius antro
 Voce fatigaret Lemnia saxa sua.
 Strangulat inclusus dolor, atque exæstuat intus,
 Cogitur et vires multiplicare suas.
 Da veniam potius; vel totos tolle libellos; 65
 Si, mihi quod prodest, hoc tibi, lector, obest.
 Sed neque obesse potest; ulli nec scripta fue-
 runt
 Nostra, nisi auctori pernicioiosa suo.
 At mala sunt: fateor. Quis te mala sumere co-
 git?
 Aut quis deceptum ponere sumta vetat? 70
 Ipse nec emendo: sed ut hic deducta legantur
 Non sunt illa suo barbariora loco
 Nec me Roma suis debet conferre poetis.
 Inter Sauromatas ingeniosus ero.
 Denique nulla mihi captatur gloria, quæque 75
 Ingenio stimulos subdere fama solet.
 Nolumus assiduus animum tabescere curis;
 Quæ tamen irrumpunt, quoque velantur, eunt.
 Cur scribam, docui: cur mittam, quæritis, istos?
 Vobiscum cupiam quolibet esse modo. 80

ELEGIA II.

Ecquid, ut e Ponto nova venit epistola, palles,
 Et tibi sollicita solvitur illa manu?
 Pone metum; valeo: corpusque, quod ante la-
 borum
 Impatiens nobis invalidumque fuit,
 Sufficit, atque ipso vexatum induruit usu. 5
 An magis infirmo non vacat esse mihi?
 Mens tamen ægra jacet, nec tempore robora
 sumit:
 Affectusque animi, qui fuit ante, manet
 Quæque mora spatioque suo coitura putavi
 Vulnere, non aliter, quam modo facta, dolent.
 Scilicet exiguis prodest annosa vetustas, 11
 Grandibus accedunt tempore damna malis.
 Pœne decem totis aluit Pœantius annis
 Pestiferum tumido vulnus ab angue datum

Telephus æterna consumtus tæbe perisset, 15
 Si non, quæ nocuit, dextra tulisset opem.
 Et mea, si facinus nullum commisimus, opto
 Vulnere qui fecit, facta levare velit;
 Contentusque mei jam tandem parte laboris,
 Exiguam pleno de mare demat aquæ. 2
 Detrahit ut multum, multum restabit acerbi:
 Parsque meæ pœnæ totius instar erit.
 Littora quot conchas, quot amœna rosaria flores,
 Quotve soporiferum grana papaver habet;
 Sylva feras quot alit, quot piscibus unda natatur,
 Quot tenerum pennis aera pulsat avis; 26
 Tot premor adversis: quæ si comprehendere coner,
 Icaris numerum dicere coner aquæ.
 Utque viæ casus, ut amara pericula ponti,
 Ut tacam strictas in mea fata manus; 30
 Barbara me tellus, orbisque novissima magni
 Sustinet, et sævo cinctus ab hoste locus.
 Hinc ego trajicerer, (neque enim mea culpa cru-
 centa est.)
 Esset, quæ debet, si tibi cura mei.
 Ille deus, bene quo Romana potentia nixa est,
 Sæpe suo victor lenis in hoste fuit. 36
 Quid dubitas? quid tua times? accede, rogaque
 Cæsare nil ingens mitius orbis habet.
 Me miserum! quid agam, si proxima quæque re-
 linquunt?
 Subtrahis effracto tu quoque colla iugo? 40
 Quo ferar? unde petam lapsis solatia rebus?
 Anchora jam nostram non tenet ulla ratem.
 Viderit: ipse sacram, quamvis invisus, ad aram
 Confugiam: nullas submovet ara manus.
 Alloquor en absens præsentia numina supplex;
 Si fas est homini cum Jove posse loqui. 46
 Arbitr imperii, quo certum est sospite cunctos
 Ausonia curam gentis habere deos:
 O decus, o patriæ per te florentis imago;
 O vir non ipso, quem regis, oibe minor, 50
 Sic habites terras, sic te desideret æther,
 Sic ad pacta tibi sidera tardus eas;
 Parce precor, minimamque tuo de fulmine par-
 tem
 Deme: satis pœnæ, quod superabit, erit.
 Ira quidem moderata tua est, vitamque dedisti.
 Nec mihi jus civis, nec mihi nomen abest: 56
 Nec mea concessa est aliis fortuna: nec exsul
 Edicti verbis nominor ipse tui.
 Omniaque hæc timui, quia me meruisse videbam,
 Sed tua peccato lenior ira meo est. 60
 Arva relegatum jussisti visere Ponti,
 Et Scythicum profuga findere puppe fretum.
 Jussus ad Euxini deformia littora veni
 Æquoris: hæc gelido terra sub axe jacet.
 Nec me tam cruciat nunquam sine frigore cælum,
 Glebaque canenti semper obusta gelu; 66
 Nesciaque est vocis quod barbara lingua Latine;
 Graiaque quod Getico victa loquela sono;
 Quam quod finitimo cinctus premor undique
 Marte,
 Vixque brevis tutum murus ab hoste facit. 70
 Pax tamen interdum, pacis fiducia nunquam est.
 Sic nunc hic patitur, nunc timet arma locus
 Hinc ego dum muer, vel me Zancleæ Charybdis
 Devoret, aq̃ue suis ad Styga mittat aquis;
 Vel rapidæ flammis urar patienter in Ætne; 75
 Vel freta Leucadii mittar in alta dei.
 Quod petitur, pœna est: neque enim miser esse
 recuso;
 Sed precor, ut possim tutius esse miser

ELEGIA III.

Illa dies hæc est, qua te celebrare poetæ,
 Si modo non fallunt tempora, Bacche, solent;
 Festaque odoratis innectunt tempora sertis,
 Et dicunt laudes ad tua vina tuas.
 Inter quos, memini, dum me mea fata sinebant, 5
 Non invisa tibi pars ego sæpe fui;
 Quem nunc suppositum stellis Cynosuridos Ursæ
 Juncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.
 Quique prius mollem vacuumque laboribus egi
 In studiis vitam, Pieridumque choro: 10
 Nunc procul a patria Geticis circumsonor armis,
 Multa prius pelago, multaque passus humo.
 Sive mihi casus, sive hoc dedit ira deorum,
 Nubila nascenti seu mihi Parca fuit;
 Tu tamen e sacris hederæ cultoribus unum 15
 Numine debueras sustinuisse tuo.
 An, dominæ fati quicquid cecineret sorores,
 Omne sub arbitrio desinit esse dei?
 Ipse quoque ætherias meritis invictus es arces;
 Qua non exiguo facta labore via est. 20
 Nec patria est habitata tibi; sed ad usque nivosum
 Strymona venisti, Marticolamque Geten:
 Persidaque, et lato spatiantem flumine Gangem,
 Et quascunque hibet decolor Indus aquas.
 Scilicet hanc legem mentes fatalia Parcæ 25
 Stamina bis genito bis cecineret tibi.
 Me quoque, si fas est exemplis ire deorum,
 Ferrea sors vitæ difficilisque premit.
 Illo nec levius cecidi, quem magna locutum
 Repulit a Thebis Jupiter igne suo. 30
 Ut tamen audisti percussum fulmine vatem,
 Admonitu matris condoluisse potes.
 Et potes, adspiciens circum tua sacra poetas,
 Nescio quis nostri, dicere, cultor abest.
 Fer, bone Liber, opem: sic altam degravet ulmum
 Vitis, et incluso plena sit uva mero. 36
 Sic tibi cum Bacchis Salyrorum gnava juvenus
 Adsit, et attonito non taccare sono.
 Ossa bipennifera si sint male pressa Lycurgi,
 Impia nec pœna Pentheos umbra vacet. 40
 Sic micet æternum, vicinaque sidera vincat
 Conjugis in cœlo Cressa corona tuæ.
 Illic ades, et casus relevas, pulcherrime, nostros,
 Unum de numero me memor esse tuo.
 Sunt dis inter se commercia; flectere tenta 45
 Cæsareum numen numine, Bacche, tuo.
 Vos quoque, consortes studii, pia turba, poetæ,
 Hæc eadem sumto quisque rogare mero.
 Atque aliquis vestrum, Nasonis nomine dicto,
 Deponat lacrymis pocula mixta suis; 50
 Admonitusque mei, cum circumspexerit omnes,
 Dicat, Ubi est nostri pars modo Naso chori?
 Idque ita, si vestrum merui candore favorem,
 Nullaque judicio littera læsa meo est;
 Si, veterum digne veneror cum scripta virorum,
 Proxima non illis esse minora reor. 56
 Sic igitur dextro faciatis Apolline carmen
 Quod licet, inter vos nomen habete meum.

ELEGIA IV.

Littore ab Euxino Nasonis epistola veni,
 Lassaque facta mari, lassaque facta via
 Qui mihi flens dixit, Tu, cui licet, adspice Romam:
 Heu quanto melior sors tua sorte mea!
 Flens quoque me scripsit: nec, qua signabar, ad
 os est 5
 Ante, sed ad madidas gemma relata genas.

Tristitiæ causam si quis cognoscere quærit,
 Ostendi solem postulat ille sibi;
 Nec frondem in sylvis, nec aperto mollia prato
 Gramina, nec pleno flumine cernit aquas. 10
 Quid Priamus doleat, mirabitur, Hectore ræpto,
 Quidve Philoctetes ictus ab angue gemat.
 Di facerent utinam, talis status esset in illo,
 Ut non tristitiæ causa dolenda foret.
 Fert tamen, ut debet, casus patienter amaros, 15
 More nec indomiti frena recusat equi.
 Nec fore perpetuam sperat sibi numinis iram,
 Conscius in culpa non scelus esse sua.
 Sæpe refert, sit quanta dei clementia; cujus
 Se quoque in exemplis annumerare solet. 20
 Nam quod opes teneat patrias, quod nomina civis,
 Denique quod vivat, munus habere dei.
 Te tamen, o si quid credis mihi carior, ille,
 Omnibus, in toto pectore semper habet.
 Teque Menætiaden, te qui comitavit Oresten, 25
 Te vocat Ægiden, Euryalumque suum.
 Nec patriam magis ille suam desiderat, et quæ
 Plurima cum patria sentit abesse sua;
 Quam vultus, oculosque tuos, o dulcor illo
 Melle, quod in ceris Attica ponit apis! 30
 Sæpe etiam mærens tempus reminiscitur illud,
 Quod non præventum morte fuisse dolet.
 Cumque alii fugerent subitæ contagia cladis,
 Nec vellent ictæ limen adire domus;
 Te sibi cum paucis meminit mansisse fidelem: 35
 Si paucos aliquis tresve duosve vocat.
 Quamvis attonitus, sensit tamen omnia, nec te
 Se minus adversis indoluisse suis.
 Verba solet, vultumque tuum, gemitusque referre,
 Et te flente suos immaduuisse sinus; 40
 Quam sibi præstiteris, qua consolatus amicum
 Sis ope; solandus cum simul ipse fores. [que.
 Pro quibus affirmat fore se memoremque pium
 Sive diem videat, sive tegatur humo.
 Per caput ipse suum solitus jurare, tuumque, 45
 Quod scio non illi vilius esse suo.
 Plena tot ac tantis referetur gratia factis,
 Nec sinet ille tuos littus arare boves.
 Fac modo constanter profugum tuare: quod ille,
 Qui bene te novit, non rogat; ipsa rogo. 50

ELEGIA V

Annuus adsuæ domine, natalis honorem
 Exigit: ille manus ad pia sacra mee.
 Sic quondam festum Laertiis egerit heros
 Forsan in extremo conjugis orbe diem.
 Lingua favens adsit, longior oblita malorum.
 Quæ, puto, didicidit jam bona verba loqui. 6
 Quæque semel toto vestis mihi sumitur anno,
 Sumatur fatis discolor alba meis.
 Araque gramineo viridia de cespite fiat,
 Et velet tepidos nexa corona facies 10
 Da mihi thura, puer, pingues facientia flammæ,
 Quodque pio fuso stridat in igne merum.
 Optime natalis, quamvis procul absumus, opto
 Candidus huc venias, dissimilisque meo.
 Sique quod instabat dominæ miserabile vulnus,
 Sit perfuncta meis tempus in omne malis. 16
 Quæque gravi nuper plusquam quassata proculla
 est,
 Quod superest, tutum per mare navis eat.
 Illa domo, nataque sua, patriaque fruatur.
 Erepta hæc uni sit satia esse mihi. 20
 Quatenus et non est in caro conjuge felix,
 Pars vitæ tristi cætera nube vacet.

Vivat, ametque virum quoniam sic cogitur,
absens:

Consumatque annos, sed diuturna, suos
Adjicerem et nostros; sed ne contagia fati 25
Currumpant timeo, quos agit ipsa, mei.

Nil homini certum est: fieri quis posse putaret
Ut facerem in mediis hæc ego sacra Getis?
Adspice ut aura tamen fumos e thure coortos

In partes Italas et loca dextra ferat. 30

Sensus inest igitur nebula, quas exigit ignis;

Consilium fugiunt cætera pæne meum.

Consilio, commune sacrum cum flat in ara

Fratribus, alterna qui perire manu,

Ipsa sibi discors, tanquam mandetur ab illis, 35

Scinditur in partes atra favilla duas.

Hoc, memini, quondam fieri non posse loquebar,

Et me Battiades iudice falsus erat.

Omnia nunc credo; cum tu non stultus ab Arcto

Terga vapor d-deis, Ausoniamque petas 40

Hæc igitur lux est, quæ si non orta fuisset,

Nulla fuit misero festa videnda mihi.

Edidit hæc mores illis heroisin æquos,

Quis erat Eetion Icarisque pater.

Nata pudicitia est, mores, probitasque, fidesque:

At non sunt ista gaudia nata die; 46

Sed labor, et curæ, fortunaque moribus impar,

Justaque de viduo pæne querela toro.

Scilicet adversis probitas exercita rebus

Tristi materiam tempore laudis habet. 50

Si nihil infesti durus vidisset Ulixes,

Penelope felix, sed sine laude, foret.

Victor Echionias si vir penetrasset in arces,

Forstian Evadnen vix sua nosset humus.

Cum Pelia tot sint gentiæ, cur nobilissima est? 55

Nupta fuit misero nempe quod una viro.

Effice ut Iliacas tængat prior alter arenas,

Laodamia, nihil, cur referatur, erit.

Et tua, quod mallet, pietas ignota maneret,

Implessent venti si mea vela sui. 60

Di tamen, et Cæsar dis accessure, sed olim,

Æquarint P3itos cum tua fatu dies;

Non mihi, qui pænam fateor meruisse, sed illi

Parcite, quæ nullo digna dolore dolet.

ELEGIA VI.

Tu quoque,strarum quondam fiducia rerum,

Qui mihi confugium, qui mihi portus eras;

Tu quoque suscepti causam dimittis amici,

Officium pium tam cito ponis onus?

Sarcina sum, fateor; quam si tu tempore duro 5

Depositorus eras, non subeunda fuit.

Fluctibus in mediis navem, Palinure, relinquis,

Ne fuge; neve tua sit minor arte fides.

Numquid Achilleos inter fera prælia fidi

Deseruit levitas Automedontis equos? 10

Quem semel excepit, numquid Podalirius ægro

Promissam medicæ non tulit artem opem?

Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes

Quæ patuit, dextræ firma sit ara mee.

Nil, nisi me solum, primo tutatus es; at nunc 15

Me pariter serva, iudiciumque tuum.

Si modo non aliqua est in me nova culpa;

tuaque

Mutarunt subito crimina nostra fidem.

Spiritus hic, Scythica quem non bene ducimus

aura,

Quod cupio, membra exeat ante meis; 20

Quam tua delicto stringantur pectora nostro

Et videar merito vilior esse tibi

Non adeo toti fati urgemur iniquis,

Ut mea sit longis mens quoque mala malis

Finge tamen totam; quoties Agamemnone natum

Dixisse in Pyladen verba potera putas? 26

Nec procul a vero est, quod vel pulsarit amicum:

Mansit in officiis non minus ille suis.

Hoc est cum miseris solum commune beatis,

Ambobus tribui quod solet obsequium. 30

Ceditur et cæcis, et quos prætexta verendos,

Viuaque cum verbis imperiosa facit.

Si mihi non parcis, fortunæ parcere debes.

Non habet in nobis ullius ira locum

Elige nostrorum minimum minimumque labo- 35

rum; isto, quo reris, grandius illud erit.

Quam multa madide celebrantur arundine fossæ,

Florida quam multas Hybla tuetur apes;

Quam multæ gracili terrena sub horrea ferre

Limite formicæ grana reperta solent; 40

Tam me circumstant densorum turba malorum

Crede mihi, vero est nostra querela minor.

His qui contentus non est, in littus arenas,

In segetem spicas, in mare fundat aquas.

Intempestivos igitur compesce timores, 45

Vela nec in medio desere nostra mari.

ELEGIA VII.

Quam legis, ex illa tibi venit epistola terra,

Latus ubi æquoreis additur Ister aquis.

Si tibi contingit cum dulci vita salute;

Candida fortunæ pars manet una mee

Scilicet, ut semper, quid agam, carissime, quæris

Quamvis hoc vel me scire tacene potes. 6

Sum miser; hæc brevis est nostrorum summa

malorum.

Quisquis et offenso Cæsare vivet, erit.

Turba Tomitanæ quæ sit regionis, et inter

Quos habitem mores, discere cura tibi est? 10

Mixta sit hæc quamvis inter Graiosque Getasque,

A male pacatis plus trahit ora Getis.

Sarmaticæ major Geticæque frequentia gentis

Per medias in equis itque reditque vias.

In quibus est nemo, qui non coryton, et arcum, 15

Telaque vipereo lurida felle gerat.

Vox fera, trux vultus, verissima Martis imago:

Non coma, non ulla barba resecta manu.

Dextera non segnis fixo dare vulnera cultro,

Quem vincitum lateri barbarus omnis ha- 20

bet

Vivit in his, eheu, teneorum oblitus amorum,

Hos videt, hos vates audit, amice, tuus!

Aque utinam vivat, sed non moriatur in illis!

Absit ab invisus et tamen umbra locis!

Carmina quod pleno saltari nostra theatro, 25

Versibus et plaudis scribis, amice, meis,

Nil equidem feci (tu scis hoc ipse) theatris.

Musa nec in plausus ambitiosa mea est.

Nec tamen ingratum est, quodcunque oblivia

nostri

Impedit, et profugi nomen in ora refert. 30

Quamvis interdum, quæ me læsisse recorder,

Carmina devoveo, Pieridasque meas:

Cum bene devovi, nequeo tamen esse sine illis,

Vulneribusque meis tela cruenta sequor

Quæque modo Euhoeis lacerata est fluctibus, 35

audet

Graia Caphaream currere puppis aquam.

Nec tamen, ut lauder, vigilo, curamque futuri

Nominis, utilius quod latuisset, ago

Detineo studiis animum, falloque dolores,
 Exporio curis et dare verba meis. 40
 Quid potius faciam desertis solus in oris?
 Quamve malis aliam querere coner opem?
 Sive locum spectro; locus est inamabilis, et quo
 Esse nihil toto tristius orbe potest: 41
 Sive homines; vix sunt homines hoc nomine digni:
 Quamque lupi, sævæ plus feritatis habent.
 Non metuunt leges, sæc cedit viribus æquum,
 Victaque pugnaci jura sub ense jacent.
 Pellihus et laxis arcent male frigora bracciis,
 Oraque sunt longis horrida tecta comis. 50
 In paucis remanent Graiæ vestigia linguae;
 Hæc quoque jam Getico barbara facta sono.
 Unus in hoc populo nemo est, qui forte Lutine
 Quælibet e medio reddere verba queat.
 Ille ego Romanus vates (ignoscite Musæ) 55
 Sarmatico cogor plurima more loqui.
 En pudet, et fateor; jam desuetudine longa
 Vix subeunt ipsi verba Latina mihi.
 Nec dubito, quin sint et in hoc non pauca libello
 Barbara: non hominis culpa, sed ista loci. 60
 Ne tamen Ausoniæ perdam commercia linguae,
 Et flat patrio vox mea muta sono;
 Ipse loquor tecum, desueta que verba retracto;
 Et studii repetito signa sinistra mei. 64
 Sic animum tempusque traho: meque ipse reduco
 A contemplatu, subnuoveoque, mali.
 Carminibus quæro miserarum obliviam rerum:
 Præmia si studio consequor ista, sat est

ELEGIA VIII

Non adeo cecidi, quamvis abjectus, ut infra
 Te quoque sim, inferius quo nihil esse potest.
 Quæ tibi res animos in me facit, improbe? curve
 Casibus insultas, quos potes ipse pati?
 Nec mala te reddunt mitem placidumve jacenti 5
 Nostra, quibus possint illacrymare feræ?
 Nec metuis dubio Fortunæ stantis in orbe
 Nunien, et exosse verba superba deæ?
 Exiget aut dignas ultrix Rhamnusia pœnas!
 Imposito calceas quid mea fata pede? 10
 Vidi ego naufragiumque, viros et in æquore
 mergi:
 Et, Nunquam, dixi, justior unda fuit.
 Villa qui quondam miseris alimenta negarat,
 Nunc mendicato pascitur ipse cibo.
 Passibus ambiguis fortuna volubilis errat, 15
 Et manet in nullo certa tenaxque loco;
 Sed modo læta manet, vultus modo sumit acerbos;
 Et tantum constans in levitate sua est.
 Nos quoque florimus, sed flos erat ille caducus;
 Flammaque de stipula nostra brevique fuit. 20
 Neve tamen tota capias fera gaudia mente;
 Non est placandi spes mihi nulla dei.
 Vel quia peccavi citra scelus; utque pudore
 Non caret, invidia sic mea culpa caret:
 Vel quia nil ingens ad finem solis ab ortu, 25
 Illo, cui pareat, mitius orbis habet.
 Scilicet ut non est per vim superabilis ulli
 Molle cor ad timidam sic habet ille preces.
 Exemploque deum, quibus accessurus et ipse est,
 [Cum pœnæ venia plura roganda petam.] 30
 Si numeres anno soles et nubila toto,
 Invenies nitidum sæpius isse diem.
 —, ne nostra nimium lætere ruina,
 Restitui quondam me quoque posse puta.
 Posse puta fieri, lenito principe, vultus 35
 Ut: videns media tristis in Urbe meos;

Utque ego te videam causa graviore fugatum
 Hæc sunt a primis proxima vota mihi.

ELEGIA IX.

O tua si sineres in nostris nomina poni
 Carminibus; positus quam mihi sæpe fores!
 Te solum meriti canerem memor, inque libellis
 Crivisset sine te pagina nulla meis.
 Quid tibi deberem, tota sciretur in Urbe; 5
 Exsul in amissa si tamen Urbe legor.
 Te præsens mitem, te nosset serior ætas;
 Scripta vetustatem si modo nostra ferent.
 Nec tibi cessaret doctus bene dicere lector:
 Hic tibi servato vate maneret honor. 10
 Cæsaris est primum munus, quod ducimus auras
 Grata post magnos est tibi habenda deos
 Ille dedit vitam; tu, quam dedit ille, tueris:
 Et facis accepto munere posse frui.
 Cumque perhorruerit casus pars maxima nos-
 tros, 15
 Pars etiam credi pertinuisse velit;
 Naufragiumque meum tumulo spectarit ab alto,
 Nec dederit nanti per freta sæva manum;
 Seminecem Stygia revocasti solus ab unda.
 Hoc quoque, quod memores possumus esse,
 tuum est. 20
 Di tibi se tribuant cum Cæsare semper amicos.
 Non potuit votum plenius esse meum.
 Hæc meus argutis, si tu paterere, libellis
 Poneret in multa luce videnda labor.
 Se quoque nunc, quamvis est iussa quiescere, 25
 quin te
 Nominet invitum, vix mea Musa tenet.
 Utque canem pavidæ nactum vestigia cervæ
 Luctantem frustra copula dura tenet;
 Utque fores nondum reserati carceris acer
 Nunc pede, nunc ipsa fronte lacessit equus; 30
 Sic mea, lege data vincta atque inclusa, Thalia
 Per titulum vetiti nominis ire cupit.
 Ne tamen officio memoris lædaris amici,
 Parebo jussis (parce timere) tuis.
 At non parerem, nisi si meminisse putares. 35
 Hoc quod non prohibet vox tua, gratus ero.
 Dumque (quod o breve sit) lumen solare vi
 debo,
 Serviet officio spiritus iste tuo

ELEGIA X

Ut sumus in Ponto, ter frigore constitit Ister,
 Facta est Euxini dura ter unda maris.
 At mihi jam videtur patria procul esse tot annis,
 Dardana quod Graio Troja sub hoste fuit.
 Stare putes, adeo procedunt tempora tarde. 5
 Et peragit lentis passibus annus iter.
 Nec mihi solstitium quicquam de noctibus aufert,
 Efficit angustus nec mihi bruma dies.
 Scilicet in nobis rerum natura novata est,
 Cumque meis curis omnia longa facit. 10
 Num peragunt solitos communia tempora motus,
 Suntque magis vitæ tempora dura mee?
 Quem tenet Euxini mendax cognomine litus,
 Et Scythici vere terra sinistra freti.
 Innumera circa gentes fera bella minantur; 15
 Quæ sibi non rapto vivere turpe putant.
 Nil extra tutum est: tumulus defenditur ægre
 Mœnibus exiguis, ingenioque loci.
 Cum minime credas, ut aves, densissimus hostis
 Advolat, et prædam vix bene visus agit. 20

Sæpe intra muros clausis venientia portis

Per medias legimus noxia tela vias.

Est igitur rarus, qui rus colere audeat : isque

Hac arat infelix, hac tenet arma manu.

Sub galea pastor junctis pice cantat avenis 25

Proque lupo pavidæ bella verentur oves.

Vix ope castelli defendimur : et tamen intus

Mixta facit Graiis barbara turba metum.

Quippe simul nobis habitat discrimine nullo

Barbarus, et tecti plus quoque parte tenet. 30

Quos ut non timeas, possis odisse videndo

Pellibus et longa tempora tecta coma.

Hos quoque, qui geniti Graia creduntur ab urbe,

Pro patrio cultu Persica braccia tegit.

Exercent illi sociæ commercia lingue. 35

Per gestum res est significanda mihi.

Barbarus hic ego sum, quia non intelligor ulli :

Et ridet stolidi verba Latina Getæ.

Meque palam de me tuto mala sæpe loquuntur :

Forsitan obiciunt exsiliumque mihi. 40

Utque fit, in me aliquid, siquid dicentibus illis

Abauerim quoties annuerimque, putant.

Adde, quod injustum rigido jus dicitur ense,

Dantur et in medio vulnera sæpe foro

O duram Lachesin, quæ tam grave sidus habenti

Fila dedit vitæ non breviora meæ ! 46

Quod patriæ vultu, vestroque caremus amici,

Quodque hic in Scythicis sinibus esse queror ;

Utraque pœna gravis : merui tamen Urbe carere ;

Non merui tali forsitan esse loco. 50

Quid loquor ah demens ? ipsam quoque perdere

vitam

Cæsaris offenso numine dignus eram.

ELEGIA XI.

Quod te nescio quis per jurgia dixerit esse

Exsulis uxorem, littera quæstus tua est.

Indolui ; non tam mea quod fortuna male audit,

Qui jam consuevi fortiter esse miser ;

Quam quia, cui minime vellem, sim causa 5

pudoris,

Tæque rear nostris erubuisse malis.

Perfer, et obdura : multo graviora tulisti,

Cum me auripuit principis ira tibi.

Fallitur iste tamen, quo iudice nominor exul.

Mollior est culpam pœna secuta meam. 10

Maxima pœna mihi est, ipsum offendisse :

priusque

Venisset mallem funeris hora mihi.

Quassa tamen nostra est, non fracta nec obruta

puppis,

Utque caret portu, sic tamen exstat aquis

Nec vitam, nec opes, nec jus mihi civis ademit ; 15

Quæ merui vitio perdere cuncta meo.

Sed quia peccato facinus non affuit illi,

Nil nisi me patriis jussit abesse focis. [est,

Utque aliis, numerum quorum comprehendere non

Cæsareum numen, sic mihi, mite fuit. 20

Ipsæ relegati, non exsulis, utitur in me

Nomine : tuta suo iudice causa mea est.

Jure igitur laudes, Cæsar, pro parte virili

Carmina nostra tuas quæcunque canunt.

Jure deos, ut adhuc cœli tibi limina claudant, 25

Tæque velint sine se, comprecor, esse deum.

Opat idem populus. Sed ut in mare flumina

vastum,

Sic solet exiguæ currere rivus aquæ.

At tu fortunam, cuius vocor exsul ab ore,

Nomine mendaci parce gravare meam. 30

ELEGIA XII.

Scribis, ut oblectem studio lacrymabile tempus,

Ne pereant turpi pectora nostra situ.

Difficile est quod, amice, mones ; quia carmina

lætum

Sunt opus, et pacem mentis habere volunt.

Nostra per adversas agitur fortuna procellas, 5

Sorte nec ulla mea tristior esse potest.

Exigis, ut Priamus natorum fnere ludat,

Et Niobe festos ducat ut orba choros.

Luctibus, an studio videor debere teneri,

Solus in extremos jussus abire Getas ? 10

Des licet hic valido pectus mihi robore fultum,

Fama refert Anyti quale fuisse reo ;

Fracta cadet tantæ sapientia mole ruinæ.

Plus valet humanis viribus ira dei.

Ille senex, dictus sapiens ab Apolline, nullum 15

Scribere in hoc casu sustinisset opus.

Ut patriæ veniant, veniant oblivia vestri ;

Omnis ut admissi sensus abesse queat ;

At timor officio fungi vetat ipse quieto.

Cinctus ab innumero me tenet hoste locus. 20

Adde, quod ingenium longa rubigine læsum

Torpet, et est multo, quam fuit ante, minus.

Fertilis, assiduus si non icnovetur aratro,

Nil, nisi cum spinis gramen, habebit ager.

Tempore qui longo steterit, male curet, et inter

Carceribus missos ultimus ibit equos. 26

Veritür in teneram cariem, rimisque dehiscit,

Si qua diu solitis cymba vacavit a iuis.

Me quoque spero, fuerim cum parvus et ante,

Illi, qui fueram, posse redire parem. 30

Contudit ingentium patientia longa laborum,

Et pars antiqui magna vigoris abest.

Sæpe tamen nobis, ut nunc quoque, sumta

tabella est,

Inque suos volui cogere verba pedes : 34

Carmina scripta mihi sunt nulla, aut qualia cœnis,

Digna sui domini tempore, digna loco.

Denique non parvas animo dai gloria vires,

Et fecunda facit pectora laudis amor.

Nominis et famæ quondam fulgore trahebar,

Dum tulit antennis aura secunda meas. 40

Non adeo est bene nunc, ut sit mihi gloria curæ :

Si liceat, nulli cognitus esse velim.

An, quia cesserunt primo bene carmina, suades

Scribere, successus ut sequar ipse meos ? 45

Pace, novem, vestra liceat dixisse, sorores,

Vos estis nostræ maxima caussa fugæ.

Utque dedit justas tauri fabricator aeni,

Sic ego do pœnas artibus ipse meis.

Nil mihi debuerat cum versibus amplius esse,

Sed fugerem merito naufragus omne fretum. 50

At, puto, si demens studium fatale retentem,

Hic mihi præbebit carminis arma locus.

Non liber hic ullus, non qui mihi commodet aurem,

Verbaque significant quid mea norit, adest.

Omnia barbariæ loca sunt, vocisque ferinæ, 55

Omnia sunt Getici plena timore soni.

Ipsæ mihi vident jam didicisse Latine ;

Jam didici Getice Sarmaticæque loqui.

Nec tamen, ut verum fatear tibi, nostra teneri

A componendo carmine Musa potest. 60

Scribimus, et scriptos absumimus igne libello.

Exitus est studiū parva favilla mei.

Nec possum, et cupio non ullos ducere versus

Ponitur idcirco noster in igne labor.

Nec nisi pars casu flammis erepta, dolove, 65

Ad vos ingenii pervenit ulla mei.

Sicutinam, quæ nil metuentem tale magistrum
Perdidit, in cineres Ars mea versa foret.

ELEGIA XIII.

Hanc tuus e Getico mittit tibi Naso salutem;
Mittere rem si quis, qua caret ipse, potest.
Æger enim traxi contagia corpore mentis,
Liberâ tormento pars mihi ne qua vacet.
Perque dies multos lateris cruciatibus uror,
Sed quod non modico frigore læsit hiems.
Si tamen ipse vales, aliqua nos parte valenius:
Quippe mea est humeris fulta ruina tuis.
Qui mihi cum dederis ingentia pignora, cunq;
Per numeros omnes hoc tueare caput;
Quod tua me raro solatur epistola, peccas:
Remque piam præstas, et mihi verba negas.
Hoc precor emenda; quod si correxeris unum,
Nullus in egregio corpore nævus erit.
Pluribus accusem; fieri nisi possit, ut ad me
Littera non veniat, missa sit illa tamen.
Di faciant, ut sit temeraria nostra querela,
Teque putem falso non meminisse mei.
Quod precor, esse liquet. Neque enim mutabile
Iobur
Credere me fas est pectoris esse tui.
Cana prius gelido desint absinthia Ponto,
Et careat dulci Trinacris Hybla thymo;
Immortem quam te quisquam convinct amici.
Non ita sunt fati stamina nigra mei.
Tu tamen, ut falsæ possis quoque pellere culpæ
Crimina, quod non es, ne videare, cave:
Utque solebamus consumere longa loquendo
Tempora, sermonem deficiente die;
Sic ferat ac referat tacitas nunc littera voces,
Et peragant linguæ charta manusque vices.
Quod fore ne nimium videar diffidere, sitque
Versibus hic paucis admonuisse satis;
Accipe, quo semper finitur epistola verbo;
Aque meis distent ut tua fata, Vale.

ELEGIA XIV.

Quanta tibi dederint nostri monumenta libelli,
O mihi me conjux carior, ipsa vides.

Detrahat auctori multum fortuna licebit;
Tu tamen ingenio clara ferere meo.
Dumque legar, mecum pariter tua fama lægetur:
Nec potes in mæstos omnis abire rogos.
Cumque viri casu possis miseranda videri,
Invenies aliquas, quæ, quod es, esse velint:
Quæ te, nostrorum cum sis in parte maiorum,
Felicem dicant, invidiantque tibi.
Non ego divitias dando tibi plura dedissem.
Nil feret ad manes divitis umbra suos.
Perpetui fructum donavi nominis: idque
Quo dare nil potui munere majus, habes.
Adde, quod, ut rerum sola es tutela mearum,
Ad te non parvi venit honoris onus;
Quod nunquam vox est de te mea mutata, tuique
Judiciis debes esse superba viri.
Quæ ne quis possit temeraria dicere, persta,
Et pariter serva meque piamque fidem.
Nam tua, dum stetimus, turpi sine crimine mansit,
Et laudem prohibitas irreprehensa tulit.
Par eadem nostra nunc est sibi facta ruina.
Conspiciam virtus hic tua ponat opus.
Esse bonam facile est, ubi, quod vetet esse,
remotum est,
Et nihil officio nupta, quod obstat, habet.
Cum deus intonuit, non se subducere nimbo,
Id demum pietas, id socialis amor.
Rara quidem virtus, quam non Fortuna gubernet;
Quæ maneat stabili, cum fugit illa, pede:
Si qua tamen pretii sibi merces ipsa petiti,
Inque parum lætis ardua rebus adest;
Ut tempus numeres, per sæcula nulla tacetur,
Et loca mirantur, qua patet orbis iter.
Adspicis, ut longo maneat laudabilis ævo
Nomen inextinctum Penelopea fides?
Cernis, ut Admeti cantetur, ut Hectoris uxor,
Ausaque in accensos Iphias ire rogos?
Ut vivat fama conjux Phylæcia, cujus
Iliacæ celeri vir pede pressit humum?
Nil opus est leto pro me, sed amore fideque.
Non ex difficili fama petenda tibi est.
Nec te credideris, quia non facis, ista moneri.
Vela damus, quamvis remige puppis eat.
Qui monet, ut facias, quod jam facis; ille monendo
Laudat, et hortatu comprobat acta suo

P. OVIDII NASONIS EPISTOLARUM EX PONTO

LIBER PRIMUS.

EPISTOLA I

BRUTO

Naso Tomitanæ jam non novus incola terræ
Hoc tibi de Getico littore mittit opus
Si vacat, hospitio peregrinos, Brute, libellos
Excipe; dumque aliquo, quolibet abde loco.
Publica non audent inter monumenta venire,
Ne suos hoc illis clausierit auctor iter.
Ah quoties dixi, Certe nil turpe docetis,
Ite: patet castis versibus ille locus.

Non tamen accedunt; sed ut adspicis ipse, la-
tere
Sub lare privato tutius esse putant.
Queris, ubi hos possis nullo componere læso?
Qua steterant Artes, pars vacat illa tibi.
Quid veniant, novitate roges fortasse sub ip-
Accipe, quodcumque est, dummodo non sit
amor.
Invenies, quamvis non est miserabilis index,
Non minus hoc illo triste, quod ante dedi.
Rebus idem, titulo differt: et epistola cui sit
Non occultato nomine missa, dicitur et

Nec vos hoc vultis, sed nec prohibere potestis :
Musaque ad invitos officiosa venit. 20
Quicquid id est, adijunge meis. Nihil impedi
ortos

Exsule, servatis legibus, Urbe frui.
Quod metuas non est. Antoni scripta leguntur
Doctus et in promptu scrinia Brutus habet.

Nec me nominibus furiosus confero tantis 25
Seva deos contra non tamen arma tuli.

Denique Cæsareo, quod non desiderat ipse,
Non caret e nostris ullus honore liber.

Sidubitas de me; laudes admitte deorum :
Et carmen demto nomine sume meum. 30

Adjuvat in bello pacatæ ramus olivæ;
Proderit auctorem pacis habere nihil ?

Cum foret *Æneæ* cervix subjecta parenti,
Dicitur ipsa viro flamma dedisse viam.

Fort liber *Æneades*; et non iter omne patebit ? 35
At patriæ pater hic; ipsius ille fuit.

Ecquis ita est audax, ut limine cogat abire
Jactantem Pharia tinnula sinistra manu ?

Ante eûm Matrem cornu tibicen adunco
Cum canit, exiguae quis stipis æra neget ? 40

Scimus ab imperio fieri nil tale *Dianæ*;
Unde tamen vivat vaticinator habet.

Ipsa movent animos superiorum numina nostros;
Turpe nec est tali credulitate capi.

En ego pro sistro, Phrygiæ foramine buxi, 45
Gentis Iuleæ nomina sancta fero.

Vaticinor moneoque; locum date sacra ferenti :
Non mihi, sed magno poscitur ille deo.

Nec, quia vel merui, vel sensi principis iram,
A nobis ipsum nolle putate coli. 50

Vidi ego linigere numen violasse fatentem
Isidis Isiacos ante sedere focos.

Alter, ob huic similem privatus lumine culpam,
Clamabat media se meruisse via.

Talia cœlestes fieri præconia gaudent, 55
Ut, sua quid valeant numina, teste probent.

Sæpe levant pœnas, ereptaque lumina reddunt,
Cum bene peccati pœnituisse vident.

Pœniter o, si quid miserorum creditur ulli,
Pœnitet, et facto torquor ipse meo ! 60

Cumque sitæssilium, magis est mihi culpa dolori:
Etque pati pœnas, quam meruisse, minus.

Ut mihi di faveant, quibus est manifestior ipse;
Pœna potest demi, culpa perennis erit.

Mors faciet certe, ne sim, cum venerit, exsul; 65
Ne non peccarim, mors quoque non faciet.

Nil igitur mirum, si mens mihi tabida facta
De nive manantis more liquescit aquæ.

Estur ut occulta vitata teredine navis:
Æquorei scopulos ut cavet unda salis : 70

Roditur ut scabra positum rubigine ferrum :
Conditus ut tinæ carpitur ore liber :

Sic mea perpetuos curarum pectora morsus,
Fine quibus nullo conficiantur, habent.

Nec prius hi mentem stimuli, quam vita, relin
quent : 75
Quique dolet citius, quam dolor ipse, cadet.

Hoc mihi si superi, quorum sumus omnia, cred
ent,
Forsitan exigua dignus habebor ope,
Inque locum Scythico vacuum mutabor ab arcu.
Plus isto, duri, si precor, oris ero 80

EPISTOLA II

MAXIMO.

Maxime, qui tanti mensuram nominis imple
Et geminas animi nobilitate genus,

Qui nasci ut posses, quamvis cedere trecenti
Non omnes Fabios abstulit una dies,

Forsitan hæc a quo mittatur epistola quæras; 5
Quique loquar tecum, certior esse velis.

Heu mihi quid faciam ? vereor ne nomine
lecto

Durns, et a vera cætera mente legas.
Viderit hæc si quis; tibi me scripsisse fateri 10

Audebo, et propriis ingemuiasse malis.
Viderit; audebo tibi me scripsisse fateri.

[Atque modum culpæ notificare meæ.]
Qui cum me pœna dignum graviore fuisse

Confitear; possum vix graviora pati. 15
Hostibus in mediis interque pericula versor,

Tanquam cum patria pax sit adempta mihi.
Qui, mortis sævo gement ut vulnere causas,

Omnia vipereo sp cula felle linunt.
His equis instructus perterrita mœnia lustrat,

More lupi clausas circueuntis oves. 20
At semel intentus nervo levis arcus equino

Vincula semper habens irresoluta manet.
Tecta rigent fixis veluti vallata sagittis,

Portaque vix firma submovet arma sera.
Adde loci faciem, nec fronde, nec arbore læti; 25

Et quod iners hiemi continuatur hiems.
Hic me pugnantem cum frigore, cumque sagittis

Cumque meo fato, quarta fatigat hiems.
Fino carent lacrymæ, nisi cum stupor obstitit illis

Et similis mortis pectora torpor habet. 30
Felicem Nioben, quamvis tot funera vidit,

Quæ posuit sensum, saxea facta, mali !
Vox quoque felices, quarum clamantia fratrem

Cortice velavit populus ora novo.
Ille ego sum, lignum qui non admittit in ul
lum; 35

Ille ego sum, frustra qui lapis esse velim.
psa Medusa oculis veniat licet obvia nostris,

Amittat vires ipsa Medusa suas.
Vivimus, ut sensu nunquam careamus amaro :

Et gravior longa fit mea pœna mora. 40
Sic inconsumtum Tityi semperque renascens

Non perit, ut possit sæpe perire, jecur.
At, puto, cum requies medicinaque publica curæ

Somnus adest, solitis nox venit orba malis.
Somnia me terrent vicos imitantia casus, 45

Et vigilant sensus in mea damna mei.
Aut ego Sarmaticas video vitare sagittas,

Aut dare captivas ad fera vincula manus
Aut ubi decipior melioris imagine somni,

Adspicio patriæ tecta relicta meæ. 50
Et modo vobiscum, quos sum veneratus, amici,

Et modo cum cara conjuge, multa loquor.
Sic, ubi percepta est brevis et non vera voluptas,

Pejor ab admonitu sit status iste boni.
Sive dies igitur caput hoc miserabile cernit, 55

Sive pruinosi Noctis aguntur equi;
Sic mea perpetuis liquefunt pectora curis,

Ignibus admotis ut nova cera solet.
Sæpe precor mortem, mortem quoque deprecor
idem; 65

Ne mea Sarmaticum contegat ossa solum. 60
Cum subit, Augusti quæ sit clementia, credo
Mollia naufragiis littora posse dari.

um video, quam sint mea fata tenacia, frangor,
Speaque levis magno victa timore cadit.
Nec tamen ulterius quicquam sperove pre
corve, 65
Quam male mutato posse carere loco.
Aut hoc, aut nihil est, pro me tentare modeste
Gratia quod salvo vestra pudore queat

Suscipe, Romanæ facundia, Maxime, linguae.
 Difficilis causæ mite patrocinium. 70
Est mala; confiteor: sed te bona flet agente.
 Lenia pro misera fac modo verba fuga.
 Nescit enim Cæsar, quamvis deus omnia norit,
 Ultimus hic qua sit conditio locus.
 Magna tenent illud rerum molimina nomen. 75
 Illic est cælesti pectore cura minor.
 Nec vacat, in qua sint positi regione Tomitæ,
 Quærere, finitimo vix loca nota Getæ:
 Aut quid Sauromatæ faciant, quid lazyges acres,
 Cullaque Orestæ Taurica terra deæ: 80
 Quæque aliæ gentes, ubi frigore constitit Ister,
 Dura meant celeri terga per amnis equo.
 Maxima pars hominum nec te, pulcherrima, curant,
 Roma, nec Ausonii militis arma timent.
 Dant animos arcus illis, plenæque pharetræ, 85
 Quamque libet longis cursibus aptus equus;
 Quodque sitim dicere diu tolerare famemque;
 Quodque sequens nullas hostis habebit aquas.
 Ira dei mitis non me misisset in istam,
 Si satis hæc illi nota fuisset, humum. 90
 Nec me, nec quenquam Romanum gaudet ab hoste,
 Meque minus, vitam cui dedit ipse, premi.
 Noluit, ut poterat, minimo me perdere nutu.
 Nil opus est ullis in mea fata Getis.
 Sed neque, cur morerer, quicquam mihi compe-
 rit actum; 95
 Nec minus infestus, quam fuit, esse potest.
 Tum quoque nil fecit, nisi quod facere ipse
 coegit.
 Pene etiam merito parciore ira meo.
 Di faciant igitur, quorum mitissimus ipse est,
 Alma nihil majus Cæsare terra ferat: 100
 Uique diu sub eo sit publica sarcina rerum,
 Perque manus hujus tradita gentis eat.
 At tu tam placido, quam nos quoque sensimus
 illum,
 Judice pro lacrymis ora resolve meis.
 Non petito ut bene sit, sed uti male tutius;
 utque 105
 Exsilium sævo distet ab hoste meum;
 Quamque dedere mihi præsentia numina vitam;
 Non adimat stricto aqualidus ense Getes.
 Denique, si moriar, subeant pacatius arum
 Ossa, nec a Scythica nostra premantur hu-
 mo; 110
 Nec male compositos, ut scilicet exsule dignum,
 Bistonii cineres ungula pulset equi;
 Et ne, si superest aliquid post funera sensus,
 Terreat hic manes Sarmatis umbra meos.
 Cæsaris hæc animum poterant audita movere, 115
 Maxime; movissent si tamen ante tuum.
 Vox, precor, Augustas pro me tua molliat aures,
 Auxilio trepidis quæ solet esse reis:
 Assuetæque tibi doctæ dulcedine linguae
 Equandi superis pectora flecte viri. 120
 Non tibi Theromedon, crudusve rogabitur At-
 reus,
 Quique suis homines pabula fecit equis:
 Sed piger ad pœnas princeps, ad præmia velox;
 Quique dolet, quoties cogitur esse ferox.
 Qui vincit semper, victis ut parcere possit; 125
 Clausit et æterna civica bella sera.
 Multa metu pœnæ, pœna qui pauca coercent;
 Et jactit invita fulmina rara manu.
 Ergo tam placidas orator missus ad aures,
 Ut propior patriæ sit fuga nostra, rogu. 130

Ille ego sum, qui te colui; quem festa solebat
 Inter convivas mensa videre tuos.
 Ille ego, qui dixi vestros Hymenæon ad ignes,
 Et cecini fausto carmina digna toro.
 Cujus te solitum memini laudare libellos, 135
 Exceptis domino qui nocere suo.
 Cui tua nonnunquam miranti scripta legebas.
 Ille ego, de vestra cui data nupta domo.
 Hanc probat, et primo dilectam semper ab ævo
 Est inter comites Marcia censa suas; 140
 Inque suis habuit matertera Cæsaris ante:
 Quorum judicio siqua probata, proba est.
 Ipsa sua melior fama, laudantibus istis,
 Claudia divina non eguisset ope.
 Nos quoque præteritos sine labe peregrimus an-
 nos. 145
 Proxima pars vitæ transilienda meæ.
 Sed de me ut sileam, conjux mea sarcina vestra
 est.
 Non potes hanc salva dissimulare fide.
 Confugit hæc ad vos. vestras amplectitur aras:
 Jure venit cultos ad sibi quisque deos. 150
 Flensque rogat, precibus lenito Cæsare vestris,
 Busta sui fiant ut propiora viri.

EPISTOLA III.

RUFINO.

Hanc tibi Naso tuus mittit, Rufine, salutem;
 Qui miser est, ulli si suus esse potest
 Reddita confusæ nuper solatia menti
 Auxilium nostris spemque tulere malis.
 Utque Machaoniis Pœantius artibus heros 5
 Lenito medicam vulnere sensit opem:
 Sic ego mente jacens, et acerbo saucius ictu,
 Admonitu cæpi fortior esse tuo.
 Et jam deficiens sic ad tua verba revixi,
 Ut solet infuso vena redire mero. 10
 Non tamen exhibuit tantas facundia vires,
 Ut mea sint dictis pectora sana tuis.
 Ut multum nostræ demas de gurgite curæ,
 Non minus exhausto, quod superabit, erit.
 Tempore ducetur longo fortasse cicatrix; 15
 Horrent admotas vulnera cruda manus.
 Non est in medico semper, relevetur ut æger.
 Interdum docta plus valet arte malum.
 Cernis, ut e molli sanguis pulmone remissus
 Ad Stygias certo limite ducat aquas. 20
 Afferat ipse licet sacras Epidaurii herbas,
 Sanabit nulla vulnera cordis ope.
 Tollere nodosam nescit medicina podagram,
 Nec formidatis auxiliatur auxiis.
 Cura quoque interdum nulla medicabilis arte; 25
 Aut, ut sit, longa est extenuanda mora.
 Cum bene firmarunt animum præcepta jacentem,
 Sumtaque sunt nobis pectoris arma tui;
 Rursus amor patriæ, ratione valentior omni,
 Quod tua texuerunt scripta, rexit opus. 30
 Sive pium vis hoc, sive hoc muliebri vocari;
 Confiteor misero molle cor esse mihi.
 Non dubia est Ithaci prudentia; sed tamen optat
 Fumum de patriis posse videre focis.
 Nescio qua natale solum dulcedine captos 35
 Ducit, et immemores non sinit esse sui.
 Quid melius Roma? Scythico quid frigore pejor?
 Huc tamen ex illa barbarus urbe fugit.
 Cum bene sit clausæ cavea Pandione natæ,
 Nititur in sylvas illa redire suas. 40
 Assuetos tauri saltus, assueta leones,
 (Nec feritas illos impedit,) antra petunt

Tu tamen exsilii morsus e pectore nostro
 Fomentis speras cedere posse tua.
 Effice, vos ipsi ne tam mihi sitis amandi, 45
 Talibus ut levius sit caruisse malum.
 At, puto, qua fueram genitus, tellure carenti,
 In tamen humano contigit esse loco.
 Orbis in extremi jaceo desertus arenis,
 Fert ubi perpetuas obruta terra nives. 50
 Non ager hic pomum, non dulces educat uvas:
 Non salices ripa, robora monte virent.
 Neve fretum terra laudes magis; æquora semper
 Ventorum rabie, solibus orba, tument.
 Quocunque adspicias, campi cultore carentes, 55
 Vastaque, quæ nemo vindicet, arva jacent.
 Hostis adest dextra lævæque a parte timendus,
 Vicinoque metu terret utrumque latus.
 Altera Bistonias pars est sensura sarissas,
 Altera Sarmatica spicula missa manu. 60
 Inunc, et veterum nobis exempla virorum,
 Qui forti casum mente tulere, refer.
 Et grave magnanimi robur mirare Rutili,
 Non usi reductis conditione dati.
 Smyrna virum tenuit, non Pontus et hostica tel-
 lus; 65
 Pæne minus nullo Smyrna petenda loco.
 Non doluit patria Cynicus procul esse Sineops:
 Legit enim sedes, Attica terra, tuas.
 Arma Neoclides qui Persica contudit armis,
 Argolica primam sensit in urbe fugam. 70
 Pulsus Aristides patria Lacedæmonia fugit:
 Inter quas dubium, quæ prior esset, erat.
 Cæde puer facta Patroclus Opuntia relinquit,
 Thessalicamque adiit hospes Achillis humum.
 Exsul ab Hæmonia Pirenida cessit ad undam, 75
 Quo duce trabs Colchas sacra cucurrit a juas.
 Liquit Agenorides Sidonia mœnia Cadmus,
 Poneret ut muros in meliore loco.
 Venit ad Astradam Tydeus Calydone fugatus:
 Et Teucrum Veneri grata recepit humus. 80
 Quid referam veteres Romanæ gentis, apud quos
 Exsulibus tellus ultima Tibur erat?
 Persequar ut cunctos; nulli datus omnibus ævis
 Tam procul a patria est, horridiorve locus. 85
 [Quo magis ignoscat sapientia vestra dolenti,
 Qui facit et dictis non ita multa tuis.]
 Nec tamen inficior, si possint nostra coire
 Vulnere, præceptis posse coire tuis.
 Sed verior, ne me frustra servare labores,
 Neu juver admota perditus æger ope. 90
 Nec loquor hæc, quia sit major prudentia nobis,
 Sed sim, quam medico, notior ipse mihi.
 Ut tamen hoc ita sit, munus tua grande vo-
 luntas
 Ad me pervenit, consultumque boni.

EPISTOLA IV

UXORI.

Jam mihi deterior canis adspersigit ætas,
 Jamque meos vultus ruga senilis arat:
 Jam vigor, et quasso languent in corpore vires:
 Nec, juveni lusus qui placuere, placent.
 Nec, si me subito videas, agnoscere possis; 5
 Etatis facta est tanta ruina meæ.
 Confiteor facere hæc annos; sed et altera causa
 est,
 Anxietas animi, continuusque labor.
 Nam mea per longos si quis mala digerat annos,
 Crede mihi, Pyllo Nestore major ero 10

Cernis ut in duris (et quid bove firmius?) arvis
 Fortia taurorum corpora frangat opus.
 Quæ nunquam vacuo solita est cessare novali,
 Fructibus assiduâ lassa senescit humus.
 Occidet, ad Circi si quis certamina semper, 15
 Non intermissis cursibus, ibit equus.
 Firma sit illa licet, solvetur in æquore navis,
 Quæ nunquam liquidis sicca carebit aquis.
 Me quoque debilitat series immensa malorum,
 Ante meum tempus cogit et esse senem. 20
 Otia corpus alunt; animus quoque pascitur illis.
 Immodicus contra carpit utrumque labor.
 Adspice, in has partes quod venerit Æsone natus,
 Quam laudem a særa posteritate ferat.
 At labor illius nostro leviorque minorque, 25
 Si modo non verum nomina magna premunt.
 Ille est in Pontum, Pelia mittente, profectus,
 Qui vix Thessaliæ sine timendus erat.
 Cæsaris ira mihi nocuit, quem solis ab ortu
 Solis ad occasus utraque terra tremit. 30
 Junctior Hæmonia est Ponto, quam Roma, si-
 nistro;
 Et brevius, quam nos, ille peregit iter.
 Ille habuit comites primos telluris Achivæ;
 At nostram cuncti destituere fugam.
 Nos fragili vastum ligno sulcavimus æquor; 35
 Quæ tulit Æsoniden, firma carina fuit.
 Nec Tiphys mihi rector erat, nec Agenor natus
 Quas sequer, docuit, quas fugeremque vias
 Illum tutata est cum Pallade regia Juno;
 Defendere meum numina nulla caput. 40
 Illum furtivæ juvere Cupidinæ artes;
 Quas a me vellem non didicisset Amor.
 Ille domum rediit; nos his moriemur in arvis,
 Perstiterit læsi si gravis ira dei.
 Durius est igitur nostrum, fidissima conjux, 45
 Illo, quod subiit Æsone natus, onus.
 Te quoque, quam juvenem discedens Urbe re-
 liqui,
 Credibile est nostris insenuisse malis
 O ego di faciant talem te cernere possim,
 Caraque mutatis oscula ferre genis; 50
 Ampletique meis corpus non pingue lacertis,
 Et, Gracile hoc fecit, dicere, cura mei;
 Et narrare meos flenti flens ipse labores,
 Sperato nunquam colloquioque frui;
 Thuraque Cæsaribus, cum conjuge Cæsare digna,
 Dis veris, memori debita ferre manu! 56
 Memnonis hanc utinam, lenito principe, mater
 Quamprimum roseo provocet ore diem!

EPISTOLA V

MAXIMO.

Ille tuos quondam non ultimus inter amicos,
 Ut sua verba legas, Maxime, Naso rogat.
 In quibus ingenium desiste requirere nostrum,
 Nescius exsilii ne videre mei.
 Cernis, ut ignavum corrumpant otia corpus: 5
 Ut capiant vitium, ni moveantur, aquæ.
 Et mihi, si quis erat, ducendi carminis usus
 Deficit, estque minor factus inerte situ.
 Hæc quoque, quæ legitis, si quid mihi, Maxime
 credis,
 Scribimus invita vixque coacta manu. 10
 Non libet in tales animum contendere curas,
 Nec venit ad duos Musa vocata Getas.
 Ut tamen ipse vides, luctor deducere versus
 Sed non fit fato mollior ille meo

Cum relego, scripsisse pudet; quia plurima cerno
Me quoque, qui feci, iudice digna lini. 16
Nec tamen emendo: labor hic, quam scribere,
major;

Mensque pati durum sustinet ægra nihil.
Scilicet incipiam lima mordacius uti,
Et sub iudicium singula verba vocem? 20
Torquet enim fortuna parum, nisi Nilus in He-
brum

Confluat, et frondes Alpius addat Athos?
Parcendum est animo miserabile vulnus habenti.
Subducant oneri colla perusta boves.

At, puto, fructus adest, justissima causa laborum,
Et satia cum multo fœnore reddit ager. 26

Tempus ad hoc nobis, repetas licet omnia, nullum
Profuit (atque utinam non nocuisset!) opus.

Cur igitur scribam miraris? miror et ipse;
Et mecum quæro sæpe, quid inde feram. 30

An populus vere sanos negat esse poetas,
Sumque fides hujus maxima vocis ego?

Qui, sterili toties cum sim deceptus ab arvo,
Dammosa persto condere semen humo.

Scilicet est cupidus studiorum quisque suorum,
Tempus et adsueta ponere in arte juvat. 36

Saucius jurat pugnam gladiator, et idem
Immemor antiqui vulneris arma capit.

Nil sibi cum pelagi dicit fore naufragus undis,
Ut ducit remos, qua modo navit aqua. 40

Sic ego constanter studium non utile carpo,
Et repeto, nollem quas coluisse, deas.

Quid potius faciam? non sum, qui signa ducam
Otia. Mors nobis tempus habetur iners. 45

Nec juvat in lucem nimio marcescere vino;
Nec tenet incertas alea blanda manus.

Cum dedimus somno, quas corpus postulat, horas,
Quo ponam vigilans tempora longa modo?

Moris an oblitus patrii contendere discam
Sarmaticus arcus, et trahar arte loci? 50

Hoc quoque me studium prohibent assumere
vires,

Mensque magis gracili corpore nostra valet.
Cum bene quæsieris, quid agam; magis utile nil
est

Artibus his, quæ nil utilitatis habent.
Consequor ex illis casus oblivis nostri. 55

Hanc satis est messem si mea reddit humus.
Gloria vos acuat; vos, ut recitata probentur
Carmina, Pieris invigilate choris.

Quod venit ex facili, satis est componere nobis;
Et nimis intenti causa laboris abest. 60

Curego sollicita poliam mea carmina cura?
An verear, ne non approbet illa Getes?

Forisitan audacter faciam, sed gloriæ, Istrum
Ingenio nullum majus habere meo.

Hoc, ubi vivendum, satis est si consequor arvo,
Inter inhumanos esse poeta Getas. 66

Quo mihi diversum fama contendere in orbem?
Quem fortuna dedit, Roma sit ille locus.

Hoc mea contenta est infelix Musa theatro.
Sic merui; magni sic voluere dei. 70

Nec reor hinc illic nostris iter esse libellis,
Quo Boreas penna deficiente venit.

Dividimur cælo; quæque est procul urbe Quirini,
Adpedit hirsutos cominus Ursa Getas.

Per tantum terræ, tot aquas vix credere possim
Indicium studii transiisse mei. 76

Finge legi, quodque est mirabile, finge placere;
Auctorem certe res juvet ista nihil.

Quo tibi, si calida positus laudare Syene,
At ubi Taprobanen Indica cingit aqua? 80

Altius ire libet? si te distantia longe
Pleiadum laudent signa, quid inde feras?
Sed neque pervenio scriptis medicribus istuc,
Famaque cum domino fugit ab Urbe suo.
Vosque, quibus peni, tunc cum mea fama se-
pulta est, 85
Nunc quoque de nostra morte tacere reor

EPISTOLA VI

GRÆCINO.

Ecquid ut audisti (nam te diversa tenebat
Terra) meos casus, cor tibi triste fuit?

Dissimules, metuasque licet, Græcine, fati, i,
Si bene te novi, triste fuisse liquet.

Non cedit in mores feritas inamabilis istos; 5
Nec minus a studiis dissidet illa tuis.

Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est,
Pectora mollescent, asperitasque fugit.

Nec quisquam meliore fide complectitur illas,
Qua sinit officium, militæque labor. 10

Certe ego, cum primum potui sentire quid essem,
(Nam fuit attonito mens mihi nulla diu.)

Hoc quoque fortunæ sensi, quod amicus abesses,
Qui mihi præsidium grande futurus eras.

Tecum tunc aberant ægræ solatia mentis, 15
Magnaque pars animæ consilique mei.

At nunc, quod superest, fer opem, precor, eminus
unam,

Alloquique juva pectora nostra tuo.
Quæ, non mendaci si quicquam credis amico,

Stulta magis dici, quam scelerata, decet. 20
Nec leve, nec tutum, peccati quæ sit origo,

Scribere: tractari vulnera nostra timent.
Qualicumque modo mihi sint ea facta, rogare

Desine. Non agites, si qua coire velis.
Quicquid id est, ut non facinus, sic culpa vocan-
dum est. 25

Omnis an in magnos culpa deos scelus est?
Spes igitur menti pœnæ, Græcine, levandæ

Non est ex toto nulla relicta meæ.
Hæc dea, cum fugerent sceleratas numina terras,

In dis invisa sola remansit humo. 30
Hæc facit, ut vivat vinctus quoque compede fos-
sor,

Liberaque a ferro cura futura putet.
Hæc facit, ut, videat cum terras undique nullas,

Naufragus in mediis brachia jactet aquis.
Sæpe aliquem sollers medicorum cura reliquit;

Nec spes huic vena deficiente cadit. 36
Carcere dicuntur clausi sperare salutem?

Atque aliquis pendens in cruce vota facit.
Hæc dea quam multos laqueo sua colla ligantes

Non est proposita passa perire necesse! 40
Me quoque conantem gladio finire dolorem

Arcuit, injecta continuitque manu.
Quidque facis? lacrymis opus est, non sanguine
dixit;

Sæpe per has flecti principis ira solet.
Quamvis est igitur meritis indebita nostris, 45

Magna tamen spes est in bonitate dei.
Qui ne difficilis mihi sit, Græcine, precare:

Confer et in votum tu quoque verba meum.
Inque Tomitana jaceam tumulatus arena,

Si te non nobis ista vovere liquet. 50
Nam prius incipiant turres vitare columbæ,

Antra feræ, pecudes gramina, mergus aquas,
Quam male se præstet veteri Græcinus amico.

Non ita sunt fatis omnia versa meis

EPISTOLA VII.

MESSALLINO.

Littera pro verbis tibi, Messalline, salutem,
 Quam legis, a sævis attulit usque Getis.
 Indicat auctorem locus? an, nisi nomine lecto,
 Hæc me Nasonem scribere verba latet?
 Equis in extremo positus jacet orbe tuorum, 5
 Me tamen excepto, qui precor esse tuus.
 Di procul a cunctis, qui te venerantur amantque,
 Hujus notitiam gentis abesse velint.
 Nos satis est inter glaciem Scythicasque sagittas
 Vivere; si vita est mortis habenda genus. 10
 Nos premat aut bello tellus, aut frigore cælum:
 Truxque Getes armis, grandine pulset hiems:
 Nos habeat regio, nec pomo feta, nec uvæ;
 Et cujus nullum cesset ab hoste latus.
 Cætera sit sospes cultorum turba tuorum; 15
 In quibus, ut populo, pars ego parva fui.
 Me miserum, si tu verbis offenderis istis,
 Nosque negas ulla parte fuisse tuos!
 Idque sit ut verum, mentito ignoscere debes.
 Nil demit laudi gloria nostra tuæ. 20
 Quis se Cæsaribus notus non fingit amicum?
 Da veniam fasso; tu mihi Cæsar eris.
 Nec tamen irrumpo, quo non licet ire: satis, ut est,
 Atria si nobis non patuisse negas.
 Utque tibi fuerit necum nihil amplius; uno 25
 Nempe salutaris, quam prius, ore minus.
 Nec tuus est genitor nos inficiatus amicos,
 Hortator studii, causaque, faxque mei.
 Cui nos et lacrymas, suprenum in funere munus,
 Et dedimus medio scripta canenda foro. 30
 Adde quod est frater tanto tibi junctus amore,
 Quantus in Atridis Tyndaridisque fuit.
 Ia me nec comitem nec dignatus amicum est;
 Si tamen hæc illi non nocitura putas.
 Si minus, hac quoque me mendacem parte fatebor.
 Clausa mihi potius tota sit ista domus. 36
 Sed neque claudenda est; et nulla potentia vires
 Præstandi, ne quid peccet amicus, habet.
 Et tamen ut cuperem, culpam quoque posse negari;
 Sic facinus nemo nescit abesse mihi. 40
 Quod nisi delicti pars excusabilis esset;
 Parva relegari poena futura fuit.
 Ipse sed hoc vidit, qui pervidet omnia, Cæsar,
 Stultitiam dici crimina posse mea.
 Quaque ego permisi, quaque est res passa, pepercit; 45
 Usus et est modice fulminis igne sui.
 Nec vitam, nec opes, nec ademit posse reverti,
 Si sua per vestras victa sit ira preces.
 At graviter cecidi. Quid enim mirabile, si quis
 A Jove percussus non leve vulnus habet? 50
 Ipse suas ut jam vires inhiberet Achilles,
 Missa graves ictus Pelias hasta tulit.
 Judicium nobis igitur cum vindicis adsit,
 Non est, cur tua me janua nosse neget.
 Culta quidem, fateor, citra quam debuit illa; 55
 Sed fuit in fati hoc quoque, credo, meis.
 Nec tamen officium sensit magis altera nostrum.
 Illic, illic, vestro sub lare semper eram.
 Quæque tua est pietas, ut te non excolat ipsum,
 Jus aliquod tecum fratris amicus habet. 60
 Quid, quod, ut emeritis referenda est gratia semper,
 Sic est fortunæ promeruisse tuæ?
 Quod si permittis nobis suadere, quid optes;
 Ut des, quam reddas, plura, precare deor.

Idque facis, quantumque licet meminisse, solebas
 Officii causam pluribus esse dati. 66
 Quo libet in numero me, Messalline, reponere.
 Sim modo pars vestræ non aliena domus.
 Et mala Nasonem, quodiam meruisse videtur,
 Si non ferre doles, at meruisse dole 70

EPISTOLA VIII

SEVERO.

A tibi dilecto missam Nasone salutem
 Accipe, pars animæ magna, Severe, meæ.
 Neve roga, quid agam: si persequar omnia, flebis,
 Summa satis nostri si tibi nota mali.
 Vivimus assiduus expertes pacis in armis, 5
 Dura pharetrato bella movente Getæ.
 Deque tot expulsi sum miles in exsule solus.
 Tuta, nec invidco, cætera turba jacet.
 Quoque magis nostros venia dignere libellos,
 Hæc in procinctu carmina facta leges. 10
 Stat vetus urbs, ripæ vicina hominibus Istri,
 Mœnibus et positu vix adeunda loci.
 Caspius Ægyptos, de se si credimus ipsis,
 Condidit, et proprio nomine dixit opus.
 Hanc ferus, Odrysiis inopino Marte premitis,
 Cepit, et in regem sustulit arma Getes. 16
 Ille memor magni generis, virtute quod auget,
 Protinus innumero milite cinctus adest.
 Nec prius abcessit, merita quam cæde nocentum
 Se nimis ulciscens exstitit ipse nocens. 20
 At tibi, rex ævo, detur, fortissime nostro,
 Semper honorata sceptrâ tenere manu.
 Teque, quod et præstat, (quid enim tibi plenius optem?)
 Martia cum magno Cæsare Roma probet.
 Sed memor unde abii, quæror, o jucunde sodalis,
 Accedant nostris sæva quod arma malis. 26
 Ut careo vobis, Stygiæ detrusus in oras,
 Quatuor autumnos, Pleias orta facit.
 Nec tu credideris urbanæ commoda vitæ
 Quærere Nasonem; quærît et illa tamen. 30
 Nam modo vos animo, dulces, reminiscor, amici.
 Nunc mihi cum cara conjuge nata subit:
 Equè domo rursus pulchræ loca vertor ad Urbis,
 Cunctaque mens oculis pervidet illa suis.
 Nunc fora, nunc ædes, nunc marmore tecta theatra,
 Nunc subit æquata porticus omnis humo. 36
 Gramina nunc Campi pulchros spectantis in hortos,
 Stagna que et Euripi, Virgineusque liquor.
 At, puto, sic Urbis misero est erepta voluptas,
 Quolibet ut saltim rure frui liceat. 40
 Non meus amissos animus desiderat agros,
 Ruræque Peligno conspicienda solo:
 Nec quos piniferis positos in collibus hortos
 Spectat Flaminiæ Clodia juncta viæ:
 Quos ego nescio cui colui; quibus ipse solebam
 Ad sata fontanas (nec pudet) addere aquas. 46
 Sunt ibi, si vivunt, nostra quoque consita quondam,
 Sed non et nostra poma legenda manu.
 Pro quibus amissis utinam contingere possit
 Hic saltim profugo gleba colenda mihi! 50
 Ipse ego pendentes, liceat modo, rupe capellas,
 Ipse velim baculo pascere nixus oves.
 Ipse ego, ne solitis insistat pectora curis,
 Ducam reticulos sub juga panda boves:
 Et discam Geticæ que norint verba juvenci: 55
 Assuetas illis adjiciantque minas

Ipse manu capulum pressi moderatus atrati
 Experiar mota spargere semen humo.
 Nec dubitem longis purgare ligonibus arva,
 Et dare jam, sitiens quas bibat hortus, aquas. 60
 Unde sed hoc nobis, minimum quos inter et
 hostem
 Discrimen murus clausaque porta facit?
 At tibi nascenti, quod toto pectore lætor,
 Nerunt fatales fortia fila deæ.
 Te modo Campus habet, densa modo porticus
 umbra : 65
 Nunc, in quo ponis tempora rara, forum.
 Umbria nunc revocat : nec non Albana petentem
 Appia ferventi ducit in arva rota.
 Forsitan hic optes, ut justam suppressam iram
 Cæsar, et hospitium sit tua villa meum. 70
 Ah narium est quod, amice, petis ! moderatius
 opta,
 Et voti, quæso, contrahe vela tui.
 Terra velim propior, nullique obnoxia bello
 Detur ; erit nostris pars bona demta malis.

EPISTOLA IX.

MAXIMO.

Quæ mihi de raptu tua venit epistola Celso,
 Proinus est lacrymis humida facta meis.
 Quodque nefas dictu, fieri nec posse putavi,
 Invisis oculis littera lecta tua est.
 Nec quicquam ad nostras pervenit acerbius aures
 Ut sumus in Ponto ; perveniatque precor. 6
 Ante meos oculos tanquam præsentis imago
 Hæret, et extinctum vivere fingit amor.
 Sæpe refert animus lusus gravitate carentes ;
 Seria cum liquida sæpe peracta fide. 10
 Nulla tamen subeunt mihi tempora densius illis,
 Quæ vellem vitæ summa fuisse meæ ;
 Cum domus ingenti subito mea lapsa ruina
 Concidit, in domini procubuitque caput.
 Affuit ille mihi, cum pars me magna reliquit, 15
 Maxime, Fortunæ nec fuit ipse comes.
 Illum ego non aliter flentem mea funera vidi,
 Ponendus quam si frater in igne foret.
 Hæsit in amplexu, consolatusque jacentem est,
 Cumque meis lacrymis miscuit usque suas. 20
 O quoties vitæ custos invisus amara
 Continuit promptas in mea fata manus !
 O quoties dixit, Placabilis ira deorum est ;
 Vive, nec ignosci tu tibi posse nega.
 Vox tamen illa fuit celeberrima, Respice quantum
 Debeat auxilii Maximus esse tibi, 26
 Maximus incumbet, quaque est pietate, rogabit,
 Ne sit ad extremum Cæsaris ira tenax :
 Cumque sui fratris vires adhibebit, et omnem,
 Quo levius dolcas, experietur opem. 30
 Hæc mihi verba malæ minuerunt tædia vitæ.
 Quæ tu, ne fuerint, Maxime, vana, cave.
 Huc quoque venturum mihi se jurare solebat,
 Non nisi te longæ jus sibi dante viæ.
 Nam tua non alio coluit penetralia ritu, 35
 Terrarum dominos quam colis ipse deos.
 Crede mihi ; multos habebas cum dignus amicos,
 Non fuit e multis quolibet ille minor ;
 Si modo nec census, nec clarum nomen avorum,
 Sed probitas magnos ingeniumque facit. 40

Jure igitur lacrymas Celso libamus adempto,
 Cum fugerem, vivo quas dedit ille mihi.
 Carmina jure damus, raros testantia mores ;
 Ut tua venturi nomina, Celse, legant.
 Hoc est, quod possum Geticistibi mittere ab arvis.
 Hoc solum est istic, quod liquet esse meum. 46
 Funera nec potui comitare, nec ungere corpus :
 Aque tuis toto dividor orbe rogis.
 Qui potuit, quem tu pro numine vivus habebas,
 Præstitit officium Maximus omne tibi. 50
 Ille tibi exsequias, et magni funus honoris
 Fecit ; et in gelidos versit amoma sinus.
 Diluit et lacrymis mærens unguenta profusis ;
 Ossaque vicina condita texit humo.
 Qui quoniam extinctis, quæ debet, præstat amicis,
 Et nos extinctis adnumerare potest. 56

EPISTOLA X.

Naso suo profugus mittit tibi, Flacce, salutem ;
 Mittere rem si quis, qua caret ipse, potest.
 Longus enim curis vitiatum corpus amaris
 Non patitur vires languor habere suas.
 Nec dolor ullus adest, nec febribus uror anhelis,
 Et peragit soliti vena tenoris iter. 6
 Os hebes est, positæque movent fastidia mensæ,
 Et queror, invis cum venit hora cibi.
 Quod mare, quod tellus, appone, quod educat aer ;
 Nil tibi, quod nobis esuriatur, erit. 10
 Nectar et ambrosiam, latices epulasque deorum,
 Det mihi formosa nava Juventa manu,
 Non tamen exacuet torpens sapor ille palatum :
 Stabit et in stomacho pondus inerte diu.
 Hæc ego non ausim, cum sint virissima, cuivis
 Scribere, delicias ne mala nostra vocent. 16
 Scilicet is status est, ea rerum forma mearum,
 Deliciis etiam possit ut esse locus.
 Delicias illi precor has contingere, si quis,
 Ne mihi sit levior Cæsaris ira, timet. 20
 Is quoque, qui gracili cibus est in corpore, somnus
 Non alit officio corpus inane suo :
 Sed vigilo, vigilantque mei sine fine dolores ;
 Quorum materiam dat locus ipse mihi.
 Vix igitur possis visos agnoscere vultus ; 25
 Quoque ierit, quærās, qui fui ante, color.
 Parvus in exiles succus mihi pervenit artus,
 Membraque sunt cera pallidiora nova.
 Non hæc immodico contraxi damna Lyæo :
 Scis mihi quam solæ pæne bibantur aquæ. 30
 Non epulis oneror : quarum si tangar amore,
 Est tamen in Geticis copia nulla locis.
 Nec vires adimit Veneris damnosæ voluptas :
 Non solet in mæstos illa venire toros.
 Unda locusque nocent ; et causa valentior istis,
 Anxietas animi, quæ mihi semper adest. 36
 Hanc nisi tu pariter simili cum fratre levas,
 Vix mens tristitiæ mæsta tulisset onus.
 Vos catis fragili tellus non dura phæselo ;
 Quamque negant multi, vos mihi fertis opem.
 Ferte precor semper, quia semper egebimus illa,
 Cæsaris offensum domi mihi numen erit. 42
 Qui meritam nobis minuat, non finiat iram,
 Suppliciter vestros quisque rogat deos.

LIBER SECUNDUS

EPISTOLA I

GERMANICO CÆSARI.

Hæc quoque Cæsarei pervenit fama triumphi.
 Languida quo fessi vix venit aura Noti.
 Nil fore dulce mihi Scythica regione putavi.
 Jam minus hic odio est, quam fuit ante, locus
 Tandem aliquid pulsa curarum nube serenum 5
 Vidi, fortunæ verba dedique meæ.
 Nolit ut ulla mihi contingere gaudia Cæsar,
 Velle potest cuivis hæc tamen una dari.
 Di quoque, ut a cunctis hilari pietate colantur,
 Tristitiam poni per sua festa jubent. 10
 Denique, quod certus furor est audere fatei,
 Hæc ego lætitia, si vetet ipse, fruor.
 Jupiter utilibus quoties juvat imbribus agros,
 Mista tenax segeti crescere lappa solet.
 Nos quoque frugiferum sentimus inutilis herba
 Numen, et invita sæpe juvamus ope. 16
 Gaudia Cæsareæ mentis pro parte virili
 Sunt mea : privati nil habet illa domus.
 Gratia, Fama, tibi : per quam spectata triumphi
 Incluso mediis est mihi portapa Getis. 20
 Indice te didici, nuper visenda coisse
 Innumeras gentes ad ducis ora sui ;
 Quæque capit vastis immensum mœnibus or-
 bem,
 Hospitiis Romam vix habuisse locum.
 Tu mihi narrasti, cum multis lucibus ante 25
 Fuderit assiduas nubilus Auster a quas,
 Lumine cœlesti solem fulvisse serenum,
 Cum populi vultu conveniente die.
 Atque ita vectorem, cum magno vocis honore,
 Bellica laudatis dona dedisse viris ; 30
 Claraque sumturum pictas insignia vestes,
 Thura prius sanctis imposuisse focis :
 Justitiamque sui caste placasse parentis,
 Illo quæ templum pectore semper habet.
 Quaque irerit, felix adjectum plausibus omen, 35
 Saxaque jactatis erubuisse rosas.
 Protinus argento veros imitantia muros
 Barbara cum victis oppida lata viris ;
 Fluminaque, et montes, et in altis pascua sylvis ;
 Armaque cum telis in strue mista suis. 40
 Deque triumphato, quod sol incendiderit, auro
 Aurea Romani tecta fuisse fori.
 Totque tulisse duces captivis addita collis
 Vincula, præne hostes quot satis esse fuit.
 Maxima pars horum vitam veniamque tulerunt :
 In quibus et belli summa caputque Bato. 46
 Cur ego posse negem minui mihi numinis iram,
 Cum videam mites hostibus esse deos ?
 Pertulit huc idem nobis, Germanice, rumor,
 Oppida sub titulo nominis isse tui : 50
 Atque ea te contra, nec muri mole, nec armis,
 Nec satis ingenio tuta fuisse loci.
 Di tibi dent annos ! a te nam cætera sumes,
 Sint modo virtuti tempora longa tuæ.
 Quod precor eveniet. Sunt quiddam oracula
 vatam. 55
 Nam deus optanti prospera signa dedit.
 Te quoque victorem Tarpeias scandere in arces
 Læta coronatis Roma videbit equis.

Maturosque pater nati spectabit honores,
 Gaudia percipiens, quæ dedit ipse suis. 60
 Jam nunc hæc a me, juvenum belloque togaque
 Maxime, dicta tibi vaticinante nota.
 Hunc quoque carminibus referam fortasse trium-
 phum ;
 Sufficiet nostris si modo vita malis :
 Imbuero Scythicas si non prius ipse sagittas : 65
 Abstuleritque ferox hoc caput ense Getes.
 Quod si, me salvo, dabitur tibi laurea templis
 Omina bis dices vera fuisse mea.

EPISTOLA II.

MESSALLINO.

Ille domus vestra primis venerator ab annis
 Pulsus ad Euxini Naso sinistra freti,
 Mittit ab indomitis hanc, Messalline, salutem,
 Quam solitus præsens est tibi ferre, Getis.
 Heu mihi, si lecto vultus tibi nomine non est 5
 Qui fuit, et dubitas cætera perlegere !
 Perlege, nec mecum pariter mea verba relega :
 Urbe licet vestra versibus esse meis.
 Non ego concepi, si Pelion Ossa tulisset,
 Clara mea tangi sidera posse manu. 10
 Nec nos, Enceladi dementia castra secuti,
 In rerum dominos movimus arma deos.
 Nec, quod Tydida temeraria dextera fecit,
 Numina sunt telis ulla petita meis.
 Est mea culpa gravis, sed quæ me perdere solum
 Ausa sit, et nullum majus adorta nefas. 16
 Nil nisi non sapiens possum timidusque vocari :
 Hæc duo sunt animi nomina vera mei.
 Esse quidem fateor, meritam post Cæsaris iram,
 Difficilem precibus te quoque jure meis. 20
 Quæque tua est pietas in totum nomen Iuli,
 Te lædi, cum quis læditur inde, putas.
 Sed licet arma feras, et vulnera sæva mineris
 Non tamen effices, ut timeare mihi.
 Puppis Achæmeniden Graium Trojana recepit :
 Profuit et Myso Pelias hasta duci. 26
 Confugit interdum templi violator ad aram,
 Nec petere offensi numinis horret opem.
 Dixit hoc aliquis tutum non esse ; fatemur.
 Sed non per placidas il mea puppis aquas. 30
 Tuta petant alii Fortuna miserrima tuta est ;
 Nam timor eventus deterioris abest.
 [Qui rapitur fati, quid præter fata requirit ?
 Sæpe creat molles aspera spina rosas.]
 Qui rapitur spumante salo, sua brachia cauti 35
 Porrigit, et spinas duraque saxa capit.
 Accipitrem metuens pennis trepidantibus alea
 Audet ad humanos fessa venire sinus.
 Nec se vicino dubitat committere tecto,
 Quæ fugit infestos territa cerva canes. 40
 Da precor accessum lacrymis, mitissime, nostris ;
 Nec timidis rigidam vocibus obde forem :
 Verbaque nostra favens Romana ad numina per-
 fer, 45
 Non tibi Tarpeio culta Tonante minus.
 Mandatque mei legatus suscipe causam :
 Nulla meo quamvis nomine causa bona est

Jam prope depositus, certe jam frigidus æger,
 Servatus per te, si modo server, ero.
 Nunc tua pro lapsis nitatur gratia rebus,
 Principis æterni quam tibi præstat amor. 50
 Nunc tibi et eloquii nitor ille domesticus adsit,
 Quo poteras trepidis utilis esse reis.
 Vivit enim in vobis facundi lingua parentis;
 Et res hæredem reperit illa suum.
 Hanc ego non, ut me defendere tentet, adoro. 55
 Non est confessi causa tuenda rei.
 Num tamen excuses erroris imagine factum,
 An nihil expediat tale movere, vide.
 Vulneris id genus est, quod cum sanabile non sit,
 Non contractari tutius esse putem. 60
 Lingua, sile: non est ultra narrabile quicquam.
 Posse velim cineres obruere ipse meos.
 Sic igitur, quasi me nullus deceperit error,
 Verba face, ut vita, quam dedit ipse, fruatur.
 Cumque serenus erit, vultusque remiserit illos, 65
 Qui secum terras imperiumque movent;
 Exiguam ne me prædam sinat esse Getarum,
 Detque solum miseræ mite, precare, fugæ.
 Tempus adest aptum precibus: valet ipse, videt-
 que
 Quas fecit vires, Roma, valere tuas 70
 Incolis conjux sua pulvinaria servat:
 Promovet Ausopium filius imperium.
 Præterit ipse suos animo Germanicus annos,
 Nec vigor est Drusi nobilitate minor.
 Adde nurus, neptesque pias, natosque nepotum,
 Cæteraque Augustæ membra valere domus. 76
 Adde triumphatos modo Pæonas, adde quieti
 Subdita montanæ brachia Dalmatiæ.
 Nec designata est abjectis Illyris armis
 Cæsareum famulo vertice ferre pedem. 80
 Ipse super currum placido spectabilis ore
 Tempora Phæbea virgine nexa tulit.
 Quem pia vobiscum pioles comitavit euntem,
 Digna parente suo, nominibusque datis;
 Fratribus adsimilis, quos proxima templa tenentes
 Divus ab excelsa Julius sæde videt. 86
 His Messallinus, quibus omnia cedere debent,
 Primum lætitiæ non negat esse locum
 Quicquid ab his superest, venit in certamen
 amoris:
 Hac hominum nulli parte secundus eris. 90
 Hunc colis, ante diem per quem decreta merenti
 Venit honoratis laurea digna comis.
 Felices, quibus hos licuit spectare triumphos,
 Et ducis ore deos æquiparante frui.
 At mihi Sauromatæ pro Cæsaris ore videndi, 95
 Terraque pacis inops, undaque victa gelu.
 Si tamen hæc audis, et vox mea pervenit istuc;
 Sit tua mutando gratia blanda loco.
 Hoc pater ille tuus, primo mihi cultus ab ævo,
 Si quid habet sensus umbra diserta, petit. 100
 Hoc petit et frater: quamvis fortasse veretur,
 Servandi noceat ne tibi cura mei.
 Tota domus petit hoc: nec tu potes ipse negare,
 Et nos in turbæ parte fuisse tuæ.
 Ingenii certe, quo nos male sensimus usos, 105
 Artibus exceptis, sæpe probator eras.
 Nec mea, si tantum peccata novissima demas,
 Esse potest domui vita pudenda tuæ.
 Sic igitur vestræ vigeant penetrata gentis,
 Curaque sit superis Cæsaribusque tui; 110
 Mite, sed iratum merito mihi numen, adora,
 Eximat ut Scythica me feritate loci.
 Difficile est, fateor; sed tendit in ardua virtus:
 Et talis meriti gratia major erit.

Nec tamen Ætneus vasto Polyphemus in antro
 Accipiet voces Antiphateæve tusa; 116
 Sed placidus faciliæque parens, veniæque paratus,
 Et qui fulmineo sæpe sine igne tonat.
 Qui cum triste aliquid statuit, sit tristis et ipse:
 Cuique fere poenam sumere poena sua est. 120
 Victa tamen vitio est hujus clementia nostro:
 Venit et ad vires ira coacta suas.
 Qui quoniam patria toto sumus orbe remoti,
 Nec licet ante ipsos procubuisse deos;
 Quos colis, ad superos hæc fer mandata sacerdos,
 Adde sed et proprias in mea verba preces. 126
 Sic tamen hæc tenta, si non nocitura putabis,
 Ignoscas: timeo naufragus omne fretum.

EPISTOLA III.

MAXIMO.

Maxime, qui clavis nomen virtutibus æquas,
 Nec sinis ingenium nobilitate premi;
 Culte mihi (quid enim status hic a funere differt?)
 Supremum vitæ tempus adusque meæ:
 Rem facis, afflictum non aversatus amicum, 5
 Qua non est ævo rarior ulla tuo.
 Turpe quidem dictu, sed, si modo vera fatemur,
 Vulgus amicitias utilitate probat.
 Cura quid expediat prius est, quam quid sit ho-
 nestum:
 Et cum Fortuna statque caditque fides. 10
 Nec facile invenias multis æ millibus unum
 Virtutem pretium qui putet esse sui.
 Ipse decor, recte facti si præmia desint,
 Non movet, et gratis poenitet esse probum.
 Nil, nisi quod prodest, carum est. I, detrahe menti
 Spem fructus avidæ, nemo petendus erit. 16
 At reditus jam quisque suos amat, et sibi quid sit
 Utile, sollicitis supputat articulis.
 Illud Amicitia quondam venerabile numen
 Prostat, et in quæstu pro meretrice sedet. 20
 Quo magis admiror, non, ut torrentibus uadis,
 Communis vitii te quoque labe tñhi.
 Diligitur nemo, nisi cui Fortuna secunda est.
 Quæ simul intonuit, proxima quæque fugat.
 En ego, non paucis quondam munitus amicis, 25
 Dum flavit velis aura secunda meis;
 Ut fera nimbo tumuerunt æquora vento,
 In mediis lacera puppe relinquo aquis.
 Cumque alii nolint etiam me nosse videri,
 Vix duo projecto tresve tulistis opem. 30
 Quorum tu princeps: nec enim comes esse, sed
 auctor,
 Nec petere exemplum, sed dare dignus eras.
 Te, nihil exacto, nisi nos peccasse fatentem
 Sponte sua probitas officiumque juvant.
 Judice te mercede caret, per seque petenda est 35
 Externis virtus incommutata bonis.
 Turpe putas abigi, quia sit miserandus, ami-
 cum,
 Quodque sit infelix, desinere esse tuum.
 Mitius est lasso digitum supponere mento,
 Mergere quam liquidis ora natantis aquis. 40
 Cerne, quid Æacides post mortem præstet amico:
 Instaret hanc vitam mortis habere puta.
 Pirithoum Theseus Stygiis comitavit ad undas.
 A Stygiis quantum soras mea distat aquis!
 Adfuit insano juvenis Phoeceus Orestæ: 45
 Et me non minimum culpa furoris habet.
 Tu quoque magnorum laudes admitte virorum,
 Utque facis, lapso, quam potes, affer opem.

Si bene te novi ; si, quod prius esse solebas,
Nunc quoque es, atque animi non cecideretui.
Quo Fortuna magis sævit, magis ipse resistis, 51
Utque decet, ne te vicerit illa, caves.
Et bene uti pugnes, bene pugnans efficit hostis.
Sic eadem prodest causa, nocetque mihi.
Scilicet indignum, juvenis rarissime, ducas, 55
Te feri comitem stantis in orbe deæ.
Firmus es ; et quoniam non sunt ea, qualia velles,
Vela regis quasæ qualiacunque ratis.
Quæque ita concussa est, ut jam casura putetur,
Restat adhuc humeris fulta ruina tuis. 60
Ira quidem primo fuerat tua iusta, nec ipso
Lenior, offensus qui mihi iure fuit.
Quique dolor pectus tetigisset Cæsaris alti,
Illum jurabas protinus esse tuum.
Ut tamen audita est nostræ tibi cladis origo, 65
Diceris erratis ingemuisse meis.
Tum tua me primum solari littera cœpit,
Et læsum flecti spem dare posse decum.
Movit amicitia tum te constantia longæ,
Ante tuos ortus quæ mihi cœpta fuit : 70
Et quod eras aliis factus, mihi natus amicus :
Quodque tibi in cunis oscula prima dedi.
Quod, cum vestra domus teneris mihi seniper ab
annis
Culta sit, esse vetus nunc tibi cogor onus.
Me tuus ille pater, Latæ facundia linguæ, 75
Quæ non inferior nobilitate fuit,
Primus ut auderem committere carmina famæ
Impulit : ingenii dux fuit ille mei.*
Nec, quo sit primum nobis a tempore cultus,
Contendo fratrem posse referre tuum. 80
Te tamen ante omnes ita sum complexus, ut unus
Quolibet in casu gratia nostra fores.
Ultima me tecum vidit, mæstisque cadentes
Excepit lacrymas Italæ ora genis.
Cum tibi quærenti, num verus nuntius esset, 85
Attulerat culpæ quem mala fama meæ ;
Inter confessum dubie dubieque negantem
Hærebam, pavidas dante timore notas :
Exemploque nivis, quam solvitaquaticus Auster,
Gutta per attonitas ibat oborta genas. 90
Hæc igitur referens ; et quod mea crimina prius
Erroris venia posse latere vides ;
Respicias antiquum lapsis in rebus amicum,
Fomentisque juvas vulnera nostra tuis.
Pro quibus optandi si nobis copia fiat, 95
Tam bene promerito commoda mille precor.
Sed si sola mihi dentur tua vota ; precabor,
Ut tibi sit salvo Cæsare salva parens.
Hæc ego, cum faceres altaria pinguis thure,
Te solitum meminî prima rogare deos. 100

EPISTOLA IV

Accipe colloquium gelido Nasonis ab Istro,
Attide, iudicio non dubitante meo.
Equid adhuc remanes memor infelicis amici ?
Deserit an partes languida cura suas ?
Non ita diu tristes mihi sunt, ut credere possim, 5
Fasque putem jam te non meminisse mei.
Ante meos oculos tua stat, tua semper imago est,
Et videor vultus mente videre tuos.
Seria multa mihi tecum collata recorder :
Nec data iucundis tempora pauca jocis. 10
Sæpe citæ longiæ visæ sermonibus horæ :
Sæpe fuit brevior, quam mea verba, dies.

Sæpe tuas factum venit modo carmen ad aures,
Et nova iudicio subdita Musa tuo est.
Quod tu laudaras, populo placuisse putabam : 15
Hoc pretium curæ dulce recentis erat.
Utque meus lima rarus liber esset amici,
Non semel admonitum facta litura tuo est.
Nos fora viderunt pariter, nos porticus omnis,
Nos via, nos junctis curva theatra locis. 20
Denique tantus amor nobis, carissime, semper,
Quantus in Æacide Actorideque fuit.
Non ego, securæ biberes si pocula Lethes,
Excidere hæc credam pectore posse tuo.
Longa dies citius brumali sidere, noxque 25
Tardior hiberna solstitialis erit :
Nec Babylon æstum, nec frigora Pontus habebit,
Calthaque Pæstanas vincet odore rosas :
Quam tibi nostrarum veniant oblivia rerum.
Non ita pars fati candida nulla mei. 30
Ne tamen hæc dici possit flucia mendax,
Stultaque credulitas nostra fuisse, cave :
Constantique fide veterem tutare sodalem
Qua licet, et quantum non onerosus ero.

EPISTOLA V.

SALANO.

Condita disparibus numeris ego Naso Salano
Præposita misi verba salute meo.
Qua rata sit cupio, rebusque ut comprobet omen,
Te precor a salvo possit, amice, legi.
Candor, in hoc ævo res intermoitua pæne, 5
Exigit, ut faciam talia vota, tuus.
Nam fuerim quamvis modico tibi cognitus usu,
Diceris exiliis ingemuisse meis.
Missaque ab extremo legeres cum carmina Ponto,
Illa tuus juvat qualiacunque favor. 10
Optastique brevem salvi mihi Cæsaris iram ;
Quod tamen optari, si sciat, ipse sinat.
Moribus ista tuis tam mitia vota dedisti :
Nec minus idcirco sunt ea grata mihi.
Quoque magis moveare malis, doctissime, nostris,
Credibile est fieri conditione loci. 16
Vix hac invenias totum, mihi crede, per orbem,
Quæ minus Augusta pace fruatur, humum.
Tu tamen hic structos inter fera prælia versus
Et legis, et lectos ore favent, ærobas. 20
Ingenioque meo, vena quod paupere manat,
Plaudis, et e rivo flumina magna facis.
Grata quidem sunt hæc animo suffragia nostro ;
Vix sibi cum miseros posse placere putes.
Dum tamen in rebus tentamus carmina parvis,
Materiæ gracili sufficit ingenium. 26
Nuper ut huc magni pervenit fama triumphii ;
Ausus sum tantæ sumere molis opus.
Obruit audientem iterum gravitasque ditorque :
Nec potui cœpti pondera ferre mei. 30
Illic, quam laudes, erit officiosa voluntas.
Cætera materia debilitata jacent.
Quod si forte liber vestras pervenit ad aures,
Tutelam, mando, sentiat ille tuam
Hoc tibi facturo, vel si non ipse rogarem, 35
Accedat cumulus gratia nostra levis.
Non ego laudandus, sed sent tua pectora lacte
Et non calcata candidiora nive.
Mirarisque alios, cum sis mirabilis ipse ;
Nec lateant artes, eloquiumque tuum. 40
Te juvenum princeps, cui dat Germania nomen,
Participem studii Cæsar habere solet.
Tu comes antiquus, tu primis junctus ab annis,
Ingenio mores equiparante, places.

Te dicente prius sit protinus impetus illi :
 Teque habet, elicias qui sua verba tuis.
 Cum tu desisti, mortaliaque ora quierunt,
 Clausaque non longa conticuisse mora ;
 Surgit Iuleo juvenis cognomine dignus,
 Qualis ab Eois Lucifer exit aquis. 50
 Dumque silens adstat, status est vultusque deserti,
 Spemque decens doctæ vocis amictus habet.
 Mox, ubi pulsa mora est, atque os cœlestē so-
 lutum,
 Hoc superos jures more solere loqui.
 Atque, hæc est, dicas, facundia principe digna :
 Eloquio tantum nobilitatis inest. 56
 Huic tu cum placeas, et vertice sidera tangas,
 Scripta tamen profugi vatis habenda putas.
 Scilicet ingeniis aliqua est concordia junctis,
 Et servat studii fœdera quisque sui. 60
 Rusticus agricolam, miles fera bella gerentem,
 Rectorem dubiæ navita puppis amat.
 Tu quoque Pieridum studio, studiose, teneris,
 Ingenioque faves, ingeniose, meo.
 Distat opus nostrum ; sed fontibus exit ab isdem :
 Artis et ingenuæ cultor uterque sumus. 66
 Thyrsus enim vobis, gestata est laurea nobis ;
 Sed tamen ambobus debet incesse calor.
 Utque meis numeris tua dat facundia nervos ;
 Sic venit a nobis in tua verba nitor. 70
 Jure igitur studio confinia carmina vestro,
 Et commilitii sacra tuenda putas.
 Pro quibus ut maneat, de quo conseris, amicus,
 Comprecor, ad vitæ tempora summa tuæ ;
 Succedatque tuis orbis moderator habenis. 75
 Quod mecum populi vota precantur idem

EPISTOLA VI.

GRÆCINO.

Carmine Græcinum, qui præsens voce solebat,
 Triatis ab Euxinis Naso salutatur aquis.
 Exulis hæc vox est: præbet mihi littera linguam:
 Et, si non liceat scribere, mutus ero.
 Corripis, ut debes, stulti peccata sodalis, 5
 Et mala me meritis ferre minora doces.
 Vera facis, sed sera, meæ convicia culpæ.
 Aspera confesso verba remitte reo.
 Cum poteram recto transire Ceraunia velo,
 Ut fera vitarem saxa, monendus eram. 10
 Nunc mihi naufragio quid prodest discere facto,
 Quam mea debuerit currere cymba viam ?
 Brachia da lasso potius prendenda natanti,
 Nec pigeat mento supposuisse manum.
 Idque facis, faciasque precor. Sic mater et uxor.
 Sic tibi sint fratres, totaque salva domus. 16
 Quodque soles animo, quod semper voce precari,
 Omnia Cæsaribus sic tua facta probes.
 Turpe erit in miseris veteri tibi rebus amico
 Auxilium nulla parte tulisse tuum. 20
 Turpe referre pedem, nec passu stare tenaci :
 Turpe laborantem deseruisse manum.
 Turpe sequi casum, et fortunæ cedere, amicum
 Et, nisi sit felix, esse negare suum.
 Non ita vixerunt Strophio atque Agamemnone
 nati : 25
 Non hæc Ægidæ Pirihoique fides ;
 Quos prior est mirata, sequens mirabilior ætas :
 In quorum plausus tota theatra sonant.
 Tu quoque, per durum servato tempus amico,
 Dignus es in tantis nomen habere viris. 30

Dignus es : et, quoniam laudem pietate mereris.
 Non erit officii gratia surda tui.
 Crede mihi, nostrum si non mortale futurum
 Carmen, in ore frequens posteritatis eris.
 Fac modo permanes lapso, Græcine, fidelis ; 35
 Duret et in longas impetus iste moras.
 Quæ tu cum præstes, remo tamen utor in aura.
 Nil nocet admissio subdere calcar equo.

EPISTOLA VII.

Esse salutatum vult te mea littera primum
 A male pacatis, Attice, missa Getia.
 Proxima subsequitur, quid agas, audire voluptas ;
 Et si, quicquid agas, sit tibi cura mei.
 Nec dubito quin sit : sed me timor ipse malorum
 Sæpe supervacuus cogit habere metus. 6
 Da veniam, quæso, nimisque ignosce timori.
 Tranquillas etiam naufragus horret aquas.
 Qui semel est læsus fallaci piscis ab hamo ;
 Omnibus unca cibis æra subesse putat. 10
 Sæpe canem longe visum fugit agna, lupumque
 Credit ; et ipsa suam nescia vital opem.
 Membra reformidant mollem quoque saucia tac-
 tum :
 Vanaque sollicitis incutit umbra metum.
 Sic ego Fortunæ telis confixus iniquis, 15
 Pectore concipio nil nisi triste meo.
 Jam mihi fata liquet, cæptos servantia cursus,
 Per sibi consuetas semper itura vias.
 Observare deos, ne quid mihi cedat amice,
 Verbaque Fortunæ vix puto posse dari. 20
 Est illi curæ me perdere, quæque solebat
 Esse levis, constans et bene certa nocet
 Crede mihi, si sum veri tibi cognitus oris,
 Nec fraus in nostris casibus esse potest ;
 Cinyphæ segetis citius numerabis aristas, 25
 Atque quam multis floreat Hybla thymis :
 Et quot aves motis nitantur in aera pennis.
 Quotque natent pisces aequore, certus eris :
 Quam tibi nostrorum statuatur summa laborum,
 Quos ego sum terra, quos ego passus aqua. 30
 Nulla Getis toto gens est truculentior orbe :
 Sed tamen hi nostris ingemuere melis.
 Quæ tibi si memori coner perscribere versu,
 Ilias est fatis longa futura meis.
 Non igitur vereor, quod te rearessere rendum,
 Cujus amor nobis pignora mille dedit ; 36
 Sed quia res timida est omnis miser ; et quia longo
 Tempore lætitiæ janua clausa meæ est.
 Jam dolor in morem venit meus : utque caducis
 Percussu crebro saxa cavantur aquis ; 40
 Sic ego continuo Fortunæ vulneror ictu,
 Vixque habet in nobis jam nova plaga locum.
 Nec magis assiduus vomer tenuatur ab usu,
 Nec magis est curvis Appia trita rotis ;
 Pectora quam mea sunt serie cæcata laborum,
 Et nihil inveni, quod mihi ferret opem. 46
 Artibus ingenius quæsitæ est gloria multis :
 Infelix perii dotibus ipse meis.
 Vita prior vitio caret, et sine labe peracta :
 Auxilii misero nil tulit illa mihi. 50
 Culpa gravis precibus donatur sæpe suorum :
 Omnis pro nobis gratia muta fuit.
 Adjuvat in duris alios præsentia rebus.
 Obruit hoc absens vasta procella caput.
 Quæ non horruerint tacitam quoque Cæsaris iram !
 Addita sunt pœnis aspera verba meis. 56

Fit fuga temporibus levior : projectus in aequor
 Arcturum subit, Pleiadumque minas,
 Saepe solent hiemem placidam sentire carinae :
 Non Ithacæ puppi sævidor unda fuit. 60
 Ileria fides comitum poterat mala nostra levare :
 Ditata est spoliis perfida turba meis.
 Mitius exsilium faciunt loca : tristior ista
 Terra sub ambobus non jacet ulla polis.
 Est aliquid, patriis vicinum finibus esse : 65
 Ultima me tellus, ultimus orbis habet.
 Præstat et exsilibus pacem tua laurea, Cæsar :
 Pontica finitimo terra sub hoste jacet.
 Tempus in agrorum cultu consumere dulce est :
 Non patitur verti barbarus hostis humum. 70
 Temperie cæli corpusque animusque juvantur :
 Frigore perpetuo Sarmatis ora riget.
 Est in aqua dulci non invidiosa voluptas :
 Equoreo bibitur cum sale mista palus.
 Omnia deficiunt : animus tamen omnia vincit. 75
 Ille etiam vires corpus habere facit.
 Sustineas ut onus, nitendum vertice pleno est ;
 At flecti nervos si patiari, cadet.
 Spes quoque posse mora mitescere principis
 iram,
 Vivere ne nolim deficiamque, cavet. 80
 Nec vos parva datis pauci solatia nobis,
 Quorum spectata est per mala nostra fides.
 Cæpta tene, quæso ; nec in æquore desere navem :
 Meque simul serva, judiciumque tuum.

EPISTOLA VIII.

MAXIMO COTTÆ.

Redditus est nobis Cæsar cum Cæsare nuper,
 Quos mihi misisti, Maxime Cotta, deos.
 Utque tuum munus numerum, quem debet, ha-
 beret,
 Est ibi Cæsaribus Livia juncta suis.
 Argentum felix, omnique beatus auro, 5
 Quod, fuerat pretium cum rude, nomen habet.
 Non mihi divitias dando majora dedisses,
 Cœlitibus missis nostra sub ora tribus.
 Est aliquid, spectare deos, et adesse putare,
 Et quasi cum vero numine posse loqui. 10
 Præmia quanta, dei ! nec me tenet ultima tellus :
 Utque prius media sospes in Urbe moror,
 Cæsareos video vultus, velut ante videbam :
 Vix hujus voti spes fuit ulla mihi.
 Utque salutabam, nomen cœlestis saluto. 15
 Quod reduci tribuas, nil, puto, majus habes.
 Quid nostris oculis nisi sola Palata desunt ?
 Qui locus, ablato Cæsare, vilis erit.
 Hunc ego cum spectem, videor mihi cernere
 Romam.
 Nam patriæ faciem sustinet ille suæ. 20
 Fallor ? an irati mihi sunt in imagine vultus,
 Torvæque nescio quid forma minantur habet ?
 Parce, vir immenso major virtutibus orbe,
 Justaque vindictæ supprime lora tuæ.
 Parce, precor, æcli decus indelebile nostri, 25
 Terrarum dominum quem sua cura facit.
 Per patriæ nomen, quæ te tibi carior ipso est ;
 Per nunquam surdos in tua vota deos ;
 Perque tori sociam, quæ per tibi sola reperta est,
 Et cui majestas non onerosa tua est ; 30
 Perque tibi similem virtutis imagine natum,
 Moribus agnosci qui tuus esse potest ;
 Perque tuos, vel avo, vel dignos patre nepotes,
 Qui veniunt magno per tua vota gradu ;

Parte leva minima, nostras et contrahe pœnas ; 35
 Daque, procul Scythico qui sit ab hoste, locum.
 Et tua, si fas est, a Cæsare proxime Cæsar,
 Numina sint precibus non inimica meis.
 Sic fera quamprimum pavido Germania vultu
 Ante triumphantes serva feratur equos. 40
 Sic pater in Pylios, Cumæos mater in annos
 Vivant ; et possis filius esse diu.
 Tu quoque, conveniens ingenti nupta marito,
 Accipe non dura supplicis aure preces.
 Sic tibi vir sospes, sic sint cum prole nepotes, 45
 Cumque bonis nurius quas peperere nurus.
 Sic, quem dira tibi rapuit Germania, Drusus
 Pars fuerit partus sola caduca tui.
 Sic tibi fraterni mature funeris ultor
 Purpureus niveis filius inatet equis. 50
 Annuite o timidis, mitissima numina, votis.
 Præsentes aliquid prosit habere deos.
 Cæsaris adventu tota gladiator arena
 Exit ; et auxilium non leve vultus habet.
 Nos quoque, vestru, juvet, quod, qua licet, ora 55
 videmus.
 Intrata est superis quod domus una tribus.
 Felices illi, qui non simulacra, sed ipsos,
 Quique deum coram corpora vera vident.
 Quod quoniam nobis invidit inutile fatum ;
 Quos dedit ars votis, effigiemque colo. 60
 Sic homines novere deos, quos arduus æther
 Occulit : et colitur pro Jove forma Jovia.
 Denique, quæ mecum est, et erit sine fine, cavete,
 Ne sit in invisio vestra figura loco.
 Nam caput e nostra citius cervice recedet, 65
 Et patiar fossis lumen abire genis ;
 Quam caream raptis, o publica numina, vobis.
 Vos eritis nostræ portus et ara fuge.
 Vos ego complectar. Geticis si cingar ab armis :
 Vosque meas aquilas, vos mea signa sequar. 70
 Aut ego me fallo, nimiaque cupidine ludor ;
 Aut spes exsilii commodioris adest.
 Nam minus et minus est facies in imagine tristis ;
 Visaque sunt dictis annuere ora meis.
 Vera precor fiant timidæ præsentia mentis 75
 Justaque quamvis est, sit minor ira dei.

EPISTOLA IX.

COTYI REGI.

Regia progenies, cui nobilitatis origo
 Nomen in Eumolpi pervenit usque, Coty :
 Fama loquax vestras si jam pervenit ad aures,
 Me tibi finitimi parte jacere soli ;
 Supplicis exaudi, juvenum mitissime, vocem : 5
 Quamque potes profugo, nam potes, affer opem.
 Me Fortuna tibi (de qua ne conquerar, hoc est)
 Tradidit, hoc uno non inimica mihi.
 Excipe naufragum non duro littore nostrum,
 Ne fuerit terra tutior unda tua. 10
 Regia, crede mihi, res est succurrere lapsis :
 Convenit et tanto, quantus es ipse, viro.
 Fortunam decet hoc istam : quæ maxima cum sit,
 Esse potest animo vix tamen æqua tuo.
 Conspicitur nunquam meliore potentia causa, 15
 Quam quoties vanas non sinit esse preces.
 Hoc mitor ille tui generis desiderat ; hoc est
 A superis ortæ nobilitatis opus.
 Hoc tibi et Eumolpus, generis clarissimus auctor,
 Et prior Eumolpo suadet Erichthonius. 20
 Hoc tecum commune deo ; quod uterque rogati
 Supplicibus vestris ferre soletis operi

Nam quid erit, quare solito dignemur honore
 Numina, si demas velle juvare deos?
 Jupiter oranti surdas si præbeat aures, 25
 Victima pro templo cur cadat icta Jovis?
 Si pacem nullam pontus mihi præstet eunti,
 Irrita Neptuno cur ego thura feram?
 Vana laborantis al fallat vota coloni,
 Accipiat gravidæ cur suis exta Ceres? 30
 Nec dabit intonso jugulum caper hostia Baccho,
 Musta sub adducto si pede nulla fluant.
 Cæsar ut imperii moderetur frena precamur,
 Tam bene quo patriæ consulit ille suæ.
 Utilitas igitur magros hominesque deosque 35
 Efficit, auxiliis quoque favente suis.
 Tu quoque fac prosis intra tua castra jacenti,
 O Coty, progenies digna parente tuo.
 Conveniens homini est hominem servare vo-
 luptas,
 Et melius nulla quæritur arte favor. 40
 Quis non Antiphaten Læstrygonæ devovet? aut quis
 Munifici mores improbat Alcinoi?
 Non tibi Cassandreu's pater est, gentisque Phe-
 rææ,
 Quive repertorem torruit arte sua;
 Sed quam Marte ferox, et vinci nescius armis, 45
 Tam nunquam, facta pace, cruoris amans.
 Adde, quod ingenuas didicisse fideliter artes
 Emollit mores, nec sinit esse feros,
 Nec regum quisquam magis est instructus ab
 illis,
 Mitibus aut studiis tempora plura dedit. 50
 Carmina testantur; quæ, si tua nomina demas,
 Threïcium juvenem composuisse negem.
 Neve sub hoc tractu vates foret unicus Orpheus
 Bistonis ingenio terra superba tuo est. 54
 Utque tibi est animus, cum res ita postulat, arma
 Sumere, et hostili tingere cæde manum;
 Atque ut es excusso jaculum torquere lacerto,
 Collaque velocis flectere doctus equi;
 Tempora sic data sunt studiis ubi justa paternis,
 Utque suis humeris forte quievit opus; 60
 Ne tua marcescant per inertes otia somnos,
 Lucida Pieria tendis in astra via.
 Hæc quoque res aliquid tecum mihi foederis
 affert:
 Ejusdem sacri cultor uterque sumus.
 Ad vatem vates orantia brachia tendo, 65
 Terra sit exiliis ut tua fida meis.
 Non ego cæde nocens in Pontica littora veni,
 Mistave sunt nostra dira venena manu;
 Nec mea subjecta convicta est gemma tabella
 Mendacem linis imposuisse notam. 70
 Nec quicquam, quod lege veter committere, feci.
 Et tamen his gravior noxa fatenda mihi est.
 Neve roges quid sit; stultam conscripsimus
 Artem.
 Innocuas nobis hæc vetat esse manus.
 Ecquid præterea peccarim, quærere noli; 75
 Ut pateat sola culpa sub Arte mea.
 Quicquid id est, habui moderatam vindictis iram:
 Qui nisi natalem nil mihi demisit humum.
 Ilac quoniam careo; tua nunc vicinia præstet,
 Inviso possim tutus ut esse loco. 80

EPISTOLA X.

MACRO.

Ecquid ab impressæ cognoscis imagine gemmæ
 Hæc tibi Nasonem scribere verba. Macer?

Auctorisque sui si non est annulus index,
 Cognitane est nostra littera facta manu?
 An tibi notitiam mora temporis eripit horum; 5
 Nec repetunt oculi signa vetusta tui?
 Sis licet oblitus pariter gemmæque manusque,
 Exciderit tantum ne tibi cura mei.
 Quam tu vel longi debes convictibus ævi,
 Vel mea quod conjux non aliena tibi; 10
 Vel studiis, quibus es, quam nos, sapientius
 usus;
 Utque decet, nulla factus es Arte nocens.
 Tu canis æterno quicquid restabat Homero,
 Ne cæteant summa Troica bella manu. 14
 Naso parum prudens, Artem dum tradit amandi.
 Doctrinæ pretium triste magister habet.
 Sunt tamen inter se communia sacra poetis,
 Diversum quamvis quisque sequamur iter.
 Quorum te memorem, quanquam procul abusu-
 mus, esse
 Suspitor, et casus velle levare meos. 20
 Te duce magnificas Asiæ perspeximus urbes:
 Trinacris est oculis te duce nota meis.
 Vidimus Ætnæa cælum splendescere flamma,
 Suppositus monti quam vomit ore gigas;
 Ionnæosque lacus, et olentis stagna Palici, 25
 Quaque suis Cyanen miscet Anapus aquis.
 Nec procul hinc Nymphen, quæ, dum fugit
 Elidis amnem,
 Tecta sub æquorea nunc quoque currit aqua.
 Hic mihi labentis pars anni magna peracta est.
 Ehen quam dispar est locus ille Getis! 30
 Et quota pars hæc sunt rerum, quas vidimus
 ambo,
 Te mihi jucundas efficiente vias!
 Sen rate cæruleas picta sulcavimus undas,
 Esseda nos agili sive tulere rota.
 Sæpe brevis nobis vicibus via visa loquendi, 35
 Pluraque, si numeres, verba fuere gradu.
 Sæpe dies sermone minor fuit, inque loquen-
 dum
 Tarda per æstivos defuit hora dies.
 Est aliquid, casus pariter timuisse marinos,
 Junctaque ad æquoreos vota tulisse deos: 40
 Et modo res egisse simul; modo rursus ab illis,
 Quorum non pudeat, posse referre jocos.
 Hæc tibi si subeant, absim licet, omnibus horis
 Ante tuos oculos, ut modo visus, ero.
 Ipse quidem extremi cum sim sub cardine mundi,
 Qui semper liquidis altior exstat aquis; 46
 Te tamen intueor, quo solo pectore possum
 Et tecum gelido sæpe sub axe loquor.
 Hic es, et ignoras: et ades celeberrimus ab-
 sens:
 Inque Getas media visus ab Urbe venis, 50
 Redde vicem; et, quoniam regio felicior ista est,
 Illic me memori pectore semper habe

EPISTOLA XI.

RUFU.

Hoc tibi, Rufe, brevi properatum tempore mittit
 Naso, parum faustæ conditor Artis, opus:
 Ut, quanquam longe toto sumus orbe remoti,
 Scire tamen possis nos meminisse tui.
 Nominis ante mei venient oblivia nobis,
 Pectore quam pietas sit tua pulsa meo.
 Et prius hanc animam vacuas reddemus in au-
 ras,
 Quam fiat meriti gratia vana tui

Grandevoco lacrymas meritum, quibus ora rigabas,
Cum mea concreto sicca dolore forent. 10
Grande voco meritum mæstæ solatia mentis,
Cum pariter nobis illa tibi que dares.
Sponte quidem, per seque mea est laudabilis uxor;
Admonitu melior fit tamen illa tuo.
Namque quod Hermiones Castor fuit, Hector Iuli,
Hæc ego te lætor conjugis esse mææ. 10
Quæ, ne dissimilis tibi sit probitate, laborat,
Seque tui vita sanguinis esse probat.

Ergo, quod fuerat stimulis factura sine ullis,
Plenus auctorem te quoque nacta facit. 20
Acer, et ad palmæ per se cursurus honores,
Si tamen horteris, fortius ibit equus.
Adde, quod absentis cura mandata fidei
Perficias, et nullum ferro gravaris onus.
O referant grates, quoniam non possumus ipsi, 25
Di tibi : qui referent, si pia facta vident.
Sufficiatque diu corpus quoque moribus istis,
Maxima Fundani gloria, Rufe, soli.

LIBER TERTIUS.

EPISTOLA I.

Æquor, Iasonio pulsatum remige primum,
Quæque nec hoste fero, nec nive, terra, cares,
Ecquod erit tempus, quo vos ego Naso relinquam,
In minus hostilem jussus abire locum ?
An mihi Barbaria vivendum semper in ista, 5
Inque Tomitana condar oportet humo ?
Pace tua, si pax ulla est tibi, Pontica tellus.
Finitimus rapido quam terit hostis equo ;
Pace tua dixisse velim ; tu pessima duro
Pars es in exsilio, tu mala nostra gravas : 10
Tu neque Ver sentis cinctum florente corona :
Tu neque messorum corpora nuda vides :
Nec tibi pampineas Autumnus porrigit uvas :
Cuncta sed immodicum tempora frigis habent.
Tu glacie freta vincta tenes : et in æquore
piscis
Inclusus tecta sæpe natavit aqua. 16
Nec tibi sunt fontes, laticis nisi pæne marini :
Qui potus dubium sistat, alacne, sitim.
Rara, neque hæc felix, in apertis eminet arvis
Arbor ; et in terra est altera forma maris. 20
Non avis obloquitur, sylvis nisi si qua remotis
Æquoreas rauco guttute potat aquas.
Tristia per vacuos horrent absinthia campos,
Conveniensque suo messis amara loco.
Adde metus, et quod murus pulsatur ab hoste, 25
Tinctaque mortifera tabe sagitta madet :
Quod procul hæc regio est, et ab omni devia
cursu :
Nec pæde quo quisquam, nec rate, tutus eat.
Non igitur mirum, finem quærentibus horum
Alter a si nobis usque rogatur humus. 30
Te magis est mirum non hoc evincere, conjux ;
Inque meis lacrymas posse tenere malis.
Quid facias, quæris ? quæras hoc scilicet ipsum ;
Invenies, vere si reperire voles. 31
Velle parum est : cupias, ut re potiaris, oportet ;
Et faciat somnos hæc tibi cura brevis.
Velle reor multos. Quis enim mihi tam sit
iniquus,
Optet ut exsiliū pace carere meum ?
Pectore te toto, cunctisque incumbere nervis,
Et niti pro me nocte dique decet. 40
Utque juvent alii, tu debes vincere amicos,
Uxor, et ad partes prima venire tuas.

Magna tibi imposita est nostris persona libellis.
Conjugis exemplum diceris esse bonæ.
Hanc cave degeneres : ut sint præconia nostra 45
Vera, vide ; famæ quo tu caris opus.
Ut nihil ipse querar ; tacito me fama queretur,
Quæ debet, fuerit ni tibi cura mei.
Exposuit mea me populo fortuna videndum,
Et plus notitia, quam fuit ante, dedit. 50
Notior est factus Capaneus a fulminis ictu ;
Notus humo mersis Amphiarus equis.
Si minus errasset, notus minus esset Ulixes :
Magna Philoctetæ vulnere fame suo est.
Si locus est aliquis tanta inter nomina parvis, 55
Nos quoque conspicuos nostra ruina facit.
Nec te nesciri patitur mea pagina ; qua non
Inferius Coa Battide nomen habes.
Quicquid ages igitur, magna spectabere scena,
Et pia non parvis testibus uxor eris. 60
Crede mihi ; quoties laudaris carmine nostro,
Qui legit has laudes, an mereare, rogat.
Utque favere reor plures virtutibus istis,
Sic tua non paucæ carpere facta volent.
Quare, tu præsta, ne Livor dicere possit, 65
Hæc est pro miseri lenta salute viri
Cumque ego deficiam, nec possim ducere currum,
Fac tu sustineas debile sola jugum.
Ad medicum specto, venis fugientibus, æger :
Ultima pars animæ dum mihi restat, ades. 70
Quodque ego præstarem, si te magis ipse va-
lerem,
Id mihi, cum valeas fortius, ipsa refer.
Exigit hoc socialis amor, fœdusque maritum ;
Moribus hoc, conjux, exigit ipsa tuis.
Hoc domui debes, de qua censeris, ut illam 75
Non magis officiis, quam probitate, colas.
Cuncta licet facias ; nisi sis laudabilis uxor,
Non poterit credi Marcia culta tibi.
Nec sumus indigni ; nec, si vis vera fateri,
Debetur meritis gratia nulla meis. 80
Redditur illa quidem grandi cum fœnore nobis,
Nec te, si cupiat lædere, Livor habet.
Sed tamen hoc factis adijunge prioribus unum,
Pro nostris ut sis ambitiosa malis.
Ut minus infesta jaceam regione, labora ; 85
Clauda nec officii pars erit ulla tui.
Magna peto, sed non tamen invadiosa roganti ;
Utque ea non teneas, tuta repulsa tua est.
Nec mihi succense, toties si carmine nostro
Quod facis, ut facias, teque imitere, rogo. 90

Fortibus assuevit tubicen prodesse; suoque
Dux bene pugnantes incitat ore viros.
Nota tua est probitas, testataque tempus in
omne:

Sit virtus etiam non probitate minor. 94
Non tibi Amazonia est pro me sumenda securis,
Aut excisa levi pelta gerenda manu.
Numen adorandum est; non ut mihi fiat amicum,
Sed sit ut iratum, quam fuit ante, minus.
Gratia si nulla est, lacrymæ tibi gratia fient.
Hac potes, aut nulla, parte movere deos. 100
Quæ tibi ne desint, bene per mala nostra ca-
vetur;

Meque viro flendi copia dives adest.
Utque meæ res sunt, omni, puto, tempore flebis.
Has fortuna tibi nostra ministrat opes.
Si mea mors redimenda tua, quod abominor,
esset, 103

Admeti conjux, quam sequereris, erat.
Æmula Penelopes fieres, si fraude pudica
Instantes velles fallere nupta procos.
Si comes extincti manes sequerere mariti,
Esset dux facti Laodamia tui. 110
Iphias ante oculos tibi erat ponenda, volenti
Corpus in accensos mittere forte rogos.
Morte nihil opus est, nil Icaritodie tela.
Cæsaris at conjux ore precanda tuo.

Quæ præstat virtute sua, ne prisca vetustas 115
Laude pudicitie sæcula nostra premat.
Quæ Veneris formam, mores Junonis habendo,
Sola est cælesti digna reperta toro.

Quid trepidas, et adire times? non impia Procne,
Filiæ Aetæ voce movenda tua est; 120
Nec nurus Aegypti, nec sava Agamemnonis uxor;
Scyllavæ, quæ Siculas inguine terret aquas;
Telegonivæ parens ventridis nata figuris;
Nexavæ nodosas angue Medusa comas:

Femina sed princeps, in qua Fortuna videre 125
Se probat, et cæcæ crimina falsa tulit;
Qua nihil in terris, ad finem solis ab ortu,
Clarius, excepto Cæsare, mundus habet.
Eligito tempus, captatum sæpe, rogandi,
Hæreat adversa ne tua navis aqua. 130
Non semper sacras reddunt oracula sortes;
Ipsaque non omni tempore fana patent.
Cum status Urbis erit, qualem nunc auguror
esse,

Et nullus populi contrahet ora dolor:
Cum domus Augusti, Capitoli more colenda, 135
Læta, quod est et sit, plenaque pacis erit;
Tum tibi di faciant adeundi copia fiat,
Profectura aliquid tum tua verba puta.

Si quid aget majus, differ tua cæpta; caveque
Spem festinando præcipitare meam. 140
Nec rursus jubeo, dum sit vacuissima, quæras.
Corporis ad cultum vix vacat illa sui.
Curia cum patribus fuerit stipata verendis,
Per rerum turbam tu quoque oportet eas.
Cum tibi contigerit vultum Junonis adire, 145
Iac sis persone, quam tuare, memor.
Nec factum defende meum: mala causa silenda
est.

Nil nisi sollicitæ sint tua verba preces.
Tum lacrymis demenda mora est: submissaque
terre
Ad non mortales brachia tende pedes. 150
Tum pete nil aliud, ævo nisi ab hoste re-
cedam;
Hostem fortunam sit satis esse mihi.

Plura quidem subeunt; sed jam turbata timore
Hæc quoque vix poteris ore tremente loqui.
Suspiscor hoc damno tibi non fore; sentiat illa
Te majestatem pertinuissæ suam 156
Nec, tua si fletu scinduntur verba, nocebit.
Interdum lacrymæ pondera vocis habent.
Lux etiam cæptis facito bona talibus adsit, 159
Horæque conveniens, auspiciūque favens.
Sed prius imposito sanctis altaribus igni,
Thura fer ad magnos vinaque pura deos.
Equibus ante omnes Augustum numen adora,
Progeniemque piam, participemque tori.
Sint utinam mites solito sibi more, tuasque 163
Non duris lacrymas vultibus adspiciant.

EPISTOLA II.

COTTE.

Quam legis a nobis missam tibi, Cotta, salutem,
Missa sit ut vere, perveniatque, precor.
Namque meis sospes multum cruciatibus ansers;
Utque sit e nobis pars bona silva, facis.
Cumque labent alii, jactataque vela relinquunt, 5
Tu laceræ remanes ancoia sola rati.
Grata tua est igitur pietas: ignoscimus illis,
Qui cum fortuna terga dedere fugæ.
Cum feriant unum, non unum fulmina terrent,
Junctaque percusso turba pavere solet. 10
Cumque dedit paries venturæ signa ruinæ,
Sollicito vacuum fit locus ille metu.
Quis non e timidis ægri contagia vitat,
Vicinum metuens ne trahat inde malum?
Me quoque amicorum nimio terrore metnque, 15
Non odio, quidam destituere mei.
Non illis pietas, non officiosa voluntas
Defuit; adversos extimere deos.
Utque magis cauti possunt timidique videri,
Sic appellari non merueri mali. 20
At meus excusat caros ita candor amicos,
Utque habeant de me crimina nulla, favet.
Sint hac contenti venia, signentque licebit,
Purgari factum me quoque teste suum.
Pars esis pauci potior, qui rebus in arctis 25
Ferte mihi nullam turpe putastis opem.
Tunc igitur meriti morietur gratia vestri,
Cum cinis absumto corpore factus ero.
Fallar, et illa meæ superabit tempora vitæ,
Si tamen a memori posteritate legar. 30
Corpora debentur mæstis exsanguia bustis;
Effugiunt structos nomen honoreque rogos.
Occidit et Theseus, et qui comitavit Orestem;
Sed tamen in laudes vivit uterque suas.
Vos etiam seri laudabunt sæpe nepotes, 35
Claraque erit scriptis gloria vestra meis.
Hic quoque Sauromatæ jam vos novere Ge-
taque:
Et tales animos barbara turba probat.
Cumque ego de vestra nuper probitate referrem,
(Nam didici Gerice Sarmaticæque loqui) 40
Forte senex quidam, cætu cum staret in illo,
Reddidit ad nostros talia verba sonos:
Nos quoque amicitie nomen bene novimus,
hospes,
Quos procul a vobis frigidus Ister habet.
Est locus in Scythia, Tauros dixere priores, 45
Qui Getica longe non ita distat humo.
Hac ego sum terra (patriæ nec penitet) ortus.
Consortem Phæbi gens colit illa deam.

Tēpla manent hodie vastis innixa columnis ;
 Perque quater denos itur in illa gradus. 50
 Fama refert illic signum cœlestē fuisse.
 Quoque minus dubites, stat basis orba dea ;
 Araque, quæ fuerat natura candida saxi,
 Decolor affuso tincta cruore rubet.
 Fœmina sacra facit, tædæ non nota jugali,
 Quæ superat Scythicas nobilitate nurus. 55
 Sacrifici genus eat (sic instituere priores)
 Advena virgineo cæsus ut ense cadat.
 Regna Thoas habuit, Mæotide clarus in ora :
 Nec fuit Euxinis notior alter aquis. 60
 Sceptra tenente illo liquidas fecisse per auras
 Nescio quam dicunt Iphigeniam iter ;
 Quam levibus ventis sub nube per aera vectam
 Creditur his Phœbe deposuisse locis.
 Præfuerat templo multos æ rite per annos. 65
 Invita peragens tristia sacra manu.
 Cum duo velifera juvenes venere carina,
 Presseruntque suo littora nostra pede.
 Par fuit his ætas, et amor : quorum alter Orestes,
 Alter erat Pylades. Nomina fama tenet. 70
 Protinus immitem Triviæ ducuntur ad alam,
 Evincti geminas ad sua terga manus.
 Spargit aqua captos lustrali Gaia sacerdos,
 Ambiat ut fulvas infusa longa comas. 74
 Dumque parat sacrum, dum velat tempora vittis ;
 Dum tardæ causas invenit usque moræ ;
 Non ego crudelis, juvenes ignoscite, dixit ;
 Sacra suo facio barbariora loco.
 Ritus est gentis. Qua vos tamen urbe venitis ?
 Quove parum fausta puppe petistis iter ? 80
 Dixit ; et, auditio patriæ pia nomine virgo,
 Consortes urbis comperit esse suæ.
 Alter at e vobis, inquit, cadat hostia sacri ;
 Ad patrias sedes nuntius alter eat.
 Ire jubet Pylades carum periturus Oresten. 85
 Illic negat ; inque vicem pugnat uterque mori.
 Existit hoc unum, quo non convenit illis.
 Cætera par concors et sine lite fuit.
 Dum peragunt pulchri juvenes certamen amoris,
 Ad fratrem scriptas exarat illa notas. 90
 Ad fratrem mandata dabat, cuique illa dabantur
 (Humanos casus adspice) frater erat.
 Nec mora ; de templo rapiunt simulacra Dianæ :
 Clamque per immensas puppe feruntur aquas.
 Mirus amor juvenum, quamvis abierte tot anni, 95
 In Scythica magnum nunc quoque nomen ha-
 bet.
 Fabula narrata est postquam vulgaris ab illo,
 Laudarunt omnes facta piæque fidem.
 Scilicet hac etiam, qua nulla ferocior, ora
 Nomen amicitiae barbara corda movet. 100
 Quid facere Ausonia geniti debetis in Urbe,
 Cum tangerent diros talia facta Getas ?
 Adde, quod est animus semper tibi mitis, et altæ
 Indiciū mores nobilitatis habet ; 104
 Quos Volesus patrii cognoscat nominis auctor,
 Quos Numa maternus non neget esse suos ;
 Adjectique probent genitiva ad nomina Cottæ,
 Si tu non esses, interitura domus.
 Digne vir hac serie, lapsu succurrere amico
 Conveniens istis moribus esse puta. 110

EPISTOLA III.

FABIO MAXIMO.

Si vacat exiguum profugo dare tempus amico
 O sidus Fabiæ Maxime gentis, ades ;

Dum tibi, quæ vidi, referam ; seu corporis umbra,
 Seu veri species, seu fuit ille sopor.
 Nox erat : et bifores intrabat luna fenestras, 5
 Mense fere medio quanta nitere solet.
 Publica me requies curarum somnus habebat,
 Fusaque erant toto languida membra toro ;
 Cum subito pennis agitatus inhorruit aer,
 Et gemuit parvo mota fenestra sono. 10
 Territus in cubitum relevo mea membra sinis-
 trum :
 Pulsus et e trepido pectore somnus abijt.
 Stabat Amor vultu, non quo prius esse solebat,
 Fulcra tenens læva tristis acerna manu. 11
 Nec torquem collo, nec habens crinale capillis,
 Nec bene dispositas comtus, ut ante, comas.
 Horrida pendebant molles super ora capilli,
 Et visa est oculis horrida penna meis ;
 Qualis in aeris tergo solet esse columbæ,
 Tractantum multæ quam tetigere manus. 20
 Hunc simul agnovi, (neque enim mihi notior alter,) Talibus affata est libera lingua sonis ;
 O puer, exsilij decepto causa magistro,
 Quem fuit utilius non docuisse mihi ; 24
 Huc quoque venisti, pax est ubi tempore nullo,
 Et coit adstrictis barbarus Ister aquis ?
 Quæ tibi causa viæ ? nisi uti mala nostra
 videres ;
 Quæ sunt, si nescis, invidiosa tibi.
 Tu mihi dictasti juvenilia carmina primus ;
 Apposui senis, te duce, quinque pedes. 30
 Nec me Mæonio consurgere carmine, nec me
 Dicere magnorum passus es acta ducum.
 Forsitan exiguas, aliquas tamen, arcus et ignis
 Ingenij vires comminuere mei.
 Namque ego dum canto tua regna, tuæque
 parentis, 35
 In nullum mea mens grande vacavit opus.
 Nec satis id fuerat ; stultus quoque carmina feci,
 Artibus ut posses non rudis esse meis.
 Pro quibus exsilium misero mihi reddita merces :
 Id quoque in extremis, et sine pace, locis. 40
 At non Chionides Eumolpus in Orphea talis,
 In Phryga nec Satyrum talis Olympus erat.
 Præmia nec Chiron ab Achilli talia cepit :
 Pythagoræque ferunt non nocuisse Numam. 44
 Nomina non referam longum collecta per ævum,
 Discipulo perii solus ab ipse meo.
 Dum damus arma tibi, dum te, lascive, docemus,
 Hæc te discipulo dona magister habet.
 Scis tamen, ut liquido juratus dicere possis,
 Non me legitimos sollicitasse toros. 50
 Scripsimus hæc istis, quarum nec vitta pudicos
 Contingit crines, nec stola longa pedes.
 Dic, precor, equando didicisti fallere nuptas,
 Et facere incertum per mea jussa genus ?
 An sit ab his omnis rigide submota libellis, 55
 Quam lex furtivus arcet habere viros ?
 Quid tamen hoc prodest, vetitū si lege severa
 Credor adulterij composuisse notas ?
 At tu (sic habeas ferientes cuncta sagittas,
 Sic nunquam rapido lampades igne vacent ; 60
 Sic regat imperium, terrasque coercent omnes
 Cæsar, ab Ænea qui tibi fratre nepos)
 Effice, sit nobis non implacabilis ira ;
 Meque loco plecti commodiore velit.
 Hæc ego visus etiam puero dixisse volucris ; 65
 Hos visus nobis ille dedisse sonos.
 Per mea tela faces, et per mea tela sagittas,
 Per matrem juro, Cæsareumque caput :

Nil nisi concessum nos te didicisse magistro,
 Artibus et nullum crimen inesse tuis. 70
 Utque hoc, sic utinam defendere cætera posses!
 Scis aliud, quod te lauserit, esse magia.
 Quicquid id est, (neque enim debet dolor ille
 referri,) 71
 Non potes a culpa dicere abesse tua. 74
 Tu licet erroris sub imagine crimen umbres;
 Non gravior merito vindictis ira fuit:
 Ut tamen adspicerem, consolaretque jacentem,
 Lapsa per immensas est mihi penna vias.
 Hæc loca tum primum vidi, cum matre rogante
 Phasias est telis fixa puella meis. 80
 Quæ nunc cur iterum post sæcula longa revisam,
 Tu facis, o castris miles amice meis.
 Pone metus igitur; mitescet Cæsaris ira:
 Et veniet votis mollior hora tuis.
 Neve moram timeas, tempus, quod quaerimus,
 instat: 85
 Cuncta que lætitiæ plena triumphus habet
 Dum domus, et nati, dum mater Livia gaudet;
 Dum gaudes patriæ magne ducisque pater;
 Dum tibi gratatur populus, totamque per Urbem
 Omnis odoratis ignibus ara calet; 90
 Dum faciles aditus præbet venerabile templum;
 Sperandum nostras posse valere preces.
 Dixit; et aut ille est tenues dilapsus in auras,
 Ceperunt sensus aut vigilare mei.
 Si dubitem, quin his faveas, o Maxime, dictis, 95
 Memnonio cygnos esse colore putem.
 Sed neque mutatur nigra pice lacteus humor,
 Nec, quod erat candens, fit terebinthus, ebur.
 Conveniens animo genus est tibi: nobile namque
 Pectus, et Herculeæ simplicitatis habes. 100
 Livor, iners vitium, mores non exit in altos,
 Utque latens ima vipera serpit humo.
 Mens tua sublimis supra genus eminet ipsum:
 Grandius ingenio nec tibi nomen inest.
 Ergo alii noceant miseris, optentque timeri, 105
 Tinctaque mordaci spicula felle gerant.
 At tua supplicibus domus est adsueta juvandis:
 In quorum numero me precor esse velis.

EPISTOLA IV.

Hæc tibi non vanam portantia verba salutem
 Naso Tomitana mittit ab urbe tuus;
 Utque suo faveas mandat, Rufine, Triumpho:
 In vestras venit si tamen ille manus. 5
 Est opus exiguum, vastique paratibus impar;
 Quale tamen cunque est, ut tuare, rogo
 Firma valent per se, nullumque Machaona quaerunt:
 Ad medicam dubius confugit æger opem.
 Non opus est magnis placido lectore poetis;
 Quamlibet invitum difficilemque tenent. 10
 Nos, quibus ingenium longi minucere labores,
 Aut etiam nullum forsitan ante fuit,
 Viribus infirmi, vestro candore valemus.
 Quem mihi si demas, omnia rapta putem.
 Cunctaque cum mea sint propenso nixa favore,
 Præcipuum veniæ jus habet ille liber. 16
 Spectatum vates alii scripsere triumphum.
 Est aliquid memori visa notare manu.
 Nosea vix avidam vulgo captata per aurem
 Scripsimus: atque oculi fama fuere mei. 20
 Scilicet affectus similes, aut impetus idem,
 Rebus ab auditis conspicuisque venit?

Nec nitor argenti, quem vos vidistis, et auri,
 Quod mihi defuerit, purpuraque illa, queror
 Sed loca, sed gentes formatae mille figuris 25
 Nutrissent carmen, præliaque ipsa, meum.
 Et regum vultus, certissima pignora mentis,
 Juvissent aliqua forsitan illud opus.
 Plausibus ex ipsis populi, lætoque favore,
 Ingenium quodvis incaluisse potest. 30
 Tamque ego summaissem tali clamore vigorem,
 Quam rudis audita miles ad arma tuba.
 Pectora sint nobis nivibus glacieque licebit,
 Atque hoc, quem patior, frigidiora loco;
 Illa ducis facies, in curru stantis eburno, 35
 Excuteret frigus sensibus omne meis.
 His ego defectus, dubiisque auctoribus usus,
 Ad vestri venio jure favoris opem.
 Nec mihi nota ducum, nec sunt mihi nota locorum
 Nomina: materiam vix habuere manus. 40
 Pars quota de tantis rebus, quam fama referre,
 Aut aliquis nobis scribere posset, erat?
 Quo magis, o lector, debes ignorare, si quid
 Erratum est illic præteritumve mihi.
 Adde quod, assiduam domini meditata querelam, 45
 Ad lætum carmen vix mea versa lyra est,
 Vix bona post tanto quaerenti verba subibant:
 Et quædere aliquid res mihi visa nova est.
 Utque reformidant insuetum lumina solem,
 Sic ad lætitiæ mens mea segnis erat. 50
 Est quoque cunctarum novitas carissima rerum;
 Gratiæ officio, quod mora tardat, abest.
 Cætera certatim de magno scripta triumpho
 Jam pridem populi suspicor ore legi.
 Illa bibit sitiens lector, mea pocula plenus: 55
 Illa recens pota est, nostra tepescit aqua.
 Non ego cessavi, nec fecit inertia serum:
 Ultima me vasti sustinet ora fieti.
 Dum venit huc rumor, properataque carmina sunt,
 Factaque eunt ad vos, annus abisse potest. 60
 Nec minimum refert, intacta rosaria primus,
 An sera carpas pæne relicta manu.
 Quid mirum, lectis exhausto floribus horto,
 Si duce non facta est digna corona suo?
 Deprecor, hæc vatum contra sua carmina ne quis
 Dicta putet, Pro se Musa locuta mea est. 66
 Sunt mihi vobiscum communia sacra, poetæ;
 In vestro miseris si licet esse choro.
 Magnaque pars animæ mecum vixistis, amici:
 Hæc ego vos absens nunc quoque parte colo. 70
 Sint igitur vestro mea commendanda favore
 Carmina, non possum pro quibus ipse loqui,
 Scripta placent a morte fere: quia lædere vivos
 Livor, et injusto carpere dente solet.
 Si genus est mortis male vivere; terra moratur:
 Et desunt fatis sola sepulcra meis. 76
 Denique, opus nostræ culpetur ut undique curæ
 Officium nemo, qui reprehendat, erit
 Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas:
 Hæc ego contentos auguror esse deos. 80
 Hæc facit, ut veniat pauper quoque gratas aras,
 Et placeat cæso non minus agna bove.
 Res quoque tanta fuit, quantæ subsistere summo
 Æneidos vati grande fuisset onus.
 Ferre etiam molles elegi tam vasta triumphum 85
 Pondera disparibus non potuere rotis.
 Quo pede nunc utar, dubia est sententia nobis,
 Alter enim de te, Rhene, triumphus adest.
 Irrita verorum non sunt præsentia vatum.
 Danda Jovi laurus, dum prior illa viret. 90

Nec mea verba legis, qui sum submotus ad Istrum,

Non bene pacatis flumina pota Getis:
Ista dei vox est; deus est in pectore nostro.
Hæc duce prædico vaticinorque deo.

Quid cessas currum, pompamque parare triumphis, 95

Livia? jam nullas dant tibi bella moras.
Perfida damnatas Germania projicit hastas.

Jam pondus dices omen habere meum.
Crede, brevique fides aderit; geminabit honorem

Filius, et junctis, ut prius, ibit equis. 100
Promove, quod injicias humeris victoribus, ostrum.

Ipsa potest solitum nosse corona caput.
Scuta sed et galeæ gemmis radientur et auro,

Stentque super victos trunca tropæa viros.
Oppida turritis cingantur eburæa muris; 105

Fictaque res vero more putetur agi.
Squalidus immissus fracta sub arundine crines

Rhenus, et infectas sanguine portet aquas.
Barbara jam capti poscunt insignia reges,

Textaque fortuna divitiaria sua. 110
Et quæ præterea virtus invicta tuorum

Sæpe parata tibi, sæpe paranda facit.
Di, quorum monitu sumus eventura locuti,

Verba, precor, celeri nostra probate fide.

EPISTOLA V.

MAXIMO COTTÆ.

Quam legis, unde tibi mittatur epistola, quæris?
Hinc, ubi cæreulis jungitur Ister aquis.

Ut regio dicta est, succurrere debet et auctor,
Læsus ab ingenio Naso poeta suo.

Qui tibi, quam mallet præsens afferre salutem, 5
Mittit ab hirsutis, Maxime Cotta, Getis.

Legimus, æ juvenis patii non degener oris,
Dicta tibi pleno verba diserta foro.

Quæ, quamquam lingua mihi sunt propetante
per horas

Lectæ satis multas, pauca fuisse queror. 10
Plura sed hæc feci relegendo sæpe; nec unquam

Non mihi, quam primo, grata fuisse magis.
Cumque nihil toties lecta et dulcedine perdant,

Viribus illa suis, non novitate, placent.
Felices, quibus hæc ipso cognoscere in actu, 15

Et tam facundo contigit ore frui!
Nam quamquam sapor est allata dulcis in unda,

Gratius ex ipso fonte bibuntur aquæ.
Et magis adducto pomum decerpere ramo,

Quam de cælata sumere lance juvat. 20
At nisi peccassem, nisi me mea Musa fugasset,

Quod legi, tua vox exhibuisset opus.
Utque fui solitus, sedissem forsitan unus

De centum judex in tua verba viris.
Major et implesset præcordia nostra voluptas. 25

Cum traheret dictis annueremque tuis.
Quem quoniam fatum, vobis patriaque relictis,

Inter inhumanos maluit esse Getas;
Quod licet, ut videat tecum magis esse, legenda

Sæpe, precor, studii pignora mitte tui: 30
Exemploque meo, nisi dedignaris id ipsum,

Utere; quod nobis rectius ipse dares.
Namque ego, qui perii jam pridem, Maxime,

vobis,
Ingenio nitor non periisse meo.

Redde vicem: nec rara tui monumenta laboris 35
Accipiant nostræ, grata futura, manus.

Dic tamen, o juvenis studiolorum plene meorum,
Ecquid ab his ipsis admoneare mei?

Ecquid, ubi aut recitas factum modo carmen amicis,

Aut, quod sæpe soles, exigis ut recitent, 40
Interdum queritur tua mens, oblita quid absit?

Nescio quid certe sentit abesse sui.
Utque loqui de me multum præsentem solebas,

Nunc quoque Nasonis nomen in ore tuo est? 45
Ipse quidem Getico peream violatus ab arcu,

(Et sit perjuri quam prope pœna vides)
Te nisi momentis video pæne omnibus absens.

Gratia dis, menti quolibet ire licet.
Hæc ubi perveni nulli cernendus in Urbem,

Sæpe loquor tecum, sæpe loquente fruor, 50
Tum, mihi difficile est, quam sit bene, dicere,

quamque
Candida judiciis hora sit illa meis.

Tum me, si qua fides, cælesti sede receptum
Cum fortunatis suspicor esse deis.

Rursus, ut huc rediî, cælum superosque relinquo. 55

A Styge nec longe Pontica distat humus.
Unde ego si fato nitor prohibente reverti;

Spem sine profectu, Maxime, tolle mihi.

EPISTOLA VI.

AMICORUM CUIDAM.

Naso suo, nomen posuit cui pæne, sodali
Mittit ab Euxinis hoc breve carmen aquis.

At si cauta parum scripsisset dextra, quis esset,
Forsitan officio parta querela foret.

Cur tamen, hoc alius tutum credentibus, unus, 5
Appellent ne te carmina nostra, rogas?

Quanta sit in media clementia Cæsaris ira,
Ex me, si nescis, certior esse potes.

Huic ego, quam patior, nil possem demere pœnæ,
Si judex meriti cogeret esse mei, 10

Non vetat ille sui quenquam meminisse sodalis;
Nec prohibet tibi me scribere, teque mihi.

Nec scelus admittas, si consoleris amicum,
Mollibus et verbis aspera fata leves,

Jur, dum tuta times, facis ut reverentia talis 15
Fiat in Augustos invidiosa deos?

Fulminis afflatus interdum vivere telis
Vidimus, et refici, non prohibente Jove.

Nec, quia Neptunus navem lacerarat Ulixia,
Leucotheæ nanti ferre negavit opem. 20

Crede mihi, miseris cælestia numina parcunt:
Nec semper læsos, et sine fine, premunt.

Princepe nec nostro deus est moderatior ullus.
Justitia vires temperat ille suas.

Nuper æmæ Cæsar facta de marmore templo, 25
Jampidem posuit mentis in sede suæ.

Jupiter in multos temeraria fulmina torquet,
Qui pœnam culpa non meruere pari.

Obtruerit sævis cum tot deus æquoris undis,
Ex illis mergi pars quota digna fuit? 30

Cum pereant acie fortissima quæque, vel ipso
Judice, delectus Martis iniquus erit.

At, si forte velis in nos inquirere, nemo est,
Qui se, quod patitur, commoverisse neget

Adde, quod extinctos vel aqua, vel Marte, vel igni 35

Nulla potest iterum restituuisse dies.
Restituit multos, aut pœne partem levavit

Cæsar; et in multis me velit esse precor.
An tu, cum tali populus sub principe simus,

Alloquio profugi credis inesse metum? 40
'Orsitân hæc domino Busiride jure tunc eres,

Aut solito clausos urere in ære viros.

Desine mitem animum vano infamare timore.

Seva quid in placidis saxa vereris aquis?

Ipse ego, quod primo scripsi sine nomine vo-
bia. 45

Vix excusari posse mihi videor

Sed pavor attonito rationis ademerat usum,

Cesserat omne novis consiliumque malis.

Fortunamque meam metuens, non vindicis iram,

Terrebar titulo nominis ipse mei. 50

Hactenus admonitus memori concede poetæ,

Ponat ut in chartis nomina cara suis.

Turpe erit ambobus, longo mihi proximus usu

Si nulla libri parte legare mei.

Ne tamen iste metus somnos tibi rumpere pos-
sit; 55

Non ultra, quam vis, officiosus ero.

Teque tegam, qui sis; nisi cum permiseris ipse.

Cogetur nemo munus habere meum.

Tu modo, quem poteras vel aperte tutus amare,

S' res est anceps ista, latenter ama. 60

EPISTOLA VII

AMICIS.

Verba mihi desunt eadem tam sæpe roganti,

Jamque pudet vanas fine carere preces.

Tardâ consimili fieri de carmine vobis,

Quidque petam, cunctos edidicisse reor.

Nostraque quid portet jam nosis epistola, quam-
vis 5

Charta sit a vinclis non labefacta suis.

Ergo mutetur scripti sententia nostri,

Ne toties contra, quam rapit amnis, eam.

Quod bene de vobis speravi, ignorete, amici:

Talia peccandi jam mihi finis erit. 10

Nec gravis uxori dicar: quæ scilicet in me

Quam proba, tam timida est, experiensque pa-
rum.

Hæc quoque, Naso, feres: etenim pejora tulisti.

Jam tibi sentiri sarcina nulla potest.

Ductus ab armento taurus detractat aratrum, 15

Subtrahit et duro colla novella iugo.

Nos, quibus adsuevit fatum crudeliter uti,

Ad mala jam pridem non sumus ulla rudes.

Venimus in Geticos fines; moriamur in illis:

Parcaque ad extremum, qua mea cœpit, eat. 20

Spem juvet amplecti; quæ non juvat irrita sem-
per;

Et fieri cupias si qua, futura putes.

Proximus huic gradus est, bene desperare salu-
tem,

Seque semel vera scire perisse fide.

Curando fieri quædam majora videmus 25

Vulnera, quæ melius non tetigisse fuit.

Mitius ille perit, subita qui mergitur unda,

Quam sua qui tumidis brachia lassat aquis.

Cur ego concepi Scythicis me posse carere

Finibus, et terra prosperiore frui? 30

Cur aliquid de me speravi lenius unquam?

An fortuna mihi sic mea nota fuit?

Torqueor en gravius; repetitaque forma locorum

Exsilium renovat triste, recensque facit.

Est tamen utilis, studium cessasse meorum, 35

Quam, quas admorint, non valuisse preces.

Magna quidem res est, quam non audetis, amici;

Sed si quis peteret, qui dare vellet, erat.

Dummodo non vobis hoc Cæsaris ira negarit;

Fortiter Euxinis innotiemur aquis. 40

EPISTOLA VIII.

MAXIMO

Quæ tibi, quærebam, memorem testantia curam

Dona Tomitanus mittere posset ager

Dignus es argento, fulvo quoque dignior auro:

Sed te, cum donas, ista juvare solent.

Nec tamen hæc loca sunt ullo pretiosa metallo. 5

Hostis ab agricola vix sinit illa fodi.

Purpura sæpe tuos fulgens prætexit amictu:

Sed non Sarmatica tingitur illa manu.

Vellera dura ferunt pecudes, et Palladis uti

Arte Tomitanæ non didicere nurus. 10

Frœmina pio lana Cerealia munera frangit,

Suppositoque gravem vertice portat aquam.

Non hic pampineis amicitur vitibus ulmus:

Nulla premunt ramos pondere poma suo.

Tristia deformes pariunt absinthia campi, 15

Terraque defructu quam sit amara docet.

Nil igitur tota Ponti regione sinistri,

Quod mea sedulitas mittere posset, erat.

Clausa tamen misi Scythica tibi tela phætrea:

Hoste precor fiant illa cruenta tuo. 20

Hos habet hæc calamos, hos hæc habet ora li-
bellos.

Hæc viget in nostris, Maxime, Musa locis.

Quæ quanquam misisse pudet, quia parva viden-
tur,

Tu tamen hæc, quæso, consule missa boni.

EPISTOLA IX.

Quod sit in his eadem sententia, Brute, libellis,

Carmina nescio quem carpere nostra refers:

Nil nisi me terra fruar ut propiore rogare,

Et, quam sim denso cinctus ab hoste, queri.

O quam de multis vitium reprehenditur unum! 5

Hoc peccat solum si mea Musa, bene est.

Ipse ego librorum video delicta meorum;

Cum sua plus justo carmina quisque probet.

Auctor opus laudat. Sic forsitan Agrius olim

Thersiten facie dixerit esse bona. 10

Judicium tamen hic nostrum non decipit error;

Nec, quicquid genui, protinus illud amo.

Cur igitur, si me videam delinquere, peccem,

Et patiar scripto crimen inesse, rogas.

Non eadem ratio est, sentire et demere morbos.

Sensus inest cunctis; tollitur arte malum. 16

Sæpe aliquod cupiens verbum mutare, relinquo

Judicium vires destituuntque meum.

Sæpe piget (quid enim dubitem tibi vera fateri?)

Corrigere, et longi ferre laboris onus. 20

Scribentem juvat ipse favor, minuitque laborem;

Cumque suo crescens pectore fervet opus.

Corrigere at res est tanto magis ardua, quanto

Magnus Aristarcho major Homerus erat.

Sic animum lento cararum frigore lædit, 25

Ut cupidi cursor frena retentat equi.

Atque ita di mites minuant mihi Cæsaris iram,

Ossaque pacata nostra tegantur humo;

Ut mihi conanti nonnunquam intendere curas,

Fortunæ species obstat acerbæ meæ. 30

Vixque mihi videor, faciam quod carmina, sanus,

Inque feris curem corrigere illa Getis.

Nil tamen e scriptis magis excusabile nostris,

Quam sensus cunctis pene quod unus inest.

Læta fere latus cecini; cano tristia tristis 35

Conveniens operi tempus utrumque suo est.

Quid, nisi de vitio scribam regionis amaræ,
 Utque solo moriar commodiore, precer?
 Cum toties eadem dicam, vix audior ulli:
 Verbaque profectu dissimulata carent. 40
 Et tamen hæc eadem cum sint, non scribimus
 isdem:
 Unaque per plures vox mea tenet opem.
 An, ne bis sensum lector reperiret eundem,
 Unus amicorum, Brute, rogandus erat?
 Non fuit hoc tanti; confesso ignoscite, docti. 45
 Vilior est operis fama salute mea.

Denique materiam, quam quis sibi finxerit ipse,
 Arbitrio variat multa poeta suo.
 Musa mea est index nimium quoque vera malo-
 rum;
 Atque incorruptæ pondera testis habet. 50
 Nec liber ut fieret, sed uti sua cuique daretur
 Littera, propositum curaue nostra fuit.
 Postmodum collectas, utcunque sine ordine, junxi.
 Hoc opus electum ne mihi forte putes.
 Da veniam scriptis, quorum non gloria nobis 55
 Causa, sed utilitas officiumque fuit

LIBER QUARTUS.

EPISTOLA I

SEXTO POMPEIO.

Accipe, Pompei, deductum carmen ab illo,
 Debitor est vitæ qui tibi, Sexte, suæ.
 Qui si non prohibes a me tua nomina poni,
 Accedet meritis hæc quoque summa tuis.
 Sive trahis vultus; equidem peccasse fatebor. 5
 Delicti tamen est causa probanda mei.
 Non potuit mea mens, quin esset grata, teneri.
 Sit precor officio non gravis ira pio.
 O quoties ego sum libris mihi visus in istis
 Impius, in nullo quod legeres loco! 10
 O quoties, alii vellem cum scribere, nomen
 Retulit in ceras inscia dextra tuum!
 Ipse mihi placuit mendis in talibus error;
 Et vix invita facta litura manu est.
 Viderit ad summum, dixi. Licet ipse queratur;
 Hanc pudet offensam non meruisse prius. 16
 Da mihi, si quid ea est, hebetantem pectora Le-
 then;
 Oblitus potero non tamen esse tui,
 Idque sinas oro; nec fastidia repellas
 Verba, nec officio crimen inesse putes. 20
 Et levius hæc meritis referatur gratia tantis.
 Sin minus; invito te quoque gratus ero.
 Nunquam pigra fuit nostris tua gratia rebus:
 Nec mihi munificas arca negavit opes.
 Nunc quoque nil subitis clementia terribis fati 25
 Auxilium vitæ fertque feretque meæ.
 Unde, roges forsitan, fiducia tanta futuri
 Sit mihi: quod fecit quisque tuetur opus.
 Ut Venus artificis labor est et gloria Coi,
 Æquoreo madidas quæ premit imbre comas;
 Arcis ut Actææ vel eburna vel ænea custos 31
 Bellica Phidiaca stat dea facta manu;
 Vindicat ut Calamis laudem, quos fecit, equo-
 rum;
 Ut similis veræ vacca Myronis opus;
 Sic ego pars rerum non ultima, Sexte, tuarum;
 Tutelaque feror munus opusque tuæ. 36

EPISTOLA II.

SEVERO.

Quod legis, o vates magnorum maxime regum,
 Venit ab intonsa usque, Severe, Getis.
 Cujus adhuc nomen nostros tacuisse libellos,
 Si modo permittis dicere vera, pudet

Orba tamen numeris cessavit epistola nunquam
 Ire per alternas officiosa vices. 6
 Carmina sola tibi memorem testantia curam
 Non data sunt. Quid enim, quæ facis ipse,
 darem?
 Quis mel Aristæo, quis Baccho vina Falerno,
 Triptolemo fruges, poma det Alcinoos? 10
 Fertile pectus habes, interque Heliconæ colentes
 Uberius nulli provenit ista seges.
 Mittere carmen ad hunc, frondes erat addere syl-
 vis.
 Hæc mihi cunctandi causa, Severe, fuit.
 Nec tamen ingenium nobis respondet ut ante:
 Sed siccum sterili vomere litus aro. 16
 Scilicet ut limus venas excæcat in undis,
 Læsaque suppresso fonte resistit aqua;
 Pectora sic mea sunt limo vitata malorum,
 Et carmen vena pauperiore fluit. 20
 Si quis in hac ipsum terra posuisset Homerum,
 Esset, crede mihi, factus et ille Getes.
 Da veniam fasso; studiis quoque frena remisi:
 Ducitur et digitis littera rara meis.
 Impetus ille sacer, qui vatium pectora nutrit, 25
 Qui prius in nobis esse solebat, abest.
 Vix venit ad partes, vix sumtæ Musa tabellæ
 Imponit pigras pæne coacta manus.
 Parvaque, ne dicam scribendi nulla voluptas
 Est mihi; nec numeris nectere verba juvat. 30
 Sive quod hinc fructus adeo non cepimus ullos,
 Principium nostri res sit ut ista mali;
 Sive quod in tenebris numerosos ponere gressus,
 Quodque legas nulli scribere carmen, idem
 est.
 Excitat auditor studium: laudataque virtus 35
 Crescit, et immensum gloria calcar habet.
 Illic mea cui recitem, nisi flavis scripta Corallis,
 Quasque alias gentes barbarus Ister habet?
 Sed quid solus agam? quaque infelicia perdam
 Otia materia, surripiamque diem? 40
 Nam quia nec vinum, nec me tenet alea fallax,
 Per quæ clam tacitum tempus abire solet;
 Nec me, quod cuperem, si per fera bella lice-
 ret,
 Oblectat cultu terra novata suo.
 Quid, nisi Pierides, solatia frigida, restat, 45
 Non bene de nobis quæ meruere dem?
 At tu, cui bibitur felicius Aoniis fons,
 Utiliter studium quod tibi cedit, ama;
 Sacraque Musarum merito cole: quodque lega-
 mus,
 Huc aliquid curæ mitte recentis opus 50

EPISTOLA III.

AMICO INSTABILI

Conquerar, an taceam? ponam sine nomine
crimen.
An notum, qui sis, omnibus esse velim?
Nomine non utar, ne commendare querela,
Quæratque tibi carmine fama meo.
Dum mea puppis erat valida fundata carina, 5
Qui mecum velles currere, primus eras.
Nunc, quia contraxit vultum Fortuna, recedis,
Auxilio postquam scis opus esse tuo.
Dissimulas etiam, nec me vis nosse videri:
Quisque sit, audito nomine, Naso, rogas. 10
Ille ego sum, quamquam non vis audire, vetusta
Pæne puer puero junctus amicitia.
Ille ego, qui primus tua seria nosse solebam,
Qui tibi jucundis primus adesce jocis.
Ille ego convictor, densoque domesticus usu;
Ille ego iudicii unica Musa tuis. 16
Idem ego sum, qui nunc, an vivam, perfide, ne-
scis;
Cura tibi de quo querere nulla fuit.
Sive fui nunquam carus, simulque fateris;
Seu non fingebas, invenire levis. 20
Aut age dic aliquam, quæ te mutaverit, iram:
Nam nisi justa tua est, justa querela mea est.
Quæ te consimilem res nunc vetat esse priori?
An crimen, cæpi quod miser esse, vocas?
Si mihi rebus opem nullam factisque ferebas;
Venisset verbis charta notata tribus. 26
Vix equidem credo, sed et insultare jacenti
Te mihi, nec verbis parcere, fama refert.
Quid facias, ah demens? cur, si Fortuna recedat,
Naufragio lacrymas eripis ipse tuo? 30
Hæc dea non stabili, quam sit levis, orbe fatetur,
Quem summum dubio sub pede semper habet.
Quolibet est folio, quavis incertior aura.
Par illi levitatis, improbe, sola tua est.
Omnia sunt hominum tenui pendencia filo: 35
Et subito casu, quæ valere, ruunt.
Divitis audita est cui non opulencia Cræsi?
Nempe tamen vitam captus ab hoste tulit.
Ille Syracosia modo formidatus in urbe,
Vix humili duram repulit arte famem. 40
Quid fuerat Magno majus? tamen ille rogavit
Submissa fugiens voce clientis opem.
Cuique viro totus terrarum paruit orbis,
Indigus effectus omnibus ipse magis.
Ille Jugurthino clarus Cimbroque triumpho, 45
Quo victrix toties consule Roma fuit,
In cæno latuit Marius, cannaque palustri,
Pertulit et tanto multa pudenda viro.
Ludit in humanis divina potentia rebus,
Et certam præsens vix habet hora fidem. 50
Littus ad Euxinum, si quis mihi diceret, ibis,
Et metues arcu ne feriare Gætæ;
I, bibe, dixissem, purgantes pectora succos,
Quicquid et in tota nascitur Anticyra.
Sum tamen hæc passus: nec si mortalia possem,
Et summi poteram tela cavere dei. 56
Tu quoque fac timeas; et, quæ tibi læta videntur,
Dum loqueris, fieri tristitia posse puta.

EPISTOLA IV.

SEXTO POMPEIO.

Nulla dies adeo est australibus humida nimbis,
Non intermissis ut fluat imber aquis.

! Nec sterilis locus ullus ita est, ut non sit in illo
Mista fere duris utilis herba rubis.
Nil adeo fortuna gravis miserabile fecit, 5
Ut minuant nulla gaudia parte malum.
Ecce domo, patriaque carens, oculisque meorum,
Naufragus in Getici littoris actus aquas;
Qua tamen, inveni, vultum diffundere causa
Possem, fortunæ nec meminisse meæ. 10
Nam mihi cum fulva tristis spatiarer arena,
Visa est a tergo penna dedisse sonum.
Respicio; nec corpus erat, quod cernere possem
Verba tamen sunt hæc aure recepta mea:
En ego lætarum venio tibi nuntia rerum. 15
Fama, per immensas aere lapsa vias
Consule Pompeio, quo non tibi carior alter,
Candidus et felix proximus annus erit.
Dixit; et, ut læto Pontum rumore replevit,
Ad gentes alias hinc dea vertit iter. 20
At mihi, dilapsis inter nova gaudia curis,
Excidit asperitas hujus iniqua loci.
Ergo ubi, Jane biceps, longum reseraveris annum,
Pulsus et a sacro mense December erit;
Purpura Pompeium summi velabit honoris; 25
Nec titulus quicquam debeat ille suis.
Cernere jam videor rumpi penetrata turba,
Et populum lædi deficiente loco.
Templaque Tarpeie primum tibi sedis adiri;
Et fieri faciles in tua vota deos. 30
Colla boves nivosos certæ præbere securi,
Quos aluit campis herba Falisca suis.
Cumque deos omnes, tum quos impensius æquos
Esse tibi cupias, cum Jove Cæsar erit.
Curia te excipiet, patres iuc e more vocati 35
Intentant aures ad tua verba suas.
Hos ubi facundo tua vox hilaraverit ore,
Utque solet, tulerit prospera verba dies;
Egeris et meritis superis cum Cæsare grates;
Qui causam, facias cur ita sæpe, dabit: 40
Inde domum repetes toto comitante senatu.
Officium populi vix capiente domo.
Me miserum, turba quod non ego cernar in illa
Nec poterunt istis lumina nostra frui!
Quamlibet absentem, qua possum, mente videbo: 46
Adspiciet vultus consulis illa sui.
Di faciant, aliquo subeat tibi tempore nostrum
Nomen; et, Heu, dicas, quid miser ille facit?
Hæc tua pertulerit si quis mihi verba, fatebor
Protinus exsilium mollius esse meum. 50

EPISTOLA V.

EIDEM JAM CONSULI.

Ite, leves elegi, doctas ad consulis aures,
Verbaque honorato ferte legenda viro.
Longa via est, nec vos pedibus proceditis æquis:
Tectaque brumali sub nive terra latet.
Cum gelidam Thracen, et opertum nubibus Hæ-
mon, 5
Et maris Ionii transieritis aquas;
Luce minus decima dominam venietis in Urbem,
Ut festinatum non faciatis iter.
Protinus inde domus vobis Pompeia petatur.
Non est Augusto junctor ulla Foro. 10
Si quis, ut in populo, qui sitis, et unde, requirit;
Nomina decepta quælibet aure ferat.
Ut sit enim tutum, sicut reor esse, fateri;
Verba minus certe ficta timoris habent.
Copia nec vobis ullo prohibente videndi 15
Consulis, ut limen contigeritis, erit.

Aut reget ille suos dicendo jura Qu'rites,
 Conspicuum signis cum premet altus ebur;
 Aut populi reditus positam componet ad hastam,
 Et minui magnæ non sinet urbis opes. 20
 Aut, ut erunt patres in Julia templa vocati,
 De tanto dignis consule rebusaget.
 Aut feret Augusto solitam natoque salutem,
 Deque parum noto consulat officio.
 Tempus ab his vacuum Cæsar Germanicus omne
 Auferet. A magnis hunc colit ille deis. 26
 Cum tamen a turba rerum requieverit harum,
 Ad vos mansuetas porriget ille manus:
 Quidque parens ego vester agam, fortasse requiret.
 Talia vos illi reddere verba velim: 30
 Vivit adhuc, vitamque tibi debere fatetur,
 Quam prius a mihi Cæsare munus habet.
 Te sibi, cum fugeret, memori solet ore referre,
 Barbariæ tutas exhibuisse vias.
 Sanguine Bistonium quod non tepefecerit ense,
 Effectum curæ pectoris esse tui. 36
 Addita præterea vitæ quoque multa tuendæ
 Munera, ne propitias attenuaret opes.
 Pro quibus ut meritis referatur gratia, jurat
 Se fore mancipium tempus in omne tuum. 40
 Nam prius umbrosa carituros arbore montes,
 Et freta velivolos non habitura rates,
 Fluminaque in fontes cursu reditura supino;
 Gratia quam meriti possit abire tui.
 Hæc ubi dixeritis, servet sua dona, rogate. 45
 Sic fuerit vestræ causa peracta viæ.

EPISTOLA VI.

BRUTO.

Quam legis, ex illis tibi venit epistola, Brute,
 Nasonem nolles in quibus esse, locis.
 Sed, tu quod nolles, voluit miserabile fatum.
 Heu mihi, plus illud, quam tua vota, valet!
 In Scythia nobis quinquennis Olympias acta est:
 Jam tempus lustris transit in alterius. 6
 Perstat enim Fortuna tenax, votisque malignum
 Opponit nostris insidiosa pedem.
 Certus eras pro me, Fabiæ lux Maxime gentis,
 Numen ad Augustum supplice voce loqui. 10
 Occidis ante preces; causamque ego, Maxime,
 mortis
 (Nec fueram tanti) me reor esse tuæ.
 Jam timeo nostram cuiquam mandare salutem:
 Ipsum morte tua concidit auxilium.
 Ceperat Augustus deceptæ ignorare culpæ; 15
 Spem nostram, terras deseruitque simul.
 Quale tamen potui de coelitis, Brute, recenti
 Vestra procul positus carmen in ora dedi.
 Quæ prosit pietas utinam mihi; sique malorum
 Jam modus, et sacre mitior ira domus! 20
 Te quoque idem liquido possum jurare precari,
 O mihi non dubia cognite Brute nota.
 Nam cum præstiteris vtrum mihi semper amorem,
 Hic tamen adverso tempore crevit amor.
 Quicque tuas pariter lacrymas nostrasque videret,
 Passuros pœnam crederet esse duos. 26
 Lenem te miseris genuit natura, nec ulli
 Mitius ingenium, quam tibi, Brute, dedit.
 Ut qui, quid valeas, ignoret, Marte forensi,
 Posse tuo peragi vix putet ore reos. 30
 Scilicet ejusdem est, quamvis pugnare videtur
 Supplicibus facilem, sotentibus esse truncem.
 Cum tibi suscepta est legis vindicta severæ,
 Verba velot tinctum singula virus habent.

Hostibus eveniat, quam sis violentus in armis, 35
 Sentire, et linguæ tela subire tuæ.
 Quæ tibi tam tenui cura lignantur, ut omnes
 Istius ingenium corporis esse negent,
 At si quem lædi fortuna cernis iniqua,
 Mollior est animo scæmina nulla tuo. 40
 Hoc ego præcipue sensi, cum magna meorum
 Notitiam pars est inficiata mei.
 Immemor illorum, vestri non immemor unquam,
 Qui mala solliciti nostra levastis, ero.
 Et prius, heu nobis nimium conterminus, Ister
 In caput Euxino de mare verter iter; 46
 Uique Thyestææ redcant si tempora mensæ,
 Solis ad Eoas currus agatur aquas;
 Quam quisquam vestrum, qui me doluistis adem-
 tum,
 Arguat ingratum non meminisse sui. 50

EPISTOLA VII.

VESTALI.

Missus es Euxinas quoniam, Vestalis, ad undas,
 Ut positus reddas jura sub axe locis:
 Adspicis en præsens quali jaceamus in arvo;
 Nec me testis eris falsa solere queri. 5
 Accedet voci per te non irrita nostræ,
 Alpinis juvenis regibus orte, fides. 10
 Ipse vides certe glacie concreescere Pontum:
 Ipse vides rigido stantia vina gelu.
 Ipse vides, onerata ferox ut ducat lazyx
 Per medias Istri plaustro bubulcus aquas. 15
 Adspicis et mitti sub adunco toxica ferro,
 Et telum causas mortis habere duas.
 Atque utinam pars hæc tantum spectata fuisset,
 Non etiam proprio cognita Marte tibi!
 Tenditis ad primum per densa pericula pilum:
 Contigit ex merito qui tibi nuper honos. 16
 Sit licet hic titulus plenis tibi fructibus ingens,
 Ipsa tamen virtus ordine major erat.
 Non negat hoc Ister, cujus tua dextera quondam
 Puniceam Getico sanguine fecit aquam. 20
 Non negat Ægyptos, quæ te subeunte recepta
 Sensit in ingenio nil opis esse loci.
 Nam, dubium positum nemus defensa manu,
 Urbs erat in summo nubibus æqua jugo.
 Sithonio regi ferus interceperat illam 25
 Hostis, et ereptas victor habebat opes:
 Donec fluminea devecta Vitellius unda
 Intulit, exposito milite, signa Getis.
 At tibi, progenies alti fortissima Dauni,
 Venit in adversos impetus ire viros. 30
 Nec mora: conspicuus longe fulgentibus armis,
 Fortia ne possint facta latere, caves:
 Ingentique gradu contra ferrumque locumque,
 Saxaque brumali grandine plura, subis.
 Nec te missa super jaculorum turba moratur, 35
 Nec quæ vipereo tela cruore madent.
 Spicula cum pictis hærent in casside pennis,
 Parsque fere acuti vulnere nulla vacat.
 Nec corpus cunctos felicitate effugit ictus:
 Sed minor est acri laudis amore dolor. 40
 Talis apud Trojam Danaïs pro navibus Ajax
 Dicitur Ilectoreas sustinuisse faces.
 Ut proprius ventum est, admotaque dextera dex-
 treæ,
 Resque fero potuit cominus ense geri;
 D'cere difficile est, quid Mars tuus egerit illic, 45
 Quotque neci dederis, quosque, quibusque
 modis.

Esse tuo tactos calcabas victor acervos
Impositoque Getes sub pede multus erat.
Pugnat ad exemplum primi minor ordine pili:
Multaque fert miles vulnera, multa facit. 50
Sed tantum virtus alios tua præterit omnes,
Ante citos quantum Pegasus ibat equos.
Vincitur *Ægyptos*. testataque tempus in omne
Sunt tua, Vestalis, carmine facta meo.

EPISTOLA VIII

SULLIO.

Littera sera quidem, studiis excolte Suilli,
Huc tua pervenit, sed mihi grata tamen:
Qua, pia si possit superos lenire rogando
Gratia, laturum te mihi dicis opem.
Ut jam nil præstes, animi sum factus amici 5
Debitor; et meritum velle juvare voco.
Impetus iste tuus longum modo duret in ævum,
Neve malis pietas sit tua lassa meis.
Jus aliquod faciunt affinia vincula nobis,
Quæ semper maneant illabefacta precor. 10
Nam tibi quæ conjux, eadem mihi filia pæne est:
Et quæ te generum, me vocat illa virum.
Heu mihi, si lectis vultum tu versibus istis
Ducis, et affinem te pudet esse meum!
At nihil hic dignum poteris reperire pudore, 15
Præter fortunam, quæ mihi cæca fuit.
Seu genus excutias; equites ab origine prima
Usque per innumeros inveniemur avos:
Sive velis, qui sint, mores inquirere nostros;
Errorem misero detrahe, labe carent. 20
Tu modo si quid agi sperabis posse precando,
Quos colis, exora supplice voce deos.
Di tibi sunt Cæsar juvenis: tua numina placæ.
Ilac certe nulla est notior ara tibi.
Non sinit illa sui vanas antistitis unquam 25
Esse preces. Nostris hinc pete rebus opem.
Quamlibet exigua si nos ca juverit aura,
Obruta de mediis cymba resurget aquis.
Tunc ego thura feram rapidis sollemnia flammis,
Et, valeant quantum numina, testis ero. 30
Nec tibi de Patrio statuum, Germanice, templum
Marmore. Carpsit opes illa ruina meas
Templa domus vobis faciant urbesque beate:
Naso suis opibus, carmine, gratus erit.
Parva quidem fateor pro magnis munera reddi, 35
Cum pro concessa verba salute damus.
Sed qui, quam potuit, dat maxima, gratus abunde
est,
Et finem pietas contigit illa suum.
Nec, quæ de parva dis pauper libat acerra,
Thura minus, grandi quam data lance, valent. 40
Agnæque tam lactens, quam graminæ pasta Falisco
Victima, Tarpeios inficit icta focos.
Nec tamen officio vatum per carmina facto
Principibus res est gratior ulla viris.
Carmina vestrarum peragunt præconia laudum, 45
Neve sit actorum fama caduca cavent.
Carmine fit vivax virtus, expersque sepulcri
Not'iam seræ posteritatis habet.
Tabida consumit ferrum lapidemque vetustas,
Nullaque res majus tempore robur habet. 50
Scripta ferunt annos: scriptis Agamemnona nosti,
Et quisquis contra, vel simul arma tulit.
Quis Thebas septemque duces sine carmine nosset,
Et quicquid post hæc, quicquid et ante fuit?
Di quoque carminibus, si fas est dicere, sunt: 55
Tantaque majestas ore canentis eget

Sic Chaos ex illa naturæ mole prioris
Digestum partes scimus habere suas:
Sic affectantes cælestia regna Gigantas
Ad Styga nimbifero vindictis igne datos. 60
Sic victor laudem superatis Liber ab Indis,
Alcides capta traxit ab Cæchia.
Et modo, Cæsar, avum, quem virtus addidit
aestris,
Sacrarunt aliqua carmina parte tuum.
Si quid adhuc igitur vivi, Germanice, nostro 65
Restat in ingenio, serviet omne tibi.
Non potes officium vatis contemnere vates:
Judicio pretium res habet ista tuo.
Quod nisi te nomen tantum ad majora vocasset,
Gloria Pieridum summa futurus eras. 70
Sed dare materiam nobis, quam carmina, MAVIS:
Nec tamen ex toto deserere illa potes.
Nam modo bella geris, numeris modo verba
coerces:
Quodque aliis opus est, hoc tibi ludus erit.
Utque nec ad citharam, nec ad arcum ægnis 75
Apollo est,
Sed venit ad sacras nervus uterque manus;
Sic tibi nec docti, nec desunt principis artes:
Mista sed est animo cum Jove Musa tuo.
Quæ quoniam nec nos unda submovit ab illa,
Ungula Gorgonei quam cava fecit equi; 80
Prosit, opemque ferat communia sacra tueri,
Atque idem studiis imposuisse manum:
Littora pelltis nimium subjecta Corallis
Ut tandem, savos effugiamque Getas:
Clausaque si misero patria est, ut ponar in ullo, 85
Qui minus Ausonia distet ab urbe, loco;
Unde tuas possim laudes celebrare recentes,
Magnaque quam minima facta referre mora.
Tangat ut hoc votum cælestia, care Suilli,
Numina, pro socero pæne precare tuo 90

EPISTOLA IX.

Unde licet, non unde juvat, Græcine, salutem
Mittit ab Euxinis hanc tibi Naso vadia.
Missaque di faciant Auroram occurrat ad illam.
Bis senos fasces quæ tibi prima dabit:
Ut, quoniam sine me tanges Capitolia consul, 5
Et flam turbæ pars ego nulla tuæ,
In domini subeat partes, et præstet amici
Officium jusso littera nostra die.
Atque ego si fatis genitus melioribus essem,
Et me sincero curreret axe rota; 10
Quo nunc nostra manus per scriptum fungitur,
esset
Lingua salutandi munere functa tui.
Gratatusque darem cum dulcibus oscula verbis:
Nec minus ille meus, quam tuus, esset honor. 15
Illa, confiteor, sic essem luce superbus,
Ut caperet fastus vix domus ulla meos.
Dumque latus sancti cingit tibi turba senatus,
Consulis ante pedes ire viderer eques.
Et quanquam cuperem semper tibi proximus
esse,
Gauderem lateri non habuisse locum. 20
Nec querulus, turba quamvis elideret, essem:
Sed foret a populo tum mihi dulce premi.
Prospererem gaudens, quantus foret agminis ordo,
Densaque quam longum turba teneret iter.
Quoque magis noris, quam me vulgaria tangant, 25
Spectarem, qualis purpura te tegeret.

Signa quoque in sella nossem formata curuli
 Et totum Numidæ sculptile dentis opus.
 At cum Tarpeias esses deductus in arces,
 Dum caderet jussu victima sacra tuo; 30
 Me quoque secreto grates sibi magnus agentem
 Audisset, media qui sedet æde, deus.
 Thuraque mente magis plena, quam lance, dedica-
 sem
 Ter quater, imperii lætus honore tui.
 Hic ego præsentem inter numerarer amicos, 35
 Mitia jus Urbis si modo fata darent.
 Quæque mihi sola capitur nunc mente voluptas,
 Tunc oculis etiam percipienda foret.
 Non ita cœlitibus visum est, et forsitan æquis:
 Nam quid me poenæ causa negata juvet? 40
 Mente tamen, quæ sola loco non exultat, utar:
 Prætextam, fasces adspiciamque tuos.
 Hæc modo te populo reddentem jura videbit
 Et se secretis finget adesse locis.
 Nunc longi reditus lætas supponere lustris 45
 Cerpit, et exacta cuncta locare fide.
 Nunc facere in medio facundum verba senatu,
 Publica quærentem quid petat utilitas.
 Nunc pro Cæsaribus, superis decernere grates,
 Albave opimorum colla ferire boum. 50
 Atque utinam, cum jam fueris potiora precatus,
 Ut mihi placetur numinis ira, roges!
 Surgat ad hunc vocem plena pius ignis ab ara,
 Detque bonum voto lucidus omen apex.
 Interea, qua parte licet, ne cuncta queramus, 55
 Hic quoque te festum consule tempus agam.
 Altera lætitiæ, nec cedens causa priori,
 Successor tanti frater honoris erit.
 Nam tibi finitum summo, Græcine, Decembri
 Imperium, Jani suscipit ille die. 60
 Quæque est in vobis pietas, alterna feretis
 Gaudia, tu fratris fuscibus, ille tuis.
 Sic tu bis fueris consul, bis consul et ille,
 Inque domo bimus conspicietur honor.
 Qui quanquam est ingens, et nullum Martia
 summo 65
 Altius imperium consule Roma videt;
 Multiplicat tamen hunc gravitas auctoris hono-
 rem,
 Et majestatem res data dantis habet.
 Judiciis igitur liceat Placcoque tibi
 Talibus Augusti tempus in omne frui. 70
 Ut tamen a rerum cum propiore vacabit,
 Vota precor votis addite vestra meis.
 Et, si quem dabit aura sinum, laxate rudentes,
 Exeat e Stygiis ut mea navis aquis.
 Præfuit his, Græcine, locis modo Flaccus, et illo
 Ripa ferox Istri sub duce tuta fuit. 76
 Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli:
 Hic arcu fisos terruit ense Getas.
 Hic captam Trosnin celeri virtute recepit,
 Infectique fero sanguine Danubium. 80
 Quære loci faciem, Scythicique incommoda cœli;
 Et quam vicino terrarum hoste, roga.
 Sintne litæ tenues serpentis felle sagittæ:
 Fiat an humanum victima dira caput.
 Mentiar, an cœat duratus frigore pontus, 85
 Et teneat glacies jugera multa freti.
 Hæc ubi narrarit, quæ sit mea fama, require;
 Quoque modo peragam tempora dura, roga.
 Nec sumus hic odio, nec scilicet esse meremur:
 Nec cum fortuna mens quoque versa mea 90
 est.
 Illa quies animo, quam tu laudare solebas,
 Illa vetus solito perstat in ore pudor.

Sic ego sum longe, sic hic, ubi barbarus hostis,
 Ut fera plus valeant legibus arma, facit;
 Rem queat ut nullam tot jam, Græcige, per an-
 nos 95
 Fœmina de nobis virve puerve queri.
 Hoc facit, ut misero faveant adaintque Tomitæ
 Hæc quoniam tellus testificanda mihi est.
 Illi me, quia velle vident, discedere malunt;
 Respectu cupiunt hic tamen esse sui. 100
 Nec mihi credideris: exstant decreta, quibus nos
 Laudat, et immunes publica cera facit.
 Conveniens miseris hæc quanquam gloria non est,
 Proxima dant nobis oppida munus idem.
 Nec pietas ignota mea est: videt hospita tellus
 In nostra sacrum Cæsaris esse domo. 106
 Stant pariter natusque pius, conjuxque sacerdos,
 Numina jam facto non leviora deo.
 Neu desit pars ulla domus; stat uterque ne-
 potum:
 Illic aviæ lateri proximus, ille patris, 110
 His ego do toties cum thure precantia verba,
 Eo quoties surgit ab orbe dies.
 Tota, licet quæras, hoc me non fingere dicet,
 Officii testis Pontica terra mei.
 Pontica me tellus, quantis hac possumus ora, 115
 Natalem ludis scit celebrare dei.
 Nec minus hospitibus pietas est cognita talis,
 Misit in hæc si quos longa Propontis aquas.
 Is quoque, quo lævus fuerat sub præside Pontus,
 Audierit frater forsitan ista tuus. 120
 Fortuna est impar animo, talique libenter
 Exigua carpo munere pauper opes.
 Nec vestris damus hæc oculis, procul Urbe remoti:
 Contenti tacita sed pietate sumus.
 Et tamen hæc tangent aliquando Cæsaris aures.
 Nil illum, toto quod fit in orbe, latet. 126
 Tu certe scis hoc, Superis adscite, videsque,
 Cæsar, ut est oculis subdita terra tuis.
 Tu nostras audis inter convexa locatus
 Sidera, sollicito quas damus ore, preces. 130
 Perveniant istuc et carmina forsitan illa,
 Quæ de te misi cœlitate facta novo.
 Auguror his igitur flecti tua numina; nec tu
 Immerito nomen mite parentis habes.

EPISTOLA X.

ALBINOVANO.

Illic mihi Cimmerio bis tertia ducitur æstas
 Littore, pellitos inter agenda Getas.
 Equos tu silices, ecquod, carissime, ferrum
 Duritiæ confers, Albinovane, mæse? 4
 Gutta cavat lapidem; consumitur annulus usu;
 Et teritur pressa vomer aduncus humo.
 Tempus edax igitur, præter nos, omnia perdet?
 Cessat duritia mors quoque victa mea.
 Exemplum est animi nimium patientis Ulixes,
 Jactatus dubio per duo lustra mari. 10
 Tempora solliciti sed non tamen omnia fati
 Pertulit; et placidæ sæpe fuere moræ.
 An grave sex annis pulchram fovisse Calypso
 Æquoræque fuit concubuisse deæ?
 Excipit Hippotades, qui dat pro munere ventos
 Curvet ut impulsos utilis aura sinus. 16
 Nec bene cantantes labor est audisse puellas;
 Nec degustanti lotos amara fuit.
 Hos ego, qui patriæ faciunt oblivis, succos
 Parte mæx vitæ, si modo dentur, emam 20
 Nec tu contuleris urbem Læstrygonis unquam
 Gentibus, obliqua quas obit later aqua.

Nec vincat ævum Cyclops feritate Phycen,
 Qui quota terroris pars solet esse mei.
 Scylla feristruncus quod latrat ab inguine monstribus;
 Hænioc hæ nautis hic nocuere rates. 26
 Nec potes infestis conferre Charybdin Achæis;
 Ter licet epotum, ter vomat illa fretum.
 Qui quamquam dextra regione licentius errant;
 Securus latus hoc non tamen esse sinunt. 30
 Hic agri infrondes, hic spicula tincta venenis:
 Illic freta vel pediti pervia reddit hiems;
 Ut, qua remus iter pulsus modo fecerat undis,
 Siccus contenta nave viator eat.
 Qui veniunt istinc, vix vos ea credere dicunt 35
 Quam miser est, qui fert asperiora fide!
 Crede tamen: nec te causas nescire sinemus,
 Horrida Sarmaticum cur mare duret hiems.
 Proxima sunt nobis plaustri præbentia formam,
 Et quæ præcipuum sidera frigus habent. 40
 Hinc oritur Boreas, oraeque domesticus huic est,
 Et sumit vires a propiore loco.
 At Notus, adverso tepidum qui spirat ab axe,
 Est procul, et rarus languidiorque venit.
 Adde quod hic clauso miscentur flumina Ponto,
 Vinque fretum multo perdit ab amne suam. 46
 Illic Lycus, huc Sagaris, Peniusque, Hypanisque,
 Cratesque
 Inluit et crebro vortice tortus Halys;
 Partheniusque rapax, et volvens saxa Cynapes
 Labitur; et nullo tardior amne Tyras. 50
 Et tu, fœminæ Thermodon cognite turmæ;
 Et quondam Graiis Phasi petite viris.
 Cumque Boryathenio liquidissimus amne Dy-
 raspes,
 Et tacite peragens lene Melanthus iter.
 Quique duas terras, Asiam Cadmique sororem 55
 Separat, et cursus inter utramque facit.
 Innumericque alii, quos inter maximus omnes
 Cedere Danubius se tibi, Nile, negat.
 Copia tot laticum, quas augeat, adulterat undas.
 Nec patitur vires æquor habere suas. 60
 Quin etiam stagno similis, pigræque paludi,
 Cæruleus vix est, diluiturque color.
 Innatat unda freto dulcis, leviorque marina est;
 Quæ proprium mixto de sale pondus habet.
 Si roget hæc aliquis, cur sint narrata Pedoni, 65
 Quidve loqui certis juverit ista modis;
 Detinui, dicam, tempus, curasque fefelli.
 Hunc fructum præsens attulit hora mihi.
 Absumis solito, dum scribimus ista, dolori,
 In mediis nec nos sensimus esse Getis. 70
 At tu, non dubito, cum carmine Thesæa laudes,
 Materie titulos quin tueare tuæ; [fecto
 Quemque refers, imitere virum. Vetat ille pro-
 Tranquilli comitem temporis esse fidem.
 Qui quamquam est factis ingens, et conditus a te
 Vir tanto, quanto debuit ore cani; 76
 Est tamen ex illo nobis imitabile quiddam,
 Inque fide Thesæus quilibet esse potest.
 Non tibi sunt hostes ferro clavaque domandi,
 Per quos vix ulli pervius Isthmos erat; 80
 Sed præstandus amor, res non operosa volenti.
 Quis labor est puram non temerasse fidem?
 Hæc tibi, qui perstas indeclinatus amico,
 Non est quod lingua dicta querent putes.

EPISTOLA XI.

GALLIONI.

Gallio, crimen erit vix excusabile nobis,
 Carmine te nomen non habuisse meo.

Tu quoque enim, memini, cœlesti cuspidæ facta
 Fovisti lacrymis vulnera nostra tuis.
 Atque utinam, rapti jactura læsus amici, 5
 Sensisses ultra, quod quererere, nihil!
 Non ita dis placuit, qui te spoliare pudica
 Conjuge crudeles non habuere nefas.
 Nuntia nam luctus mihi nuper epistola venit,
 Lectaque cum lacrymis sunt tua damna meis.
 Sed neque prudentem solari stultior ausim, 11
 Verbaque doctorum nota referre tibi;
 Finitumque tuum, si non ratione, dolorem
 Ipsa jam pridem suspicor esse mora.
 Dum tua pervenit, dum littera nostra recurrens 15
 Tot maria ac terras permeat, annus abit.
 Temporis officium solatia dicere certi est,
 Dum dolor in cursu est, dum petit æger opem.
 At cum longa dies sedavit vulnera mentis,
 Intempestive qui fovet illa, novat. 20
 Adde quod (atque utinam verum tibi venerit
 omen!)
 Conjugio felix jam potes esse novo.

EPISTOLA XII.

TUTICANO.

Quo minus in nostris ponaris, amice, libellis,
 Nominis efficitur conditione tui.
 Ast ego non alium prius hoc dignarer honore:
 Est aliquis nostrum si modo carmen honos.
 Lex pedis officio naturaque nominis obstant, 5
 Quaque meos adeas, est via nulla, modos.
 Nam pudet in geminis ita nomen findere versus,
 Devinat ut prior hoc, incipiatque minor:
 Et pudeat, si te, qua syllaba parte moratur,
 Arctius appellem, Tuticanumque vocem. 10
 Nec potes in versum Tuticani more venire,
 Fiat ut e longa syllaba prima brevis;
 Aut producat, quæ nunc correptus exit,
 Et sit porrecta longa secunda mora.
 His ego si vitiis ausim corrumpere nomen, 15
 Ridear, et merito pectus habere neger.
 Hæc mihi causa fuit dilati muneris hujus,
 Quod meus adjecto fœnore reddet ager:
 Teque canam quacunque nota: tibi carmina
 mittam,
 Pæne mihi puero cognite pæne puer; 20
 Perque tot annorum seriem, quot habemus
 uterque,
 Non mihi, quam fratri frater, amate minus.
 Tu bonus hortator, tu duxque comesque fuisti,
 Cum regerem tenera frena novella manu.
 Sæpe ego correxî sub te censore libellos; 25
 Sæpe tibi admonitu facta litura meo est:
 Dignam Mæoniis Phæacida condere chartis
 Cum te Pierides perdocuere tuæ.
 Hic tenor, hæc viridi concordia cœpta juvenia
 Venit ad albentes illabefacta comas. 30
 Quæ nisi te moveant, duro tibi pectora ferro
 Esse, vel invicto clausa adamante putem.
 Sed prius huic desint et bellum et frigora terræ,
 Invisus nobis quæ duo Pontus habet;
 Et tepidus Boreas, et sit præfrigidus Auster, 35
 Et possit fatum mollius esse meum;
 Quam tua sint lapsu præcordia dura sodali.
 Hic cumulus nostri absit, abestque, malis.
 Tu modo per superos, quorum certissimus ille est.
 Quo tuus assidue princeps crevit honor; 40
 Effice, constanti profugum pietate tuendo,
 Ne sperata meam deserat aura ratem.
 Quid mandem, quæris? peream, nisi dicere vix est!
 Si modo, qui periit, ille perire potest.

Nec. quid agam, invenio, nec quid nolimve velimve :
 Nec satis utilitas est mea nota mihi.
 Crede mihi ; miseros prudentia prima relinquit :
 Et sensus cum re conailiumque fugit.
 Ipse precor, quæras, quæ sim tibi parte juvandus,
 Quoque viam facias ad mea vota vado. 50

EPISTOLA XIII.

CARO.

O mihi non dubios inter memorande sodales,
 Quique, quod es, vere, Care, vocaris ; ave.
 Unde saluteris, color hic tibi protinus index,
 Et structura mei carminis esse potest.
 Non quia mirifica est, sed quod nec publica certe :
 Qualia enim cunque est, non latet esse meam. 40
 Ipse quoque, ut chartæ titulum de fronte revellas,
 Quod sit opus, videor dicere posse, tuum.
 Quamlibet in multis positus noscere libellis,
 Perque observatas inveniere notas. 49
 Prodent auctorem vires quæ Hercule dignas
 Novimus, atque illi, quem canis, esse parcas.
 Et mea Musa potest, proprio deprensa colore,
 Insignis vitis forsitan esse suis.
 Tam mala Theraiten prohibebat forma latere, 45
 Quam pulchra Nireus conspiciendus erat.
 Nec te mirari, si sint vitiosa, decebit
 Carmina, quæ faciam pæne poeta Getes.
 Ah pudet ! et Getico scripsi sermone libellum :
 Structaque sunt nostris barbara verba modis. 50
 Et placui (gratæ mihi) cœpique poetæ
 Inter inhumanos nomen habere Getas.
 Materiam quæris ? laudes de Cæsare dixi.
 Adjuta est novitas numine nostra dei.
 Nam patris Augusti docui mortale fuisse 55
 Corpus ; in ætherias numen abisse domos
 Esse parem virtute patri, qui frena coactus
 Sæpe recusati cepit imperii.
 Esse pudicam te Vestam, Livia, matrum,
 Ambiguum nato dignior, anne viro. 60
 Esse duos juvenes, firma adjumenta parentis,
 Qui dederint animi pignora certa sui.
 Hæc ubi non patria perlegi scripta Camæna,
 Venit et ad digitos ultima charta meos ;
 Et caput et plenas omnes movere pharetras, 65
 Et longum Getico murmur in ore fuit.
 Atque aliis, Scribas hæc cum de Cæsare, dixit,
 Cæsaris imperio restituendus eras.
 Ille quidem dixit, sed me jam, Care, nivali
 Sexta relegatum bruma sub axe videt. 70
 Carmina nil prosunt ; nocuerunt carmina quondam :
 Primaque tam miseræ causa fuisse fugæ.
 At tu per studii communia fœdera sacri,
 Per non vile tibi nomen amicitia ;
 Sic capto Latiis Germanicus hoste catenis 75
 Materiam vestris afferat ingeniis ;
 Sic valeant pueri, votum commune deorum :
 Quos laus formandos est tibi magna datas ;
 Quanta potes præbe nostræ momenta salutis :
 Quæ nisi mutato nulla futura loco est. 80

EPISTOLA XIV.

TUTICANO.

Hæc tibi mittuntur, quem sum modo carmine
 questus,
 Non aptum numeris nomen habere meis.
 In quibus, excepto quod adhuc utcumque valeamus,
 Nil, te præterea quod juvet, invenies.

Ipse quoque est invisa salus : auntque ultima vota,
 Quolibet ex istis scilicet ire loca. 6
 Nulla mihi cura est, terra quam muter ut ista :
 Hæc quia, quam video, gravior omnis erit.
 In medias Syries, mediam mea vela Charybdin
 Mittite, præsentem dum careamus humo. 10
 Styx quoque, si quid ea est, bene commutabitur
 Istro ;

Si quid et inferius, quam Styga, mundus habet.
 Gramina cultus ager, frigus minus odit hirundo,
 Proxima Marticolis quam loca Naso Getis.
 Talia succensent propter mihi verba Tomitæ, 15
 Itaque carminibus publica mota meis.
 Ergo ego cessabo nunquam per carmina lædi,
 Plectar et incauto semper ab ingenio ?
 Ergo ego, ne scribam, digitos incidere cunctor
 Telaque adhuc demena, quæ nocuere, sequor ?
 Ad veteres scopulos iterum devertor, ad illas, 21
 In quibus offendit naufraga puppis, aquas.
 Sed nihil admisi : nulla est mea culpa, Tomitæ ;
 Quos ego, cum loca sim vestra perosus, amo.
 Quilibet excutiat nostri monumenta laboris ; 25
 Littera de vobis est mea quæsta nihil.
 Frigus, et incursus omni de parte timendos,
 Et quod pulsetur murus ab hoste, queror.
 In loca, non homines, verissima crimina dixi.
 Culpatis vestrum vos quoque sæpe solum. 30
 Esset perpetuo sua quam vitabilis Acræ,
 Ausa est agricola Musa docere senis.
 At fuerat terra genitus, qui scripsit, in illa
 Intumuit vati nec tamen Acræ suo.
 Quis patriam sollerte magis dilexit Ulisse ? 35
 Hoc tamen asperitus indice nota loci est.
 Non loca, sed mores scriptis vexavit amaris
 Scepsius Ausonios, actaque Roma sua est.
 Falsa tamen passa est æqua convicia mente.
 Obfuit auctori nec fera lingua suo. 40
 At malus interpres populi mihi concitat iram,
 Inque novum crimen carmina nostra vocat.
 Tam felix utinam, quam pectore candidus, essem !
 Exstat adhuc nemo saucius ore meo.
 Adde, quod Illyrica si jam pice nigrior essem, 45
 Non mordenda mihi turba fidelis erat.
 Molliter a vobis mea sors excepta, Tomitæ,
 Tam mites Graios indicat esse viros.
 Gens mea Peligni, regioque domestica Sulmo,
 Non potuit nostris lenior esse malis. 50
 Quem vix incolumi cuiquam salvoque daretis,
 Is datus a vobis est mihi nuper honor.
 Solus adhuc ego sum vestris immunis in oris ;
 Exceptis, si qui munera legis habent.
 Tempora sacrata mea sunt velata corona, 55
 Publicus invito quam favor imposuit.
 Quam grata est igitur Latonæ Delia tellus,
 Erranti tutum quæ dedit una locum ;
 Tam mihi cara Tomis : patria quæ sede fugatis
 Tempus ad hoc nobis hospita fida manet. 60
 Di modo fecissent, placida spem posset habere
 Pacis, et a gelido longius axe foret.

EPISTOLA XV.

NAPO POMPEIO.

Si quis adhuc usquam nostri non immemor exstat,
 Quidve relegatus Naso, requirit, agam ;
 Cæsaribus vitam, Sexto debere salutem
 Me sciat. A superis hic mihi primus erit.
 Tempora nam miseræ complectatur omnia vitæ,
 A meritis ejus pars mihi nulla vacat. 6
 Quæ numero tot sunt, quot in horto fertilis arvi
 Punica sub lento cortice grana rubent ;

Africa quot segetes, quot Tmolia terra racemos,
 Quot Sicyon baccas, quot parit Hybla favos.
 Confiteor: testere licet: signate Quirites. 11
 Nil opus est legum viribus; ipse loquor.
 Inter opes et me, rem parvam, pone paternas.
 Pars ego sim census quantulacunque tui.
 Quam tua Trinacria est, regnataque terra Philippo,
 Quam domus Augusto continuata Foro; 16
 Quam tua, rus oculis domini, Campania, gratum,
 Quæque relicta tibi. Sexte, vel emta tenes;
 Tam tuus en ego sum; cujus te munere tristi
 Non potes in Ponto dicere habere nihil. 20
 Atque utinam possis, et detur amicus arvum;
 Remque tuam ponas in meliore loco!
 Quod quoniam in dis est, tenta lenire precando
 Numina, perpetua quæ pietate colis.
 Erroris nam tu, vix est discernere, nostri 25
 Sis argumentum majus, an auxilium.
 Nec dubitans oro: sed flumine sæpe secundo
 Augetur remis cursus euntis aquæ.
 Et pudet, et metuo, semperque eademque precari;
 Ne subeant animo tædia justa tuo. 30
 Verum quid faciam? res immoderata cupido est.
 Da veniam vitio, mitis amice, meo.
 Scribere sæpe aliud cupiens delabor eodem:
 Ipsa locum per se littera nostra rogat.
 Seu tamen effectus habitura est gratia; seu me 35
 Dura jubet gelido Parca sub axe mori;
 Semper inobliâ repetam tua munera mente:
 Et mea me tellus audit esse tuum.
 Audit et cælo posita est quæcunque sub illo:
 Transit nostra feros si modo Musa Getas. 40
 Teque meæ causam servatoremque salutis,
 Meque tuum libra norit et ære minus.

EPISTOLA XVI.

AD INVIDIUM.

Invide, quid laceras Nasonis carmina rapti?
 Non solet ingeniis summa nocere dies.
 Famque post cineres major venit: et mihi nomen
 Tunc quoque, cum vivis annueretur, erat.
 Cum foret et Marsus, magnique Rabirius oris, 5
 Ithacusque Macer, sidereusque Peto;
 Et, qui Junonem læsisset in Hercule, Carus,
 Junonis si non jam gener ille foret.

Quique dedit Latio carmen regale Severus;
 Et cum subtili Priacus uterque Numa. 10
 Quique vel imparibus numeris, Montane, vel
 æquis
 Sufficia, et gemino carmine nomen habes.
 Et qui Penelopæ rescribere jussit Ulixen,
 Errantem sævo per duo lustra mari:
 Quique suam Træzena, imperfectumque dierum
 Deservit celeri morte Sabinus opus. 16
 Ingenique sui dictus cognomine Largus,
 Gallica qui Phrygium duxit in arva senem.
 Quique canit domitam Camerinus ab Hercule
 Trojam;
 Quique sua nomen Phyllide Tuscus habet. 20
 Velivolæ maris vates, cui credere possis
 Carmina cæruleos composuisse deos.
 Quique acies Libycas Romanaque prælia dixit;
 Et Marius, scripti dexter in omne genus;
 Trinacriusque suæ Perseidos auctor, et auctor 25
 Tantalidæ reducis Tyndaridosque Lupus.
 Et qui Mæoniam Phæacida vertit, et una
 Pindaricæ fidicen tu quoque, Rufe, lyræ.
 Musaque Turrani Tragicis innixa cothurnis,
 Et tua cum socco Musa, Melisse, levis. 30
 Cum Varus Gracchusque darent fera dicta tyrannis;
 Callimachi Proculus molle teneret iter
 Tityrus antiquas et erat qui pasceret herbas,
 Aptaque venanti Gratius arma daret.
 Naidas a Satyris caneret Fontanus amatas, 35
 Clauderet imparibus verba Capella modis.
 Cumque forent alii, quorum mihi cuncta referre
 Non in longa mora est, carmina vulgus habet;
 Essent et juvenes, quorum quod inedita cura est,
 Appellandorum nil mihi juris adest; 40
 Te tamen in turba non ausim, Cotta, silere,
 Pieridum lumen, præsidiumque fori:
 Maternos Cottas cui Messalæque paternos
 Maxima nobilitas ingeminata dedit.
 Dicere si fas est, claro mea nomine Musa. 45
 Atque inter tantos quæ legeretur, erat.
 Ergo summotum patria proscindere, Livor,
 Desine, neu cineres sparge, cruento, meos.
 Omnia perdidimus: tantummodo vita relicta est,
 Præbeat ut sensum materiamque malis. 50
 Quid juvat extinctos ferrum dimittere in artus?
 Non habet in nobis jam nova plaga locuni.

P. OVIDII NASONIS IBIS.

TEMPUS ad hoc, lustris jam bis mihi quinque
 peractis,
 Omne fuit Musæ carmen inerme meæ:
 Nullaque, quæ possit, scriptis tot millibus, exstat
 Littera Nasonis, sanguinolenta legi.
 Nec quenquam nostri, nisi nos, læscere libelli: 5
 Artificis periit cum caput Arte sua.
 Unus. et hoc ipsum est injuria magna, perennem
 Candoris titulum non sinit esse mei.
 Quisquis est, nam nomen adhuc utcunque taceho,
 Cogit inasuetas sumere tela manus. 10
 Ille relegatum gelidos Aquilonis ad ortus
 Non sinit exsilio delituisset suo:
 Vulneraque immitis requiem quærentia vexat
 Jactat et in toto nomina nostra foro:

Perpetuoque mihi sociatam fœdere lecti 15
 Non patitur miseri funera flere viri.
 Cumque ego quassa meæ complectar membra
 carinæ,
 Naufragii tabulas pugnat habere mei.
 Et qui debuerat subitas exstinguere flammæ,
 Is prædam medio raptor ab igne tulit. 20
 Nititur ut profugæ desint alimenta senectæ;
 Heu quanto nostris dignior ipse malis!
 Di melius! quorum longe mihi maximus ille est,
 Qui nostras inopes noluit esse vias.
 Huic igitur meritis grates, utcunque licebit, 25
 Pro tam mansueto pectore semper agam.
 Audit hæc Pontus, faciat quoque forsitan idem,
 Terra sit ut propior testificanda mihi.

At tibi, calcasti qui me, violente, jacentem,
 Quamlibet et misero debitus hostis ero. 30
 Desinet esse prius contrarius ignibus humor;
 Junctaque cum luna lumina solis erunt;
 Paraque eadem cœli Zephyros emittet et Euros,
 Et tepidus gelido flabit ab axe Notus;
 Et nova fraterno venit concordia fumo. 35
 Quem vetus accensa separat ira pyra,
 Et ver autumnus, brumæ miscēbit æstas;
 Atque eadem regio vesper et ortus erunt:
 Quam mihi sit tecum, positis, quæ sumsimus,
 armis,
 Gratia, commissis, improbe, rupta tuis; 40
 Quam dolor hic unquam spatio evanescere possit,
 Leniat aut odium tempus et hora meum.
 Pax erit hæc nobis, donec mihi vita manebit,
 Cum pecore infirmo quæ solet esse lupis.
 Prima quidem cæpto committam prœlia versu:
 Non soleant quamvis hoc pede bella geri. 46
 Utque petit primo plenum flaventis arenæ
 Nondum calfacti velit hasta solum:
 Sic ego te ferro nondum jaculabor acuto,
 Protinus invisum nec petet hasta caput. 50
 Et neque nomen in hoc, nec dicam facta libello:
 Teque brevi, qui sis, dissimulare sinam.
 Posimodo, si perges, in te mihi liber tambus
 Tincta Lycamæo sanguine tela dabit.
 Nunc, quo Battiades inimicum devotet Ibin, 55
 Hoc ego devoveo teque tuosque modo.
 Utque ille, historiis involvam carmina cæcis:
 Non solem quamvis hoc genus ipse sequi.
 Illius ambages imitatus in Ibide, dicar
 Oblitus moris iudicique mei. 60
 Et quoniam, qui sis, nondum quærentibus edo;
 Ibidis interea tu quoque nomen habe.
 Utque mei versus aliquantum noctis habebunt;
 Sic vitæ series tota sit atra tuæ.
 Hæc tibi natali faxo Janique Calendia 65
 Non mentituro quilibet ore legat.
 Di maris et terræ, quique his meliora tenetis
 Inter diversos cum Jove regna polos;
 Huc precor, huc vestras omnes advenite mentes,
 Et sinite optatis pondus inesse meis. 70
 Ipsaque tu Tellus, ipsum cum fluctibus Æquor,
 Ipse meas, Æther, accipe, summe, preces;
 Sideraque, et radiis circumdata Solis imago;
 Lunaque, quæ nunquam, quo prius, orbe mi-
 cas;
 Noxque tenebrarum specie reverenda tuarum; 75
 Quæque ratum triplici pollice netis opus;
 Quique per infernas horrendo murmure valles
 Imperjuratæ laberis amnis aquæ;
 Quasque ferunt torto vittatis angue capillis
 Carceris obscuras ante sedere fores; 80
 Vos quoque, plebs superûm, Fauni, Satyrique,
 Laresque,
 Fluminaque, et Nymphæ, Semideûmque ge-
 nus;
 Denique ab antiquo divi veteresque novique,
 In nostrum cuncti tempus adeste, Chao.
 Carmina dum capiti malefido dira canuntur, 85
 Et peragunt partes ira dolorque suas;
 Annuite optatis omnes ex ordine nostris,
 Et pars sit voti nulla caduca mei.
 Quæque precor, flant: ut non mea dicta, sed illa
 Pasiphaæ generi verba fuisse putet. 90
 Quasque ego transiero pœnas, patiatur et istas.
 Plenius ingenio sit miser ille meo.
 Neve minus valeant fictum exsecrantia nomen
 Vota, minus magnos commoveantve deos:

Illum ego devoveo, quem mens intelligit, Ibin,
 Qui se scit factis has meruisse preces. 96
 Nulla mora est in me: peragam rata vota sacer-
 dos.
 Quisquis ades sacris, ore favete, meis.
 Quisquis ades sacris, lugubria dicite verba:
 Et fletu madidis Ibin adite genis: 100
 Ominibusque malis, pedibusque occurrere lævis;
 Et nigrae vestes corpora vestra tegant.
 Tu quoque quid dubitas ferales sumere vittas?
 Jam stat, ut ipse vides, funeris ara tui.
 Pompa parata tibi est: votis mora tristibus ab-
 sit. 105
 Da jugulum cultris, hostia dira, meis.
 Terra tibi fruges, amnis tibi deneget undas:
 Deneget afflatus ventus et aura suos.
 Nec tibi sol clarus, nec sit tibi lucida Phœbe:
 Destituant oculos sidera cuncta tuos. 110
 Nec se Vulcanus, nec se tibi præbeat aer.
 Nec tibi det tellus, nec tibi pontus iter.
 Exsul, inops erres, alienaque limina lustres,
 Exiguumque petas ore tremante cibum.
 Nec corpus querulo, nec mens vacet ægra do-
 lore:
 Noxque die gravior sit tibi, nocte dies.
 Sisque miser semper, nec sis miserabilis ulli. 117
 Gaudeat adversis femina virque tuis.
 Accedat lacrymis odium, dignusque putere,
 Qui, mala cum tuleris plurima, plura feras.
 Sitque, quod est rarum, solito defecta favore 121
 Ærunnæ facies invidiosa tuæ.
 Causaque non desit, desit tibi copia mortis.
 Optatani fugiat vita coacta necem.
 Luctusque diu cruciatus spiritus artus 125
 Deserat, et longa torquetur ante mora.
 Eveniet. Dedit ipse mihi modo signa futuri
 Phœbus, et a larva mæsta volavit avis.
 Certe ego, quæ voveo, superos motura putabo.
 Speque tuæ mortis, perfide, semper alar. 130
 Finiet illa dies, quæ te mihi subtrahet olim:
 Finiet illa dies, quæ mihi tarda venit.
 Et prius hanc animam, nimium tibi sæpe peti-
 tam,
 Auferet illa dies, quæ mihi sera venit;
 Quam dolor hic unquam spatio evanescere pos-
 sit, 135
 Leniat aut odium tempus et hora meum.
 Pugnabunt jaculis dum Thraces, Jazyges arcu,
 Dum tepidus Ganges, frigidus Ister erit;
 Robora dum montes, dum pabula mollia campi,
 Dum Tiberis flavas Tuscus habebit aquas; 140
 Bella geram tecum: nec mors mihi finiet iras;
 Sæva sed in manes manibus arma dabit.
 Tum quoque, cum fuero vacuas dilapsus in auras,
 Exanimis manes oderit umbra tuos.
 Tum quoque factorum veniam memor umbra
 tuorum: 145
 Insequar et vultus ossea larva tuos.
 Sive ego, quod nolum, longis consumtus ab annis,
 Sive manu facta morte solutus ero;
 Sive per immensas jactabor naufragus undas,
 Nostraque longinquus viscera piscis edet; 150
 Sive peregrinæ carpent mea membra volucres;
 Sive mec tingent sanguine rostra lupi;
 Sive aliquis dignatus erit supponere terræ,
 Aut dare plebeio corpus inane rogo;
 Quicquid ero, Stygiis erumpere nitar ab oris, 155
 Et tendam gelidas ultor in ora manus.
 Me vigilans cernes: tacitis ego noctis in umbris
 Excitiam somnos, visus adesse, tuos.

Denique quicquid ages, ante os oculosque volabo,
Et querar, et nulla sede quietus eris. 160

Verbera torta dabunt sonitum; nexaque colubris
Conscia fumabant semper ad ora faces.

His vivus furis agitabere; mortuus isdem:

Et brevis pœna vita futura tua est.

Nec tibi continget funus lacrymæque tuorum.

Indeploratum projiciere caput; 166

Carnificisque manu, populo plaudente, traheris;

Influxusque tuis ossibus uncus erit.

Ipsæ te fugient, quæ carpunt omnia, flammæ:

Respuet invisum justa cadaver humus. 170

Unguibus et rostro tardus trahet ilia vultur,

Et scindent avidæ perfida corda canes.

Deque tuo flet, licet hac sis laude superbus,

Insatibilibus corpore rixa lupis.

In loca ab Elysiis diversa fugabere campis, 175

Quasque tenet sedes noxia turba, coles.

Sisyphus est illic saxum volvensque petensque;

Quique agitur rapidè vinculus ab orbe rotæ;

Quæque gerunt humeris perituras Belides undas,

Exsulis Ægypti, turba cruenta, nurus. 180

Poma pater Pelopis præsentia quærit, et idem

Semper eget, liquidis semper abundat aquis;

Jugerusque novem qui summus distat ab inio,

Visceraque assidue debita præbet avi.

Illic tibi de Furiis scindet latus una flagello, 185

Ut sceleris numeros confiteare tui:

Altera Tartareis sectos dabit anguibus artus:

Tertia fumantes incoquet igne genas.

Noxia mille modis lacerabitur umbra; tuasque

Æacus in pœnas ingeniosus erit. 190

In te transcribet veterum tormenta reorum;

Manibus antiquis causa quietus eris.

Sisyphæ, cui tradas revolubile pondus, habebis:

Versabunt celeres nunc nova membra rotæ.

Illic erit, et ramos frustra qui captet et undas: 195

Hic inconsumto viscere pascet avem.

Nec mortis pœnas mors altera finiet hujus:

Hæcque erit tantis ultima nulla malis.

Inde ego pauca canam; frondes ut si quis ab Ide,

Aut summam Libyco de mare carpat aquam.

Nam neque, quot flores Sicula nascantur in Hy-

bla, 201

Quotve ferat, dicam, terra Cilissa crocos;

Nec quam tristis hiems Aquilonis inhorruit alia,

Quam multa flat grandine canus Athos;

Nec mala voce mea possint tua cuncta referri,

Ora licet tribuas multiplicata mihi. 206

Tot tibi, væ misero, venient talesque ruinæ,

Ut cogi in lacrymas me quoque posse putem

Illæ me lacrymæ facient sine fine beatum:

Dulcor hic risu tunc mihi fletus erit. 210

Natus es infelix; ita di volere; nec ulli

Commoda nascenti stella levisque fuit.

Non Venus affulsit, non illa Jupiter hora:

Lunaque non apto solve fuere loco.

Nec satis utiliter positos tibi præbuit ignes, 215

Quem peperit magno lucida Maia Jovi.

Te fera, nec quicquam placidum spondentia,

Martia

Sidera presserunt, falciferique senia.

Lux quoque natalis, ne quid, nisi triste, videres,

Turpis, et inductis nubibus atra fuit. 220

Hæc est, in fastis cui dat gravis Allia nomen,

Quæque dies Ibin, publica damna, tulit.

Qui simul impuræ matris prolapsus ab alvo

Cinyphiam fœdo corpore pressit humum;

Sedit in adverso nocturnus culmine bubo, 225

Funereoque graves edidit ore sonos.

Protinus Eumenides lavere palustribus ulvis,

Qua cava de Stygiis fluxerat unda vadis,

Pectoraque unxerunt Erebeus felle colubras;

Terque cruentatas increpere manus; 230

Gutturæque imbuverunt infantia lacte canino.

Hic primus pueri venit in ora cibis.

Perbibit inde suæ rabiem nutricia alumnus,

Latrat et in toto verba canina foro.

Membraque vinxerunt tinctis ferrugine panmis,

A male deserto quos rapuere rogo. 236

Et, ne non fultum nuda tellure jaceret,

Molle super silices imposuere caput.

Jamque recessuræ viridi de stipite factas

Admorunt oculis usque sub ora faces. 240

Flebat, ut est infans fumis contactus amaris;

De tribus est cum sic una locuta soror:

Tempus in immensum lacrymastibi vomivistas,

Quæ semper causa sufficiente cadant.

Dixerat. At Clotho jussit promissa valere: 245

Nevit et infausta stamina pulla manu.

Et ne longa suæ præsentia diceret horæ;

Fata canet vates qui tua, dixit, erit.

Ille ego sum vates: ex me tua vulnera disces;

Di modo dent vires in mea verba suas: 250

Carminebusque meis accedant pondera rerum,

Quæ rata per luctus experiare tuos.

Neve sine exemplis ævi cruciari priors;

Sint tua Trojanis non leviora malis.

Quantaque clavigeri Pœantius Herculis hæres,

Tanta venenato vulnera crure geras. 256

Nec levius dolens, quam qui bibit ubera cervæ,

Armatusque tulit vulnus, inermis opem.

Quique ab equo præceps in Aleia decidit arva;

Exitio facies qui sua pæne fuit. 260

Id, quod Amyntorides, videas, trepidumque mi-

nistro

Præstantes baculo, luminis orbis, iter.

Nec plus adspicias, quam quem sua filia rexit;

Expertus scelus est cuius uterque parens.

Qualis erat, postquam est iudex de lite jocosa

Sumtus, Apollinea clarus in arte senex. 266

Qualis et ille fuit, quo præcipiente columba

Est data Palladiæ prævia duxque rati.

Quique oculis caruit, per quos male viderat au-

rum; 270

Inferias nato quos dedit orba parens.

Pastor ut Æmæus, cui casus ante futuros

Telemus Eurymidæ vaticinatus erat.

Ut duo Phinidæ, quibus idem lumen ademnit,

Qui dedit: ut Thanyræ, Demodocique caput.

Sic aliquis tua membra secet, Saturnus ut illas

Subsecuit partes, unde creatus erat. 276

Nec tibi sit melior tumidis Neptunus in undis,

Quam cui sunt subitæ frater et uxor aves:

Solleetique viro, laceræ quem fracta tenentem

Membra ratis Semeles est miserata soror. 280

Vel tua, ne pœnæ genus hoc cognoverit unus.

Viscera diversis scissa ferantur equis.

Vel quæ, qui redimi Romano turpe putavit,

A duce Puniceo pertulit, ipse feras.

Nec tibi subsidio sit præsens numerus; ut illi, 285

Cui nihil Hercei profuit ara Jovis.

Utque dedit saltus de summo Thessalus Ossa,

Tu quoque saxoso præcipitare iugo.

Aut velut Euryali, qui acceptrum cepit ab illo,

Sint artus avidis anguibus esca tui. 290

Vel tua maturet, sicut Minoia fata,

Per caput infusæ fervidus humor aquæ;

Utque parum miti, sed non impune, Prometheus,

Acriæ volucres sanguine fixus aias.

- Ac, velut Atracides, magno ter ab Hercule quin-
tus, 295
Cæsus in immensum projiciare fretum.
Aut, ut Amyntiades, turpi dilectus amore
Oderit, et sævo vulneret ense puer.
Nec tibi fida magis misceri pocula possint,
Quam qui cornigero de Jove natus erat. 300
More vel interea capti suspensus Achæi,
Qui miser aurifera teate pendit aqua.
Aut ut Achilliæ cognato nomine clarum
Opprimat hostili tegula jacta manu.
Nec tua, quam Pyrrhi, felicius ossa quiescant,
Sparsa per Ambracias quæ jacuere vias. 306
Vataque ut Æacidæ, jaculis moriaris adactis.
Non licet hoc Cereri dissimulare nefas.
Utque nepos dicti nostro modo carmine regis,
Cantharidum succos dante parente bibas. 310
Aut pia te cæso dicatur adultera, sicut,
Qua cecidit Leucon vindice, dicta pia est.
Inque pyram tecum carissinia pignora mittas,
Quam finem vitæ Sardanapalus habet.
Utque Jovis Libyci templum violare parantis,
Acta Noto vultus condant arena tuos. 316
Utque necatorum Darei fraude secundi,
Sic tua subsidens devoret ora cinis.
Aut, ut olivifera quondam Sicyone fugato,
Sit frigus mortis causa famesque tuæ. 320
Aut, ut Atarnites, insutus pelle juveni
Turpiter ad dominum præda ferare tuum.
Inque tuo thalamo ritu jugulere Phæriæ,
Qui datus est leto conjugis ense suæ.
Quosque putas fidos, ut Larissæus Alevas, 325
Vulnere non fidos experiare tuo.
Utque Milon, sub quo cruciata est Pisa tyranno,
Vivus in occultas præcipiteris aquas.
Quæque in Adimantum, Philiasia regna tenen-
tem,
Ab Jove venerunt, te quoque tela petant. 330
Aut ut Amastriciis quondam Lenæus ab oris
Nudus Achillea destitutus humo.
Utque vel Eurydamas ter circum busta Thrasylli
Est Larissæis raptus ab hoste rotis.
Vel qui, quæ fuerat tutatus mania sæpe, 335
Corpore lustravit non diuturna suo:
Utque novum passa genus Hippomeneide pæna,
Tractus in Actæa fertur adulter humo:
Sic, ubi vita tuos invisæ reliquerit artus,
Ultiores rapiant turpe cadaver equi. 340
Viscera sic aliquis scopulus tua figat, ut olim
Fixa sub Euboico Graia fuere sinu.
Utque ferox peritit et fulmine et æquore raptor;
Sic te mersuras adjuvet ignis aquas.
Mens quoque sic Furis vecors agitur, ut illi 345
Unum cui toto corpore vulnus erat:
Utque Dryantidæ Rhodopeia regna tenenti,
In gemino dispar cui pede cultus erat:
Ut fuit Cæthæo quondam, generoque draconum,
Tisamenique patri, Callirhoesque viro. 350
Nec tibi contingat matrona pudicior illa,
Qua potuit Tydeus erubuisse nuru:
Quæque sui Venerem junxit cum fratre mariti,
Locris in ancillæ dissimulata necem.
Di quoque tam faciant possis gaudere fideli 355
Conjuge, quam Talai, Tyndareique, gener:
Quæque parare sua letum patruelibus ausæ
Belides assidua colla premuntur aqua.
Byblidos et Canace, sicut facit, ardeat igne,
Nec, nisi per crimen, sit tibi nota soror. 360
Filia si fuerit; sit quod Pelopea Thyestæ,
Myrrha suo patri, Nyctimeneque suo.
- Filia neve magis capiti sit fida parentis,
Quam tibi vel, Pterela, vel tibi, Nise, fuit:
Infamemque locum sceleris quæ nomine fecit, 365
Prescit et inductis membra paterna rotis.
Ut juvenes, pereas, quorum fastigia vultus
Olim Pisææ sustinuere foris.
Ut qui perfusam miserorum sæpe procorum
Ipse suo melius sanguine tinxit humum. 370
Proditor ut sævi peritit auriga tyranni,
Qui nova Myrtæ nomina fecit aquæ.
Ut qui velocem frustra petiere puellam,
Dum capta est pomis tardior illa tribus.
Ut qui tecta, novi formam celantia monstri, 375
Intrarunt cæcæ non redeunda domus.
Ut quorum Æacides misit violentus in altos
Corpora cum senis altera sena rogos.
Ut quos, obscuri lusus ambagibus oris,
Legimus infandæ Sphinga dedisse neci. 380
Ut qui Bistonie templo cecidere Minervæ,
Propter quod facies nunc quoque tecta dææ est.
Ut qui Threicii quondam præsepia regis
Fecerunt dapibus sanguinolenta suis.
Therodamanteos ut qui sensere Icones; 385
Quique Thoanthe Taurica sacra dææ.
Ut quos Scylla vorax, Scyllæque adversa Cha-
rybdis,
Dulichie pavidos eripuerit rati:
Ut quos dimisit vastam Polyphemus in alvum:
Ut Læstrygonias qui subiere domos. 390
Ut quos dux Pænus misit putealibus undia,
Et jacto canas pulvere fecit aquas.
Sex bis ut Icaridos famulæ periere, procique,
Inque caput domini qui dabat arma procis.
Ut jacet Aonio luctator ab hospite fusus, 395
Qui (mirum) victor, cum cecidisset, erat.
Ut quos Antæi fortes pressere lacerti;
Quosque feræ morti Lemnia turba dedit.
Ut qui post longum sacri monstrator iniqui
Elicuit pluvias victimæ cæsus aquas. 400
Frater ut Antæi, quo sanguine debuit, aras
Tinxit; et exemplis occidit ipse suis.
Ut qui terribiles pro gramen habentibus herbis
Impius humano viscere pavit equos.
Ut duo diversis sub eodem vindice cæsi 405
Temporibus Nessus, Dexameneque gener.
Ut pncepos, Saturne, tuus, quem reddere vitam
Libe Coronider vidit ab ipse sua.
Ut Sinis, et Sciron, et cum Polypemone natus,
Quique homo parte sui, parte juvenens erat. 410
Quique trabes pressas ab humo mittebat in
auras,
Æquoris adspiciens hujus et hujus aquas.
Quæque Ceres vidit læto perentia vultu
Corpora Thesea Cerceyona manu.
Hæc tibi, quem meritis precibus mea devovet ira,
Eveniant, aut his non leviora malis. 416
Qualis Achæmenides Sicula desertus in Ætna,
Troica cum vidit vela venire, fuit.
Qualis erat necnon fortuna binominis Iri,
Quique tenent pontem, quæ tibi pejor erit. 420
Filius et Cereris frustra tibi semper ametur,
Destituatque tuas usque petitus opes.
Utque per alternos unda labente recursus
Subtrahitur presso mollis arena pedi;
Sic tua nescio quo semper fortuna liquescat, 426
Lapsaque per medias effluit usque manus.
Utque pater solitæ varias mutare figuras
Plenus inextincta deficere fame.
Nec dapibus humanæ subeant fastidia; quaque
Parte potes, Tydeus temporis hujus eris. 430

- Atque aliquid facias, a vespere rursus ad ortus
Cur exsternati Solis agantur equi.
Fœda Lycaonis repetes convivia mense.
Tentabique cibi fallere fraude Jovem.
Teque aliquis posito tentet vim numinis opto :
Tantalides tu sis, Tereidesque puer. 436
Et tua sic latos spargantur membra per agros,
Tanquam quæ patrias detinuere vias.
Ære Perilleo veros imitere juvencos,
Ad formam tauri conveniente sono. 440
Utque ferox Phalaris, lingua prius ense resecta,
More bovis, Paphio clausus in ære, gemas.
Dumque redire voles sævi melioris in annos,
Ut vetus Admeti decipiare socer.
Atque eques in mediis mergare voragine cœni, 445
Dummodo sint fati nomina nulla tui.
Atque utinam pereas, veluti de dentibus orti
Sidonia jactis Graia per arva manu.
Et quæ Penthides fecit, fraterque Medusæ,
Eveniant capiti vota sinistra tuo. 450
Et quibus exiguo volucris devota libello est,
Corpora projecta quæ sua purgat aqua.
Vulnera totque feras, quot dicitur ille tulisse,
Cujus ab inferiis culter abesse solet.
Attonitusque seces, ut quos Cybeleia mater 455
Incitat, ad Phrygios, vilia membra, modos.
Deque virum flas nec femina nec vir, ut Attyis,
Et quatiens molli tympana rauca manu.
Inque pecus subito Magnæ vertare Parentis,
Victor ut est celeri victaque versa pede. 460
Solaque Limone poenam ne senserit illam,
Et tua dente fero viscera carpat equus.
Aut, ut Cassandrus, domino non mihi illo,
Saucius ingesta contumuleris humo.
Aut ut Abantiades, aut ut Cygneius heros. 465
Clausus in æquorea præcipiteris aquas.
Victima vel Phœbo sacras macteris ad aras,
Quam tulit a sævo Theudotus hoste necem.
Aut te devoteat certis Abdera diebus,
Saxaque devotum grandine plura petant. 470
Aut Jovis infesti telo feriare trisulco,
Ut satus Hipponoo, Dostiloque pater :
Ut soror Autonoes, ut cui materera Maia est :
Ut temere optatos qui male rexit equos :
Ut ferus Æolides, ut sanguine cretus eodem, 475
Quo genita est, liquidisque caret Arctos aquis :
Ut Macædo rapidis icta est cum conjuge flammis :
Sic, precor, ætherii vindicis igne cadas.
Prædaque sis illis, quibus et Latonia Delos
Ante diem rapti non adeunda Thaso : 480
Quique verecundæ speculantem labra Dianæ,
Quique Crotopiden diripere Linon.
Neve venenato levius feriaris ab angue,
Quam senis Æagri Calliopeque nurus :
Quam puer Hypsipyles : quam qui cava primus 485
acuta
Cuspide suspecti robora fixit equi.
Neve gradus adeas Elpenore cautius altos :
Vimque feras vini, quo tulit ille modo.
Tamque cadas donitus, quam quisquis ad arma
vocatem
Juvit inhumanum Thiodamanta Dryops. 490
Quam ferus ipse suo perit mactatus in antro
Proditus inclusæ Cacus ab ore bovis.
Quam qui dona tulit Lernæo tincta veneno,
Euboicæque suo sanguine tinxit aquas.
Vel de præcipiti venias in Tartara saxo. 495
Ut qui Socraticum de nece legit opus.
Ut qui Thesæ fallacia vela carinæ
Vidit : ut Iliaca missus ab arce puer
Ut teneri nutrix, eadem materera, Bacchi.
Ut cui causa necis terra reperta fuit. 500
Lydia se scopulis ut virgo misit ab altis,
Dixerat invito quæ mala verbo deo.
Feta tibi occurrat patrio popularis in arvo,
Sitque Phayllæ causa læna necis.
Quique Lycurgiden letavit, et arbore natum, 505
Idmonaque audacem, te quoque rumpat aper.
Isque vel exanimis faciat tibi vulnus, ut illi,
Ora super fixi quem cecidere sua.
Sive idem simili pinus quem morte peremit :
Phryx et venator sis Berecyniades. 510
Si tua contigerit Minoas puppis arenas,
Te Coreyærum Cressia turba putet.
Lapsuramque domum subeas, ut sanguis Alevæ,
Stella Leoprepidæ cum fuit æqua viro.
Utque vel Evenus torrenti flumine mersus 515
Nomina des rapide, vel Tiberinus, aquæ.
Astacidaeque modo decisa cadavere trunco,
Digna feris, homini sit caput esca tuum.
Quodque ferunt Brotean fecisse cupidine mortis,
Des tua succensæ membra cremanda pyræ. 520
Inclususque necem cavea patiaris, ut ille
Non profecturæ conditor historie.
Utque repertori nocuit pugnacis iambi,
Sic sit in exitium lingua proterva tuum.
Utque parum stabili qui carmine læsit Athenas,
Invisus pereas deficiente cibo. 525
Utve lyra vates fertur periisse severæ,
Causa sit exitii dextera læsa tui.
Utque Agamemnonio vulnus deditanguis Orestæ,
Tu quoque de morsu virus habente cadas. 530
Sit tibi conjugii nox prima novissima vitæ :
Eupolis hoc perit et nova nupt. modo.
Utque cothurnatum cecidisse Lycophrona nar-
rant,
Illeat in fibris fixa sagitta tuis.
Aut lacer in sylvis manibus spargare tuorum :
Sparsus ut est Thebis angue creatus avo. 536
Perque feros montes tauro rapiente traharis,
Ut tracta est conjux imperiosa Lyci.
Quodque suæ passa est peller invita sorori,
Excidat ante pedes lingua resecta tuos. 540
Conditor ut tardæ, Blæsus cognomine, Cyrrhæ,
Orbis in innumeris inveniere locis.
Inque tuis opifex, vati quod fecit Achæo,
Noxia luminibus spicula condat apis.
Fixus et in duris carparis viscera saxi, 545
Ut cui Pyrrha sui filia fratris erat.
Ut puer Harpagides referas exempla Thyestæ,
Inque tui cæsus viscera patris eas.
Trunca geras sævo mutilatis partibus ense,
Qualia Minnermi membra fuisse ferunt. 550
Utve Syracosio præstricta fauce poetæ,
Sic animæ laqueo sit via clausa tuæ.
Nudave derepta pateant tua viscera pelle,
Ut Phrygium cujus nomina flumen habet.
Saxifraga videas infelix ora Medusæ, 555
Cephenum multos quæ dedit una neci.
Potniadum morsu subeas, ut Glaucus, equarum :
Inque maris salias, Glaucus ut alter, aquas.
Utque duobus idem dictis modo nomen habenti,
Præfocent animæ Gnosis mella viam. 560
Sollicitoque bibas, Anyti doctissimus olim
Imperturbato quod bibit ore reus.
Nec tibi, si quid amas, felicius Hæmone cedat :
Utque sua Macareus, sic potiare tua.
Vel videas, quod jam, cum flammæ cuncta tene-
rent, 565
Hectoreus patriæ vidit ab arce puer.

Sanguine probra luas, ut avo genitore creatus,
 Per facinus soror est cui sua facta parens.
 Ossibus inque tuis teli genus hæreat illud,
 Traditur Icarii quo cecidisse gener. 570
 Utque loquax in equo est elius guttur acerno,
 Sic tibi claudatur pollice vocis iter.
 Aut ut Anaxarchus pila minuaris in alta,
 Jactaque pro solitis frugibus ossa sonent.
 Utque patrem Psamathes, condat te Phœbus
 ima 575
 Tartara; quod natæ fecerat ille suæ.
 Inque tuos ea pestis est, quam dextra Corœbi
 Vicit, opem miseris Argolicisque tulit.
 Utque nepos Æthræ, Veneris periturus ob iram,
 Exsul ab attonitis excutiaris equis. 580
 Propter opes magnas ut perdidit hospes alu-
 num,
 Perdat ob exiguas te tuos hospes opes.
 Utque ferunt fratres sex cum Damasichthone
 cæcos,
 Intereat tecum sic genus omne tuum.
 Addidit ut fidicen miseris sua funera natia, 585
 Sic tibi sint vitæ tædia justa tuæ.
 Utve soror Pelopis, saxo dureris oborto,
 Et læsus lingua Battus ab ipse sua.
 Aera si misso vacuum jaculabere disco,
 Quo puer Cæbalides, ictus ab orbe cadas. 590
 Si qua per alternos pulsabitur unda lacertos,
 Omnis Abydena sit tibi pejor aqua.
 Comicus ut mediis perit, dum nabat, in undis,
 Et tua sic Stygius strangulet ora liquor.
 Aut ubi ventosum superaris naufragus æquor,
 Contacta pereas, ut Palinurus, humo. 596
 Utque cothurnatum vatem tutela Dianæ,
 Dilanient vigilum te quoque turba canum.
 Aut ut Trinacrius, salias super ora gigantis.
 Plurima qua flammæ Sicanis Ætna vomit. 600
 Diripiantque tuos insanis unguibus artus
 Strymonis matres, Orpheos esse ratæ.
 Natus ut Althææ flammis absentibus arsit,
 Sic tuus ardescat stipitis igne rogos.
 Ut nova Phasiaca comprehensa est nupta coram, 605
 Utque pater nuptæ, cunctique parente doctus;

Ut cruor Herculeos abiit diffusus in artus;
 Corpora pestiferum sic tua virus edat
 Qua sua Penthiden proles est ulta Lycurgum,
 Hæc maneat teli te quoque plaga novi. 610
 Utque Milon, robur diducere fissile tentes,
 Nec possis captas inde referre manus.
 Muneribusque tuis lædaris, ut Icarus, in quem
 Intulit armatas ebria turba manus.
 Quodque dolore necis patræ pia filia fecit, 615
 Vincula per laquei fac tibi guttur eat.
 Obstructoque famem patiaris limine tecti,
 Ut legem pœnæ cui dedit ipsa parens.
 Illius exemplo violes simulacra Dianæ,
 Aulidis a portu qui leve vertit iter. 620
 Naupliadæve modo flecto pro crimine pœnas
 Morte luas, nec te non meruisse juvet.
 Æthalion vita spoliavit ut Isidis hospes,
 Quem memor a sacris nunc quoque pellit Io?
 Utque Melanthea tenebris a cæde latentem 625
 Prodidit officio luminis orba parens;
 Sic tua coniectis fodiantur pectora telis;
 Sic, precor, auxiliis impedire tuis.
 Qualis equos pacto, quos fortis agebat Achilles,
 Acta Phrygi timido, nox tibi talis eat. 630
 Nec tu, quam Rhesus, somno meliore fruaris,
 Quam comites Rheso tum necis, ante viæ:
 Ut quos cum Rutulo morti Rhamneta dederunt
 Impiger Hyrtacides, Hyrtacidæque comes.
 Cliniadæque modo circumdatus ignibus atris 635
 Membra feras Stygiæ semicremata rati.
 Utque Remo muros auso transire recentes,
 Noxia sint capiti rustica tela tuo.
 Denique Sarmaticas inter Gelicasque sagittas
 His precor ut vivas, et moriarc, locis. 640
 Hæc tibi tantisper subito sint missa libello:
 Immemores ne nos esse querare tui
 Pauca quidem, fateor, sed di dent plura roga-
 tis,
 Multiplicentque suo vota favore mea.
 Postmodo plura leges, et nomen habentia ve-
 rum, 645
 Et pede quo debent acria bella geri.

Q. HORATII FLACCI ODARUM

LIBER PRIMUS

Q. HORATIUS FLACCUS, Venusinus, natus est U. C 689, patre libertino, vectigalium, sive ut alii placet, auctionum coactore, quem et probum ipsum virum, et probitatis sibi auctorem magistrumque filius commemorat Bello Philippensi Bruti partes secutus est, sub eoque tribunus militum meruit; victis dein partibus, venia tantum a victoribus impetrata bonis omnibus triumphali proscriptioe ereptis, Romam commigravit, ibique scribæ quæstorum aliquantisper munus exercuit. Quod autem cæteris hujus sæculi ingenius, idem Horatio contigisse videtur, ut paupertatis primum stimulis ad scribendum impulsus, ingenii vires coactus expromeret, mox gliscente fama ad populi æstimationem, clarissimorumque hominum, Mecenatis imprimis et Augusti, favorem evectus est Cæterum de moribus, indole, amicitis ejus, de omnibus denique quæ vitam hominis vere continent consulendus in primis ipse vir candidissimus Obiit autem v Kal Dec U C 746

ODE I — *Ad Mecenatem*

Mecenas atavis edite regibus,
O et præsidium, et dulce decus meum
Sunt, quos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse juvat, metaque fervidis
Fvitatæ rotis, palmaque nobilis,
Terrarum dominos evehit ad deos
Hunc, si mobilium turba Quiritium
Certat tergemini tollere honoribus
Illum, si proprio condidit horreo
Quicquid de Libycis verritur areis
Gaudentem patrios findere sarculo
Agros, Atalidis conditionibus
Nunquam dimoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare.
Luctantem Icaris fluctibus Africum
Meicatore metuens, otium et oppidi
Laudat rura sui mox reficit iates
Quassas, indocilis pauperiem pati
Lst, qui nec veteris pocula Massici,
Nec partem solido demere de die
Spernit, nunc viridi membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquæ lene caput sacræ
Multos castra juvant, et lituo tubæ
Pmixtus sonitus, bellaque matribus
Detestata. Manet sub Jove frigido
Venator, teneræ conjugis immemor,
Seu visa est catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teretes Marsus aper plagas
[Me] doctarum hederæ præmia frontium
Dis miscent superis: me gelidum nemus,
Nympharumque leves cum Satyris chori
Secernunt populo, si neque tibus
Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Iscubum refugit tendere barbiton
Quo i si me lyricis vatibus inseris,
Sublimi feriam sidera vertice

ODE II. — *Ad Augustum Cæsarem*

Jam satis terris nivis atque diræ
Grandinis misit Pater, et, rubente
Dextera sacras jaculatus arces,
Ierruit urbem.
Terruit gentes, grave ne rediret
Sæculum Pyrrhæ, nova monstra quæstæ,
Omne cum Proteus pecus egit altos
Visere montes,
Piscium et summa genus hæsit ulmo,
Nota quæ sedes fuerat columbis,

Et superjecto pavide natarunt
Aquæ dimes
Vidimus flavum Iberim, retortis
Iltore Itruco violenter undis,
Ile dejectum monumenta regis,
Templaque Vestæ,
Iliæ dum se nimum querenti
Jactat ultorem, vagus et sinistra
Labitur ripa (Jove non probante) ux-
orius amnis
Audiet cives acuisse ferium,
Quo graves Persæ melius perirent,
Audiet pugnas, vitio parentum
Rara, juvenus
Quem vocet divum populus ruentis
Imperi rebus? prece qua latigent
Virgines sanctæ minus audientem
Carmina Vestam?
Cui dabit partes scelus expiandi
Jupiter? tandem venias, precamur,
Nube candentes humeros amictus,
Augur Apollo
Sive tu mavis, Erycina ridens,
Quam Jocus circumvolat, et Cupido,
Sive neglectum genus et nepotes
Respicis, auctor,
Heu nimis longo satiate ludo,
Quem juvat clamor, galeæque leves
Acer et [Mauri] peditis cruentum
Vultus in hostem
Sive mutata juvenem hura,
Ales, in terris imitatis, almæ
Filius Maie, patiens vocari
Cæsaris ultor,
Seius in cælum redeas, diuque
Lætus intensis populo Quirini.
Neve te, nostris vitis iniquum,
Ocyor aura
Tollat Hic magnos potius triumphos,
Hic ames dici pater atque princeps
Neu sinas Medos equitare inultos,
Te duce Cæsar

ODE III — *Ad Navem quæ ehebatu Athenas proficiscens*

Sic te diva potens Cyprî,
Sic fratres Helenæ, lucida sidera,
Ventorumque regat pater,
Obstrictis aliis, præter Iapygæ

Navis, quæ tibi creditum
Debes Virgilium, finibus Atticis
Reddas incolumem, precor,
Et serves animæ dimidium meæ.
Illi robur et æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
Primus, nec timuit præcipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec tristes Hyadas, nec rabiem Noti,
Quo non arbiter Adriæ
Major, tollere seu ponere vult freta.
Quem mortis timuit gradum,
Qui siccis oculis monstra natantia,
Qui vidit mare [turbidum,] et
Infames scopulos Acroceræunia?
Nequicquam deus abscedit
Prudens Oceano dissociabili
Terras, si tamen impiæ
Non tangenda rates transiliunt vada.
Audax omnia perpoti
Gens humana ruit per vetitum nefas.
Audax Iapeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit:
Post ignem ætheria domo
Subductum, macies et nova febrium
Terris incubuit cohors;
Semotique prius tardâ necessitas
Leti corripuit gradum.
Expertus vacuum Dædalus aera
Pennis non homini datis.
Perrupit Acheronta Hercules labor
Nil mortalibus arduum est:
Cælum ipsum petimus stultitia; neque
Per nostrum patimur scelus
Iracunda Jovem ponere fulmina

ODE IV.—*Ad L. Sextium, consularem.*

Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni,
Trahuntque siccas machinæ carinas;
Ac neque jam stabulis gaudet pecus, aut arator
igni;
Nec prata canis albicant pruinis.
Jam Cytherea choros ducit Venus, imminente
luna;
Junctæque Nymphis Gratiæ decentes
Alternò terram quatunt pede; dum graves Cy-
clopum
Vulcanus ardens urit officinas.
Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire
myrto,
Aut flore, terræ quem ferunt solutæ.
Nunc et in umbrosis Fauno decet immolare lucis,
Seu poscat agna, sive malit hædo.
Pallida Mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,
Regumque turres. O heate Sexti,
Vitæ summa brevis spem nos vetat inchoare
longam.
Jam te premet nox, fabulæque Manes,
Et domus exilis Plutonia; quo simul mearis,
Nec regna vini sortiere talis;
Nec tenerum Lycidan mirabere, quo calet juven-
rus
Nunc omnis, et mox virgines tepebunt.

ODE V.—*Ad Pyrrham.*

Quis multa gracilis te puer in rosa
Perfusus liquidis urget odoribus
Grato, Pyrrha, sub antro?
Cui flavam reliqas comam

Simplex munditiis? Heu quoties fidem
Mutatosque deos flebit, et aspera
Nigris æquora ventis
Emirabitur insolens,
Qui nunc te fruitur credulus aurea;
Qui semper vacuum, semper amabilem
Sperat, nescius auræ
Fallacia! Miseri, quibus
Intentata nites. Me tabula sacer
Votiva paries indicat uvida
Suspensiæ potenti
Vestimenta maris deo.

ODE VI.—*Ad Agrippam.*

Scriberis Vario fortis, et hostium
Victor, Mæonii carminis aliti,
Quam rem cunque ferox navibus aut equis
Miles, te duce, gesserit.
Nos, Agrippa, neque hæc dicere, nec gravem
Pelidæ stomachum cedere nescii,
Nec cursus duplicis per mare Ulixei,
Nec sævam Pelopis domum,
Conamur, tenues grandia; dum pudor,
Imbellisque lyæ Musa potens vetat
Laudes egregii Cæsaris et tuas
Culpa deterere ingeni.
Quis Martem tunica tectum adamantina
Digne scripserit? aut pulvere Troico
Nigrum Merionen? aut ope Palladis
Tydiden superis parem?
Nos convivia, nos prolia virginum,
Sectis in juvenes unguibus acrim,
Cantamus vacui, sive quid urimur,
Non præter solitum leves.

ODE VII.—*Ad Munatium Plancum, consularem.*

Laudabunt alii claram Rhodon, aut Mitylenen,
Aut Epheson, bimatisve Corinthi
Mœnia, vel Baccho Thebas vel Apolline Delphos
Insignes, aut Thessaia Tempe:
Sunt quibus unum opus est, intactæ Palladis
urbem
Carmine perpetuo celebrare, et
Undique decerptam fronti præponere olivam:
Plurimus, in Junonis honorem,
Aptum dicet equis Argos, ditescque Mycenæ.
Me nec tam patiens Lacedæmon,
Nec tam Larissæ percussit campus opimæ,
Quam domus Albunæ resonantis,
Et præceps Anio, ac Tiburni lucus, et uda
Mobilibus pomaria rivis.

Albus ut obscuro deterget nubila cælo
Sæpe Notus, neque parturit imbres
Perpetuos; sic tu sapiens finire momento
Tristitiam vitæque labores
Molli, Plance, mero; seu te fulgentia signis
Castra tenent, seu densa tenebit
Tiburis umbra tui. Teucer Salamina patrem-
que
Cum fugeret, tamen uda Lyæo
Tempora populea fertur vinxisse corona,
Sic tristes afflatus amicos:
Quo nos cunque feret melior fortuna parente,
Ibimus, o socii comitesque.
Nil desperandum Teucro duce, et auspice Teu-
cro;
Certus enim promisit Apollo
Ambiguam tellure nova Salamina futuram.
O fortes, peioraque passi

Mecum sæpe viri, nunc vino pellite curas:
Cras ingens iterabimus æquor.

ODE VIII.—*Ad Lydiam.*

Lydia, dic, per omnes
Te deos oro, Sybarin cur properas amando
Perdere? cur apricum
Oderit Campum, patiens pulveris atque solis?
Cur neque militaris 5
Inter æquales equitat, Gallica nec lupatis
Temperat ora frenis?
Cur timet flavum Tiberim tangere? cur olivum
Sanguine viperino
Cautius vitat? neque jam livida gestat armis
Brachia, sæpe disco, 11
Sæpe trans finem jaculo nobilis expedito?
Quid latet, ut marinæ
Filium dicunt Thetidis sub lacrymosa Trojæ
Funera, ne virilis 15
Cultus in cædem et Lycias proriperet ca-
tervas?

ODE IX.—*Ad Thaliarchum.*

Vides, ut alta stet nive candidum
Soracte, nec jam sustineant onus
Sylvæ laborantes, geluque
Flumina constiterint acuto?
Dissolve frigus,igna super foco 5
Large reponens; atque benignius
Deprome quadrimum Sabina,
O Thaliarche, merum diota.
Permitte divis cætera; qui simul
Stravere ventos æquore fervido
Deprocliantes; nec cupressi,
Nec veteres agitantur orni.
Quid sit futurum cras, fuge quærere; et
Quem sors dierum cunque dabit, lucio
Appone; nec dulces amores
Sperne puer, neque tu choræas,
Donec virenti canities abest
Morosa. Nunc et Campus, et aræ,
Lenesque sub noctem susurri
Composita repetantur hora:
Nunc et latentis proditor intimo
Gratus puellæ risus ab angulo,
Pignusque dereptum lacertis,
Aut digito male pertinaci.

ODE X.—*Ad Mercurium.*

Mercuri, facunde nepos Atlantis.
Qui feros cultus hominum recentium
Voce formasti catus, et decoræ
More palæstræ;
Te canam, magni Jovis et deorum
Nuntium, curvæque lyre parentem,
Callidum, quicquid placuit, jocosum
Condere furto.
Te, boves olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.
Quin et Atridas, duce te, superbos,
Ilio dives Priamus relicto,
Thessalosque ignes et iniqua Trojæ
Castra fefellit.
Tu pias lætis animas reponis
Sedibus, virgaque levem coerces
Aurea turbam, superis deorum
Gratus et imis

ODE XI.—*Ad Leuconoe.*

Tu ne quæsieris, (scire nefas) quem mihi, quem
tibi
Finem di dederint, Leuconoe; nec Babylonios
Tentaris numeros. Ut melius, quicquid erit,
pati!
Seu plures hiemes, seu tribuit Jupiter ultimam,
Quæ nunc oppositis debilitat pumicibus mare 5
Tyrrhenum. Sapias, vina liques, et spatio brevi
Spem longam reseces. Dum loquimur, fugerit
invida
Ætas; carpe diem, quam minimum credula
postero.

ODE XII.—*Ad Augustum.*

Quem virum aut herosa lyra vel acri
Tibia sumis celebrare, Clio?
Quem deum? cujus recinet jocosæ
Nomen imago,
Aut in umbrosis Heliconis oris, 5
Aut super Pindo, gelidove in flæmo?
Unde vocalem temere insecutæ
Orpheæ sylvæ,
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapsus, celeresque ventos; 10
Blandum et auritas fidibus canoris
Ducere quercus.
Quid prius dicam solitis Parentis
Laudibus? qui res hominum ac deorum,
Qui mare et terras, variisque mundum 15
Temperat horis:
Unde nil majus generatur ipso,
Nec viget quicquam simile, aut secundum
Proximos illi tamen occupavit
Pallas honores. 20
Præliis audax, neque te silebo,
Liber; et sævis inimica virgo
Belluis; nec te, metuende certæ
Phœbe sagitta.
Dicam et Alciden, puerosque Lædæ, 25
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem: quorum simul alba nautis
Stella refulsit,
Defluit saxis agitatus humor;
Concidunt venti, fugiuntque nubes, 30
Et minax (quod sic voluere) ponto
Unda recumbit.
Romulum, post hos, prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an superbos
Tarquini fasces, dubito, an Catonis 35
Nobile letum.
Regulum, et Scauros, animæque maguæ
Prodigum, Pæno superante, Paulum,
Gratus insigni referam Camœna,
Fabriciumque. 40
Hunc, et incommotis Curium capillis
Utilem bello tulit, et Camillum.
Sæva paupertas, et avitus apto
Cum lare fundus. 45
Crescit, occulto velut arbor ævo,
Fama Marcelli: micat inter omnes
Julium sidus, velut inter ignes
Luna minores. 15
Gentis humanæ pater atque custos,
Orte Saturno, tibi cura magni
Cæsaris fati data: tu, secundo
Cæsare, regnes.
Ille, seu Parthos Latio imminentes 20

Egeit justo domitos triumphe,
Sive subjectos Orientis oras
Seras et Indos,
Te minor latum reget æquus orbem;
Tu gravi curru qualis Olympum;
Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis.

ODE XIII.—*Ad Lydiam.*

Cum tu, Lydia, Telephi
Cervicem roseam, cerea Telephi
Laudas brachia, vix, meum
Fervens difficili bile tumet jecur.
Tunc nec mens mihi, nec color
Certa sede manet; humor et in genas
Furtim labitur, arguens
Quam lentis penitus maceretur ignibus.
Uror, seu tibi candidos
Turparunt humeros immodicæ mero
Rixæ; sive puer furens
Impressit memorem dente labris notam
Non, si me satis audias,
Speres perpetuum, dulcia barbæ
Lædentem oscula, quæ Venus
Quinta parte sui nectaris imbuit.
Felices ter et amplius,
Quos irrupta tenet copula, nec, malis
Divulsus querimoniis,
Suprema citius solvet amor die.

ODE XIV.—*In Sextum Pompeium Civile Bel-
lum renovantem.*

O navis, referent in mare te novi
Fluctus? o quid agis? fortiter occupa
Portum. Nonne vides, ut
Nudum remigio latus,
Et malus celeri saucius Africo,
Antennæque gemant? ac sine funibus
Vix durare carinæ
Possint imperiosius
Æquor? non tibi sunt integra lintea,
Non di, quos iterum pressa voces malo:
Quamvis, Pontica pinus,
Sylvæ filia nobilis,
Jactes et genus et nomen inutile.
Nil pictis timidus navita puppibus
Fidit: tu, nisi ventis
Debes ludibrium, cave.
Nuper sollicitum quæ mihi tædium,
Nunc desiderium curaque non levis,
Interfusa nitentes
Vites æquora Cycladas

ODE XV.—*In M. Antonium et Cleopatram.*

Pastor cum traheret per freta navibus
Idæis Helenam perfidus hospitam,
Ingrato celeres obruit otio
Ventos, ut caneret fera
Nereus fata. Mala ducis avi domum,
Quam multo repetet Græcia milite,
Conjurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami vetus.
Eheu, quantus equis, quantus adest viris
Sudor! quanta moves funera Lardanæ
Genti! jam galeam Pallas et ægida,
Curruque et cæbiem, parat.
Nequicquam, Veneris præsidio ferox,
Pectus cæsariem, gratæque fœminis
Imbelli cithara carmina divides;

Nequicquam thalamo graves
Hastas, et calami spicula Gnossii
Vitabis, strepitumque, et celerem sequi
Aiæcem. Tamen, heu, serus adulteros
Crines pulvere collines.
Non Laetiaden, exitium tuæ
Gentis, non Pylum Nestora respicis?
Urgent impavidi te Salaminus
Tæncer, te Sthenelus sciens
Pugnæ, sive opus est imperitare equis,
Non auriga piger. Merionen quoque
Nosces. Ecce furit te reperire atrox
Tydides, melior patre;
Quem tu, cervus uti vallis in altera
Visum parte lupum graminis immemor,
Sublimi fugies mollis anhelitu,
Non hoc pollicitus tuæ.
Iracunda diem profect illo,
Matronisque Phrygum, classis Achillei:
Post certas hiemes uret Achaicus
Ignis Iliacas domos.

ODE XVI.—*Palinodia ad Tyndaridem.*

O matre pulchra filia pulchrior,
Quem criminosus cunque voles modum
Pones iambis: sive flamma,
Sive mari libet Adriano.
Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem sacerdotum incola Pythius,
Non Liber æque, non acuta
[Sic] geminant Corybantes æra,
Tristes ut iræ: quas neque Noricus
Deterret ensis, nec mare naufragum,
Nec ævus ignis, nec tremendo
Jupiter ipse ruens tumultu.
Fertur Prometheus addere principi
Limo coactus particulam undique
Desectam, et insani leonis
Vim stomacho apposuisse nostro.
Im Thyesten exitio gravi
Stravere, et altis urbibus ultimæ
Stetere causæ, cur perirent
Funditus, imprimeretque muris
Hostile aratrum exercitus insolens.
Compece mentem; me quoque pectoris
Tentavit in dulci juvenia
Fervor, et in celeres iambos
Misit furentem: nunc ego mitibus
Mutare quæro tristitia; dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis, animumque reddas.

ODE XVII.—*Ad Tyndaridem.*

Velox amœnum sæpe Lucretilem
Mutat Lycæo Faunus, et igneam
Defendit æstatem capellis
Usque meis pluviosque ventos.
Impune tutum per nemus arbutos
Quærent latentes et thyma devivæ
Olentis uxores mariti:
Nec virides metuunt colubras,
Nec martiales hædulæ lupos;
Utcunque dulci, Tyndari, fistula
Valles, et Usticæ cubantis
Lævia personuere saxa.
Di me tuentur; dis pietas mea
Et musa cordi est. Hic tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu

Hic in reducta valle caniculæ

Vitæ ætas, et fide Teia

Dices laborantes in uno

Penelopen vitreamque Circen

Hic innocentia pocula Lesbii

Duces sub umbra; nec Semeleius

Cum Marte confundet Thyoneus

Prælia; nec metues protervum

Suspecta Cyrum, ne male dispari

Incontinentes injiciat manus,

Et scindat hærentem coronam

Crinibus, immeritamque vestem.

ODE XVIII.—*Ad Varum.*

Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem

Circa mite solum Tiburis, et mœnia Catili.

Siccis omnia nam dura deus proposuit; neque

Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.

Quis, post vina, gravem militiam aut pauperiem
crepat?

Quis non te potius, Bacche pater, teque, decens
Venus?

At, ne quis modici transiliat munera Liberi,

Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero

Debellata; monet Sithoniis non levis Evius;

Cum fas atque nefas exiguo fine libidinum

Discernunt avidi. Non ego te, candide Bassareu,

Invidum quatiā; nec variis obsita frondibus

Sub divum rapiam: sæva tene cum Berecynthio

Cornu tympana, quæ subsequitur cæcus Amor sui,

Et tollens vacuum plus nimio Gloria verticem,

Arcanique Fides prodiga, perlucidior vitro.

ODE XIX.—*Ad Glyceram.*

Mater sæva Cupidinum,

Thebanæque jubet me Semeles puer,

Et lasciva licentia,

Finitis animum reddere amoribus.

Ugit me Glyceræ nitor

Splendentis Pario marmore purius

Urit grata protervitas,

Et vultus nimium lubricus adspici.

In me tota ruens, Venus

Cyprum deseruit; nec patitur Scythas,

Et versis animosum equis

Parthum dicere, nec quæ nihil attinent.

Hic vivum mihi cespitem, hic

Verbenas, pueri, ponite, thuræque,

Bimi cum patera meri:

Mactata veniet lenior hostia.

ODE XX.—*Ad Mæcenatem.*

Vile potabis modicis Sabinum

Cantharis, Græca quod ego ipse testa

Conditum levi, datus in theatro

Cum tibi plausus,

Care Mæcenæ eques; ut paterni

Fluminis ripæ, simul et jocosa

Redderet laudes tibi Vaticanæ

Montis imago.

Cæcubum, et prelo domitam Calenæ

Tu bibes uvam: mea nec Falernæ

Temperant vites, neque Formiani

Pocula colles.

ODE XXI.

Dianam, teneræ, dicite, virginis;

anonsum, pueri, dicite Cynthium,

Lætanamque supremo

Dilectam penitus Jovi

Vos lætam fluvii et nemorum coma,

Quæcunque aut gelido prominet Algido,

Nigris aut Erymanthi

Sylvis, aut viridis Cragi:

Vos Tempe totidem tollite laudibus,

Natalemque, mares, Delon Apollinis,

Insingnemque phætra

Fraternaue humerum lyra

Hic bellum lacrymosum, hic miseram famem

Pestemque, a populo et principe Cæsare, in

Persas atque Britannos

Vestra motus aget prece.

ODE XXII.—*Ad Aristium Fuscum.*

Integer vitæ acclerisque purus

Non eget [Mauri] jaculis neque arcu,

Nec venenatis gravida sagittis,

Fusce, phætra;

Sive per Syrtis iter æstuosas,

Sive facturus per inhospitalem

Caucasum, vel quæ loca fabulosus

Lambit Hydaspes.

Namque me sylvæ lupus in Sabina,

Dum meam canto Lalagen, et ultra

Terminum curis vagor [expeditis,]

Fugit inermem:

Quale portentum neque militaris

Daunias latis alit esculetis,

Nec Juba tellus generat, leonum

Arida nutrit.

Pone me, pigris ubi nulla campis

Arbor æstiva recreatur aura,

Quod latus mundi nebulae malus juce

Jupiter urget;

Pone sub curru nimium propinqui

Solis, in terra domibus negata;

Dulce ridentem Lalagen anabo,

Dulce loquentem.

ODE XXIII.—*Ad Chloen.*

Vitas hinnuleo me similis, Chloee,

Quærenti pavidam montibus aviis

Matrem, non sine vano

Aurarum et sylvarum metu.

Nam, seu mobilibus [veris inhorruit]

Adventus] foliis, seu virides rubum

Dimovere lacertæ,

Et corde et genibus tremit.

Atqui non ego te, tigris ut aspera

Gætuluse leo, frangere persequor:

Tandem desine matrem

Tempestiva sequi viro.

ODE XXIV.—*Ad Virgilium.*

Quis desiderio sit pudor aut modus

Tam cavi capitis? Præcipe lugubres

Cantus, Melpomene, cui liquidam pater

Vocem cum cithara dedit.

Ergo Quintilium perpetuus sopor

Urget! cui Pudor, et Justitiæ soror

Incorrupta Fides, nudaque Veritas

Quando ullum inveniet parem?

Multis ille bonis flebilis occidit;

Nulli flebilior quam tibi, Virgili.

Tu frustra pius, heu, non ita creditum

Poscis Quintilium deos.

Quod si Threicio blandius Orpheo

Auditur moderare arboribus fidem;

Non vanæ redeat sanguis imagin . .
 Quam virg^{is} semel horrida,
 Non lenis precibus fata recludere,
 Nigro compulerit Mercurius gregi.
 Durum, sed levius fit patientia:
 Quicquid corrigere est nefas.

ODE XXV.—*Ad Lydiam.*

Parcius junctas quatunt fenestras
 Ictibus crebris juvenes protervi,
 Nec tibi somnos adimunt; amatque
 Janua limen,
 Quæ prius multum facilis movebat
 Cardines: audis minus et minus jam,
 "Me tuo longas pereunte noctes,
 Lydia, dormis?"
 Invicem mæchos anus arrogantes
 Flebis in solo levis angipor^{tu},
 Threcio bacchante magis sub inter-
 lunia vento;
 Cum tibi flagrans amor, et libido
 Quæ solet matres furiare equorum,
 Sæviet circa jecur ulcerosum;
 Non sine questu,
 Læta quod pubes hedera virenti
 Gaudeat pulla magis atque myrto;
 Aridas frondes Hiemis sodali
 Deditur Euro.

ODE XXVI.—*Ad Ælium Lamiam.*

Musis amicus, tristitiam et metus
 Tradam protervis in mare Chæticum
 Portare ventis, quis sub Arcto
 Rex gelidæ metuatur oræ,
 Quid Tiridaten terreat, unice
 Securus. O quæ fontibus integris
 Gaudes, apricos nocte flo es,
 Necte meo Lamie coronam,
 Pimplea dulcis: nil sine te mei
 Prosunt honores: hunc fidibus novis,
 Hunc Lesbio sacrare plectro
 Teque tuasque decet sorores.

ODE XXVII.—*Ad Sodales.*

Natis in usum lætitiæ scyphis
 Pugnare, Thracum est: tollite barbarum
 Morem, verecundumque Bacchum
 Sanguineis prohibete rixis.
 Vino et lucernis Medus acinaces
 Inimane quantum discrepat. Impium
 Lenite clamorem, sodales,
 Et cubito remanete presso.
 Vultis severi me quoque sumere
 Partem Falerni? dicat Opuntia
 Frater Megillæ, quo beatus
 Vulture, qua pereat sagitta.
 Cessat voluntas? non alia bibam
 Mercede. Quæ te cunque domat Venus,
 Non erubescendis adurit
 Ignibus; ingenuæ oque semper
 Amore peccas: quicquid habes, age,
 Depone tutis auribus.—Illa! miser,
 Quanta laborabas Charybdi,
 Digne puer meliore flamma!
 Quæ saga, quis te solvere Thessalis
 Magus venenis, quis poterit deus?
 Vix illigatum te trifurmi
 Pegasus expedit Chimæra

15

ODE XXVIII

Nauta.

Te maris et terræ numeroque carentis arenæ
 Mensorem cohibent, Archyta,
 Pulveris exigui prope littis parva Matinum
 Munera: nec quicquam tibi prodest
 Aërias tentasse domos, animoque rotundum
 Percurrisse polum, morituro.

20

Archytas.

Occidit et Pelopis genitor, conviva deorum;
 Tithonusque remotus in auras,
 Et Jovis arcanis Minos admissus: habentque
 Tartara Panthoiden, iterum Orco
 Demissum; quamvis, clypeo Trojana reflexo
 Tempora testatus, nihil, ultia
 Nervos atque cutem, morti concesserat atræ;
 Judice te, non sordidus auctor
 Naturæ verique. Sed omnes una manet nox, 15
 Et calcanda semel via leti.

5

10

1

15

20

Dant alios Furæ torvo spectacula Marti:
 Exitio est avidum mare nautis.
 Mixta senum ac juvenum densentur funera: nul-
 lum
 Sæva caput Proserpina fugit.
 Me quoque, devexi rapidus comes Orionis,
 Illyricis Notus obiit undis.
 At tu, nauta, vagæ ne paice malignus arenæ
 Ossibus et capiti inhumato
 Particulam dare: sic, quodcunque minabitur
 Eurus
 Fluctibus Hesperii, Venusinæ
 Plectantur sylvæ, te sospite; multaue merces,
 Unde potest, tibi defluat æquo
 Ab Jove, Neptunoque sacri custode Tarenti.
 Negligis, immeritis nocituram
 Postmodo te natis, fraudem committere? Fors et
 Debita jura vicesque superbæ
 Te mancant ipsum: precibus non linquar inultis;
 Teque piacula nulla solvent.
 Quamquam festinas, (non est mora longa) li-
 cebit,
 Injecto ter pulvere, curras.

20

25

30

35

10

35

ODE XXIX.—*Ad Iccium.*

Icci, beatis nunc Arabum invides
 Gazis; et acrem militiam paras
 Non ante devictis Sabæ
 Regibus; horribiliq^{ue} Medo
 Nectis catenas. Quæ tibi virginum,
 Sponso necato, barbara serviet?
 Puer quis ex aula capillis
 Ad cyathum statuatur unctis,
 Doctus sagittas tendere Sericas
 Arcu paterno? Quis neget, ardua
 Pronos relabi posse rivos
 Montibus, et Tiberim reverti;
 Cum tu coemtos undique nobiles
 Libros Panæti, Socraticam et domum,
 Mutare loricis Iberis,
 Pollicitus meliora, tendis?

5

10

15

ODE XXX.—*Ad Venerem*

O Venus, regina Cnidi Paphique,
 Sperne dilectam Cypron, et vocantis
 Thure te multo Glyceræ decoram
 Transfer in ædem.
 Fervidus tecum puer, et solutis
 Gratæ zonis, properentque Nymphæ,

20

8

Et parum comis sine te Juventas,
Mercuriusque.

ODE XXXI.—*Ad Apollinem.*

Quid dedicatum poscit Apollinem
Vates? quid orat, de patera novum
Fundens liquorem? Non opimas
Sardiniae segetes feracis;
Non æstuosæ grata Calabrie
Armenta; non aurum, aut ebur Indicum;
Non rura, quæ Liris quieta
Mordet aqua, taciturnus amnis.
Premant Calena falce, quibus dedit
Fortuna, vitem; dives et aurea
Mercator exsiccat culullis
Vina Syra reparata merce,
Dis carus ipsis; quippe ter et quater
Anno revisens æquor Atlanticum
Impune. Me pascant olive,
Me cichorea levesque malvæ.
Fui paratis et valido mihi,
Latæ, dones, et (precor) integra
Cum mente; nec turpem senectam
Degere, nec cithara carentem.

ODE XXXII.—*Ad Lyram*

Poscimus. Si quid vacui sub umbra
Lusimus tecum, quod et hunc in annum
Vivat et plures; age, dic Latinum,
Barbite, carmen,
Lesbio primum modulate civi;
Qui, ferox bello, tamen inter arma,
Sive jactatam religarat udo
Littore navim,
Liberum et Musas, Veneremque, et illi
Semper hærentem puerum canebat,
Et Lycum nigris oculis nigroque
Crine decorum.
O decus Phœbi, et dapibus supremi
Grata testudo Jovis, o laborum
Dulce lenimen, mihi cunque salve
Rite vocanti.

ODE XXXIII.—*Ad Albium Tibullum*

Albi, ne doleas plus nimio, memor
Immitis Glyceræ; neu miserabiles
Decantes elegos, cur tibi junior
Læsa præniteat fide,
Insignem tenui fronte Lycorida
Cyri torret amor; Cyrus in asperam
Declinat Pholoen; sed prius Appulis
Jungentur capræ lupis,
Quam turpi Phloe peccet adultero.
Sic visum Veneri; cui placet impares
Formas atque animos sub juga aenea
Sævo mittere cum joco.
Ipsam me melior cum peteret Venus,
Grata detinuit compede Myrtale
Libertina, fretis acrior Adriæ
Curvantis Calabros sinus.

ODE XXXIV

Parcus deorum cultor et infrequens,
Insanientis d m sapientiæ,
Consultus erro, nunc retrorsum
Vela dare, atque iterare cursus
Cogor relictos; namque Diespiter,
Igni corusco nubila divdens
Plerumque, per purum tonantes

Egit equos volucrumque currum;
Quo bruta tellus, et vaga flumina,
Quo Styx, et invisi horrida Tæhari
Sedes, Atlanteusque finis
Concutitur. Valet ima summis
Mutare, et insignem attenuat deus,
Obscura promens: hinc apicem rapax
Fortuna cum stridore acuto
Sustulit; hic posuisse gaudet.

ODE XXXV.—*Ad Fortunam.*

O diva, cratum quæ regis Antium,
Præsens vel imo tolle de gradu
Mortale corpus, vel superbos
Vertere funeribus triumphos
Te pauper ambit sollicita prece
Ruris colonus; te, dominam æquoris,
Quicumque Bithyna lacescit
Carpantium pelagus carina
Te Dacus asper, te profugi Scythæ,
Urbesque, gentesque, et Latium ferox,
Regumque matres barbarorum, et
Purpurei metuunt tyranni,
Injurioso ne pede proruas
Stantem columnam, neu populus frequens
Ad arma cessantes, ad arma
Concitet, imperiumque frangat.
Te semper anteit serva Necessitas,
Clavos trabales et cuneos manu
Gestans aena; nec severus
Uncus abest, liquidumque plumbum.
Te Spes, et albo rara Fides colit
Velata panno; nec comitem abnegat,
Utunque mutata potentes
Veste domos inimica linquis.
At vulgus infidum, et meretrix retro
Perjura cedit: diffugiunt, cadis
Cum face siccatis, amici,
Ferre jugum pariter dolosi.
Serves iturum Cæsaiem in ultimos
Orbis Britannos, et juvenum recens
Examen hois timendum
Partibus, Oceanoque rubro.
Eheu, cicatricum et sceleris pudet,
Fratrumque. Quid nos dura refugimus
Ætas? quid intactum nefasti
Liquimus? unde manum juvenus
Metu deorum continuit? quibus
Pepercit aris? O utinam nova
Incude dissingas retusum in
Massagetæ Arabasque ferrum.

ODE XXXVI.

Et thure et fidibus juvat
Placare, et vituli sanguine debito,
Custodes Numidæ deos;
Qui nunc, Hesperia sospes ab ultima,
Caris multa sodalibus,
Nulli plura tamen dividit oscula,
Quam dulci Lamiæ, memor
Actæ non alio rege pertiæ.
Mutatæque simul togæ.
Cressa ne careat pulchra dies nota;
Neu promtæ modus amphoræ,
Neu morem in Salium sit requies pedum
Neu multi Damalis meri
Bassum Threicia vincat amyntide;
Neu desint epulis rosæ,
Neu vivax apium, neu breve lilium.

Omnes in Damalin putres
Deponent oculos; nec Damalis novo
Divelletur adultero,
Lascivis hederis ambitiosior.

ODE XXXVII.

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus; nunc Saliaribus
Ornare pulvinar deorum
Tempus erat dapibus, sodales.
Antehac nefas depromere Cæcubum
Cellis avitis, dum Capitolio
Regina dementes ruinas,
Fusus et imperio parabat,
Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum, quidlibet impotens
Sperare, fortunaque dulci
Ebria. Sed minuit furorem
Vix una sospes navis ab ignibus;
Mentemque lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores
Cæsar, ab Italia volentem
Remis adurgens (accipiter velut
Molles columbas, aut leporem citus

Venator in campis nivalis
Hæmonia), daret ut catenis 30
Fatale monstrum, quæ, generosius
20 Perire quærens, nec muliebrit
Expavit ense, nec latentes
1 Classe cita [reparavit] oras :
Ausa et jacentem visere regiam 25
Vultu sereno, fortis et asperas
Tractare serpentes, ut atrum
Corpore combiberet venenum;
5 Deliberata morte ferocior;
Sævis Liburnis scilicet invidens, 30
Privata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.

ODE XXXVIII.—*Ad Ministrum.*

10 Persicos odi, puer, apparatus;
Displicent nexæ phylæ coronæ.
Mitte sectari, rosa quo locorum
Sera moretur.
15 Simplici myrto nihil allabores
Sedulus, curo: neque te ministrum
Dedecet myrtus, neque me sub arcta
Vite bibentem 5

LIBER SECUNDUS.

ODE I.—*Ad C. Asinium Pollionem*

Motum ex Metello consule civicum,
Bellique causas, et vitia, et modos,
Ludumque Fortunæ, gravesque
Principum amicitias, et arma
Nondum expiatis uncta cruoribus
Periculosæ plenum opus alcæ,
Tractas; et incedis per ignes
Suppositos cineri doloso.
Paulum severæ Musa Tragædiæ
Desit theatris; mox, ubi publicas
Res ordinarias, grande munus
Cecropio repetes cothurno,
Insigne mæstis præsidium reis,
Et consulenti, Pollio, curiæ;
Cui laurus æternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Jam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aures; jam litui strepunt;
Jam fulgor armorum fugaces
Terret equos equitumque vultus.
Audire magnos jam videor duces
Non indecoro pulvere sordidos;
Et cuncta terrarum subacta,
Præter atrocem animum Catonis
Juno, et deorum quisquis amior
Afris inulta cesserat impotens
Tellure, victorum nepotes
Rettulit inferias Jugurthæ
Quis non, Latino sanguine pinguior,
Campus sepulcris impia prælia
Testatur, auditumque Medis
Hesperis sonitum ruinae?
Qui gurgēs, aut quæ flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniæ
Non decolorare cædes?

Quæ caret ora cruore nostro?
Sed ne, relictis, Musa procax, jocus,
Cææ retrahat munera nœniæ;
Mecum, Dionæo sub antro,
Quære modos leviori plectro 40

ODE II.—*Ad C. Sallustium Crispum*

5 Nullus argento color est avaris
Abdito terris, inimice lamnæ
Crispe Sallusti, nisi temperato
Splendeat usu.
10 Vivet extento Proculius ævo,
Notus in fratres animi paterni:
Illum aget penna metuentes solvi
Fama superstes.
15 Latius regnes avidum domando
Spiritus, quam si Libyam remotis
Gadibus jungas, et uterque Pœnus
Serviat uni.
Crescit indulgens sibi dirus hydrops
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
20 Fugerit venis, et aquosus albo
Corpore languor.
Redditum Cyri solio Phraaten,
Dissidens plebi, populum beato-
rum eximit Virtus, populumque falsis
25 Dedocet uti 20
Vocibus; regnum et diadema tutum
Deferens uni, propriamque laurum,
Quisquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

ODE III.—*Ad Q. Dellium.*

Æquam memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
35 Lætitiâ, moriture, Delli,

Seu mæstus omni tempore vixeris,
 Seu te in remoto gramine per dies
 Festos reclinatum bearis
 Interiore nota Falerni;
 Qua pinus ingens albaque populus
 Umbram hospitalem consociare amant
 Ramis, et obliquo laborat
 Lympha fugax trepidare rivo.
 Huc vina et unguenta et nimium breves
 Flores amœnæ ferre jube rosæ,
 Dum res et ætas et sororum
 Fila trium patiuntur atra.
 Cedēs coemtis salibus, et domo,
 Villaque, flavus quam Tiberis lavit.
 Cedēs; et exstructis in altum
 Divitiis potiatur hæres.
 Diveane, prisco natus ab Inacho,
 Nil interest, an pauper, et infima
 De gente sub divo moreris,
 Victima nil miserantis Orci.
 Omnes eodem cogimur: omnium
 Versatur urna serius ocysus
 Sors exitura, et nos in æter-
 num exilium impositura cymbæ.

ODE IV.—*Ad Xanthiam Phocæum.*

Ne sit ancillæ tibi amor pudori,
 Xanthia Phocæ: prius insolentem
 Serva Briseis niveo colore
 Movit Achillem
 Movit Ajacem Telamone natum
 Forma captivæ dominum Tecmessæ
 Arait Atrides medio in triumpho
 Virgine raptâ,
 Barbaræ postquam cecidere turmæ
 Thessalo victore, et ademptus Hector
 Tradidit fessis leviora tolli
 Pergama Graiis.
 Nescias an te generum beati
 Phyllidis flavæ decorent parentes:
 Regium certe genus et penates
 Mæret iniquos.
 Crede, non illam tibi de scelestâ
 Plebe dilectam; neque sic fidelem,
 Sic lucro aversam, potuisse nasci
 Matre pudenda.
 Brachia et vultum teretesque suras
 Integer laudo; fuge suspicari,
 Cujus octavum trepidavit ætas
 Claudere lustrum.

ODE V.

Nondum subacta ferre jugum valet
 Cervice, nondum munia comparis
 Æquare, nec tauri ruentis
 In Venerem tolerare pondus.
 Circa virentes est animus tuæ
 Campos juvencæ, nunc fluviis gravem
 Solantis æstum, nunc in udo
 Ludere cum vitulis salicto
 Præstantis. Tolle cupidinem
 Immitis uvæ; jam tibi lividos
 Distinguet Autumnus racemos
 Purpureo variis colore.
 Jam te sequetur; (currit enim ferox
 Ætas; et illi, quos tibi demserit,
 Apponet annos) jam proterva
 Fronte petet Lalage maritum:
 Dilecta quantum non Pholoe fugax,
 Non Chloris: albo sic humero nitens,

5 | Ut pura nocturno renidet
 Luna mari, Cnidiusve Cyges;
 Quem si puellarum inaseres choro,
 Mire sagaces falleret hospites
 Discrimen obscurum, solutis
 Crinibus, ambiguoque vultu.

ODE VI.—*Ad Septimium.*

Septimi, Gades aditure mecum, et
 Cantabrum indoctum juga ferre nostra, et
 15 Barbaras Sytes, ubi Maura semper
 Æstuat unda;
 Tibur, Argeo positum colono,
 Sit mæx sedes utinam senectæ;
 Sit modus lasso maris et viarum
 20 Militiæque:
 Unde si Parca prohibent iniquæ,
 Dulce pellitis ovibus Galeæ
 10 Flumen et regnata petam Laconi
 Rura Phalanto.
 25 Ille terrarum mihi præter omnes
 Angulus ridet, ubi non Hymetto
 Mella decedunt, viridique certat
 15 Bacca Venafro:
 Ver ubi longum tepidasque præbet
 Jupiter brumas, et amicus Aulon
 Fertili Baccho minimum Falernis
 Invidet uvis.
 20 Ille te mecum locus et beatæ
 Postulant arces; ibi tu calentem
 5 Debita sparges lacryma favillam
 Vatis amici.

ODE VII.—*Ad Pompeium Varum*

5 G sæpe mecum tempus in ultimum
 Deducte, Bruto militiæ duce,
 Quis te redonavit Quiritem
 Dis patriis, Italoque cælo,
 Pompei, meorum prime sodalium?
 15 Cum quo morantem sæpe diem mero
 Fregi, coronatus nitentes
 Malobathro Syrio capillos.
 Tecum Philippos et celerem fugam
 Sensi, relicta non bene parmula;
 20 Cum fracta virtus, et minaces
 Turpe solum tetigore mento.
 Sed me per hostes Mercurius celer
 Denso paventem sustulit aere:
 15 Te rursus in bellum resorbens
 Unda fretis tulit æstuosis.
 Ergo obligatam redde Jovi dapem,
 Longaque fessum militia latus
 Depone sub lauro mea; nec
 20 Parce cadis tibi destinatis.
 Oblivioso lævia Massico
 Ciboria exple; funde capacibus
 5 Unguenta de conchis. Quis udo
 Deproperare apio coronas
 Curatve myrto? quem Venus arbitrum
 25 Dicit bibendi? Non ego sanius
 Bacchabor Edonis: recepto
 10 Dulce mihi furere est amico.

ODE VIII.—*In Barinem.*

Ulla si juris tibi pejerati
 Pœna, Barine, nocuisset unquam;
 15 Dente si nigro fieres, vel uno
 Turpior ungui,
 Crederem: sed tu, simul obligasti
 Perfidum votis caput, enitescis

Pulchrior multo, juvenumque prodis
Publica cura.

Expedi matris cineres opertos
Fallere, et toto taciturna noctis
Signa cum cælo, gelidæque divos

Morte carentes.
Ridet hoc (inquam) Venus ipsa ; rident
Simplices Nymphæ, ferus et Cupido,
Semper ardentes acuens sagittas
Cote cruenta.

Adde, quod pubes tibi crescit omnis ;
Servitus crescit nova ; nec priores
Impiæ tectum dominæ relinquunt,
Sæpe minati.

Te suis matres metuunt juvenis,
Te senes parci, miseræque nuper
Virgines nuptæ, tua ne retardet
Aura maritos.

ODE IX.—*Ad Valgium.*

Non semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros ; aut mare Caspium
Vexant inæquales procellæ

Usque ; nec Armenis in oris,
Amice Valgi, stat glacies mers
Menses per omnes ; aut Aquilonibus
Querceta Gargani laborant,
Et foliis viduantur orni.

Tu semper urges flebilibus modis
Mysten adentum ; nec tibi Vespero
Surgente dedecunt amores,
Nec rapidum fugiente solem.

At non ter ævo functus amabilem
Ploravit omnes Antiochum senex
Annos ; nec impubem parentes
Troilon, aut Phrygiæ sorores,

Flevire semper. Desine mollium
Tandem querelarum ; et potius nova
Cantemus Augusti tropæa
Cæsaris, et rigidum Niphaten,

Medumque flumen, gentibus additum
Victis, minores volvere vortices,
Intraque præscriptum Gelonos
Exiguus equitare campis.

ODE X.—*Ad Licinium.*

Rectius vives, Licini, neque altum
Semper urgendo ; neque, dum procellas
Cautus horrescis, nimium premendo
Littus iniquum.

Auream quisquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obsoleto
Sordibus tecti, caret invidenda
Sobrius aulæ.

Sæpius ventis agitur ingens
Pinus ; et celsæ graviore casu
Decidunt turres ; feriuntque summos
Fulgura montes.

Sperat infestis, metuit secundis,
Alteram sortem bene præparatum
Pectus. Informes hiemes reducit
Jupiter, idem

Submovet. Non, si male nunc, et olim
Sic erit. Quondam cithara tacentem
Suscitat Musam, neque semper arcum
Tendit Apollo.

Rebus angustis animosus atque
ortis appare ; sapienter idem
Contrahe vento nimium secundo
Turgida vela

ODE XI.—*Ad Q. Hirpinum.*

Quid bellicosus Cantaber, et Scythes,
Hirpine Quinti, cogitet, Adria
Divisus objecto, remittas

Quærere ; nec trepidus in usum
Poscentis ævi pauca. Fugit retro
Levis Juventas et Decor, arida

Pellente lascivos amores
Canitie, facilemque somnum.
Non semper idem floribus est honor
Vernis, neque uno luna rubens nitet

Vultu : quid æternis minorem
Consilii animum fatigas ?
Cur non sub alta vel platano vel hac
Pinu jacentes sic temere, et rosa

Canos odorati capillos,
Dum licet, Assyriaque nardo
Potamus uncti ? dissipat Evius
Curas edaces. Quis puer ociosus

Restinguet ardentis Falerni
Pocula prætereunte lympha ?
Quis devium scortum eliciet domo
Lyden ? Eburna, dic age, cum lyra

5 Matures, in contum Lacææ
More comam religata nodum.

ODE XII.—*Ad Mæcenatem.*

Nolis longa feræ bella Numantiæ,
Nec durum Hannibalem, nec Scythum mare
Pæno purpureum sanguine, mollihus
Aptari citharæ modis ;

Nec sævos Lapithas, et nimium mero
Hylæum, domitosque Herculeæ manu
Telluris juvenes, unde periculum
Fulgens contremuit domus

Saturni veteris. Tuque pedestribus
Dices historis prælia Cæsaris,
Mæcenas, melius, ductaque per vias
Regum colla minantium.

20 Me dulces dominæ Musa Licymniæ
Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgentes oculos, et bene mutuis
Fidum pectus amoribus ;

Quam nec ferre pedem dedecuit choris,
Nec certare joco, nec dare brachia
Ludentem nitidis virginibus, sacro
Dianæ celebris die.

Num tu, quæ tenuit dives Achæmenes,
Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes,
5 Permutare velis crine Licymniæ,
Plenas aut Arabum domos ?

Dum flagrantia detorquet ad oscula
Cervicem, aut facili sævitia negat,
Quæ poscente magis gaudeat eripi ;
Interdum rapere occupet.

ODE XIII.—*In Arborem, cujus casu in agro Sabino oppressus est*

Ile et nefasto te posuit die,
15 Quicumque primum, et sacrilega manu
Produxit, arbos, in nepotum
Perniciem, opprobriumque pagi.

Ilum et parentis crediderim sui
regisse cervicem, et penetralia
20 Sparsisse nocturno cruore
Hospitis. Ille venena Colcha,

Et quicquid usquam concipitur nefas,
Tractavit, agro qui statuit meo
Triste lignum, te caducum

In domini caput immerentis
 Quid quisque vitet, nunquam homini satis
 Cautum est, in horas : navita Bosporum
 Pœnus perhorrescit, neque ultra
 Cæca timeat aliunde fata :
 Miles sagittas et celerem fugam
 Parthi ; catenas Parthus et Italum
 Robur ; sed improvisa leti
 Vis rapuit rapietque gentes.
 Quam pœne furvæ regna Proserpinæ,
 Et judicantem vidimus Æacum,
 Sedesque discretas piorum, et
 Æoliis fidibus querentem
 Sappho puellis de popularibus,
 Et te sonantem plenius aureo,
 Alcæe, plectro dura navis,
 Dura fugæ mala, dura belli.
 Utrumque sacro digna silentio
 Mirantur umbræ dicere : sed magis
 Pagnas et exactos tyrannos
 Densum humeris bibit aure vulgus.
 Quid mirum ? ubi, illis carminibus stupens,
 Demittit atras bellua centiceps
 Aurea, et inforti capillis
 Eumenidum recreantur angues.
 Quin et Prometheus et Pelopis parens
 Dulci laborum decipitur sono :
 Nec curat Orion leones
 Aut timidos agitare lyncas.

ODE XIV.—*Ad Postumum.*

Eheu fugaces, Postume, Postume,
 Labuntur anni ; nec pietas moram
 Rugis et instanti senectæ
 Afferet, indomiteque morti.
 Non, si trecentis, quotquot cunt dies,
 Amice, places illacrymabilem
 Plutona tauris ; qui ter amplum
 Geryonen Tityonque tristi
 Compescit unda, scilicet omnibus,
 Quicumque terræ munere vescimur,
 Enaviganda, sive reges,
 Sive inopes erimus coloni.
 Frustra cruento Marte carebimus,
 Fractisque rauci fluctibus Adriæ ;
 Frustra per autumnos nocentem
 Corporibus metuemus Austrum .
 Visendus ater flumine languido
 Cocytos errans, et Danaï genus
 Infame, damnatusque longi
 Sisyphus Æolides laboris.
 Linquenda tellus, et domus, et placens
 Uxor ; neque harum, quas colis, arborum
 Te, præter invisas cupressos,
 Ulla brevem dominum sequetur
 Absumet hæres Cæcuba dignior
 Servata centum clavibus ; et mero
 Tinget pavementum superbo,
 Pontificum potiore cœnis.

ODE XV.

Jam pauca aratro jugera regię
 Moles relinquunt ; undique latius
 Extenta videntur Lucrino
 Stagna lacu ; platanusque cœlebs
 Evinctet ulmos : tum violaria, et
 Myrtus, et omnis copia narium,
 Spargent olivetis odorem,
 Fertilibus domino priori :

Tum spissa ramis laurea servidos
 Excludet ictus. Non ita Romuli
 Præscriptum et intonsi Catonis
 Auspicia, veterumque norma.
 Privatus illis census erat brevis,
 Commune magnum : nulla decempedis
 Metata privatis opacam
 Porticus excipiebat Arcton ;
 Nec fortuitum spernere cespitem
 Leges sinebant, oppida publico
 Sumtu jubentes et deorum
 Tempia novo decorare saxo.

ODE XVI.—*Ad Grosphum.*

Otium divos rogat in patenti
 Prensus Ægæo, simul atra nubes
 Condidit lunam, neque certa fulgent
 Sidera nautis ;
 Otium bello furiosa Thrace,
 Otium Medi pharetra decori,
 Grosphæ, non gemmis neque purpura ve-
 nale nec auro.
 Non enim gazæ neque consularis
 Submovet lictor miseros tumultus
 Mentis, et curas laqueata circum
 Tecta volantes.
 Vivitur parvo bene, cui paternum
 Splendet in mensa tenui salinum ;
 Nec levis somnos timor aut cupido
 Sordidus auferit.
 Quid brevi fortes jaculamur ævo
 Multa ? quid terras alio calentes
 Sole mutamus ? patriæ quis exsul
 Se quoque fugit ?
 Scandit æratas vitiosas naves
 Cura ; nec turmas equitum relinquit,
 Ocior cervis, et agente nimbos
 Ocior Euro.
 Lætus in præsens animus, quod ultra est,
 Oderit curare, et amara lento
 Temperet risu. Nihil est ab omni
 Parte beatum.
 Abstulit clarum cita mors Achillem,
 Longa Tithonum minuit senectus ;
 Et mihi forsan, tibi quod negarit,
 Porriget hora.
 Te greges centum Siculæque circum
 Mugiant vaccæ ; tibi tollit lunnitum
 apta quadrigis equa ; te bis Afro
 Murice tinctæ
 Vestiant lanæ : mihi parva rura, et
 Spiritum Graiæ tenuum Camenæ
 Parca non mendax dedit, et malignum
 Spernere vulgus.

ODE XVII.—*Ad Mecænatem.*

Cur me querelis exanimas tuis ?
 Nec dis amicum est, nec mihi, te prius
 Obire, Mecænas, mearum
 Grande decus columenque rerum.
 Ah te meæ si partem animæ rapit
 Maturior vis, quid moror altera,
 Nec carus æque, nec superstes
 Integer ? Ille dies utramque
 Ducet ruinam : non ego perfidum
 Dixi sacramentum : ibimus, ibimus,
 Utcunque præcedes, supremum
 Cerpere iter comites parati.
 Me nec Chimææ spiritus ignæ,

Nec, si resurgat centimanus Gyges,
 Divellet unquam : sic potenti
 Justitiæ placitumque Parcis.
 Seu Libra, seu me Scorpions adspicit
 Formidolosus, pars violentior
 Natalis horæ, seu tyrannus
 Hesperis Capricornus undæ,
 Utrumque nostrum incredibili modo
 Consentit astrum ; te Jovis impio
 Tutela Saturno refulgens
 Eripuit, volucrisque Fati
 Tardavit alas, cum populus frequens
 Lætum theatris ter crepuit sonum :
 Me truncus illapsus cerebro
 Sustulerat, nisi Faunus ictum
 Dextra levasset, Mercurialis
 Custos virorum. Reddere victimas
 Ædemque votivam memento :
 Nos humilem feriemus agnam

ODE XVIII.

Non ebur neque aureum
 Mea tenidet in domo lacunar ;
 Non trabes Hymettis
 Premunt columnas ultima recisas
 Africa ; neque Attali,
 Ignotus hæres, regiam occupavi ;
 Nec Laconicas mihi
 Trahunt honestæ purpuras clientæ.
 At fides et ingeni
 Benigna vena est ; pauperem pue dives
 Me petit : nihil supra
 Deos lacesco ; nec potentem amicum
 Largiora flagito,
 Satis beatus unicus Sabinis
 Truditur dies die,
 Novæque pergunt interire lunæ.
 Tu secunda marmora
 Locas sub ipsum funus ; et, sepulcri
 Immemor, struis domos ;
 Marisque Baïis obstreptentis urges
 Submovere littora,
 Parum locuples continente ripa.
 Quid, quod usque proximos
 Revellis agri terminos, et ultra
 Limites clientium
 Salis avarus ? pellitur, paternos
 In sinu ferens deos,
 Et uxor, et vir, sordidosque natos.
 Nulla certior tamen,
 Rapacis Orci sine destinata,
 Aula divitem manet
 Herum. Quid ultra tendis ? Æqua tellus
 Pauperi recluditur,
 Regumque pueris ; nec satellites Orci
 Callidum Promethea
 Revexit auro captus : hic superbum
 Tantalum, atque Tanti
 Genus, coercet : hic levare functum
 Pauperem laboribus,
 Vocatus atque non vocatus, audit

ODE XIX.—In Bacchum.

Bacchum in remotis carmina rupibus
 Vidi docentem, (credite, posteri)
 Nymphasque discentes, et aures
 Capripedum Satyrorum acutas.
 20 Evæ ! recenti mens trepidat metu,
 Plenoque Bacchi pectore, turbidum
 Lætatur. Evæ ! parce, Liber,
 Parce, gravi metuende thyrsos !
 Fas pervicaces est mihi Thyiadas,
 25 Vinique fontem, lactis et uberes
 Cantare rivos, atque truncis
 Lapsa cavis iterare mella :
 Fas et beatæ conjugis additum
 Stellis honorem, tectaque Penthei
 30 Dissecta non levi ruina,
 Thracis et exitium Lycurgi.
 Tu flectis animes, tu mare barbarum
 Tu separatis uvidus in jugis
 Nodo coerces viperino
 Bistonidum sine fraude crines :
 20 Tu, cum parentis regna per arduum
 Cohors Gigantum scanderet impia,
 Rhætum retorsisti leonis
 Unguibus horribilique mala ;
 Quamquam, choreis aptior et jocis :
 25 Iudoque dictus, non sat idoneus
 Pugnæ ferebaris ; sed idem
 Pacis eras mediusque belli.
 10 Te vidit insons Cerberus aureo
 Cornu decorum, leniter atterens
 30 Caudam ; et recedentis trilingui
 Ore pedes tetigisti crura.

ODE XX.—Ad Mæcenatem

Non usitata nec tenui ferar
 Penna biformis per liquidum æthera
 Vates ; neque in terris morabor
 Longius ; invidiæque major
 20 Urbes relinquam. Non ego, pauperum
 Sanguis parentum, non ego, quem vocas,
 Dilecte Mæcenas, obibo ;
 Nec Stygia cohibebor unda.
 Jam jam insidunt cruribus asperæ
 25 Telles ; et album mutor in alitem
 Superna ; nascunturque læves
 Per digitos humerosque plumæ :
 Jam Dædaleo ocior Icaro
 30 Visam gementis littora Bospori,
 Syrtisque Gætulas, canorus
 15 Ales, Hyperboreosque campos
 Me Colchus, et qui dissimulat metum
 Marsæ cohortis Dacus, et ultimi
 Noscent Geloni ; me peritus
 35 Discet Iber, Rhodanique poter
 Absint inani funere nœniæ,
 Ictusque turpes et querimonis.
 Compescere clamorem, ac sepulcri
 Mitte supervacuos honores
 10

LIBER TERTIUS.

ODE I.

Odi profanum vulgus, et arceo
 Favete linguis; carmina non prius
 Audita, Musarum sacerdos,
 Virginibus puerisque canto.
 Regum timendorum in proprios greges,
 Reges in ipsos imperium est Jovis,
 Clari Giganteo triumpho,
 Cuncta supercilio moventis.
 Est ut viro vir latius ordinet
 Arbusta sulcis; hic generosior
 Descendat in Campum petitor;
 Moribus hic meliorque fama
 Contendat; illi turba clientium
 Sit major; æqua lege Necessitas
 Sortitur insignes et imos;
 Omne capax movet urna nomen
 Destructus ensis cui super impia
 Cervice pendet, non Siculæ dapes
 Dulcem elaborabunt saporem;
 Non avium citharæque cantus
 Somnum reducent: somnus agrestium
 Lenis virorum non humiles domos
 Fastidit, umbrosamque ripam,
 Non Zephyris agitata Tempe
 Desiderantem quod satis est, neque
 Tumultuosum sollicitat mare,
 Nec sævus Arctui cadentis
 Impetus, aut orientis Hædi;
 Non verberatæ grandine vineæ,
 Fundusque mendax; arbore nunc aquas
 Culpante, nunc torientis agros
 Sidera, nunc hiemes iniquas.
 Contracta pisces æquora sentiunt,
 Jactis in altum molibus; huc frequens
 Cæmenta demittit redemptor
 Cum famulus, dominusque terræ
 Fastidiosus: sed Timor-et Minæ
 Scandunt eodem quo dominus; neque
 Decedit ærata trirēmi, et
 Post equitem sedet atra Cura.
 Quod si dolentem nec Phrygius lapis,
 Nec purpurarum sidere clarior
 Delenit usus, nec Falerna
 Vitis, Achæmeniumque costum,
 Cur invidendis postibus et novo
 Sublime ritu moliar atrium?
 Cur valle permutem Sabina
 Divitias operosiores?

ODE II.

Augustam amice pauperiem pati
 Robustus acri militia puer
 Condiscat; et Parthos feroces
 Vexet eques metuendus hasta.
 Vitamque sub divo, et trepidis agat
 In rebus: illum ex mœnibus hosticia
 Matrona bellantis tyranni
 Prospiciens, et adulta virgo,
 Suspiret: Eheu, ne rudis agminum
 Sponsus lacestat regius asperum
 Tactu leonem, quem cruenta
 Per medias rapit ira cædes.
 Dulce et decorum est pro patria mori

Mors et fugacem persequitur virum,
 Nec parit imbellis juvenatæ
 Poplitibus timidove tergo
 Virtus, repulsæ nescia sordidæ,
 Intaminatis fulget honoribus:
 Nec sumit aut ponit secures
 Arbitrio popularis auræ.
 Virtus, recludens immeritis mori
 Cælum, negata tentat iter via;
 Cætusque vulgares et udam
 Spernit humum fugiente penna.
 Est et fidei tuta silentio
 Merces: vetabo, qui Cereris sacrum
 Vulgarit arcana, sub isdem
 Sit trabibus, fragilemve mecum
 Solvat phaselon. Sæpe Diespiter
 Neglectus incesto addidit integrum:
 Raro antecedente scelestum
 Deseruit pede Pœna claudo.

ODE III.

Justum et tenacem propositi virum
 Non civium ardor prava jubentium,
 Non vultus instantis tyranni
 Mente quætit solida, neque Auster
 Dux inquieti turbidus Adriæ,
 Nec fulminantis magna Jovis manus:
 Si fractus illabatur orbis,
 Impavidum forient ruinæ.
 Hac arte Pollux, et vagus Hercules,
 Enisus, arces attingit igneas;
 Quos inter Augustus recumbens
 Purpureo bibit ore nectar.
 Hac te merentem, Bacche pater, tuæ
 Vexere tigres, indocili jugum
 Collo trahentes; hac Quirinus
 Martis equis Acheronta fugit,
 Gratum elocuta consilantibus
 Junone divis: Ilion, Ilion
 Fatalis incestusque judex,
 Et mulier peregrina vertit
 In pulverem, ex quo destituit deos
 Mercede pacta Laomedon, mihi
 Castæque damnatum Minervæ,
 Cum populo et duce fraudulentio.
 Jam nec Lacænae splendet adulteræ
 Famosus hospes, nec Priami domus
 Perjura pugnaces Achivos
 Heclores opibus refringit
 Nostrisque ductum seditionibus
 Bellum resedit; protinus et graves
 Iras, et invisum nepotem,
 Troica quem peperit sacerdos,
 Marti redonabo. Illum ego lucidas
 Inite sedes, ducere nectaris
 Succos, et adscribi quietis
 Ordinibus patiar deorum.
 Dum longus inter sæviat Ilion
 Romamque pontus, qualibet exsules
 In parte regnanto beati:
 Dum Priami Paridisque busto
 Insultet armentum, et catulos feræ
 Celent inultæ, stet Capitolium
 Fulgens; triumphatisque possit
 Roma ferox dare jura Medis.

Horrenda late nomen in ultimas
 Extendat oras, qua medius liquor
 Secernit Europæ ab Afro.
 Qua tumidus rigat arva Nilus;
 Auram irrepertum, et sic melius situm,
 Cum terra celat, spernere fortior,
 Quam cogere humanos in usus,
 Omne sacrum rapiente dextra.
 Quicumque mundo terminus obstitit,
 Hunc tangat armis, visere gestiens
 Qua parte debacchentur ignes,
 Qua nebulæ pluvique rores.
 Sed bellicosæ fata Quiritibus
 Ilac lege dico, ne, nimium pii,
 Rebusque fidentes, avitæ
 Tecta velint reparare Trojæ.
 Trojæ renascens alie lugubri
 Fortuna tristi clade iterabitur,
 Ducente victrices catervas
 Conjuge me Jovis et sorore.
 Ter si resurgat murus aeneus
 Auctore Phœbo, ter pereat meis
 Excisus Argivis; ter uxor
 Capta virum puerosque ploret.
 Non hæc jocosæ conveniunt lyre:
 Quo, Musa, tendis? desine pervicax
 Referre sermones deorum, et
 Magna modis tenere parvis.

ODE IV.

Descende cælo, et dic age tibia
 Regina longum Calliope melos,
 Seu voce nunc mavis acuta,
 Seu fidibus citharave Phœbi.
 Auditis? an me ludit amabilis
 Insania? audire et videor pios
 Errare per lucos, amœnæ
 Quos et aquæ subeunt et auræ
 Me fabulosæ Vulture in Appulo,
 Nutricis extra limen Apulæ,
 Ludo fatigatumque somno
 Fronde nova puerum palumbæ
 Texere; mirum quod foret omnibus,
 Quicumque celsæ nidum Achærontiæ,
 Saltaque Bantinos, et arvum
 Pingue tenent humilis Ferenti,
 Ut tuto ab atris corpore viperis
 Dormirem et ursis; ut premerer sacra
 Lauroque collataqua myrto.
 Non sine dis animosus infans.
 Vester, Camœnæ, vester in arduos
 Tollor Sabinos; seu mihi frigidum
 Præneste, seu Tibur supinum,
 Seu liquidæ placuerit Baiæ.
 Vestris amicis fontibus et choris.
 Non me Philippis versa acies retro,
 Devota non exstinxit arbor,
 Nec Sicula Paliurus unda.
 Utcunque mecum vos eritis, libens
 Insanientem navita Bosporum
 Tentabo, et arentes arenas
 Littoris Assyrii visitor:
 Visam Britannos hospitibus feros,
 Et lætum equino sanguino Concanum:
 Visam pharetratos Gelonos,
 Et Scythicum inviolatus æmnam.
 Vos Cæsarem altum, militia simul
 Fessas cohortes addidit oppidis,
 Finire querentem labores,
 Pierio recreatis antro:

45 Vos lene consilium et datis, et dato
 Gaudetis, almæ. Scimus ut impios
 Titanas immanemque turmam
 Fulmine austulerit caduco,
 Qui terram inertem, qui mare temperat 45
 Ventosum. et urbes, regnaque tristia;
 Divosque mortalesque turbas
 Imperio regit unus æquo.
 Magnum illa terrorem intulerat Jovi
 Fidens juvenus horrida brachiis, 50
 Fratresque tendentes opaco
 Pelion imposuisse Olympo.
 Sed quid Typhoeus, et validus Mimas
 Aut quid minaci Porphyriion statu,
 Quid Rhoetus, evulsisque truncis 55
 Enceladus jaculator audax.
 Contra sonantem Palladis ægida
 Possent ruentes? Hinc avidus stetit
 Vulcanus; hinc matrona Juno; et
 Nunquam humeris positurus arcum, 60
 Qui rore puro Castaliæ lavit
 Crines solutos, qui Lyciæ tenet
 Dumeta natalemque sylvam,
 Delius et Patareus Apollo.
 Vis consili expers mole ruit sua: 65
 Vim temperatam di quoque provehunt
 In majus; idem odere vires
 Omnes nefas animo moventes.
 Testis mearum centimanus Gyges
 Sententiarum, notus et integræ 70
 Tentator Orion Dianæ.
 Virginea domitus sagitta.
 Injecta monstis Terra dolet suis,
 Mæretque partus fulmine luridum
 Missos ad Orcum; nec peredit 75
 Impositam celer ignis Ætnam:
 Incontinentis nec Tityi jecur
 Relinquit ales, nequitæ additus
 Custos: amatorum trecentæ
 Pirithoum cohibent catenæ. 80

ODE V.

Cælo tonantem credidimus Jovem
 Regnare: præsens divus habebitur
 Augustus, adjectis Britannis
 Imperio, gravibusque Persis.
 Milesne Crassi, conjuge barbara, 5
 Turpis maritus vixit? et hostium
 (Pro curia, inversique mores)
 Consenuit socerorum in arvis,
 Sub rege Medo, Marsus et Appulus,
 Anciliorum et nominis et togæ 10
 Oblitus, æternæque Vestæ,
 Incolumi Jove et urbe Roma?
 Hoc caverat mens provida Reguli,
 Dissentientis conditionibus
 Fœdis, et exemplo trahenti 15
 Perniciem veniens in ævum;
 Si non periret immiserabilis
 Captiva pubes. Signa ego Punicis
 Affixa delubris, et arma
 Militibus sine cæde, dixit, 20
 Derepta vidi; vidi ego civium
 Retorta tergo brachia libero,
 Portasque non clausas, et arva
 Marte coli populata nostro.
 Auro repens scilicet acrior 25
 Miles redibit? flagitio additis
 Damnum. Neque amissos colores
 Lana refert medicata fuco: 40

Nec vera virtus, cum semel excidit,
Curat reponi deterioribus.

Si pugnat extricata densis
Cerva plagis, erit ille fortis,
Qui perfidis se credidit hostibus;
Et Marte Pœnos proteret altero,
Qui lora restrictis lacertis
Sensit iners, timuitque mortem.
Hic, unde vitam sumeret, inscius,
Pacem duello miscuit. O pudor!

O magna Carthago, probrosis
Altior Italiæ ruinis!
Fertur pudicæ conjugis osculum,
Parvosque natos, ut capitis minor,
Ab se removisse, et virilem
Torvus humi posuisse vultum;
Donec labantes consilio patres
Firmaret auctor nunquam alias dato,
Interque mærentes amicos
Egregius properaret exsul.
Atqui sciebat, quæ sibi barbarus
Tortor pararet: non aliter tamen
Dimovit obstantes propinquos,
Et populum redditus moiantem,
Quam si clientum longa negotia
Dijudicata lite relinqueret,
Tendens Venafranum in agros,
Aut Lacedæmonium Tarentum

ODE VI.—*Ad Romanos.*

Delicta majorum immeritus lues,
Romane, donec templa refeceris,
Ædesque labentes deorum, et
Fœda nigro simulacra fumo.
Dis te minorem quod geris, impeas:
Hinc omne principium, huc refer exitum.
Di multa neglecti dederunt
Hesperis mala luctuosæ.
Jam bis Monæses et Pacori manus
Non auspicatos contudit impetus
Nostros, et adjecisse prædam
Torquibus exiguis rendidit.
Pæne, occupatam seditio nibus;
Delevit urbem Dacus et Æthiops;
Hic classe formidatus, ille
Missilibus melior sagittis.
Fecunda culpæ sæcula nuptias
Primum inquinavere, et genus, et demos.
Illoc fonte derivata clades
In patriam populumque fluxit.
Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo; et fingitur artubus
Jam nunc, et incestos amores
De tenero meditatur ungui;
Mox juniores quærit adulteros
Inter mariti vina; neque eligit,
Cui donet impermissa raptim
Gaudia, luminibus remotis:
Sed, jussa coram, non sine consilio
Surgit marito; seu vocat intitor,
Seu navis Hispanæ magister,
Dedecorum pretiosus emtor.
Non his juvenus orta parentibus
Infecit æquor sanguine Punico,
Pyrrhumque et ingentem cecidit
Antiochum, Hannibalemque dirum;
Sed rusticorum mascula militum
Proles, Sabellis docta ligonibus
Versare glebas, et severæ

Matris ad arbitrium recisos
30 Portare fustes; sol ubi montium
Mutaret umbras, et juga demeret
• Bobus fatigatis, amicum
Tempus agens abeunte curru.
Damnosa quid non imminuit dies?
45 Ætas parentum, pejor avis, tulit
Nos nequiores, niox daturos
Progeniem vitiosiore.

ODE VII.—*Ad Asterien.*

40 Quid fles, Asterie, quem tibi candidi
Primo restituent vere Favonii,
Thyna merce beatum,
Constantis juvenem fide
Gygen? Ille, Notis actus ad Oricnum
45 Post insana Capræ sidera, frigidas
Noctes non sine multis
Insomnis lacrymis agit.
Atqui sollicitæ nuntius hospitæ,
Suspirare t hloen, et miseram tuis
50 Dicens ignibus uri,
Tentat mille vafer modis:
Ut Præetum mulier perfida credulum
Falsis impulerit criminibus, nimis
Casto Bellerophonti
55 Maturare necem, refert.
Narrat pæne datum Pelea Tartaro,
Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens;
• Et peccare docentes
Fallax historias monet,
80 Frustra: nam, scopulis sordior Icaris,
Voces audit adhuc integer. At, tibi
Ne vicinus Enipeus
5 Plus justo placeat, cave;
Quamvis non alius flectere equum sciens
25 Æque conspicitur gramine Martio,
Nec quisquam citus æque
Tusco denatat alveo.
10 Prima nocte domum claude; neque in vias
Sub cantu querulæ despice tibis;
Et, te sæpe vocanti
Duram, difficilis mane.

ODE VIII.—*Ad Mæcenatem.*

Martiis cœlebs quid agam Calendis,
Quid velint flores et acerra thuris
Plena, miraris, positusque carbo in
Cæspite vivo,
30 Docte sermones utriusque linguæ.
Voveram dulces epulas et album
Libero caprum, prope funeratus
Arboris ictu.
Hic dies, anno redeunte festus,
25 Corticem adstrictum pice dimovebit
Amphoræ fumum bibere institutæ
Consule Tullo.
Sume, Meca nas, cyathos amici
Sospitis centum; et vigiles lucernas
30 Perfer in lucem: procul omnis esto
Clamor et ira.
Mitte civiles super Urbe curas:
Occidit Daci Cotisonis agmen:
Medus infestus sibi luctuosus
35 Dissidet armis:
Servit Hispanæ vetus hostis oræ
Cantaber, sera domitus catena:
Jam Scythæ laxo meditantur arcu
Cedere campis.

Negligens, ne qua populus laboret,
Parce privatum nimium cavere; et
Dona præsentis cape lætus horæ, ac
Linque severa.

ODE IX.—*Ad Lydiam*

Hor. Donec gratus eram tibi,
Nec quisquam potior brachia candidæ
Cervici juvenis dabat;
Persarum vigui rege beatior.

Lyd Donec non alia magis
Arsisti, neque erat Lydia post Chloen;
Multi Lydia nominis
Romana vigui clarior Ilia.

Hor. Me nunc Thressa Chloë regit,
Dulces docta modos, et citharæ sciens;
Pro qua non metuum mori,

Lyd Si parcent animæ fata superstiti.

Lyd Me torret face mutua
Thurini Calais filius Ornyti;
Pro quo bis patiar mori,

Hor. Si parcent puero fata superstiti.

Quid, si prisca redit Venus,
Diductosque jugo cogit æneoe?

Lyd Si flava excutitur Chloë,
Rejectæque patet janua Lydiæ?

Lyd Quanquam sidere pulchrior
Ille est, tu levior cortice, et improbo
Iracundior Adria;

Tecum vivere amem, tecum obeam li-
bens.

ODE X.—*In Lyoen.*

Extremum Tanain si biberes, Lyce,
Sævo nupta viro; me tamen, asperas
Porrectum ante fores, obicere incolis
Plorares Aquilonibus.

Audia, quo strepitu janua, quo nemus
Inter pulchra satum tecta renuigat
Ventis, et positas ut glaciet nives
Puro numine Jupiter?

Ingratam Veneri pone superbiæ,
Ne currente rota funis eat retro.
Non te Penelopen difficilem procis
Tyrrenus genuit parens.

O quamvis neque te munera, nec preces
Nec tinctus viola pallor amantium,
Nec vir Pieria pellice saucius
Curvat; supplicibus tuis

Parcas, nec rigida mollior æsculo,
Nec Mauris animum mitior anguibus
Non hoc semper erit liminis aut aquæ
Cœlestis patiens latus.

ODE XI.—*Ad Mercurium*

Mercuri, (nam te docilis magistro
Movit Amphion lapides canendo)
Tuque, Testudo, resonare septem
Callida nervi,

(Nec loquax olim neque grata, nunc et
Divitum mensis et amica templis)
Dic modos, Lyde quibus obstinatas
Applicet aures:

Quæ, velut latis equa prima campis,
Ludit exultim, metuitque tangi,
Nuptiarum expers, at adhuc protervo
Cruda marito.

Tu potes tigres comitesque sylvas

Ducere, et rivos celeres morari

Cessit immanis tibi blandienti

2

Janitor aulæ

Cerberus; quamvis furiale centum
Muniant angues caput ejus, atque
Spiritus teter saniesque manet
Ore trilingui.

Quin et Ixion Tityosque vultu
Risit invito: stetit urna paulum
Sicca, dum grato Danaï puellas
Carmine mulces.

Audiat Lyde scelus atque notas
Virginum pœnas, et inane lymphæ
Dolum fundo pereuntis imo,
Seraque fata,

Quæ manent culpas etiam sub Orco
Impiæ (nam quid potuere majus?)
Impiæ sponso potuere duro
Perdere ferro.

Una de multis, face nuptiali
Digna, perjurum fuit in parentem
Splendide mendax, et in omne virgo
Nobilis ævum;

Surge, quæ dixit juveni marito,
Surge, ne longus tibi somnus, unde
Non times, detur; socerum et scelestas
Falle sorores;

Quæ, velut nocte vitulos lænæ,
Singular, cheu, lacerant: ego, illis
Mollior, nec te feriam, neque intra
Claustura tenebo.

Me pater sævis oneret catenis,
Quod viro clemens misero peperci:
Me vel extremos Numidarum in agros
Classe releget.

I, pedes quo te rapiunt et auræ,
Dum favet nox et Venus: i secundo
Omne; et nostri memorem sepulcro
Scalpe querelam.

5

ODE XIII.—*Ad Neobulen.*

Miserarum est neque Amori dare ludum, neque
dulci

Mala vino lavere; aut exanimari, metuentes
Patruæ verbera linguæ. Tibi qualum Cythereæ
Puer ales, tibi telas, operosque Minervæ
Studium aufert, Neobule, Liparæi nitor Hebri,

5 Simul unctos Tiberinis humeros lavit in undis,
Eques ipso melior Bellerophonte, neque pugno
15 Neque segni pede victus; catus idem per aper-
tum

Fugientes agitato grege cervos jaculari, et
Celer alto latitantem fruticeto excipere aprum

20

ODE XIII.—*Ad Fontem Bandusium*

O Fons Bandusiar, splendidior vitro,
Dulci digne mero, non sine floribus,
Cras donaberis hædo,
Cui frons turgida cornibus

rimis et Venerem et prælia destinat,
rustra: nam gelidos inficit tibi
5 Rubro sanguine rivos
Lascivi soboles gregis.

Ne flagrantis atrox hora Caniculæ
Nescit tangere: tu frigus amabile
Fæsis vomere tauris
Præbes, et pecori vago.

ies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cavis impositam ilicem
Saxis, unde loquaces

Lymphæ desiliunt tuæ

15

ODE XIV.

Herculis ritu, modo dictus, o plebs,
Morte venalem petiisse laurum,
Cæsar Hispana repetit penates
Victor ab ora.
Unico gaudens mulier marito
Prodeat, justis operata diva;
Et soror clari ducis, et decoræ
Supplice vitta
Virginum matres, juvenumque ruper
Sospitum. Vos, o pueri, et puellæ
Jam virum expertæ, male ominatis
Parcite verbis.
Hic dies vere mihi festus atras
Eximet curas: ego nec tumultum,
Nec mori per vim metuam, tenente
Cæsare terras.
I, pete unguentum, puer, et coronas
Et cadum Marsi memorem duelli,
Spartacum si qua potuit vagantem
Fallere testa.
Dic et argutæ, propter, Neæræ,
Myrrheum nodo cōhibere crinem
Si per invisum mora janitorem
Fiet, abito.
Lenit albescent animos capillus
Lætium et rixæ cupidos protervæ:
Non ego hoc ferrem, calidus juvenia.
Consule Planco.

ODE XV.—*In Chlorim.*

Uxor pauperis Ibyci,
Tandem nequitie fuge modum tuæ,
Famosisque laboribus:
Mature propior desine funeri
Inter ludere virgines,
Et stellis nebulam spargere candidis
Non, si quid Pholoen, satis
Et te, Chlori, decet: filia rectius
Expugnat juvenum domos,
Pulso Thyias uti concita tympano.
Illam cogit amor Nothi
Lascivæ similem ludere capræ:
Te lanæ prope nobilem
Tonsæ Luceriam, non citharæ, decent,
Nec flos purpureus rosæ,
Nec poti vetulam fæce tenus cadi.

ODE XVI.—*Ad Mæcenatem.*

Inclusam Danaen turris aenea,
Robustæque fores, et vigilum canum
Tristes excubiæ, munierant satis
Nocturnis ab adulteris,
Si non Acrisium, virginis abdite
Custodem pavidum, Jupiter et Venus
Risissent: fore enim tutum iter et patens
Converso in pretium deo.
Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo. Concidit auguris
Argivi domus, ob lucrum
Demersa exitio: diffidit urbium
Portas vir Macedo, et subruit æmulos
Reges muneribus: munera navium
Sævos illaqueant duces.
Crescentem sequitur cura pecuniam,
Majorumque fames: jure perhorui
Late conspicuum tollere verticem,
Mæcenas, equitum decus

Quanto quisque sibi plura negaverit,
A dis plura feret. Nil cupientium
Nudus castra peto; et transfuga divitum
Partes linquere gestio;
Contentæ dominus splendidior rei,
Quam si, quicquid arat impiger Appulus,
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.
Puræ rivus aquæ, sylvaque jugerum
Paucorum, et segetis certa fides meæ,
Fulgentem imperio fertilis Africæ
Fallit sorte beator.
Quamquam nec Calabriæ mella ferunt apes,
Nec Læstrygonia Bacchus in amphora
Languescit mihi, nec pinguia Gallicis
Crescunt vellera pascuis;
Importuna tamen pauperies abest;
Nec, si plura velim, tu dare deneges.
Contracto melius parva cupidine
Vectigalia porrigam,
Quam si Mygdoniis regnum Alyattei
Campis continuem. Multa petentibus
Desunt multa. Bene est, cui deus obtulit
Parca, quod satis est, manu.

ODE XVII.—*Ad Ælium Lamiam.*

Æli, vetusto nobilis ab Lamo,
(Quando et priores hinc Lamias ferunt
Denominatos; et nepotum
Per memores genus omne fastos
Auctore ab illo ducit originem,
Qui Forniarum mœnia dicitur
Princeps, et innantem Maricæ
Littoribus tenuisse Lirim,
Late tyrannus) cras foliis nemus
Multis et alga litus inutili
Demissa tempestas ab Euro
Sternet, aquæ nisi fallit augur
Annosa cornix. Dum potis, aridum
Compone lignum: cras genium mero
Curabis et porco bimestri,
Cum famula operum solutis.

ODE XVIII.—*Ad Faunum.*

Faune, Nympharum fugientum amator,
Per meos fines et aprica rura
Lenis incedas, abeasque parvis
Æquus alumnis;
Si tener pleno cadit hædus anno,
Larga nec desunt Veneris sodali
Vina crateræ, vetus ara multo
Fumat odore:
Ludit heiboso pecus omne campo,
Cum tibi Nonæ redeunt Decembres
Festus in pratis vacat otioso
Cum bove pagus
Inter audaces lupo errat agnos:
Spargit agrestes tibi sylva frondes.
Gaudet invisam pepulisse fossor
Ter pede terram.

ODE XIX.—*Ad Telephum*

Quantum distet ab Inacho
Codrus, pro patria non timidus mori,
Narras, et genus Æaci,
Et pugnata sacro bella sub Ilio
Quo Chium pretio cadum
Mercemur, quis aquam temperet ignibus
Quo præbente domum, et quota,
Pelignis caream frigoribus, taces

Da Lunæ propere novæ,
Da Nôctis medice, da, puer, auguria
Murænæ; tribus aut novem
Miscentur cyathis pocula commodis.
Qui Musas amat impares,
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates: tres prohibet supra
Rixarum metuens tangere Gratia,
Nudis juncta sororibus.
Insanire juvat: cur Berecynthiæ
Cessant flamina tibiæ?
Cur pendet tacita fistula cum lyra?
Parcentes ego dexteræ
Odi: sparge rosas; audiat invidus
Dementem strepitum Lycus,
Et vicina seni non habilis Lyco.
Spissa te nitidum coma,
Puro te similem, Telephe, Vespero,
Tempestiva petit Rhode:
Me lentus Glyceræ torret amor mœæ.

ODE XX.—*Ad Pyrrhum.*

Non vides quanto moveas periclo,
Pyrrhe, Gætulæ catulos lænæ?
Dura post paulo fugies inaudax
Prælia raptor;
Cum per obstantes juvenum catervas
Ibit, insignem repetens Nearchum:
(Grande certamen, tibi præda cedit
Major, an illi.)
Interim, dum tu celeres sagittas
Promis, hæc dentes acuit timendus;
Arbiter pugnæ posuisse nudo
Sub pede palmam
Fertur, et leni recreare vento
Sparsum odoratis humerum capillis,
Qualis aut Nireus fuit, aut aquosa
Raptus ab Ida.

ODE XXI.—*Ad Amphoram.*

O nata mecum consule Manlio,
Seu tu querelas, sive geris jocos,
Seu rixam et insanos amores,
Seu facilem, pia testa somnum;
Quocunque lectum nomine Massicum
Servas, moveri digna bono die,
Descende, Corvino jubente
Promere languidiora vina.
Non ille, quanquam Socraticis madet
Sermonibus, te negliget horridus:
Narratur et prisci Catonis
Sæpe mero caluisse virtus.
Tu lene tormentum ingenio admove
Plerumque duro: tu sapientium
Curas et arcanum jocosum
Consilium retegis Lyæo:
Tu apem reducis mentibus anxii,
Viresque; et addis cernua pauperi,
Post te neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.
Te Liber, et, si læta aderit, Venus,
Segnesque nodum solvere Gratiae,
Vivæque producent lucernæ,
Dum rediens fugat astra Phœbus.

ODE XXII.—*In Dianam.*

Montium custos nemorumque Virgo,
Quæ laborantes utero puellas
Ter vocata audis, adimisque leto
Diva triformis;

Imminens villæ tua pinus esto,
10 Quam per exactos ego lætus annos
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

ODE XXIII.—*Ad Phidylem.*

15 Cælo supinas si tuleris manus
Nascente luna, rustica Phidyle;
Si thure placaris et horna
Fruge lætes, avidaque porca;
Nec pestilentem sentiet Africum
5 Fecunda vitis, nec sterilem seges
Rubiginem, aut dulces alumni
Pomifero grave tempus anno.
Nam, quæ nivali pascitur Algido
Devota quercus inter et ilices,
10 Aut crescit Albanis in herbis
Victima, pontificum secures
Cervice tinget. Te nihil attinet
Tentare multa cæde bidentium
Parvos coronantem marino
15 Rore deos fragilique myrto.
Immunis aram si tetigit manus,
Non sumtuosa blandior hostia
Mollivit aversos Penates.
Farre pio et saliente mica. 20

ODE XXIV.

Intactis opulenter
Thesauris Arabum et divitis Indiæ,
Cæmentis licet occupes
10 Tyrrenum omne tuis et mare Apulicum,
Si figit adamantinos
Summis verticibus dira Necessitas
Clavos, non animum metu,
Non mortis laqueis expedies caput.
15 Campestris melius Scythæ
(Quorum plaustra vagas rite trahunt domos) 10
Vivunt, et rigidi Gætæ,
Immetata quibus jugera libera
Fruges et Cererem ferunt,
Nec cultura placet longior annua;
Defunctumque laboribus
15 Æquali recreat sorte vicarius.
5 Illic matre carentibus
Privignis mulier temperat innocens:
Nec dolata regit virum
Conjux, nec nitido fudit adultero. 20
Dos est magna parentum
10 Virtus, et metuens alterius viri
Læto federe castitas,
Et peccare nefas, aut pretium emori.
O quisquis volet impias
25 Cædes et rabiem tollere civicam;
15 i quæret PATER URBIUM
Subscribi statuis, indomitam audeat
Refrenare licentiam,
Clarus postgenitis; quatenus (heu nefas) 30
Virtutem incolorem odimus,
Sublatam ex oculis querimus, invidi.
Quid tristes querimoniz,
Si non supplicio culpa reciditur?
Quid leges, sine moribus 35
Vanæ, proficiunt, si neque fervidis
Pars inclusa caloribus
Mundi, nec Boreæ finitimum latus,
Durateque solo nives,
Mercatorem abigunt? horrida callidi 40
Vincunt æquora navitæ?
Magnum pauperis opprobrium jubet

Quidvis et facere et pati ;
 Virtutisque viam deserit ardus.
 Vel nos in Capitolium,
 Quo clamor vocat et turba faventium,
 Vel nos in mare proximum
 Gemmas, et lapides, aurum et inutile,
 Summi materiem mali,
 Mittamus, scelus si bene pœnitet.
 Eradenda cupidinis
 Pravi sunt elementa ; et teneræ nimis
 Mentes asperioribus
 Formandæ studiis. Nescit equo rudis
 Herere ingenuus puer,
 Venarique timet ; ludere doctior,
 Seu Græco jubeas trocho,
 Seu malis, vetita legibus alea
 Cum perjura patris fides
 Consortem socium fallat et hospitem,
 Indigneque pecuniam
 Hæredi properet. Scilicet improbæ
 Crescunt divitiæ ; tamen
 Curtæ nescio quid semper abest rei.

ODE XXV.—*Ad Bacchum.*

Quo me, Bacche, rapis tui
 Plenum ? quæ memora aut quos agor in specus,
 Velox mente nova ? quibus
 Antris egregii Cæsaris audiar
 Æternum meditans decus
 Stellis inserere et concilio Jovis ?
 Dicam insigne, recens, adhuc
 Indictum ore alio. Non secus in jugis
 Exsomnia stupet Evias,
 Hebrum prospiciens, et nive candidam
 Thracen, ac pede barbaro
 Lustratam Rhodopen. Ut mihi devio
 Ripas et vacuum nemus
 Mirari libet ! O Naiadum potens,
 Baccharumque valentium
 Proceras manibus vertere fraxinos :
 Nil parvum aut humili modo,
 Nil mortale loquar. Dulce periculum est
 O Ienæe, sequi deum
 Cingentem viridi tempora pampino

ODE XXVI.—*Ad Venerem.*

Vixi puellis nuper idoneus,
 Et militavi non sine gloria ;
 Nunc arma defunctumque bello
 Barbiton hic paries habebit,
 Lævum marinæ qui Veneris latus
 Custodit. Hic, hic ponite lucida
 Funalia, et vectes et arcus
 Oppositis foribus minaces.
 O quæ beatam, diva tenes Cyprum, et
 Memphin carentem Sithonia nive,
 Regina, sublimi flagello
 Tange Chloen semel arrogantem.

ODE XXVII.—*Ad Galatæam.*

Impios parvæ recinentis omen
 Ducat, et prægnans canis, aut ab agro
 Rava decurrens lupa Lanuvino
 Fetaque vulpes ;
 Rumpat et serpens iter institutum,
 Si per obliquum, similis sagittæ,
 Terruit mannos : ego, cui timebo,
 Providus auspex,
 Antequam stantes repetat paludes
 Imbriur divina avis imminetum,

Oscinem corvum prece suscitabo
 Solis ab ortu.

45 Sis licet felix, ubicunque mavis,
 Et memor nostri, Galatæa, vivas ;
 Teque nec lævus velet ire picus,
 Nec vaga cornix.
 Sed vides, quanto trepidet tumultu
 50 Pronus Orion : ego, quid sit ater
 Adriæ, novi, sinus, et quid albus
 Peccet lapyx.
 55 Hostium uxores puerique cæcos
 Sentiant motus orientis Austri, et
 Æquoris nigri fremitum, et trementis
 Verbere ripas.
 Sic et Europe niveum doloso
 Credidit tauro latus, et scatentem
 Belluis pontum mediasque fraudes
 60 Falluit audax.
 Nuper in pratis studiosa florum, et
 Debitæ Nymphis opifex coronæ,
 Nocte sublustri nihil astra præter
 Vidit et undas :

Quæ simul centum tetigit potentem
 Oppidis Creten, Pater, O relictum
 Filis nomen, pietasque, dixit,
 35 Victa furore !

Unde, quo veni ? levis una mors est
 Virginiu culpæ. Vigilansne ploro
 5 Turpe commissum ? an vitiis carentem
 Ludit imago

Vana, quæ porta fugiens eburna
 Somnium ducit ? meliusne fluctus
 Ire per longos fuit, an recentes
 10 Carpere flores ?

Si quis infamem mihi nunc juvenicum
 Dedat iratæ ; lacerare ferro et
 Frangere enitar modo multum amati
 Cornua monstri.

15 Impudens liqui patrios penates ;
 Impudens Orcum moror. O deorum
 Si quis hæc audis, utinam inter errem
 Nuda leones !

Antequam turpis macies decentes
 20 Occupet malas, teneræque succus
 Defluat prædæ, speciosa quæro
 Pascere tigres.

Vilis Europe, pater urget absens,
 Quid mori cessas ? potes hac ab orno
 Pendulum zona bene te secuta e-
 5 lidere collum

Sive te rupes et acuta leto
 Saxa delectant ; age, te procellæ
 Crede veloci ; nisi herile mavis
 Carpere pensum,

Regius sanguis, domineque tradi
 10 Barbaræ pellex. Aderat querenti
 Perfidum ridens Venus, et remisso
 Filius arcu.

Mox, ubi lusit satias, Abstineto,
 Dixit, irarum calidæque rixæ,
 Cum tibi invisus laceranda reddet
 Cornua taurus.

Uxor invicti Jovis esse nescis :
 5 Mitte singultus ; bene ferre magnam
 Disce fortunam : tua sectus orbis
 Nomina ducet.

ODE XXVIII.—*Ad Lyden.*

Festo quid potius die
 10 Neptuni faciam ? Prome reconditum

Læde, strenua Cæcubum,
Munitæque adhibe vim sapientiæ
Inclinare meridiem
Sentis; ac, veluti stet volucris dies,
Parcis deripere horreo
Cessantem Bibuli consulis amphoram.
Nox cantabimus invicem
Neptunum, et virides Nereidum comas:
Tu curva recines lyra
Iatona, et celeris spicula Cynthiæ
Summo carmine, quæ cnidon
Fulgenteque tenet Cycladas, et Paphon
Junctis visit oloribus:
Dicetur merita Nox quoque nœnia.

ODE XXIX.—*Ad Mæcænatem.*

Tyrrhena regum progenies, tibi
Non ante verso lene merum cado,
Cum flore, Mæcænas, rosarum, et
Pressa tuis balanis capillis
Jamdudum apud me est. Eripe te moræ,
Ne semper udum Tibur et Æsulæ
Declive contempleris arvum, et
Telegoni juga parricidæ.
Fastidiosam desere copiam, et
Molem propinquam nubibus arduis:
Omitte mirari beatæ
Fumum et opes strepitumque Romæ
Plerumque gratæ divitibus vices;
Mundæque parvo sub lare pauperum
Cœnæ, sine aulæis et ostro,
Solicitam explicuere frontem.
Jam clarus occultum Andromedæ pater
Ostendit ignem; jam Procyon furit,
Et stella vesani Leonis,
Sole dies referente siccus.
Jam pastor umbras, cum grege languido,
Rivumque fessus querit, et horridi
Dumeta Sylvani; caretque
Ripa vagis taciturna ventis.
Tu, civitatem quis deceat status,
Curas, et, Urbis sollicitus times,
Quid Seres et regnata Cyro
Bactra parent, Tanaisque discors
Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit deus;
** Ridetque, si mortalis ultra*
Fas trepidat. Quod adest, memento
Componere æquus: cætera fluminis

Ritu feruntur, nunc mediò alveo
Cum pace delabentis Etrus-
cum in mare; nunc lapides adesos,
Stirpesque raptas, et pecus, et domos,
Volventis una, non sine montium
Clamore vicinæque sylvæ,
Cum fera diluvius quietos
Irritat amnes. Ille potens sui
Lætusque deget, cui licet in diem
Dixisse, Vixi: cras vel atra
Nube polum Pater occupato,
Vel sole puro: non tamen irritum,
Quodcunque retro est, efficit; neque
Diffiget infectumque reddet,
Quod fugiens semel hora vexit.
Fortuna sævo læta negotio, et
Ludum insolentem ludere pertinax,
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alii benigna.
Laudo manentem: si celeres quatit
Pennas, resigno quæ dedit, et mea
Virtute me involvo, probamque
Pauperiem sine dote quæro.
Non est meum, si mugiat Africa
Malus procellis, ad miseræ preces
Decurrere, et votis pacisci,
Ne Cypræ Tyriæque merces
Addant avaro divitias mari:
Tunc me, biemis præsidio scaphæ
Tutum, per Ægeos tumultus
Aura feret, geminusque Pollux

ODE XXX

Exegi monumentum ære perennius,
Regalique situ pyramidum altius;
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, et fuga temporum.
Non omnis moriar; multaque pars mei
Vitabit Libitinam. Usque ego postera
Crescam laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacita virgine pontifex.
Dicar, qua violens obstupuit Aufidus,
Et qua pauper aquæ Daunus agrestium
Regnavit populorum, ex humili potens,
Princeps Æolium carmen ad Italos
Deduxisse modos. Sume superbiæ
Quæsitam meritis, et mihi Delphica
Lauro cinge volens, Melpomene, comam

LIBER QUARTUS.

ODE I.—*Ad Venerem.*

Intermissa Venus diu
Rursus bella moves. Parce precor, precor.
Non sum qualis eram bonæ
Sub regno Cinaræ. Desine, dulci m
Mater sæva Cupidinum,
Circa lustra decem flectere mollibus
Jam durum imperiis. Abi,
Quo blandæ juvenum te revocant preces.
Tempestivius in [domum]

Pauli, purpureis ales oloribus,
Comissabere Maximi,
Si torrere jecur quæris idoneum.
Namque et nobilis et decens,
Et pro sollicitis non tacitus reis,
Et centum puer artium,
Late signa feret militiæ tuæ:
Et, quandoque potentior
Largis muneribus riserit æmuli,
Albanos prope te lacus
Ponet marmoream, sub trabe Cypria.

Illic plurima naribus
 Duces thura, lyræque et Berecynthiae
 Delectabere tibiæ
 Mixtis carminibus, non sine fistula.
 Illic his pueri die
 Numen cum teneris virginibus tuum
 Lædantes, pede candido
 In morem Salium ter quatient humum
 Me nec fœmina, nec puer
 Jam, nec spes animi credula mutui,
 Nec certare juvat mero,
 Nec vincere novis tempora floribus.
 Sed cur, heu, Ligurine, cur
 Manat rara meas lacryma per genas?
 Cur facunda parum deco-
 ro inter verba cadit lingua silentio?
 Nocturnis ego somniis
 Jam captum teneo; jam volucrem sequor
 Te per gramina Martii
 Campi; te per aquas, dure, volubiles

ODE II. *Ad Antonium Iulum.*

Pindarum quisquis studet æmulari, I-
 ule, ceratis ope Dædalea
 Nititur pennis, vitreo daturus
 Nomina ponto.
 Monte decurrens velut amnis, imbres
 Quem super notas aluere ripas,
 Fervet, immensusque ruit profundo
 Pindarus ore,
 Laurea donandus Apollinari.
 Seu per audaces nova dithyrambos
 Verba devolvit, numerisque fertur
 Lege solutis;
 Seu deos, regesve canit, deorum
 Sanguinem, per quos cecidere justa
 Morte Centauri, cecidit tremenda
 Flamma Chimææ;
 Sive, quos Elea domum reducit
 Palma cœlestes, pugilemve equumve
 Dicit, et centum potiore signis
 Munere donat;
 Flebili sponsæ juvenemve raptum
 Florat: et vires animumque mores-
 que aureos educit in astra, nigio-
 que invidet Orco.
 Multa Dirceum levat aura cyenum,
 Tendit, Antoni, quoties in altos
 Nubium tractus: ego, apis Matinæ
 More modoque
 Grata carpentis thyma per laborem
 Plurimum, circa nemus avidique
 Tiburis ripas operosa parvus
 Carmina fingo.
 Concines majore poeta plectro
 Cæsarem, quandoque trahet feroces
 Per Sacrum clivum, merita decorus
 Fronde, Sicambros;
 Quo nihili majus meliusve terris
 Fata donavere bonique divi,
 Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
 Tempora priscum.
 Concines lætosque dies, et urbis
 Publicum ludum, super impetrato
 Fortis Augusti reditu, forumque
 Litibus orbum.
 Tum meæ (si quid loquar audiendum)
 Vocis accedet bona pars; et, o sol
 Pulcher, o laudande, canam, recepto
 Cæsare felix

Tuque dum procedis, In Triumpho,
 Non semel dicemus, Io Triumpho,
 Civitas omnis; dabimusque divi
 Thura benignis.
 25 Te decem tauri totidemque vaccæ,
 Me tener solvet vitulus, relicta
 Matre, qui largis juvenescit herbis
 In mea vota,
 30 Fronte curvatos imitatus ignes
 Tertium lunæ reerentis ortum,
 Qua notam duxit, niveus videri,
 Cætera fulvus. 60

ODE III.—*Ad Melpomenen.*

35 Quem tu, Melpomene, semel
 Nascentem placido lumine videris,
 Illum non labor Isthmii
 Clarabit pugilem, non equus impiger
 Curru ducet Achaico 5
 Victorem; neque res bellica Deliis
 Ornatum foliis ducem,
 Quod regum tumidas contuderit minas,
 Ostendet Capitolio:
 Sed quæ Tibur aquæ fertile præfluunt, 10
 Et spissæ nemorum comæ,
 Fingent Æolio carmine nobilem
 5 Romæ principis ubi
 Dignatur soboles inter amabiles
 Vatum ponere me choros;
 Et jam dente minus mordeor invido
 O, testudinis aureæ
 10 Dulcem quæ strepitum, Pieri, temperas
 O mutis quoque piscibus
 Donatura cygni, si libeat, sonum
 Totum muneris hoc tui est,
 Quod monstror digito prætereuntium
 15 Romanæ fidicen lyræ:
 Quod spiro et placeo, (si placeo) tuum est

ODE IV.

Qualem ministrum fulminis alitem
 20 (Cui rex deorum regnum in aves vagas
 Permisit, expertus fidelem
 Jupiter in Ganymede flavo)
 Olim juvenas et patrius vigor
 Nido laborum propulit inscium,
 25 Vernique, jam nimbis remotis,
 Insolitos docuerit nisus
 Venti paventem; mox in ovilia
 Demisit hostem vividus impetus;
 10 Nunc in reluctantes dracones
 Figit amor dapis atque pugnae
 30 Qualemve la tis caprea pascuis
 Intenta, fulvæ matris ab ubere
 Jam lacte depulsus leonem,
 Dente novo peritura, vidit:
 35 Videre Rhæti bella sub Alpibus
 Drusum gerentem Vindelici; quibus
 Mos unde deductus per omne
 Tempus Amazonia securi
 20 Dextras obarmet, querere distuli
 40 (Nec scire fas est omnia:) sed, diu
 Lateque victrices, catervæ
 Consiliis juvenis revictæ
 Sensere, quid mens rite, quid indoles
 25 Nutrita faustis sub penetralibus
 45 Posset, quid Augusti paternus
 In pueros animus Nerones.
 Fortes creantur fortibus et bonis:
 Est in juvenis, est in equis, patrum 30

Virtus; nec imbellem feroces
 Progenerant aquilæ columbam:
 Doctrina sed vim promovet insitam,
 Rectique cultus pectora roborant:
 Ut cunque defecere mores,
 Indecorant bene nata culpæ,
 Quid debeas, o Roma, Neronibus,
 Testis Metaurum flumen et Asdrubal
 Devictus, et pulcher fugatis
 Ille dies Latio tenebris,
 Qui primus alma risit adorea,
 Dirus per urbes Afer ut Italas,
 Ceu flamma peti tædas, vel Euris
 Per Siculas equitavit undas.
 Post hoc, secundis uaque laboribus
 Romana pubes crevit; et impio
 Vastata Pœnorum tumultu
 Fana deos habuere rectos:
 Dixitque tandem perfidus Hannibal
 Cervi, luporum præda rapacium,
 Sectamur ultro, quos opimus
 Fallere et effugere est triumphus
 Gens, quæ, cremato fortis ab Illo,
 Jactata Tuscis equoribus sacra,
 Natosque maturosque patres
 Pertulit Ausonias ad urbes,
 Duris ut ilex tonsa bipennibus
 Vigræ feraci frondis in Algido
 Per damna, per cædes, ab ipso
 Ducit opes animumque ferro
 Non Hydra secto corpore firmior
 Vinci dolentem crevit in Herculem;
 Monstrumve submisere Colchi
 Majus, Echioniæve Thebæ.
 Mersæ profundo, pulchrior evenit.
 Luctere, multa prouet integrum
 Cum laude victorem, geretque
 Prælia conjugibus loquenda.
 Carthaginij jam non ego nuntios
 Mittam superbos: occidit, occidit
 Spes omnis, et fortuna nostri
 Nominis, Asdrubale interemto
 Nil Claudæ non perficient manus,
 Quas et benigno numine Jupiter
 Defendit, et curæ sagaces
 Expediunt per acuta belli.

ODE V.—*Ad Augustum.*

Divis orte bonis, optime Romulæ
 Custos gentis, abes jam nimium diu:
 Maturum reditum pollicitus patrum
 Sancto concilio, redi.
 Lucem reddere tuæ, dux bone, patriæ;
 Instar veris enim vultus ubi tuus
 Affulsit, populo grator it dies,
 Et soles melius nitent.
 Ut mater juvenem, quem Notus invido
 Flatu, Carpathii trans maris æquora
 Cunctantem spatio longius annuo,
 Dulci distinet a domo,
 Votis omnibusque et precibus vocat,
 Curvo nec faciem littore dimovet;
 Sic desiderii icta fidelibus
 Quærit patria Cæsarem.
 Tutus bos etenim rura perambulat;
 Nutrit rura Ceres, almaque Faustitas;
 Pacatum volitant per mare navitæ;
 Culpam metuunt Fides;
 Nullis polluitur casta domus stupris;
 Mos et lex maculosum edomuit nefas,

Laudantur simili prole puerperæ;
 Culpam Pœna premit comes.
 Quis Parthum paveat? quis gelidum Scythæ?
 Quis, Germania quos horrida parurit
 35 Fetus, incolumi Cæsare? quis feræ
 Bellum curet Iberiæ?
 Condit quisque diem collibus in suis,
 Et vitem viduas ducit ad arboreas;
 40 Hinc ad vina redit lætus, et alteris
 Te mensis adhibet deum:
 Te multa prece, te prosequitur mero
 Defuso pateris; et Laribus tuum
 Miscet numen, uti Græcia Castoris
 Et magni memor Herculis.
 45 Longas o utinam, dux bone, ferias
 Præstes Hesperie, dicimus integro
 Sicci mane die, dicimus uvidi,
 Cum sol Oceano subest.

ODE VI.—*Ad Apollinem.*

Dive, quem proles Niobeæ magnæ
 Vindicem linguæ, Tityosque raptor
 Sensit, et Trojæ prope victor altæ
 Phthius Achilles,
 55 Carteri major, tibi miles impar;
 Filius quanquam Thetidos marinæ
 Dardanas turres quateret tremenda
 Cuspide pugna.
 Ille, mordaci velut icta ferro
 60 Pinus, aut impulsus cupressus Euro
 Procidit late, positique collum in
 Pulvere Teucro.
 Ille non, inclusus equo Minervæ
 Sacra mentito, male feriatos
 65 Troas et lætam Priami choreis
 Falleret aulam;
 Sed palam captis gravis (heu nefas, heu)
 Nescios fari pueros Achivis
 Ureret flammis, etiam [latentem]
 70 Matris in alvo:
 Ni, tuis victus Venerisque gratæ
 Vocibus, divini pater annuisset
 Rebus Æneæ potiore ductos
 Alite muros.
 75 Doctor argutæ fidicen Thalæ
 æbe, qui Xantho lavis amne crines,
 Dauniam defende decus Camœnæ,
 Lævis Agyieus.
 Spiritum Phœbus mihi, Phœbeus artem
 Carminis nomenque dedit poetæ.
 80 Virginum primæ, puerique claris
 Patribus orti,
 5 Delicæ tutela deæ, fugaces
 Lynceas et cervos cohærentis arcu,
 Lesbium servate pedem, meique
 Pollicis ictum;
 10 Rite Latonæ puerum canentes,
 Rite crescentem face Noctilucam,
 Prosperam frugum, celeremque pronos
 Volvere menses.
 40 Nupta jam dices, Ego dis amicum,
 Sæculo festas referente luces,
 15 Reddidi carmen, docilis modorum
 Vatis Horati.

ODE VII.—*Ad Torquatum.*

Diffugere nives; redeunt jam gramina campis
 20 Arboribusque comæ:
 Mutat terra vices, et decrescit ripas
 Flumina prætereunt:

Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet
Ducere nuda choros. 6
Immortalia ne speres, monet annus, et alium
Quæ rapit hora diem.
Ærigora mitescunt Zephyris: ver proterit æstas,
Interitura, simul 10
Pomifer autumnus fruges effuderit; et mox
Bruma recurrit iners.
Damna tamen celeres reparant cœlestia lunæ:
Nos, ubi decidimus
Quo pius Æneas, quo dives Tullus et Ancus, 15
Pulvis et umbra sumus.
Quis scit, an adjiciant hodiernæ crastina summæ
Tempora di superi?
Uncincta manus avidas fugient hæredis, amico
Quæ dederis animo. 20
Cum semel occideris, et de te splendida Minos
Fecerit arbitria;
Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
Restituet pietas:
Infernis neque enim tenebris Diana puellum 25
Liberat Hippolytum;
Nec Lethæa valet Theseus abrupere caro
Vincula Pirithoo.

ODE VIII.—*Ad C. Marcium Censorinum.*

Donarem pateras grataque commodus,
Censorine, meis æra sodalibus;
Donarem tripodas, præmia fortium
Gaiorum; neque tu pessima munerum
Ferres, divite me scilicet artium 5
Quas aut Parrhasius protulit, aut Scopas;
Hic saxo, liquidis ille coloribus,
Sollers nunc hominem ponere, nunc deum.
Sed non hæc mihi vis; nec tibi talium
Res est aut animus deliciarum egens. 10
Gaudes carminibus: carmina possumus
Donare, et pretium dicere muneris.
Non incisa notis marmora publicis,
Per quæ spiritus et vita redit bonis
Post mortem cubibus; non celeres fugæ,
15 Rejectæque retorsum Hannibalis minæ;
Non incendia Carthaginis impiæ.
Ejus, qui domita nonien ab Africa
Lucratus rediit, clarius indicant
Laudes, quam Calabræ Picinæ: neque,
20 Si chartæ sileant quod bene feceris,
Mercedem tuleris. Quid foret Iliæ
Mavortisque puer, si taciturnitas
Obstaret meritis invida Romuli?
Ereptum Stygiis fluctibus Æacum
Virtus et favor et lingua potentium
Vatum divitibus consecrat insulia.
Dignum laude virum Musa vetat mori
Cælo Musa beat. Sic Jovis interest
Optatis epulis impiger Hercules.
30 Clarum Tyndaridæ sidus ab infimis
Quassas eripiunt æquoribus rates:
Ornatus viridi tempora pampino
Liber vota bonos ducit ad exitus.

ODE IX.—*Ad Lolium.*

Ne forte credas interitura, quæ
Longe sonantem natus ad Ausdum,
Non ante vulgatas per artes
Verba loquor socianda chordis.
Non, si priores Mæonijs tenet
Sedes Homerus, Pindaricæ latent,
Cæque et Alcæi minaces,
Sesichorique graves Camænæ:

Nec, si quid olim lussit Anacreon,
Delevit ætas: aspirat adhuc amor, 10
Vivuntque commissi calores
Æoliæ fidibus puellæ.
Non sola comtos arsit adulteri
Crines, et aurum vestibus illitum
Mirata, regalesque cultus,
15 Et comites, Helene Lacænæ;
Primusve Teucer tela Cydonio
Direxit arcu: non semel Ilios
Vexata: non pugnavit ingens
Idomeneus Sthenelusve solus 20
Dicenda Musis prælia: non ferox
Hector, vel acer Deiphobus, graves
Excepit ictus pro pudicis
Conjugibus puerisque primus:
25 Vixere fortes ante Agamemnona
Multi; sed omnes illacrymabiles
Urgentur ignotique longa
Nocte, carent quia vate sacro
Paulum sepulta distat inertis
30 Celata virtus. Non ego te meis
Chartis inornatum silebo,
Tolve tuos patiar labores
Impune, Lolli, carpere lividas
Obliviones. Est animus tibi
Rerumque prudens, et secundis
Temporibus dubisque rectus,
Vindex avaræ fraudis, et abstineus
Ducentis ad se cuncta pecuniæ;
40 Consulque non unius anni,
Sed quoties bonus atque fidus
Judex honestum prætulit utili, et
Rejecit alto dona nocentium
Vultu, et per obstantes catervas
50 Explicuit sua victor arces.
Non possidentem multa vocaveris
Recte beatum; rectius occupat
Nomen beati, qui deorum
Muneribus sapienter ut
Duramque callet pauperiem pati
Pejusque leto flagitium timet;
Non ille pro caris amicis
Aut patria timidus perire.

ODE X.—*Ad Ligurinum.*

O crudelis adhuc, et Veneris muneribus potens,
Insperata tuæ cum veniet pluma superbiæ,
Et, quæ nunc humeris involitant, deciderint comæ,
Nunc et qui color est puniceæ flore prior rosæ, 4
Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam;
25 Dices, Heu! (quoties te in speculo videris alterum)
Quæ mens est hodie, cur eadem non puero fuit?
Vel cur his animis incolumes non redeunt genæ?

ODE XI.—*Ad Phyllidem.*

Est mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus: est in horto.
Phylli, nectendis apium coronis:
Est hederæ vis 5
Multa, qua crines religata fulges:
Ridet argento domus: ara castis
Vincta verbenis avet immolato
Spargier agno:
Cuncta festinat manus: huc et illuc
10 Cursitant mixtæ pueris puellæ:
Sordidum flammæ trepidant rotautes
Vertice fumum.
Ut tamen noris quibus advoceris
Gaudiis; Idus tibi sunt agendæ.

Qui dies mensem Veneris marinæ
 Findit Aprilem,
 Jure sollemnis mihi, sanctiorque
 Pæne natali proprio; quod ex hac
 Luce Mæcenæ meus affluentes
 Ordinât annos.
 Telephum, quem tu petis, occupavit
 (Non tuæ sortis juvenem) puella
 Dives et lasciva, tenetque grata
 Compede vinctum.
 Terret ambustus Phaethon avaras
 Spes; et exemplum grave præbet ales
 Pegasus, terrenum equitem gravatus
 Bellerophonem;
 Semper ut te digna sequare, et, ultra
 Quam licet sperare nefas putando,
 Disparem vites. Age jam, meorum
 Finis amorum,
 (Non enim posthac alia calebo
 Fœmina) condisce modos, amanda
 Voce quos reddas: minuuntur atræ
 Carmine curæ.

ODE XII.—*Ad Virgilium.*

Jam veris comites, quæ mare temperant,
 Impellunt animæ lineæ Thraciæ:
 Jam nec prata rigent, nec fluvii strepunt
 Hiemina nive turgidi.
 Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
 Infelix avis, et Cécropiæ domus
 Æternum opprobrium, quod male barbaras
 Regum est ulta libidines.
 Dicunt in tenero gramine pinguium
 Custodes ovium carmina fistula,
 Delectantque deum, cui pecus et nigri
 Colles Arcadiæ placent.
 Adduxere sitim tempora, Virgili:
 Sed pressum Calibus ducere Liberum
 Si gēstis, juvenum nobilium cliens,
 Nardo vina merebere.
 Nardi parvus onyx eliciet cadum,
 Qui nunc Sulpiciis accubat horreis,
 Spes donare novas largus, amaraque
 Curarum eluere efficax;
 Ad quæ si properas gaudia, cum tua
 Velox merce veni: non ego te meis
 Immunem meditor tingere poculis,
 Plena dives ut in domo.
 Verum pone moras, et studium lucri;
 Nigrorumque memor, dum licet, ignium,
 Misce stultitiam consiliis brevem:
 Dulce est desipere in loco.

ODE XIII.—*In Lycen*

Audivere, Lyce, di mea vota, di
 Audivere, Lyce: sis anus, et tamen
 Vis formosa videri,
 Ludisque et bibis impudens,
 Et cantu tremulo pota Cupidinem
 Lentum sollicitas. Ille virentis et
 Doctas psallere Chias
 Pulchris excubat in genis.
 Importunus enim transvolat aridas
 Quercus, et refugit te, quia luridi
 Dentes te, quia rugæ
 Turpant, et capitis nives;
 Nec Comæ referunt jam tibi purpuræ,
 Nec clari lapides tempora, quæ semel
 Notis condita fastis
 Includit volucris dies.

15 Quo fugit Venus? heu! quove color, decens
 Quo motus? quid habes illius, illius,
 Quæ spirabat amores,
 Quæ me surpuerat mihi, 20
 Felix post Cinaram, notaque et artium
 20 Gratarum facies? sed Cinaræ breves
 Annos fata dederunt,
 Servatura diu parem
 Cornicis vetulæ temporibus Lycen; 25
 Possent ut juvenes visere fervidi,
 25 Multo non sine risu,
 Dilapsam in cineres fac m.

ODE XIV.—*Id Augustum.*

Quæ cura patrum, quæve Quiritium,
 30 Plenis honorum muneribus tuas,
 Auguste, virtutes in ævum
 Per titulos memoresque fastos
 Æternæ? O, qua sol habitabiles 5
 Illustrat oras, maxime principum
 35 Quem legis expertes Latinæ
 Vindelici didicere nuper
 Quid Marte poses: milite nam tuo
 Drusus Genaunos, implacidum genus, 10
 Brencosque veloces, et aices
 Alpibus impositas tremendis
 Dejecit acer plus vice simplici.
 Major Neronum mox grave prælium 15
 Commisit, immanesque Rhætos
 Auspiciis pepulit secundis;
 Spectandus in certamine Martio,
 Devota morti pectora liberæ
 Quantis fatigaret ruinis;
 10 Indomitas prope qualis undas
 Exercet Auster, Pleiadum choro
 Scindente nubes, impiger hostium
 Vexare turmas, et frementem
 Mittere equum medios pro ignes 25
 15 Sic tauriformis volvitur Aufidus,
 Qui regna Daunii præfluit Appuli,
 Cum sævit, horrendamque cultis
 Diluvium meditatur agris;
 Ut barbarorum Claudius agmina 30
 20 Ferrata vasto diruit impetu,
 Primosque et extremos metendo,
 Stravit humum, sine clade victor;
 Te copias, te consilium et tuos
 25 Præbente divos; nam tibi, quo die
 35 Portus Alexandria supplex
 Et vacuum patefecit aulam,
 Fortuna, lustrò prospera tertio,
 Belli secundos reddidit exitus,
 Laudemque et optatum peractis
 Imperiis decus arrogavit. 40
 Te Cantaber non ante domabilis,
 Medusque, et Indus, te profugus Scythes
 Miratur, o tutela præsens
 Italiæ dominæque Romæ.
 5 Te fontium qui celat origines
 Nilusque, et Ister, te rapidus Tigris,
 Te bellicosos qui remotis
 Obstrepit Oceanus Britannis,
 Te non paventis funera Galliæ
 10 Duræque tellus audit Iberiæ:
 Te cæde gaudentes Sicambri
 Compositis venerantur armis.

ODE XV.—*Augusti laudes.*

15 Phœbus volentem prælia me loqui,
 Victas et urbes, increpuit lyra,

Ne parva Tyrrenum per æquor
Vela darem. Tua, Cæsar, ætas
Fruges et agris retulit ubera,
Et signa nostro restituit Jovi,
Derepta Parthorum superbiis
Postibus, et vacuum duellis
Janum Quirini clausit, et ordinem
Rectum evaganti frena licentiæ
Injecit, emovitque culpas,
Et veteres revocavit artes;
Per quas Latinum nomen et Italæ
Crevere vires, fama que et imperi
Porrecta majestas ad ortum
Solis ab Hesperio cubili.
Custode rerum Cæsare, non furor

Civilis aut vis eximet otium;
Non ira, quæ procudit enses,
5 Et miseras inimicat urbes.
Non, qui profundum Danubium bibunt,
Edicta rumpent Julia, non Getæ,
Non Seres, infidive Persæ,
Non Tanain prope flumen orti.
10 Nosque et profestis lucibus et sacris,
Inter jocos munera Liberi,
Cum prole matronisque nostris,
Rite deos prius apprecati,
Virtute functos, more patrum, duces,
15 Lydis remixto carmine tibiis,
Trojamque et Anchisen et alma
Progeniem Veneris canemus.

Q. HORATII FLACCI

EPODON LIBER.

ODE I.—*Ad Mecænatem*

Ibis Liburnis inter alta navium,
Amice, propugnacula,
Paratus omne Cæsaris periculum
Subire, Mecenas, tuo
Quid nos, quibus te vita si superstitæ
Jucunda; si contra, gravis?
Utrumne jussi persequemur otium,
Non dulce, ni tecum simul?
An hunc laborem mente laturi, decet
Qua ferre non molles viros?
Feremus; et te vel per Alpium jugæ,
Inhospitalem et Caucasum,
Vel Occidentis usque ad ultimum sinum,
Forti sequemur pectore.
Roges, tuum labore quid juvem meo,
Imbellis ac firmus parum?
Comes minore sum futurus in metu.
Qui major absentes habet:
Ut assidens implumibus pullis avjs
Serpentium allapsus timet
Magis relictis; non, ut adsit, auxili
Latura plus præsentibus.
Libenter hoc et omne militabitur
Bellum in tuæ spem gratiæ;
Non ut juvenis illigata pluribus
Aratra nitantur meis,
Pecusve Calabris ante sidus fervidum
Lucana mutet pascua;
Nec ut superni villa candens Tusculi
Circæa tangat mœnia.
Satis superque me benignitas tua
Ditavit: haud paravero,
Quod aut, avarus ut Chremes, terra premam,
Discinctus aut perdam ut nepos.

ODE II.

Beatus ille, qui procul negotiis,
Ut prisca gens mortalium,
Paterna rura bubus exercet suis,
Solatus omni fœnore;

Neque excitatur classico miles truci,
Neque horret iratum mare;
Forumque vitat, et superba civium
Potentiorum limina.
Ergo aut adulta vitium propagine
Altas maritat populos,
5 Inutilesque falce ramos amputans,
Feliciores inserit;
Aut in reducta valle mugientium
Prospectat errantes greges;
Aut pressa puris mella condit amphoris;
10 Aut tondet infirmas oves;
Vel, cum decorum mitibus pomis caput
Autumnus arvis extulit,
Ut gaudet inaitiva decerpens pira,
Certantem et uvam purpuræ,
15 Qua muneretur te, Priape, et te, pater
Sylvane, tutor finium!
Libet jacere modo sub antiqua ilice,
Modo in tenaci gramine.
Labuntur altis interim ripis aquæ;
20 Fontesque lymphis obstrepunt manantibus,
Somnos quod invitet leves.
At, cum tonantis annus hibernus Jovis
Imbres nivesque comparat,
25 Aut trudit acres hinc et hinc multa cane
Apros in obstantes plagas;
Aut amito lævi rara tendit retia,
Turdus edacibus dolos;
Pavidumque leporem, et advenam laqueo gruem,
30 Jucunda capiat præmia.
Quis non malarum, quas amor curas habet,
Hæc inter obliviscitur?
Quod si pudica mulier in partem juvet
Domum atque dulces liberos,
40 (Sabina qualis, aut perusta solibus
Pernicis uxor Appuli)
Sacrum et vetustis exstruat lignis focum
Lassi sub adventum viri;
Claudensque textis cratibus lætum pecus,
48 Distenta siccet ubera;

Et horna dulci vina promens dolio,
 Dapes inemptas apparet;
 Non me Lucrina juverint conchyliis,
 Magisve rhombus, aut scari,
 Si quos Eois intonata fluctibus
 Hiems ad hoc vertat mare:
 Non Afra avis descendat in ventrem meum,
 Non attagen Ionicus
 Jucundior, quam lecta de pinguisimis
 Oliva ramis arborum,
 Aut herba lapathi prata amantis, et gravi
 Malvæ salubres corpori,
 Vel agna festis cæsa Terminalious,
 Vel hædus ereptus lupo.
 Has inter epulas, ut juvat pistas oves
 Videre properantes domum!
 Videre fessos vomerem inversum boves
 Collo trahentes languido!
 Postosque vernas, ditis examen domus,
 Circum residentis Lares!
 Hæc ubi locutus fenerator Alfius,
 Jamjam futurus rusticus,
 Omnem redegit lilibus pecuniam;
 Quærit Calendis ponere.

ODE III.—*Ad Mæcænatem*

Parentis olim si quis impia manu
 Senile guttur fregerit,
 Edit cicutas allium nocentius.
 O dura messorum ilia!
 Quid hoc veneni sævit in præcordiis?
 Num viperinus his citior
 Incoctus herbis me fefellit? an malas
 Canidia traciavit dapes?
 Ut Argonautas præter omnes candidum
 Medea mirata est ducem,
 Ignota tauris illigaturum juga
 Perunxit hoc lasonem:
 Hoc delibutis ulta donis pellicem,
 Serpente fugit alite.
 Nec tantus unquam siderum insedit vapor
 Siculosa Apulie;
 Nec munus humeris efficacia Hercules
 Inasit æstuosius.
 At, si quid unquam tale concupiveris,
 Jocosæ Mæcenæ, precor.
 Manum puella savio opponat tuo,
 Extrema et in sponda cubet

ODE IV.—*In Menam.*

Lupis et agnis quanta sortito obtigit,
 Tecum mihi discordia est,
 Ibericis peruste funibus latus,
 Et crura dura compede.
 Licet superbus ambules pecunia,
 Fortuna non mutat genus.
 Videsne, Sacram metiente te viam
 Cum his ter ulnarum longa,
 Ut ora vertat huc et huc euntium
 Liberrima indignatio?
 Sectus flagellis hic triumphalibus
 Præconis ad fastidium,
 Arat Falerni mille fundi jugera,
 Et Appiam mannis terit!
 Sedilibusque magnus in primis eques,
 Othone contempto, sedet!
 Quid attinet tot ora pavum gravi
 Rostrata duci potare
 Contra latrones atque servilem manum,
 Hoc, hoc tribuno militum?

ODE V.—*In Canidiam veneficam*

At, o deorum quicquid in cælo regit
 Terras et humanum genus!
 Quid iste fert tumultus? et quid omnium
 Vultus in unum me truces?
 Per liberos te, (si vocata partibus
 Lucina veris affuit)
 Per hoc inane purpuræ decus, precor,
 Per improbatum hæc Jovem,
 Quid ut noverca me intueris, aut uti
 Petita ferro bellua?
 Ut hæc tremente questus ore constitit
 Insignibus raptis puer,
 Impube corpus, quale posset impia
 Mollire Thracum pectora;
 Canidia, brevibus implicata viperis
 Crines et incommut caput,
 Jubet sepulcris caprificos erutas,
 Jubet cupressus funebres,
 Et uncta turpis ova ranæ sanguine,
 Plumamque nocturnæ strigis,
 Herbasque quas folcos atque Iberia
 Mittit venenorum ferax,
 Et ossa ab ore rapta jejunæ canis,
 Flammi aduri Colchicis
 At expedita Sagana, per totam domum
 Spargens Avernales aquas,
 Horret capillis, ut marinus, asperis,
 Echinus, aut curens aper.
 Abacta nulla Veia conscientia,
 Ligonibus duris humum
 Exhaustabat, ingemens laboribus;
 Quo posset infossus puer
 Longo die his terque mutatur dapibus
 Inemori spectaculo;
 Cum prominceret ore, quantum exstant aqua
 Suspensa mento corpora:
 Exusta uti medulla, et aridum jecur
 Amoris esset poculum;
 Interminato cum semel fixæ cibo
 Intabuiscent pupulae.
 Non defuisse masculæ libidinis
 Ariminensem Foliam,
 Et otiosa credidit Neapolis,
 Et omne vicinum oppidum;
 Quæ sidera evcantata voce Thessala,
 Lunamque cælo deripit.
 Hic insecutum sæva dente livido
 Canidia rodens pollicem,
 Quid dixit? aut quid tacuit? O rebus meis
 Non infideles arbitrae,
 Nox, et Diana quæ silentium regis,
 Arcana cum sunt sacra,
 Nunc, nunc adeste: nunc in hostiles domos
 Iram atque nomen vertite:
 Formidolosæ dum latent sylvis feræ,
 Dulci sopore languide,
 Senem (quod omnes rideant) adulterum
 Latrent Suburrane canes,
 Nardo perunctum, quale non perfectius
 Meæ laborarint manus.
 Quid accidit? cur dira barbaræ minus
 Venena Medæ valent,
 Quibus superbam fugit ulta pellicem,
 Magni Creontis filiam,
 Cum palla, tabo munus imbutum, novam
 Incendio nuptam abstulit?
 Atqui nec herba nec latens ita asperis
 Radix fefellit ne locis.

Indormit unctis omnium cubilibus
 Oblivione pellicum.
 Ah! ah! solutus ambulat veneficæ
 Scientioris carminæ,
 Non usitatis, Vare, potionibus,
 (O multa fleturum caput!)
 Ad me recurres; nec vocata mens tua
 Marsis redibit voticus:
 Majus parabo, majus infundam tibi
 Fastidienti poculum.
 Priusque cælum sidet inferius mari,
 Tellure porrecta super,
 Quam non amore sic meo flagres, uti
 Bitumen atris ignibus.
 Sub hæc puer, jam non, ut ante, mollibus
 Lenire verbis impias;
 Sed, dubius unde rumperet silentium,
 Misit Thyestæas preces:
 Venena magnum fas nefasque, non valent
 Convertere humanam vicem.
 Diris agam vos; dira detestatio
 Nulla expiatur victima.
 Quin, ubi perire jussus expiravero,
 Nocturnus occurram Furor,
 Pelamque vultus umbra curvis unguibus,
 (Quæ vis deorum est Manium)
 Et inquietis assidens præcordiis,
 Pavore somnos auferam.
 Vos turba vicatim hinc et hinc saxis petens
 Contundet obscænas anus;
 Post insepulta membra different lupi,
 Et Esquilinæ alites.
 Neque hoc parentes (heu mihi superstites)
 Effugerit spectaculum.

ODE VI.—*In Cassium Severum.*

Quid immerentes hospites vexas, canis,
 Ignavus adversum lupos?
 Quin huc inanes, si potes, vertis minas,
 Et me remorsurum petis?
 Nam, qualis aut Molossus, aut fulvus Lacon,
 Amica vis pastoribus,
 Agam per altas aure sublata nives,
 Quæcunque præcedet fera.
 Tu, cum timenda voce complesti nemus,
 Projectum odoraris cibum.
 Cave, cave: namque in malos asperrimus
 Parata tollo cornua;
 Qualis Lycambæ spretus infido gener,
 Aut acer hostis Bupalos.
 An, si quis atro dente me petiverit,
 Inultus ut flebo puer?

ODE VII.—*Ad Populum Romanum.*

Quo, quo scelesti ruitis? aut cur dexteris
 Aptantur enses conditi?
 Parumne campis atque Neptuno super
 Fusum est Latini sanguinis?
 Non ut superbas invideat Carthagini
 Romanus arces ureret;
 Intactus aut Britannus ut descenderet
 Sacra catenatus via;
 Sed ut, secundum vota Parthorum, sua
 Urbs hæc periret dextera.
 Neque h'c lupis mos, nec fuit leonibus,
 Nunquam nisi in dispar feris.
 Furoræ cæcus, an rapit vis acrior,
 An culpa? responsum date.
 Tacent; et ora pallor albus inficit;
 Mentisque percussæ stupent.

70 Sic est; acerbæ fata Romanos agunt,
 Scelusque fraternæ necis;
 Ut immerentis fluxit in terram Remi
 Sacer nepotibus cruor. 80

ODE VIII.—*In Anum libidinosam.*

75 Rogare longo putidam te sæculo,
 Vires quid enervet meas!
 Cum sit tibi dens ater, et rugis vetus
 Frontem senectus exaret;
 80 Illietque turpis inter aridas nates
 Podex, velut crudæ bovis.
 Sed incitat me pectus, et mammæ putres,
 Equina quales ubera;
 Venterque mollis, et femur tumentibus
 Exile suris additum. 10
 85 Esto beata; funus atque imagines
 Ducant triumphales tuum;
 Nec sit marita, quæ rotundioribus
 Onusta haccis ambulet.
 Quid, quod libelli Stoici inter Sericos
 90 Jacere pulvillo amant?
 Illiterati num minus nervi rigent?
 Minusve languet fascinum?
 Quod ut superbo provocas ab inguine,
 Ore allaborandum est tibi. 20

ODE IX.—*Ad Mæcenatium.*

Quando repostum Cæcubum ad festas dapes,
 Victore lætus Cæsare,
 Tecum sub alta (sic Jovi gratum) domo,
 Beate Mæcenas, bibam,
 100 Sonante mixtum tibiis carmen lyra,
 Ilac Doium, illis Barlarum?
 Ut nuper, actus cum freto Neptunius
 Dux fugit ustis navibus,
 Minatus Urbi vincla, quæ detraxerat
 Servis amicus perfidis. 10
 Romanus, Eheu, (posteris negabitur)
 Emancipatus feminae,
 Fert vallum et arma miles, et spadonibus
 Servire rugosis potest:
 Interque signa turpe militaria
 15 Sol adspicit conopium.
 Ad hoc frementes, verterunt bis mille equos
 Galli, canentes Cæsarem;
 Hostiliumque navium portu latent
 Puppæ sinistrorsum citæ. 20
 Io Triumphe, tu moraris aureos
 Currus, et intactas hoves;
 15 Io Triumphe, nec Jugurthino parem
 Bello reportasti ducem,
 Neque Africanum, cui super Carthaginem
 25 Virtus sepulcrum condidit.
 Terra marique victus, hostis Punico
 Lugubre mutavit sagum:
 Aut ille centum nobilem Cretam urbibus,
 Ventis iturus non suis, 30
 5 Exercitatus aut petit Syrtes Noto;
 Aut fertur incerto mari.
 Capaciores affer huc, puer, scyphos,
 Et Chia vina, aut Lesbica;
 Vel, quod fluentem nausæam coerceat, 35
 10 Metire nobis Cæcubum.
 Curam metumque Cæsaris rerum juvat
 Dulci Lyæo solve.

ODE X.—*Ad Mævium poetam.*

15 Mala soluta navis exit alite,
 Ferens olentem Mævium.

Ut horridis utrumque verberes latus,
 Auster, memento fluctibus;
 Niger rudentes Euræus, inverso mari,
 Fractusque remos differat;
 Insurgat Aquilo, quantus altis montibus
 Frangit trementes ilices;
 Nec sidus atra nocte amicū appareat,
 Qua tristis Orion cadit;
 Quietiore nec feratur æquore.
 Quam Graia victorū manus,
 Cum Pallas usto vertit iram ab Illo
 In impiam Ajacis ratem.
 O quantus instat navitis sudor tuis,
 Tibique pallor luteus,
 Et illa non virilis ejulatio,
 Preces et aversum ad Jovem;
 Ionius udo cum remugiens sinus
 Noto carinam ruperit!
 Opima quod si præda curvo litore
 Porrecta mergos juveris;
 Libidinosus immolabitur caper,
 Et agna, Tempestatibus.

ODE XI.—*Ad Pectum*

Pecti, nihil me, sicut antea, juvat
 Scribere versiculos amore perculsum gravi;
 Amore, qui me, præter omnes, expetit
 Mollibus in pueris aut in puellis urere.
 Hic tertius December, ex quo destiti
 Inachia furere, sylvīs honorem decuit.
 Heu! me, per Urbem, nam pudet tanti mali,
 Fabula quanta fui! conviviorum et pœnitet,
 In quīs amantem et languor et silentium
 Arguit, et latere petitus imo spiritus.
 Contrane lucrum nil valere candidum
 Pauperis ingenium? querebar applorans tibi;
 Simul calentis inverecundus deus
 Fervidiore mero arcana promorat loco.
 Quod si meis inæstuat præcordiis
 Libera bilis, ut hæc ingrata ventis dividat
 Fomenta, vulnus nil malum levantis;
 Desinet imparibus certare submotus pudor.
 Ubi hæc æverus, te palam, laudavetam,
 Jussus abire domum, ferebar incerto pede
 Ad non amicos (heu) mihi postes, et (heu)
 Limina dura, quibus lumbos et infregi latus.
 Nunc gloriantis quamlibet mulierculam
 Vincere mollitia amor Lycisci me tenet;
 Unde expedire non amicorum queant
 Libera consilia, nec contumeliæ graves;
 Sed alius ardor aut puellæ candidæ,
 Aut teretis pueri, longam renodantis comam.

ODE XII.—*In Anum libidinosam.*

Quid tibi vis, mulier nigris dignissima barris?
 Munera cur mihi, quidve tabellas
 Mittis, nec firmo juveni, neque naris ocoes?
 Namque sagacius unus odoror,
 Polypus, an gravis hirsutus cubet hircus in alis,
 Quam canis acer, ubi lateat sus.
 Quis sudor victis, et quam malus undique membris
 Crescit odor! cum pene soluto
 Indomitam properat rabiem sedare; nec illi
 Jam manet humida creta, colorque
 Stercore fucatus crocodili; jamque subando
 Tenta cubilia, tectaque rumpit;
 Vel mea cum sævis agitat fastidia verbis:
 Inachia langues minus, ac me:
 Inachiam ter nocte potes, mihi semper ad unum
 Mollis opus: pereat male, quæ te

Lesbia, quærenti taurum, monstravit inertem
 Cum mihi Couis adesset Amyntas,
 Cujus in indomito constantior inguine nervus.
 Quam nova collibus arbor inheret.
 Muricibus Tyriis iteratæ vellera lænæ
 Cui properabantur? Tibi: nempe
 Ne foret æquales inter conviva, magis quem
 Diligeret mulier sua, quam te.
 O ego infelix, quam tu fugis, ut pavet acres
 Agna lupos, capræque leones!

ODE XIII.—*Ad Amicos.*

Horrida tempestas cœlum contraxit, et imbres
 Nivesque deducunt Jovem; nunc mare, nunc
 sylvæ,
 Threicio Aquilone sonant: rapiamus, amici,
 Occasionem de die; dumque virent genua,
 Et decet, obducta solvatur fronte senectus.
 Tu vina Torquato move consule pressa meo.
 Cætera mitte loqui: deus hæc fortasse benigna
 Reducet in sædem vice. Nunc et Achæmenio
 Perfundi nardo juvat, et sile Cyllenea
 Levare diris pectora sollicitudinibus;
 Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno.
 Invicte mortalis, dea nate puer Thetide,
 Te manet Assaraci tellus, quam frigida parvi
 Findunt Scamandri flumina, lubricus et Simois:
 Unde tibi reditum certo subtemine Parcæ
 Rupere; nec mater domum cæcula te revehet.
 Illic omne malum vino cantuque levato,
 Deformis ægrimoniæ dulcibus alloquiis.

ODE XIV.—*Id Mæcenatem.*

Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
 Oblivionem sensibus,
 Pocula Lethæos ut si ducentia somnos
 Arente fauce traxerim,
 Candidæ Mæcenæ, occidis sæpe rogando:
 Deus, deus nam me vetat
 Inceptos, olim promissum carmen, iambos
 Ad umbilicum adducere.
 Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
 Anacreonta Teium;
 Qui persæpe cava testudine flevit amorem,
 Non elaboratum ad pedem.
 Uris ipse miser; quod si non pulchrior ignis
 Accendit obsessam Iliion,
 Gaude sorte tua; me libertina, n.que uno
 Contenta, Phryne macerat.

ODE XV.—*Ad Næram amicam.*

Nox erat, et cœlo fulgebat luna sereno
 Inter minora sidera,
 Cum tu, magnorum numen læsura deorum,
 In verba jurabas mea,
 Aictius atque hederæ proceræ adstringitur illex,
 Lentis adhærens brachiis;
 Dum pecori lupus, et nautis infestus Orion
 Turbaret hibernum mare,
 Intonsosque agitaret Apollinis aura capillos,
 Fore hunc amorem mutuum.
 O dolitura mea multum virtute, Næra!
 Nam, si quid in Flacco viri est,
 Non feret assiduus potiori te dare noctes,
 Et quæret iratus parem;
 Nec semel offensæ cedet constantia formæ,
 Si certus intrarit dolor.
 At tu, quicumque es felicior, atque meo nunc
 Superbus incedis malo,

Sis pecore et multa dives tellure licebit,
Tibique Pactolus fluat,
Nec te Pythagoræ fallant arcana renati,
Formaque vincas Nireâ;
Eheu! translato alio mœrebis amores:
Ast ego vicissim risero.

ODE XVI.—*Ad Populum Romanum.*

Altera jam teritur bellis civilibus ætas,
Suis et ipsa Roma viribus ruit.
Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi,
Minacis aut Etrusca Porsenæ manus,
Æmula nec virtus Capuæ, nec Spartacus acer, 5
Novisque rebus infidelis Allobrox;
Nec fera cærulea domuit Germania pube,
Parentibusque abominatus Hannibal;
Impia perdemus devoti sanguinis ætas;
Ferisque rursus occupabitur solum. 10
Barbarus heu cineres insistit victor, et Urbem
Eques sonante verberabit ungula;
Quæque carent ventis et solibus ossa Quirini,
(Nefas videre) dissipabit insolens.
Forte, quid expediat, communiter, aut melior
pars, 15
Malis carere quæritis laboribus.
Nulla sit hac potior sententia, (Phocæorum
Velut profugit exsecrata civitas
Agros atque lares patrios, habitandaque fana
Apris reliquit et rapacibus lupis) 20
Ire, pedes quocunque ferent, quocunque
undas
Notus vocabit, aut protervus Africanus.
Sic placet? an melius quis habet suadere? se-
cunda
Rateam occupare quid moramur alite?
Sed iuramus in hæc: Simul imis saxa renarint
Vadis levata, ne redire sit nefas; 26
Neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
Padus Matina laverit cacumina,
In mare seu celsus procurrerit Apenninus,
Novaque monstra junxerit libidine 30
Mirus amor: juvet ut tigris subsidere cervis,
Adulteretur et columba miluo;
Cedula nec rivos timeant armenta leones;
Ametque salsa lævis hircus æquora
Hæc, et quæ poterunt redditus abscondere dulces,
Eamus omnis exsecrata civitas, 36
Aut pars indocili melior grege; mollis et exspes
Inominata perprimat cubilia.
Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,
Etrusca præter et volate littora. 40
Nos manet Oceanus circumvagus: arva, beata
Petamur arva, divites et insulas;
Reddit ubi Cererem tellus inarat quotannis,
Et imputata floret usque vinea,
Germinat et nunquam fallentis termes olivæ, 45
Suamque pulla ficus ornat arborem;
Molla cava manant ex illice; montibus altis
Levis crepante lympa desilit pede.
Illic injussæ veniunt ad mulctra capellæ,
Refertque tenta grex amicus ubera; 50
Nec vespertinus circumgemit ursus ovile,
Nec intumescit alta viperis humus:
Pluraque felices mirabimur; ut neque largia
Aquosus Euris arva radat imbribus,
Pinguia nec siccis urantur semina glebis; 55
Utrumque rege temperante cœlitum.
Non huc Argos contendit remige pinus,
Neque impudica Colchis intulit pedem;
Non huc Sidonii torserunt cornua nautæ,

Laboriosa nec cohors Ulizei. 60
[Nulla nocent pecori contagia; nullius astra
Gregem æstiosa torret impotentia.]
Jupiter illa piæ secrevit littora genti,
Ut inquinavit ære tempus aureum:
Ere, dehinc ferro duravit sæcula; quorum 55
Piis secunda, vate me, datur fuga.

ODE XVII.—*Ad Canidiam.*

Horatius.

Jam jam efficaci do manus scientiæ
Supplex, et oro regna per Proserpinæ,
Per et Dianæ non movenda numina,
Per atque libros carminum valentium
Deflexa cælo devocate sidera, 5
Canidia, parce vocibus tandem sacris,
Citumque retro solve, solve turbinem.
Movit nepotem Telephus Nereium,
In quem superbus ordinarat agmina
Mysorum, et in quem tela acuta torserat. 10
Unxere matres Iliæ addictum feris
Alitibus atque canibus homicidam Hectorem,
Postquam relictis mœnibus rex procidit
Heu! pervicacis ad pedes Achillei.
Setosa duris exuere pellibus 15
Laboriosi remiges Ulizei,
Volente Circa, membra; tunc mens, et sonus
Relapsus, atque notus in vultus honor.
Dedi satis superque pœnarum tibi,
Amata nautis multum et institoribus. 20
Sit juvenas, et vetercundus color
Reliquit ossa pelle amicta lurida;
Tuis capillus albus est odoribus;
Nullum a labore me reclinat otium;
Urget diem nox, et dies noctem; neque est 25
Levare tenta spiritu præcordia.
Ergo negatum vincor ut credam miser,
Sabella pectus increpare carmina,
Caputque Marsa dissillire nenia.
Quid amplius vis? O mare et terra! ardeo, 30
Quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore, nec Sicana fervida
Urens in Ætna flamma. Tu, donec cinis
Injuriis aridus ventis ferar,
Cales venenis officina Colchicis. 35
Quæ finis? aut quod me manet stipendium?
Effare: jussas cum fide pœnas luam,
Paratus expiare, seu poposceris
Centum juvencos, sive mendaci lyra
Voles sonari: tu pudica, tu proba, 40
Perambulabis astra sidus aureum.
Infamis Helenei Castor offensus vice,
Fraterque magni Castoris, victi prece,
Ademta vati reddidere lumina.
Et tu (potes nam) solve me dementia, 45
O nec paternis obsoleta sordibus,
Nec in sepulcris pauperum prudens anus
Novendiales dissipare pulveres!
Tibi hospitale pectus, et puræ manus;
Tuusque venter Pactumeius; et tuo 50
Cruore rubros obstetrix pannos lavit,
Utcunque fortis exilis puerpera.

Canidia.

Quid obseratis auribus fundis preces?
Non saxa nudis surdiora navitis
Neptunus alto tundit hibernis salo. 55
Inultus ut tu riseris Cotytia
Vulgata, sacrum liberi Cupidinis?

Et, Equilini pontifex venerisci,
Impune ut Urbem nomine impleris meo?
Quid proderat ditasse Pelignas anus,
Velociusve miscuisse toxicum?
Sed tardiora fata te votis manent.
Ingrata misero vita ducenda erat, in hoc,
Novis ut usque suppetas doloribus.
Optat quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignæ Tantalus semper dapis;
Optat Prometheus obligatus aliti;
Optat supremo collocare Sisyphus
In monte saxum; sed vetant leges Jovis

Voles modo altis desilire turribus, 70
Modo ense jectus Norico recludere;
Frustraque vincla gutturi nectes tuo,
Fastidiosa tristis agrimonia.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques, 75
Mæque terra cedet insolentiæ.
An, quæ movere cereas imagines,
65 Ut ipse nosti curiosus, et polo
Deripere Lunam vocibus possim meis,
Possim crematos excitare mortuos,
Desiderique temperare poculum; 80
Florem artis in te nil habentis exitum?

Q. HORATII FLACCI CARMEN SÆCULARE,

PRO INCOLUMITATE IMPERII.

Chorus Puerorum et Puellarum.

Phœbe, sylvarumque potens Diana,
Lucidum cœli decus, o colendi
Semper et culti, date quæ precamur
Tempore sacro:
Quo Sibyllini monuere versus
Virgines lectas puerosque castos
Dis, quibus septem placuere colles,
Dicere carmen.

Chorus Puerorum.

Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis et colas, aliusque et idem
Nasceris, possis nihil ubi Roma
Visere majus.

Chorus Puellarum.

Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres:
Sive tu Lucina probas vocari,
Seu Genitalis.
Diva, producas sobolem, Patrumque
Prosperes decreta super jugandis
Fœminis, prolisque novæ feraci
Lege marita;

Uterque Chorus.

Certus undenos decies per annos
Orbis ut cantus referatque ludos,
Ter die claro, totiesque grata
•Nocte frequentes.
Vosque veraces cecinisse, Patræ,
Quod semel dictum est, stabilisque rerum
Terminus servet; bona jam peractis
Jungite fata.

Fertilis frugum pecorisque tellus
Spicea donet Cererem corona:
Nutriant fetus et aquæ salubres,
Et Jovis auræ.

Chorus Puerorum.

Condito mitis placidusque telo
Supplices audi pueros, Apollo;

Chorus Puellarum.

Siderum regina bicornis, audi,
Luna, puellas.

Uterque Chorus

Roma si vestrum est opus, Iliaque
Littus Etruscum tenere turmæ,
Jussa pars mutare lares et urbem
Sospite cursu;

Cui per ardentem sine fraude Trojam
Castus Æneas, patriæ superstes,
Liberum munivit iter, daturus
Plura relictis;

Di, probos mores docili juventæ,
Di, senectuti placidæ quietem,
Romulæ genti date remque prolem-
que, et decus omne.

Quique vos bubus veneratur albis,
Clarus Anchisæ Venerisque sanguis,
Imperet, bellante prior, jacentem

Jam mari terraque manus potentes
Medus Albanasque timet secures:
Jam Scythæ responsa petunt, superbi
Nuper, et Indi.

Jam Fides, et Pax, et Honos, Pudorque
Priscus, et neglecta redire Virtus
Audet; apparetque beata pleno
Copia cornu.

Chorus Puerorum.

Augur et fulgente decorus arcu
Phœbus, acceptusque novem Camœnis,
Qui salutari levat arte fessos
Corporis artus,

Si Palatinas videt æquus arces;
Remque Romanam, Latiumque felix,
Alterum in lustrum, meliusque semper
Præroget ævum.

Chorus Puellarum.

Quæque Aventinum tenet Algidumque,
Quindecim Diana preces virorum
Cuiet, et votis puerorum amicas
Applicet aures.

Uterque Chorus.

Veni sentire, deosque cunctos,
Spem bonam certamque domum reporto.
35, Doctus et Phœbi chorus et Dianæ
Dicere laudes.

Q. HORATII FLACCII SATIRARUM

LIBER PRIMUS.

SATIRA I.—*In Avaros.*

Qui sit, Mæcenas, ut nemo, quam sibi sortem
 Seu ratio dederit, seu fors objecerit, illa
 Contentus vivat; laudet diversa sequentes?
 O fortunati mercatores! gravis annis
 Miles ait, multo jam fractus membra labore. 5
 Contra mercator, navim jactantibus Austris,
 Militia est potior: quid enim? concurritur: horæ
 Memento cita mors venit, aut victoria læta.
 Agricola laudat juris legumque peritus,
 Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat. 10
 Ille, datis vadibus, qui rure extractus in urbem est,
 Solos felices viventes clamat in urbe.
 Cætera de genere hoc (adeo sunt multa) loquacem
 Delassare valent Fabium: ne te morer, audi,
 Quo rem deducam. Si quis deus, En ego, dicat, 15
 Jam faciam, quod vultis: eris tu, qui modo miles,
 Mercator: tu, consultus modo, iusticus: hinc vos,
 Vos hinc mutatis discedite partibus. Eia,
 Quid statis? Nolint. Atqui licet esse beatiss.
 Quid causæ est, merito quin illis Jupiter ambas
 Iratus buccas inilet? neque se fore posthac 21
 Tam facilem dicat, votis ut præbeat aurem?
 Præterea, ne sic, ut qui jocularia, ridens
 Percurram; (quanquam ridentem dicere verum
 Quid vetat? ut pueris olim dant crustula blandi
 Doctores, elementa velint ut discere prima) 26
 Sed tamen amoto quæramus seria ludo.
 Ille, gravem duro terram qui vertit aratro,
 Perfidus hic caupo, miles, nautæque per omne
 Audaces mare qui currunt, hac mente laborem 30
 Sese ferre, senes ut in otia tunc recedant,
 Aiunt, cum sibi sint congesta cibaria: sicut
 Parvula (nam exemplo est) magni formica laboris
 Ore trahit, quodcunque potest, atque addit
 acervo, 34
 Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri:
 Quæ, simul inversum contristat Aquarius annum,
 Non usquam prorepat, et illis utitur ante
 Quæsitis sapiens; cum te neque fervidus æstus
 Dimoveat lucro, neque hiems, ignis, mare, ferrum;
 Nil obstat tibi, dum ne sit te ditior alter. 40
 Quid juvat immensum te argenti pondus et auri
 Furtim defossa timidum deponere terra?
 ¶ Quod si comminuas, vilem redigatur ad assem.
 ¶ At, ni id sit, quid habet pulchri constructus
 acervus?
 Millia frumenti tua triverit arca centum; 45
 Non tuus hoc capiet venter plus quam meus: ut, si
 Reticulum panis, venales inter, onusto
 Forte vehas humero, nihilo plus accipias, quam
 Qui nil portarit. Vel dic, quid referat, intra
 Naturæ fines viventi, jugera centum an 50
 Mille aret! ¶ At suave est ex magno tollere
 acervo.
 ¶ Dum ex parvo nobis tantundem haurire re-
 linquas,
 Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?
 Ut, tibi si sit opus liquidi non amplius urna,
 Vel cyatho, et dicas, Magno de flumine mallet, 55

Quam ex hoc fonticulo tantundem sumere. Eo
 fit,

Plenior ut si quos delectet copia justo,
 Cum ripa simul avulsos ferat Aufidus acer:
 At, qui tantuli eget quanto est opus, is neque limo
 Turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in
 undis. 60

At bona pars hominum, decepta cupidine falso,
 Nil satis est, inquit; quia tanti, quantum habes,
 sis.

Quid facias illi? jubeas miserum esse, libenter
 Quatenus id facit; ut quidam memoratur Athenis
 Sordidus ac dives, populi contemnere voces 65
 Sic solitus: Populus me sibilat; at mihi plaudo
 Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.

Tantalus a labris sitiens fugientia capiat
 Flumina. Quid rides? mutato nomine, de te
 Fabula narratur. Congestis undique saccis 70
 Indornis inhians, et tanquam parcere sacris
 Cogitis, aut pictis tanquam gaudere tabellis.
 Nescis quo valeat nummus? quem præbeat usum?

Panis ematur, olus, vini sextarius: adde,
 Quis humana sibi doleat natura negatis. 75

An vigilate metu exanimem, noctesque diesque
 Formidate malos fures, incendia, servos,
 Ne te compilent fugientes; hoc juvat? horum
 Semper ego optarim pauperimus esse bonorum.

¶ At, si condoluit tentatum frigore corpus, 80
 Aut alius casus lecto te affixit; habes, qui
 Assident, fomenta parant, medicum roget, ut te
 Suscitet, ac reddat natis carisque propinquis.

¶ Non uxor saluum te vult, non filius; omnes
 Vicini oderunt, noti, pueri atque puellæ. 85
 Miraris, cum tu argento post omnia ponas,
 Si nemo præstet, quem non merearis amorem?

An, si cognatos, nullo natura labore
 Quos tibi dat, retinere velis servareque amicos;
 Infelix operam perdas; ut si quis asellum 90
 In Campo doceat parentem currere frenis?

Denique sit finis quaerendi; quoque habcas plus,
 Pauperiem metuas minus; et finire laborem
 Incipias, parto quod avelas; ne facias, quod
 Ummidius quidam, (non longa est fabula) dives,

Ut metiretur nummos; ita sordidus, ut se 96
 Non unquam servo melius vestiret; ad usque
 Supremum tempus, ne se penuria victus
 Opprimeret, metuebat. At hunc liberta securi

Divisit medium, fortissima Tyndaridarum 100
 ¶ Quid mi igitur suades? ut vivam Nævius? aut
 sic

Ut Nomentanus? ¶ Pergis pugnancia secum
 Frontibus adversis componere? Non ego, avarum
 Cum voto te fieri, vappam jubeo ac nebulonem.

Est inter Tanaim quiddam socerumque Viselli
 Est modus in rebus; sunt certi demque fines, 106
 Quos ultra citraque nequit consistere rectum.

Illuc, unde abii, redeo; nemon, ut avarus,
 Se probet: at po ius laudet diversa sequentes?
 Quodque aliena capella gerat distentius uber, 110
 Tabescat? neque se majori pauperiorum
 Turbæ comparet? hunc atque hunc superare la-
 bore?

Sic festinanti semper locupletior obstat.
 Ut, cum carceribus missos rapit ungula currus,
 Instat equis auriga suos vincentibus, illum 115
 Præteritum temnens extremos inter cuntem.
 Inde fit, ut raro, qui se vixisse beatum
 Dicat, et exacto contentus tempore vitæ
 Cedat uti conviva satur, reperire queamus.
 Jam satis est: ne me Crispini scrinia lippi 120
 Compilasse putes, verbum non amplius addam.

SATIRA II.—*In Mæchos.*

Ambubæiarum collegia, pharmacopolæ,
 Mendici, mimæ, balatrones, hoc genus omne
 Mæstum ac sollicitum est cantoribus morte Tigelli;
 Quippe benignuserat. Contra hic, ne prodiguisse
 Dicatur metuens, inopi dare nolit amico, 5
 Frigus quo duramque famem depellere possit.
 Hunc si perconteris, avi cur atque parentis
 Præclaram ingrata stringat malus ingluvie rem,
 Omnia conductis coemens opsonia nummis;
 Sordidus atque animi quod parvi nolit haberi, 10
 Respondet. Laudatur ab his, culpatur ab illis.
 Fufidius vappæ famam timet ac nebulonis,
 Dives agria, dives positus in fœnore nummis.
 Quinas hic capiti mercedes exsecat; atque
 Quanto perditior quisque est, tanto acrius urget:
 Nomina sectatur, modo sumta veste virili, 16
 Sub patribus duris, tironum. Maxime, quis non,
 Jupiter! exclamat, simul atque audivit? ¶ At in se
 Proquestu sumtum facit hic. ¶ Vix credere possis,
 Quam sibi non sit amicus: ita ut pater ille, Terenti
 Fabula quem miserum nato vixisse fugato 21
 Inducit, non se pejus cruciaverit, atque hic.
 Si quis nunc querat, Quo res hæc pertinet? Illuc:
 Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.
 Malthinus tunicis demissis ambulat; est, qui 25
 Inguen ad obscænum subductis usque facietus:
 Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum:
 Nil medium est. Sunt, qui nolint tегisgæ, nisi illas,
 Quarum subsuta talos tegat instita veste: 29
 Contra alius nullam, nisi olente in fœnice stantem.
 Quidam notus homo cum exiret fornice; Macte
 Virtute esto, inquit sententia dia Catonis:
 Nam, simul ac venas inflavit tetra libido,
 Huc juvenes æquum est descendere, non alienas
 Permollere uxores. Nolim laudari, inquit, 35
 Sic me, mirator cunni Cupiennius albi.
 Audire est operæ pretium, procedere recte
 Qui mæchis non vultis, ut omni parte laborent;
 Uique illis multo corrupta dolore voluptas,
 Atque hæc rara cadat, dura inter sæpe pericla. 40
 Hic se præcipitem tecto dedit; ille flagellis
 Ad mortem cæsus; fugiens hic decidit acrem
 Prædonum in turbam; dedit hic pro corpore num-
 mos;
 Hunc perminxerunt calones: quin etiam illud
 Accidit, ut cuidam testes caudamque salacem 45
 Demeteret ferrum. Jure, omnes. Galba negabat.
 Tutior at quanto merx est in classe secunda!
 Libertinarum dico, Sallustius in quas
 Non minus insanit, quam qui mæchatur: at hic, si,
 Qua res, qua ratio suaderet, quaque modeste 50
 Munifico esse licet, vellet bonus atque benignus
 Esse; daret quantum satis esset, nec sibi damno
 Deducorū foret: verum hoc se amplectitur uno:
 Hoc amat, hoc laudat: Matronam nullam ego tan-
 go;
 Ut quondam Marsæus, amator Originis, ille, 55
 Qui patrium mimæ donat fundumque laremque,
 Nil fuerit mi, inquit, cum uxoribus unquam alienis

Verum est cum mimis, est cum meretricibus; unde
 Fama malum gravius, quam res, trahit. An tibi
 abunde

Personam satis est, non illud, quicquid ubique 60
 Officit, evitare? Bonam deperdere famam,
 Rem patris oblimare, malum est ubicunque. Quid
 inter-

est, in matrona, ancilla, peccasse togata?

Villius in Fausta Sullæ gener, hoc miser uno
 Nomine deceptus, pœnas dedit usque superque 65
 Quam satis est; pugnis cæsus, ferroque petitus;
 Exclusus fore, cum Longarenus foret intus.

Huic si, mutonis verbis mala tanta videntis, [a te
 Diceret hæc animus; Quid vis tibi? numquid ego
 Magno prognatum deposco consule cunnum, 70
 Velatumque stola, mea cum conferbuit ira?

Quid responderet? Magno patre nata puella est.
 At quanto meliora monet, pugnantiæque istis,
 Dives opis natura suæ, si tu modo recte

Dispensare velis, ac non fugienda petendis 75
 Immiscere! Tuo vitio, rerumne, labores,
 Nil referre putas? Quare, ne poeniteat te,
 Desine matronas sectari, unde laboris

Plus haurire mali est, quam ex re decerpere fructus.
 Nec magis huic, inter niveos viridesque lapillos
 Sit licet, hoc, Cerinthe, tuo tenerum est femur,

aut crux 81
 Rectius; atque etiam melius persæpe togatæ.
 Adde huc, quod mercem sine fucis gestat; aperte,
 Quod venale habet, ostendit; nec, si quid honesti
 est,

Jactat habetque palam, quærit quo turpia relet. 85
 Regibus hic mos est, ubi quos mercantur; oportet
 Inspicere; ne, si facies (ut sæpe) decora
 Molli pulsa pede est, entorem inducat hian'em;
 Quod pulchræ clunes, breve quod caput, ardua
 cervix.

Hoc illi recte: ne corporis optima Lynceis 90
 Contemplerè oculis, Hyspæa cæcior illa
 Quæ mala sunt, spectes. ¶ O crus! O brachia!
 ¶ Verum

Depygis, nasuta, brevi latere, ac pede longo est.
 Matronæ, præter faciem, nil cernere possis,
 Cætera, nil Catia est, demissa veste tegentis. 95
 Si interdicta petes, vallo circumdata, (nam te
 Hoc facit insanum) multæ tibi tum officient res
 Custodes, lectica, ciniflones, parasitæ;

Ad talos stola demissa, et circumdata palla;
 Plurima, quæ invideant pure apparere tibi rem
 Altera, nil obstat: Cois tibi pæne videre est, 101
 Ut nudam; ne crure malo, ne sit pede turpi;
 Metiri possis oculo latus. An tibi mavis
 Insidias fieri, pretiumque avellere, ante
 Quam mercem ostendi? ¶ Leporem venator ut alta
 In nive sectetur, positum sic tangere nolit, 106
 Cantat; et apponit, Meus est amor huic similis: nam
 Transolat in medio posita, et fugientia captat.

¶ Hiscine versiculis sperna tibi posse dolores,
 Atque æstus curasque graves, e pectore pelli? 110
 Nonne cupidinibus statuit natura modum, quem,
 Quid latura, sibi quid sit dolitura negatum,
 Quærere plus prodest, et inane abscindere soldo?

Num, tibi cum fauces urit sitis, aurea quæris
 Porcula? num esuriens fastidis omnia præter 115
 Pavonem thombumque? tument tibi cum ingui-
 na, num, si

Ancilla aut verna est præsto puer, impetus in quem
 Continuo flat, malis tentigine rumpi?
 Non ego; namque parabilem amo Venerem, faci-
 lemque.

Illam, *Post paulo; Sed plaris; Si esierit vir;* 120
Gallis: hanc, Philodemus ait, sibi, quæ neque magno

Stet pretio, neque cunctetur, cum est iussa, venire:
Candida rectaque sit; munda hactenus, ut neque longa

Nec magis alba velit, quam det natura, videri.
Hæc, ubi suppositus dextro corpus mihi lævum, 125
Illa et Egeris est: do nomen quodlibet illi.
Nec vereor, ne, dum futuo, vir rure recurat,
Janua frangatur, latret canis, undique magno
Pulsa domus strepitu resonet, vepallida lecto
Desiliat mulier, miseram se conscia clamet; 130
Cruribus hæc metuat, doti deprensa, egomet mi.
Discincta tunica fugiendum est, ac pede nudo,
Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama.
Deprendi miserum est: Fabio vel iudice vincam.

SATIRA III.—In *Obtrectatores, et Supercilium Stolum.*

Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos
Ut nunquam inducant animum cantare rogati;
Injussi nunquam desistant. Sardus habebat
Ille Tigellius hoc. Cæsar, qui cogere posset,
Si peteret per amicitiam patris atque suam, non
Quicquam proficeret: si collibuiasset, ab ovo 6
Usque ad mala citaret, Io Bacche! modo summa
Voce, modo hac, resonat quæ chordis quattuor ima.

Nil æquale homini fuit illi: sæpe, velut qui
Curreat fugiens hostem; persæpe, velut qui 10
Junois sacra ferret: habebat sæpe ducentos,
Sæpe decem servos: modo reges atque tetrarchas,
Omnia magna, loquens; modo, Sit mihi mensa
tripes, et

Concha salis puri, et toga quæ defendere frigus,
Quamvis crassa, queat. Decies centena dedisset
Huic parco paucis contento, quinque diebus 16
Nil erat in loculis: noctes vigilabat ad ipsum
Mane, diem totum stertebat: nil fuit unquam
Sic impar sibi. Nunc aliquid dicat mihi. Quid tu?
Nullane habes vitia? Immo alia, et fortasse minora.
Mænius absente Novium cum carperet; Heustu,
Quidam ait, ignoras te? an ut ignotum dare nobis
Verba putas? Egomet mi ignosco, Mænius inquit.
Stultus et improbus hic amor est, dignusque notari.
Cum tua perideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum, 26
Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius? At tibi
contra

Evenit, inquirant vitia ut tua rursus et illi.
Iracundior est paulo? minus aptus acutis
Naribus horum hominum? ridere possit, eo quod
Rusticius tonso toga defuit, et male laxus 31
In pede calceus hæret? At est bonus, ut melior vir
Non alius quisquam: at tibi amicus: at ingenium
ingens

Inculto latet hoc sub corpore. Denique te ipsum
Concute, num qua tibi vitiorum inseverit olim 35
Natura, aut etiam consuetudo mala; namque
Neglectis urenda filix innascitur agris.
Illuc prævertamur; amatorem quod amicæ
Turpia decipiunt cæcum vitia, aut etiam ipsa hæc
Delectant; veluti Balbinum polypus Hagnæ. 40
Vellem in amicitia sic erraremus, et isti
Errori nomen virtus posuisset honestum.
At, pater ut nati, sic nos dehemus, amici
Si quod sit vitium, non fastidire: strabonem
Appellat Pætum pater; et Pullum, male parvus
Si cui filius est, ut abortivus fuit olim 46

Sisyphus: hunc Varum, distortis eruribus; illum
Balbutit Scaurum, pravia fultum male talis.

Parcus hic vivit? frugi dicatur. Ineptus
Et jactantior hic paulo est? concinnus amicis 50
Postulat ut videatur. At est truculentior, atque
Plus æquo liber? simplex fortisque habebatur.
Caldior est? acres inter numeretur. Opinor,
Hæc res et jungit, junctos et servat amicos.

At nos virtutes ipsas invertimus, atque 55
Sincerum cupimus vas incrustare. Probus quis
Nobiscum vivit? multum est demissus homo: illi
Tardo, cognomen pingui damus. Hic fugit omnes
Insidias, nullique malo latus obdit apertum?
(Cum genus hoc inter vitæ versetur, ubi acris 60
Invidia, atque viget ubi crimina) pro bene sano
Ac non incauto, fictum astutumque vocamus.

Simplicior quis est, (qualem me sæpe libenter
Obtulerim tibi, Mecænase) ut forte legentem 64
Aut tacitum impellat quovis sermone? molestus:
Communi sensu plane caret, iniquimus. Eheu
Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam!
Nam vitiis nemo sine nascitur: optimus ille est,
Qui minimis urgetur. Amicus dulcis, ut æquum est,
Cum mea compenset vitiis bona, pluribus hiæce 70
(Si modo plura mihi bona sunt) inclinet: amari
Si volet hac lege, in trutina ponetur eadem.

Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscet verrucis illius. Æquum est,
Peccatis veniam poscentem reddere rursus. 75
Denique, quatenus excidi penitus vitium iræ,
Cætera item nequeunt stultis hærentia; cur non
Ponderibus modulisque suis ratio utitur? ac, res
Ut quæque est, ita suppliciiis delicta coerct?

Si quia eum servum, patinam qui tollere jussus
Semesos pisces tepidumque ligurrierit jus, 81
In cruce suffigat, Labeone insanior inter
Sanos dicatur. Quanto hoc furiosius atque

Majus peccatum est! Paulum deliquit amicus;
(Quod nisi concedas, habere insuavis, acerbus)
Odiati et fugis, ut Rusonem debitor æris; 86
Qui, nisi, cum tristes misero venere Calendæ,

Mercedem aut nummos undeunde extricat, amara
Porrecto jugulo historias, captivus ut, audit.
Commixxit lectum potus, mensave catillum 90
Evandri manibus tritum dejecit; oh hanc rem,
Aut positum ante mea quia pullum in parte catini
Sustulit esuriens, nunc hoc jucundus amicus

Sit mihi? Quid faciam, si furtum fecerit? aut si
Prodiderit commissæ fide, sponsumve negarit? 95
Queis paria esse fere placuit peccata, laborant,
Cum ventum ad verum est: sensus moresque re-
pugnant.

Atque ipsa utilitas, justi prope mater et æqui.
Cum proreperunt primis animalia terris,
Mutum et turpe pecus; glandem atque cubilia 100
propter,

Unguibus et pugnīs, dein fustibus, atque ita porro
Pugnabant armis, quæ post fabricaverat usus;
Donec verba, quibus voces sensusque notarent,
Nominæque invenire: dehinc assistere bello,

Oppida cæperunt munire, et ponere leges, 105
Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cunus teterrima belli
Causa: sed ignotis perierunt mortibus illi,

Quos Venerem incertam rapientes more ferarum
Viribus editor cædebat, ut in grege taurus. 110
Jura inventa metu injusti fateri necesse est,
Tempora si fastosque velis evolvere mundi.
Nec natura potest justo discernere iniquum,
Dividit ut bona diversis, fugienda constantia

Nec vincet ratio hoc, tantundem ut peccet idem-
que, 115

Qui teneros caules alieni fregerit horti,
Et qui nocturnus divum sacra legerit. Adsit
Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas;
Ne scutica dignum horribili sectere flagello:
Nam, ut ferula cædas meritum majora subire 120
Verbera, non vereor; cum dicas esse pares res
Furta latrocinia, et magnis parva minis
Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. Si dives, qui sapiens est,
Et sutor bonus, et solus formosus, et est rex; 125
Cur optas, quod habes? ¶ Non nosti, quid pater,
inquit,

Chrysippus dicat: sapiens crepidas sibi nunquam
Nec soles fecit; sutor tamen est sapiens. ¶ Quo?
¶ Ut, quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen at-
que

Optimus est modulator; ut Alfenus vaser, omni
Abjecto instrumento artis, clausaque taberna,
Sutor erat; sapiens operis sic optimus omnis 132
Est õpifex solus; sic rex. ¶ Vellent tibi barham
Læcivi pueri: quos tu nisi fuste coerces,
Urgeris turba circum te stante, miserque 135
Rumperis, et latras, magnorum maxime regum.
Ne longum faciam; dum tu quadrante lavatum
Rex ibis, neque te quisquam stipator, ineptum
Præter Crispinum, sectabitur; et mihi dulces
Ignoscent, si quid peccato stultus, amici; 140
Inque vicem illorum pariar delicta libenter,
Privatusque magis vivam te rege beatus.

SATIRA IV.—*In Obtrectatores suos.*

Eupolis, atque Cratinus, Aristophanesque
Atque alii, quorum comœdia prisca virorum est,
Si quis erat dignus describi, quod malus, aut fur,
Quod mœchus foret, aut scarius, aut aliqui
Famosus, multa cum libertate notabant. 5
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus,
Mutatis tantum pedibus numerisque; facetus,
Emunctæ naris, durus componere versus.

(Nam fuit hoc vitiosus; in hora sæpe ducentos,
Ut magnum, versus dictabat stans pedes in uno: 10
Cum fuisset lulentulus, erat quod tollere velles)
Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem;
Scribendi recte: nam, ut multum, nil moror. Ecce,
Crispinus minimo me provocat. ¶ Accipe, si vis,
Accipiam tabulas; detur nobis locus, hora, 15
Custodes; videamus, uter plus scribere possit.
¶ Di bene fecerunt, inopis me quodque pusilli
Finxerunt animi, raro et perpauca loquentis:
At tu conclusas hircinis follibus auras,
Usque laborantes dum ferrum molliat ignis, 20
Ut mæstus, imitare. Beatus Fannius, ultro
Delatis capsis et imagine; cum me nemo
Scripta legat, vulgo recitare timens, ob hanc rem,
Quod sunt, quos genus hoc minime juvat, uti ote
plures

Culpari dignos. Quemvis media elige turba; 25
Aut ob avaritiam, aut misera ambitione laborat.
Hic nuptiarum insanit amoribus, hic puerorum;
Hunc capit argenti splendor; stupet Albius ære;
Hic mutat merces surgente a sole, ad eum quo
Vespertina tepet regio; quin per mala præceps
Fertur, uti pulvis collectus turbine, ne quid 31
Summa deperdat, metuens, aut amplet ut rem.
Omnes hi metuunt versus, odere poetas.
¶ Pœnum habet in cornu; longe fuge: dummodo
riam

Excutiat sibi, non hic cuiquam parcat amico: 35

Et, quodcunque semel chartis illeverit, omnes
Gestiet a furno redeuntes scire lacque, (tra.
Et pueros et anus. ¶ Agedum, pauca accipe con-
Primum, ego me illorum, dederim quibus esse
poetas,

Excerptam numero; neque enim concludere versum
Dixit esse satia; neque, si quis scribat, uti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse poetam. 43
Ingenium cui sit, cui mens divinator, atque ca
Magna sonaturum, des nominis hujus honorem.
Idcirco quidam, comœdia necne poema 44
Esset, quæsivere; quod acer spiritus ac vis
Nec verbis nec rebus inest; nisi quod pede certo
Differt sermoni, sermo merus. ¶ At pater ardens
Sævit, quod meretrice nepos insanus amica
Filius, uxorem grandi cum dote recuset, 50
Fbris et (magnum quod dedecus) ambulet ante
Noctem cum facibus. ¶ Numquid Pomponius istis
Audret leviora, pater si viveret? Ergo
Non satis est puris versum perscribere verbis;
Quem si dissolvas, quivis stomachetur eodem 55
Quo personatus pacto pater. His, ego quæ nunc,
Olim quæ scripsit Lucilius, eripias si
Tempora certa modosque, et, quod prius ordine
verbum est,

Posterior facias, præponens ultima primis;
Non, ut si solvas, "Postquam discordia tetra 60
"Belli ferratos postes, portasque refregit,"
Invenias etiam disjecti membra poetæ.

Hactenus hæc: alias, justum sit necne poema:
Nunc illud tantum quæram, merito tibi sit
Suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer 65
Ambulat et Caprius, rauci male, cumque libellis,
Magnus uterque timor latronibus: at, bene si quis
Et vivat puris manibus, contemnat utrumque.
Ut sis tu similis Cæli Birrique latronum
Non ego sim Capri, neque Sulci; cur metuas me?
Nulla taberna meos habet neque pila libellos, 71
Quæis manus insudet vulgi Hermogenisque Tigelli
Nec recitem quicquam, nisi amicis, idque coactus,
Non ubivis, coramve quibuslibet. ¶ In medio qui
Scripta fore recitent, sunt multi, quique lavantes:
Suave locus voci resonat conclusus. ¶ Inanes 76
Hoc juvat, haud illud quærentes, num sine sensu,
Tempore non faciant alieno. ¶ Lædere gaudes,
Inquis; et hoc studio pravus facis. ¶ Unde petium
Hoc in me jaci? est auctor quis denique eorum
Vixi cum quibus? Absentem qui rodit amicum; 81
Qui non defendit alio culpante; solutos
Qui captat risus hominum, famamque dicacis;
Fingere qui non visa potest; commissa tacere
Qui nequit; hic niger est; hunc tu, Romane
caveto. 85

Sæpe tribus lectis videas cenare quatermos;
E quibus unus avet quavis adspargere cunctos,
Præter eum qui præbet aquam: post, hunc quo-
que potus,

Conditam cum verax aperit præcordia Liber.
Hic tibi comis, et urbanus, liberque videtur, 90
Infecto nigris: ego si risi, quod ineptus
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum,
Lividus et mordax videor tibi? Mentio si qua
De Capitolini furtis injecta Petilli
Te coram fuerit; defendas, ut tuus est mos: 95
— Me Capitolinus convictore usus amico-
que n puerio est, causaque mea permulta rogatus
Fecit; et incolumis lætor quod vivit in Urbe:
Sed tamen admiror, quo pacto judicium illud
Fugerit. ¶ Illic nigræ succus loliginis, hæc est 100
Ærugo mæra; quod vitium procul abfore chartis,

Atque animo prius, ut si quid promittere de me
Possum aliud vere, promitto. Liberius si
Dixero quid, si forte jocosius; hoc mihi juris 104
Cum venia dabis: insuevit pater optimus hoc me;
Ut fugerem, exemplis, vitiorum quæque, notando.
Cum me hortaretur, parce, frugaliter, atque
Viverem uti contentus eo, quod mi ipse parasset;
Nonne vides, Albi ut male vivit filius? utque
Barrus inops? magnum documentum, ne patriam
rem 110

Perdere quis velit. A turpi meretricis amore
Cum deterreret, Sectani dissimilis sis.
Ne sequerem mœchas, concessa cum Venere uti
Possem; Deprensi non bella est fama Treboni,
Aiebat: sapiens, vitatu quidque petito 115
Sit melius, causas reddit tibi: mi satis est, si
Traditum ab antiquis morem servare, tuamque,
Dum custodis eges, vitam famamque tueri
Incolumem possum: simul ac duraverit ætas
Membra animumque tuum, nabis sine cortice.
Sic me 120

Formabat puerum dictis: et, sive jubebat
Ut facerem quid, Habes auctorem, quo facias hoc;
Unum ex iudicibus selectis objiciebat:
Sive vetabat, An hoc inhonestum et inutile factu
Neene sit, addubites. flagret rumore malo cum 125
Hic atque ille? Avidos vicinum funus ut ægros
Exanimat, mortisque metu sibi parcere cogit;
Sic teneros animos aliena opprobria sæpe
Absterrent vitiiis. Ex hoc ego sanus ab illis,
Perniciem quæcunque feruat; mediocribus, et
queis 130

Ignoscas, vitiiis teneor; fortassis et istinc
Largiter abstulerit longa ætas, liber amicus,
Consilium proprium: neque enim, cum lectulus
aut me

Porticus exceptit, desum mihi: Rectius hoc est;
Hoc faciens, vivam melius; sic dulcis amicis 135
Occurrat; hoc quidam non belle; num quid ego
illi

Imprudens olim faciam simile? Illic ego mecum
Compressis agito labris: ubi quid datur oti,
Illudo chartis: hoc est mediocribus illis
Ex vitiiis unum; cui si concedere nolis, 140
Multa poetarum veniat manus, auxilio quæ
Sit mihi, (nam multo plures sumus) ac veluti te
Judæi cogemus in hanc concedere turbam.

SATIRA V.—*Iter Brundisinum.*

Egressum magna me excepit Aricia Roma
Hospitio modico; rhetor comes Heliodorus,
Græcorum linguæ doctissimus: inde Forum Appi,
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.
Illic iter ignavi divisimus, altius ac nos 5
Præcinctis unum: minus est gravis Appia tardis.
Hic ego, propter aquam, quod erat teterrima, ventri
Indico bellum, cenantes haud animo æquo
Expectans comites. Jam nox inducere terris
Umbras, et cælo diffundere signa parabat: 10
Tum pueri nautis, pueris convicia nautæ
Ingerere. ¶ Huc appelle. ¶ Trecentos inseris;
ohé!

Jam satis est. ¶ Dum æs exigitur, dum mula
Tota abit hora: mali culices, ranæque palustres
Avertunt somnos; absentem ut cantat amicam 15
Multa prolutus vappa nauta, atque viator
Certatim: tandem fessus dormire viator
Incipit; ac missæ pastum retinacula mule
Nanta piger saxo religat, stertitque supinus.
Jamque dies aderat, cum nil procedere lintrem 20

Sentimus: donec cerebrosus prosiluit unus,
Ac mule nautæque caput lumbosque saligno
Fuste dolat: quarta vix demum exponitur horæ
Ora manusque tua lavimus, Feronia, lymphe.
Millia tum pransi tria repimus, atque subimus 25
Impositum saxis late candentibus Anxur.
Illic venturus erat Mæcenas, optimus atque
Cocceus: missi magnis de rebus uterque
Legati, aversos soliti componere amicos.
Hic oculis ego nigra meis collyria lippus 30
Illinere. Interea Mæcenas advenit, atque
Cocceus, Capitoque simul Fonteius, ad unguem
Factus homo, Antoni, non ut magis alter, amicus.
Fundos, Aufidio Lusco prætorè, libenter
Linquimus, insani ridentem pæmia scribæ, 35
Prætextam, et latum clavum, prunæque vattillum.
In Mamuriarum lassi deinde urbe manemus,
Muræna præbente domum, Capitone culinam.
Postera lux oritur multo gratissima: namque
Plotius et Varius Sinuessa Virgiliusque 40
Occurrunt; animæ, quales neque candidiores
Terra tulit, neque quis me sit devinctior alter.
O qui complexus, et gaudia quanta fuerunt!
Nil ego contulerim jucundo sanus amico.

Proxima Campano ponti quæ villula, tectum 45
Præbuit; et parochi, quæ debent ligna salemeque.
Hinc mali Capuæ clitellas tempore ponunt.
Lusum it Mæcenas, dormitum ego Virgiliusque:
Namque pila lippis inimicum et ludere crudis.
Hinc nos Coccei iteripit plenissima villa, 50
Quæ super est Caudica uponas. Nunc mihi paucis
Sarmenti scurræ pugnam Messique Cicirri,
Musa, velim memores; et quo patie natus uterque
Contulerit lites. Messi clarum genus, Osci;
Sarmenti domina exstat. Ab his majoribus orti 55
Ad pugnam venere: prior Sarmentus, Equi te
Esse feri similem dico. Hludemus; et ipse
Messius, Accipio; caput et movet. O, tu cornu
Ni foret exsecto frons, inquit, quid faceres, cum
Sic mutilus minitaris? At illi fæda cicatrix 60
Setosam levi frontem turpaverat oris.
Campanum in morbum, in faciem, permulta jo-
catus,

Pastorem saltaret uti Cyclopa, rogabat;
Nil illi laiva aut tragicis opus esse cothurnis.
Multa Cicirrus ad hæc: Donasset jamne cate-
nam 65

Ex voto Laribus? quærebat: scriba quod esset,
Nilo deterius dominæ jus esse. Rogabat
Denique, cur unquam fugisset, cui satis una
Farris libra foret, gracili sic, tamque pusillo
Prorsus jucunde cænam produximus illam. 70
Tendimus hinc recta Beneventum; ubi sedulus
hospes

Prene, macros, arsit, turdos dum versat in igne:
Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
Vulcano, summum properabat lambere tectum.
Convivas avidos cænam servosque timentes 75
Tum rapere, atque omnes restinguere velle vi-
deres.

Incipit ex illo montes Appulia notos
Ostentare mihi, quos torret Atabulus; et quos
Nunquam erepemus, nisi nos vicina Trivici
Villa recepisset, lacrymoso non sine fumo, 80
Udos cum foliis ramos urente camino.
Hic ego mendacem stultissimus usque puellam
Ad mediam noctem expecto: somnus tamen
aufert

Intentum Veneri; tum immundo somnia visu

Nocturnam vestem maculant ventremque supinum. 85

Quatuor hinc rapimur viginti et millia rhedis,
Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est,
Signis perfacile est: venit vilissima rerum
Hic aqua; sed panis longe pulcherrimus, ultra
Callidus ut soleat humeris portare viator; 90
Nam Canusi lapidosus: aquæ non ditior uma:
Qui locus a forti Diomede est conditus olim.
Flentibus hic Varius discedit mæstus amicis.
Inde Rubos fessi pervenimus, utpote longum
Carpentes iter, et factum corruptis imbri. 95
Postera tempestas melior; via pejor adusque
Bari mœnia piscosi. Dein Gnatia lymphis
Iraſis exstructa dedit risuque jocosque;
Dum flamma sine, thura liquescere lumine sacro
Persuadere cupit. Credit Judæus Apella, 100
Non ego: namque deos dedit securum agere ævum;

Nec, si quid miri faciat natura, deos id
Fristes ex alto cœli demittere tecto.
Brundisium longæ finis chartæque viæque.

SATIRA VI.—*In Derisores Natalium suorum.*

Non, quia, Mæcenas, Lydorum quicquid Etruscos
Incoluit fines, nemo generosior est te;
Nec, quod avus tibi maternus fuit atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarent;
Ut plerique solent, naso suspendis adunco 5
Ignotos, ut me libertino patre natum;
Cum referre negas, quali sit quisque parente
Natus, dum ingenuus. Persuades hoc tibi vere,
Ante potestatem Tulli atque ignobile regnum,
Multos sæpe viros nullis majoribus ortos 10
Et vixisse probos, amplis et honoribus auctos;
Contra, Lævinum, Valeri genus, (unde Superbus
Tarquinius regno pulsus fuit) unius assis
Non unquam pretio pluris licuisse, notante
Judice, quo nosti, populo; qui stultus honores 15
Sæpe dat indignis, et famæ servit ineptus;
Qui stupet in titulis et imaginibus. Quid oportet
Nos facere, a vulgo longe longæque remotos?
Namque esto, populus Lævino mallet honorem
Quam Decio mandare novo: censorque moveret
Appius, ingenuo si non essem patre natus, 21
Vel merito, quoniam in propria non pelle quiessem.

¶ Sed fulgente trahit constrictos Gloria curru
Non minus ignotos generosis. ¶ Quo tibi, Tulli,
Sumere depositum clavum, flierique tribuno? 25
Invidia accrevit, privato quæ minor esset.
Nam, ut quisque insanus nigris medium impedit
crus

Pellibus, et latum demisit pectore clavum;
Audit continuo, Quis homo hic? et, Quo patre
natus?

Ut, si qui ægrotet quo morbo Barrus, haberi 30
Ut cupiat formosus; est quacunque, puellis
Inficiat curam quærendi singula, quali
Sit facie, sura, quali pede, dente, capillo:
Sic qui promittit, cives, Urbem sibi curæ, 34
Imperium fore, et Italiam, et delubra deorum;
Quo patre sit natus, num ignota matre inhonestus,
Omnes mortales curare et quærere cogit.

¶ Tunc Syri, Dammæ, aut Dionysi filius, audes
Dejicere e saxo cives, aut tradere Cadmo?
¶ At Novius collega gradu post me sedet uno; 40
Namque est ille, pater quod erat meus. ¶ Hoc
tibi Paulus

Et Messalla videris? At hic, si plaustra ducenta

Concurrentque foro tria funera, magna sonabit,
Cornua quod vincatque tubas: saltem tenet hoc
nos.

¶ Nunc ad me redeo, libertino patre natum; 45
Quem rodunt omnes libertino patre natum;
Nunc, quia, Mæcenas, tibi sum convictor; at olim,
Quod mihi pareret legio Romana tribuno.
Dissimile hoc illi est; quia non, ut forsit honorem
Jure mihi invidet quisvis, ita te quoque amicum;
Præsertim cautum dignos assumere, prava 51
Ambitione procul Felicem dicere non hoc
Me possum, casu quod te sortitus amicum:
Nulla etenim mihi te fors obtulit: optimus olim
Virgilius, post hunc Varius, dixere quid essem. 55
Ut veni coram; singultim pauca locutus,
(Infans namque pudor prohibebat plura profari)
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rura caballo,
Sed, quod eram, narro: respondes, at tuus est mos
Pauca: abeo; et revocas nono post mense, ju-
hesque 61

Esse in amicorum numero. Magnum hoc ego ducō
Quod placui tibi, qui turpi secernis honestum,
Non patre præclaro, sed vita et pectore puro.
Atqui, si vitii medicoribus ac mea paucis 65
Mendosa est natura, alioqui recta; (velut si
Egregio inspersos rependas corpore nævos)
Si neque avaritiam, neque sordes, aut mala lustra,
Objiciet vere quisquam mihi; purus et insons
(Ut me collaudem) si et vivo carus amicis; 70
Causa fuit pater his; qui, macro pauper agello,
Noluit in Flavi ludum me mittere, magni
Quo pueri magnis e centurionibus orti,
Lævo suspensi loculos tabulamque lacerto,
Ibant, octonis referentes Idibus æra: 75
Sed puerum est ausus Romam portare, docendum
Artes, quas doceat quivis eques atque senator
Semet prognatos. Vestem servosque sequentes
In magno ut populo si quis vidisset, avita
Ex re præberi sumtus mihi crederet illos. 80
Ipse mihi, custos incorruptissimus, omnes
Circum doctores aderat. Quid multa? pudicum
(Qui primus virtutis honos) servavit ab omni
Non solum factō, verum opprobrio quoque turpi
Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim 85
Si præco parvas, aut (ut fuit ipse) coactor,
Mercedes sequeretur: neque ego essem questus.

At hoc nunc

Laus illi debetur, et a me gratia major.
Nil me peniteat sanum patris hujus: eoque
Non, ut magna dolo factum negat esse suo pars, 90
Quod non ingenuos habeat clarosque parentes,
Sic me defendam. Longe mea discrepat istis
Et vox et ratio: nam, si natura juberet
A certis annis ævum remeare peractum,
Atque alios legere ad fastum quoscunque pa-
rentes, 95
Optaret sibi quisque; meis contentus, honestos
Fascibus et sellis nolim mihi sumere; de meis
Judicio vulgi, sanus fortasse tuo, quod
Nollem onus (haud unquam solitus) portare mo-
lestum.

Nam mihi continuo major quærenda foret res, 100
Atque salutandi plures; ducendus et unus
Et comes alter, uti ne solus rusve peregre-
re exirem; plures calones atque caballi
Pascendi; ducenda pettorita. Nunc mihi curto
Ire licet mulo, vel, si libet, usque Tarentum, 105
Mantica cui lumbos onere ulceret, atque eques

Objiciet nemo sordes mihi, quas tibi, Tulli,
Cum Tiburte via prætorem quinque sequuntur
Te pueri, lasanum portantes ænophorumque. 109
Hoc ego commodius quam tu, præclare senator
Millibus atque aliis, vivo; quacunque libido est,
Incedo solus; percontor, quanti otus ac far;
Fallacem circum, vespertinumque pererro
Sæpe forum; assisto divinis; inde domum me
Ad porri et ciceris refero laganique catinum: 115
Cena ministratur pueris tribus; et lapis albus
Pocula cum cyatho duo sustinet; adstat echino
Vilis cum patera guttus, Campana supellex.
Deinde eo dormitum, non sollicitus, mihi quod cras
Surgendum sit mane; iobeuendus Marsya, qui se
Vultum ferre negat Noviorum posse minoris. 121
Ad quartam jaceo; post hanc vagor; aut ego, lecto
Ad scripto, quod me tacitum juvet, ungo olivo,
Non quo fraudatis immundus Nacca lucernis.
Ast, ubi me fessum sol acrior ire lavatum 125
Admonuit, fugio Campum lusumque trigonem.
Pransus non avide, quantum interpellat inani
Ventre diem durare, domesticus otior. Hæc est
Vita solutorum misera ambicione gravique:
Iis ne consolor victurum suavius, ac si 130
Quæstor avus, pater atque meus, patruusque fu-
isset.

SATIRA VII.

Proscripti Regis Rupili pus atque venenum
Ibrida quo pecto sit Persius ultus, opinor
Omnibus et lippis notum et tonsoribus esse
Persius hic permagna negotia dives habebat
Clazomenia, etiam lites cum Rege molestas;
Durus homo, atque odio qui posset vincere Re-
gem;
Confidens, timidusque; adeo sermonis amari,
Sisennas, Barros ut equis præcurreret albis.
Ad Regem redeo: postquam nihil inter utrumque
Convenit; (hoc etenim sunt omnes jure molesti, 10
Quo fortes, quibus adversum bellum incidit. Inter
Hectora Priamidem, animosum atque inter A-
chillem
Ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors;
Non aliam ob causam, nisi quod virtus in utroque
Summa fuit. Duo si discordia vexet inertes; 15
Aut si disparibus bellum incidat, ut Diomed
Cum Lycio Glaucio; discedet pigrior, ultro
Muneribus missis) Bruto prætore tenente
Ditem Asiæ, Rupili et Persi par pugnat, uti non
Compositum melius cum Bitho Bacchius: injus 20
Acres procurrunt, magni spectaculum uterque.
Persius exponit causam: ridetur ab omni
Conventu; laudat Brutum, laudatque cohortem;
Solem Asiæ Brutum appellat; stellarumque salubres
Appellat comites, excepto Rege; canem illum, 25
Invisum agricolis sidus, venisse; ruebat
Flumen ut hibernum, fertur quo rara securis.
Tum Prænestinus salso multoque fluenti
Expressa arbusto regerit convicia, durus
Vindemiator, et invictus; cui sæpe viator 30
Cessasset, magna compellans voce cucullum.
At Græcus, postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat, Per magnos, Brute, deos te
Oro, qui reges consueris tollere, cur non
Hunc Regem jugulas? operum hoc, mihi crede,
tuorum est. 35

SATIRA VIII.—In Superstitiosos et Veneficas.

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum;
Cum faber, incertis scamnum faceretne Priapum,

Maluit esse deum. Deus inde ego, furum
aviumque
Maxima formido; nam fures dextra coercet.
Obsæqueque ruber porrectus ab inguine palus; 5
Ast importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa, vetatque novis considerare in hortis.
Huc prius angustis ejecta cadavera cellis
Conservus vili portanda locabat in arca.
Iloc miserae plebi stabat commune sepulcrum, 10
Pantolabo scurræ, Nomentanoque nepoti.
Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat; hæredes monumentum ne sequeretur.
Nunc licet Esquilis habitare salubribus, atque
Aggere in aprico spatium, que modo tristes 15
Albis informem spectabant ossibus agrum:
Cum mihi non tantum furesque feræque, suetæ
Hunc vexare locum, curæ sunt atque labori,
Quantum, carminibusque versant atque venenis
Humanos animos: has nullo perdere possum 20
Nec prohibere modo, simul ac vaga luna decorum
Protulit ossa, quin ossa legant herbasque nocentes
Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis, passoque capillo,
Cum Sagana majore ululante: pallor utrasque
Fecerat horrendas adspectu. Scalpere terram 26
Unguibus, et pullam divellere mordicus agnam
Cæperunt; cruor in fossam confusus, ut inde
Manes elicerent, animas responsa daturas.
Lanea et effigies erat, altera cerea; major 30
Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat, servilibus, utque
Jam peritura, modis. Hecaten vocata altera, ævæ
Altera Tisiphonem: serpentes atque videres
Infernas errare canes; lunamque rubentem, 35
Ne foret his testis, post magna latere sepulcra.
Mentior at si quid, merdis caput inquirer albis
Corvorum; atque in me veniat mictum atque
cacatum
Julius, et fragilis Pediatia, furque Voranus.
Singula quid memorem? quo pacto alterna lo-
quentes 40
Umbrae cum Sagana resonarint triste et acutum;
Utque lupi barbam, variæ cum dente colubræ,
Abdiderint furim terris; et imagine cerea
Largior arserit ignis; et ut non testis inultus
Horruerim voces Furiarum et facta duarum. 45
Nam, displosa sonat quantum vesica, pedes
Diffissa nate ficus: at illæ currere in urbem:
Canidiæ dentes, altum Saganæ calidum
Excidere, atque herbas, atque incantata lacertis
Vincula, cum magno risuque jocoque videres. 50

SATIRA IX.—In imjudentes et ineptos Parasistas.

Ibam forte via Sacra, sicut meus est mos,
Nescio quid meditans nugarum, et totus in illis:
Accurrit quidam notus mihi nomine tantum,
Arreptaque manu, ¶ Quid agis, dulcissimum rerum?
¶ Suaviter, ut nunc est, inquam; et cupio omnia
quæ vis. [ille,
Cum assæteretur, ¶ Numquid vis? occupo. At
¶ Noris nos, inquit; docti sumus. Hic ego,
¶ Pluris [rens,
Hoc, inquam, mihi eris: misere discedere quæ-
re modo ocus, interdum consistere, in aurem
Dicere nescio quid pueri; cum auctor ad imos! J
Manaret talos, O te, Bolæne, cerebri
Felicem! aiebam tacitus, cum quidlibet ille
Garriret, vicos, urbem laudaret. Ut illi
Nil respondebam, ¶ Misere cupis, inquit, abire;

Jamdudum video: sed nil agis: usque tenebo: I
Persequar. Hinc quo nunc iter est tibi? ¶ Ni
opus est te [tum

Circumagi; quendam volo visere, non tibi no-
trans Tiberim longe cubat is, prope Casari
hortos. [sequar te.

¶ Nil habeo quod agam, et non sum piger: usque
Demitto auricularas, ut iniquæ mentis assellus, 20
Cum gravius dorso subiit onus. Incipit ille:
¶ Si bene me novi, non Viscum ploris amicum,
Non Varium facies: nam quis me scribere plures
Aut citius possit versus? quis membra movere
Mollius? invidet quod et Hermogenes, ego canto
Interpellandi locus hic erat: ¶ Est tibi mater?
Cognati, quis te salvo est opus? ¶ Haud mihi
quiquam:

Omnes composui. ¶ Felicis! nunc ego resto:
Confice; namque instat fatum mihi triste, Sabella
Quod puero cecinit divina mota anus urna: 30
¶ Hunc neque dira venena, nec hosticus auferet
ensis;

Nec laterum dolor, aut tussis, nec tarda podagra;
Garrulus hunc quando consumet cunque: lo-
quaces,

Si sapiat, vitet, simul atque adoleverit ætas.
Ventum erat ad Vestæ, quarta jam parte diei 35
Præterita: et casu tunc respondere vadato
Debebat; quod ni fecisset, perdere litem.

¶ Si me amas, inquit, paulum hic ades. ¶ In-
teream, si

Ant valeo stare, aut novi civilia jura;
Et propero, quo scis. ¶ Dubius sum quid faciam,
inquit; 40

Tene relinquam, an rem. ¶ Me, sodes. ¶ Non
faciam, ille; [est
Et præcedere crepit. Ego (ut contendere durum
Cum victore) sequor. ¶ Mecænas quomodo tecum?
[bene sanæ:

Hinc repetit. ¶ Paucorum hominum, et mentis
Nemo dexterius fortuna est usus. ¶ Haberes 45
Magnum adiutorem, posset qui ferre secundas,
Hunc hominem velles si tradere: dispicam ni
Submoles omnes. ¶ Non isto vivimus illic,
Quo tu, rere, modo: domus hac nec purior ulla
est,

Nec magis his aliena malis: nil mi officit unquam,
Ditior hic, aut est quia doctior; est locus uni- 51
cuique suus. ¶ Magnum narras, vix credibile.

¶ Atqui

Sic habet. ¶ Accendis, quare cupiam magis illi
Proximus esse. ¶ Velis tantummodo, (quæ tua
virtus)

Expugnabis; et est qui vinci possit; e que 55
Difficiles aditus primos habet. ¶ Haud mihi
deero:

Muneribus servos corrumpam; non, hodie si
Exclusus fuero, desistam; tempora quæram;
Occurram in triviis; deducam. Nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus. ¶ Hæc dum agit,
ecce 60

Fuscus Aristius occurrit, mihi carus, et illum
Qui pulchre nosset: consistimus: Unde venis? et,
Qui tendis? rogat, et respondet. Vellere carpi,
Et prensare manu lentissima brachia, nutans,
Distorquens oculos, ut me eriperet. Male salsus
Ridens dissimulare: meum jecur urere bilis. 66
¶ Certe nescio quid secreto velle loqui te
Aiebas mecum. ¶ Memini bene; sed meliori
Tempore dicam: hodie tricesima sabbata: vin'
tu

Curtis Judeis oppedere? ¶ Nulla mihi in-
quam, 70
Religio est. ¶ At mi: sum paulo infirmior, unus
Multorura; ignosces: alias loquar. ¶ Huncine
solem

Tam nigrum surrexe mihi? Fugit improbus, ac me
Sub cultro linquit. Casu venit obvius illi
Adversarius: et, Quo tu, turpissime? magna 75
Exclamat voce, et, Licei antestari? Ego vero
Oppono auriculam: rapit in jus; clamor utrin-
que:

Undique concursus. Sic me servavit Apollo.

SATIRA X.—In ineptos Lucilii Fautores

Nempe in composito dixi pede currere versus
Lucili: quis tam Lucilii fautor inepte est,
Ut non hoc fateatur? Atidem, quod sale multo
Urbem defricuit, charta laudatur eadem.
Nec tamen, hoc tribuens, dederim quoque cætera: 5
nam sic

Et Laberi mimos, ut pulchra poemata, mirer.
Ergo non satis est risu deducere rictum
Auditoris: (et est quædam tamen hic quoque
virtus:)

Est brevitate opus, ut currat sententia, neu se
Impediat verbis lassas onerantibus aures: 10
Et sermone opus est modo tristi, sæpe jocosio;
Defendente vicem modo rhetoris atque poetæ,
Interdum urbani, parentis viribus, atque
Extenuantis eas consulto. Ridiculum acri
Fortius et melius maxime plerumque secat res. 15
Illi, scripta quibus comedia prisca viris est,
Hoc stabant, hoc sunt imitandi; quos neque
pulcher

Harmogenes unquam legit, neque simius iste,
Nil præter Calvum et doctus cantare Catullum.
¶ At magnum fecit, quod verbis Græca Latinis
Miscuit. ¶ O seri studiorum! quine putetis 21
Difficile et mirum, Rhodio quod Pitholeonti
Contigit? ¶ At sermo lingua concinnus utraque
Suavior, ut Chio nota si commixta Falerni est.
¶ Cum versus facias; te ipsum percontor, an, et
cum 25

Dura tibi peragenda rei sit causa Petilli,
Scilicet oblitus patriæque patrisque Latini,
Cum Pedius causas exsudet Publicola, atque
Corvinus, patriis intermiscere petita
Verba foris malis, Canusini more bilinguis? 30
Atque ego cum Græcos facerem, natus mare citra,
Vesiculos; vetuit me tali voce Quirinus,
Post mediam noctem visus, cum somnia vera:
n sylvam non ligna feras insanius, ac si
Magnas Græcorum malis implere catervas. 35
Turgidus Alpinus jugulat dum Memnona, dum-
que

Diffingit Rhemi luteum caput; hæc ego ludo,
Quæ nec in Æde sonent certantia iudice Tarpa,
Nec redeant iterum atque iterum spectanda
theatris.

Arguta meretrix potes, Davoque Chremeta 40
Ludentem senem, comis garrire libellos
Ius vivorum, Fundani: Pollio regum
Acta canit, pede ter percussus: forte epos acer,
Ut nemo, Varius ducit: mollo atque factum
Virgilio annuerunt gaudentes rure Camænæ. 45
Hoc erat, experto frustra Varrone Atacino,
Utque quibusdam aliis mihi quod scribere
possem,

inventore minor: neque ego illi detrahete ausim
Æretem capiti multa cum laude coronam.

Atdixi fluere hunc lutulentum, sæpe ferentem 30
 Plura quidem tollenda relinquendis. Age, quæso,
 Tu nihil in magno doctus reprehendis Homero?
 Nil comis tragici mutat Lucilius Acci
 Non ridet versus Enni gravitate minores,
 Cum de se loquitur, non ut majore reprehens? 55
 Quid vetat et nosmet, Lucili scripta legentes,
 Querere num illius, num rerum dura negarit
 Versiculos natura magis factos et euntes
 Mollius, ac si quis pedibus quid claudere senis,
 Hoc tantum, contentus, amet scripsisse du-
 centos 60
 Ante cibum versus, totidem cœnatus? Etrusci
 Quale fuit Cassi rapido ferventius amni
 Ingenium, capsis quem fama est esse librisque
 Ambustum propriis. Fuerit Lucilius, inquam,
 Comis et urbanus; fuerit limatior idem, 65
 Quam rudis et Græcis intacti carminis auctor,
 Quamque poetarum seniorum turba; sed ille,
 Si foret hoc nostrum fatio dilatus in ævum,
 Detereret sibi multa; recideret omne quod ultra
 Perfectum traheret; et in versu faciendo 70
 Sæpe caput scaberet, vivos et roderet ungues.

Sæpe stylum veritas, rerum quæ digna legi sint
 Scripturus; neque te ut miretur turba labores,
 Contentus paucis lectoribus. An tua demens
 Vilibus in ludis dictari carmina malis? 75
 Non ego; nam satis est equitem mihi plaudere,
 ut auidx.
 Contentis aliis, explosa Arbuscula dixit.
 Men' moveat cimex Pantilius? aut cruciet, quod
 Vellicet absentem Demetrius? aut quod ineptus
 Fannius Hermogenis lædat conviva Tigelli? 80
 Plotius, et Varius, Mæcenas, Virgiliusque,
 Vaigius, et probeat hæc Octavius optimus, atque
 Fuscus; et hæc utinam Viscorum laudet uterque;
 Ambitione relegata, te dicere possum,
 Pollio, te, Messala, tuo cum fratre; simulque 85
 Vos, Bibule et Servi, simul his te, candide Furni;
 Complures alios, doctos ego quos et amicos
 Prudens prætereo, quibus hæc, sint qualiacun-
 que,
 Aridare velim; doluitus, si placeant spe
 Deterius nostra. Demetri, teque, Tigelli, 90
 Discipularum inter jubeo plorare cathedras.
 I puer, atque meo citus hæc subscribe libello.

LIBER SECUNDUS.

SATIRA I.

Sunt quibus in satira video nimis acer, et ultra
 Legem tendere opus; sine nervis altera, quicquid
 Composui, pars esse putat, similesque meorum
 Mille die versus deduci posse. Trebati, [inquis,
 Quid faciam, præscribe. ¶ Quiescas. ¶ Ne faciam,
 Omnino versus? ¶ Aio. ¶ Peream male, si non 6
 Optimum erat: verum nec opus dormire. ¶ Ter
 uncti

Transanto Tiberim, somno quibus est opus alto,
 Irriguumque mero sub noctem corpus habento.
 Aut, si tantus amor scribendi te rapit, aude 10
 Cæsaris invicti res dicere, multa laborum
 Præmia laturus. ¶ Cupidum, pater optime, vires
 Deficiunt: neque enim quisvis horrentia pilis
 Agmina, nec fracta pereuntes cuspidem Gallos,
 Aut labentis equo describat vulnera Parthi. 15
 ¶ Attamen et justum poterat et scribere fortem,
 Scipiadam ut sapiens Lucilius. ¶ Haud mihi
 deero,

Cum res ipsa feret: nisi dextro tempore, Flacci
 Verba per attentam non ibunt Cæsaris aurem;
 Cui male si palpare, recalcatit undique tutus. 20
 ¶ Quanto rectius hoc, quam tristi lædere versus
 Pantolam scurram, Nomentanumque nepotem!
 Cum sibi quisque timet, quanquam est intactus,
 et odit.

¶ Quid faciam? Saltat Milonius, ut semel icto
 Accessit fervor capiti, numerusque lucernis. 25
 Castor gaudet equis; ovo prognatus eodem
 Pugnis: quot capitum vivunt, totidem studiorum
 Millia: me pedibus delectat claudere verba,
 Lucili ritu, nostrum melioris utroque.
 Ille velut fidis arcana sodalibus olim 30
 Credebat libris; neque si male gesserat, usquam
 Decurrens alio, neque in bene; quo fit, ut omnis
 Votiva pateat veluti descripta tabella
 Vita senis. Sequor hunc, Lucanus an Appulus,
 anceps 34

Nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus,
 Missus ad hoc, pulsus (velut est ut fama) Sabellis,
 Quo ne per vacuum Romano incurreret hostis;
 Sive quod Appula gens, seu quod Lucania bellum
 Incuteret violenta. Sed hic stylus haud petet ultro
 Quenquam animantem; et me veluti custodiet
 ensis 40

Vagina tectus; quem cur destringere coner,
 Tutus ab infestis latronibus? O pater et rex
 Jupiter, ut pereat positum tubigine telum,
 Nec quisquam noceat cupido mihi pacis! at ille,
 Qui me commoritur, (Melius non tange, clamo) 46
 Flebit, et insignis tota cantabitur urbe.
 Cervius quam leges minuitur et urnam;
 Candida Albuci, quibus est inimica, venenum;
 Grande malum Turius, si quid se iudice certes.
 Ut, quo quisque valet, suspectos terreat, utque 50
 Imperet hoc natura potens, sic collige mecum:
 Dente lupus, cornu taurus petit: unde, nisi intus,
 Monstratum? Scævæ vivacem crede nepoti
 Matrem. ¶ Nil faciet sceleris pia dextera. ¶ Mi-
 rum!

Ut neque calce lupus quenquam, neque dente
 petit bos. 55

Sed mala tollit anum vitiato melle cicuta.
 Ne longum faciam; seu me tranquilla senectus
 Expectat, seu Mors atris circumvolat alis;
 Dives, inops, Romæ, seu fors ita jusserit, exsul;
 Quisquis erit vitæ, scribam, color. ¶ O puer,
 ut sis 60

Vitalis, metuo; et majorum ne quis amicus
 Frigore teferiat. ¶ Quid? cum est Lucilius ausus
 Primus in hunc operis componere carmina morem,
 Detrahe et pellem, nitidus qua quisque per ora
 Cederet, introrsum turpis; num Lælius, et qui 65
 Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen,
 Ingenio offensi? aut læso dolere Metello,
 Famosisque Lupo cooperto versibus, Atqui
 Primores populi arripuit, populumque tributum;
 Scilicet uni æquus virtuti atque ejus amicia. 70
 2 O

Quin, ubi se a vulgo et scena in secreta remorant
Virtus Scipiadæ et mitis sapientia Læli:
Nugari cum illo, et discincti ludere, donec
Decoqueretur olus, soliti. Quicquid sum egr,
quamvis

Infra Lucili censum ingeniumque, tamen me 75
Cum magna vixisse invita fatebitur usque
Invidia, et, fragili querens illidere dentem,
Offendet solido: nisi quid tu, docte Trebati,
Dissentis. ¶ Equidem nihil hinc defringere
possum.

Sed tamen, ut monitus caveas, ne forte negoti 80
Incutiat tibi quid sanctorum inscitia legum;
Si mala condiderit in quem quis carmina, jus est
Judiciumque. ¶ Esto, si quis mala; sed bona si
quis

Judice condiderit laudatus Cæsare? si quis
Opprobriis dignum lataverit, integer ipse? 85
¶ Solventur risu tabulæ; tu missus ahibus.

SATIRA II.

Quæ virtus et quanta, boni, sit vivere parvo,
(Nec meus hic sermo est, sed quæ præcepit
Ofellus

Rusticus, abnormis sapiens, crassaque Minerva)
Discite, non inter lances mensasque nitentes,
Cum stupet insanis acies fulgoribus, et cum 5
Acclinis falsis animus meliora recusat; [hoc?
Verum hic impransus mecum disquiret. ¶ Cur
¶ Dicam, si potero. Male veum examinat omnis
Corruptus iudex. Leporem sectatus, equove
lassus ab indomito, vel (si Romana fatigat 10
Militia assuetum græcarum) seu pila velox,
Molliter austerum studio fallente laborem,
Seu te discus agit, (pete cedentem aera disco)
Cum labor extenderit fastidia, siccus, inanis, 14
Sperne cibum vilem; nisi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta. Foris est promus, et atrum
Defendens pisces hiemat mare; cum sale panis
Latrantem stomachum bene leniet. Unde putas,
aut

Qui partum? Non in caro nidore voluptas 19
Summa, sed in te ipso est. Tu pulmentaria quære
Sudando: pinguem vitilis, albunisque, neque ostrea,
Nec scarus, aut poterit peregrina juvare lagois.
Vix tamen eripiam, posito pavone, velis quin
Hoc potius, quam gallinam, tergere palatum,
Corruptus vanis rerum; quia veneat auro 25
Rara avis, et picta pandat spectacula cauda:
Tanquam ad rem attineat quicquam. Num ves-
ceris ista, [idem?

Quam laudas, pluma? cocto non adest honor
Carne tamen quamvis distat nihil hac magis illa,
Imparibus formis deceptum te patet: esto: 30
Unde datum sentis, lupus hic Tiberinus, an alto
Captus hiet, pontesque inter jactatus, an amnis
Ostia sub Tusci? Laudas, insane, trilibrem
Mullum, in singula quem minuas pulmenta ne-
cesse est,

Ducit te species, video: quo pertinet ergo 35
Proceros odiase lupos? quia scilicet illis
Majorem natura modum dedit, his breve pondus.
[Jejunus rare stomachus vulgaris temnit]
Prorectum magno magnum spectare cœtino
Vellem, ait Harpyiis gula digna rapacibus.

At vos, 40
Præsentem Austri, coquite horem opsonia! quam-
vis [quando

Putet aper rhombusque recens, mala copia
Ægrum sollicitat stomachum; cum rapula plenus

Atque acidas mavult inulas. Necdum
abacta

Pauperies epulis regum: nam vilibus ovis; 45
Nigriæque est oleis hodie locus. Haud ita pridem
Galloni præconis erat accipensere mensa [bant?
Infamis: quid? tum rhombos minus æquora ale-
Tutus erat rhombus, tutoque ciconia nido,

Donec vos auctor docuit prætorius. Ergo 50
Si quis nunc mergos suaves edixerit assos,
Parebit, pravi docilis, Romana juvenlus.
Sordidus a tenui victu distabit, Ofello

Judice: nam frustra vitium vitaveris illud,
Si te alio pravum detorseris. Avidienus, 55

Cui Canis ex vero ductum cognomen adheret,
Quinquenque oleas est, et sylvestria corna;
Ac, nisi mutatum, parci defundere vinum; et
Cujus oedem olei nequas perferre (licebit

Ille ropitia, natales, aliove diem 60
Festos albatu celebret) cornu ipse bilibri
Caulibus instillat, veteris non parvus aceti.
Quali igitur victu sapiens utetur? et horum
Utrum imitabitur? Hac urget lupus, hac canis,
aiunt.

Mundus erit, qui non offendant sordidus, atque 65
In neutram partem cultus miser: hic neque servis,
Albuci senis exemplo, dum munia didit, [tam
Sævus erit; neque, sic ut simplex Nevius, unco-
Convivis præbebit aquam: vitium hoc quoque
magnum. 69

Accipe nunc, victus tenuis quæ quantaque secum
Affrat. In primis valeas bene; nam variæ res
Ut noceant homini, credas, memor illius escæ,
Quæ simplex olim tibi sederit: at, simul assis
Miscueris elixa, simul conchyliis turdis;
Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumult-
tum 75

Lenta feret pituita. Vides, ut pallidus omnis
Cœna deurgat dubia? Quin corpus onustum
Hæsternis vitilis animum quoque prægravat una,
Atque affligit humo divinæ particulam auræ.

Alter, ubi dicto citius curata sopori 80
Membra dedit, vegetus præscripta ad munia sur-
git. [dam;

Hic tamen ad melius poterit transcurrere quon
Sive diem festum rediens adduxerit annus,
Seu recreare volet tenuatum corpus; ubique
Accedent anni, et tractari mollis ætas 85
Inbecilla volet. Tibi quidnam accedet ad istam,
Quam puer et validus præsumis, mollietiam; seu
Lura valetudo inciderit, seu tarda senectus?

Rancidum aprum antiqui laudabant, non quia
nasus [hospes

Illis nullus erat, sed (credo) hac mente, quod
Tardius adveniens vitiatum commodius, quam 91
Integrum edax dominus consumeret. Hos utinam
inter

Heroas natum tellus me prima tulisset!
Das aliquid famæ, quæ carmine gravior aurem
Occupat humanam? grandes rhombi patinæque

Grande ferunt una cum damno dedecus: adde 96
Iratum patrum, vicinos, te tibi iniquum,
Et frustra mortis cupidum, cum deerit egenti
As, laquei pretium. Jure, inquit, Trausius istis

Jurgatur verbis: ego vestigalia magna, 100
Divitiasque habeo tribus amplas regibus. Ergo
Quod superat, non est, melius quo insumere
possis?

Cur eget indignus quisquam, te divite? quare
Templa ruunt antiqua deum? cur, improbe, caræ
Non aliquid patriæ tanto emetiris acervo? 105

Unum nimirum tibi recte semper erunt res.
O magnus posthac inimicis risus! Uterne
Ad casus dubios fides tibi certius? hic, qui
Pluribus assuerit mentem corpusque superbum;
An qui, contentus parvo metuensque futuri, 110
In pace, ut sapiens, aptarit idonea bello?
Quo magis his credas; puer hunc ego parvus
Ofellum

Integris opibus novi non latius usum,
Quam nunc accisis. Videas metato in agello,
Cum pecore et natis, fortem mercede colonum, 115
¶ Non ego, narrantem, temere edi luce profesta
Quicquam præter oculos, fumosæ cum pede pernæ:
Ac mihi, seu longum post tempus venerat hospes,
Sive operum vacuo gratos conviva per umbrem
Vicinus, bene erat, non piscibus urbe petitis, 120
Sed pullo atque hædo: tum pensilis uva secundas
Et nux ornabat mensas, cum duplici ficu:
Post hoc ludus erat culpa potatæ magistra;
Ac venerata Ceres, ita culmo surgeret alto,
Explicuit vino contractæ aëria frontis. 125
Sæviat, atque novos moveat Fortuna tumultus;
Quantum hinc imminuet? quanto aut ego parcius,
aut vos,

O pueri, nituistis, ut huc novus incola venit?
Nam propriæ telluris herum natura neque illum,
Nec me, nec quenquam, statuit. Nos expulsi ille;
Illum aut nequities, aut vafri incititia juris, 131
Postremo expellet certe vivacior hæres.
Nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli
Dictus, erat nulli proprius; sed cedit in usum
Nunc mihi, nunc alii: quocirca vivite fortes, 135
Fortiaque adversis opponite pectora rebus.

SATIRA III

Sic raro scribis, ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quæque retexens,
Iratu tibi, quod vini somni vix benignus
Nil dignum sermone canas. Quid fiet? at ipsis
Saturnalibus huc fugisti: sobrius ergo 5
Dic aliquid dignum promissis: incipe. Nil est:
Culpantur frustra calami, immeritusque labora
Iratu natus paries dis atque poetis.
Atqui vultus erat multa et præclara minantis,
Si vacuum tepido cepisset villula tecto. 10
Quorsum pertinuit stipare Platona Menandro?
Eupolin, Archilochum, comites educere tantos?
Invidiam placare paras, virtute relicta?
Contemnere miser: vitanda est improba Siren
Desidia: aut, quicquid vita meliorem parasti, 15
Ponendum æquo animo. ¶ Di te, Damasippe,
desique,
Verum ob consilium, donent tonsore. Sed unde
Tam bene me nosti? ¶ Postquam omnes res mea
Janum

Ad medium fracta est, aliena negotia curo,
Excussus propriis: olim nam quærere amabam,
Quo vafre ille pedes lavisset Sisyphus ære, ¶
Quid scalpum infabre, quid fusum durius esset:
Callidus huic signo ponebam millia centum:
Hortos egregiasque domos mercarier unus
Cum lucro noram; unde frequentia Mercuriale 25
Imposuere mihi cognomen compita. ¶ Novi:
Et morbi miror purgatum te illius. ¶ Atqui
Emovit veterem mire novus; ut solet, in cor
Trajecto lateris miseri capitisque dolore: iurget.
Ut lethargicus hic, cum sit pugil, et medicum
¶ Dum ne quid simile huic, esto ut libet. ¶ O
hone, ne te 31

Frustrare insanis et tu, stultique prope omnes,

Si quid Stertinius veri crepat; unde ego mira
Descripti docilis præcepta hæc, tempore quo me
Solatus jussit sapientem pascere barbam, 35
Atque a Fabricio non tristem ponte reverti.
Nam, male re gesta, cum vellem mittere operto
Me capite in flumen, dexter stetit, et, ¶ Cave faxis
Te quicquam indignum: pudor, inquit, te males
angit,

Insanos qui in'ter vereare insanus haberi. 40
Primum nam inquiram, quid sit, furere; hoc mi
erit in te

Solo, nil verbi, pereas quin fortiter, addam.
Quem mala stultitia, et quemcunque incititia veri
Cæcum agit, insanum Chrysiippi porticus et grex
Autumat. Hæc populos, hæc magnos formula
reges, 45

Excepto sapiente, tenet. Nunc accipe, quare
Desipiant omnes æque ac tu, qui tibi nomen
Insano posuere. Velut sylvis, ubi passim
Palantes error certo de tramite pellit,
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit; unus
utrique 50

Error, sed variis illudit partibus: hoc te
Credere modo insanum; nihilo ut sapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat. Est genus unum
Stultitiæ nihilum metuenda timentis; ut ignes,
Ut rupes fluviosque, in campo obstat queratur:
Alterum et huic varum et nihil sapientius,
ignis 56

Per medios fluviosque ruentis: clamet ænica
Mater, honesta soror, cum cognatis, pater, uxor;
Illic fossa est ingens! hic rupes maxima! serva!
Non magis audierit, quam Fufius ebrius olim, 60
Cum Ilium edormit; Catienis mille ducentis,
Mater, te appello, clamantibus. Huic ego vulgum
Errori similem cunctum insanire docebo.

Insanit veteres statuas Damasippus emendo:
Integer est mentis Damasippi creditor? esto; 65
Accipe, quod nunquam reddas mihi, si tibi dicam,
Tunc insanus eris, si acceperis: an magis excors,
Rejecta præda, quam præsens Mercurius fert?
Scribe decem a Nerio: non est satis; adde Cicutæ
Nodosi tabulas centum, mille adde catenas: 70
Effugiet tamen hæc accleratorum vincula Proteus.
Cum rapies in jus malis ridentem alienis,
Fiet aper, modo avis, modo saxum, et, cum vo
let, arbor.

Si male rem gerere insani est: contra, bene, sani,
Putidius multo cerebrum est, mihi crede, Perilli
Dictantis, quod tu nunquam rescribere possis. 76
Audire, atque togam jubeo componere, quisquis
Ambitione mala aut argenti pallet amore,
Quisquis luxuria tristive superstitione,
Aut alio mentis morbo calet; huc propius me, 80
Dum doceo insanire omnes, vos ordine adite.
Danda est hellebori multo pars maxima avaris:
Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
Hæredes Staberi summam incidere sepulcro:
Ni sic fecissent, gladiatorum dare centum 85
Damnati populo paria, atque epulum, arbitrio
Arri;

Frumenti quantum metit Africa. ¶ Sive ego
Seu recte, hoc volui; ne sis patruus mihi.
¶ Credo [ergo]

Hoc Staberi prudentem animum vidisse. ¶ Quid
Sensit, cum summam patrimoni inculpare saxo 90
Hæredes voluit? ¶ Quoad vixit, credidit ingens
Pauperiem vitium, et cavet nihil acrius; ut, si
Forte minus locuples uno quadrante perisset,
Ipse videretur sibi nequior: omnis enim res,
2 O 2

Virtus, fama, decus, divina humanaque, pulchris
Divitiis parent; quas qui contraxerit, ille 96
Clarus erit, fortis, justus. ¶ Sapiensne? ¶ Etiam:
et rex,

Et quicquid volet. Hoc, veluti virtute paratum,
Speravit magnæ landi fore. Quid simile isti
Græcus Aristippus, qui servos proicere aurum
In fœdia jussit Libya, quia tardius irent 101
Propter onus segnes? uter est insanior horum?
¶ Nil agit exemplum, litem quod lite resolvit.
¶ Si quis emat citharas, emtas comportet in
unum,

Nec studio citharæ nec Musæ deditus ulli; 105
Si scalpra et formas, non sutor; nautica vela,
Aversus mercaturis; delirus et amens

Undique dicatur merito. Qui discrepat istis,
Qui nummos aurumque recondit, nescius uti 109
Compositis, metuensque velut contingere sacrum?
Si quis ad ingentem frumenti semper acervum
Porrectus vigilet cum longo fuste; neque illinc
Audeat esuriens dominus contingere granum,
Ac potius foliis parvus vescatur amaris:

Si, positus intus Chii veterisque Falerni 115
Mille cadis—nihil est, tercentum millibus, acre
Potet acetum: age, si et stramentis incubet unde-
ocoginta annos natus, cui stragula vestis,
Blatatum ac tinearum epula, putrescat in arca;
Nimirum insanus paucis videatur, ex quod 120
Maxima pars hominum morbo jaciatur eodem.
Filius aut etiam hæc libertus ut ebibat hæres,
Dis inimice senex, custodis? ne tibi desit?

Quantulum enim summæ curtabit quisquedierum,
Ungere si caules oleo meliore, caputque 125
Cœperis impexa fœdum porrigine? Quare,
Si quidvis satis est, perjuras, surripis, aufers
Undique? tun' sanus? Populum si cadere saxis
Incipias, servosve tuo quos ære pararis,
Insanum te omnes pueri clamantque puellæ: 130
Cum laqueo uxorem interimis, matremque veneno,
Incolumi capite es? ¶ Quid enim? ¶ Neque tu
hoc facis Argis,

Nec ferro ut demens genitricem occidis Orestes.
An tu reris eum occisa insanisse parente?
Ac non ante malis dementem actum Furis, quam
In matris jugulo ferrum tepefecit acutum? 136
Quin, ex quo est habitus male tutæ mentis
Orestes,

Nil sane fecit quod tu reprehendere possis:
Non Pyladen ferro violatæ aususve sororem
Electram; tantum malediciti utrique, vocando 140
Hanc, Furiam; hunc, aliud, jussit quod splendida
bilis

Pauper Opimius argenti positi intus et auri,
Qui Veien'anum festis potare diebus
Campana solitus trulla, vappamque profestis,
Quondam lethargo grandi est oppressus, ut hæres
Jam circum loculos et claves lætus ovansque 146
Curreret. Hunc medicus multum celer atque
fidelis

Excitat hoc pacto; mensam poni jubet, atque
Effundi saccos nummorum, accedere plures
Ad numerandum; hominem sic erigit: addit et
illud, 150

Ni tua custodia, avidus jam hæc auferet hæres.
¶ Men' vivo? ¶ Ut vivas igitur, vigila: hoc age.
¶ Quid vis?

¶ Deficient inopem venæ te, ni cibis atque
Ingens accedat stomacho futura ruenti.
Tu cessas? agendum; sume hoc ptisanarium
oryzæ. 155

¶ Quanti emtas? ¶ Parvo. ¶ Quanti ergo? ¶ Or-
tussibus. ¶ Eheu!

Quid refert, morbo, an furtis, pereamve rapinis?
¶ Quisnam igitur sanus? ¶ Qui non stultus.

¶ Quid avarus? [avarus;
¶ Stultus et insanus. ¶ Quid? si quis non sit
Continuo sanus? ¶ Minime. ¶ Cur, Stoice?
¶ Dicam. 160

Non est cardiacus (Craterum dixisse putato)
Hic ager. Recte est igitur, surgeatque? negabit;
Quod latus aut renes morbo tententur acuto.
Non est perjurus, neque sordidus; immolet æquis
Hic porcum Laribus: verum ambitiosus et au-
dax; 165

Naviget Anticyram: quid enim differt, barathrone
Dones quicquid habes, an nunquam utare paratis?
Servius Oppidius Canusi duo prædia, dives
Antiquo censu, natis divisisse duobus
Fertur, et hæc moriens pueris dixisse vocatis 170
Ad lectum: Postquam te talos, Aule, nucesque
Ferre sinu laxo, donare et ludere vidi;
Te, Tiberi, numerare, ca: is abscondere tristem;
Extimui, ne vos ageiet vesania discors;

Tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam. 175
Quare, per divos oratus uterque Penates,
Tu cave ne minuas; tu, ne majus facias id
Quod satis esse putat pater, et natura coeret.

Præterea, ne vos titillet gloria, jure-
jurando obstringam ambo: uter ædilis fueritve
Vestrum prætor, is intestabilis et sacer esto. 181
In cicere atque faba bona tu perdasque lupinis,
Latus ut in Circo spatieri, aut æneus ut ates,
Nudus agris, nudus nummis, insane, paternis?
Scilicet ut planus, quos fert Agrippa, feras tu
Astuta ingenuum vulpes imitata leonem? 186
¶ Ne quis humasse velit Ajacem, Atrida, vetas
cur?

[æquam
¶ Rex sum. ¶ Nil ultra quero plebeius. ¶ Et
Ita imperito; at si cui videor non justus, inulto
Dicere, quod sentis, permitto. ¶ Maxime regum,
Di tibi dent capta classem reducere Troja? 191
Ergo consulere, et mox responderet licebit?
¶ Consule. ¶ Cur Ajax heros ab Achille æ-
cundus

Putescit, toties servatis clarus Achivis?
Gaudet ut populus Priami Priamusque inhumato,
Per quem tot juvenes patrio caruere sepulcro? 196
¶ Mille ovium insanus morti dedit, inclytum
Ulixum

Et Menelaum una mecum se occidere clamans.
¶ Tu cum pro vitula statuis dulcem Aulide na-
tam

Ante aras, spargisque mola caput, improbe, salsa,
Rectum animi servas? ¶ Quorsum? ¶ Insanus
quid enim Ajax 201

Fecit, cum stravit ferro pecus? abstinuit vinum
Uxore et nato: mala multa precatus Atridis,
Non ille aut Teucrum, aut ipsum violavit Ulix-
em. 204

¶ Verum ego, ut hærentes adverso littore naves
Eriperem, prudens placavi sanguine divos.

¶ Nempe tuo, furiose. ¶ Meo; sed non furiosus.
¶ Qui species alias veri, scelerisque tumultu
Permixtas capiet, commotus habebitur; atque,
Stultitiane erret, nihilum distabit, an ira. 210

Ajax cum immeritis occidit, desipit, agnos?
Cum prudens scelus ob titulos admittit inanes,
Stas animo? et purum est, vitio tibi cum tumi-
dum est cor?

Si quis lectica nitidam gestare amet agnam,

Huic vestem, ut natæ, paret ancillas, paret aurum;
Rufam et Rufillam appellet, fortique marito 216
Destinet uxorem; interdicto huic omne adimat jus
Prætor, et ad sanos abeat tutela propinquos.
Quid? si quis natam pro muta devovet agna,
Integer est animi? ne dixeris. Ergo, ubi prava 220
Stultitia, hic est summa insaniam; qui sceleratus,
Et furiosus erit: quem cepit vitrea fama,
Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.
Nunc, age, luxuriam et Nomentanum arripe me-
cum;

Vincet enim stultos ratio insanire nepotes. 225
Hic, simul accepit patrimoni mille talenta,
Edicit, piscator uti, pomarius, auceps,
Ungentarius, ac Tuaci turba impia vici,
Cum scurris fartor, cum Velabro omne Macellum,
Mane domum veniant. Quid tum? Venere fre-
quentes: 230

Verba facit leno, Quicquid mihi, quicquid et ho-
rum [vel cras.

Cuique domi est, id crede tuum: et vel nunc pete,
Accipe, quid contra juvenis responderit æquus:
Tu nive Lucana dormis ocreatus, ut aprum
Conem ego; tu pisces hiberno ex æquore vellis;
Segnis ego, indignus qui tantum possideam:
aufer: 236

Sume tibi decies; tibi tantumdem; tibi triplex,
Unde uxor media currit de nocte citata.
Filius Æsopi detractam ex aure Metellæ,
Scilicet ut decies solidum exsorberet, aceto 240
Diluit insignem baccam; qui sanior, ac si
Illud idem in rapidum flumen jaceretve cloacam?
Quinti progenies Arri, par nobile fratum,
Nequitia et nugis pravorum et amore gemellum,
Luscinias soliti impenso prandere coentias; 245
Quorsum abeant? sanin? cretâ, an carbone no-
tandi?

Ædificare casas, postolito adungere mures,
Ludere par impar, equitare in arundine longa,
Si quem delectet barbatum, amentia verset.
Si puerilis his, ratio esse evincet, amare; 250
Nec quicquam differre, utrumne in pulvere, trimus
Quale prius, ludas opus, an meretricis amore
Sollicitus piores; quæro, faciasne, quod olim
Mutatus Polemon? ponas insignia morbi,
Fasciolas, cubital, focalia, potus ut ille 255
Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas,
Postquam est impransi correptus voce magistri?
Porrigis irato puero cum poma, recusat:
Sume, Catelle; negat: si non des, optat. Amator
Exclusus qui distat, agit ubi secum, eat, an non,
Quo rediturus erat non accessitus, et hæret 261
Invisis foribus? Ne nunc, cum me vocat ultro,
Accedam? an potius mediter finire dolores?
Excluit, revocat: redeam? non, si obsecret. Ecce
Servus, non paulo sapientior; () here, quæ res 265
Nec modum habet neque consilium, ratione mo-
doque [bellum,

Tractari non vult. In amore hæc sunt mala;
Pax rursum; hæc si quis, tempestatis prope ritu
Mobilia, et cæca fluitantia sorte, laboret
Reddere certa sibi, nihilo plus explicet, ac si 270
Insanire paret certa ratione modoque
Quid? cum, Picenis excerptis semina pomis,
Gaudes, si cameram percussit forte, penes te es?
Quid? cum balba feris annoso verba palato,
Ædificante casas qui sanior? Adde cruorem 275
Stultitiæ, atque ignem gladio scrutare: modo,
inquam,

Hellade percussa, Marius cum præcipitât se,

Cerritus fuit? an commotæ crimine mentis
Absolves hominem, et sceleris damnabis eundem.
Ex more imponens cognata vocabula rebus? 280
Libertinus erat, qui circum compita siccus
Lautis mane senex manibus currebat; et, Unum
(Quiddam magnum addens) unum me surpile
morti,

Dis etenim facile est, orabat: sanus utrisque
Auribus atque oculis; mentem, nisi litigiosus, 285
Exciperet dominus, cum venderet. Hoc quoque
vulgus

Chrysippus ponit fecunda in gente Meneni.
Jupiter, ingentes qui das adimisque dolores,
Mater ait pueri mensæ jam quinque cubantis,
Frigida si puerum quartana reliquerit, illo 290
Mane die, quo tu indicis jejunia, nudus
In Tiberi stabit. Casus medicusve levarit
Ægrum ex præcipiti, mater delira necabit
In gelida fixum ripa, febrimque reducet:
Quone malo mentem concussa? timore deorum.
Hæc mihi Stertinius, sapientum octavus, amico
Arma dedit, posthac ne compellerer inultus. 297
Dixerit insanum qui me, totidem audiet; atque
Respicere ignoto discet pendentia tergo.

¶ Stoice, post damnum sic vendas omnia pluri:
Qua me stultitia (quoniam non est genus unum) 301
Insanire putas? ego nam videor mihi sanus.

¶ Quid? caput abscissum demens cum portat
Agave

Nati infelicit, sibi tum furiosa videtur?

¶ Stultum me fateor, (liceat concedere veris) 305
Atque etiam insanum; tantum hoc edisere, quo
me

Ægrotare putes animi vitio? ¶ Accipe: primum
Ædificas, hoc est, longos imitaris, ab imo
Ad summum totus moduli bipedalis; et idem
Corpore majorem rides Turbonis in armis 310
Spiritus et incessum; qui ridiculus minus illo?
An, quodcumque facit Mæcenas, te quoque verum
est,

Tanto dissimilem, et tanto certare minorem?
Absentis ranae pullis vituli pede pressa,
Unus ubi effugit, matri denarrat, ut ingens 315
Bellua cognatos eliserit. Illa rogare,
Quantane? num tantum, sufflans te, magna fuis-
set? [atque

¶ Major dimidio. ¶ Num tanto? Cum magis
Se magis inflaret; Non, si te ruperis, inquit, 319
Par eris. Hæc a te non multum albudit imago.
Adde poemata nunc; hoc est, oleum adde camino;
Quæ si quis sanus fecit, sanus facis et tu.
Non dico horrendam rabiem. ¶ Jam desi

¶ Cultum

Majorem censu. ¶ Teneas, Damasippe, tuis te.
¶ Mille puellarum, puerorum mille furores. 325
¶ O major, tandem parcas, insane, minori.

SATIRA IV.

Unde, et quo Catus? ¶ Non est mihi tempus
aventi

Ponere signa novis præceptis, qualia vincunt
Pythagoran, Anytique reum, doctumque Platona.

¶ Peccatum fateor, cum te sic tempore lævo
Interpellarim: sed des veniam bonæ, oro. 5

Quod si intercederit tibi nunc aliquid, repetes
mox;

Sive est naturæ hoc, sive artis; mirus utroque.
¶ Quin id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem;

Utpote res tenues, tenui sermone peractas.

¶ Ede hominis nomen; simul et, Romanus an hospes. 10

¶ Ipsa memor præcepta canam; celabitur auctor. Longa quibus facies ovis erit, illa nemento, Ut succi melioris, et ut magis alma rotundis, Ponere: namque marem cohibent callosa vitellum.

Caule suburbano, qui siccis crevit in agris 1
Dulcor; irriguo nihil est elutus horto.
Si vespertinus subito te oppresserit hospes,
Ne gallina malum responset dura palato,
Doctus eris vivam mixto mersare Falerno;
Hoc teneram faciet. Pratensibus optima fungis 20
Natura est: aliis male creditur. Ille salubres
Æstates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, ante gravem quæ legerit arbore solem.
Auffidus forti miscebat mella Falerno,

Mendose; quoniam vacuis committere venis 25
Nil nisi lene decet: leni præcordia mulso
Prolueris melius. Si dura morabitur alvus,
Mytilus et viles pellent obstantia conchæ,
Et lapathi brevis herba, sed albo non sine Coo.
Lubrica nascentes implent conchyliæ lunæ. 30
Sed non omne mare est generosæ fertile testæ.
Murice Baiano melior Lucrina pælo is:
Ostræa Circeis, Miseno oriuntur echini;
Pectinibus patulus jactat se molle Tarentum.
Nec sibi cœnarum quisvis temere arriget artem.
Non prius exacta tenui ratione saporum. 36
Nec satis est cara pisces avertere mensa,

Ignarum quibus est jus aptius, et quibus assis
Languidus in cubitum jam ac conviva reponet
Umbra, et iligna nutritus glande, rotundas 40
Curvet aper lances carmen vitantis ineitem:
Nam Laurens malus est, ulvis et arundine pinguis.
Vinea submittit capreas non semper edules.
Fecundæ leporis sapiens sectabitur armos.
Piscibus atque avibus quæ natura et foret ætas,
Ante meum nulli patuit quæstia palatum. 46
Sunt quorum ingenium nova tantum crustula promit.

Nequamquam satis in re una consumere curam;
Ut si quis solum hoc, mala ne sint vina, labore,
Quali perfundat pisces securus olivo. 50

Massica si cœlo supponas vina sereno,
Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur aura,
Et decedet odor nervis inimicus; at illa
Integrum perdunt lino vitata saporum.
Surrentina vafer qui miscet fræce Falerna 55
Vina, columbino limum bene colligit ovo;
Quatenus ima petit volvens aliena vitellus.
Tostis marcentem squillis recreabis et Afia
Potorem cochleæ; nam lactuca innatat acri
Post vinum stomacho: perna magis ac magis hillis
Flagitat in morsus refecti; quin omnia malit 61
Quæcunque immundis fervent illata popinis.
Est operæ pretium duplicis pernoscere juris
Naturam: simplex e dulci constat olivo,

Quod pingui miscere nero murique decebit, 65
Non alia quam qua Byzantia putuit orca.
Hoc ubi confusum sectis inserbuit herbis,
Corycioque croco sparsum stetit; insuper addes
Pressa Venafrana quod bacca remisit olivæ.
Piceis cedunt pomis Tiburtiæ succo; 70
Nam facie præstant. Venucula convenit ollis;
Rectius Albenam fumo duraveris uvam.

Hanc ego cum malis ego fecem primus et halec,
Primus et invenio piper album, cum sale nigro
Incretum, puris circumposuisse catillis. 75
Immane est vitium, dare millia terna macello,

Angustoque vagos pisces urgere catino.

Magna movet stomacho fastidia, seu puer unctus
Tractavit calicem manibus, dum furta ligorrit; 80
Sive gravis veteri crateræ limus adhaeret.
Vilibus in scopis, in mappis, in acobæ, quantum
Consistit sumtus? neglectis, flagitium ingens.
Ten' lapides varios lutulenta radere palma,
Et Tyrias dare circum illota toralia vestes;
Oblitum, quanto curam sumtumque minorem 85
Hæc habeant, tanto reprimi justius illis,
Quæ nisi divitibus nequeant contingere mensis?
¶ Docte Cati, per amicitiam divosque rogatus,
Ducere me auditum, perges quocunque, memento
Nam quamvis referas memori mihi pectore cuncta,
Non tamen interpres tantundem juberis: adde 91
Vultum habitumque hominis; quem tu vidiſſe

beatuſſe,
Non magni pendis, quia contigit: at mihi cura
Non mediocriſſi inest, fontes ut adire remotos,
Atque haurire queam vitæ præcepta beatæ. 95

SATIRA V.—In Captatores et Hæredipetas.

Hoc quoque, Tiresia, præter narrata, petenti
Responde, quibus amissas reparare queam res
Artibus atque modis. Quid rides? ¶ Janine

doloso
Non satis est Ithacam revelui, patriosque penates 4
Adspicere? ¶ O nulli quicquam mentite, vides ut
Nudus inopique domum redeam, te vate; neque
illuc

Aut apotheca procis intacta est, aut pecus: atqui
Et genus et virtus, nisi cum re, vilior alga est.
¶ Quando pauperiem, missis ambagibus, horres;
Accipe, qua ratione queas dtescere. Turdus, 10
Sive aliud primum, dabitur tibi; devolet illuc
Res ubi magna nitet, domino sene; dulcia poma,
Et quocunque feret cultus tibi fundus honores
Ante Larem gustet venerabilior Lare dives;
Qui quamvis perjurus erit, sine gente, cruentus 15
Sanguine fraterno, fugitivus; ne tamen illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses.

¶ Utne tegam spurco Damæ latus? haud ita Trojæ
Me gessi, certans semper melioribus. ¶ Ergo
Pauper eris. ¶ Fortem hoc animum tolerare ju-
bebo: 20

Et quondam majora tuli. Tu protinus, unde
Divitias ærisque ruam, dic, augur, acervos.

¶ Dixi equidem, et dico. Captes astutus ubique
Testamenta senum: neu, si valet unus et alter
nsidiatorem pærosos fugerit hamo, 25
Aut spem deponas, aut artem illusus omittas.
Magna minore foro ai res certabitur olim,
Vivet uter locuples sine natis, improbus ultro
Qui meliorem audax vocet in jus, illius esto
Defensor: fama civem causaque priorem 30
Sperne, domi si natus erit fecundæ conjux.
Quinte, puta, aut Publi, (gaudent prænomine
molles

Auriculæ) tibi me virtus tua fecit amicum:
us auceps novi, causas defendere possum:
Eripiet quisvis oculos citius mihi, quam te 35
Contentum quassa nuce pauperet: hæc mea cura
est, [atque

Ne quid tu perdas, neu sis jocus. Ire domum
Pelliculam curare jube; si cognitor ipse,
Perista, atque obdura, seu rubra Canicula findet
Infantes statuas, seu pingui tentus oraso 40
Furius hibernas cana nive conspuet Alpes. [gens
Nonne vides (aliquis cubito stantem prope tan-
'nquiet) ut patiens, ut amicus aptus, ut acer?]

Plares amabant thynni, et cetera crescent.
 Si cui præterea validus male filius in re 45
 Præclara sublati aletur; ne manifestum
 Cœlibis obsequium nudet te, leniter in spem
 Arrepe officiosus, ut et scribare secundus
 Hæres, et, si quis casus puerum egerit Orco,
 In vacuum venias: perraro hæc alea fallit. 50
 Qui testamentum tradet tibi cunque legendum,
 Abnuere, et tabulas a te removere memento;
 Sic tamen, ut limis rapias, quid prima secundo
 Cera velit versu; solus, multisne coheres,
 Veloci percurrere oculo. Plerumque recoctus 55
 Scriba ex quinqueviro corvum deludet hiantem,
 Captatorque dabit risus Nasica Corano. [endo ?
 ¶ Num furia? an prudens ludis me, obscura ca-
 ¶ O Laertiade, quicquid dicam, aut erit, aut non:
 Divinare etenim magnus mihi donat Apollo. 60
 ¶ Quid tamen ista vellet sibi fabula, si licet, ede.
 ¶ Tempore quo juvenis Parthis horrendus, ab alto
 Demiasum genus Ænea, tellure marique
 Magnus erit, forti nubet procera Corano
 Filia Nasica, metuensis reddere solum. 65
 Tum gener hoc faciet; tabulas socio dabit, atque
 Ut legat orabit: multum Nasica negatas
 Accipiet tandem, et tacitus leget; invenietque
 Nil sibi legatum, præter plorare, suisque.
 Illud ad hæc jubeo; mulier si forte dolosa 70
 Libertusve senem delirum temperet, illis
 Accedas socius: laudes, lauderis ut absens
 Adjuvat hoc quoque; sed vincit longe prius ipsum
 Expugnare caput. Scribet mala carmina vecors?
 Laudato: scortator erit? cave te roget. ultio 75
 Penelope facilia potiori trade. ¶ Putasne,
 Perduci poterit tam frugi tamque pudica,
 Quam nequiere proci recto depellere cursu?
 ¶ Venit enim magnum donandi parca juvenus,
 Nec tantum Veneris quantum studiosa culinæ: 80
 Sic tibi Penelope fugi est, quæ, si senel uno
 De senè gustarit tecum partita lucellum,
 Ut canis, a corio nunquam absterrebitur uncto.
 Me senè, quod dicam, factum, est; anus improba
 Thebis
 Ex testamento sic est elata; cadaver 85
 Uncum oleo largo nudis humeris tulit hæres;
 Scilicet elabi si posset mortua, (credo)
 Quod nimium institerat viventi. Cautus adito:
 Neu desis operæ, neve immoderatus abundes.
 Difficile et morosum offendit garrulus: ultra 90
 Non etiam sileas. Davus sis comicus, atque
 Stes capite obstipo, multum similis tuenti.
 Obsequio grassare: mone, si increbuit astra,
 Cautus uti velit carum caput: extrahere turba,
 Oppositis humeris: aurem substringe loquaci. 95
 Importunus amat laudari? donec Ohe! jam
 Ad cœlum manibus sublati, dixerit, urge; et
 Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.
 Cum te servitio longo cura que levavit;
 Et certum vigilans, Quartæ esto partis Ulixes,
 Audieris, hæres: Ergo nunc Dama sodalis 101
 Nusquam est? unde mihi tam fortem, tamque
 fidelem? [Est
 Sparge subinde; et, si paulum potes, illacrymare.
 Gaudia prodentem vultum celare. Sepulcrum,
 Permissum arbitrio, sine sordibus extruere: funus
 Egregie factum laudet vicinia. Si quis 106
 Forte cohæredum senior male tussiet, huic tu
 Dic, ex parte tua, seu fundi sive domus sit
 Emor, gaudentem nummo te addicere. Sed me
 Imperiosa trahit Proserpina: vive valque. 110

SATIRA VI.—*Horatii Votum.*

Hoc erat in votis; modus agri non ita magnus,
 Hortus ubi, et tecto vicinus jugis aquæ fons,
 Et paulum sylvæ super his foret. Auctius atque
 Di melius fecere: bene est: nil amplius oro,
 Maia nate, nisi ut propria hæc mihi munera faxis.
 Si neque majorem feci ratione mala rem, 6
 Nec sum facturus vitio culpave minorem;
 Si veneror stultus nihil horum; O si angulus ille
 Proximus accedat, qui nunc denormat agellum?
 O si unam argenti fors quæ mihi monstrat! ut
 illi, 10
 Thesauro invento qui mercenarius agrum
 Illum ipsum mercatus aravit, dives amico
 Hercule; si, quod adest, gratum juvat; hac præce
 te oro,
 Pingue pecus domino facias, et cætera, præter 14
 Ingenium; utque soles, custos mihi maximus
 adsis. [movi,
 Ergo ubi me in montes et in aciem ex urbe re-
 (Quid prius illustrem satris musaque pedestri?)
 Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus Auster,
 Auctumnusque gravis, Libitinæ quæstus acerbæ.
 Matutine pater, seu Jane libentius audis, 20
 Unde homines operum primos vitæque labores
 Instituunt, (sic dis placitum) tu caminis esto
 Principium: Romæ sponsorem me rapis. ¶ Eja,
 Ne prior officio quisquam respondeat, urge:
 Sive Aquilo radit terras, seu bruma nivalem 25
 Interiore diem gyro trahit, iis necesse est.
 ¶ Postmodo, quod mi obsit, clare certumque
 locuto,
 Luctandum in turba; facienda injuria tardis.
 ¶ Quid vis, insane? et quas res agis improbus?
 urge
 Iratus precibus; tu pulses omne quod obstat, 30
 Ad Mæcenatem memori si mente recurras.
 ¶ Hoc juvat, et meli est; non mentiar. At simul
 atra
 Ventum est Esquilias, aliena negotia centum
 Per caput et circa salunt latus. Ante secundam
 Roscius orabat sibi adesses ad Putcal cras. 35
 De re communi scribæ magna atque nova te
 Orabant hodie meminisses, Quinte, reverti.
 Imprimat his cura Mæcenas signa tabellis.
 Dixeris, Experiat: Si vis, potes, addit, et instat.
 Septimus octavo propior jam fugerit annus, 40
 Ex quo Mæcenas me cœpit habere suorum
 In numero, duntaxat ad hoc, quem tollere rheda
 Vellet, iter faciens, et cui concedere nugas
 Hoc genus; Hora quota est? Threx est Gallina
 Syro par?
 Matutina parum cautos jam frigora mordent; 45
 Et quæ rimosa bene deponuntur in aure.
 Pertotum hoc tempus subjectioni in diem et horam
 Invidiæ. Noster ludæ spectaverat una;
 Luserat in Campo; Fortunæ filius; omnes.
 Frigidus a Rostis manat per compita rumor: 50
 Quicunque obviis est, me consulit; ¶ O bone,
 (nam te
 Scire, deos quoniam propius contingis, oportet)
 Num quid de Dacis audisti? ¶ Nil equidem. ¶ Uti tu
 Semper eris derisor! ¶ At omnes di exagitant me,
 Si quicquam. ¶ Quid? militibus promissa Tri-
 quetra 55
 Prædia Cæsar, an est Italia, tellure daturus?
 Juvantem me scire nihil mirantur, ut unum
 Scilicet egregii mortalem atque silenti.
 Perditur hæc inter misero lux, non sine votis

O rus, quando ego te adspiciam? quandoque
licebit, [horis,
Nunc veterum libris, nunc somno et insertibus
Ducere sollicitus jucunda oblivio vitæ?
O quando faba Pythagoræ cognata, simulque
Uncia satis pingui ponentur oluscula lardo?
O noctes consequere dum! quibus ipse, meique, 65
Ante larem proprium vescor, vernasque procaces
Pasco libatis dapibus. Prout cuique libido est,
Siccant inæquales calices conviva, solutus
Legibus insanis: seu quis capit acria fortis
Pocula, seu modicis uvescit lætius. Ergo 70
Sermo oritur, non de villis domibusve alienis,
Nec, male neque Lepos saltet; sed quod magis
ad nos

Pertinet, et nescire malum est, agitamur: utrumne
Divitiis homines, an sint virtute beati?
Quidve ad amicitias, usus rectumne, trahat nos? 75
Et quæ sit natura homini? summumque quid ejus?
Cervix hæc inter vicinus garrit aniles
Ex re fabellas. Si quis nam laudat Arelli
Sollicitas ignarus opes, sic incipit: ¶ Olim
Rusticus urbanum murem mus pauperce testur 80
Accepisse cavo, veterem vetus hospes amicum;
Asper, et attentus quæsit, ut tamen arctum
Solveret hospitii animum. Quid multa? neque
ille

Sepositi ciceris, nec longæ invidit avenæ:
Aridum et ore ferens acinum semesaque lardi 85
Frustra dedit, cupiens varia fastidia cœna
Vincere tangentis male singula dente superbo;
Cum pater ipse domus palca porrectus in horna
Esset ador loliumque, dapis meliora relinquens.
Tandem urbanus ad hunc, Quid te juvat, inquit,
amice, 90

Prærupti memoris patientem vivere dorso?
Vis tu homines urbemque feris præponere sylvis?
Carpe viam (mihi crede) comes, terrestria quando
Mortales animas vivunt sortita, neque ulla est
Aut magno aut parvo leti fuga: quo, bone, citca,
Dum licet, in rebus jucundis vive beatus; 96
Vive memor quam sis ævi brevis. Hæc ubi dicta
Agrestem pepulere, domo levis exiit: inde
Ambo propositum peragunt iter, urbis aventes
Mœnia nocturni subrepere. Jamque tenebat 100
Nox medium cœli spatium, cum ponit uterque
In locuplete domo vestigia; rubro ubi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos,
Multaque de magna superessent fercula cœna,
Quæ procul exstructis inerant hesternæ canistris.
Ergo ubi purpurea porrectum in veste locavit 106
Agrestem, veluti succinctus cursitat hospes,
Continuatque dapes; neron vernaliter ipsis
Fungitur officiis, piæ lambens omne quod affert.
Ille cubans gaudet mutata sorte, bonisque 110
Rebus agit lætum convivam; cum subito ingens
Valvarum strepitus lectis excussit utrumque.
Currere per totum pavidi conclave; magisque
Exanimæ trepidare, simul domus alta Molossia
Personant canibus. Tum rusticus, laud mihi vita
Est opus hac, ait; et valeas: me sylva cavasque
Tutus ab insidiis tenui solabitur ervo. 117

SATIRA VII.

Jamdudum ausculto; et cupiens tibi dicere servus
Pauca, reformido. ¶ Davusne? ¶ Ille, Davus,
amicum [est,
Mancipium domino, et frugi, quod sit satis; hoc
Ut vitale putes. ¶ Age, libertate Decembris
(Quando ita majores voluerunt) utere; narra. 5

¶ Pars hominum vitiis gaudet constanter, et arget
Propositum; pars multa natat, modo recta ca-
pessens,

Interdum pravus obnoxia. Sæpe notatus
Cum tribus annellis, modo læva Priscus inani,
Vixit inæqualis, clavum ut mutaret in horna; 10
Ædibus ex magnis subito se conderet, unde
Mundior exiret vix libertinus honeste:
Jam mæchus Romæ, jam mallet doctor Athenis
Vivere, Vertumnis, autique plebis; et idem,
Scurra Volanerius, postquam illi justa cheragra
Contudit articulos, qui pro se tolleretur atque 16
Mitteret in phimum talos, mercede diurna
Conductum pavit; quanto constantior idem
In vitiis, tanto levius miser ac prior illo,
Qui jam contento, jam laxo fune laborat. 20

¶ Non dices hodie, quorsum hæc tam putida
tendant, [¶ Laudas

Furcifer? ¶ Ad te, inquam. ¶ Quo pacto, pessime?
Fortunam et mores antiquæ plebis; et idem,
Si quis ad illa deus subito te agat, usque recuses;
Aut quia non sentis, quod clamas, rectius esse, 25
Aut quia non firmus rectum defendis, et hæres.
Nequicquam cœno cupiens evellere plantam.
Romæ rus opas; absentem rusticus urbem
Tollis ad astra levias. Si nusquam es forte vocatus
Ad cœnam, laudas securum olus: ac, velut us-
quam 30

Vinctus eas, ita te felicem dicis, amasque,
Quod nusquam tibi sit potandum. Jusserit ad se
Mecænus serum sub lumina prima venire
Convivam; Nemon' oleum fert ocysus? æquis 35
Audit? cum magno blateras clamore, furisque.
Milvius ut scurræ, tibi non referenda precati,
Discedunt. Etenim fateor me, dixerit ille,
Duci ventre levem; nasum nidore supinor;
Imbecillus, iners, si quid vis, adde, popino.
Tu, cum sis quod ego, et fortassis nequior, ultro
Insectere, velut melior? verbisq; decoris 41
Obvolvas vitium? Quid, si me stultior ipso
Quingentis emto drachmis deprenderis? Aufer
Me vultu terrere; manum stomachumque teneto.
Dum, quæ Crispini docuit me janitor, edo. 45
Te conjux aliena capit, meretricula Davum:
Peccat uter nostrum cruce dignus? Acris ubi me
Natura incendit, sub clara nuda lucerna
Quæcunque excepit turgentis verbera caudæ,
Clunibus aut agitavit equum lasciva supinor, 50
Dimittit neque famosum, neque sollicitum, ne
Ditior aut formæ melioris meiat eodem.

Tu cum, projectis insignibus, annulo equestri,
Romanoque habitu, prodis ex judice Dana
Turpis, odoratum caput obscurate lacerna, 55
Non es quod simulas? Metuens induceris, atque
Altercante libidinibus tremis ossa pavore.

Quid referi, ut virgie, ferroque necari,
Auctoratus eas; an turpi clausus in arca,
Quo te demisit peccati conscia herilis 60
Contractum, genibus tangas caput? Estne marito
Matronæ peccantis in ambo justa potestas?
In corruptore vel justior: illa tamen se
Non habitu mutavit loco, peccavit superne,
Cum te formidet mulier, neque credat amanti. 65
Ibis sub furcam prudens, dominoque furenti
Committes rem omnem, et vitam, et cum corpore
famam.

Evasti? credo metues, doctusque cavebis.
Quæres quando iterum paveas, iterumque perire
Possis. O toties servus! quæ bellus ruptis, 70
Cum semel effugit, reddit se prava calenis?

Non sum mœchus, ais: neque ego (hercule) fur,
ubi vasa

Prætere sapiens argentea: tolle periculum,
Jam vaga prosiliet frenis natura remotis. 74

Tunc mihi dominus, rerum imperiis hominumque
Tot tantisque minor? quem ter vindicta qua-
terque

Imposita haud unquam misera formidine privet?
Adde super, dictis quod non levius valeat; nam
Sive vicarius est, qui servo paret, (uti mos
Vester ait,) seu conservus; tibi quid sum ego?
nempe 80

Tu, mihi qui imperitas, aliis servis miser, atque
Ducis, ut nervis alienis mobile lignum.

Quisnam igitur liber? Sapiens, sibi qui im-
periosus; [terrent;

Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula
Responsare cupidinibus, contemnere honores 85
Fortis; et in se ipso totus, teies atque rotundus,
Externi ne quid valeat per læve morari;
In quem manca ruit semper Fortuna. Potesne
Ex his, ut proprium, quid noscere? Quæque ta-
lenta

Poscit te mulier; vexat, foribusque repulsum 90
Perfundit gelida: rursus vocat: eripo turpi
Colla iugo: Liber, liber sum, dic age. Non quis;
Urget enim dominus mentem non lenis, et acres
Subjectat lasso stimulos, versatque negantem.
Vel cum Pausiaca torpes, insane, tabella, 95
Qui peccas minus atque ego, cum Fulvi Rutu-
bæque,

Aut Placideiani contento poplite miror
Prælia rubrica picta aut carbone, velut si
Re vera pugnent, feriant, vitæque moventes
Arma viri? Nequam et cessator Davus; at ipse
Subtilis veterum judex et callidus audis. 101

Nil ego, si ducor libo fumante; tibi ingens
Virtus atque animus cœnis responsat opimis?

Obsequium ventris mihi perniciosius est; cur?
Tergo plector enim; qui tu impunitior illa, 105

Quæ parvo sumi nequeunt, opsonia captas?
Nempe inamarescent epulæ sine fine petita,

Illusque pedes vitiosum ferre recusant
Corpus. An hic peccat, sub noctem qui puer uvam

Furtiva mutat strigili; qui prædia vendit, 110
Nil servile, gulæ parens, habet? Adde, quod idem
Non horam tecum esse potes; non otia recte

Ponere; teque ipsum vitas, fugitivus ut erro,
Jam vino querens, jam somno fallere curam;

Frustra: nam comes atra præmit, sequiturque
fugacem. 115

¶ Unde mihi lapidem? ¶ Quorsum est opus?
¶ Unde sagittas? [hinc te

¶ Aut insanit homo, aut versus facit. ¶ Ocius
Ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.

SATIRA VIII.

Ut Nasidieni juvit te cœna beati?

Nam mihi, quærenti convivam, dictus here illic
De medio potare die. ¶ Sic, ut mihi nunquam

In vita fuerit melius. ¶ Da, si grave non est,
Quæ prima iratum ventrem placaverit esca. 5

¶ In primis Lucanus aper: leni fuit Austro
Captus, ut aiebat cœnæ pater; acria circum

Ravola, lactucæ, radices, qualia lassum
Pervellunt stomachum, siser, haleb, fæcula Coa.

His ubi sublati puer alte cinctus acernam 10
Gausape purpureo mensam pertersit, et alter
Sublegit quodcumque jaceret inutile, quodque

Posset cœnantes offendere; ut Attica virgo

Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes
Cæcuba vina ferens; Alcon, Chium maris expertus
Hic herus; Albanum, Mæcenas, sive Falernum, 16
Te magis appositis delectat; habemus utrumque
¶ Divitias miseras! Sed quæis cœnantibus una,
Fundani, pulchre fuerit tibi, nosse laboro.

¶ Summus ego, et prope me Vicius Thurinus, et
infra 20

(Si memini) Varius; cum Servilio Balatrone
Vibidius, quos Mæcenas adduxerat umbras.

Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra,
Ridiculus totas simul obsorbere placentas.

Nomentanus ad hoc, qui, si quid forte lateret, 25
Indice monstrare digito: nam cætera turba,
Nos, inquam, cœnamus aves, conchyliis, pisces,

Longe dissimilem noto celantia succum;
Ut vel continuo patuit, cum passeris atque

Ingustata mihi porrexerat ilia rhombi. 30
Post hoc me docuit, melimela rubere minorem
Ad lunam delecta: quid hoc intersit, ab ipso

Audieris melius Tum Vibidius Balatoni:
Nos, nisi damnose bibimus, moriemur inulti;

Et calices poscit majores. Vertere pallor 35
Tum parochi faciem, nil sic metuens ut acres
Potiores; vel quod maledicunt liberius, vel

Fervida quod subtile exsurgent vina palatum.
Invertunt Alifanis vinaria tota

Vibidius Balatroque, secutus omnibus: imi 40
Convivæ lecti nihilum nocuere lagenis.

Affertur squillas inter murenæ natantes [inquit,
In patina porrecta. Sub hoc herus, Hæc gravida,

Capta est, deterior post partum carne futura.
His mixtum jus est; oleo, quod prima Venafri 45

Pressit cella; garo de succis piscis Iberi;
Vino quinquenni, verum citra mare nato,

Dum coquitur (cocto Chium sic conveni, ut non
Hoc magis ullum aliud) pipere albo, non sine

aceto,

Quod Methymnæam vitio mutaverit uvam. 50
Erucas virides, inulas ego primus ananæs

Monstravi incoquere; illatos Curtillus echinos,
Ut melius, muria, nam testa marina remittit.

Interea suspensa graves aulæ ruinas
In patinam fecere, trahentia pulveris atri 55

Quantum non Aquilo Campanis excitat agria.
Nos majus veriti, postquam nihil esse pericli

Sensimus, erigimur. Rufus posito capite, ut si
Filias immaturus obisset, flere. Quis esset

Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum 60
Tolleret: Heu, Fortuna, quis est crudelior in

nos

Te deus? ut semper gaudes illudere rebus
Humanis. Varius mappa compescere risum

Vix poterat. Balatro, suspendens omnia naso,
Hæc est conditio vivendi, aiebat; eoque 65

Responsura tuo nunquam est par fama labori.
Tena, ut ego accipiar laute, to quævis omni

Sollicitudine districtum, ne panis adustus,
Ne male conditum jus apponatur, ut omnes

Præcincti recte pueri contigie ministrent? 70
Adde hos præterea casus; aulæ ruant si,
Ut modo; si patinam pede lapsus frangat agas

Sed convivoris, uti ducis, ingenium res
Adversæ nudare solunt, celare secundæ.

Nasidienus ad hæc: Tibi di, quæcumque pre-
ceris, 75

Commoda dent; ita vir bonus es, convivaque
comis.

Et soleas poscit. Tum in lecto quoque videras
Stridere secreta divisos aure susurros.

¶ Nullo his mallem ludos spectasse : sed illa 79
Redde, age, quæ deinceps risisti. ¶ Vibidius dum
Quærit de pueris, num sit quoque fracta lagena,
Quod sibi poscenti non dentur pocula ; dumque
Ridetur fictis rerum, Balatrone secundo ;
Nasidiene, redis mutatæ frontis, ut arte
Emendaturus fortunam. Deinde secuti 85
Mazonomo pueri magno discerpta ferentes
Membra gruæ, sparsi sale multo, non sine farre ;

Pinguibus et ficiæ pastum jectur anæris albi ;
Et leporum avulsos, ut multo suavius, arnos,
Quam si cum lumbis quis edit : tum pectore
adusto 90
Vidimus et merulas poni, et sine clone palumbes ;
Suaves res, si non causas narraret earum et
Naturas dominus ; quem nos sic fugimus ultri,
Ut nihil omnino gustaremus, velut illis
Canidia afflasset pejor serpentibus Afris. 95

Q. HORATHI FLACCI EPISTOLARUM

LIBER PRIMUS.

EPISTOLA I.—*Ad Mæcænatem.*

Prima dicte mihi, summa dicende Camæna,
Spectatum satis, et donatum jam rude, quæris,
Mæcænas, iterum antiquo me includere ludo,
Non eadem est ætas, non mens. Veianius, armis 5
Herculis ad postem fixis, latet additus agro.
Ne populum extrema toties exoret aëna.
Est mihi purga'am crebro qui personet aurem ;
Solve senescentem mature satius equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, et ilia ducat.
Nunc itaque et versus et cætera ludicra pono : 10
Quid verum atque decens curo et rogo, et omnis
in hoc sum ;
Condo et compono, quæ mox depromere possim.
Ac ne forte roges, quo me ducet, quo lare tuter ;
Nullius addictus jurare in verba magistri,
Quo me cunque rapit tempestas, deferor hospes.
Nunc agilis flo, et mersor civilibus undis,
Virtutis veræ custos rigidaque satellites :
Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor,
Et mihi res, non me rebus, subiungere conor.
Ut nox longa, quibus mentitur amica, disceque 20
Lenta videtur opus debentibus ; ut piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum ;
Sic mihi tarda fluunt ingrataque tempora, quæ
spem
Consiliumque morantur agendi gnauiter id quod
Æque pauperibus prodest, locupletibus æque ;
Æque neglectum pueris senibusque nocebit. 26
Restat, ut his ego me ipse regam solerque ele-
mentis :
Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi ;
Nec, quia desperes invicti membra Glyconis, 30
Nodosa corpus nolis prohibere cheragra.
Est quadam prodire tenuis, si non datur ultra.
Fervet avaritia miseroque cupidine pectus 2
Sunt verba et voces, quibus hunc lenire dolorem
Possis, et magnam morbi deponere partem. 35
Laudis amore tumes ? sunt certa piacula, quæ te
Ter pure lecto poterunt recreare libello.
Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator ;
Nemo adeo ferus est, ut non mutescere possit.
Si modo culturæ patientem commodet aurem. 40
Virtus est vitium fugere, et sapientia prima
Stultitia caruisse. Vides, quæ maxima credis
Esse mala, exiguum censum, turpemque re-
pulsam,
Quanto devites animi capitisque labore.
Impiger extremos curris mercator ad ludos, 45

Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes,
Ne cures ea quæ stulte miraris et optas,
Discere et audire et meliori credere non vis ?
Quis, circum pagos et circum compita pugna,
Magna coronari contemnat Olympia, cui spes, 50
Cur sit conditio dulcis sine pulvere palmæ ?
Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
O cives, cives, quærenda pecunia primum est,
Virtus post nummos : hæc Janus summus ab imo
Prodocet ; hæc recinunt juvenes dictata senesque,
Lævo suspensi loculos tabulamque lacerto. 56
Est animus tibi, sunt mores, est lingua fidesque :
Sed quadringentis sex septem millia desint ;
Plebs eris. At pueri ludentes, Rex eris, aiunt,
Si recte facies. Hic murus æneus esto, 60
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum est
Nænia, quæ regnum recte facientibus offert,
Et maribus Curis et decantata Camillis ?
Isne tibi melius suadet, qui, rem facias ; rem 65
Si possis, recte ; si non, quocunque modo rem ;
Ut propius spectes lacrymosa poemata Pupii :
An qui, fortunæ te respondere superbæ
Liberum et erectum, præsens hortatur et aptat ?
Quod si me populus Romanus forte roget, cur 70
Non, ut porticibus, sic iudiciis fuar idem ;
Nec sequar aut fugiam, quæ diligit ipse vel odit ;
Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Respondit, refectam : Quia me vestigia terrent
Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum. 75
Bellua multorum es caput : nam quid sequar ?
aut quem ?
Pars hominum gestit conducere publica : sunt qui
Crustis et pomis vilibus venentur avaras.
Excipiantque senes, quos in vivaria mittant :
Multis occulto crescit res sœnore. Verum 80
Esto, aliis alios rebus s'udiusque teneri ;
Iidem eadem possunt horam durare probantes ?
Nullus in orbe sinus Bælis præluet æmœnis,
Si dixit dives, lacus et mare sentit amorem
Festinantis heri ; cui si vitiosa libido 85
Fecerit auspicium, cras ferramenta Teanum
Tolletis, fabri. Lectus genialis in aula est ?
Nil ait esse prius, melius nil colibe vita ;
Si non est, jurat bene solis esse maritis.
Quo teneam vultus mutantem Protea nodo ? 90
Quid pauper ? ride : mutat cenacula, lectus,
Balnea, tonsores ; conducto navigio æque
Nauseat ac locuples, quem ducit priva trunca
Si curtas inæquali tonsore capillos
Occurri, rides : si forte subucula petæ

Trita subeat tunica, vel si toga dissidet impar,
Rides: quid, mea cum pugnat sententia secum;
Quod petiit, spernit; repetit, quod nuper omisit;
Æstuat, et vitæ disconvenit ordine toto;
Diruit, edificat, mutat quadrata rotunda? 100
Insanire putas sollemnia me, neque rides,
Nec medici credis, nec curatores egere
A prætoris dati; rerum tutela mearum
Cum sis, et prave sectum stomachicis ob unguem
De te pendentis, te respicientis amici. 105
Ad summam, sapiens uno minor est Jove, dives,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum;
Præcipue sanus, nisi cum pituita molesta est.

EPISTOLA II.—*Ad Lollium*

Trojani belli scriptorem, maxime Lolli,
Dum tu declamas Romæ, Præneste relegi;
Qui, quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile,
quid non,
Planius ac melius Chrysippo et Crantore dicit.
Cur ita crediderim, nisi quid te detinet, audi. 5
Fabula, qua Paridis propter narratur amorem
Græcia Barbariæ lento collisa duello,
Stultorum regum et populorum continet æstus.
Antenor censet belli præcidere causam:
Quid Paris? ut salvus regnet, vivatque beatus, 10
Cogi posse negat. Nestor componere lites
Inter Peliden festinat et inter Atriden: [que.
Hunc amor, ira quidem communiter urit utrum-
Quicquid delirant reges, plectuntur Achivi.
Seditione, dolis, scelere, atque libidine, et ira, 15
Iliacos intra muros peccatur, et extra.
Rursus, quid virtus et quid sapientia possit,
Utile proposuit doctis exemplar Ulixem;
Qui domitor Trojæ, multorum providus urbes
Et mores hominum inspexit; latumque per
æquor, 20
Dum sibi, dum sociis reditum parat, aspera multa
Pertulit, adversis rerum immersabilis undis.
Sirenium voces et Circæ pocula nosti;
Quæ si cum sociis stultus cupidusque bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis et excors; 25
Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.
Nos numerus sumus, et fruges consumere nati,
Sponsi Penelopæ, nebulones, Alcinoique
In cute curanda plus æquo operata juvenus;
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, et 30
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.
Ut jugulent hominem, surgunt de nocte latrones;
Ut te ipsum serves, non expergiseris? atqui
Si noles sanus, cures hydropicus: et, ni
Posces ante diem librum cum lumine, si non 35
Intendes animum studiis et rebus honestis,
Invidia vel amore vigil torquerere. Nam cur,
Quæ lædunt oculum, festinas demere; si quid
Est animum, differs curandi tempus in annum?
Dimidium facti, qui cœpit, habet: sapere aude;
Incepe. Qui recte vivendi prorogat horam, 41
Rusticus expectat dum defluat annis; at ille
Labitur, et labetur in omne volubilis ævum.
Queritur argentum, puerisque beata creandis
Uxor, et incultæ pacantur vomere sylvæ. 45
Quod satis est, cui contingit, nihil amplius optet.
Non domus et fundus, non æris acervus et auri,
Ægroto domini deduxit corpore febres,
Non animo curas. Valeat possessor, oportet,
Si comportatis rebus bene cogitat uti. 50
Qui cupit aut metuit, juvat illum sic domus et
res,
Ut lippum pictæ tabulæ, fomenta podagram,

Auriculas citharæ collecta sorde dolentes.
Sincerum est nisi vas, quodcumque infundis
acescit.

Sperne voluptates: nocet emta dolore voluptas.
Semper avarus eget: certum voto pete finem. 56
Invidus alterius maciescit rebus opimis:
Invidia Siculi non invenere tyranni
Majus tormentum. Qui non moderabitur iræ,
Infectum volet esse, dolor quod suaserit et mors
Dum poenas odio per vim festinat inulto. 61
Ira furor brevis est: animum rege; qui, nisi
paret,
Imperat: hunc frenis, hunc tu compesce catena.
Fingit equum tenera docilem cervice magister
Ire viam qua monstret eques. Venaticus, ex quo
Tempore cervinam pellem latravit in aula, 66
Militat in sylvis catulus. Nunc adhibe puro
Pectore verba puer; nunc te melioribus offer.
Quo senel est inbuita recens, servabit odorem
Testa diu. Quod si cressas, aut strenuus anteis; 70
Nec tardum opperior, nec præcedentibus insto.

EPISTOLA III.—*Ad Julium Florum.*

Juli Flore, quibus terrarum militet oris
Claudius Augusti privignus, scire laboro.
Thracane vos, Hebiusque nivali compede victus,
An freta vicinas inter currentia turres,
An pingues Asiæ campi collesque morantur? 5
Quid studiosa cohors operum struit? Hæc quo-
que curo;
Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?
Bella quis et paces longum diffundit in ævum?
Quid Titius, Romana brevi venturus in ora,
Pindarici fontis qui non expalluit haustus, 10
Fastidire lacus et rivos ausus apertos?
Ut valet? ut meminit nostri? fidibusne Latinis
Thebanos aptare modos studet, auspice Musa?
An tragica desævit et ampullatur in arte?
Quid mihi Celsus agit? monitus multumque mo-
nendus, 15
Privatas ut quærat opes, et tangere vitet
Scripta, Palatinus quæcumque recepit Apollo;
Ne, si forte suas repetitum venerit olim
Grex avium plumas, moveat cornicula risum
Furtivis nudata coloribus. Ipse quid audeas? 20
Quæ circumvolitas agilis thyma? non tibi parvum
Ingenium, non incultum est, nec turpiter hirtum.
Seu linguam causis acuis, seu civica jura
Respondere paras, seu condis amabile carmen;
Prima feres hederæ victricis præmia: quod si 25
Frigida curarum fomenta relinquere posses,
Quo te celestis sapientia duceret, ires. [ampli,
Hoc opus, hoc studium parvi properemus et
Si patriæ volumus, si nobis vivere cari.
Debes hoc etiam rescribere, si tibi curæ, 30
Quantæ conveniat, Munatius; an male sarta
Gratia nequicquam coit, et rescinditur? At, vos
Seu calidus sanguis, seu rerum incscitia vexat
Indomita cervice feros, ubicunque locorum
Vivitis, indigni fraternum rumpere fœdus, 35
Pascitur in vestrum reditum votiva juvenca.

EPISTOLA IV.—*Ad Albium Tibullum.*

Albi, nostrorum sermonum candide iudex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
Scribere quod Cassi Parmensis opuscula vincat?
An tacitum sylvas inter reptare salubres, [eat?
Curantem quicquid dignum sapiente bonoque
Non tu corpus eras sine pectore. Di tibi formam.

Di tibi divitias dederunt, artemque fruendi.
 Quid voveat dulci nutricula majus alumnio,
 Qui sapere et fari possit quæ sentiat, et cui
 Gratia, fama, valetudo contingat abunde, 10
 Et mundus victus, non deficiente crumena?
 Inter spem curamque, timores inter et iras.
 Omnem crede diem tibi diluxisse supremum:
 Grata superveniet, quæ non sperabitur hora.
 Me pinguem et nitidum bene curata cute vises,
 Cum ridere voles, Epicuri de grege porcum. 16

EPISTOLA V.—*Ad Torquatum.*

Si potes Archiacis conviva recumbere lectis,
 Nec modica crenare times olus omne patella;
 Supremo te sole domi, Torquate, manabo.
 Vina bibes iterum Tauro diffusa, palustres
 Inter Minturnas Sinuessanumque Petrinum. 5
 Sin melius quid habes, arcesse, vel imperium fer.
 Jamdudum splendet focus, et tibi munda sup-
 pellex.

Mitte leves spes, et certamina divitiarum.
 Et Moschi causam: cras nato Cæsare festus
 Dat veniam somnumque dies; impune licebit 10
 Æstivam sermone benigno tendere noctem.
 Quo mihi fortunam, si non conceditur uti?
 Parcus ob hæredis curam nimiumque severus
 Assidet insano. Potare et spargere flores
 Incipiam, patriæque vel inconsultus haberi. 15
 Quid non ebrietas designat? operta recludit;
 Spes jubet esse ratas; in proelia trudit inertem;
 Sollicitis animis onus exiit; addocet artes:
 Fecundi calices quem non fecere disertum?
 Contracta quem non in pauperie solutum? 20
 Hæc ego procurare et idoneus imperor, et non
 Invitus; ne turpe toral, ne sordida mappa
 Corruget nares; ne non et cantharus et lanx
 Ostendat tibi te; ne fidos inter amicos
 Sit, qui dicta foras eliminet; ut coeat par 25
 Jungaturque pari. Butram tibi, Septiciumque,
 Et nisi cæna prior potiorque puella Sabinum
 Detinet, adsumam. Locus est et pluribus umbris:
 Sed nimis arcta premunt olivæ convivia capræ.
 Tu, quotus esse velis, rescribe; et rebus omissis,
 Atria servantem postico falle clientem. 31

EPISTOLA VI.—*Ad Numicium.*

Nil admirari prope res est una, Numici,
 Solaque, quæ possit facere et servare beatum.
 Ilunc solem, et stellas, et decedentia certis
 Tempora momentis, sunt qui formidine nulla
 Imbuti spectent. Quid censes munera terræ? 5
 Quid maris extremos Arabas ditantis et Indos?
 Luctiora quid, plausus et amici dona Quiritis?
 Quo spectanda modo, quo sensu credis et ore?
 Qui timet his adversa, fere miratur eodem 9
 Quo cupiens pacto: pavor est utrobique molestus;
 Improvisa simul species exterrit utrumque:
 Gaudeat, an doleat; cupiat, metuatne; quid
 ad rem,
 Si, quicquid vidit melius pejusse sua spe,
 Defixis oculis, animoque et corpore torquet?
 Inani sapiens nomen ferat, æquus iniqui, 15
 Ultra quam satis est virtutem si petat ipsam.
 I nunc, argentum et marmor vetus, æraque artes
 Suspice; cum gemmis Tyrios mirare colores;
 Gaude, quod spectant oculi te mille loquentem;
 Gnavus mane forum, et vespertinus pete tectum;
 Ne plus frumenti dotilibus emetat agris 21
 Mutus, et (indignum, quod sit pejoribus ortus)
 Hic tibi sit potius, quam tu mirabilis illi.

Quicquid sub terra est, in apricum proferet ætas;
 Defodiet condetque nitentia. Cum bene notum 25
 Porticæ Agrippæ et via te conspexerit Appi,
 Ire tamen restat, Numa quo devenit et Anni.
 Si latus aut renes morbo tentantur acuto,
 Quære fugam morbi. Vis recte vivere? quis non?
 Si virtus hoc una potest dare, fortis omisiss 30
 Hoc age deliciis. Virtutem verba putes, ut
 Lucum ligna? cave ne portus occupet alter:
 Ne Cibyrica, ne Bithyna negotia perdas.
 Mille talenta rotundentur, totidem altera, porro et
 Tertia succedant, et quæ pars quadret acervum. 35
 Scilicet uxorem cum dote, fidemque; et amicos,
 Et genus, et formam, regina pecunia donat:
 Ac bene nummatum decorat Suadela Venusque.
 Mancipiis locuples, eget æris Cappadocum rex:
 Ne fueris hic tu. Chlamydes Lucullus, (ut aiunt) 40
 Si posset centum acenæ præbere, rogatus,
 Qui possum tot? ait: tamen et quæram, et quot
 habeo

Mittam: post paulo scribit, sibi millia quinque
 Esse domi chlamydam; partem, vel tolleret
 omnes.

Exilis domus est, ubi non et multa supersunt, 45
 Et dominum fallunt, et prosunt furibus. Ergo
 Si res sola potest facere et servare beatum,
 Hoc primus reptas opus, hoc postremum omittas.
 Si fortunatum species et gratia præstat,
 Meicemur servum, qui dictet nomina, lævum 50
 Qui fodicit latus, et cogat trans pondera dextram
 Porrigere: Hic multum in Fabia valet, ille Ve-
 lina;

Cui libet, is fasces dabit; eripietque curule,
 Cui volet, importunus ebur. Frater, Pater, adde;
 Ut cuique est ætas, ita quemque facietus adopta. 55
 Si, bene qui cœnat, bene vivit; lucet, eamus
 Quo ducit gula: piscemur, venemur; ut olim
 Gargilius, qui mane plagas, venabula, servos,
 Difertum tiansire forum populumque jubebat,
 Unus ut e multis populo spectante referret 60
 Emtum mulus aprum. Crudi limidique lavemur,
 Quid deceat, quid non, obliti, Cærite cera
 Digni, remigium vitiosum Ithacenis Ulixi,
 Cui potior patria fuit interdicta voluptas.
 Si, Mimnermus uti censet, sine amore jocosque 65
 Nil est jucundum; vivas in amore jocisque.
 Vive, vale: si quid novisti rectius istis,
 Candidus imperti; si non, his utere mecum.

EPISTOLA VII.—*Ad Mæcenatem.*

Quinque dies tibi pollicitus me rure futurum,
 Sextilem totum mendax desideror. At, ui
 Si me vive, e vis, recteque videre valentem;
 Quam mihi das ægro, dabis ægrotare timentis,
 Mæcenas, veniam; dum ficus prima calorque 5
 Designatorem decorat lictoribus atris;
 Dum pueris omnis pater et matercula pallet;
 Officioaque sedulitas, et opella forensis
 Adducit febres, et testamenta resignat.
 Quod si bruma nives Albanis illinet agris, 10
 Ad mare descendet vates tuus, et sibi parcat,
 Contractusque leget; te, dulcis amice, reviset
 Cum Zephyris, si concedas, et hirundine prima.
 Non, quo more piris venci Calaber jubet hospes,
 Tu me fecisti locupletem. ¶ Vescere sodes. 14
 ¶ Jam satis est. ¶ At tu quantum vis tolle. ¶ Be-
 nigne.
 ¶ Non invisa feres pueris munuscula parvis.
 ¶ Tam teneor dono, quam si dimittar onustus.
 ¶ Ut libet: hæc porcis hodie comedenda relinquis.

¶ Prodigus et stultus donat quæ spernit et odit. 20
Hæc seges ingratos tulit, et feret omnibus annis.
Vir bonus et sapiens dignis ait esse paratus;
Nec tamen ignorat quid distent æra lupinis.
Dignum præstabo me etiam pro laude merentis
Quod si me noles usquam discedere, reddes 25
Forte latus, nigros angusta fronte capillos;
Reddes dulce loqui; reddes ridere decorum, et
Inter vina fugam Cinxaræ mædere protevæ.
Forte per angustam tenuis nitedula rimam 29
Reperat in cumeram frumenti; pastaque rursus
Ire foras pleno tendebat corpore frustra:
Cui mustela procul, Si vis, ait, effugere istine,
Macra cavum repetes arctum, quem macra subisti.
Hæc ego si compellor imagine, cuncta resigno:
Nec somnum plebis laudo satur altitium, nec 35
Otia divitiis Arabum liberrima muto.
Sæpe vecerundum laudasti; Rexque Paterque
Auidisti coram; nec verbo parcius absens:
Inspice, si possum donata reponere lætus. 39
Haud male Telemachus, proles patientis Ulixi:
Non est aptus equis Ithace locus, ut ne, quæ planis
Perfectus spatii, neque multæ prodigus herbar:
Atride, magis apta tibi tua dona relinquam.
Parvum parva decent. mihi jam non regia Roma,
Sed vacuum Tibur placet, aut imbelles Tarentum.
Strenuus est fortis, causisque Philippus ægendis 46
Clarus, ab officiis octavam circiter horam
Dum redit, atque foro nimum distare Carinas
Jam grandis natu queritur; conspexit (ut aiunt)
Adraam quemdam vacua tonsoris in umbra 50
Cultello proprios purgantem leniter ungues.
Denetri, (puer hic non læve jussa Philippi
Accipiebat) ait, quære, et refer, unde domo;
quis;
Cujus fortunæ; quo sit patre, quove patrono.
It, redit, et narrat, Vulteiū nomine Menam, 55
Præconem, tenui censu, sine crimine notum,
Et properare loco et cessare, et quære, et uti,
Gaudentem parvisque sodalibus, et lare certo,
Ut ludis, et, post decisa negotia, Campo.
Scitari libet ex ipso quæc nque refers: dic 60
Ad cœnam veniat. Non sane credere Mena:
Mirari secum tacitus Quid multa? Benigne,
Respondet. ¶ Neget ille mihi? ¶ Negat im-
probis, et te
Negligit aut horret. ¶ Vulteiū mane Philippus
Vilia vendentem tunicato scruta popello 65
Occupat, et salvere jubet prior Ille Philippo
Excusare laborem et mercenaria vincla, [non
Quod non mane domum venisset; denique quod
Providisset eum. ¶ Sic ignovisse putato
Me tibi, si cœnas hodie mecum. ¶ Ut libet.
¶ Ergo 70
Post nonam venies: nunc i, rem strenuus ange.
¶ Ut ventum ad cœnam est; dicenda tacenda
locutus,
Tandem dormitum dimittitur. Hic, ubi sæpe
Occultum visus decurrere piscis ad hanum,
Mane cliens et jam cunctis conviva, jubetur 75
Rura suburbana indictis comes ire Latinis.
Impositus mannis, arvum cœlumque Sabinum
Non cessat laudare. Videt ridetque Philippus:
Et sibi dum requiem, dum risus undique quærit,
Dum septem donat sestertia, mutua septem 80
Promittit, persuadet uti mercetur agellum.
Mercatur. Ne te longis ambagibus ultra
Quam satis est morer, ex nitido fit rusticus, atque
Sulcos et vineta crepat mera, præparat ulmos,
Immoritur studiis, et amore senescit habendi. 85

Verum ubi oves furto, morbo periere capellæ,
Spem mentita seges, bos est enectus arando;
Offensus damnia, media de nocte caballum
Arripit, iratusque Philippi cendit ad ædes.
Quem simul adspexit scabrum intonsumque Phi-
lippus, 90
Durus, ait, Vultei, nimis attentusque videris
Esse mihi. ¶ Pol, me miserum, patrone, vocares,
Si velles, inquit, verum mihi ponere nomen.
Quod te per Genium dextramque deosque Pa-
natæ
Obsacro et obtestor, vitæ me redde priori. 95
¶ Qui semel adspexit quantum dimissa petitis
Præstent, matura redeat, repetatque relicta. [est.
Metri æ quemque suo modulo ac pede, verum

EPISTOLA VIII.—Ad Celsum Albinovanum.

Celso gaudere et bene rem gerere Albinovano,
Musa, rogata refer, comiti scribæque Neronis.
Si quærere quid agam; dic, multa et pulchra mi-
nantem,
Vivere nec recte, nec suaviter; haud quia grando
Contuderit vites, oleamve momorderit æstus, 5
Nec quia longinquis armentum ægrotet in agris,
Sed quia, mente minus validus quam corpore toto,
Nil audire velim, nil discere, quod levet ægrum;
Fidis offendar medicis, irascar amicis,
Cur me funesto properent arcere veterino; 10
Quæ nocuere, æquar; fugiam, quæ profere cre-
dam;
Romæ Tibur amem ventosus, Tibure Romam.
Post hæc, ut valeat, quo pacto rem gerat et æ;
Ut placeat Juveni, percontare, utque cohorti.
Si dicet, Recte; primum gaudere; subinde 15
Præceptum auriculis hoc inatillare memento;
Ut tu fortunam, sic nos te, Celse, feremus.

EPISTOLA IX.—Ad Claudium Neronem.

Septimius, Claudii, nimirum intelligit unus
Quantime facias: nam cum rogat, et piece cogit,
Scilicet ut tibi se laudare et tradere coner,
Dignum mente domoque legentis honesta Neronis;
Munere cum fungi propioris censet amici; 5
Quid possim videt, ac novit me valdius ipso.
Multa quidem dixi, cur excusatus abirem:
Sed timui, mea ne finxisse minora putarer,
Dissimulator opis propria, mihi commodus uni.
Sic ego, majoris fugiens opprobria culpæ, 10
Frontis ad urbana: descendit præmia. Quod si
Depositum laudas ob amici jussa pudorem,
Scribe tui gregis hunc, et fortem crede bonumque.

EPISTOLA X.—Ad Fuscum Ariatum.

Urbis amatorem Fuscum salvere jubemus
Ruris amatores, hæc in re scilicet una
Multum dissimiles, at cætera pæne gemelli,
Fraternis animis; quicquid negat alter, et alter;
Annumus pariter vetuli notique columbi. 5
Tu nidum servas; ego laudo ruris amœni
Rivos, et musco circumlita saxa, nemusque.
Quid quæris? vivo et regno, simul ista reliqui,
Quæ vos ad cœlum effertis rumore secundo:
Utque sacerdotis fugitivus, liba recuso; 10
Pæne ego, jam mellitis potiore placentis.
Vivere naturæ si convenienter oportet,
Ponendæque domo quærenda est area primum,
Novistine locum potiorum rure beato?
Est ubi plus tepeant hiemes? ubi gratior aura 15
Leniat et rabiem Canis, et momenta Leonis,
Cum semel accepit solem furibundus acutum?

Est ubi divellat somnos minus iavida cura?
Deterius Libycis olet aut nitet herba lapillis?
Purior in vicia aqua tendit rumpere plumbum, 20
Quam quæ per pronum trepidat cum murmure
rivum?

Nempe inter varias nutritur sylvæ columnas,
Laudaturque domus longos quæ prospicit agros.
Naturam expelles furca, tamen usque recurrat,
Et mala perumpet furtim fastidia victrix. 25
Non, qui Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potentia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiusve medullis,
Quam qui non poterit vero distinguere falsum.
Quem res plus nimo delectavere secundæ, 30
Mutatæ quætiens: si quid mirabere, pones
Invitus: fuge magna: licet sub paupere tecto
Reges et regum vita præcurrere amicos.
Cervus equum pugna melior communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo 35
Imploravit opes hominis, frenumque recepit:
Sed postquam victor violens discessit ab hoste,
Non equitem dorso, non frenum depulit ore.
Sic qui, pauperiem veritus, potiore metallis
Libertate caret, dominum vehet improbus, atque
Serviet æternum, quia parvo nesciet uti. 41
Cui non conveniet sua res, ut calceus olim,
Si pede major erit, subvertet; si minor, uret.
Lætus sorte tua vives sapienter, Aristi;
Nec me dimittes incastigatum, ubi plura 45
Cogere quam satis est, ac non cessare videbor.
Imperat aut servit collecta pecunia cuique,
Tortum digna sequi potius, quam ducere, funem.
Hæc tibi dictabam post lanum patre Vacunæ,
Excepto quod non simul esses, cætera lætus. 50

EPISTOLA XI.—*Ad Bullatium.*

Quid tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos?
Quid concinna Samos? quid Cæræ regia Sardis?
Smyrna quid, et Colophon? majora minotæve
fama? [dant]
Cunctane præ Campo et Tiberino flumine sor-
An venit in votum Atalicens ex urbibus una? 5
An Lebedum laudas, odio matris atque viarum?
Scis Lebedus quid sit; Gabris desertior atque
Fidenis vicus; tamen illic vivere vellem:
Oblitusque meorum, obliviscendus et illis,
Neptunum procul a terra spectare furentem. 10
Sed neque qui Capua Romam petit, imbre lu-
toque

Adpersus, volet in caupona vivere; nec qui
Frigus collegit, furnos et balnea laudat,
Ut fortunatam plene præstantia vitam;
Nec, si te validus jactaverit Auster in alto, 15
Idcirco navem trans Ægæum mare vendas.
Incolumi Rhodos et Mitylene pulchra facit, quod
Pænula solstitio, campestre nivalibus auris,
Per brumam Tiberis, Sextili mense caminus. 19
Dum licet, ac vultum servat Fortuna benignum,
Romæ laudetur Samos, et Chios, et Rhodos
absens.

Tu, quamcumque deus tibi fortunaverit horam,
Grata aume manu; peu dulcisa differ in annum;
Ut, quocumque loco fueris, vixisse libenter
Te dicas: nam si ratio et prudentia curas, 25
Non locus effusi late maris arbiter, aufert;
Cælum, non animum mutant, qui trans mare
currunt.

Serenus nos exercet inertia: navibus atque [est,
Quadrigis petimus bene vivere. Quod petis, hic
Est Ulubris, animus si te non deficit æquus. 30

EPISTOLA XII.—*Ad Iccium.*

Fructibus Agrippæ Siculia, quos colligis, Iccî,
Si recte frueris, non est ut copia major
Ab Jove donari possit tibi: tolle querelas;
Pauper enim non est, qui rerum suppetit usus.
Si ventri bene, si lateri est pedibusque tuis, nil 5
Divitiæ poterunt regales addere majus.
Si forte in medio positorum abstemius, herbis
Vivis et urtica, sic vives protenus, ut te
Confestim liquidus fortunæ rivus inaret;
Vel quia naturam mutare pecunia nescit; 10
Vel quia cuncta putas una virtute minora.
Miramur, si Democriti pecus edit agellos [lox;
Cultaque, dum peregre est animus sine corpore ve-
Cum tu inter scabiem tantam, et contagia lucri,
Nil parvum sapias, et adhuc sublimia cures: 15
Quæ mare compescant causæ; quid temperet
annum;
Stellæ sponte sua, jussene vagentur et errent;
Quid premat obscurum lunæ, quid proferat or-
bem;
Quid velit et possit rerum concordia discors;
Empedocles, an Stertinium deliret acumen? 20
Verum seos pisces, seos porrum et cepe trucidas,
Utere Pompeio Grospho; et, si quid petet, ultro
Defer: nil Grosphus nisi verum orabit et æquum.
Vilis amicorum est annona, bonis ubi quid deest.
Ne tamen ignores, quo sit Romana loco res; 25
Cantaber Agrippæ, Claudii virtute Neronis
Armenius cecidit: jus imperiumque Phraates
Cæsaris accepit genibus minor: aurea fruges
Italix pleno defudit Copia cornu.

EPISTOLA XIII.—*Ad Vinium Asellam.*

Ut proficiscentem docui te sæpe diuque,
Augusto reddes signata volumina, Vini,
Si validus, si lætus eris, si denique poscet;
Ne studio nostri pecces, odiumque libellis
Sedulus importes, opera vehemente minister. 5
Si te forte meæ gravis uret sa cina chartæ,
Abjice potius, quam, quo perferre juberis,
Clitellas ferus impingas, Asinæque paternum
Cognomen vertas in risum, et fabula fias.
Viribus uteris per clivos, flumina, lamas: 10
Victor propositi simul ac perveneris illuc,
Sic positum servabis onus, ne forte sub ala
Fasciculum portes librorum, ut rusticus agnum;
Ut vinosæ glomos furtivæ Pyrrhia lanæ;
Ut cum pileolo soleas conviva tribulis. 15
Ne vulgo narres te sudavisse ferendo
Carmina, quæ possint oculos auresque morari
Cæsaris: oratus multa prece, nitere porro. [gas.
Vade, vale, cave ne titubes, mandataque fran-

EPISTOLA XIV.—*Ad Villicum suum.*

Villice sylvarum et mihi me redditus agelli,
Quem tu fastidis, habitatum quinque focis, et
Quinque bonos solitum Variam dimittere paties;
Certemus, spinas animone ego fortius, an tu
Evellas agro; et melior sit Horatius, an res. 5
Me quamvis Lamiæ pietas et cura moratur,
Fratrem mærentis, raptō de fratre dolentis
Insolabiler; tamen istuc mens animusque
Fert, et amat spatii obstantia rumpere claustra
Rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum: 10
Cui placet alterius, sua nimirum est odio eors.
Stultus uterque locum immeritum causatur ini-
que;

In culpa est animus, qui se non effugit unquam

Tu mediastinus tacita prece rura petebas;
Nunc urbem et ludos et balnea villicus optas. 15
Me constare mihi scis, et discedere tristem,
Quandocumque trahunt invidia negotia Romam.
Non eadem miramur; eo disconvenit inter [qua
Meque et te: nam, quæ deserta et inhospita tea-
Credis, amena vocat, necum qui sentit; et odit, 20
Quæ tu pulchra putas. Fornix tibi et uncta po-
lucutiant urbis desiderium, video; et quod [pina
Anulus iste feret piper et thus ocius uva;
Nec vicina subest vinum præbere taberna
Quæ possit tibi; nec meretrix tibicine, cujus 25
Ad strepitum salias terræ gravis: et tamen urges
Jampridem non tacta ligonibus arva, bovemque
Disiunctum curas, et strictis frondibus explēs:
Addit opus pigro rivus, si decidit imber,
Multa mole docendum aprico parcere prato. 30
Nunc, age, quid nostrum concentum dividat, audi.
Quem teneas decuere togæ nitidique capilli,
Quem scis immunem Cinnare placuisse rapaci,
Quem bibulum liquidi media de luce Falerni, [ba;
Cæna brevis juvat, et prope rivum somnus in her-
Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum. 36
Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat; non odio obscuro morsuque venenat:
Rident vicini glebas et saxa moventem.
Cum servis urbana diaria rodere mavis; 40
Horum tu in numerum voto ruis: invidet usum
Lignorum et pecoris tibi calo argutus et horti.
Optat epilippia bos piger; optat arare caballus.
Quam scit uterque, libens, censebo, exerceat artem.

EPISTOLA XV.—*Ad Numonium Valam.*

Quæ sit hiems Velæ, quod cælum, Vala, Sa-
lerni, [Baia
Quorum hominum regio, et qualis via; (nam mihi
Musa supervacua Antonius, et tamen illis
Me facit invisum, gelida cum perluor unda
Per medium frigus. Sane Muricæ relinqui, 5
Dictaque cessantem nervis elidere morbum
Sulfura contemni, vicus gemit, invidus agris,
Qui caput et stomachum supponere fontibus au-
Clusini, Gabiosque petunt et frigida rura. [dent
Mutandus locus est, et diversoria nota [mas
Præteragendus equus: Quo tendis? non mihi Cu-
Est iter aut Baia, læva stomachosus habena 12
Dicit equus: sed equi fronato est auris in ore)
Major utrum populum frumenti copia pascat;
Collectosne bibant imbres, putosne perennes 15
Jugis aquæ; (nam vina nihil moror illius oræ:
Rure meo possum quidvis perferre patique;
Ad mare cum veni, generosum et lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum spe divite nianet 19
In venas animumque meum, quod verba ministret,
Quod me Lucanæ juvenem commendat amicæ)
Tractus uter plures lepores, uter educet apros;
Utra magis pisces et echinos æquora celent;
Pinguis ut inde domum possim Phæaxque reverti;
Scribere te nobis, tibi nos accredere, par est. 25
Mænius, ut, rebus maternis atque paternis
Fortiter absuntis, urbanus cœpit haberi,
Scurra vagus, non qui certum præsepe teneret,
Impransus non qui civem dignosceret hoste;
Quælibet in quemvis opprobria fingere sævus; 30
Pernicies et tempestas barathrumque macelli,
Quicquid quæsierat, ventri donabat avaro.
Hic, ubi nequitie fautoribus et timidus nil
Aut paulum abstulerat, patinas cœnabat omai,
Vilis et agnina, tribus urais quod satis esset; 35
Scilicet ut ventres lamna candente nepotum

Diceret urendos corrector Bestius. Idem
Quicquid erat nactus prædæ majoris, ubi omne
Verterat in fumum et cinerem, Non hercule miror,
Aiebat, si qui comedunt bona; cum sit obeso 40
Nil melius turdo, nil vulva pulchrius ampla.
Nimirum hic ego sum; nam tuta et parvula laudo,
Cum res deficient, satis inter villia tortis:
Verum ubi quid melius contingit et unctius, idem
Vos sapere et solos aio bene vivere, quorum 45
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

EPISTOLA XVI.—*Ad Quntium.*

Ne perconteris, fundus meus, optime Quinti,
Arvo pascat herum, an baccis opulentet olivæ,
Pomisne, an pratis, an amicta vitibus ulmo;
Scribetur tibi forma loquaciter, et situs agri.
Continui montes, nisi dissocientur opaca 5
Valle; sed ut veniens dextrum latus adspiciat Sol,
Lævum decedens curru fugiente vaporet.
Temperium laudes. Quid, si rubicunda benigne
Corna vepres et pruna ferunt? si quercus et ilex
Multa fruge pecus, multa dominum juvat umbra? 10
Dicas adductum proprius frondere Tarentum.
Fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
Frigidor Thracam nec purior ambiat Hebrus
Infirmo capiti fuit utilis, utilis alvo.
Hæ latebræ dulces, et jam (si credis) amœnæ, 15
Incolumem tibi me præstant Septembribus horis.
Tu recte vivis, si curas esse quod audis:
Jactamus jampridem omnis te Roma beatum:
Sed vercor, ne cui de te plus quam tibi credas,
Neve putēs alium sapiente bonoque beatum; 20
Neu, si te populus sanum recteque valentem
Dicitet, occultam febrem sub tempus edendi
Dissimules, donec manibus tremor incidat unctis.
Stultorum lacurata pudor malus ulcera celat.
Si quis bella tibi tera pugnata marique 25
Dicat, et his verbis vacuas permulceat aures;
“Tene magis saluum populum velit, an populum tu.
“Servet in ambiguo, qui consultit et tibi et urbi,
“Jupiter.” Augusti laudes agnoscere possis.
Cum pateris sapiens emendatusque vocari, 30
Respondesne tuo, dici sodes, nomine? ¶ Nempe
Vir bonus et prudens dici delector ego, ac tu.
¶ Qui dedit hoc hodie, cras, si volet, auferet; ut si
Detulerit fasces indigno, detrahet idem. 34
Pone, meum est, inquit: pono, tristisque recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudicum,
Contentat laqueo collum pressisse paternum,
Mordeat opprobriis falsis mutemque colores?
Falsus honor juvat, et mendax infamia terret
Quem, nisi mendosum et medicandum? Vir bo-
nus est quis? 40
Qui consulta patrum, qui leges juraque servat;
Quo multæ magnæque secantur iudice lites;
Quo res sponse, et quo causæ teste tenentur
Sed videt hunc omnis domus et vicina tota
Introsus turpem, speciosum pelle decora. 45
Nec factum feci, nec fugi, si mihi dicat
Servus; habes pretium, loris non ureris, aio.
¶ Non hominem occidi. ¶ Non pascas in cruce
corvos. [bellus:
¶ Sum bonus, et frugi. ¶ Renuit negitque Sa-
Cautus enim metuisti foveam lupus, accipiterque 50
Suspectos laqueos, et opertum milvus hamum.
Oderunt peccare boni virtutis amore;
Tu nihil admittes in te formidine poenæ:
Sit spes fallendi, miscibe sacra profanis:
Nam de mille fabæ modici cum auripis unum, 55
Damnum est, non facinus, mihi pacto lenius isto

Vir bonus, omne forum quem spectat et omne tribunal,
 Quodcumque deos vel porco vel bove placat,
 Jane pater, clare, clare cum dixit, Apollo, 59
 Labra movet metuens audiri: Pulchra Laverna,
 Da mihi fallere, da justo sanctoque videri;
 Noctem peccatis, et fraudibus obijce nubem.
 Qui melior servo, qui liberior sit avarus,
 In tria fluxum cum se demittit ob aasem, 61
 Non video; nam qui cupiet, metuet quoque; porro
 Qui metuens vivet, liber mihi non erit unquam
 Perdidit arma, locum virtutis deseruit, qui
 Semper in augenda festinat et obruitur re.
 Vendere cum possis captivum, occidere noli:
 Serviet utiliter: sine pascat durus aretque; 70
 Naviget, ac mediis hiemet mecatior in undis;
 Annonæ prosit; portet frumenta penusque.
 Vir bonus et sapiens audebit dicere; Pentheu,
 Rector Thebarum, quid me perferre patique
 Indignum cogas? ¶ Adimam bona. ¶ Nempe pec-
 cus, rem, 75

Leptos, argentum: tollas licet. ¶ In manibus et
 Compeditibus sævo te sub custode tenebo.
 ¶ Ipse deus, simu. atque volam, me solvet. ¶
 Opinor,
 Hoc sentit: Moriar; mors ultima linea rerum est.

EPISTOLA XVII.—*Ad Scævam.*

Quamvis, Scæva, satis per te tibi consulis, et scis
 Quo tandem pacto deceat majoribus uti; [si
 Dicce, docendus adhuc quæ censet amicus; ut
 Cæcus iter monstrare velit: tamen adspice, si quid
 Et nos, quod cures proprium fecisse, loquamur. 5
 Si te grata quies et primam somnus in horam
 Delectat; si te pulvis strepitusque rotarum,
 Si lædit caupona; Ferentinum ire jubebo.
 Nam neque divitibus contingunt gaudia solis;
 Nec vixit male, qui natus moriensque fecellit. 10
 Si prodesse tuis, pauloque benignius ipsum
 Te tractare voles, accedes siccus ad unctum.
 ¶ Si pranderet olus patienter, regibus uti
 Nollet Aristippus. ¶ Si sciret regibus uti,
 Fastidiret olus, qui me notat. ¶ Utrius horum 15
 Verba probas et facta, doce; vel junior audi,
 Cur sit Aristippi potior sententia: namque
 Mordacem Cynicum sic eludebat, ut aiunt:
 ¶ Scurror ego ipse mihi, populo tu: rectius hoc et
 Splendidius multo est. Equus ut me portet, alai
 Officium facio: tu poscis vilia rerum, [rex,
 Dante minor, quamvis fers te nullius egentem. 22
 ¶ Omnis Aristippum decuit color et s'atus et res,
 Tentantem majora, fere præsentibus æquum;
 Contra, quem duplici panno patientia velat, 25
 Mirabor, vitæ via si conversa decebit.
 Alter purpureum non expectabit amictum;
 Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet,
 Personamque feret non inconcinna utramque:
 Alter Mileti textam cane pejus et angui 30
 Vitabit chlamydem; morietur frigore, si non
 Rettuleris pannum: refer, et sine vivat ineptus.
 Rea gerere, et captos ostendere civibus hostes.
 Attingit solium Jovis, et cælestia tentat.
 Principibus placuisse viris, non ultima laus est. 35
 Non cuivis homini contingit adire Corinthum.
 Sedit, qui timuit ne non succederet: esto:
 Quid? qui pervenit, fecitne viriliter? Atqui
 Hic est, aut nusquam, quod quærimus: hic onus
 Ut parvis animis et parvo corpore majus; [horret,
 Hic subit et perfert. Aut virtus nomen inane est,
 Aut decus et pretium recte petit experiens vir. 42

Coram rege sua de paupertate tacentes
 Plus poscente ferent. Distat, sumasne pudenter,
 An rapias. Atqui rerum caput hoc erat, hic fons.
 "Indotata mihi soror est, paupercola mater, 46
 Et fundus nec vendibilis nec pascere firmus."
 Qui dicit, clamat, "Victum date." Succinit alter,
 "Et mihi dividuo findetur munere quadra." 50
 Sed tacitus pasci si posset corvus, haberet
 Plus dapis, et rixæ multo minus invidiæque. [1
 Brundisium comes aut Surrentum ductus amæ-
 Qui queritur salebras et acerbum frigus et imbres,
 Aut cistam effractam aut subducta viatica plorat;
 Nota refert meretricis acumina, sæpe catellam. 55
 Sæpe periscelidem raptam sibi flentis; uti mox
 Nulla fides damnis verisque doloribus adait.
 Nec semel irrisus triviis attollere curat
 Facto crure planum; licet illi plurima manet
 Lacryma; per sanctum juratus dicat Osirin, 60
 Credite, non ludo; crudeles, tollite claudum:
 Quære peregrinum, vicinia rauca reclamant.

EPISTOLA XVIII.—*Ad Lollium.*

Si bene te novi, metues, liberrime Lolli,
 Scurantis speciem præbere, profusus amicum
 Ut matrona meretrici dispar erit atque
 Discolor, infido scurræ distabit amicus.
 Est huic diversum vitio vitium prope majus, 5
 Asperitas agrestis et inconcinna gravisque,
 Quæ se commendat tonsa cute, dentibus atris;
 Dum vult libertas dici mera, veraque virtus.
 Virtus est medium vitiorum, et utrinque re-
 ductum.
 Alter in obsequium plus æquo pronus, et imi 10
 Derisor lecti, sic nutum divitis horret,
 Sic iterat voces, et verba cadentia tollit,
 Ut puerum sævo ciedas dictata magistro
 Reddere, vel partes mimum tractare secundas:
 Alter rixa'ur de lana sæpe caprina, 15
 Propugnat nugis armatus; acilicet, ut non
 Sit mihi prima fides, et vere quod placet ut non
 Acriter elatiem, pretium ætas altera sordet. [plus;
 Ambigitur quid enim? Castor sciat an Dolichus
 Brundisium Minuci melius via ducat, an Appi. 20
 Quem damnosa Venus, quem præceps alea nudat,
 Gloria quem supra vires et vestit et unguit,
 Quem tenet argenti sitis inopportuna famesque,
 Quem paupertatis pudor et fuga, dives amicus,
 Sæpe decem vitiis instructior, odit et horret: 25
 Aut, si non odit, regit: ac, veluti pia mater,
 Plus quam se sapere, et virtutibus esse priorem
 Vult: et ait prope vera; Meæ (contendere noli)
 Stultitiam patiuntur opes; tibi parvula res est:
 Arcta decet sanum comitem toga; desine mecum
 Certare. Eutrapelus, cuicumque nocere volebat,
 Vestimenta dabat pretiosa: beatus enim jam 32
 Cum pulchris tunicis sumet nova consilia et spes:
 Dormiet in lucem; scorto postponet honestum
 Officium; nummos alienos pascet; ad imum 35
 Threx erit, aut olitoris ager mercede caballum.
 Arcanum neque tu scrutaberis illius unquam;
 Commisumque teges, et vino tortus et ira.
 Nec tua laudabis studia, aut aliena reprendes;
 Nec, cum venari volet ille, poemata panges. 40
 Gratia sic fratrum geminorum, Amphionis atque
 Zethi, dissiluit, donec suspecta severo
 Conlucuit lyra: fraternis cessasse putatur
 Moribus Amphion: tu cede potentis amici
 Lenibus imperiis; quotiesque educet in agros 42
 Etolis onerata plagis jumenta canesque,
 Surge, et inhumanæ ænium deponere Camenæ,

Cœnes ut pariter pulmenta laboribus emta;
 Romanis sollenne viris opus; utile famæ,
 Vitæque et membris; præsertim cum valeas, et 50
 Vt cursu superare canem vel viribus aprum
 Possis: adde, virilia quod speciosius arma
 Non est qui tractet; acis quo clamore coronæ
 Praelia sustineas campestris: denique sævam
 Militiam puer et Cantabrica bella tulisti 55
 Sub duce, qui templis Parthorum signa refigit
 Nunc, et, si quid abest, Italiam adjudicat armis.
 Ac ne te retrahas et inexcusabilis abstes,
 Quamvis nil extra numerum fecisse modumque
 Curas, interdum nugaris rure paterno: 60
 Partitur lintres exercitus; Actia pugna
 Te duce per pueros hostili more refertur;
 Adversarius est frater; lacus, Adria; donec
 Alterutrum velox victoria fronde coronet.
 Consentire suis studiis qui crediderit te, 65
 Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.
 Protinus ut moneam, (si quid monitoris egessis tu)
 Quid, de quoque viro, et cui dicas, sæpe videto.
 Peccantium fugito: nam garrulus idem est;
 Nec retinet patulæ commissæ fideliter aures; 70
 Et semel emissum volat irrevocabile verbum.
 Non ancilla tuum jecur ulceret ulla, puerve,
 Intra marmoreum venerandi limen amici:
 Ne dominus pueri pulchri careat puellæ
 Munere te parvo beet, aut incommodus angat. 75
 Qualem commendes, etiam atque etiam adspice;
 Incutiant aliena tibi peccata pudorem. [ne mov
 Fallimur, et quondam non dignum tradimus: ergo
 Quem sua culpa premet, deceptus omittit tueri;
 Ut penitus notum, si tentent crimina, serves, 80
 Tuterisque tuo fidentem præsidio: qui
 Dente Theonino cum circumdoditur, ecquid
 Ad te post paullo ventura pericula sentis?
 Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet;
 Et neglecta solent incendia sumere vires. 85
 Dulcis inexpertis cultura potentia amici;
 Expertus metuit. Tu, dum tua navis in alto est,
 Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.
 Oderunt hilarem tristes, tristemque jocosum,
 Sedatum celeres, agilem gnævumque remissi; 90
 Potiores bibuli media de nocte Falerni
 Oderunt porrecta negantem pocula; quamvis
 Nocturnos jures te formidare vapores.
 Deme supercilio nubem: plerumque modestus
 Occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi. 95
 Inter cuncta leges et percontabere doctos,
 Qua ratione queas traducere leniter ævum;
 Ne te semper inops agitet vixetque cupido,
 Ne pavor, et rerum mediocriter utilium spes:
 Virtutem doctrina paret, naturæ donet? 100
 Quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum?
 Quid pure tranquillet, honos, an dulce lucellum,
 An secretum iter et fallentis semita vitæ?
 Me quoties reficit gelidus Digestia rivus,
 Quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus; 105
 Quid sentire putas? quid credis, amice, precari?
 Sit mihi, quod nunc est; etiam minus; et mihi
 Vivam
 Quid superest ævi, si quid superesse volunt di:
 Sit bona librorum et proviæ frugis in annum
 Copia; non fluitem dubiæ spe pendulus horæ. 110
 Sed satis est orare Jovem, quæ donat et aufert:
 Det vitam, det opes: æquum mihi animum ipse
 Parabo.

EPISTOLA XIX.—*Ad Mæcenatem.*

Præcio si credis, Mæcenas docte, Cratino,
 Nulla placere diu nec vivere carmina possunt,
 Quæ scribuntur atque potioribus: ut male sanos
 Adscripsit Liber Sætris Faunisque poetas, 5
 Vina fere dulces oluerunt mane Camœnæ.
 Laudibus arguitur vini vinosus Homerus:
 Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad a-ma
 Prosiluit dicenda "Forum putealque Libonæ
 Mandabo siccis; adimam cantare severis;" 10
 Hoc simul edixit, non cessare poetas
 Nocturno certare mero, putere diurno.
 Quid? si quis vultu torvo ferus, et pede nullo,
 Exiguæque togæ simulet textore Catonem,
 Virtutemne representet moremque Catonis?
 Rupit larbatum Timagenis æmula lingua, 15
 Dum studet urbanus, tenditque disertus haberi.
 Decipit exemplar vitii imitabile: quod si
 Pallarem casu, biberent exsangue cuminum.
 O imitatores, servum pecus, ut mihi sæpe
 Bilem, sæpe jocum vestri movere tumultus! 20
 Libera per vacuum posui vestigia princeps;
 Non aliena meo pressi pede qui sibi fidit
 Dux regit examen. Parios ego primus iambos
 Ostendi Latio, numeros animosque secutus
 Archilochi, non res et agentia verba Lycamben. 25
 Ac, ne me foliis ideo brevioribus cmes,
 Quod timui mutare modos et carminis artem;
 Temperat Archilochi Musam pede mascula Sappho,
 Temperat Alcæus; sed rebus et ordine dispar,
 Nec socerum quærit quem veribus oblinat atris,
 Nec sponsæ laqueum famoso carmine necit. 31
 Huic ego, non alio dictum prius ore, Latinus
 Vulgavi fidem. juvat immemorata ferentem
 Ingenius oculisque legi manibusque teneri.
 Scire velis, mea cur ingratus opuscula lector 35
 Laudet ametque domi, premat extra limen iniquus?
 Non ego ventosæ plebis suffragia venor
 Impensis cænarum et tritæ munere vestis;
 Non ego, nobilium scripturum auditor et ultor
 Grammaticas ambire tribus et pulpita dignor: 40
 Hinc illæ lacrymæ. Spissis indigna theatris
 Scripta pudet recitare, et nugis addere pondus,
 Si dixi; Rides, ait, et Jovis auribus ista
 Servas: fides enim manare poetica mella
 Te solum, tibi pulcher. Ad hæc ego naribus uti
 Formido: et, luctantis acuto ne secer ungui, 46
 Displicet iste locus, clamo, et diludia posco.
 Ludus enim genuit trepidum certamen et iram,
 Ira truces inimicitias et funebre bellum.

EPISTOLA XX.—*Ad Librum suum.*

Vertumnum Janumque, liber, spectare videris,
 Scilicet ut prostes Sosiorum pumice mundus.
 Odisti clavae, et grata sigilla pudico:
 Paucis ostendi gemis, et communia laudas,
 Non ita nutritus. Fuge quo descendere gestis: 7
 Non erit emissio reditus tibi. Quid miser egi?
 Quid volui? dices, ubi quid te læserit; et scis.
 In breve te cogi, plenus cum languet amator.
 Quod si non odio peccantis desipit augur,
 Carus eris Romæ, donec te deserat ætas. 10
 Contractatus ubi manibus sordescere vulgi
 Cæperis, aut tineas pasces taciturnus inertes,
 Aut fugies Uticam, aut victus mitteris Ilerdam.
 Ridebit monitor non exauditus; ut ille
 Qui male parentem in rupes protrusit æsellum 15
 Iratus: quis enim invitum servare laboret?
 2 P

Hoc quoque te manet, ut pueros elementa docen-
Occupet extremis in vicis balba senectus. [tem
Cum tibi sol tepidus plures admoverit aures,
Me libertino natum patre, et in tenui re, 20
Majores pennas nido extendisse loqueris;
Ut, quantum generi demas, virtutibus addas:

Me primis Urbis belli placuisse domique,
Corporis exigui, præcanum, solibus aptum,
Irasci celerem, tamen ut placabilis essem. 25
Forte meum si quis te percontabitur ævum,
Me quater undenos sciat implevisse Decembres
Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

LIBER SECUNDUS.

EPISTOLA I.—*Ad Augustum.*

Cum tot sustineas et tanta negotia solus,
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes; in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.
Romulus, et Liber pater, et cum Castore Pollux, 5
Post ingentia facta deorum in templa recepti,
Dum terras hominumque colunt genus, aspera

bella
Componunt, agros adsignant, oppida condunt;
Ploravere suis non respondere favorem
Speratum meritis. Diram qui contudit Hydram,
Notaque fatali portenta labore subegit, 11
Comperit invidiam supremo fine domari.
Urit enim fulgore suo, qui prægravat artes
Infra se positas: extinctus amabitur idem.
Præsentis tibi maturos largimur honores, 15
Jurandasque tuum per nomen ponimus aras,
Nil oturum alias, nil otum tale fatentes.
Sed tuus hic populus, sapiens et justus in uno,
Te nostris cubibus, te Graiis antefерendo,
Cætera nequaquam simili ratione modoque 20
Æstimat; et, nisi quæ terris semota suisque
Temporibus defuncta videt, fastidit et odit;
Sic fautor veterum, ut tabulas peccare vetantes,
Quas his quinque viri sanxerunt, fœdera regum
Vel Gabiis vel cum rigidis æquata Sabinis, 25
Pontificum libros, annosa volumina vatam,
Dictitet Albano Musas in monte locutas.
Si, quia Græcorum sunt antiquissima quæque
Scripta vel optima, Romani pensantur eadem
Scriptores trutina, non est quod multa loquamur:
Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri. 31
Venimus ad summum fortunæ: pingimus, atque
Psallimus, et luctamur Achivis doctius unctis.
Si meliora dies, ut vina, poemata reddit, [nus:
Scire velim, pretium chartis quotus arroget an-
Scriptor abhinc annos centum qui decidit, inter 36
Perfectos veteresque referri debet, an inter
Viles atque novos? excludat jurgia finis. [nos.
¶ Est vetus atque probus, centum qui perficit an-
¶ Quid? qui deerit minor uno mense vel anno,
Inter quos referendus erit; veteresne poetas, 41
An quos et præsens et postera respuat ætas?
¶ Iste quidem veteres inter ponetur honeste,
Qui vel mense brevi vel toto est junior anno.
¶ Utor permissio, caudæque pilos ut equinæ 45
Paulatim vello, et demo unum, demo etiam
Dum cadat elusus ratione rueritis acervi, [num;
Qui redit ad fastos, et virtutem æstimat annis,
Miraturque nihil nisi quod Libitina sacra vit.
Ennius, et sapiens et fortis, et alter Homerus, 50
Ut critici dicunt, leviter curare videtur
Quo promissa cadant, et somnia Pythagorea.

Nævius in manibus non est, et mentibus hæret
Pene recens? adeo sanctum est vetus omne poe-
Ambigitur quoties uter utro sit prior; aufert [ma.
Pacuvius docti famam senis, Accius alti; 56
Dicitur Afrani toga convenisse Menandro;
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi;
Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.
Hos ediscit, et hos arcto stipata theatro 80
Spectat Roma potens; habet hos numeratque
poetas

Ad nostrum tempus, Livi scriptoris ab ævo.
Interdum vulgus rectum videt; est ubi peccat.
Si veteres ita miratur laudatque poetas,
Ut nihil anteferat, nihil illis comparet; errat: 65
Si quædam nimis antiquæ, si pleraque dure
Dicere cedit eos, ignave multa fatetur;
Et sapit, et mecum facit, et Jove judicat æquo.
Non equidem insector, delendave carmina Livi
Esse reor, memini quæ plagosum mihi parvo 70
Orbilium dictare; sed emendata videri,
Pulchraque, et exactis minimum distantia, miror:
Inter quæ verbum emicuit si forte decorum, et
Si versus paulo concinnior unus et alter,
Injuste totum ducit venditque poema. 75
Indignor quicquam reprehendi, non quia crasse
Compositum illepideve putetur, sed quia nuper;
Nec veniam antiquis, sed honorem et præmia
posci.

Recte necne crocum floresque perambulet Attas
Fabula si dubitem, clament perisse pudorem 80
Cuncti pæne patres; ea cum reprehendere coner
Quæ gravis Æsopus, quæ doctus Roscius egit;
Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, du-
cunt;

Vel quia turpe putant parere minoribus, et quæ
Imberbi didicere, senes perdenda fateri. 85
Jam Saliare Numæ carmen qui laudat, et illud
Quod mecum ignorat, solus vult acire videri
Ingeniis non ille favet plaudique sepultis,
Nostra sed impugnat, nos nostraque lividus odit.
Quod si tam Graiis novitas invisa fuisset 90
Quam nobis, quid nunc esset vetus? aut quid
haberet

Quod legeret tereretque viritum publicus usus?
Ut primum positis nugari Græcia bellis
Cœpit, et in vitium fortuna labier æqua,
Nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum. 95
Marmoris aut eboris fabros aut æris amavit;
Suspendit picta vultum mentemque tabella;
Nunc tibicinibus, nunc est gavisus tragœdis:
Sub nutrice puella velut si luderet infans, 99
Quod cupide petiit, mature plena reliquit. [das?
Quid placet aut odio est, quod non mutabile cre-
Hoc paces habuere bonæ, ventique secundi.
Romæ dulces diu fuit et solenne reclusæ

Mane domo vigilare, clienti promere jura,
 Cautos nominibus rectis expendere nummos, 105
 Majores audire, minori dicere per quæ
 Crescere res posset, minui damnoſa libido.
 Mutavit mentem populus levis, et calet uno
 Scribendi studio: puerique patresque severi 109
 Fronde comas vincti cenant, et carmina dictant.
 Ipse ego, qui nullo me affirmo scribere versus,
 Invenior Parthis mendacior; et prius orto
 Sole vigil, calamum et chartas et scrinia posco.
 Navim agere ignarus navis timet; abrotonum
 ægro [corum est,
 Non audet, nisi qui didicit, dare; quod medi-
 Promittunt medici; tractant fabrilis fabri: 116
 Scribimus indocti doctique poemata passim.
 Hic error tamen et levis hæc insaniam quantas
 Virtutes habeat, sic collige: vatis avarus
 Non temere est animus; versus amat; hoc stu-
 det unum; 120
 Detrimenda, fugas servorum, incendia ridet;
 Non fraudem socio, puerove incogitat ullam
 Pupillo; vivit siliquis et pane secundo;
 Militiæ quamquam piger et malus, utilis urbi,
 Si das hoc, parvis quoque rebus magna juvari. 125
 Oa tenerum pueri balbumque poeta figurat;
 Torquet ab obscænis jam nunc sermonibus aurem;
 Mox etiam pectus præceptis format amicis,
 Asperitatis et invidiæ corrector et iræ;
 Recte facta refert; orientia tempora notis 130
 Instruit exemplis; inopem solatur et ægrum.
 Castis cum pueris ignara puella mariti
 Disceret unde preces, vatem ni Musa dedisset?
 Poscit opem choros, et præsentia numina sentit;
 Cœlestes implorat aquas docta prece blandus;
 Avertit morbos; metuenda pericula pellit; 136
 Impetrat et pacem, et locupletem frugibus annum:
 Carmine di superi placentur, carmine Manes.
 Agricolæ prisci, fortes, parvoque beati,
 Condita post frumenta, levantes tempore festo 140
 Corpus et ipsum animum ape finis dura ferentem,
 Cum sociis operum, pueris, et conjuge fida,
 Tellurem porco, Sylvanum lacte pabant,
 Floribus et vino Genium memorem brevis ævi.
 Fescennina per hunc inventa licentia morem 145
 Versibus alternis opprobria rustica fudit;
 Libertasque recurrentes accepta per annos
 Lusit amabiliter, donec jam sævus apertam
 In rabiem verti cœpit jocus, et per honestas
 Ire domos impune minax. Dolere cruento 150
 Dente lacessiti: fuit intactis quoque cura
 Conditione super communi: quin etiam lex
 Pœnæque lata, malo quæ nollet carmine quen-
 quam
 Describi: vertere modum, formidine fustis
 Ad bene dicendum delectandumque redacti. 155
 Græcia capta ferum victorem cepit, et artes
 Intulit agresti Latio. Sic horridus ille
 Defluxit numerus Saturnius, et grave virus
 Mundiæ populere: sed in longum tamen ævum
 Manserunt, hodieque manent, vestigia ruris. 160
 Serus enim Græcis admovit acumina chartis;
 Et post Punica bella quietus, querere cœpit
 Quid Sophocles et Theſpis et Æschylus utile
 ferrent.
 Tentavit quoque rem si digne vertere posset;
 Et placuit sibi, natura sublimis et acer: 165
 Nam spirat tragicum satias, et felicitur audet;
 Sed turpem putat incite metuitque lituram.
 Creditur, ex medio quia res accessit, habere
 Sudoris minimum; sed habet comœdia tanto

Plus oneris, quanto veniæ minus. Adspice,
 Plautus 170
 Quo pacto partes tutetur amantis ephebi;
 Ut patris attentis; lenonis ut insidiosis;
 Quantum sit Dossennus edacibus in parasitis;
 Quam non adstricto percurrat pulpita socco.
 Gestit enim nummum in oculos demittere; post
 hoc 175
 Securus, cadat an recto stet fabula talo.
 Quem tulit ad scenam ventoso Gloria curru,
 Exanimat lentus spectator, sedulus instat. [rum
 Sic leve, sic parvum est, animum quod laudis ava-
 Subruit ac reficit. Valeat res ludicra, si me 180
 Palma negata macrum, donata reducit opimum.
 Sæpe etiam audacem fugat hoc terretque poetam,
 Quod numero plures, virtute et honore minores,
 Indocti stolidique, et depugnare parati, 184
 Si discordet eques, media inter carmina poscunt
 Aut ursum aut pugiles: his nam plebecula gaudet.
 Verum equiti quoque jam migravit ab aure vo-
 luptas
 Omnis ad incertos oculos et gaudia vana.
 Quatuor aut plures aulae premuntur in horas,
 Dum fugiunt equitum turmæ, peditumque ca-
 tervæ; 190
 Mox trahitur manibus regum fortuna retortis,
 Easda festinant, pilenta, petorrita, naves;
 Captivum portatur ebur, captiva Corinthus.
 Si foret in terris, rideret Democritus; seu
 Diversum confusa genus panthera camelo, 195
 Sive elephas albus vulgi converteret ora:
 Spectaret populum ludem attentius ipsis,
 Ut sibi præbentem mimo spectacula plura:
 Scriptores autem narrare putaret asello
 Fabellam suido. Nam quæ pervincere voces 200
 Evaluere sonum, referunt quem nostra theatra?
 Garganum mugire putes nemus, aut mare Tus-
 cum:
 Tanto cum strepitu ludi spectantur, et artes
 Divitiæque peregrinæ; quibus oblitus actor
 Cum stetit in scena, concurrit dextera lævæ. 205
 Dixit adhuc aliquid? ¶ Nil sane. ¶ Quid placet
 ergo?
 ¶ Lana Tarentiuo violas imitata veneno.
 Ac ne forte putes me, quæ facere ipse recusem
 Cum recte tractant alii, laudare maligne;
 Ille per extantum funem mihi posse videtur 210
 Ire poeta, meum qui pectus inaniter angit,
 Irritat, mulcet, falsis terroribus implet, [nis
 Ut magus; et modo me Thebis, modo ponit Athe
 Verum age et his, qui se lectori credere malunt,
 Quam spectatoris fastidia ferre superbi, 215
 Curam redde brevem; si munus Apolline dignum
 Vis complere libris, et vatibus addere calcar,
 Ut studio majore petant Helicon virentem.
 Multa quidem nobis facimus mala sæpe poetæ,
 (Ut vineta egomet cædam mea) cum tibi librum
 Sollicito damus, aut fesso; cum lædimum, unum
 Si quis amicorum est ausus reprehendere versus; 220
 Cum loca jam recitata revolvimus irrevocati;
 Cum lamentamur non apparere labores
 Nostros, et tenui deducta poemata filo; 225
 Cum speramus eo rem venturam, ut, simul atque
 Carmina reacieris nos fingere, commodus ultro
 Accessas, et egere veteres, et scribere cogas.
 Sed tamen est operæ pretium cognoscere, quales
 Æditos habeat belli spectata domique 230
 Virtus, indigno non committenda poetæ.
 Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
 Chærilus, incultus qui versibus et male natis
 2 P 2

Retulit acceptos. regale nomisma, Philippos.
Sed veluti tractata notam labemque remittant
Atramenta, fere scriptores carmine fœdo 236
Splendida facta linunt. Idem rex ille, poema
Qui tam ridiculum tam care prodigus emit,
Edicto vetuit ne quis se, præter Apellen,
Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra 240
Fortis Alexandri vultum simulantia. Quod si
Judicium subtile videndis artibus illud
Ad libros et ad hæc Musarum dona vocares,
Bæotum in crasso jurares acre natum.
At neque dedecorat tua de se judicia, atque 245
Munera, quæ multa dantis cum laude tulerunt
Dilecti tibi Virgilius Variusque poetæ:
Nec magis expressi vultus per aenea signa,
Quam per vatis opus mores animique virorum
Clarorum apparent. Nec sermones ego mallem
Repentes per humum, quam res componere ges-
tas, 251
Terrarumque situs et flumina dicere, et aces
Montibus impositas, et barbara regna, tuisque
Auspiciis totum confecta duella per orbem, 254
Claustaque custodem pacis cohærentia Janum,
Et formidatam Parthis te principe Romam;
Si, quantum cuperem, possem quoque. Sed neque
parvum
Carmen majestas recipit tua; nec meus audet
Rem tentare pudor, quam vires ferre recusant.
Sedulitas autem, stulto quem diligit, urget; 260
Præcipue cum se numeris commendat et arte.
Dicit enim citius meminitque libentius illud
Quod quis deridet, quam quod probat et veneratur.
[ficto
Nil moror officium quod me gravat: ac neque
In pejus vultu proponi cereus usquam, 265
Nec prave factis decorari versibus opto;
Ne rubeam pingui donatus munere, et una
Cum scriptore meo capsa porrectus aperta,
Deferar in vicum vendentem thus et odores,
Et piper, et quicquid chartis amicitur ineptis. 270

EPISTOLA II.—Ad Julium Florum.

Flora, bono claroque fidelis amice Neroni,
Si quis forte velit puerum tibi vendere natum
Tibure vel Gabiis, et tecum sic agat: Hic et
Candidus, et talos a vertice pulcher ad imos,
Fiet eritque tuus nummorum millibus octo; 5
Verna ministeriis ad nutus aptus heriles;
Litterulis Græcis imbutus, idoneus arti
Cuilibet; argilla quidvis imitaberis uda;
Quin etiam canet indoctum, sed dulce bibenti:
Multa fidem promissa levant, ubi plenius æquo
Laudat venales, qui vult extrudere, merces: 11
Res urget me nulla; meo sum pauper in ære:
Nemo hoc mangonum faceret tibi: non temere
a me
Quivis ferret idem: semel hic cessavit, et, ut fit,
In scalis latuit metuens pendentes habenas. 15
Des nummos, excepta nihil te si fuga lædit.
Ille ferat pretium, pœnæ securus, opinor.
¶ Prudens emisti vitiosum; dicta tibi est lex:
Insuperis tamen hunc, et lite moraris iniqua.
¶ Dixi me pigrum proficiscenti tibi, dixi 20
Talibus officiis prope mancum; ne mea sævus
Jurgares ad te quod epistola nulla veniret.
Quid tum profeci, mecum facientia jura [quod
Si tamen attentas? Queris super hoc etiam,
Expectata tibi non mittam carmina mendax. 25
Luculli miles collecta vistica multis
Ærumna, lassus dum noctu stertit, ad assem

Perdiderat: post hoc vehemens lupus, et sibi et
hosti

Iratus pariter, jejunis dentibus acer,
Præsidium regale loco dejecit, ut aiunt, 30
Summe munito, et multarum divite rerum.
Clarus ob id factum, donis ornatur honestis,
Accipit et bis dena super sestertia nummum.
Forte sub hoc tempus castellum evertere prætor
Nescio quod cupiens, hortari cæpit eundem 35
Verbis, quæ timido quoque possent addere men-
tem.

I, bone, quo virtus tua te vocat; i pede fausto,
Grandia latius meritorum præmia: quid stas?
Post hæc ille catus, quantumvis rusticus, Ibit,
Ibit eo quo vis, qui zonam perdidit, inquit. 40
Romæ nutriris mihi contigit, atque doceri
Ictus Graius quantum nocuisset Achilles.
Adjecere bonæ paulo plus artis Athenæ;
Scilicet ut possem curvo dignoscere rectum,
Atque inter sylvas Academi quærere verum. 45
Dura sed emoveo loco me tempora grato;
Civilisque rudem belli tulit æstus in arma,
Cæsaris Augusti non resposura lacertis,
Unde simul primum me dimisere Philippi
Decisis humilem pennis, inopemque paterni 50
Et laris et fundi, paupertas impulit audax
Ut versus facerem: sed, quod non desit, habentem
Quæ poterunt unquam satis expurgare cicutæ,
Ni melius dormite putem quam scribere versus;
Singula de nobis anni prædantur euntes; 55
Eripuere jocos, Venerem, convivia, ludum;
Tendunt extorquere poemata. Quid faciam vis?
Denique non omnes eadem mirantur amantque:
Carmine tu gaudes; hic delectatur iambis;
Ille Bioneis sermonibus, et sale nigro. 60
Ties mihi convivæ prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversa palato. [alter;
Quid dem? quid non dem? renuis tu, quod jubet
Quod petis, id sane est invisum acidumque duo-
bus.

Præter cætera, me Romæne poemata censes 65
Scribere posse, inter tot curas totque labores?
Hic sponsum vocat, hic auditum scripta, relictis
Omnibus officiis: cubat hic in colle Quirini,
Hic extremo in Aventino; visendus uterque;
Intervalla vides humane commoda. ¶ Verum 70
Puræ sunt plateæ, nihil ut meditantibus obstet.
¶ Festinat calidus nullis gerulisque redemptor;
Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tigris;

Tristia robustis luctantur funera plaustris;
Ilac rabiosa fugit canis, hac lutulenta ruit sus. 75
I nunc, et versus tecum meditare canoros. [bes,
Scriptorum chorus omnis amat nemus, et fugitur.
Rite cliens Bacchi, somno gaudentes et umbra:
Tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
Vis canere, et contracta sequi vestigia vatum? 80
Ingenium, sibi quod vacuas desumit Athenas,
Et studii annos septem dedit, insenuitque
Libris et curis, statua taciturnus exit [r
Plerumque, et risu populum quatit: hic ego, re-
Fluctibus in mediis, et tempestatibus urbis, 85
Verba lyre motura sonum connectere digner?
Frater erat Romæ consulti rhetor, ut aliter
Alterius sermone meros audiret honores;
Gracchus ut hic illi foret, huc ut Mucius ille.
Qui minus argutos vexat furor iste poetas? 90
Carmina compono, hic elegos; mirabile visio,
Cælatumque novem Musis opus. Adspice pri-
mum,

Quanto cum fastu, quanto molimine circum-
spectemus vacuum Romanis vatibus sedem. 94
Mox etiam, si forte vacas, sequere, et procul audi
Quid ferat, et quare sibi neciat uterque coronam.
Cœdimur, et totidem plagis consumimus hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.
Discedo Alcæus puncto illius: ille meo quis?
Quia, nisi Callimachus? Si plus apposcere visus,
Fit Mimnermus, et optivo cognomine crescit. 101
Multa fero, ut placem genus irriabile vatium,
Cum scribo, et supplex populi suffragia capto:
Idem, finitis studiis, et mente recepta,
Obtorem patulas impune legentibus aures. 105
Ridentur mala qui componunt carmina: verum
Gaudent scribentes, et se venerantur, et ultro,
Si taceas, laudant quicquid scribere, beati
At qui legitimum cupiet fecisse poema,
Cum tabulis animum censoris sumet honesti; 110
Audebit, quæcunque parum splendoris habebunt,
Et sine pondere erunt, et honore indigna ferentur,
Verba movere loco, quamvis invita recedant,
Et versentur adhuc intra penetralia Vestæ.
Obscurata diu populo bonus eruet, atque 115
Proferet in lucem speciosa vocabula rerum,
Quæ prisca memorata Catonibus atque Cethe-
gis
Nunc situs informis premit et deserta vetustas:
Adsciscit nova, quæ genitor produxerit usus.
Vehemens et liquidus, puroque similimus amni,
Fundet opes, Latiumque beabiturvis lingua: 121
Luxuriantia compescet: nimis aspera sano
Lavabit cultu; virtute carentia tollet:
Ludentis speciem dabit; et torquebitur, ut qui
Nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa movetur.
¶ Prætulit scriptor delirus inersque videri, 126
Dum mea delectent mala me, vel denique fallant,
Quam sapere, et ringi. Fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragædos,
In vacuo lætus sessor plausorque theatro; 130
Cætera qui vitæ servaret muna recto
More; bonus sane vicinus, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui ignoscere seivis,
Et signo læso non iusanire lagenæ;
Posset qui rupem et puteum vitare patentem. 135
Hic ubi cognatorum opibus curisque refectus
Expulit helleboro morbum bilemque meraco,
Et redit ad sese; Pol me occidistis, amici,
Non servastis, ait; cui sic extorta voluptas,
Et demus per vim mentis gratissimus error. 140
¶ Nimirum sapere est abjectis utile nugis,
Et tempestivum pueris concedere ludum;
Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis,
Sed veræ numerosque modosque ediscere vitæ.
Quocirca mecum loquor hæc, tacitusque recoidor;
Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ, 146
Narrare medicis. Quod, quanto plura parasti,
Tanto plura cupis, nullumne faterier audes?
Si vulnus tibi monstrata radice vel herba
Non fieret levius; fugeres radice vel herba 150
Proficiente nihil curarier? Audieras, cui
Rem di donarint, illi decedere pravam
Stultitiam; et cum sis nihilo sapientior, ex quo
Plenior es; tamen uteris monitoribus isdem?
At si divitiæ prudentem reddere possent, 155

Si cupidum timidumque minus te; nempe ru-
beres,

Viveret in terra te si quis avarior uno. [est,
Si proprium est, quod quis libra mercatus et mere
Quædam, si credis consultis, mancipat usus.
Qui te pascitager, tuus est; et villicus Orbi, 160
Cum segetes occat tibi mox frumenta daturas,
Te dominum sentit. Das nummos, accipis uvam,
Pullos, ova, cadum temeti: nempe modo isto
Paullatim mercaris agrum, fortasse trecentis, 164
Aut etiam supra, nummorum millibus entum.
Quid refert, vivas numerato nuper an olim?
Emtor Aricini quondam Veientis et arvi
Entum cœnat olus, quamvis aliter putat; emtis
Sub noctem gelidam lignis calefaciat aenum;
Sed vocat usque suum, qua populus assita certis
Limitibus vicina refugit jurgia; tanquam 171
Sit proprium quicquam, puncto quod mobilis
horæ [prema.

Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte su
Permutet dominos, et cedat in altera iurâ.
Sic qua perpetuus nulli datur usus, et hæres 175
Hæredem alterius, velut unda supervenit undam,
Quid vici prosunt, aut horrea? quidve Calabris
Saltibus adjecti Lucani, si metit Orcus
Grandia cum parvis, non exorabilis auro? [las,
Gemma, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabel-
Argentum, vestes Gætulo murice tinctas, 181
Sunt qui non habeant; est qui non curat habere.
Cur alter fratrum cessare, et ludere, et ungi
Præferat Herodis palmis pinguibus; alter,
Dives et importunus, ad umbram lucis ab ortu
Sylvestrem flammis et ferro mitiget agrum; 186
Scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
Naturæ deus humanæ, mortalis in unum-
quodque caput, vultu mutabilis, albus et ater.
Ut, et ex modico quantum res poscet acervo 190
Tollam; nec metuam quid de me iudicet hæres,
Quod non plura datis invenerit. Et tamen idem
Scire volam, quantum simplex hilarisve nepoti
Discrepet, et quantum discordet parcus avaro.
Distat enim, spargas tua prodigus, an neque sum-
tum 195

Inivis facias, neque plura parare labores;
Ac potius, puer ut festis quinquatribus olim,
Exiguo gratoque fruaris tempore raptim. [utrum
Pauperis immunda domu procul absit; ego,
Nave ferar magna an paiva, ferar unus et idem.
Non agitur tumidis velis Aquilone secundo; 201
Non tamen adversis ætatem duocimus Austris;
Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re,
Extremis primorum, extremis usque priores.
Non esavarus: abi. Quid? cætera jam simul isto
Cum vitio fugere? caret tibi pectus inani 206
Ambitione? caret mortis formidine et ira?
Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
Nocturnos lemures, portentaque Thessala rides?
Natales grate numeras? ignoscis amicis? 210
Lenior et melior sis accedente senectæ?
Quid te exenta juvat spinis de pluviis una?
Vivere si recte nasci, decedo peritis.
Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti:
Tempus abire tibi est; ne potum largius æquo
Rideat et pulset læciva decentius ætas. 216

Q. HORATHI FLACCI DE ARTE POETICA

LIBER.

Ad Pisones.

Humano capiti cervicem pictor equinam
Jungere si velit, et varias inducere plumas,
Undique collatis membris, ut turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne,
Spectatum admissi risum teneatis amici?
Credite, Pisones, isti tabulæ fore librum
Persimilem, cujus, velut ægri somnia, vanæ
Finguntur species; ut nec pes, nec caput uni
Reddatur formæ. ¶ Pictoribus atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas. 10
¶ Scimus, et hanc veniam petimusque damusque
vicissim;

Sed non ut placidis coeant immitia; non ut
Serpentes avibus gementur, tigris agni.
Inceptis gravibus plerumque et magna professis,
Purpureus, late qui splendeat, unus et alter 15
Adustrum pannus, cum lucus et ara Dianæ,
Et prorepantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluvius describitur ar-
cus:

[sum
Sed nunc non erat hic locus: et fortasse cupres-
Scis simulare: quid hoc, si fractis enatæ expes 20
Navibus, ære dato qui pingitur? amphora cœpit
Institui; currente rota cur urceus exit?
Denique sit, quod vis, simplex duntaxat et unum.
Maxima pars vatium, pater et juvenes patre digni,
Decipimur specie recti; brevis esse laboro, 25
Obscurus fio: sectantem lævia nervi
Deficiunt animique: professus grandia turget:
Serpit humi tutus nimium timidusque procellæ.
Qui variare cupit rem prodigialiter unam,
Delphinum sylvis appingit, fluctibus aprum. 30
In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.
Æmilium circa ludum faber imus et unguis
Exprimet, et molles imitabitur ære capillos,
Infelix operis summa, quia ponere totum
Nescit. Hunc ego me, si quod componere curem,
Non magis esse velim, quam pravo vivere naso, 36
Spectandum nigris oculis nigroque capillo.
Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam
Viribus; et versate diu quid ferre recusent,
Quid valeant humeri. Cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo. 41
Ordinis hæc virtus erit et Venui, aut ego fallor,
Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici
Pleraque differat, et præsens in tempus omittat.
In verbis etiam tenuis cautusque serendis, 45
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
Dixeris egregie, notum si callida verbum
Reddiderit junctura novum. Si forte necesse est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum,
Fingere cinctus non exaudita Cæthegis 50
Continget; dabiturque licentia sumpta pudenter.
Et nova factaque nuper habebunt verba fidem, si
Græco fonte cadant, parce detorta; quid autem
Cæcilio Plautoque dabit Romanus, ademptum
Virgilio Varioque? ego cur, acquirere pauca 55
Si possum, invidetur, cum lingua Catonis et Enni
Sermonem patrium ditaverit, et nova rerum
Nomina protulerit? Licuit, semperque licebit
Signatum præsentem nota producere nomen

Ut sylvæ foliis pronos mutantur in annos; 60
Prima cadunt; ita verborum vetus interit ætas,
Et juvenum ritu florent modo nata videntque.
Debemur morti nos nostraque; sive receptus
Terra Neptunus classes Aquilonibus arcet,
Regis opus; sterilisque diu palus, aptaque remis,
Vicinas urbes alit, et grave sentit aratum; 66
Seu cursum mutavit iniquum frugibus amnis,
Doctus iter melius; mortalia facta peribunt.
Nedum sermonum stet honos, et gratia vivax. 69
Multa renascuntur quæ jam cecidere, cadentque
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet usus,
Quem penes arbitrium est et jus et norma lo-
quendi.

Res gestæ regumque ducumque, et tristia bella,
Quo scribi possent numero, monstravit Homæus
Versibus impariter junctis querimonia primum,
Post etiam inclusa est voti sententia compos: 76
Quis tamen exiguis elegos emisit auctor,
Grammatici certant, et adhuc sub judice lis est.
Archilochum proprio rabies armavit iambo:
Hunc socci cepere pedem, grandesque cothurni,
Alternis aptum sermonibus, et populares 81
Vincentem strepitus, et natum rebus agendia.
Musa dedit fidibus divos, puerosque deorum,
Et pugilem victorem, et equum certamine pri-
Et juvenum curas, et libera vina referre. [mum,
Descriptas servare vices operumque colores, 86
Cur ego, si nequeo ignoroque, poeta salutor?
Cur nescire, pudens prave, quam discere malo?
Versibus exponi tragicis res comica non vult:
Indignatur item privati, ac prope socco 90
Dignis carminibus narrari cœna Thyestæ.
Singula quæque locum teneant sortita decenter.
Interdum tamen et vocem comœdia tollit,
Iratusque Chremes tumido delitigat ore;
Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri. 95
Telephus et Peleus, cum pauper et exsul, uterque
Proicit ampullas, et sesquipedalia verba,
Si curat cor spectantis tetigisse querela.
Non satis est pulchra esse poemata; dulcia sunt
Et quocumque volent animum auditoris agunto.
Ut ridentibus arrident, ita flentibus adflent 101
Humani vultus: si vis me flere, dolendum est
Primum ipsi tibi; tunc tua me infortunia lædent.
Telephe, vel Peleu, male si mandata loqueris,
Aut dormitabo, aut ridebo. Tristitia mæstum 105
Vultum verba decent; iratum, plena minarum;
Ludentem, lasciva; severum, seria dictu.
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum; juvat, aut impellit ad iram,
Aut ad humum mærore gravi deducit, et angit;
Post effert animi motus interprete lingua. 111
Si dicentis erunt fortuna absona dicta,
Romani tollent equites peditesque cachinnum.
Intererit multum, Davusne loquatur, an heros;
Maturusne senex, an adhuc florente juventa 115
Fervidus; et matrona potens, an sedula nutrix;
Mercatorne vagus, cultorne virentis agelli;
Colchus, an Assyrius; Thebis nutritus, an Argis
Aut famam sequere, aut sibi convenientia fingi.
Scripserit [honoratum] si forte reponis Achil-
lem;

Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
 Jura neget sibi nata, nihil non arroget armis:
 Sit Medea ferox invictaque, flebilis Ino
 Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.
 Si quid in expertum scenæ committis, et audes 125
 Personam formare novam, servetur ad imum
 Qualis ab incepto processerit, et sibi constet.
 Difficile est proprie communia dicere: tuque
 Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
 Quam si proferres ignota indictaque primus. 130
 Publica materies privati juris erit, si
 Nec circa vilem patulumque moraberis orbem;
 Nec verbum verbo curabis reddere fidus
 Interpres; nec desilies imitator in arctum,
 Unde pedem proferre pudor vetet, aut operis lex.
 Nec sic incipies, ut scriptor cyclicus olim: 136
 "Fortunam Priami cantabo et nobile bellum."
 Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
 Parturiunt montes; nascetur ridiculus mus.
 Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte! 140
 "Dic mihi, Musa, virum, captæ post tempora
 Trojæ
 Qui mores hominum multorum vidit et urbes."
 Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
 Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,
 Antiphaten, Scyllamque, et cum Cyclope Cha-
 rrybdin; 145
 Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
 Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo.
 Semper ad eventum festinat, et in medias res,
 Non secus ac notas, auditorem rapit; et quæ
 Desperat tractata nitescere posse, relinquit; 150
 Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
 Primo ne medium, medio ne discrepet imum.
 Tu, quid ego, et populus mecum desideret, audi:
 Si plausoris egres aulæa manentis, et usque
 Sessuri donec cantor, "Vos plaudite," dicat, 155
 Etatis cuiusque notandi sunt tibi mores,
 Mobilibusque decor naturis dandus et annis.
 Reddere qui voces jam scit puer, et pede certo
 Signat humum, gestit paribus colludere, et iram
 Colligit ac ponit temere, et mutatur in horas. 160
 Imberbus juvenis, tandem custode remoto, [pi;
 Gaudet equis canibusque et aprici gramine Cam-
 Cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
 Utillum tardus provisor, prodigus æris,
 Sublimis, cupidusque, et amata relinquere pernix.
 Conversis studiis, ætas animusque virilis 166
 Querit opes et amicitias, inservit honori,
 Commisisse cavet quod mox mutare laboret.
 Multa senem circumveniunt incommoda; vel
 quod
 Querit, et inventis miser abstinet, ac timet uti; 170
 Vel quod res omnes timide gelideque ministrat,
 Dilator, spe longus, iners, avidusque futuri,
 Difficilis, querulus, laudator temporis acti
 Se puer, censor castigatorem minorum.
 Multa ferunt anni venientes comoda secum, 175
 Multa recedentes adimunt: ne forte seniles
 Mandentur juveni partes, pueroque viriles,
 Semper in adjunctis ævoque morabimur aptis.
 Aut agitur res in scenis, aut acta refertur:
 Segnius irritant animos demissa per aures, 180
 Quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus, et quæ
 Ipse sibi tradit spectator. Non tamen intus
 Digna geri promes in scenam; multaque tolles
 Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens:
 Nec pueros coram populo Medea trucidet, 185
 Aut humana palam coquat exa nefarius Atræus,
 Aut in avem Procne veniatur, Cadmus in anguem.

Quodcumque ostendis mihi sic, incredulus odi.
 Neve minor, neu sit quinto productior actu
 Fabula, quæ posci vult, et spectata reponi: 190
 Nec deus intersit, nisi dignus vindice nodus
 Inciderit: nec quarta loqui persona laboret.
 Actoris partes chorus officiumque virile
 Defendat; neu quid medios intercinat actus,
 Quod non proposito conducat et hæreat apte. 195
 Ille bonis faveatque, et consilietur amicis;
 Et regat iratos, et amet peccare timentes:
 Ille dapes laudet menæ brevis; ille salubrem
 Justitiam, legesque, et apertis otia portis:
 Ille tegat commissas, deosque precetur et oret, 200
 Ut redeat miseris, abeat fortuna superbis.
 Tibia non, ut nunc, orichalco vincta, tubæque
 Æmula, sed tenuis simplexque, foramine paucos,
 Adspirare et adesse choris erat utilis, atque
 Nondum spissa nimis complere sædilia flatu; 205
 Quo sane populus numerabilis, utpote parvus,
 Et frugi, castusque verecundusque coibat.
 Postquam cœpit agros extendere victor, et ur-
 Lator amplecti murus, vinoque diurno [bem
 Placari Genius festis impune diebus, 210
 Accessit numerisque modisque licentia major
 Indoctus quid enim asperet, liberque laborum,
 Rusticus urbano confusus, turpis honesto?
 Sic priscae motumque et luxuriam addidit arti
 Tibicen, traxitque vagus per pulpita vestem: 215
 Sic etiam fidibus voces crevere severis,
 Et tulit eloquium insolitum facundia præceps;
 Utiliumque sagax rerum, et divina futuri,
 Sortilegis non discrepit sententia Delphis.
 Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum, 220
 Mox etiam agrestes Satyros nudavit; et asper
 Incolumi gravitate jocum tentavit, eo quod
 Illecebris erat et grata novitate morandus
 Spectator, functusque sacris, et potus, et exlex.
 Venum ita risores, ita commendare dicaces 225
 Conveniet Satyros, ita vertere seria ludis; [ros,
 Ne, quicumque deus, quicumque adhibebitur he-
 Regali conspectus in auro nuper et ostio,
 Migret in obscuras humili sermone tabernas;
 Aut, dum vitat humum, nubes et inania capiet.
 Effutire leves indigna Tragedia versus, 231
 Ut festis matrona moveri jussa diebus,
 Interit Satyris paulum pudibunda protervis.
 Non ego inornata et dominantia nomina solum
 Verbaque, Pisones, Satyrorum scripor amabo;
 Nec sic enitar tragico differre colori, 236
 Ut nihil intersit Davusne loquatur, et audax
 Pythias emuncto lncrata Simone talentum,
 An custos famulusque dei Silenus alumni.
 Ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quivis 240
 Speret idem; sudet multum, frustra que laboret
 Ausus idem: tantum series juncturaque pollet;
 Tantum de medio sumtis accedit honoris.
 Sylvis deducti cavcant, ne judice, Fauni,
 Ne, velut innati triviis ac pæne forenses, 245
 Aut nimium teneris juvenentur versibus unquam,
 Aut immunda crepent ignominiosaque dicta:
 Offenduntur enim quibus est equus, et pater, et
 res;
 Nec, si quid fricti ciceris probat et nucis emtor,
 Æquis accipiant animis, donante corona. 250
 Syllaba longa brevi subjecta vocatur Iambus,
 Pes ci'us; unde etiam trimetris accrescere jussit
 Nomen Iambes, cum senos redderet ictus,
 Primus ad extremum similis sibi: non ita pridem,
 Tardior ut paulo graviorque veniret ad aures, 255
 Spondeos stabiles in jura paterna recepit

Commodus et patiens non ut de sede secunda
Cederet aut quarta socialiter: hic et in Acci
Nobilibus trimetris apparet rarus, et Enni
In scenam missos magno cum pondere versus 260
Aut operæ celeris nimium curaque carentis,
Aut ignoratæ premit artis crimine turpi.
Non quisvis videt immodulata poemata iudex;
Idcirco Romanis venia est indigna poetis.
Ideirco vager, scribamque licenter? Ut omnes
Visuros peccata putem mea, tutus et intra 268
Spem veniæ cautus? viavi denique culpam,
Non laudem merui. Vos exemplaria Græca
Nocturna versate manu, versate diurna.
At vestri proavi Plautinos et numeros et 270
Laudavere sales; nimium patienter utrumque,
Ne dicam stulte, mirati; si modo ego et vos
Scimus inurhanum lepido seponere dicto,
Legitimumque sonum digitis callemus et aure.
Ignotum tragicæ genus invenisse Camænae 275
Dicitur, et plaustris vexisse poemata Thespis,
Quæ canerent agerentque peruncti facibus ora.
Post hunc personæ pallæque repertor honestæ
Æschylus et modicis instravit pulpita tignis.
Et docuit magnumque loqui, nitique cothurno.
Successit vetus his comædia, non sine multa
Laude; sed in vitium libertas excidit, et vim
Dignam lege regi: lex est accepta, chorusque
Turpiter obtulit, sublato jure nocendi.
Nil intentatum nostri liquere poetæ: 285
Nec minimum meruere decus, vestigia Græca
Ansi desere, et celebrare domestica facta;
Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.
Nec virtute foret claviæ potentius armis, 289
Quam lingua, Latium, si non offenderet unum-
quemque poetarum limæ labor et mora. Vos, o
Pompilius sanguis, carmen reprehendite, quod
non
Multa dies et multa litura coercuit, atque
Præsectum decies non castigavit ad unguem.
Ingenium misera quia fortunatus arte 295
Credit, et excludit sanos Heliconæ poetas
Democritus, bona pars non unguis ponere curat,
Non barbam; secreta petit loca; balnea vitat.
Nanciscetur enim pretium nomenque poetæ,
Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam
Tonsori Licino commiserit. O ego lævus, 301
Qui purgor bilem sub verni temporis horam!
Non alius faceret meliora poemata; veium
Nil tanti est; ergo fungar vice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum valet, exsors ipsa secandi:
Munus et officium, nil scribens ipse, docebo; 306
Unde parentur opes; quid alat formetque poetam;
Quid deceat, quid non; quo virtus, quo ferat error.
Scribendè recte: sapere est et principium et fons:
Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ:
Verbaque provisam rem non invita sequentur. 311
Qui didicit patriæ quid debeat, et quid amicis,
Quo sit amore parens, quo frater amandus, et

Quod sit conscripti, quod iudicis officium, quæ
Partes in bellum missi ducis; ille profecto 315
Reddere personæ scit convenientia cuique.
Respicere exemplar vitæ morum, ne jubebo
Doctum imitorem, et veras hinc ducere voces.
Interdum speciosa locis morataque recte
Fabula, nullius Veneris, sine pondere et arte, 320
Valdius oblectat populum meliusque moratur,
Quam versus inopes rerum, nugæque canoræ.
Gratis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
Musa loqui præter laudem nullius avaris

Romani pueri longis rationibus assem
Diacunt in partes centum diducere. ¶ Dicat
Filius Albini, si de quinque remotæ est ¶
Uncia, quid superat. ¶ Poteras dixisse, Triens.
Rem poteris servare tuam. Redit uncia, quid fit?
¶ Semis. ¶ An, hæc animos ærugo et cura peculi
Cum semel imbuerit, speramus carmina fingi 331
Posse linenda cedro, et levi servanda cupresso?
Aut prodesse volunt aut delectare poetæ,
Aut simul et jucunda et idonea dicere vitæ.
Quicquid præcipies, esto brevis; ut cito dicta 335
Percipiant animi dociles, teneantque fideles:
Omne supervacuum pleno de pectore manat.
Ficta voluptatis causa sint proxima veris:
Nec, quodcumque volet, poscat sibi fabula credi;
Neu prænæ Lamiae vivum puerum extrahat alvo.
Censoribus seniorum agitant expertia frugis; 341
Celsi prætereunt austeræ poemata Rhæmnæ:
Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterque monendo.
Hic meret æra liber Sosius; hic et mare transit,
Et longum noto scriptori prorogat ævum. 346
Sunt delicta tamen quibus ignovisse velimus.
Nam neque chorda sonum reddit quem vult ma-
nus et mens,
Poscentique gravem pæisæpe remittit acutum; 349
Nec semper feriet quodcumque minabitur arcus.
Verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura. Quid ergo est?
¶ Ut scriptor si peccat idem librarius usque,
Quamvis est monitus, venia caret; et citharædus
Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem; 356
Sic mihi, qui multum cessat, fit Chærilus ille,
Quem bis terque bonum cum risu miror; et idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.
Verum operi longo fas est obrepere somnum. 360
Ut pictura, poesis: erit que, si propius steas,
— capiat magis, et quædam, si longius abates:
Hæc amat obscurum; volet hæc sub luce videri,
Iudicis argutum quæ non formidat acumen:
Hæc placuit semel; hæc decies repetita placebit.
O major juvenum, quamvis et voce paterna 366
Fingeris ad rectum, et per te sapis, hoc tibi dictum
Tolle memor; certis medium et tolerabile rebus
Recte concedi: consultus juris et actor
Causarum mediocris abest virtute disertis 370
Messalæ, nec scit quantum Cascellius Aulus;
Sed tamen in pretio est: mediocribus esse poetis
Non homines, non di, non concessere columnæ.
Ut gratas inter mensas symphonia discors,
Et crassum unguentum, et Sardo cum melle pa-
paver, 375
Offendunt, poterat duci quia cœna sine istis;
Sic animis natum inventumque poema juvenadis,
Si paulum a summo decessit, vergit ad imum.
Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,
Indoctusque pilæ discive trochive quiescit, 380
Ne spissæ risum tollant impune coronæ: [ui,
Qui nescit, versus tamen audet fingere! ¶ Quid
Liber et ingenius, præsertim census equestris
Summam nummorum, vitioque remotus ab omni?
¶ Tu nihil invita dices faciesve Minerva; 385
Id tibi iudicium est, ea mens: si quid tamen olim
Scripseris, in Metii descendat iudicia aures,
Et patris, et nostras, nonumque prematur in an-
num,
Membranis insula positis. Delere licebit,
Quod non edideris; nescit vox missa reverti. 390
Sylvestres homines sacer interpretæque deorum

Cædibus et victu fœdo deterruit Orpheus ;
 Dictus ob hoc lenire tigres, rabidosque leones :
 Dictus et Amphion, Thebææ conditor arcis,
 Saxa movere sono testudinis, et prece blanda 395
 Ducere quo vellet. Fuit hæc sapientia quondam,
 Publica privatis secernere, sacra profanis,
 Concubitu prohibere vago, dare jura maritis,
 Oppida moliri, leges incidere ligno :
 Sic honor et nomen divinis vatibus atque 400
 Carminibus venit. Pœat hos insignis Homerus,
 Tyrtæusque mares animos in Mæitia bella
 Versibus exacuit ; dictæ per carmina sortes,
 Et vitæ monstrata via est, et gratia regum
 Pieris tentata modis, ludusque repertus, 405
 Et longorum operum finis : ne forte pudori
 Sit tibi Musa lyræ sollers, et cantor Apollo.
 Natura fieret laudabile carmen an arte,
 Quæsitum est : ego nec studium sine divite vena,
 Nec rudequid possit video ingenium : alterius sic
 Altera poscit opem res, et conjurat amice. 411
 Qui studet optatam cursu contingere metam,
 Multa tulit fecitque puer, sudavit et aluit,
 Abstinit Venere et vino. Qui Pythia cantat
 Tibicen, didicit prius, extimuitque magistrum. 415
 Nec satis est dixisse, Ego mira poemata pango :
 Occupet extremum scabies ; mihi turpe relinqu
 est,
 Et, quod non didici, sane nescire fateri.
 Ut præco, ad merces turbam qui cogit emendas,
 Assentatores jubet ad lucrum ire poeta 420
 Dives agris, dives positus in fœnore nummis.
 Si vero est, unctum qui recte ponere possit,
 Et spondere levi pro paupere, et eripere atris
 Litibus implicitum, mirabor si sciet inter-
 noscere mendacem verumque beatus amicum. 425
 Tu seu donaris, seu quid donare voles cui,
 Nolito ad versus tibi factos ducere plenum
 Lætitiæ ; clamabit enim, Pulchre ! bene ! recte !
 Pallescet super his ; etiam stillabit amicis
 Ex oculis rorem ; saliet, tundet pede terram. 430
 Ut qui conducti plorant in funere, dicunt
 Et faciunt prope plura dolentibus ex animo ; sic
 Derisor vero plus laudatore movetur.
 Reges dicuntur multis urgere culiculis,

Et torquere mero, quem perspexisse laborant
 An sit amicitia dignus : si carmina condas, 436
 Nunquam te fallant animi sub vulpe latentes.
 Quintilio si quid recitares, Corrige, sodes,
 Hoc, aiebat, et hoc : melius te posse negares.
 Bis terque expertum frustra ; delere jubebat, 440
 Et male tornatos incudi reddere versus.
 Si defendere delictum quam vertere malles,
 Nullum ultra verbum aut operam insumebat
 inanem,
 Quin sine rivali teque et tua solus amares.
 Vir bonus et prudens versus reprehendet inertes ;
 Culpabit duos ; incommis allinet atrum 446
 Transverso calamo signum ; ambitiosa recidet
 Ornamenta ; parum claris lucem dare coget ;
 Arguet ambigue dictum ; mutanda notabit ;
 Fiet Aristarchus ; non dicet, Cur ego amicum 450
 Offendam in nugis ? Hæc nugæ seria ducent
 In mala derisum semel exceptumque sinistre.
 Ut mala quem scabies aut morbus regius urget,
 Aut fanaticus error et iracunda Diana,
 Vesani tetigisse timent fugiuntque poetam, 455
 Qui sapiunt ; agitant pueri, incautique sequuntur.
 Hic, dum sublimis versus ructatur, et errat,
 Si veluti merulis intentus decidit auceps
 In puteum foveamve, licet, Succurrite, longum
 Clamet, Io cives ! non sit qui tollere curet. 460
 Si curet quis opem ferre, et demittere funem,
 Qui scis an prudens huc se dejecerit, atque
 Servari nolit ? dicam ; Siculique poetæ
 Narrabo interitum : Deus immortalis haberi
 Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Æt
 nam 465
 Insiluit. Sit jus liceatque perire poetis ;
 Invitum qui servat, idem facit occidenti.
 Nec semel hoc fecit ; nec, si retractus erit, jam
 Fiet homo, et ponet famosæ mortis amorem.
 Nec satis apparet cur versus facitet ; utrum 470
 Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
 Moverit incestus ; certe furit, ac velut ursus
 Objectos caveæ valuit si frangere clathros,
 Indoctum doctumque fugat recitator acerbus.
 Quem vero arripuit, tenet, occiditque legendo, 475
 Non missura cutem nisi plena cruoris hirudo

PHÆDRI AUGUSTI LIBERTI FABULARUM ÆSOPIARUM

LIBER PRIMUS.

Phædrus Pieria Macedoniæ regione oriundus, Augusti libertus, sub Tiberio primum fabulas edidisse videtur. Seiano certe, sive quod vitia ejus carminibus perstrinxisset visus esset, sive aliam quandam ob causam, in odium incurrit, ab eoque fictis criminibus damnatus est. De reliqua ejus vita nihil compertum.

PROLOGUS.

Æsopus auctor quam materiam reperit,
Hanc ego polivi versibus senariis.
Duplex libelli dos est: quod risum movet,
Et quod prudenti vitam consilio monet.
Calumniari si quis autem voluerit,
Quod arbores loquantur, non tantum fœsæ;
Fictis jocari nos meminerit fabulis.

FABULA I.—*Lupus et Agnus.*

Ad rivum eundem Lupus et Agnus venerant
Siti compulsi: superior stabat Lupus,
Longeque inferior Agnus. Tunc falce improba
Latro incitatus jurgii causam intulit.
Cur, inquit, turbulentam fecisti mihi
Istam bibenti? Laniger contra timens:
Qui possum quæso facere, quod quereris, Lupe?
A te decurrit ad meos haustus liquor.
Repulsus ille veritatis viribus,
Ante hos sex menses male, ait, dixisti mihi.
Respondit Agnus: Equidem natus non eram.
Pater hercule tuus, inquit, maledixit mihi.
Atque ita correptum lacerat injusta nece.
Hæc propter illos scripta est homines fabula,
Qui fictis causis innocentes opprimunt.

FABULA II.—*Ranæ Regem Petentes.*

Athenæ cum florerent æquis legibus.
Proxas libertas civitatem miscuit,
Frenumque solvit pristinum licentia.
Hinc conspiratis factionum partibus,
Arcem tyrannus occupat Pisistratus.
Cum tristem servitute n flerent Attici,
Non quia crudelis ille, sed quoniam grave
Omne insuetis onus, et cepissent queri;
Æsopus talem tum fabellam retulit.
Ranæ, vagantes liberis paludibus,
Clamore magno regem petiere a Jove,
Qui dissolutos mores vi compesceret.
Pater deorum risit, atque illis dedit
Parvum tigillum, missum quod subito vadi
Motu sonoque terruit pavidum genus.
Hoc mersum limo cum lateret diutius,
Forte una tacite profert e stagno caput.

Et, explorato rege, cunctas evocat.
Illæ timore posito certatim adnātant,
Lignumque supra turba petulans insilit:
Quod cum inquinassent omni contumelia,
Alium rogantes regem misere ad Jovem,
Inutilis quoniam esset, qui fuerat datus.
Tum misit illis hydrum, qui dente aspero
Corripere cœpit singulas: frustra nocem
Fugitant inertes: vocem præcludit metus.
Furtim igitur dant Mercurio mandata ad Jovem,
Afflictis ut succurrat. Tunc contra deus:
Quia noluitis vestrum ferre, inquit, bonum,
Malum perferite. Vos quoque, o cives, ait,
Hoc sustinete, majus ne veniat, malum.

FABULA III.—*Graculus Superbus et Pavo*

Ne gloriari libeat alienis bonis,
Suoque potius habitu vitam degere,
Æsopus nobis hoc exemplum prodidit.
Tumens inani Graculus superbia,
Pennas, Pavoni quæ deciderant, sustulit,
Seque exornavit: deinde contemnens suos
Formoso se Pavonum immiscuit gregi.
Illi impudenti pennas eripiunt avi,
Fugantque rostris. Male mulcatus Graculus
Redire mærens cœpit ad proprium genus:
A quo repulsus tristem sustinuit notam.
Tum quidam ex illis, quos prius despexerat:
Contentus nostris si fuisses sedibus,
Et, quod natura dederat, voluisses pati,
Nec illam expertus esses contumeliam,
Nec hanc repulsam tua sentiret calamitas.

FABULA IV.—*Canis per Fluxum Carnem Ferens.*

Amittit merito proprium, qui alienum appetit.
Canis per flumen, carnem dum ferret, natans,
Lympharum in speculo vidit simulacrum suum:
Aliamque prædam ab alio ferri putans,
Eripere voluit: verum decepta aviditas,
Et, quem tenebat ore, dimisit cibum,
Nec, quem petebat, potuit adeo attingere

FABULA V.—*Vacca et Capella, Ovis et Leo*
Nunquam est fidelis cum potente societas:
Testatur hæc fabella propositum meum.

Vacca et Capella, et patiens Ovis injuriæ,
Socii fuere cum Leone in saltibus.
Hi cum cepissent cervum vasti corporis,
Sic est locutus, partibus factis, Leo :
Ego primam tollo, [nominor quia] Leo ;
Secundam, quia sum fortis, tribuetis mihi ;
Tum, quia plus valeo, me sequetur tertia ;
Malo afficietur, si quibus quartam tetigerit.
Sic totam prædam sola improbitas abstulit.

FABULA VI.—*Ranæ ad Solem.*

Vicini furis celebres vidit nuptias
Æsopus, et continuo narrare incipit :
Uxorem quondam Sol cum vellet ducere,
Clamorem Ranæ sustulere ad sidera.
Convicio permotus quærit Jupiter
Causam querelæ. Quædam tum stagni incola :
Nunc, inquit, omnes unus exurit lacus,
Cognitque miseras arida sede emori ;
Quidnam futurum est, si creari liberos ?

FABULA VII.—*Vulpis ad Personam Tragicam.*

Personam tragicam forte vulpis viderat :
O quanta species, inquit, cerebrum non habet !
Hoc illis dictum est, quibus honorem et glo-
riam
Fortuna tribuit, sensum communem abstulit.

FABULA VIII.—*Lupus et Gruis.*

Qui pretium meriti ab improbis desiderat,
Bis peccat : primum, quoniam indignos adjuvat ;
Impune abire deinde quia jam non potest.
Os devoratum fauce cum hæreret Lupi,
Magno dolore victus, cepit singulos
Illicere pretio, ut illud extraherent malum.
Tandem persuasa est iurejurando Gruis,
Gulæque credens colli longitudinem,
Periculosam fecit medicinam Lupo.
Pro quo cum pactum flagitaret præmium, 10
Ingrata es, inquit, ore quæ nostro caput
Incolume abstuleris, et mercedem postules

FABULA IX.—*Passer et Lepus.*

Sibi non cavere, et aliis consilium dare,
Stultum esse, paucis ostendamus versibus.
Oppressum ab Aquila, fletus edentem graves
Leporem objurgabat Passer : ubi pernicitas 4
Nota, inquit, illa est ? quid ita cessarunt pedes ?
Dum loquitur, ipsum Accipiter necopinum rapit,
Questuque vano clamitantem interficit.
Lepus semianimus mortis in solatio :
Qui modo securus nostra irridebas mala,
Simili querela fata deploras tua. 10

FABULA X.—*Lupus et Vulpis Iudice Simio.*

Quicumque turpi fraude semel innotuit,
Etiam si verum dicit, amittit fidem.
Hoc attestatur brevis Æsopi fabula.
Lupus arguebat vulpem furti crimine :
Negabat illa, se esse culpæ proximam :
Tum iudex inter illos sedit Simius.
Uterque causam cum perorassent suam,
Dixisse fertur Simius sententiam :
Tu non videris perdidisse, quod petis ;
Te credo surripuisse, quod pulcre negas. 10

FABULA XI.—*Asinus et Leo Venantes*

Virtutis expertus, verbis jactans gloriam,
Ignotos fallit, notis est derisui.
Venari Asello comite cum vellet Leo.

Contexit illum frutice, et admonuit simul,
Ut insueta voce terreret feras, 5
Fugientes ipse exciperet. Hic Auritulus
Clamorem subito totis tollit viribus,
Novoque turbat bestias miraculo.
Quæ dum paventes exitus notos petunt,
Leonis affliguntur horrendo impetu. 10
Qui postquam cæde fessus est, Asinum evocat,
Jubetque vocem premere. Tunc ille insolens :
Qualis videtur opera tibi vocis meæ ?
Insignis, inquit, sic, ut nisi nossem tuum
Animum genusque, simili fugissem metu. 15

FABULA XII.—*Cervus ad Fontem.*

Laudatis utiliora, quæ contemneris,
Sæpe inveniri, hæc exserit narratio.
Ad fontem Cervus, cum bibisset, restitit,
Et in liquore vidit effigiem suam.
Ibi dum ramosa mirans laudat cornua, 5
Crumque nimiam tenuitatem vituperat,
Venantum subito vocibus conterritus,
Per campum fugere cepit, et cursu levi
Canes elusit. Sylva tum exceperit ferum,
In qua retentis impeditus cornibus, 10
Lacerari cepit morsibus sævis canum.
Tunc moriens vocem hanc edidisse dicit :
O me infelicem ! qui nunc demum intelligo
Utilia mihi quam fuerint, quæ despexeram,
Et, quæ laudaram, quantum luctus habuerint. 15

FABULA XIII.—*Fulpis et Corvus.*

Qui se laudari gaudent verbis subdolis,
Sera dant pœnas turpes penitentia.
Cum de fenestra Corvus raptum caseum
Comesse vellet, celsa residens arbore ;
Hunc vidit Vulpis, deinde sic cepit loqui : 5
O qui tuarum, Corve, pennarum est nitor !
Quantum decoris corpore et vultu geris !
Si vocem haberes, nulla prior ales foret.
At ille stultus, dum vult vocem ostendere,
Emitit ore caseum ; quem celeriter 10
Dolosa Vulpis avidis rapuit dentibus.
Tum demum ingemuit Corvi deceptus stupor
* * *
[Hac re probatur, ingratum quantum valet,
Virtute et semper prævalet sapientia.] 15

FABULA XIV.—*Ex Sutore Medicus.*

Malus cum Sutor, inopia deperditus,
Medicinam ignoto facere crepisset loco,
Et venditaret falso antidotum nomine ;
Verbosis acquisivit sibi famam strophis.
Hic cum jaceret morbo confectus gravi 5
Rex urbis, ejus experiendi gratia
Scyphum poposcit : fusa dein simulans aqua
Antidoto miscere illius se toxicum,
Combibere jussit ipsum posito præmio.
Timore mortis ille tum confessus est, 10
Non artis ulla medicæ se prudentia,
Verum stupore vulgi factum nobilem.
Rex advocata concione hæc edidit :
Quantæ putatis esse vos dementiae,
Qui capita vestra non dubitatis credere, 15
Cui calceandos nemo commisit pedes ?
Hoc pertinere vere ad illos dixerim,
Quorum stultitia questus impudentiæ est

FABULA XV.—*Asinus ad Senem Pastorem*

In principatu commutando civium
 Nil præter domini nomen mutant pauperes
 Id esse verum parva hæc fabella indicat.
 Asellum in prato timidus pascēbat Senex.
 Is hostium clamore subito territus,
 Suadebat Asino fugere, ne possent capi.
 At ille lentus: Quæso, num binas mihi
 Clitellas impositurum victorem putas?
 Senex negavit. Ergo quid referi mea
 Cui serviam, clitellas dum portem meas?

FABULA XVI.—*Cervus et Ovis.*

Fraudator hominem cum vocat sponsum improbum,
 Non rem expedire, sed malum dare expetit
 Ovem rogabat Cervus modium tritici,
 Lupo sponse: at illa præmetuens dolum:
 Rapere atque abire semper aduevit Lupus,
 Tu de conspectu fugere veloci impetu:
 Ubi vos requiram, cum dies advenit?

FABULA XVII.—*Ovis, Canis, et Lupus*

Solent mendaces luere pœnas malefici.
 Calumniator ab Ove cum peteret Canis,
 Quem commendasse panem se contenderet,
 Lupus, citatus testis, non unum modo
 Debere dixit, verum affirmavit decem.
 Ovis, damnata falso testimonio,
 Quod non debebat, solvit: post paucos dies
 Ridens jacentem in fovea prospexit Lupum
 Hæc, inquit, merces fraudis a superis datur.

FABULA XVIII.—*Mulier Parturiens.*

Nemo libenter recolit, qui læsit, locum.
 Instante partu, mulier, actis mensibus,
 Humi jacebat, febiles gemitus ciens.
 Vir est hortatus, corpus lecto reciperet,
 Onus naturæ melius quo deponeret.
 Minime, inquit, illo poscæ confido loco
 Malum finire, quo conceptum est initio.

FABULA XIX.—*Canis Parturiens.*

Habent insidias hominis blanditiæ mali:
 Quas ut vitemus, versus subjecti monent.
 Canis parturiens cum rogasset alteram,
 Ut fetum in ejus tugurio deponeret,
 Facile impetravit: dein reposcenti locum
 Preces admovit, tempus exorans breve,
 Dum firmiores catulos posset ducere.
 Hoc quoque consumto, flagitare validius
 Cubile cœpit. Si mihi ei turbæ meæ
 Par, inquit, esse potueris, cedam loco.

FABULA XX.—*Canes Fumelici.*

Stultum consilium non modo effectu caret,
 Sed ad perniciem quoque mortales devocat.
 Corium depressum in fluvio viderunt Canes
 Id ut comesse extractum possent facilius,
 Aquam cœpere ebibere: sed rupti prius
 Periere, quam, quod petierant, contingerent.

FABULA XXI.—*Leo Senex, Aper, Taurus, et Asinus.*

Quicunque amisit dignitatem pristinam,
 Ignavis etiam locus est in casu gravi.
 Defectus annis, et desertus viribus
 Leo cum jaceret, spiritum extremum trahens,
 Aper fulmineis ad eum venit dentibus

Et vindicavit ictu veterem injuriam:
 Infestis Taurus mox confodit cornibus
 Hostile corpus. Asinus ut vidit ferum
 Impune lædi, calcibus frontem extudit.
 At ille expirans: Fortes indigne tuli
 Mihi insultare: te, naturæ dedecus,
 Quod ferre certe cogor, bis video: mori.

FABULA XXII.—*Mustela et Homo.*

Mustela ab Homine pressa cum instantem necem
 Effugere vellet: Parce quæso, inquit, mihi,
 Quæ tibi molestis maribus purgo domum.
 Respondit ille: Faceres si causa mea,
 Gratum esset, et dedissem veniam supplici: 5
 Nunc quia laboras, ut fruaris reliquiis
 Quas sunt rosuri, simul et ipsos devores,
 Noli imputare vanum beneficium mihi.
 Atque ita locutus improbam leto dedit.
 Hoc in se dictum debent illi agnoscere, 10
 Quorum privata servit utilitas sibi,
 Et meritum inane jactant imprudentibus.

FABULA XXIII.—*Canis Fidelis.*

Repente liberalis stultia gratus est;
 Verum peritis irritos tendit dolos.
 Nocturnus cum fur panem misisset Cani,
 Objecto tentans an cibo possit capi:
 Heus, inquit, linguam vis meam præcludere, 5
 Ne latrem pro re domini? multum falleris.
 Namque ista subita me jubet benignitas
 Vigilare, facias ne mea culpa lucrum.

FABULA XXIV.—*Rana Rupta et Ilos.*

Inops, potentem dum vult imitari, perit.
 In prato quondam Rana conspexit Bovem,
 Et, tacta invidia tantæ magnitudinis,
 Rugosam inflavit pellem: tum natos suos
 Interrogavit, an Bove esset lator. 5
 Illi negarunt. Rursus intendit cutem
 Majore nisu; et simili quæsit modo,
 Quis major esset. Illi dixerunt, Bovem.
 Novissime indignata, dum vult validius
 Inflare sese, rupto jacuit corpore. 10

FABULA XXV.—*Canis et Corcodilus*

Consilia qui dant prava cautis hominibus,
 Et perdunt operam, et deridentur turpiter.
 Canes currentes bibere in Nilo flumine,
 A Corcodilis ne rapiantur, traditum est.
 Igitur cum currens bibere cœpisset Canis, 5
 Sic Corcodilus: Quam libet lambe otio,
 Noli veteri. At ille: Facerem mehercule,
 Nisi esse scirem carnem te cupidum meæ.

FABULA XXVI.—*Vulpis et Ciconia.*

nocendum; si quis vero læserit,
 Multandum simili jure, fabella admonet.
 Ad cœnam Vulpis dicitur Ciconiam
 Prior invitasse, et illi in patina liquidam
 Posuisse sorbitionem, quam nullo modo 5
 Lustare esuriens potuerit Ciconia.
 Hæc Vulpem cum revocasset, intrito cibo
 Plenam lagenam posuit: huic rostrum inserens
 Satiatur ipsa, et torquet convivam fame.
 Hæc cum lagenæ collum frustra lamberet, 10
 Peregrinam sic locutam volucrem acceperimus
 Sua quisque exempla debet æquo animo pati

FABULA XXVII.—*Canis, et Thesaurus, et Vulturius*

Hæc res avaris esse conveniens potest,
Et qui humiles nati, dici locupletes student.

Humana effodiens ossa thesaurum Canis
Invenit, et violarat quia Manes deos,
Injecta est illi divitiarum cupiditas,
Penas ut sanctæ religioni penderet.
Itaque aurum dum custodit, oblitus cibi,
Fame est consumptus; quem stans Vulturius super
Fertur locutus: O Canis, merito jaces,
Qui concupisti subito regales opes,
Trivio conceptus, educatus stercore

FABULA XXVIII.—*Vulpis et Aquila.*

Quamvis sublimes debent humiles metuere,
Vindicta docili quia patet solertia:
Vulpinos catulos Aquila quondam sustulit,
Nidoque posuit pullis, escam ut carperent.
Hanc persecuta mater orare incipit,
Ne tantum miseræ luctum importaret sibi
Contempsit illa, tuta quippe ipso loco.
Ab ara Vulpis rapuit ardentem facem,
Totamque flammis arborem circumdedit,
Hosti dolorem damno miscens sanguinis.
Aquila ut periculo mortis eriperet suos,
Incolumes natos supplex Vulpi tradidit.

FABULA XXIX.—*Asinus Irridens Aprum.*

Plerumque stulti risum dum captant levem,
Gravi destringunt alios contumelia,
Et sibi nocivum concitant periculum.
Asellus Apro cum fuisset obvius,
Salve, inquit, frater. Ille indignans repudiat
Officium, et quærit, cur sic mentiri velit?

Asinus demisso pene: Similem si negas
Tibi me esse, certe simile est hoc rostro tuo.
Aper cum vellet facere generosum impetum,
Repressit iram; et, Facilis vindicta est mihi
Sed inquinari nolo ignavo sanguine.

FABULA XXX.—*Ranæ Metuentes Taurorum Prælia.*

Humiles laborant, ubi potentes dissident.
Itana in palude pugnam Taurorum intuens,
Heu, quanta nobis instat perniciēs! ait.
Interrogata ab alia, cur hoc diceret,
De principatu cum decertarent gregis,
Longeque ab illis degerent vitam boves:
Est statto separata, ac diversum genus;
Sed pulsus regno nemoris qui profugerit,
Paludis in secreta veniet latibula,
Et proculcatas obteret duro pede:
Caput ita ad nostrum furor illorum pertinet.

FABULA XXXI.—*Milvus et Columba.*

Qui se committit homini tutandum improbo,
Auxilia dum requirit, exitium invenit.
Columbæ sæpe cum fugissent Milvum,
Et celeritate pennæ vitassent necem,
Consilium raptor vertit ad fallaciam,
Et genus inermis tali decepit dolo:
Quare sollicitum potius ævum ducitis.
Quam regem me creatis icto fœdere,
Qui vos ab omni tutas præstem injuria?
Illæ credentes tradunt sese Milvo:
Qui, regnum adeptus, cepit vesci singulas,
Et exercere imperium sævis unguibus.
Tunc de reliquiis una: Merito plectimur.

LIBER SECUNDUS.

AUCTOR.

Exemplis continetur Æsopi genus,
Nec aliud quicquam per fabellas quæritur,
Quam corrigatur error ut mortalium,
Acuatque sese diligens industria.
Quicunque fuerit ergo narrantis jocus,
Dum capiat aurem, et servet propositum suum,
Recommendatur, non auctoris nomine.
Equidem omni cura morem servabo senis;
Sed si libuerit aliquid interponere,
Dictorum sensus ut delectet varietas,
Bonas in partes, lector, accipias velim,
Ita, si rependet illam brevitatis gratiam
Cujus verbosa ne sit commendatio,
Attende, cur negare cupidus debeas;
Modestis etiam offerre, quod non petierint.

FABULA I.—*Juvenius, Leo et Prædator.*

Super juvenicum stabat dejectum Leo.
Prædator intervenit, partem postulans:
Darem, inquit, nisi soleres per te sumere:
Et improbum rejecit. Forte innoxius
Viator est deductus in eundem locum,
Feroque viso retulit retro pedem.
Cui placidus ille: Non est, quod timeas, ait:

Et, quæ debetur pars tuæ modestiæ,
Audacter tolle. Tunc diviso tergore
Sylvas petivit, homini ut accessum daret.
Exemplum egregium prorsus et laudabile,
Verum est aviditas dives, et pauper pudor.

FABULA II.—*Anus Diligens Virum Mediæ Ætatis, item Puella.*

A feminis utcumque spoliari viros,
Ament, amentur, nempe exemplis discimus
Ætatis mediæ quendam mulier non rudis
Tenebat, annos celans elegantia:
Animosque ejusdem pulchra juvenis ceperat.
Ambæ, videri dum volunt illi pares,
Capillos homini legere cœpere invicem.
Cum se putaret fingi cura mulierum,
Calvus repente factus est: nam funditus
Canos puella, nigros anus evellerat.

FABULA III.—*Homo et Canis.*

Laceratus quidam morsu vehementis canis
Tinctum cruore panem misit malefico,
Addiderat esse quod remedium vulneris.
Tunc sic Æsopus: Noli coram pluribus
Hoc facere canibus, ne nos vivos devorent
Cum scierint esse tale culpæ præmium.
Successus improborum plures allicit.

FABULA IV.—*Aquila, Feles, Aper.*

Aquila in sublimi quercu nidum fecerat :
 Feles cavernam nacta in media pepererat :
 Sus nemoris cultrix fetum ad imam posuerat.
 Tum fortuitum feles contubernium
 Fraude et scelestas sic evertit malitia :
 Ad nidum scandit volucris : Pernicies, ait,
 Tibi paratur, forsitan et miseræ mihi.
 Nam fodere terram quod vides quotidie
 Aprum insidiosum, quercum vult evertere,
 Ut nostram in plano facile progeniem opprimat.
 Terrore offuso et perturbatis sensibus.
 Derepit ad cubile setosæ suis ;
 Magno, inquit, in periculo sunt nati tui.
 Nam simul exieris pastum cum tenero grege,
 Aquila est parata rapere porcellos tibi.
 Hunc quoque timore postquam complevit locum,
 Dolosa tuto condidit sese cavo :
 Inde evagata noctu suspensio prede,
 Ubi esca se replevit et prolem suam,
 Pavorem simulans prospicit toto die.
 Ruinam metuens aquila ramis desidet :
 Aper rapinam vitans non prodit foras.
 Quid multa ? inedis sunt consumti cum suis,
 Felique et catulis largam præbuerunt dapem.
 Quantum homo bilinguis sæpe concinnat mali,
 Documentum habere stulta credulitas potest.

FABULA V.—*Cæsar ad Atriensem.*

Est ardelionum quædam Romæ natio,
 Trepide concursans, occupata in otio,
 Gravis anhelans, multa agendo nihil agens,
 Sibi molesta et aliis odiosissima :
 Hanc emendare, si tamen possum, volo
 Vera fabella : pretium est operæ attendere
 Cæsar Tiberius cum petens Neapolim
 In Misenensem villam venisset suam,
 Quæ monte summo posita Luculli manu
 Prospectat Siculum et despicit Tuscum mare ;
 Ex alticinctis unus Atrienibus,
 Cui tunica ab humeris linteo Pelusio
 Erat stricta, cirris dependentibus,
 Perambulante læta Domino viridia
 Alveolo cœpit ligneo conspergere
 Humum æstuantem, come officium jactitans :
 Sed deridetur. Inde notis flexibus
 Præcurrit alium in xystum, sedans pulverem.
 Agnoscit hominem Cæsar, remque intelligit.
 Id ut putavit esse nescio quid boni :
 Heus ! inquit Dominus. Ille enimvero adsilit,
 Donationis alacer certæ gaudio.
 Tum sic jocata est tanti majestas ducis :
 Non multum egisti, et opera nequicquam perit ;
 Multo majoris alapæ mecum veneunt.

FABULA VI.—*Aquila, Cornix et Testudo.*

Contra potentes nemo est munitus satis ;
 Si vero accessit consiliator maleficus,
 Vis et nequitia quicquid oppugnant, ruit
 Aquila in sublime sustulit Testudinem :
 Quæ cum abdidisset cornea corpus domo,
 Nec ullo pacto lædi posset condita ;
 Venit per auras Cornix, et propter volans .
 Opimam sane prædam rapuisti unguibus,
 Sed, nisi monstraro quid sit faciendum tibi,
 Gravi nequicquam te lassabit pondere.
 Promissa parte, snædet ut scopulum super
 Altis ab astris duram illidat corticem,
 Qua comminuta facile vescatur cibo.

Inducta verbis Aquila monitis paruit,
 Simul et magistræ large divisit dapem
 Sic tuta quæ naturæ fuerat munere,
 Impar duabus occidit tristi nece.

FABULA VII.—*Muli et Latrones*

Muli gravati sarcinis ibant duo :
 Unus ferebat fiscos cum pecunia,
 Alter tumentes multo sacco hordeo.
 Ille, onere dives, celsa cervice eminet,
 Clarumque collo jactat tintinnabulum ;
 Comes quieto sequitur et placido gradu
 Subito latrones ex insidiis advolant,
 Interque cadem ferro mulum trusiant,
 Diripiunt nummos, negligunt vile hordeum
 Spoliatus igitur casus cum fleret suus,
 Equidem, inquit alter, me contemnum gaudeo
 Nam nihil amisi, nec sum læsus vulnere.
 Hoc argumento tuta est hominum tenuitas
 Magnæ periculo sunt opes obnoxie.

FABULA VIII.—*Cervus et Boves.*

Cervus, nemorosus excitatus latibulis,
 Ut venatorum fugeret instantem necem,
 Cæco timore proximam villam pett,
 Et opportuno se bubuli condidit.
 Illic Bos latenti : Quidnam voluisti tibi,
 Infelix, ultro qui ad necem cucurreris,
 Hominumque tecto spiritum commiseris ?
 At ille supplex : Vos modo, inquit, parcite,
 Occasione rursus erumpam data.
 Spatium diei noctis excipiunt vices.
 Frondem bubulcus affert, nec ideo videt
 Eunt subinde et redeunt omnes rustici,
 Nemo animadvertit : transit etiam villicus,
 Nec ille quicquam sentit. Tum gaudens ferus
 Bubus quietis agere cœpit gratias,
 Hospitum adverso quod præstiterint tempore.
 Respondit unus : saluum te cupimus quidem,
 Sed ille, qui oculos centum habet, si venerit,
 Magno in periculo vita vertetur tua.
 Hæc inter ipse dominus a cœna redit :
 Et quia corruptos viderat nuper boves,
 Accedit ad præsepe : cur frondis parum est ?
 Stramenta desunt ? Tollere hæc aranea
 Quantum est laboris ? Dum scrutatur singula,
 Cervi quoque alta conspicatur cornua.
 Quem convocata jubet occidi familia,
 Prædamque tollit. Hæc significat fabula,
 Dominum videre plurimum in rebus suis.

EPILOGUS.

Æsopi ingenio statutum posuere Attici,
 Servumque collocarunt æterna in basi,
 Patere honoris scirent ut cunctis viam
 Nec generi tribui, sed virtuti gloriam.
 Quoniam occuparat alter, ne primus forem,
 Ne solus esset, studui, quod superfluit.
 Nec hæc invidia, verum est æmulatio.
 Quod si labori faverit Latium meo,
 Plures habebit, quos opponat Græciæ.
 Si livor obtreare curam voluerit,
 Non tamen eripiet laudis conscientiam.
 Si nostrum studium ad aures pervenit tuas,
 Et arte fictas animus sentit fabulas,
 Omnem querelam submovet felicitas.
 Sin autem doctus illis occurrit labor,
 Sinistra quos in lucem natura extulit,
 Nec quicquam possunt, nisi meliores carpere
 Fatale [exitum] corde durato feram,
 Donec fortunam criminis pudeat sui

LIBER TERTIUS.

PROLOGUS AD EUTYCHUM.

Phædri libellos legere si desideras,
 Vaces oportet, Eutychē, a negotiis,
 Ut liber animus sentiat vim carminis.
 Verum, inquis, tanti non est ingenium tuum,
 Momentum ut horæ pereat officiis meis.
 Non ergo causa est, manibus id tangi tuis,
 Quod occupatis auribus non convenit.
 Fortasse dices: Aliquæ venient feriæ,
 Quæ me soltō pectore ad studium vocent.
 Legesne, quæso, potius viles naniæ,
 Impendas curam quam rei domesticæ,
 Reddas amicis tempora, uxori vaces,
 Animum relaxes, otium des corpori,
 Ut aduētā fortius præstes vicem?
 Mutandum tibi propositum est et vitæ genus, 15
 Intrare si Musarum limen cogitas.
 Ego, quem Pierio mater enixa est jugo,
 In quo tonanti sancta Mnemosyne Jovi
 Fecunda novies artium peperit chorum;
 Quamvis in ipsa natus sim pæne schola,
 Curamque habendi penitus corde eraserim,
 Et laude multa vitam in hanc incubuerim,
 Fastidiose tamen in cætum recipior.
 Quid credis illi accidere, qui magnas opes
 Exaggerare quærit omni vigilia,
 Docto labori dulce præponens lucrum?
 Sed jam, quodcunque fuerit, (ut dixit Sinon,
 Ad regem cum Dardaniæ perductus foret)
 Librum exarabo tertium Æsopi stylo,
 Honori et meritis dedicans illum tuis.
 Quem si leges, lætabor; sin autem minus,
 Habebunt certe, quo se oblectent, posteri.
 Nunc fabularum cur sit inventum genus,
 Brevi docebo. Servitus obnoxia,
 Quia, quæ volebat, non audebat dicere,
 Affectus proprios in fabellas transtulit,
 Calumniamque fictis elusit jocis.
 Ego illius pro semita feci viam,
 Et cogitavi plura, quam reliquerat,
 In calamitatem deligens quædam meam
 Quodsi accusator alius Sejano foret,
 Si testis alius, iudex alius denique,
 Dignum fateri esse me tantis malis,
 Nec his dolorem delenirem remediis.
 Suspicionē si quis errabit sua, 45
 Et rapiet ad se, quod erit commune omnium;
 Stulte nudabit animi conscientiam.
 Huic excusatum me velim nihilominus:
 Neque enim notare singulos mens est mihi,
 Verum ipsam vitam et mores hominum ostendere.
 Rem me professum dicet fors aliqui gravem.
 Si Phryx Æsopus potuit, si Anacharsis Scythæ
 Æternam famam condere ingenio suo;
 Ego, litteratæ qui sum propior Græciæ,
 Cur somno inerti deseram patriæ decus? 55
 Threissa cum gens numeret auctores suos,
 Linoque Apollo sit parens, Musa Orpheo,
 Qui saxa cantu movit, et domuit feras,
 Hebrique tenuit impetus dulci mora

Ergo hinc abesto, Livo, ne frustra gemas, 30
 Quoniam sollennis mihi debetur gloria.
 Induxi te ad legendum: sincerum mihi
 Candore noto reddas iudicium peto.

FABULA I.—*Anus ad Amphoram.*

Anus jacere vidit epotam amphoram,
 Adhuc Falerna sæce e testa nobili
 Odorem quæ jucundum late spargeret.
 Hunc postquam totis avida traxit naribus
 O suavis anima! quale in te dicam bonum 5
 Antehac fuisse, tales cum sint reliquæ?
 Hoc quo pertineat, dicet, qui me noverit.

FABULA II.—*Panthera et Pastores*

Solet a despectis par referri gratia.
 Panthera imprudens olim in foveam decidit,
 Videre agrestes: alii fustes congerunt,
 Alii onerant saxis: quidam contra miseriti,
 Perituræ quippe, quamvis nemo læderet, 5
 Misere panem, ut sustineret spiritum.
 Nox insecuta est: abeunt securi domum,
 Quasi inventuri mortuum postridie.
 At illa, vires ut refecit languidas,
 Veloci saltu fovea sese liberat, 10
 Et in cubile concito properat gradu.
 Paucis diebus interpositis, provolat,
 Pecus trucidat, ipsos pastores necat,
 Et cuncta vastans sævit irato impetu.
 Tum sibi timentes, qui feræ pepercerant, 15
 Damnum haud recusant, tantum pro vita rogant.
 At illa: Memini, qui me saxo petierit,
 Quis panem dederit: vos timere abistite
 Illis revertor hostis, qui me læserunt.

FABULA III.—*Æsopus et Rusticus.*

Uso peritus hariolo velocior
 Vulgo esse fertur; causa sed non dicitur.
 Notescet quæ nunc primum fabella mea.
 Habenti cuidam pecora pepererunt oves
 Agnos humano capite. Monstro exterritus 5
 Ad consulendos currit mærens hariolos.
 Hic pertinere ad domini respondet caput,
 Et averendum victimæ periculum.
 Ille autem affirmat, conjugem esse adulteram,
 Et insitivos significari liberos: 10
 Sed expiari posse majori hostia.
 Quid multa? variis dissident sentiis,
 Hominisque curam cura majore aggravant
 Æsopus ibi stans, naris emunctæ senex,
 Natura nunquam verba cui potuit dare; 15
 Si procurare vis ostentum, Rustice,
 Uxores, inquit, da tuis pastoribus.

FABULA IV.—*Simii Caput*

Pendere ad lanium quidam vidit simium
 Inter reliquas merces atque opsonia:
 Quæcivit, quidnam saperet? Tum Lanius jocans:
 Quale, inquit, caput est, talis præstatur sapor.
 Ridicule magis hoc dictum quam vere æstimo
 Quando et formosos sæpe inveni pessimos, 6
 Et turpi facie multos cognovi optimos

FABULA V.—*Æsopus et Petulans.*

Successus ad perniciem multos devocat
 ——— quidam petulans lapidem impegerrat.
 Tanto, inquit, melior. Assem deinde illi dedit,
 Sic prosecutus: Plus non habeo mehercule,
 Sed unde accipere possis, monstrabo tibi. 5
 Venit ecce dives et potens; huic similiter
 Impinge lapidem, et dignum accipies præmium.
 Persuasus ille fecit, quod monitus fuit;
 Sed spes fefellit impudentem audaciam:
 Comprensus namque poenas persolvit cruce. 10

FABULA VI.—*Musca et Mula.*

Musca in temone sedit, et mulam increpans,
 Quam tarda es? inquit: non vis citius progredi?
 Vide, ne dolone collum compungam tibi.
 Respondit illa: Verbis non moveor tuis;
 Sed istum timeo, sella qui prima sedens 5
 Jugum flagello temperat lenio meum,
 Et ora frenis continet spumantibus.
 Quapropter aufer fivolum insolentiam: [scio.
 Namque ubi tricandum, et ubi currendum sit,
 Hac derideri fabula merito potest, 10
 Qui sine virtute vanas exercet minas.

FABULA VII.—*Canis et Lupus.*

Quam dulcis sit libertas, breviter proloquar
 Cani perpasto macie confectus Lupus
 Forte occurrit: dein salutans, invicem
 Ut restiterunt: Unde sic, quæso, nites?
 Aut quo cibo fecisti tantum corporis? 5
 Ego, qui sum longe fortior, pereco fame.
 Canis simpliciter: Eadem est conditio tibi.
 Præstare domino si par officium potes.
 Quod? inquit ille. Custos ut sis liminis,
 A furibus luearis, et noctu, domum. 10
 Ego vero sum paratus: nunc pitior nives
 Imbreque, in sylvis asperam vitam trahens.
 Quanto est facilius mihi sub tecto vivere,
 Et otiosum largo satiari cibo?
 Veni ergo mecum. Dum procedunt, adspicit 15
 Lupus a catena collum detritum cani.
 Unde hoc, amice? Nihil est. Dic quæso tamen.
 Quia videor acer, alligant me interdiu,
 Luce ut quiescam, et vigilem nov cum venerit:
 Crepusculo solutus, qua visum est, vagor. 20
 Affertur ultro panis; de mensa sua
 Dat ossa dominus; frusta jactat familia,
 Et quod fastidit quisque pulmentarium.
 Sic sine labore venter impletur meus.
 Age, si quo abire est animus, est licentia? 25
 Non plane est, inquit. Fruere quæ laudas, Canis.
 Regnare nolo, liber ut non sim mihi.

FABULA VIII.—*Frater et Soror.*

Præcepto monitus, sæpe te considera.
 Habebat quidam filiam turpissimam,
 Idemque insignem pulchra facie filium.
 Hi speculum, in cathedra matris ut positum fuit,
 Puériliter ludentes, forte inspexerant. 5
 Illic se formosum jactat; illa irascitur,
 Nec gloriantis sustinet fratris jocos,
 Accipiens (quid enim?) cuncta in contumeliam.
 Ergo ad patrem decurrit, læsura invicem,
 Magnaque invidia criminatur filium, 10
 Vir natus quod rem feminarum tetigerit.
 Amplexus ille utrumque, et carpens oscula,
 Dulcemque in ambobus caritatem partiens,
 Quotidie, inquit, speculo vos uti volo:

Tu formam ne corrumpas nequitia malis;
 Tu faciem ut istam moribus vincas honas. 11

FABULA IX.—*Socrates ad Amicos.*

Vulgare amici nomen, sed rara est fides.
 Cum parvas sedes sibi fundasset Socrates,
 (Cujus non fugio mortem, si famam adæquar,
 Et cedo invidiæ, dummodo absolver cinis)
 E populo sic nescio quis, ut fieri solet 5
 Quæso, tam angustam talis vir ponis domum?
 Utinam, inquit, veris hanc amicis impleam!

FABULA X.—*Poeta de Credere et non Credere*

Periculosum est credere, et non credere.
 Utriusque exemplum breviter exponam rei.
 Hippolytus obiit, quia movere creditum est:
 Cassandra quia non creditum, ruit Ilium.
 Ergo exploranda est veritas multum, prius 5
 Quam stulta prave judicet sententia.
 Sed fabulosa ne vetustate elevem,
 Narrabo tibi, memoria quod factum est mea
 Maritus quidam cum diligeret conjugem,
 Toganque puram jam pararet filio, 10
 Seductus in secretum a liberto est suo,
 Sperante hæredem suffici se proximum.
 Qui cum de puero multa mentitus foret,
 Et plura de flagitiis castæ mulieris,
 Adject, id quod sentiebatur maxime 15
 Doliturum amanti, ventitare adulterum,
 Stuproque turpi pollui famam domus.
 Incensus ille falso uxoris crimine,
 Simulavit iter ad villam, clamque in oppido
 Subsedit: deinde noctu subito januam 20
 Intravit, recta cubiculum uxoris petens,
 In quo dormire mater natum jusserat,
 Ætatem adultam æversans diligentius.
 Dum quærunt lumen, dum concursant familia,
 Iræ furentis impetum non sustinens, 25
 Ad lectum vadit, tentat in tenebris caput.
 Ut sentit tonsum, gladio pectus transigit,
 Nihil respiciens, dum dolorem vindicet.
 Lucerna allata, simul adspexit filium,
 Sanctamque uxorem dormientem cubiculo, 30
 Sopita primo quæ nil somno senerat.
 Representavit in se poenam facinoris,
 Et ferro incubuit, quod credulitas strinxerat
 Accusatores postularunt mulierem,
 Romamque pertraxerunt ad centumviros. 35
 Maligna insontem deprimit suspicio,
 Quod bona possideat; stant patroni fortiter
 Causam tuentes innocentis fœminæ.
 A divo Augusto tunc petiere iudices,
 Ut adjuvaret jurisjurandi fidem, 40
 Quod ipsos error implicuisset criminis.
 Qui postquam tenebras dispulit calumniæ,
 Certumque fontem veritatis reperit,
 Luat, inquit, poenas causa libertus mali.
 Namque orbam nato simul et privatam viro 45
 Miserandam potius, quam damnamdam existimo
 Quod si delata perscrutatus crimina
 Paterfamilias esset, si mendacium
 Subtiliter limasset, a radicibus
 Non evertisset scelere funesto domum. 50
 Nil spernat auris, nec tamen credat statim:
 Quandoquidem et illi peccant, quos minime putes,
 Et qui non peccant, impugnantur fraudibz.
 Hoc admonere simplices etiam potest,
 Opinione alterius ne quid ponderent. 55
 Ambitio namque dissidens mortalium
 Aut gratiæ suscribit, aut odio suo

Erit ille notus quem per te cognoveris.
 Hæc exsecutus sum propterea pluribus, 59
 Brevitæ nimia quoniam quosdam offendimus.

FABULA XI.—*Eunuchus ad Improbum.*

Eunuchus litigabat cum quodam improbo,
 Qui, super obscena dicta et petulans jurgium,
 Damnum insectatus est amissi corporis.
 En, ait, hoc unum est, cur laborem validius,
 Integritatis testes quia desunt mihi. 5
 Sed quid fortunæ, stulte, delictum arguis?
 Id demum est homini turpe, quod meruit pati

FABULA XII.—*Pullus ad Margaritam.*

In sterquilino pullus gallinaceus
 Dum quærit escam, margaritam reperit.
 Jaces indigno quanta res, inquit, loco?
 Hoc si quis pretii cupidus vidisset tui,
 Olim redisses ad splendorem pristinum. 5
 Ego, qui te invenit, potior cui multo est cibus,
 Nec tibi prodesse, nec mihi quicquam potes.
 Hoc illis narro, qui me non intelligunt.

FABULA XIII.—*Apes et Fuci, Vespa Judice.*

Apes in alta querco fecerant favos.
 Hos fuci inertes esse dicebant suos.
 Lis ad forum deducta est, Vespa judice.
 Quæ genus utrumque nosset cum pulcherrime,
 Legem duabus hanc proposuit partibus: 5
 Non inconveniens corpus, et par est color,
 In dubium plane res ut merito venerit.
 Sed ne religio peccet imprudens mea,
 Alvos accipite, et ceris opus infundite,
 Ut ex sapore mellis, et forma favi, 10
 De quibus nunc agitur, auctor horum appareat.
 Fuci recusant: Apibus conditio placet.
 Tunc illa talem protulit sententiam:
 Apertum est, quis non possit, aut quis fecerit.
 Quapropter Apus hunc fructum restituo suum. 15
 Ilanc præterissem fabulam silentio,
 Si pactam Fuci non recusassent fidem.

FABULA XIV.—*Æsopus Ludens.*

Puerorum in turba quidam ludentem Atticus
 Æsopum nucibus cum vidisset, restituit.
 Et quasi delirum risit. Quod sensit simul
 Derisor potius, quam deridendus senex;
 Arcum retensum posuit in media via: 5
 Illeus, inquit, sapiens, expedi, quid fecerim.
 Concurrit populus. Ille se torquet diu,
 Nec quæstionis positæ causam intelligit:
 Novissime succumbit. Tum victor Sophus:
 Cito rumpe arcum, semper si tensum habueris:
 At si laxaris, cum voles, erit utilis. 11
 Sic ludus animo debet aliquando dari,
 Ad cogitandum melior ut redeat tibi.

FABULA XV.—*Canis ad Agnum.*

Inter capellas Agno balanti Canis,
 Stulte, inquit, erras, non est hic mater tua:
 Ovesque segregatas ostendit procul.
 Non illam quæro, quæ, cum libitum est, concipit,
 Dein portat onus ignotum certis mensibus, 5
 Novissime prolapsam effundit sarcinam;
 Verum illam, quæ me nutrit admoto ubere,
 Fraudatque natos lacte, ne desit mihi. [est.
 Tamen illa est potior, quæ te peperit. Non ita
 Unde illa scivit, niger an albus nasceretur? 10
 Age porro, scissit: cum crearer masculus,
 Beneficium magnum sane natali dedit,

Ut expectarem lanium in horas singulas
 Cujus potestas nulla in gignendo fuit,
 Cur hac sit potior, quæ jacentis miserita est, 15
 Duk'enque sponte præstat benevolentiam?
 Facit parentes bonitas, non necessitas.

His demonstrare voluit auctor versibus,
 Obistere homines legibus, meritis capi.

FABULA XVI.—*Cicada et Noctua.*

Humanitati qui se non accommodat,
 Plerumque pernas oppetit superbiæ.
 Cicada acerbum nocturnæ convicium
 Faciebat, solita victum in tenebris quærere,
 Cavoque ramo capere somnum interdus. 5
 Rogata est ut taceret. Multo validius
 Clamare cepit. Rursus admota prece,
 Accensa magis est. Noctua, ut vidit sibi
 Nullum esse auxilium, et verba contemni sua, 10
 Hac est aggressa garrulam fallacia:
 Dormite quia me non sinunt cantus tui,
 Sonare cithara quos putes Apollinis,
 Potare est animus nec ar, quod Pallas mihi
 Nuper donavit: si non lastidis, veni;
 Una bibamus. Illa, quæ ardebat siti, 15
 Simul cognovit vocem laudari suam,
 Cupide advolavit. Noc ua egressa e cavo
 Crepitantem connectata est, et leto dedit.
 Sic, viva quod negarat, tribuit mortua.

FABULA XVII.—*Arbores in Deorum Tutela.*

Olim, quas vellent esse in tutela sua,
 Divi legerunt arbores. Quicquid Jovi,
 Et myrtus Veneri placuit, Phæbo laurea,
 Pinus Cybebæ, populus celsa Herculi. 5
 Minerva admians, quare steriles sumeret,
 Interrogavit. Causam dixit Jupiter:
 Honorem fructu ne videamur vendere.
 At mehercules narrabit, quod quis voluerit,
 Oliva nobis propter fructum est gratior.
 Tunc sic deorum genitor atque hominum sator:
 O nata, merito sapiens d.cere omnibus: 11
 Nisi utile est, quod facimus, stulta est gloria.
 Nihil agere, quod non prosit, fabella admonet.

FABULA XVIII.—*Pavo ad Junonem.*

Pavo ad Junonem venit, indigne ferens
 Cantus luscini quod sibi non tribuerit:
 Illum esse cunctis auribus admirabilem,
 Se denderi, simul ac vocem miserit. 5
 Tunc consolandi gratia dixit dea:
 Sed forma vincis, vinctis magnitudine;
 Nitor smaragdi collo præfulget tuo,
 Pictisque plumis gemmeam caudam explicas.
 Quo nu, inquit, mutam speciem, si vincoi sono?
 Fatorum arbitrio partes sunt vobis datæ: 10
 Tibi forma, vires aquilæ, luscini melos,
 Augurium corvo, læva corni omina.
 Omnes quæ propriis sunt contentæ dotibus.
 Noli affectare, quo l tibi non est datum,
 Delusa ne spes ad querelam recidat. 15

FABULA XIX.—*Æsopus ad Garrulum.*

Æsopus domino solus cum esset familia,
 Parare cenam jussus est maturius.
 Ignem ergo quærens aliquot lustravit domos.
 Tandemque invenit ubi lucernam accenderet. 5
 Tum circumventi fuerat quod iter longius,
 Effecit brevius: namque recta per forum
 Cæpit redire. Et quidam e turba garrulus:
 Æsopè, medio sole quid cum lumine?
 ? Q

Hominem, inquit, quero, et abiit festinans do-
mum.
Hoc si molestus ille ad animum retulit, 10
Sensit profecto, se hominem non visum seni,
Intempestive qui occupato alluserit.

EPILOGUS.

Supersunt mihi quæ scribam, sed parco sciens:
Primum, esse ne tibi videar molestior,
Distingit quem multarum rerum varietas;
Dein, si quis eadem forte conari velit,
Habere ut possit aliquid operis residui. 5
Quamvis materiæ tanta abundet copia,
Lavori faber ut desit, non fabro labor.
Brevitati nostræ præmium ut reddas, peto,
Quod es pollicitus: exhibe vocis fidem.
Nam vita morti propior est quotidie: 10
Et hoc minus perveniet ad me munus,
Quo plus consumet temporis dilatio.
Si cito rem perages, usus fiet longior:
Fruar diutius, si celerius cepero.

Languentis ævi dum sunt aliquæ reliquæ, 15
Auxilio locus est: olim senio debilem
Frustra adjuvare bonitas nitetur tua;
Cum jam desierit esse beneficium utilis,
Et mors vicina flagitabit debium.
Stultum admovere tibi preces existimo, 20
Proclivis ultro cum sit misericordia.
Sæpe impetravit veniam confessus reus:
Quanto innocenti justius debet dari?
Tuæ sunt partes, fuerunt aliorum prius;
Dein simili gyro venient aliorum vices. 25
Decerne quod religio, quod patitur fides,
Et gratulari me fac iudicio tuo.
Excecit animus quem proposuit terminum;
Sed difficulter continetur spiritus,
Integritatis qui sinceræ conscius 30
A noviorum premitur insolentis.
Qui sint, requires: apparebunt tempore.
Ego, quondam legi quam puer sententiam,
Palam mutare plebei piaculum est.
Dum sanitas constabit, pulchre meminero. 35

LIBER QUARTUS.

PROLOGUS AD PARTICULONEM.

Cum destinassem terminum operi statuere,
In hoc, ut esset altis materiæ satis,
Consilium tacitus corde damnavi [meum.]
Nam si quis talis etiam erit tui [appetens,]
Quo pacto divinabit, quidnam omiserim, 5
Ut illud ipsum cupiat famæ tradere;
Sua cuique cum sit animi cogitatio,
Colorque proprius? Ergo non levitas mihi
Sed certa ratio causam scribendi dedit.
Quare, Particulo, quoniam caperis fabulis, 10
(Quas Æsopæas, non Æsopi, nomino:
Pauca ostendit ille, ego plures dissero,
Usus vetusto genere, sed rebus novis)
Quantum libellum nunc vacive perleges.
Hunc obrectare si volet malignitas, 15
Imitari dum non possit, obrectet hec.
Mihi parva laus est, quod tu, quod similes tui,
Vestras in chartas verba transferis mea,
Dignumque longa iudicatis memoria
Illiteratum plausum nec desidero. 20

FABULA I.—*Asinus et Galli.*FABULA II. adjecta.—*De Mustela et Muribus.*

Qui natus est infelix, non vitam modo
Tristem decurrit, verum post obitum
Persequitur illum dum a fati miseria.
Galli Cybebes circum in quæstus ducere
Asinum solebant bajulantem sarcinas
Is cum labore et plagis esset mortuus,
Detracta pelle sibi fecerunt tympana.
Rogati mox a quodam, delictio suo
Quidnam fecissent; hoc locuti sunt modo:
Putabat, se post mortem securum fore,
Ecce alius plagæ congeruntur mortuo.
Joculari tibi videtur: et sane leve,
Dum nihil habemus majus, calamo ludimus;
Sed diligenter intueri has nectias,
Quantam sub illis utilitatem reperies? 15

Non semper ea sunt, quæ videntur: decipit
Frons prima multos, rara mens intelligit,
Quod interiore condidit cura angulo.
Hoc ne locutus sine mercede existimer,
Fabellam adjectam de mustela et muribus. 20
Mustela, cum annis et senecta debilis
Mures veloces non valeret assequi,
Involuit se farina, et obscuro loco
Abiecit negligenter. Mus, escam putans,
Adsiluit, et compressus occubuit heci: 25
Alter similiter periit, deinde et tertius.
Aliquot acutus, venit et retortidus,
Qui sæpe laqueos et muscipula effugerat:
Proculque insidias cernens hostis callidi,
Sic valeas, inquit, ut farina es, quæ jaces. 30

FABULA III.—*Fulpis et Uca.*

Fame coacta vulpis alta in vinea
Uvam appetebat, summis saliens viribus.
Quam tangere ut non potuit, discedens ait:
Nondum matura est, nolo acerbum sumere.
Qui, facite quæ non possunt, verbis elevant, 5
Adscribere hoc debebunt exemplum sibi.

FABULA IV.—*Equus et Aper.*

Equus sedare solites quo fuerat sitim,
Dum sese Aper volutat, turbavit vadum.
Hinc orta lis est. Sonipes, iratus fero,
Auxilium petit hominis; quem dorso levans, 5
Rediit ad hostem. Jactis hunc telis eques
Postquam interfecit, sic locutus traditur:
Factum tulisse auxilium me precibus tuis;
Nam prædam cepi, et didici quam sis utilis
Atque ita coegit frenos invitum pati. 10
Tum mæstus ille: Parvæ vindictam rei
Dum quero demens, servitutem reperi.
Hæc iracundos admonebat fabula,
Impune potius lædi, quam dedî alteri. 15

FABULA V.—*Poeta.*

Plus esse in uno sæpe, quam in turba boni,
Narratione posteris tradam brevi.

Quidam decedens tres reliquit filias;
Unam formosam, et oculis venantem viros;
At alteram lanificam et frugi, rusticam;
Devotam vino tertiam, et turpissimam.
Harum autem matrem fecit hæredem Senex,
Sub conditione, totam ut fortunam tribus
Æqualiter distribuat, sed tali modo:
Ne data possideant, aut fruantur; tum, simul 10
Habere res desiderint, quas acceperint,
Centena matri conferant sestertia.

Athenas rumor implet. Mater sedula
Juris peritos consulit: nemo expedit
Quo pacto non possideant, quod fuerit datum. 15
Fructumque capiant: deinde, quæ tulerint nihil,
Quanam ratione conferant pecuniam.
Postquam consumpta est temporis longi mora,
Nec testamenti potuit sensus colligi,
Fidem advocavit jure neglecto parens. 20

Seponit mœchæ vestem, mundum muliebrem,
Lavationem argenteam, eunuchos, glabros:
Lanificæ agellos, pecora, villam, operarios,
Boves, jumenta, et instrumentum rusticum:
Potrici plenam antiquis apothecam cadis, 25
Domum politam, et delicatos hortulos.
Sic destinata dare cum vellet singulis,
Et approbaret populus, qui illas noverat,
Æsopus media subito in turba constituit:
O si maneret condito sensus patris, 30
Quam graviter ferret, quod voluntatem suam
Interpretari non potuissent Attici!

Rogatus deinde, solvit errorem omnium.
Domum et ornamenta, cum venustis hortulis,
Et vasa vetera date lanificæ rusticæ: 35
Vestem, uniones, pedisequos, et cetera
Illi assignate, vitam quæ luxu tiahit:
Agros avitos, pecora cum pastoiibus
Donate mœchæ. Nulla poterit perpeti,
Ut moribus quid teneat alienum suis. 40
Deformis cultum vendet, ut vinum paret;
Agros abjiciet mœcha, ut ornatum paret;
At illa gaudens pecore, et lanæ dedita,
Quacunque summa tradet luxuriæ domum.
Sic nulla possidebit, quod fuerit datum. 45
Et dictam matri conferent pecuniam.
Ex pretio rerum, quas vendiderint singulæ.
Ita quod multorum fugit imprudenti animi,
Unius hominis reperit solertia.

FABULA VI.—*Pugna Murium et Mustelarum.*

Cum victi Mures Mustelarum exercitu
(Historia quorum in tabernis pingitur)
Fugerent, et artos circum trepidarent cavos;
Ægre recepti, tamen evaserunt necem.
Duces eorum, qui capitibus cornua 5
Suis ligarant, ut conspicuum in prælio
Habere signum, quod sequerentur, milites,
Hæserunt in portis, suntque capti ab hostibus;
Quos immolatos victor avidis dentibus
Capacis alvi mersit Tartarus specu. 10
Quemcumque populum tristis eventus premit,
Periclitatur magnitudo principum,
Minuta plebes facili præsidio latet.

FABULA VII.—*Poeta.*

Tu, qui, nasute, scripta destringis mea,
Et hoc jocorum legere fastidis genus,

Parva libellum sustine patientia,
Severitatem frontis dum placo tuæ,
Et in cothurnis prodit Æsopus novis. 5
Utinam nec unquam Pelii memoris iugo
Pinus bipenni concidisset Thessalia;
Nec ad professe mortis audacem viam
Fabricasset Argus opere Palladio ratem,
Inhospitalis prima quæ Ponti sinus 10
Patefecit, in perniciem Græcū et Barbarū.
Namque et superbi luget Ætææ domus,
Et regna Pelicæ scelere Medæe jacent:
Quæ, sævum ingenium variis involvens modis,
Illic per artus fratris explicuit fugam; 15
Hic eade patris Peliadum infecit manus.
Quid tibi videtur? Hoc quoque insulaum est, ais,
Falsoque dictum; longe quia vetustior
Ægea Minos classe perdomuit freta,
Justoque vindicavit exemplo impetum. 20
Quid ergo possum facere tibi, lector Cato,
Si nec tabellæ te juvant, nec tabulæ?
Noli molestus esse omnino literis,
Majorem exhibeant ne tibi molestiam. 25
Hoc illis dictum est, qui stultitia nauseant, 33
Et, ut putentur sapere, cælum vituperant.

FABULA VIII.—*Vipera et Lima.*

Mordaciorem qui improbo dente appetit
Hoc argumento se describi gentiat.
In officinam fabri venit Vipera:
Hæc cum tentaret, si qua res esset cibi, 5
Limam momordit. Illa contra contumax,
Quid me, inquit, stulta, dente captas lædere,
Omne adsuævi ferrum quæ corrodere?

FABULA IX.—*Lupus et Hircus.*

Homo in periculum simul ac venit callidus,
Reperire effugium alterius querit malo.
Cum decidisset Vulpis in puteum inscia,
Et altiore clauderetur margine;
Devenit Hircus sitiens in eundem locum; 5
Simul rogavit, esset an dulcis liquor
Et copiosus? Illa fraudem moliens:
Descende, amice, tanta bonitas est aquæ,
Voluptas ut satiari non possit mea.
Immisit se Barbatus. Tum Vulpicula 10
Evasit puteo, nixa celsis cornibus,
Hircumque clauso inquit hærentem vado.

FABULA X.—*De Vitis Hominum.*

Petas imposuit Jupiter nobis duas:
Proprios repletam vitis post tergum dedit,
Alienis ante pectus suspendit gravem.
Hæc re videre nostra mala non possumus;
Alii simul delinquant, censores sumus. 5

FABULA XI.—*Fur Aram Complans.*

Lucernam fur accendit ex ara Jovis,
Ipsumque compilavit ad lumen suum
Onustus sacrilegio cum discederet,
Repente vocem sancta misit Religio:
Malorum quamvis ista fuerint munera, 5
Milibique invisa, ut non offendar surripit;
Tamen, scelestè, spiritu culpam lues,
Olim cum adscriptus venerit pœnæ dies.
Sed ne ignis noster facinori præluceat,
Per quem verendos excolit pietas deos, 10
Veto esse tale luminis commercium.
Ita hodie nec lucernam de flamma deūm,
Nec de lucerna fas est accendi sacrum.
Quot res contineat hoc argumentum utiles, 3 Q 2

Non explicabit alius, quam qui reperit.
Significat primo sæpe, quos ipse alueris,
Tibi inveniri maxime contrarios:
Secundo ostendit, scelera non ira deum,
Factorum dicto sed puniri tempore:
Novissime interdicat, ne cum malefico
Usum bonus consociet ullius rei.

FABULA XII.—*Hercules et Plutus.*

MALAS ESSE DIVITIAS.

Opes invisæ merito sunt forti viro,
Quia dives arca veram laudem intercipit.
Cælo receptus propter virtutem Hercules,
Cum gratulantes persalutasset deos;
Veniente Pluto, qui Fortunæ est filius,
Avertit oculos. Causam quasivit pater
Odi, inquit, illum, quia malis amicus est,
Simulque objecto cuncta corruptit lucro

FABULA XIII.—*Leo Regnans.*

Utilius homini nihil est quam recte loqui;
Probanda cunctis est quidem sententia,
Sed ad perniciem solet agi sinceritas.
Cum se ferarum regem fecisset Leo,
Et æquitatis vellet famam consequi,
A pristina deflexit consuetudine,
Atque inter illas, tenui contentus cibo,
Sancta incorrupta jura reddebat fide.
Postquam labare cepit pœnitentia

Deunt reliqua.

FABULA XIV.—*Prometheus*

Afflictione veretri linguam mulieris,
Affinitatem traxit inde obscenitas.
Rogavit alter, tribadas et molles mares
Quæ ratio procreasset? Exposuit senex.
Idem Prometheus auctor vulgi fictilis,
Qui simul offendit ad fortunam, flagitur,
Naturæ partes, veste quas celat pudor,
Cum separatim toto finisset die,
Aptare mox ut posset corporibus suis,
Ad cœnam est invitatus subito a Libero:
Ubi irrigatus multo venas nectare,
Seio domum est reversus titubanti pede.
Tum semisomno corde et errore ebrio,
Applicuit virginali generi masculo,
Et masculina membra applicuit feminis.
Ita nunc libido pravo fruitur gaud o.

FABULA XV.—*Capellæ et Hirri.*

Barbam capellæ cum impetrassent ab Jove,
Hirri merentes indignari cœperunt,
Quod dignitatem fœminæ æquassent suam
Sinite, inquit, illas fœmina vana frui,
Et usurpare vestri ornatum muneris,
Pares dum non sint vestræ fortitudinis.
Hoc argumentum monet, ut sustineas tibi
Habitum esse similes, qui sunt virtute impares

FABULA XVI.—*Gubernator et Nautæ*

Cum de fortunis quidam quereretur suis,
Æscopus finxit consolandi gratia:
Vexata sævis navis tempestatibus,
Inter vectorum lacrymas et mortis metum,
Faciem ad serenam subito ut mutatur des,
Ferri secundis tuta cœpit statibus,
Nimisque nautas hilaritate

15 Factus periculo tum Gubernator sophus:
Parce gaudere oportet, et sensim queri,
Totam quia vitam miscet dolor et gaudium. 10

FABULA XVII.—*Canum Legati ad Jovem.*

20 Canes Legatos olim misere ad Jovem,
Melioris vitæ tempus oratum suæ,
Ut sese eriperent hominum contumeliis,
Furfuribus sibi conspersum quod panem darent,
Fimoque turpi maximam explerent famem. 5
Profecti sunt legati non celeri pede,
Dum naribus scrutantur escam in stercore.
Citati non respondent. Vix tandem invenit
Eos Mercurius, et turbatos attrahit.
Tum vero vultum magni ut viderunt Jovis, 10
Totam timentes concaccarunt regiam.
Propulsi vero fustibus, vadunt foras:
Vetat dimitti magnus illos Jupiter.
Mirati sibi legatos non revertier,
Turpe æstimantes aliquid commissum a suis, 15
Post aliquod tempus alios describi jubent.
Rumor legatos superiores prodidit.
Timentes rursus aliquid ne simile accidat,
Odore canibus anum, sed multo, replent,
Mandata dant, legati mittuntur, statim 20
Abeunt. Rogantes aditum continuo impediunt.
Consedit genitor tum deorum maximus,
Quassatque fulmen: tremere cœpere omnia.
Canes confusi, subitus quod fuerat fragor,
Repente odorem mixtum cum merdis, cacent. 25
Reclamant omnes vindicandam injuriam.
Sic est locutus ante pœnam Jupiter:
Legatos non est regis non dimittere,
Nec est difficile pœnas culpæ imponere.
Non veto dimitti, verum cruciari fame, 30
Ne ventrem continere non possint suum.
Et hoc feretis pro judicio præmium.
Illi autem, qui miserunt vos tam futiles,
Nunquam catebunt hominis contumelia.
5 Ita nunc legatos expectant et posteri. 35
Novum venire qui videt, culum olfacit.

FABULA XVIII.—*Homo et Colubra*

10 Qui fert malis auxilium, post tempus dolet.
Gelu rigentem quidam colubram sustulit
SINUQUE FOVIT, CONTRA SE IPSE MISERICORS.
Namque ut refecta est, necuit hominem protinus.
Hanc alia cum rogaret causam facinoris, 5
Respondit: Ne quis discat prodesse improbis.

FABULA XIX.—*Vulpis et Draco.*

Vulpis cubile fodiens dum terram eruit,
Agitque plures altius cuniculos,
Pervenit ad Draconis speluncam intimam,
Custodiebat qui thesauros abditos.
Hunc simul adspexit: Oro, ut imprudentiæ 5
Des primum veniam; deinde, si pulcre vides
5 Quam non conveniens aurum sit vitæ mæx,
Respondeas clementer. Quem fructum capis
Hoc ex labore, quodve tantum est præmium,
Ut careas somno, et ævum in tenebris exigas? 10
Nullum, inquit ille, verum hoc a summo mihi
Jove attributum est. Ergo nec sumis tibi,
Nec ulli donas quicquam? Sic fati placet.
Nolo nascaris, libere si dixerō:
Dis est iratis natus, qui est similis tibi. 15
Abiturus illuc, quo priores abierunt,
5 Quid mente cæca miserum torques spiritum?
Tibi dico, avare, gaudium hæredis tui,
Qui thure superos, ipsum te fraudas cibo;

Qui tristis audis musicum citharæ sonum ; 20
 Quem tibiærum macerat jucunditas ;
 Opponiorum pretia cui gemitum exprimunt ;
 Qui, dum quadrantes aggeras patrimonio,
 Cælum fatigas sordido perjurio ;
 Qui circumcidis omnem impensam funeri, 25
 Libitina ne quid de tuo faciat lucrî.

FABULA XX.—*Phædrus.*

Quid judicare cogitet Livor modo,
 Licet dissimulet, pulcre tamen intelligo.
 Quicquid putabit esse dignum memoriæ,
 Æsopi dicet ; si quid minus arriserit,
 A me contendet fictum quovis pignore.
 Quem volo refelli jam nunc responso meo :
 Sive hoc ineptum, sine laudandum est opus,
 Invenit ille, nostra perfecit manus.
 Sed exsequamur cæptum propositi ordinem.

FABULA XXI.—*Naufragium Simonidis.*

Homo doctus in se semper divitias habet.
 Simonides, qui scripsit egregium melos,
 Quo paupertatem sustineret facilius,
 Circuire cæpit urbes Asiæ nobiles,
 Mercede accepta laudem victorum canens. 5
 Hoc genere quæstus postquam locuples factus est,
 Redire in patriam voluit cursu pelugio,
 (Erat autem natus, ut aiunt, in Cea insula)
 Ascendit navem, quam tempestas horrida
 Simul et vetustas medio dissolvit mari. 10
 Hi zonas, illi res pretiosas colligit,
 Subsidium vitæ. Quidam curiosior,
 Simonide, tu ex opibus nil sumis tuis ? [tant,
 Mecum, inquit, mea sunt cuncta. Tunc pauci ena-
 Quia plures onere degravati perierant. 15
 Prædones adsunt, rapiunt quod quisque extulit,
 Sed nos relinquunt. Forte Clazomenæ prope
 Antiqua fuit urbs, quam peterunt naufragi.
 Hic litterarum quidam studio deditus,
 Simonidis qui sæpe versus legerat, 20
 Eratque absentis admirator maximus,
 Sermone ab ipso cognitum cupidissime
 Ad se recepit ; veste, nummis, familia
 Hominem exornavit Ceteri tabulam suam
 Portant, rogantes victum. Quos casu obvios 25
 Simonides ut vidit : Dixi, inquit, mea
 Mecum esse cuncta ; vos quod rapuistis, perit.

FABULA XXII.—*Mons Parturiens.*

Mons parturit, gemitus immanes ciens ;
 Eratque in terris maxima expectatio.
 At ille murem peperit. Hoc scriptum est tibi,
 Qui, magna cum minaris, extricas nihil.

FABULA XXIII.—*Formica et Musca.*

Formica et Musca contendebant acriter,
 Quæ pluris esset. Musca sic cæpit prior :
 Conferre nostris tu potes te laudibus ?
 Ubi immolatur, exita prægusto deum,
 Moror inter aras, templa perlustro omnia. 5
 In capite regis sedeo, cum visum est mihi,
 Et matronarum casta delibo oscula,
 Laboro nihil, atque optimis rebus fruor.
 Quid horum simile tibi contingit, rustica ?

Est gloriosus sane convictus deum, 10
 Sed illi qui invitatur, non qui inivisus est.
 Aras frequentas : nempe abigeris, quo venis.
 Reges commemoras, et matronarum oscula :
 Super etiam jactas, tegere quod debet pudor.
 Nihil laboras : ideo, cum opus est, nil habes. 15
 Ego granum in hiemem cum studiose congero,
 Te circa murum pasci video stercore.
 Æstate me lacescia ; cum bruma est, siles
 Mori contractam cum te cogunt frigora,
 Me copiosa recipit incolumem domus. 20
 Satis profecto retudi superbiam.
 Fabella talis hominum discernit notas
 Eorum, qui se falsis ornant laudibus,
 Et quorum virtus exhibet solidum decus.

FABULA XXIV.—*Simonides a Diis Servatus.*

Quantum valerent inter homines litteræ
 Dixi superius : quantus nunc illis honos
 A superis sit tributus, tradam memoriæ.
 Simonides idem ille, de quo retuli,
 Victori laudem cuidam pyctæ ut scriberet, 5
 Certo conduxit pretio : secretum petit.
 Exigua cum frenaret materia impetum.
 Usus poetæ, ut moris est, licentia,
 Aptè interposuit gemina Lædæ sidera,
 Auctoritatem similis referens gloriæ. 10
 Opus approbavit ; sed mercedis tertiam
 Accepit partem. Cum relicuum posceret,
 Illi, inquit, reddent, quorum sunt laudes duæ.
 Verum, ut ne irate te dimissum sentias,
 Ad cænam mihi promitte, cognatos volo 15
 Hodie invitare, quorum es in numero mihi.
 Fraudatus quamvis et dolens injuria,
 Ne male dimissus gratiam corrumpere,
 Promisit. Redit hora dicta, recubuit.
 Splendebat hilare poculis convivium ; 20
 Magno apparatu læta resonabat domus :
 Duo cum repente juvenes, sparsi pulvere,
 Sudore multo diffuentes, corpore
 Humanam supra formam, cuidam servulo
 Mandant, ut ad se provocet Simonidem ; 25
 Illius interesse, ne faciât moram.
 Homo perturbatus excitat Simonidem.
 Unum pronorat vix pedem triclinio,
 Ruina cameræ subito oppressit cæteros ;
 Nec ulli juvenes sunt reperti ad januam. 30
 Ut est vulgatus ordo narratæ rei,
 Omnes scierunt, numinum præsentiam
 Vati dedisse vitam mercedis loco.

EPILOGUS.

Adhuc supersunt multa quæ possim loqui,
 Et copiosa abundat rerum varietas ;
 Sed temperatæ suaves sunt argutiæ,
 Immodicæ offendunt. Quare, vir sanctissime, 5
 Particulo, chartis nomen victurum meis,
 Latinis dum manebit pretium literis,
 Si non ingenium, certe brevitatem approba,
 Quæ commendari tanto debet justius,
 Quanto poetæ sunt molesti validius.

LIBER QUINTUS.

PROLOGUS.

Æsopi nomen sicubi interposuero,
Cui reddidi jam pridem, quicquid debui,
Auctoritatis esse scito gratia :
Ut quidam artifices nostro faciunt sæculo,
Qui pretium operibus majus inveniunt, novo 5
Si marmori adscripserunt Praxitelen suo.
Trito Myronem argento. Fabulæ exaudiant
Adeo fugatæ. Plus vetustis nam favet
Invidia mordax, quam bonis presentibus.
Sed jam ad fabellam talis exempli feror. 10

FABULA I.—*Demetrius et Menander.*

Demetrius, qui dictus est Phalerens,
Athenas occupavit imperio improbo.
Ut mos est vulgi, passim et certatim ruunt,
Felicitèr! succedant. Ipsi principes 5
Illam osculantur, qua sunt oppressi, manum.
Tacite gementes tristem fortunæ vicem.
Quin etiam resides et sequentes otium,
Ne defuisse noceat, repunt ultimi :
In quis Menander, nobilis comædiis,
Quas, ipsum ignorans, legerat Demetrius, 10
Et admiratus fuerat ingenium viri,
Unguento delibutus, vestitu affluens,
Veniebat gressu delicato et languido.
Hunc ubi tyrannus vidit extremo agmine :
Quisnam cinædus ille in conspectu meo 15
Audet venire? Responderunt proximi :
Hic est Menander scriptor. Mutatus statim

FABULA II.—*Fiatores et Latro.*

Duo cum incidissent in Latronem milites,
Unus profugit, alter autem restitit,
Et vindicavit sese forti dextera.
Latrone occiso, timidus accurrit comes,
Stringitque gladium, dein rejecta pænula, 5
Cedo, inquit, illum, jam curabo sentiat,
Quos attentarit. Tunc qui depugnaverat :
Vellem istis verbis saltem adjuvisse modo,
Constantior fuisset, vera existimans
Nunc conde ferrum, et linguam pariter futilem,
Ut possis alios ignorantes fallere. 11
Ego, qui sum expertus quantis fugias viribus,
Scio, quam virtuti non sit credendum tuæ.
Illi assignari debet hæc narratio,
Qui re secunda fortis est, dubia fugax. 15

FABULA III.—*Calvus et Musca.*

Calvi momordit Musca nudatum caput : [vem.
Quam opprimere captans alapam sibi duxit gra-
Tunc illa iridens : Punctum volucris parvulæ
Voluisti morte ulcisci; quid facies tibi,
Injuræ qui addideris contumeliam? 5
Respondit : Mecum facile radeo in gratiam,
Quia non fuime mentem lædendi scio.
Sed te, contenti generis animæ improbum,
Quæ delectaris bibere humanum sanguinem,
Optem necare vel majore incommodo. 10
Hoc argumentum veniam ei dari docet,

Qui casu peccat. Nam qui consilio est nocens,
Illum esse quavis dignum pœna judico.

FABULA IV.—*Homo et Asinus.*

Quidam immolasset verrem cum sancto Herculi,
Cui pro salute votum debebat sua,
Asello iussit reliquias poni hordei.
Quas aspernatus ille sic locutus est :
Tuum libenter prorsus appeterem cibum, 5
Nisi, qui nutritus illo est, jugulatus foret.

Hujus respectu fabulæ deterritis,
Perculosum semper reputavi lucrum.
Sed dicis, Qui sapuere divitias, habent
Numeremus agendum, qui deprensi perierint : 10
Majorem turbam punitorum reperies.
Paucis temeritas est bono, multis malo

FABULA V.—*Scurra et Rusticus.*

Pravo favore labi mortales solent,
Et, pro judicio dum stant erroris sui,
Ad penitendum rebus manifestis agi
Facturus ludos dives quidam et nobilis 5
Proposito cunctos invitavit præmio,
Quam quisque posset ut novitatem ostenderet 10
Venere artifices laudis ad certamina :
Quos inter scurra, notus urbano sale,
Habere dixit se genus spectaculi,
Quod in theatro nunquam prolatum foret. 15
Dispersus rumor civitatem concitat :
Paullo ante vacua turbam deficient loca.
In scena vero postquam solus constitit,
Sine apparatu, nullis adiutoribus,
Silentium ipsa fecit exspectatio. 20
Ille in sinum repente demisit caput,
Et sic porcelli vocem est imitatus sua,
Verum ut subesse pallio contenderent,
Et excuti juberent. Quo facto simul
Nihil est repertum, multis onerant laudibus, 25
Hominem iue plausu prosequuntur maximo.
Hoc vidit fieri Rusticus. Non mehercule
Me vincet, inquit : et statim professus est,
Idem factum melius se postredie.
Fit turba major. Jam favor mentes tenet, 30
Ut deisuri, non spectaturi sedent.
Utique prodit. Scurra degrunni prior,
Movetque plausus, et clamores suscitât.
Tunc simulans sese vestimentis Rusticus
Porcellum obtegere, (quod faciebat scilicet, 35
Sed, in priore quia nil comperecanti, latens)
Pervellit aures vero, quem celaverat,
Et cum dolore vocem naturæ exprimit.
Acclamat populus, Scurram multo similis
Imitatum, et cogit Rusticum trudi foras. 40
At ille profert ipsum porcellum e sinu,
Turpemque aperto pignore errorem probans
En! hic declarat, quales sitis iudices.

FABULA VI.—*Duo Calvi.*

Invenit Calvus forte in trivio pectinem :
Accessit alter, æque defectus pilis :
Eia, inquit, in commune, quodcumque est lucri
Ostendit ille prædam, et adjecit simul.

Superam voluntas favit; sed fato invido
Caronem, ut aiunt, pro thesauro invenimus.
Quem spes delusit, huic quærela convenit.

FABULA VII.—*Princeps Tibicen.*

Ubi vanus animus, aura captus frivola,
Arripuit insolentem sibi fiduciam,
Facile ad derisum stulta levitas ducitur.
Princeps tибicen notior paulo fuit,
Operam Bathyllo solitus in scena dare.
Is forte ludis (non satis memini quibus)
Dum pegma rapitur, concidit casu gravi
Nec opinans, et sinistram fregit tibiam,
Duas cum dexteras maluisset perdere.
Inter manus sublatus, et multum gemens
Domum refertur. Aliquot menses transeunt,
Ad sanitatem dum venit curatio,
Ut spectatorum mos est, et lepidum genus,
Desiderari cepit, cuius flatibus
Solebat excitari saltantis vigor.
Erat facturus ludos quidam nobilis,
Et incipiebat ingredi Princeps. Tum
Adducit pretio, precibus, ut tantummodo
Ipso ludorum ostenderet sese die.
Qui simul adventit, rumor de tibicine 20
Flemit in theatro: quidam affirman mortuum,
Quidam in conspectum proditurum sine mora.
Auleo misso, devolutis tonitribus,
Di sunt locuti more translativo.
Tunc chorus, ignotum et modo reducto canticum
Imposuit, cuius hæc fuit sententia: 26
Lætare, incolumis Roma salvo Principe.
In plausus consurrectum est. Jactat basia
Tibicen; gratulari fautores putat.
Equester ordo stultum errorem intelligit, 30
Magnoque risu canticum repeti jubet.

Iteratur illud. Homo meus se in pulpito
Torum prosternit: plaudit illudens eques;
Rogare populus hunc coronam existimat.
Ut vero cuneis notuit res omnibus, 38
Princeps, ligato crure nivea fascia,
Niveisque tunicis, niveis etiam calceis,
Superbiens honore divina domus,
Ab universis capite est protius foras.

FABULA VIII.—*Occasio Depicta.*

Cursu volucris, pendens in novacula,
Calvus, comosa fronte, nudo corpore,
Quem si occuparis, teneas; elapsum semel
Non ipse possit Jupiter reprehendere,
Occasionem rerum significat brevem. 5
Effectus impedit ne segnis mora,
Finire antiqui talem effigiem Temporis.

FABULA IX.—*Taurus et Vitulus.*

Angusto in aditu Taurus luctans cornibus,
Cum vix intrare posset ad præsepia,
Monstrabat Vitulus, quo se pacto plecteret.
Tace, inquit, ante hoc novi, quam tu natus es. 5
Qui doctorem emendat, sibi dici putet.

FABULA X.—*Venator et Canis.*

Adversus omnes fortis veloces foras
Canis cum domino semper fecisset satis,
Languece cepit annis ingravantibus.
Aliquando objectus hispidi pugne suis,
Arripuit aurem: sed cariosis dentibus 5
Prædam dimisit. Hic tum venator dolens
Canem oburgabat. Cui latrans contra senex:
Non te destituit animus, sed vires meæ.
Quod fumus laudas, si jam danthas, quod sumus
Hoc cur, Philete, scripserim, pulcre vides. 10

APPENDIX FABULARUM ÆSOPIARUM XXXIV.

FABULA I.—*Milvus Ægrotans*

Multos cum menses ægrotasset Milvus.
Nec jam videret esse vitæ spem suæ.
Matrem rogabat sancta circumiret loca,
Et pro salute vota faceret maxima.
Faciam, inquit, filii; sed, opem ne non impetrem.
Vehementer vereor; sed qui delubra omnia 6
Vastando, cuncta polluisti altaria,
Sacrificiis nullis parcens, nunc quid vis rogem?

FABULA II.—*Lepores Vitæ Pertasi.*

Qui sustinere non potest suum malum,
Alio inspicit, et discat tolerantiam.
Aliquando in sylvis strepitu magno conciti
Lepores clamant, se propter assiduos metus
Finire velle vitam. Sic quendam ad lacum 5
Fenerunt, miseri quo se præcipites darent.
Adventu quorum posquam rante territæ
Virides in algas misere fugientes ruunt:
Heu, inquit unus, sunt et alii, quos timor
Vexat malorum. Ferte vitam ut cæteri. 10

FABULA III.—*Vulpis et Jupiter.*

Naturam turpem nulla fortuna obtegit.
Humanam in speciem cum vertisset Jupiter
Vulpem, regali pellex ut sedit throno,

Scarabeum vidit prorpentem ex argulo,
Notamque ad prædam celeri prosiluit gradu
Superi risere, magnus erobuit pater.
Repudiatam tuipeque pellicem expulsi;
Ius prosecutus: Vive, quo digna es, modo,
Quæ nostris uti meritis digne non potes.

FABULA IV.—*Leo et Mus.*

Ne quis minores lædat, fabula hæc monet.
Leone in sylva dormiente, rustici
[Luxuriantes] mures, unus ex iis
Super cubantem casu quodam transiit;
Expergefactus miscum leo celeri impetu 5
Arripuit; ille veniam sibi dari rogat.
Crimen fatetur, peccatum imprudentiæ.
Hoc rex ulcisci gloriosum non putans,
Ignovit et dimisit. Post paucos dies
Leo, dum vagatur noctu, in foveam decidit. 10
Captum ut se agnovit laqueis, voce maxima
Rugire cepit; cuius immanem ad sonum
Mus subito accurrens, Non est quod timeas, ait,
Beneficio magno gratum reddam parem.
Mox omnes artus, artuum et ligamina 15
Lustrare cepit, cognitosque dentibus
Nervos rodendo laxat ingenia artuum.
Sic captum mus leonem sylvis reddidit.

FABULA V.—*Homo et Arborea.*

Pereunt, suis auxilium qui dant hostibus.
Facta bipenni quidam ab arboribus petit,
Manubrium ut darent e ligno, quod foret
Firmum : jusserunt omnes oleastrum dari.
Accepit munus, aptans et manubrium
Cœpit securi magna excidere robora.
Dumque eligebat, quæ vellet, sic Fraxino
Dixisse fertur Quercus : Merito cædimur.

FABULA VI.—*Mus et Rana.*

Mus, quo transire posset flumen facilius,
Auxilium ranæ petit. Hæc muris alligat
Lino priorem crus ad posterius pedem.
Annem natantes vix medium devenerant,
Cum rana subito fundum fluminis petens
Se mergit, muri ut vitam eriperet perlide.
Qui dum, ne mergeretur, tendit validius;
Prædam conspexit Miluus propter volans,
Muremque fluctuantem rapuit unguibus,
Simulque ranam colligatam sustulit.
Sic sæpe intereunt alius meditantes necem.

FABULA VII.—*Galli Duo et Accipiter.*

Gallus cum Gallo sæpe pugnam conserens,
Accipitrem victus iudicem litis petit.
Hic, ambo si venient, mente concipit
Spem devorandi, qui exhiberet se prior.
Mox cum venisset, causam ut orarent suam,
Vidit, prehendit illum, qui primus forum
Deduxit ad suam item. Ille clamitans,
Ne plectar ego, sed ille, quis tugam petit.
Cui ales, hodie ne te credas unguibus
Posse eripi meis; quos alteri dolos
Tendebas, æquum te nunc est ipsum pati.
Qui sæpe tractat aliorum secum necem,
Ignorat, triste quid sibi fatum paret.

FABULA VIII.—*Cochlea et Simius.*

Amore tacta speculi inventi Cochlea
Fulgentis orbem scandens, cœpit lingere,
Nil illi melius contulisse se putans,
Quam si splendorem conimacularet sordibus.
Ut inquinatum vidit speculum simius,
Qui se calcari talibus permisit,
Meretur, inquit, tale dedecus pati.
Hæc illis est fabella scripta fœminis,
Ineptis quæ se jungunt et stultis viris.

FABULA IX.—*Mus Urbanus et Rusticus.*

Hospitio quondam mus urbanus rusticus
Exceptus, villi glande crenat in cavo.
Induxit precibus post, ut urbem rusticus
Cellamque intraret plenam rebus optimis.
In qua dum variis perfruuntur reliquiis,
Impulso venit ostio cellarius.
Quo mures strepitu diffugiunt perterriti,
Et notis facile urbanus se condit cavis;
At miser ignota trepidans rusticus domo
Timensque mortem, per parietes cursitat.
Ut, quæ volebat, sustulit cellarius,
Clausitque limen, iterum urbanus rusticum
 hortatur; ille perturbatis sensibus,
Vix, inquit, possum capere præ metu cibum.
Putasne veniet ille? Quid tantum times?
Urbanus inquit; æge fruamur ferculis,
Quæ frustra rure quæras. Contra rusticus;
Tu, qui timere nescis, fruere his omnibus;
At me securum parat glans et liberum

In paupertate tutum præstat vivere.
Quam divitiarum carpi solitudine. 20

FABULA X.—*Asinus Domino Blandiens.*

Blandiri domino Asellus ut vidit suo
Canem, et de mensa saturari quotidie,
Et frustra largiter jactari a familia;
Sic est locutus : Si canem immundissimum
In tantum dominus et familia diligit,
Quid me futurum, si par illi fecero
Officium, multo qui sum melior hoc cane,
Rebusque pluribus utilis et laudabilis :
Alor qui sanctæ fontibus puris aquæ,
Ciboque nunquam soleo pasci sordido?
Sum sane catulo dignior vita fui
Beatior, honorem et summum consequi.
Asellus hæc dum secum, stabulum conspicit
Intrare dominum : quare accurrens ocius
Rudensque prosilit, et humeris ambos pedes
Imponit, osque lingua cœpit lingere,
Vestemque fœdis transcendens ungulis, gravi
Herum fatigat stulte blandus pondere.
Clamore domini concitatur familia,
Fustesque et saxa passim arripiens obvia
Rudentem mulcat; et mox membris debilem
Fractisque coxis domini lapsum a corpore,
Seminanimum tandem dejicit ad præsepia.
Fabella, ineptus ne se inivitis ingerat,
Melioris aut allectet officium, docet. 25

FABULA XI.—*Grus, Cornix, et Dominus.*

Fœdus juratæ Grus et Cornix junxerant,
Cornicem Grus ab avibus ut defenderet;
Cornix futura, ut Grus caveret, dicebat.
Hinc cum frequenter ad cujusdam rustici
Agrum volarent, atque evellerent sata
Radicitus; agri dominus vidit, et dolens,
Saxum da, clamat, quo feriam gruem, puer.
Cornix ut audit, illico monet Gruem,
sibi quæ
Cornix petentem saxum, rursus commonet
Gruem, ut vitaret sedulo periculum.
Aven divinam suspicatus rusticus
Audire jussa, puero, Si, inquit, dixero,
Offam da, tu mihi clam lapidem porrigere.
Grus venit, ille puerum jubet offam dare;
At ille lapidem, quo fert gruem, dedit,
Et crura fregit. Vulneratus grus ait,
Divina cornix, ubi nunc auspicia tua?
Cur non monere socium, ut juraveras,
Properasti, tale ne mihi veniret malum?
Respondit illa, Non meretur ars mea
Culpari, sed dolosa sunt bilinguium
Consilia, qui aliud dicunt atque aliud agunt.
Promissis ducunt qui imperitis subdolis,
Mox fictis causis haud desistunt ludere. 25

FABULA XII.—*Aves et Hirundo.*

Aves in unum cum devenissent locum,
Viderunt hominem seminantem linum agro.
Quod ut pro nihilo habere hirundo intelligit,
Sic convocatas allocuta traditur.
Hinc nobis instat omnibus periculum,
Si semen ad maturitatem venerit.
Aves risere. Germinavit ut seges,
Hirundo rursus, Instat perniciæ, ait;
Adeste, germen eruamus noxium,
Ne, si mox crescat, inde flant retia,
Et nos possumus artibus nostris capi.
Ridere pergunt verba aves hirundinis

Consilium et spernunt stulte prudentissimum.
At illa cauta ad hominem se innox contulit,
Ut tuta tignis nidum suspendat aëum.
Sed quæ salubre monitum aves despererant,
De lino factis captæ pereunt retibus.

FABULA XIII.—*Perdix et Vulpis.*

Resedit alta quondam Perdix arbore,
Advenit Vulpis. Deinde sic cœpit loqui.
O quanta vultus species est, Perdix, tui!
Coralla rostrum, crura vincunt purpuræ
Fulgorem. At si dormire, quanto pulchrior
Esset! Ut stulta clausit oculos, illico
Rapti credentem Vulpis. Illa fletibus
Hæc mixta gravibus verba supplex edidit.
Per o tuarum, Vulpis, artium decus,
Ut ante, quæso, nomen proferas meum,
Sic devorabis. Vulpis, ubi voluit loqui,
Aperuit os: at Perdix evasit necem.
Decepta Vulpis. Quid opus erat loqui mihi?
Respondet Perdix, Et dormire quid mihi
Erat necesse, somnus cui non venerat?
Hoc illis, qui loquuntur ubi nil est opus,
Et qui, vigilare cum necesse, dormiunt.

FABULA XIV.—*Asellus, Bos, et Folucres.*

Asellus et Bos uno sociati iugo
Plaustrum trahebant: Bos, dum tendit validius,
Confregit cornu. Asellus nil levamini
Sentire jurat se a consorte debili.
Laborem intendens, cornu rumpit alterum,
Terræque tandem Bos procumbit mortuum,
Asinum bubulcus carne mox onerat Bovis,
Qui plagas inter mille ruptis concidit,
Et exspiravit, media collapsus via.
Ad prædam Volucres convolantes inquit: 10
Si te precanti mitem exhibuisses Bovi,
Non immaturo pasceres nos funere.

FABULA XV.—*Leo et Pastor.*

Errans in sylva spinam calcavit Leo,
Mox ad Pastorem cauda venit blandiens;
Ne perturbet, imploro supplex opem,
Non prædam quero. Ponit in gremio pedem
Homo sublatus, et eximens spinam gravi
Levat dolore. Redit hinc in sylvas Leo.
Falso post tempus accusatus crimine
Pastor damnatur, atque ludis proximis
Jejunis projici jubetur bestiis.
Emisse dum discursant passim feræ,
Agnovit hominem qui medicinam fecerat
Leo, et sublatus rursus in gremio pedem
Pastori ponit. Rex ut cognovit, statim
Sylvæ Leonem, et Pastorem reddit suis.

FABULA XVI.—*Culex et Taurus.*

Culex cum Taurum provocasset viribus,
Cuncti venerunt populi, ut pugnam cernerent.
Culex tum: Satis est, quod venisti cominus:
Nam parvus mihi, iudicio sum magnus tuo.
Hinc se per auras penna sustulit levi,
Lusitque turbam, et tauri destituit minas.
Quod si fuisset validæ cervicis memor,
Et taurus hostem contempsisset sordidum,
Fuisset vana inertis gloriatio.

Amittit famam, qui se indignis comparat.

FABULA XVII.—*Equus et Asinus.*

Asello sonipes phaleris occurrit tumens,
Et lassus multo tardius quod pondere
Viam dedisset transeunti; Vix, ait,
Me teneo, quin te sævis calcibus exteram.
Tacuit Asellus, gemitu testatus deos:
Equus, currendo ruptus parvo in tempore,
Ad villam mittitur. Hunc onustum stercore
Ut vidit Asinus, tali derisit joco.
Quo, gloriose, phaleras has quondam tibi,
Modo ad despectam qui fedisti miseriam?
Felix ne spernat, dubiæ sortis immemor,
Humilem, cum quid futurus ipse, nesciat.

FABULA XVIII.—*Folucres, Quadrupedes, et Vespertilio.*

Bellum gerebant volucres cum quadrupedibus,
Et vincebantur versa victores vice.
At vespertilio, dubios eventus timens,
Ad illos semper, quos superasse viderat,
Se conferebat. In pacem cum pristinam
Redissent, fraus utrique generi apparuit.
Damnatus ergo tam pudendo crimine,
Lucem refugiens, atris posthac condidit
Se tenebris, sola noctibus semper volans.
Qui se duabus vendidit partibus,
Utriusque ingratus vitam deget turpiter.

FABULA XIX.—*Luscinia, Accipiter, et Auceps.*

Accipiter in Luscinii nido dum sedet,
Aurito insidians, illic pullos invenit;
Mater periclo mota prolis advolat,
Supplexque, pullis ut parcat suis, rogat.
Accipiter, Quod vis, inquit, faciam, si bona
Cantabis voce carmen modulatum mihi.
At illa, quamvis excideret animus, tamen
Metu parebat, et coacta cantabat
Luctuque plena. Prædam qui captaverat
Accipiter, inquit, Non tu cantasti bene,
Et unam ex pullis apprehendit unguibus,
Cœpitque devorare. Ex diverso venit
Auceps, e calamo clam crescente perfidam
Visco contingit, atque in terram detrahit.
Quicunque fraudes alii tendit subdolas,
Timere debet, ne ipse capiatur dolo.

FABULA XX.—*Lupus, Vulpis, et Pastor.*

Lupus per tempus maximam congresserat
Prædam in cubile, haberet ut cibaria,
Queis plures posset menses otio frui.
Vulpes ut novit, ad cubile abit Lupi,
Et voce tremula, An recte, frater, omnia?
Quod te non vidi sylvis venantem tuis,
Tristem per omnes exegi vitam dies.
Lupus, livorem postquam agnovit æmulæ,
Non tu sollicita huc causa venisti mea,
Sed partem ut captes. Fraude quid petas scio.
Irata Vulpis ad ovium pastorem abit,
Agæne, pastor, inquit, gratias mihi,
Inimicum si tradidero hodie gregis tui,
Ut nunquam sis sollicitus? Pas'or, Serviam
Tibi, inquit, tribnam et quicquid volueris lubens.
Cubile monstrat illa pas'ori Lupi;
Qui clausum protinus peremit lancea,
Et gaudens de alieno satnavit æmulam.
Ut vero vulpis in venantes incidit
Deprensa, canibus et laniata, sic ait,
Dedi vix alteri malum, et jam punior.
Timere debet, quisquis alii sustinet
Noxam, pejus ipsi ne eveniat malum.

FABULA XXI.—

Oves Lupique cum certassent prælio,
 Illæ vicerunt, totæ præsidio Canum.
 Iupi legatos mittunt, et justam petunt
 Hac lege pacem, ut dederent Oves Canes,
 Et obsides Luporum catulos recipere.
 Oves, eternam sic sperantes gratiam
 Iniri, faciunt quod poposcerunt lupi.
 Post paullo cum cœpissent ululare catuli,
 Lupi, necari cansantes natos suos
 Pacemque ruptam ab Ovibus, undique impetu 10
 Invadunt facto nudas defensoribus;
 Fidem quæ stultæ quod habuerant hostibus.
 Consilium sera damnat penitentia.

Præsidium, quo quis olim tutus vixerat.
 Si prodant aliis, frustra post desiderat.

FABULA XXII.—*Simius et Vulpis.*

Rogabat Vulpem Simius, caudæ suæ
 De magnitudine aliquid ut sibi daret,
 Nates velare quo posset turpissimas.
 Quid enim, inquit, cauda tantæ longitudinis
 Prodest? quo tantum pondus per teriam trahis?
 Cui Vulpis, Esset quamvis illa longior,
 Majorque multo, mallet per terram et lutum
 Spinasque trahere, quam partem tibi dare,
 Meo ne tegmine videaris pulchrior.
 Avere, te fabella hæc, et locuples, monet, 10
 Cui, quamvis superes, nil tamen das pauperi.

FABULA XXIII.—*Lupus, Pastor, et Venator.*

Cum Venatorem fugeret instantem Lupus,
 Et a Pastore visus, qua parte fugeret,
 Et quo se conderet loco, plenus metu,
 Omnes per oro te, Bubulce, spes tuas,
 Ne prodas innocentem, cui nihil mali
 Fecisse me per magnos adjuvo deos
 Noli timere, Pastor inquit, alteram
 Monstrabo partem. Mox Venator advolat,
 Non huc venire, Pastor, vidisti lupum,
 Qua parte fugit? cui Pastor, Venit quidem, 10
 Sed læva fugit, voce dixit maxima;
 At oculis clam designat partem dexteram.
 Non intellexit ille, et festinans abit.
 Lupo tunc Pastor, Quas habebis gratias,
 Quod te celarim? Maximas linguæ tuæ, 12
 Lupus ago, dixit, at oculis fallacibus
 Æternæ cæcitatem noctis imprecor.
 Qui verbis blandus, fraudem celat pectore,
 Hoc argumento se describi intelligat.

FABULA XXIV.—*Homines Duo, Fallax, et Simii.*

Agentes Mendax et simul Verax iter,
 In Simiorum forte terram venerant;
 E turba ut vidit unus, qui se fecerat
 Regem, teneri jussit illos, sciret ut
 De se quid homines dicerent: simul jubet 5
 Omnes adstare Simios longo ordine
 Dextra lævaque; sed sibi poni thronum.
 Ut hominum reges quondam facere viderat.
 Mox jussos homines in medium adduci rogat.
 Qualianam vobis esse videor, hospites? 10
 Respondit mendax, Rex videris maximus.
 Quid hi, quos apparere nunc vides mihi?
 Hi comites, hi legati, et militum duces.
 Mendacio laudatus cum turba sua
 Adulatori munus imperat dari. 15
 Illucum Verax, tanta si menacio
 Sic merces, quanto non ego, dixit, munere

Donabor, verum si pro more dixerō?
 Hinc ad Veracem Simius. Et qualis tibi
 Videor, et illi, quos stare ante me vides? 20
 Respondit ille, Verus es tu Simius,
 Et Simii omnes illi, qui similes tui.
 Iratus illom dentibus Rex imperat
 Lacerari et unguibus, quod vera dixerat.
 Blandum laudatur a malis mendacium; 25
 Bonis honesta fert exitum veritas.

FABULA XXV.—*Homo et Leo.*

Homo certabat cum Leone, fortior
 Quis esset, litisque hujus testimonium
 Dum quarunt, ad sepulcrum tandem venerunt,
 Elus in quo ab homine, ictum faucibus
 Leonem ostendit, argumentum virium. 5
 Leo respondit, humana hoc pictum manu.
 Videres hominem dejectum, si pingere
 Leones scient. Sed ego testimonium
 Dabo virtutis certius. Ad spectaculum
 Induxit hominem, monstrans ubi bona fide 10
 Enectos a leonibus homines, ait,
 Non est colorum testimonii opus,
 Hic exhibetur vera virtus actibus.
 Colore frustra mendaces uti docet
 Fabella, certa cum datur probatio. 15

FABULA XXVI.—*Ciconia, Anser, et Accipiter*

Venisset notum ad stagnum cum Ciconia,
 Meigentem invenit se frequenter Anserem
 Sub undis: quærit cur hoc faceret. Ille ait,
 Hæc nobis consuetudo est, et in luto
 Reperimus escam, et Accipitris simul impetum 5
 Venientis ad nos tuti sic evadimus.
 Sum multo Accipitre fortior, Ciconia
 Inquit, amicitiam si vis mecum jungere,
 Illi insulare victor poteris. Credulus
 Et protinus auxilium petens Anser, simul 10
 In agrum prodit; ilico supervenit
 Accipiter, et comprehensum sævis unguibus
 Fugientem devorat Anserem Ciconia.
 Cui Anser: Qui patrono se tam debili
 Credit, pejore finiri debet nece. 15

FABULA XXVII.—*Ovis et Cornix.*

In tergo Cornix otiosa considens
 Ovis, timebat illud rostro: cum diu
 Fecisset, inquit patiens Ovis injuriæ,
 Hanc si fecisses contumeliam Cani,
 Ejus latratum haud ferres. At Cornix Ovi, 5
 Collo tam forti nunquam sedeo, nam scio
 Quos debeam lacerare, annis callida;
 Acribus amica, at importuna inermibus.
 Sic me creatum di voluerunt vivere.
 His, qui lacerant innocentes infirmi, 10
 Vexare fortes metuunt, scripta est fabula.

FABULA XXVIII.—*Formica et Cicada.*

Hiemis Formica grana tempore e cavo
 Trahens siccabat, quæ prudens collegerat
 Æstate. Esuriens hanc, ut aliquid sibi daret,
 Rogat Cicada. Cui Formica, Æstate quid
 Agebas? inquit. Illa, Non erat otium, 5
 Ut de futuro cogitarem tempore:
 Errabam cantans per sæpes et pascua.
 Rides Formica, et grana referens, sic ait:
 Æstate quæ cantasti, age, salta frigore.
 Piger labores certo semper tempore, 10
 Ne, cum nil habeat, poscens accipiat nihil.

FABULA XXIX.—*Equus et Asinus.*

Equum rogabat Asinus paululum hordei
 Libenter, ait; et, si superasset, largiter
 Pro dignitate nostra tribuerem tibi:
 Simul sed nostra vespere ad præsepia
 Venero, mox plenum farre sacculum dabo. 5
 Asellus inquit, Nunc qui rem parvam negas,
 Quid in majore te facturum existimem?
 Qui, magna cum promittunt, parva denegant,
 In dando se tenuiores indicant.

FABULA XXX.—*Leo Sineæ et Vulpis.*

Defectus annis, languorem finxit Leo.
 Ægrotum ad regem visitandum bestiae
 Plures venerunt; devorat quas protinus.
 Sed cauta Vulpis ante speluncam procul
 Stabat saluans regem. Quam rogat Leo,
 Cur non intraret; Video quod vestigia
 Infrantium multa, at nulla exeuntium.
 Prodesse cautis pericula aliorum solent.

FABULA XXXI.—*Pulex et Camelus.*

Pulex Cameli dorso forte considens,
 Gravaus multis qui incedebat sarcinis,
 Sibi placbat, longe visus altior.
 Iter cum longum facerent, vespere simul
 Ad stabulum venerunt, Pulex leviter statim 5
 Ad terram saliens, Ecce, dixit, ocus
 Descendo, attritum ne gravem diutius.
 At ille, Gratum est, inquit, sed nec pondere,
 Te imposito, me gravari sentire potui,
 Nec, te dejecto, habere quid levaminis. 10
 Qui se sublimi, nullo cum sit ordine,
 Jactat, notatus in despectum devenit.

FABULA XXXII.—*Hædus et Lupus.*

Capella, fetum ut custodiret, exiens
 Pastum, imprudentem monuit Hædum, ne ostium
 Aperiret, multas quod sciret stabula feras
 Circuire pecorum. Ut abijt, advenit Lupus.
 Adsimulans vocem matris, et jubet fores 5

Sibi reserari; ut Hædus audivit, Lupo
 Per rimam spectans, inquit, Audio sonum
 Matris, sed fallax atque inimicus es mihi.
 Sub voce matris nostrum queris sanguinem
 Potare, et nostra carne satiari. Vale. 10
 Laus magna natis, obsequi parentibus.

FABULA XXXIII.—*Pauper et Serpens*

Serpens in arduis cujusdam Pauperis
 Venire semper ad mensam consueverat,
 Et inde micis pascabatur largiter.
 Dives post paullo factus, irasci incipit
 Serpenti, et vulnerat secure; tempore 5
 Ad pristinam interposito egestatem redit.
 Pro sorte varia serpentis postquam videt
 Fortunam mutari suam, blande petit,
 Ignoscat ut peccanti; cui serpens ait,
 Te poenitebit sceleris, usque dum mea 10
 Cicatrix clausa fuerit; at tamen optima
 Fide me posthac noli amicum credere.
 Redire tamen hac lege in gratiam volo,
 Securis nunquam perfidæ si meminerim.
 Suspectus esse debet, qui læsit semel,
 Et caute semper integranda gratia. 15

FABULA XXXIV.—*Aquila et Miluus.*

In ramo tristis sedebat cum Miluo
 Aquila. Quid vultu te tam mæsto, Miluus,
 Conspectio? Quæro, dixit illa, conjugem 5
 Parem, nec invenire possum. Me accipe,
 Te multo qui sum fortior. Quid? an potes 5
 Ex raptio victum quærere? Unguibus meis
 Struthiocamelum rapui presum sapius.
 Inducta verbis Aquila conjugem capit.
 Parvo post nuptias transacto tempore
 Aquila, Abi, et prædam promissam mihi rape. 10
 Volans in altum, soricem immundissimum
 Et longo Miluus affert putridum situ.
 Hæcne est polliciti, Aquila dixit, fides tui?
 Cui Miluus: Ego, ut pervenirem nuptias
 Ad regias, nihil non posse me fidem 15
 Dedissem, quamvis me nequire noverim.
 Qui se majores cupidi quærunt conjuges,
 Dolent decepti se post junctos vilis us.

M. ANNÆI LUCANI PHARSALIA.

LIBER PRIMUS.

A. D. 38—65.

M. ANNÆUS LUCANUS M. Annæi Lucani equitis Hispani filius, L. Annæi Senecæ philosophi fratris filius, Corduba Hispaniæ natus, Romam missus est, ut bonis artibus erudiretur. Ibi cum et poetica et oratoria laude mirum in modum inclaruisset, ingenii præstantia patriusque simul opibus ad Neronis Cæsaris gratiam evectus est, honoribusque etiam ultra ætatem donatus. Uxorem duxit Pollam Argentariam, genere virtutibusque insignem; quæ eum in Pharsalia, cujus primos libros hoc temporis magna suorum expectatione edidit, emendanda adjuvisse creditur. Cæterum ubi Nero, ob ereptam sibi in Quinquennali certamine poetiæ victoriam, foro recitationibusque nostrum interdixisset; juvenili ex vindictæ amore flagrans, idemque salutis suæ metuens, Pisoniæ conjurationi se addixit. Qua haud ita post patefacta, multa viro fori indigna admisisse fertur mortis effugium querens; quod ubi impetrare nequivit, venas sibi præcidi jussit, dumque versus proprios de simili cujusdam morte in memoriam referret, inter ipsam recitationem est mortuus.

Bella per Emathios plus quam civilia campos,
Jusque datum sceleri animus, populumque poten-
tem

In sua victrici conversum viscera dextra;
Cognatasque acies; et rupto fœdere regni
Certatum totis concussi viribus orbis
In commune nefas; infestisque obvia signis
Signa, pares aquilas, et pila minantia pilis.
Quis furor, o cives? quæ tanta licentia ferri,
Gentibus invisis Latium præbere cruorem?
Cumque superba foret Babylon spolanda
Ausoniis, umbræque eraret Crassus inulta: 11
Bella geri placuit nullos habitura triumphos?
Heu quantum potuit terræ pelagique patari
Hoc, quem civiles hauserunt, sanguine, dextræ!
Unde venit Titan, et nox ubi sidera condit, 15
Quaque dies medius flagrantibus æstuat horis,
Et qua bruma rigens, ac nescia vere remittit,
Adstringit Scythico glaciale frigare pontum:
Sub juga jam Seres, jam barbarus isset Araxes,
Et gens si qua jacet nascenti conscia Nilo. 20
Tunc, si tantus amor belli tibi, Roma, nefandi,
Totum sub Latias leges cum miseris Rheini,
In te verte manus: nondum tibi defuit hostis.
At nunc semirutis pendunt quod mœnia tectis
Urbibus Italiæ, lapsisque ingentia muris 25
Saxa jacent, nulloque domus custode tenentur,
Rarus et antiquus habitator in urbibus erat:
Horrida quod dunis, multosque inarata per annos
Hesperia est, desurtæque manus poscentibus arvis,
Non tu, Pyrrhæ ferox, nec tantis cladibus auctor
Plenus erit: nulli penitus discindere ferro 31
Contigit: alta sedent civilis vulnera dextræ.
Quod si non aliam venturo fata Neroni
Invenere viam, magnoque æterna parantur
Regna deis, cœlumque suo servire Tonanti 35
Non nisi ævorum potuit post bella gigantum:
Jam nihil, o superi, querimur; scelera ipsa
nefasque

Hac mercede placent: diros Pharsalia campos
Impleat, et Pœni saturentur sanguine manes:
Ultima funesta concurrant prælia Munda. 40
His, Cæsar, Perusia fames, Mutinæque labores
Accedant fati, et quas premit aspera classes
Læneas, et ardenti servilia bella sub Ætna:
Multum Roma tamen debet civilibus armis,

Quod tibi res acta est. Te, cum statione peracta
Astra petes serus, prælati regia cœli 46
Excipiet gaudente polo: seu sceptrâ tenere,
Seu te flammigeros Phœbi descendere curus,
Telluremque, nihil mutato sole timentem,
Igne vago lustiat juvat; tibi numine ab omni 50
Cedetur, jurisque tui natura relinquet,
Quis deus esse velis, ubi regnum ponere mundi.
Sed neque in Arctoo sedem tibi legeris orbe,
Nec polus adversi calidus qua vergitur Austri,
Unde tuam videas obliquo sidere Romam. 55
Ætheris immensi partem si presseris unam,
Sentiet axis onus; librati pondera cœli
Orbe tene medio: pars ætheris illa sereni
Tota vacet, nullaque obstat a Cæsare nubes. 59
Tunc genus humanum positus sibi consulat armis,
Inque vicem gens omnis amet: pax missa per
orbem
Ferrea belligeri compescat limina Jani.
Sed mihi jam numen: nec, si te pectore vates
Accipiam, Curhæa velim secreta moventem
Sollicitare deum, Bacchumque avertere Nysa. 65
Tu satis ad dandas Romana in carmina vires.

Fertanimus causas tantarum expromere rerum:
Immensumque aperitur opus, quid in arma fu-
rentem
Impulerit populum, quid pacem excusserit orbi.
Invida fatum series, summisque negatum 70
Stare diu, nimioque graves sub pondere lapsus,
Nec se Roma ferens. Sic, cum compage soluta
Sæcula tot mundi suprema coegerit hora,
Antiquum repetens iterum chaos; omnia mixtis
Sidera sideribus concurrent, ignea pontum 75
Astra petent: tellus extendere littora nolet,
Excutietque fretum: fratri contraria Phœbe
Ibit, et obliquum bigas agitare per orbem
Indignata diem poscet sibi: totaque discors
Machina divulsi turbabit fœdera mundi. 80
In se magna ruunt: lætis hunc numina rebus
Crescendi posuere modum: nec gentibus ultra
Commodat in populum terræ pelagique poten-
tem
Invidia Fortuna suam. Tu causa malorum
Facta tribus dominis communis Roma, nec un-
quam 86
In tuibam missi [feralia] fœdera regni.

O male concordēs, nimiaque cupidine cæci,
 Quid miscere juvat vires, orbemque tenere
 In medio? dum terra fretum, terramque levahit
 Aer, et longi volvent Titana labores, 90
 Noxque diem cælo totidem per signa sequetur;
 Nulla fides regni sociis, omnisque potestas
 Impatiens consortis erit: nec gentibus ullis
 Credite: nec longe fatorum exempla petantur.
 Fraterno primi maduerunt sanguine muri. 95
 Nec pretium tanti tellus pontusque furoris
 Tunc erat: exiguum dominos commisit asylum.
 Temporis angusti manſit concordia discors,
 Paxque fuit non sponte ducum: nam sola futuri
 Crassus erat belli medius mora. Qualiter undas 100

Qui secat, et geminum gracilis mare separat
 Isthmos,

Nec patitur conferre fretum: si terra recedat,
 Ionium Ægæo ſiangat mare: sic ubi sæva
 Arma ducum dirimens miserando funere Crassus
 Assyrias Latio maculavit sanguine Carras, 105
 Parthica Romanos solverunt damna furores.
 Plus illa vobis acie, quam creditis, actum est,
 Arsacidæ: bellum victis civile dedistis.
 Dividitur ferro regnum: populique potentis,
 Quæ mare, quæ terras, quæ totum possidet orbem, 110

Non cepit fortuna duos. Nam pignora juncti
 Sanguinis, et diro feralis omine tædas
 Abstulit ad Manes Parcarum Julia sæva
 Intercepta manu. Quod si tibi fata dedissent
 Majores in luce moras, tu sola furentem 115
 Inde virum poteras, atque hinc retinere parentem;

Armatasque manus excusso jungere ferro,
 Ut generos soceris mediæ junxere Sabine
 Morte tua discussa fides, bellumque movere
 Permissum est ducibus: stimulos dedit æmula
 virtus. 120

Tu nova ne veteres obſcurent acta triumphos,
 Et victis cedat piratica laurea Gallis,
 Magne, times: te jam series ususque laborum
 Erigit, impatiensque loci fortuna secundi.
 Nec quenquam jam ferre potest, Cæsarve priorem 125

Pompeiusve parem. Quis justius induit arma,
 Scire nefas: magno se judice quisque tuetur:
 Victrix causa deis placuit, sed victa Catoni.
 Nec coiere pares: alter vergentibus annis
 In senium, longoque togæ tranquillior usu 130
 Dedidit jam pace ducem: famæque petitor
 Multa dare in vulgus: totus popularibus auris
 Impelli, plausumque sui gaudere theatri:
 Nec reparare novas vires, multumque priori
 Credere fortunæ. Stat magni nominis umbra. 135
 Qualis frugifero querqus sublimis in agro
 Exuvias veteres populi, sacrataque gestans
 Dona ducum: nec jam validis radicibus hærens,
 Pondere fixa suo est: nudoque per æera ramos
 Effundens, trunco, non frondibus efficit umbiam:
 At quamvis primo nutet casura sub Euro, 141
 Tot circum sylvæ firmo se robore tollant,
 Sola tamen colitur. Sed non in Cæsare tantum
 Nomen erat, nec fama ducis: sed nescia virtus
 Stare loco: solusque pudor non viuere bello 145
 Acer, et indomitus: quo spes, quoque ira vocas-

set, [ferro:]
 Ferre manum, et nunquam temerando parcere
 Successus urgere suos: instare favori
 Numinis: impellens quicquid sibi summa petenti

Obstaret: gaudensque viam fecisse ruina. 150
 Qualiter expressum ventis per nubila fulmen
 Ætheris impulsu sonitu, mundique fragore
 Emicuit, rupitque diem, populosque paventes
 Terruit, obliqua præstringens lumina flamma:
 In sua templa fuit: nullaque exire vetante 155
 Materia, magnamque cadens, magnamque re-

vertens
 Dat stiagem late, sparsosque recolligit ignes.
 Hæ ducibus causæ subeant: sed publica belli
 Semina, quæ populos semper mersere potentes.
 Namque ut opes nimias mundo fortuna subacto
 Intulit, et rebus mores cessere secundis, 161
 Pædague et hostiles luxum suasere rapinæ:
 Non auro, lectivæ modus: mensasque priores
 Adspersata fames: cultus gestare decoros
 Vix nurius rapuere mates: fecunda virorum
 Paupertas fugitur; totoque accersitur oibe, 166
 Quo gens quæque pent. Tunc longos jungere fines
 Agrorum, et quondam duro sulcata Canulli
 Vomere, et antiquos Curiorum passa lgonas
 Longa sub ignotis extendere rura colonis. 170
 Non erat is populus, quem pax tranquilla ju-

varat,
 Quem sua libertas immotis pasceret armis.
 Inde iræ faciles, et, quod suavisset egestas,
 Vile nefas: magnumque decus, ferroque pen-

tendum,
 Plus patria potuisse sua: mensuraque juris 175
 Vis erat: hinc leges, et plebiscita coacta,
 Et cum consulibus turbantes jura tribuni:
 Hinc rapti pretio fascēs, sectoque favoris
 Ipse sui populus; letalisque ambitus urbi,
 Annua venali referens certamina Campo: 180
 Hinc usura vorax, avidumque in tempore fœnus,
 Et concussa fides, et multis utile bellum.

Jam gelidas Cæsar cursu superaverat Alpes,
 Ingentesque animo motus, bellumque futurum
 Ceperat. Ut ventum est parvi Rubiconis ad un-

das, 185
 Ingens visa duci patriæ trepidantis imago,
 Clara per obscuram vultu mœstissima noctem,
 Turrigero canos effundens vertice crines,
 Cæsariæ laceræ, nudisque adstare lacertis,
 Et gemitu permixta loqui: Quo tenditis ultra?
 Quo fertis mea signa, viri? si jure venitis, 191
 Si cives, hucusque licet. Tunc percult horror
 Membra ducis, figure comæ, gressumque coer-

rens
 Languor in extrema tenuit vestigia ripa.
 Mox ait: O magnæ qui mœnia prospicis urbis! 195
 Tarpeia de rupe tonans. Phrygicæ Penates
 Gentis Iuleæ, et rapti secreta Quirini,
 Et residens celsa Latialis Jupiter Alba,
 Vestalesque foci, summique o numinis instar
 Roma, sæve cæptis: non te furialibus armis 200
 Persequor: en adsum victor terræque marique
 Cæsar, ubique tuus, (liceat modo) nunc quoque
 miles.

Ille erat, ille nocens, qui me tibi fecerit hostem.
 Inde mores solvit belli, tumidumque per ansem
 Signa movet propere. Sic cum squalentibus
 arvis 205

[Libys viso leo cominus hoste
 Subæditi dubius, totam dum colligit iram,
 Mox ubi se sævæ stimulavit verbera caudæ,
 Erexit jubam, et vasto grave murmur hiatu
 Infremuit: tum torta levis si lancea Mauri 210
 Hæret, aut latum subeant venabula pectus,
 Per ferrum tanti securus vulneris exit.

Fonte cadit modico, parvisque impellitur undi
 Puniceus Rubicon, cum fervida canduit aestas:
 Perque imas serpsit valles, et Gallica certus 21
 Limes ab Ausoniis determinat arva colonis.
 Tunc vires præbebat hyems, atque auxerat unda.
 Tertia jam gravido pluvialis Cynthia cornu,
 Et madidis Euri resolutæ statibus Alpes.
 Primus in obliquum sonipes opponitur amnem
 Excepturus aquas, molli tum cetera rumpit 22
 Turba vado fracti faciles jam fluminis undas.
 Cæsar ut adversam superato gurgite ripam
 Attigit, Hesperiae vetitis et constitit arvis,
 Hic, ait, hic, pacem, temerataque jura relinquo.
 Te, Fortuna, sequor: procul hinc jam fœdera
 sunt. 226

Credidimus fatis: utendum est iudice bello.
 Sic fatus, noctis tenebris rapit agmina ducor
 Impiger, et torto Balaëris verbere fundæ
 Ocior, et missa Parthi post terga sagitta: 230
 Vicinum que minax invadit Arminum, ut ignes
 Solis Lucifero fugiebant astra relicto.
 Jamque dies primos belli visura tumultus
 Exoritur: seu sponte deum, seu turbidus Auster
 Impulerat, mœstam tenuerunt nubila lucem. 235
 Constitit ut capto jussus deponere miles
 Signa foro, stridor lituum, clangorque tubarum
 Non pia concinuit cum rauco classica cornu.
 Rupta quies populi, stratisque excita juventus
 Diripiunt sacris affixa penatibus arma, 240
 Quæ pax longa dabat: nuda jam crate fluentes
 Invadunt clypeos, curvataque cuspidè pila,
 Et scabros nigræ morsu rubiginis enses.

Ut notæ fulsere aquilæ, Romanaque signa,
 Et celsus medio conspectus in agmine Cæsar, 245
 Dirigere metu, gelidos pavor alligat artus,
 Et tacito mutos volvunt sub pectore questus.
 O male vicinis hæc mœnia condita Gallis!
 O tristi damnata loco! pax alta per omnes,
 Et tranquilla quies populos: nos præda furem-
 tum, 250

Primaque castra sumus. Melius, Fortuna, de-
 disses

Orbe sub Eoo sedem, gelidaque sub Arcto,
 Errantesque domos, Latii quam claustra tueri.
 Nos primi Senonum motus, Cimbrumque ruen-
 tem 254

Vidimus, et Martem Libyes, cumsumque furoris
 Teutonici: quoties Romani fortuna lacessit,
 Hac iter est bellis. Gemitu sic quisque latenti,
 Non ausus timuisse palam: vox nulla dolori
 Credita: sed quantum, volucres cum bruma co-
 ercet,

Ruina silent, mediusque jacet sine murmure
 pontus, 260

Tanta quies. Noctis gelidas lux solverat umbras:
 Ecce faces belli, dub æque in prælia menti
 Urgentes addunt stimulos, cunctasque pudoris
 Rumpunt fata moras: justos Fortuna laborat
 Esse ducis motus, et causas invent armis. 265
 Expulit ancipiti discordes urbe Trib nos
 Vultu jure minax jactatis curia Gracchis.
 Hos jam mota ducis, vicinaque signa petentes
 Audax venali comitatur Curio lingua:

Vox quondam populi, libertatemque tueri 270
 Ausus, et armatos plebi miscere potentes.

Utque ducem varias volentem pectore curas
 Conspexit: Dum voce tuæ potuere juvari,
 Cæsar, ait, partes, quamvis nolente senatu,
 Traximus imperium, tunc cum mihi rostra
 tenore 275

Jus erat, et dubios in te transferre Quirites.
 Sed postquam leges bello siluere coactæ,
 Pellimur e patriis laribus, patimurque volentes
 Exilium: tua nos faciat victoria cives.
 Dum trepidant nullo firmatæ robore partes, 280
 Tolle moras: semper nocuit differre paratis.
 Par labor atque metus pretio majore petuntur.
 Bellantem geminis tenuit te Gallia lustris,
 Pars quota terrarum! Facili si prælia pauca
 Gesseris eventu, tibi Roma subegerit orbem. 285
 Nunc neque te longi remeantem pompa triumphi
 Excipit, aut sacras poscunt Capitolia laurus:
 Livor edax tibi cuncta negat: gentesque subactas
 Vix inique feres: socerum depellere regno 289
 Decretum est genero. Partiri non potes orbem:
 Solus habere potes. Sic postquam fatus, et ipsi
 In bellum prono tantum tamen addidit iræ,
 Accenditque ducem, quantum clamore juvatur
 Eleus sonipes, quamvis jam carcere clauso
 Immineat foribus, pronusque repagula laxet. 295
 Convocat armatos extemplo ad signa maniplos:
 Utque satis trepidum turba cœnente tumultum
 Composuit vultu, dextraque silentia jussit:
 Bellorum o socii, qui mille pericula Martis 299
 Mecum, ait, experti, decimo jam vinctis anno.
 Hoc citior Arctois meruit diffusus in avis,
 Vulneraque, et mortes, hiemesque sub Alpibus
 actæ?

Non secus ingenti bellorum Roma tumultu
 Concuirit, quam si Pænus transcenderet Alpes
 Annibal. Implentur valido tirone cohortes: 305
 In classem cadit omne nemus: terraque marique
 Jussus Cæsar agit. Quid, si mihi signa jacerent
 Marte sub adverso, ruentique in teiga feroces
 Gallorum populi? nunc, cum Fortuna secundis
 Mecum rebus agat, superique ad summa vo-
 cantes, 310

Tentamur. Veniat longa dux pace solutus
 Milite cum subito, partesque in bella togatæ,
 Marcellusque loquax, et nomina vana Catones.
 Scilicet extremi Pompeium, entique clientes
 Continuo per tot satiabant tempora regno? 315
 Ille reget currus nondum patientibus annis?
 Ille semel raptos nunquam dimittit honores?
 Quid jam rura quietarum suppressa per or-
 bem,

Ac jussam servire famem? quis castra timenti
 Nescit mixta foro? gladii cum triste minantes 320
 Ulicum insolita trepidum cinivere corona,
 Atque auso medias perumpere milite leges
 Pompeiana reumi clauserunt signa Milonem?
 Nunquidque ne lassum teneat privata senectus,
 Bella ne auda pirat, suetus civilibus armis, 325
 Docilis Syllani scelus vicisse magistrum.
 Utque feræ tigres nunquam posuere furorem,
 Quas memore Hyrcano, matrum dum lustra se-
 quantur,

Ius casorum pavit cruor armentorum,
 Sic et Syllanum solito tibi lambere ferrum 330
 Durat, Magne, sitis: nullus semel ore receptus
 Tollas patitur sanguis mansuescere fauces.

Im tamen inveniet tam longa potentia finem?
 Quis scelus modus est? ex hoc jam te, im-
 probe, regno

Ille tuus saltem doceat discedere Sylla. 335

Post Cilicenses vagos, et lassos Pontica regis
 Prælia, barbarico vix consummata veneno,
 Ultima Pompeio dabitur provincia Cæsar;
 Quod non, victrices aquilas deponere jussus,
 Præuerim? mihi si merces erepta laborum est, 340

His saltem longi, non me duce, præmia belli
 Reddantur: miles sub quolibet iste triumphet.
 Conferet exsanguis quo se post bella senectus?
 Quæ sedes erit emeritis? quæ rura dabuntur,
 Quæ noster veteranus aret? quæ nœnia fessis?
 An melius fient piratæ, Magne, coloni? 346
 Tollite jampridem victicia, tollite signa:
 Viribus utendum est, quos fecimus. Arma tenenti
 Omnia dat, qui iusta negat: nec numina desunt.
 Nam neque præda meis, neque regnum quaritur
 armis 350

Detrahimus dominos urbi servire paratæ.
 Dixerat: at dubium non claro murmure vulgus
 Secum incerta fremit: pietas, patrique penates
 Quamquam cæde feras mentes, animosque tu-
 mentes

Frangunt; sed dirò ferri revocantur amore, 355
 Ductorisque me u. Summi tum munera pili
 Lælius, emeriti, u. gerens insignia doni,
 Servati civis referentem præmia quercum;
 Si licet, exclamat, Romani maxime rector
 Nominis, et fas est veras expromere voces; 360
 Quod tam lenta tuas tenuit patientia vires,
 Conquerimur. Deeratne tibi fiducia nostri?
 Dum movet hic calidus spirantia corpora sanguis,
 Et dum pila valent fortes torquere lacerti,
 Degeneram patiere togam, regnumque senatus?
 Usque adeo miserum est civili vincere bello? 366
 Duc age per Scythiæ populos, per inhospita
 Syrtis

littora, per calidas Libyæ sitiētis arenas.
 Hæc manus, ut victum post teiga relinqueret
 orbem,

Oceani tumidas remo compescuit undas, 370
 Fregit et Arctoo spumantem vortice Rhenum.
 Jussa sequi tam posse mihi, quam velle necesse
 est.

Nec civis meus est, in quem tua classica, Cæsar,
 Audiero. Per signa decem felicia castris,
 Perque tuos iuro quocunque ex hoste triumphos;
 Pectore si fratris gladium, juguloque parentis 376
 Condere me jubeas, plenaque in viscera partu
 Conjugis, invita peragam tamen omnia dextra.
 Si spoliare deos, ignemque immittere templis,
 Numina miscebit castrensium flamma Monetæ: 380
 Castra super Tusci si ponere Tibridis undas,
 Hesperios audax veniam metator in agros.
 Tu quoscunque voles in planum effundere muros,
 His aries actus disperget saxa lacertis:
 Illa licet, penitus tolli quam jusseris urbem, 385
 Roma sit. His cunctæ simul adsensere cohortes,
 Elatasque alte, quæcunque ad bella vocaret,
 Promiseret manus. Et tantus ad æthera clamor,
 Quantum, piniferi Boreas cum Thracius Ossæ
 Rupibus incubuit, curvato robore pressæ 390
 Fit sonus, aut rursus redeuntis in æthera sylvæ
 Cæsar ut acceptum tam prono milite bellum,
 Fataque ferre videt, ne quo languore moretur
 Fortunam, sparsas per Gallica rura cohortes
 Evocat, et Romam motis petit undique signis. 395
 Deseruere cavo tentoria fixa Lemano, [pem
 Castraque quæ Vogesi curvam super ardua re-
 Pugnaces pictis colibebant Lingonas armis.
 Hi vada liquerunt Isaræ, qui gurgite ductus
 Per tam multa suo, famæ majoris in amnem 400
 Lapsus, ad æquoreas nomen non pertulit undas.
 Solvuntur flavi longa statione Rutheni:
 Mitis Atax Latias gaudet non ferre carinas,
 Finit et Hesperis promotò limite Varus:
 Quaque sub Herculeo sacratus nomine portus 404:

Urget rupe cavâ pelagus: non Corus in illum
 Jus habet, aut Zephyrus: solus sua littora turbat
 Circius, et tuta prohibet statione Monæci.

Quaque jacet litus dubium, quod terra, fre-
 tumque 409

Vindicat alternis vicibus, cum funditur ingens
 Oceanus, vel cum refugis se fluctibus aufert
 Ventus ab extremo pelagus sic axe volutet,
 Destituitque ferens: an sidere mota secundo
 Tethyos unda vagæ lunaribus æstuet horis:
 Flaminiger an Titan, ut alentes hauriat undas, 415
 Erigat Oceanum, fluctusque ad sidera tollat,
 Quarite, quos agitat mundi labor: at mihi
 semper [meatus,

Tu, quæcunque moves tam crebros causa
 Ut superi voluere, late. Tunc rura Nemossi
 Qui tenet, et ripas Aturi, qua littore curvo 420
 Molliter admissum claudit Tarbellicus æquor,
 Sgna movet: gaudetque amoto Santonis hoste,
 Et Biturix, longisq. leves Suesones in armis
 Optimus excusso Leucus Rhemusque lacerto,
 Optima gens flexis in gyrum Sequana franis 425
 Et docilis rector rostrati Belga covini:
 Arvernique ausi Latio se fingere fratres,
 Sanguine ab Iliaco populi: nimiumque rebellis
 Nervius, et cæsi pollutus sanguine Cottæ:
 Et qui te laxis imitantur, Sarmata, bracciis 430
 Vangiones: Batavique truces, quos ære recurvo
 Stridentes acuere tubæ: qua Cinga pererrat
 Jurgite: qua Rhodanus raptum velocibus undis
 In mare fert Ararim qua montibus ardua sum-
 mis 434

iens habitat cana pendentes rupe Gebennas
 Pictones immunes subigunt sua rura: nec ultra
 Instabiles Turonas circumscita castra coercent
 In nebulis, Meduana, tuis marcere perous
 Andus jam placida Ligeris recreatur ab unda.
 Inclyta Cæsaris Genabos dissolvitur alvis. 440
 Tu quoque lætatus converti prælia Trevir:
 Et nunc tonse Ligur, quondam per colla decora
 Crinibus effusus toti prælate Comatæ:
 Et quibus immitis placatur sanguine dirò
 Teutates, horensique feris altaribus Ilesus, 445
 Et Taranis Scythicæ non mitior ara Dianæ.
 Vos quoque qui fortes animas belloque peremtis
 Laudibus in longum vates dimittitis ævum,
 Plurima securi fudistis caimina Bardi.
 Et vos barbaricos ritus, moremque sinistram 450
 Sacrorum Druidæ positis repetistis ab armis.
 Solis nosse deos et cæli numina vobis,
 Aut solis nescire datum. Nemora alta remotis
 Incolitis lucis. Vobis auctoribus umbræ
 Non tacitas Erebi sedes, Ditisque profundis 455
 Pallida regna petunt: regit idem spiritus artus
 Orbe alio: longæ (canitis si cognita) vitæ
 Mors media est. Certe populi, quos despicit
 Felices errore suo, quos ille timorur [Arctos,
 Maximus, haud urget leti metus. Inde ruendi
 In ferrum mens prona viris, animæque capaces
 Mortis, et ignavum reditura parcere vitæ.
 Et vos crinigeros bellis acere Caycos
 Oppositi, petitis Romam, Rhenique feroces
 Deseritis ripas, et apertum gentibus oibem. 465
 Cæsar, ut immensis collecto robore vires
 Audendi majora fidem fecere, per omnem
 Spargitur Italiam, vicinaque mœnia complet.
 Vana quoque ad veros accessit fama timores,
 Irrupiente animos populi, clademque futuram
 Intulit, et velox properantis nuntia belli 471
 Innumeras solv' falsa in præconia lingias.

Est qui, tauriferis ubi se Mæva campis
 Explicat, audaces ruere in certamina turmas
 Afferat, et qua Nar Tiberino illabitur amni 475
 Barbaricas sævi discurrere Cæsar's alas :
 Ipsum omnes aquilas, collataque signa ferentem,
 Agmine non uno, densisque incedere castris.
 Nec, qualem meminere, vident : majorque, fe-
 rusque
 Mentibus occurrit, victoque immanior hoste. 480
 Hunc inter Rhenum populos Alpesque jacentes.
 Finibus Arctoia, patriaque a sede revulsos
 Pone sequi, jussamque feris a gentibus Urbem
 Romano spectante rapi. Sic quisque pavendo
 Dat vires famæ : nulloque auctore malorum, 485
 Quæ finxere, timent. Nec solum vulgus inani
 Percussus terrore pavet : sed curia, et ipsi
 Sedibus exiliare patres, invisaque belli
 Consulibus fugiens mandat decreta senatus.
 Tum quæ tuta petant, et quæ metuenda relin-
 quant, 490
 Incerti, quo quemque fugæ tulit impetus, urgent
 Præcipitem populum, serieque hærentia longa
 Agmina prorumpunt. Credas aut tecta nefandas
 Corripuisse faces, aut jam quatientem ruina
 Nutantes pendere domos. Sic turba per urbem
 Præcipiti lymphata gradu, velut unica rebus 496
 Spes foret afflictis patrios excedere muros,
 Inconsulta ruit. Qualis cum turbidus Aus' er
 Repulit a Libycis immensum Syrtibus æquor,
 Fractaque veliferi sonuerunt pondera mali, 500
 Desiluit in fluctus deserta puppe magister
 Navitque, et nondum sparsa compage carinæ
 Naufragium sibi quisque facit : sic urbe relicta
 In bellum fugitur. Nullum jam languidus ævo
 Evaluit revocare parens, conjuxve maritum 505
 Fletibus, aut patrum, dubiæ dum vota salutis
 Conciperent, tenere Lares : nec limine quisquam
 Hæsit, et extremo tunc forsitan urbis amatæ
 Plenus abit visu : ruit irrevocabile vulgus
 O faciles dare summa deos, eademque tueri 510
 Difficiles ! urbem populi victiciæ frequentem
 Gentibus, et generis, coeact si turba, capacem
 Humani, facilem venturo Cæsare prædam
 Ignavæ liquere manus. Cum pressus ab hoste
 Clauditor externis miles Romanus in oris, 515
 Effugit exiguo nocturna pericula vallo,
 Et subitus rapti munimine cespitis agger
 Præbet securos intra tentoria somnos.
 Tu tantum audito bellorum murmure, Roma,
 Desereris ; nox una tuis non credita muris. 520
 Danda tamen venia est tantorum, danda, pavorum :
 Pompeio fugiente timent. Tum ne qua futuri
 Spæ saltem trepidas mentes levet, addita fati
 Pejoris manifesta fides, superique minaces
 Prodigii terras impierunt, æthera, pontum. 525
 Ignota obscuræ viderunt sidera noctes,
 Ardentemque polum flammis, cæloque volantes
 Obliquas per inane faces, crinemque timendi
 Sidera, et terris mutantem regna cometen.
 Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno : 530
 Et varias ignis denso dedit aere formas.
 Nunc jaculum longo, nunc sparsa lumine lampas
 Emicuit cælo : tacitum sine nubibus ullis
 Fulmen, et Arctoia rapiens de partibus ignem,
 Percussit Latiale caput : stellæque minores 535
 Per vacuum solitæ noctis decurrere tempus
 In medium venere diem : cornuque coacto
 Jam Phœbe toto fratrem cum redderet orbe,
 Terrarum subito percussæ expalluit umbra.
 Ipse caput medio Titan cum ferret Olympo, 540

Condidit ardentes atra caligine currus,
 Involvitque orbem tenebris, gentesque cecigit
 Desperare diem : qualem fugiente per ortus
 Sole Thyestæ noctem duxere Mycenæ.
 Ora ferox Siculæ laxavit Mulciber Ætnæ ; 545
 Nec tulit in cælum flammæ, sed vertice prono
 Ignis in Hesperium cecidit latus. Atra Charybdis
 Sanguineum fundo torsit mare. Flebile sævi
 Latraverunt canes. Vestali raptus ab ara
 Ignis, et ostendens confectas flamma Latinas 550
 Scinditur in partes, geminoque cacumine surgit,
 Thebanos imitata rogos. Tum cardine tellus
 Subsedit, veteremque jugis nutantibus Alpes
 Discussit nivem. Tethys majoribus undis
 Hesperiam Calpen, summumque implevit At-
 lanta. 555
 Indigetes flevisse deos, Urbisque laborem
 Testatos sudore Lates, delapsaque templis
 Dona suis, dirasque diem fœdasse volucres
 Accipimus, sylvisque feras sub nocte relictis
 Audaces media posuisse cubilia Roma. 560
 Tum pecudum faciles humana ad murmura lin-
 guæ, [doque
 Monstrosique hominum partus, numeroque mo-
 Membriorum, matremque suos conterruit infans.
 Diraque per populum Cumanæ carmina vatis
 Vulgantur. Tum, quos secis Bellona lacertis 565
 Sæva movet, cecinere deos : crinemque rotantes
 Sanguineis populis ulularunt trista Galli.
 Compositis plene gemuerunt ossibus urnæ.
 Tum flagor armorum, magnæque per avia voces
 Auditi nemorum, et venientes coninus um-
 bræ. 570
 Quique colunt junctos extremis mœnibus agros,
 Dislugiunt : ingens Urbem cingebat Erinnys,
 Excutiens pronam flagranti vertice pinum,
 Stridentesque comas : Thebanam qualis Agaven
 Impulit, aut sævi contorsit tela Icyrgi 575
 Eumenis : aut qualem jussu Junonis iniquæ
 Horruit Alcides, viso jam Dite, Megæram.
 Insonuere tubæ, et quanto clamore cohortes
 Miascentur, tantum nox atra silentibus auris
 Edidit : et medio visi consurgere Campo 580
 Tristia Syllani cecinere oracula manes :
 Tollentemque caput gelidas Anienis ad undas
 Agricolæ factio Marium fugere sepulcro.
 Hæc propter placuit Tuscos de more vetusto
 Acciri vates ; quorum qui maximus ævo 585
 Aruns incoluit desertæ mœnia Lunæ,
 Fulminis edoctus motus, venasque calentes
 Fibrarum, et monitus volitantis in aere pennæ ;
 Monstra jubet primum, quæ nullo semine discors
 Protulerat natura, rapti, sterilique nefandos 590
 Ex utero fetus infausus urere flammis.
 Mox jubet et totam pavida a civibus Urbem
 Ambiri, et festo purgantes mœnia lustrò
 Longa per extremos pomeria cingere fines
 Pontifices, sacri quibus est permessa potestas. 595
 Turba minor ritu sequitur succincta Gabino,
 Vestalemque chorum ducit vitata sacerdos,
 Trojanam soli cui fas vidisse Minervam.
 Tum qui fata deum, secretæque carmina servant,
 Et lotam parvo revocant Almonè Cybebe : 600
 Et doctus volucres augur servare sinistras :
 Septemvirque epulis festis, Titique sodales :
 Et Salus læto portans ancilia collo :
 Et tollens apicem generoso vertice Flamen. 604
 Dumque illi effusam longis anfractibus urbem
 Circumeunt, Aruns dispersos fulminis ignes
 Colligit, et terræ mœsto cum murmure cordis,

Datque locis nomen : sacris tunc admovent aris
Electa cervice marem. Jam fundere Bacchum
Coperat, obliquoque molas inducere cultro : 610
Impatiensque diu non grati victimæ sacri,
Cornua succincti præmerent cum torva ministri,
Deposito victum præbebant poplite collum.
Nec cruor emicuit solitus, sed vulnere largo
Diffundum rutilo nigrum pro sanguine virus. 615
Palluit attonitus sacris feralibus Aruns :
Atque iram superùm raptis quæsit in extis.
Terruit ipse color vatem : nam pallida tetris
Viscera tincta potis, gelidoque infecta cruore
Plurimus adperso variabat sanguine livor. 620
Cernit tæbe jecur madidum : venasque minaces
Hostili de parte videt. Pulmonis anhelii
Fibra latet, parvusque secat vitalia limas.
Cor jacet : et aniem per hiantes viscera rimas
Emitunt : produntque suas omenta latebras. 625
Quodque (nefas) nullis impune æ paruit extis,
Ecce videt capiti fibrarum incrementæ molem
Alterius capitis : pars ægra et marcida pendet,
Pars micat, et celeri venas movet improba pulsus.
His ubi concepit magnorum fata malorum, 630
Exclamat : Vix fas, superi, quæcunque monetis
Prodere me populis : neque enim tibi, summe,
litavi,
Jupiter, hoc sacrum : cæsique in viscera tauri
Inferni venerè dei. Non fanda timeamus : 634
Sed venit majora metu. Di visa secudent,
Id fibris sit nulla fides ; sed conditor artis
Finxit ista Tages. Flexu sic omina Tuscus
Involvens, multaque tegens ambage canebat.
At Figulus, cui cura deos secretaque cœli
Nosse fuit, quem non stellarum Ægyptia Mem-
phis 640
Æquaret visu, numerisque moventibus astra,
Aut hic errat, ait, nulla cum lege per ævum
Mundus, et incerto discurrent sidera motu :
Aut, si fata movent, orbi, generique paratur
Humano matura lues. Terræne deliscent, 645
Subsidentque urbes ? an tollet fervidus aer
Temperiem ? segetes tellus infida negabit ?
Omnis an infusus miscebitur unda venenis ?
Quod cladis genus, o Superi, qua peste paratis
Servitium ? extremi multorum tempus in unum
Convenere dies. Summo si frigida cœlo 651
Sella nocens nigros Saturni accenderet ignes :
Deucalionæos fudisset Aquarius imbres.

Totaque diffusa latuisset in æquore tellus.
Si sævum radiis Nemæum, Phœbe, leonem 635
Nunc premeres, toto fuerent incendia mundo,
Succensusque suis flagrasset curribus æther.
Hi cessant ignes. Tu qui flagrantem minacem
Scorpion incendia cauda, chelisque perurus,
Quid tantum, Gradive, paras? nam mitis in alto
Jupiter occasu premitur, Venerique salubre 641
Sidus hebet, motuque celer Cyllenius hæret,
Et cælum Mars solus habet. Cur signa meatus
Deseruere suos, mundoque obscura feruntur:
Ensiferi nimium fulget latus Orionis? 665
Imminet armorum rabies: ferrique potestas
Confundit jus omne manu: scelerique nefando
Nomen erit virtus: multosque exhibit in annos
Illic furor. Et supersiquid prodest poscere finem?
Cum domino pax ista venit. Duc, Roma, malo-
rum 670
Continuam seriem, clademque in tempora multa
Extrahæ, civili tantum jam libera bello.
Terruerant satis hæc pavidam præsentia plebem:
Sed majora premunt. Nam qualis vertice Pindi
Edonis Ogygio decurrit plena Lyæo, 675
Talis et attonitum rapiunt matrona per urbem,
Vocibus hæ prodens uigentem pectus Phœbum.
Quo feror, o Paræ? qua me super æquora rap-
tam
Constituit terra? video Pangæa nivosis
Cana jugis, latosque Hæmi sub rupe Philippos.
Quis furor hic, o Phœbe, doce: quæ tela, ma-
nusque 681
Romane miscent acies, bellumque sine hoste eat.
Quo diversa feror? primos me ducis in ortus,
Qua mare Lagei mutatur gurgite Nili.
Hunc ego, fluminea deformis truncus arena 685
Qui jacet, agnosco: dubiam super æquora
Syrtim,
Arentemque feror Libyen, quo tristes Erinny
Transulit Emathias acies. Nunc desuper Alpib
Nubiferæ colles, atque aeriam Pyrenen
Abripimus. Patriæ sedes remeamus in urbis: 690
Impiique in medio peraguntur bella senatu.
Consequentur partes iterum, totumque per orbem
Rursus ego. Nova da mihi cernere littora ponti,
Telluremque novam: vidi jam, Phœbe, Philio-
pos.
Hæc ait: et lasso jacuit defecta furore. 695

LIBER SECUNDUS.

Jamque iræ patere deum, manifestaue belli
Signa dedit mundus: legesque et fœdera rerum
Præcisa monasterio veritè Natura tumultu,
Indixitque nefas. Cur hanc tibi, rector Olympi,
Sollicitis visum mortalibus addere curam, 5
Noscant venturas ut dira per omnia clades?
Sive parens rerum, cum p.imum informia regna
Materiamque rudem flamma cedente recepit,
Fixit in æternum causas, qua cuncta coercent 9
Se quoque lege tenens, et secula jussa ferentem
Fatorum immoto diuisit limite mundum:
Sive nihil positum est, sed fors incerta vagatur,
Fortune referta vices, et habent mortalia ca-

Sit subitum quodcunque paras: sit cæca futuri
Mens hominum fati: liceat sperare timenti. 15
Ergo ubi concipiunt quantis sit cladibus Urbi,
Constatura fides superûm, ferale per urbem
Justitium: latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos: nullus comitata est purpura fasces.
Tum questus tenues suos, magnusque per om-
nes 20
Erravit sine voce dolor. Sic funere primo
Attonite tacere domus, cum corpora nondum
Conclamata jacent, nec mater cruce soluto
Exigit ad sævos famulorum brachia plangtus.
Sed cum membra premit fugiente regentia vita, 25
Vultusque exanimis, oculosque in morte jacentes,

Necdum est ille dolor, sed jam mors; incubat
amens,

Miraturque malum. Cultus matrona priores
Deposuit, mœstæque timent delubra catervæ.
Ils lacrymis spargere deos, hæc peiora duro 30
Affixere solo. lacerasque in limine sacro
Antonitæ fudere comas: votisque vocari
Assuetas crebris ferunt ululatus aures.
Nec cunctæ summi templo jacuere Tonantis:
Diviserunt deos: et nullis defuit aris 35
Invidiam factura parens: quarum una madentes
Sciassa genas. planctu liventes atra lacertos,
Nunc, ait, o miseræ contundite pectora matres,
Nunc laniate comas, neve hunc differte dolorem,
Et summis servate malis: nunc flere potestas, 40
Dum pendet fortuna ducum: cum vicerit alter,
Gaudendum est. Iis se stimulis dolor ipse la-
cessit.

Nec non bella viri diversaque castra petentes,
Effundunt justas in numina sæva querelas.
O miseræ sortis, quod non in Punica nati 45
Tempora Cannarum funus, Trebiæque, juven-
tus.

Non pacem petimus, superi: date gentibus iras:
Nunc urbes excite feras. conjuret in arma
Mundus & Achæmeniis decurrant Medica Susis
Agmina: Massagetæ Scythicus non alliget Ister:
Fundat ab extremo flavos Aquilone Suevos 51
Albis, et indomitum Rheni caput: omnibus hostes
Reddite nos populis: civile averte bellum:
Hinc Dacus premat, inde Gætes: occurrat Iberis
Alter: ad Eos hic vertat signa phætras. [men
Nulla vadit tibi, Roma, manus. Vel perdere no-
Si placet Hesperium, superi, collapsus in ignes
Plurimus ad terram per fulmina decidat æther.
Sæve parens, utrasque simul partesque ducasque,
Dum nondum meruere, feri. Tantone novorum 60
Proventus scelerum quaerunt, uter imperet Urbi?
Vix tanti fuerat civilia bella moveri,
Ut neuter Tales pietas pertura querelas
Egerit: at miseris angit sua cura parentes,
Ederuntque gravis vivacia fata senectæ, 65
Servatosque iterum bellis civilibus annos.
Atque aliquis magno quaerens exempla timori,
Non alios, inquit, motus tunc fata parabant,
Cum post Teutonicos victor Libyosque trium-
phos

Exul limosa Marius caput abdidit ulva. 70
Stagna avidi texere soli, laxæque paludes
Depositum, Fortuna, tuum: mox vincula ferri
Exedere senem, longusque in carcere pætor.
Consul, et eversa felix moriturus in urbe
Poenas ante dabat scelerum. Mors ipsa refugit
Sæpe virum, frustra que hosti est concessa po-
testas

Sanguinis invisi, primo qui cædis in ictu
Diriguit, ferrumque manu torpente remisit;
Viderat immensam tenebroso in carcere lucem,
Terribilesque deos scelerum, Martiumque futu-
rum: 80

Audieratque pavens: Non hæc contingere fas est
Colla tibi: debet multas hic legibus ævi
Ante suam mortes: vanum deponere furorem.
Si libet ulcisci deletæ funera gentis,
Hunc, Cimbri, servate senem. Non ille favore 85
Numinis, ingenti superum protectus ab ira:
Vir ferus, et Romam cupienti perdere fato
Sufficiens. Idem pelago delatus iniquo
Hostilem in terram, vacuisque mapalibus actus,
Nude triumphati jacuit per regna Jugurthæ. 90

Et Poenos pressit cineres. Solatia fati
Carthago, Mariusque tulit: pariterque jacentes
Ignovere deis. Libycas ibi colligit iras.
Ut primum fortuna redit, servilia solvit
Agmina: conflato sævas ergas'ula ferro 95
Exseruere manus. Nulli ges anda dabantur
Signa ducis, nisi qui scelerum jam fecerat usum,
Attuleratque in castra nefas. Pro fata! quis ille,
Quis fuit ille dies, Marius quo menia victor
Corripuit? quantoque gradu mors sæva cucur-
rit? 100

Nobilitas cum plebe perit, lateque vagatur
Lnsis, et a nullo revocatum est pectore ferrum.
Stat cruor in templis, multaque rubentia cæde
Lubrica saxa madent. Nulli sua profuit ætas.
Non sens extremum piguit vergentibus annis 105
Præcipitasse diem, nec primo in limine vitæ
Infantis miseri nascentia rumpere fata.
Crimine quo parvi cædem potuere mereri?
Sed satis est jam posse mori. Trahit ipse furoris
Impetus: et visum est lenti quæsisse nocentem.
In numerum pars magna perit: rapuitque cruen-
tus 111

Victor ab ignota vultus cervice recisos,
Dum vacua pudet ire manu. Spes una salutis
Oscula pollux fixisse tremantia dextræ.
Mille licet gladii mortis nova signa sequantur, 115
Degenet o populus, vix secula longa decorum
Sic meruisse viris, nedum breve dedecus ævi,
Et vitam, dum Sylla redit. Cui funera vulgi
Flere vacet? vix te sparsum per viscera, Bæbi,
Innumeras inter carpentis membra coronæ 120
Discessisse manus: aut te, præsege malorum
Antoni, cujus laceris pendentia canis
Ora ferens miles læsæ a rorantia mensæ
Imposuit. Truncos laceravit Fimbria Crassos.
Sæva Tiubuntio maduerunt robora tabo. 125
Te quoque neglectum violatæ, Scævola, dextræ
An e ipsum penitiale deæ, semperque calentes
Mactavere focos: parvum sed fessa senectus
Sanguinis effudit jugulo, flammisque pepercit
Septimus hæc sequitur repetitis fascibus annus:
Ille fuit vitæ Mario modus, omnia passo, 131
Quæ pejor fortuna potest, atque omnibus uso,
Quæ melior: mensoque, homini quid fata pa-
rantur.

Jam quot apud Sacri cecidere cadavera portum
Aut Collina tulit stratas quot porta catervas, 135
Tunc cum pære caput mundi, rerumque potestas
Mutavit tralata locum. Romanaque Samnis
Ultra Caudinas speravit vulnere Furcas?
Sylla quodque immensis accessit cladibus ultor.
Ille quod exiguum restabat a nguinis Ubi 140
Hauisit; dumque nimis jam putida membra re-
cidit,

Excessit medicina modum, nimium, quæ secuta est,
Qua morbi duxere, manus. Periere nocentes;
Sed cum jam soli possent superasse nocentes.
Tunc data libertas odiis, resolutaque legum 145
Frenis ira ruit, non uni cuncta dabantur,
Sed fecit sibi quisque nefas. Semel omnia victor
Jusserat. Infandum domini per viscera ferrum
Exegit famulus: nati maduere p. terno 149
Sanguine. Certatum est, cui cervix cæsa parentis
Cederet: in fratrum ceciderunt præmia fratres.
Busta repleta fuga, permixtaque viva sepultis
Corpora: nec populum latebræ cepere ferarum.
Hic laqueo fauces elisæque guttura fregit:
Hic se præcipiti jaculatus pondere dura 155
Dissiluit percussus humo: mortesque cruento

Victori rapuere suas: hic robora busti
Exstruit ipse sui, necdum omni sanguine fuso
Hæsit in flammis, et, dum licet, occupat ignes.
Colla ducum pilo trepidam gestata per urbem,
Et medio congesta foras: cognoscitur illic 161
Quicquid ubique latet scelorum. Non Thracia
tantum

Vidit Bistonii stabulis pendere tyranni,
Postibus Antæi Libye: nec Græcia mœrens
Tot laceros artus Pisra fleuit in aula. 165
Cum jam tabe fluunt, confusaque tempore nullo
Amisere notas, miserorum dextra parentum
Colligit, et pavido subducit cognita furto.
Meque ipsum memini cæsi deformia fratris

Ora rogo cupidum, vetitiæque imponere flammis,
Omnia Syllanæ lustrasse cadavera facis: 171
Perque omnes truncos, cum qua cervice recisum
Conveniat, quævisse, caput. Quid sanguine manes
Placatos Catuli referam? cui victima tristes
Inferias Marius, forsân nolentibus umbris, 175
Pendit, inextinctum non fanda piacula busto:

Cum laceros artus, æquataque vulnera membris
Vidimus, et toto quamvis in corpore cæso
Nil animæ letale datum, moremque nefandæ
Dirum sævitæ, petentis parcere morti. 180
Avulsæ cecidere manus, exsecta lingue
Palpitat, et muto vacuum ferit æria motu.
Hic aures, alius spiramina naribus aduncæ
Amputat: ille cavis evolvit sedibus orbes,

Ultimaque effodit spectatis lumina membris. 185
Vix erit ulla fides, tam sævi criminis unum
Tot penas cepisse caput. Sic mole ruinæ
Fracta sub ingenti miscentur pondere membra:
Nec magis informes veniunt ad littora trunci,
Qui medio perire fiæto. Quid perdere fructum
Juvit et, ut vilem, Marii confundere vultum? 191
Ut scelus hoc Syllæ, cædesque ostensa placeret,

Agnosendus erat. Vidit Fortuna colonos
Prænestina suos cunctos simul enæ recisos,
Unius populum percutem tempore mortis. 195
Tunc flos Hesperiæ, Latii jam sola juvenus,
Concidit, et miseræ maculavit ovilia Romæ.
Tot simul infesto juvenes occumbere leto.

Sæpe famas pelagique furor, subitaque ruina,
Aut cæli, terræque lues, aut bellica clades, 200
Nunquam poena fuit. Densi vix agmina vulgi
Inter, et exsangues immissa morte catervas
Victores movere manus. Vix cæde peracta
Procumbunt, dubiaque labant cervice: sed illos
Magna premit strages: peraguntque cadavera
partem 205

Cædis: viva graves elidunt corpora trunci.
Intrepidus tanti sedit securus ab alto
Spectator sceleris: miseri tot millia vulgi
Non piguit jussisse mori. Congesta recepit
Omnia Tyrrhenus Syllana cadavera gurgès. 210
In fluvium primi cecidere, in corpora summi.
Præcipites hæere rates, et strage cruenta
Interruptus aquis fluxit prior amnis in æquor,

Ad molem stetit unda sequens: nam sanguinis alti
Vis sibi fecit iter, campumque effusa per omnem,
Præcipitique ruens Tiberina ad flumina rivo
Hærentes adjuvit aquas: nec jam alveus amnem,
Nec retinent ripæ, redeuntque cadavera campo.
Tandem Tyrrhenas vix eluctatus in undas
Sanguine cæruleum torrenti dividit æquor. 220
Hinc Salus rerum, Felix his Sylla vocari,

His meruit tumulum medio sibi tollere Campo?
Hæc rursus patienda manent: hoc ordine belli
Ibitur: hic stabit civilibus exitus armis.

Quantum agitant graviora metus, multoque
coitur 225

Humani generis majore in prælia damno.
Exulibus Mariis bellorum maxima merces
Roma recepta fuit: nec plus victoria Syllæ
Præstitit, invias penitus quam tollere partes.
Hos alio, Fortuna, vocas: olimque potentes 230
Concurrunt. Neuter civilia bella moveret,
Contentus, quo Sylla fuit. Sic mœsta senectus
Præteritque memor flebat, metuensque futuri.

At non magnanimi percussit pectora Bruti
Terror, et in tanta pavidi formidine motus 235
Pars populi lugens erat: sed nocte sopora,
Parthasis obliques Illicæ cum verteret axes,
Atria cognati pulsant non ampla Catonis.
Invenit insomni volentem publica cura [tem,
Fata virum, casusque Urbis, cunctisque timen-
Securumque sui; farique his vocibus otus:
Omnibus expulsa terroris, olimque fugatæ
Virtutis jam sola fides, quam tubine nullo
Excutit Fortuna tibi; tu mente labantem
Dirige me, dubium certo tu robore firma. 245
Namque alii Magnum, vel Cæsaris arma se-
quantur,

Dux Bruto Cato solus erit. Pacemne tueris,
Inconscia tenens dubio vestigia mundo?
An placuit, ducibus scelerm, populique furentia
Cladibus immixtum civile absolvere bellum? 250
Quemque suæ rapiunt scelerrata in prælia causæ:

Hos polluta domus, legesque in pace timendæ;
Hos ferro fugienda famas, mundique ruinæ
Permiscenda fides. Nullum furor egit in arma.
Castra petunt magna victi mercede: tibi uni 255
Per se bella placent? quid tot durasse per annos
Profit immunem corrupti moribus ævi?
Hoc solum longæ pretium virtutis habebis?
Accipiet alios, facient te bella nocentem.

Ne tantum, o superi, liceat feralibus armis, 260
Has etiam movisse manus: nec pila laceratis
Missis tuis cæca telorum in nube ferantur:
Nec tanta incassum virtus eat. Ingeret omnis
Se belli fortuna tibi. Quis nolet ab isto
Ense mori, quamvis alieno vulnere labens, 265
Et scelus esse tuum? melius tranquilla sine armis
Otia solus ages, sicut cælestia semper
Inconscusa suo volvantur sidera lapsu.

Fulminibus propior terræ succenditur aer,
Imaque telluris ventos, tractusque comscos 270
Flammaram accipiunt: nubes excedit Olympus
Legem deum. Minimas rerum discordia turbat:
Pacem summa tenent. Quam lætæ Cæsaris aures
Accipiet tantum venisse in prælia civem!

Nam prælata suis nunquam diversa dolebit 275
Castra ducis Magni. Nimium placet ipse, Catoni
Si bellum civile placet. Pars magna senatus,
Et duce privato gesturus prælia consul [nem
Sollicitant, processusque alii: quibus adde Cato-
Sub juga Pompeii; toto jam liber in orbe 280
Solutus Cæsar erit. Quod si pro legibus arma
Ferre juvat patriis, libertatemque tueri: [stem,
Nunc neque Pompeii Brutum, neque Cæsaris ho-
Post bellum victoris habe. Sic fatum. At illi

Arcano sacras reddit Cato pectore voces: 285
Summum, Brute, nefas civilia bella fatemur:
Sed quo fata trahunt, virtus secuta sequetur.
Crimen erit superis et me fecisse nocentem.
Sidera quis, mundumque velit spectare cæden-
tem

Expers ipse metus? quis, cum ruat arduus
æther,

Terra laeet, mixto coeuntis pondere mundi,
Complosas tenuisse manus? gentesne furorem
Hesperium ignote, Romanaeque signa sequentur.
Deductique fretis alio sub sidere reges; 29
Otia solus agam? procul hunc arcete furorem,
O superi, motura Dacas ut clade Getaeque
Securo me Roma cadat. Ceu morte parentem
Natorum orbatum, longum producere funus
Ad tumulum jubet ipse dolor: iuvat ignibus atri
inseruisse manus, constructoque aggeri busti 30
Ipsam atras tenuisse faces: non ante revellar,
Exanimem quam te complectar, Roma, tuumque.
Nomen, Libertas, et inanem prosequar umbram
Sic eat: infimite Romana piacula divi
Plena ferant: nullo fraudemus sanguine bellum
Utinam caelique deis, Erebiue liberet 30f
Hoc caput in cunctas damna'um exponere poe-
nas!

Devotum hostiles Decium pressere catervæ:
Me geminas figant acies, me barbara telis
Rheni turba petat: cunctis ego pervius hastis 310
Excipiam medius totius vulnera belli.
Hic ledimat sanguis populos: hac caede luatur,
Quicquid Romani meruerunt pendere motes.
Ad juga cur faciles populi, cur sava volentes
Regna pati pereunt? me solum invadite lenio,
Me frustra leges et inania iura tuen em: 316
Hic dabit, hic pacem jugulus, finemque laborum
Genibus Hesperii: post hic regnare volenti
Non opus est bello. Quin publica signa, ducentque
Pompeium sequimur? nec, si fortuna favabit, 320
Hunc quoque totius sibi ius promittere mundi
Non bene compertum est: ideo me milite vincat,
Ne sibi se vicisse putet. Sic fatur: et acres
Iratum movit stimulos, juvenisque calorem
Excitat in nimios belli civilis amores. 325

Interea, Phæbo gelidas pellente tenebras,
Pulsatae sonuere fores; quas sancta relicto
Ifortensi mœrens irrupit Marcia busto.
Quondam virgo toris melioris juncta mariti:
Mox ubi connubii pretium, mercesque soluta est
Tertia jam soboles, alios facunda penates 331
Impletura datur, geminas et sanguine matris
Permistura domos. Sed postquam condidit urna
Supremos cineres, miserando concita vultu,
Effusas laniata comas, concussaque pectus 335
Verberibus crebris, cineresque ingesta sepulcri,
Non aliter placitura viro, sic mœsta profatur:
Dum sanguis inerat, dum vis materna, peregi
Jussa, Cato, et geminos excepi feta maritos.
Visceribus lassis, partuque exhausta, revertor
Jam nulli tradenda viro. Da fœdera prisci 341
Illibata tori: da tantum nomen inane
Connubii: liceat tumulo scripsisse, Catonis
Marcia: nec dubium longo quaeratur in ævo,
Mutarim primas expulas, an tradita, tædas. 345
Non me lætorum sociam, rebusque secundis
Accipias: in curas venio, partemque laborum.
Da mihi castra sequi: curvata in pace relinquar,
Et sit civili propior Cornelia bello?
Hæc flexere virum voces, et tempora quanquam
Sunt aliena toris, jam fato in bella vocant:
Fœdera sola tamen, vanaque carentia pompa
Jura placent, sacrisque deos admittere testes.
Festa coronato non pendunt limine certa, 354
Infulsaque in geminis discurrit candlera postes,
Legitimæque faces, gradibusque acclivis eburnis
Stat torus, et picto vestes discriminat auro:
Turritaque premens frontem matrona corona,
Talaia vetuit contingere limina planta

Non timidum nuptæ leviter tectura pudorem 360
Lutea demissos velarunt flammæ vultus:
Balteus haud fluxos gemmis adstrinxit amictus,
Colla monile decens; humerisque hærentia
primis
Suppara nudatos cingunt angusta lacertos.
Sicut erat, mœsti servans lugubria cultus, 365
Quoque modo natos, hoc est amplexa maritum.
Obsita funerea celatur purpura lana.
Non soliti lusere sales, nec more Sabino
Excepit tristis convicia festa maritus.
Pignora nulla domus, nulli coeire propinqui. 370
Junguntur taciti, contentique auspice Bruto.
Ille nec horrificam sancto diaoviti ab ore
Cæsariem, duroque admisit gaudia vultu:
(Ut primum tolli fœdalia viderat arma,
Intonsos rigidum in frontem descendere canos
Passus erat, mœstamque genis increescere bar-
bam. 376

Uni quippe vacat studiisque odiisque carenti,
Humanum lugere genus) nec fœdera p'isci
Sunt tentata tori: justo quoque robur amori
Restitit. Hi mores, hæc duri inmota Catonis
Secta fuit, servare modum, finemque tenere, 381
Naturamque sequi, patriæque impendere vitam;
Nec sibi, sed toti genitum se credere mundo.
Huic epula, vicisse lamem: magnique penates,
Submovisse hyemem tecto: pretiosaque venit, 385
Hirtam membra super Romani more Quiritis
Induxit-e togam: Venerisque huic maximus
usus,

Progenies: Urbi pater est, Urbique maritus
Justitiæ cultor, rigidi servator honesti:
In commune bonus: nullosque Catonis in actus
Subrepsit, partemque tulit sibi nata voluptas, 391
Interea trepido discedens agmine Magnus
Mœnia Dardanii tenuit Campana coloni.

Hæc placuit belli aedes, hinc summa moventis
Hostis in occursum sparsas extendere partes, 395
Umbrosis mediam qua collibus Apeninus
Erigit Italiam, nullo qua vertice tellus
Altius intumuit, propiusque accessit Olympo.
Mons inter geminas medius se porrigit undas
Inferi superique maris: collesque coercent 400
Hinc Tyrrhena vado frangentes æquora Pisæ,
Illinc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.
Fontibus hic vastia immensos concipit amnes
Fluminaque in gemini spargit divortia ponti.
In lavum cecidere latus veloxque Metaurus, 405
Crustumiumque rapax, et junctus Isapis Isauro,
Sennaque, et Adriacas qui verberat Ausus un-
das:

Quoque magis nullum tellus se solvit in amnem
Eridanus, fractasque evolvit in æquora sylvas,
Hesperiamque exhaurit aquis. Hunc fabula pri-
mum 410

Opulea fluvium ripas umbrasse corona:
Iunice diem pronum transverso limite ducens
succendit Phaethon flagrantibus æthera loris,
Furgitibus raptis penitus tellure perusta,
Iunc habuisse pares Phœbeis ignibus undas. 415
Non minor hic Nilo, si non per plana jacentis
Ægypti Libycas Nilus stagnaret arenas: [bem
Non minor hic Istro, nisi quod, dum permeat or-
ister, casuros in quolibet æquora fontes
Accipit, et Scythicas exit non solus in undas. 430
Dexteriora petens montis declivia Tibrim
Unda facit, Rutubamque cavum. Delabitur inde
Vulturumque celer, nocturnæque editor aene
Sarnus, et umbræ Liris per regna Maricæ

Vestinis impulsus aquis, radensque Salemi 425
Culta Siler, nullasque vadoqui Macra moratus
Alnos vicinæ procurrit in æquora Lunæ.
Longior educto qua surgit in æera doiso,
Gallica rura videt, devesasque excipit Alpes.
Tunc Umbria Marsisque ferax, domitusque Sa-
bello 430

Vomere, piniferis amplexus rupibus omnes
Indigenas Latii populos, non deserit ante
Hesperiam, quam cum Scyllæis clauditur undis,
Extenditque suas in templa Lacinia rupes,
Longior Italia, donec confinia pontus 435
Solveret incumbens, terrasque repellcret æquor.
At postquam gemino tellus elisa profundo est,
Extremi colles Siculo cessere Peloro.

Cæsar in arma furens, nullas, nisi sanguine fuso,
Gaudet habere vias, quod non terat hoste va-
cantes 440

Hesperie fines, vacuosque irrumpat in agros,
Atque ipsum non perdat iter, consertaque bellis
Bella gerat. Non tam portas intiare patentes-
Quam fregisse juvat: nec tam patiente colono
Arva premi, quam si ferro populetur et igni. 445
Concessa pudet ire via, civemque videri.
Tunc urbes Latii dubiæ, varioque favore
Ancipites, quanquam primo terrore ruentis
Cessuræ belli, denso tamen aggere firmant
Mœnia, et abrupto circumdant undique vallo: 450
Saxorumque orbes, et quæ super eminus hostem
Tela petant, altis murorum turribus aptant.
Prior in Magnum populus, pugnatque minaci
Cum terrore fides: ut cum mare possidet Auster
Flatibus horrissonis, hunc æquora tota sequuntur:
Si rursus tellus pulsu laxata tridentis 456
Æolii tumidis immitat fluctibus Eurum,
Quamvis icta novo, ventum tenere priorem
Æquora, nubiferoque polus cum cesserit Euro,
Vindicta unda Notum. Facilis ad vertere
mentes 460

Terror erat, dubiamque fidem fortuna ferebat.
Gens Hetrusca fuga trepidi nutat Libonis,
Jusque sui pulso jam perdidit Umbria Theimo,
Nec gerit auspicias civilia bella patennis
Cæsaris auditio conversus nomine Sylla. 465
Varus, ut admotæ pulsarunt Auxinien alæ,
Per diversa ruens neglecto mœnia tergo,
Qua sylvæ, qua saxa, fugit. Depellitur arce
Lentulus Escule. Victor cedentibus instat,
Divertitque acies: solusque ex agmine tanto 470
Dux fugit, et nullas ducenti signa cohortes
Tu quoque nudatam commisisse desertis a cem
Scipio Luceriæ: quanquam fortissima pubes
Illi sedet castris, jampridem Cæsaris armis 474
P. rthorum subducta metu: quæ Gallica damna
Supplevit Magnus, dumque ipse ad bella vocaret,
Donavji socero Romani sanguinis usum.

At te Corfini validis circumdata muris
Tecta tenent, pugnax Domiti: tua classica servat
Oppositus quondam polluto tiro Miloni. 480
Ut procul immensam campo consurgere nubem,
Ardentesque acies percussis sole corusco
Conspexit telis, Socii decurrite, dixit,
Fluminis ad ripas, undæque immergit pontem:
Et tu montanis totus nunc fontibus exi 485
Atque omnes trahæ gurgæ aquas, ut spumeus
alnos

Discussa compage feras. Hoc limite bellum
Hæreat, hac hostis lentus terat otia ripa.
Præcipientem cohibete ducem: victoria nobis 189
Hic primum stans Cæsar erit. Nec plura locutus

Devolvit rapidum nequicquam mœnibus agmen
Nam prior e campis, ut conspiciat amne soluto
Rumpi Cæsar iter, calida prolatus ab ira
Non satis est muiis latebras quæsisse pavori?
Obstruitis campos, fluvii arcere paratis, 495
Ignavi? non si tunido me gurgite Ganges
Submoveat, stabit jam flumine Cæsar in ullo,
Post Rubiconis aquas. Equitum properate ca-
tervæ:

Itæ simul pedites: ruiturum adscendite pontem.
Hæc ubi dicta, levis totas accepit habenas 500
In campum sonipes: crebroque simillima nimbo
Trans ripam validi torserunt tela lacerti.
Ingreditur pulsa fluvium statione vacantem
Cæsar, et ad tutas hostis compelli ur arces.

Et jam moturas ingentia pondera turres 505
Ergit, et mediis subprepit vinea muiis.
Ecce, nefas belli, reueratis agmina portis
Captivum traxere ducem, civisque superbi
Constitit ante pedes. Vultu tamen alta minaci
Nobilitas recta ferrum cervice poposcit. 510
Scit Cæsar pœnamque peti, veniæque fineri
Vive, licet nolis, et nostro munere, divit,
Cerne diem. Victis jam spes bona partibus es o,
Exemplumque mei: vel, si libet, arma retenta;
Et nihil hac venia, si viceris ipse, paciscor. 515
Fatur: et adstrictis laxari vincula palmis
Imperat. Hæc quanto melius vel cæde peracta
Parcere Romano potuit fortuna pudori!
Pœnarum extremum civi, quod castra secutus.
Sit patriæ, Magnumque ducem, totumque sena-
tum, 520

Ignosci. Premit ille graves interritus iras:
Læ secum: Romanne petes, pacisque recessus
Degener? in medios belli non ire furores
Jam dudum moriture paras? rue certus, et omnes
Lucis rumpe moras, et Cæsaris effuge munus. 525
Nescius interea capti ducis arma parabat
Magnus, ut admixto firmaret robore partes,
Jamque secuturo jussurus classica Phœbo,
Ten andasque ratus moturi militis iras,
Alloquitur tacitas veneranda voce cohortes: 530
O scelerum ultiores, melioraque signa secuti,
O vere Romana manus, quibus arma senatus
Non privata dedit, votis deposcite pugnam.
Ardent Hesperii sævis populatibus agri:
Gallica per gelidas rabies effunditur Alpes: 535
Jam tetigit sanguis pollutos Cæsaris enses.
Di mihi, belli tulimus quod damna priores:
Ceperit inde nefas. Jam jam me præside Roma
Supplicium, pœnamque petat. Neque enim ista
vocari

Prælia justa decet, patriæ sed vindicis iram. 540
Nec magis hoc bellum est, quam cum Catilina
piravit

Arsuras in tecta faces, sociusque furoris
Lentulus, exsertitque manus vesana Cethegi.
O rabies miseranda ducia! cum fata Camillis
Te, Cæsar, magnisque velint miscere Metellis, 545
Ad Cinna Mariosque venis. Sernere profecto,
Ut Catulo jacuit Lepidus, nostraque secures
Passus Sicanio tegitur qui Carbo sepulcro,
Quique feros movit Sertorius exul Iberos.
Quamquam, si qua fides, his te quoque jungere,
Cæsar, 550

Inveo, nostrasque manus quod Roma furenti
Opposuit. Parthorum utinam post prælia scapes
Et Scythicus Crassus victor remeasset ab oris,
Ut simili causa caderes, qua Spartacus, hostis.
Te quoque si superi titulis accedere nostris 555

Jusserunt, valet in torquendo dextera pilo :
 Fervidus hæc iterum circa præcordia sanguis
 Incaluit : disces non esse ad bella fugaces,
 Qui pacem potuerunt pati. Licet ille solum
 Defectumque vocet, ne vos mea terreat ætas. 561
 Dux sit in his castris senior, dum miles in illis.
 Quo potuit civem populum perducere liber,
 Ascendi, supràque nihil nisi regna reliqui.
 Non privata cupit, Romana quisquis in urbe
 Pompeium transire parat. Hinc consul oterque,
 Hinc acies statuta ducum. Cæsarne senatus 566
 Victor erit? non tam cæco trahis omnia cursu,
 Teque nihil, Fortuna, pudet. Multisne rebellis
 Gallia jam lustris, ætasque impensa labori
 Dant animos? Rheni gurgidis quod fugit ab undis,
 Oceanum que vocans incerti stagna profundi 571
 Territa quæsitis ostendit terga Britannis?
 An vanæ tumere mine, quod fama furoris
 Expulsi armatam patriis e sedibus urbem? [tur
 Heu demens, non te fugiunt, me cuncta sequun-
 Qui cum signa tuli toto fulgen in ponto, 576
 Ante bis exactum quam Cynthia conderet orbem,
 Omne fretum metuens pelagi pirata reliquit,
 Angusta domum terrarum in sede posuit
 Idem per Scythici profugum divortia Ponti 580
 Indomitum regem, Romanaque fata morantem,
 Ad mortem, Sylla felicior, ire cœgit.
 Pars mundi mihi nulla vacat : sed tota tenetur
 Terra meis, quocunque jacet sub sole, tropæis.
 Hinc me victorem gelidas ad Phasidos undas 585
 Arctos habet : calida medius mihi cognitus axis
 Ægypto, atque umbras nusquam flectente Syene.
 Occasum mea jura timet, Tethynque fugacem
 Qui ferit Hesperius post omnia lumina Bætis.
 Me domitus cognovit Arabs, me Marte feroce 590
 Heniochi, notique erecto vellere Colchi.
 Cappadocæ mea signa timent, et dedita sacris
 Induit Judæa dei, mollique Sophene.
 Armenios, Cilicasque feros, Taurisque subegi.
 Quid socero bellum, præter civile, reliqui? 595
 Verba ducis nullas partes clamore sequuntur,
 Nec matura petunt promissæ classica pugna.
 Senat et ipse metum Magnus; placuitque referri
 Signa, nec in tantæ discrimina mittere pugna.
 Jam victum fama non visi Cæsaris agmen. 600
 Pulsat ut armentis primo certamine taurus
 Sylvarum secreta petit, vacuosque per agros
 Exul in adversis explorat cornua truncis;
 Nec redit in pastus, nisi cum cervice recepta
 Excussi placuere tori : mox reddita victor 605
 Quos libet in saltus comitantibus agmina tauris
 Invito pastore trahit : si viribus impar [rura
 Tradidit Hesperiam, profugusque per Appula
 Brundisii tutas concedit Magnus in arces.
 Urbs est Dictæis olim possessa colonis, 610
 Quos Creta profugos vexere per æquora puppes
 Cæcropiæ, victum mentitis Thesæa velis.
 Hanc latus angustum jam se cogentis in arcem
 Hesperia, tenuem producit in æquora linguam,
 Adriacas flexis claudat quæ cornibus undas. 615
 Nec tamen hoc arctis immisum faucibus æquor
 Portus erat, si non violentos insula Coros
 Exciperet saxa, lassaque refundere undas.
 Hinc illinc montes scopulosæ rupis aperto
 Opposuit : natura mari, flatusque removit, 620
 Ut tremulo starent contentæ fune carinae.
 Hinc late patet omne fretum, seu vela ferantur
 In portus, Corcyra, tuos, seu læva petatur
 Illyris Ionias vergens Epidamnus in undas.
 Huc fuga nautarum, tum tota, Adria vires 625

Movit, et in nubes abiit Ceraunia, cumque
 Spumoso Calaber perfunditur æquore Sæon.
 Ergo ubi nulla fides rebus post læga relictis,
 Nec licet ad duos Martem convertere Iheros,
 Cum mediæ jaceant immensis tractibus Alpes :
 Tunc sobole et tanta natum, cui firmior ætas, 631
 Affatur : Mundi jubeo tentare recessus.
 Euphratem, Nilumque move, quo nominis usque
 Nostri fama venit, quas est vulgata per urbes
 Post me Roma ducem : sparsos per rura colonos
 Redde mari Cilicas : Pharios hinc concute reges,
 Tigranemque meum. Nec Pharnacis arma relin-
 quas
 Admoneo, nec tu populos utraque vagantes
 Armenia, Pontique feras per litorea gentes,
 Rhipeasque manus, et quas tenet æquore denso
 Pigna palus Scythici patiens Mæotica plaustris. 641
 Et quid plura moror? totos mea, nate, per ortus
 Bella seras, totoque urbes agitabis in orbe
 Perdomitas : omnes redeant in castra triumphi.
 At vos, qui Latios signatis nomine fastos, 645
 Primus in Epirum Boreas agat : inde per arva
 Graiorum Macedumque novas acquirit vires :
 Dum paci dat tempus hyems. Sic fatur : et omnes
 Jussa gerunt, solvuntque cavas a litore puppes.
 At nunquam patiens pacis, longæque quietis
 Armorum, ne quid fatis mutare liceat, 651
 Adsequitur, generique premit vestigia Cæsar.
 Sufficeret alius primo tot mæia cursu
 Raptâ, tot oppressæ ejectis hostibus arces :
 Ipsa caput mundi, bellorum maxima merces, 655
 Roma capi facilis. Sed Cæsar in omnia præceps,
 Nil actum credens, dum quid superesset agendum,
 Instat atrox : et adhuc, quamvis possederit omnem
 Italiam, extemo sedeat quod litore Magnus.
 Communem tamen esse dolet : nec rursus aperto
 Vult hostes errare freto, sed molibus undas 661
 Obstruit, et latum dejectis rupibus æquor.
 Cedit in immensum cassus labor : omnia pontus
 Haurit saxa vorax, montesque immiscet arenis :
 Ut maris ægæi medias si celsum in undas 665
 Depellatur Eryx, nullæ tamen æquore rupes
 Emincant, vel si convulso vertice Gaurus
 Decidat in fundum penitus stagnantis Averni.
 Ergo ubi nulla vado tenuit sua pondera moles,
 Tunc placuit cæsis innectere vincula sylvis, 670
 Roboraque immensis late religare catenis. [nem
 Tales fama canit tumidum super æquora Xer-
 Construxisse vias, multum cum pontibus ausus
 Europamque Asiæ, Sestonque admovit Abydo,
 Necessitæ fletum rapidi super Hellesponti, 675
 Non Euxum Zephyrumque timens, cum vela
 ratesque
 in medium deferret Athon. Sic ora profundi
 Arctantur casu nemorum : tunc aggere multo
 Surgit opus, longæque tremunt super æquora
 turres.
 Pompeius tellure nova compressa profundi 680
 Ora videns, curis animum mordacibus angit,
 Ut reseret pelagus, spargatque per æquora bellum
 Sæpe Noto plenæ, tensisque rudentibus actæ
 Ipsa maris per claustra rates fastigia mollis
 Discussere sælo, spatiumque dedere carinis : 685
 Fortaque per tenebras validis ballista lacertis,
 Multifidas jaculata faces. Ut tempora tandem
 Furtivæ placuere fugæ ; ne littora clamor
 Nauticus exagitet, neu buccina dividat horas,
 Neu tuba præmonitos perducad ad æquora nautas
 Træcepit accitis. Jam cœperat ultima Virgo 691
 Trebum laturas ortu præcedere Chelæ,

Cum taciti solvere rates. Non ancora voces
 Movit, dum spissis avellitur uncus arenis :
 Dum juga curvantur mali, dumque ardua pinus
 Erigitur, pavidi classis siluere magistri : 696
 Strictaque pandentes deducunt carbasa nautæ.
 Nec quatiunt validos, ne sibilet aura, rudentes.
 Dux etiam votis hoc te, Fortuna, ꝑ recatur.
 Quam retinere velas, liceat sibi peidere saltem
 Italiam. Vix fata sinunt. Nam murmure vasto 701
 Impulsum rostris sonuit mare, fluctuat unda,
 Totque carinarum permixtis æquora sulcis.
 Ergo hostes portis, quas omnes solverat urbis
 Cum fato conversa fides, murisque recepti, 705
 Præcipiti cursu flexi per cornua portus
 Ora petunt, pelagusque dolent contingere classes.
 Heu pudor, exigua est fugiens victoria Magnus
 Angustus puppes mittebat in æquora limes
 Arctior Euboica, qua Chalcida verberat, unda, 710
 Hic hæere rates geminæ, classique paratas
 Excipere manus : tractoque in littora bello
 Hic primum rubuit civili sanguine Nereus.
 Cætera classis abijt summis spoliata carinis :

Ut Pagasæa ratis peteret cum Phasidos undas,
 Cyaneas tellus emisit in æquora cautes, 716
 Rapta puppe minor subducta est montibus Argo,
 Vanaque percussit pontum Symplegas inanem,
 Et statura redit. Jam Phœbum urgere monebat
 Non idem Eoi color ætheris, albaque nondum 720
 Lux rubet, et flammæ propioribus eripit astris,
 Et jam Pleias hebet, fessi jam plaustra Bootæ
 In faciem puri redeunt languentia cœli,
 Majoresque latent stellæ, calidumque refugit 724
 Lucifer ipse diem. Pelagus jam, Magne, tenebas,
 Non ea fata ferens, quæ cum super æquora toto
 Prædonem sequerere mari. Lassata triumphis
 Descivit fortuna tuis : cum conjuge pulsus
 Et natis, totisque trahens in bella penates,
 Vadis adhuc ingens populis comitantibus exsul.
 Quæritur indignæ sedes longinqua ruinæ. 731
 Non quia te superi patrio privare sepulcro
 Maluerint : Phariæ busto damnantur arenæ :
 Parcitur Hesperie, procul hoc ut in orbe remoto
 Abscondat fortuna nefas, Romanæque tellus 735
 Immaculata sui servetur sanguine Magni.

LIBER TERTIUS.

Propulit ut classem velis cedentibus Auster
 Incumbens, mediumque rates tenere profundum,
 Omnis in Ionios spectabat navita fluctus :
 Solus ab Hesperia non flexit lumina terra [quam
 Magnus, dum patrios portus, dum littora nun-
 Ad visus reditura suos, tectumque cacumen 6
 Nubibus, et dubios cernit vancscere montes.
 Inde soporifero cesserunt languida somno
 Membra ducis : diri tum plena horroris imago
 Visa caput moestum per hiantes Julia terras 10
 Tollere, et accenso furialis stare sepulcro.
 Sedibus Elysiis, campoque expulsa piorum
 Ad Stygias, inquit, tenebras, manesque nocentes
 Post bellum civile trahor. Vidi ipsa tenentes
 Eumenidas, quaterent quas vestris lampadas
 armis. 15
 Præparat innumeras puppes Acherontis adusti
 Portitor : in multas laxantur Tartara pœnas.
 Vix operi cunctæ dextra properante sorores
 Sufficiunt : lassant rumpentes stamina Parcas.
 Conjuge me lætos duxisti, Magne, triumphos : 20
 Fortuna est mutata toris : semperque potentes
 Trahere in cladem fato damnata maritos
 Innupsit tepido pellex Cornelia busto.
 Hæreat illa tuis per bella, per æquora signis,
 Dum non securos liceat mihi rumpere somnos, 25
 Et nullum vestro vacuum sit tempus amori,
 Sed teneat Cæsarque dies, et Julia noctes.
 Me non Lethææ, conjux, oblivia ripæ
 Immemore fecere tui, regesque silentum
 Permittere sequi. Veniam te bella gerente [bras,
 In medias acies. Nunquam tibi, Magne, per um-
 Perque meos manes generum non esse licebit.
 Abscindia frustra ferro tua pignora. Bellum
 Te faciet civile meum. Sic fata, refugit
 Umbra per amplexus trepidi dilapsa mariti. 35
 Ille, dei quamvis cladem manesque minentur,
 Major in arma ruit, cæta cum mente malorum
 Et, Quid, ait, vani terremur imagine visus ?
 Aut nihil est sensus animis a morte relictum,

ut mors ipsa nihil. Titan jam pronus in undas
 jat, et igniferi tantum demerserat orbis, 41
 Quantum decesse solet lunæ, seu plena futura est,
 Seu jam plena fuit : tunc obtulit hospita tellus
 Puppibus accessus faciles : legere rudentes,
 et posito remis petierunt littora malo. 45
 Cæsar, ut emissas venti rapuere carinas,
 Absco:ditque fretum classes, et littore solus
 Dux stetit Hesperio, non illum gloria pulsi
 ætificat Magni : queritur, quod tuta per æquor
 Terga ferant hosies. Neque enim jam sufficit illa
 Præcipiti fortuna viro : nec vincere tanti, 51
 Ut bellum differret, erat. Tunc pectore curas
 Expulit armorum, pacique intentus agebat,
 Quoque modo vanos populi concire amores,
 Gnarus et irarum causas, et summa favoris 55
 Annona momenta trahi. Namque adserit urbes
 Sola fames, emiturque metus, cum segne potentes
 Vulgus alunt. Nescit plebes jejuna timere.
 Curio Sicanias transcendere jussus in urbes,
 Qua mare tellurem subitis aut obruit undis, 60
 Aut scidit, et medias fecit sibi littora terras.
 Vis illic ingens pelagi, semperque laborant
 Æquora, ne rupti repellant confinia montes :
 Bellaque Sardoas etiam sparguntur in oras.
 Utraque frugiferis est insula nobilis arvis, 65
 Nec plus Hesperiam longinquis messibus ullæ,
 Nec Romana magis compleret horrea terræ.
 Ubere vix glebæ superat, cessantibus Austris,
 Cum, medium nubes Borea cogente sub axem,
 Effusus magnam Libye tulit imbribus annum. 70
 Hæc ubi sunt provisa duci, tunc agmina victor
 Non armata trahens, sed pacis habentia vultum,
 Tecta petit patriæ. Pro si remeasset in urbem
 Gallorum tantum populis, Arctoque subacta,
 Quam seriem rerum longa præmittere pompa, 75
 Quas potuit belli facies ! ut vincula Rheno
 Oceanoque daret ! celso ut Gallia curvus
 Nobilis, et flavis sequeretur mixta Britannis ?
 Perdidit ut qualem vincendo plura triumphum.

Non illum lætis vadentem cœtibus urbes, 80
Sed tacitæ videre metu. Non constitit usquam
Obvia turba duci : gaudet tamen esse timori
Tam magno populis, et se non mallet amari.

Jamque et præcípites superaverat Anxurisarces,
Et qua Pontinas via dividit uda paludes, 85
Qua sublime nemus, Scythicæ qua regna Dianæ,
Quaque iter est Latiis ad summam fascibus Al-
ham.

Excelsa de rupe procul jam conspicit Urbem,
Arctoi toto non visam tempore belli :
Miratusque suæ sic fatur mœnia Romæ : 90
Tene, deûm sedes, non ullo Marte coacti
Deseruere viri ? pro qua pugnabitur urbe ?
Di melius, quod non Latias Eous in oras
Nunc furor incubuit, nec juncto Sarmata velox
Pannonio, Dacisque Getes admixtus : habenti 95
Tam pavidum tibi, Roma, ducem Fortuna pe-
percit,

Quod bellum civile fuit. Sic fatur, et Urbe n
Antoniam terrore subit. Namque ignibus atris
Creditor, ut captæ, rapturus mœnia Romæ,
Sparsurusque deos. Fuit hæc mensura timoris :
Velle putant, quodcunque potest. Non omnia 101
festa,

Non fictas læto voces simulare tumultu,
Vix odias vacat. Phœbea palatia complet
Turba patrum, nullo cogendi jure senatus
E latebris educta suis : non consule sacræ 105
Fuls-runt sedes : non proxima lege potestas
Prætor adest : vacuumque loco cessare cures.

Omnia Cæsar erat : privatæ curia vocis
Testis adest. Sedere patres censere parati, 109
Si regnum, si templa sibi, jugulumque senatus,
Exiliumque petat. Melius, quod plura jubere
Erebuit, quam Roma pati. Tamen exit in iram
Viribus an possent obistere jura per unum
Libertas experta virum. Pugnaque Metellus,
Ut videt ingenti Saturnia templa revelli 115
Mole, rapit grossus, et Cæsaris agmina rumpens
Ante fores nondum reseratæ constitit ædis.

Usque adeo solus ferrum, mortemque timere
Auri nescit amor. Pereunt discrimine nullo
Amissæ leges : sed pars vilissima rerum 120
Certamen movistis, opes ; prohibensque rapina
Victorem clara testatur voce tribunus :
Non nisi per nostrum vobis percussa patebunt
Templa latus, nullasque feres nisi sanguine sacro
Sparsas, raptor, opes. Certe violata potestas 125
Invenit ista deos, Crassumque in bella secutæ
Seva tribunitiæ noverunt prælia diræ.
Detege jam ferrum. Neque enim tibi turba ve-
renda est

Spectatrix acclerum : deserta stamus in Urbe.
Non feret e nostro sceleratas præmia miles : 130
Sunt quos prosternas populi, quæ mœnia dones.
Pacis ad exhaustæ spolum non cogit egestas :
Bellum, Cæsar, habes. His magnam victor in
iram

Vocibus accensus, Vanam spem mortis honestæ
Concipis : haud, inquit, jugulo se polluet isto 135
Nostra, Metelle, manus. Dignum te Cæsaris ira
Nullas honor faciet. Te vindice tua relicta est
Libertas : non usque adeo permiscuit imis
Longus summa dies, ut non, si voce Metelli
Serventur leges, malint a Cæsare tolli. 140

Dixerat : et nondum foribus cedente tribuno
Acrior ira subit : sævos circumspicit enses,
Oblitus simulare togam. Tum Cotta Metellum
Compulsi audenti sinum desistere cæpto.

Libertas, inquit, populi, quem regna coercent
Libertate perit : ejus servaveris umbram, 146
Si, quicquid jubeare, velis. Tot rebus iniquis
Parvum victi : venia est hæc sola pudori
Degenescere metus, nil jam potuisse negari.
Ocius avertant diri mala semina belli. 150
Damna movent populos, si quos sua jura tuen-
tur :

Non sibi, sed domino gravis est, quæ servit, eges-
Protinus abducto paterunt templa Metello.
Tunc rupes Tarpeia sonat, magnoque reclusas
Testatur stridore fores : tunc conditus imo 155
Eruitur templo multis intactus ab annis
Romani census populi, quem Punica bella,
Quem dederat Persæ, quem victi præda Philippi :
Quod tibi, Roma, fuga Pyrrhus trepidante reli-
quit,

Quo te Fabricius regi non vendidit auro, 160
Quicquid parcorum mores servastis avorum,
Quod dites Asiæ populi misere tributum,
Victorieque dedit Minoa Creta Metello,
Quod Cato longinqua vexit super æquora Cypro.
Tunc Orientis opes, captorumque ultima regum
Quæ Pompeianis prælata est gaza triumphis 166
Egeritur : tristi spoliatur templa rapina ;
Pauperiorque fuit tunc primum Cæsare Roma.

Interea totum Magni fortuna per orbem
Secum casuras in prælia moverat urbes. 170
Proxima vicino vires dat Græcia bello.
Phocaicas Amphissæ manus, scopulosque Cirrhæ,
Parnassusque jugo misit desertus utroque.
Bæoti coiere duces, quos impiger ambit
Fatidica Cephisos aqua, Cadmeaque Lirce. 175
Pisææque manus, populisque per æquora m-
tens

Sicanis Alpheus aquas. Tunc Mænala liquit
Arcas, et Heculeam miles Trachinibus Eten.
Thesproti, Dryopesque ruunt, quercusque si-
lentes

Chaonio veteres liquerunt vertice Sellæ. 180
Exhaust totis quamvis delectus Athenas,
Exiguæ Phœbea tenent navalia puppes,
Tresque petunt veram credi Salamina carinæ
Jam dilecta Jovi centenis venit in arma
Creta vetus populis, Gnossoque agitare pharetras
Docta, nec Eois pejor Gortyna sagittis. 186
Tunc qui Dardaniam tenet Oricon, et vagus altis
Dispersus sylvis Athamas, et nomine prisco
Encheliæ versi testantes funera Cadmi.

Colchis, et Adriacas spumans Absyrtos in undas,
Et Penei qui rura colunt, quorumque labore 191
Thessalus Hæmoniam vomer proscindit Iolcon.
Inde lacessitum primo mare, cum rudis Argo
Miscuit ignotas temerato littore gentes,
Primaque cum ventis, pelagique furentibus undis
Composuit mortale genus, fatisque per illam 196
Accessit mors una ratem. Tunc linquitur Hæmus
Thracius, et populum Phlooe mentia biforem.
Deserit Strymon tepido committere Nilo
Bistonias consueta aves, et barbara Cone 200
Sarmaticas ubi perdit aquas, sparsamque pro-
fundo

Multifidi Peucen unum caput alluit Istri :
Mysiaque, et gelido tellus profusa Caico
Idalis, et nimium glebis exilis Arisbe : [Pallas,
Quique colunt Pitane, et quæ tua munera,
Lugent damnatæ Phœbo victore Celenæ : 206
Qua celer erectis descendens Marsya ripis
Errantem Mæandron adit, mixtusque refertur ;
Passaque ab auriferis tellus exire metallis

Pactolon: qua culta secat non vilior Hermus: 210
 Iliacæ quoque signa manus, perituraque castra
 Ominibus petiere suis: nec fabula Trojæ
 Continuit, Phrygique ferens æ Cæsar Iuli.
 Accedunt Syriæ populi, desertus Orontes,
 Et felix, sic fama, Ninos: ventosa Damascus, 215
 Gazaque, et arbusto palmarum dives Idume,
 Et Tyros instabilis, pretiosaque murice Sidon.
 Ilas ad bella rates non flexo limite portus,
 Certior haud ullis duxit Cynosura carinis.
 Phœniceæ primi, famæ si creditur, ausi 230
 Mansuram rudibus vocem signare figuris.
 Nondum fluminea Memphis contexere biblos
 Noverat: et saxi tantum volucresque feræque,
 Sculptaque servabant magicas animalia linguas.
 Deseruit Taurique nemus, Perseæque Tarsos, 225
 Coryciumque patens exesis rupibus antrum,
 Mellos, et externæ resonant navalibus Ægæ.
 Itque Cilix justa jam non pirata carina.
 Movit et Eoos bellorum fama recessus,
 Qua colitur Ganges, toto qui solus in orbe 230
 Ostia nascenti contraria solvere Phœbo
 Audeat, et adversum fluctus impellit in Eurum:
 Illic ubi Pellæus post Tethyos æquora ductor
 Cor militi, et magno vinci se fassus ab orbe est.
 Quaque ferens rapidum diviso gurgite fontem 235
 Vastis Indus aquis mixtum non sentit Hydaspem:
 Quique bibunt tenera dulces ab arundine succos,
 Et qui tingentes croceo medicamine crinem
 Fluxa coloratis adstringunt carhasa gemmis:
 Quique suas struxere pyras, vivique calentes 240
 Conscendere rogos. Pro quanta est gloria genti
 Inscissæ manum fati, vitæque repletos,
 Quod superest donasse deis! Venere feroces
 Cappadoceæ, duri populus nunc cultor Amant,
 Armeniusque tenens volentem saxa Niphatem:
 Æthiæa tangentes sylvas liquere Coastræ. 246
 Igno am vobis, Arabæ, venistis in orbem,
 Umbras mirati nemorum non ire sinistras.
 Tunc furor extremos movit Romanus Olostas,
 Carinanosque duces, quorum devesus in Austrum
 Æther, non totam mergi tamen aspicit Arcton, 251
 Lucet et exigua velox ibi nocte Bootes. [ulla
 Æthiopumque solum, quod non premeretur ab
 Signiferi regione poli, nisi poplite lapso
 Ultima curvati procederet ungula Tauri. 255
 Quaque caput rapido tollit cum Tigride magnus
 Euphrates, quos non diversis fontibus edit
 Persis, et incertum, tellus si misceat amnes,
 Quod potius sit nomen aquis. Sed sparsus in agros
 Fertilis Euphrates Phariæ vice fungitur undæ:
 At Tigrim subito tellus absorbet hiatu, 261
 Ocullosque tegit cursus, rursusque renatum
 Fonte novo flumen pelagi non abnegat undis.
 Inter Cæsareas acies diversa que signa
 Pugnaeæ dubium Parthi tenere favorem, 265
 Contenti fecisse duos: tinxere sagittas
 Errantes Scythiæ populi, quos gurgite Bactros
 Includit gelido, vastisque Hyrcania sylvis.
 Hinc Lacedæmonii moto gena aspera freno
 Ileniochi, ævisque affinis Sarmata Moschia, 270
 Colchorum qua rura secat ditissima Phasis.
 Qua Cresio fatalis Haly, qua vertice lapsus
 Rhipæo Tanais diversi nomina mundi
 Imposuit ripis, Asiæque et terminus idem
 Europæ, mediæ dirimens confinia terræ, 275
 Nunc hunc, nunc illum, qua scclitur, ampliatur
 orbem.
 Quaque fretum torrens Mæotidos egerit undas
 Pontus, et Illeculia aufertur gloria metis,

Oceanumque negat solas admittere Gades.
 Hinc et Sithoniæ gentes, auroque ligatas 280
 Substringens, Arimasæ, comas: hinc fortis Arius,
 Longaque Sarmatici solvens jejunia belli
 Massagetes quo fugit equo, volucresque Gelon:
 Non, cum Memnoniis deducens agmina regnis
 Cyrus, et effusus numerato milite telis 285
 Descendit Perses, fraternique ulior amoris
 Æquora cum tantis percussit classibus, unum
 Tot reges habuere duces. Coiere nec unquam
 Tam variæ cultu gentes, tam dissona vulgi
 Ora. Tot immensæ comites mixtura ruinæ 290
 Excivit populos, et dignas funere Magni
 Exsequias Fortuna dedit. Non corniger Ammon
 Mitere Marmaricas cessavit in arma catervas:
 Quicquid ab occiduis Libyæ patet arida Mauris,
 Usque Paratonia Eoa ad litora Syrtis. 295
 Acciperet felix ne non semel omnia Cæsar,
 Vincendum pariter Pharsalia præstitit orbem.
 Ille ubi deseruit trepidantis mœnia Romæ,
 Agmine nubiferam raptò superevolat Alpem:
 Cumque alii famæ populi terrore paverent, 300
 Phocæis in dubiis ausa est servare juvenus
 Non Graia levitæ e fidem, signataque jura,
 Et causas, non fata, sequi. Tamen ante furorem
 Indomitum, duramque viri deflectere mentem
 Pacifico sermone parant, hostemque propinquum
 Orant Cæcropsi prælata fronte Minervæ. 306
 Semper in externis populo communia vestro
 Massiliam bellis testatur fata tulisse,
 Comprensa est Latii quæcunque annalibus ætas
 Et nunc, ignoto si quos petis orbe triumphos, 310
 Accipe devotas externa in prælia dextras
 At si funestas acies, si dira paratis
 Prælia discordes, lacrymas civilibus armis
 Secretumque damus. Tractentur vulnera nulla
 Sacra manu. Si cæl.colis furor arma dedisset, 315
 Aut si terrigenæ tentarent astra gigantes,
 Non tamen auderet pietas humana vel armis
 Vel votis prodesset Jovi: sortisque deorum
 Ignarum mortale genus, per fulmina tantum
 Sciret adhuc cælo solum regnare Tonantem. 320
 Adde quod innumere concurrunt undique gentes,
 Nec sic horret iners scelerum contagia mundus,
 Ut gladiis egeant civilia bella coactis.
 Sit mens ista quidem cunctis, ut vestra recusent
 Fata, nec hæc alius committat prælia miles 325
 Cui non conspecto languebit dextra parente?
 Telaque diversi prohibebunt spargere frares
 Finis adest rerum, si non committitis illis
 Arma, quibus fas est. Nobis hæc summa precandi,
 Terribiles aquilas infestaque signa relinquis 330
 Urbe procul, nostrisque velis te credere muris.
 Excludique sinas admissis Cæsare bellum.
 Sit locus exceptus sceleri, Magnoque tibi que
 Tutus, ut, invictæ fatum si consulat Urbi,
 Fœdera si placeant, sit quo veniatis inermes. 335
 Vel, cum tanta vocent discrimina Martis Iberi,
 Quid rapidum deflectis iter? non pondera rerum,
 Nec momenta sumus: nunquam felicibus armis
 Usa manus patriæ primis a sedibus exsul.
 Et, post tralatas exustæ Phœnicis arces, 340
 Mœnibus exiguis alieno in litore tuti,
 Illustrat quos tanta fides. Si claudere muros
 Obsidione paras, et vi perfringere portas,
 Excepisse facies tectis et tela parati,
 Undarum rapos aversis fontibus haustus 345
 Quærere, et effosam sitientes lambere terram:
 Et desit si larga Ceres, tunc horrida cerni,
 Fœdæque contingi maculato carpere moru.

Nec pavet hic populus pro libertate subire,
Obsessum Præno gessit quod Marte Saguntum. 350
Pectoribus rapti matrum, frustra que trahentes
Ubera sicca fame medios mittunt in ignes,
Uxor et a caro poscet sibi fata marito
Vulnera miscebunt fratres, bellumque coacti
Hoc potius civile gerent. Sic Graia juvenus
Finierat: cum turbato jam prodita vultu 356
Ira ducis, tandem testata est voce dolorem.

Vana movet Graios nostri fiducia cursus.
Quamvis Hesperium mundi properemus ad axem,
Massiliam delere vacat. Gaudent, cohortes: 360
Obvia præbentur fatorum munere bella.
Ventus ut amittit vires, nisi robora densæ
Occurrant sylvæ, spatio diffusus inani:
Utque perit magnus nullis obstantibus ignis,
Sic hostes mihi deesse nocet: damnumque pu-
tamus 365

Armorum, nisi, qui vinci potuerat, rebellent.
Sed, si solus eam dimissis degener armis, [tum,
Tunc mihi tecta patent. Jam non excludere tan-
Inclusisse volunt. At enim contagia belli 369
Dira fugant. Dabitis pomas pio pace petita:
Et nihil esse meo discetis tutus ævo, [urbem
Quam duce me bellum. Sic postquam fatus, ad
Haud trepidam convertit iter: tum mœnia clausa
Conspicit, et densa juvenum valatæ corona.
Haud procul a muris t. mulus surgentis in altum
Telluris, parvum diffuso vertice campum 376
Explicat: hæc patiens longo munimine cingi
Vina duci rupes, tutique aptissima castris.
Proxima pars urbis celsam consurgit in arcem
Par tumulo, mediisque sedent convallibus serva:
Tunc res immenso placuit statura labore, 381
Aggeri diversos vasto committere colles:
Sed prius ut totam, qua terra cingitur, urbem
Clauderet, a summis perdidit ad æquora castris
Longum Cæsar opus, fontesque et pabula campi
Amplexus fossi, densas tollentia pinnas 386
Cespitibus, crudaque extruxit brachia terra.

Jam satis hoc Grææ memorandum contigit
urbi

Æternumque decus, quod non impulsæ, nec ipso
Stetisse metu, tenuit flagrantis in omnia belli 391
Præcipitum cursum, raptisque a Cæsare cunctis.
Vincitur una mora. Quantum est quod fata te-
nentur

Quodque virum toti properans imponere mundo
Hos perdidit Fortuna dies! Tunc omnia late 394
Procumbunt nemoia, et spoliantur robore sylvæ:
Ut, cum terra levis mediam virgultaque molem
Suspendant, structa laterum compage ligatam
Arclet humum, pressus ne cedat turribus agger.

Lucus erat longo nunquam violatus ab ævo,
Obscurum cingens connexis æra ramis, 400
Et gelidas arte submotis solibus umbras.
Hunc non ruricolæ Panes, nemorumque potentes
Sylvani, Nymphæque tenent: sed barbaræ ritu
Sacra deum, structæ sacris feralibus aræ,
Omnis et humanis lustrata cruoribus arbos. 405
Si qua fides meruit superos mutata veustas,
Illis et volucres metuunt insistere ramis,
Et lustris recubare feræ: nec ventus in illas
Incubuit sylvas, excussaque nubibus atris 409
Fulgura: non ullis frondem [præbentibus] auris,
Arboribus ausus horror inest. Tum plurima nigris
Fontibus unda cadit, simulacraque mœsta deorum
Arte carent, cæsiæque exstant informia trunci.
Ipæ sitas, putrique facit jam robore pallor
Automitæ: non vulgaris sacrata figura 415

Numina sic metuunt: tantum terroribus addit,
Quos timeant, non nosse deos. Jam fama ferebat
Sæpe cavas motu terræ mugire cavernas,
Et procumbentes iterum consurgere taxos,
Et non ardentes fulgere incendia sylvæ, 420
Roboraque amplexos circumfluxisse dracones.
Non illum cultu populi propiore frequentant,
Sed cessere deis. Medio cum Phœbus in axe est,
Aut cælum non atra tenet, pavet ipse sacerdos
Accessus, dominumque timet deprendere luci.

Hanc jubet immissis sylvam procumbere ferro
Nam vicina operi, belloque intacta priori,
Inter nudatos stabat densissima montes.
Sed fortes tremuere manus, motique verenda
Majestate luci, si robora sacra ferrent, 430
In sua credabant reditura membra secures
Implicitas magno Cæsar terrore cohortes
Ut vidit, primus raptam librare bipennem

Ausus, et ætiam ferro proscindere quercum,
Effatur meiso violata in robora ferro: 435

Jam ne quis vestrum dubitet subvertere sylvam,
Credite me fecisse nefas. Tunc paruit omnis

Impetis, non sublato securo pavore
Turba, sed expensa superiorum et Cæsaris ira.

Procumbunt omni: nodosa impellitur illex: 440
Sylvæque Dodones, et fluctibus aptior alnus,
Et non plebeios luctus testata cupressus,
Tunc primum posuere comas, et fionde carentes

Admisere diem: propulsæque robore denso
Sustinuit se sylva cadens. Genuere videntes 445
Gallorum populi: muris sed clausa juvenus
Exsultat. Quis enim læsos impune putaret

Esse deos? Servat multos Fortuna nocentes:
Et tantum miseris irasci numina possunt.

Utque satis casum memoris, quæsitæ per agros 450
Plaus ra ferunt: curvoque soli cessantis aratro
Agricolæ raptis annum flevere juvenis.

Dux tamen impatiens hæsiit ad mœnia Martia
Versus ad Hispanas acies, extremæque mundi,

Jussit bella geri. Stellatis axibus agger 455
Erigitur, gemmasque æquantem mœnia turres
Accipit: hæc nullo fixerunt robore terram,
Sed per iter longum causa repere latenti.

Cum tantum nutaret onus, telluris inanes
Concussisse sinus quærentem erumpere ventum

Credidit, et muros mirata est stare juvenus. 461
Illic tela cadunt excelsas ubis in arces.
Sed major Gaius Romana in corpora ferro

Vis inerat. Neque enim solis excussa lacertis
Iancea, sed tenso ballistæ turbine rapta, 465

Haud unum contenta latus transire quiescit:
Sed pandens perque arma viam, perque ossa,

relicta
Morte fugit: superest telo post vulnera cursus.

At saxum quo ies ingenti ponderis ictu
Excutitur, qualis rupes, quam vertice montis 470

Abscidit impulsu ventorum adjuta veustas,
Frangit cuncta ruens: nec tantum corpora pressa

Exanimat: totos cum sanguine dissipat artus.
Ut tamen hostiles densa testudine muros

Tecta subit virtus, armisque innexa priores 475
Arma ferunt, galeamque extensus protegit umbo,
Quæ prius ex longo nocuerunt missa recessus.

Jam post terga cadunt: nec Graiis flectere jactum,
Aut facilis labor est longinqua ad tela parati

Tormenti mutare modum: sed pondere solo 480
Contenti nudis evolvunt saxa lacertis.

Dum fuit armorum series, ut grandine tecta
Innocua percussa sonant, sic omnia tela

Respuit: at postquam virtus incensa virorum

Perpetuam rupit defesso milite cratem, 485
 Singula continuâ cesserunt ictibus arma.
 Tunc adoperta levi præcedit vinea terra,
 Sub cujus pluteis et tecta fronte latentes
 Moliri nunc ima parant, et vertere ferro
 Mœnia; nunc aries suspensio fortior ictu 490
 Incussus densi compagem solvere muri
 Tentat, et impositis unum subducere saxis.
 Sed super et flammis, et magnæ fragmine molis,
 Et audibus crebris, et adusti roboris ictu
 Percussæ cedunt crates, frustra que labore 495
 Exhausto fessus repetit tentoria milis.
 Summa fuit Graiis, starent ut mœnia, voti.
 Ultio acies inferre parant: armisque coruscas
 Nocturni texere faces, audentque juvenus
 Erupit: non hasta viris, non letifer arcus, 500
 Telum flamma fuit, rapiensque incensaventus
 Per Romana tulit celeri munimina cursu.
 Nec, quamvis viridi luctetur robore, lentas
 Ignis agit vires; tæda sed raptus ab omni
 Consequitur nigri spatiosa volumina fumi: 505
 Nec solum sylvas, sed saxa ingentia solvit,
 Et crudæ putri fluxerunt pulvere cautes.
 Procubuit, majorque jacens apparuit agger.
 Spes victis telluris abit, placuitque profundo
 Fortunam tentare mari. Non robore picto 510
 Ornatas decuit fulgens tutela carinas,
 Sed rudis, et qualis procumbit monibus arbor,
 Conseritur stabilis navalibus area bellis.
 Et jam turrigiam Bruti comitata carinam 514
 Venerat in fluctus Rhodani cum gurgite classis,
 Storchados arva tenens. Nec non et Graia juvenus
 Omne suum fati voluit committere robur:
 Grandævusque senes mixtis armavit ephebis.
 Accepit non sola viros, quæ stabat in undis
 Classis; et emeritis repetunt navalibus alnos 520
 Ut matutinis spargens super æquora Phœbus
 Fregit aquis radios, et liber nubibus æther,
 Et posito Boreæ, pacemque tenentibus Austris
 Servatum bello jacuit mare, movit: ibi omni 524
 Quisque suam statione ratem, paribusque lacertis
 Cæsaris hinc pubes hinc Graio remige clissis
 Tollitur: impulsæ tonsis tremere carinæ,
 Crebraque sublimis convellunt verbera puppes.
 Cornua Romanæ classis, validæque triremes,
 Quasque quæ'er surgens exstructi remigis ordo 530
 Commovet, et plures quæ mergunt æquore pinus,
 Multiplices cinxere rates. Hoc robur aperto
 Oppositum pelago. Lunata fronte recedunt
 Ordine contentæ gemino civisse Liburnæ.
 Celsior at cunctis Bruti prætoria puppis 535
 Verberibus senis agitur, molemque profundo
 Invehit, et summis longe petit æquora remis.
 Ut tantum medii fuerat maris, ut raque classis
 Quod semel excussis posset transcurrere tonsis,
 Innumera vasto miscuntur in æthere voces: 540
 Remorumque sonus premitur clamore: nec ullæ
 Audiri cœteræ tubæ. Tum cœrula verrunt,
 Atque in transira cadunt, et remis pectora pulsant.
 Ut primum restris creperunt obvia iostia,
 In puppim redire rates, emissæque tela 545
 Aera texerunt, vacuumque cadentia pontum.
 Et jam ductis extendunt cornua proris,
 Divisæque rates laxata classe receptæ.
 Ut, quoties æstus Zephyris Eurisque repugnat,
 Huc abeunt ductus, illuc mare: sic ubi puppes
 Sulcato varios duxerunt gurgite tractus, 551
 Quod tulit illa ratis remis, hæc repulit æquor.
 Sed Graiis habiles pugnamque laceessere pinus
 Et tentare fugam, nec longo frangere gyro

Cursum, nec tarde flectenti cedere clavo 554
 At Romana ratis stabilem præbere carinam
 Certior, et terræ similem bellantibus usum.
 Tunc in signifera residenti puppe magistro
 Brutus ait: Paterisne acies errare profundo?
 Artibus et certas pelagi? jam consere bellum, 560
 Phocæicis medias rostris oppone cainas.
 Paruit, obliquas et præbuit hostibus alnos.
 Tunc quæcunque ratis tentavit rohora Bruti,
 Ictu victa suo, percussæ capta cohæsit. 564
 Ast alias manicaque ligant, teretesque catenæ,
 Sequæ tenent remis: tecto stetit æquore bellum
 Jam non excussis torquentur tela lacertis,
 Nec longinqua cadunt jaculato vulnera ferro:
 Miscunturque manus. Navali plurima bello
 Ensis agit. Stat quisque suæ de robore puppis
 Pronus in adversos ictus: multique pereunt 57
 In ratibus cedere suis. Cruor altus in undis
 Spumat, et obducto concresecunt sanguine fluctus.
 Et quas immisi taxerunt vincula ferri,
 Has prohibent jungi conserta cadavera puppēs.
 Semianimes alii vastum subiecit profundum, 576
 Hauseruntque suos permixtum sanguine pontum
 Hi luctantem animam lenta cum morte trabentes
 Fracturam subita ratium perire ruina
 Irrita tela suas peragunt in gurgite cades: 580
 Et quodcumque cadit frustrato pondere ferrum,
 Exceptum medius invenit vulnus in undis.
 Phocæicis Romana ratis vallata carinis,
 Robore ducto dextrum, lavamque tuetur 584
 Æquo Maite latus: cujus dum pugnat ab alia
 Puppe Tagus, Graiumque audax aplustre retentat,
 Terga simul pariter missis et pectora telis
 Transgredit. Medio concurret pectore ferrum,
 Et stetit incertus fluere quod vulnere sanguis, 589
 Donec utrasque simul laevis cruor expulsi hastas,
 Divisitque animam, sparsitque in vulnera letum
 Dirigit huc puppim miseri quoque dextra Telonis,
 Qua nullam melius pelago turbante, carinæ
 Audivere manum: nec lux est notior ulli
 Castina, seu Phœbum videat, seu cornua lunæ,
 Semper venturis componere carbasas ventis. 596
 Hic Latia iostio compagem ruperat alni:
 Pila sed in medium venerè tremantia pectus,
 Avertitque ratem morientis dextra magistri.
 Dum cupit in sociam Giareus eiumpere puppim,
 Excipit immisum suspensa per ilia ferrum, 601
 Affluxusque rati, telo retinente, pependit.
 Sani gemini fratres, fecundæ gloria matris,
 Quos eadem variis genuerunt viscer fati: 604
 (Discievit mores sæva viros: unumque relictum
 Agno, ut miser, sublato errore, parentes,
 Æternis causam lacrymis: tenet ille dolorem
 Semper, et amissum fratrem lugentibus offert.)
 Quorum alter mixtis obliquo pectine remis
 Ausus Romanæ Graia de puppe catinæ 610
 Injectare manum: sed tam gravis insuper ictus
 Ampulsi: illa tamen nix, quo predeat, hæsit,
 Dignique tenens strictis immortua nevis.
 Crevit in adversis virtus: plus nobilis ira 614
 Truncus habet: fortique instaurat prælia læva,
 Rapturusque suam procurrat in aquora dextram
 Hæc quoque cum toto manifestabscissa lacerto
 Jam clypeo telique carens, non conditur ima
 Puppe: sed expositus, fraternaque pectore nude
 Alma tegens, crebra confixus cuspidè persistat:
 Telaque multorum leto casura suorum 621
 Emerita jam morte tenet. Tum vulnere multo
 Effugientem animam lasso collegit in artus:
 Membraque contendit toto, quicumque manebat

Sanguine, et hostilem, defectis robore membris,
Insiluit, solo nociturus pondere, puppim. 626
Strage virum cumulatâ ratis, multoque cruore
Plena, per obliquum crebros latus accipit ictus.
At postquam ruptis pelagus compagibus hausit,
Ad summas repleta foras, desedit in undas, 630
Vicinum involvens contorto vortice pontum.
Æquora diacedunt mersa diducta carina,
Inque locum puppis cecidit mare. Multaque ponto
Præbuit illa dies varii miracula fati.

Ferreâ dum puppi rapidos manus inserit uncas,
Affixit Lycidam. Mersus foret ille profundo, 636
Sed prohibent socii, suspensaque crura retentant.
Scinditur avulsus: nec, sicut vulnere, sanguis
Emicuit lentus: rupta cadit undique venis,
Discursusque animæ diversa in membra meantis
Interceptus aquis. Nullus vita perempti 641
Est tanta dimissa via. Pars ultima trunci
Tradidit in letum vacuos vitalibus artus:
At tumidis qua pulmo jacet, qua viscera fervent,
Hæserunt ibi fata diu, luctataque multum 645
Ilac cum parte viri vix omnia membra tulerunt.

Dum nimium pugnae unius turba carinæ
Incumbit prono lateri, vacuumque relinquit,
Qua caret hoste, ratem: congesto pondere puppis
Versa, cava texit pelagus nautasque carina: 650
Brachia nec licuit vasto jactare profundo,
Sed clauso periere mari. Tunc unica diri
Conspecta est leti facies, cum forte natantem
Diversæ rostris juvenem fixere carinæ.
Discessit medium tam vastos pectus ad ictus:
Nec prohibere valent obrutis ossibus artus, 656
Qua minus æra sonent: eliso ventre per ora
Ejectat saniem permixtus viscere sanguis. [dunt,
Postquam inhihent remis puppes, ac rostra rece-
Disiectum in pelagus perfosso pectore corpus
Vulneribus transmisit aquas. Pars maxima turbæ
Naufraga, jactatis morti obcluctata lacertis,
Puppis ad auxilium sociæ concurrunt: at illi
Robora cum vetitis prensarent alius ulnis,
Notaretque ratis populo peritura recepto, 665
Impia turba super medios ferit ense lacertos:
Brachia linquentes Graia pendentiâ puppe,
A manibus cecidere suis: non amplius undæ
Sustinuere graves in summo gurgite trunco.
Jamque omni fuis nudato milite telis, 670
Invenit arma furor: remum contorsit in hostem
Alter: at hi tortum validis aplustre lacertis
Avulsasque rotant excusso remige sedes.
In pugnam fregere rates. Sidentia pectum
Corpora cæsa tenent, spolianteque cadavera ferro.
Multi inopes teli jaculum letale revulsum 676
Visceribus traxere suis, et vulnera læva
Oppressere manu, validos dum præbeant ictus
Sanguis, et hostilem cum torserit, exeat, hastam.

Nulla tamen plures hoc eddidit æquore clades,
Quam pelago diversa lues. Nam pinguibus ignis
Affixus lædis, et tecto sulfure vivax
Spargitur: at faciles præbere alimenta carinæ
Nunc pice, nunc liquida rapere incendia cera.
Nec flammæ superant undæ: sparsasque per
æquor 685

Jam ratibus fragmenta ferus sibi vindicat ignis.
Hic recipit fluctus, exstinguat ut æquore flammæ:
Ili, ne mergantur, tabulis ardentibus hærent.
Mille modos inter leti, mors una timori est 689
Qua cæpere mori. Nec cessat naufraga virtus.
Tela legunt dejecta mari, ratibusque ministrant:
Incertæque manus ictu languente per undas
Exercent. Nunc, rata datur si copia ferri,

Utuntur pelago. Sævus complectitur hostem
Hostis, et implicitis gaudent subsidere membris,
Mergentesque mori. Pugna fuit unus in illa 696
Eximius Phœceus animam servare sub undis,
Scrutarique fretum si quid mersisset arenis,
Et nimis affixos unci convellere morsus,
Adductum quoties non senserat ancora funem.
Hic ubi compressum penitus deduxerat hostem,
Victor et incolumis summus remeabat in undas:
Sed se per vacuos credit dum surgere fluctus,
Puppibus occurrit, tandemque sub æquore mansit
Ili super hostiles jecerunt brachia remos, 705
Et ratium tenere fugam. Non perdere letum
Maxima cura fuit. Multus sua vulnera puppi
Affixit moriens, et rostris abstulit ictus.

Stantem sublimi Tyrrhenum culmine præoræ
Lygdamus excussa Bale: ritis tortor habentæ 710
Glande petens, solido fregit cava tempora plumbo.
Sedibus expulsi, postquam cruor omnia rupit
Vincula, procumbunt oculi: stat lumine raptò
Attonitus, mortisque illas putat esse tenebras.
At postquam membris sensit constare vigorem,
Vos, ait, o socii, sicut tormenta solitis, 716
Me quoque mittendis rectum componite tela.
Egei quod superest animæ, Tyrrhene, per omnes
Bellorum casus. Ingentem militis usum
Hoc habet ex magna defunctum parte cadaver:
Viventis feriere loco. Sic fatus, in hostem 721
Cæca tela manu, sed non tamen irrita, mittit.
Excipit hæc juvenis generosi sanguinis Argus,
Qua jam non medius descendit in ilia venter,
Adjuvitque suo procumbens pondere ferrum.

Stabat diversa victæ jam parte carinæ 726
Infelix Argi genitor, (non ille juvenis
Tempore Phœaciis ulli cessurus in armis:
Victum ævo robor cecidit, fœsusque senecta
Exemplum, non miles erat) qui funere viso 730
Sæpe cadens longæ senior per transtra carinæ
Pervenit ad puppim, spirantesque invenit arus.
Non lacrymæ cecidere genis, non pectora tundit,
Distentus toto riguit æd corpore palmis. 734
Nox subit, atque oculos vastæ obduxere tenebræ,
Et miserum cernens agnoscere desinit Argum.
Ille caput labens, et jam languentia colla
Viso patre levat: vox fauces nulla solutas
Prosequitur: tacito tantum petit oscula vultu,
Invitatque pitris claudenda ad lumina dextram.
Ut torpore senex caruit, viresque cruentus 741
Cæpit habere dolor: Non perdam tempora, dixit,
A sævis permissa deis, jugulumque senilem
Confodiam. Veniam misero concede parenti,
Argæ, quod amplexus, extrema quod oscula fugi.
Nondum desinit calidus tua vulnera sanguis, 746
Semanibusque jaces, et adhuc potes esse super-
stes.

Sic fatus, quamvis capulum per viscera missi
Polluerat gladii, tamen alta sub æquora tendit
Præcipiti salu. Letum præcedere nati 751
Fes inantem animam morti non credidit uni.

Inclinant jam fata ducum: nec jam amplius an-
Belli casus erat: Graiæ pars maxima classis [ceps
Mergitur: ast alie mutato remige puppes
Victores vexere suos: navalia paucæ 755
Præcipiti tenere fuga. Quis in urbe parentum
Fletus erat! quantos matrum per littora placentus,
Conjux sæpe sui, confusus vultibus unda,
Credidit ora viri, Romanum amplexa cadaver:
Accensivere rogis miseri de corpore trunco 763
Certavere patres. At Brutus in æquore victor
Primus Cæsareis pelagi decus addidit armis.

LIBER QUARTUS.

At procul extremis terrarum Cæsar in oris
Martem sævus agit non multa cæde nocentem,
Maxima sed sati ducibus momenta daturum
Jure pari rector castris Afranius illis
Ac Petreius erat: concordia duxit in æquas 5
Imperium commune vices, tutelaque valli
Pervigil æterno parat custodia signo.
His præter Latias acies erat impiger Astur,
Vectonesque leves, profugique a gente vetusta
Gallorum Celtæ miscentes nomen Iberis. 10
Colle tumet modico, lenique excrevit in altum
Pingue solum tumulo: super hunc fundata vetusta
Surgit Iberda manu: placidis prælabitur undis
Hesperios inter Sicoria non ultimus amnes,
Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu, 15
Ibernas passurus aquas. At proxima rupes
Signa tenet Magni: nec Cæsar colle minore
Castra levat: medius dirimit tentoria gurgis.
Explicat hinc tellus campos effusa patentes,
Vix oculo prendente modum, camposque coarctet
Cinga rapax, vetitus fluctus et littora cursu 21
Oceanî pepulisse suo: nam gurgite mixto,
Qui præstat terris, aufert tibi nomen Iberus.
Prima dies belli cessavit Marte cruento, 24
Spectandasque ducum vires, numerosaque signa
Exposuit: pignit aceleris: pudor arma furentum
Constituit: patriæque et ruptis legibus unum
Donavere diem. Prono cum Cæsar Olympo
In noctem subita circumdedit agmina fossa,
Dum primæ præstant acies, hostemque fefellit,
Et prope consertis obdixit castra manipuli. 31
Luce nova collem subito conscendere cursu,
Qui medius tutam castris dirimebat Iberdam,
Imperat: huc hostem pariter terrorque, pudorque
Impulit: et rapti tumulum prior agmine cepit.
His virtus, ferrumque locum promittit: at illis
Ipse locus. Miles rupes oneratus in altis
Nititur: adversoque acies in monte supina
Hæret, et in tergum casura umbone sequentia
Erigitur. Nulli telum vibrare vacabat, 40
Dum labat, et fixo firmat vestigia pilo, [licto
Dum scopulos, stirpesque tenent, atque hoste re-
cædunt ense viam. Vidit lapsura ruina
Agmina dux, equitemque jubet succedere bello,
Munitumque latus lævo præducere gyro. 45
Sic pedes ex facili, nulloque urgente receptus,
Irritus, et victor subducto Marte pendit.
Hactenus armorum discrimina. Cætera bello
Fata dedit variis incertis motibus aer.
Pigro bruma gelu, sicciæque Aquilonibus hærens,
Æthere constricto pluvias in nube tenebat. 51
Urebant montana nives, campoque jacentes
Non duraturæ conspecto sole pruina:
Atque omnia propior mergenti sidera cælo
Aruerat tellus hiberno dura sereno. 56
Sed postquam vernus calidum Titana recepit
Sidera respiciens delapsæ portitor Helles,
Atque iterum æquatis ad justæ pondera Libræ
Temporibus vicere dies: tunc, sole relicto,
Cynthia quo primum cornu dubitanda refulsit, 60
Exclusit Boream, flammæque accepit ab Euro.
Ille suo nubes quascunque invenit in axe,
Torpit in occiduum Nabateis flatibus orbem.

Et quas sentit Arabs, et quas Gangetica tellus
Exhalat nebulas, quicquid concresecere primus
Sol patitur, quicquid cæli fuscator Eoi 66
Impulerat Corus, quicquid defenderat Indos.
Incendere diem nubes oriente remotæ,
Nec medio potuere graves incumbere mundo,
Sed nimbos rapuere fuga. Vacat imbribus Arctos
Et Notus; in solam Calpen fluit humidus aer. 71
Iis ubi jam Zephyri fines, et summus Olympi
Cordo tenet Tethyn, vetitæ transcurrere densos
Involvere globos, congestumque aeris atrî 74
Vix recipit spatium, quod separat æthere terram.
Jamque polo pressæ largos dansantur in imbres,
Spissatæque fluunt: nec servant fulmina flammæ
Quamvis crebra micent: exstinguit fulgura nim-
bus.
Iinc imperfecto complectitur aera gyro
Arcus, vix ulla variatus luce colorem, 80
Oceanumque bibi, raptosque ad nubila fluctus
Pertulit, et cælo defusum reddidit æquor.
Jamque Pyrenææ, quas nunquam solvere Titan
Evaluit, fluxæ nives, fiactoque niadesunt
Saxa gelu. Tum, quæ solitis e fontibus exiit, 85
Non habet unda vias: tam largas alveus omnis
A ripis accepit aquas. Jam naufraga campo
Cæsaris arma natant, impulsæque gurgite multo
Castra labant: alio restagnant flumina vallo.
Non pecorum raptus faciles: non pabula merai
Ulla ferunt sulci: tectarum errore viarum 91
Fallitur occultos sparsus populorum in agros.
Jamque comes semper magnorum prima malo
rum
Sæva fames aderat: nulloque obsessus ab hoste
Miles eget, toto censu non prodigus emit 95
Exiguam Cererem. Pro lucris pallida tabes!
Non deest prolato jejunos venditor auro.
Jam tumuli collesque latent: jam flumina cuncta
Condidit unda palus, vastaque voragine mersit.
Absorpsit penitus rupes, ac tecta ferarum 100
Detulit, atque ipsas hausit: subitiques frementes
Vorticibus contorsit equos, et repulit æstus
Fortior Oceani: nec Phœbum surgere sentit
Nox subtexta polo: rerum discrimina miscet
Deformis cæli facies, junctæque tenebræ. 105
Sic mundi pars ima jacet, quam zona nivalis
Perpetuæque premunt hyemes: non sidera cælo
Ulla videt, sterili non quicquam frigore gignit,
Sed glacie medios signorum temperat ignes.
Sic, o summe parens mundi, sic sorte secunda
Æquorei rector facias, Neptune, tridentis: 111
Et tu perpetuis impendas aera nimbi;
Tu remeare vetes quoscunque emiseric æstus.
Non habeant amnes declivem ad littora cursum,
Sed pelagi referantur aquis: concussæque tellus
Laxet iter fluviis: hos campos Rhenus inundet,
Hos Rhodanus: vastos obliquent flumina fontes.
Rhiphæas huc solve nives, huc stagna lacusque,
Et pigras, ubicunque jacent, effunde paludes:
Et miseras bellis civilibus eripe terras. 120
Sed parvo Fortuna viri contenta pavore,
Plena redit, solitoque magis favere secundi,
Et veniam meruere dei. Jam clarior aer,
Et par Phœbus aquis, densas in vellera nubes

Sparserat, et noctes ventura luce rubebant: 135
 Serratoque loco rerum discessit ab astris
 Humor, et ima petit, quicquid pendebat aquarum
 Tollere sylva comas, stagnis emergere colles
 Incipiunt, visoque die durescere valles 136

Utiq; habuit ripas Sicoris, camposque reliquit
 Primum cina salix madefacto vimine parvam
 Texitur in puppim, cæsoque inducta juvenco
 Vectoris patiens tumidum superenatat amnem.
 Sic Venetus stagnante Pado, fusoque Britannus
 Navigat Oceano: sic, cum tenet omnia Nilus,
 Conseritur bibula Memphis cymba papyro. 136

His ratibus trajecta manus festinat utrinque.
 Succisum curvare nemus: fluviiq; ferocis
 Incrempta timens, non primis robora ripis
 Imposuit: medios pontem distendit in agros. 137
 Ac ne quid Sicoris repetitis audeat undis,
 Spargitur in sulcos, et scisso gurgite rivis
 Dat pœnas majoris aquæ. Postquam omnia fatis
 Cæsaris ire videt, celsum Petrius Ilerdam
 Decegit: et noti diffusis viribus orbis, 145
 Indomitos quærit populos, et semper in arma
 Martis amore ferocis, et tendit in ultima mundi.
 Nudatos Cæsar colles, deseratque castra
 Conspiciens, capere arma jubet: nec quærere
 pontem,

Nec vada, sed duris fluvium superare lacertis. 150
 Paretor: rapuitque ruens in prælia miles,
 Quod fugiens timuisset, iter. Mox uda receptis
 Membra sovent armis, gelidosque a gurgite cursu
 Restituunt artus, donec decreveret umbra 151
 In medium surgente die. Jamque agmina summa
 Carpit eques, dubitque fugæ pugnaeque tenentur.

Attollunt campo geminae juga saxea rupes
 Valle cavæ media: tellus hinc ardua celsos
 Continuat colles: tutæ quos inter opaco
 Anfractu latere viæ: quibus hoste potito 160
 Faucibus, emitti terribem in devia Martem,
 Inque feras gentes Cassat videt. Ie sine ullo
 Ordine, ait, raptumque fuga convertite bellum,
 Et faciæ pugnae, vultusque inferte minaces:
 Nec liceat pavidis ignava occumbere morte 165
 Excipiant recto fugientes pectore ferrum.

Dixit: et ad montes tendentem prævenit hostem.
 Illic exiguo paulum distantia vallo
 Castra locant. Postquam spatio languentia nullo
 Mutua conspicuos habuerunt lumina vultus, 170
 Et fratres, natoque suos videre, patresque;
 Deprensam est civile nefas. Tenuere parumper
 Ora metu: tantum nutu, motoque salutant
 Ense suos. Mox ut stimulis majoribus ardens
 Rupit amor leges, audent transcendere vallum 175
 Miles, in amplexus effusas tendere palmas.
 Hospitis ille ciet nomen, vocat ille propinquum.
 Admonet hunc studiis consors puerilibus ætas:
 Nec Romanus erat, qui non agnoscerat hostem.
 Arma rigant lacrymis, singulibus oscula rumpunt. 180

Et quamvis nullo maculatus sanguine miles,
 Quæ potuit fecisse, timet. Quid pecto a pulsas?
 Quid, vesane, gemis? fletus quid fundis inanæ?
 Nec te sponte tua sceleri parere fateris?

Usque adeone times, quem tu facis ipse timendum?
 Cassica del bello; sævos tu negliges cantus: 186
 Signa ferat; cessa: jam jam civilis Erinny
 Concidet, et Cæsar generum privatus amabit.
 Nunc adeo, æterno complectens omnia nexu,
 O rerum, mixtique salus Concordia mundi, 190
 Et sacer orbis amor, magnum nunc æcula nostra
 Venturi discrimen habent. Periere latebræ

Tot scelereum. populi venia est excepta nocenti.
 Agnovere suos. Pro namque fata iniuriæ
 Exigua requie tantas augentia clades! 194

Pax erat, et miles castris permixtus utrique
 Errabat: duro concordēs cepitè mēnas
 Instituunt, et permixto libamina Baccho.
 Gramine luxure foci: junctoque cubili
 Extrahit insonnes bellorum fabula noctes: 200
 Quo primum steterint campo, qua lancea dextra
 Exierit. Dum, quæ gesserunt fortia, jactant,
 Et dum multa negant, quod solum fata petebant,
 Est miseris renovata fides, atque omne futurum
 Crevit amore nefas. Nam postquam fœdera pacis
 Cognita Petreio, seque, et sua tradita venum 206
 Castra videt, famulas scelerala ad prælia dextras
 Excitat, atque hostes turba stipatus inermes
 Præcipitat castris, junctosque amplexibus ense
 Separat, et multo disturbat sanguine pacem. 210

Addidit ira ferocis moturas prælia voces:
 Immemor a patria, signorum oblite tuorum,
 Non potes hoc causæ, miles, præstare senatus,
 Assertor victo redeas ut Cæsare: certe, 214
 Ut vincare fluat. Dum ferrum, incertaque fata,
 Quicquid pates multo non deerit vulnere sanguis,
 bitis ad dominum? damnataque signa feretis?
 Itque habet famulos nullo discrimine Cæsar
 Memorandus erit? ducibus quoque vita petenda est?
 Nunquam nostra salus pretium mercesque ne-
 fandiæ 220

Proditoris erit: non hoc civilia bella,
 Ut vivamus, agunt. Trahimur sub nomine pacis.
 Non chalybcm gentes penitus fugiente metallo
 Eruerent, nulli vallarent oppida muri,
 Non sonipes in bella ferocis, non iret in æquor 225
 Irrigerae classis pelago sparsura carinas,
 i bene libertas unquam pro pace daretur.
 Iustus nempe meos scelere jurata nefando
 Sacramenta tenent: at vobis vilior hoc est

a fides, quod pro causa pugnabit æqua.
 Sed veniam sperare licet. Pro dira pudoris 231
 Fune! nunc toto fatorum ignarus in orbe,
 Magne, paræ acies, mundique extrema tenentes
 Sollicitas reges, cum forsitan fœdere nostro 234
 Jam tibi sit promissa salus. Sic fati, et omnes
 Concussit mentes, scelerumque reduxit amorem.

Sic ubi desuetæ sylvis in carcere clauso
 Mansuere feræ, et vultus posuere minaces,
 Itque hominem didicere pati: si torrida parvus
 /enit in ora cruor, redeunt rabiesque furorque,
 Admonitæque tument gustato sanguine fauces:
 Tervet, et a trepido vix abstinet ira magistro.
 tur in omne nefas: et quæ Fortuna deorum
 nvidia cæca bellorum in nocte tulisset,
 Ecce nostra Fides: inter mensæque torosque, 245
 Quæ modo complexu foverunt pectora, cadunt

Et quamvis primo ferrum strinxere gementes
 It dextre iusti gladius dissuasor adhaesit,
 dum ferunt, odere suos, animosque labantes
 Confirmant ictu. Fervent jam castra tumultu, 250
 Et scelereum turba: rapiuntur colla parentum.
 Et velut occulum pereat scelus, omnia monstrata
 n faciem posuere ducum: juvat esse nocentes

Tu, Cæsar, quamvis spoliatus milite multo,
 Ignoscis superos: neque enim tibi major in arvis
 Emathis fortuna fuit, nec Phocidos undis 256
 Massilie, Phario nec tantum est æquore gestum
 Hoc aequidem solo civilis crimine belli
 Dux causæ melioris eris. Polluta nefanda 259
 gmina cæde duces junctis committere castris
 Ion audent, atque ad mœnia rursus Ilerdæ

Intendere fugam. Campos eques obviis omnes
Abtulit, et siccis inclusit collibus hostem.
Tunc inopes undæ prærupta cingere fossa
Cæsar avert, nec castra pati contingere ripas, 265
Aut circum largos curvari brachia fontes.

Ut leti videre viam, conversus in iram
Præcipitem timor est. Miles non utile clausis
Auxilium mactavit equos : tandemque coactus
Spe posita damnare fugam, casurus in hostes 270
Fertur. Ut effuso Cæsar decurrere passu
Vidit, et ad certam devotos tendere mortem :
Tela tene jam, miles, ait, ferumque ructi
Subrahe : non ullo consistet mihi sanguine bellum :
Vincitur haud gratis, jugulo qui provocat hostem.
En sibi vilis adest invisæ luce juvenus, 276
J m damno peritura meo : non sentiet ictus ;
Incumbet gladiis, gaudebit sanguine fuso.
Deserat hic fervor mentes, cadat impetus amens,
Perdant velle mori. Sic deflagrare minaces 280
Incassum, et vetito passus languescere bello,
Substituit merso dum nox sua lumina Phœbo.
Inde ubi nulla data est miscendæ copia mortis,
Paulatim cadit ira ferox, mentesque tepescunt.
Saucia majores animos ut pectora gestant, 285
Dum dolor est, ictusque recens, et mobile nervis
Conamen calidus præbet cruori, ossaque nondum
Adduxere cutem : si conscius ensis adacti
Stat victor, tenuitque manus, tum frigidus artus
Alligat, atque animum subducto roboe torpor,
Postquam sicca rigens adstinxit vulnera sanguis.

Jamque inopes unde : primum tellure refossa
Occultos latices, abstrusaque flumina quærunt :
Nec solum rastris, durisque ligonibus arva,
Sed gladiis fodere suis : puteusque cavati 295
Montis ad irrigui præmitur fastigia campi.
Non se tam penitus, tam longe luce relicta
Merserit Assyrii scrutator pallidus auri.
Non tamen aut tectis sonuerunt cursibus amnes,
Aut micere novi percusso punice fontes : 300
Antra nec exigui stillant sudantis rore,
Aut impulsa levi turbatur glareæ vena.
Tunc exhausta super multo sudore juvenus
Extrahitur, duris silicem lassata metallis.
Quoque minus possent siccos tolerare vapores,
Quæsitæ fecistis aquæ. Nec languida fessi 306
Corpora sua entant epulis, mensasque perosi
Auxilium fecere famem. Si mollius arum
Prodidit humorem, pingues manus utique glebas
Exprimit ora super. Nigro si turbida limo 310
Colluvies immota jacet, cadit omnis in haustus
Certam obscænos miles, moriensque recepti,
Quas nollet victurus, aquas : ritumque ferarum
Distentas siccant pecudes, et lacte negato
Sordidus exhausto sorbetur ab ubere sanguis. 315
Tunc herbas, frondesque terunt, et rore madentes
Distingunt ramos : et si quos palmitum cudo,
Arboris aut tenera succos pressere medulla.

O fortunati, fugiens quos barbarus hostis
Fontibus immixto stravit per rura veneno. 320
Hos licet in fluvios saniem, tabemque ferarum,
Pallida Dictæis, Cæsar, nascentia saxis
Infundas aconita palam, Romana juvenus
Non decepta bibet. Torrentur viscera flamma,
Oraque sicca rigent squamosis aspera lingua. 325
Jam marcent venæ, nulloque humore rigatus
Aeris alternos angustat pulmo meatus,
Rescissosque nocent suspiria dura pulato.
Pendant ora siti, nocturnumque aera captant.
Espectant imbres, quorum modo cuncta natant
bant 330

Impulso, et siccis vultus in nubibus hærent.
Quoque magis miseros undæ jejunia solvant,
Non super arentem Meroen, Cancricque sub axe,
Qua nudi Garamantes arant, sedere : sed inter
Stagnantem Sicorim, et rapidum deprensus Ibe-
rum 325

Spectat vicinis sitiens exercitus amnes.

Jam domiti cessare duces, pacisque petendæ
Auctor damnatis supplex Afranius armis,
Sennianimes in castra tahens hostilia turmas,
Victoris stetit ante pedes. Servata precanti 340
Majestas, non fracta malis, intente priorem
Fortunam casusque novos, gerit omnia victi,
Sed ducis, et veniam securo pectore poscit.

Si me degeneri stravissent fata sub hoste,
Non deerat fortis rapiendo dextera leto : 345
At nunc sola mihi est orandæ causa salutis,
Dignum donanda, Cæsar, te credere vita.
Non partis studiis agimur, nec ausimus arma
Consiliis minime tuis. Nos denique bellum
Invenit civile duces : causæque priori, 350
Dum potuit servata fides : nil fata moramur.
Triadimus Hesperias gentes, aperimus Eoas,
Securumque orbis patimur post terga relictæ
Nec cruori effusus campis tibi bella peregit,
Nec ferrum, lassæque manus. Hoc hostibus
unum, 355

Quod vincas, ignosce tuis. Nec magna petuntur.
Otia des fessis, vitam patriis inermem
Degere, quam tribuis : campis piostrata jacere
Agmina nostra putes : nec enim felicibus armis
Miseri damnata decet, partemque triumphæ 360
Captos ferre tui : turba hæc sua fata peregit.
Hoc petimus, victos ne tecum vincere cogas.

Dixerat : at facilis Cæsar vultuque serenus
Flectitur, atque usum belli pœnamque remittit.
Ut primum justæ placuerunt fœdera pacis, 365
Incustoditos decurrit miles ad amnes ;
Incumbit tipis, permixtaque flumina turbat.
Continuus multis subitarum tractus aquarum
Aëta non passus vacuis discurrere venis, 369
Aictavit clausitque animam : nec fervida pestis
Cedit adhuc ; sed morbus egens jam gurgite plenæ
Visceribus sibi poscit aquas. Mox robora nervis,
Et vires redire viris. O prodiga rerum
Luxuries, nunquam parvo contenta paratu,
Et quæsitum terra pelagoque ciborum 375
Ambitiosa fames, et lautæ gloria mensæ,
Discite, quam parvo liceat producere vitam,
Et quantum natura petat. Non erigit ægros
Nobilis ignoto diffusos consule Bacchus : 379
Non auro murrinæque bibunt : sed gurgite puro
Vita redit. Satis est populus fluviusque Ceresque
Heu miseri, qui bella gerunt. Tunc arma re-
linquens

Victori miles, spoliato pectore tutus
Innocuusque suas curarum liber in urbes
Spargitur. O quantum donata pace potitos 385
Excussis unquam ferrum vibrasse lucertis
Prænituit, tolerasse sitim, frustra que rogasse
Prospera bella deos. Nempe usis Marte secundo
Tot dubiæ restant acies, tot in orbe labores :
Ut nunquam fortuna labet successibus anceps, 390
Vincendum toties : terras fundendus in omnes
Est cruor, et Cæsar per tot sua fata sequendus.
Felix, qui potuit mundi nutante ruina,
Quo jaceat jam scire loco. Non prælia fessos
Ulla vocant, certos non rumpunt classica somnos.
Jam conjux, natiqne rudes, et sordida tecta, 396
Et non deductos recipit sua terra colonos.

Hoc quoque securis oneris fortuna remisit,
Sollicitus menti quod abest favor: ille salutis
Est auctor, dux ille fuit. Sic prælia soli 400
Felicis nullo spectant civilia voto.

Non eadem belli totum fortuna per orbem
Constitit: in partes aliquid sed Cæsaris ausa est,
Qua maris Adriaci longas ferit unda Salonas,
Et tepidum in molles Zephyros excurrit Iader. 405
Illic bellaci confusus gente Curetum,
Quos alit Adriaco tellus circumflua ponto,
Clauditur extrema residens Antonius ora,
Cautus ab incursu belli, si sola recedat, 409
Expugnat quæ tuta, fames. Non pabula tellus
Pasceendis submittit equis, non proserit ullam
Flava Ceres segetem: spoliabat gramine campum
Miles, et attonso miseris jam dentibus arvo
Castrorum siccas de cespite vulerat herbas.
Ut primum adversæ socios in litore terræ 415
Et Basilum videre ducem, nova furta per æquor
Exquisita fugæ: neque enim de more carinas
Extendunt, puppesque levant, sed firma gerendis
Molibus insolito contextunt robora ductu.
Nauque ratem vacuæ sustentant undique cuppæ,
Quarum porrectis series constricta catenis 421
Ordinibus geminis obliquas excipit alnos.
Nec gerit expositum telis in fronte patenti
Remigium: sed quod trabibus circumdedit æquor,
Hoc ferit, et taciti præbet miracula cursus, 425
Quod nec vela ferat, nec apertas verberet undas.
Tunc freta servantur, dum se declivibus undis
Æstus agat, refluxoque mari nudentur arenæ:
Jamque relabenti crescebant littora ponto;
Missa ratia prono defertur lapsa profundo, 430
Et geminæ comites. Cunctas super ardua turris
Eminet, et tremulis tabulata minantia pinnis.
Noluit Illyricæ custos Octavium undæ
Confestim tentare ratem, celeresque carinas
Continuit, cursu crescat dum præda secundo: 435
Et temere ingressos repetendum invitat ad æquor
Pace maris. Sic dum pavidos formidine cervos
Claudat odoratis metuentes aera pennæ,
Aut dum dispositis attollat retia variis
Venator, tenet ora levis clamosa Molossi; 440
Spartanos, Cretasque ligat: nec creditur ulli
Sylvæ cani, nisi qui presso vestigia rostro
Colligit, et præda nescit latrare repta,
Contentus tremulo monstrasse cubilia loro. 444
Nec mora: complentur moles, avidæque petitis
Insula deseritur ratibus, quo tempore primas
Impulit ad noctem jam lux extrema tenebras.
At Pompeianus fraudes innectere ponto
Antiqua patat arte Cilix, passuque vacare
Summa freti, medio suspendit vincula ponto, 450
Et laxas fluitare sinit, religatque catenas
Rupis ab Illyricæ scopulis. Nec prima, nec illa
Quæ sequitur, tardata ratis: sed tertia moles
Hæsit, et ad cautus adducto fune secuta est. 454
Impendent cava saxa mari, ruituraque semper
Stat (mirum) moles, et sylvis æquor inumbrat.
Huc fractas Aquilone rates, submersaque pontus
Corpora sæpe tulit, cæcisque abscondit in antris:
Restituit rupes tectum mare, cumque cavernæ
Evomere fretum, contorti vorticis undæ 460
Tauromenitanam vincunt fervore Charybdim.
Hic Opiterginis moles onerata colonis
Constitit: hanc omni puppes statione solutæ
Circueunt: alii rupes ac littora complent.
Vulteius tacitas sensit sui gurgite fraudes, 465
(Dux erat ille ratia) frustra qui vincula ferro
Rumpere conatus, poscit spe prælia nulla,

Incertus qua terga daret, qua pectora bello.
Hoc tamen in casu, quantum deprensa valebat,
Effecit virtus: inter tot millia captæ 470
Circumfusa rati, et plenam vix inde cohortem,
Pugna fuit, non longaquidem: nam condidit atræ
Nox lucem dubiam, pacemque habuere tenebræ.
Tunc sic attonitam, venturaque fata paventem
Rexit magnanimita Vulteius voce cohortem: 475
Libera non ultra parva quam nocte juventus,
Consulte extremis angusto in tempore rebus.
Vita brevis nulli superest, qui tempus in illa
Quærendæ sibi mortis habet: nec gloria leti
Inferior, juvenes, admoto occurrere fato. 480
Omnibus incerto venturæ tempore vitæ
Par animi laus est, et quos speraveris annos
Perdere, et extremæ momentum abruptum lucis,
Accersas dum fata manu. Non cogitur ullus
Velle mori. Fuga nulla patet: stant undique 485
nostris
Intenti cives jugulis. Decernite letum, [est.
Et metus hinc absit: cupias quodcumque necesse
Non tamen in cæca bellorum nube cadendum est,
Ut cum permixtis acies sua tela tenebris 489
Involvunt. Conserta jacent cum corpora campo,
In medium mors omnis abiit, perit obruta virtus.
Nos in conspicua sociis hostique carina
Constituere dei. Præbebunt æquora testes,
Præbebunt terræ, summis dabit insula saxis.
Spectabant geminæ diverso e littore partes. 495
Nescio quod nostris magnum et memorabile fati
Exemplum, Fortuna, paras. Quæcumque per
ærum.
Exhibuit monimenta fides, servataque ferro
Militiæ pietas, transitit nostra juvenus. 499
Namque suis pro te gladiis incumbere, Cæsar,
Esse parum scimus: sed non majora supersunt
Obsessis, tanti quæ pignora demus amoris.
Abscindit nostræ multum sors invida laudi,
Quod non cum senibus capti natisque tenemur.
Indomitos sciat esse viros, timeatque furentes 505
Et mortii faciles animos, et gaudeat hostis
Non plures hæsisse rates. Tentare parabant
Fœderibus, turpique volent corrumpere vita.
O utinam, quo plus habeat mors unica famæ,
Promittant veniam, jubeant sperare salutem! 510
Ne nos, cum calido fodiemus viscera ferro,
Desperasse putent. Magna virtute merendum est,
Cæsar ut, amissis inter tot millia paucis, [sum,
Hoc damnum clademque vocet. Dent fata reces-
Emittantque licet, vitare instantia nolim. 515
Projeci vitam, comites, totusque futuræ
Mortis agor stimulus: furor est. Agnoscere solis
Permissum est, quos jam tangit vicinia fati,
Victurosque dei celant, ut vivere durent,
Felix esse mori. Sic cunctas sustulit ardor 520
Nobilium mentes juvenum: cum sidera celi,
Ante ducis voces, oculis lumentibus omnes
Aspicerent, flexoque Ursæ temone paverent.
Idem, cum fortes animos præcepta subissent,
Optavere diem. Nec ægnis mergere ponto 525
Tunc erat astra polus: nam sol Lædæa tenebat
Sidera, vicino cum lux altissima Cancro est:
Nox tum Thessalicas urgebat parva sagittas.
Detegit orta dies stantes in rupibus Iatros,
Pugnacesque mari Graia cum classe Liburnos.
Tentavere prius suspensio vincere bello 531
Fœderibus, fieret capsis si dulcior ipæ
Mortis vita mora. Stabat devota juvenus
Damnata jam luce ferox, securaque pugna
Promisso sibi fine manu: nullique tumultus 535

Excussere viris mentes ad summa paratas :
 Innumerasque simul pauci terraque marique
 Sustinuere manus : tanta est fiducia mortis.
 Utque satis bello visum est fluxisse cruoris,
 Versus ab hoste furor : primus dux ipse carinæ
 Vulteius jugulo poscens jam fata relecto, 541
 Equis, ait, juvenem est, cuius sit dextra cruore
 Digna meo, certa que fide per vulnera nostra
 Festetur se velle mori ? nec plura locuto
 Viscera non unus jamdudum transigit ensis. 545
 Collaudat cunctos : sed eum, cui vulnera prima
 Debebat, grato moriens interfecit ictu.
 Concurrunt alii, totumque in partibus unis
 Bellorum fecere nefas. Sic semine Cadmi
 Emicuit Diræa cohors, ceciditque suorum 550
 Vulneribus, dirum Thebanis fratribus omen :
 Phasidos et campis insomni dente creati
 Terrigenæ, missa magis e cantibus ira,
 Cognato tantos implerunt sanguine sulcos : 554
 Ipsaque, inexpertus quod primum fecerat herbis,
 Exavit Medea nefas. Sic mutua pacti [orum
 Fata cadunt juvenes : minimumque in morte vi-
 Mora virtutis habet. pariter steinunique ca-
 duntque
 Vulnere letali : nec quemquam dextra fefellit,
 Cum feriat moriente manu. Nec vulnus adactis
 Debetur gladiis : percussus est pectore ferrum,
 Et jugulis pressere manum. Cum sorte cruenta
 Fratribus incurrant fratres, natusque parenti :
 Haud trepidante tamen toto cum pondere dextra
 Exegere enses. Pietas ferientibus una, 565
 Non repetisse, fuit. Jam latis viscera lapsa
 Semianimes traxere foris, multumque cruoris
 Infudere mari. Despectam cernere lucem,
 Victoresque suos vultu spectare superbo,
 Et mortem sentire juvat. Jam strage cruenta 570
 Conspicitur cumulatæ ratis : bustisque remittunt
 Corpora victores, ducibus mirantibus, ulli
 Esse ducem tanti. Nullam majore locuta est
 Ore ratem totum discurrens fama per orbem.
 Non tamen ignavæ post hæc exempla virorum
 Percipient gentes, quam sit non ardua virtus 576
 Servitium fugisse manu : sed regna timeantur
 Os ferrum, et ævis libertas uritur armis :
 Ignoratæ datas, ne quisquam serviat, enses.
 Mors, utinam pavidos vitæ subducere nolles, 580
 Sed virtus te sola daret ! Non signior illo
 Marte fuit, qui tunc Libycis exarsit in arvis.
 Namque rates audax Lilybæo littore solvit
 Curio : nec forti velis aquilone recepto,
 Inter semirutas magnæ Carthaginis arces 585
 Et Clupeam tenuit stationis litorea notæ :
 Primaque castra locat cano procul æquore, qua se
 Bagrada lentus agit siccæ sulcator arenæ.
 Inde petit tumulos, exesasque undique rupes,
 Antæi quæ regna vocat non vana vetustas. 590
 Nominis antiqui cupientem noscere causas,
 Cognita per multos docuit rudis incola patres.
 Nondum post genitos Tellus effeta gigantes,
 Terribilem Libycis partum concepit in antris
 Nec tam justa fuit terrarum gloria Typhon, 595
 Aut Tityos, Briareusque ferox : cæloque pe-
 percit
 Quod non Phlegræis Antæum sustulit arvis.
 Hoc quoque tam vastas cumulavit munere vires
 Terra sui fetus, quod, cum tetigere parentem,
 Jam defecta vigent renovato robore membra. 600
 Hæc illi spelunca domus : latuisse sub alta
 Ripe ferunt, epulas raptos habuisse leones.
 Ad somnos non terga feræ præbere cubile

Assuerunt, non sylvæ torum : viresque resumit
 In nuda tellure jacens. Periere coloni 605
 Arvorum Libyes : pereunt, quos appulit æquor.
 Auxilioque diu virtus non usa cadendi,
 Terræ spernit opes : invictus robore cunctis,
 Quamvis staret, erat. Tandem vulgata cruenti
 Fama mali terras monstros æquorque levante
 Magnanimum Alciden Libycas excivit in oras.
 Ille Cleonæi projecit terga leonis.
 Antæus Libyci. Perfudit membra liquore
 Hospes, Olympiæ sævato more palæs ræ.
 Ille parum fidens pedibus contingere matrem, 615
 Auxilium membris calidas infudit arenas
 Conseruere manus, et multo brachia nexu.
 Colla diu gravibus frustra tentata lacertis :
 Immotumque caput fixa cum fronte tenetur.
 Miranturque habuisse parum. Nec viribus uti
 Alcides primo voluit certamine totis, 621
 Exhaustique virum : quod treber anhelitus illi
 Prodidit, et gelidus fesso de corpore sudor.
 Tunc cervix lassata quati : tunc pectore pectus
 Urgeri : tunc obliqua percussa labare 625
 Crura manu. Jam terga viri cedentia victor
 Alligat, et medium compressis ilibus arctat,
 Inguinaque insertis pedibus distendit, et omnem
 Explicuit per membra virum. Rapti arida tellus
 Sudorem : calido complentur sanguine venæ :
 Intumescere tori, totosque indurunt artus, 631
 Herculeosque novo laxavit corpore nodos.
 Constitit Alcides stupefactus robore tanto
 Nec sic Inachii, quamvis rudis cset, in undis
 Defectam timuit reparatis anguibus hydram.
 Confligere pares, telluris viribus ille, 636
 Ille suis. Nunquam sævæ sperare novæ
 Plus licuit. Videt exhaustos sudoribus artus,
 Cervicemque viri, siccam cum ferret Olympum.
 Utque iterum fessis injectis brachia membris, 640
 Non expectatis Antæus viribus hostis,
 Sponte cadit, majorque accepto robore surgit
 Quisquis inest terris, in fessos spiritus artus
 Egerit : tellusque viri luctante laborat.
 Ut tandem auxilium tactæ prodesse parentis 645
 Alcides sensit : standum est tibi, dixit, et ultra
 Non credere solo, sternique vetabere terra :
 Hæcibus pressis intra mea pectora membris
 Huc, Antæe, cades. Sic fatus, sustulit alie
 Nitentem in terras juvenem. Morientis in artus
 Non potuit nati Tellus submittere vires. 651
 Alcides medium tenuit. Jam pectora pigro
 Stricta gelu, terrisque diu non credidit hostem
 Hinc ævi veteris custos, famosa vetustas
 Miratrixque sui, signavit nomine terras. 655
 Sed majora dedit cognomina collibus istis,
 Pænum qui Latius revocavit ab arcibus hostem
 Scipio. Nam sedes Libycæ tellure potio
 Hæc fuit. En veteris cernis vestigia valli.
 Romana hos primum tenuit victoria campos. 660
 Curio lætatus, tanquam fortuna locorum
 Bella gerat, servetque ducum sibi fata priorum,
 Felici non fausta loco tentoria ponens,
 Indulsit castris, et collibus abstulit omen,
 Sollicitatque feros non æquis viribus hostes. 665
 Omnis Romanis quæ cesserat Africa signis,
 Tunc Vari sub jure fuit : qui robore quanquam
 Confusus Latio, regis tamen undique vires
 Excivit Libycas gentes, extremaque mundi
 Signa suum comitata Jubam. Non fuisit ulli 670
 Terra fuit domino : qua sunt longissima regna,
 Cardine ab occiduo vicinis Gadibus Atlas
 Terminat : a medio confinis Syrtibus Ammon.

At qua lata jacet, vasti plaga fervida regni
 Distinet Oceanum, zonaeque exusta calentis 675
 Sufficiunt spatio, populi tot castra sequuntur,
 Autioles, Numidaeque vagi, semperque paratus
 Inculto Gætulus equo : tum concolor Indo
 Maurus, inops Naamon, misti Garamante perusto
 Marmaridae volucres, aequaturusque sagittas 680
 Medorum, tremulum cuni torsit missile, Mazax :
 Et gens quæ nudo residens Massylia dorso
 Ora levi flectit frenorum nescia virga :
 Et solitus vacuis errare mapalibus Afer
 Venator, ferrique simul fiducia non est, 685
 Vestibus iratos laxis operire leones.

Nec solum studiis civilibus arma parabat,
 Privata sed bella dabat Juba concitus iræ.
 Hunc quoque, quo superos humanaque polluit
 anno,

Lege tributaria solio depellere avorum 690
 Curio tentarat, Libyamque auferre tyranno,
 Dum regnum te, Roma, facit. Memor ille doloris
 Hoc bellum sceptri fructum putat esse retenti.
 Hac igitur regis trepidat jam Curio fama,
 Et quod Cæsareis nunquam devota juvenus 695
 Illa nimis castris, nec Itheni miles in undis
 Exploratus erat, Corfini captus in arce,
 Infidusque novis ducibus, dubiusque priori,
 Fas utrumque putat. Sed postquam languida segni
 Cernit cuncta metu, nocturnaque munia valli 700
 Desolata fuga, trepida sic mente profatur :

Audendo magnus tegitur timor : arma capessam
 Ipse prior : campum miles descendat in æquum,
 Dum meus est : variam semper dant otia mentem.
 Eripe consilium pugna : cum dira voluntas 705
 Ense subit prensao, galeæ texere pudorem,
 Quis conferre duces meminit? quis pendere
 causas?

Qua stetit, inde favet : veluti fatalis arena
 Muneibus non ira vetus concurrere cogit
 Productos : odere pares. Sic fatus, apertis 710
 Instruxit campis acies : quem blanda futuris
 Deceptura malis belli fortuna recepit.
 Nam pepulit Varum campo, nudataque fœda
 Terga fuga, donec vetuerunt castra, cecidit.

Tristia ad postquam superati prœlia Vari 715
 Sunt audita Juhæ : lætus quod gloria belli
 Sit rebus servata suis, rapit agmina furtim,
 Obscuratque suam per jussa silentia famam ;
 Hoc solum metuens incautus ab hoste timeri.
 Mûtiuit, exigua qui prœlia prima lacebat 720
 Elicitaque manu, Numidis a rege secundus,
 Ut sibi commissi simulator Sabhura belli.
 Ipse cava regni vires in valle tentat :
 Aspidas ut Pharias cauda solliortur hostis
 Ludit, et iratas incerta provocat umbra : 725
 Oblivansque caput vanas serpentis in auras,
 Effusæ tuto comprehendit guttura morsu
 Letiferam citra saniem : tunc irrita pestis
 Exprimitur, faucesque fluent pereunte veneno.

Fraudibus eventum dederat fortuna : ferocque
 Non exploratis occultis viribus hostis, 731
 Curio nocturnum castris erumpere cogit,
 Ignotique equitem late decurrere campis.
 Ipse sub Auroræ primos excedere motus 734
 Signa jubet castris, multum frustraque rogatus,
 Ut Libycas metuat fraudes, infectaque semper
 Punica bella dolis. Leti fortuna propinqui
 Tradiderat fatia juvenem : bellumque trahebat
 Autorem civile suum. Super ardua ducit
 Saxa, super cautes abrupto limite signa. 740
 Cum procul e summis conspecti collibus hostes

Fraude sua cessare parum, dum colle relicto
 Effusam patulis aciem committeret arvis.
 Ille fugam credens, simulatæ nescius artis,
 Ut victor, medios aciem projecit in agros. 745
 Tunc primum patere doli, Numidaeque fugaces
 Undique completis clausurunt montibus agmen.
 Obstupuit dux ipse simul, perituraque turba.
 Non timidi petiere fugam, non prœlia fortes :
 Quippe ubi non sonipes motus clangore tubarum
 Saxa quatit pulsu, rigidos vexantia frenos 751
 O a terens, spargitque jubas, et surrigit aurea,
 Incertoque pedum pugnat non stare tumultu.
 Fessa jacet cervix : fumant sudoribus armi :
 Oraque projecta squalent arentia lingua : 755
 Pectora raucagemunt, quæ creber anhelitus urget :
 Et defecta gravis longe trahit ilia pulsus :
 Siccaeque sanguineis durescit spuma lupatis.
 Jamque gradum neque verberibus stimulisque
 coacti,

Nec quavis crebris jussi calcaribus, addunt.
 Vulneribus coguntur equi, nec profuit ulli 761
 Cornipedis rupisse moras : neque enim impetus
 illis

Incursumque fuit : tantum profertur ad hostes
 Et spatium jaculis oblato vulnere donat.
 At vagus Afer equos ut primum emisit in agmen,
 Tunc campi tremuere sono : terraque soluta, 766
 Quantum Bistonio torquetur turbine pulvis,
 Aera nube sua texit, traxitque tenebras.
 Ut vero in pedites fatum miserabile belli
 Incubuit; nullo dubii discrimine Martis 770
 Ancipites steterunt casus, sed tempora pugnae
 Moistenuit. Neque enim licuit procurare contra
 Et miscere manus. Sic undique septa juvenus
 Cominus obliquis, et rectis eminus hastis
 Obruit : non vulneribus, nec sanguine, solum
 Telorum nimbo peritura, et pondere ferri. 776
 Ergo acies tantæ parvum spissantur in orbem :
 Ac, si quis metuens medium correpit in agmen,
 Vix impune suos inter convertitur enses :
 Densaturque globus, quantum pede prima relato
 Constrinxit gyros acies. Non arma movendi 781
 Jam locus est pressis : stipataque membra te-
 runtur.

Frangitur armatum colliso pectore pectus.
 Non tam læta tulit victor spectacula Maurus,
 Quam fortuna dabat : fluvios non ille cruoris, 785
 Membrorumque videt lapsum, et ferientia terram
 Corpora : compressum turba stetit omne cadaver
 Excitet invisas diræ Carthagini umbras
 Interis fortuna novis : ferat ista cruentus
 Annibal, et Pœni tam dira piacula manes. 790
 Romanam, superi, Libyca tellure ruinam
 Pompeio prodesse nefas, votisque senatus.
 Africa nos potius vincat sibi. Curio fusas
 Ut vidit campis acies, et cernere tantas
 Permisit clades compressus sanguine pulvis, 795
 Non tulit afflictis animam producere rebus,
 Aut sperare fugam : ceciditque in strage suorum
 Impiger ad letum, et fortis virtute coacta. [que,

Quid nunc rostra tibi prosunt turbata, forum-
 Unde tribunitia plebeius signifer arce 800
 Arma dabas populus? quid prodita jura senatus,
 Et gener atque socer bello concurrere jussi?
 Ante jaces, quam dira duces Pharsalia confert,
 Spectandumque tibi bellum civile negatum est.
 Has Urbi miseræ vestro de sanguine poenas 805
 Ferre datis : luitis juglo sic arma, potentes.
 Felix Roma quidem, civeque habitura beatos,
 Si libertatis superis tam cura placeret,

Quam vindicta placet. Libycas en nobile corpus
Pascit aves nullo contactus Curio busto. 810
At tibi nos (quando non proderit ista silere,
A quibus omne ævi senium sua fama repellit),
Digna damus, juvenis, meritis præconia vitæ.
Haud alium tanta civem tulit indole Roma,
Aut cui plus leges deberent recta sequenti. 815
Perdita tunc Urbi nocuerunt sæcula, postquam

Ambitus, et luxur, et opum metuenda facultas
Transverso mentem dubiam torrente tulerunt;
Momentumque fuit mutatus Curio rerum,
Gallorum captus spoliis, et Cæsaris auro. 820
Ius licet in jugulos nostros sibi fecerit ens
Sylla potens, Mariusque ferox, et Cinna cruentus
Cæsareque domus series; cui tanta potestas
Concessa est? emere omnes, hic vendidit Urbem

LIBER QUINTUS.

Sic alterna duces bellorum vulnera passos
In Macedum terras, miscens adversa secundis,
Servavit fortuna pares. Jam sparsærat Hæmo
Bruma nives, gelidoque cadens Atlantis Olympo:
Instabatque dies, qui dat nova nomina fastis, 5
Quique colit primus ducentem tempora Janum.
Dum tamen emeriti remanet pars ultima juris,
Consul uterque vagos belli per munia patres
Hæc Epirum. Peregrina ac sordida sedes
Romanos cepit proceres: secretaque rerum 10
Hospes in externis audit curia tectis.
Nam quis castra vocet tot strictas jure secures,
Tot fasces? docuit populos venerabilis ordo
Non Magni partes, sed Magnum in partibus esse.

Ut primum mœstum tenuere silentia cœtum, 15
Lentulus excelsa sublimis sede profatur:
Indole si dignum Latia, si sanguine prisco
Robur inest animis; non qua tellure coacti,
Quamque procul tectis capiæ sedeamus ab urbis
Cernite; sed vestræ faciem cognoscite turbæ: 20
Cunctaque jussuri primum hoc decernite, patres,
Quod regnis populisque liquet, nos esse senatum.
Nam, vel Hyperboreæ plaustrum glaciale sub
Urse,

Vel plaga qua torrens, claususque vaporibus axis
Nec patitur noctes, nec iniquos crescere soles, 25
Si fortuna ferat, rerum nos summa sequetur,
Imperiumque comes. Tarpeia sede perusta
Gallorum facibus, Veiosque habitante Camillo,
Illic Roma fuit. Non unquam perdidit ordo
Mutato sua jura solo. Mœrentia tecta 30
Cæsar habet, vacuasque domos, legesque silentes,
Clausæque justitio tristi fora: curia solos
Illa videt Patres, plena quos urbe fugavit.
Ordine de tanto quisquis non exsulat, hic est.
Ignarus scelerum, longaque in pace quietos 35
Bellorum primus sparsit furor: omnia rursus
Membra loco redeunt. En totis viribus orbis
Hesperiam pensant superi: jacet hostis in undis
Obrutus Illyricis: Libyæ squalentibus arvis
Curio Cæsarei cecidit pars magna senatus. 40
Tollite signa, duces: fatorum impellite cursum:
Spem vestram præstate deis: fortunæque tantos
Det vobis animos, quantos fugientibus hostem
Causa dabat. Nostrum exhausto jus clauditur
anno:

Vos, quorum finem non est censura potestas, 45
Consulite in medium, patres, Magnumque jubete
Esse duces. Iæsto nomen clamore senatus
Excipit, et Magno fatum patriæque suumque
Imposuit. Tunc in reges populosque merentes
Sparsus honos, pelagique potens Phœbeia donis
Exornata Rhodus, gelidique inculta juvenus 51

Taygeti: fama veteres laudantur Athenæ:
Massiliæque suæ donatur libera Phocis. [arma
Tunc Sadalen, fortemque Cotyn, fidumque per
Deiotarum, et gelidæ dominum Rhasipolin oræ
Colla dant: Libyamque jubent auctore senatu
Scepitrifero parere Juba. Pro tristia fata!
Et tibi, non fidæ gentis dignissime regno,
Fortunæ, Ptolemæe, pudor, crimenque deorum,
Cingere Pellæo pressos diademate crines 60
Permissum: sævum in populos, puer, accipis
ensem:

Atque utinam in populos! donata est regia Lagi,
Accessit Magni jugulus: regnumque sorori
Ereptum est, soceroque nefas. Jam turba soluto
Arma petit cœtu: quæ cum populique ducesque
Casibus incertis, et cæca sorte pararent, 66
Soluti in ancipites metuit descendere Martis
Appius eventus: finemque expromere rerum
Sollicitat superos, multosque obducta per annos
Delphica fatidici reserat penetralia Phœbi. 70

Hesperio tantum, quantum semotus Eoo
Cardine, Parnassus genino petit æthera colle,
Mons Phæbo Bromioque sacer: cui numine misto
Delphica Thebanæ referunt trieterica Bacchæ.
Hoc solum fluctu terras mergente cacumen 75
Eminuit, pontoque fuit discriminis et astris.
Tu quoque vix summam seductus ab æquore
rupem

Extuleras, unoque jugo, Parnasse, latebas.
Ultor ibi expulsa premerent cum viscera partus
Matris, adhuc rudibus Pæan Pythona sagittis 80
Explicuit, cum regna Themis tripodasque teneret.
Ut vidit Pæan vastos telluris hiatus
Divinam spirare fidem, ventosque loquaces
Exhalare solum, sacris se condidit antris,
Incubuitque adyto, vates ibi factus, Apollo. 85

Quis latet hic superum? quod numen ab
æthere presum

Dignatur cæcas inclusum habitare cavernas?
Quis terram cœli patitur deus, omnia cursus
Æterni secreta tenens, mundique futuri
Conscius, ac populis sese proferre paratus, 90
Contactusque ferens hominis, magnusque, po-
tensque,

Sive canit fatum, seu quod jubet ipse canendo
Fit fatum? Forsan terris inserta regendis,
Aere libratum vacuo quæ sustinet orbem,
Totius pars magna Jovis Cirrhæa per antra 95
Exit, et ætherio trahitur connexa Tonanti
Hoc ubi virgineo conceptum est pectore nomen,
Humanam feriens animam sonat, oraque vaïs
Solvit, ceu Siculus flammis urgentibus Ætram
Undat apex; Campana fremens ceu saxa vapores
3 3 2

Conditus Inarimes æterna mole Typhoeus. [tum
Hoc tamen expositum cunctis, nullique nega-
Numen, ab humani solum se labe furoris
Vindicat: haud illic tacito mala vota susurro
Concipiunt. Nam fixa canens, mutandaque nulli,
Mortales optare vetat: justisque benignus 106
Sæpe dedit sedem totas mutantibus urbes,
Ut Tyriis: dedit ille minas impellere belli,
Ut Salaminia cum meminit mare. Sustulit iras
Telluris sterilis, monstrato fine: resolvit 110
Æra tabificum. Non ullo sæcula dono
Nostra carent majore deum, quam Delphica sedes
Quod siluit, postquam reges timuere futura,
Et superos vetere loqui. Nec voce negata
Cirrhææ morient vates, templique frun- 115
Justitio. Nam si qua deus sub pectora venit,
Numinis aut pœna est mors immatura recepti,
Aut pretium: quippe stimulo fluctuque furoris
Compages humana labat, pulsusque deorum
Concitant fragiles animas. Sic tempore longo
Immotas tripodas, vastæque silentia rupis 121
Appius Hesperii scrutator ad ultima fati
Sollicitat. Jussu sedes laxare verendas
Antistes, pavidamque deis immittere vatem,
Castalios circum latices, neniorumque recessus
Phemonon errore vagam, curis, ue vacantem 126
Corripuit, cogitque fores irrumpere templi.
Limine terrifico metuens consistere Phœbas,
Absterre ducem noscendi ardore futuri
Cassa fraude parat. Quid spes (ait) improba veri
Te, Romane, trahit? muto Parnassus hiatus 131
Conticuit, pressitque deum: seu spiritus istas
Destituit fauces, mundique in devia versum
Duxit iter: seu barbarica cum lampade Pytho
Arsit, in immensas cineres abiere caveinas, 135
Et Phœbi tenuere viam: seu sponte deorum
Cirrhæa ailet, fatique sat est arcana futuri
Carminis longævæ vobis commissa Sibyllæ:
Seu Pæan solitus templis arcere nocentes,
Ora quibus solvat nostro non invenit ævo. 140
Virginei patuere doli, fecitque negatis
Numinibus metus ipse fidem. Tunc torta priores
Stringit vitta comas, crinesque in terga solutos
Candida Phœaica completitur infula lauro.
Hærentem, dubiamque præmens in templa sacerdos
Impulit. Illa pavens adyti penetrabile remoti 146
Faticidum, prima templorum in parte resistit:
Atque deum simulans, sub pecto et ficta quieto
Verba refert, nullo confusæ murmure vocis
Instinctam sacro mentem testata furore, 150
Haud æque læsura ducem, cui falsa cane-
bat, Quam tripodas Phœbique fidem. Non rupta
trementi
Verba sono, nec vox antri complere capacis
Sufficiens spatium, nulloque horrore comarum
Excussæ laurus, immotæ culmina templi, 155
Securumque nemus, veritatem se credere Phœbo
Prodiderant. Sentit tripodas cessare, furensque
Appius: Et nobis meritas dabis, impia, pœnas,
Et superis, quos fingis, ait, nisi mergeris antria,
Deque orbis trepidi tanto consulta tumultu 160
Desinis ipse loqui. Tandem conterrita virgo
Confegit ad tripodas, vastisque abducta cavernis
Hæsit, et insueto concepit pectore numen,
Quod non exhaustæ per tot jam sæcula rupis
Spiritus ingressit vati: tandemque potitus 165
Pectore Cirrhæo, non unquam plenior artus
Phœbados irruit Pæan: mentemque priorem
Expulit, atque hominem toto sibi cedere jussit
Pectore. Bacchatur demens aliena per antrum

Colla ferens, vittasque dei, Phœbeaque sarta 170
Erectis discussa comis, per inania templi
Ancipiti cervice rotat, spargitque vaganti
Obstantes tripodas, magnoque exæstuat igne,
Iratum te, Phœbe, ferens: nec verbere solo
Uteris, et stimulis; flammis in viscera mergis.
Accipit et frenos: nec tantum podere vati, 176
Quantum scire, licet. Venit etas omnis in unam
Congeriem, miserumque premunt tot sæcula
pectus.

Tanta patet rerum series, atque omne futurum
Nititur in lucem, vocemque potentia fata 180
Luctantur: non prima dies, non ultima mundi,
Non modus Oceani, numerus non deerat arenæ.
Talis in Euboico vates Cumana recessu,
Indignata suum multis servire furorem
Gentibus ex tanta fatorum strage superba 185
Excepit Romana manu. Sic plena laborat
Phemonoe Phæbo, dum te, consultor operi
Castalia tellure dei, vix invenit, Appi,
Inter fata diu quærens tam magna latentem.
Spumens tunc primum rabies vesana per ora 190
Effluit, et genitus, et anhelo clara meatu
Murmura: tunc mœstus vastis ululatus in antris,
Extremæque sonant, domita jam virgine, voces.
Effugis ingentes, tanti discriminis expertus,
Bellorum, Romane, minas: solusque quietem 195
Euboici vasta latera convallæ tenebis.
Cætera suppressit, faucesque obstruxit Apollo.

Custodes tripodes fatorum, arcanæque mundi,
Tuque potens veri. Pæan, nullumque futuri
A superis celate diem, suprema ruentis 200
Imperii, cæcosque duces, et funera regum,
Et tot in Hesperio collapsas sanguine gentes
Cur aperite times? an nondum numina tantum
Decrevire nefas? et adhuc dubitantibus aëstris
Pompeii damnae caput tot fata tenentur? 205
Vindicis an gladii facinus, pœnasque furorum,
Regnaque ad ultores iterum redeuntia Brutos,
Ut peragat fortuna, taces? tunc pectore vatis
Impactæ cessare fores, exclusaque templis 209
Prosluit: perstat rabies, nec cuncta locuta est.
Quem non emisit, superest deus. Ille feroce
Toiquet adhuc oculos, toto, ue vagantia cælo
Lumina: nunc vultu pavido, nunc torva minaci,
Stat nunquam facies: rubor igneus inficit ora,
Liventisque genas: nec, qui solet esse timenti,
Terribilis sed pallor inest: nec fessa quiescunt
Corda; sed ut tumidis Boreæ post flamma pontus
Rauca gemit: sic multa levant suspiria vatem.
Dumque a luce sacra, qua vidit fata, refertur
Ad vulgare jubar, mediæ venere tenebræ. 220
Immisit Sygiam Pæan in viscera Lethen,
Quæ raperet æcra deum. Tum pectore verum
Fugit, et ad Phœbi tripodas redire futura:
Vixque refecta cadit. Nec te vicinia leti
Territat ambigus frustratum sortibus. Appi: 225
Jure sed incerto mundi, subside regnum
Chalcidos Luboica, vana spe rape, parabas.
Heu demens, nullum belli sentire fragorem,
Tot mundi caruisse malis, præstare deorum
Excepta quis Morte potest! secreta tenebis 230
Littoris Euboici memorando condite busto,
Qua maris angustat fauces saxosa Caryotas,
Et tumidis infesta colit qua numina Rhamnus
Arctatus rapido fervet qua gurgite pontus,
Euripus, ue trahit, cursum mutantibus undis, 235
Chalcidicas puppes ad iniquum clasibus Aulim.
Interea domitis Cæsar remeabat Iberis,
Victrices aquilas alium laturus in orbem.

Cum prope fatum tantos per prospera cursus
Avertere dei. Nullo nam Marie subactus, 210
Intra castrorum timuit tentoria ductor
Perdere successus scelerum: cum pæne fideles
Per tot bella manus satiatæ sanguine tandem
Destituere ducem: seu mæsto classica paulum
Intermissa sono, claususque et frigidus ensis
Expulerat belli furias: seu præmia miles 216
Dum majora petit, damnat causamque ducemque,
Et scelere imbutos etiam nunc vendidit enses.
Haud magis expertus discrimine Cæsar in ullo est,
Quam non eæ stabili, tremulo sed culmine cuncta
Despiceret, stareque super titubantia fultus. 251
Tot raptis truncus manibus, gladioque relictus
Pæne suo, qui tot gentes in bella trahabat,
Scit non esse ducis strictos, sed militis enses.
Non pavidum jam murmur erat, nec pectore tecto
fra latens: nam quæ dubias constringere mentes
Causa solet, dum quisque pavet, quibus ipse ti-
mori est,

Seque putat solum regnorum injusta gravari,
Haud retinet. Quippe ipsa metus exsolverat audax
Turba suos. Quicquid multis peccatur, inul-
tum est. 260

Effundere minas: Liceat discedere, Cæsar,
A rabie scelerum. Quæris terraque marique
His ferrum jugulis, animasque effundere viles
Quolibet parte paras: partem tibi Gallia nostri
Eripuit: partem duris Hispania bellis: 265
Pars jacet Hesperia: totoque exercitus orbe
Te vincente perit. Terris fudisse cruorem
Quid juvat Arctois, Rhodano Rhenoque subactia?
Tot mihi pro bellis bellum civile dedisti.
Cepimus expulso patriæ cum tecta senatu, 270
Quos hominum, vel quos licuit spoliare deorum?
Imus in omne nefas, manibus ferroque nocentes,
Paupertate pii. Finis quis queritur amnis?

Quid satis est, si Roma parum? jam respice canos,
Invalidasque manus, et inanes cerne lacertos. 275
Usus abit vite: bellis consumimus ævum.
Ad mortem dimitte senes. En improba vota:
Non duro liceat morientia cespitis membra
Ponere, non anima galeam fugiente ferire,
Aque oculos morti clausuram quærere dextram,
Conjugis illabi lacrymis, unique paratum 281
Scire rogam. Liceat morbis finire senectam.
Sit præter gladios aliquid sub Cæsare fatum.
Quid, velut ignaros ad quæ potentia paremur,
Spe trahis? usque adeo soli civilibus armis 285
Nescimus cujus sceleris sit maxima meices?
Nil actum est bellis, si nondum comperit istas
Omnia posse manus. Nec fas, nec vincula juris
Hoc audere vetant. Rheni mihi Cæsar in undis
Dux erat, hic socius. Facinus quos inquinat,
æquat. 290

Adde, quod ingrato meritum iudice virtus
Nostra perit. Quicquid gerimus, fortuna vocatur.
Nos fatum sciat esse suum. Licet omne deorum
Obsequium speres, irato milite, Cæsar,
Pax erit. Hæc fatus, totis discurrere castris 295
Cœperat, infestoque ducem deposcere vultu.

Sic eat, o superi, quando pietasque fidesque
Destituunt, moresque malos sperare relictum est;
Finem civili faciat discordia bello.

Quem non ille ducem potuit terrere tumultus!
Fata sed in præceptis solitus demittere Cæsar, 301
Fortunamque suam per summa pericula gaudens
Exercere, venit: nec, dum desæviat ira,
Expectat; medios propter tentare furores.
Non illis urbes, spoliandaque templa negasset, 305

Tarpeiamque Jovis ædem, matresque senatus.
Passurasque infanda nurus. Vult omnia Cæsar
A se sæva peti, vult præmia Martis amari:
Militis indomiti tantum mens sana timetur.
Non pudet heu, Cæsar, soli tibi bella placere 310
Jam manibus damnata tuis? hos ante pigebit
Sanguinis? his ferri grave vis erit? ipse per omne
Fasque nefasque rues? lassare, et discere sine armis
Posse pati: liceat scelerum tibi ponere finem.
Sæve, quid insequeris? quid jam nolentibus in-
stas? 315

Bellum te civile fugit. Stetit aggere fultus
Cespitis, intrepidus vultu, meruitque timeri
Non metuens: atque hæc in dictante profatur:
Qui modo in absentem via, dextraque furebas,
Miles, habes nudum, promtumque ad vulnera
pectus. 320

Hic, fuge, si belli finis placet, ense relicto.
Detegit imbelles animos nil fortiter ausa
Seditio, tanumque fugam meditata juvenus,
Ac ducis invicti rebus lassata secundis.
Vadite, meque meis ad bella relinquitte fatis: 325
Invenient hæc arma manus, vobisque repulsis
Tot reddet fortuna viros, quot tela vacabant.
Anne fugam Magni tanta cum classe sequuntur
Hesperia gentes: nobis victoria turbam
Non dabit, impulsis tantum quæ præmia belli 330
Auferat, et vestri rapta meicide laboris
Lauriferos nullo comitetur vulnere cursus?
Vos defecta senes, exhaustaque sanguine turba
Cernitis nostros jam plebs Romana triumphos.
Cæsar in cursu vestræ sentire putatis 335
Damnum posse fugæ? veluti si cuncta mimentur
Flumina, quos miscet pelago, subducere fontem,
Non magis ablatis unquam decresceret æquor,
Quam nunc crescit, aquis: an vos momenta pu-
tatis

Ulla dedisse mihi? nunquam sic cura deorum 340
Se premit, ut vestræ morti, vestraque saluti
Fata vacent. Procerum motus hæc cuncta se-
quuntur.

Humanum paucis vivit genus. Orbis Iberi
Horior et Arctoi, nostro sub nomine miles,
Pompeio certe fugeres duce. Fortis in armis 345
Cæsarica Labienus erat: nunc transuga villis
Cum duce prælato teras atque æquora lustrat.
Nec melior mihi vestra fides, si bella nec hoste,
Nec duce megeritis: quisquis mea signa relinquit,
Nec Pompeianis tradit sua partibus arma, 350
Hic nunquam vivens meus. Sunt ista profecto
Curæ castra deis, qui me committere tantis
Non nisi mutato voluerunt milite bellis.
Heu quantum fortuna lumeris jam pondere fessis
Amolitur onus! sperantes omnia dextras 355
Exarmæ datur, quibus hic non sufficit orbis.
Jam certe mihi bella geram: discedite castris.
Tradite nostra viris ignavi signa Quirites.
At paucos, quibus hæc rabie auctoribus arsit,
Non Cæsar, sed pœna tenet. Procumbite terræ,
Infidumque caput, feriendaque tendite colla. 361
Et tu, quo solo stabunt jam robore castra,
Tiro rudis, specta pœnas, et discere ferire,
Discere mori. Tremuit sæva sub voce minantis
Vulgus iners: unumque caput, tam magna ju-
ventus 365

Privatum factura timet: velut ensibus ipsis
Impere, invito moturus milite ferrum.
Ipse pavet, ne tela sibi dextraque negentur
Ad scelus hoc, Cæsar: vicit patientia sævi 366
Sipem ducis, et jugulos, non tantum præstitit ences

Nil magis adueta sceleri, quam perdere, mentes,
Atque perire, tenet. Tam diro fœderis icta
Parta quies, pensaque redit placata iuuentus.

Brundisium decimis iubet hanc attingere
castris,

Et cunctas revocare rates, quas avius Hydrus, 375
Antiquusque Taras, secretaque littora Leucæ,
Quas recipit Salapina palus, et subdita Sipus
Montibus: Ausoniam qua torquens frugifer oram,
Dalmatico Boreæ, Calabroque obnoxius Austro
Appulus Adriacas exit Garganus in undas. 380

Ipsæ petit trepidam tutus sine milite Romam,
Jam doctam servire togæ: populoque precanti
Scilicet indulgens, summum dictator honorem
Contigit, et lætos fecit se consule fastos. 384
Nanque omnes voces, per quas jam tempore tanto
Mentimur dominis, hæc primum reperit ætas,
Qua sibi ne ferri ius ullum Cæsar abhesset,
Ausonias voluit gladii miscere secures.
Addidit et fasces aquilis, et nomen inane
Imperii rapiens, signavit tempora digna 390
Mœsta nota. Nam quo melius Pharsalicus annus
Consule notus erit? Fingit sollemnia campus,
Et non admisse dirimit suffragia plebis,
Decantatque tribus, et vana versat in urna.

Nec cælum servare licet: tonat augure surdo,
Et lætæ jurantur aves bubone sinistro 396
Inde perit primum quondam veneranda potestas
Juris inops: caret tantum ne nomine tempus,
Menstruus in fastos distinguit secula consul.
Nec non Ilacæ nomen quod præsidet Albæ 400
Haud meritum Latio sollemnia sacra subacto
vidit flammifera confectas nocte Latinas.

Inde rapit cursus, et, quæ piger Appulus arva
Deseruit rastris, et inerti tradidit herbæ,
Ociore et cœli flammis, et tigride feta 405

Transcurrit: curvique tenens Minoia tecta
Brundisii, clausas ventis brumalibus undas
Invenit, et pavidas hiberno sidere classes.
Turpe duci visum est rapiendi tempora belli
In segnes exisse moras, portuque teneri, 410

Dum pateat tutum vel non felibus æquor.
Experies animos pelagi sic robore complet:
Fortius hiberni status, cœlumque fretumque
Cum cepere, tenent, quam quos incumbere certos
Perfida nubiferi vetat inconstantia ve is. 415
Nec maris anfractus, lustrandaque littora nobis,
Sed recti fluctus, soloque Aquilone secandi.

Hic utinam summi curvet carchesia mali,
Incumbatque furens, et Graia ad mœnia perflet,
Ne Pompeiani Phæacum e littore toto 420
Languida jactatis comprehendant carhasa remis:
Rumpite, quæ retinent felices vincula proras,
Jamdudum nubes, et sævas perdimus undas.

Sidera prima poli, Phœbo labente sub undas,
Exierant, et luna suas jam fecerat umbras: 425
Cum pariter solvere rates, totosque rudentes
Laxavere sinus: et flexo navita cornu
Obliquat lævo pede carhasa, summaque pandens
Suppara velorum perituras colligit auras.

Ut primum levior propellere lineæ ventus 430
Incipit, exiguumque tument, mox reddita malo
In medium cecidere ratem: terraque relicta
Non valet ipsa sequi puppes, quæ vexerat aura.
Æquora lenta jacent alto torpore ligata.

Pigritus immotus hæserat paludibus undæ. 435
Sic stat iners Scythicas adstringens Bosphorus undas,
Cum glacie retinente fretum non impulit later,
Immensumque gelu tegitur mare: comprimit
unda,

Deprendit quascunque rates: nec pervia velis
Æquora frangit eques, fluctuque latente sonantem
Orbita migrantis scindit Mæotida Bessi. 441

Sæva quies pelagi, mæstoque ignava profundo
Siagna jacentis aquæ, veluti deserta rigente
Æquora natura cessant: Pontusque vetustas
Oblitus servare vices non comineat æstu, 445
Non horrore tremit, non solis imagine vibrat.

Casibus innumeris fixæ patuere carinæ.
Illinc infestæ classes, et inertia tonsis
Æquora moturæ: gravis hinc languore profundi
Obsessis ventura famas. Nova vota timori 450

Sunt inventa novo, fluctus nimiasque precari
Ventorum vires, dum se torpentibus unda
Excutit stagnis, et sit mare. Nubila nusquam,
Undarumque minæ: cœlo languente fretoque
Naufragii spes omnis abit. Sed nocte fugata 455
Læsum nulte diem jubar extulit, imaque sensim
Concussit pelagi, moviique Ceraunia nautis.
Inde rapi cœpere rates, atque æquora classem
Curva sequi, quæ jam vento fluctuque secundo
Lapsa Palæstinas uncis confixit aronas. 460

Prima duces vidit junctis consistere castris
Tellus, quam volucer Genus, quam mollior
Apsus

Circueunt ripis. Apsø gestare carinas
Causa palus, leni quam fallens egerit unda.
At Genus nunc sole nives, nunc imbre solutæ
Præcipitant: neuter longo se gurgite lassat, 466
Sed minimum terræ vicino littore novit.

Hoc Fortuna loco tantæ duo nomina famæ
Composuit: miserique fuit spes irrita mundi,
Posse duces, parva campi statione diremtos, 470
Admotum damnare nelas. Nam cernere vultus,
Et voces audire datur: multosque per annos
Dilectus tibi, Magne, socer, post pignora tanta,
Sanguinis infausti sobole, mortemque nepotis,
Te nisi Niliaca propius non vidit arena. 475

Cæsaris attonitam miscenda ad prælia mentem
Ferre moras scelerum partes jussere relietæ.
Ductor erat cunctis audax Antonius armis,
Jam tum civili meditatus Leucada bello.

Illum sæpe minis Cæsar, præcibusque morantem
Evocat: O mundi tantorum causæ malorum,
Quid superos, et fata tenes? sunt cætera cursu
Acta meo, summam rapti per prospera belli

Te poscit Fortuna manum. Num rupta vadosis
Syrtybus incerto Libye nos dividit æstu? 485
Numquid inexperto tua credimus arma profundo
Inque novos traheris casus? ignave, venire
Te Cæsar, non ire, jubet. Prior ipse per hostes
Percussi inædās alieni juris arenas.

Tu mea castra times? perentia tempora fati 490
Conqueror: in ventos impendo vota fretumque.
Ne retine dubium cupientes ire per æquor:
Si bene noua mihi est, ad Cæsaris arma juvenis
Naufragio venisse volet. Jam voce doloris
Utendum est: non ex æquo divisimus orbem.

Epitum Cæsarque tenet, totusque senatus: 496
Ausoniam tu solus habes. His terque quaterque
Vocibus excitum postquam cessare videbat,
Dum se deesse deis, at non sibi numina credit:
Sponte per incautas audet tentare tenebras, 500
Quod jussi timuere, fretum: temeraria prono
Expertus cessasse deo: fluctusque verendos
Classibus, exigua sperat superare carina.

Solverat armorum fessas nox languida curas:
Parta quies miseria, in quorum pectora somno 505
Dat vires fortuna minor: jam castra siebant:
Tertia jam vigiles commoverat hora secundos.

Cæsar sollicito per vasta silentia gressu
Vix famulis audenda parat: cunctisque relictis
Sola placet Fortuna comes. Tentoria postquam
Egressus, vigilum somno cedentia membra 511
Transiit, questus tacite quod fallere posset;
Littora curva legit, primisque invent in undis
Rupibus exesis hærentem fune carinam.
Rectorem dominumque ratis secuta tenebat 515
Haud procul inde domus, non ullo robore fulta,
Sed sterili junco cannaque intexta palustri,
Et latus inversa nudum munita phaselo.

Hæc Cæsar bis terque manu quantantia tectum
Limina commovit. Molli consurgit Amyclas,
Quem dabit alga, toro. Quisnam mea naufragus,
inquit, 521

Tecta petit? aut quem nostræ fortuna coegit
Auxilium sperare casæ? Sic fatus, ab alto
Aggere, jam tepidæ sub lato fune favillæ,
Scintillam tenuem commotos pavit in ignes, 525
Securus belli: prædam civilibus armis
Scit non esse casas. O vitæ tuta facultas
Pauperis, angustique lares! o munera nondum
Intellecta deûm! quibus hoc contingere templis
Aut potuit muris, nullo trepidare tumultu 530
Cæsaræ pulsante manu? tum poste recluso
Dux ait: Exspecta votis majora modestis,
Spesque tuas laxa, juvenis, si jussa secutus
Me vehis Hesperiam, non ultra cuncta carinæ
Dehebis, manibusque inopem duxisse senectam.
Ne cessa præbere deo tua fata, volenti 536
Angustus opibus subitis implere penates.
Sic fatur; quamquam plebeio tectis amictu,
Indocilis privata loqui. Tam pauper Amyclas:
Multa quidem prohibent nocturno credere ponto;
Nam sol non rutilas deduxit in æquora nubes,
Concordesque tulit radios: Noton altera Phæbi,
Altera pars Borean ducta luce vocabat.
Orbe quoque exhaustus medio, languensque recessit,

Spectantes oculos infirmo lumine passus. 545
Lunæque non gracili surrexit lucida cornu,
Aut orbis medii puros exesa recessus:
Nec duxit recto tenuata cacumina cornu,
Ventorumque nota rubuit: tum lurida pallens
Ora tulit vultu sub nubem tristis ituro. 550
Sed mihi nec motus nemorum, nec littoris ictus,
Nec placet incertus, qui provocat æquora, delphin:

[volare
Aut siccum quod mergus amat: quodque ausa
Ardea sublimis, pennæ confisa natanti: [breve,
Quodque caput spargens undis, velut occupet im-
Instabili gressu meitur littora cornix 556
Sed si magnarum poscent discrimina rerum,
Haud dubitem præbere manus: vel littoratanq[ue]
Jussa, vel hoc potius pelagus flatusque negabunt.
Hæc fatur, solvensque ratem dat carbasas ventis:
Ad quorum motus non solum lapsa per alium 561
Aera dispersos traxere cadentia sulcos
Sidera; sed summis etiam quæ fixa tenentur
Astra pelis, sunt visa quati. Niger inficit horror
Terga maris: longo per multa volumina tractu
Æstuat unda minax: flatusque incerta futuri 566
Turbida testantur conceptos æquora ventos.
Tunc rector trepidæ fatur ratis: Adspice ævum
Quanta pareat pelagus: Zephyrosne intendat an
Euros [tus.

Incertum est: puppim dubius ferit undique pon-
Nubibus et cælo Notus est: si murmura ponti
Consulimus, Cori verrent mare. Gurgite tanto
Nec ratia Hesperias tanget, nec naufragus

rare viam, et vetitos convertere cursus
Sola salus. Liceat vexata littora puppe 575
Prendere, ne longe nimium sit proxima tellus.

Fisus cuncta sibi cessura pericula Cæsar,
Sperne miras, inquit, pelagi, vento que furenti
Trade sinum. Italiam si cælo auctore recusas,
Me pete. Sola tibi causa hæc est justa timoris,
Vectorem non nosse tuum; quem numina nun-
quam 581

Des itunt; de quo male tunc Fortuna meretur,
Cum post vota venit: medias per rumpe procellas
Tutela secure meæ. Cæli iste fretique, [sam
Non puppis nostræ labor est: hanc Cæsaræ pres-
A fluctu defendet onus. Nec longa furori 586
Ventorum sævo dabitur mora: proderit unda
Ista ratis. Nec flecte manum: fuge proxima velis
Littora: tum Calahro portu te crede potitum,
Cum jam non poterit puppi, nostræque saluti
Altera terra dari. Quid tanta strage paratur 591
Ignoras? quærit pelagi cœlique tumultu
Quid præstet Fortuna mihi. Non plura locuto
Avulsit laceros percutsa puppe rudentes.

Turbo rapax, fragilemque super volitantia malum
Vela tulit: sonuit victis compagibus alnus. 596
Inde ruunt toto concita pericula mundo.
Primus ab Oceano caput exerit Atlanticæ,
Core, movens æstus: jam te tollente furebat
Pontus, et in scopulos totas erexerat undas. 600
Occurrit gelidus Boreas, pelagusque retundit:
Et dubium pendet, vento cui concidat, æquor.
Sed Scythici vicit rabies Aquilonis, et undas
Torsit, et abstusus penitus vada fecit arenas 604
Nec præfert pontum Boreas ad saxa, summeque
In fluctus Cori frangit mare: motaque possunt
subductis etiam concurrere ventis.

Non Euri cessasse minas, non imbribus atram
Æolii jacuisse Notum sub carcere saxi
Crediderim: cunctos solita de parte ruentes 610
Defendisse suas violento turbine terras,
Sic pelagus mansisse loco. Nam parva procellis
Æquora rapta ferunt: Agæus transit in undas
Tyrrenum: sonat Ionio vagus Adria ponto.
Ah quoties frustra pulsatos æquore montes 615
Obruit illa dies! quam celsa cacumina pessum
Tellus victa dedit! non illo litore surgunt
Tam validi fluctus, alioque ex orbe voluti
A magno venerè mari, mundumque coercens
Monstriferos agit unda sinus. Sic rector Olympi
Cuspide fraterna lassatum in sæcula fulmen 621
Adjuvit, regnoque accessit terra secundo,
Cum mare convolvit gentes, cum littora Tethys
Noluit ulla pati, cælo contenta teneri. [astra
Tunc quoque tanta maris moles crevisset in
Ni superum rector percussisset nubibus undas. 626
Non cæli nox illa fuit: latet obsitus aer
Inferne pallore domus, nimisque gravatus
Depiimitur, fluctusque in nubibus accipit imbre.
Lux etiam metuenda perit, nec fulgura currunt
Clara, sed obscuro nimbo dissilit aer. 631
Tunc superum convexa tremunt, atque arduus
axis

Insonuit, motaque poli compage laborant.
Extimuit Natura chaos: rupisse videntur
Concordes elementa moras, rursusque redire 635
Nox Manes mistura deis. Spes una salutis,
Quod tanta mundi nondum periere ruina.
Quantum Leucadio placidus de vertice pontus
Despicitur, tantum nautæ videre tremantes
Fluctibus e summis præceps mare: cunque tu-
mentes 640

Rursus hiant undæ, vix eminet æquore malus.
Nebula tanguntur velis, et terra carina.
Nam pelagus, qua parte sedet, non celat arenam
Exhaustum in cumulos, omnisque in fluctibus
unda est. 644

Artis opem vicere metus: nescitque magister,
Quam frangat, cui cedat aquæ. Discordia ponti
Succurrit miseris, fluctusque evertere puppim
Non valet in fluctus: victum latus unda repellens
Erigit, atque omni surgit ratis ardua venio.
Non humilem Sasona vadis, non littora curvæ
Thessaliæ saxosa pavent, oræque malignos 651
Ambraçias portus: scopulosa Ceraunia nautæ
Summa timent. Credit jam digna pericula Cæsar
Fatis esse suis Tantusne evertere, dixit,
Me superis labor est, parva quem puppe se-
dentem 655

Tam magno petiere mari? si gloria levi
Fat pelago donata mei, bellisque negamur, [tem
Intrepidus, quæcumque datis mihi numina, mor-
Accipiam. Licet ingentes abrupit actus
Festinata dies fatis: sat magna peregi. 660
Arctos domui gentes: inimica subegi [dum.
Arma metu: vidit Magnum mihi Roma secu-
Jussa plebe tuli fasces per bella negatos:
Nulla meis aberit titulus Romana potestas. 664
Nesciat hoc quisquam, nisi tu, quæ sola meorum
Conscia votorum es, me, quamvis plenus hono-
rum,

Et dictator eam Stygias, et consensu ad umbras,
Privatum, Fortuna, mori. Mihi funere nullo
Est opus, o superi: lacerum retinete cadaver
Fluctibus in mediis: desint mihi busta ogusque,
Dum metuar semper, terraque exspectet ab omni.
Hæc fatum decimus, dictu mirabile, fluctus
Invalida cum puppe levat: nec rursus ab alto
Aggere dejecit pelagi, sed perituli unda,
Scruposiusque angusta vacant ubi littora saxis, 675
Imposuit terræ. Pariter tot regna, tot urbes,
Fortunamque suam tacta tellure recepit. [qua.

Sed non tam reneans Cæsar jam luce propin-
Quam tacita sua castra fuga comitesque selescit.
Circumsusa duci flevit, gemitque suorum, 680
Et non ingratis incessit turba querelis.

Quo te, dure, tulit virtus temeraria, Cæsar?
Aut quæ nos viles animas in fata relinquens.
Invitis spargenda dabas tua membra procellis?
Cum tot in hac anima populorum vita salusque
Pendeat, et tantus caput hoc sibi fecerit orbis,
Sævitia est voluisse mori. Nullusne tuorum
Emeruit comitum, fatis non posse superstes
Lasse tuis? cum te raperet mare, corpora segnis
Nostra sopor tenuit. Pudet heu! tibi causa pe-
tendæ [quam

Hæc fuit Hesperie? visum est committere que-
Tam sævo crudele mari? sors ul ima rerum
In dubios casus, et prona pericula mortis
Præcipitare solet. Mundi jam summa tenentem
Permississe mari? tantum quid numina lassas?
Sufficit ad fatum belli favor iste laborque 696
Fortunæ, quod te nostris impetit arenis?
Hinc usus placuere desin, non rector ut orbis,
Nec dominus rerum, sed felix naufragus esses?
Talia jactantes, discussa nocte, serenus 700
Oppressit cum sole dies, fessumque tumentes
Composuit pelagus ventis patientibus undas.

Nec non Hesperii lassatum fluctibus æquor
-- videre docces, purumque insurgere cælo
Fracturum pelagus Boream, solvere carinas, 705
Quas ventus, doctæque pari moderamine dextræ

Permixtas habere dia: letamque par æquor
Ut terrestre, coit, consertis puppibus, æquæ.
Sed nox sæva modum venti, veliqne tenorem
Eripuit nautis, excussisque ordine puppes. 710
Strymona sic gelidum, bruma pellente, relinquunt
Poturæ te, Nile, græcæ, primoque volatu
Effingunt varias, casu monstante, figuras:
Mox ubi percussit tensus Notus altior alas,
Confusos temere immistæ glomerantur in orbes,
Et turbata perit dispersis littera pennia. 716
Cum primum redeunte die volentior aer
Puppibus incubuit, Phœbeo concitus ortu,
Præte reunt frustra tentati littora Lissi,
Nymphæumque tenent, nudas Aquilonibus undas.
Succedens Boieæ jam portum fecerat Austro. 721
Undique collatis in robur Cæsaris armis,
Summa videns duri Magnus discrimine Martis
Jam castris instare suis, seponere tutum
Conj. giidcrevit onus, Lesboque remotam 725
Te procula sævi strepitu, Cornelia, belli [æquas
Occulete. Hæc quantum mentes dominatur in
Justa Venus! dubium trepidumque ad picella,
Magne,

Te quoque fecit amor: quod nolles stare sub ictu
Fortunæ, quo mundus erat Romanaque fata, 730
Conjux sola fuit. Mentem jam verba paratam
Destituunt, blandæque juvat ventura trahentem
Indulgere moræ, et tempus subducere fati.
Nocte sub extrema, pulso torpore quictis,
Dum fovet amplexu gravidum Connelia curis 735
Pectus, et aversi petit oscula grata mariti;
Humentes mirata genas, percussaque cæco
Vulnere, non audet fletum deprendere Magnum.
Ille gemens, Non nunc, vita mihi dulcior, inquit,
Cum ta det vitæ, lato sed tempore, conjux, 740
Venit mœsta dies, et quam nimiumque parumque
Distulimus: jam totus adest in prælia Cæsar.
Cedendum est bellis: quorum tibi tuta latebra
Lesbos erit. Desiste pieces tentare: negavi
Jam mihi: non longos a me patiere recessus.
Præcipites adervit casus: propterante ruina, 746
Summa cadunt. Satis est audisse pericula Magni
Meque tuus decepit amor, civilia bella
Si spectare potes. Nam me, jam Marte parato,
Securos cepisse pudet cum conjuge somnos, 750
Eque tuo, miserum quatiens cum classica mun-
dum,

Surtexisse sinu. Veteor civilibus armis
Pompeium nullo tristem committere damno.
Tutor interea populis, et tutor omni
Rege late, positamque procul fortuna mariti 755
Non tota te mole premat. Si numina nostras
Impulerint acies, maneat pars optima Magni;
Sique mihi, si fata premant victorque cruentus,
Quo fugisse velim Vix tantum infirma dolore
Cepit, et attonito cesserunt pectore sensus. 760
Tandem ut vox mœstas potuit proferre querelas:
Nil mihi de fatis thalami superisque relictum est,
Magne, queri: nostros non rumpit funus amores,
Nec diri fax summa rogi: sed sorte frequenti
Plebeiaque nimis careo dimissa marito. 765
Hostis ad adventum iumpamus fœdera tædæ:
Placemus socerum. Sic est tibi cognita, Magne,
Nostra fides? credisne aliquid mihi tutius esse,
Quam tibi? nonne olim casu pendemus ab uno?
Fulminibus me, sæve, jubes tantæque ruinæ 770
Absentem præstare caput? secuta videtur
Sors tibi, cum facias etiam nunc vota, perisæe,
Ut nolim servire malis: sed morte parata,
Te sequarad manes. Feriat dum mœsta remotas

Fama procul terras, vivam tibi nempe superstes.
 Adde, quod assuescis fatia, tantumque dolorem
 Crudelis me ferre doces. Ignosce fatenti:
 Possa pati timeo. Quod si sunt vota, deisque
 Auspici, eventus rerum sciet ultima conjux.
 Sollicitam rupes jam te victore tenebunt, 780
 Et puppim, quæ fata feret tam læta, timebo
 Nec solvent audita metus mihi prospera belli,
 Cum vacuis projecta locis a Cæsare possim
 Vel fugiente capi. Notescent littora clari
 Nominis exilio, positæque ibi conjuge Magni, 785
 Quis Mitylenæas poterit nescire latebras?
 Hoc precor extremum, si nil tibi victa relinquent
 Tutius arma fuga, cum te commiseris undis,
 Quolibet infaustram potius deflecte carinam:
 Littoribus querere meis. Sic fata, relictis 790
 Exsiluit stratis amens, tormenta que nulla
 Vult differre mora. Non mœsti pectora Magni
 Sustinet amplexu dulci, non colla tenere:
 Extremusque perit tam longi fructus amoris:
 Præcipitantes suos luctus, neuterque recedens

Sustinuit dixisse, Vale: vitamque per omnem 796
 Nulla fuit tam mœsta dies. Nam cætera damna
 Durata jam mente malis firmaque tulerunt.
 Labitur infelix, manibusque excepta suorum
 Fertur ad æquoreas, ac se prosternit, arenas, 800
 Littoraque ipsa tenet, tandemque illata carinis est.
 Non sic infelix patriam portusque reliquit
 Hesperios, sævi premerent cum Cæsaris arma.
 Fida comes Magni, vadis duce sola relicto,
 Pompeiumque fugis. Quæ nox tibi proxima
 venit, 805
 Insomnis. Viduo tum primum frigida lecto,
 Atque insueta quies uni, nudumque marito
 Non hærente latus. Somno quam sæpe gravata
 Deceptis vacuum manibus complexa cubile est,
 Atque obliata fugæ quæsit nocte maritum! 810
 Nam, quamvis flamma tacitas urente medullas,
 Non juvat in toto corpus jacitare cubili:
 Servatur pars illa tori. Caruisse timebat
 Pompeio: sed non superi tam læta parabant.
 Instabat, miseræ Magnum quæ redderet, hora. 815

LIBER SEXTUS.

Postquam castra duces, pugnae jam mente pro-
 pinqui,

Imposuere jugis, admotaque cominus arma,
 Parque suum videre dei; capere omnia Cæsar
 Mœnia Graiorum spernit, Martemque secundum
 Jam nisi de genero fati debere recusat. 5
 Pœnestam mundo votis petit omnibus horam,
 In casum quæ cuncta ferat. Placet alca fati
 Alterutrum mensura caput. Ter collibus omnes
 Explicuit turmas, et signa minantia pugnam,
 Festatus nunquam Latiae se deesse ruinæ. 10
 Ut videt ad nullos exirci posse tumultus
 In pugnam generum, sed clauso fidere vallo,
 Signa movet, tectusque via dumosa per arva
 Dyrhachii præcepit rapiendas tendit ad arcas.
 Hoc iter æquoreo præcepit limite Magnus, 15
 Quemque vocat collem Taulantius incola Petram,
 Insedet castris, et phryæque mœnia servat,
 Defendens tutam vel solis turribus urbem. [tur.
 Non opus hanc veterum, nec moles structa tue-
 Humanusque labor, facilis, licet ardua tollat, 20
 Cedere vel bellis, vel cuncta moventibus annis:
 Sed munimen habet nullo quassabile ferro
 Naturam, sedemque loci. Nam clausa profundo
 Undique præcipiti, scopulisque vomentibus
 æquor,

Exiguo debet, quod non est insula, colli. 25
 Terribiles ratibus sustentant mœnia cautes,
 Ioniumque furens, rapido cum tollitur Austro,
 Tempia domosque quatit, spumatque in culmina
 pontus.

Hinc avidam belli rapuit spes improba mentem
 Cæsaris, ut vastia diffusum collibus hostem 30
 Cingeret ignarum, ducto procul aggere valli.
 Metitur terras oculis: nec cepite tantum
 Contentus fragili subito attollere muros,
 Ingentes cautes, avulsæque saxa metallis, [fert,
 Graiorumque domos, direpta que mœnia trans-
 Exstruit, quod non aries impellere ævus, 35
 Quod non ulla queat violenti machina belli.

Franguntur montes, planumque per ardua Cæsar
 Ducit opus: pandit fossas, turritaque summis
 Dispexit castella jugis, magnoque recessu 40
 Amplexus fines, saltus, nemorosæque tesquæ,
 Et sylvas, vastasque feras indagine claudit.
 Non desunt campi, non desunt pabula Magno,
 Castraque Cæsareo circumdatus aggere mutat.
 Flumina tot cursus illic exorta fatigant, 45
 Illic mœnia suos: operumque ut summa revisat,
 Defessus Cæsar mediis intermanet agris.
 Nunc vetus Iliacos attollat fabula muros,
 Adscribatque deis: fragili circumdata testa
 Mœnia mirentur refugii Babylonia Parthi. 50
 En quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes,
 Assyriis quantum populis telluris Ecæ
 Sufficit in regnum, subitum bellicque tumultu
 Raptum clausit opus. Tanti periere labores!
 Tot potuere manus adjungere Seston Abydo, 55
 Ingestoque solo Phryxæum elidere pontum,
 Aut Pelopis latas Ephyræ abrumperè regnis,
 Et ratibus longæ flexus donare Mææ,
 Aut aliquem mundi, quamvis Natura negasset,
 In melius mutare locum. Coit areæ belli: 60
 Hic alitur sanguis terras fluxurus in omnes,
 Hic et Thessalicæ clades, Libycæque tenentur.
 Æstuat angusta rabies civilis arena.

Prima quidem surgens operum structura fefellit
 Pompeium: veluti mediæ qui tutus in arvis 65
 Sicaniæ rapidum nescit latrare Pelorum: [ven.
 Aut vaga cum Tethys, Itutinaque littora fer
 Unda Caledonios fallit turba Britannos.
 Ut primum vasto septas videt aggere terras;
 Ipse quoque a tuta deducens agmina Petra 70
 Diversis spargit tumulis, ut Cæsaris arma
 Laxet, et effuso claudentem milite tendat:
 Ac tantum septi vallo sibi vindicat agri,
 Parva Mycenææ quantum sacra Diane
 Distat ab excelsa nemoralis Aricia Roma: 75
 Quoque modo Romæ prælapsus mœnia Tiberis
 In mare descendit, si nusquam torqueat ammen-

Classica nulla sonant, infusæque tela vagantur :
 Et fit sæpe nefas, jaculum tentante lacerto.
 Major cura duces miscendis abstrahit armis. 80
 Pompeium exhaustæ præbenda ad pabula terræ,
 Quæ currens obtrivit eques, gradibusque citatis
 Ungula frondentem discussit cornea campum.
 Belliger attonitis sonipes defessus in arvis,
 Advectos cum plena ferant præsepia culmos, 85
 Ore novas poscens moribundus labitur herbas,
 Et tremulo medios abruptit poplite gyros.
 Corpora tum solvit tabes, et digerit artus.
 Traxit iners cælum fluidæ contagia pestis
 Obscuram in nubem. Tali spiramine Nesis 90
 Emittit Stygium nebulosis aera saxis,
 Antraque letiferi rabiem Typhonis anhelant.
 Inde labant populi, cœloque parator unda
 Omne pati virus duravit viscera ceno.
 Jam riget atra cutis, distentatque lumina rumpit :
 Igneæque in vultus, et sacro fervida morbo 96
 Pestis abit, fessumque caput se ferre recusat.
 Jam magis atque magis præceps agit omnia fatum :
 Nec medii dirimunt morbi vitæque necemque,
 Sed languor cum morte venit : turbaque cadentum
 Aucta lues, dum mixta jacent incondita vivis 101
 Corpora : nam miseros ultra tentoria cives
 Spargere, funuserat. Tamen hos minuire labores
 A tergo pelagus, pulsusque Aquilonibus aer,
 Littoræque, et plenæ peregrina messe carinæ. 105
 At liber terræ spatiosis collibus hostis
 Aere non pigro, nec inertibus angitur undis :
 Sed patitur sævam, veluti circumdatus arcta
 Obsidione, famem. Nondum surgentibus altam
 In segetem culmis, cernit miserabile vulgus 110
 In pecudum cecidisse cibos, et carpere dumos,
 Et morsu spoliare nemus, letumque minantes
 Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas :
 Quæ mollire queant flamma, quæ frangere morsu,
 Quæque per abrasas utero demittere fauces, 115
 Plurimaque humanis antehac incognita mensis
 Diripiens miles, saturum tamen obsidet hostem.
 Ut primum libuit ruptis evadere claustris
 Pompeio, cunctasque sibi permittere terras ;
 Non obscura petito latebrosæ tempora noctis, 120
 Et raptum fuit, soceri cessantibus armis,
 Deditur iter : latis exire ruinis
 Querit, et impulso turres confringere vallo,
 Perque omnes gladios, et qua via cæde paranda est.
 Opportuna tamen valli pars visa propinqui, 125
 Quam Minuti castella vocant, et confraga densis
 Arboribus dumeta tegunt. Huc pulvere nullo
 Proditus agmen agit, subitusque ad mœnia venit.
 Tot simul e campis Latæ fulsere volucres,
 Tot cecinere tubæ. Ne quid victoria ferro 130
 Deberet, pavor attonitis confecerat hostes.
 Quod solum valuit virtus, jacuere peremit,
 Debuerant quo stare loco : qui vulnera ferrent
 Jam deerant, nimbisque ferens tot telum peribat.
 Tum piceos volvunt immisæ lam-padis ignes : 135
 Tam quasæ nstant turres, lapsumque minantur.
 Roboris impacti crebros gemit agger ad ictus.
 Jam Pompeianæ celsi super ardua valli
 Exierant aquilæ : jam mundi jura petebant.
 Quem non mille simul turmis, nec Cæsare toto 140
 Auferrer Fortuna locum, victoribus unus
 Eripuit, vetuitque capi : æque arma tenente,
 Ac nondum strato, Magnum vicissæ negavit.
 Scæva viro nomen : castrorum in plebe merebat
 Ante feras Rhodani gentes : ibi sanguine multo
 Promotus Latiam longo gerit ordine vitem. 146
 Pronus ad omne nefas, et qui nesciret, in armis

Quam magnum virtus crimen civilibus esset.
 Hic ubi quærentes socios jam Marte relicto
 Tutæ fugæ cernit. Quo vos pavor, inquit, abegit
 Impius, et cunctis ignotus Cæsaris armis? 151
 O famuli turpes, servum pecus, abaque cruore
 Terga datis morti? cumulo vos deesse virosum
 Non pudet, et bustis interque cadavera quæri?
 Non ira saltem, juvenes, pietate remota. 155
 Stabitis? et cunctis, per quos erumperet hostis,
 Nos sumus electi. Non parvo sanguine Magni
 Ista dies erit. Peterem felicior umbras
 Cæsaris in vultu. Testem hunc fortuna negavit ;
 Pompeio laudante cadam. Confringite tela 160
 Pectoris incursum, jugulisque retundite ferrum.
 Jam longinqua petit pulvis, sonitusque ruinæ,
 Securæque fragor concussit Cæsaris aures.
 Vincimus, o socii ; veniet, qui vindicet arces,
 Dum morimur. Movit tantum vox illa furorem,
 Quantum non primo succendunt classica cantu :
 Mirantesque virum, atque avidi spectare, sequun-
 Scituri juvenes, numero deprensa locoque, [tur
 An plus quam mortem virtus daret. Il e ruenti
 Aggre consistit, primumque cadavera plenis 170
 Turribus evolvit, subeuntesque obruit hostes
 Corporibus : totæque viro dant tela ruinæ.
 Roboraque, et moles ; hosti seque ipse minatur.
 Nunc sude, nunc duro contraria pectora conto
 Detrudit muris, et valli summa tenentes 175
 Amputat ense manus : caput oberit ossaque saxo,
 Ac male defensum fragili compage cerebrum
 Dissipat : alterius flamma crinesque genasque
 Succendit : strident oculis ardentibus ignes.
 Ut primum cumulo crescente cadavera murum
 Admovere solo ; non segnior extulit illum 181
 Saltus, et in medias jecit super arma catervas,
 Quam per summa rapit celerem venabula pardum.
 Tunc densos inter cinneos compressus, et omni
 Vallatus bello vincit, quem respicit, hostem. 185
 Jamque hebes, et crasso non asper sanguine mucro
 Percussus Scævæ frangit, non vulnerat, hostem
 Perdidit ensis opus, frangit sine vulnere membra.
 Illum tota premit moles, illum omnia tela.
 Nulla fuit non certa manus, non lancea felix : 190
 Parque novum Fortuna videt concurrere, bellum
 Atque virum. Fortis crebris sonat ictibus umbo,
 Et galææ fragmenta cavæ compressa perurunt
 Tempora : nec quicquam nudis vitalibus obstat
 Jam, præter stantes in summis ossibus hastas. 195
 Quid nunc, vesani, jaculis levibusque sagittis
 Perditis hæsuos nunquam vitalibus ictus?
 Hunc aut tortilibus vibrata phalarica nervis
 Obruat, aut vasti muralia pondera saxi :
 Hunc aries ferro, ballistæque limine portæ 200
 Submoveat : stat non fragilis pro Cæsare murus,
 Pompeiumque tenet. Jam pectora non tegit armis
 Ac veritus credi clypeo, lævæque vacasse,
 Aut culpa vixisse sua, tot vulnera belli
 Solus obit, densamque ferens in pectore sylvam,
 Jam gradibus fessis, in quem cadat eligit hostem
 Par pelagi monstris. Libycæ sic bellua terræ
 Gætulus densis elephas oppressus ab armis,
 Omne percussus squalenti missilei tergo
 Frangit, et hærentes mole cute discutit hastas. 210
 Viscera tanta latent penitus, citraque cruorem
 Conflæxæ stant tela feræ : tot facta sagittis,
 Tot jaculis, unam non explent vulnera mortem.
 Dicææ procul ecce manu Gortynis arundo
 Tenditur in Scævam, quæ voto certior omni 215
 In caput atque oculi lævum descendit in orbem.
 Ille moras ferri, nervorum et vincula rumpit,

Affixam vellens oculo pendente sagittam
 Intrepidus, telumque suo cum lumine calcat.
 Pannonis haud aliter post ictum savior ursa, 220
 Cum jaculum parva Libya amentavit habena,
 Se rotat in vulnus, telumque irata receptum
 Impedit, et secum fugientem circuit hastam.
 Perdidit vultum rabies: stetit imbre cruento
 Informis facies: latus fragor æthera pulsat 225
 Victorum: majora viris de sanguine paivo
 Gaudia non faceret conspectum in Cæsare vulnus.
 Ille tegens alta suppressum mente dolorem,
 Mitis, et a vultu penitus virtute remota,
 Parcite, ait, cives: procul hinc avertite ferrum:
 Collatura meæ nunc sunt jam vulnera morti: 231
 Non eget ingestis, sed vulsis pectore telis.
 Tollite, et in Magni viventem ponite castris:
 Hoc vestro præstate duci: sit Scæva relictæ
 Cæsaris exemplum potius, quam mortis honestæ.
 Credidit infelix simulatis vocibus Aulus: 236
 Nec vidit recto gladium mucrone tenentem
 Membraque captivi pariter laturus et arma,
 Fulmineum mediis excepit faucibus ensem.
 Incaluit virtus: atque uno cæde infectus, 240
 Solvat, ait, pœnas, Scævam quicumque subactum
 Speravit: pacem gladio si quærit ab isto
 Magnus, adorato submittat Cæsare signa.
 An similem vestri, ægremque ad fata putastis?
 Pompeii vobis minor est, causæque senatus, 245
 Quam mihi mortis amor. Simul hæc effatus, et
 Cæsareas pulvis testatur adesse cohortes. [altus
 Iudeus hic belli Magno crimenque remisit,
 Ne solum totæ fugerent te, Scæva, catervæ:
 Subducto qui Marte ruis: nam sanguine fuso 250
 Vires pugna dabat. Labentem turba suorum
 Excipit, atque humeri defectum imponere gaudet:
 Ac velut inclusum perfosso in pectore numen,
 Et vivam magnæ speciem Virtutis adorant:
 Telaque confixis certant evellere membris, 255
 Exornantque deos, ac nudum pectore Martem
 Armis, Scæva, tuis. Felix hoc nomine famæ,
 Si tibi durus Iber, aut si tibi terga dedisset
 Cantabre exiguis, aut longis Teutonum armis.
 Non tu bellorum spoliis ornare Tonantis 260
 Tempia potes, non tu lætis ululare triumphis.
 Infelix, quanta dominum virtute parasti!
 Nec magis hac Magnus castrorum parte repulsus,
 Intra claustra piger dilato Marte quievit,
 Quam mare lassatur, cum se tollentibus Euris 265
 Frangentem fluctus scopulum ferit, aut latus alti
 Montis adest, seramque sibi parat unda ruinam.
 Hinc vicina petens placido castella profundo
 Incursum gemini Martis rapit: armaque late
 Spargit, et effuso laxat tentoria campo: 270
 Mutandæque juvat permissa licentia terræ.
 Sic pleno Padus ore tumens super aggere tutas
 Excurrit ripas, et totos concutit agros.
 Succul ut si qua tellus, cumulusque furentem
 Undarum non passa ruit; tum flumine toto 275
 Transit, et ignotos aperit sibi gurgite campos.
 Illos terra fugit dominos; his rura colonis
 Accedunt donante Pado. Vix prælia Cæsar
 Senserat, elatus specula quæ prodidit ignis.
 Invenit impulsos presso jam pulvere muros. 280
 Frigidæque ut veteris deprendit signa ruinæ,
 Accendit pax ipsa loci, movitque furorem
 Pompeiana quies, et victo Cæsare somnus.
 Ire vel in clades properat, dum gaudia turbet.
 Torquato ruit inde minax: qui Cæsaris arma 285
 Segnius haud vidit, quam malo nauta tremente
 Omnia Circææ subducit vela procellæ:

Agminaque interius muro brevior receptis,
 Densius ut parva disponeret arma corona.
 Transierat primi Cæsar munimina valli, 290
 Cum super e totis emisit collibus agmen,
 Effuditque acies obseptum Magnus in hostem.
 Non sic Ætnæis habitans in vallibus horret
 Enceladum spirante Noto, cum tota cavernas
 Egerit, et torrens in campos defluit Ætnæ; 295
 Cæsaris ut miles glomerato pulvere victus
 Ante aciem, cæci tepidus sub nube timoris
 Hostibus occurrit fugiens, inque ipsa pavendo
 Fata ruit. Totus nunti civilibus armis
 Usque vel in pacem potuit cruor: ipse furens
 Dux tenuit ludios. Felix ac libera legum, 301
 Roma, fores, jursque tui, vicissit in illo
 Si tibi Sylla loco. Dolet heu, semperque dolet it,
 Quod scelerum, Cæsar, prodest tibi summa tuo-
 Cum genero pugnas pro. Pro tristiæ faia! rum,
 Non Uticæ Libyæ clades, Hispania Mundæ 306
 Flesset, et infando pollutus sanguine Nilus
 Nobilium Phario gestasset rege cadaver:
 Nec Juba Marmaricas nudus pressisset arenas,
 Pannonumque umbras placasset sanguine fuso 310
 Scipio: nec sancto caruisset vita Catone.
 Ultimus esse dies potuit tibi, Roma, malorum:
 Exire e mediis potuit Pharsalia fatis.
 Deserit adverso possessam numine sedem
 Cæsar, et Emathias lacero petit agmine terras.
 Arma securum socii, quacunq; fugasset, 316
 Tentavere sui comites divertere Magnum,
 Hortati, patrias sedes, atque hoste carentem
 Ausoniam peteret. Nunquam me Cæsaris, inquit,
 Exemplo reddam patriæ, nunquamque videbit 320
 Me, nisi dimisso redeuntem milite Roma.
 Hesperiam potui, motu surgente, tenere,
 Si vellem patrias aciem committere templis,
 Ac medio pugnare foro. Dum bella relegem, 324
 Extremum Scythici transcendam frigoris orbem,
 Ardentesque plagas. Victor tibi, Roma, quietem
 Eripiam, qui, ne premerent te prælia, fugi?
 Ah potius, ne quid bello patiaris in iato,
 Te Cæsar putet esse suum. Sic fatus, in ortus
 Phœbeos convertit iter, terræque secutus 330
 Devia, qua vastos aperit Candavia saltus,
 Contigit Emathiam, bello quam fata parabant.
 Thessaliam, qua parte diem brumalibus horis
 Attollit Titan, rupes Ossææ coercent.
 Cum per summa poli Phœbum trahit altior æstas,
 Pelion opponit radiis nascentibus umbras. 336
 At medios ignes cœli, rabidique Leonis
 Solstitiale caput nemorosus submovet Othrys.
 Excipit adversos Zephyros, et Iapyga Pindus,
 Et maturato præcidit vespere lucem. 340
 Nec metuens imi Boreæ habitator Olympi
 Lacentem totis ignorat noctibus Arcton.
 Hos inter montes media qui valle premuntur,
 Perpetuis quondam latuere paludibus agri:
 Flumina dum campi retinent, nec pervia Tempe
 Dant aditus pelago, stagnumque implentibus undis
 Crescere cursus erat. Postquam discessit Olympo
 Hercules gravis Ossa manu, subitæque ruinam
 Sensit aquæ Nereus; melius mansura sub undis
 Emathias æquorei regnum Pharsalos Achillis 350
 Eminent, et prima Rhœtie littora pinu
 Quæ tetigit Phylacæ, Pteleosque, et Dorion ira
 Flebile Peridum: Trachin, prætexque nefandas
 Lampadæ Herculeis fortis Melibœæ pharetris:
 Atque olim Laiassa potens: ubi nobile quondam
 Nunc super Argos arant: veteres ubi fabula Thebas
 Monstrat Echionias: ubi quondam Pentheos exaul

Colla caputque ferens supremo tradidit igni,
 Quæsta quod hoc solum nato rapuisset Agave.
 Ergo abrupta palus multos discessit in amnes. 360
 Purus in occasus, parvi sed gurgitis, Æas
 Ionio fluit inde mari: nec fortior undis
 Labitur auctæ pater Isidis, et tuas, Ceneu,
 Pæne gener crassis oblimat Echinadas undis:
 Et Meleagream maculatus sanguine Nessi 365
 Evenos Calydonæ serat. Ferit amne citato
 Maliacas Sperchios aquas: et flumine puro
 Irrigat Amphrysos famulantis pascua Phœbi.
 Quisque nec humentes nebulas, nec rore madentem
 Aera, nec tenues ventos suspirat Anauros. 370
 Et quisquis pelago per se non cognitus annis
 Peneo donavit aquas. It gurgite raptò [peus.
 Apidanor, nunquamque celer, nisi mistus, Eni-
 Accipit Asopos cursus, Phœnixque, Melasque.
 Solus in alterius nomen cum venerit undæ, 375
 Defendit Titaresus aquas, lapsusque superne
 Gurgite Penei pro siccis utitur arvis.
 Hunc fama est Sygiiis manare paludibus amnem,
 Et capitis memorem fluvij contagia vilis
 Nolle pati, superûmque si i servare timorem. 380
 Ut primum emissis pateritur annibus arva,
 Pinguis Bræbio discessit vomere sulcus:
 Mox Lelegum dextra pressum descendit aratrum.
 Æolidæ, Dolopesque aolum fregere coloni,
 Et Magnetes equis, Minyæ gens cognita remis. 385
 Illic semiferos Ixionidas Centauros
 Feta Pelethroniis nubes effudit in antris.
 Aspera te Pholoes frangentem, Monyche, saxa,
 Teque sub Ælæo torquentem vertice vulsas,
 Rhœce ferrox, quas vix Boreas inverteret, ornos:
 Hospes et Alcidiæ magni, Phole: teque peramnem
 Improbo Lernæas vector passure sagittas:
 Teque, senex Chiron, gelido qui sidere fulgens
 Impetis Hæmonio majorem Scorpion arcu.
 Hac tellure feri micuerunt semina Martis. 395
 Primus ab æquorea percussis cuspidæ saxis
 Thessalicus sonipes bellis feralibus omen
 Exsiluit; primus chalybem, fœnosque momordit,
 Spumavitque novis Laphithæ domitoris habetis.
 Prima fretum scindens Pagasæo littore pinus 400
 Terrenum ignotas hominem projecit in undas.
 Primus Thessaliæ rector telluris Itonus
 In formam calidæ percussit pondera massæ,
 Fudit et argentum flammis, aurumque moneta
 Fregit, et immensis coxit fornacibus æra. 405
 Illic, quod populus scelerat: impexit in arma,
 Divitias numerare datum est. Ilinc maxima
 serpens
 Descendit Python, Cirrhæaque fluxit in antra:
 Unde et Thessaliæ veniunt ad Pythia laurus.
 Impius hinc prolem superis immisit Alocus, 410
 Inseruit celsis prope se cum Pelion ætris,
 Sideribusque vias incumbens abstulit Ossa.
 Hac ubi damnata fati tellure locarunt
 Castra duces; cunctos belli præsaga futuri
 Mens agitat, summique gravem discriminis horam
 Adventare palam est. Propius jam fata moveri
 Degeneres trepidant animi, peioraque versant.
 Ad dubios pauci præsumto robore casus [inerti
 Spemque metumque ferunt. Turbæ sed mistus
 Sextus erat, Magno proles indigna parente, 420
 Qui mox Scyllæis exsul grassatus in undis
 Polluit æquoreas Siculus pirata triumphos.
 Qui stimulante metu fati prænosceret cursus,
 Impatiensque moræ, venturisque omnibus æger,
 Non tripodas Deli, non Pythia consulit antra, 425
 Nec quæsisse libet, primis quid frugibus altrix

Ore Jovis Dodona sonet, quis noscere fibra
 Fata queat, quis prodat aves, quis fulgura cœli
 Servet, et Assyria scrutetur sidera tute,
 Aut si quid tacitum, sed fas, erat. Ille superni
 Detestanda deis savorum arcana Magorum
 Moverat, et tristes sacris feralibus aras,
 Umbrarum Ditisque fidem: miseroque liqueba
 Scire parum superos. Vanum sævumque furor
 Adjuvat ipse locus, vicinaque mœnia castris 435
 Hæmonidum, ficti quas nulla licentia monstri
 Transierat, quarum, quicquid non creditur, ars est
 Thessala quin etiam tellus herbasque nocentes
 Rupibus ingenuit, sensuraque saxa canentes
 Arcanum feralæ Magos. Ibi plurima surgunt 440
 Vim lactura deis. Et terris hospita Colchis
 Legit in Hæmonii, quas non advexerat, herbas.
 Impia tot populis, tot surdas gentibus aures
 Cœcicolûm, diræ convertunt carmina gentis.
 Una per æthereos exit vox illa recessus, 445
 Verbaque ad invitum perfert cogentia numen,
 Quod non cura poli, cœlique volubilis: unquam
 Avocat. Infandum tetigit cum side: a murmur,
 Tunc Babylon Persæ licet, secretaque Memphis
 Omne vetustorum solvat penetrale Magorum; 450
 Abducit superos alienis Thessalis aris.
 Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit
 Non satis adductus amor: flammisque severi
 Illicitis arseret senes. Nec novia tantum
 Pocula perficiunt, aut cum turgentia succo 455
 Frontis amaturæ subducunt pignora fœtæ.
 Mens hausti nulla sanie polluta veneni
 Excantata perit. Quos non concordia misti
 Alligat ulla tori, blandaque potentia formæ,
 Traxerunt torti magica vertigine filii. 460
 Cessavere vices rerum, dilataque longa
 Hæsit nocte dies: legi non paruit æther.
 Torpuit et præceps audito carmine mundus,
 Axibus et rapidis impulsos Jupiter urgens
 Miratur non ire polos. Nunc omnia complent 465
 Imbribus, et calido producent nubila Phæbo,
 Et tonat ignaro cœlum Jove. Vocibus isdem
 Humentes late nebulas, nimbosque solutis
 Excussere comis. Ventis cessantibus æquor
 Intumuit: cursus vetitum sentire procellas 470
 Conticuit turbante Noto: puppimque ferentes
 In ventum tunciere sinus. De rupe pendit
 Abscissa fixus torrens: amnisque cucurrit
 Non qua pronus erat. Nilum non exultit æstas
 Mæander direxit aquas: Rhodanumque moran-
 tem 475
 Præcipitavit Arar. Submisso vertice montes
 Explicuere jugum: nubes suspexit Olympus.
 Solibus et nullis Scythicæ, cum bruma rigeret,
 Dimaduerunt nives. Impulsam sidere Tethyn
 Reppulit Hæmonidum, defenso littore, carmen.
 Terria quoque immoti concussit ponderis ærem,
 Et medium vergens nisu titubavit in orbem.
 Tantæ molis onus percussum voce recessit,
 Prospectumque dedit circumlabentis Olympi.
 Omne potens animal leti, genitumque nocere, 485
 Et pavet Hæmonias, et moribus instruit artes.
 Has avidæ tigres, et nobilis ira leonum
 Ore sovent blando: gelidos his explicat orbis,
 Inque pruinosis coluber distenditur arvo.
 Viperei coeunt abrupto corpore nodi, 490
 Humanoque cadit serpens affata veneno. [quen
 Quis labor hic superis cantus herbasque
 Sperendique timor? cujus commercia pacti
 Obstrictos habuere deos? parere necesse est.
 An juvat? ignota tantum pietate merentur? 495

An tacitis valere minia? hoc juris in omnes
 Est illis superos? an habent hæc carmina certum
 Imperiosa deum, qui mundum cogere, quicquid
 Cogitur ipse, potest? illis et sidera primum
 Præcipiti deducta polo: Phœbeque æterna 500
 Non aliter, diris verborum obsessa venenis,
 Palluit, et nigris terrenisque ignibus arsit,
 Quam si fraterna prohiberet imagine tellus,
 Insereretque suas flammis cœlestibus umbras.
 Et patitur tantos cantu depressa labores. 505
 Donec suppositas propior desumpit in herbas.
 Illos scelerum ritus, hæc diræ carmina gentis
 Effera damnat nimis pietatis Erichtho,
 Inque novos ritus pollutam duxerat artem.
 Illi namque nefas urbis submittere tecto 510
 Aut laribus feralè caput: desertaque busta
 Incolit, et tumulos expulsi obinet umbris,
 Grata deis Erebi. Cætus audire silentium,
 Nosse domos Stygias, arcanaque Diis operi,
 Non superi, non vita vetat. Tenet ora profanæ 515
 Fœda situ macies, cœloque ignota sereno.
 Terribilis Stygio facies pallore gravatur,
 Impexis onerata comis. Si nimbus, et atræ
 Sidera subducunt nubes, tunc Thessala nudis
 Egreditur bustis, nocturnaque fulgura capiat. 520
 Sæmina fœcundæ segetis calcata percussit,
 Et non letiferas spirando perdidit auras.
 Nec superos orat, nec cantu supplice numen
 Auxiliare vocat, nec fidas illa litanes
 Novit: funereas aris impovere flammæ 525
 Gaudet, et accenso rapit quæ thura sepulcro.
 Omne nefas superi prima jam voce precantis
 Concedunt, carmenque timent audire secundum:
 Videntes animas, et adhuc sua membra regentes
 Infodit busto: fati debentibus annos 530
 Mors invita subit: perversa funera pompa
 Retulit a tumulis: fugere cadavera letum.
 Fumantes juvenum cineres, ardentiaque ossa
 E mediis rapit illa rogis, ipsamque, parentes
 Quam tenere, facem: nigroque volantia fumo
 Feralis fragmenta tori, vestesque fluentes 536
 Colligit in cineræ, et olentes membra favillas.
 At ubi servantur saxi, quibus intus humor
 Ducitur, et tracta durescant tæbe medullæ
 Corpora: tunc omnes avidè desævint in artus, 540
 Immerantque manus oculis, gaudetque gelatos
 Effodisse orbes: et siccæ pallida rodit
 Excrementa manus: laqueum nodosque nocentes
 Ore suo rupit: pendientia corpora carpsit,
 Abrasitque cruces: percussaque viscera nimbis
 Vulsit, et incoctas admissæ solè medullas. 546
 Insertum manibus chalybem, nigramque per artus
 Stillantis labi saniem, virusque coactum
 Sustulit, et nervo morsus retinente pendedit.
 Et quacunq; jacet nudum tellure cadaver, 550
 Ante feras volucresque sedet: nec carpere membra
 Vult ferro manibusque suis, morsusque luporum
 Expectat, siccis raptura e faucibus artus.
 Nec cessant a cude manus, si sanguine vivo
 Est opus, erumpat jugulo qui primus apertus. 555
 Nec refugit cædes, vivum si sacra cruorem,
 Extaque funereæ poscunt trepidantia mensæ.
 Vulnere sic ventris, non qua natura vocabat,
 Extrahitur partus, calidia ponendus in aris.
 Et quoties sævis opus est ac fortibus umbris, 560
 Ipsa facit manes: hominum mors omnis in usu est.
 Illa genæ florem primævo corpore vulsit,
 Illa comam læva morienti abscedit ephebo.
 Sæpe etiam caris cognato in funere dira 564
 Thessalis incubuit membris: atque oscula fingens,

Truncavitque caput, compressaque dentibus ora
 Laxavit: siccoque hærentem guttore linguam
 Præmordens, gelidis insudit murmura labris,
 Arcanumque nefas Stygias mandavit ad umbras.
 Ilanc ut fama loci Pompeio prodidit: alta 570
 Nocte poli, Titan medium quo tempore ducit
 Sub nostra tellure diem, deserta per arva
 Carpit iter. Fidi scelerum sæueticæ ministri,
 Effractos circum tumulos ac busta vagati, 574
 Conspectere procul prærupta in caute sedentem,
 Qua juga devexus Pharsalica porrigit hæmus.
 Illa Magis, magicisque deis incognita verba
 Tentabat, carmenque novos fingeat in usus. [bem,
 Namque timens, ne Mars alium vagus iret in or-
 Emathis et tellus tam multa cæde careret: 580
 Pollutos can u, dirisque venefica succis
 Consperos, vultu transmittere bella Philippo,
 Tot mortes habitura suas, usuraque mundi
 Sanguine: casorum truncare cadavera regum
 Sperat, et llespetia cineres avertere gentis, 583
 Ossaque nobilium, tantosque acquirere manes.
 Illic ardor, solusque labor, quid corpore Magni
 Projecto rapiat, quos Casaria involet artus.
 Quam prior affatur Pompeii ignava propago:
 O decus Hæmonidum, populus quæ pantere fata,
 Quæque suo ventura potes devvertere cursu, 591
 Te precor, ut certum liceat mihi noscere finem,
 Quem belli fortuna pareat. Non ultima turbæ
 Pars ego Romana, Magni clarissima proles;
 Vel dominus rerum, vel tanti funeris hæres. 595
 Mens dubiis percussa pavet, rursusque parata est
 Certos ferre metus. Illoc casibus erip: juria;
 Ne subiti cæciq; e ruant: vel numina torque,
 Vel tu parce deis, et Manibus exprime verum.
 Elysias resera sedes, ipsamque vocatam, 600
 Quos petat e nobis, Mortem tibi coge fateri.
 Non humilis labor est: dignum, quod querere
 Vel tibi, quo tanti præponderet alea fati. [cures,
 Impia lætatur vulgatæ nomine famæ
 Thessalis, et contra: Si fata minorâ moveres, 605
 Pronum erat, o juvenis, quos velles, inquit, in ac-
 civitus præbere deos. Concreditor arti, [tus
 Unam cum radiis presserunt sidera mortem,
 Inseruisse moras: et, quamvis fecerit omnia 609
 Sella scenæ, medios herbis abrumpturus annos.
 At simul a prima descendit origine mundi
 Causarum series, atque omnia fata laborant,
 Si quicquam mutare velis, unoque sub ictu [mur,
 Stat genus humanum: tunc, Thessala turba fate-
 Plus Fortuna potest. Sed si prænoscere casus
 Contentus, faciles aditus, multique patebunt
 Ad verum: tellus nobis, ætherque, chaosque, [tur.
 Æquoraque, et campi, Rhodopeaque saxa loquen-
 Sed pronum, cum tanta novæ sit copia mortis,
 Emathis unum campis attollere corpus, 520
 Ut modo defuncti tepidique cadaveris ora
 Plena voce sonent: ne membris sole perustis
 Auribus incertum feralis arideat umbra.
 Dixeat: et noctis geminatis arte tenebris,
 Mæstum tecta caput squalenti nube, pererrat 625
 Corpora casorum, tumulis projecta negatis.
 Continuo fugere lupi, fugere revulsis
 Unguibus impastæ volucres, dum Thessala vatem
 Eligit, et gelidas leto scrutata medullas
 Pulmonis rigidi stantes sine vulnere fibras 630
 Invenit, et vocem defuncto in corpore querit.
 Fata peremtorum pendent jam multa virorum,
 Quem superis revocasse velit. Si tollere totas
 Tentasset campis acies, et reddere bello;
 Cessissent leges Erebi, monstroque potenti 635

Extractus Stygio populus pugnasset Averno.
Electum tandem trajecto gutture corpus
Ducit, et inserto laqueis feralibus anco,
Per scopulos miserum trahitur, per saxa cadaver
Victurum : montisque cavi, quem tristis Erichtho
Damnarat sacris, alta sub rupe locatur. 641

Haud procul a Ditis cæcis depressa cavernis
In præcepis subsemit humus, quam pallida pronis
Urget sylva comis, et nullo vertice cælum
Suspiciens, Phœbo non pervia taxus opacat. 645
Marcentes intus tenebræ, pallensque sub antris
Longa nocte situs, nunquam, nisi carmine factum,
Lumen habet. Non Tænareis sic faucibus aer
Sedit iners, mœstum mundi confine latens

Ac nostri, quo non metunt emittere manes 650
Tartarei reges. Nam quamvis Thessala vates
Vim faciat fati, dubium est, quod traxerit illuc,
Aspiciat Stygias, an quod descenderit, umbras.
Discolor et vario furialis cultus amictu
Induitur, vultusque operitur crine soluto, 655
Et coma viperis substringitur horrida sertis.

Ut pavidos juvenis comites, ipsumque trementem
Conspicit, exanimi defixum lumina vultu ;
Ponite, ait, trepida conceptos mente timores :
Jam nova, jam vera reddetur vita figura, 660
Ut quamvis pavidi possint audire loquentem.
Si vero Stygiosque lacus, ripamque sonantem
Ignibus ostendam, si me præsenae videri
Eumenides possint, villosaque colla colubris
Cerberus excutiens, et vincti terga Gigantes ; 665
Quis timor, ignavi, metuentes cernere manes ?

Pectora tunc primum ferventi sanguine supplet
Vulneribus laxata novis, taboque medullas
Abluit, et virus large lunare ministrat.
Huc quicquid fetu genuit Natura sinistro 670
Miscetur. Non spuma canum, quibus unda timori
Viscera non lyncis, non diræ nodus hyænæ [est,
Defuit, et cervi pasti serpente medullæ :

Non puppim reitincens, Euro tendente rudentes,
In mediis echenis aquis, oculique draconum, 675
Quæque sonant feta tepefacta sub alite saxa :
Non Arabum volucer serpens, innataque rubris
Æquoribus custos pretiosæ vipera conchæ,
Aut videntia adhuc Libycæ membrana cerastæ,
Aut cinis Eoa positi Phœnicis in ara. 680

Quo postquam viles, et habentes nomina pestes
Contulit ; infando saturatas carmine frondes,
Et quibus os dirum nascentibus inspuat, herbas
Addidit, et quicquid mundo dedit ipsa veneni.
Tunc vox Lethæos cunctis pollentior herbis 685
Excantare deos, confundit murmur primum
Dissona, et humanæ multum discordia linguæ.
Latratus habet illa canum, gemitusque luporum :
Quod trepidus bubo, quod strix nocturna que-
runtur, 689

Quod strident ululantque feræ, quod sibilat anguis,
Exprimat, et planctus illiæ cantibus undæ,
Sylvarumque sonum, fractæque tonitrua nubis.
Tot rerum vox una fuit. Mox cætera cantu
Explicat Hæmonio, penetratque in Tartara lingua.

Eumenides, Stygiusque nefas, Pœnæque noc-
centum, 695

Et Chaos innumeros avidum confundere mundos,
Et Rector terræ, quem longa in sæcula torquet
Mors dilata defim, Styx, et quos nulla metetur
Thessalis Elysios, cælum matremque perosa
Penephone, nostræque Hecates pars ultima, per
quam 700

Manibus et mihi sunt tacitæ commercia linguæ.
Janitor et sedis lævæ, qui viscera sævo

Spargis nostra cani : repetitaque fila sorores
Fracturæ : tuque o flagrantis portitor undæ,
Jam lassate senex ad me redeuntibus umbris : 703
Exaudite preces, si vos satis ore nefando
Pollutoque voco, si nunquam hæc carmina fibris
Humanis jejuna cano, si pectom plena
Sæpe dedi, et lavi calido prosecta cerebro ; 709
Si, quisquis vestris caput extaque lancibus infans
Imposuit, victurus erat, parete precanti.

Non in Tartareo latitantem poscimus antro,
Adsuetaque diu tenebris, modo luce fugata
Descendentem animam : primo pallentis hiatus
Hæret adhuc Orci. Licet has exaudiat herbas 715
Ad manes ventura semel. Ducis omnia nato
Pompejana canat noti modo militis umbra,
Si bene de vobis civilia bella merentur :

Hæc ubi fata, caput spumantique ora levavit :
Adspicit adstantem projecti corporis umbram,
Exanimis artus invasque claustra timentem
Carceris antiqui. Pavet ire in pectus apertum,
Visceraque, et ruptas letali vulnere fibras.

Ah miser, extremum cui mortis munus iniquæ
Eripitur, non posse mori. Miratur Erichtho 725
Hæc fati licuisse moras, inatque Morti
Verberat immotum vivo serpente cadaver :
Perque cavas terræ, quas egit carmine, rimas
Manibus illatrat, regnique silentia rumpit.

Tisiphone, vocisque meæ secura Megara, 730
Non agitis sævis Erebi per inane flagellis
Infelicem animam ? jam vos ego nomine vero
Eliciam, Stygiasque canes in luce superna
Destitiam : per busta sequar, per funera custos,
Expellam tumulis, abigam vos omnibus urnis. 735
Teque deis, ad quos alio procedere vultu

Ficta soles, Hecate pallenti tabida forma,
Ostendam, faciemque Erebi mutare vetabo.
Eloquar immenso terræ sub pondere, quæ te
Contineant, Ennæa, dapes, quo fœdere mœstum
Regum noctis ames, quæ te contagia passam
Noluerit revocare Ceres. Tibi, pessime mundi
Arbiter, immittam raptis Titiana cavernis,

Et subito feriere die. Paretis ? an ille
Compellendus erit, quo nunquam terra vocato 745
Non concussa tremit : qui Gorgona cernit aptam,
Verberibusque suis trepidam castigat Erinnyn
Indespecta tenet vobis qui Tartara : cujus
Vos estis superi : Stygias qui pejerat undas ?

Protinus adstrictus caluit cruor, atraque fovit
Vulnera, et in venas extremaque membra cucurrit.
Percussæ gelido trepidant sub pectore fibræ :
Et nova desuetis subrepens vita medullis,
Miscetur morti. Tunc omnis palpitat artus :

Tenduntur nervi : nec se tellure cadaver 755
Paullatim per membra levat, terraque repulsument
Erectumque simul. Distento lumina rictu
Nudantur. Nondum facies viventis in illo,
Jam morientis erat. Remanet pallorque rigorque ;
Et stupet illatus mundus. Sed murmure nullo 760
Ora adstricta sonant : vox illi linguaque tantum
Responsura datur. Dic, inquit Thessala, magna
Quod jubeo, mercede mihi : nam vera locutum
Immunem toto mundi præstabimus ævo

Artibus Hæmonii : tali tua membra sepulcro,
Talibus exuram Stygio cum carmine sylvæ,
Ut nullo cantata magos exaudiat umbra.
Sit tanti vixisse iterum : nec verba, nec herbas
Audebunt longæ somnum tibi solvere Lethæ,
A me morte data. Tripodas vatesque decuram 770
Sors obscura tenet. Certus discedit, ab umbris
Quisquis vera petit, dumque omacula Mortis

Fortis adit. Ne parce, precor. Da nomina rebus,
Da loca, da vocem, qua mecum fata loquantur.

Addidit et carmen, quo, quicquid consulit,
unbram 775

Scire dedit. Mœstum fletu manante cadaver,
Tristia non equidem Parcarum stamina, dixit,
Et Cursus, tacitæ revocatus ab aggere ripæ:
Quod tamen e cunctis mihi noscere contigit um-
bris,

Effera Romanos agitat discordia manes, 780
Impiæque infernam ruperunt arma quietem.

Elysi s alii sedes, ac Tartara mœsta
Diversi liquere duces: quid fata pararent

Hic fecere palam. Tristis felicibus umbris 784
Vultus erat. Vidi Decios natumque patremque,

Lustrales bellis animas, flentemque Camillum,
Et Curius; Syllam de te, Fortuna, querentem.

Deplorat Libycis perituram Scipio terris
Infaustam solem. Major Carthaginiensis hostis

Non servituri moreretur Cato fata nepotis. 790
Solum te, consul depulsis prime tyrannis

Brute, pias inter gaudentem vidimus umbras.
Abruptis Catilina minax fractisque catenis

Exultat, Mariique truces, nudique Cethegi. 794
Vidi ego lætantes popularia nomina Drusus

Legibus immodicos, ausosque ingentia Gracchos,
Æternis chalybum nodis et carcere Litis

Constrictæ plausere manus: camposque piorum
Poscit turba nocens. Regni possessor inertis

Pallentes aperit sedes, abrupta que saxa 800

Asperat, et durum vinculis adamant, paratque
Pœnam victori. Refer hæc solatia tecum,

O juvenis, placido manes, patremque domumque
Expectare sinu, regnique in parte serena

Pompeio servare locum. Nec gloria parvæ 805
Sollicite vitæ; veniet quæ misceat omnes

Flora duces. Properate mori, magnoque superbi
Quamvis e parvis animo descendite bustis,

Et Romanorum manes calcate deorum. 809
Quem tumulum Niti, quem Tybridis abluit unda,

Queritur, et ducibus tantum de funere pugna est.
Tu fatum ne quære tuum cognoscere Parcæ;

Me reticente dabunt: tibi certior omnia vates
Ipse canet Siculis genitor Pompeius in arvis:

Ille quoque incertus, quo te vocet, unde repellat,
Quas jubeat vitare plagas, quæ sidera mundi.

Europam, miseri, Libyamque, Asiamque timele.
Distribuit tumulos vestris Fortuna triumphis.

O miseranda domus, toto nihil orbe videbis
Tutius Emathia. Sic postquam fata peregit, 820
Stat vultu mœstum tacito, mortemque reposcit

Carminibus magicis opus est herbisque, cadaver
Ut cadat, et nequeunt animam sibi reddere fata

Consumto jam jure semel. Tum robore multo
Exstruit illa rogam: venit defunctus ad ignem:

Accensa juvenem positum strue linquit Erichtho
Tandem passa mori, Sextoque ad castra parentis

It comes: et cælo lucis ducente colorem,
Dum ferrent tutos intra tentoria gressus, 829
Jussa tenere diem densas nox præstitit umbras

LIBER SEPTIMUS.

Segnior Oceano, quam lex æterna vocabat,
Luctificus Titan nunquam magis æthera contra

Egit equos, currumque polo rapiente retorsit:
Defectusque pati voluit, raptæque labores

Lucia: et attraxit nubes, non pabula flammis, 5
Sed ne Thessalico purus lucret in orbe.

At nox felices Magno pars ultima vitæ
Sollicitos vana deceptis imagine somnos.

Nam Pompeiani visus sibi sede theatri
Innumeram effigiem Romaræ cernere plebis, 10
Atollique suum lætis ad sidera nomen

Vocibus, et plausu cuneos certare sonantes.
Qualis erat populi facies, clamorque faventis,

Olim cum juvenis, primique ætate triumpho
Post domitas gentes, quas torrens ambit Iberus,

Et quæcumque fugax Sertorius impulit arma, 16
Vespere pacato, pura venerabilis æque

Quam currus ornante toga, plaudente senatu,
Sedit adhuc Romanus eques. Seu fine bonorum

Anxia venturis ad tempora læta refugit, 20
Sive per ambages solitas contraria visis

Vaticinata quies, magni tulit omina planctus;
Seu vetito patrias ultra tibi cernere sedes,

Sic Romam Fortuna dedit. Ne rumpe somnos,
Castrorum vigiles, nullas tuba verberet aures. 25

Crastina dira quies, et imagine mœsta diurna
Undique funestas acies feret, undique bellum.

Unde paræ somnos populi, noctemque beatam?
O felix, si te vel sic tua Roma videret.

Donassent utinam superi patriæque tibi 30
Unum, Magne, diem, quo fati certus uterque

Extremum tanti fructum caperetis amoris.
Tu velut Ausonia vadis moriturus in urbe:

Illæ, rati semper de te sibi conscia votis,
Hoc scelus haud unquam fatis hæere putavit, 35
Sic se dilecti tumulum quoque perdere Magni.

Te misto flasset luctu juvenisque senexque,
Injussusque puer: lacerasset crine soluto

Pectora femineum, ceu Bruti funere, vulgus.
Nunc quoque tela licet Casar paveant victoris iniqui,

Nuntiet ipse licet Casar sua funera, flebunt: 41
Sed dum thura ferent, dum laurea sarta Tonanti.

O miseri, quorum gemitus edere dolorem,
Qui te non pleno pariter plangere theatro. 44

Vicerat astra jubar, cum misto murmure turba
Castrorum fremuit, fatisque trahentibus orbem,

Signa petit pugne. Miseri pars maxima vulgi
Non totum visura diem, tentoria circum

Ipsa ducis queritur, magnoque accensa tumultu
Mortis vicinæ properantes admovet horas. 50

Dira subit rabies: sua quisque ac publica fata
Præcipitæ cupit: signis pavidusque vocatur,

Ac nimium patiens socii Pompeius, et orbis
Indulgens regno, qui tot simul undique gentes

Juris habere sui vellet, pacemque timeret. 55
Nec non et reges populique queruntur Eri

Bella trahi, patriaque procul tellure teneri
Hoc placet, o superi, cum vobis vertere cuncta

Propositum, nostris erroribus addere crimen?
Cladibus irruimus, nocituræ poscimus arma:

In Pompeianis votum est Pharsalia castra. 61
Cunctorum voces Romani maximus auctor

Tullius eloquii, cuius sub jure togaque
 Pacificas ævus tremuit Catilina secures,
 Pertulit, iratus bellis, cum rostra forumque 65
 Optaret passus tam longa silentia miles.
 Addidit invalidæ robur facundia causæ.

Hoc pro tot meritis solum te, Magne, precatur,
 Ut si Fortuna velis, procuresque tuorum
 Castrorum, regesque tui cum supplice mundo 70
 Affusi, vinci socrum patiare rogamus.
 Humani generis tam longo tempore bellum
 Cæsar erit? merito, Pompeiam vincere lente,
 Gentibus, indignum est, a transcurrente subactis.

Quo tibi fervor abit? aut quo fiducia fati? 75
 De superis, ingrato, times? causamque senatus
 Credere dis dubitas? ipsæ sua signa revellent,
 Prosilientque acies. Pudeat vidisse coactum.
 Si duce te jussu, si nobis bella geruntur,
 Sit jura quocunque velint concurrere campo. 80
 Quid mundi gladios a sanguine Cæsaris arces?
 Vibrant tela manus: vix signa morantia quisquam
 Exspectat: propterea, ne te tua classica linguant,
 Scire senatus avet, miles te, Magne, sequatur,
 An comes. Ingemuit rector, sensitque deorum
 Esse dolos, et fata suæ contraria menti. 86
 Si placet hoc, inquit, cunctis, si milite Magno,
 Non duce tempus eget, nil ultra fata morabor.
 Involvat populos una Fortuna ruina, [parti.
 Sitque hominum magnæ lux ista novissima
 Testor, Roma, tamen Magnum, qui cuncta per-
 irent, 91

Acceptisse diem. Potuit tibi vulnere nullo
 Stare labor belli: potuit sine cæde subactum
 Captivumque ducem violatæ tradere paci.
 Quis furor, o cæci, scelerum? civilia bella 95
 Gesturi metuunt, ne non cum sanguine vincant.
 Abstulimus terras, exclusimus æquore toto,
 Ad præma uras segetum jrjuna rapinas
 Agmina compulimus, votumque effecimus hosti,
 Ut mallet sterni gladiis, mortesque suorum 100
 Permiscere meis. Belli pars magna peracta est
 His, quibus effectum est, ne pugnam tiro paveret;
 Si modo virtutis stimulus, iaque calore
 Signa petunt. Multos in summa pericula misit
 Venturi timor ipse mali. Fortissimus ille est, 105
 Qui promptus metuenda pati, si cominus instent,
 Et differre potest. Placet hæc tam prospera rerum
 Tradere Fortunæ? gladio permittere mundi
 Discrimen? pugnatæ quæcum, quam vincere, man-
 lunt.

Res mihi Romanas deletras, Fortuna, regendas;
 Accipe majores, et cæco in Marte tuere. 111
 Pompei nec crimen erit, nec gloria bellum.
 Vincis apud superos votis me, Cæsar, iniquis:
 Pugnatur. Quantum scelerum, quantumque ma-
 lorum

In populos lux ista feret! quot regna jacebunt!
 Sanguine Romano quam turbidus ibit Enipeus!
 Prima velim caput hoc fun- sti lancea belli,
 Si sine momento rerum, partisque ruina
 Casurum est, feriat: neque enim victoria Magno
 lætior. Aut populus invisum, hac clade peracta,
 Aut hodie Pompeius erit miserabile nomen. 121
 Omne malum victi, quod sors feret ultima rerum,
 Omne nefas victoris erit. Sic fatur, et arma
 Permittit populis, frenosque furentibus ira
 Laxat: ut evictus violento navita Coro 125
 Dat regimen ventis, ignavumque arte relicta
 Puppis opus trahitur. Trepido confusa tumultu
 cæstra fremunt, animique truces sua pectora
 pulsant

Ictibus incertis. Multorum pallor in ore
 Mortis venturæ est, faciesque similissima fato. 120
 Advenisse diem, qui fatum rebus in ævum
 Conderet humanis, et quæri Roma quid esset,
 Illo Marte palam est. Sua quæque pericula nescit,
 Attonitus majore metu. Quis littora ponto
 Obruta, quis summis cernens in montibus æquor,
 Ætheraque in terras dejecto sole cadentem, 136
 Tot rerum finem, timeat sibi? non vacat ullos
 Pro se ferre metus: Urbi, Magnoque timetur.
 Nec gladiis habuere fidem, nisi cotibus asper
 Exarsit mucro. Tunc omnis lancea saxo 140
 Erigitur: tendunt nervis melioribus arcus:
 Cura fuit lectis pharetras implere sagittis.
 Auget eques stimulos, fienorumque aptat ha-
 benas.

Si licet superis hominum tollere labores,
 Non aliter, Phlegra rabidos tolente Gigantes,
 Martius incaluit Siculis incudibus ensis, 146
 Et rubuit flammis iterum Neptunia cuspis,
 Spiculaque extenso Phæan Pythone recoxit,
 Pallas Gorgoneas diffudit in ægida crines,
 Pallenas Jovi mutavit fulmina Cyclops. 150
 Non tamen abstinuit venturos prodere casus
 Per varias Fortuna notas. Nam Thessala rura
 Cum peterent, totus venientibus obstitit æther,
 Inque oculis hominum fregerunt fulmina nubes:
 Adversasque faces, immensoque igne columnas.
 Et trabibus mistis avidos typhonas aquarum 156
 Detulit, atque oculos ingesto fulgure clausit.
 Excussit cristas galeis, capulosque solutis
 Perfudit gladiis, creptaque pila liquavit;
 Æthereoque nocens funavit sulfure ferrum. 160
 Nec non innumero cooperta examine signa,
 Vixque revulsa solo, majori pondere pressum
 Signiferi mersere caput, torantia fletu,
 Quæ ad Thessaliam Romana, et publica signa.
 Admotus superis discussa fugit ab ara 165
 Taurus, et Emathios præceps se jecit in agros;
 Nullaque funestis inventa est victima sacris.

At tu quos cæclorum superos, quæ rite vocasti
 Eumenidas, Cæsar? Stygii quæ numina regni,
 Infernumque nefas, et mersos nocte furores, 170
 Impia tam sæve gesturus bella litasti?
 Jam (dubium monstrius delum, nimione pavori
 Crediderint) multis concurrere visus Olympo
 Pindus, et abruptis mergi convallibus Hæmus,
 Edere nocturnas belli Pharsalia voces, 175
 Ire per Ossæam rapidus Boeidea sanguis:
 Inque vicem vultus tenebris mirantur opertos,
 Et pallere diem, galeisque incumbere noctem,
 Defunctosque patres, et cunctas sanguinis umbras
 Ante oculos volitare suos. Sed mentibus unum
 Hoc solamen erat, quod voti turba nefandi 181
 Conscia, quæ patrum jugulos, quæ pectora fra-
 trum

Sperabat. gaudet monstribus, mentisque tumultu,
 Atque omen scelerum subito putat esse furores.
 Quid mirum, populos, quos lux extrema ma-
 nebat, 185

ymphato trepidasse metu? præsaga malorum
 data mens homini est, Tyriis qui Gadibus hospes
 Adjacet, Armeniumque bibit Romanus Araxem,
 Sub quocunque die, quocunque est sidere mundi,
 et ignorat causas, animumque dolentem
 Corripit: Emathis quid perdat, nescit, in arvis,
 Suganeo, si vera fides memorantibus, augur
 Colle sedens, Aponus terris ubi fumifer exit,
 Atque Antenorei dispergitur unda Timavi,
 Venit summa dies, geritur res maxima, dixit: 195

Impia concurrunt Pompeii et Cæsaris arma.
 Seu tonitrus ac tela Jovis præsaga notavit;
 Aera seu totum discordi obistere cælo, [stum,
 Perspectique polos; seu numen, in æthere mœ-
 Solis in obacuro pugnam pallore notavit: 200
 Dissimilem certe cunctis, quos explicat, egit
 Thessalicum Natura diem: si cuncta perito [set,
 Augure mens hominum cæli nova signa notas
 Spectari e toto potuit Pharsalia mundo. 201
 O summos hominum, quorum For. una per orbem
 Signa dedit, quorum fati cælum omne vacavit.
 Hæc et apud seras gentes populosque nepotum
 (Sive sua tantum venient in sæcula fama,
 Sive aliquid magnis nostri quoque cura laboris
 Nominibus prodesse potest) cum bella legentur,
 Spesque metusque simul, perituraque vota mo-
 vebunt: 211
 Attonitique omnes veluti venientia fata. [vebunt.
 Non transmissa, legent, et adhuc tibi, Magne, fa-
 Miles ut adverso Phœbi radiatus ab ictu
 Descendens totos perfudit lumine colles, 215
 Non temere immissus campis; stetit ordine certo
 Infelix acies. Cornus tibi cura sinistra,
 Lentule, cum prima, quæ tum fuit optima bello,
 Et quarta legione datur: tibi numine pugnax
 Adverso, Domiti, dextri frons tradita Martia. 220
 Ad mediæ robur belli fortissima densant
 Agmina, quæ Cilicum terris deducta tenebat
 Scipio, miles in hoc, Libyco dux primus in orbe.
 At juxta fluvios, et stagna undantis Enipei, 224
 Cappadocum montana cohors, et largus habenis
 Ponticus ibat eques. Sicci sed plurima campi
 Tetrarchæ, regesque tenent, magnique tyranni,
 Atque omnis Latio quæ servit purpura ferro.
 Illuc et Libye Numidas, et Creta Cydonas
 Misit: Ituræis cursus luit inde sagittis: 230
 Inde, truces Galli, solitum prodistis in hostem:
 Illic pugnaces commovit Iberia cætras.
 Eripe victori gentes et sanguine mundi
 Fuso, Magne, semel, totos consume triumphos.
 Illo forte die Cæsar, statione relicta, 235
 Ad segetum raptus moturus signa, repente
 Conspicit in planos hostem descendere campos,
 Oblatunque videt votis sibi mille petitum
 Tempus, in extremos quo mitteret omnia casus.
 Aeger quippe moræ, flagransque cupidine regni,
 Cæperat exiguo tractu civilia bella 241
 Ut lentum damnare nefas. Discrimina postquam
 Adventare ducum, supernaque prælia vidit,
 Casuram et fati sensit nutare ruinam, [lum
 Illa quoque in ferrum rabies promississima paul-
 Languit, et casus audax spondere secundos 246
 Mens stetit in dubio, quam nec sua fata timere,
 Nec Magni sperare sinunt. Formidine mersa
 Prosilat hortando melior fiducia vulgo.
 O domitor mundi, rerum fortuna mearum, 250
 Miles, adest toties optatæ copia pugnæ.
 Nil opus est votis: jam fatum accessit ferro.
 In manibus vestris, quantus sit Cæsar, habetis.
 Hæc est illa dies, mihi quam Rubiconis ad undas
 Promissam memini, cujus spe movimus arma, 255
 In quam distulimus vitos remeare triumphos.
 Hæc eadem est hodie, quæ pignora, quæque
 penates
 Reddat, et emerito faciat vos Marte colonos.
 Hæc, lato quæ teste probet, quis justius arma
 Sumerit, hæc acies victum factura nocentem eat.
 Si pro me patriam ferro flammisque petitis, 261
 Nunc pugnate truces, gladiosque exsolvite culpa.
 Nulla manus belli, mutato iudice, pura est.

Non mihi res agitur, sed vos ut libera sitis
 Turba precor, gentes ut jus habeatis in omnes.
 Ipse ego privatæ cupidus me reddere vitæ, 266
 Plebeiaque toga modicum componere civem:
 Omnia dum vobis liceant, nihil esse recuso.
 Invidia regnate mea. Nec sanguine multo
 Spem mundi petitis: Graiis delecta juvenus 270
 Gymnasiis aderit, studioque ignava palæstræ
 Et vix arma ferens, et mistæ dissona tubæ
 Barbaries, non illa tubæ, non agmine moto
 Clamorem latura suum. Civilia pauca 274
 Bella manus facient: pugna pars magna levabit
 His orbem populus, Romanumque obte, et hostem.
 Ille per ignavas gentes, famosasque regna,
 Et motu ferri motu prostermite mundum:
 Sitque palam, quas tot duxit Pompeius ipse Urbem
 Curribus, unus gentes non esse triumphi. 280
 Armeniosne movet, Romana potentia cujus
 Sit ducis? aut cunctum minimo vult sanguine
 quosquam
 Barbarus Hesperii Magnum præponere rebus?
 Romanos odere omnes, dominosque gr. vantur,
 Quos novere, magis. Sed me Fortuna meorum
 Commisit manibus, quorum me Gallia testem
 Tot fecit bellis. Cujus non militis ensem [ait,
 Agnoscam? cælumque tremens cum lancea tran-
 Dicere non fallar, quo sit vibrata lacerto. 289
 Quod si signa ducem nunquam fallentia vestrum
 Conspectio, faciesque truces, oculosque minaces;
 Vicistis. Videor fluvios spectare cruoris,
 Calcatosque simul reges, sparsumque senatus
 Corpus, et immensa populos in cæde natantes,
 Sed mea fata moror, qui vos in tela ruentes 295
 Vocibus his teneo. Veniam date bella trahenti;
 Spe trepido: haud unquam vidi tam magna da-
 turos,
 Tam prope me superos: camporum limite parvo
 Absumus a votis. Ego sum, cui Marte periclo,
 Quæ populi regesque tenent, donare licebit. 300
 Quone poli motu, quo cæli sidere verso,
 Thessaliæ tantum, superi, permittitis o'æ?
 Aut merces hodie bellorum, aut pœna paratur.
 Cæsarsæ spectate cruces, spectate catenas,
 Et caput hoc positum rostris, effusaque membra,
 Septorumque nefas, et clausi prælia campi. 306
 Cum duce Syllano gerimus civilia bella.
 Vestri cura movet. Nam me secuta manebit
 Sors quæ sita manu: fodientem viscera cernet
 Me mea, qui nondum victo respexerit hoste. 310
 Hi, quorum curas abduxit ab æthere tellus,
 Romanosque labor, vincat, quicumque necesse
 Non putat in victos ævum distringere ferrum,
 Quique suos cives, quod signa adversa tulerunt,
 Non cred' t fecisse nefas. Pompeius in arcto 315
 Agmina vestra loco, vetita virtute moveri,
 Cum tenuit, quanto satiavit sanguine ferrum!
 Vos tamen hoc oro, juvenes, ne cedere quosquam
 Hostis terga velit: civis, qui fugerit, esto.
 Sed dum tela micant, non vos pietatis imago 320
 Ulla, nec adversa conspecti fronte parentis
 Commoveant: vultus gladio turbate verendos.
 Sive quis infesto cognata in pectora ferro
 Ibit, seu nullum violabit vulnere pignus, 324
 Ignoti jugulum tanquam scelus imputet hostis.
 Sternite jam vallum, fossasque implete ruina,
 Exeat ut plenis acies non sparsa manipulis.
 Parcite ne castris. vallo tendetis in illo,
 Unde acies peritura venit. Vix cuncta locuto
 Cæsare, quemque suum munus trahit, armaque
 raptim 330

Somta viis: celeres capiunt præsagia belli,
 Calcatisque ruunt castris: stant ordine nullo,
 Arte ducis nulla: permittunt omnia fati.
 Si totidem Magni soceros, totidemque petentes
 Urbis regni suæ funesto in Marte locasses, 335
 Non tam præcipiti ruerent in proelia cursu.

Vidit ut hostiles in rectum exire catervas
 Pompeius, nullaque moras permittere bello,
 Sed superis placuisse diem, stat corde gelato
 Attonitus: tantoque duci sic arma timere 340
 Omen erat. Premit inde metus, totumque per
 agmen

Sublini propectus equo, Quem flagitat, inquit,
 Vestra diem virtus, finis civilibus armis
 Quem quæstatis, adest. Totas effundite vires;
 Extremum ferri superest opus, unaque gentes 345
 Hora trahit. Quiquis patriam caisque penates,
 Qui sobolem ac thalamos, desertaque pignora
 quærit,

Ense petat: medio posuit deus omnia campo.
 Causa jubet melior superos sperare secundos.
 Ipsi tela regent per viscera Cæsaris, ipsi 350
 Romanas sancire volent hoc sanguine leges.
 Si socero dare regna meo mundumque pararent,
 Præcipitare meam fati potuere senectam.
 Non iratorum populis Urbique deorum es,
 Pompeium servare ducem. Quæ vincere possent
 Omnia contulimus. Subiere pericula clari 356
 Sponte viiti, sacraque antiquos imagine miles.
 Si Curios his fata darent, reducesque Camillos
 Temporibus, Deciosque caput fatale vorentes.
 Hinc starent. Primo gentes oriente coactæ, 360
 Innumeraque urbes, quantas in proelia nunquam
 Excivere manus. Toto simul utimur orbe.
 Quicquid, signiferi comprehensum limite cæli,
 Sub Noton et Borean hominum sumus, arma
 movemus.

Nonne superfluis collectum cornibus hostem 365
 In medium dabimus? paucas victoria dextras
 Exigit: at plures tantum clamore catervæ
 Bella gerent. Cæsari nostris non sufficit armis.
 Credite, pendentes ex summis moenibus urbis,
 Crinibus effusus hortari in proelia matres. 370
 Credite grandævum vetitumque ætate senatum
 Arma sequi, sacros pedibus prosternere canos:
 Atque ipsam domini metuentem occurrere Romam.
 Credite, qui nunc est, populum populumque fu-
 turum

Pernistas afferre preces. Hæc libera nasci, 375
 Hæc vult turba mori. Si quis post pignora tanta
 Pompeio locus est, cum prole et conjuge supplex,
 Imperii salva si majestate liceret,
 Volverer ante pedes. Magnus, nisi vincitis, exsul,
 Ludibrium soceri, vester pudor; ultima fata 380
 Deprecor, ac turpes extremi cardinis annos,
 Ne discam servire senex. Tam mæsta locuti
 Voce ducis flagrant animi, Romanque virtus
 Erigitur, placuitque rori, si vera timeret.

Ergo utrinque pari concurrunt agmina mæstu 385
 Iarum: metus hos regni, spes excitat illos.
 Hæc facient dextræ, quicquid non explicat ætas
 Ulla, nec humanum reparet genus omnibus annis,
 Ut vacet a ferro. Gentes Mars iste futuras
 Obruet, et populos ævi venientis in orbem 390
 Erepto na ale feret. Tunc omne Latinum
 Fabula nomen erit: Gabios, Veiosque, Coramque
 Pulvere vix tectæ poterunt monstrare ruinae,
 Albanosque lares, Laurentinosque penates
 Rus vacuum, quod non habilet nisi nocte coacta
 luvius, questusque Numam fuisse, senator.

Non ætas hæc carpsit edax, monumentaque rerum
 Putria destituit; crimen civile videmus,
 Tot vacuas urbes. Generis quo turba redacta est
 Humani? toto populi qui nascimur orbe, 400

Nec mutos implere viris, nec possumus egros.
 Urbs nos una capit: vincto fossore columur
 Hesperie segetes: stat tectis putris avitis
 In nullos ruitura domus: nulloque frequentem
 Cive suo Romam, sed mundi facie repletam, 405
 Cladis eo dedimus, ne tanto in tempore bellum
 Jam posset civile geri: Pharsalia tanti
 Causa mali. Cedant feralia nomina Cannæ,
 Et damnata diu Romanis Alia fastis.

Tempora signavit leviorum Roma malorum; 410
 Hunc voluit nescire diem. Pro tristia fata!
 Aera pestiferum tractu, morbosque fluentes,
 Insanabilem famem, permissaque ignibus urbes,
 Mœniaque in præceps laturos plena tremores.

Ili possem explere viri: quos undique traxit 415
 In miseram Fortuna necem, dum munera longi
 Explicat eripiens ævi, populosque ducesque
 Constituit campis: per quos tibi, Roma, ruenti
 Ostendat, quam magna cadas, quo latius orbem
 Possedit, citius per prospera fata cucurrit. 420
 Omne tibi bellum genes dedit omnibus annis:
 Te gemini Titan procedere vidit in axem.

Haud multum terræ spatium restabat Eosæ,
 Ut tibi nox, tibi tota dies, tibi curreret æther,
 Omniaque erantes stellæ Romana viderent. 425

Sed retro tua fata tulit par omnibus annis
 Emathia funesta dies. Hæc luce cruenta
 Effectum, ut Latios non horreat India fasces,
 Nec vetitos errare Dahis in mœnia ducat,
 Sarmaticumque premat succinctus consul ara-
 trum: 430

Quod semper sævas debet tibi Parthia pœnas,
 Quod fugiens civile nefas, redituraque nunquam
 Libertas, ultra Tigrim Rhenumque recessit,
 Ac, toties nobis jugulo quærita, negatur,
 Germanum Scythicumque bonum, nec respicit
 ultra 435

Ausoniam: vellem, populis incognita nostris:
 Vulturis ut primum lævo fundata volatu
 Romulus infanti complexit mœnia luco,
 Usque ad Thessalicas servisses. Roma, ruinas.
 De Brutis, Fortuna, queior. Quid tempora legum
 Egimus, aut annos a consule nomen habentes?

Felices Arabes, Medique, Eoæque tellus,
 Quam sub perpetuis tenuerunt fata tyrannis. [est,
 Ex populis, qui regna ferunt, sors ultima nostra
 Quos servare pudet. Sunt nobis nulla profecto
 Numina: cum cæco rapiantur sæcula casu. 446
 Mentimur regnare Jovem. Spectabit ab alto
 Æthere Thessalicas, teneat cum fulmina, cædes:
 Scilicet ipse petet Pholoen, petet ignibus Ethen.
 Immeritæque nemus Rhodopes, pinusque mi-
 nantes? 450

Cassius hoc potius feriet caput? astra Thyestæ
 Abulii, et subitis damnavit noctibus Argos.
 Tot similes fratrum gladios patrumque gerenti
 Thessaliæ dabit ille diem? mortalia nulli
 Sunt curata deo. Cladis tamen hujus habemus 455
 Vindictam, quantum terris dare sumina fas est.
 Bella pares sup-
 ris facient civilia divos:
 Fulminibus Manes radiique ornabit et astra,
 Inque ædum templis jurabit Roma per umbras.

Ut rapido cursu fati suprema morantem 460
 Consumere locum; parva tellure diremit, [runt,
 Inde manum spectant, vultusque agnoscere que-
 Quo sus pile cadant, aut que sibi fata minentur

Facturi quæ monstra forent. Videre parentes
Frontibus adversis, fraternaue cominus arma,
Nec libuit mutare locum: tamen omnia torpor
Pectora constrinxit, gelidusque in viscera san-
Percula pietate coit, totæque cohortes [gu s
Pila parata diu tensis tenere lacertis. 469
Di tibi non mortem quæ cunctis poena paratur,
Sed sensum post fata tuæ dent, Crastine, morti,
Cujus torta manu commisit lancea bellu
Primaque Thessaliam Romano sanguine tinxit.
O præceps rabies! cum Cæsar tela tenoret,
Inventa est prior ulla manus? Tunc stridulus aer
Elisus lituis, conceptaque classica cornu: 476
Tunc ausæ dare signa tubæ: tunc æthera tendit,
Extremæ fragor convexa irrumpit Olympi.
Unde procul nubes, quo nulla tonitrua durant.
Excepit resonis clamorem vallibus Hæmus, 480
Peliacisque dedit rursus geminare cavernis:
Pindus agit gemitus, Pangæaque saxa resultant,
Cætæque gemunt rupes: vocesque furoris
Expavere sui tota tellure relatas.
Spargitur innumerum diversis missile votis. 485
Vulnera pars optat, pars terræ figere tela,
Ac puras servare manus. Rapti omnia casus;
Atque incerta facit, quos vult, Fortuna nocentes
Sed quota pars cladis jaculis ferroque volanti
Exacta est? odiis solus civilibus ensis 490
Sufficit, et dextras Romana in viscera ducit.
Pompeii densis acies stipatu catervis
Junxerat in seriem nexis umbonibus arma,
Vixque habitura locum dextras ac tela movendi
Constiterat, gladiosque suos compressa tenebat.
Præcipiti cursu vesanum Cæsaris agmen 496
In densos agitur cuneos, perque arma, per hostem
Querit iter, qua torta graves lorica catenas
Opponit, tutoque latet sub tegmine pectus.
Hac quoque perventum est ad viscera: to'que
per arma 500
Extremum est, quod quisque ferit. Civilia bella
Una acies patitur, gerit altera: frigidus inde
Siat gladius: calet omne nocens a Cæsare ferrum.
Nec Fortuna diu rerum tot pondera vergens,
Abstulit ingentes fato torrente ruinas. 505
Ut primum toto diduxit cornua campo
Pompeianus eques, bellique per ultima fudit;
Sparsa per extremos levis armatura maniplos
Insequitur, sævasque manus immittit in hostem.
Illic quæque suo miscet gens prælia telo: 510
Romanus cunctis petitur cruor: inde sagittæ,
Inde faces et saxa volant, spatioque solutæ
Aeris, et calido liquefactæ pondere glandes.
Tunc et Ituræi, Medique Arabesque, soluto
Arcu turba minax, nusquam rexere sagittas; 515
Sed petitur solus, qui campis imminet aer:
Inde cadunt mortes: sceleris sed crimine nullo
Externum maculant chalybem; stetit omne co-
Circâ pila nefas: ferro subtexitur æther, [actum
Noxque super campos telis conserta pendit. 520
Tum Cæsar metuens, ne frons sibi prima labaret
Incurso, tenet obliquas post signa cohortes:
Inque latus belli, qua se vagus hostis agebat,
Immittit subitum, non motis cornibus, agmen.
Immemores pugnæ, nulloque pudore timendi 525
Præcipites fecere palam, civilia bella
Non bene barbaricis unquam commissa catervis.
Ut primum sonipes transiit: pectora ferro
In caput effusi calcavit membra regentis;
Omnia eques cessit campis, glomerataque pubes
In sua conversis præceps ruit agmina frenis. 531
Perdidit inde modum cædes ac nulla secuta est

Pugna; sed hinc jugulis, hinc ferro bella geruntur.
Nec valet hæc acies tantum prosternere, quantum
Inde perire i oest. Utinam. Pharsalia, campis 535
Sufficiat cruor iste tuis, quem barbara fundunt
Pectora, non alio mutantur sanguine fontes.
Illic numerus totos tibi vestiat ossibus agros:
Aut si Romano compleri sanguine mavis,
Istis parce precor: vivant Galatæque, Syrique, 540
Cappadoces, Gallicæ, extremique orbis Iberi,
Armenii, Cilices: nam post civilia bella
Hic populus Romanus erit. Semel ortus in omnes
It timor, et fatis datus est pro Cæsare curaus.
Ventum erat ad robur Magni mediasque cater-
vas, 545

Quod totos errore vago perfuderat agros:
Constitit illic bellum, fortuneque Cæsaris hæsit.
Non illic regum auxilium collecta juvenus
Bella gerit, ferrumque manus movere togatæ:
Ille locus fratres habuit, locus ille parentes. 550
Hic furor, hic rabies, hic sunt tua crimina, Cæsar.
Hanc fuge, mens, partem belli, tenebrisque re-
linque,
Nullaque tantorum discat me vate malorum,
Quam multum bellis liceat civilibus, ætas.
Ah potius preant lacrymas, perantique querelæ.
Qui quid in hac acie gessisti, Roma, tacebo. 556
Hic Cæsar, rabies populi, stimulusque furoris,
Ne qua parte sui pereat scelus, agmina circum
It vagus, atque ignes animis flagrantibus addit
Inspicit et gladios, qui toti sanguine nantent, 560
Qui niteant primo tantum mucrone crueni,
Quæ presso tremat ense manus, quis languida tela,
Quis contenta ferat, quis præstet bella jubenti,
Quem pugnare juvet, quis vultum cive peremit
Mutet: obit latis projecta cadavera campis. 565
Vulnera multorum totum fusura cruorem
Opposita prenit ipse manu. Quacunque vagatur,
Sanguineum veluti quatiens Bellona flagellum,
Bistonas aut Mavors agitata, si verberæ sævo
Palladia stimulet turbatos ægide currus. 570
Nox ingens scelerum, et cordes oriuntur, et in
Immense vocis gemitus, et pondere lapsi [st
Pectoris arma sonant, confractique ensibus ense
Ipse manu subicit gladios, ac tela ministrat,
Adversosque jubet ferro confundere vultus. 5
Promovet ipse acies: impellit terga suorum:
Verberæ conversæ cessantes excitat hastæ.
In plebem vetat ire marus, monstratque senatum,
Scit cruor imperii qui sit, quæ viscera legum,
Unde petat Romam, libertas ultima mundi 580
Quo steterit ferienda loco. Permista secundo
Ordine nobilitas, venerandaque corpora ferro
Urgentur: cædunt Lepidos, cæduntque Metellos,
Corvinosque simul, Torquataque nomina legum,
Sæpe duces, summosque hominum te, Magne,
remoto. 585
Illic plebeia contextus casside vultus,
Ignotusque hosti, quod ferrum, Brute, tenebas?
O decus imperii, spes o suprema senatus,
Extremum tanti generis per sæcula nomen,
Ne rue per medios nimium temerarius hostes, 590
Nec tibi fales admoveris ante Philippo,
Thessalia periture tua. Nil proficis istic
Cæsaris intentus jugulo; nondum attingit arcem
Juris, et humanum culmen, quo cuncta reguntur,
Egressus, meruit fatis tam nobile letum: 595
Vivat, et, ut Bruti procumbat victima, regnet.
Hic patriæ perit omne decus: jacet agger mag-
Patricium campis commista plebe cadaver. [oq
Mors tamen emittit clarorum in strage virorum
S T 2

Pugnacis Domiti; quem clades fata per omnes 600
Ducebant. Nusquam Magni fortuna sine illo
Succubuit: victus toties a Cesare, salva
Libertate perit: tunc mille in vulnera lætus
Labitur, ac venia gaudet caruisse secunda.
Viderat in crasso versantem sanguine membra 605
Cæsar, et increpitans: Jam Magni deseris arma,
Successor Domiti: sine te jam bella geruntur.
Dixerat: ast illi sufficit pectora pulsans
Spiritus in vocem, morientiaque ora resolvit:
Non te funesta scelerum mercede potitum, 610
Sed dubium fati, Cæsar, generoque minorem
Aspiciens, Stygius Magni duce liber ad umbras
Et securus eo: te sævo Marte subactum,
Pompeioque graves pœnas nobisque daturum,
Cum moriar, sperare licet. Non plura locu-
tum 615

Vita fugit, densæque oculos pressere tenebræ.
Impendisse pudet lacrymas in funere mundi
Mortibus innumeris, ac singula fu a sequentem
Quæregre, letiferum per cuius viscera vulnus
Exierit: quis fusa solo vialia calcet: 620
Ore quis adverso, demisso faucibus ense,
Expulerit moriens animam: quis corruat ictu,
Quis steterit, dum membra cadant: qui pectora
telis

Transmittant, aut quos campis affixerit hasta:
Quis cruor emissus perurperit aera venis. 625
Inque hostis cadat arma sui: quis pectora fratris
Cæclat, et, ut notum possit spoliare cadaver,
Abscisum longe mittit caput: ora parentis
Quis lacerat, nimiaque probet spectantibus ira,
Quem jugulat, non esse patrem. Mors nulla
querela 630

Digna sua est, nullosque hominum lugere vacan-
Non istas habuit pugnae Pharsalia partes, [mus
Quas alæ clades: illic per fata virorum,
Per populos hic Roma perit: quod militis illic,
Mors hic genis erat: sanguis ibi fluxit Achæus,
Ponticus, Assyrius; cunctos habere cruores 636
Romanus, campisque vetat consistere torrens:
Majus ab hac acie, quam quod sua sæcula fer-
rent, [lusque, 640

Vulnus habent populi: plus est quam vita sa-
Quod perit: in totum mundi prosternimur æ-
vum. 610

Vincitur his gladiis omnis, quæ serviet, ætas.
Proxima quid soboles, aut quid meruere nepotes
In regnum nasci? pavidæ num gessimus arma?
Teximus aut jugulos? alieni pœna timoris
n nostra cervicē sedet. Post prœlia natis 645
Si dominum, Fortuna, dabas, et bella dedisses.

Jam Magnus transisse deos Romanaque fata
Senerat infelix: tota vix clade coactus
Fortunam damnare suam, stetit aggerē campi
Eminus, urde omnes sparsas per Thessala rura
Aspiceret clades, quæ bello obstante latebant. 651
Tot telis sua fata peti, tot corpora fusa,
Ac se tam multo pereuntem sanguine vidit.

Nec, sicut mos est miseris, trahere omnia secum
Mersa juvat, gentesque suæ miscere ruinæ: 655
Ut Latæ post se vivat pars maxima turbæ,
Sustinuit dignos etiam nunc credere votis
Cœlicolas, voluitque sui solatia casus:
Parcite, ait, superi, cunctas prosternere gentes:
Stante potest mundo, Romaque superstitē, Mag-
nus 660

Esse miser. Si plura juvant mea vulnera, conjux
Est mihi, sunt mihi: dedimus tot pignora fati.
Civiline parum est bello, si meque meosque

Obruat? exiguæ clades sumus orbe remoto?
Omnia quod laceras? quid perdere cuncta labo-
ras? 665

Jam nihil est, Fortuna, meum. Sic fatur: et arma
Signaque, et afflictas omni jam parte catervas
Circuit, et revocat matura in fata ruentes.
Seque negat tanti. Nec deerat robur in enses
Ire duci, juguloque pati vel pectore letum; 670
Sed timuit, strato miles ne corpore Magni
Non figeret, supraque ducem picumberet orbis:
Cæsar is aut oculis voluit subducere mortem.
Nequicquam. Infelix, socero spectare volenti
Præstandum est ubicunque caput. Sed tu quo-
que, conjux, 675

Causa fugæ, vultusque tui: fatisque probatum
Te præsentē mori. Tunc Magnum concitus au-
A bello sonipes, non tergo tela paventem, [fert
Ingentesque animos extrema in fata ferentem.
Non gemitus, non fletus erat, salvaque vendendus
Majestatis dolor, qualem te, Magne, decebat 681
Romanis præstare malis. Non impare vultu
Aspicias Emathiam: nec te videre superbum
Prospera bellorum, nec fractum adversa videbunt.
Quamque fuit læto per tres infida triumphos. 685
Tam misero Fortuna minor. Jam pondere fati
Deposito securus abis: nunc tempora læta
Respexisse vacat: spes nunquam implenda re-
cessit:

Quid fueris nunc scire licet. Fuge prœlia dira,
Ac testare deos, nullum qui perstet in armia, 690
Jam tibi, Magne, mori: ceu flebilis Africa dam-
nis,

Et ceu Munda nocens, Pharioque a gurgite clades,
Sic et Thessalica post te pars maxima pugnae.
Non jam Pompeii nomen populare per orbem,
Nec studium belli; sed par, quod æmpet habeb-
mus, 695

Libertas et Cæsar erunt: teque inde fugato
Ostendet moriens, sibi se pugnasse, senatus.

Nonne juvat pulsum bellis cessasse, nec istud
Prospectare nefas, spumantes cæde catervas?
Respice turbatos incursum sanguinis amnes, 700
Et soceri miserere tui. Quo pectore Romam
Intrabit factus campis felicior istis?

Quicquid in ignotis solus regionibus exsul,
Quicquid sub Phario positus patiere tyranno,
Credere deis, longo fatorum crede favori, 705

Vincere pejus erat. Prohibe lamenta sonare,
Flere veta populos: lacrymas luctusque remitte.
Tam mala Pompeii, quam prospera mundus ad-
Adspice securus vultu non supplicare reges: [oret
Adspice possessas urbes donataque regna, 710
Ægyptum Libyamque, et terras elige morti.

Vidit prima tuæ testis Larissa ruinæ
Nobile, nec victum fatis caput: omnibus illa
Civibus effudit totas per mœnia vires
Obvia ceu læto: præmittunt munera flentes: 715
Pendant templa, domos: socios se cladibus op-
tant.

Scilicet immenso superest ex nomine multum,
Teque minor solo, cunctas impellere gentes
Rursus in arma potes, rursusque in fata redire.
Sed, Quid opus victo? populus aut urbibus, inquit?
Victori præstare fidem. Tu, Cæsar, in alto 721
Cædis adhuc cumulo patriæ per viscera vadis
At tibi jam populos donat gener. Avehit inde
Pompeium sonipes: gemitus lacrymæque æ-
quantur,

Plurimam in sævos populi convicia divos. 725
Nunc tibi vera fides quæsit, Magne, favoris

Contigit, ac fructus. Felix se nescit amari.

Cæsar ut Hesperio vidit satis arva natæ
Sanguine, parcendum ferro manibusque suorum
Jam ratus ut viles animas, perituraque frustra 730
Agmina permisit vitæ. Sed castra fugatos
Ne revocent, pellatque quies nocturna pavorem,
Protinus hostili statuit succedere vallo,
Dum fortuna calet, dum conficit omnia terror,
Non veritus, grave ne fessis ac Marte subactis 735
Hoc foret imperium. Non magno hortamine miles
In prædam ducendus erat. Victoria nobis
Plena, v ri, dixit: superest pro sanguine merces.
Quam monstrare meum est: nec enim donare
vocabo, [tallis

Quod sibi quisque dabit. Cunctis en plena me-
Castra patent: raptum Hesperis egentibus aurum
Illic jacet, Eoasque premunt tentoria gazas.
Tot regum fortuna simul, Magnique coacta
Exspectat dominos: propera præcedere, miles,
Quos sequeris: quascunque tuas Pharsalia fecit,
A victis rapiantur opes. Nec plura locutus 746
Impulit amentes, aurique cupidine cæcos
Ire super gladios, supraque cadavera patrum,
Et cæsos calcare duces. Quæ fossa, quis agger
Sustinet pretium belli scelerumque petentes? 750
Scire volunt, quanta fuerint mercede nocentes.

Invenere quidem spoliato plurima mundo
Bellorum in sumtus congestæ pondera massæ
Sed non impleant cupientes omnia mentes.
Quicquid fudit Iber, quicquid Tagus expulsi auri,
Quodque legit dives summis Arimasus arenis, 756
Ut rapiant, parvo scelus hoc vênisse putabunt.
Cum sibi Tarpeias victor desponderit arces:
Cum se Romanæ promiserit omnia prædæ:
Decipitur, quod castra rapit. Caput impia plebes
Cespite patricio somnos: cassumque cubile 761
Regibus infandus miles premit: inque parentum,
Inque toris fratrum posuerunt membra nocentes:
Quos agitat vesana quies somnique furentes:
Thessalicam miseri versant in pectore pugnam. 765
Invigilat cunctis sævum scelus, armaque tota
Mente agitant, capuloque manus absente moventur.
Ingenuisse putes campos, terramque nocentem
Inspirasse animas, infectumque aera totum
Manibus, et superam Stygia formidine noctem.
Exigit a meritis tristes victoria pœnas, 771
Sibilique et flammæ infert sopor: umbra per-
canti

Civis adest: sua quemque premit terroris imago.
Ille senum vultus, juvenum videt ille figuras:
Hunc agitant totis fraterna cadavera somnis: 775
Pectore in hoc pater est: omnes in Cæsare manes.
Hæu! alios nondum Scythica purgatus in ara
Eumenidum vidit vultus Pelopeus Ores'es:
Nec magis attonitos animi sensere tumultus,
Cum fureret Pentheus, aut cum desisset Agave. 780
Hunc omnes gladii, quos aut Pharsalia vidit,
Aut ultrix visura dies, stringente senato,
Illa nocte premunt: hunc infera monstra flagellant.
Et quantum pœnæ misero mens conscia donat,
Quot Styga, quod manes infestaque Tartara
somnia 785

Pompeio vivente videt! Tamen omnia passo,
Postquam clara dies Pharsalica damna relexit,
Nulla loci facies revocat feralibus arvis
Hærentes oculos. Cernit propulsa cruore
Flumina, et excelsos cumulis sequantia colles 790
Corpora, sidentes in tabem spectat acervos,
Et Magni numerat populos: epulisque paratur
Ille locus, vultus ex quo faciesque jacentium

Agnoscat. Juvat Emathiam non cernere terram,
Et lustrare oculis campos sub clade latentes. 795
Fortunam superosque suos in sanguine cernit.
Ac ne læta furens scelerum spectacula perdat,
Invidet igne rogi miseris, cœloque nocenti
Ingerit Emathiam. Non illum Pœnus humator
Consulit, et Libyca successæ lampade Canæ 800
Compellunt, hominum ritus ut servet in hostes;
Sed meminit nondum satiata cædibus ira,
Cives esse suos. Petimus non singula busta,
Discretosque rogos; unum da gentibus ignem:
Non interpositis urantur corpora flammis. 805
Aut generi si pœna juvat, nemus exstrue Pindi:
Erige congestas Cætreo robore sylvas: [nam.
Thessalicam videat Pompeius ab æquore flami-
Nil agis hac ira: tabene cadavera solvat
An rogos, haud refert: placido Natura recepat
Cuncta sinu, sinenque snisibi corpora debent. 811
Hos, Cæsar, populos si nunc non uiserit ignis,
Uret cum terris, uret cum gurgite ponti.
Communis mundo superest rogos, ossibus astra
Misturus. Quocunque tuam Fortuna vocabit, 815
Ille quoque erunt animæ. Non altius ibis in auræ,
Non meliore loco Stygia sub nocte jacebis.
Libera Fortunæ mors est: caput omnia tellus
Quæ genuit: cælo tegitur, qui non habet urnam
Tu, cui dant pœnas inhumato funere gentes, 820
Quid fugis hanc cladem? quid olentes deseris
agros? [cælo.

Has trahæ, Cæsar, aquas: hoc, si potes, utere
Sed tibi tabentes populi Pharsalica rura
Eripiunt, camposque tenent victore fugato.
Non solum Hæmonii funesta ad pabula belli 825
Bistonii venerè lupi, tabenque cruentæ
Cædis odorati Pholoen liquere leones.
Tunc ursi latebras, obscæni tecta domosque
Deserere canes, et quicquid nare sagaci
Aera non sanum, motumque c daverè sentit. 830
Jamque diu volucres, civilia castra secutæ,
Conveniunt. Vos, quæ Nilo mutare soletis
Threicias hymenes, ad mollem serius Austrum
Istis aves. Nunquam se tanto vulture cælum
Induit, aut plures presserunt aera pennæ. 835
Omne nomen misit volucres, omnisque cruenta
Alite sanguineis stillavit roribus arbor.
Sæpe super vultus victoris et impia signa
Aut cruor, aut alto defluxit ab æthere tabes,
Membræque dejecit jam lassiss unguibus ales. 840
Sic quoque non omnis populus pervenit ad ossa,
Inque feras disceptus abijt: non intima curant
Viscera, nec totas avidè sorbere medullas;
Degustant artus. Latæ pars maxima turbæ
Fastidita jacet, quam sol, nimbiq, dieaque 845
Longior Emathiis resolutam miscuit arvis.

Thessalica infelix, quo tanto crimine, tellus,
Læsiisti superos, ut te tot mortibus unam,
Tot scelerum fatis premerent? quod sufficit ævum,
Immemor ut donet belli tibi damna vetustas? 850
Quæ seges infecta surget non decolor herba?
Quo non Romanos violabis vomere manes?
Ante novæ venient acies, scelerique secundo
Præstabis nondum siccos hoc sanguine campos.
Omnia majorum vertamus busta licebit, 855
Et stantes tumulos, et qui radice vetusta
Effudere suas victis compagibus urnas;
Plus cinerum Hæmonie sulcis telluris aratur,
Pluraque ruricolis feriantur dentibus ossa.
Nullus ab Emathio reliquasset litore funem 860
Navita, nec terram quisquam movisset arator
Romani bustum populi: fugerentque coloni.

Umbrarum campos, gregibus dumeta carerent :
Nullusque auderet pecori permittere pastor,
Vellere argenteam de nostris ossibus herbam : 865
Ac, velut impatiens hominum, vel solis iniqui
Limite, vel glacie nuda atque ignota jaceres,
Si non prima nefas belli, sed sola tulisses.

O superi, liceat terras odias nocentes.
Quid totum premitis, quid totum absolvitis or-
bem ? 870
Hesperiae clades, et flebilis unda Pachyni,
Et Mutina, et Leucas pueros fecere Philippos.

LIBER OCTAVUS.

Jam super Herculeas fauces nemorosaque Tempe,
Hæmoniae deserta petens dispendia sylvæ,
Cornipedem exhaustum cursu, stimulisque ne-
gantem

Magnus agens, incerta fugæ vestigia turbat,
Implicitasque errore vias. Pavet ille fragorem 5
Motorum ventis memorum, comitumque suorum.
Qui post terga venit, trepidum laterique timentem
Exanimat. Quamvis summo de culmine lapsus,
Nondum vile sui pretium scit sanguinis esse,
Seque, memor fati, tantæ meicidæ habere 10
Credidit adhuc jugulum. quantum pro Cæsaris ipse
Avulsa cervice daret. Deserta sequentem
Non patitur tutis fatum celare latebris
Clara viri facies. Multi Pharsalica castra
Cum peterent, nondum fama prodeunte ruinas, 15
Occursu stupore ducis, vertigine rerum
Attoniti : cladisque suæ vix ipse fidelis [lorum
Auctor erat. Gravis est Magno, quicumque ma-
Testis adest. Cunctis ignotus gentibus esse
Mallet, et obscuro tutus transire per orbem 20
Nominæ : sed longi poenas Fortuna favoris
Exigit a misero, quæ tanto pondere famæ
Res premit adversas, fatisque prioribus urget.
Nunc festinatos nimium sibi sentit honores,
Actaque lauriferæ damnat Syllana juventæ. 25
Nunc et Corycia classes, et Pontica signa
Dejectum meminisse piget. Sic longius ævum
Destruit ingentes animos, et vita superstes
Imperio. Nisi summa dies cum sine bonorum
Affuit, et celeri prævertit tristia leto, 30
Jedecori est fortuna prior. Quisquamne secundis
Tradere se fatis audet, nisi morte parata ?

Littora contigerat, per quæ Peneius amnis,
Emathia jam clade rubens, exibat in æquor.
Inde ratis trepidum ventis et fluctibus impar, 35
Flumineis vix tuta vadis, everit in altum :
Cujus adhuc remis quatitur Coreyra, sinusque
Leucadii, Cilicum dominus tetræque Liburnæ,
Exiguam vector pavidus correpsit in alnum.
Conscia curarum secreta in littora Lesbi 40
Flectere vela jubet, qua tum tellure latebas,
Mœstior, in mediis quam si, Cornelia, campis
Emathiæ stares. Tristes præsagia casus
Exagitant : trepida quatitur formidine somnus
Thessaliam nox omnis habet : tenebrisque re-
motis 45

Rupis in abruptæ scopulos extremaque currens
Littora, prospiciens fluctus, nutantia longe
Semper prima vides venientes vela carinæ,
Quærere nec quicquam de fato conjugis audes.
En ratis, ad vestros quæ tendit carbasas portus, 50
Quid ferat ignoras : sed nunc tibi summa pavoris

Nuntius armorum tristis, rumorque sinister,
Victus adest conjux. Quid perdis tempora luc-
tus ?

Cum possis jam flere, times. Tunc puppe pro-
Prosiliunt, cunctenque dedum crudele notavit, 55
Deformem pallore ducem, vultusque prementem
Canitie, atque atro squalentes pulvere vestes.
Obvia nox miseræ cælum lucemque tenebris
Abstulit, atque animam clausit dolor : omnia
nervis

Membra relicta labant. riguerunt corda, diuque
Spe mortis decepta jacet. Jam fune ligato 61
Littoribus lustrat vacuas Pompeius arenas.
Quem postquam propius famulæ videre fideles,
Non ultra gemitus tacitos incessere fata
Permiserunt sibi, frustra que attollere terra 65
Semianimum canant heram : quam pectore
Magnus

Ambit, et adstrictos refovet complexibus artus.
Cæperat in summum revocato sanguine corpus
Pompeii sentire manus, mestamque mariti
Posse pati faciem : prohibet succumbere fati 70
Magnus, et immodicos castigat voce dolores.
Nobile cur robur Fortunæ vulnere primo,
Femina tantorum titulis insignis avorum,
Frangis ? habes aditum mansua in sæcula famæ.
Laudis in hoc sexu, non legum jura, nec arma, 75
Unica materia est conjux miser. Elige mentem,
Et tua cum fati pietas deceret, et ipsum,
Quod sum victus, ama : nunc sum tibi gloria
major,

A me quod fasces, et quod pia turba senatus,
Tantaque discessit regum manus : incipe Magnum
Sola sequi. Deformis adhuc vivente marito 81
Summus, et augeri vetulus dolor : ultima debet
Esse fides, lugere virum. Tu nulla tulisti
Bello damna meo. Vivit post proelia Magnus.
Sed fortuna perit : quod desles, illud amasti. 85

Vocibus his correpta viri, vix ægra levavit
Membra solo, tales gemitu rumpente querela :
O utinam in thalamis invisî Cæsaris issem
Infelix conjux, et nulli læta marito !
Bis nocui mundo : me pronuba duxit Erinny, 90
Crassorumque umbræ, devotaque manibus illis
Assyrios in castra tuli civilia casus,
Præcipitesque dedi populos, cunctosque fugavi
A causa meliore deos. O maxime conjux,
O thalamis indigne meis, hoc juris habebat 95
In tantum Fortuna caput ! nec impia nupsi,
Si miserum factura fui ? nunc accipe poenam,
Sed quas sponte luam. Quo sit tibi mollis æquor,
Certa fides regum, totusque paratior orbis.
Sparge mari comites, Mallet felicitibus armis

Dependisse caput : nunc clades denique lustra,
Magne, tuas. Ubicum, ue jaces, civilibus armis
Nostros ulta toros, ades huc, atque exige pœnas,
Julia crudelis ; placatque pellice cœca,
Magno parce tuo. Sic fata, iterumque refusa 105
Conjuncti in gremium, cunctorum lumina solvit
In lacrymas. Duri flectuntur pectora Magni,
Siccaque Thessaliæ confundit lumina Lesbos.

Tunc Mitylenæum pleno jam littore vulgus
Affatur Magnum : Si maxima gloria nobis 110
Semper erit tanti pignus servasse mariti,
Tu quoque devotos sacro tibi fœdere muros,
Oiamus, sociosque lares dignare vel una [sant
Nocte tua : fac, Magne, locum, quem cuncta revivis
Sœcula, quem veniens hospes Romanus adoret.
Nulla tibi subeunda magis sunt mœnia victo.
Omnia victoris possunt sperare favorem ; [ponto ;
Hæc jam crimen habent. Quid, quod jacet inula
Cæsar eget ratibus ? procerum pars magna corbit
Certa loci. Noto reparandum est littore latum.
Accipe templorum cultus, aurumque decorum
Accipe : si terris, si puppibus ista juvenis
Aptior est, tota, quantum valet, utere Lesbos.
Accipe : ne Cæsar rapiat, tu victus habeto.
Hoc solum, crimen meritæ bene detrahe terræ,
Ne nostram videare fidem felixque secutus, 126
Et damnasse miser. Tali pietate virorum
Lætus, in adversis et mundi nomine gaudens
Esse fidem, Nullum toto mihi, dixit, in orbe
Gratius esse solum, non parvo pignore vobis 130
Ostendi. Tenuit nostros hac obside Lesbos
Affectus : hic sacra domus, carique penates,
Hic mihi Roma fuit. Non ula in littora puppim
Ante dedi fugiens, sævi cum Cæsaris iram 134
Jam scirem meritam, servata conjuge, Lesbos,
Non veritus tantam veniæ committere vobis
Materiam. Sed jam satis est fecisse nocentes :
Fata mihi totum mea sunt agitando per orbem.
Heu nimium felix æterno nomine Lesbos! 139
Sive decus populos regesque admittere Magnum,
Seu præstas mihi sola fidem. Nam quærere cer-
tum est

Fas quibus in terris, ubi sit scelus. Accipe, numen
Si quod adhuc mecum es, votorum extrema meo-
rum :

Da similes Lesbo populos, qui Marte subactum
Non intrare suos, infesto Cæsare, portus, 145
Non exire vetent. Dixit, mœstæque carinæ
Imposuit comitem. Cunctos mutare putares
Tellurem patriæque solum ; sic littore toto
Plangitur, infestæ tenduntur in æthera dextræ :
Pompeiumque minus, cujus fortuna dolore 150
Moverat, ast illam, quam toto tempore belli
Ut civem videre suam, discedere cernens
Ingemuit populus : quam vix, si castra mariti
Victoris peteret, siccis dimittere matres
Jam poterant oculis ; tanto devinxit amore 155
Hos pudor, hos probitas, castique modestia vultus,
Quod submissa nimis, non illi gravis hospita turba,
Stantis adhuc fati vixit quasi conjuge victo.

Jam pelago medios Titan demissus ad ignes,
Nec quibus abscondit, nec si quibus exserit orbem,
Totus erat : vigiles Pompeii in pec ore cunæ 161
Nunc socias adeunt Romani fœderis urbes,
Et varias regum mentes, nunc in via mundi
Arva super nimios soles Austrumque jacentis.
Sepe labor mœstus cutarum, odiumque futuri 165
Proiecit fessos incerti pectoris æstus ;
Rectoremque ratæ de cunctis consultat astra,
Unde notet terras, quæ sit mensura secundi

Æquoris in cœlo, Syriam quo sidere servet, 169
Aut quotus in plaustro Libyam bene dirigat ignis.
Doctus ad hæc fatur taciti servator Olympi :
Signifer quoque fluit labentia cœlo,
Nunquam stante polo, miseros fallentia nautas
Sidera, non sequimur ; sed qui non mergitur undis
Axis innocidius, gemina clarissimus Arcto, 175
Ille regit puppes. Ille cum mihi semper in altum
Surget, et instabit summis minor Ursa ceruchis ;
Bosporon, et Scythiæ curvantem littora pontum
Spectamus. Quicquid descendat ab aibore summa
Arctophylax, propiorque mari Cynosura feretur,
In Syriæ portus tendet ratas. Inde Canopus 181
Excipit Australi cœlo contenta vagari,
Siella timens Boream : illa quoque perge sinistra
Trans Pharon ; in medio tanget ratas æquore
Syrtim. 184

Sed quo vela dari, quo nunc pede carbasæ tendi
Nostra jubes ? Dubio contra cui pectore Magnus,
Hoc solum toto, respondit, in æquore serva,
Ut ait ab Emathis semper tua longius oris
Puppis, et Hesperiam pelago cœlo que relinquas ;
Cætera da ventis. Comitem, pignusque recepi 19
Depositum : tunc certus eram, quæ littora vellem ;
Nunc portum Fortuna dabit. Sic fatur : at ille
Jus'o vela modo pendentiæ cornibus æquis
Torsit, et in levam puppim dedit, utque secaret,
Quas Asie cautes, et quas Chios asperat, undas,
Hos dedit in proram, tenet hos in puppe rudentes
Æquora senserunt motus, aliterque secante
Jam pelagus rostro, nec idem spectante carina,
Mutavere sonum. Non sic moderator equorum,
Dexterior rota laevam cum circuit orbem, 200
Cogit mollens : curius accedere metæ.

Ostendit terras Titan, et sidera texit.
Sparsus ab Emathia fugit quicunque procella,
Adsequitur Magnum : primusque a littore Leabi
Occurrit natus, procerum mox turba fidelis. 205
Nam neque dejecto fati, acieque fugato
Abstulenti Magni reges Fortuna ministros ;
Terrarum dominos, et sceptræ Lœa tenentes
Exsul habet comites. Jubeat ire in devia mundi
Deiotarum, qui sparsa ducis vestigia legit. 210
Quando, ait, Emathis amissus cladibus orbis
Qua Romanus erat, superest, fidissime regum,
Eoam tentare fidem, populosque bibentes
Euphraten, et adhuc securum a Cæsare Tigrim :
Nec pigeat Magni quærentem fata, remota 215
Medorum penetrare domos Scythicosque recessus,
Et totum mutare diem, vocesque superbo
Arsacidæ perferre meas : Si fœdera nobis
Persæ manent, mihi per Latium jurata Tonan-
tem,

Per vestros adstricta magos, implete pharetras,
Armeniosque arcus Geticis intendite nervis : 221
Si vos, o Parthi, peterem cum Caspia claustra,
Et a quævis duos æterni martis Alanos,
Passus Achæmenis late decurrere campis,
In tutam trepidos nunc uam Babylona cœgi : 225
Arva super Cyri, Chaldæique ultima regni,
Qua rapidus Ganges, et qua Nysæus Hydaspes
Accedunt pelago, Phæbi surgentis ab igne
Jam propior quam Persis eram : tamen omnia
vincens

Sustinui nostris vos tantum deesse triumphis, 230
Solusque e numero regum telluris Eoæ
Ex æquo me Parthus adit. Nec munere Magni
Stant semel Arsacidæ. Quis enim post vulnera
Assyriæ justas Latii compescuit iras ? [cladi
Tot meritis obstricta meis, nunc Parthia rupta 235

Excedet claustris vetitam per amula ripam,
Zeugmaque Pellsum. Pompeio vincite, Parthi:
Vinci Roma volet. Regem parere iubenti
Ardua non pignit, positisque insignibus aulæ
Egreditur famuli raptos indutus amictus. 240
In dubiis tutum est inopem simulare tyranno.
Quanto igitur mundi dominis securius ævum
Vetus pauper agit! Dimisso in littore rege,
Ipse per Icarisæ scopulos, Ephesumque relinquens
Et placidi Colophona maris, spumantia parvæ 245
Radit saxa Sami: spirat de littore Coo [quit
Aura fluens: Cnidon inde fugit, clarumque relin-
sole Rhodon, magnosque sinus Telmessidos undæ
Compensat medio pelagi. Pamphylia puppi
Occurrit tellus: nec se committere muris 250
Ausus adhuc ullis, te primum, parva Phaelis,
Magnus adit. Nam te metui vetat incola rarus,
Exhaustæque domus populis, majorque carinæ
Quam tua turba fuit. Tendens hinc cabasa rursus
Jam Taurum, Tauroque videt Dipsanta caden-
tem. [dis,

Credet hoc Magnus, pacem cum præstitit un-
Et sibi consultum? Cilicum per littora tutus
Parva puppe fugit: sequitur pars magna senatus
Ad profugum collecta ducem. parvisque Synedris,
Quo portu mittitque rates recipitque Selinus, 260
In procerum cætu tandem mæsta ora resolvit
Vocibus his Magnus: Comites bellique fugæque,
Atque instat patriæ, quamvis in littore nudo,
In Cilicum terra, nullis circumdatus armis
Consultem, rebusque novis exordia queram, 265
Ingentes præstate animos: non omnis in arvis
Emathii cecidi, nec sic mea fata premuntur,
Ut ne vcam relevare caput, cladesque receptas
Excutere. An Libycæ Marium potuerit ruinæ
Erigere in fasces, plenis et redder. fastus? 270
Me pulsum leviori manu Fortuna tenebit?
Mille mæx Graio voluntur in æquore puppes,
Mille duces: sparsit potius Pharsalia nosus,
Quam subvertit opes. Sed me vel sola tueri
Fama potest rerum, toto quæ gessimus orbe,
Et nomen, quod mundus amat. Vos pendite regna
Viribus atque fide, Libyen, Parthosque, Phar-
onem Romanis deceat succurrere nebus. Ique, 280
Ast ego curarum, proceres, arcana mearum
Expromam, mentisque mæx quo pondera vergant.
Ætas Niliaci nobis suspecta tyranni est: 281
Ardua quippe fides robustos exigit annos.
Hinc anceps dubii terret solertia Mauri:
Namque, memor generis, Carthaginiis impia proles
Imminet Hesperis, multusque in pectore vano 285
est
Annibal, obliquo maculat qui sanguine regnum,
Et Numidas contingit avos: jam supplice Varo
Intumuit, viditque loco Romana secundo. [bem.
Quare agite, Eoum, comites, properemus in or-
Dividit Euphrates ingenti gurgite mundum, 290
Caspique immensos seducunt claustra recessus,
Et posus Assyrias alter noctesque dieque
Vertit, et abruptum est nostro mare discolor unda)
Oceanusque suus: regnandi sola volupias.
Celsior in campis sonipes, et fortior arcus; 295
Nec puer aut senior letales tendere nervos
Segnis, et a nulla mors est incerta sagitta.
Primi Pellæas arcu fregerunt sarissas,
Bactraque Medorum sedem, muris que superham
Assyrias Babylona domos. Nec pila timentur 300
Nostra nimis Parthia, audentem in bella venire,
Expertis Scythicas, Crasso pereunte, pharetras.
Spicula nec solo spargunt fidentia ferro;

Stridula sed mæto saturantur tela veneno,
Vulnera parva nocent, fatumque in sanguine sum-
mo est, 303

O utinam non tanta mihi fiducia sævis
Esset in Arsacidæ! fati nimis æmula nostris
Fata movent Medos, multumque in gente decorum
Effundam populos alia tellure revulsos, [est.
Excitosque suis immitam sedibus ortus. 310
Quod si nos Eoa fides et barbara fallunt:
Fœdera; vulgati supra commercia mundi
Naufragium Fortuna ferat. Non regna precabor,
Quæ feci: sed magna feram solatia mortis
Orbe jacens alio, nil hæc in membra cruenta, 315
Nil socerum fessisse pie. Sed cuncta revolvens
Vitæ fata mæx, semper venerabilis illa
Orbis parte fui: quantus Mæotida supra!
Quantus apud Taraim toto conspectus in ortu!
Quas magis in terras nostrum felicitus actis 320
Nomen abit, aut unde redit majore triumpho?
Roma, fave cœptis: quid enim tibi latus unquam
Præstitit superi, quam, si civilia Partho
Milite bella geras, tantam consumere gentem,
Et nostris miscere malis? cum Cæsaris arma 325
Concurrent Medis, aut me Fortuna necesse est
Vindicet, aut Crassum. Sic fatus, murmure sentit
Consilium damnasse viros: quos Lentulus omnes
Virtutis stimulis, et nobilitate dolendi 329
Præcessit, dignasque tulit modo consule voces?
Siccine Thessalicae mentem fegere ruinæ?
Una dies mundi damnavit fata? secundum
Emathiam his tanta datur? jacet omne cruenti
Vulneris auxilium? solos tibi, Magne, reliquit
Parthorum Fortuna pedes? quid transfuga mundi
Terrarum totos tractus, cælumque perosus, 336
Adversos, iue polos, alienaque sidera queris,
Chaldaeos culture focos et barbara sacra,
Parthorum famulus? quid causa obendit armis
Libertatis amor? miserum quid decipis orbem, 340
Si servire potes? te, quem Romana regentem
Horruit auditum, quem captos ducere reges
Vidit ab Illyricanis, Indoque a littore, sylvis,
Dejectum fatis, humilem, fiactumque vidcbit, 344
Extolletque animos Latium vesanus in orbem,
Se simul et Romani Pompeio supplice menas?
Nil animis fatisque tuis effabere dignum:
Exiget ignorans Latæ commercia linguae,
Ut Lacrymis se, Magne, roges. Patimur in pudoris
Hoc vulnus, clades ut Parthia vindicet ante 350
Hesperias, quam Roma suas? civilibus armis
Elegit te nempè ducem. Quid vulnera nostra
In Scythicos spargis populos, cladesque latentes?
Quid Parthos transire doces? solatia tanti
Perdit Roma mali, nullos admittere reges, 355
Sed civi servire suo. Juvat ire per orbem
Ducentem sævas Romana in mœnia gentes, [tem?
Signaque ab Euphrate cum Crassis capta sequen-
Qui solus regum, fato celante favorem,
Defuit tæma lixæ, nunc tantas ille lacesset 360
Audit victoris opes, aut jungere fata
Tecum, Magne, volet? non hæc fiducia genti est
Omnis in Arcetis populus quicunque pruinis
Nascitur, indomitus bellis, et martis amator.
Quicquid ad Eoos tractus mundique teporem 368
Labitur, emollit gentes clementia cæli.
Illic et laxas vestes, et fluxa virorum
Velamenta vides. Parthus per Medica rura,
Sarmaticos inter campos, effusaque plano
Tigridis arva solo, nulli superabilis hosti est, 370
Libertate fugæ: sed non, ubi terra tumebit,
Aspera concedendæ montis iuga; nec per opacas

Bella geret tenebras incerto debilis arcu,
Nec franget nando violenti verticis amnem.
Nec tota in pugna perflusus sanguine membra 375
Exiget æstivum calido sub pulvere solem.
Non aries illia, non ulla est machina belli:
Inaud fossas implere valent: Parthoque sequente
Murus erit, quodcumque potest obstare sagittæ.
Pugna levis, bellumque fugax, turmæque vagantes, 380

Et melior cessisse loco, quam pellere, miles.
Illita tela dolis, nec Martem cominus unquam
Ausa pati virtus, sed longe tendere nervos,
Et, quo ferre velint, permittere vulnera ventis.
Ensis habet vires, et gens quæcumque virorum est,
Bella gerit gladiis. Nam Medos prælia prima
Exarmant, vacuæque jubent renescere phœtæ.
Nulla manus illis, fiducia tota veneni est.
Credia, Magne, viros, quos in discrimina belli
Cum ferro venisse parum est? tentare pudendum
Auxilium tanti est, toto divisus ut orbe 391
A terra moriari tua? tibi barbara tellus
Incumbat? te parva tegant ac vilia busta,
Invidiosa tamen, Crasso quærente sepulcrum?
Sed tua sors levior, quoniam mors ultima pœna est, 395

Nec metuenda viris. At non Cornelia letum
Infando sub rege timet. Num barbara nobis
Est ignota Venus, quæ ritu caeca ferarum
Polluit innumeris leges et fœdera tædæ
Conjugibus, thalamique patent secreta nefandi 400
Inter mille nurus? epulis vesana meroque
Regia, non ullis exceptos legibus horret
Concubitus: tot femineis complexibus unum
Non lassat nox tota marem. Jacuere sorores
In regum thalamis, sacratæque pignora matres. 405
Damnata apud gentes sceleris non sponte peracti
Cœdipodionias infelix fabula Thebas?
Parthorum dominus quoties sic sanguine misto
Nascitur Atacides? cui fas implere parentem,
Quid rear esse nefas? Proles tam clara Metelli
Siatib barbarico conjux millesima lecto.
Quamquam non ulli plus regia, Magne, vacabit
Sævitia stimulata Venus, titulusque virorum.
Nam quo plura juvent Panthum portenta, fuisse
Hanc sciet et Crassi: ceu pridem debita fatis 415
Assyriis, trahitur cladis captiva vetustæ.
Hæreat Eoæ vulnus miserabile sortis;
Non solum auxilium funesto a rege petisse,
Sed gessisse prius bellum civile pudebit.
Nam quod apud populos crimen socerique tuum-
que 420
Majus erit, quam quod, vobis miscentibus arma,
Crassorum vindicta perit? incurrere cuncti
Debucent in Bactra duces, et ne qua vacarent
Arma, vel Arctoum Dacis Rhenique catervis
Imperii nudare latus, dum perfida Susa 425
In tumultus prolapsa ducum, Babylonque jaceret.
Assyriæ paci finem, Fortuna, precamur:
Et, si Thessalia bellum civile peractum est,
Ad Parthos, qui vicit, eat. Gens unica mundi est.
De qua Cæsareis possim gaudere triumphis. 430
Non tibi, cum primum gelidum transibis Araxem,
Umbra senis mœsti, Scythicis confixa sagittis,
Ingeret has voces? Tu, quem post funera nostra
Illorem cinerum nudæ speravimus umbræ, 434
Ad fœdus pacemque venis? Tum pluvia cladis
Occurrunt monumenta tibi: quæ mœnia trunci
Lustrarunt cervice duces, ubi nomina tanta
Obruit Euphrates, et nostra cadavera Tigris
Detulit in terras, ac reddidit. Ire per ista

Si potes, in media scæcerum quoque, Magne, accedentem 440
Thessalia placare potes. Quin respicis orbem
Romanum? si regna times projecta sub Austro
Infidumque Jubam, petimus Pharon arvaque
Lagi.

Syrtybus hinc Libycis tuta est Ægyptus: at inde
Gurgite septeno rapidus mare submovet amnis:
Terra suis contenta bonis, non indiga mercis 446
Aut Jovis, in solo tanta est fiducia Nilo.
Sceptra puer Ptolemæus habet tibi debita, Magne,
Tutelæ commissa tuæ. Quis nominis umbram
Horreat? innocua est ætas; ne jura fidemque, 450
Respectumque deûm veteris speraveris aulæ.
Nil pudet adsueto sceptris: mitissima sors est
Regnorum sub rege novo. Non plura locutus
Impulit huc animos. Quantum spes ultima rerum
Libertatis habet! victa est sententia Magni. 455

Tunc Cilicum liquere solum, Cyproke citatas
Immisere rates, nullas cui prætulit aras
Undæ diva memor Paphiæ; si numina nasci
Credimus, aut quenquam fas est cœpisse deorum.
Hæc ubi deseruit Pompeius littora, totos 460
Emensus Cypri scopulos, quibus exit in Austrum,
Inde maris vasti transfuso vertitur æstu:
Nec tenuit gratum nocturno lumine montem,
Infimæque Ægypti pugnaci littora velo
Vix tetigit, qua dividui pars maxima Nili 465
In vada decurrit Pelusia septimus amnis.
Tempus erat, quo Libria pares examinat horas,
Non uno plus æqua die, noctique rependit
Lux minor hibernæ verni solatia damni.
Comperit ut regem Cæso se monte tenere, [g]uent,
Tlectit iter: nec Phœbus adhuc, nec carbasia lan-
Jam rapido speculator eques [er] littora cursu
Hospitis adventu pavidi compleverat aulam.
Consilii vix tempus erat: tamen omnia monstra
Pellææ coire domus; quos inter Achoreus 475
Jam placidus senio, fractisque modestior annis,
(Hunc genuit custos Nili crescentis in arva
Memphis vana sacris; illo cultore deorum
Lustia suæ Phœbes non unus vixerat Apis.)
Consilii vox prima tuit, meritumque fidemque, 480
S' craque defurcti jactavit pignora patriæ.
Sed melior suadere malis, et nosse tyrannos,
Ausus Pompeium leto damnate Pothinus:

Jus et fas multos faciunt, Ptolemæe, nocentes:
Dat pœnas laudata fides, cum sustinet, inquit, 485
Quos Fortuna premit. Fatis accede deique,
Et cole lices, miseros fuge. Sidera terra
Ut distant, et flamma mari, sic utile recto.
Sceptorum vis tota perit, si pendere justa
Incipit: evértitque aices respectus honesti. 490
Libertas scelerum est, quæ regna invisa tuetur,
Sublatusque modus gladiis. Facere omnia sæve
Non impune licet, nisi dum facis. Exeat aula,
Qui vult esse pius. Virtus et summa potestas
Non coeunt: semper metuet, quem sæva pude-
bunt. 495

Non impune tuos Magnus contemserit annos;
Qui te nec victos arcere a litore nostro
Posse putat. Neu te sceptris privaverit hospes,
Pignora sunt propiora tibi: Niloneque Pharonque,
Si regnare piget, damnatæ redde sorori. 500
Ægyptum certe Latius tueamur ab armis.
Quicquid non fuerit Magni, dum bella geruntur,
Nec victoris erit. Toto jam pulsus ab orbe,
Postquam nulla manet rerum fiducia, querit 504
Cum qua gente cadat: rapitur civilibus umbris
Nec soceri tantum arma fugit: fugit ora senatus

Cujus Thessalicas saturat pars magna volucres :
Et metuit gentes, quas uno in sanguine mistas
Deseruit : regesque timet, quorum omnia meruit :
Thessalique reus, nulla tellure receptus, 510
Sollicitat nostrum, quem nondum perdidit, orbem.
Justior in Magnum nobis, Ptolemæe, querelæ
Causa data est. Quid sepositam, semperque quie-
tam [tra

Crimine bellorum maculas Pharon, arvaque nos-
Victori suspecta facis ? cur sola cadenti 515
Hæc placuit tellus, in quam Pharsalica fata
Conferres, pœnasque tuas ? jam crimen habemus
Purgandum gladio, quod nobis sceptræ senatus
Te suadente dedit, votis tua fovimus arma.

Hoc ferrum, quod fata jubent proferre, paravi 520
Non tibi, sed victo. Feriam tua viscera, Magne :
Malueram soceri : rapimur, quæ cuncta feruntur.
Tene mihi dubitas an sit violare necesse,
Cum liceat ? quæ te nostri fiducia regni
Huc agit, infelix ? populum non cernis inermem,
Arvaque vix refugio fodientem mollia Nilo ? 526
Metiri, sua regna decet, viresque fateri.

Tu, Ptolemæe, potes Magni fulcire ruinam,
Sub qua Roma jacet ? bustum cineresque movere
Thessalicos aedes, bellumque in regna vocare ? 530
Ante aciem Emathiam nullis accessimus armis :
Pompeii nunc castra placent, quæ deserit orbis ?
Nunc victoris opes, et cognita fata accessis ?
Adversis non deesse decet, sed læta secutos.

Nulia fides unquam miseris elegit amicos. 535
Adensere omnes sceleri lætatur honore
Rex puer insueto, quod jam sibi tanta jubere
Permittunt famuli. Sceleri delectus Achilles.
Perfida qua tellus Casis excurrit arenis,
Et vada testantur junctas Ægyptia Syrtis, 540
Exigam sociis monstri gladiisque carinam
Instruit. O superi, Nilusne, et barbara Memphis,
Et Pelusiaci tam mollis turba Canopi

Hos animos ? sic fata premunt civilia mundum ?
Sic Romana jacent ? ullusne in cladibus istis 545
Est locus Ægypto, Phariusque admittit ensis ?
Hanc certe servate fidem, civilia bella ;
Cognatas præstate manus. externaque monstra
Pellite, si meruit tam claro nomine Magnus
Cæsaris esse nefas. Tanti, Ptolemæe, ruinam 550
Nominis haud metuis, cœloque tonante profanas
Inseruisse manus, impure ac semivir, aules ?
Non domitor mundi, nec ter Capitolia curru
Invectus, regumque potens, vindexque senatus,
Victorisque gener ; Phario satis esse tyranno 555
Quod poterat, Romanus erat. Quid viscera nostra
Scrutari gladio ? nescis, puer improbe, nescis,

Quo tua sit fortuna loco : jam jure sine ullo
Nili sceptræ tenes : cecidit civilibus armis,
Qui tibi regna dedit. Jam vento vela negarat 560
Magnus, et auxilio remorum infanda petebat
Littora : quem contra non longa vecta biremi
Appulerat sclerata manus ; Magnoque ptere
Fingens regna Phari, celæ de puppe carinæ
In parvam jubet ire ratem, litusque malignum
Inouat, bimaremque vadis frangentibus æstum,
Qui vetet externas terras advertere classes,
Quod nisi fatorum leges, intentaque jussu
Ordinis æterni misera : vicinia mortis
Damnatum leto traherent ad littora Magnum ; 570
Non ulli comitum scleris præsagia decant.

Quippe fides si pura foret, si regia Magno
Sceptrorum auctori vera pietate pateret ;
Venturum tota Pharium cum classe tyrannum.
Sed cedit fati, classemque relinquere jussus 575

Obsequitur, letumque juvat præferre timori.
Ibat in hostilem præceps Cornelia puppim,
Hoc magis impatiens egresso deesse marito,
Quod metuit clades. Remane, temeraria conjux,
Et tu, nate, precor, longeque e littore casus 580
Exspectate meos : et in hac cervice tyranni
Explorete fidem. Dixit : sed surda vetanti
Tendebat geminas amens Cornelia palmas :
Quo sine me crudelis abis ? iterumne relinquor
Thessalicas submota malis ? nunquam omine 585
læto

Distrahimur miseri. Poteras non flectere puppim,
Cum fugeres alio, latebrisque relinquere Lesbii,
Omnibus a terris si nos arceret parabas. [frustra
An tantum in fluctus placeo comes ? Hæc ubi
Effudit, prima pendet tamen anxia puppe : 590
Attonitque metu nec ququam avertere visus,
Nec Magnum spectare potest. Stetit anxia classis
Ad ducis eventum, metuens non arma nefasque,
Sed ne submissis precibus Pompeius adoret
Sceptræ sua donata manu. Transire parantem 595
Romanus Pharia miles de puppe salutem
Septimius : qui (pro superum pudor) arma satellites
Regia gestabat posito deformia pilo,
Immanis, violentus, atrox, nullaque ferarum
Mitior in cædes. Quis non, Fortuna, putasset 600
Parcere te populis, quod bello hæc dextra vacasset,
Thessalique procul tam noxia tela fugasses ?
Disponis gladios, ne quo non fiat in orbe
(Heu) facinus civile tibi. Victoribus ipsis
Dedecus, et nunquam superum caritura pudore
Fabula ; Romanus regi sic paruit ensis, 606
Pellæusque puer gladio tibi colla recidit,
Magne, tuo. Qua posteritas in sæcula mittet
Septimium fama ? scelus hoc quo nomine dicent.
Qui Bruti dixere nefas : Jam venerat horæ 610
Terminus extremæ, Phariamque ablatus in alnum
Perdiderat jam jura sui. Tum stringere ferrum
Regia monstra parant. Ut vidit cominus enses,
Involvit vulsus : atque indignatus apertum
Fortunæ præbere caput, tunc lumina pressit, 615
Continuitque animam, ne quas effundere voces
Posset, et æternam fletu corrumpere famam.

At postquam mucrone latus funestus Achilles
Perfodit, nullo gemitu consensit ad ictum, 619
Respexitque nefas : servatque immobile corpus
Seque probat moriens, atque hæc in pectore vol-
Sæcula Romanos nunquam tacitura labores [vit :
Attendant, ævumque sequens speculator ab omni
Orbe ratem, Phariamque fidem. Nunc consule
famæ.

Fata tibi longæ fluxerunt prospera vitæ. 625
Ignorant populi, si non in morte probaris,
An scieris adversa pati. Ne cede pudori,
Auctoremque dole fati. Quancunque feriris,
Crede manum soceri. Spargant, lacerentque li-
cebit,

Sum tamen, o superi, felix, nullique potestas 630
Hoc auferre deo. Mutantur prospera vita ;
Non sum morte miser. Videt hanc Cornelia cædem
Pompeiusque meus. Tanto patientius, oro,
Claude, dolor, gemitus : natus conjuxque perem-
turum

Si mirantur, amant. Talis custodia Magno 635
Mentis erat : jus hoc animi morientis habebat.
At non tam patiens Cornelia cernere ævum
Quam perferre nefas, miserandis æthera complet
Vocibus : O conjux, ego te sclerata peremi !
Letifera tibi causa morum fuit avia Lesbos, 640
Et prior in Nili pervenit littora Cæsar

Nam cui jus alii sceleris? sed quisquis in istud
A superis immisce caput, vel Cæsaris ire,
Vel tibi prospiciens, necis, crudelis, ubi ipsa
Viscera sint Magni: properas, atque ingeris ictus,
Qua votum est victo. Poenas non morte minores
Pendat, et ante meum videat caput. Haud ego
culpa

Libera bellorum, quæ matrum sola per undas
Et per castra comes, nullis absteritta fatis,
Victum, quod reges etiam timuere, recepi. 650
Hoc merui, conjux, in tuta puppe relinqui?
Perfide, parcebas? te fata extrema petente,
Vita digna fui? moriar, nec munere regis.
Aut mihi præcipitem, nautæ, permittite saltum:
Aut laqueum collo totosque aptate rudentes: 655
Aut aliquis Magno dignus comes exigat ensem.
Pompeio præstare potest, quod Cæsaris armis
Imputet. O sævi, properantem in fata tenetis?
Vivis adhuc, conjux, et jam Cornelia non est
Juris, Magne, sui. Prohibent accersere mortem:
Seivor victori. Sic fata, interque suorum 661
Lapsa manus rapitur, trepida fugiente carina.

At Magni cum terga sonent et pectora ferro,
Permansisse decus sacræ venerabile formæ,
Irataque deis faciem, nihil ultima mortis 665
Ex habitu vultuque viui mutasse, fatentur
Qui lacrum videre caput. Nam sævus in ipso
Scptimus sceleris majus scelus invenit actu:
Ac reteggit sacros, scisso velamine, vultus
Semiianinis Magni, spirantiaque occupat ora, 670
Collaque in obliquo ponit languentia transtro.
Tunc nervos venasque secat, nodosaque frangit
Ossa diu: nondum artus erat caput ense rotare.
At postquam trunco cervix absque recessat,
Vindicat hoc Pharius dextra gestare satelles. 675
Degener, atque operæ miles Romano secundæ,
Pompeii duo sacrum caput ense recidis,
Ut non ipse feras? o summi fata pudoris!
Impius ut Magnum nosset puer, illa venienda 679
Regibus, hirta coma, et generosa fronte decora
Cæsaries compressa manu est; Phariæque veruto,
Cum vivunt vultus, atque os in murmura pulsant
Singultus animæ, dum lumina nuda rigescunt,
Suffluxum caput est, quo nunquam bella jubente
Pax fuit: hoc leges, campumque, et rostra move-
bat. 685

Hac facie, Fortuna, tibi, Romana, placebas.
Nec satis infando fuit hoc vidisse tyranno:
Vult sceleri superesse fidem. Tunc arte nefanda
Submota est capiti tabes, raptoque cerebro
Adscicata cutis, putrisque effluxit ab alto 690
Humor, et infuso facies solidata veneno est.

Ultima Lagæ stirpis perituraque proles,
Degener, incestæ sceptra cessure sororis,
Cum tibi sacro Macedon servetur in antro,
Et regum cineres exstructo monte quiescant, 695
Cum Ptolemæorum manes, seriæque puden-
dam

Pyramides claudant, indignaque Mausolea:
Littora Pompeium feriunt, truncusque vadosis
Huc illuc jactatur aquis. Adcone molesta
Totum cura fuit socero servare cadaver? 700
Hac Fortuna fide Magni tam prospera fata
Perituit: hac illum summo de culmine rerum
Morte petit: cladesque omnes exegit in uno
Sæva die, quibus immunes tot præstitit annos:
Pompeiusque fuit, qui nunquam mista videret
Læta malis: felix nullo turbante deorum, 706
Et nullo parente miser. Semel impulit illum
Dilata Fortuna manu. Pulsatur arena,

Carpitur in scopulis, hausto per vulnera fluctu
Ludibrium pelagi: nullaque manente figura, 710
Una nota est Magno capitis jactura revulsi.

Ante tamen Pharias victor quam tangat arenas,
Pompeio raptim tumulum Fortuna paravit,
Ne jaceat nullo, vel ne meliore sepulcro.
E latebris pavidus decurrit ad æquora Cordus.
Quæstor ab Idalio Cinyræ littore Cypri 716
Infaustus Magni fuerat comes. Ille per umbras
Ausus ferre gradum, victum pietate timorem
Compulsi, ut mediis quæsitum corpus in undis
Duceret ad terram, traheretque ad littora Mag-
num. 720

Lucis mœsta parum per densas Cynthia nubes
Præbebat; cano sed discolor æquore truncus
Conspicitur. Tenet ille ducem complexibus aretis
Eripiente mari: non victus pondere tanto
Exspectat fluctus, pelagoque juvante cadaver 725
Impellit. Postquam sicco jam littore sedet,
Incubuit Magno, lacrymasque effudit in omne
Vulnus, et ad superos obscuraque sidera fatur:

Non pretiosa petit cumulatæ thure sepulcra
Pompeius, Fortuna, tuus: non pinguis ad astro
Ut ferat e membris Eos fumus odoros, 731
Ut Romani suum gestent pia colla parentem,
Præferat ut veteres leralis pompa triumphos
Ut resonent cantu tristi fora, totus ut ignem
Projectis mœrens exercitus ambiat armis. 735
Da vilem Magno plebei funeris arcam,
Quæ lacrum corpus siccis effundat in ignes.
Robora non desint misero, nec sordidus ustor.
Sit satis, o superi, quod non Cornelia fuso
Crine jacet, subicunque facem complexa maritum
Imperat, extremo sed abest a munere busti 741
Infelix conjux, nec adhuc a littore longe est.
Sic fatus, parvos juvenis puerul adspicit ignes,
Corpus, vile suis, nullo custode cremantes. 744
Inde rapit flammam, semustaque robora membris
Subducens. Quæcunque es, ait, neglecta, nec ulli
Cara tuo, sed Pompeio felicior umbra, [tum,
Quod jam compositum violat manus hospita bus-
ta veniam: si quid sensus post fata relictum est,
Cedis et ipsa rogo, paterisque hæc damna se-
puleri, 750

Teque pudet, sparsis Pompeii manibus, uri.
Sic fatur: plenusque sinus ardente favilla
Pervolat ad truncum, qui fluctu pæne relatus
Littore pendeat. Summas dimovet arenas.
Et collecta procul lacera fragmenta carinæ 755
Exigua trepidus posuit scrobe. Nobile corpus
Robora nulla premunt, nulla strue membra re-
cumbunt:

Admotus Magnum, non subditus accipit ignis.
Ille sedens juxta flammam, O maxime, dixit,
Ductor, et Hesperii majestas nominis una, 760
Si tibi jactatu pelagi, si funere nullo [tem
Tustior is'e rogos; manes animamque poten-
Officis avertit meis: injuria fati
Hoc fas esse jubet; ne ponti bellua quicquam,
Ne fera, ne volucres, ne sævi Cæsaris ira 765
Audeat: exiguum, quantum potes, accipe flam-
mam,

Romana succense manu. Fortuna recursus
Si det in Hesperiam, non hac in sede quiescent
Tam sacri cineres: sed te Cornelia, Magne,
Accipiet, nostraque manu transundet in urnam.
Interea parvo signemur littora saxo, 77
Ut nota sit busti, si quis placare peremum
Forte volet, plenos et reddere mortis honores.
Invertat trunci cineres, et norit arenas,

Ad quas, Magne, tuum referat caput. Hæc ubi
fatus,

Excitat invalidas admoto fomite flammæ.
Carpitur, et lentum Magnus distillat in ignem,
Tabæ fovens bustum. Sed jam percusserat astra
Auroræ præmissa diæ: ille, ordine rupto
Funeris, attonitus latebras in littore querit. 780
Quam metuus, demens, isto pro crimine præ-
nam,

Quo te fama loquax omnes accepit in annos?
Condita laudabit Magni socer impius ossa.
I modo securus veniæ, fassusque sepulcrum
Posce caput. Cogit pietas imponere finem 785
Officio. Semusta rapit, resolutaque nondum
Ossa satis nervis, et iniustus plena medullis
Æquorea restinguit aqua, congestaque in unum
Parva clausit humo. Tum ne levis aura relectos
Auferret cineres, saxo compressit arenam: 790
Nautaque ne bustum religato fune moveret,
Inscripisit sacrum semusto stipite nomen:
HIC SITUS EST MAGNUS. Placet hoc, For-
tuna, sepulcrum

Dicere Pompeii, quo condi maluit illum,
Quam terra caruisse socer? temeraria dextra, 795
Cur obicis Magno tumulum, manesque vagantes
Includis? situs est, qua terra extrema refuso
Pendet in Oceano Romanum nomen, et omne
Imperium Magno est tumuli modus. Obruc saxa
Crimine plena deum. Si tota est Herculis Gæte,
Et juga tota vacant Bromio Nyseia; quare 801
Unus in Ægypto Magno lapis? omnia Lagi
Rura tenere potest, si nullo cespite nomen
Hæserit. Erremus populi, cinerumque tuorum,
Magne, metu nullas Nili calcemus arenas. 805
Quod si tam sacro dignaris nomine saxum;
Adde actus tantos, monumentaque maxima rerum:
Adde truces Lepidi motus, Alpinaque bella,
Armaque Sertori revocato consule victa,
Et currus, quos egit eques: commercia tuta 810
Gentibus, et pavidos Cilicas maris. Adde sub-
actam

Barbaricæ, gentesque vagas, et quicquid in Euro
Regnorum Boreaque jacet. Dic semper ab armis
Civilem repetisse togam: ter curribus actis
Contentum patriæ multos donasse triumphos. 815
Quis capit hæc tumulus? surgit miserabile bus-
tum

Non ullis plenum titulis, non ordine tanto
Fastorum: solitumque legi super alta deorum
Culmina, et exstructos spoliis hostilibus arcus,
Haud procul est ima Pompeii nomen arena, 820
Depressum tumulo, quod non legat advena rectus,
Quod nisi monstratum Romanus transeat hospes.

Noxia civili tellus Ægyptia fato,
Haud equidem immerito Cumanæ carmine vatis
Cautum, ne Nili Pelusia tangeret ora 825
Hesperius miles, ripasque æstate tumentes.
Quid tibi, sæva, prece pro tanto crimine, tellus?
Verat aquas Nilus, quo nascitur orbe retentus,
Et steriles ageant hibernis imbribus agri,
Totaque in Æthiopum putres solvaris arenas. 830
Nos in templa tuam Romana accepimus Isin,
Semideosque canes, et sistra jubentia luctus,
Et quem tu plangens hominem testaris Osirim:
Tu nostros, Ægypte, tenes in pulvere manes.
Tu quoque, cum sævo dederis jam templa ty-
ranno, 835

Nondum Pompeii cineres, o Roma, petisti:
Exsul adhuc jacet umbra ducis. Si sæcula prima
Victoris timere minas; nunc excipe saltim
Ossa tui Magni, si nondum subruta fluctu
Invisa tellure sedent. Quis busta timebit? 840
Quis sacris dignam movisse verebitur urnam?
Imperet hoc nobis utinam scelus, et velit uti
Nostro Roma sinu: satis o nimiumque beatus,
Si mihi contingat manes transferre revulsos
Ausoniam, si tale ducis violare sepulcrum. 845
Forsitan aut sulco sterili cum poscere finem
A superis, aut Roma volet feralibus Austria,
Ignibus aut nimitis, aut terre tecta moventi;
Consilio jussuque deum transibis in urbem,
Magne, tuam, summusque feret tua busta sa-
cerdos. 850

Nam quis ad exustam Cancro torrente Syenen
Ibit, et imbrifera siccas sub Pleiade Thebas
spectator Nili: quis rubri stagna profundi,
Aut Arabum portus mercis mutator Eoæ,
Magne, petet, quem non tumuli venerabile saxum
Et cinis in summis forsan turbatus arenis
Avertet, manesque tuos placare libebit,
Et Casio præferre Jovi? Nil ista nocebunt
tamæ busta tuæ. Templis auroque sepultus
Vilior umbra fores: nunc est pro numine summo
Hoc tumulo Fortuna jicens. Augustus aris 861
Victoris Libyco pulsatur ab æquore saxum.
Tarpeis qui sæpe deis sua thura negarunt,
Inclusum fuscis venerantur cespite fulmen.

Proderit hoc olim, quod non mansura sepulcri
Ardua marmoreo sunexit pondere moles. 866
Pulveris exigui sparget non longa vetustas
longeriem, bustumque cadet, mortisque peribunt
Argumenta tuæ. Veniet felicior ætas, 869
Quia sit nulla fides saxum monstrantibus istud:
Atque erit Ægyptus populis fortasse nepotum
Tam mendax Magni tumulo, quam Creta To-
nantis.

LIBER NONUS.

At non in Pharia manes jacuere favilla,
Nec cinis exiguus tantam comescuit umbram:
Prosiluit busto, remustaque membra relinquens,
Degeneremque rogi, sequitur convexa To-
nantia.

Qua niger astriferis connectitur axibus aer, 5
Quodque patet terras inter lunæque meatus,
Semidei manes habitant, quos ignea virtus,

Innocuos vitæ, patientes ætheris imi
Fecit, et æternos animam collegit in orbes
Non illuc auro positi, nec thure sepulti 10
Perveniant. Illic postquam se lumine vero
Implevit, Stellasque vagus miratus, et astra
Fixa polus, vidit quanta sub nocte jaceret
Nostra dies, risitque sui ludibria trunci.
Hinc super Emathiæ campos, et signa cruenti 14

Cæsaris, ac sparsas volitavit in æquore classes;
 Et scelorum vindex in sancto pectore Bruti
 Sedit, et invicti posuit se mente Catonis.
 Ille, ubi pendebat casus, dubiumque manebat.
 Quem mundi dominum facerent civilia bella, 20
 Oderat et Magnum, quamvis comes esset in arma,
 Auspicii raptus patriæ, ductuque senatus.
 At post Thessalicas clades jam pectore toto
 Pompeianus erat. Patriam tutore carentem
 Excepit, populi trepidantia membra refovit, 25
 Ignavis manibus projectos reddidit enses:
 Nec regnum cupiens gessit civilia bella,
 Nec servire timens. Nil causa fecit in armis
 Ipse sua: totæ post Magni funera partes
 Libertatis erant: quas ne per littora fusas 30
 Colligeret rapido victoria Cæsaris actu,
 Coryræ secreta petit, ac mille catinis
 Abstulit Emathia: secum fragmen a iuvina.
 Quis ratibus tantis fugientia crederet ire 34
 Agmina? quis pelagus victas arctasse carinas?
 Dorida tunc Malean, et apertam Tanaron umbris,
 Inde Cythera petit: Boreæque urgente carinas
 Creta fugit: Dictæa legit cedentibus undis
 Littora. Tunc ausum classi præcludere portus
 Impulit, ac sævas meritum Phycuntæ rapinas 40
 Sparit: et hinc pelagidis alto delabitur auris
 In litus, Palinure, tuum: (neque enim a quore
 tantum
 Ausonio monumenta tenes; portusque quietos
 Testatur Libye Phrygio placuisse magistro.)
 Cum procul ex alto tendentes vela carinæ 45
 Ancipites tenuere animos, sociosne malorum
 An verherent hostes; præceps facit omne ti-
 mendum
 Victor, et in nulla non creditur esse carina.
 Ast illæ puppes luctus planctusque ferebant,
 Et mala vel duri lacrymas motura Catonis. 50
 Nam postquam frustra precibus Cornelia nautas
 Privignique fugam tenuit, ne forte repulsus
 Littoribus Phariis remearet in æquoia truncus,
 Ostenditque rogum non iusti flamma sepulcri:
 Ergo indigna fui, dixit, Fortuna, marito 55
 Accendisse rogum, gelidos effusa per artus
 Incubuisse viro, laceros exurere crines,
 Membraque dispersi pelago componere Magni?
 Vulneribus cunctis largos infundere fletus?
 Ossibus et tepida vestes implere favilla? 60
 Quicquid ab extincto licuisset tollere busto,
 In templis sparsura deum. Sine funeris ullo
 Ardet honore rogus: manus hoc Ægyptia fors
 Obtulit officium grave manibus. O bene nudi
 Crassorum cineres! Pompeio contigit ignis 65
 Invidia majore deum. Similise malorum
 Sors mihi semper erit? nunquam dare busta
 licebit [nas]
 Conjugibus? nunquam plenas plangemus ad ur-
 Quid porro tumulis opus est, aut ulla requiris
 Instrumenta, dolor? non toto pectore portas, 70
 Impia, Pompeium? non iniis hæret imago
 Visceribus? quærat cineres victura superstes.
 Nunc tamen hic, longe qui fulget luce maligna,
 Ignis adhuc aliquid, Phario de littore surgens,
 Ostendit mihi, Magne, tui: jam flamma resedit.
 Pompeiumque ferens vanescit solis ad ortus 76
 Fumus, et invisi tendunt mihi carbasa venti.
 Non mihi nunc tellus Pompeio si qua triumphos
 Victa dedit, non alta terens Capitolia currus
 Gratio: elapsus felix de pectore Magnus: 80
 Hunc volumus, quem Nilus habet, terræque no-
 centi

Non hæreo queror: crimen commendat arena,
 Linqere, si qua fides, Pelusia littora nolo.
 Tu pete bellorum casus, et signa per orbem,
 Sexte, patena move. Namque hæc mandata re-
 liquit 85
 Pompeius vobis, in nostra condita cura:
 Me cum fatalis leto damnaverit hora,
 Excipite, o nati, bellum civile, nec unquam.
 Dum terris aliquis nostra de stirpe manebit,
 Cæsaribus regnare vacet. Vel sceptræ, vel urbes
 Libertate sua validas impellite fama 91
 Nominis: has vobis partes, hæc arma relinquo.
 Inveniet classes quisquis Pompeius in undas
 Venerit: et toster nullis non gentibus hæres
 Bella dabit: nuntium indomitos, memoresque pa-
 terti 95
 Juris habete animos. Uni parere decobit,
 Si faciet partes pro libertate, Catoni.
 Exsolvi tibi, Magne, fidem, mandata peregi.
 Insidiæ valuerunt, deceptaque vixi,
 Ne mihi commissas auferrem perfida voces. 100
 Jam nunc te per inane chaos, per Tartara, conjux,
 Si sunt ulla, sequar: quam longo tradita leto,
 Incertum est: pœnas animæ vivacis ab ipsa
 Ante feram. Potuit cernens tua vulnera, Magne,
 Non fugere in mortem: planctu contusa peribit,
 Effluet in lacrymas: nunquam veniemus ad enses,
 Aut laqueos, aut præcipites per inania jactus.
 Turpe mori post te solo non posse dolore.
 Sic ubi fata, caput ferali obducit amictu,
 Decrevitque pati tenebras, puppisque cavernis
 Delituit: ævumque arcte complexa dolorum 111
 Perfuit lacrymis, et amat pro conjuge luctum
 Ilam non fluctus, stidentisque rudentibus Euris
 Movit, et exurgens ad summa pericula clamor:
 Votaque sollicitis faciens contraria nautis, 115
 Composita in mortem jacuit, favitque piocellis.
 Prima ratem Cypros spumantibus accipit undis;
 Inde tenens pelagus, sed jam modeiatio, Euris
 In Labycas egit sedes, et casta Catonia.
 Aristis, ut in multo mens est præsaga timore,
 Asperxit patrios comites a litore Magnus, 121
 Et fratrem: medias præceps tunc fertur in undas.
 Dic, ubi sit, germane, parens: s'at summa ca-
 putque [bras]
 Orbis? an occidimus, Romanaque Magnus ad um-
 Abstulit? Hæc fatur: quem contra talia frater.
 O felix, quem sors alias dispersit in oras, 126
 Quique nefas audis: oculos, germane, nocentes
 Spectato genitore feio. Non Cæsaris armis
 Occubuit, dignoque perit auctore ruinæ.
 Rege sub impuro, Nilotica rura tenente, 130
 Hospitii fretus superis, et munere tanto
 In proavis, cecidit donati victima regni.
 Vidi ego magnanimum lacerantes pectora patriis:
 Nec credens Pharium tantum potuisse tyrannum,
 Littore Niliaco socerum jam stare putavi. 135
 Sed me nec sanguis, nec tantum vulnera nostri
 Affecere senis, quantum gestata per urbes
 Ora ducis, quæ transfixo sublimia pilo
 Vidimus: hæc fama est oculis victoris iniqui
 Servari, scelerosisque fidem quæsisse tyrannum. 140
 Nam corpus Phariæne canes avidæque volucres
 Distulerunt, an furtivus, quem vidimus, ignis
 Solverit, ignoro. Quæcunque injuria fati
 Abstulit hos artus, superis hæc crimina dono:
 Servata de parte queror. Cum talia Magnus 146
 Audisset, non in gemitus lacrymarum dolorem
 Effudit, iustaque furens pietate prolatur
 Præcipitate rates e sicco littore, nautæ;

Classis in adversos erumpat remige ventos.
 Ite, duces, necum: nunquam civilibus armis 150
 Tanta fuit merces, inhumatos condere manes,
 Sanguine semiviri Magnū satiare tyranni.
 Non ego Pellæas arces, adytisque relectum
 Corpus Alexandri pigra Mæroetide mergam?
 Non mihi Pyramidum tumulis evulsus Amasis.
 Atque alii reges Nilo torrente natabunt? 156
 Omnia dent pœnas nudo tibi, Magne, sepulcra:
 Evolvam busto jam numen gentibus Isin,
 Et tectum lino spargam per vulgus Osirin,
 Et sacer in Magni cineres mactabitur Apis, 160
 Suppositisque deis uram caput. Has mihi pœnas
 Terra dabit: linguam vacuos cultoribus agros;
 Nec, Nilus cui crescat, erit: solusque tenebris
 Ægyptum, genitor, populis superisque fugatis.
 Dixerat, et classem sævas rapiet in undas. 165
 Sed Cato laudatam juvenis comescuit iram.

Interea totis, auditō funere Magni,
 Litoribus sonuit percussus plancibus æther:
 Exemploque catens, et nulli cognitus ævo
 Luctus erat, mortem populos delere potentis. 170
 Sed magis, ut visa est lacrymis exhausta, solutas
 In vultus effusa comas, Cornelia puppe
 Egrediens, rursus geminato verberè plangunt.
 Ut primum in sociæ pervenit littora terræ,
 Collegit vestes, miserique insignia Magni, 175
 Armæque, et impressæ auro, quas gesserat olim,
 Exuvias, pictasque togas, velamina summo
 Ter conspecta Jovi, lunestoque intulit igni.
 Ille fuit miseræ Magni cinis. Accipit omnis
 Exemplum pietas, et toto littore busta 180
 Surgunt Thessalicis redditæ manibus ignem.
 Sic, ubi depastis submittere gramina campis,
 Et renovare parans libernas Apulus herbas,
 Igne fovet terias, simul et Garganus, et arva
 Vulturis, et calidi lucent buceta Matini. 185
 Non tamen ad Magni pervenit gratius umbram,
 Omne quod in superos audet convicia vulgus,
 Pompeiūque deis obicit, quam pauca Catonis
 Verba, sed a pleno venientia pectore veri.
 Civis obit, inquit, multo majoribus impar 190
 Nosse modum juris, sed in hoc tamen utilis ævo,
 Cui non ulla fuit justī reverentia: salva
 Libertate potens, et solus plebe parata
 Privatus servire sibi, rectorque senatus,
 Sed regnantis, erat. Nil belli jure poposcit: 195
 Quæque dari voluit, voluit sibi posse negari.
 Immodicas possedit opes; sed plura retentis
 Intulit: invasit ferrum, sed ponere norat.
 Prætulit arma togæ; sed pacem armatus amavit.
 Juvit sumta ducem, juvit dimissa potestas. 200
 Casta domus, luxuque carens, corruptaque nun-
 quam

Fortuna domini. Clarum et venerabile nomen
 Gentibus, et multum nostræ quod proderat urbi.
 Olim vera fides Sylla Marioque receptis
 Libertatis obit: Pompeio rebus adempto, 205
 Nunc et facta perit. Non jam regnare pudebit:
 Nec color imperii, nec frons erit ulla senatus.
 O felix, cui summa dies fuit obvia victo,
 Et cui quærendos Pharium scelus obtulit enses:
 Forsitan in soceri potuissēs vivere regno. 210
 Scire mori sors prima viris, sed proxima cogi.
 Et mihi, si fatis aliena in jura venimus,
 Da talem, Fortuna, Jubam: non deprecor hosti
 Servari, dum me servet cervicē recisa.

Vocibus his major, quam si Romana sonarent
 Rostro ducis laudes, generosam venit ad umbram
 Mortis honos. Premittit interea discordia vulgi:

Castrorum bellique piget post funera Magni.
 Cum Tarcondimotus linquendi signa Catonis
 Sustulit: hunc raptā fugientem classe secutus 220
 Littus in extremum, tali Cato voce notavit:
 O nunquam pacate Cilix! iterumne rapinas
 Vadis in æquoreas? Magnum Fortuna removit:
 Jam pelago pirata redies. Tunc respicit omnes
 In cœtu motuque viros: quorum unus aperta 225
 Mente fugæ, tali compellat voce regentem:
 Nos, Cato, (da veniam) Pompeii duxit in arma,
 Non belli civilis, amor, partesque favore
 Fecimus. Ille jacet, quem paci prætulit orbis,
 Causaque nostra perit: patrios permittite penates,
 Desertantque domum, dulcesque revisere natos.
 Nam quis erit finis, si nec Pharsalia, pugnæ,
 Nec Pompeius erit? perierunt tempora vitæ,
 Mors aut in tutum: justas sibi nostra senectus
 Prospiciat flammās. Bellum civile sepulcra 235
 Vix ducibus præstare potest. Non barbarā victos
 Regna manent: non Armenium mihi sæva mi-
 natur

Aut Scythicum Fortuna jugum: sub jura togati
 Civis eo. Quisquis Magnū vivente secundus,
 Hic mihi primus erit: sacris præstabitur umbris
 Summus honor: dominum, quem clades cogit,
 habebo, [cutus,
 Nullum, Magne, ducem. Te solum in bella se-
 Post te fata sequar: neque enim sperare secunda
 Fas mihi, nec liceat. Fortuna cuncta tenentur
 Cæsaris: Emathium sparsit victoria ferrum. 245
 Clausa fides miseris, et toto solus in ore est,
 Qui velit ac possit victis præstare salutem.
 Pompeio scelus est bellum civile perempto,
 Quo fuerat vivente fides. Si publica jura,
 Si semper patriam sequeris, Cato, signa petamus,
 Romanus quæ consul habet. Sic ille profatus 251
 Insiluit puppi, juvenum comitante tumultu.

Actum Romanis fuerat de rebus, et omnis
 Indiga servitii fervebat littore plebes:
 Erupere ducis sacro de pectore voces: 255
 Ergo pari voto gessisti bella, juvenis,
 Tu quæque pro dominis, et Pompeiana fuisti,
 Non Romana manus? quod non in regna labores,
 Quod tibi, non ducibus vivis morientisque, quod
 orbem

Acquiris nulli, quod jam tibi vincere tutum est,
 Bella fugis, quærisque jugum cervicē vacante,
 Et nescis sine rege pati. Nunc causa pericli
 Digna viris. Vestro potuit Pompeius abuti
 Sanguine: nunc patriæ jugulos ensesque negatis,
 Cum prope libertas. Unum Fortuna reliquit 265
 Jam tribus e dominis. Pudeat: plus regia Nili
 Contulit in leges, et Parthi militis arcus.
 Ite, o degeneres, Ptolemæi munus et arma
 Spernite. Quis vestras ulla putet esse nocentes
 Cæde manus? credet faciles sibi terga dedisse,
 Credit ab Emathiis primos fugisse Philippis. 271
 Vadite securi: meruistis iudice vitam
 Cæsare, non armis, non obsidione subacti.
 O famuli turpes, domini post fata prioris
 Itis ad hæredem. Cur non majora mereri, 275
 Quam vitam veniamque libet? rapiatur in undas
 Infelix Magni conjux, prolesque Metelli:
 Ducite Pompeios: Ptolemæi vincite munus
 Nostra quoque inviso quiquis feret ora tyranno,
 Non parva mercede dabit. Siat ista juvenus
 Cervicis pretio bene se mea signa secutum. 281
 Quin agite, et magna meritum cum cæde parate:
 Ignavam scelus est tantum fuga. Dixit, et omnes
 Haud aliter medio revocavit ab orbe puppes,

Quam, simul effetas linquunt examina ceras, 285
Atque oblita favi non miscent nexibus alas,
Sed sibi quæque volat, nec jam deguscat amarum
Desidiosa thymum; tum, si sonus increpat æris,
Attonitæ posuere fugam, studiumque laboris
Florigeri repetunt, et sparsi mellis amorem: 290
Gaudet in Ilyblæ securus gramine pastor
Divitiis servasse casæ: sic voce Catonis
Inculcata viris iusti patientia Martis.

Jamque actu belli non doctas ferre quietem
Constituit mentes, serieque agitare laborum. 295
Primum littoreis miles lassatur arenis.
Proximus in muros et mœnia Cyrenarum
Est labor: exclusus nulla se vindicat ira:
Pœnaque de vicis sola est vicisse Catoni.
Inde peti placuit Libyci contermina Mauris 300
Regna Jubæ; sed iter mediis Natura negabat
Syrtibus: has audax sperat sibi cedere virtus.
Syrtis vel primam mundo Natura figuram
Cum daret, in dubio pelagi terrique reliquit:
(Nam neque subsedit penitus, quo stagna profundi
Acciperet, nec se defendit ab æquore tellus; 305
Ambigua sed lege loci jacet invia sedes:
Æquora fracta vadis, abruptaque terra profundo,
Et post multa sonant projecti littora fluctus.
Sic male deseruit, nulloque exegit in usus 310
Hanc partem Natura sibi: vel plenior alto
Olim Syrtis erat pelago, penitusque natabat;
Sed rapidus Titan ponto sua lumina pascens
Æquora subduxit zonæ virgine perustæ:
Et nunc pontus æthiæ Phœbo siccan e repugnat.
Mox ubi damnosum radius admovent ævum.
Tellus Syrtis erit: nam jam brevis unda superne
Innatat, et late periturum deficit aquor. 318

Ut primum remis ac'um mare propulit omne
Classis onus, densis fremunt niger imbribus Austro,
In sua regna furens: tentatum classibus æquor
Turboine defendit, longeque a Syrtibus undas
Egit, et illato confregit littore pontum.
Tum quarum recto deprendit carbasas malo
Eripuit nautis, frustra que rudentibus ausis 325
Vela negare Noto, spatium vicere carinæ,
Atque ultra proram tulit sinus. Omnia si quis
Providus antennæ suffixit lintea summe,
Vincitur, et nudis avertitur armamentis.
Sors melior classi, quæ fluctibus incidit altis,
Et certo jactata mari. Quæcunque levatæ 331
Arboribus cæsis flatum effudere prementem,
Abstulit has ventis liber contraria volvens
Æstus, et obnixum victor delrusit in Austrum.
Has vada destituunt, atque interrupta profundo
Terra ferit puppes: dubioque obnoxia fato 336
Pars sedet una ratis, pars altera pendet in undis.
Tunc magis impactum brevibus mare, terraque
sevit

Obvia consurgens: quamvis elisus ab Austro,
Sepe tamen cumulos fluctus non vincit arenæ.
Eminet in tergo pelagi procul omnibus arvis, 341
Inviolata aqua, sicci jam pulveris agger:
Stant miseri nautæ, terræque hærente carina
Littora nulla vident. Sic partem intercepti
æquor;

[est,
Pars ratiū major regimen clavumque secuta
Tuta fuga, nautasque loci sortita peritos 346
Torpentem Tritonidæ adit illas paludem.
Hanc, at fama, deus, quem toto littore pontus
Audit ventosâ perflantem murmura concha,
Hanc et Pallas amat: patrio quæ vertice nata
Terrarum primam Libyen (nam proxima cœlo est,
Ut probat ipse calor) teligit, stagnique quieta

Vultus vidit aqua, posuitque in margine plantas,
Et se dilecta Tritonida dixit ab unda.

Quam juxta Lethes tacitus praelabitur amnis, 355
Infernis, ut fama, trahens oblivia venis:
Atque insopiti quondam tutela draconis,
Hesperidum pauper spoliatis frondibus hortus.
Invidus, annoso famam qui derogat ævo,
Qui vates ad vera vocat. Fuit aurea sylva, 360
Divitiisque graves et fulvo germine rami,
Virgineusque chorus, nitidi custodia luci,
Et nunquam somno damnatus lumina serpens,
Rohora complexus rutilo curvata metallo.
Abstulit arboribus pretium, nemorique laborem
Alcides: passusque inopes sine pondere ramos,
Retulit Argolico fulgentia poma tyranno.
His igitur depulsa locis, ejectaque classis
Syrtibus, laud alta Garamantidas attingit undas,
Sed duce Pompeio Libyes melioria in oris 370
Mansit. At impatiens virtus hæere Catonis
Audet in ignotas agmen committere gentes,
Armorum fidens, et terra cingere Syrtim.
Hæc eadem suadebat hiems, quæ clauserat æquor.
Et spes imber erat, nimios metuentibus ignes: 375
Ut neque sole viam, nec duro frigore sævam,
Inde polo Libyes, hinc bruma temperet annus:
Atque ingresses steriles sic fatur arenas.

O quibus una salus placuit, mea castra secutis
Indomita cervice mori, compositæ mentes 380
Ad magnaū virtutis opus, summisque labores.
Vadimus in campos steriles, exustaque mundi,
Qua nimius Titan, et raris in fontibus undæ,
Siccaque letiferis squalent serpentibus arva
Durum iter ad leges, patriæque ruentis amorem.
Per median Libyen veniant, atque invia tentent,
Si quibus in nullo positum est evadere voto,
Si quibus ire sat est. Neque enim mihi fallere
quenquam 388

Est animus, tectoque metu perducere vulgus.
Illi mihi sint comites, quos ipsa pericula ducent,
Qui me teste pati vel quæ tristissima, pulcrum
Romanumque putant. At qui sponse salutis
Miles eget, capiturque animæ dulcedine, vadat
Ad dominum meliore via. Dum primus arenas
Ingrediar, primusque gradus in pulvere ponam,
Me calor æthereus ferat, mihi plena veneno 396
Occurrat serpens; fatoque pericula vstra
Præterate meo: sitiāt, quicunque bibentem
Viderit: aut umbras nemorum quicunque pen-
tentem,

Æstuet: aut equitem peditum præcedere turnas,
Deficiat; si quo fuerit discrimine notum 401
Dux, an miles eam. Serpens, sitis, ardor, arenæ,
Dulcia virtuti: gaudet patientia duris.
Lætius est, quoties magno sibi constat, honestum.
Sola potest Libye turbam præstare malorum, 405
Ut deceat fugisse viros. Sic ille calentes
Incendit virtute animos, et amore laborum,
Irreducemque viam deserto litente capit.
Et sacrum parvo nomen clausura sepulcro,
Invasit Libye securi fata Catonis. 410

Tertia pars rerum Libye, si credere famæ
Cuncta velis: at si venios cœlumque æquaris,
Pars erit Europæ. Nec enim plus littora Nili,
Quam Scythicus Tanais primis a Gadibus absunt.
Unde Europa fugit Libyen, et littora flexu 415
Oceano fecere locum: sed major in unam
Orbis abt Asiam. Nam cum communiter itæ
Effundant Zephyrum, Boreæ latus illa sinistram
Contingens, dextrumque Noti, discedit in ortus,
Eurum sola tenens. Libyæ quod fertile terræ est

Vergit in occasus: sed et hæc non fontibus ullis
 Solvitur. Arctos raris Aquilonibus imbres
 Accipit, et hostria reficit sua rura serenis.
 In nullas vitiatior opes; non ære, nec auro
 Excoquitur, nullo glebarum crimine, pura, 425
 Et penitus terra est. Tantum Maurasia genti
 Robora divitiis, quarum non noverat usum,
 Sed citri contenta comis vivebat et umbra.
 In nemus ignotum nostræ venere secures,
 Extremoque epulas mensasque petivimus orbe.
 At quæcunque vagam Syrtim complectitur ora,
 Sub nimio projecta die, vicina perusti
 Ætheris, exurit messes, et pulvere Bacchum
 Enecat, et nulla putris radice tenetur.
 Temperies vitalis abest, et nulla sub illa 435
 Cura Jovis terra est: Natura deside torpet
 Orbis, et immotis annum non sentit arenis.
 Hoc tam segne solum raras tamen exserit herbas,
 Quos Nasamon gens dura legit, qui proxima ponto
 Nudus ruia tenet, quem mundi barbara damnis
 Syrtis alit. Nam litoreis populator arenis 441
 Inmitit, et nulla portus tangente carina
 Noverit opes. Sic cum toto commercia mundo
 Naufragiis Nasamones habent. Hac ire Catonem
 Dura jubet virtus. Illic secuta juvenus 445
 Ventorum, nullasque timens tellure procellas,
 Æquoreos est passa metus. Nam litore sicco
 Quam pelago Syrtis violentius excipit Austrum,
 Et terræ magis ille nocet; non montibus ortum
 Adversis frangit Libye, scopulisque repulsum 451
 Dissipat, et liquidas e ubine solvit in auras
 Nec ruit in sylvas, annosaque robora torquet.
 Lassatur: patet omne solum, liberque meatu
 Æoliam rabiem totis exercet arenas:
 Et non imbriferam cum torto pulvere nubem 455
 In flexum violentus agit: pais plurima terræ
 Tollitur, et nunquam resoluta vertice pendet.
 Regna videt pauper Nasamon errantia vento,
 Discussasque domos: volitantque a culmine iaptræ
 Detecto Garamante casæ. Non altius ignis 460
 Rapta vehit: quantumque licet consurgere fumo,
 Et violare diem, tantum tenet aëra pulvis.
 Tum quoque Romanum solito violentior agmen
 Aggreditur, nullusque potest consistere miles,
 Instabilis raptis etiam, quas calcât, arenis. 465
 Conculceret terras, orbemque a sede moveret,
 Si solidâ Libye compage, et pondere duro
 Clauderet exesis Austrum scopulosa cavernis:
 Sed quia mobilibus facilis turbatur aënis,
 Nusquam luctando stabilis manet: imaque tellus
 Stat, quia summa fugit. Galeas et scuta viroium
 Pilaque contorsit violento spiritus ætuli,
 Intentusque tulit magni per inania cœli.
 Illud in externa forsan longeque remota
 Prodigium tellure fuit: delapsaque cœlo 475
 Arma timent gentes, hominumque erepta lacertis
 A superis demissa putant. Sic illa profecto
 Sacrificio cecidere Numæ, que lecta juvenus
 Patricia cervice movet: spoliaverat Auster
 Aut Boreas populos, ancilla nostra ferentes. 480
 Sic orbem torquente Noto Romana juvenus
 Procubuit, metuensque rapi constrinxit amictus,
 Inseruitque manus terræ: nec pondere solo,
 Sed nixu jacuit, vix sic immobilis Austro,
 Qui super ingentes cumulos involvit arenæ, 485
 Atque operit tellure viros. Vix tollere miles
 Membra valet, multo congestu pulveris hærens.
 Alligat et stantes affusæ magnus arenæ
 Agger, et immoti terra surgente tenentur.
 Saxa tulit penitus discussis proruta muris, 490

Effuditque procul miranda sorte malorum:
 Qui nullas videre domos, videre ruinas.
 Jamque iter omne latet: nec sunt discrimina terræ
 Ulla, nisi ætheris, m-dio velut æquore, flammæ.
 Sideribus novere vias: nec sidera tota 495
 Ostendit Libycæ finitor circulus oræ,
 Multaque devexo terrarum margine celat.
 Utque calor solvit, quem torserat aëra ventus,
 Incensusque dies, manant sudoribus artus,
 Arent ora siti: conspecta est parva maligna 500
 Unda procul vena: quam vix e pulvere miles
 Corripens, patulum galeæ confudit in orbem,
 Porrexitque duci. Squalabant pulvere fauces
 Cunctorum: minimunque tenens dux ipse liquoris
 Invidiosus erat. Mene, inquit, degener unum 505
 Miles in hac turba vacuum virtute putasti?
 Usque adeo mollis, primisque caloribus impar
 Sum visus? quanto pœna tu dignior ista,
 Qui populo sitiente bibas! sic concitus ira
 Excussit galeam, suffecitque omnibus unda. 510
 Ventum erat ad templum, Libycis quod genti-
 bus unum
 Inculti Garamantes habent: stat corniger illic
 Jupiter, ut memorant, sed non aut fulmina vibrans,
 Aut similis nostro, sed tortis cornibus Ammon.
 Non illic Libycæ posuerunt ditia gentes 515
 Tempia: nec Eois splendent donaria gemmis.
 Quamvis Æthiopum populis, Arabumque beatis
 Gentibus, atque Indis unus sit Jupiter Ammon,
 Pauper adhuc deus est, nullis violata per ævum
 Divitis delubra tenens; morumque priorum 520
 Numen Romano templum defendit ab auro.
 Esse locis superos testatur sylvæ per omnem
 Sola virens Libyen. Nam quicquid pulvere sicco
 Separat ardentem tepida Beniencia Lepiti,
 Ignorat fiondes: solus nemo extulit Ammon 525
 Sylvarum fons causa loco, qui putria terræ
 Alligat, et domitas unda connectit arenas.
 Sic quoque nil obstat Phœbo, cum cardine summo
 Stat librata dies: truncum vix protegit arbor:
 Tam brevis in medium radiis compellitur umbra.
 Deprensus est hunc esse locum, qui circulus alti
 Solstitii medium signorum percussit orbem.
 Non obliqua meant, nec Tauro Scorpios exit
 Rectior, aut Aries donat sua tempora Libræ,
 Aut Astræa jubet lenos descendere Pisces. 535
 Par Geminis Chiron, et idem quod Carcinus ardens
 Humidus Ægoceros: nec plus Leo tollitur Uma.
 At tibi, quæcunque es Libycæ gens igne diremta,
 In Noton umbra cadit, quæ nobis exit in Arcton.
 Te segnis Cynosura subit: tu sicca profundo 540
 Mei plaustro putas, nullumque in vertice semper
 Sidus habes immune maris: procul axis uterque
 Et fuga signorum medio rapit omnia cœlo. Fest,
 Stabant ante fores populi, quos miserat Eos,
 Cornigerque Jovis monitu nova fata petebant:
 Sed Latio cessare duci: comitesque Catonem
 Orant, explore Libycum memorata per orbem
 Numina, de fama tam longi judicet ævi.
 Maximus hortator scrutandi voce deorum
 Eventus Labienus erat. Sors obtulit, inquit, 550
 Et fortuna viæ tam magni numinis ora,
 Consiliumque dei: tanto duce possumus uti
 Per Syrtis, bellique datos cognoscere casus.
 Nam cui crediderim superos arcana daturus,
 Dicturosque magis, quam sancto, vera, Catoni?
 Certe vita tibi semper directa supernas 555
 Ad leges, æquerique deum. Datur ecce loquendi
 Cum Jove libertas: inquire in fata nefandæ
 Cæsaris, et patriæ venturos excute mores:

Jure suo populis uti legumque licebit,
An bellum civile perit. Tua pectora sacra
Voce reple: durnæ saltem virtutis amator
Quæres quid est virtus, et posce exemplar honesti.

Ille deo plenus, tacita quem mente gerebat,
Effudit dignas adytis et pectore voces.

Quid queri, Labiene, jubes? an liber in armis
Occubuisse velim potius, quam ægna videre?

An sit vita nihil, sed longam differat aetas?
An noceat vis nulla bono? Fortunæque perdat

Opposita virtute minas: laudandaque velle
Sit satis, et nunquam successu crescat honestum?

Scimus, et hæc nobis non altius inseret Ammon.
Hæremus cuncti superis, temploque tacente

Nil facimus non sponte dei: nec vocibus ullis
Numen eget: dixitque semel nascentibus auctor,

Quicquid acire licet: steriles nec legit arenas,
Ut caneret paucis, mersitque hoc pulvere verum?

Estne dei sedes nisi terra, et pontus, et aer, [tra?
Et cælum, et virtus? superos quid quærimus ul

Jupiter est quodcunque vides, quocunque moveris
Sortilegis egeant dubii, semperque futuris

Casibus ancipites: me non oracula certum, [est.
Sed mors certa facit: pavido fortique cadendum

Hoc satis est dixisse Jovem. Sic ille profatur:
Servataque fide templi discedit ab aris,

Non exploratum populis Ammonia relinquens.
Ipæ manu sua pila gerens, præcedit anhelis

Militis ora pedes: monstrat tolerare labores,
Non jubet: et nulla velitur cervicis supinus,

Carpentove sedens. Somni parcissimus ipse est,
Ultimus haustor aquæ. Cum tandem fonte re-

perito
Indiga cogatur latices potare juventus,

Stat, dum lixa bibat. Si veris magna paratur
Fama bonis, et si successu nuda remoto

Inspicitur virtus, quicquid laudamus in ullo
Majorum, fortuna fuit. Quis Marte secundo,

Quistantum meruit populorum sanguine nomen?
Hunc ego per Syrtas, Libyæque extrema trium-

phum
Ducere maluerim, quam ter Capitolia curru

Scandere Pompeii, quam frangere colla Jugurthæ.
Ecce parens verus patriæ, dignissimus aris,

Roma, tuis; per quem nunquam jurare pudebit,
Et quem, si æteris unquam cervicis soluta,

Nunc olim factura deum es. Jam spissior ignis,
Et plaga, qua nullam superi mortalibus umbram

A medio fecere die, calcatur, et unda
Rarior: inventus mediis fons unus arenis,

Largus aquæ; sed quem serpentum turba tenebat,
Vix capiente loco. Stabant in margine siccæ

Aspides: in mediis sivebant Dipsades undis.
Ductor, ut adspexit perituros fonte relicto,

Alloquitur: Vana specie contrerite leti,
Ne dubita, miles, tutos haurire liquores:

Noxia serpentum est admisto sanguine pestis:
Morsu virus habent, et fatum dente minantur:

Pocula morte carent. Dixit, dubiumque venenum
Hauit: et in tota Libyæ fons unus arena

Ille fuit, de quo primus sibi posceret undam.
Cur Libycus tantis exundet pestibus aer,

Fertilis in mortes, aut quid secreta nocenti
Misererit natura solo, non cura laborque

Noster acire valet: nisi quod vulgata per orbem
Fascula pro vera deceptis sæcula causa,

Finibus extremis Libyæ, ubi fervida tellus
Accipit Oceanum demisso sole calentem,

Squalebant late Phorcynidos arva Medusæ,
Non nemorum protecta coma, non mollia sulco,

Sed dominæ vultu conspectis aspera axis.
Hoc primum natura nocens in co-

Eduxit pestes: illis e faucibus al-

Stridula fuderunt vibratis sibila linguis.

Fœminæ qui more comæ per terga soluti
Ipsa flagellabant gaudentes colla Medusæ,

Surgunt aversa subrectis fronte colubæ,
Vipereumque fluit depexo crine venenum

Hoc habet infelix, cunctis impune, Medusæ,
Quod spectare licet. Nam rictus oraque monstri

Quis timuit? quem, qui recto se lumine vidit,
Passa Medusa mori est? rapuit dubitantia fata,

Prævenitque metus: anima periit intentata
Membra, nec emissa riguerunt ossibus umbræ.

Eumenidum crines solos movere furoribus:
Ceberus Orpheo lenivit sibila capto:

Amphitryonades vidit, cum vinceret, Hydram:
Hoc monstrum timuit genitor, numenque secun-

dam
Phorcæ aquis Cetoque parens, ipsaque voraces
Gorgones, hoc

Torporem insolitum, mundoque obducere terram,
E cælo volucres subito cum pondere lapsæ:

In scopulis hæseræ feræ: vicina colentes
Æthiopum totæ riguerunt mamoræ gentes.

Nullum animal visus patiens, ipsique retrorsum
Effusi faciem vitabant Gorgonis angues.

Ulla sub Ilesperiis stantem Titana columnis
In cautes Atlanta dedit: cæloque timente

Olim Phlegæo stantes serpente gigantes,
Erexit montes, bellumque immane deorum

Pallados e medio confecit pectore Gorgon.
Quo postquam partu Danaes et divite nimbo

Ortum Parthasiæ vexerunt Persæ pennæ
Arcados auctoris cithariæ, liquidæque palæstræ,

Et subitus præpes Cylleida sustulit harpen,
Harpen alterius monstri jam cæde rubentem,

A Jove dilectæ fuso custode juvenæ:
Auxilium volucris Pallas tulit innuba fratri,

Pacta caput monstri: terræque in fine Libysæ
Persæ Phæbeos converti jussit ad ortus,

Gorgonos averso sulcantem regna volatu:
Et clypeum lævæ fulvo dedit ære nitentem,

In quo sacrificam jussit spectare Medusam,
Quam sopor, æternam tracturus morte quietem,

Obruit, haud totam. Vigilat pars magna comarum,
Defenduntque caput protenti crinibus hydri:

Pars jacet in mediis vultus, oculique tenebras.
Ipsa regit trepidum Pallas, dextraque tremante

Perseos averso Cylleida dirigit harpen,
Lata colubriferi rumpens confinia colli.

Quos habuit vultus lunati vulneri ferri
Cæsa caput Gorgon! quanto spirasse veneno

Ora rear! quantumque oculos effundere mortis!
Nec Pallas spectare potest: vultusque gelassent

Perseos adversi, si non Tritonia densos
Sparsisset crines, texissetque ora colubris.

Aliger in cælum rapta sic Gorgone fugit.
Ille quidem pensabat iter, propiusque secabat

Æthera, si medias Europæ scinderet ales;
Pallas frugiferas jussit non lædere terras,

Et parci populis. Quis enim non præpete tanto
Æthera respiceret? Zephyro convertitur ales,

Ilque super Libyen, quæ nullo consita cultu
Sideribus Phæboque vacat: premit orbita solis

Exurique solum: nec terra celsior ulla
Nox cadet in cælum, lunæque meatibus obstat,

Si flexus oblita vagi per recta cucurrit
Signa, nec in Borean aut in Noton effugit um-

bram

Illa tamen sterilis tellus, fecundaque nulli
Arva boni virus stillantis tabe Medusæ
Concipiunt, virosque ferro de sanguine rores,
Quos calor adjuvit, putrique incoxit arenæ.

Hic, quæ prima caput movit de pulvere lues,
Aspida somniferam tumida cervice levavit. 701
Plenique huic sanguis, et classi gutta veneni
Decidit; in nulla plus est serpente coactum.
Ipsa caloris ærens gelidum non transit in orbem
Sponte sua, Niloque tenus metitur arenæ. 705
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
Huc Libyæ mortes, et fecimus aspida mercem.

At non stans suum miseris passura cruorem
Squamiferos ingens Hæmorrhoidis explicat orbis:
Natus et ambigue coleret, in Syrtidos arva 710
Chersydros, tædæque vomitante Chelydri:
Et semper recto lapsus in limite Cenchris.
Pluribus ille notis variatam prægitur alvum.
Quam parvis tinctus maculis Thebanus Ophites.
Concolor exstia, atque indiscutus arenis 715
Anmora leti spinæque vagi torquente Cerastæ:
Et cæcæ leæ sparsis etiam nunc sola pruinis

Exuvies postura suas, et torrida Dipsas: [na:
Et græpi in gremium surgens caput Amphisba-
Et Natrix violatoraque, Jaculique volucres, 720
Et contentus iter cauda subire Pareas:
Oraque discedens avidus spumantia Prester:
Osaque dissolvens, et corpore tabificus Seps.
Sibilique effundens cæcæ terrentia pestes,
Aque venena cæcæ late sibi submovet omne 725
Vulgus, et in vacuum regnat Basiliscus arena.
Nos quoque, qui cunctis innoxia numina terris
Scopitis, aurato nidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa: d. citis altum

Aera cum pennis, armentaque tota secuti 730
Rumpitis ingentes amplexi verberare tauros:
Nec tutus spatio est elephas: datis omnia leto:
Nec vobis opus est ad noxia fata veneno.

Has inter pestes duro Cato milite siccum
Emititur iter, tot tristia fata suorum, 735
Insolitasque videns parvo cum vulnere mortes.
Signiferum, juvenem Tyrrheni sanguinis, Aulum,
Torta caput retro Dipsas calcata nomordit.
Vix dolor aut sensus dæmonis: ipsaque leti
Frons caret invidia, nec quicquam plaga minatur.
Ecce subit virus tacitum, carpitque medullas
Ignis edax, calidæque incendit viscera tabe.

Ebibit humorem circum vitalia fusum
Pestis, et in sicco linguam torrere palato
Cepit. Defessos iret qui sudor in artus 745
Non fuit, atque oculos lacrymarum vena refugit.
Non decus imperii, non mæsti jura Catonis
Ardentem tenere virum, quin spargere signa
Auderet, totisque furens exquiret agris,
Quas poscebat aquas sitiens in corde venenum. 750
Ille vel in Tanain missus, Rhodanumque Pa-
dumque

Aderet, Nilumque bibens per rura vagantem
Accessit morti Libye, fatique minorem
Famam Dipsas habet terris adjuncta perustia.
Scrutatur venas penitus equalentis arenæ: 755
Nunc redit ad Syrtis, et fluctus accipit ore:
Æquoreusque placet, sed non est sufficit, humor.
Nec sentit fatigue genus, mortemque veneni;
Sed putat esse sitim: ferroque aperire tumentes
Sustinuit venas, atque os implere cruore. 760
Jussit signa rapi prope Cato: discerni nulli
Permissum est hoc posse sitim. Sed tristior illa
Mors erat ante oculos: miserique in crure Sabelli
Seps stetit exiguus, quem fixo dente tenacem

Avulsitque manu, piloque affixit arenis. 765
Paræ modo serpent; sed qua non ulla cruentæ
Sanguis mortis, et. Nam plagæ proxima cir-
Fugit rupta cutis, pallentiaque ossa retexit, [cum
Jāque sinu lepto nudum est sine corpore vulnus.
Membra natant sine: suræ fluxere: sine ullo 770
Tegmine poples erat: femorum quoque musculus
Liquitur, et nigra distillant inguina tabe. [omnis
Dissiluit, et ingens uterum membrana, fluuntque
Visceræ, nec quantum toto de corpore debet,
Effluit in terras; sævum sed inembra venenum
Decoquit: in minimum mors contrahit omnia
virus. 776

Vincula nervorum, et laterum textura, cavumque
Pectus, et abstusum fibris vitalibus omne,
Quicquid homoe est, aperit pestis. Natura profana
Morte patet. Manant humeri fortesque lacetti:
Colla caputque fluunt. Calido non ocus Austro
Nix resoluta cadet, nec solem cera sequetur.
Parva liquor, corpus sanie stillasse perustum:
Hoc et flamma potest. Sed quis rogus abstulit?

Hæc quoque discedunt, putresque secuta medullas
Nulla manere sinunt rapidi vestigia fati.
Cinyphas inter pestes tibi palma nocendi est.
Eripiunt omnes animam, tu sola cadaver.

Lece subit facies leto diversa fluenti.
Nasidium Marsi cultorem torridus agri 790
Percussit Prester. Alibi rubor igneus ora
Succendit, tenditque cutem, pereunte figura,
Miscens cuncta tumor toto jam corpore major:
Humanumque egressa modum super omnia mem-
Efflatur sanies, late pollente veneno. [bra
Ipsæ latet penitus congesto corpore mersus: 796
Nec lorica tenet distanti corporis auctum.
Spumens accenso non sic exundat aeno
Untarum amulus: nec tantos carbasa Coro
Curvavere sinus. Tumidos jam non capit artus
Informis globos, et confuso pondere truncus.
Intactum volucrum rostris, epulasque daturum
Haud impune fens, non ausi tradere busto,
Nondum stante modo, crescent fugere cadaver.

Sed majora parant Libyæ spectacula pestes.
Impressit dentes Hæmorrhoidis aspera Tullo, 806
Magnanimo juveni, miratori, que Catonis.
Utque solet pariter totis se effundere signis
Corycii pressura crotci; sic omnia membra
Emisere simul rutilum pro sanguine virus. 810
Sanguis erant lacrymæ: quæcunque foramina
novit [dant

Humor, ab his largus manat cruor: ora redun-
Et patula nares: sudor rubet: omnia plenis
Membra fluunt venis: totum est pro vulnere
corpus.

At tibi, læve miser, fixus præcordia pressit 815
Nihæa serpente cruor: nulloque dolore
Testatus moraus, subita caligine mortem
Accipis, et Stygias somno descendis ad umbras.
Non tam veloci corrumpunt potula leto,
Stipite que diro virgas mentita Sabinas 820
Toxica fatelæ carpunt matura Sabæi.

Ecce procul sævus sterilis se robore trunci
Torret, et immisit (Jaculum vocat Africa) serpens,
Forque caput Pauli transactaque tempora fugit.
Nil tibi virus agit: lapuit cum vulnere satum. 825
Depressum est, quæ funda rotat, quam lenta vo-
larent,

Quam signis Scythicæ strideret arundinis aer.
Quid prodest miseri Basiliscus cuspidæ Murri
Transactus? velox currit per tela venenum,

Invaditque manum; quam protinus ille relecto
Ense ferit, totoque simul demittit ab ar-
Exemplarque sui spectans miferabile le-
Stat tutus pereunte nātū. Quis tanta putaret
Scorpion, aut vires maturæ mortis habere?
Ille minax nodis, et lecto verber ævus, 893
Teste tulit cælo victi decus Orionis.
Quis calcare tuas metuat, Salpurgæ, lacus
Læ tibi dant Stygiæ jus in sua fila son-

Sic nec clara dies, nec nox d'ibat atra quietem
Suspecta est miseris in qua tellure jacebant 810
Nam neque congestæ struxere cubilia frondes,
Nec culmis crevere tori, sed corpora latis
Expositi volvuntur humo, cithidoque vagant
Allicunt gelidas nocturno frigore pestes
Innocuosque diu rictus torpente veneno 815
Inter membra foveat. nec quæ mensura vitium,
Quisve modus norunt, cælo duce sæpe quæren-

tes,
Reddite dii, clamant, miseris quæ fugimus arma
Reddite Thesaliam. Patimur cui signa lati
Ingladios jurata manus? pro Ceres pugnant 850
Dipsides, et peragunt civi la bella Cæstia.
Hic libet quæ zona rubens atque axis mustus
Solis equis juvat æthereis adscribere causas
Quod petam cæloque mori. Nil Africa, de te
Nec de te, Natura queror. tot monstra ferentem
Gentibus iblitum de diis serpentibus orbe 86
Impatiensque solum Cereis cultu te negato
Dammasti, atque homines voluisti deesse venenis.
In loca serpentum nos venimus. accipe poenas
Tu, quisquis superciliis commicet nostra petosus
Hinc torrente plaga, dubius hinc Syrtibus obem
Abumpans medio posuisti limite mortis
Per secreta tui bellum civile recessus
Vadit, et arcini milis tibi consensu ob his 864
Claustrea petit mundi. Forsan miora supersunt
Ingressis. Cocunt ignes stridentibus undis,
Et premitur natura poli. Sed longius ista
Nulla jacet tellus, quam fama cognita nobis
Tristia regna Juba. Quæ tamen forsitan istis
Scorpionum terras. habet et hoc solatia cæli, 870
Vivi adhuc aliquid. Patria non aiva requiro
Europæque alios solos. Asianique videntem
Qua te parte poli, qua te tellure reliquit,
Africa? Cyrenis etiam nunc bruma rigebat
In xiguanæ via legem convertimus anni? 875
Inus in adversos axes evolvimus orbe.
Iuga damus ferienda. Noto. Nunc forsitan ipsa
Sub pedibus jam Roma meis. Solatia lati læst
Hæc petimus. veniant hostes, Cæsarque se juitui
Qua luximus. Sic diu suos patuitia ques ut
Exonerat. cogit tantos tolerare labores 881
Summa ducis virtus, qui nuda fusus acria
Excubat, atque omni Fortunam provocat hora
Omnibus unus adest latis quocunque vocatur,
Advolat, atque ingens meritum, majusque salute
Contulit, in letum vires puduitque gementem 886
Illo teste mori. Quod jus habuisset in ipsum
Ulla lues? carus alieno in pectore vincit,
Spectatorque docet magnos nil posse dolores.

Vix misers ærum tanto lassata periclo 890
Auxilium Fortuna dedit. Cens unica terras
Incolit, a sævo serpentum innoxia moris,
Marinardæ Payllæ par lingua potentibus herbis
Ipse cruer tutus, nullumque admittit virus,
Vel cantu cessante, potest. Natura locorum 895
Jussit, ut immunes misti serpentibus essent
Profrut in mediis sedem posuisset venenis
Pax illis cum morte data est. Fiducia tanta est

Sanguinis; in terram parvus cum
qua sit externæ Veneris mistura venientis, 904
a dubios explorant aspidæ partus.

Jovis volucer, calido cum protum ovo
Implumes natos, solis convertit in ortus.

Qui potuere pati rados et lumine lecto
Sustinuere diem, cæli servavit in usus; 915

Qui Phæbo cessere jacent ac pignora
Neville habet, si quis tictos non horruit angues,

Si quis donis luit serpentibus infans
Nec solum gns illa sua contenta salute, 909

Excubat hospitibus, contraque nocentia monstra
Psyllus adest populus. Qui tunc Romana secutus

Signa simul jussit, statim tentoria ducor,
Primum quas valli spatium comprehendit arcas

Expugit cantu verberisque fugantibus angues
Castorum medicos cithidat, 915

Hic ebullum stridet, perzinaque galbana sudant,
Et tamarica non læta comis, loaque cæsius,

Et pinacea potens, et Thesaliæ æther a lcos,
Puer danumque sonat flammis, Præter cubi thap-

Et flarices fumoque gravem serpentibus hiant 920
Abrotonum et longa nascentis cælia cævi

Sic nix tuta viis. At si quis peste churga
Lata trahit, tunc sunt magicæ miracula gentis,

Psyllorumque incensa et tapti pugna veneni
Nim primum tacta desuperat membra saliva, 925

Qui cohibet vius retinque in vulnere pestem,
Plurima tum volvit spiritanti carmina lingua

Murmure continuo nec dat suspensa curis
Vulnris, aut minimum pertinet gustu tacere

Sæpe quidem pestis natus inserta medulla
Excantata fugit. sed si quod tardius audit

Vnus et clatitum jussuque cære repugnat
Hunc supercine umbens pallentia vulnere lumbit,

Ore venena trahens et siccat dentibus artus,
Extrictumque tenens gelido de corpore non tem

Exspuit et cypis moris superaverit anguis 938
Jam promptum Psyllis vel gustu nosse veneni.

Hoc igitur levior tandem Romana juvenus
Auxilio, late squidentibus eriat in avis

Bis postis Phæbe flammis bis luce recepta 940
Vidit acrimia, aut surgens fugiensque Catem

Jamque illis magis incensa magis discessit pulvis
Cæpit, et in terram Tibve sparsa i ducit

Jamque procul in morum ræta se tollit frondes.
Surgere congesto non culta mapalia culmo. 945

Quanta dedit miseris melioris gaudia tæneæ,
Cum primum savos contra videre leones!

Proximæ lepris erat, cypis statione quæta
Excerere hvcem nimbis flammisque carentem

Cæsar ut I mathia satiatu clade recessit, 950
Cætera curarum projecit pondera, soli

Intentus gæneo. cuius vestigia frustra
Teris sparsa legens, fama duce tendit in undas,

Illic itasque legit fauces, et amore notatum
A quor et Heroas lacrymoso litore turres, 955

Qua per lagoon nomen Nephelias abstulit Helle
Non Asiam brevioris aquæ distimulat usquam

Il luctus ab Europa, quamvis Byrrant arcto
Pontus ab ostrileiam dirimat Chalcidona cursu,

Euximurque lirens parvo ruat ore Propontis 960
Signasque petit fama mirator æneas,

Et Simoentis aquas, et Graio nobile busto
Rhoetion, et multum debitis vatibus umbras.

Circuit exustæ nomen memorabile Trojæ,
Magnaue Phæbei querit vaticinia muri. 964

Jam sylvæ steriles, et putres robore trunci
Assaraci pressæ domos, et templa deorum

Jam lassa radice tenent, ac tota teguntur
2 U 2

Pergama demetis : etiam periire ruinas
 Aspicit Phrygiæ scopulos, sylvisque latentes 970
 Abominabimur : quo iudex sederit antro :
 Unde puer raptus celo : quo vertice Nais
 Luserit Cœnone : nullum est sine nomine saxum.
 Inscius in sicco carpentem pulvere rivum
 Transierat, qui Xanthus erat : securus in alto 975
 Gramine ponebat gressus : Phryx incolæ manes
 Hecเตอร์ος calcare vetat. Discussa jacebant
 Saxa, nec ullius faciem servantis sacri :
 Herceus, monstrator ait, non respicis aras ?

O sacer et magnus vatum labor, omnia fato 980
 Eripis, et populis donas mortalibus ævum.
 Invidia saciæ, Cæsar, ne tangere famæ :
 Nam, si quid Latius fas est promittere Musis,
 Quantum Smyrniæ durabunt pharis honores,
 Venturi me teque legent : Pharsalia nostra 985
 Vivet, et a nullo tenebris damnabitur ævo.

Ut duciæ implevit viscus veneranda vetustas,
 Erexit ab his congestu cespitis aras,
 Voluptas, si cremos non irrita fudit in ignes :
 Di cinerum, Phrygiæ colitis quicunque ruinas,
 Eneeque meos quos nunc Lavinia sedes 991
 Servat et Alba, Lares, et quorum lucet in aris
 Ignis adhuc Phrygius, nullique aspecta virorum
 Pallas, in abstruso pignus memorabile templo,
 Gentis lulæ vestris clarissimus aris 995
 Dat pia thura nepos, et vos in sede priori
 Rite vocat : date felices in cætera cursus :
 Restituam populos. Grata vice mœnia reddent
 Ausoniæ Phrygibus, Romanaque Pergama sur-
 gent.

Sic fatus, repetit classes, et tota secundis 1000
 Vela dedit Coris, avidusque urgente procella
 Iliacas pensare moras, Asiæque potentem
 Prævehitur, pelagoque Rhodon spumante relin-
 quit. [dentes,

Septima nox, Zephyro nunquam lavante ru-
 ostentæ Phariis Ægyptia littora flammis. 1005
 Sed prius orta cæcis nocturnam lampada textit,
 Quam tutas intrare aquas. Ibi plena tumultu
 Littora, et incerto turbine murmuræ voces
 Accipit : ac dubiis veritus credere regnis
 Abstulit tellure rates. Sed dira-
 Regis dona ferens, medium provectus in æquor,
 Colla gerit Magni, Phario velamine tecta
 Ac prius infanda commendat crimina voce.
 Terrarum domitor, Romanæ maxime gentis ;
 Et, quod adhuc nescis, genero secure peremto ;
 Rex tibi Pellæus terræ pelagique labores 1016
 Donat, et, Emathii quod solum defuit armis,
 Exhibet : absentium civile peractum est.
 Thessalicas Magnus querens reparare ruinas,
 Ense jacet nostro : tanto te pignore, Cæsar, 1020
 Emimus : hoc tecum percussum est sanguine fœ-
 Accipe regna Phari nullo quæsitâ cruore : [dus.
 Accipe Niliaci jus gurgitis : accipe quicquid
 Pro Magni cervicæ dares ; dignumque clientem
 Castris crede tuis, qui tantum fata licere 1025
 In generum voluere tuum. Nec vile putaris
 Hoc meritum, facili nobis quod cæde peractum
 Hospes avitus erat : depulso sceptrâ parenti [est.
 Reddidit. Quid plura feram ? tu nomina tanto
 Invenies operi, vel famam consule mundi. 1030
 Si scelus est, plus te nobis debere lictis, [tum
 Quod scelus hoc non ipse facis. Sic fatus, oper-
 Detexit tenuitque caput. Jam languida morte
 Effigies habitum noti mulaverat oris.
 Non primo Cæsar damnavit munera visu, 1035
 Avertitque oculos : vultus, dum crederet, hæsit.

Utque fidem vidit sceleris, intumque putavit
 Jam bonus esse pater ; lacrymas non sponte ca-
 dentem

Effudit, gemitumque expressit pectore læto, 1039
 Non aliter manifesta putans abscondere mentis
 Gaudia, quam lacrymis : meritumque immane
 tyranni

Destruit, et generi mavult lugere revulsam,
 Quam debere caput. Qui duro membra senatus
 Calcarat vultu, qui sicco lumine campos
 Viderat Emathios, uni tibi, Magne, negare 1045
 Non audeat gemitus. O sors durissima fati !
 Huncce tu, Cæsar, scelerato Marte petisti,
 Qui tibi flendus erat ? non misti fœdera tangunt
 Te generis ? nec nata jubet mœrere neposque ?
 Credis apud populos, Pompeii nomen amantes,
 Hoc castris prodesset tuis ? forsasse tyranni 1051
 Tangeris invidia, captique in viscera Magni
 Hoc alii licuisse doles, quererisque perisse
 Vindictam belli, raptumque et jure superbi
 Victoris generum. Quisquis te flere coegit 1055
 Impetus, a vera longe pietate recessit.
 Scilicet hoc animo terras atque æquora lustras,
 Necubi suppressus pereat gener. O bene rapta
 Arbitrio mors ista tuo ! quam magna remisit
 Crimina Romano tristic fortuna pudori, 1060
 Quod te non passa est misereri, perfide, Magni
 Viventis ! nec non his fallere vocibus audes,
 Acquisque fidem simulati fronte doloris.

Aufer ad aspectu nostro funesta, satellites,
 Regis dona tui : pejus de Cæsare vestrum, 1065
 Quam de Pompeio, meruit scelus. Unica belli
 Præmia civilis, victis donare salutem,
 Perdidimus. Quod si Phario germana tyranno
 Non invisa foret, potuissim reddere regi, 1069
 Quod meruit, fratrique tuum pro munere tali
 Misissem, Cleopatra, caput. Secreta quid arma
 Mevit, et inerat nostro sua tela labori ?
 Ergo in Thessalicis Pellææ fecimus arvis
 Jus gladio ? vestris quæsitâ licentia regnis ?
 Non tuleram Magnum mecum Romana regen-
 tem ; 1075

Te, Ptolemææ, feram ? frustra civilibus armis
 Miscuimus gentes, si qua est hoc orbe potestas
 Altera, quam Cæsar : si tellus ulla duorum est.
 Vertissim Latias a vestro littore proras :
 Famæ cura vetat, ne non damnassee cruentam, 1080
 Viderare timuisse Pharon. Nec fallere vosmet
 Credite victorem : nobis quoque tale paratum
 Littori hospitium : ne sic mea colla gerantur,
 Thessaliæ fortuna tuis. Majore profecto, 1084
 Quam metui poterat, discissimæ gessimus arma :
 Exsilium, generique minas, Romanæque timebam :
 Pona fugæ Ptolemæus erat. Sed parcius annis,
 Donamusque nefas. Sciat hac pro cæde tyrannus
 Nil venia plus posse dari. Vos condite busto
 Tanti colla ducis : sed non, ut crimina tantum 1090
 Vestra tegat tellus. Justo datæ thura sepulcro,
 Et placate caput, cineresque in litore fuso
 Colligite, atque unam sparsis date manibus urnam.
 Sentiat adventum socii, vocesque querentis
 Audiat umbra pias. Dum nobis omnia præfert,
 Dum vitam Phario mavult debere clienti, 1096
 Læta dies rapta est populis : concordia mundo
 Nostra perit : caruere deis mea vota secundis,
 Ut te complexus, positis felicitibus armis,
 Affectus abs te veteres, vitamque rogarem, 1100
 Magne, tuam ; dignaque satis mercede laborem
 Contentus, par esse tibi. Tunc pace fideli
 Fecissem, ut victus posses ignoscere divis,

Occisæ, ut Roma mihi. Nec talia fatus
Invenit fletus comitem, nec turba querenti 1105
Credidit: abscondunt gemitus, et pectora læta

Fronte legunt, hilaresque nefas spectare cruen-
tum,
(O bona libertas!) cum Cæsar lugent, audent.

LIBER DECIMUS.

Ut primum terras, Pompeii colla secutus
Attigit, et diras calcavit Cæsar arenas:
Pugnavit fortuna ducis, fatumque nocentis
Ægypti, regnum Lagi Romana sub arma
Iret, an eriperet mundo Memphiticus ensis 5
Victoris victicæ caput. Tua profuit umbra,
Magne, tui socerum rapuere a sanguine manes,
Ne populus post te Nilum Romanus haberet.
Inde Parzetoniam leitur securus in urbem
Pignore tam sævi sceleris, sua signa secutus.
Sed fremitu vulgi fasces et jura querentis 11
Inferri Romana suis, discordia sensit [isse
Pectora, et ancipites animos, Magnumque per-
non sibi. Tum vultu semper celante timorem,
Intrepidus superum sedes, et templa vetusti 15
Numinis, antiquas Mæcetum testantia vires,
Circuit: et nulla captus dulcedine rerum,
Non auro, cultuque defum, non moribus urbis,
Effossum tumulus cupide descendit in antrum.
Illic Pellæi proles vesana Philippi, 20
Felix prædo, jacet, terrarum vindicæ fato
Raptus: sacratis totum spargenda per orbem
Membra viri posuere adytis: Fortuna pepercit
Manibus, et regni duravit ad ultima fatum.
Nam sibi libertas utquam si redderet orbem, 25
Ludibrio servatus erat, non utile mundo
Editus exemplum, terras tot posse sub uno
Esse viro. Mæcetum fines, latebrasque suorum
Deseruit, victasque patri-despexit Athenas:
Perque Asiæ populos, fatis urgentibus actus, 30
Humana cum strage ruit, gladiumque per omnes
Exegit gentes: ignotos miscuit annes,
Persarum Euphraten, Indorum sanguine Gangem:
Terrarum fatale malum, fulmenque quod omnes
Percuteret pariter populos, et sidus iniquum 35
Gentibus. Oceano classes inferre parabat
Exteriore mari. Non illi flamma, nec undæ,
Nec sterilis Lbye, nec Syrticæ obstitit Ammon.
Isset in occasus, mundi dexera secutus,
Ambissetque polos. Nilumque a fonte bibisset:
Occurrit suprema dies, naturaque solum 41
Hunc potuit finem vesano ponere regi:
Qui secum invidia, qua totum ceperat orbem,
Abstulit imperium: nulloque hærede relicto
Totius fati, lacerandas præbuit urbes. 45
Sed cecidit Babylone sua, Parthoque verendus.
Pro pudor! Eoi propius timere sarissas,
Quam nunc pila timent, populi. Licet usque sub
Arcton [mus
Regnum, Zephyrique domos, terrasque prema-
Flagrantis post terga Noti; cedemus in ortus 50
Aræcidum domino. Non felix Parthia Crassias
Exiguæ secuta fuit provincia Pellæ
Jam Pelusiaco veniens a gurgite Nili
Rex puer, imbellis populi sedaverat iras,
Obside quo pacis Pellæa tutus in aula 55
Cæsar erat: cum se parva Cleopatra biremi,
Corrupto custode Phari laxare catenas,
Intulit Enathiis ignaro Cæsare lectis;

Dederat Ægypti, Latio feralis Erinny,
Romano non casta malo. Quantum impulit Argor
Iliacas domos facie Spartana nocenti, 61
Hesperos auxit tantum Cleopatra furores.
Ternuit illa suo, si fas, Capitolia sistro,
Et Romana peffit imbelli signa Canopo,
Cæsare captivo Pharios ductura triumphos: 65
Leucadioque fuit dubius sub gurgite casus,
An mundum ne nostra quidem matrona teneret.
Hoc animi nox illa dedit, quæ prima cubili
Miscuit incestam ducibus Ptolemaida nostis.
Quis tibi vesani veniam non donet amoris, 70
Antoni? durum cum Cæsaris hauserit ignis
Pectus, et in media rabie medioque furore,
Et Pompeianis habitata manibus aula,
Sanguine Thessalicæ cladis perfusus adulter
Admisit Venerem curis, et miscuit armis 75
Illicitosque totos, et non ex conjugè partus?
Pro pudor! oblitus Magni tibi, Julia, fratres
Obscena de matre dedit: partesque fugatas
Passus in extremis Labyes coalescere regnis,
Tempora Niliaci turpis dependit amoris, [vult.
Dum donare Pharon, dum non sibi vincere ma-
Qua formæ confusa suæ, Cleopatra sine ullis
Tristis adit lacrymis, simulatum comita dolorem,
Quem decuit, veluti laceros dispersa capillos,
Et sic ora loqui: Si qua est, o maxime Cæsar,
Nobilitas, Pharii proles clarissima Lagi, 86
Exsul in æternum sceptris depulsa paternis,
Si tua restituat veteri me dextera fato,
Complector regina pedes. Tu gentibus æquum
Sidus adeo nostris. Non urbes prima tenebo 90
Fœmina Niliacas: nullo discrimine sexus
Reginam scit ferre Pharos. Lege summa peremti
Verba patris, qui jura mihi communia regni,
Et thalami cum fratre dedit. Puer ipse sororem,
Sit modo liber, amet: sed habet sub jure Pothini
Affectus ensesque suos. Nil ipsa paterni 96
Juris habere peto: culpa tantoque pudore
Solve domum: remove funesta satellitis arma,
Et regem regnare jube. Quantasne tumores
Mente gerit famulus, Magni cervicæ revulsa! 100
Jam tibi (sed procul hoc avertant fata) minatur.
Sat fuit indignum, Cæsar, mundoque tibiq;
Pompeium facinus meritumque fuisse Pothini.
Nequiquam duras tentasset Cæsaris aures:
Vultus adeo precibus, faciesque incesta perorat.
Exigit infandam corrupto juicæ noctem. 106
Pax ubi parata duci, donisque ingentibus emta est;
Exceperet epulæ tantarum gaudia rerum:
Explicuitque suos magno Cleopatra tumultu
Nondum translatos Romana in sæcula luxus. 110
Ipse locus templi, quod vix corruptior ætas
Exstruat, instar erat: laqueataque tecta ferebant
Divitias, crassumque trabes absconderat aurum,
Nec summis crustata domus, sectisque nitebat
Marmoribus: stabatque sibi non signis achates,
Purpureusque lapis, totaque effusus aula 114
Calcabatur onyx: ebenus Marcotica vastos

Non operit postes, sed stat pro re hore vili,
 Auxilium, non forma domus: ebor atria vestit,
 Et suffecta manu foribus testudinis Indæ 130
 Terga sedent, crebro maculas distincta smaragdo.
 Fulget gemma toris, et iaspide fulva supellex:
 Strata micant, Tyrio quorum pars maxima succo
 Cotta diu, virus non uno duxit ahenò:
 Pars auro plumeta nitet; pars ignea cocco, 135
 Ut mos est Phariis miscendi licia telis. [ster
 Tum famulæ numerus turbæ, populusque mini
 Discolor hos sanguis, alios distinxerat ætas:
 Hæc Libycos, parstam flavos gerit aliera crines,
 Ut nullis Cæsar Rhēni se dicat in arvis 140
 Tam rutilas vidisse comas. Pars sanguinis usti
 Torta caput, refugosque gerens a fronte capillos
 Nec non infelix ferro mollita juvenus,
 Atque exacta virum. Stat contra fortior ætas,
 Vix ulla fuscante tamen lanugine malas 145
 Discubuerē toris reges, majorque potestas
 Cæsar: et, immodice formam fucata nocentem,
 Nec sceptris contenta suis, nec fratre marito,
 Plena maris rubri spoliis, colloque comisque
 Divitias Cl-opatra gerit, cultuque laborat. 140
 Candida Sidonio perlucēt pectus a filo,
 Quod Nilotis acus percussam pectine Scrum
 Solvit, et extenso laxavit stamina velo.
 Dentibus hic niveis sectos Atlantide sylvæ
 Imposuere orbes, quales ad Cæsaris ora 145
 Nec capto venerē Juba. Pro carcus, et amens
 Ambitione furor, civilia bella gerenti
 Divitias aperire suas, incendere montem
 Hospitiis armati! Non sit licet ille nefando
 Marte paratus opes mundi quæsisse ruina; 150
 Pone duces præcos, et nomina pauperis ævi
 Fabricios, Curiosque graves: hic ille recumbat
 Sordidus Etruscis abductus consul aratris,
 Optabit patriæ talem duxisse triumphum.
 Infudere epulas auro, quod terra, quod aer, 155
 Quod pelagus Nilusque dedit, quod lux inani
 Ambitione furens toto quæsit in orbe,
 Non mandante fame. Multas volucresque ferasque
 Ægypti posuere deos: manibusque ministrat
 Niliacas crystallus aquas: gemmeque capaces
 Exceperē merum, sed non Mærotidos uvæ, 161
 Nobile sed paucis senium cui contulit annis,
 Indomitum Meroe cogens spumare Falernum.
 Accipiunt sertas nardo florente coronas,
 Et nunquam fugiente rosa: multumque madenti
 Infudere comæ, quod nondum evanuit aura 166
 Cinnamon, externa nec perdidit æia tera:
 Advectumque recens vicinæ messis amomum.
 Discit opes Cæsar spoliati perdere mundum,
 Et gessisse pudet genero cum paupere bellum, 170
 Et causas Martis Phariis cum gentibus opiat.
 Postquam epulis Bacchoque modum lassata
 voluptas
 Imposuit, longis Cæsar producere noctem
 Inchoat alloquiis; summæque in sede jacentem
 Limigerum placidis compellat Achoreæ dictis:
 O sacris devote senex, quodque arguit ætas, 176
 Non neglecte deis, Phariæ primordia gentis,
 Terrarumque situs, vixique edisere mores,
 Et ritus formasque deum: quodcumque vetustis
 Insculptum est adytis profer, noscique volentes
 Prode deos. Si Cecropium sua sacra Platonem
 Majores docuere tui; quis dignior unquam
 Illoc fuit auditu, mundique cæcior hospes?
 Fama quidem generi Pharias me duxit ad urbes,
 Sed tamen et vestri: media inter prælia semper
 Bellarum cœlique plagis, superisque vacavi 186

Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus.
 Sed cum tanta meo vivat sub pectore virtus,
 Tantus amor veri, nihil est quod noscere malim;
 Quam fluvii causas per sæcula tanta latentes, 190
 Ignotumque caput: spes sit mihi certa videndi
 Niliacos fontes; bellum civile relinquitur.
 Finierat, contraque sacer sic orsus Achoreus:
 Fas mihi magnorum, Cæsar, secreta parentum
 Prodere, ad hoc ævi populis ignota profania. 195
 Sit pietas aliis, miracula tanta silere:
 Ast ego cœlicolis gratum reor, ire per omnes
 Illoc opus, et sacras populis notescere leges.
 Sideribus, quæ sola fugam moderantur Olympi,
 Occurruntque polo, diversa potentia prima 200
 Mundi lege data est. Sol tempora dividit anni,
 Mutat nocte diem, radiisque potentibus astra
 Ire vetat, cursusque vagos statione moratur.
 Luna suis vicibus Tethyn terenaque miscet.
 Frigida Saturno glacies, et zona nivalis 205
 Cessit. Habet ventos incertaque fulmina Mavors.
 Sub Jove temperies et nunquam turbidus aer.
 At secunda Venus cunctarum semina rerum
 Possidet. Immensæ Cyllenius arbiter undæ est.
 Hunc ubi pars cœli tenuit, qua mista Leonis 210
 Sidera sunt Cancro, rapidos qua Sirius ignes
 Exserit, et varii mutator circulus anni
 Aggecit, Cancrumque tenet, cui subdita Nili
 Ora latent: quæ cum dominus percussit aquarum
 Igne superjecto, tunc Nilus fonte soluto 215
 Exit, ut Oceanus lunaribus incrementis
 Jussus adest: auctusque suos non ante coarctat,
 Quam nox æstivas a sole receperit horas.
 Vana fides veterum, Nilo, quo crescat in arva,
 Æthiopum prodesse nives. Non Arctos in illis
 Montibus aut Boreas. Testis tibi sole perusti
 Ipse color populi, calidique vaporibus Austri.
 Adde, quod omne caput fluvii, quodcumque so-
 luta
 Præcipit glacies, ingresso vere tumescit
 Prima tabe nivis: Nilus neque suscitatur undas
 Ante Canis radios, nec ripis alligat amnem 226
 Ante patem nocti Libra sub iudice Phœbum
 Inde etiam leges aliarum nescit aquarum:
 Nec tuncet Libernus, cum longe sole temoto
 Officiis caret unda suis: dare jussus iniquo 230
 Temperiem cœlo, mediis æstatibus exit.
 Sub torrente plaga, ne terras dissipet ignis,
 Nilus adest mundo, contraque incensa Leonis
 Ora tuncet: Cancroque suam torrente Syenen,
 Imploratus adest: nec campos liberat undis, 235
 Donec in autumnum declinet Phœbus, et umbras
 Extendat Meroe. Quis causas reddere possit?
 Sic jussit Natura parens decurrere Nilum:
 Sic opus est mundo. Zephyros quoque vana
 vetustas
 His adscripsit aquis, quorum stata tempora fla-
 Continuique dies, et in aere longa potestas: 241
 Vel quod ab occiduo depellunt nubila cœlo
 Trans Noton, et fluvio cogunt incumbere nimbos:
 I quod aquas toties rumpentis littora Nili
 Assiduò ferunt, coguntque resistere flatu. 245
 Ille mora curaus, adversique objice ponti
 Estuat in campos. Sunt qui spiramina terris
 Esse putent, magnosque cavæ compagis hiatus.
 Commeat hac penitus tacitis discursibus unda,
 Frigore ab Arcteo medium revocata sub axem,
 Cum Phœbus pressat Meroen, tellusque perusta
 Illic duxit aquas; trahitur Gangetque Paduque
 Per tacitum mundi: tunc omnia lumina Nilus
 No fonte vomens non uno gurgite perferat.

Rumor, ab Oceano, qui terras alligat omnes, 355
 Exundante procul violentum erumpere Nilum,
 Æquoreoque sales longo miteacere tractum.
 Nec non Oceano pasci Phœbumque polumque
 Credimus: hunc, calidi tetigit cum brachia Can-

cri, [aer,
 Sol rapit, atque undæ plus, quam quod digerat
 Tollitur. Hoc noctes referunt, Niloque refundunt.
 Ast ego, si tantam jus est mihi solvere litem,
 Quadam. Cæsar, aquas post mundi sera peracti
 Sæcula concussis terrarum erumpere venis,
 Non id agente deo; quadam compage sub ipsa
 Cum toto cœpiasse, reor, quas ille creator 266
 Atque opifex rerum certo sub jure coerceset.

Quæ tibi noscendi Nilum, Romane, cupidus est,
 Et Phariis, Persisque fuit, Macetânique tyrannis:

Nullaque non ætas voluit conferre futuris 270
 Notitiam: sed vincit adhuc natura latendi.
 Summus Alexander regum, quos Memphis adorat,
 Invidit Nilo, misitque per ultima terra
 Æthiopum lectos: illos rubicunda perusti
 Zona poli tenuit: Nilum videre calentem. 275
 Venit ad occasum mundique extrema Sesostris,
 Et Pharios currus regum cervicibus egit:
 Ante tamen vestros amicos Rhodanumque, Pad-

dumque,
 Quam Nilum de fonte bibit. Ve-anus in ortus
 Cambyses longi populos pervenit ad ævi, 280
 Defectusque cupulis, et pastus cardo suorum,
 Ignolo te, Nile, reddit. Non fabula mendax
 Ausa loqui de fonte tuo est; ubicunque videris,
 Quæreris: et nulli contingit gloria genti,
 Ut Nilo sit læta suo. Tua flumina prodam, 285
 Qua deus undarum celator, Nile, tuarum
 Te mihi nosse dedit. Medio consurgis ab axe,
 Ausus in ardentem ripas attollere Cancium:
 In Borean is rectus aquis mediumque Booten:
 Cursus in oceanum flexu torquetur et otus, 290
 Nunc Arabum populis, Libycis nunc æquis arenis:
 Teque vident primi, quærant tamen hi quoque,
 Seres,

Æthiopumque feris alieno gurgite campos:
 Et te terrarum nescit cui debeat orbis.
 Arcanum Natura caput non prodidit ulli, 295
 Nec licuit populis parvum te, Nile, videre,
 Amovitque sinus, et gentes maluit ortus
 Mirari, quam nosse, tuos. Consurgere in ipsis
 Jus tibi solstitiis, aliena crescere bruma,
 Atque hiemes afferre tuas: solque vagari 300
 Concessum per utrosque polos. Illic quæritur
 ortus,

Illic finis aquæ. Late tibi gurgite rupto
 Ambitur nigris Meroe secunda colonis,
 Læta comis ebeni: quæ, quamvis arbore multa
 Frondeat, æstatem nulla sibi mitigat umbra: 305
 Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem.
 Inde plagas Phœbi, damnum non passus aquarum,
 Præveheris, sterilesque diu metiris arenas,
 Nunc omnes unum vires collectus in amnem,
 Nunc vagus, et spargens faciem tibi cedere ripam.
 Rursus multifidas revocat piger alveus undas, 311
 Qua dirimunt Arabum populis Ægyptia rura
 Regni claustra Philæ. Mox te desertæ secantem,
 [Qua dirimunt nostrum rabro commercia pon-

tum,]
 Mollis lapsus agit. Quis te, tam lene fluentem,
 Moturum tantas violenti gurgitis iras, 316
 Nile, putet? sed cum lapsus abrupta viarum
 Exceperet tyos, et præcipientes cataractæ,

Ac nusquam vetitis ulla obistere cautes
 Indignaris aquis, spuma tunc astra lacensis: 320
 Cuncta fremunt undis, ac nullo murmure montis
 Spumeus invictis canescit fluctibus amnis.
 Illic, Abaton quam nostra vocat veneranda ve-

tustas,
 Terra potens, primos sentit percussa tumultus,
 Et scopuli, placuit fluvii quos dicere venas, 325
 Quod manifesta novi primum dant signa tumoris.
 Hinc montes Natura vagis circumdedit undis,
 Qui Libyæ te, Nile, negant: quos inter in alta
 It convalle tacens jam moribus unda receptis.
 Prima tibi campos permittit aperta que Memphis
 Rura, modumque vetat crescendi ponere ripas.

Sic vellet in tuta securi pace trahebant
 Noctis iter mediæ: sed non vesana Pothini
 Mens, imbuta semel tam sacra cæde, vacabat
 A scelerum motu. Magno nihil ille peremto 335
 Jam putat esse nefas: habitant sub pectore manes,
 Ultricesque deæ dant in nova monstra furorem.
 Dignatur viles isto quoque sanguine dextras,
 Quo Fortuna parat victos perfundere Patres;
 Pænæque civilis belli, et vindicta senatus 340
 Pæne data est famulo. Procul hoc avertite, fata,
 Crimen, ut hæc Bruto cervix absente secetur.
 In scelus it Pharium Romani pœna tyranni,
 Exemplumque perit. Struit auxad irrita fati,
 Nec parat occultæ cædem committere haudi:
 Invictumque ducem detecto Marte lacessit. 316
 Tat tum animi delicta dabant, ut colla ferire
 Cæsaris, et socerum jungi tibi, Magnæ, juberet:
 Atque hæc dicta monet famulos perferre fideles
 Ad Pompeianæ socium sibi cædis Achillam, 350
 Quem puer umbellis cunctis præfecerat armis,
 Et dederat ferrum, nullo sibi jure retento,
 In cunctos, in seque simul. Tu mollioris, inquit,
 Nunc incumbere toris, et pingues exigue somnos.
 Invasit Cleopatra domum. Nec prodita tantum est,
 Sed donata Pharos. Cessæ succurere solus 355
 Ad dominæ thalamos? nubet soror impia fratri:
 Nam Latio jam nupta duci est: interque maritos
 Discurrens Ægypton habet, Romanque meretur
 Expugnare senem potuit Cleopatra venenis; 360
 Crede miser puero: quem nox si junxerit una,
 Et, semel amplexus incesto pectore passus,
 Hauserit obscænum titulo pietatis amorem,
 Meque, tuumque caput, per singula forsitan illi
 Oscula donabit. Crucibus flammisque luemus,
 Si fuerit formosa soror. Nil undique restat 366
 Auxilii: rex hinc conjux, hinc Cæsar adulter:
 Et sumus, ut fatear, tam sæva iudice sotes.
 Quem non e nobis credet Cleopatra nocentem,
 A quo casta fuit? per te, quod fecimus una, 370
 Perdidimusque nefas, perque ictum sanguine
 Magni

Fœdus, ades: subito bellum molire tumultus:
 Irrue: nocturnas rumpamus funere tædas,
 Crudelemque toris dominam mactemur in ipsis.
 Cum quocunque viro. Nec nos deterreat ausis
 Hesperii fortuna ducis. Quæ sustulit illum, 376
 Impositique orbi, communis gloria nobis:
 Nos quoque sublimes Magnus facit. Adspice littus
 Spem nostri sceleris: pollutos consule fluctus,
 Quid liceat nobis: tumulumque et pulvere parvo
 Adspice Pompei, non omnia membra tegentem
 Quem metuus, par hujus erat. Non sanguine clai.
 Quid refert? nec opes populorum ac regna mo-

venimus.
 Ad scelus ingentis fati sumus. Attrahit illi
 In nostras Fortuna manus. En altera venit

Victima nobilior. Placemus cæde secunda
Hesperias gentes. Jugulus mihi Cæsaris haustus
Hoc præstare potest, Pompeii cæde nocentes
Ut populus Romanus amet. Quid nomina tanta
Horremus, viresque ducis, quibus ille relictis 390
Miles erit? nox hæc penget civilia bella,
Inferiasque dabit populis, et mittet ad umbras,
Quod debetur adhuc mundo, caput. Ite feroces
Cæsaris in jugulum: præstat Lagea juvenus
Hoc regi, Romana sibi. Tu parce morari: 395
Plenum epulis, madidumque mero, Venerique
paratum

Invenies: aude: superos tot vota Catonum
Brutorumque tibi tribuent. Non lentus Achilles
Studenti parere nefas. Haud clara movendis,
Ut mos, signa dedit castris, nec prodidit arma 400
Ullius clangore tubæ: temere omnia sævi
Instrumenta r' pit belli. Pars maxima turbæ
Plebis erat Latæ: sed tanta oblivio mentes
Cepit, in externos corrupto milite mores,
Ut duce sub famulo, jussuque satellitis irent, 405
Quos erat indignum Phario parere tyranno.
Nulla fides pietasque viris, qui castra sequuntur,
Venalesque manus: ibi fas, ubi maxima merces:
Ære merent parvo, jugulumque in Cæsaris ire
Non sibi dant. Pro fas! ubi non civilia bella
Invenit imperii fatum miserabile nostri? 411
Thessaliæ subducta acies in litore Nili
More furit patrio. Quid plus te, Magne, recepto
Ausa foret Lagea donus? dat scilicet omnis
Dextera, quod debet superis: nulle vacare 415
Fas est Romano. Latium sic scindere corpus
Dis placitum: non in generi socrerique favorem
Discedit populi. Civilia bella satellites
Movit, et in partem Romanam venit Achilles.
Et nisi fata manus a sanguine Cæsaris arcent, 420
I hæc vincunt partes. Aderat maturus uterque:
Et districta epulis ad cunctas aula patebat
Insidias: poteratque cruor per regia fundi
Pocula Cæsareus, mensæque incumbere cervix.
Sed metuunt belli trepidos in nocte tumultus, 425
Nec cædes confusa manu, permissaque fati
Te, Ptolemæe, trahat. Tanta est fiducia ferri.
Non rapere nefas: summi contenta facultas
Est operis: visum famulis reparabile damnum,
Illam mactandi dimittere Cæsaris horam; 430
Servatur pœnas in aperta luce daturus.
Donata est nox una duci, vixitque Pothini
Munere Phœbeos Cæsar dilatus in ortus.

Lucifer a Casia prospexit rupe, diemque 434
Misit in Ægyptum primo quoque sole calentem:
Cum procul a muris acies non sparsa manipulis,
Nec vaga, conspicitur, sed justos qualis ad hostes
Recta fronte venit. Passuri communis arma
Laturique ruunt. At Cæsar mœnibus urbis
Diffusus, foribus clausæ se protegit aulæ, 440
Degeneres passus latebras. Nec tota vacabat
Regia compresso: minima collegerat arma
Parte domus: tangunt animos iræque metusque:
Et timet incursum, indignaturque timere.
Sic fremit in parvis fera nobilis abdita claustris,
Et frangit rabidos præmorsu carcere dentes. 446
Nec secus in Siculis fureret tua flamma cavernis,
Obstrueret summam si quis tibi, Mulciber, Æt-
nam.

Audax Thessalici nuper qui rupe sub Hæmi
Hesperiae cunctos proceres, aciemque senatus, 450
Pompeiumque ducem, causa sperare velante,
Non timuit, fatumque sibi promisit iniquum
Expavit servile nefas; intraque penates

Obruitor telis, quem non violasset Alanus,
Non Scythæ, non fixo qui ludit in hospite Maurus.
Hic, cui Romani spatium non sufficit orbis. 456
Parvæque regna putat Tyriis cum Gadibus Indos,
Ceu puer imbellis, ceu captis fœmina muris,
Quærit tuta domus: spem vitæ in limine clauso
Ponit, et incerto lustrat vagus atria cursu: 460
Non sine rege tamen; quem ducit in omnia secum,
Sumitur pœnas et grata piacula morti;
Missurusque tuum, si non sint tela, nec ignes,
In famulos, Ptolemæe, caput. Sic barbara Col-
chis

Creditur ultorem metuens regni que fugæque, 465
Ense suo, fratrisque simul cervice parata,
Expectasse patrem. Cogunt tamen ultima rerum
Spem pacis tentare ducem: missusque satellites
Regius, ut sævos absentes voce tyranni 469
Corriperet famulos, quo bellum auctore moverent.
Sed neque jus mundi valuit, neque fœdera sancta
Gentibus: orator regis, pacisque sequester,
[Æstimat] in numero scelerum ponenda tuorum.
Tot monstria, Ægypte, nocens. Non Thessala
tellus,

Vastæque regna Jubæ, non Pontus, et impia signa
Pharnacis, et gelido circumfluus orbis libero 476
Tantum ausus scelerum, non Syrtis barbara,
quantum

Deliciæ fecere tuæ. Premitt undique bellum,
Inque domum jam tela cadunt, quassantque pe-
nates.

Non aries uno moturus limina pulsu, [belli,
Fracturusque domum, non ulla est machina
Nec flammis mandatur opus; sed cæca juvenus
Consilii, vastos ambit divisa penates,
Et nusquam totis incursum viribus agmen.
Fata velant, murique vicem Fortuna tuetur. 485
Nec non et ratibus tentatur regia, qua se
Protulit in medios audaci margine fluctus
iosa domus. Sed adest defensor ubique

Cæsar, et hos aditus gladiis, hos ignibus ardet:
Obsessusque gerit (tanta est constantia menti)
Expugnantis opus. Piceo jubet unguine tinctas
Lampadas immitti junctis in bella carinis.
Nec piger ignis erat per stuppea vincula, perque
Manantes cera tabulas: et tempore eodem 494
Transtaque nautarum, summique arsere ceruchi.
Jam prope semustæ merguntur in æquore classes,
Janque hostes et tela natant. Nec puppibus ignis
Incubuit solis; sed, quæ vicina fuere
Tecta mari, longis rapere vaporibus ignem:
Et cladem fovere. Noti, percussa que flamma 500
Turbine, non alio motu per tecta occurrit,
Quam solet ætherio lampas decurrere sulco,
Materiaque carens, atque ardens ære solo.

Ille lues clausa paulum revocavit ab aula
Urbis in auxilium populos. Nec tempora cladis
Perdidit in somno, sed cæca nocte carinis 506
Insiluit Cæsar, semper feliciter usus
Præcipiti cursu bellorum, et tempore rapto.
Tunc claustrum pelagi cepit Pharon. Insula
quondam

In medio stetit illa mari, sub tempore vatis 510
Proteos: at nunc est Pellæis proxima muria.
Illa duci geminos bellorum præstitit usus:
Abstulit excursus et fauces aquoris hosti;
Cæsaris auxiliis aditus et libera ponti
Ostia permisit. Nec pœnas inde Pothini 516
Distulit ulterius: sed non qua debuit ira,
Non cruce, non flammis, rabido non dente fu-
rarum:

Heu facinus, cervix gladio male cæsa pependit :
 Magni morte perit. Nec non, subrepta paratis
 A famulo Ganymede dolis pervenit ad hostes 520
 Cæsaris Arsinoë : quæ castra carentia rege
 Ut proles Lagea tenet, famulumque tyranni
 Terribilem justo transegit Achillea ferro.
 Altera, Magne, tuis jam victima mittitur umbris.
 Nec satis hoc Fortuna putat. Procul absit, ut
 ista 525
 Vindictæ sit summa tuæ. Non ipse tyrannus
 Sufficit in pœnas, non omnis regia Lagi.
 Dum patrii veniant in viscera Cæsaris enses,
 Magnus inultus erit. Sed non auctore furoris
 Sublato cecidit rabies : nam rursus in arma 530
 Auspiciis Ganymedis eunt, ac multa secundo
 Prælia Marte gerunt. Potuit discrimine summo

Cæsaris una dies in famam et sæcula mitti.
 Mosis in exiguæ spatio stipantibus armis,
 Dum parat in vacuas Martem transferre carinas
 Dux latius, tota subiti formidine belli 536
 Cingitur : hinc densæ prætexunt littora classes,
 Hinc tergo insultant pedites : via nulla salutis :
 Non fuga, non virtus, vix spes quoque mortis
 honestæ.
 Non acie fusa, nec magnæ stragis acervo 540
 Vincendus tunc Cæsar erat, sed sanguine nullo.
 Captus sorte loci pendet, dubiusne timeret,
 Optaretne mori ; respexit in agmine denso
 Scævam, perpetuæ meritum jam nomina famæ
 Ad campos, Epidamnæ, tuos, ubi solus apertis
 Obsedit muris calcantem mœnia Magnum. 546

A. PERSII FLACCI SATIRÆ.

v. c. 787—815.

AULUS PERSIUS FLACCUS equestri genere, Volaterris Etruriæ oriundus, ab Annæo Cornuto Stoico liberis artibus est institutus; cui quantum debuerit, ipse pulcherrimo eodemque suavissimo carmine Sat. V. 19—51. testatus est. De vita ejus nihil fere cognitum est, quippe qui neque rempublicam attigerit, neque litterarum concertationibus se miscuerit, philosophiæ se doctorumque amicitii totum tradiderit. Familiares habuit a prima adolescentia Cæsium Bassum et Annæum Lucanum poetas: Pæto Thrasææ gravissimo et constantissimo viro etiam affinitate conjunctus est. Tricesimum annum agens in ipso ingenii morumque flore morbo abreptus est. Carmina ejus summam auctoris manum desiderantia post mortem edita sunt.

PROLOGUS

Nec fonte labra prolui caballino,
Neque in bicipiti somniasse Parnasso
Memini, ut repente sic poeta prodirem.
Heliconidasque pallidamque Pirenen
Illis remitto, quorum imagines lambunt
Hederæ sequaces: ipse semipaganus
Ad sacra vatium carmen affero nostrum.
Quis expedit psittaco suum *χρῆσις*,
Picasque docuit verba nostra conari?
Magister artis ingenique largitor
Venter, negatas artifex sequi voces.
Quod si dolosi spes refulerit nummi,
Corvos poetas et poetrias picas
Cantare credas Pegaseum nectar.

SATIRA I.

O curas hominum! o quantum est in rebus
inane!

Quis leget hæc? Min' tu istud ais? Nemo
hercule. Nemo?

Vel duo, vel nemo. Turpe et miserabile. Quare?
Ne mihi Pulydamas et Troiades Laboneim
Prætulerint? nugæ. Non, si quid turbida Roma

Elevet, accedas, examenve improbum in illa 6

Castiges trutina, nec te quæsisseris extra.

Nam Romæ quis non? ah si fas dicere! sed fas

Tunc, cum ad canitum et nostrum istud vivere
triste

Adspexi, et nucibus facimus quæcunque relictis,
Cum sapimus patruos; tunc, tunc. Ignoscite.

Nolo. 11

Quid faciam? sed sum petulanti splene cachinno.

Scribimus inclusi, numeros ille, hic pede liber,

Grande aliquid, quod pulmo animæ prælargus

anhelet.

Scilicet hæc populo, pexusque togaque recenti,

Et natalitia tandem cum sardonyche, albus 16

Sede leges celsa, liquido cum plasmate guttur

Mobile collueris, patrans fractus oculo.

Hic neque more probo videas neque voce serena

Ingentes trepidare Titos, cum carmina lumbum

antrant, et tremulo scalpuntur ubi intima versu.

Tun', vetule, auriculis alienis colligis escas?

Auriculis, quibus et dicas cute perditus, ohe?

Quo didicisse, nisi hoc fermentum, et quæ semel

intus

lanata est, rupto jecore exierit caprificus? 25

En pallor seniumque! o mores! usque adeone
Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter?

At pulchrum est digito monstrari, et dici, hic

Ten' circulatorum centum dictata fuisse [est!

Pro nihilo pendas? Ecce inter pocula quærun 30

Romulidæ saturi, quid dia poemata narrent.

5 Hic alquis, cui circum humeros hyacinthina

læna est,

Rancidulum quiddam balba de nare locutus,

Phyllidas, Hypsipylas, vatium et plorabile si quid,

Eliquat et tenero supplantat verba palato. 35

10 Adsensere viri. Nunc non cinis ille poetæ

Felix? non levior cippus nunc imprimit ossa?

Laudant convivæ. Nunc non e manibus illis,

Nunc non e tumulto fortunataque favilla

Nascuntur violæ? Rides, ait, et nimis uncis 40

Naribus indulges. An erit, qui velle recuset

Os populi meruisse? et cedro digna locutus,

Linquere nec scombrios metuentia carmina nec

thus?

Quisquis es, o modo quem ex adverso dicere feci.

Non ego, cum scribo, si forte quid aptius exit, 45

Quando hæc rara avis est, si quid tamen aptius

exit, [est.]

Laudari metuam: neque enim mihi cornea fibra

Sed recti finemque extremumque esse recuso

EUGE tuum et BELLE. Nam BELLE hoc excute

totum:

Quid non intus habet? non hic est Ilias Acci 50

Ebria veratro? non si qua elegidia crudi

Dictarunt proceres? non quicquid denique lectis

Scribitur in citreis? Calidum scis ponere sument:

Scis comitum horridulum trita donare lacerna:

Et, Verum, inquis, amo; verum mihi dicite de me.

Qui pote? vis dicam? nugaris, cum tibi, calve,

Pinguis aqualiculus propenso sesquipedale exstat

O Jane, a tergo quem nulla ciconia pinsit, 58

Nec manus auriculas imitata est mobilis altas,

Nec lingue, quantum sitiatis canis Appula, tantum!

Vos o patricius sanguis, quos vivere fas est

Occipiti cæco, posticæ occurrere sannæ. [moli

Quis populi sermo est? quis enim? nisi carmina

Nunc demum numero fluere, ut per læve severos

Effundat junctura ungues. Scit tendere versum

Non secus, ac si oculo rubricam dirigat uno. 66

Sive opus in mores, in luxum, in prandia regum

Dicere, res grandes nostro dat Musa poetæ.

Ecce modo heroas sensus afferre videmus

Nugari solitos Græcæ, nec ponere lucum 70

Artifices, nec rus saturum laudare, ubi corbes,
Et focus, et porci, et fumosa Palilia feno :
Unde Remus, sulcoque terens dentalia Quinti,
Quum trepida ante boves diolatorem induit uxor,
Et tua aratra domum lictor tulit. Euge poeta. 75

Est nunc, Briseis quem venosus liber Acci,
Sunt, quos Pacuviusque et verrucosa moretur
Antiopa, ærumnis cor luctificabile fulta.
Hos pueris monitus patres infundere lippos
Cum videas, querisne, unde hæc sartago lo-
quendi 80

Venerit in linguas? unde istud dodecus, in quo
Trossulus exsultat tibi per subsellia lævis?
Nilne pudet, capiti non posse pericula cano
Pellere, quin tepidum hoc optes audire, DE-
CENTER?

Fur es, ait Pedio. Pedius quid? crimina rasis
Librat in antithetis. Doctas possuise figuras 86
Laudatur. Bellum hoc. Hoc bellum? an Ro-
mule ceves?

Men' moveat? quippe et, cantet si naufragus,
Protulerim? cantas, quum fracta te in trabe pictum
Ex humero portes? Verum, nec nocte paratum 90
Plorabit, qui me volet incurvasse querela.

Sed numeris decor est et junctura addita crudis.
Claudere sic versum didicit, *Berrecynhius Atin.*
Et, qui *cæculum dirimebat Nereæ delphin.*
Sic, *costam longo subdurimus Apennino.* 95
Arma virum, nonne hoc spumoso et cortice
pirgii?

Ut ramale vetus prægrandi subere coctum.
Quidnam igitur tenerum, et laxa cervice legen-
dum?

Torræ Mimalloneis impleverunt cornua bombis :
Et raptum vitulo caput ablatura superbo 100
Bassaris, et lynceæ Mænās flexura corymbis
Reion ingemnat : reparat illis a sonat Echo.
Hæc ferent, si testiculi vena ulla patemi
Viveret in nobis? summa delumbe saliva 104
Hoc natat in labris, et in udo est *Mænās et Atin.*
Nec pluteum cedit, nec demorsos sapit ungues.

“ Sed quid opus teneras mordaci iadere vero
Aurículas? vide sis, ne majorum tibi forte
Limina frigescent: sonat hic de nate canina
Littera.” Per me equidem sint omnia protinus
alba, 110

Nil moror. Euge, omnes, omnes bene miræ
eritis res. [oletum.]

Hoc juvat? Ille, inquis, veto quisquam faxit
Pingue duos angues: pueri, sacer est locus: extra
Meiite. Discedo. Securit Lucilius Urbem,
Te Lupe, te Muci, et genuinum fregit in illis. 115
Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit, et admissus circum præcordia ludit,
Callidus excusso populum suspendere naso.

Men' mutire nefas, nec clam, nec cum scrobe?
“ Nusquam.” 119

Hic tamen infodiam. Vidi, vide ipse, libelle,
Aurículas asini Mida rex habet. Hoc ego opertum,
Hoc ridere meum, tam nil, nulla tibi vendo
Iliade. Audaci quicunque afflate Cratino,
Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles,
Adspice et hæc, si forte aliquid decoctius audis.
Inde vaporata lector mihi ferveat aure: 126
Non hic, qui in crepidas Graiorum ludere gestit
Sordidus, et lusco qui poscit dicere, lusce,
Sese aliquem credens, Italo quod honore supinus
Frægerit heminas Areti ædilis iniquas: [metas
Nec qui abaco numeros et secto in pulvere
Scit risisse vafer, multum gaudere paratus, 132

Si Cynico barbam petulan: nonaria vellat.
His mane edictum, post prandia Callirhoen do.

SATIRA II.

Hunc, Macrine, diem numera meliore lapillo,
Qui tibi labentes apponit candidus annos.
Funde merum Genio. Non tu prece poscis emaci,
Quæ nisi seductis nequeas committere divis.
At bona pars procerum tacita libavit acerra. 5
Haud cuivis promptum est, murmurque humi-
lesque susurros

Tollere de templis, et aperto vivere voto.
Mens bona, fama, fides, hæc clare, et ut audiat
hospes:

Ille sibi intorsum et sub lingua immurmurat: O si
Ebullit patruus, præclarum funus! et, O si 10
Sub rasto crepet argenti mihi seria, dextro
Hercule! pupillumve utinam, quem proximus
hæres

Impello, expungam! namque est scabiosus, et acri
Bile tunet. Nerio jam tertia ducitur uxor! 14
Hæc sancte ut poscas, Tiberino in gurgite mergis
Mane caput bis terque, et noctem flumine purgas.
Illeus age, responde: (minimum est, quod scire
laboro:)

De Jove quid sentis? estne ut præponere cures
Hunc—“ cumam?” cuinam? vis Staio? an sci-
liet hæres?

Quis potior iudex, puerisve quis aptior orbis? 20
Hoc igitur, quo tu Jovis aurem impellere tentas,
Dic agendum Staio: pro Jupiter! o bone, clamet
Jupiter! at sese non clamet Jupiter ipse?
Ignovisse putas, quia, cum tonat, ocus illex 24
Sulfure discutitur sacro, quam tuque domusque?
An quia non fibris ovium Ergennæque jubente
Triste jaces lucis evitandumque bidental,
Idcirco stolidam præbet tibi vellere barbam
Jupiter? aut quidnam est, qua tu mercede deorum
Emeris aurículas? pulmone et lactibus unctis? 30

Ecce avia, aut metuens divum matertera, cunis
Exemit puerum, frontemque atque uda labella
Infanti digito et lustralibus ante salvis
Expiat, urentes oculos inhibere perita. [voto
Tunc manibus quatit, et spem macram supplice
Nunc Lucini in campos, nunc Crassi mittit in
ædes. 36

Hunc optem generum rex et regina! puellæ
Hunc raptant! quicquid calcaverit hic, rosa fiat!
Ast ego nutrici non mando vota: negato
Jupiter hæc illi, quamvis te alбата rogavit. 40
Poscis opem nervis corpusque fidele senectæ.
Esto, age: sed grandes patinæ tutetaque crassa
Annue his superos vetuere, Jovemque moran-
tur. [que

Rem struere exoptas cæso bove, Mercurium-
Arcessis fibra: Da fortunare penates, 45
Da pecus, et gregibus fetum. Quo, pessime, pacto,
Tot tibi cum in flammis junicum omenta li-
quescant?

Et tamen hic extis et opimo vincere ferto
Intendi: jam crescit ager, jam crescit ovile,
Jam dabitur, jam jam: donec deceptus et exspes
Nequequam fundo spirat nummus in imo. 51

Si tibi crateras argenti incusque pingui
Auro dona feram, sudas, et pectore lævo
Excuit guttas lætari præterpidum cor.
Hinc illud subito, auro sacras quod ovato 55
Perducis facies. Nam fratres inter ænos,
Somnia pituita qui purgatissima mitunt,
i sunt, sitque illis aurea barba.

Aurum vasa Numæ Saturnique impulit æra,
 Vestalesque urnas et Tuscum fictile mutat. 60
 O curvæ in terras animæ, et cœlestium inanæ!
 Quid juvat hoc, templis nostros immittere mores,
 Et bona dis ex hac scelerata ducere pulpa?
 Hæc sibi corrupto casiam dissolvit olivo,
 Et Calabrum coxit vitiatum murice vellus: 65
 Hæc baccam conchæ rasisse, et stringere venas
 Ferrentis massæ crudo de pulvere jussit.
 Peccat et hæc, peccat: vitio tamen utitur. At vos
 Dicite pontifices, in sacro quid facit aurum?
 Nempe hoc quod Veneri donatæ a virgine pup-
 pæ. [lance
 Quin damus id superis, de magna quod dare
 Non possit magni Messalæ lippa propago, [sus
 Compositum jus fasque animo, sanctosque reces-
 Mentis, et incoctum generoso pectus honesto. 74
 Hæc cedo ut admoveam templis, et farre litabo.

SATIRA III.

Nempe hoc assidue? jam clarum mane fe-
 nestras

Intrat, et angustas extendit lumine rimas. [num
 Stertimus, indomitum quod despumare Fal-
 r-Sufficiat, quinta dum linea tangitur umbra.
 En quid agis? siccas insana canicula messes 5
 Jam dudum coquit, et patula pecus omne sub
 ulmo est. [adsit
 Unus ait comitum. "Verumne? itane? ocius
 Huc aliquis! nemon?" Tugescit vitrea bilis,
 Fuditur: Arcadiæ pecuaria rudere credas. 9
 Jam liberet bicolor positis membrana capillis,
 Inque manus chartæ nodosaque venit arundo.
 Tunc queritur, crassus calamo quod pendeat hu-
 mor;

Nigra quod infusa vaneſcat sepia lympha;
 Dilutas queritur geminet quod fistula guttas. 14
 O miser inque dies ultra miser! huccine rerum
 Venimus? at cur non potius, teneroque palumbo
 Et similis regum pueris, pappare minutum
 Poscis, et iratus mamma lallare recusas? [istas
 "An tali studeam calamo?" Cui verba? quid
 Succinis ambages? tibi luditur: effluvis amens. 20
 Contemnere. Sonat vitium percussa, maligne
 Respondet viridi non cocta fidelia limo. [etacri
 Udim et molle lutum es, nunc nunc properandus,
 Fingendus sine fine rota. Sed rure paterno
 Est tibi far modicum, purum et sine labe salinum,
 (Quid metuas?) cultrixque foci secūra patella.
 Hoc satis? an deceat pulmonem rumpere ventis,
 Stemmata quod Tusco ramum millesime ducis?
 Censoreme tuum vel quod trabeate salutas?
 Ad populum phaleras. Ego te intus et in cute novi.
 Non pudet ad morem discincti vivere Nattæ?
 Sed stupet hic vitio, et fibris increvit opimum
 Pingue: caret culpa: nescit, quid perdat: et alto
 Demersus, summa non rursus bullit in unda.

Magne pater divum, sævos punire tyrannos 35
 Haud alia ratione velis, cum dira libido
 Moverit ingenium, ferventi tincta veneno,
 Virtutem videant, intabescantque relicta.
 Anne magis Siculi genuerunt æra juveni,
 Aut magis auratis pendens laquearibus enais 40
 Purpureas subter cervices terruit, imus,
 Imus præcipites, quam si sibi dicat, et intus
 Palleat infelix, quod proxima nesciat uxor?
 Sape oculos, memini, tangebam parvus olivo,
 Gradia si nollem morituri verba Catonis 45
 Dicere, non sano multum laudanda magistro,
 pater adductis sudans audiret amicis.

Jure: etenim id summum, quid dexter senio fer-
 Scire erat in voto: damnosa canicula quantum [ret,
 Raderet: angustæ coilo non fallier oræ: 50
 Neu quis callidior buxum torquere flagello.

Haud tibi inexpertum curvos deprendere mores,
 Quæque docet sapiens braccatis illita Medis
 Porticus, insomnis quibus et detonsa juvenus
 Invigilat, siliquis et grandi pasta polenta. 55
 Et tibi quæ Samios diduxit littera ramos,
 Surgentem dextro monstravit limite callem
 Stertis adhuc, laxumque caput compage soluta
 Oscitat hesternum, dissutis undique malis?
 Est aliquid quo tendis, et in quod dirigis arcum?
 An passim sequeris corvos testaque lutoque, 61
 Securus quo pes ferat, atque ex tempore vivis?

Helleborem frustra, cum jam cutis ægra tu-
 nebit,

Poscentes videas. Venienti occurrere morbo.
 Et quid opus Cratæo magnos promittere montes?
 Discite io miseri, et causas cognoscite rerum;
 Quid sumus, et quidam victuri gignimur: ordo
 Quis datus, aut metæ quam mollis flexus, et unde:
 Quis modus argento: quid fas optare: quid asper
 Utile nummus habet: patriæ carisque propinquis
 Quantum elargiri debeat: quem te deus esse 71
 Jussit, et humana qua parte locatus es in re.
 Disce; nec invidas, quod multa fidelia putet
 In locuplete penu, defensis pinguibus Umbris,
 Et pipet, et perne, Marsi monumenta clientis, 75
 Mænæque quod prima nondum defecerit orca.

Hic aliquis de gente lerosa centurionum
 Dicat, Quod satis est, sapio mihi: non ego curo
 Esse, quod Arcesilas ærumnosque Solones,
 Obstop capite, et sigentes lumine terram, 80
 Murmura cum secum et rabiosa silentia rodunt,
 Atque exporecto trotinantur verba labello,
 Agroti veteris meditantibus somnia, gigni
 De nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti.
 Hoc est, quod palles? cur quis non prandeat, hoc
 est? 85

His populus ridet: multumque torosa juvenus
 Ingemnat tremulus naso crispante cacinnoſus.
 Inspice: nescio quid trepidat mihi pectus, et

Faucibus exsuperat gravis halitus: inspicere sodes,
 Quid dicit medico, jussus requiescere, postquam
 Tertia compositas vidit nox currere venas, 91
 De majore domo modice sitiēte lagena
 Lenia loturo sibi Surrentina rogavit. [istud,
 Heus bone, tu palles. "Nihil est." Videas tamen
 Quicquid id est: surgit tacite tibi lutea pellis.
 "At tu deterius palles: ne sis mihi tutor: 96
 Jam pridem hunc sepeli: tu restas." Perge, iacebo.
 Turgidus hic epulis atque albo ventre lavatur,
 Gutturæ sulfureas lente exhalante mephites.
 Sed tremor inter vina subit, calidumque triental
 Executit e manibus: dentes crepuere relecti: 101
 Uncta cadunt laxis tunc pulmentaria labris.
 Hinc tuba, candelæ: tandemque beatulus alto
 Compositus lecto, crassiusque lutatus amomis,
 In portam rigidos calces extendit: at illum 105
 Hesterni capite induto subiere Quirites.

"Tange miser venas, et pone in pectore dextram
 Nil calet hic: summosque pedes attinge ma-
 nusque:

Non frigent." Visa est ai forte pecunia, sive
 Candida vicini subrisit molle puella, 110
 Cor tibi rite salit? Positum est algente camiuſ
 Durum olus, et populi cribro decussa farina
 Tentemus fauces. Tenero laetæ alius in ore

Putre, quod haud deceat plebeia radere beta.
 Alges, cum excussit membris tremor albus aris-
 Nunc face supposita ferverescit sanguis, et ira [tax:
 Scintillant oculi: dicisque facisque, quod ipse
 Non sani esse hominis non sanus juret Orestes.

SATIRA IV.

Rem populi tractas? (barbatum hæc crede magistrum

Dicere, sorbitio tollit quem dira cicutæ:)
 Quo fretus? dic hoc, magni pupille Pericli.
 Scilicet ingenium et rerum prudentia velox
 Ante pilos venit: dicenda tacenda calles. 5
 Ergo ubi commota fervet plebecula bile,
 Fert animus calidæ fecisse silentia turbæ
 Majestate manus. Quid deinde loquere? Quirites,
 Hoc, puta, non justum est: illud male: rectius
 Scis etenim justum gemina suspendere lance fillud.
 Ancipitis libræ: rectum discernis, ubi inter 11
 Curva subit, vel cum fallit pede regula varo:
 Et potis es nigrum vitio præfigere Theta.
 Quin tu igitur summa nequiquam pelle decorus,
 Ante diem blando caudam jactare pello 15
 Desinis, Anticyras melior sorbere meracas.
 Quæ tibi summa boni est? uncta vixisse patella
 Semper, et assiduo curata cuticula sole. [nunc;
 Expecta: haud aliud respondeat hæc anus. 1
Dinomachos ego sum, sublima *cum candidus*. Esto:
 Dum ne deterius sapiat pannucea Raucis, 21
 Quum bene disincto cantaverit ocima vernæ.
 Ut nemo in sese tentat descendere, nemo!
 Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

Quæsieris, Nostin? Vectidi prædia? "cujus?"
 Dives arat Curibus quantum non milvus oberret.
 "Hunc ais? hunc dis inatis genioque sinistro?"
 Qui quandoque jugum pertusa ad compita figit,
 Seriolæ veterem metuens deradere limum, [dens
 Ingemit, *Hoc bene sit!* tunicatum cum sale mor-
 cepe: et farrata pueris plaudentibus olla, 31
 Pannosam faciem morientis sorbet aceti."

At si unctus cesses, et figas in cute solem,
 Est prope te ignotus, cubito qui tangat, et acre
 Despuat in mores: penemque arcanique lumbi 35
 Runcantem, populo maicentes pandere vulvas.
 Tu cum maxillis balanatum gausape pectas,
 Inguinibus quare detonsus gurgulio exstat?
 Quinque palæstritæ licet hæc plantaria vellant,
 Elisasque nates labefactent forcipe adunca, 40
 Non tamen ista filix ullo mansuescit atrato.

Cædimus, inque vicem præbemus crura sagittis.
 Vivitur hoc pacto: sic novimus. Ilia subter
 Cæcum vulnus habes: sed lato balteus auro
 Prætegit. Ut mavis, da verba, et decipe nervos,
 Si potes. "Egregium cum me vicina dicat,
 Non credam?" Viso si palles, improbe, nummo;
 Si facis, in penem quicquid tibi venit amarum;
 Si puteal multa cautus vibice flagellas:
 Nequiquam populo bibulas donaveris aures. 50
 Respice, quod non es: tollat sua munera cerdo.
 Tecum habita, et noris, quam sit tibi curta supellex.

SATIRA V.—*Ad Magistrum suum Annæum Cornutum.*

Vatibus hic mos est, centum sibi poscere voces,
 Centum ora, et linguas optare in carmina centum,
 Fabula seu mæsto ponatur hianda tragædo,
 Vulnere seu Parthi ducentis ab inguine ferrum.

Quorsum hæc? aut quantas robusti carminis
 Ingeris, ut parsit centeno gutture niti? [offas
 Grando locuturi nebulas Helicone legunt, 7
 Si quibus aut Procnes, aut si quibus olla Thyestæ

Fervebit, sæpe insulso cænanda Glyconi.

Tu neque anhelanti, coquitur dum massa camino
 Folle premis ventos; nec clauso murmure raucus
 Nescio quid tecum grave cornicaris inepte;
 Nec scloppo tumidas intendis rumpere buccas.

Verba togæ sequeris, junctura callidus acri,
 Ore teres modico, pallentes radere mores 15
 Doctus, et ingenuo culpam defigere ludo. [cenis
 Hinc trahæ, quæ dicas, mensamque relinque My-
 Cum capite et pedibus, plebeiaque prandia noris.

Non equidem hoc studeo, bullatis ut mihi nugis
 Pagina turgescat, dare pondus idonea fumo. 20
 Secreti loquimur. Tibi nunc, hortante Camæna,
 Excutienda damus præcordia: quantaque nostræ
 Pars tua sit, Cornute, anime, tibi, dulcis amice,
 Ostendisse juvat. Pulsa, dignoscere cautus,
 Quid solidum crepet, et pictæ tectoria linguæ. 25
 His ego centenas ausim deposcere voces,
 Ut, quantum mihi te sinuoso in pectore fixi,
 Voce traham pura, totumque hoc verba resignet,
 Quod latet arcana non enarrabile fibra. [cessit,

Cum primum pavido custos mihi purpura
 Bullaque succinctis Laribus donata pependit; 31
 Cum blandi comites, totaque impune Suburra
 Permisit sparsisse oculos jam candidus umbo;
 Cumque iter ambiguum est, et vitæ nescius error
 Diducit trepidas ramosa in compita mentes: 35
 Me tibi supposui. Teneros tu suscipis annos
 Socratico, Cornute, sinu. Tunc fallere solers
 Apposita intortos ostendit regula mores,
 Et puenitur ratione animus vincique laborat,
 Artificemque tuo ducit sub pollice vultum. 40
 Tecum etenim longos memini consumere soles,
 Et tecum primas epulis decerpere noctes.
 Unum opus et requiem pariter disponimus ambo
 Atque verecunda laxamus seria mensa.
 Non equidem hoc dubites, amborum fœdere certo
 Consentire dies, et ab uno sidere duci. 46
 Nostra vel aequali suspendit tempora Libra
 Parca tenax veri, seu nata fidelibus hora
 Dividit in Geminis concordia fata duorum,
 Saturnumque gravem nostro Jove fragrimus una;
 Nescio quod certe est, quod me tibi temperat,
 astrum. 51

Mille hominum species, et rerum discolor usus.
 Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.
 Mercibus hic Italus mutat sub sole receni
 Rugosum piper et pallentis grana cumini: 55
 Illic satur iriguo mavult turgescere somno:
 Illic campo indulget: hunc alea decoquit: ille
 In Venerem est putris. Sed cum lapidosa che-
 Frerit articulos, veteris ramalia fagi; [ragra
 Tunc crassos transisse dies, lucemque palustrem,
 Et sibi jam seri vitam ingeniuere relictam. 61

At te nocturnis juvat impallescere chartis.
 Cultor enim juvenum purgatas inseris aures
 Fruge Cleanthea. Petite hinc juvenesque senesque
 Finem animo certum, miserisque vaticana canis. 6
 "Cras hoc fiet." Idem cras fiet. "Quid, quam
 magnum?"

Nempe diem donas." Sed cum iux altera venit,
 Jam cras hesternum consumsimus. Ecce aliud
 cras

Egerit hos annos, et semper paulum erit ultra.
 Nam quamvis prope te, quamvis temone sub uno
 Vertentem sese, frustra secubere canthum, 7.
 Cum rota posterior curras et in axe secundo.

Libertate opus est, non hac, quam ut quique
 Publius emeruit, scabiosum tessera far [Velina
 Possidet. Heu steriles veri, quibus una Quiriter

Vertigo facit! hic Dama est non tressis agaso, 76
Vappo et lippos, et in tenui farragine mendax:
Verterit hunc dominus, momento turbinis exit
Marcus Dama. Papæ! Marco spondente recusas
Credere tu nummos? Marco sub iudice palles? 80
Marcus dixit: ita est. Adsigna, Marce, tabellas.
Hæc mera libertas: hoc nobis pilea donant.

"An quisquam est alius liber, nisi ducere vitam
Cui licet ut voluit? licet ut volo vivere: non sim
Liberior Bruto?" Mendose colligia, inquit 85
Stoicus hic, aurem mordaci lotus aceto.

Hoc reliquam accipio: licet illud et ut volo tolle.
"Vindicta postquam meus a prætoris recessi,
Cur mihi non liceat, jussit quodcumque voluntas,
Excepto, si quid Masuri rubrica velavit?" 90

Disce: sed ira cadat naso rugosaque sanna,
Dum veteres avias tibi de pulmone revello.
Non prætoris erat, stultis dare tenuia rerum
Officia, atque usum rapidæ permittere vitæ.
Sambucam citius caloni aptaveris alto. 95

Stat contra ratio, et secretam gannit in aurem:
Ne liceat facere id, quod quis vitiabit agendo.
Publica lex hominum naturaque continet hoc fas,
Ut teneat vetitos inscitia debilis actus.

Diluis helleborum, certo compescere puncto 100
Nescius examen? vetat hoc natura medendi.
Navem si poscat sibi peronatus arator
Luciferi rudis, exclamet Melicitera perisse

Frontem de rebus. Tibi recto vivere talo
Ars dedit? et veri speciem dignoscere calles, 105
Ne qua subærat mendosum tinnit auro?
Quæque sequenda forent, et quæ vitanda vicissim,

Ille prius creta, mox hæc carbone notasti?
Es modicus voti? præso lare? dulcis amicis?
Jam nunc adstringas, jam nunc granaria laxes? 110
Inque luto fixum possis transcendere nummum,
Nec glutto sorbere salivam Mercurialem?

Hæc mea sunt, teneo, cum vere dixeris, esto
Liberque ac sapiens, prætoribus ac Jove dextro.
Sin tu, cum fueris nostræ paullo ante farinae, 115
Pelliculam veterem retines, et fronte politus

Astutam vapidò servas sub pectore vulpem;
Quæ dederam supra, repeto, funemque reduco.
Nil tibi concessit ratio: digitum exsere, peccas.
Et quid tam parvum est? sed nullo thure litabis,

Hæreat in stultis brevis ut senuncia recti. 121
Hæc miscere nefas: nec, cum sis cætera fossor,
Tres tantum ad numeros satyri moveare Bathylli.

"Liber ego." Unde datum hoc sumis, tot sub-
dite rebus?

An dominum ignoras, nisi quem vindicta relaxat?
I puer, et strigiles Crispini ad balneæ defer: 126
Si increpuit, cessas nugari? servitium acre
Tenihil impellit: nec quicquam extrinsecus intrat,

Quod nervos agitet. Sed si intus et in jecore ægro
Nascantur domini; qui tu impunito exis, 130
Atque hic, quem ad strigiles scutica et metus egit
herilis?

Mane piger stertis: Surge, inquit Avaritia: eja
Surge. Negas. Instat, Surge, inquit. "Non
queo." Surge. [Ponto,

"Et quid agam?" Rogitas? saperdas advehe
Castoreum, stuppas, ebenum, thus, lubrica Coa.
Tolle recens primus piper e si iente camelo. 136
Verte aliquid, jura. "Sed Jupiter audiet." Eheu

Baro, regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages, si vivere cum Jove tendis.
Jam pueris pellem succinctus et ænophorum
apias: 140

Ucuis ad navem. Nihil obstat, quin trabe vasta

rapias, nisi sollers luxuria ante

Seductum moneat: Quo deinde insane ruis? quo?
Quid tibi vis? calido sub pectore mascula bilis
Intumuit, quam non exstinxerit urna cicuta? 145

Tun' mare transilias? tibi torta cannabe fulto,
Cœna sit in transtro? Vientanumque rubellum
Exhalet vapida læsum pice fasiliis obba? [deste
Quid petis? ut nummi, quos hic quincunce mo-

Nutrieras, pergant avidos sudare deunces? 150
Indulge genio, carpmus dulcia: nostrum est,
Quod vivis: cinis et manes et fabula fies.
Vive memor leti. Fugit hora: hoc, quod loquor,

inde est. [hamo:
En quid agis? duplici in diversum scinderis
Huncine, an hunc sequeris? subeas altius
oportet 155

Ancipiti obsequio dominos; alternus oberres.
Nec tu, cum obsti eris semel, instantique negaris
Parere imperio, Rupī jam vincula, dicas. [illi,
Nam et luctata canis nodum abripit: attamen

Cum fugit, a collo trahitur pars longa catenæ.
Dave, cito, hoc credas jubeo, finire dolores
Præteritos meditor. (Crudum Chærestratus un-
guem 162

Abrodens ait hæc.) An siccis dedecus obstem
Cognatis? an rem patriam rumore sinistro [udas
Limem ad obscenum frangam, dum Chrysidis
Ebrui ante fores extincta cum face canto? 166

"Euge, puer, sapias: dis depellentibus agnam
Percute." Sed censens plorabit, Dave, relicta?
"Nugaris: solea, puer, objurgabere rubra.
Ne trepidare velis, atque arcios rodere casses. 170

Nunc lerus et violens: at, si vocet, haud mora,
dicis, [et ultra
Quidnam igitur faciam? ne nunc, cum accersor,
Supplicat, accedam? Si totus et integer illinc

Exieras, ne nunc." Illic, hic, quem quærimus,
hic est:

Non in festuca, lictor quem jactat ineptus. 175
Jus habet ille sui palpo, quem ducit hiantem
Cretata ambitio? vigila, et cicer ingere large
Rixanti populo, nostra ut Floralia possint

Aprici meminisse senes. Quid pulchrius?—At
Herodis venere dies, unctaque fenestra [cum
—pinguem nebulam vomuere lucernis,

Portantes violas, rubrumque amplexa catinum
Cauda natat thynni, tunet alba libana vino;
Labra moves tacitus, recutitaque sabbata palles.
Tunc a gri lemuers, ovoque pericula rupto: 185

Hinc grandes Galli, et cum sistro lusca sacerdos,
Incussere deos infantes corpora, si non
Prædictum ter mane caput gustaveris alli.

Dixeris hæc inter varicosos centuriones;
Continuo crassum ridet Vulfenius ingens, 190
Et centum Græcos curto centusse licetur.

SATIRA VI.—A

Admovit jam bruma foco te, Basse, Sabino?
Jamne lyra et tetrico vivunt tibi pectine chordæ?
Mire opifex numeris veterum primordia rerum,
Atque marem strepitum fidis intendisse Latine:

Mox juvenes agitare jocos et pollice honesto 5
Egregius lusisse senes. Mihi nunc Ligus ora
Intepet, hibernatque meum mare, qua latus ingens
Dant scopuli, et multa litus se valle receptat.

Lunai portum est operæ cognoscere, cives.
Cor jubet hoc Enni, postquam destertuit esse 10
Mæonides Quintus pavone ex Pythagoreo.
Hic ego securus vulgi, et quid præparet Auster

Infelix pecori, securus est, angulus ille

Vicini nostro quia pinguior. Etai adeo omnes
 Ditescant orti pejoribus, usque recusem 15
 Curvus ob id minui senio, aut cenare sine uncto,
 Et signum in vapidâ naso tetigisse lagena.
 Discrepet his alius. Geminus, horoscope, varo
 Producat genio. Solis natalibus est qui
 Tingat olus siccum muria vafer in calice empta,
 Ipse sacrum irrorans patinæ piper. Hic bona dente
 Grandia magnanimus peragit puer. Utar ego, utar,
 Nec rhombos ideo libertis ponere lautus,
 Nec tenuem sollers turdarum nosse salivam.
 Messe tenus propria vive, et granaria (tas est) 25
 Emole. Quid metuas? occa, et segis altera in
 herba est.

Ast vocat officium: trabe rupta Bruttia saxa
 Prendit amicus inops, remque omnem suidaque
 vota

Condidit Ionio. jacet ipse in litore, et una
 Ingentes de puppe dei, jamque obvia mergis 30
 Costa ratis laceræ. Nunc e de cespite vivo
 Frange aliquid, laigire inopi, ne pictus oberret
 Cærulea in tabula. "Sed cœnam funeris hæres
 Negliget iatus, quod rem curtaveris: urnæ
 Ossa inodora dabit, seu spirent cinnama surdum,
 Seu ceraso peccent casæ, nescire paratus 36
 Tupe bona incolumis minuas." Et Bestius urget
 Doctores Gratos: "Ila fit, postquam sapere ubi
 Cum pipere et palmis venit vestrum hoc maris
 expeis:

Fœniscæ crasso vitiantur unguine pulres." 40
 Hæc cinere ulterior metuas? at tu, meus hæres
 Quisquis eius, paullum a turba seductor andi.
 O bone, num ignoras? missa est a Cæsare laurus
 Insignem ob cladem Germanæ pubis, et aris
 Frigidus excutitur cinis: ac jam postibus arma,
 Jam chlamydes regum, jam lutea gausapa captis,
 Esædaque, ingentesque locat Cæsonia Rhenos.
 Dis igitur genioque ducis centum paria, ob res

Egregie gestas, induco. Quis vetat? aude. 49
 Væ, nisi connives! oleum artocreasque popello
 Largior. An prohibes? dic clare. Non adeo
 inquis.

Exosatus ager juxta est. Age, si mihi nulla
 Jam reliqua ex amitis, patruelis nulla, proneptis
 Nulla manet patru, sterilis matertera vixit, 54
 Deque avia nihilum superest; adcedo Bovillas
 Clivumque ad Vturi: piæsto est mihi Manius
 heies [quartus

"Progenies terræ!" Quære ex me, quis mihi
 Sit pater: haud pronite, dicam tamen. Adde
 etiam unum, 58

Unum etiam: terræ est jam filius. Et mihi ritu
 Manius hic generis prope major avunculus exit.
 Qui prior es, cur me in decursu lampada poscis?
 Sum tibi Mercurius: venio deus huc ego, ut ille
 Pingitur. An renuis? vin' tu gaudere relictus?

"Deest aliquid summæ." Minui mihi: sed tibi
 totum est, mihi quondam

Quicquid id est. Ubi sit, fuge quærere, quod
 Legarat Tadius. Nec dicta repone paternæ: 66
 Fœneris accedat merces: hinc exime sumptus.

"Quid reliquum est?" Reliquum? nunc nunc
 impensius unge,

Unge puer caules. Mihi festa luce coquatur
 Urtica, et fissa fumosum sinciput aure, 70

Ut tuus iste nepos olim satur anseris extis,
 Cum morosa vago singultiet inguine vena,

Patriciæ immeriat vulvæ? mihi trama figuræ
 Sit reliqua: ast illi tremat omento popa venter?

Vende animam lucro: mercare, atque excute
 solles 75

Omne latus mundi, ne sit præstantior alter
 Cappadocas rigida pingues plausisse catasta.

Rem duplica. Feci: jam triplex, jam mihi quarto,
 Jam decies redivit in rugam. Depunge, ubi sustam.
 Inventus, Chrysippe, tui finitor acerui. 80

D. JUNII JUVENALIS SATIRARUM

LIBER PRIMUS.

v. c. 795—875.

D. JUNIUS JUVENALIS, libertini locupletis sive filius sive alumnus, Aquino Volscorum oppido natus, mediam usque ætatem declamationi operam dedit, animi potius studio quam aut famæ aut rei inserviens. Satira in Paridem Domitiani histrioneum scripta primum innotuit, haud tamen impune: quippe qui præfectura cohortis honoris specie ornatus in ultima Ægypti relegatus fuerit. Nerva principe reversus esse dicitur, sub Trajanoque satiras edidisse. Sed neque de hoc, neque omnino de reliqua ejus vitæ actione certi quicquam statuere possumus.

SATIRA I.

Semper ego auditor tantum? nunquamne repo-
Vexatus toties rauci Theseide Codri? [nam,
Impune ergo mihi recitaverit ille togatas,
Hic elegos? impune diem consumserit ingens
Telephus, aut summi plena jam margine libri 5
Scriptus et in tergo, necdum finitus Orestes?

Nota magis nulli domus est sua, quam mihi
Martia, et Æoliis vicinum rupibus antrum [Iucus
Vulcani. Quid agant venti, quas torqueat umbras
Æacus, unde alius furtivæ devehat aurum 10
Pelliculæ, quantas jaculetur Monychus ornos,
Frontonis platani, convulsæque marmora clamant
Semper, et assiduo ruptæ lectore columnæ.
Exspectes eadem a summo minimoque poeta.
Et nos ergo manum ferulæ subduximus, et nos 15
Consilium dedimus Sullæ, privatus ut altum
Dormiret. Stulta est clementia, cum tot ubique
Vatibus occurras, peritura parcere chartæ.

Cui tamen hoc potius libeat decurrere campo,
Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus,
Si vacat, et placidi rationem admittitis, edam. 21
Cum tener uxorem ducat spado, Mævius Tuscum
Figat nprum, et nuda teneat venabula mamma;
Patricios omnes opibus cum provocet unas,
Quo tendente gravis juveni mihi barba sonabat:
Cum pars Niliacæ plebis, cum verna Canopi 26
Crispinus, Tyrias humero revocante lacernas,
Ventilet æstivum digitis sudantibus aurum,
Nec sufferre queat majoris pondera gemmæ:
Difficile est, satiram non scribere. Nam quis
iniquæ 30

Tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat sæ,
Causidici nova cum veniat lectica Mathonius
Plena ipso? post hunc magni delator amici,
Et cito rapturus de nobilitate comesa, [palpat
Quod superest; quem Massa timet, quem munere
Carus, et a trepido Thymeles submissa Latino? 36
Cum te submoveant, qui testamenta merentur
Noctibus, in cælum quos evehit optima summi
Nunc via processus, vetulæ vesica barba?
Uniolam Procleius habet, sed Gillo deuncem,
Partes quisque suas ad mensuram inguinis hæreas.
Accipiat sane mercedem sanguinis, et sic
Palleat, ut nudis pressit qui calcibus anguem,
Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram. 44

Quid referam, quanta siccum jecur ardeat ira,
Cum populum gregibus comitum premit hic
spoliator

Pupilli prostantis? et hic damnatus inani
Judicio (quid enim salvis infamia nummis?)
Exsul ab octava Marius bibit, et fruitur dis
Irat; at tu victrix provincia ploras? 50

Hæc ego non credam Venusina digna lucerna?
Hæc ego non agitem? Sed quid magis Heracleas
Aut Diomedæas, aut mugitum Labyrinthi,
Et mate percussum puero, fabrumque volentem?
Cum leno accipiat mœchi bona, si capiendi 55
Jus nullum uxori, doctus spectare lacunar,
Doctus et ad calicem vigilant! stertere naso;
Cum fas esse patet curam sperare cohortis,
Qui bona donavit præsepibus, et caret omni.
Majorum census, dum pervolat axe citato 60
Flaminiam; (puer Automedon nam lora tenebat,
Ipse lacernatæ cum se jactaret amicæ)
Nonne libet medio ceras implere capaces
Quadrio? cum jam sexta cervice feratur
Hinc atque inde patens, ac nuda pene cathedra, 66
Et multum referens de Mecenatæ supino
Signator, falso qui se lautum atque beatum
Exiguis tabulis et gemma fecerat uda?

Occurrit matrona potens, quæ, molle Cæleum
Porrectura, viro mœcet sitiente rubetam, 70
Instituitque rudes melior Locusta propinquas
Per famam et populum nigros efferre maritos.

Aude aliquid brevibus Gyaris et carcere dignum,
Si vis esse aliquis: probitas laudatur et alget.
Criminibus debent hortos, prætoria, mensas, 75
Argentum vetus, et stantem extra pocula caprum.
Quem patitur dormire nurus corruptor avaræ,
Quem sponsæ turpes, et prætextatus adulter?
Si natura negat, facit indignatio versum,
Qualemcumque potest, quales ego vel Cluvienus.

Ex quo Deucalion, nimbis tollentibus æquor,
Navigio montem ascendit, sortesque poposcit,
Pulatimque anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas, [luptas,
Quicquid agunt homines, votum, timor, ira, vo-
Gaudia, discursus, nostri est farrago libelli. 86
Et quando uberior vitiorum copia? quando
Major avaritiæ patuit sinus? alea quando [itus
Ilos animos? Neque enim loculis comitantibus
Ad casum tabulæ, posita sed luditur arca. 92

Prælia quanta illic dispensatore videbis
Armigero! Simplexne furor, æsteria centum
Perdere, et horrenti tunicam non reddere servo?
Quis totidem erexit villas? quia fercula septem
Secreto cœnavit avus? Nunc sportula primo 95
Limine parva sedet, turbæ rapienda togatæ.
Ille tamen faciem prius inspicit, et trepidat, ne
Suppositus venias, ac falso nomine poscas.
Agnitus accipies. Jubet a præcone vocari
Ipsos Trojugenas: nam vexant limen et ipsi 100
Nobiscum. Da prætori, da deinde tribuno!
Sed libertinus prior est. Prior, inquit, ego adsum.
Cur timeam dubitemve locum defendere, quamvis
Natus ad Euphraten, molles quod in aure fenestræ
Arguerint, licet ipse negem? Sed quinque ta-
bernæ 105

Quadrangula parant. Quid confert purpura major
Opandum, si Laurenti custodit in agro
Conductas Corvinus oves? Ego possideo plus
Pallante et Licinis. Exspectent ergo tribuni;
Vincant divitiæ: sacro nec cedat honori, 110
Nuper in hanc urbem pedibus qui venerat albis;
Quandoquidem inter nos sanctissima Divitiarum
Majestas: etsi funesta Pecunia templo
Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras.
Ut collitur Pax atque Fides, Victoria, Virtus, 115
Quæque salutato crepitat Concordia nido.

Sed cum summus honor finito computet anno.
Sportula quid referat, quantum rationibus addat;
Quid facient comites, quibus hinc toga, calceus
hinc est,

Et pomus fumusque domi? Densissima centum 120
Quadrantes lectica petit, sequiturque maritum
Languida vel prægnans et circumducitur uxor.
Illic petit absenti, nota jam callidus ante,
Ostendens vacuum et clausam pro conjuge sellam.
Galla mea est, inquit. Citius dimitte. Moiaris?
Profer, Galla, caput. Noli vexare, quiescit. 126

Ipsæ dies pulcro distinguuntur ordine rerum:
Sportula, deinde forum jurisque peritus Apollo,
Atque triumphales, inter quos ausus habere
Nescio quis titulos Ægyptus atque Alabarches.
Cujus ad effligere non tantum metere fas est. 131
Vestibulis abeunt veteres lasique clientes,
Votæque deponunt, quanquam longissima cœnæ
Spes homini. Caulis miseris atque ignis emendus.
Optima sylvarum interea pelagique vorabit. 135
Rex horum, vacuisque toris tantum ipse jacebit.
Nam de tot pulcris et latis orbitibus et tam
Antiquis una comedunt patrimonia mensa.
Nullus jam parasitus erit! Sed quis ferat istas
Luxuriæ sordes? Quanta est gula, quæ sibi totos
Ponit apros, animal propter convivia natum? 141
Pœna tamen præsens, cum tu deponis amictus
Turgidus, et crudum pavonem in balnea portas.
Hinc subitæ mortes atque intestata senectus.
It nova nec tristes per cunctas fabula cœnas: 145
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.

Nil erit ulterius, quod nostris moribus addat
Posteritas: eadem cupient facientque minores.
Omne in præcipiti vitium stotit. Utere velis;
Totos pande sinus. Dicas hic forsitan, unde 150
Ingenium par materia? unde illa priorum
Scribendi, quodcumque animo flagrante liberet,
Simplicitas, cujus non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoscat Mucius, an non?
Pone Tigelinum: tæda lucebis in illa, 155
Quia stantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latum media sulcum diducis arena.
Qui dedit ergo tribus patris aconita, vehatur

Pensilibus plumi's, atque illinc despiciat nos?
Cum veniet contra, digito compesce labellum,
Accusator erit, qui verbum dixerit, hic est. 161
Securus licet Æneam Rutulumque ferocem
Committas: nulli gravis est percussus Achilles
Aut multum quæsitus Hylas urnamque secutus.
Ense velut stricto quoties Lucilius ardens 165
Infremuit, rubet auditor, cui frigida mens est
Criminibus: tacita sudant præcordia culpa.
Inde iræ et lacrymæ: Tecum prius ergo voluta
Hæc animo ante tubas. Galeatum sero duelli
Pœnitet. Experiar, quid concedatur in illos, 170
Quorum Flaminia tegitur cinis atque Latina.

SATIRA II.

Ultra Sauromatas fugere hinc libet et glaciale
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent,
Qui Curios simulant et Bacchanalia vivunt.
Indocti primum; quanquam plena omnia gypso
Chrysiippi invenias. Nani perfectissimus horum
est, 5

Si quis Aristotelem similem vel Pittacon emit,
Et jubet archetypos pluteum servare Cleanthas,
Fronti nulla fides. Quis enim non vicus abundat
Tristibus obscenis? Castigas turpia, cum sis
Inter Socraticos notissima fossa cinædos. 10
Hispida membra quidem et duræ per brachia setæ
Promittunt atrocem animum; sed podice lævi
Caduntur tumida, medico identem, mariscæ.
Rarus sermo illis, et magna lubido tæcendi,
Atque supercilio beviore coma. Verius ergo 15
Et magis ingenue Penibomius. Hunc ego fati
Imputo, qui vultu morbum incesaque fatetur.
Horum simplicitas miserabilis; his furor ipse
Dat veniam: sed peiores, qui talia verbis
Heiculis invadunt, et de virtute locuti 20
Clunem agitant. Ego te ceventem, Sexto, verebor?
Infamis Varillus ait. Quo deterior te?
Loricipedem rectus deicidit, Athiopem albus.
Quis tulerit Græchos de seditione quærentes?
Quis cælum terris non misceat et mare cælo, 25
Si fur displiceat Verris, homicida Miloni?
Clodius accusat mæchos, Catilina Cethegum?
In tabulam Sullæ si dicant discipuli trës?
Qualis erat nuper tragico pollutus adulter
Concubitu, qui tunc leges revocabat amaras 30
Omnibus, atque ipse Veneri Martique timendas,
Cum tot abortivis fecundam Julia vulvam
Solveret, et patris similes effunderet offas.
Nonne igitur jure ac merito vitia ultima fictos
Contemnunt Scauros, et castigata remordent? 35

Non tulit ex illis totum Lauronia quandam
Clamantem toties: Ubi nunc lex Julia? dormis?
Atque: subridens: Felicia tempora, quæ te
Moribus opponunt! Habeat jam Roma pudorem!
Tertius de cælo cecidit Cato. Sed tamen unde 40
Hæc emis, hirsuto spirant opobalsama collo
Quæ tibi? Ne pudeat dominum monstrare taber-
Quod si vexantur leges ac jura, citari
Ante omnes debet Scantima. Respice primum
Et scrutare viros: faciunt hi plura; sed illos 45
Defendit numerus junctæque umbone phalanges.
Magna inter molles concordia. Non erit ullum
Exemplum in nostro tam detestabile sexu.
Tæda non lambit Cluvian, nec Flora Catullam.
Hispo subit juvenes, et morbo pallet utroque. 50
Numquid nos agimus causas? civilia jura
Novimus? aut ullo strepitu fora vestra movemus?
Luctantur paucæ: comedunt coliphia paucæ.
Vos lanam trahitis, calathique peracta refertis
2 X

Vellera : vos tenui prægnantem stamine fusum 55
Penelope melius, levius torquetis Arachne.
Horrida quale facit residens in codice pellex.
Notum est, cur solo tabulas impleverit Hister
Liberto, dederit vivus cur multa puellæ.
Dives erit, magno quæ dormit tertia lecto. 60
Tu nube atque tace : donant arcana cylindros.
De nobis post hæc tristis sententia fertur :
Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

Fugerunt trepidi vera ac manifesta canentem
Stoicidæ. Quid enim falsi Laetonia ? Sed quid 65
Non facient alii, quum tu multicia sumas,
Cretice, et hanc vestem populo mirante perores
In Proclas et Pollitas ? Est mœcha Labulla :
Dammetur, si vis, etiam Carfina. Talem
Non sumet damnata togam. Sed Julius ardet ; 70
Æstuo. Nudus agas ! Minus est insaniam turpis.
En habitum, quo te leges ac iura ferentem
Vulneribus crudis populus modo victor et illud
Montanum positus audiret vulgus aratris.
Quid non proclames, in corpore iudicis ista 75
Si videas ? Quæro, an deceant multicia testem ?
Acer et indomitus libertatisque magister,
Cretice, perlices. Dedit hanc contagio labem
Et dabit in plures ; sicut grex totus in agris
Unius scabie cadit et porrigine porci, 80
Uvæque conspecta livorem ducit ab uva.

Ædius hoc aliquid quandoque audebis amictu.
Nemo repente venit turpissimus. Accipient te
Paulatin, qui longa domi redimicula sumunt
Frontibus, et toto posuere monilia collo, 85
Atque Bonam teneræ placant abdomine porcæ
Et magno cratere deam. Sed more sinistro
Exagitata procul non intrat fœmina limen.
Solis ara deæ maribus patet. Ille profane,
Clamatur : nullo gemit hic thibicina cornu. 90
Talia secreta coluerunt Orgia tædæ
Cæcropsiam soliti Baptæ lassare Cotytto.
Ille supercilium madida fuligine tactum
Obliqua producit acu, pingitque tremantes
Attollens oculos : vitreo bibit ille Priapo, 95
Retieulumque comis auratum ingentibus implet,
Cærulea indutus scutulata aut galbana rassa,
Et per Junonem domini jurante ministro.
Ille tenet speculum, pathici gestamen Othonis,
Actoris Aurunci spoliū, quo se ille videbat 100
Armatum, cum jam tolli vexilla juberet.
Res memoranda novis annalibus atque recenti
Historia, speculum civilis sarcina belli.

Nimirum summi ducis est, occidere Galbam
Et curare cutem ; summi constantia civis, 105
Bebriaci campo spoliū affectare Palati,
Et pressum in faciem digitis extendere panem :
Quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis orbe,
Mæsta nec Actiaca fecit Cleopatra carina.
Hic nullus verbis pudor aut reverentia mensæ. 110
Hic turpis Cybeles et fracta voce loquendi
Libertas, et crine senex fanaticus albo
Sæcraurum antistes, rarum ac memorabile magni
Gutturis exemplum conducendusque magister.
Quid tamen expectant. Phrygi quos tempus
erat jam 115

More supervacuam cultris abrumperæ carnem ?
Quadringenta dedit Gracchus sestertia dotem
Cornicin, sive hic recto cantaverat ære.
Signatæ tabulæ : dictum Feliciter ! ingens
Cena sedet : gremio jacuit nova nupta mariti. 120
O proceres, censore opus est, an harsupice nobis ?
Scilicet horreæ majoraque mœstra putares,
Si malier vitalum, vel si hos ederet agnum ?

Segmenta et longos habitus et flammea sumit,
Arcano qui sacra ferens nutantia loro 125
Sudavit clypeis ancilibus. O pater Urbia,
Unde nefas tantum Latius pastoribus ? unde
Hæc tetigit, Gradive, tuos urtica nepotes ?
Traditur ecce viro clarus genere atque opibus vir.
Nec galeam quasas, nec terram cuspidè pulsa, 130
Nec quæreris patri ? Vade ergo et cede severi
Jugeribus Campi, quem negligis ! Officiū cras
Primo sole mihi peragendum in valle Quirini.
Quæ causa officii ! Quid quæris ? Nubit amicus,
Nec multos adhibet. Liceat modo vivere ; fient.
Fient ista palam, cupient et in acta referri. 136
Interea tormentum ingens nubentibus hæret.
Quod nequeunt parere et partu retinere maritos.
Sed melius, quod nil animis in corpora iuris
Natura indulget. Steriles morientur, et illis 140
Turpida non prodest condita pyxide Lyde,
Nec prodest agili palmas præbere Luperco.

Vicit et hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi
Lustravitque fuga mediam gladiator arenam
Et Capitolinis generosior, et Marcellis, 1
Et Catulus, Paullicæ minoribus, et Fabiis, et
Omnibus ad podium spectantibus. Hæc licet ipsū
Admoveras, cujus tunc munere retia misit.

Esse aliquid Manes, et subterranea regna,
Et contum, et Stygi ranas in gurgite nigras, 150
Atque una transire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nondum ære lavantur.
Sed tu vera puta : Curius quid sentit et ambo
Scipiadæ, quod Fabricius Mancusque Camilli, 154
Quid Cremeræ legio et Cannis consumta juventus,
Tot bellorum animæ, quoties hinc talis ad illos
Umbra venit ? Cuperent lustrari, si qua darentur
Sulfura cum tædis, et si foret humida laurus.
Illic heu miseri traducimur : arma quidem ultra
Littora Juveneræ promovimus, et modo captas 160
Orcadas, ac minima contentos nocte Britannos :
Sed quæ nunc populi sunt victoris in urbe,
Non faciunt illi, quos vicimus. Et tamen unus
Armenius Zalates cunctis narratur ephebis
Mollior ardenti sese induluisse tribuno. 165
Adspice, quid faciant commercia : venerat obses.
Hic sunt homines. Nam si mora longior Urbem
Indulsit pueris, non unquam deerit amator :
Mittentur braccæ, culticelli, fiena, flagellum.
Sic prætextatus referunt Artaxata mores. 170

SATIRA III.

Quamvis digressu veteris confusus amici,
Laudo tamen, vacuis quod sedem figere Cumis
Destinet, atque unum civem donare Sibyllæ.
Janua Baiarum est, et gratum littus amœni
Secessus. Ego vel Prochyram præpono Suburræ.
Nam quid tam miserum, tam solum vidimus, ut
Deterius credas horrere incendia, lapsus [non
Tectorum assiduus, ac mille pericula sævæ
Urbis, et Augusto recitantes mense poetæ ?
Sed dum tota domus rheda componitur una, 10
Substitit ad veteres arcus madidamque Capenam.
Hic, ubi nocturnæ Numa constituebat amicæ,
Nunc sacri fontis nemus et delubra locantur
Judæis, quorum cophinus cœnæque supellex,
(Omnis enim populo mercedem pendere jussa est
Arbor, et ejectis mendicat sylva Cæmenia) 16
In vallem Egeriæ descendimus, et speluncas
Dissimiles veri. Quanto præstantius esset
Numen aquæ, viridi si margine clauderet undas
Herba, nec ingenuum violarent marmora to-
phum ? 20

Hic tunc Umbricus, Quando artibus, inquit, honestis

Nullus in Urbe locus, nulla emolumenta laborum,
Res hodie minor est herequam fuit, atque eadem
Deteret exiguis aliqui; proponimus illuc [cias
Ire, fatigatas ubi Dædalus exiit alas, 25

Dum nova canities, dum prima et recta senectus,
Dum superest Iacches, quod torquat, et pedibus
Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo. [me
Cedamus patria: vivant Artorius istic [tunt,
Et Catulus: maneant, qui nigrum in candida ver-
Quales est ædem conducere, flumina, portus,
Siccandum eluvium, portandum ad busta cadaver,
Et præbere caput domina venale sub hasta.

Quondam hi cornices, et municipalis arena
Perpetui comites, notæque per oppida buccæ, 35
Munera nunc edunt, et verso pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter: inde reversi
Conducunt foricas; et cur non omnia? cum sint,
Quales ex humili magna ad fastigia rerum
Extollit, quoties voluit Fortuna jocari. 40

Quid Romæ faciam? Mentiri nescio: librum,
Si malus est, nequeo laudare et poscere: motus
Astrorum ignoro: funus promittere patris
Nec volo, nec possum: ranarum viscera nunquam
Inspexi: ferre ad nuptiam, quæ mittit adulter, 45
Quæ mandat, norunt alii: me nemo munistro
Fur erit: atque ideo nulli comes exeo, tanquam
Mancus, et extinctæ corpus non utile dextræ.
Quis nunc diligitur, nisi conscius, et cui fervens
Æstuat occultis animus semperque tacendis? 50
Nil tibi se debere putat, nil conferet unquam,
Participem qui te secreti fecit honesti.

Carus erit Verri, qui Verrem tempore, quo vult,
Accusare potest. Tanti tibi non sit opaci
Omnis arena Tagi, quodque in mare voluit au-
rum, 55

Ut somno careas, ponendaque præmia sumas
Tristis, et a magno semper timearis amico.

Quæ nunc divitibus gens acceptissima nostris,
Et quos præcipue fugiam, properabo lateri, 59
Nec pudor obstat. Non possum ferre, Quirites,
Græcam urhem: quamvis quota portio facis
Achææ?

Jam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,
Et linguam, et mores, et cum tibicine chordas
Obliquas, nec non gentilia tympana secum
Vexit, et ad Circum jussas prostare puellas. 65
Ite, quibus grata est picta lupa barbara mitra.
Rusticus ille tuus sumit trechedipna, Quirine,
Et ceramatico fert niceteria collo.

Hic alta Sicyone, ast hic Amydæa relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus aut Alabandis,
Esquilias dictumque petunt a vimine collem, 71
Viscera magnarum domum dominique futuri.
Ingenium velox, audacia perditæ, sermo
Promptus, et læso torrentior. Ede, quid illum
Esse puteas? quemvis hominem, secum attulit ad
nos: 75

Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
Augur, schœnobates, medicus, magus: omnia
novit.

Græculus esuriens in cælum, jusseris, ibit.
Ad summam, non Maurus exat neque Sarmata nec
Thrax,

Qui sumisit pennas, mediis sed natus Athenis. 80
Horum ego non fugiam conchylia? Me prior ille
Signabit? fultusque toro meliore recumbet
Advectus Romam, quo pruna et cottana vento?
nihil est, quod nostra infantia cælum

Hausit Aventinum, bacca nutrita Sabina? 85
Quid, quod adulandi gens prudentissima laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
E. longum invalidi collum cervicibus æquat
Herculis, Antæum procul a tollere tenentis?

Miratur vocem angustiam, qua deterius nec 90
Ille sonat, quo mordetur gallina marito.
Hæc eadem licet et nobis laudare: sed illis
Creditor. An melior, cum Thaida sustinet, aut
Uxorem comædus agit, vel Dorida nullo [cum
Cultam palliolo? Mulier nempe ipsa videtur, 95
Non persona loqui: vacua et plana omnia dicas
Infra ventriculum, et tenni distantia rima.

Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles, aut cum molli Demetrius Hæmo.
Natio comæda est. Rides? meliore cachinno 100
Concutitur: flet, si lacrumas conspexit amici,
Nec dolet: igniculum brumæ si tempore poscas,
Accipit endromædem: si dixeris, Æstuo, sudat.
Non sumus ergo pares: melior, qui semper et
omni

Nocte dieque potest alienum sumere vultum, 105
A facie jactare manus, laudare paratus,
Si bene ructavit, si rectum minxit amicus,
Si trulla inveisit crepitum dedit aurea fundo.
Præterea sanctum nihil est et ab inguine tutum
Non matrona laris, non filia virgo, neque ipse 11
Sponsus lavis adhuc, non filius ante pudicus.
Horum si nihil est, avium resupinat amici.
Scire volunt secreta domus, atque inde timeri.

Et quoniam caput Græcorum mentio, transi
Gymnasia, atque audi facinus majoris abollæ. 1
Stoicus occidit Baream, delator amicum
Discipulumque senex, ripa nutritus in illa,
Ad quam Gorgonei delapsa est penna caballi.

Non est Romano cuiquam locus hic, ubi regnat
Protogenes aliquis vel Diphilus aut Erimarchus,
Qui gentis vitio nunquam partitur amicum, 121
Solus habet. Nam cum facilem stillavit in aurem
Exiguam de naturæ patriæque veneno,
Limine submoveor: perierunt tempora longi
Servitii. Nusquam minore est jactura clientis. 125
Quod porro officium, ne nobis blandiar, aut quod
Pauperis hic meritum, si curet nocte togatus
Currere, cum prætor lictorem impellat, et ire
Præcipitem jubeat, dudum vigilantibus orbis,

Ne prior Albinam et Modiam collega salutet? 130
Divitis hic servi clauditi latus ingeniorum
Filius: alter enim, quantum in legione tribuni
Accipiunt, donat Calvinæ vel Catinæ,

Ut semel atque iterum super illam palpitet: at tu
Cum tibi vestiti facies scorti placet, hæres, 13
Et dubitas alta Chionem deducere sella.

Da testem Romæ tam sanctum, quam fuit hospes.
Numinis Idæi: procedat vel Numa, vel qui
Servavit trepidam flagranti ex æde Minervam;
Protinus ad census, de moribus ultima fiet 140
Quæstio. Quot pascit servos? quot possidet agri
Jugera? quam multa magnaque paropide cœnat?
Quantum quisque sua nummorum servat in arca,
Tantum habet et fidei. Jures licet et Samothracum
Et nostrorum aras; contemne, fulmina pauper
Creditor atque deos, dis ignoscantibus ipsis. 146
Quid, quod materiam præbet causasque jocorum
Omnibus hic idem, si fœda et scissa lacerna,

Si toga sordidula est, et rupta calceus alter
Pelle patet; vel si consuto vulnere crassum 150
Atque recens linum ostendit non una cicatrix?
Nil habet infelix paupertas durius in se, [quit,
Quam quod ridiculos homines facit. Exeat, ut
2 X 2

Si pudor est, et de pulvino surgat equestri,
Cujus res legi non sufficit, et sedant hic 155
Lenonum pueri quocunque in fornice nati,
Hic plaudat nitidi præconis filius inter
Pinnirapi cultos juvenes juvenesque lanistæ
Sic libitum vano, qui nos distinxit, Othoni 159
Quis gener hic placuit censu minor, atque puellæ
Sarcinulis impar? quis pauper scribitur hæres?
Quando in consilio est ædilibus? Agmine facto
Debuerant olim tenues migrasse Quirites.
Ilaud facile emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi; sed Romæ durior illis 165
Conatus: magno hospitium miserabile, magno
Servorum ventres, et frugi cœnula magno.
Fictilibus cœnare pudet, quod turpe negavit
Translatu subito ad Marsos nomenque Sabellam,
Contentusque illic veneto doroque culullo. 170

Pars magna Italiæ est, si verum admittimus,
in qua

Nemo togam sumit, nisi mortuus. Ipsa dierum
Festorum herboso colitur si quando theatro
Majestas, tandemque redit ad pulpita totum
Exodium, cum personæ pallentis hiatum 175
In gremio matris formidat rusticus infans;
Æquales habitus illic, similesque videbis
Orchestra et populum: clari velamen honoris
Sufficiunt tunicæ summis ædilibus albæ. 179
Hic ultra vires habitus nitet: hic aliquid plus,
Quam satis est, interdum aliena sumitur arca.
Commune id vitium est. Hic vivimus ambitiosa
Paupertate omnes. Quid te moror? Omnia Romæ
Cum pretio. Quid das, ut Cossum aliquando sa-
lutes?

Ut te respiciat clauso Veiento labello? 185
Ille metit barbam, crimem hic deponit amati.
Plena domus libis venalibus. Accipe et istud
Fermentum tibi habe: præstare tributa clientes
Cogimur et, cultis augere peculia servis.
Quis timet aut timuit gelida Præneste ruinam,
Aut positis nemorosa inter juga Volsinii, aut
Simplicibus Gabiis, aut proni Tiburis arce?
Nos urbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte sui. Nam sic labentibus obstat 195
Villicus, et, veteris rimæ cum textu hiatum,
Securos pendente jubet dormire ruinam.
Vivendum est illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus. Jam poscit aquam, jam frivola
transfert

Ucalegon; tabulæ tibi jam tertia fumant:
Tu nescia. Nam si gradibus trepidatur ab inis,
Ultimus ardebit, quem tegula sola tuetur 201
A pluvia, molles ubi reddunt ova columbæ.
Lectus erat Codro Procula minor, urceoli sex,
Ornamentum abaci, nec non et parvulus infra
Cantharus, et recubans sub eodem marmore Chi-
ron; 205

Jamque vetus Græcos servabat cista libellos,
Et divina opici rodebant carmina mures.
Nil habuit Codrus: quis enim negat? et tamen illud
Perdidit infelix totum nihil: ultimus autem
Ærummæ cumulus, quod nudum et frus: rogan-
tem 210

Nemo cibo, nemo hospitio tectoque juvabit.
Si magna Asturii cecidit domus; horrida mater,
Pulsiat procera, differt vadimonia prætor.
Tunc geminus casus Urbis, tunc odimus ignem.
Ardet adhuc, et jam occurrit, qui marmora donet,
Conferat impensas. Hic nudæ et candida signa,
Hic aliquid præclarum Euphranoria et Polyæti,
Hæc Asianorum vetera ornamenta deorum.

Hic libros dabit et forulos mediamque Minervam,
Hic modium argenti. Meliora ac plura reponit 220
Persicus, orborum lautissimus, et merito jam
Suspectus, tanquam ipse suas incenderet sedes.

Si potes avelli Circensibus, optima Soræ,
Aut Fabrateriæ domus, aut Frusinone paratur,
Quanti nunc tenebras unum conducis in annum. 225
Hortulus, hic puteusque brevis, nec reate moven-
In tenues plantas facili diffunditur haustu. [dus,
Vive bidentis amans, et culti villicus horti,
Unde epulum possis centum dare Pythagoreis.
Est aliquid, quocunque loco, quocunque recessu,
Unius sese dominum fecisse lacertæ. 231

Flurimus hic æger moritur vigilando; sed illum
Langorem peperit cibus imperfectus, et hærens
Ardenti stomacho. Nam quæ meritoria somnum
Admittant? Magnis opibus dormitur in Urbe: 235
Inde caput morbi. Rhedarum transitus arcto
Vicorum in flexu, et stantis convicia mandræ
Eripiunt somnum Druso vitulisque marinæ.
Si vocat officium, turba cedente vehetur
Dives, et ingenti curret super ora Liburno, 240
Atque obiter leget, aut scribet, vel dormiet intus.
Namque facit somnum clausa lectica fenestra.
Ante tamen venit: nobis properantibus obstat
Unda prior: magno populus premit agmina lum-
bos, 244

Qui sequitur. Ferit hic cubito, ferit asserte duro
Alter; at hic tignum capiti incutit, ille metretam.
Pinguis crura lute: planta mox undique magna
Calcor, et in digito clavus mihi militis hæret.

Nonne vides, quanto celebretur sportula fumo?
Centum convivæ: sequitur sua quemque culina.
Corbulo vix ferret tot vasa ingentia, tot res 251
Impositas capiti, quas recto vertice portat
Servulus infelix, et cursu ventilat ignem.
Scinduntur tunicæ sartæ: modo longa coruscet
Sarraco veniente abies, atque altera pinum 255
Plaustra vehunt, nutant altæ populoque minantur.
Nani si procubuit, qui saxa Ligustica portat
Axis, et eversum fudit super agmina montem,
Quid superest de corporibus? quis membra,
quis ossa

Invenit? Obrutum vulgi perit omne cadaver 260
More animæ. Domus interea æcura patellas
Jam lavat, et bucca foculum excitat, et sonat unctis
Stigilibus, et pleno componit linte gutto.
Hæc inter pueros varie properantur: at ille
Jam sedet in ripa, tetrumque novicius horret 266
Porthmea, nec sperat cœnosi gurgitis alnum
Infelix, nec habet, quem porrigat, ore trientem.

Respicere nunc alia ac diversa pericula noctis:
Quod spatium tectis sublimibus, unde cerebrum
Testa ferit, quoties rimosa et curta fenestris 270
Vasa cadant; quanto percussum pondere signent
Et lædant silicem. Possis ignavus haberi
Et subiti casus improvidus, ad cœnam si
Intestatus eas. Adeo tot fata, quot illa
Noctæ patent vigiles, te prætereunte, fenestræ. 275
Ergo optes votumque feras miserabile tecum,
Ut sint contentæ patulas defundere pelves.

Ebrius ac petular, qui nullum forte cecidit,
Dat pœnas, noctem patitur rugentis amicum
Feldæ, cubat in faciem, mox deinde supinus. 280
Ergo non aliter poterit dormire? Quibusdam
Somnum rixa facit: sed quamvis improbus annis
Atque mero fervens, cavet hunc, quem coccinea
lena

Vitari jubet, et comitum longissimus ordo,
Multum præterea flammarum et aeneæ lampas 285

Me, quem luna solet deducere, vel breve lumen
 Candellæ, cuius dispenso et tempero filum,
 Contemnit. Miseræ cognosce procemia rixæ,
 Si rixa est, ubi tu pulsas, ego vapulo tantum.
 Stat contra starique jubet; parere necesse est. 290
 Nam quid agas, cum te furiosus cogat et idem
 Fortior? Unde venis? exclamat: cuius aceto,
 Quos conche tumes? quis tecum sectile porrum
 Sutor et elixi vervecis labra comedit? 294
 Nil mihi respondes? Aut dic, aut accipe calcem.
 Ede, ubi consistas, in qua te quero proseucha?
 Dicere si tentes aliquid tacitusve recedas,
 Tantundem est; feriunt pariter: vadimonia deinde
 Irati faciunt. Libertas pauperis hæc est:
 Pulsatus rogat, et pugnis concisus adorat, 300
 Ut liceat paucis cum dentibus inde reverti. [te
 Nec tamen hæc tantum metuas: nam qui spoliat
 Non deerit, clausis domibus postquam omnis
 Fixa catenatæ siluit compago tabernæ. [ubique
 Interdum et ferro subitus grassator agit rem, 305
 Armato quoties tutæ custode tenentur
 Et Pomtina palus et Gallinaria pinus.
 Sic inde huc omnes, tanquam ad vivaria, currunt.
 Qua fornace graves, qua non incude catenæ?
 Maximum in vinclis ferri modus, ut timeas, de 310
 Vomer deficiat, ne marræ et sacula desint.
 Felices proavorum atavos, felicia dicas
 Sæcula, quæ quondam sub regibus atque tribunis
 Viderunt uno contentam carcere Romam. 314
 His alias poteram et plures subnectere causas:
 Sed jumenta vocant, et sol inclinat: eundem est.
 Nam mihi cominota jam dudum mulio virga
 Annuit. Ergo vale, nostri memor. et, quoties te
 Roma tuo refici prosperantem reddet Aquino,
 Me quoque ad Helvinam Cereiem vestramque
 Dianam 320
 Convelle a Cumis. Satirarum ego, ni pudet illas,
 Adjutor gelidos veniam caligatis in agros.

SATIRA IV.

Ecce iterum Crispinus, et est mihi sæpe vocandus
 Ad partes, monstrum nulla virtute redemptum
 A vitiiis, æger solaque libidine fortis:
 Delicias viduæ tantum aspernatur adulter.
 Quid refert igitur, quantis jumenta fatiget 5
 Porticibus? quanta nemorum vecletur in umbra?
 Jugera quot vicina foro, quas emerit ædes?
 Nemo malus felix; minime corruptor et idem
 Incestus, cum quo nuper vittata jacebat
 Sanguine adhuc vivo terram subitura sacerdos. 10
 Sed nunc de factis levioribus; et tamen alter
 Si fecisset idem, caderet sub iudice morum.
 Nam quod turpe bonis, Titio Scioque, decebat
 Crispinum. Quid agas, cum dira et kædior omni
 Crimine persona est? Mullum sex millibus emit,
 Æquantem sane paribus sestertia libris, 16
 Ut perhibent, qui de magnis majora loquuntur.
 Consilium laudo artificia, si munere tanto
 Præcipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi.
 Est ratio ulterior, magnæ si misit amicæ, 20
 Quæ vehitur clauso latiss speculabris antro.
 Nil tale exspectes: emit sibi. Multa videmus,
 Quæ miser et frugi non fecit Apicius. Hoc tu
 Succinctus patria quondam, Crispine, papyro?
 Hoc pretio squamæ? Potuit fortasse minoris 25
 Piscator, quam piscis, emi. Provincia tanti
 Vendit agros; sed majores Appulia vendit.
 Quides tunc epulas ipsum glutuisse putemus
 Endopoterem, cum tot sestertia, partem
 Exiguam et modicæ sumtam de margine cœnæ, 30

Purpureus magni ructarit scutra Palati,
 Jam princeps equitum, magna qui voce solebat
 Vendere municipis fricta de merce siluros?
 Incipe. Calliope, licet et considerare: non est
 Cantandum, res vera agitur. Narrate, puellæ? 35
 Pierides: prosit mihi, vos dixisse puellas. [hem
 Cum jam semianimum laceraret Flavius or-
 Ultimus, et calvo serviret Roma Neroni;
 Incidit Adriaci spatium admirabile rhombi
 Ante domum Veneris, quam Dorica sustinet An-
 con, [illis,
 Implevitque sinus: neque enim minor hæserat
 Quos operit glacies Mæotica, ruptaque tandem
 Solibus effundit torpentis ad ostia Ponti
 Desidia tardos et longo frigore pingues.
 Destinat hoc monstrum cymbæ linique magister 45
 Pontifici summo. Quis enim proponere talem
 Aut emere auderet, cum plena et litora multo
 Delatore forent? Dispersi protenus algæ
 Inquisitores agent cum remige nudo.
 Non dubitaturi fugitivum dicere pisces 50
 Depastumque diu vivaria Cæsaris, inde
 Elapsum, veterem ad dominum debere reverti.
 Si quid Palfurio, si credimus Armillato, [toto,
 Quequid conspicuum pulcrumque est æquore
 Res fisci est, ubicumque natat. Donabitur ergo, 55
 Ne pereat. Jam letifero cedente pruinis
 Autumno, jam quantanum sperantibus agris,
 Stridebat deformis hyems, prædamque recentem
 Scivabat: tamen hic properat, velut urgat Auster
 Ulque lacus suberant, ubi, quanquam diruta,
 servat 60
 Ignem Trojanum et Vestam colit Alba minorem,
 Obstetit intranti minatrix turba parumper.
 Ut cessit, facili patuerunt cædine valvæ.
 Exclusi spectant admissa opsonia patres.
 Itur ad Atridem. Tum Picens, Accipe, dixit, 65
 Privatis majora focis: genialis agatur
 [æte dies, propera stomachum lavare saginis,
 Et tua servatum consume in sæcula rhombum.
 Ipse capi voluit. Quid apertius? et tamen illi
 Sugebat cristæ. Nihil est, quod credere de se 70
 Non possit, cum laudatur, diæ æqua potes as.
 Sed decet pisci patine mensura. Vocatur
 Ergo in consilium proceres, quos oderat ille;
 In quorum facie miseræ magnæque sedebat
 Pallor amicitiae. Pimus, clamante Liburno. 75
 "Currite, jam sedit," r. pta pæperabat abolla
 Pegasus, attonitæ positus modo villicus Urbi.
 Anne aliud tunc præfecti? quorum optimus, atque
 Interpres legum sanctissimus, omnia, quanquam
 Temporibus diris, tractanda putabat inermi 80
 Justitia. Venit et Crispi jucunda senectus,
 Cujus erant mores, qualis facundia, mite
 Ingenium. Maria ac terras populosque regi
 Quis comes utilior, si clade et peste sub illa
 Sævitia damnare et honestum afferre liceret 85
 Consilium? Sed quid violentius aure tyranni,
 Cum quo de pluviis aut æstibus aut nimboso
 Vere locuturi fatum pendebat amici?
 Ille igitur nunquam direxit brachia contra
 Torrentem, nec civis erat, qui libera posset 90
 Verba animi proferre, et vitam impendere vero.
 Sic multas hiemes atque octogesima vidit
 Solstitia, his armis illa quoque tutus in aula.
 Proximus ejusdem properabat Acilius ævi,
 Cum juvene, indigno quem mors tam sæva ma-
 neret, 95
 Et Domini gladiis tam festinata: sed olim
 Prodigio par est in nobilitate senectus

Unde fit, ut malim fraterculus esse gigantis.
 Profruit ergo nihil misero, quod cominus ursos
 Figebat Numidas, Albana nudus arena 100
 Venator. Quis enim jam non intelligat artes
 Patricias? quis priscum illud miretur acumen.
 Brute, tuum? Facile est barbato imponere regi.
 Nec melior vultu, quamvis ignobilis, ibat
 Rubrius, offensæ veteris reus atque tacendæ, 105
 Et tamen improbiorem satiram scribente cingdo.
 Montani quoque venter adest abdomine tardus,
 Et matutino sudans Crispinus amomo,
 Quantum vix redolent duo funera; seivior illo
 Pompeius tenui jugulos aperire susurro, 110
 Et, qui vulturibus servabat viscera Dacis,
 Fuscus, marmorea meditatus prælia villa,
 Et cum mortifero prudens Veiento Catullo,
 Qui nunquam visæ flagrabat amore puellæ,
 Grande et conspicuum nostro quoque tempore
 monstrum: 115

Cæcus adulator dirisque a ponte satellites.
 Dignus Aricinus qui mendicaret ad axes,
 Blandaque devexæ jactaret basia rhedæ.
 Nemo magis rhombum stupuit: nam plurima dixit
 In lævam conversus; at illi dextra jacebat 120
 Bellua. Sic pugnas Cilicis laudabat et ictus,
 Et pegma, et pueros inde ad velaria raptos.
 Non cedit Veiento, sed, ut fanaticus, cæstro
 Percussus, Bellona, tuo divinæ, et, Ingeni
 Omen habes, inquit, magni clarique triumphi: 125
 Regem aliquem capies, aut de temone Britanno
 Excidet Arviragus: peregrina est bellua: cernis
 Erectas in terga sudes? Hoc defuit unum
 Fabricio, patriam ut rhombi memoraret et annos.
 Quidnam igitur censes? conciditur? Absit ab illo
 Dedecus hoc, Montanus ait. Testa alta paretur,
 Quæ tenui muro spatiosum colligat orbem.
 Debetur magnus patinæ subitusque Prometheus.
 Argillam atque rotam citius properate; sed ex
 hoc

Tempore jam, Cæsar, figuli tua castra sequantur.
 Vicit digna viro sententia. Noverat ille 136
 Luxuriæ imperii veterem, noctesque Neronis
 Jam medias, aliamque famem, cum pulmo Falerno
 Arderet. Nulli major fuit usus edendi
 Tempestate mea. Circeiis nata forent, an 140
 Lucrinum ad saxum, Rutupinove edita fundo
 Ostrea, callebat primo deprendere morsu;
 Et semel adspecti ligus dicebat echini.
 Surgitur, et misso proceres exire jubentur
 Concilio, quos Albanam dux magnus in arcem
 Traxerat attonitos et festinare coactos, 146
 Tanquam de Cæcis aliquid torvisque Sygambriis
 Dicturus, tanquam et diversis partibus orbis
 Anxia præcipiti venisset epistola penna.

Atque utinam his potius nugis tota ille dedisset
 Tempora sævitæ, claras quibus abstulit Urbi 151
 Illustresque animas impune et vindice nullo!
 Sed perii, postquam ceidonibus esse timendus
 Cœperat. Hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.

SATIRA V.

Si te propositi nondum pudet, atque eadem est
 mens,

Ut bona summa putes, aliena vivere quadro;
 Si potes illa pati, quæ nec Sarmentus iniquas
 Cæsaris ad mensas, nec villa Galba tulisset:
 Quamvis jurato metuam tibi credere testi. 5
 Ventre nihil novi frugalius. Hoc tamen ipsum
 Defectisse puta. Quod inani sufficit alvo;
 Nulla crepido vacat? nusquam pons, et tegetis pars

Dimidia brevior? Tantine injuria cœnæ?
 Tam jejuna fames, cum pol sit honestius, illic
 Et tremere, et soides farris mordere canini? 11

Primo fige loco, quod tu discumbere jussus
 Mercedem solidam veterum capis officium.
 Fructus amicitia magnæ cibis. Imputat hunc rex
 Et, quamvis rarum, tamen imputat. Ergo duos post
 Si libuit menses neglectum adhibere clientem, 16
 Tertia ne vacuo cessaret culcita lecto,
 Una simus, ait. Votorum summa! Quid ultra
 Quaris? Habet Trebius, propter quod rumpere
 somnum

Debeat et ligulas dimittere, sollicitus, ne 20
 Tota salutatix jam turba peregerit orbem,
 Sideribus dubiis, aut illo tempore, quo se
 Frigida circumagunt pigri sarraca Bootæ.
 Qualis cœna tamen? Vinum, quod succida solit
 Lana pati: de conviva Corybanta videbis. 25

Jurgia proludent: sed mox et pocula torques
 Saucius, et rubra deterges vulnera mappa,
 Inter vos quoties libertorumque cohortem
 Pugna Saguntina fervet commissæ lagena.
 Ipse capillato diffusum consule potat, 30
 Calcatamque tenet bellis socialibus uvam,
 Cardiacum nunquam cyathum missurus amico.
 Cras bibet Albanis aliquid de montibus aut de
 Setinis, cujus patriam titulumque senectus
 Delevit multa veteris fuligine testæ; 35
 Quale coronati Thræsea Helvidiusque hibeant
 Brutorum et Cassi natalibus. Ipse capaces
 Heliadum crustas, et inæquales beryllo
 Virro tenet phialas: tibi non committitur aurum.
 Vel, si quando datur, custos adfixus ibidem, 40
 Qui numeret gemmas, unguesque observet acutos.
 Da veniam: præclara illic laudatur jaspis.
 Nam Virro, ut multi, gemmas ad pocula transfert
 A digitis, quas in vaginæ fronte solebat
 Ponere zeloty po juvenis præ latus iarbæ. 45

Tu Beneventani tutoris nomen habentem
 Siccabis calicem nasorum quatuor, ac jam
 Quassatum, et rupto poscentem sulfura viro.
 Si stomachus domini ferret vinoque ciboque,
 Frigidior Geticus petitor decocta pru nis. 50
 Non eadem vobis poni modo vix querebar:
 Vos aliam potatis aquam. Tibi pocula cursor
 Gætulus dabit, aut nigri manus ossea Mauri,
 Et cui per mediam nolis occurrere noctem,
 Olivosæ veheris dum per monumenta Latinæ. 55
 Flos Asiæ ante ipsum, pretio majore paratus,
 Quam fuit et Tulli census pugnacis, et Anci,
 Et, ne te teneam, Romanorum omnia regum
 Frivola. Quod cum ita sit, tu Gætulum Gany-
 medem 59

Respice, cum sities. Nescit tot millibus emtus
 Pauperibus miscere puer: sed feras, sed etas
 Digna supercilio. Quando ad te pervenit ille?
 Quando vocatus adest calidæ gelidæque minister
 Quippe indignatur veteri parere clienti, [bas-
 Quodque aliquid poscas, et quod se stante recum
 Maxima quæque domus servis est plena superbis

Ecce alius quanto porrexit murmure panem
 Vix fractum, solidæ jam nucida frusta farinæ,
 Quæ genuinum agitent, non admittentia morsum
 Sed tener et niveus mollique siligine factus 70
 Servatur domino. Dextram cohibere memento.
 Salva sit artocopi reverentia. Finge tamen te
 Improbolum, superest illic, qui ponere cogat.
 Vis tu consuetia auid conviva canistris
 Impleri, panisque tui novisse colorem? 71
 Scilicet hoc fuerat, propter quod, sæpe relicta

Conjuge, per montem adversum gelidasque cucurri
 Equilias, fremeret sæva cum grandine vernus
 Jupiter, et multo stillaret pænula nimbo! 79
 Adspice, quam longo distendat pectore lancem,
 Quæ fertur domino, squilla, et quibus undique
 Asparagis, qua despiciat convivia cauda, [septa
 Cum venit excelsi manibus sublata ministri.
 Sed tibi dimidio constrictus camuarius ovo
 Ponitur, exigua feralis cæna patella. 85
 Ipse Venafrano piscem perfundit: at hic, qui
 Pallidus affertur misero tibi caulis, olebit
 Laternam. Illud enim vestris datur alveolis, quod
 Canna Micipsarum prora subvexit acuta;
 Propter quod Romæ cum Bocchare nemo lava-
 tur,

Quod tutos etiam facit a serpentibus atris. 91
 Nullus erit domino, quem misit Corsica, vel quem
 Tauromenitanæ rupes, quando omne peractum est
 Et jam defecit nostrum mare, dum gula sævit,
 Et libus assiduus penitus scrutante macello 95
 Proxima, nec patimur Tyrrhenum cieacere pis-
 cem.

Instruit ergo focum provincia: sumitur illinc
 Quod captator emat Lænas, Aurcha vendat.
 Virroni muræna datur, quæ maxima venit
 Gurgite de Siculo: nam, dum se continet Auster,
 Dum sedet et siccata madidas in carcere pennas,
 Contemnunt mediam temeraria lina Charybdin.
 Vos anguilla manet longæ cognata colubre,
 Aut glacie adpersus maculis Tiberinus, et ipse
 Vernula riparum, pinguis torrente cloaca, 105
 Et solitus mediæ cryptam penetrare Suburræ.
 Ipsi pauca velim, facilem si præbeat aurem.
 Nemo petit, modicis quæ mittebantur amicis
 A Seneca, quæ Piso bonus, quæ Cotta solebat
 Largiri: namque et titulis et fascibus olim 110
 Major habebatur donandi gloria: solum
 Poscimus, ut cænes civiliter. Hoc face, et esto,
 Esto, ut nunc multi, dives tibi, pauper amicis.

Anseris ante ipsam magni jecur, anseribus par
 Altulis, et flavi dignus ferro Meleagri 115
 Fumat aper: post hunc tradentur tubera, si ver
 Tunc erit, et facient optata tonitrua cænas
 Majores. Tibi habe fumentum, Alledius inquit,
 O Libye: disjunge hoves, dum tubera mittas.
 Structorem interea, ne qua indignatio desit, 120
 Saltantem spectes et chironomonta volanti
 Cuntello, donec peragat dictata magistri
 Omnia: nec minimo sane discrimine refert,
 Quo gestu lepores et quo gallina secetur.

Duceris planta, velut ictus ab Hercule Cacus
 Et ponere toras, si quid tentaveris unquam 126
 Hiscere, tanquam habeas tria nomina. Quando
 propinat

Virro tibi, sumitque tuis contacta labellis
 Pocula? quis vestrum temerarius usque adeo, quis
 Perditus, ut dicat regi, Bibe? Plurima sunt, quæ
 Non audent homines pertusa dicere læna. 131
 Quadringenta tibi si quis deus, aut similis dis
 Et melior fatis, donaret; homuncio, quantus
 Ex nihilo fieres, quantus Virronis amicus! 134
 Da Trebio! Pone ad Trebium! Vis, frater, ab ipsis
 Ilibus? O nummi, vobis hunc præstat honorem:
 Vos estis fratres. Dominus tamen et domini rex
 Si vis tu fieri, nullus tibi parvulus aula

Luscit Æneas, nec filia dulcior illo. 139
 Jucundum et carum sterilis facit uxor amicum.
 Sed tua nunc Mycale pariat licet, et pueros tres
 In gremium patris fundat simul: ipse loquaci
 Gaudebit nido; viridem thoraca jubebit
 Affert, minimasque, nuces assemque rogatum,
 Ad mensam quoties parasitus venerit infans. 145

Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
 Boletus domino; sed qualem Claudius edit
 Ante illum uxoris, post quem nil amplius edit.
 Virro sibi et reliquis Virronibus illa jubebit
 Poma dari, quorum solo pascaris odore; 150
 Qualia perpetuus Phæacum auctumnus habebat,
 Credere quæ possis surrepta sororibus Afris.
 Tu scabie frueris mali, quod in aggere rodit,
 Qui tegitur parma et galea, metuensque flagelli
 Discit ab hirsuta jaculum torquere capella. 155

Forsitan impensæ Virronem parcere credas.
 Hoc agit, ut doleas: nam quæ comædia, mimus
 Quis melior plorante gula? Ergo omnia sunt,
 Si nescias, ut per lacrymas effundere bilem
 Cogaris, pressoque diu stridere molari. 160
 Tu tibi libet homo et regis conviva videris:
 Captum te nidore suæ putat ille culinæ: [illum
 Nec male coniectat Quis enim tam nudus, ut
 Bis ferat, Etruscum puero si contigit aurum,
 Vel nodus tantum et signum de paupere loro? 165
 Spes bene cœnandi vos decipit. Ecce dabit jam
 Semesum leporem atque aliquid de clunibus apri.
 Ad nos jam veniet minor altulis. Inde parato
 Intactoque omnes et stricto pane tacetis.
 Ille sapit, qui te sic utitur. Omnia ferre 170
 Si potes, et debes. Pulsandum vertice naso
 Præbebis quandoque caput, nec dura timebis
 Flagra pati, his epulis et tali dignus amico

LIBER SECUNDUS.

SATIRA VI.

Credo pudicitiam Saturno rege moratam
 In terris visamque diu, cum frigida parvas
 Præberet spelunca domos, ignemque laremque,
 Et pecus, et dominos communi clauderet umbra;
 Sylvestrem montana torum cum sterneret uxor 5
 Frondibus, et culmo, vicinarumque ferarum
 Pellibus, haud similis tibi, Cynthia, nec tibi, cujus
 Turbavit nitidos extinctus passer ocellos,
 Sed potanda ferens infantibus ubera magnis,
 Et sæpe horridior glandem ructante marito. 10
 Quippe aliter tunc urbe novo cælo, que recenti

Vivebant homines, qui rupto robore nati
 Composite luto nullos habuere parentæ.
 Multa pudicitie veteris vestigia forsân [dum
 Aut aliqua exstiterint et sub Jove, sed Jove non-
 Barbato, nondum Græcis jurare paratis 16
 Per caput alterius, cum furem nemo timeret
 Caulibus aut pomis, et aperto viveret horto.
 Paulatim deinde ad superos Astræa recessit
 Ilac comite, atque duæ pariter fugere sorores. 20
 Antiquum et vetustæ, alienum, Postume, rectum
 Concutere, atque sacri genium contemnere fulcri
 Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas;

Viderunt primos argentea sæcula mœchos.

Conventum tamen et pactum et sponsalia nostra
Tempestate paræ, jamque a tonsore magistro 26
Pectoris. et digito pignus fortasse dedisti.

Certe sanus eras. Uxorem, Postume, ducis ?

Dic, qua Tisiphone, quibus exagitare colubris ?

Ferre potes dominani salvis tot restibus ullam ?

Cum pateant alæ caligantesque fenestræ ? 31

Cum tibi vicinum se præbeat Æmilium pons ?

Aut si de multis nullus placet exitus, illud

Nonne putas melius, quod tecum pusio dormit ?

Pusio, qui noctu non litigat, exigit a te 35

Nulla jacens illic munuscula, nec queritur, quod

Et lateri parcas, nec, quantum jussit, anheles.

Sed placet Ursidio lex Julia : tollere dulcem

Cogitat hæredem, cariturus turture magno, 40

Mulorumque júbis, et caplatore macello.

Quid fieri non posse putes, si jungitur ulla

Ursidio ? si mœchorum notissimus olim

Stulta maritali jam porrigit ora capistro,

Quem toties texit perituri cista Latini ?

Quid ? quod et antiquis uxor de moribus illi 45

Queritur. O medici, mediam pertundite venam !

Delicias hominis ! Tarpeum limen adora

Pronus, et auratam Junoni cæde juvenem,

Si tibi contigerit capitis matrona pudici

Paucæ adeo Cereris vittas contingere dignæ, 50

Quarum non timeat pater oscula. Necte coronam

Postibus, et densos per limina tende corymbos.

Unus Iherinæ vit sufficit ? Ocius illud

Extorquebis, ut hæc oculo contenta sit uno.

Magna tamen fama est cujusdam rure paterno

Vivens. Vivat Gabiis, ut vivit in agro, 56

Vivat Fidenis ! Et agello cedo paterno.

Quis tamen affirmat, nil actum in montibus aut in

Speluncis ? Adeo senuerunt Jupiter et Mars ?

Porticibusne tibi monstratur femina voto 60

Digna tuo ? Cuneis an habent spectacula totis,

Quod securus ames, quodque inde excerpere

possis ?

Chironomon Ledam molli saltante Bathyllo,

Tuccia vesicæ non imperat : Appula gannit, 64

Sicut in amplexu. Subitum et miserabile, Longum

Attendit Thymeley ; Thymeley tunc rustica discit.

Ast alæ, quoties aulaea recondita cessant,

Et vacuo clausoque sonant fora sola theatro,

Atque a plebeis longe Megalesia, tristes

Personam thyrsumque tenent et subligar Acci. 70

Urbicus exodio risum movet Atellanæ

Gestibus Autonoes : hunc diligit Ælia pauper.

Solvitur hiæ magno comædi fibula. Sunt, quæ

Chryseogonum cantare velent. Hæspulla tragædo

Gaudet. An expectas, ut Quintilianus ametur ?

Accipis uxorem, de qua citharedus Echion 76

Aut Glaphyrus fiat pater Ambrosiusque chorales.

Longa per angustos figamus pulpita vicos :

Ornentur postes et grandi janua lauro,

Ut testudineo tibi, Lentule, conopeo 80

Nobilis Euryalum mirmillonem exprimat infans.

Nupta sênatori comitata est Hippia Ludium

Ad Pharon et Nilum famosæque mœnia Lagi,

Prodigia et mores Urbis damnanæ Canopo.

Immemor illa domus et conjugis atque sororis 85

Nil patriæ induluit, plorantesque improba natos,

Uque magis stupeas, ludos Paridemque reliquit.

Sed quamquam in magnis opibus, plumaque pa-

Et segmentatis dormisset parvula cunis, [terna,

Contempsit pelagus ; famam contemnerat olim, 90

Cujus apud molles minima est jactura cathedras.

Tyrrhenos igitur fluctus læteque sonantem

Pertulit Ionium constanti pectore, quamvis
Mutandum toties esset mare. Justa pericli 91
Si ratio est et honesta ; timent, pavidoque gelantur
Pectore, nec tremulis possunt insistere plantis :
Fortem animum præstant rebus, quas turpiter
audent.

Si jubeat conjux, durum est conscendere navim :

Tunc sentina gravis, tunc summus vertitur aer.

Quæ mœchum sequitur, stomacho valet. Illa 100

maritum

Convomit : hæc inter nautas et prandet, et errat

Per puppim, et duos gaudet tractare rudentes.

Qua tamen exarsit forma, qua capta juvent : est

Hippia ? quid vidit, propter quod ludia dici

Sustinuit ? nam Sergiolus jam radere guttur .05

Carpet, et secto requiem aperare lacerto.

Præterea multa in facie deformia, sicut

Attritus galea, medisque in nautibus ingens

Gibbus, et acre malum semper stillantis ocelli

Sed gladiator erat : facit hoc illos Hyacinthos ;

Hoc pueris patriæque, hoc prætulit illa sorori

Atque viro. Ferrum est, quod amant. Ille Ser-

gius idem

Accepta rude cœpisset Veiento videri. [ras ?

Quid privata domus, quid fecerit Hippia, cu-

Respice rivales divorum : Claudius audi 115

Qua tulent. Dormire vium quum senserat uxor,

Ausa Palatino tegetem præferre cubili,

Sumere nocturnos meretrix Augusta cucullos,

Linguebat comite ancilla non amplius una,

Sed nigrum flavo crinem abscondente galero. 120

Intravit calidum veteri centone lupanæ,

Et cellam vacuam atque suam. Tunc nuda papillis

Constitit auratis, titulum mentita Lyciscæ,

Ostenditque tuum, generose Britannicæ, ventrem.

Excepit blanda intrantes, atque ara poposcit, 125

Et resupina jacens multorum absorbit ictus.

Mox, lenone suas jam dimittebat puellas,

Tristes abiit, et, quod potuit, tamen ultima cellam

Clausit, adhuc ardens rigida tentigine vulvæ,

Et lassata viris necdum satiatæ recessit, 130

Obscurisque genis turpis fumoque lucernæ

Fæda lupanaris tulit ad pulvinar odorem.

Hippomane, carmenque loquar, coctumque

venenum

Privignoque datum ? Faciunt graviora coactæ

Imperio sæxus, minimumque libidine peccant. 135

Optima sed quare Cæcennia teste marito ?

Bis quingenta dedi : tanti vocat ille pudicam :

Nec Veneris pharetra macer est aut lampade fer-

Inde faces audent ; veniunt a dote sagittæ. [vet :

Libertas emittit : coram licet innuat atque 140

Rescribat, vidua est, locuples quæ nupsit avaro.

Cur desiderio Bibulæ Sertorius ardet ?

Si verum excutias, facies, non uxor amatur.

Tres rugæ subeant, et se cutis arida laxet,

Fiant obscuri dentes, oculique minores ; 145

Collige sarcinulas, dicet libertus, et exi :

Jam gravis es nobis, et sæpe emungeris, exi

Ocius et propera ; sicco venit altera usao.

Interea calet, et regnat, poscitque maritum 149

Pastores, et oveni Canusinam, ulmoque Falernæ

Quantulum in hoc ? pueros omnes, ergastula tota

Quodque domi non est, et habet vicinus, ematur.

Mense quidem brumæ, quo jam mercator Iason

Clausus, et armatis obstat casa candida nautis,

Grandia tolluntur crystallina, maxima rursus 155

Murrhina, deinde adamans notissimus et Ebernicus

In digito factus pretiosior : hunc dedit olim

Barbarus incestæ, dedit hunc Agrippa sorori,

Observant ubi festa mero pede sabbata reges,
Et vetus indulget senibus clementia porcis. 160

Nullane de tantis gregibus tibi digna videtur?
Sic formosa, decens, dives, secunda, vetustos
Porticibus disponat avos, intactior omni
Crinibus effusis bellum dirimente Sabina: 164
(Rara avis in terris nigroque simillima cyano)
Quis feret uxorem, cui constant omnia? Malo,
Malo Venusinam, quam te, Cornelia mater
Gracchorum, si cum magnis virtutibus affers
Grande supercilium, et numeras in dote triumphos.
Tolle tuum, precor, Hannibalem, victumque Sy-
phacem 170

In castris, et cum tota Carthagine migra.

Parce, precor, Pæan, et tu, dea, pone sagittas,
Nil pueri faciant, ipsam configite matrem,
Amphion clamat: sed Pæan contrahit arcum.
Extulit ergo greges natorum ipsumque parentem,
Dum sibi nobilior Latonæ gente videtur, 176
Atque eadem scrofa Niobe fecundior alba. [per
Quæ tanti gravitas, quæ forma, ut se tibi sem-
Imputet? Hujus enim rari summique voluptas
Nulla boni, quoties animo corrupta superbo 180
Plus atoes, quam mellis habet Quis deditus

autem [effert,
Usque adeo est, ut non illam, quam laudibus
Horreat, inque die septenies oderit horia? [ritis.

Quædam parva quidem, sed non toleranda ma-
Nam quid rancidius, quam quod se non putat ulla
Formosam, nisi quæ de Tusca Græcula facta est,
De Sulmonensi nera Cecropis? Omnia Græce,
Cum sit turpe magis nostris nescire Latine.
Hoc sermone pavent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi secreta. Quid ultra?
Concumbunt Græce. Dones tamen ista puellis;
Tunc etiam, quam sextus et octogesimus annus
Pulsat, adhuc Græce? Non est hic sermo pudicus
In vetula. Quoties lascivum intervenit illud
ΖΗΗ ΚΑΙ ΨΤΧΗ? Modo sub lodice relictis 195
Uteris in turba. Quod enim non excitet inguen
Vox blanda et æquum? digitos habet. Ut ta-
men omnes

Subsident pennæ, dicas hæc mollius Hæmo
Quamquam et Carphophoro; facies tua computat
annos.

Si tibi legitimis pictam junctamque tabellis
Non es amaturus, ducendi nulla videtur 201
Causa; nec est, quare cœnam et mustacea perdas,
Labente officio, crudis donanda; nec illud,
Quod prima pro nocte datur, cum lance teata
Dacicus, et scripto radiat Germanicus auro. 205
Si tibi simplicitas uxoria, deditus uni
Est animus; submitte caput cervicæ parata
Ferre jugum: nullam invenies, quæ parcat amanti.
Ardeat ipsa licet, tormentis gaudet amanti
Et spoliis. Igitur longe minus utilis illi 210
Uxor, quisquis erit bonus optandusque maritus.
Nil unquam invita donabis conjuge: vendas
Hæc obstante nihil: nihil, hæc si nolet, emetur.
Hæc dabit affectus: ille excludetur amicus
Jam senior, cujus barbam tua janua vidit. 215
Testandi cum sit lenonibus atque lanistis
Libertas, et juris idem contingat aræne;
Non unus tibi rivalis dicabitur hæres.
Pone crucem æervo. Meruit quo crimine servus
Supplicium? quis testis adest? quis delulit? Audi,
Nulla unquam de morte hominis cunctatio longa
est. [esto:

O demens, ita servus homo est? nil fecerit,
Hoc volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.

Imperat ergo viro; sed mox hæc regna relin-
quit,

Permutatque domos, et flammea conterit: inde
Avolat, et spreti repetit vestigia lecti. 228
Ornatas paulo ante fores, pudentia linquit
Vela domus, et adhuc virides in limine ramos.
Sic crescit numerus; sic flunt octo mariti
Quinque per auctumnos: titulo res digna sepulcri

Desperanda tibi salva concordia socru. 231
Illa docet spoliis nudi gaudere mariti:
Illa docet, missis a corruptore tabellis,
Nil rude nec simplex rescribere: decipit illa
Custodes, aut ære domat: tunc corpore sano 235
Advocat Archigenen, onerosaque pallia jactat.

Abditi interea latet et secretus adulter,
Impatiensque moræ pavet, et præputia ducit.
Scilicet expectas, ut tradat mater honestos
Atque alios mores, quam quos habet? utile porro,
Filiolam turpi vetulæ producere turpem. 241

Nulla fere causa est, in qua non femina litem
Moverit. Accusat Manilia, si rea non est.
Componunt ipsæ per se formantque libellos.
Principium atque locos Celso dictare paratæ. 243

Endromidas Tyrias et fœmineum ceroma
Quis nescit? vel quis non vidit vulnera pali?
Quem cavat assiduis sudibus, scutoque lacessit,
Atque omnes implet numeros, dignissima prorsus
Floralis matrona tuba; nisi qui dicit in illo 250
Pectore plus agitat, veræque paratur aræne.

Quem præstare potest mulier galeata pudorem.
Quæ fugit a sexu? vires amat. Hæc iam ipsa
Vir nollet fieri. Nam quantula nostra voluptas?
Quale decus rerum, si conjugis auctio fiat, 255
Balteus, et manica; et cristæ, crurisque sinistri
Dimidium tegmen; vel, si diversa movebit
Prælia, tu felix, ocrias vendente puella.

Hæ sunt, quæ tenui sudant in cyclade, quarum
Delicias et panniculus bombycinus urit. 260
Adspice, quo fremitu monstratos perforat ictus,
Et quanto galeæ curvetur pondere, quanta
Poplitibus seadeat, quam denso fascia libro,
Et ride, scaphium positum cum sumitur armis.

Dicite vos neptes Lepidi, cæcive Metelli, 265
Gurgitis aut Fabii, quæ ludia sumserit unquam
Hos habitus? quando ad palum gemat uxor Asyli?

Semper habet lites alternæque jurgia lectus,
In quo nupta jacet: minimum dormitur in illo.
Tunc gravis illa viro, tunc orba tigride pejor. 270
Cum simulat gemitus occulti conscia facti,
Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat,
Uberibus semper lacrymis, semperque paratis
In statione sua, atque expectantibus illam,
Quo jubeat manare modo; tu credis amorem, 275
Tu tibi tunc curruæ places, fletumque tabellis
Exsorbes, quæ scripta et quot lecture tabellæ,
Si tibi zelotypæ retegantur scrinia mœchæ!

Sed jacet in servi complexibus aut equitis. Dic
Dic aliquem, sodes, hic, Quintilianæ, colorem:
Hæremus. Dic ipsa. Olim convenerat, inquit
Ut faceres tu, quod velles, nec non ego possem
Indulgeres mihi: clames licet, et mare cælo
Confundas, homo sum. Nihil est audacius illis
Deprensus: iram atque animos a crimine sumunt.

Unde hæc monstra tamen, vel quo de fonte,
requiris?

Præstabat castas humilis fortuna Latinas
Quondam, nec vitii contingi parva sinebant
Tecta labor, somnique breves, et vellere Tusco
Vexata duræque manus, ac proximus Urbi 290
Hannibal, et stantes Collina turre mariti.

Nunc patimur longæ pacis mala. Sævior armis
 Luxuria incubuit, victumque ulciscitur orbem.
 Nullum crimen abest, facinusque libidinis, ex quo
 Paupertas Romana perit. Hinc fluxit ad istos
 Et Sybaris colles, hinc et Rhodos, et Miletos, 296
 Atque conoratum et petulans madidumque Taren-
 Prima peregrinos obscena Pecunia mores [tum.
 Intulit, et turpi fregerunt sæcula luxu
 Divitiæ molles. Quid enim Venus ebria curat?
 Inguinis et capitis quæ sint discrimina, nescit,
 Grandia quæ mediis jam noctibus ostrea mordet,
 Cum perfusa mero spumant unguenta Falerno,
 Cum bibitur concha, cum jam vertigine lectum
 Ambulat, et geminis exsurgit mensa lucernis. 305
 I nunc et dubita, qua sorbeat aera sanna
 Maura, Pudicitia veterem cum præterit aram,
 Tullia quid dicat notæ collectæ Mauræ.
 Noctibus hic ponunt lecticas, micturiunt hic.
 Effigiemque deæ longis siphonibus implent, 310
 Inque vices equitant, ac luna teste moventur.
 Inde domos abeunt: in calcas luce reversa
 Conjugi: urinam magnos visurus amicos.
 Nota Bonæ secreta deæ, cum ti' ia lumbos
 Incitat, et cornu pariter vinoque feruntur. 315
 Attonites, crinemque rotant, ululantque Priapi
 Mænades. O quantus tunc illis mentibus ardor
 Concubitus! quæ vox saltante libidine! quantus
 Ille meri veteris per crura madentia torrens!
 Lenonum ancillas posita Saufella corona 320
 Provocat, et tollit pendentes præmia coxæ.
 Ipsa Medullinæ fluctum crisantis adorat:
 Palmam inter dominas virtus natalibus æquat.
 Nil ibi per ludum simulabatur: omnia fiunt
 Ad verum, quibus incendi jam frigidus ævo 325
 Laomedontiades, et Nestoris hernia possit. [plex,
 Tun: prurigo moræ impatiens, tunc femina sim-
 Et toto pariter repetitus clamor ab antro:
 Illa fas est; admitte viros. Jam dormit adulter;
 Jam jubes sumto juvenem proprocare cucullo. 330
 Si nihil est, servis incurritur. Abstuleris spem
 Servorum, veniet conductus aquarius. Hic si
 Queritur, et desunt homines; mora nulla per ipsam,
 Quo minus imposito clunem submittat asello.
 Atque utinam ritus veteres, et publica saltem 335
 Illis intacta malis agerentur sacra: sed omnes
 Noverunt Mauri atque Indi, quæ psalteria penem
 Majorem, quam sunt duo Cæsaris Anticatones,
 Illuc, testiculi sibi conscius unde fugit mus,
 Intulerit, ubi velari pictura jubetur, 340
 Quæcunque alterius sexus imitati figuram est.
 Et quis tunc hominum contemtor numinis? aut
 quis
 Simpuvium ridere Numæ, nigrumque catinum,
 Et Vaticano fragiles de monte patellas
 Ausus erat? Sed nunc ad quas non Clodius aras?
 Audio, quid veteres olim moneatis amici: 346
 Pone seram; cohibe. Sed quis custodiet ipsos
 Custodes? Cauta est, et ab illis incipit uxor.
 Jamque eadem summis pariter minimisque libido:
 Nec melior, silicem pedibus quæ conerit atrum,
 Quam quæ longorum vehitur cervice Syrorum.
 Ut spectet ludos, conducit Ogulinæ vestem,
 Conducit comites, sellam, cervical, amicas,
 Nutricem, et flavam, cui det mandata, puellam.
 Hæc tamen argenti superest quodcumque paterni
 Lavibus athleticis, ac vaga novissima donat. 356
 Multis res angusta domi: sed nulla pudorem
 Paupertatis habet, nec se metitur ad illum,
 Quem dedit hæc posuitque, modum. Tamen
 utile quid sit

Prospiciunt aliquando viri, frigusque famemque
 Formica tandem quidam expavere magistra. 36
 Prodigia non sentit pereuntem fœmina censum
 Ac, velut exhausta recidivus pullelet arca
 Nummus, et e pleno semper tollatur æervo,
 Non unquam reputat, quanti sibi gaudia consent
 Sunt, quas eunuchi imbelles, ac mollia semper
 Oscula delectent, et desperatio barbæ,
 Et quod abortivo non est opus. Illa voluptas
 Summa tamen, quod jam calida matura juvena
 Inguina traduntur medicis, jam pectine nigro. 370
 Ergo spectatos ac jussos crescere primum
 Testiculos, postquam cœperunt esse bilibres,
 Tonsoris damno tantum rapit Heliodorus.
 Conspicuos longe cunctisque notabilis intrat
 Balnea, nec dubie custodem vitis et horti 375
 Provocat, a domina factus spado. Dormiat ille
 Cum domina: sed tu jam durum, Postume, jam-
 que
 Tendendum eunuchò Bromium committere noli.
 Si gaudet cantu; nullius fibula durat 379
 Vocem venditis prætoribus: organa semper
 In manibus: densi radiant testudine tota
 Sardonyches: crispo numerantur pectine chordæ
 Quo tener Hedymeles operas dedit: hunc tenet
 hoc se
 Solatur, gratoque indulget basia plectro.
 Quædam de numero I aniarum ac nominis alti
 Cum farte et vino Janum Vestamque rogabat,
 An Capitolinam deberet Pollio quercum 387
 Sperare et fidibus promittere. Quid faceret plus
 Egrotante viro? medicis quid tristibus erga
 Filiolem? Stetit ante aram, nec turpe putavit
 Pro cithara velare caput; dictataque verba 391
 Pertulit, ut mos est, et aperta palluit agna.
 Dic mihi nunc, quæso, dic, antiquissime divum,
 Respondes his, Jane pater? Magna otia cœli
 Non est, ut video, non est, quod agatur apud vos.
 Hæc de comædis te consulti; illa tragædum 396
 Commendare volet: varicosus fiet haruspex.
 Sed cantet potius, quam totam pervolet mibem
 Audax, et cæcis possit quam fere virorum,
 Cumque paludatis ducibus præsentem marito 400
 Ipsa loqui recta facie, strictisque manillis.
 Hæc eadem novit, quid toto fiat in orbe;
 Quid Seres, quid Thracæ agant: secreta noverræ
 Et pueri: quis amet, quis diripiatur adulter.
 Dicet, quis viduam prægnantem fecerit, et quo
 Mense, quibus verbis concumbat quæque, modis
 Instantem regi Armenio Parthoque cometen [quot.
 Prima videt; sanam rumoresque illa recentes
 Excipit ad portas: quosdam facit. Isse Nipha-
 tem 409
 In populos, magnoque illic cuncta arva teneri
 Diluvio, nutare urbes, subsidere terras, [rat.
 Quocumque in trivio, cuicumque est obvia, nar-
 Nec tamen id vitium magis intolerabile, quam
 Vicinos humiles rapere, et concidere loris [quod
 Forata solet. Nam si latroibus alti
 Rumpuntur somni; fustes huc ocios, inquit, 416
 Afferte, atque illis dominum jubet ante feriri,
 Deinde canem. Gravis occursum, tæterram vultu
 Balnea nocte subit; conchas et castra moveri
 Nocte jubet; magno gaudet sudare tumultu, 420
 Cum lassata gravi ceciderunt brachia massa,
 Callidos et cristæ digitos impressit aliptes,
 Ac summum dominz femur exclamare coegit.
 Convivæ miseri interea somnoque famæ [tum
 Urguentur. Tandem illa venit rubicundula, to-
 Cænoporum sitiens, plena quod tendi' ur na

Admotum pedibus, de quo sextarius alter 427
Ducitur ante cibum, rabidam facturus orexim.
Dum redit et loto terram ferit intestino,
Marmoribus rivi propeant, aut lata Falernum
Pelvis olet; nam sic, tanquam alta in dolia lon-

gus
Deciderit serpens, bibit et vomit. Ergo maritus
Nauseat, atque oculis bilem substringit opertis.

Illa tamen gravior, quæ, cum discumbere
cœpit, 434

Laudat Virgilium, perituræ ignoscit Elissæ,
Committit vates et comparat; inde Maronem,
Atque alia parte in trutina suspendit Homerum.
Cedunt grammatici, vincuntur rhetores, onnis
Turba tacet; nec causicus, nec præco loquatur,
Altera nec mulier: verborum tanta cadit vis. 440
Tot pariter pelves, tot tintinnabula dicas
Pulsari. Jam nemo tubas, nemo æra fatiget:
Una laboranti poterit succurrere lunæ.

Imponit finem sapiens et rebus honestis.
Nam quæ docta nimis cupit et facunda videri,
Crure tenus medio tunicas succingere debet, 446
Cedere Sylvano porcum, quadrante lavari.
Non habeat matrona, tibi quæ juncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum sermone rotato
Torqueat entymema, nec historias sciat omnes:
Sed quædam ex libris et non intelligat. Odi 451
Hanc ego, quæ repetit volvitque Palæmonis ar-
Servata semper lege et ratione loquendi, [tem,
Ignosce, ut mihi tenet antiquaria versus,
Nec curanda viris opicæ castigat amicæ 455
Verba. Solæcium liceat fecisse marito.

Nil non permittit mulier sibi, turpe putat nil,
Cum virides gemmas collo circumdedit, et cum
Auribus extensis magnos commisit elenchos.
Intolerabilis nihil est, quam cœmina dives. 460

Interea fœda aspectu ridendaque multo
Pane tumet facies, aut pinguis Poppæana
Spirat, et hinc miseri viciantur labra mariti.
Ad mœchum veniet lota cute. Quando videri
Vult formosa domi? mœchis foliata parantur. 465
Istis emittit, quicquid gracies huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum, et tectoria prima reponit:
Incipit agnosci, atque illo lacte fovetur,
Propter quod secum comites educit asellas,
Exsul Hyperboreum si dimittitur ad æxram. 470
Sed quæ mutatus inducitur, atque fovetur
Tot medicaminibus, coctæque siliginis offas
Accipit et madidæ facies dicitur, an ulcus?

Est pretium curæ penitus cognoscere, toto
Quid faciant agentemque die. Si nocte maritus
Aversus jacuit; perit libraria, ponunt 476
Cosmetæ tunicas, tarde venisse Liburnus
Dicitur, et penas alieni pendere somni
Cogitur: hic frangit fetulas, rubet ille flagellis,
Hic scutica: sunt, quæ tortoribus annua præstant.
Verberat, atque obiter faciem linit; audit amicas,
Aut latum pictæ vestis considerat aurum,
Et cædit; longi relegit transversa diurni,
Et cædit, donec lassas cædentibus Exi
Intonet horrendum, jam cognitione peracta. 485

Prefectura domus Sicula non mitior aula.
Nam si constituit, solitoque decentius optat
Ornari, et properat, jamque exspectatur in hortis,
Aut apud Isiæ potius sacraria lenæ;
Disponit crinem laceratis ipsa capillis 490
Nuda humero Pæccas infelix, nudique mamillis
Altior hic quare cincinnus? Taurea punit
Continuo flexæ cimen facinusque capilli. [læ,
Pæccas admittit? quænam est hic culon puel-

Si tibi displicuit nasus tuus? Altera lævum 519
Extendit, pectusque comas, et volvit in orbem.

Est in consilio matrona, admotæque lanis
Emerita quæ cessat acu: sententia prima
Hujus erit; post hanc etale atque arte minores
Censebunt, tanquam famæ discrimen agatur, 500
Aut animæ: tanta est quærrendi cura decoris.
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus al-

tum
Ædificat caput. Andromachen a fronte videbis:
Post minor est: credas aliam. Cedo, si breve
parvi

Sortita est lateris spatium, breviorque videtur 505
Virgine Pygmæa, nullis adjuncta cothurnis,
Et levis erecta consurgit ad oscula planta?

Nulla viri cura interea, nec mentio flet
Dammorum: vivit tanquam vicina marito.
Hoc solo propior, quod amicos conjugis odit 510
Et servos, gravis est rationibus. Ecce fueritis
Bellonæ, matrisque deum chorus intrat, et ingens
Semivir, obscæno facies reverenda minori,
Mollia qui rupta secuit genitalia testa [dunt
Jam pridem, cui rauca cohors, cui tympana ce-
Plebeia, et Phrygia vestitur bucca tiara. 516

Grande sonat, metuque jubet Septembris et Austri
Adventum, nisi se centum lustraverit ovis,
Et xerampelinas veteres donaverit ipsi,
Ut, quicquid subito et magni discrimini instat,
In tunicas eat, et totum semel expiet annum. 52
Hibemum fracta glacie descendet in annem,
Ter matutino Tiberi mergetur, et ipsis
Vorticibus timidum caput abluet: inde superbi
Totum regis agrum nuda ac tremebunda cruentis
Erepet genibus. Si candida juserit Io, 526

Ibit ad Ægypti finem, calidæque petitas
A Merce portabit aquas, ut spargat in ædem
Isidis, antiquo quæ proxima surgit ovili.
Credit enim ipsius domine se voce moneri. 530
En animam et mentem, cum qua di nocte lo-
quantur! [norem

Ergo hic præcipuum summumque meretur ho-
Qui grege linigero circumdatus et grege calvo
Plangentis populi currit derisor Anubis.

Ille petit veniam, quoties non abstinet uxor 535
Concubitu sacris observandisque diebus;
Magnaque debetur violato pœna cadurco.

Et movisse caput visa est argentea serpens:
Illius lacrymæ meditataque murmura præstant,
Ut veniam culpæ non abnuat, anserem magno 540

Scilicet et tenui popano corruptus, Osiris. [licto
Cum dedit ille locum; cophino fœnoque re-
Arcanum Judæa tremens mendicat in aurem,

Interpres legum Solymarum, et magna sacerdos
Arhons, ac summi fida internuntia cœli. 545
Implet et illa manum, æd parcius: ære minuto
Qualiacunque voles Judæi somnia vendunt.

Spondet anatorem tenerum, vel divitis orbi
Testamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato, Armenius vel Commagenus haruspex;
Pectora pullorum rimatur, et exta catelli, 551

Interdum et pueri: faciet, quod deferat ipse.
Chaldræis sed major erit fiducia: quicquid
Dixerit astrologus, credent a fonte relatum
Hammonis; quoniam Delphi oracula cessant,
Et genus humanum damnat caligo futuri. 555

Præcipuus tamen est horum, qui sæpius exsul,
Cujus amicitia, conducendaque tabella
Magnus civis obit, et formidatus Othoni.

Inde fides arti, sonuit si dextera ferro
Lævæque, si longo castrorum in carcer. 560

Nemo mathematicus genium indemnatus habebit;
Sed qui pene perit, cui vix in Cyclada mitti
Contigit, et parva tandem caruisse Seripho.

Consultit icterice lento de funere matris, 565
Ante tamen de te, Tanaquil tua; quando sororem
Efferat, et patruos; an sit victurus adulter (sunt?
Post ipsam? quid enim majus dare numina pos-

Hæc tamen ignorat, quid sidus triste minetur
Saturni, quo læta Venus se proferat astro, 570

Qui mensis damnis, quæ dentur tempora lucro.
Illius occursus etiam vitare memento,

In ejus manibus, ceu pinguis succina, tritas
Cernis ephemeridas; quæ nullum consulit, et jam

Consultitur: quæ, castra viro patriamve petente,
Non ibit pariter numeris revocata Thyasilli. 576

Ad primum lapidem vectari cum placeat, hora
Sumitur ex libro: si prurit frictus ocelli

Angulus, inspecta genesi collyria poscit.
Ægra licet jaceat, capiendo nulla videtur 580

Aptior hora cibo, nisi quam dederit Petosiris.
Si mediocris erit; spatium lustrabit utrinque

Metarum, et sortes ducet, frontemque nanumque
Præbebit vati crebrum poppysma roganti.

Divitibus responsa dabunt Phryx augur, et Indus
Conductus, dabit astrorum mundique peritus, 586

Atque aliquis senior, qui publica fulgura condit.
Plebeium in circo positum est et in aegere fatum.

Quæ nullis longum ostendit cervicibus aurum,
Consultit ante phalas, delphinorumque columnas,

An saga vendenti nubat caupone relicto. 591
Hæc tamen et partus subeunt discrimen, et omnes

Nutricis tolerant fortuna urgente labores:
Sed jacet aurato vix ulla puerpera lecto.

Tantum artes hujus, tantum medicamina possunt,
Quæ steriles facit, atque homines in ventre nec-

candos
Conducit. Gaude, infelix, atque ipse bibendum
Porrige, quicquid erit: nam si distendere vellet

Et vexare uterum pueris salientibus, esses
Æthiopis fortasse pater; mox decolor hæres 600

Impleret tabulas, nunquam tibi mane videndus.
Transeo suppositos, et gaudia, votaque sæpe

Ad spurcos decepta lacus, atque inde petitos
Pontifices, Salios, Scaurorum nomina falso

Corpore laturos. Stat Fortuna improba noctu,
Arridens nudis infantibus. Hos fovet omnes 606

Involvitque sinu: domibus tunc porrigit altis,
Secretumque sibi mimum parat. Hos amat, hisse

Ingerit, utque suos ridens producit alumnos.
Hic magicos affert cantus, hic Thessala vendit

Philtro, quibus valeat mentem vexare mariti,
Et solea pulsare nates. Quod desipis, inde est;

Inde animi caligo, et magna oblivio rerum, [non
Quas modo gessisti. Tamen hoc tolerabile, si

Et furere incipias, ut avunculus ille Neronis, 615
Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli

Infudit. Quæ non faciet, quod principi la uxor?
Ardebant cuncta, et fracta compage ruebant,

Non aliter, quam si fecisset Juno maritum
Insanum. Minus ergo nocens erit Agrippinæ 620

Boletus: siquidem unius præcordia pressit
Ille senis, tremulumque caput descendere jussit

In cælum, et longam manantia labra salivam.
Hæc poscit ferrum atque ignes, hæc potio tor-

quet: [tres.
Hæc lacerat mistos equitum cum sanguine pa-

Tanti partus equæ! quanti una venefica constat?
Oderunt natos de pellice; nemo repugnet,

Nemo vetet: jam jam privignum occidere fas est.
Vos ego, pupilli, moneo, quibus amplior est res,

Custodite animas, et nulli credite mensæ. 630
Livida materno fervent adipata veneno.

Mordeat ante aliquis, quicquid porrexerit illa,
Quæ peperit: timidus prægustet pocula pappas,

Fingimus hæc, altum Satira sumente cothurnum
Scilicet, et finem egressi legemque priorum 635

Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
Montibus ignotum Rutulis cœloque Latino.

Nos utinam vani! sed clamat Pontia, Feci,
Confiteor, puerique meis aconita paravi,

Quæ deprensa patent: facinus tamen ipsa peregi
Tunc duos una sævissima vipera cœna? 641

Tunc duos? Septem, si septem forte fuissent.
Credamus tragicis, quicquid de Colchide torva

Dicitur, et Proœne: nil contra conor. Et illæ
Grandia monstra suis audebant temporibus; sed

Non propter nummos. Minor admiratio summis
Debetur monastris, quoties facit ira nocentem

Hunc sexum, et rabie jecur incendente feruntur
Præcipientes; ut saxa jugis abrupta, quibus mons

Subtrahitur, clivoque latus pendente recedit. 660
Illam ego non tulerim, quæ computat, et aculus

ingens
Sana facit. Spectant subeuntem fata mariti

Alcesim, et, similis si permutatio detur,
Morte viri cupiant animam servare catellæ.

Occurrent multæ tibi Belides atque Eriphylæ 655
Mane: Clytemnestram nullus non vicus habebit

Hoc tunc refert, quod Tyndaris illa bipennem
Insulsam et fatuam dextra lævaque tenebat.

At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ;
Sed tamen et ferro, si prægustabit Atrides 660

Pontica ter victi cautus medicamina regis.

LIBER TERTIUS.

SATIRA VII.

Et spes et ratio studiorum in Cæsare tantum:
Solut enim tristes hac tempestate Camœnas
Respexit, cum jam celebres notique poetæ
Balneolum Gabiis, Romæ conducere furnos
Tentarent, nec sedum alii, nec turpe putarent 5

Præcones fieri, cum, desertis Aganippes
Vallibus, esuriens migraret in atria Clio
Nam si Pieria quadrans tibi nullus in umbra
Ostendatur, amas nomen victumque Machææ,
Et vendas potius, commissæ quod auctio vendit
Stantibus, cenophorum, tripodes, armaria, cistas
Alcyonem Pacci, Thebas et Tereæ Fausti

Hoc satius, quam si dicas sub iudice, Vidi,
 Quod non vidisti; faciant equites Asiani
 Quanquam, et Cappadoceas faciant, equitesque
 Altera quos nudo traducit Gallia talo. [Bithyni,
 Nemo tamen studiis indignum ferre laborem
 Cogetur posthac, nectit quicunque canoris
 Eloquium vocale modis, laurumque momordit.
 Hoc agite, o juvenes: circumspicit, et stimulat
 Materiamque sibi Ducis indulgentia querit. [vos,
 Si qua aliunde putas rerum exspectanda tuarum
 Præsidia, atque ideo crocææ membrana tabellæ
 Impletur; ignorum aliquid posce ocios, et, quæ
 Componis, dona Veneris, Thelesine, marito, 25
 Aut claude, et positos tinea perunde libellos.
 Frange miser calamos, vigilatque prœlia dele,
 Qui facis in parva sublimia carmina cella,
 Ut dignus venias hederis et inagine macra.
 Spes nulla ulterius: didicit jam dives avarus 30
 Tantum admirari, tantum laudare disertos,
 Ut pueri Junonis avem. Sed defuit ætas
 Et pelagi patiens, et cassidis, atque lagonis.
 Tædia tunc subeunt animos, tunc seque, suamque
 Terpsichoren odit facunda et nuda senectus. 35
 Accipe nunc artes, ne quid tibi conferat iste.
 Quem colis, et Musarum et Apollinis æde relecta.
 Ipse facit versus, atque uni cedit Homero
 Propter mille annos; aut, si dulcedine famæ
 Succensus recites, maculonas commodat ædes. 40
 Hæc longe ferrata domus servire jubetur,
 In qua sollicitas imitatur janua portas.
 Scit dare libertos extrema in parte sedentes
 Ordinis, et magnas comitum disponere voces.
 Nemo dabit regum, quanti subsellia consent, 45
 Et quæ conducto pendunt anabathra tigillo, [dis.
 Quæque reportandis posita est orchestra cathed-
 Nos tamen hoc agimus, tenuique in pulvere sul-
 Ducimus, et littus sterili versamus anatro. [cos
 Nam al discedas, laqueo tenet ambitiosus 50
 Consuetudo mali; tenet insanabile multos
 Scribendi cacoethes, et agro in corde senescit.
 Sed vatem egregium, qui non sit publica vena,
 Qui nihil expositum solet deducere, nec qui
 Communi feriat carmen triviale moneta, 55
 Hunc, qualem nequeo mons rare et sentio tantum,
 Anxietate carens animus facit, omnis acribus
 Impatiens, cupidus sylvarum, aptusque bibendis
 Fontibus Anidum. Neque enim canta e sub antro
 Pierio, thyrsumve potest contingere sana. 60
 Paupertas, atque æris inops, quo nocte dieque
 Corpus eget: satur est, cum dicit Horatius,
 Evoc!
 Quis locus ingenio, nisi cum se carmine solo
 Vexat, et dominis Cirrhæ, Nysæque feuntur
 Pectora nostra, duas non admittentia curas? 65
 Magnæ mentis opus, nec de lodiæ paranda
 Attonitæ, currus et equos faciesque deorum
 Adspicere, et qualis Rutulum confundat Erinnys.
 Nam si Virgilio puer et tolerabile deesset
 Hospitium, caderent omnes a crinibus hydri: 70
 Surda nihil gemeret grave buccina. Postquam, ut
 ait
 Non minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno,
 Cujus et alveolos et lænam pignerat Atræus,
 Non habet infelix Numitor, quod mittat amico;
 Quintillæ quod donet, habet: nec defuit illi, 75
 Unde emeret multa pascendum carne leonem
 Jam domitum: constat leviori bellua sumtu
 Nimirum, et capiunt plus intestina pœne.
 Contentus fama jaceat Lucanus in hortis
 Marmoreis: at Serrano tenuique Saleio 80

Gloria quantalibet quid erit, si gloria tantum est?
 Curritur ad vocem jucundam et carmen amico
 Thebaidos, lætam fecit cum Statius urbem,
 Promisitque diem Tana dulcedine captos
 Afficit ille animos, tanæque libidine vulgi 85
 Auditur; sed, cum fregit subsellia versu,
 Esurit, intactam Paridi nisi vendat Agaven.
 Ille et militiæ multis largitur honorem,
 Semestri vatum digitos circumligat auro.
 Quod non dant proceres, dabit histrio. Tu Ca-
 merinos 90
 Et Bareas, tu nobilium magna atria curas?
 Præfectos Pelopea facit, Philomela tribunos.
 Ilud tamen invidæ vati, quem pulpitâ pascunt
 Quis tibi Mecenas? quis nunc erit aut Procu-
 leius, 95
 Aut Fabius? quis Cotta iterum? quis Lentulus
 Tunc par ingenio pretium: tunc utile multis 96
 Pallere, et vinum toto nescire Decembri.
 Vester porro labor secundior, historiarum
 Scriptores: petit hic plus temporis, atque olei
 plus;
 Nanque oblita modi millesima pagina surgit 100
 Omnibus, et multa crescit jamdudâ papyro.
 Sic ingens rerum numerus jubet, atque operis lex.
 Quæ tamen inde seges? terræ quis fructus aperta?
 Quis dabit historico, quantum daret acta legenti?
 Sed genus ignavum, quod lecto gaudet et umbra.
 Dic igitur, quid causidicis civilia præstent
 Officia, et magno comites in fasce libelli?
 Ipsi magna sonant; sed tunc, cum creditor audit,
 Præcipue, vel si tetigit latus acrior illo,
 Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen.
 Tunc inmensa cavi spirant mendacia folles, 111
 Conspuiturque sinus. Veram deprendere messem
 Si libet; hinc centum patrimonio causidicorum,
 Parte alia solum russati pone Lacemæ.
 Consedete duces: surgit tu pallidus Ajax 115
 Dicturus dubia pro libertate, bubulco
 Iudice. Rumpere miser tensum jecur, ut tibi lassæ
 Figantur virides, scalarum gloria, palmæ.
 Quod vocis pretium? siccus petasunculus, et vas
 Pelanydum, aut veteres, Afrorum epimenia,
 bulbi, 120
 Aut vinum Tiberi devectum quinque lagenæ.
 Si quater egisti, si contigit aureus unus,
 Inde cadunt partes ex fœdere pragmaticorum
 Æmilio dabitur, quantum licet, et melius nos
 Egimus: hujus enim stat currus aeneus, alti 125
 Quadrifuges in vestibulis, atque ipse feroci
 Bellatore sedens curvatum hastile minatur
 Eminus, et statua meditatur prælia lusca.
 Sic Pædo eon urbat, Matho deficit: exitus hic est
 Trogilli, magno cum rhinocerate lavari 130
 Qui solet, et vexat lutulenta balnea turba,
 Perque forum juvenes longo premit asserè Medos,
 Emittuntur pueros, argentum, murrhina, villas.
 Spond t enim Tyrio staltaria purpura filo.
 Et tamen est illis hoc utile: purpura vendit 135
 Causidicum, vendunt amethystina: convenit illis
 Et strepitus, et facie majoris vivere census.
 Sed finem impensæ: non servat prodiga Roma.
 Fidimus eloquio? Ciceroni ne no ducentos
 Nunc dederit nummos, nisi fulserit annulus ingens.
 Respicit hæc primum, qui litigat, an tibi servi
 Octo, decem comites, an post te sella, togati
 Ante pedes. Ideo conducta Paulus, agebat
 Sardonyche, atque ideo pluris, quam Cossus, age-
 bat,
 Quam Basilus. Rara in tenui facundia panno. 145

Quando licet Basilo flentem producere matrem?
Quis bene dicentem Basilum ferat? Accipiat te
Gallia, vel potius nutricula causidicorum
Africa, si placuit mercedem ponere linguae.

Declamare doces? O ferræ pectora Vecti, 150
Cum perimit sævos classis numerosa tyrannos!
Nam quæcumque sedens modo legerat, hæc
eadem stans

Proferet, atque eadem cantabit versibus Isdem.
Occidit miseros crambe repetita magistros
Quis color, et quod sit causæ genus, atque ubi
summa 155

Quæstio, quæ veniant diversa parte sagittæ,
Nusse velint omnes, mercedem solvere nemo.
Mercedem appellas? quid enim scio? Culpæ do-
centis

Scilicet arguitur, quod læva in parte mamillæ
Nil salit Arcadio juveni, cuius mihi sexta 160
Quaque die miserum dirus caput Hannibal implet;
Quicquid id est, de quo deliberat, an petat Urbem
A Cannis, an post nimbos et fulmina cautus
Circumagat madidas a tempestate cohortes. [do,

Quantum vis stipulare, et protinus accipe, quod
Ut toties illum pater audiat. Hæc alii sex 166
Vel plures uno conclamant ore sospite,
Et veras agitant lites, raptore relicto;
Fusa venena silent, malus ingratusque maritus.

Et quæ jam veteres sanant mortaria cæcos. 170
Ergo sibi dabit ipse rudem, si nostra movebunt
Consilia, et vitæ diversum iter ingreditur,
Ad pugnam qui rhetorica descendit ab umbra,
Summula ne percat, quæ vilis tessera venit
Frumenti: quippe hæc merces lautissima. Tenta,

Chrysogonus quanti doceat, vel Pollio quanti 176
Lautorum pueros, artem scindens Theodori.
Balnea sexcentis, et pluris porticus, in qua
Gestetur dominus, quoties pluit. Anne serenum
Expectet, spargatque luto jumen'a recenti? 180

Hic potius: namque hic munda nitet ungula mu-
Parte alia longis Numidarum fulta columnis [læ.
Surgat, et algente rapiat cænatio solem.
Quanticunque domus, veniet, qui fercula docte
Componat; veniet, qui pulmentaria condat. 185

Hos inter sumtus sesteria Quintiliano,
Ut multum, duo sufficient. Res nulla minoris
Constabit patri, quam filius. Unde igitur tot
Quintilianus habet saltus? Exempla novorum

Fatorum transi: felix et pulcer, et acer: 190
Felix, et sapiens, et nobilis, et generosus
Appositam nigrae lunam subtexit alutæ:
Felix, orator quoque maximus, et jaculator;
Et, si perfrixit, cantat bene. Distat enim, quæ

Sidera te excipiant modo primos incipientem 195
Edere vagitus, et adhuc a matre rubentem.
Si Fortuna volet, fies de rhetore consul:
Si volet hæc eadem, fies de consule rhetor.

Ventidius quid enim? quid Tullius? anne aliud,
Sidus, et occultis miranda potentia fati? [quam
Servis regna dabunt, captivis fata triumphos. 201
Felix ille tamen corvo quoque rarior albo.

Pernitit multos vane sterilesque cathedræ,
Sicut Thrasy Machi probat exitus, atque Secundi
Carrinatis: et hunc inopem vidistis, Athenæ, 205
Nil præter gelidas ausæ conferre citatas. [ram,

Di majorum umbris tenuem et sine pondere ter-
spirantesque crocos, et in urna perpetuum ver,
Qui præceptorem sancti voluere parentis
Esse loco. Metuens virgæ jam grandis Achilles

Cantabat patriis in montibus: et cui non tunc
Eliceret risum citharædi cauda magistri? 212

Sed Rufum atque alios cædit sua quæque juventus
Rufum, qui toties Ciceronem Allobroga dixit.

Quis gremio Encladi doctique Palæmonis
affert, [hoc,

Quantum grammaticus meruit labor? et tamen ex
Quodcumque est, (minus est autem, quam rhe-
toris æra) 217

Discipuli custos præmordet Acænotheo,
Et, qui dispensat, frangit sibi. Cede, Palæmon,
Et patere inde aliquid decrescere, non aliter, quam
Iustitor hibernæ tegetis nivique caduri;

Dummodo non pereat, mediæ quod noctis ab hora
Sedisti, qua nemo faber, qua nemo sederet,
Qui docet obliquo lanam deducere ferro;
Dummodo non pereat totidem olfecisse lucernas,

Quot stabant pueri, cum totus decolor esset 226
Flaccus, et hæreret nigro fuligo Maroni.
Rara tamen merces, quæ cognitione tribuit
Non egeat. Sed vos sævas imponent leges,

Ut præceptori verborum regula constet, 230
Ut legat historias, auctores noverit omnes, [tus,
Tanquam ungues digitosque suos; ut forte roga-
dum petit aut thermas aut Phœbi balnea, dicat

Nutricem Archisæ, nomen patriamque noveicæ
Anchemoli: d cat. quot Acestes vixerit annos, 235
Quot Siculus Phrygius vini donaverit urnas.

Exigite, ut mores teneros eae pollice ducat.
Ut si quis cera vultum facit: exigite, ut sit
Et pater ipsius cæcus. ne turpia ludant,
Ne faciant vicibus. Non est leve, tot puerorum.

Observare manus, oculosque in fine trementes.
Hæc, inquit, cures, et, cum se verterit annus.

Accipe, victori populus quod postulat, aurum

SATIRA VIII.

Stemmata quid faciunt? quid prodest, Pontice,
longo

Sanguine censeri, pictosque ostendere vultus
Majorum, et stantes in curribus Æmilianos,
Et Curios jam dimidiis, humerosque minorem
Corvinum, et Galbam auriculis nasoque carentem?

Quis fructus generis tabula jactare capaci 6
[Corvinum, posthac multa contingere virga]

Umbratos equitum cum dictatore magistros,
Si coram Lepidis male vivitur? Effigies quo

Tot bellatorum, si luditur alea pernox 10
Ante Numantinos? si dormire incipis ortu

I uciferi, quo signa duces et castra movebant?
Cur Allobrogicis, et magna gaudeat ara

Natus in Ilerculeo Fabius lare, si cupidus, si
Vanus, et Euganea quantumvis mollior agna; 15

Si tenerum attritus Catinensi pumice lumbum
Squalentes traducit avos, emtorque veneni

Frangenda miseram funestat imagine gentem?
Tota licet veteres exorunt undique ceræ

Atria, nobilitas sola est atque unica virtus. 20
Paulus, vel Cossus, vel Drusus moribus esto:

Ilos ante effigies majorum pone tuorum:
Præcedant ipsas illi te consule virgas.

Prima mihi debes animi bona. Sanctus haberi,
Justitiæque tenax facis dictisque mereris? 25

Agnosco procerem. Salve, Gætulice, seu tu
Silanus, quocumque alio de sanguine, rarus

Civis et egregius patriæ contingis ovanti.
Exclamare libet, populus quod clamat, Osiri

Invento. Quis enim generosum dixerit hunc, qui
Indignus genere, et præclaro nomine tantum

Insignis? Nanum quajdam Atlanta vocamus,
Æthiopem cynenum, curvam extorquemque puellam

Europæ canibus pigris scabieque vetusta

Lævibus, et siccæ lambentibus ora lucernæ, 35
Nomen erit pardus, tigris, leo, si quid adhuc est,
Quod fremat in terris violentius. Ergo cavebis
Et metues, ne tu sis Creticus, aut Camerinus.

Hic ego quem monui? tecum est mihi sermo,
Rubelli [quam

Blande. Tumes alto Drusorum stemmate, tan-
feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses,
Ut te conciperet, quæ sanguine fulget lili,
Non quæ ventoso conducta sub aggere textit.

Vos humiles, inquit, vulgi pars ultima nostri,
Quorum nemo queat patriam monstrare parentis;

At ego Cecropides. Vivas, et originis hujus 46
Gaudia longa feras; tamen ima plebe Quiritem
Facundum invenies: scilet hic defendere causas

Jobilis indocti. Veniet de plebe togata,
Qui juris nodos et legum ænigmata solvat. 50

Hic petit Euphraten juvenis, donitque Batavi
Custodes aquilas, armis industrius; at tu

Nil nisi Cecropides, truncoque similimus Ilermæ.
Nullo quippe alio vincis discrimine, quam quod

Illi marmoreum caput est, tua vivit imago. 55
Dic mihi, Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet, nisi fortia? nempe volucrem

Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Fervet, et exsultat raucæ victoria Circo.

Nobilis hic, quocunque venit de gramine, cujus 60
Clara fuga ante alios, et primus in aquore pulvis:
Sed venale pecus Choritæ, posteritas et

Hirpini, si rara jugo Victoria sedit.
Nil ibi majorum respectus, gratia nulla

Umbrarum: dominos pretiis mutare jubentur 65
Exiguâ, tritoque trahunt ephieridia collo
Segnipedes, dignique molam versare Nepotis.

Ergo ut miremur te, non tua, primum aliquid da,
Quod possim titulis incidere præter honores, 69

Quos illis damus, et dedimus, quibus omnia debes.
Hæc satis ad juvenem, quem nobis fama su-

perbum

Tradit, et inflatum, plenumque Nerone propinquo.
Rarus enim ferme sensus communis in illa

Fortuna. Sed te censori laude tuorum,
Pontice, noluerim, sic ut nihil ipse futuræ 75

Laudis agas. Miserum est aliorum incumbere
fame,

Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.
Stratus humi palmes viduas desiderat ulmos.

Esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer. Ambiguæ si quando citabere testis 80

Incertæque rei; Phalaris licet imperet, ut sis
Falsus, et admoto dictet perjuræ tauro,

Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere causas.

Dignus morte perit, cœnet licet ostrea centum 85
Gaurana, et Cosmi toto mergatur aeno.

Expectata diu tandem provincia cum te
Rectorem accipiet, pone iræ frena modumque,

Pone et avaritiæ; miserere inopum sociorum.
Ossa vides regum vacuis exsucta medullis. 90

Respice, quid moneant leges, quid curia mandet,
Præmia quanta bonos maneant, quam fulmine

justo

Et Capito et Numitor ruerint, dampnante senatu,
Piratæ Cileicum. Sed quid damnatio confert,

Cum Panæa eripiat, quicquid tibi Natta reliquit?
Præconem, Cherippe, tuis circumspice pannis,

Jamque tace. Furor æt, post omnia perdere nau-
lum.

Non idem gemitus olini, neque vulnus erat par
Dammorum, sociis florentibus et modo victis

Plena domus tunc omnis, et ingens stabat acervus
Nummorum; Spartana chlamys, conchyliæ Coa,

Et cum Parrhasii tabulis signis, quæ Myronis 102
Phidiacum vivebat ebur, nec non Polycleti

Multus ubique labor: rane sine Mentore mensæ.
Inde Dolabella est, atque hinc Antonius, inde 107

Sacrilegus Verres. Referebant navibus altis
Occulta spolia, et plures de pace triumphos.

Nunc sociis juga pauca boni, grex parvus equa-
Et pater armenti capto eripiat agello; [rum

Ipsi deinde Larces, si quod spectabile signum, 110
Si quis in ædicula deus unicus. Hæc etenim sunt

Pro summis: nam sunt hæc maxima. Despicias tu
Forsitan imbelles Rhodios, unctamque Corinthon:

Despicias merito. Quid resinata juvenus,
Cruraque totius facient tibi lævia gentis? 115

Horrida vitanda est Hispania, Gallicus axis,
Illyricumque latus: parce et messoribus illis,

Qui saturant urbem Circo scenæque vacante.
Quanta autem inde feres tam diræ præmia culpæ,

Cum tenues nuper Marius discinxerit Afros?
Curandum in primis, ne magna injuria fiat 121

Fortibus et miseris. Tollas licet omne, quod us-
quam est

Auri atque argenti; scutum, gladium pue relinques,
Et jacula, et galeam: spoliatis arma supersunt.

Quod modo proposui, non est sententia: verum
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ. 126

Si tibi sancta cohors comitum, si nemo tribunal
Vendit Aceræcomæ, si nullum in conjuge crimen,

Nec per conventus et cuncta per oppida curvis
Unguibus ire parat nummos raptura Celeno; 130

Tunc licet a Pico numeres genus, atque si te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam

Inter majores, ipsumque Prometheus ponas:
De quocunque voles proavum tibi sumito libro.

Quod si præcipitem rapit ambitus atque libido, 135
Si frangis virgas sociorum in sanguine, si te
Delectant hebetes lasso lictore secures;

Incipit ipsorum contra te stare parentum
Nobilitas, claramque faciem præferre pudendis.

Omne animi vitium tanto conspectus in se 140
Crimen habet, quanto major, qui peccat, habetur.

Quo mihi te solitum falsas signare tabellas
In templis, quæ fecit avus, statuique parentis

Ante triumphalem? quo, si nocturnus adulter
Tempora Santonico velas adoperta cucullo? 145

Præter majorum cineres atque ossa volucris
Carpento rapitur pinguis Damasippus, et ipse,

Ipse rotam adstringit multo sufflamine consul:
Nocte quidem; sed luna videt, sed sidera testes

Intendunt oculos. Finitum tempus honoris 150
Cum fuerit, clara Damasippus luce flagellum

Sumet, et occursum nunquam trepidabit amici
Jam senis, ac virga prior annuet, atque maniplos

Solvat, et infundet jumentis hordeæ lassas.
Interea, dum lanatas, torvumque juvenem 155

Moræ Numæ cædit Jovis ante altaria, jurat
Solam Eponam, et f. cies olida ad præsepia pictas.

Sed cum pervigiles placet instaurare popinas,
Obvius assiduo Syrophœnix udus amomo

Currit, Idumææ Syrophœnix incola portæ, 160
Hospitii aspectu dominum regemque salutat,

Et cum venali Cyane succincta lagena.
Defensor culpæ dicet mihi: Fecimus et nos

Hæc juvenes. Esto. Desisti nempe, nec ultra
Fovisti errorem. Breve sit, quod turpiter aures. 165

Quædam cum prima ræsecuntur crimina larba.
Indulge veniam pueris. Damasippus ad illos

Thermarum calices inscriptaque lintea vadit,

Maturus bello, Armeniæ Syriæque tuendis
Annibus, et Rheno, atque Istro. Præstare Ne-
ronem 170

Securum valet hæc ætas Mitte Ostia, Cæsar,
Mitte; sed in magna legatum quære popina.
Invenis aliquo cum percussore jacentem,
Permistum nautis, et furibus, ac fugitivis,
Inter carnicibus, et fabros sandapilarum, 175
Et resupinati cessantia tympana Galli.
Æqua ibi libertas, communia pocula, lectus
Non alius cuiquam, nec mensa remotior ulli.
Quid facias talem sortitus, Pontice, servum?
Nempe in Lucanos, aut Tusca ergastula mittas. 180
At vos, Trojugenæ, vobis ignoscitis, et, qua
Turpia credoni, Volesos Brutumque decebunt.
Quid, si nunquam adeo sedis adeoque pudendis
Utinur exemplis, ut non pejora supersint?
Consumtis opibus vocem, Damasippe, locasti 185
Sipario, clamorosum ageres ut Phasma Catulli.
Laureolum velox etiam bene Lentulus egit,
Judice me dignus vera cruce. Nec tamen ipsi
Ignoscas populo; populi fions durior hujus,
Qui sedet, et spectat triscuria patriciorum, 190
Planipedes audit Fabios, ridere potest qui
Mamercorum alapas. Quanti sua funera vendant,
Quid referi? vendunt nullo cogente Nerone,
[Nec dubitant celsi prætoris vendere ludis.]
Finge tamen gladios inde, atque hinc pulpita
pone: 195
Quid satius? Mortem sic quisquam exhorruit,
ut sit

Zelotypus Thymeles, stupidi collega Corinthi?
Res laud mira tamen, citharædo principe, minus
Nobilis. Hæc ultra, quid erit nisi ludus? Et illud
Dedecus Urbis habes: nec mirmillonis in armis,
Nec clypeo Gracchum pugnantem aut falce su-
pina, 201

(Damnati enim tales habitus; sed damnati et oditi)
Nec galea frontem abscondit: movet ecce triden-
Postquam librata pendentia retia dextra [tem,
Nequicquam effudit, nudum ad spectacula vultum
Eregit, et tota fugit agnoscendus arena. 206
Credamus tunicæ, de faucibus aurea cum se
Porrigat, et longo jactetur spira galero.
Ergo ignominiam graviores petulit omni
Vulnere, cum Graccho jussus pugnare, secutor

Libera si dentur populo suffragia, quis tam
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni?
Cujus supplicio non debuit una parari
Simia, nec serpens unius, nec culcus unus. 214
Par Agamemnonidæ crimen; sed causa facit rem
Dissimilem. Quippe ille deis auctoribus ultor
Patris erat cæsi media inter pocula; sed nec
Electræ jugulo se polluit, aut Spartani
Sanguine conjugii, nullis aconita propinquis
Miscuit, in scena nunquam cantavit Orestes, 220
Troica non scripsit. Quid enim Verginius armis
Debit ulcisci magis, aut cum Vindice Galba?
Quid Nero tam sæva crudaque tyrannide fecit?
Hæc opera, atque hæc sunt generosi principis artes,
Gaudentis fædo peregrina ad pulpita salu 225
Prostitui, Graiæque apium meruisse coronæ.
Majorum effigies habeant insignia vocis:
Ante pedes Domiti longum tu pone Thyestæ
Syrma, vel Antigones seu personam Menalippes,
Et de marmoreo citharæam suspende colosso. 230
Quid, Catilina, tuis natalibus atque Cethegi
Inveniet quisquam sublimius? Arma tamen vos
Nocturna, et flammæ domibus, templisque parastis
Ut Braccatorum pueri, Senonumque minores,

Ausi, quod liceat tunica punire molesta. 235
Sed vigilat consul, vexillaque vestra coercent.

Hic novus Arpinas, ignobilis, et modo Romæ
Municipalis eques, galeatum ponit ubique
Præsidium attonitis, et in omni gente laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi 240
Nominis et tituli, quantum non Leucade, quantum
Thesaliæ campis Octavius abstulit udo
Cædibus assiduus gladio. Sed Roma parentem,
Romæ patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volscorum in monte solebat 245
Pascere mercedes alieno lassus aratro,
Nodosam post hæc frangebatur vertice vitem,
Si lentus pigra muniret castra dolabrat.
Hic tamen et Cimbros, et summa pericula rerum
Excipit, et solus trepidantem protegit Urbem. 250
Atque ideo, postquam ad Cimbros stragemque
volabant,

Qui nunquam attigerant majora cadavera, corvi.
Nobilis ornatur lauro collega secunda.
Plebeiæ Deciorum animæ, plebeiæ fuerunt
Nomina: pro totis legionibus hi tamen, et pro 255
Omnibus auxiliis, atque omni pube Latina
Sufficiunt dis infernis Teneque parenti:
Pluris enim Decii, quam quæ servantur ab illis
Ancilla natus trabem et diadema Quirini
Et fasces meruit, regum ultimus ille bonorum. 260
Prodit laxabant portarum claustra tyranni
Exsulis juvenes ipsius consulis, et quos
Magnum aliquid dubia pro libertate deceret,
Quod miraretur cum Coeli e Mucius, et quæ
Imperii fines Tiberinam virgo natavit. 265

Occulta ad patres produxit crimina servus
Matronis lugendus; at illos verbera justis
Afficiunt pennis, et legum prima securo.
Malo pater tibi sit Theristes, dummodo tu sis
Æacidæ similis, Vulcanique arma capessas, 270
Quam te Theriste similem producat Achilles.
Et tamen, ut longe repeta, longaque revolvat
Nomen, ab infami gentem deducis asylo.
Majorum primus quisquis fuit ille tuorum,
Aut pastor fuit, aut illud, quod dicere nolo. 275

SATIRA IX.

Scire velim, quare toties mihi, Nævole, tristis
Occurras fronte obducta, ceu Marsya victus.
Quid tibi cum vultu, qualem deprensus habebat
Ravola, dum Rhodopes uda terit inguina barba?
Nos colaphum incutimus lambenti crustula servo.
Non erat hac facie miserabilior Crepereius 6
Pollio, qui triplicem usuram præstare paratus
Circuit, et fatuos non invenit. Unde repente
Tot ruga? certe modico contentus agebas
Veniæ equitem, conviva joco mordente facetus,
Et salubres velenens intra pomœia natis. 11
Omnia nunc contra: vultus gravis, horrida sicca
Sylva comæ, nullus tota nitor in cute, qualem
Brutta præstabat calidi tibi fasciæ visci;
Sed fruticante pilo neglecta, et squalida crura. 15
Quid macies ægri vetens, quem tempore longo
Torret quanta dies, olimque domestica febris?
Dei rendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore, deprendas et gaudia: sumit utrumque
Inde habitum facies. Igitur flexisse videris 20
Propositum, et viæ contrarius ire priori.
Nuper enim, ut repeto, sanum Isidis et Ganymeden,
Pacis, et advecæ secreta palatia Matris, [plo?]
Et Cererem (nam quo non prostat femina teni-
Notior Auidio mechus celebrare solebas, 25
Quodque taces, ipsos etiam inclinare

Utile et hoc multis vitæ genus : at mihi nullum
Inde operæ pretium. Pingues aliquando lacernas,
Munimen u togæ, duri crassique coloris,
Et male percussas textoris pectine Galli 30
Accipimus, tenue argentum, venæque secundæ.
Fata regunt homines : fatum est et partibus illis,
Quas sinus abscondit. Nam, si tibi sidera cessant,
Nil faciet longi mensura incognita nervi.
Quamvis te nudum spumanti Virro labello 35
Viderit, et blandæ assidue densæque tabellæ
Solicitent : *Αὐτὸς γὰρ ἰψὺλκισται ἄνδρα πίνκιδος.*
Quod tamen u terius monstrum, quam mollis
avarus ?

Hæc tribui, deinde illa dedi, mox plura tulisti.
Computat, ac cevet. Ponatur calculus, adsint 40
Cum tabula pueri : numeris sesteritia quinque
Omnibus in rebus ; numerentur deinde labores.
An facile et pronum est agere intra viscera penem
Legitimum, atque illic hesternæ occurrere cœna ?
Servus erit minus ille miser, qui fodit agrum, 45
Quam dominum. Sed tu sane tenerum et puerum te,
Et pulcrum, et dignum cyatho, cœlo jure putabas.
Vos humili assecra, vos indulgebatis unquam
Cultori, jam nec morbo donare parati ?

En, cui tu viridem umbellam, cui succina mit-
tas 50

Grandia, natalis quoties redit, aut madidum ver
Incipit, et strata posi us, longaque cathedra
Munera femineis tractat secreta Calendia.

Dic, passer, cui tot n ontes, tot prædia servas
Appula, tot milvos intra tua pascua lassos ? 55
Te Trifolinus ager fecundis vitibus implet,
Suspectumque jugum c umis, et Gaurus inanis.
Nam quis plura linit victuro dolia musto ?
Quantum erat exhausti laboris donare clientis
Jugiterbus paucis ? meliusne hic rusticus infans, 60
Cum matre, et casulis, et colluore cætello,
Cymbali pulsantis legatam fiet amici ?
Improbis es, cum possis, ais : sed penso clamat,
Posce ; sed appellat puer unicus, ut Polyphemi
Lata acies, per quam solers evasit Ulixes. 65

Alter emendus erit ; namque hic non sufficit :
ambo

Pascendi. Quid agam bruma spirante ? quid, oro,
Quid dicam scapulis puerorum Aquilone Decem-
bri

Et pedibus ? durate, atque exspectate cicadas ?
Vetum, ut dissimules, ut mittas cetera, quanto 70
Metitis pretio, quod, si tibi deditus esset
Devotusque cliens, uxor tua virgo maneret ?
Scis certe, quibus ista modis, quam sæpe rogaris,
Et quæ pollicitus. Fugientem sæpe puellam
Amplexu rapui : tabulas quoque ruperat, et jam 75
Signabat. Tota vix hoc ego nocte redemi,
Te plorante foris. Testis mihi lectulus, et tu,
Ad quem pervenit lecti sonus, et dominæ vox.
Instabile, ac dirimi ceptum, et jam pene solum
Conjugium in multis domibus sei vavit adulter ! 80
Quo te circumagas ? quæ prima aut ultima ponas ?
Nullum ergo meritum est, ingratis ac perfide, nul-
lud tibi filiolus, quod filia nascitur ex me ? [Ium,
Tollis enim, et libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri. Foribus suspende coronas, 85
Jam pater es : dedimus, quod famæ opponere
possis :

Jura parentis habes, propter me scriberis hæres,
Legatum omne capis nec non et dulce caducum.
Commoda præterea jungentur multa caducis,

Si numerum, si tres implevero. Justa doloris, 90
Nævole, causa tui. Contra tamen ille quid affert ?
Negligit, atque alium bipedem sibi quærit asel-
lum.

Hæc soli commissa tibi celare memento,
Et tacitis nostras intra te tige querelas.
Nam res mortifera est inimicus pumice lævis 95
Qui modo secretum commiserat, ar'et, et odit,
Tanquam prodiderim, quicquid scio. Sumere
ferrum,

Fuste aperire caput, candelam apponere valvis
Non dubitat. Nec contemnas, aut despicias, quod
His opibus nunquam cara est annona veneni. 100
Ergo occulta teges, ut curia Martia Athenis.
O Corydon, Corydon, secretum divitis ullum
Esse putas ? Servi ut taceant, jumenta loquuntur,
Et canis, et postes, et marmora. Claude fenestras,
Vela tegant timas, junge ostia, tollito lumen 105
E medio, taceant omnes, prope nemo recumbat :
Quod tamen ad cantum galli facit ille secundus,
Proximus ante diem campo sciet ; audiet et, quæ
Finxerunt pariter librarius, archimagiri,
Carptores. Quod enim dubitant componere cri-
men 110

In domos, quoties rumoribus ulciscuntur
Baltea ? Nec deerit, qui te per compita quærat
Notentem, et miseram vinosus inebriet aurem.
Illos ergo roges, quicquid paulo ante petebas
A nobis. Taceant illi : sed prodere malunt 115
Atcanum, quam subrepti potare Falerni,
Pro populo faciens quantum Laufella bibebat.
Vivendum recte est, cum propter plurima, tum his
Præcipue causis, ut linguas mancipiorum
Contemnas : nam lingua mali pars pessima servi.
Deterior tamen hic, qui liber non erit illis, 121
Quorum animas et farre suo custodit, et ære.

Idcirco ut possim linguam contemnere servi,
Utile consilium modo, sed commune, dedisti :
Nunc mihi quid suades post damnum temporis, et
spes 125

Deceptus ? Festinat enim decurrere velox
Flosculus angustæ miseræque brevissima vitæ
Portio : dum bibimus, dum sæta, unguenta, puel-
Poscimus, obrepit non intellecta senectus. [Ias
Ne trepida : nunquam pathicus tibi deerit ami-
cus, 130

Stantibus et salvia his collibus ; undique ad illos
Convenient et carpentis, et navibus omnes,
Qui digito scalpunt uno caput. Altera major
Spes superest : tu tantum erucis inprime dentem
Hæc exempla para felicitus : at mea Clotho 135
Pascimus, obrepit non intellecta senectus. [Ias
O parvi nostrique Lares, quos thure minuto,
Aut farre, et tenui soleo exoriare corona, [necus
Quando ego figam aliquid, quo sit mihi tuta æ-
A tegote et baculo ? viginti nullia fœnus 140
Pigneribus positus, argenti vascula puri,
Sed quæ Fabricius censor notet, et duo fontes
De grege Mæsorum, qui me cervice locata
Securum jubeant clamoso insistere Circo.
Sit mihi præterea curvus cælator, et alter, 145
Qui multas facies pingat cito. Sufficiunt hæc,
Quando ego pauper ero. Votum miserabile, nec
spes

His saltem : nam, cum pro me Fortuna rogatur,
Affigit ceras illa de nave petitas,
Quæ Siculos cantus effugit remige surdo. 150

LIBER QUARTUS.

SATIRA X.

Omnibus in terris, quæ sunt a Gadibus usque
Auroram et Gangem, pauci dignoscere possunt
Vera bona atque illis multum diversa, remota
Erroris nebula. Quid enim ratione timeamus
Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis,
ut te

Conatus non pœniteat votique peracti?
Evertere domos totas optantibus ipsis
Di faciles. Nocitura toga, nocitura petuntur
Militia. Torrens dicendi copia multis,
Et sua mortifera est facundia. Viribus ille 10
Confusus periiit admirandis que lacertis
Sed plures nimia congesta pecunia cura [sus,
Strangulat, et cuncta exsuperans patrimonium cen-
Quanto delphinis balæna Britannica major.
Temporibus diris igitur jussuque Neronis 15
Longinum, et magnos Senecæ prædixit hortos
Clausit, et egregias Lateranorum obsidet aedes
Tota cohors. Rarus venit in cœnacula miles.
Pauca licet portas argenti vascula puri, 19
Nocte iter ingressus gladium contumque timcbis,
Et motæ ad lunam trepidab s arundinis umbram:
Cantabit vacuus coram latrone viator.
Prima fere vota et cunctis notissima templis
Divitiæ; crescant ut opes, ut maxima toto
Nostra sit arca foro. Sed nulla aconita bibuntur
Fictilibus. Tunc illa time, cum pocula sumes
Prætexa et lato Setinum ardebit in auro.
Jamne igitur laudas, quod de sapientibus alter
Ridebat, quoties de limine moverat unum
Protuleratque pedem; flebat contrarius auctor?
Sed facilis cuivis rigidi censura cachiuni: 31
Mirandum est, unde ille oculis succicerit humor.
Perpetuo risu pulmonem agitare solebat
Democritus, quamquam non essent urbibus illis
Prætexa et trabes, fasces, lectica, tribunal. 35
Quid, si vidisset prætorem curribus altis
Exstantem, et medio sublimem in pulvere Circi,
In tunica Jovis, et pictæ Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ, magnæque coronæ
Tantum orbem, quanto cervix nonsufficit ulla? 40
Quippe tenet sudans hanc publicus. et, sibi consul
Ne placcat, curru servus portatur eodem.
Da nunc et volucrum, sceptro quæ surgit eburno,
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, et niveos ad frena Quirites, 45
Defossa in loculis quos sportula fecit amicos.
Tunc quoque materiam risus invenit ad omnes
Occursus hominum, cujus prudentia monstrat,
Summos posse viros et magna exempla daturos
Verecum in patria crassoque sub aere nasci. 50
Ridebat curas, nec non et gaudia vulgi.
Interdum et lacrymas, cum Fortunæ ipse minaci
Mandaret laqueum, mediumque ostenderet un-
guem.

Ergo supervacua hæc aut perniciosa petuntur,
Propter quæ fas est genua incerare deorum. 55
Quosdam præcipitat subjecta potentia magnæ
Invidiæ; mergit longa atque insignis honorum
Pagina; descendunt status restemque sequuntur.
Ipsas deinde rotas bigarum impacta securis

Cædit, et immeritis franguntur crura caballis. 60
Jam stridunt ignes, jam foliibus atque caminis
Ardet adoratum populo caput, et crepat ingens
Sejanus: deinde ex facie toto orbe secunda
Fiunt urceoli, pelves, sartago, patellæ.
Pone domo lauros, duc in Capitolia magnum 65
Cretatumque bovem: Sejanus ducitur unco
Spectandus: gaudent omnes. Quæ labra? quis illi
Vultus erat? nunquam, si quid mihi credis, amavi
Hunc hominem. Sed quo cecidit sub crimine?
quisnam

Delator? quibus indicibus? quo teste probavit? 70
Nil horum: verbosa et grandis epistola venit
A Capreis. Bene habet; nil plus interrogo. Sed
quid [odit

Turba Remi? Sequitur Fortunam, ut semper, et
Damnatos. Idem populus, si Nursia Tusco
Favisset, si oppressa foret secunda senectus 75
Principis, hac ipsa Sejanum diceret hora
Augustam. Jampridem, ex quo suff agia nulli
Vendimus, effudit curas. Nam qui dabat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
Continet, atque duas tantum res anxius optat, 80
Panem et Circenses. Perituros audio multos.
Nil dubium; magna est fornacula: pallidulus mi
Brutidius meus ad Martis fuit obvisus aram.
Quam timeo, victus ne penas exigat Ajax,
Ut male defensus! Curramus præcipientes, et, 85
Dum jacet in ripa, calcemus Cæsaris hostem.
Sed videant servi, ne quis neget, et pavidum in jus
Cervice obstricta dominum trahat. Ili sermones
Tunc de Sejano, secreta hæc murmura vulgi.

Visne saluari, sicut Sejanus? habere 90
Tantumdem, atque illi summas donare curules?
Illum exercitiis præponere? tutor haberi
Principis angusta Caprearum in rupe sedentis
Cum græge Chaldaeo? Vis certe pila, cohortes,
Egregios equites, et castra domestica. Quidni 95
Hæc cupias? et, qui nolunt occidere quenquam,
Posse volunt. Sed quæ præclara et prospera tanti
Ut rebus latis par sit mensura malorum?
Hujus, qui trahitur, prætextam sumere mavis,
An Fidenarum Gabiorumque esse potestas, 100
Et de mensura jus dicere, vasa minora
Frangere pannosos vacuis ædilis Ulubris?
Ergo quid optandum foret, ignorasse fateri
Sejanum: nam qui nimios optabat honores,
Et nimias posebat opes, numerosa parabat 105
Excelsæ turris tabulata, unde altior esset
Causus, et impulsæ præceps immane ruinæ.
Quid Crassos, quid Pompeios evertit? et illum,
Ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus nulla non arte petitus, 110
Magnæque numinibus vota exaudita malignis.
Ad generum Cereris sine cæde et vulnere pauci
Descendunt reges, et sicca morte tyranni.

Eloquium ac famam Demosthenis aut Ciceronis
Incipit optare, et totis Quinquatribus optat, 115
Quisquis adhuc uno partem colitasse Minervam
Queni sequitur custos angustæ venumula capse.
Eloquio sed uterque perit orator: atrumque
Largus et exundans leto dedit ingenii fons.
Ingenio manus est et cervix cæsa; nec unquam

Sanguine caudidici maduerunt uestra pusilli. 121
 O fortunatam natam me consule Romam!
 Antoni gladios potuit contemnere, si sic
 Omnia dixisset. Ridenda poemata malo,
 Quam te conspicuas, divina Philippica, famæ, 125
 Volveris a prima quæ proxima. Sævus et illum
 Exitus eripuit, quem mirabantur Athenæ
 Torrentem, et pleni moderantem frena theatri.
 Dis ille adversis genitus fatoque sinistro,
 Quem pater ardentis massæ fuligine lippus 130
 A carbone, et forcipibus, gladiosque parante
 Incude, et luteo Vulcano, ad rhetora misit.
 Bellorum exuviæ, truncis affixa tropæis
 Lorica, et fracta de casside buccula pendens,
 Et curtum temone jugum, victicæ tricornis 135
 Aplustre, et summo tristis captivus in arcu,
 Humanis majora bonis creduntur: ad hæc se
 Romanus Graiusque ac barbarus endoperator
 Brevit; causas discriminis atque laboris
 Inde habuit. Tanto major famæ sitis est, quam
 Virtutis. Quis enim virtutem amplectitur ipsam,
 Præmia si tollas? Patriam tamen obruit olim
 Gloria paucorum, et laudis, titulique cupido
 Hæsurî saxis cinerum custodiibus; ad quæ
 Disciendâ valent sterilis mala roborâ fîcus: 145
 Quandoquidem data sunt ipsis quoque fata sepulcris.

Expende Hannibalem: quot libras in duce summo
 Invenies? hic est, quem non capit Africa Mauro
 Percussa Oceano, Niloque admota tepenti, [tos.
 Rursus ad Æthiopum populos, aliosque elephan-
 Additur imperiis Hispania: Pyrenæum 151
 Transilit. Opposuit natura Alpenque niveinque:
 Diducit scopulos, et montem rumpit aceto.
 Jam tenet Italiam: tamen ultra pergere tendit.
 Actum, inquit, nihil est, nisi Pœno milite portas
 Frangimus, et media vexillum pono Subura. 156
 O qualis facies et quali digna tabella,
 Cum Gætula ducem portaret belua luscum!
 Exitus ergo quis est? o gloria! vincitur idem
 Nempe, et in exilium præceps fugit, atque ibi
 magnus 160

Minardusque cliens sedet ad prætoris regis,
 Donec Bithyno libeat vigilare tyranno.
 Finem animæ, quæ res humanas miscuit olim,
 Non gladii, non saxa dabunt, nec tela, sed ille
 Cannarum vindex, ac tanti sanguinis ultor, 165
 Annulus. I, demens, et sævas cure per Alpes,
 Ut pueris placeas, et declamatio fias!
 Unus Pellæo juveni non sufficit orbis:
 Æstuat infelix angusto limite mundi,
 Ut Gyare clausus scopul's parvaque Seripho. 170
 Cum tamen a figulis munitam intraverit urbem,
 Sarcophago contentus erit. Mors sola fatetur,
 Quantula sint hominum corpuscula. Creditur olim
 Velificatus Athos, et quicquid Græcia mendax
 Audet in historia: constratum classibus isdem
 Suppositumque rotis solidum mare: credimus
 Defecisse amnes, epotaque flumina Medo [altos
 Piandente, et madidis cantat quæ Sostratus alis.
 Ille tamen qualis rediit Salamine relicta,
 In Corum atque Eorum solitus sævire flagellis 180
 Barbarus, Æolio nunquam hoc in carcere passos,
 Ipsum compedibus qui vinxerat Ennosigæum?
 Mitius id sane, quod non et stigmatè dignum
 Credidit. Huic quisquam vellet servire deorum?
 Sed qualis rediit? nempe una nave, cruentis 185
 Fluctibus, ac tarda per densa cadavera proia.
 Hæc toties optata exegit gloria pœnas.

Da spatium vitæ, multos da, Jupiter, annos:

Hoc recto vultu, solum hoc et pallidus optas.
 Sed quam continuus et quantis longa senectus 190
 Plena malis? Deformem et tetrum ante omnia
 vultum.

Dissimilemque ani, deformem pro cute pellem,
 Pendentesque genas, et tales adspice rugas,
 Quales, umbriferos ubi pandit Tabraca saltus,
 In vetula scalpit jam mater simia bucca. 195
 Plurima sunt juvenum discrimina: pulcrior ille
 Hoc, atque ille alio; multum hic robustior illo
 Una senum facies, cum voce trementia membra,
 Et jam læve caput, madidique infantia nasi.
 Frangendus misero gingiva panis inermi. 200
 Usque adeo gravis uxori, natisque, sibi que,
 Ut captatori moveat fastidia Cossus.
 Non eadem vini atque cibi, torpente palatæ,
 Gaudia: nam coitus jam longa oblivio; vel si
 Conens, jacet exiguus cum ramice nervus, 205
 Et, quamvis tota palpetur nocte, jacebit.
 Anne aliquid sperare potest hæc inguinis ægri
 Canities? quid, quod merito suspecta libido est,
 Quæ Venerem affectat sine viribus. Adspice
 partis [lupius,

Nunc damnus alterius: nam quæ cantante vo-
 Sit licet eximius citharædus, sive Seleucus,
 Et quibus anrata mos est fulgere lacerna?
 Quid refert, magni sedeat qua parte theatri,
 Qui vix cornices exaudiat, atque tubarum
 Conventus? clamore opus est, ut sentiat auris, 215
 Quem dicat venisse puer, quot nuntiet horas.
 Præterea minimus gelido jam corpore sanguis
 Febre calet sola; circumsilii agmine facto [ras,
 Morborum omne genus: quorum si nomina quæ-
 Promptius expedium, quot amaverit Hippia mœ-
 chos, 220

Quot Themison agros auctumno occiderit uno.
 Quot Basilus socios, quot circumscripserit Iliurus
 Pupillos, quot longa viros exsolbeat uno.
 Maivia die, quot discipulos inclinet Hamillus;
 Percurram citius, quot villas possideat nunc, 225
 Quo tondeute gravis juveni mihi barba sonabat.
 Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis, ambos
 Perdidit ille oculos, et lucris invidet: hujus
 Pallida labra cibum accipit digitis alienis.
 Ipse ad conspectum cœnæ deducere rictum 230
 Suetus, hiat tantum, ceu pullus hirundinis, ad
 Ore volat pleno mater jejuna. Sed omni quem
 Membrorum damno major dementia, quæ nec
 Nomina servorum, nec vultum agnoscit amici,
 Cum quo præterita convavit nocte; nec illos, 235
 Quos genuit, quos eduxit. Nam codice sævo
 Hæc edes vetat esse suos; bona tota feruntur
 Ad Phalæn: tantum artificis valet halitus oris,
 Quod steterat multis in carcere fornicis annis.
 Ut vigeant sensus animi, ducenda tamen sunt 240
 Funera natorum, rogus adspiciendus amata
 Conjugis, et fratris, plenæque sororibus urnæ.
 Hæc data pœna diu viventibus, ut, renovata
 Semper clade domus, multis in luctibus, inque
 Perpetuo mœnore, et nigra veste senescant. 245
 Rex Pylus, magno si quicquam credis Homero,
 Exemplum vitæ fuit a cornice secundæ.
 Felix nimirum, qui tot per sæcula mortem
 Distulit, atque suos jam dextra computat annos,
 Quique novum toties nustum bibit. Oro, pa-
 rumper 251

Attendas, quantum de legibus ipse queratur
 Fatorum, et nimio de stamine, cum videt acris
 Antilochi barbam ardentem, cum querit ab omni,
 Quisquis adest socius, cur hæc in tempora duret,
 252

Quod facinus dignum tam longo admiserit ævo?
 Hæc eadem Peleus, raptum cum luget Achillem,
 Atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
 Incolumi Troja Priamus venisset ad umbras
 Assaraci magnis solennibus, Hectore funus
 Ponante, ac reliquis fratrum cervicibus, inter 260
 Iliadum lacrymas, ut primos edere planctus
 Cassandra inciperet, scissaque Polyxena palla,
 Si foret extinctus diverso tempore, quo non
 Cerperat audaces Paris ædificare carinas.
 Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit 265
 Eversa, et flammis Asiam ferroque cadentem.
 Tunc miles tremulus posita tulit arma tiara.
 Et ruit ante aram summi Jovis, ut vetulus bos,
 Qui domini cultus tenuet et miserabile collum
 Præbet, ab ingrato jam fastidiosus aratro. 270
 Exitus ille utuncque hominis: sed torva canino
 Latravit rictu, quæ post hunc vixerat, uxor.
 Festino ad nostros, et regem transeo Ponti
 Et Cæsum, quem vox justi facunda Solonis
 Respicere ad longæ jussit spatia ultima vitæ. 275
 Exilium, et carcer, Mintuarumque paludes,
 Et mendicatus victa Carthagine panis,
 Hinc causas habuere. Quid illo cive tulisset
 Natura in terris, quid Roma beatus unquam.
 Si circumducto captivorum agmine, et omni 280
 Bellorum pompa, animam exhalasset opimam,
 Cum de Teutonico vellet descendere curru?
 Provida Pompeio dederat Campania febres
 Optandas: sed multæ urbes et publica vota
 Vicerunt. Igitur fortuna ipsius et Urbis 285
 Servatum victo caput abstulit. Hoc cruciatus
 Lentulus, hac pœna caruit, ceciditque Cethegus
 Integer, et jacuit Catilina cadavere toto.

Formam optat modico pueris, majore puellis
 Murrure, cum Veneris fanum videt anxia mater,
 Usque ad delicias votorum. Cur tamen, inquit,
 Corripias? Pulchra gaudet Latona Diana.
 Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem
 Ipsa habuit: cuperet Rutilæ Virginia gibbum
 Accipere, atque suam Rutilæ dare. Filius autem
 Corporis egregii miseris trepidosque parentes
 Semper habet. Rara est adeo concordia formæ
 Atque pudicitia. Sanctos licet horrida mores
 Tradiderit domus, ac veteres imitata Sabinos;
 Præterea castum ingenium, vultumque modesto
 Sanguine ferventem tribuat natura benigna
 Larga manu; (quid enim puero conferre potest plus
 Custode et cura natura potentior omni?)
 Non licet esse viris: nam prodiga corruptoris
 Improbitas ipsos audent tentare parentes. 305
 Tanta in muneribus fiducia! Nullus ephebum
 Deformem sæva castravit in arce tyrannus;
 Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, vel
 Strumsum, atque ulero pariter, gibboque tu-
 mentem.

I nunc, et juvenis specie lætare tui? quem 310
 Majora expectant discrimina? fiet adulter
 Publicus, et pœnas metuet, quasunque mariti
 Exigere irati; nec erit felicior astro [autem
 Martis, ut in laqueos nunquam incidat. Exigit
 Interdum ille dolor plus, quam lex ulla dolori 315
 Concessit. Necat hic ferro, secat ille cruentis
 Verberibus, quosdam mœchos et mugilis intrat.
 Sed tuus Endymion dilectæ fiet adulter
 Matronæ: mox cum dederit Servilia nummos,
 Fiet et illius, quam non amat: exuet omnem 320
 Corporis ornatum. Quid enim ulla negaverit udis
 Inguinibus, sive est hæc Oppia sive Catulla?
 Detrior totos habet illic fœmina mores.

Sed casto quid forma nocet? quid profuit immo
 Hippolyto grave propositum? quid Bellerophonti?
 Erubuit nempe hæc, ceu fastidita, repulsa. [et æ
 Nec Sthenobœa minus, quam Cressa, excanduit,
 Concussere ambæ. Mulier sævissima tunc est,
 Cum stimulus odio pudor admovet. Elige,
 quidnam 329

Suadendum esse putes, cui nubere Cæsaris uxor
 Destinata? Optimus hic et formosissimus idem
 Gentis patriciæ rapi ut miser extinguendus
 Messalinæ oculis: dudum sedet illa parato
 Flammeolo, Tyriusque palam genialis in hortis
 Sternitur, et ritu decies centena dabuntur 335
 Antiquo; veniet cum signatoribus auspex.
 Hæc tu secreta, et paucis commissa putabas?
 Non, nisi legitime, vult nubere. Quid placeat, dic:
 Næ pareie velia, perendum erit ante lucernas:
 Si scelus admittas, dabitur mora parvula, dum res
 Nota Urbi et populo contingat Principis aures.
 Deducas ille domus sciet ultimus: interea tu
 Obsequere imperio; sit tanti vita dierum
 Paucorum. Quicquid melius, leviusque putaris,
 Præbenda est gladio pulcra hæc et candida cervix.

Nil ergo optabunt homines? Si consilium vis,
 Permittes ipsis expendere nummibus, quid 347
 Conveniat nobis, rebusque sit utile nostris.
 Nam pro jucundis aptissima quæque dabunt di.
 Carior est illis homo, quam sibi. Nos animorum
 Impulsu, et cæca magnaue cupidine ducti, 351
 Conjugium petimus, partumque uxoris: at illis
 Notum, qui pueri, qualisque futura sit uxor.
 Ut tamen et poscas aliquid, voveasque sacellis
 Extæ, et candiduli divina tomacula porci; 355
 Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano:
 Fortem posce animum, mortis terrore carentem,
 Qui spatium vitæ extremum inter munera ponat
 Naturæ, qui ferre queat quoscunque labores,
 Nesciat irasci, cupiat nihil, et potiores 360
 Herculis ærumnas credat sævosque labores
 Et Venere, et cœnis, et pluma Sardanapali.
 Monstro, quod ipse tibi possis dare: semita certe
 Tranquilla per virtutem patet unica vitæ. 364
 Nullum numen habes, si sit prudentia: nos te,
 Nos facimus, Fortuna, deam cœloque locamus

SATIRA XI.

Atticus eximie si cenat, lautus habetur;
 Si Rutilus, demens. Quid enim majore cachinno
 Excipitur vulgi, quam pauper Apicius? Omnis
 Convictus, thermæ, stationes, omne theatrum
 De Rutilo. Nam dum valida ac juvenilia membra
 Sufficiunt galæ, dumque ardent sanguine, fertur,
 Non cogente quidem, sed nec prohibente tribuno
 Scripturus leges, et regia verba lanistæ.
 Multos porro vides, quos sæpe elusus ad ipsum
 Creditor introitum solet expectare macelli, 10
 Et quibus in solo vivendi causa palato est.
 Egregius cenat meliusque miserrimus horum
 Et cito casurus jam perlucente ruina.
 Interea gustus elementa per omnia quærent,
 Nunquam animo pretiis obstantibus. Interius si
 Attendas, magis illa juvant, quæ pluri emuntur.
 Ergo haud difficile est, per rituram accessere sum-
 mam

Lancibus oppositis, vel matris imagine fracta,
 Et quadringentis nummis condire gulosum
 Fictile: sic veniunt ad miscellanea ludi. 20
 Refert ergo, quis hæc eadem paret: in Rutilo nam
 Luxuria est; in Ventidio laudabile nomen
 Sumit, et a censu famam trahit. Illum ego jure

Despiciam, qui scit, quanto sublimior Atlas
 Omnibus in Libya sit montibus; hic tamen idem
 Ignoret, quantum ferrata distet ab arca 26
 Sacculus. E cœlo descendit *Trachis stauris*,
 Figendum et memori tractandum pectore, sive
 Conjugium quæras, vel sacri in parte senatus
 Esse velis: nec enim lorica poscit Achillis 30
 Therites, in qua se transducebat Ulixes.
 Ancipitem seu tu magno discrimine causam
 Protegere affectas, te consule. dic tibi, qui sis,
 Orator vehemens, an Curtius et Matho buccæ.
 Noscenda est mensura sui spectandaque rebus 35
 In summis minimisque, etiam cum piscis emetur,
 Ne nullum cupias, cum sit tibi gobio tantum
 In loculis. Quis enim te, deficiente crumena
 Et crescente gula, manet exitus, ære paterno
 Ac rebus mersis in ventrem, fœnoris atque 40
 Argenti gravis, et pecorum, agrorumque capacem?
 Talibus a dominis post cuncta novissimus exit
 Annulus, et digito mendicat Pollio nudo.
 Non præmaturi cineres, nec funus acerbum
 Luxuriæ; sed morte magis metuenda senectus. 15
 Hi plerumque gradus: conducta pecunia Romæ
 Et coram dominis consumitur: inde ubi paulum
 Nescio quid superest, et pallet fœnoris auctor,
 Qui vertere solum, Baïas et ad ostrea currunt.
 Cedere namque foro jam non est deterius, quam 50
 Equilias a ferventi migrare Suburra.
 Ille dolor solus patriam fugientibus, illa
 Mœstitia est, cavuisse anno Circenibus uno.
 Sanguinis in facie non hæret gutta: morantur
 Pauci ridiculum fugientem ex Urbe pudorem. 55
 Experiere hodie, numquid pulcherrima dictu,
 Persice, non præstem vita vel moribus, et re;
 Sed laudem siliquis occultus ganeo; pultes
 Coram aliis dictem puero, sed in aure placitas.
 Nam cum sis conviva mihi promissus, habebis
 Evandrum, venies Tiryntius, aut minor illo 61
 Illopes, et ipse tamen contingens sanguine cœlum;
 Alter aquis, alter flammis ad sidera missus.
 Fercula nunc audi nullis ornata macellis.
 De Tiburtino venit pinguis agros 65
 Hædulus, et toto grege mollior, inscius herbæ,
 Necdum ausus virgas humilis mordere salicti,
 Qui plus lactis habet, quam sanguinis; et montani
 Asparagi, posito quos legit villicus fuso.
 Grandia præterea, tortoque calentina feno 70
 Ova adsunt ipsis cum matribus, et servatæ
 Parte anni, quales fuerant in vitibus, uvæ:
 Signinum Syriumque pyrum, de corbibus isdem
 Amula Picens, et odoris mala recentis,
 Nec metuenda tibi, siccatum frigore postquam 75
 Autumnum, et crudi posnere pericula succi.
 Hæc olim nostri jam luxuriosa senatus
 Cœna fuit. Curius, parvo quæ legerat horto,
 Ipse focus brevis ponebat oluscula, quæ nunc
 Squalidus in magna fastidit compede fossor, 80
 Qui meminit, calidæ sapiat quid vulva popinæ.
 Sicci terga suis, rara pendentia crate,
 Moris erat quondam festis servare diebus,
 Et natalitium cognatis ponere lardum,
 Accedente nova, si quam dabat hostia, carne. 85
 Cognatorum aliquis, titulo ter consulis, atque
 Castrorum imperii, et dictatoris honore
 Functus, ad has epulas solito maturius ibat,
 Erectum domito referens a monte lignem.
 Cum tremere autem Fabios, durumque Cato-
 Et Scauros, et Fabricios, postremo severos [nem].
 Censoris mores etiam collega timeret,
 Nemo inter curas et seria duxit habendum,

Qualis in Oceani fluctu testudo nataret,
 Clarum Trojugenis factura ac nobile fulcrum: 95
 Sed nudo latere, et parvis frons ærea lectis
 Vile coronati caput ostendebat aselli,
 Ad quod lascivi ludebant ruris alumni.
 Tales ergo cibi, qualis domus atque supellex.
 Tunc rudis, et Graias mirari nescius arces, 100
 Urbibus eversis, prædarum in parte reposita
 Magnorum artificum frangebat pocula miles,
 Ut phaleris gauderet equus, cælateque cassia
 Romulæ simulacra fœtæ mansuere jussæ
 Imperii fato, geminos sub rupe Quirinos, 105
 Ac nudam effigiem clypeo venientis, et hasta,
 Pendentisque dei, perituro ostenderet hosti
 Argenti quod erat, solis fulgebat in armis.
 Ponebant igitur Tusco farrata catino.
 Omnia tunc, quibus invidas, si lividulus sis. 110
 Temporum quoque majestas presentior, et vox
 Nocte fere media, medianque audita per Urbem,
 Littore ab Oceani Gallis venientibus, et dis
 Officium vatis peragentibus, his monuit nos.
 Ilanc rebus Latius curam præstare solebat 115
 Fictilis, et nullo violatus Jupiter auro.
 Illa domi natas, nostraque ex arbore mensas
 Tempora viderunt; hos lignum stabat in usus,
 Annosam si forte nucem deiecerat Eurus.
 At nunc divitibus cenandi nulla voluptas, 120
 Nil rhombus, nil dama sapit; putere videntur
 Unguenta, atque rosæ, latos nisi sustinet orbes
 Grande ebur, et magno sublimis pardus hiatu,
 Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes,
 Et Mauri celeres, et Mauro obscurior ludus, 125
 Et quos deposuit Nabatæ bellua saltu,
 Jam nimios capitque graves. Hinc surgit orexis,
 Hinc stomacho bilis: nam pes argenteus illis,
 Annulus in digito quod ferreus. Ergo superbum
 Convivam caveo, qui me sibi comparat, et res
 Despicit exiguas. Adeo nulla uncia nobis 131
 Est ebore, nec tessellæ, nec calculus ex hac
 Materia: quin ipsa manubria cultellorum
 Osce. Non tamen his ulla unquam oponsia fiunt
 Rancidula, aut ideo pejor gallina secatur. 135
 Sed nec structor erit, cui cedere debeat omnis
 Pergula, discipulus Trypheri doctoris, apud quem
 Summe cum magno lepus, atque aper, et pygargus,
 Et Scythicæ volucres, et phœnicopterus ingens,
 Et Gælus oryx, hebeti lantissima ferro 140
 Cæditur, et tota sonat ulmea cœna Suburra.
 Nec frustum capreæ subducere, nec latus Afræ
 Novit avis noster tirunculus, ac rudis omni
 Tempore, et exiguae furtis imbutus ofellæ.
 Plebeios calices, et paucis assibus entos 145
 Porrigit incultus puer, atque a frigore tutus:
 Non Phryx, aut Lycius, non a mangone petitus
 Quisquam erit et magno. Cum posces, posce
 Latine.
 Idem habitus cunctis, tonsi, rectique capilli
 Atque hodie tantum præter convivia pexi. 150
 Pastoris duri est hic illic, ille bubulci.
 Suspirat longo non visam tempore matrem,
 Et casulam, et notos tristic dederat hædos,
 Ingenui vultus puer, ingennique pudoris,
 Quales esse decet, quos ardens purpura vestit:
 Nec pugillares deferit in balnea raucus 156
 Testiculos, nec vellendas jam præbuit alas,
 Crassæ nec opposito pavidus tegit inguina gutto.
 Hic tibi vina dabit, diffusa in montibus illis,
 A quibus ipse venit, quorum sub vertice iussit
 Namque una atque eadem viri patria, aique
 ministri. 161

Forsitan exspectes, ut Gaditana canoro
Incipiat prurire choro, plausuque probatæ
Ad terram tremulo descendant clune puellæ,
Irritantum Veneris languentis, et acres 165
Divitis urticæ. Major tamen ista voluptas
Alterius sexus: magis ille extenditur, et mox
Aurius atque oculis concepta urina movetur.
Non capit has nugis humilis domus. Audiat ille
Testarum crepitus cum verbis, nudum olido stans
Fornice mancipium quibus abstinet; ille fruatur
Voribus obscænis, omnique libidinis arte,
Qui Lacedæmonium pytismate lubricat orbem:
Namque ibi fortunæ veniam damus. Alea tuius.
Turpe et adulterium mediocribus. Hæc eadem illi
Omnia cum faciant, hilares nitidique vocantur
Nostra dabant alios hodie convivia ludos:
Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
Altisoni dubiam facientia carminum palmam.

Quid refert, tales versus qua voce legantur? 180
Sed nunc dilatis averte negotia curis,
Et gratam requiem dona tibi, quando licebit
Per totam cessare diem: non fœnoris ulla
Mentio, nec, prima si luce egressa, reverti
Nocte solet, tacito bilem tibi contrahat uxor, 185
Humida suspectis referens multicia rugis. [tem.
Vexatusque comes, et vultum, autemque calen-
Protinus ante meum, quicquid dolet, exue limen:
Pone domum, et servos, et quicquid suavitur illis,
Aut perit: ingratos ante omnia pone sodales. 190

Interea Megalesiacæ spectacula mappæ
Idæum solenne colunt, similique triumpho
Præda caballorum prætor sedet, ac, mihi pace
Immensæ nimirumque licet si dicere plebis,
Totam hodie Romam circus capit, et fragor aurem
Percurit, eventum viridis quo colligo panni. 196
Nam, si deficeret, mæstam attonitamque videres
Hanc urbem, veluti Cannarum in pulvere victis
Consulibus. Spectent juvenes, quos clamor, et
audax

Sponsio, quos cultæ decet adsedisse puellæ; 200
Spectent hoc nuptæ juxta recubante marito,
Quod pudeat narrasse aliquem præsentibus ipsis.
Nostra bibat vernum contracta cuticula solem,
Effugiatque togam. Jam nunc in balnea, salva
Fronte, licet vadas, quamquam solida hora su-
persit [diebus
Ad sextam. Facere hoc non possis quinque
Continuis, quia sunt talis quoque tædia vitæ
Magna. Voluptates commendat rarior usus.

SATIRA XII.

Natali, Corvine, die mihi dulcior hæc lux,
Qua festus promissa deis animolla cespes
Exspectat. Niveam Regine ducimus agnam:
Par vellus dabitur pugnantî Gorgone Maura.
Sed procul extensum petulantiquat hostia funem,
Tarpeio servata Jovi, frontemque conuscat: 6
Quippe ferox vitulus, templis maturus et aræ,
Spargendusque mero, quem jam pudet ubera
Ducere, qui vexat nascenti robora cornu. [matris
Si res ampla domi, similisque affectibus esset, 10
Pinguior Hispania traheretur taurus, et ipsa
Mole piger, nec finitima nutritus in herba,
Læta sed ostendens Clitumni pascua sanguis
Iret, et a grandi cervix feriendi ministro,
Ob reditum trepidantis adhuc, horrendaque passi
Nuper, et incolumem esse mirantis amici. 16
Nam præter pelagi casus, et fulguris ictum
næ cælum abscondere tegebræ

Nube una, subitusque antennas impulit ignis,
Cum se quisque illo percussus crederet, et mox
Attonitus nullum conferri posse putaret 21
Naufragium velis ardentibus. Omnia flunt
Talia, tam graviter, si quando poetica surgit
Tempestas. Genus ecce aliud discriminis: audi
Et miserere iterum, quamquam sint cætera sortis
Ejusdem: pars dira quidem, sed cognita multis,
Et quam votiva testantur fana tabella
Plurima. Pictores quis nescit ab Iside pasci?
Accidit et nostro similis fortuna Catullo.
Cum plenus fluctu medius foret alveus, et jam,
Alternum puppis latus evertentibus undis 31
Arboris incertæ, nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem; decidere jactu
Cæpi cum ventis, imitatus castora, qui se
Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno 35
Testiculi: adeo medicatum intelligit inguen.
Fundite, quæ mea sunt, dicebat, cuncta, Catullus
Præcipitare volens etiam pulcherrima, vestem
Purpuream, teneris quoque Mæcænatibus aptam,
Atque alias, quarum generosi graminis ipsam 40
Infect natura pecus, sed et egregius fons
Viribus occultis, et Bæticus adjuvat aer.
Ille nec argentum dubitabat mittere, lances
Parthenio factas, urnæ cratera capacem,
Et dignum stiente Pholo, vel conjuge Fuscî. 45
Adde et bascaudas, et mille escaria, multum
Cælati, biberat quo callidus emtor Olynthi.
Sed quis nunc alius, quæ mundi pars, quis audent
Argento præferre caput, rebusque salutem?
[Non propter vitam facienti patrimonia quidam, 50
Sed vitio carci propter patrimonia vivunt.]
Jactatur rerum utilium pars maxima: sed nec
Damina levant. Tunc, adversa urgentibus, illuc
Recidit, ut malum ferro submitteret, ac se
Explicat angustum. Discriminis ultima, quando
Præsidia afferimus navem factura minore. 56
I nunc, et ventis animam committe, dolato
Confusus ligno, digitis a morte remotus
Quatuor, aut septem, si sit latissima tæda!
Mox cum reticulis, et pane, et ventis lagenæ 60
Adspice sumendas in tempestate accures. [quam
Sed postquam jacuit planum mare, tempora post-
Prospera vectoris, fatumque valentius Euro,
Et p-lago, postquam Parææ meliora benigna
Pensa manu ducunt lacræ, et staminis albi 65
Lanificæ, modica nec multum fortior aura
Ventus adest; inopi miserabilis arte cucurrit
Vestibus extensis, et, quod superaverat unum,
Velo prora suo. Jam deficientibus Austris,
Spes vitæ cum sole redit: tum gratus lulo, 70
Atque novercali sedes prælata Lavino,
Conspicitur sublimis apex, cui candida nomen
Scrofa dedit, lætis Phrygiis mirabile sumen
Et nunquam visis triginta clara mamillis.
Tandem intrat posita inclusa per æquora moles,
Tyrrenamque Pharon, porrectaque brachia tur-
sum, [vunt
Quæ pelago occurrunt medio, longeque relin-
tialiam. Non sic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit. Sed trunca puppe magister
teriora petit Baianæ pervia cymbæ 80
Tuti stagna sinus. Gaudet ibi vertice naso
Garrula securi narrare pericula navæ.
Ite igitur, pueri, linguis animisque faventes,
Sæptaque delubris, et farra imponite cultris,
Ac molles ornate focos, glebanque virentem: 85
Jam sequar, et sacro, quod præstat, rite peractus,
Inde domum repetam, graciles ubi parva coronas

Accipiunt fragili simulacra nitentia cera
 Hic nostrum placabo Jovem, Laribusque paternis
 Thura dabo, atque omnes violæ jactabo colores.
 Cuncta nitent : longos erexit janua ramos, 91
 Et matutinis operatur festa lucernis. [lus,
 Nec suspecta tibi sint hæc, Corvine. Catul-
 Pro cujus reditu tot pono altaria, parvos
 Tres habet hæredes. Libet expectare, quis
 ægram 93
 Et claudentem oculos gallinam impendat amico
 Tam sterili. Verum hæc nimia est impensa :
 coturnix [rem
 Nulla unquam pro patre cadet. Sentire calo-
 Si cœpit locuples Gallita, et Paccius, orbi,
 Legitime fixis vestitur tota tabellis 100
 Porticus : existant, qui promittant hecatomben,
 Quatenus hic non sunt nec venales elephantis,
 Nec Latio, aut usquam nostro sub sidere talis
 Bellua concipitur : sed furva gente petita, 105
 Arboribus Rutulis et Turni pascitur agro,
 Cæsaris armentum, nulli servire paratum
 Privato : siquidem Tyrio parere solebant
 Hannibali, et nostris ducibus, regique Molosso.
 Horum majores, ac dorso ferre cohortes.

Partem aliquam belli, et euntem in prælia turrim
 Nulla igitur mora per Novium, mora nulla per
 Histrum
 Pacuvium, quin illud ebur ducatur ad aras,
 Et cadat ante lares Gallitæ, victima sola
 Tantis digna deis, et captatoribus horum.
 Alter enim, si concedas mactare, vovebit 115
 De grege servorum magna aut pulcherrima quæ-
 Corpora : vel pueis, et frontibus ancillarum [que
 Impnet vitas : et, si qua est nubilus illi
 Iphigenia domi, dabit hanc altaribus, etsi
 Non sperat tragica furtiva piacula cervæ. 120
 Laudo meum civem, nec comparo testamento
 Mille rates : nam si Libitinam evaserit æger,
 Delebit tabulas, inclusus carcere massa :
 Post meritum sane mirandum, atque omnia soli
 Foisan Pacuvio breviter dabit. Ille superbus
 Incedet victis rivalibus. Ergo vides, quam 126
 Grande operæ pretium faciat jugulata Mycenis.
 Vivat Pacuvius, quæso, vel Nestora totum :
 Possideat, quantum rapuit Nero : montibus au-
 rum [ullo.
 Exaquet : nec amet quenquam, nec ametur ab

LIBER QUINTUS.

SATIRA XIII.

Exemplo quodcumque malo committitur, ipsi
 Displicet auctori. Prima est hæc ultio, quod æ
 Judice nemo nocens absolvitur, improba quam-
 Gratia fallaci prætoris vicerit urna. [vis
 Quid sentire putas omnes, Calvine, recenti 5
 De scelere, et fidei violatæ crimine ? Sed nec
 Tam tenuis census tibi contigit, ut mediocris
 Jacturæ te mergat onus : nec rara videmus,
 Quæ pateris. Casus multis hic cognitus, ac jam
 Tritus, et e medio Fortunæ Juctus æcervo. 10
 Ponamus nimios gemitus : flagrantior æquo
 Non debet dolor esse viri, nec vulnere major.
 Tu quamvis levium minimam exiguamque ma-
 lorum
 Particulam vix ferre potes, spumantibus ardens
 Visceribus, sacrum tibi quodnon reddat amicus
 Depositum. Stupet hæc, qui jam post terga re-
 Sexaginta annos, Fonteio consule natus ? [liquit
 An nihil in melius tot rerum proficis usu ?
 Magna quidem, sacris quæ dat præcepta libellis
 Victrix Fortunæ Sapientia. Ducimus autem 20
 Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ,
 Nec jactare jugum, vita didicere magistra.
 Quæ tam festa dies, ut cesset prodere furem,
 Perfidiam, fraudes, atque omni ex crimine lucrum
 Quæsitum, et partos gladio vel pyxide nummos ?
 Rari quippe boni : numero vix sunt totidem, quot
 Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili.
 Nona ætas agitur, pejoraque sæcula ferri
 Temporibus, quorum sceleri non invenit ipsa
 Nomen, et a nullo posuit Natura metallo. 30
 Nos hominum divumque fidem clamore ciemus,
 Quanto Fæsidium laudat vocalis agens
 Stortula. Dic, senior bulla dignissime, nescis,
 Quas habeat Veneres aliena pecunia ? nescis,

Quem tua simplicitas risum vulgo moveat, cum
 Exigis a quoquam, ne perjeret, et putet ullis 36
 Esse aliquod numen templis, araque rubenti ?
 Quondam hoc indigenæ vivebant more, prius
 Sumeret agrestem posito diademate falcem [quam
 Saturnus fugiens : tunc cum virguncula Juno,
 Et privatus adhuc Idæis Jupiter antris. 41
 Nulla super nubes convivia cœlicolarum.
 Nec puer Iliacus, formosa nec Hercules uxor
 Ad cyathos, et jam siccato nectare tergens
 Brachia Vulcanus Liparæa nigra taberna. 45
 Prædebat sibi quisque deus, nec turba deorum
 Talis, ut est hodie, contentaque sidera paucis
 Numinibus miserum urgebant Atlanta minori
 Pondere. Nondum aliquis sortitus triste profundum
 Imperium, aut Sicula torvus cum conjuge Pluton.
 Nec rota, nec Furia, nec saxum, aut vulturis atri
 Pœna : sed infernis hilares sine regibus umbræ.
 Improbis illo fuit admirabilis ævo.
 Credebant hoc grande nefas, et morte piandum,
 Si juvenis vetulo non adsuererat, et si 55
 Barbato cuiquam puer, licet ipse videret
 Plura domi fraga, et majores glandis æcervos.
 Tam venerabile erat, præcedere quatuor annis,
 Primaque par adeo sacræ lanugo senectæ !
 Nunc, si depositum non infitietur amicus, 60
 Si reddat veterem cum tota æruginem follem,
 Prodigiosa fides, et Tuscis digna libellis,
 Quæque coronata lustrari debeat agna.
 Egregium sanctumque virum si cerno, bimbri
 Hoc monstrum puero, aut miranti sub aratro 65
 Piscibus inventis, et fætæ comparo mulæ,
 Sollicitus, tanquam lapides effuderit imber,
 Examene apium longa consederit uva
 Culmine delubri, tanquam in mare fluxerit annis
 Gurgitibus miris et lactis vortice torrens 70
 Intercepta decem quereris sestertia fraude

Sacrilega? Quid si bis centum perdidit alter
Hæc arcana modo? majorem tertius illa
Summam, quam patulæ viæ ceperat angulus arcæ
Tam facile et primum est, superos contemnere
testes, 7!

Si mortalis idem nemo sciat! Adspice, quanta
Voce neget! quæ sit ficti constantia vultus!

Per Solis radios, Tarpeique fulmina jurat,
Et Martis frameam, et Cirrhæi spicula vatis,

Per calames venatricis pharetramque Puellæ, 80
Perque tuum, pater Ægæi Neptune, tridentem;

Addit et Herculeos arcus, hastamque Minervæ,
Quicquid habent telorum armamentaria cæli.

Si vero et pater est; Comedam, inquit, flebile
Sinciput elixi, Pharioque madentis aceto [nati

Sunt, in fortunæ qui casibus omnia ponant, 86
Et nullo credant mundum rectore moveri,

Natura volvente vices et lucis et anni:
Atque ideo intrepidi quæcunque altaria tangunt.

Est alius, metuens ne crimen poena squatur: 90
Hic putat esse deos, et pejerat, atque ita secum:

Decernat, quodcunque volet, de corpore nostro
Isis, et irato feriat mea lumina sistro.

Dummodo vel cæcus teneam, quos abnego, numos.
Et phthisis, et vomice putres, et dimidium crus

Sunt tanti? Pauper locupletem optare podagram
Ne dubitet Ladas, si non eget Anticyra, nec

Archigene. Quid enim velocis gloria plantæ
Præstat, et esuriens Pisare ramus olivæ?

Ut ait magna, tamen certe lenta ira decorum est.
Si curant igitur cunctos punire nocentes, 101

Quando ad me venient? sed et exorable numen
Fortasse experiat: solet his igni scere. Multi

Committunt eadem diverso crimina fati:
Ille crucem sceleris pretium tulit, hic diadema.

Sic animum dire trepidum formidine culpæ 106
Confirmant. Tunc te sacra ad delubra vocantem

Præcedit, trahere immo ultro, ac vexare paratus.
Nam cum magna male superest audacia causæ,

Creditur a multis fiducia. Minum agit ille, 110
Urbanique qualem fugitivus scurra Catulli:

Tu miser exclamas, ut Stentora vincere possis,
Vel potius quantum Gradivus Homericus: Audis,

Jupiter, hæc, nec labra moves, cum mittere vo-
debueras vel marmoreus, vel æneus? aut cur [cem

In carbone tuo charta pia thura soluta 116
Ponimus, et sectum vituli jecur, albaque porci

Omenta? Ut video, nullum discrimen haben-
dum est

Effigies inter vestras, statumque Vagelli.
Accipe, quæ contra valeat solatia ferre, 120

Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit
A Cynicis tunica distantia, non Epicurum

Suspiciat exigui letum plantaribus horti.
Curentur dubii medicis majoribus ægri;

Tu venam vel discipulo committe Philippi. 125
Si nullum in terris tam detestabile factum

Ostendis, taceo; nec pignis cadere pectus
Te veto, nec plana faciem contundere palma:

Quandoquidem accepto claudenda est janua
Et majore domus gemitu, majore tumultu [damno,

Planguntur nummi, quam luncæ. Nemo dolorem
Fingit in hoc casu, vestem deducere summam

Contentus, vexare oculos humore coacto.
Ploratur lacrymis amissa pecunia veris.

Sed si cuncta vides simili fora plena querela, 135
Si, decies lectia diversa parte tabellis.

Vana supervacui dicunt chirographa ligni,
Arguit ipsorum quos littera, gemmaque princeps |

Sardonius, oculis quæ custoditur eburnis:

Ten', o delicias! extra communia censes 140
Ponendum? Qui tu gallinæ filius aluæ,

Nos viles pulli, nati infelicibus ovibus?
Rem pateris modicam, et mediocri bile ferendam

Si flectas oculos majora ad crimina. Confer
Conductum latronem, incendia sulfure crepta

Atque dolo, primos cum janua colligit ignes;
Confer et hos, veteris qui tollunt grandia templi

Pocula adorandæ robiginis, et populorum 148
Donna, vel antiquo positas a rege coronas

Hæc ibi si non sunt, minor exstat sacrilegus, qui
Radat inaurati femur Herculis, et faciem ipsam

N pluri; qui bracteolam de Castore ducat.
An dubitet, solitus totum confare Tonantem?

Confer et artifices, mercatoremque veneni,
Et deducendum corio bovis in mare, cum quo 155

Clauditur adversis innoxia simia fatias. [Urbis
Hæc quota pars scelus, quæ custos Gallicus

Usque a Lucifero, donec lux occidat, audit?
Humani generis mores tibi nosse volenti

Sufficit una domus. Paucos consume dies, et 160
Dicere te miserum, postquam illinc veneris, aude.

Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? aut
In Merore crasso majorem infante mamillam? [quis

Cæcula quis stupuit Germani lumina, flavam
Cæsariem, et madido torquentem cornua cicutæ? 165

Nempe quod hæc illis natura est omnis una.
Ad subitas Thracum volucres, nubemque sonoram

Pygmæus parvis curnit bellator in armis:
Mox impari hosti, lapsusque per ævia curvis

Unguibus a sava fertur grue. Si videas hoc 170
Gentibus in nostris, risu quatire: sed illic [ridet

Quamquam eadem assidue spectentur picula,
Nemo, ubi tota cohors pede non est altior uno.

Nullane peijuri capitis, fraudisque nefandæ
Porna erit? Abreptum crede hunc graviore catena

Protinus, et nostro (quid plus velit ira?) necari
Arbitrio: manet illa tamen jactura, nec unquam

Depositum tibi sospes erit. Sed corpore trunco
Invidiosa dabit minimus solatia sanguis:

At vindicta bonum vita jucundius ipsa. 180
Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis

Interdum, aut levibus videas flagrantia causis
Quantulacunque adeo est occasio, sufficit ira.

Chrysippus non dicit idem, nec mite Thaletis
Ingenium dulcique senex vicinus Hymetto, 185

Qui partem acceptæ sæva inter vincla cicutæ
Accusatori nollet dare. Plurima felix

Paulatim vitia, atque errores exiit omnes,
Prima docet rectum Sapientia: quippe minuti

Semper et infirmi est animi exiguique voluptas 190
Ultio. Continuo sic collige, quod vindicta [tu

Nemo magis gaudet, quam femina. Cur tamen hos
Evasisse putes, quos diri conscia facti

Mens habet attonitos, et surdo verberare credit,
Occultum quatiente animo tortore flagellum? 195

Pena autem vehemens, ac multo sævior illis,
Quas et Cædicius gravis invenit, et Rhadamanthus,

Nocte dieque suum gestare in pectore testem.
Spartano cuidam respondit Pythia vates,

Laud impunitum quondam fore, quod dubitaret
Depositum retinere, et fraudem jure tueri 201

Jurando. Quærebat enim, quæ nūminis casset
Mens, et an hoc illi facinus suaderet Apollo? [nem

Reddidit ergo metu, non moribus; et tamen om-
Vocem adyti dignam templo, veramque probavit,

Extinctus tota pariter cum prole domoque, 206
Et, quamvis longa deductus gente, propinquus.

Has patitur pœnas peccandi sola voluntas.
Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum,

Facti crimen habet. Cedo, si conata peregit? 210
 Perpetua anxietas nec mensæ tempore cessat,
 Faucibus ut morbo siccis, interque molares
 Difficili crescente cibo: Setina misellus
 Exspuit; Albani veteris pretiosa senectus
 Dispicit. Ostendas melius, densissima ruga 215
 Cogitur in frontem. velut acri ducta Falerno.
 Nocte brevem si forte induluit cura soporem,
 Et toto versata toro jam membra quiescunt;
 Continuo templum, et violati numinis aras,
 Et, quod præcipuis mentem sudoribus urguet,
 Te videt in somnis: tua sacra et major imago
 Humana turbat pavidum cogitque fateri. 222
 Hi sunt, qui trepidant et ad omnia fulgura pallent,
 Cum tonat, exanimis primo quoque murmure
 cæli;

Non quasi fortuitus, nec ventorum rabie, sed
 Iratus cadat in terras, et judicet ignis. 226
 Illa nihil nocuit, cura graviore timetur
 Proxima tempestas, velut hoc dilata sereno.
 Præteita, lateris vigili cum febre dolorem
 Si cœpere pati, missum ad sua corpora morbum
 Infesto credunt a numine: saxa deorum 231
 Hæc, et tela putant. Pecudem spondere sacello
 Balantem, et laribus cristam promittere galli
 Non audent: quid enim sperare nocentibus ægris
 Concessum? vel quæ non dignior hostia vita?
 Mobilis et varia est feræ natura malorum. 236
 Cum scelus admittunt, superest constantia.

Quid fas

Atque nefas, tandem incipiunt sentire peractis
 Criminibus. Tamen ad mores natura recurrit
 Damna, et fixa et mutari nescia. Nam quis 240
 Peccandi finem posuit sibi? quando recepit
 Ejectum semel attrita de fonte ruborem? [uno
 Quisnam hominum est, quem tu contentum videris
 Flagitio? Dabit in laqueum vestigia noster
 Perfidus, et nigri patitur carceris uncum, 245
 Aut maris Ægæi rupem, scopuloque frequentes
 Exsulibus magnis. Pœna gaudebis amara
 Nominis invisi, tandemque fatebere lætus, [rum.
 Nec surdum, nec Tiresiam quenquam esse deo-

SATIRA XIV.

Plurima sunt, Fuscine, et fama digna sinistra,
 Et nitidis maculam hæsuram fientia rebus,
 Quæ monstrant ipsi pueris traduntque parentes.
 Si damnosa senem juvat alea, ludit et hæres
 Bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo. 5
 Nec inelus de se cuiquam sperare propinquo
 Concedet juvenis, qui radere tubera terræ,
 Boletum condire, et eodem jure pantantes
 Mergere ficedulas didicit, nebulone parente
 Et cana monstrante gula. Cum septimus annus
 Transierit puero, nondum omni dentis renato, 11
 Barbato licet admoveas mille inde magistros,
 Hinc totidem, cupiet lauto cenare paratu
 Semper, et a magna non degenerare culina.
 Mitem animum, et mores modicis erroribus æquos
 Præcipit, atque animas servorum et corpora nost-a
 Materia constare putat paribusque elementis. 17
 An sævire docet Rutillus, qui gaudet acerbo
 Plagarum strepitu, et nullam Sirena flagellis
 Comparat, Antiphates trepidi larissæ Polyphemus,
 Tum felix, quoties aliquis tortore vocato 21
 Uritur ardenti propter duo lintea ferro?
 Quid suadet juveni lætus stridore catena,
 Quem mire efficitur inscripta ergastula, carcer
 Rusticus? Expectas, ut non sit adultera Lærgæ
 Filia, quæ nunquam maternos dicere mœchos 26

Tam cito, nec tanto poterit contexere cursu,
 Ut non ter decies respiret? Conscia matri
 Virgo fuit: ceras nunc hac dictante puillas
 Implet, et ad mœchos dat eisdem ferre cinædis
 Sic natura jubet: velocius et citius nos 31.
 Corrumpunt vitiorum exempla domestica, magnis
 Dum subeunt animos auctoribus. Unus et alter
 Forsitan hæc spernant juvenes, quibus arte he-
 Et meliore luto finxit præcordia Titan: [igna
 Sed reliquos fugienda patrum vestigia ducunt, 36
 Et monstrata diu veteris trahit orbita culpæ.
 Abstineas igitur dammandis: hujus enim vel
 Una potens ratio est, ne ex mina nostra sequantur
 Ex nobis geniti; quoniam dociles imitandis 40
 Turpibus ac pravis omnes sumus; et Catilinam
 Quocunque in populo videras, quocunque sub
 axe:

Sed nec Brutus erit, Bruti nec avunculus usquam.
 Nil dictu fœdum visu ne hæc limina tangat, [hæ
 Intraque puer est. Procul hinc, procul ite puel-
 Lenonum, et cantus pernociantis parasiti.
 Maxima debetur puero reverentia. Si quid
 Turpe paras, ne tu pueri contemseris annos:
 Sed peccato obstat tibi filius infans.
 Nam si quid dignum censoris fecerit ira 50
 Quandoque, et similem tibi se non corpore tantum
 Nec vultu dederit, morum quoque filius, et qui
 Omnia deterius tua per vestigia peccet.
 Corripies nimirum, et castigabis acerbo
 Clamore, ac post hæc tabulas mutare parabis. 55
 Unde tibi frontem libertatemque parentis,
 Cum facias peiora senex, vacuumque cerebro
 Jam pridem caput hoc ventosa cucurbita quærat?

Hospite venturo, cessabit nemo tuorum
 Verre pavimentum, nitidas ostende columnas, 60
 Arida cum tota descendat aranea tela,
 Illic læve argentum, vasa aspera tergeat alter;
 Vox domini furit instantis, virgamque tenentis.
 Ergo miser trepidas, ne sierecor fœda canino
 Atria displiceant oculis venientis amici, 65
 Ne perfusa luto sit porticus; et tamen uno
 Semodio scobis hæc emundat servulus unus:
 Illud non agitas, ut sanctam filius omni
 Adspiciat sine labe domum, vitioque carentem?
 Gratum est, quod patriæ civem populoque dedisti
 Si facis, ut patriæ sit idoneus, utilis agris, 71
 Utilis et bellorum, et pa- is rebus agendis.
 Plurimum enim intererit, quibus artibus, et qui-
 bus hunc tu

Moribus instituas. Serpente ciconia pullos
 Nutrit, et inventa per devia rura lacerta: 75
 Illi eadem sumtis quærent animalia pinnis.
 Vultur, jumento, et canibus, crucibusque relictis,
 Ad fetus properat, partemque cadaveris affert.
 Hic est ergo cibus magni quoque vulturis, et se
 Pascentis, propria cum jam facit arbore nidos.
 Sed leporem aut capream famulæ Jovis et gene-
 In saltu venantur aves: hinc præda cubili [rosæ
 Ponitur: inde autem, cum se matura levarit
 Progenies, stimulante fame, festinat ad illam,
 Quam primum rupto prædam gustaverat ovo. 85

Ædificator erat Cetrionus, et modo curvo
 Littore Caietæ, summa nunc Tiburis arce,
 Nunc Prænestinis in montibus, alia parabat
 Culmina villarum, Græcis longæque petitis
 Marmoribus, vincens Fortunæ atque Heiculis 90
 ædem,

Ut spado vincebat Capitolia nostra Posides.
 Dum scis ergo habitat Cetrionus, imminuit rem,
 Fregit opes; nec parva tamen mensura relictæ

Porta erat: totam hanc turbavit filius amens,
Dum meliore novas attollit marmore villas. 95

Quidam scititi metuentem sabbata patrem,
Nil præter nubes et cœli numen adorant;
Nec distare putant humana carne avillam,
Qua pater abstinuit: mox et præputia ponunt:
Romanas autem soliti contemnere leges, 100
Judaicum ediscunt, et servant, ac metunt jus,
Tradidit arcano quodcumque volumine Moses;
Non monstrare vias, eadem nisi sacra colenti;
Quæsitum ad fo-tem solos deducere verpos.
Sed pater in causa, cui septima quæque fuit lux
Ignava, et partem vitæ non attingit ullam. 106

Sponte tamen juvenes imitantur cetera: solam
Inviti quoque avaritiam exercere jubentur.
Fallit enim vitium specie virtutis et umbra,
Cum sit triste habitu, vultuque et veste severum.
Nec dubie, tanquam frugi, laudatur avarus, 111
Tanquam parcus homo, et rerum tutela suarum
Certa magis, quam si fortunas servet easdem
Hesperidum serpens, aut Ponticus. Adde quod
hunc, de

Quo loquor, egregium populus putat acquirendi
Artificem: quippe his crescent patrimonia fabris.
Sed crescent quocunque modo, majoraque fiunt
Incude assidua, semperque ardente camino.
Et pater ergo animi felices credit avaros,
Qui miratur opes, qui nulla exempla beati 120
Pauperis esse putat: juvenes hortatur, ut illam
Ire viam pergant, et eidem incumbere sectæ.
Sunt quædam vitiorum elementa: his protinus
Imbuit, et cogit minimas ediscere sordes. [illos
Mox acquirendi docet insatiabile votum. 125
Servorum ventres modio castigat iniquo,
Ipse quoque esuriens: neque enim omnia susti-
net unquam

Mucida cærulei panis consumere frusta,
Hæsternum solitus medio servare minutal
Septembri; nec non deferre in tempora cænæ
Alterius conchem æstivam cum parte lacerti 131
Signatam, vel dimidio putricæ siluro,
Filaque selecti numerata includere porri.

Invitatus ad hæc aliquis de ponte negabit.
Sed quo divitiis hæc per tormenta coactas, 135
Cum furor haud dubius, cum sit manifesta phre-
Ut locuples moriari, egentia vivere fato? [nesis,
Interea, pleno cum turget sacculus ore. [vit;
Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia cre-
Et minus hanc optat, qui non habet. Ergo para-
Alteri villa tibi, cum rus non sufficit unum, [tur
Et proferre libet fines: majorque videtur 142
Et melior vicina seges: mercaris et hanc, et
Arbusta, et densa montem qui canet oliva.
Quorum si pretio dominus non vincitur ullo, 145
Nocte boves macri, lassoque famelica collo
Jumenta ad virides hujus mittuntur aristas;
Nec prius inde domum, quam tota novalia sævos
In ventres abeant, ut credas falcibus actum.
Dicere vix possis, quam multi talia plorent, 150
Et quot venales injuria fecerit agros

Sed qui sermones? quam fœdæ buccina famæ?
Quid nocet hoc? inquit. Tunicam mihi malo
Quam si me toto laudet vicina pago, [lupini,
Exigui ruris paucissima farra secantem. 155
Sicilicet et morbis, et debilitate carebis,
Et luctum et curam effugies, et tempora vitæ
Longa tibi post hæc fato meliore dabuntur,
Si tantum culti solus possederis agri,
Quantum sub Tatio populus Romanus arabat.
Mox etiam fractis ætate, ac Punica passis 161

Prælia, vel Pyrrhum immanem, gladiosque Molos-
Tandem pro multis vix jugera bina dabuntur [sos
Vulneribus. Mercæ ea sanguinis atque laboris
Nullis visa unquam meritis minor, aut ingratis
Certa fides patriæ. Saturabat glebula talis 166
Patrem ipsum, turbamque casæ, qua feta jacebat
Uxor, et infantes ludebant quatuor, unus
Vernula, tres domini: sed magnis fratribus horum
A scrobe, vel sulco redeuntibus, altera cœna 170
Amplior, et grandes fumabant pulitibus ollæ.
Nunc modus hic agri nostro non sufficit horto.
Inde fere scelerum causæ: nec plura venena
Miscuit, aut ferro grassatur sæpius ullum
Humanae mentis vitium, quam sæva cupido 175
Indomiti census. Nam dives qui fieri vult,
Et cito vult fieri. Sed quæ reverentia legum,
Quis metus, aut pudor est unquam propterantis
Vivite contenti casulis et collibus istis, [avari?
O pueri, Marsus dicebat et Hernicus olim, 180
Vestinusque senex; panem quæramus aratro,
Qui satis est mensis: laudant hoc numina ruris,
Quorum ope et auxilio, gratæ post munus aristæ,
Contingunt homini veteris fastidia quercus.
Nil vetitum fecisse volet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi: qui submovet Euros
Pellibus inversis. Peregrina ignotaque nobis
Ad scelus atque nefas, quæcumque est, purpura
ducit. 188

Hæc illi veteres præcepta minoribus: at nunc
Post finem autumnii media de nocte supinum
Clamosus juvenem pater excitat: Accipe ceras,
Scribe, puer, vigila, causas age, perlege rubras
Majorum leges, aut vitem posce libello.
Sed caput intactum buxo, naresque pilosas
Annotet, et grandes miretur fælius alas. 195
Diræ Maurorum attegias, castella Brigantum,
Ut locupletem aquilam tibi sexagesimus annus
Afferat; aut, longos castrorum fere labores
Si piget, et trepidum solvunt tibi cornua ventrem
Cum lituis audita, pares, quod vendere possis 200
Pluris dididit, nec te fastidia mercis
Ullius subeant alegandæ Tiberim ultra:
Neu credas ponendum aliquid discriminis inter
Unguenta, et corium. Lucri bonus est odor ex re
Qualibet. Illa tuo sententia semper in ore 205
Versetur, dis atque ipso Jove digna, poetæ:
Unde habeas, quærit nemo; sed oportet habere.
Hoc monstrant vetula pueris repentibus assæ:
Hoc discunt omnes ante alpha et beta puellæ.
Talibus instantem monitis quemcunque parentem
Si possem affari: Dic, o vaniasime, quis te 211
Festinare jubet? meliorem præsto magistro
Discipulam. Securus abi: vinceris, ut Ajax
Præterit Telamonem, ut Pelea vicit Achilles.
Parcendum teneris: nondum implevere medullas
Maturæ mala nequitia. Cum pectere barbam
Cœperit, et longi mucronem admittere cultri,
Falsus erit testis, vendet perjuria summa
Exigua, et Cereris tangens aramque pedemque.
Elatam jam crede nurum, si limina vestra 220
Mortifera cum dote subit. Quibus illa premetur
Per somnum digitis! nam quæ terræque marique
Acquirenda putas, brevior via conferet illi.
Nullus enim magni sceleris labor. Hæc ego
nunquam

Mandavi, dices olim, nec talia suasi. 225
Mentis causa malæ tamen est et origo penæ te.
Nam quisquis magni census præcepit amorem,
Et lævo monitu pueros producit avaros.
[Et qui per fraudes patrimonia conduplicare]

Dat libertatem, et totas effundit habenas 230
Curriculo: quem si revoces, subsistere nescit,
Et te contento rapitur, metisque relicti.
Nemo satis credit tantum delinquere, quantum
Permittas: adeo indulgent sibi latius ipsi.
Cum dicis juveni, stultum, qui donet amico, 235
Qui paupertatem levat attollatque propinqui;
Et spoliare doces, et circumscribere, et omni
Crimine divitias acquirere, quarum amor in te,
Quantus erat patriæ Deciorum in pectore, quan-
tum

Dilexit Thebas, si Græcia vera, Menœceus: 240
In quorum sulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis nascuntur, et horrida bella capessunt
Continuo, tanquam et tubicen surrexerit una.
Ergo ignem, cujus scintillas ipse dedisti,
Flagrantem late, et rapientem cuncta videbis. 245
Nec tibi parceret misero, trepidumque magistrum
In cavea magno fremitu leo tollet alumnum.

Nota mathematicis genesis tua: sed grave tardas
Exspectare colus. Morieris stamine nondum
Abrupto. Jam nunc obitas, et vota moraris: 250
Jam torquet juvenem longa et cervina senectus.
Ocius Archigenen quære, atque eme, quod Mi-
thradas

Composuit, si vis aliam decerpere ficum, [est,
Atque alias tractare rosas. Medicamen habendum
Sorbere ante cibum quod debeat et pater et rex.
Monstro voluptatem egregiam, cui nulla theatra,
Nulla æquare queas prætoris pulpita lauti,
Si spectes, quanto capitis discrimine consent
Incrementa domus, ærata multus in arca
Fiscus, et ad vigilem ponenti Castora nummi,
Ex quo Mars Ultor galeam quoque perdidit, et res
Non potuit servare suas. Ergo omnia Floræ
Et Cereris licet, et Cybeles aula relinquas:
Tanto majores humana negotia ludi.

Au magis oblectant animum jactata petauro 265
Corpora, quique solet rectum descendere funem,
Quam tu, Corycia semper qui puppe moraris
Atque habitas, Coro semper tollendus et Austro,
Perditus, ac vilis sacci mercator olentis;
Qui gaudes pingue antiquæ de littore Cretæ 270
Passum, et municipis Jovis advenisse lagenas?
Hic tamen ancipiti figens vestigia planta
Victum illa mercede parat, brumamque famemque
Illa reste cavet; tu propter mille talenta
Et centum villas temerarius. Adspice portus 275
Et plenum magnis trabibus mare; plus hominum
est jam

In pelago: veniet classis, quocunque vocarit
Spes lucri, nec Carpathium Gætulique tantum
Æquora transiliet, sed, longe Calpe relicta,
Audiet Herculeo stridentem gurgite solem. 280
Grande operæ pretium est, ut tenso folle reverti
Inde domum possis tumidaque superbus aluta,
Oceani nonstra, et juvenes vidisse marinos.
Non unus mentes agitat furor. Ille sororis 284
In manibus vultu Eumenidum terretur et igni:
Hic hove percutso mugire Agamemnona credit
Aut Ithacum. Parcat tunicis licet atque lacernis,
Curatoris eget, qui navem mercibus implet
Ad summum latus, et tabula distinguitur uda;
Cum sit causa mali tanti et discriminis hujus 290
Concisum argentum in titulos faciesque minutas.
Occurrunt nubes et fulgura. Solve funem,
Frumenti dominus clamat piperisque coemti;
Nil color hic cæli, nil fascia nigra minatur;
Æstivum tonat. Infelix hac forsitan ipsa 295
Nocte cadet fractis trabibus, fluctuque premetur

Obrutus, et zonam læva inorsuque tenebit.
Sed cujus votis modo non suffecerat aurum,
Quod Tagus et rutula volvit Pactolus arena,
Frigida sufficient velantes inguina panni, 300
Exiguusque cibus, mersa rate naufragus assem
Dum rogat, et picta se tempestate tuetur.
Tantis parva malis cura majore metuque
Servantur. Misera est magni custodia census.

Dispositis prædives hamis vigilare cohortem
Servorum noctu Licinus jubet, attonitus pro 306
Electro, signisque suis, Phrygiæque columna,
Atque ebore et lata testudine. Dolia nudi
Non ardent Cynici: si fregissis, altera flet
Cias domus, aut eadem plumbo commissa ma-
nebit. 310

Sinsit Alexander, testa cum vidit in illa
Magnum habitatorem, quanto felicior hic, qui
Nil cuperet, quam qui totum sibi posceret orbem,
Passus æstis æquanda pericula rebus. 314
Nullum numen habes, si sit prudentia: nos te,
Nos facimus, Fortuna, deam. Mensura tamen
quæ

Sufficit census, si quis me consulat, edam:
In quantum sitis atque fames et frigora poscunt,
Quantum, Epicure, tibi parvis sufficit in hortis,
Quantum Socratici ceperunt ante penates. 320
Nunquam aliud Natura, aliud Sapientia dicit.
Acribus exemplis videor te claudere. Miacæ
Ergo aliquid nostris de moribus: effice summam,
B's septem ordinibus quam lex dignatur Othonis.
Hæc quoque si rogam trahi extenditque labellum;
Sume duos equites, fac tertia quadringenta. 326
Si nondum implevi gremium, si panditur ultra
Nec Cresi fortuna unquam, nec Persica regna
Sufficient animo, nec divitiæ Narcissi,
Indulst Cæsar cui Claudius omnia, cujus 330
Paruit imperiis, uxorem occidere jussus.

SATIRA XV.

Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portentia colat? Crocodilon adorat
Pars hæc: illa pavet saturam serpentibus ibin.
Effigies sacri nitet aurea cercopitheci,
Dimidio magicæ resonant ubi Memnone chordæ,
Atque vetus Thebe centum jacet obruta portis.
Illic cæreuleo, hic piscem fluminis, illic
Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam.
Porrum et cæpe nefas violare et frangere morsu.
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina! Lanatis animalibus abstinet omnis il
Mensa. Nefas illic fetum jugulare capellæ:
Carnibus humanis vesci licet. Attonito cum
Tale super cœnam facinus narraret Ulixes
Alcinoo, bilem aut risum fortasse quibusdam 15
Moverat, ut mendax aretalogus. In mare nemo
Hunc abicit, sæva dignum veraque Charybdi,
Fingentem immanes Læstrygonas atque Cyclo-
Nam citius Syllam, vel concurrentia saxa [pas? 20
Cyaneas, plenos et tempestatibus utres
Crediderim, aut tenui percussum verberare Cires
Et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis.
Tam vacui capitis populum Phæacea putavit?
Sic aliquis merito nondum ebrius, et minimumqui
De Coryræa temetum duxerat urna: 25
Solut enim hoc Iliacus nullo sub teste canebat.
Nos miranda quidem, sed nuper consule Junio
Gesta super calidæ referemus mœnia Copti;
Nos vulgi scelera, et cunctis graviora colurnia.
Nam scelus a Pyrrha, quarquam omnis symmata 30
volvras.

Nullus apud tragicos populus facit. Accipe nostro
Dira quod exemplum feritas produxerit ævo.

Inter finitimos vetus atque antiqua simulas,
Immortale odium, et nunquam sanabile vulnus
Ardet adhuc Coptos et Ten.yra. Summus utrim-
Inde furor vulgo, quod numina vicinorum [que
Odit uterque locus, cum solos credat habendos
Esse deos, quos ipse colit. Sed tempore festo
Alterius populi rapienda occasio cunctis
Visa inimicorum primoribus ac ducibus, ne 40
Lætum hilaremque diem, ne magnæ gaudia cernæ
Sentirent, positis ad templa et compita mensis,
Pervigilique toro, quem nocte ac luce jacentem
Septimus interdum sol invenit. Horrida sane
Ægyptus: sed luxuria, quantum ipse notavi, 45
Barbara famoso non cedit turba Canopo.
Adde, quod et facilis victoria de madidis, et
Blæsis, atque mero titubantibus. Inde virorum
Saltatus nigro libicinis, qualiacunque 49
Unguenta, et flores, multæque in fronte coronæ:
Hinc jejunum odium. Sed iurgia prima sonare
Incipiunt animis ardentibus: hæc turba rixæ.
Dein clamore pari concurritur, et vice teli
Sæviti nuda manus: paucæ sine vulnere malæ:
Vix cuiquam, aut nulli toto certamine nasus 55
Integer. Adspiceres jam cuncta per agmina vultus
Dimidios, alias facies, et hiantia ruptis
Ossa genis, plenos oculorum sanguine pugnos.
Ludere se credunt ipsi tamen, et pueriles
Exercere acies, quod nulla cadavera calcant. 60
Et sane quo tot rixantis millia turba,
Si vivunt omnes? Ergo acrior impetus, et jam
Saxa inclinat per humum quæsitæ lacertis
Incipiunt torquere, domestica seditioni [Ajax,
Telus: nec hunc lapidem, quales et Turnus, et
Vel quo Tydides percussit pondere coxam 66
Æneæ; sed quem valeant emittere dextræ
Illis dissimiles, et nostro tempore natæ.
Nam genus hoc vivo jam decrescebat Homero.
Terra malos hominés nunc educat atque puillos.
Ergo deus, quicunque adspexit, ridet et odit. 71
A deverticulo repetitur fabula. Postquam
Subsidii aucti, pars altera p'omere ferrum
Audet, et infestis pugnam instaurare sagittis;
Terga fugæ celeri præstantibus omnibus, instant,
Qui vicina colunt umbrosæ Tentyra palmæ.
Labitur hinc quidam, nimia formidine cursum
Præcipitans, capiturque ast illum in plurima
sectum

Frustra et particulas, ut multis mortuus unus
Sufficeret, totum corrosos ossibus edit 80
Victrix turba: nec ardenti decoxit aëno, [tavit
Aut verubus; longum usque adeo tardumque pu-
Exspectare focos, contenta cadavere crudo.
Hic gaudere libet, quod non violaverit ignem,
Quem summa cæli raptum de parte Prometheus
Donavit terris. Elemento gratulor, et te 86
Exsultare reor. Sed qui mordere cadaver
Sustinuit, nil unquam hac carne libentius edit.
Nam scelere in tanto ne quæras, et dubites, an
Prima voluptatem gula senserit. Ultimum autem
Qui stetit, absumto jam toto corpore, ductis 91
Per terram digitis, aliquid de sanguine gustat.
Vascones, hæc fama est, alimentis talibus olim
Produdere animas: sed res diversa, sed illic
Fortunæ invidia est, bellorumque ultima, casus
Extremi, longæ dira obsidionis egestas. 96
Hujus enim, quod nunc agitur, miserabile debet
Exemplum esse cibi: sicut modo dicta mihi
gens

Post omnes herbas, post cuncta animalia, quic-
Cogebat vacui ventris furor, hostibus ipsis [quid
Pallorem ac maciem et tenues miserantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, esse parati
Et sua Quisnam hominum veniam dare, quivæ
deorum

Viribus abnuerit dira atque immania passis,
Et quibus illorum poterant ignorare manes, 105
Quorum corporibus vescebantur? Melius nos
Zenonis præcepta monent: nec enim omnia,
quædam

Pro vita faciendi putat. Sed Cantaber unde
Stoicus, antiqui præsertim ætate Metelli? [nas.
Nunc totus Graias nostrasque habet orbis Athe-
Gallia caudicibus docuit sacunda Britannos:
De conducendo loquitur jam rhetor Thule. [par
Nobilis ille tamen populus, quem diximus; et
Virtute atque fide, sed major clade Saguntus

Tale quid excusat. Mæotide sævior ara 115
Ægyptus. Quippe illa nefandi Taurica sacri
Inventrix homines (ut jam, quæ carmina tradunt,
Digna fide credas) tantum immolat, ulterius nil
Aut gravius cultro timet hostia. Qui modo casus

Impulsi hos? quæ tanta fames infestæque vallo
Arma coegerunt tam detestabile monstrum
Audere? Anne aliam, terra Memphisitide sicca,
Invidiam facerent nolenti surgere Nilo?

Qua nec terribiles Cimbri, nec Britones unquam
Sauromateve truces, aut immanes Agathyrai, 125
Hæc sævit rabie inbellæ et inutile vulgus,
Parvula fictilibus solitum dare vela phaselis,
Et brevibus pictæ remis incumbere testæ.

Nec penam sceleris invenies, nec digna parabis
Supplicia his populis, in quorum mente pares
sunt 130

Et similes ira atque fames. Mollissima corda
Humano generi dare se Natura fatetur, [pus.
Quæ lacrymas dedit: hæc nostri pars optima sen-
Plorat ergo jubet casum lugentis amici,
Squaloremque rei, pupillum ad jura vocantem

Circumscriptionem, ejus manantia fletu 136
Ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturæ imperio geminus, cum funus adultæ
Virginis occurrit, vel terra clauditur infans,
Et minor igne rogi. Quis enim bonus et face
dignus 140

Arcana, qualem Cereris vult esse sacerdos,
Ulla aliena sibi credat mala? Separat hoc nos
A grege mutorum, atque ideo venerabile soli
Sortiti ingenium, divinorumque capaces,
Atque exercendis capiendisque artibus apti, 145

Sensum a cælesti demissum traximus arce,
Cujus egent prona et terram spectantia. Mundi
Principio indulsit communis conditor illis [nos
Tantum animas, nobis animum quoque, mutuos ut
Affectus petere auxilium et præstare juberet, 150
Dispersos trahere in populum, migrare vetusto
De nemore, et proavis habitatas linquere sylvas,
Ædificare domos, laribus conjungere nostris

Tectum aliud, tutos vicino limine somnos
Ut collata daret fiducia; protegere armis 155
Lapsum, aut ingenti nutantem vulnere civem,
Communi dare signa tubæ, defendier isdem
Turibus, atque una portarum clave teneri.

Sed jam serpentum major concordia. Parcit
Cognatis maculis similis fera. Quando leoni 160
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore unquam
Exspiravit aper majoris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Petpetuam: sævis inter se convenit ursæ.

Ast homini ferrum letale incude nefanda 165
 Produxisse parum est; cum rastra et sarcula tan-
 Adsueti coquere, et marris ac vomere lassum
 Nescierint primi gladios extendere fabri.
 Adpicipimus populos, quorum non sufficit iræ
 Occidisse aliquem; sed pectora, brachia, vultum
 Crediderint genus esse cibi. Quid diceret ergo,
 Vel quo non fugeret, si nunc hæc monstra vide-
 Pythagoras, cunctis animalibus abstinuit qui [ret
 Tanquam homine, et ventri indulsit non onine
 legumen?

SATIRA XVI.

Quis numerare queat felicitis præmia, Galle,
 Militiæ? Nam si subeuntur prospera castra,
 Me pavidum excipiat tironem porta secundo
 Sidere. Plus etenim fati valet hora benigni,
 Quam si nos Veneris commendet epistola Marti.
 Et Samia genitrix quæ delectatur arena. [rum
 Commoda tractemus primum communia: quo-
 Haud minimum illud erit, ne te pulsare togatus
 Audeat; immo, etsi pulsetur, dissimulet, nec
 Audeat excussos prætori ostendere dentes, 10
 Et nigram in facie tumidis livoribus offam,
 Atque oculum medico nil promittente relictum.
 Bardaeus iudex datur hæc punire volenti
 Calceus, et grandes magna ad subsellia suræ,
 Legibus antiquis castrorum et more Camilli 15
 Servato, miles ne vallum litiget extra,
 Et procul a signis. Justissima centurionum
 Cognitio est igitur de milite: nec mihi deerit
 Ultio, si justæ defertur causa querelæ.
 Tota cohors tamen est inimica, omnesque manipuli
 Consensu magno efficiunt, curabilis ut sit 21
 Vindicta, et gravior, quam injuria. Dignum erit
 Declamatoris mulino corde Vagelli, [ergo
 Cum duo crura habeas, offendere tot caligas, tot
 Millia clavorum. Quis tam procul absit ab Urbe?

Præterea quis tam Pylades, molem aggeris ultra
 Ut veniat? Lacrymæ siccantur protinus, et æ
 Excusatos non sollicitemus amicos.
 Da testem, iudex cum dixerit; audeat ille,
 Nescio quis, pugnos qui vidit, dicere, Vidi? 31
 Et credam dignum barba, dignumque capillis
 Majorum. Citius falsum pro ucere testem
 Contra paganum possis, quam vera loquentem
 Contra fortunam armati, contraque pudorem.
 Præmia nunc alia atque alia emolumenta no-
 temus 85

Sacramentorum. Convallem ruris aviti
 Improbus, aut campum mihi si vicinus ademit,
 Et sacrum effodit medio de limite saxum,
 Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo;
 Debitor aut sumtos pergit non reddere nummos,
 Vana supervacui dicens chirographa ligni: 41
 Expectandus erit, qui lites inchoet, annus,
 Totius populi: sed tunc quoque mille ferenda
 Tædia, mille moræ; toties subsellia tantum
 Sternuntur; jam facundo ponente laceinas 45
 Cædicio, et Fusco jam micturiente, parati
 Digredimur, lentæque fori pugnamus arena.
 Ast illis, quos arma tegunt et balteus ambit,
 Quod placitum est ipsis, præstatur tempus agendi
 Nec res atteritur longo sufflamine litis. 50

Solis præterea testandi militibus jus
 Vivo patre datur: nam, quæ sunt parta labore
 Militiæ, placuit non esse in corpore census,
 Omne tenet cuius regimen pater. Ergo Coranum
 Signorum comitem, castrorumque æra meren-
 tem,
 Quamvis jam tremulus, captat pater. Hunc lacus
 æquus

Provehit, et pulchro reddit sua dona labori
 Ipsius certe ducis hoc referre videtur,
 Ut, qui fortis erit, sit felicissimus idem,
 Ut læti phaleris omnes, et torquibus omnes 55

M. VALERII MARTIALIS EPIGRAMMATA.

A. D. 43.—105.

M. VALERIUS MARTIALIS Hispanus, Bilbili Celtiberiæ natus obscuris parentibus, Tito et Domitiano principibus, quibus ipse maxima in gratia fuit, Romæ claruit. D. Junium Juvenalem, C. Plinium Secundum, Fabium Quintilianum, præstantissima quæque illius temporis ingenia, in amicis habuit. Ingravescente ætate in patriam concessit, ibique haud ita post fato succubuit.

MARTIALIS ET ALIORUM, UT VIDETUR, DE SPECTACULIS LIBELLUS.

EPIGRAMMA I.—*In Amphitheatrum Cæsaris.*

Barbara Pyramidum sileat miracula Memphis,
Assyrius jactet nec Babilona labor;
Nec Triviæ templo molles laudentur Iones,
Dissimuletque deum cornibus ara frequens;
Aere nec vacuo pendenti Mausolea
Laudibus immodicis Cares in astra ferant.
Omnis Cæsareo cedat labor amphitheatro:
Unum præ cunctis fama loquatur opus.

EPIGRAMMA II.—*In opera publica Cæsaris.*

Hic, ubi sidereus propior videt astra colossus,
Et crescent media pægmata celsa via;
Invidiosa feri radiabant atria regis,
Unaque jam tota stabat in urbe domus.
Hic, ubi conspicui venerabiles amphitheatri
Erigitur mœnes, stagna Neronis erant.
Hic, ubi miramur velocia munera thermas,
Abstulerat miseris tecta superbus ager.
Claudia diffusa ubi porticus explicat umbras,
Ultima pars aulae deficientis erat.
Reddita Roma sibi est; et sunt te præside, Cæsar,
Deliciæ populi, quæ fuerant domini.

EPIGRAMMA III.—*De gentium confluxu et congratulatione.*

Quæ tam seposita est, quæ gens tam barbara,
Ex qua spectator non sit in urbe tua? [Cæsar,
Venit ad Orpheo cultor Rhodopeius Hæmo,
Venit et epoto Sarmata pastus equo;
Et qui prima bibit deprensi flumina Nili,
Et quem supremæ Tethyos unda ferit.
Festinavit Arabs, festinare Sabæi,
Et Cilices nimbis hic maduere suis.
Crinibus in nodum tot in venere Sciambræ,
Atque aliter tortis crinibus Æthiopes.
Vox diversa sonat; populorum est vox tamen una,
Cum verus patriæ diceris esse pater.

EPIGRAMMA IV.—*Ad Cæsarem, quod expulerit uelatores.*

Turba gravis paci, placidæque inimica quieti,
Quæ semper miseris sollicitabat opes,
Tradita Gætulis; nec cepit arena nocentes:
Et delator habet, quod dabat, exsilium.

Exsulat Ausonia profugus delator ab urbe:
Impensis vitam principis annumeres.

EPIGRAMMA V.—*De Pasiphaeæ spectaculo.*

Junctam Pasiphaen Dictæo credite tauro.
Vidimus; accepit fabula prisca fidem.
Nec æ miretur, Cæsar, longæva vetustas:
Quicquid fama canit, donat arena tibi.

EPIGRAMMA VI.—*Fœminæ in Amphitheatro cum leone certamen.*

Belliger invictis quod Mars tibi sævit in armis,
Non satis est, Cæsar; sævit et ipsa Venus.
Prostratum vasta Nemæes in valle leonem,
Nobile, et Herculeum fama canebat opus.
Prisca fides taceat: nam post tua munera, Cæsar,
Hæc jam fœminea vidimus acta manu.

EPIGRAMMA VII.—*Pœna Laurenti.*

Qualiter in Scythica religatus rupe Prometheus
Assiduam nimio pectore pavit avem:
Nuda Caledonio sic pectora præbuit urso
Non falsa pendens in cruce Laureolus.
Vivebant laceri membris stillantibus artus,
Inque omni nusquam corpore corpus erat.
Denique supplicium dederat necis ille paternæ,
Vel domini jugulum foderat ense nocens;
Temp'a vel arcano demens spoliaverat auro;
Subdiderat sævas vel tibi, Roma, fæces.
Vicerat antiquæ sceleratus crimina famæ,
In quo, quæ fuerat fabula, pœna fuit.

EPIGRAMMA VIII.—*De Dædalo.*

Dædale, Lucano cum sic lacereris ab urso,
Quam cuperes pennas nunc habuisse tuas.

EPIGRAMMA IX.—*De Rhinocero.*

Præstitit exhibitus tota tibi, Cæsar, arena,
Quæ non promisit, prælia rhinoceros.
O quam terribiles exarsit pronus in iras!
Quantus erat conu, cui pila taurus erat!

EPIGRAMMA X.—*De leone qui gubernatorem offendit.*

Læserat ingrato leo perfidus ore magistrum,
Ausus tam notas contemnerare manus:
Sed dignas tanto persolvit crimine pœnas;
Et, qui non tulerat verbera, tela tulit.
Quos decet esse hominum tali sub principe mores,
Qui jubet ingenium mitius esse feris?

EPIGRAMMA XI.—*De urso.*

Præceps sanguinea dum se rotat ursus arena,
Implicitam visco perdidit ille fugam.
Splendida jam tecto cessent venabula ferro,
Nec volet excussa lancea torta manu.
Depredat vacuo venator in aere prædam
Si captare feras aucupis arte placet.

EPIGRAMMA XII.—*De sue, quæ ex vulnere peperit.*

Inter Cæsareæ discriminis sæva Diane
Fixisset gravidam cum levis hasta suem;
Exiliit partus miseræ de vulnere matris
O Lucina ferox, hoc peperisse fuit?

Pluribus illa mori voluisset saucia telis,
Omnibus ut natis triste pateret iter.
Quis negat esse satum materno funere Bacchum?
Sic genitum numen credite; nata fera est.

EPIGRAMMA XIII.—*De eadem.*

Icta gravi telo, confossaque vulnere mater
Sus pariter vitam perdidit, atque dedit.
O quam certa fuit librato dextera ferro!
Hanc ego Lucinæ credo fuisse manum.
Expertæ est numen moriens utriusque Dianæ; 5
Quaque soluta parens, quaque perempta fera est.

EPIGRAMMA XIV.—*De eadem.*

Sus fera jam gravior, maturi pignora ventris
Emisit fetum, vulnere facta parens.
Nec jacuit partus, sed matre cadente cucurrit.
O quantum est subitis casibus ingenium!

EPIGRAMMA XV.—*De Carphophoro venatore.*

Summa tuæ, Meleagre, fuit quæ gloria famæ,
Quantula Carphophori portio fusus aper!
Ille et præcipiti venabula condidit urso,
Primus in Arctoi qui fuit arce poli:
Stravit et ignota spectandum mole leonem, 5
Herculeas potuit qui decuisse manus:
Et volucrem longo porrexit vulnere pardum.
Præmia cum laudis ferret, adhuc poterat.

EPIGRAMMA XVI.—*De Hercule insulente tauro ad cælum raptæ.*

Raptus abit media quod ad æthera tauros arena,
Non fuit hoc artis, sed pietatis opus.
Vexerat Europen fraterna per æquora tauros;
At nunc Alciden tauros in astra tulit.
Cæsaris atque Jovis confer nunc schema: juvenici
Par onus ut tulerint, altius iste tulit. 6

EPIGRAMMA XVII.—*De supplice elephante.*

Quod pius et supplex elephas te, Cæsar, adorat,
Hic modo qui tauro tam metuendus erat;
Non facit hoc jussus, nulloque docente magistro:
Crede mihi, numen sentit et ille tum.

EPIGRAMMA XVIII.—*De tigrile et leone.*

Lamhere securi dextram consueta magistri
Tigris, ab Hyrcano gloria rara jugo,
Sæva ferum rabido laceravit dente leonem:
Res nova, non ullis cognita temporibus.
Ausa est tale nihil, sylvis dum vixit in altis: 5
Postquam inter nos est, plus feritatis habet.

EPIGRAMMA XIX.—*De tauro et elephante.*

Qui modo per totam, flammis stimulatus, arenam
Sustulerat raptas tauros in astra pilas;
Occubuit tandem cornuto [ardore] petitus,
Dum facilem tolli sic elephanta putat.

EPIGRAMMA XX.—*De pari gladiatorum.*

Dum peteret pars hæc Myrinum, pars illa Trium-
phum,
Promisit pariter Cæsar utraque manu.
Non potuit melius litem finire jocosam.
O dulce invicti principia ingenium!

EPIGRAMMA XXI.—*De Orpheo.*

Quicquid in Orpheo Rhodope spectasse theatro
Dicitur, exhibuit, Cæsar, arena tibi.
Reperunt scopuli, mirandaque sylva cucurrit,
Quale fuisse nemus creditur Hesperidum.
Affuit immixtum pecudi genus omne ferarum,
Et supra vatem multa pendendæ avis. 6

Ipse sed ingrato jacuit laceratus ab urso.
Hæc tamen ut res est facta, ita ficta alia est.

EPIGRAMMA XXII.—*De rhinocerate.*

Sollicitant pavidum rhinocera magistri,
Seque diu magnæ colligit ira feræ;
Desperabantur promissi prælia Martis:
Sed tamen is rediit cognitus ante furor.
Namque gravem gemino cornu sic extulitursum, 5
Jactat ut impositas tauros in astra pilas.

EPIGRAMMA XXIII.—*De Carphophoro.*

Dorica quam certo venabula dirigit ictu
Fortis adhuc teneri dextera Carphophori!
Ille tulit geminos facili cervice juvencos;
Illi cessit atrox bubalus atque bison.
Hunc leo cum fugeret, præcepit in tela cucurrit: 5
I nunc, et lentas corripe, turba, moras.

EPIGRAMMA XXIV.—*De Naumachia.*

Si quis ades longis serus spectator ab oris,
Cui lux prima sacri muneris ista fuit;
Ne te decipiat ratibus navalis Enyo,
Et par undæ fretis; hic modo terra fuit.
Non credis? spectes, dum laxent æquora Martem,
Parva mora est, dices: hic modo pontus erat.

EPIGRAMMA XXV.—*De Leandro.*

Quod nocturna tibi, Leandro, pepercerit unda,
Desine mirari: Cæsaris unda fuit.

* * * * *

Cum peteret dulces audax Leandrus amores,
Et fessum tumidis jam premeretur aquis;
Sic miser instantes affatus dicitur undas: 5
Parcite, dum propero; mergite, dum redeo.

EPIGRAMMA XXVI.—*De natatoribus.*

Lusit Nereidum docilis chorus æquore toto,
Et vario faciles ordine pinxit aquas:
Fuscina dente minax, nexu fuit ancora curvo.
Credidimus remum, credidimusque ratem;
Et gratum nautis sidus fulgere Laconum, 5
Lataque perspicuo vela tumere sinu.
Quis tantas liquidis artes invenit in undis?
Aut docuit lusus hos Thetis, aut didicit.

EPIGRAMMA XXVII.—*Blanditur Cæsari.*

Sæcula Carphophorum, Cæsar, si prisca tulissent,
Jam nullum monstris orbe fuisset opus.
Non Marathon taurum, Nemeæ frondosa leonem
Arcas Manalium non timuisset aprum.
Hoc armante manus hydræ mors una fuisset, 5
Huic percussa foret tota Chimæra semel.
Ignipedes posset sine Colchide vincere tauros,
Solvère et Hesionen solus, et Andromeden.
Herculeæ laudis numeretur gloria; plus est,
Bis denas pariter perdomuisse feras. 10

EPIGRAMMA XXVIII.—*De Naumachia.*

Augusti laudes fuerant, committere classes,
Et freta navali sollicitare tuba;
Cæsaris hæc nostri pars est quota? vidit in undis
Et Thetis ignotas, et Galatea feras.
Vidit in æquore ferventes pulvere currus, 5
Et domini Triton ipse putavit equos.
Dumque parat ævis ratibus fera prælia Nereus,
Abnuat in liquidis ire pedester aquas.
Quicquid et in circo spectatur et amphitheatro,
Cæsaris hoc dives præstitit undæ tibi. 10
Fuscinus, et pigri taceantur stagna Nereus:
Hanc norint unam sæcula Naumachiam.

EPIGRAMMA XXIX.—*De Prisco et Vero g'adialoribus.*

Cum traheret Priscus, traheret certamina Verus,
 Esset et æqualis Mars utriusque diu;
 Missio sæpe viris magno clamore pelita est:
 Sed Cæsar legi paruit ipse suæ.
 Lex erat ad digitum posita concurrere palma: 5
 Quod licuit, lances, donaque sæpe dedit.
 Inventus tamen est finis discriminis æqui;
 Pugnavere pares, succubuerunt pares.
 Misit utrique rudes, et palmas Cæsar utrique:
 Hoc pretium virtus ingeniosa tulit. 10
 Contigit hoc nullo nisi te sub principe, Cæsar:
 Cum duo pugnant, victor uterque fuit.

EPIGRAMMA XXX.—*Ad Cæsarem.*

Da veniam subitis: non displicuisse meretur,
 Festinat, Cæsar, qui placuisse tibi.

EPIGRAMMA XXXI.—*Alterum.*

Cedere majori, virtutis fama secunda est:
 Illa gravis palma est, quam minor hostis habet

EPIGRAMMA XXXII.—*De dama et canibus.*

Concita veloces fugerit cum dama Molossos,
 Et varia obliquas necleret arte moras;
 Cæsar ante pedes supplex, similisque roganti
 Constituit; et prædam non tetigere canes.

Attulit, apud antiquum Juvenalis Scholiasten.

Flavia gens, quantum tibi tertius abstulit hæres!
 Pance fuit tanti, non habuisse duos.

LIBER PRIMUS.

EPISTOLA AD LECTOREM.

Spero me secutum in libellis meis tale temperamentum, ut de illis queri non possit, quisquis de se bene senserit, cum salva infimarum quoque personarum reverentia ludant; quæ adeo antiquis auctoribus defuit, ut nominibus non tantum veris abusi sint, sed etiam magnis. At mihi fama vilis constat, et probeur in me novissimum ingenium. Absit a jocorum nostrorum simplicitate malignus interpretes, nec epigrammata mea scribat. Improbe facit, qui in alieno libro ingeniosus est. Lascivam verborum veritatem, id est, epigrammaton linguam, excusarem, si meum esset exemplum: sic scribit Catullus, sic Marsus, sic Pedit, sic Gæticus, sic quicumque perlegitur. Si quis tamen tam ambitiose tristis est, ut apud illum nulla pagina Latine loqui fas sit, potest epistola, vel potius titulo contentus esse. Epigrammata illis scribuntur, qui solent spectare Florales. Non intret Cato theatrum nostrum; aut si intraverit, spectet. Videor mihi meo jure facturus, si epistolam versibus clausero.

EPIGRAMMA I.—*Ad Catonem.*

Nosces jocose dulce cum sacrum Floræ,
 Festosque lusus, et licentiam vulgi;
 Cur in theatrum, Cato severe, venisti?
 An ideo tantum veneras, ut exires?

EPIGRAMMA II.—*Ad lectorem.*

Hic est quem legis, ille quem requiris,
 Toto notus in orbe Martialis
 Argutis epigrammaton libellis:
 Cui, lector studiose, quod dedisti
 Viventi decus, atque sentienti,
 Rari post cineres habent poetæ.

EPIGRAMMA III.—*Ad lectorem, ubi libri venales.*

Qui tecum cupis esse meos ubicunque libellos,
 Et comites longæ quæris habere viæ;
 Hos eme, quos arcat brevibus membrana tabellis:
 Scrinia da magnis, me manus una capit.
 Ne tamen ignores ubi sim venalis, et erres 5
 Urbe vagus tota, me duce certus eris.
 Libertum docti Lucensis quære Secundum,
 Limina post Pacis, Palladiumque forum.

EPIGRAMMA IV.—*Ad librum suum.*

Argiletanas mavis habitare tabernas,
 Cum tibi, parve liber, scrinia nostra vacant.
 Nescis heu, nescis dominæ fastidia Romæ:
 Crede mihi, nimium Martia turba sapit.
 Majores nusquam ronchi: juvenesque, senesque, 6
 Et pueri nasum rhinocerotis habent.
 Audieris cum grande sophos, dum basia captas,
 Ibis ab excusso missus in astra sago.
 Sed tu, ne toties domini patiari lituras,
 Neve nolet lusus tristis arundo tuos, 10
 Ætherias, lascive, cupis volitare per auras:
 I, fuge; sed poteras tutior esse domi.

EPIGRAMMA V.—*Ad Cæsarem.*

Contigeris nostros, Cæsar, si forte libellos,
 Terrarum dominum pone supercilium.
 Consuevere jocos vestri quoque ferre triumph;
 Materiam dictis nec pudet esse ducem.
 Qua Thymelen spectas, deisoremque Latinum, 5
 Illa fronte precor catumina nostra legas.
 Innocuus censura potest permittere lusus:
 Lasciva est nobis pagina, vita proba est.

EPIGRAMMA VI.—*Ad Marcum.*

Do tibi naumachiam, tu das epigrammata nobis.
 Vis puto cum libro, Marce, natare tuo.

EPIGRAMMA VII.—*De leone Cæsaris.*

Ætherias aquila puerum portante per auras,
 Illarum timidus unguibus hæsit onus:
 Nunc sua Cæsareos exorat præda leones,
 Tutus et ingenti ludit in ore lepus.
 Quæ majora putas miracula? suminus utrisque 5
 Auctor adest: hæc sunt Cæsaris, illa Jovis.

EPIGRAMMA VIII.—*Ad Maximum, de columba Stellæ.*

Stellæ delictum mei columba,
 Verona licet audiente dicam,
 Vicit, Maxime, passerem Catulli.
 Tanto Stella meus tuo Catullo,
 Quanto passere major est columba. 5

EPIGRAMMA IX.—*Deciani dogma laudat.*

Quod magni Thrasæ, consummatique Catonis
 Dogmata sic sequeris, salvus ut esse velis;
 Pectore nec nudo strictos incurris in enses;
 Quod fecisse velim te, Deciane, facis.
 Nolo virum, facili redimit qui sanguine famam: 5
 Hunc volo, laudari qui sine morte potest.

EPIGRAMMA X.—*In Cottam*

Bellus homo et magnus vis idem, Cotta, videri;
Sed qui bellus homo est, Cotta, pusillus homo
est.

EPIGRAMMA XI.—*De Gemello et Maronilla.*

Petit Gemellus nuptias Maronillæ,
Et cupit, et instat, et precatur, et donat.
Adeone pulchra est? immo fœdus nil est.
Quid ergo in illa petitur et placet? tussit.

EPIGRAMMA XII.—*Ad Sertilianum potorem.*

Cum data sint equiti his quina numismata, quare
Bis decies solus, Sertiliane, bibis?
Jam defeciasct portantes calda ministros,
Si non potares, Sertiliane, merum.

EPIGRAMMA XIII.—*De Regulo.*

Itur ad Herculei gelidas qua Tiburis arces,
Canaque sulfureis Albula fumat aquis;
Rura, nemusque sacrum, dilectaque jugera Musis
Signat vicina quartus ab urbe lapis:
Hic rudis æstivas præstabat porticus umbras, 5
Ilic quam pæne novum porticus ausa nefas!
Nam subito collapsa ruit, cum mole sub illa
Gestatus bijugis Regulus esset equis.
Nimirum timuit nostras Fortuna querelas,
Quæ par tam magna non erat invidia. 10
Nunc et damna juvant: sunt ipsa pericula tanti:
Stantia non poterant tecta probare deos.

EPIGRAMMA XIV.—*De Arria et Pæto.*

Casta suo gladium cum traderet Arria Pæto,
Quem de visceribus traxerat ipsa suis:
Si qua fides, vulnus, quod feci, non dolet, inquit;
Sed quod tu facies, hæc mihi, Pæte, dolet.

EPIGRAMMA XV.—*Ad Cæsarem.*

Delicias, Cæsar, lususque jocosque leonum
Vidimus: hoc etiam præstat arena tibi;
Cum prensus blando toties a dente rediret,
Et per aperta vagus cunieret ora lepus.
Unde potest avidus capræ leo paucere prædæ? 5
Sed tamen esse tuus dicitur; ergo potest.

EPIGRAMMA XVI.—*Ad Julium.*

O mihi post nullos Juli memorande sodales,
Si quid longa fides, castaque jura valent:
Bis jam pæne tibi consul trigesimus instat,
Et numerat paucos vix tua vita dies.
Non bene distuleris, videas quæ posse negari; 5
Et solum hoc ducas, quod fuit, esse tuum.
Exspectant curæque catenatæ labores,
Gaudia non remanent, sed fugitiva volant.
Hæc utraque manu complexuque asserere toto:
Sæpe fluunt imo sic quoque lapsa sinu. 10
Non est, crede mihi, sapientis dicere, Vivam.
Sera nimis vita est crastina, vive hodie.

EPIGRAMMA XVII.—*Ad Atitum.*

Sunt bona, sunt quedam mediocria, sunt mala
plura
Quæ legis hic: aliter non fit, Avite, liber.

EPIGRAMMA XVIII.—*Ad Titum.*

Cogit me Titus acuitare causas,
Et dicit mihi sæpe, Magna res est.
Res magna est, Tite, quam facit colonus.

EPIGRAMMA XIX.—*Ad Tuccam.*

Quid te, Tucca, juvat vetulo miscere Falerno
In Vaticanis condita musta cadis?

Quid tantum fecere boni tibi pessima vina?

Aut quid fecerunt optima vina mali?

De nobis facile est: scelus est jugulare Falernum,
Et dare Campano toxica sæva mero. 8

Convivæ meruere tui fortasse perire:

Amphora non meruit tam pretiosa mori

EPIGRAMMA XX.—*Ad Eliam.*

Si memini, fuerant tibi quatuor, Elia, dentes
Expuit una duos tussis, et una duos.
Jam secuta potes totis tussire diebus;
Nil istic, quod agat, tertia tussis habet.

EPIGRAMMA XXI.—*Ad Cæcilianum.*

Dic mihi quis furor est? turba spectante vocata,
Solutus boletos, Cæciliane, voras.
Quid dignum tanto tibi ventre, gulaque precabor?
Boletum, qualem Claudius edit, edas.

EPIGRAMMA XXII.—*De Porsena et Murio Scævola.*

Cum peteret regem decepta satellite dextra,
Ingressit sacris se peritura focis.
Sed tam sæva pius miracula non tulit hostis,
Et raptum flammis jussit abire virum.
Urere quam potuit contempto Mucius igne. 5
Hanc spectare manum Porsena non potuit.
Major deceptæ fama est et gloria dextræ.
Si non errasset, fecerat illa minus.

EPIGRAMMA XXIII.—*De leone et lepore.*

Quid nunc sæva fugis placidi, lepus, ora leonis?
Frangere tam parvas non didicere seras.
Servantur magnis isti cervicibus ungues,
Nec gaudet tenui sanguine tanta sitis.
Præda canum lepus est, vastos non implet hiatus: 5
Non timeat Dacus Cæsaris arma puer. 6

EPIGRAMMA XXIV.—*Ad Cottam.*

Invitas nullum, nisi cum quo, Cotta, lavaris,
Et dant convivam balnea sola tibi.
Mirabar, quare nunquam me, Cotta, vocasses:
Jam scio me nudum displicuisse tibi.

EPIGRAMMA XXV.—*Ad Decianum.*

Adspicis incomptis illum, Deciane, capillis?
Cujus et ipse times triste supercilium;
Qui loquitur Curios, assertoresque Camillos.
Nolito fronti credere, nupsit heri.

EPIGRAMMA XXVI.—*Ad Faustinum.*

Ede tuos tandem populo, Faustine, libellos,
Et tuum docto pectore profer opus;
Quod nec Cecropiæ damnet Pandionis arces,
Nec sileant nostri, prætereantque senes.
Ante fores stantem dubitasne admittere famam? 5
Teque piget curæ præmia ferre tuæ?
Post te victuræ, per te quoque vivere chartæ
Incipiant. Cineri gloria sera venit.

EPIGRAMMA XXVII.—*Ad Sertilianum.*

Sertiliane, bibis quantum subsellia quinque
Solus, aqua toties ebrius esse potes.
Nec consessorum vicina numismata tantum,
Æra sed a cuneis ulterioia petis.
Non hæc Pelicinis agitur vindemia prælis. 5
Una nec in Tuscis nascitur ista jugis,
Tasta sed antiqui felix siccatur Opimi,
Egerit et nigros Massica cella cados.
A caupone tibi flex Laetana petatur,
Si plus quam decies, Sertiliane, bibis. 10

EPIGRAMMA XXVIII.—*Ad Proclum.*

Hesternæ tibi nocte dixeramus,
Quincunces, puto, post decem peractos,
Cœnare hodie, Proclle, mecum.
Tu factam tibi rem statim putasti,
Et non sobria verba subnotasti.
Exemplo nimium periculoso.
Μισθὸ μὴ πρόβατα συμπίσκειν, Proclle.

EPIGRAMMA XXIX.—*De Acerra*

Hesternò fœtere mero qui credit Acerram,
"allitur: in lucem semper Acerra bibit.

EPIGRAMMA XXX.—*Ad Fidentinum*

Fama refert nostros te, Fidentine, libellos
Non aliter populo, quam recitare tuos.
Si mea vis dici; gratis tibi carmina mittam.
Si dici tua vis; hæc eme, ne mea sint.

EPIGRAMMA XXXI.—*De Diaulo medico.*

Chirurgus fuerat, nunc est vespillo Dinulus:
Cœpit, quo poterat, clinicus esse modo.

EPIGRAMMA XXXII.—*De Encolpo.*

Hos tibi, Phœbe, vovet totos a vertice crines
Encolpus, domini centurionis amor:
Grata Pudens meriti tulerit cum præmia pili,
Quam primum longas, Phæbe, recide comas;
Dum nulla teneri sordent lanugine vultus, 5
Dumque decent fusæ lactea colla iuæ:
Utque tuis longum, dominusque, puerque fruatur
Muneribus, tonsum fac cito, sero virum.

EPIGRAMMA XXXIII.—*Ad Sabidium.*

Non amo te, Sabidi, nec possum dicere quare.
Hoc tantum possum dicere; non amo te.

EPIGRAMMA XXXIV.—*De Gellia.*

Amisum non flet, cum sola est Gellia, patrem.
Si quis adest, jusse prosiliunt lacrymæ.
Non dolet hic, quisquis laudari, Gellia, querit.
Ille dolet vere, qui sine teste dolet.

EPIGRAMMA XXXV.—*Ad Lesbiam.*

Incustoditis et apertis, Lesbia, semper
Liminibus peccas, nec tua furta tegis:
Et plus spectator, quam te delectat adulter:
Nec sunt grata tibi gaudia, si qua latent.
At meretrix abigit testem veloque seraque: 5
Raraque Summœni fornice rima patet.
A Chione saltem, vel ab Helide discas pudorem;
Abscondunt spurcas hæc monumenta lupas.
Numquid dura tibi nimium censura videtur?
Deprendi veto te, Lesbia, non futui. 10

EPIGRAMMA XXXVI.—*Ad Cornolum.*

Versus scribere me parum severos,
Nec quos prælegat in schola magister
Corneli, quereris: sed hi libelli,
Tanquam conjugibus suis mariti,
Non possunt sine mentula placere.
Quid si me jubeas Thalassionem
Verbis dicere non Thalassionis?
Quis Floralia vestit, et stolatium
Permittit meretricibus pudorem?
Lex hæc carminibus data est jocosis,
Ne possint, nisi pruriant, juvare.
Quare deposita severitate,
Parcas lusibus et jocis rogamus:
Nec castrare velis meos libellos.
Gallo turpius est nihil Priapo. 15

EPIGRAMMA XXXVII.—*Ad Lucanum et Tullum.*

Si, Lucane, tibi, vel si tibi, Tulle, darentur,
Qualia Lædæi fata Lacones habent;
Nobilis hæc esset pietatis rixa duobus,
Quod pro fratre mori vellet uterque prior:
Diceret infernas et qui prior isset ad umbras; 5
Vive tuo frater tempore, vive meo.

EPIGRAMMA XXXVIII.—*Ad Bassam*

Ventris onus misero, nec te pudet, excipis auro
Bassa, bibis vitro. Carius ergo cacas.

EPIGRAMMA XXXIX.—*Ad Fidentinum*

Quem recitas, meus est, o Fidentine, libellus
Sed male cum recitas, incipit esse tuus.

EPIGRAMMA XL.—*Ad Decianum.*

Si quis erit, raros inter numerandus amicos,
Quales prisca fides, fama que novit anus:
Si quis Cæropiæ madidus Latineque Minervæ
Artibus, et vera simplicitate bonus: 5
Si quis erit recti custos, mirator honesti,
Et nihil arcano qui roget ore deos:
Si quis erit magnæ subnixus robore mentis,
Disperream, si non hic Decianus erit.

EPIGRAMMA XLI.—*Ad Ividum.*

Qui ducis vultus, et non legis ista libenter,
Omnibus invidetas, livide, nemo tibi.

EPIGRAMMA XLII.—*In Cæcilium.*

Urbanus tibi, Cæcili, vid-ris.
Non es, crede mihi: quid ergo? verna es.
Hoc quod Transtiberinus ambulator,
Qui pallentia sulfurata fractis
Permutat vitreis: quod otiosæ 5
Vendit qui madidum cicer coronæ.
Quod custos dominusque viperarum:
Quod viles pueri salariorum:
Quod fumantia qui tomacla raucus
Circumfert tepidis coquus popinis: 10
Quod non optimus Urbicus poeta:
Quod de Gadibus improbus magister:
Quod bucca est vetuli loquax cinædi.
Quare desine jam tibi videri,
Quod soli tibi, Cæcili, videris: 15
Qui Galbam salibus tuis, et ipsum
Possis vincere Sextium Caballum.
Non cuicunque datum est habere nasum
Ludit qui stollida procacitate,
Non est Sextius ille, sed caballus. 20

EPIGRAMMA XLIII.—*De Porcia uxore Bruti*

Conjugis audisset fatum cum Porcia Bruti,
Et subtracta sibi quæreret arma dolor:
Nondum scitis, ait, mortem non posse negari?
Credideram satis hoc vos docuisse patrem.
Dixit, et ardentes avido bibit ore favillas. 5
I nunc, et ferrum, turba molesta, nega.

EPIGRAMMA XLIV.—*In Mancinum*

Bis tibi tricenî fuimus, Mancine, vocati,
Et positum est nobis nil here præter aprum.
Non quæ de tardis servantur vitibus uva,
Dulcibus aut certant quæ melimela favis, 5
Non pyra quæ lenta pendenti religata genista,
Aut imitata breves punica mala rosas:
Rustica lactantes nec nixit fascina metas,
Nec de Picens veniit oliva cadia. 15

Nudus aper; sed et hic minimus, qualisque necari
A non armato pumilionem potest. 10
Et nihil inde datum est; tantum spectavimus
Ponere aprum nobis sic et arena solet. [omnes.
Ponatur tibi nullus aper post talia facta:
Sed tu ponaris, cui Charidemus, apro.

EPIGRAMMA XLV.—*Ad Stellam*

Lascivos leporum cursus, lususque leonum,
Quod major nobis charta minorque gerit,
Et bis idem facimus: nimium si, Stella, videtur
Hoc tibi; bis leporem tu quoque pone mihi.

EPIGRAMMA XLVI.—*De libro suo.*

Edita ne brevibus pereat mihi charta libellis,
Dicatur potius τὸν δ' ἀπαρσιόεσσιν.

EPIGRAMMA XLVII.—*Ad Hedylum.*

Cum dicis, Propero, fac si facis, Hedyle, languet
Protinus, et cessat debilitata Venus.
Expectare jube: velocius ibo retentus,
Hedyle: si properas, dic mihi ne properem.

EPIGRAMMA XLVIII.—*De Diaulo medico.*

Nuper erat medicus. nunc est vespillo Diaulus
Quod vespillo facit, fecerat et medicus.

EPIGRAMMA XLIX.—*De leone et lepore.*

Rictibus his tauris non eripere magistri,
Per quos præda fugax itque reditque lepus,
Quodque magis mirum, velocior exit ab hoste,
Nec nihil a tanta mobilitate refert.
Tutior in sola non est cum currit arena, 5
Nec cavere tanta conditur ille fide.
Si vitare canum morsus, lepus improbe, quaeris,
Ad quæ confugas, ora leonis habes.

EPIGRAMMA L.—*Ad Licinianum, de Hispanæ locis.*

Vir Celtiberis non tacende gentibus,
Nostræque laus Hispaniæ;
Videbis altam, Liciniane, Bilbilim
Equis et armis nobilem,
Sterilemque Calvum nivibus, et fractis sacrum 5
Vadaveronem montibus:
Et delicati dulce Botrodi nemus,
Pomona quod felix amat.
Tepidi natabis lene Congedi vadum,
Mollesque nympharum lacus; 10
Quibus remissum corpus adstringas brevi
Salone, qui ferrum gelat.
Præstabit illic ipsa fingendas prope
Vobisca prandenti feras.
Æstus serenos aureo franges Tago, 15
Obscurus umbris arborum.
Avidam rigens Dirceña placabit sitim,
Et Nemea, quæ vincit nives.
At cum December canus, et bruma impotens
Aquilone rauco mugiet; 20
Aprica repetes Tarracensis littora,
Tuamque Laletaniam:
Ibi illigatas mollibus damas plagis
Mactabis, et vernos apros,
Leporemque forti callidum rumpes equo 25
Cervos relinques villicio.
Vicina in ipsum sylva descendet focum
Infante cinctum sordido.
Vocabitur venator, et veniet tibi
Conviva clamatus prope. 30
Lunata nusquam pellis, et nusquam toga,
Oliæque vestes murice:

Procul horridus Liburnus, et querulus cliens,
Imperia viduarum procul.
Non rumpet altum pallidus somnum reus, 35
Sed mane totum dormies.

Mercetur alius grande et insanum sophos:
Miscrere tu felicius;
Veroque frui non superbus gaudio,
Dum Sura laudatur tuus. 40
Non impudenter vita, quod reliquum est, petit,
Cum fama, quod satis est, habet.

EPIGRAMMA LI.—*Jocus ex Homero in Coquum.*

Si tibi Mistyllus cocus, Emilianæ, vocatur,
Dicetur quare non Taratalla mihi?

EPIGRAMMA LII.—*Ad Leporem.*

Non facit ad sævos cervix, nisi prima, leones;
Quid fugis hos dentes, ambitiose lepus?
Scilicet a magnis ad te descendere tauris,
Et quæ non cernunt, frangere colla velint
Desperanda tibi est ingentis gloria fati: 5
Non potes hoc tenuis præda sub hoste mori.

EPIGRAMMA LIII.—*Quinctianum facit assertorem.*

Commendo tibi, Quinctiane, nostros,
Nostros dicere si tamen libellos
Possim, quos recitat tuus poeta:
Si de servitio gravi queruntur,
Assertor venias, satisque p. æstes: 5
Et, cum se dominum vocabit ille,
Dicas esse meos, manuque missos.
Hoc si terque quaterque clamitaris,
Impones plagiaro pudorem

EPIGRAMMA LIV.—*Ad Fidentinum.*

Una est in nostris tua, Fidentine, libellis
Pagina, sed certa domini signata figura;
Quæ tua traducit manifesto carmina furto.
Sic interpositus villo contaminat uncto
Urbica Lingonicus Tyrianthina bardocucullus: 5
Sic Aretinæ violant crystallina testæ:
Sic niger, in ripis errat cum forte Caystri,
Inter Ledaos ridetur corvus olores:
Sic, ubi multisona fervet sacer Atthis lucus,
Improba Cæcropias offendit pica querelas. 10
Indice non opus est nostris, nec vindice libris
Stat contra, dicitque tibi tua pagina, fur es.

EPIGRAMMA LV.—*Ad Fuscum.*

Si quid, Fusce, vacas adhuc amari;
(Nam sunt hunc tibi, sunt et hinc amici):
Unum, si superest, locum rogamus:
Nec me, quod tibi sum novus, recuses:
Omnes hoc veteres tui fuerunt. 5
Tu tantum inscipe, qui novus paratur,
An possit fieri vetus sodalis.

EPIGRAMMA LVI.—*Ad Frontonem.*

Vota tui breviter si vis cognoscere Marci,
Clarum militiæ, Fronte togæque decus:
Hoc petit, esse sui nec magni ruris arator,
Sordidaque in parvis otia rebus amat.
Quisquam picta colit Spartani frigora saxi, 5
Et matutinum portat ineptus ave;
Cui licet exuviis nemoris rurisque beato
Ante focum plenas explicuisse plagas?
Et piceæ tremula salientem ducere seta,
Flavæque de rubro promere mella cado? 10
Pinguis inæquales onerat cui villica mensas,
Et sua non emptus præparat ova cinis?

Non amet hanc vitam, quisquis me non amet, opto;
Vivat et urbanis albus in officiis.

EPIGRAMMA LVII.—*Ad Cauponem*
Continuis vexata madet vindemia nimbis.
Non potes, ut cupias, vendere, caupo, merum.

EPIGRAMMA LVIII.—*Ad Flaccum.*
Qualem, Flacce, velim quæris, nolimve puellam?
Nolo nimis facilem, difficilemque nimis.
Illud, quod medium est, atque inter utrumque,
probamus.
Nec volo, quod cruciat; nec volo, quod satiat.

EPIGRAMMA LIX.—*De pueri pretio.*
Millia pro puero centum me mango poposcit:
Risi ego: sed Phœbus protinus illa dedit.
Hoc dolet, et queritur de me mea mentula mecum,
Laudaturque meam Phœbus in invidiam.
Sed sestertium donavit mentula Phœbo 5
Bis decies; hoc da tu mihi, pluris emam.

EPIGRAMMA LX.—*Ad Flaccum de sportula*
Dat Baiana mihi quadrantes sportula centum.
Inter delicias quid facit ista famas?
Redde Lupi nobis, tenebrosaque balnea Grylli:
Tam male cum cœnani, cur bene, Flacce, labor?

EPIGRAMMA LXI.—*De lepore et leone.*
Intres ampla licet torvi, lepus, ora leonis,
Esse tamen vacuo se leo dente putat. [mos,
Quod ruet in tergum, vel quos piocumbet in ar-
Alta juvenecorum vulnera figet ubi?
Quid frustra nemorum dominum regemque fatigas?
Non nisi delecta pascitur ille fera. 6

EPIGRAMMA LXII.—*Ad Licinianum, scriptores unde.*

Verona docti syllabas amat vatis:
Marone felix Mantua est:
Censetur Apona Livio suo tellus,
Stellaque, nec Flacco minus.
Apollodoro plaudit imbrifer Nilus 5
Nasone Peligni sonant.
Diosque Senecæ, unicumque Lucanum
Facunda loquitur Corduba.
Gaudent jocosæ Canio suo Gades:
Emerita Deciano meo. 10
Te, Liciniane, gloriabitur nostra,
Nec me tacebit, Bilbilis.

EPIGRAMMA LXIII.—*De Lævina.*
Castra, nec antiquis cedens Lævina Sabinis,
Et quamvis tetrico tristior ipsa viro;
Dum modo Lucrino, modo se permittit Averno;
Et dum Baianis sæpe fovetur aquis,
Incidit in flammæ: juvenemque secuta relicto 5
Conjuge, Penelope venit, ablt Helene.

EPIGRAMMA LXIV.—*Ad Celerem.*
Ut recitem tibi nostra rogis epigrammata. Nolo.
Non audire, Celer, sed recitare cupis.

EPIGRAMMA LXV.—*Ad Fabullam ambitiosam.*
Bella es; novimus: et puella; verum est:
Et dives; quis enim potest negare?
Sed dum te nimium, Fabulla, laudas;
Nec dives, neque bella, nec puella es.

EPIGRAMMA LXVI.—*Ad Cæcilianum, de genere et declinatione fici.*

Cum dixi *ficus*, rides quasi barbara verba,
Et dici *ficus*, Cæciliane, jubes.
Dicemus *ficos*, quas scimus in arbore nasci:
Dicemus *ficos*, Cæciliane, tuos.

EPIGRAMMA LXVII.—*Ad furem, de libro suo.*

Firas, meorum fur avare librorum,
Fieri poetam posse qui putas tanti,
Scriptura quanti constet, et tomus vilis.
Non sex paratur aut decem sophos nummis.
Secreta quære carmina, et rudes curas, 5
Quas novit unus, scrinioque signatas
Custodit ipse virginis pater chartæ,
Quæ trita duro non inhorruit mento.
Mutate dominum non potest liber notus.
Sed punicata fronte si quis est nondum, 10
Nec umbilicis cultus atque membrana;
Mercare tales; habeo; nec sciet quisquam.
Aliena quisquis recitat, et petit famam,
Non emere librum, sed silentium debet.

EPIGRAMMA LXVIII.—*Ad Chærilum.*

Liber homo es nimium, dicis mihi, Chærule
semper:
In te qui dicit, Chærule, liber homo est.

EPIGRAMMA LXIX.—*De Rufo.*

Quicquid agit Rufus, nihil est nisi Nævيا Rufo
Si gaudet, si flet, si tacet, hanc loquitur.
Cœnat, propinat, poscit, negat, innuit; una est
Nævيا; si non sit Nævيا, mutus erit.
Scriberet hesternæ patri cum luce salutem; 5
Nævيا lux, inquit, Nævيا, lumen, ave.
Hæc legit, et ridet demisso Nævيا vultu.
Nævيا non una est: quid, vir inepte, furis?

EPIGRAMMA LXX.—*Ad Maximum*

Cæpit, Maxime, Pana quæ solebat,
Nunc ostendere Canium Terentos.

EPIGRAMMA LXXI.—*Ad Librum.*

Vade salutatum; pro me, liber, ire juberis
Ad Proculi nitidos, officiose, lares.
Quæris iter? dicam: vicinum Castora cano
Transibis Vestæ, virgineamque domum. 5
Inde caque veneranda petes Pallatia clivo,
Plurima qua summi fulget imago ducis.
Nec te detineat miri radiata Colossi,
Quæ Rhodium moles vincere gaudet opus.
Flecte vias hac, qua madidi sunt tecta Lyæi,
Et Cybeles picto stat Corybante tholus. 10
Protinus a læva clari sub fronte penates,
Atrique excelsæ sunt adeunda domus.
Hanc pete, ne metuas fastus, limenque superbuni:
Nulla magis toto janua poste patet; [rores.
Nec propior quam Phœbus amat, doctæque so-
Sic dicet; quare non tamen ipse venit? 15
Sic licet excuses; quia qualiacunque leguntur
Ista, saluator scribere non potuit.

EPIGRAMMA LXXII.—*Ad Somnum.*

Nævيا sex cyathis, septem Justina bibatur;
Quinque Lycas; Lyde quatuor; Ida tribus
Omnis ab infuso numeretur amica Falerno;
Et quia nulla venit, tu mihi, Sonine, veni.

EPIGRAMMA LXXIII.—*Ad Fidentinum.*

Nostris versibus esse te poetam,
Fidentine, putas, cupisque credi?

Sic dentata sibi videtur Ægle,
Emptis oasibus, Indicoque cornu.
Sic, quæ nigrior est cadente moro,
Cerussata sibi placet Lycoris.
Hæc et tu ratione, qua poeta es,
Calvus cum fueris, eris comatus.

EPIGRAMMA LXXIV.—*Ad Cæcilianum.*

Nullus in urbe fuit tota, qui tangere vellet
Uxorem gratis, Cæciliæne, tuam,
Dum licuit: sed nunc, positis custodibus, ingens
Turba futurorum est. Ingeniosus homo es.

EPIGRAMMA LXXV.—*Ad Paullum.*

Mæchus erat. Poteras tamen hoc tu, Paulla,
negare:
Ecce, vir est. Numquid, Paulla, negare potes?

EPIGRAMMA LXXVI.—*De Lino.*

Dimidium donare Lino, quam credere totum,
Qui mavult; mavult perdere dimidium.

EPIGRAMMA LXXVII.—*Ad Flaccum.*

O mihi curarum pretium non vile mearum,
Flacce, Antenorei spes et alumne laris;
Pierios differ cantusque chorosque sororum:
Æs dabit ex istis nulla puella tibi. [Nervæ:
Quid petis a Phœbo? nummos habet arca Mi-
Hæc sapit, hæc omnes frænerat una deos. 6
Quid possent hederæ Bacchi dare? Palladis arbor
Inclinat varias pondere nigra comas.
Præter aquas Helicon, et sarta, lyraeque dearum
Nil habet, et magnum sed perinane sophos. 10
Quid tibi cum Cirrha? quid cum Permesside
lympha?

Romanum propius, divitiisque forum est.
Illic æra sonant: at circum pulpita nostra
Et steriles cathedras basia sola crepant.

EPIGRAMMA LXXVIII.—*De Charino.*

Pulchre valet Charinus, et tamen pallet.
Parce bibit Charinus, et tamen pallet.
Bene concoquit Charinus, et tamen pallet.
Sole utitur Charinus, et tamen pallet.
Tingit cutem Charinus, et tamen pallet. 5
Cunnum Charinus lingit, et tamen pallet.

EPIGRAMMA LXXIX.—*De Festo.*

Indignas premeret pestis cum tabida fauces,
Inque suos vultus serperet atra lues;
Siccis ipse genis flentes hortatus amicos
Decrevit Stygios Festus adire lacus.
Nec tamen obscuro pia polluit ora veneno,
Aut torsit lenta tris ia lata fame:
Sanctam Romana vitam sed morte peregit,
Dimisitque animam nobiliore via.
Hanc mortem fati magni præferre Catonis
Fama potest: hujus Caesar amicus erat. 10

EPIGRAMMA LXXX.—*Ad Attalum.*

Semper agis causas, et res agis, Attale, semper:
Est, non est quod agas, Attale, semper agis.
Si res et causas desunt, agis, Attale, mulas.
Attale, ne quod agas desit, agas animam.

EPIGRAMMA LXXXI.—*Ad Canum.*

Sportula, Cane, tibi suprema nocte petita est.
Occidit puto te, Cane, quod una fuit.

EPIGRAMMA LXXXII.—*Ad Sosibianum.*

E servo scis te genitum, blandeq; fateris,
Cum dicis donnum, Sosibiane, patrem.

EPIGRAMMA LXXXIII.—*De Regulo.*

5 Hæc, quæ pulvere dissipata multo
Longas porticus explicat ruinas,
En quanto j cet absoluta caasa!
Tectis nam modo Regulus sub illis
Gestatus fuerat, recesseratque; 5
Victa est pondere cum suo repente;
Et postquam domino nihil timebat,
Securo iit incruenta damno.
Tanta, Regule, post metum querela,
Quis curam neget esse te deorum, 10
Propter quem fuit innocens ruina?

EPIGRAMMA LXXXIV.—*De Manuvia.*

Os et labra tibi lingit, Manneia, catellus:
Non miror, merdas si libet esse cani.

EPIGRAMMA LXXXV.—*De Quirinali.*

Uxorem habendam non putat Quirinalis,
Cum vult habere filios: et invenit
Quo possit istud more; fuit ancillas,
Domumque, et agros implet equitibus vernis.
Paterfamilias verus est Quirinalis. 5

EPIGRAMMA LXXXVI.—*De Mario.*

Venderet exultos colles cum præco facetus,
Atque suburbani jugera pulchra soli;
Errat, ait, si quis Mario putat esse necesse
Vendere: nil debet: tæneat imo magis.
Quæ ratio est igitur? servos ubi perdidit omnes.
Et pecus, et fructus, non amat inde locum. 6
Quis faceret pretium, nisi qui sua perdere vellet
Omnia? sic Mario noxius heret ager.

EPIGRAMMA LXXXVII.—*De Novio micropsycho.*

Vicinus meus est, manumque tangi
De nostris Novius potest fenestris.
Quis non invidet mihi, putetque
Horis omnibus esse me beatum,
Juncto qui liceat frui sodale? 5
Tam longe est mihi, quam Terentianus,
Qui nunc Nilacani regit Syenen.
Non convivere, nec videre saltem,
Non audire licet: nec urbe tota
Quisquam est tam prope, tam proculque nobis.
Migrandum est mihi longius, vel illi. 11
Vicinus Novio, vel inquilinus
Sit, si quis Novium videre non vult.

EPIGRAMMA LXXXVIII.—*Ad Fescenniam.*

Ne gravis hesterni fragres, Fescennia, vino,
Pastillos Cosmi luxuriosa voras.
Ista linunt dentes jentacula: sed nihil obstat,
Extremo ructus cum venit a barathro.
Quid quod olet gravius mistum diapsmate viras,
Atque duplex animæ longius exit odor? 6
Notas ergo nimis fraudes, deprensæque furta
Jam tollas, et sis ebria simpliciter.

EPIGRAMMA LXXXIX.—*Ad Alcimum.*

Alcime, quem raptum domino crescentibus annis
Iabicana levi cespite velat humus.
Accipe non Phario nutantia pondera saxo,
Quæ cineri vanus dat iuitura labor;
Sed fragiles buxos, et opacas palmitis umbras, 5
Quæque virent lacrymis roscida prata meis.
Accipe, care puer, nostri monumenta laboris:
Hic tibi perpetuo tempore vivet honor,
Cum mihi supremos lachesis perneverit annos:
Non aliter cineres mando jacere meos. 10

EPIGRAMMA XC.—*Ad Cinna.*

Garris in aurem semper omnibus, Cinna;
Garris et illud, teste quod licet turba.
Rides in aurem, quereris, arguis, ploras:
Cantas in aurem, judicas, taces, clamas.
Adeone penitus sedit hic tibi morbus,
Ut sæpe in aurem, Cinna, Cæsarem laudes?

EPIGRAMMA XCI.—*Ad Bassam tributalem.*

Quod nunquam maribus junctam te, Bassa, vide-
bam,
Quodque tibi mœchum fabula nulla dabat,
Omne sed officium circa te semper obibat
Turba tui sexus, non adeunte viro:
Esse videbaris, fateor, Lucretia nobis:
At tu (pro facinus) Bassa, fututor eras.
Inter se geminos audes committere cunnos,
Mentiturque virum prodigiosa Venus. [strum;
Commenta es dignum Thebano ænigmate mon-
Hic, ubi vir non est, ut sit adulterium.

EPIGRAMMA XCII.—*Ad Lælium.*

Cum tua non edas, carpis mea carmina, Læli.
Carpere vel noli nostra, vel ede tua.

EPIGRAMMA XCIII.—*Ad Mamurianum.*

Sæpe mihi queritur non sicis Cestus ocellis,
Tangi se digito, Mamuriane, tuo.
Non opus est digito: totum tibi Ceston habeto,
Si deest nil aliud, Mamuriane, tibi.
Sed si nec focus est, nudi nec sponda grabati,
Nec curtus Chiones, Artiopeve calix;
Cereæ si pendet lumbis et trita lacerna,
Dimidiasque nates Gallica palla tegit;
Pascaris et nigre solo nidore culinae,
Et bibis immundam cum cane pronus aquam:
Non culum (neque enim est culus, qui non cacet
olim.)
Sed fodiam digito, qui superest, oculum.
Nec me zelotypum, nec dixeris esse malignum.
Denique pœdica, Mamuriane, satur.

EPIGRAMMA XCIV.—*De Aquino.*

Fabricio junctus fido requiescit Aquinus,
Qui prior Elysias gaudet adisse domos.
Ara duplex primi testatur munera pili:
Plus tamen est, titulo quod brevior legis.
Functus uterque sacro laudata fœdere vitæ,
Famaque quod raro novit, amicus erat.

EPIGRAMMA XCV.—*Ad Æglen fellatricem.*

Cantasti male, dum fututa es, Ægle.
Jam cantas bene; basianda non es.

EPIGRAMMA XCVI.—*Ad Helium.*

Quod clamas semper, quod agentibus obstrepis,
Non facis hoc gratis: accipis, ut taceas. [Heli,

EPIGRAMMA XCVII.—*Ad Scævolam, de fellatore.*

Si non molestum est, teque non piget, Scæzon,
Nostro, rogamus, pauca verba Materno
Ficas in aurem, sic, ut audiat solus.
Amator ille tristium lacernarum,
Et bæticatus, atque leucophæatus,
Qui coccinatos non putat viros esse,
Amethystinasque mulierum vocat vestes;
Nativa laudat; habet et licet semper
Fuscos colores, galbanos habet mores,
Rogabit, unde suspicer virum mollem
Una lavamur: adspicit nihil sursum.
Sed spectat oculis devorantibus draucos

Nec otiosis mentulas videt labris.
Queris quis hic sit? excidit mihi nomen.

EPIGRAMMA XCVIII.—*Ad Nævolum causidicum.*

Cum clamant omnes, loqueris tu, Nævole, tan-
Et te patronum, causidicumque putas. [tum,
Hac ratio e potest nemo non esse disertus.
Ecce, tacent omnes: Nævole, dic aliquid.

EPIGRAMMA XCIX.—*Ad Flaccum.*

Litigat, et podagra Diodorus. Flacce, laborat,
Sed nil patrono porrigit: hæc chiragra est

EPIGRAMMA C.—*Ad Calenum avarum*

Non plenum modo vicies habebas,
Sed tam prodigus, atque liberalis,
Et tam lautus eras, Calene, ut omnes
Optarent tibi centies amici.
Audit vota deus precesque nostras;
Atque intra, puto, septimas Calendas
Mortes hoc tibi quatuor dederunt
At tu sic quasi non foret relictum,
Sed raptum tibi centies, abisti
In tantam miser esuritionem,
Ut convivia sumtuosiora,
Toto quæ semel apparas in anno,
Nigræ sordibus explices monete;
Et septem veteres tui sodales
Constemus tibi plumbea selibra.
Quid dignum meritis precemur istis?
Optamus tibi millicies, Calene:
Hoc si contigerit, fame peribis.

EPIGRAMMA CI.—*De Afra vetula.*

Mammæ, atque tatæ habet Afra; sed ipsa tata
rum
Dici et mammarum maxima mamma potest

EPIGRAMMA CII.—*De Demetrio.*

Ille manus quondam studiorum fida meorum
Et felix domino, notaque Cæsaribus
Destituit primos viridis Demetrius annos:
Quarta tribus lustris addita messis erat.
Ne tamen ad Stygias famulus descenderet umbras
Ureret implicitum cum sclerata lues,
Cavimus; et domini jus omne remisimus agro
Munere dignus erat convaluisse meo.
Sensit deficiens sua præmia, meque patronum
Dixit, ad infernas liber iturus aquas.

EPIGRAMMA CIII.—*Ad Lycorim.*

Qui pinxit Venerem tuam, Lycori,
Blanditus, puto; pictor est Minervæ

EPIGRAMMA CIV.—*Ad Scævolum.*

Si dederint superi decies mihi millia centum,
(Dicebas nondum. Scævola, justus eques.)
Qualiter o vivam, quam large, quamque beate!
Riserunt faciles, et tribuere, dei.
Sordidior multo post hoc toga; penula pejor:
Calceus est sarta terque quaterque cute:
Deque decem plures semper servantur olivæ;
Explicat et cœnas unica mensa duas:
Et Veientani bibitur fæx crassa rubelli;
Asse cicer tepidum constat, et asse Venus.
In jus, o fallax atque inficiator, camus:
Aut vive, aut decies, Scævola, redde deis.

EPIGRAMMA CV.—*De spectaculo.*

Picto quod juga delicata collo
Pardus sustinet, improbareque tigres

Indulgent patientiam flagello ;
Mordent aurea quod lupata cervi,
Quod frænâ Libyci domantur ursi,
Et quantum Calydon tulisse fertur,
Paret purpureis aper capistris ;
Turpes esaseda quod trahunt bisontes,
Et molles dare jussa quod choreas
Nigro bellua nil negat magistro ;
Quis spectacula non putet deorum ?
Hæc transit tamen ut minora, quisquis
Venatus humiles videt leonum,
Quos velox leporum timor fatigat.
Dimittunt, repetunt, amantque captos,
Et securior est in ore præda ;
Laxos cui dare, pervosius rictus
Gaudent, et timidos tenere dentes ;
Mollem frangere dum pudet rapinam,
Stratis cum modo venerim juvenis.
Hæc clementia non paratur arte,
Sed norunt cui servantur leones.

EPIGRAMMA CVI.—*Ad Ovidium.*

In Nomentanis, Ovidi, quod nascitur agris,
Accepit quoties tempora longa merum,
Exiit annosa mores nomenque senecta :
Et, quicquid voluit, testa vocatur anus.

EPIGRAMMA CVII.—*Ad Rufum.*

Interponis aquam subinde, Rufe,
Et, si cogeris a sodale, raiam
Diluti bibis unciam Falerni.
Numquid pollicita est tibi beatam
Noctem Nævia, sobriasque mavis
Certe nequitias fututonis ?
Suscipias, retices, gemis : negavit.
Crebros ergo bibas licet triontes,
Et durum jugules micro pudorem.
Quid parcis tibi, Rufe ? dormiendum est.

EPIGRAMMA CVIII.—*Ad Lucium Julium*

Sæpe mihi dicis, Luci claussime Juli,
Scribe aliquid magnum : desidiosus homo es
Otia da nobis : sed quæta fecerat olim
Mecænas Flacco, Virgilioque suo :
Condere victuras tentem per sæcula curas,
Et nomen flammis eripuisse meum.
In steriles campos nolunt juga ferre juveni
Pinguè solum lassat, sed juvat ipse labor.

EPIGRAMMA CIX.—*Ad Gallum.*

Est tibi, sitque precor multos, crescatque per
annos
Pulchra quidem, verum Transiberina domus.
At mea Vipsanas spectant cœnacula laurus ;
Factus in hac ego sum jam regione senex.
Migrandum est, ut mane domi te, Galle, salutem :
Es tanti, vel si longius illa foret.
Sed tibi non multum est, unum si præsto togatum ;
Multum est, hunc unum si mihi, Galle, nego.
Ipsè salutabo decima vel serius hora :
Mane tibi pro me dicat avere liber.

EPIGRAMMA CX.—*De Catella Publii.*

Issa est passere nequior Catulli :
Issa est purior osculo columbæ :
Issa est blandior omnibus puellis :
Issa est carior Indiciæ lapillis :
Issa est deliciæ catella Publii.
Hanc tu, si queritur, loqui putabis.
Sentit tristitiamque gaudiumque.
Collo nixa cubat, capitque somnos.

Ut suspiria nulla sentiantur
Et desiderio coacta ventris,
Gutta pallia non fefellit ulla ;
Sed blando pede suscitât, toroque
Deponi rogat, et monet levâri.
Castæ tantus inest pudor catellæ,
Ignorat Venerem : nec invenimus
Dignum tam tenera virum puella.
Hanc ne lux rapiat suprema totam,
Picta Publius exprimit tabella :
In qua tam similem videbis Issam,
Ut sit tam similis sibi nec ipsa.
Issam denique pone cum tabella :
Aut utramque putabis esse veram,
Aut utramque putabis esse pictam

EPIGRAMMA CXI.—*Ad Velocem.*

Scribere me quereris, Velox, epigrammata longa.
Ipse nihil scribis : tu breviora facis.

EPIGRAMMA CXII.—*Ad Regulum.*

Cum tibi sit sophiæ par fama, et cura deorum,
Ingenio pietas nec minor ipsa tuo ;
Ignorat meritis dare munera, qui tibi librum,
Et qui miratur, Regule, thura dari.

EPIGRAMMA CXIII.—*In Priscum.*

Cum te non nossem, dominum regemque voca-
bam :
Cum bene te novi, jam mihi Priscus eris.

EPIGRAMMA CXIV.—*Ad Lectorem.*

Quæcunque lusi juvenis et puer quondam,
Apinasque nostras, quas nec ipse jam novi ;
Male collocare si bonas voles horas,
Et invidebis otio tuo, lector,
A Valeriano Pollio petes Quinto,
Per quem perire non licet meis nugis.

EPIGRAMMA CXV.—*Ad Faustinum.*

Hos tibi vicinos, Faustine, Telesphorus hortos
Fœnius, et breve rus, udaeque prata tenet.
Condidit hic natæ cineres, nomenque sacravit,
Quod legis, Antullæ, dignior ipse legi.
Et Stygiæ æquum fuerat patrem isse sub umbras :
Sed quia non licuit, vivit, ut ossa colat.

EPIGRAMMA CXVI.—*In Proclium.*

Quædam me cupit, invade Proclie,
Loto candidior puella cygno,
Argento, nive, lilio, ligustro.
Jam suspendia sæva cogitabis :
Sed quandam volo nocte nigriorem,
Fornica, pice, graculo, cicada.
Si novi bene te, Proclie, vives.

EPIGRAMMA CXVII.—*De Antulla.*

Hoc nemo æterno cinerum sacravit honore
Fœnius, et culti jugera pauca soli.
Hoc tegitur cito raptâ suis Antulla sepulchro :
Hoc erit Antullæ mistus uterque parens.
Si cupit hunc aliquis, moneo, ne speret agellum :
Perpetuo dominis serviet iste suis.

EPIGRAMMA CXVIII.—*In Lupercum.*

Occurris quoties, Luperce, nobis ;
Vis mittam puerum, subinde dicis,
Cui tradas epigrammatum libellum,
Lectum quem tibi protinus remittam ?
Non est, quod puerum, Luperce, vexes :
Longum est, si velit ad Pyrum venire,

Et scalis habuo tribus, sed altis
Quod quæris, propius petas licebit:
Argi nempe soles subire letum
Contra Cæsaris est forum tabernæ,
Scriptis postibus hinc et inde totis,
Omnes ut cito perlegus, oetas.
Illinc me pete; ne roges Atrectum.
Hoc nomen dominus gerit tabernæ.

10

De primo dabit alterove nido
Rasum pumice, purpuraque cultum
Denarius tibi quinque Martialem.
Tanti non es, ais? sapis, Luperce.

15

EPIGRAMMA CXIX.—*Ad Cæcilianum.*

Cui legisse satis non est epigrammata centum,
Nil illi satis est, Cæciliane, mali.

LIBER SECUNDUS.

MARTIALIS DECIANO SUO S.

Quid nobis, inquis, cum epistola? parumne tibi præstamus si legimus epigrammata? quid hic porro dicturus es, quod non possis versibus dicere? Video quare tragœdi epistolam accipiant, quibus pro se loqui non licet; epigrammata curione non egent, et contenta sunt sua, id est, mala lingua. In quacunque pagina visum est, epistolam faciunt. Noli ergo, si tibi videtur, rem facere ridiculam, et togam saltanti inducere personam. Denique videas, an te delectet contra retiarium ferula. Ego inter illos sedeo qui protinus reclamant. Puto mehercule, Deciane, verum dicis. Quid, si scias, cum qua, et quam longa epistola negotium fueras habiturus? Itaque quod exigis fiat. Dehebunt tibi, si qui in hunc librum inciderint, quod ad primam paginam non lassi pervenient.

EPIGRAMMA I.—*Ad librum suum.*

Tercentena quidem poteras epigrammata ferre:
Sed quis te ferret, perlegeretque, liber?
At nunc succincti quæ sint bona disce libelli:
Hoc primum est, brevior quod mihi charta
perit
Deinde, quod hæc una peragit librarius hora, 5
Nec tantum nugis serviet iste meis.
Tertia res hæc est, quod si cui forte legeris,
Sis licet usque malus, non odiosus eris.
Te conviva leget misto quincunce; sed ante
Incipiat positus quam tepuisse calix. 10
Esse tibi tanta cautus brevitate videris?
Hei mihi, quam multis sic quoque longus eris!

EPIGRAMMA II.—*Ad Cæsarem Domitianum.*

Creta dedit magnum, majus dedit Africa nomen,
Scipio quod victor, quodque Metellus habet;
Nobilis domito tribuit Germania Rheno,
Et puer hoc dignus nomine, Cæsar, eras.
Fratres Idumæos meruit cum patre triumphos: 5
Quæ datur ex Dacis laurea, tota tua est.

EPIGRAMMA III.—*Ad Sextum.*

Sexte, nihil debes; nil debes, Sexte, fatemur
Debet enim, si quis solveat, Sexte, potest.

EPIGRAMMA IV.—*In Ammianum.*

O quam blandus es, Ammiane, matri!
Quam blanda est tibi mater, Ammiane!
Fratrem te vocat, et soror vocatur.
Cur vos nomina nequiora tangunt?
Quare non juvat hoc, quod estis, esse? 5
Lusum creditis hoc, jocumque? non est.
Matrem, quæ cupit esse se sororem,
Nec matrem juvat esse, nec sororem.

EPIGRAMMA V.—*Ad Decianum.*

Ne valeam, si non totis, Deciane, diebus,
Et tecum totis noctibus esse velim.
Sed duo sunt, quæ nos distinguunt, millia passum;
Quatuor hæc sunt, cum rediturus eam.

Sæpe domi non es: cum sis quoque, sæpe negaris:
Vel tantum causis, vel tibi sæpe vacas. 6
Te tamen ut videam, duo millia non piget ire:
Ut te non videam, quatuor ire piget

EPIGRAMMA VI.—*Ad Severum.*

I nunc, edere me jube libellos.
Lectis vix tibi paginis duabus,
Spectas *ἰσχυροκόλον*, Severe,
Et longas trahis oscitationes.
Hæc sunt, quæ relegente me solebas 5
Raptâ exscribere, sed Vitellianis.
Hæc sunt, singula quæ sinu ferebas
Per convivia cuncta, per theatra.
Hæc sunt, aut meliora si qua nescis.
Quid prodest mihi tam macer libellus, 10
Nullo crassior ut sit umbilico,
Si totus tibi triduo legatur?
Nunquam delicæ supinores.
Lassus tam cito deficiis viator,
Et cum currere debeas Bovillas, 15
Interjungere quæris ad Camœnas.
I nunc, edere me jube libellos.

EPIGRAMMA VII.—*In Attalum.*

Declamas belle; causas agis, Attale, belle
Historias bellas, carmina bella facis.
Componis belle mimos; epigrammata belle;
Bellus grammaticus; bellus es astrologus.
Et belle cantas, et saltas, Attale, belle. 5
Bellus es arte lyrae, bellus es arte pilæ.
Nil bene cum facias, facis attamen omnia belle.
Vis dicam quid sis? magnus es ardelio.

EPIGRAMMA VIII.—*Ad Lectorem.*

Si qua videbuntur chartis tibi, lector, in istis,
Sive obscura nimis, sive Latina parum;
Non meus est error; nocuit librarius illis,
Dum properat versus annuere tibi.
Quod si non illum, sed me peccasse putabis; 5
Tunc cego te credam cordis habere nihil.
Ista tamen mala sunt. Quasi nos manifesta neque
Hæc mala sunt: sed tu non meliora facis

EPIGRAMMA IX.—*De Nævia.*

Scripsi, rescripsit nil Nævia, non dabit ergo.
Sed puto, quod scripsi, legerat : ergo dabit.

EPIGRAMMA X.—*In Postumum.*

Basia dimidio quod das mihi, Postume, labro,
Laudo : licet demas hinc quoque dimidium.
Vis dare majus adhuc, et inenarrabile munus ?
Hoc tibi habe totum, Postume, dimidium.

EPIGRAMMA XI.—*Ad Rufum de Selio.*

Quod fronte Selium nubila vides, Rufe,
Quod ambulator porticum terit serus ;
Lugubre quiddam quod tacet piger vultus ;
Quod pæne terram tangit indecens nasus ;
Quod dextra pectus pulsât, et comam vellit, 5
Non ille amici fata luget, aut fratris :
Uterque natus vivit, et precor vivat :
Salva est et uxor, sarcinæque, servique :
Nihil colonus, villicusque decoxit.
Mæroris igitur causa quæ ? domi cœnat. 10

EPIGRAMMA XII.—*In Postumum.*

Esse quid hoc dicam, quod olent tua basia myr-
rham,
Quodque tibi est nunquam non alienus odor ?
Hoc mihi suspectum est, quod oles bene, Post-
ume, semper :
Postume, non bene olet, qui bene semper olet.

EPIGRAMMA XIII.—*Ad Sextum.*

Et iudex petit, et petit patronus.
Solvas censeo, Sexte, creditori.

EPIGRAMMA XIV.—*De Selio.*

Nil intentatum Selius, nil linquit inausum,
Cœnandum quoties jam videt esse domi.
Currit ad Europen, et te, Paulline, tuosque
Laudat Achilleos, sed sine fine, pedes.
Si nihil Europe fecit, tum Septa petuntur, 5
Si quid Phyllyrides præstet, et Æsonides.
Hic quoque deceptus Memphitica templa fre-
quentat,
Assidet et cathedris, mæsta juvenca, tuis.
Inde petit centum pendentiæ tecta columnis ;
Illinc Pompeii dona, nenusque duplex. 10
Nec Fortunati spernit, nec balnea Fausti,
Nec Grylli tenebras, Æoliæque Lupi.
Nam thermis iterumque iterumque iterumque
lavatur.
Omnia cum fecit, sed renuente deo ;
Lotus ad Europes tepidæ buxeta recurrit, 15
Si quis ibi serum carpat amicus iter.
Per te, perque tuam, vector lascive, puellam,
Ad cœnam Selium tu, iogo, Taure, voca.

EPIGRAMMA XV.—*In Hermum.*

Quod nulli calicem tuum propinas,
Humane facis, Hermo, non superbe.

EPIGRAMMA XVI.—*In Zoilum.*

Zoilus ægrotat : faciunt hanc stragula febrem :
Si fuerit sanus, cocchina quid facient ?
Quid torus a Nilo ? quid Sidone tinctus olenti ?
Ostendit stultas quid nisi morbus opes ? [nes.
Quid tibi cum medicis ? dimitte Machaonas om- 5
Vis fieri sanus ? stragula sume mea.

EPIGRAMMA XVII.—*Ad Ammianum.*

Tonstrix Suburæ faucibus sedet primis,

Cruenta pendent qua flagella tortoræ
Argique letum multos obsidet auctor.
Sed ista tonstrix, Ammiane, non tondet.
Non tondet ? inquis : ergo quid facit ? radit. 5

EPIGRAMMA XVIII.—*In Maximum.*

Capto tuam, pudet heu, sed capto, Maxime,
cœnam :
Tu captas aham. Jam sumus ergo pares.
Mane salutatum venio : tu diceris isse
Ante salutatum. Jam sumus ergo pares. [gis.
Sum comes ipse tuus, tumidique anteambulo re-
Tu comes alterius. Jam sumus ergo pares. 6
Esse sat est servum : jam nolo vicarius esse.
Qui rex est, regem, Maxime, non habeat.

EPIGRAMMA XIX.—*Ad Zoilum.*

Felicem fieri credis me, Zoile, cœna :
Felicem cœna, Zoile ? deinde tua ?
Debet Aricino conviva recumbere clivo,
Quem tua felicem, Zoile, cœna facit.

EPIGRAMMA XX.—*De Paullo.*

Carmina Paullus emit : recitat sua carmina
Paullus.
Nam quod emas, possis dicere jure tuum.

EPIGRAMMA XXI.—*In Postumum.*

Basia das aliis, aliis das, Postume, dextram.
Dicis, Utrum mavis ? elige. Malo manum.

EPIGRAMMA XXII.—*De eodem.*

Quid mihi vobiscum est, o Phæbe novemque
Ecce nocet vati Musa jocosæ suo. [sorores ?
Dimidio nobis dare Postumus ante solebat
Basia ; nunc labro cœpit utroque dare.

EPIGRAMMA XXIII.—*De eodem.*

Non dicam, licet usque me rogetis,
Quis sit Postumus in meo libello,
Non dicam : quid enim mihi necesse est
Has offendere basiationes,
Quæ se tam bene vindicare possunt ? 5

EPIGRAMMA XXIV.—*In Candidum.*

Si det iniqua tibi tristem fortuna reatum,
Squalidus hærebo, pallidiorque reo.
Si jubeat patria damnatum excedere terra,
Per freta, per scopulos exsulis ibo comes.
Dat tibi divitias. Ecquid sunt ista duorum ? 5
Das partem ? multum est ; Candide, das ali-
quid.
Mecum eris ergo miser. Quod si deus ore sereno
Annuerit, felix, Candide, solus eris.

EPIGRAMMA XXV.—*Ad Gallam.*

Das nunquam, semper promittis, Galla, roganti.
Si semper fallis, jam rogo, Galla, nega.

EPIGRAMMA XXVI.—*Ad Bithynicum.*

Quod querulum spirat, quod acerbum Nævia
tussit,
Inque suos mittit sputa subinde sinus ;
Jam te rem factam, Bithynice, credis habere ?
Erras : blanditur Nævia, non moritur.

EPIGRAMMA XXVII.—*De Selio.*

Laudantem Selium, cœnæ cum retia tendit,
Accipe, sive legas, sive patronus agas.
Effecte ! graviter ! cito ! nequiter ! euge ! heate
Hoc volui ! facta est jam tibi cœna Tace

EPIGRAMMA XXVIII.—*In Sextillum.*

Rideto multum, qui te, Sextille, cinædum
Dixerit, et digitum porrigito medium.
Sed nec pædico es, nec tu, Sextille, fututor:
Caldæ Vetusillæ nec tibi bucca placet.
Ex istis nihil es fateor, Sextille: quid ergo es? 5
Nescio: sed tu scis res superesse duas.

EPIGRAMMA XXIX.—*Ad Rufum.*

Rufe, vides illum subsellia prima terentem,
Cujus et hinc lucet sardonychata manus,
Quæque Tyron toties epotavere lacemæ,
Et toga non tactas vincere jussa nives;
Cujus olet toto pinguis coma Marceliano, 5
Et splendent vulso brachia trita pilo.
Non hesternæ sedet lunata lingula planta,
Coccina non læsum cingit aluta pedem;
Et numerosa linunt stellantem splenia frontem.
Ignoras quis sit? splenia tolle, leges 10

EPIGRAMMA XXX.—*In Cuium*

Mutua viginti sestertia forte rogabam,
Quæ vel donanti non grave munus erat:
Quippe rogabatur felixque vetusque sodalis,
Et ejus laxas arca flagellat opes.
Is mihi, Dives eris, si causas egeris, inquit. 5
Quod peto da, Cai, non peto consilium.

EPIGRAMMA XXXI.—*Ad Marianum.*

Sæpe ego Chrestillam futui. Det quam bene,
Supra quod fieri nîi, Mariane, potest. [quæris?]

EPIGRAMMA XXXII.—*In Ponticum.*

Lie mihi cum Balbo est; tu Balbum offendere non
vis, [homo est.]
Pontice: cum Licino est; hic quoque magna
Vexat sæpe meum Patrobas confinis agellum;
Contra libertum Cæsaris ire times.
Abnegat et retinet nostrum Lauronia servum; 5
Respondes, Orba est, dives, anus, vidua.
Non bene, crede mihi, servo servitur amico:
Sit liber, dominus qui volet esse meus.

EPIGRAMMA XXXIII.—*In Philenim.*

Cur non basio te, Philæni? calva es.
Cur non basio te, Philæni? rufa es.
Cur non basio te, Philæni? lasca es
Te qui basiat, hic, Philæni, fellat.

EPIGRAMMA XXXIV.—*In Gallam.*

Cum placeat Phileros, tota tibi dote redemptus,
Tres pateris natos. Galla, perire fame.
Præstatur cano tanto indulgentia cunno,
Quem nec cas'a potest jam decuisse Venus.
Perpetuam di te faciant Philerotis amicam, 5
O mater, quia nec Pontia deterior.

EPIGRAMMA XXXV.—*Ad Phœbum.*

Cum sint crura tibi, simulent quæ cornua lunæ,
In rhytio poteras, Phæbe, lavare pedes.

EPIGRAMMA XXXVI.—*Ad Pannicum.*

Pectere te nolim, sed nec turbare capillos.
Splendida sit nolo, sordida nolo cutis.
Nec tibi mitrarum, nec sit tibi barba reorum.
Nolo virum nimium, Pannice, nolo parum.
Sunt tibi crura pilis, et sunt tibi pectora setis 5
Horrida: sed mens est, Pannice, vulsa tibi.

EPIGRAMMA XXXVII.—*In Cæcilianum.*

Quicquid ponitur hinc et inde, verris.
Mammas suminis, imbricemque porci,
Communemque duobus attagenam,
Mullum dimidium, lupumque totum, 5
Murænæque latus, femurque pulli,
Stillantemque alica sua palumbum.
Hæc cum condita sunt madente mappa,
Traduntur puero domum ferenda:
Nos accumbimus otiosa turba.
Ullus si pudor est, repone cœnam: 10
Cras te, Cæciliane, non vocavi.

EPIGRAMMA XXXVIII.—*In Linum.*

Quid mihi reddat ager, quæres, Line, Nonentanus?
Hoc mihi reddit ager; te, Line, non video.

EPIGRAMMA XXXIX.—*De muneribus mæchæ*

Coccina famosæ donas et ianthina mæchæ.
Vis dare, quæ meruit, munera? mitte togam

EPIGRAMMA XL.—*In Tongilium.*

Uri Tongilius male dicitur hemitritæo.
Novi hominis mores: esurit, atque sitit.
Subdola tenduntur crassis nunc retia turdis,
Hæmus et in mullum mittitur atque lupum.
Cæcuba saccentur, quæque annus coxit Opimi:
Condantur parco fusca Falerna vitro.
Omnes Tongilium medici jussere lavari:
O stulti, febrem creditis esse? gula est.

EPIGRAMMA XLI.—*In Maximinam.*

Ride, si sapis, o puella ride,
Pelignus, puto, dixerat poeta:
Sed non dixerat omnibus puellis.
Verum ut dixerit omnibus puellis, 5
Non dixit tibi; tu puella non es:
Et tres sunt tibi, Maximina, dentes;
Sed plane piceique, buccique.
Quare si speculo mihi que credis,
Debes non aliter timere risum,
Quam ventum Spanius, manumque Priscus; 10
Quam cretata timet Fabulla nimbum,
Cerussata timet Sabella solem.
Vultus induito magis severos,
Quam conjux Priami, nurusque major.
Mimos ridiculi Philistionis, 15
Et convivium nequiora vita,
Et quicquid lepida procacitate
Laxat perspicuo labella risu.
Te mæstæ decet assidere matri,
Lugentique virum, piumque fratrem, 20
Et tantum tragicis vacare Musis.
At tu, judicium secuta nostrum,
Plora, si sapis, o puella, plora

EPIGRAMMA XLII.—*In Zoilum.*

Zoile, quid solum subluto podice perdis?
Spurcius ut fiat, Zoile, merge caput.

EPIGRAMMA XLIII.—*In Candidum*

Candide, καὶ φίλον, hæc sunt tua, Candide, πάσσα,
Quæ tu magniloquus nocte dieque sonas.
Te Lacedæmonio velat toga lota Galeo,
Vel quam seposito de grege Parma dedit: 5
At me quæ passa est furiosi cornua tauri,
Noluierit dici quam pila prima suam.
Misit Agenoreas Cadmi tibi terra lacernas:
Non vendes summis coccina nostra tribus

Tu Libycos Indis suspendis dentibus orbes :
Fulcitur testa fagina mensa mihi. 10
Immodici tibi flava tegunt chrysendeta nulli :
Concolor in nostra, cammare, lance rubes.
Grex tuus Iliaco poterat certare cinædo :
At mihi succurrit pro Ganymede manus.
Ex opibus tantis veteri fidoque sodali 15
Das nihil, et dicis, Candide, καὶ τί φίλος?

EPIGRAMMA XLIV.—*In Sextum.*

Emi seu puerum, togamve pexam,
Seu trēs, ut puto, quatuorve libras :
Sextus protinus ille fenerator,
Quem nostis veterem meum sodalem,
Ne quid forte petam, timet, cavetque, 5
Et secum, sed ut audiam, susurrat :
Septem millia debeo Secundo ;
Phæbo quatuor ; undecim Phileto ;
Et quadrans mihi nullus est in arca.
O grande ingenium mei sodalis ! 10
Durum est, Sexte, negare, cum rogaris :
Quanto durius, antequam rogeris !

EPIGRAMMA XLV.—*Ad Glyptum*

Quæ tibi non stabat, præcisa est mentula, Glypte
Demens, cum ferro quid tibi ? Gallus eras

EPIGRAMMA XLVI.—*In Nævolum.*

Florida per varios ut pingitur Hybla colores,
Cum breve Sicania ver populantur apes,
Sic tua suppositis pellucunt præla lacernis :
Sic micat innumeris arcula synthesibus.
Atque unam vestire tribum tua candida possunt, 6
Æppula non uno quæ grege terra tulit.
Tu spectas hiemem succincti lentus amicus,
(Pro scelus) et latens frigora trita mei.
Quantum erat, infelix, pannis fraudare duobus
(Quid renuis ?) non te, Nævole, sed tineas ? 10

EPIGRAMMA XLVII.—*In Gallum*

Subdola famosæ, moneo, fuge retia mœchæ,
Lavior o conchis, Galle, Cytheriacis.
Confides natibus ? non est prædico maritus
Quæ faciat duo sunt : irrumat, aut futuit

EPIGRAMMA XLVIII.—*Ad Rufum*

Cauponem, laniumque, balneumque,
Tonsorem, tabulamque, calculusque,
Et paucos, sed ut eligam, libellos :
Unum non nimium rudem sodalem,
Et caram puero meo pœllam,
Et grandem puerum, diuque lævem :
Hæc præsta mihi, Rufe, vel Bitonti,
Et thermas tibi habe Neronianas.

EPIGRAMMA XLIX.—*De Thelesina*

Uxorem nolo Thelesinam ducere. Quare ?
Mœcha est. Sed pueris dat Thelesina. Volo

EPIGRAMMA L.—*In Lesbiam.*

Quod fellas, et aquam potas, nil, Leshia, peccas.
Qua tibi parte opus est, Lesbia, sumis aquam.

EPIGRAMMA LI.—*In Hyllum.*

Unus sæpe tibi tota denarius arca
Cum sit, et hic culo tritor, Hylle, tuo,
Non tamen hunc pistor, non auferet hunc tibi
caupo ;
Sed si quis nimio pene superbus erit.

Infelix venter spectat convivia culi, 6
Et semper miser hic esurit, ille vorat.

EPIGRAMMA LII.—*De Dasio*

Novit loturas Dasius numerare : poposcit
Mammosas Spatalen pro tribus, illa dedit.

EPIGRAMMA LIII.—*In Mazimum.*

Vis fieri lib- r ? mentiris, Maxime, non vis :
Sed fieri si vis, hac ratione potes.
Liber eris, cœnare foris si, Maxime, nolis :
Veientana tuam si domat uva sitim : 5
Si ridere potes miseri chrysendeta Cinnæ :
Contentus nostra si potes esse toga :
Si plebeia Venus gemino tibi jungitur asse
Si tua non rectus tecta subire potes.
Hæc tibi si vis est, si mentis tanta potestas, 10
Liberior Partho vivere rege potes.

EPIGRAMMA LIV.—*In Linum.*

Quid de te, Line, suspicetur uxor,
Ut qua parte velit pudiciorem,
Certis induciis satis probavit,
Custodem tibi quæ dedit spadonem.
Nil nasutius hac, maligniusque est. 5

EPIGRAMMA LV.—*Ad Sextum.*

Vis te, Sexte, coli : volebam amare.
Parendum est tibi : quod juhes, coleris
Sed si te colo, Sexte, non amabo.

EPIGRAMMA LVI.—*Ad Gallum, de ejus uxore*

Genitibus in Libycis uxor tua, Galle, notatur
Immodicæ fudo crimine avaritiæ.
Sed mera narratur mendacia : non solet illa
Accipere omnino. Quid solet ergo ? dare.

EPIGRAMMA LVII.—*In fictum divitem.*

Hic, quem videtis gressibus vagis lentum,
Amethystinatus media qui secat septa,
Quem non lacernis Publius meus vincit,
Non ipse Codrus alpha pœnulatorum ; 5
Quem grex togatus sequitur, et capillatus,
Recensque sella linteisque lorisque ;
Oppigneravit Claudii modo ad mensam
Vix octo nummis annulum, unde crenaret.

EPIGRAMMA LVIII.—*In Zoilum.*

Pexatus pulchre rides mea, Zoile, trita.
Sunt hæc trita quidem, Zoile ; sed mea sunt

EPIGRAMMA LIX.—*De cœnatione micæ.*

Mica vocor. Quid sim, cœnis : cœnatio parva
Ex me Cæsareum prospicis, ecce, tholum.
Frangere toros : pete vina : rosas cape : tingere
Ipse jubet mortis te meminisse deus. [nardo.]

EPIGRAMMA LX.—*In Hyllum*

Uxorem armati futuis, puer Hylle, tribuni,
Supplicium tantum dum puerile times.
Væ tibi, dum ludis ; castrabere. Jam mihi dices.
Non licet hoc. Quid ? tu quod facis, Hylle,
licet ?

EPIGRAMMA LXI.—*In maledicum.*

Cum tibi vernant dubia lanugine male,
Lambebat medios improba lingua viros.
Postquam triste caput fastidia vespillonum,
Et miseri meruit tædia candelicis,

Uteris ore aliter, nimiaque æruginè captus
Allatras nomen, quod tibi quicquid datum est
Hæreat inguinibus potius tam noxia lingua:
Nam cum fellaret, purior illa fuit.

EPIGRAMMA LXII.—*In Labienum.*

Quod pectus, quod crura tibi, quod brachia vellis,
Quod cincta est brevibus mentula tonsa pilis:
Hoc præstas, Labiene, tuæ (quis nescit?) amicæ.
Cui præstas culum, quem, Labiene, pilas?

EPIGRAMMA LXIII.—*In Milichum.*

Sola tibi fuerant sestertia, Miliche, centum,
Quæ tulit e sacra Leda redempta via.
Miliche, luxuria est, si tanti dives amares.
Non amo, jam dices. Hæc mage luxuria est.

EPIGRAMMA LXIV.—*In Taurum.*

Dum modo caudidicum, dum te modo rhetora
fingis,
Et non decernis, Taure, quid esse velis:
Peleos, et Priami transit, et Nestoris ætas,
Et fuerat serum jam tibi desinere.
Incipe: tres uno perierunt rhetores anno, 5
Si quid habes animi, si quid in arte vales.
Si schola damnatur; fora litibus omnia fervent:
Ipse potest fieri Marsya caudidicus.
Eja age, rumpe moras; quo te sperabimus usque?
Dum, quid sis, dubitas, jam potes esse nihil. 10

EPIGRAMMA LXV.—*In Saleianum.*

Cur tristiores cerninus Saleianum?
An causa levis est? Extuli, inquis, uxorem.
O grande fati crimen! o gravem casum!
Illa, illa dives mortua est Secundilla,
Centena decies quæ tibi dedit dotis? 5
Nollem accidisset hoc tibi, Saleiane.

EPIGRAMMA LXVI.—*In Lalagen.*

Unus de toto peccaverat orbe comarum
Annulus, incerta non bene fixus acu.
Hoc facinus Lalage speculo, quo viderat, ulta est,
Et cecidit sectis icta Pleceusa comis.
Desine jam, Lalage, tristes ornare capillos, 5
Tangat et insanum nulla puella caput.
Hoc salamandra notet, vel sæva novacula nudet,
Ut digna speculo fiat imago tuo.

EPIGRAMMA LXVII.—*In Postumum.*

Occurris quocunque loco mihi, Postume, clamas
Protinus, et prima est hæc tua vox, Quid agis?
Hoc, si me decies una conveneris hora,
Dicis. Habes puto tu, Postume, nil quod agas.

EPIGRAMMA LXVIII.—*Ad Olum.*

Quod te nomine jam tuo saluto,
Quem regem et dominum prius vocabam;
Ne me dixeris esse contumacem:
Totis pileæ sarcinis redemi.
Reges et dominos habere debet, 5
Qui se non habet, atque concupiscit,
Quod reges dominique concupiscunt.
Servum si potes, Ole, non habere;
Et regem potes, Ole, non habere.

EPIGRAMMA LXIX.—*In Classicum.*

Invitus cænare foris te, Classicè, dicis:
Si non mentiris, Classicè, dispercam.
Ipse quoque ad cænam gaudebat Apicius ire;
Cum cænaret, erat tristior ille, domi.

Si tamen invitus vadis, cur, Classicè, vadis? 5
Cogor, ais: verum est; cogitur et Seliuss.
En rogat ad cænam Melior te, Classicè, rectam.
Grandia verba ubi sunt? si vires, ecce, nega.

EPIGRAMMA LXX.—*In Cotilum.*

Non vis in solio prius lavari
Quenquam, Cotile. Causa quæ, nisi hæc, est?
Undis ne fovearis irrumatis.
Te primus licet abluias, necesse est
Ante hic mentula, quam caput, lavetur. 5

EPIGRAMMA LXXI.—*Ad Cæcilianum.*

Candidius nihil est te, Cæciliane, notavi.
Si quando ex nostris disticha pauca legis,
Protinus aut Marsi recitas, aut scripta Catulli.
Hæc mihi das, tanquam deteriora legas.
Ut collata magis placeant mea? cædimus illud. 6
Malo tamen recites, Cæciliane, tua. 6

EPIGRAMMA LXXII.—*In Postumum.*

Hesternum factum narratur, Postume, cœna,
Quod nollem: quis enim talia facta probet?
Os tibi percisum, quanto non ipse Latinus
Vilia Panniculi percutit ora sono: [Jus
Quodque magis mirum est, auctorem criminis hu-
Cæcilius tota rumor in urbe sonat. 6
Esse negas factum: vis hoc me credere? credo.
Quid quod habet testes, Postume, Cæcilius?

EPIGRAMMA LXXIII.—*In Lyrim.*

Quid faciat vis scire Lyris. Quid? sobria fellat.
Gaudeo: quid facies ebria facta, Lyris?

EPIGRAMMA LXXIV.—*In Saufeium.*

Cinctum togatis post et ante Saufeium,
Quanta reduci Regulus solet turba,
Ad alta tonsum templa cum reum misit,
Maternè, cernis? invidere nolito.
Comitatus iste sit, precor, tuus nunquam. 5
Hos illi amicos et greges togatorum
Fusciculus præstat, et Faventinus.

EPIGRAMMA LXXV.—*De leone.*

Verbera securi solitus leo ferre magistri,
Insertamque pati blandus in ora manum,
Dedidit pacem, subito feritate reversa,
Quanta nec in Libycis debuit esse jugis.
Nam duo de tenera puerilia corpora turba, 5
Sanguineam rastris quæ renovabat humum,
Sævus et infelix furiali dente peremit.
Martia non vidit nujus arena nefas.
Exclamare libet: Crudelis, perfide, prædo,
A nostra pueris parcere disce lupa. 10

EPIGRAMMA LXXVI.—*De Mario.*

Argenti libras Marius tibi quinque reliquit.
Cui nihil ipse dabas, is tibi verba dedit.

EPIGRAMMA LXXVII.—*In Cosconium.*

Cosconi, qui longa putas epigrammata nostra,
Utilis ungendis axibus esse potes.
Hac tu credideris longum ratione colossum
Et puerum Bruti dixeris esse brevem.
Disce, quod ignoras; Marsi doctique Pedonis 5
Sæpe duplex unum pagina tractat opus.
Non sunt longa, quibus nihil est quod demere
possis;
Sed tu, Cosconi, disticha longa facis

EPIGRAMMA LXXVIII.—*Ad Cæcilianum.*

Æstivo serves ubi piscem tempore, quæris?
In thermis serva, Cæciliane, tuis.

EPIGRAMMA LXXIX.—*In Nasica.*

Invitas tunc me, cum scis, Nasica, vocasse.
Excusatum habebas me rogo: cæno domi.

EPIGRAMMA LXXX.—*De Fannio.*

Hostem cum fugeret, se Fannius ipse peremit.
Hic, rogo, non furor est, ne moriari, mori?

EPIGRAMMA LXXXI.—*In Zoilum.*

Laxior hexaphoris tua sit lectica licebit:
Dum tamen hæc tua sit, Zoile, sandapila est.

EPIGRAMMA LXXXII.—*Ad Ponticum.*

Abscissa servum quid fingis, Pontice, lingua?
Nescis tu populum, quod tacet ille, loqui?

EPIGRAMMA LXXXIII.—*In sævum maritum.*

Fœdasti miserum, marite, mœchum.
Et se, qui fuerant prius, requirunt
Trunci naribus auribusque vultus.
Credis te satis esse vindicatum?
Erras. Iste potest et irrumare.

EPIGRAMMA LXXXIV.—*In Sertorium.*

Mollis erat, facilisque viris Præantius heros:
Vulnera sic Paridis dicitur ulta Venus.
Car lingat cunnum Siculus Sertorius, hoc est:
Ex hoc occisus, Rufe, videtur Eryx.

EPIGRAMMA LXXXV.—*Ad Amicum.*

Vimine clausa levi nivæ custodia coctæ,
Hoc tibi Saturni tempore munus erit.
Dona quod æstatis misi tibi mense Decembri,
Si quereris; rasam tu mihi mitte togam

EPIGRAMMA LXXXVI.—*Ad Classicum.*

Quod nec carmine gloriior supino,
Nec retro lego Sotaden cinædum,
Nusquam Græcula quod recantat Echo,
Nec dictat mihi luculentus Attis
Mollem debilitate Galliambon;
Non sum, Classice, tam malus poeta.
Quid si per graciles vias petauri
Invitum jubeas subire Ladam?
Turpe est difficiles habere nugas,
Et stultus labor est ineptiarum.
Scribat carmina circulis Palæmon:
Me raris juvat auribus placere.

EPIGRAMMA LXXXVII.—*In Sestum.*

Dicis amore tui bellas ardere puellas,
Qui faciem sub aqua, Sexte, natantis habes.

EPIGRAMMA LXXXVIII.—*In Mamercum.*

Nil recitas, et vis, Mamerce, poeta videri.
Quicquid vis esto, dummodo nil recites.

EPIGRAMMA LXXXIX.—*In Gaurum.*

Quod nimio gaudes noctem producere vino,
Ignosco: vitium, Gauræ, Catonis habes.
Carmina quod scribis Musis et Apolline nullo.
Laudari debes: hoc Ciceronis habes.
Quod vomis, Antoni: quod luxuriaris, Apici
Quod fellas, vitium dic mihi cujus habes.

EPIGRAMMA XC.—*Ad Quinctilianum.*

Quinctilianæ, vagæ moderator summe juventæ,
Gloria Romanæ, Quinctiliane, togæ;
Vivere quod propeto pauper, nec inutilis annis,
Da veniam: propetiat vivere nemo satis.
Differat hoc, patrios optat qui vincere census, 5
Atrique immodicus aretat imaginibus.
Me focus, et nigros non indignantia fumos
Tecta juvant, et fons vivus, et herba rudis.
Sit mihi verna satur: sit non doctissima conjux
Sit nox cum somno: sit sine lite dies. 10

EPIGRAMMA XCI.—*Ad Cæsarem Domitianum.*

Rerum certa salus, terrarum gloria, Cæsar,
Sospite quo magnos credimus esse deos:
Si festinatis toties tibi lecta libellis
Detinuere oculos carmina nostra tuos;
Quod fortuna vetat fieri, permitte videri, 5
Natorum genitor credat ut esse trium.
Hæc, si displicui, fuerint solatia nobis:
Hæc fuerint nobis præmia, si placui.

EPIGRAMMA XCII.—*Ad Uxorem.*

Natorum mihi jus trium roganti
Musarum pretium dedit mearum,
Solut qui poterat. Valebis, uxor.
Non debet domini perire munus.

EPIGRAMMA XCIII.—*Ad Regulum.*

Primus ubi est, inquis, cum sit liber iste secun-
Quid faciam, si plus ille pudoris habet? [dus?
Tu tamen hunc fieri si mavis, Regule, primum,
Unum de titulo tollere iota potes.

LIBER TERTIUS.

EPIGRAMMA I.—*Ad lectorem, de libro Galliano.*

Hoc tibi, quicquid id est, longinquis mittit ab oris
Gallia, Romanæ nomine dicta togæ.
Hunc legis, et laudas librum fortasse priorem:
Illa, vel hæc mea sunt, quæ meliora putas.

Plussane placeat, domina qui natus in urbe est 5
Debet enim Gallum vincere veina liber.

EPIGRAMMA II.—*Ad librum suum.*

Cujus vis fieri, libelle, munus?
Festina tibi vindicem parare,

Ne nigram cito raptus in culinam
Cordyllas madida tegas papyro,
Vel thuris piperisque sis cucullus.
Faustini fugis in sinum? sapiati.
Cedro nunc licet ambules perunctus
Et frontis gemino decens honore
Pictis luxuriis umbilicis;
Et te purpura delicata velet,
Et cocco rubeat superbus index.
Illo vindice nec Probum timeto

EPIGRAMMA III.—*In mulierem deformem*

Formosam faciem nigro velamine celas:
Sed non formoso corpore lædis aquas.
Ipsam crede deam verbis tibi dicere nostris,
Detege vel faciem, vel tunicata lava.

EPIGRAMMA IV.—*Ad librum suum.*

Romam vade, liber: si, veneris unde, requiret,
Æmilie dices de regione viae.
Si, quibus in terris, qua simus in urbe, rogabit
Corneli referas me licet esse foro.
Cur absim, quæret: breviter tu, multa, fateri, 5
Non poterat vanæ tædia ferre togæ.
Quando venit? dicet tu respondeto; Poeta
Exierat; veniet, cum citharædus erit.

EPIGRAMMA V.—*Ad eundem.*

Vis commendari sine me cursurus in urbem,
Parve liber, multis? an satis unus erit?
Unus erit, mihi crede, satis, cui non eris hospes,
Julius, assiduum nomen in ore meo.
Protinus hunc primæ quæres in limine Tectæ. 5
Quos tenuit Daphnis, nunc tenet ille, lares.
Est illi conjux, quæ te manibusque sinuque
Excipiet, vel si pulverulentus eas.
Hos tu seu pariter, sive hanc illumve priorem
Videris; hoc dices: Marcus avere jubet. 10
Hoc satis est. Alios commendat epistola: peccat,
Qui commendandum se putat esse suis.

EPIGRAMMA VI.—*Ad Marcellinum*

Lux tibi post Idus numeratur tertia Maias.
Marcelline, tuis bis celebranda sacris.
Imputat ætherios ortus hæc prima parenti.
Libat florescentes hæc tibi prima genas.
Magna licet dederit jucundæ munera vitæ 5
Plus nunquam patri præstitit illa dies.

EPIGRAMMA VII.—*De sportula*

Centum niselli jam valet quadrantes,
Antambulonis congiarium lassi,
Quos dividebat balneator elixus.
Quid cogitatis, o fames amicornor?
Reges superbi sportulæ recesserunt. 5
Nihil stropharum est: jam salarium dandum est.

EPIGRAMMA VIII.—*In Quintum.*

Thaïda Quintus amat. Quam Thaïda? Thaïda
luscam.
Unum oculum Thaïs non habet, ille duos.

EPIGRAMMA IX.—*In Cinnum.*

Versiculos in me narratur scribere Cinna.
Non scribit, cujus carmina nemo legit.

EPIGRAMMA X.—*In Philomusum.*

Constituit, Philomuse, pater tibi millia bina
Menstrua, perque omnes præstitit illa dies;
Luxuriam premeret cum crastina semper egestas,

Et vitis essent danda diurna tuis.
Idem te moriens hæredem ex esse reliquit: 5
Exhæredavit te, Philomuse, pater.

EPIGRAMMA XI.—*Ad Quintum*

Si tua nec Thaïs, nec lusca est, Quinte, puella,
Cur in te factum distichon esse putas?
Sed simile est aliquid: pro Laide Thaïda dixi. 10
Dic mihi, quid simile est Thaïs et Hermione?
Tu tamen es Quintus: mutemus nomen amanti;
Si non vult Quintus Thaïda, Sextus amet. 6

EPIGRAMMA XII.—*In Fabullum.*

Unguentum, fateor, bonum dedisti
Convivis here: sed nihil seidisti.
Res salsa est bene olere, et esurire.
Qui non cœnat, et unguitor, Fabulle,
Hic vere mihi mortuus videtur. 5

EPIGRAMMA XIII.—*In Næviam.*

Dum non vis leporem, dum non vis carpere mul-
lum,
Et plus quam patri, Næviam, parcis apro;
Accusas, rumpisque coquum, tanquam omnia
cruda
Attulerit. Nunquam sic ego crudus ero

EPIGRAMMA XIV.—*De Tuccio.*

Romam petebat esuritor Tuccius
Profectus ex Hispania.
Occurrit illi sportularum fabula:
A ponte rediit Milvio.

EPIGRAMMA XV.—*De Codro.*

Plus credit nemo, quam tota Codrus in urbe.
Cum sit tam pauper, quomodo? cæcus amat.

EPIGRAMMA XVI.—*In cordonem.*

Das gladiatores, auctorum regule, cerdo,
Quodque tibi tribuit subula, sica rapit.
Ebrius es: nec enim faceres id sobrius unquam,
Ut velles corio ludere, cerdo, tuo
Lusisti, satis est: sed te, mihi crede, memento 5
Nunc in pellicula, cerdo, tenere tua.

EPIGRAMMA XVII.—*In Sabidium.*

Circumlata diu mensis scribita secundis,
Urebat nimio sæva calore manus.
Sed magis ardebat Sabidi gula: protinus ergo
Sufflavit buccis terque quaterque suis.
Illa quidem tepuit, digitosque admittere visa est: 6
Sed nemo potuit tangere: merda fuit.

EPIGRAMMA XVIII.—*In Maximum.*

Perfixisse tuas quæsta est præfatio fauces.
Cum te excusaris, Maxime, quid recitas?

EPIGRAMMA XIX.—*De vipera in ore ursæ*

Proxima centenis ostenditur ursæ columnis,
Exomant fictæ qua Platanona feræ.
Hujus dum patulos alludens tentat hiatus
Pulcher Hylas, teneram mersit in ora manum
Vipera sed cæco sclerata latebat in ore, 5
Vivebatque anima deteriore fera.
Non sensit puer esse dolos, nisi dente recepto,
Dum perit. O facinus, falsa quod ursæ fuit!

EPIGRAMMA XX.—*De Canio.*

Dic, Musa, quid agat Canius meus Rufus?
Utrumne chartis tradit ille picturis

Legenda temporum acta Claudianorum?
 An quæ Neroni falsus adstruit scriptor?
 An æmulatur improbi jocos Phædri?
 Lascivus elegis, an severus herois?
 An in cothurnis horridus Sophocleis?
 An otiosus in schola poetarum
 Lepore tinctos Attico sales narrat?
 Illic si recessit, porticum terit templi;
 An spatia carpit lentus Argonautarum?
 An delicatæ sole rursus Europæ
 Inter tepentes post meridiem buxos
 Sedet, ambulate liber acribus curis?
 Titine thermis, an lavatur Agrippæ,
 An impudici balneo Tigillini?
 An rure Tulli fruitur, atque Lucani?
 An Pollionis dulce currit ad Quantum?
 An æstuantis jam profectus ad Baias
 Piger Lucrino nauculatur in stagno?
 Vis scire, quid agat Canius tuus? ridet.

EPIGRAMMA XXI.—*In crudelem dominum.*

Proscriptum famulus servavit fronte notatus.
 Non fuit hæc domini vita, sed invidia.

EPIGRAMMA XXII.—*De Apicio.*

Dederas, Apici, bis tricenties ventri:
 Sed adhuc supererat centies tibi lulum.
 Hoc tu gravatus, ut famem et sitim ferre,
 Summa venenum potione duxisti.
 Nil est, Apici, te gulosius factum.

EPIGRAMMA XXIII.—*In invitatorem*

Omnia cum retro pueris opsonia tradas:
 Cur non mensa tibi ponitur a pedibus?

EPIGRAMMA XXIV.—*De haruspice hernioso.*

Vite nocens rosa stabat moriturus ad aras
 Hircus, Bacche, tuis victimis grata sacris.
 Quem Tuscus mactare deo cum vellet haruspex,
 Dixerat agresti forte rudique viro,
 Ut cito testiculos per cuta falce secaret,
 Teter ut immundæ carnis abinet odor.
 Ipse super virides aras luctantia pronus
 Dum resecat cultro colla, premitque manu;
 Ingens iratis apparuit hernia sacris.
 Occupat hanc ferro rusticus, atque secat: 10
 Hoc ratus antiquos sacrorum poscere ritus,
 Talibus et fibris numina prisca coli.
 Sic modo qui Tuscus fueras, nunc Gallus haruspex,
 Dum jugulas hircum, factus es ipse caper.

EPIGRAMMA XXV.—*Ad Faustinum.*

Si temperari balneum cupis fervens,
 Faustine, quod vix Julianus intraiet:
 Roga, lavetur, rhetorem Sabineum.
 Neronianas hic refrigeret thermas.

EPIGRAMMA XXVI.—*In Candidum.*

Prædia solus habes, et solus, Candide, nummos:
 Aurea solus habes, myrrhina solus habes:
 Massica solus habes, et Opimi Cæcuba solus:
 Et cor solus habes, solus et ingenium:
 Omnia solus habes: hoc me puta velle negare: 5
 Uxorem sed habes, Candide, cum populo.

EPIGRAMMA XXVII.—*In Gallum.*

Nunquam me revocas, venias cum sæpe vocatus:
 Ignosco, nullum si modo, Galle, vocas.
 Invitas alios: vitium est utriusque. Quod? inquis.
 Et mihi cor non est, nec tibi, Galle, pudor,

EPIGRAMMA XXVIII.—*In Nestorem.*

5 Auriculum Mario graviter miraris olere:
 Tu facis hoc: garris, Nestor, in auriculum

EPIGRAMMA XXIX.—*In Zoilum.*

10 Has cum gemina compe dedat catenas,
 Saturne, tibi Zoilus, annulos priores.

EPIGRAMMA XXX.—*Ad Gargilianum.*

Sportula nulla datur; gratis conviva recumbis:
 Dic mihi, quid Romæ, Gargiliane, facis?
 15 Unde tibi togula est, et fuscæ pensio cellæ?
 Unde datur quadrans? unde vir es Chiones?
 Cum ratione licet dicas te vivere summa: 5
 Quod vivis, nulla cum ratione facis.

EPIGRAMMA XXXI.—*Ad Rufinum.*

Sunt tibi, confiteor, diffusi jugera campi,
 Urbanique tenent prædia multa Lares:
 Et servit dominæ numerosus debitor arcæ,
 Sustinentque tuas aurea mensa dapes.
 Fastidire tamen noli, Rufine, minores. 5
 Plus habuit Didymus: plus Philomelus habet

EPIGRAMMA XXXII.—*In Matriniam.*

Num possim vetulam, quæris, Matrinia? possum
 Et vetulam: sed tu mortua, non vetula es.
 Possum Illeebum, possum Nioben, Matrinia
 sed si
 5 Nondum erit illa canis, nondum erit illa lapis

EPIGRAMMA XXXIII.—*Qualem puellam velit*

Ingenuam malo: sed si tamen illa negetur,
 Libertina mihi proxima conditio est:
 Extremo est ancilla loco: sed vincet utramque,
 Si facie nobis hæc erit ingenua.

EPIGRAMMA XXXIV.—*Ad Chionem*

Digna tuo cur sis, indignaque nomine, dicam
 Frigida es, et nigra es: non es, et es Chione

EPIGRAMMA XXXV.—*De piscibus sculptis*

Artis Phidiacæ toreuma clarum,
 Pices adpicipis: adde aquam, natabunt.

EPIGRAMMA XXXVI.—*In Fabium*

Quod novus et nuper factus tibi præstat amicus,
 Hoc præstare jubes me, Fabiane, tibi;
 Horridus ut primo semper te mane salutem,
 Per mediumque trahat me tua sella lutum:
 Lassus ut in thermas decima, vel serius, hora 5
 Te sequar Agrippæ, cum laver ipse Titi.
 Hoc per triginta merui, Fabiane, Decembres,
 Ut sim tiro tuæ semper amicitiae?
 Hoc merui, Fabiane, toga tritaque, meaue,
 Ut nondum credas me meruisse rudem? 10

EPIGRAMMA XXXVII.—*In irascentes amicos.*

Ilasci tantum felices nos is amici.
 Non belle facitis: sed juvat hoc facere

EPIGRAMMA XXXVIII.—*Ad Sextum*

Quæ te causa trahit, vel quæ fiducia Romam,
 Sexte? quid aut speras, aut petis inde? refer
 Causas, inquis, agam Cicerone disertius ipso,
 Atque erit in triplici par mihi nemo foro
 Egit Atestinus causas, et Caius: utrumque 5
 Nos: sed neutri pensio tota fuit
 Si mihi hinc veniet, pangentur carmina nobis:

Audieris, dices esse Maronis opus.
 Insens' omnes gelidus quicunque lacernis
 Sunt ibi, Nasones Virgiliisque vides. 10
 Atria magna colam. Vix tres aut quatuor ista
 Res aluit: pallet cætera turba fame. [Romæ.
 Quid faciam? suade: nam certum est vivere
 Si bonus es, casu vivere, Sexte, potes.

EPIGRAMMA XXXIX.—*De Lycori.*

Iliaco similem puerum, Faustine, ministro
 Lusca Lycoris amat. Quam bene lusca videt!

EPIGRAMMA XL.—*In Thelæsinum.*

Mutua quod nobis ter quinquagena dedisti
 Ex opibus tantis, quas gravis arca premit;
 Esse tibi magnus, Thelæsiue, videris amicus.
 Tu magnus, quod das? immo ego, quod recipis.

EPIGRAMMA XLI.—*In lacertam cælalam.*

Inserta phialæ Mentoris manu ducta
 Lacerta vivit, et timetur argentum.

EPIGRAMMA XLII.—*In Pollam.*

Lomento rugas uteri quod condere tentas,
 Polla, tibi ventrem, non mihi labra linis.
 Simpliciter pateat vitium fortasse pusillum:
 Quod tegitur, majus creditur esse malum

EPIGRAMMA XLIII.—*In Lentinum.*

Mentiris juvenem tinctis, Lentine, capillis.
 Tam subito corvus, qui modo cygnus eras.
 Non omnes falles: scit te Proserpina canum:
 Personam capiti detrahet illa tuo.

EPIGRAMMA XLIV.—*Ad Ligurinum.*

Occurrit tibi nemo quod libenter;
 Quod, quacunque venis, fuga est, et ingens
 Circa te, Ligurine, solitudo;
 Quid sit, scire cupis? nimis poeta es
 Hoc valde vitium periculosum est. 5
 Non tigris catulis citata rapta,
 Non dipas medio perusta sole,
 Nec sic scorpius improbus timetur.
 Nam tantos, rogo, qui ferat labores?
 Et stanti legis, et legis sedenti: 10
 Currenti legis, et legis cacanti.
 In thermas fugio; sonas ad aurem:
 Piscinam peto; non licet natære.
 Ad cœnam propere; tenes euntem.
 Ad cœnam venio; fugas sedentem. 15
 Lassus dormio; suscitatus jacentem.
 Vis, quantum facias mali, videre?
 Vir justus, probus, innocens timeris.

EPIGRAMMA XLV.—*De eodem.*

Fugerit an mensas Phœbus cœnamque Thyestæ,
 Ignoro: fugimus nos, Ligurine, tuam. [perbis:
 Illa quidem lauta est, dapibusque instructa su-
 Sed nihil omnino, te recitante, placet.
 Nolo mihi ponas rhombum, mullumve bilibrem,
 Nec volo boletos, ostrea nolo: tace. 6

EPIGRAMMA XLVI.—*Ad Candidum.*

Exigis a nobis operam sine fine togatam.
 Non eo, libertum sed tibi mitto meum.
 Non est, inquis, idem: multo plus esse probabo.
 Vix ergo lecticam subsequor: ille feret.
 In turba incidetis; cunctos umbone repellet: 5
 Invalidum est nobis, ingenuumque latus.
 Quidlibet in causis narraveris, ipse tacebo

At tibi tergemini mugiet ille sophos.
 Lis erit; ingenti faciet convicia voce:
 Esse pudor vetuit fortia verba mihi. 10
 Ergo nihil nobis, inquis, præstabit amicus?
 Quicquid libertus, Candide, non poterit.

EPIGRAMMA XLVII.—*De Basso.*

Capena grandi porta qua pluit gutta,
 Phrygiamque Matris Almo qua lavat ferrum,
 Horatiorum qua viret sacer campus,
 Et qua pusilli fervet Herculis fanum,
 Faustine, plena Bassus ibat in rheda, 5
 Omnes beati copias trahens ruris.
 Illic videres frutice nobili caules,
 Et utrumque porrum, sessileque lactucas,
 Pigroque ventri non inutiles betas:
 Illic coronam pinguibus gravem turdis, 10
 Leporemque læsum Gallici canis dente,
 Nondumque victa lacteum faba porcum
 Nec feriatus ibat ante carrucam,
 Sed tuta fano cursor ova portabat.
 Urbem petebat Bassus? imo rus ibat. 15

EPIGRAMMA XLVIII.—*De Ollō.*

Pauperis extruxit cellam, sed vendidit Ollus
 Prædia: nunc cellam pauperis Ollus habet

EPIGRAMMA XLIX.—*In invita'orem.*

Veientana mihi mices, tu Massica potas:
 Olfacere hæc malo pocula, quam bibere.

EPIGRAMMA L.—*In Ligurinum.*

Hæc tibi, non alia est ad cœnam causa vocandi:
 Versiculos recites ut, Ligurine, tuos.
 Deposui soleas; affertur protinus ingens
 Inter lactucas oxycarumque liber.
 Alter perlegitur, dum ferula prima morantur: 5
 Tertius est, nec adhuc mensa secunda venit.
 Et quantum recitas, et quintum denique librum.
 Putidus est, toties si mihi ponis aprum.
 Quod si non scombris scelerata poemata donas,
 Cœnabis solus jam, Ligurine, domi. 10

EPIGRAMMA LI.—*Ad Gallam.*

Cum faciem laudo, cum miror crura manusque,
 Dicere, Galla, soles: Nuda placebo magis:
 Et semper vitas communia balnea nobis.
 Numquid, Galla, times, ne tibi non placeam?

EPIGRAMMA LII.—*Ad Tongilianum.*

Empta domus fuerat tibi, Tongiliane, ducenis:
 Abstulit hanc nimium casus in urbe frequens.
 Collatum est decies. Rogo, non potes ipse videri
 Incendisse tuam, Tongiliane, domum?

EPIGRAMMA LIII.—*Ad Chloen.*

Et vultu poteram tuo carere,
 Et collo, manibusque, cruribusque;
 Et mammis, natibusque, clunibusque:
 Et, ne singula persequi laborem
 Tota te poteram, Chloen, carere. 5

EPIGRAMMA LIV.—*Ad Gallam.*

Cum dare non possim, quod poscis, Galla, rogan-
 Multo simplicius, Galla, negare potes. [tem,

EPIGRAMMA LV.—*In Gelliam.*

Quod, quacunque venis, Cosmum migrare puta-
 Et fluere excusso cinnama fusa vitro: [mus,

Nolo peregrinis placeas tibi, Gellia, nugis.
Scis, puto, posse meum sic bene olere canem.

EPIGRAMMA LVI.—*De Cisterna Ravennate.*

Sit cisterna mihi, quam vinea, malo, Ravennæ:
Cum possim multo vendere plurius aquam.

EPIGRAMMA LVII.—*De Copone.*

Callidus imposuit nuper mihi copo Ravennæ;
Cum peterem mixtum, vendidit ille merum.

EPIGRAMMA LVIII.—*De villa Faustini. Ad Bassum.*

Baiana nostri villa, Basse, Faustini,
Non otiosis ordinata myrtetis,
Viduæque platano, tonsilique buxeto
Ingrata lati spatia detinet campi:
Sed rure vero barbaroque latatur.
Hic farta premitur angulo Ceres omni,
Et multa fragrat testa senibus autumnis.
Hic post Novembres, imminente jam biuma,
Seras putator horridus refert uvas.
Truces in alta valle mugiant tauri,
Vitulusque inermi fronte prurit in pugnam.
Vagatur omnis turba sordidæ cortis,
Argutus anser, gemmeique pavones,
Nomenque debet quæ rubentibus pennis,
Et picta perdux, Numidicæque guttatæ,
Et impiorum phasianæ Colchorum.
Rhodias superbi feminas premunt galli;
Sonantque turres plausibus columbarum.
Gemit hinc palumbus, inde cereus turtur.
Avidi sequuntur villicæ sinum porci;
Matremque plenam mollis agnus exspectat.
Cingunt seterum lactei focum vernæ;
Et laeta festos lucet ad lares sylvæ.
Non segnis albo pallet otio copo:
Nec perdit oleum lubricus palæstrita:
Sed tendit avidis rete subdolum turdis,
Tremulæque captum linea trahit piscem,
Aut impeditam cassibus refert damam.
Exercet hilares facilis hortus urbanos,
Et pædagogus non jubente lascivi
Patere gaudent villico capillati;
Et delicatus opere fruitur eunuchus.
Nec venit inanis rusticus saluator:
Fert ille ceris cana cum suis mella,
Metamque lactis: Sassinate de sylvæ
Somniculosos ille porrigit gliræ;
Hic vagientem matris hispida fœtum;
Alius coactos non amare capones.
Et dona matrum vimineo ferunt texto
Grandes proborum virginis colonorum.
Facto vocatur lætus opere vicinus,
Nec avia servat crastinas dapnes mensa,
Vescuntur omnes, ebrioque non novit
Satur minister invidere convivæ.
At tu sub urbe possides famem mundam,
Et turre ab alia prospicis neras laurus,
Furem Priapo non timente securus:
Et vitutor in farre puscis urbano,
Pictamque portas otiosus ad villam
Olus, ova, pullos, poma, caseum, mustum.
Rus hoc vocari debet, an domus longe?

EPIGRAMMA LIX.—*De sutore et fullone.*

Sutor cerdo dedit tibi, culta Bononia, munus.
Fullo dedit Mutinæ: nunc ubi caupo dabit?

EPIGRAMMA LX.—*In Ponticum.*

Cum vocor ad cœnam, non jam venalis, ut ante,
Cur mihi non eadem, quæ tibi, cœna datur?

Ostreæ tu sumis stagno saturata Lucrinæ;
Sugitur inciso mytilus ore mihi.
Sunt tibi boleti; fungos ego sumo suillos. 5
Res tibi cum rhombo est; at mihi cum sparulo.
Cereus immodicis turtur te clunibus implet;
Ponitur in cavea mortua pica mihi.
Cur sine te cœno, cum tecum, Pontice, cœnem?
Sportula quod non est, prosit: edamus idem.

EPIGRAMMA LXI.—*In Cinnam.*

Esse nihil dicis, quicquid petis, improbe Cinna
Si nil, Cinna, petis; nil tibi, Cinna, nego.

EPIGRAMMA LXII.—*In Quintum.*

Centenis quod emis pueros, et sæpe ducenis:
Quod sub rege Numa condita vina bibis:
5 Quod constat decies tibi non spatiosa supplex:
Libra quod argenti millia quinque rapit:
Aurea quod fundi pretio carruca paratur: 5
Quod pluris mula est, quam domus empta tibi
Hæc animo credis magno te, Quinte, parare:
10 Falleris. Hæc animus, Quinte, pusillus emit

EPIGRAMMA LXIII.—*In Cotilem.*

Cotile, bellus homo es: dicunt hoc, Cotile, multi
Audio: sed quid sit, dic mihi, bellus homo?
15 Bellus homo est, flexos qui digerit ordine crines:
Balsama qui semper, cinnama semper olet:
Cantica qui Nili, qui Gaditana susurrat: 5
Qui movet in varios brachia vultu modos:
Inter feminas tota qui luce cathedras
Desidet, atque aliqua semper in aure sonat
Qui legit hinc illinc missas, scribitque tabellas
Pallia vicini qui refugit cubiti: 10
Qui scit, quam quis amet, qui per convivia currit:
Hippini veteres qui bene novit avos.
25 Quid narras? hoc est, hoc est homo, Cotile, bellus?
Res prætriosa est, Cotile, bellus homo.

EPIGRAMMA LXIV.—*Ad Cassianum.*

Sitens hilarem navigantium poenam,
30 Blandasque mortes, gaudiumque crudele,
Quas nemo quondam deserebat auditas,
Fallax Ulysses dicitur reliquisset.
Non miror: illud, Cassiane, mirarer, 5
Si fabulantem Canium reliquisset.

EPIGRAMMA LXV.—*Ad Diadumenum.*

Quod spirat tenera malum mordente puella:
Quod de Corycæo quæ venit aura croco:
Vinea quod primis floret cum cuna raci mis:
Gramina quod redolent, quæ modo carpsit ovis
Quod myrtus, quod messor Arabs, quod succina
Pallidus Eoo thure quod ignis olet: 5
Gleba quod, mistivo leviter cum spargitur imbre.
Quod madidis nardo sparsa corona comis:
15 Hoc tua, sæpe puer Diadumene, basia fragrant.
Quid, si tota dares illa sine invidia? 10

EPIGRAMMA LXVI.—*In M. Antonium.*

Par scelus admisit Phariis Antonius armis
Abscidit vultus ensis uterque sacros.
Illud, laurigeros ageres cum læta triumpho;
Hoc tibi, Roma, caput, cum loquereris, erat
Antoni tamen est pejor, quam causa Pothini: 5
Hic facinus domino præstitit; ille sibi.

EPIGRAMMA LXVII.—*De pigris navitis*

Cessatis, pueri, nihilque notis,
Vatreno Eridanoque pigriores,

Quorum per vada tarda navigantes
Lentos tingitis ad celestium remos.
Jam prono Phaethonte sudat Æthon,
Exarsitque dies, et hora lassos
Interjungit equos meridiana:
At vos tam placidas vagi per undas
Tuta luditis otium carina.
Non nautas puto vos, sed Argonautas.

EPIGRAMMA LXVIII.—*Ad matronam pudicam.*

Huc est usque tibi scriptus, matrona, libellus.
Cui sint scripta rogas interiora? mihi. [cede.
Gymnasium, thermæ, stadium est hac parte; re-
Exuimur: nudos parce videat viros.
Hic jam deposito post vina rosasque pudore, 5
Quid dicat, nescit saucia Terpsichore.
Schemate nec dubio, sed aperte nominat illam,
Quam recipit sexto mense superba Venus:
Custodem medio statuit quam villicus horto;
Opposita spectat quam proba virgo manu. 10
Si bene te novi; longum jam lassæ libellum
Ponebas: totum nunc studiosa leges.

EPIGRAMMA LXIX.—*Ad Cosconium.*

Omnia quod scribis casis epigrammata verbis,
Inque tuis nulla est mentula carminibus;
Admiror: laudo: nihil est te sanctius uno:
At mea luxuria pagina nulla valet.
Hæc igitur juvenes nequam, facilesque puellæ, 5
Hæc senior, sed quem torquet amica, legat.
At tuæ, Cosconi, venerandaque sanctæque verba
A pueris debent virginibusque legi

EPIGRAMMA LXX.—*Ad Scævium.*

Mæchus es Aufidia, qui vir, Scævine, fuisti
Rivalis fuerat qui tuus, ille vir est.
Cur aliena placet tibi, cui sua non placet uxor?
Numquid securus non potes attingere?

EPIGRAMMA LXXI.—*In Nærolum.*

Mentula cum doleat puero, tibi, Nævole, culus:
Non sum divinus, sed scio quid facias.

EPIGRAMMA LXXII.—*Ad Laufferam.*

Vis futui, nec vis mecum, Lauffera, lavari.
Nescio quod magnum suspicor esse nefas.
Aut tibi pannosæ pendent a pectore mamma:
Aut sulcos uteri prodere nuda times.
Aut infinito lacerum patet inguen hiatus: 5
Aut aliquid cunni prominet ore tui.
Sed nihil est horum: credo, pulcherrima nuda es.
Si verum est, vitium pejus habes: fatua es.

EPIGRAMMA LXXIII.—*In Phœbum.*

Dormis cum pueris mutoniatis,
Et non stat tibi, Phœbe, quod stat illis.
Quid vis me, rogo, Phœbe, suspicari?
Mollem credere te vitium volebam.
Sed rumor negat esse te cinædum. 5

EPIGRAMMA LXXIV.—*In Gargilianum.*

Psilothro faciem lævas, et dropacæ calvam.
Numquid tonsorem, Gargiliane, times?
Quid facient ungues? nam certe non potes illos
Resina, Veneto nec resecare luto.
Desine, si pudor est, miseram traducere calvam;
Hoc fieri cunno, Gargiliane, solet. 6

EPIGRAMMA LXXV.—*In Lupercum.*

stare, Luperce, tibi, jam pridem mentula desit:
Luctaria demens tu tamen arrigere.

Sed nihil erucæ faciunt, bulbique salaces,
Improba nec prosunt jam satureia tibi.
5 Cœpisti puras opibus corrumpere buccas:
Sic quoque non vivit sollicita Venus.
Mirari satis hoc quisquam, vel credere possit,
Quæ non stat, magno stare, Luperce, tibi?

EPIGRAMMA LXXVI.—*In Bassum.*

Arrigis ad vetulas, fastidis, Basse, puellas:
Nec formosa tibi, sed moritura placet:
Illic, rogo, non furor est, non est hæc mentula
demens?
Cuiâ possis Hecubam, non potes Andromachen

EPIGRAMMA LXXVII.—*In Bæticum.*

Nec nullus, nec te delectat, Bætice, turdus:
Nec lepus est unquam, nec tibi gratus aper.
Nec te liba juvant, nec secta quadra placentæ:
Nec Labye mittit, nec tibi Phasis aves.
5 Capparin, et putri cœpas halece natantes,
Et pulpam dubio de petasone voras:
Teque juvant gerres, et pelle melandrya cana:
Resinata bibis vina, Falerna fugis.
Nescio, quod stomachi vitium secretius esse
Suspicer. Ut quid enim, Bætice, saproflagis?

EPIGRAMMA LXXVIII.—*Ad Paulinum.*

Minixisti corrente semel, Pauline, carina:
Meiere vis iterum? jam Palinurus eris.

EPIGRAMMA LXXIX.—*Ad Sertorium.*

Rem peragit nullam Sertorius, inchoat omnes.
Hunc ego, cum futuit, non puto perficere.

EPIGRAMMA LXXX.—*Ad Apicium.*

De nullo quereris, nulli maledicis, Apici:
Rumor ait, linguæ te tamen esse malæ.

EPIGRAMMA LXXXI.—*In Bæticum.*

Quid cum formineo tibi, Bætice Galle, barathro?
Hæc debet medios lambere lingua viros.
Abscissa est quare Samia tibi mentula testa,
Si tibi tam gratus, Bætice, cunnus erat? [lus,
Castrandum caput est: nam sis licet inguine Gal-
Sacra tamen Cybeles decipis: ore vir es. 6

EPIGRAMMA LXXXII.—*In Zoilum.*

Conviva quisquis Zoili potest esse,
Summænianas cœnet inter uxores,
Curtaque Lædæ sobrius bibat testa:
Hoc esse levius puriusque contendendo
Jacet occupato galbanatus in lecto, 5
Cubitisque trudit hinc et inde convivæ
Effultus ostro, sericisque pulvinis.
Stat exoletus, suggeritque ructanti
Pinnae rubentes, cuspidesque lentis;
Et æstanti tenue ventilat frigus 10
Supina prasino concubina flabello;
Fugatque muscas myrtea puer virga.
Percurrit agili corpus arte tractatrix,
Manumque doctam spargit omnibus membris:
Digitis crepantis signa novit eunuchus, 15
Et delicate suscitator urine
Domini bibeatis ebrium regit penem.
At ipse retro flexus ad pedum turbam,
Inter catellas anserum exta lambentes
Partitur apri glandulas palestritis, 20
Et concubino turturum nates donat:
Ligurumque nobis saxa cum ministrentur,
Vel cocta fumis musta Massilitanis,

Opimianum morionibus nectar
Crystallinaque myrrhinique propinat: 25
Et Cosmianis ipse fusus ampullis,
Non erubescit murice aureo nobis
Dividere mœchæ pauperis capillare.
Septunce multo deinde perditus sterit:
Nos accubamus, et, silentium ronchis 30
Præstare jussi, nuthus propinamus.
Hos Malchionis patimur improbi fastus,
Nec vindicare, Rufe, possumus; fellat.

EPIGRAMMA LXXX.I.—*In Cocitem.*

Ut faciam breviora mones epigrammata, Cocles.
Fac mihi, quod Chione: non potui brevis.

EPIGRAMMA LXXXIV.—*In Tongilionem.*

Quid narrat tua mœcha: non puellam
Dixi, Tongilion: quid ergo? linguam.

EPIGRAMMA LXXXV.—*Ad maritum.*

Quis tibi persuasit nares abscindere mœcho?
Non hac peccatum est parte, marite, tibi.
Stulte, quid egisti? nihil hic tua perdidit uxor,
Cum sit salva sui mentula Deiphobi.

EPIGRAMMA LXXXVI.—*Ad castam matronam.*

Ne legeres partem lascivi, casta, libelli,
Prædixi, et monui: tu tamen, ecce, legis.
Sed si Panniculum, si spectas, casta, latunum;
Non sunt hæc mimis improbia: lege.

EPIGRAMMA LXXXVII.—*In Chionem.*

Narrat te rumor, Chione, nunquam esse fututam,
Atque nihil cuncto purius esse tuo.
Tecta tamen non hac, qua debes, parte lavaris:
Si pudor est, transfer subligar in faciem.

EPIGRAMMA LXXXVIII.—*In fratres fellatores.*

Sunt gemini fratres, diversa sed inguina lingunt.
Dicite, dissimiles sint magis, an similes?

EPIGRAMMA LXXXIX.—*Ad Phœbum.*

Ut ere lactucis, et mollibus utere malvis
Nam faciem durum, Phœbe, cacantis habes.

EPIGRAMMA XC.—*De Galla.*

Vult, non vult dare Galla mihi: nec dicere possum,
Quod vult, et non vult, quid sibi Galla velit.

EPIGRAMMA XCI.—*De Misitio.*

Cum peteret patriæ Misitius arva Ravennæ,
Semiviro Cybeles cum grege junxit iter.
Huic comes hærebat domini fugitivus Achilles,
Insignis forma nequitiaeque puer.
Hoc steriles sensere viri: qua parte cubaret, 5
Quæiunt; sed tacitos sensit et ille dolos.
Mentitur, credunt: somni post vina petuntur:
Continuo ferrum noxia turba rapit;
Exciduntque senem, spondæ qui parte jacebat;
Namque puer pluteo vindice tutus erat. 10
Suppositam fama est quondam pro virgine cer-
vam;

* At nunc pro cervo mentula supposita est.

EPIGRAMMA XCII.—*Ad Gallum.*

Ut patiar mœchum, rogat uxor, Galle, sed unum.
Huic ego, non oculos eruo, Galle, duos?

EPIGRAMMA XCIII.—*In Vetustillam.*

Cum tibi trecenti consules, Vetustilla,
Et tres capilli, quatuorque sint dentes,

Pectus cicadæ, crusculumque formicæ;
Rugosiorum cum geras stola frontem,
Et aranearum cassibus pares mammas; 5
Cum comparata rictibus tuis ora
Niliacus habeat corcodilus angusta
Meliusque ranæ garriant Ravennates,
Et Adrianus dulcius culex cantet,
Videasque quantum noctuæ vident mane 10
Et illud oleas, quod viri capellarum,
Et anatis habeas orropygium mæcræ,
Senemque Cynicum vincat ossens cunnus,
Cum te lucerna balneator extincta
Admittat inter bustuarias mœchas; 15
Cum bruma mensem sit tibi per Augustum,
Regulare nec te pestilentia possit!
Gaudes ducentas nupturire post mortes,
Virumque demens cineribus tuis quæris
Prutiae. Quid, sarrire si velis saxum? 20
Quis conjugem te, quis vocabit uxorem,
Philomelus aviam quam vocaverat nupti?
Quod si cadaver exigis tuum scalpi;
Sternatur a Coricle clinicus lectus.
Thalassionem qui tuum decet solus 25
Ustorque tædas præferat novæ nuptæ.
Intrare in istum sola fax potest cunnum

EPIGRAMMA XCIV.—*In Rufum.*

Esse negas coctum leporem, poscisque flagella
Mavis, Rufe, coquum scindere, quam leporem

EPIGRAMMA XCV.—*In Nævolum.*

Nunquam dicis ave, sed reddis, Nævole, semper
Quod prior et corvus dicere solet.
Cur hoc expectas a me? rogo, Nævole, dicas.
Nam, puto, nec melior, Nævole, nec prior es
Pigmia laudato tribuit mihi Cæsar uterque, 5
Natorumque dedit jura paterne trium.
Ore legor multo, notumque per oppida nomen
Non expectato dat mihi fama rogo.
Est et in hoc aliquid: vidit me Roma tribunum
Et sedeo qua te suscitavit Oceanus. 10
Quot mihi Cæsareo facti sunt munere cives,
Nec famulos totidem suspicor esse tibi.
Sed pædicaris: sed pulchre, Nævole, ceves:
Jam jam sic prior es, Nævole: vincis. Ave

EPIGRAMMA XCVI.—*In Gargitium.*

Lingis, non futuis meam puellam:
Et garris quasi mœchus et fututor.
Si te prendero, Gargili, tacebis.

EPIGRAMMA XCVII.—*Ad Rufum.*

Ne legat hunc Chione, mando tibi, Rufe, libellum:
Carmine læsa nieo est; lædere et illa potest.

EPIGRAMMA XCVIII.—*In Sabellum.*

Sit culus tibi quam macer, requiris?
Pædicare potes, Sabelle, culo.

EPIGRAMMA XCIX.—*Ad cerdonem.*

Irasci nostro non debes, cerdo, libello:
Ars tua, non ita est carmine læsa meo.
Innocuos permittite sales. Cur ludere nobis
Non liceat, licuit si jugulare tibi?

EPIGRAMMA C.—*Ad Rufum.*

Cursorem sexta tibi, Rufe, remisimus hora,
Carmina quæ madidum nostra tulisse reor.
Imbribus immodicis cælum nam forte ruebat.
Non aliter mitti debuit iste liber.

LIBER QUARTUS.

EPIGRAMMA I.—*De natali Domitiani.*

Cæsaris alma dies, et luce sacratior illa,
 Conscia Dictæum qua tulit Ida Jovem,
 Longa precor, Pylioque veni numerosior ævo,
 Semper et hoc vultu, vel me'iore nite.
 Hic colat Albano Tritonida multus in auro, 5
 Perque manus tantas plurima quercus eat.
 Hic colat ingenti redeuntia sæcula lustro,
 Et quæ Romuleus sacra Terentus habet.
 Magna quidem, superi, petimus, sed debita terris.
 Pro tanto quæ sunt improba vota deo? 10

EPIGRAMMA II.—*De Horatio*

Spectabat modo solus inter omnes
 Nigris munus Horatius lacernis,
 Cum plebs, et minor ordo, maximusque
 Sancto cum duce candidus sederet.
 Toto nix cecidit repente calo: 5
 Albis spectat Horatius lacernis.

EPIGRAMMA III.—*De Nivibus*

Adspice quam densum tacitarum vellus aquarum
 Defluit in vultus Cæsaris, inque sinus.
 Indulget tamen ille Jovi, nec vertice moto
 Concretas pigro frigore ridet aquas,
 Sidus Hyperborei solitus lassare Bootæ, 5
 Et madidis Helicen dissimulare comis.
 Qui siccis lascivit aquis, et ab æthere ludit,
 Suspitor has pueri Cæsaris esse nives.

EPIGRAMMA IV.—*In Bassam*

Quod siccæ redolet palus lacunæ,
 Crudarum nebulae quod Albularum,
 Piscinæ vetus aura quod marinæ.
 Quod pressa piger hircus in capella,
 Lassi bardæus quod evocati, 5
 Quod bis murice vellus inquinatum,
 Quod jejunia sabbatariorum,
 Mæstorum quod anhelitus reorum,
 Quod spurcæ moriens lucerna Ledæ, 10
 Quod ceromata facce de Sabina,
 Quod vulpis fuga, viperæ cubile,
 Mallem, quam quod oles, oleræ, Bassa

EPIGRAMMA V.—*Ad Fabianum*

Vir bonus et pauper, linguaue et pectore verus,
 Quid tibi vis, urbem qui, Fabiane, petis?
 Qui nec leno potes, nec commissari haberi,
 Nec pavidos tristi voce citare reos:
 Nec potes uxorem cari corrumpere amici: 5
 Nec potes argentes arrigere ad vetulas.
 Vendere nec vanos circa Pallatia fumos?
 Plaudere nec Cano, plaudere nec Glaphyro.
 Unde miser vives? homo fidus, certus amicus.
 Hoc nihil est. Nunquam sic Philomelus eris.

EPIGRAMMA VI.—*In Malisianum.*

Credi virgine castior pudica,
 Et frontis teneræ cupis videri,
 Cum sis improbius, Malisiane,
 Quam qui compositos metro Tibulli
 In Stellæ recitat domo ibellon. 5

EPIGRAMMA VII.—*Ad Hyllum.*

Cur here quod dederas, hodie, puer Hyllæ, negas—
 Durus tam subito, qui modo mitis eras? (ti?
 Sed jam causaris barbamque, annosque, pilosque:
 O nox quam longa es, quæ facis una senem!
 Quid nos derides? here qui puer, Hyllæ, fuisti, 5
 Dic nobis, hodie qua ratione vir es?

EPIGRAMMA VIII.—*Ad Euphemum*

Prima salutantes atque altera continet hora,
 Exeret raucos tertia caudicicos.
 In quintam varios extendit Roma labores:
 Sexta quies lassæ, septima finis erit.
 Sufficit in nonam nitidis octava palæstris: 5
 Imperat exstructos frangere nona toros.
 Hora libellorum decima est, Eupheme, meorum;
 Temperat ambrosias cum tua cura dapes;
 Et bonus ætherio laxatur neclare Cæsar, 5
 Ingentique tenet pocula parca manu. 10
 Tunc admitte jocos: gressu timet ire licenti
 Ad matutinum nostra Thalia Jovem.

EPIGRAMMA IX.—*In Fabullam*

Sotæ filia clinici, Fabulla,
 Deserto sequeris Clytumn inaito
 Et donas, et amas, *ἵχμυς ἀσώτως.*

EPIGRAMMA X.—*Ad Faustinum.*

Dum novus est, neque adhuc rasa mihi fronte li-
 Pagina dum tangi non bene sicca timet: [bellus
 I puer, et caro perfer leve munus amico,
 Qui necruit nugas primus habere meas.
 Curre, sed instructus; comiletur Punica librum 5
 Spongia: muneribus convenit illa meis.
 Non possunt nostros multæ, Faustine, lituræ
 Emendare jocos: una litura potest.

EPIGRAMMA XI.—*In Ant. Saturninum.*

Dum nimium vano tumefactus nomine gaudes,
 Et Saturninum te, miser, esse pudet:
 Impia Parthasia movisti bella sub ursa,
 Qualia qui Phariæ conjugis arma tulit. 5
 Excideratne adeo fatum tibi nominis hujus,
 Obruit Actiaci quod gravis ira freti?
 An tibi promisit Rhenus, quod non dedit illi
 Nilus, et Actois plus lascisset aquis?
 Ille etiam nostris Antonius occidit armis,
 Qui tibi collatus, perfide, Cæsar erat. 10

EPIGRAMMA XII.—*In Thaidem.*

Nulli, Thai, negas: sed si te non pudet istud
 Hoc saltem pudeat, Thai, negare nihil.

EPIGRAMMA XIII.—*Ad Rufum, de nuptiis Pu-
dentis et Claudie Peregrinæ.*

Claudia, Rufe, meo nubit Peregrina Pudenti:
 Macte esto tædis, o Hymenæe, tuis.
 Tam bene rara suo miscentur cinnama nardo,
 Massica Theseis tam bene vina favis.
 Nec melius teneris junguntur vitibus ulmi, 5
 Nec plus lotos aquas, litora myrtus amat.
 Candida perpetuo reside, Concordia, lecto,
 Tamque parati semper sit Venus æqua iugo.

Diligat illa senem quendam. sed et ipsa marito,
Tunc quoque cum fuerit, non videatur anus. 10

EPIGRAMMA XIV.—*Ad Siliam.*

Sili, Castalidum decus sororum.
Qui perjuria barbari furoris
Ingenti premis ore, perfidosque
Astus Hannibalis, leveque Pernos
Magnis cedere cogis Africanis:
Paullum seposita severitate,
Dum blanda vagus alea December
Incertis sonat hinc et hinc fritillis,
Et ludit popa nequiore talo,
Nostros otia comoda Camœnis.
Nec torva lege fronte, sed remissa
Lascivis madidos jocos libellos.
Sic forsan tener ausus est Catullus
Magno mittere passerem Maroni.

EPIGRAMMA XV.—*Ad Cæcilianum.*

Mine tibi nummos hesternæ luce roganti
In sex aut septem. Cæciliane, dies,
Non habeo, divi: sed tu causatus amici
Adventum, lancem paucaeque vasa rogas.
Stultus es? an stultum me credis, amice? negavi
Mille tibi nummos: millia quinque dabo? 6

EPIGRAMMA XVI.—*In Gallum.*

Privignum non esse tue te, Galle, novære
Rumor erat, conjux dum fuit illa patri.
Non tamen hoc poterat vivo genitore probari.
Jam nusquam pater est, Galle; noveica domi
est.

Magnus ab infernis revocetur Tullius umbris, 5
Et te deferdat Regulus ipse heet;
Non potes absolvi: nam quæ non desinit esse
Post patrem, nunquam, Galle, noveica fuit.

EPIGRAMMA XVII.—*Ad Paullum.*

Facere in Lyciscam, Paulle, me jubes versus,
Quibus illa lectis rubeat, et sit iusta.
O Paulle, malus es: irrumare vis solus.

EPIGRAMMA XVIII.—*De puero stillicidio jugulato.*

Qua vicina pluit Vipsanis porta columnis,
Et madet assiduo lubricus us imbre lapis,
In jugulum pueri, qui roscida tecta subibat,
Decidit hiberno prægiavis unda gelu:
Cumque peregisset miseri crudelia fata, 5
Tabuit in calido vulnere mucro tener.
Quid non sæva sibi voluit Fortuna licere?
Aut ubi mors non est, si jugulatis aquæ?

EPIGRAMMA XIX.—*De endromide.*

Hanc tibi Sequanicæ pinguem textricis alumnam,
Quæ Lacedæmonium barbara nomen habet,
Sordida, sed gelido non adspèranda Decembri
Dona, peregrinam mittimus endomida:
Seu lentum ceroma teris, tepidumve trigona, 5
Sive harpasta manu pulverulenta rapis;
Plumea seu laxi partinis pondera follis;
Sive levem cursu vincere queris Atham:
Ne madidos intret penetrabile frigus in artus,
Neve gravis subita te premat Iris aqua 10
Ridebis ventos hoc munere tectus et imbres:
Nec sic in Tyria sindone tutus eris.

EPIGRAMMA XX.—*De Cærellia et Gellia.*

Dicit se vetulam, cum sit Cærellia pupa:
Pupam se dicit Gellia, cum sit anus.
Ferre nec hanc possis, possis, Colline, nec illam:
Altera ridicula est, altera putidula. 16

EPIGRAMMA XXI.—*De Seliæ.*

Nullos esse deos, inane cælum
Affirmat Seliæ, probatque, quod se
Factum, dum negat hoc, videt beatum.

EPIGRAMMA XXII.—*De Cleopatra.*

Primos passa toros, et adhuc placanda marito.
Merserat in nitidos se Cleopatra lacus,
Dum fugit amplexus: sed prodidit unda latentem
Lucebat, totis cum tegeteretur aquis. 5
Conditæ sic puro numerantur lilia vitro.
Sic prohibet tenuis genima latere rosas.
Insili, meisque vadis luctantia carpsi
Bassæ: perispicua plus vetuistis aquæ.

EPIGRAMMA XXIII.—*Ad Thaliæ de Brutiano.*

Dum tu lenta nimis, diuque quæris,
Quis primus tibi, quisve sit secundus;
Gratum quisve epigramma comparabit:
Palnam Callimachus, Thalia, de se
Facundo dedit ipse Brutiano. 5
Qui si Cætopio satur lepore,
Romanæ sale luserit Minervæ;
Illi me facias, precor, secundum.

EPIGRAMMA XXIV.—*De Lycori, ad Fabianum.*

Omnes, quas habuit, Fabiane, Lycoris amicas
Extulit; uxori fiat amica meæ.

EPIGRAMMA XXV.—*De littoribus Almini et Aquileæ.*

Æmula Baiænis Almini littora villis,
Et Phæthontei conscia sylvæ rogi;
Quaque Antenoreo Dryadum pulcherrima Fauno
Nupsit ad Euganeos sola puella lacus:
Et tu Lædæo felix Aquileia Timavo, 5
Hic ubi septenas Cyllarus hausit aquas;
Vos eritis nostræ portus requiesque senectæ,
Si juris fuerint otia nostra sui.

EPIGRAMMA XXVI.—*Ad Postumum.*

Quod te nane domi toto non vidimus anno,
Vis dicam, quantum, Postume, perdidim?
Tricenos, puto, his; vicenos ter, puto, nummos
Ignoscas; togulam, Postume, pluris emo.

EPIGRAMMA XXVII.—*Ad Cæsarem Augustum Domitianum.*

Sæpe meos laudare soles, Auguste, libellos:
Invidus ecce negat: non minus ego soles.
Quid, quod honorato non sis voce dedisti,
Non alius poterat quæ dare dona mihi?
Ecce iterum nigros corrodit lividus unguis. 5
Da, Cæsar, tanto tu magis, ut doleat.

EPIGRAMMA XXVIII.—*Ad Chloen.*

Donasti tenero Chloe Luperco
Hispanas, Tyriasque, coccinasque,
Et lotam tepido togam Galeso,
Indos sardonychæ, Scythas smaragdos,
Et centum dominos novæ monetæ, 5
Et quicquid petit usque et usque donas.
Væ glabraria, væ tibi misella:
Nudam te statuet tuus Luperco.

EPIGRAMMA XXIX.—*Ad Pudentem.*

Obstat, care Pudens, nostris sua turba libellis
Lectoremque frequens lassat et inplet opus.
Rara juvant: primis sic major gratia ponis
Hibernæ pretium sic moruere rosæ

Sic spoliatricem commendat fastus amicam, 5
Janua nec juvenem semper aperta tenet.
Sæpius in libro memoratur Persius uno,
Quam I-via in tota Marsus Amazonide.
Tu quoque de nostris leges quemcunque libellis.
Esse puta solum : sic tibi pluris erit. 10

EPIGRAMMA XXX.—*Ad piscatorem.*

Baiano procul a lacu monemus,
Piscator, fuge, ne nocens recedas.
Sacris piscibus hæ natantur undæ,
Qui norunt Dominum, manumque lambunt
Illam, qua nihil est in orbe majus.
Quid, quod nomen habent, et ad magistri
Vocem quisque sui venit citatus.
Hoc quondam Libys impius profundo,
Dum prædam calamo tremante ducit,
Raptis luminibus repente cæcus
Captum non potuit videre piscem :
Et nunc sacrilegos perosus hamos,
Baianos sedet ad lacus rogator.
At tu, dum potes, innocens recede,
Jactis simplicibus cibis in undas,
Et pisces venerare dedicatos. 15

EPIGRAMMA XXXI.—*Ad Hippodamum.*

Quod cupis in nostris dicique legique libellis,
Et nonnullus honos creditur esse tibi :
Ne valeam, si non res est gratissima nobis,
Et volo te chartis inseruisse meis :
Sed tu nomen habes averso fonte sororum
Impositum, mater quod tibi dura dedit :
Quod nec Melpomene, quod nec Polyhymnia pos-
Nec pia cum Phæbo dicere Calliope. [sit,
Ergo aliquod gratum Musis tibi nomen adopta :
Non semper belle dicitur Hippodamus. 10

EPIGRAMMA XXXII.—*De ape electro inclusa.*

Et latet et lucet Phaethontide condita gutta,
Ut videatur apis nectare clausa suo.
Dignum tantorum pretium tulit illa laborum.
Credibile est ipsam sic voluisse mori.

EPIGRAMMA XXXIII.—*Ad Sosibianum.*

Plena laboratis habebas cum scrinia libris.
Emitte quare, Sosibiane, nihil ?
Edent hæredes, inquis, mea carmina. Quando ?
Tempus erat jam te, Sosibiane, legi.

EPIGRAMMA XXXIV.—*Ad Attalum.*

Sordida cum tibi sit, verum tamen, Attale, dixit,
Quisquis te niveam dixit habere togam.

EPIGRAMMA XXXV.—*De pugna damarum.*

Frontibus adversis molles concurrere damas
Vidimus, et fati sorte jacere pari.
Spectavere canes prædam stupitque superbus
Venator, cultro nil superesse suo.
Unde leves animi tanto caluere furore ? 5
Sic pugnant tauri, sic cecidere viri.

EPIGRAMMA XXXVI.—*Ad Olum.*

Cana est barba tibi : nigra est coma : tingere
barbam. [mam.
Non potes, hæc causa est : sed potes, Ole, co-

EPIGRAMMA XXXVII.—*Ad Afrum.*

Centum Coranus, et ducenta Mancinus,
Precenta debet Titius, hoc bis Albinus.

Decies Sabinus, alterumque Serranus
Ex insulis fundisque tricies soldum,
Ex pecore redeunt ter ducenta Parmensi :
Totis diebus, Afer, hoc mihi narras :
Et teneo melius ista, quam meum nomen.
Numeres oportet aliquid, ut pati possim :
Quotidianam refice nauseam nummis.
Audire gratis, Afer, ista non possum. 10

EPIGRAMMA XXXVIII.—*Ad Gallam.*

Galla, nega : satiatur amor, nisi gaudia torquent.
Sed noli nummum, Galla, negare diu.

EPIGRAMMA XXXIX.—*Ad Charnum.*

Argenti genus omne comparasti,
Et solus veteres Myronis artes,
Solut Praxitelis manus, Scopæque,
Solut Phidiaci toreuma cæli,
Solut Mentoreos habes labores : 5
Nec desunt tibi vera Gratiana,
Nec quæ Callaico linuntur auro,
Nec mensis anaglypta de paternis.
Argentum tamen inter omne, miror
Quare non habeas, Charine, purum. 10

EPIGRAMMA XL.—*Ad Postumum.*

Atria Pisonum stabant cum stemmate toto,
Et docti Senecæ ter numeranda domus ;
Prætulimus tantis solum te, Postume, regnis :
Pauper eras, et eque, sed mihi consul eras.
Tecum ter denas numeravi, Postume, brumas :
Communis nobis lectus et unus erat. 5
Jam donare potes, jam perdeie, plenus honorum,
Largus opum : expecto, Postume, quid facias.
Nil facis : et serum est alium mihi querere regem.
Hoc, Fortuna, placet ? Postumus imposuit. 10

EPIGRAMMA XLI.—*In male recitantem.*

Quid recitaturus circumdas vellera collo ?
Conveniunt nostris auribus illa magis.

EPIGRAMMA XLII.—*Ad Flaccum.*

Si quis forte mihi posset præstare roganti,
Audi, quem puerum, Flacce, rogare velim.
Nihilacis primum puer is nascatur in ovis :
Nequitias tellus scit dare nulla magis.
Sit nive candidior : namque in Mareotide fusca 5
Pulchrior est, quanto rarior iste color.
Lumina sideribus certent, mollesque flagellent
Colla comæ : tortas non amo, Flacce, comas
Frons brevis, atque modus breviter sit naribus
Præstantis rubeant semula labra rosas. [uncis :
Sæpeque nolentem cogat, nolitque volentem : 11
Liberior domino sæpe sit ille aeo.
Et timeat pueros, excludat sæpe puellas.
Vir reliquis, uni sit puer ille mihi. [rum est.
Jam scio, nec fallis : nam me quoque judice ve-
Talis erat, dices, noster Amazonicus. 16

EPIGRAMMA XLIII.—*In Coracinum.*

Non dixi, Coracine, te cinædum :
Non sum tam temerarius, nec auidax,
Nec mendacia qui loquar libenter.
Si dixi, Coracine, te cinædum,
Iratam mihi Ponticæ lagenam, 5
Iratum calicem mihi Metili
Juro per Syrios tibi tumores,
Juro per Berecynthios furores.
Quod dixi tamen, hoc leve et pusillum est.
Quod notum est, quod et ipse non negabis : 10
Dixi te, Coracine, cunnilingum

EPIGRAMMA XLIV.—*De Vesuvio monte.*

Hic est pampineis viridis modo Vesbuis umbris:
 Presserat hic madidos nobilis uva lacus.
 Hæc juga, quam Nyxæ colles, plus Bacchus ama-
 vit:
 Hoc nuper Satyri monte dedere choros.
 Hæc Veneris sedes, Lacedæmone gratior illi: 5
 Hic locus Herculeo nomine clarus erat.
 Cuncta jacent flammis et tristi mersa favilla:
 Nec superi vellent hoc licuisse sibi.

EPIGRAMMA XLV.—*Votum Partheni ad Phœbum pro Burro.*

Hæc tibi pro nato plena dat lætus acerca,
 Phœbe, Palatinus munera Parthenius;
 Ut qui prima novo signat quinquennia lustris,
 Implet innumeras Burrus Olympiadas.
 Fac rata vota patris: sic te tua diligit arbor, 5
 Gaudeat et ceria virginitate soror:
 Perpetuo sic flore mices: sic denique non sint
 Tam longæ Bromio, quam tibi, Phœbe, comæ.

EPIGRAMMA XLVI.—*De Sabello.*

Saturnalia divitem Sabellum
 Fecerunt. Merito tumet Sabellus:
 Nec quenquam putat esse, prædicatque
 Inter caudicibus beatiorum.
 Hos fastus animosque dat Sabello
 Partis semodius, fabæque fressæ,
 Et thuris piperisque tres scilibræ,
 Et Lucanica ventre cum Falisco,
 Et nigri Syra defusi i lagena,
 Et ficus Libyca gelata testa,
 Cum bulbis, cochleisque, caseoque.
 Piceno quoque venit a cliente
 Parcæ cistula non capax olivæ,
 Et crasso figuli polita cælo
 Septenaria synthesis Saguntii,
 Hispanæ luteum rotæ torcumia,
 Et lato variata mappa clavo.
 Saturnalia factuosiora
 Annis non habuit decem Sabellus

EPIGRAMMA XLVII.—*De Phaethonte.*

Encaustus Phaethon tabula depictus in hac est.
 Quid tibi vis, dipylon qui Phaethonta facis?

EPIGRAMMA XLVIII.—*In Papilio.*

Percidi gaudes: percisus, Papile, plotas.
 Cur, quæ vis fieri, Papile, facta doles?
 Pæniet obscanæ pruriginis? an magis illud
 Fles, quod percidi, Papile, deseris?

EPIGRAMMA XLIX.—*Ad Flaccum.*

Nescis, crede mihi, quid sint epigrammata, Flacce,
 Qui tantum lusus illa jocosque putas.
 Ille magis ludit, qui scribit prandia sævi
 Tereos, aut cœnam, crude Thyesta, tuam;
 Aut puero liquidas aptantem Dædalon alas,
 Pascentem Sculas aut Polyphemum oves.
 A nostris procul est omnis vesica libellis:
 Musa nec insano symmate nostra tumet.
 Illa tamen laudant omnes, mirantur, adorant,
 Confiteor: laudant illa, sed ista legunt. 10

EPIGRAMMA L.—*In Thaidam.*

Quid me, Thai, senem subinde dicis?
 Nemo est, Thai, senex ad irrumandum.

EPIGRAMMA LI.—*Ad Cæcilianum.*

Cum tibi non essent sex millia, Cæciliane,
 Ingenti late vectus es hexaphoro.
 Postquam his decies tribuit dea cæca, sinumque
 Ruperunt nummi, factus es, ecce, pedes.
 Quid tibi pro meritis, et tantis laudibus optem?
 Di reddant sellam, Cæciliane, tibi. 6

EPIGRAMMA LII.—*In Helylum.*

Gestari junctis nisi desinis, H-dyle, capris;
 Qui modo ficus eras, jam caprificus eris.

EPIGRAMMA LIII.—*Ad Cosmum.*

Hunc, quem sæpe vides inter penetralia nostræ
 Pallados, et templi limina, Cosme, novi,
 Cum baculo petaque senem: cui cana, putrisque
 Stet coma, et i. pectus sordida barba cadit:
 Cerea quem nudi tegit uxor abolla giabati, 5
 Cui dat latitans olivæ turba cibos:
 Esse putas Cyncum, deceptus imagine falsa.
 Non est hic Cyncus, Cosme: quid ergo? canis

EPIGRAMMA LIV.—*Ad Collinum.*

O cui Tarpeias licuit contingere quercus,
 Et meritis prima cingere fronde comas:
 Si sapi. utaris totis, Colline, diabus,
 Extremumque tibi semper adesse putes,
 Lanificas nulli tres exorare puellas 5
 Contigit: observant, quem statuere, diem
 Divitior Crispo, Thræscæ constantior ipso,
 Lætor et nitido sis Melio, licet:
 Nil adicit penso Lachesia, fusosque sororum
 Explicat, et semper de tribus una secat. 10

EPIGRAMMA LV.—*Ad Lucium.*

Luci, gloria temporum tuorum,
 Qui Gaium veterem, Tagumque nostrum
 Alpibus cedere non sinis disertis;
 Argivas generatus inter urbes
 Therbas carmine cantet, aut Mycenæ, 5
 Aut claram Rhodon, aut libidinosæ
 Ledaæ Lacedæmonis palæstras.
 Nos, Celtis genitos et ex Iberis,
 Nostræ nomina duriora teræ
 Grato non pudeat referre versu: 10
 Sævo Bilbilin optumam metallo,
 Quæ vincit Chalybasque, Noricosque,
 Et ferro Pl team suo sonantem,
 Quam fluen tenui, sed inquieto,
 Armorum Salo temperator ambit: 15
 Tutelamque, chorosque Rixamarum,
 Et convivia festa Carduarum,
 Et textis Peteron rosas rubentem,
 Atque antiqua patrum theatra Rigas,
 Et certos jaculo levi Silaos, 20
 Turgentisque lacus, Petusæque,
 Et parvæ vada pura Vetoniæ,
 Et sanctum Baradonis illeceum,
 Per quod vel piger ambulat viator;
 Et quæ fortibus excolit juvenis 25
 Curvæ Manlius arva Matinæ.
 Hæc tam rustica, delicate lector,
 Rides nomina? rideas licebit.
 tam rustica malo, quam Bitontos.

EPIGRAMMA LVI.—*In Gargilianum.*

Munera quod scribis viduisque ingentia mitis,
 Vis te munificum, Gargiliane, vocem?
 Sordidius nihil est, nihil est te spurcius uno,
 Qui potes insidias dona vocare tuas.

Sic avidis fallax indulget piscibus hamus :
Callida sic stultas decipit esca feras.
Quia sit largiri, quid sit donare, docebo.
Si nescis . dona, Gargiliane, mihi.

EPIGRAMMA LVII.—Ad Faustinum.

Dum nos blanda tenet lascivi stagna Lucrini,
Et quæ pumiceis fontibus antia calent :
Tu colis Argivi regnum, Faustine, coloni,
Quo te bis decimus ducit ab urbe lapis.
Horrida sed fervent Nemesei pectora monstri :
Nec satis est, Baias igne calere suo.
Ergo sacri fontes et litora grata vale'e,
Nympharum pariter Nereidumque domus.
Herculeos colles gelida vos vincite brunnæ,
Nunc Tiburtinis cedite frigoribus.

EPIGRAMMA LVIII.—In Gallam.

In tenebris luges amissum, Galla, maritum.
Nam plorare pudet te, puto, Galla, virum

EPIGRAMMA LIX.—De vipera electro inclusa.

Flentibus Heliadum ramis dum vipera repti,
Fluxit in obstantem succina gemma feram :
Quæ dum miratur pingui se rore teneri,
Concreto riguit vincia repente gelu.
Ne tibi regali placeas, Cleopatra, sepulcro,
Vipera si tumulo nobiliore jacet.

EPIGRAMMA LX.—De Curatio.

Ardea, solstitio, Castranaque rura petantur,
Quique Cleonæo sidere fervet ager ;
Cum Tiburtinas damnet Curatius auras,
Inter laudatas ad Styga mæsus aquas.
Illo fata loco possis excludere : cum mors
Venerit, in medio Tibure Sardinia est.

EPIGRAMMA LXI.—In Mancinum.

Donasse amicum tibi ducenta, Mancine,
Nuper superbo lætus ore jactasti.
Quartus dies est, in schola poetarum
Dum fabulamur, milibus decem dixti
Emptas lacernas munus esse Pompillæ :
Sardonycha verum, lineisque ter cinctum,
Duasque similes fluctibus maris gemmas
Dedisse Bassam Cæliamque jurasti.
Here, de theatro, Pollione cantante,
Cum subito abires, dum fugis, loquebaris ;
Hæreditatis tibi trecenta venisse :
Et mane centum, et post meridiem centum.
Quid tibi sodales fecimus mali tantum ?
Miserere jam crudelis, et sile tandem.
Aut, si tacere lingua non potest ista,
Aliquando narra, quod velimus audire.

EPIGRAMMA LXII.—De Lycori.

Tibur in Herculeum migravit nigra Lycoris,
Omnia dum fieri candida credit tibi.

EPIGRAMMA LXIII.—De Cærellia.

Dum petita Baulis mater Cærellia Baias,
Occidit insani crimine mersa fieti.
Gloria quanta petit vobis ! hæc monstra Neroni
Nec quondam jussæ præstiteratis aquæ.

EPIGRAMMA LXIV.—De hortis Julii Martialis.

Julii jugera pauca Martialis,
Hortis Hesperidum beatiora,
Longo Janiculi jugo recumbunt :
Lati collibus imminent recessus

Et planus modico tumore vertex
Cælo perfruitur serenior,
Et curvas nebula tegente valles
Solut luce nitet peculiari :
Puris leniter admoventur astris
Celsæ culmina delicata villæ.
Hinc septem dominos videre montes,
Et totam licet æstimare Romam,
Albanos quoque, Tusculosque colles,
Et quodcumque jacet sub urbe frigus
Fidenas veteres, brevesque Rubras,
Et quod virgineo cruore gaudet,
Annæ pomiliterum nemus Perennæ.
Illic Flaminia Salarique
Gestator patet, essedo tacente,
Ne blando rota sit molesta somno,
Quem nec rumpere nauticum celeusma,
Nec clamor valet hilariorum ;
Cum sit tam prope Milvius, sacrumque
Lapsæ per Tiberim volenti carinæ.
Hoc rus (seu potius domus vocanda est)
Commendat dominus ; tuam putabis :
Tam non invida, tæmque liberalis,
Tam comi patet hospitalitate.
Credas Alcinoi pios penates,
Aut facti modo divitis Molochii.
Vos nunc, omnia parva qui putatis,
Centeno gelidum ligone Tibur
Vel Præneste domate, pendulamque
Uni dedite Setiam colono :
Dum, me iudice, præferant istis
Julii jugera pauca Martialis.

EPIGRAMMA LXV.—De Philæn

Oculo Philænis semper altero plorat.
Quo fiat istud queritis modo ? lusca est.

EPIGRAMMA LXVI.—Ad Linum

Egisti vitam semper, Line, municipalem .
Qua nihil omnino vilius esse potest.
Idibus, et raris togata est excussa kalendis :
Duxit et æstates synthesis una decem. [tum
Saltus aprum, campus leporem tibi misit inemp-
Sylvæ graves turdos exagitata dedit.
Raptus flumineo venit de gurgite piscis :
Vina rubens fudit non peregrina cadus.
Nec tener Argolica missus de gente minister,
Sed stetit inculti rustica turba foci.
Villica vel duri compressa est nupta coloni,
Incaluit quoties saucia vena mero
Nec nocuit tectis ignis, nec Sirius agris .
Nec meisa est pelago, nec fluit ulla r' tis.
Supposita est blando nunquam tibi tessera talo :
Aica sed parca sola fuere nuce.
Dic ubi sit decies, mater quod avara reliquit ?
Nusquam est. Fecisti rem, Line, difficilem.

EPIGRAMMA LXVII.—In Prætorem.

Prætorem pauper centum sestertia Gaurus
Orabat cana notus amicitia :
Dicebatque suis hæc tantum deesse trecentis,
Ut posset domino plaudere justus eques.
Prætor ait : Scis me Scorpo, Thalloque daturum ;
Atque utinam centum milia sola darem .
Ah pudet ingrâte, pudet ah male divitis arcæ.
Quod non vis equiti, vis dare, prætor, equo ?

EPIGRAMMA LXVIII.—Ad Sestum.

Invitas centum quadrantibus, et bene cœnas.
Ut cœnem invitor, Seste, an ut invideam ?

EPIGRAMMA LXIX.—*Ad Papilum.*

Tu Setina quidem semper, vel Massica ponis,
Papile: sed rumor tam bona vina negat.
Diceris hac factus cœlebs quater esse lagena.
Nec puto, nec credo, Papile, nec sitio.

EPIGRAMMA LXX.—*De Ammiano ad Maronillum.*

Nihil Ammiano præter aridam restem
Moriens reliquit ultimis pater ceris.
Fieri putaret posse quis, Maronille,
Ut Ammianus mortuum patrem nollet?

EPIGRAMMA LXXI.—*Ad Sempronium Rufum.*

Quæro diu totam, Semproni Rufe, per urbem,
Si qua puella neget; nulla puella negat.
Tanquam las non sit, tanquam sit turpe negare,
Tanquam non liceat; nulla puella negat.
Casta igitur nulla est? casus sunt mille. Quid ergo
Casta facit? non dat; non tamen illa negat. 6

EPIGRAMMA LXXII.—*Ad Quintum.*

Exigis, ut donem nostros tibi, Quinte, libellos.
Non habeo, sed habet bibliopola Tryphon.
Æs dabo pro nugis, et etiam tua carmina sanus?
Non, inquis, faciam tam fatue: nec ego

EPIGRAMMA LXXIII.—*De Iestino.*

Cum gravis extremas Vestinus duceret horas,
Et jam per Stygias esset iturus aquas,
Ultima volentes orabat pensa sorores,
Ut traherent parva stamina pulla mora.
Jam sibi defunctus, caris dum vivit amicis; 5
Moverunt tetlicas tam pia vota deas.
Tum largas partitus opes, a luce recessit:
Seque mori post hoc credidit ille senem.

EPIGRAMMA LXXIV.—*De Damis.*

Adapicis, imbelles tentent quam fortia damæ
Prælia? tam timidis quanta sit ira teis?
In mortem parvis concurrere frontibus audent.
Vis, Cæsar, damis parcere? mitte canes

EPIGRAMMA LXXV.—*De Nigrina*

O felix animo, felix, Nigrina, marito,
Atque inter Latias gloria prima natus!
Te patrios miscere juvat cum conjuge census,
Gaudentem socio participique viro.
Arserit Evadne flammis injecta mariti, 5
Nec minor Alcestem fama sub astra ferat.
Tu melius: certo meruisti pignore vitæ,
Ut tibi non esset moite probandus amor.

EPIGRAMMA LXXVI.—*In avarum amicum.*

Millia misisti mihi sex, his sena petenti:
Ut bis sena feram, bis duodena petam.

EPIGRAMMA LXXVII.—*In Zoilum invidum.*

Nunquam divitias deos rogavi,
Contentus modicis, meoque lætus.
Paupertas, veniam dabis, recede.
Causa est quæ subiti novique voti?
Pendement volo Zoilum videre. 5

EPIGRAMMA LXXVIII.—*In Varum*

Ad cœnam nuper Varus me forte vocavit;
Ornatus dives, parvula cœna fuit.
Auro, non dapibus oneratur mensa: ministri
Apponunt oculis plurima, pauca gulae

Tunc ego: Non oculos, sed ventrem pascere veni.
Aut appone dapes, Vare, vel aufer opes. 6

EPIGRAMMA LXXX.—*In Afrum.*

Condita cum tibi sit jam sexagesima messis
Et facies multo splendeat alba pilo;
Discurris tota vagus urbe, nec ulla cathedra est,
Cui non mane feras irrequietus, ave.
Et sine te nulli fas est prodire tribunus, 5
Nec caret officio consul uterque tuo;
Et sacro decies repetis Palladia clivo,
Sigeriosque meos, Parthenosque sonas.
Hæc faciant sane juvenes: deformius, Afer,
Omnino nihil est ardellione sene. 10

EPIGRAMMA LXXX.—*Ad Mathonem.*

Hospes eras nostri semper, Matho, Tiburtini.
Hoc emis: imposui; rus tibi vendo tuum.

EPIGRAMMA LXXXI.—*In Mathonem.*

Declamas in febre, Mathon: hanc esse phrenesim
Si nescis, non es sanus, amice Mathon.
Declamas ager, declamas benivritæus.
Si sudare aliter non potes, est ratio.
Magna tamen res est: errans cum viscera febriis
Exuri, res est magna tacere, Mathon. 6

EPIGRAMMA LXXXII.—*De Fabulla.*

Epigramma nostrum cum Fabulla legisset,
Negare nullam quo queror puellarum:
Semel rogata bisque terque neglexit
Preces amantis. Jam, Fabulla, promitte:
Negare jussi, pernegare non jussi. 5

EPIGRAMMA LXXXIII.—*Ad Rufum.*

Hos quoque commenta Venuleio, Rufe, libellos,
Imputet et nobis otia parva, roga: [rum,
Inmemor et paulum curarum, opetumque suo-
Non tetrica nugæ exigit aure meas. [tem: .
Sed nec post primum legat hæc, summumve trien-
Sed sua cum mediis prælia Bacchus amat. 6
Si nimis est legisse duos; tibi charta plicetur
Altera: divisum sic breve fiet opus.

EPIGRAMMA I XXXIV.—*In Nævolum.*

Securo nihil est te, Nævole, pejus: eodem
Sollicito nihil est, Nævole, te melius.
Securus, nullum resalutas, despicias omnes;
Nec quisquam liber, nec tibi gratus homo est.
Sollicitus, donas: dominum regemque salutar: 5
Invitas. Esto, Nævole, sollicitus.

EPIGRAMMA LXXXV.—*In Thaidem.*

Non est in populo, nec urbe tota,
A se Thaida qui probet fututam;
Cum multi cupiant, rogentque multi.
Tam casta est, rogo, Thais? immo fellat.

EPIGRAMMA LXXXVI.—*In Ponticum.*

Nos hibimus vitro, tu murrha, Pontice. Quare?
Prodant perspicuus ne duo vina calix.

EPIGRAMMA LXXXVII.—*Ad librum de Apollinari.*

Si vis auribus Atticis probari,
Exhortor, moneoque te, libelle,
Ut docto placeas Apollinari.
Nil exactius, eruditiusque est;
Sed nec candidius, benigniusque 3

Si te pectore, si tenebit ore,
Nec ronchos metues malignorum,
Nec scombris tunicas dabis molestas.
Si damnaverit, ad salariorum
Curras scrinia protinus licebit,
Inversa pueris arande charta

EPIGRAMMA LXXXVIII.—*De Bassa.*

Infantem secum semper tua Bassa, Fabulle,
Collocat, et lusus deliciasque vocat.
Et quod mireris magis, infantaria non est.
Ergo quid in causa est? pedere Bassa solet.

EPIGRAMMA LXXXIX.—*In dissimulatorem.*

Nulla remisisti parvo pro munere dona;
Et jam Saturni quinque fuisse dies.
Ergo nec argenti sex scriptula Septitiani
Missa, nec a querulo mappa cliente fuit?
Antipolitani ne quæ de sanguine thygni
Testa rubet, nec quæ coctona parva gerit;
Nec rugosarum vimen breve Picenarum:
Divere te posses ut meminisse mei.
Decipies alios verbis vultuque benigno:
Nam mihi jam notus dissimulatores

EPIGRAMMA XC.—*De rusticatione*

Rure morans quid agam, respondeo pauca, rogatus:

10 Luce deos oro, famulos, post arva reviso,
Partibus atque meis justos indico labores.
Inde lego, Phœbumque cio, Musamque lacesso.
Hinc oleo corpusque frico, mollique palæstra 5
Stringo libens, animo gaudens, ac sænore liber.
Prandeo, poto, cano, ludo, lavo, cæno, quiesco,
Dum parvus lychnus modicum consumat olivi.
Hæc dat nocturnis nox lucubrata Camænis.

EPIGRAMMA XCI.—*Ad librum.*

Ohe jam satis est, ohe libelle:
Jam pervenimus usque ad umbilicos:
Tu procedere adhuc, et ire quæris,
Nec summa potes in scheda teneri:
5 Sic tanquam tibi res peracta non sit, 5
Quæ prima quoque pagina peracta est.
Jam lector queriturque, deficitque,
Jam librarius hoc et ipse dicit:
Ohe jam satis est, ohe libelle.

LIBER QUINTUS.

EPIGRAMMA I.—*Ad Cæsarem.*

Hoc tibi, Palladiæ seu collibus uteris Al.,
Cæsar, et hinc Trivium prospicis, inde Thetin;
Seu tua veridicæ discunt responsa sorores,
Plana suburbani qua cubat unda fiet;
Seu placet Æneæ nutrix, seu filia Solis,
Sive salutiferis candidus Anxur aquis:
Mittimus, o rerum felix tutela salusque,
Sospite quo gratum credimus esse Jovem.
Tu tantum accipias: ego te legisse putabo,
Et tumidus Galla credulitate fruar.

EPIGRAMMA II.—*Ad lectores.*

Matronæ, puerique, virginesque,
Vobis pagina nostra dedicatur.
Tu quem nequitix procacior
Delectant nimium, salesque nudi,
Lascivos lege quatuor libellos;
Quintus cum Domino liber jocetur
Quem Germanicus ore non rubenti
Coram Cecropia legat puella.

EPIGRAMMA III.—*Ad Domitianum.*

Accola jam nostræ Degis, Germanice, ripæ,
A famulis Istri qui tibi venit aquis,
Lætus et attonitus, viso modo præside mundi,
Affatus comites dicitur esse suos: [est
Sors mea quam frater melior! cui tam prope fas
Cernere, tam longe quem colui ille deum. 6

EPIGRAMMA IV.—*Ad Paullum de Myrtale.*

Frætere multo Myrtale solet vino:
Sed fallat ut nos, folia devorat lauri,
Merumque cauta fronde, non aqua, miscet
Hanc tu rubentem prominentibus venis
Quoties venire, Paulle, videris contra,
Dicas hecbit: Myrtale bibit laurum.

EPIGRAMMA V.—*Ad Sextum.*

Sexte, Palatinæ cultor facunde Minervæ,
Ingenuo frueris qui propiore dei;
Nam tibi nascentes Domini cognoscere curas,
Et secreti ducis pectora nosse licet;
5 Sit locus et nostris aliqua tibi parte libellis, 5
Qua Pædo, qua Marsus, quaque Catullus erit.
Ad Capitoli cœlestia carmina belli,
Grande cothurnati pone Maronis opus.

EPIGRAMMA VI.—*Ad Musas: vel, librum commendat Parthenio.*

Si non est grave, nec nimis molestum,
Musæ, Parthenium rogate vestrum:
Sic te senior et beata quondam
Salvo Cæsare finiat senectus,
5 Et sis invidia favente felix; 5
Sic Burius cito sentiat parentem;
Admittas timidam brevemque chartam
Intra limina sanctioris aulae.
Nosti tempora tu Jovis ætæni,
Cum fulget placidus, suoque vultu, 10
Quo nil suppl. cibus solet negare, 10
Non est, quod metuas preces iniquas:
Nunquam grandia nec molesta poscit,
Quæ cedro decorata purpuraque
Nigris pagina crevit umbilicis, 15
Nec potueris ista, sed teneto, 15
Sic tanquam nihil offeras agasque
Si novi dominum novem sororum,
Ultro purpureum petet libellum.

EPIGRAMMA VII.—*Ad Vulcanum.*

5 Qualiter Assyrios renovant incendia nidos
Una decem quoties sæcula vixit avis:

Taliter exuta est veterem nova Roma senectam,
Et sumpsit vultus præsidi ipsa sui.
Jam precor oblitus nostræ, Vulcane, querelæ 5
Parce : sumus Martis turba, sed et Veneris.
Parce, pater : sic Lemniacis lasciva catenis
Ignoscat conjux, et patienter amet.

EPIGRAMMA VIII.—*De Phasde.*

Edictum Domini, deque nostri,
Quo subsellia certiora fiunt,
Et puros eques ordines recepit,
Dum laudat modo Phasis in theatro,
Phasis purpureis rubens lacernis, 5
Et jactat tumido superbus ore :
Tandem commodius licet sedere.
Nunc est reddita dignitas equestris ;
Turba non premimur, nec inquinamur :
Hæc, et talia dum refert supinus, 10
Illas purpureas et arrogantes
Jussit surgere Lectus lacernas.

EPIGRAMMA IX.—*In Symmachum.*

Languēbam : sed tu comitatus protinus ad me
Venisti centum, Symmache, discipulis.
Centum me tegere manus Aquilone gelatæ
Non habui febrem, Symmache, nunc habeo.

EPIGRAMMA X.—*Ad Regulum, de fama poetarum.*

Esse quid hoc dicam, vivis quod fama negatur,
Et sua quod rarus tempora lector amat ?
Ili sunt invidia nimirum, Regule, mores,
Præferat antiquos semper ut illa novis.
Sic veterem ingrati Pompeii querimus umbram ;
Sic laudant Catuli vilia templa senæ. 6
Ennius est lectus salvo tibi, Roma, Marone :
Et sua riserunt sæcula Mæonidem.
Rara coronato plausere theatra Menandro :
Norat Nasonem sola Corinna suum. 10
Vos tamen, o nostri, ne festinate, libelli :
Si post fata venit gloria, non propero.

EPIGRAMMA XI.—*De Stella.*

Sardonychæ, smaragdos, adamantas, iaspidas uno
Versat in articulo Stella, Severe, meus.
Multas in digitis, plures in carmine gemmas
Invenies : inde est hæc, puto, culta manus.

EPIGRAMMA XII.—*De eodem.*

Quod nutantia fronte perticata
Gestat pondera Masthilion superbus,
Aut grandis Linus omnibus lucertis
Septem quod pueros levat, vel octo,
Res non difficilis mihi videtur : 5
Uno cum digito, vel hoc, vel illo,
Portet Stella meus decem puellas.

EPIGRAMMA XIII.—*In Callistratum.*

Sum, fateor, semperque fui, Callistrate, pauper,
Sed non obscurus, nec male notus eques :
Sed toto legor orbe frequens ; et dicitur, Hic est :
Quodque cinis paucis, hoc mihi vita dedit.
At tua centenis incumbunt tecta columnis, 5
Et libertinas arca flagellat opes :
Magnaque Niliacæ servi tibi gleba Syenæ ;
Tondet et innumeris Gallica Parma greges.
Hoc ego, tuque sumus : sed quod sum, non
potes esse :
Tu quod es, e populo quilibet esse potest 10

EPIGRAMMA XIV.—*De Nanneo*

Sedere primo solitus in gradu semper,
Tunc cum liceret occupare, Nanneius ;
Bis excitatus terque transtulit castra,
Et inter ipsas pæne tertius sellas
Post Caiumque Luciumque consedit. 5
Illinc cucullo prospicit caput tectus.
Oculoque ludos spectat indecens uno.
Et hinc miser dejectus in viam transit,
Subsellioque semifultus extremo,
Et male receptus altero genu, jactat 10
Equiti sedere, Lectioque se stare.

EPIGRAMMA XV.—*Ad Cæsarem Domitianum.*

Quintus nostorum liber est, Anguste, jocorum,
Et queritur læsus carmine nemo meo :
Gaudet honorato sed multis nomine lector,
Cui victura meo munere fama datur. [multos ?
Quid tamen hæc prosunt, quamvis venerantia
Non prosint : sane me tamen ista juvant. 6

EPIGRAMMA XVI.—*Ad lectorem.*

Seria cum possim, quod delectantia malim
Scribere, tu causa es, lector amice, mihi,
Qui legis, et tota cantas mea carmina Roma.
Sed nescis, quanti stet mihi talis amor.
Nam si falciferi defendere templa Tonantis, 5
Sollicitusque velim vendere verba reis ;
Plurimum Hispanos mittet mihi nauta metretas,
Et fiet vario sordidus ære sinus.
At nunc conviva est, comissatioque libellus,
Et tantum gratis pagina nostra placet. 10
Sed non hac veteres contenti laude fuerunt,
Cum minimum vati manus Alexis erat.
Belle, inquis, dixisti satis est : laudabimur usque
Dissimulas ? facies me, puto, causidicum.

EPIGRAMMA XVII.—*In Gelliam.*

Dum proavos, atavosque refers, et nomina
magna :
Dum tibi noster eques sordida conditio est :
Dum te posse negas nisi lato, Gellia, clavo
Nubere : nupsisti, Gellia, cistifero.

EPIGRAMMA XVIII.—*Ad Quintianum.*

Quod tibi Decembri mense, quo volant mappæ
Gracilesque ligulæ, cœreque, chartæque
Et acuta senibus testa cum damascenis,
Præter libellos vernulas nihil nisi :
Fortasse avarus videar, aut inhumanus 5
Odi dolosas munerum et malas artes.
Imitantur hamos dona : nam ne quis nescit,
Avidum vorata decipi scarum musca ?
Quoties amico diviti nihil donat,
O Quintiane, liberalis est pauper. 10

EPIGRAMMA XIX.—*Ad Cæsarem Domitianum*

Si qua fides veri, præferri, maxime Cæsar,
Temporibus possunt sæcula nulla tuis.
Quando magis dignos licuit spectare triumphos ?
Quando Palatini plus meruere dei ?
Pulchrior et major quo sub duce Martia Roma ? 5
Sub quo libertas princeps tanta fuit ?
Est tamen hoc vitium, sed non leve, sit licet unum,
Quod colit ingratos pauper amicitias.
Quis largitur opes veteri fidoque sodali,
Aut quem prosequitur non alienus eques ? 10
Saturnalius ligulam misisse selibræ,
Flammateve togæ scriptula tota decem,

Luxuria est, tumidique vocant hæc munera reges.
 Qui crepet aureolos, forsitan unus erit.
 Quatenus hi non sunt, esto tu, Cæsar, amicus. 15
 Nulla ducis virtus dulcior esse potest
 Iam dudum tacito rides, Germanice, naso,
 Utile quod nobis do tibi consilium.

EPIGRAMMA XX.—*Ad Iulium Martialem.*

Si tecum mihi, care Martialis,
 Securis liceat frui diebus;
 Si disponere tempus otiosum,
 Et verè pariter vacare vitæ:
 Nec nos atria, nec domos potentum,
 Nec lites tetricas, forumque triste
 Nossemus, nec imagines superbas:
 Sed gestatio, fabulæ, libelli,
 Campus, porticus, umbra, Virgo, thermæ;
 Hæc essent loca semper, hi labores. 10
 Nunc vivit sibi neuter, heu, bonosque
 Sols effugere atque abire sentit;
 Qui nobis pereunt, et imputantur.
 Quisquam vivere cum sciat, moriatur?

EPIGRAMMA XXI.—*De Apollodoto.*

Quintum pro Decimo, pro Crasso, Regule, Ma-
 Ante salutabat rhetor Apollodotus. [crum
 Nunc utrumque suo resalutat nomine: quantum
 Cura laborumque potest! scripsit, et edidit.

EPIGRAMMA XXII.—*In Paullum*

Mane domi nisi te volui, meruique videre,
 Sint mihi, Paulle, tuæ longius Esquilæ.
 Sed Tiburtinæ sum proximus accola pike,
 Qua videt anti quum rustica Flora Jovem.
 Alta Suburrani vincenda est semita clivi, 5
 Et nunquam sicco sordida saxa gradu:
 Vixque datur longas mulorum rumpere mandras,
 Queque trahi multo marmorea lunc vides.
 Illud adhuc gravius, quod te post mille labores,
 Paulle, negat lasso janitor esse domi. 10
 Exitus hic operis vani, togulaque madentis:
 Vix tanti Paullum mane videre fuit.
 Semper inhumanos habet officiosus amicos:
 Rex, nisi dormieris, non potes esse meus.

EPIGRAMMA XXIII.—*Ad Bassum.*

Herbarum fueras indutus, Basse, colores,
 Jura theatralis dum siluere loci.
 Quæ postquam placidi censoris cura renasci
 Jussit, et Oceanum certior audit eques;
 Non nisi vel cocco madida, vel murice tincta
 Veste nites, et te sic dare verba putas. 6
 Quadringentorum nullæ sunt, Basse, lacernæ:
 Aut meus ante omnes Codrus habere equum

EPIGRAMMA XXIV.—*De Hermate.*

Hermes Martia sæculi voluptas;
 Hermes omnibus eruditus animus;
 Hermes et gladiator, et magister;
 Hermes turba sui tremorque ludi;
 Hermes quem timet Helius, sed unum 5
 Hermes cui cadit Advolans, sed uni;
 Hermes vincere, nec ferire docius;
 Hermes suppositus sibi ipi;
 Hermes divitiarum locariorum;
 Hermes cura laborumque ludium,
 Hermes belligera superbus hasta;
 Hermes æquoreo minax tridentis;
 Hermes casside languida timendus,
 Hermes gloriæ Martis universi;
 Hermes omnia solus, et ter unus. 15

EPIGRAMMA XXV.—*De Chærestate.*

Quadringenta tibi non sunt, Chærestate, surge,
 Lectus ecce venit: sta, fuge, curre, late.
 Ecquis, io, revocat, discedentemque reducit?
 Ecquis, io, largas pandit amicus opes?
 Quem chartis famæque damus, populisque lo-
 quendum? 8
 Quis Stygios non vult totus adire lacus?
 Hoc, rogo, non melius, quam rubro pulpita nimbo
 Spargere, et effuso permaduisse croco?
 Quam non sensuro dare quadringenta caballo,
 Aureus ut Scorpi nasus ubique micet? 10
 O frustra locuples, o dissimulato amici,
 Hæc legis et laudas? quæ tibi fama perit?

EPIGRAMMA XXVI.—*Ad Codrum.*

Quod alpha dixi, Codre, penulorum
 Te nuper, aliqua cum jocarer in charta;
 Si forte bilem movit hic tibi versus
 Dicis licebit beta me togatorum.

EPIGRAMMA XXVII.—*In fictum equitem.*

Ingenium, studiumque tibi, moresque, genusque
 Sunt cunctis, fateor: cætera plebis habes.
 Bis septena tibi non sunt subsellia tanti,
 Ut sedcas viso pallidus Oceano.

XXVIII.—*Ad Aulum, de Mamercio.*

Ut bene loquatur, sentiatque Mamercus,
 Efficere nullis, Aule, moribus possis:
 Pietate fratres Curtios licet vincas,
 Quite Nervas, comitate Rusones,
 Probitate Mactos, æquitate Mauricos, 5
 Oratore Regulos, jocos Paullos:
 Rubiginosis cuncta dentibus rodit.
 Hominem malignum forsitan esse tu credas
 Ego esse miserum credo, cui placet nemo.

EPIGRAMMA XXIX.—*Ad Gelliam.*

Si quando leporem mittis mihi, Gellia, dicis,
 Formosus septem. Marce, diebus eris.
 Si non derides, si verum, lux mea, narras,
 Edisti nunquam, Gellia, tu leporem.

EPIGRAMMA XXX.—*Ad Iarronem.*

Varro, Sophocleo non inficiande cothurno,
 Nec minus in Calabria suspiciende lyra;
 Differ opus: nec te facundi scena Catulli
 D tuncat, cultus aut elegia comis.
 Sed lege fumoso non aspernanda Decembri 5
 Carmina, mittuntur quæ tibi mense suo.
 Commodius nisi forte tibi potiusque videatur,
 Saturnaltias perdere, Varro, nuces.

EPIGRAMMA XXXI.—*De ludo puerorum cum juvenis.*

Adspice, quam placidis insultet turba juvenis,
 Et sua quam facilis pondera taurus amet.
 Cornibus hic pendet summis: vagus ille per armos
 Currit, et in toto ventilat arma bove. 5
 At feritas immota riget. Non esset arena
 Tutior, et poterant fallere plana magis.
 Nec trepidant gestus: sed de discrimine palmæ
 Securus puer est, sollicitumque pecus. 10

EPIGRAMMA XXXII.—*Ad Faustinum, de Crispo.*

Quadrantem Crispus tabulis, Faustine, supremis
 Non dedit uxori: cui dedit ergo? sibi.

EPIGRAMMA XXXIII.—*In Causidicum.*

Carpere causidicus fertur mea carmina : qui sit,
Nescio : si sciero, væ tibi, causidice.

EPIGRAMMA XXXIV.—*Epitaphium Erotii ad Frontonem et Flaccillam parentes.*

Hanc tibi, Fronto pater, genitrix Flaccilla puellam,
Oscula commendo, deliciasque meas :
Paulula ne nigras horrescat Erotion umbras,
Oraque Tartarei prodigiosa canis.
Impletura fuit sextæ modo frigora brumæ 5
Vixisset totidem ni minus illa dies.
Inter tam veteres ludat lasciva patronos,
Et nomen blæso garriat ore meum.
Mollia nec rigidus cespes tegat ossa, nec illi,
Terra, gravis fueris : non fuit illa tibi. 10

EPIGRAMMA XXXV.—*De Euclide*

Dum sibi redire de Patrensihus fundis
Ducena clamat coccinatus Euclides,
Corinthioque plura de suburbano ;
Longumque pulchra stemma repetit a Leda,
Et suscitanti Lectio reluctatur : 5
Equiti superbo, nobili, locupleti,
Cecidit repente magna d' sinu clavis.
Nunquam, Fabulle, nequior fuit clavis

EPIGRAMMA XXXVI.—*Ad Faustum*

Laudatus nostro quidam, Faustine, libello,
Dissimulat, quasi nil debeat : imposuit

EPIGRAMMA XXXVII.—*De Erotio puella.*

Puella senibus dulcor mihi cynis,
Agnæ Galest mollior Phalantini :
Concha Lucrini delicatior sagui ;
Cui nec lapillos præferas Erythraeos,
Nec modo politum pecudis Indicæ dentem, 5
Nivesque primas, liliumque non tactum :
Quæ crine vicit Bætica gregis vellus,
Rhenique nodos, aureamque nitellam :
Fragravit ore, quod rosarium Pæsti,
Quod Atticarum prima mella cerarum, 10
Quod succinorum rapta de manu gleba,
Cui comparatus indecens erat pavo,
Inamabilis sciurus, et frequens Phoenix :
Adhuc recenti tepet Erotion busto,
Quam pessimorum lex avara fatorum 15
Sexta peregit hieme, nec tamen tota,
Nostros amores, gaudiumque, lususque.
Et esse tristem me meus velat Pætus :
Pectusque pulsans, pariter et comam, vellens,
Desistere non te vernulæ pudet mortem ? 20
Ego conjugem, inquit, extuli, et tamen vivo,
Notam, superbam, nobilem, locupletem.
Quid esse nostro fortius potest Pæto ?
Ducenties accepit, et tamen vivit.

EPIGRAMMA XXXVIII.—*In Calliodorum.*

Calliodorus habet censum (quis nescit ?) eque-
Sexte ; sed et fratrem Calliodorus habet. [Item,
Quadringenta secat, qui dicit *σὶνα ὑπὸ ζῆς* ;
Uno credis equi posse sedere duos ?
Quid cum fratre tibi, quid cum Polluce molesto ? 6
Non esset Pollux si tibi, Castor eras.
Unus cum sitis, duo, Calliodore, sedetis.
Surge : solæcismum, Calliodote, facis.
Aut imitare genus Lædæ ; aut cum fratre sedere
Non potes. Altemis, Calliodore, sede. 10

EPIGRAMMA XXXIX.—*In Carinum*

Supremas tibi tricies in anno
Signanti tabulas, Carine, misi
Hyblæis madidas thymis placentas.
Defeci : miscrere jam, Carine.
Signa rarius, aut semel fac illud, 5
Mentitur tua quod subinde tussis.
Excussi loculosque sacculumque.
Cræso divitior licet fuisssem,
Iro pauperior forem, Carine,
Si conchæ toties meam comesses. 10

EPIGRAMMA XL.—*Ad Artemidorum.*

Pinxisti Venerem ; colis, Artemidore, Minervam.
Et miraris, opus displicuisse tuum ?

EPIGRAMMA XLI.—*In Didymum.*

Spadone cum sis evitator fluxo,
Et concubino mollior Celanæo,
Quem sectus ululat matris entheæ Gallus,
Theatra loqueris, et gradus, et edicta,
Trabeasque, et Idus, fibulasque, censusque : 5
Et pumicata pauperes manu monstras.
Sedere in equitum l' ceat an tibi scammis
Videbo, Didyme : non licet maritorum.

EPIGRAMMA XLII.—*Amicus quod datur, non perire.*

Callidus effracta nummos fur auferet arca :
Prosternet patrios impia flamma lares :
Debitor usuram pariter, sortemque negabit :
Non reddit sterilis semina iacta seges :
Dispensatorem fallax spoliabit amica : 5
Mecibus exstructas obruet unda rates.
Extra fortunam est, quicquid donatur amicis :
Quas dederis, solas semper habebis opes.

EPIGRAMMA XLIII.—*De Thaide et Lecania.*

Thais habet nigros, niveos Lecania, dentes.
Quæ ratio est ? emptos hæc habet, illa suos.

EPIGRAMMA XLIV.—*In Dentonem.*

Quid factum est, rogo, quid repente factum.
Ad cœnam mihi, Dento, quod vocanti
(Quis erit dat ?) quater ausus es negare ?
Sed nec respicias, et fugis sequentem ;
Quem thearhis modo quærere, et theatris, 5
Et conclavibus omnibus solebas.
Sic est : captus es unctiore cœna,
Et major rapuit canem culina
Jam te : sed cito cognovit et relictum
Cum fastidierit popina dives, 10
Antiquæ venies ad ossa cœnæ.

EPIGRAMMA XLV.—*In Bassam.*

Dicis formosam, dicis te, Bassa, puellam.
Istud, quæ non est, dicere Bassa solet.

EPIGRAMMA XLVI.—*Ad Diadumenum.*

Basia dum nolo, nisi quæ luctantia carpsi,
Et placet ira mihi plus tua, quam facies :
Ut te sæpe rogem, cædo, Diadumene, sæpe ;
Consequor hoc, ut me nec timeas, nec ames.

EPIGRAMMA XLVII.—*De Philone.*

Nunquam se cœnasse domi Philo jurat : et hoc
Non cœnat, quoties nemio vocavit eum. [Esti

EPIGRAMMA XLVIII.—*De Encolpo.*

Quid non cogit amor? secuit nolente capillos
Encolpus domino, nec prohibente tamen.
ermisit, flevitque Pudens. Sic cessit habenis
Aedaci questus de Phaethonte pater.
Talis raptus Ilylas, talis deprensus Achilles 5
Deposuit gaudens, matre dolente, comas.
Sed tu nec propera, brevibus nec crede capillis;
Tardaue pro tanto munere, barba, veni.

EPIGRAMMA XLIX.—*Ad Labienum.*

Vidissem modo forte cum sedentem
Solum te, Labiene: tres putavi.
Calvæ me numerus tuæ fefellit.
Sunt illinc tibi, sunt et hinc capilli,
Quales nec puerum decere possint. 5
Nudum est in medio caput, nec ullus
In longa pilus area notatur.
Hic error tibi profuit Decembri,
Tunc cum prandia misit inperator;
Cum panariolis tribus redisti. 10
Talem Geryonem fuisse credo.
Vites, censeo, porticum Philippi:
Si te viderit Hercules, peristi.

EPIGRAMMA L.—*In Charopinum.*

Cæno domi quoties, nisi te, Charopine, vocavi,
Protinus ingentes sunt inimicitiae:
Meque petis stricto medium transfigere ferro,
Si nostrum sine te scis caluisse focum.
Nec semel ergo mihi furtum fecisse licebit? 5
Improbis nihil est hac, Charopine, gula.
Desine jam nostram, piccor, observare culinam,
Atque aliquando meus det tibi verba coquus.

EPIGRAMMA LI.—*Ad Rufum.*

Hic, qui libellis prægravem gerit lævam,
Notariorum quem premit chorus levis,
Qui codicillis hinc et inde prolatis,
Epistolisque commodat gravem vultum 5
Similis Catoni, Tullioque, Brutoque;
Exprimere, Rufe, fiduciam licet cogant,
Ave Latinum, *χαίρει* non potest Græcum.
Si fingere istud me putas, salutemus.

EPIGRAMMA LII.—*In Postumum.*

Quæ mihi præstiteris, memini, semperque tenebo.
Cur igitur taceo? Postume, tu loqueris.
Incipio quoties alicui tua dona referre,
Protinus exclamat: Dixerat ipse mihi. 5
Non belle quædam faciunt duo; sufficit unus
Huic operi: si vis, ut loquar, ipse tace.
Crede mihi, quamvis ingentia, Postume, dona
Auctoris pereunt garrulitate sui.

EPIGRAMMA LIII.—*Ad Bassum.*

Colchida quid scribis, quid scribis, amice,
Thyesten?
Quo tibi vel Nioëen, Basse, vel Andromachen?
Materia est, mihi crede, tuis aptissima chartis
Deucalion; vel, si non placet hic, Phaethon.

EPIGRAMMA LIV.—*De rhetore Apollodoto*

Extemporalis factus est meus rhetor:
Calpurnium non scripsit, et salutavit.

EPIGRAMMA LV.—*De aquila portante Jovem.*

Dic mihi quem portes, volucrum regina? Tonan-
Nulla manu quare fulmina gestat? Amat. [tem.
Quo calet igne deus? Pueri. Cur mitis apertus
Respicias ore Jovem? De Ganymede loquor.

EPIGRAMMA LVI.—*Ad Lupum.*

Cui tradaas, Lupe, filium magistro,
Quæris sollicitus diu, rogaque.
Omnes grammaticosque rhetorasque
Devites, moneo; nihil sit illi
Cum libris Ciceronis, aut Maronis. 5
Famæ Tutilium suæ relinquat.
Si versus facit, abdicet poetam.
Artes discere vult pecuniosas?
Fac discat citharedus, aut choraules.
Si duri puer ingeni videtur, 3
Præconem facias, vel architectum.

EPIGRAMMA LVII.—*Ad Cinnam.*

Cum voco te dominum, noli tili i, Cinna, placere:
Sæpe etiam servum sic resalto meum.

EPIGRAMMA LVIII.—*Ad Postumum.*

Cras te victurum, cras dicis, Postume, semper.
Dic mihi, cras istud, Postume, quando venit?
Quam longe cras istud? ubi est? aut unde peten-
dum?
Numquid apud Parthos Armeniosque latet?
Jam cras istud habet Priami vel Nestoris annos.
Cras istud quanti, dic mihi, possit emi? 6
Cras vives: hodie jam vivere, Postume, serum
Ille sapit, quisquis, Postume, vixit heri. [est.

EPIGRAMMA LIX.—*Ad Stellam.*

Quod non argentum, quod non tibi misimus
autum,
Hoc facimus causa, Stella diserte, tua.
Quisquis magna dedit, voluit sibi magna remitti.
Fictilibus nostris exoneratus eris.

EPIGRAMMA LX.—*Ad detractorem.*

Allatres licet usque nos et usque,
Et gannitibus improbis lacessas;
Certum est hanc tibi pernegare famam,
Olim quam petis in meis libellis, 5
Qualiscunque legaris ut per orbem.
Nam te cur aliquis sciat fuisse?
Ignotus pereras, miser, necesse est.
Non deerunt tamen hac in urbe forsam
Unus, vel duo, treve, quatuorve,
Pellere rodere qui velint caninam. 10
Nos hac a scabie tenemus ungues.

EPIGRAMMA LXI.—*In Marianum.*

Crispulus iste quis est, uxori semper adhaeret
Qui, Mariane, tuæ? crispulus iste quis est?
Nescio quid dominæ teneram qui garrit in aurem,
Et sellam cubito dexteriore premit?
Per cujus digitos currit levis annulus omnes: 5
Cura gerit nullo qui violata pilo?
Nil mihi respondes? Uxoris res agit, inquis,
Iste meæ. Sane certus et asper homo est:
Procuratorem vultu qui præferat ipso;
Acrior hoc Chius non erat Aufidius. 10
O quam dignus eras alapis, Mariane, Latini!
Te successurum credo ego Panniculo.
Res uxoris agit? res nullas Crispulus iste:
Res non uxoris, res agit iste tuus.

EPIGRAMMA LXII.—*Ad hospites.*

Jure tuo nostris maneat licet, hospes, in hortis
Si potes in nudo ponere membra solo:
Aut si portatur tecum tibi magna supellex:
Nam mea jan. digitum sustulit hospitibus

Nulla tegit fractos nec inanis culcita lectos : 5
 Putris et abrupta fascia recte jacet.
 Sit tamen hospitium nobis commune duobus :
 Emi hortos ; plus est : instructu ; minus est

EPIGRAMMA LXIII.—*Ad Ponticum.*

Quid sentis, inquis, de nostris, Marce, libellis ?
 Sic me sollicitus, Pontice, sæpe rogas.
 Admiror ; stupeo ; nihil est perfectius illis :
 Ipse tuo cedit Regulus ingenio.
 Hoc sentis ? inquis ; faciat tibi sic bene Casar,
 Sic Capitolinus Jupiter : immo tibi. 6

EPIGRAMMA LXIV.—*Ad suos ministros.*

Sextantes, Calliste, duos infunde Falerni :
 Tu super æstivas, Alcimæ, solve nives.
 Pinguescat nimio madidus mihi cinis amomo,
 Lassen'que rosas tempora subtilibus.
 Jam vicina jubet nos vivere Mausolea : 5
 Cum doceant, ipsos posse petire deos.

EPIGRAMMA LXV.—*Ad Cæsarem.*

Æstra polumque dedit, quamvis obstante noveica,
 Alcida, Nemeæ terror, et Arcas aper,
 Et castigatum Libycæ ceroma palæstræ.
 Et gravis in Siculo pulvere fusus Elyx :
 Sylvarumque tremor, tacita qui frange solebat 5
 Ducere nec rectas Cacus in antia boves.
 Ista tuæ, Cæsar, quota pars spectatur arena ?
 Dat majora novus prælia mane dies.
 Quot graviora cadunt Nemeæ pondera monstro ?
 Quot tua Mænalis collocat hasta sues ? 10
 Reddatur si pugna triplex pastoris Iberi,
 Est tibi, qui possit vincere Geyonem.
 Sæpe licet Graue numeretur ballua Lerna,
 Improba Niliacis quod facit Hydia feris ?
 Pro meritis cælum tantis, Auguste, dederunt 15
 Alcida cito di ; sed tibi scito dabunt.

EPIGRAMMA LXVI.—*In Pontilianum.*

Sæpe salutatus, nunquam prior ipse salutus :
 Sic erit æternum, Pontiliane, vale.

EPIGRAMMA LXVII.—*De hirundine.*

Hibernos peterent solito cum mote recessus
 Athides, in nidis una remansit avis.
 Deprendere nefas ad tempora verna reversæ,
 Et profugam volucres diripere suæ.
 Sero dedit pœnas. Discepi noxia mater 5
 Debuerat : sed tunc, cum laceravit Ilym.

EPIGRAMMA LXVIII.—*Ad Lesbiam.*

Aictæa de gente comam tibi, Lesbia, misi :
 Ut scires, quanto sit tua flava magis.

EPIGRAMMA LXIX.—*In M. Antonium.*

Antoni, Phario nil obiecture Pothino,
 Et levius tabula, quam Cicerone, nocens :
 Quid gladium demens Romana stringis in oia ?
 Hoc admisisset nec Catilina nefas.
 Impius infando miles consumpuit auro : 5
 Et tantis opibus vox tacet una tibi.
 Quid prosunt sacræ pretiosa silentia linguæ ?
 Incipient omnes pro Cicerone loqui.

EPIGRAMMA LXX.—*De Syrisco ad Maximum.*

Infusum sibi nuper a patrono
 Plenum, Maxime, centies Syriscus
 In sellariolis vagus popinæ
 Circa balnea quætor peregīt

O quanta est gurg, centies comere . 5
 Quanto major adhuc, nec accubare !

EPIGRAMMA LXXI.—*Ad Faustinum.*

Humida qua gelidas submittit Trebula valles,
 Et viridis Cæncri mensibus alget ager ;
 Ruia Cleonæo nunquam temerata leone,
 Et domus Æolio semper amica Noto,
 Te, Faustine, vocant : longas his exige messes 5
 Collibus ; hibernum jam tibi Tibur erit.

EPIGRAMMA LXXII.—*Ad Rufum, de origin- Bacchi.*

Qui potuit Bacchi matrem dixisse Tonantem,
 Ille potest Semelen dicere, Rufe, patrem.

EPIGRAMMA LXXIII.—*Ad Theodorum.*

Non donem tibi cur meos infelloso
 Oram toties, et exigenti,
 Miraris, Theodore ? magna causa est :
 Dones tu mihi ne tuos libellos.

EPIGRAMMA LXXIV.—*De Pompeio et filii.*

Pompeios juvenes Asia atque Europa, sed ipsum
 Terra tegit Libyes ; si tamen ulla tegit.
 Quid mirum, toto si spargitur orbe ? jacere
 Uno non poterat tanta ruina loco.

EPIGRAMMA LXXV.—*Ad Quintum.*

Quæ legis causa nupsit tibi Lælia, Quinte,
 Uxorem potes hanc dicere legitimam ?

EPIGRAMMA LXXVI.—*Ad Cinna.*

Præfecit poto Mithridates sæpe veneno,
 Toxica ne possent sæva nocere sibi.
 Tu quoque cavisti cœnando tam male semper,
 Ne posses unquam, Cinna, petire fame.

EPIGRAMMA LXXVII.—*Ad Marullum.*

Nariatur belle quidam dixisse, Marulle,
 Qui te ferre oleum dixit in auricula.

EPIGRAMMA LXXVIII.—*Ad Turanium.*

Si tristi domicenio laboras,
 Turani, potes esurie necum.
 Non deerunt tibi, si soles æpocivis,
 Viles Cappadoçæ, gravesque porri.
 Divisis cybium latebit ovis : 5
 Ponetur digitis tenendus unctis
 Nigra cauliculus viens patella,
 Argentem modo qui reliquit hortum
 Et pulcem niveam premens botellus,
 Et pallens faba cum rubente lardo. 10
 Mensæ muneia si voles secundæ,
 Marcentes tibi porrigentur uvæ,
 Et nomen pyra quæ ferunt Syrozum :
 Et quas docta Neapolis creavit
 Lento castanæ vapore tostæ : 15
 Vinum tu facies bonum bibendo.
 Post hæc omnia forte si movebit
 Bacchus, quam solet, esuritionem,
 Succurrent tibi nobiles olivæ,
 Piceni modo quas tulere rami, 20
 Et fervens cicer, et tepens lupinus.
 Parva est cœnula, (quis potest negare ?)
 Sed finges nihil, audiesve fectum,
 Et vultu placidus tuo recumbes,
 Nec crassum dominus leget volumen. 25
 Nec de Gadibus improbis puellæ
 Vibrabunt sine fine prurientes
 Læcivos docili tremore lumbos .

Sed, quod non grave t, nec inficetum
Parvi tibia condili sonabit.
Hæc est cœnula. Claudiam sequeris.
Quam nobis cupis esse te priorem.

EPIGRAMMA LXXIX.—*In Zoilum.*

Undecies una surrexti, Zoile, cœna;
Et mutata tibi est synthetis undecies:
Sudor inhæret madida ne veste retentus,
Et laxam tenuis læderet auro cutem
Quare ego non sudo, qui tecum, Zoile, cœno? 5
Frigus enim magnum synthetis una facit

EPIGRAMMA LXXX.—*Ad Severum.*

Non totam mihi, si vacabis, horam,
Donec, et licet impures, Severe,
Dum nostras legis exitusque nugas
Durum est perdere lenas: rogamus,
Jacturam patiaris hanc, ferasque.
Quod si legeris ipse cum diserto
(Sed numquid sumus improbi?) Secundo,
Plus multo tibi debitorum hic est,
Quam debet domino suo libellus.
Nam securus erit, nec inquieta
Lassi marmora Sisyphi videbit;
Quem censoriq; cum meo Severo
Docti lima momorderit Secundi

30 EPIGRAMMA LXXXI.—*Ad Æmilianum.*
Semper eris pauper, si pauper es, Æmiliane.
Dantur opes nulli nunc, nisi divitibus.

EPIGRAMMA LXXXII.—*In Gaurum.*

Quid promittebas mihi millia, Gaure, ducenta
Si dare non poteris millia, Gaure, decem?
An potes, et non vis? rogo, non est turpius istud?
I, tibi disperdas, Gaure: pusillus homo es.

EPIGRAMMA LXXXIII.—*Ad Dindymum.*

Insequeris, fugio; fugis, insequor; hæc mihi
mens est:
Velle unum nolo, Dindyme, nolle volo.

EPIGRAMMA LXXXIV.—*Ad Gallam.*

Jam tristis nuchibus puer relictis
Clamose revocatur a magistro:
Et blando male proditus frutello,
Arcana modo raptus ex popina,
Adilem rogat idus aleator 5
Saturnalia transire tota:
Nec munuscula parva, nec minora
Maisti mihi, Gallia, quæ solebas.
10 Sane sic abeat meus December.
Scis certe puto vestra jam venire
Saturnalia, Martias kalendas.
10 Tunc reddam tibi, Gallia, quod dedisti.

LIBER SEXTUS

EPIGRAMMA I.—*Ad Julium Martialem.*

• Sextus mittitur hic tibi libellus,
In primis mihi care Martialis:
Quem si terseris aure diligenti,
Audebit minus anxius tenebrisque
Magnas Cæsaris in manus venire. 5

EPIGRAMMA II.—*Adulatorium.*

Lusus erat sacræ connubia fallere tædæ:
Lusus et immeritos exsecuisse maris.
Utraque tu prohibes, Cæsar, populisque futuris
Succurris, nasci quos sine fraude jubes
Nec spado jam, nec mæchus erit, te præside,
quisquam: 5

At prius (o mores) et spado mæchus erat.

EPIGRAMMA III.—*De filio Domitiani.*

Nascere Dardanio promissum nomen Julo,
Vera deum soboles: nascere, magne puer.
Cui pater æternas post sæcula tradat habenas,
Quique regas orbem cum seniore senex.
Ipsa tibi niveo trahet aurea pollice fila,
Et totam Phryxi Julia nebit ovem. 5

EPIGRAMMA IV.—*Adulatorium.*

Censor maxime, principumque princeps,
Cum tot jam tibi debeat triumphos,
Tot nascentia templa, tot renata,
Tot spectacula, tot deos, tot urbes:
Plus debet tibi Roma, quod pudica est. 5

EPIGRAMMA V.—*Ad Cæcilianum.*

Rustica mercatus multis sum prædia nummis.
Mutua des centum, Cæciliane, rogo.

Nil mihi respondes? t citum te dice e cre lo.
Non reddes: ideo, Cæciliane, rogo.

EPIGRAMMA VI.—*Ad Lupercum.*

Comædi tres sunt: sed anat tua Paulla, Lupeice.
Quatuor; et τριῶν Paulla τριῶν ον amat.

EPIGRAMMA VII.—*De Thelesina.*

Julia lex populis ex quo. Faustine, renata es.
Atque intrare domos jussa Pudicitia est;
Aut minus, aut certe non plus tricesima lux est
Et nubit decimo jam Thelesina viro.
Quæ nubit toties, non nubit: adultera lege est. 5
Offendor mæcha simpliciore minus.

EPIGRAMMA VIII.—*Ad Severum.*

Prætores duo, quatuor tribuni,
Septem e usidici, decem poetæ,
Cujusdam modo nuptias petebant
A quodam sene. Non moratus ille
Præconi dedit Eulogo puellam. 5
Dic numquid fatue, Severe, fecit?

EPIGRAMMA IX.—*Ad Lævinum.*

In Pompeiano dormis, Lævine, theatro:
Et queris, si te suscitât Oceanus?

EPIGRAMMA X.—*Petit latenter a I o diano pecuniam.*

Pauca Jovem ruper cum millia forte rogarem:
Ille dabit, dixit, qui mihi templa dedit.
Templa quidem dedit ille Jovi: sed millia nobis
Nulla dedit: pudeat pauca rogasse Jovem.

At quam non tetricus, quam nulla nubilus ira, 5
 Quam placido nostras legerat ore preces!
 Talis supplicibus tribuit diademata Dacis:
 Et Capitolinas itque reditque vias.
 Dic precor, o nostri dic conscia virgo Tonantis:
 Sic negat hoc vultu, quo solet ergo dare? 10
 Sic ego: sic brevis posita mihi Gorgone Pallas:
 Quæ nondum data sunt, stulte, negata putas?

EPIGRAMMA XI.—*In Marcum.*

Quod non sit Pylades hoc tempore, non sit Orestes,
 Miraris? Pylades, Marce, bibeat idem.
 Nec melior panis turdusve dabatur Oresti:
 Sed par atque eundem cæna duobus erat.
 Tu Lucina voras: me parcat aquosa Peloris: 5
 Non minus ingenua est et mihi, Marce, gula.
 Te Cadmea Tyros, me pinguis Gyllia vestit:
 Vis te purpureum, Marce, sagatus amem?
 Ut præstem Pyladen, aliquis mihi præstet Orestem.
 Hoc non fit verbis, Marce: ut amaris, ama. 10

EPIGRAMMA XII.—*De Fabulla*

Jurat capillos esse, quos emit, suos
 Fabulla: numquid, Paulte, perjurat? nego.

EPIGRAMMA XIII.—*De statua Juliae*

Quis te Phidiaco formatum, Julia, cælo,
 Vel quis Palladiæ non putet artis opus?
 Candida non tacita respondet imagine Lygdos,
 Et placido fulget vivus in ore liquor.
 Ludit Acidalio, sed non manus aspera, nodo, 5
 Quem rapuit collo, parve Cupido, tuo.
 Ut Maris revocetur amor summique Tonantis,
 A te Juno petat ceston et ipsa Venus.

EPIGRAMMA XIV.—*In Laberium.*

Versus scribere posse te disertos
 Affirmas, Laberi: quid ergo non vis?
 Versus scribere qui potest disertos,
 Non scribat, Laberi; virum putabo.

EPIGRAMMA XV.—*De formica succino inclusa.*

Dum Phaethontea formica vagatur in umbra,
 Implicuit tenuem succina gutta feram:
 Sic modo quæ fuerat vita contempta manente,
 Funeribus facta est nunc pretiosa suis.

EPIGRAMMA XVI.—*Ad Priapum.*

Tu qui pene viros terras, et falce cinædos,
 Jugera sepositi pauca tuere loci.
 Sic tua non intrent vetuli pomaria fures;
 Sed puer, aut longis pulchra puella comis.

EPIGRAMMA XVII.—*In Cinnamum.*

Cinnam, Cinnamon, te jubes vocari.
 Non est hic, rogo, Cinna, barbarismus?
 Tu si Fortius ante dictus esses,
 Fur ista ratione dicereris.

EPIGRAMMA XVIII.—*Epitaphium Salonini, ad Priscum.*

Sancta Salonini terris requiescit Iberis,
 Qua melior Stygias non videt umbra domos.
 Sed lugere nefas; nam qui te, Prisce, reliquit,
 Vivit, qua voluit vivere parte magis.

EPIGRAMMA XIX.—*In Postumum causidicum.*

Non de vi, neque cæde, nec veneno,
 Sed lis est mihi de tribus capellis.
 Vicini queror has abesse furto.
 Hoc iudex sibi postulat probari:

Tu Cannas, Mithridaticumque bellum. 5
 Et perjuria Punico furoris,
 Et Syllas, Mariosque, Muciosque
 Magna voce sonas, manuque tota.
 Jam dic, Postume, de tribus capellis.

EPIGRAMMA XX.—*In Phœbum.*

Mutua te centum sestertia, Phœbe, rogavi:
 Cum mihi dixisses, exavis ergo nihil?
 Inquiris, dubitas, cunctaris, neque diebus
 Teque decem crucias: jam rogo, Phœbe, nega

EPIGRAMMA XXI.—*De Stella et Ianthide.*

Perpetuum Stellæ dum jungit Ianthida vati
 Lata Venus, dixit, Plus dare non potui.
 Hæc coram domina: sed nequius illud in aurem,
 Tu ne quid pecces, exitiose, vide.
 Sæpe ego lascivum Martem furibunda cecidi, 5
 Legitimos isset cum vagus ante toros.
 Sed postquam meus est, nulla me pellice læsit:
 Tam fugi Juno vellet habere Jovem.
 Dixit, et arcano percussit pectora lyro.
 Plaga juvat: sed tu jam, dea, cæle duos. 10

EPIGRAMMA XXII.—*In Proculinum.*

Quod nubis, Proculina, concubino,
 Et meretum modo, nunc facis maritum,
 Ne lex Julia te notare possit:
 Non nubis, Proculina, sed fateris.

EPIGRAMMA XXIII.—*In Lesbiam*

Stare jubes nostrum semper tibi, Lesbiam, penem,
 Cede mihi, non est mentula, quod dig tus.
 Tu licet et manibus, blandis et vocibus insies,
 Contra te facies imperiosa tua est.

EPIGRAMMA XXIV.—*De Charisiano.*

Nil lascivius est Charisiano;
 Saturnalibus ambulat togatus.

EPIGRAMMA XXV.—*Ad Marcellinum*

Marcelline, boni soboles sincera parentis,
 Horrida Parthasio quem tegit Lisa iugo;
 Ille vetus pro te patriusque quod optat amicus,
 Accipe, et hæc memori pectore vota tene: 5
 Cauta sit ut virtus, nec te temerarius aidor
 In medios enses, sævaque tela fera.
 Bella velint, Mattemque ferum rationis egentes
 Tu potes et patriæ miles, et esse decus.

EPIGRAMMA XXVI.—*De Sotade.*

Periclitatur capite So.ades noster.
 Reum putatis esse Sotadem? non est.
 Amigere desit posse Sotades: lingit.

EPIGRAMMA XXVII.—*Ad Nepotem.*

Bis vicine Nepos, (nam tu quoque proxima Floræ
 Incolis, et veteres tu quoque Ficalas)
 Est tibi, quæ patris signatur imagine vultus,
 Testis maternæ nata pudicitiae.
 Tu tamen annoso nimium ne parce Falerno: 5
 Et potius plenos ære relinque cados.
 Sit pia, sit locuples, sed potet filia mustum;
 Amphora cum domina nunc nova fiat anus.
 Cæcuba non solos vindemia nutrat orbos:
 Possunt et patres vivere, crede mihi. 10

EPIGRAMMA XXVIII.—*Epitaphium Glaucias*

Libertus Melioris ille notus,
 Tota qui cecidit dolente Roma,

Cari deliciæ breves patroni,
Hoc sub marmore Glaucias humatus
Juncto Flaminiae jacet sepulchro.
Castus moribus, innocens pudore,
Velox ingenio, decore felix.
Bis senis modo messibus peractis
Vix unum puer applicabat annum.
Qui fies talia, nil flas, viator.

EPIGRAMMA XXIX.—*De eodem.*

Non de plebe domus, nec avare verna catastæ,
Sed domini sancto dignus amore puer.
Munera cum posset nondum sentire patroni,
Glaucia libertus jam Melioris erat.
Moribus hoc formæque datum : quis blandior illo ?
Aut quis Apollineo pulchrior ore fuit ?
Immodicis brevis est ætas, et rara senectus.
Quicquid ames, cupias non placuisse nimis.

EPIGRAMMA XXX.—*In Patum*

Sex sestertia si statim dedisses,
Cum dixi mihi. Sume, tolle, dono :
Deberem tibi, Pate, pro ducentis.
At nunc cum dederis diu moratus,
Post septem, puto, vel novem Kalendas,
Vis dicam tibi veriora veris ?
Sex sestertia, Pate, perdidisti.

EPIGRAMMA XXXI.—*In Charidemum.*

Uxorem, Charideme, tuam scis ipse, sinisque
A medico futuri. Vis sine febre mori.

EPIGRAMMA XXXII.—*De morte Othonis.*

Cum dubitaret adhuc belli civilis Enyo,
Forsitan et posset vincere mollis Otho :
Damnavit multo statutum sanguine Martem,
Et fodit certa pectora nuda manu.
Sic Cato, dum vivit, sane vel Cesare major :
Dum moritur, nunquid major Othone fuit ?

EPIGRAMMA XXXIII.—*In Sabellum.*

Nil miserabilius, Matho, padicone Sabello
Vidisti, quo nil lætus ante fuit.
Furti, fugæ, mortis scyrorum, incendia, lactus
Affligunt hominem. Tam miser, et futurus.

EPIGRAMMA XXXIV.—*Ad Diadumenum.*

Basia da nobis, Diadumene, pressa. Quot, inquis ?
Oceanum fluctus me rumentare jubes :
Et maris Agæi sparsas per littora conchas,
Et quæ Cecropio monte vagantur apes :
Quæque sonant pleno vocesque manusque theatro,
Cum populus subiti Caesaris ora videt.
Nolo quot arguto dedit exorata Catullo
Lesbia : pauca cupit, qui numerare potest.

EPIGRAMMA XXXV.—*Ad Cæcilianum.*

Septem clepsydæ magna tibi voce potenti
Arbitri invitæ, Cæciliæ, dedit.
At tu multa diu dicis : vitreisque tepentem
Ampullis potas semisupinus aquam.
Ut tandem saties vocemque sitimque, rogamus
Jam de clepsydra, Cæciliæ, bibas.

EPIGRAMMA XXXVI.—*Ad Papilum.*

Mentula tam magna est, tantus tibi, Papile, na
Ut possis, quoties arrigis, olfacere. [aus,

EPIGRAMMA XXXVII.—*In Carinum.*

Secti podicis usque ad umbilicum
Nullas reliquias habet Carinus.

Et prurit tamen usque ad umbilicum
O quanta scabie miser laborat !
Culum non habet, est tamen cinædus.

EPIGRAMMA XXXVIII.—*De filio Reguli.*

Adspicias ut parvus, nec adhuc trieteride plena
Regulus auditum laudet et ipse patrem ?
Maternosque sinus viso genitore relinquat,
Et patrias laudes sentiat esse suas ?
Jam clamor, centumque viri, densumque coronæ
Vulgus, et infanti Julia tecta placent.
Acris equi soboles magno sic pulvere gaudet,
Sic vitulus molli prælia fronte cupit.
Di servate, precor, matri sua vota, patrique :
Audiat ut natum Regulus, illa duos.

EPIGRAMMA XXXIX.—*In Cinna.*

Pater ex Marulla, Cinna, factus es septem,
Non liberorum : namque nec tuus quisquam,
Nec est amici, filiusve vicini :
Sed in grabatis tegetibusque concepti
Materna produnt capitibus suis furti.
Hic, qui retorto crine Maurus incedit,
Sobolem fatetur esse se coqui Sanctræ.
At ille sima nare, turgidis labris,
Ipsa est imago Pannici palestritræ.
Pistoris esse tertium, quis ignorat,
Quicumque lippum novit et videt Damam ?
Quartus cinæda fronte, candido vultu,
Ex concubino natus est tibi Lygdo :
Percede, si vis, filium, nefas non est
Hunc vero acuto capite, et auribus longis,
Quæ sic moventur ut solent acellorum,
Quæ morionis filium negat Cyrrhæ ?
Duæ sorores, illa nigra, et hæc rufa,
Croti et oraule, villicique sunt Carpi.
Jamque hybridarum grixi tibi foret plenus,
Si spado Cœsus, Dindymusque non esset.

EPIGRAMMA XL.—*Ad Lycorin.*

Formina præferri potuit tibi nulla, Lycori :
Præferri Glycæe formina nulla potest. [est.
Hæc erit hoc, quod tu : tu non potes esse, quod hæc
Tempora quid faciunt ! hanc volo, te volui.

EPIGRAMMA XLI.—*In raucum poetam.*

Qui recitat lana fauces et colla revinctus,
Hæc se posse loqui, posse tacere negat.

EPIGRAMMA XLII.—*De Etrusci thermis, ad Oppianum.*

Etrusci nisi thermulis lavaris,
Illotus morieris, Oppiane.
Nullæ sic tibi blandientur undæ :
Nec fontes Aponi rudes puellas,
Non mollis Sinuessa, fervidique
Fluctus Passeris, aut superbus Anxur,
Non Phœbi vada, principesque Baiæ.
Nusquam tam nitidum micat seronum
Lux ipsa est ibi longior, diesque
Nullo tardius a loco recedit.
Illic Taygeti virent metalla,
Et certant vario decore saxa,
Quæ Phryx et Libys altius cecidit :
Siccos pinguis Onyx anhelat æstus,
Et flamma tenui calent Ophitæ.
Ritus si placeant tibi Laconum,
Contentus potes arido vapore
Cuda Virgine Martiave mergi ;

Quæ tam candida, tam serena lucet,
Ut nullas tibi suspiceris undas,
Et credas vacuum nitere Lygdon.
Non attendis, et aure me supina
Jam dudum quasi negligenter audis.
Illotus morieris, Oppiane.

EPIGRAMMA XLIII.—*Ad Castricum*

Dum tibi felices indulgent, Castrice, Baie,
Canaque sulfureis Nympha natatur aquis:
Me Nomentani confirmant otia ruris,
Et casa iugeribus non onerosa suis.
Hic mihi Baiani soles, mollisque Lucrinus,
Hic vestrae mihi sunt, Castrice, divitiæ.
Quondam laudatas quocunque libebat ad undas
Currere, nec longas pertinuisse vias.
Nunc urbi vicina juvant, facilesque recessus,
Et satis est, pigro si licet esse mihi.

EPIGRAMMA XLIV.—*In Calliodorum.*

Festive credis te, Calliodore, jocari.
Te solum multo permaduisse sale.
Omnibus arrides, dictena dicis in omnes;
Sic te convivam posse placere putas.
At si ego non belle, sed vere dixerò quiddam:
Nemo propinabit, Calliodore, tibi.

EPIGRAMMA XLV.—*In nuptias Lygdi et Lectoriæ.*

Lusistis, satis est; lascivi nubite cunni:
Permissa est vobis non nisi casta Venus.
Hæc est casta Venus? nubet Lectoria Lygdo:
Turpior uxor erit, quam modo mœchia fuit.

EPIGRAMMA XLVI.—*Ad Catianum.*

Vapulat assiduo Veneti quadriga flagello,
Nec currit: magnam rem, Catiane, facit.

EPIGRAMMA XLVII.—*Ad Ianthula Nympham.*

Nympha, mei Stella quæ fonte domestica puro
Læberis, et domini gemmea tecta subis:
Sive Numæ conjux Triviæ te misit ab antro,
Sive Camænarum de grege nona venis:
Exsolvit votis hæc æ tibi virgine porca
Marcus, furtivum quod bibit æger aquam.
Tu contenta meo jam crimine, gaudia fontis
Da secura tui: sit mihi sana sitis.

EPIGRAMMA XLVIII.—*In Pomponium.*

Quod tam grande sophos clamat tibi turba toga-
Non tu, Pomponi, cerna diserta tua est. [ta,

EPIGRAMMA XLIX.—*De se Priapus.*

Non sum de fragili dolatus ulmo,
Nec quæ stat rigida supina vena,
De ligno mihi quolibet columna est,
Sed viva generata de cupresso:
Quæ nec sæcula centies peracta,
Nec longæ cariem timet senectæ.
Hanc tut quisquis es, o malus, timeto:
Nam si vel minimos manu rapaci
Hoc de palmitæ læseris racemos,
Nascetur, licet hoc velis negare,
Inserta tibi ficus a cupresso.

EPIGRAMMA L.—*De Thelesino.*

Cum coleret puros pauper Thelesinus amicos,
Errabat gelida sordidus in togula.
Obacenos postquam cepit curare cinedos,
Argentum, menas, prædia solus emit.

Vis fieri dives, Bithynice? conscius esto.
Nil tibi, vel minimum basia pura dabunt.

EPIGRAMMA LI.—*Ad Lupericum.*

Quod convivaris sine me tam sæpe, Luperce,
Inveni, noceam qua ratione tibi.
Irascar, licet usque voces, mittasque, rogesque.
Quid facies? inquis. Quid faciam? veniam.

EPIGRAMMA LII.—*Epitaphium Pantagathi tonsoris.*

Hoc jacet in tumulo raptus puerilibus annis
Pantagathus, domini cura dolorque sui,
Vix tangente vagos ferro rescare capillos
Dortus, et hirsutas excoluisse genas.
Sis licet, ut debes, Tellus, placata, levisque;
Artificis levior non potes esse manu.

EPIGRAMMA LIII.—*De Anbragora.*

Lotus nobiscum est, hilaris cenavit, et idem
Inventus mane est mortuus Andragoras.
Tam subitæ mortis causam, Faustine, requiris?
In somnis medicum viderat Hermoeratem.

EPIGRAMMA LIV.—*De Sextiliano.*

Tantos, et tantas si dicere Sextilianum,
Aule, vetes; junget vix tria verba miscr.
Quid sibi vult? inquis. Dicam, quid suspicer
Tantos, et tantas Sextilianus amat. [esse:

EPIGRAMMA LV.—*In Coracinum.*

Quod semper casiaque, cinnamoque,
Et nido niger altus superba
Fragras plumbea Nicerotiana,
Rides nos, Coracine, nil olentes:
Malo, quam bene olere, nil olere.

EPIGRAMMA LVI.—*In Charidemum.*

Quod tibi crura rigent setis, et pectora villis,
Verba putas fumæ te, Charideme, dare.
Exstirpa, mihi crede, pilos de corpore toto,
Teque pilare tuas testificare nates.
Quæ ratio est? inquis. Scis multos dicere multa.
Fac prædicari te, Charideme, putent.

EPIGRAMMA LVII.—*In Phæbum.*

Mentiris fictos unguento, Phæbe, capillos,
Et tegitur pictis sordida calva comis.
Tonsorem capiti non est adhibere necessum:
Radere te melius spongia, Phæbe, potest.

EPIGRAMMA LVIII.—*Ad Aulum Pudentem.*

Cernere Parrhasios dum te juvat, Aule, Triones
Cominus, et Scythici sidera pigra poli;
O quam pæne tibi Stygiæ ego raptus ad undas
Elysia vidi nubila fusca plagæ!
Quamvis laasa, tuos quærebant lumina vultus,
Atque erat in gelido plurimus ore Pudens.
Si mihi lanificæ ducunt non pulla sorores
Stamina, nec surdos vox habet ista deos;
Sospite me sospes Latias reveheris ad urbes,
Et referes pili præmia clarus eques.

EPIGRAMMA LIX.—*In Baccaram.*

Et dolet, et queritur, sibi non contingere frigus
Propter sexcentas Baccara gausapinas:
Optat et obscuras luces, ventosque, nivesque:
Odit et hibernos, si tepuere, dies.
Quid fecere mali nostræ tibi, seve, lacernæ,
Tollere de scapulis quas levis aura potest?

Quanto simpliciū, quanto est humanius istud :
Mense vel Augusto sumere gausapinas.

EPIGRAMMA LX.—*De Pompilio, ad Faustinum.*

Rem faciam Pompillus habet, Faustine: legetur,
Et nomen toto sparget in orbe suum.
Sic leve flavorum valeat genus Uspiorum,
Quisquis et Ausonium non amat imperium.
Ingenua tamen Pompilli scripta feruntur; 5
Sed famæ non est hoc, mihi crede, satis.
Quam multi tinea pascunt blattasque deserti;
Et redimunt soli carmina docta coqui!
Nescio quid plus est, quod donet sæcula chartis:
Victurus Genium debet habere liber. 10

EPIGRAMMA LXI.—*In Invidum.*

Laudat, amat, cantat nostros mea Roma libellos:
Meque sinus omnes, me manus omnis habet.
Ecce rubet quidam, pallet, stupet, oscitat, odit.
Hoc volo: nunc nobis carmina nostra placent.

EPIGRAMMA LXII.—*Ad Oppianum.*

Amisit pater unicum Silanus:
Cessas mittere munera, Oppiane?
Heu c.udele nefas, malaque Parca!
Cujus vulturis hoc erit cadaver?

EPIGRAMMA LXIII.—*Id Marianum.*

Scis te captari: scis hunc, qui captat, avarum:
Et scis qui captat, quid, Mariane, velit:
Tu tamen hunc tabulis hæredem, stulte, supremis
Scribis, et esse tuo vis, furiose, loco.
Munera magna tamen misit, sed misit in hamo:
Et piscatorem piscis amare potest? 6
Hicne deflebit vero tua fata dolore?
Si cupis, ut plorat: des, Mariane, nihil.

EPIGRAMMA LXIV.—*In detractorem.*

Cum sis nec rigida Fabiorum gente creatus,
Nec qualem Curio, dum prandia portat aranti,
Hirsuta peperit rubicunda sub ilice conjux;
Sed patris ad speculum tonsi, matrisque togatæ
Filius, et sponsam possit te sponsa vocare; 5
Emendare meos, quos novit tama, libellos,
Et tibi permittis felices carper' nugas: [tam
Has, inquam, nugas, quibus aurem adverte te
Non adspernantur proceres urbisque forique.
Quas et perpetui dignantur serinia Sili, 10
Et repetit toties facundo Regulus ore.
Quique videt propius magni certamina Circi
Laudat Aventinæ vicinus Sura Dianæ:
Ipse etiam tanto dominus sub pondere rerum
Non dèdignatur bis terque revolvere Cæsar. 15
Sed tibi plus mentis, tibi cor limante Minerva
Acrius, et tenues sinxerunt pectus Athenæ.
Ne valeam, si non multo sapit altius istud,
Quod cum panticibus laxis, et cum pede grandi,
Et rubro pulmone vetus, nasisque timendum, 20
Omnia crudelis lanuis per compita portat.
Audes præterea, quos nullus noverit, in me
Scribere versiculos, miseras et perdere chartas.
At si quid nostræ tibi bilis inusserit ardor,
Vivet, et hærebit, totoque legetur in orbe; 25
Stigmata nec vafra delebit Cinnaus arte.
Sed miserere tui, rabido nec perditus ore
Fumantem nasum vivi tentaveris ursi.
Sit placidus licet, et lambat digitosque manusque;
Si dolor, et bilis, si justa coegerit ira, 30
Ursus erit. Vacua dentes in pelle fatiges,
Et tacitam quæras, quam possis rodere, caruam.

EPIGRAMMA LXV.—*Ad Tuccam.*

Hexametris epigramma facis, scio dicere Tuccam
Tucca, solet fieri; denique, Tucca, licet.
Sed tamen hoc longum est. Solet hoc quoque
Tucca, licetque:
Si breviora probas, disticha sola legas.
Conveniat nobis: ut fas epigrammata longa 5
Sit transire tibi, scribere, Tucca, mihi.

EPIGRAMMA LXVI.—*De præcone puellam rendente.*

Famæ non nimium bonæ puellam,
Quales in media sedent Suburra,
Vendebat modo præco Gellianus.
Parvo cum pretio diu liceret, 5
Dum puram cupit approbare cunctis,
Attraxit prope se manu negantem,
Et his terque quaterque basiavit.
Quid profecerit osculo, requiris?
Sexcentos modo qui dabat, negavit.

EPIGRAMMA LXVII.—*Ad Pannicum de Gellia uxore.*

Cui tantum eunuchos habebat tua Gellia, quæris,
Pannice? vult futui Gellia, non parere.

EPIGRAMMA LXVIII.—*De morte Eutychi pueri*

Flete nefas vestrum, sed toto flete Lucrino,
Naidæ, et luctus sentiat ipsa Thetis.
Inter Baianas raptus puer occidit undas
Eutyclus, ille tuum, Castrice, dulce latus.
Hic tibi curarum socius, blandumque levamen, 5
Hic amor, hic nostri vatis Alexis erat.
Numquid te vitreis nudum lasciva sub undis
Vivit, et Alcide Nympha remisit Hylam?
An dea fræneum jam negligit Hermaphroditum
Amplexu teneri sollicitata viri? 10
Quicquid id est, subita quæcunque est causa ra-
sit, precor, et tellus mitis, et unda tibi. [pinæ

EPIGRAMMA LXIX.—*De Bassa.*

Non miror, quod potata quam tua Bassa, Catulle.
Miror, quod Bassi filia potat aquam.

EPIGRAMMA LXX.—*Ad Martianum*

Sexagesima, Martiane, messis
Acta est, et, puto, jam secunda Cottæ;
Nec te ædia lectuli calentis
Expertum meminit de vel uno.
Ostendit digitum, sed impudicum, 5
Alconii, Dasioque, Symmachoque.
At nostri bene computenter anni,
Et, quantum tetricæ tulere febres,
Aut languor gravis, aut mali dolores, 10
A vita meliore separentur:
Infantes sumus, et senes videmur.
Ætatem Priamique Nestorique
Longam qui putat esse, Martiane,
Multum decipiturque falliturque. 15
Non est vivere, sed valere, vita.

EPIGRAMMA LXXI.—*De Telethusa.*

Edere lascivos ad Bætica crumata gestus,
Et Gaditanis ludere docta modis; [ritum
Tendere quæ tremulum Pelian, Hecubæque ma-
Posset ad Hectoreos sollicitare rogos;
Urit et excruciat dominum Telethusa priorem: 5
Vendidit ancillam; nunc redimit dominam

EPIGRAMMA LXXII.—*De Cilix fure.*

Fur notæ nimium rapacitatis
Complicare Cilix volebat hortum:
Ingenti sed erat, Fabulle, in horto
Præter marmoreum nihil Priapum
Dum non vult vacua manu redire,
Ipsum surripuit Cilix Priapum.

EPIGRAMMA LXXIII.—*De Priapo Hilari*

Non rudis indocta fecit me falce colonus.
Dispensatoris nobile cernis opus.
Nam Caretani cultor ditissimus agri
Hos Hilarius colles et juga læta tenet.
Adspice, quam certo videar non ligneus ore, 5
Nec devota focis inguinis arma getam:
Sed mihi perpetua nunquam mortitura cupresso
Phidiaca tigeat mentula digna manu.
Vicini, moneo, sanctum celebrate Priapum, 10
Et bis septenis parcite iugeribus.

EPIGRAMMA LXXIV.—*Ad Esculanum.*

Medio recumbit imus ille qui lecto,
Calvam triflem semitactus unguento,
Foditque tonsis ora laxa lentis; 5
Mentitur, Esculane: non habet dentes

EPIGRAMMA LXXV.—*In Pontiam.*

Cum mittis turdumve mihi, quadamve placente,
Sive femur leporis, sive quid his simile;
Buccellas misisse tuas te, Pontia, dicis.
Has ego nec mittam, Pontia, sed nec edam.

EPIGRAMMA LXXVI.—*Epitaphium Fuscii*

Ille sacri lateris custos, Martisque togati,
Credita cui summi castra fuere ducis,
Hic situs est Fuscus. Licet hoc, Fortuna, lateri,
Non timet hostiles jam lapis iste minas.
Grande jugum domita Dacus cervice recepit, 5
Et famulum victrix possidet umbra nemus.

EPIGRAMMA LXXVII.—*In Afrum.*

Cum sis tam pauper, quam nec miserabilis Irus;
Tam juvenis, quam nec Parthenopæus erat;
Tam fortis, quam nec, cum vinceret, Arminidius;
Quid te Cappadocum sex onus esse juvat? 5
Rideris, multoque magis traduceris, Aler,
Quam nudus medio si spatiere foro.
Non aliter monstratur Atlas cum compare ginno,
Quæque vehit similem bellua nigra Labyri.
Invidiosa tibi quam ait lectica, requiris? 10
Non debes ferri mortuus hexaphoro.

EPIGRAMMA LXXVIII.—*Ad Autem, de Phryge lusco.*

Potor nobilis, Aule, lumine nno
Luscus Phryx erat, alteroque lippus:
Huic Heras medicus, Bibas caveto:
Vinum si biberis, nihil videbis.
Ridens Phryx, oculo, Valebis, inquit. 5
Miseri sibi protinus deuces,
Sed crebros jubet. Exitum requiris?
Vinum Phryx, oculus bibit venenum.

EPIGRAMMA LXXIX.—*Ad Lupum.*

Tristis es, et felix; sciat hoc Fortuna caveto
Ingratum dicet te, Lupe, si scierit.

EPIGRAMMA LXXX.—*Ad Cæsarem de rosas hibernis.*

Ut nova dona tibi, Cæsar, Nilotica tellus
Miserat hibernas ambitiosa rosas:
Navita derisit Pharios Memphiticus hortos,
Orbis ut intravit limina prima tuæ. 5
Tantus veris honos, et odore gratia Floræ,
Tantique Fæstani gloria ruris erat. [rebat,
Sic quacunq; vagus gressumque oculosque le-
Tonsilibus sertis omne rubebat iter.
At tu Romane jussus jam cedere brumæ, 10
Mitte tuas messes; accipe, Nile, rosas.

EPIGRAMMA LXXXI.—*In Charidemum.*

Iratus tanquam populo, Charideme, lavaria:
Inguina sic toto subluhis in solio.
Nec caput hic vellem sic te, Charideme, lavare;
Et caput, ecce, lavas: inguina malo laves.

EPIGRAMMA LXXXII.—*Ad Rufum.*

Quidam me modo, Rufe, diligenter
Inspectum, velut emptor aut lanista,
Cum vultu digitoque subnotasset,
Tunc es, tunc, ait, ille Martialis,
Cujus nequitias jocosque novit, 5
Autem qui modo non habet Balavam?
Subrisi modice: levique nutu
Me, quem dixerat esse, non negavi.
Cur ego, inquit, habes malas lacernas?
Respondi: Quia sum malus poeta. 10
Hoc ne sepius accidat poetæ,
Mittas, Rufe, mihi bonas lacernas.

EPIGRAMMA LXXXIII.—*Ad Cæsarem Domitianum.*

Quantum sollicito fortuna parentis Etrusco,
Tantum, summe ducum, debet uterque tibi.
Nam tu missa tua revocasti fulmina dextra
Hos cupere moras ignibus esse Jovis. 5
Si tua sit summo, Cæsar, natura Tonanti,
Utetur toto fulmine rara manus.
Muneris hoc utrumque tui testatur Etruscus,
Esse quod et comiti contigit, et reduci.

EPIGRAMMA LXXXIV.—*De Philippo*

Octaphoro sanus portatur, Avite, Philippus:
Hunc tu si sanum credis, Avite, furis.

EPIGRAMMA LXXXV.—*In mortem Rufi Camonii.*

Editus est sextus sine te mihi, Rufe Camoni,
Nec te lectorem sperat, amice, liber.
Impia Cappadocum tellus, et numine lævo
Visa tibi, cinctes reddit, et ossa patri.
Funde tuo lacrymæ orbata Bononia, Rufe:
Et resonet tota planctus in Æmia.
Heu qualis pietas, heu quam brevis occidit ætas!
Viderat Alphei præmia quinque modo.
Pectore tu memori nostros evolvere lusos, 10
Tu solitus nostros, Rufe, tenere jocos.
Accipe cum fletu mæsti breve carmen amici,
Atque hæc absentis thura fuisse puta.

EPIGRAMMA LXXXVI.—*In bibentes aquam calidam.*

Setinum, domineque nives, densique trientes,
Quando ego vos, medico non prohibente, bibam?
Stultus, et ingratus, nec tanto munere dignus,
Qui mavult hæres divitis esse Midæ

Possideat Libycas menses, Hermumque, Tagum-
Et potet calidam, qui mihi livet, aquam. [que,

EPIGRAMMA LXXXVII.—Ad Cæsarem.

Di tibi dent, et tu, Cæsar, quæcunque mereris :
Di mihi dent, et tu, quæ volo, si merui.

EPIGRAMMA LXXXVIII.—Ad Cæcilianum.

Mane salutavi vero te nomine casu :
Nec dixi dominum, Cæciliane, meum.
Quanti libertas constet mihi tanta, requiris?
Centum quadrantes abstulit illa mihi.

EPIGRAMMA LXXXIX.—De Panareto potore.

Cum peteret seram media jam nocte matellam
Arguto madidus pollice Panaretus :
Spoletina data est, sed quam siccaverat ipse :
Nec fuerat soli tanta lagenæ satis.
Ille fide summa testæ sua vina remensus, 5
Reddidit cænophori pondera plena sui.
Miraris, quantum biberat, cepisse lagenam?
Desine mirari, Rufe : merum biberat.

EPIGRAMMA XC.—De Gellia.

Mæchum Gellia non habet, nisi unum.
Turpe est hoc magis ; uxor est duorum.

EPIGRAMMA XCI.—In Zoilum.

Sancta ducis summi prohibet censura, vetatque
Mœchari. Gaude, Zoile non futues.

EPIGRAMMA XCII.—In Ammianum.

Cælatus tibi cum sit, Ammiane,
Serpens in patera Myronis arte ;
Vaticana bibis : bibis venenum.

EPIGRAMMA XCIII.—De Thaide.

Tam male Thais olet, quam non fullonis avari
Testa vetus, media sed modo fracta via ;
Non ab amore recens hircus, non ora leonia,
Non detracta cani Transiberina cutis ;
Pullus abortivo nec cum putrescit in ovo, 5
Amphora corrupto nec vitata garo.
Virus ut hoc alio fallax permutet odore,
Deposita quoties balnea veste petit :
Psilothro viret, aut acida latet obliata creta,
Aut tegitur pingui terque quaterque faba, 10
Cum bene se tutam per fraudes mille putavit,
Omnia cum fecit, Thaida Thais olet.

EPIGRAMMA XCIV.—De Calpetiano.

Ponuntur semper chrysendeta Calpetiano,
Sive foris, seu cum cœnat in urbe domi.
Sic etiam in stabulo semper, sic cœnat in agro.
Non habet ergo aliud ? non ha ! et immo suum

LIBER SEPTIMUS.

EPIGRAMMA I.—Ad Domitianum, de lorica.

Accipe belligeræ crudum thoraca Minervæ,
Ipsa Medusæ quem timet ira comæ.
Dum vacat hæc, Cæsar, poterit lorica vocari :
Pectore cum sacro sederit, Ægis erit.

EPIGRAMMA II.—Ad ipsam lorica.

Invia Sarmaticis domini lorica sagittis,
Et Martia Getico tergore fida magis :
Quam vel ad Ætolæ securam cuspidis ictus
Texuit innumeri lubricus unguis apri :
Felix sorte tua ! sacrum cui tangere pectus 5
Fus erit, et nostri mente calere dei.
comes, et magnos illæsa merere triumphos,
Palmarumque ducem, sed cito, redde togæ.

EPIGRAMMA III.—Ad Pontilianum.

Cur non mitto meas tibi, Pontiliane, libellos ?
Ne mihi tu mi. tas, Pontiliane, tuos.

EPIGRAMMA IV.—De Oppiano.

Easet, Castrice, cum mali coloris,
Versus scribere cœpit Oppianus.

EPIGRAMMA V.—Ad Cæsarem Domitianum.

Si desiderium, Cæsar, populi que patrumque
Respicias, et Latæ gaudia vera togæ ;
Redde deum votis poscentibus ; invidet hosti
Roma suo, veniat laurea multa licet.
Terrarum dominum propius videt ille, tuoque 5
Terretur vultu barbarus, et fruitur.

EPIGRAMMA VI.—De fama reditus Domitiani.

Ecquid Hyperboreis ad nos conversus ab oris
Ausonias Cæsar jam parat ire vias ?
Certus abest auctor, sed vox hoc nuntiat omnis
Credo tibi ; verum dicere, Fama, soles.
Publica victrices testantur gaudia chartæ : 5
Marta laurigera cuspidis pila virent.
Rursus, io, magnos clamat tibi Roma triumphos,
Invictusque tua, Cæsar, in urbe sonas.
Sed jam, lætitiæ quo sit fiducia major,
Sarmaticæ laurus nuntius ipse veni. 10

EPIGRAMMA VII.—Ad Cæsarem Domitianum

Hiberna quamvis Arctos, et rudis Peuce,
Et ungularum pulsibus calens Iæter,
Fractusque cornu jam ter improbo Rhenus,
Teneat domantem regna perdidæ gentis
Te, summe mundi rector, et parens orbis, 5
Abesse nostris non tamen potes votis
Illic et oculis et animis sumus, Cæsar :
Adeoque mentes omnium tenes unus,
Ut ipsa magni turba nesciat Circi
Utrumne currat Passerinus, an Tigris. 10

EPIGRAMMA VIII.—De reditu Domitiani

Nunc hilares, si quando, mihi, nunc ludite, Musæ :
Victor ab Odrysiō redditur orbe deus.
Certa facis populi tu primus vota, December
Jam licet ingenti dicere voce, Venit.
Felix sorte tua ! poteras non cedere Jano, 5
Gaudia si nobis, quæ dabit ille, dares

Festa coronatus ludet convicia miles,
Inter laurigeros cum comes ibit equos.
Fas audire jocos, levioraque carmina, Cæsar,
Et tibi sit: lusus ipse triumphus amat. 10

EPIGRAMMA IX.—*De Cascellio.*

Cum sexaginta numeret Cascellius annos,
Ingeniosus homo est: quando disertus erit?

EPIGRAMMA X.—*In Oltm.*

Pædicatur Eros, fellat Linus: Ole, quid ad te,
De cute quid faciant ille, vel ille, sua?
Cenentis fuit Matho millibus: Ole, quid ad te?
Non tu propterea, sed Matho pauper erit.
In lucem cœnat Sertorius: Ole, quid ad te? 5
Cum liceat tota stertere nocte tibi.
Septingenta Tito debet Læpus: Ole, quid ad te?
Assum ne dederis, crediderisve Lupo.
Illud dissimulas, ad te quod pertinet, Ole,
Quodque magis curæ convenit esse ture. 10
Pro togula debes: hoc ad te pertinet, Ole.
Quadrantem nemo jam tibi credet: et hoc.
Uxor mercha tibi est: hoc ad te pertinet, Ole.
Poscit jam dotem filia grandis: et hoc.
Dicere quindecies poteram quod pertinet ad te:
Sed quid agas, ad me pertinet, Ole, nihil. 16

EPIGRAMMA XI.—*Ad Aulum Pudentem.*

Cogis me calamo manūque nostra
Emendare meos, Pudens, libellos.
O quam me nimium probas, amasque,
Qui vis archetypas habere nugas?

EPIGRAMMA XII.—*Ad Faustinum.*

Sic me fronte legat Dominus, Faustine, æ rena,
Exciptaque meos, qua solet aure, jocos;
Ut mea nec, juste quos odit, pagina ledit,
Et mihi de nullo fama rubore placet.
Quid prodest, cupiant cum quidam nostra videri,
Si qua Lycambeo sanguine tela madent? 6
Viperumque vomant nostro sub nomine virus,
Qui Phœbi radios lære diemque negant?
Ludimus innocui: æcis hoc bene: juro potentis
Per genium Famae, Castalidumque gregem: 10
Perque tuas aures, magni mihi numinis instar,
Lector, inhumana liber ab invidia.

EPIGRAMMA XIII.—*De Lycoride.*

Dum Tiburtinis albescere solibus audit
Antiqui dentis fusca Lycoris ebur,
Venit in Heculeos colles. Quid Tiburis alti
Aura valet? parvo tempore nigra redit.

EPIGRAMMA XIV.—*Ad Aulum, de lectu suæ puellæ.*

Accidit infandum nostræ scelus, Aule, puellæ,
Amisit lusus deliciasque suas:
Non quales teneri ploravit amica Catulli
Læbia, nequitiis passeris orba sui;
Vel Stellæ cantata meo quas flevit Ianthis, 5
Cujus in Elysio nigra columba volat.
Lux mea non capitur nugis, nec amoribus istis,
Nec dominæ pectus talia damna movent.
Bis denos puerum numerantem perdidit annos,
Mentula cui nondum sesquipedalis erat. 10

EPIGRAMMA XV.—*Ad Arginum puerum Ianthidos.*

Quis puer hic nitidis abastis Ianthidos undis,
Et fugit ad dominam Naida? numquid Hylas?
O bene, quod sylvæ colitur Tirynthius ista,
Et quod amatrices tam prope servat aquas!

Securus licet hos fontes, Argine, ministros: 5
Nil facient Nymphæ: ne velit ipse, cave.

EPIGRAMMA XVI.—*Ad Regulam.*

Æra domi non sunt; superest hoc, Regule, solum,
Et tua vendamus munera: numquid emis?

EPIGRAMMA XVII.—*Ad bibliothecam Julii Martialis.*

Ruris bibliotheca delicati,
Vicinam videt unde lector urbem;
Inter carmina sanctiora si quis
Lascivæ fuerit locus Thaliæ,
Hos nudo licet inseras vel imo, 5
Septem quos tibi mittimus libellos,
Auctoris calamo sui notatos:
Hæc illis pretium facit litura.
At tu, munere dedicata parvo,
Quæ cantaberis orbe nota toto, 10
Pignus pectoris hoc mei tuere,
Julii bibliotheca Martialis.

EPIGRAMMA XVIII.—*In Gallam.*

Cum tibi sit facies, de qua nec firmina possit
Dicere: cum corpus nulla litura notet.
Cur te tam rarus cupiat, repetatque fututor,
Miraris? vitium est non leve, Gallæ, tibi.
Accessi quoties ad opus, mixtusque movemur 5
Inguinibus: cunnus non tacet, ipsa tacet.
Di facerent, ut tu loquereris, et ipse taceret:
Offender cunni garrulitate tui.
Pedere te mallem: namque hoc nec inutile dicit
Symmachus, et risum res movet ista simul. 10
Quis ridere potest latur poppysmata cunni?
Cum sonat hic, cui non mentula mensque
cadit?
Dix aliquid saltem, clamosoque obstrepe cunno
Et si adeo muta es, disce vel inde loqui.

EPIGRAMMA XIX.—*De fragmento Argus.*

Fragmentum quod vile putas, et inutile lignum,
Hæc fuit ignoti prima carina maris:
Quam nec Cyaneæ quondam potuerunt ruinæ
Frangere, nec Scythici tristior ira freti.
Secula vicerunt: sed, quamvis cesserit annis, 5
Sanctior est salva parva tabella rate.

EPIGRAMMA XX.—*In Sanctam.*

Nihil est miserius, nec gulosius Sanctam.
Rectam vocatus cum cucurrit ad carnem,
Quam tot diebus noctibusque captavit;
Ter poscit apri glandulas, quater lumbum,
Et utranque coxam leporis, et duos amos: 5
Nec erubescit pejerare de turdo,
Et ostræorum tapere lividos cirros.
Buccis placenta sordidam linit mappam.
Illic et uvæ collocantur ollares,
Et Punicorum pauca grana malorum, 10
Et excavatæ pellis indecens vulvæ,
Et lippa ficus, debilisque boletus.
Sed mappa cum jam mille rumpitur furtis,
Rosos tepenti spondylos sinu condit,
Et devorato capite turturem truncum. 15
Colligere longa turpe nec putat dextra
Analecta, quicquid et canes reliquerunt.
Nec esculenta sufficit gula præda,
Misto lagenam replet ad pedes vino.
Hæc per ducentas cum domum tulit scalas, 20
Seque obsœrata clusit anxius cella,
Gulosus ille postero die vendit.

EPIGRAMMA. XI.—*De natali Lucani.*

Hæc est illa dies, quæ magni conscia partus
 Lucanum populis, et tibi. Polla, dedit.
 Hæc Nero crudelis, nullaque inuisor umbra!
 Debuit hoc saltem non licuisse tibi.

EPIGRAMMA XXII.—*De eodem.*

Vatis Apollinei magno memorabilis ortu
 Lux redit: Aonidum turba favet sacris.
 Hæc meruit, cum te terris, Lucane, dedisset,
 Mixtus Castaliæ Bætis ut esset aquæ.

EPIGRAMMA XXIII.—*De eodem, ad Phæbum.*

Phæbe, veni; sed quantus eras cum bella tonanti
 Ipse dares Latine plectra secunda lyra.
 Quid tanta pro luce preces? tu, Polla, maritum
 Sæpe colas, et se sentiat ipse coit.

EPIGRAMMA XXIV.—*In maledicum*

Cum Juvenale meo quæ me committere tentas,
 Quid non audebis, perfida lingua, loqui?
 Te fingente nefas Pyladen odisset Orestes:
 Thesea Pirithoi destituisset amor.
 Tu Siculos fratres, et majus nomen Atridas, 5
 Et Lædæ poteras dissociare genus.
 Hoc tibi pro meritis, et talibus improcor ausis,
 Ut facias illud, quod, puto, lingua, facis.

EPIGRAMMA XXV.—*In malum poetam.*

Dulcia cum tantum scribas epigrammata semper,
 Et cernassata candidiora cute;
 Nullaque mica salis, nec amari fellis in illis
 Gutta sit; o demens, vis tamen illa legi!
 Nec cibus ipse juvat morsu fraudatus aceti: 5
 Nec grata est facies, cui gelasinus abest.
 Infanti melmela dato, fatuasque mariscas:
 Nam mihi, quæ novit pungere, Chia sapit.

EPIGRAMMA XXVI.—*Scazona mittit ad Apollinarem.*

Apollinarem conveni meum, Scazon,
 Et si vacabit, (ne molestus accedas),
 Hoc quaecunque, cujus aliqua pars ipse est,
 Dabis: hoc faciet carmen imbuant aures. 5
 Si te receptum fronte videris tota,
 Noto rogabis ut favore sustentet.
 Quanto mearum, acis, amore nugarum
 Flagret: nec ipse plus amare te possum.
 Contra malignos esse si cupis tutus,
 Apollinarem conveni meum, Scaz n. 10

EPIGRAMMA XXVII.—*De Apro sibi a Dextro misso.*

Tusæ glandis aper populator, et ilice multa
 Jam piger, Aetolæ fama secunda fere.
 Quem meus intravit splendenti cuspide Dexter,
 Præda jacet nostris invidiosa focis. 5
 Pinguescant madidæ tetri nidore Penates,
 Flagret et exciso festa culina jugo.
 Sed coquus ingentem piperis consumet acervum,
 Addet et arcano mixta Falerna garo.
 Ad dominum redeas: noster te non capit ignis,
 Conturbator aper: vilis esurio. 10

EPIGRAMMA XXVIII.—*Ad Fucum*

Sic Tiburtinæ crescat tibi sylva Dianæ,
 Et properet cæsum sæpe redire nemus:
 Nec Tartessiacis Pallas tua, Fusce, trapetis
 Cedat, et immodici dent bona musta lacus:

Sic fora mirentur, sic te Pallatia laudent, 5
 Excolat et geminas plurima palma fores:
 Otia dum medius præstat tibi parva December,
 Excipe, sed certa, quos legis, aure jocos.
 Scire libet verum: res est hæc ardua: sed tu,
 Quod tibi vis dici, dicere, Fusce, potes. 10

EPIGRAMMA XXIX.—*Ad Testitum puerum.*

Testile, Victoris tormentum dulce Voconi
 Quo nemo est toto notior orbe puer,
 Sic etiam positus formosus amere capillis,
 Et placeat vati nulla puella tuo; 5
 Paullisper domini doctos sepono libellos,
 Carmina Victori dum lego pauca tuo.
 Et Mecænati Maro cum cantaret Alexim,
 Nota tamen Marsi lusca Melænis erat.

EPIGRAMMA XXX.—*In Cœliam.*

Das Parthis, das Germanis, das, Cœlia, Dacis:
 Nec Cilicum spernis, Cappadocumque toros:
 Et tibi de Pharia Memphisque urbe fututor
 Navigat, a rubris et niger Indus aquis: 5
 Nec recutitorum fugis inguina Judæorum,
 Nec te Sarmatico transis Alanus equo.
 Qua ratione facis, cum sis Romana puella,
 Quod Romana tibi mentula nulla placet?

EPIGRAMMA XXXI.—*Ad Regulum.*

Rauca cortis aves, et ova matum,
 Et flavas medio vapore Chias,
 Et fetum querulæ rudem capellæ,
 Nec jam figoibus pares olivas, 5
 Et canum gelidis olus pruinis,
 De nostro tibi rure missa credis?
 O quam, Regule, diligenter erras!
 Nil nostri, nisi me, ferunt agelli.
 Quicquid villicus Umber, aut colonus, 10
 Aut rus marmore tertio notatum,
 Aut Tusci tibi, Tusculive mittunt,
 Id tota mihi nascitur Suburra.

EPIGRAMMA XXXII.—*Ad Atticum.*

Attice, facundæ renovas qui nomina gentis,
 Nec sinis ingentem conticuisse domum:
 Te pia Cecropiæ comitatur turba Minervæ,
 Te secreta quies, te sophos omnis amat. 5
 At juvenes alios fracta colit aure magister,
 Et rapit immeritis sordidus unctor opes.
 Non pila, non follis, non te paganicia thermis
 Præparat, aut nudi stipitis ictus hebes:
 Vara nec injecto ceromate brachia tendis:
 Non harpasta vagus pulverulenta rapis: 10
 Sed curris niveas tantum prope Virginis undas,
 Aut ubi Sidonio taurus amore calet.
 Per varias artes, omnis quibus area fervet,
 Ludere, cum liceat currere, pigritia est.

EPIGRAMMA XXXIII.—*In Cinnam.*

Sordidior cæno cum sit toga, calceus autem
 Candidior prima sit tibi, Cinna, nive;
 Dejecto quid, inepte, pedes perfundis amictu?
 Collige, Cinna, togam; calceus ecce perit.

EPIGRAMMA XXXIV.—*Ad Severum, de Charino.*

Quo possit fieri modo, Severe,
 Ut vir pessimus omnium Charinus
 Unam rem bene fecerit, requiris?
 Dicami, sed cito. Quid Nerone pejus?

Quid thermis melius Neronianis?
Non deest protinus ecce de malignis,
Qui sic rancidulo loquatur ore:
Quid? tu tot domini deique nostri
Præfers muneribus Neronianas?
Thermas præfero balneis cinædi.

EPIGRAMMA XXXV.—*Ad Lecaniam.*

Inguina succinctus nigra tibi servus aluta
Stat, quoties calidis tota foveris aquis.
Sed meus, ut de me taceam, Lecania, servus,
Judæum nulla sub cute pond' s habet.
Et nudi tecum juvenesque senesque lavantur, 5
An sola est servi mentula vera tui?
Ecquid femineos sequeris, matrona, recessus?
Secretus, jue tua, cunne, lavaris, aqua?

EPIGRAMMA XXXVI.—*Ad Stellam.*

Cum pluvias madidumque Jovem perferre ne-
Et rudis hibernis villa nataret aquis; [galet.
Plurima, quæ posset subi os effundere nimbos,
Muneribus venit tegula missa tuis.
Horridus ecce sonat Boreæ stridore December:
Stella, tegis villam, non tegis agricolam. 6

EPIGRAMMA XXXVII.—*Ad Castricum, de theta.*

Nosti mortiferum quaestoris, Castrice, signum?
Est operæ pretium discere theta novum.
Exprimeret quoties rorantem frigore nasum,
Lethalem juguli jusserat esse notam.
Turpis ab invisio pendebat stria naso, 5
Cum flaret madida fauce December atrox.
Collegæ tenere manus? Quod plura requiris?
Emungi misero, Castrice, non licuit.

EPIGRAMMA XXXVIII.—*Ad Polyphenum.*

Tantus es, et talis nostri, Polypheme, Severi,
Ut te mirari possit et ipse Cyclops. [rum
Sed nec Scylla minor: quod si fera monstra duo-
Junxeris, alterius fiet uterque timor.

EPIGRAMMA XXXIX.—*De Cœlio*

Discursus varios, vagumque mane,
Et fastus, et ave potentiorum,
Cum perferre patique jam negaret,
Cæpit fingere Cœlius podagiam.
Quam dum vult nimis approbare veram, 5
Et sanas linit obligatque plantas,
Inceditque gradu laborioso;
(Quantum cura potest, et ars doloris!)
Desit fingere Cœlius podagram.

EPIGRAMMA XL.—*Epitaphium patris Etrusci.*

Hic jacet ille senex, Augusta notus in aula,
Pectore non humili passus utrumque deum;
Natorum pietas sanctis quem conjugis umbris
Miscuit: Elysium possidet ambo nemus.
Occidit illa prior viridi l' audata juventa, 5
Hic prope ter senas vixit Olympiadas.
Sed festinatis raptum tibi credidit annis,
Adpexit lacrymas quisquis, Etrusce, tuas.

EPIGRAMMA XLI.—*Ad Sempronium Tuccam.*

Cosmicus esse tibi, Semproni Tucca, videris:
Cosmica, Semproni, tam mala quam bona sunt.

EPIGRAMMA XLII.—*Ad Castricum.*

Muneribus cupiat si quis contendere tecum,
Audeat hic etiam, Castrice, carminibus.

5 Nos tenues in utroque sumus, vincique parati:
Inde sopor nobis, et placet alta quies.
Tam mala cur igitur dederim tibi carmina, quæris?
Alcinoo nullum poma dediisse putas? 6

EPIGRAMMA XLIII.—*In Cinna.*

Primum est, ut præstes, si quid te, Cinna, rogabo:
Illud deinde sequens, ut cito, Cinna, neges.
Diligo præstantem; non odi, Cinna, negantem.
Sed tu nec præstas, nec cito, Cinna, negas.

EPIGRAMMA XLIV.—*De imagine Mæzimi Cæsonii, ad Q. Ovidium.*

Maximus ille tuus, Ovidi, Cæsonius hic est,
Cujus adhuc vultum vivida cera tenet.
Hunc Nero damnavit: sed tu damnare Neronem
Ausus es, et profugus, non tua, fata sequi.
Agora per Scyllæ magnus comes exsulis isti, 5
Qui modo nolueras consulis ire comes.
Si victura meis mandantur nomina chartis,
Et fas est cineri me superesse meo,
Audiet hoc præsens, venturaque tuba; fuisse
Illi te, Senecæ quod fuit ille suo. 10

EPIGRAMMA XLV.—*De eadem.*

Facundi Senecæ potens amicus,
Caro proximus, aut prior Scireno,
Hic est Maximus ille, quem frequenti
Felix littera pagina salutat.
Hunc tu per Siculas secutus undas, 5
O nullis Ovidi tacende lingua,
Sprevisti domum furentis iras.
Mictur Pyladem suum vetustas,
Hæsit qui comes exsul parentis.
Quis discrimina comparet duorum? 10
Hæsit comes exsul Neronis.

EPIGRAMMA XLVI.—*Ad Priscum.*

Commendare tuum dum vis mihi carmine munus,
Mænonique cupis doctus ore loqui;
Exercitas multis pariter me teque diebus:
Et tua de nostro, Prisce, Thalia placet.
Divitibus poteris Musas, elegosque sonantes 5
Mittere: pauperibus munerâ pæx dato.

EPIGRAMMA XLVII.—*Ad Licinium Suram.*

Doctorum Licini celeberrime Sura virorum,
Cujus prisca graves lingua reduxit avos;
Redderis, heu quanto fatorum munere! nobis,
Gustata Læthes pane remissus aqua!
Perdiderant jam vota metum, securaque flebant
Tristia cum lacrymis; jamque peractus eras. 6
Non tulit invidiam tacti regnator Aveni,
Et raptas fati reddidit ipse colos.
Scis igitur, quantas hominum mors falsa querelas
Moverit; et frueris posteritate tua. 10
Vive velut rapto, fugitivaque gaudia carpe:
Perdiderit nullum vita reversa diem.

EPIGRAMMA XLVIII.—*De Annio.*

Cum nensus habeat fere ducentas,
Pro mensis habeat Annii ministros:
Transcurrunt gabatæ, volantque lances.
Hæc vobis epulas habete, lauti.
Nos offendimur ambulante cæna. 8

EPIGRAMMA XLIX.—*Ad Severum.*

Parva suburbani munuscula mittimus horti;
Faucibus ova tuis: poma, Severè, gula.

EPIGRAMMA L.—*Ad fontem Ianthidos.*

Fons dominæ, regina loci quo gaudet Ianthis,
 Gloria conspicuæ delictumque domus :
 Cum tua tot niveis ornetur ripa ministria,
 Et Ganymedeo luceat unda choro :
 Quid facit Alcides sylva sacratu in ista ? 5
 Tam vicina tibi cur tenet antra deus ?
 Numquid Nympharum notos observat amores,
 Tam multi pariter ne rapiantur Ilylæ ?

EPIGRAMMA LI.—*Ad Urbicum.*

Mercari nostras si te piget, Urbice, nugas,
 Et lasciva tamen carmina nosse libet ;
 Pompeium quæras (et nosti forsitan) Auctum ;
 Ulterior prima Martis in æde sedet.
 Jure madens, varique togæ limatus in usu, 5
 Non lector meus hic, Urbice, sed liber est.
 Sic tenet absentis nostros, cantatque libellos,
 Ut pereat chartis littera nulla meis.
 Denique, si vellet, poterat scripsisse videri ;
 Sed sanæ mavult ille favere meæ. 10
 Hunc licet a decima (nec enim satiasante vacabit)
 Sollicitus ; capiet cernula parva duos.
 Ille leget, bibe tu : nolis licet, ille sonabit
 Et cum, Jam satis est, dixeris ; ille leget.

EPIGRAMMA LII.—*Ad Auctum.*

Gratum est, quod Celeri nostros legis, Aucte, li-
 bellos ;
 Si tamen et Celerem quod legis, Aucte, juvat.
 Ille meas gentes, et Celtas rexit Iberos,
 Nec fuit in nostro certior orbe fides.
 Major me tanto reverentia turbat ; et aures 5
 Non auditoris, judicis esse puto.

EPIGRAMMA LIII.—*In Umbrum.*

Omni misisti mihi Saturnalibus, Umber,
 Munera, contulerant quæ tibi quinque dies ;
 Bis senos triplices, et dentiscalpia septem :
 His comes accessit spongia, mappa, calix ;
 Semodiusque fabæ cum vimine Picenarum, 5
 Et Laleianæ nigra lagena sapa :
 Parvaque cum canis venerunt coetæna prunis,
 Et Libycæ fici pondere testa gravis.
 Vix puto triginta nummorum tota fuisse
 Munera, quæ grandes octo tulere Syri. 10
 Quanto commodius nullo mihi ferre labore
 Argenti potuit pondera quinque puer ?

EPIGRAMMA LIV.—*In Nasidienum.*

Semper mane mihi de me niera somnia narras,
 Quæ moveant animum sollicitentque meum.
 Jam prior ad faciem, sed et hæc, vindemia venit,
 Exorat noctes dum mihi saga tuas.
 Consumpsi salsasque molas, et thuris acervos : 5
 Decevere greges, dum cadit agna frequens.
 Non porcus, non cortis aves, non ova supersunt.
 Aut vigila, aut dormi, Nasidienne, tibi.

EPIGRAMMA LV.—*In Chrestum.*

Nulli munera, Chreste, si remittis,
 Nec nobis dederis, remisisque ;
 Credam te satis esse liberalem.
 Sed si reddis Apicio, Lupoque,
 Et Gallo, Titioque, Gelloque ; 5
 Lingas non mihi, (nam proba et pusilla est,)
 Sed quæ de Solymis venit perustis
 Daninatam modo mentulam tributi.

EPIGRAMMA LVI.—*Ad Rabirium.*

Astra polumque tua cepisti mente, Rabiri,
 Parrhasiam mira qui struis arte domum
 Phidiaco si digna Jovi dare templa parabit
 Has petat a nostro Pisa Tonante manus.

EPIGRAMMA LVII.—*De Achilla.*

Castora de Polluce Gabinia fecit Achillam :
 Iliæ ætælis fuerat, nunc erit Eætidæus.

EPIGRAMMA LVIII.—*Ad Gallam.*

Jam sex, aut septem nupsisti, Galla, cinædia,
 Dum coma te nimium, pexaque barba juvat.
 Deinde experta latus, madidoque similima loro
 Inguina, nec lassa stare coacta manu,
 Deseris imbelles thalamos, mollemque maritum :
 Rursus et in similes decidis usque toros. 5
 Quare aliquem Curios semper Fabiosque lo-
 quentem,
 Hirsutum, et dora rusticitate truncem.
 Invenies ; sed habet tristis quoque turba cinædos :
 Dilectile est vero nubere, Galla, viro. 10

EPIGRAMMA LIX.—*De Cæciliano.*

Non carnat sine apro noster, Tite, Cæcilianus
 Bellum convivæ Cæcilianus habet.

EPIGRAMMA LX.—*Ad Jorem Capitolinum.*

Tarpeia venerande rector aulæ,
 Quem salvo duce credimus Tonantem,
 Cum votis sibi quisque te fatiget,
 Et poscat dare, quæ dei potestis :
 Nil pro me mihi, Jupiter, petenti 5
 Ne succensueris, velut superbo.
 Te pro Cæsare debeo rogare :
 Pro me debeo Cæsarem rogare.

EPIGRAMMA LXI.—*Ad Cæsarem Germanicum.*

Abstulerat totam temerarius institor urbem,
 Inque suo nullum limine limen erat.
 Jussisti tenues, Germanice, crescere vicos ;
 Et, modo quæ fuerat semita, facta via est.
 Nulla catenatis pila est præcincta lagenis : 5
 Nec prator medio cogitur ire luto :
 Stringitur in densa nec cæca novacula turba :
 Occupat aut totas nigra popina vias.
 Tonsor, caupo, coquus, lanius sua limina servant.
 Nunc Roma est, nuper magna taberna fuit. 10

EPIGRAMMA LXII.—*In Amillum.*

Reclusis foribus grandes percidis, Amille,
 Et te deprendi, cum facis iata, cupis ;
 Ne quid liberti narrent, servique paterni,
 Et niger obliqua garrulitate cliens.
 Non pædicari se qui testatur, Amille, 5
 Illud sæpe facit, quod sine teste facit.

EPIGRAMMA LXIII.—*De Siliio [Italico.]*

Perpetui nunquam moritura volumina Sili
 Qui legis, et Latia carmina digna toga ;
 Pierios tantum vati placuisse recessus :
 Credis, et Aoniæ Bacchica seria comæ ?
 Sacra colthurnati non attigit ante Maronis, 5
 Implevit magni quam Ciceronis opus. [rum ;
 Hunc miratur adhuc centum gravis hasta viro-
 Hunc loquitur grato plurimus ore cliens.
 Postquam bis senis ingentem fascibus annum
 Rerarat, asserto qui sacer orbe fuit : 10
 Emeritos Musis et Phœbo tradidit annos ;
 Proque suo celebrat nunc Heliconæ foro.

EPIGRAMMA LXIV.—*In Cinnamum.*

Qui tonsor fueras tota notissimus urbe,
 Et post hæc dominæ munere factus eques :
 Sicaniæ urbes Ætnæque regna petisti,
 Cinnamæ, cum fugeres tristia jura fori,
 Qua nunc arte graves tolerabis inutilis annos ? 5
 Quid facit infelix et fugitiva quies ?
 Non rhetor, non grammaticus, ludive magister,
 Non Cynicus, non tu Stoicus esse potes ;
 Vendere nec vocem Siculis plausumque theatris :
 Quod superest, iterum, Cinnamæ, tonsor eris. 10

EPIGRAMMA LXV.—*In Gargilianum.*

Lis te bis decimæ numerantem frigora brumæ
 Conterit una tribus, Gargiliane, foris.
 Ah miser, et demens ! viginti litigat annis
 Quisquam, cui vinci, Gargiliane, licet ?

EPIGRAMMA LXVI.—*De Labieno.*

Hæredem Fabius Labienum ex asse reliquit :
 Plus meruisse tamen se Labienus ait.

EPIGRAMMA LXVII.—*In Philænim.*

Pædicat pueros tribas Philænias,
 Et tentigine sævior mariti
 Undenas vorat in die puellas.
 Harpasto quoque subligata ludit,
 Et flavescit haphæ, gravesque diaucis 5
 Halteras facili rotat lacerto,
 Et patri lultulenta de palestra
 Uncti verberare vapulat magistri :
 Nec cænat prius, aut recumbit ante,
 Quam septem vomuit metos deunces : 10
 Ad quos fas sibi tunc putat redire,
 Cum coliphia sexdecim comedit.
 Post hæc omnia, cum libidinatur,
 Non fellat : putat hoc parum virile :
 Sed plane medias vorat puellas. 5
 Di mentem tibi dent tuam, Philæni,
 Cumnum lingere quæ putas virile.

EPIGRAMMA LXVIII.—*Ad Instantium Rufum.*

Commendare meas, Instanti Rufe, Camænas
 Parce precor socero : seria forsan amat.
 Quod si lascivos admittit et ille libellos,
 Hæc ego vel Curio Fabricioque legam.

EPIGRAMMA LXIX.—*De Theophila ad Canium.*

Hæc est illa tibi promissa Theophila, Cani,
 Cujus Cecropia pectora dote madent.
 Hanc sibi jure petat magni senis altus in hortis,
 Nec minus esse suam Stoica turba velit.
 Vivet, opus quodcumque per has emiseris aures ;
 Tam non fœmineum, nec populare sapit. 6
 Non tua Pantænus nimium se præferat illi,
 Quamvis Pierio sit bene nota choro.
 Carmina fingentem Sappho ludavit amatrix :
 Castior hæc, et non doctior illa fuit. 10

EPIGRAMMA LXX.—*In Philænim.*

Ipsarum tribadum tribas, Philæni,
 Recte, quam futuis, vocas amicam.

EPIGRAMMA LXXI.—*De familia fœnsa.*

Ficosa est uxor, ficosus et ipse maritus :
 Filia ficosa est, et gener, atque nepos.
 Nec dispensator, nec villicus ulcere turpi,
 Nec rigidus fossor, sed nec arator eget.

Cum sint ficosi pariter juvenesque senes pæ,
 Res mira est : ficos non habet unus ager. 5

EPIGRAMMA LXXII.—*Ad Paullum.*

Gratus sic tibi, Paulle, sit December :
 Nec vani triplices, brevesque mappæ
 Nec thuris veniant leves selibræ ;
 Sed lances ferat, aut scyphos avorum,
 Aut grandis reus, aut potens amicus : 5
 Seu quod te potius juvat capitque.
 Sic vincas Noviumque Publumque
 Mandris et vitreo latrone clausos ;
 Sic palmam tibi de trigone nudo
 Unctæ det favor arbiter coronæ, 10
 Nec laudet Polybi magis sinistras.
 Si quisquam mea dixerit malignus
 Atrò carmina quæ madent veneno ;
 Ut vocem mihi commodos patronam,
 Et, quantum poteris, sed usque, clames : 15
 Non scripsit meus ista Martialis.

EPIGRAMMA LXXIII.—*Ad Maximum.*

Esquilis domus est, domus est tibi colle Dianæ
 Et tua patiticius culmina vicus habet :
 Hinc viduæ Cybeles, illinc sacrarum Vestæ ;
 Inde novum, veterem prospicis inde Jovem.
 Dic ubi conveniam : dic qua te parte requiram ?
 Quisquis ubique habitat, Maxime, nusquam 6
 habitat.

EPIGRAMMA LXXIV.—*Pro Caro et Norbana volum.*

Cyllenes carlique decus, facunde minister,
 Aurea cui torto vinga dracone viret :
 Sic tibi lascivi non desit coupus furti,
 Sive cupis Paphien, seu Ganymede entes : 5
 Maternæque sacris ormentur frondibus Idus,
 Et senior parca mole prematur avus :
 Hunc semper Norbana diem cum conjuge Caro
 Læta colat, primis quo coiere toris.
 Ille pius antistes sophiæ sua dona ministrat :
 Ille te thure vocat, fidus et ipse Jovi. 10

EPIGRAMMA LXXV.—*In anum deformem.*

Vis futui gratis, cum sis deformis, anusque.
 Res perridicula est : vis dare, nec dare vis.

EPIGRAMMA LXXVI.—*Ad Philomusum.*

Quod te diripiunt potentiores
 Per convivia, porticus, theatra,
 Et tecum, quoties ita incidisti,
 Gestari juvat, et juvat lavari ;
 Nolito nimium tibi placere. 5
 Delectas, Philomuse, non amaris.

EPIGRAMMA LXXVII.—*In Tuccam.*

Exigis ut nostros donem tibi, Tucca, libellos.
 Non faciam : nam vis vendere, non legere

EPIGRAMMA LXXVIII.—*In Papilum.*

Cum Saxetani ponatur cauda læerti,
 Et, bene si cœnas, conchis inuncta tibi est ;
 Sumen, aprum, leporem, boletos, ostrea, mullor
 Mittis. Habes nec cor, Papile, nec genium.

EPIGRAMMA LXXIX.—*Ad Sæterum.*

Potavi modo consulare vinum.
 Quæris, quam vetus atque liberale.
 Ipso consule conditum : sed ipse.
 Qui ponebat, erat, Severæ, consul.

EPIGRAMMA LXXX.—*Ad Faustinum, ut libellos suos Marcellino mittat.*

Quatenus Odrysios jam pax Romana Triones
Temperat, et tetricæ conticuere tubæ,
Hunc Marcellino poteris, Faustine, libellum
Mittere: jam chartis, jam vacat ille jocus.
Sed si parva tui munuscula quæris amici 5
Commendare, ferat carmina nostra puer:
Non qualis Geticæ satiat lacte juvencæ
Sarmatica rigido ludit in amne rota;
Sed Mitylenæi roseus mangonis ephebus,
Vel non cæsus adhuc matre jubente Lacon. 10
At tibi captivo famulus mittetur ab Istro,
Qui Tiburtinas pascere possit oves.

EPIGRAMMA LXXXI.—*Ad Lausum.*

Triginta toto mala sunt epigrammata libro.
Si totidem bona sunt, Lause, liber bonus est.

EPIGRAMMA LXXXII.—*De Menophilo.*

Menophili penem tam grandis fibula vestit,
Ut sit comædis omnibus una satis.
Hunc ego credideram (nam sæpe lavamur in unum)
Sollicitum voci parcere, Flacce, suæ:
Dum ludit media populo spectante palæstra, 5
Delapsa est misero fibula; verpus erat.

EPIGRAMMA LXXXIII.—*De Eutrapelo.*

Eutrapelus tonsor dum circuit ora Lauperci,
Expingitque genas, altera barba subit.

EPIGRAMMA LXXXIV.—*Ad librum.*

Dum mea Cæcilio formatur imago Secundo,
Spirat et arguta picta tabella manu,
I, liber, ad Geticam Peucen, Istrumque tacentem.
Hæc loca perdomitis gentibus ille tenet.
Parva dabis caro, sed dulcia dona sodali: 5
Certior in nostro carmine vultus erit.
Casibus hic nullis, nullis debilibus annis
Vivet, Appelleum cum morietur opus.

EPIGRAMMA LXXXV.—*Ad Sabellum*

Quod non insulse scribis tetrasticha quædam,
Disticha quod belle pauca, Sabelle, facis:
Laudo, nec admirror: facile est epigrammata belle
Scribere; sed librum scribere difficile est.

EPIGRAMMA LXXXVI.—*In Sextum*

Ad natalitias dapes vocabar,
Essem cum tibi, Sexte, non amicus.
Quid factum est, rogo, quid repente factum est?
Post tot pignora nostra, post tot annos,
Quod sum præteritus velus sodalis? 5
Sed causam scio. Nulla venit a me
Hispani tibi libra pustulati,
Nec levis toga, nec rudes lacernæ:
Non est sportula, quæ negociatur.
Pocis munera, Sexte, non amicos. 10
Jam dices mihi, Vapulet vocator.

EPIGRAMMA LXXXVII.—*De Se.*

Si meus aurita gaudet glaucopide Flaccus;
Si fruitur tris'i Canius Æthiope;
Publius exiguæ si flagrat amore catellæ;
Si Cronius similem cercopithecon amat;
Delectat Marius si perniciosus ichneumon; 5
Pica salutatrix si tibi, Lause, placet,
Si gelidum collo necit Glacilla draconem;
Luscinia tumulum si Thelesina dedit;

Blanda Cupidinei cur non amet ora Lahycæ,
Qui videt hæc dominis monstra placere suis?

EPIGRAMMA LXXXVIII.—*De suis libris.*

Fertur habere meos, si vera est fama, libellos
Inter delicias pulchra Vienna suas.
Me legit omnis ibi senior, juvenisque, puerque
Et coram tetrico casta puella viro.
Hoc ego maluerim, quam si mea carmina cantent,
Qui Nilum ex ipso protinus ore bibunt; 6
Quam meus Hispano si me Tagus impleat auro,
Pascat et Hybla meas, pascat Hymettos apes.
Non nihil ergo sumus, nec blandæ munere linguæ
Decipimur: credam jam, puto, Lause, tibi. 10

EPIGRAMMA LXXXIX.—*Apollinari mittit coronam roseam.*

I, felix rosa, mollibusque sertis
Nostri cinge comas Apollinaris;
Quas tu nectere candidas, sed olim,
Sic te semper amet Venus, memento.

EPIGRAMMA XC.—*Ad Creticum.*

Jactat inæqualem Matho me fecisse libellum:
Si verum est, laudat carmina nostra Matho.
Æquales scribit libros Calvinus et Umber.
Æqualis liber est, Cretice, qui malus est.

EPIGRAMMA XCI.—*Ad Juvenalem.*

De nostro, facunde, tibi, Juvenalis, agello
Saturnalitias mittimus ecce nuces.
Cætera lascivis donavit poma puellis
Mentula custodis luxuriosa dei.

EPIGRAMMA XCII.—*In Baccaram.*

Si quid opus fuerit, scis me non esse rogandum,
Bis nobis dicis, Baccara, terque die.
Appellat rigida tristis me voce Secundus:
Audis, sed nescis, Baccara, quid sit opus.
Pensio te coram petitur clareque palanque: 5
Audis, sed nescis, Baccara, quid sit opus.
Esse quoror gelidasque mihi tristasque lacernas:
Audis, sed nescis, Baccara, quid sit opus.
Hoc opus est, subito fias ut sidere mutus;
Dicere ne possis, Baccara, quid sit opus. 10

EPIGRAMMA XCIII.—*Ad Narniam.*

Narnia, sulfureo quam gurgite candidus amnis
Circuit, ancipiti vix adeunda jugo,
Quid tam sæpe meum nobis abducere Quintum
Te juvat, et lenta detinuisse mora?
Quid Nomentani causam mihi perdis agelli, 5
Propter vicinum qui pretiosus erat?
Sed jam parce mihi, nec abutere, Narnia, Quinto:
Perpetuo liceat sic tibi ponte frui.

EPIGRAMMA XCIV.—*De Papilo.*

Unguentum fuerat, quod onyx modo parva gerebat
Olfecit postquam Papilus, ecce garum est.

EPIGRAMMA XCV.—*In Linum.*

Bruma est, et riget horridus December,
Audes tu tamen osculo nivali
Omnes obviis hinc et hinc tenere,
Et totam, Line, basiare Romam.
Quid possis graviusque sæviusque 5
Percussus facere, atque verberatus?
Hoc me frigore basiet nec uxor,
Blandis filia nec rudis labellia.

Sed tu dulcior, elegantiorque,
Cujus livida naribus caninis,
Dependet glacies, rigetque barba,
Qualem forficibus metit supinis
Tonsor Cinyphio Cilix marito.
Centum occurrere malo cunnilingis.
Et Gallum timeo minus recentem.
Quare si tibi sensus est, pudorque,
Hibernas, Line, basiationes
In mensem rogo differas Aprilem.

EPIGRAMMA XCVI.—*Epitaphium Urbici pueri.*
Conditus hic ego sum Bassi dolor, Urbicus infans,
Cui genus et nomen maxima Roma dedit.
Sex mihi de prima deerant trichteride menses,
Ruperunt tetricæ cum mala pensa deæ.
Quid species, quid lingua mihi, quid profuit ætas?
Da lacrymas tumulo, qui legis ista, meo.
Sic ad Lethæas, nisi Nestore senior, undas
Non eat, optabis quem superesse tibi.

EPIGRAMMA XCVII.—*Ad librum de Cæsio Sabino.*

Nosti si bene Cæsium, libelle,
Montanæ decus Umbriæ Sabinum,
Auli municipem mei Pudentis;
Illi tu dabis hæc, vel occupato.
Instant mille licet premantque curæ,
Nostris carminibus tamen vacabit.
Nani me diligit ille, proximumque
Turni nobilibus leget libellis.
O quantum tibi nominis paratur!
O quæ gloria! quam frequens amator!
Te convivia, te forum sonabit,
Ædes, compita, porticus, tabernæ.
Uni mitteris, omnibus legeris.

EPIGRAMMA XCVIII.—*Ad Castorem.*
10 Omnia, Castor, emis: sic fiet, ut omnia vendas

EPIGRAMMA XCIX.—*Ad Crispinum*
Sic placidum videas semper, Crispine, Tonantem;
Nec te Roma minus, quam tua Memphis amet.
Carmina Parrhasia si nostra legentur in aula,
(Namque solent sacra Cæsaris aure frui,) 5
Dicere de nobis, ut lector candidus, aude:
Temporibus præstat non nihil iste tuis;
Nec Marso nimium minor est, doctoque Catullo.
Hoc satis est: ipsi cætera mando deo.

EPIGRAMMA C.—*Ad Ponticum.*
Pontice, per reges discurre, et omnia lus ras;
Magna quidem sequeris, Pontice; magnus
homo es.
Pontice, si qua facis, sine teste facis, sine turba
Non adhibes multos, Pontice; cautus homo es.
Pontice, te celebrem forma natura creavit: 5
Dignus eras Helena, Pontice; pulcher homo es.
Pontice, voce tua posses adamanta movere:
Vox tua dulce sonat, Pontice; dulcis homo es
Pontice, sic alios, sic te quoque decipit error:
Vis dicam verum, Pontice? nullus homo es

EPIGRAMMA CI.—*De vetula.*
Tacta places, audita places, si non videre,
Tota places: neutro, si videre, places.

EPIGRAMMA CII.—*De Milone.*
10 Milo domi non est: peregre Milone profecto
Aiva vacant: uxor non minus inde parit.
Cur sit ager sterilis, cur uxor lactitet, edam
Quo fodiat ager non habet, uxor habet.

LIBER OCTAVUS.

IMPERATORI DOMITIANO CÆSARI AUGUSTO, GERMANICO, DACICO, VALERIUS MARTIALIS SALUTEM.

Omnes quidem libelli mei, Domine, quibus tu famam, id est, vitam dedisti, tibi supplicant: et puto propter hoc legentur. Hic tamen, qui operis nostri octavus inscribitur, occasione pietatis frequentius fruatur. Minus itaque ingenio laborandum fuit, in cuius locum materia successerat. Quam quidem subinde aliqua jocularum mixtura variare tentavimus: ne celesti verecundiæ tuæ laudes snas, quæ facilius te fatigare possunt, quam nos satiare, omnis versus ingereret. Quamvis autem epigrammata severissimis quoque, et supremæ fortunæ viris ita scripta sint, ut mimican verborum licentiam affectasse videantur: ego tamen illis non permisi tam lascive loqui, quam solent. Cum pars libri et major et melior ad majestatem sacri nominis tui allegata sit, meminert non nisi religionis purificatione lustratus accedere ad templa de' ere. Quod ut custoditurum me lecturi sciant, in ipso libelli hujus limine profiteri brevissimo placuit epigrammate.

EPIGRAMMA I.—*Ad librum suum.*
Laurigeros domini, liber, intrature penates,
Disce verecundo sanctius ore loqui.
Nuda recede Venus: non est tuus iste libellus.
Tu mihi, tu Pallas Cæsariana, veni.

EPIGRAMMA II.—*Ad Janum.*
Factorum genitor parensque Janus
Vistorem modo cum videret Istri,

Tot vultus sibi non satis putavit,
Optavitque oculos habere plures:
Et lingua pariter locutus omni, 5
Tertiarum domino deoque rerum
Promisit Pylum quater senectam.
Addas, Jane pater, tuam rogatus.

EPIGRAMMA III.—*Ad Musam.*
Quinque satis fuerant; nam sex septemve libelli
Est nimium: quid adhuc ludere, Musa, juvat?

Sit pudor, et finis. Jam plus nihil addere nobis
Fama potest: teritur noster ubique liber.
Et cum rupta situ Messallæ saxa jacebunt, 5
Atque cum Licini marmor pulvis erunt:
Me tamen ora legent, et secum plurimus hospes
Ad patrias sedes carmina nostra feret.
Finieram: cum sic respondit nona sororum,
Cui coma, et unguento sordida vestis erat: 10
Tunc potes dulces, ingrata, relinquere nugas?
Dic mihi, quid melius desidiosus ages? [nos?
An juvat ad tragicos soccum transferre cothurn-
Aspera vel paribus bella tonare modis?
Prælegat ut tumidus rauca te voce magister, 15
Oderit et grandia virgo bonusque puer?
Scribant ista graves nimium, nimiumque severi,
Quos media miseros nocte lucerna videt.
At tu Romano lepidos sale tinge libellos:
Agnoscat mores vita legatque suos. 20
Angusta cantare licet videaris avena,
Dum tua multorum vincat avena tubas.

EPIGRAMMA IV.—*Ad Cæsarem Domitianum, vel,
ut alii, Germanicum.*

Quantus io Latias mundi conventus ad aras
Suscipit, et solvit pro duce vota suo! [tum;
Non sunt hæc hominum, Germanice, gaudia tan-
Sed faciunt ipsi nunc, puto, sacra dei.

EPIGRAMMA V.—*Ad Macrum.*

Dum donas, Macer, annulos puellis,
Desisti, Macer, annulos habere.

EPIGRAMMA VI.—*In Euctum.*

Archetypis vetuli nihil est odiosius Eucti:
Ficta Saguntino cymbia malo luto;
Argenti furiosa sui cum stemmata narrat
Garrulus, et verbis mucida vina facit. 5
Iam edontæ fuerant hæc pocula mensæ;
Ferret ut hæc, muros struxit Apollo lyra.
Hoc crateres ferox commisit prælia Rhæcus
Cum Lapithis; pugna debile cernis opus.
Hi duo longævo censetur Nestore fundi:
Pollice de Phyllo trita columba nitet. 10
Hic scyphus est, in quo misceri jussit amicis
Largius Æacides vividusque merum.
Hac propinavit Bitiæ pulcherrima Dido
In patera, Phrygio cum data cæna viro est
Miratus fueris cum prisca toreumata multum, 15
In Priami cyathis Astyanacta bibes

EPIGRAMMA VII.—*In Cinna.*

Hoc agere est causas, hoc dicere, Cinna, deserte,
Horis, Cinna, decem dicere verba novem?
Sed modo clepsydras ingenti voce petisti
Quatuor: o quantum, Cinna, tacere potes!

EPIGRAMMA VIII.—*Ad Janum de rediva Cænaris.*

Principium des, Jane, licet velocit us annis,
Et revoces vultu sæcula longa tuo:
Te primum pia thura rogent, te vota saluent:
Purpura te felix, te colat omnis honos:
Tu tamen hoc mavis, Latiae quod contigit urbi, 5
Mense tuo reducem, Jane, videre deum.

EPIGRAMMA IX.—*Ad Quintum de Hyla.*

Solvere dodrantem nuper tibi, Quinte, volebat
Lippus Hylas: luscus vult dare didimium.
Accipe quamprimum: brevis est occasio lucri.
Si fuerit cæcus, nil tibi solvet Hylas.

EPIGRAMMA X.—*De Basso.*

Emit lacernas millibus decem Bassus
Tyrias coloris optimi. Lucrifecit.
Adeo bene emit? inquis. Immo non solv't

EPIGRAMMA XI.—*Ad Cæsarem Domitianum*

Pervenisse tuam jam te scit Rhenus in urbem.
Nam populi voces audit et ille tui.
Sarmaticæ etiam gentes, Istrumque, Getasque
Lætitiæ clamor terruit ipse novæ.
Dum te longa sacro venerantur gaudia Circo, 5
Nemo quater missos currere sensit equos.
Nullum Roma ducem, nec te sic, Cæsar, amavit:
Te quoque jam non plus, ut vellet ipsa, potest.

EPIGRAMMA XII.—*Ad Priscum.*

Uxorem quare locupletem ducere nolim,
Queritis? uxori nubere nolo meæ.
Inferior matrona suo sit, Prisce, marito:
Non aliter fuerint femina virque pares.

EPIGRAMMA XIII.—*Ad Gargilianum.*

Morio dictus erat: viginti millibus emi.
Redde mihi nummos, Gargiliane: sapit.

EPIGRAMMA XIV.—*In crudelem amicum*

Pallida ne Cilicum timeant pomaria brumam,
Mordeat et tenerum fortior aura nemus:
Hibernis objecta Notis specularia puros
Admittunt soles, et sine fæce diem.
At mihi cella datur, non tota clausa fenestra, 5
In qua nec Boreas ipse manere velit.
Sic habitare jubes veterem crudelis amicum?
Arboris ergo tuæ tutior hospes ero.

EPIGRAMMA XV.—*Ad Domitianum.*

Dum nova Pannonici numeratur gloria belli.
Omnis et ad reducem dum litat ara Jovem.
Dat populus, dat gratus eques, dat thura senatus,
Et ditant Latias tertia dona tribus;
Hos quoque secretos memorabit Roma triumphos,
Nec minor ista tuæ laurea pacis erit; 6
Quod tibi de sancta credis pietate tuorum.
Principis est virtus maxima, nosse suos.

EPIGRAMMA XVI.—*In Ciperrum.*

Pistor qui fueras diu, Cipere,
Nunc causas agis, et ducena quæris:
Sed consumis, et usque mutuaris.
A pistore, Cipere, non recedis;
Et panem facis, et facis farinam. 5

EPIGRAMMA XVII.—*Ad Sextum.*

Egi, Sexte, tuam, pactus duo millia, causam.
Misisti nummos quot mihi? mille. Quid est?
Narrasti nihil, inquis, et a te perdita causa est.
Tanto plus debes, Sexte, quod erubui.

EPIGRAMMA XVIII.—*Ad Cirinum.*

Si tua, Cirini, promas epigrammata vulgo,
Vel mecum possis, vel prior ipse legi:
Sed tibi tantus inest veteris respectus amici,
Carior ut mea sit, quam tua fama tibi.
Sic Maro nec Calabri tentavit carmina Flacc', 5
Pindaricos nosset cum superare modos:
Et Vario cessit Romani laude cothurni,
Cum posset tragico fortius ore loqui.
Aurum, et opes, et rura frequens donabit amicus:
Qui velit ingenio cedere, rarus erit. 10

EPIGRAMMA XIX.—*De Cinna.*

Pauper videri Cinna vult; et est pauper.

EPIGRAMMA XX.—*Ad Varum.*

Cum facias versus nulla non luce ducentos,
Vare, nihil recitas: non sapias, atque sapias.

EPIGRAMMA XXI.—*Ad Luciferum, vel in adventum Cæsaris.*

Phosphore, redde diem. Quid gaudia nostra moraris?

Cæsare venturo, Phosphore, redde diem.
Roma rogat. Placidi numquid te pigra Bootæ
Plaustra vehunt, lento quod nimis igne venis?
Ledæo poteras abducere Cyllaron astro: 5
Ipse suo cedit nunc tibi Castor equo. [Æthon
Quid cupidum Titana tenes? jam Xanthus et
Frena volunt: vigilat Memnonis alma parens.
Tarda tamen nitide non cedunt sidera luci,
Et cupit Ausonium Luna videre ducem. 10
Jam, Cæsar, vel nocte veni: stent astra licebit,
Non deerit populo te veniente dies.

EPIGRAMMA XXII.—*In Gallicum.*

Invitas ad aprum; ponis mihi, Gallice, porcum.
Hybrida sum, si das, Gallice, verba mihi.

EPIGRAMMA XXIII.—*Ad Rusticum.*

Esse tibi videor sævus, nimiumque gulosus,
Qui propter cœnam, Rustice, cædo coquum?
Si levis ista tibi flagrorum causa videtur,
Ex qua vis causa vapulet ergo coquus?

EPIGRAMMA XXIV.—*Ad Cæsarem Domitianum.*

Si quid forte petam timido gracilique libello,
Improbata non fuerit si mea charta, dato.
Et si non dederis, Cæsar, permittite rogari:
Offendunt nunquam thura precesque Jovem.
Qui fingit sacros auro vel marmore vultus, 5
Non facit ille deos: qui rogat, ille facit.

EPIGRAMMA XXV.—*In Oppianum.*

Vidisti semel, Oppiane, tantum
Ægrum me male: sæpe te video.

EPIGRAMMA XXVI.—*Ad Cæsarem Domitianum.*

Non tot in Eois timuit Gangeticus arvis
Raptor, in Hyrcano qui fugit albus equo,
Quot tua Roma novas vidit, Germanice, tigres;
Delicias potuit nec numerare suas.
Vincit Erythræos tua, Cæsar, arena triumphos, 5
Et victoris opes divitiasque dei.
Nam cum captivos ageret sub curribus Indos,
Contentus gemina tigris Bacchus erat.

EPIGRAMMA XXVII.—*Ad Gaurum.*

Munera qui tibi dat locupletis, Gaure, senique,
Si sapias et sentis, hic tibi ait, Morere.

EPIGRAMMA XXVIII.—*De Partheniana toga.*

Dic, toga, facundi gratum mihi munus amici,
Esse velis cujus fama decusque gregis?
Appula Ledæi tibi floruit herba Phalanti,
Qua saturat Calabris culta Galeus aquis?
An Tartessiacus stabuli nutritor Iberi 5
Bætiæ in Hesperia te quoque lavit ove?
An tua multifidum numeravit lana Timavum,
Quem prius astrifero Cyllarus ore bibit?
Te nec Amyclæo decuit livere veneno,

Nec Miletus erat vellera digna tuo. 10

Lilia tu vincis, nec adhuc delapsa ligustra,
Et Tiburtino monte quod albet ebur.
Spartanus tibi cedet olor, Paphiaque columbæ;
Cedet Erythræis eruta gemma vadia.
Sed licet hæc primis nivibus sint æmula dona, 16
Non sunt Parthenio candidiora suo.
Non ego prætulerim Babylonica picta superbe
Texta, Semiramia quæ variantur acu.
Non Athamanteo potius me mirer in auro,
Æolium dones si mihi, Phryxe, pecus. 20
O quantos risus pariter spectata movebit
Trita Palatina nostra lacerna toga!

EPIGRAMMA XXIX.—*De distichis.*

Disticha quæ scribit, puto, vult brevitate placere.
Quid prodest brevitatis, dic mihi, si liber est?

EPIGRAMMA XXX.—*De spectaculo Scævola.*

Qui runc Cæsareæ lusus spectatur arenæ,
Temporibus Bruti gloria summa fuit.
Adspicias, ut teneat flammæ, prænaque fruatur
Fortis, et attonito regnet in igne manus?
Ipse sui spectator adest, et nobile dextræ 5
Fusus amat: totis pascitur illa sacris.
Quod nisi rapta foret nolenti poena, parabat
Sævior in lassos ire sinistra focos.
Scire piget post tale decus, quid fecerit ante: 10
Quam vidi, satis est hanc mihi nosse manum.

EPIGRAMMA XXXI.—*In Dentonem.*

Nescio quid de te non belle, Dento, fateris,
Conjuge qui ducta iura paterna petis.
Sed jam supplicibus Dominum lassare libellis
Desine, et in patriam scrus ab urbe redi.
Nam dum tu longe deserta uxore diuque 5
Tres quæris natos, quatuor invenies.

EPIGRAMMA XXXII.—*De columba Aretullæ.*

Acra per tacitum delapsa sedentis in ipsos
Fluvi Aretullæ blanda columba sinus.
Luserat hoc casus, nisi inobservata maneret.
Permissaque diu nollit abire fuga.
Si meliora piæ fas est sperare sorori, 5
Et dominum mundi flectere vota valent,
Hæc a Sardois tibi forsitan exsulis oris,
Fratre reversuro, nuncia venit avis.

EPIGRAMMA XXXIII.—*Ad Paulum, de phauæ.*

De prætoritia folium mihi, Paulle, corona
Mittis, et hoc phalææ nomen habere jubes.
Hæc fuerat nuper nebula tibi pægma perunctum,
Pallida quam rubri diluit unda croci.
An magis astuti derasa est ungue ministri 5
Bractea de fulcro, quod reor esse, tuo?
Illa potest culicem longe sentire volantem,
Et minimi penna papilionis agi.
Exiguæ volitat suspensa vapore lucernæ,
Et leviter fuso rumpitur icta mero. 10
Hoc linitur sputo Jani caryota Calendis,
Quam fert cum parvo sordidus asse cliens.
Lenta minus gracili crescent collocasia filo:
Plena magis nimio lilia sole cadunt:
Nec vaga tam tenui discursat aranea tela: 15
Tam leve nec bombyx pendulus urget opus
Crassior in facie vetulæ stat creta Fabullæ.
Crassior offensæ bulla tumescit aquæ
Fortior et tortos servat vesica capillos,
Et mutat Latias spuma Batava comas 20

Hæc cute Lædæo vestitur pullus in ovo :
 Talia lunata splenia fronte sedent.
 Quid tibi cum phiala, ligulam cum mittere posses.
 Mittere cum posses vel cochleare mihi ?
 Magna nimis loquimur, cochleam cum mittere
 posses :
 Denique cum posses mittere, Paulle, nihil.

EPIGRAMMA XXXIV.—*In jactatorem.*

Archetypum Myos argentum te dicis habere.
 Quod sine te factum est, huc magis archetypum est.

EPIGRAMMA XXXV.—*In pessimis conjuges*

Cum sitis similes, paresque vita,
 Uxor pessima, pessimus maritus ;
 Miror, non bene convenire vobis.

EPIGRAMMA XXXVI.—*Ad Cæsarem Domitianum.*

Regia pyramidum, Cæsar, miracula ride :
 Jam tacet Eoum barbara Memphis opus.
 Pars quota Parrhasiæ labor est Marcoticus aula ?
 Clarius in toto nil videt orbe dies.
 Septenos pariter credas assurgere montes :
 Thessalicum l' revior Pelion Ossa tulit.
 sic intrat, nitidus in conditus astris
 Inferiore tonet nube serenus apex :
 Et prius arcano satiatur lumine Phæbi,
 Nascentis Circe quam videt ora patris. 10
 Hæc, Auguste, tamen, quæ vetice sidera pulsant,
 Par domus est cælo : sed minor est domino.

EPIGRAMMA XXXVII.—*Ad Polycarum.*

Quod Caietano reddis, Polycarme, tabellas,
 Millia te centum num tribuisse putas ?
 Debuit hæc, inquis. Tibi habere, Polycarme, ta-
 Et Caietano millia crede duo. [bellas.

EPIGRAMMA XXXVIII.—*Ad Meliorem.*

Qui præstat pietate pertinaci
 Sensuro bona liberalitatis,
 Capiet forsitan, aut vicem reposcat :
 At si quis dare nomine relicto
 Post Manes tumulumque perseverat,
 Quærit quid, nisi parcius dolere ?
 Refert sis bonus, an velis videri.
 Præstas hoc, Melior, sciente fama :
 Qui sollennibus anxius sepulti
 Nomen non sinis interire Blæsi ;
 Et de munifica profusus aica
 Ad natalitium diem colendum
 Scribarum memori piæque turbæ
 Quod donas, facis ipsæ Blæsianum.
 Hoc longum tibi, vita dum manebit,
 Hoc et post cineres erit tributum.

EPIGRAMMA XXXIX.—*Ad Domitianum.*

Qui Pallatinæ caperet convivia mænæ,
 Ambrosiasque dapes, non erat ante locus.
 Hic haurire decet sacrum, Germanice, nectar,
 Et Ganymæda pocula mixta manu.
 Esse velis, oro, serus conviva Torantis. 5
 At tu, si properas, Jupiter, ipse veni.

EPIGRAMMA XL.—*Ad Priapum*

Non horti, neque palmitis beati,
 Sed rari memoris, Priape, custos,
 Ex quo natus es, et potes renasci
 Furaces, moneo, manus repellas,

Et sylvam domiri locis reserves.
 Si defecerit hæc, et ipse lignum es.

EPIGRAMMA XLI.—*Ad Faustinum.*

Tristis Athenagoras non misit munera nobis,
 Quæ medio brumæ mittere mense solet.
 An sit Athenagoras tristis, Faustine, videbo.
 Me certe tristem fecit Athenagoras.

EPIGRAMMA XLII.—*Ad Mathonem*

Si te sportula major ad beatos
 Non corruerit, ut solet ; licebit
 De nos'ro, Matho, centies laveris.

EPIGRAMMA XLIII.—*In Fabium et Chrestillam.*

Effeit uxores Fabius, Chrestilla maritos ;
 Funeicamque toris quassat uterque facem.
 Victores committe, Venns : quos iste manebit
 Exitus, una duos ut Libitina ferat.

EPIGRAMMA XLIV.—*Ad Titulum.*

Titulle, moneo, vive semper ; hoc serum est.
 Sub pædagogæ caperis licet, serum est.
 At tu, miser Titulle, nec senex vivis :
 Sed omne limen conteris saluator,
 Et mane sudas urbis oculis udus,
 Foroque triplici sparsus ante equos omnes,
 Ædemque Martis, et Colosson Augusti
 Curris per omnes tertiasque, quintasque.
 Rape, congere, aufer, posside : relinquendum est.
 Superba densis aica palleat nummis, 10
 Centum explicentur pagine Calendarum :
 Jurabit hæc, te nihil relitisse,
 Supraque pluteum te jacente, vel saxum,
 Fartus papyro dum tibi torus crescit,
 Fientes superbi hasiabit eunuchos ; 15
 Quoque tristis filius, velis nolis,
 Cum concubino nocte dormiet prima.

EPIGRAMMA XLV.—*Ad Flaccum de relictu P.*

Precens ab Atthis mihi Flacce, Terentius oris
 Redditur : hanc lucem lactea gemma notet.
 Jelluat, et lento splendescat turbida lino
 Ampliora centeno consule facta minor.
 Continget nox quando meis tam candida mensis ?
 Tam justo dabitur quando calere mero ? 6
 Cum te, Flacce, mihi reddet Cytherea Cypros,
 Luxuria fiet tam bona causa mææ.

EPIGRAMMA XLVI.—*Ad Cestum puerum.*

Quanta tua est probitas, quanta est infantia formæ
 Ceste puer, puero castior Hippolyto !
 Te secum Diana velit, Dorisque natæ :
 Te Cybele totum mallet habere Phryga
 Tu Ganymædo poteras succedere lecto, 6
 Sed durus domino basia sola dares.
 Felix, quæ tunc noster vexabit sponsa maritum,
 Et quæ te faciet prima puella virum !

EPIGRAMMA XLVII.—*In varie se tondentem*

Pais maxillarum tonsa est tibi, pars tibi rasa est
 Pars vulsa est : unum quis putet esse caput ?

EPIGRAMMA XLVIII.—*De abolla Crispini.*

Nescit cui dederit Tyriam Crispinus abollam,
 Dum mutat cultus, induiturque togam. [mur
 Quisquis habes, humeris sua munera redde, prece
 Non hoc Crispinus te, sed abolla, rogat.

Non quicunque capit saturatas murice vestes: 5
Nec nisi deliciis convenit iste color.
Si te præda juvat, fœdique insania lucri,
Qua possis melius fallere, sume togam.

EPIGRAMMA XLIX.—*De Aspro.*

Formosam plane, sed cæcus diligit Asper.
Plus ergo, ut res est, quam videt Asper, amat.

EPIGRAMMA L.—*Ad Cæsarem Domitianum.*

Quanta Gigantei memoratur mensa triumphi,
Quantaque nox superis omnibus illa fuit,
Qua bonus accubuit genitor cum plebe decorum,
Et licuit Faunis poscere vina Jovem;
Tanta tuas, Cæsar celebrant convivia laurus: 5
Exhilarant ipsos gaudia nostra deos. [que,
Vescitur omnis eques tecum, populusque, patres.
Et capit ambrosias cum duce Roma dapes.
Grandia pollicitus, quanto majora dedisti!
Promissa est nobis sportula, recta data est. 10

EPIGRAMMA LI.—*De phiala Instantii Rufi.*

Quis labor in phiala? docti Myos, anne Myronis?
Mentoris hæc manus est, an, Polyclete, tua?
Livescit nulla caligine fusca, nec odit
Exploratores nubila massa focos.
Vera minus flavo radiant electra metallo, 5
Et niveum felix pustula vincit ebur.
Materiæ non cedit opus: sic alligat orbem,
Plurima cum tota lampade Luna nitet.
Stat caper Æolio Thebani velleri Phryxi
Cultus: ab hoc mallet vecta fuisse soror 10
Hunc nec Cinyphius tonsor violaverit, et tu
Ipse tua pasci vite, Lyæe, velia.
Terga premit pecoris geminis Amor aureus alis:
Palladius tenero lotos ab ore sonat.
Sic Methymnæo gavisus Arione delphin 15
Languida non tacitum per freta vexit onus.
Imbutæ egregium digno mihi nectare munus
Non grege de domini, sed tua, Ceste, manus.
Ceste decus mensæ, misce Setina: videtur
Ipse puer nobis, ipse sitire caper. 20
Det numerum cyathis Instantii littera Rufi.
Auctor enim tanti muneris ille mihi.
Si Telethusa venit, promissaque gaudia portat,
Servabor domini, Rufe, triciente tuo. 24
Si dubia est, septunce trahar: si fallit amantem,
Ut jugulem curas, nomen utrumque bibam

EPIGRAMMA LII.—*Ad Cædicianum.*

Tonsorem puerum, sed arte talem,
Qualis nec Thalamus fuit Neronis,
Drusorum cui contingere barbæ,
Æquandas semel in genas rogatus,
Rufo, Cædiciane, commodavi.
Dum jussus repetit pilos eosdem,
Censura speculi manum regente,
Expingitque cutem, factique longam
Detonsis epaphæresim capillis;
Barbatus mihi tonsor est reversus. 10

EPIGRAMMA LIII.—*In Catullam*

Formosissima quæ fuere, vel sunt,
Sed vilissima quæ fuere, vel sunt,
O quam te fieri, Catulla, vellem
Formosam minus, aut magis pudicam!

EPIGRAMMA LIV.—*Ad Cæsarem Domitianum.*

Magna licet toties tribuas, majora daturus
Dona, ducum victor, victor et ipse tui,

Diligeris populo non propter præmia, Cæsar,
Propter te populus præmia, Cæsar, amat.

EPIGRAMMA LV.—*Ad eundem, de leone.*

Auditur quantum Massyla per avia murmur,
Innumero quoties sylva leone fuit,
Pallidus attonitos ad Perna mapalia pastor
Cum revocat taurios, et sine mente pecus;
Tantum in Ausonia fremuit modo terror arena 5
Quis non esse gregem crederet? unus erat:
Sed cujus timentes ipsi quoque jura leones,
Cui diadema daret marmore picta Nomas,
O quantum per colla decus, quem sparsit honorem,
Aurea lunatæ cum stetit umbra jubæ! 10
Grandia quam decuit latum venabula pectus,
Quantaque de magna gaudia morte tulit!
Unde tunc, Libye, tam felix gloria sylvis?
A Cybeles numquid venerat ille jugis?
An magis Herculeo, Germanice, misit ab astro
Hanc tibi vel frater, vel pater ipse feram? 16

EPIGRAMMA LVI.—*Ad Flaccum.*

Temporibus nostris ætas cum cedat avorum,
Creverit et maior cum duce Roma suo;
Ingenium sacri miraris atesse Maronis,
Nec quenquam tanta bella sonare tuba.
Sint Mæcanates, non deunt, Flacce, Marones,
Virgiliumque tibi vel tua rura dabunt. 6
Jugera perdiderrat misera vicina Cremonæ,
Flebat et abductas Tityrus æger oves.
Risit Tuscus eques, paupertatemque malignam
Repulit, et celeri jussit abire fuga. 10
Accipe divitias, et vatium maximus esto.
Tu licet et nostrum, dixit, Alexin ames.
Adstabat domini mensis pulcherimus ille,
Marmorea fundens nigra Falerna manu;
Et libata dabat roseis carchesia labris, 15
Quæ poterant ipsum sollicitare Jovem.
Excidit attonito pinguis Galatea poetæ,
Thesstyliis et rubras messibus usta genas:
Protinus Italiam concepit et arma virumque,
Qui modo vix culicem flevemat ore rudi. 20
Quid Varos, Marsosque loquar, ditataque vatium
Nomina, magnus erit quos numerate labor?
Ergo ero Virgilius, si munera Mæcanatis
Des mihi? Virgilius non ero, Marsus ero.

EPIGRAMMA LVII.—*De Picute.*

Tres habuit dentes, pariter quos expulit omnes
Ad tumulum Picens dum sedet ipse suum;
Collegitque sinu fragmenta novissima laxi
Oris, et aggregata contumulavit humo.
Ossa licet quondam defuncti non legat hæres; 5
Hoc sibi jam Picens præstitit officium.

EPIGRAMMA LVIII.—*In Artemidorum.*

Cum tibi tam crassæ sint, Artemidore, lacernæ,
Possim te Sagarim jure vocare meum.

EPIGRAMMA LIX.—*In tuscum furem.*

Adspicis hunc uno contentum lumine, cujus
Lippa sub attrita fronte lacuna patet?
Ne contemne caput; nihil est furacius illo:
Non fuit Autolyco tam piperata manus.
Hunc tu convivam cautus servare memento: 5
Tunc furit, at, ut oculo luscus utroque videt.
Pocula solliciti pendunt ligulasque ministri,
Et latet in tepido plurima mappa sinu.
Lapsa nec a cubito subducere pallia nescit,
Et tectus lætæ sæpe duabus abit. 11

Nec dormitantem vernam fraudare lucerna
Erubuit fallax, ardeat illa licet.
Si nihil invasit, puerum tunc arte dolosa
Circuit, et soleas surripit ipse suas.

EPIGRAMMA LX.—*In Clau liam.*

Summa Palatini poteras equare Colossi,
Si fieres breuior, Claudia, sesquipedem.

EPIGRAMMA LXI.—*Ad Sceruum, de Carino.*

I iuet Carinus, rumpitur, furit, plorat,
Et querit altos, unde pendeat, ramos;
Non jam quod oibe cantor et legor to'o,
Nec umbilicis quod decorus et cedro
Spargor per omnes, Roma quas tenet, gentes: 5
Sed quod sub ube rus habemus æstiuum,
Vehimurque mulis non, ut ante, conductis.
Quid imprecabor, o Sovero, Iuveni?
Hoc opto; mulas habeat, et sububarum.

EPIGRAMMA LXII.—*De Picente.*

Scribit in aversa Picens epigrammata charta;
Et dolet, averso quod facit illa deo.

EPIGRAMMA LXIII.—*De Aulo.*

Thestylon Aulus amat, sed nec minus ardet Alexin:
Forsitan et nostrum sic Hyacinthon amat.
I nunc et dubita, vates an diligit ipsos,
Delicias vatium cum meus Aulus amet.

EPIGRAMMA LXIV.—*In Clytium.*

Ut poscas, Clyte, munus, exigasque,
Uno nasceris octies in anno;
Et solas, puto, tresve quatuorve
Non natalitias habes Calendas.
Sit vulnus tibi læuior licebit
Tutis litoris aridi lapillis;
Sit moro coma nigrior caduco;
Vincas mollitie tremente plumas,
Aut massam modo lactis alligati;
Et talis tumor excitet papillas,
Quales cruda viro puella servat:
Tu nobis, Clyte, jam ænex videris.
Tam multos quis enim fuisse credat
Natales Priamive, Nestorise?
Sit tandem pudor, et modus rapinis.
Quod si ludis adhuc, semelque nasci
Uno jam tibi non sat est in anno;
Natum te, Clyte, nec semel putabo.

EPIGRAMMA LXV.—*Ad Domitianum*

Hic ubi Fortunæ Reducis fulgentia late
Templa nitent, felix area nuper erat:
Hic stetit Arctoi formosus pulvere belli
Purpureum fundens Cæsar ab ore jubar.
Hic lauro redimita comas, et candida cultu 5
Roma salutavit voce manuque ducem.
Grande loci meritum testantur et altera dona:
Stat sacer edomitis gentibus arcus ovans, [tem:
Hic gemini currus numerant elephantæ frequen-
Sufficit immensis aureus ipse jugis. 10
Hæc est digna tuis, Germanice, porta triumphis:
Hos aditus urbem Martis habere decet.

EPIGRAMMA LXVI.—*De consulatu Silii*

Augusto pia thura, victimasque
Pro nostro date Silio, Camænæ.
Bis senos jubet en redire fasces
Nato consule nobilique virga

Vatis Castaliam domum sonare 5
Rerum prima salus et una Cæsar,
Gaudenti superest adhuc quod optet
Felix purpura, tertiusque consul
Pompeio dederit licet senatus,
Et Cæsar genero sacros honores, 10
Quorum pacificus ter ampliavit
Janus nomina; Silius frequentes
Mavult sic numerare consulatus.

EPIGRAMMA LXVII.—*In Cæcilianum.*

Horas quinque puer nondum tibi nunciat, et tu
Jam conviva mihi, Cæciliane, venis:
Cum modo distulerint lauce vadimonia quartæ,
Et Floralitias lasset arena feras.
Cui re, ut illos revoca, Calliste, ministros:
Sternantur lecti: Cæciliane, sede. 6
Caldam poscis aquam; sed nondum frigida venit:
Alget adhuc nudo clausa culina foco
Manc veni potius: nam cur te quinta moretur?
Ut jentes, sero, Cæciliane, venis. 10

EPIGRAMMA LXVIII.—*Ad Entellum.*

Qui Corcyæ i vidit pomaria regis,
Rus, Entelle, tuæ præferat ille domus.
Invida purpureos urat ne bruma racemos,
Et gelidum Bacchi munera figus edat;
Conditâ perspicua vivit vindemia gemma, 5
Et tegitur felix, nec tamen uva latet.
Fœmineum lucet sic per bombycina corpus:
Calculus in nitida sic numeratur aqua.
Quid non ingenio voluit natura licere?
Auctumque sterilis ferre iubetur hiems. 10

EPIGRAMMA LXIX.—*In Vacerram.*

Miraris veteres, Vacerra, solos,
Nec laudas nisi mortuos poetas.
Ignoscas petinus, Vaceria: tanti
Non est, ut placeam tibi, perire.

EPIGRAMMA LXX.—*De Nerva.*

Quanta quies placidi, tanta est facundia, Nervæ;
Sed cohibet vires ingeniumque pudor.
Cum siccare saciam largo Permessida posset
Ore, verecundam maluit esse sitim;
Pieriam tenui frontem redimire corona 5
Contentus, famæ nec dare vela suæ. [lum
Sed tamen hunc nostri scit temporis esse Tibul-
Carmina qui docti nota Neronis habet.

EPIGRAMMA LXXI.—*In Postumianum*

Quatuor argenti libras mihi tempore brumæ
Misisti ante annos, Postumiane, decem.
Speranti plures (nam stare, aut creascere debent
Munera) venerunt plusve minusve duæ.
Tertius et quartus multo inferiora tulerunt. 5
Libra fuit quinto Septitiana: quid est?
Bessalem ad scutulam sexto pervenimus anno
Post hunc in cotyla rasa selibra data est.
Octavus ligulam misit sextante minorem:
Nonus acu levius vix cochleare tulit. 10
Quod mittat nobis, decimus jam non habet annus
Quatuor ad libras, Postumiane, redi.

EPIGRAMMA LXXII.—*Ad librum suum*

Nondum murice cultus, asperoque
Morsu pumicis aridi politus,
Artanum properas sequi, libelle;
Quem pulcherrima jam redire Narbo
Docti Narbo Paterna Votieni

Ad leges jubet annuosque fasces :
Votis quod paribus tibi petendum est,
Continget locus ille, et hic amicus
Quam vellem fieri meus libellus!

EPIGRAMMA LXXXIII.—*Ad Instantium.*

Instanti, quo nec sincerior alter habetur
Pectore, nec nivea simplicitate prior;
Si dare vis nostræ vires animosque Thalæ,
Et victura petis carmina; da quod amem.
Cynthia te vatem fecit, lascive Propertii;
Ingenium Galli pulchra Lycoris erat.
Fama est arguti Nemesidis formosa Tibulli:
Lesbia dictavit, docte Catulle, tibi.
Non me Peligni, nec spernet Mantua vatem,
Si qua Corinna mihi, si quis Alexis erit. 10

EPIGRAMMA LXXXIV.—*In malum medicum.*

Hoplomachus nunc es, fueras ophthalmicus ante:
Fecisti medicus, quod facis hoplomachus.

EPIGRAMMA LXXXV.—*De Gallo Lingono.*

Dum repetit sera conductos nocte penates
Lingonus a Tecta Flaminaque recens,
Expulit offenso vitiatum pollice talum,
Et jacuit toto corpore fusus humi.
Quid faceret Gallus? qua se ratione moveret? 5
Ingenti domino servulus unus erat, [nam:
Tam macer, ut minimam posset vix ferre lucer-
Succurrit misero casus, openque tulit.
Quatuor inscripti portabant vile cadaver,
Accipit infelix qualia nulle rogus. 10
Hos comes invalidus submissa voce precatur,
Ut quocunque velint, corpus inane ferant.
Permutatur onus, stipulæque tollitur alte
Grandis in angusta sarcina sandapila.
Hic mihi de multis unus, Lucane, videtur: 15
Cui merito dici, Mortue Galle, potest.

EPIGRAMMA LXXXVI.—*In Gallicum.*

Dic verum mihi, Marce, dic amabo;
Nil est, quod magis audiam libenter:
Sic et cum recitas tuos libellos,
Et causam quoties agis clientis,
Oras, Gallice, me rogasque semper. 5
Durum est me tibi, quod petis, negare.
Vero verius ergo quid sit, audi:
Verum, Gallice, non libenter audis.

EPIGRAMMA LXXVII.—*Ad Liberum amicum*

Liber, amicorum dulcissima cura tuorum,
Liber, in æterna vivere digne rosa;
Si sapis, Assyrio semper tibi crinis amomo
Splendeat, et cingant floræ sarta caput.
Candida nigrescant vetulo crystallæ Falerno, 5
Et caleat blando mollis amore torus.
Qui sic vel medio finitus vixit in ævo,
Longior huic facta est, quam data vita fuit

EPIGRAMMA LXXXVIII.—*De ludis Stellæ.*

Quos cuperet Phlegræa suos victoria ludos,
Indica quos cuperet pompa Lyææ, tuos,
Fecit Ilypeiborei celebrator Stella triumphii:
O pudor! o pietas! et putat esse parum.
Non illi satis est turbato sordidus auro 5
Hermus, et Hesperio qui sonat orbe Tagus.
Omnis habet sua dona dies, nec linea dives
Cessat; et in populum multa rapina cadit.
Nunc veniunt subitis lasciva numismata nimbis:
Nunc dat spectatas tessera larga feras. 10
Nunc implere sinus securos gaudet, et absens
Sortitur dominos, ne laceretur, avis.
Quid umerem curius, terdenaque præmia palmæ,
Quæ dare non semper consul uterque solet?
Omnia sed, Cæsar, tanto superantur honore, 15
Quod spectatorem te tua laurus habet.

EPIGRAMMA LXXXIX.—*In Fabullam.*

Omnes aut vetulas habes amicas,
Aut turpes, vetulusque fediores:
Has ducis comites, trahisque tecum
Per convivia, porticus, theatra.
Sic formosa, Fabulla, sic prella es. 5

EPIGRAMMA LXXX.—*Ad Domitianum*

Sanctorum nobis miracula reddis avorum,
Nec patens, Cæsar, sæcula cana mori;
Cum veteres Latine ritus renovantur arenæ,
Et pugnat virtus simpliciore manu.
Sic prisca servatui honos te præside templis, 5
Et casa tunc culto sub Jove numen habet.
Sic nova dum condis, revocas, Auguste, priora:
Dehcentur quæ sunt, quæque fuere, tibi.

EPIGRAMMA LXXXI.—*De Gellia*

Non per mystica sacra Dindymenes,
Nec per Niliacæ bovem juvenææ,
Nullo denique per deos deasque
Jurat Gellia: sed per uniones. 5
Hos amplectitur, hos deosculatur:
Hos fratres vocat, hos vocat sorores:
Hos natis amat acrius duobus.
His si quo carcat misella casu,
Victuram negat esse se nec horam
Eheu quam bene nunc, Papirianæ, 10
Annci faceret manus Scieni?

EPIGRAMMA LXXXII.—*Ad Domitianum.*

Dante tibi turba querulos, Auguste, libellos,
Nos quoque, qui domino carmina parva damus
Posse deum rebus pariter Musisque vacare
Scimus; et hæc etiam sarta placere tibi.
Fer vates, Auguste, tuos: nos gloria dulcis, 5
Nos tua cura prior, deliciæque sumus.
Non quercus te sola decet, nec laurea Phœbi:
Fiat et ex hedera civica nostra tibi

LIBER NONUS.

MARTIALIS TURANIO SUO S.

Ave, mi Turani, frater carissime. Epigramma, quod extra ordinem paginarum est, ad Stertium clarissimum virum scripsimus, qui imaginem meam ponere in bibliotheca sua voluit. De quo scribendum tibi putavi, ne ignores Avitus iste quis vocaretur. Vale, et para hospitium.

EPIGRAMMA I.—*Ad Avitum.*

Note, licet nolis, sublimi pectore vates,
Cui referet serus præmia digna cinis,
Hoc tibi sub nostra breve carmen imagine vivat,
Quam non obscuris jungis, Avite, viris.
ILLE EGO SUM NULLI NUGARUM LAUDE SECUN-
DUS,
QUEM NON MIRARIS, SER, PUTO, LECTOR,
AMAS.
MAJORES MAJORA SONENT: MIHI PARVA LO-
CUTO
SUFFICIT IN VESTRAS SÆPE REDIRE MANUS

EPIGRAMMA II.—*De templo Flaviæ gentis.*

Dum Janus hiemes, Domitianus autumnos,
Augustus annis commodabit æstates:
Dum grande famuli nomen adseret Rheni
Germanicarum magna lux Calendarum:
Tarpeia summi saxa domus patris stabunt:
Dum voce supplex, dumque thure placabit
Matrona divæ dulce Julius nomen:
Manebit altum Flaviæ decus gentis.
Cum sole, et astris, cumque luce Romana.
Invicta quicquid condidit manus, cælum est. 10

EPIGRAMMA III.—*In Lupum.*

Pauper amicitiae cum sis, Lupe, non es amicæ,
Et queritur de te mentula sola nihil.
Illa siligineis pinguescit adultera cunis,
Convivam pascit nigra farina tuum.
Incensura nives domine Setina liquantur;
Nos bibimus Corsi pulla venena cadi
Empta tibi nox est fundis non tota paternis;
Haud sua desertus rura sodalis arat.
Splendet Erythræis pellucida mæcha lapillis;
Ducitur addictus, te futuente, cliens. 10
Octo Syris suffulta da'ur lectica puellæ;
Nudum sandapilæ pondus amicus erit.
I nunc, et miseros, Cybele, præcide cinædos:
Hæc erat, hæc cultus mentula digna tuis.

EPIGRAMMA IV.—*Ad Domitianum.*

Quantum jam superis, Cæsar, cæloque dedisti,
Si repetas, et si creditor esse velis;
Grandis in ætherio licet auctio fiat Olympo,
Coganturque dei vendere quicquid habent,
Conturbabit Atlas, et non erit uncia tota, 5
Decidat tecum qua pater ipse deum.
Pro Capitolinis quid enim tibi solvere templis,
Quid pro Tarpeiae frondis honore potest?
Quid pro culminibus geminis matrona Tonantis?
Fallada prætereo: res agit illa tuas. 10
Quid loquar Alciden, Phœbumque, pioque La-
Addita quid Latio Flavia templa polo? [conas?
Expectes, et sustineas, Auguste, necesse est.
Nam tibi quod solvat non habet arca Jovis.

EPIGRAMMA V.—*In Æschylum.*

Aureolis futui cum possit Galla duobus,
Et plus quam futui, si totidem addideris:
Aureolos a te cur accipit, Æschyle, denos?
Non fellat tanti Galla: quid ergo? tacet.

EPIGRAMMA VI.—*In Paullam.*

Nubere vis Prisco: non miror, Paulla: sapisti
Ducere te non vult Priscus: et ille sapit.

EPIGRAMMA VII.—*Ad Domitianum.*

Tibi, summe Rheni domitor, et parens orbis,
Podice princeps, gratias agunt urbes;
Populus habebunt: parere jam scelus non est.
Non puer avari sectus arte mangonis
Virilitatis damna meret crepta: 5
Nec quam superbus computet s'ipem leno,
Dat prostituto misera mater infanti.
Qui nec cubili fuerat ante te quondam
Pudor, esse per te cæpit et lupanari.

EPIGRAMMA VIII.—*In Afrum.*

Dicere de Libycis reduci tibi gentibus, Afer,
Continuis volui quinque diebus Ave.
Non vacat, aut dormit, dictum bis terque reverso.
Jam satis est: non vis, Afer, avere: Vale.

EPIGRAMMA IX.—*Ad Domitianum.*

Tanquam parva foret sexus injuria nostri
Fredandos populo prostituisse mares;
Jam cunæ lenonis erant, ut ab ubere raptus
Sordida vagitu posceret æra puer.
Immatura dabant infandas corpora pœnas. 5
Non tulit Ausonius talia monstra pater:
Idem qui teneris nuper succurrit ephebis,
Ne faceret steriles sæva libido viros.
Dilexere prius pueri, juvenesque, senesque:
At nunc infantes te quoque, Cæsar, amant. 10

EPIGRAMMA X.—*Ad Bithynicum.*

Nil tibi legavit Fabius, Bithynice, cui tu
Annua, si memini, millia sena dabas.
Plus nulli dedit ille: queri, Bithynice, noli:
Annua legavit millia sena tibi.

EPIGRAMMA XI.—*In Cantharum.*

Cœnes, Canthare, cum foris libenter,
Clamas, et maledicis, et minaris.
Deponas animos truces, monemus:
Liber non potes, et gulosus esse.

EPIGRAMMA XII.—*De Earino Domitiani.*

Nomen cum violis rosisque natum,
Quo pars optima nuncupatur anni;
Hyblam quod sapit, Atticosque flores
Quod nidos olet alitis anperhæ:
Nomen nectare dulcius beato, 5
Quo mallet Cybelæ puer vocari,

Et qui pocula temperat Tonanti
Quod si Parrhasia sones in aula,
Respondent Veneres, Cupidinesque:
Nomen nobile, molle, delicatum
Versu dicere non rudi volebam:
Sed tu syllaba contumax repugnas.
Dicunt Earinon tamen poetæ,
Sed Græci, quibus est nihil negatum,
Et quis *Apes* licet sonare;
Nobis non licet esse tam disertis,
Qui Musas colimus severiores.

EPIGRAMMA XIII.—*De eodem*

Si daret autumnus mihi nomen, *ὀπώγιμος* essem:
Horrida si brumæ sidera, *Χρυσίγονος*:
Dictus ab æstivo *Sigivus* tibi mense vocarer:
Tempora cui nomen verna dedere, quis est?

EPIGRAMMA XIV.—*De eodem*

Nomen habes, teneri quod tempora nuncupat anni,
Cum breve Cecropiæ ver populantur apes:
Nomen, Acidalia meruit quod arundine pingi,
Quod Cytherea sua scribere gaudet acu:
Nomen, Erythræis quod littera facta lapillis,
Gemma quod Heliadum pollice trita notet:
Quod penna scribente grues ad sidera tollant:
Quod decet in sola Cæsaris esse domo.

EPIGRAMMA XV.—*In amicum cœnipetam.*

Hunc, quem cœna tibi, quem mensa paravit ami-
Esse putas fida: pectus amicitiae? [cum,
Aprum amat, et mullos, et sumen, et ostrea, non
Tam bene si cœnem, noster amicus erit. [te.

EPIGRAMMA XVI.—*De Chloe.*

Inscripsit tumulo septem celebrata virorum
SE FECISSE Chloe: quid pote simplicius?

EPIGRAMMA XVII.—*De coma Earin.*

Consilium formæ speculum, dulcesque capillos
Pergameo posuit dona sacra deo,
Ille puer tota domino gratissimus aula,
Nomine qui signat tempore verna suo.
Felix, quæ tali censetur munere tellus!
Nec Ganymedeas mallet habere comas.

EPIGRAMMA XVIII.—*De eadem ad Esculapium.*

Latone venerande nepos, qui mitibus herbis
Parcarum exoras penas, brevesque colos:
Hos tibi laudatos domino sua vota capillos
Ille tuus Latia misit ab urbe puer.
Addidit et nitidum sacratis cymibus orbem,
Quo felix facies iudice culta fuit.
Tu juvenile decus serva, ne pulchrior ille
In longa fuerit quam brevior coma

EPIGRAMMA XIX.—*Ad Casarem Domitianum.*

Est mihi, sitque precor longum te præside, Cæsar.
Rus minimum, parvi sunt et in urbe lare.
Sed de valle brevi, quas det sitientibus hortis,
Curva laboratas antlia tollit aquas.
Sicca domus queritur nullo se rore foveri,
Cum mihi vicino Martia fonte sonet.
Quam dederis nostris, Auguste, penatibus undam,
Castalis hæc nobis, aut Jovis imber erit.

EPIGRAMMA XX.—*In Sabellum.*

Laudas balnea versibus trecentis
Cœnantis bene Pontici, Sabelle.
Vis cœnare, Sabelle, non lavari.

EPIGRAMMA XXI.—*Ad Domitianum.*

Hæc, quæ tota patet, tegiturque et marmore et
Infantis Domini conscia terra fuit. [auro,
Felix, quæ tantis sonuit vagitibus, et quæ
Vidit reptantes, sustinuitque manus!
Hic steterat veneranda domus, quæ præstitit orbi,
Quod Rhodos, astrifero quod pia Creta polo.
Cu etes texere Jovem crepantibus armis,
Semiviri poterant qualia ferre Phryges.
At te protegit sup rûm pater, et tibi, Cæsar,
Pro jaculo et parma, fulmen et ægis erat.

EPIGRAMMA XXII.—*Ad Auctum.*

Artemidorus habet puerum; sed vendidit agrum.
Agrum pro puero Calliodorus habet.
Dic, uter ex istis melius rem gesserit, Aucte?
Artemidorus amat, Calliodorus arat.

EPIGRAMMA XXIII.—*Ad Pastorem.*

Credis ob hoc me, Pastor, opes forte se rogare,
Propter quod vulgus crassaque turba rogat:
Ut Setina meos consumat gleba ligones,
Et sonet innumera compe de Tusco ager:
Ut Mauri Libycis centum stent dentibus o bes,
Et crepet in nostris aenea iamna toris:
Nec labris nisi magna meis crystallæ terantur,
Et faciant nigias nostra Falerna nives:
Ut Canusinus nostro Syrus assere sudet,
Et mea sit culto sella cliente frequens:
Æstuet ut nostro madidus conviva ministro,
Quem permutatum nec Ganymede velim:
Ut lutulenta linat Tyrias mihi mula l.cernas,
Et Messylla meum virga gubernet equum.
Est nihil ex istis: superos ac sidera testor.
Ergo quid? ut donem, Pastor, et ædificem.

EPIGRAMMA XXIV.—*Ad Carum.*

O cui virgineo flavescere contigit auro,
Dic ubi Palladium sit tibi, Care, decus?
Adspicis en domini fulgentes marmore vultus;
Venit ad has ultra nostra cornua conas.
Albanæ livero potest pia quercus olive,
Cinxerit invictum quod prior illa caput.

EPIGRAMMA XXV.—*Ad eundem.*

Quis Pallatinos imitatus imagine vultus
Phidiacum Latio marmore vicit ebur?
Hæc mundi facies; hæc sunt Jovis ora sereni:
Sic tonat ille deus, cum sine nube tonat.
Non solam tribuit Pallas tibi, Care, coronam:
Effugiem domini, quam colis, illa dedit.

EPIGRAMMA XXVI.—*In Afrum.*

Dantem vina tuum quoties adspeximus Hyllum,
Lumine nos, Afer, turbidiore notas. [nistrum?
Quod, iogo, quod scelus est, mollem spectare mi-
Adspicimus solem, sidera, templa, deos.
Avertam vultus, tanquam mihi pocula Gorgon
Porrigat, atque oculos oiaque nostra tegam?
Trux erat Alcides: sed Hyllam spectare licebat.
Ludere Mercurio cum Ganymede licet.
Si non vis teneros spectet conviva ministros,
Phineas invites, Afer, et Cœdipodas.

EPIGRAMMA XXVII.—*De Nerva.*

Audet facundo qui carmina mittere Nervæ,
Pallida donabit glauca, Cosme, tibi:
Pæstano violas et cana ligustia colot.
Hyblæis apibus Corsica mella dant.

Sed tamen et parvæ nonnulla est gratia Musæ : 5
 Appetitur posito vilis oliva lupo.
 Nec tibi sit mirum, modici quod conscia vatis
 Judicium metuat nostra Thalia tuum.
 Ipse tuas etiam veritus Nero dicitur aures,
 Lascivum juvenis cum tibi lussit opus. 10

EPIGRAMMA XXVIII.—*In Chrestum.*

Cum depilatos, Chreste, coleos portes,
 Et vulturino mentulam parem collo,
 Et prostituta lævius caput culis,
 Nec vivat ullus in tuo pilus aure,
 Purgentque crebræ cana labra volsellæ;
 Curios, Camillos, Quintios, Numas, Ancos,
 Et quicquid usquam legitimus pilosorum
 Loqueris, sonasque grandibus minax verbis;
 Et cum theatris sæculoque rixaris.
 Occurrit aliquis inier ista si draucus, 10
 Jam pædagogus liberatus, et cujus
 Refibulavit turgidum faber penem:
 Nutu vocatum ducis, et pudet fari,
 Catoniana, Chreste, quod facis lingua.

EPIGRAMMA XXIX.—*Epitaphium Latini.*

Dulce decus scenæ, ludorum fama, Latinus
 Ille ego sum, plausus deliciæque tue:
 Qui spectatorem potui fecisse Catonem,
 Solvere qui Curios Fabriciosque graves.
 Sed nihil a vestro sumpsit mea vita theatro, 5
 Et sola tantum scenicus arte feor:
 Nec poteram gratus domino sine moribus esse:
 Interius mentes inspicit ille deus
 Vos me laurigeri parasitum dicite Phœbi,
 Roma sui famulum dum sciat esse Jovis. 10

EPIGRAMMA XXX.—*Epitaphium Philani.*

Sæcula Nestorææ permensa, Philani, senectæ,
 Rapta es ad infernas tam cito Ditis aquas?
 Luboicæ nondum numerabas longa Sibyllæ
 Tempora : major erat mensibus illa tribus.
 Heu quæ lingua silet! non illam mille catastæ 5
 Vincebant, nec quæ turba Serapin amat:
 Nec matutini cirrata caterva magistri,
 Nec quæ Strymonio de grege ripa sonat.
 Quæ nunc Thessalico Lunam deducere rhombo,
 Quæ sciet hos illos vendere lena toros? 10
 Sit tibi terra levis, mollique tегaris arena,
 Ne tua non possint eruerе ossa canes.

EPIGRAMMA XXXI.—*In pietatem Nigrinæ.*

Cappadocum sævis Antistius occidit oris
 Rusticus: o tristi crimine terra nocens!
 Reulit ossa sinu cari Nigrina mariti,
 Et quæta est longas non satis esse vias:
 Cum iuc daret sanctam tumultus, quibus invidet,
 Visa sibi est rapto bis viduata viro. [urnam,

EPIGRAMMA XXXII.—*De Felii voto.*

Dum comes Arctoïis hæreret Cæsaris armis
 Velius, hanc Marti pro duce vovit avem.
 Una quater binos non tota peregerat orbes;
 Debita poscebat jam sibi vota deus.
 Ipse suas anser properavit lætus ad aras, 5
 Et cecidit sanctis hostia parva focis.
 Octo vides patulo pendere numisma rostro
 Alitis? hæc extis condita nuper erant.
 Quæ litat argento pro te, non sanguine, Cæsar,
 Victima, jam ferro non opus esse docet. 10

EPIGRAMMA XXXIII.—*Qualem vellet amicam.*

Hanc volo, quæ facilis, quæ palliolata vagatur.
 Hanc volo, quæ puero jam dedit ante meo:
 Hanc volo, quam redimit totam denarius alter:
 Hanc volo, quæ pariter sufficit una tibus.
 Poscentem nummos, et grandia verba sonan em,
 Possideat crassi mentula Burdigali. 6

EPIGRAMMA XXXIV.—*Ad Flaccum.*

Audieris in quo, Flacce, balneo plausum,
 Maronis illic esse mentulam scito.

EPIGRAMMA XXXV.—*De templo gentis Flaviæ.*

Jupiter Idæi risit mendacia busti,
 Dum videt Augusti Flavia templa poli:
 Atque inter mensas largo jam neclare fusus,
 Pocula cum Marti iuaderet ipse suo;
 Respicens Phœbum pariter Phœbique sororem,
 Cum quibus Alcides, et pius Arcas erat : 5
 Gnossia vos, inquit, nobis monumenta dedistis:
 Cernite, qua n plus sit Cæsaris esse patrem

EPIGRAMMA XXXVI.—*In Philomusum.*

Artibus his semper cernam, Philomuse, mereris;
 Plurima cum fingis, sed quasi vera refers.
 Scis, quid in Arsacia Pacorus deliberet aula;
 Rhenanum numeras, Sarmaticamque manum
 Verba ducis Daci chartis mandata resignas; 5
 Victricem laurum, quam venit, ante vides.
 Scis, quoties Phario madeat Jove fusca Syene:
 Scis, quata de Libycæ littore puppis eat:
 Cujus Iulæ capiti nascantur olivæ;
 Destinot æthereus cui sua sarta pater. 10
 Tolle tuas artes, hodie cernabis apud me,
 Hac lege, ut narres nil, Philomuse, novi.

EPIGRAMMA XXXVII.—*Colloquium Ganymedis et Jovis super Earino et aliis Domitiani pueris.*

Viderat Ausonium posito modo crine ministrum
 Phryx puer, alterius gaudia nota Jovis:
 Quod tuus, ecce, suo Cæsar permisit ephebo,
 Tu permittе tuo, maxime rector, ait.
 Jam nullo prima latet longis lanugo capillis: 5
 Jam tua me ridet Juno, vocatque vium.
 Cui pater æthereus, Puer o dulcissime, dixit,
 Non ego, quod poscis, res negat ipsa tibi.
 Cæsar habet noster similes tibi mille ministros,
 Tanæque sidereos vix capit aula mares. 10
 At tibi si dederit vultus coma tonsa viriles,
 Quis mihi, qui nectar misceat, alter erit?

EPIGRAMMA XXXVIII.—*In Gallam*

Cum sis ipsa domi, mediaque ornere Suburra,
 Fiant absentes et tibi, Galla, comæ;
 Nec dentes alter, quam Serica, nocte reponas,
 Et jaceas centum condita pyxidibus;
 Nec tecum facies tua dormiat; innuis illo, 5
 Quod tibi piolatum est mane, supercilio.
 Et te nulla movet cani reverentia conni,
 Quem potes inter avos jam numerare tuos.
 Promittis sexcenta tamen : sed mentula surda est;
 Et, sit lusca licet, te tamen illa videt. 10

EPIGRAMMA XXXIX.—*Ad Agathinum.*

Summa licet velox, Agathine, pericula ludas;
 Non tamen efficies, ut tibi parma cadat.
 Notentem sequitur, lenusque reversa per auras
 Vel pede, vel tergo, clune, vel ungue sedet.

Lubrica Corycio quamvis sint pulpita nimbo, 5
 Et rapiant celeres vela negata Noti;
 Securos pueri neglecta perambulāt artus,
 Et nocet artificī ventus et unda nihil.
 Ut peccare velis, cum feceris omnia, falli
 Non potes: arte opus est, ut tibi parma cadat.

EPIGRAMMA XL.—*De natali Cæsoniæ.*

Prima Palatino lux est hæc orta Tonanti,
 Optasset Cybele qua peperisset Iovem.
 Hæc et sancta mei genita est Cæsonia Ruffi
 Plus debet matri nulla puella suæ. 5
 Lætatur gemina votorum sorte maritus.
 Contigit hunc illi quod bis amare diem.

EPIGRAMMA XLI.—*De Diodoro et voto Philænis uxoris.*

Tarpeias Diodorus ad coronas
 Romam cum peteret Phævo relictæ,
 Vovit pro reditu viri Philænis,
 Illam lingeret ut puella simplex,
 Quam castæ quoque diligunt Sabiniæ: 5
 Dispersa rate tristibus procellis
 Mersus fluctibus, obrutusque ponto,
 Ad votum Diodorus enatavit.
 O tardus nimis et piger maritus!
 Hoc a litore si puella votum 10
 Fecisset mea, protinus redissem.

EPIGRAMMA XLII.—*In Ponticum.*

Pontice, quod nunquam futurus, sed pellice læva
 Uteris, et Veneri servit amica manu. [ingens,
 Hoc nihil esse putas? scelus est, mihi crede, sed
 Quantum vix animo concipis ipse tuo.
 Nempe semel fuit, generaret Floratus ut tres;
 Mars semel, ut geminos illa casta daret. 6
 Omnia perdiderat, si masturbatus uterque
 Mandasset manibus gaudia fœda suis.
 Ipsam crede tibi naturam dicere rerum:
 Istud quod digitis, Pontice, perdis, homo est.

EPIGRAMMA XLIII.—*Ad Apollinem pro Stella suo.*

Campis dives, Apollo, sic marinis,
 Sic semper senibus fluare cynis;
 Doctæ sic tibi servant sorores;
 Nec Delphis tua mentitur ulli;
 Sic Pallatia te colant, amantque: 5
 Bis senos cito te rogante fasces
 Det Stellæ bonus annuatque Cæsar
 Felix tunc ego, debitorque voti
 Casurum tibi rusticas ad aras
 Ducam cornibus aureis juvenum. 10
 Nata est hostia, Phœbe, quid moraris?

EPIGRAMMA XLIV.—*De statu Herculis.*

Hic, qui dura sedens porrecto saxa leone
 Mitigat exiguo magnus in ære deus,
 Quæque tulit, spectat resupino sideia vultu,
 Cujus læva calet robore, dextra meo;
 Non est fama recens, nec nostri gloria cæli: 5
 Nobile Lysippi munus opusque videns.
 Hoc habuit numen Pellæi mensa tyranni,
 Qui cito perdomito victor in orbe jacet.
 Hunc puer ad Libycas juraverat Hannibal aras:
 Jusserat hic Syllam ponere regna truce. 10
 Offensus variæ tumidis terroribus aulæ,
 Privatus gaudet nunc habitare lares.
 Utque fuit quondam placidi conviva Molorchii
 Sic soluit docti Vindiciæ esse deus.

EPIGRAMMA XLV.—*De eadem statu.*

Alciden modo Vindiciæ rogabam,
 Esset cujus opus laborque felix.
 Risit, (nam solet hoc.) Il vique nutu,
 Græce numquid, ait, poeta, nescis?
 Inscripta est basis, indicatque nomen. 6
 Auspicat lego, Phidiæ putavi.

EPIGRAMMA XLVI.—*Ad Marcellinum.*

Miles Hyperboreos modo, Marcelline, Triones,
 Et Getici tuleris sidera pigra poli:
 Ecce Prometheæ rupes, et fabula montis,
 Quam prope sunt oculis nunc adeunda tuis. 5
 Videris immensis cum conclamata querelis
 Saxa senis, dices: Duior ille fuit.
 Et licet hoc addas: Potuit qui talia ferre,
 Humanum merito finxerat ille genus.

EPIGRAMMA XLVII.—*In Gellium.*

Gellius ædificat semper: modo limina ponit,
 Nunc foribus claves aptat, emitque seras:
 Nunc has, nunc illas mutat, reficitque fenestras
 Dum tamen ædificet, quidlibet ille facit. 5
 Oranti nummos ut dicere possit amico
 Unum illud verbum Gellius, ædifico.

EPIGRAMMA XLVIII.—*In Pannicum.*

Democritos, Zenonas, inexplicitosque Platonas,
 Quicquid et hirsutus squalet imaginibus,
 Sic quasi Pythagoræ loqueres successor et hæres:
 Præpendet mento nec tibi barba minor.
 Sed, quod et lincosis serum est, et turpe pilosis,
 In molli rigidum clune libenter habes. 6
 Tu, qui sectarum causas et pondera nosti,
 Dic mihi, percidit, Pannice, dogma facit?

EPIGRAMMA XLIX.—*In Gallicum.*

Hæredem cum me partis tibi, Gallice, quartæ,
 Per tua jurare sacra, caputque tuum;
 Creditinus, (quis enim damnet sua vota libenter?)
 Et spem muneribus fovimus usque datis:
 Inter quæ rati Laurentem ponderis aprum 5
 Misimus; Ætola de Calydone putes.
 At tu continuo populumque patresque vocasti:
 Ructat adhuc aprum callida Roma meum.
 Ipse ego (quis credat?) conviva nec ultimus hæsi.
 Sed nec costa data est, caudave missa mihi 10
 De quadrante tuo quid sperem, Gallice? nulla
 De nostro nobis uncia venit apro.

EPIGRAMMA L.—*De toga a Parthenio sibi donata.*

Hæc est illa meis multum cantata libellis,
 Quam meus edidit lector amatque togam.
 Partheniana fuit, quondam memorabile vatis
 Munus: in hac ibam conspiciendus eques;
 Dum nova, dum nitida fulgebat splendida lana, 5
 Dumque erat auctoris nomine digna sui:
 Nunc anus, et tremulo vix accipienda tribuli,
 Quam possis niveam dicere juve tuo.
 Quid non longa dies, quid non consumitis anni?
 Hæc toga jam non est Partheniana: mea est.

EPIGRAMMA LI.—*In Gaurum.*

Ingenium mihi, Gaure, probas sic esse pusillum,
 Carmina quod faciam, quæ brevitate placent.
 Conflteor: sed tu bis denis grandia libris
 Qui scribis Priami prælia, magnus homo es.
 Nos facimus Bruti puerum, nos Lagona vivum;
 Tu magnus luteum, Gaure, giganta facias.

EPIGRAMMA LII.—*De Lucano et Tullo.*

Quod semper superos invito fratre rogasti,
Hoc, Lucane, tibi contigit, ante mori.
Invidet ille tibi : Stygias nam Tullus ad undas
Optabat, quamvis sit minor, ire prior.
Tu colis Elysios, nemoris que habitator amœni 5
Esse tuo primum nunc sine fratre cupis.
Et si jam nitidis alternus venit ab astris,
Pro Polluce mones Castora, ne redeat.

EPIGRAMMA LIII.—*Ad Quintum Ovidium*

Si credis mihi, Quinte, (quod mereris.)
Natales, Ovidi, tuos Apriles,
Ut nostras amo Martias Calendas,
Felix utraque lux, diesque nobis
Signandi melioribus lapillis : 5
Hic vitam tribuit, sed hic amicum.
Plus dant, Quinte, mihi tuæ Calendæ.

EPIGRAMMA LIV.—*Ad eundem.*

Natali tibi, Quin'e, tuo dare parva volebam
Munera. Tu prohibes : imperiosus homo es.
Parentum est monitis. Fiat quod uterque ju-
bemus ; [dato.
Et quod utrumque juvat, tu mihi, Quinte,

EPIGRAMMA LV.—*Ad cognatum.*

Si mihi Picena turdus palleret oliva,
Tenderet aut nostras sylvæ Sabina plagas ;
Aut crescente levis traheret arundine præda,
Pinguis et implicitis virga teneret aves ;
Cara daret solenne tibi cognato munus, 5
Nec frater nobis, nec prior esset avus.
Nunc sturnos inops, fringillarumque querelas
Audit, et arguto passere vernat ager.
Inde salutat piceæ respondet arator :
Hinc prope summa rapax milvus in astra volat.
Mittimus ergo tibi parva munuscula cortis, 11
Qualia si recipis, sæpe propinquus eris

EPIGRAMMA LVI.—*Ad Flaccum.*

Luce propinquorum, qua plurima mittitur ales,
Dum Stellæ tuidos, dum tibi, Flacce, paro,
Succurrit nobis ingens onerosaque turba ;
In qua se primum quisque meumque putat.
Demeruisse duos votum est : offendere plures 5
Vix tutum : multis mittere dona, grave est.
Qua possum sola veniam ratione merbor :
Nec Stellæ turdos, nec tibi, Flacce, dabo.

EPIGRAMMA LVII.—*De Spenulophoro.*

Spenulophorus Libycas Domini petit armiger ur-
Quæ pueri dones tela, Cupido, para : [bes :
Illa quibus juvenes tigris, mollesque puellas :
Sit tamen in tenera levis et hasta manu.
Loricam clypeumque tibi galeamque remitto : 5
Tutus ut invadat prælia, nudus eat.
Non jaculo, non ensi fuit, læsusve sagitta,
Casside dum liber Parthenopæus erat.
Quisquis ab hoc fuerit fixus, morietur amore.
O felix, si quem tam bona fata nantent ! 10
Dum puer es, redeas, dum vultus lubricus ; et te
Non Libyæ faciat, sed tua Roma, virum.

EPIGRAMMA LVIII.—*In Hedytum.*

Nil est tritius Hedyli lacernis ;
Non anser veterum Corinthiorum,
Nec cæcis compede lubricum decenni,
Nec ruptæ recutita colla mulæ,

Nec quæ Flaminiam secant salebræ, 5
Nec qui littoribus nitent lapilli,
Nec Tusca ego vinea politus,
Nec pallens toga mortui tribulis,
Nec pigri nota quassa mulionis,
Nec iasum cavea latus bisontis, .0
Nec dens jam senior ferocis apri :
Res una est tamen, ipse non negabit,
Culus tritior Hedyli lacernis.

EPIGRAMMA LIX.—*Ad Nympham Sabini.*

Nympha sacri regina lacus, cui grata Sabinus
Et mansura pio munere templa dedit ;
Sic montana tuos semper colat Umbria fontes,
Nec tua Baianas Sarsina malit aquas ;
Excipe sollicitis placide, mea dona, libellos : 5
Tu fueris Musis Pegasis unda meis.
Nympharum templisquisquis sua carmina donat,
Quid fieri libris debeat, ipse monet.

EPIGRAMMA LX.—*In Mamurram.*

In septis Mamurra diu multumque vaza us,
Illic ubi Roma suas aurea vexat opes,
Inspexit molles pueros, oculisque comedit :
Non hos, quos prima prostituitur casæ ;
Sed quos arcane servant tabulata catastræ, 5
Et quos non populus, nec mea turba videt.
Inde satur, mensas, et opertos exiit orbes,
Expositumque alte pingue poposcit ebur :
Et testudineum mensus quater hexaclonon,
Ingemuit citro non satis esse suo. 10
Consuluit nares, an olerent særa Corinthon :
Culpavit statuas et, Polyclete, tuas.
Et turbata brevi questus crystallina vitro,
Myrrha signavit posuistque decem.
Expedit veteres calathos, et si qua fuerunt 15
Pocula Mentorea nobilitata manu :
Et virides picto gemmas numeravit in auro,
Quicquid et a nivea grandius aure sonat.
Sardonychas veros mensa quasivit in omni,
Et pietum magnis fecit ispidibus. 20
Undecima lassus cum jam discederet hora,
Asse duos calices emit, et ipse tulit.

EPIGRAMMA LXI.—*Sabino mittit coronam roseam.*

Seu tu Præstans genita es, seu Tiburis arvis,
Seu rubuit tellus Tusculæ flore tuo,
Seu Prænestino te villica legit in horto,
Seu modo Campani gloria ruris eras ;
Pulchrior ut nostro videare corona Sabino, 5
De Nomentano te putet esse meo.

EPIGRAMMA LXII.—*De platano Cæsaris.*

In Tartesiæ domus est notissima terris,
Qua dives placidum Corduba Bætin amat,
Vellera rativo pallent ubi flava metallo,
Et linit Hesperium bractea viva pecus :
Ædibus in mediis totos amplexa penates 5
Stat platanus dens Cæsariana comis :
Hospitis invicti posuit quam dextera felix,
Cœpit et ex illa crescere vix manu.
Auctorem dominumque nemus sentire videtur :
Sic viret, et ramis sidera celsa petit. 10
Sæpe sub hac madidi luserunt arbore Fauni,
Terruit et tacitam fistula sera domum :
Dumque fugit solos nocturnum Pana per agros,
Sæpe sub hac latuit rustica fronde Dryas.
Atque oluere lares commissatore Lyæo, 15
Crevit et effuso lætior umbra mero :

Hesternisque rubens dejecta est herba coronis,
Atque suas potuit dicere nemo rosas.
O dilecta deis, o magni Cæsaris arbor,
Ne metuas ferrum, sacrilegosque focos. 29
Perpetuos sperare licet tibi frondis honores:
Non Pompeianæ te posuere manus.

EPIGRAMMA LXIII.—*De Phileni.*

Tinctis murice vestibus quod omni
Et nocte utitur, et die Philenis,
Non est ambitiosa, nec superba:
Delectatur odore, non colore.

EPIGRAMMA LXIV.—*In Phæbum.*

Ad cœnam invitant omnes te, Phæbe. cinædi:
Mentula quem pascit, non puto purus homo est.

EPIGRAMMA LXV.—*De statua Cæsaris Domitiani.*

Herculis in magni vultus descendere Cæsar
Dignatus, latius dat nova templa viæ,
Qua Trivie nemorosa petit dum tegna viator
Octavum domina marmor ab urbe legit. 5
An te colebatur votis et sanguine largo:
Majorem Alciden nunc minor ipse colit.
Hunc magnas rogat alter opes, rogat alter honores:
Illi securus vota minorâ facit.

EPIGRAMMA LXVI.—*Ad Herculem, de eadem statua.*

Alcide, Latio nunc agnoscendo Tonanti,
Postquam pulchra dei Cæsaris ora geris,
Si tibi tunc isti vultus habitusque fuissent,
Cesserunt manibus cum fera monstra tuis; 5
Argolico famulum non te servire tyranno
Vidissent gentes, sævæque regna pati:
Sed tu jussisses Eurysthea; nec tibi fallax
Portasset Nessi perfida dona Lelias.
Ceteri sine lege rogi securus adides
Astra patris summi, quæ tibi prænâ dedit: 10
Lydia nec domina traxisses pensa superbi:
Nec Styga vidiasses, Tartareumque canem.
Nunc tibi Juno favet, nunc te tua diligit Hebe:
Nunc te si videat Nympha, remittet Hytan.

EPIGRAMMA LXVII.—*Ad Fabullum.*

Uxor cum tibi sit formosa, pudica, puella,
Quo tibi natorum jura, Fabulle, trium?
Quod petis a nostro supplex domino deoque,
Tu dabis ipse tibi, si potes arrigere.

EPIGRAMMA LXVIII.—*In Æschylum.*

Lascivam tota possedi nocte puellam,
Cujus nequitiâ vincere nulla potest.
Fessus mille modis, illud puerie poposci:
Ante preces totas, primaque verba dedit.
Improbis quiddam ridensque rubensque rogavi:
Pollicita est nulla luxuriosa mora. 6
Sed mihi pura fuit; tibi non erit, Æschyle: si vis,
Accipe et hoc munus conditione mala.

EPIGRAMMA LXIX.—*In Magistrum ludi.*

Quid tibi nobiscum est, ludi scelerate magister,
Invisum pueris virginibusque caput?
Nondum cristati rupere silentia galli:
Murmure jam sævo verberibusque tonas.
Tam grave percussis incudibus æra resultant, 5
Causidicum medio cum faber aptat equo.
Mifior in magno clamor tibi amphitheatro,
Vincenti parvæ cum sua turba favet

Vicini somnum non tota nocte rogamus:
Nam vigilare leve est, pervigilare grave. 13
Discipulos dimitte tuos: vis, garrule, quantum
Accipis ut clames, accipere ut taceas?

EPIGRAMMA LXX.—*In Polycarmum.*

Cum futuis, Polycarme, soles in fine cacare.
Cum pædicaris, quid, Polycarme, facis?

EPIGRAMMA LXXI.—*In Cæcilianum.*

Dixerat. O mores! O tempora! Tullius olim,
Sacilegum strueret cum Catilina nefas:
Cum gener atque socer diris concurreret armis,
Marsaque civili cæde maderet humus,
Cur nunc, O mores! cur nunc, O tempora! dicis?
Quod tibi non placet, Cæciliane, quid est? 6
Nulla ducum feritas, nulla est insania ferri.
Pace frui certa, lætæque licet.
Non nostri faciunt, tua quod tibi tempora sordent,
Sed faciunt mores, Cæciliane, tui. 16

EPIGRAMMA LXXII.—*De leone et ariete.*

Massyli leo fama jugi, pecorisque maritus
Langeri, mirum qua coire fide.
Ipse licet videas, cavea stabulantur in una,
Et pauper socias carpit uterque dapes.
Nec fetu nemorum gaudent, nec mitibus herbis:
Concordem satiat sed rudis agna famem. 8
Quid meruit terror Nemees, quid proditor Helles
Ut nitant celsi lucida signa poli?
Sidera si possent pecudesque feræque in reris,
Hic aries astris, hic leo dignus erat. 10

EPIGRAMMA LXXIII.—*Ad Liberum.*

Liber, Amyclæa frontem vittate corona,
Qui quatis Ausonia verbera Graia manu,
Clausâ mihi texto cum prandia vinine mitas,
Cur comitata dapes nulla lagena venit?
Atqui digna tuo si nomine muncera ferres,
Scis, puto, debuerint quæ mihi dona dari.

EPIGRAMMA LXXIV.—*In sutores.*

Dentibus antiquas solitus producere pelles,
Et mordere luto putre vetusque solum.
Prænestina tenes decepti regna patroni,
In quibus indignor si tibi cella fuit:
Rumpis et ardenti madidus crystallâ Falerno, 5
Et prunis domini cum Ganymede tui.
At me litterulas stulti docuere parentes:
Quid cum grammaticis rhetoribusque mihi?
Frangere leves calamos, et scinde, Thalia, libellos
Si dare sutori calceus ista potest. 10

EPIGRAMMA LXXV.—*De effigie Camoni.*

Effigiem tantum pueri pictura Camoni
Servat, et infantis prima figura manet
Florentes nulla signavit imagine vultus,
Dum timet ora pius multa videre pauper.

EPIGRAMMA LXXVI.—*De balneo Tuccæ.*

Non silice duro, structilive cæmento,
Nec latere cocto, quo Semiramis longam
Babylona cinxit, Tuccæ balneum fecit:
Sed stagne nemorum, pineæque compage, 5
Ut navigare Tuccæ balneo possit.
Idem beatas lautus exstruit thermas
De marmore omni, quod Carystos invenit,
Quod Phrygia Synnas, Afra quod Nomas mittit.
Et quod virenti fonte lavit Eurotas.
Sed ligna desunt: subice balneum thermis. 10

EPIGRAMMA LXXVII.—*De effigie Camoni.*

Hæc sunt illa mei, quæ cernitis, ora Camoni :
 Hæc pueri facies primaque forma fuit.
 Creverat hic vultus bis denis fortior annis ;
 Gaudebatque suas pingere barba genas :
 Et libata semel summos modo purpura cultros 5
 Sparserat : invidit de tribus una soror ;
 Et festinatis incidit stamina pensis ;
 Absentemque patri retulit urna rogam.
 Sed ne sola tamen puerum pictura loquatur,
 Hæc erit in chartis major imago meis. 10

EPIGRAMMA LXXVIII.—*De convivio Prisci.*

Quod optimum sit disputat convivium
 Facunda Prisci pagina :
 Et multa dulci, multa sublimi refert,
 Sed cuncta docto pectore.
 Quod optimum sit quaeritis convivium ? 5
 In quod choraulæ non venit.

EPIGRAMMA LXXIX.—*Id Picentinum.*

Funera post septem nupsit tibi Galla virorum,
 Picentine : sequi vult puto Galla viros.

EPIGRAMMA LXXX.—*Ad Domitianum.*

Oderat ante ducum famulos turbamque priorem,
 Et Palladium Roma supercilium :
 At nunc tantus amor cunctis, Auguste, tuorum,
 Ut sit cuique suæ cura secunda ducum.
 Tam placida mentes, tanta est reverentia vestri, 6
 Tam pacata quies, tantus in ore pudor.
 Nemo suos (hæc est aulae natura potentis)
 Sed domini mores Cæsarianus habet.

EPIGRAMMA LXXXI.—*De Gello.*

Duxerat esuiens locupletem pauper animumque
 Vivorem : pascit Gellius, et futurum.

EPIGRAMMA LXXXII.—*Ad Auctum.*

Lectoret auditor nostros probat, Aucte, libellos :
 Sed quidam exactos esse poeta negat.
 Non nimium curo : nam contra secula nostræ
 Malim convivis, quam placuisse coquis.

EPIGRAMMA LXXXIII.—*In Munna.*

Dixerat astrologus perituum te cito, Munna :
 Nec, puto, mentitus dixerat ille tibi :
 Nam tu dum metuis, ne quid post fata relinquas,
 Hausisti patrias luxuriosos opes ;
 Bisque tuum decies non toto tabuit anno : 5
 Dic mihi, non hoc est, Munna, perire cito ?

EPIGRAMMA LXXXIV.—*Ad Cæsarem Domitianum.*

Inter tanta tuæ miracula, Cæsar, arenae,
 Quæ vincit veterum munera clara ducum.
 Multum oculi, sed plus aures debere fatentur
 Se tibi, quod spectant, qui recitare solent.

EPIGRAMMA LXXXV.—*Ad Norbanum.*

Cum tua sacrilegos contra, Norbane, furores
 Staret pro domino Cæsare sancta fides,
 Hæc ego Pieria ludebam tutus in umbra,
 Ille tuæ cultor notus amicitiae.
 Me tibi Vindeliciis raptum narrabat in otis, 5
 Nescia nec nostri nominis Arcos erat.
 O quoties veterem non inficiatus amicum
 Dixisti, Meus est iste poeta, meus !
 Omne tibi nostrum, quod bis trieteride juncta,
 Ante dabat actor, nunc dabit auctor opus. 10

EPIGRAMMA LXXXVI.—*De Paullo*

Languidior noster si quando est Paullus, Atili,
 Non se, convivas abstinet ille suos.
 Tu languore quidem subito, flectoque laboras,
 Sed mea porrexit sportula, Paulle, pedes.

EPIGRAMMA LXXXVII.—*In obitum Severi Sili*

Festinata sui gerneret cum fata Severi
 Silius, Ausonio non semel ore potens ;
 Cum grege Pierio mæstus Phœboque querebar :
 Ipse mecum flevi, dixit Apollo, Linon.
 Respexitque suam, quæ stabat proxima fratri, 5
 Calliopem, et ait : Tu quoque vulnus habes.
 Adspice Tarpeium, Pallatinumque Tonantem :
 Ausa nefas Lachesis læst utrumque Jovem.
 Numina cum videas duris obnoxia fati,
 Invidia possis exonerare deos. 10

EPIGRAMMA LXXXVIII.—*Ad Luperum.*

Septem post calices Opimiani
 Denso cum jaceam triente blesus,
 Affers nescio quas mihi tabellas,
 Et dicis, Modo liberum esse jussi
 Nastam ; (servulus est mihi pater us ;) 5
 Signa. (Ias melius, Luperce, fiet.
 Nunc signat meus annulus lagenam.

EPIGRAMMA LXXXIX.—*Ad Rufum.*

Dum me captives, mittebas munera nobis :
 Postquam cepisti, das mihi, Rufe, nihil.
 Ut captum teneas, capto quoque munera mitte
 De cavea fugiat ne male pastus aper.

EPIGRAMMA XC.—*Ad Stellam.*

Legere nimis dura convivam scribere versus
 Cogis, Stella : licet scribere nempe malos

EPIGRAMMA XCI.—*Ad Flaccum.*

Sic in gramine floreo reclinis,
 Quæ gemmantibus hinc et inde rivis
 Curva calculus excitatur unda,
 Exclusis procul omnibus molestis,
 Perfundas glaciem triente nigro, 5
 Frontem sutilibus ruber coronis :
 Sic uni tibi sit puer cinædus,
 Et castissima pruniat puella :
 Infamem nimo calore Cypron
 Observes monco precorique, Flacce, 10
 Mosses area cum teret crepantes,
 Et fulvi juba sæviter leonis.
 At tu, diva Paphi, remitte, nostris
 Illæsum juvenem remitte votis.
 Sic Martus tibi serviant Calendæ,
 Et cum thure, meroque, victimaque
 Libetur tibi candidas ad aras
 Secta plurima quadra de placenta.

EPIGRAMMA XCII.—*Adulatur Domitianum.*

Ad cœnam si me diversa vocaret in astra
 Hinc invitato Cæsaris, inde Jovis ;
 Astra licet propius, Pallatia longius essen'.
 Responsa ad superos hæc referenda darem :
 Quærere, qui malit fieri conviva Tonantis ; 5
 Me meus in terris Jupiter, ecce, tenet.

EPIGRAMMA XCIII.—*Ad Condylum.*

Quæ mala sint domini, quæ servi commoda, nescis
 Condyle, qui servum te gemis esse diu

Dat tibi securos vilis tegeticula somnos :
 Pervigil in pluma Caius, ecce, jacet.
 Caius a prima tremebundus luce salutat 5
 Tot dominos : at tu, Condyle, nec dominum.
 Quod debes, Cai, redde, inquit Phœbus, et illinc
 Cinnamus : hoc dicit, Condyle, nemo tibi.
 Tortorem metuis ? podagra cheragique secatur
 Caius ; et mallet verbera mille pati. 10
 Quod nec mane vomis, nec cunnum, Condyle,
 lingis,
 Non mavis, quam ter Caius esse tuus ?

EPIGRAMMA XCIV.—*Ad Calocissum.*

Addere quid cessas, puer, immortale Faleinum ?
 Quadrantem duplica de s niore cado.
 Nunc mihi hic, quis erit, cui te, Calocisse, deorum
 Sex jubeo cyathos fundere ? Cæsar erit. 5
 Sutilis aptetur decies rosa crinibus, ut sit
 Qui posuit sacræ nobile gentis opus.
 Nunc bis quina mihi da basia, fiat ut illud
 Nomen, ab Odcysio quod deus orbe tulit.

EPIGRAMMA XCV.—*De Hippocrate.*

Santonica medicata dedit mihi pocula virga :
 Os hominis ! nulsun me rogat Hippocrates.
 Tam stupidus nunquam nec tu puto, Glauce,
 fuisti,
 χαλκία donanti χερσὶνα qui dederas.
 Dulce aliquis munus pro munere poscit amaro ?
 Accipiat ; sed si potat in helleboro. 6

EPIGRAMMA XCVI.—*De Athenagoræ.*

Alphicus ante fuit, cepit nunc Ollicus esse,
 Uxorem postquam duxit Athenagoras.
 Nomen Athenagoræ credis, Callistrate, verum ?
 Si scio, dispeream, quis sit Athenagoras.
 Sed puto me verum, Callistrate, dicere nomen. 5
 Non ego, sed vester peccat Athenagoras.

EPIGRAMMA XCVII.—*De Herode.*

Clinicus Herodes trullam subduxerat regio :
 Depensus dixit, Stulte, quid ergo bibis ?

EPIGRAMMA XCVIII.—*Ad Julium.*

Rumpitur invidia quidam, carissime Juli,
 Quod me Roma legit, rumpitur invidia.
 Rumpitur invidi, quod turba semper in omni
 Monstramur digito, rumpitur invidia.
 Rumpitur invidia, tribuit quod Cæsar uterque 5
 Jus mihi na'orum, rumpitur invidia. [est,
 Rumpitur invidia, quod rus mihi dulcesub urbe
 Parvaque in urbe domus, rumpitur invidia.
 Rumpitur invidia, quod sum jucundus amicis,
 Quod conviva frequens, rumpitur invidia. 10
 Rumpitur invidia, quod amamus, quodque pro-
 bamur :
 Rumpatur, quisquis rumpitur invidia.

EPIGRAMMA XCIX.—*Ad Q. Ovidium.*

Vindemiarum non ubique proventus
 Cessavit, Ovidi : pluvia profuit grandia.
 Centum Coranus amphoras aque locit.

EPIGRAMMA C.—*Ad Atticum de M. Antonio.*

Marcus amat nostras Antonius, Attice, Musas,
 Charia salutatrix si modo vera refert :
 Marcus Palladiæ non inficianda Tolosæ
 Gloria, quem genuit pacis alumna quies.
 Tu qui longa potes dispendia ferre viarum 5
 I, liber, absentis pignus amicitiae.
 Vilis eras, fateor, si te nunc mitteret emtor.
 Grande tui pretium muneris auctor erit.
 Multum crede mihi, refert, a fonte bibatur
 Quæ fluit, an pigro quæ stupet unda lacu. 10

EPIGRAMMA CI.—*In Bassum.*

Denaris tribus invitas, et mane togatum
 Observare jubes atriæ, Basse, tua :
 Deinde hæcæ tuo lateri, præcedere sellam
 Ad viduas tecum plus minus ire decem.
 Trita quidem nobis togula est, vilisque, putrisque.
 Denaris tamen hanc non emo, Basse, tribus. 6

EPIGRAMMA CII.—*Adulatur Domitiano.*

Appia, quam simili venerandus in Hercule Cæsar
 Consecrat, Ausonia maxima fama viæ ;
 Si cupis Alcide cognoscere facta prioris,
 Disce : Labyd donuit : aurea poma tulit :
 Peltarum Scythico discinxit Amazona nodo : 5
 Addidit Arcadio terga leonis apro.
 Æsupedem sylvis cervam, Stymphalidas astris
 Abstulit : a Stygia cum cane venit aqua.
 Fecundam velut reparari mortibus Hydram :
 Hesperias Tusco lavit in amne boves. 10
 Hæc minor Alcides : major quæ gesserit, audi,
 Sextus ab Albana quem colit arce lapis.
 Assertit possessa malis Pallatia regnis :
 Prima suo gessit pro Jove bella puer.
 Solus Iuleas cum jam retineret habernas, 15
 Tradidit, inque suo tertius orbe fuit.
 Cornua Sarmatici ter perfida contudit Istri :
 Sudantem Genca ter nive lavit equum.
 Sæpe recusatos patiens duxisse triumphos
 Victor Hyperboico nomen ab orbe tulit. 20
 Tempa deo, montes populis dedit, otia ferro,
 Astra suis, cælo sidera, sæpta Jovi.
 Herculeum tantis numen non sufficit actis :
 Taureo deus hic commodet ora patri.

EPIGRAMMA CIII.—*Ad Phœbum.*

Quadringentorum reddis mihi, Phœbe, tabellas
 Centum da potius mutua, Phœbe, mihi.
 Quære alium, cui te tam vano munere jactes :
 Quod tibi non possum solvere, Phœbe, meum
 est.

EPIGRAMMA CIV.—*De geminis fratribus.*

Quæ nova tam similes genuit tibi Leda minis'ros ?
 Quæ capta es alio nuda Lacæna cyeno ?
 Dat faciem Pollux Ihero, dat Castor Asillo :
 Atque in utroque nitet Tyndaris ore soror.
 Ista Therapneis si forma fuisset Amyclis, 5
 Cum vicere duas dona minora deas ;
 Mansisses, Helene, Phrygiamque redisset in Idæm
 Dardanum gemino cum Canymede Paris.

LIBER DECIMUS.

EPIGRAMMA I.—*Liber ad lectorem.*

Si nimius videor, seraque coronide longus
Esse liber: legito pauca, libellus ero.
Terque quaterque mihi finitur carmine parvo
Pagina: facti tibi me quam cupis esse brevem

EPIGRAMMA II.—*Ad eundem.*

Festinata prior decimi mihi cura libelli
Elapsum manibus nunc revocavit opus.
No' a leges quardam, sed lima rasa recenti:
Pars nova major erit: lector, utrique fave:
Lector, opes nostræ, quem cum mihi Roma de-
dissot,
Nil tibi quod demus majus habemus, ait.
Pigra per hunc fugies ingrata flumina Lethes,
Et meliore tui parte superstes eris.
Marmora Messalæ findit caprificus, et audax
Dimidios Crispi mulio ridet equos.
At chartis nec furta nocent et sæcula prosunt;
Solaque non norunt hæc monumenta mori.

EPIGRAMMA III.—*Ad Priscum.*

Vernaculorum dicta, sordidum dentem,
Et fæda linguæ probra circulatoris,
Quæ sulfurato nolit emta ramento
Vatiniorum proxeneta fractorum,
Poeta quidam clancularius spaigit,
Et vult videri nostra. Credis hoc, Prisce
Voce ut loquatur psittacus coturnicis,
Et concupiscat esse Canus ascaules?
Procul a libellis nigra sit meis fama,
Quos rumor alba gemmeus vehit penna.
Cur ego laborem notus esse tam prave,
Constare gratis cum silentium possit?

EPIGRAMMA IV.—*Ad Mamurræm.*

Qui legis Œdipodem, caligantemque Thyesten,
Colchidas, et Scyllas, quid nisi monstra legis?
Quid tibi raptus Ilylas, quid Parthenopæus, et
Arys,
Quid tibi dormitor proderit Endymion?
Exutusse puer pennis labentibus? aut qui
Odit amatrices Hermaphroditus a juas?
Quid te vana juvant miseræ ludibria chartæ?
Hoc lege, quod possit dicere vita, Meum est.
Non hic Centauros, non Gorgonas, Harpyiasque
Invenies: hominem pagina nostra sapit.
Sed non vis, Mamurra, tuos cognoscere mores,
Nec te scire: legas ætæ Callimachi.

EPIGRAMMA V.—*In maledicum poetam.*

Quisquis stolæve purpuræve contemtor,
Quos colere debet, læsit impio versu;
Erret per urbem pontis exsul et clivi,
Interque raucos ultimus rogatores
Oret caninas panis improbi buccas.
Illi December longus, et madens bruma,
Claususque fornix triste frigus extendat
Vocet beatos clamitetteque felices,
Orciniana qui feruntur in sponda:
Et, cum supremæ fila venerint horæ

Diesque tardus, sentiat canum litem,
Abigatque moto noxias aves panno:
Nec finiantur morte simplices pœnæ:
Sed modo severi sectus Æaci loræ,
Nunc inquieti monte Sisyphi pressus,
Nunc inter undas garruli senis siccus,
Delasset omnes fabulas poetarum:
Et, cum fateri Furia jusserit verum,
Prodente clamet conscientia, Scripsi.

EPIGRAMMA VI.—*De adventu Cæsaris Trajani*

Felices, quibus urna dedit spectare coruscum
Solibus Arctoïis sideribusque ducem! [omnis
Quando erit ille dies, quo campus, et aïbor, et
Lucebit Latia culta fenestra nuri?
Quando moræ dulces, longusque a Cæsare pulvis,
Totaque Flamma Roma videnda via?
Quando eques, et picti tunica Nilotide Mauri
Ibitis? et populi vox erit una, Venit?

EPIGRAMMA VII.—*Ad Rhenum, de eodem.*

Nympharum pater amniumque, Rhene,
Quicunque Odrysias bibunt pruinas,
Sic semper liquidis fruaris undis,
Nec te barbara contumeliosi
Calcatum rota conterat bubulci;
Sic et cornibus aureus receptis,
Et Romanus eas utraque ripa:
Trajanum populis suis, et urbi,
Tibris te dominus rogat, remittas.

EPIGRAMMA VIII.—*De Paulla*

Nubere Paulla cupit nobis; ego ducere Paullam
Nolo: anus est: vellem, si magis esset anus.

EPIGRAMMA IX.—*De se.*

Udenis pedibusque, syllabisque,
Et multo sæpe, nec tamen protervo,
Notus gentibus ille Martialis,
Et notus populis; quid invidetis?
Non sum Andremone notior Caballo

EPIGRAMMA X.—*In Paullum*

Cum tu, laurigeris annum qui fascibus intras,
Mane salutator limina nulle teras; [quis,
Hic ego, quid faciam? quid nobis, Paulle, relin-
Qui de pl. be Numæ, densaque turba sumus?
Qui me respiciet, dominum, regemque vocabo?
Hoc tu (sed quanto blandius!) ipse facis.
Læticam, sellamve sequar? nec ferre recusas:
Per medium pugnas et prior ire lutum.
Sæpius adsurgam recitanti carmina? tu stas,
Et pariter geminas tendis in ora manus.
Quid faciet pauper, cui non licet esse clienti?
Dimisit nostras purpura vestra togas.

EPIGRAMMA XI.—*In Calliodorum.*

Nil aliud loqueris, quam Thesea, Pirithoumque,
Teque putas Pyladi, Calliodore, parem.
Dispeream, si tu Pyladi præstare matellam
Dignus es, aut porcos pascere Pirithoi.

Donavi tamen, inquis, amico millia quinque, 5
Et lotam (ut multum) terque quaterque togam.
Quid, quod nil unquam Pyladi donavit Orestes?
Qui donat, quamvis plurima, plura negat.

EPIGRAMMA XII.—*Ad Domitium.*

Æmilie gentes, et Apollineas Vercellas,
Et Phaethontei qui petis arva Padi;
Ne vivam, nisi te, Domiti, permitto libenter,
Grata licet sine te sit mihi nulla dies.
Sed desiderium tanti est, ut messe vel una 5
Urbano relevas colla perusta iugo.
I precor, et totos avida cute combibesoles.
Quam formosus eris, dum peregrinus eris!
Et venies albis non cognoscendus amicis,
Livebitque tuis pallida turba genis! 10
Sed, via quem dederat, rapiet cito Æthra colorem,
Niliaco redeas tu licet ore niger.

EPIGRAMMA XIII.—*Ad Tuccam.*

Cum cathedralitios portet tibi rheda ministros,
Et Libys in longo pulvere audet equas;
Strataque non unas cingant triclinia Baias,
Et Thetis unguento palliat aucta tuo;
Candida Setini rumpant crystallata trientes, 5
Dormiat in pluma nec meliore Venus:
Ad nocturna jaces fastosæ limina murchæ,
Et madet (heu) lacrymis janua sorda tuis,
Urere nec miserum cessant suspiria pectus.
Vis dicam, male sit cur tibi, Tucca? bene est.

EPIGRAMMA XIV.—*Ad Crispum.*

Cedere de nostris nulli te dicis amicis.
Sed, sit ut hoc verum, quid, rogo, Crispe, facis?
Mutua cum peterem æstertia quinque, negasti:
Non caperet nummos cum gravis arca tuos.
Quando fabæ nobis modium farrisve dediisti, 5
Cum tua Niliacus rura colonus aret? {brumæ?
Quando brevis gelidæ missa est toga tempore
Argenti venit quando selibra mihi?
Nil aliud video, quo te credamus amicum,
Quam quod me coram pedere, Crispe, soles. 10

EPIGRAMMA XV.—*De Apro.*

Dolatæ uxori cor arundine fixit acuta:
Sed dum ludit Aper, ludere novit Aper.

EPIGRAMMA XVI.—*In Caium.*

Si donare vocas promittere, nec dare, Cai:
Vincam te donis, muneribusque meis.
Accipe Callaici quicquid fodit Astur in arvis,
Aurea quicquid habet divitis unda Tagi;
Quicquid Erythræa niger invenit Indus in alga, 5
Quicquid et in nidis unica servat avis;
Quicquid Agenoreo Tyros improba cogit aeno:
Quicquid habent omnes, accipe, quomodo das.

EPIGRAMMA XVII.—*De Macro ad Musam.*

Saturnalitio Macrum fraudare tributo
Frustra, Musa, cupis: non licet, ipse petit:
Solennesque jocos, nec tristia carmina poscit;
Et queritur nugas obtinuisse meas.
Mensorum longis sed nunc vacat ille libellis. 5
Appia, quid facias, si leget ista Macer?

EPIGRAMMA XVIII.—*De Mario.*

Nec vocat ad cœnam Marius, nec munera mittit,
Nec spondet, nec vult credere: sed nec habet.
Turba tamen non deest, sterilem quæ curet ami-
Eheu quam fatuæ sunt tibi, Roma, togæ! {cum.

EPIGRAMMA XIX.—*Mittit librum suum ad Plin-
nium (Cæcilium Secundum.)*

Nec doctum satis, et parum severum,
Sed non rusticulum nimis libellum,
Facundo mea Plinio Thalia
I perfer: brevis est labor paratæ
Album vincere tramitem Suburæ. 5
Illic Orpheæ protinus videbis
Udi vertice lubricum theatri,
Mirantesque fœtas, avenque regis,
Raptum quæ Phrygæ pertulit Tonanti
Illic parva tui domus Pedonis 10
Cælata est aquilæ minore penna.
Sed ne tempore non tuo disertam
Pulses ebria januam, videto.
Totos dat teinæ dies Minervæ,
Dum centum studet auribus virorum, 15
Hoc quod sæcula posterique possint
Arp.nis quoque comparare chartis.
Seras tutior ibis ad lacernas.
Hæc hora est tua, cum furit Ixæus,
Cum regnat rosa, cum madent capilli: 20
Tunc me vel rigidi legant Catones.

EPIGRAMMA XX.—*Ad Manum.*

Ducit ad auriferas quod me Salo Celtiber oras,
Pendula quod patriæ visere tecta libet;
Tu mihi simplicibus, Mani, dilectus ab annis,
Et prætextata cultus amicitia,
Tu facis; in terris quo non est alter Iheris 5
Dulcior, et vero dignus amore magis.
Tecum ego vel sicci Gætula mapalia Preni,
Et potetiam Scythicas hospes amare casas.
Sic tibi mens eadem, si nostri mutua cura est,
In quocunque loco Roma duobus erit. 10

EPIGRAMMA XXI.—*Ad Sertum.*

Scribere te, quæ vix intelligat ipse Modestus,
Et vix Claranus, quid, rogo, Sexte, juvat?
Non lectore tuis opus est, sed Apolline, libris:
Judice te major Cinna Marone fuit.
Sic tua laudentur: sane mea carmina, Sexte, 5
Grammaticis placeant, et sine grammaticis

EPIGRAMMA XXII.—*In Philenim.*

Cur spleniato sæpe prodeam mento,
Albave pictus sana labra cerussa,
Phileni, quæris? basiare te nolo.

EPIGRAMMA XXIII.—*De M. Antonio*

Jam numerat placido felix Antonius ævo
Quindecies actas Primus Olympiadas:
Præteritosque dies, et tutos respicit annos:
Nec metuūt Lethes jam propioris aquas.
Nulla recordanti lux est ingrata, gravisque: 5
Nulla subit cujus non memitisse veliit.
Ampliat ætatis spatium sibi vir bonus: hoc est
Vivere bis, vita posse priore frui.

EPIGRAMMA XXIV.—*Ad Calendas Martias*

Natales mihi Martiæ Calendæ,
Lux formosior omnibus Calendis.
Qua mittunt mihi munus et puellæ;
Quinquagesima liba, septimanque
Vestris addimus hanc focis acerram.
His vos (si tamen expedit roganti)
Annos addite bis precor novenos,
Ut nondum nimis piger senectæ
Sed viue tribus æreis peractis

Lucos Elysiæ petam puellæ
Post hunc Nestora, nec diem rogabo.

EPIGRAMMA XXV.—*De Mucio.*

In matutina nuper spectatus arena
Mucius, imposuit qui sua membra focis,
Si patiens fortisque tibi durusque videtur,
Abderitanæ pectora plebis habes.
Nam cum dicatur tunica præsentem molesta,
Ure manum: plus est dicere, Non facio.

EPIGRAMMA XXVI.—*De morte Vari.*

Vare, Parætonias Latia modo vite per urbes
Nobilis, et centum dux memorande viris;
At nunc Ausonio frustra promisse Quirino,
Hospita Lagei littoris umbra jaces.
Spargere non licuit frigentia fletibus ora,
Pinguia nec mæstis addere thura rogis.
Sed datur æterno victurum carmine nomen.
Numquid et hoc, fallax Nile, negare potes?

EPIGRAMMA XXVII.—*Ad Diodorum.*

Natali, Diodore, tuo conviva senatus
Accubat, et rarus non adhibetur eques;
Et tua tricenotus largitur sportula nummos:
Nemo tamen natum te, Diodore, putat.

EPIGRAMMA XXVIII.—*Ad Janum.*

Annotum nitidique sator pulcherrime mundi,
Publica quem primum vota precesque vocant,
Pervius exiguos habitabas ante penates,
Plurima qua medium Roma terebat iter.
Nunc tua Cæsareis cinguntur limina donis;
Et fora tot numeras, Jane, quot ora geris.
At tu, sancte pater, tanto pro munere gratus,
Ferreæ perpetua claustra tuere sera.

EPIGRAMMA XXIX.—*Ad Sextilianum.*

Quam mihi mittebas Saturni tempore lancem,
Misiisti dominæ, Sextiliane, tua:
Et quam donabas dictis a Marte Calendis,
De nostra prasina est synthesis emta toga
Jam constare tibi gratis cæpere puellæ:
Muneribus futuis; Sextiliane, meis.

EPIGRAMMA XXX.—*De Apollinaris littore Formiano.*

O temperatæ dulce Formiæ littus,
Vos, cum severi fugit oppidum Martis,
Et inquietas fessus exiit curas.
Apollinaris omnibus locis præfert.
Non ille sanctæ dulce Tibur uxoris,
Nec Tusculanos, Algidosve secessus,
Præneste nec sic, Antiumve miratur.
Non blanda Circe, Dardanisve Caieta
Desiderantur, nec Marica, nec Liris,
Nec in Lucrina lota Salmacis vena.
Hic summa leni stringitur Thetis vento,
Nec languet æquor: viva sed quies Ponti
Pictam phaselon adjuvante fert aura;
Sicut puellæ non amantis ætatem
Mota salubre purpura venit frigus.
Nec seta longo quærit in mari prædam
Sed a cubili lectuloque jactatam
Spectatus alte lineam trahit piscis.
Si quando Nereus sentit Æoli regnum,
Ridet procellas tuta de suo mensa.
Piscina rhombum pascit, et lupos vernas,
Natat ad magistrum delicata murena
Nomenclaturæ mugilem citat notum,

10 Et adesse jussi prodeunt senes muli.
Frui sed istis quando Roma permittit?
Quot Formianos imputat dies annus
Negotiosis rebus urbis hærenti?
O janitores villicique felices!
Dominis parantur ista; serviunt vobis.

EPIGRAMMA XXXI.—*In Calliodorum.*

5 Addixi servum nummis here mille trecentis,
Ut bene carnare, Calliodore, semel:
Nec bene carnasti. Mullus tibi quatuor emptus
Librarum carnæ pompa caputque fuit.
Exclamare libet, Non est hic, improbe, non est 5
Piscis: homo est: hominem, Calliodore, voras.

EPIGRAMMA XXXII.—*De imagine Marci Antonii, ad Cæditianum.*

5 Hæc mihi quæ colitur violis pictura rosisque,
Quos releat vultus, Cæditiane, rogas?
Talis erat Marcus mediis Antonius annis
Primus: in hoc juvenem se videt ore senex.
Ars utinam mores, animumque effingere posset!
Pulchrior in terris nulla tabella foret. 6

EPIGRAMMA XXXIII.—*Ad Munatium Gallum*

Simplicior priscis, Munati Galle, Sabinis,
Cecropium superas qui bonitate senem;
Sic tibi consoceri claros retinere penates
Perpetua natæ det face casta Venus:
Ut tu, si viridi tinctos ærugine versus 5
Forte malus livor dixerit esse meos,
Ut facis, a nobis abigas: nec scribere quenquam
Talia contendas carmina, qui legitur.
Iunc servare modum nostri novere libelli,
Percere personis, dicere de vitis. 10

EPIGRAMMA XXXIV.—*Ad Cæsarem Trajanum*

Di tibi dent quicquid, princeps Trajane, mereris
Et rata perpetuo, quæ tribuere, velint:
Qui sua restituis spoliato jura patrono;
Libertis exsul non erit ille suis.
Dignus es, ut possis totum servare clientem: 5
Ut liceat tantum; vera probare potes.

EPIGRAMMA XXXV.—*De Sulpicia*

Omnes Sulpiciam legant puellæ,
Uni quæ cupiunt viro placere.
Omnes Sulpiciam legant marito,
Uni qui cupiunt placere nuptæ.
Non hæc Colchidos adserit furorem, 5
Diri prandia nec refert Thyestæ;
Scyllam, Byblida nec fuisse credit:
Sed castos docet et pios amores,
Lusus, delicias, facietiasque.
Cujus carmina qui bene æstimavit, 10
Nullam dixerit esse nequiores,
Nullam dixerit esse sanctiores.
Tales Egeiæ jocos fuisse
Ido crediderim Numæ sub antro
Iac condiscipula, vel hæc magistra 15
Esses doctior et pudica, Sappho.
Sed tecum pariter simulque visam
Durus Sulpiciam Phaon amaret.
Frustra: namque ea nec Tonantis uxor
Nec Bacchi, nec Apollinis puella 20
Trepito sibi viveret Caleno.

EPIGRAMMA XXXVI.—*In Munnam*

improba Massiliæ quicquid fumaria cogunt
Accipit ætatem quirquid igne cadus,

A te, Munna, venit : miseria tu mittis amicis
 Per freta, per longas toxica sæva vias :
 Nec facili pretio, sed quo contenta Falerni
 Testa sit, aut cellis Setia cara suis.
 Non venias quare tam longo tempore Romam,
 Hæc puto causa tibi est, ne tua vina bibas.

EPIGRAMMA XXXVII.—*Ad Maternum.*

Juris, et æquarum cultor sanctissime legum,
 Veridico Latium qui regis ore forum,
 Municipi, Maternæ, tuo, veterique sodali,
 Callaicum mandas si quid ad Oceanum;
 An Laurentino turpes in litore ranas,
 Et satius tenues ducere credis acos,
 Ad sua captivum quam saxa remittere mullum,
 Visus erit libris qui minor esse tibus?
 Et fatuum summa crenare pelorida mensa,
 Quosque tegit lævi coctice concha brevis? 10
 Ostrea Baianis quam non liventia testis.
 Quæ pueri domino non prohibente vorent?
 Hic oldam clamosus ages in tetra vulpem,
 Mordebitque tuos sordida piada canes.
 Illic piscoso modo vix educta profundo
 Impedient lepores humida lina meos.
 Dum loquor, ecce redit sporta piscator inani.
 Venator capta mele superbus adest.
 Omnis ab urbano venit ad mare cœna macello :
 Callaicum mandas si quid ad Oceanum. 20

EPIGRAMMA XXXVIII.—*Ad Calenum.*

O molles tibi quindecini, Calene,
 Quos cum Sulpicia tua jugales
 Indulsit deus et peregit annos!
 O nox omnis et hora, quæ notata est
 Caris litoris Indici lapillis!
 O quæ prælia, quas utrinque pugnas
 Felix lectulus, et lucerna vidit
 Nimbis ebria Nicerotianis!
 Vixisti tribus, o Calene, lustris;
 Ætas hæc tibi tota computatur,
 Et solos numeras dies mariti.
 Ex illis tibi si diu rogatam
 Lucem redderet Atropos vel unam,
 Malles, quam Pylam quater senectam.

EPIGRAMMA XXXIX.—*In Lesbiam.*

Consule te Bruto quid juras, Lesbiam, natam
 Mentiris : nata es, Lesbiam, rege Numma.
 Sic quoque mentiris : namque, ut tua sæcula
 Ficta Prometheus diceris esse luto. [variant,

EPIGRAMMA XL.—*Ad Lupum de Polla*

Semper cum mihi diceretur esse
 Secreto mea Polla cum cinædo:
 Irrupi, Lupe : non erat cinædus.

EPIGRAMMA XLI.—*In Procleiam*

Mense novo Jani veterem Procleia, maritum
 Deris, atque jubes res sibi habere suas.
 Quid, rogo, quid factum est? subiti quæ causa
 doloris?
 Nil mihi respondes? dicam ego : Prætor erat.
 Constatura fuit Megalensis purpura centum 5
 Millibus, ut nimium mureria parca daret:
 Et populare sacrum bis millia dena tulisset.
 Disidium non est hoc, Procleia : lucrum est.

EPIGRAMMA XLII.—*Ad Dindymum.*

Tam dubia est ianugo tibi, tam mollis, ut illam
 Halitus, et soles, et levis aura terat.

Celantur simili ventura Cydonia lana,
 Pollice virgineo quæ spoliata nitent.
 5 Fortius impressi quoties tibi basia quinque,
 Barbatus labris, Dindyme, flo tuis.

EPIGRAMMA XLIII.—*Ad Philerothem.*

Septima jam, Phileros, tibi conditur uxor in agro.
 Plus nulli, Phileros, quam tibi reddid ager.

EPIGRAMMA XLIV.—*Ad Q. Oridium.*

Quinte Caledonios Ovidi visure Britannos,
 Et viridem Tethyn, Oceanumque patrem :
 Ergo Numæ colles, et Nomentana relinquis
 Ota? nec retinet rusque focusque senem?
 5 Gaudia tu differs : at non et stamina differt
 Atropos, atque omnis scribitur hora tibi.
 Præstiteris caro (quis non hoc laudet?) amico,
 Ut poter vita sit tibi sancta fides.
 Sed reddare tuis tandem masure Sabinis,
 Teque tuas numeres inter amicitias. 10

EPIGRAMMA XLV.—*In delicatum lectorem.*

Si quid lene mei dicunt et dulce libelli,
 Si quid honorificum pagina blanda sonat :
 Hoc tu pingue putas, et costam rodere mavis,
 Illa Laurentis cum tibi demus apris.
 Vaticana bibas, si delectaris aceto :
 Non facit ad stomachum nostra lagena tuum.

EPIGRAMMA XLVI.—*In Mathonem.*

Omnia vis belle, Matho, dicere : dic aliquando
 Et bene : dic neutrum : dic aliquando male.

EPIGRAMMA XLVII.—*Ad Julium Martialem.*

Vitam quæ faciunt beatiorum,
 Jucundissime Martialis, hæc sunt :
 Res non parva labore, sed relicta;
 Non ingratus ager; focus perennis;
 10 Lis nunquam; toga rara; mens quieta;
 Vires ingenuæ; salubre corpus;
 Prudens simplicitas; pares amici;
 Convictus facilis; sine arte mensa;
 Nox non ebria, sed soluta curis;
 Non tristis torus, et tamen pudicus;
 Somnus, qui faciat breves tenebras;
 Quod sis, esse velis, nihilque malis :
 Summum nec metuas diem, nec optes.

EPIGRAMMA XLVIII.—*Parat poeta convivium.*

Nunciat octavam Phariæ sua turba juvenæ,
 Et pilata redit, jamque subitque cohors.
 Temperat hæc thermas, nimios prior hora vapores
 Halat, et immodico sexta Nerone calet.
 5 Stella, Nepos, Cani, Cerealis, Flacce, venitis?
 Semper sigma capit, sex sumus, adde Lupum.
 Exoneraturas ventrem mihi villica malvas
 Attulit, et varias, quas habet hortus, opes :
 In quibus est lactuca sedens, et sectile porum :
 Nec deest ructatrix mentha, nec herba salax.
 10 Secta coronabunt rutatos ova lacertos,
 Et madidum thynni de sale sumen erit.
 Gustus in his. Una ponetur cœnula mensa,
 Hædus inhumani raptus ab ore lupi.
 Et, quæ non egeant ferro structoris, ofellæ 15
 Et faba fabrorum, prototomicus rudes.
 Pullus ad hæc, cornisque tribus jam perna super
 Addetur : saturis mitia pona dabo
 De Nomentana vinum sine fæce lagena
 Quæ bis Frontino consule plena fuit 20

Accedent sine felle joci, nec mane timenda
 Libertas, et nil quod tacuisse velis.
 De Prasio conviva meus, Venetique loquatur:
 Nec facient quenquam pocula nostra reum.

EPIGRAMMA XLIX.—*In Cottam.*

Cum potes amethystinos trientes,
 Et nigro madeas Opimiano:
 Propinas modo conditum Sahinum,
 Et dicis mihi, Cotta, Vis in auro?
 Quisquam plumbea vina vult in auro? 5

EPIGRAMMA L.—*De Scorpo.*

Frangat Idmæas tristis Victoria palmas:
 Plange, FAVOR, sæva pectora nuda manu.
 Mutet Honor cultus, et iniquis munera flammis.
 Mitte coronatas. Gloria mæsta, comas.
 Heu facinus! prima fraudatus, Scorpe, juvena 5
 Occidis, et nigros tam cito jungis equos.
 Curribus illa tuis semper properata, brevisque,
 Cur fuit et viæ tam prope meta tuæ?

EPIGRAMMA LI.—*Ad Faustinum.*

Sidera jam Tyrius Phryxæi respicit agni
 Taurus, et alternum Castora fugit hiems.
 Ridet ager, vestitur humus, vestitur et arbos:
 Ismarium pellex Attica plorat Ilyn. [nam
 Quos, Faustine, dies, qualem tibi Roma Raven-
 Abstulit? o soles, o tunicata quies! 6
 O nemus, o fontes, solidumque madentis arenæ
 Littus, et æquoreis splendidus Anxur aquis:
 Et non unius spectator lectulus undæ,
 Qui videt hinc puppes fluminis, inde maris! 10
 Sed neque Marcelli, Pompeianumque, nec illic
 Sunt triplices thermæ, nec fora juncta quater:
 Nec Capitolini summum penetrae Tonantis,
 Quæque nitent cælo proxima templa suo.
 Dicere te lassum quoties ego credo Quirino 15
 Quæ tua sunt, tibi habere: quæ mea, redde mihi.

EPIGRAMMA LII.—*De spadone.*

Thelyn viderat in toga spadonem.
 Damnatam Numa dixit esse mœcham.

EPIGRAMMA LIII.—*Epitaphium Scorpi.*

Ille ego sum Scorpus, clamosi gloria Circi,
 Plausus, Roma, tui, deliciæque breves:
 Invida quem Lachesis raptum trieteride nona
 Dum numerat palmas, credidit esse senem.

EPIGRAMMA LIV.—*In Oium*

Mensas, Ole, bonas ponis: sed ponis opertas.
 Ridiculum est: possum sic ego habere bonas.

EPIGRAMMA LV.—*In Marullam.*

Arrectum quoties Marulla penem
 Pensavit digitis, diuque mensa est,
 Libras, scriptula, sextulasque dicit.
 Idem post opus, et suas palæstras,
 Loro cum similis jacet remisso, 5
 Quanto sit levior Marulla dicit.
 Non ergo est manus ista, sed statera.

EPIGRAMMA LVI.—*In Gallum.*

Totis, Galle, jubes tibi me servire diebus,
 Et per Aventinum ter quater ire tuum.
 Eximit, aut reficit dentem Cascellius ægrum.
 Infestos oculis uris, Hygiene, pilos.
 Non scæat, et tollit stillantem Fannius uvam 5
 Tristia servorum stigmata delet Eros.

Ent-rocelarum fertur Podalirius Hermes.
 Qui sanet ruptos, dic mihi, Galle, quis est?

EPIGRAMMA LVII.—*Ad Sextum.*

Argenti libram mittebas: facta selibra est,
 Sed piperis: tanti non emo, Sexte, piper.

EPIGRAMMA LVIII.—*Ad Frontinum.*

Anxuris æquorei placidos, Frontine, recessus,
 Et propius Baias, littoreamque domum,
 Et quod inhumanæ Cancro fervente cicadæ
 Non novere nemus, flumineseque lacus, 5
 Dum colui, doctas tecum celebrare vacabat
 Pieridas: nunc nos maxima Roma terit.
 Illic mihi quando dies meus est? jactamur in alto
 Urbis, et in sterili vita labore perit;
 Dura suburbani dum jugera pascimus agri,
 Vicinosque tibi, sancte Quirine, lareas. 10
 Sed non solus amat, qui nocte dique frequenter
 Limina, nec vatem talia damna decent.
 Per veneranda mihi Musarum sacra, per omnes
 Juro deos, et non officiosus amo.

EPIGRAMMA LIX.—*In delicatum lectorem.*

Consumpta est uno si lemmate pagina, transis,
 Et breviora tibi, non meliora, placent.
 Dives, et ex omni posita est instructa macello
 Cœna tibi, sed te mattea sola juvat.
 Non opus est nobis nimium lectore guloso. 5
 Hunc volo, qui fiat non sine pane satur.

EPIGRAMMA LX.—*De Munna.*

Jura trium petiit a Cæsare discipulorum,
 Assuetus semper Munna docere duos.

EPIGRAMMA LXI.—*Epitaphium Erotii.*

Hic festinata requiescit Erotion umbra,
 Crimine quam fati sexta peremit hiems.
 Quisquis eris nostri post me regnator agelli,
 Manibus exiguis annua justa dato. 5
 Sic lare perpetuo, sic turba aospite, solus
 Flebilis in terra sit lapis iste tua.

EPIGRAMMA LXII.—*Ad magistrum ludi.*

Ludi magister, parce simplici turbæ:
 Sic te frequentes audiant capillati,
 Et delicatæ diligat chorus mensæ:
 Nec calculator, nec notarius velox 5
 Majore quisquam circulo coronetur.
 Albæ Leone flammeo calent lucas,
 Tostamque fervens Julius coquit messem.
 Cirrata loris horridis Scythææ pellis,
 Qua vapulavit Marsyas Cælæneus,
 Ferulæque tristes, sceptrâ pædagogorum, 10
 Cessant, et Idus dormiant in Octobres:
 Æstate pueri si valent, satis discunt.

EPIGRAMMA LXIII.—*Epitaphium nobilis matronæ.*

Marmora parva quidem, sed non cessura, viator,
 Mausoli saxis Pyramidumque legis.
 Bis mea Romano spectata est vita Terento,
 Et nihil extremos perdidit ante rogos.
 Quinque dedit pueros, totidem mihi Juno puellas
 Clause runt omnes lumina nostra manus. 6
 Contigit et thalami mihi gloria rara, fuitque
 Una pudicitie mentula nota meæ.

EPIGRAMMA LXIV.—*Ad Pollam.*

Contigeris, regina, meos si, Polla, libellos,
 Non tetrica nostros excipe fronte jocosa.

Ille tuus vates, Heliconis gloria nostri.
Pieria caneret cum fera bella tuba,
Non tamen erubuit lascivo dicere versu,
Hi nec pædicator, Cotta, quid hic facio?

EPIGRAMMA LXV.—*In Carmenionem.*

Cum te municipem Corinthiorum
Jactes, Carmenion, negante nullo;
Cur frater tibi dicor, ex Iberis
Et Celtis genitus, Tagique civis?
An vultu similes videmur esse?
Tu flexa nitidus coma vagaris:
Hispanis ego contumax capillis.
Lævis dropace tu quotidiano:
Hirsutis ego cruribus, genisque.
Os blæsum tibi, debilisque lingua est:
Nobis filia fortius loquetur.
Tam dispar aquilæ columba non est,
Nec dorcas rigidus fuxax leoni.
Quare desine me vocare fratrem,
Ne te, Carmenion, vocem sororem.

EPIGRAMMA LXVI.—*De Theopompo.*

Quis, rogo, tam durus, quis tam fuit ille superbus,
Qui jussit fieri te, Theopompe, coquum?
Hanc aliquis faciem nigra violare culina
Sustinet? has uncto polluit igne comas?
Quis potius cyathos, aut quis crystallâ tenebit?
Qua sapient melius mixta Falerna manu?
Si tam sidereo manet exutus iste ministros,
Jupiter utatur jam Ganymede coquo.

EPIGRAMMA LXVII.—*Epitaphium.*

Pyrhæ filia, Nestoris noverca,
Quam vidit Niobe puella canam,
Laertes aviam senex vocavit,
Nutricem Priamus, socrum Thyestes;
Jam cornicibus omnibus superates,
Hoc tandem sita prurit in sepulchro
Calvo Plotia cum Melanthione.

EPIGRAMMA LXVIII.—*In Læliam.*

Cum tibi non Ephesos, nec sit Rhodos, aut Mity-
Sed donus in vico, Lælia, patricio; [Irene,
Deque coloratis nunquam lita mater Etruscis,
Durus Aricina de regione pater;
Ζωὴ καὶ ψυχὴ lascivum congeris usque, 5
Pro pudor! Hærsiliæ civis et Egeriæ.
Lectulus has voces, nec lectulus audiat omnis;
Sed quem lascivo stravit amica viro.
Scire cupis quo casta modo matrona loquaris.
Numquid cum crissas, blandior esse potes? 10
Tu licet edipscas totam, referasque Corinthon,
Non tamen omnino, Lælia, Thais eris.

EPIGRAMMA LXIX.—*De Polla.*

Custodes das, Polla, viro; non accipis ipsa.
Hoc est uxorem ducere, Polla, virum.

EPIGRAMMA LXX.—*Ad Potitum.*

Quod m. hi vix unus toto liber exeat anno,
Desidiæ tibi sum, docte Potite, reus.
Justus at quanto mirere, quod exeat unus,
Labantur toti cum mihi sæpe dies.
Nunc resalutantes video nocturnus amicos, 5
Gratulor et multas; nemo, Potite, mihi.
Nunc ad luciferam signat mea gemma Dianam:
Nunc me prima sibi, nunc sibi quinta rapit.
Nunc consul, prætorve tenet, reducesque choræ:
Auditur toto sæpe poeta die. 10

Sed nec caudido possis impune negare,
Nec si te rhetor, grammaticave rogent:
5 Balnea post decimam lasso, centumque petuntur
Quadrantes. Fiet quando, Potite, liber?

EPIGRAMMA LXXI.—*De Rabirio.*

Quisquis læta tuis et sera parentibus optas
Fata, brevem titulum marmoris hujus ama.
Condidit hac caras tellure Rabirius umbras:
Nulli sorte jacent candidiore senes.
5 Bis sex lustia tori nox mitis et ultima clausit: 5
Arserunt uno funera bina rogo.
Hos tamen ut primis raptos sibi quaerit in annis,
Improbior nihil his fletibus esse potest.

EPIGRAMMA LXXII.—*Adulatorium de Cæsare Trajano.*

Frusta, blanditiæ, venitis ad me
Atritus miserabiles labellis.
Dicturus dominum, deumque non sum:
Jam non est locus hac in urbe vobis.
Ad Parthos procul ite pileatos, 5
Et turpes, humilesque, supplicesque
Pictorum sola basiate regum.
Non est hic dominus, sed imperator,
Sed justissimus omnium senator:
Per quem de Stygia domo reducta est 10
Siccis rustica Veritas capillis.
Hoc sub princip', m. sapis, caveto
Verbis, Roma, prioribus loquaris.

EPIGRAMMA LXXIII.—*Ad Marcum.*

Littera facundi gratum mihi pignus amici
Pertulit, Ausoniæ dona severa togæ:
Qua non Fabricius, sed vellet Apicius uti
Vellet Mecænas Cæsarianus eques.
Vilior hæc nobis alto mittente fuisset: 5
Non quacunq; manu victima cæsa litat.
A te missa venit: possem nisi munus amare,
Marce, tuum, poteram nomen amare meum.
Muncie sed plus est, et nomine gratius ipso, 10
Officium docti, judiciumque viri.

EPIGRAMMA LXXIV.—*Ad Romam.*

Jam parce lasso, Roma, gratulatori,
Lasso clienti: quamdiu saluator
Anteambulones et togatulos inter
Centum merebor plumbeos die toto?
Cum Scorpus una quindecim graves hora 5
Perventis auri victor auferat saccos:
Non ego meorum præmium libellorum,
(Quid enim merentur?) Apulos velim campos.
Non Hybla, non me spicifer capit Nilus;
Nec quæ paludes delicata Pomptinas 10
Ex arce clivi spectat uva Setini.
Quid concupiscam quaeris ergo? dormire.

EPIGRAMMA LXXV.—*De Galla.*

Millia viginti quondam me Galla poposcit;
Et, fateor, magni non erat illa nimis.
Annus abit: Bis quina dabis sestertia, dixit.
Poscere plus visa est, quam prius, illa mihi
Jam duo poscenti post sextum millia mensem, 5
Mille dabam nummos: noluit accipere.
Transierant binæ forsan, ternæve Calenæ,
Aureolos ultro quatuor ipsa petit.
Non dedimus: centum jussit me mittere nummos:
Sed visa est nobis hæc quoque summa gravis.
Sportula nos junxit quadrantibus arida centum.
Hanc voluit: puero diximus esse datam. 10

Inferius numquid potuit descendere? fecit.
Dat gratis, ultrò dat mihi Galla: nego.

EPIGRAMMA LXXVI.—*De Mævio.*

Hoc, Fortuna, tibi videtur æquum?
Civis non Syriæve, Parthiæve,
Nec de Cappadocia eques catastas,
Sed de plebe Remi, Numæque verba,
Jucundus, probus, innocens, amicus,
Lingua doctus utraque, cujus unum est,
Sed magnum vitium, quod est poeta,
Pullo Mævius alget in cucullo:
Cocco multo fulget incitatus.

EPIGRAMMA LXXVII.—*De Caro medicæ.*

Nequius a Caro nihil unquam, Maxime, tactum
est,
Quam quod febre perlit: fecit et illa nefas.
Sæva nocens febris saltem quartana fuisses!
Servari medico debuit illa suo.

EPIGRAMMA LXXXVIII.—*Ad Macrum.*

Ibis littoreas, Macer, Salonas:
Ibit rara fides, amorque recti,
Et secum comitem trahet pudorem.
Semper pauperior re lit potestas.
Felix auriferæ colone terræ,
Rectorem vacuo sinu remittes,
Optabisque moras, et exeuntem
Udo Dalmata gaudio sequeris.
Nos Celtas, Macer, et truces Iberos
Cum desiderio tui petemus.
Sed quæcunque tamen feretur illic
Piscosi calamo Tagi notata,
Macrum pagina nostra nominabit.
Sic inter veteres legar poetas;
Nec multos mihi præferas priores,
Uno sed tibi sim minor Catullo.

EPIGRAMMA LXXIX.—*De Torquato et Otacilio.*

Ad lapidem Torquatus habet prætoriam quartum:
Ad quartum breve rus emit Otacilius.
Torquatus nitidas vario de marmore thermas
Exstruxit: cucumam fecit Otacilius.
Disposuit daphnona suo Torquatus in agro:
Castaneas centum sevit Otacilius.
Consule Torquato vici fuit ille magister;
Nec minor in tanto visus honore sibi.
Grandis ut exiguum bos ranam ruperat olim,
Sic puto Torquatus rumpet Otacilium.

EPIGRAMMA LXXX.—*De Erote.*

Plorat Eros, quoties maculosæ pocula myrrhæ
Inspicit, aut pueros, nobiliusve citrum:
Et gemitus imo ducit de pectore, quod non
Tota miser coemat septa, feratque domum.
Quam multi faciunt, quod Eros, sed lumine sicco!
Pars major lacrymas ridet, et intus habet.

EPIGRAMMA LXXXI.—*De Phyllide.*

Cum duo venissent ad Phyllida mane fututum,
Et nudam cuperet sumere uterque prior:
Promisit pariter se Phyllis utrique daturam,
Et dedit: ille pedem sustulit, hic tunicam.

EPIGRAMMA LXXXII.—*Ad Gallum.*

Si quid nostra tuis adicit vexatio rebus,
Mane, vel a media nocte togatus ero:

Stridentesque feram flatus Aquilonis iniqui,
Et patiar nimbos, excipiamque nives.
Sed si non flas quadrante beator uno
Per gemitus nostros, ingenuasque cruces:
Parce precor lasso, vanosque remitte labores,
Qui tibi non prosunt, et mihi, Galle, nocent.

EPIGRAMMA LXXXIII.—*Ad Marinum.*

Raros colligis hinc et hinc capillos,
Et latum nitidæ, Marine, calvæ
Campum temporibus tegis comatis:
Sed moti redeunt jubente vento,
Reddunturque sibi, caputque nudum
Cirris grandibus hinc et inde cingunt.
Inter Spendophorum, Telesphorumque,
Cylæ stare putabis Hermeroten.
Vis tu simplicius senem fateri?
Ut tandem videaris unus esse,
Tonsor jam reliquos metat capillos.
Calvo turpius est nihil comato.

EPIGRAMMA LXXXIV.—*De Afro, ad Cæditanum.*

Miraris, quare dormitum non eat Afer?
Accumbat cum qua, Cæditiane, vides

EPIGRAMMA LXXXV.—*De Ladonte nauta.*

Jam senior Ladon Tiberinæ nauta carinæ
Proxima dilectis rura paravit aquis.
Quæ cum sæpe vagus premeret torrentibus undis
Tybris, et luberno rumperet arva lacu:
Emeritam puppim, ripa quæ stabat in altis
Implevit saxis, opposuitque vadis.
Sic nimias avertit aquas: quis credere posset?
Auxilium domino mersa carina tulit.

EPIGRAMMA LXXXVI.—*De Lauro.*

Nemo nova caluit sic inflammatus amica,
Flagravit quanto Laurus amore pilæ.
Sed qui primus erat lusor, dum floruit ætas,
Nunc postquam desit ludere, prima pila est.

EPIGRAMMA LXXXVII.—*De natali Restituti.*

Octobres age sentiat Calendas
Facundi pia Roma Restituti.
Linguis omnibus et favete votis.
Natalem colimus, tacete lites.
Absit cereus aridi clientis,
Et vani triplices, brevesque mappæ
Expectent gelidi jocos Decembris.
Certent muneribus beatiores.
Agrippæ tumidus negotiator
Cadmi municipis ferat lacernas.
Pugnorum reus, ebrizque noctis
Cœnatoria mittat advocato.
Infamata virum puella vicit?
Veros sardonychas, sed ipsa, tradat.
Mirator veterum senex avorum
Donet Phidiaci toreuma cæli.
Venator leporem, colonus hædum,
Piscator ferat æquorum rapinas.
Si mittit sua quisque, quid poetam
Missurum tibi, Restitute, credis?

EPIGRAMMA LXXXVIII.—*Ad Cottam.*

Omnes persequeris prætorum, Cotta, locellos,
Accipis et ceras: officiosus homo es.

EPIGRAMMA LXXXIX.—*De statu Junonis*

Juno labor, Polyclete, tuus, et gloria felix,
Phidiacæ cuperent quam meruisse manus,

Ore nitet tanto, quanto superasset in Ida
 Judice convictas non dubitante deas.
 Junonem, Polyclete, scdm niai frater amaret, 5
 Junonem poterat frater amare tuam.

EPIGRAMMA XC.—*In Ligellam.*

Quid vellis vetulum, Ligella, cunnum?
 Quid busti cineres tui lacescis?
 Tales munditiæ decent puellas.
 Nam tu jam nec anus potes videri.
 Istud, crede mihi, Ligella, belle
 Non mater facit Hectoris, sed uxor.
 Erras, si tibi cunnum hic videtur,
 Ad quem mentula pertinere desit.
 Quare si pudor est, Ligella, noli
 Barbam vellere mortuo leoni.

EPIGRAMMA XCI.—*De Almone.*

Omnes eunuchos habet Almo, nec arrigit ipse,
 Et queritur, pariat quod sua Polla nihil.

EPIGRAMMA XCII.—*Ad Marium.*

Mari, quietæ cultor et comes vitæ,
 Quo cive prisca gloriatur Atina:
 Has tibi gemellas barbari decus luci
 Commendo pinus, ilicesque Fannorum.
 Et semidocæ villici manu structas
 Tonantis aras, horridique Sylvani,
 Quas tinxit agni sæpe sanguis, aut hædi,
 Dominamque sancti virginem deam templi,
 Et quæ sororis hospitem vides castæ
 Martem mearum principem Calendarum,
 Et delicatæ lauteum nemus Floræ,
 In quod Pitiapo persequente confugit.
 Hoc omne agelli mite parvuli numen
 Seu tu cruro, sive thure placabis;
 Ubicumque noster Martialis est, dices,
 Ilac, ecce, mecum dextera litat vobis
 Absens sacerdos; vos putate præsentem,
 Et date duobus, quicquid alter optarit.

EPIGRAMMA XCIII.—*Ad Clementem*

Si prior Euganeas, Clemens, Helicaonis oras,
 Pictaque pampineis videris arva jugis,
 Perfer Atestinæ nondum vulgata Sabine
 Carmina, purpurea sed modo sua toga.
 Ut rosa delectat, metitur quæ pollice primo, 5
 Sic nova, nec mento sordida charta juvat.

EPIGRAMMA XCIV.—*Munusculum pomorum.*

Non mea Massylus servat pomaria serpens,
 Regius Alcinoi nec mihi servit ager:
 Sed Nomentana securus germinat hortus
 Arbore, nec furem plumbea mala timent.
 Hæc igitur, media quæ sunt modo nata Suburra,
 Mittimus autumnum cerea poma mei. 6

EPIGRAMMA XCV.—*Ad Gallam.*

Infantem tibi vir, tibi, Galla, remisit adulter
 Hi, puto, non dubie se fuisse negant.

EPIGRAMMA XCVI.—*Ad Aritum.*

Sæpe loquar nimium gentes quod, Avite, remotas,
 Miraris, Latia factus in urbe senex, [nem,
 Auriferumque Tagum sitiam, patriumque Salo-
 Et repetam saturæ sordida rura casæ.
 Illa placet tellus, in qua res parva beatum 5
 Me facit, et tenues luxuriantur opeæ.
 Pascitur hic, ibi pascit ager: tepet igne maligno
 Hic focus, ingenti lumine lucet ibi.

Illic pretiosa fames, conturbatrixque macelli,
 Mensa, ibi divitiis ruris operta sui. 10
 Quatuor hic æstate togæ, pluresve teruntur,
 Autumnis ibi me quatuor una tegit.
 I, cole nunc reges: quicquid non præstat amicus,
 Cum præstare tibi possit, Avite, locus.

EPIGRAMMA XCVII.—*De Numa.*

Dum levis arsura struitur Libitina papyro,
 Dum myrrham et casiam flebilis uxor emit;
 5 Jam scriobe, jam lecto, jam pollinctore parato
 Hæredem scripsit me Numa: convaluit.

EPIGRAMMA XCVIII.—*In Publium.*

Addat cum mihi Crecubum minister
 Idæo resolutior cinædo,
 Quo nec filia cultior, nec uxor,
 Nec mater tua, nec soror recumbit;
 Vis spectem potius tuas lacernas, 5
 Aut citrum vetus, Indicosque dentes?
 Suspectus tibi ne tamen recubam,
 Præsta de giege, sordidaque villa
 Tonsos, horridulos, rudes, pusillos
 Hircosi mihi filios subulci. 10
 Perdet te pudor hic: habere, Publi,
 Moes non potes hos, et hos ministros

EPIGRAMMA XCIX.—*De figura Socratis.*

Si Romana forent hæc Socratis ora, fuissent
 Julius in satiris qualia Rufus habet.

EPIGRAMMA C.—*In plagiarium.*

Quid, stulte, nostris versibus tuos misces?
 Cum litigante quid tibi, miser, libro?
 Quid congregare cum leonibus vulpes,
 Aquilisque similes facere noctuas quæris?
 15 Habcas licetbit alterum pedem Ladæ,
 Inepte, frustra crure ligneo curres.

EPIGRAMMA CI.—*De Capitolino.*

Elysio redeat si forte remissus ab agro
 Ille suo felix Cæsare Galba vetus;
 Qui Capitolinum pariter, Galbamque jocantes
 Audierit, dicet, Rustice Galba, tace.

EPIGRAMMA CII.—*De Philæno.*

Qua factus ratione sit requiris,
 Qui nunquam fuit, pater Philænus?
 Gaditanus, Avite, dicat istud,
 Qui scribit nihil, et tamen poeta est.

EPIGRAMMA CIII.—*Ad municipes suos Bilbilitanos.*

Municipes, Augusta mihi quos Bilbilis acri
 Monte creat, rapidus quem Salo cingit aquis;
 Ecquid læta juvat vestri vos gloria vatis?
 Nam decus, et nomen, famaque vestra sumus
 Nec sua plus debet tenui Verona Catullo, 5
 Meque velit dici non minus illa suum.
 Quatuor accessit tricesima messibus æstas,
 Ut sine me Cereri rustica liba datis.
 Mœnia dum colimus dominæ pulcherrima Romæ
 Mutavere meas Italia regna comas. 10
 Excipitis reducem placida si mente, venimus.
 Aspera si geritis corda, redire hæc.

EPIGRAMMA CIV.—*Ad librum.*

I nostro comes, i, libelle, Flacco
 per mare, sed faventis undæ;
 2 D O

Et cursu facili, quisque ventis
Hispanæ pete Tarracenis arces.
Hinc te rota tollit, et citatus
Altam Bilbilin, et tuum Salanem
Quinto forsitan cesso videbis.
Quid mandem tibi, queris? ut sodales
Pauco, sed veteres, et ante brumas
Triginta mihi quatuorque visos
Ipse protinus a via salutes:

Et nostrum admonens subinde Flaccum,
Jucundos mihi, nec laboriosos
5 Secessus pretio paret salubri,
Qui pigrum faciant tuum parentem. 11
Hæc sunt: jam tumidus vocat magister,
Castigatque moras; et aura portum
Laxavit melior: vale, libelle:
10 Navem, acis puto, non moratur unus.

LIBER UNDECIMUS.

EPIGRAMMA I.

Quo tu, quo, liber otiose, tendis,
Cultus sindone non quotidiana?
Numquid Parthenium videre? certe
Vadas, et redeas inevolutus.
Libros non legit ille, sed libellos:
Nec Musis vacat aut, suis vacaret.
Ecquid te satis æstimas beatum,
Contingunt tibi si manus minores?
Vicini pete porticum Quirini:
Turbam non habet otiosorem
Pompeius, vel Agenoris puella,
Vel primæ dominus levis carinæ.
Sunt illic duo treas, qui revolvant
Nostrarum tineas ineptiarum:
Sed cum sponso, fabulæque lassæ
De Scorpo fuerint et Incitato.

EPIGRAMMA II.—*Ad lectores.*

Triste supercilium, durique severa Catonis
Frons, et uratoris [filia] Fabricii,
Et personati fastus, et regula morum,
Quicquid et in tenebris non sumus, ite foras.
Clamant ecce mei, Io Saturnalia, versus:
5 Et licet, et sub te præside, Nerva, libet.
Lectores tetrici salubrosam ediscite Santram:
Nil mihi vobiscum est: iste liber meus est.

EPIGRAMMA III.—*De suis libellis.*

Non urbana mea tantum Pimpeide gaudet
Otia, nec vacuis auribus ista damus:
Sed meus in Geticis ad Martia signa pruinis
A rigido teritur centurione liber.
Dicitur et nostros cantare Britannia versus.
5 Quid prodest? nescit sacculus ista meus.
At quam victuras poteramus pangere chartas,
Quantaque Pieria prelia flare tuba;
Cum pia reddiderint Augustum nūmī terris,
Et Mæcenatem si mihi Roma daret! 10

EPIGRAMMA IV.—*Precatur deos pro Nerva Trajano.*

Sacra, Laresque Phrygum, quos Trojæ maluit
hæres,
Quam rapere arsuras Laomedontis opes:
Scriptas et æterno nunc primum Jupiter auro,
Et soror, et summi filia tota patris:
Et qui purpureis jam tertia nomina fastis
5 Jane, refers Nervæ; vos precor ore pio:
Hunc omnes servate duces, servate senatum:
Moribus hic vivat principis, ille suis

EPIGRAMMA V.—*In laudem Nervæ Trajani.*

Tanta tibi est recti reverentia, Cæsar, et æqui,
Quanta Numæ fuerat: sed Numa pauper
erat.
5 Ardua res hæc est, opibus non tradere mores,
Et cum tot Cæsros viceris, esse Numam.
Si redeant veteres, ingentia nomina, patres, 5
Elysium liceat si vacuare nemus.
Te colet invictus pro libertate Camillus;
Aurum Fabricius, te tribuente, volet.
10 Te duce gaudebit Brutus; tibi Sylla cruentus
Imperium tradet, cum positurus erit. 10
Et te privato cum Cæsare Magnus amabit;
Donabit totas et tibi Crassus opes.
15 Ipse quoque infernis revocatus Ditis ab umbris
Si Cato reddatur, Cæsarianus erit.

EPIGRAMMA VI.—*De Saturnaliibus.*

Unctis falciferi senis diebus,
Regnator quibus imperat frutillus,
Versu ludere non laborioso
1 Permittis, puto, pileata Roma.
Risisti: licet ergo, nec vetamur. 5
Pallentes procul hinc abite curæ:
Quicquid venerit obvium, loquamur,
Morosa sine cogitatione.
Misce dimidios, puer, trientes,
Quales Pythagoras dabat Neroni: 10
Misce, Dindyme, sed frequentiores
Possum nil ego sobrius: bibenti
Succurrent mihi quindecim poetæ.
Da nunc basia, sed Catulliana:
5 Quæ si tot fuerint, quot ille dixit, 15
Donabo tibi passerem Catulli.

EPIGRAMMA VII.—*Ad Paullam.*

Jam certe stupido non dices, Paulla, marito,
Ad mœchum quoties longius ire voles,
Cæsar in Albanum jussit me mane venire,
Cæsar Circios: jam strophæ talis abit.
Penelopæ licet esse tibi sub principe Nerva: 5
Sed prohibet scabies, ingeniumque vetus.
Infelix, quid agas? ægram simulabis amicam?
Hærebit domine vir comes ipse suæ:
Ibit et ad fratrem tecum, matremque, patremque. 10
Quas igitur fraudes ingeniosa paras?
Dicet et hystericam se forsitan altera mœcha
In Sinuessano velle sedere lacu.
Quanto tu melius! quoties placet ire fututum,
Quæ verum mavis dicere, Paulla, viro

EPIGRAMMA VIII.—*De basio nati pueri.*

Lassa quod hesterni spirant opobalsama drauci,
Ultima quod curvo quæ cadit aura croco,
Poma quod hiberna, maturescentia capsæ,
Arbore quod verna luxuriosus ager,
De Pallatinis dominas quod serica prælis,
Succina virginea quod regelata manu,
Amphora quod nigri, sed longe, fracta Falerni,
Quod qui Sicaniæ detinet hortus apes,
Quod Cosmi redolent alabastra, focique deorum,
Quod modo divitibus lapsa corona comis :
Singula quid dicam ? non sunt satis ; omnia misce :
Hoc fragrant pueri basia mane mei.
Scire cupis nomen ? nil præter basia dicam :
Jurasti : nimium scire, Sabine, cupis.

EPIGRAMMA IX.—*De statua Memoris.*

Clarus fronde Jovis, Romani fama cothurni,
Spirat Apellea redditus arte Memor.

EPIGRAMMA X.—*De Turno.*

Contulit ad satiras ingentia pectora Turnus
Cur non ad Memoris carmina ? frater erat.

EPIGRAMMA XI.—*Ad puerum suum.*

Tolle, puer, calices, tepidique torumata Nili,
Et mihi secura pocula trade manu,
Trita patrum labris, et tonso pura ministro ;
Antiquus mensis restituitur honor.
Te potare decet gemma, qui Mentora frangis
In scaphium mæchæ, Sardanapale, tuæ

EPIGRAMMA XII.—*In Zoilum.*

Jus tibi natorum vel septem, Zoile, detur :
Dum matrem nemo det tibi, nemo patrem.

EPIGRAMMA XIII.—*Epitaphium Paridis pan-tomimi.*

Quisque Flaminiam teris, viator,
Noli nobile præterire marmor.
Urbis delictæ, salesque Nili,
Ars et gratia, lusus et voluptas,
Romani decus et dolor theatri,
Atque omnes Veneres, Cupidinesque,
Hoc sunt condita, quo Paris, sepulcro.

EPIGRAMMA XIV.—*De colono.*

Hæredes, nolite brevem sepelire colonum :
Nam terra est illi quantulacunque gravis.

EPIGRAMMA XV.—*De libro suo.*

Sunt chartæ mihi, quas Catonis uxor,
Et quas horribiles legant Sabine.
Hic totus volo rideat libellus,
Et sit nequior omnibus libellis :
Qui vino mædeat, nec enubescat
Pinguì sordidus esse Cosmiano.
Ludat cum pueris, amet puellas :
Nec per circuitus loquatur illam.
Ex qua nascimur, omnium parentem,
Quam sanctus Numa mentulam vocabat.
Versus hos tamen esse tu memento
Saturnaktios, Apollinariis.
Mores non habet hic meos libellus.

EPIGRAMMA XVI.—*Ad lectores.*

Qui gravis es nimium, potes hinc jam, lector, abire
Quo libet : urbanæ scripsimus ista togæ.
Nam mea Lampæcio lascivit pagina veræ
Et Tartessica concrepat æra manu.

O quoties rigida pulsabis pallia vena,
Sis gravior Curio Fabricioque licet.
Tu quoque nequitias nostri lusumque libelli
Uda puella leges, sis Patavina licet.
Erubuit, posuitque meum Lucretia librum ;
Sed coram Druto : Brute, recede, leget.

EPIGRAMMA XVII.—*Ad Sabinum.*

Non omnis nostri nocturna est pagina libri :
Invenies et quod mane, Sabine, legas.

EPIGRAMMA XVIII.—*Ad Laspum.*

Donasti, Lupe, rus sub urbe nobis :
Sed rus est mihi majus in fenestra.
Rus hoc dicere, rus potes vocare ?
n quo ruta facit nemus Diane,
Argutæ tegit ala quod cicadæ,
Quod formica die comedit uno,
Clausæ cui folium rosæ corona est :
n quo non magis invenitur herba,
Quam costi folium, piperve crudum :
n quo nec cucumis jacere rectus,
Nec serpens habitare tota possit.
Erucam male poscit hortus unam ;
Consumto moritur culex salicto ;
Et talpa est mihi fossor, atque arator.
Non boletus hiare, non mariscæ
Ridere, aut violæ patere possunt.
Fines mus populatur, et colono
Tanquam sus Calydonius timetur,
Et sublata volantis ungue Prochæ
In nido seges est hirundinino ;
Et cum siet sine falce, mentulaque,
Non est dimidio locus Priapo.
Vix implet cochleam peracta messis,
Et mustum nuce condimus picata.
Errasti, Lupe, littera sed una :
Nam quo tempore prædium dedisti,
Mallem tu mihi prandium dedisses.

EPIGRAMMA XIX.—*In Gallam.*

Queris cur nolim te ducere, Galla ? diserta es.
Sæpe solacisimum mentula nostra facit.

EPIGRAMMA XX.—*Ad lectorem gravem.*

Cæsaris Augusti lascivos, livide, versus
Sex lege, qui tristis verba Latina legis.
Quod futuul Glaphyren Antonias, hanc mihi
penam
Fulvia constituit, se quoque uti futuam.
Futuam ego ut futuam ? quid si me Manius ore
Pædicem ? faciam ? non, puto, si sapiam.
Aut futue, aut pugnemus, ait. Quid, quod mihi
Curior est ipsa mentula ? signa canant. [vita.
Absolvit lepidos nimirum, Auguste, libellos,
Qui scis Romana simplicitate loqui.

EPIGRAMMA XXI.—*In Lydiam.*

Lydia tam laxa est, equitis quam culus aeni ;
Quam celer arguto qui sonat ære trochus ;
Quam rota transmisso toties intacta petrauro,
Quam vetus a crassa calceus udus aqua ;
Quam quæ rara vagos expectant retia turdos, &
Quam Pompeiano vela negata Noto ;
Quam quæ de phthisico lapsa est armilla cinædo
Culcita Leuconico quam viduata suo ;
Quam veteres braccæ Britonis pauperis, et quæ
Turpe Ravenatis guttur onocrotali.
Hanc in piscina dicor fuisse marina.
Nescio : piscinam me futuisse puto

EPIGRAMMA XXII.—*In pauliconem masturbantem.*

Mollia quod nivei duro teris ore Galei
 Basia, quod nudo cum Ganymede jaces;
 Quis negat hoc nimium? sed sit satis: inguina
 Parce fututrici sollicitare manu. [saltem
 Lævibus in pueris plus hæc, quam mentula, pec-
 Et faciunt digiti, præcipitantque virum. [cat:
 Inde tragus, celeresque pili, mirandaque matri
 Barba, nec in clara balnea luce placent.
 Divisit natura mares; pars una puellis,
 Una viris genita est: utere parte tua. 10

EPIGRAMMA XXIII.—*In Silam.*

Nubere Sila mihi nulla non lege parata est:
 Sed Silam nulla ducere lege volo.
 Cum tamen instaret, Decies mihi dotis in auro
 Sponsa dabis, dixi: quid minus esse potest?
 Nec futuam quamvis prima te nocte maritus: 5
 Communis tecum nec mihi lectus erit: [cam:
 Complectarque meam, nec tu prohibebis, ami-
 Ancillam mittes et mihi jussa tuam.
 Te spectante dabit nobis lasciva minister
 Basia, sive meus, sive erit ille tuus. 10
 Ad cœnam venies: sed sic divisa recumbes,
 Ut non tangantur pallia nostra tuis.
 Oscula rara dabis nobis, sed non dabis ultro:
 Nec quasi nupta dabis, sed quasi mater anus.
 Si potes ista pati, si nil perferre recusas: 15
 Invenies qui te ducere, Sila, velit.

EPIGRAMMA XXIV.—*Ad Labullum.*

Dum te prosequor, et domum reduco,
 Aurem dum tibi præsto garrienti,
 Et quicquid loqueris facisque laudo
 Quot versus poterant, Labulle, nasci?
 Hoc damnum tibi non videtur esse,
 Si quod Roma legit, requirit hospes,
 Non deridet eques, tenet senator,
 Laudat caudicibus, poeta carpit,
 Propter te perit? hoc, Labulle, verum est?
 Hoc quisquam ferat, ut tibi tuorum
 Sit major numerus togatulorum,
 Librorum mihi sit minor meorum?
 Triginta prope jam diebus una est
 Nobis pagina vix peracta: sic fit,
 Cum cœnare domi poeta non vult. 15

EPIGRAMMA XXV.—*In Linum.*

Ille salax nimium, nec paucis nota puellis,
 Stare Linus desit mentula: lingua cave.

EPIGRAMMA XXVI.—*Ad Telesphorum puerum.*

O mihi grata quies, o blanda, Telesphore, cura,
 Qualis in amplexu non fuit ante meo;
 Basia da nobis vetulo, puer, uda Falerno,
 Pocula da labris facta minora tuis.
 Addideris super hæc Veneris si gaudia vera, 5
 Esse negem melius cum Ganymede Jovi.

EPIGRAMMA XXVII.—*Ad Flaccum.*

Ferreus es, si stare potest tibi mentula, Flacce.
 Cum te sex cyathos orat amica gari;
 Vel duo frustra rogat cybii, tenuemve lacertum,
 Nec dignam toto se botryone putat:
 Cui portat gaudens ancilla paropside rubra 5
 Alecem, sed quam protinus illa voret:
 Aut cum perfricuit frontem, posuitque pudorem,
 Succida palliolo vellera quinque petit.

At mea me libram foliati poscat amica,
 Aut virides gemmas, sardonychasve pares: 10
 Nec nisi prima velit de Tusco Serica vico,
 Aut centum aureolos, sic velut æra, roget.
 Nunc tu velle putas hæc me dare dona puellæ?
 Nolo: sed, his ut sit digna puella, volo.

EPIGRAMMA XXVIII.—*De nephritico, sed phrenetico.*

Invasit medicum sica nephriticus, Aucte,
 Et præcidit Hylan: hic, puto, sanus erat.

EPIGRAMMA XXIX.—*Ad Phyllidem.*

Languida cum vetula tractare virilia dextra
 Cerpisti, jugulor pollice, Phylli, tuo.
 Nam cum me murem, cum me tua lumina dicis,
 Horis me refici vix puto posse decem.
 Blanditias nescis: Dabo, dic, tibi millia centum
 Et dabo Setini jugera culta soli: [sas.
 Accipe vina, domum, pueros, chrysendeta, men-
 Nil opus est digitis: sic mihi, Phylli, frica.

EPIGRAMMA XXX.—*In Zoilum.*

Os male caudicibus et dicis olere poetis:
 Sed fellatori, Zoile, pejus olet.

EPIGRAMMA XXXI.—*In Cæcilianum.*

Atræus Cæcilius cucubitarum
 Sic illas, quasi filios Thyestæ,
 In partes lacerat secatque mille.
 Gustu protinus has edes in ipso,
 Has prima referet, alterave cœna, 5
 Has cœna tibi tertia reponet.
 Hinc scras epidipnidas parabit;
 Hinc pistor fatuus facit placentas;
 Hinc et multiplices struit tabellas,
 Et notas caryotidas theatris: 10
 Hinc exit varium coquo minutal,
 Ut lentem positam fabamque credas:
 Boletos imitatur, et botellos,
 Et caudam cybii, brevesque mœnas:
 Hinc cellarius experitur artes, 15
 Ut condat vario vaser sapore
 In rutæ folium Capellianæ.
 Sic implet gabatas, paropsidasque,
 Et leves scutulas, cavasque lances.
 Hoc lautum putat, hoc putat venustum, 20
 Unum ponere ferculis tot assem.

EPIGRAMMA XXXII.—*In Nestorem.*

Nec toga, nec focus est, nec tritus cimice lectus,
 Nec tibi de bibula sarta palude teges:
 Nec puer, aut senior, nulla est ancilla, nec infans,
 Nec sera, nec clavis, nec canis, atque calix.
 Tu tamen affectas, Nestor, dici atque videri 5
 Pauper, et in populo quæris habere locum.
 Mentiris, vanoque tibi blandiris honore.
 Non est paupertas, Nestor, habere nihil.

EPIGRAMMA XXXIII.—*De Prasino.*

Sæpius ad palmam Prasinus post fata Neronis
 Pervenit, et victor præmia plura refert.
 I nunc, Livor edax, dic te cessisse Neroni:
 Vicit nimirum non Nero, sed Prasinus.

EPIGRAMMA XXXIV.—*De Apro.*

Ædes emit Aper, sed quas nec noctua vellet
 Esse suas; adeo nigra vetusque casa est.
 Vicinos illi nitidus Maro possidet hortos.
 Cœnabit belle, non habitabit Aper.

EPIGRAMMA XXXV.—*Ad Fabulum.*

Ignosce mihi cum voces trecentos,
Qua te non veniam vocatus a te
Miraris, quærerisque, litigasque.
Solutus cædo, Fabulle, non libenter.

EPIGRAMMA XXXVI.—*De Caio Proculo.*

Caius hanc lycem gemma mihi Julius alba
Signat, io votis redditus, ecce, meis.
Desperasse juvat, veluti jam rupta, sororum
Fila: minus gaudet, qui timere nihil.
Hypnæ quid exspectas piger? immortale Falernum
Funde; senem poscunt talia vota cadum. 6
Quincunces, et sex cyathos, bessemque bibamus.
Caius ut fiat JULIUS, et PROCULUS.

EPIGRAMMA XXXVII.—*In Zoilum.*

Zoile, quid tota gemmam præcingere libra
Te juvat, et miserum perdere sardonycha?
Annulus iste tuis fuerat modo cruribus aptus;
Non eadem digitis pondera conveniunt.

EPIGRAMMA XXXVIII.—*De muliere surdo.*

Mulio viginti venit modo millibus, Aule.
Miraris pretium tam grave? surdus erat.

EPIGRAMMA XXXIX.—*In Charidemum.*

Cuniarum fueras motor, Charideme, mearum,
Et pueri custos, assiduusque comes.
Jam mihi nigrescunt tonsa sudaria barba,
Et queritur labris puncta puella meis.
Sed tibi non crevi: te noster villicus horret 5
Te dispensator, te domus ipsa pavet.
Ludere nec nobis, nec tu permutus amare:
Nil mihi vis, et vis cuncta licere tibi.
Corripis, observas, quæreris, suspiria ducis;
Et vix a ferulis abstinet ira manum. 10
Si Tyrios sumsi cultus, univæ capillos,
Exclamas, Nunquam fecerat ista pater.
Et numeras nostros adstricta fronte tridentes,
Tanquam de cella sit cadus ille tua
Desine: non possum libertum ferre Catonem. 15
Esse virum jam me dicet amica tibi.

EPIGRAMMA XL.—*De Lupercio.*

Formosam Glyceron amat Lupercus,
Et solus tenet, imperatque solus:
Quam toto sibi mense non fututam
Cum tristis quereretur, et roganti
Causam reddere vellet Eliano. 5
Respondit, Glyceræ dolere dentes.

EPIGRAMMA XLI.—*De Amynta.*

Indulget pecori nimium dum pastor Amyntas,
Et gaudet fama, luxuriæque gregis.
Cedentes oneri ramos, sylvamque fluentem
Vicit, concussas ipse secutus opes.
Triste nemus diræ vetuit superesse rapinæ, 5
Damnnavitque rogis noxia ligna pater.
Pingues, Lygde, sues habeat vicinus Iolas:
Te satis est nobis annumerare pocus.

EPIGRAMMA XLII.—*In Cæcilianum.*

Vivida cum poscas epigrammata, mortua ponis
Lemmata: qui fieri, Cæcilianæ, potest?
Mella jubes Hyblea tibi, vel Hymettia nasci:
Et thyma Cecropiæ Corsica ponis aperi?

EPIGRAMMA XLIII.—*In uxorem.*

Deprensam in puero tetricis me vocibus, uxor
Corripis, et culum te quoque habere refers.

Dixit idem quoties lascivo Juno Tonanti?
Ille tamen gracili cum Ganymede jacet.
Incurvabat Hyliam posito Tirynthius arcu: 5
Tu Megaram credis non habuisse nates?
Torquebat Phœbum Daphnæ fugitiva: sed illas
Oëbalius flammæ jussit abire puer.
Briseis multum quamvis aversa jaceret,
Æacidæ propior lævis amicus erat. 10
Parce tuis igitur dare mascula nomina rebus;
Teque puta cunnos, uxor, habere duos.

EPIGRAMMA XLIV.—*Ad senem orbem.*

Orbus es, et locuples, et Bruto consule natus:
Esse tibi veras credis amicitias? [hor,
Sunt veræ: sed quas juvenis, quas pauper habet.
Qui novus est, mortem diligit ille tuam.

EPIGRAMMA XLV.—*In Cantharum.*

Intrasti quoties inscriptæ limina cellæ,
Seu puer arrisit, sive puella tibi:
Contentus non es foribus, veloque, seraque,
Secretumque jubes grandius esse tibi.
Oblinitur, minime si qua est suspicio rimæ, 5
Punctaque lasciva quæ terebrantur acu
Nemo est tam teneri, tam sollicitus pudoris,
Qui vel pædica, Canthare, vel fuitit.

EPIGRAMMA XLVI.—*In Mævium.*

Jam, nisi per somnum, non arrigis, et tibi, Mævi,
Incipit in medios meire verpa pedes:
Trudetur et digitis pannucae mentula lassæ,
Nec levat extinctum sollicitata caput.
Quid miseros frustra cunnos, culosque lacessis? 5
Summa petas: illic mentula vivit anus.

EPIGRAMMA XLVII.—*In Blattaram.*

Omnia femineis quare dilecta catervis
Balnea debeat Blattara? ne futuat.
Cur nec Pompeia lentus spatietur in umbra,
Nec petit Inachidos limina? ne futuat.
Cur Lacedæmonio luteum ceromate corpus 5
Perfundit gelida Virgine? ne futuat.
Cum sic feminei generis contagia vitet,
Cur lingit cunnum Blattara? ne futuat.

EPIGRAMMA XLVIII.—*In Silium Italicum.*

Silius hæc magni celebrat monumenta Maronis
Jugera facundi qui Ciceronis habet.
Hæredem dominumque sui tumulive larisve;
Non alium mallet, nec Maro, nec Cicero.

EPIGRAMMA XLIX.—*De Silito.*

Jam prope desertos cineres, et sancta Maronia
Nomina qui coleret, pauper et unus erat.
Silius optatæ succurrere censuit umbræ,
Silius et vatem, non minor ipse, colit.

EPIGRAMMA L.—*In Phyllida.*

Nulla est hora tibi qua non me, Phylli, furentem
Despolies: tanta calliditate rapis.
Nunc plorat speculo fallax ancilla relicto:
Gemma vel a digito, vel cadit aure lapis.
Nunc furtiva luci fieri bombycina possunt: 5
Profertur Cosmi nunc mihi sicus onyx.
Amphora nunc petitur nigri cariosa Falerni,
Expriet ut somnos garrula saga tuos. [brem,
Nunc ut emam grandemve lupum, nullumve bilingui
Indixit cenam dives amica tibi. 10
Sit pudor, et tandem veri respectus et æqui.
Nil tibi, Phylli nego: nil mihi, Phylli, nega

EPIGRAMMA LI.—*De Titio.*

Tanta est quæ Titio columna pendet,
Quantam Lampacis colunt puellas.
Hic nullo comitante, nec molesto,
Thermis grandibus, et suis lavatur:
Anguste Titius tamen lavatur.

EPIGRAMMA LII.—*Ad Julium Cerealem.*

Cœnabis helle, Juli Cerealis, apud me:
Conditio est melior si tibi nulla, veni.
Octavam poteris servare: lavabimur una:
Scis, quam sint Stephani balnea juncta mihi.
Prima tibi dabitur ventri lactuca movendo
Utilis, et porris fila resecta suis.
Mox velus, et tenui major cordylla lacerto;
Sed quam cum rutæ frondibus ova tegant.
Altera non deerunt tenui versata favilla;
Et Velabrensi massa recocta foco:
Et quæ Picenum senserunt frigus olive:
Hæc satis in gustu: cætera nosse cupis?
Mentiar, ut venias; pisces, conchylia, sumen,
Et cortis saturas, atque paludis aves:
Quæ nec Stella solet rara nisi ponere cœna.
Plus ego polliceor: nil recitabo tibi.
Ipse tuos nobis relegas licet usque Gigantas,
Rura vel æterno proxima Virgilio.

EPIGRAMMA LIII.—*De Claudia Rufina.*

Claudia cæruleis cum sit Rufina Britannis
Edita, quam Latine pectora gentis habet!
Quale decus formæ! Romanam credere matres
Ialides possunt, Atthides esse suam.
Di bene, quod sancto peperit fecunda marito.
Quod sperat generos, quodque puella nurus.
Sic placeat superis, ut conjuge gaudeat uno,
Et semper natis gaudeat illa tribus.

EPIGRAMMA LIV.—*In Zoilum.*

Unguenta, et casias, et olentem funera myrrham,
Thuraque de medio semicremata rogo,
Et quæ de Stygio rapuisti cinnama lecto,
Improbe, de turpi, Zoile, recide sinu.
A pedibus didicere manus peccare protervæ.
Non miror furem, qui fugitivus erat.

EPIGRAMMA LV.—*De Lupo ad Urbicum.*

Hortatur fieri quod te Lupus, Urbice, patrem,
Ne credas: nihil est quod minus ille velit.
Ars est captandi, quod nolis velle videri:
Ne facias optat, quod rogat ut facias.
Dicat prægnantem tua se Cosconia tantum:
Pallidior flet jam pariente Lupus.
At tu, consilio videaris ut usus amici,
Sic morere, ut factum te putet esse patrem.

EPIGRAMMA LVI.—*In Chæremone.*

Quod nimium laudas, Chæremone Stoice, mortem,
Vis animum mirer suspiciamque tuum.
Hanc tibi virtutem fracta facit urceus ansa,
Et tristis nullo qui tepet igne focus,
Et teges, et cimex, et nudi sponda grabati,
Et brevis, atque eadem nocte dique toga.
O quam magnus homo es, qui facere rubentis aceti,
Et stipula, et nigro pane carere potes!
Leuconicis ægedum tumeat tibi culcita lanis,
Constringitque tuos purpura pexa toros:
Dormiat et tecum, qui, cum modo Cæcuba miscet,
Concivas roseo torserat ore, puer:
O quam tu cupies ter vivere Nestoris annos,
Et nihil ex ulla perdere luce volēs!

Rebus in angustis facile est contemnere vitam; 15
Fortiter ille facit, qui miser esse potest

EPIGRAMMA LVII.—*Ad Severum.*

Miraris, docto quod carmina mitto Severo,
Ad cœnam quod te, docte Severo, vocem.
Jupiter ambrosia satur est, et neclare vivit:
Nos tamen exta Jovi cruda merumque damus.
Omnia cum tibi sint dona concessa deorum: 5
Si quod habes, non vis; ergo quid accipies?

EPIGRAMMA LVIII.—*In Telesphorum.*

Cum me velle vides, tentumque, Telesphore, sen-
Magna rogas: puta me velle negare nihil. [tis,
Et nisi juratus dixi, Dabo, subtrahis illas,
Permittunt in me quæ tibi multa, nates.
Quid si me tonsor, cum stricta novacula supra est,
Tunc libertatem, divitiisque roget? 10
Promittam: nec enim rogat illo tempore tonsor
Latro rogat: res est imperiosa timor.
Sed fuerit curva cum tuta novacula theca,
Fragram tonsori crura manusque simul. 10
At tibi nil faciam: sed lota mentula læva
Λυγέζην cupidæ dicet avaritiæ.

EPIGRAMMA LIX.—*De Charino.*

Senos Charinus omnibus digitis gerit
Nec nocte ponit, annulos.
Nec cum lavatur: causa quæ sit, quæritis?
Dactylithecam non habet.

EPIGRAMMA LX.—*De Chione et Phlogide.*

Sit Phlogis, an Chione Veneri magis apta, requiris?
Pulchrior est Chione; sed Phlogis ulcus habet.
Ulcus habet, Priami quod tendere possit alutam,
Quodque senem Pylum non sinat esse senem.
Ulcus habet, quod habere suam vult quisque puel-
lam, 5
Quod sanare Criton, non quod Hygea potest.
At Chione non sentit opus, nec vocibus ullis
Adjuvat: absentem, marmoreamve putes.
Exorare, dei, si vos tam magna liceret,
Et bona velletis tam pretiosa dare; 10
Hoc quod habet Chione corpus, faceretis haberet
Ut Phlogis; et Chione, quod Phlogis ulcus
habet.

EPIGRAMMA LXI.—*De Manneio.*

Lingua maritus, mæchus ore Manneius,
Summæmianis inquinatior buccis:
Quem cum fenestra vidit a Suburrana
Obscæna nudum lena, fornicem clausit,
Mediumque mavult basiare, quam summum: 5
Modo qui per omnes viscerum tubos ibat,
Et voce certa, consciaque dicebat,
Puer, an puella matris esset in ventre;
(Gaudete cunni; vestra namque res acta est)
Arrigere linguam non potest fututricem. 10
Nam, dum tumentis meis hæret in vulva,
Et vagientes intus audit infantes,
Partem gulosam solvit indecens morbus:
Nec purus esse nunc potest, nec impurus.

EPIGRAMMA LXII.—*De Lesbia.*

Lesbia se jurat gratis nunquam esse fututam.
Verum est: cum futui vult, numerare solet.

EPIGRAMMA LXIII.—*In Philomusum.*

Spectas nos, Philomuse, cum lavamur;
Et quare mihi tam mutoniati

Sint læves pueri, subinde quæris.
Dicam simpliciter tibi roganti :
Pædicant, Philomuse, curiosos.

EPIGRAMMA LXIV.—*In Faustum.*

Nescio tam multis quid scribas, Fauste, puellis:
Hoc scio, quod scribit nulla puella tibi.

EPIGRAMMA LXV.—*In Justinum.*

Sexcenti cenant a te, Justine, vocati
Lucis ad officium, quæ tibi prima fuit :
Inter quos, memini, non ultimus esse solebam ;
Nec locus hic nobis invidiosus erat
Postera sed festæ reddes sollennia mensæ :
Sexcentis hodie, eras mihi natus eris.

EPIGRAMMA LXVI.—*In Vacerram.*

Et delator es, et calumniator :
Et fraudator es, et negotiator :
Et fellator es, et lanista : minor
Quare non habeas, Vacerra, nummos.

EPIGRAMMA LXVII.—*In Maronem.*

Nil mihi das vivus : dicis post fata daturum.
Si non es stultus, scis, Maro, quid cupiam.

EPIGRAMMA LXVIII.—*Ad Mathonem.*

Parva rogas magnos : sed non dant hæc quoque
magni.
Ut pudeat levius te, Matho, magna roga.

EPIGRAMMA LXIX.—*Epitaphium canis Lydiæ*

Amphitheatrales inter nutrita magistros
Venatrix, sylvis aspera, blanda domi,
Lydia dicebar, domino fidiissima Dextro,
Qui non Erigones mallet habere canem :
Nec qui, Dictæa Cephalum de gente secutus, 5
Luciferæ pariter venit ad astra deæ.
Non me longa dies, nec inutilis abstulit ætas,
Qualia Dulichio fata fuere cani.
Fulminco spumantis apri sum dente peremta,
Quantus erat, Calydon, aut Erymanthe, tuus.
Nec queror, infernas quamvis cito rapta sub um-
Non potui fato nobiliore mori. [bras :

EPIGRAMMA LXX.—*In Tuccam.*

Vendere, Tucca, potes centenis millibus emtos ?
Plorantes dominos vendere, Tucca, potes ?
Nec te blanditiæ, nec verba, rudesque querelæ,
Nec te dente tuo saucia colla movent ?
Ah facinus ! tunica patet inguen utrinque levata
Inspiciturque tua mentula facta manu. 6
Si te delectat numerata pecunia, vende
Argentum, mensas, myrrhina, rura, domum.
Vende senes servos, agros et vende paternos :
Ne pueros vendas, omnia vende miser. 10
Luxuria est emere hos, (quis enim dubitatve, ne-
Sed multo major vendere luxuria est. [gatve ?)

EPIGRAMMA LXXI.—*De Leda.*

Hystericum vetulo se dixerat esse marito,
Et queritur futui Leda necesse sibi :
Sed flens atque gemens tanti negat esse salutem,
Seque refert potius proposuisse mori.
Vir rogat, ut vivat, virides nec deserat annos ; 5
Et fieri, quod jam non facit ipse, sinit.
Protinus accedunt medici, medicæque recedunt,
Tollunturque pedes : O medicina gravis !

EPIGRAMMA LXXII.—*De Nata.*

Drauci Nata sui vocat pipinnam,
Collatus cui Gallus est Priapus.

EPIGRAMMA LXXIII.—*In Lygdum.*

Venturum juras semper mihi, Lygde, roganti,
Constituisque horam, constituisque locum.
Cum frustra jacui longa prurigine tentus,
Succurrit pro te sæpe sinistra mihi.
Quid precer, o fallax, meritis et moribus istis ?
Umbellam luscæ, Lygde, feras dominæ. 6

EPIGRAMMA LXXIV.—*De Baccara.*

Curandum penem commisit Baccara Græcus
Rivali medico : Baccara Gallus erit.

EPIGRAMMA LXXV.—*In Cæliam.*

Theca tectus aenea lavatur
Tecum, Cælia, servus : ut quid, oro,
Non sit cum citharædus, aut choraules !
Non vis, ut puto, mentulam videre.
Quare cum populo lavaris ergo ? 5
Omnes an tibi nos sumus spadones ?
Ergo, ne videaris invidere,
Servo, Cælia, fibulam remitte.

EPIGRAMMA LXXVI.—*Ad Pætum.*

Solvere, Pæte, decem tibi me sestertia cogis :
Perdiderit quoniam Bucco ducenta tibi.
Ne noceant, oro, mihi non mea crimina : tu, qui
Bis centena potes perdere, perde decem.

EPIGRAMMA LXXVII.—*In Vacerram.*

In omnibus Vacerra quod conclavibus
Consumit horas, et die tota sedet :
Cœnaturit Vacerra, non cacaturit.

EPIGRAMMA LXXVIII.—*Ad Victorem sponsum.*

Utere fœmineis complexibus, utere, Victor,
Ignotumque sibi mentula discat opus.
Flammea texuntur sponse, jam virgo paratur,
Tondebit pueros jam nova nupta tuos.
Pædicare semel cupido dabit illa marito, 5
Dum metuit teli vulnera prima novi.
Sæpius hoc fieri nutrix, materque vetabunt,
Et dicent, Uxor, non puer, ista tibi est.
Heu quantos æstus, quantos patiere labores,
Si fuerit cunnus res peregrina tibi ! 10
Ergo Suburrangæ tironem trade magistræ.
Illa virum faciet : non bene virgo docet.

EPIGRAMMA LXXIX.—*Ad Pætum.*

Ad primum decima lapidem quod venimus hora,
Arguimur lentæ crimine pigritiæ.
Non est ista viâ, non est mea, sed tua culpa,
Misisti mulas qui mihi, Pæte, tuas.

EPIGRAMMA LXXX.—*De Baïis.*

Littus beatæ Veneris aureum Baïas,
Baïas superbæ blanda dona Naturæ.
Ut mille laudem, Flacce, versibus Baïas,
Laudabo digne non satis tamen Baïas.
Sed Mariale malo, Flacce, quam Baïas. 5
Optare utrumque pariter, improbum votum est.
Quod si deorum munere hoc tibi detur :
Quid gaudiorum est Martialis et Baïæ !

EPIGRAMMA LXXXI.—*De spadone et sens.*

Cum senem communem vexat spado Dindymus
Et iacet in medio sicca puella toro : [Æglen,

Viribus hic operi non est, hic utilis annis.
Ergo sine effectu prurit uterque labor.
Supplex ille rogat pro se, miserisque duobus, 5
Hunc juvenem facias, hunc, Cytherea, virum.

EPIGRAMMA LXXXII.—*De Philostrato.*

A Sinuessania conviva Philostratus undis
Conductum repetens nocte iubente larem,
Fene imitatus obit sævis Elpenora fatias,
Præceps per longos dum ruit usque gradus.
Non esset, Nymphæ, tam magna pericula passus.
Si potius vestras ille bibisset aquas. 6

EPIGRAMMA LXXXIII.—*Ad Sosibianum.*

Nemo habitat gratis, nisi dives et orbis, apud te.
Nemo domum pluria, Sosibiane, locat.

EPIGRAMMA LXXXIV.—*De Antiocho tonsore.*

Qui nondum Stygias descendere querit ad undas,
Tonsorem fugiat, si sapit, Antiochum.
Alba minus sævis lacerantur brachia cultris,
Cum furit ad Phrygios enthea turba modos.
Mitior implicitas Alcon secat enterocelas, 5
Fractaque fabrili dedolat ossa manu.
Tondeat hic inopes Cynicos, et Stoica menta,
Collaque pulvere nudet equina juba.
Hic miserum Scythica sub rupe Prometheus radat:
Carnificem nudo pectore poscet avem. 10
Ad matrem fugiet Pentheus, ad Mænadas Orpheus,
Antiochi tantum barbara tela sonent.
Hæc quæcunque meo numeratis stigmata mento,
In vetuli pycis qualia fronte sedent,
Non iracundia fecit gravis unguibus uxor: 15
Antiochi ferrum est, et scelerata manus.
Unus de cunctis animalibus hircus habet cor;
Barbatus vivit, ne ferat Antiochum.

EPIGRAMMA LXXXV.—*In Zoilum.*

Sidere percussa est subito tibi, Zoile, lingua,
Dum lingis: certe, Zoile, nunc futues.

EPIGRAMMA LXXXVI.—*In Parthenopæum.*

Leniat ut fauces medicus, quas aspera vexat
Assidue tussis, Parthenopæe, tibi:
Mella dari, nucleosque jubet, dulcesque placentas,
Et quicquid pueros non sinit esse truces. 5
At tu non cessas totis tussire diebus.
Non est hæc tussis, Parthenopæe: gula est.

EPIGRAMMA LXXXVII.—*Ad Charidemum.*

Dives eras quondam: sed nunc prædico fuisti,
Et tibi nulla diu femina nota fuit.
Nunc sectaris anus. O quantum cogit egestas!
Illa fututorem te, Charideme, facit.

EPIGRAMMA LXXXVIII.—*De Charisiano*

Multis jam, Lupe, posse se diebus
Pædicare negat Charisianus.
Causam cum modo quærerent sodales,
Ventrem dixit habere se solum.

EPIGRAMMA LXXXIX.—*Ad Pollam.*

Intactas quare mittis mihi, Polla, coronas?
A te vexatas malo tenere rosas.

EPIGRAMMA XC.—*In Chrestillum.*

Carmina nulla probas, molli quæ limite currunt,
Sed quæ per salebras altaque saxa cadunt.
Et tibi Mæonio res carmine major habetur,
Luoilei columella heic situ' Metrophan' est.

Attonitusque legis, terras frugiferas, 3
Accius et quicquid Pacuviusque vomunt.
Vis imiter veteres, Chrestille, tuoque poetas?
Dispream, si scis, mentula quid sapiat.

EPIGRAMMA XCI.—*Epitaphium Canaces.*

Æolidon Canace jacet hoc tumulata sepulchro,
Ultima cui parvæ septima venit hyems.
Ah scelus, ah facinus! properas quid flere, viator?
Non licet hic vitæ de brevitate queri.
Tristius est leto leti genus: horrida vultus 5
Abstulit, et tenero sedit in ore lues:
Ipsaque crudeles ederunt oscula morbi,
Nec data sunt nigris tota labella rogis.
Si tam præcipiti fuerant ventura volatu,
Dehuerant alia fata venire via. 10
Sed mors vocis iter properavit claudere blandæ,
Ne posset duras flectere lingua deas.

EPIGRAMMA XCII.—*In Zoilum.*

Mentitur, qui te vitiosum, Zoile, dixit.
Non vitiosus homo es, Zoile, sed vitium.

EPIGRAMMA XCIII.—*De Theodoro.*

Pierios vatis Theodori flamma penates
Abstulit: hoc Musis, hoc tibi, Phœbe, placet?
O scelus, o magnum facinus, crimenque deorum,
Non arsit pariter quod domus, et dominus?

EPIGRAMMA XCIV.—*In verpum æmulum.*

Quod nimium lives, nostris et ubique libellis
Detrahis, ignosco: verpe poeta, sapis. [pas,
Hoc quoque non curo, quod, cum mea carmina car-
Compilas: et sic verpe poeta, sapis.
Illud me cruciat, Solymis quod natus in ipsis 5
Pædicas puerum, verpe poeta, meum.
Ecce negas, jurasque mihi per templa Tonantis.
Non credo: jura, verpe, per Anchialum.

EPIGRAMMA XCV.—*Ad Flaccum.*

Incideris quoties in basia fellatorum,
In solio puto te mergere, Flacce, caput.

EPIGRAMMA XCVI.—*Ad Germanum.*

Martia, non Rhenus, salit hic, Germane: quid ob
Et puerum prohibes divitis imbre lacus? [etas
Barbare, non debet, submoto cive, ministri
Captivam victrix unda levare sitim.

EPIGRAMMA XCVII.—*In Thelesillam.*

Una nocte quater possum: sed quatuor annis
Si possum, peream, te, Thelesilla, semel.

EPIGRAMMA XCVIII.—*Ad Bassum.*

Effugere non est, Basse, basiatores:
Instant, morantur, persequuntur, occurrunt
Et hinc, et illinc, usquequaque, quacunque.
Non ulcus acre, pustulæve luceles,
Nec triste mentum, sordidique lichenes, 5
Nec labra pingui delibuta ceroto,
Nec congelati gutta proderit nasi.
Et æstuantem basiant, et argentem,
Et nuptiale basium reservantem.
Non te cucullis adseret caput tectum, 10

Nec vindicabit sella
Rimas per omnes basiator intrabit.
Non consulatus ipse, non tribunatus,
Senique fasces, nec superba clamosi 15
Lictoris abiget virga basiatorem:

Sedeas in alto tu licet tribunali,
Et e curuli jura gentibus reddas;
Ascendet illa basiabit, atque illa:
Febricitantem basiabit et flentem:
Dabit oscitanti basium, natantique:
Dabit et cacanti. Remedium mali solum est,
Facies amicum, hasiare quem nolis.

EPIGRAMMA XCIX.—*In Lesbiam.*

De cathedra quoties surgis, jam sæpe notavi,
Pædicant miseram, Lesbiam, te tunicæ.
Quas cum conata es dextra, conata sinistra
Vellere, cum lacrymis eximis et gemitu.
Sic constringuntur gemina Symplegade culi,
Et Minyas intrans, Cyaneasque nates.
Emendare cupis vitium deformæ? docebo,
Lesbia: nec surgas censeo, nec sedeas.

EPIGRAMMA C.—*Ad Flaccum.*

Habere amicam nolo, Flacce, subtilem,
Cujus lacertos annuli mei egingant,
Quæ clune nudo radat, et genu pungat:
Cui serra lumbis, cuspis eminet culo.
Sed idem amicam nolo mille librarum.
Carnarius sum, pinguarius non sum.

EPIGRAMMA CI.—*Ad Flaccum.*

Thaida tam tenuem potuisti, Flacce, videre?
Tu, puto, quod non est, Flacce, videre potes.

EPIGRAMMA CII.—*In Lydiam.*

Non est mentitus, qui te mihi dixit habere
Formosam carnem, Lydia, non faciem.
Est ita, si taceas, et si tam muta recumbas,
Quam silet in cera vultus, et in tabula.
Sed quoties loqueris, carnem quoque Lydia perdis;
Et sua plus nulli, quam tibi, lingua nocet.
Audiat ædilis ne te, videatque, caveo;
Portentum est, quoties cæpit imago loqui.

EPIGRAMMA CIII.—*Ad Sophonium.*

Tanta tibi est animi probitas orisque, Sophoni,
Ut mirer fieri te potuisse patrem.

EPIGRAMMA CIV.—*In Uxorem*

Uxor, vade foras, aut moribus utere nostris
Non ego sum Curius, nec Numa, nec Tatius.
Me jucunda juvant tractæ per pocula noctes:
Tu properas pota surgere tristia aqua.
Tu tenebris gaudes: me ludere teste lucerna,
Et juvat admissa rumpere luce latus.
Fascia te, tunicæque, obscuraque pallia celant.
At mihi nulla satis nuda puella patet.
Basia me capiunt blandas imitata columbas:
Tu mihi das, aviæ qualia mane soles.
Nec motu dignaris opus, nec voce juvare,
Nec digitis: tanquam thura merumque pares.
Masturbabantur Phrygii post ostia servi,
Hecore quoties sederat uxor equo.
Et quamvis Ithaco stertente, pudica solebat
Illic Penelope semper habere manum.
Pædicare negas: dabat hoc Cornelia Graccho.
Julia Pompeio, Porcia, Brute, tibi.
Dulcia Dardanio nondum miscente ministro
Pocula, Juno fuit pro Ganymede Jovi.
Si te delectat gravitas, Lucretia toto
Sis licet usque die: Laida nocte volo.

EPIGRAMMA CV.—*Ad Garricum.*

Mittebas libram: quadrantem, Garrice, mittis
Saltem semissem, Garrice, solve mihi.

EPIGRAMMA CVI.—*Ad Albium Maximum*

Albi Maxime, si vacabit hora,
Hoc tantum lege: namque et occupatus,
Et non es nimium laboriosus.
Transis hos quoque quatuor? sapiasti.

EPIGRAMMA CVII.—*Ad Septicianum.*

Explicitum nobis usque ad sua cornua librum,
I. t. quasi perlectum, Septiciane, refers.
Omnia legisti. Credo, scio, gaudeo, verum est.
Perlegi libros sic ego quinque tuos.

EPIGRAMMA CVIII.—*Ad lectorem.*

Quamvis tam longo possis satur esse libello,
Lector, adhuc a me disticha pauca petis.
Sed Lupus usuram, puerique diaria poscunt.
Lector, solve: taces, dissimulasque? vale.

LIBER DUODECIMUS.

M. VAL. MARTIALIS PRISCO SUO S.

Scio me patrocinium debere contumacissimæ triennii desidie: quæ absolvenda non esset inter illas quoque occupationes urbicas, quibus facilius consequimur, ut molesti potius quam officiosi esse videamur: nedum in hac provinciali solitudine, ubi nisi etiam intemperanter studemus, et sine solatio, et sine excusatione secessimus. Accipe ergo rationem, in qua hoc maximum et primum est, quod civitatis aures, quibus adsueveram, quaero, et videor mihi in alieno foro litigare. Si quid est enim in libellis meis, quod placeat, dictavit auditor. Illam judiciorum subtilitatem, illud materialium ingenium, bibliothecas, theatra, conventus, in quibus studere se voluptatibus non sentiunt: ad summam omnium ea, quæ delicati reliquimus, quasi destituti desideramus. Accedit his municipalium rubigo dentium, et judicii loco livor, et unus aut alter mali, in pusillo loco multi, adversus quos difficile est habere quotidie bonum stomachum. Ne mireris igitur abjecta ab indignante, quæ a gestiente fieri solebant. Ne quid tamen et advenienti tibi ab urbe, et exigenti negare, (cui non refero gratiam, si tantum ea præsto, quæ possim,) imperavi mihi, quod indulgere consueveram, et studiui paucissimis diebus, ut familiarissimas mihi aures tuas excipe-

rem adventoria sua. Tu velim ista, quæ tantum apud te non periclitantur, diligenter æstimare et excutere non graveris; et, quod tibi difficillimum est, de nugis nostris iudices nitore seposito, ne Romam, si ita decreveris, non Hispaniensem librum mittamus, sed Hispanum.

EPIGRAMMA I.—*Ad eundem.*

Retia dum cessant, latratoresque Molossi,
Et non invento sylva quiescit apro:
Otia, Prisce, brevi poteris donare libello.
Hora nec æstiva est, nec tibi tota perit.

EPIGRAMMA II.—*Ad sua carmina.*

Quæ modo littoreos ibatis carmina Pyrgos,
Ite Sacra, jam non pulverulenta via est.

EPIGRAMMA III.—*Ad librum suum.*

Ad populos mitti qui nuper ab urbe solebas.
Ibis io Romam nunc peregrine liber,
Auriferi de gente Tagi, tetricique Salonis,
Dat patrios Manes quæ mihi terra potens.
Non tamen hospes eris, nec jam potes advena dici,
Cujus habet fratres tot domus alta Remi. 6
Jure tuo veneranda novi pete limina lecti,
Reddita Pierio sunt ubi templa choro.
Vel si malueris, prima gradiere Suburra:
Atria sunt illic consulis alta mei. 10
Laurigeros habitat facundus Stella Penates,
Clarus Hyantes Stella sititor aquare.
Fons ibi Castalius vitreo torrente superbit,
Unde novem dominas sæpe bibisse ferunt.
Ille dabit populo, patribusque, equitque legen-
Nec nimum siccis perleget ipse genis. [dum,
Quid titulum poscis? versus duo treave legantur.
Clamabunt omnes te, liber, esse meum. 18

EPIGRAMMA IV.—*Ad Priscum.*

Quod Flacco, Varioque fuit, summoque Maroni
Mecenas atavis regibus ortus eques,
Gentibus et populis hoc te mihi, Prisce Terenti,
Fama fuisse loquax, chartaque dicet anus.
Tu facis ingenium; tu, si quid posse videmur: 5
Tu das ingenus jus mihi pigritiæ.

EPIGRAMMA V.—*Ad Cæsarem.*

Longior undecimi nobis, decimique libelli
Arctatus labor est, et breve rasis opus.
Plura legant vacui, quibus otia tuta dedisti:
Hæc lege tu, Cæsar: forsân et illa leges.

EPIGRAMMA VI.—*In commendationem Nervæ.*

Contigit Ansoniæ procerum mitissimus aulæ
Nervæ: licet toto nunc Illicone frui.
Recta Fides, hilaris Clementia, cauta Potestas
Jam redeunt: longi terga dedere Metus.
Hoc populi gentesque tuæ, pia Roma, precantur:
Dux tibi sit semper talis, et iste diu. [rum,
Macte animi, quem rarus habet, morumque tuo-
Quos Numa, quos hilaris posset habere Cato.
Largiri, præstare, breves extendere census,
Et dare quæ faciles vix tribuere dei, 10
Nunc licet, et fas est: sed tu sub principe duro,
Temporibusque malis, ausus es esse bonus.

EPIGRAMMA VII.—*De Ligea.*

Toto vertice quot gerit capillos,
Annos si tot habet Ligea, trima est.

EPIGRAMMA VIII.—*In commendationem Trajani.*

Terrarum dea gentiumque Roma,
Cui par est nihil, et nihil secundum,

Trajani modo læta cum futuros
Tot per sæcula computare annos,
Et fortem, juvenemque, Martiumque 5
In tanto duce militem videret;
Dixit præside gloriosa tali:
Parthorum proceres, ducesque Serum,
Thraces, Sauromatæ, Getæ, Britanni,
Possum ostendere Cæsarem; venite. 10

EPIGRAMMA IX.—*Ad Cæsarem.*

Palma regit nostros, mitissime Cæsar, Iberos,
Et placido fruitur pax peregrina iugo.
Ergo agimus læti tanto pro munere grates:
Misisti mores in loca nostra tuos.

EPIGRAMMA X.—*De Africano.*

Habet Africanus millicies, tamen capat.
Fortuna multis dat nimis, satis nulli.

EPIGRAMMA XI.—*Mitti librum ad Parthenium.*

Parthenio dic, Musa, tuo nostroque salutem.
Nam quis ab Aonio largius amne bibit?
Cujus Pimpleo lyra clarior exit ab antro?
Quem plus Pierio de grege Phœbus amat? 5
Et si forte (sed hoc vix est sperare) vacabit,
Tradat ut ipse duci carmina nostra, roga; [lum
Quatuor et tantum timidumque brevenque libel-
Commendet verbis: Ilunc tua Roma legit.

EPIGRAMMA XII.—*In Postumum.*

Omnia promittis, cum tota nocte bibisti:
Mane nihil præstas. Postume, mane bibe.

EPIGRAMMA XIII.—*Ad Auctum.*

Genus, Aucte, lucri divites habent iram.
Odisse, quam donare, vilius constat.

EPIGRAMMA XIV.—*Ad Priscum.*

Parecius utaris, moneo, rapiente veredo,
Prisce, nec in lepores tam violentus eas.
Sæpe satisfecit prædæ venator, et acri
Decidit excussus, nec rediturus, equo.
Insidias et campus habet: nec fossa, nec agger, 5
Nec sunt saxa licet, fallere plana solent.
Non deerunt qui tanta tibi spectacula præsent,
Invidia fati sed levior cadant.
Si te delectant animosa pericula, Tuscis
(Tutior est virtus) insidiemur apris. 10
Quid te frena juvant temeraria? sæpius illis
Prisce, datum est equitem rumpere, quam le-
porem.

EPIGRAMMA XV.—*Adulatorium.*

Quicquid Parthasia nitebat aula,
Donatum est oculis, deisque nostris.
Miratur Scythicas virentis auri
Flammas Jupiter, et stupet superbi
Regis delicias, gravesque luxus. 5
Hæc sunt pocula, quæ decent Tonantem:
Hæc sunt, quæ Phrygium decent ministrum.

At nuper (pudet ah, pudet fateri)
Omnes cum Jove pauperes eramus. 10

EPIGRAMMA XVI.—*In Labienum.*

Addixi, Labiene, tres agellos:
Emisti, Labiene, tres cinedos:
Prædicas, Labiene, tres agellos

EPIGRAMMA XVII.—*In Lentinum.*

Quare tam multis a te, Lentine, diebus
Non abeat febris, quæris, et usque gemis.
Gestatur tecum pariter, pariterque lavatur:
Cœnat boletos, ostreæ, sumen, aprum.
Ebria Setino sit sæpe, et sæpe Falerno :
Nec nisi per niveam Cæcuba potat aquam.
Circumfusa rosâ, et nigra recumbit amomo ;
Dormit et in pluma, purpureoque toro.
Cum sit ei pulcre, cum tam bene vivat apud te,
Ad Damam potius vis tua febris eat ? 10

EPIGRAMMA XVIII.—*Ad Juvenalem.*

Dum tu forsitan inquietus erras
Clamosa, Juvenalis, in Suburra,
Aut collem dominæ teris Dianæ ;
Dum per limina te potentiorum
Sudatrix toga ventilat, vagumque
Major Cœlius et minor fatigant ;
Me multos repetita post Decembres
Accepit mea, rusticumque fecit,
Auro Bilbilis et superba ferro.
Ilic pigri colimus labore dulci
Boterdum, Plateamque : Celtiberis
Hæc sunt nomina crassiora terris.
Ingenti fruor, improboque somno,
Quem nec tertia sæpe rumpit hora.
Et totum mihi nunc repono, quicquid
Ter denos vigilaveram per annos.
Ignota est toga : sed datur petenti
Rupta proxima vestis e cathedra.
Surgentem focus excipit superba
Vicini strue cultus illicet,
Multæ villicæ quem coronat olla.
Venator sequitur ; sed ille, quem tu
Secreta cupias habere sylvæ.
Dispensat pueris, rogatque longos
Lævis ponere villicus capillos.
Sic me vivere, sic juvat perire.

EPIGRAMMA XIX.—*De Æmilio.*

In thermis sumit lactucas, ova, lacertum
Et cœnare foris se negat Æmilius.

EPIGRAMMA XX.—*Ad Fabullum*

Quare non habeat, Fabulle, quæris
Uxorem Themison ? habet sororem.

EPIGRAMMA XXI.—*Ad Marcellam.*

Municipem rigidi quis te, Marcella, Salonis,
Et genitam nostris quis putet esse locis ?
Fam rarum, tam dulce sapit Pallatia dicent,
Audierint si te vel semel, esse suam :
Nulla nec in media certabit nata Suburra,
Nec Capitolini collis alumna tibi.
Nec cito ridebit peregrini gloria partus,
Romanam deceat quam magis esse nurum.
Tu desiderium dominæ mihi mitius urbis
Esse jubes : Romam tu mihi sola facis. 10

EPIGRAMMA XXII.—*De Philænide.*

Quam sit lusca Philænides indecenter,
Vis dicam breviter tibi, Fabulle,
Esset cæca decentior Philænides.

EPIGRAMMA XXIII.—*In Læliam.*

Denitibus atque comia, nec te pudet, uteris emptis.
Quid facies oculo, Lælia ? non emitur.

EPIGRAMMA XXIV.—*Ad Juvenum, de ovino curru.*

O jucunda, ovine, solitudo,
Carruca magis, essedoque gratum
Facundi mihi munus Æliani :
Ilic mecum licet, hic, Juvence, quicquid
In buccam tibi venerit, loquaris. 5
Non rector Libyci niger caballus,
Succinctus neque cursor antecedit.
Nusquam est mulio : mannuli tacebunt.
O si conscius esset hic Avitus !
Aurem non ego tertiam timerem. 10
Totus quam bene sic dies abiret !

EPIGRAMMA XXV.—*In Thelesinum.*

Cum rogo te nummos sine pignore, Non habeo
inquit.
Idem, si pro me spondet agellus, habes.
Quod mihi non credis veteri, Thelesine, sodali,
Credis colliculis arboribusque meis.
Ecce cum Carus te detulit : adsit agellus. 5
Exsili comitem quæris ? agellus eat.

EPIGRAMMA XXVI.—*In avarum amicum.*

Sexaginta teras cum limina mane senator,
Esse tibi videor desidiosus eques,
Quod non a prima discurram luce per urbem,
Et referam lassus basia mille domum.
Sed tu purpureis ut des nova nomina fastis, 5
Aut Numidum gentes, Cappadocumve petas :
At mihi, quem cogis medios abrumpere somnos,
Et matutinum ferre patique lutum,
Quid petis ? rupta cum pes vagus exit aluta,
Et subitus crasse decidit imber aquæ ; 10
Nec venit ablati clamatus verna lacernis ;
Accedit gelidam servus ad auriculam,
Et, Rogat ut cœnes secum Lætorius, inquit.
Viginti nummis non ego malo famem ?
Quod sit cœna mihi, tibi sit provincia merces ;
Et faciamus idem, nec mereamur idem. 16

EPIGRAMMA XXVII.—*In Seniam.*

A latronibus esse te fututam
Dicis, Senia : sed negant latrones.

EPIGRAMMA XXVIII.—*In Cinna.*

Poto ego sextantes : tu potas, Cinna, deunces :
Et quereris quod non, Cinna, bibamus idem.

EPIGRAMMA XXIX.—*De Hermogene fure.*

Hermogenes tantus mapparum, Pontice, fur est,
Quicquid nummorum vix, puto, Massa fuit.
Tu licet observes dextram, teneasque sinistram,
Inveniet, mappam qua ratione trahat.
Cervinus gelidum sorbet sic halitus anguem : 5
Casuras alte sic rapit Iris aquas.
Nuper cum Myrino peteretur missio læso.
Subdixit mappas quatuor Hermogenes.
Cretalam prætor cum vellet mittere mappam,
Prætori mappam surpuit Hermogenes. 10
Attulerat mappam nemo, dum furta timentur :
Mantele e mensa surpuit Hermogenes.
Hoc quoque si deerit, medios discingere lectos,
Menarumque pedes non timet Hermogenes.
Quamvis non modico caleant spectacula sole, 15
Vela reducantur, cum venit Hermogenes.
Festinant trepidi substringere carbasa nautæ,
Ad portum quoties paruit Hermogenes

Lingeri fugiunt calvi, sistrataque turba,
Inter adorantes cum stetit Hermogenes. 20
Ad cœnam Hermogenes mappam non attulit un-
A cœna semper rettulit Hermogenes. [quam :

EPIGRAMMA XXX.—*In Aprum.*

Siccus, sobrius est Aper : quid ad me ?
Servum sic ego laudo, non amicum.

EPIGRAMMA XXXI.—*De hortis Marcellæ uxoris.*

Hoc n mus, hi fontes, hæc textilis umbra supini
Palmitis, hoc riguæ ductile flumen aquæ ;
Prataque, nec bifero cessura rosaria Pæsto ;
Quodque viret Jani mense, nec alget olus ;
Quæque natat clausis anguilla domestica lymphis,
Quæque gerit similes candida turris aves ; 6
Munera sunt dominæ post septima lustra re-
verso ;
Has Marcella domos, parvaque regna dedit.
Si mihi Nausicaæ patrios concederet hortos,
Alcinoo possem dicere, Malo meos. 10

EPIGRAMMA XXXII.—*In Vacerram.*

O Juliarum dedecus Calendarum,
Vidi, Vacerra, sarcinas tuas ; vidi :
Quas non retentas pensione pro bima
Portabat uxor rufa crinibus septem,
Et cum sorore cana mater ingenti. 5
Furias putavi nocte Ditis emersas.
Has tu priores frigore et fame siccus,
Et non recenti pallidus magis buxo,
Irus tuorum temporum, sequebaris.
Migrare clivum crederes Aricinum. 10
Ibat tripes grabatus, et bipes mensa,
Et cum lucerna, corneoque cratere
Matella curto rupia latere niebat.
Focum ferentis suberat amphoræ cervix :
Fuisse gerres, aut inutiles manas 15
Odor impudicus urcei fætebatur,
Qualem marinæ misit aura piscinæ.
Nec quadra deerat casei Tholostatis,
Quadrima nigri nec corona pulei,
Calvæque restes alioque, cepisque,
Nec plena turpi matris olla resina,
Summœniæ qua pilantur uxores.
Quid quæris ædes, villicosque derides,
Habitare gratis, o Vacerra, cum possis ?
Hæc sarcinarum pompa convenit ponti. 20

EPIGRAMMA XXXIII.—*De Labieno.*

Ut pueros emeret Labienus, vendidit hortos :
Nil nisi fictum nunc Labienus habet.

EPIGRAMMA XXXIV.—*Ad Julium Martialem*

Triginta mihi quatuorque messes
Tecum, si memini, fuere, Juli :
Quarum dulcia mixta sunt amaris ;
Sed jucunda tamen fuere plura.
Et nî calculus omnis huc et illuc
Diversus bicolorque digeratur,
Vincet candida turba nigriorem.
Si vitare velis acerba quædam,
Et tristes animi cavere morsus,
Nulli te facias nimis sodalem. 10
Gaudebis minus et minus dolebis.

EPIGRAMMA XXXV.—*Ad Callistratum.*

Tanquam simpliciter mecum, Callistrate, vivas,
Dicere percisum te mihi sæpe soles.

Non es tam simplex, quam vis, Callistrate, credi
Nam quisquis narrat talia, plura tacet.

EPIGRAMMA XXXVI.—*In Labullum.*

Libras quatuor, aut duas amico,
Argentemque togam, brevemque lenam,
Interdum aureolos manu crepantes,
Possint ducere qui duas Calendas,
Quod nemo, nisi tu, Labulle, donas, 5
Non es, crede mihi, bonus : quid ergo ?
Ut verum loquar, optimus malorum.
Pisones, Senecasque, Memmiosque,
Et Crispos mihi redde, sed priores :
Fies protinus ultimus bonorum. 10
Vis cursu pedibusque gloriari ?
Tigrim vince, levemque Passerinum.
Nulla est gloria præterire asellos.

EPIGRAMMA XXXVII.—*In nasutum.*

Nasutus nimium cupis videri.
Nasutum volo, nolo polyposum.

EPIGRAMMA XXXVIII.—*Ad Candidum.*

Hunc qui fœmineis noctesque diesque cathedris
Incedit tota notus in urbe nimis,
Crime nitens, niger unguento, perlucidus ostro,
Ore tener, latus pectore, crure glaber,
Uxori qui sæpe tuæ comes improbus hæret : 5
Non est quod timeas, Candide : non futuit.

EPIGRAMMA XXXIX.—*In Sabellum.*

Odi te, quia bellus es, Sabelle.
Res est putida bellus, et Sabellus :
Bellum denique malo, quam Sabellum.
Tabescas utinam, Sabelle, belle !

EPIGRAMMA XL.—*In Pontilianum*

Mentiris ? credo : recitas mala carmina ? laudo :
Cantas ? canto : bibis, Pontiliane ? bibo.
Pedis ? dissimulo : gemma vis ludere ? vincor.
Res una est, sine me quam facis, et taceo.
Nil tamen omnino præstas mihi : Mortuus, inquis,
Accipiam bene te : nil volo : sed morere. 6

EPIGRAMMA XLI.—*In Tuccam.*

Non est, Tucca, satis, quod es gulosus :
Et dici cupis, et cupis videri.

EPIGRAMMA XLII.—*De Callistrato et Afro.*

Barbatus rigido nupsit Callistratus Afro,
Ilac qua lege viro nubere virgo solet.
Præluxere facies ; velarunt flammea vultus :
Nec tua defuerunt verba, Thalasse, tibi.
Dos etiam dicta est : nondum tibi, Roma, videtur
Illoc satis ? expectas numquid ut et pariat ? 6

EPIGRAMMA XLIII.—*In Sabellum.*

Facundos, mihi de libidinosis
Legisti nimium, Sabelle, versus :
Quales nec Didymi sciunt puellæ,
Nec molles Elephantidos libelli. 5
Sunt illic Veneris novæ figuræ,
Quales perditus audeat futor,
Præstent, et taceant quid exoleti ;
Quo symplegmate quinque copulentur ;
Qua plures teneantur a catena ;
Extinctam liceat quid ad lucernam. 10
Tanti non erat esse te disertum.

EPIGRAMMA XLIV.—*Ad M. Unicum.*

Unice, cognato junctum mihi sanguine nomen.
Quique geris studiis corda propinqua meis :

Carmina cum facias soli cedentia fratri,
 Pectore non minor es, sed pietate prior.
Lesbia cum tenero te posset amare Catullo, 5
 Te post Nasonem blanda Corinna sequi.
 Nec deerrant Zephyri, si te dare vela juvaret:
 Sed tu littus amas: hoc quoque fratris habes.

EPIGRAMMA XLV.—Ad Phabum.

Hædina tibi pelle contegenti
 Nudæ tempora verticemque calvæ,
 Festive tibi, Phœbe, dixit ille,
 Qui dixit caput esse calceatum.

EPIGRAMMA XLVI.—Ad Classicum.

Vendunt carmina Gallus et Luperus.
 Sanos, Classice, nunc nega poetas.

EPIGRAMMA XLVII.—In habentem varios mores.

Difficilis, facilis, jucundus, acerbus es idem:
 Nec tecum possum vivere, nec sine te.

EPIGRAMMA XLVIII.—In lautum invitatores.

Boletos et aprum si tanquam vilia ponis,
 Et non esse putas hæc mea vota: volo.
 Si fortunatum fieri me credis, et hæres
 Vis scribi, propter quodque Lucrina: vale.
 Lautæ tamen cœna est: fator lautissima: sed 5
 cras

Nil erit, immo hodie, protinus immo nihil;
 Quod sciat infelix damnatæ spongia virgæ,
 Vel quicunque canis, junctaque testa viæ:
 Mullorum, leporumque, et suminis exitus hic est,
 Sulfureusque color, carnificæque pedes. 10
 Non Albana mihi sit commissatio tanti,
 Nec Capitolina, pontificumque dapes.
 Imputet ipse deus nectar mihi, fiet acetum,
 Et Vaticani perfida vappa cadi.
 Convivas alios cœnarum quære magister, 15
 Quos capiant mensæ regna superba tuæ.
 Me meus ad subitas invitet amicus ofellas:
 Hæc mihi, quam possum reddere, cœna placet.

EPIGRAMMA XLIX.—Ad Linum pædagogum.

Crinitæ Line pædagoge turbæ,
 Rerum quem dominum vocat suarum,
 Et credit cui Postumilla dives
 Gemmas, aurea, vina, concubinos:
 Sic te, perpetua fide probatum, 5
 Nulli non tua præferat patrona:
 Succurras misero precor furori,
 Et serves aliquando negligenter
 Illos qui male cor meum perurunt:
 Quos et noctibus et diebus opto 10
 In nostro cupidus sinu videre,
 Formosos, niveos, pares, gemellos,
 Grandes, non pueros, sed uniones.

EPIGRAMMA L.—In habentem amœnas ædes.

Daphnonas, platanonas, et aerias cyparissos,
 Et non unius balnea solus habes;
 Et tibi centenis stat porticus alta columnis,
 Calceusque tuo sub pede lucet onyx; [dit,
 Pulvereumque fugax hippodromon ungula plau-
 Et pereuntis aquæ fluctus ubique sonat. 6
 Atria longa patent: sed nec cœnantibus usquam,
 Nec somno locus est: quam bene non habitas

EPIGRAMMA LI.—De Fabullino.

Tam sæpe nostrum decipi Fabullinum
 Miraris, Aule? semper homo bonus tiro est.

EPIGRAMMA LII.—Ad Sempronium.

Tempora Pieria solitus redimire corona,
 Nec minus attonitis vox celebrata reis,
 Illic situs est, hic ille tuus, Sempronie, Rustus.
 Cujus et ipse tui flagrat amore cinis.
 Dulcis in Elysio narraris fabula campo, 5
 Et stupet ad raptus Tyndaris ipsa tuos.
 Tu melior, quæ deserto raptore redisti:
 Illa virum voluit nec repetita sequi.
 Ridet, et Iliacos audit Menelaus amores:
 Absolvit Phrygium vestra rapina Parim. 10
 Accipient olim cum te loca læta piorum,
 Non erit in Stygia notior umbra domo.
 Non aliena videt, sed amat Proserpina raptas
 Iste tibi dominam conciliabit amor.

EPIGRAMMA LIII.—In avarum.

Nummi cum tibi sint, opesque tantæ,
 Quantas civis habet, paterve, rarus:
 Largus nihil, incubasque gazæ,
 Ut magnus draco, quem canunt poetæ
 Custodem Scythici fuisse luci. 5
 Sed causa, ut memoras, et ipse jactas,
 Diræ filius est rapacitatis.
 Ecquid tu fatuos rudesque quæris,
 Illudas quibus, auferasque mentem?
 Huic semper vitio pater fuisti. 10

EPIGRAMMA LIV.—In Zoilum.

Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine læsus,
 Rem magnam præstas, Zoile, si bonus es.

EPIGRAMMA LV.—Ad puellam.

Gratis qui dare vos jubet, puellæ,
 Insulsissimus, improbissimusque est.
 Gratis ne date, basiate gratis.
 Hoc Ægle negat, hoc avara vendit.
 Sed vendat bene, basiare quantum est? 5
 Hoc vendit quoque nec levi rapina:
 Aut libram petit illa Cosmiani,
 Aut hinos quater a nova moneta:
 Ne sint hasia muta, nec maligna,
 Ne clausis aditum neget labellis. 10
 Humane facit hoc tamen: sed unum est
 Gratis quæ dare basium recusat,
 Gratis lingere nec recusat Ægle.

EPIGRAMMA LVI.—In Polycarmum

Ægrotas uno decies, aut sæpius, anno;
 Nec tibi, sed nobis hoc, Polycarme, nocet,
 Nam quoties aurgis, soteria poscis amicos,
 Sit pudor: ægrola jam, Polycarme, semel,

EPIGRAMMA LVII.—Ad Sparsum.

Cur sæpe sicci parva rura Nomentii,
 Larenque villæ sordidum petam, quæris?
 Nec cogitandi, Sparse, nec quiescendi
 In urbe locus est pauperi: negant vitam
 Ludimagistri mane, nocte piores, 5
 Ærariorum marculi die toto.
 Hinc otiosus sordidam quatit mensam
 Neroniana nummularius massa:
 Illinc paludis malleator Hispanæ
 Tritum niteuti fuste verberat saxum. 10
 Nec turba cessat entheata Bellonæ,
 Nec fasciato naufragus loquax trunco,
 A matre doctus nec rogare Judæus,
 Nec sulfuratis lippus insitor mercis.
 Numerare pigri damna qui potest somni, 15
 Dicit quot æra verberent manus urbis,

Cum secta Colcho Luna vapulat rhombo.
 Tu, Sparse, nescis ista, nec potes scire,
 Petilianis delicatus in regnis,
 Cui plana summos despicit domus montes,
 Et rus in urbe est, vinitorque Romanus;
 Nec in Falerno colle major autumnus,
 Intraque limen latus essecdo cursus,
 Et in profundo somnus, et quies nullis
 Offensa linguis; nec dies, nisi admissus.
 Nos transeuntis risus excitat turbare,
 Et ad cubile est Roma: tædib fessis
 Dormire quoties libuit, imus ad villam.

EPIGRAMMA LVIII.—*Ad Alaudam.*

Ancillariolum tua te vocat uxor, et ipsa
 Læticariola est: estis, Alauda, pares.

EPIGRAMMA LIX.—*De importunis basiatoribus.*

Tantum dat tibi Roma basiorum
 Post annos modo quindecim reverso,
 Quantum Lesbia non dedit Catullo.
 Te vicinia tota, te pilosus
 Hircoso premit osculo colonus.
 Hinc instat tibi textor, inde fullo,
 Hinc autor modo pelle basiata,
 Hinc menti dominus pediculosi,
 Hinc defoculusque, et inde lippus,
 Fellatorque, recensque cunnilingus.
 Jam tanti tibi non fuit redire.

EPIGRAMMA LX.—*Ad suum natalem.*

Martis alumne dies, roseam quo lampada primum,
 Magnaque sideri vidimus ora dei;
 Si te rure coli, viridesque pigebit ad aras,
 Qui fueras Latia culus in urbe mihi;
 Da veniam, servire meis quod nolo Calendis,
 Et qua sum genitus, vivere luce volo
 Natali pallere suo, ne calda Sabello
 Desit, et ut liquidum potet Alauda merum;
 Turbida sollicito transmittere Cæcuba sacco;
 Atque inter mensas ire, redire suas;
 Excipere hos, illos, et tota surgere cœna,
 Marmora calcantem frigidiora gelu:
 Quæ ratio est, hæc sponte tua perferre patique,
 Quæ te si jubeat rex dominusve, neges?

EPIGRAMMA LXI.—*De Ligurra.*

Versus, et breve vividumque carmen,
 In te ne faciam times, Ligurra;
 Et dignus cupis hoc metu videri:
 Sed frustra metuis, cupisque frustra.
 In tauros Libyci fremunt leones;
 Non sunt papilionibus molesti.
 Quæras, censeo, si legi laboras,
 Nigri forniciis ebrium poetam;
 Qui carbone rudi, putrique creta
 Scribit carmina, quæ legunt cacantes.
 Frons hæc stigmate non meo notanda est.

EPIGRAMMA LXII.—*Ad Saturnum pro Prisco Terentio.*

Antiqui rex magne poli, mundique prioris,
 Sub quo pigra quies, nec labor ullus erat,
 Nec regale nimis fulmen, nec fulmine digna,
 Scissa nec ad Manes, sed sita dives humus:
 Latens ad hæc facilisque veni sollemnia Prisci
 Gaudia; cum sacris te decet esse tuis.
 Te reducem patriæ sexta, pater optime, bruma
 Pacifici Latia reddit ab urbe Numæ.
 Cernis ut Ausonio similis tibi pompa macello
 Pendeat, et quantus luxurietur honos?

Quam non parca manus, largæque nomismata
 mensæ,

Quæ, Saturne, tibi pernumerentur opes?
 Utque sit his pretium meritis, et gratia major,
 Et pater, et frugi sic tua sacra colit.
 At tu, sancte, tuo sic semper amare Decembr:
 Hos illi jubeas sæpe redire dies.

EPIGRAMMA LXIII.—*Ad Cordubam.*

Unto Corduba lætior Venafro,
 Histræ nec minus absoluta testa,
 Albi quæ superas oves Galesi,
 Nullo murice, nec cruore mendax,
 Sed tinctis gregibus colore vivo:
 Dic vestro, rogo, sit pudor poetæ,
 Ne gratis recitet meos libellos:
 Ferrem, si faceret bonus poeta,
 Cui possem dare mutuos honores:
 Corrupti sine talione cœlebs.
 Cæcus perdere non potest, quod aufert.
 Nil est deterius latrone nudo:
 Nil securius est malo poeta.

EPIGRAMMA LXIV.—*De Cinna.*

Vincentem roseos facieque comaque ministros
 Cinna coquum fecit. Cinna gulosus homo est.

EPIGRAMMA LXV.—*De Phyllide.*

Formosa Phyllis nocte cum mihi tota
 Se præstisset omnibus modis largam,
 Et cogitarem mane quod darem munus,
 Utrumne Cosmii, Nicerotis an libram,
 An Baticarum pondus acre lanarum,
 An de moneta Cæsaris decem flavos:
 Amplexa collum, basioque tam longo
 Blandita, quam sunt nuptiæ columbarum,
 Rogare cepit Phyllis amphoram vini.

EPIGRAMMA LXVI.—*Ad Amœnum.*

Bis quinquagenis domus est tibi millibus emta,
 Vendere quam summa vel brevior cupis.
 Arte edd emtorem vafra corruppis, Amœne,
 Et casa divitiis ambitiosa laet.
 Gemmantes prima fulgent testudine lecti,
 Et Maurusiaci pondera rara citri.
 Argentum atque aurum non simplex Delphica por-
 Stant pueri, dominos quos precer esse meos.
 Deinde ducenta sonas, et ais, non esse minoris,
 Instruam vili vendis, Amœne, domum.

EPIGRAMMA LXVII.—*In natalem Maronis.*

Maïæ Mercurium creastis Idus.
 Augustis redit Idbus Diana.
 Octobres Maro consecravit Idus.
 Idus sagne colas et has, et illas,
 Qui mihi celebras Maronis Idus.

EPIGRAMMA LXVIII.—*Ad clientes.*

Matutine cliens, urbis mihi causa relicta,
 Atria, si sapias, ambitiosa colas.
 Non sum ego causidicus, nec amaris litibus aptus
 Sed piger, et semor, Pieridumque comes.
 Otia me, somnusque juvant, quæ magna negavit
 Roma mihi: redeo, si vigilatur et hic.

EPIGRAMMA LXIX.—*Ad Paulum.*

Sic tanquam tabulas, scyphosque, Paulle,
 Omnes archetypos habes amicos.

EPIGRAMMA LXX.—*De Apro.*

Lintea ferret Apro vatiis cum vernula nupar,
 Et supra togulam lusca sederet anus:

Atque olei stillam daret enterocelicus unctor :
 Udorum tetricus censor et asper erat.
 Frangendos calices, effundendumque Falernum 5
 Clamabat, biberet qui modo lotus æques.
 A sene sed postquam patruo venere trecenta,
 Sobrius a thermis nescit abire domum.
 O quantum diatreta valent, et quinque comati !
 Tunc, cum pauper erat, non sitiebat Aper. 10

EPIGRAMMA LXXI.—*Ad Lygillum*

Nil non, Lygde, mihi negas roganti :
 At quondam mihi, Lygde, nil negabas.

EPIGRAMMA LXXII.—*Ad Pannicem.*

Jugera mercatus prope busta latentis agelli,
 Et male compactæ culmini fulta case.
 Deseris urbanas, tua prædia, Pannice, lites,
 Parvaque, sed trita præmia certa togæ. [bas
 Frumentum, milium, pisanamque, fabamque sole-
 Vendere pragmaticus : nunc emis agricola. 6

EPIGRAMMA LXXIII.—*Ad Catullum.*

Harredem tibi me, Catulle, dicis.
 Non credam, nisi legero, Catulle.

EPIGRAMMA LXXIV.—*Ad Flaccum.*

Cum tibi Niliacus portet crystallæ cataplas,us,
 Accipe de circo pocula Flammio.
 Hi magis audaces, an sunt qui talia mittunt
 Munera ? sed geminus vilibus usus inest.
 Nullum sollicitant hæc, Flacce, torcuntatæ furem,
 Et nimium calidis non vitantur aquis. 6
 Quid, quod securo potat conviva ministro,
 Et casum tremula non timere manus ?
 Hoc quoque non nihil est, quod propinabis in istis,
 Frangendus fuerit si tibi, Flacce, calix. 10

EPIGRAMMA LXXV.—*De pueris.*

Festinat Polytimus ad puellas :
 Invitus puerum fauetur Hymnus :
 Pastas glande nates habet Secundus :
 Mollis Dindymus est, sed esse non vult.
 Amphion potuit puella nasci.
 Horum delicias, superbamque,
 Et fastus querulos, amice, malo,
 Quam dotis mihi quinque ducena. 5

EPIGRAMMA LXXVI.—*De Agricola.*

Amphora vigessis, modius datur ære quaterno.
 Ebrius et crudus nil habet agricola.

EPIGRAMMA LXXVII.—*De Æthone.*

Multis dum precibus Jovem salutat,
 Stans summus resupinus usque in ungues,
 Æthon in Capitolio, pepedit.
 Riserunt comites : sed ipse divum
 Offensus genitor trinoctiali
 Affecit domicinio clientem.
 Post hoc flagitium misellus Æthon,
 Cum vult in Capitolium venire,
 Sellas ante petit Patroclianas,
 Et pedit deciesque, viciesque. 10
 Sed quamvis sibi caverit crepando,
 Compressis natibus Jovem salutat.

EPIGRAMMA LXXVIII.—*De eodem.*

Ante Jovis statuam crepuit satur histrio :
 Jupiter indixit, vivere de proprio.

EPIGRAMMA LXXIX.—*Ad Bithynicum.*

Nil in te scripsi, Bithynice credere non vis
 Et jurare jubes : malo satisfacere.

EPIGRAMMA LXXX.—*Ad Atticellam.*

Donavi tibi multa, quæ rogasti :
 Donavi tibi plura, quam rogasti :
 Non cessas tamen usque me rogare.
 Quisquis nil negat, Atticella, fellat.

EPIGRAMMA LXXXI.—*De Callistrato.*

Ne laudet dignos, laudat Callistratus omnes.
 Cui malus est nemo, quis bonus esse poterit !

EPIGRAMMA LXXXII.—*De Umbro.*

Brunæ diebus, feriisque Saturni,
 Mittebat Umber aliculam mihi pauper ;
 Nunc misit alicam : factus est enim dives.

EPIGRAMMA LXXXIII.—*De Menogene.*

Effugere in thermis et circa balnea non est
 Menogenem, omni tu licet ante velis.
 Captabit tepidum dextra lavaque trigonem,
 Implet exceptas ut tibi sæpe pilas.
 Colliget, et referet lapsum de pulvere follem, 5
 Et si jam lotus, jam soleatus erit.
 Lenta si sumes, nive candidiora loquetur,
 Sint licet infans sordidiora sinu.
 Exiguus secto comentem dente capillos,
 Dicit Achilles disposuisse comas. 10
 Fumosa feret ille tropæon læce lagenæ,
 Frontis et humorem colligit usque tuæ.
 Omnia laudabit, mirabitur omnia, donec
 Perpressus dicas lædia mille, veni.

EPIGRAMMA LXXXIV.—*De Fabiano.*

Derisor Fabianus hernianum,
 Omnes quem modo colet timebant
 Dicentem tuandas in hydrocelas,
 Quantum nec duo dicerent Catulli ;
 In thermis subito Neironianis 5
 Vidit se miser, et tacere cepit.

EPIGRAMMA LXXXV.—*Ad Polytmum.*

Nolueram, Polytime, tuos violare capillos :
 Sed juvat hæc precibus me tribuisse tuis.
 Talis eras, modo tonse Pelops, positisque nitibus
 Cinibus, ut totum sponsa videret ebur.

EPIGRAMMA LXXXVI.—*In Fabullum.*

1 Padiconibus os olere
 Hoc si, sicut ais, Fabulle, verum est,
 1 Quid tu credis olere cunnilingis ?

EPIGRAMMA LXXXVII.—*In non arrigentem*

Triginta tibi sunt pueri, totidemque puellæ :
 Una est, nec surgit mentula. Quid facies ?

EPIGRAMMA LXXXVIII.—*De Cotta.*

5 Bis Cotta soleas perdisse se questus,
 Dum negligentem ducit ad pedes vernam,
 Qui solus inopi præstat, et facit turbam :
 10 Excogitavit homo sagax, et astutus,
 Ne facere posset tale sæpius damnum ;
 Excalceatus ire cepit ad cenam.

EPIGRAMMA LXXXIX.—*De Tongilian.*

Tongilianus habet nasum : scio, non nego : sed
 Nil oræter nasum Tongilianus habet. [jam

EPIGRAMMA XC.—*Ad Chasinum.*

Quod lana caput alligas, Charine,
Non aures tibi, sed dolent capilli.

EPIGRAMMA XCI.—*De Marone.*

Pro sene, sed clare, votum Maro fecit amico,
Cui gravis et fervens hemitritæus erat,
Si Stygias æger non iret missus ad undas,
Ut caderet magno victima grata Jovi.
Cæperunt certam medici spondere salutem. 5
Ne votum solvat, nunc Maro vota facit.

EPIGRAMMA XCII.—*In Magullam.*

Communis tibi cum viro, Magulla,
Cum sit lectulus, et sit exoletus,
Quare, dic mihi, non sit et ministris?
Suspiras: ratio est, times lagnam.

EPIGRAMMA XCIII.—*Ad Priscum.*

Sæpe rogare soles qualis sim, Prisce, futurus,
Si flam locuples, sinque repente potens.
Quenquam posse putas mores narrare futuros?
Dic mihi, si fias tu leo, qualis eris?

EPIGRAMMA XCIV.—*De Fabulla.*

Qua mœchum ratione basiare
Coram conjuge repperit Fabulla
Parvum basiat usque morionem:
Hunc multis rapit osculis madentem
Mœchus protinus, et suis repletum
Ridenti dominæ statim remittit.
Quanto morio major est marito?

EPIGRAMMA XCV.—*In Tucam.*

Scribebanus epos: cepisti scribere: cessi,
Æmula ne starent carmina nostra tuis.
Transtulit ad Tragicos se nostra Thalia cothurnos:
Aptasti longum tu quoque syrna tibi.
Fila lyre movi Calabris exulta Camœnis: 5
Plectra rapis nobis ambitione nova.
Audemus satiras: Lucilius esse laboras.
Iudo leves elegos: tu quoque ludis idem.
Quid minus esse potest? epigrammata fingere
Hinc etiam petitur jam mea fama tibi. [cepi]
Elige, quid nolis; quis enim pudor, omnia velle?
Et si quid non vis, Tucca, relinque mihi. 12

EPIGRAMMA XCVI.—*Ad Rufum.*

Musæi pathicissimos libellos,
Qui certant Sybariticis libellis,
Et tinctas sale pruriente chartas
Instanti lege Rufe: sed puella
Sit tecum tua, ne Thalassionem 5

Indicas manibus libidinosis,
Et fias sine fœmina maritus.

EPIGRAMMA XCVII.—*In Zelotypam.*

Cum tibi nota tui sit vita fidesque mariti,
Nec premat ulla tuos, sollicitetve toros:
Quid quasi pellicitus torqueris inepta ministria
In quibus et brevis est, et fugitiva Venus?
Plus tibi quam domino pueros præstare probabo:
Hi faciunt, ut sis fœmina sola viro. 6
Hi dant, quod non vis uxor dare. Do tamen, inquis,
Ne vagus a thalamis conjugis erret amor.
Non eadem res est: Chiam volo, nolo mariscam.
Ne dubites quæ sit Chia, marisca tua est. 10
Scire suos fines matrona et fœmina debet:
Cede suam pueris; utere parte tua.

EPIGRAMMA XCVIII.—*In Bassum.*

Uxor cum tibi sit puella, qualem
Votis vix petat improbis maritus,
Dives, nobilis, erudita, casta:
Rumpis, Basse, latus, sed in comatis
Uxoris tibi dote quos parasti 5
Et sic ad dominam reversa languet
Multis mentula millibus redempta:
Sed nec vocibus excitata blandis,
Molli pollice nec rogata surgit.
Sit tandem pudor, aut eamus in jus. 10
Non est hæc tua, Basse: vendidisti.

EPIGRAMMA XCIX.—*Ad Bætium.*

Bætis olivifera crinem redimite corona,
Aurea qui nitidis vellera tingis aquis;
Quem Bromius, quem Pallas amat; cui rector
aquarum
Albula navigerum per freta pandit iter;
Ominibus lætis vestras Instantius oras 5
Intret; et hic populis, ut prior, annus eat.
Non ignorat, onus quod sit, succedere Macro
Qui sua metitur pondera, ferre potest.

[EPIGRAMMA C.—*In effrontem.*]

Os atavi, t atris nasuni, duo lumina patris,
Et matris gestus dicis habere tuæ.
Cum referas pioscos, nullamque in corpore partem
Mentiris, frontem, dic mihi; cujus habes?

[EPIGRAMMA CI.—*Ad Matrum.*]

Qui negat esse domi se, tunc cum limina pulsas,
Quid dicat, nescis? dormio, Matte, tibi.

[EPIGRAMMA CII.—*Ad Milonem.*]

Thura, piper, vestes, argentum, pallia, gemmas,
Vendere, Milo, soles, cum quibus emtor abit.
Conjugis utilior merx est, quæ, vendita sæpe,
Vendentem nunquam desinit, aut minuit. 5

LIBER DECIMUS TERTIUS.

EPIGRAMMA I.—*Ad lactorem.*

Ne toga cordyllis, ne pænula desit olivæ
Aut inopem metuat sordida blatta famem,
Perdite Niliacas, Musæ, mea damna papyrus:
Postulat, ecce, novos ebria bruma sales.
Non mea magnanimo depugnat tessera talo, 5
Senio nec nostrum cum cane quassat ehur.

Hæc mihi charta nuces, hæc est mihi charta
fritillus:

Alea nec damnum, nec facit ista lucrum.

EPIGRAMMA II.—*In detractorem.*

Nasutus sis usque licet, sis denique nasus,
Quantum noluerit ferre rogatus Atlas,
Et possis ipsum in deridere Latinum.
Non potes in nugis dicere plura meas,

Ipse ego quam dixi. Quid dentem dente juvabit
Rodere? carne opus est, si satur esse velis. 6
Ne perdas operam: qui se mirantur, in illos
Virus habet: nos hæc novimus esse nihil.
Nec tamen hoc nimium nihil est, si candidus
Nec matutina si mihi fronte venis. [aure,

EPIGRAMMA III.—*Ad lectorem.*

Omnis in hoc gracili Xeniorum turba libello
Constabit nummis quatuor emta tibi.
Quatuor est nimium: poterit constare duobus,
Et faciet lucrum bibliopola Typhon.
Hæc licet hospitibus pro munere disticha mittas,
Si tibi tam rarus, quam mihi, nummus erit.
Addita per titulos sua nomina rebus habebis:
Præterea, si quid non facit ad stomachum.

EPIGRAMMA IV.—*Thus.*

Serus ut ætheriæ Germanicus imporet aulæ,
Utque diu terris, da pia thura Jovi.

EPIGRAMMA V.—*Piper.*

Cereæ quæ patulo lucet siccula lumbo,
Cum tibi forte datur, si sapis, adde piper.

EPIGRAMMA VI.—*Alica.*

Nos alicam, mulum poterit tibi mittere dives.
Si tibi noluerit mittere dives, eme.

EPIGRAMMA VII.—*Conchis faba.*

Si spumet rubra conchis tibi pallida testa,
Lautorum cœnis sæpe negare potes.

EPIGRAMMA VIII.—*Far.*

Imbue plebeias Clusinis pulvis ollas,
Ut satur in vacuis dulcia munda bibas.

EPIGRAMMA IX.—*Lens.*

Accipe Niliacam, Pelusia munera, lentem:
Vilior est alica, cavior illa faba.

EPIGRAMMA X.—*Simila ex tritico.*

Nec poteris similæ dotes numerare, nec usus,
Pistori toties cum sit et apta coquo.

EPIGRAMMA XI.—*Hordeum.*

Mulio, quod non des taciturnis, accipe, mulis.
Hæc ego cauponi, non tibi, dona dedi.

EPIGRAMMA XII.—*Frumentum triticeum.*

Tercentum Libyci mollios de messe coloni
Sume, suburbanus ne moriatur ager.

EPIGRAMMA XIII.—*Betæ.*

Ut sapiant fatuæ, fabrorum prandia, betæ,
O quam sæpe petet vina piperque coquus!

EPIGRAMMA XIV.—*Lactuca.*

Claudere quæ cœnas lactuca solebat avouum,
Dic mihi, cur nostras inchoat illa dapes?

EPIGRAMMA XV.—*Ligna acupna.*

Si vicina tibi Nomento rura coluntur,
Ad villam moneo, rustice, ligna feras.

EPIGRAMMA XVI.—*Rapa.*

Hæc tibi brumali gaudentia frigore rapa
Quæ damus, in cœlo Romulus esse solet.

EPIGRAMMA XVII.—*Cauliculi.*

Ne tibi pallentes moveant fastidia caules
Nitrata viridis brassica fiat aqua.

EPIGRAMMA XVIII.—*Porri secturi.*

Fila Tarentini graviter redolentia porri
Edisti quoties, escula clausa dato.

EPIGRAMMA XIX.—*Porri capitati.*

Mittit præcipuos nemoralis Aricia porros:
In niveo virides stîpite cœne comas.

EPIGRAMMA XX.—*Napi.*

Nos Amiternus ager felicibus educat hortis:
Nursinas poteris parcius esse pilas.

EPIGRAMMA XXI.—*Asparagi.*

Mollis in æquorea quæ crevit spina Ravenna,
Non erit incultis gratior asparagi.

EPIGRAMMA XXII.—*Uva duracina.*

Non habilis cyathia, et inutilis uva Lygœ:
Sed non potanti me, tibi nectar ero.

EPIGRAMMA XXIII.—*Chia ficus.*

Chia seni similis Baccho, quem Setia misit,
Ipsa merum secum portat, et ipsa sælem.

EPIGRAMMA XXIV.—*Cydonia.*

Si tibi Cœtropio saturata Cydonia melle
Ponentur, dicas hæc melimela licet.

EPIGRAMMA XXV.—*Nuces pineæ.*

Poma sumus Cybeles: procul hinc discede, viator!
Ne cadat in miscium nostra ruina caput.

EPIGRAMMA XXVI.—*Sorba.*

Sorba sumus, molles nimium durantia ventres:
Aptius hæc puero, quam tibi, poma dabis.

EPIGRAMMA XXVII.—*Spathalium caryotarum.*

Antea potigitur Jani caryota Calendis:
Sed tamen hoc munus pauperis esse solet.

EPIGRAMMA XXVIII.—*Coctona.*

Hæc tibi quæ torta venerunt condita meta
Si majora forent coctona, ficus erant.

EPIGRAMMA XXIX.—*Pruna Damascena.*

Pruna peregrinae caule rugosa senectæ
Sume: solent duri solvere ventris onus.

EPIGRAMMA XXX.—*Caseus Lunensis.*

Caseus Etusæ signatus imagine Lunæ
Præstabit pueris prandia mille tuis.

EPIGRAMMA XXXI.—*Caseus Vestinus.*

Si sine carne voles jentacula sumere frugi,
Ilæc tibi Vestino de grege massa venit.

EPIGRAMMA XXXII.—*Caseus Velabrensis.*

Non quemcunque focum, nec fumum caseus omni
Sed Velabrensem qui bibit, ille sapit. [neum

EPIGRAMMA XXXIII.—*Casei Trebulani.*

Trebula nos genuit; commendat gratia duplex,
Sive levi flamma, sive domamur aqua.

EPIGRAMMA XXXIV.—*Bulbi.*

Cum sit anus conjux, et sint tibi mortua membra
Nil aliud bulbi quam satüreia potest.

EPIGRAMMA XXXV.—*Lucanica.*

Fila Picenæ venio Lucanica porcæ:
Pulvis hinc niveis grata corona datur.

EPIGRAMMA XXXVI.—*Olivæ.*

Hæc, quæ Picenis venit subducta trapetis,
Inchoat, atque eadem finit olivæ dapes.

EPIGRAMMA XXXVII.—*Mala citrea.*

Aut Corcyræi sunt hæc de frondibus horti,
Aut hæc Massyli poma draconis erant.

EPIGRAMMA XXXVIII.—*Colostrum.*

Sumipuit pastor quæ nondum stantibus hædis
De primo matrum lacte colostræ damus.

EPIGRAMMA XXXIX.—*Hæti.*

Lascivum pecus, et viridi non utile Baccho,
Det pœnas: nocuit jam tener ille deo.

EPIGRAMMA XL.—*Ora.*

Candida si croceos circumfluit unda vitellos,
Hesperius scombri temperet ova liquor.

EPIGRAMMA XLI.—*Porcellus lactens.*

Lacte mero pastum pigra mihi matris alumnus
Ponat, et Ætolo de sue dives edat.

EPIGRAMMA XLII.—*Apyrina et tuberes.*

Non tibi de Libycis tuberes, et apyrina ramis,
De Nomentanis sed damus arboribus

EPIGRAMMA XLIII.—*Idem.*

Lecta suburbanis mittuntur apyrina ramis,
Et vernæ tuberes: quid tibi cum Libycis?

EPIGRAMMA XLIV.—*Sumen.*

Esse putes nondum sumen: sic ubere largo
Effluit, et vivo lacte papilla tumet.

EPIGRAMMA XLV.—*Pulli gallinacci.*

Si Libycæ nobis volucres, et Phasides essent,
Acciperes: at nunc accipe cortis aves.

EPIGRAMMA XLVI.—*Nucipersica.*

Vilia maternis fuerant præcoqua ramis;
Nunc in adoptivis Persica caia sumus.

EPIGRAMMA XLVII.—*Panes Picentini.*

Picentina Ceres niveo sic nectare crescit,
Ut levis accepta spongia turget aqua.

EPIGRAMMA XLVIII.—*Boleti.*

Argentum atque aurum facile est, lænamque to-
mittere: boletos mittere difficile est. [ganique

EPIGRAMMA XLIX.—*Ficedula.*

Cum me fœus flat, cum pascar dulcibus uvis,
Cur potius nomen non dedit uva mihi?

EPIGRAMMA L.—*Tubera.*

Rumpimus altricem tenero quæ vertice terram
Tubera, boletis poma secunda sumus.

EPIGRAMMA LI.—*Turdorum corona.*

Texta rosis fortasse tibi, vel divite nardo,
At mihi de turdis facta corona placet.

EPIGRAMMA LII.—*Anas.*

Tota quidem ponatur anas: sed pectore tantum,
Et cervice sapit: cætera redde coquo

EPIGRAMMA LIII.—*Turtur.*

Dum pinguis mihi turtur erit, lactuca valebis,
Et cochleas tibi habe: perdere nolo famem

EPIGRAMMA LIV.—*Perna.*

Cæretana mihi flet, vel missa licebit
De Menapis: lauti de petasone vorent.

EPIGRAMMA LV.—*Petaso.*

Musteus est: propterea, caros nec differ amicos:
Nani mihi cum vetulo sit petasone nihil.

EPIGRAMMA LVI.—*Ūlva.*

Te fortasse magis capiet de virgine porca:
Me materna gravi de sue vulva capit.

EPIGRAMMA LVII.—*Colocasia.*

Niliacum ridebis olus, lanasque sequaces,
Impioba cum morsu fila manique trahes.

EPIGRAMMA LVIII.—*Jecur anseris.*

Adspice, quam tumeat magno jecur anseris majus,
Miratus dices, Ille, rogo, crevit ubi?

EPIGRAMMA LIX.—*Glives.*

Tota mihi dormitur hyems, et pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

EPIGRAMMA LX.—*Cuniculus.*

Gaudet in effossis habitare cuniculus antris:
Monstravit tacitas hostibus ille vias.

EPIGRAMMA LXI.—*Attagenæ.*

Inter sapes fertur alitum primus
Ionicarum gustus attagenarum.

EPIGRAMMA LXII.—*Gallina altitis.*

Pascitur et dulci facilis gallina farina,
Pascitur et tenebris: ingeniosa gula est.

EPIGRAMMA LXIII.—*Capo.*

Ne nimis exhausto macresceret inguine gallus,
Amisit testes: nunc mihi Gallus erit.

EPIGRAMMA LXIV.—*Idem.*

Succumbit sterili frustra gallina marito:
Hanc matris Cybeles esse decebat avem.

EPIGRAMMA LXV.—*Perdix.*

Ponitur Ausoniis avis hæc rarissima mensis.
Hanc in lautorum mandere sæpe soles.

EPIGRAMMA LXVI.—*Columbini.*

Ne violes teneras perjuro dente columbas,
Tradita si Cnidæ sunt tibi sacra deæ.

EPIGRAMMA LXVII.—*Palumbus torquatus.*

Inguina torquati tardant hebetantque palumbi:
Non edat hanc volucrem, qui cupit esse salax

EPIGRAMMA LXVIII.—*Galbula.*

Galbula decipitur calamis et retibus ales,
Turget adhuc viridi cum rudis uva mero.

EPIGRAMMA LXIX.—*Catta.*

Pannonicas nobis nunquam dedit Umbria catas:
Mavult hæc Domino mittere dona Pudens.

EPIGRAMMA LXX.—*Pavo*.

Miraris, quoties gemmantes explicat alas :
Et potes hunc sævo tradere, dure, coque ?

EPIGRAMMA LXXI.—*Phœnicopterus*

Dat mihi penna rubens nomen : sed lingua gulosis
Nostra sapit : quid si garrula lingua foret ?

EPIGRAMMA LXXII.—*Phasianus*.

Argiva primum sum transportata carina :
Ante mihi notum nil, nisi Phasis, erat.

EPIGRAMMA LXXIII.—*Numidicæ*.

Anser Romano quamvis satur Hannibal esset,
Ipse suas nunquam barbarus edit aves.

EPIGRAMMA LXXIV.—*Anser*.

Hæc servavit avis Tarpeii templa Tonantis.
Miraris ? nondum fecerat illa deus.

EPIGRAMMA LXXV.—*Grues*.

Turbabis versus, nec littera tota volabit,
Unam perdidideris si Palamedis avem.

EPIGRAMMA LXXVI.—*Rusticula*.

Rustica sim, an perdix, quid refert, si sapor idem
Carior est perdix : sic sapit illa magis. [est ?]

EPIGRAMMA LXXVII.—*Cygnus*.

Dulcia defecta modulatur cœmina lingua
Cantator cygnus iunctis ipse sui.

EPIGRAMMA LXXVIII.—*Porphyrionæ*.

Nomen habet magni volucris tam parva gigantis :
Et nomen Prasini Porphyrionis habet.

EPIGRAMMA LXXIX.—*Mullus*.

Spirat in advector, sed jam piger, æquore mullus :
Languescit ? vivum da mare, fortis erit.

EPIGRAMMA LXXX.—*Muræna*.

Quæ natat in Siculo grandis muræna profundo
Non valet exustam mergere sole cutem.

EPIGRAMMA LXXXI.—*Rhombus*

Quamvis lata gerat patella rhombum,
Rhombus latior est tamen patella.

EPIGRAMMA LXXXII.—*Ostrea*.

Ebria Baiano veni modo concha Lucrino.
Nobile nunc sitio luxuriosa garum.

EPIGRAMMA LXXXIII.—*Squilla*.

Cæruleus nos Iiris amat, quæ in sylvâ Maricæ
Protegit : hinc squillæ maxima turba sumus.

EPIGRAMMA LXXXIV.—*Scarus*.

Hic scarus, æquoreis qui venit obesus ab undis,
Visceribus bonus est : cætera vile sapit.

EPIGRAMMA LXXXV.—*Coracinus*

Princeps Niliaci raperis, coracine, macelli
Pellæ prior est gloria nulla gulæ.

EPIGRAMMA LXXXVI.—*Echinus*

Iste licet digitos testudine pungat acuta,
Cortice deposito mollis echinus erit.

EPIGRAMMA LXXXVII.—*Murices*

Sanguine de nostro tinctas, ingrate, lacernas
Induis, et (non est hoc satis) esca sumus.

EPIGRAMMA LXXXVIII.—*Gobius*

In Venetis sint lauta licet convivia terris
Principium cœnæ gobius esse solet

EPIGRAMMA LXXXIX.—*Lupus*

Laneus Euganei lupus excipit ora Timavi,
Æquoreo dulces cum sale pastus aquas

EPIGRAMMA XC.—*Aurata*.

Non omnis laudem pretiumque aurata meretur
Sed cui solus erit concha Lucrina cibus.

EPIGRAMMA XCI.—*Acipensis*.

Ad Pallatinas acipensem mittite mensas.
Ambrosias ornent munera rara dapes

EPIGRAMMA XCII.—*Lepus*.

Inter aves turdus, si quis me iudice certet,
Inter quadrupedes mattea prima lepus.

EPIGRAMMA XCIII.—*Aper*.

Qui Diomedæis metuendus setiger agris
Atiola cecidit cuspidè, talis erat.

EPIGRAMMA XCIV.—*Damæ*.

Dente timentur apri : defendunt cornua cervos :
Imbelles damæ quid, nisi præda, sumus ?

EPIGRAMMA XCV.—*Oryx*.

Matutinarum non ultima præda ferarum
Sævus oryx, constat quot mihi morte canum !

EPIGRAMMA XCVI.—*Cervus*.

Hic erat ille tuo domitus, Cyparisse, capistro :
An magis ist tuus, Sylvia, cervus erat ?

EPIGRAMMA XCVII.—*Lalisio*.

Cum tener est onager, solaque lalisio matre
Pascitur : hoc infans, sed breve, nomen habet

EPIGRAMMA XCVIII.—*Dorcas*.

Delicium parvo donabis dorcada nato :
Jactatis solet hanc mittere turba togis.

EPIGRAMMA XCIX.—*Caprea*.

Pendentem summa capream de rupe videbis :
Casuam spes, despicit illa canes.

EPIGRAMMA C.—*Onager*.

Pulcher adest onager : mitti venatio debet
Dentis Erythræi : jam remove te sinus.

EPIGRAMMA CI.—*Oleum Venafraenum*.

Hoc tibi Campani sudavit bacca Venafri
Unguentum : quoties sumis, et istud oleum

EPIGRAMMA CII.—*Garum sociorum*.

Exspirantis adhuc scombri de sanguine primo
Accipe fastosum, munera cauta, garum.

EPIGRAMMA CIII.—*Muria*.

Antipolitanæ, fateor, sum filia thynni :
Scombri, non tibi missa forem.

EPIGRAMMA CIV.—*Mel Atticum.*

Hoc tibi Thesei populatrix misit Hymetti
Pallados a sylvis nobile nectar apīs.

EPIGRAMMA CV.—*Favi Siculi*

Cum dederis Siculos mediis de collibus Hyblæ,
Cecropios dicas tu licet esse favos.

EPIGRAMMA CVI.—*Passum.*

Gnossia Minoræ genuit vindemia Cretæ
Hoc tibi, quod mulsum pauperis esse solet.

EPIGRAMMA CVII.—*Picatum vinum.*

Hæc de vitifera venisse picata Vienna
Ne dubites: misit Romulus ipse mihi.

EPIGRAMMA CVIII.—*Mulsum.*

Attica nectareum turbatis mella Falernum:
Misceri decet hoc a Ganymede metum.

EPIGRAMMA CIX.—*Abanum.*

Hoc de Cæsareis mitis vindemia cellis
Misit, luleo quæ sibi monte placet.

EPIGRAMMA CX.—*Surrentinum*

Surrentina bibis? nec myrrhina picta, nec aurum
Sume: dabunt calices hæc tibi vina si os.

EPIGRAMMA CXI.—*Falernum.*

De Sinuessanis venerunt Massica prælis:
Conditâ quo quæris consule? nullus erat.

EPIGRAMMA CXII.—*Setinum.*

Pendula Pomptinos quæ spectat Setia campos,
Exigua vetulos misit ab urbe cados.

EPIGRAMMA CXIII.—*Fundanum.*

Hæc Fundana tulit felix autumnus Opimi:
Expressit mustum consul, et ipse bibit.

EPIGRAMMA CXIV.—*Trifolinum.*

Non sum de primo, fateor, Trifolina Lyæo,
Inter vina tamen septima vitis ero.

EPIGRAMMA CXV.—*Cæcubum.*

Cæcuba Fundanis generosa coquuntur Amyclis:
Vitis et in media nata palude viret.

EPIGRAMMA CXVI.—*Signinum.*

Potabis liquidum Signina morantia ventrem:
Ne nimium sistant, sit tibi parca sitis.

EPIGRAMMA CXVII.—*Mamertinum.*

Amphora Nestorea tibi Mamertina senecta
Si detur, quod vis nomen habere potest.

EPIGRAMMA CXVIII.—*Tarraconense.*

Tarraco, Campano tantum cessura Lyæo,
Hæc genuit Tuscis æmula vina cadis

EPIGRAMMA CXIX.—*Nomentanum.*

Nomentana meum tibi dat vindemia Bacchum
Si te Quintus amat, commodiora bibes.

EPIGRAMMA CXX.—*Spotetinum.*

De Spoletinis quæ sunt cariota lagenis
Malueris, quam si musta Falerna bibas.

EPIGRAMMA CXXI.—*Pelignum.*

Marsica Peligni nittunt turbata coloni:
Non tu, libertus sed bibat illa tuus.

EPIGRAMMA CXXII.—*Acetum.*

Amphora Niliaci non sit tibi vilis aceti:
Esset cum vinum, vilior illa fuit.

EPIGRAMMA CXXIII.—*Massilianum.*

Cum tua centenos expugnet sportula cives,
Fumæa Massiliæ ponere vina potes.

EPIGRAMMA CXXIV.—

Cæretana Nepos ponat, Setina putabis,
Non ponit turbæ, cum tribus illa bibit.

EPIGRAMMA CXXV.—*Tarentinum*

Nobilis et lanis, et felix vitibus Aulon,
Det pretiosa tibi vellera, vina mihi.

EPIGRAMMA CXXVI.—*Unguentum.*

Unguentum hæredi nunquam, nec vina, relinquas
Ille habeat nummos: hæc tibi tota dato.

EPIGRAMMA CXXVII.—*Corona rosea.*

Dat festinatas, Cæsar, tibi bruna coronas:
Quondam veris erat, nunc tua facta rosa est.

LIBER DECIMUS QUARTUS.

EPIGRAMMA I.

Synthesibus dum gaudet eques, dominusque senatus,

Dumque decent nostrum pilea sumta Jovem:
Nec timet ædilem moto spectare fritillo,

Cum videat gelidos tam prope verna lacus:

Divitis alterna, et pauperis accipe sortes: 5

Pramia convivæ det sua quisque suo.

Sunt apinæ, tricæque, et si quid vilius istis.

Quis nescit? vel quis tam manifesta negat?

Sed quid agam potius madidis Saturne, diebus,

Quos tibi pro cælo filius ipse dedit? [nas
Vis scribam Thebas, Trojanque, malasque Myce
Lude, inquis, nubicus: perdere nolo nubes. ?
Quo vis cunque loco potes hunc finire libellum
Versibus explicitum est omne duobus opus

EPIGRAMMA II.—*Al eurdem.*

Lemmata si quæris cur sint adscripta, docebo:
Ut, si malueris, lemmata sola legas.

EPIGRAMMA III.—*Pugillares citrei.*

Secta nisi in tenues essemus ligna tabellar,
Essemus Libyci nobile dentis onus.

EPIGRAMMA IV.—*Quincuplices.*

Cæde juvencorum Domini calet area felix,
Quincuplici cera cum datur auctus honor.

EPIGRAMMA V.—*Pugillares eborei.*

Languida ne tristes obscurant lumina ceræ,
Nigra tibi niveum littera pingat ebur.

EPIGRAMMA VI.—*Triplices.*

Tunc triplices nostros non vilia dona putabis,
Cum se venturam scribet amica tibi.

EPIGRAMMA VII.—*Pugillares membranei.*

Esse puta ceras, licet hæc membrana vocetur:
Delebis, quoties scripta novare voles.

EPIGRAMMA VIII.—*Vitelliani.*

Nondum legerit hos licet puella,
Novit quid cupiant Vitelliani.

EPIGRAMMA IX.—*Idem.*

Quod minimos cernis, mitti nos credis amicæ:
Falleris, et nummos ista tabella rogat.

EPIGRAMMA X.—*Chartæ majores.*

Non est, munera quod putes pusilla,
Cum donat vacuas poeta chartas.

EPIGRAMMA XI.—*Chartæ epistolares.*

Seu leviter noto, seu caro missa sodali,
Omnes ista solet charta vocare suos.

EPIGRAMMA XII.—*Loculi eborei.*

Hos nisi de flava loculos implere moneta
Non decet: argentum vilia ligna ferant.

EPIGRAMMA XIII.—*Loculi lignei.*

Si quid adhuc superest in nostri sæce locelli,
Munus erit: nihil est, ipse nec ellus erit.

EPIGRAMMA XIV.—*Tali eborei.*

Cum steterit nullus vultu tibi talis eodem,
Munera me dices magna dedisse tibi.

EPIGRAMMA XV.—*Tessera.*

Non sim talorum numero par tessera, dum sit
Major, quam talis, alea sæpe mihi.

EPIGRAMMA XVI.—*Turricula.*

Quæscit compositos manus improba mittere talos,
Si per me misit, nil nisi vota facit.

EPIGRAMMA XVII.—*Tabula lusoria.*

Hic mihi bis seno numeratur tessera puncto:
Calculus hic gemino discolor hoste perit.

EPIGRAMMA XVIII.—*Nuces.*

Alea parva nuces, et non damnosa videntur:
Sæpe tamen pueris abstulit illa nates.

EPIGRAMMA XIX.—*Theca calamaria.*

Sortitus thecam, calamis armare memento:
Cætera nos dedimus, tu leviora para.

EPIGRAMMA XX.—*Calculi.*

Insidiosorum si ludis bella latronum,
Gemmeus iste tibi miles, et hostis erit.

EPIGRAMMA XXI.—*Graphiarum.*

Hæc tibi erunt armata suo graphiaria ferro.
Si puero dones, non leve munus erit

EPIGRAMMA XXII.—*Dentiscalpium.*

Lentiscum melius: sed si tibi frondica cuspis
Defuerit, dentes penna levare potest.

EPIGRAMMA XXIII.—*Auriscalpium.*

Si tibi morosa prurigne verminat auris,
Arma damus tantis apta libidinibus.

EPIGRAMMA XXIV.—*Acus aurea.*

Tenuia ne madidi violent bombycina crines:
Fingat acus tortas, sustineatque comas.

EPIGRAMMA XXV.—*Pecten ad calvam.*

Quid faciet, nullos hic inventura capillos,
Multifido buxus quæ tibi dente datur?

EPIGRAMMA XXVI.—*Sapo.*

Caustica Teutonicos accendit spuma capillos
Captivis poteris cultior esse comis.

EPIGRAMMA XXVII.—*Mattiacæ pilæ.*

Si mutare paras longævus cana capillos:
Accipe Mattiacas (quo tibi calva?) pilas.

EPIGRAMMA XXVIII.—*Umbella.*

Accipe quæ nimios vincant umbracula soles.
Sit licet et ventus, te tua vela tegent.

EPIGRAMMA XXIX.—*Causia.*

In Pompeiano tectus spectabo theatro:
Nam ventus populo vela negare solet.

EPIGRAMMA XXX.—*Venabula.*

Excipient apros, expectabuntque leones:
Intrabunt ursos, sit modo firma manus.

EPIGRAMMA XXXI.—*Culter venatorius.*

Si dejecta gemes longo venabula rostro,
Hic brevis in grandem cominus ibit aprum.

EPIGRAMMA XXXII.—*Parazonium.*

Militiæ decus hoc, grati gestamen honoris,
Arma tribunicium cingere digna latus.

EPIGRAMMA XXXIII.—*Pugio.*

Pugio, quem curvis signat brevis orbita venis,
Stridentem gelidis hunc Salo tinxit aquis.

EPIGRAMMA XXXIV.—*Fulx ex ense.*

Pax me certa ducis placidos curvavit in usus:
Agricolæ nunc sum, militis ante fui.

EPIGRAMMA XXXV.—*Securicula.*

Cum fieret tristis solvendis auctio nummis,
Hæc quadringentis millibus emta fuit.

EPIGRAMMA XXXVI.—*Ferramenta tonsoria.*

Tondendis hæc arma tibi sunt apta capillis:
Unguibus hæc longis utilis; illa genis.

EPIGRAMMA XXXVII.—*Scrinium.*

Constrictos nisi das mihi libellos,
Admittam tuncas, trucesque blattas

EPIGRAMMA XXXVIII.—*Fasces calamorum.*

Dat chartis habiles calamos Memphis tectus :
Texantur reliqua tecta palude tibi.

EPIGRAMMA XXXIX.—*Lucerna cubicularia.*

Dulcis conscia lectuli lucerna,
Quicquid vis facias licet, tacebo.

EPIGRAMMA XI.—*Candela.*

Ancillam tibi sors dedit lucernæ,
Tutas quæ vigil exigit tenebras.

EPIGRAMMA XLI.—*Lucerna polymyros.*

Illustrem cum tota meis convivia flammis,
Totque geram myxas, una lucerna vocor.

EPIGRAMMA XLII.—*Cereus.*

Hic tibi nocturnos præstabit cereus ignes :
Subducta est puero namque lucerna tuo.

EPIGRAMMA XLIII.—*Candelabrum Corinthium.*

Nomina candelæ nobis antiqua dederunt.
Non norat parcos uncta lucerna patres.

EPIGRAMMA XLIV.—*Candelabrum ligneum.*

Esse vides lignum : serves nisi lumina, fiet
De candelabro magna lucerna tibi.

EPIGRAMMA XLV.—*Pila paganica.*

Hæc quæ difficilis turget paganica pluma,
Folle minus laxa est, et minus arcta pila.

EPIGRAMMA XLVI.—*Pila trigonalis.*

Si ne mobilis us scis expulsare sinistris,
Sum tua : si nescis, iustice, redde pilam.

EPIGRAMMA XLVII.—*Follis.*

Ite procul, juvenes : mitis mihi convenit ætas :
Folle decet pueros ludere, folle senes.

EPIGRAMMA XLVIII.—*Harpasta.*

Hæc rapit Antæi velox in pulvere draucus,
Grandia qui vano colla labore facit.

EPIGRAMMA XLIX.—*Halteres.*

Quid pereunt stulto fortes haltere lacerti ?
Exercet melius vinca fossa viros.

EPIGRAMMA L.—*Galericulum.*

Ne lutei immundum nitidos ceroma capillos,
Hæc poteris madidas condere pelle comas.

EPIGRAMMA LI.—*Strigiles.*

Pergamus has misit : curvo destingere ferro,
Non tam sæpe teret lutea fullo tibi.

EPIGRAMMA LII.—*Guttus corneus.*

Gestavit modo fronte me juvenicus.
Verum rhinoceros me putabis.

EPIGRAMMA LIII.—*Rhinoceros.*

Nuper in Ausonia Domini spectatus arena
Hic erit ille tibi, cui pila taurus erat.

EPIGRAMMA LIV.—*Crepiuculum.*

Si quis plorator collo tibi vernula pendet,
Hæc quatiat tenera garruli sinistra manu.

EPIGRAMMA LV.—*Flagellum.*

Proficies nihil hoc, cædas licet usque, flagello.
Si tibi purpureo de grege currit equus.

EPIGRAMMA LVI.—*Dentifricium.*

Quid mecum est tibi ? me puella sumat.
Emtos non soleo polire dentes.

EPIGRAMMA LVII.—*Myrobalanum.*

Quod nec Virgilius, nec carmine dixit Homerus
Hoc ex unguento constat et ex balano.

EPIGRAMMA LVIII.—*Aphronitrum.*

Rusticus es ? nescis quid Græco nomine dicar,
Spuma vocor nitri. Græcus es ? ἀφρόνιτρον.

EPIGRAMMA LIX.—*Opobalsama.*

Balsama me capiunt, hæc sunt unguenta virorum
Delicias Cosmi vos redeleto nurus.

EPIGRAMMA LX.—*Lomentum.*

Gratum munus erit, scisso nec inutile ventri
Si clara Stephani balnea luce petes.

EPIGRAMMA LXI.—*Laterna cornea.*

Dux laterna viæ clausis feror aurea flammis,
Et tuta est gremio parva lucerna meo.

EPIGRAMMA LXII.—*Laterna ex vesica.*

Cornea si non sum, numquid sum fuscior ? aut me
Vescam, contra qui venit, esse putat ?

EPIGRAMMA LXIII.—*Fistula.*

Quid me compactam ceris et arundine rides ?
Quæ primum structa est fistula, talis erat

EPIGRAMMA LXIV.—*Tibiae.*

Ebria nos madidis rumpit tibicina buccis :
Sæpe duas pariter, sæpe monaulon habet.

EPIGRAMMA LXV.—*Soleæ lunatæ.*

Defuerit si forte puer, soleasque libebit
Sumere, pro puero pes erit ipse sibi.

EPIGRAMMA LXVI.—*Mammillare.*

Taurino poteris pectus constringere tergo :
Nam pellis mammas non capit ista tuas.

EPIGRAMMA LXVII.—*Muscaris pavonina.*

Lambere quæ turpes prohibet tua prandia mus-
Alitis eximiae cauda superba fuit. [cna

EPIGRAMMA LXVIII.—*Copta Rhodia.*

Peccantis famuli pugno ne percutite dentes :
Clara Rhodos copiam quam tibi misit, edat.

EPIGRAMMA LXIX.—*Priapus siliginæus.*

Si vis esse satur, nostrum potes esse Priapum :
Ipsa licet rodas inguina, purus eris.

EPIGRAMMA LXX.—*Porcus.*

Iste tibi faciet bona Saturnalia porcus,
Inter spumantes ilice pastus apros.

EPIGRAMMA LXXI.—*Muscarium bubulum.*

Sordida si flavo fuerit tibi pulvere vestis,
Colligat hunc tenui verberare cauda levis

EPIGRAMMA LXXII.—*Botulus.*

Qui venit botulus medio tibi tempore brumæ,
Saturni septem venerat ante dies.

EPIGRAMMA LXXIII.—*Psittacus.*

Psittacus a vobis aliorum nomina discam:
Hoc didici per me dicere: Cæsar, ave.

EPIGRAMMA LXXIV.—*Corvus.*

Corve saluator, quare fellator habebis?
In caput intravit mentula nulla tuum.

EPIGRAMMA LXXV.—*Luscina.*

Flet Philomela nefas incesti Tercos: et quæ
Muta puella fuit, garrula fertur avis.

EPIGRAMMA LXXVI.—*Pica.*

Pica loquax certa dominum te voce saluto:
Si me non videas, esse negabis avem.

EPIGRAMMA LXXVII.—*Cavea eborea.*

Si tibi talis erit, qualem dilecta Catullo
Lesbia plorabat, hic habitare potest.

EPIGRAMMA LXXVIII.—*Narthecium.*

Artis ebur medica narthecia cernis? habebis
Muncta, quæ cuperet Pæcius esse sua.

EPIGRAMMA LXXIX.—*Flagra.*

Ludite lascivi, sed tantum ludite, servi:
Hæc signata mihi quinque diebus erunt.

EPIGRAMMA LXXX.—*Ferula.*

Invisæ nimium pueris, gratæque magistris,
Clara Promethi o munere ligna sumus.

EPIGRAMMA LXXXI.—*Pera.*

Ne mendica ferat barbati pianda nudi,
Dormiat et terreo cum cane, peta rogat.

EPIGRAMMA LXXXII.—*Scope.*

In pretio scopas testatur palma fuisse:
Otia sed scopis nunc anal cta dabit.

EPIGRAMMA LXXXIII.—*Sculptorium.*

I efendet manus hæc scapulas mordente molesto
Pulice, vel si quid pulice sordidius.

EPIGRAMMA LXXXIV.—*Manuale.*

Ne targa la batos faciat vel pæpula libros,
Hæc abies chartis tempora longa dabit.

EPIGRAMMA LXXXV.—*Lectus parvulus.*

Nomina dat sponde picus pulcherrima pennis
Nunc Junonis avis: sed pius Argus erat.

EPIGRAMMA LXXXVI.—*Ephippium.*

Stragula succincti, venator, sume veredi:
Nam solet a nudo surgere ficus equo.

EPIGRAMMA LXXXVII.—*Stibadia.*

Accipe lunata scripum testudine sigma:
Octo capit: veniat, quisquis amicus erit.

EPIGRAMMA LXXXVIII.—*Gustatorium.*

Fœmineam nobis cherson si credis inesse,
Deciperis: pelagi maseula præda sumus

EPIGRAMMA LXXXIX.—*Mensa citrea.*

Accipe felices, Atlantica munera, sylvas:
Aurea tui dederit dona, minora dabit.

EPIGRAMMA XC.—*Mensa æterna.*

Non sum crispa quidem, nec sylvæ filia Mauræ:
Sed norunt lautas et mea ligna dapes.

EPIGRAMMA XCI.—*Dentes eborei.*

Grandia taurorum portant qui corpora, queris
An Libycas possint sustinuisse trabes?

EPIGRAMMA XCII.—*Quincupedal.*

Puncta notis ilex, et acuta cuspidè clausa,
Sæpe redemptoris prodere furta solet.

EPIGRAMMA XCIII.—*Pocula archetypa.*

Non est ista recens, nec nostri gloria cæli:
Primus in his Mentor, dum facit illa, bibit.

EPIGRAMMA XCIV.—*Calices.*

Non sumus audacis plebeia toreumata vitii:
Nostra nec audenti gemma feritur aqua.

EPIGRAMMA XCV.—*Phiala aurea celata.*

Quamvis Callaico rubeam generosa metallo,
Gloriosi arte magis: nam Myos iste labor.

EPIGRAMMA XCVI.—*Calices Vatini.*

Vilia sutoris calicem monumenta Vatini
Accipe: sed nasus longior ille fuit.

EPIGRAMMA XCVII.—*Lances chrysendetæ.*

Grandia ne viola parvo chrysendetæ mullo:
Ut minimum, libras debet habere duas.

EPIGRAMMA XCVIII.—*I asa Aretina.*

Aretina nimis ne spernas vasa, monemus:
Lautus erat Tuscis Porsena ficitilibus.

EPIGRAMMA XCIX.—*Bascula.*

Barbara de pictis veni bascauda Britannis:
Sed me jam mavult dicere Roma suam.

EPIGRAMMA C.—*Panacea.*

Si non ignota est docti tibi terra Catulli,
Potasti testa Rhetica vina mea.

EPIGRAMMA CI.—*Boletaria.*

Cum mihi boleti dederint tam nobile nomen,
Prototomis (pudet heu) servo canaliculis.

EPIGRAMMA CII.—*Calices Surrentini.*

Accipe non vili calices de pulvere natos,
Sed Surrentinæ læve toreuma rotæ.

EPIGRAMMA CIII.—*Colum nivarium.*

Sequos, moneo, nostra nive frange trientes:
Paupere niero tingere lina potes.

EPIGRAMMA CIV.—*Saccus nivarius.*

Attenuare nives norunt et lintea nostra:
Frigidor colo non salit unda tuo.

EPIGRAMMA CV.—*Urceoli ministratorum.*

Frigida non desit, non deest calda petenti:
Sed tu morosa ludere parce siti.

EPIGRAMMA CVI.—*Urceus fitilis.*

Hic tibi donatur panda ruber urceus ansa.
Stoicus hoc gelidam Fronto petebat aquam

EPIGRAMMA CVII.—*Calathi.*

Nos Satyri, nos Bacchus amat, nos ebria tigris,
Perfusus domini lambere docta pedes.

EPIGRAMMA CVIII.—*Calices Saguntini.*

Quæ non sollicitus teneat seruetque minister,
Sume Saguntino pocula ficta luto.

EPIGRAMMA CIX.—*Calices gemmati.*

Gemmatum Scythicis ut luceat ignibus aurum,
Adspice. quot digitos exiit iste c. lix!

EPIGRAMMA CX.—*Ampulla poloria.*

Hac licet in gemma, quæ servat nomina Cosmi,
Luxuriose, bibas, si foliata sitis.

EPIGRAMMA CXI.—*Crystallina.*

Frangere dum metuis, frangis crystallina: peccant
Securæ nimum sollicitæque manus.

EPIGRAMMA CXII.—*Nimbus vitreus.*

Ab Jove qui veniet, miscenda ad pocula largas
Fundet nimbus aquas: hic tibi vina dabit.

EPIGRAMMA CXIII.—*Murrhina.*

Si calidum potas, ardenti murrhina Falerno
Convenit, et melior sit sapor inde mero.

EPIGRAMMA CXIV.—*Patella Cumana.*

Hanc tibi Cumano rubicundam pulvere testam,
Municipem misit casta Sibylla suam.

EPIGRAMMA CXV.—*Calices vitrei.*

Adspicis ingenium Nili: quibus addere plura
Dum cupit, ah quoties perdidit auctor opus!

EPIGRAMMA CXVI.—*Lagena uraria.*

Spoletina bibis, vel Marsis condita cellis:
Quo tibi decoctæ nobile frigus aqua?

EPIGRAMMA CXVII.—*Nives.*

Non potare nivem, sed aquam potare rigentem
De nive, commenta est ingeniosa sitis.

EPIGRAMMA CXVIII.—*Idem.*

Massiliæ fumos miscere nivalibus undis
Parce, puer, constet ne tibi pluris aqua.

EPIGRAMMA CXIX.—*Matella fidelis.*

Dum poscor crepitu digitorum, et verna mcurat,
O quoties pellex quocita facta mea est!

EPIGRAMMA CXX.—*Ligula argentea.*

Quamvis me ligulam dicant equitesque patres—
Dicor ab indoctis lingula grammaticis. [Iuc,

EPIGRAMMA CXXI.—*Cochlearia.*

Sum cochleis habilis, sed nec minus utilis ovis:
Numquid scis potius cur cochleare vocer?

EPIGRAMMA CXXII.—*Annuli.*

Ante frequens, sed nunc rarus nos donat amicus:
Felix, cui comes est non alienus eques!

EPIGRAMMA CXXIII.—*Dactylotrochea.*

Sæpe gravis digitis elabitur annulus unctis:
Tuta mea flet sed tua gemma fide.

EPIGRAMMA CXXIV.—*Toga.*

Romanos rerum dominos, gentemque togatam
Ille facit, magno qui dedit astra patri.

EPIGRAMMA CXXV.—*Idem.*

Si matutinos facile est tibi rumpere somnos,
Attrita veniet sportula sæpe toga.

EPIGRAMMA CXXVI.—*Endromis.*

Pauperis est munus, sed non est pauperis usus:
Hanc tibi pro læna mittimus endromida.

EPIGRAMMA CXXVII.—*Canusina fusca.*

Hæc tibi turbato Canusina simillima mulso
Munus erit: gaude; non cito fiet anus.

EPIGRAMMA CXXVIII.—*Bardocucullus.*

Gallia San'onico vestit te bardocucullo:
Cercopithæcorum pænula nuper erat.

EPIGRAMMA CXXIX.—*Canusina rufæ.*

Roma magis fuscis vestitur, Gallia rufis:
Et placet hic pueris militibusque color.

EPIGRAMMA CXXX.—*Pænula scortea.*

Ingrediare viam cælo licet usque sereno,
Ad subitas nunquam scortea desit aquas.

EPIGRAMMA CXXXI.—*Lacernæ coccineæ.*

Si Veneto, Prasinove faves, quid coccina sumis?
Ne fias ista transfuga sorte, vide.

EPIGRAMMA CXXXII.—*Pileus.*

Si possem, totas cuperem misisse lacernas.
Nunc tantum capiti munera mitto tuo

EPIGRAMMA CXXXIII.—*Lacernæ læticæ.*

Non est lana mihi mendax, nec mutor æeno:
Si placeant Tyriæ, me mea tinxit ovis.

EPIGRAMMA CXXXIV.—*Fascia pectoralis.*

Fascia, crescentes domine compesce papillas,
Ut sit quod capiat nostra, tegatque manus.

EPIGRAMMA CXXXV.—*Cænatoria.*

Nec fora sunt nobis, nec sunt vadimonia nota:
Hoc opus est, pictis accubuisse toris.

EPIGRAMMA CXXXVI.—*Læna.*

Tempore brumali non multum lævia prosunt:
Calfaciunt villi pallia vestra mei.

EPIGRAMMA CXXXVII.—*Lacernæ albæ.*

Amphitheatrales nos commendamur ad usus,
Cum tegit algentes alba lacerna togas.

EPIGRAMMA CXXXVIII.—*Gausapa villosa, te mantele.*

Nobilius villosa tegant tibi lintea citrum:
Orbis in nostris circulus esse potest.

EPIGRAMMA CXXXIX.—*Cuculli Liburnici.*

Jungere nescisti nobis, o stulte, lacernas:
Inducas albas, exue callainas.

EPIGRAMMA CXL.—*Udones Cilicii.*

Non hos lana dedit, sed olentis barba marii
Cinyphio poterit planta latere sinu.

EPIGRAMMA CXLI.—*Synthesus.*

Dum toga per quinas gaudet requiescere luces
Hos poteris cultus sumere jure tuo.

EPIGRAMMA CXLII.—*Focale.*

Si recitaturus dederò tibi forte libellum,
Illoc focale tuas aderat aurículas.

EPIGRAMMA CXLIII.—*Tunicæ Patavinæ.*

Vellera cum sumant Patavinæ multa trilices,
Et pingues tunicas sera secare potest.

EPIGRAMMA CXLIV.—*Spongia.*

Hæc tibi sorte datur tergendis spongia mensis
Utilis, expresso cum levis imbre tumet.

EPIGRAMMA CXLV.—*Pænula gausapina.*

Is mihi candor inest, villorum gratia tanta est,
Ut me vel media sumere messe velis.

EPIGRAMMA CXLVI.—*Cervical.*

Tinge caput nardi folio, cervical olebit:
Perdidit unguentum cum coma, pluma tenet.

EPIGRAMMA CXLVII.—*Cubicularia gausapina.*

Stragula purpureis lucent villosa tapetis:
Quid prodest, si te congelat uxor anus?

EPIGRAMMA CXLVIII.—*Lodices.*

Nudo stragula ne toro paterent,
Junctæ nos tibi venimus sorores.

EPIGRAMMA CXLIX.—*Amictorium.*

Mammosas metuo: tenera me trade puellæ,
Ut possint niveo pectore lina fuit.

EPIGRAMMA CL.—*Cubicularia polymita.*

Hæc tibi Memphis tellus dat munera: victa est
Pectine Niliaco jam Babylonis acus.

EPIGRAMMA CLI.—*Zona.*

Longa satis nunc sum; dulci sed pondere venter
Si tumeat, fiam tunc tibi zona brevis.

EPIGRAMMA CLII.—*Gausape quadratum.*

Lodices mittet docti tibi terra Catulli:
Nos Helicaonia de regione sumus.

EPIGRAMMA CLIII.—*Semicinctium.*

Det tunicam dives: ego te præcingere possum.
Essem si locuples, munus utrumque darem.

EPIGRAMMA CLIV.—*Lanæ amethystinæ.*

Ebria Sidoniæ cum sim de sanguine conchæ,
Non video, quare sobria lana vocer.

EPIGRAMMA CLV.—*Lanæ albæ.*

Velleribus primis Appulia, Parma secundis
Nobilis: Altinum tertia laudat ovis.

EPIGRAMMA CLVI.—*Lanæ Tyriæ.*

Nos Lacedæmonia pastor donavit amicæ:
Deterior Lædæ purpura matris erat.

EPIGRAMMA CLVII.—*Lanæ Pollentinæ.*

Non tantum pullo lugentes vellere lanas.
Sed solet et calices hæc dare teria suos.

EPIGRAMMA CLVIII.—*Idem.*

Lana quidem tristis, sed tonsis apta ministris,
Quales non primo de grege mensa vocat.

EPIGRAMMA CLIX.—*Tomentum Leuconicum.*

Oppressæ nimium vicina est fascia plumæ?
Vellera Leuconicis accipe rasa sagis.

EPIGRAMMA CLX.—*Tomentum Circense.*

Tomentum concisa palus Circense vocatur:
Hæc pro Leuconico stramina pauper emit

EPIGRAMMA CLXI.—*Pluma.*

Lassus Amyclæa poteris requiescere pluma
Interior cyeni quam tibi lana dedit.

EPIGRAMMA CLXII.—*Fenum.*

Fraudata tumeat fragilis tibi culcita mula
Non venit ad duros pallida cura toros.

EPIGRAMMA CLXIII.—*Tintinnabulum.*

Redde pilam: sonat æs thermarum: ludere per-
Virgine vis sola lotus abire domum. [gis]

EPIGRAMMA CLXIV.—*Discus.*

Splendida cum volitent Spartani pondera disci,
Este procul, pueri: sit semel ille nocens.

EPIGRAMMA CLXV.—*Cithara.*

Reddidit Eurydicen vati: sed perdidit ipse,
Dum sibi non credit, nec patienter amat

EPIGRAMMA CLXVI.—*Idem.*

De Pompeiano sæpe est ejecta theatro,
Quæ duxit sylvas, detinuitque feras.

EPIGRAMMA CLXVII.—*Plectra.*

Fervida non trito tibi pollice pustula surgat,
Exonient docilem gartula plectra lyani.

EPIGRAMMA CLXVIII.—*Trochus.*

Inducenda rota est: das nobis utile munus.
Iste trochus pueris, at mihi canthus erit.

EPIGRAMMA CLXIX.—*Idem.*

Garrulus in laxo cur annulus orbe vagatur?
Cedat ut argutus obvia turba trochis.

EPIGRAMMA CLXX.—*Signum victoriæ.*

Hæc illi sine sorte datur, cui nomina Rhenus
Vera dedit: decies adde Palerna, puer.

EPIGRAMMA CLXXI.—*Epère naidios.*

Gloria tam parvi non est obscura sigilli:
Istius pueri Brutus amator erat.

EPIGRAMMA CLXXII.—*Sauroctonos Corinthius.*

Ad te reptanti, puer insidiosæ, lacertæ
Paice: cupit digitis illa perire tuis.

EPIGRAMMA CLXXIII.—*Hyacinthus in tabula pictus.*

Flectit ab invisio morientia lumina disco
Cebatus, Phœbi culpa dolorque, puer.

EPIGRAMMA CLXXIV.—*Hermaphroditus marmoreus.*

Masculus intravit fontes: emersit utrumque.
Pais est una patris: cætera matris habet.

EPIGRAMMA CLXXV.—*Danae picta.*

Cur a te pretium Danae, regnator Olympi,
Accepit, gratis si tibi Leda dedit?

EPIGRAMMA CLXXVI.—*Persona Germanica.*

Sum figuli lusus, rufi persona Batavi.
Quæ tu derides, hæc timet ora puer.

EPIGRAMMA CLXXVII.—*Hercules Comithius.*

Elidit geminos infans, nec respicit, angues.
Jam poterat teneras hydra timere manus

EPIGRAMMA CLXXVIII.—*Hercules fictilis.*

Sum fragilis: sed tu, moneo, ne sperne sigillum
Non pudet Alciden nomen habere meum.

EPIGRAMMA CLXXIX.—*Minerva argentea.*

Dic mihi, virgo ferox, cum sit tibi cassis et hasta,
Quare non habeas ægida? Cæsar habet.

EPIGRAMMA CLXXX.—*Europa pietâ.*

Mutari melius tauro, pater optime divum,
Tunc poteras, Io cum tibi vacca fuit.

EPIGRAMMA CLXXXI.—*Leander marmoris.*

Clamabat tumidis audax Leander in undis:
Mergite nec, fluctus, cum rediturus ero.

EPIGRAMMA CLXXXII.—*Sigillum gibberi
ficile.*

Ebrius hæc fecit terris, puto, monstra Prometheus,
Saturnaltio lusit et ipse luto.

EPIGRAMMA CLXXXIII.—*Homeri Batrachomyomachia.*

Perlege Mæonio cantatas carmine ranas,
Et frontem nugis solvere disce meis.

EPIGRAMMA CLXXXIV.—*Homerus in mem
branis.*

Ilias, et Priami regnis inimicus Ulixes,
Multiplici pariter condita pelle latent.

EPIGRAMMA CLXXXV.—*Virgilii Culex.*

Accipe facundi Culicem, studiosæ Maronis:
Ne nugis positus arma virumque canas.

EPIGRAMMA CLXXXVI.—*Virgilius in mem
brana.*

Quam brevis immensum cepit membrana Maro-
Ipsius vultus prima tabella gerit. [nem!]

EPIGRAMMA CLXXXVII.—*Menandri Thais.*

Hæc primum juvenum lascivos lusit amores:
Nec Glycere, vere Thais amica fuit.

EPIGRAMMA CLXXXVIII.—*Cicero in membranis.*

Si comes ista tibi fuerit membrana, putato
Carpere te longas cum Cicerone vias.

EPIGRAMMA CLXXXIX.—*Propertius.*

Cynthia, facundi carmen juvenile Properti,
Accepit famam, nec minus ipsa dedit.

EPIGRAMMA CXC.—*Livius in membranis.*

Pellibus exiguis arcatur Livius ingens,
Quem mea non totum bibliotheca capit.

EPIGRAMMA CXCI.—*Sallustius.*

Hic erit, ut perhibent doctorum corda virorum,
Primus Romana Crispus in historia.

EPIGRAMMA CXCI.—*Orillii Metamorphoses in
membranis.*

Hæc tibi, multiplici quæ structa est massa ta-
bella,
Carmina Nasonis quinque decemque gerit.

EPIGRAMMA CXCI.—*Tibullus.*

Ussit amatorem Nemevis lasciva Tibullum,
In tota juvit quem nihil esse domo.

EPIGRAMMA CXCI.—*Lucanus.*

Sunt quidam, qui me dicunt non esse poetam.
Sed, qui me vendit, bibliopola putat.

EPIGRAMMA CXCV.—*Catullus.*

Tantum magna suo dehet Verona Catullo,
Quantum parva suo Mantua Virgilio.

EPIGRAMMA CXCVI.—*Calvi de aquæ frigida
usu.*

Hæc tibi, quæ fontes et aquarum nomina dicit,
Ipsa suas melius charta natabit aquas.

EPIGRAMMA CXCVII.—*Mula pumila.*

His tibi de mulis non est metuenda ruina:
Altius in terra pæne sedere soles.

EPIGRAMMA CXCVIII.—*Catella Gallicana.*

Delicias parva si vis audire catellæ,
Narranti brevis est pagina tota mihi.

EPIGRAMMA CXCI.—*Asturco.*

Hic brevis, ad numerum rapidos qui colligit un-
gues,
Venit ab auriferis gentibus Astur equus.

EPIGRAMMA CC.—*Canis vertagus.*

Non sibi, sed domino venatur vertagus acer,
Illasum leporem qui tibi dente feret.

EPIGRAMMA CCI.—*Palæstrita.*

Non amo, qui vincit, sed qui succumbere novit,
Et didicit melius τὴν ἀνακλινομένην.

EPIGRAMMA CCII.—*Simius.*

Callidus emissas eludere simius hastas,
Si mihi cauda foret, cercoptitecus eram.

EPIGRAMMA CCIII.—*Puella Galitana.*

Tam tremulum crissat, tam blandum prurit, ut
Masturbatorem fecerit Hippolytum. [ipsum]

EPIGRAMMA CCIV.—*Cymbala.*

Æta Celanæos lugentia Matris amores
Esuriens Gallus vendere sæpe solet.

EPIGRAMMA CCV.—*Puer cinædus.*

Sit nobis ætate puer, non pumice, lævis,
Propter quem placeat nulla puella mihi.

EPIGRAMMA CCVI.—*Cestos.*

Collo necte, puer, meros amores,
Ceston de Venetis sinu calentem.

EPIGRAMMA CCVII.—*Idem.*

Sume Cytheriaco medicatum nectare ceston.
Ussit amatorem balteus iste Jovem

EPIGRAMMA CCVIII.—*Notarius.*

Currant verba licet, manus est velocior illis:
Nondum lingua suum, dextra pergit opus.

EPIGRAMMA CCIX.—*Coneha.*

Lævis ab æquorea cortex Mareotica concha
Fiat: inoffensa curret arundo via.

EPIGRAMMA CCX.—*Morio.*

Non mendax stupor est, nec fingitur arte dolosa
Quisquis plus justo non sapit, ille sapit.

EPIGRAMMA CCXI.—*Caput arietinum.*

Mollia Phryxci secuisi colla mariti.
Hoc meruit, tunicam qui tibi, sæve, dedit?

EPIGRAMMA CCXII.—*Pumilio.*

Si solum spectes hominis caput, Hectora credas
Si stantem videas, Astyanacta putes.

EPIGRAMMA CCXIII.—*Parma.*

Hæc, quæ sæpe solet vinci, quæ vincere raro,
Parma tibi, scutum pumilionis erit

EPIGRAMMA CCXIV.—*Pueri comædi.*

Non erit in turba quisquam *Meroῦ* ista :
Sed poterit quivis esse *Δῖς Ἐξασπῶν*

EPIGRAMMA CCXV.—*Fibula.*

Dic mihi simpliciter, comædis et citharædis
Fibula quid præstat ? carius ut futeant.

EPIGRAMMA CCXVI.—*Accipiter.*

Prædo fuit volucrum, famulus nunc aucupis : idem
Decipit, et captas non sibi meret aves.

EPIGRAMMA CCXVII.—*Opsonator.*

Dic quotus, et quanti cupias cœnare ; nec unum
Addideris verbum : cœna parata tibi est.

EPIGRAMMA CCXVIII.—*Calami aucupatorii.*

Non tantum calamis, sed cantu fallitur ales,
Callida dum tacita crescit arundo manu

EPIGRAMMA CCXIX.—*Cor bubulum.*

Pauper causicus nullos referentia nummos
Carmina cum scribas ; accipe cor, quod habes

EPIGRAMMA CCXX.—*Coquus.*

Non satis est ais sola coquo : servire palatum
Nolo : coquus domini debet habere gulam.

EPIGRAMMA CCXXI.—*Craticula cum verru.*

Parva tibi curva craticula sudet ofella :
Spumens in longa cuspidè fumet aper.

EPIGRAMMA CCXXII.—*Pistor dulciarius.*

Mille tibi dulces operum manus ista figuras
Exstruit : huic uni parca laborat apis.

EPIGRAMMA CCXXIII.—*Jentacula.*

Surgite ; jam vendit pueri jentacula pistor,
Cristatæque sonant undique lucis aves.

EPIGRAMMATA QUÆDAM MARTIALI AFFICTA.

EPIGRAMMA I.—*Ad Scævola.*

Scævola, tu cœnas apud omnes, nullus apud te :
Alierius siccus pocula, nemo tua.
Aut tu redde vices, aut desine velle vocari :
Dedecus est semper sumere, nilque dare.

EPIGRAMMA II.—*Ad Auctum.*

Exigis a nobis, quem nulli solvis, amorem :
Quam nulli præstas, exigis, Aucte, fidem.
Exigis a nobis, quem non merearis, honorem :
Mirum est, quod non das, id tibi velle dari

EPIGRAMMA III.—*Ad Regulam.*

Prædicat Hermagoras, non omnibus esse placen-
Elige de multis, Regule, cui placeas. [dum.

EPIGRAMMA IV.—*Ad Aulicum.*

Multa mihi donas ; vereor ne multa requiras
Nolo mihi dones, Aulice, si repetas.

EPIGRAMMA V.—*In Turgidum.*

In noctem prandes, in noctem, Turgide, cœnas,
Multimodoque mades nocte dieque mero.
Cumque cuti studeas, uxorem ducere non vis :
Cum nobis, dicis, Vita pudica placet.
Turgide, mentiris : non est hæc vita pudica. 6
Vis dicam quæ sit vita pudica ? modus.

EPIGRAMMA VI.—*In Laidem.*

Formosissima Lai feminarum,
Dum noctis pretium tibi requiro,
Magnum continuo petis talentum
Tanti non emo, Lai, penitere.

SULPICIÆ SATIRA.

A. D. 90.

De Sulpicia, Caleni viri nobilis uxore, castique amoris poetria, vide Martialem Lib. X.
Epig. XXXV. XXXVIII.

*De statu reipublicæ temporibus Domitiani, cum
elicto philosophos urbe eiegisset.*

Musa, quibus numeris heroas et arma frequentas,
Fabellam permitte mihi detexere paucis.

Nam tibi secessi, tecum penetrale retractans
Consilium. Quare nec carmine curro phalæco,
Nec trimetro [iambo,] nec qui pede fractus eodem
Fortiter irasci didicit duce Clazomeneo. 8

Cætera quin etiam, quot denique molliia lusi,
Primaque Romanas docui contendere Graiis,
Et salibus variare novis, constanter omitto:
Teque, quibus princeps et facundissima calles, 10
Aggredior: precibus descende clientis, et audi.

Dic mihi, Calliope, quidnam pater ille deorum
Cogitat? an teras et patria sæcula mutat,
Quasque dedit quondam, mærentibus eripit artes?
Nosque jubet tacitos, et jam rationis egenos, 15
Non aliter, primo quam cum surreximus ævo,
Glandibus et puræ iursus procumbere lymphæ?
An reliquas teras conservat amicus et urbes,
Sed genus Ausonium, Remulique exturbat alu-
mos? [ingens]

Quid reputemus enim? Duo sunt, quibus extulit
Roma caput, vi tus belli, et sapientia pacis. 21
Sed virtus agitata domi, et socialibus armis,
In freta Sicaniæ, et Carthaginis exiit arces,
Cæteraque imperia, et totum simul abstulit orbem.
Deinde, velut stadio victor qui solus Achæo 25
Languet, et immota secum virtute fatiscit:

Sic itidem Romana manus, contendere postquam
Destitit, et pacem longis frenavit habenis,
Ipsa domi leges et Græcia inventa retractans,
Omnia bellorum terra quæsitæ marique 30
Præmia, consilio et molli ratione rogebat
Stabat in his: neque enim poterat constare sine
ipsis:

Aut frustra uxori mendaxque Diespiter olim,
Impertum sine fine dedit, dixisse probatur
Nunc igitur, qui res Romanas temerata impar,

Non trabe, sed tergo prolapsus, et ingluvie albus,
Et studia, et sapiens hominum nomenque genus-
que 37

Omnia abire foras, atque Urbe excedere jussit.
Quid facimus? Graios, hominumque reliquimus
urbes,

Ut Romana foret magis his instructa magistris:
Nunc, Capitolino veluti turbante Camillo 41
Ensibus et trutina Galli fugere relictæ,
Sic nostri [palare] senes [dicuntur,] et ipsi
Ut ferale suos onus exstirpare libellos.

Ergo Numantinus Libycusque erravit in isto 45
Scipio, qui Rhodio crevit formante magistro,
Cætera et illa manus bello fecunda secundo:

Quos inter prisce sententia dia Catonis
Scire adeo magni fecisset, utrumne secundis
An magis adversis staret Romana propago. 50
Scilicet adversis: nam cum defender armis
Suadet amor patriæ, et captiva penatibus uxor,
Convenit, ut vespis, quorum domus arxque move-
Turba rigens strictis per lutea corpora telis. [tur. 55
Ast ul' i pax secunda redit, oblita laborum
Plebs, patresque simul somno moriuntur obeso.
Romulidatim igitur longa et gravis exitium pax.

Hoc fabella modo pausam facit. Optima,
posthac, [tas]

Musa, velim moneas, sine qua mihi nulla volup-
Vivere, uti Lydus quondam dum Smyrna periret.
Nosne itidem migrare velis: vel denique quidvis:
Tū, dea, quæso illud tantum; Romana Caleno
Mornia, jucundos pariter ne obverte Sabinos. 63

Hæc ego: tum paucis dea me dignatur, et infit.
Pone metus æquos, cultrix mea; summa tyranno
Ecce instant odia, et nostro periturus in ore est.
Nam laureta Numæ, fontesque habitamus eosdem,
Et comite Egeria ridemus inania cepta.
Vive, vale: manet hunc pulchrum sua fama do-
lorem.

Musarum spondet chorus, et Romanus Apollo.

P. PAPINII STATII SYLVARUM LIBRI QUINQUE.

LIBER PRIMUS.

A. D. 61—96.

P. PAPINIUS STATIUS Neapoli natus est honesta domo, patre grammatico, doctrina litterisque insigni; qui filium suum in quinquennali Neapolitanorum certamine poetica corona ornatum, quam et ipse antea gestaverat, spectavisse narratur. Ab hoc institutus, Romam juvenis adhuc carminum suorum fama complevit. Domitiano quidem principi plus etiam, quam integro licuerat, placuit. Uxorem duxit Claudiam amantissimam, fideique eximiam; omninoque, ut ad caritates colendas propensus, ita et domi et amicitiis beatus fuisse videtur. Cæterum post Thebaidem duodecennali labore absolutam, Achilleidem molentem in ipsis operis initiis imatura mors prævertit.

STATIUS STELLÆ SUO SALUTEM.

Diu multumque dubitavi, Stella juvenis optime, et in studiis nostris eminentissime qua parte voluisti, an hos libellos, qui mihi subito calore et quadam festinandi voluptate fluxerunt, cum singuli de sinu meo prodissent, congegatos ipse dimitterem. Quid enim * * * * quoque auctoritate editionis onerari, quod adhuc pro Thebaide mea (quamvis me reliquerit) timeo? Sed et Culicem legimus, et Batrachomyomachiam agnoscimus: nec quisquam est illustrium poetarum, qui non aliquid operibus setiis stylo remissione præluserit. Quid, quod hæc ærum erat continere, cum illa vos certe, quorum honori data sunt, haberetis? Sed apud cæteros necesse est multum illis pereat ex venia, cum amiserint, quam solam habuerunt, gratiam celeritatis. Nullum enim ex illis biduo longius tractum: quædam et singulis diebus effusa. Quamvis metuo ne verum istuc versus quoque ipsi de se probent. Primus libellus sacrosanctum habet testem: sumendum enim erat a Jove principium. Cæterum hos versus, quos in equum maximum feci, indulgentissimo imperatori postero die, quam dedicatum erat opus, tradere jussus sum. Potuisti illud, dicit aliquis, et ante vidisse. Respondebis illi tu, Stella carissime, qui Epithalamion tuum, quod mihi injunxeras, scis biduo scriptum. Audacter mehercule, sed tamen CCLXXVII hexametros habet. At forte hæc tu pro collega mentieris? Manlius certe Vopiscus vir eruditissimus, et qui præcipue vindicat a situ litteras jam pene fugientes, solet ultro quoque nomine eo gloriari, villam Tiburtinam suam descriptam a nobis uno die. Sequitur libellus Rutilio Gallico Valenti dedicatus: de quo nihil dico, ne videar defuncti testis occasione mentiri. Nam Claudii Etrusci testimonium exstat, qui Balneolum a me suum intra moram cænæ recepit. In fine sunt Calendæ Decembres, quibus utique credetur: noctem enim illam felicissimam habent, et voluptatibus publicis inexpertam.

Equus maximus Domitiani.

Quæ superimposito moles geminata colosso
Siat Latium complexa forum? carlonge peractum
Fluxit opus? Siculis an conformata caninis
Effigies lassum Steropem Brontemque reliquit?
An te Palladiæ talem, Germanice, nobis 5
Effinxere manus, qualem modo frena tenentem
Rhenus, et attoniti vidit donus ardua Daci?
Nunc age, fama prior notum per sæcula nomen
Dardanii miretur equi, cui vertice sacro
Dindymon, et cæsis decrevit flondibus Ide: 10
Hunc neque discissis cepissent Pergana muris,
Nec grege permixto pueri innuptæque puellæ,
Ipse nec Æneas, nec magnus duceret Hector.
Adde, quod ille nocens, ævosque amplexus
Achivos;
Hunc mitis commendat eques: juvat ora tueri 15
Mixta notis belli, placidamque gerentia pacem.
Nec veris majora putes; par forma decorque,
Par honor: exhaustis Mariem non altius armis

Bistonius portat sonipes, magnoque superbit
Pondere; nec tanto raptus prope flumina cursu
Fumat, et ingenti propellit Strymona flatu. 21
Par operi sedes. Hinc obvia limina pandit,
Qui fessis bellis, adscitæ munere proles,
Primus itei nostris ostendit in æthera divis.
Discitur e vultu quantum tu mitior armis; 23
Qui nec in externos facilis sævire furores.
Das Catts Iacisque fidem: te signa ferente
Et minor in leges iret gener, et Calo castas.
At laterum passus hinc Julia ioceta tuentur,
Illinc belligeri sublimis regia Pauli. 30
Terga pater, blandoque videt Concordia vultu.
Ipse autem pro celsum caput ære septus
Templa superfulges, et prospiciat videris,
An nova contentis surgant Pallatia flammis
Pulchrius: antacita vigilet face Troicus ignis, 35
Atque exploratas jam laudet Vesta ministros.
Dextra velat pugnas: lævam Tritonia virgo
Non gravat, et sectæ prætendit colla Medusæ,

Ceu stimulis accendat equum: nec dulcior usquam
 Lecta deæ sedes; nec si patris ipsa teneret 40
 Pectora, quæ mundi valeant evolvere curas.
 Et, cui se totis Temese dedit hausta metallis,
 It tergo demissa chlamys. Latus ense quieto
 Secutus; magnus quanto mucrone minatur
 Noctibus hibernis, et sidera terret Orion. 45
 At sonipes, habitus animosque imitatus heriles,
 Acris attollit vultus, cursumque minatur:
 Cui rigidis stant colla júbis, vivusque per armos
 Impetus, et tantis calcaribus ilia late
 Suffectura patent: vacuæ pro cespite terræ 50
 Ærea captivi crinem terit ungula Rheni.
 Hunc et Adrastæ visum extimuisse Arion,
 Et pavet adspiciens Lædæus ab æde propinqua
 Cyllarus: hic domini nunquam mutabit habenas
 Perpetuus frenis, atque unum serviet astro. 55
 Vix sola sufficiunt, pressæque pondere tanto
 Subter anhelat humus: nec ferio aut ære labo-
 Sed Genio; teneat quanvis æterna crepido, tant,
 Quæ superingenti portaret culmina montis,
 Cæli ferigæ atrita genu duasset Atlantis. 60
 Nec longæ traxere moræ: juvat ipsa labores
 Forma dei præsens, operique intenta juvenis
 Miratur plus posse manus: strepit audia pulsu
 Machina continuo: septem per culmina [montes]
 It fragor, et magnæ vi cit vaga murmura Romæ.
 Ipse loci custos, cujus sacra vota vorago 66
 Famosique lacus nomen memorabile servant,
 Innumeros æris sonitus, et verbebre crebro
 Ut sensit mugire formæ, movet horrida sancto
 Ora situ, meritaque caput venerabile quereu. 70
 Ac primum ingentes habitus, lucemque coruscant
 Expavit majoris equi, torque ardua meruit
 Colla lacu trepidus: lætus mox præside viso,
 Salve, magnorum proles genitorque deorum,
 Auditum longe nomen mihi. Nunc mea felix, 75
 Nunc veneranda palus, cum te prope nosse, tum-
 Immortale jubar vicin: sede tueri [que
 Concessum. Semel auctor ego invento: que salutis
 Romulæ; tu bella Jovis, tu pœlia Rheni,
 Tu civile nefas, tu tardum in fœdera montem 80
 Longo Marte domas. Quod si te nostra tulissent
 Sæcula, tentasses, me non audente, profundos
 Ire lacus: sed Roma tuas tenuisset habenas.
 Cedat equus, Latæ qui contra templa Diones
 Cæsarei stat sede fori; quem traderis ausus
 Pellæo, Lysippe, duci, mox Cæsaris ora 86
 Aurata cervice tulit: vix lumine fesso
 Explores, quam longus in hunc despectus ab illo.
 Quis rudis usque adeo, qui non, ut viderit ambos,
 Tantum dicat equos, quantum distare regentes? 90
 Non hoc imbriferas hiemes opus, aut Jovis ignem
 Terge minum, Æolii non agmina caecis horret,
 Annorumve moras: stabit dum terra, polusque,
 Dum Romana dies. Huc et sub nocte silenti,
 Cum superis terræna placent, tua turba relicto 95
 Labetur cœlo, miscetbitque oscula juxta:
 Ibit in amplexus natus, fraterque, paterque,
 Et soror: una locum cervix dabit omnibus astris.
 Utere perpetuum populi magnique senatus
 Munere: Appellæ cuprent te scribere cæræ, 100
 Optassetque novo similem te ponere templo
 Atticus Elef senior Jovis; et tua mitis
 Ora Taras, tua sideræa imitantia flammæ
 Lumina contempto mallet Rhodos aspera Phœbo.
 Certus ames terras, et quæ tibi templa dicamus
 Ipse colas; nec te cœli juvet aula: tuosque 106
 Huic lætus dono videas dare thura nepotes.

II. *Epithalamion Stellæ et Violantillæ.*

Unde sacro Latii sonuerunt carmine montes?
 Cui, P. an, nova plectra moves, humeroque co-
 manti
 Facundum suspendis ebur? procul ecce canoro
 Demigrant Helicone deæ, quæ tuncque novena
 Lampade sollenni thalamis coeuntibus ignem,
 Lt de Pieris vocalem fontibus undam. 6
 Quas inter vul u petulans Elegia propinquat,
 Celsior adsueto, divasque hoitatur, et ambit
 Alienum factura pedem: decimamque videri
 Se cupit, et medas fallit permixta sorores. 10
 Ipsa manu nuptam genitrix Æneia ducit
 Lumina demissam, et dulci probitate ruben'em.
 Ipsa toros et sacra parat; cui cunque Latino
 Et simulata deam, crinem, vultumque, genasque
 Temp' erat, atque nova gestit minor ire marita. 15
 Nosco diem causisque sacri: te concinit iste,
 (Pande fores) te, Stella, chorus: tibi Phœbus, et
 Ixan,
 Et de Manalia volucer Tegeaticus umbra
 Seta ferunt: nec blandus Amor, nec Gratia cessat
 Amplexum niveos optatæ conjugis artus 20
 Floribus innumeri et olenti spargere nimbo.
 Tu modo fronte rosas, violis modo lilia mixta
 Excipis, et domine niveis a vultibus obstat.
 Ergo dies aderat Paucarum conditus albo
 Vellere, quo Stellæ Violantillæque professus 25
 Clamaretur Hymen: cedant curaque metusque:
 Cessent mendaces obliqui criminis astus:
 Fama, face: subiit leges, et frena momordit
 Ille solutus amor: consumta est fabula vulgi,
 Et narrata diu videntur oscula cives. 30
 Tu tamen attonitus, quamvis data copia
 Sortis, adhuc optas, permisissaque numine dextro
 Vota paves. Pone o dulcis suspiria vates,
 Pone, tu est: licet expositum per limen aperto
 Ite, redire gradu: jam nusquam janitor, aut lex,
 Aut pudor: amplexu tandem satiari petiit 36
 Conjugis, et duras pariter remiscere noctes.
 Digna quidem merces, et si tibi Juno labores
 Herculeos, Stygiis et si concurrere monst'ris
 Fata darent, si Cyaneos raperet per æstus. 40
 Hanc propter tanti p'isæra lege tremementem
 Currite, et Cænoma fremitus audire sequentis.
 Nec si Dardania pastor temerarius Ida
 Sedisses, hæc dona forent: nec si alma per auras
 Te potius p'ensa veheret Tithonia biga. 45
 Sed quæ causa toros inopinaque gaudia vati
 Attulit, hic mecum, dum fervent agmine postes
 Attiaque, et multa pulsantur limina viaga,
 Hic, Erato jucunda, doce: vacat apta movere
 Colloquia, et docti norunt audire penates. 50
 Forte, serceni qua stat plaga lactea cœli,
 Alma Venus thalamo, pulsa modo nocte, jacebat
 Amplexu dueto Getici resoluta mariti.
 Fulcra torosque deæ tenerum premit agmen
 Amorum:
 Signa petunt, quas ferre faces, quæ pectora figi 55
 Imperi; an terris sævire, an malit in undis,
 An miscere deos, an adhuc vexare Tonantem.
 Ipsi animus nondum, nec cordi fixa voluntas:
 Fusa jacet stratis, ubi quondam conscia culpæ
 Lemnia reperunt deprensos vincula lecto. 60
 Illic puer et turba volucrum, cui plurimus ignis
 Ore, manque levi nunquam frustrata sagitta,
 Agmine de medio tenera sic dulce profatus
 Voce: phare' rati pressere silentia fratres.
 Scis ut, mater, ali, nulla mihi dextera segna 65

Militia: quemcumque hominum divūmq; dediti,
Uritur: at tandem lacrymis, et supplice dex-
tra,

Et votis precibusque viri concede moveri,
O genitrix: duro nec enim ex adamante creati,
Sed tua turba sumus: clarus de gente Latina 70
Est juvenis, quem patriciis majoribus ortum
Nobilitas gavisa tulit, præægaque formæ
Protinus e nostro posuit cognomina cælo.

Hunc egomet tota (quoniam tibi dulce) phætra
Improbis, et densa trepidantem cuspidi fixi. 75
Quamvis Ausoniis multum gener ille petitus
Matribus, edomui victum, dominaque potentis
Ferre jugum, et longos jussi sperare per annos.

Ast illam summa leviter (sic namque jubebas)
Lampade parcentes, et inertī strinximus arcu. 80
Ex illo quantos juvenis premat anxius ignes
Testis ego, attonitus quantum me nocte dieque
Virgentem ferat: haud ulli vehementior unquam
Incubui, genitrix, iterataque vulnera fixi.

Vidi ego et immitti cupidum decurrere campo 85
Hippomenem, nec sic meta pallebat in ima.
Vidi et Abydeni juvenis certantia remis
Brachia, laudavique manus, et sæpe natanti
Præluxi: minor ille calor, quo sæva tepebant
Æquora. Tu veteres, juvenis, transgressus amores.

Ipsæ ego te tantos stupui durasse per æstus, 91
Firmavique animos, blandisque madentia plumis
Lamina detersi. Quoties mihi questus Apollo,
Sic vatem mærare sum! Jam, mater, amatos
Indulge thalamos. Noster comes ille piusque 95
Signifer, armiferos poterat memorare labores,
Claraque facta virūm, et torrentes sanguine cam-
pos:

Sed tibi plectra dedit, mitisque incedere vates
Maluit, et nostra laurum subtexere myrto.

Hic juvenum lapsus, atque haud extrema revolvit
Vulnera: pro quanta est Paphi reverentia, mater,
Numinis! hic nostræ deflevit f. ta columbæ.

Dixerat: et tenera matris cervice pendit
Blandus, et admotis tepefecit pectora pennis.

Ille refert, vultu non adspersa rogari: 105
Grande quidem, rarumque viris, quos ipsa probavi,
Pierius votum juvenis capit: hanc ego, formæ
Egregium mirata decus, cui gloria patrum
Et generis certabat honos, tollere cadentem
Excepi, fovique sinu: nec colla genasque 110
Comere, nec pingui crinem deducere amomo
Cessavit mea, nate, manus: mihi dulcis imago
Prosiluit: celsæ procul adspice frontis honores,
Suggestumque comæ: Latas, metire, quid ultra
Eminoat matres: quantum Latonia Nymphas 115
Virgo premit, quantumque egomet Nereidas exsio.

Hæc et cæruleis mecum consurgere digna
Fluctibus, et nostra pariter considerare concha.

Et si flammiferas potuisset scandere sedes,
Hæcque intrare domos, ipsi erraretis, Amores. 120
Huic quamvis census dederim largita beatos,
Vincit opes animo: queritur jam Seras avaros
Augustum spoliare nemus, Clymeneaque dessee
Germina, nec virides satis illacrymare sorores:

Vellera Sidonio jam pauca rubescere tabo, 125
Raraque longævus nivibus crystallæ gelari.
Huic Herum, fulvoque Tagum decurrere limo,
(Nec satis ad cultus,) huic Inda monilia Glaucum,
Proteaque, atque omnem Nereida quærere jussi.

Hanc in Thessalicos vidisses, Phœbe, per agros,
Secura erraret Daphne: si littore Naxi 131
Thesum juxta foret hæc conspecta cubile,
Gæssida desertam profugus liquisset et Evan.

Quod nisi me longia placasset Juno querelia,
Huic falsus pennas et cornua sumeret æthere 135
Rector, in hanc alio cecidisset Jupiter auro.

Sed dabitur juveni, cui tu, mea summa potestas
Nate, cupis: thalamī quamvis nigræ ferre secundi
Sæpe neget mærena, ipsam jam cedere acni,

Inque vicem tepuisse viro. Sic fata, levavit 140
Sidercos artus, thalamique egressa superbum
Limen, Amyclas ad irena citavit olores.

Jungit Amor, lætamque vehens per nubila matrem
Gemmato temone sedet. Jam Tibris, et arces
Iliacæ: pandit nitidos Venus alma penates, 145
Claraque gaudentes plauscunt limina cyni.

Digna deæ sedes, nitidis nec sordet ab astris.
Hic Libycus, Phrygiusque silex, hic dura Iac-
cum

Saxa virent: hic flexus onyx, et concolor alto
Vena mari, rupesque nitent, quis purpura cedit
Gæbalis, et Tyrii moderator livet acni. 151

Pendent innumeris fastigia fixa columnis:
Robora Dalmatico luctu satiatia metallo
Excludunt radios sylvis decussa vetustis
Frigora: perspicui vivunt in marmore fontes.

Nec servat Natura vices: hic Sirius alget, 156
Broma tepet, versumque domus sibi temperat an-
Exsulat visu tectisque potentis alumna: [num.
Non secus alma Venus, quam si Paphon aequore ab
alto,

Idaliæ domos, Erycinæ templa subiret. 160
Tunc ipsam solo reclinem afflata cubili
Quoniam hic usque sopor, vacuique modestia lecti,
O mihi Laurentes inter dilecta puellas?

Quis morum, fideique modus? nunquamne virili
Submittere jugo? venit jam tristior ætas: 165
Exerce formam, et fugientibus utere donis
Non ideo tibi tale decus, vultusque superbos,
Meque dedi, viduos ut transmittare per annos,
Ceu non cara mihi: satis o, nimiumque, priores
Despexisse procos: at enim hic tibi sanguine toto
Deditus, unam omnes inter miratur amatque, 171
Nec formæ, nec stirpis egens: nam docta per
urbem

Carmina qui juvenes, quæ non didicere puella?
Hunc et bisseos (sic indulgentia pergat
Præsidis Ausonii) cernes attollere fasces 175

Ante diem: certe jam nunc Cybeleia novit
Limina, et Euboicæ carmen legit ille Sibyllæ.
Jamque parens Latius (cujus prænosceret mentem
Fas mihi) purpureos habitus, juvenique curule
Indulgebit ebur: Dacas (quæ gloria major?) 180
Exuvias, laurosque dabit celebrare recentes.

Ergo auge, junge toros, atque otia deme juventæ.
Quas ego non gentes, quæ non face corda jugavi?
Alitum, pectusque mihi, durique ferarum
Non renuere greges: ipsum in connubia terre
Æthera, cum pluvii læscent nubila, solvo:
Sic rerum series, mundique revertitur ætas.

Unde novum Trojæ decus, ardentumque decorum
Raptorem, Phrygio si non ego juncta marito?
Lydius unde meos iterasset Tiberis Iulos: 190
Quis septemgemina posuisset mænia Romæ
Imperii Latiale caput, nisi Dardana furto
Cepisset Martem, nec me prohibente, sacerdos?

His nuleet dictis, tacitumque inspirat amorem
Connubii: redeunt animo jam vota, precesque.
Et lacrymæ, vigilesque viri prope limina questus
Asteris et vati totam cantata per urbem: 197
Asteris ante dapes, nocte Asteris, Asteris ortu,
Quantum non clamatis Hylas: iamque asper
cœpit

Flectere corda libens, et jam sibi dura videri. 200
 Macte toris, Latios inter placidissime vates,
 Qui durum permensus iter, cæptosque labores,
 Prendisti portus. Tumidæ sic transfuga Pisse
 Amnis, in externos longe flammatus amores,
 Flumina demerso trahit intermerata canali, 20
 Donec Sicarios tandem prolatus anhelio
 Ore bibat fontes: miratur dulcia Nais
 Oscula, nec credit pelago venisse maritum.
 Quis tibi tunc alacri, cælestum munere clare
 Stella, dies? quanto salierunt pectora voto, 210
 Dulcia cum dominæ dexter connubia valtus
 Annuit! ire polo, nitidosque errare per axes
 Visus. Amyclæis minus exsultavit arenis
 Pastor, ad Idæas Hælena veniente carinas:
 Thessala nec talem viderunt Pelea Tempe. 215
 Cum Thetin Hæmonii Chiron accedere terris
 Erecto prospexit equo. Quam longa morantur
 Sidera! quam segnis votis Aurora mariti!
 At procul ut Stellæ thalamos sensere parari
 Latous vatum pater, et Semeleius Evan; 220
 Illic movet Ortygia, movet hic rapida agmina
 Nysa:

Hic Lycii montes, pelidæque umbracula Thymæ,
 Et Parnasse, sonas; illi Pangææ resulant, [bræ,
 Imaræque, et quondam genialis litora Naxi.
 Tunc caras iniere fores, comitumque canoro 225
 Hic chelym, hic flavam maculosam nebrida tergo,
 Hic thyrsos, hic plectra, ferunt: hic enthea lauro
 Tempora, Minoa cinem premit ille corona.
 Vixdum emissa dies, et jam socialia præsto
 Omina; jam festa fervet domus utraque pompa:
 Fronde virent postes, effulgent compita flammis,
 Et pars immensæ gaudet celeberrima Romæ.
 Omnis honos, cuncti veniunt ad limina fasces:
 Omnis plebeis teritur prætexita tumultu. 234
 Hic eques, hic juvenum cœta stola mixta laborat.
 Felices utroque vocant: sed in agmine plures
 Invidere viro. Jamdudum poste reclinis
 Quærit Hylen thalamis intactum dicere carmen,
 Quo vatem mulcere queat: dat Juno verenda
 Vincula, et insigni geminat Concordia tæda. 240
 Hic fuit ille dies: noctem canat ipse maritus,
 Quantum nosse licet. Sic victa sopore doloso
 Martia fluminea posuit latus Ilia ripa.
 Non talis niveos strinxit Lavinia vultus,
 Cum Turno spectante rubet: non Claudia talis
 Respexit populos mota jam virgo carina. 246
 Nunc opus, Aonidum comites, tripodumque mi-
 Diversis certare modis: eat enthea vitis [nistri,
 Atque hederis redimita cohors, ut pollet ovanti
 Quisque lyra: sed præcipue qui nobile gressu
 Extremo fraudatis epos, date carmina festis 251
 Digna toris: hunc ipse Coo plaudente Philetas,
 Callimachusque senex, Umbroque Propertius an-
 Ambissent laudare diem, nec tristis in ipsis [tro,
 Naso Tomis, divesque foco lucente Tibullus. 255
 Me certe non unus amor, simplexque canendi
 Causa trahit: tecum similes junctæque Camœnæ,
 Stella, mihi, multumque pares bacchamur ad aras,
 Et sociam doctis haurimus ab amnibus undam.
 At te nascentem gremio mea prima recepit 260
 Parthenope, dulcisque solo tu gloria nostro
 Reptasti: nitidum consurgat ad æthera tellus
 Euboïs, et pulchra tumeat Sæbetos alumna:
 Nec tibi sulfureis Lucrinæ Naidæ antris,
 Nec Pompeiani placeant magis otia Sarni. 265
 Eia age, præclaris Latio properate nepotes,
 Qui læges, qui castra regant, qui carmina ludant.
 Accelere partu decimum bona Cynthia metum.

Sed parcat Lucina precor: tuque ipse parenti
 Parce, puer, ne mollem uterum, ne stantia lædas
 Pectora: cumque tuos tacito Natura recessu 27
 Formarit vultus, multum de patre decoris,
 Plus de matre feras. At tu, pulcherrima forma
 Iulidum, tandem merito possessa marito,
 Vincula diu quæsitâ fove: sic damna decoris 275
 Nulla tibi, longæ virides sic flore juventæ
 Perdurent vultus, taideque hæc forma senescat.

III *Villa Tiburtina Manlii*

Cernere facundi Tibur glaciæ Vopisci
 Si quis, et inserto geminos Aniene penates.
 Aut potuit sociæ commercia noscere ripæ,
 Certantesque sibi dominum defendere villas;
 Illum nec calido lavavit Sirius astro, 5
 Nec gravis adspexit Nemees frondentis alumnus:
 Talis hiems tectis, frangunt sic improba solem
 Frigora, Pisæque domus non æstuat anno.
 Visa manu tenera tectum scripsisse Voluptas;
 Tunc Venus Idaliis unxit fastigia succis, 10
 Permulsique comis, blandumque reliquit hono-
 Sedibus, et volucres vetuit discedere natos. [rem
 O longum memoranda dies! quæ mente reporto
 Gaudia! quam lassos per tot miracula visus!
 Ingenium quam mite solo! quæ forma beatis 15
 Arte manus concessa locis! non largius usquam
 Indulsit Natura sibi: memora alta citatis
 Incubuerit vadis; fallax responsat imago [bras.
 Frondibus, et longas eadem fugit unda per um-
 Ipse Anien (miranda fides) infraque superque 20
 Saxeus, hic tumidam rabiem, spumosaque ponti
 Murmura, cœu placidi veritus turbare Vopisci
 Pieriosque dies, et habentes carmina somnos.
 Littus utrumque domi: nec te mitissimus amnis
 Dividit; alternas servant prætorica ripas 25
 Non externa sibi, fluviumve obstare queruntur.
 Sestiacos nunc fama sinus, pelagusque natatum
 Jactet, et audaci junctos delphinas ephebo:
 Hic æterna quies, nullis hic jura procellis,
 Nusquam fervor aquis: datur hic transmittere
 visus, 30
 Et voces, et pæne manus: sic Chalcida fluctus
 Expellunt refluï: sic dissociata profundo
 Bruttia Scanium circumspicit ora Pelorum.
 Quid primum, mediumve canam? quo fine quies-
 cam?
 Auratasne trabes, an Mauros undique postes, 35
 An picturata lucentia marmora vena
 Mirer, an emissas per cuncta cubilia lymphas?
 Huc oculus, huc mente trahor. Venerabile dicam
 Lucorum senium? te, quæ vada fluminis infra
 Cernis; an in sylvas quæ respicias, aula, jacentes?
 Qua tibi tota quies, offensaque turbine nullo 41
 Nox silet, aut teneros invitant murmura somnos.
 An quæ graminea suscepta crepidine fumant
 Balnea, et impositum ripis algentibus ignem?
 Quique vaporiferis junctus fornacibus amnis 45
 Ridet anhelantes vicino flumine Nymphas?
 Vidi artes, veterumque manus, variisque metallâ
 Viva modis: labor est auri memorare figuras.
 Aut ebur, aut dignas digitis contingere gemmas:
 Quicquid et argento primum vel in ære Myronia
 Lusst, et enormes manus est experta colossos. 51
 Dum vago aspectu, visusque per omnia duco,
 Calcabam necopinus opes: nam splendor ab alto
 De fluvis, et nitidum referentes aëra testæ
 Monstravere solum, varias ubi picta per artes 55
 Gaudet humus, superatque novis asarota figuris.
 Expavere gradus, Quid nunc ingentia miter

Atria? quid paribus distantia tecta trichoris?
 Quid te, quæ mediis servata penatibus, arbor,
 Tecta per et pos es liquidas emergis in auras, 60
 Quo non sub domino sævas passura bipennes?
 Et nunc ignaræ forsân vel lubrica Nais,
 Vel non abruptis tibi debet Hamadryas annos.
 Quid referam alternas gemino super aggere Nym-
 phas,

Albentesque lacus, altosque in gurgite fontes? 65
 Toque per obliquum penitus quæ labetis animum,
 Marcia, et audaci transcurris flumina plumbo?
 Non solum Ionis sub fluctibus Elidis amnem
 Dulcis ad Ælînæos deducit semita portus.

Illis ipse antris Anienus fonte relicto, 70

Nocte sub arcana glaucos exutus amictus,
 Illic illuc fragili prosternit pectora musco:
 Aut ingens in stagna cadit, vitreasque natatu
 Plaudit aquas: illa recubat Tiburnus in umbra,
 Illic sulfureos cupit Albula mergere crines. 75

Hæc domus Egeræ nemoralem abjungere Phœ-
 Et Dryadum viduare choris argentia possit [ben,
 Taygeta, et sylvis accersere Pana Lycæis

Quod ni templa darent alias Thyrsithia sortes,
 Et Prænestinæ poterant migrare sorores. 80

Quid bifer Alcinôi laudem pomaria? vosque,
 Qui nunquam vacui prodistis in æthera iam?

Cedant Telegoni, cedant Laurentia Turni
 Jugera, Lucrinæque domus, littusque cruenti

Antiphatæ: cedant vitæe juga petida Circes 85
 Dulchissimi ululata lûpis, arcesque superbi

Anxuris, et sedes, Phrygiæ quas mitis alumnus
 Debet anus: cedant, quæ te iam solibus arctis

Antia nimbose revocabunt littora bruma.
 Scilicet hic hilari miscentur pondere mores: 90

Illic premitur fecunda quies, virtusque serena
 Fronte gravis, sanusque decor, luxuque carentes

Deliciæ, quas ipse suis digressus Athenis
 Mallet deserto senior Gargetthus horto.

Hæc per et Agræas hiemes, Hyadumque nivolum
 Sidus, et Olenis dignum petiisse sub astris, 95

Si Malæe credenda ratis, Siculoque per æstus
 Sit via: cur oculis sordet vicina voluptas?

Illic tua Tiburtæ Faunos chelys, et juvat ipsum
 Alciden, dictumque lyra majore Catillum: 100

Seu tibi Pindaricis animus contendere plectris,
 Sive chelyn tollas leroa ad roborâ, sive

Liventem satiram nigra rubigine turbes,
 Seu tua non alta splendescat epistola cura.

Digne Midæ Cræsiæque bonis, et Perside gaze,
 Macte bonis animi! cujus stantia roia 105

Debuit et flavis Hermus transcurrere ripis,
 Et limbo splendente Tagus: sic docta frequentes

Otiâ; sic omni detectus pectora nube
 Finem Nestoræ precor egrediare senectæ. 110

IV. Soteria pro Rutilio Gallico.

Estis io superi, nec inexorabile Clotho
 Volvit opus: videt alma pios Astræa, Jovique

Conciliata redit; dubitataque sidera cernit
 Giliicæ. Es cælo, dis es, Germanice, cordi, 5

Qui neget? erubuit tanto spoliare ministro
 Imperium Fortuna tum. Stat proxima cervix

Ponderis immensi, damnosaque fila senectæ
 Exiit, atque alios melior revirescit in annos.

Ergo alacres, quæ signa colunt urbana, cohortes,
 Inque sinum quæ sæpe tuum fora turbida questu

Confugiunt, leges, urbesque ubique, ne togatæ,
 Quæ tua longinquis implorant jura querelis,

Certent lætitia: nosterque ex ordine collis
 Confremat, et sileant pejoris mur.mura famæ.

Quippe maret, longur quæ ævo redeunte manebit,
 Quem penes intrepidæ mitis custodia Romæ. 16
 Nec tantum induerint fastis nova sæcula crimen,
 Aut instaurati peccaverit ara Terenti. [illo

Ast ego nec Phœbum (quamquam mihi surda sine
 Plectra) nec Aonias decima cum Palladæ divas,

Aut mitem Tegeæ, Dicesve hortabor alumnus:
 Ipse veni, vires, quæ novas animumque ministra,

Qui caneris: dextro nec enim sine numine tanto.
 Ausoniæ decora ampla togæ, centumque dedisti

Judicium mentemque viris: licet enthea vatis
 Excludat Pimplea sitim, nec consacia detur 26

Pirene, largos potior mihi gurgis in haustus,
 Qui raptur de fonte tuo: seu plana solutis

Qua struis orsa modis, seu qua tibi dulcis in artem
 Frangitur, et nostas curat facundia leges. 30

Quare age, si Cereri sua dona, merumque Lycæo
 Reddimus, et dives prædæ, tamen accipit omni

Exuvias Diana tholo, captivaque tela
 Bellipotens; nec tu, quando tibi, Gallicæ, majus

Eloquium, fandique opibus sublimis abundas, 35
 Speme coli tenuiore lyra: vaga cingitur astris

Luna, et in Oceanum viri cecidece minores.
 Quæ tibi sollicitus persolvit præmia morum

Urbis amor! quæ tum patrumque equitumque no-
 lumina, et ignaræ plebis lugere potentes! [tavi

Non habente Numa timuit sic cura felix, 41
 Pompoio nec celsus eques, nec femina Bruto.

Hoc illud, tistes invitum audire catenas,
 Parcere verberibus, nec qua jubet alta potestas

Ire, sed armatas multum sibi demere vires, 45
 Dignæque manus humiles et verba precantum;

Reddere jura foro, nec potitubare curules,
 Et ferrum mulcere toga: sic itur in alta

Pectora, sic mixto reverentia cedit amori.
 Ipsa etiam cunctos gravis inclementia fati 50

Terruit, et subiti præceps juvenile pericli,
 Nil cunctante malo: non illud culpa senectæ,

(Quippe hæc bisseis vidum orsa excedere lustris,) 55
 Sed labor intendens, animique in membra vigen-

Imperium, vigilesque suo pro Cæsare curæ, [tis
 Dulce opus: hinc fessos penitus subrepsit in ar-

Insidiosa quies, et pigræ oblivis vitæ. [tus
 Turc deus, Alpini qui juxta culmina dorsi

Signat Apollineos sancto cognomine lucos,
 Respicit, heu tanti pridem securus alumni: 60

Prægressusque moias, Illic necum, Epidauria
 proles,

Illic, altis gaudens; datur aggradienda facultas
 Ingentem recreare virum; teneamus adorti

Tendentes jam fila colos: nec fulminis atris
 Sit motus; has ultro laudant Jupiter artes. 65

Nam neque plebeiam, aut dextro sine numine
 cretam [subimus,

Servo animam: atque adeo breviter, dum tecta
 Expediam: genus ipse suis, præmissaque retro

Nobilitas: nec origo latet, sed luce sequente
 Vincitur, et magno gaudet cessisse nepoti. 70

Prima togæ virtus: illa quoque clarus, et iogens
 Eloquio: mox innumerus exercita castris

Occiduas, primasque domos, et sole sub omni
 Permeruit jurata manus: nec in otia pacis

Permissum laxare animos, ferrumque recingi. 75
 Hunc Galatea rigens ausa est incescere bello:

Hunc quoque perque novem timunt Pamphylia
 messes,

Pannoniusque ferox, arcuque horrendi fugaci
 Armenta, et patiens Latii jam pontis Arax-
 us. Quid geminos fuscæ, magnæque iterata revolvam
 Jura Asiæ? velis illa quidem ter habere quaterque
 S F 2

Hunc sibi; sed revocant fasti, majorque curulis,
Nec permittis semel. Libyci quid mira tributi
Obsequia, et missum media de pace triumphum
Laudem, et opes quantas nec qui mandaverat
ausus 85

Exspectare fuit? gaudet Trasimenus, et Alpea,
Cannenseque animæ: primumque insigne tribu-
tum

Ipse palam lacera poscebat Regulus umbra.
Non vacat Arctos acies, Rhenumque rebellem,
Captivæque preces Veledæ, et (quæ maxima nuper
Gloria) depositam Dares percutit arcem 91
Pandere, cum tanti lectu rectoris habenas,
Gallice, fortuna non adversante subisti.

Hunc igitur (si digna loquor) rapiemus iniquo,
Nate, Jovi. Rogat hoc Latæ pater inclytus urbis:
Et meruit: neque enim frustra mihi nuper ho-
carmina patricio pueri sonuistis in ostro. [nora
Si qua salutifero gemini Chironis in antro
Herba, tholo quodcumque tibi Trojana recondit
Pergamus, aut medicis felix Epidaurus arenis 100
Educat; Idæa profert quam Creta sub umbra
Dietamni florentis opem, quoque anguis abundat
Spumatu: jungam ipse manus, atque omne be-
nignum

Virus, odoriferis Arabum quod doctus in arvis,
Aut Amphrysiaco pastor de gramine carpsi. 105
Dixerat: invenit positos jam segniter artus,
Pugnantemque animam: ritu se cingit uterque
Pæonio, monstrantque simul, parentque volentes;
Donec letiferas vario medicamine pestes

Et suspecta mali ruperunt nubila somni. 110
Adjuvat ipse deos, morboque valentius omni
Occupat auxilium: citius non arte refectus
Telephus Hæmonia, nec quæ metuæntis Atridæ
Sæva Machaonia coierunt vulnera succo.

Quis mihi, tot questus inter populique patrumque,
Sit curæ votique locus? tamen ardua testor 116
Sidera, teque, pater vatum Thymb æc, quis omni
Luce mihi, quis nocte timor; dum postibus hæ-
rens

* Assiduus, nunc aure vigil, nunc lumine cuncta.
Aucupor: immensæ veluti connexa carinæ 120
Cymba minor, cum sævit hiems, pro parte fu-
rentes

Parva receptat aquas, et eodem volvitur Austro.
Nectite nunc lætæ candentia fila sorores,
Nectite: nemo modum transmissi computet ævi:
Hic vitæ natalis erit. Tu Troica dignus 125
Sæcula, et Euboici transcendere pulveris annos,
Nestoreosque situs. Qua nunc tibi pauper acerria
Digna litem? nec si vacuet Mevania valles,
Aut præsent niveos Clitumna movalia tauros,
Sufficiam: sed sæpe deis hos inter honores 130
Cæspes, et exiguo placuerunt farra salino.

V. Balneum Claudii Etrusci.

Non Heliconæ gravi pulsat chelys enthea plectro,
Nec lassata voco toties mihi numina Musas.
Et te, Phœbe, choris, et te dimittimus, Evan:
Tu quoque muta seræ, volucer Tegææ, sonoræ
Ferga premas: alios poscunt mea carmina cætus.
Naidas undarum dominas, regemque corusci 6
Ignis, adhuc fessum Siculagæ incude rubentem.
Ellicuisse satis: paulum arma nocentia, Thebæ,
Ponite: dilecto volo lascivire sodali.
Junge, puer, cyathos, sed ne numerare labora, 10
Cunctantemque intende chelyn: discede laborque,
Curaque, dum nitidis canimus gemmantia saxis
Balnea; dumque procax, myrtis hederique soluta

Fronte, verecundo Clio mea ludit Etrusco.
Ite, deæ virides, liquidoque advertite vultus, 15
Et vitreum teneris crinem redimite corymbis,
Veste nihil tectæ: quales emergitis altis
Fontibus, et visu Satyros torquetis amantes.

Non vos, quæ culpa decus infamantis aquarum,
Solicite juvat: procul hinc et fonte doloso
Salmacia, et viduæ Cebrenidis arida luctu 21
Flumina, et Herculei prædatrix cedat alumni.

Vos mihi, quæ Latium septenaque culmina, Nym-
Incolitis, Tibrinque novis attollitis undis, [phæ,
Quas præceps Anien, atque exceptura natatus 25
Virgo juvat, Marsasque nives et frigora ducens

Marcia, præcelsis quarum vaga molibus unda
Cessit, et innumero pendens transmittitur arcu,
Vestum opus aggredimur; vestra est, quam car-
mine molli 31

Pando, domus: non unquam aliis habitastis in an-
ditiis: ipsa manus tenuit Cytherea marii, 31
Monstravitque artes: neu vilis flamma caminos
Uteret, ipsa facies volucrum succendit Amorum.

Non huc admittæ Thasos, aut undosa Carystos;
Mæret onyx longe, queriturque exclusus ophites:
Sola nitet flavis Nomadum decisa metallis 36
Purpura, sola cavo Phrygiæ quam Synnados antro

Ipse cruentavit maculis lucentibus Atlys:
Quasque Tyrus niveas secat, et Sidonia rupes.
Vix locus Eurotæ, viridis cum regula longo 40
Synnada distinctu variat: non limina cessant,

Effulgent cameræ, vario fastigia vitro
In species animosque nitent: stupet ipse beatas
Circumplexus opes, et parcius imperat ignis.
Multus ubique dies, radiis ubi culmina totis 45
Perforat, atque alio sol improbus uritur æstu.

Nil ibi plebeium: nusquam Temesæa notabis
Æra, sed argento felix propellitur unda,
Argenteoque cadit, labrisque nitentibus instat
Delicias mirata suas, et abire recusat. 50

Extra autem niveo qui margine cæculus amnis
Vivit, et in summum funde patet omnis ab imo,
Cui non ire lacu, p. grosque exsolvere amictus
Suadeat? hoc mallet nasci Cytherea profundo; 55
Hic te perspicuum melius, Narcissæ, videres; 55

Hic velox Hecate velit et deprensa lavari.
Quid nunc strata solo referam tabulata, crepantes
Auditura pilas, ubi languidus ignis inerrat
Ædibus, et tenuem volvunt hypocauræ a vaporem? 60
Nec si Baianis veniat novus hospes ab oris, 60

Talia despiciat, (fas sit componere magnis
Parva,) Neronea nec qui modo lotus in unda,
Hic iterum sudare neget. Macte, oro, nitenti
Ingénio curaque puer: tecum ista senescant, 65
Et tua jam melius discat fortuna renasci. 65

VI. Calenda Decembres.

Et Phœbus pater, et severa Pallas,
Et Musæ procul ite feriæ:
Jani vos revocabimus Calendis.

Saturnus mihi compede exsoluta,
Et multo gravidus mero December, 5
Et ridens Jocus, et Sales protervi

Adsint, dum refero diem beatam
Læti Cæsaris, ebriamque noctem.
Vix Aurora novos movebat ortus,
Jam bellaria adorea pluebant. 10

Hunc rorem veniens profudit Eurus.
Quicquid nobile Ponticis nucetis,
Fecundis cadit aut jugia Idumes,
Quod ramis pia germinat Damascus,

Et quod percoquit Ebusia cannis, 15

Largis gratuitum caelit rapinis.
 Molles caseoli, lucunculique,
 Et massis Amerina non perustis,
 Et mustaceus, et latente palma
 Prægrandes caryotides cadebant.
 Non tantis Hyas inserena nimbis
 Terras obruit, aut soluta Pleias,
 Qualis per cuneos hiems Latinus
 Plebem grandine concutit sedentem.
 Ducat nubila Jupiter per orbem,
 Et lætis pluvias minetur agris,
 Dum nostri Jovis hi ferantur imbres
 Ecce autem caveas subit per omnes,
 Insignis specie, decora cultu
 Plebes altera, non minor sedente.
 Hi panaria, candidasque mappas
 Subvectant, epulasque lautiores:
 Illi Massica vina largiuntur:
 Idæos totidem putes ministros.
 Orbem, qua melior severiorque est,
 Et gentes alis insimul togatas;
 Et cum tot populos beata pascas,
 Hunc, Annona, diem superbia nescis.
 I nunc, sæcula compara, Vetustas,
 Antiqui Jovis, aureumque tempus:
 Non sic libera vina tunc fluebant,
 Nec tantum seges occupabat annum.
 Una vescitur omnis ordo mensa,
 Parvi, fœmina, plebs, eques, senatus.
 Libertas reverentiam remisit.
 Et tu quin etiam (quis huc vocare,
 Quis promittere possit hoc dcorum?)
 Nobiscum socias dapes inisti.
 Jam se, quisquis is est, inops, beatus,
 Convivam ducis esse gloriatur.
 Hos inter fremitus, novosque lusus,
 Spectandi levis effugit voluptas.
 Stat sexus rudis, insciusque ferri,
 Et pugnas capit improbus viriles.
 Credas ad Tanain, ferumve Phasin,
 Thermodontiacas calere turmas.
 Hic audax subit ordo pumilonum,
 Quos Natura brevi statu peractos
 Nodosum semel in globum ligavit.

Edunt vulnera, conseruntque dextras, 6)
 Et mortem sibi (qua manu!) minantur.
 Ridet Mars pater, et cruenta Virtus.
 Casureque vagis grues rapinis
 20 Mirantur pumilos ferociiores.
 Jam noctis propioribus sub umbri 65
 Dives sparsio quos agit tumultus!
 Huc intrant faciles emi puellæ:
 Hic agnoscitur omne, quod theatris
 25 Aut forma placet, aut probatur arte.
 Hoc plaudunt grege Lydiæ tumentes, 70
 Illic cymbala, tinnulæque Gades:
 Illic agmina confremunt Syrorum,
 Hic plebs scenica, quique comminutus
 30 Permutant vitreis gregale sulfur
 Inter quæ subito cadunt volatu 75
 Immensæ volucrum per astra nubes,
 Quas Nilus sacer, horridusque Phasis,
 Quas udo Numidæ legunt sub Austro.
 Desunt qui rapiant; sinusque pleni
 35 Gaudent, dum nova lucra comparantur. 80
 Tollunt innumeras ad astra voces,
 Saturnalia principis sonantes,
 Et dulci Dominum favore clamant:
 40 Hoc solum vetuit licere Cæsar.
 Vixdum cœrula nox subibat orbem, 85
 Descendit media nitens arena
 Densas flammeus orbis inter umbras,
 Vincens Gnossiæ facem coronæ.
 45 Collucet polus ignibus, nihilque
 Obscuræ patitur licere nocti. 90
 Fugit pigra Quies, inersque Somnus,
 Hæc cemens, alias abit in urbes.
 Quis spectacula, quis jocos licentes,
 50 Quis con ivia, quis dapes inemtas,
 Largi flumina quis canat Ilyæi? 95
 Jam jam deficio, tuoque Baccho
 In ærum trahor ebrius soporem.
 Quos ibit procul hic dies per annos!
 55 Quam nullo sacer exsolescet ævo! 100
 Dum montes Latii, paterque Tiberis,
 Dum stabit tua Roma, dumque terris
 Quod reddis Capitolium, manebit.

LIBER SECUNDUS.

STATIUS MELIORI SUO S.

Et familiaritas nostra qua gaudeo, Melior vir optime, nec minus in judicio litterarum, quam in omni vitæ colore tersissime, et ipsa opusculorum quæ tibi trado conditio sic posita est, ut totus hic alter liber meus etiam sine epistola expectetur. Primum enim habet Glauciam nostrum, cujus gratissimam infantiam, et qualem plerumque infelices sortiuntur, apud te complexus admirabar. Jam vero tibi hujus amissi recens vulnus, ut scis, Epicedio prosecutus sum, adeo festinanter, ut excusandam habuerim affectibus tuis celeritatem: nec nunc eam apud te facto, qui nosti: sed et cæteris iudico, ne quis asperiore lima carmen examinet et a confuso scriptum, et dolenti datum, cum pœne supervacua sint tarda solatia. Pollii mei villa Surrentina quæ sequitur, debuit a me vel in honorem eloquentiæ ejus diligentius dici: sed amicus ignovit. In arborem certe tuam, Melior, et patitacum, scis a me leves libellos quasi epigrammatis loco scriptos. Eandem exigebat styli facilitatem leo mansuetus, quem in amphitheatro prostratum frigidum erat sacratissimo imperatori ni statim traderem. Ad Ursam quoque nostrum juvenem candidissimum, et sine jactura desidiæ doctissimum, scriptam de puero amisso consolationem, super ea, quæ ipsi debeo, huic libro libenter inserui, cuius honorem ejus tibi laturus es acceptum.

Excludit volumen Genethliacon Lucani, quod Polla Argentaria carissima uxor, cum hunc diem forte consecrarem, imputari sibi voluit. Ego non potui majorem tanti auctoris habere reverentiam, quam quod laudes ejus dicturus hexametros meos timui. Hæc qualiacunque sunt, Melior carissime, si tibi non displicuerint, a te publicum accipiant; sin minus, ad me revertantur.

I. *Glaucias Atedii Melioris delicatus.*

Quod tibi præcepti, Melior, solamen alumni
Improbis ante rogos, et adhuc vivente favilla
Ordari? abruptis etiamnum flebile venis
Vulnus hiat, magnæque patet via lubrica plagæ.
Cum jam egomet cantus et verba medentia sævus
Confero, tu planctus lamentaque fortia mavis, ¶
Odisticque chelyn, surdaque averteris auro.
Intempesta cano: citius me tigris abactis
Fetibus, orbatique velint audire leones.
Nec si tergemini Sicula de virgine carmen 10
Affluat, aut sylvis chelys intellecta ferisque,
Mulceat insanos gemitus: stat pectore demens
Luctus, et admoto latrant præcordia tactu.
Nemo vetat: satiare malis, ægrumque dolorem
Libertate doma. Jam flendi expleta voluptas?
Jamne preces fessus non indignaris amicas? 16
Jamne canam? Lachrymis en et mea carmina in
ipso
Ore natant, tristesque cadunt in verba lituræ.
Ipse etenim tecum nigra: solennia pompæ,
Speratumque urbi scelus, et puerile feretrum 20
Produxi, et sævo damnati thuris acervos,
Plorantemque animam supra sua funera vidi:
Teque patrum gemitus superantem, et brachia
matrum, [ten]
Complexumque rogos, ignemque haurire paran-
Vix tenui similis comes, offendique tenendo. 25
Et nunc (heu) vittis et frontis honore soluto,
Infaustus vates, vexo mea pectora tecum:
Plango lyra: en diri comitem sociumque doloris
(Si merui, luctusque tui consortia sensi)
Jam lenis patiarc precor: ne fulmine in ipso 30
Audivere patres: ego juxta busta profusus
Matribus, atque piis cecini solatia natis,
Et mihi, cum propriis generem defectus ad ignes
(Quem, Natura!) patrem: nec te lugere æverus
Arceo; sed confer gemitus, pariterque fleamus. 35
Jamdudum dignos aditus, laudumque tuarum,
O merito dilecte puer, primordia querens
Distrahor: hinc anni stantes in limine vitæ,
Hinc me forma rapit, rapit inde modestia præcox,
Et pudor, et tenero probitas maturior ævo. 40
O ubi purpureo suffusus sanguine candor,
Sideretique orbes, radiataque lumina cælo,
Et castigatæ collecta modestia frontis,
Ingenuique super crines, mollisque decoræ
Margo comæ? blandis ubinam ora arguta que-
relis, 45
Oculaque impliciti vernos redolentia flores,
Et mixtæ risu lacrymar, penitusque loquentia
Hyblæis vox tincta favis; cui sibila serpens
Poneret, et sævæ vellet servire noverca?
Nil veris affingo bonis: ubi lactea colla, [vix?
Brachiaque, et nunquam domini sine pondere cer-
O ubi venture spes non longinqua juventæ,
Atque genis optatus honos, jurataque multum
Barba tibi? cuncta in cineres gravis intulit hora,
Hostilisque dies: nobis meminisse relictum. 55
Quis tua colloquiis hilaris mulcebit amatis
Pectora? quis curas mentisque arcana remittet?
Accensum quis bile fera, famulique tumentem
Leniet, ardentique in se deflectet ab ira?

Inceptas quis ab ore dapes, libataque vina 60
Auferet, et dulci turbabit cuncta rapina?
Quis matutinos abruptum murmure sonnos
Impositus stratis? abitusque morabitur arcetis
Nexibus, atque ipso revocabit ad oscula poste?
Obvius intranti rursus quis in ora manusque 65
Prosiliet, brevibusque humeros circumdabit
ulnis?

Muta domos pariter, desolatique penates,
Et situs in thalamis, et mæstæ silentia mensis.
Quid mirum, tanto si te pius altor honorat
Funere? tu domino requies, portusque senectæ;
Tu modo deliciæ, dulces modo pectore curæ. 71
Non te barbaricæ versabat turbo catastæ,
Nec mixtus Phariis venalis mercibus infans,
Compositosque sales meditataque verba locutus,
Quæsiisti lascivus herum, tardeque parasti? 75
Hinc domus, hinc ortus; dominique penatibus olim
Carus uterque parens, atque in tua gaudia liber,
Ne querere genus: raptum te prolinus alio
Sustulit exsultans, ac prima lucida voce
Astra salutantem dominus sibi mente dicavit, 80
Amplexusque sinu tulit, et genuisse putavit.
Fas mihi sanctorum venia dixisse parentum,
Tuque oro Natura, sinas, cui prima per orbem
Jura animis sociare datum: non omnia sanguis
Proximus, aut serie generis demissa propago, 85
Alligat: interius nova sæpe adscitæque serpunt
Pignora connexis: natos genuisse necesse est,
At legisse juvat. Tenero sic blandus Achilli
Semifer Hæmonium vincebat Pelæa Chiron.
Nec senior Peleus natum comitatus in arma 90
Troica, sed caro Phoenix hærebatur alumno.
Optabat longe reditus Pallantis ovantes
Evander; fidus pugnas spectabat Accetes.
Cumque procul nitidis genitor cessaret ab astris
Fluctivagus volucrem comebat Persæ Dictys. 95
Quid referam altitricum victas pietate parentes?
Quid te post cineres, deceptaque funera matris,
Tutius Inoo reptantem pectoræ, Bacche?
Jam secunda parens Tuscis regnabat in undis
Ilia; portantem lassabat Romulus Accam. 100
Vidi ego transieris aliena in robora ramos
Altius ire suis. Et te jam fecerat illi [corve
Mens animusque patrem; necdum moresque, de-
Tu tamen et motas etiam tum in murmura voces,
Vagitumque ridem, fletusque infantis amabas.
Ille, velut primos expiraturus ad Austros 106
Mollibus in pratis alte flos improbus exstat;
Sic tener ante diem vultu gressuque superbo
Vicerat æquales, multumque reliquerat annos.
Sive catenatis nudatus membra paleastris 110
Staret, Anyclæa conceptum matre putares;
Cebaliden illo præceps mutaret Apollo,
Alcides pensaret Ilyan: sen Graius amictu
Attica facundia decurreret orsa Menandri,
Laudaret gavisæ sonum, crinemque decorum 115
Pressisset rosea lasciva Thalia corona:
Mæonium sive ille senem, Trojæque labores
Diceret, aut casus tarde remeantis Ulixi,
Ipse pater sensus, ipsi stupere magistri.
Scilicet infausta Lachesis cunabula dextra 120
Attigit, et gremio puerum complexa fovebat
Invidia: illa genas et ad altum convexe crinem,

Et monstrare artes, et verba refringere, quæ nunc
 Plangimus. Herculeos annis æquare labores
 Cooperat adsurgens, et adhuc infantia iuxta; 125
 Jam tamen et validi gressus, mensuraque major
 Cultibus, et visæ puero decrescere vestes.
 Cum tibi quas vestes, quæ non gestamina mitis
 Festinabat herus? brevibus constringere lænia
 Pectora, et angusta telas arcitare lacerna 130
 Enormes non ille sinens, sed semper ad annos
 Texta legens, modo puniceo velabat amictu,
 Nunc herbas imitante sinu, nunc dulce rubenti
 Murice, nunc vivis digitos incendere gemmis
 Gaudebat: non turba comes, non munera census,
 Sola verecundo deerat prætexta decori. 136
 Hæc fortuna domus: subitis inimica levavit
 Parca manus. Quo diva feros gravis exseris un-
 gues?
 Non te forma movet, non te lacrymabilis ætas?
 Hunc nec sæva viro potuisset carpere Procne,
 Nec fera crudeles Colchis durasset in iras, 141
 Editus Æolia nec si foret iste Creusa:
 Torvus ab hoc Athamas insanos flecteret arcus:
 Hunc, quamquam Hecitoreos cineres Trojamque
 perosus,
 Turribus e Phrygiis si sset missurus Ulixes. 145
 Septima lux, et jam frigentia lumina torpent;
 Jam complexa manu crimem tenet infera Juno.
 Ille tamen, Parcis fragiles urgentibus annos,
 Te vultu moriente videt, linguaque cadente 149
 Murmurat: in te omnis vacui jam pectoris efflat
 Relliquias: solum meminit, solumque vocantem
 Exaudit, tibi que ora movet, tibi verba relinquit,
 Et prohibet gemitus, consolaturque dolentem.
 Gratum est, Fata, tamen, quod non mois lenta
 jacentis
 Exedit puerile decus, manesque subivit 155
 Integer, et nullo temeratus corpora damno,
 Qualis erat. Quid ego exsequias, et prodigia
 flammis
 Dona loquar, mæstroque ardentia funera luxu;
 Quod tibi purpureo tristis rogus aggere crevit:
 Quod Cilicum flores, quod munera graminis Iudi,
 Quodque Arabes, Phænique, Palæstinique liquores
 Arsuram lavere comam? cupit omnia ferre
 Prodigus, et totos Melior succendere census,
 Desertas exosos opes: sed non capit ignis 164
 Invidus, atque arcæ desunt in munera flammæ.
 Horror habet sensus: qualem te funere summo,
 Atque rogam juxta, Melior placidissime quondam,
 Extimui! tune ille hilaris, comisque videri?
 Unde animi, sævæque manus, et barbarus horror?
 Tu modo fusus humi lucem avertaris iniquam;
 Nunc torvus pariter vestes et pectora rumpis; 171
 Dilectosque preniis visus, et frigida lambis
 Oscula: erant illic genitor, materque jacentis
 Mæsta; sed attoniti te spectavere parentes.
 Quid mirum? plebs cuncta nefas, et prævia flerunt
 Agmina, Flaminio quæ limite Milvius agger
 Transvehit, immeritus flammis dum tristibus
 infans
 Traditur, et gemitum formæque ævoque meretur.
 Talis in Isthmiacos prolatus ab æquore portus
 Naufragus imposita jacuit sub matre Palæmon:
 Sic et in anguiferæ ludentem gramine Lernæ 181
 Præcisum squamis avidus bibit anguis Opheltæ.
 Pone metus, letique minas desiste vereri:
 Illum nec terro latrabit Cerberus ore,
 Nulla soror flammis, nulla adsurgentibus hydiis
 Terrebit: quin ipse avidæ tur navita cymbæ 186
 Interius steriles ripas et adusta subibit

Littora, ne puero dura adscendisse facultas.
 Quid mihi gaudenti proles Cyllenia virga [tum?
 Nuntiat? estne aliquid tam sævo in tempore læ-
 Noverat effugiem generosique ardua Blasi 191
 Ora puer, dum sæpe domi nova sæta ligantem
 Te videt, et smiles tergitem pectore curas.
 Hunc ubi Lethæi lustrantem gurgitis oras
 Ausonios inter proceres seriemque Quirini 195
 Agnovit, timide primum vestigia jungit
 Accessu tacito, summosque lacessit amictus:
 Inde magis sequitur; neque enim magis ille tra-
 hentem
 Spernit, et ignota credit de stirpe nepotum.
 Mox ubi delicias, et rari pignus amici 200
 Sensit, et amissi puerum solatia Blasi;
 Tollit humo, magna que ligat cervice, diuque
 Ipse manu gaudens vehit, et, quæ muneia mollis
 Elysi, steriles formas, mutasque volucres
 Porgit, et obtuso pallentes germine flores. 205
 Nec prohibet meminisse tui; sed pectora blandus
 Miscet, et alternum puero partitur amorem.
 Hic finis rapti: quin tu jam vulnera sedas,
 Et tollis mersum luctu caput? omnia functa 209
 Aut moritura vides: obeunt noctesque, diesque,
 Astraque, nec solidis prodest tua machina terris
 Nam populos, mortale genus, plebisque caducæ
 Quis fleat intentus? hos bella, hos æquora pos-
 cunt:
 His amor exitio, furor his et sæva cupido.
 Ut sileam morbos; hos ora rigentia brumæ, 215
 Illos implacido letalis Sirius igni,
 Hos manet imbrifero pallens auctumnus hiatu.
 Quicquid habet ortus, finem timet: ibimus
 omnes,
 Ibimus; immensis urnam quatit Æacus umbris.
 Ast hic quem gemimus, felix hominesque, deos-
 Et dubios casus, et cæcæ lubrica vitæ [que,
 Effugit, immunis fati: non ille rogavit, 222
 Non timuit, renuitve mori. Nos anxia plebs,
 Nos miseri, quibus unde dies suprema, quis ævi
 Exitus, incertum, quibus instet fulmen ab astris,
 Quæ nubes fatale sonent. Nil flecteris istis 226
 Sed flectere libens. Ades huc emissus ab atro
 Limite, cui soli cuncta impetrare facultas,
 Glauca, (nam insontes animas nec portitor arcet,
 Nec diræ comes ille feræ;) tu pectora mulce, 230
 Tu prohibe manare genas; noctesque beatas
 Dalcibus alloquias, et vivis vultibus imple:
 Et periisse nega: desolatamque sororem,
 Qua potes, et miseros perge insinuare parentes.

II. Villa Surrentina Pollii Feliciis.

Est inter notes Sirenum nomine muros
 Saxaque Tynhenæ templis onerata Minervæ,
 Celsa Dicarchei speculatrix villa profundi,
 Qua Bromio dilectus aquæ, collesque per altos
 Urunt, et prælis non invidet uva Falernis. 5
 Huc me post patrii lætum quinquennia lustris,
 Cum stadio jam pigra quies, canusque sederet
 Pulvis, ad Ambriacis conversa gynnade frondæ
 Tians gentile fietum placidi facundia Polli
 Detulit, et nitidæ juvenilis gratia Pollæ, 10
 Flectere jam cupidum gressus, qua limite noto
 Appia longarum tentur regina viarum.
 Sed juvere moræ. Placido lunata recessu
 Hinc atque hinc curvas perumpunt æquora rupes.
 Dat Natura locum: montique intervenit udum 15
 Littus, et in terras scopulis pendentibus exit.
 Gratia prima loci, gemina testudine fumant
 Balnea, et e terris occurrit dulcis

Nympha mari : levis hic Phorcei chorus, udaeque
crines

Cymodoce, viridisque cupit Galatea lavari. 20

Ante domum tumidae moderator caeruleus undae

Excubat, innocui custos laris : huius amico

Spumant templa salo : felicia rura tuetur

Alcides : gaudet gemino sub numine portus :

Hic servat terras, hic saevis fluctibus obstat. 25

Mira quies pelagi : ponunt hic lassae furorem

Aequora, et insani spirant clementius Austri :

Hic praepes minus audet hiems, nulloque tu-

multu [res.

Stagna modesta jacent, dominique imitantia mo-

Inde per obliquas erepit porticus arces, 30

Urbis opus, longoque domat saxa aspera dorso.

Qua prius obscuro permixti pulvere soles,

Et feritas inamena viae, nunc ire voluptas :

Qualis, si subeas Ephyros Baccheidos altum

Culmen, ab Inoo fert semita tecta Lechaeo. 35

Non, mihi si cunctos Helicon indulgeat annes,

Et superet Pimplea sitim, largeque volantis

Ungula se det equi, reseretque arcana pudicos

Pheemonoe fontes, vel quos meus auspice Phaebo

Altius immersa turbavit Pollux urna, 40

Innumeras valeam species cultusque locorum

Pieriis aequare modis. Vix ordine longo

Sufficere oculi : vix, dum per singula ducor,

Sufficere gradus. Quae rerum turba ! locine

Ingenium, an domui mirer prius ? haec domus

ortus 45

Prospicit, et Phoebi tenerum jubar : illa cadentem

Detinet, exactamque negat dimittere lucem,

Cum jam fessa dies, et in aequora montis opaci

Umbra cadit, vitreaeque natant praetoria ponto.

Hac pelagi clamore flemunt, haec tecta sonoros

Ignorat fluctus, terraeque silentia malunt. 51

His favit Natura locis : hic victa colenti

Cessit, et ignotos docilis mansuevit in usus.

Mons erat hic, ubi plana vides : haec lustra

fuerunt, [cernis,

Quae nunc tecta subis : ubi nunc nemora ardua

Hic nec terra fuit : domuit possessor, et illum

Formantem rupes expugnantemque secuta

Gaudet humus : nunc cerne jugum discontia saxa,

Intrantesque domos, jussumque recedere montem.

Jam Methymnaei vatis manus, et chelys una 60

Thebais, et Getici cedat tibi gloria plectri.

Et tu saxa moves, et te nemora alta sequuntur.

Quid referam veteres ceramque arisae figuras ;

Si quid Apellei gaudent animasse colores ;

Si quid adhuc vacua tamen admirabile Pisa 65

Phidiaeque rasere manus : quod ab arte Myronis,

Aut Polycleto jussum est quod vivere caelo,

Aequae ab Isthmiacae auro potiora favillis ;

Ora ducum, et vatum, sapientumque ora priorum,

Quos tibi cura sequi, quos toto pectore sentis 70

Expers curarum, atque animum virtute quieta

Compositus, semperque tuus. Quid mille revol-

vam

Culmina, visendique vices ? sua cuique voluptas,

Atque omni proprium thalamo mare, transque

jacentem

Nereae diversis servit sua terra fenestris. 75

Haec videt Inarimen, illi Prochyta aspera pariet :

Armiger hac magni patet Hectoris : inde malig-

Aera respirat pelago circumflua Nesis : [num

Inde vagis omen felix Euphrea carinis,

Queque ferit curvos exserta Megalia fluctus. 80

Angitur et domino contra recubante, procuque

Surrentina tuus spectat praetoria Limon.

Ante tamen cunctas praecul eminet una diatras,

Quae tibi Parthenopen directo limite ponti

Ingerit. Hic Graiis penitus desecta metallis 85

Saxa : quod Eoae respergit vena Syenes :

Synnade quod mæata Phrygiae fodere secures

Per Cybeles lugentis agros : ubi marmore picto

Candida purpureo distinguitur area gyro.

Hic et Amyclae caesum de monte Lycurgi 90

Quod viret, et molles imitatur rupibus herbas.

Hic Nomadum lucent flaventia saxa, Thasosque,

Et Chios, et gaudens fluctus spectare Carystos.

Omnia Chalcidicas turres obversa salutant.

Macte animo, quod Graia probas, quod Graia

frequentas 95

Arva : nec invideant quae te genuere Dicarchi

Mænia : nos docto melius poterunt alumno.

Quid nunc ruris opes, pontoque novalia dicam

injecta, et madidas Baccheo nectare rupes ?

Sæpe per auctumnum, jam pubescente Lyæo, 100

Conscendit scopulos, noctisque occulta sub umbra

Palmite maturo rorantia lumina tersit

Nereis, et dulces rapuit de collibus uvas.

Sæpe et vicino sparsa est vindemia fluctu,

Et Satyri cecinare vadis, nudamque per undas 105

Dorida montani cupierunt prendere Panes.

Sis felix, tellus, dominis ambobus in annos

Mygdonii Plylique senis ; nec nobile mutes

Servitium ; nec te cultu Tirynthia vincat

Aula, Dicarchaeque sinus ; nec saepius istis 110

Blanda Therapnaei placeant vineta Galeis.

Hic seu aederae exeret Pollux artes,

Seu voluit monitus, quos dat Gaigettius auctor,

Seu nostram quatit ille chelyn, seu dissona nectit

Carmina, sive minax ultorem stringit imbon ; 115

Hinc levis et scopulis meliora ad carmina Siren

Advolat, hinc motis audit Tritonia cristis.

Tunc rabidi ponunt flatus : maria ipsa vetantur

Obstreperare : emergunt pelago, doctamque tra-

huntur

Ad chelyn, et blandi scopulis delphines aderrant.

Vive, Midae gazis et Lydio ditior auro, 121

Troica et Euphratea super diademata felix :

Quem non ambigui fasces, non mobile vulgus.

Non leges, non castra tenent : qui pectore magno

Spemque metumque domus, vitio sublimior omni.

Exemtus fatis, indignantemque refellis 126

Fortunam : dubio quem non in turbine rerum

Deprendet suprema dies, sed abire paratum,

Ac plenum vita. Nos, vilis turba, caducis

Deservire bonis, semperque optare parati, 130

Spargimur in casus : celsa tu mentis ab arce

Despicias errantes, humanae gaudia rides.

Tempus erat, cum te geminae suffragia terrae

Diriperent, celusque duas veherere per urbes,

Inde Dicarcheis multum venerande colonis, 135

Hinc adsceite meis ; pariterque his largus, et illis

Ac juvenile calens, plectricae errore superbus.

At nunc discussa rerum caligine, verum

Adspicias : illo alii rursus jactentur in alto ;

At tua securos portus, blandamque quietem 140

Intravit non quassa ratis : sic perge ; nec unquam

Emeritam in nostras puppim dimitte procellas.

Tuque, nurus inter longe pulcherrima, cujus

Non frontem vetere minae, sed candida semper

Gaudia, et in vultu cararum ignara voluptas, 145

Non tibi sepositas infelix s'rangulat arca

Divitias, avidae animum dispendia torquent

Fœnoris : expositi census, et docta fruendi

Temperies : non ulla deo meliore coheret

Pectora, nun alias decuit Concordia mentes. 150

Vivite securi, quorum de pectore mixtæ
In longum coiere faces, sanctusque pudicæ
Servat amicitiae leges amor: ite per annos
Sæculaue, et priacæ titulos præcedite famæ.

III. *Arbor Atedii Melioris.*

Stat, quæ perspicuas nitidi Melioris opacat
Arbor aquas, complexa lacus: ea robore ab imo
Curvata, enodis redit inde, cacumine recto
Ardua, ceu mediis iterum nascatur ab undis,
Atque habitat vitreum tacitis radicibus anmem. 5
Quid Phœbum tam parva rogem? vos dicite causas,

Naides, et faciles (satis est) date carmina Fauni.
Nympharum teneræ fugiebant Pana catervæ:
Ille quidem it, cunctas tanquam velit, it tamen unam

In Pholoen: sylvis ea fluminibusque sequentis
Nunc hirtos gressus, nunc improba cornua vitat.
Jamque et belligerum Jani nemus, atraque Caci
Rura, Quirinalesque fuga suspensa per agros
Cœlica tesqua subit: ibi demum victa labore,
Fessa metu, qua nunc placidi Melioris aperti 15
Stant sine fraude lares, fluidos collegit amictus
Arctius, et nivæ posuit se margine ripæ.
Insequitur velox pecorum deus, et sua credens
Connubia, ardenti jamjam suspiria librat
Pectore, jam prædæ livens imminet: ecce citatos
Advertit Diana gradus, dum per juga septem 21
Errat, Aventinæque legit vestigia cervæ.
Ponituit vidisse deam; conversaque fidas
Ad comites, Nunquamne avidis arcebo rapinis
Hoc petulans frædumque pecus? semperne pudici
Decrescet mihi turba chori? Sic deinde locuta 26
Depromit pharetra telum breve, quod neque flexis
Comibus, aut solito torquet stridore; sed una
Emitit contenta manu, lævumque soporem
Naidos aversa fertur tetigisse sagitta. 30

Illa deam pariter surgens hostemque protervum
Vidit, et in fontem, nivcos ne panderet artus,
Sicut erat, cum veste ruit; stagnisque sub altis,
Pana æqui credens, ima latus implicat alga.
Quid faceret subito deceptus prædo? nec altis 35
Credere corpus aquis hirtæ sibi conscius audet
Pellis, et a tenero nandi rudis: omnia questus,
Immitem Brimo, stagna invida, et invida tela;
Primævam visu platanum, cui longa propago,
Innumeræque manus, et iturus in æthera vertex,
Deposuit juxta, vivamque aggressit arenam, 41
Oplatisque aspergit aquis, et talia mandat:
Vive diu nostri pignus memorabile voti
Arbor, et hæc dura latebrosa cubilia nymphæ
Tu saltem declinis ama, et preme frondibus un-
dam.

Illa quidem meruit; sed ne, precor, igne superno
Æstuet, aut dura feriatur grandine; tantum
Spargere tu laticem, et foliis umbrare memento.
Tunc ego teque diu recolam, dominamque be-
Sedia, et illas tutabor utramque senecta. [ignæ
Et Jovis, et Phœbi frondes, et discolor umbra 51
Populus, et nostræ stupeant tua germina pinus.
Sic ait: illa dei veteres imitata calores
Uberibus stagnis obliquo pendula trunco
Incubat, atque umbris tutatur amantibus undas.
Sperat et amplexus; sed aquarum spiritus arceat,
Nec patitur tactus: tandem eluctata sub auras
Libratur fundo, rursusque enode cacumen
Iugeniosa levat, veluti descendat in imos
Stirpe lacus alia: jam nec Phœbeia Nais 60
'diti, et exclusos invitat gurgite ramos.

Hæc tibi, parva quidem, genitali luce paramus
Dona, sed ingenti forsán victura sub sævo,
Tu, cujus placido posuere in pectore sedem
Blandus Honos, hilarisque, tamen cum pondere,
Virtus: 65

Cui nec pigra quies, nec iniqua potentia, nec spes
Improba, sed medius per honesta et dulcia limas
Incorrupte fidem, nullosque experte tumultus,
Et secreta palam: qui digeris ordine vitam
Idem auri facilis contentor, et optimus idem
Coniere divitias, opibusque immittere lucem. 71
Hæc longum florens animi morumque juvenis,
Iliacos æquare senes, et vincere persta,
Quos pater Elysio, genitrix quos detulit annos
Hoc illi duras exoravere sorores: 75
Hoc, quæ te sub teste situm fugitura tacentem
Ardua magnanimi revirescit gloria Blæsi.

IV. *Psittacus Atedii Melioris.*

Psittacæ, dux voluerum, domini facunda voluptas,
Humanæ solers imitator, Psittacæ, linguae,
Quis tua tam subito præclusit murmura fato?
Hæsternas, miserande, dapes moriturus inisti
Nobiscum, et gratæ carpentem munera mensæ 5
Errantemque toris mediæ plus tempore noctis
Vidimus: affatus etiam meditataque verba
Reddideras: at nunc æterna silentia Iethes
Ille canorus obis. Cedat Phaethontia vulgi
Fabula, nec soli celebrant sua funera cygni. 10
At tibi quanta domus rutila testudine fulgens,
Connexusque ebori virgarum argenteus ordo,
Argutumque tuo stridentia limina cornu,
Et querulæ jam sponte fores! vacat ille beatus
Carcere, et angusti nusquam convicia tecti. 15
Huc doctæ stipentur aves, quis nobile fandi
Jus Natura dedit: plangat Phœbeius ales,
Auditasque memor penitus dein tere voces
Sturnus, et Aonio victæ certamine picæ;
Quæque refert jungens iterata vocabula perdiv.
Et quæ Bistonio queritur soror orba cubili: 21
Ferte simul gemitus, cognataque ducite flammis
Funera, et hoc cunctæ miserandum addiscite car
Occidit aeræ celeberrima gloria gentis [men:
Psittacus, ille plagæ viridis regnator Eoræ, 25
Quem non gemmata volucris Junonia cauca
Vinceret aspectu, gelidi non Phasidis ales,
Nec quas humenti Numidæ rapuere per Austro.
Ille salutarum regum, nomenque locutus
Cæsareum, et queruli quondam vice functus amici,
Nunc conviva levis, monstrataque reddere verba
Tam facilis: quo tu, Melior dilecte, recluso
Nunquam solus eras. At non inglorius umbris
Mittitur: Assyrio cineres adolentur amomo,
Et tenues Arabum respirant germina plumæ, 35
Sicanisque crocos: senio nec fessus inerti
Scandit odoratos Phœnix felicior ignes.

V. *Leo mansuetus imperatoris.*

Quid tibi constrata mansuetudo profuit ira?
Quid scelus, humanasque animo dedicere cædes,
Imperiumque pati, et domino parere minori?
Quid, quod abire domo, rursusque in claustra
reverti
Suetus, et a capta jam sponte recedere præda, 5
Insertasque manus laxo dimittere morsu?
Occidis, altorum vastator sæve ferarum,
Non grege Massylo curvaeque indagine clausus.
Non formidato supra venabula saltu
Incitus, aut cæco fovæ deceptus hiatu; 10
Sed victus fugiente fera. Stat cardine aperto
Infelix cavea, et clausis circum undique portis

Hoc licuisse nefas pavidū gemuere leones.
 Tunc cunctis cecidere jubæ, puduitque relatum
 Adspicere, et totas duxere in lumina frontes. 15
 At te non primo fūsum novus obruit ictu
 Ille pudor; mansere animi, virtusque cadenti
 A media jam morte redit: nec protinus omnes
 Terga cedere miuæ: sicut aibi conscius alti
 Vulneris adversum moriens ite miles in hostem,
 Attollitque manum, et ferro labente minatur: 21
 Sic piger ille gradu, solitoque exutus honore,
 Firmat hians oculos, animamque hostemque re-
 Magna tamen subiti tecum solatia lethi, [quirit.
 Victæ, feres, quod te mæsti populusque pa-
 tresque, 25
 Ceu notius caderes triati gladiator arena,
 Ingemuere mori: magni quod Cæsaris ora,
 Inter tot Scythicas, Libycasque, et litore Rhēni,
 Et Phariæ de gente feras, quas perdetæ vile est,
 Unius amissi tetigit jactura leonis. 30

VI. *Consolatio ad Flavianum Ursum de amissione
 pueri delicti.*

Sæve nimis, lacrymis quisquis discrimina ponis,
 Lugendique modos. Miserum est primæva
 parenti
 Pignora, surgentesque (nefas) accendere natos:
 Durum et deserti, præcepta conjugæ, partem
 Conclamare tori: mæsta et lamenta sororum, 5
 Et fratrum gemitus: arcte tamen, et procul
 intrat
 Altius in sensus, majoraque vulnera vincit
 Plaga nino: Famulum, (quoniam iterum omnia
 cæca
 Sic miscet Fortuna manu, nec pectora novit,
 Sed famulum genia, Urse, pium: sed amore
 fideque [juncto
 Has meritum lacrymas; cui major stemmate
 Nobilitas ex mente fuit. Ne compime felus,
 Ne pudeat: rumpat frenos dolor iste, deisque
 Si tam dura placent, hominem gemis (licet mihi!
 subdo
 Ipse facies) hominem, Urse, tuum, cui dulce volenti
 Servitium, cui triste nihil; qui sponte, sibi que
 Imperiosus erat. Quisnam hæc in funera missos
 Castiget luctus? gemit inter bella peremptum
 Parthus equum, fidosque canes fervere Molossi,
 Et volucres habuere rogum, cervusque Maonis.
 Quid si nec famulus? vidi ipse, animosque notavi
 Te tantum capientis horum: sed major in ore
 Spiritus, et tenero manifesti in sanguine mores.
 Optarent multum Graiæ, cuperentque Latinæ
 Sic peperisse nurus. Non talem Cressa superbum
 Callida sollicito revocavit Theæsa filo: 26
 Nec Paris Cæbalios talis visurus amores
 Rusticus invasit deiecit in æquora pinus.
 Non fallo, aut cantus adusæ a licentia ducit:
 Vidi, et adhuc video, qualem nec bella caventem
 Littore virginæ Thetis occultavit Achillem: 31
 Nec circum sævi fugientem mœnia Phæbri
 Troilon Hæmonia deprendit lancea dextræ.
 Qualis eras, procul (heu) cunctus puerisque
 virisque
 Pulchrior, et tantum domino minor! illius unus
 Ante decor, quantum præcedit clara minores 36
 Luna facies, quantumque alios premit Hesperus
 ignes.
 Non tibi fœmineum vultu decus, ora que supra
 Mollia honos; (quales dubiæ discrimina formæ
 De sexu transire jubent;) parvoque virilis 40
 Gratia, nec petulans acies, blandique severo

Ignæ oculi; qualis belli jam casside missa
 Parthenopeus erat; simplexque horrore decoro
 Crinis, et obsesse nondum, primoque micantes
 Flore genæ. Talem Lædæo gurgite pubem 45
 Educat Eurotas; teneri sic integer ævi
 Elin adit, primosque Jovi puer approbat annos.
 Nam pudor ingenuæ mentis, tranquillaque mo-
 rum

Temperies, teneroque animus maturior ævo,
 Carmina quæ donasse queant? Sæpe ille vo-
 l. ntem 50

Castigabat herum, studioque altisque juvabat
 Consilium; tecum tristisque hilarisque, nec unquam
 Ille suus, vultumque tuo sumebat ab ore:
 Dignus et Hæmonium Pyladen præcedere fama,
 Cæcropiamque fidem: sed laudum terminus esto,
 Quem fortuna sinat: non mente fidelior ægra 56
 Speravit tardi reditus Eumæus Ulixi.

Quis deus, aut quisnam tam tristia vulnera casus
 Eligit? unde manus fatia tam certa nocendi?
 O quam divitiis censuque exutus opimo 60

Fortior, Urse, fores! si vel fumante ruina
 Ructasset dites Vesuvina incendia Locros,
 Seu Pollentinos mersissent flumina saltus,
 Seu Lucanus ager, seu Tibidis impetus, altas
 In dextram torsisset aquas, paterere serena 65
 Fronte deos; sive alma fidem mensesque negasset
 Creta que Cyreneque, et qua tibi cunque beato
 Larga redit Fortuna sinu. Sed gnara dolorum
 Invidia infelix animi vitalia vidit,
 Lædendique vias. Vitæ modo lumine adultæ 70
 Nectere tentabat juvenum pulcherrimus ille
 Cum tribus Eleis unam trietrida lustris.

Attendit torvo tristis Rhamusia vultu:
 Ac primum implevitque toros, oculisque nitorem
 Addidit, et solito sublimius ora levavit, 75

Heu misero letale favens, seseque videndo
 Torsit, et invitam mortem complexa, jacenti
 Injecti nexus, carpsitque innuitis adunca
 Ora verenda manu. Quinta vix Phosphori hora
 Rorantem sterneret equum, jam littora duri 80
 Sæva, Philete, senis, dumtaxat Achæronta vide-
 bas,

Quo domini clamate sono? non secius atros
 Nigrasset planctu genitrix tibi sæva lacertos,
 Nec pater: et certe, qui vidit funera, frater
 Erubuit vinci. Sed nec servilis adempto 85

Ignis: odoriferos exhaustit flamma Sabæos,
 Et Cilicum menses, Phariæque exemta volucris
 Cinnama, et Assyrio manantes gramine succos,
 Et domini fletus. Hos tantum hausere favillæ,
 Hos bibit usque rogus. Nec quod tibi Setia canos
 Restinxit cineres, gremio nec lubricis ossa 91
 Quod vallavit onyx, miseris acceptius umbris
 Quam gemitus, sed et ipse juvat. Quid terga
 dolori,

Urse, damus? quid damna foves, et pectore iniquo
 Vulnera gemas? ubi nota reis facundia raptis? 95
 Quid caram crucias tam sævis luctibus umbram?

Eximius licet ille animi, meritique doleri,
 Solvisi: subit ille pios, carpitque quietem
 Elysiam, carosque illic fortasse parentes
 Invenit: aut illi per amœna silentia Lethes 100
 Forsan Avernales alludunt undique mixtæ
 Naides, oblique notat Proserpina vultu.
 Pone, precor, questus: alium tibi fata Phileton,
 Forsan et ipse dabit; moresque habitumque de-
 coros

Monstrabit gaudens, similemque docebit amo-
 rem. 108

VII. *Genethiacon Lucani.*

Lucani proprium diem frequentet,
 Quisquis collibus Isthmiae Diones
 Docto pectora concitatus æstro,
 Pendentis bibit ungulæ liquorem.
 Ipsi, quos penes est honor canendi,
 Vocalis citharæ repertor Arcas,
 Et tu Bassaridum rotator Evan,
 Et Pæan, et Hyantiæ sorores,
 Lætæ purpureas novate vitas,
 Crinem comite, candidamque vestem
 Perfundant hedera recentiores.
 Docti largius evagentur amnes,
 Et plus Aoniæ viree sylvæ:
 Et si qua patulum diem recepit,
 Sertis molibus explatur umbra.
 Centum Thespiacis odora lucis
 Stent altaria, victimæque centum,
 Quas Dirce lavat, aut alit Cithæron
 Lucanum canimus; favete linguis:
 Vestra est ista dies; favete, Musæ,
 Dum, qui vos geminas tulit per artes
 Et vincit pede vocis, et soluta,
 Romani colitur chori sacerdos.
 Felix heu nimis, et beata tellus,
 Quæ pronos Hyperionis meatus
 Summis Oceani vides in undis,
 Stridoremque rotæ cadentis au lis:
 Quæ Tritonide fertiles Athenas
 Unctis, Bætica, provocas trapetis,
 Lucanum potes imputare teris.
 Hoc plus quam Senecam dedisse mundo,
 Aut dulcem generasse Gallionem
 Attollat refluos in astra fontes
 Graio nobilior Melete Bætis.
 Bætin, Mantua, provocare noli.
 Natum protinus, atque humum per ipsam
 Primo murmure dulce vagientem
 Blando Calhope sinu recepit.
 Tum primum posito remissa luctu
 Longos Orpheus exiit dolores:
 Et dixit: Puer u dicite Musis,
 Longævus cito transiure vates,
 Non tu flumina, nec greges ferarum,
 Nec plectro Geticas movebis ornos:
 Sed septem juga, Martiumque Tiberim,
 Et doctos equites, et eloquen e
 Cantu purpureum trahes senatum.
 Nocturnas alii Phrygum ruinas,
 Et tarde reducis vias Ulixi,
 Et puppim temerariam Minervæ,
 Trita vatibus obrita, sequantur:
 Tu carus Latio, memorque gentis
 Carmen fortior exores togatum.
 Ac primum teneris adhuc in annis
 Ludes Hectora, Thessalosque currus,
 Et supplex Priami potentis aurum.
 Tu sedes reserabis inferorum,
 [Ingratus Nero dulcibus theatris,]
 Et noster tibi præferetur Orpheus.
 Dices culminibus Remi vagantes
 Infandos domini nocentis ignes.
 Tu castæ titulum decusque Pollæ
 Jucunda dabis allocutione.
 Mox cæpta generosior juvena
 Albos ossibus Italis Philippos
 Et Pharsalica bella detonabis;
 Quod fulmen ducis inter arma divi;

Libertate gravem pia Catonem,
 Et gratum popularitate Magnum.
 Tu Pelusiaci scelus Canopi
 Deslebis pius; et Pharo cruenta
 Pompeio dabis altius sepulcrum.
 Hæc primo juvenis canes sub ævo,
 Ante annos Culicis Maroniani.
 Cedet Musa rudis ferocis Enni,
 Et docti furor arduus Lucretii,
 Et qui per freta duxit Argonautas,
 Et qui corpora prima transfigurat:
 Quin majus loquor: ipsa te Latinis
 Æneis venerabitur canentem.
 Nec solum dabo carminis nitorem,
 Sed tædis genalibus dicabo
 Doctam, atque ingenio suo decoram.
 Forma, simplicitate, comitate,
 Censu, sanguine, gratia, decore,
 Qualem blanda Venus daretque Juno:
 Et vestros Hymenæon ante postes
 Faustis cantibus ipsa personabo.
 O sævæ nimium gravesque Parcæ!
 O nunquam data fata longa summis?
 Cur plus, ardua, casibus patetis?
 Cur læva vice magna non senescunt?
 Sic natum Nasamonii Tonantis
 Post ortus obitusque fulminatos
 Angusto Babylon premit sepulcro
 Sic fixum Paridis manu trementi
 Peliden Thetis horruit cadentem.
 Sic ripis ego murmurantis Hebræ
 Non mutum caput Orpheus sequebar.
 Sic et tu (rahidi nefas tyranni)
 Jussus præcipitem subire Lethen
 Dum pugnas canis, arduaque voce
 Das solatia grandibus sepulcris,
 (O dirum scelus! o scelus!) tacebis.
 Sic fata est, leviterque decedentes
 Abrasit lacrymas nitente plectro.
 At tu, seu rapidum poli per axem
 Famæ curribus arduis levatus,
 Qua surgunt animæ potentiore,
 Terras despicias, et sepulcra rides:
 Seu paucis mento nenus reclusum
 Felix Elysiis tenes in oris,
 Quo Pharsalica turba congregatur,
 Et te nobile carmen insonantem
 Pompeii comitantur et Catones:
 Seu magna sacer et superbus umbra
 Nescis Tartaron, et procul nocentum
 Audis verbera, pallidumque vocat
 Matris lampade respicis Neronem;
 Adsis lucidos, et vocante Polla
 Unum, quæso, diem deos silentum
 Exores: solet hoc patere limen
 Ad nuptas redeuntibus maritis.
 Hæc te non thiasis prociac dolosis
 Falsi numinis induit figuras;
 Ipsum sed colit, et frequential ipsum
 Imis altius insitum medullis:
 Ac solatia vana subministrat
 Vultus, qui simili notatus auro
 Stratis prænitet, excubatur somno
 Securæ. Procul hinc abite mortes:
 Hæc vitæ genitalis est origo:
 Cedat luctus atrox, genisque manent
 Jam dulces lacrymæ; dolorque festus,
 Quicquid flevit ante, nunc adoret.

LIBER TERTIUS.

STATIUS POLLIO SUO S.

Tibi certe, Polli dulcissimo, et hac, cui tam fideliter inhæres, quiete dignissime, non habeo probandam diu libellorum istorum temeritatem, cum scias multos ex illis in sinu tuo subito natos, et hanc audaciam styli nostri frequenter expaveas, quoties in illius faciundæ tuæ penetrale seductus altius litteras intro, et in omnes a te studiorum sinus ducor. Securus itaque tertius hic Sylvarum nostrarum liber ad te mittitur. Habuerat quidem et secundus testem: sed hic habet auctorem. Nam primum limen ejus Hercules Surrentinus aperit, quem in litore tuo consecratum, statim ut videram, his versibus adoravi. Sequitur libellus, quo splendidissimum et mihi jucundissimum juvenem, Metium Celerem, a sacratissimo imperatore missum ad legionem Syriacam, qua sequi non poteram, sic prosecutus sum. Merebatur et Claudii Etrusci mei pietas aliquod ex studiis nostris solatium, cum lugeret veris (quod rarissimum est) lacrymis senem patrem. Earinus præterea Germanici nostri libertus scit quamdiu desiderium ejus moratus sim, cum petiisset ut capillos suos, quos cum gemmata pyxide et speculo ad Pergamenum Asclepium mittebat, versibus dedicarem. Summa est ecloga, qua mecum secedere Neapolim Claudiam meam exhortor. Hic, si verum dicimus, sermo est, et quidem securus, ut cum uxore, et qui persuadere malit quam placere. Huic præcipue libello favchis, cum scias habere destinationem quietis meæ, et tibi maxime intendere: meque non tam in patriam, quam ad te secedere.

I. *Hercules Surrentinus Pollii Felicis.*

Internissa tibi renovat, Tirynthiæ, sacra
 Pollius, et causas designat desidis anni,
 Quod coleris majore tholo, nec littora pauper
 Nuda tenes, tectumque vagis habitabile nautis,
 Sed nitidos post-s, Graiisque effluta metallis
 Culmina; ceu tædis iterum lustratus honesti
 Ignis, ab Cætera conscenderis æthera flamma.
 Vix oculis animoque fides: tunc ille reclusi
 Liminis, et parvæ custos inglorius aër?
 Unde hæc aula recens, fulgorque inopinus agresti
 Alcide? sunt fata deûm, sunt fata locorum. 11
 O velox pietas! steriles hic nuper arenas,
 Aspersum pelago montis latus, hirtaque dumis
 Saxa, nec ulla pati faciles vestigia terras,
 Cernere erat. Quenam subito fortuna rigentes 15
 Divisit scopulos? Tyrione hæc mœnia plectro,
 An Gotica venere lyra? stupet ipse labores
 Annus, et angusto bissemi limite menses
 Longævum mirantur opus. Deus affuit, arces
 Eiecitque suas, atque oblectantia saxa 20
 Submovit nitens, et magno pectore montem
 Repulit: immitem credas jussisse movercam.
 Ergo age, seu patrios liber jam legibus Argos
 Incolis, et mersum tumulis Eurysthea calcas:
 Sive tui solium Jovis, et virtute parata 25
 Astra tenes, haustumque tibi succincta beati
 Nectaris, excluso melior Phryge, porrigit Hebe;
 Huc ades, et genium templis nascentibus infer.
 Non te Lerna nocens, nec pauperis arva Molorchi,
 Nec formidatus Nemeæ ager, antrave poscunt
 Thracia, nec Pharii polluta altaria regis;
 Sed felix simplexque domus, fraudumque mala-
 Necia, et hospitibus superis dignissima sedes.
 Pone truces arcus, agmenque immitte pharetræ,
 Et regum multo perfusum sanguine robur, 35
 Instratumque humeris dimitte ingentibus hostem.
 Hic tibi Sidonio celeum pulvinar acantho
 Textitur et signis crescit torus asper eburnis
 Paratus mitiaque veni nec turbidus ira,

Nec famulare timens; sed quem te Mænalis Auge
 Confectum thiasis, et multo fratre madentem 41
 Detinuit: qualemque vagæ post crimina noctis
 Thestius obstupuit toties socer: hic tibi festa
 Gynnas, et insontes juvenum sine cædibus iræ
 Annua veloci peragunt certamina lustris. 45
 Hic templis inscriptus, avo gaudente, sacerdos
 Parvus adhuc, similisque tui, cum prima novercæ
 Monstra manu premeres, atque exanimata doleres.
 Sed quam subito venerandi exordia templi.
 Dic age, Calliope: socius tibi grande sonabit 50
 Alcides, tensoque modos imitabitur arcu.
 Tempus erat, celi cum torrentissimus axis
 Incumbit terris, ictusque Hyperione multo
 Acer anhelantes incendit Sirius agros.
 Jamque dies aderat, profugis cum regibus apium
 Fumat Aricinum Triviæ nemus, et face multa 56
 Conscius Hippolyti splendet lacus: ipsa coronat
 Emeritos Diana canes, et spicula tergit,
 Et tutas sinit ire feras; omniisque pudicis
 Itala terra focis Hecateas excolit idus. 60
 Ast ego, Dardaniæ quamvis sub collibus Albæ
 Rus proprium, magnique ducis mihi munere cur-
 Unda domi, curas mulcere, æstusque levare [rens
 Sufficerent, notas Sirenum nomine rupes
 Facundique larem Polli non hospes habebam;
 Assidue moresque viri, pacemque, novosque 66
 Pieridum flores, intactaque carmina dicens.
 Forte diem Triviæ dum litore ducimus udo,
 Angustasque fores adsuetaque tecta gravati
 Frondibus et patula defendimus arbore soles;
 Delituit cælum, et subitis lux candida cessit
 Nubibus, et tenuis graviore Favonius Austro
 Immaduit: qualem Libyæ Saturnia nimbum
 Attulit, Iliaco dum dives Elisæ marito
 Donatur, testesque ululant per devia Nymphæ.
 Diffugimus, festasque dapes, redimitaque vina
 Abripiunt famuli: nec, quo convivâ migrant,
 (Quamvis innumeræ gaudentia rura superne
 Insedere domus, et multo culmine dives
 Mons nitet) instantes sed proxima quærere nimb'

Suadebant, læsique fides reditura sereni. 81
 Stabat dicta sacris tenuis casa nomine templi,
 Et magnum Alciden humili lare parva premebat,
 Fluctivagos nautas, scrutatoresque profundi
 Vix operire capax. Huc omnis turba coimus; 85
 Huc epulæ, ditesque tori, cœtusque ministrum
 Stipantur, nitidæque cohors gratissima Pollæ.
 Non cepere fores, angustaque defuit ædes.
 Erubuit risitque deus, dilectaque Polli [nis:
 Corda subit, blandisque animum complectitur ul-
 Tune, inquit, largitor opum, qui mente profusa
 Tecta Dicarchæ pariter [juvenemque] replesti
 Parthenopen? nostro qui tot fastigia monti,
 Tot virides lucos, tot saxa imitantia vultus
 Æraque, tot scripto viventes lumine ceras 95
 Fixisti? quid enim ista domus, quid terra, prius-
 Te gauderet, erat? longo tu tramite nudos [quam
 Textisti scopulos, fueratque ubi semita tantum,
 Nunc ibi distinctis stat porticus alta columnis,
 Ne sorderet iter: curvi tu littoris ora 100
 Clausisti calidas gemina testudine Nymphas.
 Vix opera enumerem: mihi pauper et indigus
 Pollius: et tales hilaris tamen intro penates, [uni
 Et lituus, quod pandis, amo: sed proxima sedem
 Despicit, et tacite ridet mea numina Juno. 105
 Da templum, dignasque tuis conatibus aras,
 Quas puppes velis nolint transire secundis:
 Quo pater ætherius, mensisque accita deorum
 Turba, et ab excelso veniat soror hospita tecto.
 Nec te, quod solidus contra riget umbo maligni
 Montis, et immenso non unquam excisus ab ævo,
 Terreat; ipse adero, et conamina tanta juvabo,
 Asperaque invitæ perfringam viscera terræ.
 Incipe, et Herculeis fidens hortatibus aude. 115
 Non Amphionis steterint velocius arces,
 Pergameusve labor. Dixit, mentenque reliquit.
 Nec mora, conscripta formantur imagine templa:
 Innumera coire manus: his cedere sylvas,
 Et levare trabes, illis immergere curæ
 Fundamenta solo: coquitur pars uvida terræ
 Protectura hyemes, atque exclusura pruinas, 121
 Indomitæque silex curva fornace liquescit.
 Præcipuus sed enim labor est excindere dextra
 Oppositas rupes, et saxa negantia ferro.
 Hic pater ipse loci positus Tyrrhinius armis 125
 Insudat, validaque solum deformæ bipedini,
 Cum grave nocturna cœlum subtexitur umbra,
 Ipse fodit: dites Capræ, viridesque resultant
 Taurubulæ, et terris ingens redit æquoris echo.
 Non tam grande sonat motis incudibus Ætne, 130
 Cum Brontes Steropesque ferit: nec major ab an-
 tris
 Lemniacis fragor est, ubi flammeus ægida cælat
 Mulciber, et castis exornat Pallada donis.
 Decrescunt scopuli, et rosea sub luce reversi
 Artifices mirantur opus. Vix annus anhelat 135
 Alter, et ingenti dives Tyrrhinius arce
 Despectat fluctus, et junctæ tecta novæ
 Provocat, ac dignis invitat Pallada templis.
 Jam placidæ dant signa tubæ, jam fortibus ardens
 Fumat arena sacris: hos nec Pisæus honores 140
 Jupiter, aut Cirrhæ pater adspersetur opacæ.
 Nil his triste locis: cedat lacrymabilis Isthmos,
 Cedat atrox Nemeæ: litat hic felicius infans.
 Ipse pumiceis virides Nereides antris
 Exiliunt ultro, et scopulis umentibus hærent, 145
 Nec pudet occulte nudas spectare palæstras.
 Spectat et Icario nemorosus palmite Gaurus,
 Ilyvæque quæ cinctam pelago Nesida coronat,
 Et placidus Limon, omenque Euphræa carinis,

Et Lucrina Venus; Phrygioque e vertice Graias
 Adæciacis, Misenæ, tubas; ridetque benigna 151
 Parthenope gentile sacrum, nudosque virorum
 Certatus, et parva suæ simulacra coronæ.
 Quin age, et ipse libens proprii certaminis actus
 Invicta dignare manu: seu nubila disco 155
 Findere, seu volucres Zephyros prævertere telo,
 Seu tibi dulce manu liquidas nodare palæstras,
 Indulge sacris: et si tibi poma supersunt
 Hesperidum, gremio venerabilis ingere Pollæ:
 Nam capit, et tantum non degenerabit honorem.
 Quod si dulce decus viridesque resumeret annos,
 (Da veniam, Alcide,) fors huic et pensa tulisscs.
 Hæc ego nascentes lætum bacchatus ad aras
 Libamenta tuli: nunc ipsum in limine cerno
 Solventem voces, et talia dicta ferentem: 165
 Macte animis opibusque, meos imitate labores,
 Qui rigidas rupes, infecundæque pudenda
 Naturæ deserta domas, et vertis in usum
 Lustra habitata feris, fœdæque latentia profers
 Numina. Quæ tibi nunc meritorum præmia sol-
 vam? 170
 Quas referam grates? Parcarum fila tenebo,
 Extendamque colos: duram scio vincere Mortem:
 Avertam luctus, et tristia damna vctabo,
 Teque nihil læsum viidi renovabo senecta:
 Concedamque diu juvenes spectare nepotes, 175
 Donec et hic sponsæ maturus, et illa marito;
 Rursus et ex illis soboles nova, grexque protervus
 Nunc humeris irrepset avi, nunc agmine blando
 Cœtatim placidæ concurrat ad oscula Pollæ.
 Nam templis nunquam statuatur terminus ævi, 180
 Dum me flammigeei port bit machina cœli.
 Nec mihi plus Nemeæ, prisumve habitabitur
 Argos,
 Nec Tiburna domus, solisve cubilia Gades.
 Sic ait, et tangens surgentem altariis ignem,
 Populeaque movens albertia tempora sylva, 185
 Et Styga et ætherii juravit fulmina patriæ.

II. Propempticon Metio Celeri.

Di, quibus audaces amor est servare carinas,
 Sævæque ventosi mulcere pericula ponti, [votis
 Sternite molle fretum, placidumque advertite
 Concilium, et lænis non obstrepat unda precanti.
 Grande tuo rarumque dabus, Neptune, profundo
 Depositum: juvenis dumis committitur alno 5
 Metius, atque animæ partem super æquora nostræ
 Majorem transferre parat: proferte benigna
 Sidera, et antennæ gemino considite cornu,
 Cebalii fratres: vobis pontusque polusque 10
 Luceat: Iliacæ longe nimbose sororis
 Astra fugate, precor, totoque excludite cœlo.
 Vos quoque, cæruleum, divæ Nereides, agmen,
 Quis honor et regni cessit fortuna secundi,
 Dicere quæ magni fas sit mihi sidera ponti, 15
 Surgite de vitreis spumose Doridos antris.
 Baianosque sinus et feta tepentibus undis
 Littora tranquillo certatim ambite natatu,
 Quærentes ubi celsa ratis, quam scandere gaudet
 Nobilis Ausonia Celer arripotentis alumnus. 20
 Nec quaerenda diu: modo nam trans æquora terris
 Prima Dicarchæis Pharium gravis intulit annum:
 Prima salutat Capræ, et margine dextro
 Spisit Tyrrhenæ Mareotica vana Minervæ.
 Hujus utrumque latus molli p ægingite gyro; 25
 Partitaque vices, vos stuppea tendite mali
 Vincula, vos summis annectite suppara velis,
 Vos Zephyris aperite sinus: pars transtra reponat,
 Pars demittat aquis curvæ moderamina puppis.

Sint, quibus exploret rupes gravis arte molybdia,
 Quæque secuturam religant post terga phaselon,
 Uncaque submersæ penitus retinacula vellat. 32
 Temperet hæc æstus, pelagusque inclinet ad ortus.
 Officio careat glaucarum nulla ærorum. (Triton
 Huic, multo Proteus, gemitoque huic corpore
 Prænatet, et subitæ qui perdidit inguina monstris
 Glaucus, adhuc quoties patriis allabatur oris
 Littoream blanda feriens Anthedona cauda.
 Tu tamen ante omnes diva cum matre Palemon
 Annue, si vestras amor est mihi pandere Thebas,
 Nec cano degeneri Phœbeum Amphionæ plectro.
 Et pater, Æolio frangit qui carcere ventos,
 Cui varii flatus, omnisque per æquora ponti
 Spiritus, atque hiemes, nimbosque nubila parent,
 Arctius objecto Borean, Eurumque, Notumque 45
 Monte premat: soli Zephyro sit copia cæli,
 Solus agat puppes, summæque supernet undas
 Assiduas pelago, donec tua, turbine nullo,
 Læta Parætoniis adsignet carbasa ripis.
 Audimur: vocat ipse ratem, nautasque morantes
 Increpat: inde meum timido jam frigore pectus
 Labitur, et nequeo, quamvis movet omnis horror,
 Claudere suspensos oculorum in margine fletus.
 Jamque ratem terris divisit fune soluto
 Navita, et angustum dejecit in æquora pontem. 55
 Sevus et e puppi longo clamore magister
 Dissipat amplexus, atque oscula fida revellit,
 Nec longum cara licet in cervice morari.
 Atamen in terras e plebe novissimus omni
 Ibo, nec egrediar nisi jam cedente carina. 60
 Quis rude, et abscessum miseris animantibus æquor
 Fecit iter, solidæque pios telluris alumnos
 Expulit in fluctus, pelagique immisit hiantes?
 Audax ingenii; nec enim temeraria virtus
 Illa magis, summæ gelidum quæ Pelion Ossæ 6:
 Junxit, anhelantemque jugis bis pressit Olympum
 Uaque adeone parum lentas transire paludes,
 Stagnare et angustos submittere pontibus annes?
 Imus in abruptum, gentilesque undique terras
 Fugimus, exigua clausi trabe et aere nudo. 70
 Inde furor ventis, indignateque procelle,
 Et cæli fremitus, et fulmina plura Tonanti.
 Ante rates pigro torpebant æquora somno,
 Nec spumare Thetis, nec spargere nubila fluctus
 Audebant: visis tumuerunt puppibus undæ, 75
 Inque hominem surrexit hiems: tunc nubila Pleias,
 Oleniumque pecus: solito tunc pejor Orion.
 Justa queror: fugitece vagas ratis acta per undas,
 Paullatim minor, nec longe servantia vincit
 Lumina, tot gracili ligno complexa timores, 80
 Teque super reliquos, te nostri pignus amoris
 Portatura, Celer. Quos nunc ego pectore somnos,
 Quosve quem perferre dies? quis cuncta parenti
 Nuntius, an facili te prætermiserit unda
 Lucani rabida ora maris: num torva Charybdis
 Fluctuet, aut Siculi populatrix virgo profundo:
 Quos tibi currenti præcepit ferat Adria mores:
 Quæ pax Carpathio: quali te subvehat aura
 Doris Agenorei furtis blandita juvenci?
 Sed merui questus: quid enim, te castra petente,
 Non vel ad ignotos ibam comes impiger Indos,
 Cimmeriumque Chaos? starem prope bellica regis
 Signa mei, seu tela manu, seu irena teneres,
 Armatis seu jura dares; operumque tuorum 95
 Etsi non socius, certe mirator adescem.
 Si quondam magno Phoenix reverendus Achilli
 Littus ad Iliacum, Thybræaque Pergam: venit
 Imbellis, timidoque nihil juratus Atridæ,
 Cur nobis ignavus amor? sed pectore fido

Nusquam abero, longisque sequar tua carbasa
 vota. 100

Isi, Phoroneis quondam stabulata sub antris,
 Nunc regina Phari, numenque Orientis anhelis,
 Excipe multisono puppim Mareotida sistro:
 Ac juvenem egregium, Latius cui ductor Eoa
 Signa, Palæstinaeque dedit frenare cohortes, 105
 Ipsa manu placida per limina festa, sacrosque
 Duc portus, urbesque tuas: te præside noscat
 Unde paludosus fecunda licentia Nili:
 Cur vada desidant, et ripa coerceat undas
 Cecropio signata luto: cur invida Memphis, 110
 Curve Therapnæi lasciviat ora Canopi:
 Cur servet Pharias Lethæus janitor aras:
 Vilia cur magnos æquet animalia divos:
 Quæ sibi præsternat vivax altaria Phenix:
 Quos dignetur agros, aut quo se gurgite Nili 115
 Mergat adoratus trepidis pastoribus Apis.
 Duc et ad Emathios manes, ubi belliger urbis
 Conditor Hyblæo perfusus nectare durat:
 Anguiferamque domum, blando qua mersa veneno
 Actius Ausonias fugit Cleopatra catenas: 120
 Uaque et in Assyrias sedes, mandataque castra
 Prosequere, et Marti juvenem, dea, trade Latino.
 Nec novus hospes erit: puer his sudavit in arvis
 Notus adhuc tantum majoris munere clavi:
 Jam tamen et turmas facili prævertere gyro 125
 Fortis, et Eoas jaculo dammare sagittas.
 Ergo erit illa dies, qua te majora daturus
 Cæsar ab emerito jubeat discedere bello?
 At nos hoc iterum stantes in littore, vastos
 Cernemus fluctus, aliasque rogabimus auras. 130
 O tum quantus ego! aut quanta vota movebo
 Plectra lyra! cum me magna cervice ligatum
 Attolles humeris, atque in mea pectora primum
 Incumbes e puppe novus, servataque reddes
 Colloquia, inque vicem medios narrabimus annos:
 Tu rapidum Euphraten, et regia Bactra, sacrasque
 Antiquæ Babylonis opes, et Zeugma Latinæ
 Pacis iter: qua dulce nemus florentis Idumes:
 Quo pretiosa Tyros rubeat, quo purpura fuco
 Sidonis iterata cadis: quo gemine primum 140
 Candida felices sudent opobalsama virgæ:
 Ast ego, devictis dederim quæ: justa Pelagis,
 Quæque laboratas claudat mihi pagina Thebas.

III. *Lacrymæ Claudii Etrusci.*

Summa deum Pietas, cujus gratissima cælo
 Rara profanatas inspicant numina terras,
 Huc vittata comam, niveoque insignis amictu,
 Qualis adhuc præsens, nullaque expulsa nocentum
 Fraude, rudes populos atque aurea regna colebas,
 Mitibus exsequis ades, et lugentis Etrusci 6
 Cerne pios fletus, laudatque lumina terge.
 Nam quis inexplato rumpentem pectora questu,
 Complexumque rogos, incumbentemque favillis
 Adspiciens, non aut primævæ funera plangi 10
 Conjugas, aut nati modo pubescentia credat
 Ora rapi flammis? pater est, qui fletur: adeste
 Dique hominesque sacris: procul hinc, procul
 ite nocentes;
 Si cui corde nefas tacitum, fessique senectus
 Longa patria; si quis pulsatae conscius umbram 15
 Matris, et inferna rigidum timet Æacon urna.
 Insontes castosque voco. Tenet ecce seniles
 Leniter applicitus vultus, sanctamque parentis
 Canitiem spargit lacrymis, animæque supremæ
 Frigus amat: celeres genitoris filius annos, 20
 (Mira fides,) nigraque putat properasse sorores.
 Exsultant placidi Lethææ ad flumina manes:

Elysia gaudete domus: date certa per aras,
Festaque pallentes hilarent altaria lucos.
Felix, heu nimium felix, plorataque nato 25
Umbra venit: longe Furiarum sibila, longe
Tergeminus custos: penitus via longa patecat
Manibus egregiis: eat, horrendumque silentis
Accedit domini solium, grateque supremas
Perferat, et totidem juveni roget anxius annos 30
Macte pio gemitu: dabimus solatia dignis
Luctibus, Aoniasque tuo sacrabimus ultro
Inferias, Etrusce, seni: tu largus Eoa [per his
Germina, tu messes Cilicumque Arabumque su-
Merge rogis: ferat ignis opes hæredis, et alto 35
Aggere missuri nitido pia nubila cælo
Stipenter cineres: nos non arsura feremus
Munera, venturosque tuus durabit in annos
Me monstrante dolor: neque enim mihi flere pa-
rentem

Ignotum, et similes gemui projectus ad ignes. 40
Ille mihi tua damna dies compescere cantu [tus.
Suadet; et ipse tuli, quos nunc tibi conf-ro, quæ
Non tibi clara quidem, senior placidissime, gentis
Lineæ, nec proavis demissum stemma: sed ingens
Supplevit fortuna genus, culpamque parentum 15
Occulit: neque enim dominos de plebe tulisti,
Sed quibus occasus pariter famulantur et ortus.
Nec pudor iste tibi. Quid enim terrisq[ue] polo
Parendi sine lege manet? vice cuncta reguntur,
Alternisque regunt: propriis sub regibus omnis
Terra: premit felix regum diademata Roma: 51
Hanc ducibus frenare datum: mox crescit in illos
Imperium superis: sed habent et numina legem:
Servit et astorum velox chorus, et vaga servit
Luna, nec injussi toties redit orbita solis. 55
Et (modo si fas est æquare jacentia summis)
Pertulit et sævi Tyrynthius horrida regis
Pacta, nec erubuit famulantis fistula Phœbi.
Sed neque barbaricis Latio transmissus ab oris:
Smyrna tibi gentile solum, potusque verendo 60
Ponte Meles, Hermique vadum, quo Lydius intrat
Bacchus, et aurato reficit sua cornua limo.
Læta dehinc series, variisque ex ordine curis
Auctus honos; semperque gradus prope numina,
semper

Cæsareum coluisse latus, sacrisque deorum 65
Arcanis hæere datum. Tiberea primum
Aula tibi, vixdum ora nova mutante juvenia,
Panditur: hic, annis multa super indole victis,
Libertas oblata venit: nec proximus hæres,
Imniis quanquam et furiis agitatus, abegit. 70
Hunc et in Arctos tenuis comes usque pruinas
Terribilem affatu passus visusque tyrannum
Immanemque suis, ut qui metuenda fæarum
Corda domant, mersasque jubent jam sanguine
tacto

Reddere ab ore manus, et nulla vivere præda. 75
Præcipuos sed enim merito subvexit in actus
Nondum stell gerum senior demissus in axem
Claudius, et longo transmisit habere nepoti.
Quis superum metuens, pariter tot templa, tot aras
Promeruisse datur? summi Jovis alger Arcas 80
Nuntius: imbrifera potitur Thaumantide Juno:
Stat celer obsequio jus a ad Neptunia Triton:
Tu toties mutata ducum juga rite tulisti
Integer, inque omni felix tua cymba profundo.
Jamque pia lux alia domum, præcelsaque toto
Intravit Fortuna gradu: jam creditur uni 86
Sanctarum digestus opum, partæque per omnes
Divitiæ populos, magnique impendia mundi:
Quicquid ab auriferis ejectat Iberia fossis,

Dalmatico quod monte nitet, quod messibus Afria
Vertitur, æstiferi quicquid terit area Nili, 91
Quodque legit mersus pelagi scrutator Eoi,
Et Lacedæmonii pecuaria culta Galesi,
Perspicuæque nives, Massylaque robora, et Indi
Dentis honos: uni parent comissa ministro 95
Quæ boreas, quaque Euræus atrox, quæ nubilus
Auster

Invehit: libernos citius numeravis imbres,
Sylvarumque comas. Vigil iste animique sagacis
Exitus evolvit, quantum Romana sub omni [alti
Pila dic, quantumque tribus: quid templa, quid
Undatum cursus, quid propugnacula poscant
Æquoris, aut longe series porrecta viarum:
Quod Domini celis niteat laquearibus aurum:
Quæ divum in vultus igni formanda liquescat
Massa; quid Ausonæ scriptum crepet igne mo-
nente. 105

Hinc tibi rara quies, animoque exclusa voluptas,
Exiguæque dapes, et nunquam læta profundo
Cura meo: sed jura tamen genalia cordi,
Et mentem vincire toris, et jungere festa
Connubia, et fidos domino genuisse clientes. 110
Quis sublime decus formamque insignis Etruscæ
Nesciat? haud unquam proprio mihi cognita visu:
Sed decus eximium formæ par reddit imago
Vultibus, et similis natorum gratia monstrat.
Nec vulgare genus: fasces summamque curulem
Frater, et Ausonios enses, mandataque fides
Signa tulit, cum prima truces amentia Dacos
Impulit, et magno gens est damnata triumpho
Sic quicquid patrio cessatum a sanguine, mater
Reddidit, obscurumque latus clarescere vidit 120
Connubio gavisa domus: nec pignora longe:
Quippe bis ad partus venit Lucina, manuque
Ipsa levi gravidos tetigit fecunda labores.
Felix ah, si longa dies, si cernere vultus
Natorum, videsque genas tibi justa dedissent 125
Stamina! sed media cecidere abrupta juvenia
Gaudia, florentesque manu scidit Atropos annos:
Qualia pallentes declinant lilia culmos,
Pubentesque rosæ primos moriuntur ad Austros,
Aut ubi verna novis expirat purpura pratis. 130
Illa sagittiferi circumvolvastis Amores
Funera, maternoque rogos unxisit amomo:
Nec modus aut pennis, laceris aut cinibus ignem
Spargere, collatæque pyram struxere pharetræ
Quas tunc inferias, aut quæ lamenta dedisses. 35
Maternis, Etrusce, rogis, qui funera patris
Haud matura putas, atque hos pius ingemis annos?
Illum et, qui nutu superas nunc temperat arces,
Progeniem claram terris partitus et astris,
Lætus Idumæi donavit honore triumphi: 140
Dignatusque loco victricis et ordine pompæ
Non vetuit, tenesque nihil minuere parentes.
Atque idem, in cuneos populum cum duxit eques-
Mutavitque genus, lævæque ignobile ferrum [tres,
Exiit, et celse natorum æquavit honori. 145
Dextra bis octonis fluxerunt sæcula lustris,
Atque ævi sine nube tenor. Quam dives in usus
Natorum, totoque volens excedere censu,
Testis adhuc largi nitor inde adsuetus Etrusci,
Cui tua non humiles dedit indulgentia mores. 150
Hunc siquidem amplexu semper revocante tenhas
Blandus, et imperio nunquam pater: hujus honori
Prior ipse etiam gaudebat cedere frater.
Quas tibi devoti juvenes pro patre Renato, [dant?
Summe ducum, grates, aut quæ pia vota repen-
Tu (seu tarda situ, rebusque exhausta senectus
Erravit; seu blanda diu Fortuna regressum

Maluit) attonitum et venturi fulminis ictus
Horrentem, tonitru tantum, lenique procella
Contentus monuisse senem : cumque horrida supra
Æquora curarum socius procul Italæ rura
Liqueret, hic molles Campani littoris oras
Et Diomedæas concedere jussus in arces,
Atque hospes, non exsul, erat : nec plura moratus
Romuleum reseras iterum, Germanice, limen, 165
Mærentemque foves, inclinososque penates
Erigis : haud mirum, ductor placidissime ; quando
Hæc est, quæ victis parcentia frædera Cattis,
Quæque suum Dacis donat clementia montem :
Quæ modo Marcomanos post horrida bella, va-
goaque 170

Sautornatas Latio non est dignata triumpho.
Jamque in fine dies, et inexorabile pensum
Deficit. Hic mæsti pietas me poscit Etrusci
Qualia nec Siculæ moderantur carmina rupes,
Nec fati jam certus olor, sævique marita 175
Tereos. Heu quantis lassantem brachia vidi
Planctibus, et prono fuso super oscula vultu !
Vix famuli comitesque tenent, vix arduus ignis
Submovet. Haud aliter genuit perjuria Thæus
I.ttore, quo falsis deceperat Ægea velis. 185
Tunc immane gemens, fœdatusque ora, tepentes
Affatur cineres : Cui nos, fidissimè, linquis
Fortuna redeunte, pater ? modo numina magni
Prædisis, atque breves superùm pacavimus ias,
Nec frueris ; tantique orbatus muneri usu 185
Ad Manes, ingrate, fugias : nec flectere Parcas,
Aut placare malæ datur aspera numina Lethes.
Felix, cui magna patrem cervice vehenti
Sacra Mycenææ patuit reverentia flammæ !
Quique tener sævis genitore Scipio Pœnis 190
Abstulit, et Lydi pictas temeraria Lausi.
Ergo et Thessalici conjux pensare marito
Funus, et immitem potuit Styga vincere supplex
Thracius ? ah quanto melius pro patre liceret !
Non totus rapiere tamen, nec funera mittam 195
Longius : hic manes, hic intra tecta tenebo :
Tu custos dominusque laris ; tibi cuncta tuorum
Parebunt : ego ite minor, semperque secundus
Assidue libabo dapes et pocula sacris
Manibus, effigiesque colam : te lucida saxa. 200
Te similem doctæ referet mihi linca ceræ :
Nunc ebur, et fulvum vultus imitabitur aurum.
Inde viam morum, longæque ex mina vitæ,
Affatusque pios, monituraque somnia poscam.
Talia dicentem genitor dulcedine læta 205
Audit, et immites lente descendit ad umbras,
Verbaque dilectæ fert narraturus Etruscæ.
Salve supremum, senior, mitissime patrum,
Supremumque vale ; qui nunquam, sospite nato,
Triste Chaos, mæsuque situs patiere sepulcri.
Semper odoratis spirabunt floribus atæ, 211
Semper et Assyrios felix bibet urna liquores,
Et lacrymas, qui major honos : hic sacra litabit
Manibus, equæ tua tumulus tellure levabit.
Nostra quoque, exemplo meritis, tibi carmina
sanxit, 215
Hoc etiam gaudens cinerem donasse sepulcro.

IV. Coma Flavii Earini.

Ite, comæ, facilemque precor transcurrere pontum :
Ite coronato recubantes molliter auro :
Ite, dabit cursus mitis Cytherea secundus,
Placabitque Notos : fors et de puppe timenda
Transferet, inque sua duces super æquora concha.
Accipe laudatos, juvenis Phœbeus, crines, 6
Quos tibi Cæsareus donat puer : accipe lætus,

Intonsoque ostende patri : sine dulce nitentes
Comparet, atque diu fratris putet esse Lyæi.
Foras et ipse comæ nunquam labentis honorem
Proferet, atque alio clausum tibi ponet in auro.
Pergame, pinifera multum felicior Ida !
Illa licet sacræ placeat sibi laude rapinæ ;
Nempe dedit superis illum, quem turbida semper
Juno videt, refugitque manu, nectarque recusat.
At tu grata deis, pulchroque insignis alumno, 16
Misiſti Latio placida quem fronte minisrum
Jupiter Ausonius pariter, Romanaque Juno
Adspiciunt, et uterque probant. Nec tanta potenti
Terrarum domino divùm sine mente voluptas.
Dicitur, Idalios Erycis de vertice lucos 21
Dum petit, et molles agitat Venus aurea cynos,
Pergameas intrasse domos, ubi maximus agris
Auxiliator adest, et festinantia sistens
Fata salutifero mitis dæus incubat angui. 25
Hic puerum egregiæ præclarum sideris formæ
Ipsius ante dei ludentem conspicit aras.
Ac primum subi'a paullum decepta figura
Natorum de plebe putat : sed non erat illi
Arcus, et ex humeris nullæ fulgentibus umbræ. 30
Miratur puerile decus ; vultumque comasque
Adspiciens, Tunc Ausonius, ait, ibis ad arces
Neglectici Veneri ? tu sordida tecta, jugumque
Servitii vulgare feres ? procul abis : ego isti
Quem meruit, formæ dominum dabo : vade age
mecum, 35

Vade, puer : ducam olucris per sidera curru,
Donum immane duci. nec te plebeia manebunt
Jura ; Palatino famulus deberis amori.
Nil ego, nil, fateor, toto tam dulce sub orbe
Aut vidi, aut genui : cedit tibi Latmius ultro 40
Sangariusque puer, quemque irrita fontis imago
Et sterilis consumsit amor : te cærule Nais
Mullet, et apprensâ traxisset fortius urna.
Tu, puer, ante omnes ; solus formosior ille,
Cui daberis. Sic ora, leves æcum ipsa perauras
Tollit, ololinaque jubet considerare biga. 46
Nec mora : jam Latii montes, veterisque penates
Evandri, quos mole nova pater inclylus urbis
Excolit, et summis æquat Germanicus astris.
Tunc propius jam cura deæ, quæ forma capillis
Optima, quæ vestis roseos accendere vultus 51
Apta ; quod in digitis, collo quod dignus aurum.
Noiæ celestes oculos ducis, ipsaque tædas
Junxerat, et plena dederat concubina dextra.
Sic ornât crines, Tyrios sic fundit amictus ; 55
Dat radios, ignemque suum : cessare priores
Deliciæ, famulûmque greges : hic pocula magno
Prima duci, murrhasque graves, crystallaque
portat
Candidiore manu : crescit nova gratia Baccho.
Care puer, superis qui prælibare verendum 60
Nectar, et ingentem toties contingere dextram
Electus, quam nosse Getæ, quam tangere Persæ,
Armenique, Indique petunt : o sidere dextro
Edite, multa tibi divùm indulgentia favit !
Olim etiam, ne prima genas lanugo nitentes 65
Carperet, et pulchræ fuscaret gaudia formæ,
Ipse deus patriæ celsam trans æquora liquit
Pergamon : haud ulli puerum mollire potestas
Credita ; sed tacita juvenis Phœbeus arte
Leniter, et nullo concussus vulnere corpus 70
De sexu transire jubet : tamen anxia curis
Mordeatur, puerique timet Cytherea dolores.
Nondum pulchra ducis clementia cæperat ortu
Intactos servare mares : nunc frangere sexum,
Atque hominem mutare nefas : gaviae puer solos 75

Quos genuit, Natura videt; nec lege sinistra
 Ferre timent famulæ natorum pondera matres.
 Tu quoque nunc juvenis, genitus si tardius esses,
 Umbratusque genas, et adultos fortior artus,
 Non unum gaudens Phœbea ad limina munus
 Misiisses: patrias nunc vetus solus ad aras 81
 Naviget: hunc multo Paphie saturabat amomo,
 Hunc nova tergemina pectebat Gratia dextra.
 Huic et purpurei cedat coma sau-ia Nisi,
 Et quam Speicheo tumidus servabat Achilles. 85
 Ipsi, cum pitum niveam præcerpere frontem
 Decretum est, humerosque manu nudare nitentes,
 Accurrunt teneri Paphia cum matre volucies,
 Expediuntque comas, et serica pectore ponunt
 Pallia: tunc junctis crimem incidere sagittis, 90
 Atque auro gemmisque locant: rapit ipsa cadentes

Mater, et arcanos iterat Cytherea liquores.
 Tunc puer e turba manibus qui forte supinis
 Nobile gemmato speculum portaverat orbe.
 Hoc quoque demus, ait; patriis nec gratius ullum
 Munus erit templis, ipsoque potentius auro. 96
 Tu modo fuge aciem, et vultus hos usque relinque.
 Sic ait, et speculum seclisuit imagine raptam.
 At puer egregias tendens ad sidera palmas,
 His mihi pro donis, hominum mitissime custos,
 Si merui, longa dominum renovare juvenuta, 101
 Atque orbi servare velis: hoc sidera mecum,
 Hoc undæ terræque rogant: eat, oro, per annos
 Iliacos Phyllosque simul; propriosque penates
 Gaudcat, et secum Tarpeia senescere templa. 105
 Sic ait, et motas miratur Pergamos aras

V Ad Claudiam uxorem.

Quid mihi mæsta die, sociis quid noctibus, uxor,
 Anxia, pervigili ducis suspiria cura?
 Non metuo, ne læsa fides, aut pectore in isto
 Alter amor: nullis in te datur ire sagittis,
 (Audiat infesto licet hæc Rhamnusia vultu.) 5
 Non datur: et si egomet patrio de litore raptus
 Quatuor emeritis per bella, per æquora lustris
 Errarem, tu mille procos intacta fugares;
 Non intersectas commenta retexere telas,
 Sed sine fraude palam, thalamisque orbata ne-
 gasses. [tus?]

Dic tamen, unde alia mihi fronte, et nubila vul
 Anne quod Euboicos fessus remcare penates
 Auguror, et patria senium componere terra?
 Cur hoc triste tibi? certe lascivia cordi
 Nulla, nec aut rapidi mulcent te prælia Circi, 15
 Aut intrat sensus clamosi turba theatri;
 Sed probitas, et opaca quies, et sordida nunquam
 Gaudia. Quas autem comitem te rapti per undas?
 Quanquam, etsigelidas irem mansurus ad Actos,
 Vel super Hesperie vada caligantia Thules, 20
 Aut septemgemini caput haud penetrabile Nili,
 Hortarere vias. Etenim tua, (nempe benigna
 Quam mihi sorte Venus junctam florentibus
 annis

Servet et in senium) tua, quæ me vulnere primo
 Intactum thalamis, et adhuc juvenile vagantem
 Fixisti, tua frena libens docilisque recepi; 26
 Et semel insertas non mutaturus habenas
 Usque premo. Ter me nitidis Albana ferentem
 Dona comis, sanctoque indutum Cæsaris auro
 Visceribus complexa tuis, sertisque dedisti 30
 Oscula anhelâ meis Tu, cum Capitolia nostræ
 Inficiata lyre, sævum ingratumque dolebas
 Mecum victa Jovem: tu procurrentia primis
 Carmina nostra sonis, motasque in murmurâ voces

Aure rapis vigili: longi tu sola laboras 35
 Conscia, cumque tuis crevit mea Thebaïs annis.
 Qualem te nuper Stygias prope raptus ad undas,
 Cum jam Iethæos audirem cominus ambes,
 Adspexi, tenuique oculos jam morte cadentes!
 Scilicet exhausti Lachesis mihi tempora fati 40
 Te tantum miserata dedit, superique potentes
 Invidiam timuere tuam. Post ista, propinquum
 Nunc iter, optatosque sinus comas ire moraris?
 Heu ubi nota fides, totque explorata per usus,
 Qua veteres Latias, Graiasque heroidas æquas?
 Isset ad Iliacas (quid enim deterret amantes?) 46
 Penelope gavisâ domos, si passus Ulixes.

Questa est Ægiale, questa est Melibœa relinqui,
 Et cujus sævi ferierunt Mænala plancus.
 Nec minor his tu nosse fidem, totamque maritis
 Te date. Sic certe cineres, umbramque priorum
 Quæris adhuc: sic exsequias amplexa canoni
 Conjugis, ingentes iteras de pectore plancus,
 Jam mea Nec pietas alia est tibi curaque natæ.
 Sic ut mater amas, sic nunquam corde recedit 55
 Nata tuo, fixamque animi penetralibus imis
 Nocte dieque tenes: non sic Trachinia nidos
 Alcyone veros, non sic Philomela penates [fert.
 Circuit amplectens, animamque in pignora trans-
 Et nunc illa tenet viduum quod sola cubile, 60
 Otia tam pulchra terit infecunda juvenæ:
 Sed venient plenius, venient connubia tædis.
 Sic certe formæque bonis animique meretur:
 Sive chelyn complexa ferit, seu voce paterna
 Discendum Musis sonat, et mea carmina flecitt,
 Candida seu molli diducit brachia motu; 64
 Ingenium probitas, artemque modestia vincit.
 Nonne leves pueros, non te, Cytherea, pudebat
 Hoc cessare decus? Nec tantum Roma jugales
 Conciliare toros, festasque accendere tædas 70
 Fertilis; et nostra generi tellure dabuntur.
 Non adeo Vesuvius apex, et flammæ diri
 Montis hiems trepidas exhausti civibus urbes:
 Stant, populisque vigent: hic auspice condita
 Phæbo

Tecta, Dicarchei portus, et littora mundi 75
 Hospita: et hic magnæ tractus imitantia Romæ
 Quæ Capys advectis implevit mœnia Teucris.
 Nostra quoque haud propriis tenuis, nec rara
 colonis

Parthenopo, cui mite solum trans æquora vectæ
 Ipse Dionæ monstravit Apollo columba. 80
 Has ego te sedes (nam nec mihi barbara Thrace,
 Nec Libye natale solum) transferre laboro.
 Quas et mollis hiems, et frigida temperat æstas.
 Quas imbelles fretum torpentibus aluit undis:
 Pax secunda locis, et desidis otia vitæ, 85
 Et nunquam turbata quies, somnique peracti.
 Nulla foro iabes, aut strictæ jurgia leges
 Norunt: jura viuis solum, et sine fascibus, æquum.
 Quid nunc magnificas species cultusque locorum,
 Templeque, et innumeris spatia interstincta
 colonis; 90

Et geminam molem nudi tectique theatri,
 Et Capitolinis Quinquennia proxima lustris,
 Quid laudem risus, libertatemque Menandri,
 Quam Romanus honos et Graia licentia miscet?
 Nec desunt variæ circum oblectamina vitæ: 95
 Sive vaporiferas, blandissima littora, Baias
 Enthæa latidicæ seu visere tecta Sibyllæ
 Dulce sit, Ithacæ jugum memorabile remo:
 Seu tibi Bacchei vineta madentia Gauri. 99
 Teleboûmque domos, trepidis ubi dulcia nautis
 Lumina noctivagæ tollit Pharos æmula lunæ.

Caraque non molli juga Surrentina Lyæo,
 Quæ meus ante alios habitator Pollius augeat :
 Ænaræque lacus medicos, Statinasque renatas
 Mille tibi nostræ referam telluris amores : 105
 Sed satia hoc, conjux, satis hoc dixisse, creavit
 Me tibi, me socium longos adtrinxit in annos.

Nonne hæc amborum genitrix alitrixque videri
 Digna? sed ingratus qui plura annecto, tuique
 Moribus indubito: venies, carissima conjux, 110
 Præveniesque etiam: sine me tibi ductor aquarum
 Tibris, et armiferi sordebunt tecta Quirini.

LIBER QUARTUS.

AD MARCELLUM.

Inveni librum, Marcelle carissime, quem pietati tuæ dedicarem. Reor equidem aliter, quam invocato numine maximi imperatoris, nullum opusculum meum cœpisse. Sed hic liber tres... habet. Sequitur quarta, quæ ad honorem tuum pertinet. Primo autem septimumdecimum Germanici nostri consulatum adoravi. Secundo gratias egi sacratissimis ejus epulis honoratus. Tertio viam Domitianam miratus sum, quæ gravissimam arenarum moram exemit: cujus beneficio tu quoque maturius epistolam meam accipies, quam tibi in hoc libro a Neapoli scribo. Proximum est lyricum carmen ad Septimum Severum, juvenem (uti scis) inter ornatissimos secundi ordinis, tuum quidem etiam condiscipulum; sed mihi contra hoc quoque jus, arctissime carum. Nam Vindicis nostri Herculem Epitrapezion, secundum honorem, quem de me, et de ipsis studiis meretur, imputare etiam tibi possum. Maximum Junium et dignitatis et eloquentiæ nomine a nobis diligere, satis eram testatus epistola, quam ad illum de editione Thebaidos meæ publicavi: sed nunc quoque eum reverti maturius e Dalmatia rogo. Juncta est Ecloga ad municipem meum Julium Menecratem, splendidum juvenem, et Pollii mei generum; cui gratulor, quod Neapolim nostram numero liberorum honestaverit. Plotio Grypho, majoris gradus juveni, dignius opusculum reddam: sed interim hendecasyllabos, quos Saturnalibus una risimus, huic volumini inserui. Quare ergo plura in quarto Sylvarum, quam in prioribus? Ne se putent aliquid egisse, qui reprehenderunt (ut audio) quod hoc styli genus edidissem. Primum, supervacuum est dissuadere rem factam. Deinde, multa ex illis jam Domino Cæsari dederam; at quanto hoc plus est, quam edere? Exercere autem jocos non licet? Si secreto, inquit. Sed et spheromachias spectamus, et pilaris lusio admittitur. Novissime, quisquis ex meis invidus aliquid legit, statim se profitetur adversum: itaque consilio ejus accedam? In summa, nempe ego sum, qui traducor: taceat, et gaudeat. Hunc tamen librum tu, Marcelle, defendes. Et, si videtur, hactenus: sin minus, reprehendemur.

I. XVII. consulatus Imp. Aug. Germanici Domitiani.

Læta bis octonis accedit purpura fastis
 Cæsaris, insignemque aperit Germanicus annum,
 Atque oritur cum sole novo, cum grandibus astris
 Clarius ipse nitens, et primo major Eoo.
 Exsultent leges Latæ: gaudete, curules; 5
 Et septemgemino jactantior æthera pulset
 Roma jugo: plusque ante alias Evandrius arces
 Collis ovet: subiere novi Pallatia fasces,
 Et requiem bis sextus honos, precibusque receptis
 Curia Cæsareum gerdet vicisse pudorem. 10
 Ipse etiam immens. reparator maximus ævi
 Attollit vultus, et utroque a limine grates
 Janus agit: quem tu, vicina Pace legatum,
 Omnia jussisti componere bella, novique
 In leges jurare fori: levat ecce supinas 15
 Hinc atque inde manus, gemitaque hæc voce
 profatur:
 Salve, magne parens mundi, qui sæcula mecum
 Instaurare paras: talem te cernere semper
 Mense meo tua Roma cupit: sic tempora nasci,
 Sic annos intrare decet: da gaudia fastis 20
 Continua; hos humeros multo sinus ambiat ostro,
 Ad properata tuæ manibus prætexita Minervæ.
 Adspicias ut templis alius nitior, altior aris
 Igna, et ipsa meæ tepeant tibi sidera brumæ.

Faciæbus ecce tuis gaudent turmæque, tribusque,
 Purpureique patres; lucemque a consule ducit 26
 Omnis honos. Quid tale, precor, prior annus habebat?

Dic age, Roma potens, et mecum longa Vetustas
 Dinumera fastos; nec parva exempla recense,
 Sed quæ sola meus dignetur vincere Cæsar. 30
 Ter Latios deciesque tulit labentibus annis
 Augustus fasces; sed cœpit sero mereri:
 Tu juvenis prægressus avos. En quanta recusas,
 Quanta vetas! flectere tamen, precibusque ac-

natus
 Permites hanc sepe diem: manet insuper ordo
 Longior, et totidem felix tibi Roma curules 36
 Terque quaterque dabit: mecum altera sæcula
 Et tibi longævi revocabitur ara Terenti. [condes,
 Mille tropæa feras: tantum permittite triumphos.
 Restat Bactra novis, restat Babyiona tributis 40
 Frenari: nondum in gremio Jovis Indica laurus;
 Nondum Arabes Seresque rogant; nondum omnis
 honorem [menses.

Annus habet, cupiuntque decem tua nomina
 Sic Janus, clausoque libens se poste recepit.
 Tunc omen plausere fores, lætoque dederunt 45
 Signa polo; longamque tibi, dux magne, juven-
 tam
 Annuit, atque suos promissit Jupiter annos *

II *Eucharisticon ad Imp. Aug. Germanicum Domitianum.*

Regia Sidoniæ convivia laudat Eliassæ,
Qui magnum Ænean Laurentibus intulit arvis:
Alcinoïque dapes mansuro carmine monstrat
Æquore qui lento reducem consumsit Ulixen:
Ast ego, cui sacræ Cæsar nova gaudia cœnæ 5
Nunc primum, domina jure dedit considerare mensa.
Qua celebrem mea vota lyra? quas solvere grates
Sufficiam? non si pariter mihi vertice læto
Nectat adoratas et Smyrna et Mantua lauros, 9
Digna loquar: mediis videor discumbere in astris
Cum Jove, et Iliaca perrectum sumere dextra
Immortale merum: si steriles transmisimus annos;
Hæc ævi mihi prima dies, hic limina vitæ.
Tene ego, regnator terrarum, orbisque subacti
Magne parens, te, spes hominum, te, cura deorum,
Cerno jacens? datur hæc juxta, datur ora tueri
Vina inter mensasque, et non adsurgere fas est?
Tectum augustum, ingens, non centum insigne
columnis,

Sed quantæ superos cœlumque, Atlante remisso,
Sustentare queant: stupet hoc vicina Tonantis 20
Regia, teque pari lætantur sede locatum
Numina, ne magnum properes exscendere cœlum:
Tanta patet moles, effusæque impetus aula
Liberior campis, multumque amplexus aperti
Ætheris, et tantum domino minor: ille penates
Implet, et ingenti Genio juvat. Æmulus illic 26
Mons Libys Iliacisque nitent, et multa Syene,
Et Chios, et glauca centantia Doride saxa,
Unaque portandis tantum suffulta columnis.
Longa super species: fessis vix culmina prenda
Visibis, auratque putes laquearia cœli. 31
Illic cum Romuleos proceres, trabataque Cæsar
Agmina mille simul jussit discumbere mensis,
Ipsa sinus accincta Ceres, Bacchusque laborant
Sufficere: ætherii felix sic orbita fluxit 35
Triptolemi: sic vitifero sub palmitē nudos
Umbrauit colles et sobria rura Lyæus.

Sed mihi non epulas, Indisve innixa columnis
Robora Maurorum, famulasve ex ordine turmas;
Ipsum, ipsum cupido tantum spectare vacavit 40
Tranquillum vultus, et majestate serena
Mulcentem radios, submittentemque modeste
Fortunæ vexilla suæ: tamen ore nitebat [tis
Dissimulatus honos: talem quoque barbarus hos
Posset, et ignotæ conspectum agnoscere gentes.
Non aliter gelida Rhodopes in valle recumbit 46
Dimissis Gradivus equis: sic lubrica ponit
Membra Therapnæa resolutos gymnade Pollux:
Sic jacet ad Gangen, Indis ululantibus, Evan:
Sic gravis Alcides post horrida jussa moveræ 50
Gaudebat strato latus acclinare leoni. [tus
Parva loquor, necdum æquo tuos, Germanice, vul-
Talis ubi Oceani finem, mensasque revisit
Æthiopum, sacro diffusus nectare vultus
Dux superum, secreta jubet dare carmina Musas,
Et Pallænæos Phœbum laudare triumphos. 56
Di tibi (namque animas sæpe exaudire minores
Dicuntur) patriæ bis terque exire senectæ
Annuerint fines: rata numina miseris astris,
Templaque des, habilesque domos: sæpe annua
pandas 60

Limina, sæpe novo Janum lictore salutes,
Sæpe coronatis iteris Quinquennia lustris.
Qua mihi felices epulas, mensæque dediisti
Sacra tuæ, talis longo post tempore venit
Lux mihi, Trojanæ qualis sub collibus Albæ 65

Cum modo Germanas acies, modo Dacæ sonantem
Prælia, Palladio tua me manus induit auro.

III. *Via Domitiana.*

Quis dum silicis graviæque ferri
Immanis sonus æquori propinquum
Saxosæ latus Appiæ replevit?
Certe non Libycæ sonant catervæ,
Nec, dux advena, pejerate bello,
Campanos quatis inquietus agros:
Nec frangit vada, montibusque cæsis
Inducit Nero sordidas paludes.
Sed qui limina bellicosa Jani
Justis legibus, et foro coronat. 10
Qui castæ Cereri diu negata
Reddit jugera, sobriasque terras:
Qui fortem vetat interire æxum,
Et censor prohibet mares adultos
Pulchra supplicium timere formæ: 15
Qui reddit Capitolio Tonantem,
Et Pacem propria domo reponit;
Qui genti patriæ futura semper
Sancti limina, Flaviumque cœlum;
Hic, cœno bibulo viam gravante, 20
Et campis iter amne detinente,
Longos eximit ambitus, novoque
Injecto solidat graves arenas;
Gaudens Euboicæ domum Sibyllæ,
Gauranosque sinus, et ætantes 25
Septem montibus admove re Baïas.
Hic quondam piger axe vectus uno
Notabat cruce pendula viator;
Soribebatque rotas maligna tellus;
Et plebs in mediis Latina campis 30
Horrebat mala navigationis:
Nec cursus agiles, et impeditum
Tardabant iter orbitæ jacentes,
Dum pondus nimium querens sub alta
Repit languida quadrupes statera. 35
At nunc, quæ solidum diem terebat,
Horarum via facta vix duarum.
Non tensæ volucrum pennis astra pennæ,
Nec velocius ibitis, carinæ.
Hic primus labor inchoare sulcos, 40
Et rescindere limites, et alto
Egesto penitus cavare terras:
Mox, haustas aliter replete fossas,
Et summo gremium parare dorso,
Ne nutent sola, ne maligna sedes, 45
Et pressis dubium cubile saxis.
Tunc umbonibus hinc et hinc coactis,
E crebris iter alligare gomphis.
O quantæ pariter manus laborant!
Hi cadunt nemus, exuuntque montes, 50
Hi ferro scopulos trabesque levant;
Illi saxa ligant, opusque textunt
Cocto pulvere sordidoque topho:
Hi siccant bibulas manu lacunas,
Et longe fluvios agunt minores. 55
Hæc possent et Athon cavare dextræ,
Et mæstum pelagus gementis Helles
Intercludere ponte non natanti.
His parvus, Lecheo nihil vetante,
Inous freta miscuisset Isthmos 60
Fervent littora, mobilesque sylvæ;
It longus medias fragor per urbes:
Atque echo simul hinc et inde fractam
Gauro Massicus uvifer remittit. 65
Miratur sonitum quieta Cyne,
Et Literna palus, pigerque Savo.

At flavum caput, humidumque late
 Crinem mollibus impeditus ulvis
 Vulturnus levat ora, maximoque
 Pontis Cæsarei reclinis arcu
 Pandis talia faucibus redundat:
 Camporum bone conditor meorum,
 Qui me vallibus aviis refusum
 Et ripas habitare nescientem
 Recti legibus alvei ligasti:
 Et nunc ille ego turbidus minaxque,
 Vix passus dubias prius carinas,
 Jam pontem fero, perviusque calcor;
 Qui terras rapere, et rotare sylvas
 Assueram (pudet), annis esse cæpi:
 Et grates ago, servitusque tanti est,
 Quod sub te duce, te jubente, cessi,
 Quod tu maximus arbiter, meæque
 Victor perpetuus legere ripæ.
 Et nunc limite me colis beato,
 Nec sordere sinis, malumque late
 Deterges sterilia soli pudorem;
 Nec me pulvereum, gravemque corno
 Tyrrheni sinus obruet profundi,
 (Qualis Cinyphius tacente ripa
 Pœnos Bagrada serpit inter agros,)
 Sed talis ferar, ut nitente cursu
 Tranquillum mare proximique possim
 Puro gurgite provocare Lirim.
 Hæc annis: pariterque se levabat
 Ingenti plaga marmorata doiso:
 Hujus janua, prosperumque limen
 Arcus, belligeri Ducis tropæis
 Et totis Ligurum nitens metallis,
 Quantus nubila qui coronat imbri.
 Illic flectitur exitus viarum;
 Illic Appia se dolet relinquî.
 Tunc velocior acriorque cursus,
 Tunc ipsos juvat impetus jugales:
 Ceu fessis ubi remigum lacertis
 Prima carbasa venulantur aura.
 Ergo omnes, age, quæ sub axe primo
 Romani colitis fidem parentis,
 Prono limite commœte gentes.
 Eoæ citius venite laurus;
 Nil obstat cupidis, nihil moratur.
 [Qui primo Tiberim reliquit ortu,
 Primo vespere navigat Lucrinum.]
 Sed quam fine viæ recentis ino,
 Qua monstrat veteres Apollo Cumas,
 Albam crinibus infulusque cerno?
 Visu fallimur? an sacris ab antris
 Profert Chalcidicas Sibyllæ laurus?
 Cedamus; chely, jam reponere cantus;
 Vates sanctior incipit: tacendum est.
 En! et colla rotat, novisque late
 Bacchatur spatii, viamque replet.
 Tunc sic virgineo profatur ore:
 Dicebam, veniet (manete campi
 Atque annis) veniet, favente cœlo,
 Qui fœdum nemus et putres arenas
 Celsis pontibus et via levabit.
 En hic est deus; hunc jubet beatis
 Pro se Jupiter impetare terris:
 Quo non dignior has subit habenas,
 Ex quo me duce præscios Averni
 Æneas, avide futura quærens,
 Lucos et penetravit et reliquit.
 Hic paci bonus, hic timendus armis,
 Natura melior potentiorque.
 Hic si flammiferos teneret axes,

Largis, India, nubibus maderes,
 Undaret Libye, teperet Hæmus.
 Salve, dux hominum, parens deorum,
 Prævisum mihi cognitumque numen. 140
 Nec jam putribus evoluta chartis
 Sollenni prece quindecim virorum
 Perlustra mea dicta; sed canentem
 Ipsam cominus ut mereris audiri
 Vidi quam seriem morantis ævi 145
 Pronectant tibi candidæ sorores:
 Magnus te manet ordo sæculorum.
 Natis longior abnepotibusque,
 Annos perpetua geres juvena,
 Quot fertur placidos obisse Nestor, 150
 Quot Tithonia computat senectus,
 Et quantos ego Delium poposci.
 Juravit tibi jam nivalis Arcos;
 Nunc magnos Oriens dabit triumphos.
 Ibis qua vagus Hercules et Evan, 155
 Ultra sidera, flammæumque solem,
 Et Nili caput, et nives Atlantis:
 Et laudum cumulo beatus omni
 Scandes belliger, abnuesque currus:
 Donec Troicus ignis, et renatæ 160
 Tarpeius pater intonabit aulæ;
 Hæc donec via, te regente terras,
 Annosa magis Appia senescat.

IV. Ad Victorium Marcellum Epistola.

Cur per Euboicos non segnis, epistola, campos,
 Hæc ingressa vias, qua nobilis Appia crescit
 In latus, et molles solidus premit agger arenæ.
 Atque ubi Romuleas velox penetraveris arces, 5
 Continuo dexteras flavi pete Tibridis oras,
 Lydia qua penitus stagnum navale coerces
 Ripa, suburbanisque vadum prætexitur hortis
 Illic egregium formaque animisque videbis
 Marcellum, et cælo præsigni vertice nosces.
 Cui primum solite vulgi de more salutem, 10
 Mox inclusa modis hæc reddere verba memento:
 Jam terras volucremque polum fuga veris aquosi
 Laxat, et Icaris cælum latratibus urit:
 Ardua jam densæ rarescunt mœnia Romæ. 14
 Hos Pæneste sacrum, nemus hos glaciale Dianæ,
 Algidus aut horrens, aut Tuscula protegit umbra:
 Tiburis hi lucos, Ani naque frigora captant.
 Te quoque clamoræ quænam plaga mitior urbi
 Subrahit? æstivos quo decipis aere soles? 19
 Quid tuus ante omnes, tua cura potissima, Gallus,
 Nec non noster amor, dubium morumne proban-
 Ingeniine bonis: Latiis æstivat in oris? [dus
 Anne metalliferæ repetit jam mœnia Lunæ,
 Tyrrhenasque domos? quod si tibi proximu 20
 hæret,
 Non ego nunc vestro procul a sermone recedo:
 Certum est: inde sonus geminas mihi circuit
 aures. 26
 Sed tu, dum nimio possessa Hyperione flagrat
 Torva Cleonæi juha sideris, exue curis
 Pectus, et assiduo temet furare labori.
 Et fontes operit pharetras, arcumque retendit
 Parthus; et Eleos auriga laboribus actis
 Alpheo permulcet equos: et nostra fatiscit
 Laxaturque chelys: vires instigat alique
 Tempestiva quies: major post otia virtus.
 Talis cantata Briseide venit Achilles 35
 Acrior, et positus erupit in Hectora plectris.
 Te quoque flammabit, Marcelle, petita parumper
 Desidia, et solitos novus exultabis in actus.
 Certe jam Latiae non miscent jurgia

Et pacem piger annus habet, messesque reversæ
 Dimisere forum: nec jam tibi turba reorum 41
 Vestibulo, querulique rogant exire clientes.
 Cessat centeni moderatrix iudicis hasta,
 Qua tibi sublimi jam nunc celeberrima fama
 Eminet, et juvenes facundia præterit annos. 45
 Felix curarum! cui non Heliconia cordi
 Serta, nec imbelles Parnassi e vertice laurus:
 Sed viget ingenium, et magnos accinctus in usus
 Fert animus quasunque vices: nos otia miti
 Solamur cantu, ventosæque gaudia famæ 50
 Quærimus. En egomet somnum, et geniale
 secutus
 Littus, ubi Ausonio se condidit hospita portu
 Parthenope, tenuis ignavo pollice choidas
 Pulso, Maroneique sedens in margine templi
 Sumo animum, et magni tumulis adcantant magistri:
 At tu, si longi cursum dabit Atropos ævi, 56
 (Detque precor,) Latique ducis si numina per-
 gent, [nante,
 Quem tibi posthabito studium est coluisse To-
 Quique tuos alio subtextit munere fasces,
 Et spatia antiquæ mandat renovare Latinæ; 60
 Forsitan Ausonias ibis fœnare cohortes,
 Aut Rheni populos, aut nigra litora Thules,
 Aut Istrum servare latus, metuendaque portæ
 Limina Caspiacæ: nec enim tibi sola potentis
 Eloqui virtus; aut membra accommoda bellis.
 Quique gravem tarde subeant thoraca lacerti. 66
 Seu campo pedes ire paras, est agmina supra
 Nutaturs apex: seu frena sonantia flectes,
 Serviet asper equus. Nos facta aliena canendo
 Vergimus in senium: propriis tu pulcher in
 armis 70
 Ipse canenda geres, patriæque exempla parabis.
 Magna pater, dignoque etiamnum belliger actus
 Poscit avus, præstatque domi novisse triumphos
 Surge agendum, juvenemque puer deprendit pa-
 rentem.
 Stemmata materno felix, virtute paterna. 75
 Jam te blanda sinu Tyrio sibi curia felix
 Educat, et cunctas gaudet spondere curules.
 Ilæc ego Chalcidicis ad te, Marcelle, sonabam
 Littoribus, fractas ubi Vesbii egerit iras,
 Æmula Trinacris volvens incendia flammis. 80
 Mira fides! credetne virum ventura propago,
 Cum segestes iterum, cum jam hæc deserta vire-
 hunt,
 Infra urbes populosque premi, proavitaque toto
 Rura abisse mari? necdum letale minari
 Cessat apex: procul ista tuo sint fata Teate, 85
 Nec Marrucinos agat hæc insaniam montes.
 Nunc, si forte meis quæ sint exordia Musis
 Scire petis, jam Sidosius emensa labores
 Thebais optato collegit carbasa portu:
 Parnassique jugis, sylvaque Heliconide festis 90
 Thura dedit flammis, et virginis exta juvenæ,
 Votiferæque meas suspendit ab arbore vitas.
 Nunc vacuos crines alio subit infula nexu:
 Troja quidem, magnusque mihi tentatur Achilles;
 Sed vocat arcitenens alio pater, armaque mon-
 strat 95
 Ausonii majora ducis: trahit impetus illo
 Jam pridem, retrahitque timor: stabuntne sub illa
 Mæle humeri? an magno vincetur pondere cervix?
 Dic, Marcelle, feram; fluctus an sæta minores
 Nosse ratis, nondum Ioniis credenda periclis? 100
 Jamque vale, et penitus noti tibi vatis amorem
 Corde exire veta: nec enim retinentius almæ
 Pectus amicitiae: cedit tibi gloria fidi

Theseos, et lacerum qui circa mœnia Troie
 Priamiden cæso solatia traxit amico. 105

V. *Lyricum ad Septimium Severum.*

Parvi beatus rur s honoribus,
 Qua prisca Teucros Alba colit Lares,
 Fortem atque facundum Severum
 Non solitis fidibus saluto.
 Jam trux ad Arctos Parrhasias hiems 5
 Concessit altis obviata solibus:
 Jam pontus ac tellus reident.
 Jam Zephyris Aquilo refractus.
 Nunc cuncta venans frondibus annuis
 Crinitur arbos; nunc volucrum novi 10
 Questus, inexpertumque carmen,
 Quod tacita statuere brumæ.
 Nos parca tellus, pervigil et focus,
 Culmenque multo lumine sordidum
 Solantur, exemptisque testa 15
 Qua modo ferbuerat Lyæus.
 Non mille balant lingersi greges,
 Nec vacca dulci mugit adultero:
 Unique, si quando, canenti
 Mutus ager domino reclamât. 20
 Sed terra primis post patriam mihi
 Dilecta curis: hic meæ carmina
 Regina bellorum virago
 Casareo decoravit auro:
 Cum tu sodalis dulce periculum
 Connisus omni pectore tolleres, 25
 Ut Castor ad cunctos tremebat
 Bebryciæ streptus arenæ.
 Tene in remotis Syrtibus avia
 Leptis creavit? jam feret Indicas 30
 Messes, odoratisque rara
 Cinnama præcipiet Sabaïs.
 Quis non in omni vertice Romuli
 Reptasse dulcem Septimium putet?
 Quis fonte Juturnæ relictis 35
 Uberibus neget esse pastum?
 Ne, mira virtus: protinus Ausonum
 Portus dolosus nescius Africæ
 Intras, adoptatusque Tuscis
 Gurgitibus puer innatasti. 40
 Hic parvus, inter pignora curiæ,
 Contentus arcto lumine purpure
 Crescis; sed immensos labores
 Indole patricia secutus.
 Non sermo Pænus, non habitus tibi, 45
 Externa non mens: Italus, Italus.
 Sunt Urbe Romanisque turnis
 Qui Libyam decorant alumni?
 Est et frementi vox habilis foro,
 Venale sed non eloquium tibi; 50
 Ensisque vagina quiescit,
 Stringere nî jubeant amici.
 Sed rura corli sapius et quies,
 Nunc in patenis sedibus et solo
 Veient, nunc frondosa supra 55
 Hernica, nunc Curibus vetustis.
 Illic plura pones vocibus et modis
 Passu solutus: sed memor interim
 Nostri, verecundo latentem
 Barbiton ingemina sub antro. 60

VI. *Hercules Epitrapezius Nonii Vindiciis.*

Forte remittentem curas, Phæboque levatum
 Pectora, cum patulis tererem vagus otia septis
 Jam moriente die, rapuit me cœna benigni
 Vindiciis: hæc imos animi pelapsus recessus
 Inconsumta manet: neque enim ludibria ventris

Hausimus, aut epulas diverso e sole petitas, 6
Vinaque perpetuis ævo certantia fastis.
Ah miseri, quos nosse juvat, quid Phasidis ales
Distet ab hiberna Rhodopeæ grue: quis magis
amser

Extā ferat: cur Tuscus aper generosior Umbro:
Lubrica quæ recubent conchyliā mollis alga. 11
Nobis verus amor, medique Helicone petitus
Sermo, hilaresque joci brumalem absumere
noctem

Suaserunt, mollemque oculis expellere somnum;
Donec ab Elysiis prospexit sedibus alter 15
Castor, et hesternas risit Tithonia mensas.
O bona nox, junctaque utinam Tirynthia luna!
Nex et Erythrææ Thetidis signanda lapillis,
Et memoranda diu, geniumque habitura per-
ennem.

Mille ibi tunc species ærisque eborisque vetusti,
Atque locuturas mentito corpore ceras 21
Edidici: quis namque oculis certaverit usquam
Vindici, artificum veteres agnoscere ductus,
Et non inscriptis auctorem reddere signis?
Ille tibi, quæ docto multum vigilata Myroni 25
Æra, laboriferi vivant quæ marmora cælo
Praxitelis, quod cbur Pisæo pollice rasum,
Quod Polycleteis jussum spirare caminis,
Linea quæ veterem longe faciat Apellem,
Monstrabit: namque hæc, quoties chelynexiit, illi
Desidia est; hic Aoniis amor advocat antris. 31
Hæc inter festæ Genius tutelæque mensæ
Amphitryoniades multo mea cepit amore
Pectora, nec longo satiavit lumina visu:
Tantus honos operi, finesque inclusa per arcus
Majestas: deus ille, deus; seseque videndum 36
Indulsit, Lysippe, tibi, parvunque videri,
Sentiriq; ingens: et cum mirabilis intra
Stet mensura pedem, tamen exclamare libebit,
Si visus per membra feras, Hoc pectore pressus
Vastator Nemees; hæc exitiale ferebant 41
Robur, et Argoos frangebant brachia remos.
Hoc spatium tam magna brevi mendacia formæ!
Quis modus in dextra, quanta experientia docti
Artificis, curtæ pariter gestamina mensæ 45
Fingere, et ingentes animo versare colossos?
Tale nec Idæis quicquam Telchines in antris,
Nec solidus Brontes, nec qui polit arma deorum
Lemnius, exigua potuisset ludere massa.
Nec torva effigies, epulisque; liena remissis; 50
Sed qualem parci domus admirata Molorchii,
Aut Alææ lucis vidit Tegeææ sacerdos:
Qualis ab Cêtæis emissus in astra favillis
Nectar adhuc torva lætus Junone bibebat.
Nec mitis vultus, veluti de pectore gaudens 55
Hortetur mensas. Tene hæc marcentia fratris
Vocula, at hæc clava meminit manas: aspera se-
sustinet occultum Nemeæo tegmine saxum. Ides
Digna operi fortuna sacro: Pellæus habebat
Regnator lætis numen venerabile mensis, 60
Et comitem occasus secum portabat et ortus:
Prensabatque libens modo qua diademate dextra
Abstulerat dederatque, et magnas vertebat ubes.
Semper ab hoc animos in crastina bella petebat:
Huic acies victor semper narrabat opimas, 65
Sive catenatos Bromio detraherat Indos,
Seu clausam magna Babylona refrigerat hasta,
Sen Pelopis terras, libertatemque Pelasgam
Obruerat bello: magnoque ex agmine laudum
Fertur Thebanos tantum excusasse triumphos. 70
Ille etiam, magnos fatis rumpentibus actus,
Cum traheret letale merum, jam mortis opaca

Nube gravis, vultus alios in numine caro
Æraque supremis timuit sudantia mensis. 75
Mox Nasamoniaco decus admirabile regi
Possessum, fortique deo libavit honores
Semper atrox dextra, perjuroque ensæ superbus
Hannibal. Italicæ perfusum sanguine gentis,
Diraque Romuleis portantem incendia tectis
Oderat, et cum epulas, et cum Lenæa dicaret 80
Dona, deus castris mærens comes isse nefandis.
Præcipue cum sacrilega face miscuit arces
Ipsius, immeritæque domos ac templa Sagunti
Polluit, et populus furias immitit honestas.
Nec post Sidonii letum ducis ære potita 85
Egregio plebeia domus: convivia Syllæ
Comebat, semper claros intrare penates
Aduetum, et felix dominorum stemmate signum.
Nunc quoque (si mores humanæ pectora cuius
Nosse deis) non aula quidem, Tirynthia, nec te 90
Regius ambit honos: sed casta ingenuæ culpæ
Mens domini, cui prisca fides, cæptæque perenne
Fœdus amicitia: scit adhuc florente sub ævo
Par magnis Vestinus avis, quem nocte dieque
Spirat, et in caræ vivit complexibus umbræ. 95
Ille igitur tibi læta quies, fortissime divum
Alcide: nec bella vides pugnasque feroceas,
Sed chelyn, et vittas, et amantes tempora laurus.
Ille tibi sollenni memorabit carmine, quantus
Iliacas Geticasque domos, quantusque nivalem
Stymphalicam, [quantusque] jugis Erymanthon a-
qurosus

Terræus: quem te pecoris possessor Iberi,
Quem tulerit sævæ Mareoticus arbiter aræ.
Ille penetrata tibi spoliataque limina Mortis
Concinet, et flentes Libyæ Scythiæque puellas.
Nec te regnator Macetum, nec barbarus unquam
Hannibal, aut savi posset vox horrida Syllæ
His celebrare modis: certe tu muneris auctor
Non aliis nallæ oculis, Lysippe, probari.

VII. *Lyricum ad Maximum Junium.*

Jam diu lato spatiata campo
Fortis heroos Erato labores
Differ, atque ingens opus in minores
Contrahe gyros. 5
Tuque regnator lyricæ cohortis
Da novi paullum mihi jura plectri,
Si tuas cantu Latino sacra vi,
Pindare, Thebas.
Maximo carmen tenuare tento:
Nunc ab intonsa capienda myrto 10
Serta; nunc major sitis, et bibendus
Castior annis.
Quando te dulci Latio remittent
Dalmatæ montes; ubi Dite viso
Pallidus fossor redit, erutoque 15
Concolor auro?
Ecce me natum propiore terra
Non tamen portu retinent amœno
Desides Baiæ, liticenve notus
Hectoris armis. 20
Torpor est nostris sine te Camœnis;
Tardius sueto venit ipse Thymbæ
Rector, et primis meos ecce metis
Hæret Achilles.
Quippe te fido monitore nostra 25
Thebas multa cruciata lima
Tentat audaci fide Mantuanæ
Gaudia famæ.
Sed damus lento veniam, quod alma
Prole fundasti vacuos penates. 30

O diem lætum! venit ecce nobis

Maximus alter.

Orbitas omni fugienda nisu,

Quam premit votis inimicus hæres,

Optimo poscens (pudet heu) propinquum

Funus amico.

Orbitas nullo tumultu fletu:

Stat domo capta cupidus superstes

Imminens leti spoliis, et ipsum

Computat ignem.

Duret in longum generosus infans,

Perque non multis iter expeditum

Crescat in mores patrios, avumque

Provocet actus.

Tu tuos parvo memorabis enses,

Quos ad Eoum tuleris Orontem

Signa frenatæ moderatus alæ

Castore dextro:

Ille ut, invicti rapidum secutus

Cæsaris fulmen, refugis amaram

Sarmatis legem dederit, sub uno

Vivere cælo.

Sed tuas artes puer ante discat,

Omne quis mundi senium remensus

Orsa Sallusti brevis, et Timavi

Reddis alumnus.

VIII. Ad Julium Menecratem ob prolem.

Pande fores superâ, vittataque templa Sabæis

Nuhibus, et pædum fibris spirantibus imple.

Parthenope: clari genus ecce Menecratis auge

Tertia jam soboles. procerum tibi nobile vulgus

Crescit, et insani solatur damna Vesevi.

Nec solum festas secreta Neapolis aras

Ambiat: et socii portus, dilectaque mitis

Terra Dicarchææ, nec non plaga caia madenti

Surrentina deo sertis altaria cingat;

Materni qua litus avi, quem turba nepotum

Circuit, et similes contendit reddere vultus.

Gaudeat et Libyca præsignis avunculus hasta,

Quæque sibi genitos putat, attollitque benigno

Polla sinu: macte, o juvenis, qui tanta merenti

Lumina das patriæ: dulci fremit ecce tumultu

Tot dominis clamata domus: procul atra recedat

Invidia, atque alio liventia pectora fleat.

His senium, longæque decus virtutis, et alba

Atropos, et patrias lauros promisit Apollo.

Ergo quod Ausonia pater augustissimus urbis 20

Jus tibi tergemina dederat lætabile proles,

Omen erat: venit toties Lucina, piumque

Intravit repetita larem: sic fertilis, oro,

Stet domus, et donis nunquam viduata sacratis.

Macte, quod et proles tibi sæpius aucta virili

Robore: se juveni mediam dat virgo parenti:

[Aptior his virtus, citius dabit illa nepotes.]

Qualis maternis Helene jam digna palæstris

Inter Amyclæos reptabat candida fratres:

Vel qualis cæli facies, ubi nocte serena

Admovere jubar mediæ duo sidera lunæ.

Sed queror haud faciles, juvenum rarissime,

questus,

Irascorque etiam, quantum irascuntur amantes.

Tantane me decuit vulgari gaudia fama

Noscere? cumque tibi vagiret tertius infans,

Protinus ingenti non venit nuntia cursu

Littera, quæ festos cumulare altaribus ignes,

Et redimire chelyn, posteaque ornare juberet,

Albanoque cadum sordentem promere fumo,

Et cantu signare diem? sed tardus inersque

Nunc Jemum mea vota cano? tua culpa, tuasque

Hic pudor: ulterius sed enim producere questus

Non licet: en hilaris circumstat turba tuorum,

Defensaque patrem: quem non hoc agmine

vincas?

35 Di patrii, quos auguriis super æquora magnis 45

Littus ad Ausonium devertex Abantia classis;

Tu, ductor populi longe emigrantis, Apollo,

Cujus adhuc volucrum læva cervice sedentem

Respicens blande felix Eumelis adorat:

40 Tuque, Actæa Ceres, cursu cui semper anhelò 50

Votivam taciti quassamus lampada mystæ.

Et vos, Tyndaridæ, quos non horrenda Iycurgi

Taygeta, umbrosæve magis coluere Therapnæ,

Hos cum plebe sua patrii servate Penates.

45 Sint, qui fessam ævo crebrisque laboribus urbem

Voce opibusque juvent, viridique in nomine

servent.

His placidos genitor mores, largumque nitorem

Monstret avus, pulchræ studium virtutis uterque.

50 Quippe et opes et origo sinunt, hanc lampade

prima

Patricias intrare fores; hos pube sub ipsa

60 (Si modo prona bonis invicti Cæsaris adsint

Numina) Romulei linen pulsare senatus.

IX. Risus Saturnalitus ad Plotium Grypium

Est sane jocus iste, quod libellum

Misisti mihi, Gryphe, pro libello.

Urbanum tamen hoc potest videri,

Si post hoc aliquid mihi remittas.

Nam si ludere, Gryphe, perseveras,

Non ludis. Licet ecce computemus

Noster purpureus, novusque charta,

Et binis decoratus umbilicis,

Præter me, mihi constitit decussi.

Tu rosam tineis situque putrem,

Quales aut Libycis madent olivis,

Aut thus Niliacum pipeve servant,

Aut Byzantiacos olent lacertos;

Nec saltem tua dicta continentem,

Quæ trino juvenis foro tonandas,

Aut centum prope iudices, priusquam

Te Germanicus arbitrum sequenti

Annonæ dedit, omniumque late

Prefect stationibus viarum;

Sed Bruti senis oscitationes

De capsâ miseri libellionis,

Entum plus minus asse Caiano,

Donas. Usque adeone defecuit

Cæsis pilea suta de lacernis,

Vel mantilia, luridæve mappæ,

Chaitæ, Thebaicæve, caricæve?

Nusquam tubine conditus rubenti

Punorum globus atque coctonorum?

Non ellychnia sicca, non replictæ

Bulborum tunicæ, nec ova tantum?

Non læves alicæ, nec asperum far?

Nusquam Cinyphiis vagata campis

Curvarum domus uda cochlearum?

Non lardum breve, debilisve perna,

Non Lucanica, non graves Falisci,

Non sal oxygarunive, caseusve,

Aut panes viridantis aphronitri,

Vel passum psyllhis suis recoctum,

Dulci defruta vel lutosæ cæno?

Quantum vel dare cereos olentes,

Cultellum, tenuesve codicillos?

Ollares, rogo, non licebat uvas,

Cumano patinas vel orbe tortas.

Aut unam dare synthësin (quid horres?

Alborum calicum atque caccaborum?
Sed certa velut æquus in statera,
Nil mutas, sed idem mihi rependis.
Quid si, cum bene mane semicrudus
Illatam tibi dixero salutem,
Et tu me vicibus domi salutes?

45 Aut cum me dape iuveris opima,
Exspectes similes et ipse cœnas!
Irascor tibi, Gryphæ: sed valebis:
Tantum ne mihi, quo soles lepore,
Et nunc hendecasyllabos remittas

56

LIBER QUINTUS.

AD ABASCANTIUM.

Omnibus affectibus prosequenda sunt bona exempla, cum publice prosint. Pietas, quam Priscilla tuæ præstas, et morum tuorum pars est, et nulli non conciliare te, præcipue marito, potest. Uxorem enim vivam amare voluptas est, defunctam religio. Ego tamen huic operi non ut unus e turba, nec tantum quasi officiosus adsilui: amavit enim uxorem meam Priscilla, et amando fecit mihi illam probatiorem: post hoc ingratus sum, si lacrymas tuas transeo. Præterea, latus omne divinæ domus semper demereri pro mea mediocritate committor: nam qui bona fide deos colit, amat et sacerdotes. Sed quamvis propiorem nexum amicitiae tuæ jampridem cuperem, mallem tamen nondum intervenisse materiam *Reliqua desunt.*

I. Abascantii in Priscillam pietas.

Si manus aut similes docilis mihi fingere ceras,
Aut ebur impressis aurumve animare figuris:
Hinc, Priscilla, tuo solatia grata marito
Conciperem: namque egregia pietate meretur,
Ut vel Appelleo vultus signata colore, 5
Phidiaca vel nata manu reddere dolenti:
Sic auferte rogis umbram conatur, et ingens
Certamen cum morte gerit, curasque fatigat
Artificum, inque omni te querit amare metallo.
Sed mortalis honos, agilis quem dextra laborat.
Nos tibi, laudati juvenis rarissima conjux, 11
Longa, nec obscurum finem latura, perenni
Tentamus dare justa lyra: modo dexter Apollo,
Quique venit juncto mihi semper Apolline Cæsar,
Annuit: haud alio melius condere sepulcro.
Sera quidem tanto struitur medicina dolori, 16
Altera cum volucrem Phœbi rota torqueat annum:
Sed cum plaga recens, et adhuc in vulnere primo
Ægra domus questu, miseram qui accessus ad au-
Conjugis orbat? tunc flere, et scindere vestes, [rem
Et famulos lassare greges, et vincere planctus,
Fataque et injustos rabidis pulsare querelis
Coelicolas, solamen erat: licet ipse levandos
Ad gemitus sylvis comitatus et amnibus Orpheus
Affloret, atque omnis pariter matertera vatem, 25
Omnis Apollineus tegeret Bacchique sacerdos;
Nil cantus, nil fila deus pallentis Averni
Eumenidumque audita comis, mulcere valent:
Tantus in attonito regnabat pectore luctus.
Nunc etiam ad planctusrefugit jam plana cicatrix,
Dum canimus, gravibusque oculis uxorius instat
Imber: habentem pios etiamnum hæc lumina fle-
Mira fides! citius genitrix Sipyle feretur [tus!
Exhausisse genas: citius Tithonida mæsti
Deficient rores, aut exsiccata fatiæct 35
Mater Achilleis hiemes affrangere bustis.
Macte animi: notat ista deus, qui flectit habenas
Orbis, et humanos propior Jove digerit actus,
Mærentemque videt, lectique arcana ministri
Hinc etiam documenta capit, quod diligis umbram.
Et colis exsequias: hic est custissimus ardor; 41
Hic amor a Domino meritis censore probari

Nec mirum, si vos collato pectore mixtos
Junxit inabrupta Concordia longa catena.
Illa quidem nuptique prior, tædasque marito
Passa alio; sed te cœu virginitate jugatum 46
Visceribus totis, animoque amplexa fovebat.
Qualiter æquævo sociatam palmite vitem
Ulmus amat, miscetque nemus, ditemque precatur
Autumnus, et caris gaudet redimita racemis. 50
Laudetur proavis, seu pulchræ munere formæ,
Quæ morum caruere bonis, falsoque potentes
Laudis egent veræ: tibi, quanquam et origo ni-
teret
Et felix species, multumque optanda maritis,
Ex te major honos, unum novisse cubile, 55
Unum secretis agitare sub ossibus ignem
Illum nec Phrygius vitasset raptor amorem,
Dulchive proci, nec qui fraternus adulter
Casta Mycenæo connubia polluit auro.
Si Babylonis opes, Lydæ si pondera gazæ, 60
Indorumque dares Scythumque Arabumque poten-
Divitias, mæstet cum paupertate pudica [tes
Intenerata mori, vitamque impendere famæ. [ror,
Nec frons triste rigens, nimiusque in moribus hor-
Sed simplex hilarisque fides, et mixta pudori 65
Gratia: quod si anceps metus ad majora vocasset,
Illa vel armerifera pro conjuge læta catervas,
Fulmineosque ignes, mediique pericula ponti
Exciperet: melius, quod non adversa probarunt,
Quæ tibi cura tori, quantus pro conjuge pallor.
Sed meliore via dextros tua vota marito 71
Promerueri deos; dum nocte dieque fatigas
Numina, dum cunctis supplex advolveris aris,
Et mitem Genium domini præsentis adoras.
Audita es, venique gradu fortuna benigno. 75
Vidit quippe pii juvenis navamque quietem,
Intactaque fidem, succinctaque pectora curis,
Et vigiles sensus, et digna evolvere tantas
Sobria corda vices; vidit, qui cuncta suorum
Novit, et inspectis ambit latus omne ministris. 80
Nec mirum: videt ille ortus obitusque; quid
Arctos,
Quid Boreas hibernus agat; ferrique togæque
Consilia; atque ipsam mentem probat: ille sub-
actis

Molem immensam humeris, et vix tractabile pondus

Imposuit, (nec enim numerosior altera sacra 85
Cura domo,) magnum late dimittere in orbem
Romulei mandata Ducis, viresque modosque
Imperii tractare manu : quæ laurus ab Arcto,
Quid vagus Euphrates, quid ripa binominis Istri,
Quid Rheni vexilla ferant : quantum ultimus orbis
Cesserit, et refluxo circumsona gurgite Thule. 91
Omnia nam letas pila attollentia frondes,
Nullaque famosa signatur lancea penna.
Præterea, fidos dominus si dividat enses,
Pandere quis centum valeat frenare maniplis 95
Intermixtus equos : quis præcepisse cohorti :
Quem deceat clari præstantior ordo tribuni :
Quisnam frenigeræ signum dare dignior alæ.
Mille etiam prænoisse vices : an meriserit agros
Nilus, an imbrifero Libye sudaverit Austro. 100
Cunctaque si numerem, non plura interprete virga
Nuntiat e celsis ales Tegeaticus astris ;
Quæque cadit liquidas Junonia virgo per auras,
Et picturato pluvium ligat æra gyro ;
Quæque tuas laurus volucris, Germanice, cursu
Fæta velint prægressa diem, tardumque sub astris
Arcada, et in medio linquit Thaumantida cælo.
Qual-em te superi, Priscilla, hominesque benigno
Adspexere die, cum primum ingentibus actis
Admotus conjux ! vicisti gaudia certe 110
Ipsius, effuso dum pectore prona sacros
Ante pedes avide domini tam magna merentis
Volveris : Anio non sic in vertice gaudet
Quam pater arcani præfecit hiatibus antri
Delius, aut primi cui jus venerabile thyrsi 115
Bacchus, et attonitæ tribuit vexilla catervæ.
Nec tamen hic mutata quies, prohibitasve secundis
Intumuit : tenor idem animo, moresque modesti
Fortuna crescente manent. Fovet anxia curas
Conjugal, hortaturque simul, flectitque labores.
Ipsa dapes modicas, et sobria pocula tradit, 121
Exemplumque ad herile movet : velut Appula
Agricolæ parci, vel sole infecta Sabino. [conjux
Quæ videt emeriti, jam prospectantibus astris,
Tempus adesse viri, prope mensasque torosque
Instruit, expectatque sonum redeuntis aratri.
Parva loquor : tecum gelidas comes illa per Arc-
tos, [Rheni
Sarmaticasque hyemes, Istrumque, et pallida
Frigora, tecum omnes animo durata per æstus,
Et, si castra darent, vellet gestare pharetras, 130
Vellet Amazonia latus intercludere pelta ;
Dum te pulvereæ bellorum in nube videret
Cæsare prope fulmen equi, divinaque tela
Librantem, et magnæ sparsum sudoribus hæret.
Hactenus alma chelys : tempus nunc ponere
frondes, 135
Phœbe, tuas, mæstaque comam damnare cupresso.
Quisnam impacata consanguinitate ligavit
Fortunam Invidiamque deus ? quis jussit iniquas
Æternum bellare deas ? nullamque notavit
Illa domum, torvo quam non hæc lumine figat 140
Protinus, et sæva perturbet gaudia dextra ?
Florebant hilares inconcussique penates ; [que,
Nil mæstum : quid enim, quamvis infida levis-
Cæsare tam dextro posset Fortuna timeri ?
Invenere viam liventia Fata, piumque 145
Intravit vis sæva larem. Sic plena maligno
Afflatur vineta Noto : sic alta senescit
Imbre seges nimio : rapidæ sic obvia puppi
Invidet, et velis obnubilat aura secunda.
Carpitur eximium fato Priscilla decorum : 150

Qualiter alta comam sylvarum gloria pinus
Seu Jovis igne malo, seu jam radice soluta,
Deficit, et nulli spoliata remurmurat auræ. [sunt
Quid probitas, aut casta fides, quid nomina pro-
Culta deum ? furvæ miseram circum undique leti
Vallavere plage : tenuantur dura sororum 156
Ticia, et exacti superest pars ultima filii.
Nil famuli cætus, nil ars operosa medentum
Auxiliata malis. Comites tamen undique ficto
Spem simulant vultu : flentem notat illa maritum.
Ille modo infernæ nequicquam flumina Lethæ
Incorrupta rogat : nunc anxius omnibus aris 162
Ilacrymat, signatque fores, et pectore terget
Limina : nunc magni vocat exorabile nomen
Cæsaris. Ille durus fati tenor ! estne quod illi
Non liceat ? quantæ poterant mortalibus annis
Accessisse moræ, si tu, pater alme, teneres
Arbitrium ! cæco gerneret Mors clausa barathro,
Longius et vacuæ posuissent stamina Parcæ. 169
Jamque cadunt vultus, oculisque novissimus error,
Obtusæque aures, nisi cum vox sola mariti
Nosciatur : illum unum media de morte reversa
Mens videt : illum ægris circumdat fortiter ulnis
Immotas obversa genas ; nec sole supremo
Lumina, sed dulci mavult satiare marito. 175
Tunc sic unanimum moriens solatur amantem :
Pars animæ victura meæ, cui linquere possem
O utinam, quos dura mihi rapit Atropos, annos,
Parce precor lacrymis, sævo nec concute plantu
Pectora, nec crucia fugientem conjugis umbram.
Linguo equidem thalamos, salvo tamen ordine,
Quod prior : exegi longa potiora senectæ [mæsti
Tempora : vidi omni te pridem in flore nientem,
Vidi altæ propius propiusque accedere dextræ.
Non in te fatis, non jam cælestibus ullis 185
Arbitrium : mecum ista fero : tu limite cæpto
Tende libens, sacrumque latus, Geniisque po-
tentem
Irrequietus ama : nunc, quod cupis ipse juberi,
Da Capitolinis æternum sedibus aurum,
Quo niteant sacri centeno pondere vultus 190
Cæsaris, et propriæ signent cultrix amore
Sic ego nec Furias, nec deteriora videbo
Tartara, et Elysias felix admittit in oras.
Hæc dicit labens, solisque amplectitur artus,
Hærentemque animam non tristis in ora mariti
Transtulit, et cara premit sua lumina dextra. 196
At juvenis magno flammatus pectora luctu,
Nunc implet sævo viduus clamore penates :
Nunc ferrum laxare cupit : nunc ardua tendit
In loca : vix retinent comites : nunc ore ligato 200
Incubat amissæ ; mersumque in corde dolore
Sevus agit : qualis conspecto conjugis ignem
Odrysius vates positus ad Strymona plectris
Obstupuit, tristemque rogum sine carmine flevit.
Ille etiam certæ rupisset tempora vitæ, 205
Ne tu Tartareum Chaos incommittata subires :
Sed prohibet mens fida Duci, jurataque sacris
Imperii, et major amor. Quis carmine digno
Exsequias, et dona malæ feralia pompæ
Perlegat ? omne illic stipatum examine longo 210
Ver Arabum Cilicumque fluit, floresque Sabæi,
Indorumque arsura seges, præreptaque templis
Thura, Palæstinique simul Phariique liquores,
Coryciæque comæ, Cinyreaque germina : et alitis
Ipsa toris Serum. Tyrioque umbrata recumbit 215
Tegmine : sed toto spectatur in agmine conjux
Soluta ; in hunc magnæ flectuntur lumina Romæ,
Ceu juvenes natos suprema ad busta ferentem :
Is dolor in vultu ; tantum crinesque genæque

Sordis habent. Illam tranquillo sine solutam 220
 Felicemque vocant: lacrymas fudere marito.
 Est locus ante urbem, qua primum nascitur ingens
 Appia; quaque Italæ gemitus Almonæ Cyhellæ
 Ponit, et Idæos jam non reminiscitur amnes.
 Hic te Sidonio velatam molli ter ostro 225
 Eximius conjux (nec enim fumantia busta
 Clamoremque rogi potuit perferre) beato
 Composuit, Priscilla, toro: nil longior ætas
 Carpere, nil ævi poterunt vitare labores
 Siccatam membris; tantas venerabile marmor
 Spirat opes: mox in varias mutata novaris 231
 Effigies: hoc ære Ceres, hoc lucida Gnossis,
 Illo Maia tholo, Venus hoc non improba saxo.
 Accipit vultus haud indignata decoros
 Numina. Circumstant famuli, consuetaque turba
 Obsequiis: tum rite tori mensæque parantur 236
 Assidue: domus ista, domus: quis triste sepul-
 Dixerit? hac merito visa pietate mariti, [cum
 Protinus exclames, Est hic, agnosco, minister
 Illius, æternæ modo qui sacra genti 240
 Condidit, inque alio posuit sua sidera cælo.
 Sic ubi magna novum Phario de litore puppis
 Solvit iter, jamque innumeros utrinque rudentes
 Latæque veliferi porrexerit brachia mali,
 Invasitque vias; in eodem angusta phaselus 245
 Æquore, et immensi partem sibi vindicat Austri.
 Quid nunc immodos, juvenum lectissime, fletus
 Corde foves, longumque vetas exire dolorem?
 Nempe times, ne Cerberæos Priscilla tremiscat
 Latratæ? tacet ille prius: ne tardior adsit 250
 Navita, proturbetque vadis? vehit ille merentes
 Protinus, et manes placidus locat hospite cymba.
 Prætera, si quando pio laudata marito
 Umbra venit, jubet ire faces Proserpina lætas,
 Egressasque sacris veteres Heroidas antro 255
 Lamine purpureo tristes laxare tenebras,
 Sortaque et Elysios animæ præsternere flores.
 Sic manes Priscilla subit; ubi supplice dextra
 Pro te fata rogat, reges tibi tristis Averni
 Placat, ut expletis humani finibus ævi 260
 Pacantem terras Dominum, juvenemque relinquo
 Ipse senex: certæ jurant in vo'a Sorores.

II. *Protrepticon ad Crispinum.*

Rura meus Tyrrenha petit, saltusque Tagetis
 Crispinus: nec longa mora est, aut avia tellus;
 Sed mea secreto velluntur pectora morsu,
 Udaque turgentem impellunt lumina guttæ,
 Ceu super Ægeas hiemes abeuntis amici 5
 Vela sequar, spectemque ratem jam fessas ab altis
 Rupibus, atque oculis longo querar aere vin. i.
 Quid si militiæ jam te, puer inclyte, primæ
 Clara rudimenta, et castrorum dulce vocaret
 Auspicium? quanto manarent gaudia fletu, 10
 Quosve darem amplexus! et nunc optanda pro-
 pinquant
 Tristia? Et octonos his jam tibi circuit orbes
 Vita; sed angustis animus robustior annis,
 Succumbitque oneri, et mentem sua non capit ætas.
 Nec mirum: non te series inhonora parentum 15
 Obscurum proavis, et priscae lucis egentem,
 Plebeia de stirpe tuli: non sanguine cretus
 Turmal, trabeaque Remi; nec paupere clavo
 Angustam sedem, et Latii penetrabile senatus
 Advena pulsasti; sed præcedente tuorum 20
 Agmine. Romulei qualis per munera Circi
 Cum pulcher visu et titulis generosus avitis
 Exspectatur equus, cuius de stemmate longo
 Felix emeritos habet admissura parentes:

Illam omnes acuiunt plausus, illum ipse volentem
 Pulvis et incurvæ gaudent agnoscere metæ: 26
 Sic te, clare puer, genitum sibi curia sensit,
 Primaque patricia clausit vestigia luna.
 Mox Tyrios ex more sinus, tunicamque potentem
 Agnovere humeri. Sed enim tibi magna parabat
 Ad titulos exempla pater: quippe ille juvenem
 Protinus ingrediens pharetratam invasit Araxem
 Belliger, indocilemque fero servire Neroni
 Armeniam: rigidi summam Mavortis agebat
 Corbulo; sed comitem belli sociumque laborum
 Ille quoque egregiis multum miratus in armis 36
 Bolanum, atque illi curarum asperrima suetus
 Credere, partitque metus: quod tempus amicum
 Fraudibus, exserto quenam bona tempora bello,
 Quæ suspecta fides, aut quæ fuga vera ferocis 40
 Armenii, Bolanus iter prænosce timendum:
 Bolanus tutis juga querere commoda castris,
 Metari Bolanus agros, aperire malignas [rendi
 Tot vepum nemorumque moras; tantamque ve-
 mentem implere ducis, jussisque ingentibus unus
 Sufficere: ipsa virum norat jam barbara tellus:
 Ille secundus apex bellorum, et proxima cassia.
 Sic Phryges attoniti, quamquam Nemææ viderent
 Arma, Cleonæusque acies impelleret arcus
 Pugnant Alcide, tamen et Telamona timebant.
 Disce, puer: nec enim externo monitore petendus
 Virtutis tibi pulcher amor: cognata ministret
 Laus animos: aliis Decii reducesque Camilli
 Monstrarent; tu disce patrem; quantusque ni-
 grantem
 Fluctibus occiduis fessoque Hyperione Thulen
 Intravit mandata gerens; quantusque potentes
 Mille urbes Asia sortito rexerit anno,
 Imperium mulcente toga: bibe talia pronis 58
 Auribus, hæc certent tibi conciliare propinqui:
 Hæc iterent comites præcepta, senesque paterni.
 Jamque adeo moliris iter, nec deside passu
 Ite paras: nondum validæ tibi signa juventæ
 Ireprese genis, et adhuc decor integer ævi.
 Nec genitor iuxta; latis namque haustus iniquis
 Occidit, heu, geminam prolem sine præside lin-
 quens: 65
 Nec saltem teneris ostrum puerile lacertis
 Exiit, albentique humeros induxit amictu.
 Quem non corruptum pubes effrena, novæque
 Lihetias procrata togæ? ceu nescia falcis
 Sylva comas tollit, fructumque exspirat in umbris.
 At tibi Pieriæ tenero sub pectore curæ, 71
 Et pudor, et docti legem sibi dicere mores;
 Tunc hilaris probitas, et frons tranquilla, nitorque
 Luminæ confine timens, pietæque per omnes
 Dispensata modos; æquævo cedere fratri, 75
 Mutarique patrem, miseræque ignorare matri.
 Admonuit fortuna domus: tibine illa nefanda
 Pocula, letalesque manu componere succos
 Evaluit, qui voce potes prævertere morsus
 Serpentum, atque omnes vultu placare novercas?
 Infestare libet manes, meritoque precatu 81
 Pacem auferre rogis: sed te, puer optime, cerno
 Flectentem justis, et talia dicta parentem:
 Parce, precor, cineri: fatum illud, et ira nocentum
 Parcarum, crimenque dei, mortalia quisquis 85
 Pectora sero videt, nec primo in limine sistit
 Conatus scelorum, atque animos infanda parantes
 Excidat illa dies ævo, nec postera credant
 Sæcula: nos certe tacemus, et obruta multa
 Nocte tegi propriæ patiamur crimina gentis. 90
 Exegit pœnas, hominum cui cura suorum
 Quo Pietas auctore redit, terraque revisit

Quem timet omne nefas - satis hæc, lacryman-
daque nobis

Ultio : quin sævas utinam exorare liceret
Eumenidas, timidæque avertere Cerberon umbrae,
Immemoremque tuis citius dare manibus amnem.
Macte animo, juvenis : sic crescent crimina ma-
Nec tantum pietas, sed protinus ardua virtus [tris.
Affectata tibi : nuper cum forte sodalis
Immeritæ falso palletter crimine famæ, 100
Erigeretque forum, succinctaque iudice multo
Surgeret, et castum vibraret Julia fulmen ;
Tu, quanquam non ante forum legesque severas
Passus, sed tacita studiorum occultus in umbra,
Defensare metus, adversaque tela subisti 105
Pellere, inermis adhuc et tiro, paventis amici.
Haud unquam tales adspexit Romulus annos,
Dardanii que senes, mediique bellare togata

Strage fori : stupuere patres tentamina tanta
Conatusque tuos ; pro te reus ipse timebat. 110
Parvior est membris ; promptæque ad fortia vires
Sufficiunt animo, atque ingentia jussa sequuntur.
Ipse ego te nuper Tiberino in litore vidi,
Qua Thyrrhena vadis Laurentibus æstuat unda,
Pendentem in cursus, vexantemque ilia nudal 15

Calce ferocis equi, vultu dextraque minacem ;
Si qua fides dictis, stupui, Martemque putavi.
Gætulo sic pulcher equo, Trojanæque quassans
Tela, novæcales ibat venator in agros

Ascanius, miseramque patri flagrabat Elissam. 120
Troilus haud aliter gyro leviori minantes
Eludebat equos : aut quem de turribus altis

Arcadas Ogygio versantem in pulvere turnas
Spectabant Tyriæ non toto lumine matris

Ergo age, nam magni Ducis indulgentia pulsat,
Certaque dat votis hilaris vestigia frater, 126

Surge animo, et fortes castrorum concipe curas.
Monstrabunt acies Mavors Actæque virgo ;

Flectere Castor equos, humeris quaterere arma
Quirinus,

Qui tibi tam tenero permisit plaudere collo 130
Nubigenas clypeos, intactaque cædibus arma.

Quasnam igitur terras, quem Cæsaris ibus in or-
Arctosone amnes, et Rhæni fracta natabis [hen ?

Flumina ? an æstiferis Libyæ sudabis in arvis ?
An juga Pannoniæ, mutatoresque donorum 135

Sauromatas quatiens ? an te septenus habebit
Ister, et undoso circumflua conjuge Peuce ?

An Solymum cinerem, palmæque capta subibis
Non sibi felices sylvas ponentis Idumies ?

Quod si te magno tellus frenata parenti 140
Accipiat, quantum ferus exsultabit Ataxes !

Quanta Caledonios attollet gloria campos !
Cum tibi longævus referet truci incola terræ,

Hic sævus dare thura parens ; hoc cespite turmas
Affari : vigiles speculas, castellaque longe 145

Adspicis ? ille dedit, cinxitque hæc mœnia fossa :
Belligeris hæc dona deis, hæc tela dicavit : [mis,

Cernis adhuc titulos : hunc ipse, vocantibus ar-
Induit, hunc regi rapuit thoraca Britanno.

Qualiter in Teucros victricia bella paranti 150
Ignotum Pyrrho Phoenix narrabat Achillem.

Felix, qui viridi fidens cæptaque juvenia
Durabis quasunque vices, vallumque subibis

Forsan et ense latus (si numina principis adsint)
Cinctus, et unanimi comes indefessus amici ; 155

Quo Pylades ex more pius, quo Dardania gessit
Bella Menœtiades : quippe hæc concordia vobis,

Hic amor est, duretque precor : nos fortior ætas
Jam fugit ; hinc votis animum precibusque ju-
Hei mihi, sed cætus solitos si forte ciebo, [vabo.

Et mea Romulei venient ad carmina patres, 161
Tu deeris, Crispine, mihi, cuneosque per omnes
Te meus absentem circumspiciet Achilles.
Sed venies melior, (vatum non irrita currunt
Omina,) quique aquilas tibi nunc et castra re-
cludit, 165

Idem omnes perferre gradus, cingique superbis
Fascibus, et patrias dabit insediæ curules.

Sed quis ab excelsis Trojanæ collibus Albæ,
Unde suæ juxta prospectat mœnia Romæ

Proximus ille deus, fama velocior intrat 170
Nuntius, atque tuos implet, Crispine, penates ?

Dicebam certe, Vatum non irrita currunt
Auguria : en ingens raserat tibi limen honorum

Cæsar, et Ausonii committit munia ferri.
Vade, puer, tantisque enixus suffice donis. 175

Felix, qui magno jam nunc sub præside juras,
Cuique sacer primum tradit Germanicus ense !

Non minus hoc, fortis quam si tibi panderet ipse
Bellipotens aquilas, torvaque induceret ora

Casside : vade alacer, majoraque discere mereri.

III. *Epicædion in patrem.*

Ipse malas vires, et lamentabile carmen
Elysio de fonte mihi, pulsumque sinistræ

Da, genitor perdoctæ, lyre : neque enim antra
moveri

Delia, nec solitam fas est impellere Cirrham
Te sine. Corycia quicquid modo Phœbus in
umbra, 5

Quicquid ab Ismariis monstrabat collibus Evan,
Dolici : fugere meos Parnassia crines

Vellera, funestamque hederis irepere taxum
Extimui, trepidæ nique (nefas) arescere laurum ;

Ille ego, magnanimùm qui facta attollere regum
Ibam altum spirans, Martemque æquare canendo.

Quis sterili mea corda sitit, quis Apolline verso
Frigida damnatæ præduxit nubila menti ?

Stant circum attonitæ valem, et nil dulcesonantes
Nec digitis nec voce deæ : dux ipsa silenti 15

Fulta caput cithara, qualis post Orpheæ raptum
Adstitit, Hebre, tibi, cernens jam surda ferarum

Agmina, et inmotos sublato carmine lucos.
At tu, seu membris emissus in ardua tendis

Fulgentesque plagas, reumque elementa recenses,
Quis deus, unde ignes, quem ducat semita solem,

Quæ minuat Phœben, quæque integræ latentem
Causa queat, doctique modos extendis Arati :

Seu tu Lethæi secreto in gramine campi 24
Concilia heroùm juxta manesque beatos [bra

Mæonium Ascraeumque senem non segnior un-
Accolis, alienumque sonas, et carmina mices ;

Da vocem magno, pater, inzeniumque dolori.
Nam me ter relegens cælo, terque ora relexens

Luna videt residem, nullaque Heliconide tristes
Solantem curas, tuus ut mihi vultibus ignis 31

Irrubuit, cineremque oculis humentibus hausit.
Vilis honos studiis : vix hæc in munera solvo

Primum animum, tacitisque situm depellere curis
Nunc etiam labente manu, nec lumine sicco 35

Ordior, acclinis tumulo, quo molle quiescit
Jugera nostra tenens ; ubi post Æneia fata

Solatus, Latius ingressit montibus Albam
Ascanius, Phrygio dum pingues sanguine campos

Odit, et infaustæ regnum dotale noverat. 40
His ego te (nam Sicani non mitius halat

Aura croci, dives nec sicubi rara Sabæi
Cinnama, odoratas nec Arabs decerpit aristas)

Insertum cum laude locis, te carmine plango
Pierio - sume et genitrix, et munera nati, 45

Et lacrymas, cæci quas nunquam habuere parentes.

Atque utinam fortuna mihi dare manibus aras,
Par templis opus, aeriamque educere molem,
Cyclopum scopulos ultra atque audacia saxa
Pyramidum, et magno tumulum prætexere luco!
Illic et Siculi superassem dona sepulcri, 51
Et Nemees lucum, et Pelopis sollennia trunci.
Illic Cebalio non funderet aera disco
Graiorum vis ulla virum: non arva rigaret [po;
Sudore quum, aut putri sonitum daret ungula cam-
Sed Phœbi simplex chorus: hic frondentia va-
Præmia laudato, genitor, tibi rite dicarem. [tum
Ipse madens lacrymis, umbrarum animæque sacer-
dos

Præciperem reditum, cui te nec Cerberus omni
Ore, nec Orphææ quirent avertere leges: 60
Meque habitus moresque tuos et facta canentem
Fors et magniloquo non posthabuis et Homero,
Tenderet et torvo pietas æquare Maroni.
Cur magis incessat superos et æna sororum
Stamina, quæ tepido genitrix super aggerem nati
Orba sedet? vel quæ primævi conjugis ignem 66
Adapicit, obstantesque manus turbamque tenentem
Vincit, in ardentem (liceat) moritura maritum?
Major certe illis superos et Tartara pulsem
Invidia: externis etiam miserabile visu 70
Fumus eat. Sed nec modo se Natura dolenti,
Nec Pietas injusta dedit: mihi limine primo
Fatorum, et viridi, genitor, ceu raptus ab ævo
Tartara dura subis: nec enim Marathoniam virgo
Parsius extinctum sævorum crimine agrestum 75
Flevent Icarium, Phrygia quam turre cadentem
Astryanacta parens: laqueo quin illa supremos
Inclausit gemitus; at te, post funera magni
Hectoris, Hæmonio pudor est servasse marito.
Non ego, quas fati certus sibi voce canora 80
Inferias præmittit olor, nec rupe quod atra
Tyrihenæ volucres nautis prædulce minantur,
In patrios adhibebo rogos: non murmure trunco
Quod gemit, et diræ queritur Philomela sorori;
Nota nimis vati: quis non in funera cunctos 85
Heliadum ramos, lacrymosaque germina duxit,
Et Phrygium silicem, atque ausum contraria
Phæbo

Carmina, nec fœda gavisam Pallada buxo?
Te Pietas obliua virum, revocataque cælo
Justitia, et gemina plangat Facundia lingua, 90
Et Pallas, doctique cohors Heliconica Phœbi;
Quis honor Aonios seno pede ducere cantus,
Et quibus Arcadia carmen testudine mensis
Cura lyrae, nomenque fuit; quosque orbe sub
Ardua septena numerat Sapientia fama; [omni
Qui furias, regumque dolos, aversaque cælo 96
Sidera terrifico super intonare cothurno;
Et quis lasciva vires tenere Thalia
Dulce, vel heroos gressu truncare tenores: [tor,
Omnia namque animo complexus, et omnibus auc-
Qua fandi vis lata patet; sive oisi libebat 101
Aoniis vincere modis, seu voce soluta
Spargere, et effreno nimbo æquare profatu.
Exere semiustos Vesuvio pulvere vultus,
Parthenoque, crinemque afflatu montis adustum
Pone super tumulos et magni funus alumni, 106
Quo non Munychiæ quicquam præstantius arces,
Doctæ Cyrenæ, Spartæ animosa creavit.
Si tu stirpe vetus, famæque obscura iaceres,
Nil gentile tumens, illo te cive probares 110
Graiam, atque Euboico majorem sanguine duci.
Ille tuis toties præstrinxit tempora sertis,

Cum stala laudato caneret Quinquennia versu.
Ora supergressus Pylîi senia, oraque regis
Dulichii, specieque comam subnexus utraque.
Non tibi deformes obscuro sanguinis ortus, 116
Nec sine luce genus, quanquam fortuna parentum
Arctior expensis; etenim te divite ritu
Ponere purpureo infantia adegit amictus
Stirpis honore datos, et nobile pectoris aurum.
Protinus exorto dextrum risere sorores 121
Aonides, pueroque chelyn submisit, et ora
Imbuit amne sacro, jam tum tibi blandus, Apollo.
Nec simplex patriæ decus, et natalis origo
Pendet ab ambiguo geminæ certamine terræ. 125
Te de gente suum Latii adscita colonia
Graia refert Selles, Phrygius qua puppe magister
Excidit, et meddis miser evigilavit in undia;
Parthenoque suum longo probat ordine vitæ.
* * * * *

Mæoniden, aliæque aliis natalibus urbes 130
Diripiunt, cunctæque probant: non omnibus ille
Verus: alit victos immanis gloria falsi.
Atque ibi dum proferas annos, vitamque salutas,
Protinus ad patii raperis certamina lustris
Vix implenda viris, laudum festinus, et audax
Ingenit: stupuit primæva ad carmina plebes 136
Eubœa, et natis te monstravere parentes.
Inde frequens pugnae, nulloque ingloria sacro
Vox tua: non toties victorem Castora gyro,
Nec fratrem cæstu virides plausere Therapnæ.
Sit pronum vicissæ mori: quid Achææ mereri
Præmia, nunc ramis Phœbi, nunc germine Lernæ,
Nunc Athamantea protectum tempora pinu?
Cum toties lassata tamen nusquam avia frondes
Abstulit, aut alium tetigit Victoria crinem. 145
Hinc tibi vota patrum credi, generosaque pubes
Te monitore regi, moresque et facta priorum
Discre: quis casus Trojæ; quam tardus Ulixes
Quantus equos pugnasque virum decurrere versu
Mæonides; quantumque pios ditari agrestes
Ascræus Siculusque senex; qua lege recurat
Pindaricæ vox flexa lyrae, volucrumque precator
Ibycus, et tetricis Alcman canitatus Amyclia,
Stesichorusque ferox, actusque egressa viriles
Non formidata temeraria Leucade Sappho; 155
Quosque alios dignata chelys: tu pandere doctus
Carmina Battiadæ, latebrasque Lycophronis atri,
Sophronaque implicitum, tenuisque arcana Co-
rinthiæ.

Sed quid parva loquor? tu par adsuetus Homero
Ferre jugum, senosque pedes æquare solutis 160
Versibus, et nunquam passu brevior relinqui.
Quid mirum, patria si te petiere relicta,
Quos Lucanus ager, rigidi quos jugera Dauni,
Quos Veneri plorata domus, dilecta que tellus
Alcidæ, vel quos e vertice Surrentino 165
Mittit Tyrrheni speculatrix virgo profund?
Quos propiore sinu lituo remoque notatus
Collis, et Ausonii pridem laris hospita Cyme:
Quosque Dicarchei portus, Baianæque mittunt
Littora, qua mediis alte permixtus anhelat 170
Ignis aquis, et optata animos incendia servant.
Sic ad Avernales scopulos et opaca Sibyllæ
Antra, rogaturæ veniebat undique gentes:
Illa minas divum, Parcarumque acta canebat,
Quamvis decepto vates non irrita Phæbo. 175
Mox et Romuleam stirpem, proceræque futuros
Instruis, inque patrum vestigia ducere perstas.
Sub te Dardanius facis explorator opertæ,
Qui Diomedei celat penetralia furti, [bate
Crevit, et inde sacrum didicit puer arma pro

Monstrasti Saliis, præsagumque æthera certis
 Auguribus; cui Chalcidicum fas volvere carmen,
 Lanea cui Phrygii coma flaminia: et tua multum
 Verbera succincti formidavere Luperici.
 Et nunc ex illo forsan grege, gentibus alter 185
 Jura dat Eois, alter compescit Iberos,
 Alter Achæmenium secludit Zeugmate Persen:
 Hi dites Asiæ populos, hi Pontica frenant,
 Hi fora pacificis emendant fascibus, illi
 Castra pia statione tenent: tu laudis origo. 190
 Non tibi certasset juvenilia fingere corda
 Nestor, et indomiti Phœnix moderator alumni,
 Quique tubas acres, lituosque audi e volentem
 Æaciden alio frangebat carmine Chiron.
 Talia dum celebras, subitani civilis Erinny 195
 Tarpeio de monte facem, Phlegææque movit
 Prælia: sacrilegis lucent Capitolia tædæ,
 Et Senonum furias Latæ sumserunt cohortes.
 Vix requies flammæ, nec dum rogos ille deorum
 Siderat, excisis cum tu solatia templis 200
 Impiger, et multum fœdibus velocior ipsis,
 Concipis ore pio, captivæque fulmina defles.
 Mirantur Latii proceres, ultorque deorum
 Cæsar, et e medio divûm pater annuit igni.
 Jamque et flere pio Vesuvina incendia cantu 205
 Mens erat, et gemitum patris impendere damnis,
 Cum pater exentum terris ad sidera montem
 Sustulit, et late misera deiecit in urbes.
 Me quoque vocales lucos lustratæque Tempe
 Pulsantem, cum stirpe tua descendere dixi, 210
 Admisere deæ: nec enim mihi sidera tanti,
 Æquoræque, et terras, quam vos, debere parenti.
 Tu decus hoc quodcunque lyriæ, primusque de-

dicti
 Non vulgare loqui, et famam sperare sepulcro.
 Qualis eras, Latios quoties ego carmine patres
 Mulcerem, felixque tui spectator adesses 216
 Muneris! heu quali confusus gaudia fletu,
 Vota piosque metus inter, lætumque pudorem!
 Quam tuus ille dies! quam non mihi gloria major!
 Talis Olympiaca juvenem cum spectat arena 220
 Qui genuit, plus ipse ferit, plus corde sub alto
 Ceditur: attendunt cunei; spectatur athletes
 Ille magis, crebro dum lumina pulveris haustu
 Obruit, et pressa vovet expirare corona.
 Hei mihi, quod tantum patrias ego verticefrondes,
 Solaque Chalcidicæ Cerealia dona coronæ
 Te sub teste tuli! qualem te Dardanus Albæ
 Vix cepisset ager, si per me sarta tulisses
 Cæsarea donata manu! quod subdere robur
 Illa dies, quantum potuit demisisse senectæ! 230
 Heu quod me mixta quercus non pressit oliva,
 Et fugit speratus honos, cum lustria parentis
 Invida Tarpeii canerem! Te nostra magistro
 Thebais urgebat priscorum exordia vatini:
 Tu cantus stimulare meos: tu pandere facta 235
 Heroum, bellique modos, positusque locorum
 Monstrabas: labat incerto mihi limite cursus
 Te sine, et orbatæ caligant vela carinæ.
 Nec solum larga memet pietate fovebas:
 Talis et in thalamos: una tibi cognita læda 240
 Connubia, unus amor: certe conjungere matrem
 Jam gelidia nequeo bustis; te sentit, habetque,
 Te videt, et tumulos ortuque obituque salutat,
 Ut Pharios aliæ flecta pietate dolores
 Mygdoniosque colunt, et non sua funera plorant
 Quid referam expositos servato pondere mores;
 Quæ pietas; quam vile lucrum; quæ cura pudoris;
 Quantum amor recti; rursusque, ubi dulce remitti,
 Gratia quæ dictis; animo quam nulla senectus?

His tibi pro meritis famam laudesque benignas
 Vindex cura deum, nulloque e vulnere tristes,
 Concessit: raperis, genitor, non indigus ævi,
 Non nimius, trinisque decem quinquennia lustris
 Juncta ferens: sed me pietas numerare dolorque
 Non sinit: o Pyliæ ævi transcendere metas, 255
 Et Teucros æquare senes, o digne videre
 Me similem! sed nec leti tibi janua tristis:
 Quippe leves causæ, nec segnis tabe senili
 Exitus instanti præmisit membra sepulcro;
 Sed te torpor iners, et mors imitata quietem 260
 Explicuit, falsoque tulit sub Tartara somno.
 Quos ego tunc gemitus! comitum manus anxia
 vidit,

Vidit et exemplum genitrix, gavisæque vovit
 Quæ lamenta tuli: veniam concedite, manes;
 Fas dixisse, pater: non tu mihi plura dedisses.
 Felix ille patrem vacuis circumdedit ulnis, 266
 Vellet et, Elysia quamvis in sede locatum,
 Abripere, et Danaas iterum portare per umbras,
 Tentantem, et vivos molitum in Tartara gressus
 Retulit infernæ vates longævæ Dianæ. 270
 Si chelyn Odrysiam pigro transmisit Averno
 Causa minor; si Thessalicas Admeton in oras,
 Si conjux retro Phylacida retulit umbram,
 Cur nihil exoret, genitor, chelys aut tua nianes,
 Aut mea? fas mihi sit patrios contingere vultus.
 Fas junxisse manus, et lex quæcunque sequatur.
 At vos, umbrarum reges, Ennæque Juno, 277
 Si laudanda precor, tridas auferte comasque
 Eumenidum: nullo sonet asper janitor ore: [tra
 Centaurosque, Hydriæque greges, Scyllæaque mons-
 Aversæ celent valles; umbramque senilem 281
 Invitet ripis discussa plebe supremis
 Vector, et in media componat molliter alga.
 Ite, pii manes, Graiûmque examina vatium,
 Illustremque animam Lethæis spargite sertis,
 Et monstrate nemus, quo nulla irrupit Erinny,
 In quo falsa dies, cœloque similissimus aer.
 Inde tamen venias melior, qua porta malignum
 Cornu vincit eber, somnique in imagine monstra
 Quæ soltus. Sic sacra Numæ, ritusque colendos
 Mitis Aricino dictabat Nympha sub antro: 291
 Scipio sic plenos Latio Jove ducere somnos
 Creditur Ausoniis, et non sine Apolline Sylla.

IV. Ad Somnum.

Crimine quo merui juvenis, placidissime divûm,
 Quo ve errore miser, donis ut solus egerem,
 Somne, tuis? tacet omne pecus, volucresque, fe-
 raque,
 Et simulant fessos curvata cacumina somnos:
 Nec trucibus fluvii idera sonus; occidit horror
 Æquoris, et terris maria acclinata quiescunt.
 Septima jam rediens Phœbe mihi respicit ægras
 Stare genas, totidem Clære, Paphiæque revisunt
 Lampades, et toties nostros Tithonia questus
 Præterit, et gelido tangit miserata flagello. 10
 Unde ego sufficiam? non si mihi lumina mille
 Quæ sacer alterna tantum statione tænebat
 Argus, et haud unquam vigilabat corpore toto
 At nunc fors aliquis longa sub nocte, puellæ
 Brachia nexa tenens, ultro te, Somne, repellit. 15
 Inde veni: nec te totas infundere pennas
 Luminibus compello meis; hoc turba preceitur
 Lætor: extremo me tange cacumine virgæ,
 (Sufficit), aut leviter suspensio poplite transi.

V. Epicedion in puerum suum.

Me miserum! (neque enim verbis sollennibus ullis
 Incipiam nunc Castaliæ vocalibus undis

Invisas, Phœboque gravis) quæ vestra, sorores,
 Orgia, Pieriæ, quas incestavimus aras?
 Dicite: post poenam liceat committi fateri. 5
 Numquid inaccessos posui vestigia luto?
 Num vetito de fonte bibi? quæ culpa, quis error,
 Quem lumnis tantis mœroribus? ecce lacertis
 Viscera nostra tenens animamque avellitur infans.
 Non de stirpe quidem, nec qui mea nomina ferret
 Oraque; non fueram genitor: sed cernite fletus,
 Liventesque genas, et credite planctibus orbi:
 Orbis ego. Illic patres, et apertæ pectora matres
 Conveniant, crinesque rogis et munera ferre.
 Si qua sub uberibus plenis ad funera natos 15
 Ipsa gradu labente tulit, madidumque cecidit
 Pectus, et ardentes resinxit lacte favillas;
 Quisquis adhuc teneræ signatum flore juventæ
 Immersit cineri juvenem, primaque jacentis
 Serpere crudeles vidit lanugine flammæ, 20
 Adsit, et alterno mecum clamore fatiscat:
 Vincetur lacrymis, et te, Natura, pudebit:
 Tanta mihi feritas, tanta est insania luctus.
 Hoc quoque cum ter dena luce peracta
 Acclinis tumulo, luctus in carmina verito, 25
 Discordesque modos et singulantia verba
 Molior: orsa est, atque ira tacendi
 Impatiens: sed nec solite mihi vertice laurus,
 Nec fronti vittatus honos: en taxea marcet
 Sylva comis, hilareshæ hederas plorata cupressus
 Excludit ramis: ignavo pollice chordas 31
 Pulso; sed incertam digitis errantibus amens
 Tundo chelyn: juvat heu, juvat illaudabile car-
 men
 Fundere, et incomtu miserum nudare dolorem.
 Sic merui; sic me cantuque habituque nefastum
 Adspiciant superi: pudeat Thebasque novumque
 Æaciden: nil jam placitum manabit ab ore.
 Ille ego qui toties blandus matrumque patrum-
 Vulnera, qui vivos potui mulcere dolores; [que
 Ille ego lugentum mitis solator, acerbis 40
 Auditus tumulis, et descendentibus umbris,
 Deficio, medicasque manus, fomentaque quæro
 Vulneribus, sed summa, meis. Nunc tempus,
 amici,
 Quorum ego manantes oculos et saucia tersi
 Pectora, reddere opem, sævasque exsolvere grates

Nimirum tunc vestra domans ego vulnera, mæstos
 Increpuï: nunc damna dolens alterna, reposco
 Infelix lacrymas, et tristia carmina quæro.
 Verum erat: absument vires, et copia fandi
 Nulla mihi, dignumque nihil mens fulmine tanto
 Reperit: inferior vox omnis, et omnia sordent
 Verba: ignosce, puer: tu me caligine mersum
 Obruis ah dira: viso sic vulnere caræ
 Conjugis, invenit caneret quod Thracius Orpheus
 Dulce sibi: sic busta Linii complexus Apollo 55
 Non tacuit. Nimius fortasse, avidusque doloris
 Dicar, et in lacrymis justum excessisse pudorem.
 Quisnam autem gemitus lamentaque nostra re-
 prendit?

O nimium felix, nimium crudelis, et expers
 Imperii, Fortuna, tui, qui dicere legem 60
 Fletibus, aut fines audent censere dolendi!
 Incitat (heu) planctus: potius fugientia ripas
 Flumina devincas, rapidis aut ignibus obstes,
 Quam miseros lugere vetes. Tamen ille severus,
 Quisquis is est, nostræ cognoscat vulnera causæ,
 Non ego mercatus Pharia de puppe loquaces
 Delicias, doctumque sui convicia Nili
 Infantem, lingua nimium, salibusque protervum,
 Dilexi: meus ille, meus: tellure cadentem
 Excepi, et vinctum genitali carmine fovi, 70
 Pulsantemque novas tremulis ululatibus auras
 Inse-rui vitæ: quid plus tribuere parentes?
 Quin alios ortus, libertatemque sub ipsis
 Uberibus tibi, parve, dedi: tu munera nostra
 Ridebas, ignarus adhuc: properaverat ille, 75
 Sed merito properabat, amor; ne perderet ullum
 Libertas tam parva diem. Nonne horridus ipsos
 Invidia superos, injustaque Tartara pulsem?
 Nonne gemam te, care puer? quo sospite natos
 Non cupiï; primo gremium qui protinus ortu 81
 Applicui; fixique meum cui verba sonosque
 Monstravi, quæsiisque et murmura cæca resolvens
 Replantemque solo demissus ad oscula dextra
 Erxi; blandoque sinu jam jamque natantes
 Excepisse genas, dulcesque accersere somnos.
 Cui nomen vox prima meum, ludusque tenello
 Risus, et noster veniebant gaudia vultu.

* * * * *
Desunt cætera.

THEBAIDOS

LIBER PRIMUS.

Fraternas acies, alternaque regna profanis
 Decertata odiis, sotesque evolvere Thebas,
 Pierius menti calor incidit. Unde jubetis
 Ire, deæ? gentisne canam primordia diræ,
 Sidorios raptus, et ine torabile pactum [mum?
 Legis Agenoreæ, scrutantemque æquora Cad-
 Longa retro series, trepidum si Martis operti
 Agricolam infandis condentem prælia sulcis
 Expeditam, penitusque sequar quo carmine muris
 Jussert Amphion Trior accedere montes; 10
 Unde graves iræ cognata in mœnia Baccho,
 Quod sævæ Junonis opus, cui sumserit arcum

Infelix Athamas, cur non expaverit ingens
 Ionium socio casura Palæmone mater
 Atque adeo jam nunc gemitus et prospera Cadmi
 Præteriisse sinam: limes mihi carminis esto
 Œdipodæ confusa domus: quando Itala nondum
 Signa, nec Arctos ausim aperare triumphos,
 Bisque jugo Rhenum, bis adactum legibus Istrum,
 Et conjurato dejectos vertice Dacos: 20
 Aut defensa prius vix pubescentibus annis
 Bella Jovis. Tuque, o Latæ decus addite famæ,
 Quem nova maturi subeuntem exorsa parentis
 Æternum sibi Roma cupit; licet arctior omnes

Limes agat stellas, et te plaga lucida cœli 25
Pleiadum, Boreæque, et hiulci fulminis experts
Solicitet; licet impedum frenator equorum
Ipse tua alte radiantem crinibus arcum
Imprimat, aut magni cedat tibi Jupiter æqua
Parte poli; maneat hominum contentus habenis,
Undarum terræque potens, et sidera dones. 31
Tempus erit, cum Pierio tua fortior æstro
Facta canam: nunc tendo chelyn: satis arma
referre

Aonia, et geminis sceptrum exitiale tyrannis,
Nec furiis post fata modum, flammæque rebelles
Seditione rogi, tumultisque carentia regum 36
Funera, et egestas alternis mortibus urbes:
Cærela cum rubuit Lernæo sanguine Dirce,
Et Thetis arentes aduetaum stringere ripas
Horruit ingenti venientem Ismenon acervo. 40
Quem prius heroum, Clio, dabis? immodicum iræ
Tydea? laurigeri subitos an vatis hiatus,
Urget et hostilem propellens cædibus anmem
Turbidus Hippomedon, plorandaque bella pro-
tervi

Arcados, atque alio Capaneus horrore canendus.
Impia jam merita scrutatus lumina dextra 46
Merserat æterna damnatum nocte pudorem
Cedipodes, longaque animam sub morte tenebat.
Illum indulgentem tenebris, inæque recessu
Sedis inaspectos cælo radisque penates 50
Servantem, tamen assiduus circumvolat alis
Sæva dies animi, scelerumque in pectore diræ.
Tunc vacuos orbes, crudum ac miserabile vitæ
Supplicium, ostentat cælo, manibusque cruentis
Pulsat inane solum, sævaque ita voce precatut:
Di, sentis animas angustaque Tartara pœnis 56
Qui regitis, tuque umbrifero Styx livida fundo,
Quam video, multumque mihi consueta vocari
Annue, Tisiphone, perversaque vota secunda:
Si bene quid merui, si me de matre cadentem 60
Fovisti gremio, et trajectum vulnere plantas
Firmasti: si stagna peti Cirrhæa bicorni
Interfusa jugo, possem cum degere falso
Contentus Polybo, trifidæque in Phocidos arcto
Longævum implicui regem, secuique tremantis
Ora senis, dum quæro patrem: si Sphingis ini-
Callidis ambages te præmonstrante resolvî: [quæ
Si dulces furias, et lamentabile matris
Connubium gavisus inf, noctemque nefandam
Sæpe tuli, natosque tibi (scis ipsa) paravi: 70
Mox avidus pœnæ digitis cædentibus ultro
Incubui, miseraque oculos in matre reliqui;
Exaudi, si digna precor, quæque ipsa furenti
Subjiceret: orbum visu regnisque parentem
Non regere, aut dictis mærentem flectere adorti
Quos genui, quocunque toro: quin ecce superb
(Pro dolor) et nostro jamdudum funere reges
Insulant tenebris, gemitusque odere paternos.
Hisne etiam funestus ego? et videt ista deorum
Ignavus genitor? tu saltem debita vindex 84
Huc ades, et totos in pœnam ordine nepotes.
Indue quod madidum tabo diadema cruentis
Unquibus arripui, votisque instincta paternis
I media in fratres; generis consortia ferro
Dissiliant: da, Tartarei regina barathri, 8:
Quod cupiam vidisse nefas: nec tarda sequetur
Mens juvenum; modo digna veni, mea pignora
Talia jactanti crudelia diva severos [nosces.
Advertit vultus: inamœnum forte sedebat
Coccyon juxta, resolutaque vertice crines 90
Lambere sulfureas permiserat anguibus undas.
Illic igne Jovis, lapsisque citatior astra

Aristibus exsiluit ripis: discedit inane [braa
Vulgus, et occursum dominæ pavet: illa per um-
Et caligantes animarum examine campos 93
Tænaræ limen petit irremediabile portæ.
Sensit adesse dies: piceo nox obvia nimbo
Lucentes turbavit equos: procul arduus Atlas
Horruit, et dubia cælum cervice remisit.
Arripit extemplo Mæleæ de valle resurgens 100
Notum iter ad Thebas: neque enim velocior ullas
tque reditque vias, cognatave Tartara mavult.
Entium illi stantes umbrabant ora cerastæ,
Urba minor diri capitis: ædet intus abactis
erræa lux oculis: qualis per nubila Phœbes 105
Atracchia rubet arte labor: suffusa veneno
Tenditur, ac sanie gliscit cutis: igneus atro
Ore vapor, quo longa sitis, morbiqque, famesque,
Et populis mors una venit: riget horrida tergo
Palla, et cærulei redeunt in pectora nodi. 110
Atropos hos, atque ipsa novat Proserpina cultus.
Tum geminas quatit illa manus: hæc igne rogali
Fulgurat, hæc vivo manus æra verberat hydro.
Ut stetit, abrupta qua plurimus arce Cithæon
Occurrit cælo, fera sibila crine videnti 115
Congeminat, signum terris, unde omnis Achæi
Ora maris late, Pelopæaque regna resultant.
Audit et medius cæli Parnassus, et asper
Eurotas, dubiamque jugo fragor impulit Ceten
In latus, et geminis vix fluctibus obstitit Isthmos.
Ipsa suum genitrix curvo delphine vagantem
Arripuit frenis, gremioque Palæmona pressit.
Atque ea Cadmeo præceps ubi limine primum
Constitit, adstrictaque infecti nube penates;
Protinus attoniti fratrum sub pectore motus, 125
nūlisque animos subit furor, ægraque lætis
Invidia, atque parens odii metus: inde regendi
Sævus amor, ruptæque vices, jurisque secundi
Ambitus impatiens, et summo dulcius unum
Stare loco, sociisque comes discordia regnis 130
Sic ubi delectos per torva armenta juvencos
Agricola imposito sociare affectat aratro,
Illi indignantes, quis nondum vomere multo
Arida nodosos cervix descendit in armos,
In diversa trahunt, atque æquis vincula laxant
Viribus, et vario confundunt limite sulcos. 136
Haud secus indomitos præceps discordia fratres
Asperat: alterni placuit sub legibus anni
Exsilio mutare ducem: sic jure maligno
Fortunam transire jubent, ut scepra tenentem
Foedere præcipiti semper novus angeret hæres.
Hæc inter fratres pietas erat, hæc mora pu
Sola, nec in regem perduratura secundum.
Et nondum crasso laquearia fulva metallo,
Montibus aut alte Graiis effulta nitebant 145
Atria, congestos satis explicitura clientes:
Non impacatis regum advigilantia somnis
Pila, nec alterna ferri statione gementes
Excubiæ, nec cura mero committere gemmas,
Atque aurum violare cibis: sed nuda potestas
Armavit fratres: pugna est de paupere regno.
Dumque uter angustæ squalentia jugera Dirces
Verteret, aut Tyrii solio non altus ovaret
Exsulis, ambigitur, periit jus, fasque, bonumque,
Et vitæ, mortisque pudor. Quo tenditis iras, 155
Ah miseri? quid si peteretur crimine tanto
Limes uterque poli, quem sol emissus Eoo
Cardine, quem porta vergens prospectat Ibera;
Quasque procul terras obliquo sidere tangit
Avius, aut Borea gelidas, madidive tepentes 160
Igne Noti? quid si Tyriæ Phrygiæque sub unum
Convectentur opes? loca dira, arceqque nefandæ

Suffecere odio, furisque immanibus euntum est
 Oedipodæ sedisse loco. Jam sorte carebat
 Dilatus Polyniciæ honos. Quis tum tibi, sæve,
 Quid fuit ille dies? vacua cum solus in aula
 Respiceres jus omne tuum, cunctosque minores,
 Et nunquam par stare caput? Jam murmura ser-
 punt 168

Plebis Echionis, tacitumque a principe vulgus
 Dissidet, et (qui mox populis) venturus amatur.
 Atque aliquis, cui mens humili læsisse veneno
 Summa, nec impositos unquam cervice volenti
 Ferre duces: Ilancne Ogygiis, ait, aspera rebus
 Fata tulere vicem, toties mutare timendos,
 Alternoque jugo dubitantia subdere colla! 175
 Partiti versant populorum fata, manuque
 Fortunam fecere levem. Semperne vicissim
 Exulibus servire dabor? tibi, summe deorum,
 Torrarumque sator, sociis hanc addere mentem
 Sedit? an inde vetus Thebis extenditur omen,
 Ex quo Sidonii nequicquam blanda juvenci 181
 Pondera Carpathio jussus sale quærere Cadmus
 Exsul Hyanteos invenit regna per agros,
 Fraternasque acies fete telluris hiatu
 Augurium seros dimisit adusque nepotes? 185
 Cernis, ut erectum torva sub fronte minetur
 Seviior adsurgens demto consorte potestas?
 Quas gerit ore minas! quanto premit omnia fastu!
 Hinc unquam privatus erit? tamen ille precanti
 Mitis, et affatu bonus, et patientior æqui. 190
 Quid mirum? non solus erat. Nos vilis in omnes
 Prompta manus casus, domino cuiusque parati
 Qualiter hinc gelidus Boreas, hinc nubifer Euris
 Vela trahunt: nutat media fortuna carinæ.
 Heu dubio suspensa metu, tolerandaque nullis
 Aspera sors populis! hic imperat: ille minatur.

At Jovis imperiis rapidi super atria cæli 197
 Lectus concilio divum convenerat ordo
 Interiore polo: spatii hinc omnia juxta
 Primæque occiduaque domus, effusa sub omni
 Terra atque unda die: mediis sese arduus infert
 Ipse deus, placido quatiens tamen omnia vultu,
 Stellantique locat solio: nec protinus ausi
 Crelicolæ, veniam donec pateat ipse sedendi
 Tranquilla jubet esse manu: mox turba vagorum
 Semideum, et summis cognati nubibus amnes,
 Et compressa metu servantes murmura venti,
 Aurea tecta replent: mixta convexa deorum
 Majestate tremunt: radiant majore sereno
 Culmina, et arcano florentes lumine postes. 210
 Postquam jussu quies, siluitque exterritus orbis,
 Incipit ex alto: grave et immutabile sanctis
 I'ondus adest verbis, et vocem fata sequuntur.
 Terrarum delicta, nec exsuperabile diris [tum
 h genium in mortale queror. Quonam usque nocen-
 tigar in penas? tædet sævire corusco 216
 fulmine: jam pridem Cyclopi operosa fati-
 Brachia, et Æolis desunt incudibus ignes. [cunt
 Atque ideo tuleram falso rectore solutos
 Solis equos, cælumque rotas errantibus uri, 220
 Et Phaethontea mundum squalere favilla.
 Nil actum est: neque tu valida quod cuspidate late
 Ire per illicitum pelago, germane, dedisti. [tor
 Nunc geminas punire domos, quis sanguinis auc-
 Ipse ego, descendo: Perseos alter in Argos 225
 Scinditur, Aonias fuit hic ab origine Thebas.
 Mens cunctis imposta manet: quis funera Cadmi
 Nesciat, et toties excitat a sedibus imis
 Eumenidum bellas aciem; mala gaudia matrum,
 Erroneaque feros nemorum, et reticenda deorum
 Crimina? vix lucis spatio, vix noctis at

Enumerare queam mores, gentemque profanani.
 Scandere quin etiam thalamos hic impius hæres
 Patris, et immeritæ gremium incestare parentis
 Appetit, proprios monstrum revolutus in ortus.
 Ille tamen superis æterna piacula solvit, 236
 Projectitur diem, nec jam amplius æthere nostro
 Vescitur: at nati (facinus sine more) cadentes
 Calcavere oculos: jam jam rata vota tulisti
 Dire senex: meruere tuæ, meruere, tenebræ 240
 Ultiorem sperare Jovem: nova sontibus arma
 Injiciam regnis, totumque a stirpe revellam
 Exitiale genus: belli mihi semina sunt
 Adrastus socer, et superis adjuncta sinistris
 Connubia: hanc etiam poenis incessere gentem
 Decretum: neque enim arcano de pectore fallax
 Tantalus, et sævæ perit injuria mense.
 Sic pater omnipotens: ast illi saucia dictis
 Flammato versans inopinum corde dolorem
 Talia Juno refert: Mene, o justissime divam, 250
 Me l'ello certare jubes? scis semper ut arces
 Cyclopium, magnique Phoroneos incluta fama
 Sceptra viris opibusque juveni; licet impiobus
 Custodem Phariæ somno letoque juvenis [illic
 Exstinguas, septis et turribus aureus intres. 255
 Mentis ignosco toris: illam odimus urbem,
 Quam vultu confessus adis, ubi conscia magni
 Signa tori tonitru agis, et mea fulmina torques.
 Facta luan Thebæ: cur hostes eligis Argos?
 Quin age, si tanta est thalami discordia sancti,
 Et Samon, et veteres armis exscinde Mycenæ:
 Verte solo Sparten: cur usquam sanguine festo
 Conjugis ara tuæ, cumulo cur thuris Æoi
 Læta calet? melius votis Mæreotica fumat
 Coptos, et ærisoni lugentia flumina Nili. 265
 Quod si prisca luan auctorum crimina gentes,
 Subvenitque tuis sera hæc sententia curis,
 Percensere ævi senium; quo tempore tandem
 Terrarum furias abolere, et sæculi retro
 Emendare sat est? jamdudum ab sedibus illis
 Incipe, fluctivaga qua præterlabitur unda 271
 Sicarios longe relegens Alpheus amores.
 Arcades hic tua (nec pudor est) delubra nefastis
 Imposuere locis: illic Mavortius axis
 Enomai, Gæticque pecus stabulare sub Hæmo
 Dignius: abruptis etiamnum inhumata procorum
 Reliquiis trunca ora rigent: tamen hic tibi
 templi [mane
 Gratus honos: placet Ida nocens, mentitaque
 Creta tuos: me Tantaleis consistere lectis
 Quæ tandem invidia est? belli deflecte tumultus,
 Et generis miseresce tui: sunt impia late 281
 Regna tibi, melius generos passura nocentes.
 Finiet miscens precibus convicia Juno,
 At non ille gravis, dictis, quanquam aspera, motus
 Reddidit hæc: Equidem haud rebar te mente se-
 cunda 285
 Laturam, quodcumque tuos, licet æquus, in Argos
 Consulerem: neque me, detur si copia, fallit [nen
 Multa super Thebis Bacchum, ausuramque Dio-
 Dicere: sed nostri reverentia ponderis obstat.
 Horrendos etenim latices, Stygia æquora fratris
 Obtestor, mansurum et non revocabile verum,
 Nil fore quo dictis flectar. Quare impiger ales
 Portantes præcede Notos, Cyllenia proles,
 Aera per liquidum, regnisque illapsus opacis
 Dic patruo, superas senior se tollat ad auras 295
 Laius, extinctum nati quem vulnere nondum
 Uterior Lethes accepit ripa profundi
 Lege Erebi: ferat hæc diro mea jussa nepoti:
 Germanum exilio fretum, Argolicisque tumentem

Hospitiū, quod sponte cupit, procul impius aula
Arceat, alterum regni inficiatus honorem: 301
Hinc causæ irarum. Certo reliqua ordine ducam.
Paret Atlantiades dictis genitoris, et inde
Summa pedum propere plantaribus illigat alis,
Obnubique comas, et temperat astra galero. 305
Tum dextræ virgam inseruit, qua pellere dulces
Aut suadere iterum soninos, qua nigra subire
Tartara, et exsangues animare assueverat umbras.
Desiluit, tenuique exceptus inhorruit aura.
Nec mora, sublimes raptim per inane volatus
Carpit, et ingenti designat nubila gyro. 311
Interea patriis olim vagus exsul ab oris
Œdipodionides furto deserta pererrat
Aoniæ: jam jamque animis male debita regna
Concipit, et longum signis cunctantibus annum
Stare gemit: tenet una dies noctesque recursans
Cura virum, si quando humilem decedere regno
Germanum, et smet Thebis opibusque potitum
Cerneret: hac ævum cupiat pro luce paciæ.
Nunc queritur ceu tarda fugæ dispendia: sed mox
Atollit flatus ducis, et sedisse superbum 321
Dejecto se fratre putat: spes anxia mentem
Extrahit, et longo consumit gaudia voto.
Tunc sedet Inachias urbes, Danaëque arva,
Et caligantes abrupto sole Mycenas, 325
Ferre iter impavidum: seu prævia ducit Erinny's,
Seu fors illa viæ, sive hac immota vocabat
Atropos. Ogygiis ululata furoribus antea
Deserit, et pingues Baccheo sanguine colles.
Inde plagam, qua molle sedens in plana Cithæron
Porrigitur, lassumque inclinat ad æquora montem,
Præterit: hinc arcte scopuloso in limite pendens
Infames Scyrone petras, Scyllæaque rura
Purpureo regnata seni, mitemque Corinthon
Linqvit, et in mediis audit duo littoia campis.
Jamque per emerit surgens confinia Phæbi
Titanis, late mundo subverta silenti 337
Rorifera gelidum tenuaverat aera biga. [avaris
Jam pecudes volucresque tacent: jam Somnus
Inserpit curis, pronusque per aera nutat, 340
Grata laboratæ referens obliuia viæ.
Sed nec puniceo rediturum nubila cælo
Promisere jubar, nec rarecentibus umbris
Longa repercusso nitere crepuscula Phæbo.
Densior a terris, et nulli pervia flammæ 345
Subtextit nox atra polos. Jam claustris rigentis
Æoliæ percussa sonant, venturaque rauco
Ore minatur hiems: venti transversa frementes
Configunt, axemque emoto cardine vellunt,
Dum cælum sibi quisque rapit: sed plurimus
Auster [quet,
Inglomerat noctem, et tenebrosa volumina tor-
desunditque imbres; sicco quos asper liatu
Persolidat Boreas: nec non abrupta tremiscunt
Fulgura, et attritus subita face rumpitur æther.
Jam Nemeæ, jam Tænariis contermina lucis 355
Arcadiæ capita alta madent: ruit agmine facto
Inachus, et gelidas surgens Eriasinus ad Arctos.
Pulverulenta prius, calcandaque flumina nullæ
Aggeribus tenere moræ: stagnoque refusa est
Funditus, et veteri spumavit Lerna veneno. 360
Frangitur omne nemus: rapiunt anti qua procellæ
Brachia sylvarum, nullique adspæcta per ævum
Solibus umbrosi patuere æstiva Lycæi.
Ille tamen modo saxa jugis fugientia ruptis
Miratur, modo nubigenas et montibus amnes 365
Aure pavens, passimque insano turbine raptas
Pastorum pecorumque domos: non ægnius
amens,

ncertusque viæ, per nigra silentia vastum
Haurit iter: pulsat metus undique, et urdique
Ac velut hiberno deprensus navita ponto, [frater.
Cui neque temo piger, neque amico sidere mon-
strat 371

Luna vias, medio cæli pelagique tumultu
Stat: iationis inops, jam jamque aut saxa malignis
Expectat submersa vadis, aut vertice acuto
Spumantes scopulos ereclæ incurere proræ: 375
Talis opaca legens nemorum Cadmeius heros
Accelerat, vasto metuenda umbone ferarum
Excutiens stabula, et prono virgulta refringit
Pectore: dat stimulos animo vis mæsta timoris
Donec ab Inachis victa caligine tectis 380
Emicunt lucem deversa in mœnia fundens
Larissæus apex: illo spe concitus omni
Evolat: hinc celsæ Junonia templa Prosymnæ
Lævus habet, hinc Herculeo signata vapore
Lernæi stagna atia vadi: tandemque reclusa
Inferitur portis: actutum regia cernit 386
Vestibula: hic artus imbrî venioque rigentes
Proicit, ignotaque acclinis postibus aulæ
Invitat tenues ad dura cubilia somnos.

Rex ibi tranquillæ medio de limite vitæ 390
In senium veigens populos Adiasus halebatur,
Dives avis, et utroque Jovem de sanguine ducens.
Hic sexus melioris inops, sed prole virebat
Pæmnea, gemino natarum pignore fultus:
Cui Phæbus generos (monstrum exitiabile dictu
Mox adaptata fides) ævo ducente canebat 396
Setigerumque suum et fulum adventare leonem.
Hæc volvens, non ipse pater, non, docto futuri
Amphiaræ, vides: etenim vêtat auctor Apollo.
Tantum in corde sedens ægrescit cura parentis.
Ecce autem antiquam fato Calydonia relinquens
Olenius Tydeus (fraterni sanguinis illum
Conscius horror agit) eadem sub nocte sopora
Lustra terit, similesque Notos dequestas et imbres,
Infusam teigo glaciem, et liquentia nimbis 405
Ora, comasque gerens, subit uno legimine, cujus
Fusus humo gelida partem prior hospes habebat.
Hic vero ambobus rabiem fortuna cruentam
Attulit: haud passi sociis defendere noctem
Culminibus, paulum alternis in verba minasque
Cunctantur: mox ut jactis seimonibus iræ 411
Intumescere satis, tum vero erectus uterque
Exsertare humeros, nudamque lacessere pugnam.
Celsior ille gradu proceia in membra, simulque
Integer annorum, sed non et viribus infra 415
Tyda fert animus; totosque infusa per artus
Major in exiguo regnabat corpore virtus.
Jam crebros ictus ora et cava tempora circum
Obnixi ingemunt, telorum aut grandinis instar
Rhipææ, flexoque genu vacua ilia tundunt. 420
Non aliter quam Pisæo sua lustra Tonanti
Cum redeunt, crudisque virum sudoribus ardet
Pulvis, at hinc teneros cavæ dissensus ephebos
Concitat, exclusæque expectant præmia matres.
Sic alacres odio, nullaque cupidine laudis 425
Accensi incurant, scrutatur et intima vultus
Unca manus, penitusque oculis cedentibus instat.
Forsan et accinctos lateri (sic ira ferebat)
Nudassent enses, meliusque hostilibus armis
Lugendus fratri, juvenis Thebane, jaceres; 430
Ni rex insolitum clamorem, et pectore ab alto
Stridentes gemitus, noctis minatus in umbris,
Movisset gressus, magnis cui sobria curis
Pendebat somno jam deteriore senectus
Isque ubi progrediens numerosa luce per alta 436
Atria, dimotis adverso limine claustris

Terribile dictu faciem, lacera ora, putresque
Sanguineo videt imbre genas: Quæ causa furoris,
Externi juvenes? (neque enim meus audent is as
Civis in usque manus) quisnam implacabilis ardor
Exturbare odii tranquilla silentia noctis? 411
Usque adeone angusta dies, et triste parumper
Pacem animo, somnumque pati? sed prodit tandem

Unde orti? quo fertis iter? quæ jurgia? nam vos
Haud humiles tanta ira docet, generisque superbi
Magna per effusum clarescunt signa cruorem.
Vix ea, cum mixto clamore obliqua tuentes

Incipiunt una: Rex o mitissime Achivum,
Quid verbis opus? ipse undantes sanguine vultus
Adspicias. Illic passim turbatis vocis amaræ 450
Confudere sonis: inde orsus in ordine Tydeus
Continuat, mæsti cupiens solatia casus:

Momstriferæ Calydonis opes, Acheloiarque arva
Deserui: vestris hic me ecce in finibus ingens
Nox operit: tecto cælum prohibere quis iste
Arcuit? an quoniam prior hæc ad limina forte
Molitur gressus? pariter stabulare bimbembres
Centaurus, unaque ferunt Cyclopas in Ætna

Compositos: sunt et rabidis jura insita monstis,
Fasque suum: nobis sociare cubilia terræ? 470
Sed quid ego? aut hodie spoliis gavisus abibis,
Quisquis es, his; aut me, si non effectus oborto
Sanguis hebet luctu, magni de stirpe creatum

Cencos, et Marti non degenerare paterno
Accipies. Nec nos animi, nec stirpis egemus,
Ille refert contra: sed mens sibi conscia facti 466
Cunctatur proferre patrem. Tunc mitis Adrastus,
Immo agite, et positus, quas nox inopinacque suasit
Aut virtus, aut ira, minis, succedite tecto.

Jam pariter coeant an morum in pignora dextræ.
Non hæc incassum, divisque absentibus acta:
Foras et has venturus amor præmiserit iras,
Ut meminisse juvet. Nec vana voce locutus

Fata senex: siquidem hanc perhibent post vul-
nera junctis
Esse fidem, quanta partitum extrema pretervo
Thesæa Pirithoo, vel inanem mentis Orestem 476
Opposito rabidam Pylade vitasse Megæram.
Tunc quoque mulcentem dictis corda aspera regem
Jam faciles (ventis ut decerata residunt
Æquora, laxatisque diu tamen aura superstes 480
Immoritur velis) passi subiere penates.

Hic primum lustrare oculis cultusque virorum
Telaque magna vacat: tergo videt hujus inanem
Impexis utrinque jubis horrere leonem,
Alius in speciem, quem per Theumesia Tempe
Ilmythryoniades fractum juvenilibus armis 486
Ante Clecneæ vestitur prælia monstri.

Terribiles contra setis ac dente recurvo
Tydea per latos humeros ambire laborant
Exuvies, Calydonia honos. Stupet omine tanto
Defixus senior, divina oracula Phœbi 491
Agnoescens, monitusque datos vocalibus antris.

Obtutu gelida ora premit, lætusque per artus
Horror it: sensus manifesto numine ductos
Affore, quos nexis ambagibus augur Apollo 495
Portendi generos, vultu fallente ferarum,
Ediderat. Tunc sic tendens ad sidera palmas:

Nox, quæ terrarum cœlique amplexa labores
Ignea multivago transmittit sidera lapsu,
Indulgens reparare animum, dum proximus ægris
Infundat Titan agiles animantibus ortus, 501
Tu mihi perplexis quæsitam erroribus ultro
Advehis alma fidem, veterisque exordia fati
Detegis: adstas operi, tuaque omina firmes.

Semper honoratam dimensis orbibus anni 505

Te domus ista colet: nigri tibi, diva, litabunt
Electa cervice greges, lustraliaque exta
Lacte novo perfusus edet Vulcanus ignis.

Salve, prisca fides tripodum, obscurique recessus
Deprendi, Fortuna, deos. Sic fatus, et ambos
Innectens manibus tecta ulterioris ad aulae
Progreditur. Canis etiamnum altariibus ignes

Sopitum cinerem et tepidi libamina sacri
Seivabant. Adolere focos, epulasque recentes
Instaurare jubet: dictis parere ministri 515
Certatim accelerant: vario strepit icta tumultu
Regia: pars ostro tenues, auroque sonantes
Emunire toros, altosque inferre tapetas;

Pars taretis lavare manu ac disponere mensas.
Ast alii tenebras et opacam vincere noctem 520
Aggressi, tendunt auratis vincula lychnis.
His labor inserto torrere exsanguia ferro [tris
Viscera cæsarum pecudum: his cumulare canis-
Perdomitam saxo Cœterem: lætatur Adrastus

Obsequio fervere domum: janique ipse superbis
Fugebat stratis, solioque effulus eburno. 526
Parte alia juvenes siccati vulnera lymphis
Discumbunt: simul ora notis fœdata tuentur,
Inque vicem ignoscunt. Tunc rex longævus

Acesten
(Natarum hæc altrix, eadem et fidissima custos
Lecta sacrum justæ Veneri occultare pudorem)
Imperat acciri, tacitaque immurmurat aure.
Nec mora præcepit is; cum protinus utraque virgo
Arcano egressæ thalamo (mirabile visu)
Pullados arnisonæ, phætrætræque ora Dianæ
Æqua ferunt, terrore minus: nova deinde pudori
Visa virum facies: pariter pallorque ruborque
Purpureas hausere genas, oculique verentes
Ad sanctum rediere patrem. Postquam ordine
mensæ

Victa fames, signis perfectam auroque nitentem
Læsides pateram famulos ex more poposcit, 541
Qua Danaus libare deis seniorque Phoroneus
Adducti: tenet hæc operum cæclata figuras:
Aureus anguicomam præsecto Gorgona collo
Ales habet: jam janique vagas (ita visus) in auras
Exsilit: illa graves oculos, languentiaque ora 546
Pæne movet, vivoque etiam pallescit in auro.

Hinc Phrygius fulvis venator tollitur alis:
Gargara desidunt surgenti, et Troja recedit.
Stant mæsti comites, frustra que sonantia laxant
Ora canes, umbramque petunt, et nubila latrant.
Hanc undante mero fundens, vocat ordine cunctos
Cælicolas: Phœbum ante alios, Phœbum omnis
ad aras

Laude ciet comitum famulûmque evincta pudica
Fronde manus: cui festa dies, largoque refecti
Thure vaporatis lucent altariibus ignes. 556
Forsitan, o juvenes, quæ sint ea sacra, quibusque
Præcipuum causis Phœbi obstatemur honorem,
Rex ait, exquirunt animi: non inæc a suasit
Religio: magnis exercita cladibus olim 560
Plebs Argiva litant: animos advertite, pandam.

Postquam cærelei sinuosa volumina monstri,
Terrigenam Pythona, deus septem orbibus atris
Amplexum Delphos, aquamque annosa teren-
tem

Robora, Castalii dum fontibus ore trisulco 565
Fusus hiat, nigro sitiens alimenta veneno,
Perculit, absument numerosa in vulnera telis,
Centum per jugera campi
Vix tandem explicuit, nova deinde piacula cædi
Perquirens, nostri tecta haud opulenta Crotopi

Huic primis et pubem ineuntibus annis
Mira decore pio servabat nata penates
Intemerata toris: felix, si Delia nunquam
Fuit: nec occultum Phœbo sociasset amorem.
Namque ut passa deum Nemææ ad fluminis undam,
575

Bis quinque plena cum fronte resumeret orbes
Cynthia, sidereum Latonæ feta nepotem
Edidit: ac pœnæ metuens (neque enim ille coactis
Donasset thalamis veniam pater) avia rura
Eligit, ac natum septa inter ovilia furtim 580
Montivago pecoris custodi mandat alendum.
Non tibi digna, puer, generis cunabula tanti
Gramineos dedit herba toros, et vimine querno
Tecta domus: clausa arbutei sub cortice libri
Membra tepent, suadetque leves cava fistula
somnos, 585

Et pecori commune solum: sed fata nec illum
Concessere larem: viridi nam cœspite terræ
Projectum temere, et patulo corlum ore trahentem
Dira canum rabies morsu depasta cruento
Disjicit. Ille vero a tonitis ut nuntius aures 590
Matris adit, pulsus ex animo genitorque, pudorque,
Et metus: ipsa ultro sævis plangoribus amens
Tecta replet, vacuumque feriens velamine pectus
Occurrit confessa patri: nec motus, et atro
Imperat (infandum) cupientem occumbere leto.
Sero memor thalami mœste solatia morti, 596
Phœbe, paras: monstium infandis Acheronte sub
imo [ora

Concepit Eumenidum thalami: cui virginis
Pectoraque, æternum stridens a vertice surgit
Et ferrugineam frontem discriminat anguis. 600
Hæc tam dira lues nocturno squalida passu
Illabi thalami, animasque a stirpe recenes
Abripere altricum gremiis, moxque cœuento
Devesci, et multum patrio pinguescere lectu 604
Uaud tulit armorum præstans animique Coribus,
Seque ultro lectis juvenum, qui robore primi
Famam posthabita faciles extendere vita.
Obtulit: illa novos ibat populata penates
Portarum in bivio: lateri quo corpora parvum
Dependent, et adunca manus vitalibus hæret,
Ferratque ungues tenero sub corde tepescunt 611
Obvius huic latus omne virum stipante corona
It juvenis, ferrumque rigens sub pectore disco
Condidit, atque inias animæ mucrone corusco
Scruiatus latebras, tandem sua monstra profundo
Reddit habere Jovi: juvat ire, et viscere iuxta
Liventes in morte oculos, uterque nefandam
Proluviem, et crasso squalentia pectora tabo,
Qua nostræ cecidere animæ: stupet Inachy pubes,
Magnaque post lacrymas etiamnum gaudia pal-
lii trabibus duris, solatia vana dolori, [lent.
Proterere exanimæ artus, aspresque molares
Deculcare genis: nequit iram explere potestas.
Illum et nocturno circum stridore volantes
Impastæ fugistis aves, rabidamque canum vini,
Oraque sicca ferunt trepidorum inhiasse luporum.
Sævior in miseros fatiis altricis ademtæ
Delius insurgit, summaque biverticis umbra
Parnassi residens, arcu crudelia iniquo [pum
Pestilera arma jacit, camposque et celsa Cyclo-
Tecta superfecto nebularam incendit amietu. 631
Labuntur dulces animæ: Mors fila sororum
Ense metit, captamque tenens fert manibus urbem.
Quærenti quæ causa duci, quis ab æthere lævus
Ignis, et in totum regnaret Sirius annus? 635
Idem auctor Pæan rursus jubet ire cruento
Inferias monstro juvenes, qui cæde potiti

Fortunate animi, longumque in sæcula digne
Promeriture diem! non tu pia degener arma
Oculis, aut certæ trepidas occurrere morti. 640
Cominus ora ferens Cirrhæi in limine templi
Constitit, et sacras ita vocibus asperat iras:
Non missus, Thymbræe, tuos supplexve penates
Advenio: mea me pietas, et conscia virtus
Has egero vias: ego sum, qui cæde subegi, 645
Phæbe, tuum mortale nefas, quem nubibus atis
Et squalente die, nigra quem tabe sinistra
Quæris, inique, poli. Quod si monstra effera
magnis

Cara adlo sup'ris, jacturaque vilior orbi
Mors hominum, et sævo tanta inclementia cœlo
est; [lum

Quid metuere Argi? me, me, divum optime, so-
Objecisse caput fati præbait: an illud
Lene magis cordi, quod desolata domorum
Tecta vides, ignique datis cultoribus omnis
Lacet ager? sed quid fando tuatela manusque 655
Demoror? expectant matres, supremaque fundunt
Vota mihi: satis est: merui, ne parcere velles.
Proinde move pharetras, arcusque intende sonoros
Insignemque animam leto demitte: sed illum,
Pallidus Inachus qui desuper imminet Argis, 660
Dum morior, depelle globum. Fors æqua me-
rentes

Respicit: aidentem tenuit reverentia cordis
Latoiden, tristenque viro submissus honorem
Largitur viræ: nostro mala nubila cœlo
Diffugiunt: at tu stupefacta a limine Phæbi 665
Exoratus abis. Inde hæc stata sacra quotannis
Sollemnes recolunt epulæ, Phæbeaque placat
Templa novatus honos. Has forte invisitis aras
Vos, quæ progenies? quanquam Calydoniæ
Et Parthæoniæ (dudum si certus ad aures [Cæneus
Clamor int) tibi jura domus; tu parde, quis Argos
Advenias, quando hæc variis sermonibus hora est.
Dejecit mæstos extemplo Ismenius Leros
In terram vultus, taciteque ad Tydeæ lævum
Obliquare oculos: tum longa silentia movit: 671
Non super hos divum tibi sum querendus honores
Unde genus, quæ terra mihi: quis defuist ordo
Sanguinis antiqui, piget inter sacra fateri.
Sed si præcipitant miserum cognoscere curæ,
Cadmus origo patrum, tellus Mavortia Thebe, 686
Et genitrix Iocasta mihi. Tum motus Adrastus
Hospitiis, (agnovit enim.) Quid nota recondis?
Scimus ait: nec sic avertum fama Mycenis
Volvit iter: regnum, et furias, oculosque pu-
dentes

Novit, et Atreois si quis de solibus horret, 685
Quique bibit Gangem, aut nigrum occasibus in-
Oceanum, et si quos incerto litore Syries [trat
Destituunt: ne pege queri, causæque priorum
Annumerare tibi: nostro quoque sanguine mul-
Erravit pietas; nec culpa nepotibus obstat. (tum
Tu modo dissimilis rebus mereare secundis 691
Excusare tuos. Sed jam temone supino
Languet Hyperboræ glacialis portitor Uræ.
Fundite vina focis, servatoremque parentum
Latoiden votis iterumque iterumque canamus 695
Phæbe parens, seu te Lyciæ Pataræa nivosæ
Exercent dumeta jugis, seu rore pudico
Castaliæ flavos amor est tibi mergere crines
Seu Trojam Thymbrææ habes, ubi fama vo-
lentem

Ingratis Phrygiis humeris subiisse molares: 700
Seu juvat ægeum feriens Latonius umbra
Cynthia, et assiduam pelago non querere Delon
3110

Tela tibi, longeque feros lentandus in hostes
 Arcus; et ætherii dono cessere parentes
 Æternum florere genas: tu doctus iniquas 705
 Parcarum piencase manus, fatumque quod ultra
 Et summo placitura Jovi; quis letifer annus, [est,
 Bella quibus populis, mutet quæ sceptrâ cometes.
 Tu Phrygia submittis citharæ: tu matris honori
 Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis. 710
 Te viridis Python, Thebanaque mater ovantem

Horruit in pharetris: ultrix tibi torva Megæra
 Jejunum Phleggyan subter cava saxa jacentem
 Æterno premit accubitu, dapibusque profanis
 Instimulat; sed mixta famem fastidia vincunt.
 Adsis o memor hospitii, Junoniaque arva 716
 Dexter ames: seu te roseum Titana vocari
 Gentis Achæmenis ritu, seu præstat Osirin
 Frugiferum, seu Persei sub rupibus antri
 Indignata sequi torquentem cornua Mitram. 720

LIBER SECUNDUS.

Interea gelidis Maia satus aliger umbris
 Jussa gerens magni teneat Jovis: undique pigræ
 Ire vetant nubes, et turbidus implicat aer:
 Nec Zephyri rapuere gradum, sed fœda silentis
 Aura poli. Styx inde novem cucunflua campis, 5
 Hinc objecta vias torrentum incendia claudunt.
 Pone senex trepida succedit Laus umbra
 Vulnere tardus adhuc: capulo nam largius illi
 Transabiit costas cognatis ictibus ensis
 Impius, et primas Furiarum pertulit iras. 10
 It tamen, et medica firmat vestigia virga.
 Tum steriles luci, possessaque manibus arva,
 Et ferruginem nemus adstupet, ipsaque tellus
 Miratur patuisse retro, nec livida tabes
 Invidiæ, functis quamquam et jam lumine cassis, 15
 Defuit: unus ibi ante alios, cui læva voluntas
 Semper, et ad superos hinc est gravis exitus, ævi
 Insulare malis, rebusque ægrescere lætis:
 Vade, ait, o felix, quoscunque vocaris in usus
 Seu Jov's imperio, seu major adegit Erinny 20
 Ire diem contra, seu te furiosa sacerdos
 Thessalis arcano jubet emigrare sepulcro,
 Heu dulces visure polor, solemque relictum,
 Et virides terras, et puros fontibus amnes;
 Tristior has iterum tamen intrature tenebras. 25
 Illos ut cæco recubans in limine sensit
 Cerberus, atque omnes capitem subiecit hiatus,
 Sævus et intranti populo; jam nigra tumebat
 Colla minax, jam sparsa solo turbaverat ossa:
 Ni deus horrentem Lethæo vineine mulcens 30
 Ferrea tergemino domuisset lumina somno.
 Est locus, Inachiæ dixerunt Tanara gentes,
 Qua formidatum Mæcæ spumantis in auras
 It caput, et nullos admittit culmine visus.
 Stat sublimis apex, ventosque imbresque serenus
 Despicit, et tantum fessis insiditur astris. 36
 Illic exhausti posuere cubilia venti, [montis
 Fulminibusque iter est: medium cava nubila
 Insumsere latus: summos nec præpetis alæ
 Plausus adit colles, nec rauca tonitrua pulsant. 40
 Ast ubi prona dies, longos super æquora fines
 Exigit, atque ingens medio natat umbra profundo.
 Interiore sinu frangientia littora curvat
 Tænaros, expositos non audent scandere fluctus.
 Illic Ægeæ Neptunus gurgite fessos 45
 In portum deducit equos: p'ior haurit arenas
 Ungula, postremi solvantur in æquora pisces.
 Hoc, ut fama, loco pallentes devius umbras
 Trames agit, nigrique Jovis vacua atria ditat
 Mortibus: Arcadii perhibent si vera coloni, 50
 Stridor ibi, et gemitus penarum, atroque tumultu
 Fervet ager: sæpe Eumenidum vocesque manus-
 que

In medium sonnere diem, letique triformis
 Janitor agricolas campis auditus abegit.
 Hac et tunc fusca volucer deus obstitit umbra 55
 Exsilit ad superos, infernaque nubila vultu
 Discutit, et vivis afflatus ora serenat.
 Inde per Arcturum, mediæque silentia luncæ
 Arva superi populosque meat: Sopor obvius illi
 Noctis agebat equos, trepidusque adsurgit honori
 Numinis, et recto decedit limite cæli. 61
 Inferior velat umbra deo, præreptaque noscit
 Sidera, principumque sui: jamque ardua Cirrhæ,
 Pollutamque suo despectat Phocida busto. [nati
 Ventum erat ad Thebas: gemitu prope limina
 Laus, et notor cunctiatur inire penates. 66
 Ut vero excelsis suamet juga nixa columnis
 Vidit, et infectos e'iamnum sanguine curtus,
 Pæne totio turbatus abijt: nec summa Tonantis
 Jussa, nec Arcadiæ retinent spiramina virgæ. 70
 Et tunc forte dies noto signata Tonantis
 Fulmine, prærupti cum te, tener Evie, partus
 Transmisere patri. Tyris ea causa colonis
 Insonnem ludo certatim educere noctem
 Suaserat: effusi passim per tecta, per agros, 75
 Serta inter, vacuosque nero crateras anhelum
 Proflabant sub luce cæci: tum plurima buxas,
 Ætæque taurinis sonitu vincientia pulsas.
 Ipse etiam gaudens nemorosa per avia sanas
 Impulerat matres Baccho meliore Cithæron. 80
 Qualia per Rhodopen rapido convivia cætu
 Bistones, aut mediæ ponunt convallibus Ossæ.
 Illis semianimum pecus, excussæque leonum
 Ore dapes: et lacte novo domuisse cruorem
 Luxus: at Ogygii si quando afflavit lacchi 85
 Sævus odor, tunc saxa manu, tunc pocula pul-
 chrum
 Spargere, et immerito sociorum sanguine fuso
 Instaurare diem, festasque reponere menas.
 Nox ea, cum tacita volucer Cyllenius aura
 Regis Echionii stratis allapsus, ubi ingens 90
 Fuderat Assyris exstructa tapetibus alto
 Membra toto. Pro gnaia nihil mortalita fati
 Corda sui! caput ille dapes, habet ille soporem
 Tunc senior quæ jussus agit: neu falsa videri
 Noctis imago queat, longævi vatis opacos 95
 Tiresiæ vultus, vocemque, et vellerâ nota
 Induitur: mansere comæ, propæaque mento
 Canities, pallorque suus: sed falsa cucurrit
 Infula per crines, glaucæque innexæ olivæ 99
 Vittarum provenit honos: dein tangere ramo
 Pectora, et has visus fa'orum expromere voces.
 Non somni tibi tempus iners, qui nocte subalta
 Germani secure jaces: ingentia dudum
 Acta vocant, rerumque graves, ignave, paratus

Tu, veluti magnum si jam tollentibus Austris
 Ionium nigra jaceat sub nube magister, 106
 Immemor armorum versantisque æquora clavi,
 Cunctaris : jamque ille novis (scit fama) superbus
 Connubiis, viresque parat quæ regna capessat,
 Quls neget, inque sua senium sibi destinat aula
 Dant animos socer augurio fatalis Adrastus, 111
 Dotalisque Argi; nec non in fœdera vitæ
 Pollutus placuit fraterno sanguine Tydeus.
 Hinc tumor, et longus fratri promitteris exsul.
 Ipse deum genitor tibi me miseratus ab alto 115
 Mittit : habe Thebas, cæcum pue cupidine regni,
 Ausurumque eadem germanum expelle; nec ultra
 Fratrem inhiantem obitus sine fidere captis
 Fraudibus, aut Cadmo dominas inferre Mycenæ.
 Dixit, et abscedens (etenim jam pallida turbant
 Sidera lucis equi) ramos ac vellera fronti 121
 Deripuit, confessus avum, dirique nepotis
 Incubuit stratis : jugulum mox cade patentem
 Nudat, et undanti perfundit vulnere somnum.
 Illi rupta quies : attollit membra, toroque 125
 Erigitur plenus monstris, vanumque tuorem
 Excutiens : simul horret avum, fratremque re-
 quirrit.

Qualis ubi auditio venantum murmure tigris
 Horrui in naculas, somnosque excussit inertes ;
 Bella cupit, laxatque genas, et temperat ungues ;
 Mox ruit in turnas, natisque alimenta eruentis 131
 Spirantem fert ore virum : sic excitus ira
 Ductor in absentem consumit prælia fratrem.
 Et jam Mygdoniis elata cubili us alto
 Impulerat cælo gelidas Aurora tenebras, 135
 Rorantes excussa comas, multumque sequenti
 Sole rubens : illi roseus per nubila seras
 Advertit flammæ, alienumque æthera tardo
 Lucifer exit equo, donec pater igneus orbem
 Impleat, atque ipsi radios vetet esse sorori. 140
 Cum senior Talaionides, nec longa morati
 Dircæusque gradum pariterque Acheloius heros
 Corripere toris : illos post verbera fessos
 Exceptamque hiemem cornu perfuderat omni
 Somnus : at Inachio tenuis sub pectore regi 145
 Tracta quies, dum mente deos, inceptaque versat
 Hospitia, et quæ sint generis adsita repertis
 Fata movet. Postquam mediis in sedibus aulae
 Congressi, inque vicem dexteras junxere, locum pue,
 Quo serere arcana aptum atque evolvere curas,
 Insidunt : prior his dubios compellat Adrastus :
 Egregii juvenum, quos non sine numine regnis
 Invenit nox dextra meis, quibus ipse per imbres
 Fulminibus mixtos, intempestumque Tonantem
 Has meus usque domos vestigia fecit Apollo ; 155
 Non equidem obscurum vobis, plebique Pelasgæ
 Esse reor, quantis connubia nostra procorum
 Turba petant studiis : geminæ mihi namque,
 nepotum

Lætæ fides, æquo pubescunt sidere natæ.
 Quantus honos, quantusque pudor (ne credide patri)
 Et super hesternas licuit cognoscere micenas.
 Has tumidi solio et late dominantibus armis
 Optavere viri, (longum enumerare Phææos
 (Ebaliosque duces,) et Achææ per oppida matres
 Spem generis : nec plura tuus despexerat (Gneus
 Frædera, Pisæisque socer metuendus habenis. 166
 Sed mihi nec Sparta genitos, nec ab Elide missos
 Jungere fas generos : vobis hic sanguis, et
 Cura meæ, longo promittitur ordine fati.
 Di bene, quod tales stirpemque animosque venitis,
 Ut responsa juvent. Hic duræ tempore noctis 171
 Partus honos : hæc illa venit post vulnere merces

Audierant, fixosque oculos per mutua pæolum
 Ora tenent, visique inter sese ordine fandi
 Cedere : sed cunctis Tydeus audentior actis 175
 Incipit : O quam te parcum in præconia famæ
 Mens agitat matura tuæ, quantumque ferentem
 Fortunam virtute domas ! cui cedat Adrastus
 Imperis ? quis te sollo Sicyonis avitæ
 Exitum infrenos componere legibus Argos 180
 Nesciat ? atque utinam his manibus permittere
 gentes,

Jupiter æque, velis, quas Doricus alligat undis
 Tethinos, et alerno quas margine submovet infra :
 Non fugeret diras lux intercisâ Mycenæ,
 Sæva nec Elææ gement ceratimna valles, 185
 Eumenidesque alius aliæ sub regibus, et quæ
 Tu potior, Thebane, queri : nos vero volentes,
 Expositi que animus Sic interitus, et alter
 Subjicit : Anne aliquis soceros accedere tales
 Abnuat ? exsulis quamquam patriæque fugatis
 Nondum læta Venus, tamen omnis corde resedit
 Tristitia, affixique animo cessere dolores.
 Nec minus hæc læti tuihmis solatia, quam si
 Pæpiti convulsa Notæ prospectet amicam
 Puppis humum : juvat ingressos felicia regni 195
 Omnia, quod superest fati vitæque laborum
 Fortuna transire tua. Nec plura morati
 Consurgunt : die is impensis aggerat omne
 Promissum Inachus pater, auxilioque futurum
 Et patris spondet reducere inducere regnis. 200
 Ergo alacres Argi, fuso rumore per urbem
 Advenisse duci generos, primisque hymenæis
 Egregiam Argian, nec formæ laude secundam
 Deiphilen, tumida jam virginitate jugari, 205
 Gaudia mente parant : socias it fama per urbes,
 Finitimisque agitur agris, procul usque Lycæos
 Parthenosque super saltus, Ephyreæque rura.
 Nec minus Ogygiae cadem dea turbida Thebas
 Insilit, et totis perfundit mœnia pennis, 209
 Labdaciumque ducem præmissæ consona nocti
 Territat, hospitæ, et thalamos, et fœdera regni,
 Permixtumque genus, (quæ tanta licentia monstro,
 Quis fuor est ?) jam bella canit. Diffuderat Argos
 Expectata dies. Læto regalia coetu 214
 Atria complentur : species est cinere avorum
 Communis, et vivis certantia vultibus æra :
 Tantum ausæ perferre manus. Pater ipse bicornis
 In lævum prona nixus sedet Inachus urna.
 Hunc tegit lasiusque senex, placidusque Phoro
 neus,

Et bellator Abas, indignatusque Tonantem 220
 Acrisius, nudoque ferens caput ense Coræbus,
 Torvæque jam Danaï facinus meditantis imago :
 Exin mille duces : foribus cum inmissa superbis
 Unda fremit vulgi : procerum manus omnis, et
 alto

Quis propior de rege gradus, stant ordine primi :
 Interior sacris calet, et sonat aula tumultu 226
 Fœmineo : casta matres cinxere corona
 Argolidæ : pars virginibus circum undique fusæ
 Fœdera conciliant nova, solanturque timorem
 Ibant insignes vultuque habituque verendo, 230
 Candida purpureum fusæ super ora ruborem,
 Dejectæque genas : tacite subit ille supremus
 Virginitatis amor, primæque modestia culpe
 Confundit vultus : tunc ora rigantur honestis
 Imbribus, et teneros lacrymæ juvere parentes
 Non secus ac supero pariter sic cardine læpæ
 Pallas et asperior Phœbi soror, utraque tellis
 Utraque torva genis, flavoque in vertice nodo,
 Illa suas Cynthia comites agat, hæc Aracynthus

Tunc, si fas oculis, non unquam longa tuendo 210
 Expedias, cui major heq̃os, cui gratior, aut plus
 De Jove; mutatosque velint transumere cultus,
 Et Pallas deceat pharetras, et Delia cūstas.
 Certant hētitia, superosque in vota fatigant
 Inachide, quæ cuique domus, sacrique facultas.
 Illi fibris animaque litant, hi cespite nudo: 216
 Nec minus auditū, si mens accepta meretur
 Thure deos; fractique obtendunt limina sylvia.
 Ecce metu subito (Lachesis sic dira jubebat)
 Impulsæ mentes, excussaque gaudia patris, 250
 Et turbata dies. Innuplam lumine adibant
 Pallada: Munychiis cui non Argiva per urbes
 Posthabita est Larissa jugis: hic more paren-
 tum

Iasides, thalamis ubi casta adolesceret ætas,
 Virgineas libare comas, primosque solebant 255
 Excusare toros. Celsam subeuntibus arcem
 In gradibus summi delapsum culmine templi
 Arcados Evippi spoliū cadit ærens orbis,
 Præmissasque faces, festum nubentibus ignem,
 Obruit, eque adytis simul exaudita remotis 260
 Nondum ausos firmare gradum tuba terruit ingens.
 An regem conversi omnes formidine prima,
 Mox audisse negant: cunctos tamen omnia rerum
 Dira movent, variisque metum sermonibus au-
 gent.

Nec mirum: nam tu infaustos donante marito
 Ornatus, Argia, geris, dirumque monile 266
 Harmonies: longa est series, sed nota malorum
 Prosequar, unde novis tam sæva potentia donis.
 Lemnis hæc, ut prisca fides, Navortia longum
 Furta dolens, capto postquam nihil obstat amori
 Pœna, nec ultroces castigavere catena. 271
 Harmonies dotale decus sub luce jugali
 Struxerat: hoc, docti quanquam majora, labo-
 Cyclopes, notique operum Telchines amica
 Certatim juvere manu; sed plurimus ipsi 275
 Sudor: ibi arcano florentes igne smaragdos
 Cingit, et infaustas percussum adamantia figuras,
 Gorgoneosque orbis, Sciculae incude relictos
 Fulminis extremi cineres, viridumque diaconum
 Lucentes a fronte jubas: hic flebile germen 280
 Hesperidum, et dirum Phryxæi velleris aurum.
 Tum varias pestes, raptumque interplicat atro
 Tisiphones de crine ducem, et quæ pessima ceston
 Vis probat: hæc circum spumens lunai bus ungit
 Callidus, atque hilari perfundit cuncta veneno.
 Non hoc Pasithee blandarum prima sororu n, 285
 Non Decor, Idaliusque puer, sed Luctus, et Ite,
 Et Dolor, et tota pressit Discordia dextra.
 Prima fides operi, Cædum comitata jacentem
 Harmonie, versis in sibila dira querelis, 290
 Illyricos longo sulcavit pectore campos.
 Improbæ mox Semele vix dona nocentia collo
 Induit, et fallax intravit limina Juno.
 Teque etiam, infelix, perhibent, locasta, decorum
 Possedisse nefas: vultus hac laude colabas, 295
 Heu quibus, heu, placitura toris! post longior
 Tum donis Argia nitet, vilesque sororis
 Ornatus sacro præculca supervenit auro.
 Viderat hoc conjux perituri vatis, et aras
 Ante omnes epulasque truce secretæ coquebat
 Invidiam, sævis detur si quando potiri 301
 Cultibus, heu nihil auguris adjuncta propinquis:
 Quos optat gemitus! quantas cupit impia clades!
 Digna quidem: sed quid miseri decepta mariti
 Arma, quid insontes nati meruere furores? 305
 Postquam regales epulas et gaudia vulgi
 Bissoni clausere dies ismenius heros

Respicere ad Thebas, jamque et sua querere
 regna:

Quippe animum subit illa dies, qua sorte benigna
 Fratrīs Echionis steterat privatus in aula, 310
 Respiciens decisse deos, trepidoque tumultu
 Dilapsos comites, nudum latus omne, fugamque
 Fortunæ: namque una soror producere triplex
 Exsulis ausa vias; etiam hanc in limine primo
 Liquebat, et magna lacrymas incluserat ira. 315
 Tunc quos excedens hilaris, quis cultus iniqui
 Præcipuus ducis, et profugo quos ipse notarat
 Ingemuisse sibi, per noctem ac luce sub omni
 Digerit. Exedere animum dolor, iraque demens,
 Et, qua non gravior mortalibus addita cura, 320
 Spes, ubi longa venit. Talem sub pectore nubem
 Consilio volvens, Diræ Cadmique negatas
 Apparat ire domos: veluti dux taurus, amata
 Vallē carens, pulsum solio quem gramine victor
 Jussit ab erepta longe mugire juvenca; 325
 Cum profugo placere tori, cervixque recepto
 Sanguine magna reddit, factæque in pectora vires,
 Bella cupit, saltusque et capta armenta reposcit,
 Jam pede, jam comu melior; pavet ipse reversum
 Victor, et attoniti vix agnovere magistri. 330
 Non alias tacita juvenis Theumesius iras
 Mente acuit; sed fida vias, arcanaque conjux
 Senserat: utque toris primo complexa jacebat
 Aurora pallore virum, Quos, calidæ, motus,
 Quamve fugam moliris? ait: nil transit amantes:
 Sentio; pervigiles accunt suspiria questus, 336
 Nunquam in pace sopor: quoties hæc ora natare
 Fleatibus, et magnas latrantia pectora curas
 Admotæ deprendo manu! nil fiderè rupto,
 Connubiisve super moveor, viduæque juvena;
 (Etsi crudus amor, necdum post flammea toti
 Intepuere tori: tua me, properabo fateri,
 Angit amata salus: tunc incomitatus, inermis
 Regna petes? poterisque tuis decedere Thebis,
 Si neget? atque illum solers deprendere semper
 Fama duces, tumidum narrat, raptoque super-
 bum, 346

Difficilemque tibi: necdum consumserat annum.
 Me quoque nunc vates, nunc exalta minantia divos,
 Aut avium lapsus, aut turbida noctis imago
 Territat: ah meminī, nunquam mihi falsa per
 umbras 350

Junō venit. Quo tendis iter? ni conscius ardor
 Ducit, et ad Thebas melior socer. Illic breve
 tandem

Risit Echionius juvenis, tenerumque dolorem
 Conjugis amplexu solatur, et oscula mæstis
 Tempistica genis posuit, lacrymasque repressit:
 Solve metus animo: dabitur, mihi ciede, merun-
 Consilii tranquilla dies: te fortior annis [tum
 Nondum cura decet: sciat hæc Saturnius olim
 Pata parens, oculosque polo dimittere si quos
 Justitia, et rectum terris defendere curat. 360
 Fois aderit lux illa tibi, qua mœnia cernes
 Conjugis, et geminas ibis regina per urbes
 Sic ait, et caro rapim se limine profert.
 Tydea jam socium ceptis, jam pectore fido
 Aequantem curas, (tantus post jurgia mentes [tum.
 Vinxit amor.) socerumque affatur tristis Adra-
 Fit mora consilio: cum, multa moventibus, ubi
 Jam potior cunctis aedit sententia, fratris
 Præterantem fidem, tutosque in regna precando
 Explorare aditus. Audax ea munera Tydeus 370
 Sponte subit. Nec non et te, fortissime genitis
 Aetolūm, multum lacrymis et nata morari
 Deiphile; sed jussa patris, tique regressus

Legato, justæque preces vicere sororis.
 Jamque emensus iter sylvis ac littoræ durum, 375
 Qua Lernæa palus, ambustaque sœntibus alte
 Interpet Hydra vadis, et qua vix carmine raro
 Longa sonat Nemee nondum pastoribus ausis;
 Qua latus Eoos Ephyres quod vergit ad Euros,
 Sisyphique sedent portus, irataque terræ 380
 Curva Palæmonio secluditur unda Lethæo.
 Hinc pertervectus Nisum, et te, mitis Eleusin,
 Lævus habet : jamque arva gradu Theumesia, et
 arces

Intrat Agenoreas. Ibi durum Eteoclea cernit
 Sublimem solio, septumque horrentibus armis.
 Jura ferus populo trans legem ac tempora regni
 Jam fratri de parte dabat. Sedet omne paratus
 In facinus, queriturque fidem tam sero repositi.
 Constitit in mediis : ramus manifestat olive
 Legatum, causasque viæ nomenque rogatus 330
 Edidit ; utque rudis landi, pronusque calori
 Semper erat, justis miscens tamen aspera, cœpit :
 Si tibi plana fides, et dicti cura maneret
 Fræderis, ad fratrem completo justius anno
 Legatos hinc ire fuit, teque ordine certo 395
 Fortunam exuere, et lætum descendere regno ;
 Ut vagus ille diu, passusque haud digna per urbes
 Ignotas, pactæ tandem succederet aulæ.
 Sed quia dulcis amor regni, blandumque potestas,
 Posceris : astriferum velox jam circulus orbem
 Torsit, et amissæ redierunt montibus umbræ,
 Ex quo frater inops ignota per oppida tristes
 Exsul agit casus : et te jam tempus aperto
 Sub Jove ferre dies, terræque frigora membris
 Ducere, et externos submissum ambire penates.
 Pone modum lætis : satis auro dives, et ostro 406
 Conspicuis, tenuem germani pauperis annum
 Riasti : moneo regnorum gaudia temet
 Dodoceas, patiensque fugæ mercare reverti.
 Dixerat : ast illi tacito sub pectore dudum 410
 Ignea corda fremunt : jacto velut aspera saxo
 Cominus erigitur serpens, cui subter inanes
 Longa sitis latebras, totosque agitata per artus,
 Convocat in fauces et squamea colla venenum.
 Cognita si dubiis fratris mihi jurgia signis 415
 Ante forent, nec clara odiorum arcana paterent,
 Sufficeret vel sola fides, qua torvus, et illum
 Mente gerens, ceu septa novus jam mœnia laxet
 Possor, et hostiles inimicent classica turmas,
 Præfuris. In medios si cominus orsa tulisses 420
 Bistonas, aut refugo pallentes sole Gelonos,
 Parcior alloquio, et mediis reverentior æui
 Inciperes. Neque te furibundæ crimine mentis
 Arguerim ; mandata refers. Nunc, omnia quando
 Plena minis, nec sceptrâ fide, nec pace sequestra
 Poscitis, et capulo propior manus ; hæc mea regi
 Argolico, nondum æqua tuis, Vice dicta reportis :
 Quæ sors justa mihi, quæ non indebitis annis
 Sceptra dicavit honos, teneo, longumque tenebo.
 Te penes Inachidæ dotalis regia dono 430
 Conjugis, et Danaæ (quid enim majoribus actis
 Videam ?) cumulentur opes : felicitus Argos
 Auspicis Lernæaque regas ; nos horrida Dirces
 Pascua, et Euboeicis arctatas fluctibus oras,
 Non indignati miserum dixisse parentem 435
 Cœdipoden : tibi largæ (Pelops et Tantalus auctor)
 Nobilitas, propiorque fluat de sanguine juncto
 Jupiter. Anne feret luxu consueta paterno
 Hunc regina larem ? nostræ cui jure sorores
 Anxia pensa trahant ; longo quam sordida luctu
 Mater, et ex imis auditus fonte tenebris 441
 Offendat, pœcer ille senex. Jam pectora vulgi

Adauvere jugo : pudet heu plebisque patrum.
 Ne toties incerta ferant, mutentque gementes [que,
 Imperia, et dubio pigeat pavere tyranno. 445
 Non parciit populis regnum breve. Respice, quan-

tu
 Horror, et attoniti nostro in discrimine cives.
 Hosne ego, quis certa est sub te duce pœna,
 relinquam ?

Iratus, germane, venis. Fac velle, nec ipsi
 (Si modo notus amor, meritique est gratia) patres
 Reddere regna sinent. Non ultra passus, et orsa
 Injecit mediis sermonibus obvia : Reddes,
 Ingerminat, reddes : non si te ferreus agger
 Ambuat, aut triplices alio tibi carmine muros
 Amphion auditus azat ; nil tela, nec ignes 455
 Obsuerant, quam ausa luas, nostris, ue sub armis
 Captivo moribundus humum diademate pulses.
 Tu merito : ast horum mise, et, quos sanguine

viles,
 Conjugibus natisque infanda ad prælia raptos
 Projicis excidio, bone rex. O quanta Cithæron
 Funera, sanguineisque vadis, Iamene, rotabis ! 461
 Hæc pietas, hæc magna fides ? Nec crimina gentis
 Mira equidem duco ; sic primus sanguinis auctor,
 Incestique patrum thalami ; sed fallit origo :
 Cœdipodæ tu solus eris : hæc præmia morum 465
 Ac sceleris, violente, feres. Non poscimus annum.
 Sed moror. Hæc audax etiamnum in limine retro
 Vociferans, jam tunc impulsæ per agmina præceps
 Evolat. Cœnæ vindex sic ille Dianæ
 Erectus setis, et aduncæ fulmine malæ, 470
 Cum premeret Pelopea phalanx, saxa obvia vol-
 fractaque perfossis arbusta Achelœa ripis, [vens
 Jam Telamona solo, jam stratum Ixiona linquens,
 Te, Meleagre, subit : ibi demum cuspidè lata
 Hæsit, et obnixò ferrum laxavit in armo. 475
 Talis adhuc tepidum liquit Calydonius heros
 Concilium, infrendens, ipsi ceu regna negentur :
 Festinateque vias, ramumque precantis olive
 Abjicit : antonitæ tectorum ex culmine summo
 Prospectant matres, sævoque infanda precantur
 Cœnidæ, tacitoque simul sub pectore regi. 481

Nec piger ingenio scelerum fraudique nefandæ
 Rector eget : juvenum fidos, lectissima bello
 Corpora, nunc pretio, nunc ille hortantibus ardens
 Sollicitat dictis, nocturnæque prælia sævus 485
 Instruit, et sanctum populis per sæcula nomen
 Legatum insidiis, tacitoque invadere ferro
 (Quid regnis non vile ?) cupit : quas quæreret artes
 Si fratrem, Fortuna, daret ? O cæca nocentum
 Consilia ! o semper timendum scelus ! exit in unum
 Plebs ferro jurata caput, ceu castra subire 491
 Apparet, aut celsum crebris arietatibus urbis
 Inclinare latus : densi sic agmine facto
 Quinquaginta alii funduntur in ordine portis.
 Macte animi, tantis dignus qui crederis armis. 495
 Fert via per dumos propior, qua calle latenti
 Præelebant, densæque legunt compendia sylvæ.
 Lecta dolis sedes : gemini procul urbe malignis
 Faucibus urgentur colles, quos umbra superni
 Montis, et incurvis claudunt juga frondea sylvis
 Insidias natura loco, cæcamque latendi 501
 Stuxit opem : medias arcte secat aspera rupes
 Scmita, quam subter campi, deveæque latæ
 Arva jacent spatii : contra importuna crepido,
 Cœdipodionis domus alitis : hic fera quondam 506
 Pallentes erecta genas, suffusaque tabo
 Lumina, concretis infando sanguine plumis
 Reliquias amplexa virum, semesaque nudis
 Pectoribus stetit ossa premens, visuque tremunt

Collustrat campos, si quis concurrere dictis 510
 Hospes inexplicitis, aut cominus ire viator
 Audeat, et duræ commercia jungere linguae.
 Nec mora, quin acuens exsertos protinus ungues.
 Liventes quæ manus, fractoque in vulnere dentes,
 Terribili applausu circum hospita surgetur ora.
 Et latuere doli, donec de rupe cruenta, 516
 Heu simili deprensa viro, cessantibus alis,
 Tristis inexpectam scopulis affligeret alvum.
 Monstrat sylva nefas: horrent vicina juvenci
 Gramina; damnatisavidum pecus abstinet herbis.
 Non Dryadum placet umbra choris, non com-
 moda sacris 521

Faunorum, diræque etiam fugere volucres
 Prædignale nemus. Tacitis huc gressibus acti
 Deveniunt peritura cohors, hostemque superbum
 Adnixi jaculis, et humi posita arma tenentes 525
 Exspectant, densaque nemus statione coronant.
 Cæperat humenti Phæbum sublexere palla
 Nox, et cæruleam terris infuderat umbram.
 Ille propinquabat sylvis, et ab aggere cælo 529
 Scuta virum galeasque videt rutilare comantes,
 Quæ laxant rami nemus, adversaque sub umbra
 Flammeus æratis lunæ tremor errat in armis.
 Obstupuit visis: ibat tamen, horrida tantum
 Spicula, et inclusum capulo tenus admovent ensi m.
 Ac prior, Unde, viri? quidve occultatis in armis?
 Non humili terrore rogat: nec recedit contra
 Vox, fidamque negant suspecta silentia pacem.
 Ecce autem vasto Chthonii contorta lacerto,
 Quo duce freta cohors, fuscas intervocat auras
 Hæstæ; sed audienti deus et fortuna recessit. 540
 Per tamen Olenii tegimen suis, atque ætius
 Terga, super læves humeros vicina cruori
 Effugit, et viduo jugulum ferit irrita ligno.
 Tunc horre coram, sanguisque in corde gelari.
 Huc ferus atque illuc animum, palientiaque ira
 Ora ferens, nec tanta putat sibi bella parari. 546
 Ferte gradum contra, campoque erumpite aperto:
 Quis tumor audendi? quæ tanta ignavia? solus,
 Solus in arma voco. Neque in his mora; quos
 ubi plures,

Quam ratus, innumeris videt excursare latebris,
 Hos prodire jugis, illos e vallibus imis 551
 Crescere, nec paucos campo, totumque sub armis
 Collucere iter. (ut clausis indagine profert
 In medium vox prima lætas;) quæ sola mendendi
 Turbata ratione via est, petit ardua diræ 555
 Sphingos, et absceis infingens cautibus uncas
 Exsuperat juga dira manus, scopuloque potitus,
 Unde procul tergo metus, et via prona nocendi,
 Saxum ingens, quod vix plena cervice gementes
 Vertere humo, murisque valent inferre juvenci,
 Rupibus avellit: dein toto sanguine nixus 561
 Sustinet, immanem quærens librare ruinam;
 Qualis in adversos Lapithas crexit inanem
 Magnanimus cratera Pholus: stupet obvia læto
 Turba super stantem, atque emissi turbine montis
 Obruitur; simul ora virum, simul arma, manusque,
 Fractaque commixto sederunt pectora ferro.
 Quatuor hic adeo dejecti mole sub una
 Congenuere. Fuga tremefactum protinus agmen
 Excutitur cæptis: neque enim temnenda jace-
 bant 570

Funera, fulmineus Dorylas, quem regibus ardens
 Equabat virtus, Martisque e semine Theron
 Terrigenas confusus avos, nec vertere cuiquam
 Frena secundus Halys, sed tunc pedes occubat
 arvis;

Pentheumque trahens nondum te Phædimus æquo

Bacche, genus. Quorum et subitis exterrita fati
 Agmina turbata vidit laxare catervam;
 Quæ duo sola manu gestans acclinia monti
 Fixerat, intorquet jacula, et fugientibus addit.
 Mox in plana libens, nudo ne pectore tela 580
 Inciderent, saltu præceps defertur, et ori em,
 Quem procul oppresso vidit Theronæ volutum,
 Corripuit, tergoque et vertice tegmine nato
 Septus, et hostili propugnans pectora parma,
 Constitit: inde iterum densi glomerantur in
 unum 585

Ogygidæ, firmantque gradum: trahit ocius ensem
 Bistonium Tydeus, Mavortia munera magni
 Cneos, et partes pariter divisi in omnia
 Hos obit, atque illos, ferroque micantia tela
 Decutit: impediunt numero, seque ipsa vicissim
 Arma premunt: nec vis conatibus ulla, sed ipsæ
 In socios errare manus, et corpora turba
 Involvi polapsa sua: manet ille cruentis
 Angustus telis, et inexpugnabilis obstat.
 Non aliter Getica, si fas est credere, Phlegra 595
 Armatum immensus Briareus stetit æthera contra,
 Hinc Phæbi phætræ, hinc torvæ Palladiæ an-
 Inde Pelethroniam præfixa cuspidis pinum Ignes,
 Martis, at hinc lasso mutata Pyramone tennens
 Fulmina, cum toto nequicquam obsessus Olympo
 Tot queritur cessare manus: non signus ardet
 Huc illic clypeum objectans, seque ipse recedens
 Circuit: interdum trepidis occurrit, et instat
 Spicula divellens, clypeo quæ plurima toto
 Fixa tremunt, armanque virum; sæpe aspera
 passus 605

Vulnita, sed nullum vitæ in secreta receptum,
 Nec mortem sperare valet: rotat ipse furentem
 Deilochum, comitemque illi jubet ire sub umbras
 Phlegræ, sublata minitantem bella securi,
 Diræumque Gyan, et Echionium Lycophontem.
 Jam trepidi sese querunt, numerantque; nec idem
 Cædis amor, tantamque dolent rarescere turbam.
 Ecce Chronia Tyrii demissus origine Cadmi,
 (Hunc utero quondam Dryope Phœnissa gravato
 Rapta repente choris, onericaque oblita ferebat;
 Dumque trahit prensis laurum tibi cornibus, Evan,
 Procidit impulsus nimis conatibus infans:)

Tunc audax jaculis, et capti pelle leonis,
 Pineæ nodosa quassabat robora clava,
 Increpitans: Unusne, viri, tot cadibus unus 620
 Ibit ovans Argos? vix credit fama reverso.
 Heu socii, nullæne manus, nulla arma valebunt?
 Hæc regi promissa, Cydon, hæc, Lampe, dabamus?
 Dum clamat, subit ore cavo Theumesia coinus,
 Nec prohibent fauces; atque illi voce repleta 625
 Intercepit natat prorupto in sanguine lingua.
 Stabat adhuc, donec transmissa morte per artus
 Labitur, immorsaque cadens obmutuit honora.
 Vos quoque, Thespiadæ, cur inficiatis hanc
 Arcuerim fama? fratris moribunda levabat 630
 Membra solo Periphæas, (nil indole clarius illa,
 Nec pietate fuit,) læva marcentia colla
 Sustentans, dextraque latus: singulilibus arcum
 Exhaurit thoracæ dolor, nec vincla coercent
 Undantem fletu galeam: cum multa gementi 635
 Pone gravis curvas perfringit lancea costas.
 Exit et in fratrem, cognataque pectora telo
 Conserit: ille oculos etiamnum in luce natantes
 Sistit, et adspæcta germani morte resolvit.

At cui vita recens, et adhuc in vulnere vires, 640
 Illo tibi complexus, hæc dent, ait, oscula nati.
 Procubere pares fati, (misericabile votum
 Mortis,) et alterna clauscunt luminia dextra.

Protinus idem ultro jaculo parmaque Menœten
Proterrebat agens, trepidis vestigia retro 645
Passibus urgentem, donec deficit iniqua [bas
Lapsus humo, pariterque manus distractus in am-
Orat, et a jugulo nitentem sustinet hastam:
Parce, per has stellis interlabentibus umbras,
Per superos, noctemque tuam: sine tristitia
Thebas 650

Nuntius acta feram, vulgique per ora parentis
Contemto te rege canam: sic irrita nobis
Tela cadant, nullique tuum penetrabile ferro
Pectus, et optanti victor revelaris amico.
Dixerat: ille nihil vultum mutatus, Inanes 655
Perdis, ait, lacrymas, et tu, ni fallor, iniquo
Pollicitus mea colla duci: nunc arma, diemque
Proijce: quid sequeris timidæ compendia vitæ?
Bella manent. Simul hæc, et crassum sanguine
telum

Jam redit: ille super dictis infensus amaris 660
Prosequitur victos: Non hæc trietérica vobis
Nox patrio de more venit: non orgia Cadmi
Cernitis, aut avidas Bacchum scelerare parentes.
Nebridæ et fragiles thyrsos portare putastis
Inbellem ad sonitum, maribusque incognita veris
Fœda Celenæa committere pueria buxo? 666
Hic alæ cædes, alius furor: ite sub umbras,
O timidi, paucique! Hæc intonat: attamen illi
Membra negant, lassusque ferit præcordia sanguis.
Jam sublata manus cassos defertur in ictus, 670
Tardatque gradus: clypeum nec sustinet umbo
Mutatum spoliis: gelidus cadit imber anhelo
Pectore: tum crines ardentiaque ora cruentis
Roribus, et tetra morientum adspersione manant.
Ut leo, qui campis longe custode fugato 675

Massylas depastus oves, ubi sanguine multo
Luxuriata fames, cervixque et tæbe gravatæ
Consedere jubæ, mediis in cædibus adstat
Æger, hians, victusque cibis; nec jam amplius iræ
Crudebant: tantum vacuis ferit æra malis, 680
Molliaque ejecta delambit vellera lingua.
Ille etiam Thebas spoliis et sanguine plenus
Isset, et attonitis sese populoque ducique
Ostentasset ovans, ni tu, Tritonia virgo,
Flagrantem, multaque operis caligine plenum 685
Consilio dignata virum: Sate gente superbi
Gæneus, absentes cui dudum vincere Thebas
Annuiamus, jam pone modum, nimiumque secundis
Parce deis: huic una fides optanda labori:
Fortuna satis usus abi. Restabat acerbis 690
Funeribus, socioque gregi non sponte superstes
Hæmonides (ille hæc præviderat, omnia doctus
Aeris, et nulla deceptus ab alite) Mæon,
Nec veritus prohibere ducem: sed fata monentem

Privavere fide vita miserandus inerti 695
Damnatur: trepido Tydeus immitia mandat:
Quisque es Aonidum, quem crastina munere
nostro

Manibus exentum mediis Aurora videbit,
Hæc jubeo perferre duci: cinge aggere portas:
Tela nova: fragiles ævo circumspice muros: 700
Præcipue stipare viros, densasque memento
Multiplicare acies: fumantem hunc adspice late
Ense meo campum: tales in bella venimus.
Hæc ait: et meritæ pulchrum tibi, Pallas, honorem
Sanguinea de strage parat, prædamque jacentem
Comportat gaudens, ingentiaque acta recenset.
Quercus erat teneræ jam longum oblita juventæ
Aggere camporum medio, quam plurimus ambi
Frondbus incuvis et crudo robore cortex:
Huic laves cales, per fossaque vulnere crebro 710
Insert arma ferens, huic truncos ictibus enses
Subligat, et fractas membris spirantibus hastas.
Corpora tunc atque arma simul cumulata super-
stans

Incipit: oranti nox et juga longa resultant:
Diva ferox, magni decus ingeniumque parentis,
Bellipotens, cui torva genis horrore decoro 716
Cassis, et adperso crudescit sanguine Gorgon,
Nec magis ardentes Mavors, hastataque pugna
Impulerit Bellona tubas, huic annue sacro:
Seu Pandionio nostras invisere cædes 720
Monte venis, sive Aonia devertis Itone
Læta choris, seu tu Libyco Tritone repexas
Lota comas, qua te bijugo tenone fremement
Intemeratarum volucer rapit axis equarum:
Nunc tibi fracta virum spolia, informesque dica-
mus 725

Exuvias: at si patriis Parthaonis arvis
Inferat, et reduci pateat mihi Martia Pleuron,
Aurea tunc mediis urbis tibi templa dicabo
Collibus, Ionias qua despectare procellas
Dulce sit, et flavo tollens ubi vertice pontum 730
Turbidus objectas Achelous Echinadas exit.
Hic ego majorum pugnas, vultusque tremendos
Magnanimum effingam regum, figamque superbis
Arma tholis, quæque ipse meo quæsitæ revexi
Sanguine, quæque dabis captis, Tritonia, The-
bis. 735

Centum ibi virgineis votæ Calydonides aris
Actæas tibi rite faces, et ab arbore casta
Nectent purpureas niveo discrimine vittas:
Pervigilemque focus ignem longæva sacerdos
Nutriet, arcanum nunquam inspectura pudorem
Tu bellis, tu pac: feres de more frequentes 741
Primitias operum, non indignante Diana.
Dixerat, et dulces iter instaurabat ad Argos.

LIBER TERTIUS.

At non Aoniæ moderator perfidus aulæ
Nocte sub ancipiti, quamvis humentibus astris
Longus ad Auroram superet labor, otia somni
Accipit: invigilant animo, scelerisque parati
Supplicium exercent curæ: tunc plurima versat 5
Pessimus in dubiis augur timor: Hei mihi! cla-
mat, [armis
Unde moræ? (nam prona ratus, facilenque tot

Tydeæ, nec numero virtutem animumque repen-
dit)

Num regio diversa viæ? num missus ab Agæis
Subsidio globos? an sceleris data fama per urbes
Finitimas? paucosne, pater Gradive, manu il
Legimus indecoros? at enim fortissimus illic
Et Chromia, et Dorylas, et nostris turribus æqui
Thespiadæ, totos raperent mihi funditus Argos.

Nec tamen ille meis, reor, impenetrabilis armis,
 Ere gerens solidove autos adamante lacertos,
 Venerat: heu ægnes! quorum labor hæret in uno,
 Si conserta manus. Vario sic turbidus æstu
 Angitur, ac sese culpat super omnia, qui non
 Orantem in mediis legatum cœtibus ense 20
 Perculerit, fœdasque palam satiaverit i as.
 Jam pudet incepti, jam pœnitet: ac velut ille
 Fluctibus Ionis Calabræ datus arbiter alno,
 Nec rudis undarum, portus sed linquere amicos
 Purior Oleni frustra gradus impulit astri; 25
 Cum fragor hiberni subitus Jovis, omnia mundi
 Claustra tonant, multusque polos inclinat Orion;
 Ipse quidem mallet terras, pugnatque reverti,
 Fert ingens a puppe Notus: tunc arte relicta
 Ingemit, et cæcas sequitur jam nescius undas. 30
 Talis Agenoreus ductor cœlo pœ morantem
 Luciferum, et seros mœrentibus increpat ortus.
 Ecce sub occidua versæ jam noctis habenas,
 Astrorumque obitus, ubi primum maxima Tethys
 Impulit Eoo cunctantem Hyperiona ponto, 35
 Ima flagellatis, signum lugubre malorum,
 Ponderibus trepidavit humus, motusque Citharon
 Antiqua dedit ire nives: tunc visa levare
 Culmina, septenæque jugo concurrere portæ.
 Et prope sunt causæ: gelido remeabat Eoo 40
 Iratus fati et tristis morte negata
 Hæmonides: necdum ora patent, dubiusque notari
 Signa dabat magnæ longe manifesta ruina:
 Placuit, et gemitu; lacrymas nam protinus
 omnes
 Fuderat. Haud aliter salu devertitur orbus 45
 Pastor ab agrestum nocturna strage Iporum,
 Cujus herile pecus sylvis inopinus abegit
 Inuber, et hibernæ ventosa cacumina luna:
 Luce patent cædes: domino perire nocentes
 Ipse timet casus, haustaque informis arena 50
 Questibus implet agros, stabulique silentia magni
 Odit, et amicos longo ciet ordine tauros.
 Illum congestæ portarum ad limina matres
 Ut solum videre (nefas), nulla agmina circum
 Magnanimosque duces, nihil ausa querere, tollunt
 Clamorem, bello qualis supremus apertis 56
 Urbibus, aut pelago jam descendente carina.
 Ut primum invisi cupido data copia regis:
 Hanc tibi de tanto donat ferus agmine Tydeus
 Infelicem animam, sive hæc sententia divum, 60
 Seu fortuna fuit, seu, quod pudet ire fateri,
 Vis invicta viri: vix credo et nuntius, omnes
 Procubere, omnes: noctis vaga lumina testor,
 Et socium manes, et te, mala, protinus, ales, fastu
 Qua redeo, non hanc lacrymis meruisse, nec
 Cruedem veniam, atque inhonoræ munera lucis.
 Sed mihi jussa deum, placitoque ignara moveri
 Atropos, atque olim non hæc data janua leti
 Eripere necem. Jamque ut mihi prodiga vitæ
 Pectora, et extremam nihil horrescentia mortem
 Adspicias; bellum infandum, omnibusque nega-
 Movisti, funeste, aciem, dum pellere leges, [tam
 Et consanguineo phœnice regnare superbus
 Exsile: te series orbatur excisa domorum
 Placibus assiduus, te diro horrore volantes 75
 Quinquaginta animæ circum noctesque diesque
 Adsilient: neque enim ipse moror. Jam mo-
 rat iras
 Rex ferus, et tristes ignescunt sanguine vultus.
 Inde ultro Phlegyas, et non cuncator iniqui
 Labdacas (hos regni ferrum penes) ire, manumque
 Proturbare parant: sed jam nudaverat ense 81
 Magnanimus vates, et nunc trucidis ora tyranni,

Nunc ferrum adspectans, Nunquam tibi sanguinis
 hujus
 Jus erit, aut magno feries imperdita Tydeo
 Pectora: vado equidem exsultans, ereptaque fata
 Insequor, et comites feror exspectatus ad umbras.
 Te superis, fratricque. . . Et jam media orsa loquentis
 Abstulerat plenum capulo latus: ille dolori
 Pugnat, et ingentem nixu duplicatus in ictum
 Corruit, extremisque animæ singulibus errans 90
 Alternus nunc ore venit, nunc vulnere sanguis.
 Excussæ procerum mentes, turbataque musant
 Concilia. Ast illum conjux fidique parentes
 Servantem vultus, et torum morte pericia,
 Non longum reducem lætati, in tecta ferebant. 95
 Sed ducis infandi rabida non hactenus iræ
 Stare queunt: vetat igne rapi, pacemque se-
 pulchri
 Inipus ignaris nequicquam manibus arcet.
 Tu tamen egregius fati mentisque, nec unquam
 Indignum passure situm, qui communis ausus 100
 Vadere contentum regis, quaque ampla veniret
 Libertas sancire viam: quo carmine dignam,
 Quo satis ore tuis famam virtutibus addam,
 Augur amate deis? non te cœlestia frustra
 Edocuit, lauroque sua dignatus Apollo est: 105
 Et nemorum Doctona parens, Cirrhæaque virgo
 Audcbit tacito populos suspendere Phæbo.
 Nunc quoque Tararæo multum divisus Averno
 Elysias, i, carpe plagus: ubi manibus axis
 Invis Orygiis, nec santis iniqua tyranii 110
 Jussa valent. Durant habitus, et membra cruentis
 Inviolata fetis, nudoque sub axe jacentem
 Et nemus, et tristis voluerum reverentia servat.
 At nuptæ exanimis, puerique, ægrique parentes
 Mœnibus effusi per plana, per invia passim [runt.
 Quisque suas avidi ad lacrymas, miserabile, cur-
 Certamen: quos densa gradu comitantur euntes
 Milla solandi studio; pars visere flagrant
 Unius acta viri, et tantos in nocte labores.
 Fervet iter gemitu, et plangoribus arva reclamant.
 Ut vero infames scopulos sylvanque nelandam
 Pervertunt, cum nulla prius lamenta, nec atri
 Manassent imbres, sic ore miserimus uno
 Exoritur fragor, adspectuque accensa cruento
 Turba furit: stat sanguineo discissus amictu 125
 Luctus atrox, cæsoque invitat pectore matres.
 Scrutantur galeas frigentum, inventaque mon-
 strant
 Corpora, præcidia super exterosque, suosque.
 Hæc pressant in tabe comas, hæc lumina signant,
 Vulneraque alta replent lacrymis: pars spicula
 dextra [tant
 Nequicquam parcente trahunt; pars molliter ap-
 Brachia trunca loco, et cervicibus ora reponunt.
 At vaga per dumos, vacuie in pulvere campi,
 Magna parens juvenum, gemini tunc funeris, Ide,
 Squalentem sublata comam, liventiaque ora 135
 Ungue premens, nec jam infelix miserandaque,
 verum [passim
 Terror inest lacrymis, per et arma et corpora
 Canitum impexam dira tellure volutans
 Quærit inops natos, omni in corpore plangit
 Thersalis haud aliter bello gavisia recenti, 140
 Cui gentile nefas hominem revocare canendo,
 Multifida attollens antiqua lumina cedro, [tum
 Nocte subit campos, versatque in sanguine func-
 Vulgus, et explorat manes, cui plurima busto
 Imperat ad superos: animarum mæsta queruntur
 Concilia, et nigri pater indignatur Avernus. 146
 Illi in recessu pariter sub rupe jacebant:

Felices, quos una dies, manus abstulit una,
Pervia vulneribus media trabe pectora nexi.
 Ut vidit, lacrymisque oculi patuere profusis: 150
 Iosne ego complexus genitrix, hæc oscula, nati,
 Vestra tuor? sic vos extremo in fine ligavit
 Ingenium crudele necis? quæ vulnera tractem,
 Quæ prius ora premam? vosne illa potentia

matris,
 Vos uteri fortuna mei, qua tangere divos 155
 Rebar, et Ogygias titulis an're parentes?
 At quanto melius, dextraque in sorte jugatæ,
 Quis steriles thalanti, nulloque ululata dolore
 Respexit Lucina domum! mihi quippe malorum
 Causa labor. Sed nec bellorum in luce patenti
 Conspicui factis, æternæque gentibus ausi, 161
 Quæsisit miseræ vulnus memorabile matri;
 Sed mortem obscuram, miserandaque funera
 passi.

Heu quantus furto cruor, et sine laude jacetis!
 Quin ego non dextris miseris complexibus ausim
 Dividere, et tanti consortia tumpere leti: 166
 Ie diu fratres, indiscretique supicinis
 Ignibus, et caros una confundite manes.
 Nec minus in eica digesta stagne suorum
 Hinc Clithonium conjux, hinc mater Penthea
 clamat 170

Astyoche, puerique rudes tua. Phædime, proles
 Amisum dicidere patrem, Marpissæ pactum
 Phylleæ; sanguineumque lavant Acamanta so-
 rores.

Tunc ferro reterunt sylvas, collisque propinqui
 A nosum truncant apicem, qui consocius actis 175
 Noctis, et inspexit genitus. Ibi grandior avo
 Ante rogos, dum quisque suo nequit igne revelli,
 Concilium infaustum dictis mulcebat Alceus:
 Sæpe quidem infelix, varioque exercita ludo
 Fatorum gens nostra fuit, Sibonis ex quo 180
 Hospes in Aonios jecit sata lœrea sulcos,
 Unde novi fetus, et formidata colonis
 Arva suis: sed nec veteris cum regia Cadmi
 Fulmineum in cinerem montis Junonis iniquæ
 Consedit, neque funerea cum laude potius 185
 Infelix Athamas trepido de monte veniret, [chum,
 Semianimem heu læto referens clamore Leati-
 hic genitus Thebis: nec tempore clarius illo
 Phœnissæ sonuere domus, cum lassa furorem
 Vicit, et ad comitum lacrymas expavit Agave. 190

Una dies simulis fato, specieque malorum
 Æqua fuit, qua magniloquos luit impia flatus
 Tantalus, innumeris cum circumfusa ruinis
 Corpora tot raperet terra, tot quereret ignes.
 Talis erat vulgi status, et sic urbe relicta 195
 Primævique senes, et longo examine matres
 Invidiam planxere deis, miseroque tumultu
 Bina per ingentes stipabant funera portas. [ætas,
 Meque ipsum memini, necdum apta doloribus
 Flesse tamen, genitumque meos aqueasque parentes.
 Illa tamen superi. Nec quod tibi, Delia, castos
 Prolapsam ad fontes, specula temerante profana,
 Heu dominum insani non agnovere Molossi,
 Deslerim magis, aut verso quod sanguine fluxit
 In subitos regina lacus: sic dira sororum 205

Pensa dabant, visumque Jovi. Nunc regis iniqui
 Ob noxam immeritis, patriæ tot culmina, cives
 Exuinus; nec adhuc calcati fueris Argos
 Fama subit, et jam bellorum extrema dolemus.
 Quantum equi, quantumque viris in pulvere crasso
 Sudor! io quanti crudele rubebitis annes! 211
 Viderit hæc bello viridis manus: ast ego doner
 Dum licet igne meo, terraque insternam avita

Hæc senior. multumque nefas Eteoclis acerbatur,
 Crudelem infandumque vocans, pœnasque datu-
 Unde ad libertas? juxta, illi finis, et ætas [rum
 Tota retro, seræque velit decus addere morti.

Hæc sator astrorum jamdudum e vertice mundi
 Prospectans, primoque imbutas sanguine gentes,
 Gradivum acciri propere jubet. Ille furens 220
 Histonas, et Geticas populatus cardibus urbes,
 Turbidus ætheris currus urgebat ad arces,
 Fulmine cristatum galeæ jubar, armaque in auro
 Tristia, terrificis monstorum animata figuris,
 Incutens: tonat axe polus, clypeique cruenta
 Lux rubet, et solem longe fecit æmulus orbis. 226
 Hunc ubi Sarmaticos etiamnum efflare labores
 Jupiter, et tota perfunctum pectora belli
 Tempestate videt: Talis mihi, nate, per Argos.
 Talis abi; sic ense madens, ac nubilus ira. 230
 Extimbit resides frenos, et cuncta perosi
 Te cupiant, tibi præcipites animasque manusque
 Devoeant; rape cunctantes, et fudera turba
 Quæ dedimus: tibi fas ipsos incendere bello
 Cœlicolas, pacemque meam: jam semina pugne
 Ipse dedi: remeat portas immaniana Tydeus 236
 Ausa ducis, scelus, et turpis primordia belli,
 [Insidias, fraudesque, suis quas ultus in armis.]

Adde fidem. Vos, o superi, nunc ordine sangui-
 Ne pugnate odus, neu me tentare precando 240
 Cœtites: sic fata mihi, nigresque sororum
 Juravere colus: manet hæc ab origine mundi
 Fixa des bello, populi que in proelia nati.
 Quod nunc me veterum pœnas sancire malorum
 Gentibus, et diros sinitis punire nepotes, 245
 Arcem hanc æternam, mentis sacra nostra, ,
 Testor, et Elysios etiam mihi numina fontes,
 Ipse manu Thebas, correptæque monia fundo
 Executum, versasque solo super Inacha tecta
 Effundam turres, ac stagna in cœrula veritam 250
 Imbre superjecto: licet ipsa in turbine rerum
 Juno suos colles templumque amplexa laboret.
 Dixit: et attoniti jussis (mortalia credas [bant,
 Pectora] sic cuncti vocemque animosque tene-
 Non secus ac longa ventorum pace solum 255
 Æquor, et imbelli recubant ubi littora somno,
 Sylvarumque comas, et abacto flamine nubes
 Mulcet iners ætas: tunc stagna, lacusque sonori
 Detumvere: tacent exhausti solibus amnes.

Gaudet ovans jussis, et adhuc temone calenti
 Fervidus, in lævem torquet Gradivus habenas.
 Janque iter extremum, ea lique abrupta tenebat,
 Cum Vennas ante ipsos nulla formidine gressum
 Figit equos. cessere retro, jam jamque rigentes
 Suppliciter posnere jubas: tunc pectora summo
 Aclinata jugo, vultumque obliqua madentem,
 Incipit: interea dominæ vestigia juxta
 Spumantem proni mandant adamanta jugales:
 Bella etiam in Thebas, socer o pulcherrime, bella
 Ipse patas, ferroque tuos abolere nepotes? 270
 Nec genus Harmonies, nec te connubia cœlo
 Festa, nec hæc quicquam lacrymarum, furibunde, mor-
 rantur? [lictus,

Criminis hæc merces? hoc fama pudorque re-
 Hoc mihi Læmniacæ de te metuere catenæ?
 Perge libens: at non eadem Vulcania nobis 275
 Obsequia, et læsi servit tamen iia mariti.
 Illum ego perpetuis mihi desudare caminis
 Si jubeam, vigilesque operi transmittere noctes,
 Gaudeat, ornatusque novos, ipsique laboret
 Arma tibi: tu... sed scopulos et æna precando
 Flectere corda paro: solum hoc tamen anxia,
 solum

Obtestor, quid me Tyrio sociare marito
Progeniem caram, infausitque dabas Hymenæis;
Dum fore præclaros armis, et vivida rebus
Pectora vipereo Tyrios de sanguine jactas, 285
Demissumque Jovis serie genus? ali mea quanto
Sithonia mallet nupsisset virgo sub Arcto
Trans Boream, Thracasque tuos. Indigna parumne
Pertulimus, divæ Veneris quod filia longum
Reptat, et Illyricas ejectat virus in herbas? 290
Nunc gentem immeritam. . . Lacrymas non pertulit
Bellipotens: hastam lava transmittit, et alto, [ultra
Haud mora, desiluit curru, clypeoque receptam
Lædit in amplexu, dictisque ita mulcet amicis:
O mihi bellorum requies, et sacra voluptas, 295
Unaque pax animo, soli cui tanta potestas
Divorumque hominumque meos occurrere telis
Impune, et media quamvis in cæde frementes
Illos adistere equos, hunc ense avellere dextra:
Nec mihi Sidonii genitalia fœdera Cadmi, 300
Nec tua cara fides (ne falsa incessere gaude)
Exciderant: prius in patrum deus infera mergar
Sangua, et pallentes agar exarmatus ad umbras.
Sed nunc fatorum monitus, mentemque supremi
Jussus obire patris, (neque enim Vulcania tali
Imperio manus apta legi,) quo pectore contra
Ire Jovem, dictusque parem continere leges?
Cui modo (pro vires) terras, cælumque, frutum-
Attremere oranti, tantosque ex ordine vidi [que
Delituisse deos. Sed ne mihi corde supremos
Concipe, cara, metus: quando hæc mutare po-
testas 311

Nulla datur, cum jam Tyriis sub mœnibus ambæ
Bellabunt gentes, adero, et socia arma juvabo.
Tunc me sanguineo late deferere campo
Res super Argolicas haud sic dejecta videbis:
Hoc mihi jus, nec fata vetant. Sic orsus, aperto
Flagrantes immisit equos: non oculus alti
In terras cadit ira Jovis, si quando nivalem
Othryn, et Arctoe gelidum caput institit Ossæ,
Armavit in nube manum: volat ignea moles
Sæva dei mandata ferens, cælumque trisulca 321
Territat omne comæ, jamdudum aut ditibus agris
Signa dare, aut ponto nuncros involvere nautas.

Jamque remens iter fesso Dunacia Tydeus
Arva gradu, viridisque legit devexa Prosymnar,
Terribilis visu: stant fulvi pulvere crines: 326
Squalidus ex humeris cadit alta in vulnera sudor,
Insomnesque oculus rubor excitat, oraque retro
Sorbet anhelæ sitis; mens altum spirat honorem
Conscia factorum. Sic nota in pascua taurus 330
Bellator redit, adverso cui colla suoque
Sanguine, proscissisque natant palæaribus armi:
Tunc quoque lassa tumet virtus, multumque su-
perbit

Pectore despecto: vacua jacet hostis arena
Turpe gemens, crudosque vetat sentire dolores.
Talis erat. Medias etiam non desitit urbes, 336
Quicquid et Asopon veteresque interjacet Argos,
Inflammarè otia, multumque et ubique retexens
Legatum sese Graia de gente petendis
Iase super regnis profugi Polynicis, at inde 340
Vim, noctem, scelus, arma, dolos, ea fœdera pas-
Regis Echionii; fratri sua jura negari. [sum
Prona fides populi: deus omnia credere suadet
Armipotens, geminatque acceptos fama pavores.
Utque introgressus portas (et forte verendos) 345
Concilio pater ipse duces cogebat Adrastrus
Improvvisus adest, jam illinc a postibus aulæ
Vociferans: Arma, arma, viri, tuque optime Lernæ
Ductor, magnanimum si quis tibi sanguis avorum.

Arma para. Nequam pietas, non gentibus
æquum 350

Fas, aut cura Jovis: melius legatus adissem
Sauromatas avidos, servatoremque cruentum
Bebrycii memoris. Nec jussa incuso, pigetve
Officii; juvat isse, juvat, Thebasque nocentes
Explorasse manu. Bello me, credite, bello, 355
Ceu turrim validam, aut arcem oompagibus ur-
Delecti insidiis instructique omnibus armis [bem,
Nocte doloque viri nudum ignarum [ue locorum
Nequicquam clausere; jacent in sanguine mixti
Ante urbem vacuam. Nunc o, nunc tempus in-
hostes, 360

Dum trepidi exsanguesque metu, dum funera
portant; [cessus
Dum capulo nondum manus excidit. Ipse ego,
Quinquaginta illis heroum immanibus umbris,
Vulneraque ista ferens putri insiccata cruore,
Protinus ire peto. Trepidi de sedibus adstant
Inachidæ: cunctisque prior Cadmeus heros
Accurrit vultum dejectus, et, En ego divis
Invisus, vitæque nocens, hæc vulnera cerno
Integer? hosne mihi reditus, germane, parabas?
In me hæc tela dabas? pro vite fœda cupido!
Infelix, facinus fratri tam grande negavi. 371
Et nunc vestra quidem maneat in pace serena
Mœnia, nec vobis tanti sum causa tumultus,
Hospes adhuc: scio, nec me adeo res dextra
levavit,

Quam durum natis, thalamo quam triste revelli,
Quam patria: non me ullius domus anxia culpet,
Respectentque truces obliquo lumine matres.
Ibo libens certusque mori; licet optima conjux
Auditusque iterum revocet socer: hunc ego
Thebis, [Tydeu,

Hunc, germane, tibi jugulum, et tibi, maxime
Debeo. Sic variis patientat pectora dictis, 381
Obliquatque preces: commotæ questibus iræ,
Et mixtus lacrymis caluit dolor: omnibus ultro
Non juvenum modo, sed gelidis et inerbis ævo
Pectoribus mens una subit, viduare penates,
Finitimis adhibere manus, jamque ire: sed altus
Consiliis pater, imperique haud flectere molem
Inscius; ista quidem superis, curaque medenda
Linguite, quas, mea: nec te germanus inuito
Sceptra geret, neque vos avidi promittere bellum.
At nunc egregium tantoque in sanguine ovantem
Excipite Œniden, animæque et pectora laxet
Sera quies: nobis dolor haud rationis egebit.
Turbati extemplo comites, et pallida conjux,
Tydea circum omnes fessum bellique vieque
Stupantur. Lætus mediis in sedibus aulæ 396
Constitit, ingentique exceptus terga columna,
Vulnera dum lymphis Epidaurius eluit Idmon,
Nunc velox ferro, nunc ille potentibus herbis
Mior, ipse alta seductus mente renariat 400
Principia irarum, quæque orsus uterque vicissim,
Quis locus insidiis, tacito quæ tempora bello,
Qui contra quantique duces, ubi maximus illi
Sudor, et indicio servatum Mænona tristi,
Exponit: cui fida manus, proceresque, socerque
Adstupet oranti, Tyriusque incenditur exsul. 406

Solverat Hesperii devexo margine ponti
Flagrantes sol pronus equos, rutilamque lavabat
Oceanus sub fonte comam; cui turba profundi
Nereos, et rapidis accurrunt passibus florum; 410
Frenaque, et auratæ textum sublime coronæ
Deripiunt: laxant roseis humentia loris
Pectora: pars meritis vertunt ad molle jugales
Gramen, et erecto currum temore supinant.

Nox subit, curasque hominum, motusque ferarum

Composuit, nigroque polos involvit amictu. 416
Illa quidem cunctis, sed non tibi mitis, Adraste,
Labdacioque duci: nam Tydea largus habebat
Perfusus magna virtutis imagine somnus.

Et jam noctivagas inter deus armiger umbras
Desuper Arcadiæ fines, Nemeæque ruia, 421
Tænariumque cacumen, Apollineasque Therapnas
Armorum tonitru ferit, et trepidantia corda
Implet amore sui. Comunt Furor lraque cristas,
Frena ministrat equis Pavor armiger: at vigil
omni 425

Fama sono varios iterum succincta tumultus
Ante volat currum, flatuque impulsa gementum
Alipedum, trepidas denso cum murmure pluias
Excutit: urget enim stimulus auriga cruentis

Facta, infecta loqui, curruque infestus ab alto
Teiga comasque deæ Scythica pater increpat
Qualis ubi Æolio dimissos carcere ventos [hasta,
Dux præ se Neptunus agit, magnoque volantes
Lajicit Ægeø: tristis comitatus eunti 434

Circum lora fremunt nimbus hiemesque pro-
Nubilaque, et vulso terrarum sordida fundo
Tempestas: dulæ motus radicibus obstant
Cyclades: ipsa tua Mycono Gyaroque revelli,

Dele, times, magnæque fidem testaris alumni.
Septima jam nitidum terris Aurora deisque 440

Purpureo velut ore diem, Perseus heros
Cum primum arcana senior sese extulit aula,
Multa super bello generisque tumentibus amens
Incertusque animi, daret amnis jura, feros ne

Genitibus incuteret stimulus, an frena teneret 445
Irarum, et motos capulis adstringeret onses.

Hinc pacis tranquilla movent, atque inde pudori
Fœda quies, flectique nova dulcedine pugne
Difficiles populi. Dubio sententia tandem

Sera placet, vatum mentes, ac provida veri 450
Sacra movere deum. Soleis tibi cura futuri,

Amphiaræ, datur, juxtaque Amythaone cretus,
Jam senior, sed mente viens Phœboque, Melam-
Adsociat passus: dubium cui dextro Apollo, [pus
Oraque Cirrhæa satiarit largius unda. 455

Principio fibris pecudumque in sanguine divos
Explorant: jam tum pavidis maculosa bidentum
Corda negant, diraque nefas nuntiantia vena.

Ire tamen, vacuoque sedet petere omnia carlo.
Mons erat audaci seductus in æthera dorso, 460
(Nomine Lernæi memorant Aphasanta coloni.)

Gentibus Argolicis olim sacer: inde ferebant
Nubila suspensio celerem temeræse volatu
Persea, cum raptos pueri perterrita mater

Prosperxit de rupe gradus, ac pæne secuta est.
Huc gemini vates sanctam canentis olivæ 466

Fronde comam, et niveis ornat tempora vittis
Evadunt pariter, madidos ubi lucidus agros
Ortus, et argentes laxavit sole pinas.

Ac prior Æelides solita pæce nomen amicit:
Jupiter omnipotens, nam te pernicibus alis 471

Addere consilium, volucresque implere futuri,
Ominaque et causas cœlo deferre latentes
Accipimus: non Cirrhæ deum promiserit antro

Certius, aut frondes lucis quas fama Molossis 175
Chaonias sonuisse tibi: licet aridus Hammon
Invidet, Lyciæque parent contendere sortes,

Niliacumque pecus, patrioque æqualis honori
Branchus, et undosæ qui rusticus accola Pisæ
Pana Lycaonia nocturnum exaudit in umbra; 480

Ditior ille animi, cui tu, Dictææ, secundas
Impuleris manifestus aves: mirum unde, sed olim

Hic honor alitibus: superæ seu conditor aulæ
Sic dedit, effusum Chaos in nova semina texens;

Seu quia mutata, nostraque ab origine versis 483
Corporibus subiere Notos; seu purior axis,

Amotumque nefas, et rarum insistere terris
Vera docent: tibi summa, satior terræque deumque,
Scire licet: nos Argolicæ primordia pugne,

Venturamque sinas cœlo prænosce laborem. 490
Si datur, et curis ædet hac sententia Parcis

Solvere Echionias Lernæa cuspide portas,
Signa feri s, la-vusque tones: tunc omnis in astris
Consonet arcana volucris bona murmura lingua.

Si prohibes, hic necie moras, dextrisque pro-
fundum 495

Alitibus prætexe diem. Sic fatus, et alto
Membra locat scopulo: tunc plura, ignotaque
jungit

Numina, et immensi fruitur caligine mundi.
Postquam rite diu partiti sidera, cunctas
Perlegere animis, oculisque sequacibus auras;

Tunc Amythaonius longo post tempore vates: 501
Nonne sub excelso spirantis limite cœli,

Amphiaræ, vides, cœsus ut nulla seren
Ales agat, liquidoque polum complexa meatu
Pendeat, aut fugiens placabile plausit omen?

Non comes obscurus tripodum, non fulminis ardens
Vector adest, flavæque sonans avis una Minervæ:
Non venit auguris melior: quin vultur, et altis
Desuper accipitres exsultante rapinis.

Monstra volant, diræ strident in nube volucres,
Nocturnæque gemunt striges, et feralis bubo 511
Damna canens. Quæ prima deum portenta se-
quuntur?

Hiscedari, Thymbææ, polum? simul oia recurvo
Ungue secant tabida, planctumque imitantibus alia
Exagitant Zephyros, et plumæ pectora cædunt.

Ille sub hac: Equidem vari, pater, omina Phœbi
Sæpe tuli, jam tunc prima cum pube virentem
Semideo inter pinus ne Thessala reges

Duceret: hic casus teraque marisque canentem
Obstupere duces, nec me ventura locuto 520
Sæpius in dubiis auditus Iasone Mopsus.

Sed similes non ante metus, aut astra notavi
Prodigiosa magis; nonquam majora parturur.
Huc adverte animum: clara regione profundi

... innumeri staterunt agmina cygni; 525
Sive hos Stymonia Boreas ejecit ab Arcto,

Seu fecunda refert placidi clementia Nili.
Fixerunt cursus: hac rere in imagine Thebas.
Nam sese immoti gyro, atque in pace silentes,

Cœu mutis valloque, tenent: sed fortior ecce 530
Adveniat per inane colons: septem ordine fulvo

Armigeros summi Jovis exsultante caterva
Intuor: Inachii sunt hi tibi (concepit) reges.
Invasere globum nivei gregis, unaque pandunt

Cadibus ora novis, et strictis unguibus instant.
Cernis inexpertorantes sanguine ventos, 536
Et plumis stillare diem? quam sæva repente

Victores agitat leto Jovis ira sinistra!
Hic excelsa petens subita face solis inarsit,
Submisitque animos: illum vestigia adortum

Majorum volucrum tenetæ deponitis alæ: 541
Ille hosti implicitus pariter ruit: hunc fuga retro

Volvit agens sociæ iniquentem fata catervæ:
Hic nimbo glomeratus obit: hic præpete viva
Pascitur immoriens: spargit cava nubila sanguis.

Quid furtim lacrymas? illum, venerande Melampus,
Qui cadit, agnosco. Trepidus sic mole futuri,
Cunctaque jam rerum certa sub imagine passos,

Terror habet vates: piget irrupisse volantum

Concilia, et cœlo mentem insertasse vaganti; 550
 Audisque odere deos. Unde iste per orbem
 Primus venturi miseris animantibus ager
 Crevit amor? divissime feras hoc munus, an ipsi
 Gens avida, et parto non unquam stare quieti?
 Eruiamus quæ prima dies, ubi terminus ævi, 555
 Quid bonus ille deum genitor, quid ferrea Clotho
 Cogitet: hinc fibræ, et volucrum per nubila sermo,
 Astrorumque vices, numeratæque semita lunæ
 Thessalicumque nefas. At non prior aureus ille
 Sanguis avum, scopulisque satæ vel robore
 gentes [que

Mentibus hoc ausæ: sylvas amor unus humum-
 Edomuisse manu: quid crastina voveret atas
 Scire nefas homini. Nos pravum ac debile vulgus
 Scrutati penitus superos: hinc pallor et iræ,
 Illic scelus, insidiæque, et nulla modestia voti.
 Ergo manu vittas, damnatæque vertice sarta 566
 Deripit, abjectæque inhonoros fronde sacerdos
 Inviso de monte redit. Jam bella tubæque
 Cominus, absentesque fremunt sub pectore Thebæ.
 Ille nec adspectum vulgi, nec fida tyranni 570
 Colloquia, aut cœtus procerum pefferre, sed atra
 Sede tegi, et superum clausus negat acti fateri.
 Te pudor et curæ retinent per ruia, Melampus.
 Bisseno premit ora die, populumque ducesque
 Extr hit incertis. Et jam suprema Tonantis 575
 Jussa fremunt, agrosque viris, annosque vastant
 Oppida: bellipotens præ se deus agmina passim
 Mille rapit: liquere domos, dilectæque læti
 Connubia, et primo plorantes limine natos;
 Tantus in attonitos cecidit deus: arma paternis
 Postibus, et fixos superum ad penetralia currus
 Vellere amor: tunc fissa putri rubigine tela,
 Horrentesque situ gladios in sava recurvant
 Vulnera, et attrito cogunt juvenescere saxo.
 Hi teretes galeas, magnorumque ærea cuti 585
 Thoracem, et tunicas chalybum squalore cre-
 Pectoribus tentare; alii Gortynia lentant [pantes
 Cornua: jam falces avidis et aratra caminis,
 Rastræque, et incurvi sævum rubuere ligones.
 Cedere nec validas sanctis et stirpibus hastas, 590
 Nec pudor emerito clypeum vestisse juvenco.
 Irrupere Argos, mæstique ad limina regis
 Bella animis, bella ore fremunt; it clamor ad auras:
 Quantus Tyrreni gemitus salis, aut ubi tentat
 Encladus mutare latus: procul igneus antris 595
 Mons tonat: exundant apices, fluctusque Pelorus
 Contrahit, et sperat tellus abrupta reverti.
 Atque hic ingenti Capaneus Mavortis amore
 Excitus, et longam pridem indignantia pacem
 Corda tumens, (huic ampla quidem de sanguine
 prisco 600
 Nobilitas; sed enim ipse manu prægressus avorum
 Facta, diu tuto superum contentor, et æqui
 Impatiens, largusque animæ, modo suaserit ira:)
 Unus ut et sylvis Pholoos habitator opacæ,
 Inter et Ætnæos æquus consurgere fratres, 605
 Ante fores, ubi turba ducum, vulgique frementis,
 Amphiaræ, tuas, Quæ tanta ignavia, clamat,
 Inachidæ? vosque, o socio de sanguine Achivi,
 Unius (heu pudeat) plebeia ad limina civis
 Tot ferro accinctæ gentes, animisque parata, 610
 Pendemus? non si ipse cavo sub vertice Cirrhæ,
 Quisquis is est timidus famæque ita visus, Apollo
 Mugiat, insano penitus seclusus in antro,
 Expectare queam, dum pallida virgo tremendas
 Nuntiat ambages. Virtus mihi numen, et ensis,
 Quem teneo. Jamque huc timida cum fraude
 sacerdos 616

Exeat, aut hodie, volucrum quæ tanta potestas,
 Experiar. Lætum fremit, adsensuque furentem
 Implet Achæa manus: tandem prorumpere adæ
 Cælidæ, alio curarum agitante tumultu: [tus
 Non equidem effreno juvenis clamore profani,
 Dictorumve metu, licet hic insana minetur,
 Elicior tenebris: alio mihi debita fato
 Summa dies, vetitumque dari mortalibus armis.
 Sed me vester amor, nimiusque arcana pro-
 fari 625
 Phœbus agit: vobis ventura, atque omne quod
 ultra est,

Pandere mæstus eo: nam te, vesane, moneri
 Ante nefas, unique silet tibi noster Apollo.
 Quo, miseri, fati superique obstantibus, arma
 Quo rapitis? quæ vos Furiarum verbera cæcos 630
 Exagitant? adeoque animarum tædet, et Argos
 Exosi? nil dulce domi? nulla omnia curæ?
 Quid me Persci secreta ad culmina montis
 Ire gradu trepido, superosque irrumpere cœtus
 Egistis? potui paniter nescire, quis armis 635
 Casus, et atra dies, quæ fati exoidia cunctis,
 Quæ mihi. Consulti testor penetralia mundi,
 Et volucrum affatus, et te, Thymbrae, vocanti
 Non alias tam sæve mihi, quæ signa fuuri
 Pertulerim. Vidi ingentis portenta ruinæ: 640
 Vidi hominum divinumque nefas, hilaremque Me-
 gæram,

Et Iachesium putri vacuante sæcula penso.
 Projicite arma manu. Deus ecce furentibus obstat;
 Ecce deus: miseri, quid pulchrum sanguine victo
 Aoniam et diri saturare novalia Cadmi? 645
 Sed quid vana cano? quid fixos arceo casus?
 Ibinus. Hic presso genuit simul ore sacerdos.
 Illum iterum Capaneus: Tuus o furor, augur, et
 Ista tibi, ut serves vacuos inglorius Argos, [uni
 Et tua non unquam Tyrrenus tempora circum
 Clangor eat: quid vota virum meliora moraris?
 Scilicet ut vanis avibus, natoque, domoque,
 Et thalamis potiare jacens, silicibus inulti
 Tydeos egregii perfossum pectus, et arma
 Fœderis abrupti? quod si bella effera Graios 655
 Ferre velas, i Sidonias legatus ad urbes.
 Illic pacem tibi sarta dabunt. Tua prorsus inani
 Verba polo causas abstrusæque semina rerum
 Eliciant? misereat superum, si carmina curæ,
 Humanæque preces: quid inertia pectora terres
 Primus in orbe deos fecit timor: et tibi tuto 661
 Nunc eat iste furor: sed prima ad classica cum
 jam

Hostilem Ismenon galeis Dircei jue bihemus,
 Ne mihi tunc, moneo, lituos atque arma volenti
 Obvius ire pares, ventisque aut alite visa 665
 Bellorum proferre diem: procul hæc tibi mollis
 Infula, terrificæque aberit dementia Phœbi.
 Illic augur ego, et mecum quicumque parati
 Insanire manu. Rursus fragor intonat ingens
 Hortantum, et vasto subter volat astra tumultu.
 Ut rapidus torrens, animos cui verna ministrant
 Flumina, et exuti concreto frigore colles,
 Cum vagus in campos frustra prohibentibus exit
 Objicibus, resonant permixto turbine tecta,
 Arva, armenta, viri, donec stetit improbus alto
 Colle minor, magnoque inventi in aggere ripa
 Hæc alterna ducum nox interfusa diremit.

At gemitus Argia viri non amplius æquo
 Corde ferens, aociumque animo miserata dolorem,
 Sicut erat pridem laceris turbata capillis, 680
 Fit fletu signata genas, ad celsa verendi
 Ibat tecta patriæ, parvumque sub ubere caro

Thesandrum portabat avo, jam nocte suprema
Ante novos ortus, ubi sola superstitē laustro
Arctos ad Oceanum fugientibus invidet astris. 685
Utque fores iniiit, magnoque affusa pareti est:
Cur tua cum lacrymis mæsto siue conjige sup-
plex

Limina nocte petam, cessem licet ipsa profati,
Scis, genitor: sed jura deū genitalia testor,
Teque, pater, non ille jubet, sed pervigil agor.
Ex quo primus Ilymen, movitque infausta sini stram
Juno faciem, semper lacrymis gemitque pro pin-
quo

Exturbata quies: non si mihi tigridis horror,
Æquoræque super rigeant præcordia cautes,
Ferre queam: tu solus opem, tu summa medendi
Jura tenes: da bella, pater, generique jacentis
Adspice res humiles, atque hanc, pater, adspice
prolem

Exaulis; huic olim generis pudor: o ubi prima
Hospitia, et junctæ testato numine dextræ?
Hic certe æst, quem fata dabant, quem dixit
Apollo. 700

Non egomet tacites Veneris farata caloræ
Culpatamve faciem, tua jussa verenda, tuosque
Dilexi monitus: nunc qua feritate dolentis
Despiciam questus? nescis, pater optime, nescis
Quantus amor causæ misero nupsisse marito. 705
Et nunc inæta quidem grave et illætabile munus,
Ut timam doleamque, rogo: sed cum oscula
rumpet

Mæsta dies, cum rauca dabunt abeuntibus armis
Signa tubæ, sævoque genas fulgebitis auro,
Hic mihi, care parens, iterum fortasse rogabo.
Illius humenti carpens pater oscula vulu, [las:
Non equidem has unquam culparim, nata, quere-
Pone metus: laudanda rogas, nec digna negari.
Sed mihi multa dei, (nec tu sperare, quod urges,
Desine,) multa me us, regnique volubile pondus
Subjiciunt animo: veniet, qui debitus istis, 716
Nata, modus; nec te incassum flevisse quereris.
Tu solare virum: neu sint dispendia justæ
Dura mora: magnos cunctantur, nata, paratus,
Proficuit bello. Dicentem talia nascens 720
Lux movet, ingentesque jubent adsurgere curæ

LIBER QUARTUS.

Tertius horrentem Zephyris laxaverat annum
Phœbus, et angustum coquebat limite verno
Longius ire diem, cum fracta impulsæque fatis
Consilia, et tandem miseris data copia belli. 5
Prima manu rutilam de vertice Larissæo
Ostendit Bellona faciem, dextraque trabalem
Hæstam intorsit agens, liquido quæ stidula celo
Fugit, et adversæ celso stetit aggere Dirces.
Mox et castra subit, ferroque atque coruscis
Mixta viris turmale fremit: dat euntibus enses:
Plaudit equos: vocat ad portas: hortamina fortes
Præveniunt, timidisque etiam brevis addita
virtus.

Dicta dies aderat: cadit ingens rite Tonanti
Gradivoque pecus; nullisque secundus in extis
Pallet, et armatis simulat sperare sacerdos. 15
Jamque suos circum pueri, innuptæque, patres-
que

Funduntur mixti, summisque a postibus obstant.
Nec modus est lacrymis: rorant clypeique ju-
baque

Triste salutatant, et cunctis dependet ab armis
Suspiranda domus: galeis juvat oscula clausis 20
Inserere, amplexuque truces deducere conas.
Illi, quis ferrum modo, quis mors ipsa placebat,
Dant gemitus, fractæque labant singulibus iræ.
Sic ubi forte viris longum super æquor ituris,
Cum jam ad vela Noti, et scisso redit ancora
fundo, 25

Hæret amica manus; certant innectere collo
Brachia, manantesque oculis: hinc oscula tur-
bant,

Hinc magni caligo maris: tandemque relictī
Siant in rupe tamen: fugientia carbasa visu [tos;
Dulce sequi, patriosque dolent crebrescere ven-
stant tamen, et nota puppim de rupe salutant.

Nunc mihi, fama prior, mundique arcana vetus-
tas,

Cui meminisse ducum, vitasque extendere curæ,
Pande viros: tuque, o memoris regina sonori
Calliope, quas ille manus, quæ moverit arma 35
Gradivus, quantas populis solaverit urbes,
Sublata molire lyra: nec enim altior ulli
Mens hausto de fonte venit. Itex tristis, et æger
Pondere curarum, propiorque abeuntibus annis,
Inter adhortantes vix sponte incedit Adrastus, 40
Contentus ferro cingi latus: arma manipuli
Pone ferunt: volucres portis auriga sub ipsis
Comit equos, et jam inde jugo luctatur Arion.
Huic armat Larissa viros, huic celsa Prosymne,
Aptior armentis Mideæ, pecorosæque Phyllos, 45
Quæque pavet longa spumantem valle Charadron
Neris, et ingenti turritæ mole Clonæ,
Et Lacedæmonium Thyree lectura cruorem.
Junguntur memores transmissi ab origine regis,
Qui Drepani scopulos, et oliviferæ Sicyonis 50
Culta serunt, quos pigra vado Langia tacenti
Lambit, et anfractu riparum incurvus Elisos.
Sævus honos fluvio: Stygiæ lustrare severis
Eumenidas perhibetur aquis: huc mergere sævæ
Ora, et anhelantes potō Phlegethonte cerastas, 55
Seu Thracum vertere domos, seu tecta Mycenis
Impia, Cadmeumve larem: fugit ipse natantes
Amnis, et innumeris livescunt stagna venenis.
It comes Inoas Ephyre solata querelas,
Cenchreæque manus, vatū qua conscius amnis
Gorgoneo percussus equo, quaque objacet alto 61
Isthmos, et a terris maria inclinata repellit.
Hæc manus Adrastum numero ter mille secuti
Exsultant: pars gæsa manu, pars robora flammis
Indurata diu, (non unus namque manipuli 65
Mos, neque sanguis inest,) teretes pars vertere fun-
Adueti, vacuoque diem præcingere gyro. [das
Ipse annis acceprisque subit v. verabilis æque.
Ut posseda diu taurum meat adiuus inte-
Pascua, jam laxa cervice et inanibus armis, 70

Dux tamen laud illum bello attentare juvencis
Sunt animi; nam trunca vident de vulnere multo
Cornua, et ingentes plagarum in pectore nodos.
Proxima longævo profert Dirceus Adrasto
Signa gener, cui bella favent, cui commodat iras
Cuncta cohors: huic et patria de sede volentes
Advenere viri; seu quos movet exsul, et hæsit
Tristibus aucta fides, seu quis nutare potentes
Præcipuum; multi, melior quos causa querenti
Conciliat: dederat nec non socer ipse regendas 80
Ægion, Arenenque, et quas Thescia Træzen
Addit opes, ne rara movens inglorius iret
Agmina, neu raptos patriæ sentiret honores.
Idem habitus, eadem arma viro, quæ debitus
hospes

Illyberna sub nocte tulit. Theumesius implet 85
Terga leo: gemitu lucent hastilia ferro:
Aspera vulnifico subter latus ense riget Sphinx.
Jam regnum, matrisque sinus, fidæque sorores
Spe votisque tenet: tamen et de turre suprema
Attonitam, totoque exstantem corpore longe 90
Respiciat Argian; hæc mentem oculosque reduct
Conjugis, et dulces avertit pectore Thebas.
Ecce inter medios patriæ ciet agmina gentis
Fulmineus Tydeus, jam latus, et integer artus,
Ut primum strepente tubæ: ceu lubricus alta 95
Anguis humo verni blanda ad spiramina solis
Erigitur liber senio, et squalentibus annis
Exutus, lætisque minax interviret herbis:
Ah miser, agrestum si quis per gramen hianti
Obvius, et primo siccevent oia veneno. 100
Huic quoque præstantes Ætolis viribus affert
Belli fama viros: sensit scopulosa Pylene,
Fletaque cognatis avibus Meleagria Pleuron,
Et præcepit Calydon, et quæ Jove provocat Iden
Olenos, Ioniis et fluctibus hospita portu 105
Chalcis, et Herculeæ turpatus gymnade vultus
Annis: adhuc imis vix truncam attollere frontem
Ausus aquis, glaucoque caput submersus in antro
Mæret: anhelantes egrescunt pulvere iugæ.
Omnibus æratæ propugnans pectora crates, 110
Pilæque sæva manu: patrius stat casside Mavors.
Undique magnanimum pubes delecta coronant
Ceniden, hilarem bello, notisque decorum
Vulneribus: non ille minus Polynicis et ira
Inferior, dubiumque adeo cui bella gerantur.
Major at inde novis it Doricus ordo sub armis,
Qui ripas, Lycie, tuas, tua litora multo
Vomere suspendunt, fluviorum ductor Achivum
Inache: (Persea neque enim violentior exit
Annis humo, cum Taurum, aut Pliadas hausit
aquosas 120
Spumeus, et genero tumuit Jove:) quos celer ambit
Asterion, Dryopumque trahens Erasmus aristas:
Et qui rura domant Epidauria: dexter Iaccho
Collis, at Ennææ Cereri negat: avia Dyme
Mittit opes, densasque Pylos Ncleia tuimas, 125
Nondum nota Pylos, juvenisque gæte secunda
Nestor, et ire tamen peritura in castra negavit.
Hos agit, pulchræque docet virtutis amorem
Ardus Hippomedon: capiti tremat ærea cassis,
Ter nivea scandente juba: latus omne sub
armis 130

Ferrea sulci terunt: humeros ac pectora late
Flammeus orbis habet, perfectaque vivit in auro
Nox Danaï: sotes Furiarum lampade nigra
Quinquaginta ardent thalami: pater ipse cruentis
In foribus laudatque nefas, atque inspicit ense.
Illum Palladia sonipes Nemeæus ab arce 136
Devehit arma pavens, umbraque immane volanti

involeat agros, longoque attolliit pulvere campum
Non aliter sylvas humeris et utroque refringens
Pectore, montano duplex Hylæus ab antro 140
Præcipitat: pavet Ossa vias, pecudesque fereque
Piorubere metu: non ipsis fratribus horror
Abfuit; ingenti donec Peneia saltu
Stagna subit, magnumque objectus detinet amnem.
Quis numerum ferri, gentesque, et robora dicto
Æquarit mortale sonans? suus excit in arma 146
Antiquam Thyntia deus: non fortibus illa
Infecunda viris, famave immanis alumni
Degenerat; sed lapsa situ fortuna, neque addunt
Robur opes: rarus vacuis habitator in arvis 150
Monstrat Cyclopus ductas sudoribus arces.
Dat tamen hæc juvenum tercentum pectora, vulgus
Innum-rum bello, quibus haud amenta, nec cneus
Triste micant; flavent capiti tergoque leonum
Exuviae, gentilis honos, et pineus armat 155
Stipes: inexthaustis arcantur tela pharetris.
Herculeum Pæana canunt, vastataque monstria
Omnia: frondosa longum deus audit ab Æta.
Dat Nemeæ comites, et quas in prælia vires
Sacra Cleomæi cogunt vineta Molorchæ. 160
Gloria nota casæ, foribus simulata salignis
Hospitis arma dei, pavoque ostendit arvo,
Robur ubi, et laxos qua reclinaverit arcus
Hic, qua cubiti sedcant vestigia terra.
At pedes, et toto despectans vertice bellum, 165
Quatuor indonatis Capaneus erepta juvencis
Terga, superque rigens injectu molis aene
Versat onus: squalet triplici ramosa corona
Hydra recens o'itu: pars anguibus aspera vivis
Argento cæleta micat; pars arte reperta 170
Conditur, et fulvo moriens ignescit in auro.
Cicum amnis torpens, et ferro cærule Lerne.
At laterum tactus spatiosaque pectora servat
Nexilis innumero chalybum subtemine thorax,
(Horrendum) non matris opus, galeæque corusca
Prominet aice gigas: atque uni missilis illi 176
Cuspide præfixa stat frondibus orba compressus.
Huic parere dati, quos fertilis Amphigenia,
Planaque Messene, montanaque nutrit Ithome,
Quos Thirion, et summis ingestum montibus Æpy,
Quos Helios, et Pteleon, Getico quos flebile vati
Dorion: hic fietus doctas anteire canendo
Aonidas, mutos Thamyris damnatus in annos
Ore simul citharæque (quis obvia numina tem-
nat?)

Conticuit præceps, qui non certamina Phœbi
Nosset, et illustres Satyro pendente Colænas. 186
Jamque et fatidici mens expugnata fatiscit
Auguris: ille quidem casus, et dira videbat
Signa, sed ipsa manu cunctanti injecerat arma
Atropos, obrueratque deum: nec conjugis absunt
Insidiæ, vetitæque domus jam fulgurat auro. 191
Hoc aurum vati fata exitale monebant
Argolico; acit et ipse nefas, sed perfida conjux
Dona viro mutare velit, spoliisque potentia
Imminet Argiæ, raptique excellere cultu. 195
Illa libens (nam regum animos, et pondera belli
Iac nutare videt, pariter in providus heros
Militet) ipsa sacros gremio Polynicis amati
Deposuit nexus haud mæsta, atque insuper addit
Non hæc apta nudi nitidus ornatus, inquit, 200
Tempora, nec miseræ placeant insignia formæ
Te sine: sat dubium cœtu solante timorem
Fallere, et incultos aris advertere crines.
Scilicet (heu superi) com te claudare minaci
Causide, ferratasque sones, ego divitis auro 205
Harmonice dotale geram? dabit aptior ista

Fors deus, Argolicasque habitu præstabo maritas,
Cum regis conjux, cum te mihi hospite templa
Votivis implenda choris: nunc induat illa,
Quæ petiit, et bellante potest gaudere marito. 210
Sic Eriphyleos aurum fatale penates
Irrupit, scelerumque ingentia semina movit,
Et grave Tisiphone risit gavisâ futuris.
Tænareis hic celus equis, quam dispare cœtu
Cyllarus ignaro generarat Castore prolem, 215
Quassat humum. Vatem cultu Parnassia monstrant
Vellera: frondenti crinitur cassis oliva,
Albaque puniceas interplicat infula cristas.
Arma simul, pressasque jugo moderatur habenas.
Hinc atque inde moræ jaculis, et ferrea curru 220
Sylvâ tremit: procul ipse gravi metuendus in hasta
Eminet, et clypeo victum Pythona cœusat.
Hujus Apollineæ currum comitantur Amyclæ,
Quos Pylos, et dubiis Maleæ vitata carinis,
Plaudentique habiles Caryæ resonant Dianæ, 225
Quos Pharis, volucrumque parens Cythereia
Taygetique phalanx, et oliviferi Eurotæ [Messe,
Dura manus. Deus ipse viros in pulvere cudo
Arcas alit, nudæque modos virtutis, et iras
Ingenerat: vigor inde animis, et mortis honoræ
Dulce sacrum: gaudent natorum fata parentes,
Hortanturque mori: deflet jamque omnis ephe-
Turba, coronato contentæ est funere mater. [bum
Frena tenent, duplexque inserto missile nodo,
Exserti ingentes humeros: chilans horrida pen-
Et cono Ledæus apex. Non hi tibi solum, [det,
Amphiaræ, merent: augeat respiciat maniplos
Elis: depressæ populus subit incola Pisæ, 238
Qui te, fluve, natant, terris, Alpheæ, Sicanis
Advena, tam longo non unquam infecte profundo.
Curribus innumeris late patria arva lacesunt,
Et bellis armenta domant: ea gloria genti
Infando de more, et fractis durat ab usque
Axiibus Cœnomai: strident spumantia morsu
Vincula, et effossas nives rigat imber arenas. 245
Tu quoque Parrhasias ignara matre catervas
Ah rudis annorum, (tantum nova gloria suadet,)
Parthenopæe, rapis: tum saltus forte remoti
Torva parens (neque enim hæc juveni foret ire
potestas)
Pacabat cornu, gelidique aversa Lycæi, 250
Pulchrior haud ulli triste ad discrimen ituro
Vultus, et egregiæ tanta indulgentia formæ:
Nec desunt animi, veniat modo fortior ætas.
Quas non ille deas nemorum, fluviusque dicata
Numina, quas magno non impulit igne Napæas?
Ipsam, Mænalia puerum cum vidit in umbra, 256
Dianam, tenero signantem graminâ passu,
Ignovisse ferunt comiti, Dictæaque tela
Ipsam, et Amyclæas humeris aptasse pharetras.
Prosilii audaci Martis percussus amore, 260
Arma, tubas audire calens, et pulvere belli
Flaventem sordere comam, captoque referri
Hostis equo: tædet nemorum, titulumque no-
centem
Sanguinis humani pudor est nescire vagittas.
Igneus ante omnes auro micat, igneus ostro, 265
Undantemque sinum nodis irrigat Iberis,
Imbellis parma pictus Calydonia matris
Prælia: trux læva sonat arcus, et aspera plumis
Terga Cydonæa corytos arundine pulsant,
Electro pallens, et iaspide clarus Eoa. 270
Cornipedem trepidos suetus prævertente cervos
Velatum geminæ detectu lyncis, et arma
Mirantem gravioris heri sublimis agebat,
Dulce rubens, viridique genas spectabilis ævo.

Arcades huic veteres, astris lunaque priores, 275
Agmina fida datis: nemorum vos stirpe rigenti
Fama salos, cum prima pedum vestigia tellus
Admota tulit: nondum arva, domusque, nec
urbes,
Connubiisque modus: quercus laurique ferebant
Cruda puerperia, ac populus umbrosa creavit 280
Fraxinus, et feta viridis puer excidit omno.
Hi lucis stupuisse vices, noctisque feruntur
Nubila, et occiduum longe Titana secuti
Desperasse diem. Rarescunt alta colonis [bello
Mænala: Parthenium fugitur nemus: agmina
Rhipeque, et Stratie, ventosæque donat Enispe
Non Tegeæ, non ipsa deo vacat alite felix
Cyllenæ, templumque Alææ nemorale Minervæ,
Et rapidus Cliton, et qui tibi, Pythiæ, Ladon
Pæne socer, candensque jugis Iamphia novis,
Et Pheneos nigro Styga mittere credita Diti. 291
Venit et Idæis ululatibus æmulus Azan,
Parrhasiaque duces, et quæ risistis, Amores,
Grata pharetrato Nonacria rura Tonanti,
Dives et Orchomenos pecorum, et Cynosura fo-
rarum. 295
Ægyptios idem ardor agros, Psephidaque celsam
Vastat, et Illeicleo vulgatos robore montes,
Monstriferumque Erymanthon, et ærisonum
Symphalon.
Arcades hi: gens una viris, sed dissona cultu
Scinditur: hi Paphias myrtos a stirpe recurvant,
Et pastoralis meditantur prælia trunco. 301
His arcus, his tela sudes: hic casside crines
Integit, Arcadii morem tenet ille galeri,
Ille Lycæonia: rictu caput asperat uræe.
Hos belli cœtus, jurataque pectora Marti 305
Milite vicinæ nullo juvere Mycenæ.
Funeræ: tum namque dapes, mediæque recursus
Solis, et hic alii miscebant prælia fratres.
Jamque Atantalæas implerat nuntius aures
Ire duces bello, totamque impellere natum 310
Arcadium: tremuere gradus, elapsaque juxta
Tela: fugit sylvas perniciis alite vento
Saxa per et plenis obstantia flumina ripis,
Qualis erat, coriepta sinus, et vertice flavum
Crimem sparsa Noto; raptis velut aspera natis
Prædatoris equi sequitur vestigia tigris. 316
Ut stetit, adversisque impegit pectora frenis,
(Ille ad humum pallens,) Unde hæc furibunda cu-
pido, [tus?
Nate, tibi? teneroque unde improba pectore vir-
Tu bellis aptare viros, tu pondera ferre 320
Martis, et ensiferas inter potes ire catervas?
Quam, quam utinam vires! nuper te pallida vidi,
Dum premis obnixo venabula cominus apro,
Poplite succiduo resupinum, ac pæne ruentem:
Et ni curvato torsissem spicula cornu, 325
Nunc ubi bella tibi? Nil te mea tela juvabunt,
Nec teretes arcus, maculis nec discolor atris
Hic, cui fides, equus. Magna comitibus instas,
Vix Dryadum thalamis, Erymanthiadumque furor, i
Nympharum mature puer. Sunt omnia vera. 330
Mirabar cur templa mihi tremuisse Dianæ
Nuper, et inferior vultu dea visa, sacrisque
Exuvie cecidere tholis: hinc signior arcus,
Difficileque manus, et nullo in vulnere certæ.
Expecta, dum major honos, dum firmius ævum,
Dum roseis venit umbra genis, vultusque recedunt
Ore mei: tunc bella tibi, ferrumque, quod ardes
Ipsa dabo, et nullo matris revocare fletu.
Nunc refer arma domum. Vos autem hunc ire
sinetis,

Arcades? o saxis nimirum, et robore nati 310
Plura cupit; fusi circum natusque, ducesque
Solantur, minuuntque metus: et jam horrida
clangunt

Signa tubæ: nequit illa pio dimittere natum
Complexu, multumque duci commendat Adrasto.

At parte ex alia Cadmi Mavortia plebes, 315
Mæsta ducis furiis, nec belli territa fama,
(Quando his vulgatum descendere viribus Argos.)
Tardius illa quidem, regia, causæque pudore,
Verum bella movet: nulli dstringere ferrum
Impetus, aut humeros clypeo clausisse paterno
Dulce, nec alipedum juga comere, qualia belli
Gaudia; dejecti trepidas sine mente, sine ira,
Promisere manus: hic ægra in sorte parentem
Unanimum, hic dulces primævæ conjugis an-

Ingemit, et gremio miseros accrescere natos. 325

Bellator nulli caluit deus. Ipsa vetusto
Mœnia lassa situ, magnæque Amphionis arces

Nam fessum senio nudant latus, et fide sacra
Æquatos cælo surdum atque ignobile muros

Firmat opus. Tamen et Bæotis uribus ultrix
Adspirat ferri rabies: nec regis iniqui 361

Subsidio, quantum socia pro gente noventur.
Ille, velut pecoris lupo expugnator opimi,

Pectora tabenti sanie gravis, hirtaque setis
Ora cruentata deformis hiantia lana, 365

Dedit stabulis, huc illuc turbida versans
Lumina, si duri comperta clade sequantur

Pastores, magnique fugit non inscius ausi.
Accumulat crebros turbatrix fama pavores.

Hic jam dispersos errare Asopide ripa 370
Lernæos equites; hic te, bacchate Cithæron,

Ille rapi Theumeson ait, noctisque per umbras
Nuntiat excubiis vigilæ arsisse Plateas.

Nam Tyrios sudasse Lares, et sanguine Dircen
Irriguam, fetusque novos, iterumque locutam 375

Sphingæ petris, cui non et scire licentia passim,
Et vidisse fuit? Novus his super anxia turbat

Corda me'us: sparsis subito correpta canistris
Sylvestria regina chori decurrit in æquum

Vertice ab Ogygio, trisidamque huc tristis et illuc
Lumine sanguineo pinum dejectat, et ardens 381

Erectam attonitis implet clamoribus urbem:
Omnipotens Nisæe pater, cui gentis avitæ

Pridem lapsus amor, tu nunc horrente sub Arcto
Bellica ferrato rapidus quatias Ismara thyrsos, 385

Pampineumque jubes nemus irreptare Lycargo;
Aut tumidum Gangen, aut claustra novissima ru-

Tethyos, Eoasque domos flagrante triumpho [bræ
Perfuris, aut Hermi de fontibus aureis exis.

At tua progenies, positis gentilibus armis [que,
Quæ tibi festa litat, bellum, lacrymasque, metum-

Cognatumque nefas, injusti munera regni,
Pendimus: æternis potius me, Bacche, pruinis

Trans et Amazoniis ululatum Caucason armis
Siste ferens, quam monstra ducum stirpemque 395

profanam
Eloquar: en urges: alium tibi, Bacche, furorem

Juravi: similes video concurrere tauros;
Idem ambohus honos, unusque ab origine sanguis:

Ardua collatis obnixi cornua miscent
Frontibus, alternaque truces moriuntur in ira. 400

Tu pejor, tu cede nocens, qui solus avita
Gramina, communemque petis defendere montem.

Ah miseri morum! bellatis sanguine tanto,
Et saltus dux alter habet. Sic fata, gelatis

Vultibus, et Baccho jam demigrante quievit. 405
At trepidus monstro, et variis terroribus impar

Longævus rex vatis opem, tenebrasque sagaces

Tiresiæ (qui mos incerta paventibus) æger
Consult. Ille deos non larga cæde juvençum,

Non alacri penna, aut verum spirantibus extis,
Nec tripode implicito, numerique sequentibus

Thurea nec supra volitante altaria fumo, [astra,
Tam penitus, duræ quam mortis limite manes

Elicitos, patuisse refert; Lethæaque sacra,
Et mersum Iamæni subter confinia ponto 415

Miscens parat ante duces, circumque bidentibus
Visceribus laceris, et odori sulfuris aura,

Graminibusque novis, et longo murmure purgat.
Sylva capax ævi, validaque incurva senecta,

Æternum intonsæ frondis, stat pervia nullis 420
Solibus: haud illam brumæ minuere, Notusve

Jus habet, aut Getica Boreas impactus ab Urso.
Subter opaca quies, vacuusque silentia servat

Horror, et exclusæ pallet mala lucis imago.
Nec caret umbra deo; nemori Iantonia cultrix 425

Additur. hanc picæ, cedrique, et robore in omni
Effictam sanctis occultat sylva tenebris.

Hujus inspectæ lucco stridere sagittæ,
Nocturnique canum gemitus, ubi limina patrui

Effugit, inque novæ melior redit ora Dianæ. 430
Ast ubi fessa jugis, dulcesque altissima omnos-

Lux movet, hic late jaculis circum undique fixis
Effusam pharetra cervicem excepta quiescit.

Extra immane patent, tellus Mavortia, campi,
Fetus ager Cadmo, durus qui vomere primo 435

Post consanguineas acies, sulcosque nocentes,
Ausus humum versare, et putria sanguine pr ta

Eruit: ingentes infelix terra tumultus
Lucis adhuc medio, solaque in nocte per umbras

Exspirat, nigri cum vana in proelia surgunt 440
Terrigenæ: fugit incepto tremebundus ab arvo

Agricola, insanique domum rediere juveni.
Hic senior vates (Stygis accommoda quippe

Terra sacris, multoque placent sola pinguis tabo
Velleis obscuri pecudes, armenta que sisti 445

Atra monet. Quæcunque gregum pulcherrima
cervix,

Ducitur: ingemuit Dirce, mæstusque Cithæron,
Et nova clamorose stupere silentia valles.

Tum fera cæruleis intexit cornua setis
Ipse manu tractans, notæque in limine sylvæ 450

Principio largos novies tellure cavata
Inclinat Bacchi latities, et munera verni

Lactis, et Actæos imbres, suadum ve cruorem
Manibus: aggeritur, quantum bibit arida tellus.

Trunca dehinc nemora advolvunt, mæstusque
sacerdos 455

Tres Hecate, totidemque satis Acheronte nefasto
Virginibus jubet esse focos: tibi, rector Averni,

Quæquam infossus humo, superat tamen agger
in auras

Pineus: hunc juxta cumulo minor ara profundæ
Erigitur Cereri: frondes, atque omne cupressus

Intexit plorata latus: jamque ardua ferro 461
Signati capita et frugum libamine puro

In vulnus cecidere greges: tunc innuba Manto
Exceptum pateris prælibat sanguinem, et omnes

Ter circumacta pyras, sancti de more parentis,
Semineces fibras et adhuc spirantia reddit 466

Viscera; nec rapidas cunctatur frondibus atris
Subjectare faces: atque ipse sonantia flammis

Virgulta et tristes crepuisse ut sensit acervos
Tiresias, (illi nam plurimus ardor anhelat 470

Ante genas, impletque cavos vaporisque regnum
Exclamat: tremuere rogi, et vox impulit ignem:

Tartaræ sedes, et formidabile regnum
Mortis inexpletæ, tuque, o sævissime fratrum,

Cui servire dati manes, æternaque sontum 475
 Supplicia, atque imi famulatur regia mundi,
 Solvite pulsanti loca muta, et inane severæ
 Persephones, vulgusque cava sub nocte repostum
 Elicite, et plena redeat Styga portitor alno.
 Ferte simul gressus: nec simplex manibus esto
 In lucem remeare modus; tu separe cœtu 481
 Elysios, Persei, pios, virgaque potenti
 Nubilus Arcas agat: contra per crimina functis,
 Qui plures Erebo, pluresque e sanguine Cadmi,
 Angue ter excusso, et flagranti prævia taxo, 485
 Tisiphone, dux pande diem, nec lucis egentes
 Cerberus occurru capitum retorqueat umbras.
 Dixerat; et pariter senior Phœbeaque virgo
 Exerere animos: illi formidine nulla, [gens
 (Quippe in corde deus,) solum tremor obruit in-
 Edipodioniden, vatiæque horrenda canentis 491
 Nunc humeros, nunc ille manus, et vellerâ pressat
 Anxius, inceptisque velit desistere sacris.
 Qualia Gætulæ stabulantem ad confraga sylvæ
 Venator longo motum clamore leonem 495
 Expectat, firmans animum, et sudantia nisu
 Tela premens: gelat ora pavor, gressusque tre-
 miscunt [nientis
 Quis veniat, quantusque; sed horrida signa fre-
 Accipit, et cæca metuit murmura cura.
 Atque hic Tiresias nondum adventantibus umbris,
 Testor, ait, divæ, quibus hunc saturavimus ig-
 nem, 501
 Lævæque convulsæ dedimus carchesia terræ,
 Jam nequeo tolerare moram: cassusne sacerdos
 Audior? an rabido jubeat si Thesæala cantu
 Ibitis? et Scythicis quoties armata venenis 505
 Colchis agat, trepidum pallebunt Tartara motu?
 Nostri cura minor, si non attollere bustis
 Corpora, nec plenas antiquis ossibus urnas
 Egerere, et mixtos cœlique Erebiq[ue] sub unum
 Funestare deos libet, aut exsanguia ferro 510
 Ora sequi, aut ægras functorum carpere fibras?
 Ne tenues annos, nubemque hanc frontis opacæ
 Spernite, ne, moneo; et nobis sævire facultas.
 Scimus enim et quicquid dici noscique timetis,
 Et turbare Hecaten, ni te, Thymbrææ, vererer: 515
 Et triplicis mundi summum, quem scire nefastum
 est:
 Illum sed taceo; prohibet tranquilla senectus.
 Jamque ego vos... Avidè subicit Phœbeia Manto:
 Audiris, genitor, vulgusque exsangue propinquat.
 Panditur Elysium Chaos, et telluris opertæ 520
 Dissilit umbra capax, sylvæque et nigra patescunt
 Flumina, liventes Acheron ejectat alienas.
 Fumidus atra vadis Phlegethon incendia volvit,
 Et Styx discretis interfusa manibus obstat.
 Ipsum pallentem solio, circumque ministras 525
 Funestorum operum Eumenidas, Stygiæque se-
 veros
 Junonis thalamos et mæsta cubilia cerno.
 In speculis Mors atra sedet, dominique silentes
 A numerat populos: major supereminet ordo.
 Arbitrè hos dura versat Gortynius urna, 530
 Vera minis poscens, adigitque expromere vitas
 Uque retro, et tandem pœnarum lucra fateri.
 Quid tibi monstra Erebi, Scyllas, et inane furentes
 Centauros, solidoque intorta adamante gigantum
 Vincula, et angustam centeni Ægeonis umbram?
 Immo, ait, o nostræ regimen viresque senectæ,
 Ne vulgato mihi: quis enim remeabile sæxum,
 Fallentæque lacus, Tityonque alimenta volucrum,
 Et caligantem longis lœxiona gyris
 Nesciat? ipse etiam, melior cum sanguis, opertas

Inspexi sedes, Hecate ducente, priusquam 54
 Obruit ora deus, totamque in pectora lucem
 Detulit. Argolicas magis huc appelle precando
 Thebanasque animas; alias avertere gressus
 Lacte quater sparsas, niæstoque excedere luco,
 Nata, jube: tum qui vultus habitusque, quis 516
 ardor
 Sanguinis affusi, gens utra superbiôr adsit, [tem.
 Dic ægedum, nostramque move per singula noc-
 Jussa facit, carmenque serit, quo dissipet umbras,
 Quo regat et sparsas: qualis, si crimina demas,
 Colchis, et Ææo simulatrix littore Circe. 551
 Tunc his sacrificum dictis affata parentem:
 Primus sanguineo submittit inertia Cadmus
 Ora lacu, juxtaque virum Cythereia proles.
 Effluit amborum geminus de vertice serpens. 555
 Terrigenæ comites illos, gens Martia, cingunt:
 Illis avi mensura dies: manus omnis in armis,
 Omnis et in capulo: prohibent, obstantque,
 rountque
 Spirantum rabie: nec tristi incumbere sulco
 Cura, sed æternum cuperent haurire cruorem. 560
 Proxima natarum manus est, fletique nepotes.
 Illic orbam Autonoe, et anhelam cernimus Ino
 Respectantem arcus, et ad ubera dulce prementem
 Pignus, et oppositis Semelen a ventre lacertis.
 Penthea jam fractis genitrix Cadmeia thyriss, 565
 Jam dimissa deo, pectusque adaperita cruentum,
 Insequitur planctu: fugit ille per avia Lethes
 Et Stygios super usque lacus, ubi mitior illum
 Flet pater, et lacerum componit corpus Echion,
 Tristem nosco Lycum, dextramque in terga re-
 flexum 570
 Æoliden, humero jactantem funus onusto.
 Necdum ille aut habitus, aut versæ crimina formæ
 Mutat Aristæo genitus: frons aspera cornu,
 Tela manu, reicitque canes in vulnus hiantes.
 Ecce autem magna subit invidiosa caterva 575
 Tantalus, et tumido percenset funera luctu,
 Nil dejecta malis: juvat effugiæ deorum
 Numina, et insanæ plus jam permittere linguæ.
 Talia dum patri canit intemerata sacerdos,
 Illius elatis tremefacta adsurgere vittis 580
 Canities, tenuique impelli sanguine vultus.
 Nec jam firmanti baculo, nec virgine fida
 Nititur; erectusque solo, Desiste capendo,
 Nata, ait: externæ satis est mihi lucis: inertes
 Discedunt nebulæ, et vultum niger exiit aer. 585
 Umbrisque, an supero me missus Apolline complet
 Spiritus? en video quæcunque audita: sed ecce
 Mærent Argolici dejecto lumine manes. [neus,
 Torvus Abas, Prætextusque nocens, mitisque Phoro-
 Truncatusque Pelops, et sævo pulvere sordens
 Cœnomaus, laevis humectant imbribus ora. 591
 Auguror hinc Thebis belli meliora. Quid autem
 Illi grege condenseo (quantum arma et vulnera
 monstrant,
 Pugnaque animæ) nobis in sanguine multo
 Oraque, pectoraque, et falso clamore levatas 595
 Intendunt sine pace manus? rex, fallor, an hi sunt
 Quinquaginta illi? cernis Chthoniumque Chro-
 minque,
 Phegeaque, et nostra præsignem Mæona lauro.
 Ne sævite, duces: nihil hic mortalibus ausum
 Credite consiliis; hos ferrea neverat annos 600
 Atropos: existis casus: bella horrida nobis.
 Atque iterum Tydeus. Dixit, vittaque ligatis
 Frondibus instantes abigit, monstratque cruorem.
 Stabat inops comitum Coccyi in littore mæsto
 Laius, innuiti quem jam deus ales Averno 605

Reddiderat, dirumque tuens obliqua nepotem,
Noscitenim vultu,) non ille aut sanguinis haustus,
Cætera ceu plebes, aliumve accedit imbre, 610
Immortale ædium spirans: sed prolucit ultro

Aonius vates: Tyriæ dux inclyte Thebes,
Cujus ab interitu non ulla Amphionis arces
Vidit amica dies; o jam satis ulte cruentum
Exitum, et multum placata minoribus umbra,
Quos, miserande, fugis? jacet ille in funere longo,
Quem premis, et junctæ sentit confinia mortis,
Obsitus exhaustos pædore et sanguine vultus,
Ejectusque die: sors leto durior omni,

Crede mihi: quænam immeritum vitare nepotem
Causa tibi? confer vultum, et satiari litanti
Sanguine, venturasque vires et funera belli 620
Pande vel infensus, vel res miseræ tuorum.
Tunc ego te optata vetitum transmittere Lethen
Puppe dabo, placidumque pia tellure reponam,
Et Stygiis mandabo deis. Mulcetur honoris
Muneribus, tingitque genas; dehinc talia reddit:
Cur tibi versanti manes, æquæve sacerdos, 626

Lectus ego augurio, tantisque potissimum umbris
Qui ventura loquar? satis est meminisse priorum.
Nostrane præclari (pudeat) consulta nepotes
Poscitis? illum, illum sacris adhibete nefastis,
Qui læto sodit ensæ patrem, qui seniet in ortus
Vertit, et indignæ regerit sua pignora natri.

Et nunc ille deos, furiarumque atra fatigat 633
Concilia, et nostros rogat hæc in prælia manes.
Quod si adeo placui deflenda in tempora vates,
Dicam equidem, quo me Lachesis, quo torva
Megæra [bellum]

Usque sinunt Bellum, innumero venit undique
Agmine, Lernæosque trahit fatalis alumnos
Gradivus stimulus. hos terræ monstra, deumque
Tela manent, pulchrique obitus, et ab igne su-
premo 640

Sontes lege moræ: certa est victoria Thebis,
(Ne trepida,) nec regna ferox germanus habebit.
Sed furie, geminumque nefas, miserosque per
enses

(Hei mihi) crudelis vincet pater. Hæc ubi fatus,
Labitur, et flexa dubios ambage reliquit. 645

Interea gelidam Nemeen, et conscia laudis
Herculeæ dumeta vaga legione tenebant
Inachidæ: jam Sidonias avertere prædas, [iras
Stermere, ferre domos ardent, instantque: quis
Flexerit, unde moræ, medius quis cunctibus error,
Phœbe, doce: nos rara manent exordia famæ. 651

Marcidus edomito bellum referebat ab Hæmo
Liber; ibi armiferos geminæ jam sidere brumæ
Orgia ferre Getas, canumque virescere dorso
Othryn, et Icarial Rhodopen adsuavebat umbra: 655

Et jam pampineos materna ad mœnia currus
Promovet: effrenæ dextra lævæque sequuntur
Lynceæ, et uda mero lambunt retinacula tigres.
Post exsultantes spolia amentalia portant
Seminecæque lupos, scissasque Mimallones ursas
Nec comitatus iners: sunt illic Ithacæ, Uronque. 661
Et Metus, et Virtus, et nunquam sobrius Aïdos,
Succidique gradus, et castra similissima regi.
Iaque ubi pulvereæ Nemeen effervere nube
Conspicit, et solem radiis ignescere ferri. 665

Nec dum compositis belli in certamina Thebas;
Concussus visis, quanquam ore et pectore marce-
, Æraque, tympanaque, et biforem relicere tumultum

Imperat, attonitas qui circum plurimus aures:
Atque ita: Me manus ista, meamque excindere
guttur. 670

Apparat, et longe recolet furor: hoc mihi sævum
Argos, et indomitæ bellum ciet ira novercæ.

Usque adeone parum cineri data mater iniquo,
Natalesque rogi, quæque ipse micantia sensi
Fulgura? reliquias etiam, ambustæque sepulcrum
Pellicis, et residem ferro petit improba Theben.
Nectam fraude moras: illum, illum tendite
campum, 677

Tendite, io, comites. Hyrcanæ ad signa jugales
Intumere jubas: dicto prius adstitit arvis.

Tempus erat, mediis cum solem in culmina mundi
Tollit anhela dies, ubi tardus hiantibus arvis

Siat vapor, atque omnes admittunt æthera luci.
Undarum vocat ille deas, mediusque silentum

Incipit: Agrestes fluviorum numina Nymphæ,
Et nostri pars magna gregis, perferte laborem

Quem damus. Argolicos paulum mihi fontibus
amnes, 686

Stagna, et errantes obducite pulvere rivos.
Præcipuus Nemees, qua nostra in mœnia bellis

Nunc iter, ex alto fugiat liquor: adjuvat ipse
Phæbus ad hoc summo (cesset ni vestra voluntas)

Lumite; vim capitis indulgent astra, mœque 691
Æstifer Erigones spumat canis: ite volentes,
Ite in opera soli: post vos ego gurgite pleno

Eliciam, et quæ dona meis amplissima sacris
Vester habebit honos: nocturnaque furta licen-
tum [pinas]

Conipedum, et cupidus Faunorum arcebo ra-
Dixerat: ast illis tenuior percurrere visus

Ora situs, viridisque comis exhorruit humor:
Protinus Inachios haurit sitis ignea campos.

Diffugere undæ: æqualent fontesque lacusque,
Et cava ferventi durescunt flumina limo. 70

Ægra solo macies, tenerique in origine culmi
Inclinata æges: deceptum margine ripæ

Stat pecus, atque amnes quæerunt armenta natatos.
Sic ubi se magnis reffusus suppressit in antris 705

Nilus, et Eosæ liquentia pabula brumæ
Ore premit, fumant desertæ gurgite valles,

Et patris undosi sonitus exspectat hiulca
Ægyptos, donec Phariis alimenta rogatus

Donet agris, magnumque inducat messibus annum.
Aret Leina nocens, aret Lycrui, et ingens 711

Inachus, adveniensque natantia saxa Charadrus,
Et nunquam in ripis audax Erasinus, et æquos

Fluctibus Asterion: ille alta per avia notus
Audiri, et longe pastorum rumpere somnos. 715

Una tamen tacitas (sed jussu numinis) undas,
Hæc quoque secreta, nutiit Langia, sub umbra.

Nondum illi raptus dederat lacrymabile nomen
Archemorus, nec fama deæ: tamen avia servat

Et nemus, et fluvium: manet ingens gloria
Nympham, 720

Cum tristem Hypsipylem ducibus sudatus Achæus
Ludus, et atra sacrum recolit trieteris Ophelten.

Ergo nec ardentem clypeos vectare, nec arctos
Thoracum nexu (tantum sitis horrida torque)

Sufficiunt. Non oia modo, angustisque perusti
Faucibus, interior sed via quatit: aspera pulsu

Conda: gelant venæ, et siccis cruor eger adheret
Visceribus. Tunc sole putris, tunc pulvere tellus

Exhalat calidam nubem. Non spumeus imber
Manat equum: sicca illidunt ora lupatis, 730

Ora catenatas procul exsertantia linguas;
Nec legem dominosve pati, sed perfurit arvis

Flammatum pecus. Huc illic impellit Adrastus
Explorator, si stagna Licymia reserent.

Si quis Amymones superet liquor: omnia cæcis
Ignibus hausta sedent; nec spes humentis Olympi.

Ceu flavam Libyen desertaque pulveris Afri
Colluunt, nullaque umbratam nube Syenen.
Tandem inter sylvas (sic Evius ipse parabat)
Errantes subitam pulchro in mœre tœnentur 740
Hypsipylen : illi quamvis et ab ubere Opheltes
Non suus, Inachii proles infausta Lycurgii,
Dependet, neglecta comam, nec dives amictu ;
Regales tamen ore notæ, nec mersus acerbis [tus:
Exstat honos. Tunc hæc adeo stupefactus Adras-
Diva potens nemorum, (nam te vultusque pudor-
Mortali de stirpe negant,) quæ læta sub isto [que
Igne poli non quæris aquas, succurre propinquis
Gentibus : arcitenens seu te Latonia casto
De grege transmisit thalamis, seu lapsus ab astris
Non humilis fecundat amor, (neque enim ipse
deorum 751
Arbiter Argolidum thalamis novus, adspice mæsta
Agmina : nos ferro meritis excindere Thebas
Mens tulit ; imbelli sed nunc sitis anxia fato
Submittitque animos, et inertia robora carpit. 755
Da fessis in rebus opem, seu turbidus annis,
Seu tibi fœda palus : nihil hac in sorte pudendum,
Nil humile est : tu nunc ventis, pluvioque rogaris
Pro Jove ; tu refugas vires, et pectora bello
Exanimata reple : sic hoc tibi sidere dextro 760
Crescat onus : tantum reduces det flectere gressus
Jupiter, o quanta belli donabere præda !
Diræcos tibi, diva, greges, numerumque rependam
Plebis, et hic magna lucus signabitur ara.
Dixit, et orantis media inter anhelitus ardens 765
Verba rapit, cursuque animar labat arida lingua.
Idem omnes pallorque viros, flatusque soluti
Oris habet. Reddit demisso Lemnia vultu :
Diva quidem vobis, etsi cœlestis origo est,
Unde ego ? mortales utinam haud transgressa
fuisssem 770
Luctibus ! altricem mandati cernitis orbam
Pignoris ; at nostris an quis sinus, uberaque ulla,
Scit deus : et nobis regnum tamen, et pater
ingens. [undis ?
Sed quid ego hæc ? fessosque optatis demoror
Mecumæque nunc, si forte vado Langia perennes
Servat aquas : solet et rapidi sub limite Cancrî 776
Semper, et Icarîi quamvis juba fulguret astri,
Ire tamen. Simul hærentem, ne tarda Pelasgis
Dux foret, ah miserum vicino cespite alumnus
(Sic Parææ voluere) locat, ponitque negantem 780
Floribus aggestis, et amico murmure dulces
Solatur lacrymas : qualis Berecynthia mater,
Dum circa parvum jubet exsultare Tonantem
Cuietas trepidos : illi certantia plaudunt
Orgia, sed magnis resonat vagitibus Ide. 785
At puer in gremio vernæ telluris, et alto
Gramine, nunc faciles sternit procursibus herbas
In vultum nitens ; caram modo lactis egeno
Nutricem clangore ciens, iterumque tendens,
Et teneris medians verba illucantia labris, 790
Miratur nemorum strepitus, aut obvia carpit,

Aut patulo trahit ore diem, nemorisque malorum
Inscius, et vitæ multum securus innerrat.
Sic tener Odrysia Mavors nive, sic puer ales
Vertice Menalio, talis per littora reptans 795
Improbis Ortygiæ latus inclinabat Apollo.
Illi per dumos et opaca virentibus umbris
Devia pars cingunt, pars arcta plebe sequuntur,
Pæcelerantque ducem : medium subit illa per
agmen [quo
Non humili festina modo : jamque amne propin-
Rauca sonat vallis, saxosumque impulit aures 800
Murmur. Ibi exsultans conclamat ab agmine
primo,
Sicut erat, levibus tollens vexilla manipulis [rit
Argus, Aquæ : longusque virum super ora cucu-
Clamor, Aquæ. Sic Ambracii per littora ponti 805
Nauticus in remis juvenum monstrante magistro
Fit sonus, inque vicem contra percussa reclama-
Terra, salutatus cum Leucada pandit Apollo.
Incubere vadis passim discrimine nullo
Turba simul, primique : nequit acernere mixtos
Aqua sitis : frenata suis in curribus intrant 810
Armenta, et pleni dominis armisque feruntur
Quadrupedes. Hos turbo rapax, hos lubrica fal-
lunt
Saxa : nec implicitos fluvio reverentia reges
Proterere, aut mersissæ vado clamantis amici 815
Ora. Firmunt undæ, longusque a fontibus annis
Diripitur : modo lene virens, et gurgite puro
Perspicuus, nunc sordet aquis egessus ab imo
Alveus : inde toros riparum, et proruta turbant
Granina : jam crassus cœnoque et pulvere torrens,
Quancumque expleta sitis, bibitur tamen. Agmina
bello 821
Decertare putes, justumve in gurgite Martem
Præfurere, aut capiam tolli victoribus urbem.
Atque aliquis regum medio circumfluvius anni :
Sylvarum Nemee longe regina virentum, 825
Lecta Jovi sedes, quam nunc, non Herculis actis
Dura magia, rabidi cum colla minantia monstri
Angeret, et tumidos animam angustaret in artus :
Ilac savissee tenus populorum in cœpta tuorum
Sufficiat : tuque, o cunctis insuete domari 830
Solibus, æternæ largitor coniger undæ,
Lætus ea, quacunq; domo gelida ora resolvias
Immortale tumens : neque enim tibi cana re-
postas
Bruma nives, raptasve alio de fonte refundit
Arcus aquas, gravidive indulgent nubila Cori ;
Sed tuus, et nulli ruis expugnabilis astro. 836
Te nec Apollineus Iadon, nec Xanthus uterque,
Sperchiusque minax, Centaureusque Lycormas
Præstiterint : tu pace mihi, tu nube sub ipsa
Armorum, festasque super celebrabere mensas.
Ab Jove primus honos : bellis modo lætus
oyantes 841
Accipias, fessisque libens iterum hospita pandas
Flumina, defensaque velis agnoscere turmas

LIBER QUINTUS.

Pulsa sitis fluvio, populataque gurgitis alveum
Agmina linquebant ripas, auncinque minorem.
Acrior et campum sonipes rapit, et pedes rava

Implet ovans : rediere viris animique, minæque
Votaque, sanguines mixtum cœn fontibus ignem
Hausissent belli, magnasque in prælia mentes. 6

Dispositi in turmas rursus, legemque severi
Ordinis, ut cuique ante locus ductorque, mo-
nentur

Instaurare vias. Tellus jam pulvere primo
Crescit, et armorum transmittunt fulgura sylvæ.
Qualia trans pontum Phariæ defensas serenæ 1
Rauca Parætonio decedunt agmina Nilo,
Cum fera ponit hiems: illæ clangore fugaci
Umbra fretis arvisque volant: sonat aviis æther.
Jam Borean imbresque pati, jam nare solutis 15
Amnibus, et nudo juvat æstivare sub Hæmo.
Hic rursus simili procerum vallante corona
Dux Talaionides, antiqua ut forte sub orno
Stabat, et admoti nixus Polynicis in hastam;
At tamen, o quæcunque es, ait, cui gloria tanta 20
Venimus innumerae fatum debere cohortes,
Quem non ipse deûm sator adsperserit honorem,
Dic age (quando tuis alacres adistimus undis)
Quæ domus, aut tellus, animam quibus hausieris
astris?

[longe,
Dic quis et ille pater? neque enim tibi numina
Transierit fortuna licet; majorque per ora 26
Sanguis, et afflicto spirat reverentia vultu.
Ingemit, et paulum fletu cunctata modesto
Lemnias orsa refert: Immania vulnera, rector.
Integrare jubes, Furias, et Lemnon, et arctis 30
Arma inserta toris, dehellatoque pudendo
Ense mares: reddit ecce nefas, et frigida cordi
Eumenis: o miseræ, quibus hic furor additus!
o nox!

O pater! illa ego sum, (pudeat ne forte benignæ
Hospitis,) illa, duces, raptum quæ sola parentem
Occulit: quid longa malis exordia necto? 36
Et vos arma vocant, magnique in corde paratus.
Hoc memorasse sates; claro generata Thoante,
Servitium Hypsipyle vestri fero capta Lycurgi.
Advertere animos, majorque, et honora videri, 40
Parque operi tanto: cunctis tunc noscere casus
Ortus amor: pater ante alios hortatur Adrastus:
Immo age, dum primi longe damus agmina vulgi,
Nec facilis Nemee latas evolvere vires,
Quippe obtenta comis, et ineluctabilis umbra,
Pande nefas, laudesque tuas, gemitusque tuorum,
Unde hos advenias regno dejecta labores.
Dulce loqui miseris, veteresque reducere questus.
Incipit: Ægæo premitur circumflua Nereo
Lemnos, ubi ignifera fessus respirat ab Ætna 50
Mulciber: ingenti tellurem proximus umbra
Vestit Athos, nemorumque obscurat imagine pon-
tum.

Thracæ arant contra: Thracum fatalia nobis
Littora, et inde nefas. Florebat dives alumnis
Terra, nec illa Samo fama, Delove sonanti 55
Pejor, et innumeris quas spumifer adsiluit Ægon.
Dis visum tubare domos: nec pectora culpa
Nostra vacant: nullos Veneri sacravimus ignes:
Nulla deæ sedes: movet et cœlestia quondam
Corda dolor, lentoque irreput agmine pœnæ. 60
Illa Paphon veterem centumque altaria linquens,
Nec vultu nec crine prior, solvisse jugalem
Ceston, et Idalias procul ablegasse volucres
Fertur: erant certe media quæ noctis in umbra
Divam, alios ignes majoraque tela gerentem, 65
Tartareas inter thalamis voltasse sorores
Vulgarent; utque implicitis arcana domorum
Anguibus, et sæva formidine cuncta replevit
Limina, nec fidi populum miserata marii.
Protinus a Lemno teneri fugatis Amores: 70
Motus Hymen, versæque faces, et frigida justi
Cura toti: nullæ redeunt in gaudia noctes,

Nullus in amplexu sopor est:

Et Furor, et medio recubat Discordia lecto.
Cura viris timidus adversa Thracæ in ora 75
Erueret, et sævam bellando frangere gentem.
Cumque domos contra, stantesque in littore nati,
Dulcius Edonas hiemes, Arctonque frementem
Excipere, aut tandem tacita post proelia nocte
Fractorum subitas torrentum audire ruinas. 80
Illæ autem tristes (nam me tunc libera curis
Virginitas, annique tegunt) sub nocte dieque
Assiduæ agræ lacrymis solantia miscent
Colloquia, aut sævam spectant trans æquora
Thracen.

Sol operum medius summo librabat Olympo 85
Lucentes, ceu staret, equos: quater axe sereno
Intonuit, quater antra dei fumantis anhelos
Exseruere apices: ventisque absentibus 7
Motus, et ingenti percussit littora ponto.
Cum subito horrendas ævi matura Polyxo 90
Tollitur in furias, thalamisque insueta relictis
Evolat; insano veluti Thumesia Thyias
Rapta deo, cum sacra vocant, Idæaque suadet
Buxus, et a summis auditis montibus Evan:
Sic erecta genas, aciemque effusa, trementi 95
Sanguine, desertam rabidis clamoribus urbem
Exagitât, clausasque domos et limina pulsans,
Concilium vocat: infelix comitatus eunti
Hærebant nati: atque illæ non segnius omnes
Erumpunt tectis, summasque ad Pallados arces
Impetus; huc propere stipamur, et ordine nullo
Congestæ: stricto mox ense silentia jussit
Hortatrix scelerum, et medio sic ausa p' ofari est:
Rem summam instinctu superûm, meritique do-
O viduæ (firmate animos et pellite sexum) [loris,
Lemniades, sancire paro. Si tædet inanes 106
Æternum servare domos, turpemque juventæ
Flore situm, et longis steriles in luctibus annos;
Inveni, promitto viam (nec numina desunt)
Qua renovanda Venus: modo par insumite robur
Luctibus: atque adeo primum hoc mihi noscere
detur: 111

Tertia canet hiems; cui connubialia vincla,
Aut thalami secretus honos? quod conjuge pectus
Intepuit? cuius vidit Lucina labores?

Dicite, vel justos cuius pulsantia menses 115
Vota tument? qua pace feras volucresque jugari
Mos datus. Heu segnes! potuitne ultricia Graiis
Virginibus dare tela pater, lætusque dolorum
Sanguine securos juvenum perfundere somnos?
At nos vulgus iners: quod si propioribus actis
Est opus, ecce animos doceat Rhodopeia conjux
Ultra manu thalamos, pariterque epulata marito.

1ec vós immunis scelerum, securare cogō.

1ena mihi domus, atque ingens (en cernite) sudor.

Quatuor hos una, decus et solatia patris, 125

in gremio (Iciet amplexu lacrymisque morentur)

Transadigam ferro, saniemque et vulnera fratrum

Miscebo, patremque super aspirantibus addam.

Ecqua tot in cædes animum promittit? Agebat

Pluribus: adverso nituerunt vela profundo. 130

1emia classis erat: rapuit gavisâ Polyxo [tro

Fortunam, atque iterat: Superisne vocantibus ul-

Desumus? ecce rates: deus hos, deus ultor in iras

p, ortat, ceptisque favet; nec imago quietis

ana mæx: nudo stabat Venus ense, videri 135

lara mihi, somnosque super. Quid perditis

ævum?

Inquit: age aversis thalamos purgate maritis.

psa faces alias, melioraque fœdera jungam.

ixit; et hoc ferrum stratis, hoc (credite) ferrum

Imposuit. Quin, o miseræ, dum tempus agi rem,
 Consulite : en validis spumant eversa lacertis
 Æquora : Bistonides veniunt fortasse maritæ. 142
 Hinc stimuli ingentes, magnisque advolvitur astris
 Clamor : Amazonio Scythiam fervere tumultu,
 Lunatumque putes agmen descendere, ubi arma
 Indulget pater, et sævi movet ostia belli. 146
 Nec varius fremor, aut studia in contraria rapti
 Dissensus, ut plebe solet : furor omnibus idem,
 Idem animus solare domos, juvenumque senum-
 que

Præcipitare colos, plenisque affringere parvos
 Uberibus, ferroque omnes exire per annos. 151
 Tunc viridis late lucus, juga celsa Minervæ
 Propter, opacat humum, niger ipse, sed insuper
 ingens

Mons premit, et gemina pereunt caligine soles :
 Hic sanxere fidem : tu Martia testis Enyo, 155
 Atque inferna Ceres, Stygiæque Acheronte recluso
 Ante preces venere deæ : sed fallit ubique
 Mixta Venus ; Venus arma tenet : Venus admo-
 vet iras.

Nec de more cruor : natum Charopeia conjux
 Obtulit : accingunt sese, et mirantia ferro 160
 Pectora, congestisque avidæ simul undique dex-
 tria

Perfringunt, ac dulce nefas in sanguine vivo
 Conjurant, matremque recens circumvolat umbra.
 Talia cimenti mihi quantus in ossibus horror?
 Quisve per ora color? qualis cum cerva cruentis
 Circumventa lupis, nullum cui pectore molli
 Robur, et in volucris tenuis fiducia cursu,
 Præcipitat suspensa fugam ; jam jamque teneri
 Credit, et elusos audit concurrere morsus.
 Illi aderant : primis jamque offendere carinæ
 Littoribus : certant saltu contingere terram 171
 Præcipites : miseri, quos non aut horrida virtus
 Marte sub Odrysio, aut mediis inclementia ponti
 Hauserit ! alta etiam superùm delubra vaporant,
 Promissasque trahunt pecudes : niger omnibus
 Ignis, et in nullis spirat deus integer exitis. [aris
 Tardius humenti noctem dejecit Olympo
 Jupiter, et verum mihi (reoi) æthera cura
 Sustinuit, dum fata vetant : nec longius unquam
 Cessavere novæ per cto sole tenebræ. 180
 Sera tamen mundo venerunt astra ; sed illis cent
 Et Paros, et memorosa Thasos, crebraque relu
 Cyclades : una gravi penitus latet obruta cælo .
 Lemnos, in hanc tristes nebulæ, et plaga cæca
 superne

Textitur, una vagis Lemnos non agnita nautis.
 Jam donibus fusi nemorum per opaca sacro-
 rum 186

Ditibus indulgent epulis, vacuantque profundo
 Aurum immane mero ; dum quæ per Strymona
 pugnæ,

Quis Rhodope, gelidove labor sudatus in Hæmo
 Enumerare vacat : nec non, manus impia, nuptæ
 Seta inter, festasque dapes, quo maxima cultu
 Quæque jacent : dederat mites Cytherea suprema
 Nocte viros, longoque brevem post tempore pa-
 cem

Nequiquam, et miseros perituro afflaverat igni.
 Conticere chori : dapibus ludoque licenti. 195
 Fit modus, et primæ decrescant murmura noctis,
 Cum consanguinei mixtus caligine leti, [bem
 Rore madens Stygio, moriturum amplectitur ur
 Somnus, et implacido fundit gravia otia cornu,
 Secernitque viros : vigilant nuptæque, nurusque
 In æcelus, atque hilares acunt fera tela sorores.

Invasere nefas : cuncto sua regnat Erinnyss
 Pectore : non aliter Scythicos armenta per agros
 Tyrceanæ clausere lææ, quas exigit ortu
 Prima fames, avidique implorant ubera nati. 205
 Quos tibi (nam dubito) scelerum de mille figuris
 Expediam casus? Helymum temeraria Gorge
 Evinctum ramis, altaque in mole tapetum
 Efflammæ somno crescentia vina, superstans
 Vulnera disjecta rimatur veste : sed illum 210
 Infelix sopor admota sub morte refugit.
 Turbidus, incertumque oculis vigilantibus hostem
 Occupat amplexu : nec segnius illa tenentis
 Pone adigit costas, donec sua pectora ferro
 Tangeret : is demum sceleris modus : ora supinat
 Blandus adhuc, oculisque tremens et murmure
 Gorgon 216

Quærit, et indigno non solvit brachia collo.
 Non ego nunc vulgi, quanquam crudelia, pandam
 Funera : sed propria luctus de stirpe recordor ;
 Quod te, flavæ Cydon, quod te per colla refusus
 Intactum, Crenæe, comis, (quibus ubera mecum
 Obliquumque a patre genus,) fortemque, timebam
 Quem desponsa, Gyan, vidi lapare cruentæ [que
 Vulnere Mirmyonis ; quodque inter særa choros
 Barbara ludentem fodiebat Epopea mater. 225
 Flet super æquavum soror exarmata Lycaste
 Cydimon, heu similes perituro in corpore vultus
 Adspiciens, floremque genæ, et quas fixerat auro
 Ipsa comas : tum sæva parens jam conjuge fuso
 Adstitit, impellitque minis, atque inserit ense.
 Ut fera, quæ placido rabiem desueta magistro
 Tardius arma movet, stimulæque et verbere cre-
 In mores negat ire suos : sic illa jacenti [bro
 Incidit, undantemque sinu collapsa cruorem 234
 Excipit, et laceros premit in nova vulnera crines.
 Ut vero Alcimedem etiamnum in murmure truncos
 Ferre patris vultus, et egentem sanguinis ense
 Conspexi, rigure comæ, atque in viscera sævus
 Horror iit : meus ille Thoas, mea dria videri
 Dextra mihi : extemplo thalamis turbata paternis
 Inferor : ille quidam dudum (quis magna tuenti
 Somnus?) agit versans secum (etsi lata recessit
 Urbe domus) quinam strepitus, quæ murmura
 noctis, [pando.

Cur fremebunda quies? Trepido scelus ordine
 Quis dolor, unde animi : vis nulla acere furen-
 tes : [que moranti,

Hac sequere, o miserande ; premunt, aderunt
 Et mecum fortasse cades. His motus, et artus
 Erexit stratis : ferimur per devia vastæ
 Urbis, ubi ingentem nocturnæ cædis acervum
 Passim, ut quosque sacris crudelis vespera lucis
 Straverat, occulta speculamur nube latentes. 251
 Illic impressa toris ora, exstantesque reclusis
 Pectoribus capulos, magnarum et fragmina trunca
 Hastarum, et ferro laceras per corpora vestes,
 Crateras promos, epulasque in cæde natantes 255
 Cernere erat, jugulique modo torrentis apertis
 Sanguine commixto redeuntem in pocula Bac-
 chum.

Illic juvenum manus, et nullis violabilis armis
 Turba senes, positique patrum super ora gemen-
 Semineces pueri trepidas in limine vitæ [tum
 Singulant animas. Gelida non sævus Ossa
 Luxuriant Lapitharum epulæ, si quando profundo
 Nubigenæ caluere mero : vix primus ab ira*
 Pallor, et impulsis surgunt ad prælia mensis.
 Tunc primum sese trepidis sub nocte Thyoneus
 Detexit, nato portans extrema Thoanti 266
 Subsidia, et multa subitus cum luce refulsit.

Agnovi: non ille quidem turgentia sertis
 Tempora, nec flava crimem distinxerat uva:
 Nubilis, indignumque oculis liquentibus imbrem
 Alloquitur: Dum fata dabant tibi, nate, potentem
 Lemnon, et externis etiam servare timendam
 Gentibus, haud unquam iusto mea cura labori
 Destitit: abscederunt tristes crudelia Parcæ
 Stamina, nec dictis, supplex quæ plurima fudi
 Ante Jovem frustra, lacrymisve avertere luctus
 Contigit: infandum natæ concessit honorem.
 Accelerate fugam: tuque, o mea digna propago,
 Hac rege, virgo, patrem, gemini qua brachia muri
 Littus eunt: illa, qua rara silentia, porta 280
 Stat funesta Venus, ferroque accincta furens
 Adjuvat: (unde manus? unde hæc Mavortia divæ
 Pectora?) tu lato patrem committe profundo.
 Succedam curis. Ita fatus in aera rursus
 Solvitur, et nostrum, visus arcentibus umbris,
 Mitis iter longæ claravit limite flammæ. [sum
 Qua data signa sequor: dein curvo robore clau-
 Dis pelagi, ventis iuc, et Cycladas Ægæoni
 Amplexo, commendo patrem: nec fletibus unquam
 Sit modus alternis, ni jam dimittat Icoo 290
 Lucifer astra polo: tum demum litore raucio
 Multa metu reputans, et vix confusa Lyæo
 Dividit, ipsa gradu nitens, sed et anxia retro
 Pectora; nec requies, quin et surgentia cælo
 Flamina, et e cunctis prospectem collibus undas
 Exoritur pudibunda dies, cœliumque reticens
 Aversum Lemno jubar, et declinâ Titan
 Opposita juga nube refert. Patuere furores
 Nocturni, lucisque novæ formidine cunctis,
 Quancum inter similes, habitus rubor: impia
 terræ 300
 Infodiunt scelera, aut festinis ignibus urunt [ces
 Jam manus Eumenidum, captaque refugerat ar-
 Exsaturata Venus: licuit sentire quid ausæ,
 Et turbare comas, et lumina tingere fletu
 Insula dives agris, opibusque, armisque, virisque,
 Nota situ, et Getico nuper ditata triumpho, 306
 Non maris incursu, non hoste, nec æthere lævo,
 Perdidit una omnes orbata excisæ mundo
 Indigenos: non arva viri, non æquora vertunt:
 Contingere domus: cruor altus, et oblita crasso
 Cuncta rubent tabo: magnæque in mœnibus urbis
 Nos tantum: et sævi spirant per culmina manes.
 Ipsa quoque arcanis tecti penetralibus alto [tris
 Molior igne pyram: sceptrum super armaque pa-
 Injicio, et notas regum gestamina vestes: 315
 Ac prope mæsta rogum confusis ignibus adsto
 Ense cruentato, fraudemque et inania busta
 Plango metu, si forte premant, cassumque pa-
 renti
 Omen, et hac dubios leti precor ire timores.
 His mihi pro meritis ut falsi criminis astu 320
 Parta fides, regno et solio considerare patris
 Supplicium datur: anne illis obsessa negarem?
 Accessi, sæpe ante deos testata, fidemque,
 Immeritasque manus: subeo (pro dira potestas)
 Exangue imperium, et mæstam sine culmine
 Lemnon. [sus,
 Jam magis atque magis vigilans dolor angere sen-
 Et gemitus clari, et paulatim invisa Polyxo:
 Jam meminisse nefas: jam ponere manibus aras
 Concessum, et multum cineres jurare sepultos.
 Sic ubi ductorem trepidæ stabulique maritum,
 Quam penes et saltus, et adultæ gloria gentis, 331
 Mæsylo frangi stupere sub hoste juvenææ,
 It truncum sine honore pecus, regemque perem-
 tum

Ipsæ ager, ipsi amnes, et muta armenta querun-
 Ecce autem ærata dispellens æquora piora [tur.
 Pelias intacti late subit hospita ponti [net
 Pinus; agunt Minyæ: geminus fragor ardua cæ-
 Per latera: abruptam credas radicibus ire
 Ortygiam, aut fractum pelago decurrere montem.
 Ast ubi suspensis siluerunt æquora tonsis, 310
 Mitior et senibus cygnis, et pectine Phœbi
 Vox media de puppe venit: maria ipsa carinæ
 Accedunt: (post nosse datum est) Ægærius illic
 Acclinis malo mediis intersonat Orpheus
 Remigiis, tantosque jubet nescire labores. 315
 Illis in Scythicum Borean iter, oraque Ponti
 Cyaneis arcata vadis. Nos Thracia visu
 Bella ratæ, vario tecta incur sare tumultu, [erum
 Densarum pecudum aut fugientum more volu-
 Heu ubi nunc furie? portus, amplexaque litus
 Mœnia, qua longe pelago despectus aperto, [que,
 Scandimus, et celsas turres; huc saxa, sudas-
 Armaque mæsta virum, atque infectos cædibus en-
 Subvectant trepidæ: quin et squalentia texta [ses
 Thoracum, et vultu galcas intrare soluto 325
 Non pudet: audaces rubuit mirata catervas
 Pallas, et adverso risit Gradivus in Hæmo.
 Tunc primum ex animis præceptis amentia cessit.
 Nec ratio illa salo, sed divum sera per æquor
 Justitia, et pœnæ scelerum adventæ videntur.
 Jamque abeant terra, quantum Gortynia currunt
 Spicula; cæuleo gravidam cum Jupiter imbri
 Ipsa super nubem ratis armamenta Pelasgæ 333
 Sistit agens: inde horror aquis, et raptus ab omni
 Sole dies miscet tenebras, quis protinus undi
 Concolor: obnixi lacerant cava nubila venti,
 Diripiuntque fretum: nigris redit humida tellus
 Vorticibus, totumque Notis portantibus æquor
 Pendet, et æquato jam jam prope sidera dorso
 Frangitur: incertæ jam nec prior impetus alto,
 Sed labat, exstantem rostris modo gurgite in imo
 Nunc cælo Tritona ferens: nec robora prosunt
 Semideum heroum: puppique insana flagellat
 Arbor, et instabili procumbens pondere curvas
 Raptat aquas, remique cadunt in pectus inanes.
 Nos quoque per rupes, murorumque aggere ab
 omni, [Austri,
 Dum labor ille viris, fretaque indignatur et
 Desuper invalidis fluitantia tela lacertis [tra
 (Quid non ausa manus?) Telamona et Pelea con-
 Spargimus, et nostro petitur Tiryntius arcu. 340
 Illi quippe simul bello pelagoque laborant:
 Pars clypeis munire ratem, pars æquora fundo
 Egerere; ast alii pugnant, sed inertia motu
 Corpora, suspensæque carent conamine vires.
 Instamus jactu telorum, et ferrea nimbis 345
 Certat hiems: vastæque sudes, fractique molares,
 Spiculaque, et multa crinitum missile flamma,
 Nunc pelago, nunc puppe cadunt: dat aperta
 fragorem
 Pinus, et adjunctis regemust tabulata cavernis.
 Talis Hyperborea virides nive verbrat agros 350
 Jupiter: obviuit campis genus omne ferarum,
 Deprensæque cadunt volucres, et messis amaro
 Strata gelu: fragor inde jugis, inde amnibus iræ.
 Ut vero elisit nubes Jove tortus ab alto
 Ignis, et ingentes patuere in lumine nautæ, 355
 Dirigere animi, manibusque horrore remissis
 Arma aliena cadunt: redeunt in pectora sexus.
 Cernimus Æacidas, murisque immane miuanteu
 Ancæum, et longa pellentem cuspidè rupes
 Iphiton: attonito manifestum in agmine supra est
 Amphitryoniades, puppique alternus utrinque

Ingravat, et medias ardet descendere in undas.
At levis, et miseræ nondum mihi notus Iason
Trastra peret remos, impressaque terga virorum,
Nunc magnum Œniden, nunc ille hortatibus
Idan, 405

Et Talaum, et cana rorantem adspargine ponti
Tyndariden iterans, gelidique in nube parentis
Vela laborantem Calain subnectere malo,
Voce namque rogat: quantiunt impulsibus illi
Nunc frela, nunc muros: sed nec spumantia ce-
dunt 410

Æquora, et incussæ redeunt a turribus hastæ.
Ipse graves fluctus, clavumque audire negantem
Lassat agens Tiphys, palletque, et plurima mutat
Imperia, ac lævas dextraque obtorquet in undas
Proram, navifragis avidam concurrere saxis: 415
Donec ab extremæ cuneo ratis Æsone natus
Palladios oleæ, Mopsi gestamina, ramos
Extulit, et socium turba prohibente poposcit
Fœdera: præcipientes vocem involvere procellæ.
Tunc modus armorum, pariterque exhausta qui-
erunt 420

Flamina, confusoque dies respexit Olympo.
Quinquaginta illi trabibus de more revinctis
Eminus abrupto quantiunt nova littora saltu,
Magnorum decora alta patrum, jam fronte sereni,
Noscentisque habitu, postquam timor iraque ces-
savit: arcana sic fama erumpere porta [sit
Colicolas, si quando domos lituosque rubentum
Æthiopum, et mensas amor est intrare minores:
Dant fluvii montesque locum: tum terra superbit
Gressibus, et paulum respirat cœlis Atlas. 430
Ilic et ab adserto nuper Marathone superbum
Thesæa, et Ismarios Aquilonia pignora fratres,
Utraque quis rutila stridebant tempora penna,
Cernimus: hic Phæbo non indignante priorem
Admetum, et duræ similem nihil Orphea Thracæ:
Tunc prolem Calydone satam, generumque pro-
neæ: ambiguo visus errore lacessunt [fundi
Œbalidæ gemini: chlamys huic, chlamys ardet
et illi:

Ambo hostile gerunt: humeros exsertus uterque,
Nudus uterque genas, simili coma fulgurat astro.
Audet iter, magnique sequens vestigia mutat 441
Herculis, et tarda quamvis se mole ferentem
Vix cursu tener æquat Hylas, Lernæaque tollens
Arma sub ingenti gaudet sudare pharetra.
Ergo iterum Venus, et tacitis corda aspera flam-
mis 445

Lemniadum pertentat amor. Tunc regia Juno
Arma, habitusque virum, pulchræque insignia
gentis

Mentibus insinuat, certatimque ordine cunctæ
Hospitibus patuere fores: tunc primus in aris
Ignis, et infandis venere oblivia curis: 450
Tunc epulæ, felixque sopor, noctesque quietæ:
Nec superum sine mente, reor, placuere fatentes.
Forsitan et nostræ fatum excusabile culpe
Noscere cura, duces. Cinerem furiaque mœorum
Testor, ut externas non sponte aut crimine tædæ
Attigerim, (scit cura deum,) etsi blandus Iason
Virginibus dare vincla novis: sua jura creuntum
Phasit habent: alios, Colchi, generatis amores.
Jamque exuta gelu tepuerunt sidera longis
Solibus, et velox in terga revolvitur annus. 460
Jam nova progenies, partusque in vota soluti,
Et non speratis Lemnos clamatur alumnis.
Nec non ipsa tamen, thalami monumenta coacti,
Enitor geminos, duroque sub hospite mater
Nomen avi renovo: nec quæ fortuna relicti, 465

Nosse datum: jam plena quater quinquennia
pergunt,

Si modo fata sinunt, aluitque rogata Lycaste.
Detumueræ animi maris, et clementior Austere
Vela vocat: ratis ipsa moram portusque quietos
Odit, et adsueti tendit retinacula saxi. 470

Inde fugam Minyæ, et scissæ appellat Iason
Effusus, o utinam jam tum mea littora rectis
Prætervectus aquis, cui non sua pignora cordi,
Non promissa fides: certe stat fama remotis
Gentibus, æquorei redierunt velleræ Phryxi. 475
Ut stata lux pelago, venturumque æthera sensit
Tiphys, et occidui rubuere cubilia Phœbi;
Heu iterum gemitus, iterumque novissima nox est
Vix reserata dies, et jam rate celsus Iason
Ire jubet, primoque ferit dux verberare pontum.
Illos e scopulis, et summo vertice montis, 481
Spumea perfecti dirimentes terga profundi
Prosequimur visu, donec lassavit euntes
Lux oculos, longumque polo contextere visa est
Æquor, et extremi pressit freta margine cœli 485
Fama subit portus, vectum trans alia Thoanta
Fraterna regnare Chio; mihi crimina nulla,
Et vacuos arsisse rogos: fremit impia plebes
Sontibus accensæ stimulis, facinusque repescunt.
Quin etiam occultæ vulgo increbreæræ voces:
Solane fida suis? nos autem in funera lætæ?
Non deus hæc, fatumque, quod imperat urbe ne-
fanda.

Talibus exanimis dictis (et triste propinquit
Supplicium, nec regna juvant) vaga littora furtim
Incomitata sequor, funestaque mœnia linquo, 495
Qua fuga nota patris; sed non iterum obviis Evan:
Nam me prædonum manus huc appulsæ tacentem
Anipit, et vestras famulam transmittit in oras.

Talia Lerna is iterat dum regibus exsul
Lemnius, et longa solatur damna querela, 500
Immemor absentis (sic dii suasistis) alumni;
Ille graves oculos languentiaque ora comanti
Mergit humo, fessusque diu puerilibus actis
Labitur in somnos: pressa manus hæret in herba.
Interea campis, nemoris sacer horror Achæi, 505
Terrigena erigitur serpens, tratuque soluto
Immanem sese velut, ac post terga relinquit.
Livida fax oculis: tumidi stat in ore veneni
Spuma virens: ter lingua vibrat, terna agmina
adunci

Dentis, et auratæ crudelis gloria fronti 510
Prominet. Inachio sanctum dixere Tonanti
Agricolæ, cui cura loci, et sylvestribus aris
Pauper honos: nunc ille dei circumdare templa
Orbe vago labens, miseræ nunc robora sylvæ
Atterit, et vastas tenuat complexibus ornos. 515
Sæpe super fluvios geminæ jacet aggere ripæ
Continuus, squamisque incisus adæstatu amnis.
Sed nunc, Ogygii jussis quando omnis anhelat
Terra dei, trepidæque latent in pulvere Nymphæ,
Sævior anfractu laterum sinuosa retorquens 520
Terga solo, siccique nocens furit igne veneni.
Stagna per, arentesque lacus, fontesque repressos
Volvitur, et vacuis fluviorum in vallibus errat:
Incertusque sui liquidum nunc æra lambit
Ore supinato, nunc arva gementia radens 525
Pronus adhæret humo, si quid viridantia sudent
Gramina: percussæ calidis afflatibus herbae,
Qua tulit ora, cadunt, moriturque ad sibila campus.
Quantus ab Arctois discriminat æthera plaustris
Anguis ad usque Notos, alienumque exit in orbem:
Quantus et ille sacri spiris intorta movebat 531
Cornua Parnassæ, donec tibi, Delice, fixus

Vexit arundineam centeno vulnere sylvam.

Quis tibi, parve, deus tam magni pondera fati
Sorte dedit? tunc hoc vix prima ad limina vitæ
Hoste jaces? an ut inde sacer per sæcula Graiis
Gentibus, et tanto dignus morerere sepulcro?
Occidis extremæ dstrictus verbere caudæ
Ignaro serpente puer: fugit illic artus 539
Somnus, et in solam patuerunt lumina mortem.
Cum tamen attonito moriens vagitus in auras
Excidit, et ruptis immutuit ore querelis,
Qualia non totas peragunt insomnia voces;
Audiit Hypsipyle, facilemque negantia cursum
Exanimis genua ægra rapit, jam certa malorum
Mentis ab augurio, sparsoque per omnia visu
Lustrat humum querens, et nota vocabula parvo
Nequiquam ingeminans: nusquam ille, et prata
recentes

Amisere notas: viridi piger accubat hostis
Collectus gyro, spatiosaque jugera complet, 550
Sic etiam obliqua cervicem expositus in alvo.
Horruit infelix visu, longoque profundum
Incendit clamore nemus: nec territus ille,
Sed jacet. Argolicas ululatas flebilis aures
Impulit: extemplo monitu ducis advolat ardens
Arcas eques, causanique refert. Tum aquamea
demum 556

Torvus ad armorum radios fremitumque virorum
Colla movet. Rapti ingenti conamine saxum,
Quo discretus ager, vacuasque impellit in auras
Arduus Hippomedon, quo turbine bellica quon-
dam 560

Librati salient portarum in claustra molares.
Cassa duci virtus: nam mollia colla refusus
In tergum serpens venientem exhaurerat ictum.
Dat sonitum tellus, nemorumque per aera densi
Disillant nexus. At non mea vulnura, clamat,
Et trabe fraxinea Capaneus subit obvia, un-
quam 566

Effugies; seu tu pavidus ferus incola luci,
Sive deis, utinamque deis concessa voluptas:
Non, si consertum super hæc mihi membra gigante
Subveheres. Volat hasta tremens, et hiantia
monstri 570

Ora subit, lingueque secat fera vincla trisulcæ,
Perque jubar stantes, capitisque insigne corusci
Emicat, et nigri sanie perfusa cerebri
Figitur alta solo: longus vix tota peregit
Membra dolor: rapido celer ille volumine telum
Circuit, avulsumque ferens in opaca refugit 576
Templa dei: hic magno tellurem pondere men-
Implorantem animam dominis adsibilat aris. [sus
Illum et cognatæ stagna indignantis Lemnæ,
Floribus et vernis adusæ spargere Nymphæ,
Et Nemeæ reptatus ager, lucosque per omnes
Sylvicolæ fracta gemuitis arundine Fauni.
Ipse etiam summa jam tela poposceraet æthra
Jupiter, et dudum nimbeque hiemesque coibant;
Ni minor ira deo, graviorque tela mereri 585

Servatus Capaneus: moti tamen aura cucurrit
Fulminis, et summas libavit vertice cristas.
Jamque pererratis infelix Lemnia campis,
Libet ut angue locus, modico super aggere longe
Pallida sanguineis infectas roribus herbas 590
Prospectit: huc magno cursum rapit effera luctu,
Agnoscitque nefas: terræque illisa nocenti
Fulminis in morem, non verba in funere primo,
Non lacrymas habet: ingeminat misera oscula
tantum [tem

Incumbens, animæque fugam per membra tepen-
Querit. ans. Non ora loco, non pectora restant:

Rapta cutis: tenuia ossa patent, nexusque ma-
dentes [pus.

Sanguinis imbre novi, totumque in vulnere cor-
Ac velut aligeræ sedem fetusque parentis
Cum piger umbrosa populatus in ilice serpens,
Illa redit, querulæque domus mirata quietem
Stat super impendens, adfectoque horrida mæsto
Excudit ore cibos, cum solus in arbore cara
Sanguis, et errantes per capita cubilia plumæ.
Ut laceros artus gremio miseranda recepit, 605
Intexitque comis, tandem laxata dolore
Vox invenit iter, gemitusque in verba soluti:
O mihi desertæ natorum dulcis imago
Archemore, o rerum et patriæ solamen ademptæ,
Servitique decus, qui te, mea gaudia, fontes 610
Exstingere dei, modo quem digressa reliqui
Lascivum, et prono vexantem gramina cursu?
Hæu ubi sideret vultus? ubi verba ligatis
Imperfecta sonis? risusque et murmura soli
Intellecta mihi? quoties tibi Lemnon et Argo
Sueta loqui, et longa somnum suadere querela!
Sic equidem luctus solabar, et ubei parvo
Jam maturna dabam, cui nunc venit irritus ori
Lactus, et infelix in vulnura liquitur imber.
Nosco deos: o dura mei præsagia somni, 620
Nocturnique metus, et nunquam impune per um-
bras

Attonite mihi visa Venus! Quos arguo divos?
Ipse ego te (quid enim timeam mortuura fateri?)
Exposui fati. Quæ mentem insaniam traxit?
Tantane me tantæ tenuere oblivis cura, 625
Dum patrios casus, famæque exorsa retracto
Ambitiosa meæ? pietas hæc magna, fidesque?
Exsolvi tibi, Lemne, nefas. Ubi letifer anguis,
Ferte, duces, meriti si qua est mihi gratia duris,
Si quis honos dictis: aut vos exstinguite ferro,
Ne tristis dominos, orbanque inimica revisant
Eurydice: quanquam haud illi mea cura dolendo
Cesserit. Hocne ferens onus illætabile matris
Transfundam gremio? quæ me prius iam sub
umbras [vultum

Mergat humus? Simul hæc, terræque et sanguine
Sordida magnorum circa vestigia regum 636
Vertitur, et tacite mærentibus imputat undas.

Et jam sacrifici subitus per tecta Lycurgi
Nuntius implerat lacrymis ipsūque domum-
Ipsum adventantem Persei vertice sancto [que,
Montis, ubi adverso dederat prosecta Tonanti,
Et caput iratis rediens quassabat ab extis
Hic sese Argolicis immunem servat ab armis
Haud animi vacuus, sed templa aræque tenebant
Necdum etiam responsa deum, monitusque ve-
tusti 645

Exciderant, voxque ex adytis accepta profundis,
Prima, Lycurge, dabis Diræo funera bello.
Id cavet, et mæstus vicini pulvere Martis
Angitur ad lituos, periturisque invidet armis.
Ecce fides superum! laceras comitata Thoantis
Advenit exsequias: contra subit obvia mater,
Fæmineos cætus plangentique agmina ducens.
At non magnanimo pietas ignava Lycurgo:
Fortior ille nullis, lacrymasque insana resorbet
Ira patris: longo rapit arva morantia passu 655
Vociferans: Illa autem ubinam, cui parva cruoris
Lætave damna mei? vivitne? impellite raptam,
Ferte citi, comites: saxo omnia fabula Lemni,
Et pater, et tumidæ generis mendacia sacri
Exciderint. Ibat, letumque inferre parabat 666
Ense furens raptō: venienti (Enei)us heros
iger objecta proturbat pectora parma

Ac simul infrendens: Siste hunc, vesane, furorem,
 Quicquid es. et pariter Capaneus, acerque reducto
 Affuit Hippomedon, rectoque Erymanthius ense,
 Ac juvenem multo perstringunt lumine: at inde
 Agrestum pro rege manus: quos inter Adrastus
 Mitior, et sociæ veritus commercia vitæ
 Amphiarus ait: Ne, queso: absistite ferro,
 (Unus avum sanguis,) neve indulgete furori: 670
 Tuque prior. Sed non sedato pectore Tydeus
 Subjicit: Anne ducem servatricemque cohortis
 Inachidæ ingratis coram tot millibus audes
 Mactare in tumulos? (quanti pro funeris ultor!)
 Cui regnum, genitorque Thoas, et lucidus Evan
 Stipitis avus: tumidone parum, quod, gentibus ac-
 tis [cem
 Undique in arma tuis, inter rapida agmina pa-
 Solus habes? habensque, et te victoria Graiū
 Inveniat tumulis ætiam hanc fata gementem.
 Dixerat: et tandem cunctante modestior ira 680
 Ille refert: Equidem non vos ad moenia Thebes
 Rebar, et hostiles huc advenisse catervas.
 Pergite in excidium socii, si tanta voluptas,
 Sanguinis, imbuite arma domi, atque hæc irrita
 dudum [pius ignis,
 Templâ Jovis (quid enim haud licitum?) ferat in-
 Si vilem, tanti premerent cum pectora luctus, 686
 In famulam jus esse ratus dominoque, ducique.
 Sed videt hoc, videt ille deū regnator, et ausis
 Sera quidem, manet ira tamen. Sic fatus, et arces
 Respicit: atque illic alio certamine belli [alas
 Tecta fremunt: volucres equitum præverterat
 Fama recens, geminos alis amplexa tumultus.
 Illi ad fata rapi, atque illi jam occumbere leto,
 Sic meritam, Hyppispylen iterant: creduntque, nec
 iræ [stant.
 Fit mora: jamque faces et tela penatibus in-
 Vertere regna fremunt, raptumque auferre Lycur-
 gum [ædes
 Cum Jove, cumque aris: resonant ululatibus
 Fœmineis, versusque dolor dat terga timori.
 Alipedum curru sed enim sublimis Adrastus
 Secum ante ora virū fremebunda Thoantida
 portans 700
 It medius turmis, et, Parcite, parcite, clamat:
 Nil actum sæve: meritis nec tale Lycurgus
 Excidium, gratique inventrix fluminis ecce.
 Sic ubi diversis maria evertit procellis [ster,
 Hinc Boreas Eurusque, illinc niger imbris Aus-
 Pulsâ dies, regnantque hiemes, venit æquoris alti

Rex sublimis equis, geminusque ad spumæ Triton
 Frena natans late pelago dat signa cadenti:
 Et jam plana Thetis, montesque et littora cres-
 Quis superūm tanto solatus funera voto [cunt.
 Pensavit lacrymas, inopinæque gaudia mæstæ
 Rettulit Hyppispylæ? Tu gentis conditor, Evan,
 Qui geminos juvenes Lemni de littore vectos
 Intuleras Nemææ, mirandaque fata parabas.
 Causa viæ genitrix, nec inhospita tecta Lycurgi
 Præbuerant aditus, et protinus ille tyranno 716
 Nuntius extinctæ miserando vulnere prolis.
 Ergo adsunt comites (pro fors, et cæca futuri
 Mens hominum) regique favent. Sed Lemnos
 ad aures [que
 Ut primum, dictusque Thoas: per tela manus
 Irruerunt, matremque avidis complexibus ambo
 Diripiunt flentes, alternæque pectora mutant.
 Illa velut rupes immoto savea visu
 Hæret, et expertis non audet credere divis.
 Ut vero et vultus, et signa Argœa relictis 725
 Ensibus, atque humeris amborum intextis Iason;
 Cesserunt luctus, turbataque munere tanto
 Corruit, atque alio maduerunt lumina fletu.
 Addita signa polo, lætoque ululante tumultu
 Tergaque et æra dei motas crepuere per auras.
 Tunc pias Ecclides, ut prima silentia vulgi 731
 Mollior ira dedit, placidasque accessus ad aures:
 Audite, o ductor Nemææ, lectique potentes
 Inachidæ, quæ certus agi manifestat Apollo.
 Iste quidem Argolicis haud olim indebitus armis
 Luctus adest: recto descendunt limite Parcæ:
 Et sitis interitu fluviorum, et letifer anguis,
 Et puer, heu nostri signatus nomine fati [ma
 Archemorus; cuncta hæc superūm demissa supre-
 Mente fluunt: differte animos, festinaque tela
 Ponite: mansuris donandus honoribus infans:
 Et meruit: det pulchra suis libamina virtus
 Manibus; atque utinam plures innectere pergas,
 Phœbæ, moras, semperque novis bellare vetemur
 Casibus, et semper Thebe funesta recedat. 745
 At vos, magnorum transgressi fata parentum,
 Felices, longum quibus hinc per sæcula nomen,
 Dum Lermæa palus, et dum pater Inachus ibit,
 Dum Nemææ tremulas campis jaculabitur umbras;
 Ne fletu violate sacrum, ne plangite divos: 750
 Nam deus iste, deus; Pylææ nec fata senectæ
 Maluerit, Phrygiis aut degere longius annis.
 Finierat, cœloque cavam nox induit umbram.

LIBER SEXTUS.

Nuntia multivago Danaas perlabitur urbes
 Fama gradu, sancire novo sollemnia busto
 Inachidas, ludumque super, quo Martia bellis
 Præsudare paret, seseque accendere virtus.
 Graium ex more decus. Primus Pisææ per arva
 Hunc pius Alcides Pelopi certavit honorem, 6
 Pulveremque fera crimem deterat oliva.
 Proxima vipereo celebravit libera nexu
 Phocis Apollinææ bellum puerile pharetræ.
 Mox circum tristes servata Palemonis aras 10
 Nigra superstitio, quoties animosa resumit
 Leucothoe gemitus, et amica ad littora festa

Tempestate venit: planctu conclamat uerque
 Isthmos: Echionia responsant fœbile Thebæ.
 Et nunc eximii regum, quibus Argos alumniis 15
 Connexum cœlo, quorumque ingentia tellus
 Aonis et Tyriæ suspirant nomina matres,
 Concurreunt, nudasque movent in prælia vires.
 Ceu primum ausuæ trans alta ignota biremes.
 Seu Tyrrenam hiemem, seu stagna Ægæa laces-
 sunt, 20
 Tranquillo prius arma lacu clavumque, leves-
 que
 Explorat remos, atque ipsa pericula discunt

At cum experta cohors, tum pontum irrumpere
trelæ

Longius, ereptasque oculis non querere terras.

Clara laboriferos cælo Tithionia currus 25

Extulerat, vigilesque deæ pallentis habenas

Et nox, et cornu fugiebat Somnus inani.

Jam plangore viæ, gemitu jam regia mugit

Flebilis: acceptos longe nemora avia frangunt

Multiplicantque sonos. Sedet ipse exultus honore

Vittarum nexu genitor, squalentiaque ora 31

Sparsus, et incultam ferali pulvere barbam.

Asperior contra, planctusque egressa viriles

Exemplo famulas premit, hortaturque volentes

Orba parens, lacerasque super procumbere nati

Reliquias ardet, totiesque avulsa refertur. 36

Arceat et ipse pater. Mox ut narentia dignis

Vultibus Inachii penetrarunt limina reges,

Cui nova tunc clades, et primo sacius infans

Vulnere, letalisve irrumperet atria serpens, 40

Sic alium ex alio, quamquam lassata, fragorem

Pectora congeniant, integratoque resulant

Accensæ claniore fores: senere Pelasgi

Invidiam, et lacrymis excusant crimen obortis.

Ipse, datum quoties, intercosque tumultu 45

Concivuit stupefacta domus, solatur Admetus

Alloquiis genitorem ultio, nunc fata recensens,

Resque hominum duras, et inexorabile pensum;

Nunc aliam prolem, mansuraturque numine dextro

Pignora: nondum orsis modus, et lamenta redi-

bant. 50

Ille quoque affatus non mollius audit amicos,

Quam truci Ioniæ rabies clamantia ponto [bos.

Vota virum, aut tenues curant vaga fulmina nim-

Tistibus interea ramis teneraque cupresso

Damnatus flammæ torus, et puerile feretrum

Textitur. Ima virent agresti stramina cultu. 56

Proxima gramineis operosior arca sertis,

Et picturatus moriturus floribus agger.

Tertius adsurgens Arabum strue tollitur ordo

Eoas complexus opes, incanaque glebis 60

Thura, et ab antiquo durantiæ cinnama Belo.

Summa crepitant auro, Tyrioque avollitur ostro

Molle supercilium: teretes hoc undique gemmæ

Irradiant: medio Linus intertextus acantho,

Letiferique canes: opus admirabile semper 65

Oderat, atque oculis flectebat ab omni mater.

Arma etiam, et veterum exuvias circumdat avo-

rum

Gloria mixta malis, afflictæque ambitus aulæ,

Ceu grande exsequiis onus, atque immensa feran-

tur [tes

Membra toro: sed cassa tamen sterilisque dolens

Fama juvat, parvique augescunt munere manes.

Inde ingens lacrymis honor, et miseranda volup-

tas,

Muneraque in cineres annis graviora feruntur.

Namque illi et pharetras, brevioraque tela dica-

festinus voti pater, insontesque sagittas. [rat

Jam tunc et nota stabulis de gente probatos

In nomen pascebat equos, cinctusque sonantes,

Armaque majores exspectatura lacertos.

Spes avidæ! quas non in nomen credula vestes

Urgebat studio, cultusque insignia regni 80

Purpureos, sceptrumque minus? cuncta ignibus

atris [ferri,

Damnata atrox, suaque ipse parens gestamina

Si damnis rabidum queat exsaturare dolorem.

Parte alia gnari monitis exercitus instat

is, aeriam truncis memorumque ruina 85

Montis onus cumulare pyram, quæ crimina cæsi

Anguis, et infanti cremet atra piacula belli.

Hic labor accipiam Nemeen, umbrosaque Tempe.

Præcipitare sclo, lucosque ostendere Phæbo.

Sternitur extemplo veteres incadua ferro 90

Sylva comes, large qua non opulenter umbræ

Argolice inter saltusque educta Lycæos

Extulerat super astra caput: stat sacra senectæ

Numine, nec solos hominum transgressa verno

Fertur avos, Nymphas etiam mutasse superstes,

Faunorumque greges. Aderat miserabile luco

Excidium: fugere feræ, nidosque tepentes

Absilient (metus urget) aves. Cadit ardua fagus,

Chaoniumque nemus, brumæque illæsa cupres-

sus: 99

Procumbunt picæ, flammis alimenta supremis,

Ornique, ilicæque trabes, metuendaque succo

Taxus, et infandos belli potura cruores

Fraxinus, atque situ non expugnabile robur.

Hinc audax abies, et odore vulnere pinus

Scinditur: acclinat intonsa cacumina terræ 105

Alnus amica fretis, nec inhospita vitibus ulmus.

Dat gemitum tellus: non sic eversa feruntur

Ismara, cum fracto Boreas caput extulit antro:

Non grassante Noto citius nocturna peregit

Flamma nemus. Linqunt flentes dilecta locorum

Oria cana Pales, Sylvanusque arbiter umbræ, 111

Semideumque pecus: migrantibus adgemit illis

Sylva, nec amplexæ dimittunt robora Nymphæ.

Ut cum possessas avidis victoribus arces

Dux raptare dedit, vix signa audita, nec urbem

Invenias: ducunt, sternuntque, abiguntque, fe-

runque 116

Immodici: minor ille fragor, quo bella geruntur.

Jamque pari cumulo geminas, hanc tristibus um-

bris,

Ast illam superis, æquus labor auxerat aras;

Cum signum luctus cornu grave mugit adunco

Tibia, cui teneros suetum producere manes 121

Lege Phrygem næsta. Pelopem monstrasse fe-

iebant

Exsequiale sacrum, carmenque minoribus umbris

Utile, quo geminis Niobe consumpta pharetris

Squalida bisseas Sipylon deduxerat urnas. 125

Portant inferias, arsuræque fercula primi

Graiorum, titulisque pios testantur honores

Gentis quisque suæ. Longo post tempore surgit

Colla super juvenum (numero dux legerat omni)

Ipse fero clamore torus: cinxere Lycurgum 130

Lemæi proceres, genitricem mollior ambit

Turba, nec Hysipyle raro subit agmine; vallant

Inachidae memores: sustentant livida nati

Brachia, et inventæ concedunt plangere matri.

Illic infaustos ut primum egressa penates 135

Eurydice, nudo vocem de pectore rumpit,

Planctusque et longis præfata ululatus infit:

Non hoc Argolidum cætu circumdata matrum

Speravi te, nate, sequi, nec talia demens

Fingebam votis annorum elementa tuorum, 140

Nil sævum reputans: etenim his in finibus ævi

Unde ego bella tibi Thebasque ignara timerem?

Cui superum nostro committere sanguine pugnas

Dulce? quis hoc armis vovit æcelus? at tua non-

dum, [fans,

Cadme, domus, nullus Tyrio grege plangitur in-

Primitias egomet lacrymarum et cædis acribæ

Ante tubas ferrumque tuli, dum deside cura

Credo sinus fidos altricis, et ubera mando. [tem,

Quidni ego? narrabat servatum fraude paren-

Insontesque manus En quam ferale putamus

Abjurasse sacrum et Lemni gentilibus unam

Immunem furis : hæc illa, et creditis ausse?
 Hæc pietate potens? solis abjecit in arvis
 Non regem, dominumve; alienos impia partus:
 Hoc tantum, sylvæque infamis tramite liquit, 155
 Quem non anguis atrox (quid enim hac opus, hei
 mihi, leti
 Mole fuit?) tantum cœli violentior aura,
 Impulsæque Noto frondes, cassusque valeret
 Exanimare timor. Nec vos incessere luctu [bat
 Orba habeo: fixum matri, immotumque mane-
 Ilac altrice nefas: at quin et blandus ad illam,
 Nate, magis, solam nosse, atque audire vocantem,
 Ignarusque mei: nulla ex te gaudia matri.
 Illa tuos questus, lacrymosoque impia risus
 Audiit, et vocis decerpit mummura primæ. 165
 Illa tibi genitrix semper, dum vita manebat;
 Nunc ego. Sed miseræ mihi nec punire potestas
 Sic meritam. Quid dona, duces, quid inania fertis
 Justa rogis? illam (nil poscunt amplius umbræ)
 Illam (oro) cineri simul, excisæque parenti 170
 Reddite, quæso, duces; per ego hæc primordia
 belli,
 Cui peperit: sic æqua gemant mihi funera matres
 Ogygiæ. Sternit crines, iteratque precando,
 Reddite: nec vero crudelem, avidamque vocate
 Sanguinis; occumbam pariter, dum vulnere justo
 Exsaturata oculos: unum impellamur in ignem.
 Talia vociferans alia de parte gementem [servat]
 Hypsipylem (neque enim illa comas nec pectora
 Agnovit longe, et socium indignata dolorem,
 Hoc saltem, o proceres, tuque o cui pignore nos-
 tro [mis
 Partus honos, prohibete nefas: auferte supre-
 Invisam exsequiis: quid se funesta parenti
 Miscet, et in nostris spectatur et ipsa ruinis?
 Cui luget complexa suos? Sic fata repente
 Concidit, abruptisque obmutuit ore querelis. 185
 Non secus ac primo fraudatum lacte juvenem,
 Cui trepidæ vires, et solus ab ubere sanguis,
 Seu fera, seu duras avexit pastor ad aras; [tu,
 Nunc vallem spoliata parens, nunc flumina ques-
 Nunc armenta movet, vacuosque interrogat agros:
 Tunc piget ire domum, mæstoque novissima cam-
 Exit, et oppositas impasta avertitur herbas. [po
 At genitor accepitque decus cultusque Tonantis
 Injicit ipse rogis, tergoque et pectore fusam
 Cæsariem ferro minuit, sectisque jacentis 195
 Obnubit tenuia ora comis, ac talia fletu
 Verba pio miscens: Alio tibi, perfide, pacto,
 Jupiter, hunc crinem voti reus ante dicaram,
 Si pariter virides nati libare dedisses [dos,
 Ad tua templa genas: sed non ratus ore sacer-
 Damnatæque preces: ferat hæc, quæ dignior
 umbra est.
 Jam face subjecta primis in frondibus ignis
 Exclamat: labor insanos arcere parentes.
 Siant jussi Danaï, atque obtentis eminus armis
 Prospectu visus intercludere nefasto. 205
 Ditantur flammæ: non unquam opulentior illic
 Ante cinis: crepitant gemmæ, atque immane li-
 quecunt
 Argentum, et pictis exsudat vestibus aurum;
 Nec non Assyriis pinguescunt robora succis, 210
 Pallentique croco strident ardientia mella,
 Spumantesque mero patere verguntur, et atri
 Sanguinis et rapti gratissima cymbia lactis.
 Tunc septem numero turmas (centenus ubique
 Urget eques) versis ducunt insignibus ipsi
 Grajugenæ reges, lustrantque ex more siniatro
 Orbe rogam, et stantes inclinant pulvere flammæ

Ter curvos urgere sinus, illisæque telis
 Tela sonant: quater horrendum pepelere frago
 rem [tum.
 Arma, quater mollem famularum brachia planc-
 Semianiens alter pecudes spirantique ignis 220
 Accipit armenta: hic luctus abolere, novique
 Funeris auspiciis vates (quanquam omina sentit
 Vera) jubet: dextri gyro et vibrantibus hastis
 Ilac redeunt, raptumque suis libamen ab armis
 Quisque jacit, seu frena libet, seu cingula flam-
 mis [bram.
 Mergere, seu jaculum, summæ seu cassidis um-
 Multa gemunt contra raucis concentibus agri,
 Et lituis aures circum pulsantur acutis.
 Terretur clamore nemus; sic Martia vellunt
 Signa tubæ: nondum ira calet, nec sanguine fer-
 Irruit: primo bellorum comitor illo [rum
 Vu'tus, honoris opus: stat adhuc incertus in alta
 Nube, quibus sese Mavors indulgeat armis.
 Finis erat, lapsusque putres jam Mulciber ibat
 In cineres: instant flammis, multoque soporant
 Imbre rogam, posito donec cum sole labores 236
 Exhausti: aeris vix cessit cura tenebris.
 Roscida jam novies cœlo dimiserat astra
 Lucifer, et totidem lunæ prævenerat ignes
 Mutato nocturnus equo, nec conscia fallit 240
 Sidera, et alterno deprenditur unus in ortu:
 Mirum opus accelerasse manus, stat saxæ moles,
 Templum ingens, cineri, rerumque effectus in illo
 Ordo docet casus: fessis hic flumina monstrat
 Hypsipyle Danaï, hic reptat febilis infans, 245
 Illic jacet: extremum tumuli circum asperat or-
 beam
 Squameus, expectes morientis ab ore cruenta
 Sibila, marmorea sic volvitur anguis in hasta.
 Jamque avidum pugnas visendi vulgus inermes
 Fama vocat. Cunctis arvis ac mœnibus adsunt
 Exciti: illi etiam, quis bellis incognitus horror,
 Quos effusa domi, quos prima reliquerat ætas,
 Conveniunt. Non aut Epiphyreo in littore tanta
 Unquam, aut Cnemoni fremuerunt agmina circo.
 Collibus incurvis, viridique obsessæ corona [cum
 Vallis in amplexu nemorum sedet: hispida cir-
 Stant juga, et objectus geminis umbonibus agger
 Campum exire vetat, longo quem tramite planum
 Graminæ frondes, sinuataque cespitem vivo
 Mollia non subitis augent fastigia clivis. 260
 Illic conferti, jam sole rubentibus arvis,
 Bellatrix scdere cohors: ibi corpore mixto
 Metiri numerum, vultusque, habitusque suorum
 Dulce viris, tantique juvat fiducia belli.
 Centum ibi nigrantes, armenti robora, tauros 265
 Lenta mole trahunt: idem numerusque colorque
 Matribus, et nondum lunatis fronte juvenis.
 Exin magnanimū series antiqua parentum
 Invehitur, miris in vultum animata figuris.
 Primus anhelantem duro Tiryntius angens 270
 Pectoris attritu sua frangit in ossa leonem. [que
 Haud illum impavidi, quamvis et in ære, suum
 Inachidæ videre decus. Pater ordine juncto
 Lævus, arundine recubans super aggere ripæ,
 Cernitur, emissæque indulgens Inachus urnæ.
 Io post tergum, jam prona, dolorque parentis,
 Spectat inocciduis stellatum visibus Argum. 277
 Ast illam melior Phariis exerarat arvis
 Jupiter, atque hospes jam tunc Aurora colebat.
 Tantalus inde parens, non qui fallentibus undis
 Imminet, aut refugæ sterilem rapit æra sylvæ,
 Sed pius, et magni vehitur conviva Tonantis.
 Parte alia victor curru Neptunia tendit

Lora Pelops, pressatque rotas auriga natantes
Myrtilus, et volucris jam jamque relinquitur axe
Et gravis Acrisius, speciesque horrenda Coræbi,
Et Danae culpata sinus, et in amne reperto
Tristis Amymon: parvoque Alcmena superbit
Hercule, tergemina crimem circumdata luna.
Jungunt discordes inimica in fœdera dextræ 290
Belidae fratres: sed vultu mitior adstat
Ægyptus; Danaï manifestum agnoscere ficto
Ore nefas, pacisque malæ, noctisque futuræ.
Mille dehinc species: tandem satiata voluptas,
Præstantesque viros vocat ad sua præmia virtus.

Primus sudor equis. Dic, inclyte Phœbe, re-
gentum 296

Nomina, dic ipsos: neque enim generosior unquam
Alipedum collata acies: ceu præpete cursu
Configant densæ volucres, aut litore in uno
Æolus insanis statuât certamina ventis. 300
Ducitur ante omnes rutilæ manifestus Arion
Igne jubæ: Neptunus equo, si certa priorum
Fama, pater: primus teneris læsisse lupatis
Ora, et littoreo domitasse in pulvere fertur,
Verberibus parcens: etenim insatiatus eundi 305
Ardor, et hiberno per inconstantia ponto.
Sæpe per Ionium Libycumque natantibus ire
Interjunctus equis, omnesque adsuetus in oras
Cæreulæ deferre patrem: stupere relicta
Nubila: certantes Eurique Notique sequuntur.
Nec minor in terris bella Eurysthea gerentem
Amphitryoniaden alto per gramina sulco 312
Duxerat, illi etiam ferus, indocilisque teneri.
Mox divum dono regis dignatus Adrasti
Imperia, et multum mediis manseverat annis.
Tunc rector genero Polynici indulget agendum,
Multa monens, ubi fervor equo, qua suetus ab
Mulceri, ne sæva manus, ne liber habenis [arte
Impetus. Urge alios, inquit, imulisque minisque;
Ille ibit, minus ipse volens. Sic ignea lora 320
Cum daret, et rapido Sol natum imponderet axi,
Gaudentem lacrymans astra insidiosâ docebat,
Nolentesque teri zonas, mediamque dolorum
Temperiem; pius ille quidem, et formidine cauta,
Sed juvenem duræ prohibebant discere Parcæ.
Cæbalios sublimis agit spes proxima palmæ 326
Amphiarus equos: tua furto lapsa propago,
Cyllare, dum Scythici diversus ad ostia ponti
Castor Amyclæas remo permutat habenas.
Ipse habitu niveus: nivei dant colla jugales:
Concolor est albis et cassis, et infula, cristis. 331
Quin et Thessalicis felix Admetus ab oris
Vix steriles compescit equas: Centaurica dicunt
Semina: credo, adeo sexum indignantur, et om-
nis
In vires adducta Venus: noctemque, diemque
Adsimulant, maculis internigrantibus albæ; 336
Tantum uterque color: credi nec degener illo
De grege Castaliæ, stupuit qui sibila cannæ
Lætus, et auditu contempsit Apolline pasci.
Ecce et Iasonidæ juvenes, nova gloria matris 340
Hypsipyrales, subiere jugo, quo vectus uterque.
Nomen avo gentile Thoas, atque omine dictus
Euneos Argoo: geminis eadem omnia, vultus,
Curvus, equi, vestes, par et concordia voti;
Vincere, vel solo cupiunt a fratre relinqui. 345
It Chromis, Ippodamusque, alter satius Hercule
magno,
Alter ab Cénomao: dubites, uter effera presset
Frena magis: Getici pecus hic Diomedes, at ille
Pisæi juga patris habet: crudelibus ambo
Exuviis, diroque imbuti sanguine currus 350

Metarum instar erat hinc nudo robore quercus,
Olim omnes exuta comas, hinc saxeus umbo,
Arbiter agricolis: finem jacet inter utrumque,
Quale quater jaculo spatium, ter arundine vincas.

Interea cantu Musarum nobile mulcens 355
Concilium, citharæque manus insertus Apollo
Parnasi summo spectabat ab æthere terras:
Orsa delum (nam sæpe Jovem, Phlegramque,
suique

Anguis opus, fratrumque pius cantarat honores)
Tunc aperit, quis fulmen agat, quis sidera ducat
Spiritus, unde animi fluvii, quæ pabula ventis
Quo fonte immensum vivat mare, quæ via soles
Præcipitet, noctem quæ porrigat, imane tellus,
An media, et rursus mundo succincta latent.

Finis erat: differt avidas audire sorores; 365
Dumque chelym lauro, textumque illustre coronæ
Subligat, et picto discingit pectora limbo,
Haud procul Herculeam Nemeen clamore reduc-
Adspicit, atque illic ingens certaminis instat [tus
Quadrijugi: noscit cunctos, et forte propinquo
Constiterant Admetus et Amphiarus in arvo.
Tunc secum, Quisnam iste duos, fidissima Phœbo
Nomina, commisit deus in discrimina reges?
Ambo pii, carique ambo: nequeam ipse priorem
Dicere. Peliacis hic cum famularer in arvis 375
(Sic Jovis imperia et nigra volvere sorores)
Thura dabat famulo, nec me sentire minorem
Ausus; at hic tripodum comes, et pius artis
alumnus

Ætheræ: potior meritis tamen ille, sed hujus
Extrema jam fila colo: datur ordo senectæ 380
Admeto, serumque mori; tibi nulla supersunt
Gaudia: jam Thebæ juxta, et tenebrosa vorago.
Scis miser, et nostræ pridem cecinere volucres.
Dixit, et os fletu pæne inviolabile tinctus
Extemplo Nemeen radiante per æthera saltu 385
Ociore patrio venit igne suisque sagittis.
Ipse olim in terris, cælo vestigia durant,
Claraque per Zephyros etiamnum semita lucet.
Et jam sortitus Prothoos versarat aena [ordo.
Casside: jamque locus cuique est, et liminis
Terrarum decora ampla viri, decora ampla jugales,
Divum utrumque genus, stant uno margine
clausi: [lens.

Spesque, audaxque una metus, et fiducia pal-
Nil fixum cordi: pugnant exire, paventque:
Concurrunt summus animosum frigus in artus. 395
Qui dominis, idem ardor equis: face lumina
surgunt, [rum

Ora sonant morsu, apumisque et sanguine fer-
Uritur, impulsique nequeunt obsistere postes
Claustraque, compressæ transfumat anhelitus iræ,
Stare adeo miserum est: pereunt vestigia mille
Ante fugam, absentemque ferit gravis ungula
campum. 401

Circumstant fidi, nexuque et torta jubarum
Expediunt, firmantque animos, et plurima mon-
strant.

nonuit contra Tyrthenum murmur, et omnes
Exiluere loco. Quæ tantum carbassa ponto, 405
Quæ bello sic tela volant, quæ nubila cælo?
Annibis hibernis minor est, minor impetus
igni. [breæ.

Tardius astra cadunt: glomerantur tardius im-
Tardius et summo decurrunt flumina monte.
iustos videre, atque agnovere Pelasgi; 410
Et jam rapti oculis, jam caeco pulvere mixti
Una in nube latent, vultusque umbrante tumultu
Vix inter sese clamore et nomine noscunt.

Evolvere globum, et spatium quo quiaque valebat
Diducti : delet sulcos iterata priores 415

Orbita : nunc avidi prono iuga pectore tangunt,
Nunc pugnante genu pressis duplicantur habenis.
Colla toris crinita tument, stantesque repectit
Aura jubar : bibit albescentes humus arida nimbos.
Fit sonus immanisque pedum, tenuisque rota-
Nulla manus requies, densis insibilat aer [rum.
Verberibus : gelida non crebrior exsilit Arcto
Grando, nec Oleniis manant tot cornibus imbres.
Senserat adductis alium præsaus Arion 424
Stare ducem loris, dirumque expaverat insons
(Edipodioniden : jam illinc a limine discors,
Iratusque oneri insolito truculentior ardet.
Inachidæ credunt accensum laudibus : ille
Aurigam fugit ; aurigæ furiale minatur
Effusus, et campo dominum circumpicit omni.
Ante tamen cunctos sequitur, longeque secundus
Amphiaraus agit : quem Thessalus æquat eundo
Admetus : juxta gemini, nunc Euncoos ante,
Et nunc ante Thoas ; cedunt, vincuntque, nec un-
Ambitiosa pios collidit gloria fratres. [quam
Postremum discrimen erant Chromis asper, et
asper [tur

Hippodamus ; non arte rudes, sed mole tenen-
Cornipedum : prior Hippodamus fert ora sequen-
tum,

Fert gemitus, multaque humeros incenditur aura,
Speravit flexæ circum compendia metæ 440
Interius ductis Phæbeius augur habenis
Anticipasse viam : nec non et Thessalus heros
Spe propiore calet, dum non cohibente magi-
Spargitur in gyros, dexterque exerrat Arion. [stro
Jam prior Cæclides, et jam non tertius ibat 445
Admetus, laxo cum tandem ex orbe reductus
Æquoreis sonipes premit, evadique parumper
Gavisos : subit astra fragor, cælumque tremis-
Omniaque excusso patuere sedilia vulgo. [cit,
Sed nec lora regit, nec verbera pallidus addit 450
Labdacides : lassæ veluti ratione magister
In fluctus, in saxa ruit, nec jam amplius astra
Respicit, et victam project casibus artem.
Rursus præcipites in recta ac devia campi
Obliquant, tenduntque vias, iterum axis abis axes
Inflicti, radisque rotæ : pax nulla, fidesque. 456
Bella geri ferro levius : bella horrida credas ;
Is furor in laude est : trepidant, mortemque mi-
nantur,

Multaque transversis præstringitur ungula campis.
Nec jam sufficiunt stimuli, non verbera : voce
Noninibusque cient Pholoen Admetus, et Iru
Funalemque Thoen, rapidum Danaeius augur
Ascheton increpitans, meritumque vocabula Cyc-
num. [audit

Audit et Herculeum Strymonem Chromin : Euneon
Igneus Æchion : tardum Calydonia lacescit 465
Hippodamus, variumque Thoas rogat ire Podar-
Solus Echionides errante silentia curru [cem.
Mæsta tenet, trepidaque timet se voce fateri.
Vixit cæptis equis labor, et jam pulvere quarto
Campum inewt., jamque et tepidis sudoribus ar-
Effeti, et crassum rapit ejectatque vaporem [tus
Cornipedum flammata sitis : nec jam integer illis
Impetus, et longi suspendunt ilia flatu. 473
Hic anceps fortuna diu decernere primum [stat
Ausa venit : ruit, Hæmonium dum fervidus in-
Admetum superare, Thoas : nec præstitit ullam
Frater opem : velit ille quidem, sed Martius
ante [nas

Obstitit Hippodamus, mediasque immisit habe-

Mox Chromis Hippodamum metæ interioris ad
Viribus Ilerculeis et toto robore patris [orbem
Axe tenet presso : luctantur abire jugales
Nequiquam, frenosque et colla rigentia tendunt
Ut Siculas si quando rates tenet æstus, et ingens
Auster agit, medio stant vela tumentia ponto.
Tunc ipsum fracto curru deturbat, et isset 485
Ante Chromis ; sed Thraces equi ut videre jacen-
tem [mentem

Hippodamum, redit illa fames, jam jamque tre-
Partiti furis ; ni frena, ipsosque frementes,
Oblitus palmæ, retro Tirynthius heros
Torsisset, victusque et collaudatus abisset. 490
At tibi promissos jamdudum Phœbus honores,
Amphiarae, cupit. Tandem ratus apia favori
Tempora, pulveri venit in spatia horrida circi.
Cum jam in fine viæ, et summum victoria nutat,
Anguicomam monstri effigiem, sævissima visu
Ora, movet : sive ille Erebo, seu finivit in actu 496
Temporis, innumera certe formidinc cultum
Tollit in astra nefas : non illud janitor atræ
Impavidus Lethes, non ipsæ horrore sine alto
Eumenides vidisse queant : turbasset euntes
Solis equos, Martis iue jugum : nam flavus Arion
Ut vidit, saliere jubæ, atque erectus in armos
Stat, sociumque jugi, comitesque utrinque labo-
Secum alte suspendit equos : ruit illicet exsul [ris
Aonius, nexusque diu per terga volutus 505

Exiit : abruptur longe moderamine liber
Currus : at hunc putri præter tellure jacentem
Tænarii curius, et Thessalus axis, et heros
Lemnius, obliqua quantum vitare dabatur
Transabiare fuga. Tandem caligine mersum 510
Eregit accursu comitum caput, ægraque tollit
Membra solo, et socero redit haud speratus Adrasto.
Qui mortis, Thebane, locus ! nisi dura negasset
Tisiphone, quantum poteras dimittere bellum !
Te Thebæ, fraterque palam, te plangeret Argos,
Te Nemee : tibi Lerna comas, Larissaque supplex
Poneret : Archemori major colerer æpulcro.
Tunc vero Cæclides, quanquam jam certa sequenti
Præmia, cum vacuum domino præierit Arion,
Ardet adhuc, cupiens vel inanem vincere currum
Dat vires, refovetque deus : volat ocior Euro,
Ceu modo carceribus dimissus in arva solutus,
Verberibusque jubar, et terga lacescit habenis,
Ascheton increpitansque levem, Cycnumque ni-
valcm,

Nunc saltem, dum nemo prior : rapit igneus orbis
Axis, et effosæ longe sparguntur arenæ. 526
Dat gemitum tellus, et jam tunc sæva minatur.
Forsitan et victo prior isset Arione Cycnus,
Sed vetat æquoreus vincti pater : hinc vice iusta
Gloria mansit equo, cessit victoria vati. 530
Huic pretium palmæ gemini cratera ferebant
Herculeum juvenes : illum Tirynthius olim
Ferre manu sola, spumantemque ore supino
Vertere, seu monstri victor, seu Marte, solebat.
Centaurus habet arte truces, aurumque figuris
Terribile : hic mixta Lapitharum cæde rotantur
Saxa, faces, alique iterum crateres ; ubique
Ingentes morientum iræ : tenet ipse furentem
Hylæum, et torta molitur robora barba.
At tibi Mæonio fertur circumflua limbo 540
Pro meritis, Admete, chlamys, repetitaque multo
Murice : Phryxæi natat hic contentor ephebus
Æquoria, et picta translucet cæruleis unda.
In latus ire manus, mutaturusque videtur
Brachia, nec siccum speres in stamine crinem.
Contra autem frustra sedet anxia turris suprema

Sestas in speculis : moritur prope conacius ignis.
Hæc Adrastus opes dono victoribus ire
Imperat : at generum famula solatur Achææ.

Sollicitat tunc ampla viros ad præmia cursu 550
Præceleres : agile studium, et tenuissimam virtus,
Pacis opus, cum sacra vocant : nec inutile bellis
Subsidium, ai dextra neget. Prior omnibus Idas,
Nuper Olympiacis umbratus tempora ramis,
Prosilii : excipiunt plausu Pisææ juventus 555
Elenque manus : sequitur Scyonius Alcon,
Et his in lathmiaca victor clamatus arena
Phædimus, alipedumque fugam prægressus equo
rum

Ante Dymas, sed tunc ævo tardante secutus
Multi et, quos varii tacet ignorantia vulgi, 560
Hinc atque hinc subire : sed Arcada Parthe
nopæum

Appellant, densique cient vaga murmura circi.
Nota parens curau : quis Mænialis Atalantes
Nesciat egregium decus, et vestigia cunctis
Indeprensæ procis ? onerat celeberrima natum 565
Mater : et ipse procul fama jam notus inermes
Narratur cervas pedes inter aperta Lycæi
Tollere, et emissum cursu deprendere telum.
Tandem expectatus volucri super agmina saltu
Emicat, et torto chlamydem diffibulat auro 571
Effulserat artus, membrorumque omnis aperta est
Lætitia, insignesque humeri, nec pectora nudis
Deteriora genis, latitque in corpore vultus.
Ipse tamen formæ laudem adspersatur, et arcet
Mirantes. Tunc Palladios non inuictus haustus 575
Incubuit, pingueque cutem fuscatur olivo.

Hæc Idas, hoc more Dymas, alique miscunt.
Sic ubi tranquillo perfluent sidera ponto,
Vibraturque fretis cæli stellantis imago,
Omnia clara nitent : sed clarior omnia supra 580
Hesperos exerceat radios, quantisque per altum
Aethera, cæruleis tantus monstratur in undis.
Proximus et forma, nec multum segnor Idas
Cursibus, atque ævo juxta prior : atamen illi
Jam tenuem pingues florem induxere palæstræ,
Deserpitque genis, nec se languo fatetur 586
Intonsæ sub nube comæ. Tunc rite citatos
Explorant acuminque gradus, variasque per artes
Instimulant docto languentia membra tumultu.

Poplite nunc flexo sidunt, nunc lubrica forti 590
Pectora collidunt plausu : nunc ignea tollunt
Crura, breuemque fugam necopino fine reponunt
Am ruit, atque æquum submitit regula limen ;
Corripuere leues spatium, campoque refulsit
Nuda cohors : volucres isdem modo tardius arvis
Isse videntur equi : credas e plebe Cydonum 596
Parthorumque fuga totidem exsiluisse sagittas.
Non aliter celeres Hyrcana per avia cervi
Cum procul impasti fremitum acceperere leonis,
Sive putant, rapit attonitos fuga cæca, metusque
Congregat, et longum dant cornua mixta fragore
Effugit hic oculos rapida puer ocior aura frem.
Mænalius : quem deinde gradu premit horridus
Idas,

Inspiratque humero, flatuque et pectoris umbra
Terga premit : post ambiguo discrimine tendunt
Phædimus atque Dymas : illis celer imminet
Alcon. 606

Flavus ab intonso pendebat vertice crinis
Arcados : hoc primis Triviæ pascibat ab annis
Munus, et Ogygio victor cum Marte redisset,
Nequicquam patris andax promiserat aris. 610
Tunc liber nexu, lateque in terga solutus
Occursu Zephyri retro fugit, et simul ipsum

Impedit, infestoque volans obtenditur Idæ.
Inde dolum juvenis, fraudique accommoda sensu
Tempora : jam finem juxta, dum limina victor
Parthenopæus init, correat crine reductum 616
Occupat, et longæ primus ferit ostia portæ.
Arcades arma fremunt, armis defendere regem,
Ni raptum decus et meriti reddantur honores,
Contentum, totoque parant decedere circo. 620
Sunt et quis Idæ placeat dolus : ipse regesta
Parthenopæus humo vultumque oculosque ma-
dentes

Ohruit : accessit lacrymarum gratia formæ.
Pectora nunc mærens, nunc ora indigna cruento
Lingue secat, meritamque comam : furit undi-
que clamor 625

Dissonus, ambiguumque ænis cunctatur Adrasti
Consilium : tandem ipse refert : Compescite litem,
O pueri : virtus iterum tentanda : sed ite
Lanivæ non uno : latus hoc conceditur Idæ,
Tu diversa tene : fraud cursibus omnis abesto. 630
Audierant, dictoque manent : mox numina sup
Afflatu tacito juvenis Tegeæus adorat : {plex
Diva potens nemorum, (tibi enim hic, tibi crinis
honori

Debitus, equæ tuo venit hæc injuria voto,)
Si bene quid genitrix, si quid venatibus ipse 635
Promittit, ne, quaeso, sinas hoc omine Thebas
hæc, nec Arcadæ tantum meruisse pudorem.
Auditum manifesta fides : vix campus euntem
Sentit, et exilis plantis intervenit aer,
Rataque non fracto vestigia pulvere pendent. 640
Irripit clamore flores, clamore recurrit
Ante ducent, prensæque levat suspiria palma.
Finitu cursus, operumque insignia præsto.
Arcas equum dono, clypeum gerit improbus Idas,
Cætera plebs Lycæus gaudet contenta phætreis.

Tunc vocat, emisso si quis decernere disco 646
impiger, et vires velit ostentare superbas.
Ille jussu Pterelas, et actiæ lubrica masse
Pondera vix toto curvatus corpore juxta
Deiecit : inspectant taciti, expenduntque laborem
Inachidae. Mox turba ruunt : duo gentis Achææ,
Tres Ephreidae, Pisa satius unus, Acarnan
Septimus : et plures agitabat gloria, ni se
Arduus Hippomedon cavea stimulante tulisset
In medios, lætere ferens sub pectore dextro 655
Orbem alium : Hunc potius, juvenes, qui munus
saxis

Frangere, qui Tyrias dejectum vadit arces,
Hunc rapite : ast illud cui non jacularile dextræ
Pondus ? et abrepente nullo conamine jecit
In latus. Absistunt procul, attonitque fatentur 660
Cedere : vix unus Phlegyas, acerque Menestheus
(Hos etiam pudor et magni tenere parentis)
Promisere manum : concessit cætera pubes
Sponte, et adorato rediit ingloria disco.
Qualis Bistonis clypeus Mavortis in arvis 665
Luce mala Pangæa ferit, solemque refulgens
Territat, incussaque dei grave, mugit ab hasta.
Pisæus Phlegyas opus inchoat, et simul omnes
Abstulit in se oculos exhausto corpore virtus
Promissa : ac primum terra clivumque ma-
numque 670

Asperat : excusso mox circum pulvere versat
Quod latus in digitos, mediæ quod certius ulnæ
Conveniat, non artis egens : hic semper amori
Ludus erat, patriæ non tantum ubi laudis obiret
Sacra, sed alternis Alpheon utrinque solebat. 675
Metiri ripis, et, qua latissima distant,
Non unquam mersæ transmittere flumina disco

Ergo operum fidens, non protinus horrida campi
Jugem, sed cœlum dextra metitur, humique
Pressus utroque genu, collecto sanguine discum
Ipse super sese rotat, atque in nubila condit. 681
Ille citus sublime petit, similique cadenti
Crescit in adversum, tandemque exhaustus ab alto
Tardior in terram redit, atque immergitur arvis.
Sic cadit, attonitis quoties avellitur astris, 685
Solis opaca soror: procul auxiliantia gentes
Æra crepant, frustra que timent: at Thessala
Ridet anhelantes audito carmine bigas. [victrix
Collaudant Danaï: sed non tibi molle tuenti,
Hippomedon, majorque manus speratur in æquo.
Atque illi exemplo, cui spes infringere dulce 691
Immodicas, Fortuna venit: quid numina contra
Tendere fas homini? Spatium jam immane para-

bat, Jam cervice conversa, et jam latus omne redi-
Excidit ante pedes elapsum pondus, et ictus 695
Destituit, frustra que manum dimisit inanem.
Ingemuere omnes, rariæque evia voluptas
Inde ad conatus timida subit arte Menestheus
Cautior, et multum te, Maia nate, rogato
Molis prægravide castigat pulvere lapsus. 700
Illa manu magna, et multum felicius exit,
Nec partem exiguum circi transvecta quievit.
Fit sonus, et fiza signatur terra sagitta.

Tertius Hippomedon valida ad certamina tardos
Molitur gressus: namque illum corde sub alto
Et casus Phlegyæ monet, et fortuna Menesthei.
Erigit adsueta dextræ gestamen, et alte
Sustentans, rigidumque latus forteque lacertos
Consult, ac vasto contorquet turbine, et ipse
Prosequitur: fugit horrendo per inania saltu. 710
Jamque procul remittit dextræ, servatque tenorem
Discus: nec dubia junctave Menesthea victum
Transibit meta: longe super æmula signa
Consedit, viridesque humeros et opacæ theatri
Culmina ceu latæ temefecit mole ruine. 715

Quale vapo:ifera saxum Polyphemus ab Ætna
Lucis egente manu, tamen in vestigia puppis
Audit, juxtaque inimicum exegit l'ixem.
Sic et Alodæ, cum jam celaret Olympum
Desuper Ossa rigens, ipsum glaciale ferebant 720
Pelion, et trepido sperabant jungere cœlo.
Tunc genitus Talao victori tigrin inanem
Ire jubet, fulvo quæ circumfusa nitebat
Margine, et extremos auro mansuaverat ungues.
Gnosiacos arcus habet, et vaga tela Menestheus.
At tibi, ait, Phlegya, casu frustrate sinistro, 726
Hunc, quondam nostri decus auxiliumque Pelasgi.
Ferre damus (neque enim Hippomedon invidit)
ensem.

Nunc opus est animis infestos tollere cæstus
Cominus: hæc bellis et ferro proxima virtus. 730
Constitit immanis cerni, immanisque teneri
Argolicus Capaneus: ac dum nigrantia plumbo
Tegmina cruda boum, non mollior ipse, lacertis
Induit, Date tot juvenem de millibus unum
Huc, ait: atque utinam potius de stirpe veniret
Æmulus Aonia, quem fas dimittere leto: 736
Nec mea civili crudescat sanguine virtus.
Obstupere animi, fecitque silentia terror.
Tandem insperatus nuda de plebe Laconum
Prosilii Alcidas: mirantur Dorica regum 740
Agmina: sed socii fretum Polluce ma: iatro
Norant, et sacras inter crevisse palestras.
Ipse deus posuitque manus, et brachia finxit
Materiam, (suadebat amor:) tunc sæpe locavit
Cominus, et simili stantem miratus in ira 745

Sustulit exultans, nudumque ad pectora pressit
Illum indignatur Capaneus, ridetque vocantem,
Ut miserans, poscitque alium: tandemque co-
actus

Restitit, et stimulis jam languida colla tumescunt.
Fulmineas alte suspensi corpora plantis 750
Erexere manus: tuto procul ora recessu
Armorum in speculia, aditusque ad vulnere clausi
Illic, quantus Stygia Titos consurgat ab arvis,
Si torvæ patientur aves, tanta undique pandit
Membrorum spatia, et tantis ferus ossibus exs at
Hic paulo ante puer, sed enim maturius ævo 756
Robur, et ingentes spondet tener impetus annos,
Quem vinci haud quisquam, salvo nec sanguine
Maht, et erecto timeat spectacula voto. [tingi
Ut sese permixti oculis, et uterque pïorem 760
Speravere locum, non protinus ira, nec ictus;
Altemus paulum timor, et permixta furori
Consilia: inclinant tantum contraria jactu

Brachia, et explorant cæstus, hebetantque terendo.
Doctior hic differt animum, metuensque futuri
Cunctatus vires dispensat: at ille nocendi 766
Prodigus, incautusque sui, ruit omnis, et ambas
Consumit sine lege iræ, atque irrita frendet
Insurgens, seque ipse premit: sed providus astu
Et patria vigil ante Lacon, hos rejicit ictus, 770
Hos cavet: interdum nutu, capitisque citati
Integer obsequio, manibus nunc obvia tela
Discutens, insat gressu, vultuque recedit:
Sæpe etiam injustis collatum viribus hostem
(Is vigor ingenio, tanta experientia dextæ est)
Ultero audax animis intratque et obumbrat, et alte
Adsaltit: ut præceps cumulo saltit unda minantes
In scopulos, et fracta redit, sic ille furentem
Circuit expugnans: levat ecce, diuque minatur
In latus, inque oculos: illum rigida arma ca-
ventem 780

Avocat, et manibus necopinum interserit ictum
Callidus, ac nudam designat vulnere frontem.
Jam eruo, et tepido signatur tempora rivo
Nescit adhuc Capaneus, subitumque per agmina
murmur

Miratur: verum ut fissam super ora reduxit 785
Forte manum, et summo maculas in volvere vidit
Non leo, non jaculo tantum indignata recepto
Tigris: agit toto cedentem fevidus arvo, [nat
Præcipitatque retro juvenem, atque in terga supi-
Dentibus horrendum stridens, gemitatque rotatus
Multiplicatque manus: rapiunt conamina venti,
Pars cadit in cæstus: motu Spartanus acuto
Mille cavet lapsus circum cava tempora mortes,
Auxilioque pedum: sed, non tamen inmemor
artis,

Adversus fugit, et fugiens tamen ictibus obs'at.
Et jam utrumque labor, suspiriaque ægra fati-
gant. 796

Tardior ille premit: nec jam hic absistere vel
Defectique ambo genibus, pariterque quierunt
Sic ubi longa vagos lassarunt aquora nau as,
Et signo de puppe dato posuere parumper 800
Brachia: vix requies, jam vox ciet altera remos.
Ecce iterum immodice venientem eludit, et exit
Sponte rucis, meusque humeris: effundit ille
In caput: adsurgentem alio puer improbus ictu
Perculit, eventuale impalluit ipse secundo. 806
Clamorem Inachidæ, quantum non littora, tollunt,
Non memora: illum ab humo conantem ut vidit

Adrastus,
Tollentemque manus, et non toleranda parantem
Ite, oro, socii, furit: ite, opponite dextas,

Festinate, furit, palmanque et præmia ferte : 810
Non prius, effracto quam misceat ora cerebro,
Abistet, video : moriturum auferte Lacona.
Nec mora, prorumpit Tydeus, nec jussa recusat
Hippomedon : tunc vix ambo conatibus ambas
Restrangit cohibentque manus, ac plurima
audent. 815

Vincis, abi : pulchrum est vitam donare minori.
Noster et hic, bellique comes. Nil frangitur heros,
Ramumque oblatumque manu thoraca repellit
Vociferans : Liceat ! non has ego pulvere crasso
Atque cruore genas, meruit quibus iste favorem
Semivir, infodiam ? mittamque informe æpulo
Corpus, et Cebalio donem lugere magistro ?
Dixit : at hunc socii tumidum, et vicissæ negantem
Avertunt : contra laudant insignis alumnus
Tagetis, longeque minas risere Lacones. 825

Jamdudum varis laudes, et conscia virtus
Tydeæ magnanimum stimulis ingentibus angunt.
Ille quidem et disco bonus, et contendere cursu,
Nec cæstu bellare minor : sed corde labores
Ante alios erat uncta pale : sic otia Martis 830
Degere, et armiferas laxare aduervat iras
Ingentes contra ille viros, Achæloia circum
Litora, felicesque deo monstrante palæstras.
Ergo ubi luctandi juvenes animosa citavit
Gloria, terrificos humeris Atolus amictus 835
Exiit, patriumque suem : levat ardua contra

Membra Cleonææ stirpis jaciator Agylleus,
Herculeæ nec mole minor : sic grandibus aite
Inurgens humeris, hominem super improbus exit.
Sed non ille rigor, patriumque in corpore robur :
Luxuriant ar us, effusæque sanguine laxo 841
Membra natant : inde hæc audax fiducia tantum
Cnidæ superare parem : quanquam ipse videri
Exiguus, gravia ossa tamen, nodisque lucerti
Difficiles : nunquam hunc animum Natura minori
Corpore, nec tantas ausa est includere vires. 846

Postquam oleo gavisæ cutis, petit æquor uterque
Procurat medium, atque hausta vesitor arena.
Tum madidos arvis alterno pulvere siccant,
Collaque demersere humeris, et brachia late 850
Vara tenent. Jam tunc astu deducit in æquum
Callidus, et celsum procurvat Agylleus Tydeus
Submissus tergo, et genibus vicinus arena.
Ille autem, Alpini veluti regina cupressus
Verticis urgentes cervicem inclinat in Austros,
Vix sese radice tenens, terræque propinquat, 856

Jamdudum ætherias eadem reditura sub auras :
Non secus ingentes artus piæcelsus Agylleus
Sponte premit, parvumque gemens duplicatur in
hostem : [latasque,

Et jam alterna manus frontemque, humerosque,
Collaque, pectoraque, et vitantia crura lacescit.
Interdumque diu pendent per mutua fulti
Brachia, nunc sævi digitorum vincula frangunt.
Non sic doctores gemini gregis horrida tauri 864
Bella movent. medio conjux stat candida prato
Victorem expectans : rumpunt obnixa furentes
Pectora : subdit amor stimulus, et vulnera sanat.
Fulminei sic dente sues, sic hispida turpes
Prælia villosis ineunt complexibus ursi.
Vix eadem Cénidæ, nec sole aut pulvere fessa
Membra labant : riget arcta cutis, durisque la-
borum 871

Castigata toris : contra non integer ille
Flatibus alternis ægroque effetus hiatu
Exiit ingestas fluvio sudoris arenas,
Ac furtim rapta sustentat pectora terra. 875

Instat agens Tydeus, fictumque in colla minatus

Crura subit : ceptis non evaluere potiri
Frustratæ brevitæ manus : venit arduus ille
Deuper, oppressumque ingentis mole ruinæ
Condidit : haud aliter collis scrutator Iberi 880
Cum subit, longæque diem vitamque reliquit,
Si tremuit suspensus ager, subitumque fragorem
Rupta dedit tellus, latet intus monte soluto
Obrutus, ac penitus fractum obductumque ca-
daver 881

Indignantem animam propriis non reddidit astris.
Acrior hoc Tydeus, animisque et pectore supra est.
Nec mora, cum vinclis onerique elapsus ini
Circuit errantem, et tergo necopinus inhæret :
Mox latus, et firmo celer implicat ilia nexu ;
Poplitibus genua inde premens, evadere nodos 890
Nequicquam et lateri dextram insertare paran-
tem

Improbis, horrendum visu ac mirabile pondus,
Sustulit. Herculeis pressum sic fama lacertis
Terrigenam sudasse Libyn, cum fraude reperta
Raptus in excelsum, nec jam spes ulla cadendi,
Nec licet extrema matrem contingere panta. 896
Fit sonus, et lætos attollunt agmina plausus.
Tunc alte librans inopinum sponte remisit,
Obliquumque dedit, procumbentemque secutus
Colla simul dextra, pedibus simul inguina vinxit.
Deficit obpressus, soloque pudore repugnat. 901

Tandem pectus humi, pronamque extensus in
alvum
Sternitur, ac longo mæstus post tempore surgit,
Turpia signata linquens vestigia terra.
Palman autem dextra, lavæque nitentia dono 905
Arma ferens Tydeus, Quid si non sanguinis hujus
Partem haud exiguan (scitis) Dircæus haberet
Campus ? ubi hæc nuper Thebarum fœdera plagæ ?
Hæc simul ostentans, quæsitæque præmia laudum
Dat sociis : sequitur neglectus Agylleæ thorax.

Sunt et qui nudo subeant concurrere ferro. 911
Jam ve aderant instructi armis Epidaurius Agreus,
Et nondum fatis Dircæus agentibus exsul.
Dux veiat lasides : Manet ingens copia leti,
O juvenes : servate animos, avidumque furorem
Sanguinis adversi : tuque o, quem propter avita
Jugera, dilectus cui desolavimus urbes,
Ne, precor, ante aciem, jus tantum casibus esse,
Fraternisque sinas (abigant hoc numina) votis.

Sic ait, atque ambos aurata casside datat. 920
Tunc genero, ne laudis egens, jubet ardua necci
Tempora, Thebarumque ingenti voce citari
Victorem : dicæ : renebant omnia Parcæ.
Ipsam etiam proprio certamina festa labore
Dignari, et tumulo supremum hunc addere ho-
norem, 925

Hortantur proceres : ac, ne victoria desit
Una ducum numero, fundat vel Lycia cornu
Tela rogant, tenui vel nubila transeat hasta.
Obsequitur gaudens, viridique ex aggere in æquum
Stipatus summis juvenum descendit : at illi 930
Pone leves portat pharetras et cornua jussus
Armiger : ingentem jactu transmittere crumo
Eminus, et dictæ dare vulnera destinat orno.
Quis fluere oculis rerum neget omnia causis ?
Fata patent homini : piget inservare, peritque 935
Venturi promissa fides : sic omnia casum
Pecunius, et vires auxit Fortuna nocendi.
Campum emensa brevi fatalis ab arbore tacta,
(Horrendum visu,) per quas modo fugerat auras,
Venit arundo retro, verumque a fine tenorem
Perituli, et notæ juxta ruit ora pharetræ. 941
Multa duces errore serunt : hi nubila, et altos

Occurrisse Notos; adverso roboris ictu
Tela repulsa alii: penitus latet exitus ingens,

Monstratumque nefas: uni remeabile bellum, 945
Et tristes domino spondebat arundo recurvus.

LIBER SEPTIMUS.

Atque ea cunctantes Tyrii primordia belli
Jupiter haud æquo respexit corde Pelagos.
Concussique caput, motu quo celsa laborant
Sidera, proclamatque adici cervicibus Atlas.
Tunc ita velocem Tegees affatur alumnus:
I, medium rapido Boream illabere saltu
Bistonias super usque domus, axemque nivosi
Sideris, Oceano vetitum qua Parthias ignem
Nubibus hibernis et nostro pascitur imbri.
Atque ibi seu posita respirat cuspide Mavors, 10
(Quamquam invisa quies,) seu, quod reor, arma
tubasque

Insatiatus habet, caræque in sanguine gentis
Luxuriat; prope monitus iramque parentis
Ede, nihil parcens: nempe olim accendere jussus
Inachias acies, atque omne quod Isthmii umbo
Distinet, et rauræ circumtonat ira Maleæ. 16
Illi vix muros limenque egressa juvenis
Sacra colunt: credas bello rediisse, tot instant
Plausibus, offensisque sedent ad justa sepulcri.

Hicne tuus, Gradive, furor? sonat orbe recuso
Discus, et Cebalii cocunt in prælia cæstus. 21
At si ipsi rabies, ferri si tanta cupido
Qua tumet; immetitas cineri dabit impius urbes,
Ferrum ignemque ferens, implorantesque To-
nantem [hem.

Sternet humi populos, miserumque exhauriet or-
Nunc lenis belli, nostraque remittitur ira. 26
Quod nisi præcipit pugnas, dictoque jubentis
Ocius impingit Tyriis Danaa agmina muris,
(Nil equidem crudele minor,) sit mite bonumque
Numen, et effici laxetur in otia mores. 30
Reddat equos enseque mihi, nec sanguinis
ultra

Jus erit: adspiciam terras, pacemque jubebo
Omnibus; Ogygio sat erit Tritonia bello.
Dixerat, et Thracum Cyllenius arva subibat:
Atque illum Arctoæ labentem cardine portæ 35
Tempestas æterna plagæ, prætentaque cælo
Agmina nimborum, primique Aquilonis hiatus
In diversa ferunt: crepat aurea grandine multa
Palla, nec Arcadii bene protegit umbra galeri.

Hic steriles delubra notat Mavortia sylvas. 40
Horrescitque tuens: ubi mille furoribus illi
Cingitur adverso domus immansuetæ sub Hæmo.
Ferre compago laterum, ferro acta teruntur
Limina, ferratis incumbunt tecta columnis.
Læditur adversum Phœbi jubar, ipsaque sedem
Lux timet, et dirus contristat sidera fulgor. 46

Digna loco statio: primis salit impetus amens
E foribus, cæcumque Nefas, læque rubentes,
Exsanguesque Metus, occultisque ensibus adstant
Insidie, geminumque tenens Discordia ferrum, 50
Innumeris strepit aula minis: tristissima Virtus
Stat medio, lætusque Furor, vultuque cruento
Mors armata sedet. Bellorum solus in aris
Sanguis, et incensis qui raptus ab urbibus ignis.
Terrarum exuvie circum, et fastigia templi 55

Capte insigniant gentes, cæclataque ferro
Fragmina portarum bellatricesque carinæ,
Et vacui curtus, protritaque curribus ora:
Pene etiam gemitus: adeo vis omnis, et omne
Vulnus: ubique ipsum, sed non usquam ore
remisso 60

Cernere erat: talem divina Mulciber arte
Ediderat: nondum radiis monstratus adulter
Fœda catenato fuerat connubia lecto.

Quærere templorum regem vix cœperat ales
Mænialis, trenit ecce solum, et mugire refractis
Corniger Hebrus aquis: tunc quod pecus utile
bellis 66

Vallem infestabat, trepidas spumare per herbas,
Signa adventantis, clausæque adamante perenni
Dissiluisse fores: Hyrcano in sanguine pulcher
Ipse subit curru, diraque adspersine latos 70
Mutat agros: spolia in tergo, flentesque catervæ.
Dant sylvæ, nixque alta locum: regit atra
jugulæ

Sanguinea Bellona manu, longaque fatigat
Cuspide: dirigit visu Cyllenia proles,
Submisitque genas: ipsi reverentia patri, 75
Si prope sit, dematque minas, nec talia mandat.
Quod Jovis imperium? magno quid ab æthere
portas? [sub axem

Occupat armipotens: neque enim hunc, germane,
Sponte venis, hiemesque meas, cui roscida juxta
Mærala, et æstivi clementior aura Lycæi. 80
Ille refert consulta patris: nec longa moratus,
Sicut anhælabant juncto sudore volantes
Mas impellit equos, residuesque in prælia Graios,
Ipse etiam indignans. Vidit pater altus, et ira
Jam levior tardo flectebat pondere vultum. 85

Ut si quando ruit, debellatasque reliquit
Eurus aquas, pax ipsa tumet, pontumque jacentem
Exanimis jam volvit hiems: nondum arma
carinis

Omnia, nec toto respirant pectore nautæ.
Finiat pugnas honor exæqualis inermes, 90
Necdum aberant cæstus, cunctisque silentibus
hæcos

Vina solo fundens cinerem placabat Adrastus
Archemorï: Da, parve, tuum trieteride mulla
Instaurare diem, nec saucius Arcadas aras
Malit adire Pelops, Eleaque pulset chubna 95
Templa manu, nec Castaliis altaribus anguis,
Nec sua pinigero magis annatet umbra Læchæo.

Nos te lugenti, puer, indiciamur Averno.
Masæque perpetuis sollennia jungimus astris,
Nunc festina cohors: at si Bæotia ferro 100
Vertere tecta dabis, magnis tunc dignior aris.
Tunc deus; Inachias nec tantum culta per ubes
Numina, captivis etiam jurabere Thebis.

Dux ea pro cunctis: eadem sibi quisque volebat
Jam pronis Gradivus equis Ephyræ premebat
Littora, qua summas caput Acrocorinthus in auras
Tollit, et alterna geminum mare protegit umbra 3 K 9

Inde unum dira comitum de plebe Pavorem
 Quadrupes anteire jubet : non alter anhelos
 Insinuare metus, animumque avertere veris 110
 Aptior : innumeræ monstro vocesque manusque,
 Et facies quæcunque libet : bonus omnia credi
 Auctor, et horridicia lymphæ incurvis arbes.
 Si geminos soles, ruituraque suadeat astra,
 Aut nutare solum, aut veteres descendere sylvas,
 Ah miseri vidisse putent. Tunc acre novabat 116
 Ingenium : falso Nemeæum pulvere campum
 Erigit : attoniti tenebrosam à vertice nubem
 Respexere duces : falso clamore tumultum
 Auget, et arma virum, pulsusque imitatur equo-
 rum, 120
 Terribilemque vagas ululatum spargit in auras.
 Exsiluere animi, dubiumque in mormure vulgus
 Pendet : Ubi iste fragor ? ni fallimur aures : sed
 unde

Pulvere stant astra globo ? num Ismenius ultro
 Miles ? ita est ; venient : tanta autem audacia
 Thebis ? 125
 An dubitet ? agendum inferias et busta colamus.
 Illic Pavor attonitis : variosque peragmina vulus
 Induitur, nunc Pisæis et millibus unus, [quos
 Nunc Pylus, nunc ore Lacon, hostesque propin-
 Adjurat, turmasque metu consternat manu. 130
 Nil falsum trepidis. Ut vero amentibus ipse
 Incidit, et sacræ circum fastigia vallis
 Turbine prævectus rapido ter sustulit hastam,
 Ter concussit equos, clypeum ter pectore plausit,
 Arma, arma insani, sua quisque, ignotaque nullo
 More rapit : mutant galeas, alienaque cogunt
 Ad juga cornipedes : ferus omni in pectore sævit
 Mortis amor, cædisque : nihil flagrantibus obsat.
 Præcipient, redimuntque moras : sic litorea vento
 Incipiente fremunt, fugitur cum portus ubique,
 Vela flouit, laxi jaciuntur ubique rudes : 141
 Jamque natant remi, natant omnis in æquore summo
 Anchora, jam dulcis mediis de gurgite ponti
 Respicitur tellus, comitesque a puppe relictæ.

Viderat Inachius rapidum glomerare cohortes
 Bæchus iter : gemit Tyriam conversus ad urbem,
 Altricemque domum, et patrios remiscentur ignes.
 Purpureum tristi turbatus pectora vultum :
 Non crines, non sarta loco, dextramque relinquit
 Thyrsus, et intactæ ceciderunt comibus uvæ. 150
 Ergo ut erat lacrymis lapsoque inhonoris amictu
 Ante Jovem (et tunc forte polui secretus habebat)
 Constitit, haud unquam facie conspectus in illa,
 (Nec causæ latuere patrem,) supplexque profuitur :
 Excandisne tuas, divum sator optime, Thebas ?
 Sæva adeo conjux ? nec te telluris amatæ, 156
 Deceptique laris miseret, cinerumque meorum ?
 Esto, olim invitum jaculatus nubibus ignem,
 Credimus : en iterum atra refers incendia terris,
 Nec Styge jurata, nec pellicis arte rogatus. 160
 Quis modus ? an nobis pater iratusque bonusque
 Fulmen habes ? sed non Danaica limina talis,
 Parrhasiumque nemus, Ledaæque ibis Anyclas.
 Scilicet æ cunctis ego neglectissima natis
 Progenies ? ego nempe tamen qui dulce ferenti
 Pondus eram ; cui tu dignatus limina vitæ, 166
 Præreptumque iter, et maternos reddere mœnas.
 Adde, quod imbellis, rarisque exercita castris
 Turba meas acies, mea tantum prœlia norunt.
 Nectere fronde comas, et ad inspirata rotari 170
 Buxa : timent thyrsos nuptiarum, et prœlia matrum.
 Unde tubas, Martemque pati ? quin fervidus ecce
 Quanta parat ! quid ni ille tuos Curetas in arma
 Ducat, et innocuis jubeat decernere peltis ?

Quin etiam invisos (sic hostis defuit) Argos 175
 Eligis : o ipsius, genitor, graviora periclia
 Jussa ! novercales ruimus ditare Mycenæ.
 Cedo equidem : quo sacra tamen, ritusque per-
 emtæ

Genitis, et in tumultos si quid male feta reliquit
 Mater, abire jubes ? Thracen, sylvæque Ly-
 curgi, 180
 Anne triumphatos fugiam captivos ad Indos ?
 Da sedem profugo : potuit Latonia frater
 Saxa (nec invidéo) defigere Delon, et imis
 Commendare fretis : sacra submovit ab arce
 Hostiles Tritonis aquas : vidi ipse potentem 185
 Gentibus Eois Epaphum dare jura, nec ullas
 Cyllene secreta tubas, Minoæve curat
 Ida : quid heu tantum nostris offenderis aris !
 Hic tibi (quando minor jam nostra potentia)
 noctes

Herculeæ, placitusque vagæ Nyctæidos ardor, 190
 Hic Tyrium genus, et nostro felicior igne
 Taurus : Agenoreos saltem tutare nepotes.
 Invidiam risit pater, et jam poplite flexum
 Stermentemque manus tranquillus ad oscula tollit,
 Inque vicem placida orsa refert : Non conjugia
 ista 195

Consilium, ut crederet, puer, nec sæva roganti
 Sic expositus ego ; innoto deducimur orbe
 Fatorum : veteres seræque in prælia causæ.
 Nam cui tanta quies irarum, aut sanguinis usus
 Parcor humani ? videt axis, et ista per ævum 200
 Mecum æterna domus, quoties jam torta reponam
 Fulmina, quam rarus terris hic imperet ignis.
 Quin etiam invitus magna ulciscendaque passus
 Aut Lapithas Marti, aut veterem Calydonæ Dianæ
 Expugnare dedi : meaque est jactura, pigetque
 Tot mutare animas, tot reddere corpora vitæ. 206
 Labdacios vero, Pelopisque a stirpe nepotes
 Tardum abolere mihi : scis ipse, ut crimina
 mittam

Dorica, quam promæ superos incessere Thebæ.
 Te quoque... sed, quoniam vetus excidit ira,
 silebo. [theus,

Non tamen aut patrio respersus sanguine Pen-
 Aut matrem sceluisse toris, aut crimine fratres
 Progenisse reus, lacero tua lustra replevit
 Funere : ubi fletus ? ubi tunc aris tanta precandi ?
 Ast ego non proprio diros impendo dolori 215
 Œdipodionidas : rogat hoc tellusque, polusque,
 Et pietas, et læsa fides, naturaque, et ipsi
 Eumenidum mores. Sed tu super urbe moveri
 Parce tua : non hoc statui sub tempore rebus
 Occasum Aoniis ; veniet suspectior ætas, 220
 Ultioresque alii : nunc regia Juno queretur.
 His ille auditis mentemque habitumque recepit.
 Ut cum sole malo, tristisque rosaria pallent
 Usta Noto, ai clara dies, Zephyrique refecit
 Aura polum, redit omnis honos, emissæque lucent
 Germina, et informes ornat sua gloria virgas. 226
 Nuntius attonitas jamdudum Eteoclis ad aures
 Explorata ferens, longo docet agmine Graios
 Ire duces, nec jam Aoniis procul abfore campis :
 Quacunque ingressi tremere, ac miserescere
 cunctos 230

Thebarum : qui stirpe refert, qui nomine, et armis.
 Ille metum condens audire exposcit, et odit
 Narrantem : hinc dictis socios stimulare, suæque
 Metiri decernit opes : exciverat omnem [quæ
 Aoniam, Eubæamque, et Phocidos arva propin-
 Mars ; ita dulci Jovi : longo fugit ordine velox
 Tessera : propellunt acies, sæque sub armis

Or'entant : subeunt campo, qui proximus urbi
 Damnatus bellis patet, expectatque furor.
 Nendum hostia circa : trepido tamen agmine
 matres 240

Conscendunt muros ; inde arma nitentia natis
 Et formidandos monstrant sub casside patres.
 Turre procul sola nondum concessa videri
 Antigone populis, teneras defenditur atra
 Veste genas, juxtaque comes, quo Laius ibat 245
 Arnigero, nunc virgo senem regina veretur.
 Quæ sic orsa prior : Spem obstatura Pelasgis
 Hæc vexilla, pater ? Pelopis descendere totas
 Audimus gentes : dic o, precor, extera regum
 Agmina ; nam video, quæ noster signa Menæ-
 ceus, 250

Quæ noster gerat arma Creon, quam celsus aena
 Sphinge per ingentes Homoloidas exeat Hæmon.
 Sic rudis Antigone : senior cui talia Phobas :
 Mille sagittiferos gelidæ de colle Tanagræ [tem
 Promovet ecce Dryas, hic, cui nivea arma triden-
 Atque auro rude fulmen habent, Orionis alti 256
 Non falsus virtute nepos : procul, oro, paternum
 Omen, et innupte vetus excidat ira Dianæ.
 Jungunt se castris, regisque in nomen adoptant
 Ocaleæ, Medeonque, et confertissima lucis 260
 Nysæ, Dionæisque avibus circumsona Thisbe.
 Proximus Eurymedon, cui pastoralia Fauni
 Arma patris, pinusque jubar mittitur equinas,
 Terribilis sylvæ : reor et Mavorte cruento
 Talis erit : dites pecorum comitantur Erythræ,
 Qui Scolon, densamque jugis Eteonon iniquis,
 Qui breve litus Hylæ, Atalantaque superbi
 Schœnon habent, notique colunt vestigia campi.
 Fraxineas vibrant Macetam d' more sarissas,
 Sævæque difficiles excludere vulnera peltas. 270
 Ecce autem clamore ruunt Neptunia plebes
 Oncheati, quos pinigenis Mycalesos in agris,
 Palladiusque Melas, Hecateæque gurgite nutrit
 Gargaphie : quorumque novis Halართis aristas
 Invidet, et nimia sata læta supervenit herba. 275
 Tela rudes trunci, galeæ vacua ora leonum,
 Arborei dant scuta sinus. Hos regis egenos
 Amphion en noster agit, (cognoscere primum,
 Virgo,) lyra galeam taurique insignis avito.
 Macte animo, juvenis : medios parat ire per enses,
 Nudaque pro caris opponere pectora muris. 281
 Vos etiam nostris, Heliconia turba, venitis
 Addere rebus opem : tuque, o Permesse, canoris
 Et felix Olmie vadis, armatis alumnos
 Bellorum resides : patriis concentibus audis 285
 Exsultare gregem : quales, cum pallida cedit
 Bruma, residentem deducunt Strymona cygni.
 Ite alacres : nunquam vestri morientur honores,
 Bellaque perpetuo memorabunt carmine Musæ.
 Dixerat, et paulum virgo interfata docenti : 290
 Illi autem quamvis junguntur origine fratres ?
 Sic certe paria arma viris, sic exit in auras
 Cassidis æquus apex : utinam hæc concordia
 nostris !

Cui senior ridens : Non prima errore videndi
 Falleris, Antigone ; multi hos (nam decipit ætas)
 Dixerunt fratres : pater est, natusque ; sed avi
 Confudere modos : puerum Lapithæona Nympha
 Decectis, expertem thalami, crudumque maritis
 Ignibus, ante diem cupido violavit amore,
 Improba connubii : nec longum, et pulcher Ala-
 theus 300

Editus, ac primæ genitore in flore juvenæ
 Consequitur, traxitque notas, et miscuit annos.
 Et nunc sic fratres mentito nomine gaudent

Pater ; una olim juvat eventura senectus.
 Tercentum genitor, totidemque in prœlia natus
 Exercent equites : hi deseruisse ferunt 308
 Exilem Glisanta, Coroneamque, feracem
 Messe Coroneam, Baccho Glisanta colentes.
 Sed potius celso umbrantem hunc adspice late
 Hypseæ quadrijugos, clypei septemque tauro
 Læva, ter insuto servantem ingentia ferro 311
 Pectora ; nam tergo nunquam metus : hasta ve-
 tustum

Sylvarum decus, emissæ cui pervia semper [voti.
 Armaque, pectoraque, et nunquam manus irrita
 Asopos genuisse datur, dignusque videri 315
 Tunc pater, abruptis cum torrentissimus exit
 Pontibus, aut natæ tumidus cum virginis ultor
 Flumina concussit, generum indignata Tonantem.
 Namque ferunt raptam patriis Ægina ab undis
 Amplexu latuisse Jovis : furit amnis, et abstris
 Infensus bellare parat : (nondum ista licebant
 Nec superis :) stetit audaces effusus in iras, [bat ;
 Consecuitque manus, nec quem imploraret habe-
 Donec vix tonitru submotus et igne trisulo
 Cessit : adhuc ripis animosus gurgis anhelis 325
 Fulmineum cinerem, magnæque insignia pœnæ
 Gaudet, et Ætnæos in cœlum efflare vapores.
 Talem Cadmeo mirabimur Hypseæ campo,
 Si modo placavit felix Ægina Tonantem.
 Ducit Ithonæos, et Alalcomenæa Minervæ 330
 Agmina, quos Mide, quos humida suggerit Arne,
 Aulida qui, Gramæque serunt, viridesque Plateas,
 Et sulco Peteona domant, refluxumque meatu
 Euripum, qui noster abijt, teque ultima tractu
 Anthedon, ubi gramineo de littore Glaucus 335
 Poscentes irrupit aquas, jam crige genisque
 Cæulas, et mixtos expavit ab inguine priestes.
 Glandibus et torta Zephyros incidere funda
 Cura : Cydoneas anebunt gæsa sagittas.
 Tu quoque præclarum forma, Cephise, dedisses
 Narcissum, sed Thespiacis jam pallet in agris 341
 Trux puer : orbata florem pater alluit unda.
 Quis tibi Phœbeas acies, veteremque revolvat
 Phocida ? qui Panopen, qui Daulida, qui Cy-
 parisson,

Et valles, Lebadæa, tuas, et Hyampolin acri 345
 Subnixam scopulo, vel qui Parnasson utrumque,
 Aut Cirrham tauris, Anemoreamque supinant,
 Coryciumque nemus, propellentemque Lilæam
 Cephisi glaciale caput, quo suetus anhelant
 Ferre sitim Python, amnemque avertere ponto.
 Omnibus inmixtas comes super ad-pice lauros,
 Armaque vel Tityon, vel Delon habentia, vel quas
 Hic deus innumera laxavit cæde pharetras.
 Iphitus acer agit, genitor cui nuper ademptus
 Naubolus Hippasides, tuus, o mitissime Lai, 355
 Hospes, adhuc currus securaque lora tenebat,
 Cum tua subter equos jacuit convulsa cruentis
 Ictibus, o utinam nostro cum sanguine, cervix !
 Dicentis maduere genæ, vultumque per omnem
 Pallor it, vocisque repens singultus apertum 360
 Intercepti iter. Refovet frigentis amicum
 Pectus alumna senis : redit, atque exile profatur
 O mihi sollicitum decus ac suprema voluptas,
 Antigone, seras tibi demoror improbus umbras,
 Fors eadem æclera et cædes visurus avitas ; 365
 Donec te thalamis habilem, integramque resig-
 Hoc satis, et fessum vita dimittite Parcæ. [nenti ;
 Sed dum labor iners, quanti (nunc ecce reviso)
 Transabiere duces ! Clonium, atque in tærga
 comantes

Non ego Abantiadas, non te, saxosa Caryste, 37:

Non humiles Ægas, altumque Capharea dixi.
Et jam acies obtusa negat, cunctique resistunt:
Et tuus armatis jubet ecce silentia frater. [pit:]

Vix ea turre senex, cum ductor ab aggere cœ-
Magnanimi reges, quibus haud parere recusem
Ductor, et ipse meas miles defendere Thebas,
Non ego vos stimulare parem, (nam liber in arma
Impetus, et meritas ultro jurastis in iras,) 378
Nec laudare satis, dignasque rependere grates
Sufficiam: referent superi, vestraque subacto
Hoste manus: urbem socia de gente subistis
Tutari, quam non aliis populatore ab oris
Belliger, externave satus tellure, sed hostis 383
Indigena adsulat, cui castra adversa regenti
Hic pater, hic genitrix, hic junctæ stipræ sorores,
Hic erat et frater. Cerne en, ubicunque nefandus
Excidium moliris avis: venerere volentes
Aoniæ populi, nec sum tibi, sæve, relictus.
Quid velit ista cohors, et te sentine decebat. 389
Reddere regna vetant. Sic fatus, et omnia rite
Disponit, qui bella gerant, qui mœnia servant,
Quas in fronte manus, medio quas robore sistat.
Perspicuas sic luce fores, et virgæ pistos [mos
Claustra levat, dum terra recens: jubet ordine pri-
levat duces, media stipantur plebe maritæ: 395
Ipse levat gravidas, et humum tactura parentum
Ubera, surciduasque apportat matribus agnas.

Interea Danaï noctemque diemque sub amīs,
Noctem iterum rursusque diem [sic ita ferebat]
Ingeminant: contenta quies: vix aut sopor illis,
Aut epulæ fecere moram: properat in hostem
More fugæ: nec monstra tenent, quæ plurima
Prodigiale canens certi fors prævia fati. [necit
Quippe ferunt diros monitos volucresque, feræ-
Sideraque, aversique suis decursibus amnes: [que,
Infestumque tonat pater, et mala fulgura lucent:
Terrificæque adytis voces, clausæque deorum
Sponte fores: nunc sanguineus, nunc saxeus im-
ber,

Et subiti manes, flentumque occursum avorum.
Tunc et Apollinæ tacuere oracula Cirræ, 410
Et non adsuætiæ pernox ululavit Eleusini
Mensibus, et templis Sparte præsaga reclusis
Vidit Amyclæos (facinus) concurrere fratres.
Arcadæ insanas latrare Lycaonis umbras
Nocte ferunt tacita: sævo decurrere campo 415
Cenomaum sua Pisa refert. Acheloon utroque
Deformem cornu vagus infamabat Arcanum.
Perseos effigiem mæstam, exorantque Mycenæ
Confusum Junonis ebur: nungie potentem
Inachon agricolæ, gemini maris incola narrat
Thebanum toto planxisse Palæmona ponto. 421
Hæc audit Pelopæa phalanx: sed bellicus andor
Consiliis obstat divum, prohibetque timeri.
Jam ripas, Asopæ, tuas, Bærotaque ventum
Flumina: non ausæ transmittere protinus alæ 425
Hostilem fluvium: forte et trepidantibus ingens
Decendebat agris, animos sive imbrifer arcus,
Seu montana dedit nubes, seu fluminis illa
Mens fuit, objectusque vado pater, arma vetabat.
Tunc ferus Hippomedon magno cum fragmine ripæ
Cunctantem dejecit equum, ducibusque relictis
Gurgite de medio frenis suspensus et armis,
Ite, viri, clamat: sic vos in mœnia primus
Ducere, sic clausas voveo perfringere Thebas
Præcipitant cuncti fluvio, pudentque secutos. 435
Ac velut ignotum si quando armenta per amnem
Pastor agit, stat triste pectus, procul altera tellus
Omnibus, et late medius timor: ast ubi ductor
Taurus int, fecitque vadum, tunc mollior unda,

Tunc faciles saltus, visæque accedere ripæ. 440
Haud procul inde jugum, tutisque accommoda
castris

Arva notant, unde urbem etiam turresque videre
Sidonias: placuit sedes, fidique receptus,
Colle per excelsum patulo, quem subter aperto
Arva sinu, nullique aliis a montibus obstant 445
Despectus: nec longa labor munimina durus
Addidit: ipsa loco mirum Natura favebat.
In vallum elatæ rupes, devexaque fossis
Æqua, et fortuito ductæ quater aggere pinnæ:
Cætera dant ipsi, donec sol montibus omnis 450
Erepsit, rebusque dedit sopor otia fessis.

Quis queat attonitis dictis ostendere Thebas?
Urbem in conspectu belli suprema parantem
Territat insomnem nox atra, diemque minatur.
Discurrent muris: nil septum horrore sibi illo,
Nil fidum satis, invalidæque Amphionis arcus.
Rumor ubique alius, pluresque annuntiat hostes
Majores, ut timor: spectant tentoria contra
Inachia, externosque suis in montibus ignes.
Hi precibus, questuque deos: hi Martia tela 460
Belligerosque hortantur equos: hi pectora fletu
Cara premunt, miserique rogos et crastina man-
Funera. Si tenuis demisit lumina somnus, [dant
Bella gerunt: modo lucra moræ, modo tædia vitæ
Attonitis: lucemque timent, lucemque precan-
tur. [utrisque

It geminum excutiens anguem, et barchatur
Tisiphone castris: fratrem huic, fratrem ingerit
illi,

Aut utrique patrem. Procul ille penatibus imis
Excitus implorat furias, oculoque reposcit.

Jam gelidam Phœben et caligantia primus
Hauserat astra dies, cum jam tumet igne futuro
Oceanus, lateque novo Titane reclusum 472
Æquor anhelantum radiis subsidit equorum.
Ecce truces oculos sordentibus obsita canis,
Exsanguesque locasta genas, et brachia planctu
Nigra ferens, ramumque olæ cum velleris atri
Nexibus, Eumenidum velut antiquissima, portis
Egreditur, magna cum majestate malorum. 478
Hinc atque hinc natæ, melior jam sexus, aniles
Præcipitantem artus, et plusquam posset euntem
Sustenant. Venit ante hostes, et pectore nudo
Claustia a versa ferit, tremulisque ululatibus orat
Admitti: Reserare viam rogat impia belli
Mater: in his aliquid jus execrabile castris 483
Huic utero est. Trepidum visam expavere manipuli
Auditamque magis. Remeat jam missus Adrasto
Nuntius: excipiunt jussi, mediosque per enses
Dant iter. Illa duces ut primum adspexit Achivos,
Clamorem horrendum luctu furia resolvit:
Argolici proceres, hei quis monstraverit hostem,
Quem peperit? quamquam inveniam (michi dicite) na-
Sub galea? Venit attonitæ Cadmeius heros [tum
Obvius, et raptam lacrymis gaudentibus implet,
Solaturque ticens, atque inter singula, matrem,
Matrem iterat, nunc ipsam urgens, nunc cara
sororum 495

Pectora: cum mixta fletus anus asperat ira: [gis,
Quid molles lacrymas, venerandaque nomina fla-
Rex Argive, mihi? quid colla amplexibus ambis,
Invisamque teris ferrato pectore matrem?
Tunc ille exsilio vagus, et miserabilis hospes?
Quem non permoveas? longe tua jussa cohortes
Expectant, multoque latus præfulgurat ens. 502
Ah miseræ matres! hunc te noctesque diesque
Deflebam. Si verba tamen, monitusque tuorum
Dignaris, dum castra silent, suspensaque bellum

Horrescit pietas, genitrix, abeoque, rogoque,
I mecum, patrioque deos, arsuraque saltem
Tecta vide, fratremque, (quid auferis lumina?)
fratrem

Alloquere, et regnum jam me sub iudice posce.
Aut dabit, aut ferrum causa meliore resumēs. 510
Anne times, me forte doli, et te conscia mater
Decipiam? non sic miseros fas omne penates
Effugiet: vix Œdipode ducente timeas.
Nupsi equidem, peperique nefas: sed diligo tales,
Ah dolor, et vestros etiamnum excuso furores.
Quod si adeo perstas, ulro tibi, sæve, triumphum
Detulimus: relica captas in terga sorores,
Inyce vincla mihi: gravis huc utcunque feretur
Et pater. Ad vestrum gemitus nunc verto pudorem, 519

Inachidæ: liquistis enim parvosque senesque,
Et lacrymas has quisque domi: sua credite ma-
Viscera: si vobis hic parvo in tempore carus, [tri
(Sitque precor,) quid me, oro, decet, quidve ista,
Pelasgi,

Ubera? ab Hyrcanis hoc Odrysiisque tulissem
Regibus, et si qui nostros vicere furores. 525
Annuit, aut natum complexa superstito bello
Ile moriar. Tumidas frangebant dicta cohortes:
Nutantesque virum galeas, et sparsa videres
Fletibus arma piis: quales ubi tela virosque
Pectoris impulsu rapidi straverunt leones. 530
Protinus ira minor, gaudenque in corpore capto
Securam disferre famem: sic flexa Pelasgum
Corda labant, ferrique avidus mansueverat ardor
Ipse etiam ante omnes nunc matris ad ocula ven-
Nunc rudis Ismenes, nunc flebiliora precantis [sua,
Antigones; variaque animum turbante procella
Excederet regnum: cupit ire, et mitis Adrastus
Non vetat: hic justæ Tydeus memor occupat iræ:
Me potius, socii, qui fidum Eteoclea nuper 539
Expertus, (nec frater eram,) me opponite regi,
Cujus adhuc pacem egregiam et bona fœdera
gesto [tra

Pectore in hoc: ubi tunc fidei pacisque seques-
Mater eras, pulchris cum me nox vestra morata
est [tum?
Hospitiis? nempe hæc tialis ad commercia na-
Duc illum in campum, vestro qui sanguine pin-
guis [ris?

Spirat adhuc, pinguisque meo: tu porro seque-
Heu nimium mitis, nimiumque oblite tuorum.
Scilicet infestæ cum te circum undique dextræ
Nudabunt enses, hæc flebit, et arma quiescent?
Tene ille, heu demens, semel intra mœnia clau-
sum 550

Possessumque odiis Argiva in castra remittet?
Ante hæc excusso frondescent lancea ferro,
Inachus ante retro, nosterque Achelous abibunt.
Sed mi e alloquium, et sævis pax queritur armis:
Hæc quoque castra patent: necdum meruere ti-
meri. 555

An suspectus ego? abscedo, et mea vulnera dono.
Intret, et hic genitrix eadom, mediæque sorores.
Finge autem pactis evictum excedere regnis;
Nempe iterum reddes? Rursus mutata trahun-
Agrina consiliis: subito ceu turbine cœli [tur
Obvius adversum Boreæ Notus abstrulit æquor.
Arma iterum, furisæque placent: fera tempus
Erinny

Arripit, et primæ molitur semina pugne
Errabant geminæ Dirææ ad flumina tigres,
Mite jugum, belli quondam vastator Eoi 565
Curus, Erythræis quas nuper victor ab oris

Liber in Aonios meritis dimiserat agros.
Illas turba dei, seniorque ex more sacerdos
Sanguinis oblitus, atque Indum gramen olentes,
Palmitæ maturo varique ornare corymbis 570
Curat, et alterno maculas interligat ostro. [bant
Jamque ipsi colles, ipsa has (quis credat?) ama-
Armenta, atque ausæ circum mugire juvencæ.
Quippe nihil grassata fames, manus obvia pascit,
Expectantque cibos, lusoque horrenda supinant
Oia mero, vaga rure quies: si quando benigno
Urbem iniere gradu, donus omnis, et omnia sa-
cris 577

Templa calent, ipsumque fides intrasse l-
Has ubi vipereo tactas ter utamque flagello
Fumenis in furias, animinque redire piorem
Impulsi, erumpunt non agnoscuntibus Aigis:
Ceu duo diverso pariter si fulmina cælo [nem:
Rupta cadant, longinque trahant per nubila cri-
Non aliter cursu rapida, atque immane frementes
Transiliunt campos, aurigamque impete vasto,
Amphiaræ, tuum (rec defuit omen, heriles 586
Forte is primus equos stagna ad vicina trahēbat)
Corripunt: mox Tanarum, qui proximus, Idam
Ætolumque Acamanta premunt: fuga torva per
agros

Corniperdum, visa donec flammat Aconteus 590
Strage virum, cum sueta leas prosternere virtus,
(Arcas erat,) densis jam fida ad mœnia versas
Insequitur telis, multumque hastile resumens
Ter quater adducto per terga, per ilia telo
Transigit: illa autem longo cum limite fusi 595
Sanguinis, ad portas utrinque exstantia ducunt
Spicula seminales, gemituque imitante querelas
Saucia dilectis acclinant pectora muris. [dis
Templa putes, ubi nemque rapi, facilisquē nefan-
Sidonios ardere lares: sic clamor apertis 600
Exoritur muris: mallent eunabula magni [ruisse
Herculis, aut Senecles thalamum, aut penetrare
Harmonies: cultor Bacchæus Acontea Phegeus
Jam vacuum telis, gemituque in sanguine ovan-
tem

Cominus ense petit: subente Tegemæ juventus
Auxilio tardi: jam supra sacra ferarum 606
Corpora magrenti juvenis jacet utio Baccho.
Rumpitur et Graium subito per castra tumultu
Concilium: fugit externos locasta per hostes,
Jam non ausa preces: natas, ipsamque repel-
lunt, [deus

Qui modo tam mites, et præceptis tempore Tri-
Uitur: Ite age, nunc pacem sperate fidemque:
Non saltem differre nefas, potuitve morari
Dum genitrix dimissa redit? Sic fatus, aperto
Ense vocat socios: sævus jam clamor, et iræ
Hinc atque inde calent: nullo venit ordine bel-
lum: 616

Confusique duces vulgo, et neglecta regentum
Imperia: nam equites mixti, peditumque catervæ,
Et rapidi currus: premit indigesta ruentes
Copia, nec sese vacat ostentare, nec hostem 620
Noctere: sic subitis Thebana Argivæque pubes
Conflivere globis: retro vexilla, tubæque
Post tergum, et litui bellum invenerunt secus.
Tantus e.b. exiguo crudescit sanguine Mavors.
Ventus ut primas struit inter nubila vires 625
Lenis adhuc, frondesque et aperta cacumina ges-
tat:

Mox rapuit nemus, et montes patefecit opacos.
Nunc age, Pieriæ (non vos longinqua, sorores
Consulimus,) vestras acies, vestramque referre
Aoniam. (vidistis enim,) dum Maure propinquo

Horrent Tyrrhenos Heliconia plectra tumultus.
Sidonium Pterelæan sonipes maleficus in armis
Rumpentem frenos diversa per agmina raptat
Jam liber; sic fessa manus: venit hasta per armo
Tydeon, et lævum juvenis transverberat inguen,
Labentemque affigit equo: fugit ille perempto
Consertus domino; nec jam arma, aut frena te-
nentem

Portat adhuc: cœu nondum anima defectus utra
Cum sua Centaurus moriens in terga recumbit.
Certat opes ferri: sternuntque alterna furentes
Ippopodemon Sybarin Pylum, Periphanta Me-
nœceus, 611

Parthenopæus Ilyn: Sybaria jacet ense cruento,
Cuspide trux Periphās, Ilys insidiente sagitta.
Cæneus Inachii ferro Mavortius Hæmon
Colla rapit: cui dividuum trans corpus hiantes
Truncum oculi quærant, animus caput: arma
jacentis 616

Jam rapiebat Abas: cornu deprensus Achivo
Dimisit moriens clypeum hostilenque, suumque
Quis tibi Bacchæos, Eunæe, relinquere cultus,
Quis lucos, vetitus quibus emansisse sacerdos,
Suasit, et adsuætum Bromio mutare furorem?
Quem terrere quæras? clypei penetrabile textum
Pallentes hederæ, Nysæque sæcta coronant.
Candida pampineo subnectitur insti'a pilo:
Crine latent humeri: crescent languine malæ:
Et rubet imbellis Thyrio subtemine thorax: 656
Brachiaque in manicis, et piæ vincula plantæ,
Carbascique sinus, et fibula rasilis auro
Tarnatam fulva mordebat iaspide pallam;
Quam super a tergo velox corytus, et arcus, 660
Pendentesque sonant aurata lynce pharetræ.

It lymphante deo media inter millia longum
Vociferans: Prohibete manus; hæc omine dextro
Mœnia Cirrhæa monstravit Apollo juvenca:
Parcite, in hæc ultro scopuli venere volentes. 665
Gens sacrata sumus: gener huic est Jupiter urbi,
Gradivusque socer: Bacchum haud mentimur
alumnum,

Et magnam Alciden. Jactanti talia frustra
Turbidus aëra Capaneus occurrit in hasta.
Q' alis ubi primam leo mane cubilibus atris 670
Exerit rabiem, et sævo speculatur ab antro
Aut cervam, aut nondum bellantem fronte ju-
vencum;

It fremitu gaudens, licet arma, gregesque laces-
Venantum: præ iam videt, et sua vulnera nescit.
Sic tunc congressu Capaneus gavisus iniquo 675
Librabat magna venturam mole cupressum.
Ante tamen, Quid fœminis ululatus inquit,
Terrificas, moriture, viros? utinam ipse veniret,
Cui furis! hæc Tyriis cane matribus: et simul
hastam 679

.Expulit: illa volans, cœu vis non ulla moretur
Obvia, vix sonuit clypeo, et jam terga reliquit.
Arma fluunt, longisque crepat singultibus aurum,
Eruptisque sinus vicit cruor: occidis auidax,
Occidis, Aonii puer altera cura Lyæi.

Marcida te fractis planxerunt Ismara thyrsis, 685
Te Tmolos, te Nysa ferax, Theseæque Naxos,
Et Thebana metu juratus in orgia Ganges.
Nec segnem Argolicæ sensere Eleocleæ turmæ,
Parcior aut cives Polynicis inhorruit ensis.

Eminet ante alios jam formidantibus arva 690
Amphiaræus equis, ac mul'o pulvere vertit
Campum indignantem: famulo decus addit inane
Mœstus, et extremos obitus illustrat Apollo.
Ille etiam clypeum galeamque incendit hono-

Sidere: nec tamē fratri, Gradive, dedisti, 695
Ne qua manus vatem, ne quid mortalia bello
Lædere tela queant: sanctum, et venerabile Diti
Fusus erat: talis medius infertur in hostes
Certus et ipse necis: vires fiducia leti
Suggerit; inde viro majoraque membra, dieaque
Lætiior, et nunquam tanta experientia cœli, 701
Si vacet: avertit morti contermina virtus.

Ardet inexplēto sævi Mavortis amore,
Et fruitur dextra, atque animo flagrante superbit.
Hic hominum casus lenire, et demere fati 705
Jura frequens, quantum subito diversus ab illo,
Qui tripodas, laurosque sequi, qui doctus in omni
Nube salutato volucrum cognoscere Phœbo!

Innumeram ferro plebem, cœu letifer annus
Aut jobar adversi grave sideris, immolat umbris
Ipse suis: jaculo Phlegyan, jaculoque super-
bum 711

Phylea, falcato Chromin et Cremetaona curru,
Cominus hunc stantem metit, hunc a poplite sec-
tum.

Cuspide demissa Chromin, Iphinoûmque, Sagen-
Intonsumque Gyan, sacrumque Lycorea Phæbo
Invitus: jam traxineum dimiserat hastæ 716

Robur, et excussus apparuit infula cristis.
Alcithœum saxo, cui circum stagna Carysti
Et domus, et conjux, et amantes littora nati:
Vixerat ille diu pauper scrutator aquarum; 720
Decepti tellus: moriens hiemesque Notosque
Laudat, et experti meliora pericula ponti.

Adspicit has longe jamdudum Asopius Hypseus
Palantum strages, ardetque avertere pugnam:
Quamquam haud ipse minus curru Tiryntia fun-
dit 725

Robora, sed viso præsens minor augure sanguis.
Illum armis, animisque cupit: prohibebat iniquo
Agnine consertum cunei latus: inde superbus
Exseruit patris electum missile ripis:

Ac prius: Aonidum dives largitor aquarum, 730
Clare Giganteis etiamnum, Asope, favillis,
Da numen dextræ: rogat hoc natuque, tuique
Quercus alumna vadi: fas et me spernere Phœ-
bum,

Si tibi collatus divûm sator: omnia mergam
Fontibus arma tuas, tristesque sine augure vittas.
Audierat genitor: ve at indulgere volentem 736
Phæbus, et aurigam jaculum detorquet in Her-
ille ruit. Deus ipse vagis succedit habenis, sen
Lænaum falso simulans Haliacmona vultu.

Tunc vero ardenti non ulla obsistere tentant 740
na: ruunt solo terrore, et vulnera citra
Mors trepidis ignava venit: dubiumque tœuenti
Presserit infestos onus, impulerint jugales.

Sic ubi nubiferi montis latus aut nova ven'is
Solvit hiems, aut victa situ non pertulit ætas;
Desilit horrendus campo timor, arva, virosque
Limite non uno, longævaque robora secum 747
Præcipitans; tandemque exhaustus turbine fesso,
Aut vallem cavat, aut medios intercepti amnes.
Non secus ingentique viro magnoque gravatus
I'mo deo, nunc hoc, nunc illo in sanguine fervet.

pse sedens tellis, pariterque ministrat habenis
Delius: ipse docet jactus, adversaque flectit
picula, fortunamque hastis venientibus aufert.
Sternuntur terræ Menalæ pedes, Antiphon alto
Nil defensum equo, genitusque Heliconide Nym-
phæthion, cæcæque infamis fratre Polites, [pha
Conatusque toris vitatam attingere Manto [tas
ampus: in hunc sacras Phœbus dedit ipse sagit-
Et jam cornipedes trepida ac moribunda reñantes

Corpora, rimantur terras, omnisque per artus 761
Sulcus, et incisus altum rubet orbita membris.
Hos jam ignorantes terit impius axis, at illi
Vulnere semineces (nec devitare facultas)
Venturum super ora vident: jam lubrica tabo
Frena, nec insisti madidus dat temo, rotæque
Sanguine difficiles, et tardior ungula fossis 767
Visceribus: tunc ipse furens in morte relicta
Spicula, et e mediis exstantes ossibus hastas
Avellit: stridunt animæ, currumque sequuntur.
Tandem se famulo summum confessus Apollo,
Utere luce tua, longamque, ait, indue famam,
Dum tibi me junctum mors irrevocata veretur.
Vincimur: immites scis nulla revolvere Parcas
Stamina: vade diu populis promissa voluptas 775
Elysiis, certe non perpeSSue Creontis
Imperia, aut vetito nudus jaciture sepulcro
Ille refert contra, et paulum respirat ab armis:
Olim te, Cirihæe pater, peritura sedentem
Ad juga (quis tantus miseris honor?) axe trementi
Sensimus: instantes quoniam usque morabere
manes? 781
Audio jam rapidæ cursum Stygis, atraque Ditis
Flumina, tergeminosque mali custodis hiatus.
Accipe commissum capiti decus, accipe laurus,
Quas Erebo deferre nefas. Nunc voce suprema,
Si qua recessuro debetur gratia vati, 786
Deceptum tibi, Phœbe, larem, penasque nefandæ
Conjugis, et pulchrum nati commendo furorem.
Desinit mærens, lacrymasque avertit Apollo.
Tunc vero ingemuit currusque, orbique jugales.
Non aliter cæco nocturni turbine Cori 791
Scit peritura ratis, cum jam damnata sororis
Igne Therapnæi fugerunt carbasa fratres.

Jamque recessoræ paulatim horrescere terras,
Summaque terga quati, graviorque effervere
pulvis 795
Corporat: inferno mugit jam murmure campus
Ella putant trepidi, bellique hunc esse fragorem
Horitanturque gradus: alius tremor arma, vi
rosque,
Mirantesque incl nat equos: jam frondea nutant
Culmina, jam muri, ripisque Ismenos apertis 800
Effugit: exciderant iræ: nutantia figunt
Tela solo, dubiasque vagi nituntur in hastas
Cominus, inque vicem viso pallore recedunt.
Sic ubi navales miscet super æquora pugnas
Contento Bellona mari, si forte benigna 805
Tempestas, sibi quisque cavent, ensesque recon-
Mors alia, et socii pacem fecere timores. [dit
Talis erat campo belli fluitantis imago.
Sive laborantes concepto flamine terræ
Ventorum rabiem, et clausum ejecere furorem;
Exodit seu putre solum, carpsitque terendo 811
Unda latens; sive hac volventis machina cœli
Incubuit: sive omne fretum Neptunia movit
Cuspis, et extremas gravibus mare torsit in oras,
Seu vati datus ille fragor, seu terra minata est 815
Fratribus; ecce alte præceps humus ore pro-
fundo [bræ
Dissilit, inque vicem timuerunt sidera et uni-
llum ingens haurit specus, et transire parantes
Mergit equos: non arma manu, non frena re-
misit:
Sicut erat, rectos deferit in Tartara currus, 820
Respexitque cadens cælum, campumque coire
Ingemuit: donec levior distantia rursus
Miscuit arva tremor, lucemque exclusit Averno.

LIBER OCTAVUS.

Ut subitus vates pallentibus incidit umbris,
Letiferasque domos, orbisque arcana sepulti
Rupit, et armato turbavit funere manes;
Horror habet cunctos, Stygiis mirantur in oris
Tela et equos, corpusque novum: neque enim
ignibus atris 5
Conditus, aut mæsta niger adventabat ab urna;
Sed belli sudore calens, clypeumque cruentis
Roribus, et scissi respersus pulvere campi.
Necdum illum aut trunca lustraverat obvia taxo
Eumenis, aut furvo Proserpina poste notarat 10
Cœtibus adsumtum functis: quin cominus ipsa
Fatorum deprensa colus: visoque paventes
Augure, tunc demum rumpebant stamina Parcæ.
Illum et securi circumspexere fragorem
Elysi, et si quos procul inferiore barathro 15
Alera nox, aliisque gravat plaga cæca tenebris.
Tunc regemunt pigrique lacus, ustæque paludes,
Umbriferæque fremit sulcator pallidus undæ,
Dissiluisse novo penitus telluris hiatus
Tartara, et admissos non per sua flumina manca.
Forte sedens media regni infelicit in arce 21
Dux Erebi, populos posebat crimina vitæ,
Nil hominum miserans, iratusque omnibus umbris.
Stant Furæ circum, varique ex ordine Mortes,
Sævaque multisonas exercet Pœna catenas 25

Fata ferunt animas, et eodem pollice damnant.
Vincit opus. Juxta Minos cum fratre verendo
Jura bonus meliora monet, regemque cruentum
Temperat: adsistunt lacrymis atque igne tum-
mentes
Cocytos Phlegethonque, et Styx perjuria divûm
Arguit. Ille autem supera compage soluta, 31
Nec solitus sentire metus, expavit oborta
Sidera, jucundaque offensus luce profatur:
Quæ superûm labes inimicum impexit Averno
Æthera? quis rumpit tenebras, vitæque silentes
Admovet? unde minas? uter hæc mihi prælia
fratrum? 36
Congredior: pereant agedum discrimina rerum.
Nam cui dulce magis? magno me tertia victim
Dejecit fortuna polo, mundumque nocentem
Servo: nec iste meus, dirisque en pervius astris
Inspicitur. Tumidusne meas regnator Olympi 41
Explorat vires? habeo jam quassa Gigantum
Vincula, et ætherum cupidos exire sub axem
Titanas, miserumque patrem. Quid me otia
mæsta
Sævus, et implacidam prohibet perferre quie-
tem,
Amisumque odiase diem? pandam omnia regna
Si placet, et Stygio prætexam Hyperiona cœlo

Arcada nec superis (quid enim mihi nuntius
ambas [tenebo

tuque reditque domos?) emittam, et utrumque
Tyndariden. Cur autem avidis Ixiona frango 50
Vorticibus? cur non expectant Tantalum undæ?

Anne profanatum toties Chaos hospite vivo
Perpetiar? me Pirithoi temerarius ardor

Tentat, et audaci Theseus juratus amico:
Me ferus Alcides, tunc cum custode remoto 55

Ferreæ Cerberæ tacuerunt limina portæ.
Odrysiis etiam pudet heu patuisse querelis

Tartara: vidi egomet blanda inter carmina
turpes [um.

Eumenidum lacrymas, iteratque pensa soro-
me quoque... sed duræ melior violentia legis. 60

Ast ego vix unum, nec celsa ad sidera fuito
Ausus iter, Siculo rapui connubia campo:

Nec licuisse ferunt; injustæque ab Jove leges
Protinus, et sectum genitrix mihi computat an-
num.

Sed quid ego hæc? i, Tartareas ulciscere sedes,
Tisiphone, et, si quando novis æsperrima monstria,

Triste, inæuetum, ingens, quod nondum viderit
æther,

Ede nefas, quod miror ego, invadeantque sorores.
Atque adeo fratres, (nostrisque hæc omina sunt)

Prima odiis, fratres alterna in vulnera læto 70
Marte ruant: sit, qui rabidarum more ferarum

Mandat atrox hostile caput, quique igne su-
premo

Arceat exanimas, et manibus æthera nudis [tem.
Commaculet: juvet ista ferum spectare Tonan-

Præterea, ne sola furor mea regna lacerat. 75
Quære deis qui bella ferat, qui fulminis ignes

Infestumque Jovem clypeo fumante repellat.
Faxo haud sit cunctis levior metus atra movere

Tartara, frondenti quam jungere Pelion Ossæ.
Dixerat: atque illi jamdudum regia tristic 80

Attremis oranti, suaque, et quæ desuper urget,
Nutabat tellus: non fortius æthera vultu

Torquet, et astriferus inclinat Jupiter axes.
At tibi quos, inquit, manes, qui limite præcepto

Non licito per inane ruis? Subit ille minantem
Jam tenuis visu, jam vanescentibus armis, 86

Jam pedes: extincto tamen interceptus in ore
Augurii perdurat honos, obscuraque fronti

Vitta manet, ramumque tenet morientis olivæ.
Si licet, et sanctis hic ora resolvere fas est 90

Manibus, o cunctis finitor maxime rerum.
At mihi, qui quondam causas elementaque noram,

Et sator, oro, minas stimulatque corda re-
mulce,

Neve ira dignare hominem, et tua jura timentem.
Nam nec ad Hæruleos (unde hæc mihi pectora?)

raptus, 95
Nec Venerem illicitam (crede his insignibus) ausi

Intramus Lethen: fugiat nec tristic in antrum
Corberus, aut nostros timeat Proserpina currus.

Augur Apollineis modo dilectissimus aris,
Testor inane Chaos, (quid enim hic jurandus

Apollo?) 100
Crimine non ullo subeo nova fata: nec alma

Sic merui de luce rapi: scit judicis urna
Dictæi, verumque potest deprendere Minos.

Conjunctis insidiis et iniquo venditus auro
Argolicas acies, unde hæc tibi turba recentum

Umbrarum, et nostræ veniunt quoque funera
dextræ, 106

Non ignarus ini: subito me turbine mundi
(horret adhuc animus) mediis e millibus hausit

Nox tua. Quæ mihi mens, dum per cava vis
cera terræ

Vado diu pendens, et in aere volvor operto? 110
Hei mihi! nil ex me sociis patriæque relictum,

Vel captum Thebis: non jam Lernæa videbo
Tecta, nec attonito saltem cinis ibo parenti.

Non tumulo, non igne miser, lacrymisque neo-
Productus, toto pariter tibi funere veni, [rum

Nil istis ausurus equis: nec deprecor umbram
Accipere, et tripodum jam non meminisse meo-
rum.

Nam tibi præsagi quisnam super auguris usus,
Cum Parcæ tua jussa teneant? sed pectora flectas

Et melior sis, quæso, deis: si quando nefanda 120
Huc adeo conjux, illi funesta reserva

Supplicia: illa tua, rector bone, dignior ira.
Accipit ille preces, indignatque moveri.

Ut leo, Massyli cum lux stetit obvia ferri,
Tunc iras, tunc arma citat: si deciderat hostis,

Ire super satis est, vitamque relinquere victo.
Interea vittis lauroque insignis opima

Currit, et egregiis modo formidatus in armis,
Luce palam fusus nulli, nulli pue fugatus

Quæritur: absistunt turnæ, suspectaque tellus
Omnibus: infidi miles vestigia campi 131

Circuit, atque avidæ tristic locus ille ruinæ
Cessat, et infirmi vitatur honore sepulcri.

Nuntius hortanti diversa in parte maniplos
Adrasto, vix ipse ratus vidisse, Palæmon 135

Advolat, et trepidans (steterat nam forte cadenti
Proximus) inspectoque miser pallescit hiatus.

Verte gradum, fuge, rector, ait: si Dorica saltem
Terra loco, patriæque manent, ubi liquimus,

arces. [ferum

Non armis, non sanguine opus: quid inutile
Stringimus in Thebas? currit humus impia

sorbet,

Armaque, bellantesque viros: fugere ecce videtur
Hic etiam, quo stamus, ager: vidi ipse profundæ

Noctis iter, ruptaque soli compage ruentem 144
Illum heu, præsagus quo nullus amicior astris,

Æcliden, frustra que manus cum voce tetendi.
Mira loquor, sulcos etiamnum rector equorum,

Fumantemque locum, et spumis madida arva
reliqui. [nos,

Nec commune malum est: tellus agnoscit alum-
Stat Thebana acies. Stupet hæc, et credere

Adrastus 150
Cunctatur: sed Mopsus idem, trepidusque ferebat

Actor idem: nam fama novis terroribus audax
Non unum cecidisse refert: sponte agmina retro

Non expectato revocantur more tubarum
Præcipitant: sed torpet iter, falluntque ruentes

Genua viros, ipsique (putes sensisse) repugnant
Cornipedes, nulloque truces hortamine parent,

Nec celerare gradum, nec tollere lumina terra.
Fortius incursant Tyrii: sed Vesper opacus

Lunares jam ducit equos: data federe parvo 160
Mæsta viris requies, et nox auctura timores.

Tunc ibi quæ facies, postquam permissa gemendi
Copia? qui fletus galeis cecidere solutis?

Nil solitum fessos juvat: abiecere madentes,
Sicut erant, clypeos: nec quisquam spicula

tersit, 165
Nec laudavit equum, nitidæ nec cassidis altam

Comsit adornavitque jubam: vix magna levare
Vulnera, et efflantes libet internectere plagas:

Tantus ubique dolor: mensas alimentaque bello
Debita nec pugne suasit timor: omnia laudea.

Amphiaras, tuas, fecundaque pectora veri 171

Commemorant lacrymis, et per tentoria sermo
Unus, Abissæ deos, delapsaque numina castris.
Heu ubi laurigeri currus, sollennique arma,
Et galeæ vittatus apex? hoc antra, lacusque 175
Castalii, tripodumque fides? sic gratus Apollo?
Quis mihi sidereos lapsus, mentemque sinistri
Fulguria, aut cæcis saliat quod numen in extis,
Quando iter, unde moræ, quæ sevis utilis armis,
Quæ pacem magis hora velit, quis jam omne
futurum [tur?

Proferet? aut quocum volucres mea fata loquen-
Hos quoque bellorum casus nobisque, tibi que
Præscieras, et (quanta sacro sub pectore virtus)
Venisti tamen, et miseris comes additus armis.
Et cum te tellus, fatalisque hora vocaret, 185
Tu Tyrias acies adversæque signa vacasti
Sternere: tunc etiam media de morte tinendum
Hostibus, infestaque abeuntem vidimus hasta.
Et nunc te quis casus habet? poterisne reverti
Sedibus a Stygiis, altaque erumpere terra? 190
Anne sedes hilaris juxta tua numina Parcas,
Et vice concordis discis ventura, docesque?
An tibi felices lucos miseratus Averni
Rector, et Elysias dedit inservare volucres?
Quicquid es, æternus Phæbo dolor, et nova clades
Semper eris, mutisque diu plorabere Delphis 196
Hic Tenedon, Citharæque dies, partique ligatam
Delon, et intonsi claudet penetralia Bianchii.
Nec Claris hac luce fores, Didymæave quisquam
Limina, nec Lyciam supplex consultor adibit.
Quin et cornigeri vatis nemus, atque Molossi 201
Quercus anhela Jovis, Trojanæque Thymbra tace-
Ipsi annes, ipsæque volent arcescere laurus. [bit.
Ipse nihil certum sagis clangoribus æther
Præcnet, et nulla feientur ab alite nubes. 205
Jamque erit ille dies, quo te quoque conscia fati
Templa colant, reddatque tuus responsa sacerdos.
Talia fatidico peragunt sollennia regi,
Ceu flammæ ac dona rogo, tristesque rependant
Exsequias, mollique animam tellure reponant.
Fracta dehinc cunctis, aversaque pectora bello.
Sic fortes Minyas subito cum funere Tiphys
Destituit, non arma sequi, non ferie videtur
Remus aquas, ipsique minus jam ducere venti.
Jam fessis gemitu paulatim corda levabat 215
Exhaustus sermone dolor, noxque addita curas
Obruit, et facilis lacrymis irrepere sonnus.

At non Sidoniam diversa in parte per urbem
Nox eadem: vario producent sidera ludo
Ante domos, intraque; ipsæque ad mœnia mar-
cent 220

Excubie: gemina æra sonant, Idæaque terga,
Et moderata sonum vario spiramine buxus.
Tunc dulces superos, atque omne ex ordine alum-
num

Numen, ubique sacri resonant Pæanes, ubique
Serta, coronatumque merum: nunc funera rident
Auribus ignari, contraque in pectore cernunt 226
Tiresiam laudare suum; nunc facta revolvunt
Majorum, veteresque canunt ab origine Thebas.
Ili mare Sidonium, man busque attrita Tonantis
Cornua, et ingenti sulcatum Nerea tauro: 230
Ili Cadmum, lassamque bovem, fœtaque cruenti
Martis agros: alii Tyriam reptantia saxa
Ad chelyon, et duras animantem Amphiona cautes:
Ili gravidam Semelen, illi Cythereia laudant
Connubia, et multa deductam lampade fratrum
Harmonien: nullisque deest sua fabula mensis.
Ceu modo gemmiferum thyrsu populatus Hydæ-
Easque domos, nigri vexilla triumphii [pu

Liber, et ignotos populis ostenderet Indos.
Tum primum ad cœtus, sociæque ad frædera
mensæ, 210

Semper inaspectum, diraque in sede latentem,
Œdipoden exiisse ferunt, vultuque æreño
Canitum nigram squalore, et sordida fusis
Ora comis laxasse manu, sociûmque benignos
Affatus, et abacta prius solatia passum: 215
Quin hausisse dapes, insiccantique cruorem
Dejecisse genis: cunctos auditque, refertque,
Qui Ditem, et Furias tantum, et si quando re-
gentem

Antigonen, mæstis solitus pulsare querelis.
Causa latet: non hunc Tyrii fors prospera belli,
Tantum bella juvant: natum hortaturque, pro-
batque, 221

Nec vicisse velit; sed primos cominus enses.
Et scelerum tacito rimatur semina voto.
Inde epulæ dulces, ignotaque gaudia vultu.
Qualis post longæ Phineus jœunia pœnæ, 225
Nil stridere domi volucres ut sensit abactas,
(Necdum tota fides,) hilaris mensasque, torosque,
Nec turbata feris tractavit pocula pennis.

Cætera Graiorum curis amissæque jacebat
Fossa cohors: alto castrorum ex aggere Adrastus
Lætificos tenui captabat corde tumultus, 231
Quantumq; æger senio; sed agit miserranda po-
testas

Invigilare malis: illum æreus undique clamor,
Thebanique urunt sonitus, et amara lacessit
Tibia, tum nimio voces marcere superba, 235
Incertæque faces, et jam male pervigil ignis.
Sic ubi per fluctus imo ratis obruta somno
Conticuit, tantique maria secunda juvenus
Mandavere animas. solus stat puppe magister
Pervigil, inscriptaque deus qui navigat alno. 240
Tempus erat, junctos cum jam soror ignea Phœbi
Sentit equos, penitusque cavam sub luce parata
Oceani mugire domum, seseque vagantem
Colligit, et moto leviter fugat astra fl: gello.
Concilium rex triste vocat: quærunque gementes,
Quis tripodas successor agat, quo prodita laurus
Transeat, atque orbem vitæ decus. Haud mora,
cuncti

Insignem fama, sanctoque Melampode cretum
Thiodamanta volunt; quicum ipse arcana deorum
Partiri, et visas uni sociare solebat 240
Amphiarus aves, tantæque haud invidus artis
Gaudebat dici similem, juxtaque secundum.
Illum ingens confundit honos, inopinaque turbat
Gloria, et oblatas frondes submissus adorat, 244
Seque oneri negat esse parem, cogique meretur.
Sicut Achæmenius solium gentesque paternas
Excepit si forte puer, cui vivere patrem
Tutus, incerta formidine gaudia librat,
An fidi proceres, ne pugnet vulgus habenis;
Cui latus Euphratæ, cui Caspia limina mandet.
Numere tunc arcus, ipsumque onerare veretur
Patris equum. visusque sibi nec sceptræ capaci
Sustentare manu, nec adhuc implere tiam.
Atque is ubi intorto signavit vellere cili em,
Convenitque deis, hilari per castra tumultu 255
Vadit ovans: ac, prima sui documenta, sacerdos
Tellurem placare parat: nec futile mæstia
Id visum Danaïs: geminas ergo illic aras
Arboribus vivis, et adulto cespite texti
Imperat, innumerosque deæ, sua munera, flores,
Et cumulos frugum, et quicquid novat integer
annus 261

Addit, et intacto spargens altaria lacte

Incipit : O hominum divūque æterna creatrix.
Quæ fluvios, sylvasque, animasque, et semina mundi 304

Cuncta, Prometheasque manus, Pyrrhæaque saxa
Gignis, et impastis quæ prima alimenta dedisti,
Mutastique vices, quæ pontum ambisque, velis-
que,

Te pænes et pecudum gens mitis, et ira ferarum.
Et volucrum requies, firmum atque immobile mundi

Robur innocidui: te velox machina cœli 310

Aere pendentem vacuo, te curius uterque
Circuit, o rerum media, indivisaque magnis
Fratribus. Ergo simul tot gentibus alma, tot altis
Urbibus, ac populis, subterque ac desuper una
Sufficis, astriferumque domos Atlanta supernas
Ferre laborantem, nullo velis ipsa labore, 316
Nos tantum portare negas? nos, diva, gravaris?
Quod, precor, ignari luvimus æcelos? an quia plebes
Externa Inachiiis huc adventamus ab oris?
Omne homini nâle solum: nec te, optima, sævo
Tanquam humiles populos deceat distinguere fine,
Undique ubique tuos: manas communis, et arma
Hinc atque inde feras: liceat, precor, ordine belli

Pugnaces efflare animas, et reddere cœlo.
Ne rape tam subitis spirantia corpora bustis, 325
Ne propera: veniemus enim, quo limite, cuncti,
Qua licet ire via: tantum exorata Pelasgis
Siste levem campum, celeres neu præcipe Par-
cas. [enses]

At tu, care deis, quem non manus ulla, nec
Sidonii, sed magna sinu Natura soluto, 330
Ceu te Cirrhæo meritum tumulaet hiatu,
Sic amplexa cœli, hilaris des, oro, precatus
Nosse tuos, cœloque et vera monentibus aris
Concilies, et quæ populis profferre parabas,
Me doceas: tibi sacra feram præstaga, tuicque 335
Numinis interpres, te Phœbo absente vocabo.
Ille mihi Delo Cirrhæaque potentior omni,
Quo ruis, ille adytis melior locus. Hæc ubi dicta,
Nigrantes terra pecudes, obscuraque mergit
Armenta, ac vivis cumulos undantis aræne 340
Aggerat, et vati mortis simulacra rependit.

Talia apud Graios: cum jam Mavortia contra
Cornua, jam æreos fragor æreus excitat enses.
Addit acerba sonum Thumesi e vertice crinem
Incutiens, acuitque tubas, et sibila miscet 345
Tisiphone: stupet insolito clangore Cithæron
Marcidus, et turres carmen non tale secutæ.
Jam trepidas Bellona fores, armataque pulsat
Limina, jam multo laxantur cardine Thebæ.
Turbat eques pedites, currus properantibus
obstant, 350

Ceu Danaï post terga premant: sic omnibus alæ
Arctantur portis, septemque excursibus hærent.
Ogygis it sorte Creon, Etæoclea mittunt
Neitæ, celsas Homoloidas occupat Hæmon,
Hypseæ Prætidæ, celsum fudere Dryanta 355
Electræ, quatit Hypsistas manus Eurymedontis,
Culmina magnanimus stipat Dirceæ Menœceus.
Qualis ubi aversi secretus pabula cœli
Nilus, et Eoas ragnio bibit ore pruinas,
Scindit fontis opes, septemque patentibus arvis
In mare fert hiemes: penitus cessare fugatæ 361
Nerejdes, dulcique timent occurrere ponto.
Tristis at inde gradum tarde movet Inacha pubes,
Præcipue Eleæ, Lacedæmonique cohortes,
Et Pylii: subitum nam Thiodananta sequuntur
Augure fraudati, necdum accessere regenti. 366

Nec tua te, princeps tripodum, sola agmina qua-
runt; [alas]

Cuncta phalanx sibi deesse putat: minor ille per
Septimus exstat apex: liquido velut æthere, nubes
Invida Parrhasiis unum si detrahat astris, 370
Truncus honor plaustris, nec idem nitet igne
reciso

Axis, et incerti numerant sua sidera nautæ.

Sed jam bella vocant: alias nova suggere vires
Calhœpe, majorque chelyn mihi tendat Apollo.
Fatalem populis ultro poscentibus horam 375
Admovet atra dies: Stygisque emissa tenebris
Mors fruitur cœlo, bellatoremque volando
Campum operit, nigroque viros invitat hiatu,
Nil vulgare legens; sed quæ dignissima vita
Funera, præcipuos annis animisque cruento 380
Angue notat; jamque in miseris pensum omne
sororum

Scinditur, et Furie rapuerunt licia Parcis.
Stat medius campis etivnum cuspidè sicca
Bellipotens, jamque hos clypeum, jam vertit ac
illos, 384

Arma ciens, aboletque domos, connubia, natos.
Pellitur et patriæ, et qui mente novissimus exit,
Lucis amor: tenet in capulis hastisque paratas
Ira manus, animusque ultra thoracæ anhelus
Conatur, galeæque tremunt horrore comarum.
Quid mirum caluisse viros? flammantur in hostem
Cornipedes, niveoque rigant sola patria numbo,
Corpora ceu mixti dominis, irasque sedentum
Inducit; sic frena terunt, sic prælia poscunt
Hinnitu, tolli atque armos, equitemque supinant.
Jamque ruunt, primusque virum concurrere pul-
scipit, et spatii utrinque æqualibus acti [vis
Adventant, mediumque vident decrescere cam-
pum.

Jam clypeus clypeis, umbone repellitur umbo,
Ense minax ensis, pede pes, et cuspidè cuspis.
Sic obnixa acies pariter suspiria firmant, 400
Admotæque nitent aliena in casside cristæ.
Palcher adhuc belli vultus: stant vertice conii,
Plena amenta viris, nulli sine præside currus,
Arma loco, splendent clypei, pharetræque decoræ,
Cingulaque, et nondum deformæ cruoribus au-
At postquam rabies, et vitæ prodiga virtus [rum.
Emiseræ animos, non tanta cadentibus Hædis
Aeriam Rhodopen solida nive verberat Arctos,
Nec fragor Ausoniæ tantus, cum Jupiter omni
Arce tonat, tanta quatitur nec grandine Syrtis,
Cum Libyæ Boreas Italos niger attulit imbres. 411
Excludere diem telis: stant ferrea cœlo
Nubila, nec jaculis arctatus sufficit aer.

Ili pereunt missis, illi redeuntibus hastis:
Concurrunt per inane andes, et mutua perdunt 415
Vulnera, concurrunt hastæ, stridentia fundæ
Saxa pluuat: volucres imitantur fulgura glandes,
Et formidandæ non una morte sagittæ.
Nec locus ad terram telis: in corpora ferrum
Omne cadit: sæpe ignari perimuntque, caduntque;
Casus agit Virtutis opus: nunc turba recedit, 421
Nunc premit, ac vicibus tellurem amittit et aufert.
Ut ventis nimbiisque minax cum solvit habenas
Jupiter, affligitque alto turbine mundum,
Stat celi diversa acies, nunc fortior Austris, 425
Nunc Aquilonis hiems, donec pugnantè procella
Aut nimis hic vicit aquis, aut ille sereno
Principium pugne turmas Asopius Hypseus
Ebalias (namque hæc magnum et gentile tu-
mentes

Euboicum duris rampunt umbonibus agmen) 430

Repulit erepto cunei ductore Menalca.
Hic et mente Lacon, crudi torrentis alumnus,
(Nec turpavit avos,) hastam intra pectus euntem,
Nec pudor in tergo, per et ossa et viscera retro
Extrahit, atque hosti dextra labente remittit 435
Sanguineam: dilecta genis morientis oberrant
Taygeta, et pugnae, laudataque verbera matri.
Phædemon lasiden arcu Dirceus Amyntas
Destinat: heu celeres Parca! jam palpiat arvis
Phædimus, et certi nondum tacet arcus Amyntæ.
Abstulit ex humero dextram Calydonius Agreus
Phegeos: illa suum terra tenet improba ferrum,
Et movet: extimuit sparsa inter tela jacentem
Progrediens, truncamque tamen percussit Acetes.
Iphin atrox Athamas. Argum ferus impulit Hyp-
seus, 445

Stravit Abanta Pheres: diversaque vulnera flentes,
Guttur Iphis, latus Argus, Abas in fronte cruorem,
Iphis eques, pedes Argus, Abas aniga jacebant.
Inachide gemini geminos ex sanguine Cadmi
Occultos galeis (sæva ignorantia belli) 450
Perculerant ferro: sed dum spolia omnia cæcis
Eripiunt, videre nefas, et mæstus uterque
Respicit ad fratrem, pariterque errasse queruntur.
Cultor Ion Pisæ cultorem Daphnea Cirrhæ
Turbatus prostravit equis: hunc laudat abalto 455
Jupiter, hunc tardus frustra miserat Apollo.
Ingentes Fortuna viros illustrat utrinque
Sanguine in adverso: Danaos Cadmeius Hæmon
Sternit agrique furens; sequitur Tyria agmina
Tydeus.

Hunc Pallas præcens, illum Thyrsius implet.
Qualiter hiberni summis duo montibus amnes
Franguntur, geminaque cadunt in plana ruina:
Contendisse putes, uter arva, arbustaque tollat,
Alius aut superet pontes: ecce una receptas
Confudit jam vallis aquas: sibi quisque superbus
Ire cupit, pontoque negant descendere mixti. 466
Ibat fumiferam quatenus Onchestus Idas
Lampada per medios, turbabatque agmina Graium,
Igne viam rumpens: magno quasi coninus ictu
Tydeos hasta feri discussa casside fixit. 470
Ille ingens in terga jacet: stat fronte superstes
Lancea, collapsæ veniunt in tempora flammæ.
Prosequitur Tydeus: Sævos nec divites Argos:
Igne tuo, Thebane, (rogum concedimus,) arde.
Inde, velut primo tigris gavisus cruore 475
Per totum cupit ire pecus; sic Aona saxo
Ense Pholom, Chromin ense, duos Helicaonas
hasta

Transgit, Ægeæ Veneris quos Mæra sacerdos
Ediderat prohibente dea: vos præda cruenti
Tydeos; et sævas etiamnum mater ad aras. 480
Nec minus Herculeum contra vagus Hæmona
ducit

Sanguis: inexploto rapitur per millia ferro,
Nunc tumida: Calydonis opea, nunc torva Pylenes
Agmina, nunc mæstæ fundens Pleuronis alumnos;
Donec in Olenium fessa jam cuspidè Buten 485
Incidit: hunc turmis obversum, et abire vetan-
tem

Aggreditur: puer ille, puer, malasque comam-
Integer, ignaro cui tunc Thebana bipennis
In galeam librata venit: finduntur utrinque
Tempora, dividuique cadunt in brachia crines,
Et non hoc metuens inopino limi è vita 491
Exsiluit: tunc flavum Hypanin, flavumque Po-
liten:

(Ille genæ Phæbo, crinem hic pascebat Iaccho;
Sævus uterque deus:) victis Hyperenora jungit,

Conversumque fuga Damasum; sed lapsa per
armos 495

Hasta viri trans pectus abit, parmamque tenenti
Executit, et summa fugiens in cuspidè portat.
Sterneret adversos etiamnum Ismenius heros
Inachidas, (nam tela regit, viresque ministrat
Amphitryoniades,) sævum sed Tydea contra 500
Pallas agit: jamque adverso veniebat favore
Cominus, et placido prior hæc Thyrsius ore:
Fida soror, quamnam hunc belli in caligine nobis
Congressum Fortuna tulit? num regia Juno
Hoc molita nefas? citius me fulmina contra 505
(Infandum) ruere, et magno bellare parenti [do
Adspiciat: genus huic, sed nullo agnosce, quan-
tu diversa foves: nec si ipsum coninus Hyllum
Tydeos hasta tui, Stygioque ex orbe remissum
Amphitryona petat. Teneo, æternumque tenebo
Quantum hæc, diva, manus, quatenus sudaverit aegis
Ista mihi, duris famulus dum casibus omnes
Lustrò vagus teras: ipsa heu conies invia mecum
Tartara, ni superos Acheron excluderet, isses.
Tu patrem, cælumque mihi...quis tanta relatu
Æquet? habe totas, si mens excindere, Thebas
Cedo equidem, veniamque precor. Sic orsus
abibat.

Pallada mulcet honos: rediit ardore remisso
Vultus, et erecti sederunt pectoris angues.
Sentit abiisse deum; levius Cadmeius Hæmon
Tela rotat, nulloque manum cognoscit in ictu.
Tunc magis atque magis vires animusque rece-
dunt,

Nec pudor ire retro: cedentem Acheloius heros
Impetit, et librans uni sibi missile telum,
Direxit jactus, summæ qua margine parma: 525
Ima sedet galea, et juguli vitalia lucent.
Nec frustrata manus, mortemque invenerat hasta;
Sed prohibet, paulumque humeri libare sinistri
Præbuit, et merito parcat Tritonia fratri.
Illo tamen nec stare loco, nec coninus ire 530
Amplius, aut vultus audet perferre cruenti
Tydeos: agræ animo vis, ac fiducia cessit.
Qualis setigeram Lucana cuspidè frontem
Strictus aper, penitus cui non infossa cerebro
Vulnera, nec felix dextre tenor, in latus iras 535
Frangit, et expertæ jam non venit obviæ hastæ.
Ecce duces turmæ certa indignatus in hostem
Spicula felici Prothoom torquere lacerto
Turbidus Cnides, una duo corpora pinu
Cornipedemque equitemque ferit: ruit ille
ruentem 540

In Prothoom, lapsasque manu querentis habenas
In vultus galeam, clypeumque in pectora calcat,
Saucius extremo donec cum sanguine frenos
Respuit, et juncta domino cervicè recumbit.
Sic ulmus vitisque, duplex jactura coloni, 545
Gaurano de monte cadunt: sed næstior ulmus
Quærit utunque nemus, nec tam sua brachia
labens,

Quam gemit adsueta, invitaque proterit uvæ.
Sumserat in Danaos Heliconius arma Corcebus,
Ante comes Musis, Stygii cui conscia pensi 550
Ipsa diu positis letum prædixerat astris
Uranie; rupit ille tamen, pugnasque virosque
Forsitan ut caneret: longa jacet ipse canendus
Laude, sed amissum mutæ flevit sorores.
Pactus Agenoream primis Atys ibat ab annis 555
Ismenius (Tyri juvenis non advena belli, [actia
Quamvis Cirrhæ domus: soceros nec tristibus
Adversatus erat) sponsam, cui castus amanti
Squalor, et indigni commendat gratia luctus.

Ipsæ quoque egregius: nec pectora virginis illi
Diversa, inque vicem, sineret Fortuna, placebant.
Bella vetant lædas, juvenique hinc major in hostes
Ira: ruit primis immixtus, et agmina Lernæ
Nunc pedes ense vago, prensis nunc celsus ha-

benis,
Ceu spectetur, agit: triplici velaverat ostro 565
Surgentes etiamnum humeros, et lævia mater
Pectora: tunc auro phalcras, auroque sagittas,
Cingulaque, et manicas (ne conjuge vilior iret)
Presserat, et mixtum cono crispaverat aurum.
Talibus heu fidens vocat ultro in prælia Graios.
Ac primum faciles grassatus cuspidè turinas 571
Arma refert sociis, et in agmina fida peracta
Cæde redit: sic Hyrcana leo Caspius umbra
Nudus adhuc, nulloque jubæ flaventis honore
Terribilis, magnique etiamnum sanguinis insona,
Haud procul a stabulis captat custode remoto 576
Segne pecus, teneraque fanem consumit in agna.
Mox ignotum armis, ac solo corpore mensus
Tydea non timuit; fragilique lacescere telo
Sæpius infrendentem aliis, aliosque sequentem
Ausus erat: tandem invalidos Ætolus ad ictus
Forte refert oculos, et formidabile jdens:
Jamdudum video, magnum cupis, improbe, leti
Nomen, ait: simul audacem non ense, nec hasta
Dignatus, leviter digitis imbolle solutis 583
Abiecit jaculum: latebras tamen inguinis alte
Missile, ceu totis intortum viribus, hausit.
Præterit haud dubium fati, et spoliare superbit
Cenides: Neque enim has Marti, aut tibi, bellica
Pallas,

Exuvias figemus, ait: procul arceat ipsum 590
Ferre pudor: vix si bellum comitata relictis
Deiphile thalamis, illi illudenda tulissem.
Sic ait, et belli majora ad præmia mente
Ducitur: innumeris veluti leo forte potius
Cædibus imbelles vitulos, mollesque juvenças
Transmittit: magno furor est in sanguine mergi,
Nec nisi regnantis cervicem recumbere tauri.
At non semianimi clamore Menœcea lapsus
Fallit Atys: prævertit equos, curruque citato
Desilit: instabat pubes Tegæa jacenti, 600
Nec prohibet Tyrri: Pudeat, Cadmea juvenus,
Terrigenas mentita patres: quo tenditis, inquit,
Degeneres? meliusne jacet pro sanguine nostro
Hospes Atys? tantum hospes adhuc, et con-

jugis ultor
Infelix nondum iste suæ: nos pignora tanta 605
Prodinus? Insurgunt justo fimata pudore
Agmina: cuique suæ rediere in pectora curæ.

Interea t. alami secreta in parte sorores,
Par aliud morum, miserique innoxia proles
Œdipodæ, varias mœsent sermone querelas. 610
Nec mala quæ juxta sed longa ab origine fati,
Nec matris lædas, oculos ast ilia paternos,
Altera regnantem, profugum gemit altera fratrem,
Bella ambæ: gravis hinc miseri cunctatio voti:
Nutat utroque, timor, quemnam hoc certamine
victum, 615

Quem vicisse velint: tacite præponderat exsul.
Sic Pandionæ repetunt ubi fida volucres
Hospitia, atque larem bruna pulsante relictum,
Stantque super nidos, veterisque exordia fati
Enarrant tectis: it truncum ac flexile murmur, 620
Verba putant; voxque illa tamen non dissona
verbis.

Atque ibi post lacrymas et longa silentia rursus
Inchoat Ismene: Quisnam hic mortalibus error?
Quæ decepta fides? curam invigilare quieti,

Claraque per somnos animis simulacra reverti?
Ecce ego quæ thalamos, nec si pax alta maneret,
Tractarem sensu, (pudet heu) connubia vidi 627
Nocte, soror: sponsum (unde?) mihi sopor at-

tulit amens
Vix notum visu: semel his in sedibus illum,
Dum meo nescio quo spondentur fœdera pacto,
Respexi non sponte, soror: turbata repente 631
Omina cernebam, subitusque intercidit ignis.
Meque sequebatur rabido clamore reposcens
Mater Atyn. Quænam hæc dubiæ præsentia cladis?
Nec timeo, dum tuta domus, milesque recedat
Doricus, et timidus liceat componere fratres. 636
Talia necbebant, subito cum pigra tumultu
Expavit domus, et multo sudore receptus
Fecit Atys, servans animam jam sanguine nullo,
Cui manus in plagâ, pendet languida cervix
Exterior cl, peo, crinesque a fronte supini. 641
Prima videt, caramque tremens locasta vocabat
Isminen: namque hoc solum moribunda precatur
Vox generi, solum hoc gelidis jam nomen inerrat
Faucibus: exclamant famulæ: tollebat in ora
Virgo manus; tenuit sævus pudor: attamen ire
Cogitur, (indulget summum hoc locasta jacenti.)
Ostenditque offertque: quater jam morte sub ipsa
Ad nomen visus, dejectaque fortiter ora
Sustulit: illam unam neglecto lumine cœli 650
Adspicit, et vultu non exsatiatur amato.
Tunc quia nec genitrix juxta, positusque beata
Morte pater, sponse munus miserabile tradunt,
Declinaie genas: ibi demum teste remoto
Fassa pios gemitus, lacrymasque in lumina fudit.

Dumque ea per Thebas, aliis serpentibus ar-
Et face mutata bellum integrabat Enyo. [dens
Arma volunt, primos veluti modo cominus ictus
Sustulerint, omnisque etiamnum luceat ensis.
Eminet Cénides; quamvis et arundine certa 660
Parthenopæus agat, morientumque ora furenti
Hippomedon procuciet equo, Capaneaque pinus
Jam proci Aoniis volet agnoscenda catervis.
Tydeos illa dies: illum fugiuntque, tremuntque,
Clamantem: Quo terga datis? licet ecce per-
emptos 665

Ulciaie socios, mæstamque rependere noctem.
Ille ego, inexplētis solus qui cadibus hausit [gati
Quinquaginta animas: totidem, totidemque gre-
Ferte manus: nulline patres, nulline jacentum
Unanimi fratres? quæ tanta oblivia luctus? 670
Quam pudet Inachias contentum abuisse Mycenæ!
Iline super Thebis? hæc robora regis? ubi autem
Egregius dux ille mihi? Simul ordine lævo
Ipsam exhortantem cuneos, capitisque superbi
Insignem fulgore videt: nec segnius ardens 675
Accurrit, niveo quam flammiger ales olori

Imminet, et magna trepidum circumligat umbra.
Tunc prior. Aoniæ rex o justissime gentis,
Imus in arma palam, tandemque ostendimus enses?
An noctem et solius placet expectare tenebras?
Ille nihil contra, sed stridula cornu in hostem
It referens mandata ducis, quam providus heros
Jamjam in fine viæ percussam obliquat, et ipse
Telum ingens avide, et quanto non ante lacerto
Impulit: ibat atrox finem positura duello 685
Lancea: convertere oculos utrinque faventes
Sidonii Graiique dei: crudelis Erinnys
Obstat, et infando differt Eteoclea fratri.
Cuspis in armigerum Phlegyan peccavit, ubi

ingens
Pugna virum: stric'o nam sæviior irruit ense 690
Ætolus, retroque dæum Thelana tegebant

Arma ducem : sic densa lupum jam nocte sub
atra

Arceat ab appresso pastorum turba juvenco :
Improbis erigitur contra, nec cura vetantes
Impetere, illum, illum, semel in quem venerat,
urget. 695

Non secus objectas acies, turbamque minorem
Dissimulat, transiitque manu : tamen ora Thoantis,
Pectora Deilochi, Clonii latus, ilia torvi
Perforat Hippotadæ : truncis sua membra remittit
Interdum, galeasque rotat per nubila plenas. 700
Et jam corporibus sese spoliisque cadentum
Clauserat : unum acies circum consumitur, unum
Omnia tela vovent : summis hæc ossibus hærent,
Pars frustrata cadunt, partem Tritonia vellit,
Multa rigent clypeo : densis jam consitus hastis
Ferratum quatit umbo nemus, tergoque fatiscit
Atque humeris gentilis aper : nusquam ardua coni
Gloria, quique apicem torvæ Gradivus habebat
Cassidis, haud lætū domino ruit omen : inusta
Temporibus nuda æra sedent, circumque sonori
Vertice percusso volvuntur in arma molares.
Jam cruor in galea, jam saucia proluit ater
Pectora permixtus sudore et sanguine torrens.
Respicit hortantes socios, et Pallada fidam
Longius opposita celantem lumina parma : 715
Ibat enim magnum lacrymis inflectere patrem.
Ecce secat Zephyrus ingentem fraxinus iram
Fortunamque ferens : teli non eminet avtor :
Atacides Menalippus erat : nec prodidit ipse,
Et vellet latuisse manum : sed gaudia turmæ 720
Monstrabant trepidum : nam flexus in ilia Tydeus
Submissum latus, et clypei laxaverat orbem.
Clamorem Aonii miscet, gemitusque Pelasgi,
Obiectantque manus, indignanturque tuentur.
Ille per oppositos longe rimatus amaram 725
Astaciden, totis animæ se cogit in ictum
Reliquiis, telumque jacit, quod proximū Iopoleus
Præbuerat : perit expressus conamine sanguis.
Tunc tristes socii cupidum bellare, (quis ardor!)

Et poscentem hastas, mediaque in morte negan-
tem 730

Exspirare, trahunt, summique in margine campi
Effultum gemina latera inclinantia parma
Ponunt, ac sævi rediturum ad prælia Martis
Promittunt flentes : sed et ipse recedere cælum,
Ingenteque animos extremo frigore labi 735
Sensit, et innixus terræ, Miserescite, clamat,
Inachidæ : non ossa precor referantur ut Argos,
Ætolumve larem : nec enim mihi cura supremi
Funeris : odi artus, fragilemque hunc corporis
usum

Desertor-um animi : caput o, caput, o mihi si quis
Apporet, Menalippe, tuum ! nam volveris arvis :
Pido equidem : nec me virtus suprema fefellit.
I, precor, Atrei si quid tibi sanguinis unquam,
Hippomedon : vade, o primis puer inclyte bellis
Arcas, et Argolicæ Capaneu jam maxime turmæ.
Moti omnes : sed primus abijt, primusque reper-
Astaciden medio Capaneus æ pulvere tollit [tum
Spirantem, lævæque super cervicæ reportat,
Terga cruentantem concussi vulneris unda.
Qualis ab Arcadio rediit Tirynthius antro, 750
Captivumque suum clamantibus intulit Argis.
Erigitur Tydeus, vulnūque occurrit, et amens
Lætitiaque iraque, ut singulantia vidit
Ora, trahique oculos, seseque agnovit in illo ;
Imperat abscisum porgi, lævæque receptum 755
Spectat atrox hostile caput, gliscitque tepentis
Lumina torva videns, et adhuc dubitantia figi.
Infelix contentus erat : plus exigit ultrix
Tisiphone : jamque inflexo Tritonia patre
Venerat, et misero decus immortale ferebat, 760
Atque illum effractus perfusum tabe cerebri
Adspicit, et vivo scelerantem sanguine fauces :
Nec comites aufferre valent : stetit aspera Gorgo
Crinibus emissis, rectique ante ora cerastæ
Velavere deam : fugit aversata jacentem, 765
Nec prius astra subijt, quam mystica lampas, et
Ilissos multa purgavit lumina lymphæ. [insons

LIBER NONUS.

Asperat Aonios rabies audita cruenti
Tydeos : ipsi etiam minus ingemuere jacentem
Inachidæ, culpantque virum, et rupisæ queruntur
Fas odii : quin te, divūm implacidissime, quan-
quam

Præcipuum tunc cædis opus, Gradive, furebas, 5
Offensum virtute ferunt : nec cominus ipsum
Ora, sed et trepidos retro torsisse jugales.
Ergo profanatum Menalippi funus acerbo
Vulnere non aliis ultum Cadmeia pubes
Insurgunt stimulis, quam si turbata sepulcris 10
Ossa patrum, monstribusque datæ crudelibus urnæ.
Accendit rex ipse super : Quisquamne Pelasgis
Mitis adhuc, hominemque gerit ? jam morsibus
uncis

(Pro furor ! usque adeo tela exsatiavimus ?) artus
Dilacerant : nonne Hyrcanis bellare putatis 15
Tigribus, aut sævos Libyæ contra ire leones ?
Et nunc ille jacet (pulchra o solatia leti)
Ore tenens hostile caput, dulcique nefandus
Immoritur tabo : nos ferrum mite, facesque ;

Illis nuda odia, et feritas jam non eget armis. 20
Sic pergant rabidi, claraque hac luce fruantur,
Dum videas hæc, summe pater. Sed enim hiscere
campos

Conquesti, terræque fugam mirantur : an istos
Vel sua portet humus ? Magno sic fatus agebat
Procurus fremituque viros : furor omnibus idem
Tydeos invisi spoliis, raptique potiri 26

Corporē : non aliter subtexit astra catervæ
Incestarum avium, longe quibus astra nocentem
Aera, desertasque tulit sine funere mortes :

Illo avidæ cum voce ruunt : sonat arduus æther
Plausibus, et cælo volucres cessere minores. [pam
Fama per Aonium rapido vaga murmore cam-
spaigitur in turmas, solito pernicio index
Cum lugenda refert : donec, cui maxima fando
Damina vehit, trepidas lapsa est Polynicis ad 35
aures.

Dirigit juvenis, lacrymæque hæseræ paratæ,
Et cunctata fides : nimium nam cognita virtus
Cenidæ credi letum suadetque vetatque.

Sed postquam haud dubio clades auctore reperta
est, [fixo]

Nox oculos, mentemque rapit: tum sanguine
Membra simul, simul arma ruunt: madet ardua
fleu [tem].

Jam galea, atque ocreæ clypeum excepere cadentem
It mæstus genua ægra trahens, hastanque sequentem, 43

Vulneribus ceu mille gravis, totosque per artus
Saucius: adistunt socii, monstrantque gementes.
Tandem ille abjectis, vix quæ portaverat, armis,
Nudus in egregii vacuum jam corpus amici
Procidit, et tali lacrymas cum voce profudit:
Hæne tibi, armorum spes o suprema meorum
Chlide, grates, hæc præmia digna rependi, 50

Nudus ut invisæ Cadmi tellure jaceres
Sospite me? nunc exsil ego, æternumque fugatus,
Quando alius misero, ac melior mihi frater
ademptus.

Nec jam sortitus veteres, regnique nocentis
Perjuram diadema peto: quo gaudia tanti 55
Emta mihi? aut sceptrum, quod non tua dextera
tradet?

Ite, viri, solumque fero me linquite fratri.

Nil opus arma ultra tentare, et perdere mortes:
Ite, precor: quid jam dabitis mihi denique majus?
Tydea consumsi: quam hunc ego morte piabo?

O socer, o Argi! et prima bona jurgia noctis,
Alternæque manus, et longi pignus amoris 62
Ira brevis! non me ense tuo tunc, maxime Tyden,
(Et poteras,) nostri mactatum in limine Adrasti?

Quin etiam Thebas me propter, et impia fratris
Tecta libens, unde haud alius remeasset, adisti:
Ceu tibimet sceptræ et proprios laturus honores.
Jam Telamona pium, jam Theba fama tacebat.
Qualis et ecce jaces! que primum vulnera mirer?
Quis tuis hic, quis ab hoste cruor? que te agmina, quive 70

Innumeri stravere globi? ni fallor, et ipse
Invidit pater, et tota Mars impulit hasta.

Sic ait, et mærens etiamnum lubrica tabo
Ora viri tergit lacrymis, dextramque reponit.

Tunc meos hostes hucusque exosus? et ultra 75
Sospes ego? exuerat vagina turbidum ense,

Apataba que neci: comites tenere, socerque
Castigat, bellique vices ac fata revolvens

Solatur tumidum, longeque a corpore caro
Paulatim, unde dolor, letique animosa voluntas,
Amovet, ac tacite ferrum inter verba reponit. 81

Ducitur, amisso qualis consorte laborum
Deserit inceptum media inter jugera sulcum

Taurus iners, colloque jugum deformè remisso
Parte trahit, partem lacrymans sustentat arator. 85

Ecce autem hortatus Eteoclis et arma secuti,
Lecta manus, juvenes, quos nec Tritonia bello,

Nec prope collata sprevisset cuspidè Mavors,
Adventant: contra collecta ut pectora parma

Fixerat, atque hastam longe protendat, hæret 90
Arduus Hippomedon: ceu fluctibus obvia rupes,

Cui neque de cælo metus, et fracta æquora cedunt, [tem]

Stat cunctis immota minis: timet ipse rigentem
Pontus, et ex alto miseræ novere carinæ. [tam:]

Tunc prior Aonides (validam simul elicit has
Non pudet hos manes, hæc infamantia bellum us
Funera, dis coram, et cælo inspectante tueri?)

Scilicet egregius sudor memorandaque virtus
Hanc tumulare feram! ne non mærentibus Argos
Fæsequis lacrymandus eat, mollique pheretro

Infundam ejectans sanie dimittite curam: 101

Nullæ illum volucres, nulla impia monstra, nec
ipse, [gens]

Si demus, pius ignis edat. Nec plura: sed in
Intorquet jaculum, duro quod in ære moratur,

Transmissumque tamen clypei stetit orbe secundo
Inde Pheres, acerque Lycus: sed cassa Pheretis
Hasta redit, Lycus excelso terrore comantem

Perstrinxit galeam: convulsæ cuspidè longe
Diffugere jubæ, patuitque ingloria cassis.

Ipse nec ire retro, nec in obvia concitus arma
Exsilit, inque eadem sese vestigia semper 111

Obversus cunctis profert, recipitque, nec unquam
Longius indulget dextræ, motusque per omnes
Corpus amat; corpus servans, circumque su-
praque

Vertitur: imbellem non sic amplexa juvenum
Infestante lupi, cum primum feta uelut 116

Mater, et accipiti circumfert cornua gyro:
Ipsa nihil metuens, sexusque obliata minoris,
Spumant, et ingentes imitatur fœmina tauros.

Tandem intermissa jaculantum nube potestas 120
Reddere tela fuit: namque et Sicyonius Alcon
Venerat auxilio, Pisæaque præpetis Idæ [hostes]

Turba subit, cuneumque replent: his fretus in
Lernæam jacit ipse trabem: volat illa sagittis
Æqua fuga, mediumque nihil cunctata Politen
Transabit, et juncti clypeum cavat improba
Mopsi. 126

Phoecea tunc Cydona, Tanagræumque Phalantum,
Atque Erycem, hunc retro conversum, et tela
petentem,

Dum spes nulla necis, crinibè a vertice figit.
Faucibus ille cavis hastam, non ore, receptam 130

Miratur moriens, pariterque et murmur plenus
Sanguis, et expulsi salierunt cuspidè dentes.

Ausus erat furto dextram injectare Leoneus
Pone viros atque arma latens, positumque tra-
hebat [crebra]

Pienso crine caput: vidit, quanquam undique
Hippomedon ante ora minæ, sævoque proterviam
Abstulit ense manum; simul increpat: Ilanc
tibi Tydeus,

Tydeus ipse rapit: post et confecta virorum
Fata time, magnosque miser fuge tangere manes.

Ter Cadmeica phalanx torvum abduxerit cadaver:
Ter retrahunt Danaï. Siculi velut anxia puppis
Seditione maris, nequicquam obstante magistro,
Erat, et averso redit in vestigia velo.

Non ibi Sidoniæ valuisse pellere cæpto [rent
Hippomedonta manus: non illum impacta move-
Tormenta oppositum, formidatque superbis 146

Turribus impulsus tentato umi one redidit.
Sed memor Elysii regis, noxasque retexens
Tydeos, in medios astu subit impia campos

Tisiphone: sensere acies, subitusque cucurrit
Sudor equis, sudorque viris: quanquam ore re-
misso 151

Inachium sangebant Halyn: nusquam impius ignis
Verberaque, et jussi tenere silentia crines.

Arma gerit, juxtaque feri latus Hippomedontis
Blanda genas, vocemque venit: tamen ille lo-

Extimuit vultus, admiraturque timorem. [quantis
Ille autem lacrymans, Tu nunc, ait, inclyte, frustra
Exanimas socios, inhumataque corpora Graiūm
(Scilicet is nobis metus? aut jam cura sepulcri?)

Protegis: ipse manu Tyria tibi captus Adrastus
Raptatur, teque ante alios, te voce manūque
Invocat: heu qualem lapsare in sanguine vidi,
Extum canos lacero diademate crines! [ille
Nec procul hinc, adverte oculos: ubi plurimus

Pulvis, ubi ille globus. Paulum stetit anxius heros.
Librabatque metus: premit aspera virgo: Quid
hæres? 166

Imus? an hi retinent manes? et vilior ille [dat

Qui superest? Miserum socii opus, et sua man

Prælia, et unanimi vadit desertor amici,

Respicens tamen, et revocent si forte paratus.

Inde legens turbata truci vestigia divæ. 171

Huc illuc turba ruit avius: impia donec

Eumenis ex oculis rejecta cæcula parna

Fugit, et innumeri galeam rupere cerastæ.

Adspicit infelix discussa nube quietos 175

Inachidas, currumque nihil metuentis Adrasti:

Et Tyrii jam corpus habent; jam gaudia magna

Testantur voces, victorque ululatus aderat

Antribus, occultoque ferit præcordia luctu.

Ducitur hostili (pro dura potentia fati) 180

Tydeus ille solo, modo cui Thebana sequenti

Agmina, sive gradum, seu frena effunderet, ingens

Limes utrinque datus: nusquam arma manusque

quiescunt,

Nulla viri feritas: juvat ora rigentia leto,

Et formidatos impune lacesere vulvis. 185

Hic amor, hoc una timidi fortisque se junctur

Nobilitat manus, infectaque sanguine tela

Conjugiibus servant, parvisque ostendere natis.

Sic ubi Maura diu populatum rura leonem,

Quem propter clausique greges, vigilantque ma-

Pastorum lassæ debellavere cohortes; [gistii.

Gaudet ager, magno subeunt clamore coloni,

Præcerpuntque jubar, immanique ora recludunt,

Damnæque commemorant, seu jam sub culmine

Excubat, antiquo se pendet gloria lucto. [fluvus

At ferus Hippomedon, quanquam jam sentit

inane

Auxilium, et seram raptò pro corpore pugnam,

It tamen, et cæcum rotat irrevocabili ense,

Vix socios hostemque, nihil dum tardet euntem,

Scernens: sed cæde nova jam lubrica tellus, 200

Armæque, seminecque viri, currusque soluti

Impediunt, lævumque femur, quod cuspidè fixum

Regis Echionii, sed dissimulaverat ardens,

Sive ibi nescierat. Mæstum videt Hoplea tandem:

Tydeus hic magni fidus comes, et modo frustra

Armiger: alipedem prona cervice tenebat 206

Fatorum ignarum domini, solumque frementem

Quod vacet, inque acies audentior ille pedestres.

Ilunc adspernantem tumido nova pondera tergo

(Unam quippe manum domitis expertus ab annis)

Corripit, affaturque: Quid o nova jussa recusas,

Infelix sonipes? nusquam tibi dulce superbi

Regis onus: non jam Ætolo satiabile campo,

Gaudentemque jubam per stagna Achelœia solves.

Quod superest, caros, i, saltem ulciscere manes,

Aut æquere: extorrem neu tu quoque læseris

umbram

Captivus, tumidumque equitem post Tydeæ portas.

Audisse, accensumque pute: cœu fulmine raptum

Abstulit, et similes minus indignatur habenas.

Semifer aëria talis Centaurus ab Ossa 220

Desilit in valles: ipsum nemora alta tremiscunt,

Campus equum. Trepidì cursu glomerantur anhelò

Labbadæ: premit ille super, necopinæque ferro

Colla metens, linquit truncos post terga cadentes.

Ventum erat ad fluvium: solito tunc plenior al-

Signa mali, magna se mole læmenos agebat. [veo,

Ille brevis requies, illo timida agmina lassam

De campis egere fugam: stupet hospita belli

Unda viros, claraque armorum incendit umbra.

lulivere vadis: magnoque fragore solutus 230

Agger, et adversæ latuerunt pulvere ripe.

Ille quoque hostiles saltu majore per undas

Irruit attonitis, (longum dimittere habenas,)

Sicut erat, tantum viridi defixa parumper

Cespitem, populeo commendat spicula trunco. 235

Tunc vero exanimis tradunt rapientibus ultro

Arina vadis: alii dimissa casside, quantum

Tendere conatus animæ valuerè sub undis,

Tuipè latent: multi fluvium transmittere nando

Aggressi; sed vincla tenent, laterique repugnat

Balteus, et madidus deducit pectora thorax. 24

Qualis cæruleis tumido sub gurgite terror

Piscibus, arcani quoties devexa profundi

Scrutantem delphina vident: fugit omnis in imos

Turba lacus, videsque metu stipantur in algas:

Nec prius emersi, quam summa per æquora flexus

Emicet, et visus malit certare carinis. 247

Talis agit si arsos, medisque in fluctibus heros

Frena manu pariter, patet regit arma, pedumque

Remigio sustentat equum; consuetaque campo

Fluctuat, et morsus levis ungula querit arenas.

Sternit Iona Chromis, Chronin Antiphus, Anti-

phon Hypseus,

Hypseus Astaciden, evasurumque relicto

Anne Linum, ni fata vetent, et stamine primo

Ablatum tellure mori: premit agmina Thebes 255

Hippomedon, turbat Danaos Asopius Hypseus:

Annis utrumque timet: crasso vada mutat uterque

sanguine, et a fluvio neutri fatale reverti.

Jam laceri pronis voluntur cursibus altus,

Oraque, et absceise redeunt in pectora dextræ.

Spicula jam, clypeosque leves, arcusque remissos

Unda vehit, galeasque vetant descendere cristæ.

Summa vagis late sternuntur flumina telis,

Ima viris: illic luctantur corpora leto,

Efflantesque animas retro premit obviis amnis.

Flumineam rapiente vado puer Agrius ulmum

Prendeat, insignes humeros fêrus ense Menœceus

Amputat: ille cadens, nondum conamine adempto,

Truncus in excelsis spectat sua brachia ramis.

Hypseus hasta Sagen ingenti vulnere metuit: 270

Ille manet fundo, rediit pro corpore sanguis.

Desiluit ripis fratrem rapturum Agenor

Hæu miser, et tenuit: sed saucius ille levantem

Degravat amplexu: poterat resolutus Agenor

Emersisse vadis, puduit sine fratre reverti. 275

Surgentem dextra Chalybem, vulnusque minan-

Sorbebat rapidus nodato gurgite vortex: [tem

Jam vultu, jam crine latet, jam dextera nusquam

Ultimus abiuptas ensis descendit in undas.

Mille modis leti miseros mors una fatigat. 280

Induit a tergo Mycaleisia cuspis Agyrten:

Respexit, nusquam auctor erat; sed, concita tractu

Gurgitis, effugiens invenerat hasta cruorem.

Figurit et validos sonipes Ætolus in armos,

Exsiluitque a fê vi mortis, et aëra pendens 285

Verberat: laud tamen est turbatus flumine duc-

tor;

Sed miserat equum, magnoque e vulnere telum

Exiit ipse gemens, et sponte remisit habenas.

Inde pedes repetit pugnas, gressuque manuque

Certior et segnè Nomium, fortemque Mimanta,

Thisbræumque Lichan, Anthedoniumque Lye-

etum 29

Continuat ferro, geminisque e fratribus unum

Thesp. aden: eadem poscenti fata Panemo,

Vive superstes, ait, direque ad mœnia Thebes

Solus abi, miseros non deceptare parentes. 295

Di bene, quod pugnas rapidum dejecit in amnem

Sanguinea Bellona manu: trahit unda timentes

Gurgite gentili, nuda neo flebilis umbra
 Stridebit vestros Tydeus inhumatus ad ignes.
 Ibitis æquoreis crudelia pabula monstros: 300
 Illum terra vehit, suaque in primordia solvit.
 Sic premit adversos, et acerbat vulnera dictis.
 Ac nunc ense furit, nunc tela natantia raptans
 Ingerit: innuptæ comitem Therona Dianæ,
 Ruricolamque Gyan, cum fluctivago Ergino, 305
 Intonsumque Hersen, contemtoremque profundi
 Crethea, nimbosam qui sæpe Caphareos arcem
 Eubeicasque hiemes parva transfugerat alno.
 Quid non fata queant? trajectus pectora ferro
 Volvitur in fluctus, heu cuius naufragus undæ!
 Te quoque sublimi tranantem flumina curru,
 Dum socios, Pharsalo, petis, resupinat ademptis
 Dorica cuspis equis: illos violentia sævi 313
 Gurgitis, infelixque jugi concordia mergit.

Nunc age, quis tumidis magnum expugnaverit
 undis

Hippomedonta labor, cur ipse excitus in arma
 Ismencos, doctæ nosse indulgete sorores: [ma.
 Vestrum opus ire retro, et senium defendere fa-
 Gaudebat Fauno nymphaque Ismenide natus
 Maternis bellare tener Crenæus in undis: 320
 Crenæus, cui prima dies in gurgite fido,
 Et natale vadum, et virides cunabula ripæ.
 Ergo ratus nihil Elysias ibi posse sorores,
 Lætus adulantem nunc hoc nunc margine ab illo
 Transit avum: levat unda gradus, seu defluus
 ille, 325

Sive obliquus eat; nec, cum subit obviis, ullas
 Stagna dedere morus, puriterque revertitur amnis
 Non Antheionii tegit hospitis inguina pontus
 Blandior, æstivo nec se magis æquore Triton
 Exerit, aut caræ festinus ad oscula matris 330
 Cum remeat, tardumque ferit delphina Palemon.
 Arma decent humeros, clypeusque insignis, et
 Lucidus, Aoniæ cælatur origine gentis. [auro
 Sidonis hic blandi per candida terga juveni
 Jam secura maris, teneris jam cornua palmis 335
 Non tenet: extremis alludunt æquora plantis.
 Ire putes clypeo, fluctusque accare juvenem.
 Adjuvat unda fidem: pelago nec discolor amnis.
 Tunc audax pariter telis et voce proterva
 Hippomedonta petit: Non hæc fecunda veneno
 Lerna, nec Herculeis haustæ serpentibus undæ.
 Sacrum amnem, sacrum, (miser experiere,) deum-
 que 342

Altrices irrumpis aquas. Nihil ille, sed libat
 Cominus: opposuit cumulo se densior amnis,
 Tardavique manum: vulnus tamen illa retentum
 Pertulit, atque animæ tota in penetralia sedit.
 Horrui unda nefas: sylvæ flevistis utraq;
 Et graviora cavæ sonuerunt mœnura ripæ. 348
 Ultimus ille sonus moribundum emersit ab ore,
 Mater! in hanc miseri ceciderunt flumina vocem.
 At genitrix, cœtu glaucarum cineta sororum,
 Protinus icta malo, vitrea de valle solutis
 Exiit furibunda comis, ac ve, bene crebro
 Oraque, pectoraque, et viridem scidit horrida
 vestem. [menti

Utque erupit aquis, iterumque iterumque tre-
 Ingeminat, Crenæ, sono: nusquam ille, sed in-
 dex 346

Desuper, ah miseræ nimium noscenda parenti,
 Parma natat: jacet ipse procul, qua mixta supre-
 Ismenon primi mutant confinia ponti. [mum
 Fluctivagam sic sæpe domum madidosque penates
 Halcyone deserta gemit, cum pignora sævus
 Auster et algentes rapuit Thetis invida nidoe.

Mergi'ur orba iterum, penitusque occulta sub nn-
 Limite non uno, liquidum qua subter eunti [dis
 Lucet iter, miseri nequiequam funera nati 365
 Vestigat, plangitque tamen: sæpe horridus am-
 Obstat, et obducto caligant sanguine visus. [nis
 Illa tamen præceps in tela offendit et enses,
 Scrutaturque manu galeas, et prona reclinat
 Corpora: nec ponto submota intrabat amaram
 Dorida: possessum donec jam fluctibus altis
 Nereidum miserata cohors ad pectora matris
 Impulit: illa manu ceu vivum amplexa reportat,
 Insternitque toris riparum, atque humida siccit
 Molliibus oia comis, atque hæc ululatus addit.
 Hoc tibi semidei munus tribuere parentes, 376
 Nec mortalis avus? sic nostro in gurgite regnas?
 Mitior heu misero discors alienaque tellus,
 Mitior unda maris, quæ juxta flumina corpus
 Retulit, et miseram visa expectasse parentem.
 Hinc mei vultus? hæc torvi lumina patris? 381
 Hi crimes undantis avi? tu nobile quondam
 Undarum nemorumque decus, quo sospite major
 Diva, et nympharum longe regina ferebar. [tris
 Heu ubinam ille frequens modo circa limina ma-
 Ambitus, oiantesque tibi servire Napææ? 386
 Cur nunc te, melius sævo mansura profundo,
 Amplexu misero tumulis, Crenæ, reporto,
 Non mihi? nec tantæ pudet heu miseretque
 ruinæ,

Dure parens? quæ te alta et ineluctabilis imo
 Condidit amne palus, quo jam nec cruda nepotis
 Funera, nec nostri valeant percurrere placentis?
 Ecce furit, jactatque tuo se in gurgite major
 Hippomedon: illum ripæque undæque tremis
 cunt,

Illius impulsu nostrum bibit unda cruorem. 395
 Tu piger, et trucibus facilis servire Pelagis.
 Ad cineres saltem supremaque justa tuorum,
 Sævæ, veni, non hic solum accensure nepotem
 His miscet placentis, multumque indigna cruentat
 Pectora: cærulæ referunt lamenta sorores. 400
 Qualiter Isthmiaco nondum Nereida portu
 Leucotheen planxisse ferunt, dum pectore anhele
 Frigidus in matrem sævum mare respuis infans

At pater arcano residens Ismenos in antio,
 Undeauræ, nubesque bibunt, atque imbrifer arcus
 Pascitur, et Tyrios melior venit annus in agros,
 Ut lamenta procul (quantum obstreperit ipse) no-
 Accepit natæ gemitus, levat aspera musco [vosque
 Coila, gravemque gelu cinem, ceciditque soluta
 Pinus adulta nani, dimissisque volvitur urna.
 Illum per ripas annoso acrupea limo 41.
 Ora exsertantem sylvæ, fluviiq; minores
 Mirantur; tantus timido de gurgite surgit,
 Spumosos attollens apicem, lapsuque sonoro
 Pectora cærulæ rivi manantia barbæ. 415
 Obvia cognatos gemitus, casumque nepotis
 Nympharum docet una patrem, monstratque cru-
 entum

Auctorem, dextramque premit: stetit arduus alto
 Amne, manaque genas, et nexa virentibus ulvis
 Cornua concutens, sic turbidus ore profundo 420
 Incipit: Huncne mihi, superdm regnator, hono-
 Quod toties hospesque tuus et conscius actis, [rem,
 (Nec memorare timor,) falsa nunc improba fronte
 Cornua, nunc vitatam currus disjungere Phœben,
 Dotalesque rogos, deceptaque fulmina vidi, 425
 Præcipuosque alui natorum? an vilis et illis
 Gratia? ad hunc certe resepit Tirymthius amnem
 Hac tibi flagrantem Bromium restinximus unda.
 Adpice, quas fluvio cædes, quæ funera portem,

Continuus telis, altoque adoptertus acervo. 430
 Omne vadum belli series tenet: omnis anhelat
 Unda nefas, subterque animæ, supraque recentes
 Errant, et geminas jungunt caligine ripas.
 Ille ego clamatus sacris ululatibus amnis,
 Qui molles thyrsos, Baccheaque cornua puro
 Fonte lavare feror, stipatus cœdibus arctas 436
 In freta quæro vias: non Strymonos impia tanto
 Stagna cruore natant, non spumifer altius Hebrus
 Gradivo bellante rubet: nec te admonet altrix
 Unda, tuasque manus, jam pridem oblite paren-
 Liber? an Epus melius pacatur Hydaspes? [tum
 At tu, qui timidus spoliis et sanguine gaudes 442
 Insonitis pueri, non hoc ex amne potentem
 Inachon, aut sævas victor revchere Mycenæ,
 Ni mortalis ego, et tibi ductus ab æthere sanguis.
 Sic ait infrendens, et sponte fontibus undis 446
 Signa dedit: mittit gelidus montana Cithæron
 Auxilia, antiquasque nives, et pabula brumæ
 Ire jubet: frater tacitas Asopos cuncti
 Conciliat vires, et hiulcis flumina venis 450
 Suggestit: ipse cavæ scrutatur viscera terræ,
 Stagna,que, torpentesque lacus, pigrasque paludes
 Excudit, atque avidos tollens ad sideta vultus
 Humentes nebulas exhaurit, et aera siccant.
 Jamque super ripas utroque exstantior ibat [nem
 Aggere, jam medium modo qui superaverat am-
 Hippomedon intactus aquis humerosque manus-
 Miratur crevisse vadum, seseque minorem. [que,
 Hinc atque hinc tumidi fluctus, animosaque sur-
 Tempestas, instar pelagi, cum Pleiadæ haurit, [git
 Aut nigrum trepidis impingit Oriona nautis. 461
 Non secus æquoreo jactat Theumesius amnis
 Hippomedonta salo, semperque umbone sinistro
 Tollitur, et clypeum nigrante supervenit æstu
 Spumeus adsultans, fractaque refunditur unda,
 Et cumulo majore redit: nec mole liquenti 466
 Contentus, carpit putres servantia ripas
 Arbusta, annosæque trabes, ejectaque fundo
 Saxa rotat: stat pugna impar, amnisque virique,
 Indignante deo: nec enim dat terga, nec ullis 470
 Frangitur ille minis, venientesque obviis undas
 Intrat, et objecta dispellit flumina parma.
 S ant terra fugiente gradus, et poplite tenso [rens
 Lubrica saxa natant, genibusque obnixus et hæ-
 Suhruta fallaci servat vestigia limo. 475
 Sic etiam increpitans: Unde hæc, Ismene, repente
 Ira tibi? quove has traxisti gurgite vires,
 Imbelli famulante deo, solumque cruorem
 Fœmineis experte choris, cum Bacchica mugit
 Buxus, et insanæ maculant trieterida matres? 480
 Dixerat: atque illi sese deus obtulit ultro
 Turbidus imbre genas, et nube natantis arenæ:
 Nec sœvit dictis, trunca sed pectora quercu [bant,
 Ter quater oppositi, quantum ira deusque vale-
 Impulit adsurgens: tandem vestigia flexit, 485
 Excussunque manu tegimen, conversaque lente
 Terga refert: instant undæ, sequiturque labantem
 Amnis ovans: nec non saxis et grandine ferri
 Desuper infestant Tyrii, gemitoque repellunt
 Aggere. Quid faciat bellis obsessus et undis?
 Nec fuga jam misero, nec magnæ copia mortis.
 Stabat graminæ producta crepidine ripæ
 Undarum ac terræ dubio, sed amicior undis
 Fraxinus, ingentique vadum possederat umbra.
 Fluxus opem (nam qua terras invaderet?), unca
 Arripuit dextra: nec pertulit illa trahentem, 496
 Sed majore supra, quam stabat, pondere victa
 Solvitur, et qua stagna subit radice, quibusque
 Arentem mordebat humum, demissa superne

Injecit trepido sese, ripamque, nec ultra 500
 Passa virum subitæ vallavit ponte ruinæ.
 Huc undæ cœunt, et ineluctabile cœnum
 Vorticibusque cavis sedit, crescitque barathrum.
 Jamque humeros, jam colla ducis sinuosa vorago
 Circuit: hic demum victus suprema fateri 505
 Exclamat: Fluvione, (pudet,) Mars inclyte, merges
 Hanc animam? segnesque lacus et stagna subiho,
 Ceu pecoris custos, subiti torrentis iniquis
 Interceptus aquis? adeone occumbere ferro
 Non merui? Tandem precibus commota Tonantem
 Juno subit: Quonam miseris, sator inclyte divum,
 Inachidas, quonam usque premes? jam Pallas et
 Tydea, jam iusto tacuerunt angure Delphi. [odit
 En meus Hippomedon, cui gentis origo Mycenæ
 Argolicæque lares, numenque ante omnia Juno,
 (Sic ego fida meis?) pelagi crudelibus ibit 516
 Præda fens: certe tumulos, supernaque victis
 Busta dabas: ubi Cœtopia post prælia flammæ?
 Theseos ignis ubi est? Non spernit conjugis æquas
 Ille preces: leviterque oculos ad mœnia Cadmi
 Retulit, et viso sederunt flumina nutu. 521
 Illius exsangues humei, et perfossa patescunt
 Pectora: ceu ventis alte cum clata resedit
 Tempestas, surgunt scopuli, quasitaque nautis
 Terra, et ab infestis descendunt æquora saxis.
 Quid ripas t. nuisse juvat? premit undique nimbo
 Telcium Phœnissæ cohors: nec tegmina membra
 Ulla, omnisque patet leto: tunc vulnera manant,
 Quique sub anne diu stupuit cruor, aëte nudo
 Solvitur, et tenues venarum laxat hiatus, 530
 Ineritque labant undarum frigore gressus.
 Procumbit, Gelico qualis procumbit in Hæmo
 Seu Boreæ fuitis, pulsi seu robore, quercus
 Cælo mixta comas, ingentemque aera laxat.
 Illam nutantem nemus, et mons ipse tremiscit.
 Qua tellure cadat, quas obruat ordine sylvas. 536
 Non tamen aut censem, galeamve audacia cuiquam
 Tangere: vix credunt oculis, ingentiaque horrent
 Funera, et adstrictis accedunt cominus armis.
 Tandem adit Hypseus, capulumque in morte te-
 Extrahit, et torvos laxavit casside vultus: [nenti
 Ilque per Aonios alte mucrone corusco
 Suspensus ostentans galeam, et clamore superbit.
 Hic ferus Hippomedon: hic formidabilis ultor
 Tydeos infandi, debellatorque cruenti 545
 Gurgitis. Agnovit longo, pressitque dolorem
 Magnanimus Capaneus, telumque immane lacerto
 Hortatur librans: Ades n. mihi, dextera, tantum.
 Tu præsens bellis et inevitabile numen,
 Te voco, te solam superum contentor adoro. 550
 Sic ait, et voti sese facit ipse potentem.
 It tremebunda abies clypeum per et ærea terga
 Loricæ, tandemque animam sub pectore magno
 Dependit: ruit haud alio quam celsa fiagore
 Turris, ubi innumeros penitus quassata per ictus
 Labitur, effractamque aperit victoribus urbem.
 Cui super adsistens, Non inficiamur honorem 557
 Mortis, ait: refer huc oculos, ego vulneris auctor.
 Lætus abi, multumque aliis jactantior umbris.
 Tunc ense, galeamque rapit, clypeumque revel-
 lit [ta,
 Ipsius, exanimemque tenens super Hippomedon-
 Accipe, ait, simul hostiles, dux magne, tuasque
 Exuvias: veniet cineri decus, et suus ordo
 Manibus: interea, justos dum reddimus ignes.
 Hoc ultor Capaneus operit tua membra sepulcro.
 Sic anceps dura belli vice nutua Graiis 566
 Sidoniisque simul nectebat funera Mavors.
 Illic ferus Hippomedon, illic non signior Hypseus

Fletur, et alterni præbent solatia luctus.
 Tristibus interea somnum turbata figuris 570
 Torva sagittiferi mater Tegeatis ephēbi,
 Crine dato passim, plantisque ex more solutis,
 Ante diem gelidas ibat Ladonis ad undas
 Purgatura malum fluvio vivente soporem.
 Namque per attonitas curarum pondere noctes
 Sepe et delapsas adytis, quas ipsa dicarat, 576
 Exuvias, seque ignotis errare sepulcris
 Extorrem memoris, Dryadumque a plebe fugatam,
 Sæpe novos nati bello rediisse triumphos, [bat,
 Armaque, et alipedem notum, comitesque vider-
 Nusquam ipsum: nunc ex humeris fluxisse pha-
 retras,

Effigiesque suas, simulacraque nota cremari.
 Præcipuos sed enim illa metus portendere visa
 Nox miseræ, totoque erexit pectore matrem.
 Nota per Arcadias felici robore sylvas 585
 Quercus erat, Triviæ quam desacraverat ipsa
 Electam turba nemorum, numenque colendo
 Fecerat: hic arcus et fessa reponere tela,
 Armaque curva suum, et vacuum terga leonum
 Figere, et ingentes æquantia cornua sylvas. 590
 Vix ramis locus; agrestes adeo omnia cingunt
 Exuvias, et viridem ferri nitor impedit umbram.
 Ilanc, ut forte jugis longo defessa redibat
 Venatu, modo rapta ferox Erymanthidos ursæ
 Ora ferens, multo proscissam vulnere cernit 595
 Deposuisse comam, et rorantes sanguine ramos
 Exspirasse solo: quærenti nympha cruentas
 Mænadas, atque hos'em dixit sævisse Lycæum.
 Dum gemit, et planctu circumdat pectus inani,
 Abrupte oculi noctem, mæstosque cubili 600
 Exsilit, et falsos quærit per lumina fletus.
 Ergo ut in anne nefas merso ter crine piavit,
 Verbaque sollicitas matrum solantia curas
 Addidit, armate ruit ad delubra Dianæ
 Rore sub Eoo, notasque ex ordine sylvas 605
 Et quereum gavisa videt: tunc limine divæ
 Adstitit, et tali nequicquam voce precatur:
 Virgo potens nemorum, cujus non mollia signa
 Militiamque truem, sexum indignata, frequento
 More nihil Græto: nec te gens aspera ritu 610
 Colchis, Amazoniæve magis coluere catervæ:
 Si mihi non unquam thiasî, ludusve protervæ
 Noctis, et invisio quamvis temerata cubili,
 Non tamen aut teretes thyrsos, aut mollia gressi
 Pensa, sed in tetricis et post connubia lustris, 615
 Sic quoque venatrix, animumque innupta remansi:
 Nec mihi secretis culpam occultare sub antris
 Cura, sed ostendi natum, posuique tremementem
 Ante tuos confessa pedes: nec degener ille
 Sanguinis, inque meos reptavit protinus arcus,
 Telaque per lacrymas et prima voce poposcit:
 Hunc mihi (quid trepidæ noctes, somnusque mi-
 nantur?)

Hunc, precor, audaci qui nunc ad prælia voto
 Heu nimium tibi fissus abîd, da visere belli
 Victorem: vel, si ampla peto, da visere tantum.
 Hic sudet, tuaque arma ferat: preme, diva, ma-
 lorum 626

Signa: quid in nostris, nemoralis Delia, sylvis
 Mænades hostiles, Thebanaque numina regnant?
 Hei mihi! cur penitus, (simque augur cassa futuri,)
 Cur penitus, magnoque interpretor omine quer-
 Quod si vera sopor miseræ præsagia mittit, [cum?
 Per te maternos, mitis Dictynna, labores,
 Fratrumque decus, justis hunc fige sagittis
 Infelicem uterum: miseræ sine funera matris
 Audiat ille prior. Dixit, fletuque soluto, 635

Adspicit et nivæ saxum maduisse Dianæ.
 Illam diva ferox etiamnum in limine sacro
 Expositam, et gelidas verrentem crinibus aras
 Linquit, et in mediis frondentem Mænalon æstris
 Exsuperat gressu, saltumque ad mœnia Cadmi
 Destinât, interior cœli qua semita lucet 644
 Dis tantum, et cunctas juxta videt ardua terras.
 Jamque sese medium Parnassi frondea præter
 Colla tenebat iter, cum fratrem in nube corusca
 Adspicit haud solitum visu: remeabat ab armis
 Mæstus Echioniis, demersi funera lugens 646
 Augustis: irruit cœli plaga sidere mixto,
 Occursuque sacro pariter jubar arsit utrumque,
 Et coiere arcus, et respondere pharetræ.
 Ille prior: Scio Labdacias, germana, cohortes,
 Et nimium fortes ausum petis Arcada pugnas. 651
 Fida rogat genitrix: utinam indulgere precanti
 Fata darent! en ipse mei (pudet) irritus arma
 Cultoris, frondesque sacras ad inania vidi
 Tartara, et in memet versos descendere vultus:
 Nec tenui currus, terræ abrupta coegi, 658
 Sævus ego, immeritusque coli. Lugentia cernis
 Antra, soror, mutasque domos: hæc sola repen-
 Dona pio comiti: nec tu peritura movere [do
 Auxilia, et mæstos in vanum perge labores. 660
 Finis adest juveni: non hoc mutabile fatum.
 Nec te nunc dubiis fraterna oracula fallunt.
 At decus extremum misero, confusa vicissim
 Virgo refert, duræque licet solatia morti
 Quære: nec fugiet pœnas, quicumque nefandam
 Insontis pueri scelerarit sanguine dextram 666
 Impius: et nostris fas sit sævire sagittis.
 Sic effata movet gressus, libandaque fratri
 Pæcius ora tulit, Thebasque infesta petivit.

At pugna creptis major crudescit utrinque 670
 Regibus, alternosque ciet vindicta futuros.
 Hypseos hinc turmæ, desolatamque magistro
 Agmen, at hinc gravior fremit Hippomedontis
 adempti

Oiba cohors: præbent obnixi pectora ferro:
 Idem ardor rabidis externum laurire cruorem,
 Ac fuisse suum: nec se vestigia mutant: 676
 Stat cuncto defixa acies, hostique cruento [auras
 Dant animas, et terga negant: cum lapsa per
 Vertice Dircei velox Latonia montis
 Adstitit: agnoscunt colles, notamque tremiscit
 Sylva deam, sævis ubi quondam exserta sagittis
 l'ecundam lasso Nioben consumserat arcu.
 Illum acies inter medias, jam cæde superbum,
 Nescius armorum, et primas tunc passus habenas
 Venator raptabat equus, quem discolor ambit
 Tigris, et auratis adverberat unguitibus armos.
 Colla sedent, nodis et castigata jubarum
 Libertas, nemorisque notæ sub pectore primo
 Jactantur niveo lunata monilia dente.

Ipse bis Cebalo saturatam murice pallam, 690
 Lucentesque auro tunicas (hoc neverat unum
 Mater opus) tenui collectus in ilia vincolo
 Cornipedis lævo clypeum demiserat armo,
 Ense gravis nimio: tereti juvat aurea morsu
 Fibula, pendentes circum latera aspera cinctus,
 Vaginæque sonum, tremulumque audire phare-
 Murmur, et a cono missas in terga catenas. [træ
 Interdum cristas hilaris jactare comantes,
 Et pietum gemmis galeæ jubar: ast ubi pugna
 Cassis anhelæ calet, resoluta vertice nudus 700
 Exoritur: tunc dulce comæ, radiisque micantes
 Dulce nitent visus, et, quas dolet ipse morari.
 Nondum mutæ rosea lanugine malæ.
 Nec formæ sibi laude placet, multumque severis

Asperat ora minis: sed frontis servat honorem
Ira decens: dat sponte locum Thebana juvenus,
Natorum memores, intentaque tela rictorquent:
Sed premit, et sævas miserantibus ingerit hastas.
Illum et Sidoniæ juga per Theumesia nymphæ
Bellantem, atque ipso sudore et pulvere gratum
Laudant, et tacito ducunt auspria voto. 711
Talia cernenti mitis subit alta Dianæ
Corda dolor, fletuque genas violata, Quod, inquit,
Nunc tibi, quod leti quæram, dea fida, propinqui
Effugium? hæcne ultro proiperasti ad prælia,
sæve

Ac miserande puer? cruda heu festinaque virtus
Suasit, et hortatrix animosi gloria leti.
Scilicet angustum jamdudum urgentibus annis
Mænalium tibi, parve, nemus, perque antra fera-
Vix tutæ sine matre viæ; sylvestria cujus [rum
Nondum tela præcax arcumque implere valebas.
Et nunc illa meas ingentem plangit ad aras
Invidiam, surdasque fores et limina lassat.
Tu dulces lituos, ululataque prælia gaudes,
Felix, et misera tantum perire parenti. 725
Ne tamen extremo frustra morientis honori
Affuerit, venit in medicos caligine fulva
Septa globos, primumque leves furata sagittas
Audacis tergo pueri, celestibus implet
Coryton telis, quorum sine sanguine nullum 730
Effugit: ambrosio tunc spargit membra liquore,
Spargit equum, ne quo temeretur vulnere corpus
Ante necem, cantusque sacros, et conscia miscet
Murmura, secretis quæ Colchidas ipsa sub antris
Nocte docet, monstratque feras quærentibus her-
bas. 735

Tunc vero exerto circumvolat igneus arcu,
Nec se mente regit, patriæ, matrisque, sui-
que
Immemor, et nimium celestibus utitur armis.
Ut leo, cui parvo mater Gætula cruentos
Suggerit ipsa cibos, cum primum crescere censit
Colla jubar, torvusque novos respexit ad ungues,
Indignatur ali, tandemque effusus apertos
Liber amat campos, et nescit in antra reverti.
Quos, age, Parrhasio sternis, puer improbe, cornu?
Prima Tanagræum turbavit arundo Coracum
Extremo galeæ, primoque in margine parmæ 746
Angusta transmissa via: stat faucibus unda
Sanguinis, et sacri facies rubet igne veneni.
Sævius Eurytion, cui luminis orbe sinistri
Aspera tergemini acies se condidit uncis. 750
Ille trahens oculo pl-nam labente sagittam
Ibat in auctorem: sed divum fortia quid non
Tela queant? alio geminatum lumine vulnus
Explevit tenebras: sequitur tamen improbus hos-
tem,

Qua meminit, fusum donec prolapsus in Idam
Decidit: hic sævi miser inter funera belli 756
Palpitat, et mortem, sociosque, hostesque pre-
cavit
Addit Abantiadas, insignem crinibus Argum, [tur
Et male dilectum miseræ Cydona sorori.
Illi perossum telo paterfecerat inguen 760
Huic geminum obliqua trajecit arundine tempus.
Exstitit hac ferrum, velox hac penna remansit;
Fluxit utrinque cruor. Nulli tela aspera mortis
Dant veniam: non forma Lamum, non infula Lyg-
non pubescentes texerunt Æolon anni. [dum,
Figitur ora Lanus, flet saucius inguina Lyg-
dus,
Perfossam telo niveam genis, Æole, frontem.
Te præcepit Eubœa tulit, te candida Thisbe
Miserat, hunc virides non excipietis Amyclæ.
Nunquam cassa manus, nullum sine vulnere fugit
Missile: nec requies dextræ, sonitumque priori

Jungit arundo sequens: unum quis crederet ar-
cum,

Aut unam sævire manum? modo dirigit ictus,
Nunc latere alterno dubius conamina mutat,
Nunc fugit instantes, et solo respicit arcu. 773
Et jam mirantes, indignantesque coibant
Labdacidæ: primusque Jovis de sanguine claro
Amphion, ignarus adhuc, quæ funera campis
Ille daret: Quonam usque moram lucrabere fati,
O multum meritis puer orbatore parentes? 780
Quin etiam menti tumor atque audacia gliscit,
Congressus dum nemo tuos pugnamque minorem
Dignatur bellis, iramque relinqueris infra.
I, repete Arcadiam, mixtusque æqualib: s illic,
Dum ferus hic vero deseyit pulvere Mavors, 785
Prælia lude domi: quod si te mæsta sepulcri
Fama movet, dabinus: leto moriere virorum.
Jamdudum hunc contra stimulis gravioris ardet
Trux Atalantiades, necdum ille quieverat, inquit:
Sera etiam in Thebas, quarum hic exercitus, arma
Profero: quisnam adeo puer, ut bellare recuset
Talibus? Arcadiæ stirpem et fera semina gentis
Non Thebana vides: non me sub nocte silenti
Thyias Echionio genitrix famulata Lyæo
Edidit: haud unquam deformes vertice mitras
Induimus, turpique manu jactavimus has arm. 796
Protinus adstrictos didici reptare per annes,
Horrendasque domos magnatum intrare ferarum:
Et quid plura loquar? ferrum mica semper et arcus
Mater habet, vestri feriunt cava tympana patres.
Non tulit Amphion, vultumque et in ora loquentis
Telum innane rotat: sed ferri lumine diro
Turbatus sonipes, sese dominumque retorsit
In latus, atque avidam transmisit devius hastam.
Acrior hoc juvenem stricto mucrone petebat 805
Amphion: cum se medio Latonia campo
Injicit ante oculos: omni stetit obvia vultu.
Hæc erat juveni devinctus amore pudico
Mænalius Dorceus, cui bella, suumque timorem
Mater, et audaces pueri mandaverat annos. 810
Huic tunc vultum dea dissimulata profatur:
Hæcenas Ogyias satis infestasse catervas,
Parthenopære, satis: miseræ jam parce parenti,
Parce deis, quicunque favent. Nec teritus ille,
Hunc sine me, nec plura etiam, fidissime Dorceu,
Sternere humi, qui tela meis gerit æmula telis,
Et similes cultus, et frena sonantia jac'at.
Frena regam: cultus Trivia pendebitis alto
Limine: captivis matrem dono pharetris.
Audiit, et mixto risit Latonia fletu. 820

Viderat hæc cæli jamdudum in parte remota
Gradium complexa Venus, dumque anxia Thebas
Commemorat, Cadmumque viro, caræque nepotes
Harmonia, pressum tacito sub corde dolorem
Tempestiva movet: Nonne hanc, Gradi-ve, pro-
terviam 825

Virginitate vides mediam se ferre virorum
Cælibus? utque acies audax, et Martia signa
Temperet? en etiam donat, præbetque necardos
Tot nostra de gente viros: huic tradita virtus.
Huic furor? agrestes superest tibi tigeo damas.
Desiluit justis commotus in arma querens 831
Bellipotens, cui sola vagum per inane ruenti
Ira comæ, reliqui sudant ad bella Furoris.
Nec mora, cum mæstam monitu Latoida duro
Incepit adsistens: Non hæc tibi prælia divum
Dat pater: armiferum ni protinus improba cam-
pum 836

Deseris, huic æquam nosces nec Pallada dextre.
Quid faciat contra? promittit hinc Mavoria cuspis,

Hinc plene tibi, parve, colus, Jovis inde æveri
Vultus: abit solo post hæc devicta pudore. 840

At pater Ogygias Mavors circumspicit alas,
Horrendumque Dryantæ movet, cui sanguinis auc-
turbidus Orion, comitesque odiæ Dianæ. [tor
Inde furit primum: hic turbatos arripit ense
Arcadas, exarmatque ducem: cedit agmine longo
Cyllenes populus, Tegeæque habitator opacæ,
Ægyptique duces fugiunt, Pheneique phalanges
Ipsam autem et laesa fudit prosternere dextra,
Nec servat vires: etenim huc jam fessus et illuc
Mutabat turmas: urgent præsentia mille 850
Funeris, et nigræ præcedunt nubila mortis.

Jamque miser raros comites, verumque videbat
Dorcea, jam vires paulatim abscedere sentit,
Sentit et exhaustas humero levior pharetras.
Jam minus atque minus fert arma, puerque vide-
Et sibi: cum torva clypei metuendus obarsit [tur
Luce Dryas: tremor ora repens ac viscera torsit
Arcados: utque feri vectorem fulminis albus
Cum supra respexit odor, cupit hiscere ripam
Strymonos, et trepidas in pectora contrahit alas:
Sic juvenem sævi conspecta mole Dryantis, 861
Nec non ira subit, sed leti nuntius horror.

Arma tamen, frustra superos Triviamque precatus,
Mollitur pallens, et surdos expedit arcus. [nam
Jamque instat telis, et utramque obliquus in ul-
Cornua contingit mucrone, et pectora nervo: 866
Cum ducis Aonii magno cita turbine cuspis
Fertur in adversum, nervique obliqua sonori
Vincta secat: pereunt ictus, manibusque remissis
Vana supinato ceciderunt spicula cornu. 870
Tunc miser et frenos turbatos et arma remisit,
Vulneris impatiens, humeri qua tegmina dextri
Intrarat, facilemque cutem subito altera cuspis,
Cornipedisque fugam succiso poplite sistit.

Tunc cadit ipse Dryas (mirum) nec vuneris us-
quam 875

Conscius: olim auctor teli, causæque patebant.
At puer infusus sociis, in devia campi (tem
Tollitur, (hæu simplex ætas,) moriensque jace-
Flebat equum: cecidit laxata casside vultus,
Ægraque per trepidos expirat gratia visus. 880
Et prenis concussa comis ter colla quaterque
Stare negant, ipsique nefas lacrymabile Thebis,
Ibat purpureus niveo de pectore sanguis.

Tandem hæc singulta verba incidente profatur:
Labimur: i, miseram, Dorceu, solare parentem.

Illa quidem, si vera ferunt præsentia curæ, 886
Aut somno jam triste nefas, aut omine vidit.

Tu tamen arte pia trepidam suspende, dique
Decipito: neu tu subito, neve arma tenenti

Veneris, et tandem cum jam cogere fateri, 890
Dic: Merui, genitrix, pœnas, invita capessens

Arma puer rapui, nec te retinente quievi,
Nec tibi sollicitæ saltem inter bella peperci.

Vive igitur, potiusque animis irascere nostris:
Et jam pone metus: frustra de colle Lycæi 895

Anxia prospectas, si quis per nubila longe
Aut sonus, aut nostro sublatu ab agmine pulvis.

Frigidus in nuda jaceo tellure, nec usquam
Tu prope, quæ vultus efflantique ora teneres.

Hunc tamen, orba parens, crinem, (dextraque se-
candum 900

Præbuit,) hunc toto capies pro corpore crinem,
Comere quem frustra meo designante solebas.

Huic dabis exsequias: atque inter justa memento
Ne quis inexpertis hebetet mea tela lacertis,

Dilectosque canes ullis agat amplius antris 905
Hæc autem primis arma infelicia castris

Ure, vel ingratae munus suspende Dianæ.

LIBER DECIMUS.

Obruit Hesperia Phœbum nox humida porta,
Imperis properata Jovis: nec castra Pelasgum
Aut Tyrias miseratus opes, sed triste tot extra
Agmina, et immeritis ferro decrescere gentes.
Panditur immenso deformis sanguine campus. 5
Illic arma, et equos, ibant quibus ante superbi,
Funeraque orba rogis, neglectaque membra relin-
quunt.

Tunc inhonora cohors laceris insignibus ægras
Secernunt acies, portaque, ineuntibus arma
Angustæ populis, late cepere reversos. 10

Par utrinque dolor: sed dant solatia Thebis
Quatuor errantes Danaum sine præside turmæ,

Ceu mare per tumidum viduæ moderantibus alni,
Quas dens, et casus, tempestatesque gubernant.

Inde animus Tyriis, non jam sua castra, sed ultro
Hostilem servare fugam, ne forte Mycenæ 16

Contenti rediisse petant: dat tessera signum
Excubiis, positæque vices: dux noctis opertæ

Sorte Mege, ultroque Lycus: jamque ordine
jussu [tes:

Arma, dapes, ignemque ferunt: rex firmat eun-
Victores Danaum, (nec enim lux crastina longe,

Nec quæ pro timidis intercessere tenebræ
Semper erunt,) augeat animos, et digna secundis

Pectora fert deis: jacet omnis gloria Lerna,
Præcipuæque manus: subit ultrocia Tydeus 25

Tartara: mors subitam nigri stupet auguris um-
bram:

Ismenos lapsus tumet Hippomedontis opimis:
Arcada belligeris pudet annumerare tropæis.

In manibus merces: nusquam capita ardua belli,
Monstratæque ducum septena per agmina criatæ.

Scilicet Adrastrum senium, fraterque juvenis 31
Peior, et insanis Capaneus metuendus in armis?

Ite age, et obsessis vigiles circumdate flammæ.
Nulli ex hoste metus: prædam adservatis, opes-
que

Jam vestras. Sic ille truces hortatibus implet
Labdacidas: juvat exhaustos iterare labores, 36

Sicut erant: pulvis, sudorque, cruorque per artus
Mixtus adhuc: vertere gradum, vix obvia passi

Colloquia: amplexus etiam, dextrasque suorum
Excussere humeris: tunc frontem, aversa-
tegra [gunt

Partiti, laterumque sinus, vallum undique cin-

Ignibus infestâ : rabidi sic agmine mixto 42
Sub noctem coiere lupi, quos omnibus agris
Nil non sussa fames longo tenuavit hiatu : fauces,
Jam stabula ipsa premunt : torquet spes irrita
Balatusque tremens, pinguesque ab ovilibus auræ.
Quod superest, duris affringunt postibus unguēs
Pectoraque, et siccos minuunt in limine dentes.

At procul Argolici supplex in margine templi
Cœtus, et ad patrias fusæ Pelopeides aias 50
Sceptriferæ Junonis opem, reditumque suorum
Exposcunt, pictasque fores, et frigida vultu
Saxa terunt, parvosque docent procumbere natos.
Considerant jam vota diem : nox addita curas
Jurgit, et aggestis vigilant altaria flammis. 55
Peplum etiam dono, cuius mirabile textum
Nulla manus sterilis, nec dissociata marito
Versarat, calathis castæ velamina divæ
Haud spernenda ferunt, variis ubi plurima floret
Purpura picta modis, mixtæ que incenditur auro.
Ipsa illic magni thalamo desponsa Tonantis
Expers connubii, et timido positura sororem,
Lumine demisso pueri Jovis oscula libat
Simplex, et non 'um furtis offensa mariti.
Hoc tunc Argolicæ sanctum velamine matres 65
Induerant ebur, et lacrymis questuque rogabant :
Adspice sacrilegas Cadmææ pellicis arces,
Sidereî regina poli, tumulumque rebellem
Disjice, et in Thebas aliud (potes) exente fulmen.
Quid faciat ? scit fata suis contraria Graiis. 70
Aversumque Jovem : sed nec periisse precatus
Tantaque dona velit : tempus tamen obvia magni
Fors dedit auxilii : videt alto ex æthere clausa
Mœnia, et insomni vallum statione teneri.
Horruit irarum stimulis, motaque verendum 75
Turbavit diadema coma : non sævius asit,
Herculeæ cum matris onus, geminosque Tonantis
Connubitus vacuis indignaretur in astris.
Ergo intempesta somni dulcedine captos
Destinat Aonios leto præbere : suamque 80
Orbitus accingi solitis jubet Irin, et omne
Mandat opus : paret jussis dea clara, polumque
Linquit, et in terras longo suspenditur arcu.

Stat super occiduae nebulosa cubilia noctis, 85
Æthiopsaque alios, nulli penetrabilis astitit
Lucus iners, subterque cavis grave rupibus an-
trum
It vacuum in montem, qua desidis atria Somni
Securumque larem segnis Natura locavit.
Limen opaca Quies, et pigra Oblivia servant,
Et nunquam vigili torpens Ignavia vultu. 90
Otia vestibulo, pressisque Silentia pennis
Muta sedent, abiguntque truces a culmine ventos,
Et ramos errare vetant, et murmuræ demunt
Altitibus : non hic pelagi, licet omnia clament
Littora, non ullus cœli fragor : ipse profundis 95
Vallibus effugiens speluncæ proximus annis
Saxa inter scopulosque tacet : nigrantia circa
Armenta, omne solo recubat pecus, et nova mar-
cent

Germina, terrarumque inclinat spiritus herbas.
Mille intus simulacra dei cælaværat ardens 100
Mulciber : hic hæret lateri redimita Voluptas,
Hic comes in requiem vergens Labor : est ubi
Baccho,
Est ubi Martigenæ æciæ pulvinar Amori
Obtinet : interius tectum in penetrabilibus altis
Et cum Morte jacet : nullique ea tristis imago.
Ipse autem, vacuus curis, humentia subter 106
Antra asporiferi stipatus flore, tapetas
Incubat : exhalant vestes, et corpore pigro

Strata calent, supraque torum niger effiat anhele
Ore vapor : manus hæc fusos a tempore lævo
Sustentat crines, hæc cornu oblita remisit. 111
Adsunt innumero circum vaga Somnia vultu,
Vera simul falsis, permixtaque tristia blandis.
Noctis opaca coloris, trabibusque aut postibus
hærent,

Aut tellure jacent. Tenuis, qui circuit aulam, 115
Invalidusque nitor : primosque hortantia somnos
Languida succiduis expirant lumina flammis.
Huc se cæruleo libravit ab æthere virgo
Discolor : effulgent sylvar, tenebrosaque Tempe-
Arrisere deæ, et zonis lucentibus icta 120
Vigilant domus : ipse autem nec lampade clara,
Nec sonitu, nec voce deæ percussus, eodem
More jacet : donec radios Thaumantias omnes
Impulit, inque oculos penitus descendit incites.
Tunc sic orsa loqui nimborum fulva creatrix :
Sidonios te Juno duces, mitissime divam 126
Somne, jubet, populumque truci desigere Cadmi,
Qui nunc eventu belli tumefactus, Achæum
Pervigil adservat vallum, et tua jussa recusat.
Da precibus tantis, (rara est hoc posse facultas,)
Placatumque Jovem dextra Junone merere. 131
Dixit, et increpitis languentia pectora dextra,
Ne percant voces, iterumque iterumque monebat
Ille deæ jussis dubium mixtumque sopori
Annuat : excedit gravior nigrantibus antris 135
Iris, et obtusum multo jubar excitat imbrî.
Ipse quoque et volucrum gressum, et ventosa ci-
Tempora, et obscuri sinuatam frigore cœli [avit
Implevit chlamydem, tacitoque per æthera cursu
Fertur, et Aoniis longe gravis imminet arvis. 140
Illius aura solo volucres, pecudesque, ferasque
Explicat, et penitus quacunque supervolat orbem,
Languida de scopulis sidunt freta : pigrius hærent
Nubila, demittunt extrinseca cacumina sylvar,
Pluraque laxato ceciderunt sidera cœlo. 145
Primus adesce deum subita caligine sensit
Campus, et innumere voces, fremitusque virorum
Submisere sonum : cum vero humentibus alis
Incubuit, piceaque haud unquam densior umbra
Castra subit, errare oculi, resolutaque colla, 150
Et medio affatu verba imperfecta relinquit.
Mox et fulgentes clypeos, et sæva remittunt
Pila manu, lassique cadunt in pectora vultus.
Et jam cuncta silent : ipsi jam stare recusant
Comipedes : ipsos subitus cinis abstulit ignes.

At non et trepidis eadem sopor otia Graiis 156
Suadet, et a junctis arceat sua nubila castris
Noctivagi vis blanda dei : stant undique in armis
Fœdam indignantes noctem, vigilesque super-
bos. [ror
Ecce repens, superis animum lymphantibus, hor-
Thnodamanta subit, formidandoque tumultu 161
Pandere fata jubet : sive hanc Saturnia mentem,
Sive novum comitem bonus instigabat Apollo.
Prosiluit in medios, visu auditque tremondus,
Impatiensque dei, fragili quem mente receptum
Non capit : exundant stimuli, nudusque per oia
Stat furor, et trepidas incerto sanguine reddit
Exhauritque genas : acies huc errat et illuc,
Sertaque mixta comis sparsa cervice flagellat.
Sic Phryga terrificis genitrix Idæa cruentum 170
Elicit ex adytis, consumtaque brachia ferro
Scire vetat : quatinus ille sacras in pectora pinus,
Sanguineosque rotat crines, et vulnera cursu
Exanimat : pavet omnis ager, persperaque cultris
Arbor, et attoniti currum erecisse leones. [dam
Ventum ad concilii penetrale, domumque verem

Signorum, magnis ubi dudum cladibus æger,
Rerum extrema movens, frustra consultat Atræus-
tus.

Stant circum subiti proceres, ut quisque perempto
Proximus, et magnis loca desolata tuentur 180
Regibus, haud læti, sequæ huc crevisse dolentes.
Non secus amisso medium cum præside puppis
Fregit iter, subit ad vidui moderamina clavi
Aut laterum custos, aut quem penes obvia ponto
Prora fuit: stupet ipsa ratis, tardeque sequuntur
Arma, nec accedit domino tutela minori. 186
Ergo alacer trepidos sic erigit augur Achivos:
Magna deûm mandata, duces, monitusque verendos
Advehimus: non hæc nostro de pectore voces.
Ille canit, cui me famulari, et sumere vittas 190
Vestra fides, ipso non discordante, subegit.
Nox fecunda operum, pulchræque accommoda
fraudi

Panditur augurio divûm: vocat obvia virtus,
Et poscit Fortuna manus: stupet obruta somno
Aonidâ legio: tempus nunc funera regum 195
Ulcisci, miserumque diem: rapite arma, moras-
que

Frangite portarum: sociis hoc subdere flammæ,
Hoc tumulare suos: quisdem hoc et Marte diurno,
Dum res infractæ, pulvisque in terga redimus,
(Per tripodas iuro, et rapiti nova fata magistri,) 200
Vidi, et me volucres circum plausere secundæ.
Sed nunc certa fides: modo me sub nocte silenti
Ipse, ipse adsurgens iterum tellure soluta,
Qualia erat, (solos infecerat umbra jugales,) 205
Amphiaræus adit: vanæ nec monstra quietis,
Nec somno compta loquor: Tunc, inquit, inertes
machidas (redde hæc Parnassia sarta, meosque
Redde deos) tantam patiere amittere noctem,
Degeat? hæc egomet tali secreta, vagosque
Edoceat lapsus? vade cia, ulciscere ferro 210
Nos saltem. Dixit, meque hæc ad limina visus
Cuspide sublata, totoque impellere curru. [tes
Quare agite, utendum superis: non cominus hos-
tendendi: bellum jacet, et sævire potestas.
Ecqui ærunt, quos ingenti se atollere fama 215
Non pigeat, dum fata sinunt? iterum ecce be-
nignæ [sent,
Noctis aves: sequor, et comitum licet agmina ces-
Sols eo, solus: venit ille, et quassat habenas.
Talia vociferans noctem extubabat: euntque
Non secus accensi proceres, quam si omnibus
idem 220

Corde deus: flagrant comitari et jungere casus.
Ter denos numero, turmarum robora, jussus
Ipse legit: circa fremit indignata juvenum
Cætera, cur maneat castris, ignavaque servant
Otia: pars sublime genus, pars facta suorum. 225
Pars sua; sortem alia clamant, sortem undique
poscunt.
Gaudet in adversis, animoque adsurgit Atræus.
Vertice sic Pholoea volucrum nutritur equorum,
Cui futura gregem pecoroso vere novavit,
Jæatur, cernens hos montis in ardua niti, 230
Hos innare vadis, certare parentibus illos.
Tunc vacuo sub corde movet, qui melle domandi
Ferre jugum, qui terga boni, quis in arma tubas-
que

Natus, ad Eleas melior quis surgere palmas.
Talis erat tumæ ductor longævus Achivæ, 235
Nec deerat cæptis: Unde hæc tam æra repente
Numina? qui fractos superi redisti ad Argos?
Hæne hic infelix virtus? gentique superæ
Sanguis, et in miseris animorum semina durant?

Laudo equidem, egregii juvenes, pulchræque me-
orum 240

Seditione fruor: sed fraudem, et aperta paramus
Prælia: celandi motus. nunquam apta latenti
Turba dolo servate animos: venit ultor in hostes
Ecce dies: tunc arma palam, tunc ibimus omnes.
His tandem virtus juvenum frenata quievit. 245
Non aliter moto quam si pater Æolus antro
Portam iterum saxo premit imperiosus, et omne
Claudat iter, jam jam sperantibus æquora ventis.
Insuper Herculeum sibi jungit Agyllea vates
Actoraque: hic aptus suadere, hic robora jactat
Non cessisse patri: comites tribus ordine deni,
Horrendum Aoniis, et contra stantibus, agmen.
Ipse, novi gradiens furta ad Mavortia belli,
Ponit adoratæ Phœbea insignia frondes,
Longævique ducis gremio commendat honorem
Frontis, et oblatam Polynicis munere grato 256
Loricam galeamque subit: ferus Actora magno
Ense gravat Capaneus, ipse haud dignatus in
hostem

Ire dolo, superosque sequi: permutat Agyllæus
Arma truci Nomiti: quid enim fallentibus umbris
Arcus, et Herculeæ juvissent bella sagittæ? 261
Inde per abruptas castrorum ex aggeræ pinnas,
Ne gravis exclamet portæ mugitus ænæ,
Præcipit saltu: nec longum, et protinus ingens
Præda solo, ceu jam exanimem, multoque peracti
Ense, jacent. Ite, o socii, quacunque voluptas
Cædis inexas hæstæ, superisque faventibus, oro,
Sufficit, hortatur clara jam voce sacerdos:
Cernitis expositas turpi marcere cohortes.

Pio pudor! Argolicas hinc ausi obsidere portas?
Hi servare viros? Sic satus, et exiit ense 271
Fulmineum, rapidaque manu morientia transit
Agmina: quis numeret cædes, aut nomine turbam
Exanimem signare queat? subit ordine nullo
Tergaque, pectoraque, et galeis inclusa relinquit
Murmura, permiscetque vagos in sanguine manes.
Hunc temere explicitum stratis, hunc sero remis-
sis [tem:

Gressibus illapsam clypeo, et male tela tenen-
tibus hos medius vina inter et arma jacentes:
Acclines clypeis alios, ut quemque ligatum 280
Infelix tellure sopor, supremæque nubes
Obnuerat: nec numen abest, armataque Juno
Lunarem quatiens exserta lampada dextra [strat.
Pandit iter, firmatque animos, et corpora mon-
Sentit adesse deam tacitus, sed gaudia celat 285
Thiodamas. Jam tarda manus, jam debile ferrum,
Et caligantes nimiti successibus iræ.
Caspia non aliter magnorum in strage juvenum
Tigris, ubi immenso rabies placata cruore,
Lassavitque genas, et crasso sordida tabo 290
Confudit maculas, spectat sua facta, doletque
Defecisse famem: victus sic augur inerrat
Cædibus Aoniis: optet nunc brachia centum,
Centenasque in bella manus: jam tædet inane
Exhauste minas, hostemque adsurgere mali. 295
Parte alia segnes magno satus Hercule vastat
Sidonios, Actorque alia: sua quemque cruento
Limite turba subit: stagnant nigrantia tabo
Gramina, sanguineis nutant tentoria rivis.
Fumat humus, somnique et mortis anhelitus una
Volvitur: haud quisquam visus, aut ora, jacentum
Erexit: tali miseris deus aliger umbra 309
Incubat, et tantum morientia lumina solvit.
Traxerat insomnis cithara ludoque suprema
Sidera, jam nullos visurus Ialmenus ortus,
Sidonium Pæana cupens: huic languida cervix

In lævum cogente deo, mediæque jacebant
Colla relicta lyra: ferrum per pectus Agylleus
Exigit, aptatamque cava teatundine dextram
Percutit, et digitos inter sua fila trementes. 310
Proturbat menas dirus liquor: undique manant
Sanguine permixti latices, et Bacchus in altos
Crateras paterasque redit. Ferus occupat Actor
Implicitum fratri Thamyrim: Tagus hauri Echecli
Terga: coronati Danaus caput amputat Illebr.
Nescius heu rapitur fati, hilarisque sub umbras
Vita fugit, mortisque feræ lucrata dolores. 317
Stratus humo gelida subter juga fida rotasque
Palpetus Aonios gramen gentile metentes
Proflatu terreat equos: madida ora redundant,
Accensusque mero sopor æstuat: ecce jacentis
Inachius vates jugulum fodit: expulit ingens
Vina cruor, fractumque petit in sanguine murmur.
For: illi præsaga quies, nigrasque gravatus
Per somnum Thebas, et Thiodamanta videbat.
Quarta soporiferæ superabant tempora nocti, 326
Cum vacuæ nubes, et honor non omnibus astris,
Afflatusque fugit curru majore Bootes.
Jamque ipsum deficit opus, cum providus Actor
Thiodamanta vocat: Satis hæc inopina Pelasgis
Gaudia: vix ullos tanto reor agmine sævum 331
Effugisse necem, ni quos deformis in alto
Sanguine degeneres occultat vita: secundis
Pone modum: sunt et diris sua numina Thebis.
Forſitan et nobis modo quæ favere, recedant. 335
Paruit, et madidas tollens ad sidera palmas:
Phœbe, tibi exuvias monstratæ præmia noctis.
Nondum ablutus aquis, (tibi enim hæc ego sacra
litavi.)
Trado ferus miles tripodum, fidusque sacerdos.
Si non dedecui tua jussa, tulique precemtem, 340
Sæpe veni: sæpe hanc dignare irrumpere mentem.
Nunc tibi crudus honor, trunca arma, cruorque
vivorum;
At patrias si quando domos optataque, Pæan,
Templa, Lycee, dabis, tot ditia dona sacratis
Postibus, et totidem voti memor exige tauros.
Dixerat, et lætis socios revocabat ab armis. 346
Venerat hos inter fatu Calydonius Hopleus
Mænaliusque Dymas, dilecti regibus ambo,
Regum ambo comites, quorum post funera mæsti
Vitam indignantur: prior Arcada concitat Ho-
pleus: 350
Nullane post manes regis tibi cura perempti,
Care Dyma? teneant quem jam fortasse volucres
Thebanique canes: patriæ quid deinde fœtis,
Arcades? en reduces contra venit aspera mater:
Fumus ubi? at nostro semper sub pectore Tydeus
Sævit inops tumuli, quamvis patientior artus 356
Ille, nec abruptis adeo lacrymabilis annis.
Ire tamen, sævumque libet nullo ordine passim
Scrutari campum, mediasque irrumpere Thebas.
Excipit orsa Dymas: Per ego hæc vaga sidera
juro, 360
Per ducis errantes instar mihi numinis umbras,
Idem ardor misero: comitem circumspicit olim
Mens humilis luctu: sed nunc prior ibo: viamque
Inchoat, et mæsto conversus ad æthera vultu
Sic ait: Arcanæ moderatrix Cynthia noctis, 365
Si te tergemini perhibent variæ figuris
Numen, et in sylvas alio descendere vultu,
Ille comes nuper, nemorumque insignis alumnus,
Ille tuus, Diana, puer (nunc respice saltum)
Quæritur. Incendit pronis dea curribus alnum
Sidus, et admoto monstravit funera cornu. 371
Appareat campi, Thebæque, altusque Cithæron.

Sic ubi nocturnum tonitru malus æthera frangit
Jupiter, absiliunt nubes, et fulgure claro
Astra patent, subitusque oculis ostenditur orbis.
Accipit radios, et eadem percitus Hopleus 376
Tydea luce videt: longe dant signa per umbras
Mutua lætantes, et amicum pondus uterque,
Ceu reduces vitæ, sævæque a morte remissos
Subjecta cervicē levant: nec verba, nec ausi 380
Flere diu: prope sæva dies, indexque minatur
Ortus: cuncti taciti per mæsta silentia magnis
Passibus, exhaustasque dolent pallere tenebras.
Invida fata piis, et fors ingentibus ausis [quant,
Rara comes! jam castra vident, armisque propin-
Et decrescit onus, subiti cum pulveris umbra,
Et sonus a tergo: monitu ducis acer agebat 387
Amphion equites, noctem, vigilatæque castra
Exploratæ datus, primusque per avia campi
Usque procul (necdum totæ lux solverat umbras)
Nescio quid visu dubium, incertumque moveri,
Corpora que ire videt: subitus mox fraude reperta
Exclamat: Colibetæ gradum quicumque: sed
hostes
Esse patet: miseri pergunt anteire, timentque
Non sibi: tunc mortem trepidis minitatur, et
hæstam 395
Expulit, ac vanos alte levat eminus ictus,
Affectans errare manum: stetit illa Dymantis
Ante oculos, qui fort prior, gressumque repressit.
At non magnanims curavit perdere jactus
Ægyptus, et fixo transverberat Hoplea tergo, 400
Pendentesque etiam perstrinxit Tydeos armos.
Labitur, egregii nondum ducis immemor, Hopleus,
Exspiratque tenens: felix, si corpus ademum
Nesciat, ac sævas talis descendat ad umbras.
Viderat hoc retro conversus, et agmina sentit 405
Juncta Dymas, dubius precibusne subire, an armis
Instantes: arma ira dabat: fortuna precari,
Non audere jubet: neutri fiducia cœpto.
Distulit ira preces: ponit miserabile corpus
Ante pedes: tergoque graves quas forte gerebat
Tigridis exuvias in lævum torquet, et obstat 411
Exsertum objectans mucrone, inque omnia tela
Versus, et ad eandem juxta, mortemque paratus.
Ut lea, quam sævo fetam pressere cubili
Venantes Numidae, natos erecta superstat 415
Mente sub incerta, torvum ac miserabile frendens:
Illa quidem turbare globos, et frangere morsu
Tela queat, sed prolis amor crudelia vincit
Pectora, et a media catulos circumspicit ira.
Et jam leva viro, quamvis sævire velaret 420
Amphion, erepta manus, puerique trahuntur
Ora supina comis: sensu tunc denique supplex
Demisso mucrone rogat: Moderatus, oro,
Ducite: fulminei per vos cunabula Bacchi,
Inoamque lugam, vestrique Palæmonis annos.
Si cui forte domi natorum gaudia, si quis 426
Hic pater, angusti puero date pulveris haustus,
Exiguamque faciem: rogat en, rogat ipse jacentis
Vultus: ego infandas potior satiare volucres:
Me præbet feris: ego bella audere coegi. 430
Immo, ait Amphion, regem si tanta cupido
Condere, quæ timidis belli mens, ede, Pelasgis,
Quid fracti exsanguesque parent: cuncta ocus
Et vita, tumuloque ducis donatus abito. [offer,
Horruit, et toto præcordia protinus Arcas [quit,
Implevit capulo: Summamne hoc cladibus in-
Deerat, ut afflicto turpam ego proditor Argos?
Nil enimus tanti, nec sic velit ipse cremari
Sic ait, et magno proscissum vulnere pectus
Injecit puero, supremæque munita volens: 440

Hoc tamen interea charo potiere sepulchro.
Tales optatis regum in complexibus ambo,
Par insigne animi, Ætolus et inclytus Arcas,
Egregias efflant animas, letoque fruuntur. [gaut
Vos quoque sacrati, quamvis mea carmina sur-
Inferiore lyra, memores superabit annos. 446
Forstian et comites non adspemabitur umbras
Euryalus, Phrygiique admittet gloria Nisi.

At ferus Amphion, regi qui facta reportent,
Edoceantque dolum, captivæ corpora reddant,
Mittit ovans : clausis ipse insultare Pelasgis 451
Tendit, et abscisos sociorum ostendere vultus.
Interea reducem murorum e culmine Graii
Thiodamantia vident : nec jam erumpentia celant
Gaudia, ut exsertos enses, et cæde recenti 455
Arma rubere notant : novus adsilithæra magnum
Clamor, et e summo pendens cupida agnina vallo
Noscere quisque suos : volucrum sic turba re-
centum,

Cum reducem longo prospexit in æthere matrem,
Ire cupit contra, summiq; e margine nidi 460
Exstat hians ; jam jamque cadat, ni pectore toto
Obstat aperta parens, et amantibus incipet alia.
Dumque opus arcanum, et taciti compendia Martis
Enumerant, lætisque suos complexibus implent,
Hopleatque exquirunt, tardumque Dymanta que-
Ecce et Dirææ juxta dux concitus alæ [runtur ;
Venerat Amphion : non longum cæde recenti
Lætatus, videt innumeris fervere catervis
Tellurem, atque una gentem expirare ruina.
Qui tremor illicita cœli de lampade tactos, 470
Illic fixit juvenem, pariterque horrore sub uno
Vox, acies, sanguisque perit, gemitusque pa-
rantem

Ipse ultro convertit equus : fugit ala retorto
Pulvere : nondum illi Thebarum claustra subi-
bant,

Et jam Argiva cohors nocturno freta triumpho
Prosiluit in campos : per et arma, et membra ja-
centum, 476

Tetraque congerie sola, semianimumque cruorem
Comipedes, ipsique ruunt : gravis exierit artus
Ungula : sanguineos lavat imber et impedit axes.
Dulce viris hac ire via, cœn tecta superbi 480
Sidonia, atque ipsas calcant in pulvere Thebas.
Hortatur Capaneus : Satis occultata, Pelasgi,
Delituit virtus : nunc, nunc mihi vincere pulchrum
Teste die : mecum clamore et pulvere aperto
Ite palam, juvenes : sunt et mihi provida dextra
Omina, et horrendi stricto mucrone furores. 486
Sic ait : ardentes alacer succendit Adrastus,
Argolicusque gener : sequitur jam tristior augur.
Jamque premunt muros, et adhuc nova funera
narrat

Amphion, miseramque intrabant protinus urbem,
Ni Megareus specula citus exclamasset ab alta :
Claude, vigil : subeunt hostes : claude undique
portas.

Est ubi dat vires nimius timor : ocius omnis
Porta coit : solas dum tardius arcuat Echion
Ogygias, audax animi Spartana juvenus 495
Inrupit, cæsique ruunt in limine primo
Incola Taygeti Panopæus, rigidique natator
Cebalus Eurotæ, tuque, o spectate palæstris
Omniibus, et nuper Nemææ in pulvere felix,
Alcidama, primis quem cæstibus ipse ligarat 500
Tyndarides : nitidi moriens convexa magistri
Respicis : averso pariter deus occidit astro.
Te nemus Cebalum, te lubrica ripa Lacænæ
Virginis, et falso gurgis cantatus ore

Flebit : Amyclæis Triviæ logebere nymphis : 505
Et quæ te lege, præceptaque fortia belli
Erudit genitrix, n. m. m. didicisse queretur.
Talis Echionis Mavors in limine sævit.
Tandem humeris obnixus Acon, et pectore toto
Pronus Achæmenides, ferratæ robora portæ 510
Torserunt : quanta pariter cervice gementes
Perfringunt inarata diu Pangæa juveni.
Par operis jactura licro : quippe hoste retento
Excludere suos : cedit intra mœnia Graius
Ormenus, et pronas tendentis Amyntoris ulnas,
Fundentisque preces, penitus cervice recisa 516
Verba solo vultusque cadunt, colloque decorus
Torquis in hostiles cecidit per vulnus arenas.

Solvitur interea vallum, primæque recusant
Stare moræ : jam se peditum junxere catervæ
Mœnibus : at patulus saltu transmittere fossas
Horror equis : hærent trepidi, atque immane pa-
ventes

Abruptum mirantur agi : nunc impetus ire
Margine ubi extremo, nunc sponte in frena rece-
Hi præfixa solo vellunt munimina ; at illi [dunt.
Portarum objectus minuunt, et se rea sudant 526
Claustra remoliri, trabibusque arcata sonoro
Pellunt saxa loco : pars ad fastigia missas
Exsultant læsissæ faces : pars ima læcesunt,
Scrutanturque cava cæca testudine turres. 530
At Tyrii, quæ sola salus, caput omne coronant
Murorum, nigrasque sudes, et lucida ferro
Spicula, et arsuras cœli per inania glandes,
Saxaque in adversos ipsis avulsa rotant
Mœnibus : evandant sævo fastigia nimbo, 535
Armataque vomunt stridentia tela fenestræ.
Qualiter aut Malean, aut alta Ceraunia supra
Cessantes in vasa sedent, nigriæque teguntur
Collibus, et subitæ saliant in vela procellæ :
Talis Agenoreis Argivum exercitus armis 540
Obruitur : non ora virum, non pectora flectit
Imber atrox, rectosque tenent in mœnia vultus
Immemores leti, et tantum sua tela videntes.
Anthea falcato lustrantem mœnia curru
Desuper Ogygiæ pepulit gravis impetus hastæ.
Lora excussa manu, retroque in terga volutus
Semianimos artus ocreis retinentibus hæret :
Mirandum visu belli scelus, arma trahuntur,
Fumantesque rotæ tellurem, et tertius hastæ
Sulcus arat : longo æquitur vaga pulvere cer-
vix, 550

Et resupinarum patet orbita longa comarum.
At tuba luctificis pulsat clangoribus urbem,
Obseptasque fores sonitu perfringit amaro.
Divisere additos, omnique in limine sævus
Signifer ante omnes sua damna et gaudia portat.
Dina intus facies : vix Mavors ipse videndo 556
Gaudet : incertis lymphatum horroribus urbem
Scindunt dissensu vario luctusque, furorque,
Et pavor, et cæcis fuga circumfusa tenebris.
Bellum intrasse putes : fervent discursibus arces,
Miscentur clamore viæ : ferrum undique et ignes
Mente vident : sævas mente accipere catenas.
Consumsit ventura timor : jam tecta repleant,
Templaque, et ingrata vallantur planctibus aræ
Una omnes eademque subit formido per annos.
Poscunt fata senes : ardet, palletque juvenus :
Atria frœmineis trepidant ululata querelis. 567
Flent pueri, et flendi nequeunt cognoscere causas
Attoniti, et tantum matrum lamenta timentes.
Illas cogit amor, nec habent extrema pudorem.
Ipse tæta viris, ipse iram animosque ministrant,
Hortanturque, unaque ruunt, nec avita gementes

Limina, nec parvos cessant ostendere natos.
Sic ubi pumiceo pastor rapturus ab antro
Armatus erexit apes, fremit aspera nubes, 575
Inque vicem sese stridore hortantur, et omnes
Hostis in ora volat: mox deficientibus alis
Amplexæ flavamque domum captivæque plan-
gunt

Mella, laboratasque premunt ad pectora ceras.
Nec non ancipitis pugnat sententia vulgi, 580
Discordesque serit motus: hi reddere fratrem;
Nec mussant, sed voce palam, claroque tumultu
Reddere regna jubent: perit reverentia regis
Sollicitis: Veniat, pactumque hic computet an-
num,

Cadmeosque lares exsul, patriasque salutet 585
Infelix tenebras: cur autem ego sanguine fraudes,
Et perjurâ luam regalîs crimina noxæ?

Inde alii: Sera ista fides; jam vincere mavult.
Thresian alii lacrymis et supplice cœtu 589
Orant, quodque unum rebus solamen in artibus,
Nosse futura rogant: tenet ille inclusa, premitque
Fata deûm: Quia ante duci bene credita nostra
Consilia et monitus, cum perflida bella vetarem?
Te tamen, infelix, inquit, perituraque Thebe,
Si taceam, nequeo miser exaudire cadentem, 595
Argolicumque oculis haurire vacantibus ignem.

Vincamur, pietas: pone eia altaria, virgo,
Queramus superos. Facit illa, acieque sagaci
Sanguineos flammarum apices, geminumque per
Ignem, et clara tamen mediæ fastigia lucis [aras
Orta docet: tunc in speciem serpentis inanem
Ancipiti gyro volvi, frangique ruborem
Demonstrat dubio, patriasque illuminat umbras.
Ille coronatos jamdudum amplectitur ignes,
Fatidicum sorbens vultu flagrante vaporem. 605
Sunt tristes horrore conæ, vittasque trementes
Cæsaries insana levat: diducta putares
Lumina, consumtumque genis rediisse nitorem.
Tandem exundanti permisit furæ vorari
Audite, o fontes, extrema litamina divûm, 610
Labdacidæ: venit alma salus, sed limite duro.
Martius inferias et sæva efflagitat anguis
Sacra: cadat generis quicumque novissimus exstat
Viperæ: datur hoc tantum victoria pacto.

Felix, qui tanta lucem mercede relinquit: 615
Stabat fatidici prope sæva altaria vatis
Mæstus adhuc, patriæ tantum communia luguens
Fata Creon; grandem subiti cum fulminis ictum,
Non secus ac torta trajectus cuspidæ pectus,
Accipit exanimis, sentitque Mænæcea posci. [alto
Monstrat enim, suadetque timor: stupet anxius
Corda metu glaciante pater: Trinacria qualis
Ora repercutsum Libycæ mare sumit ab æstu.
Mox plenum Phœbo vatem et celerare jubentem
Nunc humilis genua amplectens, nunc oia canentis
Nequiquam reticere rogat: jam fama sacram
Vocem amplexa volat, clamantque oracula Thebæ.

Nunc age, quis stimulos et pulchræ gaudia
mortis

Addiderit juveni, (neque enim hæc absentibus
unquam 629

Mens homini transmissa deis.) memor incipe Clio,
Sæcula te quoniam penes et digesta velustas.
Diva Jovis solio juxta comes, unde per orbem
Rara dari, terrisque solet contingere, Virtus,
Seu pater omnipotens tribuit, sive ipsa capaces
Elegit penetrare viros, cœlestibus ut nunc 635
Desiliit gavisa plagis: dant clara meanti
Astra locum, quosque ipsa polia affixerat ignes.
Jamque premit terras nec vultus ab æthere longe;

Sed placuit mutare genas sit provida Manto,
Responsus ut plena fides, et fraude priores 640
Exiit vultus. abiit horrorque vigorque
Ex oculis, paulum decoris permansit, hincosque
Mollior, etposito vatum gestamina ferro
Subdita: descendunt vestes, torvisque ligatur
Vitta comis, (nam laurus erat:) tamen aspera pro-
dunt 645

Ora deam, nimique gradus: sic Lydia conjux
Amphitryoniadem exutum horrentia terga
Perdere Sidonios humeris ridebat amictus,
Et turbare colus, et tympana rumpere dextra.
Sed neque te indecorem sacris, dignumque juberi
Talia, Diræa stantem pro turte, Mænæceu, 651
Invenit: immensus reserato limine portæ
Sternebas Danaos: pariter Mavortius Hæmon.
Sed consanguineis quamvis, atque omnia fratres,
Tu prior: exanimis circum cumulantur acervi:
Omne sedet telum: nulli sine cœdibus ictus.
Necdum acerat Virtus: non mens, non dextra
quiescit,

Non avida arma vacant, ipsa insanire videtur
Sphinx galeæ custos, visoque animata cruore
Emicat effigies, et sparsa orichalca reident. 660
Cum dea pugnantis capulum, dextramque res-
pressit,

Magnanime o juvenis, quo non agnoverit ullum
Certius armifero Cadmi de semine Mavors, [tus:
Linque humiles pugnas: non hæc tibi debita vir-
Astra vocant, curloque animam (plus concipe)
mittes. 665

Jamdudum hoc hilares genitor bacchatur ad aras,
Hoc ignes fibræque volunt, hoc urget Apollo.
Terrorigenam cuncto patriæ pro sanguine poscunt.
Fama canit monitus: gaudet Cadmeia plebes
Certa tui: rape mente deos, rape nobile fatum.
I, precor, accellera, ne proximus occupet Hæmon.
Sic ait, et magna cunctantis pectora dextra 672
Permulsit tacite, seseque in corde reliquit.
Fulminis haud citius radiis afflata cupressus
Combit infestas et stirpe et vertice flammæ,
Quam juvenis multo possessus numine pectus
Erexit sensus, letique invasit amorem. 677

Ut vero aversæ gressumque habitumque notavit,
Et subitam a terris in nubila crescere Manto,
Obstupuit: Sequimur, divûm quæcunque vocasti,
Nec tarde paremus, ait: jamjamque recedens,
Instantem vallo Pylîum tamen Agrea fixit.
Armigeri fessum excipiunt: tum vulgus euntem
Autorem pacis, servatoremque, deûmque
Conclamat gaudens, atque ignibus implet honestis.
Jamque iter ad muros cursu festinus anhele 686
Obtinet, et miseros gaudet vitasse parentes;
Cum genitor: steteruntque ambo, et vox hæsit
utrinque,

Dejectæque genæ: tandem pater ante profatur:
Quis novus inceptis rapuit te casus ab armis? 690
Quæ bello graviora paras? dic, nate, precanti,
Cur tibi torva acies? cur hic truculentus in ore
Pallor? et ad patrios non stant tua lumina vultus?
Audisti responsa, palam est: per ego oro tuosque,
Nate, meosque annos, miseræque per ubera
matris, 695

Ne vati, ne crede, puer: superine profanum
Dignentur stimulare senem? cui vultus inanis,
Extinctique orbes, et pœna simillima diro
Edipodæ? quid si insidiis et fraude dolosa
Rex agit? extrema est cui nostra in sorte timori
Nobilitas, tuaque ante duces notissima virtus. 701
Illius hæc forsan remur, quæ verba deorum

Ille monet: ne frena animo permitte calenti.

Da spatium, tenuemque moram: male cuncta ministrat

Impetus: hoc, oro, munus concede parenti. 705
Sic tua maturis signentur tempora canis, [rem
Et sis ipse parens, et ad hunc, animose, timo-
Pervenias; ne perge meos orbare penates.

Externi te nempe patres, alienaque tangunt 709
Pignora? si pudor est, primum miserere tuorum:
Hæc pietas, hic verus honos: ibi gloria tantum,
Ventosumque decus, titulusque in morte latentes.
Nec timidus te flecto parens: i, praelia misce
Per Danaas acies, mediosque per obviis enses;
Non teneo: liceat misero tremebundum lavare 715
Vulnera, et undantem lacrymis siccare cruorem
Teque iterum sævis iterumque remittere bellis.
Hoc malunt Thebæ. Sic colla manebat
Implicitus: sed nec lacrymæ, nec verba movebant
Dis votum juvenem: quin et monstrantibus illis
Fraude patrem tacita subit, avertitque timorem:
Falleris heu, verosque metus, pater optime, nescis.
Non me ulli monitus, nec vatum exorsa furemum
Solicitant, manesque movent: sibi callidus ista
Tiresias, natæque canat: non si ipse reclusis 725
Cominus ex adytis in me insaniret Apollo.
Sed gravis unanimi casus me fratris ad urbem
Sponte refert: gemit Inachia mihi saucius Hæ-
Cupide: vix illum medio de pulvere bellum
Inter utrasque acies, jamjamque tenentibus Argis...
Sed moror: i, refove dubium, turbæque laceranti
Dic parcant, leviterque vehant; ego vulneca
doctum

Jungere, supremique fugam revocare cruoris
Ectona petam. Sic imperfecta locutus
Effugit: illi atra meum caligine pectus 735
Confudit sensus: pietas incerta vagatur,
Discordantque metus: impellunt credere Parcæ.

Turbidus interea ruptis venientia portis
Agnita belligeri Capaneus agit æquore campi.
Cornua nunc equitum, cuneos nunc ille pedes-
tres, 710

Et proculcantes moderantum funera currus.
Idem altas turres saxis, et turbine crebro
Laxat; agit turmas idem, atque in sanguine fumat.
Nunc spargit torquens volucri nova vulnera
plumbo, 714

Nunc jaculum excusso rotat in sublime lacerto:
Nullaque tectorum subit ad fastigia, quæ non
Deferat hasta virum, perfusaque corde recurat.
Nec jam aut Cniden, aut Ilippomedonta per-
emptos, [dunt:

Aut vatem Pelopea phalanx, aut Arcada cre-
Quin socium coisasse animas, et corpore in uno 750
Stare omnes: ita cuncta replet: non ullius atas,
Non cultus, non forma movet: pugnantibus idem
Supplicibusque furit: non quisquam obistere
contra,

Non belli tentare vices: procul arma furentis,
Terribilesque jubar, et frontem cassidis horrent.
At pius electa murorum in parte Menæceus, 755
Jam sacer aspectu, solitque augustin ore,
Ceu subito in terras supera demissus ab arce,
Constitit, exemta manifestus casside nosci,
Despexitque acies hominum, et clamore profundo
Convertit campum, jussitque silentia bello. 761
Armorum superi, tu que o, qui funere tanto
Indulges mihi, Phœbe, mori, date gaudia Thebis,
Quæ pepigi, et toto quæ sanguine prodigus emi.
Ferte retro bellum, capteque impingite lænæ
Reliquias turpes, conduxque terga foveantes 766

Inachus indecores pater aversetur alumnos.

At Tyriis templa, arva, domos, connubia, natos
Reddite morte mea: si vos placida hostia juvi,
Si non attonitis vatis consulta recepi 770
Auribus, et Thebis nondum credentibus lausi,
Hæc Amphionis pro me persolvite terras,
Ac mihi deceptum, precor, exorate parentem.
Sic ait, insignemque animam mucrone corusco
Dedignantem artus pridem, mæstamque teneri
Arripit, atque uno quasitam vulnere rumpit. 776
Sanguine tunc spargit turres, et mœnia lustrat,
Seque super medias acies, nondum ense remisso,
Jecit, et in sævos cadere est conatus Achivos.
Ast illum amplexæ Pietas Virtusque, ferebant
Lænet ad terras corpus: jam spiritus olim 781
Ante Jovem, et summis apicem sibi poscit in
astris.

Jamque intra muros nullo sudore receptum
Gaudentes heroa ferunt: abscesserat ultro
Tantalidum venerata cohors: subit agmine longo
Colla inter juvenum, lætisque favoribus omni
Concinitur vulgo, Cadmum atque Amphionem supra
Conditor: hi sertis, hi veris honore soluto
Accumulant artus, patriæque in sede reponunt
Corpus adoratum; repetunt mox bella peractis
Laudibus: hic victa genitor lacrymabilis ira 791
Congenit, et tandem matri data fletu potestas
Lustralenne feris ego te, puer inclyte, Thebis,
Devotumque caput, vilis ceu mater alebam?
Quod molita nefas? cui tantum invisa deorum?
Non ego monstrofero coitu revoluta notavi 796
Pignora, nec nat) peperit funesta nepotes.
Quid refert? habet ecce suos locasta, ducesque
Regnantesque videt: nos sæva piacula bello
Denus, ut alternis (placet hoc tibi, fulminis aus-
Edipodionii mutent diademata fratres. [tor]

Quid superos hominesve queror? tu, sæve Me-
næceu, [matrem.

Tu miseram ante omnes properasti extinguere
Unde hic mortis amor? quæ sacra insania menti?
Quosve ego conceptus, aut quæ mala pignora fudi
Tam diversa mihi? nimirum Martius arguis, 806
Quæque novis proavum tellus effloruit armis.
Hinc animi tristes, nimisve in pectore Mavors,
Et de matre nihil: sponte en ultroque peremptus
Irrumpit mæstas fati nolentibus umbras. 810
Ast egomet Danaos, Capaneæque tela verebar.
Hæc erat, hæc metuenda manus, ferrum, hæc, quod
amens

Ipsa dedi: viden? ut jugulo consums.rit ensem?
Altius laud quisquam Danaum mucrone subisset.
Diceret infelix etiamnum, et cuncta replet 815
Questibus; abducunt comites, famulæque pe-
rosam

Solantes, thalamoque tenent: sedet eruta multo
Ungue genas: non illa diem, non verba precan-
Respicit, aut visus flectit tellure relictos, [tunc
Jam vocis, jam mentis inops: sic aspera tigris
Fetibus abreptis Scythico deserta sub antro 821
Accubat, et tepidi lambit vestigia saxi:
Nusquam iræ: sedit rabies feritæque, famæque
Oris: cuncti præter secuta armenta gregesque:
Adspicit illa jacens: ubi enim, quibus ubera pas-
Aut quos ingenti premat expectata rapina? [cat,
Hactenus arma, tubæ, ferrumque, et vulnera:
sed nunc

Cominus astriferos Capaneus tollendus in axes.
Non mihi jam solito vatium de more canendum.
Major ab Aoniis sumenda audacia lucis. 830
Mecum omnes audete decæ. Sive ille profunda

Missus nocte furor, Capaneaque signa secuta
 Arma Jovem contra Stygiæ rapuere sorores,
 Seu virtus egressa modum, seu gloria præceps,
 Seu magnæ data fœma neci, seu læta malorum
 Principia, et blandæ superùm mortalibus iræ:
 Jam sordent terrena viro, lædetque profundæ
 Cædis, et exhaustis olim Graiûmq; suisque
 Missilibus, lassa respexit in æthera dextra.
 Ardua mox torvo nititur clymina visu, 840
 Innumerosque gradus gemina latus arbore clausos
 Aerium sibi poitat iter, longeque timendus
 Multifidam quercum flagranti lumine vibrat.
 Arma rubent una, clypeoque incenditur ignis.
 Ilac, ait, in Thebas, hac me jubet ardua virtus
 Ire, Menceo qua lubrica sanguine turris. 846
 Experiar, quid sacra juvent, an falsus Apollo.
 Dixit, et alterno captiva in mœnia gressu
 Surgit ovans: quales mediis in nubibus æther
 Vidit Alodas, cum cresceret impia tellus 850
 Despectura deos, nec adhuc immane veniret
 Pelion, et trepidum jam tangeret Ossa Tonantem.
 Tum vero attoniti fatorum in cardine summo,
 Ceu suprema lues urbem, facibusque cruentis
 Aquatura solo turres Bellona subiret, 855
 Omnibus e tectis certatim ingentia saxa,
 Roboræque, et gravidas fundæ Balcanis habenas,
 Nam jaculis, cœloque vagis spes unde sagittis?)
 Verum avidi et tormenta rotant, et molibus urgent.
 Ille nec ingestis, nec terga sequentibus unquam
 Detrahitur telis, vacuoque sub aere pendens, 861
 Plana velut terra certus vestigia figat,
 Tendit, et ingenti subit occurrente ruina.
 Amnis ut incumbens longævi roboræ pontis
 Assiduus oppugnat aquis: jam saxa fatiscunt, 865
 Emotæque trabes: tanto violentior ille
 (Sæviti enim majore salo) quassatque trahitque
 Molem ægram; nexus donec celer alveus omnes
 Abscidit, et cursu victor respirat aperto.
 Utque petita diu celsus fastigia supra 870
 Emicuit, trepidamque adsurgens desuper urbem
 Vidit, et ingenti Thebas exterruit umbra,
 Increpat attonitos: Hæc ille Amphionis arces,
 (Pro pudor,) hi faciles, carmenque imbellis secuti,
 Et mentita diu Thebarum fabula, muri? 875
 Ecquidnam egregium prosternere mœnia molli
 Structa lyra? simul insultans, gressuque manuque
 Molibus obstantes cuneos, tabulataque sævus
 Destruit: absiliunt pontes, tectique tremantis
 Saxea frena labant, disseptoque aggerè rursus
 Utitur, et truncas rupes in templa domosque
 Præcipitat, frangitque suis jam menibus urbem
 Jamque Jovem circa studiis diversa tremebant
 Argolici Tyriique dei: pator æquus utrisque
 Adspicit ingentes ardentum cominus iras, 885
 Sequæ obstare videt: gemit inservante noverca
 Liber, et obliquo respectans lumine patrem:

Nunc ubi sæva manus, meaue heu cunabula
 Flammæ,
 Fulmen, io ubi fulmen? ait: gemit auctor Apollo
 Quas dedit ipse, domos: Lernam, Thebasque
 rependit 890
 Mæstus, et intento dubitat Thyrtinius argo.
 Maternos plangit volucer Danaëius Argos. [riti
 Met Venus Harmoniæ populos: metuensque ma-
 Stat procul, et tacita Gradivum respicit ira.
 Increpat Aonios audax Tritonia divos. 895
 Junonem tacitam furibunda silentia torquent.
 Non tamen hæc turbant pacem Jovis: ecce
 quierant
 Jurgia, cum mediis Capaneus auditus in astris,
 Nullæ pro trepidis, clamabat, numina Thebis
 Statis? ubi infandæ segnes telluris alumnæ 900
 Bacchus et Alcides? piget instigare minores:
 Tu potius venias, (quis enim concurrere nobis
 Dignior?) en cineres Semeleaque busta tenentur.
 Nunc age, nunc totis in me connitere flammis,
 Jupiter: an pavidas tonitru turbare puellas 905
 Possitor, et soceri thalamos excindere Cadmi
 Ingemuit dictis superum dolor: ipse furentem
 Risit, et incussa sanctarum mole comarum, [græ-
 Quænam spes hominum tumide post prælia Phle-
 Tunc etiam ferendus? ait: premit undique len
 Turba deum frendens, et tela ultricia poscit, [tum
 Nec jam audent fati turbata obistere conjux.
 Ipsa dato nondum cœlestis regia signo
 Sponte tonat: cocunt ipsæ sine flamine nubes,
 Accurruntque imbres: Stygiæ rupisse catenas 915
 Iapetum, aut victam superæ ad convexa levare
 Inarimen, Ætnamve putes: pudet ista timere
 Calicolas: sed cum in media vertigine mundi
 Stare virum, insanasque vident deponere pugnas
 Minantur taciti, et dubio pro fulmine pendent. 920
 Cœperat Oegyriæ supra fastigia turris
 Arcanum mugire polus, cœlumque tenebris
 Auferrî: tenet ille tamen, quas non videt, arces
 Fulguraque attritis quoties micuere procellis
 His, ait, in Thebas, his jam decet ignibus uti,
 Hinc renovare facem, lassamque accendere quer
 Talia dicenti toto Jove fulmen adactum [cum.
 Corripuit: primæ fugere in nubila cristæ.
 Et clypei niger umbo cadit: janque omnia lucent
 Membra viri: cedunt acies, et terror utrinque
 Quo ruat, ardenti feriat quas corpore turmas. 935
 Intra se stridere facem, galeamque, comasque
 Quærit, et uientem thoracæ repellere dextra
 Conatus, ferri cinerem sub pectore tractat.
 Stat tamen, extremumque in sidera versus anhe
 Pectoraque inviatis obicit fumantia muris, [lat,
 Ne caderet: sed membra virum terrena relin-
 quunt, 937
 Exiitque animus: paulum si tardius artus
 Cessissent, potuit fulmen meruisse secundum.

LIBER UNDECIMUS.

Postquam magnanimus furias virtutis iniquæ
 Consumsit Capaneus, expiravitque receptum
 Fulmen, et ad terras longe comitata cadentem
 Signavit muros ultricis semita flammæ:
 Componit dextra victor concussa plagarum

Jupiter, et vultu cœlumque diemque reducit.
 Gratantur superi, Phlegræ ceu fessus anhelet
 Prælia, et Encelado fumantem impresserit Æ-
 nam.

5 | Ille jacet lacere complexus fragmina turris,

Torvus adhuc visu, memorandaque facta re-
linquens

Gentibus, atque ipsi non illaudata Tonanti.
Quantus Apollinæe lemerator matris Averno
Tenditur: ipsæ horrent si quando pectore ab alt.
Emergunt volucres, immensaque membra jacenti
Spectant, dum miseræ crescunt in pabula fibræ.
Sic gravat injectus terras, hostiliaque urit 1
Arva, et anhelantem cœlesti sulfure campum.
Respirant Thebæ, templisque jacentia surgunt
Agmina: jam finis votis, finisque supremis
Planctibus, et natos ausæ deponere matres. 2
At vaga palantes campo fuga volvit Achivos.
Nec jam hostes curæ, aut ferrum mortale time-
tur:

Omnibus ante oculos iræ Jovis, omnibus arden
Arma metu, galeæque tonant, visusque paventes
Ipse aequi, et profugis opponere Jupiter ignes. 25
Instat Agenoreus miles, cœlique tumultu
Utitur: indomitos ut cum Massyla per arva
Armenti reges magno leo fregit hiatu,
Et contentus abit: rauce tunc cominus ursi,
Tunc avidi venere lupi, rabieque remissa 30
Lambunt degeneres alienæ vulnera præde.
Hinc premit Eurymedon, cui rusticus horror in
armis,

Rustica tela manu, patriumque agitare tumul-
Pan illi genitor: tener hinc conatibus annos
Egreditur, juvenemque patrem puer æquat Ala-
Felices ambo: sed fortunatior ille, [theus.
Quem genuisse juvat: nec jam dignoscere prom-
tum, [lacerto.

Quæ magis arma sonent, quo plus eat hasta
Arctatur denso fugientum examine vallum.

Quas volvis, Gradive, vices? modo mœnia Cadmi
Scandebant, sua nunc defendunt tecta Pelasgi. 41
Ceu redeunt nubes, ceu circumflantibus Austris
Alternus procumbit ager, ceu gurgite cano
Nunc reteggit bibulas, nunc obruit æstus arenas.
Procumbit late pubes Tirynthia, alumni 45
Exuvias imitata dei: trux mæret ab alto
Amphitryoniades Nemææ in sanguine terga,
Et similes ramos, similesque videre pharetras.
Stabat in Argolicæ ferrato margine turris

Egregius lituo dextri Mavortis Enipeus 50
Hortator; sed tunc miseris dabat utile signum,
Suadebatque fugam, et tutos in castra receptus:
Cum subitum obliquo descendit ab aere vulnus,
Urgentisque sonum læva manus aure retenta est,
Sicut erat: fugit in vacuas jam spiritus auras, 55
Jam gelida ora tacent, carmen tuba sola peregit.

Jamque potens scelorum, geminæque exercita
gentis

Sanguine, Tisiphone: fraterna claudere querit
Bella tuba: nec se tanta in certamina retur
Sufficere, inferna comitem ni sede Megæram, 60
Et consanguineos in proelia suscitet angues.
Ergo procul vacua consedit valle, solumque
Ense fodit Stygio, terræque immurmurat absens
Nomen, et, Elysiis signum indubitabile regnis,
Crinalem attollit longo stridore cerasten: 65
Cœrulæ dux ille comæ: quo protinus omnis
Horruit auditio tellus, pontusque, polusque,
Et pater Ætnæos iterum respexit ad ignes.

Accipit illa sonum: stabat tunc forte parenti 69
Proxima, dum cœtu Capaneus laudatur ab omni
Ditis, et insignem Stygiis fovet amnibus umbram.
Protinus abrupta terrarum mole sub astris
Constitit: exsultant manes, quantumque profundæ
Rarescunt tenebræ, tantum de luce recessit. 74

Excipit atra soror, dextræque innexa profatur:
Hæc, germana, tenus Stygii metuenda parentis
Imperia, et jussos potui tolerare furoræ,
Sola super terras, hostilique obvia mundo,
Dum vos Elysium et faciles compescitis umbras
Nec pretium deforme moræ, cassique labores.
Hoc quodcumque madent campi, quod sanguine
fumant 81

Stagna, quod innumero Lethæa examine gaudet
Ripa, mæse vires, mea læta insignia: sed quid
Hæc ego? Mars habeat, vulgataque jactet Enyo.
Vidiatis (Stygiis certe manifestus in umbris) 85
Sanguine fœdatum rictus, atroque madentem
Ora ducem tabo: miserum insatiabilis edit
Mc tradente caput: modo nempe horrendus ab
astris

Descendit vos usque fragor: mea sacra premebat
Tempestas: ego mixta viri funtialibus armis 90
Bella deum, et magnas ridebam fulminis iras.
Sed jam (effabor enim) longo sudore fatiscunt
Corda, soror, tardæque manus: hebet infera cælo
Taxus, et insuctos angues nimia astra soporant.
Tu, cui totus adhuc furor, exsultantque recentes
Cocyti de fonte comæ, da jungere vires. 96

Non solitas acies, nec Martia bella paramus,
Sed fratrum, (licet alma Fides Pietasque repugnent,
Vinceretur,) fratrum stringendi cominus enses.
Grande opus: ipsæ odiis, ipsæ discordibus armis
Aptemur: quid lenta venis? agedum elige cuius
Signa feras: ambo faciles, nostrisque: sed anceps
Vulgus, et affatus matris, blandamque precatu
Antigonen timeo, paulum ne nostra retardet
Consilia: ipse etiam, qui nos lassare precando
Suetus, et ultrices oculorum exposcere diras, 106
Jam pater est: cœtu fertur jam solus ab omni
Fleat sibi: atque adeo moror ipsa irrumpere
Thebas,

Adsuetumque larem: tibi pareat impius exsul,
Argolicumque impelle nefas: neu mitis Adrastus
Prævaleat, plebesque, cave, Lernæa moretur. 111
Vade, et in alternas inimica revertere pugnas.
Talia partitæ diversum abiire sorores.
Ut Notus et Boreas gemino de cardine mundi,
Hic nive Rhipææ, Libycis hic pastus arenis, 115
Bella cient: clamant amnes, freta, nubila, sylvæ,
Jamque patent strages: plangunt sua damna
coloni,

Et tamen oppressos miserantur in æquore nautas.

Illas ut summo vidit pater altus Olympo
Incestare diem, trepidumque Hyperionis orbem
Suffundi maculis, torvo sic inchoat ore: 121
Vidimus armiferos, quo fas erat usque, furoræ,
Cœlicolæ, licitaque aci's, etsi impia bella
Unus init, aususque mea procumbere dextra. 124
Nunc par infandum, miserique incognita terris
Pugna subest: auferte oculos: absentibus ausint
sta deis, lateantque Jovem: stat funera mensæ
Tantaleæ, et fontes vidiæ Lycæonis aras,
Et festina polo ducentes astra Mycenæ. 129
Nunc etiam turbanda dies: mala nubila, tellus,
Accipe, secedantque poli: stat parcere mundo,
Cœlitibusque meis: saltem ne virginis almæ
Sidera, Ledæi videant neu talia fratres.

pater omnipotens, visusque nocebantibus arvis
Abstulit, et dulci terræ caruere æreno. 135

Jamque per Argolicas Erebo sata virgo cohortes
Vestigat Polynicis iter, portisque sub ipsa
venit, incertum leto tot iniqua fugane
Exeat, et dubios turbabant omina sensus.
Viderat, obscura vallum dum nocte pererrat 140

Æger consilii, curisque novissima volvens.
 Conjugi Argiæ lacera cum lampade mæstam
 Effigiem: (sunt monstra deum, sic ire parabat,
 Illas latura viro tædas erat:) ergo roganti, [tum
 Quæ via, quisve dolor, cur mæsta insignia? tan-
 Fleverat, atque manu timidos averterat ignes.
 Scit mentem vidisse nefas: etenim unde Mycenis
 Affloret, et vallum conjux inopina subiret?
 Sed fati monitus, vicinaque funera sentit,
 Ac sentire timet. Cum vero Acherontis operi
 Diva ter adinoto tetigit thoraca flagello, 151
 Ardet inops animi, nec tam considerare regno,
 Quam scilus, et cædem, et perfossi in sanguine
 fratris

Exspirare cupit, subitusque affatur Adrastum:
 Sera quidem, extremus socium gentisque super-
 stes 155
 Argolicæ, consulta, pater, jam rebus in arctis
 Aggredior: tunc tempus erat, cum sanguis Achi-
 vum

Integer, ire ultro, primamque capessere pugnam;
 Non plebis Danaæ florem, regumque venendas
 Obiectare animas, ut lamentabile tantis 160
 Urbibus induerem capiti decus: aspera quando
 Præcepit virtus, nunc saltem exsolvere fas sit.
 Quæ merui: scis namque, socer, licet alta re-
 condas

Vultera, et afflictum generi vereare pudorem:
 Ille ego sum, qui te pacem et pia jura regentem
 Infelix (utinamque aliis datus urbibus hospes) 166
 Exterrem patria, regnoque... sed exige tandem
 Supplicium: fratrem suprema in bella (quid horres?
 Decretum est, fixumque) voco: desiste morari:
 Nec poteris: non si atra parens, miseræque
 sorores [ruenti

In media arma cadant; non si ipse ad bella
 Obstet, et extinctos galeæ pater ingerat orbes,
 Deficiam. Anne bibam superest quodcumque
 cruoris

Inachii? et vestris etiamnum mortibus utar?
 Vidi egomet propter ruptos telluris hiatus, 175
 Nec subiti: vidi exanimum, secique nocentem
 Tydea: me Tegeæ regem indefessa reposcit,
 Orbaque Parrhasiis ululat mihi mater in antris.
 Ipse nec Ismeni ripas, dum stagna cruentat 179
 Hippomedon, Tyrias potui nec scandere turres,
 Dum tonat, et tecum, Capaneu, miscere furores?
 Quis tantus pro luce timor? sed digna rependam:
 Conveniant ubicunque nurus, matresque Pelasgæ,
 Longævique patres, quorum tot gaudia carpsi,
 Orbavique domos: fratri concurre: quid ultra est?
 Spectent, et votis victorem Eleoclea possant.
 Jamque vale, conjux, dulcesque valete Mycenæ.
 At tu, care socer, (nec enim omnis culpa malorum
 Me penes, et superi mecum Parcæque nocentes,) 185
 Sis lenis cineri, meque hæc post prælia raptum
 Alitibus, fratrique neqes, umaque reponas: 191
 Hoc tantum: et natæ melius connubia jungas.
 Ibant in lacrymas: veluti, cum vere reverso
 Bistonæ tepuere nives, submittitur ingens
 Hæmus, et angustus Rhodope descendit in amnes.
 Cœperat et leni senior mulcere furentem 196
 Alloquio: scidit orsa novo terrore cruenta
 Eumenis, alipedemque citum, fataliaque arma,
 Protinus Inachii vultus expressa Phœrecli,
 Oblutus, ac fidas exclusit casside voces. 200

Ac super hæc: Abrumpe moras; celeremus: et
 Adventare ferunt portis. Sic omnia vicit, [illum
 Corruptumque inject equo: volat æquore aperto
 Pallidus, instantemque deæ circumpicit umbram

Sacra Jovi merito Tyrius pro fulmine ductor,
 Nequicquam Danaos ratus exarasse, ferebat.
 Nec pater ætherius, divumve has ullus ad aras,
 Sed mala Tisiphone trepidis inserta ministris
 Adstat, et inferno prævertit vota Tonanti. 209
 Summe deum, tibi namque meæ primordia Thebæ
 (Liveat infandum licet Argos, et aspera Juno)
 Debent, Sidonios ex quo per littora raptor
 Turbasti thiasos, dignatus virgine nostra
 Terga premi, et placidas falsum mugire per undas:
 Nec te vana fides iterum Cadmeia adeptum 215
 Connubia, et Tyrios nimium irrupisse penates:
 Tandem, inquam, soceros, dilectaque mœnia gra-
 Respicias, adsortorque tonas: ceu regia cœli [tus
 Attentata tui, sic te pro turribus altis
 Vidimus urgentem nubes, lætique benignum 220
 Fulmen, et auditos proavis agnovimus ignes.
 Accipe nunc pecudes, et magni thuris acervos,
 Votivumque marem: dignas sed pendere grates
 Ilud mortale opus est: certent tibi reddere
 Bacchus

Noster, et Alcides: illis hæc mœnia serva. 225
 Dixerat: ast illi niger ignis in ora genasque
 Prosiluit, raptumque comis diadema cremavit.
 Tunc ferus ante ictum spumis delubra cruentat
 Taurus, et obstantium mediis e cœtibus exit
 Turbidus, in-ano feriendi altaria cornu. 230
 Diffugiunt famuli, et regem solatur haruspex.
 Ipse instaurari sacrum male fortis, agique
 Imperat, et magnos ficto premit ore timores
 Qualis, ubi implicitum Tyrynthus ossibus ignem
 Sensit, et Etæas membris accedere vestes, 235
 Vota incepta tamen, libataque thura ferebat
 Durus adhuc, patiensque mali: mox grande
 coactus

Ingemuit, victorque furit per viscera Nessus.
 Nuntius exanimi suspensus pectora cursu
 Epytus ad regem portæ statione relicta 240
 Tendit, et hæc trepido vix intellectus anhelat:
 Rumpe pios cultus intempestivaque rector,
 Sacra deum: frater muris circum omnibus instat,
 Portarumque moras frenis adsultat et hastis,
 Nomine te crebro, te solum in prælia poscens. 245
 Flent mæsti retro comites, et uterque loquenti
 Adgemit, et pulsus exercitus obstrepit armis:
 Ille vocat. Nunc tempus erat, sator optime divum.
 Quid meruit Capaneus? Turbatus inhorruit altis
 Rex odiis, mediaque tamen gavisus in ira est. 250
 Sic ubi regnator post exsulis otia tauri
 Mugitum hostilem summa tulit aure juvencus,
 Agnovitque minas, magna stat fervidus ira
 Ante gregem, spumisque animos ardentibus effert
 Nunc pede torvus humum, nunc cornibus aera
 findens: 255

Horret ager, trepidæque expectant prælia valles.
 Non desunt regi comites: Sine mœnia pulset
 Irritus: ille autem fractis huc audeat usque
 Viribus? hic misera furor est, instare periclo.
 Nec librare metus, et tuta odisse: resiste 260
 Hoc fretus solio: nos propulsabimus hostem:
 Nos bellare jube. Sic proxima turba: sed ardens
 Ecce aderat luctu, dicturusque omnia belli
 Libertate Creon: urit fera corda Menœceus:
 Nulla patri requies: illum quaeritque, tenetque;
 Illum sanguineos proflantem pectore rivos 266
 Adspicit, et sæva semper de turre cadentem.
 Ut dubium, et pugnas cunctantem Eteoclea vidit:
 Ibis, ait, neque te ulterius, fratrumque ducumque
 Pessime, funeribus patriæ lacrymicque potitum,
 Eumenidum bellique reump, patiemur inulti. 271

Sat tua non æquis luimus perjuria diva.
Urbem armis opibusque gravem, et modo civi-
bus arctam,

Ceu cælo dimissa lues, inimicave tellus,
Hæsiisti, vacuumque tamen sublimis obumbras.
Deest jam servitio plebes: hos ignis egenos 271
Fert humus; hos pelago patrius jam detulit amnis
Illi querunt artus, illi ardua vulnera curant.
Redde agedum miseris fratres, natosque, patres-
que,

[Hypsenus,
Redde arvis domibusque viros: ubi maximus
Finitimusque Dryas? ubi Phocidos arma sonoræ:
Euboicique duces? illos tamen æqua duelli
Fors tulit ad manes: at tu (pudet) hostia regni.
Hostia, nate, jaces, ceu mutus et e grege sanguis
Hei mihi primitiis armorum, et rite nefasto 285
Libatus, jussusque mori: et cunctabitur ultra
Iste? nec adverso nunc saltem Marte vocatus
Stabit? an in pugnas alium jubet ire profanus
Tiresias, iterumque meos oracula necit [mon?
In gemitus? quid enim misero super unicus Hæ-
Ille jube subeat, tuque hinc spectator ab alta 291
Turris sedē: quid sæva fremis, famulamque co-
hortem

Respectas? hi te ire volunt, hi pendere pœnas:
Ipse etiam genitrix, ipsæque odere sorores. 294
In te ardens frater ferrum mortemque minatur,
Sevaeque portarum convellit claustra: nec aude?
Sic pater infrendens, miserique exarsuat ira.
Ille sub hæc: Non fallis, ait, nec te inclyta nati
Fata movent: canere illa patrem et jactare de-
cebat.

Sed spes sub lacrymis, spes atque occulta cupido
His latet: insano prætendis funera voto, 301
Meque premis frustra, vacuæ ceu proximus aulæ.
Non ita Sidoniam fortuna reliquerit urbem,
In te ut sceptrā cadant, tanto indignissime nato.
Nec mihi difficilis præsens vindicta: sed arma, 305
Arma prius, famuli: coeant in prælia fratres;
Vult gemitus lenire Creon. Lucrare furorem:
Victori mihi cuncta lues. Sic jurgia paulum
Distulit, atqueensem, quem jam dabat ira, re-
lictus ut incerto pastoris vulnere serpens [pressit.
Erigitur gyro, longumque e corpore toto 311
Virus in ora legit: paulum si devius hostis
Torsit iter, cecidere minæ, tumefactaque frustra
Colla sedent, irasque sui bibit ipse veneni.

At genitrix primam funestæ sortis ut amens 315
Expavit famam, (nec tarde creditit,) ibat
Scissa comas, vultuque et pectore nuda cruento,
Non sexus decorisve memor: Pentheia qualis
Mater ad insani scandeat culmina montis,
Promissum sævo caput allatura Lyæo. 320
Non comites, non ferre ipsæ vestigia natæ
Æqua valent; tantum misera dolor ultimus addit
Robur, et exsanguis crudescent luctibus anni.
Jamque decus galææ, jam spicula sæva ligabat
Ductor, et ad lituos hilarem, trepidumque tu-
barum 325

Prospiciebat equum; subito cum apparuit ingens
Mater, et ipse metu famulūmq; expalluit omnis
Cœtus, et oblatam retro dedit armiger hastam.
Quis furor? unde iterum regni integrata resurgit
Eumenis? ipsi etiam post omnia, cominus ipsi
Stabitis? usque adeo geminas duxisse cohortes,
Et facinus mandasse parum est? quo deinde re-
dibit 332

Victor? In hosne sinus? o diri conjugis olim
Felicis tenebræ! datis, improba lumina, pœnas.
Hæc spectanda dies? quo, sæve, minantia flectis

Ora? quid alternos vultus pallorque ruborque
Mutat, et ohnixi frangunt mala murmura dentes?
Me miseram! vincis. prius hæc tamen arma
necesse est

Experiare domi: stabo ipsa in limine portæ
Auspicium infelix, acelerumque immanis imago.
Hæc tibi canities, hæc sunt calcanda, nefande,
Ubera, perque uterum sonipes hic matris agen-
dus.

[Iis?
Parce: quid oppositam capulo parmaque repel-
Non ego te contra Stygiis feralia sanxi
Vota deis, cæco nec Erinnyas ore rogavi. 345
Exaudi miseram: genitrix te, sæve, precatur,
Non pater: adde moram scelerei, et metire quod
audes.

Sed pulsat muros germanus, et impia contra
Bella ciet. Non mater enim, non obstat eunti
Ulla soror: te cuncta rogant, hic plangimus
omnes. 350

Ast ibi vix unus pugnas dissuadet Adrastus,
Aut fortasse jubet: tu limina avita deosque
Linquis, et a nostris in fratrem amplexibus exis.

At parte ex alia tacitos obstante tumultu
Antigone furata gradus, (nec casta retardat 355
Virginitas,) volat Ogygii fastigia muri
Exsuperare furens: senior comes hæret eunti
Actor, et hic summas non duraturus ad arces.
Utque procul visis paulum dubitavit in armis,
Agnovitque (nefas) jaculis et voce superba 360
Tecta incessentem, magno prius omnia planctu
Implet, et e muvis ceu descensura profatur:
Comprime tela manu, paulumque hanc adspice
turrim,

Frater, et horrentes refer in mea lumina cristas.
Agnoscisne hostes? sic annua pacta fidemque
Poscimus? hi questus? hæc est bona causa
modesti 366

Exsulis? Argolicos per te, germane, penates,
(Nani Tyrus jam nullus honos,) per si quid in illa
Dulce domo, submitte animos: en utraque gentis
Turba rogant, ambaque acies: rogat illa suorum
Antigone devota malis, suspectaque regi, 371
Et tantum tua, dure, soror: saltem ora trucesque
Solve genas: liceat vultus fortasse supremum
Noscere dilectos, et ad hæc lamenta, videre,
Anne fleas: illum gemitu jam supplice mater 375
Frangit, et extremum dimittere dicitur ensem:
Tu mihi fortis adhuc? mihi, quæ tua nocte dieque
Exsilia erroræque fleo? jamjamque tumescent
Placavi tibi, sæve, patrem. Quid crimine solvis
Germanum? nempe ille fidem et stata fœdera
rupit, 380

Ile nocens, sævusque suis: tamen ecce vocatus
Non venit. Iste paulum furor elanguescere dictus
Cœperat, obstreperet quamquam atque obstaret
Erinnyas.

Jam submissa manus, lente jam flectit habenas,
Jam tacet: erumpunt gemitus, lacrymasque
fatetur 385

Jassis: hebet iræ: pariterque et abire nocentem,
Et venisse pudet: subito cum matre repulsa
Eumenis ejecit fractis Eteoclea portis

Clamantem: Venio, solumque, quod ante vocasti
invideo: ne incesse moras, gravis arma tenebat
Mater: io patria, o regum incertissima tellus,
Nunc certe victoris eris. Nec mitior ille,
Tandem, inquit, scis, sæve, fidem? et descendis
in æquum?

O mihi nunc primum longo post tempore frater,
Congredere: hæc leges, hæc fœdera sola supersunt

Hic hostile teens fratrem : namque aritur alto 396
Corde, quod innumeri comites, quod regia cassis,
Instrataque ostro sonipes, quod fulva metallo
Parma micet : quanquam haud armis inhonorus
et ipse,

Nec pallia vulgare nitens : opus ipsa novarat 400
Mœnoniis Argia modis, et pollice docto
Stamina purpureæ sociaverat aurea telæ.

Jamque in pulvereum Furis hortantibus æquor
Prosiliant : sua quemque comas stimulatque re-
gitque.

Frena tenent ipsæ, phalerasque et lucida comunt
Arma manu, mixtisque jubas serpentibus augent.
Stat consanguineum c. mpo scelus : unius ingens
Bellum uteri, coeuntque pares sub casside vultus.
Signa tacent, siluere tubæ, stupefactaque Martis
Cornua : ter nigris avidus regnator ab oris 410

Intonuit, terque ima soli concussit : et ipsi
Armorum fugere dei : nusquam inclity Virtus,
Restinxit Bellona faces, longeque paventes
Mars rapuit currus, et Gorgone cruda virago
Abstulit, inque vicem Stygiæ rubuere sorores. 415
Prominet excelsis vulgus miserabile tectis : [arce.
Cuncta madent lacrymis, et ab omni plangitur
Hinc questi vixisse senes, hinc pectore nudo
Stant matres, parvosque velant attendere natos.

Ipsæ quoque Ogygios monstra ad gentilia manes
Tartareus rector porta jubet ire reclusa. 421
Montibus insidunt patiiis, tristisque corona
Infecere diem, et vinci sua crimina gaudent.

Illos ut stimulis ire in discrimen apertis 424
Audiit, et sceleri nullum jam ob stare pudorem,
Advolat, et medias immitit Adrastus habenas.

Ipsæ quidem regnis multum et venerabilis ævo,
Sed quid apud tales, quæ nec sua pignora curæ ?
Altenos tamen illa rogat : Spectabimus ergo
Inachidæ Tyriique nefas ? ubi jura, derique ? 430
Bella ubi ? ne peistate animis : te deprecor, hostis,
(Quanquam, hæc ira sinat, nec tu mihi sanguine
longe.)

Te, gener, et jubeo : sceptri si tanta cupido est,
Exuo regales habitus : i, Lerneæ et Argos 134
Solutus habe. Non verba magis audientia frangunt
Accensos, sumtisque semel conatibus obstant,
Quam Scythia curvatis erectus fluctibus unquam
Pontus Cyaneos vetuit concurrere montes.

Ut peritis preces, geminosque ad prælia fusos
Pulvææ cornipedes, explorarique fumentum 440
In digitis amenta videt, fugit, omnia linquens
Castra, viros, generum, Thebas, ac fata monentem
Conversumque jugo propellit Ariona : qualis
Demissus curru lævæ post præniæ sortis

Umbrarum custos, mundique novissimus hæres
Pallui, amisso veniens in Tartara cælo. 446
Non tamen indulsit pugne, cunctataque primo
Substitit in scelere, et paulum Fortuna morata est.
Bis cassæ periere viæ : bis cominus actos
Avertit bonus error equos, puræque nefandi 450
Sanguinis obliquis ceciderunt ictibus hæstæ.

Tendunt frena manu, et ævis calcaribus urgent
Immeritos. movet et geminas miserabile divum
Prodigium turmas, alteraque murmura volvunt
Mussantes ; iterare aciem, procurare sæpe 455
Impetus, et totum miseris opponere bellum.

Jandudum terris coeque offensæ deorum
Aversa cœli Pietas in parte sedebat,
Non habitu quo nota prius, non ore sereno,
Sed vitilis exuta comam, fraternaque bella, 460
Ceu soror infelix pugnantum, aut anxia mater,
Deflebat, sævumque Jov in, Parcasque nocentes

Vociferans, seseque polis et luce relictæ
Descensuram Erebo, et Stygios jam malle penates
Quid me, ait, ut ævis animantum, ac sæpe oeo-
rum 405

Obstaturam animis, princeps Natura, creabas ?
Nil jam ego per populos, nusquam reverentia
nostri.

O furor, o homines, direque Prometheus artes !
Quam bene post Pyrrham tellus pontusque va-
cabant ?

En mortale genus ! Dixit : speculataque tempus,
Auxilium tentemus, ait, licet irrita coner : 471
Desiluitque polo : niveus sub nubibus altis,
Quanquam mæsta, deæ sequitur vestigia limes
Vix steterat campo, subita manuscescere pace
Agmina, sentiri que nefas : tunc ora madescent
Pectoraque, et tacitus subrepit fratribus horior
Arma etiam simulata gerens, cultusque viriles,
Nunc his, nunc illis, Agite, ite, obaistite, clamat,
Quis nati fratri esque domi, quis pignora tanta.
Illi quoque (nonne palam est ultro miscescere
divos ?) 480

Tela cadunt ; cunctantur equi : fors ipsa repugnat.
Nonnihil impulerat dubios, ni torva notasset
Tisiphone fraudes, cœlestique ocior igne
Affloret increpitans : Quid belli obverteris ausis,
Numen iners, pacique datum ? cede, improba :
noster 485

Hic campus, nosterque dies : nunc sera nocentes
Defendis Thebas : ubi tunc, cum bellâ cieret
Bacchus, et armatas furiaient orgia matres ?
Aut ubi segnis eras, dum Martius impia serpens
Stagna bibit ? dum Cadmus arat ? dum victa ca-
dit Sphinx ? [nostra

Dum rogat Œdipoden genitor ? dum lampade
In thalamos locasta venit ? Sic urget, et ultro
Vitantem adspectus etiam, pudibund. que longe
Ora reducentem, premit adstr. dentibus hydrys
Intentatque faces : dejectam in lumina pallam 495
Diva trahit, magnoque fugit questura Tonanti.

Tunc vero accensæ stimulis majoribus iræ.
Arma placent, versæque volunt spectare cohortes.
Instaurant crudele nefas : rex impius aptat

Tela, et fumes ac casum prior occupat hæstæ. 500
Illa, viam medium clypei conata per orbem,
Non perfert ictus, atque alto vincitur auro.
Tunc exsul subit, et clare lunæ præcatur :
Di, quos effosso non irritus ore rogavit
(Œdipodes, firmate nefas : non improba posco 505
Voia : piabo inanus, et eodem pectora ferro
Rescindam, dum me moriens hic sceptrâ tenen-
tem [lorem

Linguat, et hunc secum portet minor umbra do-
Hæstæ subit velox equis, femur inter, equique
Illa, letum utique volens : sed plagâ sedentis 510
Laxato vitata genu ; tamen irrita voti
Cuspis in obliquis invenit vulnera costis.

It præceps sonipes strictæ contemtor habenæ,
Arvæque sanguineo scribit rutilantia gyro.
Exsultat, fratri credens hunc esse cruorem. 515
Credat et ipse metu : totis jamque exsul habenis
Indulget, cæcusque avidos illidit in ægrum
Cornipedem cursus : miscetur frena, manusque
Telaque, et ad terram turbatis gressibus ambo
Præcipitant : ut nocte rates, quas nubilus Auster
Implicuit, frangunt tonas, mutantque rudentes,
Luctatæque diu tenebris, hiemique, sibi que,
Sicut erant, imo pariter sedere profundo.

Hæc pugnæ facies : coeunt sine more, sine arte
Tantum animis iraque, atque ignescencia certant
S M

Per gateas odia, et vultus rimantur acerbo 536
 Lumine: nil adeo mediæ telluris, et enses
 Impliciti, nexæque manus, alteraque sævi
 Murmura, ceu lituos, rapiunt, aut signa tubarum.
 Fulmineos veluti præceps cum cominus egit 539
 Ira suæ, strictique erexit pectora setis,
 Igne tremunt oculi, lunataque dentibus uncis
 Ora sonant: spectat pugnas de rupe propinqua
 Venator pallens, canibusque silentia suadet. 531
 Sic avidi incurrunt: necdum letalia miscent
 Vulnera, sed cœptus sanguis, facinusque perac-
 tum.

[adstant
 Nec jam opus est Furiis: tantum mirantur, et
 Laudantes, hominumque dolent plus posse furores.
 Fratris uterque furens cupit affectatque cruorem,
 Et necsi manare suum. Tandem irruit exaul, 540
 Hortatusque manum, cui fortior ira, nefasque
 Justius, alte ensem germani in corpore pressit,
 Qua male jam plumis imus tegit inguina thorax.
 Ille dolens nondum, sed ferri frigore primo
 Territus, in clypeum turbatos colligit artus: 545
 Mox intellecto magis ac magis æger anhelat
 Vulneri: nec parci cedenti, atque increpat hosti:
 Quo retrahis, germane, gradus? o languida sonino,
 Et regnis effeta quies! longaque sub umbra
 Imperia! exsilio rebusque exercita egenis 550
 Membra vides: disce arma pati, nec fidere lætis
 Sic pugnant miseri: restabat lassa nefando
 Vita duci, summusque cruor, poterantque pa-
 rumper

[man
 Stare gradus: sed sponte ruit, fraudemque supre-
 In media jam morte parat: clamore Cithæron
 Erigitur: fraterque ratus vicisse, levavit 556
 Ad cœlum palmas: Bene habet: non irrita vovi:
 Cerno graves oculos, atque ora natantia leto.
 Huc aliquis propere sceptrum atque insigne com-
 marum,

Dum videt. Hæc dicens gressus admovit, et arma,
 Ceu templis decus et patriæ laturus ovanti, 561
 Arma etiam spoliare cupit: nondum ille peractis
 Manibus, ultrices animam servabat in ias.
 Utque superstantem, pronumque in pectore sensit,
 Erigit occulte ferrum, vitæque labantis 565
 Reliquias tenues odio supplevit, et ensem
 Jam lætus fratris non frater corde reliquit.
 Ille autem, Vivisne? et adhuc manet in a superstes,
 Perfidie, nec sedes unquam meriture quietas? 569
 I mecum ad manes: illic quoque pacta reposcam,
 Si modo Agenorei stat Gnossia iudicis urna,
 Qua reges punire datur. Nec plura locutus
 Concidit, et totis fratrem gravis obruit armis.
 Ite truces, animæ, funestaque Tartara leto
 Polluite, et cunctas Erebi consumite pœnas. 575
 Vosque malis hominum, Stygiæ, jam parcite,
 divæ.

Omnibus in terris scelus hoc, omnique sub ævo
 Viderit una dies, monstrumque infame futuris
 Excidat, et soli memorent hæc pœnia reges.

At genitor, accleris comperto fine, profundis 580
 Erepat tenebris, sævoque e limine profert
 Mortem imperfectam: veteri stat sordida tabo
 Utraque canities, et durus sanguine crinis
 Obnubit furiale caput: procul ora, genæque
 Intus, et effossæ aequalent vestigia lucis. 585
 Virgo autem impositæ sustentat pondera lævæ,
 Dextra sedet baculo: qualis si puppe relicta
 Exosus pigri manes sulcator Averni
 Exeat ad superos, solemque et pallida turbet
 Astra, nec ipse diu fortis, patiensque superni 590
 Aeris interea longum

Crescat opus, totisque expectent sæcula ripis
 Talis init campum, comitique extrema gementi,
 Duc, ait, ad natos, patremque recentibus, oro,
 Injice funeribus: cunctatur necia virgo [tur
 Quid paret: impediunt iter, implicitosque moran-
 Arma, viri, currus, altaque in strage seniles 597
 Deficiunt gressus, et dux miserranda laborat.
 Ut quæstia diu monstravit corpora clamor
 Virginis, insternit totos frigiditibus artus. 600
 Nec vox ulla seni: jacet, immugitque cruentis
 Vulneribus, nec verba diu tentata sequuntur.
 Dum tractat galeas, atque ora latentia quærit,
 Tandem muta furens genitor suspiria solvit: 604
 Tarda meam, pietas, longo post tempore mentem
 Percutis? estne sub hoc hominis clementia
 corde?

Vincis me miserum, vincis, natura, parentem.
 En habeo genitus, lacrymæque per arida serpent
 Lumina, et in molles sequitur manus impia planc-
 Accipite infandæ justa exsequialia mortis, [tus.
 Crudeles, nimiumque mei: nec noscere natos,
 Alloquimurque aptare hæc: dic, virgo, precanti,
 Quem teneo? quo nunc vestras ego sævus honore
 Prosequar inferias? o si fodienda redirent
 Lumina, et in vultus sævire ex more potestas. 615
 Heu dolor, heu justo magis exaudita parentis
 Vota, malæque preces! quisnam fuit ille deorum,
 Qui stetit orantem juxta, præceptaque verba
 Dictavit fati? furor illa, et movit Erinnyas,
 Et pater, et genitrix, et regna, oculique cadentes,
 Nil ego: per Ditem juro, dulcesque tenebras, 621
 Immeritamque ducem: subeam sic Tartara digna
 Morte, nec irata fugiat me Laius umbra.
 Hei mihi, quos nexus fratrum, quæ vulnera tracto!
 Solvite, quæso, manus, infestaque vincula tandem
 Dividite, et medium nunc saltem admittite patrem
 Talia dequestus, paulatim sumserat iras
 Mortis, et occulte telum, ni nata vetaret,
 Quærebatur: sed cauta manu subtraxerat enses
 Antigone: furit inde senex: Ubi noxia tela? 630
 Heu furia! num totum abiit in corpora ferrum?
 Dicentem comes ægra levat, mutumque dolorem
 Ipsa premit, sævum gaudens planxisse parentem.

Olum autem inceptæ clamore exterrita pugna
 Regina extulerat notum penetralibus ensem, 635
 Ensem septemferi spolium lacrymabile Laii
 Multaque cum supers et diu quæsta cubili,
 Et nati furia, et primi conjugis umbris,
 Luctata est dextræ, et prono vix pectore ferri in
 Intravit tandem, et venas prorupit aniles 640
 Vulneris, et infelix lustratur sanguine lectus.
 Illius exili stridentem in pectore plagam
 Ismene collapsa super lacrymisque comis
 Siccabat plangens: qualis Marathonide sylva
 Flebilis Erigone cæsi prope funera patriæ 645
 Questibus absumentis tristem jam solvere nodum
 Cœperat, et fortes ramos moritura legebat.

At jam, læta ducum spes elusisse duorum,
 Res Amphionius alio acceptumque maligna 649
 Transulerat Fortuna manu, cadimique tenebat
 Jura Creon. Miser heu bellorum terminus! illi
 Pugmarant fratres; hunc et Mavortia clamant
 Semina, et impensæ patriæ paulo ante Menæceus
 Conciliat populo: scandit fatale tyrannus
 Flebilis Aoniæ solium. Pro blanda potestas, 655
 Et sceptri malesuadus amor! nunquamne perorum
 Hærebunt documenta novis? juvat ecce metas
 Stare loco, regimenque manu tractare creantem.
 Quid melior fortuna potest? jam sectare patem
 Incipit, atque datis abolere Menæcea regna. 661

Primum adeo ævis imbutus moribus aulae,
 Indicium specimenque sui, jubet igne supremo
 Arceri Danaos, nudoque sub axe relinqui
 Infelix bellum, et tristes sine sedibus umbras.
 Mox reducem Ogygiæ congressus limine portæ
 (Edipoden timuit paulum, seseque minorem 666
 Confessus tacite, promptamque coercuit iram.
 Mox redit in regem, cæcūque audentius hostem
 Incepitans, Procul, inquit, abi, victoribus omen
 Invisum, et furias averte, ac mœnia lustra 670
 Disceas Thebana tuo: spes longa peracta est.
 Vade: jacent nati: quæ jam tibi vota supersunt?
 Horruit instinctu rabido, steteruntque tremantes,
 Ceu visu præsentē, genæ, seniumque recessit.
 Tunc natam baculumque manu dimisit, et iræ
 Innixus, tumido vocem de pectore rumpit: 676
 Jamne vacat sævire, Creon? modo perfida regna
 Fortunæque locum nostræ, miserande, subisti,
 Et tibi jam fas est regum calcare ruinas?
 Jam tumulis victos, ocios jam mœnibus arces?
 Macte: potes digne Thebarum sceptrā tueri. 681
 Hæc tua prima dies: sed cur nova contrahis amens
 Jura? quid anguste tantos metiris honores?
 Exsilium intendis? timida inclementia regum
 Ista: feros avidus quin protinus imbuas enses? 685
 Crede, licet: veniat cupidus parere satelles,
 Intrepidusque secet non evitantia colla.
 Incipe: an expectas, ut pronus supplice dextra
 Sternat, et immitis domini vestigia quæram?
 Finge autem tentare, sines? Mihi ne ulla minaris
 Supplicia? aut ullos reris superesse timores? 691
 Linquere tecta jubes? cælum terrasque reliqui
 Sponte, atque ultricem crudelis in ora retorsi
 Non ullo cogente manum: quid tale jubere, 694
 Rex inimice, potes? fugio, excedoque nefandis
 Sedibus: an refert, quo funera longa, measque
 Transportem tenebras? ne non gens cuncta præ-
 cantū
 Concedat, patræ quantum miser incubo terræ?
 Sed dulces Thebæ: nimirum hic clarior ortus,
 Et meliora meos permulcent sidera vultus. 700
 Hic genitrix, natique: habes Thebana regasque
 Mœnia, quo Cadmus, quo Laius omne rexit,
 Quoque ego: sic thalamos, sic pignora fida ca-
 pessus.
 Nec tibi sit virtus fortunam evadere dextra; 704
 Sed lucem deprensus ames. Satis omina sanxi.
 Duc age, nata, procul: quid te autem luctibus
 addo? [qui
 Da, rex magne, ducem. Timuit miseranda relin-
 Antigone, mutataque preces: Felicia per te [bras,
 Regna, verende Creon, sanctasque Menæceos um-
 Da veniam afflicto, dictis que ignore superbis.

Hunc morem fandi longæ fecere querelæ. 711
 Nec soli ferus iste tibi: sic fata, deosque
 Alloquitur: durus luctu, faciliusque nec ipsi
 Sæpe mihi: pridem indomito sub pectore fervet
 Libertas misera, et ævæ spes anxia mortis. 715
 Et nunc ecce tuas irritat callidus iras,
 Suppliciumque cupit: sed tu majoribus, oro,
 Imperii potiare bonis, altiusque jacentes
 Prætereas, et magna ducum vereare priorum 719
 Funera: et hic quondam solio sublimis, et armis
 Septus, opem miseris, jura et poscentibus æquus
 Supplicibusque dabat: cui nunc ex agmine tanto
 Una comes, necdum exsul erat: felicibus hicne
 Obstat? in hunc odiis et regni viribus exis?
 Hunc abigis tectis: an ne prope limina clarum
 Ingemat, et votis intempestivus oberret? 726
 Pone metum: procul usque tua submotus ab aula.
 Flebit: ego erectum subigam, et servire docebo.
 Cætibz abducam, sola que in sede recondam:
 Exsul erit: nam quæ migranti externa patebunt
 Mœnia? vis Argos eat, hostilesque Mycenæ 731
 Squalidus irreplet? victicæ ad limen Adrasti
 Aonias narret clares, tenuemque precetur
 Rex Thebanus opem? miseræ quid crimina gentis
 Pandere, quid casus juvat ostentare pudendos?
 Conde, precor, quodcumque sumus: nec longa
 precamur 736
 Dona, Creon: miserere senis, mæstique parentis.
 Hic, precor, hic manes indulge ponere: certe
 Thebanos sepelire licet. Sic orat, humique
 Volvitur: adducit genitor, sævumque minatur.
 Indignans veniam: qualis leo rupe sub alta. 741
 Quem viridem quondam sylvæ montesque treme-
 bant,
 Jam piger, et longo jacet exarmatus ab ævo,
 Magna tamen facies, et non adeunda senectus:
 Et si demissas veniat mugitus ad aures, 745
 Erigitur, meminitque sui, viresque peractas
 Ingemit, et campis alios regnare leones.
 Flectitur affatu, sed non tamen omnia rector
 Supplicis indulget lacrymis. partemque recidit
 Muneris: Haud, inquit, patriis prohibebat longe
 Finibus: occursum dum non pia templa, domosque
 Commacules, habebant lustra, tuasque Cithæron:
 Atque hæc ecce tuis tellus habitabilis umbris,
 Qua bellum, geminæque jacent in sanguine gentes.
 Sic ait, et ficto comitum vulgique gementis 765
 Adsensu, limen tumidus regale petebat.
 Interea pulsi vallum exitiale Pelasgi
 Destituunt furto: nulli sua signa, suosque
 Ductor: eunt taciti passim, et pro funere pulchro
 Dedecorem amplexi vitam reditusque pudendos.
 Nox faveat, et grata profugos amplectitur umbra.

LIBER DUODECIMUS.

Nondum cuncta polo vigil inclinaverat astra
 Ortus, et instantem cornu tenuiore videbat
 Luna diem: trepidas subito Tiithonia nubes
 Discutit, ac reduci magnum parat æthera Phæbo.
 Agmina jam raris Dirceæ penatibus errant, 5
 Noctis quæsta moras: quamvis tunc otia tandem,
 Et primus post bella sopor: tamen ægra quietem

Pax fugat, et sævi meminit victoria belli.
 Vix primo proferre gradum, et munimina valli
 Solvere, vix totas reserare audacia portas. 10
 Stant veteres ante ora metus, campique vacantis
 Horror: ut assiduo jactatis æquore tellus
 Prima labat, sic attoniti nil cominus ire
 Mirantur, furasque putant adsurgere turmas.

Sic ubi prospicius scandentem limina turris 1.
 Idaliæ volucres fulvum adspexere draconem,
 Intus agunt natos, et feta cubilia vallant
 Unguibus, imbellesque citant ad prælia pennas
 Mox fuerit licet ille retro, tamen aera pudum
 Candida turba timet, tandemque ingressa volatus
 Horret, et a mediis etiamnum respiciit astra. 2?
 Iter in exsanguem populum, bellique jacentia
 Reliquias, quæ quemque dolor luctusque cruenti
 Exegere duces: hi tela, hi corpora, at illi
 Cæsorum tantum ora vident, alienaque juxta 2.
 Pectora: pars currus deflent, viduisque loquuntur,
 Hoc solum quia restat, equis: pars oscula figunt
 Vulneribus magnis, et de virtute queruntur.
 Frigida digeritur strages: patuere recisæ
 Cum capulis, hastisque manus, medisque sagittæ
 Luminibus stantes: multis vestigia credis
 Nulla; ruunt planctu pendente et ubique parato.
 At circum informes truncos miserabile surgit
 Certamen, qui justa ferant, qui funera ducunt.
 Sæpe etiam hostiles (ludit Fortuna parumper) 35
 Decepti flere viros: nec certa faculas
 Noscere, quem miseri vident, calcenve cruorem.
 At quibus nec illæsa domus, vacuique dolores,
 Aut deserta vagi Danaûm tentoria lustrant,
 Immittuntque faces, aut (quæ post bella voluptas)
 Quæritur dispersi, jaceat quo pulvere Tydeus, 41
 An rapti pateat specus auguris, aut ubi divum
 Hostis, an ætheriæ vivant per membra favillæ.
 Jam lacrymis exemta dies, nec serus ahegit
 Vesper: amant miseri lamenta, malisque fruuntur.
 Nec subire domos, sed circum funera peïnox 46
 Turba sedet, vicibusque datis alterna gementes
 Igne feras planctuque fugant: nec dulcibus astris
 Victa, nec assiduo coierunt lumina fletu.
 Tertius Auroram pulsabat Lucifer, et jam 50
 Montibus orbatis lucorum gloria magnæ
 Theumesi venere trabes, et amica Cithæron
 Sylva rogiæ: ardent excisæ viscera gentis
 Molibus exstructis: supremo munere gaudent
 Ogygii manes: queritur miserabile Graiûm 55
 Nuda cohors, veitutumque gemens circumvolat ig-
 Accipit et sævi manes Eteoclis iniquos [nem.
 Haudquaquam regalis honos: Argivus haberi
 Fra er jussus adhuc, atque exsule pellitur umbra.
 At non plebeio fumare Meneceæ busto 60
 Rex genitor Thebæque sinunt: nec robora vilem
 Struxerunt de more rogi; sed bellicus agger
 Curribus, et clypeis, Graiorumque omnibus armis
 Sternitur: hostiles super ipse, ut victor, acervos,
 Pacifera lauro crinem vittisque decorus, 65
 Accubat: haud aliter quam cum poscentibus astris
 Lætus in accensa jacuit Tirynthius Ceta.
 Spirantes super inferias, captiva Pelasgûm
 Corpora frenatosque pater, solatia forti,
 Bellorum mactabat equos: his arduus ignis 70
 Palpat, et gemitus tandem erupere paterni:
 O, nisi magnanimus tantæ te laudis miscet
 Ardor, Echionios mecum, venerande, penates,
 Atque ultra, recture puer; venientia qui nunc
 Gaudia, et ingratum regni mihi munus acerbas:
 Tu, superûm convexa licet cætusque perenni 76
 (Credo equidem) virtute colas, mihi flebile
 semper

Namen eris: ponant aras, excelsaque Thebæ
 Tempia dicent: uni fas sit lugere parenti.
 Et nunc heu quæ digna tibi sollemnia, quasve 80
 Largiæ exsequias? nec si fatale potestas
 Argos et impulsas cineri miscere Mycenæ,
 Mæque agger, cui vita (nefas) et sanguine nati

Partus honos. Eademne dies, eadem impia bella
 Te, puer, et diros misere in Tartara fratres? 86
 Et nunc Cædipod par est fortuna doloris
 Ac mihi: quam similes gemimus, bone Jupiter,
 umbras!

Accipe, nate, tui nova libamenta triumphi,
 Accipe et hoc regimen dextre, frontisque superbæ
 Vincula, quæ patri nimium gestanda dediti. 90
 Regem te, regem tristes Eteocles umbræ
 Adspiciant. Simul hæc dicens, crinemque manum-
 Destruit, accensaque iterat violentius ira: [que
 Sævum aegedum immittemque vocent, nunc fu-
 nera Lerne 94

Tecum ardere veto: longos utinam addere sensus
 Corporibus, cœloque animas Ereboque nocentes
 Pellere fas, ipsunquæ feras, ipsum una volucrum
 Ora sequi, a que artus regum monstrare nefandos
 Hei mihi, quod positos humus alma diesque re-
 solvit. [prema

Quare iterum repetens iterumque edico, su-
 Ne quis ope, aut flammis ausit juvisse Pelasgos:
 Aut nece facta luct, numeroque explebit adempta
 Corpora: per superos, magnumque Meneceæ
 juro.

Dixit, et abreptum comites in tecta ferebant.

Flebilis interea vacuis comitatus ab Argis 105
 (Fama trahit miseras) orbæ viduæque ruebant
 Inachides, ceu capta manus: sua vulnera cuique,
 Par habitus cunctis, dejecti in pectora crines,
 Accinctis sinus: manant lacera ora cruentis
 Unguibus, et molles planctu crevere lacerti. 110
 Prima per attonitas nigra regina catervæ
 Tristibus illabens famulis, iterumque resurgens,
 Quærit inops Argia vias: non regia cordi,
 Non pater: una fides, unum Polynicis amati 114
 Nomen in ore sedet: Dicen, infausta que Cadmi
 Mœnia, posthabitis velit incoluisse Mycenis.
 Proxima Lerneæ Calydonidas agmine mixtas
 Tydeos exsequias trahit haud cessura sori
 Deiphile: scelus illa quidem, morsusque profanos
 Audierat miseranda viri; sed cuncta jacenti 120
 Infelix ignoscit amor: post aspera viam,
 Ac defendenda tamen, digno plangore Nealce
 Hippomedonta ciens: vatis mox impia conjux
 Heu vacuos positura rogos: postrema gementum
 Agmina Manaliæ ducit comes orba Diane, 125
 Et gravis Evadne: dolet hæc, queriturque labores
 Audacis pueri; magni memor illa mariti
 Et torvum lacrymans, summisque irascitur astris.
 Illas et lucis Hecale speculata Lycæis 129
 Prosequitur genitum, duplex, ut ad litus euntes
 Planxit ab Isthmiaco genitrix Thebana sepulcro:
 Noctivagumque gregem, quamvis ipsi luget, Eleu-
 Flevit, et arcanos errantibus extulit ignea. [sin
 ipsa per aversos ducit Saturnia colles,
 Occultatque vias, ne plebs congressa suorum 135
 Ire vetet, pereatque ingentis gloria crepti.
 Nec non functa ducum refovidi corpora curam
 ris habet; putresque arcanis roribus artus
 nubilosæque rigat succis, ut longius obstant
 Expectentque rogos, flammam neve ante fati-
 cant. 140

Squalidus ecce genas, et hianti vulnere pallens
 Ornytus (hic socio desertus ab agmine, tardat
 Plaga recensa) timidus secreta per avia furto
 Debile carpit iter, fractæque innititur hæstæ.
 Isque ubi mota novo stupuit loca sola tumultu,
 Fœmineumque gregem, quæ jam super agmina
 Lerne 146

Sola videt, non ille viam cau:asque requirit.

(Quippe patet,) mæsto sed hic prior occupat ore :
Quo, miseræ, quo fertis iter ? funusne perentis
Speratis, cineremque viri ? stat pervigil illic 150
Umbrarum custos, inhumatque corpora regi
Annuerat : nusquam lacrymæ, procul usque
fugati

Accessus hominum : solis avibusque ferisque
Ire licet : vestrisne Creon dabit æquus honorem
Luctibus ? immitis citius Busiridis aras, 155
Odrysiæque famem stabuli, Siculosque licebit
Exorare deos : rapit fortasse precantes,
(Si mens nota mihi,) nec conjugialia supra
Funera, sed caris longe mactabit ab umbris. 159
Quin fugitis, dum tuta via est, Lernamque reversæ
Nomina (quod superest) vacuis datis orba sepulcris,

Absentesque animas ad inania busta vocatis ?
Aut vos Cecropiam (prope namque et Thesca
fama est

Thermodontiaci lætum remeare triumpho)
Imploratis opem ? bello cogendus et armis 165
In mores hominemque Creon. Sic fatius : at illis
Horrentur lacrymæ, stupitque humanis eundi
Impetus, atque uno vultus pullore notati.
Non secus, afflavit molles si quando juvencas
Tigridis Hircanæ jejunum murmur, et ipse 170
Auditu turbatur ager, timor omnibus ingens,
Quæ placeat, quos illa famēs descendat in armos.
Continuo discors vario sententia motu [onta,
Scinditur : his Thebas, tumidumque ambire Cœ-
lis placet, Actææ si quid clementia gentis 175
Annuat : extremum curarum, ac turpe reve-ti.

At non fœminæ subitum virtutis honorem
Colligit Argie, sexque immane relicto
Tractat opus : placet egregii spes diu pericli,
Cominus infandi leges accedere regni : 180
Quo Rhodopes non ulla nurus, nec alumna nivosi
Phasidos, inuuptis vallata cohortibus, iret.
Tunc movet arte dolum, quo semet ab agmine fido
Segreget, immitesque deos, legemque eruentum
Contentiæ animæ, et magno temeraria luctu
Provocat : hortantur pietas, ignesque pudici. 186
Ipse etiam ante oculos omni manifestus in actu,
Nunc hospes miseræ, primas nunc sponsus ad
aras,

Nunc mitis conjux, nunc jam sub casside torva
Mæstus in amplexu, multumque a lim-ne summo
Respicens : sed nulla animo observatur imago
Crebrior, Aonii quam quæ de sanguine campi
Nuda venit, poscitque rogos : his anxia mentem
Ægrescit curis, et, qui castissimus ardor, 194
Funus amat. Tunc ad comites conversa Pelasgas :
Vos, ait, Actæas acies Marathonique arma
Elicite, adspiretque pio fortuna labori.
Me sinite Ogygias, tanæ quæ sola ruine
Causa fui, penetrare domos, et fulmina regni
Prima pati : nec surda feræ pulsabimus urbis 200
Limina : sunt illic soceri mihi, suntque socores
Conjugis, et Thebas haud ignoranda subibo.
Ne tantum revocate gradus : illo impetus ingens,
Auguriumque animi. Nec plura : unumque Men-
næten 204

(Olim hic virginei custos monitorque pudoris)
Eligit, et quamquam rudis atque ignara locorum,
Præcipites gressus, qua venerat Ormytus, effert.
Atque ubi visa procul socias luisse nialorum,
Anne, ait, hostiles ego te labente per agros, 209
Ileu dolor, expectem, quænam sententia lenti
Theseos ? an bello proceres, an dexter haruspex
Annuat ? interea funus decrecit et uncis

Alitibus non hos potius supponimus artas ? [bras
Et nunc me duram, si quis tibi sensus, ad um-
Me tardam quereris Stygiis, fidissime, divis. 215
Heu si nudus adhuc, heu si jam forte sepultus,
Nostrum utrumque nefas : adeo via nulla dolenti,
Mors nusquam, ævusque Creon ; hortaria euntem,
Ornye. Sic dicens magno Megæria præcepit
Arva rapit passu : demonstrat proxima quævis
Obvius, honestique habitus, miseransque vo-
retur. 221

Vadit atrox visu, nec corde nec aure pavescens,
Et nimis confisa malis, propiorque timeri.
Nocte velut Phrygia cum lamentata resultant
Dindyma, pinigeri rapitur Simoentis ad amnem
Dux vesana chori, cuius dea sanguine lecto 226
Ipsa dedit ferrum, et vittata fronte notavit.
Jam pater Hesperio flagrantem gurgite currum
Abdiderat Titan, aliis rediturus ab undis,
Cum tamen illa gravem luctu fallente laborem
Nescit abisse diem : nec caligantibus arvis 231
Terretur, nec frangit iter, per et invia saxa,
Læsurasque trabes, nemorumque arcana sereno
Nigra die, cæcisque incisa novalia fossis,
Per fluvios secuta vadi, somnosque ferarum 235
Præter, et horrendis insessa cubilia monstris.
Tantum animi, luctusque valent : pudet ire Men-
næten

Tardius, invalidæque gradum miratur alumne.
Quas non illa domos pecorumque hominumque
molesto

Pulsavit gemitu ? quo'ties amissus eunti 240
Lames, et errantem comitis solatia flammæ
Destituunt, gelidæque facem vicere tenebræ ?
Jamque supinantur fessis, lateque fatiscunt
Pentheï deveva jugi, cum pectore anhelo 244
Jam prope deficient, sic inchoat orsa Menætes :
Haud procul (exacti si spes non blanda laboris)
Ogygias, Argiæ, domos, et egena sepulcri
Busta jacere reor : grave cominus æstuat aer
Sordidus, et magræ redeunt per inane volucres
Hæc illa est crudelis humus : nec mœnia longe.
Cernis, ut ingentes murorum porrigat umbras
Campus, et e speculis moriens intermicet ignis ?
Mœnia sunt juxta : modo nox magis ipsa tacebat,
Solaque nigrantes laxabant astra tenebræ. 254
Horruit Argie, dextramque ad mœnia tendens :
Urbs optata prius, nunc trecta hostilia Thebæ,
Et tamen illasas si reddis conjugis umbras,
Sic quoque dulce solum : cernis quo prædita cultu,
Qua stipata manu, juxta tua mœnia primum 259
Œdipodis magni venio nurus ? improba non sunt
Vota : rogos hospes, planc tuncque, et funera posco.
Illum, oro, extorrem regni, belloque fugatum,
Illum, quem solio non es dignata paterno,
Red te mihi : tuque, oro, veni, si manibus ulla
Efficiet, errantque animæ post membra solutæ :
Tu mihi pande vias, tuque ipse ad funera deduc,
Si merui. Dixit, tectumque aggressa propinque
Pastorale casæ, reficit spiramina fessi
Ignis, et horrendos irrupit turbida campos.
Qualis ab Ætnæis accensa lampada saxi 270
Orba Ceres magnæ variabat imagine flammæ
Ausonium Siculunque latus, vestigia nigri
Raptoris, vastosque legens in pulvere sulcos.
Illius insanis ululatus ipse renugit
Enceladus, ruptoque vias illuminat igni. 275
Persephonen amnes, sylvas, freta, nubila, clamant,
Persephonen tantum Stygii tacet aula n ariti.
Admonet attonitam fidus meminisse Cicerontis
Altior, et occultam subnittere lampada furtivæ.

Regina Argolicas modo formidata per urbes, 280
Votum immane procis, spesque augustissima
gentis. [quo,

Nocte sub infesta, nullo duce, et hoste propin-
Sola per offensus amorum, et lubrica tabo
Gramina, non tenebras, non circumfusa tremiscens
Concilia umbrarum, atque animas sua mem-
bra gementes; 285

Serpe gradu caeco ferrum, calcataque tela
Dissimulat, solusque labor vitare jacentes,
Dum funus putat omne suum, visuque sagaci
Rimatur positos, et corpora prona supinat
Incumbens, queriturque parum lucentibus astris.

Fortē soporiferas cœli secreta per umbras 291
Junō, sinu magni semet furata mariti,
Thesēos ad muros, ut Palladū flecteret, ibat,
Supplicibusque piis facilis aperiret Athenas:
Atque ubi per campos errore latiscere vano 295
Immeritam Argian supero respexit ab axe,
Indoluit viam: et lunariū obvia bigis
Advertit currum, placidaque ita voce locuta est:
Da mihi poscenti munus breve, Cynthia, si quis
Est Junonis honos: certe Jovis improba jussu
Ternocem Herculeam . . . veteres sed mitto que-
elas: 301

En locus officio: cultrix placidissima nostri
Incalis Argie cernis qua nocte vagetur,
Nec sperare virum densis queat ægra tenebris?
Et tibi nimbosum languet juhar: exere, quæso,
Cornua, et adsueto propior premat orbita terras.
Hunc quoque, qui curru madidas tibi pronus ha-
benas

Ducit, in Aonios vigiles demitte Soporem.
Vix ea, cum scissis magnum dea nubibus orbem
Protulit: expavere umbræ, fulgorque recisus
Sideribus: vix ipsa tulit Saturnia flammæ. 311

Primum per campos infuso lumine, pallam
Conjugis ipsa suos noscit miseranda labores, [ret
Quamquam texta latent, suffusaque sanguine mæ
Purpura: dumque deos vocat, et de funere caro
Hoc superesse putat, videt ipsum in pulvere pæne
Calcatum. fugere animus, visuque, sonus jue,
Incusitque dolor lacrymas: tunc corpore toto
Sternitur in vultus, animamque per oscula quærit
Absentem, pressumque comis ac veste cruorem
Servatura legit: mox tandem vice reversa: 321

Hunc ego te, conjux, ad debita regna profectum
Ductorem belli, generumque potentis Adrasti
Adspicio? talisque tuis occurro triumphis?

Huc attolle genas, defectaque lumina: venit 325
Ad Thebas Argia tuas: age, mœnibus induc,
Et patrios ostende lares, et mutua reddde
Hospitia. Heu quid ago? projectus cespite nudo
Hoc patriæ telluris habes? quæ jurgia? certe
Imperium non frater habet: nullasne tuorum 330

Movisti lacrymas? ubi mater? ubi inclyta fama
Antigone? mihi nempe jaces, mihi victus es uni.
Dicebam, Quo tendis iter? quid sceptrā negata
Poscis? habes Argos: soceri regnabis in aula:
Hic tibi longus honos, hic indivisa potestas. 335

Quid queror? ipsa dedi bellum, mœstumque ro-
gavi [rem.
Ipse patrem, ut talem nunc te complexa tene-
Sed bene habet, superi: gratum est, Fortuna:
peracta est

Spes longinquæ viæ: totos invenimus artus
Hei mihi, sed quanto descendit vulnus hiatu!
Hoc frater? qua parte, precor, jacet ille nefandus
Predator? vincam volucres, sit adire potestas,
Excludamque feras: an habet funestus et ignes?

Sed nec te flammis inopem tua terra videbit:
Ardebis, lacrymasque feres, quas ferre rogatum
Regibus, æternumque tuo famulata sepulcro 346
Durabit deserta fides: testisque dolorum
Natus erit, parvoque torum Polynice fovebo.

Ecce alios gemitus, aliamque ad busta ferebat
Antigone miseranda facem, vix nacta petitos 350
Mœnibus egressus: illam nam tempore in omni
Attendunt vigiles, et rex jubet ipse teneri,
Contractæque vices, et crebrior excubat ignis.
Ergo deis, fratrique moras excusat, et amena,
Ut paulum immisso cessit statio horrida somno,
Erumpit muris: fremitu quo territat agros 356
Virginis ira lævæ, rabies cui libera tandem,
Et primus sine matre furor: nec longa morata est,
Quippe truncum campum, et positus quo pulvere
frater

Noverat. atque illam contra videt ire Menœtes,
Cui vacat, et caræ gemitus compescit alumna:
Cum tamen erectas extenuis virginis aures
Accessit sonus, utque atra sub veste, comisque
Squalentem, et crasso fœdatam sanguine vultus

Astrorum radiis, et utraque a lampade vidit: 361
Cujus, ait, manes, aut quem temeraria quæris
Nocto mea? Nihil illa diu, sed in ora mariti
Dejicit, inque suos pariter velamina vultus,
Capta metu subito, paulumque oblita doloris.

Hoc magis increpitans suspecta silentia, perstat
Antigone, comitemque premens ipsamque: sed
ambo 371

Deficiunt, fixique silent: tandem ora retexit
Argie, corpusque tamen complexa, profatur:
Si quid in hoc veteri bellorum sanguine mecum
Quæsitura venis, si tu quoque dura Creontis 375

Jussa times, possum, tibi me confisa, fateri.
Si misera es, (certe lacrymas lamentaque cerno.)
Junge, age, junge fidem: pioles ego regis Adrasti,
(Hei mihi! num quis adest?) cari Polynicis ad
ignes,

Etsi regna vetant . . . Stupuit Cadmeia virgo, 380
Intremuitque simul, dicentemque occupat ultro:
Mene igitur sociam (pro sors ignara) malorum,
Mene times? mea membra teneas, mea funera
plangis.

Cedo; tene: pudet heu, pietas ignava sororis!
Hæc prior. Hic pariter lapsæ, junctoque per
ipsum [que,

Amplexu, miscent avidæ lacrymasque, comas-
Partiturque artus redeunt alterna gementes
Ad vultum, et cara vicibus cervice fruuntur.
Dumque modo hæc fratrem memorat, nunc illa
maritum,

Mutuaque exorsæ Thebas, Argosque renarrant,
Longius Argie miseros reminiscitur actus: 391
Per tibi furtivi sacrum commune coloris,
Per socios manes, et conscia sidera juro;
Non hic amissos, quamquam vagusexul, honores,
Non gentile solum, caræ non pectora matris, 395

Te cupiens unam, noctesque diesque locutus
Antigonen: ego cura minor, facilisque relinqui.
Tu tamen excelsa sublimis forsitan arce
Ante mœnas Grias dantem vexilla manipulis
Vidisti, teque ille acie respexit ab ipsa 400

Ense salutatem, et nutantis vertice coni:
Nos procul. Extremas sed quis deus egit in iras
Nil vestræ valere preces? tibine iste negavit
Oranti? Causas ac tristia reddere facta
Cœperat Antigone; fidus comes admonet ambas
Eia agite inceptum potius: jam sidera pallent
Vicino turbata die: perferte laborem:

Tempus erit lacrymis : accenso flebitis igne.
 Haud procul ismeni monstrabant murmura ripas,
 Qui turbatus adhuc et sanguine decolor ibat.
 Illic laceros artus socio conamine portant 411
 Invalidæ, jungitque comes non fortior ulnas.
 Sic Hyperionium tepido Phæthonta sorores
 Fumantem lavere Pado : vixit ille sepulcro
 Conditus, et flentes stant circum flumina sylvæ
 Ut sanies purgata vado, membrisque reversus
 Mortis honos, ignem miseræ post ultima quærent
 Oscula : sed gelidæ circum exanimæque favillæ
 Patribus in foveis, atque omnia busta quiescunt.
 Stabat adhuc, seu forte, rogus, seu numine divum,
 Cui torrens datum sævos Eteocleos artus, 421
 Sive locum monstris iterum Fortuna parabat,
 Seu discessuros servaverat Eumenis ignes.
 Ille tenuem nigris etiamnum advolve lucem
 Roboribus pariter cupidæ videre, simulque 425
 Fiebile gavisæ : nec adhuc, quæ busta, repertum,
 Sed placidus quicumque, rogant, mitisque supremi
 Admittat cineris consortem, et misceat umbras.
 Ecce iterum fratres : primos ut contigit artus
 Ignes edax, tremuere rogi, et novus advena bustis
 Pelitur : exundant diviso vertice flammæ, 431
 Alteriusque apices abrupta luce coruscant.
 Pallidus Eumenidum veluti commisit ignes
 Orcus, uterque minax globus, et conatur utique
 Longius : ipsæ etiam commoto pondere paulum
 Secessere trabes : conclamat territa virgo : 436
 Occidimus, functasque manu stimulamur iras.
 Frater erat : quis enim accessus ferus hospitum
 umbræ
 Pelleiet ? en clypeï flagmen, semustaque nosco
 Cingula, frater erat : cernisne ut flamma recedat,
 Concurratque tamen ? vivunt odia improba, vivunt.
 Nil actum bello : miseri, sic dum arma movetis,
 Vicit nempe Cleon : nusquam jam regna : quis
 ardor ?
 Cui furitis ? sedate minas : tuque exsul ubique,
 Semper inops æqui, jam cede : hoc nupta precat-
 tur, 445
 Ille soror : aut sævos mediæ venienus in ignes
 Vix ea, cum subitus campos tremor altaque tes-
 Impulit, adjovitque rogi discordis hiatus, [qua
 t. t. vigilum turbata quies, quibus ipse malorum
 Fingeat simulacra sopor. Ruit illicet, omnem
 Prospectum lustrans armata indagine, miles. 451
 Illos instantes senior timet unus : at ipsæ
 Ante rogam, sævique palam previsisse Creontis
 Imperia, et furtum claro plangore fatentur
 Securæ : quippe omne vident fluxisse cadaver. 455
 Ambigitur sæva de morte, animosæque leti
 Spes furit : hæc fratris rapuisse, hæc conjugis
 artus [ignes,
 Contendant, vicibusque probant : ego corpus, ego
 Me pietas, me duxit amor : deprecere sæva
 Supplicia, et dextras juvat insertare catenis. 460
 Nusquam illa alterius modo quæ reverentia ver-
 bis ; [que
 Iram, odiumque putes : tantus discordat utrin-
 clamor, et ad regem, qui deprendere, trahuntur.
 At procul Actæis dextra jam Pallade muris
 Juno Phoroneas inducit prævia mæres 465
 Attonitas : non ipsæ minus cœtumque gementem
 Conciliat populus, et flentibus addit honorem.
 Ipsa manu ramosque oleæ, vittasque precantes
 Tradit, et obienta submittere lumina palla,
 Et præferre docet vacuas sine manibus urnas.
 Omnis Erechtheis effusa penatibus ætas 471

Tecta viasque replent : unde hoc examen ? et una
 Tot miseræ ? n- cūm causas novere malorum,
 Jamque gemunt. Dea conciliis se miscet utris-
 que, [gant,
 Cuncta docens, qua gente satæ, quæ funera plan-
 Quide petant : variis nec non affatibus ipsæ
 Ogygias leges, immanisvictumque Creonta
 Multum et ubique fremunt. Geticæ non plura
 queruntur 478
 Hospitibus tectis trunco sermone volucres,
 Cum duplices thalamos, et iniquum Tereæ cla-
 Ube fuit media nulli concessa potentum [mant.
 Ara deūm ; mitis posuit Clementia sedem,
 Et miscet fecere sacram : sine supplice nunquam
 Illa novo : nulla damnavit vota repulsa.
 Audit quicumque rogant : noctesque diesque 485
 Ire datum, et solis numen placare querelis.
 Parca superstitio : non thurea flamma, nec altus
 Accipitur sanguis : lacrymis altaria sudant,
 Mæstarumque super libamina secta comarum
 Pendunt, et vestes mutata sorte relictæ. 490
 Mite nemus circa, cultuque insigne verendo,
 Vitata laurus, et supplicis arbor olivæ.
 Nulla autem effigies, nulli commissa metallo
 Forma deæ : mentes habitare et pectora gaudet.
 Semper habet trepidos, semper locus horret ege-
 Cartibus : ignota tantum felicitibus aræ. [nis
 Fama est defensoris acie, post busta patemi
 Numinis, Herculeos sedem fundasse nepotes.
 Fama minor factis : ipsos nam credere dignum
 Celicolas, tellus quibus hospita semper Athenæ,
 Ceu leges, hominemque novum, ritusque sacro-
 rum, 501
 Seminaque in vacuas hinc descendunt terras,
 Sic saciassæ loco commune animantibus ægris
 Confugium, unde procul starent iræque minaque,
 Regnaque, et a justis Fortuna recederet aris. 505
 Jam tunc innueræ norant altaria gentes.
 Illic victi bellis, patnaque e sede fugati,
 Regnovitque inopes, scelerumque errore nocen-
 tes [sedes
 Conveniunt, pacemque rogant : mox hospita
 Vicit et Œdipodæ turias, et funus Olynthi 510
 Textit, et a misero matrem submovit Oreste.
 Illic vulgo monstrante locum manus anxia
 Lernæ
 Deveniunt : cedit miserorum turba priorum.
 Vix ibi sedatis requierunt pectora curis : 514
 Ceu patio super alta grues Aquilone fugatæ
 Cum videre Pharon, tunc æthera latius implent,
 Tunc hilari clangore sonant ; juvat orbe sereno
 Contemisse nives, et figura solvere Nilo.
 Jamque domos patrias, Scythicæ post aspera
 gentis
 Prælia, laurigero subeuntem Thesea curru 520
 Lætifici plausus, missusque ad sidera vulgi
 Clamor, et emeritis hilaris tuba nuntiat armis.
 Ante ducem spolia, et duri Mavortis imago,
 Virginei currus, cumulatæ fercula cristis,
 Et tristes ducuntur equi, truncæque bipennes. 525
 Quis nemora et solidam Mæotida cadere suetæ,
 Corymbis leves portantur, et ignea gemmis
 Cingula, et informes dominarum sanguine pelte.
 Ipsæ autem nondum trepidæ, sexumve fatentur
 Nec vulgare gemunt, adspersanturque precari,
 Et tantum innuptæ quærant delubra Minervæ.
 Primus amor niveis victorem cernere vectum
 Quadrijugis, nec non populos in æmet agebat
 Hippolyte, jam blanda genas, patiensque mariti

Fœderis: hanc patriæ ritus fregisse severos 535
 Athides oblique secum mirantur operto
 Murmure; quod nitidi crines, quod pectora palla
 Tota latent, magnis quod barbara semet Athenis
 Misceat, atque hosti veniat paritura marito.
 Paulum et ab inessis mæstat Pelopeides ariis 540
 Promovere gradum, serièque et dona triumphii
 Mirantur, vinctique animo rediere mariti.
 Atque ubi tardavit currus, et ab axe superbo
 Explorat causas victor, poscitque benigna
 Aurè preces, ausa ante alias Capaneia conjux:
 Belliger Ægide, subitæ cui maxima laudis 546
 Semina de nostris aperit fortuna ruinis,
 Non externa genus, diræ nec conscia noxæ
 Turba sumus: domus Argoserat, regesque mariti,
 Non utinam et fortes: quid enim seplena movere
 Castra, et Agenoreos opus emendare penates?
 Nec querimur cæcos: hæc bellica jura, vicesque
 Armorum: sed non Siculis exorta sub antris
 Monstra, nec Ossæi bello cecidere bimbembres.
 Mitto genus, clarosque patres; hominum, inclyte
 Theseu, [dem

Sanguis erant, homines, eademque in sidera, eos-
 Sortitus animarum, alimentaue vestra creati,
 Quos vetat igne Creon, Stygiæque a limine portæ,
 Ceu sator Eumenidum, aut Lethæi portitor amnis,
 Submovet, ac dubio cœlique Erebiq; sub axe
 Detinet. Heu princeps Natura! ubi numina? ubi
 ille 561

Fulminis injusti jaculator? ubi estis, Athenæ?
 Septima jam surgens trepidis Aurora jacentes
 Aversatur equis: radios declinat, et horret
 Stelligeri jubar omne poli: jamque eminus ipsæ
 Pabula dira Terræ, campumque odere volucres
 Spirantem tabo, et cælum ventosque gravantem.
 Quantum etenim superesse rear? nuda ossa, pu-
 tremque 568

Urere permittat saniem: properate, verendi
 Cecropidæ: vos ista decet vindicta, priusquam
 Emathii, Thracæque volent, quæque exat ubique
 Gens arsura rogis, manesque habitura supremos.
 Nam quis erit sævire modus? bellavimus: esto;
 Sed cecidere odia, et tristes mors obruit iras. 574
 Tu quoque, ut egregios fama cognovimus actus,
 Non fructibus monstros Sinin infandumque dedisti
 Cereyona, et sævum velles Scirona cremari.
 Credo et Amazoniis Tanain fumasse sepulcris,
 Unde hæc arma refers: sed et hunc dignare trium-
 phum. 579

Da terris unum, cœloque, Ereboque laborem:
 Si patrium Marathonæ metu, si tecta levasti
 Cresia, nec fudit vanos anus hospita fletus.
 Sic tibi non ullæ socia sine Pallade pugnæ,
 Nec sacer invadeat paribus Tirynthius actus:
 Semper et in curru, semper te mater ovantem 585
 Cernat, et invictæ nil tale preceunt Athenæ.
 Dixerat: excipiunt cunctæ, tenduntque precantes
 Cum clamore manus: rubuit Neptunius heros
 Permotus lacrymis: justa mox concitus ira
 Exclamat: Quænam ista novos induxit Erinny
 Regnorum mores? non hæc ego pectora liqui
 Graiorum abscedens, Scythiam pontumque niva-
 lem [tasi

Cum peterem. novus unde furor? victumne pu-
 Thesea, dire Creon? adsum: nec sanguine fessum
 Crede; sitit meritis etiamnum hæc hasta cruores.
 Nulla mora est: verte hunc adeo, fidiissime Phe-
 gen, 596
 Cornipedem, et Tyrias invecus protinus arces

Aut Danaïs edice rogos, aut prœlia Thebis.

Sic ait, oblitus bellicæ viæque laborum,
 Hortaturque suos, viresque instaurat anhelas. 600
 Ut modo connubiis taurus saltuque recepto
 Cum posuit pugnas, alio si forte remugit
 Bellatore nemus, quanquam ora et colla cruento
 Imbre madent, novus arma parat, campumque
 lacegens

Dissimulat gemitus, et vulnera pulvere celat.
 Ipsa metus Libycos, servatricemque Medusam
 Pectoris, incussa movit Tritonia parma.

Protinus erecti toto simul agmine, Thebas
 Respexere angues: necdum Atticus ire parabat
 Miles, et infelix expavit classica Dirce. 610

Continuo in pugnas haud solum accensa juvenus,
 Qui modo Caucasæ comites rediere triumphii;
 Omnis ad arma rudes ager extimulavit aluminos.
 Conveniunt, ultroque ducis vexilla sequuntur,
 Qui gelidum Braurona viri, qui rura laceassunt
 Munychia, et trepidis stabilem Pirææ nautis,
 Et nondum Eoo clarum Marathonæ triumpho.

Mittit in arma manus genialibus hospita divis
 Icarii, Cœlique domus, viridesque Melanæ,
 Dives et Ægaleos nemorum, Parnesque benignus
 Vitibus, et pingui melior Lycabessos oliva. 621

Venit atrox Alæus, et olentis arator Hymetti,
 Quæque rudes thyrsos hederis vestitis Acharnæ
 Linquitur Eois longe speculabile proris

Sunion, unde vagi casurum in nomina ponti 625
 Cresia decepti falso ratis Ægea velo.

Hos Salamis populos, illos Cerealis Eleusin
 Horrida suspensus ad prœlia misit aratri:
 Et quos Callirhoe novies errantibus undis
 Implicat, et raptæ qui conscius Orithyæ 630

Celavit Geticos ripis Ilios amores.
 Ipse quoque in pugnas vacuatur collis, ubi ingens
 Lis superùm, dubius donec nova surget arbor
 Rupibus, et longa refugum mare frangeret umbra.

Isset et Arctos Cadmea ad mœnia ducens 635
 Hippolyte turmas: retinet jam certa tumentis
 Spes uteri, conjuxque rogat dimittere curas
 Martis, et emeritas thalamo sociare pharetas.

Ilos ubi velle acies, et dulci gliscere ferro
 Dux videt, utque piis raptim d'nt o-cula natis
 Amplexusque breves, curru sic fatiur ab alto: 641

Terrarum leges et mundi fœdera mecum
 Defensura manus, dignas insumite mentes
 Cœptibus: hac omnem divùmque hominumque
 favorem,

Naturamque ducem, cœtusque silentis Averni
 Stare palam est; illic Penarum exercita Thebis
 Agmina, et anguicomæ ducent vexilla sorores.

Ite alacres, tantæque, precor, confidite causæ.
 Dixit, et emissæ præcepit iter inchoat hasta.

Qualis Hyperboreos ubi nubilus institit axes 650
 Jupiter, et prima tremefecit sidera bruma,
 Rumpitur Æolia, et longam indignata quietem
 Tollit hiems animos, ventosque sibilat Arctos:

Tunc montes undæque fremunt, tunc prœlia cæsis
 Nubibus, et tonitrus insanaque fulmina gaudent.
 Icta gemit tellus: virides gravis ungula campos
 Mutat, et innumeris peditumque equitumque ca-
 tertis

Exspirat protritulus ager: nec pulvere crasso
 Armorum lux victa perit, sed in æthera longum
 Frangitur, et mediis ardent in nubibus haste. 660

Noctem adeo, placidasse operi junxere tenebras:
 Certamenque immane viris, quo concita tendant
 Agmina, quis visas proclamet ab aggere Thebas,

Cujus in Ogygio princeps ætet lancea muro.
At procul ingenti Neptunius agmina Theseus 665
Angustat clypeo, propriæque exordia laudis
Centum urbes umbone gerit, centenaque Cræte
Mœnia, æque ipsum monstrosi ambagibus antri
Hispidâ torquentem luctantis colla juveni,
Alternasque manus circum et nodosa ligantem
Brachia, et abducto vitantem cornua vultu. 671
Terror habet populos, cum septus imagine torva
Ingreditur pugnas, bis Thesea, bisque cruentas
Cæde videre manus: veteres reminiscitur actus
Ipse, tuens sociumque gregem, metuendaque
quondam 675

Limina, et absumto pallentem Gnosside filo.
Sævus at interea ferro post terga revinctas
Antigonen viduamque Creon Adrastida leto
Admover: ambæ hilares, et mortis amore superhæ,
Ensisib intentant jugulos, regemque cruentum
Destituunt: cum dicta forens Thesclia Phegeus
Adstitit: ille quidem ramis insontis olivæ
Pacificus, sed bella ciet, bellumque minatur
Grande fiens, niniunquc memor mandantis,
et ipsum 681

Jam prope, jam medios operire cohortibus agros
Ingeminans: stetit ambiguo Thebanus in æstu
Curarum, nutantque minæ, et prior ira tepescit.
Tunc firmat sese, fictumque ac triste renidens:
Parvane prostratis, inquit, documenta Mycenis
Sanximus? en iterum, qui mœnia nostra lacres-
sant. [tur.

Accipimus: veniant: sed ne post bella queran-
lex eadem victis. Dixit: sed pulvere casso
Caligare diem, et Tyrios juga perdere montes
Adspicit: armari populos tamen, amagque ferri
Ipse jubet pallens, mediæque in sedibus aulae
Eumenidas subitas, flentemque Menæcea cecinit
Turbidus, impositosque rogis gaudere Pelasgos.

Quis fuit ille dies, tanto cum sanguine Thebis
Pax inventa petit? patriis modo fixa revellunt
Arma deis, clypeisque obducunt pectora fractis,
Et galeas humiles, et adhuc sordentia tabo 701
Spicula: non pharetris quisquam, non ense de-
corus,

Non spectandus equo: cessit fiducia valli:
Morum patet omne latus: munimina potius
Exposcunt: prior hostis habet: fastigia desunt;
Dejecit Capaneus: exsanguis et ægia juvenis
Jam nec conjugibus suprema nec oscula natis
Jungit, et attoniti nil optavere parentes.

Atticus at contra, jubar ut clarescere ruptis
Nubibus, et solem primis adspexit in armis, 710
Desiluit in campum, qui subter mœnia nudos
Adservat manes: dirisq; vaporibus ægrum
Aera pulvereâ penitus sub casside ducens
Ingemit, et justas belli flammatur in iras.

Hunc saltem miseris ductor Thebanus honorem
Largitur Danaï, quod non super ipsa jacentum
Corpora belligeras acies, Martemque secundum
Miscuit: at lacera ne quid de strage nefandus
Perderet, eligitur ævos potura cruores 719

Terra rudia. Jamque alternas in prelia gentes
Dissimilis Bellona ciet: non clamor utrinque,
Non utrinque tubæ: stat debilis altera pubes,
Submissos enses nequicquam, amentaque dextris
Laxa tenens: cedunt tellure, armisque reductis
Ostantant veteres etiamnum in sanguine plagas.
Jam nec Cecropiis idem ductoribus ardor, 726
Languescuntque minæ, et virtus secunda residit:
Ventorum velut ira minor, nisi sylvâ furentes
Impedit, insanique tacent sine littore fluctus

Ut vero æquoreus quercum Marathonida The-
seus 730

Extulit, erectæ cujus crudelis in hostes
Umbra cadit, campumque truem lux cuspidis
implet;

Ceu pater Edonos Hæmi de vertice Mavors
Impulserit currus, rapido mortemque fugamque
Axe vehens, sic exanimis in terga reducit 735
Pallor Aagenoidas: tædet fugientibus uti
Thesea, nec facilem dignatur dextra cruorem.
Cætera plebeio deservit sanguine virtus.
Sic juvat exanimis projectaque præda canesque.
Degeneresque lupos, magnos alit ira leones. 740
Attamen Olenium Thamyrimque, hunc tela pha-
retia

Promentem, hunc sævi tollentem pondera saxi
Dejicit, et triplici confisos robore gentis
Alcidas fratres, totidem quos eminus hastis
Continuat: ferrum consumsit pectore Phyleus,
Ore momordit Illelops, humero transmisit lapyx
Jamque et quadrijugo celsum petit Hæmona
curru, 747

Horrendumque manu telum rotat: ille paventes
Obliquavit equos: longo perlata tenore
Transiit hasta duos: stitebat vulnera nec non
Tertia, sed medio cuspidis temone retenta est.
Sed aulom votis, solum clamore tremendo
Omnibus in turmis optatque vocatque Creonta.
Atque hunc diversa bellorum in fronte maniplos
Hortantem dictis, frustra que extrema minantem
Conspicit: abscidit comites, et Thesea jussu
Lanquebant, stietique deis, atque ipsius armis.
Ille tenet, revocatque suos: utque æqua notavit
Hinc atque hinc odia, extrema se colligit ira,
Jam letale furens, atque audax morte futura: 760
Non cum pelliculis, ait, hæc tibi pugna puellis,
Vagineas nec crede manus: hic cruda virorum
Pælia: nos magnum qui Tydea, quique furentem
Iliipomedonta neci, Capeneaque misimus um-
bris

Pectora. Quæ bellum præcepit amentia suavit,
Improbe? nonne vides, quos ulciscare, jacentes?
Sic ait, et frustra peritutum missile summo
Afflixit clypeo: iisit vocæque manumque
Horridus Ægides, ferataque arboræ magnos
Molitur jactus, nec non prius ore superbo 770
Intonat: Argolici, quibus hæc datur hostia,
manes,

Pandite Tartareum Chaos, ultricesque parate
Eumenidas, venit ecce Creon. Sic fatus, et auras
Dissipat hasta tremens: tunc qua subtemine duro
Multiplicem tennes iterant thoraca catenæ, 775
Incidit: emicuit per mille foramina sanguis
Impius: ille oculis extremo errore solutus
Labitur: adstistit! hesesque gravis, armaque tollens:
Jamne dare extinctis justos, ait, hostibus ignes,
Jam victos operire placet? vade, atra dature 780
Supplicia, extremique tamen secure sepulcri.

Accedunt utrinque pio vexilla tumultu,
Permiscentque nianus: medio jam fœdera bello,
Jamque hospes Theseus: orant succedere muris,
Dignari que domos; nec tecta hostilia victor 785
Adspersatus init: gaudent matresque nurusque
Ogygiæ: qualis thyrao bellante subactus
Mollia laudabat jam marcidus Orgia Ganges.
Ecce per adversas Dircei verticis umbras
Formineus quatit astra fragor, matresque Pelasgæ
Decurrunt: quales Bacchea ad bella vocatæ 791
Thyiades amantes, magnum quas poscere credas
Aut fecisse nefas: gaudent lamenta, novæque

Exsultant lacrymæ: rapit huc, rapit impetus illuc,
 Thesæa magnanimum querant prius, anne Creon-
 Anne suos: vidui ducunt ad corpora luctus. [ta,
 Non ego, centena si quis mea pectora laxet
 Voce deus, tot busta simul, vulgique ducumque
 Tot pariter gemitus, dignis conatibus æquem:
 Turbine quo sese caris intraverit audax 800
 Ignibus Evadne, fulmenque in pectore magno
 Quæserit: quo more jacens super oscula sævi
 Corporis infelix excuset Tydea conjux:
 Ut sævos narret vigiles Argia sorori:
 Arcadæ quo planctu genitrix Erymanthia clamet,
 Arcadæ consumo servantem sanguine vultus, 806

Arcada, quem geminæ, pariter severo cohortes.
 Vix novus ista furor, veniensque implemet Apollo.
 Et mea jam longo meruit ratis æquore portum.

Dur biene procul, dominoque legere superæst,
 O mihi bisseos multum vigilata per annos 811
 Theba? jam certe præsens tibi fama benignum
 Suavit iter, cæpitque novam monstrare futura.
 Jam te magnanimum dignatur noscere Cæsar,
 Itala jam studio discit memoratque juvenus.
 Vive, precor: nec tu divinam Æneida tenta, 816
 Sed longe sequere, et vestigia semper adora.
 Mox, tibi si quis adhuc prætendit nubila livor,
 Occidet, et meriti post me refeientur honores.

ACHILLEIDOS

LIBER PRIMUS.

Magnanimum Æaciden, formidatamque Tonanti
 Progeniem, et patrio vetitam succedere cælo,
 Diva, refer: quanquam acta viri multum inclyta
 cantu

Mæonio, sed plura vacant: nos ire per omnem
 (Sic amor est) heroea velis, Scyrioque latentem 5
 Dulichia proferre tuba: nec in Hectore tracto
 Sistere, sed tota juvenem deducere Troja.
 Tu modo, si veteres digno deplevimus haustu,
 Da fontes mihi, Phœbe, novos, ac fronde secunda
 Necte comas: neque enim Aonium nemus adve-
 na pulso, 10

Nec mea nunc primis albescunt tempora vittis.
 Scit Dirceus ager: meque inter prisca parentum
 Nomina, cumque suo numerant Amphione Thebæ.
 At tu, quem longe primum stupet Itala virtus
 Graiaque, cui geminæ florent vatum iue ducum-
 Certatim laurus, (olim dolet altera vinci,) [que
 Da veniam, ac trepidum patere hoc sudare pa-
 rumper

Pulvere: te longo, necdum fidente paratu
 Molimur, magnusque tibi præludit Achilles.

Solverat Æbalio classem de littore pastor 20
 Dardanus, incautas blande populatus Amyclas,
 Plenaque materni referens præsentia somni
 Culpatum relegebat iter, qua condita ponto
 Fluctibus invisus jam Nereis imperat Helle.
 Cum Thetis Idæos (heu nunquam vana parentum
 Auguria) expavit vitreo sub gurgite remos. 26
 Nec mora: et undosis turba comitante sororum
 Prosiilit thalamis: fervent coeuntia Phrixi
 Littora, et angustum dominas non explicat æquor.
 Illa ubi discusso primum subit æra ponto: 30
 Mæ petit hæc, mihi classis, ait, funesta minatur:
 Agnosco monitus, et Protea vera locutum.
 Ecce novam Priamo, facibus de puppe levatis,
 Fert Bellona nurum: video jam mille carinis
 Ionium Ægæumque premi: nec sufficit, omnis
 Quod p'aga Grajugenûm tumidis conjurat Atridis;
 Quam pelago terrique meus quæreret Achilles,
 Et volet ipse sequi: quid enim cun. bula parvo
 Phion, et torvi commisimus antra magistri?
 Illic (ni fallor) Lapitharum prælia ludit. 40
 Improbus, et patria jam se metitur in hasta.
 O dolor, n. seri materno in corde timores!

Non potui infelix, cum primum in gurgite nostro
 Rhœtææ cecidere trabes, atollere magnum
 Æquor, et incesti prædonis vela profunda 45
 Tempestate sequi, cunctasque inferre sorores?
 Nunc quoque... sed tardum est, jam plena inju-
 ria raptæ.

Ibo tamen, pelagique deos, dextramque secundi,
 Quod superest, complexa Jovis, per Tethyas an-
 nos

Grandævumque patrem, supplex miseranda ro-
 gabo [regem

Unam hiemem. Dixit, magnumque in tempore
 Adspicit. Oceano veniebat ab hospite, mensis
 Lætus, et æquoreo diffusus nectare vultus,
 Unde hiemes ventique silent, cantuque quieto
 Armigeri Tritones eunt, scopulosque cete, 55
 Tyrrhenique greges circumque infraque rotantur
 Rege salutato: placidis ipse arduus undis
 Eminent, et tiplici telo jubet ire jugales.

Illi spumiferos glomerant a pectore fluctus:

Pone natant, delentque pedum vestigia cauda 60
 Cui Thetis: O magni rector genitorque profundi

Adspicis in quales miserum patefeceris usus
 Æquor? eunt tutis terrarum crimina velis,
 Ex quo jura freti majestatemque repostam
 Rupit Iasonia puppis Pagasæa rapina. 65
 En aliud furto scelus, et spolia hospita portans
 Navigat injustæ temerarius arbiter Idæ,
 Eheu quos gemitus terris pelagoque daturus!
 Quos mihi! sic Phrygiæ pensamus præmia
 palmæ? 69

Hi Veneris mores, hoc gratæ munus alumne?
 Has saltem (non semideos, nostrumque reportant
 Thesæa) si quis adhuc undis honor, obrue puppes,
 Aut permittite fretum: nulla inclementia: fas sit
 Pro nato timuisse mihi: da tollere fluctus,
 Nec tibi de tantis placeat me fluctibus unum 75
 Littus, et Iliaci scopulos habitare æpulcri.
 Orabat laniata comas, et pectore nudo
 Cæruleis obstatat equis: tunc ductor aquarum
 Invitat curru, dictisque ita mulcet amicis:
 Ne pete Dardaniam frustra, Theti, mergere clas-
 sem: 80

Fata vetant: ratus ordo deis miscere cruentas
 Europæque Asiæque manus, consultaque bella

Jupiter, et tristes edixit cædibus annos.

Quem tu illic natum Sigeo in pulvere, quanta
Adspicis victrix Phrygiarum funera matrum! 85
Cum tulus Æacides tepido modo sanguine Teucros
Undabit campos, modo crassa exire vetabit
Flumina. et Hectoreo tardabit funere currus,
Impelleque manu nostros, opera irrita, muros.
Pelea jam desiste queri, thalamosque minores; 90
Credideris peperisse Jovi: nec inulta dolebis;
Cognaris utere fretis: dabo tollere fluctus,
Cum reduces Danaï, nocturna que signa Caphareus
Exseret, et dirum pariter quæremus Ulixem.

Dixerat: illa gravi vultum demissa repulsa, 95
Quæ jam exire fretum, et ratibus bellare parabat
Iliaci, alios iterum commenta paratus,
Tristis ad Hæmonias detorquet brachia terras.
Ter conata manu, liquidum ter gressibus æquor
Repulit, et niveas feriunt vada Thessala plantas.
Lætantur montes, et connubialia pandunt 101
Antra sinus, lateque deæ Sperchios abundat
Obvius, et dulci vestigia circuit unda.
Illa nihil gavisâ locis, sed crepta fatigat
Pectore consilia, et solers pietate magistra 105
Longævum Chirona petit. Domus ardua montem
Perforat, et longo suspendit Pelion arcu.
Pars exhausta manu, partem sua ruperat ætas.
Signa tamen, divûmque tori, et quem quisque sa-
crarat 109

Accubitu genioque, locus monstiantur: at intra
Centauri stabula alta patent, nec aqua nefandis
Fratribus: hic hominum nullos expecta cruores
Spicula, nec truncæ bellicis genialibus omni,
Aut consanguineos fracti crateres in hostes, 114
Sed pharetræ insontes, et inania terga ferarum.
Ila c quoque dum viridis; nam nunc labor unus
inermi,

Nosce salutiferas dubiis animantibus herbas,
Aut monstrare lyra veteres heroas alumno.
At tunc venatu redditurum in limine primo 119
Opperiens, properatque dapes, largoque serenat
Igne domum; cum visa procul de litore mater
Nereis: erumpit sylvis: dant gaudia vires,
Moraque desueto crepuit senis ungula campo.
Tunc blandus dextra, atque imos submissus in
armos

Pauperibus tectis inducit, et admovet antris. 125
Jamdudum tacito lustrat Thetis omnia visu;
Nec perpressa moras: Ubi nam mea pignora,
Chion?

Dic, ait, aut cur ulla puer jam tempora ducit
Te sine? num merito trepidus sopor, atraque
matri? 129

Signa desunt? magnos utinam mentita timores!
Namque mihi infestis utero modo contour enses,
Nunc planctu livere manus, modo in ubera sævas
Ire feras, sæpe ipsa (nefas) sub inania natum
Tartara, et ad Stygios iterum fero mergere fontes.
Hæ abolere metus magici jubet ordine sacri 135
Carpathius vates, puerumque sub axe probato
Secretis lustrare fretis, ubi littora summa
Oceani, et genitor tepet illabentibus astris
Pontus, ubi ignotis horrenda piacula divis, [que;
Donaque. . . sed longum cuncta enumerare, vetor-
Trade magis. Sic fata parens: neque enim ille
dedisset, 141

Hi mollēs habitus, et tegmina fœda fateri
Ausa seni. Tunc ille refert: Duc, optima, quæso,
Duc, genitrix, humilique deos infringe præcatu.
Nam superant tua vota modum, placandaque
multum 145

Invidia est: non addo metum, sed vera fatebor.
Nescio quid magnum (nec me patria omina fallunt)
Vis festina parat, tenerosque supervenit annos.
Olim ferre ninas, et obire audita solebat 149
Imperia, et nostris procul haud discedere ab antris.
Nunc illum non Ossa capit, non Pelion ingens,
Thessaliæve nives: ipsi mihi sæpe queruntur
Centauri taptasque domos, abstractaque coram
Armenta, et campis semet fluviusque fugari. 154
Insidias et bella parant, tumidique minantur. [ges
Olim euidem, Argolicos pinus cum Thessala re-
liac veheret, juvenem Alciden et Thesea vidi;
Sed taceo. Figit gelidus Nereida pallor.

Ille aderat multo sudore, et pulvere major.
Attamen arma inter, festinatosque labores, 160
Dulcis adhuc visu: niveo natat ignis in ore
Purpureus, fulvoque nitet coma gratior auro.
Necdum prima nova lanugine vertitur ætas,
Tranquillaque faces oculis, et plurima vultu
Mater inest: qualis Lycia venator Apollo 165
Cum redit, et sævis permutat plectra pharetris.
Forte et latet adest: (o quantum gaudia forme
Adjiciunt!) festam Pholoeis sub rupe lænam
Perculerat ferro, vacuisque reliquerat antris 169
Ipsam, sed catulos apportat, et incitat ungues.
Quos tamen, ut fido genitrix in limine visa est,
Abjicit, exceptamque avidis circumligat ulnis,
Jam gravis amplexu, jamque æquus vertice ma-
Insequitur magno jam tunc connexus amore [tri.
Patroclus, tantique extendit æmulus actus, 175
Par studiis, ævique modis, sed robore longe,
Et tamen aequali visurus Peigama fato.

Protinus ille subit rapido, quæ proxima, saltu
Flumina, fumantesque genas, crinemque novatur
Fontibus: Eurotæ qualis vada Castor anhele 180
Intrat equo, fessumque: ni jubar excitat astri.
Miratur, comitque senex, nunc pectora mulcens,
Nunc fortes humeros: angust sua gaudia matrem
Tunc libare dapes Baccheque munera Chiron
Onat, et attonitam vario oblectamine mulcens,
Elicit extremo chelyn, et solantia curas 186
Fila movet, leviterque expertas pollice chordas
Dat puero: canit ille libens immania laudum
Semina, quæ tumida superarit jussa novæ
Amphitryoniades: crudum quo Berycia cæstu
Obruert Pollux: quanto circumdata nexu 191
Ruperit Ægides Minoi biachia tauri:
Maternos in sine toros, superisque gravatum
Pelion: hic ficto risit Thetis auxia vultu.
Nox trahit in somnos: saxo collabitur ingens
Centaurus, blandisque humeris se innecit A-
chilles, [navult.

Quamquam ibi fida parens, adsuetaque pectora
At Thetis undisonis per noctem in iupibus ad-
Quæ nato secreta velit, quibus abdere terris [stans,
Destinet, huc illuc diversa mente volutat. 200
Proxima, sed studiis mulum Mavortia, Thrace:
Nec Macelûm gens dura placet, laudumque daturi
Cecropidæ stimulos: nimium opportuna carinis
Sestos, Abydenique sinus: placet ire per alta
Cycladas; hinc sprete Myconosque, humilisque
Seriphos, 205

Et Lemnos non aqua viris, atque hospita Delos
Gentibus: imbelli nuper Lycomedis in aula
Virgineos cœtus, et littora persona ludo
Audierat, duros laxantem Ægæona nexu 209
Missa sequi, centumque dei numerare catenas.
Ila c placet, hæc timide tellus tutissima matri.
Qualis vicino volucris jam sedula partu, [nem,
Jamque timens qua fronde domum suspendat ina

Providet hinc ventos, hinc anxia cogitat angues.
Hinc homines: tandem dubiæ placet umbra,
novisque 21:

Vix stetit in ramis, et protinus arbor amatur.
Altera consilio superest, tristemque fatigat
Cura deam, natum ipsa sinu complexa per undas,
An magno Tritone ferat, ventosque volucres
Advocat, an pelago solitam Thaumantida pasci.

Eicit inde fretis, et murice frenat acuto 221
Delphinas bijuges, quos illi maxima Tethys
Gurgite Atlanteo pelagi sub valle sonora
Nutrierat: nullis vada per Neptunia glaucæ
Tantus honor formæ, nandique potentia, nec plus
Pectoris humani: jubet hos subsistere plecto 226

Littore, ne nudæ noceant contagia terræ.
Ipsa dehinc toto resolutum pectore Achillem
(Qui pueris sopor) Hæmonii de rupibus antri
Ad placidas deportat aquas, et jussa tacere 230

Littora: monstrat iter, totoque effulserat orbe
Cynthia: prosequitur divam, celeresque recursus
Securus pelagi Chiron rogat, udaque celat

Lumina, et abreptos subito jam jamque latentes
Erecto prospectat equo, qua cana parumper
Spumant signa fugæ, et liquido perit orbita ponto.

Illum non alias redituro ad Thessala Tempe
Jam tristis Pholoe, jam nubilus ingemit Othrys,
Et tenuis Sperchios aquis, speluncaque docti
Muta senis: quærent puerilia carmina Fauni,

Et sperata diu plorant connubia Nymphæ. 241
Jam premit astra dies, humilisque ex æquore
Titan

Rorantes evolvit equos, et ab æthere magno
Sublatum curru pelagus cadit: at vada mater
Scythia jamdudum fluctus emensa tenebat, 245

Exierantque jugo fessi delphines herili,
Cum pueri tremefacta quies, oculique jacentes
Infusum sensere diem: stupet aere primo,
Quæ loca? qui fluctus? ubi Pelion? omnia versa

Atque ignota videt, dubitâtque agnoscere matrem
Occupat illa manu, blandeque affata paventem.
Si mihi, care puer, thalamos sorps æqua dedisset,
Quos dabat, ætheriis ego te complexa tenerem

Sidus grande plagis, magnique puerpera cœli
Nil humiles Parcas, terrenaque fata vererem. 255
Nunc impar tibi, nate, genus, præclusaque leti
Tantum matre via est: quin et metuenda propinquant

Tempora, et extremis adnota pericula metis.
Cedanus, paulumque animos submitte viriles,
Atque habitus dignare meos. Si Lydia dura 260
Pensa manu, mollesque tulit Titynhius hastas;
Si decet aurata Bacchum vestigia palla

Verrere, virgineos si Jupiter induit artus,
Nec magnum ambigui fregerunt Cænea sexus;
Hæc sine, quæso, minas numenque exire malignum. 265

Mox iterum campos, iterum Centaurica reddam
Lustra tibi. Per ego hoc decus, et ventura juvenile

Gaudia, si terras, humilemque experta maritum
Te propter, si progenitem Sygus amne severo
Armavi, (totumque utinam,) cape tuta parumper

Tægmina, nil nocitura animo: cur ora reducis?
Quidve parant oculi? pudet hoc mihi escere cultu?
Per te, care puer, cognata per æquora juro,
Nesciet hoc Chiron. Sic horrida pectora tractat

Necuiquam mulcens: obstat genitorique roganti,
Nutritorque ingens, et cruda exordia magnæ 276
Indolis. Effrenæ tumidum velut igne juvenile
Si quis equum primis submittere tentat habenis

Ille, diu campis, fluviiisque, et non re superbo
Gavissus, non colla jugo, non aspera præbet 280
Ora lupis, dominique gemit captivus inire.
Imperia, atque alios miratur discere curas.

Quis deus attonitæ fraudes astumque parenti
Contulit? indocilem quæ mens detrahit Achillem?
Palladi littoræ celebrabat Scyros honorum 285
Forte diem, placidoque satæ Lycomede sorores

Luce sacra patriis, quæ rara licentia, muris
Exierant, date veris opes, divæque severas
Fronde ligare comas, et spargere floribus hastam.

Omnibus eximium formæ decus; omnibus idem
Cultus, et expleto teneri jam fine pudoris 291
Virginitas matura toris, annique tumentis.
Sed quantum virides pelagi Venus addita Nymphas

Obruit, aut humeris quantum Diana relinquit
Naidas, effulget tantum regina decori 295
Deidamia chori, pulchrisque sororibus obstat.

Illius et rosco flammatur purpura vultu,
Et gemmis lux major inest, et blandius aurum.
Atque ipsi par forma deæ, si pectoris angues

Ponat, et exerta placetur casside vultus. 300
Hanc ubi ducentem longe socia agmina vidit
Trux puer, et nullo temeratus pectora motu;
Dirigit, totisque novum bibit ossibus ignem.

Nec latet haustus amor, sed fax vibrata medullis

In vultus atque ora redit, lucemque genarum
Tingit, et impulsu tenui sudore pererrat. 306
Lactea Massagætæ veluti cum pocula fuscant

Sanguine puniceo, vel ebur corruptum œstro:
Sic variis manifesta notis palletque rubetque
Flamma recens: eat, atque ultro ferus hospita

Discutiat turba securus, et immemor ævi, [sacra
Ni pudor, et junctæ teneat reverentia matris. 319
It pater armenti quondam, rectorque futurus,

Qui nondum toto peraguntur cornua gyro,
Cum sociam pastus niveo candore juvencam
Adspicit, ardescunt animi, primusque per ora

Spumat amor: spectant hilares, optantque magistri.
Occupat arrip'o jam tempore conscia mater:
Hosne inter simulare choros, et brachia ludo

Nectere, nate, grave est? gelida quid tale sub Ossa
Peliarique jugis? o si mihi jungere curas, 321
Atque alium portare sinu contingat Achillem!

Mulcet, lætisque rubet, visusque superbos
Obliquat, vestesque manu leviori repellit.

Adspicit ambiguum genitrix, cogique volentem,
Injecitque sinus. Tunc colla rigentia mollit, 326
Submittitque graves humeros, et fortia laxat

Brachia, et impexos certo domat ordine crines,
Ac sua dilecta cervicem monilia transfert,
Et picturato cohibet vestigia limbo. 330

Incessum, motumque docet, fandique pudorem.
Qualiter artifice victuræ pollice cœtæ [tur:
Accipiunt formas, ignemque manumque sequuntur

Talis erat divæ natum mutantis imago.
Nec luctata diu: superest nam plurimus illi 335
Invicta virtute decor, fallitque tuentes

Ambiguus, tenuique latens discriminis sexus.
Procedunt, iterumque monet, rursusque fatigat
Blanda Thetis: Sic ergo gradus, sic ora manusque

Nate, feres, comitesque, modis imitabere fectis;
Ne te suspectum molli non misceat aula 341
Rector, et incepti pereant mendacia furti.

Dixit, et admoto non cessat comere tactu.
Sic ubi virgineis llicatæ lassata pharetris 344
Ad patrem fratremque redit, comes hæret eunti

Mater, et ipsa humeros exsertaque brachia velat.

Ipsa arcum pharetramque locat, vestesque latentes
Deducit, sparsasque [studet] componere crines.

Protinus ageritur regem : atque ibi, testibus
aris, 349

Hanc tibi, ait, nostri germanam, rector, Achilles
(Nonne vides, ut torva genas, sequendaque fr.) ?

Tradimus : arma humeris arcumque animos pete-
Ferre, et Amazonio connubia pellere ritu. [bat

Sed mihi curarum satis est pro stirpe virili. 351
Hæc calathos et sacra ferat : tu frange regendo

Indocilem, sexumque tene, dum nihilis ætas,
Solvendusque pudor : neve exercere protervas

Gymnadas, aut lustris nemorum concede vagari.
Intus ale, et similes inter seclude puellas.

Littore præcipue portuque arcere memento. 360
Vidisti modo vela Phrygium : jam mutua jura

Fallere transmissæ pelago didicere carinæ.
Accedit dictis pater, ingenioque parentis [stet] ?

Occultum Eæciden (quis divum fraudibus ob-
Accipit : ultro etiam veneratur supplice dextra,

Et grates electus agit. Nec turba piarum 366
Scyriadum cessat nimio defigere visu

Virginis ora novæ, quantum cervicis comisque
Emineat, quantumque humeros ac pectora fun-

dat.
Dehinc sociare choro, castisque accedere sacris

Horantur, ceduntque loco, et contingere gaudent.
Qualiter Idaïæ volucres, ubi mollia frangunt

Nubila, jam longum cœloque domoque gregatæ,
Si junxit pennas, diversoque hospita tractu 374

Venerit avis, cunctæ primum mirantur et horrent ;
Mox propius propiusque volant, atque aere in ipso

Paullatim fecere suam, plausuque secundo
Circueunt hilares, et ad alta cubilia ducunt.

Digreditur multum cunctata in limine mater, 379
Dum repetit monitus, arcanaque murmura figit

Auribus, et tacito dat verba novissima voto.
Tunc excepta freto longe cervice reflexa

Abnatat, et blandis affatur littora verbis :
Cara mihi tellus, magnæ cui pignora curæ 384

Depositumque ingens timido commisimus astu,
Sis felix, taceasque, precor, quo more tacebat

Creta Rhæ : te longus honos, æternæque cingent
Templa, nec instabili fama superabere Delo.

At venit et sacra fietis, interque vaduas
Cycladas, Ægææ frangunt ubi saxa procellæ, 390

Nereidum tranquilla domus, jurandæque nautis
Insula, ne solum Danaas admitte carinas,

Te precor : hic thiasos tantum, nihil utile bellis,
Hic fanam narrare doce : dumque arma parantur

Dorica, et alternum Mavors interfurit orbem, 395
(Cedo equidem,) sit virgo pii Lycomedis Achilles.

Interea meritos ultrix Europa dolores
Dulcibus armorum furis et supplice regum

Conquestu flammata movet : quippe ambitrides
Ille magis, cui nupta domi, facinusque relatu 401

Asperat Iliacum : captam sine Maite, sine armis
Progeniem cœli, Spartæque potentis alumnam ;

Jura, fidem, superos, una calcata rapina. [tenet] ?
Hoc fœdus Phrygium, hæc geminæ commercia

Quid maneant populos, ubi tanta injuria primos
Degrassata duces ? Coeunt gens omnis et ætas :

Nec tantum exciti, bimari quos Isthmia vallo
Claustura, nec undisonæ quos circumit umbo Maleæ ;

Sed procul amotæ, Phryxi qua semita jungi
Europamque Asiamque vetat, quasque ordine

gentes 410
Littore Ahydeno maris alligat unda superni.

Fervet amor belli, concussasque erigit urbes.
Etra domant Tenesæ : quatitur navalibus ora

Euboia : innumera resonant incude Mycenæ :

Pisa novat currus : Nemeæ dat terga ferrarum :

Cirrhæ sagittiferas certat stipare pharetras : 416

Lema graves clypeos cæsis vestire juvenia.

Dat bello pedites Ætolus, et asper Acarnan :

Argos agit turmas : vacuantur pascua ditia

Acadiaz : frenat celeres Epiros alumnos : 420

Phocis, et Anziæ jaculis rarescitis umbræ :

Murorum tormenta Pylos Messanaque tendunt.

Nulla immunis humus : velluntur postibus altis

Arma olim dimissa patrum, flammisque liquescunt

Dona deum : raptum superis Mars efferat aurum.

Nusquam umbra veteres : minor Othrys, et ar-

Taygeta : exuti viderunt aera montes. [dua sidunt

Jam natat omne nemus : cæduntur robora classi :

Sylva minor remis : ferrum laxatur ad usus 429

Innumeros, quod rostra liget, quod muniat arma,

Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis

Squalentes nectat tunicas, quod sanguine fumet,

Vulnæque alta bibat, quod conspirante veneno

Impellat mortes : tenuantque humentia saxa

Attritu, et nigris addunt mucronibus iras. 435

Nec modus aut arcus lentare, aut fundere glandes,

Aut torrere sudæ, galeasque attollere conis.

Hos inter motus pigram gemit ora quietem

Thessalis, et geminis incusat fata querelis, 439

Quod senior Pelæus, nec adhuc maturus Achilles.

Jam Pelopis terras Graiumque exhauserat orbem

Præcipitans in transtra viros insanus equosque

Bellipotens : feivent portus, et aperta carinis

Stagna, suasque hiemes classis promota, suasque

Attollit fluctus : ipsum jam puerpibus æquor 445

Deficit, et totos consumunt carbasa ventos.

Prima rates Danaas Hecateia congregat Aulis,

Rupibus expositis longique crepidine dorsi

Euboicum scandens Aulis mare, littora multum

Montivagæ dilecta deæ, juxtaque Caphareus 450

Latratum pelago tollens caput : ille Pelasgus

Ut vidit tranare rates, ter monte ter undis

Intonuit, sævæque dedit præsentia noctis.

Cætus ibi armorum Trojæ fatalis : ibi ingens

Juratur bellum, donec sol annuus omnes 455

Conficeret metas : tum primum Græcia vires

Contemplata suas ; tunc sparsa ac dissona moles

In corpore vultumque coit, et rege sub uno

Disposita est. Sic curva feras indago latentes

Claudat, et admotis paullatim cassibus arctat. 460

Illæ ignem sonitumque pavent, diffusaque lin-

quant

Avia, miranturque suum decrescere montem ;

Donec in angustam ceciderunt undique vallem,

Inque vicem stupuere greges, socioque timore

Manescunt : simul hirtus aper, simul ursæ, lu-

pusque 465

Cogitur, et captos contemnit cervæ leones.

Sed quamquam gemini pariter sua bella capessant

Atyrides, famamque avidi virtute paternam

Tyrides Stenelusque premant, nec cogitit annos

Antilochus, septemque Ajax umbone coruscet 470

Armenti reges, atque æquum mœnibus orbem,

Consiliis armisque vigil contendant Ulixes ;

Omnis in absentem belli manus ardet Achillem,

Nomen Achillis anant, et in Hectora solus Achilles

Poscit : illum unum Teucris Priamoque lo-

quantur 475

Fatalem : quis enim Hæmoniis sub vallibus alter

Creverit, effossa reptans nive ? cujus ab ortu

Cruda rudimenta et teneros formaverit annos

Centaurus ? patrii propior qui linca cæli ?

Quemave alium Stygios tulerit secreta per anthes

Nereis, et pulchros ferro perstrinxerit artus? 481
 Hæc Græiæ castris iterant, traduntque cohortes.
 Cædit turba ducum, vincique haud mœsta faletur.
 Sic cum bellantes Phlegæa in castra coirent
 Cœlicolæ, jamque Odrysiam Gradivus in hastam
 Surgeret, et Libycos Tritonia tolleret angues, 486
 Ingentemque manu curvaret Delius arcum;
 Stabat anhelâ metu solum Natura Tonantem
 Respiciens; quando ille hiemes, tonitrusque vocaret

[nam.
 Nubibus, igniferam quæ fulmina posceret Æt-
 Atque ibi dum mixta vallati plebe suorum 491
 Et maris et belli consultant tempora reges,
 Increpidans magno vatem Calchanta tumultu
 Proteïdæ ait: (namque huic bellare cupido
 Precipua, et primæ jam tunc data copia mortis:)
 O nimium Phœbi, ripodumque oblite tuorum 496
 Thestoride! quando ora deo possessa movebis
 Justius? aut quando Parcarum occulta recludes?
 Cernis, ut ignotum cuncti stupeantque petantque
 Æaciden? sordet vulgo Calydonius heros, 500
 Et magno genitus Telamone, Ajaxque secundus,
 Nos quoque; sed Mavros arietique Troja probabunt.

Illum, neglectis (pudet hen) ductoribus, omnes
 Belligerum ceu numen amant: dic oculus (aut cur
 Serta comis et mitis honos?) quibus abditus oris,
 Quæve jubes tellure peti: nam lama, nec antris
 Chironis, patria nec degere Peleus aula. 507
 Ea irumpe deos, et fata latentia lava, [ri.
 Laurigerosque ignes, si quando, avidissimus hau-
 Arna horrenda tibi, sævosque remisimus enses.
 Nunquam has imbelles galea violabere vittas:
 Sis felix, numeroque ducum præstantior omni,
 Si magnum Danais per te portendit Achillem.
 Jamdudum trepido circumflecti lumina motu,
 Intransem ut deum primo pallore fatetur 515
 Thestorides: mox igne genas et sanguine tor-
 quens

Nec socios, nec castra videt, sed cæcus et amens
 Nunc superum magnos dependit in æthere cœtus,
 Nunc sagas affatur aves, nunc dia sororum
 Licia, thuriferae modo consultat anxius aras, 520
 Flammammque apices rapit, et caligine sacra
 Pascitur: exsiliunt crines, rigidique laborat
 Vittâ comis, nec colla loco, nec in ordine gressus.
 Tandem fessa tremens longis mugitibus ora
 Solvit, et oppositum vox eluctata fuorem est:
 Quo rapis ingentem magni Chironis alumnus
 Fœmineis, Nerei, dolis? huc mitte: quid auters?
 Non patiar: meus iste, meus: tu diva profundi,
 Et me Phœbus agit: latebris quibus abdere ten-
 Eversorem Asiæ? video per Cycladas alas [tas
 Atonitum, et turpi quærentem littoia furto. 531
 Occidimus: placuit Lycomedis conscia tellus.
 O scelus! en fluxæ veniunt in pectora vestes.
 Scinde, puer, scinde, et timidæ ne crede parenti.
 Hei mihi! raptus abit: quænam hæc procul im-
 proba virgo? 535

Hic nutante gradu stetit, amissisque furoris
 Viribus ante ipsas tremefactus corruit aras.
 Tunc hærentem Ithacum Calydonius occupat
 heros:

Nos vocat iste labor: neque enim comes ire recuso,
 Si te cura trahit: licet ille sonantibus antris 540
 Tethyos adversæ gremioque prematur aquosi
 Nereos, invenies: tu tantum providus astu [tus.
 Tende animum vigilem, fecundumque erige pec-
 Nam mihi quis vatium dubiis in casibus ausit
 Fata videre prior? Subicit gavius Ulixes: 545

Sic deus omnipotens firmet, sic annuat illa
 Virgo paterna tibi: sed me spes lubrica tardat.
 Grande quidem armatum castris inducere Achil-
 lem;

Sed si fata negent, quam fœdum ac triste reverti!
 Vota tamen Danaum non intentata relinquam.
 Jamque adeo aut aderit mecum Peleius heros,
 Aut verum penitus latet, et sine Apolline Calchas.
 Conclamant Danaï, stimulatque Agamemnon vo-
 lentēs:

Laxantur cœtus, resolutaque murmure læto
 Agmina discedunt: quales jam nocte propinqua
 Et pastu referuntur apes, vel in antra reverti 556
 Melle novo gravidas mitis videt Hybla catervas.
 Nec mora, jam dexteras Ithacæsia carbasus auras
 Poscit, et in remis hilaris sedere juventus.

At procul occultum falsi sub imagine sexus
 Æaciden turto jam noverat una latentem 561
 Deidamia virum: sed operæ conscia culpæ
 Cuncta pavet, tacitasque putat sentire sorores.
 Namque ut virgineo stetit agmine clarus Achilles.
 Exsolvitque iudem genitrix digressa pudorem, 565
 Protinus elegit comitem, (quantum omnis in
 illum

Turba coit.) blandique novas nil tale timenti
 Admover insidias: illam sequiturque, premitque
 Improbis; illam oculis iterumque iterumque re-
 sumit.

Nunc nimius lateri non evitantis adhæret: 570
 Nunc levibus sertis, lapsis nunc sponte canistris,
 Nunc thyrsos parcente ferit: modo dulcia nota
 Fila lyre, tenuesque modos, et carmina mons rat
 Chironis, ducitque manum, digitosque sonant
 Infringit citharæ: nunc occupat ora canentis, 575
 Et ligat amplexus, et mille per oscula laudat.
 Illa libens dicit, quo vertice Pelion, et quis
 Æacides, puerique auditum nomen et actus
 Assidue stupet, et præsentem cantat Achillem.
 Ipsa quoque et valdos proferre modestius artus,
 Et tenuare rudes attrito pollice lanas 581
 Demonstrat, relictoque colos, et perditâ dura
 Pensa manu; vocis, ut sonum, pondusque tenentis,
 Quodque fugit comites, nimio quod lumine sese
 Figat, et in verbis intempestivus anhelet, 585
 Miratur; jam jamque dolos aperire parantem
 Vagina levitatu fugit, prohibetque fateri.
 Sic sub matre Rhea juvenis regnator Olympi
 Oscula secum dabat insidiosa sorori
 Frater adhuc, medii donec reverentia cessit 590
 Sanguinis, et veros germana expavit amores.
 Tandem detecti timidæ Nereidos astus.

Lucus Agamœrei sublimis ad orgia Bacchi
 Stabat, et admissum cælo nemus: hujus in umbra
 Alternam revocare piæ trictæ matres 595
 Consueverant, scissumque pectus, terræque revulsas
 Ferre trabes, gratosque deo præstare furores.
 Lex procul ire mares: iterat præcepta verendus
 Ductor, inaccessumque viris edicitor antrum, 599
 Nec satis est: stat sine dato metuenda sacerdos,
 Exploratque aditus, ne quis temerator oberret
 Agmine fœmineo: tacitus subriat Achilles.
 Illum, virginæ ducentem signa catervæ,
 Magnaque difficili solventem brachia motu,
 Et sexus pariter decet, et mendacia matris, 607
 Mirantur comites: nec jam pulcherrima turbæ
 Deidamia sume, tantumque admota superbo
 Vincitur Æacide, quantum premit ipsa sorores.
 Ut vero a tereti demisit nebrida collo,
 Erranteque sinus hederâ collegit, et alte 6
 Cinxit purpureis flaventia tempora vittis.

Vibravitque gravi redimitum missile dextra;
 Attonito stat turla metu, sacrisque relictis
 Illum ambire libet. pronosque attollere vultus.
 Talis, ubi ad Thebas vultumque animumque re-
 Evius, et patrio satiavit pectora luxu, [misit
 Serta comis mitramque levat, thyrsumque viren-
 Armat, et hostiles inuasit fortior Indos. [tem
 Scandebat roseo medii fastigia cœli
 Luna iugo, totis ubi Somnus inertiore alia 620
 Desluit in terras, mutumque amplectitur orbem.
 Consedere chori, paullumque exercita pulsu
 Ara tacent; tenero cum solus ab agmine Achilles
 Hæc secum: Quonam timidae commenta parentis
 Usque feres? primumque imbelli carcere perdes
 Florem animi? non tela licet Mavortia dextra,
 Non trepidas agitare feras? ubi campus, et amnes
 Hæmonii? quarisne meos, Sperchie, natatus,
 Promissasque conas? an desertoris alumni
 Nullus honos, Stygiasque procul jam raptus ad
 umbras 630
 Dicor, et orhatus plangit mea funera Chiron?
 Tu nunc tela manu, nostros tu dirigis arcus,
 Nutritos mihi scandis, Patrocle, jugales:
 Ast ego pampineis diffundere brachia thyrsis,
 Et tenuare colos (pudet heu, tædetque fateri) 635
 Jam scio: quin etiam dilectæ virginis ignem,
 Aqueamque facem, captus, noctesque diesque
 Dissimulas? quonam usque premes urentia pectus
 Vulnera? teque niarem (pudet heu) nec amore
 probabis?
 Sic ait, et densa noctis gavisus in umbra 640
 Tempestiva suis torpere silentia furtis,
 Vix potuit votis, et toto pectore veros

Admovet amplexus: risit chorus omnis ab alto
 Astrorum, et teneræ rubuerunt cornua Lunæ.
 Illa quidem clamore nemus montemque replevit:
 Sed Bacchi comites, discussa nube soporis. 646
 Signa choris indicta putant: fragor undique notus
 Tollitur, et thyrsos iterum vibrabat Achilles
 Ante tamen dubiam verbis solatur amicis [vis
 Ille ego, (quid trepidas?) genuit quem cœrula syl-
 Peliacis mater, nivibusque immisit alendum 651
 Thessalicis: neque ego hos cultus, aut fœda sub his
 Tegmina, ni primo te visa in litore: cessi [sem
 Te propter; tibi pensa manu, tibi melia ges'o
 Tympana: quid desles magno nurus addita ponto?
 Quid gemis ingentes cœlo paritura nepotes? 656
 Sed pater ante igni, ferroque excisa jacebit
 Scyros, et in tumidas ibunt hæc versa procellas
 Mœnia, quam sævo mea tu connubia perdas
 Funere: non adeo patebimus omnia matri. 660
 Vade: sed crep'um taceas, celesque pudorem.
 Obstupuit tantis regina exterrita monstris,
 Quanquam olim suspecta fides, et cominus ipsum
 Horrui, et mul um lacies mutata fatentis.
 Quid faciat? casusne suos ferat ipsa parenti, 665
 Sequæ simul, juvenemque premat, fortassis acerbas
 Hauserum pœnas? et adhuc in corde manebat
 Ille diu deceptus amor: silet ægra, premitque
 Jam commune nefas: unam placet addere furtis
 Altricem sociam, precibusque victa duorum 670
 Annuat: illa astu tacito raptumque pudorem,
 Surgentemque iterum, atque ægros in pondere
 menses
 Occuluit, plenis donec stata tempora metis
 Attulit, et partus index Lucina resolvit.

LIBER SECUNDUS.

Jamque per Ægæos ibat Laetia fluctus
 Puppis, et innumere mutabant Cycladas auras:
 Jam Paros Olearosque latent: jam raditur alta
 Lemnos, et a tergo decrescit Bacchica Naxos,
 Ante oculos crescente Samos: jam Delos opacat
 Æquor: ubi excelsa libant carchesia puppe. 6
 Responsique fidem, et verum Calchanta precantur.
 Audit acitienens, Zephyrumque e vertice Cynthi
 Impulit, et dubiis pleno dedit omina velo.
 It pelago secura ratis: quippe alta Tonantis 10
 Jussa Thetin certas fatorum vertere leges
 Arcebant ægram lacrymis, ac multa gementem,
 Quod non erueret pontum, ventisque fretisque
 Omnibus invisum jam tunc sequeretur Ulixem.
 Frangebat radios humili jam pronus Olympo 15
 et Oceani penetrabile litus anheli
 Promittebat equis; cum se scopulosa levavit
 Scyros: in hanc totos emisit puppe rudentes
 Dux Laertiades, sociosque resumere contum
 Imperat, et remis Zephyros supplere cadentes. 20
 Accedunt jussi: magis indubitata magisque
 Scyros erat, placidique super Tritonia custos
 Littoris: egressi numen venerantur amicæ
 Ætolusque Ithacusque deæ: tum providus heros,
 Hospita ne subito terrent mœnia cœtu, 25
 Puppe jubet remanere suos: ipse ardua fido

Cum Diomede petit: sed jam præ venerat arcis
 Littoreæ servato: Abas, notaque regi
 Edideat, sed Graia tamen, succedere teris
 Carbasæ. Procedunt, gemini cœn lædere juncto 30
 Hiberna sub nocte lupi: licet et sua pulset
 Natorumque famies, penitus rabiemque minasque
 Dissimulant, humilesque meant, re nuntiet hostes
 Cura canum, et trepidos moneat vigilare magi-
 stros.
 Sic segnes heroes eunt, campumque paten'em, 35
 Qui medius portum celsamque interjacet urbem,
 Aleno sermone serunt: prior occupat acer
 Tydides: Qua nunc verum ratione parantus
 Scrutari? namque ambiguo sub pectore quondam
 Verso, quid imbelles thyrsos mercatus et æra 40
 Urbibus in mediis, Baccheaque teiga, mitrasque
 Huc tuleris, varioque adpersas nebridas auro.
 Hisne gravem Phrygibus Priamoque aimanus
 Achilles?
 Illi subridens Ithacus paullum ore remisso:
 Hæc tibi, virginea modo si Lycomedis in aula 45
 Fraude latens, ultro confessum in prælia ducent
 Peliden: tu cuncta citus de puppe memento
 Ferre, ubi tempus erit, clypeumque his jungere
 donis,
 Qui pulcher signis, auroque asperimus ardet.

Hæc sat erunt : tecum lituo bonus adsit Agyrtes,
Occultamque tubam tacitos apportet in usus. 51

Dixerat : atque ipso portarum in limine regem
Cernit, et ostensa pacem præfatur oliva.

Magna (reor) pridem vestras pervenit ad aures
Fama trucis belli, regum placidissime, quod nunc

Europamque Asiamque quatit : si nomina quæras

Huc perlata ducum, fudit quibus ultor Atrides.

Hic tibi, quem tanta meliorem stirpe creavit

Magnanimus Tydeus, Ithacis ego ductor Ul xes.

Causa viæ (metuam quid enim tibi cuncta fateri,

Cum (traius, notaque fide celeberrimus nunc?) 61

Explorare aditus, inviasque littora Trojæ,

Quidve parent. Medio sermone intercipit ille :

Annuerit Fortuna, precor, dextrique secudent

Ista dei : nunc hospitio mea tecta, piumque 65

Illustrate larem. Simul intra limina ducit.

Nec mora, jam mensas famularis turba torosque

Instruit : interea visu perlustrat Ulixes

Scrutaturque domum, si qua vestigia na;

Virginis, aut dubia facies suspecta figura : 70

Porticibusque vagis errat, lotosque penates,

Ceu miretur, adit : velut ille cubilia prædæ

Indubitata tenens multo legit arva Molosso

Venator, videat donec sub frondibus hostem

Perrectum somno, positosque in cespite dentes.

Rumor in arcana jamdudum præstrepit aula, 76

Virginibus qua fida domus, venisse Pelasgum

Ductores, Graiamque ratem, sociosque receptos.

Jure pavent aliæ : sed vix nova gaudia celat

Pelides, avidusque novos heroas et arma 80

Vel talis vidisse cupit. Jamque atria fervent

Regali strepitu, et picto discumbitur ostro.

Tum pater ire jubet natas, comitesque pudicas

Natarum. Subeunt, quales Mæotide ripa,

Cum Scythicas rapere domos, et capta Getarum

Mœnia, suppositis epulantur Amazonis armis. 86

Tum vero intentus vultus ac pectora Ulixes

Prælibat visu : sed nox, illataque fallunt

Lumina, et extemplo kituit mensura jacentis

Et tamen erectumque genas, oculisque vagantem,

Nullaque virginei servantem signa pudoris. 91

Defligit, comitique obliquo lumine monstrat.

Quod nisi præcipitem blando complexa moneret

Deidamia sinu, nudataque pectora semper,

Exsertasque manus, humerosque in veste teneret,

Et prodire toris, et poscere vina vetaret 96

Sæpius, et fronti crinale reponeret aurum ;

Argolicis ducibus jam tunc patuisset Achilles.

Ut placata fames epulis bis terque repostis,

Rex prior alloquitur, paterisque hortatur Achivos :

Invidete vestris, (fateor,) decora in clyta gentis 101

, ceptis : utinam mihi fortior ætas,

Quæque fuit, Dolopas cum Scyria littora aditos

Perdomui, fregique vadis : quæ signa triumphi

Vidistis celsas murorum in fronte carinas. 105

Saltem si soboles, apiam quam mittere bello.

Nunc ipsi viresque meas, et cara videtis

Pignora : quando novos dabit hæc mihi turba

nepotes ?

Dixerat, et solers arrepto tempore Ulixes : [tes

Haud spernenda cupis : quis enim non visere gen-

innumeras, varioque duces, atque agmina regum

Ardeat ? omne simul roburque decusque potentis

Europæ meritis ultro juiauit in enses. [tos.

Rura urbesque vacant : montes spoliavimus al-

Omne fretum longa velorum obtegitur umbra. 115

Tradunt arma patres, ruit irrevocata juvenus.

Non alias unquam tantæ data copia famæ

Fortibus, aut campo majore exercita virtus.

Adaspicit intentum, vigilique hæc aure bibentem

Cum paveant aliæ, demissaque lumina flectant ;

Atque iterat : Quisquis proavis et gente superbus,

Quisquis equo jaculoque potens, qui prævalet arcu,

Omnis honos illic : illic ingentia certant

Nomina : vix timide matres, vix agmina cessant

Virginea : hic multum steriles damnatus in annos,

Invisusque deis, si quem hæc nova gloria ægrem

Præterit. Exisset stratis, nisi provida signo 128

Deidamia dato cunctas hortata sorores

Liquisset mensas, ipsum complexa : sed hæret

Respiciens Ithacum, cœtque novissimus exit.

Ille quidem incepto paulum ex sermone remisit,

Pauca tamen jungens : At tu tranquillus in alta

Pace mane, carisque para connubia natis,

Quas tibi sidereis divarum vultibus æquas 134

Sors dedit : ut me olim tacitum reverentia tangit !

Is decor est, formæ species permixta virili.

Occurrit genitor : Quid si Bacchea ferentes

Orgia, Palladias aut circum videris aras ?

Et dabimus, si forte novus cunctabitur Anster.

Excipiant cupidi, et tacitis spes addita votis. 140

Cætera depositis Lycomedes regia curis

Tranquilla sub pace silet ; sed longa sagaci

Nox Ithaco, lucemque cupit, somnoque gravatur.

Vixit exorta dies, et jam comitatus Agyra

Tyrides aderat, prædictaque dona ferebat. 145

Nec minus egressæ thalamis Scyrides ibant

Ostentare choros promissaque sacra verendis

Hospitibus : nitet ante alias regina, comæque

Pelides : qualis Siculus sub rupibus Ætne

Naidas Ennæas inter Diana, feroxque 150

Pallas, et Elysii lucebat sponsa tyranni.

Jamque movent gressus, thiasisque Ismenia

buxus [sant

Signa dedit : quater æra Rheæ, quater Evia pul-

Terga manu, variosque quater legere recursus.

Tunc thyrsos pariterque levant, pariterque reponunt,

[actu,

Multiplicantque gradum, modo quo Curetes in

Quoque pii Samothracæ eunt : nunc obvia versæ

Pectine Amazonio : modo quo citat orbe Lacænas

Delia, plaudentesque ausu intorquet Amyclia. 159

Tunc vero, tunc præcipue manifestus Achilles,

Nec servare vices, nec jungere brachia curat.

Tunc molles gressus, tunc adspernatur amictus

Plus solito, rumpitque choros, et plurima turbat.

Sic indignan'em thyrsos, acceptaque matris 164

Tympana, jam tristes spectabant Penthea Theæ æ.

Solvuntur laudata cohors, repetuntque paterna

Limina, ubi in mediæ jamdudum sedibus aulæ

Munera, virgineos visus tractura, locarat

Tyrides, signum hospitii, pretiumque laboris,

Hortaturque legant, nec rex placidissimus arcet.

Ileu simplex, nimiumque rudia, qui callida dona,

Graiorumque dolos, variumque ignorat Ulixem !

Hinc aliæ, quas sexus incers, naturaque ducit,

Aut teretes thyrsos, aut respondentia tentant 174

Tympana, gemmatis aut necunt tempora limbis :

Arma vident, magnoque putant donata parenti.

At ferus Æacides, radientem ut cominus orbem

Cælatum pugnis sævis, et forte rubentem

Bellorum maculis, acclinem et conspicit hastam ;

Infremit, torsitque genas, et fronte relicta 180

Surrexere comæ : nusquam mandata parentia,

Nusquam occultus amor, totoque in pectore Troja

Ut leo, materno cum raptus ab ubere mores [est

Accepit, pectique jubar, hominemque vereri

Edidicit, nullasque ruit nisi jussus in iras : 185

Si semel adverso radiavit lumine ferrum,

Ejurata fides, domitorque inimicus; in illum
Prima fames, timidoque pudet servisse magistro.
Ut vero accessit propius, luxuræ amula vultum
Reddidit, et similem tandem se vidit in auro,
Horruit, erubuitque simul. Tunc acer Ulixes
Admotus lateri submissa voce: Quid hæres?
Scimus, ait: tu semilevi Chironis alumnus,
Tu cœli, pelagique nepos: te Dorica classis,
Te tua suspensis expectat Græcia signis. 195
Ipsaque jam dubiis nutant tibi Pergama muris.
Eia age, rumpe moras: sine perfida palleat Ide.
Et juvet hæc audire patrem, pudeatque dolo-am
Sic pro te timuisse Thetin. Jam pectus amictu
Laxabat; cum grande tuba (sic jussus) Agytes
Insouit: fugiunt disiectis undique donis. 201
Implorantque patrem, commotaque prælia cre-
dillius intactæ: cecidit a pectore vestes. Idunt.
Jam clypeus, breviorque manu consumitur hasta,
(Mira fides,) Ithacumque humeris excedere visus
Ætolunque ducem: tantum subita arma, calor-
Martius horrenda confundit luce penates. [que
Immanisque gradu, ceu protinus Hectora i oscens,
Stat medius trepidante domo. Peleia virgo
Quæritur: ast alia plangebat parte reiectos 210
Deidamia dolos: cuius cum grandia primum
Lamenta, et notas accepit pectore voces,
Hæsit, et occulto virtus inlata calore est.
Dimittit clypeum, regisque ad lumina versus,
Attonitum fati, inopinæque monstra paventem.
Sicut erat, mediis Lycomedem afflatur in armis:
Me tibi, care pater, (dubium dimitte timorem,)
Me Thetis alma dedit. te pridem tanta manebat
Gloria: quæsitum Danaus tu mittis Achillem.
Gratior et magno (si fas dixisse) parente, 220
Et dulci Chirone mihi: sed corda patumper
Huc adverte libens, atque has bonus accipe voces.
Te Peleus nato socerum, et Thetis hospita jun-
Allegantque suos utroque a sanguine divos. [gunt.
Unam virginem nataram ex agmine poscunt. 225
Dæne? an nos humiles tibi degenresque videmur?
Non renuis: junge ergo manus, et concipe fardus.
Atque ignosce tuis: facito jam cognita furto
Deidamia mihi: quis enim his obstat læcertis.
Quæ potuit nostras possessa evadere flammis?
Me luere ista jube; pono arma, et reddo Pel-
gis, [tas 2
Et maneo. Quid triste fremis? quid lumina mu-
Jam socer es: natum ante pedes præjecit, et addit,
Jamque avus: immitis quo'ies tractabitur ensis.
Turba sumus. Tunc et Danaï per sacra fidem-
que 235
Hospiti, blandusque precum compellat Ulixes.
Ille, etai caræ comperta injuria nate,
Et Thetidam mandata movent, protique veretur
Depositum tam grande deæ, tamen obivus ire-
Tot metuuit fati, Argivæque bella morari. 240
Fac velit; ipsam illic matrem prævisit Achilles.
Ne tamen abnueret genero se jungete tali,
Vincitur. Arcanis effert pudibunda tenebris
Deidamia gradum: veniam nec protinus amens
Credidit, et opposito genitorem placat Achille. 245
Mittitur Hæmoniam, magni qui P. lea facti
Impleat, et classem comitesque in portu poscat.
Nec non et geminas regnator Scyrius alnos
Deducit genero, viresque excusat Achivis.
Tunc epulis consumta dies, tandemque receptum
Fœdus, et intrepidus nox conscia jungit amantes
Ulixes ante oculos nova bella, et Xanhus, et Ide,
Argolicæque rates; atque hæc jam cogitat undas,
Auroramque timet: cara cervice mariti

Fusa novi, lacrymas jam solvit, et occupat artus.
Adspiciamne iterum, neque hoc in pectore ponam
Æacide? rursusque tuos dignaberis parius?
An tumidas, Teucrosque lares et capta reportans
Pergama, virginem nolis meminisse latebræ?
Quid precor heu, timeamve prius? quidve anxia
mandem, 260
Cui vis flexe vacat? modo te nox una deditque,
Invidique mihi. Thalamis hæc tempora nostris?
Hæne est liber Hymen? o dulcia furta, dolique,
O timor! eripitur misera permissus Achilles.
I, (neque erui tantos ausum revocare paratus),
I cautus, nec vana Thetin timuisse memento.
I felix, nosterque redi. Nimis inproba posco
Jam te spectabant lacrymis plangentque coræ
Troades, optatumque tuis dare colla læcertis,
Et patriam pensare toris: aut ipsa placebit 270
Tyndaris, incesta nimium laudata rapina.
Ast ego vel primæ periculis fabula culpæ
Nar abori famulus, vel dissimulata latebo.
Quin age, due comitem: cur non ego Martia tecum
Signa feram? tu pensa manu, Baccheaque necum
Sacra (quod infelix non credit Troja) tulisti. 276
Attamen hunc, quem mæsta mihi solatia linquis,
Hunc saltem sub corde tene: et concede precanti
Hoc solum, pariat ne quid tibi barbara conjux,
Ne qua det indignos Thetidi captiva nepotes.
Talia dicentem non ipse immotus Achilles 281
Solatur, juratque fidem, juratque fletu
Spondet, et ingentes famulas, captumque reversus
Ithon, et Phrygiæ pronittit munera gazæ.
Irita venosæ rapiebant verba procellæ. 285
Exiit implicitum tenebris lamentibus orbem
Oceano prolata dies, genitoque coruscæ
Lucis, adhuc hebetem vicina nocte, levabat,
Et nondum excusso rotantem lampada ponto.
Et jam punicea nodatum pectora palla, 290
Insignemque ipsis, quæ prima invasera, armis
Æaciden (quippe aura vocat, cognatæque suadent
Æquora) prospectant cuncti, juvenemque ducem
Nil ausi meminisse, pavent: sic omnia visu [que,
Mutatus rediit, ceu, nunquam Scyria passus 295
Littora, Pelioæ raptus descendat ab antro.
Tunc ex more deis (ita namque monebat Ulixes)
Æquoreis Austrisque litat, fluctumque sub ipso
Cæruleum regem tauro vereciatur, avuncule
Nereæ: vitata genitrix placata juvenca est. 300
Ille spumante salo jaciens tumida exta profatur:
Parvum, genitrix, quanquam haud toleranda
jubebas,
Parvum nimium: bella ad Trojana ratesque
Argolicas quæsites eo. Sic oisus, et alno
Insulot, penitusque Notio stridentem propinquis
Abruptur tonis: jamque audita crescere nubes
Incipit, et Scyros longe decrescere ponto. 307
Tunc præcul summa, lacrymis comitata sororum,
Confessumque tenens, et habentem nomina Pyr-
Pendebat conjux, oculisque in carbasa fixis [rum,
Ibat, et ipsa fretum et puppim jam sola videbat.
Ille quoque obliquos directæ ad mœnia vultus
Ecclinat, viduamque demum, gemitusque relicte
Cogitat: ocellus sub corde renasci ut aior,
Datque locum virtus. Sensit Læetius heros 315
Matrem, et placidis aggressus flectere dictis.
Tene, inquit, magnæ vastator debite Troja,
Quem Danaæ classes, quem divum oracula pos-
Euclymque manet reserato limine bellum, scunt.
Callida femineo genitrix velavit amictu? 320
Commisitque ullis tam grandia furta latebris?
Speravitne fidem? nimis o suspensa, nimisque,
3 N

Mater! an hæc virtus tacita torperet in umbra,
Quæ, vix auditu litui clangore, refugit
Et Thetin, et comites, et quos suppresserat ignes?
Nec nostrum est, quod in arma venis, sequerisque
precantes: 326

Veniasse ultro. Quem talibus occupat heros
Æacides: Longum est residues exponere causas,
Maternumque nefas: hoc excusabitur enee
Scyros, et indecories, fatorum crimina, cultus. 330
Tu potius, dum lene fretum, Zephyrisque feruntur
Carbasæ, quæ Danaïs tanti primordia belli,
Ede: libet justas hinc sumere protinus iras.

Ilic Ithacus paullum repetito longius orsu:
Fertur in Hectora (si talia credimus) ora 335
Electos formæ certamina solvere pastor
Sollicitas tenuisse deas, nec torva Minervæ
Ora, nec ætherii sociam rectoris amico
Lumine, sed solam nimium vidisse Dionen.
Atque adeo lis ista tuis exorta sub antris 340
Concilio superum, dum Pelea dulce maritat
Pelion, et nostris jam tunc promitteris armis.
Ira quatit victas: petit exitiæ iudex
Præmia: raptori faciles monstrantur Amyclæ.

Ille Phrygas lucos, matris penetralia cædit 345
Turrigenæ, vetitasque solo procumbere pinus
Præcipitat, terrasque freto delatus Achæas
Hospitis Atridæ (pudet heu, miseretque potentis
Europæ) spoliât thalamo, Hellenæque superbus
Navigat, et captos ad Pergamæ delevit Argos.
Inde dato passim varias rumore per urbes, 351
Undique inexcitî sibi quisque et sponte cominus
Ultiores: quis enim genialia fœdera rumpi
Capta dolis, faciliq; trahi connubia raptu,
Ceû pecus, armentumve, aut viles messis acervos
Perferat? hæc et non fortes jactura moveret. 356
Non tulit insidias divum imperiosus Agenor,
Mugitusque sacros, et magno numine vectam
Quæsit Europen, adspersatusque Tonantem est
Vi generum: raptam et Scythico de littore pro-
lem 360

Non tulit Æetes, ferroque et classe secutus
Semideos reges, et ituram in sidera puppin.
Nos Phryga semivirum portus et littora circum
Argolica incesta volitantem puppe feremus?
Usque adeo nusquam arma et equi, fretaque invia
Gratiæ? 365

Quid si nunc aliquis patriis rapturus ab ora
Deidamian eat, viduæque a sede revellat
Attonitam, et magni clamantem nomen Achillis?
Illius ad capulum rediit manus, et simul ingens
Impulit ora rubor: tacuit contentus Ulixes. 370
Excipit Cénides: Quin, o dignissima cœli
Progenies, ritusque tuos, elementaque primæ
Indolis, et valida mox accedente juvenia
Quæ solitus laudum tibi semina pandere Chiron,
Virtutisque aditus, quas membra augere per artes,
Quas animum, sociis multumque faventibus ede.
Sit pretium longas penitus quæsisse per undas
Scyron, et hos armis primum intenuisse lacertos.

Quem pigeat sua facta loqui? tamen ille modeste
Inchoat, ambiguus paullum, propiorque coacto:
Dicor, et in teneris, et adhuc crescentibus annis,
Thesæus ut rigido senior me monte recepit,
Non ullas ex more dapes habuisse, nec alnia
Uberibus satiâsse famem, aed spissa leonum
Viscera, semianimesque libens traxisse medullas.
Hæc mihi prima Ceres, hæc læti munera Bacchi.
Sic dabat ille pater: mox ire per avia secum

Lustra gradu majore trahens, visisque docebat
Arridere feris, nec fracta ruentibus undis
Saxa, nec ad vastæ trepidæ silentia sylvæ. 380
Jam tunc hasta manu, jam tunc cervicæ pharetæ,
Et ferri properatus amor, duratæque multo
Sole geluque cutis: tenero nec flexa cubili
Membra, sed ingenti saxum commune magistro.
Vix mihi bisseños annorum torserat orbes 385
Vita rudis, volucres cum jam prævertere cervos
Et Lapithas coquebat equo, præmissaque cursu
Tela sequi sæpe ipse gradu me præpet Chiron.
Dum velox ætas, campis admissus agebat
Omnibus, exhaustumque vago per gramina passu
Laudabat gaudens, atque in sua colla levabat.
Sæpe etiam primo fluvii torpore jubebat 400
Ire super, glaciemque levi non frangere planta.
Hoc puerile decus. Quid nunc tibi prælia dicam
Sylvarum, et vacuos sævo jam murmure saltus?
Nunquam ille imbelles Ossææ per avia lynces
Sectari, aut timidus passus me cuspidè damas
Sternere, sed tristes turbare cubilibus ursas,
Fulmineosque sues, et sicubi maxima tigris,
Aut seducta jugis fætæ spelunca læonæ. 410
Ipse sedens vasto facta expectabat ab antro,
Si sparsus magno remearem sanguine: nec me
Ante nisi inspectus admisit ad oscula telis.
Jamque et ad ensiferos vicina pube tumultus
Aptabar: nec me ulla feri Mavortis imago 415
Præterit: didici, quo Pæones arma rotatu,
Quo Macetæ sua gæsa cident, quo turbine cæstum
Sauromates, falcemque Cetes, arcumque Gelonus
Tenderet, et flexæ Balearicus actor habetæ
Quo suspensa trahens libraret vulnera tortu, 420
Inclusum quoties dstringeret aera gyro.
Vix memorem cunctos, etsi modo gessimus, actus.
Nunc docet ingenti fossas me jungere saltu:
Nunc caput aerii scandentem prendere montis,
Quo fugitur per plana gradu: simulacraque pi-
g-
Excipere immissos curvato umbone molares, [næ
Ardentesque intrare casas, peditemque volantes
Sistere quadrijugos. Memini, rapidissimus ibat
Imbribus assiduus pastus, nivibusque solutis
Speichios, vulsasque tabas et saxa ferebat; 430
Cum me ille immissum, qua sævior impetus un-
dæ, [tus
Stare jubet contra, tumidosque repellere fluctus
Quos vix ipse gradu toties obstante tulisset.
Stabam equidem, nec me referebat concitus am-
Et lætæ caligo viæ: ferus ille minari [nis
Desuper incumbens, vebisque urgere pudorem.
Nec nisi jussus abi: sic me sublimis agebat
Gloria, nec duri tanto sub teste labores. 438
Nam procul Cebalios in nubila condere discos,
Et liquidam nodare palen, et spargere cæstum,
Ludus erat, requiesque mihi: nec major in istis
Sudor, Apollineo quam fila sonantia plectro
Cum quaterem, priscosque virum mirarer honores.
Quin etiam succos, atque auxiliantia morbis
Gramina, quo nimius staret medicamine sanguis
Quid faciat somnos, quid hiantia vulnera claudat,
Quæ ferro cohibenda lues, quæ cederet herbis,
Edocuit: monitusque sacre sub pectore fixit
Jussitæ, qua Pelias dare jura verenda 449
Gentibus, atque suos solitus pacare bimembres
Hæctenus annorum, comites, elementa meorum
Et memini, et meminisse juvat: cæci altera ma-
ter.

* * * * *

C. SILII ITALICI PUNICORUM

LIBER PRIMUS.

C. SILIUS ITALICUS gente antiqua perillustrique ortus, (nam de patria quidem non constat, Romæ consultus summa eloquentiæ laude, summaque apud principes civitatis existimatione potitur est. Consulatum eo anno, quo Nero interfectus est, gessit; exinde proconsulatum Asiæ non sine laude administravit: a quo reversus publicis negotiis renunciavit, seque litteris totum tradidit. Maxima illustrium scriptorum admiratione flagrasse dicitur, Virgilii præcipue et Ciceronis, quorum alterum in carminibus, alterum in dicendo imitatus est, gloriæque sibi maximæ duxisse quod Academiam Tullii, agrumque in quo Virgilius sepultus erat, possideret; quin et Virgilianis manibus quotannis solennia faciebat. Ingravescens annis se in agrum Campanum contulit, ubi haud ita post insanabili morbo affectus inedia vitam finivit, anno ætatis septuagesimo sexto, Trajano principatum obtinente.

Ordior arma, quibus cælo se gloria tollit
Æneadum, patiturque ferox Enotria jura
Carthago. Da, Musa, decus memorare laborum
Antiquæ Hesperie, quantosque ad bella creavit
Et quot Roma viros, sacri cum perfida pacti 5
Gens Cadmea super regno certamina movit;
Quæsitumque diu qua tandem poneret arce
Terrarum Fortuna caput. Ter Marte sinistro
Juratumque Jovi fœdus, conventaque Patrum
Sidonii fregere duces; atque impius ensis 10
Ter placitam sunsit temerando rumpere pacem.
Sed medio finem bello excidiumque vicissim
Molite gentes; propiusque fuere periclo,
Quis superare datum. Reseravit Dardanus arces
Ductor Agenoreas: obsessa Palatia vallo 15
Pænorum, ac muris defendit Roma salutem.
Tantorum causas irarum, odiumque perenni
Servatum studio, et mandata nepotibus arma,
Fas aperire mihi, superasque recludere mentes.
Jamque adeo magni repetam primordia motus.
Pygmalioneis quondam per cærla terris 21
Pollutum fugiens fraterno crimine regnum
Fatali Dido Libyes appellitur oræ:
Tum pretio mercata locos, nova mœnia ponit,
Cingere qua secto permissum littora tauro. 25
Hic Juno ante Argos, (sic credidit alta vetustas,) Ante Agamemnoniam gratissima tecta Mycenen,
Optavit profugis æternam condere gentem. [alte
Verum ubi magnanimis Romam caput urbilus
Exserere, ac missas etiam trans æquora classes
Totum signa videt victricia ferre per orbem, 31
Jam propius metuens, bellandi corda furore
Phœnicum exstimulat: sed enim conamine prima
Contuso pugnæ, fractisque in gurgite cæptis
Sicanio Libycis, iterum instaurata capessens 35
Arma remolitur. Dux agmina sufficit unus
Turbanti terras, pontumque movere paranti.
Jamque deæ cunctas sibi belliger induit iras
Hannibal: hunc audet solum componere fatis.
Sanguineo tum læta viro, atque in regna Latini
Turbine mox sævo venientum haud inæcia cladum,
Intulerit Latio preta me Troius, inquit,
Exsul Dardaniam, et bis numina capta Penates,
Sceptraque fundarit victor Lavinia Teucris;
Dum Romana tuæ, Ticine, cadavera ripæ 45

Non capiant, similisque mihi per Celtica rura
Sanguine Pergameo Trebia et stipantibus armis
Corporibusque virum retro fluat, ac sua largo
Stagna reformidet Tiasimenus turbida tabo;
Dum Canaas tumultum Hesperie, campumque
ciuoæ 50

Ausonio mecum sublimis Iapyga cernam,
Teque vadi dubium coeuntibus, Aufide, ripis
Per clypeos, galeasque virum, cæsosque per artus
Vix iter Adriaci rumpentem ad littora ponti.

Hæc ait, ac juvenem facta ad Mavortia flammam.
Ingenio motus avidus, fideique sinister 56
Is fuit. exsuperans astu, sed devius æqui:
Armato nullus divum pudor: improba virtus,
Et pacis despectus honos, penitusque medullis
Sanguinis humani flagrat sitis: his super, ævi 60
Flore virens, aet ægates abolere, parentum
Dedecus, ac Siculo demergere fœdera ponto.
Dat mentem Juno, ac laudum spe corda fatigat.
Jamque aut nocturno penetrat Capitolia visu,
Aut rapidis fertur per summas passibus Alpes 65
Sæpe etiam famuli turbato ad limina somno
Expavere truce per vasta silentia vocem,
Ac largo sudore virum invenero futuras
Miscerenti pugnas, et inania bella gerentem.
Hanc rabiem in fines Italum, Saturnique arva 70
Addiderat quondam puero patris furor. Ortus
Sarrana prisci Barcæ de gente, vetustos

A Belo numerabat avos: namque orba marito
Cum fugeret Dido famulam Tyron, impia diri
Belides juvenis vitaverat arma tyranni, 75
Et se participem casus sociari in omnes.
Nobilis hoc ortu, et dextra spectatus Hamilcar,
Ut fari primanque datum distinguere lingua
Hannibali vocem, sollers nutrire furores,
Romanum sevit puerili in pectore bellum. 80

Urbe fuit media sacrum genitricis Elisæ
Manibus, et patria Tyris formidine cultum,
Quod taxi circum et piceæ squalentibus umbris
Abdiderant, cœlique arcebat lumine, templum.
Hoc sese, ut perhibent, curis mortalibus olim 85
Exuerat regina loco. Stant marmore mæsto
Effigies, Belusque parens, omnisque nepotum
A Belo series: stat gloria gentis Agenor,
Et qui longa dedit terris cognomina Phœnix

Ipsa sedet tandem æternum conjuncta Sichæo 90 |

Ante pedes ensis Phrygius jacet ordine centum
Stant aræ cœlique deis, Ereboque potenti.

Hic, crine effuso, atque Ennææ numina divæ,
Atque Acheronta vocat Stygia cum veste sacerdos.

Imingit tellus, rumpitque horrenda per umbras
Sibila : inaccensæ flagrant altarihus ignes. 96

Tum magico volitant cantu per inania manes
Exciti, vultusque in marmore sudat Elisæ.

Hannibal hæc patio jussu ad penetralia fertur :
Ingressisque habitus atque ora explorat Hamilcar.

Non ille evantis Massylæ palluit iras, 101
Non diros templi ritus, adpersaque tabo

Limina, et audito surgentes carmine flammæ.
Olli permulcens genitor caput, oscula libat,

Atollitque animos hortando, et talibus impiet :
Gens recidiva Phrygium Cadmeæ stirpis alumnos

Fœderibus non æqua premit : si fata negant
Dedecus id patriæ nostra depellere dextra,

Hæc tua sit laus, nato, velis : age, concipe bella
Latura exitium Laurentibus : horreat otus 110

Jam pubes Tyrrhena tuos, partusque reclusi
Te surgente, puer, Latiae producere matres.

His accit stimulis ; subicitque haud mollia dicta :
Romanos terra atque undis, ubi compete aras,

Ferro ignique sequar, Rhæteaque lava revolvam.
Non superi mihi, non Martem cohibuit pacta,

Non celsæ obstitierint Alpes, Tarpeique saxa.
Hanc mentem juro nostri per numina Martis,

Per manes, regina, tuos. Tum nigra triforini
Hostia mactatur divæ, raptinque recludit 120

Spirantes artus poscens responsa sacerdos,
Ac fugientem animam properatis consulit extis.

Ast ubi quæsitæ artis de more vetustæ
Intravit mentes superum, sic deinde profatur :

Ætolos late consterni milite campos, 125
Idæoque lacus stagnantes sanguine cerno.

Quanta procul moles scopulis ad sidera tendit,
Cujus in acrio pendent tua vertice castra !

Jamque jugis agmen rapitur : trepidantia fumant
Mœnia, et llesperio tellus porrecta sub axe 130

Sidonis lucet flammis : fluit ecce cruentus
Eridanus : jacet ore truci super arma virosque,

Tertia qui tolerat sublimis opima Tonanti.
Heu ! quianam subitis horrescit turbida nimbis

Tempestas, ruptoque polo micat igneus æther ?
Magna parant superi : tonat alti regia cœli, 136

Bellantemque Jovem cerno. Venientia fata
Scire ultra vetuit Juno, fibræque repente

Conticuere : latent casus, longæque labores.
Sic clausum liqnesq; arcano pectore bellum,

Atque hominum finem Gades, Calpenque secutus,
Dum fert Herculeis Garamantica signa columnis,

Occumbit sævo Tyrius certamine ductor.
Interea rerum Hasdrubali traduntur habenæ :

Quidam qui solis opes, et vulgus Iberum, 145
Beticolasque viros furiis agitabat iniquis.

Tristia corda ducis, simul immedicabilis ira,
Et fructus regni feritas : erat asper amore

Sanguinis, et metui demens credebatur honorem :
Nec nota docilis pœna satiare furores. 150

Ore excellentem, et spectatum fortibus ausis
Antiqua de stirpe Tagum, superumque hominum-

Immemor, erecto suffixum robore mæstis [que
Orientabat ovans populis sine funere regem.

Oriferi Tagus adscito cognomine fontis, 155
Perque antra et ripas Nymphæ ululatus Iberis.

Mæonium non ille vadum, non Lydia mallet
Stagna sibi, nec qui riguo perfunditur auro

Campum, atque illatis Hermi flavescit arenis.

Primus inire manu, postremus ponere, Martem.

Cum rapidum effusus ageret sublimis habenis 161

Quadrupedem, non ense virum, non eminus hastâ

Sistere erat ; volitabat ovans, aciesque per ambas

Jam Tagus auratis agnoscebat in armis.

Quem postquam diro suspensum robore vidit 165

Deformem leti famulus, clam corripit ense

Dilectum domino, pernixeque irrumpit in aulam,

Atque immile ferit geminato vulnere pectus.

At Pa ni succensit ira, turbataque luctu

Et sævis gens læta, ruunt, tormenta que portant.

Non ignes, candensque chalybs, non verbera pas-

scibus innumeris lacerum scindentia corpus, [sim

Carniticesve manus, penitusve infusa medullis

Pestis, et in medio luctantes vulnere flammæ

Cessavere : ferum visu dictuque, perarant 175

Sevitia : extenti, quantum tormenta jubebant,

Creverunt artus : atque, omni sanguine raptò,

Ossa liquefactis fumarunt fervida membris.

Mens intacta manet : superat, ridetque dolores,

Spectanti similis, fessosque labore mimistros 180

Increpitat, dominique crucem clamore reposci.

Hæc inter spreta miseranda piacula pœnæ,

Erepto trepidus ductore exercitus, una

Hannibalem voce, atque alacti certamine poscit.

Hinc studia accendit patriæ virtutis imago, 185

Hinc fama in populos jurati didita belli,

Hinc virides ausis anni, fervore decorus,

Atque armata dolis mens, et vis insita fandi.

Primi ductorem Libyes clamore salutant :

Mox et Pyrenæ populi, et bellator Iberus. 190

Continuoque ferox oritur fiducia menti,

Cessasse imperio tantum tenacæ marisque.

Æolis candens Austris et lampade Phœbi

Æstifero Libye torretur subdita Canero,

Aut ingens Asiae latus, aut pars testia terris. 195

Terminus huic roseos annis Lagus ad ortus

Septeno impellens tumefactum gurgite pontum :

At qua diversas elementior adspicit Arctos,

Herculeo dirimente freto, ducta propinquis

Europæ videt arva jugis : ultra obsidet æquor,

Nec patitur nomen proferri longius Atlas, 201

Atlas subducto tracturus vertice cœlum.

Sidera nubiferum fulcit caput, ætheriasque

Erigit æternum compages ardua cervix :

Canet barba gelu, frontemque immanibus umbris

Pinea sylva premit : vastant cava tempora venti,

Nimbosoque ruunt spumantia flumina rictu.

Tum geminæ laterum cautes maria alta fatigant,

Atque ubi fessus equos Titan immersit anhelos,

Flammiferum condunt fumanti gurgite curram

Sed qua se campis aequalibus Africa tendit, 211

Serpentum largo coquirit secunda veneno.

Felix, qua pingues mitis plaga temperat agros,

Nec Cerere Ennææ, Phario nec victa colono.

Hic passim exsultant Nomades, gens inscia freni.

Quis inter geminas per ludum mobilis arres 216

Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis

Altrix bellorum, bellatorumque virorum

Tellus, nec fidens nudo sine fraudibus ensi

Alterâ complent Hispanæ castra cohortes, 220

Auxilia Europa genitoris parta

Martius hinc onipes campos hinniibus implet,

Hinc juga cornipedes erecti bellica raptant.

Non Eleus eat campo ferventior axis. [tem.

Prodiga gens animæ, et properare facillima mor-

Namque ubi transcendit florescentes viribus annos,

Impatiens ævi spernit novisse senectam, [lum.

Et fati modus in dextra est. Hic omne metal-

Electri gemino pallent de semine venæ, 229

Atque atros chalybis fetus humes horrida nutrit.
Sed scelerum causas aperit dux. Astur avarus
Visceribus laceræ telluris mergitur imis,
Et redit infelix effosso concolor auro.
Illic certant, Pacule, tibi Duriusque, Tagusque,
Quique super Graviros lucentes volvit arenas, 235
Infernæ populis referens obliuia Lethes.
Nec Cereri tera indocilis, nec inhospita Baccho,
Nullaque Palladia sese magis arbore tollit.

Hæ postquam Tyrio gentes cessere tyranno
Utque dati rerum fieni, nunc arte paterna 240
Conciliare viros; armis consulta senatus
Vertere, nunc donis; primus sumsisse laborem,
Primus iter carpsisse pedes, partemque subire,
Si valli festinet opus: nec cætera segnis, negabat
Quæcunque ad laudem stimulant: somnumque
Naturæ, noctemque vigil ducebat in armis; 246
Intendunt projectus humi, turbæque Libyssæ
Insignis sagulo duris certare maniplis:
Celsus et in magno præcedens agmine ductor
Impetium perferre aum: tum vertice nudo 250
Excipere insanos imbres cœlique ruinam.
Spectantur Poeni, tremuntque exercitus Astur,
Tantum cum tela Jovæ, permixtaque nimbis
Fulmina, et excussos ventorum flatibus ignes
Turbato transiet equo: nec pulvere fessum 255
Agni nis ardenti labefecit Sirius astro.
Flammiferis tellus radiis cum exusta dehiscit,
Candentique globo medius coquit æthera fervor,
Fæm necum putat inventa jacuisse sub umbra:
Exercetque sitim, et spectato fonte recedit. 260
Idem correptis sternacem ad prælia fœnis
Fringere equum, et famam letalis amare lacerti:
Ignotique amnis tranare sonantia saxa,
Atque e diversa socios arcessere ripa.
Idem expugnati primus stetit aggre muri: 265
Et quoties campo rapidus furex pœlia miscet,
Qua sparsit ferrum, latus rubet aquore limes.
Ergo instat fatis, et, rumpere fœdera certus,
Qua datur, interea Romam comprehendere bello
Gaudet, et extremis pulsat Capitolia terris. 270
Prælia Saguntinas turbant classica portas,
Bellaque sumita viro belli majoris amore.
Haud procul Herculei tollunt se litore muri,
Clementer crescente jugo, quis nobile nomen
Conditus excelso sacrauit colle Zacynthos. 275
Hic comes Alcideæ remeabat in agmine Thebas
Geryone extincto, cœloque ca facta ferebat.
Tres animas namque id monstrum, tres corpore
dex ras
Armarat, ternaque caput revice gerebat.
Haud alium vidit tellus, cui ponere finem 280
Non posset mors una viro, duræque sorores
Terria bis rupto torquerent stamina filo.
Hinc spolia ostentabat ovans, captivæque victor
Amenta ad fontes medio fervore vocabat,
Cum tumidas fauces accensis so'e venenis 285
Calcatus rupit letali vulnere serpens.
Inachiumque virum terris prostravit Iberis.
Mox profugi ducente Noto advertere coloni,
Insula quos genuit Graio circumflua ponto,
Atque auxit quondam Laertia regna, Zacynthos.
Firmavit tenues ortus mox Daunia pubes, 291
Sedis inops, misit largo quam divi alumno,
Magnanimis regnata viris, nunc Ardea nomen.
Libertas populis pacto servata, decusque
Majorum: et Pœnis urbi impetierat negatum.
Admoverat abrupto flagrantia fœdere ductor 296
Sidonius castra, et lato quatit agmine campos.
Ipse caput quassans circumlustravit anhelio

Muros sævus equo, mensusque paventia tecta,
Pandere jamdudum portas, ac cedere vallo 300
Imperat; et longe clausis sua fœdera, longe
Ausoniam fore, nec veniæ spem Marte subactia-
Scita patrum, et leges, et jura, fidemque, deosque
In dextra nunc esse sua: verba ociosus acer
Intorto sancit jaculo, figitque per arma 305
Stantem pro muro, et militantem vana Caicum
Concidit exacti medius per viscera teli,
Effusisque simul prærupto ex aggere membris,
Victori moriens tepefactam retulit hastam.
At multo ducis exemplum clamore secuti 310
Involvunt atra telorum mœnia nube.
Clara nec in numero virtus latet: obvia quisque
Ora duci portans, ceu solus bella capessit.
Illic crebrim fundit Balcani verbere glandem,
Terque levi ducta cicum caput altus habena
Permissum venis abscondit in aere telum. 316
Hic valido librat stridentia saxa lacerto:
Huic impulsus levi torquetur lancea nodo.
Ante omnes ductor, patriis insignis in armis,
Nunc picea jactat fumantem lampada flamma,
Nunc sude, nunc jaculo, nunc saxis impiger in-
Aut hydro imbutas, bis noxia tela, sagittas [stat.
Contendit nervo, atque insultat fraude phœtæ:
Dactus ut armiferis Geticæ telluris in oris.
Spicula qui patrio gaudens acuisse veneno 325
Fundit apud ripas inopina binominis Istri.
Cura subit, collem turrata cingere fronte,
Castelloque urbem circumvallare frequenti.
Ille præcis numen populis, at nomine solo
In terris jam nota fides: stat dura juvenus, 330
Ereptamque fugam, et claudi videt aggere muros.
Sed dignam Ausonia mortem putat esse Saguntæ,
Servata cecidisse fide. Jamque acris omnes
Intendunt vires: adductis stridula nervis
Phocæis effundit vastos ballista molares: 335
Atque eadem, ingentis mutato pondere teli,
Fœnatam executionis onum media agmina rumpit.
Alcivis resonat clangor: certamine tanto
Conseruere acies, veluti circumdata vallo
Roma foret: clamantque super: Tot millia, gentes
Inter tela satæ, jam capto stans in hoste?
Anne pudet capiti? pudet omnis? en bona virtus,
Præmitteque ducis! taline implere paramus
Italiam fama? tales præmittere pugnas? 344
Accensæ exsultant mentes, haustusque medullis
Hannibal exagitat, stimulantque sequentia bella
Invadunt manibus vallum, casæque relinquunt
Dejecti muris dextas: subit arduus agger,
Imponitque globos pugnatum desuper urbi.
Annavit clausos, ac portas arcuit hostem 350
Labrati multa consueta phalarica dextra,
Hortendum visu robur, celsisque nivose
Pyrenes tabs lecta jugis, cui plurima cuspis:
Vix muris toleranda lues, sed caetera pingui
Uncta pice, atque atro circumlita sulfure fumat.
Fulminis hæc ritu, summis e mœnibus arcis 356
Inecta, sulcatum tremula secat æra flamma.
Qualis sanguineo præstringit lumina crine
Ad terram cœlo decurrens ignea lampas.
Hæc ictu rapido pugnatum sæpe per auras, 360
Attonito ductore, tulit lumina membra.
Hæc vastæ lateri turris ceu turbine flaa,
Dum penitus pluteis Vulcanum exercet adæsts,
Arma virosque simul pressit flagrante ruina.
Tandem condensis actæ testudinis armis 365
Subducto Pœni vallo, cæcæque latebra,
Pandunt prolapsam suffossis mœnibus urbem.
Tumbulum in sonitum procumbens aggere victo

Hercus labor, atque immania saxa resolvens,
 Mugitum ingentem cœlo dedit. Alpibus alitis 370
 Aeris rupes, scopulorum mole revulsa,
 Haud aliter scindunt resonanti fragmine montem.
 Surgebat cumulo certatim prorutus agger,
 Obstrabatque jacens vallum, ne protinus instent
 Hinc atque hinc acies media pugnare ruina. 375
 Emicat ante omnes prifævo flore juventæ
 Insignis Rutulo Murus de sanguine; at idem
 Matre Saguntina Graius, geminoque parente
 Dulichios Italas miscebat prole nepotes.
 Illic magno socios Aradum clamore vocantem.
 Qua corpus lorica intergaleamque patescit, 381
 Conantis motus speculatus, cuspidē sistit;
 Prostratumque premens telo, voce insuper urget:
 Fallax Pœne, jaces: certe Capitolia primus
 Scandebas victor: quæ tanta licentia voti? 385
 Nunc Stygio fer bella Jovi. Tum fervidus hastam
 Adversi torquens defigit in inguine Iberi:
 Oraque dum calcas jam singultantia leto,
 Hac iter est, inquit, vobis ad mœnia Romæ,
 O metuenda manus: sic, quo properatis, eundem.
 Mox instantantis pugnam circumssilit arma, 391
 Et raptō nudum clypeo latus haurit Iberi.
 Dives agri, dives pecoris, famæque negatus
 Bella fœtis arcu jaculoque agitabat Iberus.
 Felix heu nemorum, et vite laudandis opacæ,
 Si sua per patrios tenuisset spicula saltus. 396
 Hunc miseratus adest infesto vulnere Laudus.
 Cui sævum arridens, Narrabis Hamilcaris umbris
 Hanc, inquit, dextram, quæ jam post funera vulgi
 Hannibalem vobis comitem dabit; et ferit alte
 Insurgens gladio cristatæ cassidis æra, 401
 Perque ipsum tegimen crepitantia dissipat ossa.
 Tum frontem Chremetes intonsam umbrante cap-
 pillo
 Septus, et horrentes effingens crine galeros;
 Tum Masulus, crudæque virgæ ad bella senecta
 Charthalo, non pavidus fetas mulcere lænas, 406
 Flumineque una cælatas Bagrada parmam,
 Et vastæ Nasamon Syrtis populator Hiempsal,
 Audax in fluctu laceras rapiare carinas,
 Una omnes dextraque cadunt iraque premiti. 410
 Nec non serpentem diro examinare veneno
 Doctus Athyr, tactuque graves sopire chelydros,
 Ac dubiam admoto sobolem explorare cerastæ.
 Tu quoque fatidicis Garamanticis accola lucis
 Insignis flexo galeam per tempora cornu, 415
 Heu frustra reditum sortes tibi sæpe locutas
 Mentitumque Jovem increpitans, occumbis, lar-
 Et jam corporibus cumulatam creverat agger, [ba.
 Perfusæque atra funabant cæde ruinae.
 Tum ductorem avido clamore in prœlia poscit.
 Fuimeneus ceu Spartanis latratibus actus, 421
 Cum sylvam occursum venantium perdidit, hirtō
 Horrescit setis dorso, et postrema capessit
 Prœlia, canentem mandens aper ore cruorem,
 Jamque fremens geminat contra venabula dentem.
 At parte ex alia, qua se insperata juvenus 426
 Exultaret portis, ceu spicula nulla manusque
 Vim ferre exitumve queant, permixtus utisque
 Hannibal agminibus passim furit, et quatit ense,
 Cantato nuper senior quem fecerat igni 430
 Littote ab Hesperidum Temisus, qui carmine
 pollens
 Fidebat magica ferrum crudescere lingua.
 Quantus Bistonis late Gradvus in oris
 Belligeri raptur curru, telumque corsicans,
 Titanum quo pulsa cohors, flagrantia bella 435
 Cornipedum afflatu tonat, et stridoribus axis.

Jamque Oscum, Rutulumque Pholum, ingentem
 que Metiscum,
 Jam Lygdam, Duriumque simul, flavumque Ga-
 læum, (bris
 Et geminos, Chromin atque Gyan, demiserat um-
 Daunum etiam, grata quo non spectatior alter 440
 Voce movere fora, atque orando fingere mentes,
 Nec legum custos sollertior, aspera telia
 Dicta admiscentem: Quænam te, Pœne, paternæ
 Illic adigunt furis? non hæc Sidonia tecta
 Fœminea fabricata manu, pretiove parata, 445
 Exsulisve datum dimensis littus arenis.
 Fundamenta deûm, Romanaque fœdera cernis.
 Ast illum, toto jactantem talia campo,
 Ingenti raptum nisu, medioque virorum
 Avulsam inter tela globo, et post terga revinctum,
 Hannibal ad pœnam lentæ mandaverat iræ; 451
 Increpitansque suos inferri signa jubebat: [tum
 Perque ipsos cædis cumulos, stragemque jacen-
 Monstrabat furibundus iter, cunctosque ciebat
 Nomine, et in prædas stantem dabat improbus
 urbem. 455
 Sed postquam a trepidis allatum fervere partem
 Diversam Marte infausto, Murroque secundos
 Hunc superos tribuisse diem, ruit ocus amens
 Lymphoto cursu, atque ingentes deserit actus.
 Letiferum nutant fulgentes vertice cristæ. 460
 Crine ut flammifero terret fera regna cometes,
 Sanguineum spargens ignem: vomit atra tu-
 Fax cœlo radios, ac sæva luce coruscum [bentes
 Scintillat sidus, terrisque extrema minatur.
 Præcipiti dant tela viam, dant signa, virique, 465
 Atque ambæ trepidant acies: jactit igneus hastæ
 Dirum lumen apex, ac late fulgurat umbo.
 Talis ubi Ægeæ surgente ad sidera ponto
 Per longum vasto Cori cum murmure fluctus
 Suscensum in terras portat mare, frigida nautis
 Corda tremunt: sonat ille procul, flatuque tu-
 mescens 471
 Curvas pavidas transmittit Cycladas undis.
 Non cuncta e muris unum incessentia tela,
 Fumantesque ante ora faces, non saxa per artem
 Tormentis excussa tenent. Ut tegmina primum
 Fulgentis galææ conspexit, et arma cruento 476
 Inter solem auro rutilantia, turbidus inlit:
 En, qui res Libycas, inceptaque tanta retardet,
 Romani Murus belli mora: fœdera, faxo,
 Jam noscas, quid vana queant, et vester Iberus.
 Per tecum castamque fidem servataque jura:
 Deceptos mihi linque deos. Cui talia Murus:
 Exoptatus ades: mens olim prœlia poscit,
 Speque tui flagrat capitis: fer debita fraudum
 Præmia, et Italiam tellure inquire sub ima. 485
 Longum in Dardaniis fines iter, atque nivalem
 Pyrenem, Alpesque tibi mea dextera donat.
 Hæc inter cernens subeuntem cominus hostem,
 Præruptumque loci fidem sibi, corripit ingens
 Aggere convulso saxum, et nitentis in ora 490
 Devolvit, pronoque silex ruit incitus ictu.
 Subsedid duro concussus fragmine muri.
 Tum pudor accendit mentem, nec conscia fallit
 Virtus pressa loco; frendens luctatur, et ægro
 Scandit in adversum per saxa ventantia nisu. 495
 Sed postquam propior vicino lumine fulsit,
 Et tota se mole tulit, velut incita clausum
 Agmina Pœnorum cingant, et cuncta paventem
 Castra premant, lato Murus caligat in hoste.
 Mille simul dextræ, densusque micare videtur
 Ensis, et innumera nutare in casside cristæ. 501
 Conclamant utrinque acies, ceu tota Saguntos

Igne micet : trahit instanti languentia leto [sit :
 Membra pavens Murrus, supremæque vota capes-
 Conditor Alcide, cuius vestigia sacra 505
 Incolimus, terræ minitantem avertit procellam,
 Si tua non segni defenso mœnia dextra.
 Dum iue orat, cœloque attollit lumina supplex,
 Cerne, ait, an nostris longe Thyrrhæus ausis
 Justius affuerit : ni displicet æmula virtus, 510
 Haud me dissimilem, Alcide, primoribus annis
 Agnosces, invicte, tuis : fer numen amicum,
 Et, Trojæ quondam primis memorate ruinis,
 Dexter ades Phrygiæ delenti stirpis alumnos.
 Sic Pœnus, pressumque ira simul exigit ensem,
 Qua capuli statuere moræ, teloque relato 516
 Horrida labentis perfunditur arma cruore.
 Illicet ingenti casu turbata juvenus
 Procurrit : nota arma viri, corpusque superbo
 Victori spoliare negant : coit aucta vicissim 520
 Hortando manus, et glomerata mole feruntur.
 Hinc saxis galea, hinc clypeus sonat æreus hastis :
 Incessant audibus, librataque pondera plumbi
 Certatim jaciunt : decissæ vertice cristæ,
 Direptumque decus nutantum in cæde jubarum.
 Jamque agitur largus per membra fluentia sudor,
 Et stant lorice æquamis horrentia tela :
 Nec requies, tegimenve datur mutare sub ictu.
 Genua labant, fessique humeri gestamina laxant.
 Tum creber, penitusque trahens suspiria, sicco
 Fumat ab ore vapor, misque elisus anhelo 531
 Auditur gemitus, fractumque in casside murmur.
 Mente adversa domat, gaudetque nitescere duris
 Virtutem, et decoris pretio discrimina pensat.
 Hic subitus scisso densa inter nebula cœlo 535
 Erupt quatiens terram fragor ; et super ipsas
 Bis pater intonuit geminatio fulmine pugnas.
 Inde inter nubes ventorum turbine cæco
 Ultrix injusti vibravit lancea belli,
 Ac femine adverso librata cuspidē sedit. 540
 Tarpeiz rupes, superisque habitabile saxum,
 Et vos, virginea lucentes semper in ara,
 Laomedontæ Trojana altaria flammæ,
 Heu quantum vobis fallacis imagine teli
 Promisere dei ! propius si pressa furenti 545
 Hasta foret, clauvæ starent mortalibus Alpes ;
 Nec, Trasimene, tuis nunc Allia cederet undis.
 Sed Juno, adspectans Pyrenes vertice celsæ
 Nava rudimenta, et primos in Marte calores,
 Ut videt impressum connecta cuspidē vulnus, 550
 Advolat, obscura circumdata nube, per auras,
 Et validam duris evellit ab ossibus hastam.
 Ille tegit clypeo fusum per membra cruorem,
 Tardaque paulatim et dubio vestigia nisu
 Alternata trahens, aversus ab aggere cedit. 555
 Nox tandem optatis terras pontumque tenebris
 Condidit, et pugnas erepta luce diremit.
 At duræ invigilant mentes, molemque reponunt,
 Noctia opus : clausos acunt extrema pericli,
 Et fractis rebus violentior ultima virtus. 560
 Hinc pueri, invalidique senes, hinc femina ferre
 Certat opem in dubiis miserando nava labori,
 Saxaque mananti subvectat vulnere miles.
 Jam Patribus, clarisque senum sua munia curæ.
 Concurrunt, lectosque viros hortantur, et orant,
 Defensæ subeant rebus, revocentque salutem,
 Et Latia extremis implorent casibus arma.
 Ite citi, remis velisque impellite puppim,
 Saucia dum castris clausa est fera : tempore
 Martis
 Utendum est rapto. et grassandum ad clar.
 periclia. 370

Ite citi, deflete fidem, murosque ruentes,
 Antiquaque domo meliora accessite fata.
 Mandati summa est : dum stat, remeante, Saguntos
 Ast illi celerant, qua proxima littora, gressum,
 Et fugiunt tumido per apumæ cœrula velo. 575
 Pellebat somnos Tiithoni roscida conjux,
 Ac rutulis primis sonipes hinniibus altos
 Afflarat montes, roseasque movebat habenas.
 Jam celsa e muris exstructa mole juvenus
 Clausam nocturnis ostentat turribus urbem. 580
 Rerum omnes pendent actus, et milite mæsto.
 Laxata obsidio, ac pugnandi substitit ardor,
 Iuc ducem versæ tanto discrimine curæ.
 Interea Rutulis longinqua per æquora vectis
 Herculei ponto cœpere exarsere colles, 585
 Et nebulosa jugis attollere saxa Monæci.
 Thracius hos Boreas scopulos immitia regna
 Solus habet, semperque rigens nunc littora pulsat
 Nunc ipsas alis plangit stridentibus Alpes :
 Atque ubi se terris glaciali fundit ab Arcto, 590
 Haud ulli contra fiducia surgere vento. [Iant
 Vorticibus torquet rapidis mare, fractaque anhe-
 æquora, et injecto condunturgurgite montes :
 Jamque volans Rhenum Rhodanumque in nu-
 bila tollit.
 Hunc postquam Boreæ dirum evasere furorem, 595
 Alternos mæsti casus bellicque marisque,
 Et dubium reum eventum sermone voluntat :
 O patria, o Fidei domus inclyta, quo tua nunc sunt
 Fata loco ? sacrene manent in collibus arces ?
 An cinis, heu superi ! tanto de nomine restat ? 600
 Ferte leves auras, flatusque ciete secundos,
 Si nondum insultat templorum Punicus ignis.
 Culminibus, Latiusque valent succurrere classes.
 Talibus illacrymant noctemque diem iue querelis.
 Donec Laurentis puppis defeiit ad oras ; 605
 Qua pater, acceptis Anienis ditior undis,
 In pontum flavo descendit gurgite Tibris.
 Hinc consanguineæ subeunt jam mœnia Romæ.
 Concilium vocat augustini, castaque beatos
 Paupertate Patres, ac nomina parta triumphis
 Consul, et æquantem superos virtute senatum.
 Facta animosa viros, et recti sacra cupido
 Attollunt, hirtaque comæ, neglectaque mensa,
 Dexteræque a curvis capulo non signis atria :
 Exiguo faciles, et opum non indiga corda, 615
 Ad parvos curru remeabant sæpe penates.
 In foribus sacris, primoque in limine templi
 Captivi currus, belli decus, armaque rapta
 Pugnantum ducibus, sævæque in Marte secures
 Perfossi clypei, et servantia tela cruorem, 620
 Claustraque portarum pendent : hic, Punica bella,
 Agates cernas, fuisseque per æquora classe
 Exactam ponto Libyen testantia rostra :
 Hic galeæ Senonum, pensatque improbus auri
 Arbitraris incest, Gallique ex arce fugatis 625
 Arma revertentis pompa gestata Camilli :
 Hic spolia Æacidæ, hic Epirotica signa,
 Et Ligurum horrentes conii, parmæque relatæ
 Hispana de gente rudes, Alpinaque gressa.
 Sed postquam clades patefecit et horrida bella
 Orantum squalor, præsens adstare Sagunti 631
 Ante oculos visa est extrema precantis imago.
 Tum senior mæsto Sicoris sic incipit ore :
 Sacrata gens clara fide, quam rite fatentur
 Marte satam populi ferro parere subacti, 635
 Ne crede emensæ levia ob discrimina pontum.
 Vidimus obsessam patriam, murosque trementes,
 Et, quem insana freta aut cœtus genere fera-
 rum,

Vidimus Hannibalem. Procul his a mœnibus,
 Arcete, o superi, nostroque in Marte tenete [oro,
 Fatiscere juvenem dextrae. Qua mole sonantes
 Exigit ille trabes¹ et quantus crescit in armis
 Trans juga Pyrenae, medium indignatus Iberum,
 Excivit Calpen, et mersos Syrtis arenis
 Molitur populos, majoraque moenia quaerit. 645
 Spumeus hic, medio qui surgit ab æquore, fluctus,
 Si prohibere piget, vestras effinget in urbes.
 An tanti pretium motus, ruptique per enses
 Fœderis, hoc juveni, jurata in bella ruem i,
 Creditis, ut statuat superatæ jura Sagunto? 650
 Ocius ite, viri, et nascentem exstinguere flammam,
 Ne seræ redeunt post aucta pericula cura:
 Quanquam o, si nullus, non obruta jam nunc
 Semina fumarent belli; vestrae Sagunto
 Sperendum consanguineam protuleret dextram?
 Omnis Iber, omnis rapidis fœda Gallia turmis, 656
 Omnis ab æstifero sitiens Labyas imminet axe.
 Per vos culta diu Rutulæ primordia gentis,
 Laurentemque larem, et genitricis pignora Trojæ,
 Conservate pios, qui permutare coacti (c)
 Acrisione Tyrinthia culmina munit.
 Vos etiam Zanclen Siculi contra arma tyanni
 Juvisse egregium; vos et Campara tuum
 Mœnia, depulso Samnitum robore, dignum
 Sigeis duxistis avis. Vetus incolæ Daunî, 665
 Testor vos, fontes, et stagna arcana Numici,

Cum felix nimium dimitteret Ardea pubem,
 Sacra domumque ferens, et avi penetralia Turni,
 Ultra Pyrenen Laurentia nomina duxi.
 Cur ut decisa atque avulsa a corpore membra 670
 Despiciat, vesterque luam cur fœdera sanguis?
 Tandem ut finitæ voces, (miserabile visu,)
 Submissi palmas, lacerato tegmine vestis,
 Affligunt proni squalentia corpora teræ.
 Inde agitant consulta Patres, curasque fatigant.
 Lentulus, ut cernens accensæ tecta Saguntî, 676
 Poscendum pœnæ juvenem, celerique negantis
 Exuri bello Carthaginis arva jubebat.
 At Fabius, cauta speculator mente futuri,
 Nec latus dubiis, parcusque lacessare Martem,
 Et melior clauso bellum producere ferro, 681
 Prima super tantis rebus pensanda; ducisne
 Ceperit anima furor, Patres an signa moveri
 Consuerint: mittique viros, qui exatâ reportent.
 Providus hæc, ritu vatis, fundebat ab alto 685
 Pectore piæmedians Fabius surgentia bella.
 Ut saepe celsa grandævus puppe magister
 Prospiciens signis venturum in carbasa Corum,
 Summo jandudum subtingit lintea malo.
 Sed lacrymæ atque ira mixtus dolor impulit omnes
 Præcipitæ latens fatum: lectique senatu, 691
 Qui ductorem adant; si peislet surdus in armis
 Factorum, vertant inde ad Carthaginis arces,
 Nec divûm oblitis indicare bella morentur.

LIBER SECUNDUS.

Cæruleis provecta vadis jam Dardana puppis
 Tristia magnanimi portabat jussa senatus,
 Primoresque Patrum. Fabius, Tyrinthia proles,
 Ter centum memorabat avos, quos turbine Mattis
 Absulit una dies, cum fors non æqua labori
 Patricio Cremeæ maculavit sanguine ipas.
 Huic comes æquato sociavit munere curas
 Poplicola, ingentis Volesi Spartana propago.
 Is, cultam referens insigni nomine plebem,
 Ausonios atavo ducebat consule fasces. 10
 Hos ut depositis portum contingere velis
 Allatum Hannibali, consultaque ferre senatus,
 Jam medio seram bello poscentia pacem,
 Ductorisque simul conceptas fœdere pœnas;
 Ocius armatas passim per litorea turnas 15
 Ostentare jubet mintantia signa, recensque
 Perfosos clypeos, et tela rubentia cæde. [clamat,
 Haud dictis nunc esse locum; strepere omnia,
 Tyrrhenæ clangore tubæ, gemituque cadentum.
 Dum detur, relegant pontum, neu se addere
 clausis 20
 Festinent: notum, quid cæde calentibus armis,
 Quantum iræ liceat, motusve quid audeat ensis.
 Sic ducis affatu per inhospita littora pulsi,
 Converso Tyrios petierunt remige Patres.
 Hic alto Pœnus fundentem vela carinam 25
 Incensens dextra, Nostrum, pro Jupiter! inquit,
 Nostrum ferre caput parat illa per æquora puppis.
 Ille cæcæ mentes, tumefactaque corda secundis!
 Armatum Hannibalem pœnæ petit impia tellus.
 Ne deposce, adero dabitur tibi copia nostri 30

Ante expectatum; portisque focisque timebis,
 Quæ nunc externos defendis, Roma, Penates.
 Tarpeios iterum scopulos præruptaque saxa
 Scandatis hec, et celsam nigretis in arcem,
 Nollo jam capti vitam pensabit auro. 35
 Incensi dictis animi, et furor additus armis
 Conditur exemplo telorum nubibus æther,
 Et densa resonant saxorum grandine turres.
 Ardor agit, provecta queat dum cernere muros,
 Inque oculis profuga Marcem exercere carinæ
 Ipse autem incensas promissa piacula turnas 41
 Flagitat, insignis nudato vulnere, ductor,
 Ac reptens questus furilundo personat ore:
 Poscimus, o socii: Fabiusque e puppe catenas
 Osten at, dominique vocat nos ira senatus. 45
 Si tædet capiti, culpandave movimus arma,
 Ausoniam ponto propeere revocate carinam;
 Nil moror: evincta lacerandum tradite dextra.
 Nam cur, Eoi deductus origine Beli,
 Tot Libya populis, tot circumfusus Iberis, 50
 Servitium perferre negem? Rhœtius immo
 Imperet æternum, et populis sæclisque propaget
 Regna ferox: nos jussa virûm nutusque tremamus.
 Effundunt gemitus, atque omina tristia vertunt
 In stirpem Æneadum, ac stimulant clamoribus 55
 iras.
 Discinctos inter Libyas populosque bilingues
 Marmaricis adax in bella Cœnotria signis
 Venerat Ashtye, proles Garamantis larbæ
 Hamnone hic genitus, Phorcynidos antra Medusæ,

Cinyphiumque Macen, et iniquo e sole calentes
 Battias late imperio sceptrisque regebat : 61
 Cui patrius Nasamon, æternumque arida Barce,
 Cui nemora Autololum, a'que infidæ littora Syrtis
 Parebant, nullaque levis Gætulus habena.
 Atque is fundarat thalamos Tritonide nympha,
 Unde genus, proavumque Jovem regina ferebat,
 Et sua fatidico repelebat nomina lucco.
 Hæc ignara viri, vacuoque adsecta cubili,
 Venatu et sylvia primos impenderat annos :
 Non calathis mollita manus, operatave fuso, 70
 Dictynnam, et saltus, et anhelum impellere planta
 Cornipedem, ac stravisse leras inimitis amabat.
 Quales Threiciæ Rhodopen Pangæaque lustrant
 Saxosis nemora alta jugis, cursuque fatigant
 Hebrum innupta manus : spreti Ciconesque,
 Getæque, 75
 Et Rhesi donius, et lunatis Bistones armis.
 Ergo habitu insignis patrio, religata fluentem
 Hesperidum nodo crinem, dextrumque feroci
 Nuda latus Marti, ac fulgentem tegmine lavam
 Thermodontiaca munita in prælia pelta, 80
 Fumantem rapidis quatitibus cursibus axem.
 Pars comitum bigugo curru, pars cætera dorso
 Fectur equi : nec non Veneris jam fœdera passæ
 Roginam cingunt : sed virgine densior ala est.
 Ipsa autem gregibus per longa napalia lectos
 Ante aciem os entabat equos : tumuloque propin-
 quum 86
 Dum se juitur gyris campum, vibrata per auras
 Spicula contorquens summa ponebat in arce.
 Ilanc, hasta toties intan em mœnia, Mopsus
 Non tulit, et celsis senior Gortynia muris 90
 Tela sonante fugat nervo, liquidasque per auras
 Dirigit aligerio letalia vulnera ferro.
 Cres erat, ærionis Curetum advectus ab antris,
 Dictæos agitare puer levioribus annis
 Pennata saltus adsuetus arundine, Mopsus. 95
 Ille vagam cælo divisit sæpe volucrem ;
 Ille procul campo linquentem retia cererum
 Vulnera sistebat : rueretque inopina sub ictu
 Ante fera incauto, quam sibila poneret arcus.
 Nec se tum pharetra jactavit justius ulla, 100
 Eois quamquam cecit Gortyna sagittis.
 Verum ut, opum levior, venatu extendere vitam
 Abnuat, atque actæ res exegere per æquor,
 Conjuge cum Meioe natisque inglorios hospes
 Intrarat miseram fato ducente Saguntum. 105
 Coryti fratrum ex humetis, calanisque paterni
 Pendebat, volucerque chalybs. Minoia tela.
 Ille medius juvenum, Massylæ gentis in agmen
 Crebra Cydoneo fundebat spicula cornu.
 Jam Garamum, audacemque Thyrum, pariter-
 que ruentes [gittæ
 Giskonem, lævemque Bagam, indignumque sa-
 lumbem malas tam certæ occurrere Lyxum
 Fudeat, et plena tractabat bella pharetra.
 Tum, vultum intendens telumque in virginis ora
 Desertum non grata Jovem per vota vocabat. 115
 Namque ut fatiferos converti prospicit arcus,
 Opposito procul insidit Nasamoni Haïpe
 Corpori, præripuit letum, calanumque volentem
 Dum clamat, patulo excipiens transmisit hiatu :
 Et primæ ferrum a tergo videre sorores. 120
 At comitis frendens casu labentia virgo
 Membra levat, parvaque oculos jam luce natante
 Irrorat lacrymis, totisque annis doloris
 Viribus intorquet letalem in mœnia conium.
 Illa volans humerum rapido transverberat ictu
 Conantis Dorylæ, junctis jam cornibus arcus 126'

Et ducti spatium nervi complente sagitta,
 Excutere in ventos resoluta pollice ferrum.
 Tum subitum in vulnus præceps devolvitur altis
 Aggeribus muri, juxtaque cadentia membra 130
 Effusi versa calami fluxere pharetra.
 Æclamat paribus frater vicinus in armis
 carus, ulensque purat lacrymabile fatum :
 Atque illum, raptim prominentem in præliatelum,
 'Iam nunc excussi prævertit turbine saxi. 133
 abuntur gelido torpentia frigore membra,
 Deficiensque manus pharetræ sua tela remisit.
 At pater in gemino natorum funere Mopsus
 Corruptos arcus ter mæsta movit ab ira ;
 Ter cecidit dextra, et notas dolor abstulit artes.
 Penitet heu sero dulces liquisse penates, 141
 Arreptoque avidæ, quo concidis, Icare, saxo, [tra
 Postquam ævum senior percussaque pectora frus-
 Sentit, et, ut tantos compescat morte dolores,
 Nil opis in dextra, vastæ se culmine turris 145
 Præcipitem jactit, et delapsus pondere prono
 Membra super nati moribundis explicat artus.
 Dum cadit externo Gortynius advena bello,
 Jam nova molitus stimulo milite Theron,
 Alcide templi custos, atque sacerdos, 150
 Non expectatum Tyrinis effuderat agmen,
 Et fera miscebat reserata picea a porta.
 atque illi non hasta manu, non vertice casis,
 Sed, fissus latus humeris et mole juvenæ,
 Agmina vastabat clava, nihil indigus ensis. 155
 Exuvie capiti impositæ, tegumenque leonis,
 Terribilem atollunt excelso vertice nictum.
 Centum angues idem Lernæaque monstra gerebat
 In clypeo, et scetis geminam serpentibus hydram.
 Ille Jubam, Thapsunique patrem, clarumque
 Micrpsam 160
 Nomine avi, Maurumque Sacen, a mœnibus actos
 Palantesque fuga, præceps ad littora cursu
 Egerat, atque una fumabant aquora dextra.
 Nec contentus Idæ leto, letoque Cithonis,
 Marmaridæ nec cæde Rithi, nec cæde Jugurthæ,
 Asbytes curru et radiantis tegmina lænæ 166
 Poscebat votis, gemmataque lumina peltæ,
 Atque in belligera versabat virgine mentem.
 Quem rucit ut telo vidit regira cumento,
 Obliquo deorquet equos, lavumque per orbem
 Fallaci gyro campum secut, ac velut ales 171
 Averso raptim sinuata per aquora curru.
 Dumque ea se ex oculis auferit, atque ocior Euro
 Incita pulverem campo trahit ungula nubem,
 Adve sum late stidens rota poterit agmen, 175
 Incedit et crebras virgo trepidantibus hastas.
 Ille cecidere Lycus, Thamyrisque, et nobile no-
 Eurydamas, clari deductum stirpe parentis, [men
 Qui thalamos ausus quondam sperare superbos
 Heu demens, Thaciæque totum : sed cum ante
 Fallacis toties revolutæ s'anne telæ [judica
 Deceptus, metuum pelago jactatur Ulixen.
 Ast Ithacus vero ficta pio monte loquacem
 Afflicto leto, ta dæque ad funera versæ.
 Gens extrema viri campis deletur Iberis 185
 Eurydamas Nomados dextra : superinstrept ater.
 Et servat eusum perfactis ossibus axis. [quam
 Jamque adeat remeans virgo, inter prælia post-
 Desringit Thetona videt, savanque bipennem
 Perlibrans medice fronti spolum inde superbum
 Herculeasque tibi exuvias, Dictynna, vocabat. 191
 Nec segnis Theron tantæ spe laudis, in ipsos
 Adversus consurgit equos, villosaque fulvi
 Ingerit objectans trepidantibus ora leonis.
 Atoniti tenoic novo rituque minaci 19

Quadrupedes, jactant resupino pondere curram.
Tum saltu Asbyten conantem linquere pugnas
Occupat, incussa gemina inter tempora clava,
Ferventisque rotas, turbataque frena pavore
Disiecto spargit collisa per ossa cerebro, 200
Ac raptâ, properans cædem ostentare, bipenni
Amputat e curru revolutæ virginis ora.
Necdum iræ posite: celsa nam figitur hasta
Spectandum caput; id gestent ante agmina Pœ-
nûm

Imperat, et propere currus ad mœnia vertant. 205
Hæc cæcus fati, divûmq; abeunte favore,
Vicino Theron edebat prælia leto.

Namque aderat toto ore ferens iramque minas iue
Hannibal, et cæsam Asbyten, fixique tropæum
Infandum capitis furiata monte dolebat. 210
Ac simul ærati radiavit luminis umbo,
Et concussa procul membris velocibus arma
Letiferum intonuerê, fugam percussa repente
Ad muros trepido convertunt agmina cursu.
Sicut agit levibus per sera crepuscula pennis 215

E pastu volucres ad nota cubilia vesper:
Aut, ubi Cecropius formidine nubes aquosa
Sparsa super flores examina tollit Hymettos,
Ad dulces ceras et odori corticis antia
Mellis apes gravidæ properant, densoque volatu
Raucum connexæ glomerant ad limina murmur.
Præcipitat metus attonitos, cæcique feruntur.
Heu blandum cœli lumen! tantone cavetur
Mors reditura metu, nascentique addita fata?
Consilium damnant, portaque atque aggere tuto
Erupisse gemunt: retinet vix agmina Theron, 226
Interdumque manu, interdum clamore minisque,
State, viri: meus ille hostis: mihi gloria mag
State, venit pugna: muro tectisque Sagunti
Hæc abigam Pœnos dextra; spectacula tantum 230
Ferte, viri: vel, si cunctos metus acer in urbem
(Heu deforme) rapit, soli mihi claudite portas.
At Pœnus rapido præceps ad mœnia cursu,
Dum pavitant trepidi rerum, fessique salutis,
Tendebat: stat primam urbem, murosque pa-
tentes 235

Postposita cæde et dilata invadere pugna.
Id postquam Hercules custos videt impiger armæ,
Emicat, et velox formidine prævenit hostem.
Ghiscit Elisæo violentior ira tyranno.

Tu solve interea nobis, bone junior urbis, 240
Supplicium, ut pandas, inquit, tua mœnia leto.
Nec plura effari sinit ira, rotatque coruscum
Mucronem: sed contortum prior impete vasto
Daunius huic robur juvenis jact: arma flagore
Icta gravi raucum gemuere, atqueque resultant
Ære illius cavo nodosæ pondera clavæ. 246

At viduus teli, et frustrato proditus ictu,
Pernici velox cursu rapit incita membra,
Et celeri fugiens perlustrat mœnia planta.
Instat atrox terga increpitans fugientia victor.
Conclamant matres, celsoque e culmine muri 251
Lamentis vox mixta sonat: nunc nomine noto
Appellant, særas feso nunc pandere portas
Posse volunt: quatit hortantum precordia terror,
Ne simul accipiant ingentem mœnibus hostem.
Incuit umbonem fesso, adsultaque ruenti 256
Pœnus, et ostentans spectantem mœnibus urbem,
I, miseram Asbyten leto solare propinquo.

Hæc dicens, jugulo optantis dimittere vitam
Infestum condit mucronem, ac regia lætus 260
Quadrupedes spolia abreptos a mœnibus ipsis,
Quis aditum portæ trepidantum sperperat agmen,
Victor agit, curruque volat per ovantia castra.

At Nomadum furibunda colons miserabile hu-
mandi

Deproperat munus, tumultique adjungit honorem,
Et rapti cineres ter circum corpore lustrat, 266
Hinc letale viri robur, tegimenque tremendum
In flammâs jaciunt ambustoque ore genique,
Deforme alitibus liquere cadaver Iberis.

Pœnorum interea quis rerum summa potestas
Consultant bello super, et quæ dicta ferantur
Ausoniæ a populis, oratorumque minaci [que,
Adventu trepidant. Movet hinc fœdusque, fides-
Et testes superi, jurataque pacta parentum;
Hinc popularis amor cœptantis magna juvenitæ:
Et sperare juvat belli meliora. Sed olim 276
Ductorem infestans odiis gentilibus Hannon
Sic adeo inciepat studia incautus favorem:
Cuncta quidem, Patres, (neque enim cohibere
minantur)

hæc se valuerê,) premunt formidine vocem. 280
Haud (amen abaterim, mortem licet arma pro
pinguent.

Testabor superos, et cœlo nota relinquam,
Quæ postrema salus rerum patriæque reposcit.
Nec nunc obsessa demum et fumante Sagunto
Hæc ærus vates Hannon canit: anxia rupi 285

Pectora; ne castris innutritur et armis
Exitiale caput, monui, et, dum vita, moncho,
Ingenitum noscens virus, flatuque paternos.
Ut, qui stelliger speculator sidera cœlo,

Venturam pelagi rabiem, Corique futura 290
Prædicat miseris haud vanus flamina nautis.
Consedit solio, rerumque invasit habenas.

Ergo armis fœdus, fasque omne abruptitur armis:
Oppida quassantur, longeque in mœnia nostra
Æneadum arrectæ mentes, disjectaque pax est.

Exagitant manes juvenem, furisque paternæ, 296
Ac funesta sacra, et conversi fœdere rupto
In caput infidum superi, Massylaque vates.

Haud nunc ille novi cæcus caligine regni
Externas arces quatit, haud Tirynthia tecta, 300
(Sic propria luat hæc pœna, nec misceat ubis
Fata suis,) nunc hoc, inquam, hoc in ten.pere
muros

Oppugnat, Carthago, tuos, teque obsidet armis.
Lavimus Enneas animoso sanguine valles,
Et vix conducto produximus arma Lacone. 305

Nos ratibus laceris Scyllaræ replevimus antas,
Classibus et reflu spectavimus æquore raptis
Contorta e fundo revomentem transtra Charybdin.

Respite (pro demens! propectus inno deorum!)
Ægates, Libyaque procul fluitantia membra. 310
Quo ruis? et patriæ exitio tibi nomina quaeris?

Scilicet immensar, visis juvenilibus armis,
Subsident Alpes? subsidet mole nivali
Alpibus æquatum tollens caput Apenninus?

Sed campos fac, vane, dati; num gentibus istis
Mortales animi? aut ferro flammave fatiscunt?
Haud tibi Neritia cernes cum prole laborem.

Pubescit castris miles, galeaque teruntur
Nondum signatæ flava lanugine male.
Nec requies ævi nota, exsanguesque merendo 320

Stant prima inter signa senes, letumque lacerant
Ipse ego Romanas, perfosso corpore, turmas
Tela retorquentis correpta et vulnere vidi: [rem-
Vidi animos, mortesque virûm, decorisque furo-
Si bello abistis, nec te victoribus offers, 325

Quantum heu, Carthago, donat tibi sanguinis
Hannon!
Gestar ad hæc: namque impatiens asperque
Jamdudum immites iras, mediamque loquentis

Bis conatus erat turbando abrumperere vocem :
(Conciliare, inquit, Libyæ Tyrioque senatu 330
(Pro superi) Ausonii miles sedet? armaque
tantum [hostis.]

Haud dum sumta viro? nam cætera non latet
Nunc geminas Alpes, Apeninumque minatur :
Nunc freta Sicaniæ, et Scyllæi litoris undas :
Nec procul est, quin jam manes umbræque
pavescat 335

Dardaniæ; tanta accumulât præconia leto
Vulneribusque virûm, ac tollit sub sidera gentem.
Mortalem, mihi crede, licet formidine turpi
Frigida corda tremant, mortalem suminus hostem.
Vidi ego, cum, geminas arctis post terga catenis
Evinctus palmas, vulgo traheretur ovante 341
Carcera in tenebras spes et fiducia gentis
Regulus Hectoreæ: vidi, cum robore pendens
Ilesperiam cruce sublimis spectaret ab alta.
Nec vero terrent puerilia protinus ora 345
Sub galea, et pressæ properata casside malæ.
Indole non adeo segni sumus: adspice, turmæ
Quot Libyæ certant annos anteite labore,
Et nudis bellantur equis: ipse, adspice, ductor,
Cum primam tenero vocem proferret ab ore, 350
Jam bella, et lituos, ac flammis urere gentem
Jurabat Phrygiam, atque animo patria arma
movebat.

Proinde polo crescant Alpes, astrisque coruscas
Apeninus agat scopulos: per saxa nivesque,
(Dicam etenim, ut stimulent latorum vel inania
mentem,) [tritas]
Per cœlum est qui pandat iter: pudet Hercule
Desperare vias, laudemque timere secundam.
Sed Libyæ clades et primi incendia belli
Aggerat, atque iterum pro libertate labores
Hannon ferre vetat. Ponat formidinis æstus, 360
Parietibusque domus imbellis fœmina ævet
Singulantem animam: nos, nos contra ibimus
hostem,

Quis procul a Tyria dominos depellere Byrsa,
Vel Jove non æquo, fixum est. Sin lata repug-
Et jam damnata cessit Carthagine Mavoris, [nant,
Occumbat potius, nec te, patria inclyta, dedam
Æternum famulam, liberque Acheronta videbo.
Nam quæ (pro superi) Fabius jubet? Ocius arma
Exuite, et capta descendite ab arce Sagunti.
Tum delecta manus scutorum incendat acervos,
Uranturque rates, ac toto absistite ponto. 371
Di, procul, o, (merita est nunquam si talia plecti
Carthago.) prohibe nefas, nostrique solutas
Ductoris servate manus. Ut deinde resedit,
Factaque censendi Patribus de more potestas;
Hic Hannon reddi proptere certamine rapta 376
Instat, et auctorem violati fœderis addi. [tis,

Tum vero attoniti, cœu templo irrumperet hos-
Exsiluere Patres, Latique id veteite omen,
Oravere deum. At postquam discordia sensit 380
Pectora, et infidas ad Martem vergere mentis;
Non ultra patiens Fabius rexisse dolorem,
Concilium exposcit proptere, Patribusque vocatis
Bellum se gestare sinu pacemque profatus,
Quid sedeat legere, ambiguis neu fallere dictis,
Imperat; ac, sævo neutrum renuente senatu, 386
Cœu clausas acies gremioque effunderet arma,
Accipite infaustum Libyæ, eventusque priori
Par, inquit, bellum, et laxos effundit amictus.
Tum patrias repetit pugnandi nuntius arces. 390
Atque ea dum profugæ regnis agitantur Elisæe,
Accitis velox populus, quis ægra lababat
Ambiguo sub Marte fides, prædaque gravatus

Ad muros Pœnus revocaverat arma Sagunti.
Ecce autem clypeum, sævo fulgore micantem, 395

Oceani gentes ductori dona ferebant,
Calliææ telluris opus, galeamque coruscis
Subnixam cristis, vibrant cui vertice coni
Albentes nivæ tremulo nutamine pennæ;
Ensem una, ac multis fatalem millibus hastam
Præterea textam nodis auroque trilecem 401
Loricam, nulli tegimen penetrabile telo.

Hæc, ære et duri chalybis perfecta metallo,
Atque opibus perfusa Tagi, per singula lætis
Lus'rat ovans oculis, et gaudet origine regni. 405
Condebat primæ Dido Carthaginis arces,
Instabat operi subducta classe suisque
Molibus hi claudunt portus: his tecta domusque
Partiris, justæ Ritiæ venerande senectæ.
Ostentant caput effossa tellure repertum 410
Bellatoris equi, atque omen clamore salutant.
Has inter species orbatum classe suisque
Ænean, pulsum pelago, dextraque precantem
Cernere erat. Fronte hunc avide regina serena
Infelix, ac jam vultu spectabat amico. 415
Hinc et speluncam, furtivaque fœdera amantem
Calliææ fecere manus: it clamor ad auras
Latratusque canum, subitoque exterrita nimbo
Occulant alæ venantium corpora sylvis.

Nec procul Æneadûm vacuo jam litore classis
Æquora nequicquam revocante tenebat Elisæa.
Ipsa pyram super ingentem stans saucia Dido
Mandabat Tyris ultricia bella tyris:
Ardentemque rogam media spectabat ab unda
Dardanus, et magna pandebat carbasa fatis. 425
Parte alia supplex infernis Hannibal aris
Arcanum Stygia libat cum vate cruorem,
Et primo bella Æneadum iurabat ab ævo.
At senior Siculis exsultat Hamilcar in arvis:
Spirantem credas certamina anhelare movere 430
Arduor inest oculis, torvumque minatur imago.
Nec non et lævum clypei latus aspera signis
Implebat Spartana cohors: hanc ducit ovan-
tem

Ledæis veniens victor Xanthippus Amyclis.
Juxta triste decus pendet sub imagine pœnæ 435
Regulus, et fidei dat magna exempla Sagunto.
Lætiôr at circa facies, agitata fearum
Agnina venatu, et ca læta napulia fulgent.
Nec procul usta cutem nigri soror horrida Mauri
Adsueta patrio mulcet sermone lænas. 440
It liber campi pastor, cui sine sine ullo
Invetitus saltus penetrat pecus: omnia Pœnum
Armenti vigilem patrio de more sequuntur,
Gæsaque, latratore Cydon, tectumque, focique
In silicis venis, et fistula nota juvenis. 445
Eminet excelso consurgens colle Saguntos:
Quam circum immensi populi, condensaque cin-
gunt [tis,

Agmina certantum, pulsantque tremantibus has-
Extrema clypei stagnabat Iberus in ora,
Curvatis claudens ingentem flexibus orbem. 450
Hannibal, abrupto transgressus fœdere ripas,
Pœnorum populos Romana in bella vocabat.
Tali sublimis dono, novo tegmina latis
Aptat concutens humeris, celsusque profatur:
Heu quantum Ausonio sudabit, arma, cruore!
Quas, belli iudex, pœnas mihi, Curia, pendes! 456
Jamque senescebat vallatus mœnibus hostis,
Carpebatque dies urbem, dum signa manusque
Exspectant fessi socias: tandem æquore vano
Avertunt oculos, frustrataque littora ponunt, 460
Et propius suprema vident. Sedet acta medullis

Jamdudum, atque inopes penitus coquit intima
Est furtim lento misere durantia tabo [pestis.
Viscera, et exurit siccitas sanguine venas
Per longum celata fames: jam lumina retro 465
Excessu fugere genis: jam lurida, sola
Tecta cute, et venis male juncta trementibus, ossa
Exstant consumptis visu deformia membris.
Humentis rores noctis terramque madentem
Solamen fecere mali, casoque labore 470
E sicco frustra presserunt robore succos.
Nil temerare piget: rabidi jejunia ventris
Insolitis adigunt vesci, resolutaque, nudos
Linquentes clypeos, armorum tegmina mandunt.

Desuper hæc cælo spectans Tirynthius alto 175
Illacrymat fractæ nequicquam casibus urbis.
Namque metus, magnique tenent præcepta pa-
Ne sævæ tendat contra decreta noceræ: [rentis.
Sic igitur, cœpta occultans, ad limina sanctæ
Contendit Fidei, secretaque pectora tentat. 480
Arcanis dea læta polo tum forte remoto
Cœlicolûm magnasolvebat conscia curas.
Quam tali alloquitur Nemœæ pacator honore:
Ante Jovem generata, decus divûmque homi-
numque,

Qua sine non tellus pacem, non æquora norunt,
Justitiæ consors, tacitumque in pectore numen;
Exitiumne tuæ dirum spectare Sagunti,
Et tot pendenti pro te, dea, cernere pernas
Urbeni lenta potes? moritur tibi vulgus, et unam
Te matres, vincente fame, te mæsta virorum 490
Ora vocant, prinæque sonant te voce minores.
Fer cælo auxilium, et fessis da surgere rebus.
Hæc satus Alcmena: contra cui talia virgo:
Cerno equidem, nec pro nihilo est mihi fœdera
rumpi;

Statque dies, ausis olim tam tristibus ultor. 495
Sed me pollutas propterantem linquere terras
Sedibus his, tectisque novis succedere adegit
Fecundum in fraudes hominum genus: impia
liqui,

Et, quantum terrent, tantum metuentia regna,
Ac furias auri, nec vilia præmia fraudum, 500
Et super hæc ritu horribillos ac more ferarum
Viventes rapto populis, luxuque solum [rem.
Omne decus, multaque oppressum nocte pудо-
Vis colitur, jurisque locum sibi vindicat ensis:
Et probris cessit virtus. En adspice gentes: 505
Nemo insons: pacem servant commercia culpæ.
Sed si cura, tua fundata ut mœnia dextra
Dignum te servant memorando fine vigorem,
Dedita nec fessi transmittant corpora Pœno;
Quod solum nunc fata sinunt scribere futuri,
Extendam leti decus, atque in sæcula mittam, 511
Ipsaque laudatis ad manes prosequar umbras.

Inde severa leviter decurrens æthere virgo
Lucantem fati petit inflammata Saguntum,
Invadit mentes, et pectora nota pererrat, 515
Immittitque animis numen: tum fusa medullis
Implicat, atque sui flagrantem inspirat amorem.
Arma volumi, tentantque ægros ad prælia nisus.
Insuperat adest vigor, interiusque recurat
Dulcis honos divæ, et sacrum pro virgine letum.
It tacitus fessis per ovantia pectora sensus, 521
Vel leto graviora pati, sævasque ferarum
Attentare dapes, et mensis addere crimen.
Sed prohibet culpa pollutam extendere lucem
Casta Fides, paribusque famem compescere
membris. 525

Quam simul invisæ gentis prospexit in arce,
Forte ferens sese Libyis Saturnia castris,

Virgineum increpitat miscentem bella furorem,
Atque, ira turbata gradum, ciet ocios atram
Tisiphonen, imos agitantem verberè manes; 530
Et palmas tendens, Hos, inquit, Noctis alumna,
Hos muros impelle manu, populumque ferocem
Dextris sterne suis; Juno jubet: ipsa propinqua
Effectus studiumque tuum de nube videbo.
Illa deos summumque Jovem turbantia tela, 535
Quis Acheronta moves, flammam, immanesque
chelydros,

Stridoremque tuum, quo territa comprimit ora
Cerberus, ac, mixto quæ spumant felle, venena,
Et quicquid scelerum, prænarum quicquid et iræ
Pectore secundo coquitur tibi, congere præcepit
In Rutulos, totamque Erebo demitte Saguntum.
Hac mercede Fides constet delapsa per auras.

Sic voce instigulans, dextra den concita sævum
Eumenida incussit muris; tremuitque repente
Mons circum, et gravior sonuit per littora fluctus.
Sibilat insurgens capiti, et turgentia circum 548
Mulus colla micat squalenti tergere serpens.
Mors graditur, vasto pandens cava guttura rictu,
Cæuroque innhat populo: tunc Luctus, et atri
Pectora circumdant Planctus, Mætorque, Do-
lorque, 550

Atque omnes adsunt Pœnæ, formaque trifauci
Personat insomnis lacrymosæ janitor aule.

Protinus adsimulat faciem mutabile monstrum
Tiburnæ, gressumque simul, sonitumque loquen-
Hæc bello vacuos et sævi turbine Martis [tis.
Lugebat thalamos, Murro spoliata marito; 556
Clara genas, Daunique trahens a sanguine nomen.
Cui vultus induta pares, disjectaque crimem
Eumenis in medios irrupit turbida cœtus,
Et mæstas lacerata genas, Quis terminus, inquit?
Sat fidei proavisque datum. Vidi ipsa cruce-
Ipsa mecum vidi lacerato vulnere nostras [tuna
Terrentem Murrum noctes, et dira sonantem:
Eripe te, conjux, miseranda casibus urbis,
Et fuge, si terras admittit victoria Pœni, 565
Ad manes, Tiburnæ, meos. cecidere penates:
Occidimus Rutuli: tenet omnia Punicus ensis.

Mens horret, nec adhuc oculis absistit imago.
Nullæ jam posthac tua tecta, Sagunte, videbo?
Felix, Murre, necis, patriæque superstitie felix. 570
At nos, Sidoniis famulatum matribus actas,
Post belli casus vastique periculi ponti [mur
Carthago adspiciet victrix, tandemque supre
Morte obita Libyæ gremio captiva jacebo.
Sed vos, o juvenes, vetuit quos conscia virtus 575
Posse capi, quis telum ingens contra aspera mora
Vestris servitio manibus subducite matres. [lest
Ardua virtutem proferit via: pergitè primi
Nec facilem populis, nec notam invadere landem.

His ubi turbatas hortatibus impulit aures, 580
Inde petit tunulum, summumquem vertice montis
Amphitryoniades spectandum ex aquore nautias
Struxerat, et grato cineres decorarat honore.
Excitus sede (horrendum) prorumpit ab ima
Cæruleus niaculis auro squalentibus anguis. 585
Ignea sanguinea radiabant lumina flamma,
Oraque vibranti stridebant sibila lingua.
Isque inter terpidos cœtus mediamque per urbem
Volvitur, et muris propere delabitur altis,
Ac similis profugo vicina ad littora tendit, 590
Spumantisque freti præcepit immergitur undis.
Tum vero excussæ mentes, cœu prodita tecta
Expulsi fugiant manes, umbræque recusent
Captivo jacuisse solo. Sperare salutem [nys.
Pertæsum, damnantque cibos: agit adlita Erin-

Haud gravior duris divūm inclementia rebus, 596
 Quam leti proferre moras : abrumperē vitam
 Ocius attoniti quærunt, lucemque gravantur.
 Certatim structus surrectæ molis ad astra [que
 In media stetit urbe rogas ; portantque trahunt-
 Longæ pacis opes, quæsitæque præmia dextris,
 Callaico vestes distinctas matribus auro,
 Armaque Dulichia proavis portata Zacyntho,
 Et prisca advectos Rutulorum ex urbe Penates :
 Huc quicquid superest captis, clypeosque, si-
 mulque 605

Infustos jaciunt enses, et condita bello
 Effodiunt penitus terra, gaudentque superbi
 Victoris prædam flammis donare supremis.

Quæ postquam congesta videt feralis Erinny's,
 Lampada, flammiferis tinctam Phlegethontis in
 undis, 610

Quassat, et inferna superos caligine condit.
 Inde opus aggressi, toto quod nobile mundo
 Æternum invictis infelix gloria servat.
 Princeps Tisiphone, lentum indignata parentem,
 Pressit ovals capulum, cunctantemque impulit
 ense, 615

Et dirum insonuit Stygio bis terque flagello.
 Invitas maculant cognato sanguine dextras,
 Miranturque nefas aversa mente peractum,
 Et facto scelere illacrymant. Illic, turbidus ira
 Et rabie cladum, perpessæque ultima vitæ, 620
 Oblitos versat materna per ubera visus :
 Illic, raptam librans dilectæ in colla securim
 Conjugis, increpat æse, mediumque furorē
 Projecta damnat stupefactus membra bipenni.
 Nec tamen evasisse datur : nam verbera Erinny's
 Incutit, atque atrois insibilat ore timores. 626
 Sic thalami fugit omnis amor, dulcesque marito
 Edfluxere tori, et subire oblivia tædæ.
 Ille jacit, totis connisus viribus, ægrum
 In flammæ corpus, densum qua turbine nigro
 Exundat fumum piceus caligine vertex. 631

At medios inter cœtus pietate sinistra,
 Infelix Thyibræe, furis, Pænoque parentis
 Dum properas auferre necem, redditicia formam
 Ora tuam laceras, tenerasque simillima membra.
 Vos etiam primo gemini cecidistis in ævo, 636
 Eurymedon fratrem, et fratrem mentite Lycorma,
 Cuncta pares ; dulcisque labor sua nomina natis
 Reddere, et in vultu genitrici stare suorum.
 Jam fixus jugulo culpa te solverat ensis, 640
 Eurymedon, inter miseræ lamenta senectæ :
 Dumque malis turbata parens, deceptaque visis,
 Quo ruis ? huc ferrum, clamat, converte, Ly-
 cornia ;

Ecce simul jugulum perfoderat ense Lycormas.
 Sed magno, Quinam, Eurymedon, furor iste
 sonabat 645

Cum planctu, geminæque nota decepta figuræ,
 Funera mutato revocabat nomine mater ;
 Donec, transacto tremebunda per ubera ferro,
 Tunc etiam ambiguos cecidit super inscia natos.

Quis diros urbis casus, laudandaque monstra,

Et fidei prenas, et tristia fata piorum 651
 Temperet evolvens lacrymis ? vix Punica fletu
 Cessasset castra, ac miserescere necius hostia.
 Urbs, habitata diu Fidei, cœloque parentem
 Murorum repetens, ruit inter perfida gentis 655
 Sidoniæ tela, atque immania facta suorum,
 Injustis neglecta deis : furit ensis et ignis :
 Quique caret flamma, acclerum est locus. Erigit
 atro

Nigrantem fumo rogas alta ad sidera nubem.
 Aidet in excelso proceri vertice montis 660
 Arx, intacta prius bellis ; hinc Punica castra,
 Littoraque, et totam soliti spectare Saguntum.
 Ardent tecta deūm : resplendet imagine flammæ
 Æquor, et in tremulo vibrant incendia ponto.

Ecce inter medios cædum Tiburna furores, 665
 Fulgenti dextram mucrone armata mariti,
 Et lava infelix ardentem lampada quassans,
 S, ualidæque erecta comam, ac liventia planctu
 Pectora nudatis ostendens sæva lacertis,
 Ad tumulum Murri super ipsa cadavera fertur.
 Quails, ubi inferni dirum tonat aula parentis, 671
 Iraque turbatus exeret regia manes,
 Alecio solum ante dei sedemque tremendam
 Tartareo est operata Jovi, pœnasque ministrat.
 Arma viri, multo nuper defensa cruore, 675
 Imponit tumulo illacrymans ; manesque precatæ,
 Accipere sese, flagrantem lampada suldit.
 Tunc rapiens letum, Tibi ego hæc, ait, optime
 conjux,

Ad manes, en, ipsa fero : sic ense recepto
 Arma super ruit, et flammæ invadit hiatus. 680

Semiambrusta jacet nullo discrimine passim
 Infelix obitus, permixto funere, turba.
 Ceu stimulantæ fame cum victor ovilia tandem
 Faucibus invasit siccis leo, mandit hianti
 Ore fremens imbelles pecus, patuloque redundat
 Gutture ructatus large cruor : incubat atris 686
 Semesæ stragis cumulis, aut, mormure anhelio
 Infidens, laceros inter spatiat acervos.
 Late fusa jacent pœndes, custosque Molossus,
 Pastorumque cohors, stabulique gregisque ma-
 gister. 690

Totaque vastatis disjecta mapalia tectis.
 Irrumpunt vacuum Pœni tot cladibus arcem.
 Tum demum ad manes, perfecto munere, Erinny's
 Junoni laudata redit, magnamque superba
 Exsultat rapiens secum sub Tartara turbam. 695

At vos, sideræ, quas nulla æquaverit ætas,
 Ille, decus terrarum, animæ, venerabile vulgus,
 Elysiū et castas sedes decorate piorum.
 Cui vero non æqua dedit victoria nomen,
 (Audite, o gentes, neu rumpite fœdera pacis, 700
 Nec regnis postferre fidem !) vagus exsul in orbe
 Errabit toto, patriis projectus ab oris,
 Tergeaque verentem trepidans Carthago videbit.
 Sæpe Saguntinis somnos exterritus umbris
 Optabit cecidisse manu : ferroque negato 705
 Invictus quondam Stygias bellator ad undas
 Deformata feret liventi membra veneno.

LIBER TERTIUS.

Postquam rupta fides Tyriis, et mœnia castræ,
 Non æquo superùm genitore, eversa Sagunti;
 Extemplo positos finiti cardine mundi
 Victor adit populos, cognataque littora Gades.
 Nec vatum mentes agitare et præscia corda 5
 Cessatum super imperio. Citus æquore Bostar
 Vela dare, et rerum prænescere fata iubetur.
 Prisca fides adytis longo servatur ab ævo,
 Qua sublime sedens, Cirrhæis æmulus antris,
 Inter anhelantes Garamantas corniger Hammon
 Fatidico pandit venientia sæcula luco. 11
 Hinc omen cœptis, et casus scire futuros
 Ante diem, bellicæ vices novisse petebat.
 Exin clavigeri veneratus numinis aras
 Captivis onerat donis, quæ nuper ab arce 15
 Victor fumantis rapuit semusta Saguntii.
 Vulgatum (nec cassa fides) ab origine fani
 Impositas durare trabes, solasque per ævum
 Condentum novisse manus : hinc credere gaudent
 Condissee deum, seniumque repellere templis.
 Tum, quis fas et honos adyti penetralia nosse, 21
 Fœmineros prohibent gressus, ac limine curant
 Setigeros arcere sues : nec discolor ulli
 Ante aras cultus : velantur corpora lino,
 Et Pelusiaco præfulget stamine vertex. 25
 Discinctis mos thura dare, atque e lege parentum
 Sacrificam lato vestem distinguere clavo.
 Pes nudus, tonsæque comæ, castumque cubile :
 Irrestincta focis servant altaria flammæ.
 Sed nulla effigies, simulacrave nota deorum 30
 Majestate locum et sacro implevere timore.
 In foribus labor Alcideæ Lernæa recisis
 Anguibus hydra jacet, nexuque elisa leonis
 Ora Cleonæi patulo cælantur hiatu.
 Ast Stygius, sævis terrenis latratibus umbras, 35
 Janitor, æterno tum primum tractus ab antro,
 Vincula indignatur, metuitque Megæra catenas.
 Juxta Thraces equi, pestisque Erymanthia, et
 Eripedia ramos superantia cornua cervi : [altos
 Nec levior vinci Libycæ telluris alumnus 40
 Matre super, stratique genus deforme bimbres
 Centauri, frontemque minor truncam annis Acar-
 Inter quæ fulget sacratis ignibus Cete, [nan.
 Ingentemque animam rapiunt ad sidera flammæ.
 Postquam oculos varia implevit virtutis imago,
 Mira dehinc cernit : surgentis mole profundæ 46
 Injectum terris subitum mare, nullaque circa
 Littora, et infuso stagnantes æquore campos
 Nam qua cæruleis Nereus evoluitur antris,
 Atque imo freta contorquet Neptunia fundo, 50
 Prorupit exundat pelagus, cæcosque relaxans
 Oceanus fontes torrentibus ingruit undis.
 Tum vada, ceu sævo penitus permota tridentis,
 Luctantur terris tumefactum imponere pontum.
 Mox remeat gurges fractoque relabitur æstu : 55
 Stat ratis erepto campis deserta profundo,
 Et fuai in transtris exspectant æquora nautæ.
 Cymothoes ea regna vagæ, pelagique labores
 Luna movet : Luna, immissis per cærla bigis,
 Fertque refertque fretum, sequiturque reciproca
 Tethys. 60

Hæc propere spectata duci : nam multa fatigant.
 Curarum prima exercet, subducere bello

Consortem thalami, parvumque sub ubere natum
 Virgineis juvenem tædis primoque Hymenæo
 Imbuerat conjux, memorique tenebat amore. 65
 At puer, obsessæ generatus in ore Sagunti,
 Bissenos lunæ nondum compleverat orbes.
 Quos ut seponi stetit, et secernere ab armis,
 Affatur dñctor : Spes o Carthaginis altæ
 Nate, nec Æncadûm levior metus, amplior, oro,
 Sis patrio decore, et factis tibi nomina condas,
 Quis superes bellator avum : jamque ægra timoris
 Roma tuos numeret lacrymandos matribus annos.
 Ni præsaga meos ludunt præcordia sensus,
 Ingens hic terris crescit labor : ora parentis 75
 Agnosco, torvaque oculos sub fronte minaces,
 Vagitumque gravem, atque irarum elementa
 mearum.

Si quis forte deûm tantos inciderit actus,
 Et nostro abrumpat leto primordia rerum ;
 Hoc pignus belli, conjux, servare labora. 80
 Cumque datum fari, duc per canabula nostra ;
 Tangat Elhasæas palmis puerilibus aras,
 Et cineri juret patrio Laurentia bella.
 Inde ubi flore novo pubescet firmior ætas,
 Emicet in Martem, et calcato fœdere victor 85
 In Capitolina tumulum mihi vindicet arce.
 Tu vero, tanti felix quam gloria partus
 Expectat, veneranda fide, discede periclis
 Incerti Martis, durosque relinque labores :
 Nos clausæ nivibus rupes, suppositaque cælo 90
 Saxa manent ; nos, Alcideæ mirante noverca,
 Sudatus labor, et, bellis labor acrior, Alpes.
 Quod si promissum verat Fortuna favorem,
 Lævaque sit cœptis, te longa stare senecta,
 Ævumque extendisse velim : tua justior ætas, 95
 Ultra me improperæ ducant cui fila sorores.
 Sic ille. At contra Cirrhæi sanguis Imilce
 Castalii, cui materno de nomine dicta
 Castulo Phœbei servat cognomina vatis,
 Atque ex sacra repetebat stirpe parentes : 100
 Tempore quo Bacchus populos domitabat Iberos,
 Concutiens thyro atque armata Mænade Calpen,
 Lascivo genitus Satyro nymphaque Myrice
 Milichus indigenis late regnarat in oris,
 Cornigeram attollens genitoris imagine frontem.
 Hinc patriam clarumque genus referebat Imilce,
 Barbarica paulum vitiatum nomine lingua.
 Quæ tunc sic lacrymis sensim manantibus inflt :
 Mene, oblite tua nostram pendere salute,
 Abnui inceptis comitem ? sic fœdera nota, 110
 Primitiæque tori, gelidos ut scandere tecum
 Delicium montes conjux tua ? crede vigori [rem.
 Fœmineo : castum haud superat labor ullus amo-
 Sin solo adspicimur sexu, fluxumque relinqui ;
 Cedo equidem, nec fata moror : deus annuat oro.
 I felix, i numinibus votisque secundis, 116
 Atque acies inter flagrantiaque arma relictæ
 Conjugis et nati curam servare memento.
 Quippe nec Ausonios tantum, nec tela, nec ignes,
 Quantum te, metuo : ruis ipsos acer in ense, 120
 Objectasque caput telis : nec te ulla secundo
 Eventu satiat virtus : tibi gloria soli
 Fine caret, crediaque viris ignobile letum
 Belligeris in pace mori. Tremor implicat artum

Nec quenquam borresco, qui se tibi conferat unus.
Sed tu, bellorum genitor, miserere, nefasque 126
Averte, et serva caput inviolabile Teucris.

Jamque adeo egressi steterant in littore primo.
Et promota ratis, pendentibus arbore nautis,
Aptabat sensim pulsanti carbasa vento; 130
Cum, lenire metus properans, ægramque levare
Attonitis mentem curis, sic Hannibal orsus:
Ominibus parce et lacrymis, fidissima conjux.
Et pace et bello cunctis stat terminus ævi,
Extremumque diem primus tulit: ire per ora 135
Nomen in æternum paucis mens ignea donat,
Quos pater ætheriis cœlestum destinat oris.
An Romana juga, et famulas Carthaginis arces
Perpetiar? Stimulant manes, noctique per um-
bras 139

Increpitans genitor: stant aræ atque horrida sa-
Ante oculos, brevitæque vetat mutabilis horæ
Prolatæ diem. Sedeamne, ut noverit una
Me tantum Carthago? et, qui sim, nesciat omnis
Gens hominum? letique metu decora alta relin-
quam? 144

Quantum etenim distant a morte silentia vitæ?
Nec tamen incautos laudum exhorresce furores:
Et nobis est lucis honos, gaudetque senectæ
Gloria, cum longo titulis celebratur in ævo.
Te quoque magna manent suscepti præmia belli:
Dent modo se superi, Tiberis tibi serviet omnis.
Iliacæque nurus, et dives Dardanus auri. 151
Dumque ea permixtis inter se stiletibus orant,
Confusus pelago celsa de puppe magister
Cunctantem ciet: abripit divulsæ marito.
Hærent intenti vultus, et littora servant; 155
Donc, iter liquidum volucris rapiente carina,
Consumit visus pontus, tellusque recessit.

At Pœnus belli curis avertere amorem
Apparat, et repetit properato mœnia gressu.
Quæ dum perlustrat, crebroque obit omnia visu,
Tandem solliciti cessit vis dura laboris, 161
Belligeramque datur somno componere mentem.
Tum pater omnipotens, gentem exercere periclis
Dardaniam, et fama sæviorum tollere ad astra
Bellorum meditans, priuscosque referre labores,
Præcipiat consulta vii, ægremque quietem
Terret, et immissa rumpit formidine somnos.
Jamque per humentem noctis Cyllenius umbram
Aligero lapsu portabat jussa parentis.
Nec mora: mulcentem securo membra sopore! 170
Aggreditur juvenem, ac monitis incessit amaris:
Turpe duci totam somno consumere noctem,
O rector Libyæ: vigili stant bella magistro.

Jam maria effusas cernes turbare carinas,
Et Latiam toto pubem volitare profundo, 175
Dum lentus cœpti terra cunctaris Ithæ. [tus,
Scilicet id ælis est decoris, memorandaque vir-
Quod tanto cecidit molimine Graia Saguntos?
En age, si quid inest animo par fortibus ausis,
Fergiesus agiles mecum, et comitare vocantem:
Respexisse veto; monet hoc pater ille decorum:
Victorem ante altæ statuum te mœnia Rômæ.
Jamque videbatur dextram injectare, graduque
Lætantem trahere in Saturnia regna citato;
Cum subitus circa fragor, et vibrata per auras 185
Exterrent ævis a tergo sibila linguis:
Ingentique metu divum præcepta paventi
Effuxere viro, et turbatus lumina flectit.
Ecce jugis rapiens sylvas, ac robora vasto
Contorta amplexu, tractasque per invia rupes, 190
Ater letifero stridebat turbine serpens.
Quantus non æquas perlustrat flexibus Arctos,

Et geminum lapsu sidus circumligat angustis:
Immani tantus fauces diducit hiatus,
Attollensque caput nimboris montibus æquat.
Congeminat sonitus rupti violentia cœli, 184
Imbriferamque hiemem permixta grandine tor-
quet. [alis

Hoc trepidus monstro, (neque enim sopor ille, nec
Vis aderat noctis, virgaque fugante tenebras
Miscuerat lucem somno deus,) ardua quæ sit, 200
Scitatur, pestis, terrasque urgentia membra
Quo ferat, et quosnam populos deposcat hiatus.
Cui gelidia almæ Cyllenes editus antris:
Bella vides optata tibi: te maxima bella,
Te strages nemorum, te moto turbida cœlo 205
Tempestas, cædesque virum, magnæque ruinæ
Idæi generis, lacrymosaque fata sequuntur.
Quantus per campos populatis montibus actas
Contorquet sylvas squalenti tergo serpens,
Et late humectat terras spumante veneno: 210
Tantus, perdomitis decurrens Alpibus, atro
Involves bello Italian, tantoque fragore
Eruta convulsis prosternes oppida muris.

His ægrum stimulis liquere deusque soporque.
It membris gelidus sudor: lætoque pavore 215
Promissa evolvit somni, noctemque retractat.
Jamque deum regi Martique sub omine fausto
Instauratus honos; nivoque ante omnia lauro
Placatus meritis monitor Cyllenius aris.
Extemplo edicit convellere signa, repensque 220
Castra quatit clamor permixtis dissona linguis.
Prodite, Calliope, famæ, quos horrida cœpta
Excierint populos, tulerintque in regna Latini:
Et quas indomitis urbes armarit Iberis,
Quasque Patætonio glomeravit littore turmas 225
Ausa sibi Libyæ rerum deposcere frenos,
Et teris mutare jugum. Non ulla nec unquam
Sævior it trucius tempestas acta procellis;
Nec bellum raptis tam dirum mille carinis
Actius infremuit, trepidumque exterruit orbem.

Princeps signa tulit Tyria Carthagine pubes
Membra levis, celsique decus fraudata supe-
rum Corpora, at docilis fallendi, et necetere tectos
Nunquam tarda dolos. Rudis his tunc parma,
brevisque

Bellabant ense; at vestigia nuda, sinusque 235
Cingere inadusuetum, et rubræ velamine vestis
Ars erat in pugna fusum ocululisse cruorem.
His rector fulgens ostro super altior omnes
Germanus nitet Hannibalis, gratoque tumultu
Mago quatit currus, et fratrem spirat in armis.
Proxima Sidiönis Utica est effusa manipulis. 241
Prisca situ, veterisque ante arces condita Byrsæ.
Tum, quæ Sicano præcinxit littora muro,
In clypei speciem curvatis turribus, Asp's.
Sed dux in sese converterat ora Sichæus, 245
Hasdrubalis proles, cui vano corda tumore
Maternum implebat genus, et resonare superbo
Hannibal haud unquam cessabat avunculus ore
Affuit undosa cretus Berenicide miles:
Nec tereti dextras in pugnam armata dolone, 250
Destituit Barce sitientibus arida venis.
Nec non Cyrene Pelopei stirpe nepotis
Battiadas pravos fidei stimulavit in arma: [dam,
Quos trahit antiquo laudatus Hamilcare quon-
Consilio viridis, sed belli serus, Ilerxes. 255
Sabratia tum Tyrium vulgus, Sarranaque Leptis,
Cæque Trinacrios Afris permixta colonos,
Et Tingi rapido mittebat ab æquore Livus.
Tum Vaga, et antiquis dilectus regibus Hippo,
Quæque procul cavet non a quos Ruspina fluctus.

Et Zama, et uberior Rutulo nunc sanguine Thapsus.

Ducit tot populos ingens et corpore et armis,
Herculeam factis servans ac nomine famam,
Antæus, celsumque caput super agmina tollit.

Venere Æthiopes, gens haud incognita Nilo, 265
Qui magnæta secant: solis honor ille metalli,
Intactum chalybem vicino ducere saxo.

His simul, immitem testantes corpore solem
Exusti venere Nubæ. Non ærea cassis,
Nec lorica riget ferro, nec tenditur arcus: 270

Tempora multiplici mos est defendere lino,
Et lino munire latus, scelerataque succis
Spicula dirigere, et ferrum infamare veneno

Tum primum castris Phœnicum tendere ritu
Cinyphii didicere Macæ. Squalentia barba 275
Ora viris, humerosque tegunt velamine capri

Setiger: panda manus est armata cateia.
Versicolor contra castra, et falcatus ab arte
Ensis Adymachidis, ac lavo tegmina cruce.

Sed mensis asper populus, victique maligno.
Nam calida tistes epule torquentur arena. 281
Quin et Massyli fulgentia signa tulere,

Hesperidum veniens lucus domus ultima terræ.
Præfuit intortos demissus vertice crines
Bocchus atrox, qui sacras in litore sylvas, 285

Atque inter frondes revirescere viderat aurum.
Vos quoque desertis in castra mapalibus itis,
Misceri gregibus Gætulia sacra ferarum,

Indomitique loqui, et sedare leonibus iras:
Nulla domus; plaustris habitant: migrare per
Mos, atque errantes circumvecrare penates. [arva

Hinc mille alipedes turmar, velocior Luris
Et doctus virgæ sonipes, in castra rucbant.
Ceu, pernix cum densa vagis latratibus implet

Venator dumeta Lacon, aut exigit Umber 295
Nare sagax e calle feras, peiterrita late
Agmina præcipitant volucres formidæ cervi.

Hos agit haud lato vultu, nec fronte serena,
Asbytes nuper casæ germanus, Achæras.
Marmaridæ, medicum vulgus, strepuere catervis:

Ad quorum cantus serpens oblita veneni, 301
Ad quorum tactum mites jacuere cerastæ.
Tum, chalybis pauper, Banijæ cruda juvenus,

Contenti parca durasse hastilia flamma,
Miscebant avidi trucibus fera murmura linguis.
Nec non Autololes, levibus gens ignea plantis,

Cui sonipes cursu, cui cessarit incitus annis;
Tanta fuga est: certant pennæ, campumque vo-
latu

Cum rapere, pedum frustra vestigia quæras.
Spectati castris, quos succo nobilis arbor 310
Et dulci pascit lotos nimis hospita bacca.

Quippe atro rabidas effervescente veneno
Disadas immensis horrent Garamantes arenis.
Fama docet, casæ rapuit cum Gorgonis ora

Perseus, in Libyam dirum fluxisse cruorem; 315
Inde Medusæis terram exundasse chelydrys.
Millibus his ductor spectatus Marte Choaspes,

Neritia Meninge satus, cui tragula semper
Fulmineam armabat, celebratum missile, dex-
tram.

Huc coit æquoreus Nasamon, invadere fluctu
Audax naufragia, et predas avellere ponto: 321
Huc, qui stagna colunt Tritonidos alta paludis,

Qua virgo, ut fama est, bellatrix edita lymphæ
Invento primam Libyen perfudit olivo.

Nec non totus adest Vesper, populique reposti.
Cantaber ante omnes, hiemisque æstusque famis-
que 326

Invictus, palmamque ex omni ferre labore.

Mirus amor populo, cum pigra incanuit ætas.

Imbelles jam dudum annos prævertere saxo.

Nec vitam sine Marte pati: quippe omnis in
armis 336

Lucis causa sita, et damnatum vivere paci.

Venit et Auroræ lacrymis perfusus in orbem

Diversum, patrias fugit cum devius oras,

Armiger Eoi non felix Memnonis Astur.

His parvus sonipes, nec Marti natus: at idem 335

Aut inconcusso glomerat vestigia dorso,

Aut molli pacata celer rapit esseda collo.

Cydnus agit, juga Pyrenes venatibus acer

Metum, jaculove extendere prælia Mauro.

Venere et Cæsar sociati nomen Iberis. 340

His pugna cecidisse decus, coisusque cremari

Tale nefas: cælo credunt superisque referri,

Impastus carpat si membra jacentia vultur.

Fibiarum et pennæ divinarumque sagacem

Flammaram misit dives Callæcia pubem, 345

Barbara nunc patriis ululantem carmina linguis,

Nunc, pedis alterno percussa verberè terra,

Ad numerum resonans gaudentem plaudere cætras

Hæc requies ludusque viris, ea sacra voluptas.

Cætera fœmineus peragit labor: addere sulco

Semina, et impresso tellurem vertere aratro 351

Segne viris: quicquid duro sine Marte geren-

Callaici conjux obit iniquieta mariti. [dum,

Hos Viritathus agit, Lusitanumque remotis

Extractum lustris, primo Viritathus in ævo, 355

Nomen Romanis factum mox nobile damnis,

Nec Cæretani, quondam Thyrrinia castra,

Aut Vasco insuetus galeæ, ferre arma morati.

Non, quæ Dardanios post vidit Illedda fuores,

Nec qui Massageten monstrans feritate paren-

Cornipedis fusa satiaris, Concane, vena. [tem

Jamque Ebusus Phœnissa movet, movet Aiba-

cus arma,

Aclyde vel tenui pugna instare veruto.

Jam, cui Tlepolemus sator, et cui Lindus origo,

Funda bella ferens Balearis et alite plumbo; 365

Et quos nunc Gravius violato nomine Graiðm

Cenæ misere domus Ætolaque Tyde

Dat Carthago viros Teucro fundata vetusto,

Phocæicæ dant Emporiæ, dat Tarraco pubem

Vitifera, et Latio tantum cessura Lyæo. 370

Hos inter clara thoracis luce nitebat

Sedetana cohors, quam Sucro rigentibus undis,

Sætabis et telas Arabum sprevisse superba,

Et Pelusiaco filum componere lino. 375

Mandonius populus, domitorque insignis equorum

Imperitat Cæso, et socio stant castra labore.

At Vettonum alas Balarus probat æquore aperto.

Hic adeo, cum ver placidum, statusque tepescit,

Concubitus servans tacitos, grex prostat equarum,

Et Venerem occultam genitali concipit aura. 381

Sed non multa dies generi, properatque senectus,

Septimaque his stabulis longissima ducitur æstas.

At non Sarmaticos attollens Uxama muros

Tam levibus persultat equis: hinc venit in arma

Haud ævi fragilis sonipes, crudoque vigore 386

Asper frena pati, aut jussis parere magistris.

Rhyndacus his ductor: telum sparus. ore fe-

rarum

Et rictu horrificant galeas: venatibus ævum

Transigitur, vel more patrum vis raptaque pas-

Fulgent præcipuis Parnassia Castulo signis, [cunt,

Et celebre Oceano atque æternis æstibus Hispal,

Ac Nebrissa dei Nysæis concia thyrsis

Quam Satyri coluere leves, redimitaque sacra
 Nebride, et arcano Mœnas nocturna Lyœo. 395
 Arganthoniacos armat Carteia nepotes.
 Rex proavis fuit humani ditissimus ævi,
 Ter quinos decies emenas beliger annos.
 Armat Tartessos, stabulant conscia Phœbo,
 Et Munda, Emathios Italæ paritura labores:
 Nec decus auriferæ cessavit Corduba terræ. 401
 Hos duxere viros flaventi vertice Phorcys,
 Spiciferisque gravis bellator Araucicus oris,
 Æquales ævi, genuit quos ubere ripa
 Palladio Bætis umbratus cornua ramo. 405
 Talia Sidonius per campos agmina ductor
 Pulvere nigrantes raptat, lustransque sub armis,
 Qua visu comprehendere erat, fulgentia signa
 Ibat ovans, longaque umbram tellure trahebat.
 Non aliter, quoties perlabitur æquora curru, 410
 Extremamque petit Phœbea cubilia Tethyn
 Frenati Neptunus equis, fluit omnis ab antiis
 Nereidum chorus, et sueto certamine nandi
 Candida perspicuo connectunt bacchia ponto.
 At Pyrenæi frondosa cacumina montis 415
 Turbata Pœnus terrarum pace petebat.
 Pyrene celsa nimborum verticis aice
 Divisos Celtis late prospectat Iberos,
 Atque æterna tenet magnis divotia terris.
 Nomen Bebryciæ duxere a virgine colles, 420
 Hospitis Alcideæ crimen, qui, sorte laborum
 Geryonæ peteret cum longa tæcorpore aia,
 Pœnessus Baccho sæva Bebrycis in aula
 Lugendam formæ sine virginitate reliquit
 Pyrenem, letique deus, si credere fas est, 425
 Causa fuit leti miseræ deus: edidit alvo
 Namque ut serpentem, patriasque exhorruit ias.
 Confestim dulces liquit turbata penates.
 Tum noctem Alcideæ solis p'angebant in antris,
 Et promissa viri sylvis nariabat opacis: 430
 Donec mærentem ingratos raptoris amores,
 Tendentemque manus, atque hospitis arma vo-
 cantem
 Diripere feræ. Laceros Tirynthius artus,
 Dum remeat victor, lacrymis perfudit, et amens
 Palluit invento dilectæ virginis ore. 43.
 At voce Hercules percussa cacumina montis
 Intremere jugis: mæsto clamore ciebat
 Pyrenem, scopulique omnes ac lustra ferarum
 Pyrenem resonant. Tumulo tum membra repo-
 nit, [avo
 Supremum illacrymans: nec honos intercidi
 Defectumque tenent montes per sæcula nomen.
 Jamque per et colles, et densos abiete lucos
 Bebryciæ Pœnus fines transcendit aula.
 Inde ferax quæsitum armis per inhospita rura
 Volcarum populatur iter, tumidique minaces 445
 Accedit Rhodani festino milite ripas.
 Aggeribus caput Alpinis et rupe nivali
 Proserit in Celtas, ingentemque extrahit amnem
 Spumanti Rhodanus proscindens gurgite campos,
 Ac prope in pontum lato ruit incitus alveo.
 Auget opes tanti similis, tacitoque liquore 451
 Mixtus Arar: quem gurgitibus complexus anhelis
 Cunctantem immergit pelago, raptumque per arva
 Ferre vetat patrium vicina ad littora nomen.
 Invadunt alacres inimicum pontibus amnem: 455
 Nunc celso capite et cervicibus arma tentur,
 Nunc validis gurges certatim frangitur ulnis.
 Fluminea sonipes religatus ducitur alno:
 Bellua nec retinet tardante Libyæ timore:
 Nam trabibus vada, et injecta tellure repertum
 Connexas operire trabes, ac ducere in altum 461

Paullatim ripæ resolutæ aggere vincilis.
 At gregis illapsu frenetundo territis atras
 Expavit moles Rhodanus, stagnique refusus
 Coisit arenoso minitanti murmur fundo. 465
 anque Tricastinis intendit finibus agmen;
 Jam faciles campos, jam rura Vocuntia carpit
 Turbidus hic truncis saxisque Druentia letum
 Ductois vexavit iter: namque Alpius ortus,
 Avulsas ornos et adesi fragmina montis 470
 Cum sonitu volvens, fertur latrantibus undis,
 Ac vada translato mutat fallacia cursu,
 Non perit fidus, patulus non puppibus æquus:
 Et tunc, imbre recens luso, coriepta sub armis
 Corpora multa vinum spumanti vorice toluens
 Immersit undam lacens deformia membra. 476
 Sed jam præteritos ultia meminisse labores
 Conspectæ propius demersæ paventibus Alpes.
 Cuncta gelu canaque æternum grandine lecta,
 Atque ævi glaciem cohilient: niget ardua montis
 Æthere facies, surgentique obvia Phœbo
 Duatas nescit flammis mollire pruinas.
 Quantum Tartareus regni pallentis hiatus
 Ad naves imos atque atræ stagna paludis
 A supera tellure patet: tam longa per auras 485
 Erigitur tellus, et colum intercipit umbra.
 Nullum ver usquam, nullique ætatis honores.
 Sola jugis habitat divis, sedesque tuctur
 Perpetuas deformis Hiems: illa undique nubes
 Iluc atas agit, et mixtos cum grandine nimbos.
 Jam cuncti flatus ventique furentia regna 491
 Alpina possuere domo. Caligat in altis
 Obtutus saxis, abeuntque in nubila montes.
 Mixtus Athos Tauro, Rhodopeque adjuncta Mi-
 niant, [rys.
 Ossaque cum Pelio, cuniquæ Hæmo cesserit Oth-
 Primus inexpertas adiit Tirynthius arces. 496
 Scindentem nubes, frangentemque aidua montis
 Spectarent superi, longisque ab origine sæclis
 Intemerata gradu magna vi saxa domantem
 At miles dubio tardat vestigia gressu, 500
 Impia ex sacros in fines arma per orbem,
 Natura prohibente, ferat, divisque repugnet.
 Contra quæ ductor: (non Alpius ille, nec ullo
 Turbatus terrore loci: sed languida mæstus
 Corda virum fovet horando, revocatque vigorem:)
 Non pudet, obsequio superum fessosque secundis
 Post belli decus atque acies, daie terga nivosis
 Montibus, et segnes submittere rupibus arma?
 Nunc o, nunc, socii, dominantis mœnia Romæ
 Credite vos, summumque Jovis conscendere cul-
 men. [brim.
 Hic labor Ausoniam, dabit hic in vincula Ti-
 Idæc nota: commotum promissis ditibus agmen
 Engit in collem, et vestigia linquere nota
 Heiculis edicit magni, ciudisque locorum
 Ferre pedem, ac proprio tumas evadere calle.
 Rumpit inaccessos aditus, atque aidua pimus
 Exsuperat, summaque vocat de rupe cohortes.
 Tum, qua duati concreto frigore collis 518
 Lubrica frustrat canenti semita clivo,
 Luctantem ferro glaciem premit: haurit hiatus
 Nix resoluta viros, altoque e culmine præceps
 Humentis tumas aperit delapsa ruina.
 Interdum adverso glomeratus turbine Corus
 In media ora nives fuscis agit horridus nisi:
 Aut rursum immani stitens avulsa procella 525
 Nudatis rapid arma viris, volvensque per orbem
 Contorto rotat in nubes sublimia flatu.
 Quoque magis subiere jugo, atque, evadere nisi,
 Eretere gradum, crescit labor Aidua supra
 90

Exceptos hospes tectis inducit Arias [pha,
 Stat sano vicina (novum et memorabile) lym-
 Que nascente die, quæ deficiente tepescit. 670
 Quæque rigi, mediis cum sol accendit Olympum,
 Atque eadem rursum nocturnis fervet in umbris
 Tum loca plena deo, dites sine vomere glebas,
 Orientat senior, lætaque ita mente profatur
 Has umbras nemorum, et connexa cacumina celo
 Calcatosque Jovi lucos prece. Bostat, adora 676
 Nam cui dona Jovis non divulsa per orbem,
 In gremio Thebes geminas sedisse columbas?
 Quorum, Chaos pennis quæ contigit ortas,
 Implet fatidico Dodonida murmure querum 681
 At qua, Carpathium superæ quor' vecti per auras
 In Libyen nigra transivit concolor ales,
 Hanc sedem templo Cytherea condidit ales
 Hic, ubi nunc atam lucosque videtis opacos,
 Ductores electo gregis (admirabile dictu) 687
 Lanigeni capitis media inter cornua perstans
 Marmaræ ales populis responsa canebat
 Mox subitum nemus, atque amo so robore lucus
 Exsultat quodæque præmunt nunc sidera queri
 A prima venit die prisco inde pavore [eius
 Vxor numen habet, coliturque tepentibus aris

Dumque ea miramur, subito stridore tremen-
 Impulse patere fores, majorque repente [dum
 Lux oculos ferit, ante aras sicut veste sacerdos
 Fulgens nivea, et populi concurrere certant.
 Inde, ubi mandatas effudi pectore voces, 690
 Ecce innuit subitus vatem deus alta sonoro
 Collis trabibus voluntur murmur luco,
 Ac major nota jam vox prorumpit in auras:
 Tenditis in latum belloque agitare paratis 700
 Assarat p'olem Libyes, cepta aspera cerno,
 Gridumque trucei curus jam scandere, et
 a tum
 In litus Hesperium flammam exspirare furentis
 Compides multoque fluentia sanguine lora
 Tu qui pugnam eventus extremaque lati 705
 Deposces, clare p'ce ferox das vela labori,
 Invide. Etich' ducto is lapsa campum,
 Scilicet ingubres viros, nullique reliquos
 Alnus Ausonia penetrare in viscera gentis,
 Ductæ victæque trucidantur Dardania regna 710
 Non p'ce pulvis unquam Saturnia curam,
 Dum capet superas in teris Hannibal auras
 Et per portabit latus ora cula Bostat
 Implæbaque vires pugna propioris amore

LIBER QUARTUS.

Fama per Ausonia turbata spargit in urbes
 Subile tota nemus et saxa immaniter ech
 Accipisse jugum, Patnosque per invictos
 A mulaque Hercule jactantem lactata libonia
 Descendisse ducem, clivis canit
 Et gliscit gressu, volucrique citatior tuto
 Terrificis quatit antonias rumoribus arces
 Advorsit auditis docilis per inania necros
 Pacere rumei vulgi pavor. Iur in acres
 Bellorum raptum curas, subitusque per omnem
 Ausoniam Mavoris strepit, et cict arma virosque
 Pila novant, ac delersa rubigine sævus 12
 Induitur ferro splendor, niveumque repostæ
 Instant galeæ coni decus. hista juvatur
 Amento, recoquuntque nova fornace biennes.
 Conseruit tegimen laterum impenetrabile, multas
 Passurus dexteras atque irrita vulneis, thorax.
 Pais arcu invigilat, domitat pars verbeie anhelum

Cornipedem in gyros, saxoque exasperat ensem
 Nec vero muris, quibus est luctata vicissas, 20
 Ferre morantur opem: subvectant saxa, cavaque
 Retractant turres, edit quas longior ætas
 Hinc tela accipiunt arces, ac robora portas
 Et fidos certant obices accessere sylvæ:
 Circumdant fossas. Ilud segnis cuncta magister
 Praecipitat timor, ac vastis tepidatur in arvis 26
 Deseruere larem: portant cervicibus ægras
 Attoniti matres, ducentesque ultima fila
 Grandævus rapuere senes: tum crine soluto
 Ante agitur conjux: dextra lævæque trahuntur 30
 Parvi, non æquo comitantes ordine, nati
 Sic vulgus, traduntque metus, nec pœcitur anctor.
 At Patres, quamquam exterrant immania cepta,
 Inque sinu bellum, atque Alpes et pervia saxa
 Decepere tamen crudam contra aspera mentem

Et maiores tollunt animos: juvat ire periculis 36
 Addeunt, et dextra memori indum condite nomen,
 Quæ de dedit nunquam rebus fortuna
 Sed Libya ductor tuto lovet agmina vallo,
 Les agadum, multoque gelu torpentia necros
 Solindique genus, latis ostentat ad Urbem 41
 Per campos superesse viam, Romanque sub actu
 At non et ritum curas consultaque belli
 Sate probat, solusque nequit perferre quietem
 Amicitia quondam prisca inter tempora gentis
 Ausonium invasere latus sedesque beatas,
 Et metui p'petere manu: mox impia bella
 Tarpeius pater et capti senæ Quirites
 Hos dum sollicitat donis, et inania corda 49
 Ac fluxam morum gentem fovet, armaque jungit,
 Jam consul, volucris p'vexus litorea classis,
 Scipio Phocæis sese referre ab oris:
 Ingentesque duces, pelagi teræque laborem
 Diversum emensos, propiora pericula vallo
 Jungunt, magnæque adeunt primordia cladis
 Namque ut, collatis admoeto consule castris, 56
 Sustulit et fortuna moras, signumque furoris
 Accensæ viso poscebant hoste cohortes:
 Debellata procul, quæcunque coluntur Iberis,
 Ingenti Tyrius numerosa per agmina ductor 60
 Voce sonat; non Pyrenen Rhodanumve ferocem
 Jussa adspersatos, Rutulam fumasse Saguntum,
 Raptum per Celtas iter, et, qua ponere gressum
 Amphitryoniadæ fuisse labor, isse sub armis
 Pernorum turmas, equitemque per ardua vectum
 Insultasse jugo, et hremuisse hinnitibus Alpes 66
 Contra pulchra suos vocat ad discrimina consu-
 Hostem, miles, habes fractum ambustumque ni-
 vosis
 Cautibus, atque ægre torpentia membra trahent
 En age, qui sacros montes rupesque profund 19
 3 0 2

Transiit, discat, quantum stet celsius arce 71
 Herculeas vallum, et majus sit scandere colles,
 An vestros rupesque glohos. Det inania famæ,
 Dum magna fuso pugna, retro que ruenti, [tum
 Qua ventum est, obstant Alpes Super ardua duc-
 Huc egere dei, Latius ut sanguine fines 76
 Imbuere, tellusque hostilis conderet ossa.
 Scire libet, nova nunc nobis atque altera bellum
 Carthago, anne eadem mittat, quæ, mea sub
 Egates inter vasto jacet obruta ponto. [æquor,
 Hæc ait, atque agmen Ticini flecitur ad undas.

Cæruleas Ticinus aquas et sægna vadoso
 Perspicuus servat turbati necesse fundo,
 Ac nitidum viridi lente trahit amne liquorem.
 Vix credas labi; ripis tam mitis opacis, 85
 Argutos inter volucrum certamina cantus,
 Somniferam ducit lucenti gurgite lympham.
 Jamque sub extremum noctis fugientibus umbris
 Lux aderat, somnusque suas confecerat horas.
 Explore locos consul, collisique propinqui 90
 Ingenium, et campis quæ sit natura, parabat.
 Par studium Pæni, simileque in pectore curæ.
 Ergo aderant, rapidis equitum comitantibus alis.
 Verum ubi commoto docuerunt pulvere nubes
 Hostem ferre gradum, et propius propiusque 95
 sonoro

Quadrupedum cornu tellus gemit, ac simul acer
 Vincentum litu is hinnitus ævit equorum;
 Arma, viri, capite arma, viri, dux instat uterque.
 Ambobus velox virtus, geminusque cupido
 Laudis, et ad pugnas Martisque insana concors.
 Haud mora: jam tantum campi diminebat ab actu,
 Quantum impulsa valet comprehendere lancea nodo:
 Cum subitum liquida, non ullis nubibus, æthera
 Augurium mentes oculosque ad sidera vertit.
 Accipiter, medio tendens a limite solis, 105
 Dilectas Veneri notasque ab honore Diones
 Turbatat violentus aves, atque unguitur idem,
 Idem nunc rostro, duris nunc ictibus alæ,
 Ter quinas dederat sæva inter vulnera leto.
 Nec finis satiasce, novi sed sanguinis ardor 110
 Glaciare, et urgebat trepidam jam cæde priorem.
 Incertamque fugæ, pluma labente, columbam:
 Donec Phœbeo veniens Jovis ales ab ortu
 In tenues tandem nubes dare terga coegit.
 Tum victrix lactos signa ad Romana volatus 115
 Convertit, prolesque ducta qua parte decora
 Scipio quassabat puerilibus arma lacertis,
 Glangorem bis terque dedit, rostroque coruscæ
 Præstringens conum galæe se reddidit astris.
 Exclamat Liger: (huic superos sentire monentes
 Ars fuit, ac penna monstrare futura iugistra:)
 Pæne, bis octonos Italæ in finibus annos,
 Audaci similis volucris, sectabere pubem [dam:
 Ausonium, multamque feres cum sanguine præ-
 Sed compece minus: renuit tibi Daunia regna
 Armiger ecce Jovis. Nosco te, summe deorum:
 Adis o, firmæque tuæ, pater, alitis omen.
 Nam tibi servantur, ni vano cassa volatu 128
 Mentitur superos præpes, postrema subactæ
 Fata, puer, Libyæ, et majus Carthagine nomen.
 Contra læta Bogus Tyrio canit omina regi,
 Et faustum accipitrem, cæsasque in nube volucres
 Eneadis cladem et Veneris portendere genti.
 Tum dictis conitum contorquet primus in hostes,
 Ceu dictis deo, et fatorem conscius, hastam.
 Illa volans patuli longe per inania campi 136
 Ictum perdidit at spatio, ni fusus habenas,
 Dum primæ decus affectat decerpere pugne,
 Obvia quadrupedis præceps Cætus ora tulisset.

Sic elanguescens, ac jam casura, petitam 140
 Invenit vulnus, cædemque accepit ab hoste
 Cornus, et oblata stetit inter tempora frontis.

Incurrunt acies, magnoque fragore per æquor
 Suspendunt cuncti frenis sublime reductos
 Cornipedes, utroque ruunt: erectus in auras
 It sonipes, rapidaque volans per aperta procella
 Tenuia vix summo vestigia pulvere signat.
 Boiorum ante alias Crixio duce mobilis ala
 Arietat in primos, obicitque immania membra.
 Ipse, tumens atavia, Brenni se stirpe ferebat 150
 Crixus, et in titulos Capitolia capta trahebat
 Tarpeioque jugo demens et vertice sacro
 Pensantes aurum Celtas umbonæ gerebat.
 Colla viri fulvo radiabant lactea torque,
 Aure virgatæ vestes, manicaque rigebant 155
 Ex auro, et simili vibrabat crista metallo.
 Sternitur impulsu vasto percussa Camertum
 Prima phalanx, spissæque ruunt conferta per ar-
 Undæ Boiorum: sociata examina denacent [ma
 Infandi Senones, collisæque quadrupedantum 160
 Pectoribus toto voluntur corpora campo.
 Aiva natant, atque virum cruor, altus equorum
 Lubrica belligeræ sorbet vestigia turmæ.
 Seminecum letum peragit gravis ungula pulsu,
 Et circumvolitans tetros a sanguine rores 165
 Spargit humo, miserisque suo lavit arma cruore.
 Spicula prima, puer, tumidi, Tyrrhene, Pelori
 Porpureo moriens victicia sanguine tingis.
 Nam tibi, dum stimulas cornu, atque in
 mentes

Accendis, renovasque viros ad vulnera cantu, 170
 Hæsit barbaricum sub anhelo gutture telum,
 Et clausit raucum letali vulnere murmur.
 At sonus, extremo morientis fusus ab ore,
 Flexa pereiravit mutis jam cornua labris.
 Crixus Piceentem Laurumque, nec eminus ambo:
 Sed gladio Laurum: Piceuti rasilis hasta, 176
 Ripis lecta Padi, letum tulit: avia namque
 Dum petit, ac lævo meditatur fallere gyro,
 Hasta viri femur et pariter per nuda volantis
 Illa sedit equi, et geminam dedit horrida mortem.
 Idem, sanguinea Venuli cervice revellens, 181
 Sternit præcipitem tepido te, Farfare, telo,
 Et te sub gelido nutrimento, Tulle, Velino,
 Egregium Ausoniæ decus, ac memorabile nomen,
 Si dent fata moras, aut servent fœdera Pæni. 185
 Tum Remulum, atque olim celeberrima nomina
 bello

Tiburtes Magios, Hispellatemque Metaurum,
 Et Clanium dubia meditatum cuspidem vulnus.
 Nec locus est Tyriis belli pugnae, sed omnem
 Celticus implevit campum furor: irrita nulli 190
 Spicula torquentur, statque omne in corpore fer-
 rum.

Illic inter trepidos immane Quirinius audens,
 Cui fugere ignotum, atque invicta mente placebat
 Rebus in adversis exceptum pectore letam,
 Cuspide flammæ equum, ac dispergit gressu lacerto,
 Si rescire viam, atque ad regem rumpere ferro
 Detur iter: certusque necis petit omnibus ausis,
 Quod nequeat sentire, decus. Cedit inguine fossa
 Teutalus, et vasto quatitur sub pondere tellus.
 Occumbit Sarmens, flavam qui ponere victor 200
 Cæsariem, cinemque tibi, Gradiæ, volebat
 Auro certantem, et rutilum sub vertice nodum.
 Sed Patæ: intonsa non exaudita voventem
 Ad manes traxere coma: per candida membra
 Et fumans cruor, et tellus perfusa rubescit. 205
 At, non tardatus jaculo occurrente, Ligumnus

..... viro rotat obvius ense,
Et fert insurgens, humero qua brachia lenti
Annectunt nervi: decisaque vulnere leva
Laxatis paulum moribundo pendit habenis, 210
Dumque micans tremulo conatu lora retentat,
Flectentem adausetos imitator nescia frenos
Demittit avari Vogesus tum colla, juba, ue
Suspensam portans galeam atque inclusa perempti
Ora viri, patrio divos clamore salutat 215
Dumque ea Gallorum populi dant funera cam-
Accius prope castris in prœlia consul [po,
Raptabat tu mas, primusque ruebat in hostem,
Candenti sublimis equo. trahit undique lectum
Divina Ausonia juvenem, Marsoque, Coram-
que, 220

Laurentumque decus, jaculatoremque Sabellum,
Et Gravidicolam (relo de colle Iuditem,
Indutisque simul gentilia lina Faliscos,
Quosque sub Herculis taciturno flumine muris
Pomifera arva erant Anicicola (ut illi, 225
Quosque in prægelidis duratos Herinica rivis
Mittebant saxa, et nebulosa ruia Casini
Ibant in Martem terræ dominantis alumnus,
Damnati superis, nec jam reditura juvenis
Scipio qua medius pugne vorat agmina vortex
Inferi contempdem, atque instinctus strage auo-
rum 231

Inferas cæcis micat Labarumque, Padumque,
Et Caunum, et multo vit fusum vulnere Bruncum,
Gorgoneo que Latum torquent in lumina vultu
Occidit et tristi, pugnae La pontice lato 2
Nam dum frena ferox obiecto corpore prensat,
Atque æquat celas raudenti consulis ora
Ipse pedes, frontem in mediam gravis incidit
ensis, 2 [amens

Et divisum humeris jacuit caput. At Batus
Qui luctatur equo parma que incurvis obstat,
Ictu quadrupedis fulva portectus arena 241
Hisce incussis amant calcibus ora
Perfuri Acronius turbata per æquora ductor
Ceu Geticus Bores totum cum ausulit mo-
leatrum funlo victor mare navit vasto 245
Iactitur sparsus lacerata classe profundo,
Cuncti que cæcanti perlunditur æquore Cyclas
Cixus, ut in tenui spea exiguoque salutis
Iam videt case super mortemque adstare pro-

Armat co tentu niente necis horrida barba
Sanguinea rutilat spuma, rictusque furantis 251
Albet, et affuso spalenta pulvere cinces
Invadit Tartum vicino consule pugnas
Miscentem sævique virum circumsonat armis
Volvit ille solo nam prorum effundit in amos
Fata extrema fræns abis rapturque pavore 256
Tractus equi, vinctis connexa ad cingula mibris,
Longa cruor sparso linguit vestigia campo,
Et tremulos cuspis ductus in pulvere signat
Iauclabat liti juvenem, egredioneque puerbat 260
Ulcisci consul manes cum dira per auras
Vox venit, et Cixum ferri clamoribus audit,
Haud notum vultu surgit violentior a
Cominus, atque oculos optato in corpore figit
Tum stimulus grato plausæ cervicis honore 265
Cornipedem alloquitur Vulgum, Martemque ma-
nozem

Hactenus, et leto dedimus sine nomine gentem
Nunc, Gargane, vocant superi ad maiora videsne
Quantus erat Crixus? jam tunc tibi pia mia pono
Illius, Sidonio fulcenti ardo e, tapeta. 270
Barbaricum decus, et tulsis donabitur stemis.

Sic fatus, magno Crixum clamore ciebat
In pugnam, ac vacuo poscebat prœlia campo
Nec detrectantem par ira accenderat hostem.
Ut iussæ cæsare retro, spatiumque dederunt 275
Hinc atque hinc alas, et medio stetit æquore
pugna,

Quantus Phlegæis telluris alumnus in arvis
Movit signa Mimas, et cœlum extenuit armis,
Tantus æmifero Crixus sub pectore murmur
Torquet, et horronis ululatibus erigit iras 280
Nemone incensæ captæque superfluit urbi,
Ut tibi, quas Brenni populus ferrenus in arma,
Narrare, dextras? disce en nunc, inquit; et una
Contorquet nodis et obusto robore diram [dum,
Vel portas quassare trabem sonat illa tremen-
Ac nimio jactu acivasse improvida campi 286
Distanti spatium propiorum tranavolat hostem
Cui consul Fere hac umbris proavoque me-
mento,

Qui in procul accumbas Tarpeia sede, tibi que
Haud lictum sacri Capitolia cernere montis 290
Tum nodo curaque levi simul adjuvat hastam,
Dignum mole viri natus: fugit illa per oas
Multiplicis lini subtextaque tegmina nervis,
Atque altum tota nititur cuspidis pectus
Procumbit lata portectus in arva ruina, 295
Et percussa genuit tellus ingentibus armis
Haud aliter structo Lyrrhena ad litorea saxo
Pugnatura ferri subter cæcisque procellis

Immigat Nervus, divisaque cœrula pulvis
Illisum accipiunt nata sub æquora montem.
Ductore amisso pedibus ac credere Celia
Una spes anima tantisque pendit auctor.
Ac veluti summo venator denso Picapo
Cum hostia exugit, spissisque cubilibus atum
Immittit passim dumosa per invia pestem. 306
Dum tacitas vires et flammam colligit ignis,
Nigra piceus ænisi caligine vertex
Volvit, et pingui contorquet nubila fumo,
Mox subita in toto lucat incendia monte. 311
Est sonitus lugere fera, lugere volucres,
Atque ima longe trepidant in valle juvenca.

At Mago, ut vitrisse globos, primumque labo-
rem,
Qui solus genti est, cassum videt, arma suorum
Ac patrum in pugnas equites vocat Undique
Adsilunt fræns inclinatque manig li [nuda
Nunc Itali in tergum versis reclinunt habenis,
Nunc rursus Lyrias itio pavore velut alas.
Aut illi dextros lunatis flexibus orbes,
Aut illi levos sinuant in cornua gyros. 320
Levant alto non glomciata volumina cursu,
Atque eadem refulga cedentes arte revolvunt.
Hac pontum vice, ubi exeret discordia ventos,
Icit Bores, Luræque relict, molemque pro-
fundi

Nunc hic alterno, nunc illic flamine gestant.
Advolat aurato præfulgens murice ductor 326
Sidonius, cæcisque Metus, Terrorque, Furorque
Iaque ubi Callæici radiant in tæminis orbem
Extulit, et magno percussit lumine campos,
Spea virtutes cadunt, trepidæque a mente recedit
Vertere terga pudor. nec leti cura decori, 331
Sed fugere infixum est, terræque optantur hiatus.
Sic, ubi Caucasas tigris se protulit antis,
Iam junctur campi, et tulas petit omne latibras
Turbatum inano vultu pecus, illa prius 335
Dexeris victrix vallis, jamque ora reduci
Paulatim nudat rictu, ut præsentia manibus

Corpora, et immani stragem meditatur hiatu.
Non illum Metabus, non illum celsior Ufens
Evasere tamen, quamvis hic alite planta, 340
Hic ope cornipedia totis ferretur habenis.
Nam Metabum ad manes demisit cuspidē fulgens
Fraxinus, Ufentem collapsum poplite casso
Ensis oblit, laudemque pedum cum sanguine ad-
mit.

Jamque dedit leto Sthenium, Laurumque, domo-
Collinum gelida, vitreo quem Fucinus antro 346
Nutrierat, dederatque lacum transmittere nando.
Fit socius leti conjecta Massicus hasta,
Vitisferi sacro generatus vertice montis,
Et Liris nutritus aquis, qui fonte quieto 350

Disimulat cursum, ac nullo mutabilis imbro
Perstringit tacitas gemmantis gurgite ripas.
Exoritur rabies eadum, ac vix tela furori
Sufficiunt: teritur junctis umbonibus umbo,
Perque pedem premit, et nutantes casside cristæ
Hostitem tremulo pulsant conamine frontem. 356

Tergemini primam ante aciem fera praeha fia-
Miscebant, quos Ledaëo Sidonia Baucæ 362
Xanthippo felix inter bella cecarat.

Rea Graia, ductorque parens, ac nobile Amyclæ
Nomen, et injectus Spartanis colla catenis 364
Regulus inflabant veteri precordia fama:
Marte probare genus, factisque Lacœna parentem
Ardebat, gelidosque dehinc invisere montes
Taygeta, et tandem bellis innare subactis 365
Eurotan patrium, ritusque videre Lycurgi.

Sed Spartam penetrare deus, fratresque negarunt
Ausonii, totidem numero, quos miserat alius
Egeriæ genitos immitus Arica lucis,
Aetatis mentisque pares; at non dabat ultra 370
Clotho dura lacus nunquam videre Dianæ.

Namque ut in adversos, impacti turbine pugne,
Eumachus et Critias et hic us nomine patris
Xanthippus junctere gradus, cum bella leones
Inter se furibunda movent, et mutuire anhelio
Squalescentes campos et longa napalia complent:
Omnis in occultas rupes atque avia pernix
Maurus saxa fugit, conjuxque Libyæ profluso,
Vagitum cohibens, suspendit ab ubere natos.

Illic dira fremunt, perfactaque in ore cuncto 380
Ossa sonant, pugnantque feris suis dentibus artus.
Haud secus Egeriæ pubes, hinc Virbius acer,
Hinc Cupys, adsiliunt, paribusque Albanis in
Subsident paullum perfossa protunt alvo 385
Albanum Critias; ast illi cuncta repente
Impletur clypeum miscendo viscera lapsu.

Eumachus inde Capyn: sed tota mole tenebat
Cum fixum membris tegimen: tamen improbus
Annexam parvæ decedit vulnere lavam, [ensis
Inque suo plesse est non reddens tegmina nam
Infelix manus, atque hæsit labentibus armis. 391

Ultima testabat fuscis jam palma duobus
Virbius: hinc trepidos simulanti decedere gressus
Xanthippus gladio, rigida cadit Eumachus hasta,
Et tandem æquate geminato funere puellæ. 395
Inde alterna vires transgredit pectora mucro,
Inque vicem erepta posuerunt praeha vita.

Felices leti, precus quos addidit umbris!
Optabant similes venientia secula fratres,
Aeternumque decus memori celebrabitur ævo,
Si modo ferre diem serosque videre nepotes 401
Carmina nostra valent, nec iamam invidi Apollo.

At consul toto palantes æquore turmas
Voce tenet, dum voce viget: Quo signa refertis?
Quis vos, heu, vobis pavor absulit? horrida
primi 405

Si sors visa loci, pugnaque laceassere frontem;
Post me state, viri, et pulsa formidine tantum
Adspicite. Hæc dextræ capti genuere parentes.
Qua fugitis? quæ spes victis? Alpe me petemus!
Ipsam turigerio portantem vertice muros 410
Credite submissas Romam nunc tendere palmas.
Natorum passim raptus, cædemque parentum,
Vestalesque focos exstingui sanguine cerno
Hoc arcete nefas. Postquam inter talia crebro
Clamore obtusa: crassoque a pulvere fauces; 415
Hinc lava frenos, hinc dextra corripit arma,
Et latum obiectat pectus, strictumque minatur
Nunc sibi, nunc trepidis, non resistent, coninus
ensem.

Quas acies alto genitor dum spectat Olympo,
Consulis egegi movere pericula mentem 420
Gradivum vocat, et patrio sic ore profatur:
Magnanimi me, nate, viri, ni bella capessis,
Haud dubie extremus teret labor: eripe pugna
Ardentem, oblitumque sui dulcedine eadum
Siste ducem Libyæ: nam plus petit improbus
uno 425

Consulis exitio, tota quam strage cadentum.
Præterea (cernis) teneræ qui praeha dextræ
Jam credit puer, atque annos transcendere factis
Molitur, longumque putat pubescere bello,
Te duce primitias pugnae, te magna magistro 430
Audeat, et primum hoc vincat, servasse parentem.

Hæc retum sator: at Mavors in proelia currus
Odrysia tellure vocat: tum fulminis atrî
Spatigentem flammis clypeum, galeamque deorum
Haud ulli facilem, multoque labore Cyclopium 435
Sudatum thoracæ capit, quasatque per auras
Titanum bello satiatam sanguinis hastam.

Atque implet cursu campos: exercitus una
Iharum, Eumendesque simul, letique cruenti
Innumerae facies, fœnisque operata regendis 440
Quadijugos atro stimulat Bellona flagello.

Tertur ab immenso tempestas horrida cœlo,
Nigrantesque globos et turbida nebula torquens
Involvit terras: quantus Satur ia sequit
Ingresus tremefacta dei, ripasque relinquit 445
Auditur curtu, fontique relabitur amnis.

Ductorem Ausonium telis Garamantica pubes
Cinxerat, et Tyrio regi nova dona parabat
Armetum spolum, et roantia consulis ora.
Stabat fortunæ non cedere certus, et acri 450
Mole retorquebat crudescens cadibus hastas.

Jamque suo, jamque hostili perfusa cruore [bem
Membra madent: cecidere jubæ, gyroque per oi-
Aetato Garamas jaculis propioribus instat,
Et librat sæva conjectum cuspidē fortum. 455

Hic pueri ut patrio delixum corpore telum
Conspexit, maduere genæ, subitoque trementem
Corripuit pallor, gemitumque ad sidera rupit.
His conatus erat præcurrere fata parentis,
Conversa in semet dextra: bis transtulit iras 460
In Punos Mavors. Tertur per tela, per hostes
Intrepidus puer, et Gradivum passibus æquat.

Continuo cessare globi, latusque repente
Apparet campo fines: metit agmina tectus
Cælesti clypeo, et sternit super arma jacentum
Corporaque auctorem teli, multasque paternos
Ante oculos animas, optata piacula, mactat.

Tunc, rapta propere duris ex ossibus hasta,
Indixit cervicē ferens humeroque parentem
Emicat: attonitæ tanta ad spectacula turmæ 470
Tela tenent, ceditque loco Libys asper, et omnis
Late cedit Iber, pietasque insignis et ætas
Belligeris fecit miranda silentia campis

Tum celsos e curru Mavors, Carthaginis arces
 Excindens, inquit, Tyriosque ad fœdera coges:
 Nulla tamen longo tanta exorietur in ævo 476
 Lux tibi, care puer: macte, o macte indole sacra,
 Vera Jovis proles: et adhuc majora supersunt:
 Sed nequeunt meliora dari. Tum nubila Mavors
 Ætheraque, emenso terras jam sole, capessit,
 Et fessis acies castris clausere tenebræ. 481

Condebant noctem devexo Cynthia curru
 Fraternali afflata rotis, et ab æquore Loo
 Surgibant rosæ media inter cœtula flammæ.
 At consul tristis, campos Porusque secundum
 Plantæm nictuens, frebiam collesque periebat.
 Jamque dies rupti cursu navoque labore,
 Et medio abruptus fluctabat in amne solutus
 Pons vinclis, qui Dardanum transvexerat agmen,
 Lerdani rapidas aderat cum Parnus ad undas 490
 Dumque vadæ et molles aditus per devia lavo
 Circuito patit, et stagni l'ingentia patit,
 Interdum rupta vicinis silibus alno
 Flumina texit, qua transiebat agmina, classem,
 Ecce aderat, Tribusque simul vicina tenebat, 495
 Truncatus accitus per cœtula longa Piloro,
 Græchorumque proles consul. Gens incla a magno
 Atque animosa viro multusque in imagine clavis
 Fulgebant avus titulus b'ili per domique
 Nec Parni, postquam trans amnem in castris,
 Deerrant namque annos simulabant prospa-
 riterum, 501
 Incerpantque super ductor. Quis ter mus Libi
 Jam superius consul? quoniam altera restat in
 armis

Sic amant omnes Latine, Daunique nepotum
 Convenere manus. Ferant nomen forloria mecum
 Ductores Italum in leges et paratæ ponant 504
 Aut, donata teli inter Martia luce,
 Inferat animæ, sic, sic vivamque tuoque
 Desiderium hanc laudem nato nec hinc subacti
 Oppore in bello datur, cum latæ habuit 510
 Pugnanti cecidisse munus est. Hæc personat
 arduis

Inlevis jaculo Massylumque impetialis
 Castra sub ipsa datis intat et clieit hostem.
 Nec latius vallo milis debet cœlitum
 Fæc putat, aut clausis pulsari cuspidè portas 515
 Erumpunt, cunctisque prior volat agere aperto
 Degener haud Gracchus consul. quatit auita
 comantes

Cassidis Auroræ crisas, humeroque refulget
 Sanguinei patrium saguli decus. Agmina magno
 Respectans clamore vocat, quaque chryia densos
 Acriat turba globos rumpens per aquote fertur.
 Ut torrens celsi p'cepit et venio. Undi 522
 Cum sonitu ruit in campos, magnoque fragore
 Avulsim montis volvit latus. obvia passim
 Armenta, immanesque feræ, sylva que trahuntur
 Spumeæ saxosis clamant convallibus undæ. 526
 Non, mihi Mænonæ redcat si gloria lingue,
 Centenasque pater det Phœbus tundere voces,
 Tot cœdes proferre queam, quot dedita magni
 Consula, aut contra Tyne furor edidit iræ 530
 Murranum ductor Libya, ductorque Phalanx
 Ausonius, gnaros belli, veteresque laborum,
 Alter in alterius fuderunt cominus ore
 Monte procelloso Murranum miserat Anur,
 Tritoris niveo te sacra, Phalante, profundo 535
 Ut primum insigni fulsit velamine consul,
 Quamquam orbis partem visus, unoque Cupencus
 Lamine sufficiens bellis, citat improbus hastam,
 Si summæ fixit tremebundam margine parvæ

Cui consul, namque ira coquit: Pone, improbe,
 quicquid 540

Restat in ore fero, et truncata fronte relucet.
 Sic ait, intorquens directo turbine robur,
 Et dium tota transmittit cuspidè lumen.
 Nec levior dextra generatus Hamlicæ ævrit.
 Huic cedit infelix niveis Variens in armis, 545
 Mævanas Varius, arat cui divitis uber
 Campi Fulgima, et patulus Clitumnus in arvis
 Candentes gelido perfluit flumine taurios
 Sed tristes superi, atque ingrata maxima cura
 Victima Tarpio frustra nutrita Tonanti 550
 Instat Iber levior, et levior discutiere Maurus.
 Hinc pila, hinc Libya certant subtexere comus
 Densa nube polum. quantumque interjacet æqui
 Ad ripas campi, tantum vibrantia condunt
 Tela, nec caritatis locus est in morte cadendi. 555
 Alius, Argypa. Daunique profectus ab arvis
 Venator, iudibus jaculis et lapyge campum
 Persultabat et juo, mediosque insectos in hostes
 Appula non vana torquebat sjacula dextra.
 Huic horret thonus Samnitis pellicibus ursæ, 560
 Et galea amosi vallatur clonibus apri
 Verum ubi turbantem, solo cœu lustra pateret
 In nemore, aut ageret Gargano terga ferarum,
 Hinc Mago, hinc ævus panter terga Maharbal,
 Et subigente fame diversis rupibus urai 565
 Invadunt tripodum gemina, miei priora taurum,
 Nec partem p' a d'at patitur furor. haud secus acer
 Hinc atque hinc jaculo de volitur Althus atrox
 Histrans per utrumque latus Mannus taxus
 Obvia tum medio sonantem spicula corde, 570
 Incertumque fuit, letum cui cederet hastæ.

Ugum, dispersis Romana per agmina signis,
 Palantes agit ad ripas (miserabile) Prius
 Impellens tepidos, fluxoque immergere certat
 Tum lachrya infausto nova p'clia gurgite fessis
 Inchoat, et p'ccibus Juvonis suscitatur undas. 576
 Hanc subsidens fugientem corpora tellus,
 Infidique soli frustrata voragine sorbet:
 Nec miti, lentoque datur convellere humo
 Morsæ podium penitus vestigia. labe tenacti 580
 Hærent de vincti gressus, resolutaque ripa
 Implicat, aut cæca prosternit fraude pulvis.
 Jamque alius super atque alius per lubrica sur-
 gens,

Dum sibi quisque viam per inexticabile litus
 Præripit, et puli luctatur capite, lapsi 585
 Occumbunt, seseque sua presserunt ruina
 Ille, ceteri nandi, jamque appendere tuta
 Dum pirat, et cæso commixtus corpore p'nsat
 Gramina summa manas, liquidisque emergit ab
 Conforta ripa pendens affligit hasta. [undis, 591
 Hic hostem, orbatus telo, complectitur ulnis,
 Luctantique vado permixta morte coercet.
 Milie simul leti lacus. Lagus occidit avis:
 Sed projecta vii lymphis fluvialibus ora
 Sanguinem hauerunt longis angulibus ammi
 Luebat tandem medio vix gurgite pulchri 596
 Hippinus, socilique manus clamore vocabat,
 Cum rapidis illatus aquis et vulnere multo
 Impulsi aspectus, cæsumque sub æquorum sit
 Accumulat clades subito conspicia per undas
 Vis elephatorum turrito concita dorso
 Namque vadis præceps rapitur, cœu priora cautes
 Avulsis montis, Trebiamque insueta timentem
 Præ se pectore agit, spumantique incubat alveo.
 Explorant adveisa viros, perque aspera duro 605
 Nititur ad laudem virtus incerta clivo.
 Namque inhonoratam Librenus perdere mortem

Et famæ nudam impatiens, Spectabimur, inquit,
Nec, Fortuna, meum condes sub gurgite letum.
Experiar, sitne in terris, domitare quod ensis 610
Non queat Ausonius, Tyrrhenave permeet hasta.
Tum jactit adurgens, dextroque in lumine sistit
Spicula sæva feræ, telumque in vulnere linquit.
Stridore horrisso penetrantem cuspidis ictum
Bellua prosequitur, laceramque cruore profuso
Attollit frontem, ac lapso dat terga magistro. 616
Tum vero invadunt jaculis crebraque sagitta,
Ausi jam sperare necem, immensosque per armos
Et laterum extensus venit atra cuspide vulnus
Stat multa in tergo et nigranti lanæa dorso, 620
Ac sylvam ingentem concusso corpore vibrat:
Donec, consumtis longo certamine telis,
Concidit, et clausit magna vada pressa ruina.

Ecce per adversum, quamquam tardata morantur
Vulnere membra virum subit implacabilis am-
nem 625

Scipio, et innumeris infestat cædibus hostem.
Corporibus, clypeisque simul, galeisque cadem-
tum

Contegitur Trebia, et vix cernere linquit undas.
Mæneus jaculo, Gestar prostermitur ens:
Tum Peloponavia Cyienes incola Telgon. 630
Huic torquet rapido corieptum e gurgite pilum,
Et, quantum longo ferri tenuata nigore
Procedit cuspis, per hiantia transigit ora.
Pulsati ligno sonante in vulnere dentes.

Nec leto quesita quies: turgentia membra 635
Eridanus Trebia, Eridanus dedit æquis undis.
Tu quoque, Thapæ, cadis, tumulo post fata ne-
gato. [tum,

Quid domus Hesperidum, aut luci juvere dea-
Fulvos aurifera servantis arbore ramos?

Intumuit Trebia, et stagnis se sustulit imis:
Jamque ferox totum propellit gurgite fontem,
Atque omnes torquet vices: furit unda sonoris
Vorticibus, sequiturque novus cum murmure tor-
sensat, et accensa ductor violentius ira, [iens.
Magnas, o Trebia, et metus mihi, perfide, pa-
nas
Exsolves, inquit: lacerrum per Gallica rivis 616
Dispergam iura, atque amnis tibi nomina demam,
Quoque aperis te fonte, premam; nec tangere
ripas,

Illaque Pado dabitur. Quænam ista repente
Sidonium, infelix, rabies te reddidit annem? 650
Talia jactantem consurgens agger æquat
Impulit, atque humeros curvato gurgite pressit.
Arduus adversa mole incurtentibus undis
Stat ductor, clypeoque ruentem sustinet annem.
Nec non a tergo fluctus eridentis procella 655
Spumens irrorat summa, adspesgine cristas.
Ire vadis, instabilemque vetat deligere gressum
Subducta tellure deus, percussaque longe
Raucum saxa sonant, undæque ad bella parentis
Excitis pugnant, et ripas perdidit amnis. 660
Tum madidos crines et glauca fronde revinctum
Attollit cum voce caput: Pænasne su-
Insuper, et nomen Trebiæ delere minaris,
O regnis inimice meis? quot corpora porto
Dextra fusa tua! clypeis galeisque virorum, 665
Quos mactas, arcatus iter cumsurgere reliqui.
Corde (vides) stigma alia rubent, retroque lerun-
tur. [pinquis.

Adde modum dextre, aut campis incumbere pro-
Hæc Venere adjuncta tumulo spectabat ab alto
Mulciber, obacuræ tectus caligine nubis. 670
Ingravat ad cælum sublati Scipio palmis:
Di patrii, quorum auspiciis stat Dardana Roma,

Talin' me leto tanta inter prælia nuper
Servastis? fortune animam hanc excindere dextra
Indignum est visum? redde o me, nate, periclis,
Redde hosti: liceat bellanti arcescere mortem,
Quam patriæ fratricque probem. Tum percita dictis
Ingemuit Venus, et rapidas direxit in amnem
Conjugis invicti vires: agit undique flammam
Dispersas ripis ignis, multosque per annos 680
Nutritas fluvio populatur fervidus umbras.
Uritur omne nemo, lucosque effusus in altos
Immissis crepitat victor Vulcanus habenis.
Jamque ambusta comas abies, jam pinus, et alni:
Jam, solo restans trunco, dimisit in altum 685
Populus adsueta ramis habitare volucres.
Flamma vorax imo penitus de gurgite tractos
Absorbet latites, sævoque urgente vapore
Siccus marescit ripis cruor: horrida late
Scinditur in rimas, et hiatu rupta dehiscit 690
Tellus, ac stagnis altæ sedere lavilla.

Miratur pater æternos cessare repente
Eridanus cursus, Nympharumque intima mæstus
Implevit choris ætonitis ululatibus antra.
Ter caput ambustum conantem attollere jacta
Lampade Vulcanus mersit fumantibus undis: 696
Ter correpta dei crines nudavit arundo.
Tum demum admixsæ voces et vota precantis,
Quantum datum ipas servare priores:
Ac tandem a Trebia revocavit Scipio fessas 700
Munitum in collem, Graccho comitante, cohortes.

At Pænus, multo fluvium veneratus honore,
Gramineas undis statuit socialibus aras;
Nescius heu, quanto superi majora moverent,
Et quos Ausoniæ luctus, Trasimene, parares. 705

Boiotorum nuper populos turbaverat armis
Flaminius, faciliusque viro tum gloria belli,
Corde levem atque astus inopem contundere
gentem.

Sed labor haud idem Tyrio certasse tyranno.
Hunc, levius Urbigentum ad fatalia damna 710
Ominibus, parat imperio Saturnia fesso
Ductorem, dignumque virum veniente ruina,
Inde ubi prima dies juris, clavumque regendæ
Invasit patris, ac sub nutu casta fuere,
Et pelagi rudis, et pontum tractare per artem 715
Nescius, accepit miseræ si jura carinæ,
Ventorum tenet ipse vicem, cunctisque procellis
Dat jacitare ratem: fertur vaga gurgite puppis,
Ipsius in scopulos dextra impellente magistri.
Ergo agitur raptis præceps exercitus armis 720
Lydotum in populos, sedemque ab origine prisce
Sacratam Corythi, junctosque a sanguine avorum
Mænonis Italix permixta stirpe colonos.
Nec regem Afiorum poscenda ad crepta moratur
Laude super tanta monitor deus. Omnia somni
Conderant, ægræque dabant oblivia curis; 726
Cum Juno, in stagni numen conversa propinqui,
Et madida frontis crines circumdata fronde
Pæ; ulea, stimulat subitis præcordia curis,
Ac rumpit ducis haud spernenda voce quietem:
O felix lamæ, et Latio lacrymabile nomen 731
Hannibal, Ausonia si te fortuna creasset,

Ad magnos ventura deos, cur fata tenemus?
Pelle moras: brevis est magni fortuna favoris
Quantum vovisti, cum Dardana bella parentis 735
Jurares, flet Ausonio tibi corpore tantum
Sanguinis, et patrias satiabis cædibus umbras.
Nobis persolves meritis securus honores.
Namque ego sum, celsis quem cinctum montibus
ambit
Timo missa manus, stagnis Trasimeneus opacis

His agitur monitis, et lætam numine pubem 74:
 Protinus aëri præceps rapit aggere montia.
 Horrebat glacie saxa inter lubrica, summo
 Piniferum cælo miscens caput, Apeninæ.
 Condiderat nix alta trabes, et vertice celso 745
 Canus apex structa surgebat ad astra pruina.
 Ire juvat: prior exstingui labique videtur
 Gloria, post Alpes si stetur montibus ullis.
 Scandunt prærupti nimbose cacumina saxi.
 Nec superasse jugum finit mulctæque laborem.
 Plana natant, putrique gelu liquentibus undis 751
 Invia limosa restagnant arva palude.
 Jamque ducia nudus tanta inter inhospita vertex
 Sævitia quatitur cæli, manante per ora
 Perque genas oculo. Facilis prævisse medentes,
 Optatus bene credit emi quocunque periclo 756
 Bellandi tempus: non frontis parcit honori,
 Dum ne perdat iter; non cætera membra moratur
 In pretium belli dare, si victoria poscat:
 Satque putat lucis, Capitolia cinere victor 760
 Qua queat, atque Italum feriat qua cominus hos-
 tem.

Talia perpassa, tandem inter saxa locorum
 Optatus venerat lacus, ubi deinde per arma
 Sumeret anansi numerosa piacula visus.

Ecce autem Patres aderant Carthagine missi,
 (Causa viæ non parva viris,) nec lenta ferebant.
 Mos fuit in populis, quos condidit advena Dido,
 Poscere cæde deos ventam, ac flagrantibus aris
 Intendum dictu, parvos imponere natos.

Una reducebat miserrimos annos casus, 770
 Sacra Theontæ ritusque imitata Dianæ.
 Cur iato sortique deum de more petebat
 Humilis prolem discors antiquitus Hannō.

Sed propior metus armati ductoris ab ira,
 Et magna ante oculos stabat genitoris imago. 775

Asperat hæc fordosa genas laceratque crines,
 Atque urbem complet masti clamoris humile.
 Sædona ut Pangæa super tritende mota
 It jura, et inclusum suprat pectore Bacchum.

Ergo inter Tyrias, fuchibus ceu subdita, matres 780
 Clamant: Io conjux, quocunque in cunctine mundi
 Bella moves, hic signa refer: violentior hic est,
 Hic hostis propior: tu nunc fortasse sub ipsa
 Vibrantia tela

coruscans

Lampada Tarpeii infera incendia tectis. 786

Interea tibi prima domus atque unica proles,
 Heu, gremio in patris Stygiæ raptatur ad aras.

I nunc, Ausonios ferro populare penates,
 Et vetitas molire vias; i, pacta resigna 790

Per cunctos jurata deos: sic præmia reddit
 Carthago, et tales jam nunc tibi solvit honores.

Quæ porro hæc pietas, delubra adapergere tabo?
 Heu prima scelerum causæ mortalibus ægris,

Naturam nescire deum! justa ite precati 795
 Thure pio, cædumque feros avertite ritus.

Mite et cognatum est homini deus. Hæcenus
 Sit satis ante aras cæsos vidisse juvencos: lora,

Aut si velle nefas superos fixumque sedetque.
 Me, me, quæ genui, vestris absumite votis. 800

Cur spoliare juvat Libycas hac indole terras?
 An flendæ magis Ægætas, et mersa profundo

Punica regna forent, olim si sorte cruenta
 Esset tanta mei virtus prærepta mariti?

Hæc dubios vario divinque hominumque timore
 Ad cauta illexere Patres: ipsique relictum, 806

Abnueret sortem, an superum pareret honori.
 Tum vero trepidare sui vix compos humile,

Magnanimi metuens inamitia corda mariti.
 His avide auditis, ductor sic deinde profatur:

Quid tibi pro tanto non impar munere solvat
 Hannib! æquatus superis? quæ præmia digna

Invenum, Carthago parens? noctemque diemque
 Arma feram, templisque tuis hinc plurima faxo

Hostia ab Ausonio veniat generosi Quirino. 815
 At puer amorum et belli servabitur hæres.

Spes o, ante, mea, Tyrurumque unica rerum
 Hesperia mirante salus, terraque fretoque

Certare Æneadis, dum stabit vita, memento.
 Perge, (patent Alpes,) nostroque incumbere labori.

Vos quoque, di patri, quorum delubra piantur
 Cædibus, atque coli gaudent formidine matrum,

Huc lætos vultus, totasque advertite mentes.
 Namque paro sacra, et majores molior aras.

Tu, Mago, adversi conside in vertice montis: 825
 Tu lævos propior colles accede, Choaspe:

Ad claustra et fauces ducat per opaca Sichæus.
 Ast ego te, Trasimene, vago cum nullo præceps

Lustrabo, et superis quæram libamina belli.
 Namque laud parva deus promissis spondet aper-

Quæ spectata viri, patriam referatis in urbem. [tis

LIBER QUINTUS.

Ceperat Etruscos occulto milite colles
 Siderius ductor, perque alta silentia noctis
 Sylvæ anfractus cæcis insiderat armis.

At parte e dextra restagnans gurgite vasto
 Effugit in pelagi lacus exundabat inertis, 5

Et late multo fordabat proxima limo:
 Quæ vada, Faunigenæ regnata antiquitus Auno,

Nunc volvente die Trasimeni nomina servant.
 Lydius huic genitor, Tmolî decus, æquore longo

Mæoniam quondam in lætis adixerat oras 10
 Tyrrenhus pubem, dederatque vocabula terris:

Îaque insueta tubæ monstravit murmura primus
 Gentibus et bellis ignava silentia rupit.

Nec modicus voti natum ad majora sonabat.

Verum ardens puero, castumque exuta pudorem,
 (Nam forma certare deis, Trasimene, valeres,) 16

Littore correptum stagnis demisit Agylle,
 Flore capi juvenum primævo lubrica mentem

Nymphæ, nec Idalia lenta incaluisse sagitta.
 Solatæ viridi penitus fovere sub antro 20

Naides, amplexus undosaque regna trememem.
 Hinc dotale lacus nomen, lateque Hymenæo

Conscia lascivo Trasimenus dicitur unda
 Et jam curriculo nigram Nox roscida metam

Stringebat, nec se thalamis Tithonia conjux 25
 Protulerat, stabatque nitens in limine primo;

Cum minus inuenerit noctem decissime viator,
 Quam caruisse diem: consul carpebat iniquæ.

Prægressi signa ipsa, vias, omniæque ruebat
 Mixtus eques; nec discretis levia arma manipulis,
 Insertque globo pedites, et inutile Marti 31
 Lixarum vulgus, præago cuncta tumultu
 Implere, ac pugnam fu, ientum more petebant.
 Tum super ipse lacus, ensam caligine cæca
 Exhalans nebulam, lae corruerat omnem 35
 Pro prætum miseris, a quæ atra noctis amictu
 Squalebat pressum picea inter nubila cælum.
 Nec Pænum liquere doli: sedet ense reposto
 Abditus, et nullis properantem occursibus arceat.
 Ire datur, longeque patet, ceu pace quieta, 40
 Incustoditum, mox inremabile, litus.
 Namque sub angustas arctato limite fauces
 In fraudem ducbat iter, geminisque receptis
 Exitum, hinc rupes, hinc undæ claustra preme-
 At cura umbroso seivabat vertice montis [bant.
 Hostilem ingressum, refugios habitu a sub actu.
 Haud secus ac vitreas solles piscator ad undas,
 Que levem patulo texens de vimine na-sam,
 Cautius interiora ligat, medianque per alvum
 Sensim lustrigans compressa cacumina necit, 50
 Ac fraude arctati remeare foraminis arceat
 Introitu facilem, quem traxit ab æquore, piscem.
 Ocius interea propelli signa jubebat
 Excussus consul fatorum turbine mentem,
 Donec flammiferum tollentes æquore currum 55
 Solis equi sparsere diem: jamque orbe renato
 Diluerat nebulas Titan, sensumque fluebat
 Caligo in terras nitido resoluta sereno.
 Tunc ales, piscem populus de more Latinis
 Auspicium, cum bella parant, mentesque deorum
 Explorant super eventum, ceu præcæta luctus, 61
 Damnavit vesci, planctuque alimenta refugit.
 Nec rauco taurus cessavit flebile ad aras
 Immugire sono, pressamque ad colla bipennem
 Incerta cervice ferens altaria liquit. 65
 Signa etiam afflusa certant dum velle mole,
 Teter humo lacera nitentum erupit in ora
 Exsulans cruor, et cædis documenta futura-
 Ipsa parens miseris gremio dedit atra eruento:
 Ac super hæc divum genitor, terrasque fretumque
 Concitans tonitru, Cyclopum rapta caminis 71
 Fulmina Tyrrhenas Tiasimeni totis in undas:
 Ictusque ætheria per stagna patetia flamma
 Pumavit lacus, atque arserunt fluctibus ignes.
 Heu vani monitus, frustra que morantia Patens 75
 Prodigia! heu fati superi certare minores!
 Atque hic egregius linguae, nomenque superbum
 Corvinus, Phœbea sedet cui casside fulva
 Ostentans ales proavite insignia pugna,
 Plenus et ipse deum, et locum terrente pavore,
 Immisces precibus monita, et que his vocibus infit:
 Illic per te flammæ, Tarpeique saxa,
 Per patrios, consul, muros, suspensaque nostræ
 Eventu pugnae natum pignora, cedas
 Oramus superis, tempusque ad prælia dextrum
 Oppariare: dabunt idem camposque diemque 86
 Pugnandi: tantum ne designare secundos
 Expectare deos: cum fulserit hora, cunctam
 Quæ stragem Libye portet, tum signa sequentur
 Nulla vulsa manu, vesicique interitus ales 90
 Gaudebit, nullosque vomet pia terra cruores
 An te præstantem belli fugit, improba quantum
 Illoc possit fortuna loco? sedet obivus hostis
 Adversa fronte: at circa nemorosæ minantur
 Insidias juga, nec læva stagnantibus undis 95
 Effugium patet, et tenui stant tramite fauces.
 Si certare dolis, et bellum ducere cordi est,
 Interea rapidis aderit Servilius armis,

Cui par imperium, et vires legionibus æquæ.
 Bellandum est astu: levior lahus in duce dextra
 Talia Corvinus: primoresque addere
 Orantum verba, et divinus quisque timore
 Nunc superos, ne Flaminio, nunc deinde precari
 Flaminium, ne cœlicolis contendere perstat.
 Acrius hoc accensa ducis surrexerat ira, 103
 Auditio furens socias non deforme vires:
 Siccine nos, inquit, Boiorum in bella ruentes
 Spectastis, cum tanta lues vulgusque tremendum
 Ingrueret, rupesque iterum Tarpeia paveret?
 Quas ego tunc animas dextra, quæ corpora fudi,
 Liata tellure sata, et vix vulnere vitam 111
 Reddentes uno! jacuere ingentia membra larva.
 Per campos, magnisque premunt nunc ossibus
 Sedet has sera ad laudes Servilius arma
 Adjungat, nisi diviso vicisse triumpho 115
 Ut nequam, et decoris contentus parte quiescam?
 Quippe monent superi. Similes ne fingite vobis,
 Classica qui tremitis, divos: sat magnus in hos-
 tem [num
 Augur adest ensis, pulchrumque et milite dux
 Auspicium Latio, quod in armis dextera præstat.
 An, Corvine, sedet, clausum se coissul inertis 121
 Ut teneat vallo; Pœnus nunc occupet altos
 Arreti muros, Corythi nunc diruat arcem,
 Hinc Clusina petat; postremo ad mœnia Roma
 Illæsus contendat iter? Deforme sub armis 125
 Vana superstio est: dea sola in pectore Virtus
 Bellantum viget. Umbrarum me noctibus atris
 Agmina circumstant, Trebire qui gorgite, quique
 Eridani volvuntur aquis inhumata juvenus.
 Nec mora: jam medio cætu, signisque sub ipsis
 Postrema aptat nulli exorabilis arma. 131
 Aere atque æquorei tergo flavente juveni
 Cassis erat munita viro, qui vertice surgens
 Triplex crista jubar effundit crine Suevo:
 Scylla super, fracti contorquens pondera remi,
 Instabat, sævosque canum pandebat hiatus: 136
 Nobile Geigovi spoliū, quod rege superbus
 Boiorum cæco capiti illacerabile victor
 Aptarat, pugnasque decus portabat in omnes.
 Loticeam induit: tortos huic nexilis hamos 140
 Ferro squama rudi permixtoque asperat auro.
 Tum clypeum capit, adpersum quem cædibus olim
 Celticus ornarat cruor, lumentique sub antro,
 Ceu fetum, lupa per mulcens puellia membra,
 Ingentem Assaraci cælo nutrit alumnū. 145
 Hinc ense lateri, dextraque accommodat hastam
 Stat sonipes, vexatque ferox spumantia frena,
 Caucasiam instratus virgato corpore tigrim.
 Inde exceptus equo, quæ dant angusta viarum,
 Nunc hos, nunc illos adit, atque hortatibus implet.
 Vestrum opus est, vestrumque decus, suffixa per
 Urbem 151
 Pœni ferre ducis spectanda parentibus ora. [que
 Unum hoc pro cunctis sat erit caput. Aspera quis
 Hortamenta sibi referat? Meus, heu, meus atris
 Ticini frater ripis jacet: at meus alta 155
 Metitur stagna Eridani sine funere natus. [ris
 Hæc sibi quisque: sed est vestrum cui nulla dolo-
 Privati rabies, is vero ingentia sumat
 E medio, fodiant quæ magnas pectus in iras;
 Perfractas Alpes, passamque infanda Saguntum,
 Quosque nefas vetiti transcendere nomen Iberi,
 Tangere jam Tibrim: nam dum vos augur, et exis
 Quæsitæ fibræ, vanusque moratur haruspex, 163
 Solum jam superest, Tarpeio imponere castra.
 Turbidus hæc, visoque arctis in millibus atris
 Bellatore jubar aptante, Est, Orphite, munus.

Est, ait, hoc certare tuum, quis opima volenti
 Dona Jovi portet feretro suspensa cruento
 Nam cur hæc alia pariaturla gloria dextra? [tam
 Hinc prævectus equo, postquam inter prælia no-
 Acepit vocem, Proci hinc te Martius, inquit,
 Murrane, ostendit clamor, videoque furentem
 Jam Pyria te crede: venit laus quanta¹ sed, oro,
 Hæc angusta loci ferro patefacta laxa
 Tum Soracte satum, praestantem corpore et armis
 Aequum noscens, patrio cui ritus in arvo 176
 Cum pius arcitens accensis gaudet accivis,
 Iste ter innocuus lato portare per ignes.
 Sic in Apollinea semper vestigi pruna
 Inviolata tenas victorie vaporis ad aras 180
 Dona serenato reletas sollemnia Phœbo,
 Concede, ait, dignum factis, Iphane, forem
 Vulneribusque tuis soci te cadistina [gem,
 Non ego Marti iridum mediū penetrare phalan-
 Cymphaque lobos dubitavi irumpere turma
 Nec jam ultra monitus et verba morantia Martem
 Ferre valet longo. Tene adis quod fluitur avo
 Inerit puer simul ferahæ classica signum, 188
 Ac tubæ terribilis fremitu stridoribus ausis
 Hædolor, hæc lacryma, nec tot post sæcula seræ
 Horreo scilicet pendente nullo, seu ductor ad arma
 Exerit Tyrus. Latebrosus collibus Astur,
 Et Libya et tota Bale aris arva iudibona [musque
 Impungunt multæque Mæces Garamaque No-
 Tum, quo non ulla venalem in prælia dextram
 Ocor attingit, conbuctaque bella prohibuit, 196
 Non aber et deo contemte, tunc hinc [que
 Hinc puer ruper, Tyrus hinc armis simul
 Consona vox uget, signum clumice vicissim
 Per colles Pyria circumfundens cæna 204
 Averte et dei vultus, fatique dedecum
 Major non agente locum, stupeat ipse tyranni
 Fortum in Libya Mavors disceptat, cinem
 Illucinat Venus et Phœbus periclitus Apollo
 Tristem mirantem solatui potine luctum 215
 Sola Appennini residens in vertice diænas
 Aspectat cades immitti pectore Juno
 Prima Pœcuntum rupto seu turbine fusa
 Amina et Hannibalem ructe ut videre cohorts
 Invadunt ultro et per nas pro morte futura, 210
 Furibato victore, perit accensa juvenis,
 Et volut eregit metuendi libera collo,
 Mimbis ipsa suis præsumpta piacula mittit
 Fundi ut unanimo nisu et concidibus ausis
 Polorum in Pœnos nimbus fixoque repulsi 21
 Submittunt elypos curvato pendere telæ
 Acutus hoc rursum Libya, ut præsentia sævi
 Estimulat ducis, hiantes ac quæque vicissim
 Incumbunt pressoque impellunt pectore pectus
 Ipsa facem quærens ac flammam sanguine multo
 Sparsit comam, medias cecis Bellona pererrat
 Stridit Tartæa nigro sub pectore horrida cantu
 Lætesum murmur feralique horrida cantu
 Buccina lymphatas agit in certaminis mentes
 His iras adversa fovit, erudisque ruente 225
 Fortuna stimulus spiritum, rogemus salutis
 Hos dexter deas et leto Victoria vultu
 Aridus acut, Martisque favore fruuntur
 Abieptus pulchro cædum Lateranus amore,
 Dum æquitur dev ram, in medios penetravit rat
 hostes 230
 Quem postquam florens æquali Lentulus ævo
 Consproxit, nimium pugnae, nimiumque cruoris,
 Infestas inter non æquo Marte catervas
 Fata irritantem, nisu ex concitat acris,
 Immitteque Bogam, qui jam vicina seribat 235

Vulnera pugnantis tergo, velocior hasta
 Occupat et socium ducit se casibus addit.
 Tunc alacres arma agglomerant, geminaque coruscæ
 Fronte micant, patibus fulgent capita ardua cristis
 Actus in adversos casu (namque obvia ferre 240
 Arma quis auderet, nisi quem deus ima colentum
 Damnasset Stygia nocti?) præfracta quæbat
 Syrticus excoho decurrens robora monte,
 Et, quærens acer nodosi pondra rami,
 Flagrabat gemina nequiquam caedis amore 245
 Non hic Alacres inhiadque litora nautis,
 O juvenes, motumque novis sine Marte procellis
 Fortunam bello pelagus dabit æquoris olim
 Victores, media sit qualis, discite, terra
 Bellator infans et meliori cedere regno 250
 Ac simul inesto Lateranum vulnere truncæ
 Athoris inebat jungens convicia pugnae
 Lentulus hinc fiendens tra Tiasimenus in altos
 Adscendit cuspis colles, quam sanguine totit
 Iste pro rumpis, subdendisque illa nisu 255
 Conantis suspensa ludit tum levidus atro
 Pulmone exundit per hiantia viscera sanguis
 Nec minus accensis in mutua funera dextris
 Parte alia campi sævit furor Altus Ictes
 Obiungit Nerium. Nullo ditissimus agri 260
 Occumbis, genitose Volunx, nec clausa repostus
 Penderit hinc suis, putro nec regia quondam
 Præfulgens chore, et possessa mapalia soli [auri
 Profuerunt, quid patia juvant? quid habentibus
 Nunquam extincta sitis? modo quem Fortuna
 favendo 265
 Congestis opibus domisque referat opimis,
 Nulum Tutare portabit navita cymba,
 Iuxta bellator juvenilibus Appius ausus [tus,
 Pinxit campum eade atque, ubi plurima vir-
 Nulli pue aspirare vigor decus inde peti bat 270
 Obvius hinc Atlas, Atlas a littore Ictes,
 Nequiquam extrema longinquus cultor aræ,
 Impetit a iusta, levitate e corpore summo
 Dæstat cuspis genitosum extrema cruorem
 Latente mina, violentaque lumina flammis 275
 Exultat novis, fuit, et diffundit omni
 Obstant turbam, at clausum sub casside vulnus
 Mutua committit manantis sanguine membra
 Tum vero adspicere pavidantem, et condite smet
 Nutentem in sociis juvenem, seu tigris æva
 Hylem cum pressa tremat, vel territa pennas
 Colligit, cepitum cœmens in nubec columba,
 Aut dumis sibi albus si sensit in æthra 285
 Ibi intem misus a pulam, lepus orbe citato
 Ins ferit tum cella viri, dextramque micantem
 Demittit, ac mutal successu sævior hostem
 Stabat fulg, nunc portans in bella bipennem
 Cinyphus, si cœnque miser Magonis inire
 Opabat pugnam ante oculos, spe laudis, Isacles,
 Sidoni tumidos sponsa, vanoque superbus 290
 Fœdere promissa, post Dardana prælia tacde
 Hæc immittit atrox violentas Appius iras,
 Conantique gravem fronti librare securim,
 Altor in uigens galam super exigit ritum
 At fragilis valido commine solvitur ensis 295
 At in Cinypho nec dispar sortis Isacles
 Umbonem incerto detersit futilis ictu [saxum,
 Tum, quod humo hinc unquam valuisse tollie
 Ni vires trux na daret, conforquet anhelans
 Appius, et lapsu resupino in tæga cadens 300
 Mole premit scopuli, præfractisque ossibus uiget.
 Vidit conjuncto miscens certamina campo
 Labentem socer, et lacryma sub casside fuso
 Cum gemitu, rapidusque ruit data fœdeta nupte

Accendunt animos, expectatiue nepotes.

Jamque aderat, clypeumque viri atque immania membra

Lustrabat visu, propiorque a fronte coruscæ 307
Lux galeæ sævas paulum tardaverat iras.
Haud secus e specula præceps delatus opaca
Subsidit campo, et submissos contrahit artus,
Cum vicina truci conspexit cornua tauri,
Quamvis longa fames stimulet, leo; nunc ferus alia
Surgentes cervice toros, nunc torva sub hirta
Lumina miratur fronte, ac jam signa moventem
Et sparsa pugnas meditantem spectat arena. 315
Huic prior intorquens telum sic Appius inlit:
Si qua tibi pietas, ictum ne desere fœdus,
Et generum comitare socer. Per tegmina velox
Tunc ærisque moras lævo stetit hasta læcerto.
At contra non dicta Libyæ, sed fervidus hastam
Perlustrat, magni donum memorabile fratris, 321
Cæso quam victor sub manibus ille Sagunti
Abstulerat Durio, ac spectatæ nobile pugne
Germano dederat portare in prælia pignus.
Telum ingens perque arma viri, perque ora, do-
Adjutum nisu, letalem pertulit ictum, [loris
Exsangueque viri conatus vellere ferrum
In vulnus cecidere manus. Jacet æquore nomen
Clarum Meonio, atque Italæ pars magna ruinae.
Appius: intremuere lacus, cerpusque refugit 330
Contractis Trasimenus aquis: telum ore cruento
Exspirans premit, atque admorsæ immurmurat
Nec fati melior Mamercus corpore toto [hastæ
Exsolvit pœnas, nulli non saucius hosti.
Namque per adversos, qua Lusitana ciebat 335
Pugna dira manus, raptum cum sanguine cæsi
Significi magna vexillum mole ferebat,
Et trepida infelix revocabat signa suorum.
Sed furcata cohors, ausisque accensa superbis,
Quodcumque ipsa manu gestabat missile, quic-
Præbebat tellus sparsis vix pervia telis, [quid
Iniecit pariter, pluresque in corpore nullum
Invenero locum perforess ossibus hastæ.

Advolat interea fraterni vulneris ira

Turbatus Labyæ ductor; visoque cruore, 345

Num lateri cuspis, num toto pondere telum

Sedisset, fratremque amens sciosque rogabat.

Utque metum leti procul, et levioris pavore

Cognovit, proprio tectum gestamine præceps

Ex acie rapit, et tutis a turbine pugne 350

Constituit castris. Medicas hinc ocios artes

Et senioris opem Synhali vocat: ungere vulnus

Herbarum hic succis, ferrumque e corpore cantu

Exigere, et somnum tacto misisse chelydro,

Anteibat cunctos, nomenque erat inde per urbes

Perque Parætonie celebratum littora Syris. (non

Ipse olim antiquo primum Garamanticus Ham-

Scire pater dederat Synhali, morsusque ferarum

Telorumque graves ictus sedare medendo.

Atque is deinde suo moriens coelestia dona 360

Monstravit nato, natusque hæredis honori

Transmisit patrias artes: quem deinde secutus

Haud levior fama Synhalus Garamantica sollers

Monstrata augebat studio, multaque vetustum

Hammonis comitem numerabat imagine patrem.

Tum proavita ferens leni medicamina dextra

Ocius, intortos de more adstrictis amictus,

Mulcebat lymphæ purgatum sanguine vulnus.

At Mago, exuvias secum cæsique volutans

Hostia mente necem, fraternas pectore curas 370

Pellebat dictis, et casum laude levabat:

Parce metu, germane, meis medicamina nulla

Adversis majora ferens: jacet Appius hasta

Ad manes pulsus nostra: si vita relinquat. [bras.
Sat nobis actum est: sequar hostem lætus ad um-

Quæ dum turbatos avertunt æquore campi

Ductores, valloque tenent; ex agmine Pœnum

Cedentem consul tumulo speculatus ab alto,

Atque atram belli castris se condere nubem,

Turbidus extemplo trepidantes milite mæsto

Invadit cuneos, subitoque pavore relaxat

Jam rarescentes acies: tum voce feroci

Poscit equum, ac mediæ ruit in certamina vallis.

Sic ubi torrentem crepitanti grandine nimbum

Illidit terris, molitus Jupiter altas 385

Fulmine nunc Alpes, nunc mixta Ceraunia coelo,

Intremuere simul tellus, et pontus, et æther,

Ipsaque commoto quantuntur Tartara mundo.

Incidit attonitis inopino turbine Pœnis

Haud secus improvisa lues, gelidusque sub ossa

Pervasis miseris conspecti consulis horror. 391

Medius, ferroque ruens densissima latum

Audit iter: clamor vario discrimine vocum

Cent belli rabiem ad superos, et sidera pulsat.

Ceu pater Oceanus cum sæva Tethye Calpen 395

Heruleam ferit, atque exesa in viscera montis

Contortum pelagus latrantibus ingessit undæ, [das

Dant gemitum scopuli, fractasque in rupibus un-

Audit Tartæsos latit disternina teris,

Audit non parvo divisus gurgite Lixus. 400

Ante omnes jaculo tacitas fallente per auras

Occumbit Bogus, infaustum qui primus ad amnem

Ticini rapidam in Rutulos contorserat hastam.

Ille sibi longam Clotho turbamque nepotum

Crediderat, vanis deceptus in alite signis. 405

Sed non augurio Parcarum impellere mentes

Concessum cuiquam: ruit inter tela cretenta

Suspiciens oculus cælum, superosque reposcit

Tempora promissæ media jam morte senectæ.

Nec Pagaso exsultare, daturæ impune relictum

Consulis ante oculos vita spoliassæ Libonem. 411

Laurigeris decus illud avis navaque juvenia

Florebat: sed Massylus succiderat ensis

Pubescente caput mala, properoque virentes

Delerat leto bellator barbarus annos. 415

Flammium implorasse tamen jam morte suprema

Haud frustra fuit: avulsa est nam protinus hosti

Ore simul cervix: jovit punire feroci

Victorem exemplo, et monstratum reddere letum.

Quis deus, o Musæ, paribus tot funera verbis

Evolvat, tantisque umbris in carmine digna 421

Quis lamenta ferat? certantes laude cadendi

Primævos juvenes, mortisque in limine cruda

Facta virum, et fixis rabiem sub pectora telis?

Sternitur alternas vastis concursibus hostis: 425

Nec spoliare vacat, prædæque advertere mentem.

Urget amor cædum, clausis dum detinet hostem

Fraternum castris vulnus: funditque ruitque

Nunc jaculis, nunc ense, modo inter millia consul

Bellantum conspectus equo, modo Marte feroci

Ante aquilas et signa pedes: fluit impia rivis 431

Sanguineis vallis, tumulique et concava saxa

Armorum sonitus flatusque imitantur equorum.

Miscebat campum, membrorum in prælia portans

Celsius humano robur, visaque paventes 435

Mole gigante vertebat corporis alas

Othrys Marmarides: lati super agmen utrumque

Ingens tollebat humeri caput, hirtaque torvæ

Frontis cæsaries, et crinibus æmula barba

Umbrabat rictus: aqualore huic hispida diro 440

Ad villosa feris horrebat pectora setis.

Adspirare viro, propioreniq; addide Mi

Haud ausum cuiquam: laxo ceu bellus campo

Incessebatur tutis ex agmine telis.
 Tandem vesanos palantum in terga ferenti 415
 Cum fremitu vultus tacita per nubila pe: na
 Intravit torum Gortynia lumen arundo,
 Avertitque virum: fugientis ad agmina consul
 Intorquet tergo jaculum, quod tegmine nudas
 Irrupit costas, hirtoque a pectore primum 450
 Mucronem ostendit. Rapidus convellere tentat.
 Qua nasci ferrum fulgenti cuspidē cernit;
 Donec, abundanter defuso sanguine, late
 Procubuit moriens, et telum vulnere pressit.
 Spiritus exundans vicinum pulvere moto 455
 Perflavit campum, et nubem dispersit in auras.
 Nec minor interea tumulis sylvisque fremebat
 Diversis Mavors, varique per ardua pugna
 Et saxa et dum rorantes cæde niebant.
 Exitium trepidis, letique et stragis acerbæ 460
 Causa Sichæus erat: Murrani ille eminus hasta
 Perculerat, quo non alius, cum bella silent,
 Dulcius Cæbalios pulsavit pectine nervos.
 Occubuit sylvæ in magna, patrosque sub ipso
 Quæsit montes leto, ac felicia Baccho 465
 Equana, et Zephyto Surrentum molle salubri.
 Addiderat misero comitem, pugnaque fecit
 Gaudebat tristi victor novitate Sichæus.
 Palantes nam dum sequitur, pervaserat altam
 In sylvani, et præcæ reclinis abiecit ulmi 470
 Terga tuebatur trunco, frustraque relictos
 Tauranus comites suprema voce ciebat
 Transegit juvenem, ac perfossis incit membra.
 Hæret in opposito cuspi Sidonia ligno
 Quid vobis? quænam ira deum, vel mente sinistra
 Que sedit formido, vni, qui, Marte relicto, 475
 Ramorum quæstis opem? non æquus in arctis
 Nimirum rebus suavis metus: arguit aspectus
 Exitu eventus prævi consulta timoris.
 Annosa excelsos tendebat in æthera ramos 480
 Æsculus, umbrosam magnas super ardua sylvas
 Nubibus insertans altis caput, instat (aperto
 Si staret campo) nemoris, lateque tenebat
 Frondosi nigra tellurem roboris umbra.
 Par juxta quercus, longum molita per ævum 485
 Vertice canenti proferte sub astra cacumen,
 Diffusas patulo laxabat stipite frondes,
 Umbrabatque coma summi fastigia montis.
 Huc Ennæa cohors, Triquetris quam miseris oris
 Rex, Arethusa, tuus, defendere nescia morti 490
 Desceus, et mentem nimio mutata pavore,
 Certatim sese tulit, ascendensque vicissim
 Pressit nutantes incerto pendere ramos.
 Mox alius super atque alius consistere tuto
 Dum cecant, paræ excussis, (nam fragmine putri
 Ramorum et senio male fida felicitat arbor.)
 Pars trepidi celso inter tela cacumine pendent.
 Turbatos una properans consumere peste
 Corripit æratam jamdudum in bella bipennem,
 Deposito clypeo mutatus tela, Sichæus. 500
 Incumbunt sociæ dextre, magnoque fragore
 Pulsæ genit, crebris succumbens ictibus, arbos.
 Fluctuat infelix concussos stipite turba:
 Ceu, Zephyrus quatit antiquos ubi flamine lucos,
 Fronde super tremuli vix tota cacuminis hærens
 Jactatur, nido pânter nutante, volucris. 506
 Procubuit tandem mul' a devicta securi
 Suffugium infelix miseris et inhospita quercus,
 Elisitque virum spatiosa membra ruina.
 Inde aliæ cladum facies: contermina cordis 510
 Collocet, rapidoque involvit æsculus igni.
 Jamque inter frondes ærenti robore gliscens
 Verticibus ævis torquet Vulcanus anhelos

Cum fervore globos flammæ, et culmina corret.
 Nec tela interea cessant: æmulus gentium 515
 Atque amplexa cadunt ardentes corpora ramos.
 Hæc inter miseranda virum certamina consul
 Ecce adcrat, volvens iram exitiumque Sichæo.
 At juvenis dubio tantæ discrimine pugne
 Occupat eventum toto tentare priorem; 520
 Cui medio leviter clypeo stetit æris in ora
 Cuspis, et oppositas vetita est transmittere crates.
 Sed non et consul misso concedere telo
 Fortunam optatæ cædis parat, at latus ense
 Haurit; nec crudæ tardarunt tegmina pæniæ. 525
 Labitur infelix, atque appetit ore cruento
 Tellurem expirans: tum, diffundente per artus
 Frigore se Stygio, manantem in viscera mortem
 Accipit, et longo composit lumina somno.
 Atque ea dum variis permixtus tristia Mavors
 Casibus alternat, jam castris Mago relictis,
 Jam Libya ductor properantia signa citato
 Raptabant cursu, et cessata reponere avehant
 Tempora cæde vitum, ac multo pensare cruore.
 It globus intorquens nigranti turbine nubem 535
 Pulveris, et surgit sublatis campus arenis:
 Quaque ferens gressum flectit vestigia ductor,
 Undanti circum tempestas acta procella
 Volvit, atque altos operit caligine montes.
 Occubere femur Fontanus, Buca canorum 540
 Transiit guttur, pressoque e vulnere cuspis
 Prospexit terga: hunc tristes luxere Figgellæ
 Multiplicem proavis, hunc mater Anagnis flevit.
 Haud dispar fortuna tibi, Lavine, sed auso
 Non eadem: neque enim Tyrio concurrere regi
 Tentas, sed lectus par ad certamen Ithemon.
 (Autololus moderator erat,) quem poplite cæcæ
 Dum spoliis, gravis immitti cum turbine costas
 Maxime irruit, collapsaque membra sub ictu
 Hoste superfluo subita cecidere ruina. 550
 Nec Sidonia cohors defit Viridaxius armat
 Mille viros, nulli victus vel ponere castra,
 Vel junxisse ratem, duroque resolvere muros
 Arce, et in turrim subito immittere pontes.
 Quem postquam Libya ductor virtute feroci 555
 Exsultare videt, (namque illi vulnere præcepit
 Terga dabat levibus diffusis Arauricus armis.)
 Acris hoc pulchro Mavorte accensus in iram,
 Et dignum sese ratus in certamina sævo
 Cominus ire viro, referenti e corpore telum 560
 Advolat, et fodiens pectus, laudande laborum,
 Quisquis es, haud alia decuit occumbere dextra.
 Ad manes leti perfer decus: Itala gentis
 Ni tibi origo foret, vita donatus abires.
 Hinc Fadum petit, et veterem bellare Labicum,
 Cui Siculis quondam terris congressus Hamilcar
 Clarum spectato delebat certamine nomen.
 Immemor annorum seniumque oblitus in arma
 Ille quidem cruda mente et viridissimus ire
 Ibat; sed vani frigentem in Marte senectam 570
 Prodebat ictus: stipula crepitabat inani manū
 Ignis iners, cassamque dabat sine robore flam-
 Quem postquam adspexit patrio monstrante su-
 perbus
 Armigero Pænidum ductor, Certamina primæ
 Ille huc nunc, inquit, pugna: te notus Hamilcar
 Hæc trahit ad manes dextra. Tum librat ab aure
 Intorquens jaculum, et versantem in vulnere sese
 Transigit: extracta fardavit cuspidē sanguis
 Canitiem, ac longos finivit morte labores. 575
 Nec minus Hæminium primis obtuncat in armis,
 Adsuæto, Trasimene, tuos prædantibus hamis
 Exhaustis lacus, patriæque alimenta senectæ

Ducere suspenso per stagna jacentia lino.

Interea exanimem mæsti super arma Sichæum
Portabant Pœni, corpusque in castra ferebant. 585
Quos ubi conaspexit tristi clamore ruentes
Ductor, præsago percussus pectora luctu,
Quinam, inquit, dolor, o socii, quemve ira deorum
Eripuit nobis? num te, dulcedine laudis
Flagrantem et nimio primi Mavortis amore, 590
Atra, Sichæe, dies properato funere carpsit?
Utque dato gemitu lacrymæ adsensore ferentum,
Et dictus pariter cædis marentibus auctor;
Cerno, ait, adverso pulchrum sub pectore vulnus
Cuspидis Iliacæ: dignus Carthagine, dignus 595
Hædrubale ad manes ibis: nec te optima mater
Disimilem lugebit avis, Stygiave sub umbra
Degenerem cinens noster vitabit Hamilar.
At mihi Flaminius, tam mæsti causa doloris,
Morte sua minuet luctus: hæc ponpa sequetur
Exsequias, seroque emtum voluit impia Roma,
Non violasse mei corpus mucrone Sichæi.
Sic memorans torquet fumantem ex ore vaporem,
Iraque anhelatum protulbat pectore murmur:
Ut multo accensis fervore exuberant undis, 605
Clausus ubi exusto liquor indignatur æno.
Tum præceps ruit in medios, solumque fatigat
Flaminium incessens: nec dicto segnius ille
Bella capessebat, propiorque insurgere Mavors
Cœperat, et campo junctus jam stabat utique;
Cum subitus per saxa fragor, motique repente
(Horrendum) colles, et summa cacumina totis
Intremuere jugis: nutant in vertice sylvæ
Pinifero, fractæque ruunt super agmina rupes.
Immugit penitus convulsis ima cavernis 615
Dissiliens tellus, nec parvos rumpit hiatus,
Atque umbras late Stygias immensa vorago
Faucibus ostendit patulis, manesque profundi
Antiquum expavere diem. Lacus ater, in altos
Sublatus montes, et sede excussus avita, 620
Lavit Tyrrhenas ignota adspergine sylvas. [gum
Jamque eadem populos magnorumque oppida re-
Tempestas et dira lues stravitque tulitque,
Ac super hæc refluï pugnarunt fontibus amnes,
Et retro fluctus torsit mare: monte relicto 625
Apeninicolæ fugere ad littora Fauni.
Pugnabat tamen (heu belli recordia) miles,
Jactatus titubante solo, tremebundaque tela,
Subducta tellure ruens, torquebat in hostem;
Donec pulsa vagos cursus ad littora vertit 630
Mentis inops, stagnisque illata est Daunia pubes.

consul terga increpitans. (nam turbine motus
Ablati terræ inciderat.) Quid deinde, quid, oro,
Restat, io, profugis? vos en ad mœnia Romæ
Ducitis Hannibalem; vos in Tarpeia Tonantis 635
Tecta faces ferrumque datis: sta, miles, et acres
Disce ex me pugnas: vel, si pugnare negatum,
Disce mori: dabit exemplum non vile futuris
Flaminius, ne terga Libys, ne Cantaber unquam
Consulis aspiciat: solus, si tanta libido 640
Est vobis rabiesque fugæ, tela omnia solus
Pectore consumo, et moriens, fugiente per auras
Ilac anima, vestras revocabo ad prælia dextras.
Dumque ea commemorat, densosque obit ob-
vius hostes, 644

Advolat ora ferus mentemque Ducarius: acri
Nomen erat gentile viro, fusique catervis
Boiorum quondam patris, antiqua gerebat
Vulnera barbaricæ mentis; noscensque superbi
Victoris vultus, Tunc, inquit, maximus ille
Boiorum terror? libet hoc cognoscere telo. 650
Corporis an tanti manet de vulnere sanguis.
Nec vos peniteat, populares, fortibus umbris
Hoc mactare caput: nostros hic curribus egit
Insistens victos alta ad Capitolia patres.
Ultrix hora vocat. Pariter tunc undique fuis 655
Obruitur telis, nimboque ruente per auras
Contectus, nulli dextra jactare reliquit
Flaminium cecidisse sua. Nec pugna perempto
Ullerior ductore fuit: namque agmine denso
Primores juvenum, læva ob discrimina Martis 660
Inferens superis dextrisque, et cernere Pœnum
Victorem plus morte rati, super ocios omnes
Membra ducis stratosque arius certamine magno
Telaque, corporaque, et non fausto Marte cruentas
Injecere manus: sic densi cædis acervo, 665
Ceu tumulo, texere virum. Tum, strago per undas,
Per sylvas sparsa, perque altam sanguine vallem,
In medias fratre invectus comitante catervas
Æsorum juvenum Pœnus, Quæ vulnera cernis?
Quas mortes? inquit: premit omnis dextera for-
Armatusque jacet servans certamina miles. [rum,
Hos, en, hos obitus nostræ spectate cohortes.
Fronte minæ durant, restantque in vultibus iræ.
Et veror, ne, quæ tanta creat indole tellus
Magnanimos fecunda viros, huic fata dicarint 675
Imperium, atque ipsis devincat cladibus orheni.
Sic fatus cessit nocti, finemque dedere
Cædibus infusæ subducto sole tenebræ.

LIBER SEXTUS.

Jam, Tartessiaci quos solverat æquore Titan
In noctem diffusus, equos jungebat Eois
Littoribus, primique novo Phaethonte relecti
Seres lanigeris repetebant vellera lucis.
At fœda ante oculos strages, propiusque patebat
Inani Mavortis opus: simul arma, vnique, 6
Ac mixtus sonipes, dextræque in funere cæsæ
Hærentes hastiæ: passim clypeique, jubæque,
Atque artus trunci capitum, fractisque jacebat
Ossibus in duris ensis: nec cernere deerat 10
Frustra seminecum quærentia lumina cælum
Tum spumans sanie lacus, et fluitantia summo
Æternum tumulis orбата cadavera ponto.

Nec tamen adversis fuerat fracta Italia virtus.
Bruttius ingenti miserandæ cædis acervo, 15
Non æquum ostentans confosso corpore Martem,
Extulerat vix triste caput, truncosque trahebat
Per stragem, nervis interlabentibus, artus, [asper
Tenuis opum, non patre nitens linguæ; sed
Ensc. nec e Volscis quisquam vir gente redemit 20
Plus evi, nec magnanimis puer addere sese
Pubescente gena castris optarat, et acri
Flaminio spectatus erat, cum Cælica victor
Obrueret bello divis melioribus arma.
Inde honor, ac sacræ custodia Marte sub omni
Alitis: hinc causam nutrit gloria leti. 2

Namque, necis certus, caput prohibere nequiret
Cum Pœnos aquilæ, postquam subaidere fata
Viderat, et magna pugnam inclinare ruina,
Occidere interdum et terræ mandare parabat. 30
Sed, subitis victus telis, labentia membra
Prostravit super, atque injecta morte tegebat.
Verum ubi lux nocte et Stygia miseroque sopore
Reddita, vicini de strage cadaveris hasta
Erigit, soloque vigens conamine, late 35
Stagnantem cæde et facilem discedere terram
Ense fodit, clausamque aquilæ infelicis adorans
Effigiem, palmis languentibus æquat arenas.
Supremus fessi tenues tum cessit in auras
Halitus, et magnam misit sub Tartara mentem.
Juxta cernere erat meritæ sibi poscere carmen 41
Virtutis sacram rabiem. Lævius ab alto
Piverno, vitis Latiae præsignis honore,
Exanimum Nasamona Tyren super ipse jacebat
Exanimis: non hasta viro, non ensis; in aëctis 45
Abstulerat fors arma: tamen certamine nudo
Invenit Marti telum dolor: ore cruento
Pognatum, ferrique vicem dens præbuit iræ.
Jam lacerae nares, fœdataque lumina morsu,
Jam truncum rapis caput auribus, ipsaque diris
Frons depasta modis, et sanguine abundat hiatus:
Nec satias, donec mandentia linqueret ora
Spiritus, et plenos rictus mors aura teneret.

Talia dum præbet tristis miracula virtus,
Diverso interea fugientes saucia turba 55
Jactantur casu, sylvisque per avia cæcis
Ablati furtim multo cum vulnere solos
Per noctem metantur agros: sonus omnis et aura
Exterrent, pennaque levi commota volucris. 59
Non sopor, aut menti requies: agit asper acerba
Nunc Mago attonitos, nunc arduus Hannibal hasta.
Serranus, elarum nomen, tua, Regule, proles,
Qui, longum semper fama gliscente per avum,
Infidus servasse fidem memorabere pœnis,
Floie nitens primo, patriis, heu! Punica bella 65
Auspiciis ingressus erat, miseramque parentem
Et dulces tristi repetebat sorte penates
Saucius: haud illi comitum super ullus, et atris
Vulneribus qui ferret opem: per devia, fractæ
Innitens hastæ, furtoque ereptus opacæ 70
Noctis, iter tacitum Perusina ferebat in arva,
Ac fessus parvi (quæcunque ibi fata darentur)
Limina pulsabat tecti: cum membra cubili
Evolvens non tarda Marus (vetus ille parentis
Miles, et haud surda tractatæ prælia fama) 75
Procedit, renovata fociis et paupere Vesia
Lumina prætendens: utque ora agnovit, et ægrum
Vulneribus duris, ac, lamentabile visu,
Lapsantes fultum truncata cuspidè gressus,
Funesti rumore mali jam saucius aures, 80
Quod scelus, o, nimius vitæ, nimiumque ferendis
Adversis genitus cerno? te, maxime, vidi,
Ductorum, cum captivo Cathaginis arcem
Terreres vultu, crimen culpamque Tonantis,
Occidere, atque hausi, quem non Sidonia tecta
Expulerint eveisa meo de corde, dolorem. 86
Estis ubi, en, iterum, superi? dat pectora feno
Regulus, ac stirpem tantæ perjura recidit
Surgens Carthago domus. Inde ægra reponit
Membra toro, nec ferre rudis medicamina (quippe
Callebat bellis) nunc purgat vulnera lymphæ, 91
Nunc mulcet succis: ligat inde, ac vellera molli
Circumdat tactu, et torpentes mitigat artus.
Exin cura seni tristem depellere fœso
Ore sitim, et parca vires arcescere mensa. [dem
Quæ postquam properata, sopor sua munera tan-

Applicat, et mitem fundit per men. bra quietem.
Necdum exorta dices, Marus instat vulneris æstus
Expertis medicare modis, gratumque teporem,
Exutus senium, trepida pietate ministrat. 100

Hic juvenia, mælos tollens ad sidera vultus,
Cum genitu lacrymisque simul: Si culmina non-
Tarpeia exosus damnasti sceptrâ Quirini, [dum
Extremas Italum res Ausonianque ruentem
Adspice, ait, genitor, tandemque adverte procellis
Æquos Ili. cis oculos. Amisimus Alpes, 106
Nec deinde adversis modus est. Ticinus, et ater
Stragibus Eridanus, tuque insignite tropæis
Sidoniis Treba, et tellus lacrymabilis Auni.
Sed quid ego hæc? gravius quanto vis ecce ma-
lorum! 110

Vidi crescentes Trasimeni cædibus undas
Prostrataque virum mo e: inter tela cadentem
Vidi Flaminium. Testor, mea numina, nanes,
Dignam me pœnæ tum nobilitate patenæ
Sirago hostis quæsisse necem, ni tristia letum,
Ut quondam patri, nobisque quoque fata negassent.
Cætera acerbantem questu leni laborans
Efflatur senior: Patrio, fortissime, ritu
Quicquid adest duri, et rerum inclinata feramus.
Talis lege decum clivoso tramite vitæ 120
Per varios i ræceps casus rota volvitur ævi.
Sat tibi, sat magna, et totum vulgata per orbem
Stant documenta domus: sacer ille, et numine nullo
Inferio, tuus ille parens decora alta paravit
Restando adversis: nec virtutem exiit illam 125
Ante, reluctantis liquit quam spiritus artus.
Vix puerile mihi tempus confecerat ætas
Cum primo mialis signabat Regulus ævo.
Accessi comes, atque omnes sociativimus annos.
Donec dis Italia: visum est exstinguere lumen
Gentis, in egregio cuius sibi pectore sedem 131
Ceperat alma Fides, mentemque amplexa tenebat.
Ille enseni nobis magnorum hunc instar honorum
Virtutisque ego dedit, et, sordentia fumo
Quæ cernis nunc, fœna, sed est argenteus solis 135
Fulgor: nec cuiquam Marus est post talia dona
Non prælatus eques. Vetum superavit honores
Omnes hasta meos: cui me libare Ljæi [sam.
Quod cernis latices, dignum est cognoscere cau-
Turbidus arentes lento pede sulcat arenas 140
Bagrada, non ullo Libyæ in finibus amne
Victus limosas extendere latius undas,
Et stagnante vado patulos involvere campos.
Hic studio laticum, quorum est haud prodiga tel-
Per ripas læti sævis conседimus arvis. [lus,
Lucus iners juxta Stygium pallentibus umbris
Servabat sine sole nemus, ciassusque per auras
Halitus eiumpens tetrum exspirabat odorem.
Intus dira domus, curvoque immanis in antro
Sub terras specus, et tristes sine luce tenebræ 150
Horror mente redit: monstrum excitabile, et ira
Telluris genitum, cui par vix videri ætas
Ulla virum, serpens centum porrectus in ulnas
Letalem ripam et lucos habitabat Avernos
Ingluvium immensi ventris gravidamque venenis
Alvum deprensî satiabant fonte leones, 156
Aut acta ad fluvium torrenti lampade solis
Armata, et tractæ fœda gravitate per auras
Ac tal et afflatus volucres: semesa jacebant
Ossa solo informi, lateque repletus et asper 160
Vastatis gregibus nigro ructabat in antro.
Iscue ubi feventi concepta incendia pastu
Gurgite mulcebat rapido et spumantibus undis,
Nondum etiam toto demersus corpore in amnem
Jam caput adversæ ponebat margine ripæ. 165

Imprudens tantæ pestis gradiebar, Aquino
 Apenninica atque Umbræ comitatus Avenæ.
 Scire nemus, pacemque loci explorare libebat.
 Jamque propinquantum tacitus penetravit in artus
 Horror, et occulto rigerunt frigore membra. 170
 Intramus tamen, et Nymphas numenque precamur
 Gurgitis ignoti, trepidosque et multa paventes
 Arcæo gressus audemus credere lucco.
 Ecce e vestibulo primisque e faucibus antri
 Tartareus turbo atque insano sævior Euro 175
 Spiritus erumpit, vastoque e gutture fusa
 Tempestat oritur, mixtam stridore procellam
 Cerbereo intorquens: pavefacti clade vicissim
 Adspicimus: resonare solum, tellusque moveri,
 Atque antrum ruere, et visi procedere manes. 180
 Quantis armati cælum petiere Gigantes
 Anguibus, aut quantus Lernæ lassavit in undis
 Amphitryoniaden serpens, qualisque comantes
 Auro servavit ramos Junonius anguis;
 Tantus despecta tellure sub astra coruscum 185
 Extulit adsurgens caput, atque in nubila primam
 Dispersit saniem, et cælum fœdavit hiatu.
 Diffugimus, tenuemque metu conamur anhelu
 Tollere clamorem frustra: nam sibila totum
 Implebant nemus. At subita formidine cæcus 190
 Et facti damnandus Avens (sed fata trahebant)
 Antiquæ querens ingenti robore sese
 Occulit, infandum si possit fallere monstrum.
 Vix egomet credo: spiris cingentibus arctæ
 Arboris abstraxit molem, penitusque revulsam
 Evertit fundo, et radicibus eruit immis. 196
 Tum trepidum ac socios extrema voce cientes
 Corripit, atque haustu sobens et faucibus atris
 (Vidi respiciens) obscenæ condidit alvo.
 Infelix fluvio sese et torrentibus undis 200
 Crediderat, celerique fuga jam nabat Aquinus.
 Hunc medio invasit fluctu, ripæque relatus
 (Heu genus infandum lei) depascitur artus.
 Sic dirum nobis et lamentabile monstrum
 Effugisse datur. Quantum mens ægra sinebat, 205
 Appropero gressum, et ductori singula pando.
 Ingemuit, casus juvenum miseratus acerbos.
 Utque erat in pugnam, et Martem, et prælia, et
 hosteni
 Igneus, et magna audendi flagrabat amore,
 Ocius arma rapi, et spectatum Marte sub omni
 Ire jubet campis equitem. ruit ipse, citatus 211
 Quadripudem planta fodiens, scutataque raptim
 Consequitur jussu manus, et muralia portat
 Ballistas tormenta graves, suætamque movere
 Excelsas turres immensæ cuspidis hastam. 215
 Jamque ubi feralem strepitum circumtonat aulam
 Cornea gramineum persultans ungula campum,
 Percitus hinnitu serpens evolvitur antro,
 Et Stygius æstus fumanti exhibuit ore.
 Terribilis gemino de lumine fulgurat ignis: 220
 At nemus arctæ et proceræ cacumina saltus
 Exsuperant cristæ: trifido vibrata per auras
 Lingua micat motu, atque adsultans æthera lam-
 Ut vero streperet tubæ, coneritus alte [bit.
 Immensum attollit corpus, tergoque residens 225
 Cætera sinuatis glomerat sub pectore gyris.
 Dira dehinc in bella ruit, rapidoque resolvens
 Contortos orbes directo corpore totam
 Extendit molem, subitque propinquus in ora
 Lato distantum spatium venit: omnis anhelat 230
 Attonitus serpentis equus, frenoque teneri
 Impatiens crebros expirat naribus ignes.
 Arduus ille super tumidis cervicibus altum
 Mittit atroque caput: trepidos inde incitus ira

Nunc sublimè rapit, nunc vasto pondere gaudet
 Elisise premens: tunc fractis ossibus atram 236
 Absorbet saniem, et, tabo manante per ora.
 Mutat hians hostem, æmeasque membra relinquit
 Cedebant jam signa retro, victorque catervas
 Longius avertas afflatus peste premebat; 240
 Cum ductor, propere revocatam in prælia burmam
 Vocibus impellens, Serpentine Italia pubes
 Terga damus, Libycisque parem non esse fatemur
 Anguibus Ausoniam? si debellavit inertes
 Ilalitus, ac viso mens ægra effluxit hiatu; 245
 Ibo alacer, solusque manus componere monstro
 Sufficiam. Clamans hæc atque interritus hastam
 Fulmineo voluciem torquet per inane lacerto.
 Venit in adversam non vano turbine frontem
 Cuspis, et, haud paullum vires adjuva reuientis 250
 Contra ardore feræ, capiti tremebunda reesedit.
 Clamor ad astra datur, vocesque repente profusæ
 Ætherias adire domos. Furit ilicet ira
 Terrigena, impatiens dare terga, novusque dolori,
 Et chalybeo longo tum primum passus in ævo.
 Nec frustra rapidi, stimulante dolore, fuisset 256
 Impetus, ablato ni Regulus arte regendi
 Instantem elusisset equo, rursusque secutum
 Cornipedis gyros flexi curvamine tergi
 Detortis lava celer effugisset habenis. 260
 At non spectator Marus inter talia segni
 Torpebat dextra: mea tanto in corpore monstri
 Hastæ secunda fuit. Jam jamque extrema trisulca
 Lambebat lingua fessi ceramine teiga
 Quadrupedis; torsi telum, atque urgentia velox
 In metos sævi serpentis prælia verto. 266
 Hinc imitata cohors certatim spicula dextris
 Congerit, alternasque feum ducit in iras,
 Donec murali ballista coercent ictu. [ægra
 Tum fractus demum vires: nec jam amplius
 Consuetum ad nisus spina præstante rigorem, 271
 Et solitum in nubes tolli caput, acies instat.
 Jamque alvo penitus demersa phalarica sedit,
 Et geminum volucres lumen rapuere sagittæ.
 Jam patulis vasto sub vulnere faucibus aer 275
 Tabificam expirat saniem, spes ultima; jamque
 Ingenti cauda, et jaculis, et pondere conti
 Hæret humi, lassoque tamen minuitur hiatu;
 Donec tormentis stridens magnoque fragore
 Discussit trabs acta caput, longoque resolvens 280
 Aggere se ripæ tandem exhalavit in auras
 Liventem nebulam fugientis ab ore veneni.
 Erupti tristi fluvio mugitus, et imis [trum,
 Murmura fusa vadis, subitque et lucus, et an
 Et resonæ sylvis ulularum flebile ripæ. 285
 Heu quantis luitus mox tristia prælia damnis!
 Quantaque supplicia et quales exhausimus iras!
 Nec tacuere prius vates, famulumque sororum
 Naiadum, tepida quas flagrata nutrit in unda,
 Nos violasse manu seris monere periculis. 290
 Hæc tunc hasta, decus nobis pretiumque secundi
 Vulneris, a vestro, Serenæ, tributa parente,
 Princeps quæ sacro bibit et serpente cruorem.
 Jamdudum vultus lacrymis atque ora rigabat
 Serranus, medioque viri sermone profatur: 295
 Huic si vita duci nostrum durasset in ævum,
 Non Trebia inlaustas superasset sanguine ripas,
 Nec, Trasimene, tuus premeret tot nomina gurgis.
 Tunc senior, Magnas, inquit, de sanguine penas
 Percepit Tyrio, et præsumta piacula mortis. 300
 Nam defecta viris et opes atrita supinas
 Africa tendebat palmas, cum sidere diræ
 Misit Agenoreis ductorem animosâ Therapne.
 Nulla viri species, decorisque et frontis ægenum

Corpus; in exiguis vigor (admirabile) membris
Vividus, et nixu magnus qui vinceret artus. 306
Jam Martem regere, atque austus adungere ferro,
Et durus faciem per inhospita ducere vitam.
Haud isti, quem nunc penes est sollertia belli,
Cederet Hannibali. Vellem hunc, o tristia nobis
Taygetæ, hunc unum non durasset opacis 311
Eurotæ ripis: vidissem mœnia flammis
Phœniassæ ruere, aut certe non horrida fata
Flevissem ducis, et nulla quos morte nec igni
Exutos servans portabo in Tartara luctus. 315
Consertæ campis acies, multasque per arva
Fervebat Mavors, nec mens erat ulla sine ira.
Illic inter medios memorandis Regulæ ausis
Laxabat ferro campum, ac per tela iuebat,
Nec repetenda dabat letali vulnera dextra. 320
Sic ubi nigrantem torquens stridentibus Austris
Portat turbo globum, piceaque e nube ruinam
Pendentes terris pariter pontoque minatur,
Omnia et agricola, et nemoroso vertice pastor,
Et pelago trepidat subductis navite velis. 325
At fraudem nectens, socios ubi concava saxa
Claudebant, vertit subito certamine Graius,
Læt dat terga celer ficta formidine ductor.
Haud secus ac stabulis procurans otia pastor
In foveam parco tectam velamine frondis 330
Ludit nocte lupos positæ balatibus agnæ.
Abrupit, traxitque virum fax mentis honestæ
Gloria, et incerti fallax fiducia Martis. [tum
Non socios, comitumve manus, non arma sequen-
tespiceret; insano pugnx tendebat amore 335
Jam solus: nubes subito cum densa Lacunum
Saxosis latebris intento ad prælia circum
Punditur, et Pœnûm insuigit vis sæva virorum.
O diram Latio lucem, fastisque notandam!
Dedecus o, Gradive, tuum! tibi dextera et urbi
Nata tuæ tristi damnatur sorte calenæ. 341
Haud unquam absistam gemitu: te, Regule, vidit
Sidonius carcer? tuque huic sat magna triumpho
Visa es, Carthago, superis? quæ pœna sequetur
Digna satis tali pollutus Marte Laconas? 345
At nova Elisæi jurato fœdera Paties
Consulant mandare duci, pacisque sequestrem
Mittere, poscentes vinciam inter prælia pubem
Captivamque manum ductore pendere nostro.
Nec mora: jam stabat primis in littoris undis 350
Navali propulsa ratus; jam nautica pubes
Aut sylvis stringunt remos, aut abiete secta
Transtara novant: his intortos aptare rudentes,
His studium erecto componere carbasæ malo.
Unca locant prora curvati pondera ferri. 355
Ante omnes doctus pelagi rectorque carinæ [alta
Puppim aptat clavumque Coltho: micat æreus
Fulgor aqua trifidi splendentis in equore rostri.
Tela simul, variamque ferunt contra aspera ponti
Rerum ad tempus opem. Mediæ stat margine pup-
pi voce æternos nautarum temperet ictus, [pis,
Qui remis dictet sonitum, pariterque relatis
Ad numerum plaudent resonantia cœrula tonsis.
Postquam confectum nautis opus, horaque cur-
sus,
Atque armata ratis, ventique dedere profundum;
Omnia turba ruit, matres, puerique, senesque. 363
Per medios cœtus trahit atque inimica per o a
Spectandum Fortuna duces. Fert lumina contra
Pacatus frontem, qualis cum littora primum
Attigit appulsæ rector Sidonia classe. 370
Accessit comes haud ipso renuente, ratique
Impositus mœstia socium me canibus addo.
Illuviem, etque inopes mensas, durumque cubile,

Et certare malis urgentibus, hoste putabat
Devicto majus; nec tam fugiasse cavendo 375
Adversa egregium, quam perduisse ferendo.
Spes tamen una mihi, (quanquam bene cognita
et olim
Atrox illa fides,) urbem, murosque, domumque
Tangere si miseris licuisset, corda moveri
Posse viri, et vestro certe mitescere fletu. [bam
Claudebam sub corde metus, lacrymaque puta-
Eas viro, et nostræ similem inter tristitia mentem;
Cum tandem patriæ Tiberino collabimur amni.
Servabam vultus ducis, ac prodentia sensum
Lumina, et obtutu perstabam intentus eodem.
Si qua fides, unum, puer, inter mille labores, 388
Unum etiam in patria, sævæque in Agenoris urbe,
Atque unum vidi pœnæ quoque tempore vultum.
Obvia captivo cunctis simul urbibus ibat
Ausonia, et. Campum turba vincente, propinqui
Impleunt colles: strepit altis Albula ripis. 391
Ipsi Pœnorum proceres, immitia corda,
Ad patrios certant cultus revocare togæque
Addebatur honos. Stetit, illacrymantem senatu,
Et matrum turba, juvenumque dolore profuso,
Inter tot gemitus immobilis: aggre consul 396
Tendebat dextram, et patria vestigia primus
Ponentem terra occursum celebrabat amico.
Collegit gressum, monitusque recedere consul,
Nec summum violare decus: cingente superba
Pœnoi tum turba captivoque agmine septus 401
Ibat, et invidiam cælo divisque ferebat.
Ecce trahens geminum natorum Marcia pignus
Infelix nimia magni virtute mariti,
Squalentem crimini et tristes lacerabat amictus.
Agnoscisne diem? an teneris non hæsit in annis
Atque ea, postquam habitu iuxta et velamine Pœno
Deformem adspexit, fisis ululatus ægra
Labitur, et gelidos mortis color occupat artus.
Si qua deis pietas, tales, Carthago, videre 410
Dent tibi Sidonias matres! Me voce quæta
Affatus, jubet et ventros et conjugis una
Arcere amplexus: patet impetrabilis ille
Luctibus, et nunquam submissus colla dolori.
Illic alto juvenis gemitu lacrymisque coortis,
Magne patens, inquit, quo majus nunine nobis
Tarpeia nec in arce sedet, si jura querelis
Sunt concessa piis, cur hoc matrique mihi que
Solamen, vel cur decus hoc, o dure, negasti,
Tangere sacros vultus, atque oscula ab ore 420
Libavisse tuo? dextram mihi prendere dextra
Non licitum? leviora forent hæc vulnera quan-
Si ferre ad manes infixos mente daretur [tum.
Amplexus, venerande, tuos! Sed, vana recorder
Ni, Mare, (nam primo tunc hærebamus in ævo,) [humana
Major species erat: horrida cæno 426
Vertice descendens ingentia colla tegebat
Cæsaries, frontique coma squalente sedebat
Terribilis decor, atque animi venerabile pondus.
Nil posthac oculis simile incidit. Excipit inde
Jam Marus, atque inhibens convellere vulnera
questu, 431
Quid, cum præteritis invisâ penatibus, inquit,
Hospitia et sedes Pœnorum intravit acerbas?
Affixi clypei, currusque, et spicula nota
Ædibus in parvis, magni monumenta triumphi,
Pulsat ant oculos, conjuxque in limine primo 436
Clamabat, Quo fers gressus? non Punicus hic est
Regule, quem fugias, carcer: vestigia nostri
Casta tori, domus et patrium sine crimine servat
Inviolata larem: semel hic iterumque (quid,
oro, 440

Pollurum est nobis?) prolem, gratante senatu
Et patria, sum enixa tibi. tua (respice) sedes
Hæc est, unde ingens humeris fulgentibus ostro
Vidisti Latios consul procedere faeces;
Unde ire in Martem, quo capta referre solebas.
Et victor mecum suspendere postibus arma. 446
Non ego complexus et sanctæ fœdera tædæ
Conjugiumve peto: patrios dammare penates
Abiiste, ac natis fas dūc concedere noctem.
Hos inter fletus junctus vestigia Pœnis 450
Limine se clausit Tyrio, questusque reliquit.

Vixdum clara dies summa lustrabat in Cæta
Herculei monumenta rogi, cum consul adire
Accirique jubet Libyas. Tum limina templi
Vidimus intrantem. Quæ consultata senatus,
Quasve viri voces extremum Curia mœrens 456
Auderit, placido nobis ipse edidit ore.
Intulit ut gressus, certatim voce manuque
Ad solitam sedem et vestigia nota vocabant. [est.
Abnuī, antiquumque loci adspersatus honorem
At circumfusi non secius undique dextram 461
Prensare, ac, patiæ ductorem nomine tanto
Redderet, orabant: captiva posse iedentum
Pensari turba, ac Tyrias tum justius arces
Arsuras dextra, fuerit quæ vincia catenis. 465
Tum palmas simul attollens ac lumina cælo:
Justitiæ rectique dator, qui cuncta gubernas,
Nec levior mihi diva Fides, Sarranæque Juno,
Quos reditus testes jurata mente vocavi,
Sit mihi fas me digna loqui, Latiosque tueri 470
Voce focos: ibo ad Tyrios non seignor, inquit,
Stante fide reditus et salvo fore re pœnæ.
Sic nobis rerum exitio desistite honorem
Tendere. Tot bellis, totque annis fregimus ævum:
Nunc etiam vincias et longo cadere torpent 475
Captivo in senio vires: fuit ille, nec unquam,
Dum fuit, a duro cessavit munere Martis
Regulus: exsangui spectatis corpore nomen.
At non Carthago, fraudum domus, inscia quantum
E nobis restet, juvenes parat, aspera ferro 480
Pectora, captivos nostra pensare senecta.
Ite dolos contra, gensque astu falleie læta
Discat, me capto quantum tibi, Roma, supersit.
Nec vero placat, nisi quæ de more parentum
Pax erit. Exposcunt Libyes, nobisque dedere
Hæc referenda, pari libeat si pendere bellum
Fœdere, et ex æquo geminas conscribere leges.
Sed mihi sit Stygios ante intravisse penates,
Talia quam videam ferientes pacta Latinos.

Hæc fatus, Tyriæ sese jam reddidit iræ. 490
Nec monitus spernente graves fidosque senatu,
Pœnorum dimissa cohors: quæ mæsta repulsa,
Ac minitans capto, patrias properabat ad oras.
Prosequitur vulgus Patres, ac planctibus ingens
Personat et luctu Campus: revocare libebat 495
Interdum, et justo raptum retinere dolore.
At Upeida, et subito ceu stans in funere, conjux
Ut vidit puppi properantem intrare, tremendum
Vociferans, celerem gressum referebat ad undas:
Tollite me, Libyes, comitem pœnæque neciæque.
Hoc unum, conjux, uteri per pignora nostri 501
Unum oro, liceat tecum quoscunque ferentem
Terrarum pelagique pati cœlique labores.
Non ego Amyclæum ductorem in prœlia misi,
Nec nostris tua sunt circumdata colla catenis. 505
Cur usque ad Pœnos miseram fugis? accipe mecum
Hanc prolem: forsan duras Carthaginis iras
Flectemus lacrymis; aut, si præcluserit aures
Urbs inimica suas, eadem tunc hora manebit
Teque tuosque simul: vel, si stat rumpere vitam,

In patria moriamur: adest comes ultima fati.
Has inter voces vincias resoluta moveri
Paullatim, et ripa cœpit decedere puppis.
Tum vero infelix, mentem furia ta dolore,
Exclamat, fessas tendens ad littora palmas: 516
En, qui se jactat Libyæ populis quæ nefandis
Alique hosti servare fidem! data fœdera nobis,
Ac promissa fides thalamis ubi, perfide, nunc est
Ultima vox duras hæc tunc penetravit ad aures:
Cætera percussi vetuerunt noscere remi. 520
Tum fluvio raptim ad pelagi devolvimur oras,
Ac legimus pontum, pinuque innante cavata
Æquor, et immensas curva trabe findimus undas.
Ludibrium necis horrescens, vis aspera ponti
Obiueret, scopulisque ratem furor improbus Euri
Frangeret, optabam: letum id commune fuisset.
Sed nos ad pœnam moderato flamine lenes
Vexerunt Zephyri, Tyrioque dedere furori.

Infelix vidi, patriamque remissus in urbem
Narrator pœnæ dura mercede reverti. 530
Nec tibi nunc ritus imitantem irasque ferarum
Pygmalioneum tentarem exprimere gentem,
Si majus quicquam toto vidisset in orbe [rentia
Gens hominum, quam quod vestri veneranda pa-
Edidi, exemplum virtus. Pudet audire questus
Supplicii, quæ spectavi placido ore ferentem.
Tu quoque, care puer, dignum te sanguine tanto
Fingere ne cessa, atque orientes comprime fletus
Prælixo paribus ligno mucronibus omnes
Armanur laterum crates, densusque per artem
Textitur erecti stantisque ex ordine ferri 541
Infelix stimulus, somnisque hac fraude negatis,
Quocunque inflexum producto tempore torpor
Inclinavit iners, fodiunt ad viscera corpus.
Absiste, o juvenis, lacrymis: patientia cunctos
Hæc superat curus. Longo revirescet in ævo
Gloria: dum cæli sedem terrasque tenebit
Casta Fides, dum virtutis venerabile nomen,
Vivet; eritque dies, tua quo, dux inclyte, fata
Audire horrebunt a te calcata minores. 550
Hæc Marus, et mæsta refovebat vulnera cura.

Interea rapidas perfusa cruoribus alas,
Sicut sanguinea Trasimeni tinxerat unda,
Vera ac ficta simul apargebat fama per Urbem
Allia, et infandi Senones, captæque recursat 555
Attonitis arcis facies. Excussit habenas
Luctificus pavor, et tempestas aucta timendo
Hic raptim ruit in muros: vox horrida fertur,
Hostis adest; jacentque sudes et inania tela.
Ast aliæ laceris canentes crinibus alta 560
Verrunt tecta dæm, et seris post fata suorum
Sollicitant precibus. Requiem tenebræque dies
Amisere: jacent portis ululante dolore [que
Dispersum vulgus, remeantumque ordine longo
Servat turba gradus: pendente ex ore loquentum.
Nec lætis sat certa fides, iterumque morantur 566
Orando, et vultu interdum sine voce precati,
Quod rogitant, audire pavent: hinc fletus, ubi
aures

Percussæ graviore malo; metus inde, negatum
Si scire, et dubius responsi nuntius hæsit. 570
Jamque ubi conspectu redentum visa propinque
Corpora, sollicitæ læti funduntur, et ipsais
Oscula vulneribus figunt, superosque fatigant.
Hic inter trepidos curæ venerandus agebat
Serranum Marus: atque olim post fata mariti
Non egressa domum vitato Marcia cœtu, 576
Et lucem causa natorum passa, rubeat
In luctum similem antiquo. turbata repente,
Agnoscensque Marum, Fidei comes inclyte magnæ,

Hunc certe mihi reddis, ait. leve vulnus? an alte
Usque ad nostra ferus penetravit viscera mucro?
Quicquid id est, dum non vinctum Carthago catenis
Abripiat, pœnæque instaret monstra paternæ,
Gratum est, o superi. Quoties heu, nate, petebam
Ne patrias iras animosque in prœlia feres, 585
Neu te belligeri stimulare in ama parentis
Triste decus. Nimum vivacis dura senectæ
Supplicia expendi: quæso, jam parcite, si qua
Numina pugnantis nobis. At cladis acerbæ
Discussa ceu nube, Patres conquerere fessis 590
Jam rebus meditantur opem, atque ad munera belli
Certatur, pulsusque timor graviore periclo.

Maxima curarum, rectorem ponere castris,
Cui Latium et moles rerum quassata recumbat,
Spectante occasum patriâ. Jovis illa ruenti 595
Ausonia a'que Italæ tempus protendere regnis
Cura fuit: nam Tyrrhenos Pœnumque secundis
Albana surgens respexerat arce tumentem,
Qui ferre in muros victricis signa parabat.
Tunc quassans caput, Haud unquam tibi Jupiter,

inquit,

600

O juvenis, dederit portas transcendere Romæ,
Atque inferre pedem. Tyrrhenas sternere valles
Cædibus, et ripas fluviorum exire Latino
Sanguine fas fuerit: Tarpeium accedere collem
Murisque adspirare veto. Quater inde coruscum
Contorsit dextra fulmen, quo tota reluit 606
Mæonidum tellus, atramque per æthera volvens
Abrupto fregit cælo super agmina nubem.
Nec Pœnum avertisse satis: dat numine magno
Æneadis, gentem gremio deponere tuto 610
Romuleam tandem. Fabioque salutis habenas
Credere ductori. Cui postquam tradita belli
Jura videt: Non hunc, inquit, superaverit unquam
Invidia, aut blando popularis gloria fuco;
Non astus fallax, non præda, aliusve cupidus. 615
Bellandi vetus, ac laudum cladumque quæta
Mente capax: par ingenium castrisque togaque.
Sic genitor divum, recipitque ad sidera gressum.

Hic, circumspexit nulli deprensus in armis,
Laudatusque Jovi, Fabius mirabile quantum 620
Gaudebat reducem patriæ annuere reversus,
Duxerat egrediens quam secum in prælia, pubem.
Nec membris quisquam natove pepercit amato
Acrius, aut vidit socium per bella cruorem
Fristior: atque idem, perfusus sanguine victor
Hostili, plenis repetebat mœnia castris. 626

Stirpe genus clarum, cœloque affinis origo.
Nam trepians longis olim Tirynthius oris,
Et triplicis monstri famam et spectacula captas
Mira boves hac, qua fulgent nunc mœnia Romæ,
Egit ovans. Tunc Arcadius (sic fama) locabat
Inter desertos fundata Palatia domos
Paupere sub populo ductor; cum regia virgo,
Hospite victa sacro, Fabium de crimine læto
Procreat, et magni commiscet seminis ortus 635
Arcas in Herculeos mater ventura nepotes. [tem,
Ter centum domus hæc Fabios armavit in hos-
limine progressos uno; pulcherrima quorum
Cunctando Fabius superavit facta, ducemque
Hannibalem æquando: tantus tunc, Pœne, fuisti.

Dum se perculsi renovant in bella Latini, 641
Turbatus Jove, et exuta spe mœnia Romæ
Pulsandi, colles Umbros atque arva petebat
Hannibal, excelso summi qua vertice montis
Devertex lateri pendet Tuder, atque ubi latius
Projecta in campis nebulas exhalat inertes, 646
Et sedet ingentem pascens Mevania taurum
Jona Jovi: tum Palladios se fundit in agros

3 P 2

Picenum dices prædæ, atque errantibus armis,
Qua spolia invitant, transfert populantia signa;
Donec pestiferos mitis Campania cursus 651

Tardavit, bellumque sinu indefensa recepit. [que

Hic dum stagnosi spectat templumque domos-

Literni ductor, varia splendentia cernit

Pictura belli patribus monumenta prioris 655

Exhausti, (nam porticibus signata manebant.)

Quis inerat longus rerum et spectabilis ordo.

Primus bella truci suadebat Regulus ore,

Bella neganda, viro si noscere fata daretur.

At princeps Pœnis indicta more parentum 660

Appius adstabat pugna, lauroque revinctus

Justum Sarrana ducebat cæde triumphum.

Æquoreum juxta decus et navale tropæum,

Rostra gerens nivea surgebat mole columna:

Exuvias Marti donumque Duilius, alto 665

Ante omnes mersa Pœnorum classe, dicabat:

Cui, nocturnus honos, funalia clara sacerque

Post epulas tibicen adest, castosque penates

Insignis læti repetebat murmure canius.

Cernit et extremos defuncti civis honores: 670

Scipio ductoris celebrabat funera Pœni,

Sardoa victor terra. Videt inde rumentem

Littoribus Libycis dispersa per agmina pubem:

Instabat crista fulgens, et terga premebat

Regulus: Autololes, Nomadesque, et Maurus, et

Hammon,

675

Et Garamas positis debebant oppida telis.

Lentus arenoso spumabat Bagrada campum

Viperea sanie, turmisque minantibus ultor

Pugnabat serpens, et cum duce bella gerebat.

Nec non projectum puppi, frustra que vocantem

Numina, Amyclæum mergebant perfida ponto 681

Rectorem manus, et seras tibi, Regule, pœnas

Xanthippus digni pendebat in æquore leti.

Addiderant geminas medio consurgere fluctu

Ægætes: lacere circum fragmenta videres 685

Classis, et effusus fluitare in gurgite Pœnos.

Possessor pelagi, pronaque Lutatius aura

Captivas puppes ad littora victor agebat.

Hæc inter cinctus legatorum ordine Hamilcar,

Ductoris genitor, cunctarum ab imagine rerum

Totius in sese vulgi converterat ora. 691

Sed pacis faciem, et pollutas fœderis aras,

Deceptumque Jovem, ac dictantes jura Latinos

Cernere erat: strictas trepida cervice secures

Horrebat Lihys, ac submissis ordine palmis

Orantes veniam jurabant irrita pacta. 696

Hæc Eryce e summo spectabat læta Dione.

Quæ postquam infesto percussit omnia vultu

Aridens Pœnus, lenta proclamant ab ira:

Non leviora dabis nostris inscribere tectis 700

Acta meæ dextræ: captam, Carthago, Saguntum

Da spectare, simul ferro flammique ruentem;

Perfodiant patres natorum membra: nec Alpes

Exiguus domitas capiet locus: ardua celsis

Persulset juga victor equis Garamasque Nomas-

Addes Ticini spumantes sanguine ripas, [que.

Et nostrum Trebiam, et Trasimeni littora Tuscis

Clausa cadaveribus: ruat ingens corpore et armis

Flaminius: fugiat consul manantia cruore

Scipio, et ad socios nati cervice vehatur. 710

Hæc mitte in populos, et adhuc majora dabuntur.

Flagrantem effinges facibus, Carthago, Libysque

Romam, et dejectum Tarpeia rupe Tonantem.

Interea vos, ut dignum est, ista, oculus ite,

O juvenes, quorum dextris mihi tanta geruntur,

In cineres monumenta date, atque involvite flam-

mis.

716

LIBER SEPTIMUS.

Interea trepidis Fabius spes unica rebus.

Ille quidem socios atque agrum vulnere præcepit
Ausoniam armabat, viridique ad dura laborum

Bellator senio jam castra movebat in hostem.

Sed mens humana major, nec tela, nec enses, 5

Nec fortes spectabat equos: tot millia contra

Pænorum invictumque ducem, tot in agmina solus

Itat, et in seae cuncta arma virosque gerebat.

Ac ni sacra seni vis, impressumque fuisset,

Sistere Fortunam cunctando adversa foveantem, 10

Ultima Dardaniæ transisset nominis ætas.

Ille modum superis in Punica castra favoris

Addidit, et Libyæ finem inter prospera bella

Vincendi statuit; tumefactum cladibus ille

Hesperis lento Pænum moderamine lussit. 15

Summe ducum, qui regna iterum labentia Trojæ,

Et fluxas Latii res, majorumque labores,

Qui Carmentis opes, et tecta Evandria servas,

Surge age, et emerito sacrum caput inserere cælo.

At Libyæ ductor, postquam nova nomina lecto

Dictatore vigent, raptim mutata Latinis 21

Imperia haud frustra reputans, cognoscere aveau,

Quæ fortuna viro, quodnam decus; ultima fessis

Ancora cur Fabius, quem post tot Roma procellas

Hannibali putet esse parem. Fervore carentes

Angebant anni, fraudique inaperta senectus. 26

Ocius accitum captivo ex agmine poscit

Progeniem, ritusque ducis, dextræque laborem.

Cilnius, Arreti Tyrrhenis ortus in oris,

Clarum nomen erat; sed læva adduxerat hora 30

Ticini juvenem ripis, fususque ruentis

Vulnere equi Libycis præbebat colla catenis.

Hic ardens extrema malis, et rumpere vitam:

Non cum Flaminio tibi res, nec fervida Gracchi

In manibus consulta, inquit. Tyrinthia gens est:

Quam si fata tuis genuissent, Hannibal, oris. 36

Terrarum imperium Carthaginis arce vides.

Non ego te longa serie per singula ducam.

Hoc sat erit: nosces Fabios certamine ab uno.

Veientum populi violata pace negabant 40

Acceptare jugum, ac vicino Marte furebat

Ad portas bellum, consulque ciebat ad arma.

Delectus vetiti, privataque castra penates

Herculei implere: domo (mirabile) ab una

Patricius junctis exercitis ibat in armis. 45

Tercentum exsiluere duces: quocunque liberet,

Uno non pavidus rexisses bella magistro.

Sed, dirum egressis omen, Scelerata minaci

Stridentis sonitu tremuerunt limina portæ,

Maximæque Herculei mugivit numinis ara. 50

Invasere hostem, numerarique aspera virtus

Haud est passa viros, et plures milite cædes.

Sæpe globo densi, sæpe et per devia passim

Dispersi subiere vices, meritique labore

Æquato, nulli quisquam virtute secundus, 55

Ducere tercentum Tarpeia ad templa triumphos.

Spes heu fallaces, oblitæque corda, caducum

Mortali quodcunque datur! grex ille virorum,

Qui Fabia gente incolumi deforme putabat

Publica bella geri, pariter cecidere deorum 60

Invidia, subitis circumvenientibus armis.

Nec tamen occisos est cur lætere; supersunt,

— tibi sit Libyæque satis: certaverit unus

Tercentum dextris; tam vivida membra, laborque

Providus, et cauta solertia tecta quiete. 65

Nec vero, calidi, nunc tu, cui sanguinis ætas

Foderis in pugnam velocius ilia planta

Bellatoris equi, frenisque momorderis ora.

Quem cernens avidum leti post talia Pænus,

Nequicquam nostras, demens, ait, elicis iras, 70

Et captiva parans moriendo evadere vincula.

Vivendum est: arcta servantur colla catena.

Hæc juvenis divisque tunens ausiæque secundis

At Patres Latiasque norus raptabat ad aras

Cura deum. Mæsto suffusæ lumina vultu 75

Femineus matres graditur chorus: ordine longo

Junoni pallam conceptaque vota dicabant.

Huc ades, o regina deum: gens casta precamur,

Et ferimus, digno quæcunque est nomine, turba

Ausonidum pulchrumque, et acu subtemine fulvo,

Quod nostræ nevere manus, venerabile donum.

Ac dum decrescit matrum metus, hoc tibi, diva,

Interea velamen erit. Si pellere nostris

Marmaricam terris nubem dabis, omnis in auro

Pressa tibi varia fulgebit gemma corona. 85

Nec non et proprio venerantur Pallada dono,

Phœbumque, armigerumque deum, primamque

Dionen.

Tanta adeo, cum res trepidæ, reverentia divum

Nascitur: at raræ fumant felicibus aræ.

Dum Roma antiquos templis indicit honores,

Jam Fabius tacito procedens agmine, et arte

Bellandi lento similis, præcluserat omnes

Fortunæque hostique vias. Discedere signis [astra

Haud licitum: summumque decus, quo tollis ad

Imperii, Romane, caput, parere docebat. 95

Verum ubi prima satis conspecta in montibus altis

Signa procul, falsisque novis exercitus armis,

Arrectæ spes Sidonia; fervetque secundis

Fortunæ juvenis: vincendi sola videtur, [mat,

Quod nondum steterint acies, mora: Pergite, cla-

lte citi, ruite ad portas, propellite vallum 101

Pectoribus: quantum campi distamus, ad umbras

Tantum hosti superest. Resides ad bella vocantur,

Quis pudeat certare, senes: quodcunque videtis,

Hoc reliquum est, primo damnatum, ut inutile,

bello. [na gentis

En, ubi nunc Gracchi, atque ubi nunc sunt fulmi-

Scipiade? pulsi Ausonia non ante paventem

Dimisere fugam, quam terror ad ultima mundi

Oceanumque tulit: profugus nunc erit uterque,

Nomina nostra tremens, et ripas servat Iberi. 110

Est etiam, cur Flaminio mihi gloria cæso

Creverit, et titulus libeat cur figere nostris

Crudum Marte viri nomen. Quot demere noster

Huic annos Fabio gladius valet? et tamen audeat.

Audeat: haud ultra faxo spectetur in armis. 115

Talia vociferans volucris rapit agmina cursu,

Ac prævectus equo nunc dextra provocat hostem,

Nunc voce increpata, missa nunc eminus hasta

Fertur ovans, pugnaeque agitât simulacra futuræ.

Ut Thetidis proles Phrygiæ Vulcania campis 120

Arma tulit, clypeo amplexus terrarumque polumque,

Maternumque fretum, totumque in imagine mun-

diarum sedet irarum spectator, et alti [dum

Celsus colle jugi domat exsultantia corda.

Infractasque minas dilato Marte fatigat 125
 Sollers cunctando Fabius: ceu nocte sub atra
 Munitia pastor stabulis per ovilia clausum
 Impavidus somni servat pecus: effera sævit,
 Atque impasta truces ululatus turba luporum
 Exerceat, morsuque quatit restantia claustra. 130
 Irritus incepti movet inde, atque Appula tardo
 Arva Libys passu legit, ac nunc valle residit
 Conditus occulta, si præcipitare sequentem
 Atque inopinata detur circumdare fraude;
 Nunc nocturna parat cæcæ celantibus umbris 135
 Furta viæ, retroque abitus fictosque tinores
 Adsimulat; tum castra citus deserta relicta
 Ostentat præda, atque invitat prodigus hostem.
 Qualis Mæonia passim Mæandrus in ora,
 Cum sibi gurgitibus flexis revolutus oberrat. 140
 Nulla vacant incepta dolis: simul omnia versat,
 Miscetque exacuens varia ad conamina mentem.
 Sicut aque splendor, radiatus lampade solis,
 Dissultat per tecta, vaga sub imagine vibrans
 Luminis, et tremula laquearia verberat umbra.
 Jamque dolore furens ita secum immurmurat iræ:
 Obvia si primus nobis hic tela tulisset,
 Nulli annem Trebiæ, Trasimeni nomina nulli
 Lugerent Itali; nunquam Phaethontius amnis
 Sanguinea pontum turbasset decolor unda. 150
 Inventum, dum se cohibet, terimurque sedendo,
 Vincendi genus est: quoties, velut obvisus iret,
 Discinxit ratione dolos, fraudeque resolvit!
 Hæc secum, mediam somni cum buccina noctem
 Divideret, jamque excubias sortitus iniquas
 Tertius abrupta vigil iret ad arma quiete. 156
 Veritit iter, Daunique retro tellure relicta
 Campana remeat notus populatur in oras.
 Hic vero, intravit postquam uberis arva Falerni,
 (Dives ea, et nunquam tellus mentita colono.) 160
 Addunt frugiferis inimica incendia ramis. [nores,
 Haud fas, Bacche, tuos tacitum transmittere ho-
 Quantum magna incepta vocent: memorabere
 Largitor laticis, gravidæ cui nectare vites [sacri
 Nulli dant prælis nomen præferre Falerni. 165
 Massica sulcabat meliore Falernus in ævo
 Ensibus ignotis senior juga. Pampinus umbras
 Nondum uva virides nudo texitur in arvo;
 Pocula nec norant succis mulcere Lyei,
 Fonte sitim et pura soliti defendere lympa. 170
 Attulit hospitio, pergentem ad littora Calpes
 Extremumque diem, pes dexter et hora Lyæum
 Nec pigitum parvosque lares humilisque subire
 Limina collicolam tecti: cepere volentem
 Fumosi postes, et ritu pauperis ævi 17
 Ante focos mensæ: lætus nec senserat hospes
 Advenisse deum; sed enim de more parentum
 Grato cursabat studio, instabatque senectæ,
 Donec opes festas puris nunc poma canistris
 Composuit, nunc irriguis citus extulit hortis 180
 Rorantes humore dapes: tum lacte favisque
 Distinxit dulces epulas, nulloque cruore
 Polluta castus mensa Cerealia dona
 Attulit, ac primum Vestæ decerpit honorem
 Undique, et in mediam jecit libamina flammam
 Deesse tuos latices, hac ædulitate senili 186
 Captus, lacche, vetas. Subito (mirabile dictu)
 Fagina pampineo spumarunt pocula suco,
 Pauperis hospitii pretium, vilisque rubenti
 Fluxit mulctra mero, et quercu in cratera cavata
 Dulcis odoratis humor sudavit ab uvæ.
 En cape, Bacchus ait, nondum tibi nota, sed olim
 Viticolæ nomen pervulgata Falerni
 Munera; et haud ultra latuit deus: inde nitentem

Lumine purpureo frontem cinxere corymbi, 195
 Et fusæ per colla comæ, dextraque pependit
 Cantharus, ac vitis thyrao delapsa virenti
 Festas Nyseæ redimivit palmite mensas.
 Nec facilis læto certasse, Falene, sapor,
 Postquam iterata tibi sunt pocula, jam pede risum,
 Jam lingua tubitante moves, patrique I. yæo 201
 Tempora quassatus, grates et præmia digna
 Ix intellectis conaris reddere verbis,
 Donec composuit luctantia lūmina Somnus, [mo
 Somnus, Bacche, tibi comes additus Illic ubi pri
 Ungula dispersit rores Phaethontia Phæbo, 206
 Uviferis late florebat Massicus arvis,
 Miratus nemora et lucentes sole taceamus.
 Id monti decus: atque ex illo tempore dives
 Tmolus, et ambrosia Arusia pocula succis, 210
 Ac Methymna ferox lacubus cessare Falernis.
 Hæc tum vasta dabat, terrisq; infestus agebat
 Hannibal, et sicci stimulant sanguinis enses,
 Ludificante duce[m] Fabio. Jamque inproba cas-
 Ausoniis vota, et pugnandi prava libido [tris
 Gliscebant: proni decurrere monte parabant.
 Da famæ, da, Musa, virum, cui vincere bina
 Concessum castra, et geminos domitare fuores
 Fervida si nobis corda abruptumque putassent
 Ingenium Patres, et si clamoribus, inquit, 220
 Turbari facilem mentem, non ultima rerum
 Et deplorati mandassent Martis habenas.
 Stat pensata diu belli sententia: vincam
 Servari invitos, urgentesque ultima fatei.
 Nulli per Fabium e vobis cecidisse licebit. 225
 Si lucis piget, et supremis esse cupido est
 Nominis Ausonii, tardetque in tempore tali
 Nullum clade nova clareque fragore ruinae
 Insignem fecisse locum: revocandus ab atris
 Flaminibus vobis est sedibus: ille ruendi [disset.
 Jam dudum properans signum auspiciumque de-
 An nondum præceps vicinaque fata videtis?
 Una, ut debellet, satis est victoria Pæno.
 State, viri, et sentite duce[m]. Cum optabile tempus
 Deposcat dextras, tunc ista ferocia dicta 235
 Æquatur factis. Non est, mihi credite, non est
 Arduus in pugnas ferri labor: una reclusis
 Omnes jam portis in campum effuderit hora.
 Magnum illud, solisque datum, quos mitis euntes
 Jupiter adspexit, magnum est ex hoste reverti.
 Fortunæ Libys incumbit, flatuque secundo 241
 Fidit agens puppim: dum desinat aura, sinusque
 Destituit tumidos subducto flamine ventus,
 In rem cunctari fuerit. Non ulla perenni
 Amplexu Fortuna sovet. Jam copia quanto 245
 Arctior est nullo Tyriis certamine! quantum
 Detritum est famæ! quin inter cætera nostra [tis
 Haud laude abfuerit, modo qui... sed parcere dic-
 Sit melius. Jam vos acies et prælia et hostem
 Poscitis? o maneant, superi, fiducia talis! 250
 Interea, exclusa majoris sorte pericli,
 Me solum, quæso, toti me opponite bello.
 His dictis fractus furor, et rabida arma quierunt.
 Ut cum turbatis placidum caput extulit undæ
 Neptunus, totumque videt, totique videtur 255
 Regnator ponto, sævi fera murmura venti
 Dimittunt, nullasque movent in frontibus alas:
 Tum, sensim infusa tranquilla per æquora pacc,
 Languentes tacito lucent in litore fluctus.
 Sensit cura sagax Pæni, fraudisque veneno
 Aggreditur mentes. Panca, atque hæc ruris aviti
 Jugera, nec multis Fabius vertebat atratis;
 Massicus uviferis addebat nomina glebis
 Hinc pestem placitum moliri, et spargere causas

In castra ambigua: ferro flammisque pepercit,
 Suspectamque loco pacem dedit arte maligna,
 Ceu clandestino traheretur fœdere bellum.
 Intellectus erat Fabio, Tyriosque videbat
 Dictator ævire dolos: at non vacat agri
 Invidiam gladios inter lituosque timere, 270
 Et dubia morus famæ depellere pugna.
 Donec reptantem, et nequicquam sæpe trahentem
 Huc illuc castra, ac scrutantem prælia Pœnum,
 Qua nemorosa iuga et scopulosi vertice colles
 Exsurgunt, clausit sparsa ad divortia turma. 275
 Hinc Læstrygoniæ saxoso monte premebant
 A tergo rupes, undosis squalida terris
 Hinc Literna palus: nec ferri aut militis usum
 Poscebat regio; septos sed fraude locorum
 Arcta fames, pœnas miseræ exactura Sagunti,
 Urgebat, finisque aderat Carthaginis armis. 281
 Cuncta per et terras et lati stagna profundi
 Condidit somnus, positoque labore dierum
 Pacem nocte datam mortalibus orbis agebat.
 At non Sidonium curis flagrantia corda 285
 Ductorem, vigilesque metus haurire sinebant
 Dona soporiferæ noctis: nam membra cubili
 Erigit, et fulvi circumdat pelle leonis,
 Qua super instratos projectus gramine campi
 Presserat ante toros: tunc ad tentoria fratris 290
 Fert gressus vicina citos: nec degener ille
 Belligeri ritus, taurino membra jacebat
 Effultus tergo, et mulcebat tristia somno.
 Haud procul summa viri terræ defixa propinqua,
 Et dira c summa pendebat cuspidè cassis: 295
 At clypeus circa, loricaque, et ensis, et arcus,
 Et telum Baleare simul tellure quiescunt.
 Juxta lecta manus, juvenes in Marte probati,
 Et sonipes strato carpebat gramina dorso.
 Ut popule levem intrantis vestigia somnum,
 Heus! inquit, pariterque manus ad tela ferebat,
 Quæ te cura vigil sessum, germane, fatigat?
 Ac jam constititerat, sociosque in cespitè fufos
 Incussa revocat castrorum ad munera planta.
 Cum Libyæ ductor: Fabius ne noctibus ægris,
 In curas Fabius nos excitat: illa senectus, 306
 Hæu, fatis quæ sola meis currentibus obstat.
 Cernis, ut armata circumfundare corona,
 Et vallet clauso collectos miles in orbe? [porro,
 Verum age, nunc, quoniam res arcta, percipe
 Quæ meditata mihi. Latos correpta per agros
 Armenia adueto belli de more sequuntur.
 Cornibus arentes edicam innectere ramos,
 Sarmenticque leves fronti religare maniplos;
 Admotus cum fervorem disperserit ignis, 316
 Ut passim exsultent stimulantè dolore juvenes
 Et vaga per colles cervice incendia jacent.
 Tum terrore novo trepidus laxabit iniquas
 Custos excubias, majoraque nocte timebit.
 Si cordi consulta, (moras extrema recusant,) 320
 Accingamur, ait. Geminò tentoria gressu
 Inde petunt. Ingens clypeo cervice reposta
 Inter equos, interque viros, interque jacebat
 Capta manu spolia et rorantia cæde Maraxes,
 Ac dirum, in somno ceu bella capesseret, amens
 Clamorem tum forte dabat, dextraque tremente
 Arma toro et notum quærebat fervidus ensem.
 Huic Mago, inversa quatiens ut dispulit hasta
 Bellantem somnum: Tenebris, fortissime ductor,
 Iras compece, atque in lucem prælia differ. [tus
 Ad fraudem, occultamque fugam, tutosque recep-
 tum nocte utendum est. Arentes necere frondes
 Cornibus, et latis acceens immittere sylvia
 Armeniæ, oppositi reserent quo claustra manipuli,

Germanus parat, atque obsessa evellere castra.
 Emergamus, et hic Fabio persuadeat astus, 336
 Non certare dolis. Nihil hinc cunctante, sed acris
 Incepti læto juvene, ad tentoria Acherræ
 Festinant, cui parca quies, minimoque soporis,
 Nec notum somno noctes æquare: feroci 340
 Pervigil inservibat equo, fessumque levabat
 Tractando, et frenis ora exagitata fovebat.
 At socii renovant tela, arentemque cruorem
 Ferro detergunt, et dant mucronibus iras.
 Quid fortuna loci poscat, quid tempus, et ipsi
 Quænam agitent, pandunt, et cæptis ire mini-
 strum 346
 Haud segnem hortantur. Discurrit tessera castris,
 Intentique docent, quæ sint propefanda, monen-
 que
 Quisque suos: instat trepidis, stimulatque ruentes
 Navus abire timor, dum cæca silentia, dumque
 Majores umbræ. Rapida jam subdita peste 351
 Virgulta, atque altis surgunt e cornibus ignes.
 Hic vero ut, gliscente malo et quassantibus ægra
 Armentis capita, adjutæ pinguescere flammæ
 Cæpere, et vincens fumos erumpere vertex; 355
 Per colles dumnosque, (lues agit atra,) per altos
 Saxosi scopulos montis lymphata feruntur
 Corpora anhele boum, atque obsessis naribus igni
 Luctantur frustra rabidi mugire juveni.
 Per iuga, per valles errat Vulcania pestis, 360
 Nusquam stante malo, vicinaque littora fulgent.
 Quam multa, affixus corlo sub nocte serena,
 Fluctibus e mediis sulcator navita ponti
 Astra videt: quam multa videt, fervoribus atris
 Cum Calabros urunt ad pinguia pabula saltus,
 Vertice Gargani residens incendia pastor. 366
 At facie subita volitantum montibus altis
 Flammamarum, quis tunc cecidit custodia sorti,
 Horrere, atque ipsos nullo spargente vagari
 Credere, et indomitos pasci sub collibus, ignes
 Cætone exciderint, et magna fulmina dextra 37
 Torsert omnipotens, an cæcis rupta cavernis
 Fuderit egestas accenso sulfure flammæ
 Infelix tellus, media in formidine quærant. [mis
 Jamque abeunt; faucesque viæ citus occupat ur-
 banus, et in patulos exsultans emicat agros. 376
 Huc tamen usque vigil processerat arte regendi
 Dictator, Trebiam et Tusci post stagna profundi
 Esset ut Hannibali Fabium Romanæque tela
 Evasisse satis. Quin et vestigia pulsi 380
 Ad gressus premeret castris, nisi sacra vocarent
 Ad patrios veneranda deos. Tum, versus ad Ur-
 bem,
 Alloquitur juvenem, cui mos transmittere signa
 Et belli summam primasque jubebat habenas,
 Atque his præformât dictis, fingitque monendo:
 Si factis nondum, Minuci, te cauta probare 386
 Erudit Fortune meis; nec ducere verba
 Ad verum decus, ac pravis arcere valebunt.
 Vidisti clausum Hannibalem: nil miles et alæ
 Juvare, aut densis legio conferta manipuli. 390
 Testor te, solus clausi; nec deinde morabor.
 Dis sine me libare dapem, et sollennia ferre;
 Hunc iterum atque iterum vinctum vel monti-
 bus altis, [dam.
 Annibus aut rapidis, (modo pugna abstulit,) tra-
 Interca (crede experto, non fallimus) ægris 395
 Nil movisse salus rebus. Sit gloria multis,
 Et placeat, quippe egregium, prosternere ferro
 Hostem; sed Fabio sit vix servasse triumphus.
 Plena tibi castra atque intactus vulnere miles
 Creditur: hos nobis (erit hæc sat gloria) reddet

Jam cernes Libycum huic vallo adsultare leonem,
Jam prædas offerre tibi, jam vertere terga,
Respectantem adeo, atque iras cum fraude co-
quentem. [næ.]

Claude, oro, castra, et cunctas spes eripe pug-
næ monuisse satis. Sed si compescere corda
Non datur oranti, magno te jure pique 406
Dictator capere arma veto. Sic castra ielinquens
Vallarat monitis, ac se referebat ad Urbem.

Ecce autem flatu classis Phœnissa secundo
Littora Caietæ Læstrygoniosque recessus 410
Sulcabat rostris, portusque intrarat apertos,
Ac totus multo spumabat remige pontus;
Cum trepidæ fremitu vitreis et sedibus antri
Æquoreæ pelago simul emersere sorores,
Ac possessa vident infestis littora proris. 415
Tum magno perculsa metu Nereia turba
Attonitæ propere refluunt ad limina nota,
Teleboîm medio surgunt qua regna profundo,
Pumiceæque procul sedes: immanis in antro
Conditur abrupto Proteus, ac spumæ late 420
Cautibus objectis rejectat cœrula vates.

Is postquam (sat gnarus enim rerumque metus-
Per varias ludit formas, et terruitatri [que]
Serpentis aquamis, horrendaque sibila torsit,
Aut fremitu torvo mutatus membra leone, 425
Dicite, ait, quæ causa viæ? quise ora repente
Pervasis pallor? cur scire futura libido?
Ad quæ Cymodoce, Nympharum maxima natu
Italidum, Nosti nostros, præsaque, timores.
Quid Tyriæ classes, ereptaque littora nobis 430
Portendunt? num migrantur Rhœteia regna
In Libyam superis? aut hos Sarranus habebit
Navita jam portus? patria num sede fugatæ
Atlantem et Calpes extrema habuimus antra?
Tum sic, involvens repetita exordia, retro 435
Incipit ambiguus vates, reseratque futura.

Laomedonteus Phrygia cum sedit in Ida
Pastor, et, errantes dumosa per avia tauros
Arguta revocans ad roscida pascua canna,
Audivit sacræ lentus certamina formæ: 440
Tum matris currus niveos agitat ab olores,
Tempora sollicitus litis servasse, Cupido.
Parvulus ex humero corytos et aureus arcus
Fulgebat, nutuque vetans trepidare parentem,
Monstrabat gravidam telis se ferre pharetram.
Ast alius nivea comebat fronte capillos, 446
Purpureos alius vestis religabat amictus;
Cum sic suspirans roscos Venus ore decoros
Alloquitur natos: Testis certissima vestræ
Ecce dies pietatis adest. Quis credere salvis 450
Hoc ausit vobis? de forma atque ore (quid ultra
Jam superest rerum?) certat Venus. Omnia parvis
Si mea tela dedi blando medicata veneno,
Si vester, cœlo ac terris qui fœdera sancit,
Stat supplex, cum vultus, avus, victoria nostra
Cypron Idumæas referat de Pallade palmas; 456
De Junone Paphos centum mihi fumet in ariis.
Dumque hic aligeris instat Cytherea, sonabat
Omne nemus gradiente dea. Jam bellica virgo
Ægide deposita, atque adæuetum casside crimem
Involvi tum comta tamen, pacemque serenis 461
Condicens oculis, ibat, lucoque ferebat
Predicto sacræ vestigia concita plantæ.
Parte alia intrabat jussis Saturnia sylvis,
Judicium Phrygiæ et fastus pastoris et Iden 465
Post fratris latura toros: postrema nitenti
Affulsit vultu ridens Venus: omnia circa
Et nemora et penitus frondosis rupibus antra
Spirantem sacro traxerunt vertice odorem.

Nec judex sedisse valet, fessique nitoris 473
Luce cadunt oculi, ac metu dubitasse videri.
Sed victæ fera bella deæ vexere per æquor,
Atque excisa suo pariter cum judice Troja est.

Tum pius Æneas, terris jactatus et undis,
Dardanio Italia posuit tellure Penates. 475

Dum cete ponto innabunt, dum sidera cœlo
Lucebunt, dum sol Indo se littore tollet,
Ic regna, et nullæ regnia per sæcula metæ.

At vos, o natæ, currit dum immobile illum,
Hadriaci fugite infaustas Sæsonis æneas. 480

Sanguineis tumidis ponto miscebitur undis
Aufidus, et rubros impellet in æquora fluctus:
Damnatoque deum quondam per carmina campo
Ætolæ rursus Teucris pugnabit umbrae.

Unica Romuleus quatit mox spicula muros,
Multaque Hasdrubalis turgebit strage Meturos

Tunc furto ille Jovis genitus patrique piabit
dem ultor patrique necem: tum litus Eliasæ
implebit flammis, avelletque Italia Pœnum

Viscera torrentem, et propriis superabit in oris. 490
Huic Carthago armis, huic Africa nomine cedit.

Hic dabit ex sese, qui tertia bella fatiget,
Et cinerem Libyæ ferat in Capitolia victor.

Quæ dum alicana deum vates evoluit in antro,
Jam monita et Fabium bellique equi tumque ma-
gister 495

xuerat mente, ac præceps tendebat in hostem.
Pascere nec Pœno pravum ac nutrire furorem

Deerat, et, ut parvo majora ad prælia damno
Eliceret, dabat interdum simulantia terga.

Non aliter, quam qui sparsa per stagna profunda
Evocat e liquidis piscem penetralibus esca, 501

Tumque levem summa vidit jam nare sub unda,
Ducit sinuato captivum ad littora lino.

Fama fuit, versos hostes, Pœnumque salutem
Invenisse fuga: liceat si vincere, finem 505

Promitti cladum: sed enim ditione carere
Virtutem, et pœnas vincentibus esse repostas;

Clausurum jam castra ducem, rursusque referri
Vaginæ jussurum enses, reddatur in armis

Ut ratio, et purget milces, cui vicerit hostem. 510
Hæc vulgus: nec non Patrum Saturnia mentes

Invidiæ stimulo fudit et popularibus auris.
Tunc indigna fide censent optandaque Pœno,

Quæ mox haud parvo luerent damnata periclo.
Dividitur miles, Fabioque equitumque magistro

Imperia sequantur penitus. Cernebat, et expertus
Irarum senior, magnas ne penderet alti

Erroris pœnas patria inconsulta, timebat.
Ac tum, multa putans secum, ut remeavit ab Urbe,

Partitus socias vites, vicina propinquis 520
Signa jugis locat, et specula sublimis ab alta

Non Romana minus servat, quam Punica castra.
Nec mora: disjecto Minuci vercordia vallo

Perdendi simul et peteundi ardebat amor.
Quem postquam rapidum vidit procedere castris

Hinc Libys, hinc Fabius; simul accendere sagas: es
In subitum curas. Propere capere arma manipulis

Edicit, vallique tenet munimine turmas
Ausonius: torquet totas in prælia vires

Pœnorum ductor, propellitque agmina voce: 530
Dum dictator abest, rape, miles, tempora pugnae.

Non sperata diu plano certamina campo
Offert ecce deus: quoniam data copia, longum

Detergete situm ferro, multoque cruore
Exsatiæ, viri, plenos rubiginis enses. 535

Atque ea cunctator pensabat ab aggere valli,
Perlustrans campos oculis: tantoque periclo

Discere quinam esset Fabius, te, Roma, dolebat

Cui natus juncta arma ferens, Dabit improbus,
inquit,

Quas dignum est, pœnas, qui per suffragia cæca
Invanit nostros hæc ad discrimina fasces. 541

Insanas spectate tristes: pro lubrica rostra,
Et vanis fora læta viris! nunc munera Martis

Æquent imperio, et solem concedere nocti
Scisciant imbelles: magna mercede piabunt 545

Erroris rabiem, et nostrum violasse parentem.
Tum senior, quatiens hastam, lacrymisque coortis

Sanguine Pœnorum, juvenis, tam tristia dicta
Sunt abolenda tibi. Patiarne ante ora manusque

Civem deleri nostras? aut vincere Pœnum, 550
Me spectante, sinam? nos æquavisse minori,

Solvetur culpa, si sunt mihi talia corda.
Jamque hoc (ne dubites) longævi, nate, parentis

Accipe, et æterno fixum sub pectore serva:
Succensere nefas patriæ, nec fœdior ulla 555

Culpâ sub extremas fertur mortalibus umbras.
Sic docere senes. Quantus, qualisque fuisti,

Cum pulsus lare et extorris Capitolia curru
Intrares exsul! tibi corpora cæsa, Camille,

Damnata quot sunt dextra! Pacata fuissent 560
Ni consulta viro, mensque impetetrabilis iræ;

Mutassentque solum acceptis Æneia regna,
Nullaque nunc stares terrarum vertice, Roma.

Pone iras, o nate, meas: sociâ arma feramus;
Acceleremus opem. Jamque intermixta sonabant

Classica, procurusque viros colliserat acer. 566
Primus claustra manu portæ dictator et altus

Disjecit postes, rupique in prælia cursum.
Non graviore movent venti tollere mole

Odrygius Boreas, et Syrtim tollere pollens 570
Africus: obnixi cum bella furentia torquent,

Distraxere fretum, ac divras ad litorea volvunt
Æquor quisque suum; sequitur atridente procella

Nunc huc, nunc illic raptum mare, et innotat
undis.

Haud prorars daret ullus honos, tellusque subacta
Phœnicum, et Carthago ruens, injuria quantum

Orta ex invidia decoris tulit: omnia namque
Dura simul devicta viro, metus, Hannibal, iræ,

Invidia, atque una fama et fortuna subactæ.
Pœnus ab excelso rapidos decurrere vallo 580

Ut vidit, tremuere iræ, ceciditque repente
Cum gemitu spes haud dubiæ præsumpta ruinæ:

Quippe aciem denso circumvallaverat orbe,
Hansurus clausos conjectis undique telis.

Atque hic Dardanius pravo certamine ductor 585
Jam Styga et æternas intrarat mente tenebras.

Nam Fabium auxiliumque viri sperare pudebat.
Cum senior, gemino complexus prælia cornu,

Ultiore ligat Pœnorum terga corona,
Et modo claudentes aciem nunc, extrema cingens,

Clausos ipse tenet. Majorem surgere in arma,
Majoremque dedit cerni Tyrrinihus: altæ

Scintillant cristæ, et (mirum) velocibus ingens
Per subitum membris venit vigor: ingerit hastas,

Aversumque premit telorum nubibus hostem. 595
Qualis post juvenem, nondum subeunte senecta,

Rector erat Pylius bellis ætate secunda.
Inde ruens Thurin, et Beucen, et Narin, et Arsen

Dat leto, flammique manus conferre Malaicen,
Cui decus insigne, et quesitum cuspidem nomen.

Tum Garadum, largumque comæ prosternit Ad-
herben, 601

Ex geminis acies superantem vertice Thylin,
Qui summas alto prensabat in aggere pinnas.

Eminus hos: gladio Sapharum, gladioque Mo-
næsum.

Et Morinum pugnas seris stridore cientem, 606
Dexteriore gena sedit cui letifer ictus,

Perque tubam fixæ decurrens vulnere malæ,
Extremo fluxit propulsus murmure sanguis.

Proximus huic jaculo Nasamonius occidit Idmon
Namque super tepido lapsantem sanguine, et ægra

Lubrica nitentem nequiquam evadere plantâ,
Impacto prosternit equo, trepidique levantem

Membra afflicta solo pressa violentius hasta
Implicuit terræ, telumque in cæde reliquit.

Hæret humi cornus motu tremefacta jacentis, 615
Et campo servat mandatum affixa cadaver.

Nec non exemplo laudis furiosa juvenus,
Sullæque, Crassique simul, junctusque Metello

Furnius, ac melior dextræ Torquatus, inibant
Prælia, et unanimi vel morte emissæ volebant 620

Spectari Fabio. Miser hinc vestigia retro
Dum rapit, et molem subducto corpore vitat

Intorti Bibulus saxi, atque in terga refertur,
Strage super lapsus socium, qua fibula morsus

Loricæ crebro laxata resolverat ictu, 625
Accepit lateri, penitusque in viscera adegit,

Exstabat fixo quod forte cadavere, ferrum.
Heu sortem necis! evasit Garamantica tela

Marmaridûmq; manus, ut inerti cuspidem fusus
Occideret telo non in sua vulnera misso. 630

Volvitur exanimis, turpatque decora juvenis
Ora novus pallor: membris dimissa solutis

Arma fluunt, erratque niger per lumina somnus.
Venerat ad bellum Tyria Sidone, nepotum

Excitus prece, et auxilio sociâ arma ferebat, 635
Eoa tumidus pharetrati militis ala,

Gens Cadmi Cleadas, fulva cui plurima passim
Casside, et aurato fulgebant gemma monili.

Qualis ubi Oceani renovatus Lucifer unda
Laudatur Veneri, et certat majoribus astris. 640

Ostro ipse, ac sonipes ostro, totumque per agmen
Purpura Agenoreis saturata micabat aenis.

Hic avidum pugnæ, et tam clarum excindere
nomen [bem,

Brutum exoptantem, varie nunc lævus in or-
Nunc dexter levibus flexo per devia gyris 645

Ludificatus equo, volucrum post terga sagittam
Fudit, Achæmenio detrectans prælia ritu.

Nec damnata manus, medio sed (flexile) mento
Armigeri Cascæ penetribilis hæsit arundo,

Obliquumque secans surrecta cuspidem vulnus
Uventi ferrum admovit tepefacta palato. 651

At Brutus, diro casu turbatus amici, [æveus
Ausum multa virum, et spargentem in vulnera

Fraude fugæ calamos, jam nullis cursibus instat
Prendere cornipedis, sed totam pectoris iram 655

Mandat atrox hastæ, telumque volatile nodo
Excudit, ac summum, qua laxa monilia crebro

Nudabant versu, transmittit cuspidem pectus.
Labitur intento corru transfossus, et una

Arcum læva cadens, dimisit dextra sagittam 660
At non tam tristi sortitus prælia Marte

Phœbei Soractis honor Carmelus agebat:
Sanguine quippe suo jam Bagrada tinxerat ensen,

Dux rectorque Nubæ populi; jam fusus eidem
Zeuxis, Amyclæi stirps impacata Phalanti, 665

Quem tulerat mater claro Phœnissa Laconi.
Talia dum metuit, nec pugnæ flaus in hoste

Tam rapido, nec deinde fugæ, suadente pavore,
Per dumos miser in vicina cacumina quercus

Reperat, atque alta sese occultabat in umbra
Hampeicus, insitens tremulis sub pondere ramis

Hunc longa multa orantem Carmelus, et altos
Mutantem saltu ramos, transverberat hasta

Ut, qui viascos populatur arundine lucos,
Dum nemoris celsi procera cacumina sensim 675
Substructa certat tacitus contingere meta,
Sublimem calamo sequitur crescente volucrem.
Effudit vitam, atque alte manante cruore
Membra pependerunt curvato exsanguia ramo.

Jamque in palantes ac versos terga feroces 680
Pugnabant Itali, subitus cum mole pavenda
Terrificis Maurus prorumpit Tunger in armis.
Nigra viro membra, et furvi juga celsa trahebant
Cornipedes, totusque novæ formidinis arte
Concolor æquabat liventia currus equorum 685
Terga, nec erectis similes imponere cristis
Cessarat pennas, aterque tegebat amictus.

Ceu quondam æternæ regnator noctis, ad imos
Cum fugeret thalamus, Ennæa virgine rapta
Egit nigrantem Stygia caligine currum. 690
At Cato, tum prima sparsus lanugine malas,
Quod peperere decus Circæo Tuscula dorso
Mœnia, Laertæ quondam regnata nepoti,
Quamquam tardatos turbata fronte Latinos
Collegisse gradum videt, imperterritus ipse 695
Ferrata calce atque effusa largus habena
Cunctantem impellebat equum: negat obvius ire,
Et trepidat cassa sonipes exterritus umbra.

Tum celer in pugnam dorso delatus ab alto
Alipedem planta currum premit, atque volanti 700
Adsilii a tergo: cecidere et lora repente,
Et stimuli, ferrumque super cervice tremiscens
Palluit infelix subducto sanguine Maurus.
Ora rapit gladio, prefixaque cuspidè per at.

At sævo Mavorte ferox perrumpit anhelum 705
Dictator cum cæde globum: miserabile visu,
Vulneribus fessum ac multo labente cruore
Ductorem cernit suprema ac fœda precantem.
Manavere genis lacrymæ, clypeoque paventem
Protegit, et natum stimulant, Fortissime, labem
Hanc pellamus, ait, Pœnoque ob initia facta, 711
Quod nullos nostris ignes disperserit arvis,

Dignum expendamus pretium. Tunc, arte paterna
Ac stimulis gaudens, juvenis circumdata Pœnùm
Agmina deturbat gladio, campumque relaxat.
Donec Sidonius decederet æquore ductor. 716
Ceu stimulante fame rapuit cum Martius agnum
Averso pastore lupus, fetumque trementem
Ore tenet presso; tum, si vestigia cursu
Auditis celeret balatibus obvia pastor, 720
Jam sibi met metuens, spirantem dentibus imis
Rejectat prædam, et vacuo fugit æger hiatu.
Tum demum turnis, quas circumfuderat atra
Tempestas, Stygiæ tandem fugere tenebræ.
Torpebant dextræ, et sese meruisse negabant 725
Servari, subitisque bonis mens ægra natabat.
Ut, qui collapsa pressi jacuere ruina,
Eruta cum subito membra, et nox atra recessit,
Connivent, solemque pavent cognoscere visu.

Quis actis, senior, numerato milite latus, 730
Colles et tuto repetebat in aggre castra.
Ecce autem e media jam morte renata juvenus,
Clamorem tollens ad sidera, et ordine longo
Ibat ovans, Fabiumque decus, Fabiumque salutem
Certatim, et magna memorabat voce parentem.
Tum, qui partitis dissederat ante manipulis, 736
Sancte, ait, o genitor, revocato ad lucis honorem
Si fas vera queri, cur nobis castra virosque
Dividere est licitum? patiens cur arma dediisti,
Quæ solus rexisse vales? hoc munere lapsi 740
Æternas multo cum sanguine vidimus umbras.
Ocius huc aquilas servataque signa referet: [uno
Hic patria est: munique Urbis stant pectore in
Tuque dolos, Pœne, atque astus tandem exue
notos:

Cum solo tibi jam Fabio sunt bella gerenda. 745
Hæc ubi dicta dedit, mille hinc (venerabile visu)
Cespide de viridi surgunt properantius aræ.
Nec prius aut epulas, aut munera grata Lyæi
Fas cuiquam tetigisse fuit, quam multa precatu
In mensam Fabio sacrum libavit honorem. 750

LIBER OCTAVUS.

Primus Agenoridùm cedentia terga videre
Æneadis dederat Fabius: Romana parentem
Solum castra vocant; solum vocat Hannibal hos-

tem,
Impatiensque moræ fremit. Ut sit copia Martis,
Exspectanda viri fata, optandumque sub armis 5
Parcarum auxilium: namque hac spirante se-
Nequicquam sese Latium sperare cruorem. [necta
Jam vero concors miles, signisque relatis
Indivisus honos, iterumque et rursus eidem
Soli oblectandum Fabio, majoribus ægrum 10
Agebant curis. Lentando fervida bella
Dictator, cum multa adeo, tum miles egenus
Cunctarum ut rerum Tyrius foret, arte sedendi
Egeat, et, quamquam finis pugnaque manueque
Haud dum partus erat, jam bello vicerat hostem.
Quin etiam ingenio fluxi, sed prima feroces, 16
Vaniloquum Celtæ genus ac mutabile mentis,
Respectare domos: mærebant cæde sine ulla
(Insolito sibi) bella geri, siccasque cruoris
Inter tela siti Mavontis hebescere dextras. 20

His super internæ lates et civica vulnus
Invidia augebant: lævus conatibus Hannon
Ductoris non ulla domo submittere Patres
Auxilia, aut ullis opibus juisse sinebat.

Quis lacerum curis et rerum extrema paventem
Ad spes armorum et furialia vota reducit 26
Præscia Cannarum Juno, atque elata futuris.
Namque hæc accitam stagnis Laurentibus Annar
Affatur voce, et blandis hortatibus implet:
Sanguine cognato juvenis tibi, diva, laborat 3
Hannibal, a vestro nomen memorabile Belo.
Perge age, et insanos curarum comprime fluctus.
Excute sollicito Fabium: sola ille Latinos
Sub juga mittendi mora, jam discingitur armis.
Cum Varrone manus, et cum Varrone serenda 35
Prælia: ne desit fatis ad signa movenda.
Ipsa adero: tendat jamdudum in lapyga campum.
Huc Trebiæ rursum et Trasimeni fata sequentur.
Tum diva Indigetis castis contermina lucis,
Haud, inquit, tua jus nobis præcepta morari. 40
Si fas, ait, autum, quæso, retinere favorem

Antiquæ patriæ mœdataque magna sororis,
Quamquam inter Latios Annæ stet numen honores.

Multa retro rerum jacet, atque ambagibus ævi
Obtegitur densa caligine mœna vetustas, 45
Cur Sarrana dicent Cœnotri numina templo,
Regnisque Æneadum germana colatur Eliassæ.
Sed pressa stringam revocatam ab origine famam
Narrandi metis, breviterque antiqua revolvam.
Iliaco postquam deserta est hospite Dido, 50
Et spes abruptæ, mediis penetralibus atram
Festinat furibunda pyram: tum corripit ensein
Certa necis, profugi donum exitiale mariti.
Despectus tædæ regnis se imponit Harbas,
Et tepido fugit Anna rogo: quis rebus egenis 55
Ferret opem, Nomadum late ferrente tyranno?
Battus Cyrenen molli tum forte fovebat
Imperio, mitia Battus, lacrymasque dedisse
Casibus humanis facilis: qui supplice visa 59
Intremuit regum eventus, dextramque tetendit.
Atque ea, dum flavas bis tondet messor aristas,
Scruta interea sedes: nec longius uti
His opibus Battoque fuit: nam ferre per æquor
Exitium miseræ jam Pygmaliona docebat.
Ergo agitur pelago, divis inimica sibi, 65
Quod se non dederit comitem in suprema sorori.
Donec jactatam laceris (miserabile) velis
Fatalis turbo in Laurentis expulit oras.
Non cœli, non illa soli, non gnara colentum
Sidonis in Latia trepidabat naufraga terra. 70
Ecce autem Æneam, sacro comitatus Iulo,
Jam regni compos, noto sese ore ferebat.
Qui terræ defixam oculis, et multa timentem,
Ca deinde allapsam genibus lacrymantia Iuli,
Attollit, mitique manu intra limina ducit. 75
Atque ubi jam casus adversorumque pavorem
Hospitii lenivit honos, tum discere mœna
Exposcit cura letum infelicis Eliassæ.
Cui sic, verba trahens largis cum fletibus, Anna
Incipit, et blandas addit pro tempore voces. 80
Nate dea, solus regni lucisque fuisti
Germanæ tu causa mœæ: mors testis, et ille
(Heu cur non idem mihi tum?) rogas. Ora videre
Postquam est ereptum miseræ tua, littore sedit
Interdum, stetit interdum, ventosque secuta 85
Infelix oculis, magno clamore vocabat
Æneam, comitemque tuæ se imponere solam
Orabat paterere rati: mox turbida anhelum
Retulit in thalamos cursum. subitoque tremore
Substitit, et sacrum timuit tetigisse cubile. 90
Inde amens, nunc sideream fulgentis Iuli
Effligem fovet amplexu: nunc tota repente
Ad vultus conversa tuos, ab imagine pendet,
Conqueriturque tibi, et sperat responsa remitti.
Non unquam spem ponit amor: jam tecta do-
mumque 95
Deserit, et rursus portus furibunda revisit,
Si qui te referant converso flamine venti.
Ad magicas etiam fallax atque improba gentis
Massylæ levitas descendere compulit artes.
Heu sacri vatum errores! dum numina noctis 100
Efflicunt, spondentque novis medicamina curis,
Quod vidi decepta nefas! concessit in atram
Cuncta tui monumenta pyram, et non prospera
Tum sic Æneas dulci repetitis amore: [dona.
Tellurem hanc juro, vota inter nostra frequenter
Auditam vobis, juro caput, Anna, tibi, 106
Germanæque tuæ dilecti, invitus, Iuli,
Respiciens, ægerque animi tum regna reliqui [tus
Vestra; nec abscessem thalamo, ni magna mina-
Meque sua ratibus dextra imposuisset, et alto 110

Egisset rapidis classem Cyllenius Euris.
Sed cur, (heu seri monitus!) cur tempore tali
Incustodito sævire dedidisti amoris?
Contra sic inflit, volvens vix murmur anhelum
Inter singultus, labisque trementibus Anna: 115
Nigro forte Jovi, cui tertia regna laborant,
Atque atri sociæ thalami nova sacra paravam,
Quis ægram mentem et trepidantia corda levaret
Infelix germana tori, furvasque trahebam
Ipsa manu, properans ad visa pianda, bidentes. 120
Nam somno adpersam dirus meimpleverat horror,
Terque suam Dido, ter cum clamore vocarat,
Et læta exsultans ostenderat ora Sichæus. [dent,
Quæ dum abigo menti, et sub lucem, ut visa secun-
Oro cœlicolas, ac vivo purgor in amni; 125
Illa, cito passa pervectæ ad littora, mulæ
Oscula, qua steteras, his terque inflxit arenæ:
Deinde amplexa sinu late vestigia fovit,
Ceu cinerem orbatæ pressant ad pectora matres.
Tum rapido præceps cursu, resolutaque cinem,
Evasit propere in celsam, quam struxerat ante 131
Magna mole, pyram, cuius de sede dabatur
Cernere cuncta freta et totam Carthaginis urbem.
Hic Phrygiam vestem et bœccatum induta monile,
Postquam illum infelix hausit, quo muneia pri-
mum 135
Sunt conspecta, diem, et convivia mente reduxit,
Festasque advenit mensas, teque ordine Trojæ
Narrantem longos, se pervigilante, labores,
In portus amens rorantia lumina flexit, [fudit:
Atque hæc sparsa comam divis in morte pro-
di longæ noctis, quorum jam numina nobis 141
Mors instans majora facit, precor, inquit, adeste,
Et placidi victos ardore admittite manes.
Æneæ conjux, Veneris nurus, ulta maritum,
Vidi constructas nostræ Carthaginis arces. 145
Nunc ad vos magni descendet corporis umbra.
Me quoque fors dulci quondam vir notus amore
Expectat, curas cupiens equare priores.
Hæc dicens, ensein media in præcordia adegit,
Ensem Dardani quæsitum in pignus amoris. 150
Viderunt comites, tristisque per atria planctu
Concurrunt: magnis resonant ululatus ædes.
Accepi infelix, dirisque exterrita fatis,
Ora manu lacerans, lymphato regia cursu
Tecta peto, celsosque gradus evadere mitor. 155
Ter diro fueram conata incumbere ferro,
Ter cecidi exanimæ membris revoluta sororis.
Jamque ferebatur vicina per oppida rumor.
Tum Cyrenæam fatis agitantes urbem
Devenio; hinc vestris pelagi vis appulit oris. 160
Motus erat, placidumque animum mentemque
quietam
Troius in miseram rector susceperat Annam.
Jamque omnes luctus omnesque e pectore curas
Dispulerat, Phrygiis nec jam amplius advena tectis
Illa videbatur. Tacito nox atra sopore 165
Cuncta per et terras et lati stagna profundi
Condiderat, triati cum Dido ægerrima vultu
Has visa in somnis germanæ effundere voces:
His, soror, in tectis longæ indulgere quieti, 169
Heu nimium secunda, potes? nec, quæ tibi fraudes
Tendantur, quæ circumstant discrimina, cernis?
Ac nondum nostro infaustos generique soloque
Laomedontæ noscis telluris alumnos?
Dum cœlum rapida stellas vertigine volvet
Lunaque fraterno lustrabit lumine terras, 175
Pax nulla Æneadas inter Tyriosque manebit.
Surge age: jam tacitas suspecta Lavinia fraudes
Molitur, dirumque nefas sub corde volat.

Proterea, ne falsa putes hæc fingere somnum,
 Haud procul hinc parvo descendens fonte Numicus
 Labitur, et leni per valles volvitur amne. 181
 Huc rapies, germana, viam tutosque receptus.
 Te sacra excipient hilares in flumina Nymphæ,
 Æternumque Italas nomen celebrabere in oria.
 Sic fata in tenuem Phœnissa evanuit auram. 185
 Anna novis somno excutitur perterrita visis,
 Itque timor totos gelido sudore per artus.
 Tunc, ut erat tenui corpus velamine tecta,
 Prosiluit stratis, humilique egressa fenestra
 Per patulos currit plantis pernicipibus agros: 190
 Donec arenoso (sic fama) Numicius illam
 Suscepit gremio, vitreisque abscondidit antris.
 Orta dies totum radiis impleverat orbem,
 Cum nullam Æneadæ thalamis Sidonida nacti,
 Et Rutulum magno errantes clamore per agrum,
 Vicini ad ripas fluvii manifesta sequuntur 196
 Signa pedum: dumque inter se mirantur, ab alto
 Amnis aquas cursumque rapit; tum sedibus imis
 Inter cæreulas visa est residere sorores
 Sidonis, et placido Teucros affari ore. 200
 Ex illo primis anni celebrata diebus
 Pertotam Ausonium venerando numine culta est.
 Hanc postquam in tristes Italiam Saturnia pugnas
 Hortata est, celeri superum petit æthera curru,
 Optatum Latii tandem potura cruorem. 205
 Diva deæ parere parat, magnumque Libysæ
 Ductorem gentis nulli conspecta petebat.
 Ille, virum cœtu tum forte remotos ab omni,
 Incertis rerum eventus bellique volutans,
 Anxia decebat vigili suspiria voce. 210
 Cui dea sic dictis curas solatur amicis:
 Quid tantum ulterius, rex o fortissime gentis
 Sidoniæ, ducis cura ægrescente dolore?
 Omnis jam placata tibi manet ira deorum, 214
 Omnis Agenoridis rediit favor: eia age, segnes
 Rumpere moras, rape Marmaricas in prælia vires.
 Mutati fasces: jam bellum atque arma senatus
 Ex inconsulto posuit Tiryntium heros,
 Cumque alio tibi Flaminio sunt bella gerenda.
 Me tibi, ne dubites, summi matrona Tonantis 220
 Misit: ego Ænotris æternum numen in oris
 Concelebror, vestri generata e sanguine Beli.
 Haud mora sit: rapido belli rape fulmina cursu,
 Celsus Iapygios qua se Garganus in agros 224
 Explicat: haud longe tellus: huc dirige signa.
 Hæc, ut Roma cadat, sat erit victoria Pœnis.
 Dixit, et in nubes humentia sustulit ora.
 Cui dux, promissæ revirescens pignore laudis:
 Nympha, decus generis, quo non sacratius ullum
 Numen, ait, nobis, felix oblata secundes. 230
 Ast ego te, compos pugnae, Carthaginis arce
 Marmoreis sistam templis, iuxtaque dicabo
 Æquatam gemino simulacri munere Dido.
 Hæc fatus, socios stimulat tumefactus ovantes:
 Pone graves curas tormentaque lenta sedendi, 235
 Fatalis Latio miles: placavimus iras
 Cœlicolum: redeunt divi: finita maligno
 Hinc Fabio imperia, et mutatos consule fasces
 Nuntio. Nunc dexteras mihi quisque, atque illa
 referto,
 Quæ Marte exclusus promittere magna solebas.
 En, numen patrium spondet majora peractis. 241
 Vellantur signa, ac diva ducente petamus
 Infaustum Phrygiis Diomedis nomine campum
 Dumque Arpos tendunt instincti pectora Pœni
 Subnixus rapto plebeii muneris ostro 247
 Sævit jam rostris Varro, ingentique ruinæ
 Festinans aperire locum, fata admovet Urbi.

Atque illi sine luce genus, surdumque parentum
 , et immodice vibrabat in ore canoro
 procax: hinc auctus opes, largusque 253

Infima dum vulgi fovet, oblatratque senatum,
 Tantum in quassata bellis caput extulit urbe,
 Momentum ut rerum et fati foret arbitri unus,
 Quo conservari Latium victore pueret.
 Hunc Fabios inter, sacrataque nomina Marti 255
 Scipiadas, interque Jovi spolia alta ferentem
 Marcellum, fastis labem suffragia cæca
 Addiderant, Cannasque malum exitiale fovebat
 Ambitus, et Graio funestior æquore Campus.
 Idem, ut turbatur sator, atque accendere sollers
 Invidiam, pravusque togæ, sic debilis arte 261
 Belligera, Martemque rudis versare, nec ullo
 Spectatus ferro, lingua sperabat adire
 Ad dextræ decus, atque e rostris bella ciebat.
 Ergo alacer, Fabiumque moræ increpitare profes-
 Ad vulgum in Patres adovantia verba ferebat. [sus,
 Vos, quorum imperium est, consul præcepta
 modumque

Bellandi posco. Sedcone, an montibus erio,
 Dum mecum Garamas et adustus corpora Maurus
 Dividi Italiam? an ferro, quo cingitis, utor? 270
 Exaudi, bone dictator, quid Martia plebes
 Imperitet: pelli Libyas, Romanque levari
 Hoste jubet. Num festinant, quos plurima passos
 Tertius exurit lacrymosis casibus annus? 274
 Ite igitur, capite arma, viri: mora sola triumpho
 Parvum iter est: quæ prima dies ostenderit ho-
 Et Patrum regna et Pœnorum bella resolvat. [tem,
 Ite alacres: Latio devinctum colla catena
 Hannibalem Fabio ducam spectante per Urhem.
 Nec postquam increpuit, portis arma incitus effert,
 Impellitque moras: veluti cum carcere rupto 281
 Auriga indocilis totas effudit habenas,
 Et, præcepis trepida pendens in verbera planta,
 Impar fortur equis: fumat male concitus axis,
 Ac frena incerto fluitant discordia curru. [pus
 Cernebat Paullus (namque huic communia Cam-
 Jura atque arma tulit) labi mergente sinistro
 Consule res, pessimumque dari: sed mobilis ira
 Turbati vulgi, signataque mente cicatrix
 Uidentes ægro frenabat corde dolores. 290
 Nam cum perdomita est armis juvenilibus olim
 Illyris ora viri, nigro allatraverat ore
 Victorem invidia, et ventis jactarat iniquis.
 Hinc inerat metus et duræ reverentia plebis.
 Sed genus admotum superis, summumque per altos
 Attingebat avos cœlum: numerare parentem 296
 Assaracum retro præstabat Amulius auctor,
 Assaracusque Jovem: nec, qui spectasset in armis,
 Abnucret genus. Huic Fabius jam castra petenti:
 Si tibi cum Tyrio credis fore maxima bella 300
 Ductore, (invitus vocem hanc e pectore rumpam.)
 Frustraris, Paulle, Ausoniam: te proelia dira,
 Teque hostis castris gravior manet; aut ego multo
 Nequicquam didici casus prænoscere Marte.
 Spontentem audivi (piget heu tædetteque senectæ,
 Si, quas prospicio, restat passura ruinas) 306
 Cum duce tam fausti Martis, qua viderit hora,
 Sumturum pugnam. Quantum nunc, Paulle, su-
 premo

Absumus exitio, vocem hanc si consulis ardens
 Audivit Pœnus! jam latis obvia, credo, 310
 Stat campis acies, expectaturque sub ictu
 Alter Flaminium. Quantos, insane, ciebis,
 Varro, viros! tu, (pro superi,) tu protinus arma!
 Tu campum noscas ante, exploresque trahendo

Quantum hosti victus? tu non, quæ copia rerum,
Quæ natura loci, quod sit, rimabere sollers, 316
Armorum genus? et stantem super omnia tela
Fortunam apicis? Fer, Pausle, indevia recti
Pectora: cur, uni patriam si affligere fas est,
Uni ait æquare nefas? Eget improbus arcto 320
Jam victu Libys, et belli fervore retuso [tecto
Lassa fides sociûm est: non hic domus hospita
Invitat patrio, non fidæ mœnibus urbes
Excipiunt, renovatque pari se pube juvenus.
Tertia vix superest, crudo quæ venit Ibero, 325
Turba virûm. Perata, et lenti meditamina belli
Cautus ama: si qua interea invitaverit aura,
Annueritque deus, velox accede secundis.
Cui breviter mæto consul sic ore vicissim:
Mecum erit hæc prorsus pietas, mentemque fe-
remus 330

In Pœnos, invicte, tuam: nec me unica fallit
Cunctandi ratio, qua, te grassante, senescens
Hannibal oppressum vidit considerare bellum.
Sed quænam ira deûm? consul datus alter, opinor,
Ausoniæ est, alter Pœnis: trahit omnia secum,
Et metu it demens, alio ne consule Roma 336
Concidat: = Tyrio consortem accite senatu,
Non tam sæva volet. Nullus, qui portet in hostem,
Sufficit insano sonipes: incedere noctis, [bus
Quæ tardent cursum, tenebras dolet: illic super-
Tantum non stictis mucronibus, utque retardet
Ne pugnas mora, dum vagina ducitur ensis.
Tarpeie Jovis, cognataque sanguine nobis
Tecta duces. At predictis jam sederat arvis
Mœnia felicitæ patine, quocunque vocabit 345
Summa salus, testor spreto discrimine iturum.
Sed si surda mihi pugnabant castra monenti,
Haud ego vix ultra, nati, dulcemque morabor
Assaraci de gente domum, similemve videbit
Varroni Paullum redeuntem saucia Roma. 350

Sic tum diversa turbati mente petebant
Castra duces. At predictis jam sederat arvis
Ætolos Pœnus servans ad prælia campos.
Non alias majore virûm, majore sub armis
Agmine cornipedum concussa est itala tellus.
Quippe extrema simul gentique urbiq; timebant,
Nec spes certandi plus uno Marte dabatur.
Faunigenæ socio bella invasere Sicano
Sacra manns Rutuli, servant qui Daunia regna,
Laurentique domo gaudent, et fonte Numici: 360
Quos Castrum, Phrygibusque gravis quondam
Ardea misit,

Quos celso devexa jugo Junonia sedes
Lanuvium, atque alitrix casti Collatia Bruti:
Quique immitte nemus Trivæ, quique ostia Tusci
Amnis amant, tepidoque foveat Almone Cybeben.
Hinc Tibur, Catillæ, tuum, sacrisque dicatum 366
Fortunæ Pænæte jugis, Antennaque prisco
Crustumio prior, atque habiles ad aratra Labici.
Nec non sceptriferi qui potant Librida undam,
Quique Anienis habent ripas, gelidoque rigantur.
Simbruvio, rastrisque domant Æquicula rura.
Itis Scaurus monitor, tenero tunc Scaurus in ævo,
Sed jam signa dabat nascent in sæcula virtus.
Non illis solitum crispare hastilia campo,
Nec mos pennigeris pharetram implevisse sagittis;
Pila volunt, brevibusque habiles mucronibus en-
376

Arce caput tecti surgunt super agmina cristæ.
At quos ipsius mensis s: posta Lyæi
Setiæ, et incelebri miserunt valle Velitræ,
Quos Cora, quos spumans immiti Signia musto,
Et quos pestifera Pomptini uligine campi, 381

Qua Saturne nebulosa palus restagnat, et atro
Liventes cœno per aqualida turbidus arva
Cogit aquas Ufens, atque inficit æquora limo,
Ducit avis pollens, nec dextra indignus avorum
Scævola, cui diræ cælatur laudis honora 386
Effigie clypeus: flagrant altaribus ignes;
Tyrrhænûm valli medio stat Mucius ira
In semet versa, sævitque in imagine virtus.
Tunc icti specie finire hoc bella magistro 390
Cernitur effugiens ardentem Porsena dextram.
Quis Circæa juga, et acipulosi verticis Anxur.
Hernicaque impresso raduntur vomere saxa,
Quis putri pinguis sulcaris Anagnia gleba,
Sulla Ferentinis Privernatunq; manipulis 395
Ducebat simul excitis, Soræque juvenus
Addita fulgebat telis: hic Scaptia pubes,
Hic Fabrateriæ vulgus: nec monte nivoso
Descendens Atina aherat, detritaque bellis
Suessa, atque a duro Frusino haud imbellis aratro.
At qui Fibreno miscentem flumina Iarim 401
Sulfureum, tacitisque vadis ad littora lapsum
Accolit Arpinas, accita pube Venafro
Ac Latinatum dextris, socia hispidus arma
Commovet, atque viris ingens exhaurit Aquinum.
Tullius æratas raptabat in agmina turmas, 406
Regia progenies, et Tullo sanguis ab alto;
Indole pio quanta juvenis, quantumque daturus
Ausoniæ populis ventura in sæcula civem!
Ille super Gangem, super exauditus et Indos, 410
Implebit terras voce, et furialia bella
Fulmine compescet linguæ, nec deinde relinquet
Par decus eloquio cuiquam sperare nepotum.
Ecce inter primos Therapnæo a sanguine Claus
Exsultat rapida Nero non initabilis ausis. 417
Hunc Amiterna cohors, et Bactris nomina ducers
Casperia, hunc Fpruli, magnæque Reate dicatûm
Cælicolûm matri, nec non habitata pruinis
Nursia, et a Tetrica comitantur rupe cohortes.
Cunctis hasta decus, clypeusque refertur in orbem,
Conique implumes, ac lævo tegmina ciure. 421
Ibant, et læti pars Sancum voce caneant
Auctorem gentis, pars laudes ore ferebant,
Sabe, tuas, qui de proprio cognomine primus
Dixisti populis magna ditone Sabinos. 425
Quid, qui Picenæ stimulat telluris alumnos,
Horridus et squamis et equina Curio crista?
Pars belli quam magna venit! non æquore verso
Tam creber fractis albescit fluctus in undis:
Nec cœtu levior, ubi mille per agmina virgo
Lunatis acies imitatur Martia peltis, 431
Perstreptit et tellus et Amazonius Thermodon
Hic et quos pascunt scopulosæ rura Numanæ,
Et quis littoreæ fumant altaria Cupræ,
Quique Truentinas servant cum flumine turres,
Cernere erat: clypeata procul sub sole corusco
Agmina sanguinea vibrant in nubila luce.
Siat fucare colus nec Sidone villor Ancon,
Murice nec Libyco: statque humectata Vomanò
Adria, et inclemens hirsuti signifer Ascli. 440
Hoc Picus, quondam nomen memorabile ab alto
Saturno, statuit genitor, quem carmine Circe
Exutum formæ volitare per æthera jussit,
Et sparsit pluvia croceum fugientia honorem.
Ante (ut fama docet) tellus possessa Pelagis,
Quis Æsis regnator erat, fluvioque reliquit 446
Nomen, et a sese populus tunc dixit Asisos.
Sed non ruricolæ firmarunt robore castra
Deteriore, cavis venientes montibus, Umbri.
Ilos Æsis Sapisque lavant, rapidasq; sonanti
Vertice contorquens undas per saxa Metaurus,

Et lavat ingentem perfundens flumine sacro
 Clitumnus taurum, Narque albescentibus undis
 In Tibrim properans, Tiniæque inglorius humor,
 Et Clausi, et Rubico, et Senonum de nomine Sena.
 Sed pater ingenti medius illabitur amne 456
 Albula, et admota perstringit mœnia ripa.
 His urbes Arna, et lætis Mevania pratis,
 Hispellum, et duro monti per saxa recumbens
 Narnia, et infestum nebulis humentibus olim
 Iguvium, patuloque jacens sine mœnibus arvo
 Fulginia: his populi fortes Amerinus, et armis
 Vel rastris laudande Camers, his Sassina dives
 Lactis, et haud parci Martem coluisse Tudertes.
 Ductor Piso viros spernaces mortis agebat 465
 Ora puer, pulcherque habitum: sed corde sagaci
 Æquabat senium, atque astu superaverat annos.
 Is primam ante aciem pictis radiabat in armis:
 Arsacidum ut fulvo micat ignea gemma monili.
 Jamque per Etruscos legio completa maniplos
 Rectorem magno spectabat nomine Galbam. 471
 Huic genus oditur Minos, illusaque tauro
 Pasiphae, clarique dehinc stant ordine patres.
 Lectos Cære viros, lectos Cortona superbi
 Tarchonis domus, et veteres misere Gravisca:
 Nec non Argolico dilectum littus Halæso 476
 Alsiunt, et obsessæ campo squalente Fregeneæ.
 Affuit et sacris interpres fulminis alis
 Fœsula, et antiquus Romanis mœnibus horror
 Clusinum vulgus, cum, Porsena magne, jubebas
 Nequicquam pulsos Rômæ imperitare Superbos.
 Tunc quos a niveis exegit Luna metallis,
 Insignia portu, quo non spatiosior alter
 Innumeras cepisse rates, et claudere pontum,
 Mœoniæque decus quondam Vetulonia gentis. 485
 Bissenos hæc prima tacito præcedere fasces,
 Et junxit totidem tacito terrore secures:
 Hæc altas eboris decoravit hōnore curules,
 Et princeps Tyrio vestem prætexuit ostro:
 Hæc eadem pugnas accendere protulit ære. 490
 His mixti Nepesina cohors, Æquique Falisci,
 Quique tuos, Flavina, focos, Sabatia quique
 Stagna tenent, Ciminnique lacum, qui Sutria tecta
 Haud procul, et sacrum Phœbo Soracte frequen-
 Spicula bina gerunt: capiti cudone ferino tant.
 Sat cautum: Lycios damnant hastilibus arcus.
 Hæc bellare acies norant: at Marsica pubes
 Et bellare manu, et chelydria cantare soporem,
 Vipereumque herbis hebentare et carmine dentem.
 Ætæ prolem Anguitiam mala gramina primam
 Monstravisse ferunt, tactuque domare venena,
 Et lunam excussisse polo, stridoribus amnes 502
 Frenantem, ac sylvis montes nudasse vocatia.
 Sed populi nomen posuit metuentior hospes,
 Cum fugeret Phrygiis trans æquora Marsya Cre-
 Mydoniam Phœbi superatus pectine loton. [nas.
 Marruvium, veteris celebratum nomine Marti,
 Urbibus est illis caput, interiorque per udos
 Alba sedet campos, pomisque rependit aristas.
 Cætera in obscuro famæ, et sine nomine vulgi,
 Sed numero castella valent. Conjungitur acer 511
 Pelignus, gelidoque rapit Sulumne cohortes.
 Nec cedit studio Sidicinus sanguine miles,
 Quem genere Cales: non parvus conditor urbi
 (Ut fama est) Calais, Boreæ quem rapta per auras
 Orthixia vago Geticus nutritiv in antris. 516
 Haud ullo levior bellis Vestina juvenus
 Agmina densavit, venatu dura ferarum,
 Quæ, Fiscelle, tuas arces, Pinnamque virentem,
 Pasque hæc haud tarde redeuntia tendet Aveæ:
 Marrucina simul Frentanis œmula pubes 521

Jorfini populos, magnumque Teate trahebat.
 Omnibus in pugna fertur sparus, omnibus alio
 Adsueta volucrum cœlo demittere fundæ.
 Pectora pellis obit cæsi venatibus ursæ. 525
 Jam vero, quos dives opum, quos dives avorum
 E toto dabat ad bellum Campana tractu,
 Ductorum adventu vicinis sedibus Osci
 Servabant: Sinuessa tepens, fluctuque sonorum
 Vultumum, quicquæ evertere silentia Amyclæ,
 Fundique, et regnata Lamo Caieta, domusque
 Antiphata compressa freto, stagnique palustre
 Litemum, et quondam fatorum conscia Cume:
 Illic Nuceria, et Gaurus navalibus aptus:
 Prole Dicarchea multo cum milite Graia 535
 Illic Parthenope, ac Pæno non pervia Nola,
 Allifæ, et Clamio contentæ semper Acerre:
 Sarastes etiam populos, totaque videres
 Sani mitis opes: illic, quos sulfure pingues
 Philegrævi legere sinus, Misenus, et ardens 540
 Ore giganteo sedes Ithacisia Baii.
 Non Prochyte, non ardentem sortita Typhoea
 Inarime, non antiqui saxosa Telonis
 Insula, nec parvis aberat Calatia muris,
 Surrentum, et pauper sulci Cerealis Abella 545
 In primis Capua, heu rebus servare serenis
 Inconsulta modum, et pravo peritura tumore.
 Lætos rectoris formabat Scipio bello.
 Ille viris pila, et ferro circumdare pectus
 Addiderat: leviora domo de more parentum 550
 Gestabant tela, ambustas sine cuspidē cornos:
 Aclydis usus erat, factaque ad rura bipennes.
 Ipse inter medios venturæ ingentia laudis
 Signa dabat, vibrare sudem, transmittere saltu
 Murales fossas, undosum frangere nando 555
 Indutus thoracæ vadum: spectacula tanta
 Ante acies virtutis erant: sæpe alite planta
 Ilia perfossum, et campi per aperta volentem
 Ipse pedes prævertit equum: sæpe arduus idem
 Castrorum spatium et saxo transmisit et hasta.
 Martia frons, facilesque comæ, nec pone retroque
 Cæsaries brevior: flagrant lumina miti
 Adspectu, gratusque inerat visentibus horror.
 Affuit et Samnis, nondum vergente favore
 Ad Pænos, sed nec veteri purgatus ab ira. 565
 Qui Batulum, Nucraque metunt, Boviana quique
 Exagitant lustra, aut Caudinis faucibus hærent,
 Et quos aut Rufæ, quos aut Æsernia, quosve
 Obscura incultis Heidonia misit ab agris.
 Brutius haud dispar animum, unaque juvenus
 Lucanis excita jugis, Hurpinaque pubes 571
 Horrebat telis et tergo hirsuta ferarum.
 Hos venatus alit: lustra incoluere, sitimque
 Avertunt fluvio, somnique labore parantur.
 Addit his Calaber, Salentinæque cohortes, 575
 Nec non Brundisium, quo deinit Italia tellus.
 Parebat legio audaci permissa Cethego,
 Cui socias vires, atque indiscreta manipulis
 Arma recenserebant: nunc sese ostendere miles
 Leucosiæ e scopulis, nunc quem Picentia Pæsto
 Misit, et exhaustæ mox Pæno Marte Cerillæ,
 Nunc Silarus quos nutrit aquis, quo gurgite tradunt
 Duritiem lapidum mersis inolescere ramis.
 Ille et pugnacis laudavit tela Salemi
 Falcatos enses, et quæ Buxentia pubes 585
 Aptabat dextris intrasse robora clavæ.
 Ipse, humero exsertus gentili more parentum,
 Difficili gaudebat equo, roborque juvenæ
 Flexi cornipedis duro exercebat in ore.
 Vos etiam acies desolatæque virorum, 590
 Eridani gentes, nullo attendente deorum

Votis tunc vestris, casura ruistis in arma.
 Certavit Mutinæ quassata Placentia bello,
 Mantua mittenda certavit pube Cremonæ,
 Mantua Musarum domus, atque ad sidera cantu
 Evecta Aonio, et Smyrneis æmula plectris. 596
 Tum Verona Athesi circumflua, et undique sollers
 Arva coronantem nutrire Faventia pinum.
 Vercellæ, fuscique ferax Pollentia villi,
 Et quondam Teucris comes in Laurentia bella
 Oeni prisca domus, parique Bononia Rheni.
 Quique gravi remo limosis segnitèr undis
 Lenta paludosæ proscindunt stagna Ravennæ.
 Tum Trojana nianus, tellure antiquitus orti
 Euganeæ, profugique sacris Antenoris oris. 605
 Nec non cum Venetis Aquileia superfluit armis.
 Tum pernix Ligus, et sparsi per saxa Vagenni
 In decus Hannibalis duros misere nepotes.
 Maxima tot populis rector fiducia Brutus
 Ibat, et hortando notum accendebat in hostem.
 Læta viro gravitas, ac mentis amabile pondus,
 Et sine tristitia virtus: non ille rigoris
 Ingratas laudes, nec nubem frontis amabat,
 Nec famam lævo querebat limite vitæ.
 Addiderat ter mille viros, in Marte sagittæ 615
 Expertos, fidus Sicula regnator ab Ætna.
 Non totidem Ilva viros, sed lætos stringere ferrum,
 Armarat patrio, quo nutrit bella, metallo.
 Ignosset, quamvis avido committere pugnam,
 Varioni, quicumque simul tot tela videret. 620
 Tantis agminibus Rhæteo litore quondam
 Fervere, cum magnæ Trojam invasere Mycenæ.
 Mille rates vidit Leandrus Hellespontus.
 Ut ventum ad Cannas, urbis vestigia prisca,
 Deffugit diro signa infelicia vallo. 625
 Nec, tanta miseris jamque impendente ruina,
 Cessarunt superi vicinas prodere clades.
 Per subitum attonitis pila exarsere manipulis,
 Et celsæ toto ceciderunt aggere pinnae,
 Nutantique ruens prostravit vertice sylvas 630
 Garganus, fundoque inno mugivit anhelans
 Aufidus, et magno late distantia ponto
 Terruerunt pavidos accensa Ceraunia nautas
 Quæ-sivit Calaber, subducta luce repente
 Immersus tenebris, et terram et littora Sipus:

Obseditque frequens castrorum limina buho. 636
 Nec densæ trepidis apium se involvere nubes
 Cessarunt aquilis: non unus crine corusco
 Regnorum everso rubuit letale cometas.
 Castra quoque et vallum rabidæ sub nocte silenti
 Irrupere feræ, raptique ante ora paventum 64
 Adjunctos vigilis sparserunt membra per agros.
 Ludificante etiam terroris imagine somnos,
 Gallorum visi bustis erumpere manes:
 Terque quaterque solo penitus tremuere revulsæ
 Tarpeæ rupes, atque atro sanguine flumen 646
 Manavit Jovis in templis, lacrymæque vetusta
 Effigie patris large fluxere Quirini.
 Major et horrificis sese extulit Allia ripis.
 Non Alpes sedere loco, non nocte dieve 650
 Ingentes inter stetit Apenninus hiatus.
 Axe super medio, Libyæ a parte, coruscæ
 In Latium venire faces, ruptusque fragore
 Horrisono polus, et vultus patuere Tonantis.
 Ætnæos quoque contorquens e cautibus ignes 655
 Vesubius intonuit, scopulisque in nubila jactis
 Phlegræus tetigit trepidantia sidera vertex.
 Ecce inter medios belli præsagus, et ore
 Attonito sensuque simul, clamoribus implet
 Miles castra feris, et anhelat clade futura: 660
 Porcite, crudeles superi: jam stragis acervis
 Deficiunt campi: video per densa volentem
 Agmina ductorem Libyæ, currusque citatos
 Arma virum super atque artus et signa trahentem.
 Turbinibus furit insanis, et prælia ventus 665
 Inque oculos inque ora rotat. Cadit immemor ævi,
 Nequequam, Tiasimene, tuis Servilius oris
 Subductus. Quo, Varro, fugis? Pro Jupiter! ictu
 Procumbit saxi fessis spes ultima Paulus.
 Cesserit huic Trebia exitio. Pons ecce cadentum
 Corporibus struitur, reicitque cadavera fumans
 Aufidus, ac victrix insultat bellua campis. 672
 Gestat Agenoreus nostro de more secures
 Consul, et sparsos lictor fert sanguine fasces.
 In Libyam Ausonii portatur pompa triumphii.
 O dolor! hoc etiam, superi, vidisse jubetis?
 Congesto, lævæ quodcumque avellitur, auro
 Metitur Latias victrix Carthago ruinas. 678

LIBER NONUS.

Turbato monstis Latio, cladisque futuræ
 Signa per Ausoniam prodentibus irrita divis,
 Haud secus, ac si fausta forent et prospera pugna
 Omina venturæ, consul traducere noctem
 Exsomnis, telumque manu vibrare per umbras, 5
 Ac modo segnitie Paulum increpitare, modo acres
 Exercere tubas nocturnaque classica velle.
 Nec minor in Pæno properi certaminis ardor.
 Erumpunt vallo, fortuna urgente sinistra,
 Consertæque manus. Jam, sparsi ad pabula campis
 Vicinis raptanda, Macæ fudere volucrum 11
 Telorum nubem. Ante omnes invadebat bella
 Mancinus gaudens, hostilique ungere primus
 Tela cruore, cadit, cadit et numerosa juvenus.
 Nec pecudum fibras Varro et contraria Paulo 15
 Auspicia incusante deam compesceret arma,

Ni sors alterni juris, quo castra reguntur,
 Arbitrium pugnae properanti in fata negasset.
 Quæ tamen haud valuit perituris millibus una
 Plus donasse die: rediere in castra, gemente 20
 Haud dubie Paulo, qui crastina jura videret
 Amenti cessura viro, frustra que suorum
 Servatas a cæde animas: nam turbidus ira
 Infensusque moræ dilata ob prælia ductor,
 Siccine, sic, inquit, grates pretiumque rependis,
 Paulte, tui capitis? meruerunt talia, qui te 26
 Ligibus atque urnæ dira eripere minanti?
 Tradant inmo hosti revocatos illic enses,
 Tradant arma jube, aut pugnatum deripe dextris
 Sed vos, quorum oculos atque ora humentia vidi
 Vertere cum consul terga et remeare juberet, 31
 Ne morem et pugnae signum exspectate petendæ

Dux sibi quique viam rapito, cum spargere pri-
lncipiet radiis Gargana cacumina Phœbus. [mis
Pandam egomet propere portas: ruite occlus, at-
que hunc 35

Ereptum revocate diem. Sic turbidus ægra
Pestifero pugna castra incendebat amore.

At Paulus, jam non idem nec mente nec ore,
Sed qualis stratis deletio milite campis
Post pugnam stetit, ante oculos atque ora futuro
Oversante malo, ceu jam spe lucis adempta 41
Cum stupet exanimata parens, natiq̃ tepentes
Nequicquam fovet extremis amplexibus artus:
Per toties, inquit, concussæ mœnia Romæ, [bra,
Perque has, nox Stygia quas jam circumvolat uni-
Insontes animas, cladi parce obviis ire: 46
Dum transit divum furor, et consumitur ira
Fortunæ, novus Hannibalis, sat, nomina ferre
Si discit miles, nec frigidus adspicit hostem.
Nonne vides, cum vicinis auditur in arvis, 50
Quam subitus linquat pallentia corpora sanguis.
Quamque fluant arma ante tubas? Cunctator et
æger,

Ut rere, in pugnas Fabius quoscunque sub illis
Culpatis duxit signis, nunc arma capessunt.
At quos Flaminius... sed dira averte, divi. 55
Sin nostris animus monitis precibusque repugnat,
Aures pande deo: cecinit Cumæa per orbem
Hæc olim vates, et te præsaga tuosque
Vulgavit teris proavorum ætate furores.
Jamque alter tibi, nec perplexo carmine, coram
Fata cano vates; sistis ni crastina signa, 61
Firmabis nostro Phœbeæ dicta Sibyllæ
Sanguine: nec Graio posthac Diomedæ ferentur,
Sed te, si perstas, insignes consule campi.
Hæc Paulus, lacrymæque oculis ardentibus oritur.

Nec non et noctem sceleratus polluit error. 66
Xanthippo captus Libycis tolerarat in oris
Servitium Satricus, mox inter præmia regi
Autololum dono datus ob virtutis honorem:
Illic donus et gemini fuerant Sulumone relictis 70
Matris in uberibus nati, Mancinus et una
Nominè Rhæteo Solumus: nam Dardania origo,
Et Phrygio genus n. proavo, qui, sceptra secutus
Ænecæ, clarum muris fundaverat urbem
Ex sese dictam Solumon: celebrata colonis 75
Mox Italiam paullatim attrito nomine Sulmo
Ac tum barbaricus Satricus cum rege catervis
Adventus, quo non spretum, si posceret usus,
Noscere Gætulis Latias interprete voces.
Postquam posse datum Peligna revisere tecta, 80
Et patrium sperare larem, ad conamina noctem
Advocat, ac furtim castris evadit iniquis.
Sed fuga nuda viri: sumto nam prodere cæpta
Vitabat clypeo, et dextra remeabat inermi.
Exuvias igitur prostrataque corpora campo 85
Lustrat, et exutis Mancini cingitur armis.
Jamque metus levior: verum, cui demta ferebat
Exsanguis spolia, et cuius nudaverat artus,
Natus erat, paulo ante Maca prostratus ab hoste.
Ecce sub adventum noctis primumque soporem
Alter natorum Solumus vestigia vallo 91
Ausonio vigil extulerat, dum sorte vicissim
Alternat portæ excubias, fratriusque pelebant
Mancini stratum sparæ inter funera corpus
Furtiva cupiens miserum componere terra. 95
Nec longum celerat iter, cum tendere in armis
Aggere Sidonio venientem conspicit hostem.
Quodque dabat fors in subitâ necopina, sepulcris
Ætoli condit membra occultata Thoantis.
Inde, ubi nulla sequi propius pone arma, virumque:

Incomitata videt vestigia ferre per umbras, 101
Prosiliens tumulo contorquet nuda parentis
In terga haud frustra jaculum: Tyriamque se-
quentum

Satricus esse manum et Sidonia vulnera credens,
Auctorem cæci trepidus circumspicit ictus. 105
Verum ubi victorem juvenili robore cursus
Attulit, et notis fuisit lux tristis ab armis,
Fraternusque procul luna prodeunte rexit
Ante oculos sese, et radiavit cominus umbo;
Exclamat juvenis, subita flammatus ab ira: 1'
Non sum equidem Sulumone satus tua, Satrice
proles,

Nec frater. Mancine, tuus, fateorque nepotem
Pergameo indignum Solymo, si evadere detur
Illic nostras impune manus. Tu nobile gestes
Germani spoliis ante oculos, referasque superba,
Me spirante, domus Pelignæ perfidus arma? 116
Hæc tibi, cara parens, Acca, ad solatia luctus
Dona feram, nati ut figas æterna sepulcro.
Talia vociferans stricto mucrone ruebat.

Ast illi jam tela manu, jamque arma fluebant,
Audita patria, natisque, et conjuge, et armis; 121
Ac membra et sensus gelidus stupefecerat horror.
Tum vox semanimi miseranda effunditur ore:
Parce precor dextræ, non ut mihi vita supersit,
(Quippe nefas hac velle frui,) sed sanguine nostro
Ne damnes, o nate, manus. Carthaginis ille
Captivus, patrias nunc primum advectus in oras,
Ille ego sum Satricus, Solumi genus. Haud tua,
nate,

Fraus ulla est: jaceres in me cum fervidus hastam,
Pænus eram: verum castris elapsus acerbis 130
Ad vos et caræ properabam conjugia ora.
Hunc rapui exanimi clypeum: sed jam, unice nobis,
Hæc fratris tumulis arma excusata reporta.
Curatum tibi prima tamen sit, nate, referre
Ductori monitis Paullo, producere bellum 135
Nitatur, Pænoque neget certamina Martis.
Augurio exultat divum, immensamque propinqua
Stragem acie sperat: quæso, cohibete furentem
Varronem: namque hunc fama est impellere signa.
Sat magnum hoc miseræ fuerit mihi cardine vitæ
Solamen, cavisse meis. Nunc ultima, nate, 141
Invento simul atque amisso redde parenti
Oscula. Sic fatus galeam exiit, atque rigentis
Invadit nati tremebundis colla lacertis,
Attonitoque timens, verbis sanare pudorem 145
Vulneris impressi et telum excusare laborat.
Quis testis nostris, quis conscius affuit actis?
Non nox errorem nigranti condidit umbra?
Cur trepidas? da, nate, magis, da jungere pectus
Absolve pater ipse manum, atque in fine laborum
Hæc condas oculos dextra precor. At miser, imo
Pectore suspirans, juvenis non verba vicesque
Alloquoque vocemve refert; sed sanguinis atri
Sistere festinat cursum, laceroque ligare
Oculus illacrymans altum velamine vulnus. 155
Tandem inter gemitus miseræ erupere querelæ:
Siccine te nobis, genitor, fortuna reducit
In patriam? sic te nato, natumque parenti
Impia restituit? felix o terque quaterque
Frater, qui fati genitoreum agnoscere ademptum!
Ast ego, Sidoniis imperditus, ecce, parentem 161
Vulnere cognosco. Saltem hoc, Fortuna, fuisset
Solamen culpe, dubia ut mihi signa dedisses
Infrausti generis: verum linquetur iniquis
Non ultra superis nostros celare labores. 168
Hæc duæ amens queritur, jam deficiente cruoio
In vacuus senior vitam disperserat auras.

Tum juvenis, maestum attollens ad sidera vultum :
Pollutæ dextræ et facti Titania testis
Infædi, quæ nocturno mea lumine tela 170
Dirigit in patrium corpus, non amplius, inquit,
His oculis et damnato violabere visu. [trum
Hæc memorat : simul ense fodit præcordia, et a-
sustentans vulnus, mananti sanguine signat
In clypeo mandata patris, FUGE PRÆCLIA VARRO :
Ac summi tegimen suspendit cuspidæ teli, 176
Desetumque super prosternit membra parentem.

Talia venturæ mittebant omnia pugnae
Ausoniis superi, sensimque abeuntibus umbris
Conscia nox accleris ruseo cedebat Eoo. 180
Ductor in arma suos Libys, et Romanus in arma
Excitant de more suos : Pœnisque redibat,
Qualia nulla dies omni surrexerit ævo.
Non verborum, inquit, stimulantum, Pœnus, egetis,
Herculeis iter a metis ad Iapygis agros 185

Vincendo enensis : nusquam est animosa Saguntos :
Concessere Alpes : pater ipse superbus aquarum
Ausonidum Eridanus captivo defluit alveo. [pulto
Strage virummersus Trebia est, atque ora se-
Ludia Flaminio premitur, lateque refulgent 190
Oasibus, ac nullo sulcantur vomere campi.
Clarior his titulus, plæque allatura cruoris
Lux oritur. Mihi magna satis, sat vero super iue

Bellandi merces sit gloria : cætera vobis
Vincantur. Quicquid diti decessit Ibero, 195
Quicquid in Æneis iactavit Roma triumphis,
Quin etiam Libyco si quid de littore raptum
Condidit, in vestros veniet sine sortibus enses.
Ferte domos, quod dextra dabit : nil ductor honoris
Ex opibus posco : raptor per sæcula longa 200
Dardanum edomitum vobis spoliaverit orbem.

Qui Tyria ducis Saranum ab origine nomen,
Seu Laurens tibi Sigco sulcata colono
Arridet tellus, seu sunt Byzacia cordi
Rura magis, centum Cereri fruticantia culmis,
Electos optare dabo inter præmia campos. 206
Addam etiam, flava Tibris quas irrigat unda,
Captivis late gregibus depascere ripas.

Qui vero externo socius mihi sanguine Byssæ
Signa moves, dextram Ausonia si cæde cruentam
Attollas, hinc jam civis Carthaginis esto. 211
Neu vos Garganus Daunique fefellerit ora ;
Ad muros statim Romæ, licet avia longe
Urbs agat, et nostro procul a certamine distet.
Hic hodie ruet, atque ultra te ad prælia miles
Nulla voco : ex acie tende in Capitolia cursum.

Hæc memorat : tum, propulso munimine valli,
Fossarum rapere moras, aciemque locorum
Consilio cuius accommodat ordine ripas.
Barbaricus lævo stetit ad certamina cornu 220
Bellator Nasamon, unaque immanior artus
Marmarides : tum Maurus atrox, Garamasque,
Macesque,

Et Maasylæ aries, et ferro vivere lætum
Vulgus Adrymachidæ pariter, gens accola Nili,
Corpora ab immodico servans ingrantia Phæbo :
Quis positum agminibus caput imperiumque
Nealces. 226

At parte in dextra, sinuat qua flexibus undam
Aulidus, et curvo circumerrat gurgite ripas,
Mago regit : subire leves, quos horrida misit
Pyrene, populi, varioque auxere tumultu 230
Flumineum latus : effulget cætrata juvenus
Cantaber ante alios, nec tectus tempora Vasco.
Ac torto miscens Balearis prælia plumbo,
Bætigæque viri. Celsus media ipse coercet
que patrio firmavit milite, quæque 235

Celtarum Eridano perfusis sæpe catervis.
se fluvius retro labentibus undis
Eripit, et nullo cureos mutimine vallat,
Turritæ moles, ac propugnacula dorso
Bellua nigranti gestans, ceu mobilis agger, 240
Nutat, et erectos attollit ad æthera muros.
Cætera jam Numidis circumvolitare, vagosque
Ferre datur cursus, et toto fervere campo.

Dum Libys incenso dispensat milite vires, [get
Hortandoque iterum atque iterum insatiabilis ur
Factis quemque suis, et se cognoscere jactat 246
Qua dextra veniant stridentis sibila teli,
Promittitque viris nulli se defore testem ;
Jam Varro, exacta vallo legione, movebat
Cladum principia, ac pallenti lætus in unda 250
Laxabat sedem venturis portitor umbris.
Stant primi, quos sanguineæ pendente vetabant
Ile notæ clypeo, delixique omine torpent.
Juxta terribilis facies ; miseranda jacebant
Corpora in amplexu, natusque in pectore patris
Imposita vulnus dextra letale tegebat. 256

Effusa lacrymæ, Mancinique inde reversus
Fraterna sub morte dolor, tum triste movebat
Augurium, et similes defuncto in corpore vultus.
Ocius erroris culpam deflendaque fata 260
Ductori pandunt, atque arma vetantia pugnam.

Ille, ardens animi, Ferte hæc, ait, omnia Paullo :
Namque illum, cui fœmineo stant corde timore
Moverit ista manus, quæ, cæde imbuta nefanda,
Cum Furia expellerent pœnas, fortasse paterno
Signavit moriens scelèratum sanguine caimen.
Tum minitans propere describit munera pugnae
Quaque feras sævus gentes aciemque Nealces
Temperat, hæc sese Marso cum milite, cumque
Samnitum opponit signis, et Iapyge alumnio. 276
At campi medio (namque hæc in parte videbat
Stare ducem Libyæ) Servilius obvia adire
Arma, et Picentes Umbrosque inferre jubetur.
Cætera Paullus habet lævo certamina cornu.

His super insidias contra Nomadumque volucres
Scipiadae datur he manus : quæque arte dolisque
Scindunt se turmas, prædicat spargere bellum.

Jamque propinquabant acies, agili, ve virorum
Discursu, mixtoque simul calefacta per ora [mis
Cornipedum hinnitu, et mulum strepitantibus ar-
Errabat cæcum turbata per agmina murmur.
Sic, ubi prima movent pelago certamina venti,
Inclusam rabiem ac sparsas astra procellas
Parurit unda freti, fundoque emota minaces
Exspirat per saxa sonos, atque acta cavernis 285
Torquet anhelantem spumanti vertice pontum.
Nec vero, fati tam sevo in turbine, solum
Terrarum fuit ille labor : discordia demens
Intravit cælo, superosque ad bella coegit.
Hinc Mavors, hinc Gradium comitatus Apollo,
Et domitor tumidi pugnat maria ; hinc Venus
amens, 291

Hinc Vesta, et captæ stimulatus cæde Suginti
Amphitryoniades, pariter veneranda Cybele,
Indigetesque dei, Faunusque, satorque Quirinus,
Aternusque animæ mutato Castore Pollux. 295
Contra cincta latus ferro Saturnia Juno,
Et Pallas Libycis Tritonidibus edia lymphis,
Ac patrius flexis per tempora cornibus Iammon,
Multaque præterea divorum turba minorum.
Quorum ubi mole simul venientum et gressi-
bus alma 300

Intremuit tellus, pars implere propinquos
Divisi montes, pars sedem nube sub alta
vacuo descensum ad prælia cælo

Tollitur immensus deserta ad sidera clamor,
Phlegræia quantas effudit ad æthera voces 305
Terrigena in campis exercitus: aut sator ævi
Quanta Cyclopa nova fulmina voce poposcit
Jupiter, exstructis vidit cum montibus ire
Magnanimos raptum cœlestia regna gigantas.
Nec vero prima in tantis concursibus hasta 310
Ulla fuit: stridens nimbus certante furore
Telorum simul effusus, cupidæque cruoris
Hinc atque hinc animæ gemina cecidere procella:
Ac prius insanus dextra quam ducitur ensis, 314
Bellantum pars magna jacet. Super ipsa suorum
Corpora consistunt avidi, calcantque gementes.
Nec magis aut Libyco protrudi Dardana nisu
Avertire potest pubes, aut ordine pelli
Fixa suo Sarrana manus, quam vellere sede
Si cœpet Calpen impacto gurgite pontus. 320
Amisere ictus spatium, nec morte peracta
Arctatis cecidisse licet: galea horrida fictu
Adversæ ardescit galeæ, clypeusque fatiscit
Impulsu clypei, atque ensis contunditur ense:
Pes pede, virque viro teritur: tellusque videri
Sanguine operta nequit, cœlumque et sidera pen-
Abtulit ingestis nox densa sub æthere telis. [dens
Quis adstare loco dederat fortuna secundo,
Contorum longo et proceræ cuspidis ictu,
Ceu primas agitent acies, certamina miscent. 330
At quos deinde tenet retrorsum inglorius ordo,
Missilibus certant pugnas æquare priorum.
Ultra clamor agit bellum, milesque, cupiti
Martis inops, ævis impellit vocibus hostem.
Non ullum delit teli genus: hi sude pugnas, 335
Hi pinu flagrante cient, hi pondere pili,
At saxa fundaque alius, jaculoque voluci.
Interdum stidens per nubila fertur arundo,
Interdumque ipsis metuenda phalarica muris
Speramusne, deæ, quarum mihi sacra coluntur,
Mortali totum hunc aperire in sæcula voce 341
Posse diem? tantumne datis confidere linguae,
Ut Cannas uno ore sonem? si gloria vobis
Nostra placet, neque vos magnis avertitis ausis,
Huc omnes cantus Phœbumque vocatē parentem.
Verum utinam posthac animo, Romane, secunda,
Quanto tunc adversa, feras! sitque lactenus, oio,
Nec lil eat tentare deis, an Troia proles 348
Par bellum tolerare queat! tuque, anxia fati,
Pone, precor, lacrymas, et adora vulnera laudes
Perpetuas paritura tibi: nam tempore, Roma,
Nullo major eris: mox sic labere secunda,
Ut sola cladum tuearis nomina fama.
Jamque inter varias Fortuna utrinque virorum
Alternata vices, incerto cluserat ias 355
Eventu, mediæque diu pendente per anbas
Spe gentes, paribus Mavors flagrabat in armis.
Mitia cœu virides agitant cum flamma culmos,
Necdum maturas impellunt ventus aristas, [sim
Huc atque huc it summa seges, nutansque vicis-
Alternò lente motu incurvata nitescit. 361
Tandem barbaricis perfractam viribus acri
Dissipat incurrens aciem clamore Nealces:
Laxati cunei, perque intervalla ciatus
Irrupit trepidis hostis. Tum turbine nigro 365
Sanguinis exundat torrens, nullumque sub una
Cuspide procumbit corpus: dum vulnera tergo
Bellator timet Ausonius, per pectora sævas
Excepit mortes, et leto decedat arect.
Stabat cum primis mediæ certamine pugnae 370
Aspera semper amans, et par cuiusque periculo
Scævola: nec tanta vitam jam strage volebat,
Sed dignum proavo letum, et sub nomine mortem.

Ile postquam frangi res, atque augescere vidit
Exitum, Brevis hoc vitæ, quodcunque relictum
Extendamus, ait: nam virtus futile nomen, 376
Ni decori sat sint pariendo tempora leti.
Dixit: et in medio, qua dextera concita Pœni
Limitem agit, vasto connisus turbine fertur.
Hic exultantem Caralim, atque erepta volentem
Induere excelso cœsi gestamina trunco, 381
Ense subit, capuloque tenens ferrum impulsi ira
Volvitur ille ruens, atque arva hostilia morsu
Appetit, et mortis premit in tellure dolores.
Nec Gabari Sicchæque virum tenuere furentes
Concordi virtute manus; sed perdidit acer, 386
Dum stat, decissam Gabar inter prælia dextram.
At Siccia auxilium, magno turbante dolore,
Dum tenere accelerat, calcato improvidus ense
Succidit, ac nudæ vero vestigia plantæ 390
Damnavit, dextæque jacet morientis amici.
Tandem convertit fatalia tela Nealce
Fulminci gliscens juvenis furor: exsilit ardens,
Nomine tam claro stimulante, ad prænia cædis.
Tum silicem scopulo avulsum, quem montibus
altis 395
Depulerat torrens, raptum contorquet in ora
Turbidus: incusso creperunt pondere malæ,
Ablatusque viro vultus: concreta cruento
Per nares cerebro sanies fluit, atraque manant
Oribus elisis et tunca lingua fronte. 400
Sternitur unanimo Marius succurrere Capro
Conatus, metuensque viro superesse cadenti.
Lucis idem auspicium, ac patrum et commune
duobus
Pauperas; studia juvenes Præneste creati
Miscuerant sacra, et juncta tellure seiebant. 405
Velle ac nolle ambobus idem, sociatæque toto
Mens ævo, ac parvis dives concordia rebus.
Occubere simul: votisque ex omnibus unum
Id Fortuna dedit, junctam inter prælia mortem.
Arma fuere decus victori bina Symætho. 410
Sed longum tanto lætari munere casus
Haud licitum Pœnis: aderat terrore minaci
Scipio, conversæ miseratus terga cohortis,
Et cuncti fons Vano mali, flavusque conarum
Curio, et a primo descendens consule Brutus. 415
Atque his fulta viris acies repararet ademtum
Mole nova campum, subito ni turbine Pœnus
Agmina frenasset jam procurentia ductor.
Isque ut Varronem procul inter prælia vidit,
Et juxta sagulo circumvolitare iubenti 420
Lictorem; Nosco pompam, atque insignia nosco.
Flaminius modo talis, ait. Tum fervidus acrem
Ingentis clypei tonitru prænuntiat iram.
Heu miser! æquari potuisti funere Paulo,
Si tibi non ira superbum tunc esset adentum 425
Hannibalicæ cecidisse manu: quam sæpe quierere,
Varro, deis, quod Sidonium defugeris ense?
Nam, rapido subitani portans in morte salutem
Procursum, cœpta in sese discrimina vertit
Scipio: nec Pœnum, quanquam est ereptus opimæ
Cædis honor, mutasse piget majore sub hoste 431
Prælia, et erepti Ticina ad flumina patris
Exigere oblato tandem certamine pœnas.
Stabant educti diversis orbis in oris,
Quantos non alias vidit concurrere tellus, 435
Marte viri dextraque pares, sed cætera ductor
Anteibat Latius, melior pietate fideque.
Desilire cava turbati ad prælia nube,
Mavors Scipiæque metuens, Tritonia Pœno:
Adventque delum, intrepidus dectoribus, ambas
Contrenuere acies. Ater, qua pectora flectit 441

Pallas, Gorgoneo late micat ignis ab ore,
 Sibilaque horrida torquet serpentibus ægis.
 Fulgent sanguinei, geminum vibrare cometen
 Ut credas, oculi, summamque in casside largus
 Undantes volvit flammam ad sidera vertex. 446
 At Mavors, moto proturbans aera telo,
 Et clypeo campum involvens, Ætneæ Cyclopum
 Munere fundentem lorica incendia gestat,
 Ac pulsat fulva consurgens æthera crista. 450
 Ductores pugnae intenti, quantumque vicissim
 Audere est, propius mensi, tamen arma ferentes
 Sensere advenisse deos, et, lætus uterque
 Spectari superis, addebant mentibus iras.
 Jamque ictu valido libratam a pectore Pœni 455
 Pallas in obliquum dextra detorserat hastam:
 Et Gradius, opem divæ portare ferocis
 Exemplo doctus, porgebat protinus ensen
 Ætneum in pugnas juveni, ac majora jubebat.
 Tum virgo, ignescens penitus, violenta repente
 Suffudit flammis ora, atque, obliqua retorquens
 Lumina, turbato superavit Gorgona vultu.
 Erexere omnes immania membra chelydri
 Ægide commota, primique furoris ad ictus 464
 Retulit ipse pedem sensim a certamine Mavors.
 Hic dea convulsam rapido conamine partem
 Vicini montis scopulisque horrentia saxa
 In Martem furibunda jacit, longæque relatos
 Expavit sonitus tremefacto littore Sason.
 At non hæc superum fallabant prælia regem.
 Demittit prope succinctam nubibus Irim, 471
 Quæ nimis frenet motus, ac Italia fati:
 I, dea, et Enotris velox allabere terris,
 Germanoque truces, dic, Pallas mitiget iras,
 Nec speret fixas Parcarum vertere leges: 475
 Dic etiam, Ni desistis, (nam virus et æstus
 Flammiferæ novi mentis,) nec colligis iram, [ces.
 Ægide præcellant quantum horrida fulmina nos-
 Quæ postquam accepit dubitans Tritonia virgo,
 Nec sat certa diu, patriis an cederet armis, 480
 Abastemus, ait, campo: sed Pallade pulsa
 Num fata avertet? cœloque arcebit ab alto
 Cernere Gargani ferventia cædibus arva?
 Hæc effata, cava Pœnum in certamina nube
 Sublata diversa tulit, terrasque reliquit. 485
 At Gradius atrox remeant in æthera divæ
 Abscessu revocat mentes, fusosque per æquor
 Ipse manu magna, nebulam circumdatus, acri
 Restituit pugnae: convertunt signa, novamque
 Instaurant Itali versa formidine cædem. 490
 Cum ventis positus custos, (cui flamina carcer
 Imperio compressa tenet, cœlumque ruentes
 Eurique et Boræ parent, Corique, Notique,) Junonis
 Precibus, promissa haud parva ferentis,
 Regnantem Ætolis Vulturum in prælia campis
 Effrenat: placet hic iræ exitiabilis ultor. 496
 Qui, se postquam Ætneæ mersit candente barathro,
 Concepitque ignes, et flammae protulit ora,
 Evolat horrendo stridore, ac Daunia regna
 Perflat, agens cæcam glomerato pulvere nubem.
 Eripere oculos auras, vocemque, manusque: 501
 Vorticæ arenoso candentes (flebile dictu)
 Torquet in ora globos italûm, et bellare maniplos
 Jussa lætatur rabie: tum mole ruinæ
 Sternuntur tellure et miles et arma tubæque, 505
 Atque omnis retro flatu occurrante refertur
 Lanceæ, et in tergum Rutulia cadit irritus ictus.
 Atque idem status Pœnorum tela secundat,
 Et velut amento contorta hastilia turbo
 Adjuvat, ac Tyrias impellit stridulus hastas. 510
 Tum denso fauces præclusus pulvere miles

Ignavam mortem compresso mæret hiatu.
 Ipse, caput flavum caligine conditus atra,
 Vulturum, multa que comam perfusus arena,
 Nunc versos agit a tergo stridentibus alis, 515
 Nunc medium in frontem veniens clamante pro-
 Obvius arma quatit, patuloque insibilat ore. [cella
 Interdum intentos pugnae, et jam jamque ferentes
 Hostili jugulo ferrum, conamine ducto
 Avertit, dextramque ipso de vulnere vellit. 520
 Nec satis Ausonias passim fœdare cohortes:
 In Martem vomit immixtas mugitibus auras,
 Bisque dei summas vibravit turbine cristas.
 Quæ dum Itomuleis exercet prælia turmis
 Æolius furor, et Martem succendit in iras, 525
 Affatur virgo socia Junone parentem:
 Quantos Gradius fluctus in Punica castra [plet!
 (Respice) agit, quantisque furens se cædibus im-
 Nunc, quæso, terris descendere non placet Irim?
 Quanquam ego non Teucros, (nostro cum pig-
 nore regnet 530
 Roma, et Palladio sedes hac urbe locarim.)
 Non Teucros delere aderam: sed lumen alumnæ
 Hannibalem Libyæ pelli florentibus annis
 Vita, atque exstingui primordia tanta negabam.
 Excipit hic Juno, longique laboris ab ira, 535
 Immo, ait, ut noscant gentes, immania quantum
 Regna Jovis valeant, cunctisque potentia quantum
 Antistet, conjux, superis tua, discite telo
 Flagranti (nil oramus) Carthaginius arces,
 Sidoniamque aciem vasto telluris hiatu 540
 Tartareis immerge vadis, aut obrue ponto.
 Contra quæ mihi respondet Jupiter ore:
 Certatis fati, et spes extenditis ægras.
 Ille, o nata, libens cui tela inimica ferebas,
 Contundet juvenia Tyrios, ac nomina gentis 545
 Induet, et Libycam feret in Capitolia laurum.
 At cui tu, conjux, cui das animosque decuasque,
 (Fata cano,) avertet populis Laurentibus arma.
 Nec longe cladis metæ: venit hora diesque,
 Qua nullas unquam transisse optaverit Alpes. 550
 Sic ait: atque Irim prope demittit Olympo.
 Quæ revocat Martem, jubecatque abscedere pugna.
 Nec vetitis luctatus abit Gradius in altas
 Cum fremitu nubes, quanquam lituique, tubæque,
 Vulneraque, et sanguis, et clamor, et arma jurent.
 Ut patuit liber superum certamine tandem
 Laxatusque deo campus, ruit æquore ab imo
 Pœnus, quo sensim cœlestia fugerat arma, [que
 Magna voce trahens equitemque, virosque, feræ-
 Turrigeræ molem, tormentorumque labores. 560
 Atque ubi turbantem leviores ense catervas
 Agnovit juvenem, scintillavitque cruentis
 Ira genis, Quenam Furis, quæve egit in hostem,
 En, Minuci, deus, ut rursum te credere nobis
 Auderes, inquit? genitor tibi natus ab armis 565
 Ille meis ubi nunc Fabius? semel, improbe, nos-
 Sit satis evasisse manus: atque inde superbia [tras
 Hasta comes dictis murali turbine pectus
 Transforat, et voces venturas occupat ictu.
 Nec ferro sævire sat est: appellitur atra 570
 Mole fera, et monstros componitur Italia pubes.
 Nam prævectus equo moderantem cuspidè Lucas
 Maurum in bella boves stimulis majoribus ire,
 Ac raptare jubet Libycarum armenta ferarum.
 Immane stridens agitur, crebroque coacta 575
 Vulnere bellatrix properos fert bellus grexus.
 Liventi dorso turris, flammaque virisque
 Et jaculis armata, sedet: procul aspera grandis
 Saxorum super arma ruit, passimque volanti
 Celsus telorum fundit Libys aggere nimbus... 583

Stat niveis longum stipata per agmina vallum
 Dentibus, atque ebori præfixa cominus hasta
 Fulget ab incurvo directæ cacumine cuspis.
 Hic inter trepidos rerum per membra, per arma
 Exigit Ufentis sceleratum bellua dentem, 585
 Clamantemque ferens calcata per agmina portat.
 Nec levis, Tadio lævum qua tegmine thorax
 Multiplicis lini claudit latus, improba sensim,
 Corpore non læso, penetrantur spicula dentis,
 Et sublime vitum clypeo resonante tulerunt. 590
 Haud excussa novi virtus terrore pericli.
 Utitur ad laudem casu, geminumque citato
 Vicinus fronti lumen transverberat ense.
 Extimulata gravi sese fera tollit ad auras
 Vulnere, et erectis excussam cruribus alte 595
 Pone jacit volvens reflexo pondere turrim.
 Arma virique simul spoliataque bellua visu
 Sternuntur subita (miserandum) mixta ruina.
 Spargi flagrantem contra bellantia monstra
 Dardanius tædas ductor jubet, et facis atræ, 600
 Quos fera circumfert, compleri sulfure muros.
 Nec jussu mora: collectis fumantia lucent
 Terga elephantorum flammis, pastusque sonoro
 Ignis edax vento per propugnacula fertur.
 Non aliter, Pindo Rhodepeve incendia pastor
 Cum jacit, et sylvis spatiatum fervida pestis, 606
 Profundius ignescunt scopuli, subitoque per alta
 Collucet juga dissultans Vulcanius auroi.
 It fera candenti torrente bitumine corpus
 Amens, et laxo diducit limite turmas. 610
 Nec cuiquam virtus propiora capessere bella:
 Longinquis audent jaculis et arundinis ictu.
 Uritur impatiens, et magni corporis æstu
 Illic atque huc jactas accendit bellua flammæ:
 Donec vicini tandem se fluminis undis 615
 Præcipientem dedit, et, tenui decepta liquore
 Stagnantis per plana vadi, tulit incita longis
 Extantem ripis flammam; tum denique sese
 Gurgitis immersit molem capiente profundo.

At qua pugna datur, necdum Maurusia pestis
 Igne calet, circumfusi Rhoteia pubes 621
 Nunc jaculis, nunc et saxis, nunc alite plumbo
 Eminus incessunt: ut qui castella per altos
 Oppugnat munita locos, atque adsidet arces.
 Ausus digna viro, fortuna digna secunda, [sem
 Extulerat dextram atque adversum cominus en-
 Mincius infelix ausi: sed stridula, anhelum
 Fervorem effundens, monstri manus abstulit acri
 Implicitum nexu, diroque ligamine torsit,
 Et superas alte miserum jaculata per auras 630
 Telluri elisis afflixit (flebile) membris.

Has inter clades viso Varrone sub armis
 Increpitans Paullus, Quin imus cominus, inquit,
 Ductori Tyrio, quem vinctum colla catenis
 Staturum ante tuos currus promissimus urbi? 635
 Heu patria, heu plebes scelerata, et prava favoris!
 Haud unquam expedit tam dura sorte malorum,
 Quem tibi non nasci fuerit per vota petendum,
 Varronem, Hannibalemve magis. Dum talia
 Paullus,
 Urget præcipientes Libys, atque in terga ruentum
 Ante oculos cunctas ductoris concitat hastas. 641
 Pulsatur galea, et quatuntur consulis arma.
 Acris hoc Paullus medios ruit asper in hostes.
 Tum vero excussum mentem, in certamina Paullo
 Avia diducto, convertit Varro, manequè 645
 Cornipedem inflectens, Das, inquit, patria, pœnas
 Quæ Fabio incolumi Varronem ad bella vocasti.
 Quænam autem mentis, vel quæ discordia fati,
 Parcærumque latens fraus est? abrupte cuncta
 Jamdudum cum luce libet: sed comprimit ense
 Nescio qui deus, et memæ ad graviora reservat.
 Vivamne? et fractos sparsosque cruore meorum
 Hos referam populo fasces, atque ora per urbes
 Iratas spectanda dabo? et, quo sævius ipse
 Hannibal haud poscat, fugiam, et te, Roma, vi-
 Plura indignantem telis propioribus hostes [debo?
 Egere, et sonipes repuit laxatus habenas.

LIBER DECIMUS.

Paullus, ut adversam videt increbrescere pugnam,
 Ceu fera, quæ, telis circumcingentibus, ultro
 Adsilii in ferrum, et per vulneia colligit hostem,
 In medios fert arma globos, seseque periculis
 Ingerit, atque omni letum noliit ab ense. 5
 Increpat horrendum: Perstate, et fortiter, oro,
 Pectoribus ferrum accipite, ac sine vulnere terga
 Ad manes deferre, viri: nisi gloria mortis,
 Nil superest. Idem sedes adeuntibus imas
 Hic vobis dux Paullus erit. Velocius inde 10
 Hæmonio Borea, pennaque citatior ibat,
 Quæ redit in pugnas fugientia arundine Parthi;
 Atque, ubi certamen primi ciet immemor ævi
 Fetus Gravidio mentem Cato, fertur in hostes,
 Ac juvenem, quem Vasco levis, quem spicula den-
 Cantaber urgebat, letalibus eripit armis. [sus
 Abcescere retro, pavidique in terga relatos
 Abduxere gradus: ut lætus valle remota
 Cum capream venator agit, fessamque propinquo
 Insequitur cursu, et sperat jam tangere dextra, 20

Si ferus adverso subitum se protulit antro
 Et stetit ante oculos frendens leo, deserit una
 Et color, et sanguis, et tela minora periculo,
 Nec jam speratæ cura est in pectore prædæ.
 Nunc in restantes mucronem cominus urget,
 Nunc trepidos ac terga mala formidine veros 26
 Adsequitur telis: furere, ac decorare labores,
 Et sævire juvat: cadit ingens nominis expæ
 Uni turba viro; atque, alter si detur in armis
 Paullus Dardaniæ, amittant nomina Cannæ. 30
 Tandem inclinato cornu sine more ruebat
 Prima acies, non parca fugæ. Labienus, et Ocres
 Sternuntur leto atque Opiter, quos Setia colle
 Vitifero, celais Labienum cingula saxa
 Miserunt muris: junxit fera tempora leti 35
 Sidonius non consimili discrimine miles.
 Nam Labienus obit penetrante per ilia cornu;
 Fratres, hic humero, cecidere, hic poplite, cæcis.
 Oppetis et Tyrio super inguina fixæ veruto
 Mæcenas, cui Mæonia venerabile terra 40

Et sceptris olim celebratum nomen Etruscæ.
Per medios agitur, projecto lucis amore
Hannibalem lustrans, Paullos : sors una videtur
Aspera, si occumbat ductore superstitè Pœno.
Quam metuens molem (neque enim, certamine
sumto, 45

Tempestas tanta et rabies impune fuissent)
In faciem pavidi Juno conversa Metelli,
Quid vanos, inquit, Latio spes unica consul,
Incassumque moves, fato renuente, furores ?

Si superest Paullus, restant Æneia regna : 50
Sin secus, Ausoniam tecum trahis. Ire tumentem
Tu contra juvenem, et caput hoc abscondere rebus
Turbatis, o Paulte, paras ? nunc Hannibal ipsi
(Tam lætus bello est) ausit certare Tonanti.

Et jam conversis (vidi nam flectere) habenis 55
Evasit Varro, ac sese ad meliora reservat.
Sit spatium fati, et, dum datur, eripe leto [ses.
Hanc nostris majorem animam : nox bella capes-
Ad quæ auspirans ductor, Mortemne sub armis
Cur poscam, causa ista parum est, quod talia
nostræ 60

Pertulerunt aures suadentem monstra Metellum ?
I, demens, i, carpe fugam : non hostica tela
Excipias tergo, superos precor : integer, oro,
Intactusque abeas, atque intres mœnia Romæ
Cum Varrone simul. Talin', pavidissime, dig-
num 65

Me vita, pulchraque indignum morte putasti ?
Quippe fuit Pœnus, qui nunc contraria bella
Ipsi ferre Jovi valeat. Pro degener altæ
Virtutis patrum ! quando certamen inire,
Cuive virum mallem memet componere, quam qui
Et victus dabit et victor per sæcula nomen ? 71
Talibus increpitat, mediosque aufertur in hostes,
Ac retro cursum tendentem ad crebra suorum
Agmina, et in densis furantem membra maniplis
Per conferta virum et stipata umbonibus arma 75
Consequitur melior planta, atque obtruncat Acher-
Ut cauis occultos agitat cum bellicus apros, [ram.
Erroresque feræ sollers per devia mersa
Nare legit, tacitoque premens vestigia rostro
Lustrat inaccessos venantium indagine saltus, 80
Nec sistit, nisi, conceptum sectatus odorem,
Deprendit spissis arcana cubilia dumis.

At conjux Jovis, ut Paullum depellere dictis
Nequiquam fuit, et consul non desinit iræ,
In faciem Mauri rursus mutata Gelastæ 85
Avocat ignarum sævo a certamine Pœnum.
Huc tela. huc, inquit, dextram implorantibus
Odecus æternum Car haginis : horrida juxta [affer,
Stagnantes consul molitur prælia ripas :
Et laus haud alio major datur hoste peremto. 90
Hæc ait, et juvenem diversa ad prælia rapiat.
Flumineo Libycam turbabat in aggere pubem :
Cristæ nomen erat : bis terni juncia ferebant
Arma senem circa nati : pauperque penatum,
Sed domus haud obscura Tuder, notusque per
Umbros 95

Bellator populos, factis et cæde decebat
Natorum armigeram pugnas tractare cohör em.
Unanima inde phalanx, crudo ducente magistro,
Postquam hominum satiata nece est, prostraverat
ictu

Innumero cum turre feram, facibusque secutis 100
Ardentem monstri spectabat læta ruinam ;
Cum subitis galeæ fulgor, conoque coruscæ
Majore intremuere jubæ : nec tarda senectus
(Agnovit nam luce virum) rapit agmine natos
Sæva parens ultro in certamina, et addere passim

Tela jubet, nec manantes ex ore feroci, 106
Aut quæ flagrarent galeæ, exhorrescere flammæ.
Armiger haud aliter magni Jovis, anxia nido
Cum dignos nutrit gestanda ad fulmina fetus,
Obversam spectans ora ad Phaethontia prolem,

Explorat dubios Phœbeæ lampade natos. 111
Jamque suis daret ut pugnas documenta vocantis,
Stridentem gelidis vibravit viribus hastam,
Quæ medias raptim velox prætervolat auras.
Hæsit multiplici non alte cuspis in auro, 115
Ac senium invalido dependens prodidit ictu.

Cui Pœnus : Quinam ad cassos furor impulit ictus
Exsanguem senio dextram ? vix prima momordit
Tegmina Callaici cornus tremebunda metalli.
En, reddo tua tela tibi : memorabilis ista 120
A nobis melius discet bellare juvenus.

Sic propria miseri transfigit pectora corno.
At contra (horrendum) bis terna spicula dextra
Torta volant, paribusque ruunt conatibus hastæ.
Haud secus ac Libyca fetam tellure lænam 125
Venator premit obsesso cum Maurus in antro,
Invadunt rabidi jamdudum, et inania tentant
Nondum sat firmo catuli certamina dente.

Consumit clypeo tela, et, collectus in arma,
Sustinet ingentes crepitantibus ictibus hastas 130
Sidonius ductor : nec jam per vulnera credit,
Aut per tot cædes actum satis : iraque anhelat,
Ni leto det cuncta virum, jungatque parenti
Corpora, et excidat miseros cum stirpe penates.
Tunc Abarim affatur : namque una hic armiger ira
Flammabat Martem, atque omnes omnes ibat in
Suppedita mihi tela : vadis liventia Averni [actus :
Demitti globus ille cupit, qui nostra lacessat
Tegmina : jam stultæ fructus pietatis habebit.

Hæc fatus, jaculo Lucam, qui maximus ævi, 140
Transadigit : pressa juvenis cum cuspidè labens
Arma super fratrum resupino concidit ore. [rum.
Mortiferum inde manu properantem vellere fer-
Pilo Volsonem (namque hoc de strage jacentum
Fors dabat) affixa sternit per tegmina nare. 145
Tum Vesulum, calido lapsantem in sanguine
fratrum, [virtus)

Ense mittit rapido ; plenamque (heu barbara
Abscisi galeam capitis, ceu missile telum,
Conversis in terga jactit. Telesinus, ad ossa
Illiso saxo, qua spina interstruit artus, 150
Occumbit ; fratrisque videt labentia membra
Quercentis, quem funda procul per inane voluta
Sopierat, dum supremam Telesinus in auras
Exhalat lucem, et dubitantia lumina condit.

At fessus mærore simul, cursuque, metuque, 155
Et tamen haud iræ vacuus, non certa per æquor
Interdum insistens Perusinus membra ferebat :
Hunc sude, quam raptam Libyci per terga jacentis
Armiger obtulerat monstri, super inguina fixum
Obtruncat, quercuque premit violentos obstus.

Tentarat precibus sævum lenire furorem, 16
Sed Stygius primos implevit fervor hiatus,
Et pulmone tenus demisit anhelitus ignem.
Tandem cum toto cecidit grege, nomen in Umbro
Clarum, Crista, diu populo : ceu fulmine celas 165
Æsculus, aut proavis ab origine cognita quercus
Cum fumat percussa Jovi, sacrosque per ævum
Ætherio ramos populantur sulfure flammæ,
Donec victa deo late procumbit, et omnem
Collabens operit spatioso stipite prolem. 170

Atque ea dum juxta Tyrius stagna Audda ductor
Molitur, Paullus, numerosa cæde futuram
Ultus jam mortem, ceu victor bella gerebat
Inter mille viros. Jacet ingens Phorcys ab antris

Herculeæ Calpes, cælatus Gorgone parmam, 175
Unde genus triatque deæ manabat origo.
Hunc objectantem sese, atque antiqua tumentem
Nomina saxificæ monstrosa et stirpe Medusæ,
Dum lævum petit incumbens violentius inguen,
Detrahit, excelsi correpit vertice coni, 180
Affictumque premens, tergo qua balteus imo
Situatur, coxæque sedet munimen utrique,
Conjecto fodit ense super: vomit ille caletem
Sanguinis effundens per hiantia viscera rivum,
Et subit Ætolos Atlanticus accola campos. 185
Hæc inter strages rapido terrore coorti
Invadunt terga, atque averso turbine miscent
Bella inopina viri, Tyrios quos fallere doctos
Hanc ipsam pugna rector formarat ad artem:
Succinctique dolis, lugeren: ceu Punica castra, 190
Dederant dextras: tum totis mentibus actam
In cædes aciem pone atque in terga ruentes
Præcipitant: non hasta viro, non deficit ensis;
E strage est ferrum, atque evulsa cadavere tela.
Raptum Galba procul (neque enim virtutis amo-
Adversa exemisse valent) ut vidit ab hoste [rem
Auferrî signum, connisus corpore toto
Victorem adsequitur, letalique occupat ictu.
Ac dum comprehensam cæso de corpore prædam
Avellit, tardeque manus moribunda remittit, 200
Transfixus gladio propere accurrentis Amorci
Occidit, immoriens magnis non prosperus ausis.
Hæc inter, veluti nondum satiasset Eno
Iras sæva truces, sublatum pulvere campum
Vulturinus rotat, et candentes torquet arenas. 205
Jamque reluctantes stridens immane procella
Per longum tulit ad campi supremam, cavisque
Afflictos ripis tumidum demersit in amnem.
Hic tibi finis erat, metas hic Ausfidus ævi
Servabat, tacito non felix Curio leto. 210
Namque, furens animi dum consternata moratur
Agmina, et oppositu membrorum sistere certat,
In præceps magna propulsus mole ruentum
Turbatia hauritur aquis, fundoque volutus
Adriaca jacuit sine nomine mortis arena. 215
Ingens ferre mala, et Fortunæ subdere colla
Nescius, adversa fronte incurrebat in arma
Vincendum consul; peiundi Martius arlor,
Atque animos jam sola dabat fiducia mortis.
Cum Viriathus agens telis, regnator Iberæ 220
Magnanimus terræ, juxta atque ante ora furentis
Obtruncat Paulli fessum certaminis hostem.
Heu dolor, heu lacrymæ! Servilius optima belli,
Post Paullum belli pars optima, corruit ictu 221
Barbarico, magnamque cadens leto addidit uno
Invidiam Cannis. Tristem non pertulit iram
Consul, et insani quamquam contraria venti
Exarmat vis, atque obtendit pulvere lucem,
Squalentem rumpens ingeste torvus arenæ
Ingreditur nimbum, ac ritu jam moris Iberi 230
Carmina pulsata fundentem barbara cætra
Invadit, lævæque fodit vitalia mamma:
Hic fuit extremus cædum labor: addere bello
Haud ultra licuit dextram, nec tanta relictum est
Uti, Roma, tibi posthac ad prælia Paullo. 235
Saxum ingens, vasto libratum pondere, cæca
Venit in ora manu, et, perfractæ cassidis æra
Ossibus infodiens, complevit sanguine vultus.
Inde pedem referens, labentia membra propinquo
Imposuit scopulo, atque undan i vulnere anhelans
Sedit terribilis clypeum super ore cruento: 241
Immanis ceu, depulsis levioribus hastis,
Accepit leo cum tandem per pectora ferrum,
Utat teli impatiens media fremebundus arena,

Ac, manante júbis rictuque et naribus unda 245
Sanguinis, interdum languentia murmura torquens
Effundit patulo spumantem ex ore cruorem.
Tum vero incumbunt Libyes super: ipse citato
Ductor equo, qua flatus agit, qua pervius ensis,
Qua sonipes, qua belligero fera bellua dente. 250
Obrutus hic telis ferri per corpora Piso
Rectorem ut vidit Libyæ, connisus in hæcam
Hæc cornipedia surrecta cuspidem transit, [tat.
Collapsoque super nequicquam incumbere cæp-
Cum Pœnus, propere collecto corpore, quanquam
Cernuus inflexo sonipes effuderat armo: 256
Umbræne Ausoniæ redidiva in bella retractant
Post obitum dextras, nec in ipsa morte quiescunt?
Sic ait, atque ægrum cæptanti attollere corpus
Ardus insurgens totum permiscuit ensem. 260
Ecce Cydonæ volutus arundine plantam
Lentulus effusus campum linquebat habenis;
Cum videt in scopulo rotantem saxa cruore,
Torvoque obtutu labentem in Tartara Paullum.
Mens abiit, puduitque fugæ: tunc visa cremari
Roma viro, tunc ad portas jam stare cruentus 266
Hannibal; Ætoli tunc primum ante ora fuere
Sorbentes Latium campi: Quid deinde relictum,
Crastina cur Tyrios lux non deducat ad Urbem,
Deseris in tantis puppim si, Paulle, procellis? 270
Testor cæclicas, inquit, ni damna gubernas
Crudelis belli, vivisque in turbine tanto
Invitus, plus, Paulle, (dolor verba aspera dictat.)
Plus Varrone nocet. Cape, quæso, hunc, unice
rerum
Fessarum, cape cornipedem: languentia membra
Ipse levabo humeris, et dorso tuta locabo. 276
Hæc inter lacero manantem ex ore cruorem
Ejectans consul: Macte o virtute paterna:
Nec vero spes angustæ, cum talia restent
Pectora Romuleo regno. Calcaribus aufer, [Urbis
Qua vulnus permittit, equum atque hinc ocios
Claudentur portæ; ruct hæc ad mœnia pestis.
Dic, oro, rerum Fabio tradantur habentæ.
Nostris pugnavit monitis furor: amplius acta
Quid superest vita, nisi cæcæ ostendere plebi 285
Paullum scire mori? ferorans consumtus in Urbem
Vulneribus? quantine emum velit Hannibal, ut
Vertentes terga adspiciat? nec talia Paullo [nos
Pectora, nec manes tam parva intramus imago.
Ille ego. . . Sed vano quid enim te demoror æger, 290
Lentule, conquestus? perge, atque hinc cuspidem
fessum [Urbem
Eripe quadrupedem propere. Tum Lentulus
Magna ferens mandata petit: nec Paullus inultum,
Quod superest de luce, spicit: ceu vulnere tigris
Letifero cedens tandem, projectaque corpus 295
Luctaturo morti, et languentem pandit hiatum
In vanos morsus, nec sufficientibus iræ
Rictibus, extrema lambit venabula lingua.
Jamque coruscanti telum, propiusque ferenti
Gressum exultantem, et securo cædis Ieræ 300
Non expectatum surgens deflexit ensem;
Sidoniumque ducem circumspectabat, in illa
Exoptans animam cedentem ponere dextra.
Sed vicere virum coeuntibus undique telis [Astur.
Et Nomas, et Garamas, et Celta, et Maurus, et
Hic finis Paullo: jacet altum pectus, et ingens
Dextera, quem (soli si bella agitata darentur)
Æquales forsan Fabio: mors additur Urbi
Pulchra decus, misitque viri inter sidera nomen.
Postquam spes Italum mentesque in consulo
Ceu truncus capitis, sævis exercitus armis [Japææ
Sternitur, et victrix toto fremit Africa campe

Hic Picentum acies, hic Umber Martius, illic
 Sicana procumbit pubes, hic Hernica turma.
 Passim signa jacent, quæ Sannio belliger, et quæ
 Sarrastes populi, Marasque tulere cohortes: 316
 Transfixi clypei, galesque, et inutile ferrum,
 Fractaque conficti parmarum tegmina, et ore
 Cornipedum derepta ferro spumantia frena.
 Sanguineus tumidas in campos Aufidus undas 320
 Ejectat, redditque furens sua corpora ripis.
 Sic Lagea ratis, vasto velut insula ponto
 Conspecta, illisit scopulis ubi nubifer Euris,
 Naufragium spargens operit freta, jamque per
 undas

Et transtra, et mali, laceroque aplustria velo, 325
 Ac miseri fluitant revomentes æquora nautæ.

At Prænus, per longa diem certamina sævis
 Cædibus emensus, postquam eripere furori
 Insignem tenebræ lucem, tum denique Martem
 Dimisit, tandemque suis in cæde pepercit. 330
 Sed mens invigilat curis, noctique quietem
 Ferre nequit; stimulat, dona inter tanta deorum,
 Hortator nudi portas intrasse Quirini. [enses,
 Proxima lux placet: hinc strictos ferre oculus
 Dum fervet cruor, et perfusæ cæde cohortes, 335
 Destinât, ac jam claustra manu, jam mœnia flam-
 Occupat, et jungit Tarpeia incendia Cannis. [ma
 Quo turbata viri conjux Saturnia cæpto,
 Irarumque Jovis Latique haud inscia fati,
 Incantum ardorem atque avidas ad futile votum
 Spes juvenis frenare parat. Ciet inde quietis 341
 Regnantem tenebris Somnum, quo sæpe ministro
 Edomita inviti componit lumina fratris.
 Atque huic arridens, Non te majoribus, inquit,
 Ausis, dive, voco, nec posco ut mollibus alis 345
 Des victum mihi, Somne, Jovem: non mille pre-
 mendî

Sunt oculi tibi, nec spermens tua numina custos
 Inachis multa superandus nocte juvenæ.
 Ductori precor immittas nova somnia Pæno,
 Ne Romam et vetitoscupiat nunc visere muros, 350
 Quos intrare dabit nunquam regnator Olympi.
 Imperium celer exsequitur, curvoque volucris
 Per tenebras portat medicata papavera cornu.
 Ast ubi per tacitum allapsus tentoria prima
 Barcæ petiit juvenis, quati inde soporas 355
 Devexo capiti pennas, oculisque quietem
 Irrorat, tangens Lethæa tempora virga.
 Exercent rabidam truculenta insomnia mentem.
 Jamque videbatur multo sibi milite Tibrim
 Cingere, et insultans adstare ad mœnia Romæ. 360
 Ipse refulgebat Tarpeie culmine rupis,
 Elata torquens flagrantia fulmina dextra,
 Jupiter, et lati fumabant sulfure campi,
 Ac gelidis Anio trepidabant cærulæ undis: [dum
 Et densante oculos iterumque iterumque tremen-
 Vibrant ignes: tunc vox effusa per auras: 366
 Sat magna, o juvenis, pressa est tibi gloria Cannis.
 Siste gradum; neque enim sacris irrumpere muris,
 Pæne, magis dabitur, nostrum quam scindere cæ-
 Attonitum visis, majoraque bella paventem [lum.
 Post confecta Sopor Junonia jussa relinquit: 371
 Nec lux terribili purgavit imagine mentem
 Quos inter motus somni vanosque tumultus,
 Dedita per noctem reliquo cum milite castra
 Nuntiat, et prædam pleno trahit agmine Mago. 375
 Huic ductor lætas Tarpeio vertice mensas
 Spondenti, cum quinta diem non orbe tulisset,
 Celatis superdum monitis, clausoque pavore,
 Vulnere et exhaustas sævo certamine vires,
 Ac nimium lætis excusat fidere rebus. 380

Tum spe dejectus juvenis, ceu vertere ab ipsiis
 Terga juberetur muris ac signa referre,
 Tanta mole, inquit, non Roma, (ut credidit ipsa,) 385
 Sed Varro est victus. Quonam tam prospera
 Martia

Munera destituis fato, patriamque moraris? 385
 Mecum exsulat eques; juro hoc caput, accipe
 Iliacos, portaque tibi sine Marte patentes. [muros

Dumque ea Mago fremit cauto non credita fratri,
 Jam Latius sese Canusina in mœnia miles
 Colligere, et profugus vicino cingere vallo 390
 Cœperat. Heu rebus facies inhonora sinistris!
 Non aquilæ, non signa viris, non consulis altum
 Imperium, non subnixæ lictore secures.

Trunca atque ægra metu, ceu magna elisa ruina,
 Corpora debilibus nituntur sistere membris. 395
 Clamor sæpe repens, et sæpe silentia fixis
 In tellurem oculis: nudæ plerisque sinistræ
 Detrito clypeo: demunt pugnacibus enes:
 Saucius omnis eques: galeis carpere superbum
 Cristarum decus, et damnarunt Martis honores.
 At multa thorax perfoctus cuspidè, et hærens
 Lorice interdum Maurusia pendet arundo.
 Interdum mæsto socios clamore requirunt.

Hic Galha, hic Pæno, et leto non dignus inerti
 Curio deflentur, gravis illic Scævola bello. 405
 Hos passim; at Pauli pariter, ceu dira parentis
 Fata gemunt: ut vera mali præsentia nunquam
 Cessarit cancre, et Varronis sistere mentem; [Urbi:
 Utque diem hunc toties nequicquam averterit
 Atque idem quantus dextra. Sed cura futuri 410
 Quos premit, aut fossas instant præducere muris,
 Aut portarum aditus (ut rerum est copia) firmant.
 Quaque patet campus planis ingressibus hosti,
 Cervorum ambustis imitantur conuua ramis,
 Et stylus occulitur, cæcum in vestigia telum. 415

Ecce, super clades et non medicabile vulnus,
 Reliquias belli atque imperdita corpora Pœnis
 Impia formido ac major raptabat Erinys.

Trans æquor Tyrios enses atque arma parabant
 Punica et flammabilem mutato evadere celo. 420
 Dux erat exilii collectis Marte Metellus,
 Sed stirpe haud parvi cognominis: is mala bello
 Pectora degeneremque manum ad deformia agebat
 Consulta, atque alio positas spectabat in orbe,
 Quis sese occulerent, terras, quo nomina nulla 425
 Pœnorum, aut patriæ penetraret fama relicte.
 Quæ postquam accepit flammata Scipio mente,
 Quantus Sidonium contra fera prelia miscens
 Ductorem stetit in campis, rapit oculus ensen,
 Atque, ubi turpe malum Latioque extrema co-
 quebant 430

Cœpta viri, ruptis foribus sese arduus infert. [tum
 Tum, quatiens strictum cum voce ante ora pavem-
 Mucronem: Tarpeia pater qui templa secundam
 Incolas cælo ædem, et Saturnia nondum
 Iliacis mutata malis, tuque aspera pectus 435
 Egide Gorgoneos virgo succincta fuores,
 Indigetesque dei, sponte en per numina vestra,
 Perque caput, nullo levius mihi numine, patriæ
 Magnanimi juro, nunquam Lavinia regna
 Linquam, nec linqui patiar, dum vita manebit.
 Ocius attestare deos, si mœnia lædis 441

Flagrabunt Libycis, nullas te ferre, Metelle,
 Ausurum in terras gressus. Ni talia sancis,
 Quem tremis, et cujus somnos formidine rumas
 Hannibal hic armatus adest: mori, nec ullo 445
 Pœnorum melior parietur gloria cæso.

His excussa incepta minis: jamque ordine jussu
 Obstringunt animas patriæ, dictataque jurant

Sacramenta deis, et purgant pectora culpa.

Atque ea dum Rutulis turbata mente geruntur,
Lustrabat campos, et ævæ tristitia dextræ 451
Facta recenserebat, pertractans vulnera visu,
Hannibal, et, magna circumstipante caterva,
Dulcia præbebat trucibus spectacula Pœnia.
Quas strages inter confossus pectora telis 455
Seminecem extremo vitam exhalabat in auras
Murmure deficiens jam Clœlius, oraque nisu
Languida vix ægro et dubia cervice levabat.
Agnovit sonipes, arctatisque auribus acrem
Hinnitum effundens, sternit tellure Vagesum, 460
Quem tunc captivo portabat in agmina dorso.
Hinc, rapidum glomerans cursum, per lubrica
pingui

Stante cruore soli et mulctata cadavera cæde
Evolat, ac domini consistit in ora jacentis.
Inde inclinatus colla, et submissus in armos,
De more inflexis præbebat scandere terga 466
Cruribus, ac proprio quondam trepidabat amore.
Milite non illo quisquam felicius acri
Insultat equo, vel si resupina citato
Projectus dorso ferret sua membra, vel idem 470
Si nudo staret tergo, dum rapta volucris
Transigeret cursu sonipes certamina campi.
At Libys, humanos æquantem pectore sensus
Haud parce miratus equum, quinam ille sinistræ
Depugnet sorti juvenis, nomenque, decusque 475
Erogitat, letique simul compendia donat.
Hic Cinna, (ad Tyrios namque is sua verterat arma,
Credulus adversis, et tum comes ibat ovanti,)
Auribus huic, inquit, ductor fortissime, origo est
Non indigna tuis. Quondam sub regibus, illa
Quæ Libyco renuit frenos, sub regibus olim
Roma fuit: sed enim, solum indignata Superbi
Ut sceptrâ exegit, confestim ingentia bella
Clusina venere domo. Si Porsena fando
Auditus tibi, si Cocles, si Lydia castra; 485
Ille, ope Mæonia et populo succinctus Etrusco,
Certabat pulsos per bella reponere reges.
Multa adeo nequiquam ausi, pressitque tyrannus
Janiculum incumbens. Ubi mox, jam pace pro-
bata, [lum.

Compressere odia, et positum cum fœdere bel-
Obsidibusque obstructa fides, (mansuere corda
Nescia, pro superi! et nil non immitte parata
Gens Italùm pro laude pati!) bis Clœlia senos
Nondum complerat primævi corporis annos,
Una puellarum Laurentum, et pignora pacis 495
Inter virgineas regi transmissa catervas: [nis,
(Facta virum sileo:) rege hæc, et fœdere, et an-
Et fluvio spretis, mirantem interrita Tibrim
Tranavit, frangens undam puerilibus ulnis.
Cui si mutasset sexum natura, reverti 500
Forsan Tyrrhenas tibi non licuisset in oras,
Porsena. Sed juveni (ne sim tibi longior) hinc est
Et genus et clara memorandum a virgine nomen.

Talia dum pandit, vicinus parte sinistra
Per subitum erumpit clamor: permixta ruina
Inter et arma virum et lacerata cadavera, Paulli
Eruerant corpus media de strage jacentum. [lis
Heu quis erat! quam non similis modo Punica te-
Agmina turbanti; vel cum Taulantia regna
Vertit, et Illyrico sunt addita vincla tyranno! 510
Pulvere canities atro, arentique cruore
Squalebat barba, et perfracti turbine dentes
Muralis saxi, tum toto corpore vulnus. [tor

Quem postquam adspexit geminatus gaudia duc-
Sidois; Fuge, Varro, inquit, fuge, Varro, su-
perstes, 515

Dum jaceat Paullus: Patribus Fabioque sedenti
Et populo consul totas edisere Cannas.
Concedam hanc iterum, si Lucis tanta cupido est,
Concedam tibi, Varro, fugam. At, qui fortia et hoste
Me digna haud parvo caluerunt corda vigore, 520
Funere supremo et tumuli decoretur honore.
Quantus, Paule, jaces! qui tot mihi millibus unus
Major lætitiæ causa es. Cum fata vocabunt,
Tale precor nobis, salva Carthagine, letum.

Hæc ait: et socium mandar: corpora terræ, 525
Postera cum thalamis Aurora rubebit apertis,
Imperat, armorumque jubet consurgere acervos
Arsuros, Gradive, tibi. Tum munera jussa,
Defessi quanquam, accelerant, sparsoque propin-
quos

Agmine prosternunt lucos: sonat icta bipenni
P'ondosis sylva alta jugis: hinc ornus, et albæ
Populus alma comæ validis accisia lacertis
Scinditur, hinc illex proavorum consista sæclo:
Devolvunt quercus, et amantem littora pinum,
Ac ferale decus mæstas ad busta cupressos. 535
Funereas tum deinde pyras certamine textunt,
Officium infelix et munus inane perentis;
Donec anhelantes stagna in Tartessia Phœbus
Mersit equos, fugiensque polo Titania cæcam
Orbita migrant traxit caligine noctem. 540
Post, ubi fulserunt primis Phæthontia frena
Ignebus, atque sui terris redire colores,
Supponunt flammam, et manantia corpora tabo
Hostili tellure cremant. Subit horrida mentem
Formido incerti casus, tacitusque pererrat 545
Intima corda pavor, si fors ita Martis iniqui
Mox ferat, hæc ipsis inimica sede jacentum.
Ast, tibi, bellipolens, sacrum, constructus acervi
Ingenti mons armorum surgebat ad astra.

Ipse, manu celsam pinum flammæque comantem
Attollens, ductor Gradivum in vota ciebat: 551
Primitias pugne et læti libamina belli
Hannibal Ausonio cremat hæc de nomine victor,
Et tibi, Mars genitor, votorum haud surde meo-
Arma electa dicat spirantem turba virorum. [rum,
Tum facta coniecta populatur fervidus ignis 556
Flagrantem molem, et rupta caligine in auras
Actus apex claro perfundit lumine campos.
Hinc citus ad tumulum donatque funera Paullo
Ibat, et hostilis leti jactabat honorem. 560
Sublimem eduxere pyram, mollesque virenti
Stramine composuere toros: superaddita dona,
Funereum decus, expertis invisus et ensis,
Et clypeus terror Nomadum, atque insigne su-
perbum,

Tum laceri fascès, fractæque in Marte secures.
Non conjux native aderant, non juncta propinquo
Sanguine turba virum, aut celsis de more feretris
Præcedens prisca exæquias decorabat imago
Omnibus exuviis nudo jamque Hannibal unus
Sat decoris laudator erat: fulgentia pingui 570
Murice suspirans incit velamina et auro
Intextam chilamydem, ac supremo afflatur honore:
I, decus Ausoniæ, quo fas est ire superbas
Virtute et factis animas: tibi gloria leto
Jam parta insigni: nostros fortuna labores 575
Versat adhuc, casusque jubet nescire futuros.
Hæc Libys; atque repens crepitantibus undique
flammiis

exultans evasit in auras.
Fama dehinc gliscente sono jam sidera adibat
Jam maria ac terras, primamque intraverat Urbem.
Diffidit muris: solam pavitantibus arcem 581
Speravisse sat est: nec enim superesse juvenam,

Ac stare Ausoniae vacuum sine corpore nomen.
 Quodque adeo nondum portis irrupit hostis,
 Contentum cessare putant: jam tecta cremari, 585
 Ac delubra rapi, caedaeque ante ora nefandae
 Natorum, septemque arces fumare videntur.
 Lux una eversas bis centum in strage curules,
 Ac juvenum bis tricenis orbatæ gemebat
 Millibus exhaustæ nutantia mœnia Romæ: 590
 Atque ea post Trebiam, post Tusci stagna pro-
 fundi,
 Nec socium numero pariter levior perempto.
 Sed vero, sed enim reliqui pia turba senatus
 Munera sortito invadunt. Celer omnia lustrans
 Clamitat attonitis Fabius, Non ulla relicta est, 595
 Creditur, cunctandi ratio: appropinquemus, ut
 hostis
 Nequicquam armatos ausit succedere muros.
 Dura inter pavidos alitur fortuna sedendo,
 Et giscunt adversa metu: ite ocia, arma
 Deripite, o pubes, templis: vos atria raptim 600
 Nudate, et clypeos in bella religite captos.
 Sat patriæ sumus, e numero si ad prælia nostro
 Nil minuit pavor. In patulis illa horrida campis
 Sit metuenda lues: muros haud frerit unquam.
 Exsultare levis nudato corpore, Maurus. 605
 Dum Fabius lapsus acuit formidines mentes,
 Varronem adventare vagus per mœnia rumor
 Spargit, et occulto perfundit pectora motu
 Haud secus ac fractæ rector si forte carinæ
 Littoribus solus vacuis ex æquore sospes 610
 Adnatet, incerti trepidant, tendantne, negentne
 Jactato dexteras, ipsamque odere salutem
 Unius amissa superantis puppe magistri.
 Quam restare viro labem, qui accedere portis
 Audeat, ac dirum veniat pavitantibus omen! 615
 Hos mulcens questus Fabius deformæ docebat
 Cladibus irasci, vulgumque arcebat ab ira.
 Adversis etenim frangi non esse virorum,
 Qui Martem inscribant genti, non posse dolores
 Condere, et ex pœna solatia poscere luctus. 620

Si vero exprobrare sinant, sibi tristius illum
 Illuxisse diem, quo castris viderit ire
 Varronem, quam quo videat remeare sine armis
 Illis dicta sedere minæ, et conversas repente
 Pectora: nunc fati misceat, nunc gaudia Pœno
 Consulibus reputant cæsis erepta duobus. 626
 Ergo omne effundit longo jam se agmine vulgus
 Gratantum: magnæque actum se credere mente
 Testantur, quod, sisus avis sceptrisqæ superbis,
 Laomedontiaddum non desperaverit urbi. 630
 Nec minus infelix culpæ, grandique pudore
 Turbatus, consul titubantem ad mœnia gressum
 Portabat lacrymans: dejectum attollere vultum,
 Ac patriam adspicere, et luctus renovare pigebat.
 Quod vero reduci ut se populusqæ Patresque
 Offerrent, non gratari, sed poscere natos 636
 Quisque suos, fratresque simul, miseræque paren-
 tre videbantur laceranda ad consulis ora. [tes
 Sic igitur nullo lictore invecus in urbem,
 Damnum superis adspersabatur honorem. 640
 At Patres Fabiusque, procul mœnore remoto.
 Præcipitant curas. Raptim delecta juvenia
 Servitia amantur, nec claudit castra salutis
 Postpositus pudor: infixum est Æneia regna
 Patrum in leges quæcunque reducere dextra, 645
 Proque arce et sceptris et libertatis honore
 Vel famulas armare manus. Primæva suorum
 Corpora prætexto spoliant velamine, et armis
 Insolitis cingunt: puerilis casside vultus
 Clauditur, atque hostis pubescere cæde jubetur.
 Idem obscærant, captivum vulgus ut auro 651
 Pensarent pauro, (nec pauca fuere precantum
 Millia,) miranti durarunt prodere Pœno.
 Cuncta adeo scelera et noxam superaverat omnem.
 Armatum potuisse capi. Tunc terga dedisse 655
 Damnatis Siculas longe meritare per oras
 Impositum, donec Latio decederet hostis.
 Hæc tum Roma fuit; post te cui vertere mores
 Si stabat fatis, potius, Carthago, maneres.

LIBER UNDECIMUS.

Nunc age, quos clades insignis Iapyge campo
 Verterit ad Libyam populos Sarranaque castra,
 Expediam. Stat nulla diu mortalibus usquam
 Fortuna titubante fides: adjungere dexteras 5
 Certavere palam rumpenti fœdera Pœno,
 Heu nimium faciles læsis diffidere rebus.
 Seviore ante alios iras servasse repostas,
 Atque odium renovare ferox in tempore Samnis.
 Mox levis et sero pressurus fata pudore
 Brættius, ambiguus fallax mox Appulus armis.
 Tum gens Hirpini vana indociliæque quieti, 11
 Et rupisse indigna fidem: ceu dira per omnes
 Manarent populos fœdi contagia morbi.
 Jamque Atella suas, jamque et Calatia adegit,
 Fas superante metu, Pœnorum in castra cohortes.
 Inde Phalanteo levitas animosa Tarento 16
 Ausonium laxare jugum: patefecit amicas
 Alta Croton portas, Afrisque ad barbarâ iurata
 Thespiadum docuit submittere colla

Idem etiam Locros habuit furor: ora vadiosi 20
 Littoris, Argivos major qua Græcia muros
 Servat, et Ionio luitur curvata profundo,
 Lætæ res Libyæ et fortunæ e more secuta,
 Juravit pavitans Tyrio sua prælia Marti.
 Jam vero, Eridani tumidissimus accola, Celta 25
 Incubere malis Italum, veteresque doloris
 Tota se socios properarunt jungere mole.
 Sed fas id Celtis, fas impia bella referre
 Roiorum fuerit populus. Capuene furorem,
 Quem Senonum genti, placuisse, et Dardana ab
 ortu 30
 Mœnia barbarico Nomadum sociata tyranno
 Quisnam, mutato tantum nunc tempore, creuat?
 Luxus, et insanis nutrita ignavia Iustis,
 Consumuntque pudor peccando, unisque relictus
 Divitiis probrosus honor, lacerabat hiantem 35
 Desidia populum, ac resolutam legibus urbem
 Insuper exitio truculenta superbia agebat.

Nec vitis deerant vires : non largior ulli
 Ausoniae populo (sic tum fortuna fovebat)
 Aurique argentique modus : madefacta veneno
 Assyrio maribus vestis, medioque dierum 41
 Regales epulae, atque ortu convivia solis
 Deprensa, et nulla macula non illita vita.
 Tum populo servi Patres, plebesque senatus
 Invidia læta, et collidens dissona corda 45
 Seditio. Sed enim interea temeraria pubis
 Delicta augebat, pollutio ipsa, senectus.
 Nec, quos vile genus despectaque lucis origo
 Fœdabat, sperare sibi et deposcere prima
 Deerant imperia, ac patriæ pereuntis habenas. 50
 Quin etiam exhilarare viris convivia cæde
 Mos olim, et miscere epulis spectacula dira
 Certantum ferro, sæpe et super ipsa cadentum
 Pocula, dispersis non parco sanguine mensis.

Ilos astu aggressus, quo verteret acrius ægras
 Ad Tyrios mentes, quia nulla sorte daturam 56
 Certus erat Romam, neque enim impetrata volebat,
 (Pacuvio fuit haud obscurum crimine nomen,)
 Hortatur summi partem deposcere juris,
 Atque alternatos sociato consule fasces : 60
 Et, si partita renuant sedisse curuli,
 Æquatumque decus geminasque videre secures,
 Ullorem ante oculos atque ora adstare repulse.
 Ergo electa manus gressu fert dicta citato.

Antistat cunctis præcellens Virrius ore, 65
 Sed genus obscurum, nullique furoris secundus.
 Qui postquam cœtu Patrum ingentique senatu
 Impia dementis vulgi, ac vix tota, profudit
 Consulta, et tumidis incendit vocibus aures;
 Concordi fremitu renuentum effunditur asper 70
 Toto et concilio clamor : tum quisque fatigat
 Increpitans, vocumque tremitt certamine templum.
 Illic Torquatus, avum fronte æquavisse severa
 Nobilæ, Heu Capua portantes talia dicta
 Romuleis durastis, ait, succedere muris ? 75
 Ad quos non ausi Carthago atque Hannibal arma
 Post Cannas afferre suas ? nunquamne per aures
 It vestras, in Tarpeia cum sede Latini
 Orarent paria, haud verbis, haud voce, sed acri
 Propulsum dextra, qui tum mandata superbo 80
 Ore apportabat, tanto per limina templi
 Turbine præcipitem revoluti corporis actum,
 Ut, sævo afflictus saxo, spectante piaret
 Tristia dicta Jove, et lueret verba impia leto ?

En ego progenies ejus, qui sede Tonantis 85
 Expulit orantem, et nuda Capitolia consul [tum
 Defendit dextra. Rapidum hinc, palmasque viro-
 Intentantem oculis, proavitaque facta parantem
 Ut vidit majore adeo crudescere motu.
 Excipit his frendens Fabius : Pro cuncta pudendi !
 Sedes, ecce, vacat belli viduata procella : 91
 Quem, quæso, e vobis cui imposuisse paratis ?
 Inque locum Pauli quemnam datis ? an tua. Virri,
 Prima atque ante alias sors, concedente senatu,
 Te citat, ac nostris æquat jam purpura Bruttis ?
 I, demens, i, quo tendis : tibi perfida fasces 96
 Det Carthago suos. Medio fervore loquentis,
 Impatiens ultra gemitu cohibere furorẽ,
 Fulminea torvum exclamat Marcellus ab ira :
 Quæ tandem, et quam lenta tenet patientia mentem,
 O confuse nimis Gradivi turbine Varro, 101
 Ut perferre queas furibunda insomnia consul ?
 Nonne exturbatos jamdudum limine templi
 Præcipientes agis ad portas ? et discernere cogis
 Semiviros, quod sit nostro de more creati 105
 Consulis imperium ? Non unquam sobria pubes
 Est peritura brevis, moneo, ocius urbe facebat.

Muros ante tuos, ut par est, debita ductor
 Armatus responsa dabit. Consurgere cuncti
 Hinc pariter, magnoque viros clamore premebant.
 Nec non et foribus propere Campana juvenus
 Extulit ipsa gradum, tantæque dolore repulse
 Concitus Hannibalem volebat Virrius ore.
 Fufius, (huic nam spondebat præsagia mentis
 Venturum decus, et Capuæ pereuntis imago 115
 Jam tum erat ante oculos,) Non si Carthaginis, in-
 Ductorem vestris devinctum colla catenis [quit,
 Romam victor agis, posthac intrare Quirini
 Sacratas dabitur sedes : tende ocius, oro,
 Quo mens ægra vocat. Iterfuerunt hæc inde citati
 Mixta minis et torva truci responsa senatus. 121

Tantane, omnipotens, caligine mersa latere
 Fata placet ? veniet quondam felicior ætas,
 Cum pia Campano gaudebit consule Roma,
 Et per bella diu lascies perque arma negatos 125
 Ultro ad magnanimos referet secura nepotes.
 Pœna superborum tamen hæc durabit avorum,
 Quod non ante suos Capua ad suffragia mittet,
 Quam Carthago suos. Postquam nunc dicta sena-
 Nunc facta ex posuit, tum veris falsa per artem [tus,
 Virrius admiscens cecinit fatale cruenti 131
 Turbatus signum belli. Furiata juvenus
 Arma, arma, Hannibalemque volunt. Ruit un-
 dique vulgus,

Et Pœnos in tecta vocant : ingentia facta
 Siderum juvenis celebrant, ut ruperit Alpes 135
 Herculei socius decoris, divisique propinquas
 Transierit cursu rupes ; ut cæde referta
 Clauserit Eridani victor vada ; victor ut idem
 Lydia Romano turbarit stagna cruore ;
 Ut Trebie ipas æterno nomine famæ 140
 Tradiderit, Paullumque idem inter prælia, et idem
 Flaminium proceres rerum demiserit umbris.
 His super excisam primorū Marte Saguntum,
 Et juga Pyrenæ, et Iberum, et sacra parentis,
 Juratumque viro bellum puerilibus annis, 145
 Accumulant : unum, ducibus tot cæde peremptis,
 Tot fuscis acie, stare inter prælia nullis
 Attactum tellis. Superum cum munere detur
 Huic sociare viro dextras et fœdere jungi,
 Fastus exsangvis populi vanumque tumorem 150
 Nimirum Capua et dominatum perferat urbis,
 Ceu famulis fasces æquataque jura aegantis ?
 Prorsus enim tanto potioem nomine habendum
 Varronem, ut fugit consul fulgentior ostro.
 Talia jactantes jam lectam sorte parabant 155
 Mittere, quæ Tyrios adjungat fœdere, pubem.

Sed non invictum ponebat pectore robur
 Tum solum Decius Capuæ decus : isque receptus
 In medios cœtus, neque enim differre daturus ;
 Itis, ait, cives violanda ad jura parentum ? 160
 Damnatumque caput temerati fœderis aris
 Jungitis hospitio ? quæ tanta oblivio recti ?
 Magnum, atque in magnis positum populisque vi-
 risque,

Adversam ostentare fidem : nunc tempus inire
 Prælia pro Rutulis, nunc signa aciemque mo-
 vere, 165
 Dum trepidæ res, et medicinam vulnera poscunt ;
 Is locus officio, cum cessant prospera, cumque
 Dura ad opem fortuna vocat : nam læta fovere .
 Haudquaquam magni est animi decus : huc, pœna-
 adeste.

Novi diæ animas similes, et pectora magnis 170
 Nunquam angusta malis : capiunt, mihi credite
 Cannas,
 Et Trasimena vada, et Pauli memorabile letum

Hi sunt, qui vestris infixum moenibus hostem
Dejecere manu, et Capuam eripere superbis
Samnitum iussis: hi sunt, qui jura dedere 175
Terroris expulso, Sidicinæque bella remorunt.
Quo fugitis? socios quosve additis? ille ego san-
guis

Dardanius, cui sacra pater, cui nomina liquit
Ab Jove ducta Capys, magno cognatus lulo,
Ille ego semihomines inter Nasamonas, et inter
Sævum atque æquantem riuus Garamanta ferarum,
Marmarico ponam tentoria mixtus alumno?
Ductoremque feram, qui nunc pro fœdere proque
Justitia est ensis, solæque e sanguine laudes?
Non ita, non Decio permixtum fasque nefasque,
Hæc ut velle queat. Nullo nos invida tanto 186
Armavit Natura bono, quam janua mortis
Quod patet, et vita non æqua exire potestas.
Hæc vana aversas Decius jactavit ad aures.

Ast delecta manus jungebat fœdera Pœno. 190
Jamque aderat præmissa duci turbante tunultu
Autololes numerosa cohors: ipse agmine magno
Festinat citus per campos signa movebat.
Et Decius, Nunc hora, viri, nunc tempus: adeste,
Dum Capua dignum, dum me duce dextera vindex
Molitur facinus; procumbat barbara pubes.
Pro se quisque alacres rapite hoc decus. Hostis
Si parat, obstructas replete cadavere portas, [adire
Et ferro purgate nefas: hic denique solus
Eluerit sanguis maculatas crimine mentes. 200
Dumque ea nequicquam non ulli læta profatur,
Audita asperitate viri cœptoque feroci,
Multa feta gerens ira præcordia, Pœnus
Adstabat muris, propereque accessere lectos
Immittem castris Decium jubet. Horrida virtus,
Armatumque fide pectus, rectique cupido, 206
Et major Capua mens imperterrita mole
Invicta stabat, torvoque minacia vultu
Jussa ducis, verbisque etiam incessabat amaris.
Quem Libya: rector tot signa, tot arma ferentes
Spernentem incipitans magno clamore profatur:
Post Paullum, post Flaminium componimur, heu!
Vecordi Decio, necum certasse volenti 213
In decus et famam leti. Rapite, ite citati,
Signa, duces: pateatne mihi Campana vetante
Urbs Decio explorare libet, nova bella moventi
Cui patuere Alpes, saxa impellentia cœlum,
Atque uni calcata deo. Suffuderat ora
Sanguis, et a torvo surgebant lumine flammæ.
Tum rictus spumans, et anhelis faucibus acta
Versabant penitus dirum suspiria murmur. 221
Sic urbem invectus, toto comitante senatu,
Et vulgo ad spectanda ducis simul ora ruente,
Effudit cunctam rabiem irarumque procellas.

Nec non et Decio propiora pericula mentem
Flammarant, tempusque adeo carnebat adesse,
Quo laudes ducis invicti superaret igrmis.
Non illum fuga, non clausi occultare penates:
Sed liber, veluti nullus penetrasset in urbem
Hannibal, intrepido servaverat otia vultu. 230
Cum juvenem sævis (horrendum) concitus armis
Lavarent globus, et pedibus sublime sedentis
Ductoris sistunt. Tonat inde ferocibus alte
Incessans victor dictis Solusne ruentem
Pulcire, et revocare paras a funere Romam, 235
Milem? en, qui divum mihi munera tanta
Eripit. Decio prorsus servavi inertem
Vincendus, Decio imbelli, cui fœmina nulla
Orta in Agenoreis nostræ Carthaginis oris
Cesserit: huic ægedum, (nam cur indigna fera-
Magnanimo miles meritis innecte catenas [mus?]

Dixerat hæc: necdum finem convicia norant,
Cum fera gens Decii constanti pectore corpus
Invadit, vincitque manus post terga catenis.
Illatus velut armentis super ardua colla 245
Cum sese imposuit, victorque immane sub ira
Infremnit leo, et immersis gravis unguibus hæsit,
Mandit anhelantem pendens cervicæ juvenem.
At Decius, dum vincla ligant, Necte ocia, inquit,
(Nam sic Hannibalem decet intravisse,) catenas,
Fœderis infausti pretium: sic victima prorsus
Digna cadat Decius: nec enim te, sanguine lætum
Humano, sit fas cæsis placasse juvenis. [dum
En dextra! en fœdus! nondum tibi Curia, nec-
Templorum intrati postes; jam panditur acri 255
Imperio carcer. Perge, ac primordia tanta
Accumula paribus factis: mihi fama sub umbras
Te feret oppressum Capuæ cecidisse ruinis.
Nec plura effari concessum: obnubitor atra
Veste caput, trahiturque ferox ante ora suorum.

Exin victor ovans sedato pectore tandem 261
Spectandis urbis tectis templisque serenos
Lætus circumfert oculos, et singula discit:
Quis muris sator, et pubes sit quanta sub armis,
Quotque auri pateant bello argentique talenta:
Nunc qualis frenata acies, nunc deinde pedestris
Copia quanta viris: monstrant Capitolia celsa,
Stellatesque docent campos, Cereremque benignam. 268

Jamque diem ad metas defessis Phœbus Olympo
Impellebat equis, fuscabat et Hesperus umbra
Paullatim infusus properantem ad littora currum.
Instituunt de more epulas, festamque per urbem
Regifice exstructis celebrant convivia mensis.
Ipse, deum cultu et sacro dignatus honore,
Præcipuus multoque procul splendentibus ostro
Accipitur sublime toris: non una ministri 276
Turba gregis: posuisse dapes his addita cura,
His adolere focos, his ordine pocula ferre:
Nec non et certis struitur penus. Aspera mensa
Pondera cælati fulgent antiquitus auri. 281
Eripiunt flammæ noctem, strepitumque moventum
Murmurat alta domus. Stupet inconsuetus opimæ
Sidonius mensæ miles, faciemque superbi
Ignotam luxu oculis mirantibus haurit.
Vescitur ipse silens, et tantos damnat honores
Esse epulis, facilesque coli tanto agmine mensas;
Donec pulsa fames, et Bacchi munera duram
Laxarunt mentem: tum frontis reddita demum
Lætitia, et positæ graviore pectore curæ.
Personat Euboica Teuthras testudine, Cumes 290
Incola, et obtusas immiti murmure sævæ
Inter bella tubæ permulcet cantibus aures.
Jamque Jovem et lætos per furta canebat amores,
Electraque toros Atlantidos: unde creatus,
Proles digna deum, tum Dardanus: isque Tonanti
Ut det Erichthonium magna de stirpe nepotem.
Hinc Tros, hinc Ilus, generis tunc ordine longo
Assaracus, nulloque minor famæ manu
Tum Capys ut primus dederit sua nomina muris.
Concelebrant plausu pariter Sidonia pubes 300
Campanæque manus: ante omnes ductor honori
Nominis augusto libat carchesia ritu;
Cætera quem sequitur, Bacchique ex more liquo-
rrotat mensis turba, ardescitque Lyæo. [rem
Interea, Tyrio resoluta in gaudia cœtu 305
Converso, (neque enim, juvenis non digne sileri,
Transmittam tua coepta libens, famanque negabo
Quamquam imperfectis, magnæ tamen indolis
ausia,)

Mens una inviolata metu, nullisque venenis

Potando exarmata, decus pugnaeque, necisque 310
Sidonis tacitoolvebat pectore molem.
Quoque esset miranda magis tam sacra libido,
Pacuii genitus patrias damnaverat artes.
Is variis oneratum epulis atque atria tardo
Linquentem gressu comitatus pone parentem, 315
Postquam posse datum meditata aperire, novos-
Pandere conatus, et liber parte relicta [que
Tectorum a tergo patuit locus, Accipe digna
Et Capua et nobis, inquit, consulta; togaque
-Armatus amota nudat latus: Hoc ego bellum 320
Conficere ense paro, atque avulsum ferre Tonanti
Rectoris Libyci victor caput: hic erit ille,
Qui polluta dolis jam fœdera sanciet, ensis.
Si perferre nequit spectacula tanta senectus,
Et tremit inceptis lasso majoribus ævo, 325
At tu securis concede penatibus, et me [æquas
Linque meæ menti; summum quod credis, et
Hannibalem superis, o quantum nomine major
Jam Pœno tibi natus erit! Vibrabat ab ore
Igns atrox, animusque viri jam bellarebat; 330
Cum senior, tanti pondus conaminis ægra
Jamdudum vix aure ferens, tremebundus ibidem
Sternitur, et pedibus crebro pavida oscula figens,
Per si quid superest vitæ, per jura parentis,
Perque tuam nostra potiozem, nate, salutem, 335
Abstine inceptis, oro: ne sanguine cernam
Polluta hospitium, ac tibo repleta cruento
Pocula, et eversas pugnas certamine mensas.
Tune illum, quem non acies, non mœnia et urbes
Ferre valent, cum frons propior, lumenque corusco
Igne micat, tune illa viri, quæ vertice fundit, 341
Fulmina pertuleris, si viso intorserit ense
Diram, qua vertit per campos agmina, vocem?
Fallit te, mensas inter quod credis inermem.
Tot bellis quæsitâ viro, tot cœdibus armat 345
Majestas æterna ducem: si admoveris ora, [busta,
Cannas, et Trebiam ante oculos, Trasimenaque
Et Paulli stare ingentem miraberis umbram.
Quid? tanto in casu comitum juxtaque jacentum
Torpebunt dextræ? parce, oro, et desine velle, 350
Cui nequeas victor superasse: an tristia vincula
Et Decius non erudiunt componere mentem?
Talia commemorans, famæ majoris amore
Flagrantem ut vidit juvenem surdumque timori;
Nil ultra posco, refer in convivia gressum: 355
Approperemus, ait. Non jam tibi pectora pubis
Sidonis fodienda manu tutantia regem. [ferrum,
Hoc jugulo dextram explora: namque hæc tibi
Si Pœnum invasisse paras, per viscera ferrum
Nostra est ducendum: tardam ne sperne senectam;
Opponam membra, atque enses extorquere nega-
tum 361
Morte mea eripiam. Lacrymæ tunc ore profusæ,
Et magna superdum cura servatus in arma
Scipiadæ Pœnus; nec tantum fœda deerunt
Externa peragi dextra. Pulcherrimus ire, 365
Et dignus fieri compos memorabilis ausi,
Amisit quantam posito comamine laudem,
Cui tantum est voluisse decus! Tum reddere sese
Festinant epulis, et tristia fronte sereneant,
Donec læta virum solvit convivia somnus. 370
Postera lux Phaëthontis equos profferre parabat,
Jam rapido summis curru splendente sub undis:
Et juvenem magno generatus Hamilcare duras
Jamdudum exercet curas. Charlaginis arcus
Ire ferax Mago, et Patribus portare jubetur 375
Nuntia facta ducis. Præda et captiva leguntur
Corpora, dereptæque viris sub Marte cruento
Exuvie, fausti superis libamina belli.

Altera curarum Libycis demittitur oris,
Heu, Decius reduci lentas servatus ad iras; 380
Ni pœnæ juvenem indignæ miseratus ab alto
Jupiter antiquum Batti vertisset ad urbem.
Hic Pellæa virum Ptolemæi sceptrâ vehentem
Eripere minis, resolutaque vincula collo.
Atque eadem vitæ custos mox deinde quieto 385
Accepit tellus ossa inviolata sepulcro.
Nec Venerem interea fugit exoptabile tempus
Pœnorum mentes cæco per læta premendi
Exitio, et luxu corda importuna domandi.
Spargere tela manu passim fallentia natis 390
Imperat, et tacitas in pectora mittere flammâs.
Tum pueris dulce ardens: Eat improba Juno,
Et nos (ne mirum, quid enim sumus?) acta se-
cundis
Despiciat: valet illa manu, valet illa lacertis:
Parvula nos arcu puerili spicula sensim 395
Fundimus, et nullus nostro de vulnere sanguis.
Verum agite, o mea turba, precor, nunc tempus,
adeste,
Et Tyriam pubem tacitis exurite telis.
Amplexu, multoque mero, somnoque virorum
Profliganda acies, quam non perflegerit ensis, 400
Non ignes, non immissis Gradiuvus habenis.
Combibat illapsos ductor per viscera luxus:
Nec pudeat picto fultum jacuisse cubili,
Nec cinem Assyrio perfundere pugnet amomo.
Ille sub hiberno somno educere cœlo 405
Jactatus, tectis malit consumere noctes;
Ac ponat ritus vescendi, sæpe citato
Dum residet sub casside equo, discatque Lyæc
Imbellem donare diem: tum deinde madenti
Post epulas ait grata chelys, segnisque soporas
Aut nostro vigilas ducat sub numine noctes. 410
Hæc postquam Venus, applaudit lascivus, et
Mittit se cœlo niveis exercitus alis. [alto
Sentiit flammiferas pubes Maurusia pennas,
Et pariter fuscis tepuerunt pectora telis. 415
Bacchi dona volunt, epulasque, et carmina rursus
Pieria liquefacta lyra: non acer aperto
Desudat campio sonipes: non ulla per auras
Lancea nudatos exercet torta lacertos.
Mollitæ flammis lymphæ languentia somno 420
Membra sovent, miserique bonis perit horrida
virtus.
Ipse etiam, afflatus fallente Cupidine, ductor
Instaurat mensas dapibus, repetitque volentum
Hospitium, et patrias paulatim decolor artes
Exiit, occulta mentem vitiant sagitta. 425
Altera jam patria, atque æquo sub honore vocatur
Altera Carthago Capua, intactumque secundæ
Fortunæ ingenium vitia allatranta quassant.
Nec luxus ullus mersæque libidine vitæ
Campanis modus: accumulans, variasque per artes
Scenarum, tantant epulas distinguere ludo: 431
Ut strepitum, ad Phrygiam Niloticâ loton
Memphis Amyclæo passim lasciva Canopo.
In primis dulcem, Pœro lætante, per aures
Nunc voce infundit Teuthras, nunc pectine can-
tasque ubi mirantem resonantia pollice fila [tum.
Ductorem vidit Libyæ, canere inde superbas
Aoniæ laudes sensim testudinis orsus,
Concordem citharæ movit per carmina lingu:
Vincere linquentes vitam quæ possit olores.
Atque hæc et multis carpsit mollissima mense
Facta antiqua virum, placidas quis mulceat au-
Argolicis quondam populis (mirabile dictu) [tra.
Exaudita chelys, lapidem testudine felix
Ducere, et in muros posuisse volentia saxa. 445

Hæc Amphionio vallavit pectine Thebas,
 Ac, silice aggeribus per se scandente vocatis,
 Jussit in immensum cantatas surgere turres.
 Altera, turbatum plectro moderata profundum,
 Et tenuit phocas, et in omni Protea forma 450
 Traxit, et æquoreo portavit Ariona dorso.
 Jam, quæ Peliaca formabat rupe canendo
 Heroum mentes et magni pectora Achillis,
 Centauro dilecta chelys, compesceret iras,
 Percussa fide, vel pelagi vel tristis Averni. [Iem
 Namque Chaos, cæcam quondam sine sidere mo-
 Non surgente die, ac mundum sine luce cane-
 Tum deus ut liquidi discisset stagna profundi,
 Tellurisque globum media compage locasset;
 Ut celsum superis habitare dedisset Olympum:
 Castaque Saturni monstrabat sæcula patris.
 Sed, quos pulsabat Rhipæum ad Strymona, nervi,
 Auditus superis, auditus manibus Orpheus,
 Emerito fulgent clara inter sidera cælo.
 Hunc etiam mater, tota comitante sororum 465
 Aonidum turba, mater mirata canentem.
 Non illo Pangæa juga aut Mavoiitis Hæmus,
 Non illo modulante sonos æticit ultima Thræce:
 Cum æylis venere fere, cum montibus amines.
 Immemor et dulcis nidi, postposito volatu 470
 Non mota volucris captiva pependit in æthra.
 Quin etiam Pagasæa ratiæ, cum cærule nondum
 Cognita terrigenis, pontoque intrare negarent,
 Ad puppim saciæ, cithara eliciente, carinæ
 Adductum cantu vidit mare. Pallida regna 475
 Bistonis vates flammisque Acheronta sonantem
 Placavit plectro, et fixit revolvibile saxum.
 O diræ Ciconum matres, Geticique furores,
 Et damnata deis Rhodope! tulit ora revulsa
 In pontum, ripis utraque sequentibus, Hebrus. 480
 Tum quoque, cum rapidi caput a cervice recisum
 Portarent fluctus, subito emicuerunt per undas
 Ad murmur cete toto exsultantia ponto.
 Sic tum Pierius bellis durata virorum
 Pectora Castalio frangebat carmine Teuthras. 485
 Interea placida attulerant jam flamina terris
 Magonem Libycis. Lauro redimita subibat
 Optatos puppis portus, pelagoque micabant
 Captiva arma procul celsa fulgentia prora.
 At patulo surgens jamdudum ex æquore late 490
 Nauticus implebat resonantia littora clamor,
 Et, simul adductis percussa ad pectora tonsis,
 Centeno fractus spumabat verberare pontus.
 Nec lentum in medios rapienda ad gaudia vulgus
 Procurrit fluctus, elataque turba favore 495
 Certatim ingenti celebrat nova gaudia plausu.
 Æquatur rector divis: illum undique matres,
 Illum turba minor moniti gaudere nepotes,
 Et senior manus, et juxta populosque Patresque
 Maciatis superum dignantur honore juvenis. 500
 Sic patriam Mago et portas ingressus, evanescens
 Fraternæ laudis fama. Ruit inde æstus,
 Et multo Patrum stipatur curia cætu.
 Tum, divos veneratus avum de more vetusto,
 Martem, ai, egregium, et fractas, quæ Italia tellus
 Nitebatur, opes, pars ipse haud parva laborum,
 Nuntio: pugnatum superis in vota secundis.

— locus, Ætoli signat quem gloria regis,
 is quondam prisca inter sæcula Dauno:
 rapido circumdat gurgite campos 510
 et stagnis intercipit arva refusis;
 Mox fluctus ferit Adriacos, magnoque fragore
 Cedentem impellit retrorsus in aquora pontum.
 Hic Varro, et magnam Latia inter nomina Paullus
 Nomen, quæ rerum ducibus permissa potestas, 515

Vixdum depulsa nigra caligine noctis,
 Invadunt campum, et late fulgentibus armis
 Accendunt ultro lucem surgentis Eoi.
 Nos contra (nam germanum furor acer agebat
 Optatæ pugnae) castris cita signa movemus. 520
 Intremittit et tellus, pulsusque immugit Olympus.
 Illic fluvium et campos abscondit cæde virorum
 Ductor, quo nunquam majorem ad bella tulerunt
 Rectorem terræ. Vidi, cum turbine sævo
 Ausonia et sonitu bellantis fusa per agros 525
 Uni terga daret: vidi, cum Varro citato
 Anferretur equo projectis degner armis.
 Quin et magnanimum, perfosso corpore telis,
 Strage super socium vidi te, Pausle, cadentem.
 Ægates ille et servilia fœdera larga 530
 Ultus cæde dies: non plus optasse liberet,
 Quam tum concessit dexter deus. Altera jam
 Si talis redeat, populis eris omnibus una [lux
 Tum, Carthago, caput, terrasque colere per omnes.
 Testes hi stragis, quos signum illustre superbis
 Mos læva gestare viris. Tum funditur ante 536
 Ora admirantium præfulgens annulus auro,
 Dæque fidem verbis haud parvo insignis acervo.
 Hunc iterum reptens: Restat nunc sedibus imis
 Vertenda atque æquanda solo jam subtrata Roma.
 Annitatur, ait, vires refovere tot haustas 541
 Casibus, ut pateant non paucæ æraria dextris,
 Quas enim bello. Desit jam bellua, tristis
 Ausoniis terror: nec non alimenta fatigant.

Atque ea dum memorat, torvo conversus in ora
 Hannonis vultu, quem gliscens gloria pravum
 Ductoris studio jamdudum agitabat acerbo, 547
 Jamne tibi dextras inceptaque nostra probamus?
 Jam fas Dardanio me non servire colono?
 Anne iterum Hannibalem dedi placet? atia ve-
 Invidiæ nigroque undantia pectora felle, [meno
 Tandem tot titulus totque exorata tropæis,
 Infelix, muta. Dextra en, en dextera, quam tu
 Encadiss lacerare dabas, et littora, et amnes,
 Et stagna, et latos implevit sanguine campos. 555
 Hæc Mago, atque animos favor haud obscuras
 alebat.

Cui, simul invidia atque ira stimulantibus, Han-
 Talia vesani juvenis convicia miror [non:
 Haud equidem: tumet ingenio, fraternæque corda
 Non tarde agnoscas, et virus futile linguæ. 560
 Qui ne mutatum vanis absistere crederet, [rupto
 Nunc pacem orandum, nunc improba fœdere
 Arma reponendum, et bellum exitiale cavendum
 Auctorego. Atque adeo vosmet pendite, quæso,
 Quid ferat: haud aliud nobis censere relictum est
 Tela, viros, aurum, classes, alimenta precatur,
 Belligeramque fecit. Victus non plura petisset.
 Sanguine Dardanio Rutulos satnavimus agros,
 Et jacet in campis Latium. Deponere curas
 Tandem ergo, bone, da, victor, liceatque sedere
 In patria: liceat non exhaurire rapacis 571
 Impensis belli vacuatos sæpe penates.
 Nunc en, nunc, inquam, (falsa ut præsentia nostra
 Sint oro, mensque augurio ludatur inani,) [bc
 Haud procul est funesta dies: atrocio novi 575
 Corda, ac prospicio natas et cladibus iras.
 Vos ego, vos metuo, Cannæ. Submittite signa,
 Atque adeo tentate agendum, ac deposite pacem;
 Non dabitur. Parat ille dolor, mihi credite, majus
 Exitium accepto: citiusque hæc fœdera victor,
 Quam victus dabit. Atque adeo, qui tanta super-
 Facta sonas ore, et spumanti turbine perfas [bc
 Ignorantem aures, dic, en, germanum in armis
 Ille tuus par Gradivo, per sæcula tellus

Cui similem nunquam ductorem in bella creavit,
 Mœnia Romulæ cur nondum viderit urbis? 586
 Scilicet e gremio matrum rapiamus in hostem
 Nondum portandis habiles gravioribus armis?
 Æratas iussi texamus mille carinas,
 Atque omnis Libyæ quærat bellu terris; 590
 Ut longa imperia, atque armatos proroget annos
 Hannibal, et regnum trahat usque in tempora fati?
 Vos vero, (neque enim occulto circumdamur astu,)
 Ne dulces spoliare domos; castrisque potentum
 Atque opibus sancite modum. Pax optima rerum,
 Quas homini novisse datum est: pax una trium-
 Innumeris potior: pax, custodire salutem [phis
 Et cives æquare potens, revocetur in arces
 Tandem Sidonias, et fama fugetur ab urbe

Perfidie, Phœnissæ, tuæ. Si tanta libido 600
 Armorum tenet, atque enses non reddere perstat
 Poscenti patriæ; nil suppeditare furori
 Hortor, et hæc fratri Magonem dicta referre.
 Plura annectentem (neque enim satiaverat iras
 Dicendo) clamor turbat diversa volentum. 605
 Si Libyæ decus, haud ulli superabilis armis
 Hannibal, est iræ tibi, destituentus ad ipsas
 Victorem metas, nec opum adjumenta feremus,
 Invidia unius sceptræ ut jam parta retardet?
 Inde alacres tribuunt, quæ belli posceret usus,
 Absentique suum jactant sub teste favorem.
 Mox eadem terris placitum traducere Iberis,
 Dum malus obtrectat facta immortalia livor,
 Nec sinit adjutas ductoris crescere laudes. 611

LIBER DUODECIMUS.

Jam terra glaciale caput, fecundaque nimbis
 Tempora, et austrifero nebulosam vertice frontem
 Immitis condebat Hiems, blandisque salubre
 Ver Zephyris tepido mulcebat rura sereno.
 Prorumpit Capua Pœnus, vicinaque late 5
 Præmissis terrore quatit: ceu condita bruma,
 Dum Rhipæa rigent Aquilonis flamina, tandem
 Evolvit serpens arcano membra cubili,
 Et splendente die novus emicat, atque coruscum
 Fert caput, et saniem sublati faucibus efflat. 10
 At Lihyci ducis ut fulserunt signa per agros,
 Desolata metu cuncta, et suadente pavore
 Vallo se clausere simul, trepidique salutis
 Expectant ipsis metuentes mœnibus hostem.
 Sed non ille vigor, qui ruptis Alpibus arma 15
 Intulerat, dederatque vias, Trebiaque potitus
 Mænonis Italo sceleravit sanguine fluctus,
 Tunc inerat: molli luxu madefacta meroque,
 Illecebris somni torpentia membra fluebant,
 Quis gelidas sœtuem noctes thorace gravatis 20
 Sub Jove non æquo trahere, et tentoria sæpe
 Spornere, ubi hiberna ruerent cum grandine nim-
 Ac ne nocte quidem clypeive ensesve reposti, [bi,
 Non pharetræ aut jacula, et pro membris arma
 fuere.

Tunc grave cassis onus, majoraque pondera visa
 Parmarum, ac nullis fusæ stridoribus hastæ. 26

Prima instantem sensit catervina mitis
 Parthenope, non dives opum, non spreta vigoris;
 Sed portus traxere duces, secuta volentem
 Æquora, quæ peteret veniens Carthagine puppis.
 Nunc molles urbi ritus, atque hospita Musis 31
 Otia, et exemtum curis gravioribus ævum.
 Sirenium dedit una suum memorabile nomen
 Parthenope muris Acheloiæ, æquore cujus
 Regnavere diu cantus, cum dulce per undas 35
 Exitum miseris caneret non prospera nautis.
 Hæc pone aggressus (nam frontem clauserat
 æquor)

Mœnia, non ullas valuit perfringere Pœnus
 Tota mole vias, frustra que inglorius ausi
 Pulsavit quatiens obstructas ariete portas. 40
 Stabat Cannarum Graia ad munimina victor
 Nequiquam, et cautæ mentis consulta probabat
 Eventu, qui post Dauni stagnantia regna
 Sanguine Tarpeias ire abstinuisset ad arces.

En, qui nos segnes, et nescire addere cursum 45
 Fatis jactastis, quod vobis scandere nuper
 Non acie ex ipsa concessum mœnia Romæ,
 Intrate, atque epulas promissas sede Tonantis
 Iliis, quæ Graia manus defendit, redditæ tectis.
 Talia jactabat, famæque pudore futuræ, 50
 Irritus incepti prima si abisteret urbe,
 Audebat cuncta, atque acuebat fraudibus enses.
 Sed subitæ muris flammæ, totoque fluebant
 Aggeris anfractu tela improvisa per auras.
 Haud secus, occuluit saxi cum vertice fetus 55
 Ales fulva Jovis, tacito si ad culmina nisu
 Evasit serpens, terretque propinquus hiatu,
 Illa, hostem rostro atque adsuetsis fulmina ferre
 Unguibus incessens, nidi circumvolat oibem.
 Tandem ad vicinos Cumarum vertere portus 60
 Defessum subiit, varioque lacessere motu
 Fortunam, et famæ tubando obstare sinistra.
 Sed custos urbi Gracchus, tutela vel ipsis
 Certior arcebat muris, iterumque sedere
 Portis, atque aditus iterum sperare vetabat. 65
 Lustrat inops animi, rimaturque omnia circum
 Alite vectus equo, rursusque hortatibus infit
 Laudum agitare suos: Pro di, quis terminus, in-
 Ante urbes standi Graias, oblite tuorum 70
 Factorum miles, quis erit modus? Alpibus adstat
 Nimirum major moles, et scandere cælum
 Pulsantes jubeo scopulos: quanquam altera detur
 Si similis tellus, aliæque repente sub astra
 Exsurgant rupes, non ibis, et arduus arma
 Me ducente feres? tene, heu, Cumanus hiantem
 Agger adhuc murusque tenet? Gracchumque, 76
 moveri

Nunc auseri portis, parvo in discrimine cerno?
 An vobis gentes, quæcunque labore parastis,
 Casu gesta putent? per vos Tyrrhena faventum
 Stagna delam, per ego et Trebiam, cineræque 77
 Sagunti

Ohtestor, dignos jam vosmet reddite vestra,
 Quam trahitis, fama, et revocate in pectora Cai
 Sic ductor fessas luxu attritasque secundis [ua
 Erigere, et verbis tentabat sistere mentes.
 Atque hic perlustrans aditus, fulgentia cernit 85
 Arcis templa iugo, quorum tum Virrius, altæ
 Immitis ductor Capuæ, primordia pandit.
 Non est hoc, inquit, nostri, quod suspiciis, ævi:

Majores fecere manus. Cum bella timeret
 Dictæ regis, (sic fama est,) linquere terras 20
 Dædalus invenit, nec toto signa sequenti
 Qrbe dare, ætherias aliena tollere in auras
 Ausus se penna, atque homini monstrare volatus.
 Suspensum hic librans media in'er nubila corpus
 Enavit, superosque novus conterritus ales. 25
 Natum etiam docuit falsæ sub imagine plumæ
 Attentare vias volucrum, lapsumque solutis
 Pennarum remis, et non felicibus alis
 Turbida plaudentem vidit freta: dumque dolori
 Indulget subito, motis ad pectora palmis, 100
 Nescius heu planctu duxit moderante volatus.
 Hic pro nubivago gratus pia templa meatu
 Instituit Phœbo, atque audaces exiit alas. [ertes
 Virrius hæc. Sed enim ductor numerabat in-
 Atque actos sine Marte dies, ac stare pudebat. 105
 Ingemit adversis, respectansque irrita cæpta
 Urbe Dicarchea parat exsatiare dolorem.
 Hic quoque nunc pelagus, nunc muri saxea moles
 Offici audenti, defensantumque labores.
 Dumque tenet socios, dura atque obsepta viarum
 Rumpere nitentes, lentus labor, ipse propinqua
 Stagnorum terræque simul miracula lustrat.
 Primores adsunt Capuæ: docet ille tepentes
 Unde ferant nomen Baiæ, comitemque dedisse
 Dulichis puppis stagno sua nomina monstrat.
 Ast hic Lucrino mansisse vocabula quondam 116
 Cocyti memorat, medioque in gurgite ponti
 Herculeum commendat iter, qua discidit æquor
 Amphitryoniades armenti victor Iberi.
 Ille, olim populis dictum Styga, nomine verso
 Stagna inter celebrem nunc mitia monstriat Aver-
 num; [rens,
 Tum tristi nemore atque umbris nigrantibus hor-
 Et formidatus volucris, letale vomebat
 Suffuso virus cælo, Stygiaque per urbes
 Religione sacer sævum retinebat honorem. 125
 Hinc vicina palus (fama est Acherontis ad undas
 Pandere iter) cæcas stagnante voragine fauces
 Laxat, et horrendos aperit telluris hiatus,
 Interdumque novo perturbat lumine manes.
 At juxta caligantes, longumque per sævum 130
 Inferni pressas nehulis, pallente sub umbra
 Cimmerias jacuisse domos, noctemque profundam
 Tartaræ narrant urbis: tum sulfure et igni
 Semper anhelantes coctoque bitumine campos
 Ostentant: tellus atro exundante vapore 135
 Suspirans, ustiasque diu calefacta medullis,
 Æstuat, et Stygios exhalat in æra flatus.
 Parturit, et tremulis metuendum exsultat antris,
 Interdumque cavas luctatus rumpere sedes,
 Aut exire fretis, sonitu lugubre minaci 140
 Mulciber immugit, lacerataque viscera terræ
 Mandit, et exesos labefactat murmuræ montes.
 Tradunt Herculeæ prostratos mole gigantes
 Tellurem injectam quater, et spiramine anhelio
 Torrerî late campos, quotiesque minantur 145
 Rumpere compagem impositam, expallescere cæ-
 Apparet Prochyte sævum sortita Mimanta: [lum.
 Apparet procul Inarime, quem turbine nigro
 mantem premit lapetum, flammæque rebelli
 ejectantem, et, si quando evadere detur, 150
 a Jovi rursus superisque iterare volentem.
 monstrantur Vesbina juga, atque in vertice summo
 flammis scopuli, stratusque ruina
 Mons circum, atque Ænæ fatis certantia saxa.
 Nec non Misenum servantem Idææ sepulcro 155
 Nomina, et Herculeos videt ipso in littore Baulos.
 Miratur pelagique minas terræque labores.

Quæ postquam perspecta viros, regressus ad altos
 Inde Pherecyadum muros, frondentia læto
 Palmite devastat Nyssæ acumina Gauri. 160
 Hinc ad Chalcidicam transfert citus agmina Nola.
 Campo Nola sedet, crebris circumdata in or-
 Turribus, et celso facilem tutatur adiri [bem
 Plantitiem vallo: sed, qui non turribus arma
 Defendenda daret, verum ultro mœnia dextra
 Protegeret, Marcellus opem auxiliumque ferebat
 Isque ubi Agenoream procul adventare per æquor,
 Et ferri ad muros nubem videt; Arma, cruentus
 Hostis adest, capite arma, viri, clamatque, capit-
 que. 169
 Circumstant rapidi juvenes, aptantque frementi
 Sanguineas de more juba: sonat inde, citato
 Agmina disponens passu, Tu limina dextræ
 Servabis portæ, Nero! tu converte cohortes
 Ad lævam patrias et Larinatia signa,
 Clarum Volscorum Tulli decus: ast ubi jussu, 175
 Per tacitum ruptis subita vi fundite portis
 Telorum in campos nimbum: fear ipse revulsa
 In medios, equitumque traham certamina porta.
 Dumque ea Marcellus, jam claustra revellere
 Et scalis spretos tentabant rumpere muros. [Pœni
 Insonuere tubæ passim, clamorque virorum,
 Hinnitibus, simul litui, raucoque tumultu
 Cornua, et in membris concussa furentibus arma.
 Fertur acerba lues dijectis undique portis,
 Effusæque ruunt inopino flumine turbæ: 185
 Improbis ut fractis exundat molibus annis,
 Propulsum ut Boreæ scopulis impingitur æquor,
 Ut rupto terras invadunt carcere venti.
 Nec, torrente Libys viso armorumque virumque
 Dejectus, sperare valet. Dux Dardanus instat 190
 Attonito, prægressus equo, tergisque ruentum
 Incumbens hasta, socios nunc voce fatigat:
 Perge age, fer gressus; dexter deus, horaque nos-
 tra est:
 Hac iter ad muros Capuæ: nunc rursus in hostem
 Conversus, Sta: quo raperis? non terga tuorum,
 Te, ductor Libyæ, increpito: sta: campus, et
 arma,
 Et Mars in manibus: dimitto e cæde cohortes;
 Spectemur soli: Marcellus prælia posco.
 Sic rector Latius: juvenique invadere pugnam
 Barcæo suadebat honor pretiumque periculi. 200
 Sed non hæc placido cernebat pectore Juno,
 Cæptoque avertit suprema in fata ruentem.
 Sistere percussos ille et revocare laborat.
 Talesne e gremio Capuæ tectis que sinistris
 Egredimur? state, o miseri, quis gloria summa
 Dedecori est: nil vos hodie (mihî credite) terge
 Vertentes fidum expectat: meruistis, ut omnis
 Ingruat Ausonia, et sævo Mavorte parastis,
 Ne qua spes fusos pacis vitæque maneret.
 Vincet clamore tubas, vocisque vigore 210
 Quamvis obstructas sævus penetrabat in aures.
 Polydamanteis juvenis Pædianus in armis
 Bella agitabat atrox, Trojanque semina et ortus
 Atque Antenorea sese de stirpe ferebat,
 Haud levior generis fama, sacroque Timavo 215
 Gloria, et Euganeis dilectum nomen in oris.
 Huic pater Eridanus, Venetæque ex ordine gentes
 Atque Apono gaudens populus, seu bella clieret,
 Seu Musas placidus doctæque silentia vitæ
 Mallet, et Aonio plectro mulcere labores, 220
 Non ullum dixere parem; nec notior alter
 Gradivo juvenis, nec Phœbo notior alter.
 Qui postquam, effusus urgens vestigia frenis
 Pœnorum, iuxta galeam atque inq̃ue premiti

Agnovit spoliū Paulli : puer illa gerebat, 225
 Non parvo lætus ductoris munere, Cinyæ,
 Dilectus Pœno Cinyæ, quo gratioꝝ ora
 Non fuit, ac nulla nituit plus fronte decoris.
 Quale micat, semperque novum est, quod Tiburis
 Pascit, ebur, vel qui miro candoris honore [aura
 Lucet in aure lapis, rubris advectus ab undis. 231
 Quem postquam, egregium cristis et casside nota
 Fulgentem, extremo Pedianus in agmine vidit,
 Ceu subita ante oculos Paulli emerisset imago
 Sedibus infernis, amissaque posceret arma, 235
 Invadit frendens : Tune, ignavissime, sacri
 Portabis capitis, quā non sine crimine vester
 Invidia deū gestaret tegmina ductor ?
 En Paulus. Vocat inde viri ad spectacula manes,
 Et fugientis agit costis penetrabile telum. 240
 Tum delapsus equo galeam atque insignia magni
 Consulis abruptis dextra, spoliatusque videntem.
 Solvitur omne decus leto, niveosque per artus
 It Stygius color, et formæ populatur honores.
 Ambrosiæ cecidere comæ, violatæque cervix 245
 Marmoreum in jugulum collo labente recumbit.
 Haud secus Oceano rediens Cythereus ignis,
 Cum sese Veneri jactat splendore reflecto,
 Si subita invadat nubes, hebetatur, et atris
 Decrescens tenebris languentia lumina condit.
 Ipse etiam capta Pedianus casside nudos 251
 Attonitus stupet ad vultus, irasque coerct.
 Tum, galeam magno sociū clamore reportans,
 Innitent quatiebat equum, spumantia sævo
 Frenā cruentantem morsu : cui tui bidus armis 255
 Obvia Marcellus rapido tulit ora tumultu,
 Agnoscentem, Decus mactæ a virtutis avitæ,
 Macte, Antenoride : nunc, inquit, rapta petamus,
 Quod superest, Libyci ducioris tegmina; et ardens
 Terrificæ sævam fundit stridoribus hastam. 260
 Nec forsā voti vanus foret, obvia ni vis
 Gestaris opposito tenuisset corpore telum.
 Qui dum vicinis ductorem protegit armis,
 Transabit non hunc sitiens gravis hasta cruorem,
 Ingentesque minas mutata morte peregit. 265
 Avehitur raptim ductor, discrimine leti
 Turbatus, cursumque furens ad castra capessit.
 Jamque, fugæ immodicus, tendit certamine
 greasum
 Precipitem versis Pœnorū exercitus armis.
 Adsequitur telis hostis, longasque viritum 270
 Exsantiant iras cladum, cœloque cruentos
 Certatim ostentant et dis ulioribus enses.
 Ille dies primus docuit, quod credere nemo
 Auderet superis, Martis certamine sisti [que,
 Posse ducem Libyæ. Raptant currusque, viros-
 Massylamque feram, et vivis avulsā reportant
 Tegmina bellantum, atque abeunt, sub cuspidē
 terga
 Contenti vidisse ducis. Tum Martis adæquant
 Marcellum decori : graditur comitante triumpho
 Major, quam ferret cum victor opima Tonanti. 280
 Inde furens, postquam vallo vix depulit hostem,
 Ductor Agenoreus, Quando hanc, quantoque cru-
 Hostili labem eluerim ? mea terga videre [ore
 Contigit Ausoniæ ? mene, inquit, summe deorum,
 Post Trebiam statuis jam turpi funere dignum ?
 Vosque, invicta diu, nunc (heu) sine Marte ju-
 ventus 286
 Debellata bonis Capuæ, non degener ipse
 Gestorum Ausoniis verti victricia signa,
 Vobis terga dedi : vidi, cum ad bella vocarem,
 Non æquasque Italo fugere a ductore paventes.
 Quid reliquum priaci Martis tibi, qui dare terga

Me revocante potes ? Fundebat talia Pœnus :
 Et Latæ sese Nolana ad mœnia turmæ,
 Portantes spolia insigni clamore, ferebant.
 At consuea graves per longum audire suorum
 Eventus Roma, et nunquam recreata secundis
 Allato tandem faustæ certamine pugnæ,
 Erigitur, primoque deū se munere tollit. [rum,
 Ante omnes pigra in Martem, fugiensque labo-
 Dum bellum tonat, et sese furata juvenus 300
 Dat pœnas latebræ : tum, qui dulcedine vitæ
 Invenere dolos, juratæque fœdera Pœno
 Corrupte, notant, et purgant crimine gentem,
 Punitur patriam meditati linq̃ere terram
 Consilium infelix sceleratæque culpa Metelli. 305
 Talia corda virū : sed enim nec fœmina cessat
 Mente æquare viros, et laudis poscere partem.
 Omnis, præ sese portans capitæque manusque
 Antiquum decus, ac derepta monilia collo,
 Certatim matrona ruit, belloque ministrant. 310
 Haud tanta cessisse viros in tempore tali
 Laudis sorte piget, factoque in sæcula ituro
 Lætantur tribuisse locum. Tum celsa senatus
 Subsequitur turba : in medium certamine magno
 Privatæ cumulantur opes : nudare penates, 315
 Ac nihil arcanos vitæ melioris ad usus
 Seposuisse juvat : coit et sine nomine vulgus.
 Corpore sic toto ac membris Roma omnibus
 Exsangues rursus tollebat ad æthera vultus. [usa
 Addunt spem miseris dulcem Parnassia Cirrha
 Portantes responsa viri : nam læta ferebant 321
 Exaudisse adytis, sacra cum voce tonaret
 Antrum, et mugire Phœbo jam intrata sacerdos.
 Solvite, gens Veneris, graviores corde timores
 Adversi en quicquid duro sub Marte manebat,
 Exhaustum est vobis : restant leviora laborum,
 Et sine perniciæ terror. Dis vota precesque
 Ferte modo, et tepidos aris libate cruores.
 Neu date terga malis : aderit Gradivus, et ipse
 Delius avertet propiora pericula vates, 330
 Trojanos notus semper minuisse labores.
 Sed vero, sed enim ante omnes altaria fument
 Centum festa Jovi, centum cadat hostia cultris.
 Ille truce belli nubem sævasque procellas
 In Libyam violentus ager ; spectabit ipsi 335
 Ægida turbato quatientem in prœlia mundo.
 Atque ea Parnassi postquam clamata sub antris
 Allatum, vulgique deus pervenit ad aures,
 In Capitolinas certatim scanditur arces, [lat t.
 Sternunturque Jovi, et delubrum sanguine hono-
 Tum Pœana canunt, responsaque fida precantur.
 Interea adsuētis senior Torquatus in armis
 Sardoas patrio quatiebat milite terras.
 Namque ortum Iliacæ jactans ab origine nomen
 In bella Iliaspagoras Tyrios renovata vocarat.
 Proles pulchra viro, nec tali digna parente, 346
 Hostis erat, cuius fretus fulgente juvenia,
 Ipse asper, paci, crudos sine viribus annos,
 Barbarici studio ritus, refovebat in armis. 349
 Iaque ubi Torquatum raptim properata ferentem
 Signa videt, pugnaque avidas accedere dextræ,
 Fraude loci nota latebrosa per avia saltus
 Evolat, et, provisa fugæ compendia carpens,
 Virgulta tegitur valle ac frondentibus umbris.
 Insula, fluctibus circumvallata profundo, 355
 Castigatur aquis, compressæque gurgite terras
 Enormes cohibet nudæ sub imagine plantæ.
 Inde Ichnusa prius Graiis memorata colonis,
 Mox Libyci Sardus generoso sanguine fidens
 Herculis, ex sese mutavit nomina terræ. 360
 Affluxere etiam, et sedes posuere coactas

Dispersi pelago post eruta Pergama Teucris.
 Nec parvum decus, advecto cum classe paterna
 Agmine Thespiadum, terris, Iolae, dedisti.
 Fama est, cum laceris Actæon flebile membris
 Supplicium lueret spectatæ in fonte Dianæ, 366
 Attonitum novitate mali fugisse parentem
 Per freta Aristæum, et Sardoos isse recessus:
 Cyrenen monstrasse ferunt nova littora matrem.
 Serpentum tellus pura, ac viduata venenis; 370
 Sed tristis cœlo, et multa vitata palude,
 Qua videt Italiam, saxoso torrida dorso
 Exercent scopulis late freta, pallidæque intus
 Arva coquit nimium, Cancro fumantibus Austris.
 Cætera propensæ Cereris nutrita favore. 375
 Hoc habitu terræ nemorosa per invia crebro
 Torquatum eludens hostis, Sidonia pugna
 Tela expectabat, sociosque laboris Iberos.
 Qui postquam appulsis animos auxere carinis,
 Haud mora, prorumpit latebris; adversaque late
 Agmina inhorrescunt, longumque coire videtur
 Et conferre gradum. Media intervalla patentis
 Corripiunt campi properatis eminus hasis,
 Donec ad exsertos enses, fidissima tela,
 Perventum; dira inde lues, cæduntque caduntque,
 Altemique animas sævo in mucrone relinquunt.

Non equidem innumeras cædes totque horrida
 Sperarim tanto digne pro nomine rerum [facta
 Pandere, nec dictis bellantium æquare calorem.
 Sed vos, Calliope, nostro donatæ labori, 390
 Nota parum magni longo tradantur ut ævo
 Facta viri, et meritum vati sacrum honorem
 Ennius, antiqua Messapi ab origine regis,
 Miscebat primas acies, Latæque superbum
 Vitis adornabat dextram decus: hispida tellus
 Miserunt Calabri: Rudie genere vetustæ, 396
 Nunc Rudie solo memorabile nomen alumno.
 Is prima in pugna, vates ut Thracius olim.
 Infestam bello quateret cum Cyzicus Argo,
 Spicula deposito Rhodopeia pectine torsit, 400
 Spectandum sese non parva strage virorum
 Fecerat, et dextræ gliscebat cædibus ardor.
 Advolat, æternum sperans fore, pelleret Hostus
 Si tantam labem, ac perlibrat viribus hastam.
 Risit nube sedens vani conamina cæpti, 405
 Et telum procul in ventos dimisit Apollo. [perbi
 Ac super his: Nimium, juvenis, nimiumque su-
 Sperata hausisti: sacer hic, ac magna sororum
 Aonidum cura est, et dignus Apolline vates.
 Hic canet illustri primus bella Italia versu, 410
 Attolletque duces cælo; resonare docebit
 Illic Latius Heliconæ modis, nec cedit honore
 Ascræo famæ seni. Sic Phœbus, et Hosto
 Ultrix per geminum transcurrit tempus arundo.
 Vertuntur juvenis casu percussa per agros 415
 Agmina, et effusæ pariter dant terra gervæ.
 Tum pater, audita nati nece, turbidæ iræ,
 Barbaricum atque immane gemens, transfigit an-
 Pectus, et ad manes urget vestigia nati. [helum
 At Libyæ ductor Marcello fractus, et acri 420
 Contusus pugna, campos damnat, et arma
 Verterat ad miseram non æqui Martis Acerras.
 Iste, ubi permisit flammis atque ensibus urbem,
 Uceriæ, nihilo levior nec parciore ira,
 Mersit sese, atque æquavit mœnia teuræ. 425
 Post Casilina sibi, multum oblectatus iniquis
 Defendendum armis, ægre reseraverat astu
 Limina, et obsessis vitam pensaverat auro. [pos,
 Jamque, in Dauniacos transfundens agmina cam-
 Plectebat rabiem, quo præda vel ira vocasset. 430
 Fumabat vernis incensa Petilia tectis,

Infelix fidei, miseræque secunda Sagunto,
 At quondam Herculeam servare superba phare-
 Verterat et mentem Tyria ad conata Tarentus.
 Portique intrarant Pœni: sed enim arce corusca,
 Fisa loco, manus Ausoniæ stipata sedebat. 436
 Hic, miranda movens, classem, quæ condita portu
 Adstabat, (namque angustis e faucibus æquor
 Erumpit scopulos inter, patuloque recessu
 Infundit campis secretum gurgite pontum.) 440
 Inclusas igitur, quibus haud enare dabatur,
 Arce superposita, claustris maris, expulit astu,
 Perque aversa tulit portatas arva carinas.
 Lubrica roboreis aderant substramina plaustris,
 Atque, recens cæsi tergo prolapsa juveni, 445
 Æquoream rota ducebat per gramina puppim.
 Et jam, per colles dumosque ad litus adac a,
 Innabat pelago veniens sine remige classis.

Nuntius interea vectis non more carinis
 Terrentem freta curarum fervoribus implet; 450
 Dum procul Gēbalios amet expugnare nepotes,
 Et primus Rostris sulcet navalibus arva,
 Adsessos Capuæ muros, claustra ipsa revelli
 Portarum, ac totum miseris incurere bellum.
 Linquit cæpta ferox, pennasque addente pudore
 Atque ira smilax, immani per proxima motu 456
 Evolat, et minitans avida ad certamina fertur.
 Haud secus, amisso tigris si concita fetu
 Emicet, attonitæ paucis lustratur in horis
 Caucasus, et saltu transmittitur alite Ganges, 460
 Donec fulmineo partus vestigia cursu
 Colligat, et rabiem premo consumat in hoste.
 Obvius huic sparso Centenius agmine raptim
 Funditur, audendi pravus, facilisque pericli.
 Sed parvum decus Hannibali: nam, vitis honore
 Perfunctus Latæ, subito stimularat agrestes, 466
 Semermemque manum sternendam objecerat hos-
 Bis septem demissa neci, nec substitit agmen, [ti.
 Millia: bis septem, quæ non sollertior ense,
 Sed genus insignis, justis ducebat in armis 470
 Fulvius, ater æque per corpora fusa jacentum
 Rapti miter est, victorque moram non passus
 eundi.

Exsequiæ tantum famam nomenque volentem
 Mitificæ mentis tenuerunt funere læto [cæsus,
 Namque per insidias (infandum) et ab hospite
 Colloquium et promissa petit dum perfida gentis
 Lucanæ Gracchus, cæco circumdatus astu
 Occiderat, laudemque Libys rapiebat humandi.
 Sed non, ut scitum celerare ad mœnia Pœnum,
 Adstabat res ulla loco. Jam consul uterque 480
 Præcipites aderant; Nola vis omnis, et Arpis
 Evi floridior Fabius rapida arma ferebat;
 Hinc Nero, et hinc volucres Silanus nocte dieque
 Impellebat agens properata ad bella cohortes.
 Undique conveniunt, pariterque opponere cunctos
 Uni ductores juveni placet. Arduus ipse 486
 Tifata insidit, propior quam mœnibus inatæ
 Collis, et e tumulis subjectam despicit urbem.
 Verum ubi, tot sese circumfundentibus armis,
 Vallatas socium portas, unaque negari 490
 Intravisse sibi, Capuæque erumpere, cernit,
 Anxius adventus, nunc ferro frangere cœtum
 Obstantum meditat; inquit nunc avia cæpto
 Consilia, atque astu quaerit tot millia portis
 Abstrahere arcatis, cinctosque resolvere muros.
 Sic igitur secum, curasque ita corde fatigat:
 Quo, mens ægra, vocas? rursusne pericula sumam.
 Non æquus regione loci? Capuæque vidente
 Terga dabo? an residens vicini vertice montis
 Excendi ante oculos patiar socialium tecti? 500

Non ita me experti Fabius Fabique magister
Turbatum, Hesperio cum clausos milite colles
Evassi victor, sparsosque per arva juvencos
Jactare accensis stimulavi comibus ignes. 504
Haud dum omnes abiere doli. Defendere nobis
Si Capuam ereptum est, dabitur circumdare Ro-
mam.

Hæc postquam placita, et tenuit sententia men-
Non expectato, Titan dum gurgite lucem
Spirantes proferret equos, impellit in agmen 509
Voce manuque viros, et cœpta immania pandit:
Perge age, vince omnem, miles, virtute laborem,
Et, quantum humani possunt se tendere passus,
Arduus accelera. Romam petis: hoc iter Alpes,
Hoc Cannæ stravere tibi. Eia, incute muris
Umbonem Iliacis, Capuæque repende ruinas. 515
Quam tanti fuerit cadere, ut Pallatia cernas,
Et demigrantem Tarpeia sede Tonantem!
Instincti glomerant gressus: Roma auribus hæret,
Roma oculis; creduntque ducis sollertibus actis
Aptius id cœptum, quam si duxisset ab ipso 520
Fatali Æneadis campo. Vulturna citata
Transmittunt alno vada, postremique relinquunt
Tardandis Iulis corruptas igne carinas.
Tum Sidicina legunt perniciosæ arva manipulis,
Threiciamque Calen, vestras a nomine nati, 525
Orithyia, domos: hinc Allifanus laccho
Haud inamatus ager, Nymphisque habitata Casinis
Rura evastantur: mox et vicinus Aquinas,
Et quæ fumantem texere giganta Fregellæ,
Agmine carpuntur volucris: fert concitus inde 530
Per juga celsa gradum, duris qua rupibus hæret
Bellator Frusino, et surgit suspensa tumentis
Dorso frugiferis Cerealis Anagnia glebis.
Jamque adeo est campos ingressus et arva Labici,
Lingens Telegoni pulsatos arietes muros, 535
Haud dignam inter tanta morari: nec amœna re-
Alida, nec juxta Junonis tecta Gabinæ. [tendant
Præceps ad ripas immani turbine fertur,
Sulfureis gelidus qua serpit leniter undis
Ad genitorem Anio labens sine murmure Tihrim.

Hic ut signa ferox dimensaque castra locavit,
Et ripas tremefecit eques, perterrita pulsus
Ilia prima vadis sacro se conjugis antio
Condidit, et cunctæ fugerunt gurgite Nymphæ.
At matres Latia, ceu mœnia nulla supersint, 545
Attonitæ passim furibundis gressibus errant.
Ante oculos adstant lacerae trepidantibus umbræ,
Quæque gravem ad Trebiam, quæque ad Ticina
fluenta

Oppetiere necem: Paulus Gracchusque cruenti,
Pluminiæque simul miseris ante ora vagantur.
Clausit turba vias. Stat celsus et asper ab ira,
Interdumque metum torvo domat ore senatus.
Indertum tamen erumpunt sub casside fusæ
Per tacitum lacrymæ; quidnam Fortuna minetur,
Quidve parent superi? pubes dispersa per altas
Stat turres, atque huc ventum sub corde volutat,
Ut jam Roma satis credat defendere muros.

Pœnus ut ad somnos vix totam cursibus actæ
Indulsit pubi noctem, vigil ipse, nec ullam
Ad requiem facili, credensque abacedere vitæ, 560
Quod sopor eripiat, tempus, radiantibus armis
Induitur, Nomadumque jubet prorumpere turmas.
Inde levis frenis circum pavitantia fertur
Quadrupedante sono perculsæ mœnia Romæ.
Nunc aditus lustrat, clausas nunc cuspidè pulsat
Infesta portas, fruiturque timore paventum: 566
Nunc, lentus celsis adstant in collibus, intrat rum.
Urbem oculis, discitque locos, causasque loco-

Ac legeret visu cuncta, et penetraret in omnes
Spectando partes, ni magno turbine adesset 570
Fulvius, haud tota Capuæ obsidione relicta.
Tum demum castris turmas inflexit ovantes,
Spectata ductor satiatius pectora Roma.

Atque ubi nox depulsa polo, primaque rubescit
Lampade Neptunus, revocatque Aurora labores,
Effundit rupto persultans agmina vallo, 576
Et quantum clamare valet, Per plurima vestra,
O socii, decora, et sacras in sanguine dextras,
Vobis ite pares, et tantum audete sub armis,
Quantum Roma timet. Reliquam hanc excin-
dite molem; 580

Nil, quod vincatis, toto restabit in orbe.
Neu populi vos Martigenæ tardarit origo;
Intratam Senonum capietis millibus urbem,
Adsuatamque capi: fortasse curulibus altis 584
Jam vos, exemplo proavorum, ad nobile letum
Expectant de more senes, mortique parantur.

Talibus hinc Pœnus: sed contra Enotria pubes
Non ullas voces ducis aut præcepta requirit.
Sat matres stimulant, natique, et cara supinas
Tendentum palmas lacrymantiaque ora parentum.
Ostentant parvos, vagituque incita pulsant 591
Corda virum, armatis infligunt oscula dextris.
Ire volunt, et pro muris opponere densi
Pectora, respectantque suos, fletumque resorbent.
Ut vero impulso patefactæ cardine portæ, 595
Et simul erupit junctis exercitus armis,
Funditur immixtus gemitu precibusque per altos
Ad cælum muros plangor, sparsæque solutis
Crinibus exululant matres, atque ubera nudant.
Fulvius antevolans agmen, Quis nesciat, inquit,
Non sponte ad nostros Pœnum venisse penates?

A portis fugit Capuæ. Subnectere plura
Conantem tristis cœli cum murmure vasto
Turhavit fragor, et subita de nube procellæ.
Jupiter, Æthiopum temeans tellure, minantem 605
Romuleo Pœnum ut vidit succedere vallo,
Cœlicolis raptum excitis, defendere tecta
Dardania, et in septem discurrere jusserat arces.
Ipse et Tarpeio sublimis vertice cuncta,
Et ventos simul, et nubes, et grandinis iras, 610
Fulminaque, et tonitrus, et nimbo conciet atros.
Concussi tremuerunt poli, cœlumque tenebris
Clauditur, et terras ære nox condit amictu.
Instat tempestas oculis, hostique propinquo 614
Roma latet: jactæ in turmas per nubila flammæ
Stridorem servant, membrisque insibilat ignis.
Hinc Notus, hinc Boreas, hinc fuscis Africus alis
Bella movent, quantis animos et pectora possint
Irati satiare Jovis: fluit agmen aquarum,
Turbine confusum piceo et nigrante procella, 620
Atque omnes circa campos spumantibus undis
Involvit: celsus summo de culmine montis
Regnator superùm sublata fulmina dextra
Libravit, clypeoque ducis non cedere certi
Incussit: summa liquefacta est cuspis in hasta, 625
Et fluxit, ceu corruptus fornacibus, ensis.

Ambustia sed enim ductor Sidonius armis
Sistebat socios, et cæcum e nubibus ignem,
Murnurumque a ventis misceri vana docebat.
Tandem post clades socium cœlique ruinam,
Non hoste in nimbis viso, non enae, referri 631
Signa jubet castris, mæstasque resuscitat iras.
Ventis debebis nimirum humisique procellis
Unum, Roma, diem: sed non te crastina nobis
Lux unquam eripiet; descendat Jupiter ipse 636
In terras licet. Infrendens dum talia fatur,
Ecce serenato clarum jubar emicat axe.

Purgatusque nitet discussis nubibus æther.
 Æneadæ sensere deum, telisque repositis
 Submissas tendunt alta ad Capitolia dextras, 640
 Et festa cingunt montis penetralia lauro.

Tum vultus, modo non parvo sudore madentes,
 Nunc lætos Jovis adspectant. Da, summe deorum,
 Da, pater, ut sacro Libys inter prælia telo
 Concidat: haud alia potis est occumbere dextra.

Sic adeo orantes pressere silentia, postquam
 Abstulerat terras nigrantibus Hesperus umbris:
 Quem simul, attollens rutilantem lampada, Titan
 Obruit, et vitæ rediit mortalibus usus,
 Pornus adest, nec se castris Ænotria pubes 650
 Continet. Haud dum enses stricti, mediumque
 jacebat

Tantum ad bella loci, quantum transmissere jactæ
 Sufficerent hastæ, cum fulgor hebescere cœli
 Per subitum cœpit, densæque subire tenebræ,
 Atque dies fugere, atque armari ad prælia rursus
 Jupiter: incumbunt venti, crassusque, rotante 656
 Austro, nimborum fervet globus: intonat ipse,
 Quo tremat et Rhodope, Taurusque, et Pindus, et
 Audivere lacus Erebi, mersusque profundis [Atlas.
 Agnovit tenebris, cœlestia bella Typhocus. 660
 Invadit Notus, ac piceam cum grandine multa
 Intrauens nubem, cunctantem et vana minantem
 Circumagit, castrisque ducem succedere cogit.

Verum ubi depositis sepsit sese aggere telis,
 Læta serenati facies aperitur Olympi, 665
 Nullaque tam mitem credas habuisse Tonantem
 Fulmina, nec placido commota tonitrua cœlo.
 Durat, et affirmans non ultra spondet in ipsos
 Venturam cœli rabiem, modo patria virtus 669
 In dextras redeat, nec Romam excindere Pœni
 Credant esse nefas. Ubi nam tunc fulmina tandem
 Invicti latuisse Jovis, cum sterneret ensis
 Ætolos campos? ubi, cum Tyrrhena natarent
 Stagna cruore virum? Pugnat pro mœnibus, in-
 Si rector superum tot jactis fulmine telis, [quit,
 Inter tot motus cur me contra arma ferentem 676
 Afflixisse piget? ventis hiemique fugaces
 Terga damus: remeet, quæso, mens illa vigorque,
 Qua vobis, cum pacta Patrum, cum fœdera ades-
 sent,

Integrare acies placitum. Sic pectora flammæ, 680
 Donec equum Titan spumantia fœna resolvit.
 Nec nox composuit curas, somnuse fremen-
 tem Ausus adire virum, et redeunt cum luce furoræ.
 Rursus in arnia vocat trepidos, clypeoque tremen-
 dum

Increpat, atque armis imitatur murmura cœli. 685

Ut vero accepit, tantum confidere divis
 Ausonios Patres, submissaque Bætis ad oras
 Auxilia, et noctu progressum mœnibus agmen;
 Sic agitare fremens obæssos otia, jamque
 Securus Hannibalis Romam, violentior instat. 690
 Jamque propinquabat muro, cum Jupiter ægram
 Junonem alloquitur curis, mulcetque monendo.
 Nullane Sidonio juveni, conjuxque sororque
 Cara mihi, non ulla unquam sine fine feroci

Addes frena viro? fuerit delere Saguntum, 696
 Exsequare Alpes, imponere vincula sacro
 Eridano, fœdare lacus; etiamne parabit
 Nostras ille domos, nostras perrumpere in arces?
 Siste virum: namque, ut cernis, jam flagitat ig-
 Et parat accensis imitari fulmina flammis. [nes,
 His dictis grates agit, ac turbata per auras 701
 Devolat, et pressa juvenis Saturnia dextra,
 Quo ruis, o vecors? majoraque bella capeasis,
 Mortali quam ferre datum? Juno inquit, et atram
 Dimovit nubem, veroque apparuit ore. 705
 Non tibi cum Phrygio res Laurentive colono.
 En age, (namque, oculis amota nube parumpet,
 Cernere cuncta dabo,) surgit qua celsus ad auras,
 Adspice, montis apex, vocitata Palatia regi
 Panthasio plena tenet et resonante pharetra, 710
 Intenditque arcum, et pugnas meditatur Apollo.
 At, qua vicinis tollit se collibus altæ
 Molis Aventinus, viden' ut Latonia virgo
 Accensas quatit Phlegæthontis gurgitis ædas,
 Exsertos avide pugne nudata lacertos? 715
 Parte alia, cernit, ut sævis Gradiivus in armis
 Implet dictum proprio de nomine campum.
 Hinc Janus movet arma manu, movet inde Qui-
 rinus, [quantus

Quisque suo de colle deus. Sed enim adspice,
 Ægida commoveat nimbos flammæque vomentem
 Jupiter, et quantis pascit ferus ignibus iras. 721
 Hinc vultus flecte, atque aude spectare Tonantem.
 Quas hiemes, quantos concusso vertice cernis
 Sub nutu tonitrus! oculis qui fulgurat ignis!
 Cede deis tandem, et Titania desine bella. 725
 Sic effata, virum indocilem pacisque modique,
 Mirantem superum vultus et flammea membra,
 Abstrahit, ac pacem terris cœloque reponit.
 Respectans abit, et castris avulsâ moveri
 Signa jubet ductor, remeaturumque minatur. 730
 Reddit extemplo flagrantior æthere lampas,
 Et tremula infuso resplendent cœrula Phœbo.

At procul e muris videre ut signa revelli
 Æneadæ, versumque ducem, tacita ora vicissim
 Ostentant, nutuque docent, quod credere magno
 Non audent hærente metu; nec abire volentis,
 Sed fraudem insidiasque putant, et Punica corda
 Ac tacite natis infigunt oscula matres,
 Donec procedens oculis sese abstulit agmen,
 Suspectosque dolos demito terrore resolvit. 740
 Tum vero passim sacra in Capitolia pergunt,
 Inque vicem amplexi permixta voce triumphum
 Tarpeii clamant Jovis, ac delubra coronant. [tum,
 Jamque omnes pandunt portas; ruit undique læo
 Non sperata petens dudum sibi gaudia, vulgus. 745
 Hi spectant, quo fixa loco tentoria regis
 Adstiterint: hi, qua celsus de sede vocatas
 Afflatus fuerit tuas: ubi belliger Astur,
 Atque ubi atrox Garamas, sævusque tendenter
 Hammon.

Corpora nunc viva sparguntur gurgitis unda, 750
 Nunc Anienicolis statuunt altaria Nymphis.
 Tum festam repetunt lustratis mœnibus urbem

LIBER DECIMUS TERTIUS.

Segne iter emenso vixdum Tarpeia videri
 Culmina desierant, torvos cum versus ad Urbem
 Ductor Agenoreus vultus, remcare parabat.
 Castra locat, nulla lædens ubi gramina ripa
 Tutia deducit tenuem sine nomine rivum, 5
 Et tacite Tuscis inglorius affluit undis.
 Illic modo primores sociùm, modo iussa deorum,
 Nunc sese increpitat: Dic o, cui Lydia cæde
 Creverunt stagna, et concussa est Daunia tellus
 Armorum tonitru, quas exanimatus in oras 10
 Signa refers? qui mucro tuum, quæ lancea tandem
 Intravit pectus? si nunc existeret alma
 Carthago ante oculos turrita celsa figura,
 Quas abitus, miles, causas, illasce, dedisses? 11
 Imbres, o patria, et mixtos cum grandine nimbos,
 Et tonitrus fugio. Procul hanc expellite gentis
 Fœmineam Tyrîæ labem, nisi luce serena
 Nescire ac liquida Mayortem agitare sub æthra.
 Terror adhuc inerat superùm, ac redolentia in ar-
 Fulmina, et ante oculos irati pugna Tonantis. [mis
 Parendi tamen, et cuiusque incumbere jussu 21
 Durabat vigor, ac, sensim diffusus ad aures,
 Signa reportandi crescebat in agmine fervor.
 Sic, ubi perrupt stagnantem calculus undam,
 Exiguus format per prima volumina gyros, 25
 Mox, tremulum vibrans motu gliscente liquorem,
 Multiplicat crebros sinuati gurgitis orbes,
 Donec postremo laxatis circulis oris
 Contingat geminas patulo curvamine ripas. [que
 At contra Argyrîpæ prævum decus, (inclyta nãm-
 Semina ab Ginea ductoris stirpe trahebat 31
 Ætoli,) Dasio fuit haud ignobile nomen,
 Lætus opum, sed clauda fides, æsequæ calenti
 Addiderat Pœno, Latîæ diffusis habenæ. 34
 Is, volvens veterum memorata antiqua parentum,
 Longo miles, ait, quateret cum Teucrîa bello
 Pergama, et ad muros starei sine sanguine Mavors,
 Sollicitis Calchas, (nam sic fortissimus heros
 Poscenti socero sæpe inter pocula Dauno
 Narrabat memori Diomedes condita mente,) 40
 Sed Calchas Danaia, nisi clausum e sedibus arcis
 Armisonæ curent simulacrum avellere divæ,
 Non unquam affirmat Therapnæis Ilion armis
 Cessurum, aut Ledæ rediturum nomen Amyclas.
 Quippe deis visum, ne cui perrumpere detur, 45
 Effigies ea quas unquam possederit, urbes.
 Tum meus adjuncto monstratam evasit in arcem
 Tydides Ithaco, et, dextra molitus in ipso
 Custodes aditu templi, cœleste reportat 49
 Palladium, ac nostris aperit mala Pergama fati.
 Sed postquam Cœnotris fundavit finilus urbem,
 Æger delicti, Phrygium placare colendo
 Numen, et Iliacos parat exorare Penates.
 Ingens jam templum celsa surgebat in arce,
 Laomedontæ sedes ingrata Minervæ; 55
 Cum medios inter somnos altamque quietem,
 Nec celata deam, et minitans Tritonia virgo:
 Non hæc, Tydide, tantæ pro laudis honore
 Digna parâs: non Garganus, nec Daunia tellus
 Debentur nobis: quære in Laurentibus arvis, 60
 Qui nunc prima locant melioris mœnia Trœjæ.
 Huc vittas castumque refer penetrare parentum.
 Quis trepidus monitis Saturnia regna capessit.

Jam Phryx condebat Lavinia Pergama victor,
 Armaque Laurenti fugebat Troia loco. 65
 Verum ubi Tyrreni perventum ad fluminis un-
 Castraque Tydides posuit fulgentia ripa, das,
 Priamidæ intremuere metu. Tum pignora pacis
 Prætendens dextera, ramum canentis olivæ,
 Sic orsus Dauni gener inter murmura Teucrûm: 70
 Pone, Anchisiade, memores irasque metusque:
 Quicquid ad Idæos Xanthum Simoentaque nobis
 Sanguine sudatum, Scæaque ad limina portæ,
 Haud nostrum est: egere dî duræque sorores.
 Nunc age, quod superest, cur non melioribus, ævi,
 Ducimus auspiciis? dextras jungamus inermes. 78
 Fœderis, en, hæc testis erit: veniamque precalus
 Trojanam ostentat trepidis de puppe Minervam.
 Hæc ausos Celtas irrumpere mœnia Romæ
 Corripuit leto, neque tot de millibus unum 80
 Ingentis populi patrias dimisit ad aias.
 His fractus ductor convelli signa manipulis
 Optato lætis abitu jubet. Itur in agros,
 Dives ubi ante omnes colitur Feronia ludo,
 Et sacer humectat fluvialia rura Capenas. 85
 Pama est, intactas longævi ab origine fanis
 Crevisse in medium congestis undique donis
 Immensum per tempus opes, lustrisque relictum
 Innumeris aurum, solo servante pavore.
 Hac avidas mentes et barbara corda rapina 90
 Polluit, atque armat contentu pectora divûm.
 Avia tunc longinqua placent, quæ sulcat aratro
 Ad freta porrectis Trinacria Brutius arvis. [dit,
 Dum Libys haud latus Rhegina ad littora ten-
 Victor, submoto patriis a finibus hoste, 95
 Fulvius infamastam Campana ad mœnia clausis
 Portabat famam, missetisque extrema movebat.
 Tum prensans passim, cuiusque est nomen in
 armis:
 Deducit hoc defende manu: cur perfida, et urbi
 Altera Carthago nostræ, post fœdera rupta 100
 Admissum ad portas Prænium, post jura petita
 Consulis alterni, stat adhuc? et turribus altis
 Hannibalem ac Libycas expectat lenta cohortes?
 Miscebat dictis facta, et nunc robore celsas
 Educi turres, quis vinceret ardua muri, 105
 Cogebat, nunc conjunctas adstringere nodis
 Instabat ferroque trabes, quo frangeret altos
 Postarum postes, quateretque morantia claustra.
 Illic latera intextus stellatis axibus agger,
 Illic gravida armato surgebat vinea dorso. 110
 At postquam properata satis, quæ commonet usus,
 Dat signum, atque alacer scalis transcendere mu-
 Imperat, ac sævis urbem terroribus implet; [ros
 Cum subito dextrum offulsit conatibus omen.
 Cerva fuit, raro terris spectata colore, 115
 Quæ candore nivem, candore anteiret olores.
 Hanc agreste Capys donum, cum mœnia sulco
 Signaret, grato parvæ mollitus amore,
 Nutrierat, sensusque hominis donarat alendo.
 Inde exuta feram, docilisque accedere mensis, 120
 Atque ultro blanda tactu gaudebat herili.
 Aurato matres adauetæ pectine mitem
 Comere, et humenti fluvio revocare colorem.
 Numen erat jam cervæ loci: famulamque Dianæ
 Credebant, ac thura deûm de more dabant. 125

Hæc, ævi vitæque tenax, felixque senectam
 Mille indefessos viridem duxisse per annos,
 Sacrorum numero Trojanis condita tecta
 Æquabat; sed enim longo nox venerat ævo.
 Nam subito incursu sævorum agitata luporum,
 Qui noctis tenebris urbem (miserabile bello 131
 Prodigium) intrant, primos ad luminis ortus
 Extulerat sese portis, pavidaque petebat
 Consternata fuga positos ad mœnia campos.
 Exceptam læto juvenum certamine ductor 135
 Mactat, diva, tibi, tibi enim hæc gratissima sacra,
 Fulvius, atque, adsis, orat, Latonia, cœptis.
 Inde, alacer fidensque dea, circumdata clausis
 Arma movet, quaque obliquo curvantur in orbem
 Mœnia flexa sinu, spissa vallata corona 140
 Alligat, et telis in morem indaginis ambit. [gans
 Dum pavitant, spumantis equi fera corda fati-
 Evehitur porta sublimis Tauræa cristis
 Bellator, cui Sidonius superare lacerto
 Ductor et Autololas dabat et Maurusia tela. 145
 Is, trepido ac lituûm tinnitu stare neganti
 Imperitans violenter equo, postquam auribus hos-
 Vicinum sese videt, En, clamore propinquo, [tis
 Claudius huic, inquit, (præstabat Claudius arte
 Bellandi, et merita mille inter prælia fama,) 150
 Huic, inquit, solum, si qua est fiducia dextræ,
 Det sese campo, atque ineat certamina necum.
 Una mora Æneadæ, postquam vox attingit aures,
 Dum daret auspicium jusque in certamina ductor.
 Prævelitum namque et capital, committere Mar-
 Sponle viris. Erumpit ovals, ut Fulvius arma [tem
 Imperio solvit, patulumque invectus in æquor
 Erigit undantem glomerato pulvere nubem.
 Indignatus opem ament, socioque juvare
 Expulsum nodo jaculum, atque accessere vires,
 Tauræa vibrabat nudis conatibus hastam. 161
 Inde ruens ira telum contorquet in auras.
 At non idem animus Rutulo: speculator, et omni
 Corpore perlustrat, qua sit certissima ferro [tam,
 In vulnus via: nunc librat, nunc compimit has-
 Mentiturque minas; mediam tunc transigit ictu
 Parmam, sed grato fraudata est sanguine cuspis.
 Tuni strictum propere vagina deripit ensem.
 Et jam ferrata ripiebat calce volentem
 Tauræa cornipedem, fugiens minitiantia fata. 170
 Nec Rutulus leviori cedentis prendere terga:
 Nam profugo rapidus fuis instabat habenis.
 Utque metus victum, sic ira et gloria portis
 Victorem immisit, merituque cupido cruoris.
 Ac dum vix oculis, vix credunt mentibus, hostem
 Confusum nullo comitante irrumpere tectis, 176
 Per mediam propere trepidantium interitibus ubi bem
 Egit equum, adversaque evasit ad agmina porta.
 Hinc ardore pari risuque incurrit muris
 Ignescunt animi, penetratque tecta subire. 180
 Tela simul flammæque micant: tunc saxeus im-
 Ingruit, et summis ascendunt turribus hastæ. [ber
 Nec pronum audendi vitute excellere cuiquam:
 Æquarunt iræ dextras. Dictæa per auras
 Tranat, et in medium perlabitur urbis arundo. 185
 Lætatur, non hortandi, non plura monendi
 Fulvius esse locum: rapiunt sibi quisque laborem.
 Quos ubi tam erectos animi videt, et superesse
 Fortunæ sibi quemque ducem; ruit impete vasto
 Ad portam, magnæque optat discrimina famæ. 190
 Tres claustra æquævo servabant corpore fratres,
 Quis delecta manus centeni cuique ferebant
 Excubias, unaque locum statione tenebant.
 Forma ex his Numitor, cursu plantaque volucris
 Præstabat Laurens, membrorum mole Laburnus.

Sed non una viris tela: hic mirabilis arcu, 196
 Ille hastam quater, ac medicatæ cuspidis ictu
 Prælia moliri, et nudo non credere ferro:
 Tertius aptabat flammis ac sulfure tædas.
 Qualis Atlantiaco memoratur litore quondam 200
 Monstrum Geryones immane tricornis iræ,
 Cui tres in pugnam dextræ varia arma gerebant.
 Una ignes sævos, ast altera pone sagittas
 Fundebat, validam torquebat tertia cornum,
 Atque uno diversa dabat tria vulnera nisu. 205
 Hos ubi non æquis variantes prælia consul
 Conspexit telis, et portæ limina circum
 Stragem, ac perfusos subeuntum sanguine postes,
 Concitat intortam furiat viribus hastam.
 Letum triste ferens auras secat Itala taxus, 210
 Et, qua nudarat, dum fundit spicula ab alto
 Arcum protenders, Numitor latus, illa transit.
 At, non obsepto contentus limine Martem
 Exercere, levis bello, sed turbidus ausi
 Virrius, incauto fervore erupit amens 215
 Reclusa in campum porta, miseramque furori
 Vincentum obtulerat pubem. Ruit obvia in arma
 Scipio, et oblatum metit insatiabilis agmen.
 Titata umbrifero generatum monte Calenum
 Nutriciant, audere truce: nec corpore magno
 Mens erat inferior: subsidere sarpe leonem, 221
 Nudus inire caput pugnas, certare juvenco,
 Atque obliqua truci deducere cornua tauri
 Adsuera, crudoque aliqua se attollere facto.
 Is, dum præcipites expellit Virrius urbe, 225
 Seu spretu, seu ne fletet mora, nudus in æquor
 Thorace exierat, leviorque premebat anhelos
 Pondere Iovicæ, et palantes victor agebat.
 Jamque Veliternum media transegerat alvo,
 Jam, solitum æquali ludo committere equestres
 Scipiadæ pugnas, Marium tellure revulso 231
 Perculerat saxo: miser implorabat amicum
 Cum gemitu expirans, scopulusque premebat
 hiantem.
 Sed, validas sævo vires duplicante dolore,
 Effudit lacrymas pariter cornuque sonantem 235
 Scipio, solumen properans optabile in armis
 Hostem prostrato morientem ostendere amico.
 Tranavit, liquidas volucris ceu scindebat auras,
 Hasta viri pectus, rupitque immania membra.
 Quanta est vis agili per cæcula summa Liburnæ
 Quæ, pariter quoties revocatæ ad pectora tonsæ
 Percussere fretum, ventis fugit oclor, et se,
 Quam longa est, uno remorum præterit ictu.
 Ascanium Volesus, projectis oculis armis,
 Quo levior peteret viros, per aperta volentem
 Adsequitur plantæ: dejectum protinus eae 246
 Ante pedes domini jacuit caput; ipse secutus
 Corruit ulterior procursus impete truncus.
 Nec spes obessis ultra reserata tueri
 Mœnia: convertunt gressus, recipique precantes
 (Infandum) excludunt socios: tum cardine verso
 Obnixi torquent obices, munimina sera.
 Acris hoc instant Itali, clausosque fatigant.
 Et, ni cæca sinu terras nox conderet atro,
 Perfractæ rapido pulsissent milite portæ. 253
 Sed non in requiem pariter cessere tenebræ.
 Hinc sopor impavidus, qualem victoria movit:
 At Capua, aut mæstis ululatum flebile matrum
 Quæsitibus, aut gemitu trepidantium exterrita pa-
 Tormentis finem metamque laboribus orat. [trum,
 Mussat perfidiæ ductorque caputque a natus 261
 Virrius: a Pœno nullam docet esse salutem,
 Vociferans, pulsas vivendi et pectore curis.
 Speravi sceptræ Ausoniz, pepigique, sub armis

Si dexter Pœnis deus et fortuna fuisset, 365
 Ut Capuam Iliaci migrarent regna Quirini :
 Qui quaerent muros Tarpeiaque mœnia, misl :
 Nec mihi poscendi vigor abfuit. alter ut æquos
 Portaret fasces nostro de nomine consul.
 Hactenus est vixisse satis. Dum copia noctis, 270
 Cui cordi comes æterna est Acherontis ad undam
 Libertas, petat ille meas mensaque dapesque,
 Et, victus mentem fuso per membra Lyæo,
 Sopitoque necis morsu, medicamina cladis
 Hauriat, ac placidis exarmet fata venenis. 275
 Hæc ait, et turba repetit comitante penates.
 Ædibus in mediis consurgens ilice multa
 Extruitur rogos, hospitium commune peremittis.
 Nec vulgum cessat furiare dolore pavorque.
 Nunc menti scære Decius redit, et bona virtus 280
 Exsilio punita truci : despectat ab alto
 Vox Fides, agitatque virum fallacia corda.
 Vix occulta subit, passim diffusa per auras :
 Fœdera, mortales, ne sævo rumpite ferro,
 Sed castam servate Fidem : fulgentibus ostro 285
 Hæc potior regnis. Dubio qui frangere rerum
 Gaudebit pacta, ac tenuis spes linquit amici,
 Non illi domus, aut conjux, aut vita manebit
 Unquam expeis luctus lacrymaque : aget, æquore
 semper
 Ac tellure premens, aget ægrum nocte dieque 290
 Despecta ac violata Fides. Adit omnia jamque
 Concilia, ac mensas contingit, et abdita nube
 Accumbitque toris, epulaturque improba Erinnys.
 Ipsa etiam Stygio spumantia pocula tabo
 Porrigit, et large pœnas letumque ministrat. 295
 Virius interea, dum dat penetrare medullas
 Exitio, ascenditque pyram, atque amplexibus ha-
 Junguntum fata, et subici jubet ocios ignes. [ret
 Stringebant tenebræ metas, victorque rucbat.
 Jamque superstantem muro, sociosque Milonem
 Voce attolentem pubes Campana videbat. 301
 Pandunt attoniti portas, trepidoque capessunt
 Castra inimica gradu, quis leto avertere pœnas
 Desuerant animi : patet urbs, confessa fuorem,
 Et reberat Tyrio maculatas hospite sedes. 305
 Matronæ puerique ruunt, mæstumque senatus
 Concilium, nullique hominum lacrymabile vul-
 Stabant innixi pilis exercitus omnis, [gus.
 Spectabantque viros, et læta et tristia ferre
 Indociles, nunc propexis in pectora barbis 310
 Verrere humum, nunc fœdantes in pulvere crinem
 Canentem, et turpi lacryma precibusque pudendis
 Fœmineum tenues ululatum fudere in auras.
 Atque ea dum miles miratur inertia facta,
 Expectatque ferox sternendi mœnia signum, 315
 Ecce repens tacito percurrit pectora sensu
 Religio, et sævas componit numine mentes,
 Ne flammam tædasque velint, ne templa sub uno
 In cinerem traxisse rogo : subit intima corda
 Perlambens sensim mitis deus ; ille superbæ 320
 Fundamenta Capyn posuisse antiquitus urbi,
 Non cuiquam visus, passim monet : ille refusis
 In spatium immensum campis habitanda relinqui
 Utile tecta docet. Paulatim atrocibus iræ
 Languescunt animis, et vis mollita senescit. 325
 Pan Jove missus erat, servari tecta volente
 Troia, pendenti similis Pan semper, et imo
 Vix ulla inscribens terræ vestigia cornu.
 Dexterâ lascivit cæsa Tegeatide capra
 Verbera læta movens festa per compita cauda. 330
 Cingit acuta comas, et opacat tempora, pinus.
 Ac parva erumpunt rubicunda cornua fronte :
 Stant aures, summoque cadit barba hispida mento

Pastorale deo baculum, pelliæque sinistrum
 Velat rapta latus teneræ de corpore damæ. 335
 Nulla in præruptum tam prona et inhospita cautes
 In qua non, librans corpus, similisque volant.
 Cornipedem tulerit præcisa per avia plan'an.
 Interdum inflexus, medio nascentia tergo
 Respicit arridens hirtæ ludibria caudæ : 340
 Obtendensque manum solem infervescere fronti
 Arcet, et umbrato perlustrat pascua visu.
 Illic, postquam mandata dei perfecta, malamque
 Sedavit rabiem, et permulcit corda furentum,
 Arcuæque volucris saltus et amata revisit 345
 Mœnala, ubi argutis longe de vertice sacro
 Dulce sonat calamis, ducit stabula omnia cantu.
 At legio Ausonidum, flammæ ductore jubente
 Arcei portis, stantesque relinquere muros,
 (Mite decus mentis,) condunt ensesque facesque.
 Multa deum templis domibusque nitentibus auro
 Egeritur præda, et victus alimenta superbi,
 Quisque bonis periere, virum de corpore vestes
 Fœminæ, mensæque alia tellure petite,
 Poculaque Eoa luxum irritantia gemma. 355
 Nec modus argento, calataque pondeia facti
 Tantum epulis auri, tum passim corpora longo
 Ordine captiva, et domibus deprompta talenta,
 Pascere longinquum non deficientia bellum,
 Immensusque greges famulæ ad convivia turba, 360
 Fulvis, ut finem spoliandis ædibus, ære
 Belligero revocante, dedit, sublimis ab alto
 Suggestu, Magnis fautor non futilis ausis,
 Januvio generate, inquit, quem Sospita Juno
 Dat nobis, Milo, Gradivi cape victor honorem.
 Tempora murali cinctus turrita corona. 366
 Tum sortes procerum meritosque piacula prima
 Acciit, et justa punit commissæ securi.
 Illic atrox virtus, (nec enim oculuisse probarim
 Spectatum vel in hoste decus,) clamore feroci 370
 Taurea, Tunc, inquit, ferro spoliabis inultus
 Te majorem animam ? et jussu lictore recisa
 Ignavos cadet ante pedes fortissima cervix ?
 Haud unquam hoc vobis dederit deus : inde, mi-
 Obtutu torum contra et furiale renidens, [naci
 Bellatorem alacer per pectora transigit ense.
 Cui ductor, Patriam moriens comitare cadentem.
 Qui nobis animus, quæ dextera, quidve viritum
 Decernet Mavors : tibi, si rebare pudendum
 Jussa pati, licuit pugnanti occumbere letum. 380
 Dum Capua infandam luit haud sine sanguine
 Interea geminos terra crudelis Ibero [culpam,
 Fortuna abstulerat, permiscens tristia lætis,
 Scipiadæ, magnumque decus, magnumque dolo-
 Forte Dicarchæ juvenis dum sedit in urbe [rem.
 Scipio, post belli repens extrema penates, 386
 Huc tristic lacrymas et funera acerba suorum
 Fama tulit. Duris quamquam non cedere suetus,
 Pulsato lacera violenter pectore amictus.
 Non comites tenuisse valent, non ullus honorum
 Militiæ pudor : pietas irata sinistris 391
 Cœlicolis furit, atque odit solatia luctus.
 Jamque dies, iterumque dies absumenta querelis.
 Versatur species ante ora oculosque parentum
 Ergo excire parat manes animasque suorum, 395
 Alloquioque virum tantos mulcere dolores.
 Hortatur vicina palus, ubi signat Averni [mor
 Squalentem introitum stagnans Acherusius hu-
 Noscere venturos agit mens protinus annos.
 Sic ad Cumæam, quæ tum sub nomine Phœbi
 Autonoe tripodas sacros antrumque tenebat,
 Fort gressus juvenis, consultaque pectoris ægri
 Pandit et adspectus orat contingere patrum.

Nec cunctata diu vates, Mactare repostis
 Mos umbris, inquit, consueta piscula nigra 405
 Sub lucem pecudes, reclusæ abdere terræ
 Manantem jugulis spirantum cæde cruorem.
 Tunc populos tibi regna auos pallentia mittent.
 Cætera, quæ poscis, majori vate canentur.
 Namque tibi Elysio repetita oracula campo 410
 Elliciam, veterisque dabo inter sacra Sibyllæ
 Cernere fatidicam Phœbei pectoris umbram.
 Vade age, et, a medio cum æe nox humida curau
 Flexerit, ad fauces vicini castus Avernī
 Duc prædicta sacris duro placamina Diti: 415
 Mella simul tecum et puri fer dona Lyæi.

Hoc alacer monitu. et promissæ nomine vatis,
 Apparuit occulto monstrata piacula cepto.
 Inde, ubi nox jussam procedens contigit horam,
 Et spatia æquarunt tenebras transacta futuras,
 Consurgit stratis, pergitque ad turbida portæ
 Ostia Tartaræ, penitus quæ abdita vates
 Promissa implet, Stygiusque sedebat in antro.
 Tum, quæ se primum rupta tellure recludit
 Invisum cœlo specus, atque eructat acerbam 425
 Cocyti laxo suspirans ore paludem,
 Inducit juvenem, ferroque cavare ieffosam
 Ocuis urget humum, atque arcanum murmur an-
 Ordine mactari pecudes jubet: ater aperto [helans
 Ante omnes taurus regi, tum proxima diuæ 430
 Cœditer Ennææ casta ceruice juvenca.
 Inde tibi, Alecto, tibi, nunquam læta Megæra,
 Corpora lanigerûm procumbent lecta bidentum.
 Fundunt mella super, Bacchique et lactis hono-
 rem. [omni,

Sta, juvenis, faciemque, Erebo quæ surgit ab
 Exclamat vates, patere: accedentia cerno 436
 Tartara, et ante oculos adsisteret tertia regna.
 Ecce ruum, variæ species, et quicquid ab imo
 Natum hominum extinctumque chaos est. Jam
 cuncta videbat,
 Cyclopas, Scyllamque, et pastos membra virorum
 Odrysæ telluris equos. Contende tuem, 441
 Educumque tene vagina interitus ensem.
 Quæcunque ante animæ tendent potare cruorem,
 Disjice, dum castæ procedat imago Sibyllæ.
 Interea cerne, ut gressus inhumata citatos 445
 Ferti umbra, et properat tecum conjungere dicta:
 Cui datur ante atros absumti corporis ignes,
 Sanguine non tacto, solitas effundere voces.
 Adspicit, et subito turbatus Scipio visu,
 Quinam te, qui casus, ait, dux maxime, fessæ 450
 Etipuit patriæ, cum tales horrida poscant
 Bella viros? nec enim dextra concessit ulli
 Appius, aut astu Decimum lux retulit ortum,
 Ut te, cum Capua remearem, vulnera vidi
 Mulcentem, hoc uno mæstum, quod adire nequies
 Saucius ad muros, et Martis honore careres 456
 Contra quæ ductor: Fesso mihi proxima tandem
 Lux gratos Phaethontis equos avertit, et atris
 Æternum demisit aquis. Sed lenta meorum,
 Dum vanos ritus, cura, et sollennia velsæ 460
 Exsequitur, cessat flammis imponere corpus,
 Ut portet tumulis per longum membra paternā.
 Quod te per nostri Martis precor æmula facta,
 Arce, quæ putres artus medicamina servant,
 Daque vago portas quamprimum Acherontis
 adire. 465

Tum juvenis: Gens o veteris pulcherrima Clausi,
 Haud ulla ante tuam, quanquam non parva fatigent,
 Curarum prior exstiterit. Namque ista per omnes
 Discrimen servat populos, variatque jacentum
 Exsequis tumuli et cinerum sententia discors.

Tellure, ut perhibent, is mos a. i. quæ lbera 471
 Exanima olascenus consumit corpora vultar.
 Regia cum lucem posuerunt membra, probatum
 Hyrcanis adhibere canes. Ægyptia tellus [est
 Claudit odorato post funus stantia saxo 475
 Corpora, et a mensis exsangem haud separat uni-
 Exhausto instituit Pontus vacuare cerebro [bram.
 Ora virum, et longum medicata reponit in ævum.
 Quid, qui reclusa nudos Garamantes arena
 Infodiunt? quid, qui sævo sepelire profundo 480
 Exanimos mandant Libycis Nasamones in oris?
 At Celtæ vacui capitis circumdare gaudent
 Ossa (nefas) auro, ac mensis ea pocula servant.
 Cecropidæ ob patriam Mavortis sorte peremptos
 Decrevire simul communibus urere flammis. 485
 At gente in Scythica suffixa cadavera truncis
 Lenta dies sepelit, putri liquentia tabo.

Talia dum memorant, umbra veniente Sibyllæ
 Autonoe, Finem hic, inquit, sermonibus adde
 Alernis: hæc, hæc veri secunda sacerdos: 490
 Cui tantum patuit rerum, quantum ipse negarit
 Plus novisse deus. Me jam comitante tuorum
 Tempus abire globo, et pecudes imponere flam-
 At grvida arcanis Cumæ anus attingit ore [mis.
 Postquam sacrificum, delibavitque cruorem, 495
 In decus egregiæ vultus intenta juvenæ,
 Ætheria frueret cum luce, haud segniter, inquit,
 Cumæo populus vox nostra sonabat in antro.
 Tunc te permixtum sæclis rebusque futuris
 Æneadûm cecini. Sed non sat digna mearum 500
 Cura tuis vocum: nec enim conquerere dicta,
 Aut servare fuit proavis sollertia vestris.
 Verum age, disce, puer, (quando cognoscere cordi
 Jam tua, deque tuis pendentia Dardana fatus [est,)
 Namque tibi cerno properatum oracula vitæ 505
 Hinc petere, et patrios visu contingere manes.
 Armifera victor patrem ulcisceris Ibero,
 Creditus ante annos Marti, ferroque resolves
 Gaudia Pænorum, et missum letabere bello
 Omen, Iberiacis victa Carthagine terris. 510
 Majus ad imperium posthac capere, nec ante
 Jupiter absistet curæ, quam cuncta fugarit
 In Libyam bella, et vincendum duxerit ipse
 Sidonium tibi rectorem. Pudet urbis iniquæ,
 Quod post hæc decus hoc patriæque domoque
 carebit. 515

Sic vates, gressumque lacus vertebat ad atros
 Tum juvenis, Quæ cunque datur sors durior ævi,
 Obnitentui, ait: culpa modo pectora cessent.
 Sed te oro, (quando vitæ tibi causa labores
 Humanos jussisse fuit,) siste, inclyta virgo, 520
 Paulisper gressum, et nobis manesque silentum
 Enumera, Stygiæque aperi formidinis aulam.
 Annuit illa quidem; sed, Non optanda recludis
 Regna, ait: hic tenebras habitant, volitantque
 per umbras
 Innumeri quondam populi: domus omnibus una.
 In medio vastum late se tendit inane; 526
 Huc, quicquid terræ, quicquid freta, et igneus
 Nutrivit primo mundi genitalis ab ævo, [æer
 (Mors communis agit), descendunt cuncta: capit
 que [rum
 Campus iners, quantum interiit, restatque futu-
 Cingunt regna decem portæ: quarum una recep-
 Belligeros, dura Gradivi sorte creatos. [tal
 Altera, qui leges posuere atque inclyta jura
 Gentibus, et primas fundarunt mœnibus urbes.
 Tertia ruricolæ Cereris, justissima turba 536
 Quæ venit ad manes, et fraudum illæsa veneno
 Exin, qui lætas artes vitæque colendæ

Invenete viam, nec dedignanda parenti
 Carmina fuderunt Phœbo, sua limina servant.
 Proxima, quos venti sævæque hausere procellæ,
 Naufraga porta rapit; sic illam nomine dicunt.
 Finitima huic noxa gravido, et peccasse fatenti
 Vasta patet populo: cœnas Rhadamanthus in ipso
 Expetit introitu, mortemque exercet inanem.
 Septima fœmineis reaserat porta catervis, 545
 Illumentes ubi casta sovet Proserpina lucos.
 Infantum hinc gregibus, versasque ad funera tædas
 Passis virginibus, turbæque in limine lucis
 Est iter extinctæ, et vagitu janua nota.
 Tum seducta loco, et laxata lucida nocte 550
 Claustra nitent, quæ secreti per limitis umbram
 Elysios ducunt campos: hic turba piorum,
 Nec Stygio in regno, cœli nec postea sub axe;
 Verum, ultra Oceanum sacro contermina fonti,
 Lethæos potat latices, obliviam mentis. 555
 Extrema hinc, auro fulgens, jam lucis honorem
 Sentit, et admoto splendet cœu sidere lunæ.
 Hac animæ cœlum repetunt, ac mille peractis
 Oblitæ Ditem redeunt in corpora lustris.
 Has passim nigrum pandens Mors lurida rictum
 Illic redique vias, et portis omnibus errat. 561
 Tum jacet in spatium sine corpore pigra volago,
 Limosque lacus: late exundantibus urit
 Ripas sævus aquis Phlegæthon, et turbine anhelo
 Flammæ resonans saxosa incendia torquet.
 Parte alia torrens Cocytos sanguinis atri 566
 Vorticibus furit, et spumanti gurgite fertur.
 At, magnis semper divis regique deorum
 Jurari dignata palus, picis horrida rivo
 Pumiferum volvit Styx inter sulfura limum 570
 Tristorum hic Acheron sanie crassoque veneno
 Æstuat, et gelidam eructans cum murmure aëre
 Descendit nigra lentus per stagna palude. [nam
 Hanc potat saniem non uno Cerberus ore:
 Hæc et Tisiphones sunt pocula, et alia Megæra
 Hinc sinit, ac nullo rabies restringitur haustu. 576
 Ultimus erumpit lacrymarum fontibus amnis
 Ante aulam, atque auditus, et inexorabile limen.
 Quanta cohors, omni stabulante per arua non
 Excubat, et manes permixto murmure terret! [suo,
 Luctus edax, Maciesque malis comes addita mori
 Et Mæror pastus fletu, et sine sanguine Pallor, [his,
 Curæque, Insidiæque, atque hinc queribunda Se-
 nectus,
 Hinc angens utraque manu sua guttura Livor,
 Et deforme malum ac sceleris proclivis Egestas, 585
 Errorque infido gressu, et Discordia gaudens
 Permiscere fretum cœlo; sed et ostia Ditis
 Centenis suetus Briareus recludere palmis,
 Et Sphinx virgineos rictus infecta cruore, [tum.
 Scyllæque, Centaurique truces, umbræque Gigan-
 Cerberus hic ruptis peragrat cum Tartara vincia,
 Non ipsa Alæcto, non fela furore Megæra
 Audet adire ferum, dum fractis mille catenis
 Viperea latrans circumligat illa cauda. [dit
 Dextra vasta comas nemorosæque brachia fun-
 Taxus, Cocyti rigua frondosior unda. 596
 Illic diræ volucres, pastusque cadavere vultur,
 Et multus bubo, ac sparsis strix sanguine pennis,
 Harpyiæque fovent nidus, atque omnibus hærent
 Condensæ foliis: sævit stridoribus arbor. 600
 Has inter formas conjux Junonis Avernæ,
 Suggestu residens, cognoscit crimina regum.
 Stant victi, seroque piget sub iudice culpæ.
 Circumerrant Furæ, pœnarumque omnis imago.
 Quam vellent nunquam sceptris fuluisse superbis!
 Insultant duro imperio non digna nec æqua 606

Ad superos passi manes: quæque ante profari
 Non licitum vivis, tandem permissa queruntur.
 Tunc alius sævia religatur rupe catenis:
 Ast alius subigit saxum contra ardua montis: 610
 Vipereo domat hunc æterna Megæra flagello.
 Talia letiferis restant patientia tyrannis.
 Sed te maternos tempus cognoscere vultus,
 Cujus prima venit non tardis passibus umbra,
 Adstabat secunda Jovis Pomponia furto. 615
 Namque ubi cognovit Latio surgentia bella
 Pœnorum Venus, insidias anteire laborans
 Juhonis, fusa sensim per pectora patrem
 Implicuit flamma: quæ ni provisa fuisset,
 Sidonia liacas nunc virgo accenderet aras. 620
 Ergo ubi gestatus cruor, admonuit Sibylla,
 Et dedit alternos ambobus noscere vultus,
 Sic juvenis prior: O magni mihi numinis instat
 Cara parens, quam, te ut nobis vidisse liceat.
 Optassem Stygias vel leto intrare tenebras; 625
 Quæ sors nostra fuit, cui te, cum prima subiret,
 Eripuit sine honore dies, et funere carpsit?
 Excipit his mater: Nullos, o nate, labores
 Mors habuit nostra: ætherio dum pondere par-
 Exsolvor, mihi dextra Cyllenia proles [tum
 Imperio Jovis Elysias deduxit in oras, 631
 Attribuitque pares sedes, ubi magna moratur
 Alcide genitrix, ubi sacro munere Leda.
 Verum age, nate, tuos ortus, ne bella pavescas
 Ulla, nec in cœlum dubites te tollere factis, 635
 Quando aperire datur nobis, nunc denique disce.
 Sola die caperem medio cum forte petitos
 Ad requiem somnos, subitus mihi membra ligavit
 Amplexus, non ille, meo veniente marito,
 Adsectus facilis mihi: tum luce corusca, 640
 Implebat quantum languentia lumina somnus,
 Vidi (ciede) Jovem: nec me mutata fefellit
 Forma dei, quod, squalentem conversus in an-
 Ingenti traxit curvata volumina gyro. [quem,
 Sed mihi post partum non ultra ducere vitam 645
 Concessum. Heu quantum gemui, quod spiritus
 ante,
 Hæc tibi quam noscenda darem, discessit in auras!
 His alacer colla amplexu materna pebat:
 Umbræque ter frustra per inane petita fefellit.
 Succedunt simulacra virum concordia, patris
 Unanimique simul patrit. Ruit ipse per unibram,
 Oscula vana petens, juvenis, fumio que volucris
 Et nebulis similes animas apprehendere certat.
 Quis te, care pater, quo stabant Italia regna,
 Exosus Latium deus abstulit? hei mihi! nam cur
 Ulla fuere adeo, quibus a te sævus abessem, 656
 Momenta? opposito matassem pectore mortem.
 Quantos funeribus vestris gens Italia passim
 Dat gemitus! tumulus vobis, censente senatu,
 Mavortis geminus surgit per graminis campo. 660
 Nec passi plura, in medio sermone loquentis
 Sic adeo incipiunt. Prior hæc genitoris imago:
 Ipsa quidem virtus sibi met pulcherrima merces:
 Dulce tamen venit ad manes, cum gratia vitæ
 Durat apud superos, nec edunt obliviam laudem. 665
 Verum age, fere, decus nostrum, te quanta fatiget
 Militia. Heu quoties intrat mea pectora terror.
 Cum repeto, quam sævus eas, ubi magni pericula
 Contingunt tibi! per nostri, fortissime, leti
 Obtestor causas, Martis moderare furori. 673
 Sat tibi sint documenta domus. Octava terebat
 Arentem culmis messem crepitantibus æstas,
 Ex quo cuncta mihi calcata, meoque subibat
 Germano devexa jugum Tartessia tellus.
 Nos miseræ muros et tecta renata Sagunto, 675

Nos dedimus Bætin nullo potare sub hoste.
Nobis indomitus convertit terque quaterque [quam
Germanus terga Hannibalis. Pro barbam nun-
Impolluta fides! peterem cum victor adesum
Cladibus Hasdrubalem, subito venale cohortes
Hispanæ vulgus, Libyci quas fecerat auri 681
Hasdrubal, abrupto liquerunt agmine signa.
Tunc hostis socio desertos milite, multum
Ditior ipse viris, spisso circumdedit orbe.
Non segnīs nobis nec inultis, nate, peracta est 685
Illa suprema dies, et laude inclusimus ævum.

Excipit inde suos frater conjungere casus.
Excelse turris post ultima rebus in arcis
Subsidium optarum, supremaque bella ciebam.
Fumantes tædas, ac lata incendia passim, 690
Et mille injecere faces. Nil nomine leti
De superis queror: laud parvo data membra se-
pulcro

Nostra crimaverunt, in morte hærentibus armis.
Sed me luctus habet, geminæ ne clade ruinæ
Cesserit affinis oppressa Hispania Pœnis. 695
Contia: quæ juvenis turbato fletibus ore:
Di, quæso, ut merita est, dignas pro talibus ausis
Carthago expendat pœnas. Sed continget acies
Pyrenes populos, qui, vestro Marte probatus,
Excipit fessos, et notis Marcus armis 700
Successit bello: fusus quoque fama ferebat
Victores acie, atque exacta piacula cædis.
His læti rediere duces loca amœna piorum:
Prosequiturque oculis puer advenerunt euntes.
Jamque aderat multa vix agnoscendus in umbra
Paullus, et epoto fundebat sanguine verba:

Lux Italûm, cujus spectavi Martia facta
Multum uno majora viro, descendere nocti
Atque habitanda semel subigit quis visere regna?
Cui conra tales effundit Scipio voces: 710
Armipotens ductor, quam sunt tua fata per Urbem
Lamentata diu! quam pæne ruentia tecum
Traxisti ad Stygias Enotia tecta tenebras!
Tum tibi defuncto tumulum Sidonius hostis
Constituit, laudemque tuo quæsitivè honore. 715
Dumque audit lacrymans hostilia funera Paullus,
Ante oculos jam Flaminius, jam Gracchus, et agrio
Absumptus Cannis stabat Servilius ore.

Appellare viros erat ardor, et addere verba.
Sed raptabat amor priscos cognoscere manes.
Nunc meri um sæva Brutum immortale securi
Nomen, nunc superos sequantem laude Camillum.
Nunc auro Curium non unquam cernit amicum.
Ora Sibylla docet venientum, et nomina pandit.
Ilic fraudes pacis Pyrrhumque a limine porta
Deiecit, visus orbis. tulit ille ruentem 726

Tibridis in ripas regem, solusque revulso
Pone ferox ponte exclusit redeuntia regna.
Si tibi dulce virum, primo qui fœdera bello
Phœnicum pepigit, vidisse, hic inclytus ille 730
Æquoreis victor cum classe lutatus armis.
Si studium et sævam cognoscere Hamilcaris um-
bram, [missa

Illa est, (sæve procul), cui frons nec morte re-
larum servat rabiem: al jungerè cordi est
Colloquium, sine, gustato del sanguine vocem.

Atque ubi permissam, et sitiens se implevit
Sic prior increpitat non miti Scipio vultu: [imago,
Taliæne, o fraudum genitor, sunt fœdera vobis?
Aut hæc Sicania pepigisti captus in ora?
Bella tuus toto natus contra omnia pacta 740
Exeret Latio, et perruptis molibus Alpes
Elegatus adest: ferveat gens Italia Marte
Barbarico, et refluunt obstructi stragibus amnes.

Post quæ Pœnus ait: Decimum modo coepertan-
Excessisse puer, nostro cum bella Latinis [aum
Concepit jussu: licitum nec fallere divos 746
Juratos patri. Quod si Laurentia vastat
Nunc igni regna, et Phrygias res vertere tentat,
O pietas, o sancta fides, o vera propago!
Atque utinam amissum reparet decus! inde citato
Celsus abit gressu, majorque recessit imago. 751

Exin designat vates, qui jura sub armis
Poscenti dederint populo, primique petitas
Miscuerint Italis Piræo litore leges.

Lætatur, spectatque virum insatiabilis ora 755
Scipio, et appellet cunctos; ni magna sacerdos
Admoneat turbæ innumeræ: Quot millia toto
Credis in orbe, puer, lustras dum singula visio,
Descendisse Erebo? nullo non tempore abundans
Umbrarum huc agitur torrens, vectaque capaci
Agmina mole Charon, et sufficit improba puppis.
Post hæc, ostendens juvenem, sic virgo profatur
Ilic ille est, tellure vagus qui victor in omni
Cursu signa tulit; cui pelvia Bactra Dahæque;
Qui Gangem bibit, et Pellæo ponte Niphaten
Adstrinxit; cui stant sacro sua mœnia Nilo. 766
Incipit Æneades: Libyci certissima proles
Hammonis, quando exsuperat tua gloria cunctos
Indubitata duces, similique cupidine rerum
Pectora nostra valent, quæ te via, fate, superbum
Ad decus et summas laudum perduxerit arces.

Ille sub hæc: Turpis lentæ sollertia Mattis.
Audendo bella expeditas: pigra extulit arcis
Haud unquam esse virtus. Tu magna gerendi
Præcipita tempus: mors atra impendit agenti.
Hæc effatus abit. Cresci mox advolat umbra,
Dives apud superos; sed mors æquarat egenis
Atque hic Elysio tendentem limite ceniens
Effigiem juvenis, castæ cui vittæ ligabat
Purpurea effusus per colla nitentia crines, 780
Dic, ait, hic quinam, virgo? nam luce refulget
Præcipua frons sacra viro, multæque sequuntur
Mirantes animæ, et læto clamore frequentant.
Qui vultus! quam (si Stygia non esset in umbra)
Dixissem facile esse deum! Non falleris, inquit
Docta comes Triviæ: meruit deus esse videri,
Et fuit in tanto non parvum pectore numen.
Carmine complexus terram, mare, sidera, manes,
Et cantu Musas et Phœbum aquavit honore.
Atque hæc cuncta, prius quam cerneret, ordine
terris 790

Prodidit, et vestram tulit usque ad sidera Trojam.
Scipio, perlustrans oculis lætantibus umbiam,
Si nunc fata darent, ut Romula facta per orbem
Ilic caneret vates, quanto majora futuros
Facta eadem intrarent hoc, inquit, teste nepotes!
Felix Æacida, cui tali contigit ore 796
Gentibus ostendi crevit tua carmine virtus.
Sed, quæ tanta adeo grassantium turba, requirens,
Heroum effigies majoresque accipit umbras.
Inde viro stupet Æacide, stupet Hectoræ magno,
Ajacique gradum venerandæ Nestoris ora
Miratur: geminos adspectat lætus Atridas,
Jamque Ithacum, corde æquantem Peleia facta.
Victuram hinc cernit Ledei: Castoris umbiam:
Alternam lucem peragebat in æthere Pollux. 805

Sed subito vultus monstrata Lavinia traxit.
Nam virgo admonuit, tempus cognoscere manes
Forcinoos, ne cunctantem lux alma vocaret.
Felix hæc, inquit, Veneris nurus ordine longo
Trojugenas junxit sociata prole Latinis. 810
Vis et Martigenæ thalamos spectare Quirini?
Hæciliam cerne: hirsutos cum sperneret olim

Gens vicina procos, pastori rapta marito
Intravitque casae, culmique e stramine sultum
Premeit laeta torum, et soceros revocavit ab armis.
Adspice Carmentis gressus. Evandria mater 816
Hæc fuit, et vestros tetigit præmæga labores.
Vis et, quos Tanquil vultus gerat? hæc quoque
Aurigo valuit mentis, venturaque dixit [castæ
Regna viro, et dextros agnovit in alite divos. 820
Ecce pudicitia Latium decus, inclyta leti
Fert frontem atque oculos terræ Lucretia fixos.
Non datur heu tibi, Roma, nec est, quod malle
deceret,

Hanc laudem retinere diu. Virginia juxta,
Cerne, cruentato vulnus sub pectore servat, 825
Tristia defensi ferro monumenta pudoris,
Et patriam laudat miseriando in vulnere dextram.
Illa est, quæ Tibrim, quæ fregit Lydia bella,
Nondum passa marem, quales optabat habere
Quondam Roma viros, contenti in Clælia sexus.

Cum, subito adspectu turbatus, Scipio poscit,
Quæ pœnæ causa, et qui sint in crimine manes.
Tum virgo: Patros fregit quæ curribus artus,
Et stetit adductis super ora tremante frenis.
Tullia, non ullos satis exhaustura labores, 835
Ardenti Phlegethonte natat: formacibus atris
Pons rapidus furit, at, quæ ustis sub gurgite cautes
Egerit, et scopulis pulsat flagrantibus ora
Illa autem, quæ tondetur præcordia rostro
Alitis, (en quantum resonat plangentibus alis 840
Armiger ad pastus rediens Jovis!) hostibus arcem
Virgo (immane nefas) adamato prodidit auro
Tarpeia, et pactis recessavit claustra Sabinis.
Juxta (nonne vides? neque enim leviora domantur
Delicta) illatrat jejunis faucibus Orthrus, 845
Armenti quondam custos immanis Iberi,
Et morsu petit, et polluto eviscerat ungue.
Nec par pœna tamen sceleri: sacraria Vestæ
Polluit, exuta sibi virginitate, sacerdos. 849

Sed satis hæc vidisse, satis: mox deindeidenti
Nunc animas tibi, quæ potant obliviam, paucas
In fine enumerasse paro, et remeate tenibus.
Ilic Marius (nec multa dies jam restat ituro

Ætheriam in lucem) veniet tibi origine parva
In longum imperium consul: nec Sulla morari
Jussa potest, aut amne diu potare soporo. 856
Lux vocat, et nulli divum mutabile fatum.
Imperium hic primus rapiet: sed gloria culpæ,
Quod reddet solus; nec tanto in nomine quisquam
Exsistet. Sullæ qui se velit esse secundum. 860
Ille, hirta cui surrigitur coma fronte, decorum
Et gratum terris Magnus caput: ille deum gens,
Stelligerum attollens apicem, Trojanus Iulo
Cæsar avo; quantas moles, cum sede reclusa
Hac tandem erumpent, terraque marique move-
Heu miseri, quoties toto pugnabitur orbe! [bunt!
Nec leviora lues, quam victus, crimina victor.

Tum juvenis lacrymans, Restare hæc ordine
Lamentor rebus Latiis. Sed luce remota [duro
Si nulla esset venia, et merito mors ipsa laborat,
Perfidia Pœnus quibus aut Phlegethontis in undis
Exuret ductor scelus, aut quæ digna renatos
Ales in æternum laniabit morsibus artus?
Ne metue, exclamat vates: non vita sequetur
Inviolata virum: patria non ossa quiescent. 875
Namque ubi, fractus opum, magna ceramine pug-
Pertulerit vinci, turpemque orare salutem,
Rursus bella volet Macetum instaurare sub armis,
Damnatusque doli, desertis conjuge fida
Læta dulci raio, linquet Cathaginis arces, 880
Atque una potius lustrabit cæcula puppe.
Hinc Cilicia Tauri saxosa cacumina viset.
Pro quanto levius mortalibus ægia subire [que,
Servitia, atque hiemes, æstusque, fugamque, fretum-
Atque faniem, quam posse mori! post Italia bella
Assyrio famulus regi, falsusque cupiti 886
Ausonia motus, dubio petet æquora velo;
Donec, Priusacas delatus segnitè oras,
Altera servitia imbelli patietur in avo,
Et latebram, munus regni. Perstantibus inde
Æneadis, reddique sibi poscentibus hostem, 891
Pocula turbo rapit properata veneno,
Ac tandem terras longa formidine solvet.

Hæc vates, Erebiq; cavis se reddidit umbris
Tum latus socios juvenis portumque revisit 895

LIBER DECIMUS QUARTUS.

Flectite nunc vestros, Heliconis numina, cantus
Ortygiæ pelagus Siculique ad littoris url es.
Muneris hic vestri labor est; modo Daunia regna
Æneadum, modo Sicanos accedere portus,
Aut Macetum lustrare domos et Achæia rura, 5
Aut vaga Sardoo vestigia tingere fluctu,
Vel Tyriæ quondam regnata mapalia genti.
Extremumve diem et terrarum invisere metas.
Sic poscit sparsis Mavors agitatus in oris. [mur.
Ergo age, qua litui, qua ducunt bella, sequa-
Ausonia pars magna jacet Trinacria tellus, 11
Ut semel expugnante Noto et vastantibus undis
Acceptit freta, cæruleo impulsus tridente.
Namque per occultum cæca vi turbinis olim
Impactum pelagus laceratæ viscera terræ 15
Disceidit, et, medio perrumpens arva profundo,
Cum populis pariter convulsas transtulit urbes.
Ex illo, servans rapidus divortia, Nereus
Sevo dividiuus conjungi pernegat æstu.
Sed spatium, quod dissociat consortia terræ, 20

Latratus fama est (sic arcta intervenit unda)
Et matutinos volucrum transnittere cantus.
Multa solo virtus: jam reddere fœnus aratris.
Jam montes umbrare olea, dare nomina Baccho
Cornipedemque citum lituis generasse ferendis.
Nectare Cecropias Hyblæo accedere ceras. 26
Hic et Pæonius arcano sulfure fontes,
Hic Phœbo digna et Musis venerabere vatium
Ora excellentum, sacris qui carmine sylvas.
Quique Syracosia resonant Heliconæ Camæna. 30
Promitæ gens lingua: ast eadem, cum bella cecidet
Portus æquoreis sueta insignire tropæis. [na
Post dirum Antiphatæ sceptrum et Cyclopiæ reg-
Vomere veteritum primum nova rura Sicani.
Pyrenæ misit populos, qui nomen ab amne 35
Adscitum patrio terræ imponere vacanti.
Mox Ligurum pubes, Siculo ductore, novavit
Possessis bello mutata vocabula regnis.
Nec Cres dedecori fuit accola: duxerat actos
Munibus et centum non fausta ad prælia Minos

*Dædaleam repetens pœnam: qui fraude nefanda
Postquam perpetuas iudex concessit ad umbras
Cocalidum insidiis, fesso Minoa turba* 43
Bellandi studio Siculis subsest in oria.

*Miscuerunt Phrygiam prolem Trojanus Acestes,
Trojanusque Helymus, structis qui, pube secuta,
In longum ex sese donarunt nomina muria.*

*Nec Zancleæ gerunt obsecrat mœnia famam,
Dextera quam tribuit posito Saturnia telum.*

*Sed decus Ennæis haud ullum pulchrius oris, 50
Quam quæ Sisyphio fundavit nomen ab Isthmo,
Et multum ante alias Ephyræis fulget alumnis.*

*Hic Arethusa suum piscoso fonte recepat
Alpheon, sacre portantes signa coronæ.*

*At non æquus amat Trinacria Mulciber antra. 55
Nam Lipare, vastis subter depasta caminis,
Sulfureum vomit exeso de vertice fumum.*

*Ast Ætna eructat tremefactis cautibus ignis
Inclusi gemitus, pelagique imitata furorem
Murmure per cæcos tonat irrequieta fragores 60
Nocte dieque simul: fonte e Phlegethontis ut*

atro

*Flammaram exundat torrens, piceaque procella
Semibumbusta rotat liquefactis saxa cavernis.*

*Sed quamquam largo flammaram exarctet intus
Turbine, et assidue subnascent profluat ignis, 65
Summo cana jugo cohibet (mirabile dictu)*

*Vicinam flammis glaciem, æternoque rigore
Ardentes horrent scopuli: stat vertice celsi
Collis hiems, calidæ nivem tegit atra favilla.*

*Quid referam Æolio regnatas nomine terras, 70
Ventorumque domos, atque addita claustra pro-*

cellis?

*Hic versi penitus Pelopea ad regna Pachyni
Pulsata Ionio respondent saxa profundo:*

*Hic, contra Ithyamque situm Corosque furentes,
Cernit devexas Lilybæon nobile Chelas: 75
At, qua diversi lateris frons tertia terris*

*Vergit in Italiam prolato ad littora dorso,
Celsus arenosa tollit se mole Pelorus.*

*His longo mitis placide dominator in ævo
Præfuerat terris Hic, on, tractare sereno 80
Imperio vulgum pollens, et pectora nullo*

*Parentum exagitare metu; pactamque per aras
Haud facilis temerare fidem, socialia jura
Ausoniis multos servarat casta per annos.*

*Verum, ubi fata virum fragili solvere senecta, 85
Primævo cessit sceptrum exitiale nepoti,
Et placida indomitos accepit regia mores.*

*Namque bis octonis nondum rex præditus annis
Caligare alto in solio, nec pondera regni
Posse pati, et nimium fluxis confidere rebus. 90*

*Jamque brevi nullum, delicta tuentibus armis,
Fas notum, ignotumque nefas: vilissima regi
Cura pudor. Tum præcipiti materna furori [bum*

*Pyrrhus origo dabat stimulos, proavique super-
Æaciadæ genus, atque æternus carmine Achilles.
Ergo ardor subitus Pœnorum incepta fovendi:*

*Nec sceleris mora; conjungit nova fœdera, pacto
Cederet ut Siculis victor Sidonius oris.*

*Sed stabant pœnæ, tumulumque negabat Erinnyes,
Qua modo pactus erat socium non cernere, teria.
Sævos namque pati fastus, juvenemque cruento*

*Flagrantem luxu, et miscentem turpia diris,
Haud ultra faciles, quos ira metusque coquebat,
Jurati obtruncant: nec jam modus ensibus; ad-*

dunt

*Præmineam cædem, atque insontum rapta sororum
Corpora prosternunt ferro. Nova sevire in armis
Libertas, jactatque jugum: pars Punica castra.*

*Pars Italos et nota volunt; nec turba farentum
Desit, quæ neutro sociari fœdere malit.*

*Tali Trinacriæ motu, rebusque Sicaniis 110
Exitio regis trepidis, sublimis honore
(Tertia nam Latios renovarat purpura fauces)*

*Marcellus classem Zancleis appulsi terrore,
Atque ubi cuncta viro, cædesque exposita tyranni,
Ambiguæque hominum mentes; Carthaginis arma*

Quos teneant, et quanta, locos; quod vulgus ami-

cum

*Duret Trojugenis; quantos Arethusa tumores
Concipiat, perstetque suas non pandere portas;
Incumbit bello, ac totam per proxima raptim*

*Armorum effundit flammato pectore pestem. 120
Non aliter Boreas, Rhodopes a vertice præceps
Cum sese immisit, decimoque volumine pontum*

*Expulsi in terras, sequitur cum murmur molem
Ejecti maris, et stridentibus affremit alia.*

*Prima Leontinos vastarunt prælia campos, 125
Regnatam dire quondam Læstrygone terram.
Instabat ductor, cui tarde vincere Graias*

*Par erat, ac vinci, turmas: ruit æquore toto,
(Præmineam credas maribus concurrere vulgum,)
Et Cæleri placitos fecundat sanguine campos.*

*Sternuntur passim, pedibusque evadere letum
Eripuit rapidus Mavors: ut cuique salutem
Promisit fuga, præveniens dux occupat ense.*

*Ite, gregem metite imbellem, ac succidite ferro,
Clamant, cunctantes urgens umbone catervas. 135
Pigro luctandi studio certamen in umbra*

*Molle pati docta, et gaudens splendescere olivo,
Stat, mediocre decus vincuntum, ignava juvenus.
Hæc laus sola datur, si viso vinctis hoste.*

*Ingruit audito ductore exercitus omnis; 140
Solaque, quod superest, secum certamina morunt,
Quis dextra antistet, spoliisque excellat opimis.*

*Euboici non, per scopulos illius Capharæo,
Euripi magis unda furit, pontumve sonantem
Ejicit angusto violentius ore Propontis; 145
Nec fervet majore fretum rapturque tumultu,*

*Quod ferit Herculeas extremo sole columnas.
Mite tamen dextæ decus inter prælia tanta
Enituit fama. Miles Tyrrhenus (Asilo [enta,*

Nomen erat) captus quondam ad Trasimena flu-

*Servitium facile et dominantis mollia jussa
Expertus Beryæ, patrias remeant ad oras
Sponte faventis heri, repetitisque impiger armis*

*Tum veteres Siculo casus Mavorte piabat.
Atque is, dum medios inter fera prælia miscet,
Illatus Beryæ, cui, pacta ad regia misso 150*

*Pænorum a populis, sociatque bella gerenti,
Ærato cassis munimine clauserat ora,
Invadit ferro juvenem, trepidique ferentem*

*Instabiles retro gressus prosternit arena. 160
At miser, audita victoris voce, trementem
Cunctantemque animam Stygia cœu sede reducens,*

*Cassidis a mento malefidæ vincula rumpit,
Jungebatque preces, atque addere verba parabat
Sed, subito aspectu et noto contreritus ore, 165*

*Tyrrhenus ferrumque manu revocavit, et ultro
Talia cum gemitu lacrymis effudit obortis:
Ne, quæso, supplex lucem dubiusque precare:*

*Fas hostem servare mihi. Multo optatus ille
Militiæ, cui postremo est primumque, tueri
Inter bella fidem. Tu letum evadere nobis 171*

*Das prior, et servas nondum servatus ab hoste.
Haud equidem indignum memet, quæ tristia vidi.
Abnuerim, dignumque iterum in peiora revolvī.*

*Si tibi per medios ignes medicæque per ences 175
Non dederit mea dextra viam Sic fatur, et ultro*

Attollit, vitæque exæquat munera vitæ.

At, campos Sicula primum certaminis ora
Cæpti, Marcellus victricia signa, quieto
Agruine progrediens, Ephyræa ad mœnia vertit.
Inde Syracosias castris circumdedit arces. 181
Sed ferri languebat amor: sedare monendo
Pectora cæca virum, atque iras evellere aiebat.
Nec (renuunt si forte sibi, et si mitia malle
Credant esse metum) laxis revolvit omnia 185
Obsidio claustris: quin contra intentior ipse
Invigilat cautis, frontem imperterritus, armis,
Et struit arcana necopina pericula cura.
Inaud secus Eridani stagnis ripave Caystri
Innatat albus olor, pronoque immobile corpus
Dat fluvio, et pedibus tacitas eremigat undas.

Interea, dum incerta labat sententia clausis,
Exciti populi atque urbes socia arma ferebant:
Incumbens Messana freto, minimumque revulsa
Discreta Italia, atque Osco memorabilis ortu: 195
Tum Catane, nimium ardenti vicina Typhoco,
Et generasse pios quondam celeberrima fratres:
Et cui non licitum fatis Camarina moveri.
Tum quæ nectareis vocat ad certamen Hymetton
Audax Hybla favis, palmisque arbusta Selinus,
Et, iusti quondam portus, nunc littore solo 201
Subsidium infidum fugientibus æquora Myle.
Nec non altus Eryx, nec non et vertice celso
Centuripæ, largoque virens Entella Lyæo,
Entella Hectoreo dilectum nomen Acestæ. 205
Non Thapsos, non e tumulis glacialibus Acræ
Defuerunt: Agryna manus, geminoque Lacone
Tyndaris attollens sese affuit: altor equorum
Mille rapit turmam, atque hinnitibus æra flam-

mat

Pulveream volvens Acragas ad inania nubem.
Ductor Grophus erat, cuius cæcata gerebat 211
Taurum parma truncem, pæne monumenta vetus-
Ille, ubi torreret subjectis corpora flammis, [tæ.
Mutabat gemitus mugitibus, atque veras
Credere erat stabulis armenta effundere voces.
Haud impune quidem: nam diræ conditor aris
Ipse suo moriens immugit flebile tauro. [læsa,
Venit ab amne trahens nomen Gela, venit Ha-
Et qui præsentis domitant perjura Palici
Pectora supplicio, Trojanaque venit Acesta:
Quique per Ætnæos Acis petit æquora sinca, 221
Et dulci gratam Nereida perluit unda.
Æmulus ille tuo quondam, Polypheme, calori,
Dum fugit agrestem violenti pectoris iram,
In tenues liquefactus aquas evasit et hostem, 225
Et tibi victicem, Galatea, immiscuit undam.
Nec non qui potant Hysamque Alabimque sono-
Et perlucemtem splendenti gurgiti Achaten: [ros,
Qui fontes, vage Chrysa, tuos, et pauperis alvei
Hipparin, ac facilem superari gurgite parco 230
Pantagiam, rapidique colunt vada flava Symæthi.
Littora Thermarum, prisca dotata Camœna,
Armavere suos, qua mergitur Himera ponto
Æolio: nam dividas se scindit in oras.
Nec minus occasus petit incita, quam petit ortus.
Nebrodes gemini nutrit divortia fontis, 236
Quo mons Sicania non surgit ditior umbæ.
Enna deum lucis sacras dedit ardua dextras.
Hic specus, ingentem laxans telluris hiatum,
Cæcum iter ad manes tenebroso limite pandit,
Qua novus ignotas Hymenæus venit in oras. 241
Hæc Stygius quondam, stimulante Cupidine, rector
Ausus adire diem, mæstoque Acheronte relicto
Egit in illicitas currum per inania terras.
Tum rapta præceps Ennæa virgin: flexit 245

Attonitos cæli visu lucemque paventes
In Styga rursus equos, et prædam condidit umbris
Romanos Petræa duces, Romana petivit
Fœdera Callipolis, lapidosique Enguion arvi,
Iadranum, Ergetumque simul, telaque superba
Lanigera Melite, et litus piscosa Calacte, 251
Quæque procelloso Cephalæadæ ora profundo
Cæruleis horret campis pascentia cete,
Et qui correptas sorbentem verticis haustu,
Atque iterum e fundo jaculantem ad sidera pup-
Tauromenitana cernunt de sede Charybdin. [pes
Hæc Latium manus et Laurentia signa fovebat.
Cætera Ellissæis aderat gens Sicana votis. [tris,
Mille Agathyma dedit, perflataque Trogilos Aus-
Mille Thoantæ sedes Phacelina Diana. 260
Tergemino venit numero secunda Panormos,
Seu sylvis scietere feras, seu retribus æquor
Verrere, æu cælo libeat traxisse volucrem.
Non Herbessos iners, non Naulocha pigra pericli
Sederunt, non frondosis Morgentia campis 265
Abstinit Martem infido: comitata Menæis
Venit Amastra viris, et parvo nomine Tiasæ,
Et Netum, et Mutyce, pubesque liquentia Achæti.
Sidonios Drepane, atque undæ clamorosus Helorus,
Et mox servili vastata Triocala bello, 270
Sidonios Arbelæ ferox, et celsus Ictas,
Et bellare Talas docilis, Cossyrraque parva,
Nec major Megara Mute concordibus ausis
Juvere, et strato Gaulum spectabile ponto,
Cum sonat Halcyones cantu, nidoque natantes
Immotæ gestat sopitis fluctibus unda. 276

Ipsa Syracusæ patulos urbs incluta muros
Milite collecto variisque impleverat armis.
Ductores facilem impelli lætamque tumultus
Vaniloquo plebem furiabant insuper ore: 280
Nunquam hoste intratos muros, et quatuor arces:
Et Salaminiciis quantam Eoisque tropæis
Ingenio portus urbs invia fecerit umbram:
Spectatum proavis, ter centum ante ora triremes
Unum naufragium, mersasque impune profundo
Clade pharetrigeri subnixas regis Athenas. 286
Flammabant vulgum geniti Carthagine fratres,
Pœni matre genus, sed quos, sub crimine pulsus
Urbe Syracosia, Libycis eduxerat crisis
Trinacris genitor, geminaque a stirpe parentum
Austus miscebant Tyrios levitate Sicana. [visum
Quæ cernens ductor, postquam immedicabile
Seditio, atque ultro bellum surgebat ab hoste,
Testatus divos Siculorum, amnesque, lacusque,
Et fontes, Arethusa, tuos, ad bella vocari 293
Invitum: quæ sponte diu non sumserit, hostem
Induere arma sibi: telorum turbine vasto
Aggreditur muros, atque armis intonat urbi.
Par omnes simul ira rapit: certantque, ruuntque.
Turris, multiplices surgens ad sidera tecto, 300
Exibat, tabulata decem cui crescere Graius
Fecerat, et multas nemorum consumserat umbras
Armatam hinc igni pinum et devolvere saxa
Certabant, calidæque picis diffundere pestem.
Huic procul ardentem jaculatus lampada Cimber
Conjicit, et lateri telum exitabile figit 306
Pascitur adjutus Vulcanus turbine venti,
Gliscentemque trahens turris per viscera labem
Perque altam molem et toties crescentia tecta
Scandit ovans, rapidisque vorat crepitania flam-
Robora, et, ingenti simul exundante vapore [mis
Ad cælum, victor nitentia culmina lambit.
Impletur fumo et nebula caliginis atræ:
Nec cuiquam evasisse datur. ceu fulminis ictu
Correptæ rapido in cineres abiit ruine 315

Par contra pelago misera fortuna carina.
 Namque ubi se propius tectis urbique tulere,
 Qua portus muris pascas applicat undas,
 Inprovisa novo pestis conterruit astu.
 Trabs trabe juncta teres, detersis undique nodis,
 Navali similis malo, præfixa gerebat 321
 Uncæ tela manus : ea celso ex aggere muri
 Bellantes curvi rapiēbat in aera ferri
 Unguibus, et mediam revocata ferebat in urbem.
 Nec solos vis illa viros, quin sæpe triremem 325
 Belligeræ rapuere trabes, cum desuper actum
 Incuterent puppi chalybem morsusque tenaces;
 Qui, simul affixo vicina in robora ferro
 Sustulerant sublime ratem, (miserabile visu.)
 Per subitum rursus laxatis arte catenis 330
 Tanta præcipitem reddebant mole profundo,
 Ut totam haurirent undæ cum milite puppim.
 Illis super insidiis angusta foramina murus
 Arte cavata dabat, per quæ confundere tela
 Tutum erat, opposito mittentibus aggere valli.
 Nec sine fraude labos, arcta ne rursus eodem 336
 Spicula ab hoste via vicibus contorta redirent.
 Calliditas Graia, atque astus pollentier armis
 Marcellum tantasque minas terræque marique
 Arcebat, stabatque ingens ad mœnia bellum. 340
 Vir fuit, Isthmiacis decus immortalis colonis,
 Ingenio facile ante alios telluris alumnos,
 Nudus opum; sed cui cœlum terræque paterent.
 Ille novus pluvias Titan ut proderet ortu
 Fuscatis tristis radiis; ille, hæreat anne 345
 Pendeat instabilis tellus; cur fœdere certo
 Hunc affusa globum Tethys circumliget undis,
 Noverat, atque una pelagi lunæque labores,
 Et pater Oceanus qua lege refunderet sætus.
 Non illum mundi numerasse capacis arenas 350
 Vana fides : puppes etiam constructæ sava
 Fœminea traxisse ferunt contra ardua dextra.
 Hic dum Italum ductorem astu Teucrosque fati-
 Annabat centum late Sidonia velis [cat,
 Classis subsidio, et scindebat cœrula rostris. 355
 Erigitur subitas in spes Arethusia proles,
 Adjungitque suas portu progressa carinas.
 Nec contra Ausonius tonsis aptare lacertos
 Addubitat, mersisque celer fodit æquora remis.
 Verberibus torsere fretum : salis icta frequenti
 Albescit pulsus facies, perque æquora late 361
 Spumat canenti sulcatus gurgite limes.
 Insultant pariter pelago, ac Neptunia regna
 Tempestate nova trepidant : tum vocibus æquor
 Personat, et clamat scopulis clamoris imago. 365
 Ac jam diffusus vacua bellator in unda
 Cornibus ambierat patulos ad prælia fluctus,
 Navali claudens humentem indagine campum.
 At simili curvata sinu diversa rubeat
 Classis, et arctabat lunato cœrula gyro. 370
 Nec mora : terrificis ævæ stridoribus æris,
 Per vacuum late cantu resonante profundo,
 Increpere tubæ, quis exitus æquore Triton
 Expavit tortæ certantia murmura conchæ.
 Vix meminere maris; tam vasto ad prælia nisi
 Incumbunt proni, positisque in margine puppis
 Extrēmæ plantis nutantes spicula torquent.
 Sternitur effusus pelagi media area telis,
 Celsæque anhelatis exurgens ictibus alnus
 Cœrula migranti findit spumantia sulco. 380
 At alius latere atque incussu roboris ictu
 Detergent remos : aliæ per viscera pinus
 ipso retinentur vulnere rostris,
 Quo retinent. Medias inter sublimior ibat
 Terribilis visu puppis, qua nulla per omne 385

Egressa est Libycis major navalibus ævum.
 Nam quater hæc centum numeroso remige pontum
 Pulsabat tonsis : veloque superba capaci
 Cum rapidum hauriret Boream, et cornibus omnes
 Colligeret status, lento se robore agebat, 390
 Intraret fluctus solis eum pulsa lacertis.
 Procurrant levitate agili, docileque regentis
 Audivisse manum, Latio cum milite puppes.
 Illas ut per lævum venientes æquor Himilco.
 In latus obliquas jussamque incurere proram 395
 Conspexit, propere divis in vota vocatis
 Æquoris, intento volucrum de more sagittam
 Adsignat nervo; utque oculis libravit in hostem,
 Et calamo monstravit iter, diversa relaxans
 Brachia, deduxit vultu comitante per auras 400
 In vulnus telum, ac residentis puppe magistri
 Affixit plectro dextram : nec deinde regenda
 Puppe manus valuit, flectenti immortua clavo.
 Dumque ad opem accurrit, ceu capta, navita,
 puppe,
 Ecce iterum fateoque pari nervoque sagitta, 405
 In medium perlapsa globum, transverberat ictu
 Orbem gubernaculi subeuntem munera Taurum.
 Irrumpit Cumana ratis, quam Corbulo ductor
 Lectaque complebat Stabiarum littore pubes.
 Numen erat celsæ puppis vicina Dione. 411
 Sed superingestis propior quæ subdita telis
 Bella capesserebat, media subedit in unda,
 Divisitque fretum : clamantium spumeus ora
 Nereus implet aquis, palmæque, trahente profundo,
 Luctantum frustra summis in fluctibus exstant.
 Hic audax ira magno per cœrula saltu 416
 Corbulo transgressus, (nam textam robore turrim
 Appulerant nexæ ferri compage triremes.)
 Evadit tabulata super, flammæque comantem
 Multifida pinum celso de culmine quassat. 420
 Inde atros alacer pastosque bitumine torquet,
 Amentante Noto, Pnenorum aplustribus ignes.
 Intrat diffusos pestis Vulcanica passim,
 Atque implet dispersa foros : trepidatur omissio
 Summis remigio; sed enim tum rebus in arctis 425
 Fama mali nondum tanti penetrat ad imos.
 At rapidus fervor, per pingues unguine tedas
 Illapsus, flammis victricibus insonat alveo. [pas,
 Qua nondum tamen intulerat vim Dardana lan-
 Parcebatque vapor, saxorum grandine dirus 430
 Arcebat, fatumque ratis retinebat Himilco.
 Hic miser, igniferam dum ventilat aere pinum,
 Murali saxo per lubrica sanguine transtra
 Volvitur in fluctus, Lychæi vulnere, Cydnus.
 Fax nidore gravi frædavit cominus auras, 435
 Ambusto instrindens pelago. Ferus inde citatum
 Missile adorata contorquet Sabratha puppe :
 Hammon numen erat Libycæ gentile carinæ,
 Cornigeræque sedens spectabat cœrula fronte. 439
 Fer, pater, afflicti, fer, ait, Garamantice vates,
 Rebus opem, inque Italos da certa effundere tela.
 Has inter voces tremulo venit agmine cornus,
 Et Neptunicolæ transverberat ora Telonis.
 Urgebat nihilo levius, jam in limine mortis 444
 Quos fuga præcipites parti glomerarat in unam
 Puppis, adhuc vacuum tedæ; sed, proxima curæ
 Fulmineo populatus, inevitabilis ardor
 Correptam flammis involvit ovantibus alnum.
 Primus, ope æquorei funis delapsus in undas,
 Quo nondum Stygia glomerabat Mulciber æstas,
 Ambustus additum remis auferunt Himilco. 451
 Proxima nudarunt miserandi fata Batonia
 Desertam ductore ratem : bonus ille per artem
 Crudo luctari pelago, atque exire præcipiens

Idem, quid Boreas, quid vellet crastinus Auster,
 Anteibat: nec pervigilem tu fallere vultum 456
 Obscuro quamvis cursu, Cynosura, valeres. [trum,
 Is, postquam adversis nullus modus, Accipe nos-
 Hammon, sanguinem, ait, spectator cladis iniquæ.
 Atque, acto in pectus gladio, dextra inde cruorem
 Excipit, et large sacra inter cornua fundit. 461
 Hos inter Daphnis, deductum ab origine nomen
 Antiqua, fuit infelix, cui linquere saltus,
 Et mutare casas infido marmore visum.
 At princeps generis quanto majora paravit 465
 Inter pastores sibi nomina! Daphnin amarunt
 Sicelides Musæ: dexter donavit avena
 Phœbus Castalia, et jussit, projectus in herba
 Si quando caneret, lætos per prata, per arva
 Ad Daphnin properare greges, rivosque silere. 470
 Ille ubi septena modulatus arundine carmen
 Mulcebat sylvas, non unquam tempore eodem
 Siren adsueto effudit in æquore cantus:
 Scyllæ tacuere canes: stetit atra Charybdis:
 Et lætus scopulis audivit sibila Cyclops. 475
 Progeniem hausserunt et nomen amabile flammæ.
 Innatât coce super transtris fumantibus asper
 Ornytos, ac longam sibi met facit æquore mortem.
 Qualis Oiliades, fulmen jaculari Minerva,
 Surgentes domuit fluctus ardentibus ulnis. 480
 Transigitur valida medius, dum se allevat, alni
 Cuspide Marmarides Scyron: pars subnatat unda
 Membrorum, pars exsistat aquis, totumque per
 æquor

Portat rigido (miserandum) immortua ferro.

Accelerant puppes utrinque, atque ora ruentum
 Sanguinei ferunt remorum adspersione rores. 486
 Ipse adeo senis ductor Rheiteius ibat
 Pulaibus, et valido superabat remige ventos.
 Quam rapidis puppim manibus frenare Lilaus
 Dum tentat, sæva truncatur membra bipenni, 490
 Ac fert hærentes trabibus ratis incita palmas.
 Sicania Æoliden portabant transtra Pœdæum.
 Illic, ævo quamquam nondum excessisset ephebos,
 Seu lævi traxere dei, seu fervida coيدا,
 Nec sat maturus laudem bellique cupido, 495
 Arma puer niveis aptarat picta lacertis,
 Et freta gaudebat celas turbare Chimæra.
 Jamque super Rutula, super et Garamantide pinn
 Ibat ovans, melior remo meliorque sagitta: 499
 Et jam turrigerum demerserat æquore Nessum:
 (Heu puero maleuada rudi nova gloria pugnae!)
 Dum cristam galææ trucidis exuviasque precatur
 De duce Marcello superos temerarius, hasta
 Excepit raptim vulnus letale remissa.
 Pro qualis! seu splendens sub sidera nisu 505
 Exigeret discum, jaculo seu nubila supra
 Surgeret, aligeras ferret seu pulvere plantas
 Vix tacto, vel dimensi spatia improba campi
 Transiret velox saltu, decuere labores.
 Sat prorsus, sat erat decoris discrimine tuto, 510
 Sat laudis: cur fata, puer, majora petebas?
 Illum, ubi latentem pepulerunt tela sub undas,
 Ossa Syracosio fraudatum naufraga busto,
 Fleverunt freta, fleverunt Cyclopa saxa,
 Et Cyane, et Anapus, et Ortygie Arethusa. 515
 Parte alia Perseus, (puppim hanc Tiberinus age-
 Quaque vehabatur Crantor Sidonius, Io [bat,)
 Concurrent: injecta ligant hinc vincula ferri
 Atque illinc, steteruntque rates ad prælia nexæ.
 Nec jaculo aut longe certatur arundine fusa: 520
 Continus, et gladio terrestria prælia miscent.
 Perrumpunt Itali, qua cædes prima reclusit
 Monstravitque viam. Vastas hic mole catenas

Hortatur socios et vincula abrumperre ferri,
 Ac parat hostili resoluta puppe receptos 525
 Avehere, et paribus pelago diducere ab armia.
 Ætnæo Polyphemus erat nutritus in antro,
 Atque inde antiquæ nomen feritatis amabat.
 Ubera præbuerat parvo lupa: corporis alti
 Terribilis moles, mens aspera, vultus in ira 530
 Semper, et ad cædes Cyclopia corde libido.
 Isque relaxatis membrorum pondere vinculis
 Impulerat puppim, et mergebat gurgite tonsas,
 Duxissetque ratem, pressa Laronius hasta
 Ni propere duro nitentem exsurgere velox 535
 Affixet transtro: vix morte incepta remittit; [tus,
 Namque manus servat dum suetos languida duc-
 Ignavum summa attraxit super æquora remum.

Perculsi cuneo Pœni densantur in unum, [tus,
 Quod caret hoste, latus; subito cum pondere vic-
 Insiliente mari, submergitur alveus undis. 541
 Scuta virum, cristæque, et inerti spicula ferro,
 Tutelæque deum fluitant. Hic robore fracto
 Pugnat inops chalybis, seseque in proelia rursus
 Armat naufragio: remis male fervidus ille 545
 Festinat spoliarè ratem, discrimine nullo
 Nautarum interdum convulsa sedilia torquens.
 Non plectro ratis, aut frangendæ in vulnera proræ
 Parcitur, et pelago repetuntur nautia tela.
 Vulneribus patulis intrat mare: mox sua ponto
 Singultante anima propulsa refunditur unda. 551
 Nec desunt, qui correptos amplexibus arctis
 Immergant pelago, et, jaculis cessantibus, hostem
 Morte sua perimant: remeantum gurgite mentes
 Crudescunt, ac pro ferro stat fluctibus uti. 555
 Haurit sanguineus contorta cadavera vortex.
 Hinc clamor, gemitus illinc, mortesque, fugaque,
 Remorumque fragor, fluctuque sonantia rostra.
 Perfusum bello fervet mare. Fessus acerbis
 Terga fuga celeri Libyæ convertit ad oras 560
 Exigua sese furatus Himilco carina.

Concessere mari tandem Graiusque Libysque.
 Et jam captivæ vinculis ad littora longo
 Ordine ducuntur puppes: flagrantibus alto
 Stant aliae tardis: splendet lucente profundo 565
 Mulciber, et tremula vibratur imagine pontus.
 Ardet nota fretis Cyane, pennatæque Siren,
 Ardet et Europe, nivei sub imagine tauri
 Vecta Jovi, ac presso transmittens æquora cornu.
 Et quæ, fusa comas, curvum per carula piscem
 Nereis humenti moderatur roscida freno. 571
 Urunt undivagus Python, et corniger Hammon,
 Et, quæ Sidonios vultus portabat Elissæ,
 Bis ternis ratis ordinibus grassata per undas.
 At vinculis trahitur cognata in litora Anapus, 575
 Gorgoneaque ferens ad sidera Pegasus alas.
 Ducitur et Libyæ puppis signata figuram,
 Et Triton captivus, et ardua rupibus Ætne,
 Spirantis roguis Encecladi, Cadmeaque Sidon. [muros
 Nec mora, quin trepidus hac clade irumpere
 Signaque ferre deum templis jam jamque fuisset,
 Ni subito importuna lues inimicaque pestis,
 Invidia divum pelagique labore parata,
 Polluto miseriis rapuisset gaudia celo.

Criniger æstiferis Titan fervoribus auras,
 Et patulum Cyanen lateque palustribus undis 586
 Stagnantem Stygio Coccyi opplevit odore,
 Temporæque autumnii lætis florentia donis
 Fœdavit, rapidoque accendit fulminis igni. 590
 Fumabat crassus nebulis caliginis aer:
 Squalebat tellus vitio fervida dorso, [bras
 Nec victum dabat, aut ullas languentibus um
 Atque ater picea vapor exspirabat in æthra

Vim primi sensere caues: mox nubibus atris
 Fluxit deficiens penna labente volucris: 595
 Inde feræ sylvis sterni: tum serpore labe
 Tartarea, atque haustis populari cæstra manipula.
 Arebat lingua, et gelidus per viscera sudor
 Corpore manabat tremulo: descendere fauces
 Abnuerant siccæ jussorum alimenta ciborum. 600
 Aspera pulmonem tussis quatit, et per anihela
 Igneus efflatur sitientum spiritus ora.
 Lumina, ferre gravem vix sufficientia lucem,
 Unca nare jacent, saniesque immixta cruore
 Exspuitur, membrisque cutis tegit ossa peresis.
 Heu dolor! insignis notis bellator in armis 606
 Ignavo rapitur leto: jactantur in ignem
 Dona superba virum, multo Mavorte parata.
 Succubuit medicina malis: cumulantur acervo
 Labentum, et magno cineres sese aggere tollunt.
 Passim etiam deserta jacent inhumata late
 Corpora, pestiferos tetigisse timentibus artus.
 Serpit ascendendo crescentes Acherusia pestis,
 Nec leviores quatit Trinacria mœnia luctu,
 Pœnorumque parem castris fert atra laborem. 615
 Æquato par exitio, et communis ubique
 Ira defum, atque eadem leti versatur imago.

Nulla tamen Latios fregit vis dura malorum,
 Incolumi ductore, viros, clademque rependit
 Unum inter strages tutum caput. Ut gravis ergo
 Primum letiferos repressit Sirius æstus,
 Et minuere avidæ mortis contagia pestes;
 Ceu, sidente Noto cum se maria alta reponunt,
 Propulsa invadit piscator cæcula cymba;
 Sic tandem creptam morbis grassantibus armat
 Marcellus pubem, lustratis rite manipula. 626
 Circumstant alacres signa, auditisque tubarum
 Respirant læti clangoribus: itur in hostem;
 Et, si fata ferant, juvat inter prælia ferro
 Posse mori: socium miseret, qui sorte pudenda
 In morem pecudum effundere cubilibus atris. 631
 Illaudatam animam: tunulos inhonoraque busta
 Respiciunt, et vel nullo jacuisse sepulcro,
 Quam debellari morbis, placet. Ardua primus
 Ad muros dux signa rapit: tenuata jacendo 635
 Et macie galeis abscondunt ora, malusque,
 Ne sit spes hosti, velatur casside pallor.
 Infundunt rapidum convulsis mœnibus agmen,
 Condensique ruunt: tot bellis invia tecta,
 Totque uno introitu capiuntur militis arces. 640
 Totum, qua vehitur Titan, non ulla per orbem
 Tum sese Isthmiacis æquassent oppida tectis.

Tot delubra defum, totque intra mœnia portus,
 Adde fora, et celsis suggesta theatra columnis,
 Certantesque mari moles, adde ordine longo 645
 Innumeras spatiosque domos, æquare superba.
 Rura: quid inclusos porrecto limite longis
 Porticibus, sacros juvenum certamine lucos?
 Quid tot captivis fulgentia culmina rostris? 649
 Armaque fixa deis, aut quæ Marathonius hostis
 Perdidit, aut Libya quæ sunt advecta subacta?
 Hic Agathocleis sedes ornata tropæis:
 Hic mites Hieronis opes: hic sancta vetustas
 Artificum manibus: non usquam clarior illo
 Gloria picturæ sæclo: non æra juvabat 655
 Quæsisse ex Ephyre: fulvo haud certaverit auro
 Vestis, spirantes referens subtemine vultus,
 Quæ radio cælat Babylon, vel marice picto
 Læta Tyros, quæque Attalici variata per artem
 Auleis scribuntur acu, aut Memphis tela. 660
 Jam simul argento fulgentia pocula, mixta
 Quis gemma quæsitus honos, simulacra deorum,
 Numen ab arte datum servantia: munera rubri
 Præterea ponti, depexaque vellera ramis,
 Fœmineus labor. His tectis opibusque potitus 665
 Ausonius ductor, postquam sublimis ab alto
 Aggere desepxit trepidam clangoribus urbem,
 Inque suo positum nutu, stent mœnia regum,
 An nullos oriens videat lux crastina muros,
 Ingenuit nimium juris, tantumque licere 670
 Horruit, et propere revocata militis ira,
 Jussit stare domos, indulgens templa vetustis
 Incolere atque habitare deis: sic parcere victis
 Pro præda fuit, et sese contenta, nec ullo
 Sanguine pollutis plausit Victoria pennis. 675
 Tu quoque ductoris lacrymas, memorande regum,
 Defensor patriæ: meditantem in pulvere formas
 Nec turbatum animi tanta feriente ruina,
 Ignarus miles vulgi te sorte peremit.

At reliquum vulgus, resoluta in gaudia mente,
 Certantur victi victoribus. Æmulus ipse 681
 Ingenii superum, servando cōdidit urbem.
 Ergo exstat æclis, stabitque insigne tropæum,
 Et dabit antiquos ductorum noscere mores.
 Felices populi: si, quondam ut bella solebant, 685
 Nunc quoque inexhaustas pax nostra relinquere
 urbes.

At, ni cura viri, qui nunc dedit otia mundo,
 Effrenum arceret populandi cuncta furorem,
 Nudassent avidæ terrasque fretumque rapinæ.

LIBER DECIMUS QUINTUS.

At nova Romuleum carpebat cura senatum,
 Quis trepidas gentes Martemque subiret Iberum
 Attritis rebus. Geminus jacet hoste superbo
 Scipio, belligeri Mavortia pectora fratres.
 Hinc metus, in Tyrias ne jam Tartessia leges 5
 Concedat tellus, propioraque bella pavecat.
 Anxia turba Patrum quasso medicamina mæsti
 Imperio circumspectant, divosque precantur,
 Qui læceris ausit ductor succedere castris.
 Absterret juvenem, patrios patriuque piare 10
 Optatum manes, tristi conterrita luctu,
 Et reptans annos, cognato sanguine turba.

Si gentem petat infaustam, inter busta suorum
 Decertandum hosti, qui fregerit arma duorum,
 Qui consulta ducum, ac flagret meliore Gradivo
 Nec promptum teneris immania bella læceris 10
 Moliri, regimenque rudi deposcere in ævo.
 Has lauri residens juvenis viridante sub umbra
 Ædibus extremisolvebat pectore curas.
 Cum subito adstant, dextra lævaque per auras
 Allapsæ, haud paulum mortali majori imago, 3
 Hinc Virtus, illinc Virtuti inimica Voluptas.
 Altera Achæmenium spirabat vertice odorem,
 Ambrosias diffusa comas, et veste refulgens,

Ostrum qua fulvo Tyrium suffuderat auro : 25
 Fronte decor quæsitus acu, lascivaque crebras
 Ancipiti motu jaciebant lumina flammæ.
 Alterius dispar habitus, frons hirta, nec unquam
 Composita mutata coma: stans vultus, et ore
 Incessante viro propior, lætique pudoris, 30
 Celsa humeros nivæ fulgebat stamine pallæ.

Occupat inde prior, promissis fissa, Voluptas :
 Quis furor hic, non digne puer, consumere bello
 Florem ævi? Cannæne tibi, graviorque palude
 Mæoniis Stygia lacus excessere, Padusque? 35
 Quem tandem ad finem bellando fata lacesses?
 Tunc etiam tentare paras Atlantica regna,
 Sidoniasque domos? moneo, certare periculis
 Desine, et armisonæ caput obiectare procellæ.
 Ni fugis hos ritus, Virtus te sæva jubebit 40
 Per medias volitare acies, mediosque per ignes.
 Hæc patrem patruumque tuos, hæc prodiga Paul-
 Hæc Decios Stygias Erebi destruit ad undas; [lum.
 Dum cineri titulum, memorandaque nomina bustis
 Præstendi, nec sensuræ, quid gesserit, umbræ. 45
 At si me comitere, puer, non timide duro
 Jam tibi decurret concessi temporis ætas. [nos :
 Haud unquam trepidos abruptet buccina som-
 Non glaciem Arctoam, non expirere furentis
 Ardorem Cancris, nec mensas sæpe cruento 50
 Gramine compositas: aberunt sitis aspera, et
 haustus

Sub galea pulvis, partique timore labores :
 Sed current albusque dies, horaque serenæ ;
 Et molli dabitur victu sperare senectam.
 Quantas ipse deus latus generavit in usus 55
 Res homini, plenaque dedit bona gaudia dextra!
 Atque idem, exemplar lenis mortalibus ævi,
 Imperturbata placidus tenet otia mente. [ilas
 Illa ego sum, Anchisæ Venerem Simoentis ad un-
 Quæ junxi, generis vobis unde editus auctor. 60
 Illa ego sum, verti superûm quæ sæpe parentem
 Nunc avis in formam, nunc torvi in cornua tauri.
 Huc advertæ aures: currit mortalibus ævum,
 Nec nasci bis posse datur: fugit hora, rapitque
 Tartareus torrens; ac secum ferre sub umbras. 65
 Si qua animo placuere, negat. Quis luce suprema
 Dimisisse meas sero non ingemit horas?

Postquam conticuit, finisque est adictis,
 Tum Virtus: Quasnam juvenem florentibus, inquit,
 Pellicis in fraudes annis, vitæque tenebras, 70
 Cui ratio et magnæ cœlestia semina mentis
 Munere sunt concessa deûm? Mortalibus alti
 Quantum cœlicolæ, tantumdem animalibus isti
 Præcellunt cunctis: tribuit namque ipsa minores
 Hos terris Natura deo: sed fœdere certo 75
 Degeneres tenebris animas damnavit Avernis.
 At, quis ætherii servatur seminis ortus,
 Cœli porta patet. Referam quid cuncta domantem
 Amphitryoniaden? quid, cui, post Seras et Indos
 Captivo Liber cum signa referret ab Euro, 80
 Caucasæ currum duxere per oppida tigris?
 Quid aspiratos magno in discrimine nautis
 Ledaos referam fratres, vestrumque Quirinum?
 Nonne vides, hominum ut celso ad sidera vultus
 Sustulerit deus, ac sublimia finxerit ora; 85
 Cum pecudes, volucrumque genus, formasque fe-
 rarum [vum?

Segnem atque obscenam passim stravisset in al-
 Ad laudes genitum, capiat si munera divûm [lum
 Felix, ad laudes hominum genus. Huc, age, paul-
 Adapice, (nec longe repetam,) modo Roma mi-
 Impar Fidenæ, contentaque crescere asylo, [nanti
 Quo sese extulerit dextris: idem adapice, late

Florentes quondam luxus quas verterit urbes.
 Quippe nec ira deûm tantum, nec tela, nec hostes
 Quantum sola nocens animis illapas, Voluptas. 95
 Ebrietas tibi fida comes, tibi Luxus, et atris
 Circa te semper volitans Infamia pennis:
 Mecum Honor, ac Laudes, et læto Gloria vultu,
 Et Decus, ac niveis Victoria concolor alia.
 Me cinctus lauro producit ad astra triumphus.
 Casta mihi domus, et celso stant colle penates:
 Ardua saxoso perducit semita clivo:
 Asper principio (nec enim mihi fallere mos est)
 Prosequitur labor: annitendum intrare volenti.
 Nec bona censendum, quæ Fors infida dedisse,
 Atque eadem rapuisse valet: mox celsus ab alto
 Infra te cernes hominum genus. Omnia contra
 Experienda manent, quam spondet blanda Volup-
 Stramine projectus duro patiere sub astris [tas.
 Insomnes noctes, frigusque famemque domabis.
 Idem justitiæ cultor, quæcunque capesses, 111
 Testes factorum stare arbitrare divos.

Tunc, quoties patriæ rerumque pericula poscent,
 Arma ferēs primus: primus te in mœnia tolles
 Hostica: nec ferro mentem vincere nec auro.
 Hinc tibi non Tyrio vitiatas murice vestes, 116
 Nec donum deformē viro fragrantis amomi;
 Sed dabo, qui vestrum sævo nunc Marte fatigat
 Imperium, superare manu, laurumque superham
 In gremio Jovis excisis deponere Pœnis. 120

Quæ postquam cecinit sacro pectore Virtus,
 Exemplis lætum vultuque audita probantem
 Convertit juvenem. Sedenim indignata Voluptas
 Non tenuit vocēs: Nil vos jam demoror ultra,
 Exclamat: venient, venient mea tempora quan-
 Cum docilis nostris magno certamine Roma [dam,
 Serviet imperiis, et honos mihi habebitur uni.
 Sic quassans caput in nubes se sustulit atras.

At juvenis, plenus monitis, ingentia corde
 Molitur, jussæque calet virtutis amore. 130
 Ardua rostra petit, nullo fera bella volante.
 Et gravia ancipitis deposcit munera Martis.
 Arrecti cunctorum animi: pars lumina patris,
 Pars credunt torvos patrui revirescere vultus.
 Sed quanquam instinctis, tacitus tamen ægra peri-
 Pectora subrepiit terror, molenque paventes [clis
 Expendunt belli, et numerat favor anxius annos.
 Dumque ea confuso percenset murmure vulgus,
 Ecce, per obliquum cœli squalentibus auro
 Effulgens maculis, ferri inter nebula visus 140
 Anguis, et ardenti radiare per aera sulco,
 Quaque ad cœliferi tendit plaga litus Atlantis,
 Perlabi resonante polo: bis terque coruscum
 Addidit augurio fulmen pater, et vaga late
 Per subitum moto strepuere tonitrua mundo. [tant
 Tum vero capere arma jubent, genibusque salu-
 Submissi augurium, atque iret, qua ducere divos
 Perspicuum, et patrio monstraret semita signo.
 Certatim comites rerum bellique ministros
 Agglomerant sese, atque acres sociare labores
 Exposcunt, laudumque loco est idem esse sub
 armis. 151

Tum nova cœruleum descendit classis in æquor.
 It comes Ausonia, atque in terras transit Iberas.
 Ut, cum sæva fretis immisit prælia, Corus
 Isthmo incurvatas sublimē suberigit undas, 155
 Et, spumante ruens per saxa gementia fluctu.
 Ionium Ægeæ miscet mare. Celsus in arma
 Emicat, ac prima stans Scipio puppe profatur.
 Dive tridentipotens, cuius maria ire per alta
 Ordinur, si justa paro, decurrere classi 160
 Da, pater, ac nostrus ne sperne juvare labores.

Per pontum pia bella veho. *Levis inde secunda*
Adspirans aura propellit cartassa flatus: [pes
Jamque agiles, Tyrrhena sonant qua caerulea, pup-
Ausonum evanere latus, Ligurumque citatis 185
Littora transmittunt proris: hinc gurgite ab alto
Tellurem procul irumpentem in sidera cernunt,
Aeris Alpes. Occurrunt mœnia Graiis
Condita Massiliæ: populis hæc cincta superbis,
Barharus immani cum terret accola ritu, 170
Anti quæ morem patriæ cultumque habitumque
Phocais armiferas inter tenet hospita gentes.
Ilinc legit Ausonius sinuatos gurgite ductor
Anfractus pelagi: nemoroso vertice celsus
Apparet collis, fugiuntque in nubila sylvæ 175
Pyrenes: tunc Emporiæ, veteresque per ortus
Graiorum vulgus, tunc hospita Tarraco Baccho.
Considunt portu: securæ gurgite clauso [di.
Stant puppes, positusque labor terrorque p. ofun-
Nox similes morti dederat placidissima somnos:
Visa viro stare effigies ante ora parentis, 181
Atque hac adaspectu turbatum voce monere:
Nate, salus quondam genitoris, nate, parentis
Et post fata decus, bellorum dira creatrix
Evaandata tibi tellus, et cade superbi 185
Ductores Libyæ cauta virtute domandi,
Qui sua nunc trinis diducunt agmina castris.
Si conferre manum libent, coeantque voca:æ
Hinc atque hinc acies, valeat quis ferre ruentes
Tergemina cum mole viros? abiste labore 190
Ancipiti, sed nec segnīs potiora capesse.
Urbs colitur, Teucro quondam fundata vetusto,
Nomine Carthago: Tyrius tenet incola muros.
Ut Libyæ sua, sic ternis memorabile Iberis
Hæc caput est: non ulla opib' certaverit auri,
Non portu, celsove situ, non dotibus arvi 196
Uberis, aut agili fabricanda ad tela vigore.
Invade aversis, nate, hanc ductoribus urbem.
Nulla acies famæ tantum prædeve pararit.
Talia monstrabat genitor, propiusque moncbat;
Cum juvenem sopor et dilapsa reliquit imago.
Surgit, et infernis habitantia numina lucis
Ac supplex patrios compellat nomine nianes.
Este duces bello, et monstratam ducite ad urbem:
Vobis ultor ego, et Sarrano murice fulg'ns 205
Inferias mittam fuis insignis Iberis,
Et tumulus addam sacros certamine ludos.
Progredditur, celeratque vias, et corripit agmen
Pernici rapidum cursu, camposque fatigat.
Sic, ubi prosiluit Pisæo carcere præceps, 210
Non solum ante alios, sed enim (mirabile dictu)
Ante suos it victor equus; currumque per auras
Haud ulli durant visus æquare volentem.
Jamque Hyperionia lux septima lampade surgens
Sensim attollebat propius subeuntibus arces 215
Urbis, et adnoto crescebant culmina gressu.
Ac pelago vectus servata Lælius hora,
Quam dederat ductor subigendæ ad mœnia classi,
A tergo affusus cingebat tecta caninis.
Carthago, impenso naturæ adjuva favore, 220
Excelsos tollit pelago circumflua muros.
A'ctas ponti fauces modica insula claudit,
Qua Titan ortu terras adspersit Eoo.
At qua prospectat Phœbi juga sera cadentis,
Pigram in planitiem stagnantes egerit undas,
Quas auget veniens, refluxusque reciprocæ æstus.
Sed gelidas a fronte sedet sublimis ad Arcos
Urbe imposta jugo, pronumque excurrit in æquor,
Et tata alterno defendit mœnia fluctu.
Audax, ceu plano gradiens victricia campo 230
Ferret signa, jugum certabat scandere miles.

Aris ductor erat: qui, cuncta amplexus in arctis
Auxilia, excelsam sociis præseperat arcem.
Pugnabat natura soli, parvoque superne
Bellantum nisu passim per prona voluti 235
Truncato instabiles fundebant corpore vitam.
Verum ubi concessit pelagi revolvibilis unda,
Et fluctus rapido fugiebat in æquora lapsu,
Quæque modo excelsæ sulcauit cærula puppes
Ilac impune dabat Nereus transcurrere planta;
Hinc tacite nitens informidatus adire 241
Ductor Dardanius, subitam trahit æquore pubem
Perque undas muris pedes advolat: inde citati
A tergo accelerant, qua flus fluctibus Aris
Incustoditam sine milite liquerat urbem. 245
Tum prostratus humi (miserandum) victa catenis
Pænus colla dedit, populumque addidit inermem.
Hanc oriens vidit Titan, cum surgeret, urbem
Vallari castris, captamque adspexit eandem
Ocius, Hesperio quam gurgite fingeret axem. 250
Aurora ingrediens terris exegerat umbras:
Principio statuunt aras: cedit ardua taurus
Victima Neptuno pariter, pariterque Tonanti.
Tum merita quantur donis, ac præmia virtus
Sanguine parita capit: phaleris hic pectora fulget,
Hic torque aurato circumdat bellica colla, 256
Ille nitet celsus muralis honore coronæ.
Lælius ante omnes, cui dextera clara domusque,
Ter dena bove et æquorei certamina alto
Donatur titulo, Pœnique recentibus armis 260
Rectoris. Tunc hasa viria, tunc Martia cuique
Vexilla, ut meritis, et prædæ libamina dantur.
Postquam perfectæ laudes hominumque deûmque,
Captivæ spectantur opes, digestaque præda.
Hoc aurum Patribus, bello hæc Martique talenta,
Hoc regum donis, divûm hoc ante omnia templis:
Cætera bellantum dextræ pulchroque labori.
Quin etiam accitus populi regnator Iberi,
Cui sponsa, et sponsæ defluxus in ossibus ardor;
Hanc notam formæ concessit lætus ovanque 270
Indelibata gaudenti virgine donum.
Tum vacui cuis vicino littore mensas
Instituunt, festoque agitant convivium ludo.
Lælius affatur: Macte, o venerande, pudici,
Ductor, macte animi: cedat tibi gloria lausque
Magnorum heroum, celebrataque carmine virtus.
Mille Mycenæus qui traxit in æquora proras
Rector, et Inachiis qui Thessala miscuit arma,
Fœmineo socium violarunt fœdus amore:
Nullaque tum Phrygio steterunt tentoria campo
Captivis non plena toris: tibi barbara soli 281
Sanctius Iliaca servata est Phœbade virgo.
Hæc atque his paria alterno sermone ærebant,
Donec Nox alto circumdata corpus amictu
Nigrantes invexit equos, suavitique quietem. 285
Emathio interea tellus Ætola tumultu
Fervebat, Macetûn subitis percussa carinis.
Proximus hinc hosti dextras jungebat Acarnan.
Causa novi motus, Pœnis regique Philippo
In bellum Ausonium sociatæ fœdere vires. 290
Hic gente egregius, veterisq' ab origine regni
Æacidâm sceptris proavoque tumebat Achille.
Ille et nocturnis conterruit Oricon armis,
Quaque per Illyricum Taulantiæ incola litus
Exiguus habitat non ullo nomine muros, 295
Turbidus incescit telis: ille æquore vectus,
Nunc et Phæacum Thesprotiaque arva lacescens
Epirum cassis lustrabat futilis ausis;
Nunc et Anactoria signa ostentavit in ora,
Ambraciosque sinus Pelæaque littora bello 300
Perfudit rapido: populi vada fervida remis

Leucatae, et Phœbi vidit citius Actia templa.
Nec portus Ithacæ, Laertia regna, Samenque
Liquit inaccessam, fluctuque sonantia cano
Saxa Cephalenum, et scopulis arvis.
Ille etiam, Pelopis sedes et Achaia adire 306
Mœnia prægaudens, tristem Calydonæ Dianæ,
Cœneæque domos, Curetica tecta, subibat,
Promittens contra Hesperiam sua prœlia Graiis.
Tum lustrata Phÿre, Patraque, et regia Pleuron,
Parnassusque biceps, Phœboque loquentia saxa.
Ac, sæpe ad patrios bello revocante penates,
Cum modo Sarmaticus regna infestaret Orestes,
Aspera nunc Dolopum vis exundasset in agros,
Incepto tamen laud facilis desistere vano, 315
Belli per Graias umbram circumtulit oras;
Donec, nunc pelago, nunc terra exutus, omisit
Spem positam in Tyriis, et supplex fœdera sanxit
Dardana, nec legem regno accepisse refugit.

Tunc et Tyndarii Latias fortuna Tarenti 320
Auxit opes laudemque simul: nam perfida tandem
Urba Fabio devicta seni, postremum in armis
Ductoris titulus cauti: sollertia tutum [muris.
Tum quoque adepta decus, captis sine sanguine
Namque ut compertum, qui Punica signa regebat,
Fœminea exuri flamma, tacitusque quietæ 326
Exin virtuti placuit dolus; ire sorori,
(Nam castris erat in Rutulis,) germanus amatæ
Cogitur, et magnis muliebria vincere corda
Pollicitis, si reclusas transmittere portas 330
Concedat Libycus rector; votique potitus
Evicto Fabio Pœno circumdata telis
Incustodita penetravit mœnia nocte. [urbe

Sed quisnam aversos Phœbum tunc jungere ab
Romulea dubitaretequos, qui tempore eodem 335
Marcellum acciperet letum oppetiisse sub armis?
Moles illa viri, calidoque habitata Gradivo [clis,
Pectora, et hand ullis unquam tremefacta peri-
(Heu quanta Hannibalem clarum factura ruina!)
Procubuerunt: jacet campis Carthaginis horror, 340
Foras Scipiadæ confecti nomina belli
Rapturus, si quis patulum deus adderet ævo.
Collis Agenoreum dirimebat ab aggeris vallum
Ausonio: (Dauni Mavors conderat avis:)
Curarum comes et summi Crispinus honoris 345
Marcello socius communia bella ciebat.
Ad quem Marcellus: Gestit lustrare propinquas
Mens sylvas, medioque viros imponere monti,
Ne Libys occultis tumulum prior occupet ausis
Si cordi est, te participem, Crispine, laboris 350
Ease velim: nunquam desunt consulta duobus.
Hæc ubi sedere, ardentem attollere sese
Jamdudum certant in equos. Marcellus, ut arma
Aptantem natum adspexit, lætumque tumultu,
Vincis, ait, nostros mirando ardore vigores. 355
Sit præmaturus felix labor. Urbe Sicana
Qualem te vidi, nondum permitteret ætas
Cum tibi bella, meo tractantem prœlia vultu!
Huc, decus, huc, nostrum, lateri te junge paterno,
Et me dicte novum Martem tentare magistro. 360
Tum, pueri colla amplectens, sic pauca precatur
Summe deûm, Libyco faxis de præside nunc his,
His humeris tibi opima feram. Nec plura, sereno
Sanguineos fudit cum Jupiter æthere rores,
Atque atris arma adpersit non prospera quædam. 365
Vixit finitis intrant vocibus ætætas
Lætiferi collis fauces; cum turba volucris
Invadunt Nomades jaculis, nimboque feruntur
Ætherio similes, cœca fundente latebra
Armatus in bella globos. Circumdata postquam
Nil restare videt virtus, quod debeat ultra 37

Jam superis, magnum secum portare sub umbras
Nomen mortis avet: tortæ nunc eminus hastæ
Altius insurgit, nunc sævit cominus ense.
Forsan et enasset rapidi freta sæva pericli, 375
Ni telum adversos nati venisset in artus.
Tum patriæ tremuere manus, laxataque luctu
Fluxerunt rigidis arma infelicia palmis.
Obvia nudatum transmittit lancea pectus,
Labensque impresso signavit gramina mento. 380
At postquam Tyrius sæva inter prœlia ductor
Infixum adverso vidit sub pectore telum,
Immane exclamat: Latias. Carthago, timere
Desine jam leges; jacet exitiabile nomen,
Ausonii columnæ regni. Sed dexera nostræ 385
Tam similis non obscuras mittatur ad umbras.
Magnanima invidia virtus caret. Alta sepulcri
Protinus extruitur, cœloque educitur ara.
Convectant sylvis ingentia robora: credas
Sidonium cecidisse ducem: tum thura dapesque,
Et fascēs, clypeusque viri, pompa ultima, fertur.
Ipse facem subdens, Laus, inquit, parva perennis:
Maicellum abstulimus Latio: deponere forsan
Gens Italum tandem arma velit. Vos ite, superba
Exsequias animæ, et cinerem donate supremi 395
Muneris officio: nunquam hoc tibi, Roma, ne
gabo.

Alterius par atque eadem fortuna laborum
Consulis: exanimum sonipes ad signa revexit.
Talia in Ausonia: sed non et talis Iberis
Armorum eventus campis. Carthaginis omnes
Per subitum raptæ pernix victoria late 401
Terruerat gentes. Ducibus spes una salutis,
Si socias jungant vires: ingentibus orsum
Auspiciis juvenem, cum patria gestet in armis
Fulmina, sublimi vallatam vertice montis 405
Et scopulis urbem, cumulata strage virorum,
Non toto rapuisse die, qua Martius ille
Hannibal in terra consumto verterit anno,
Nec pube æquandam nec opum ubertate, Sagun-
Proximus, applicito saxosis aggeris sylvis, [tum.
Tendebat, fratri spirans ingentia facta. 411
Hastubal: hic robur, mixtusque rebellibus Afis
Cantaber, hic volucri Mauro perniciosus Astur:
Tantaque majestas terra rectoris libera,
Hannibalis quantus Laurenti terror in ora. 415

Fortē dies priscum Tyriis sollennem honorem
Retulerat, quo, primum orsi Carthaginis altæ
Fundamenta, novam cœpere mapalibus urbem
Et lætus, repetens gentis primordia, ductor
Festa coronatis agitabat gaudia signis, 420
Pacificans divos. Fratrum lana nitebat
Demissa ex humeris donum, quam fœderis arcti
Trinacrius Libyco rex inter munera pignus
Miserat, Eolis gestatum insigne tyranni.
Aurata puerum rapiebat ad æthera penna 425
Per nubes aquila, intexto librata volatu. [ostro,
Antrum ingens juxta, quod acus simulavit in
Cyclopi domus: hic recubans manantia tabo
Corpora letifero sorbet Polyphemus hiatu.
Circa fracta jacent excussaque moribus ossa.
Ipse manu extenta Laertia pocula poscit, 431
Permiscetque mero ructatos ore cruores.
Conspicuos Siculi Tyrius subteminis arte
Gramineas pacem superum posebat ad aras:
Ecce inter medios hostilia nuntius arma, 435
Quadrupedante invecus equo, adventare ferebat.
Turbatæ mentes, imperfectusque deorum
Cessit honos: ruptis linquunt altaria sacris:
Claudentur vallo: tenuemque ut roscida misit
Lucem Aurora polo, rapiunt certamina Martia.

Audax Scipiada ^{supra} tumentem Sabura cornum
 Excepit, gemissusq; acies velut omine motus.
 Exclamat Latius ductor, Prima hostia vobis,
 Sacra manes, campo jacet: en age, miles,
 In pugnam et cædes, qualis spirantibus ire 445
 Adversare ducibus, talis rue. Dumque ea fatur,
 Incumbunt. Myconum Lænas, Cirtamque Latinus,
 Et Thydrum Maro, et incestum Catilina Nealcen
 Germanæ thalamo obruncat: cadit obvius acri
 Carthalo Nasidio, Libycæ regnator arenæ. 450
 Te quoque Pyrenes vidit contrerita tellus
 Permixtum Pœnis, et vix credenda furentem,
 Magnum Dardaniæ Læli decus; omnia felix
 Cui Natura dedit, nullo renuente deorum.
 Ille, foro auditus cum dulcia solverat ora, 455
 Æquabat Pylæi Neleia mella senectæ.
 Ille, ubi suspensi Patres, et curia vocem
 Posceret, ut cantu ducebat corda senatus.
 Idem, cum subitum campo perstrinxerat aures
 Murmur triste tubæ, tanto fervore ruebat 460
 In pugnam atque acies, ut natum ad sola liqueret
 Bella: nihil vitæ peragi sine laude placebat.
 Tunc e furtivo tractantem prœlia luco
 Dejecit Galam: sacris Carthaginis illum
 Supposito mater partu subduxerat olim; 465
 Sed stant nulla diu deceptis gaudia divis.
 Tunc Alabim, Murrum, atque Dracem, demisit
 ad umbras,
 Fœmineo clamore Dracem extrema rogantem.
 Hujus cervicem gladio inter veiba precesque
 Amputat: absciso durabant murmura collo. 470
 At non ductori Libyco par ardor in armis.
 Frondosi collis latebras ac saxa capessit
 Avia: nec cædes extremave damna movebant
 Agminis; Italiam profugus spectabat et Alpes,
 Præmia magna fugæ. Tacitum dat tessera sig-
 Dimissa in colles pugna sylvasque ferantur [num,
 Dispersi, et summam, quicunque evaserit, arcem
 Pyrenes culmenque petat: tum primus, honore
 Armorum exuto, et parma celatus Ibeia,
 In montes abit, atque volens palantia inquit 480
 Agmina. Desertis Latius victricia signa
 Immittit miles castris: non urbe recepta
 Plus ulla partum prædæ, tenuisque moratas
 A cæde, ut Libycus ductor providerat, iras.
 Fluminei veluti deprensus gurgitis undis, 485
 Avulsa parte inguinibus causaque pericli,
 Enatat intento prædæ fiber avius hoste.
 Impiger occultis Pœnus postquam abditur um-
 Saxosæ fidens sylvæ, majora pctuntur [bris,
 Rursus bella retro, et superari certior hostis 490
 Pyrenes tumulo clypeum cum carmine figunt,
 HASDRUBALIS SPOLIUM GRADIVO SCIPIO VIC-
 Terrore interea posito trans ardua montis [TOR.
 Bebrycia populos armabat Pœnus in aula,
 Mercandi dexteras largus, belloque parata 495
 Prodigere in bellum facilis: præmissa feroces
 Augebant animos argenti pondera et auri,
 Parta metalliferis longo discrimine terris.
 Hinc nova complerunt haud tardo milite castra
 Venales animæ, Rhodani qui gurgite gaudent,
 Quorum serpit Arar per rura pigerrimus undæ.
 Jamque hieme affecta mitescere cœperat annus.
 Inde, iter ingrediens rapidum per Celtica rura,
 Miratur domitas Alpes, ac pervia montis
 Ardua, et Herculeæ querit vestigia plantæ, 505
 Germanique vias divinis comparat ausis.
 Ut verò ventum in culmen, castrisque reedit
 Hannibalis: Quos Roma, inquit, quos alius, oro.
 Atollit muros, qui post hæc mœnia fratri

Victa meo stent incolumes? sit gloria dextræ
 Felix tanta, precor; neve usque ad sidera adisse
 Invideat lævus nobis deus. Agmine celso
 Inde alacer, qua munitionum declivis ab alto
 Agger monstrat iter, properatis devolat armis.
 Non tanto strepuere metu primordia belli: 515
 Nunc geminum Hannibalem, nunc jactant bina
 coire
 Hinc atque hinc castra, et pastos per prospera
 bella
 Sanguine ductores Italo conjungere Martem,
 Et duplicare acies; venturum ad mœnia cursu
 Hostem præcipiti, et visurum hærentia porta 520
 Spicula, Elisæis nuper contorta lacertis.
 His super infrendens sic secum Cœnotia tellus:
 Tantone, heu superi! spernor contenta furore
 Sidonia gentis, quæ quondam sceptrâ timentem
 Nati Saturnum nostris considerare in oris, 525
 Et regnare dedi? Decima hæc jam vertitur æstas,
 Ex quo proterimur: juvenis, cui sola supersunt
 In superos bella, extremo de littore rapta.
 Intulit arma mihi, temeratisque Alpihus ardens
 In nostros descendit agros. Quot corpora texti
 Cæsorum, stratis toties deformis alumnis! 531
 Nulla mihi floret baccis felicitis arbor:
 Immatura seges rapido succiditur enæ:
 Culmina villarum nostrum delapsa feruntur
 In gremium, frædantque suis mea regna ruinis.
 Hunc etiam, vastis qui nunc sese intulit oris, 536
 Perpetui, miseras quærentem exurere belli
 Reliquias? Tum me scindat vagus Afer aratro,
 Et labyssus Ausoniis commendet senina sulcis,
 Ni cuncta, exsultant quæ latis agmina campis,
 Uno condiderim tumulo. Dum talia versat, 541
 Et thalamos clausit nox atra hominumque de-
 òmque,
 Tendit Amyclæi præceps ad castra nepotis
 Is tum Lucania cohibentem finibus arma
 Pœnum vicini servabat cespite valli. 545
 Hic juvenem aggredditur Latæ telluris imago:
 Clausorum decus, atque erepto maxima Romæ
 Spes Nero Marcello, rumpe atque expelle quie-
 tem.
 Magnum aliquid tibi, si patriæ vis addere fatis,
 Audendum est, quod, depulso quoque mœnibus
 hoste, 550
 Victores lacesse tremant. Fulgentibus armis
 Pœnus inundavit campos, qua Sena relictum
 Gallorum a populis servat per sæcula nomen.
 Ni prope alipedes rapis ad certamina turmas,
 Scelus deletæ post auxiliabere Romæ. 555
 Surge age, fer gressus: patulos regione Metauri
 Damnavi tumulis Pœnorum atque ossibus agros.
 His dictis abit, atque abscedens visa paventem
 Attrahere, et fractis turmas propellere portis.
 Rumpit flammato turbatus corde soporem,
 Ac supplex, geminas tendens ad sidera palmas,
 Tellurem, Noctemque, et cœlo sparsa precatur
 Astra, ducemque viæ tacito sub lumine Phœben.
 Inde legit dignas tanta ad conamina dextas;
 Quaque jacet superi Larinas accolat ponti, 565
 Qua duri bello gens Marruccina, fidem, ut
 Exuere indocilis sociis Frentanus in armis;
 Tum qua vitiferis domitat Præstutia pubes
 Lætâ laboris agros, et penna, et fulmine, et undis
 Hibernis, et Achæmenio velocior arcu [lutem
 Evolat. Hortator sibi quisque: Age, perge, sa-
 Ausoniæ ancipites superi, et, stet Roma cadentæ,
 In pedibus posuere tuos, clamantque, ruuntque.
 Hortandi genus acer habet præcedere ductor.

Illum augent cursus annisi æquare sequendo,
Atque indefessi noctemque diemque feruntur.

At Roma adversa tantum mala glescere belli
Accipiens, trepidare metu, nimiumque Neronem
Speravisse queri, atque uno sibi vulnere posse
Auferri restantem animam: non arma, nec aurum,
Nec puerum, nec, quem fundant, superasse cruorem.
Scilicet Hasdrubalem invadat, qui ad proelia soli
Hannibali satis esse nequit? jam rursus, ubi arma
Avertisse suo cognovit devia vallo,
Hæsurum portis Pœnum: venisse, superbo 585
Qui fratri certet, cui maxima gloria cedat
Urbis deletæ. Fremit amens corde sub imo
Ordo Patrum, ac magno interea meditatur amore
Servandi decoris, quoniam se sine minanti
Servitio eripiat, divosque evadat iniquos. 590

Hos inter gemitus obscuro noctis opacæ
Succedit castris Nero, quæ conjuncta feroci
Livius Hasdrubali scitu custode tenebat.
Belliger is quondam, allicitus accendere Martem
Floruerat primo clarus puginator in ævo. 595
Mox falso læsus non æqui crimine vulgi,
Secretis ruris tristes absconderat annos.

Sed, postquam gravior moles terrorque periclo
Poscebat propiore virum, revocatus ad arma
Tot cæsis ducibus, patriæ donaverat iram. 600

At non Hasdrubalem fraudes latere recentum
Armorum, quamquam tenebris nox texerat astus.
Pulvis in clypeis vestigia visa movebant,
Et properi signum accursus, sonipesque, virique
Substricti corpus, bis clarum buccina signum
Præterea gemino predebant juncta magistro 606
Castra regi. Verum, fratri si vita supersit,
Qui tandem licitum socias conjungere vires
Consultibus? sed enim solum (dum vera patescant)
Cunctandi restare dolum, Martemque trahendi.
Nec consulta fugæ segni formidine differt. 611

Nox, somni genitrix, mortalia pectora curis
Purgarat, tenebræque horrida silentia alebant:
Erepat, suspensa ferens vestigia, castris.
Et muta elabi tacito jubet agmina passu. 615
Illum nacti per rura tacentia noctem
Accelerant, vitantque sonos; sed pericula falli
Sub tanto motu tellus nequit. Implicat actas
Cæco errore vias, umbrisque ferentibus actis
Circumagat spatia sua per vestigia ductos. 620
Nam, qua cunctas sinuosis flexibus amnis
Obliquat ripas, refluxoque per aspera lapsu
In sese redit, hac, casu ducente labore,
Exiguam involvunt frustratis gressibus orbem,
Inque errore viæ tenebrarum munus ademptum.
Lux urget, panditque fugam. Ruit acer apertis
Turbo equitum portis, atque omnes ferrea late
Tempestas operit campos. Noncùm arma ma-
nusque

Permixtæ, jam tela bibunt præmissa cruorem.
Hinc, jussæ Pœnum fugientem sistere, pennæ 630
Dictæ volitant: hinc lancea turbine nigro
Fert letum cuiuncunq; viro, quem pranderit ictus.
Deponunt abitus curam, trepidique coactas
Constituunt acies, et spes ad proelia vertunt.
Ipse inter medios (nam rerum dura videbat) 635
Sidonius ductor, tergo sublimis ab alto [que,
Quadrupedantis equi, tendens vocemque mai
Per decora extremo vobis quesita sub axe,
Per fratris laudes oro, venisse problemus
Germanum Hannibalis: Latio Fortuna laborat
Adversis documenta dare, atque ostendere, quantus
Verterit in Rutulos domitor telluris Iberæ,
Suetus ad Herculeas miles bellare columnas.

Forsitan et pugnas veniat germanus in ipsas.
Digna viro, digna, obtestor, spectacula pleno 645
Corporibus properate solo. Quicunque timere
Dux bello poterat, fratri jacet: unica nunc spes,
Et pœna et latebris infracto Livius ævo
Damnatum offertur vobis caput: ite, agite, oro,
Sternite ductorem, cum quo concurrere fratri 650
Sit pudor, et turpi finem donate senectæ.

At contra Nero: Quid cessas clausis labores
ingentis belli? peditus tibi gloria, miles, [tra
Parta ingens: nunc accumula cæpta ardua dex
Hæu, temere abducto liquisti robore castra, 655
Ni factum absolvit victoria. Præcipe laudem:
Adventu cecidisse tuo memorabitur hostia.
Parte alia, insignis nudatis casside canis,
Livius: Huc, juvenes, huc me spectate ruentem
In pugnas, quantumque meus patefecerit enasis,
Tantum intrate loci, et tandem præcludite ferro
Jam nimium patulas Pœnis graasantibus Alpes.
Quod ni veloci prosternimus agmina Marte,
Et fulmen subitum Carthaginis Hannibal adsit,
Quis deus infernis quenquam nostrum eximat um-
bris? 665

ac, galea capite accepta, dicta horrida ferro
Sancti, et oblectus senium fera proelia miscet.
Illum, per cuneos et per densissimos campi
Corpora tot dantem leto, quot spicula torait,
Turbati fugere Mucæ, fugere feroces 670
Autololes, Rhodanique comas intonsa juvenus.
Faticis Nabis veniens Hammonis arenis
Improba miscbat securus proelia fati,
Ceu tutante deo, ac patris spolia Italia templis
Fixurum vano tumidus promiserat ore. 675
Ardebat gemma Garamantide cærulea vestis,
Ut cum sparsa micant stellarum lumina cælo,
Et gemmis galeam, clypeum, que accenderat auro.
Casside cornigera dependens infusa sacros
Præ se terrores divûmque ferebat honorem. 680
Arcus erat phætiæque viro, atque incocata ceras-
Spicula, et armatus peragebat bella veneno. [tis
Nec non, compedis tergo de more repositus,
Sustentata genu per campum pondera conti
Sarmatici prona adversos urgebat in hostes. [ma
Tum quoque transfixum telo per membra, per ar-
Consulis ante oculos magno clamore Sabellum
Asportabat ovans, et ovans Hammona canebat.
Non tulit hanc iram tantisque in corde tumores
Barbarico senior, telumque intorsit, et una 690
Prædam animamque simul victori victor ademit.
Adsilit, auditro tristes clamore ruinas, [emto
Hasdrubal, et capitantem Ariabum raptare per-
Gemmiferi spoliū cultus auroque rigentes
Exuvias, jaculum a tergo perlibat ad ossa. 695
Jam correpta miser geminis velamina palmis
Carpebat propere, et tepidos nudaverat artus.
Concidit, et sacras vestes atque aurea fila
Reddidit exanimis, spoliatum lapsus in hostem.
At Canthus Rutulum, Canthus possessor areæ,
Qua celebre invicti nomen posuere Philani, 701
Ditem ovium Rutulum obruncat, cui mille sub
Lanigeræ balant stabulis: ipse, otia molli [ultus
Exercens cura, gelido nunc flumine soles
Frangebant ninnios pecori, nunc letus in herba
Tondebat niveæ splendentia vellera lane. 705
Aut, pecus e pastu cum sese ad lecta referret,
Noscentes matrem spectabat ovilibus agnos.
Occubuit clypei transfixo proditus ære.
Et æro ingenuit stabulis exire paternis. 710

Acrius hoc Italum pubes incurrit, et urget
Ut torrens, ut tempestas, ut flamma corusc
3 S 4

Fulminia, ut Borœam pontus fugit, ut cava currunt
Nubila, cum pelago cœlum permiscuit Eurus.
Proceræ stabant, Cellarum signa, cohortes, 715
Prima acies; hos impulsu cuneoque feroci
Laxat vis subita, et fessos errore viarum,
Nec soli faciles, longique laboris anhelos
Avertit patrius genti pavor. Addere tergo
Hastas Ausonius, teloque instare æquaci, 720
Nec donare fugam. Cedit uno vulnere Thyrmis,
Non uno Rhodanus; profigatumque sagitta
Lancea deturbat Morinum, et jam jamque caden-
Cedentes urget, totas largitus habenas, [tem.
Livius acer equo, et turmis abeuntibus infert
Cornipedem: tunc aversi turgentia colla 726
Discidit ense Mosæ: percussit pondere terram
Cum galea ex alto lapsum caput, ac residentem
Turbatus rapuit sonipes in prælia truncum.
Hic Cato, (nam medio vibrabat et ipse tumultu,)
Si, primas, inquit, bello cum amissimis Alpes,
Hic juveni oppositus Tyrio foret! he! mihi!
quanta

Cessavit Latio dextra, et quot funera Pœnis
Donarunt pravi suffragia tristia campi!
Jamque inclinabant acies, cunctisque pavorem
Gallorum induerat pavor, et fortuna ruebat 736
Sidonia: ad Rutulos Victoria verterat alas.
Celsus, ceu prima reflorescente juvenia,
Ibat consul, ovans majorque videri.
Ecce trahens secum canentem pulvere turmam
Ductor Agenoreus subit, intorquensque lacertis
Tela, sonat: Cohibete fugam: cui cedimus hosti?
Nonne pudet? conversa senex marcentibus annis
Agmina agit: nunc, quæso, mihi nunc dextera in
armis

Degenerat, nostrique piget? mihi Belus avorum
Principium, mihi cognatum Si'onia Dido 746
Nomen, et ante omnes bello numerandus Hamilcar
Est genitor: mihi, cui cedunt montesque, lacusque,
Et campi, atque amnes, frater: me magna secun-
Carthago putat Hannibali: me Bætis in oris [dum
Æquant germano passæ mea prælia gentes. 751
Talia dum memorat, medios ablatus in hostes,
Ut nova conspecti fulserunt consulis arma,
Hastam præpropero nisu jactit: illa per oras
Ærati clypei et lorice tegmina summo 755
Incidit haud felix humero, parceque petitum
Perstrinxit corpus, nec multo tincta cruore:
Vana sed optanti promisit gaudia Pœno.
Turbati Rutuli, confusæque pectora visu
Terrifico. Tunc increpitans conamina consul:
Fœmineis læsum vana inter cornua corpus 761
Unguibus, aut palmis credas puerilibus ictum.
Ite, docete, viri, Romanæ vulnera suerint
Quanta afferre manus. Tum vero effunditur in-
Telorum vis, et densa sol vincitur umbra. [gens
Jamque per extentos alterna strage virorum [dam
Corpora fusa jacent campos, demersæque in un-

Junxerunt cumule crescente cadavera ripas.
Ut, cum venatu saltus exercet opacos
Dictynna, et lætæ præbet spectacula matri, 770
Aut Pindi nemora excutens, aut Mænala lustrans,
Omnis Naxadum plenis comitata pharetris
Turba ruit, striduntque sagittiferi coryti.
Tum per saxa feræ, perque ipsa cubilia fuscæ,
Per valles, fluviosque, atque antra virentia musco
Multa strage jacent: exultat vertice montis 776
Gratam perlustrans oculis Latonia prædam.
Auditio ante alios senioris vulnere, rumpit
Per medios Nero sævus iter, visaque virorum
Æquali pugna, Quid enim, quid deinde relictum
Italæ fati? hunc si non vincitis hostem, [est
Hannibalem vincetis, ait? ruit ociosus amens
In medios? Tyriumque ducem inter prima fre-
nentem

Agmina ut adspexit, rabidi ceu bellua ponti,
Per longum sterili ad pastus jactata profundo, 785
Cum procul in fluctu piscem male saucia vident,
Æstuat, et, lustrans nantem sub gurgite prædam,
Absorbet late permixtum piacibus æquor.
Non telo mora, non dictis: Haud amplius, inquit,
Elabere mihi: non hic memora avia fallent 790
Pyrenes, nec promissis frustrabere vanis,
Ut quondam terra fallax deprensus Ibera
Evasti nostram mentito federe dextram.
Hæc Nero, et intorquet jaculum: nec futilis ictus
Nam latere extremo cuspis libiata rædit. 795
Invadit stricto super hæc interritus ense,
Collapsique premens umbone trementia membra
Si qua sub extremo casu mandata referri
Germano vis forte tuo, portabimus, inquit.
Contra Sidonius: Leto non terreor ullo. 800
Utere Marte tuo, dum nostris manibus adsit
Actutum vindex. Mea si suprema referre
Fratri verba paras, mando, Capitolia victor
Exurat, cinerique Jovis permisceat ossa
Et cineres nostros. Cupientem annectere plura
Ferventemque ira mortis, transverberat ense. 806
Et rapit inlidum victor caput. Agmina fuso
Sternuntur duce, non ultra fidentia Marti.

Jamque diem solique vias nox abstulit atra,
Cum vires parco victu somnoque reducant: 810
Ac, nondum remeante die, victricia signa,
Qua ventum, referunt clausis formid. ne castris.
Tum Nero, procerâ sublimia cuspe portans
Ora ducis cæsi, Cannas pensavimus, inquit,
Hannibal, et Trebiam, et Trasimeni littora tecum
Fraterno capite. I, duplica nunc perfida bella,
Et geminas arcesse acies. Hæc præmia restant,
Qui tua transmissis optarit Alpius arma.

Compressit lacrymas Pœnus, minuitque ferendo
Constantem mala, et, infœrias in tempore dignas
Missurum fratri, clauso commurmurat ore. 821
Tum, castris procul amotis, adversa quiete
Dissimulans, dubia excludit certamina Martis.

LIBER DECIMUS SEXTUS.

Bruttus morentem casus patriæque suosque
..... accepit tellus: hic aggere septus
In tempus posita ad renovandum bella coquebat.

Abditus ut sylva, stabulis cum cesset ademptis
Amisso tauris regno gregis, avia clauso
Molitur saktu certamina, jamque feroci

Mugitu nemora exterret, perque ardua cursu
Saxa ruit: sternit sylvas, rupesque lacessit
Irato rabidus cornu: tremis omnis ab alto
Prospectans scopulo pastor nova bella parantem.
Sed vigor, hausurus Latium, si cætera Marti 11
Adjumenta forent, prava obtrecente suorum
Invidia revocare animos, ac stare negata
Cogebatur ope, et senio torpescere rerum.
Paria tamen formido manu, et tot cædibus olim
Quæsit terror, velut inviolabile telis [armis,
Servabant sacrumque caput: proque omnibus
Et castorum opibus, dextrisque recentibus unum
Hannibalis sat nomen erat. Tot dissona lingua
Agmina, barbarico tot discordantia ritu 20
Corda virum mansere gradu, rebusque reclusis
Fidas ductoria tenuit reverentia mentes.

Nec vero Ausonia tantum se lætus agebat
Dardanidis Mavors: jam terra cedit Ibero
Auriferis tandem Phoenix depulsus ab arvis. 25
Jam Mago, exutus castris, agitante pavore
In Libyam proprio transmisit cærulea velo.
Ecce aliud decus, haud uno contenta favore,
Nutribat Fortuna duci: nam concitus Hannon
Adventabat, agens trepidantibus agmina castris 30
Barbara, et indigenas serus raptabat Iberos.
Non ars, aut astus belli, vel dextera deerat,
Si non Scipiade concurreret: omnia ductor
Magna adeo Ausonium majori mole premebat.
Ut Phœbe stellas, ut fratis lumina Phœben 35
Exsuperant, montesque Atlas, et flumina Nilus,
Ut pater Oceanus Neptunia cærulea vincit.
Vallantem castra (obsuro nam Vesper Olympo
Fundere non equum trepidantem cœpetat umbiam)
Aggreditur Latinus rector, subitoque tumultu 40
Cæduntur passim cepti munimina valli
Imperfecta: super contexere hebrida lapsos
Pondera, et in tumuli concessit cespes honorem.
Vix uni mens digna viro, novisse minores
Quam deceat, pretiumque operis sit tradere famæ.
Cantaber ingenio membrorum et mole timeri 4
Vel nudus telis poterat Larus: hic fera gentis
More securigera miscebat; melia dextra.
Et, quamquam fundi se circum pulsa videret
Agmina, deleta gentilis pube catervæ, 50
Cæsum implebat solus loca: seu foret hostis
Cominus, expleri gaudebat vulnere frontis
Adverse; seu læva acies in bella vocaret,
Obliquo telum reflexum Marte rotabat.
At, cum pone ferox aversi in terga veniret 55
Victor, nil trepidans retro jactare bipennem
Callebat, nulla belli non parte timendus.
Huic ducis invicti germanus turbine vasto
Scipio contorquens hastam, cufone comantes
Disjecit crines: namque altius acta cucurrit 60
Cuipis, et elata procul est ejecta securi.
At juvenis, cui telum ingens accesserat ira,
Barbaricam adsiliens magno clamore bipennem
Incuit: intremuere acies, sonuitque per auras
Pondere belligeri pulsati tegminis umbo. 65
Haud impune quidem: remans nam dextera ab
Decisa est gladio, ac dilecto immortua telo. [ictu
Qui postquam murus miseria ruit, agmina con-
Avertit fuga confestim dispersa per agros. [con
Nec pugna species, sed pœnæ tristis imago [tum
Illa erat, hinc tantum cædentem, atque inde ruen-
per medios Hannon palmas post terga revinctus
Ecce trahebatur, lucemque, (heu dulcia cœli
Lumina!) captivus lucem inter vincula petebat. 7.
Cui rector Latinus: Tanta en qui regna reposcant,
Quis cedat toga et armiferi gens sacra Quirini!

Servitio si tam faciles, cur bella refertis?

Hæc inter celerare gradum, conjungat ut arma,
Iasdrubalem ignarum cladis prænuntius affert
Explorator eques: raptat dux obvia signa. 80
At, postquam optatam lætus contingere pugnam
Vidit, et ad telum magno venientia cursu
Agmina, suspiciens cœlum, Nihil amplius, inquit,
Vos hodie posco, superi: protraxitis ad arma 84
Quod profugos, satis est: in dextra cætera nobis
Vota, viri: rapite, ite, precor; vocat ecce furentes
Hinc pater, hinc patruus: gemina o mihi numina
belli,
Ducite, adeste; sequor: dignas spectabitis, aut me
Præscia mens fallit, vestro jam nomine cædes.
Nam quis erit tandem campis telluris Iberæ 90
Bellandi modus? en unquam lucebit in orbe
Ille dies, quo te armorum Carthago, meorum
Adspiciam sonitus adnotaque bella trementem?
Dixerat, et raucus stridenti murmure clangor
Increpuit: tonuere feris clamoribus astra. 95
Concurrunt: quantumque rapit violentia ponti,
Et Notus, et Boreas, et inexorabilis Auster, [ses;
Cum mergunt plenas tumefacta sub æquora clas-
Aut cum leiferis accendens Sirius ignes
Torret anhelantem sævis ardoribus orbem; 100
Tantum acies hominumque ferox discordia ferro
Demetit. Haud ullus terrarum æquavit hiatus
Pugnarum damna: aut strages per inhospita lustra
Unquam tot dederit rabies horrenda ferarum.
Jam campi vallesque madent, hebetataque tela.
Et Libys occubuerit et amantes Martis Iberi. 106
Stat tamen una loco perfossis debilis armis, [tam.
Luctaturque acies, qua concutit Iasdrubal has-
Nec finem daret ille dies animosaque virtus,
Ni perlapsa viro lorice tegmine arundo, 110
Et parco summum violasset vulnere corpus,
Suassetque fugam. Rapido certamina linquit
In latebras avectus equo, noctisque per umbram
Ad Tartes-iacos tendit per litorea portus.
Proximus in pugna ductori Marte manauque 115
Regnator Nomadum fuerat, mox fœdere longo
Cultuque Æneadum nomen Masinissa superbum
Huic fesso, quos dura fuga et nox suaserat atra,
Carpenti somnos subitus rutilante coruscum
Vernice fulsit apex, crispamque involvere visa est
Mitis flamma comam, atque hirta se spargere
fronem. 121
Concurrunt famuli, et serpentes tempora circum
Festinant gelidis restinguere fontibus ignes.
At grandæva, deum prænoscent omnia, mater,
Sic ut, collicola, portentaque vestra secundi 125
Condite, ait; duret capiti per sæcula lumen.
Ne vero, ne, nate, deum tu læta pavesce
Prodigia, aut sacras metue inter tempora flammæ.
Hic tibi Dardaniæ promittit fœdera gentis;
Hic tibi regna dabit regnis majora paternis 130
Ignis, et adjunget Latinus tua nomina fatia.
Sic vates, juvenisque animum tam clara movebant
Monstra: nec a Pœnis ulli virtutis honores.
Hannibal ipse etiam jam jamque modestior armis
Ire videbatur, Martisque liquescere fama. 135
Aurora obscuri tergebat nubila cœli.
Vixitque Atlantiadum rubescerat ora sororum:
Tendit in Ausonios, et adhuc hostilia castra.
Atque, ubi se vallo intulerat, ductorque benigno
Accepti Latius vultu, rex talibus inquit: 140
Cœlestium monita et sacræ responsa parentia,
Disque tua, o Rutulum rector, gratissima virtus
Avulum Tyris huc me duxere valentem.
Si tibi non ægues tua contra fulmina sepe

Visi stare sumus, dignam te, nate Tonantis, 145
 Afferimus dextram. Nec nos aut vana subegit
 Incertæ mentis levitas et mobile pectus,
 Aut spes et læti sectamur præmia Martis.
 Perfidiam fugio, et perjuram ab origine gentem.
 Tu, quando Hærculeis finisti prælia metis, 150
 Nunc ipsam belli nobiscum invade parentem.
 Ille tibi, qui jam gemino Laurentia lustrum
 Possedit regna, et scalas ad mœnia Romæ
 Admovit, in Libyam flammis ferroque trahendus.
 Sic Nomadum ductor. Tunc dextra Scipio dex-
 Amplexus, Si pulchra tibi Mavorte videtur, [tram
 Pulchrior est gens nostra fide: dimitte bilingues
 Ex animo socios: magna hinc te præmia claræ
 Virtutis, Masinissa, manent: citiusque vel armis,
 Quam gratæ studio vincetur Scipio mentis. 160
 Cætera quæ in Libyam portari incendia suades,
 Expediet tempus: nec enim sunt talia rerum
 Non mediata mihi, et mentem Carthago fatigat.
 Hinc juveni dona insignem velamine picto [ipse
 Dat chlamydem, stratumque ostro, quem ceperat
 D'jecto victor Magone, animique probarat, 166
 Cornipedem: tum, quæ divini libabat ad aras
 Hasdrubal, ex auro pateram, galeamque coman-
 Exin, firmato sociati fœdere regis, [teni.
 Ventandas agitat jam nunc Carthaginis arces. 170
 Massyllis regnator erat ditissimus oris,
 Nec nudus virtute, Syphax: quo jura petebant
 Innumeræ gentes, extremaque littore Tethys.
 Multa viro terra, ac sonipes, et bellua terror
 Bellorum, nec non Marti delecta juvenus. 175
 Nec foret aut ebore, aut solido qui vinceret
 Gætulivæ magis fucaret vellus ænæ. [auro,
 Has adjungere opes avidus, reputansque laborem,
 Si verat rex ad Pœnos, dare vela per altum
 Imperat, atque animo jam tum Africa bella ca-
 peavit. 180
 Verum ubi perventum, et portus tenere carinæ,
 Jam, trepida fugiens per proxima littora puppe,
 Hasdrubal afflictis aderat nova fœdera querens
 Rebus, et ad Tyrios Massylla signa trahebat.
 Auditio pariter populorum in regna duorum 185
 Advenisse duces, qui tota mole laborent,
 Disceptentque armis, terrarum uter imperet orbi,
 Celsus mente Syphax acciri in tecta benigne
 Imperat, et tanto regni se tollit honore.
 Tum lætos volvens oculos adversa per ora, 190
 Sic Latium affatur juvenem, ac prior incipit ultro:
 Quam te, Dardanida pulcherrime, mente serena
 Accipio, intueorque libens! quamque ora recorder
 Lætus Scipiada: revocat tua forma parentem.
 Nam re peto, Hærculeas Erythea ad littora Gades
 Cum studio pelagi et spectandis æstibus undæ
 Venissem, magnos vicina ad flumina Bætæ
 Ductores miro quondam me cernere amore.
 Tum mihi dona viri præda delecta tulere, 199
 Armis simul, regnoque meo tum cognita primum
 Cornipedum frena, atque arcus, qui cedere nostro
 Non norunt jaculo, et veteres tribuere nagistros
 Militiæ, qui dispersas sine lege catervas
 Vestro formarent ritu ad certamina Martis. 204
 Ast ego, cum vestro (in nostris quæ copia regnis)
 Nunc auri ferrem, nivei nunc nubena dentis,
 Nil valui precibus: solos arbi cepit uterque,
 Quos cohibebat ebur vaginæ sectilis, ensea.
 Quare age, lætus habe nostros in rare penates,
 Ac, mea quando affert Libycum fortuna per undas
 Ductorem, facili, quæ dicam, percipe mente. 211
 Et vos, qui Tyriæ regitis Carthaginis arces,
 Hasdrubal, huc aures, huc quæso advertite sensus

Quanta per Ausonios populos torrentibus armis
 Tempestas ruat, et Latio suprema minetur, 215
 Utque bibant Tyrium bis quinos sæva per annos
 Sicana nunc tellus, nunc littora Ibera cruorem,
 Cui nescire licet? quin ergo tristia tandem
 Considunt bella, et deponitis arma volentes?
 Tu Libys, tu te Ausonia cohibere memento. 220
 Haud deformis erit vobis ad fœdera veris
 Pacator mediusque Syphax. Subjungere plura
 Non passus, gentis morem arbitriumque senatus
 Scipio demonstrat, vanique abstinere coepti 224
 Spe jubet, et Patres docet hæc expendere solos.
 Suadendi modus hic: quodque est de parte diei
 Exacti super, ad mensas et pocula vertunt.
 Atque, epulis postquam finis, dat corpora somno,
 Et dura in noctem curarum vincula solvunt.
 Jamque novum terris pariebat limine primo 230
 Egrediens Aurora diem, stabulisque subibat
 Ad juga Solis equi, necdum ipse adscenderat ax
 Sed prorupturnis rutilabant æquora flammis: [em,
 Eligit et stratis corpus, vultuque sereno
 Scipio contendit Massylli ad limina regis. 235
 Illi mos patriæ fetus nutrire leonum,
 Et catulis iamhiem atque iras expellere alendo.
 Tum quoque fulva manu mulcebat colla iubeas, ue
 Et seia tractabat ludendum interritus ora.
 Dardanium postquam ductorem accepit adesse,
 Induitur chlamydem, regnique insigne vetusti
 Gestat læva decus: cinguntur tempora vittis
 Albente, ac lateri de more adstringitur ensis.
 Hinc in tecta vocat, secretisque ædibus hospes
 Sceptrigero cum rege pari sub honore residunt.
 Tum prior his infit te ræ pacator Iberæ: 246
 Prima mihi, domitis Pyrenes gentibus, ire
 Ad tua regna fuit propterantem et maxima cura,
 Osceptri venerande Syphax: nec me æquore savus
 Tardavit medio pontus. Non ardua regnis 250
 Quæsumus aut inhonora tuis: conjunge Latinis
 Unanimum pectus, sociusque accede secundis.
 Non tibi Massyllæ gentes, extanteque tellus
 Syrtibus, et laetis proavita potentia campis
 Amplius attulerint decoris, quam Romula virtus
 Certa juncta fide, et populi Laurentis honore. 256
 Cætera quid referam? non ullus scilicet ulli
 Æquus colicolum, qui Dardania læserit arma.
 Audivit læto Massyllus et annuit ore,
 Complexusque vium, Firmemus prospera, dixit
 Omina, nec votis superi concordibus absint, 261
 Coinigerumque Jovem Tarpeiumque ore vocemus.
 Et simul exstructis cespes surrexerat aris,
 Victimaque admotæ subacta subjecta bipenni;
 Cum subito abruptis fugiens altaria taurus 265
 Exsiluit vinculis, mugituque excita late
 Implevit tecta, et, fremitu suspiria rauco
 Congeminans, trepida terrorem sparsit in aula:
 Vittaque, majorem decoramen, fronte sine ullo
 Delapsa attactu, nudavit tempora regis. 270
 Talia colicollæ casuro tristia regno
 Signa dabant, sævique aderant gravia omina fati.
 Illic fractum bello regem solioque revulsam,
 Tempus crit, cum ducet agens ad templa Tonantis,
 Qui tunc orabat socialia fœdera supplex. 275
 Illis actis repetit portum, puppesque secundo
 Dat vento, et notis reddit se Scipio terris.
 Concurrenne avidæ gentes, varioque subacta
 Pyrene misit populos: mens omnibus una: 279
 Concordes regem appellant, regemque salutant.
 Scilicet hunc summum norunt virtutis honorem.
 Sed, postquam mihi rejecti munera vultu
 Ausonio non digna viro, patrioque vicissim

Edocuit ritus, et Romam nomina regum
 Monstravit nescire pati; tum versus in unam, 285
 Quæ restat, curam, nullo super hoste relicto,
 Et Latios simul, et vulgum Bæticque Tagique
 Convocat, ac medio in cætu sic deinde profatur:
 Quando ita cœlicolûm nobis propensa voluntas
 Annuït, extremo Libys ut dejectus ab orbe 290
 Aut his occideret campis, aut axe relicto
 Ilesperio, patrias exsul lustraret arenas;
 Jam vestra tumulos terra celebrare meorum
 Est animus, pacemque dare expositibus umbris.
 Mente favete pari, atque aures advertite vestras.
 Septima cum solis renovabitur orbita cœlo, 296
 Quique armis ferroque valent, quique arte regendi
 Quadrijugos pollent currus, quis vincere plan a
 Spes est, et studium jaculis impellere ventos,
 Adsint, et pulchræ certent de laude coronæ. 300
 Præmia digna dabo, e Tyria spolia inclity præda:
 Nec quisquam nostri discedet muneris expers.
 Sic donis vulgum laudumque cupidine flammât.
 Jamque dies prædicta aderat, cœtuque sonabat
 Innumero campus, simulatasque ordine justo 305
 Læxsequias rector lacrymis ducebat obortis.
 Omnis Iher, omnis Latio sub nomine miles
 Dona ferunt, tumulisque super flagrantibus addunt.
 Ipse, tenens nunc lacte, sacro nunc plena Lyæo
 Pocula, odoriferis adspersit floribus aras. 310
 Tum manes vocat excitos, laudesque virorum
 Cum fletu canit, et veneriatur facta jacentum.
 Inde refert sese Circo, et certamina prima
 Inchoat, et rapidus cursus proponit æquorum.
 Fluctuat æquoreo fremitu rabieque fævum,
 Carceribus nondum reseratis, nobile vulgus, 316
 Atque fores oculis et limina servat æquorum.
 Jamque, ubi prolato sonuere repagula signo,
 Et toto prima emicuit vix ungula cornu,
 Tollitur in cœlum furiali turbine clamor, 320
 Pronique, ac similes certantibus, ore sequuntur
 Quisque suos currus, magnaque volantibus idem
 Voce loquuntur equis: quætitur certamine Circus
 Certantum, ac nulli mentem non abstulit ardor.
 Instant præcipientes, et equos clamore gubernant.
 Fulvus, arenosa surgens tellure, sub auras 326
 Erigitur globus, atque operit caligine densa
 Cornipedumque vias, aurigarumque labores.
 Illic studio furit acris equi, furit ille magistri:
 Illos patriæ favor, hos accendit nobile nomen 330
 Antiqui stabuli: sunt, quos spes grata fatiget.
 Et nova ferre jugum cervix: sunt, cruda senectus
 Quos juvat, et longo sonipes spectatus in avo.
 Evolat ante omnes, rapto iue per aera curru
 Callaicus Lampon fugit, atque ingentia tranat 335
 Exultans spatia, et venios post terga relinquit.
 Conclamant, plaususque fremunt, votique peractam
 Majorem credunt prærepto limite partem.
 At, quis interior cura, et prudentia Circi
 Altior, effusas primo certamine vires 340
 Damnarè, et cassis longe increpitare querelis
 Indispensato lassantem corpora nisu: [bat:]
 Quo nimius, quo, Cyne, ruis? (nam Cynus age-
 Verbera dimitte, et revoca moderatus habenas.
 Heu surdas aures! fertur securus æquorum, 345
 Nec meministi, quantum campi decurrere restet.
 Proximus, a primo distans, quantum æquore
 currus
 Occupat ipse, loci tantum, sed proximus ibat
 Astur Panchates: patrium frons alba nitebat
 Insigne, et patrio pes omnis cancellor albo: 350
 Ingentes animi, membra haud procera, decusque
 Corporis exiguum, sed tum sibi fecerat alas

Concitus, atque ibat campo indignatus habenas
 Crescere sublimem, atque augeri membra putares
 Cinyphio rector cocco radiabat Iberus. 355
 Terius æquata currebat fronte Peloro
 Caucasus, ipse asper, nec qui cervicis amaret
 Applausæ blandos sonitus, clausumque cruento
 Spumense ad morsu gauderet mandare ferrum.
 At, docilis freni et melior parere, Pelorus 360
 Non unquam effusus sinuabat devius axem,
 Sed lævo interior stringebat tramite metam,
 Insignis multa cervice, et plurimus idem
 Ludentis per colla jubæ: mirabile dictu, [pis
 Nullus erat pater: ad Zephyri nova flamina cam-
 Vettonum eductum genitrix effuderat Harpe. 366
 Nobilis hunc Durius stimulabat in æquore cur-
 Caucasus antiquo fidebat Atlante magistro. [rum:
 Ipsum Ætola, vago Diomedæ condita, Tyde
 Miserat: exceï tum Trojana ab origine æquorum
 Tradebant, quos Æneæ Simoentis ad undas 371
 Victor Tydides magnis abluxerat ausis. [pum,
 Janque, fere medium evecti certamine cam-
 In spatia addebant: nisusque appendere primos
 Panchates animosus equos, super altior ire, 375
 Et præcedentem jam jamque addecidere currum
 Pone videbatur, curvatisque ungula prima
 Callaicum quatiens pulsabat calcibus axem.
 At postremus Atlas, sed non et signor ibat
 Postremo Durio: pacis de more putares 380
 Æquata fronte et concordî curvæ freno.
 Sensit ut exhaustas, qui proximus ibat, Iberus
 Callaicas Cygni vires, nec, ut ante, salire
 Præcipitem currum, et fumantes verberè cogi
 Assiduo violentem equos, cœu monte procella 385
 Cum subita ex alto ruit, usque ad colla repente
 Cornipedum protentus, et in capita arduus pendens,
 Concitat ardentem, quod ferret lora secundus,
 Panchaten, vocesque addit cum verberè mixtas:
 Teme, Astur, certante feiet quisquam æquore
 palmam 390
 Erepto? consurge, vola, perlaborè campum
 Adsueto velox pennis: decrescit anheło
 Pectore consumtus lampon, nec restat hianti,
 Quem ferat ad metas, jam spiritus. Illic ubi dicta,
 Tollit se sonipes, cœu tunc e carcere primo 395
 Corripet spatium, et nitentem opponere curvos
 Aut æquare gradus Cynum post terga relinquit.
 Confremit et cœlum, et percussus vocibus aliis
 Spectantum Circus Fertur sublime per auras
 Altius attollens cervicem victor ovantem 400
 Panchates, sociosque trahit prior ipse jugales.
 At postremus Atlas, Durius postremus in orbem
 Exeicent aites: lævos nunc appetit ille
 Conatus, nunc ille premit, certatque subire
 Dexter, et alterni nequiquam fallere tentant;
 Donec, confusus primæ flore juventæ, 406
 Obliquum Durius conversis pronus habenis
 Opposuit currum, atque eversum propulsi axem
 Atlantis senio invalidi, sed justa querentis:
 Quo ruis? aut quinam hic rabidi certaminis est
 Et nobis et equis letum commune laboras. [mos?
 Dumque ea proclamat, perfracto volvitur axe
 Cernuus, ac pariter fusi (miserabile) campo
 Discordes sternuntur equi: quatit æquore aperto
 Lora suis victor, mediæque Pelorus arena 415
 Surgere nitentem fugiens Atlanta relinquit.
 Nec longum Cygni defessos prendere currus.
 Hunc quoque, cunctantem et aëro moderamina
 æquorum
 Discentem, rapido prætervolat incitus axe:
 Impellit currum clamor vocæque fævum. 420

Jamque etiam dorso atque humeris trepidantis
Ora superposuit sonipes, flatusque vapore [Iberi
Terga premi, et spumis auriga calescere sentit.
Incubuit campo Durius, misitque citatos
Verbere quadrupedes: nec frustra; æquare videtur,
Aut etiam æquavit iuga præcedentia dexter. 426
Attonitus tum ape tania, Genitore, Pelore,
Te Zephyro eductum nunc, nunc ostendere tempus.
Discant, qui pecudum ducunt ab origine nomen,
Quantum divini præcellat seminis ortus. 430
Victor dona dabis, statuesque altaria patri.
Et, ni successu nimio lætoque pavore
Proditus elapso foret inter verba flagello,
Forsan sacrasset Zephyro, quas voverat, aras.
Tum vero infelix, veluti delapsa corona 435
Victoris capiti foret, in se versus ab ira,
Auratam medio discindit pectore vestem,
Ac lacrymæ simul et questus ad sidera fusi.
Nec jam subducto parebat verberare currus.
Pro stimulis dorso quantuntur inania lora. 440

Interea metis, certus jam laudis, agebat
Sese Panchates, et præmia prima petebat
Arduus: effusus lenis per colla, per artus
Ventilat aura jubar: tum mollia crura superbi
Atollens gressus, magno clamore triumphat. 445
Par donum solido argento cæleta bipennis
Omnibus, at vario distantia cætera honore.
Primus equum volucrum, Mæsyli munera regis
Haud spernenda, tulit: tulit huic virtute secundus
E Tyria, quæ multa jacet, duo pocula præda 450
Aurifero perfusa Tago: villosa leonis
Terga feri, et cristis horrens Sidonia cassis
Tertius inde honores: postremo munere Atlanta,
Quamvis perfracto senior subsederat axe,
Accitum donat ductor, miseratus et ævum 455
Et sortem casus: famulus florente juvenia
Huic datur, adjuncto gentilis honore galeri.

His actis ductor læta ad certamina plantæ
Invitat, positisque accendit pectora donis:
Hanc primus galeam; hac acies terrebat Iberas 460
Hasdrubal: hunc ense, cui proxima gloria cur-
Accipiet; cæso pater hunc detulit Iliempæ. [sus,
Tertius extremam lauro solabere palmam.
Cætera contenti discedent turba duobus
Quisque feroc jaculis, quæ dat gentile metallum.
Fulgentes pueri Tartessos et Hesperos ora 466
Ostendere simul vulgi clamore secundo.
Hos Tyria misere domo patria incluta Gades.
Mox subit adpersus prima lanugine malas 469
Baticus: hoc dederat puero cognomen ab amne
Corduba, et haud parvo certamina læta fovebat.
Inde comam tulit, sed cum fulgore nivali
Corporis, implevit cavem clamoribus omnem
Eurytus: excelso nutritum colle crearat 474
Sætabis, atque aderant trepidi pietate parentes
Tum Lamus et Sicoris, proles bellacis Ilerdæ,
Et Theron potator aquæ, sub nomine Lethæ
Quæ fluit, immemori perstringens gurgite ripas.
Qui postquam, arrecti plantis et pectora proni,
Pulsantesque æstu laudum exsultantia corda, 480
Accepere tuba spatium, exsiluere per auras
Ocuis effusis nervo exturbante sagittis.

Diversa et studia et clamor, pendente faventes
Unguibus, atque suos, ut cuique est gratia, anhelu
Nomine quemque cient. Grex incitus æquore
Nolleque transmissa vestigia signat arena fertur.
Omnes primævi, flaventiaque ora decori,
Omnes ire fèves, atque omnes vincere digni.
Extulit, incumbens medio jam limite, gressum
Eurytus, et primus brevibus, sed primus, abibat

Præcedens spatia. Instat non segnus acer 491
Hesperos, ac prima stringit vestigia planta
Progressæ calcis: satis est huic esse priori,
Illic sperare aut est, fieri se posse priorem.
Acrius hoc tendunt gressus, animique vigore 495
Corpora agunt: auget pueris labor ipse decorem
Ecce, levi nisu postremoque agmine currens,
Postquam sat visus sibi concepiæ vigoris,
Celsus inexhaustas effundit turbine vires
Non exspectato, subitusque erumpit, et auras 500
Prævehitur Theron: credas Cyllenida plantam
Ætherio nexis cursu talaribus ire. [quit,
Jamque hos, jamque illos, populo mirante, relin-
Et, modo postremus, nunc ordine tertia palma,
Hesperon infestat sua per vestigia pressum. 505
Nec jam quem sequitur tantum, sed prima coronæ
Spes trepidat tantis eventibus Eurytus ales.
Quartus sorte loci, sed, si tres ordine servant
Inceptos cursus, nequicquam vana laborans,
Tartessos fratrem medio Theronem premebat. 510
Nec patiens ultra tollit sese æquore Theron
Igneus, et plenum prætervolat Hesperon iræ.
Unus erat super, et metæ propioribus ægros
Uebat finis stimulis: quascunque reliquit [vires,
Hinc labor, hinc penetrans pavor in præcordia
Dum sperare licet, brevia ad conamina uterque
Advocat: æquantur cursus, pariterque ruebant.
Et forsam gemina meruissent præmia palma,
Pervecti simul ad metas, ni, terga secutus
Theronis, fuscæ late per lactea colla 530
Hesperos ingenti tenuisset sævus ab ira
Traxissetque comam. Tardato lætus ovansque
Eurytus evadit juvene, atque ad præmia victor
Emicat, et galeæ fert donum insigne coruscæ.
Cætera promisso donata est munere pubes, 535
Intonsasque comas viridi redimita corona
Bina tulit patrio quatiens hastilia ferro.

Hinc graviora virum certamina, cominus ensis
Destricus, bellique feri simulacra cientur.
Nec quos culpa tulit, quos crimine noxia vita,
Sed virtus animusque feroc ad laudis amorem,
Ili crevere pares ferro; spectacula digna
Martigena vulgo, sæuque liboris imago.
Hos inter gemini (quid jam non regibus ausum?
Aut quod jam regnis restat scelus?) impia Circo
Innumere fratres, cavea damnare furorem, 538
Pro sceptro armatis inierunt prælia dextris.
Isti genti mos dirus erat, patriumque petebat
Orbati solum lucis discriminine fratres.
Concurrere animis, quantis confligere par est, 540
Quos regni furor exagitat, multoque cruore
Exsatiata simul portantes corda sub umbras
Occubere: pari nisu per pectora adactus
Intima descendit mucro: superaddita ævis
Ultima vulneribus verba, et convicia volvens
Dirus in invitas effugit spiritus auras. 546
Nec manes pacem passi: nam corpora junctus
Una cum raperet flamma roguis, impius ignis
Dissiluit, cineresque simul jacuisse negarunt.
Cætera distincto donata est munere turba, 550
Ut virtus et dextra fuit: duxere juvencos
Impressis dociles terram prociudere aratris
Duxere aduectos lustra exagitare ferarum
Venatu juvenes, quos dat Maurusia præda.
Nec non argenti, nec non insignia vestis 555
Captivæ pretia, et sonipes, et cristæ nitenti
Insurgens cono, spolia exuviasque Libysæ.
Tum jaculo petiit decus, spectacula Circi
Postrema, et metæ certantur vincere finem
Burrus avis pollens, quem misit ripa metalli, 560

Qua Tagus auriferis pallet turbatus arenis,
 Et Glagus, inaignis ventos anteire lacerto,
 Et, cuius nunquam fugisse hastilia cervi
 Prærapida potuere fuga, venator Aconteus;
 Indibilisque, diu lætus bellare Latinis, 565
 Jam socius; volucresque vagas dependere nube
 Adsuetus jaculis, idem et bellator, Herdes.
 Laus Burri prima, infixit qui spicula metæ;
 Est donum serva, albentes invertere lanas [rant
 Murice Gætulo docta: at, quem proxima hono-
 præmia, vicinam metæ qui propulit hastam, 571
 Accepto lætus puero discessit Herdes,
 Cui ludus nullam cursu non tollere damam.
 Tertia palma habuit geminis insignis Aconteus
 Nec timidos agitare canes latratibus aprum. 575
 Quos postquam clamor plaususque probavit
 honores,

Germanus ducis atque effulgens Lælius ostro
 Nomina magna vocant læti manesque jacentum,
 Atque hastas simul effundunt: celebrare iuvabat
 Sacratos cineres, atque hoc decus addere ludis.
 Ipse etiam, mentis testatus gaudia vultu, 581
 Ductor, ut æquavit meritis pia pectora donis,
 Et frater thoraca tulit multiplicis auri,
 Lælius Asturica rapidos de gente jugales,
 Contorquet magnis victricem viribus hastam 585
 Consurgens, umbrisque dari testatur honorem.
 Hasta volans (nirum dictu) medio incita campo
 Substitit ante oculos, et terræ infixæ colæsit.
 Tum subitæ frondes, celsoque cacumine rami,
 Et latam spargens quercus, dum nascitur, um-
 Ad majora jubent præsagi tendere vates: [bram.
 Id monstrare deos, atque hoc portendere signo.
 Quo super augurio, pulsus de litore cunctis
 Hesperio Pœnis, ultor patriæque domusque
 Ausoniam repetit, fama ducente triumphum. 595

Nec Latium curis ardet flagrantius ullis,
 Quam juveni Libyam et summos permittere fasces.
 Sed frigens animis, nec bello prospera turba
 Ancipiti senior temeraria cœpta vetabant,
 Magnosque horrebant cauta formidine casus. 600
 Ergo, ubi delato consul sublimis honore
 Ad Patres consulta refert, detorque potestas,
 Orat, delendæ Carthagini, altius orsus
 Hoc grandæva modo Fabius pater ora resolvit:
 Haud equidem metuisse quem, satius et avi
 Et decoris, cui jam superest et gloria et ætas,
 Ne credat nos invidiæ certamine consul
 Laudibus obtreatae suis: satis inclyta nomen
 Gestat fama meum, nec egent tam prospera laude
 Facta nova: verum et patriæ, dum vita manebit,
 Deesse nefas, animumque nefas scelerare silico.
 Bella nova in Libyæ moliris ducere terras?
 Hostis enim deest Ausoniæ, nec vincere nobis
 Est satis Hannibalem. Petitur que gloria major
 Littore Elisæo? stimuli si laudis agunt vos, 615
 Hanc seguem mete: composuit propioribus ausis
 Dignum te Fortuna parem: vult Italia tellus
 Ductoris ævi, vult tandem, haurire cruorem.
 Quo Martem, aut quo signa trahis? restinguere
 - primum est

Ardentem Italiam: tu fessos obvis hosti 620
 Deseris, ac septem denudas proditor arces.
 An, cum tu Syrtin ac steriles vastabis arenas,
 Non dira illa lues notis jam mœnibus Urbis
 Adsiliet, vacuumque Jovem sine pube, sine armis
 Invadet? quanti, ut cedas, Romanque relinquo
 Emerito, est! tanto perculsi fulmine belli 626
 Siccine te, ut nuper Capua est accitus ab alta
 Fulvius, æquoreis Libyæ revocabimus ora?

Vince domi, et trinis mærentem funera lustris
 Ausoniam purga bello: tum tende remotos 630
 In Garamantas iter, Naamoniacosque triumphos
 Molire: angustæ prohibent nunc talia cœpta
 Res Italiæ. Pater ille tuus, qui nomina vestræ
 Addidit laud segnis genti, cum consul Iberi
 Tenderet ad ripas, revocato milite primus 635
 Descendenti avide superatis Aliphis ultro
 Opposuit sese Hannibali. Tu consul abire
 A victore paras hoste, atque avellere nobis
 Scilicet hoc astu Pœnum: si deinde sedebit [tur,
 Impavidus, nec te in Libyam tuæque arma seque-
 Capta damnabis consulta improvida Roma. 641
 Sed fac turbatum convertere signa, tuæque
 Classis vela sequi: nempe idem erit Hannibal,
 Cujus tu vallum vidiati e mœnibus urbis. [idem,
 Hæc Fabius: seniorque manus paria ore frem-
 bant. 645

Tum contra consul: Cæsis ductoribus olim
 Magnanimis leto gemitu, cum tota subisset
 Sidonium possessa jugum Tartessia tellus,
 Non Fabio, non, quis eadem esset sententia cordi,
 Quoquam ad opem verso, fateor, primoribus annis
 Excepi nubem belli, solusque ruenti 651
 Objeci cælo caput, atque in me omnia verti.
 Tum grandæva manus puero male credita bella,
 Atque idem hic vates temeraria cœpta canebat.
 Dis grates laudemque fero, sub numine quorum
 Gens Trojana sumus; puer ille, et fœvis ætas,
 Imbellesque anni, necdum maturus ad arma
 Scipio, restituit terras illæsus Iheras
 Trojgenis; pepulit Pœnos, solisque secutus
 Extremas ad Atlanta vias, ctegit ab orbe 660
 Hesperio nomen Libyæ, nec retulit ante
 Signa prius, quam fumantes citra æquora vidit
 Romano Phœbum solventem litore currus.
 Adscivit reges idem. Nunc ultimus actus
 Restat Carthago nostris labor: hoc sator ævi 665
 Jupiter æterni monet: Hannibali ecce senectus
 Intre ut, aut æquos simulat mentita timores,
 Ne finem longis tandem peperisse ruinis
 Sit noster titulus. Certe jam dextera nobis
 Experta, et robur florentibus auximus annis. 670
 Ne vero fabricate moias; sed currere sortem
 Hanc sinite ad veterum delenda opprobria cla-
 Quam mihi servare dei. Sat gloria cauto [dum,
 Non vinci pulchra est Fabio, peperitque sedendo
 Omnia cunctator nobis: nec Mago, nec Hannon,
 Nec Gisgone satus, nec Hamilcare terga dedisset,
 Si sernes clauso thabernis prælia vallo. 677
 Sidoniusne puer, vix pubescente juvenia,
 Laurens potuit populos et Troia adire
 Mœnia, flaventisque sacro cum gurgite Tibrim,
 Ut potuit Latium longo depascere bello; 681
 Nos Libyæ terris transmutere signa pigebit,
 Et Tyrias agitare domos? secuta pericli
 Littora lata patent, et optima pace quieta
 Stet tellus: timeat tandem Carthago, timere 685
 Adsuetæ, et nobis, quamvis Cœnotria nondum
 Hannibale arva vacant, superesse intelligat arma
 Illum ego, quem vosmet cauti, consultiæque vestra
 In Latio fecere senem, cui tertia large
 Fundenti nostum ducuntur lustra cruorem, 690
 Illum ego ad incensas trepidantem et sera pavem
 Avertam patriæ sedes. An Roma videbit [tem
 Turpia Agenoræ muris vestigia dextræ;
 Carthago immixta nostros secuta labores
 Audiet interea, et portus bellibet aperti? 695
 Tum vero pulset nostras iterum improbus hostis
 Atiete Sidonio turra, si templum suorum

Non ante audierit Rutulis crepitantia flammis.
Talihus accensi Patres, fatoque vocante,

Consulis annuerunt dictis, faustumque precati 700
Ut foret Ausoniæ, transmittere bella dederunt.

LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

Hostis ut Ausoniis discederet advena terris,
Fœtidæ fuerant oracula prisca Sibyllæ,
Cœlicolûm Phrygia genitricem sede petitam
Laomedontæ sacrandum mœnibus urbis:
Advectum exciperet numen, qui, lectus ab omni 5
Concilio Patrum, præsentis degeret ævi
Optimus: heu nomen melius majusque triumphis!
Jamque petita aderat Latia portante Cybebe
Puppe, atque innocuus, magno censente senatu,
Obvius accitis properabat Scipio sacris, 10
Qui, genitus patruo ductoris ad Africa bella
Tunc lecti, multa fulgebat imagine avorum.
Isque ubi longinquo venientia numina ponto
Accepit supplex palmis, Tuscique sonora
Tibridis adducit sublimis ad ostia puppim; 15
Fœminæ tum deinde manus subiere, per amnem
Quæ traherent celsam religatis funibus alnum.
Circûm arguta cavis tinnitibus æra, simulque
Cercabant rauco resonantia tympana pulsu,
Semivirique chori, gemino qui Dindyma monte
Casta colunt, qui Dictæo bacchantur in antro,
Quique Idæa juga et lucos novare silentes.

Hos inter fremitus ac læto vota tumultu,
Substitit adductis renuens procedere vinclis
Sacta ratis, subitisque vadis immobilis hæsit. 25
Tum puppe e media magno clamore sacerdos:
Parcite pollutis contingere vincula palmis,
Et procul hinc, moneo, procul hinc, quæcunque
profanæ,

Ferte gradus, nec vos casto miscete labori,
Dum satis est monuisse deæ: quod si qua pudica
Mente valet, si qua illæsi sibi corporis adstat 31
Conscia, vel sola subeat pia munera dextra.
Hic prisca ducens Clausorum ab origine nomen
Claudia, non æqua populi mala credita fama,
In puppim versis palmisque oculisque profatur: 35
Cœlicolûm genitrix, numen, quod numina nobis
Cuncta creas, cujus proles terramque, fretumque,
Sideraque, et manes regnorum ordine gubernant,
Si nostrum nullo violatum est crimine corpus,
Testis, diva, veni, et facili me absolva carina. 40
Tum secura capit lunem: fremitusque leonum
Audiri visus subito, et graviora per aures
Nulla pulsa manu sonuerunt tympana diæ.
Fertur prona ratis, (ventos impellere credas,)
Contraque adversas ducentem prævenit undas. 45
Extemplo major cunctis spes pectora mulcet,
Finem armis tandem, finemque venire periclis.

Ipsæ alacer Sicula discedens Scipio terra
Abcondit late propius puppibus æquor,
Cui numen pelagi placaverat hostia taurus, 50
Jactaque cœruleis innabant fluctibus exta.
Tunc a sede deûm purumque per æthera lap sæ
Armiguræ Jovis ante oculos cæpere volucres
Æquoræ monstrare vici, ac ducere classem.
Augurium clangor lætum dabat: inde, secuti 55
Tantum progressus liquida sub nube volatus,
Quantum non frustra speculantur lumina servant,

Littora Agenoræ tenuerunt perfida terræ.

Nec segnis, tanta in semet veniente procella,
Africa terribilem magno sub nomine molem 60
Regis opes contra et Massyla paraverat arma:
Spesque Syphax Libycis una, et Laurentibus unus
Terror erat. Campos pariter vallesque refusas
Littoræ implerat, nullo decorare tapete
Cornipedem Nomas adsuetus, densæque per auras
Condebant jaculis stridentibus æthera nubes. 66
Immemor iaculis dextæque datæ junctique per aras
Fœderis, et mensas testes, atque hospita jura.
Fasque, fidemque simul, pravo mutatus amore
Ruperat, atque toros regni mercede pararat. 70
Virgo erat eximia specie claroque parente,
Hasdrubalis proles, thalamis quam cepit ut altis,
Ceu face succensus prima tædæque jugali,
Vertit opes gener ad Pœnos, Latæque soluto
Fœdere amicitie, dotalia transtulit arma. 75
Sed non Ausonio curarum extrema Syphacem
Ductori monuisse fuit; missique minantur
Observet fudus, neu pacis jura resolvat,
Stet regno, reputet superos, pacta hospita servet.
Longe conjugia, ac longe Tyrios Hymenæos 80
Inter Dardaniæ acies fore: sanguine quippe,
Si renuat, blando nimium facilique marito
Statura obsequia et thalami flagrantis amores.
Sic Latius permixta minis, at cassa, movebat
Ductor: nam surdas conjux obstruxerat aures. 85

Ergo asper, monitis frustra nitentibus, enses
Advocat, et, castas polluti fœderis aras
Testatus, varia Martem movet impiger arste.
Castrâ, levi calamo cannaque intexta palustri,
Qualia Maurus amat dispersa napalia pastor, 90
Aggreditur, furtum armorum tutantibus umbris,
Ac tacita spargit celata incendia nocte.
Inde, ubi collecti rapidam diffundere pestem
Cæperunt ignes, et se per pingua magno
Pabula ferre sono, clare exspatiantur in auras, 95
Et frenos volucris propellunt lumine flammæ.
It totis inimica lues cum turbine castris,
Atque alimenta vorat strepitu Vulcanus anhelo
Arida, et ex omni manant incendia tecto.
Sentitur plerisque prius, quam cernitur, ignis 100
Excitis somno, multorumque ora vocantum
Auxilium invadunt flammæ: furit undique victor
Mulciber, et rapidis amplexibus arma viroque
Corripit: exundat pestis, semustaque castra
Alenti volitant per nubila summa favilla. 105
Ipsius ingenti regis tentoria saltu
Lugubre increpitans late circumvolat ardor,
Hausissetque virum, tepidus ni clade satelles
E somno ac stratis rapuisset multa precantem.

Verum, ubi mox juncto sociarant aggere vires
Massylus Tyriusque duces, accitæque regno 111
Lenierat pubes infaustæ vulnera noctis,
Ira, pudorque dabant, et conjux, tertius ignis,
Immanes animos; afflataque barbarus ora
Castorum flammis, et ac velamine nullo 119

Vix inter trepidas ereptum ex hoste catervas
 Frendebat minitans: sed enim non luce Sypha-
 Nec claro potuisse die, nec sole tuente, [cem,
 A quoquam vinci. Jactarat talia vecora:
 Sed jam claudebat flatus, nec plura sinebat 120
 Atropos, et tumidae properantur stamina linguae.
 Namque ubi prosluit castris, ceu turbidus amnis,
 Qui sylvas ac saxa trahens per devia praeceps
 Volvitur, et ripas spumanti gurgite laxat,
 Ante omnes praevectus equo, trahit agmina voce.
 Contra nava manus Rutuli, celsusque rubeat 126
 Viso rege procul raptis exercitus armis.
 Ac sibi quisque, Videane? videane, ut in agmine
 Massyllus vollet, depocens praemia, rector? [primo
 Fac nostrum hoc, mea dextra, decus: violavit et
 Coelicolam, et casti ductoris foedera rupit. [aras
 Sit satis hunc castris semel effugisse crematis.
 Sic secum taciti, et certatim spicula fundunt.
 Prima in cornipedis sedit spirantibus ignem
 Naribus hasta volans, erexitque ore cruento 135
 Quadrupedem, elatis pulsantem calcibus auras.
 Corruit asper equus, confixaque cuspidem membra
 Huc illuc jactans, rectorem prodidit hosti.
 Invadunt, vanumque fugae, atque attollere fessos
 Annitentem artus revocato a vulnere telo, [dum)
 Corripiunt: tum vincla viro manicarum (puden-
 Addita, et, exemplum non unquam fidere laetis,
 Sceptraferas arcta palmas vincere catena.
 Ducitur ex alto ductus culmine regni, [que
 Qui modo sub pedibus terras, et sceptram, patens-
 Littora ad Oceani sub nutu viderat aequor.
 Prostratis opibus regni Phoenissa metuntur
 Agmina, et-invisus Marti, notusque fugarum
 Vertit terga citus damnata Hasdrubal ausa.
 Stabat Carthago, truncatis undique membris,
 Uni nixa viro, tantoque fragore ruentem 151
 Hannibal absenti retinebat nomine molem.
 Id reliquum fessos opis auxilium ciere
 Rerum extrema jubent: huc confugere paventes,
 Postquam se superum desertos numine cernunt.
 Nec mora: propulsa sulcant vada salsa carina,
 Qui revocent, patriarum ferant mandata monen
 Ne lentus nullas videat Carthaginis arces [tis,
 Quarta Aurora ratem Dauni devexerat oras,
 Et fera ductoris turbabant somnia mentem. 160
 Namque gravis curis carpit dum nocte quietem,
 Cernere Flaminium Gracchumque et cernere
 Paullum
 Visus erat simul adversos mucronibus in se
 Destructis ruere, atque Italia depellere terra: [dis
 Omnisque a Cannis, Trasimenique omnis ab un-
 In pontum impellens umbrarum exercitus ibat. 166
 Ipse, fugam capiens, notas evadere ad Alpes
 Querebat, terrarumque ulnis amplexus utrique
 Haerebat Latiae; donec vis saeva profundo
 Truderet, et rapidis daret exportare procellis. 170
 His agrum visis adeunt, mandata ferentes,
 Legati, patriarum extrema pericula pandunt
 Massyla ut ruerint arma, ut cervice catenas
 Regnator tulerit Libyae, letoque negato
 Servetur nova pompa Jovi: Carthago laboret 175
 Ut trepidi Hasdrubalis, qui rerum agitarit habe-
 Non una concussa fuga: se (triste profatu) [nas,
 Vidisse, arderent cum bina in nocte silenti
 Castra, et luceret sceleratis Africa flammis.
 Praerapidum juvenem minitari, Bruttia servet 180
 Littora dum Poenus, detracturum ignibus atria,
 In quam se referat, patriam, suaeque inclyta facta.
 Huc se postquam dicta, et casus patuere metuque.
 Effundunt lacrymas, dextramque ut numen adorant.

Andivit torvo obtutu defixus, et aegra 185
 Expendit tacite cura secum ipse volutans,
 An tanti Carthago foret: sic deinde profatur:
 O dirum exitium mortalibus! o nihil unquam
 Crescere, nec magnas patiens exurgere laudes
 Nvidia! eversam jam pridem excindere Romam
 Atque aequasse solo potui, traducere ca, tam 191
 Servitum gentem, Latioque imponere leges.
 Dum sumtus, dumque arma duci, fessosque secun-
 Submisso tirone negant recreare maniplos, [dis
 Dumque etiam Cerere et victu fraudasse cohortes
 Jannoni placet, induitur tota Africa flammis: 196
 Pulsat Agenoraeas Rhoeia lancea portas.
 Nunc patriae decus, et patriae nunc Hannibal unus
 Subsidium: nunc in nostra spes ultima dextra.
 Vertentur signa, ut Patres statuere; simulque 200
 Et patriae muros, et te servavimus, Hannon.
 Haec ubi detonuit, celsas e littore puppes [sem.
 Propellit, multumque geniens movet aequore clas-
 Non terga est ausus cedentum invadere quisquam,
 Non revocare virum: cuncti praestare videntur,
 Quod sponte abscedat, superi, tandemque resolvat.
 Ausoniam: ventos optant, et littora ab hoste
 Nuda videre sat est: ceu flamina comprimit Austet
 Cum fera, et abscedens reddit mare, navita parco
 Inter a voto non auras possit amicas, 210
 Contentus caruisse Noto, pacemque quietam
 Pro facili cursu reputat salis. Omnis in altum
 Sidonius visus converterat undique miles;
 Ductor defixos Italia tellure tenebat
 Intentus vultus, manantesque ora rigabant 215
 Per tacitum lacrymae, et suspiria crebra ciebat;
 Iam secus ac patriam pulsus dulcesque penates
 Linqueret, et tristes exsul traheretur in oras.
 Ut vero affuis puppes procedere ventis,
 Et bensim capere procul subsidere montes, [tellus;
 Nullaque jam Hesperia, et nusquam jam Dania
 Haec secum infrendens: Mentisne ego compos, et
 hoc nunc 222
 Indignus redivit, qui memet finibus unquam
 Amorin Ausoniae? flaginasset subdita tedia
 Carthago, et potius cecidisset nomen Elisae.
 Quid tunc? sat compos, qui non ardentia tela
 A Cannis in templa tuli Tarpeia, Jovemque
 Detraxi solio? sparsissem incendia montes
 Per septem bello vacuos, gentique superbæ
 Iliacum exitium et proavorum fata dedissem.
 Cur porro hæc angant? nunc, nunc invadere ferro
 Quis prohibet, rursumque ad mœnia tendere
 gressus?
 Ibo, et, castiorum relegens monumenta meorum,
 Qua via nota mihi est, remeabo Anienis ad undas
 Flecite in Italiam proras, avertite classem. 235
 Faxo, ut vallata revocetur Scipio Roma.
 Talibus audientem furis Neptunus ut alto
 Prospexit, vertique rates ad littora vidit,
 Quassans ceruleum genitor caput æquora funde
 Eruit, et tumidum movet ultra littora pontum.
 Extemplo ventos, imbresque, et rupe procellas
 Concitat Æolias, ac nubibus æthera condit. 241
 Tum, penitus telo molitus regna trident
 Intima, ab occasu Tethyn impellit et oriu,
 Ac totum Oceani turbat caput: æquora surgunt
 Spumæ, et illius scopulis tremit omnis aquarum
 Primus, se attollens Nasamonum sedibus, Austet
 Nudavit Syrtim correpta nubilus unda.
 Insequitur sublime ferens nigrantibus alis
 Abruptum Borcas ponti latus: intentat acer 250
 Discordi flatu, et partem rapit æquoris Furtus.
 Hinc rupti reboare poli, atque hunc crebra micare

Fulmina, et in classem ruere implacabile cœlum.
 Consensere ignes, nimbique, et fluctus, et ira
 Ventorum, noctemque freto imponere tenebræ
 Ecce intorta Noto veniensque a rupe procella
 Antennæ immugit, stridorque infimite rudentum
 Sibilat, ac similem mo' ti, nigrante profundo,
 Ductoris frangit super ora tremantia fluctum.
 Exclamat, volvens oculos cœloque fretoque: 260
 Felix o, frater, divisque æquate cadendo,
 Haadrubal, egregium fortis cui dextera in armis
 Pugnantii peperit letum, et cui fata dedere
 Ausoniam extremo tellurem appendere morsu!
 At mihi Cannarum campis, ubi Paullus, et illæ
 Egrediæ occubere animæ, dimittere vitam [mas,
 Non licitum! vel, cum feriem in Capitolia flam-
 Tarpeio Jovis ad manes descendere telo.
 Talia dum maret, diversis fatibus acta
 In geminum ruit unda latus, puppique sub atris
 Æquoris aggeribus tenuit, ceu turbine, mersam.
 Mox, nigris alte pulsa exundantibus arenæ 272
 Vorticibus, ratis ætherias remeavit ad auras,
 Et fluctus supra vento librante pependit.
 At geminas Notus in scopulos atque horrida saxa
 Dura sorte rapit (miserandum et triste) biremes.
 Increpuere ictu proræ: tum murice acuto
 Dissiliens sonuit, rupta compage, carina.
 Hic varia ante oculos facies: natat æquore toto
 Arma inter, galeasque virum, cristasque rubentes,
 Florentis Capuæ gaze, et seposita titumphy 281
 Laurens præda ducis, tripodes, mensæque decorum.
 Culhæ nequicquam miseris simulacra Latinis.

Cum Venus, emoti facie contrerita ponti,
 Talibus alloquitur regem maris: Hoc satis iræ
 Interea, genitor: satis ad majora minarum. 286
 Cætera parce, precor, pelago: ne tollat acerba
 Hoc Carthago decus, nullo superabile bello
 Progenuisse caput, nostrosque in funera Pœni
 Æneadas undis totoque eguisse profundo. 290
 Sic Venus: et timidi cons dunt gurgite fluctus,
 Obvique adversis propellunt agmina castis.

Dux vetus armorum, scitusque accendere corda
 Laudibus, ignifero mentes furiabat in iram
 Hortatu, decorisque urebat pectora flammis. 295
 Tu mihi Flaminii portas rorantia cæsi
 Ora ducis: nosco dextram. Tu primus in ictus
 Ingentis Paulli ruis, ac defigis in ossa
 Mucionem. Tibi pugnacis gestantur opima
 Marcelli, Gracchusque cadens tibi proluit ense.
 Ecce manus, quæ te pulsantem, belliger Appi,
 Mœnia sublimis Capuæ de culmine muri
 Excelso fusa moribundum propulit hasta.
 Ecce aliud fulmen dextræ, quod nobile nomen
 Fulvius excepit non unum pectore vulnus. 305
 Huc prima te siste acie, cui consul in armis
 Crispinus cecidit. Me tu comitare per hostes,
 Qui nobis (memini) ad Cannas lætissimus iræ
 Servili fers ora ducis suffixa veruto.

Cerno flagrantem oculos, vultumque timendum
 Non ipso minus ense tuum, fortissime Pœnū
 O juvenis, qualem vidi, cum flumine sævo
 Insignis Trebiæ complexum ingentibus ulnis
 Mersisti fundo luctantem vana tribunum.
 At tu, qui gelidas Ticini primus ad undas 315
 Scipiadæ patris tinxisti sanguine ferrum,
 Incepta exsequere, et nati mihi redde cruorem.
 Horrescamne ipso, veniant ad prælia, divos,
 Cum steteris turmæ, vidi certantia cœlo
 Quas juga calcantes summās volitare per Alpes?
 Cum videam, quorum ferro manibusque capaces
 Ausere Argyprie campi? num segnior ibis

Nunc mihi, qui primus torques in mœnia telum
 Dardana, nec nostræ faciliis concedere laudi?
 Te vero, tene exstimulem, qui fulmina contra,
 Et nimbos, tonitrusque, ac summi numinis iras
 Cum stare, perferre feror hæc vana jubebas
 Nubila, et ante ducem Capitolia cælā petebas?
 Quid vos, quis claro deletum est Marte saguntum,
 Exhorter, quos nobilitant primordia belli? 330
 Ut meque et vobis dignum, defendite, queso,
 Præteritas dextræ laudes. Divū ipse favore
 Vincendoque senex, patriam post trina labantem
 Lustia, et non visos tam longa ætate penates,
 Ac natum, et fidæ jampridem conjugis ora, 335
 Confusus vobis, repeto. Non altera restat
 Jam Libye; nec Dardaniis pugna altera restat.
 Certius nobis hodie dominum accipit orbis. [ba

Hannibal hæc: sed non patiens remorantia ver-
 Ausonii miles, quoties dum cæperat ora 340
 Solvere ad affatus, signum pugnamque petebant

Hæc piocul acria speculante nube sororem
 Ut vidit divū genitor, mæstosque sub acri
 Obtutu vultus, sic ore effatus amico est:
 Qui te mentis edunt morsus, da noscere, conjux
 Num Pœni casus ducis, et Carthaginis angit 346
 Cura tuæ? sed enim reputa tecum ipsa furores
 Sidonios: gentem contra et fatalia regna
 Teucrorum quis erit, queso, germana, rebelli
 Fractis fœderibus populo modus? ipsa malorum
 Non plus Carthago tulit, exhaustique laboris,
 Quam pro Cadmeæ tu exercita gente tulisti.

Turbasti maria ac terras, juvenemque ferocem
 Inimisti Latio: tremuerunt mœnia Romæ,
 Perque bis octonos primus fuit Hannibal annos
 Humani generis. Tempus componere gentem.
 Ad finem ventum, et claudenda est janua belli
 Tum supplex Juno: Neque ego hæc mutare labo-
 Quis est fixa dies, pendenti nube resedi; [rans,
 Nec revocare acies, bellumve extendere quero.
 Quæ donare potes, quoniam mihi gratia languet,
 Et cecidit jam primus amor, nil fila sororum
 Adversus posco: vertat terga Hannibal hosti,
 Ut placeat, et cineres Trojæ Carthagine regnent.
 Illud te gemini per mutua pignora amoris 365
 Et soror et conjux oro, tranare pericla
 Magnanimum patiære ducem, vitamque remittas,
 Neve sinas captum Ausonias perferre catenas
 Stent etiam cōtusa malis mea mœnia, fractio
 Nomine Sidonio, et nostro serventur honori. 370
 Sic Juno: et contra breviter sic Jupiter orsus:

Do spatium muris, ut vis, Carthaginis altæ; [lux,
 Stent lacrymis precibusque tuis: sed percipe, con-
 Quatenus indulsisse vacet: non longa supersunt
 Fata urbi, venietque pari sub nomine ductor, 375
 Qui nunc servatas evertat funditus arces. [auras,
 Ætherias quoque, uti poscis, trahat Hannibal
 Eruptus pugna: Miscere hic sidera ponto.
 Et terras implere volet redeuntibus armis,
 Novi feta viri bello præcordia: sed lex 380
 Munera hæc esto nostri, Saturnia regna
 Ne posthac videat, repetat neve amplius unquam
 Ausonium. Nunc instanti raptum avehe leto;
 Ne, si miscebit latis fera prælia campis,
 Romulei nequeas juvenis subducere dextræ. 385

Dum statuit fata omnipotens ubique ducique
 Invadunt acies pugnam, et clamore lacessunt
 Sidera. Non alio graviore tempore videt [rent
 Aut populos tellus, aut, qui patria arma move-
 Majores certare duces: discriminis alta 390
 In medio merces, quicquid tegit undique cœlum.
 Ibat Agnereus præfulgens ductor in ostro.

Excelsumque caput penna nutante levabat
 Crista rubens: ævus magno de nomine terror
 Præcedit, Latioque micat bene cognitus ensis.
 At contra ardenti radiabat Scipio cocco, 396
 Terribilem ostentans clypeum, quo patris et una
 Cælarat patris spirantes prælia dira
 Edigies: flammam ingentem frons alta vomebat.
 Sub tanta cunctis vi telorumque virumque 400
 In ducibus atabat spes et victoria solia.
 Quin etiam, favor ut subigit plerosque metuave,
 Scipio si Libycis esset generatus in oris,
 Sceptra ad Agenoreos credunt ventura nepotes;
 Hannibal Ausonia genitus si sede fuisset, 405
 Haud dubitant terras Italas in ditione futuras.

Contremuere auræ rapido vibrantibus hastis
 Turbine, et horrificam traxere per æthera nubem.
 Inde ensis, propiorque acies, et cominus ora
 Admotæ, ac dira flagrantia lumina flamma. 410
 Sternitur in medium contemtrix turba pericli,
 Quæ primis se præcipitem tulit obvia telis,
 Gentilemque bibit tellus invita cruorem.
 Pervidit ingentii Masinissa, et fervidus ævi,
 In primas Macetum turmas immania membra 415
 Inferit, et jaculo circumvolat alite campum.
 Cæculus haud aliter, cum dimicat, incola Thules
 Agmina falcifero circumvenit arcta covinno.
 Graia phalanx patrio densatur more catervas,
 Innexa adstat nulli penetrabilis hastis. 420
 Immemor has pacti post fœdus in arma Philippus
 Miserat, et quassam refovebat Agenoris urbem.
 Itarescit multo laxatus vulnere miles,
 Atque aperit patulas prostrato corpore late
 Inter tela vias: irrupit mole ruinæ 425
 Ausonius globus, et perjuræ Graia resignat. [bo
 Archemorum Rullus, Teucrum Norbanus, (et aiant-
 Mantua labenti genitrix dimiserat ævo.)
 Obruncat Samium bellacis dextra Caleni:
 At Clytium Selius, Pellæum et vana tumentem
 Ad nomen patriæ Clytium; sed gloria Pellæ 431
 Haud valuit misero defendere Daunia tela.

Savior his Latio vastabat, Brutia signa,
 Lælius increpitans: Adeone Cnотria tellus
 Detestanda fuit, quam per maria aspera, perque
 Insanos Tyrio fugeretis remige fluctus? 436
 Sed fugisse satis fuerit: Latio ne cruore
 Insuper externas petitis perfundere terras?
 Hæc dicens, Silarum meditantem in prælia telo
 Prævenit: hasta volans imo sub gutture sedit, 440
 Et vitæ vocisque vias simul incita clausit.
 Virgilio Caudinus, acerbo Sarnus Amano
 Sternitur. Accendunt iras vultusque virorum,
 Armorumque habitus noti, et vox consona lin-
 guæ.

Quos ubi nudantes conspexit Hamilcare cretus
 Terga fugæ, Siate, ac nostram ne prodite gentem,
 Vociferans subit, et convertit prælia dextra.
 Qualis in æstiferia Garamantum feta veneno
 Attollit campis ferventi pastus arena
 Colla Parætonius serpens, lateque per auras
 Undantem torquet perfundens nubila tabem. 451
 Continuo infesta portantem cuspid vulnus
 Impedit antevolans Herium, cui nobile nomen
 Marrucina domus, clarumque Teate ferebat.
 Atque illi magnum nitenti, et laudibus hostis 455
 Arrecto, capuli ad finem manus incita sedit.
 Quærebatque miser morienti lumine fratrem,
 Cum juvenis subit, et leto stimulatus acerbo
 Plemnius sævum inuicronem ante ora coruscant,
 Ac fratrem magno minitans clamore reposcit. 460
 Huic proles Barcæ: Germanum reddere Averno

Si placet, haud renuo: maneant modo fœdera nos-
 tra, [nam
 Hadrubalem revocari umbris. Egone aspera po-
 Unquam in Romanos odia, aut mansuescere corda
 Nostra sinam? parcamque viro, quem terra creavit
 Itala? tum manes inimicus sede repellat 466
 Æterna, acioque abigat me frater Averno.
 Sic ait, et clypei propulsum pondere toto,
 Lubrica qua tellus lapsantis sanguine fratris
 Fallebat nisus, prosternit, et occupat ense. 470
 Extendit labens palmas, Heriumque jacentem
 Amplexus, juncta lenivit morte dolores.
 Tum Libys invadit mixtæ certamina turbæ,
 Convertitque ruens per longum hostilia teiga:
 Ut cum fulminibus permixta tonitrua mundum
 Terrificant, summique labat domus alta parentis,
 Omne hominum in terris trepidat genus, ipsaque
 Luxatrox micat, et præsens ad stare viritum [ob ora
 Creditur intento percussis Jupiter igne.

Parte alia, cœu sola forent discrimina campo,
 Qua miscebat agens truculentus Scipio Martem,
 Aspera pugna novas vias sub imagine leti
 Dat formas: hic ense jacet prostratus adacto
 Hic saxo perfracta gemit lacrymabilis ossa;
 Ast hos (turpe) pavor fusus project in ora; 485
 Horum adversa dedit Gradivo pectora virtus.
 Ipse super strages ductor Rhœtæius instat:
 Qualis apud gelidum curus quatit altior Hebrum,
 Et Geticas solvit ferventi sanguine Mavors
 Lætus cæde nives, glaciemque Aquilonibus actam
 Perrumpit stridens sub pondere belliger axis.
 Jamque ardore truci lustrans fortissima quæque
 Nomina obit ferro: claris spectata per orbem
 Stragibus occumbit late inter tela juvenus,
 Qui muros rapere tuos, miserasque nefandi 495
 Principium belli fecere, Sagunte, ruinas;
 Qui sacros, Trasimene, lacus, Phaethontia quique
 Polluerant tabo stagna; ac fiducia tanta
 Quos tulit, ut superum regi soliumque domosque
 Irent direptum, mactantur cominus uno 500
 Exitio; redduntque animas, temerata ferebant
 Qui secreta deum, et primo pressere negatas
 Gressibus humanis Alpes. Formidinis hujus
 Plena acies propere retro exanimata rubeat.
 Haud secus, ac tectis urbis Vulcania pestis 505
 Cum sese infudit, rapidusque incendia flatus
 Ventilat, et volucres spargit per culmina flammæ,
 Attonitum erumpit subita formidine vulgus,
 Lateque ut capta passim trepidatur in urbe.

Verum ubi cuncta: i tædet dispersa virorum
 Prælia sectantem, et leviori Marte teneri; 511
 Omnes in causam belli auctoremque malorum
 Vertere jam vires tandem placet. Hannibal unus
 Dum restet, non, si muris Carthagina ignis
 Subdatur, cæsique cadant exercitus omnis, 515
 Profectum Latio: contra, si concidat unus.
 Nequequam fore Agenoieis uncta arma virosque
 Illum libit circum lustrans circum luma campo.
 Rimaturque ducem: juvat in certamina summa
 Ferre gradum, cupereque viro concurrere, tota
 Spectante Ausonia: celus clamore feroci 521
 Provocat increpitans hostem, et nova prælia poscit.
 Quas postquam audivit voces contrerita Juno
 Ne Libyci ducis impavidas ferrentur ad aures,
 Effugium informat Latiam, propereque cornicis
 Attollit cristis: addit clypeumque jubasque 530
 Romulei ducis, atque humeris imponit honorem
 Fulgentis saguli: dat gressum habitusque crientis
 Prælia, et audaces adicit sine corpore motus
 Tum par effigies fallacis imagine varia 536

Cornipedis moderanda cito per devia passu
Belligeræ datur ad speciem certaminis umbræ.
Sic Pœni ducis ante oculos exsultat, et ultro
Scipio Junoni simulatus tela coruscant.

At viso lætus rectore ante ora Latino, 535

Et tandem propius sperans ingentia, Pœnus
Quadrupedi citus imponit velocia membra,
Et jactit adversam propestrat turbinis hastam.
Dat terga, et campo fugiens volat ales imago,
Transmittitque acies. Tum vero, ut victor, et alti
Jam compos voti, ferrata calce cruentat [nas:
Cornipedem, et largas Pœnus quatit asper habe-
Quo fugis, oblitus nostris te cedere regnis?

Nulla tibi Libyca latebra est, o Scipio, terra.

Hæc ait, et stricto sequitur mucrone volantem, 545

Donec longinquo frustratum duxit in arva

Diversa spatio procul a certamine pugne.

Tum fallax subito simulacrum in nubila cessit.

Fulmineus ductor, Quisnam se numine cæco

Composuit nobis, inquit, deus? aut latet idem 550

Cur monstro? tantumne obstat mea gloria divis?

Sed non avelles unquam, quicunque secundus

Cœlicolũ stas Ausoniæ, non artibus hostem

Eripiæ verum nobis. Frena inde citati

Converit furibundus equi, campumque petebat;

Cum subito occultæ pestis collapsa tremore 556

Cornipedis moles ruit, atque efflavit anhele

Pectore, Junonis curis, in nubila vitæ.

Tum vero impatiens, Vestra est hæc altera, vestra

Fraus, inquit, superi: non fallitis. Equore mersum

Texissent scopuli, pelagusque hausisset et undæ!

Anne huic servabar fato? mea signa secuti,

Quis pugnæ auspiciũ dedimus, cæduntur, et

absens

Accipio gemitus vocesque et verba vocantur

Hannibalem. Quis nostra satis delicta piabit 565

Tartareus torrens? Simul hæc fundebat, et una

Spectabat dextram, ac leti fervebat amore.

Tum Juno, miserata virum, pastoris in ora

Vertitur, ac sylvis subito procedit opacis,

Atque his alloquitur versantem ingloria fata: 570

Quenam te sylvis accedere causa subegit

Armatus nostris? num dura ad prælia tendis,

Magnus ubi Ausoniæ reliquos domat Hannibal ar-

Si velox gaudes ire, et compendia grata [mis?

Sunt tibi, vicino in medios te tramite ducam. 575

Annuit, atque onerat promissis pectora largis

Pastori, Patresque docet Carthaginis altæ

Magna repensuros, nec se leviora daturum.

Præcipitem et vasto superantem proxima saltu

Circumagat Juno, et, fallens regione viarum, 580

Non gratam invito servat celata salutem.

Interea Cadmea manus cœrta pavensque

Non ullum Hannibalem, nusquam certamina cernit

Sævi nota ducis: pars ferro occumbere credunt,

Pars damnasce aciem, et superis cessasse sinistris.

Ingruit Ausonius, versosque agit æquore toto

Rector: jamque ipsæ trepidant Carthaginis arces.

Impletur terrore vago cuncta Africa pulsis

Agminibus, volucrique fuga sine more ruentes

Tendunt attonitos extrema ad littora cursus. 590

Pars Tartessiacas profugi spargunt in oras,

Pars Batti petiere domos, pars flumina Lagi

Sic ubi, vi cæca tandem devictus, ad astra
Evomuit pastos per sæcula Vesbius ignes,
Et pelago et terris fusa est Vulcania pestis, 595
Videre Eoi (monstrum admirabile) Seres
Lanigeros cirere Ausonio canescere lucos.

At fœsum tumulto tandem regina propinquo

Sistit Juno ducem, facies unde omnis, et atræ

Apparent admota oculis vestigia pugne. 600

Qualem Gargani campum, Trebiæque paludem,

Et Tyrrhena vada, et Phaethontis viderat amnem:

Strage virũ undantem, talis (miserabile visu)

Prostratis facies aperitur dira manipulis.

Tum superas Juno sedes turbata revisit. [bant,

Jamque propinquabant hostes, tumultoque subi-

Cum secum Pœnus: Cælum licet omne soluta

In caput hoc compage ruat, terræque dehiscant,

Non ullo Cannas abolebis, Jupiter, ævo. 609

Decedatque prius regnia, quam nomina gentes

Aut facta Hannibalis sileant: nec deinde relinquo

Securam te, Roma, mei, patriæque superates

Ad spes armorum vivam tibi: nam modo pugna

Præcellis, resident hostes: mihi satque superque,

Ut me Dardanæ matres atque Italia tellus, 615

Dum vivam, expectent, nec pacem pectore norint.

Sic rapitur, paucis fugientum mixtus, et altos

Inde petit retro montes itasque latebras.

Hic finis bello: reserantur protinus arces

Ausonio jam sponte duci: jura improba ademta,

Armaque, et incisæ leges, opibusque superbis

Vis fracta, et posuit gestatas hellus turres.

Excelsæ tum sæva rates spectacula Pœnis

Flammiferam accepere facem, subitque procella

Arserunt maria, atque expavit lumina Nereus.

Mansuri compos decoris per sæcula rector, 626

Devictæ referens primus cognomina terræ,

Securus cæpti, repetit per cæcula Romam,

Et patria invehitur sublimi tecta triumpho.

Ante Syphax, feretro residens, captiva premebat

Lumina, et auratæ servabant colla catenæ. 631

Hic Hannon, clarique genus Phœnissa juvena,

Et Macetũ primi, atque incocti corpora Mauri,

Tum Nomades, notusque sacro, cum lustrat arenas,

Hammoni Garamas, et semper naufraga Syrtis.

Mox victas tendens Carthago ad sidera palmas

Ibat, et effugies oræ jam lenis Iberæ,

Terrarum finis Gades, ac laudibus olim

Terminus Herculeis Calpe, Bæstique lavare

Solis equos dulci consuetus luminis unda, 640

Frondosumque apicem subigens ad sidera mater

Bellorum fera Pyrene, nec mitis Iberus,

Cum simul illidit ponto, quos attulit, amnes.

Sed non ulla magis mentesque oculosque tenebat

Quam visa Hannibalis campis fugientis imago.

Ipse, adstans curru, atque auro decoratus et ostro

Martia præbebat spectanda Quiritibus ora.

Qualis odoratis descendens Liber ab Indis

Egit pampineos frenata tigride currus:

Aut cum Phlegreis, confecta mole Gigantum,

Incessit campis tangens Tirynthius astra. 651

Salve, invictæ parens, non concessure Quirino

Laudibus, ac meritis non concessure Camillo.

Nec vero, cum te memorat stirpe deorum,

Polem Tarpei mentitur Roma Tomantis. 655

C. VALERII FLACCI ARGONAUTICON

LIBER PRIMUS.

C. VALERIUM FLACCUM, Patavinum, Romæ sub Domitiano egisse, tenui censu præditum, majorem tamen litteris quam negotiis operam impendentem, e familiari ejus Martiale accepimus. Quinde-
cimviralis sacerdotio ornatum fuisse ipse testatus est. Cætera ignorantur; nisi quod præmatura
morte circa A. C. 88 ereptum fuisse constat.

Prima deûm magnis canimus freta pervia natæ,
Fatidicamque ratem, Scythici quæ Phasidis oras
Ausa sequi, mediosque inter juga concita cursus
Rumpere, flammifero tandem consedit Olympo.
Phœbe, mone, si Cumææ mihi conscia vatis 5
Stat casta cortina domo, si laurea digna
Fronte viret. Tuque o, pelagi cui major aperti
Fama, Caledoniæ postquam tua carbasæ vexit
Oceanus, Phrygios prius indignatus lulos,
Eripe me populis et habenti nubila terræ, 10
Sancte pater, veterumque fave vinceranda canenti
Facta virum: versam proles tua pandat Idumen,
(Namque potest,) Solymo nigrantem pulvere fra-
trem,

Spargentemque faces, et in omni turre furentem.
Ille tibi cultusque deûm, delubraque genti 15
Insituet, cum jam genitor lucebis ab omni [nas
Parte poli: neque enim in Tyrias Cynosura cari-
Certior, aut Graiis Helice servanda magistris;
Seu tu signa dabis, seu te duce Græcia mittet
Et Sidon Nilusque rates. Nunc nostra seenus
Orsa juven, hæc ut Latias vox impleat urbes. 21

Hæmoniam primis Pelias frenabat ab annis,
Jam gravis, et longus populis metus: illius amnes,
Ionium quicunque petunt; ille Othryn, et Hæmum,
Atque imum felix versabat vomere Olympum. 25
Sed non ulla quies animo, fratrisque paventi
Progeniem, divûmque minas: hunc nam fore regi
Exilio vatesque canunt, pecudumque per aras
Terrifici monitus iterant: super ipsius ingens
Instat fama viri, virtusque haud læta tyranno. [git
Ergo anteire metus, juvenemque exstinguere per-
Æsoniam, letique vias ac tempora versat. [urbes
Sed neque bella videt, Graias neque monstra per
Ulla: Cleonæo jam tempora clausus hiatu
Alcides: olim Lernæ defensus ab angue 35
Arcas, et ambobus jam cornua fracta juvencis.
Ira maris, vastique placent discrimina ponti. [dus.
Cum juvenem, tranquilla tuens, nec fronte timen-
Occupat, et fictis dat vultum et pondera verbis!

Hanc mihi militiam, veterum que pulchrior actis,
Annue, daque animum. Nostri de sanguine Phrixus
Cretheos ut patrias, audiat, effugerit aras.
Hunc serus Æetes, Scythiam Phæaque rigentem

qui colit, (heu magni Solis pudor!) hospita vina
Inter et attentæ nactat sollennia mensæ, 45
Nil nostri divûmque memor. Non nuntia tantum
Fama relert; ipsum juvenem tam sæva gementem,
Ipsam ego, cum serus fessos sopor alligat artus,
Adspicio, meque assiduis lacera illius umbra
Questibus, et magni numen maris excitat Ille. 50
Si mihi, quæ quondam, vires, vel pendere pœnas
Colchida jam, et regis caput hic atque arma videres.
Olim annis ille ardor hebet, necdum mea proles
Imperio et belli rebus matura marique.
Tu, cui jam curæque vigent animique viriles, 55
I, decus, et pecoris Nephelæi vellera Graio
Redde tholo, ac tantis temet dignare periclis.
Talibus hortatur juvenem, propiorque juhenti
Conticuit, certus Scythico concurrere ponto
Cyaneas, tantoque silet possessa dracone 60
Vellera, multithidas regis quem filia linguas
Vibrantem ex adytis cantu dapibusque vocabat,
Et dabat hesterni liventia mella veneno.

Mox taciti patuere doli, nec vellera curæ
Esse viro, sed sese odiis immania cogi 65
In freta. Qua jussos sic tandem querere Colchos
Arte queat? nunc aerii plantaria vellet
Perseos, aut currum, ut sævos frenasse dracones
Creditus, ignaras Cereris qui vomere terras
Imbuat, et flava quercum damnavit arista. [ranno
Heu quid agat? populumne levem, veterique ty-
Infensum, atque olim miserantes Æsona patres
Advocet? an socia Junone, et Pallade fretus
Arnisona, superet magis, et freta jussa capessat?
Si qua operis tanti domito consurgere ponto 75
Fama queat, tu sola animos mentemque peruris,
Gloria: te viridem videt immunemque senectæ
Phasidis in ripa stantem, juvenesque vocantem.
Tandem animi incertum confusaque pectora firmat
Religio: tendensque pias ad sidera palmas, 80
Onnipotens regina, inquit, quam, turbidus atro
Æthera cæruleum quateret cum Jupiter imbre
Ipse ego præcipiti tumidum per Enipea nimbo
In campos et tuta tuli, nec credere quivi
Ante deam, quam te tonitru nufuque reposci 85
Conjugia, et subita raptam formidine vidi. [las
Da Scythiam Phæaque mihi: tuque, innuba Pal

Eripe me: vestris egomet tum vellera templis
Illa dabo: dabit auratis et cornibus igni
Colla pater, niveique greges altaria cingent. 90

Accipere deus, celerique per aethera lapsu
Diversas petiere vias. In moenia pernix
Thespiaca ad carum Tritonia devolat Argum.
Moliri hunc puppim jubet, et demittere ferro
Robora, Peliaas et jam comes exit in umbras. 95
At Juno Argolicas pariter Macetūque per urbes
Spargit, inexpertos tentare parentibus Austros
Æsoniden; jam stare ratem, remisque superbam
Poscere quos revehat, rebusque in sæcula tollat.
Omnis avet, quæ jam bellis spectataque fama
Turba ducum, primæ seu quos in flore juventæ
Tentamenta tenent, necdum data copia rerum.
At quibus arvorum studiumque insontis aratri,
Hos stimulat, magnæque ratem per lustra viasque
Visi laude canunt manifesto in lumine Fauni, 105
Sylvarumque deæ, atque elatis cornibus Amnes.

Protinus Inachiis ultro Tiryinthius Argis
Advolat, Arcadio cujus flammata veneno
Tela puer facilesque humeris gaudentibus arcus
Gestat Hylas; velit ille quidem, sed dextera non-
dum 110

Par oneri, clavæque capax: quos talibus amens
Inæquitur, solitosque novat Saturnia questus:
O utinam Graiæ rueret non omne juventæ [nunc
In nova facta decus, nostriue Eurystheos hæc
Jussa forent! imbrem, et tenebras, sævumque tri-
dentem 115

Jam jam ego, et inviti torsissem conjugis ignem.
Nunc quoque nec socium nostræ columenve ca-
rinæ [sit

Eas velim, Herculeis nec me unquam fidere fas
Auxiliis, comiti et tantum debere superbo. 119
Dixit, et Hæmonias oculos detorquet ad undas.

Fervere cuncta virū cœtu, simul undique cernit
Delatum nemus, et docta resonare bipenni
Littora: jam pinus gracili dissolvere lamina

Thespiaden, jungique latus, lentoque sequaces
Molliri videt igne trabes, remisque paratis 125
Pallada velifero quærentem brachia malo.

Constitit ut longo moles non pervia ponto
Puppis, et ut tenues subiere latentia cæræ
Lamina, picturæ varios addebat honores.

Hic imperatos Tyrrheni tergore piscis 130
Peleos in thalamos vehitur Thetis: æquora del-
Corripit: illa sedet dejecta in lumina palla, [phin
Nec Jove majorem nasci suspirat Achillem.

Hanc Panope, Dotoque soror, lætataque fluctu
Prosequitur nudis pariter Galatæa lacertis, 135
Antra petens: Siculo revocat de littore Cyclops.

Contra ignis, viridique torus de fronde, dapesque,
Vinaque, et æquoreos inter cum conjuge divos
Æacides, pulsataque chelyn post pocula Chiron.

Parte alia Pholoe, multoque insanus Iaccho 140
Rhœtus, et Atracia subitæ de virgine pugnæ.
Cratæres mensæque volent, araque decorum,

Poculaque, insignis veterum labor. Optumus hasta
Hic Peleus, hic ensæ furens agnoscitur Æson.

Fert gravis invito victorem Nestora tergo 145
Monychus: ardenti peragit Clanis Actora quercu:
Nigro Nessus equo fugit: acclinisque tapeti

In mediis vacuo condit caput Hippasus auro.
Hæc quamquam miranda viris stupet Æsone
natus, [tresque!

Et æcum: Hæu miseros nostrū natoque pa-
llicæne nos anlmæ faciles rate nubila contra
Mittimus? in solum nunc sæviet Æsone pontus?

Non juvenem in casus eademque pericula Acastum

Abripiam? invias Pelias freta tuta carnis
Optet, et exoret nostris cum matribus undas. 155
Talia cunctanti lævum Jovis armiger æthra
Advenit, et validis fixam erigit unguitibus agnam.
At procul et stabulis trepidi clamore sequuntur
Pastores fremitusque canum: citus occupat auras
Raptor, et Ægæi super effugit alta profundi. 160
Accipit augurium Æsonides, lætusque superbi
Tectā petit Pelie. Prior huic tum regia proles
Advolat, amplexus fraterna pectora jungens.
Ductor ait: Non degeneres, ut reris, Acaste, 164
Venimus ad questus: socium te jungere ceptis
Est animus: neque enim Telamon, aut Canthus
et Idas,

Tyndaridaeque puer mihi vellere dignior Helles.
O quantum terræ, quantum cognoscere cœli
Permissum est! pelagus quantos aperimus in usus!
Nunc forsā grave reris opus: sed læta recurrit
Cum ratis, et caram cum jam mihi reddet lolcon,
Quis puer hœc nostros tibi tunc audire labores?
Quas referam visas tua per suspiria gentes!

Nec passus rex plura virum, Sat multa parato,
In quæcunque voces; nec nos, ait, optime, segnes
Credideris, patriisque magis confidere regnis, 176

Quam tibi; si primos duce te virtutis honores
Carpere, fraternæ si des accrescere famæ.

Quin ego, ne qua metu nimio me cura parentis
Impediat, fallam ignarum, subitusque paratis 180
Tunc adero, primas linquet cum puppis arenas.

Dixerat: ille animos promissæque talia lætus
Accipit, et gressus avidos ad littora vertit.

At ducis imperiis Minyæ monituque frequentes
Puppi humeris subeunt, et tento poplite proni
Occurrunt, intrantque fretum: non clamor anhelis
Nauticus, aut blandus testudine defuit Orpheus.

Tum læti statuunt aras: tibi, rector aquarum,
Summus honor; tibi cæruleis in littore vittis [cam
Et Zephyrys Glaucoque bovis, Thetidique juven-

Deiecit Æncæus: non illo certior alter 191
Pinguia lætiferâ perfringere colla bipenni.

Ipse ter æquoreo libans carchæia patri
Sic ait Æsonides: O, qui spumantia nutu
Regna quatias, terrasque salo cunctis omnet

Da veniam. Scio me cunctis e gentibus unum
Illicitas tentare vias, hiememque mereri: [ter
Sed non sponte feror, nec nunc mihi jungere morum-

Mens tumet, aut summo deposcere fulmen Olym-
Ne Pelie te vo'a trahant: ille aspera jussa [po.
Reperit et Colchos in me luctumque meorum.

Illum ego... tu tantum non indignantibus undis
Hoc caput accipias, et pressam regibus alnum.

Sic fatus, pingui cumulat libamine flammam.
Protulit ut crimem densis luctatus in extis 205
Ignis, et adscendit salientia viscera tauri;

Ecce sacer totusque dei per littora Mopsus,
Immanis visu, vittamque comanque per auras
Sugentem laurusque rotat: vox reddit tandem,

Vox horrenda viris; tum facta silentia vati: 210
Hæu quænam adspicio? nostris modo conscius
auris

Æquoreos vocat ecce deos Neptunus, et ingens
Concilium: flemere, et legem defendere cuncti
Horantur. Sic amplexu, sic pectora fratris, 214

Junō, tene: tuque o puppi me deære, Pallas;
Nunc patriui, nunc flecte minas. Cessare, ratem-
Accipere mari. Per quot discrimina rerum [que
Expedit! subita cur pulcher arundine crines [tus
Velat Hylas? unde urna humeris, niveoque per ar-

Cærulæ vestes? unde hæc tibi vulnera, Pollux
Quantus, io, tumidis taurorum e naribus ignis

Tollunt se galeæ sulcisque ex omnibus hastæ,
Et jam jamque humeri. Quem circum vellera
Martem

Adapicio? quænam aligeris secat anguibus auras
Cæde madens? quos ense ferit? miser, eripe par-

Æsonide; cerno en thalamos ardere jugales. [vos,
Jam dudum vates Minyas anibage ducemque

Terrificat: sed enim contra Phœbeius Idmon,
Non pallore viris, non ullo horrore comarum

Terribilis, plenus fatis Phœboque quieto, 230
Cui genitor tribuit monitu prænoscere divûm

Omina, seu flammæ, seu lubrica cominus exta,
Seu plenum certis interroget æera pennis, [Apollo

Sic sociis Mopsoque canit: Quantum augur
Flammaque prima docet, præduri plena laboris

Cerno equidem, patiens cædæ ratis omnia vin-
Ingentes durate animæ; dulcesque parentum [cat.

Tendite ad amplexus. Lacrymæ cecidere canentis,
Quod sibi jam clausos invenit in ignibus Argos.

Vix ea fatus erat, junxit cum talia ductor 240
Æsonius: Superûm quando consulta videtis,

O socii, quandoque datur spes maxima ceptis,
Vos quoque nunc vires animosque afferte pater-

Non mihi Thesalici pietas culpanda tyranni, [nos.
Suspectique doli: deus hæc, deus omine dextro

Imperat; ipse suo voluit commercia mundo 246
Jupiter, et tantos hominum miscere labores.

Ite, viri, mecum, dubisque evincite rebus. [stent.
Quæ meminisse juvet, nostrisque nepotibus in-

Ilanc veio, o socii, venientem in litore læti 250
Dulcibus alloquiis ludoque educite noctem.

Paretur: molli juvenes funduntur in alga,
Conspicuasque toris Tirythius: exta ministri

Rapia simul veribus Cereremque dodere canistris.
Jamque aderat summo decurrens vertice Chiron,

Clamantemque patri procul ostendebat Achillem.
Ut puer ad notas erectum Pelea voces

Vidit, et ingenti tendentem brachia passu,
Adsiluit, caraque diu cervice pendit.

Illum nec valido spumantia pocula Baccho 260
Solicitant, veteri nec conspicienda metallo

Signa tenent: stupet in ducibus, magnumque so-
nantes

Haurit, et Herculeo fert cominus ora leoni.
Lætos at impliciti Peleus rapit oscula nati,

Suspiciensque polum: Placido si cunere fluctu
Pelea vulbis, ait, ventosque opiare ferentes, 266

Hoc, superi, servate caput. Tu cætera, Chiron,
Da mihi: te parvus lituos et bella loquentem

Miretur: sub te puerilia tela magistro
Venator ferat, et nostram festinet ad hastam. 270

Omnibus inde magis calor additus: ire per altum
Magna mente volunt: Phrixi promittitur absens

Vellus, et auratis Argo reditura corymbis.

Unda trahit, lævique manus labuntur ab auro. 290
Quis tibi, Phrixe, dolor, fapido cum concitus
Respiceres misera clamantia virginis ora, [æstu

Extremasque manus, sparsosque per æquora
crines!

Jamque mero ludoque modus, positæ quietæ
Conticuere toris: solus quibus ordine fusis 295

Impatiens somni ductor manet. Hunc gravis Æson,
Et pariter vigil Alcimedæ spectantque tenentque

Pleni oculos: illis placidi sermonis Iason
Suggestit affatus, turbataque pectora mulcet.

Mox, ubi victa gravi ceciderunt lumina somno,
Visa coronatæ fulgens tutela carinæ 301

Vocibus his instare duci: Dodonida quercum
Chaonique vides famulam Jovis: æquora tecum

Ingredior, nec faidicis avellere sylvis
Me nisi promisso potuit Tritonia celo. 305

Tempus adest age, rumpe moras, dumque æquore
Currinus, incertus si nubila duxerit æther, [toto

Jam nunc mitte metus, fidens superis que mihi que.
Dixerat: ille pavens, læto quanquam omine di-

vidum,
Prosiluit statim. Minyas simul extulit omnes

Alma novo crispans pelagus Tithonia Phæbo.
Discurrunt transtris: hi celso cornua malo

Expediunt; alii tonsas in marmore summo
Prætentant; prora funem legit Argus ab alta.

Increscunt matrum gemitus, et fortia languent
Corda patrum: longis flentes amplexibus hærent.

Vox tamen Alcimedæ planctus super eminet
omnes.

Fœmineis tantum illa furens ululatus obstat,
Obruit Idæam quantum tuba Martia buxum.

Fatur et hæc: Nate, indignos aditire labores, 320
Dividimur; nec ad hos animum componere casus

Ante datum, sed bella tibi terrasque timebam.
Vota aliis facienda deis. Si fata reducant

Te mihi, si trepidis placabile matribus æquor,
Possum equidem lucenque pati longumque timo-

Sin aliud Fortuna parat, miserere parentum, [sem.
Mors bona, dum metus est, nec adhuc dolor. Hei

mihi! Colchos
Unde ego, et avecti timuisssem vellera Phrixi?

Quos jam mente dies, quam sæva insomnia curis
Prospicio! quodies raucos ad litoris ictus [que,

Deficiam, Scythicum metuens pontumque polum-
Nec de te credam nostris ingrata serenis!

Da, precor, amplexus, hæsusque verba relinque
Auribus, et dulci jam nunc preme lumina dextra.

Talibus Alcimedæ mæret; sed fortior Æson 335
Attollens dictis animos: O si mihi sanguis,

Quantus erat, cum signifero cratere minantem

Non leviori Pholum manus hæc compescuit auro!

Primus in æratis posuissim puppibus arma,

Concussosque ratem gauderem tollere rorem. 340

Sed patriæ valuerit præces, auditaque magnis

Vota deis: video en nostro tot in æquore reges

Teque ducem: tales, tales ego ducere auctus

Atque sequi: nunc ille dies, (det Jupiter oro.)

Ille super, qui te Scythici regisque marisque 345

Victorem, atque humeros ardentem vellere raptu

Accipiam, cedantque tuæ mea facta juven æ

Sic ait: ille suo collapsam pectore matrem

Sustinuit, magna que senem cervice recepit. 349

Et jam finis erat, Zephyrumque ratenque mo-

Solverat amplexus tristi tuba tertia signo. [rantes

Dant remo sua quisque viri, dant nomina transtris.

Hinc lævum Telamon pelagus tenet; altior inde

Occupat Alcides aliud mare. Cætera pubes

Dividitur: celer Asterion, quem matre cadentem

Cristatus gemino fovit pater amne Cometes, 356
 Seguior Apidani vires ubi sentit Enipeus.
 Nititur hinc Talaus, fratrisque Leodocus urget
 Remo terga sui, quos nobile contulit Argos.
 Hinc quoque missus adest, quamvis arcentibus,
 Altitibus; sed turpe viro timuisse futura. [Idmon,
 Hic et Naubolides tortas consurgit in undas
 Iphitus: hic patrium frangit Neptunius æquor,
 Qui tenet undisonam Psamathen semperque pa-
 tentem.]

Tæaron, Euphemus: mollique a littore Pellæ
 Deucalion certus jaculis, et cominus ense 366
 Nobilis Amphion, pariter quos edidit Ilypso,
 Nec potuit similes, voluitve ediscere vultus.
 Tum valida Clymenus percussu pectore tonsa
 Frater et Iphiclus puppim trahit: et face sæva
 In tua mox Danaos acturus saxe, Caphareu,
 Nauplius: et tortum non ab Jove fulmen Oileus
 Qui gemet, Euboicas nato stridente per undas:
 Quique Erymanthei sudantem pondere monstri
 Amphitryoniaden Tegeæo limine Cepheus 375
 Juvit, et Amphidamas; at frater plenior annis
 Maluit Ancræo vellus contingere Phrixi.
 Tectus et Eurytion servato colla capillo,
 Quem pater Aonias reducem tondebat ad aras.
 Te quoque Thessalicæ, Nestor, rapit in freta pup-
 fama, Mycenæis olim qui candida velis [pis
 Æquora, nec stantes mirabere mille magistros.
 Hic vates, Phœbique fides non vana parentis
 Mopsus, puniceo cui circumfusa cothurno
 Palla imos ferit alba pedes, vittataque frontem 385
 Cassia, et in summo laurus Pencia cono.
 Quin etiam Herculeo consurgit ab ordine Tydeus,
 Nelideaque Periclymenus, quem parva Methone,
 Et levis Elis equis, et fluctibus obviis Aulon
 Cæstibus adversos viderunt frangeie vultus. 396
 Tu quoque Phrixæos remo, Peantie, Colchos,
 Bis Lemnon visure petis, nunc cuspidè patris
 Inclytus, Herculeas olim motuie sagittas.
 Proximus hinc Butes Actæis dives ab oris: 394
 Innumeras nam claudit apes, longaque superbus
 Fuscatur nube diem, dum plenas nectate cellas
 Pandit, et in dulcem reges dimittit Hymetton.
 Insequeris casusque tuos expressa, Phalere,
 Arma geris: vacua nam lapsus ab arbore parvum
 Ter quater ardenti tergo circumvenit anguis: 400
 Stat procul intendens dubium pater anxius arcum.
 Tum cæolata metus alios gerit arma Eriobotes.
 Nec Peleus fretus soceris et conjuge diva
 Defuit: at prora splendet tua cuspis ab alta,
 Æacide; tantum hæc aliis excelsior hastis, 405
 Quantum Pelias in vertice vicerat ornos.

Linquit et Actorides natum Chironis in antro,
 Ut socius caro pariter medietur Achilli
 Fila lyre, pariterque leves puer incitet hastas,
 Discat eques placidi conscendere terga magistri.
 Et, quem fama genus non est decepta Lyæi, 411
 Phlias, immissus patrios de vertice crines.
 Nec timet Ancræum genitrix committere ponto,
 Plena tulit quem rege maris. Securus in æquor
 Haud minus Erginus, proles Neptuni, fertur, 415
 Qui maris insidias, clare qui sidera noctis
 Norit, et e clausis quem destinet Æolus antris;
 Non metuat cui regna ratas, cui tradere cælum
 Assidua Tiphys vultum lassatus ab Arcto.
 Taurus vulnifico portat celer insita plumbo 420
 Terga Lacon, saltem in vacuo ut brachia ventos
 Spargat, et Cæbalium Pagæiae puppis alumnus
 Spectat securo celebrantem littora ludo.
 Oraque Thessalico melior contundere freno,

Vectorem pavida Castor dum quæreret Helles,
 Passus Amyclæa pinguescere Cyllaron herba.
 Illis Tænario pariter tremuit ignea fuco
 Purpura, quod gemina mater spectabile te a
 Duxit opus: his Taygeton sylvasque comantes
 Struxerat, Eurotan molli bis fuderat auro. 430
 Quem iue suus sonipes niveo de stamine portat,
 Et volat amborum patrius de pectore cyncus.
 At tibi collectas solvit jam fibula vestes,
 Ostenditque humeros fortes, spatiumque superbi
 Pectoris Herculeis æquum, Meleagre, lacertis.
 Hinc numerosa phalanx, proles Cyllenia; certus
 Æthalides subitas nervo redeunte sagittas
 Cogere: tu medios gladio bonus ire per hostes,
 Euryte: nec patrio Minyis ignobilis usu,
 Nuntia verba ducis populis qui reddit, Echion.
 Sed non, Iphi, tuis Argo reditura lacertis; 44
 Heu celerem Scythica te mæsta relinquet arena,
 Cessantemque tuo lugebit in ordine remum.
 Te quoque dant campi tanto pastore Pheræi
 Felices, Admete: tuis nam pendit in arvis 445
 Delius, ingrato Sieropen quod fuderat arcu.
 Ah quoties famulo notis soror obvia sylvis
 Flevit, ubi Ossææ captares frigora quercus,
 Perderet per pingui miseris Bœbeide crines!
 Insurgit transtris, et remo Nerea versat 450
 Canthus, in Ææo volvet quem barbara cuspis
 Pulvere: at interea clari decus adjacet orbis,
 Quem genitor gestarat Abas: secat aurea fluctu
 Tegmina Chalcidicas fugiens Euripus arenas,
 Celsaque semiferum contorquens frena luporum
 Surgis ab ostrifero medius, Neptune, Gergento.
 Et tibi Palladia pinu, Polyphem, revocto
 Ante urbem aidentis restat deprendere patris
 Reliquias, multum famulis pia justa moratis,
 Si venias. Brevisse petit jam cæcula remo, 460
 Occupat et longe sua transtra novissimus Idas.
 At frater magnos Lynceus servatur in usus,
 Quem tulit Arene, possit qui rumpere terras,
 Et Styga transmissio tacitam deprendere visu.
 Fluctibus e mediis terras dabit ille magistro, 465
 Et dabit astra rati: cumque æthera Jupiter umbra
 Perdidit, solus transibit nubila Lynceus.
 Quin et Cæcropsiæ pioles vacat Oithyæ,
 Temperet ut tremulos Zetes fraterque ceruchos.
 Nec vero Odrysios transtris impenditur Orpheus,
 Qui pontum remo subigit; sed carmine tonsas
 Ire docet, summo passim ne gurgite pugnent.
 Donat et Iphiclo pelagus juvenumque labores
 Æsonides, fessum Phylace quem miserat ævo,
 Non jam operum in partem, monitus sed tradat
 ut acres, 472

Magnorunque viros qui laudibus urat avorum.
 Arge, tuæ tibi cura ratas: te mœnia doctum
 Thespia Palladio dant munere: sors tibi, ne qua
 Parte trahat tacitum puppis mare, fissaque fluctu
 Vel pice vel molli conducere vulnera cera. 486
 Pervigil Arcadio Tiphys pendebat ab astro
 Hagniadæ, felix stellis qui segnis usus,
 Et dedit æquoreos cælo duce tendere cursus.

Ecce per obliqui rapidum compendia montis
 Ductor avens lætusque dolis agnoscit Acastum,
 Horrentem jaculis, et parma luce coruscum. 48f
 Ille ut se mediæ per scuta viroque carinas
 Intulit, ardenti Æsonides retinacula ferro
 Abscidit: haud aliter saltus vastaque pernix
 Venator cum lustra fugit, dominoque timentem
 Urget equum, teneras compressus pectore tigres
 Quas astu rapuit pavidò, dum sæva relicta
 Mater in adverso catulis venatur Amano

Ut pariter propulsa ratia, stant littore matres,
Claraque vela oculis, percussaque sole sequuntur
Scuta virum; donec jam celsior arbore pontus,
Immensusque ratem spectantibus abstulit aer.

Sidera tunc arce pater pulcherrima Graiūm
Cœpta tuens, tan' amque operis consurgere mo-

lem,
Lætatur: patrii neque enim probat otia regni
Una omnes gaudent superi, venturæque mundo
Tempora, quæque vias cernunt sibi crescere Parcæ.
Sed non et Scythici genitor discrimine nati
Intrepidus, tales fundit Sol pectore voces; 504
Summe sator, cui nostra dies volventibus annis
Tot peragit refectique vias, tuane ista voluntas?
Graiæque nunc undis duce te nutuque secundo
Il ratia? an meritis fas et mihi rumpere questus?
Hoc metuens, et ne qua foret manus invida nato,
Non mediæ telluris opes, non improba legi 510
Divitis arva plagæ: teneant uberrima Teucer,
Et Libya, et vestri Pelopis domus: horrida sævo
Quæ premis arva gelu, strictoque in sedibus
amnes.

Cederet his etiam, et sese sine honore referret
Uterius: sed nube rigens ac nescia rerum 515
Stat super, et nostros jam zona reverberat ignes.
Quid regio immanis, quid barbarus amnis ullis
Phasis, et aversis proles mea gentibus obstat?
Quid Minyæ meruere queri? num vellera Graio
Vi potitur? profugo quin agmina jungere Phrixo
Abnuī, Inoas ultor nec venit ad aras: 521
Impetii sed parte virum natæque moratus
Conjugo, videt e Graia nunc stirpe nepotes,
Et generos vocat, et junctas sibi sanguine terras.
Flecte ratem motusque, pater, nec vulnere nostro
Æquora pande viris: veteris sat conscia luctus
Sylva Padi, et visio flentes genitore sorores.
Adfremit his, quassatque caput, qui vellera dono
Bellipotens sibi fixa videt: tentataque contra
Pallas, et amborum gemuit Saturnia questus. 530
Tum genitor: Vetera hæc nobis et condita per-
gunt

Ordine cuncta suo, rerumque a principe cuius
Fixa manent: neque enim terris tum sanguis in ul-
Noster erit, cum fata darem; justique facultas [I. s.
Hinc mihi, cum varios struerem per sæcula reges.
Atque ego curarum repetam decreta meorum: 536
Jam pridem regio, quæ virginis æquor ad Helles
Et Tanain tenuis immenso descendit ab Euro,
Undat equis, floretque viris: nec tollere contra
Ulla pares animos, nomenque capessere bellis 540
Ausa manus; sic fata, locos sic ipse fovebam.
Accelerat sed summa dies, Asiæque labantem
Linguinus, et poscunt jam me sua tempora Graii.
Inde mæx quercus, tripodesque, animæque paren-
tum

Hunc pelago misere manum: via facta per undas
Perque hiemes, Bellona, tibi: nec vellera tantum
Indignanda manent; propior de virgine rapta
Ille dolor: sed nulla magis sententia menti
Fixa mæx: venit Phrygia nam pastor ab Ida,
Qui genitus, irasque pares, et mutua Graiis 550
Dona foret. Qua classe dehinc effusa procorum
Bella! quot ad Trojam flentes hiberna Mycenas!
Quot proceres natosque deūm, quæ robora cenes
Oppetere, et magnis Asiæ concedere fati!
Hinc Danaūm de fine sedet, gentesque fovebo 555
Mox alias. Pateant montes, sylvasque, lacusque,
Cunctaque claustra maris: spes et metus omnibus
ento

Arbitr: ipse locos terrenaque summa movendi

, quænam populis longissima cunctis
Regna velim, linquamque datas ubi certus habe-

Tunc oculos Ægæa refert ad cœula, robur [nas.
Herculeum Ledæque tuens genus, atque ita fatur:
Tendite in astra, viri: me primum regiā mundo
Iapeti post bella truci Phlegræque labores
Imposuit: durum vobis iter et grave cœli 565
Institui: sic ecce meus, sic orbe peracto
Liber, et expertus terras remeavit Apollo.
Dixit, et ingenti flammantem nebula sulco
Direxit per inane facem, quæ puppe propinqua
In bifidum discessit iter, fratresque petivit 570
Tyndarios, placida et mediis in frontibus hæsit
Piotinus amborum, lumenque innoxia fudit
Purpureum, miseris olim implorabile nautia.

Interea medio sævus permissa profundo
Carbasæ Pangæa Boreas speculatus ab arce, 575
Continuo Æliam Tyrrhenaque tendit ad antra
Concitus: omne dei rapidis nemus ingemit alis
Strata Ceres, motuque niger sub præpete pontus.
Æquore Trinacrio refugique a parte Pelori
Stat rupes horrenda fretis, quot in æthera surgit
Molibus, infernas toties demissa sub undas. 581
Nec scopulos aut antra minor juxta altera tellus
Cernit: illam Acamas habitat, nudusque Py-
racmon.

Has nimbi, ventique domos, et naufraga servat
Tempestas; hinc in terras latumque profundum
Est iter: hinc olim soliti miscere polumque 586
Infelixque fretum: neque enim tunc Æolus illis
Rector erat, Libya cum rumperet advena Calpen
Oceanus, cum flens Siculus Cnотria fines
Perderet, et mediis intrarent montibus undæ; 590
Intonuit donec pavidis ex æthere ventis
Omnipotens, regemque dedit, quem jussa vereri
Sæva cohors. In monte chalybs iterataque muris
Saxa domant Euros: cum jam prohibere fre-
mentum 594

Ora nequit, rex tunc aditus et claustra refringit
Ipse volens, placatque data fera murmura potius
Nuntius hunc solio Boreas proturbat ab alto
Pangæa quod ab arce nefas, ait, Æole, vidi!
Graia novam ferro molem commenta juventus
Pergit, et ingenti gaudens domat æquora velo, 600
Nec mihi libertas imis freta tollere arenis.
Qualis etiam, nondum vinchis et carcere clausus
Hinc animi, structæque viris fiducia puppis,
Quod Boreas sub rege vident. Da mergere Graios
Insanæque ratem: nil me mea pignora tangunt.
Tan' uni hominum compecece minas, dum littora
juxta 606

Thessalia, necdum aliæ viderunt carbasæ terræ
Dixerat: at cuncti fremere intus, et æquora venti
Poscere. Tum valido contortam turbine portam
Impulit Hippotades: fundunt se carcere læti 610
Thracæ equi, Zephyrusque, et nocti concolor alas
Nimborum cum prole Notus, crinemque procellis
Hispidus, et multa flavus caput Euros arena.
Induxere hiemem, raucoque ad littora tractu
Unanimi freta curva ferunt: nec sola tridentis 615
Regna movent; vasto pariter ruit igneus æther
Cum tonitru, piceoque premit nox omnia cœlo.
Excussi manibus remi, conversæque frontem
Puppis in obliquum resonos latere accipit ictus.
Vela super tremulum subitus volitantia malum
Turbo rapit Qui tum Minyis trepidantibus hor-
ror, 621

Cum picei fulsere poli, pavidamque coruscæ
Ante ratem cecidere faces, antennæque lævæ
Prona dehiscientem cornu cum sustulit undæ,

Non h' emem, missosque putant consurgere ventos
Ignari, sed tale fretum. Tum murmure mæsto:
Hoc erat, illicitas temerare rudentibus undas,
Quod nostri timuere patres. Vix littore puppim
Solvimus, en quanto fientu se sustulit Ægon
Hoccine Cyaneæ concurrunt æquore cautes? 630
Triatius an miseris superest mare? linquit, terræ,
Spem pelagi, sacrosque iterum seponite fluctus.
Hæc iterant, segni flentes occumbere leto.
Magnanimus spectat pharetras et inutile robur
Amphitryoniades: miscent suprema paventes 635
Verba alii, junguntque manus, atque ora fatigant;
Ad aspectu tota in misero cum prolinus alnus
Solvitur, et vasto puppis mare sorbet hiatu.
Illum hac atque illum uunc torquens verberat Eu-
rua, [fervent

Nunc stridens Zephyris aufert Notus: undique
Æquora; cum subitus tridida Neptunus in hasta
Cæruleum fundo caput extulit: Hanc mihi Pallas,
Et soror hanc, inquit, mulcens mea pectora fletu,
Abstulerint: veniant Phariæ Tyriæque carinæ,
Permissumque putent. Quoties mox rapta videbo
Vela Notis, plenasque malis clamoribus undas! 646
Non meus Orion, aut sævus Piade Taurus
Mortis causa novæ: miseris tu gentibus, Argo,
Fata paras: nec jam merito tibi, Tiphys, quietum
Ulla parens volet Elysium, manesque piorum. 650
Hæc ait, et pontum pater ac turbata reponit
Littora, depellitque Notos; quos cæruleus horior,
Et madido gravis unda sinu, longeq; secutus
Imber, ad Æoliæ tendunt simul æquora portæ.
Emicuit reserata dies, cælumque resolvit 655
Arcus, et in summos redierunt nubila montes
Jam placidis ratis exstat aquis, quam quingite ab
Et Thetis, et magnis Nereus socer eligit ulnis. [umo

Ergo humeros ductor sacro velatur amictu, [dens
Æsonique capit pateram, quam munere gau-
liquerat hospitio, pharetrasque rependerat auro
Salmonens, nondum ille furens, cum fingeret alti
Quadrifida trabe telæ Jovis, contraque ruentem
Aut Atho, aut Rhodopen mæstæ memora aduæ
Æmulus, et miseros ipse ureret Ehdis agros. [Pissæ
Hæc peragat libat latices, et talibus infit: 666
Di, quibus undam tempestatisque sonore
Impetium, et magno penitus par regia cælo,
Tuque, fretum divosque patet sorte biformes,
Seu casus nox ista fuit, seu volvitur avis 670
Vi superbum, seu sidere opus tollique vicissim
Pontus habet, seu te subitæ nova puppis imago
Armorumque hominumque truces consurgere in
iras

Impulsi, hæc luerim satis, et tua numina, rector,
Jani fuerint meliora mihi: da reddere terris 675
Has animas, patriæque amplecti limina portæ.
Tum quocunque loco meritis tibi plurimus aras
Pascet honos, ubicunque rotis horrendus equis e
Stas, pater, atque ingens utrinque fluentia Titon
Frena tenet, tantus nostas condere per urbes 680
Dixerat hæc: oritur clamor, destitque sequentum
Verba ducis. Sic, cum stabulis et messibus in-
tra dæm, et Calabri populatur Sifius arvi [gens
Incubuit, coit agrestum manus inscia priscum
In nemus, et miseris dictat pia vota sacerdos. 685
Ecce autem molli Zephyros descendere lapsu
Adspiciunt: volat immissis cava pinus habentis,
Infundit e salum, et spumina vomit ere tridentem.
Tiphys agit, tacitique sedent ad jussa ministri.
Qualiter ad summi solium Jovis omnia circum
Frona parata deo, venti que, imbreque, niveque,
Vulgumque, et tonitrus, et adhuc in fontibus unnes.

At subitus curaque ducem metus acrior omni,
Mensque mali præsaga quatit, quod regis adortus
Progeniem, rapioque dolis crudelia Acasto, 695
Cætera nuda neci, medioque in crimine patrem
Liquerit, ac nullis inopem vallaverit armis,
Ipse procul nunc tuta tenens; ruat omnis in illos
Quippe furor: nec vana pavet trepidatque futuris.

Sævit atrox Pelias, inimicaque vertice ab alto
Vela videt, nec qua se ardens effundere possit. 701
Nil animi, nil regna juvant: fremit objice ponti
Clausæ cohors, telisque salum facibusque coruscant
Haud secus, ærisona volucer cum Dædalus ora
Prosiluit, juxtaque comes brevioribus alis, 705
Nube nova linquente domos, Minoia frustra
Infremuit manus, et visu lassator inani
Omnis æques, plenisque redit Gortyna pharetris.
Quin etiam in thalamis primoque in limine Acasti
Fusus humi, juvenis gressus et inania signa 710
Ore premit, sparsisque legens vestigia canis,
Te quoque jam mæsti foisan genitoris imago,
Nate, ait, et luctus subeunt suspiria nostri:
Jamque dolos, circumque truci discrimina leti
Mille vides. Qua te, infelix, quibus inæquar oris?
Non Scythicas ferus ille domos, nec ad ostia Ponti
Tendit iter, falsæ aed captum laudis amore 717
Te, puer, in nostræ durus tormenta senectæ
Nunc lacerat. Celsis an si freta puppibus essent
Pervia, non ulro juvenes classemque dedissem?
O domus, o fletu nequicquam prole penates!
Dixit, et extemplo furis iraque minaci
Terribilis: Sunt hic etiam tua vulnèra, prædo,
Sunt lacrymæ, carusque parens. Simul ædibus
altis [sat.

Itque reditque fremens, rerumque asperissima ver-
Historas ad meritos cum conuæ sæva Thyoneus
Torsit, et infelix jam nulle fuoribus Hæmus,
Jani Rhodopes memora alta gemunt, talem incita
longis

Porticibus conjuxque fugit natique Lycæum.
Tartareo tunc sacra Jovi Stygiisque ferebat 730
Manibus Alcimede, tanto super anxia nato,
Si quid ab exitis melius prænosceret umbis.
Ipsam etiam curisque parem, talesque prementem
Corde metus ducit, tacilem tamen, Æsona conjux.
In scrobibus cruor, et largus Phlegethontis operti
Signat honos: sa voque vocat grandæva tumultu
Thessalis exanimis atavos, magnæque nepotem
Pleione. Et jam tennes ad carmina vultus [que
Extulerat, mæstosque tuens natumque nuntum
Talia libato pandebat sanguine Cretheus: [quat,
Mitte metus, volat ille mari: quantumque propin-
Jam magis atque magis variis stupet Æa deorum
Prodigiis, quatuntque truces oracula Colchos.
Heu qui us ingreditur fati! qui gentibus horior
Pergit! mox Scythiæ spoliis nurbusque superbus
Adveniet: cuperem ipse graves tum rumpere
terras. 746

Sed ubi triste nefas fraternæque turbidus arma
Rex parat, et sævos irarum concipit ignes.
Quin tapis hanc animum, et famulos citius effugis
artus?

I, meus es: jam te in lucos pia turba silentium.
Secretisque ciet volitans pater Æolus antris. 751
Horruit interea famulûm clamore supremo
Mæstia domus, regem que [ragor per mœnia dif-
Mille ciere manus, et jam dare jussa vocatis. [feri
Flagrantes aras, vestemque, nemusque sacerdos
Præstat ædibus [pavens circumspicit Æson,
Quid moveas. Quam multa leo cunctatus in arcta
Mole virûm, rictuque genus et lumina pressit:

Sic curæ subiere ducem, ferrumne capessat
 Imbelle, a que ævi senior gestamina primi, 760
 An patres regnique acuat mutabile vulgus.
 Contra effusa manus hærensque in pectore conjux:
 Me quoque, ait, castus comi em, quicunque propinquat,
 Accipies; nec fata traham, natumque videbo
 Te sine: sat cœli patiens, cum prima per altum
 Vela dedit, potui quæ tantum ferre dolorem. 766
 Talia per lacrymas: et jam circumspicit Æson,
 Præveniat quo sine minas, quo fata capessat [ue,
 Digna satis: magnos obitus natumque, domum-
 Et genus Æolium, pugnataque poscere bella. 770
 Est etiam ante oculos ævi rudis altera proles,
 Ingentes animos et fortia discere facta
 Quem velit, atque olim loti meminisse paterni.
 Ergo sacra novat: veteria sub nocte cupressi
 Sordidus, et multa pallens ferrugine laurus 775
 Stabat adhuc, cui cæruleæ per cornua vitæ.
 Et taxi frons hirta comis: ipse æger, anhelans,
 Impatiensque loci, visaque exterritus umbra.
 Hunc sibi præcipuum, gentis de more nefandæ,
 Theasalis in seros Ditis servaverat usus. 780
 Tergeminam tum placat heram, Stygiasque supie-
 Obsceat igne domos, jam jam exorabile retro [mo
 Carmen agens: neque enim ante leves niger ave-
 hit umbras
 Portitor, et cunctæ primis stant faucibus Orci.
 Illum ubi terrifici superesse in tempore sacri 785
 Conspexit, statuit leto, supremaque fatur,
 Ipse manu tangens damnati cornua tauri: [tum
 Vos, quibus imperium Jovis, et non segne perac-
 Lucis iter, mihi conciliis, mihi cognita bellis
 Nomina, magnorum fama sacrata nepotum; 790
 Tuque, excite patiens umbris, ut nostra videres
 Funera, et oblitos superum paterere dolores,
 Da placidæ mihi sedis iter, neque hostia vestris
 Conciliet præmissa locis. Tu, nuntia sontum
 Virgo Jovi, terras oculus quæ prospicis æquis, 795
 Ultricesque deæ, Fasque, et grandæva Furorum
 Poena parens, meritis regis succedite tectis,
 Et sævas inferte faces: sacer effera rapet
 Corda pavor: nec sola mei gravia afflore nati
 Arma ratemque putet; clasesque, et Pontica signa
 Atque indignatos temerato litore reges 800
 Mente agitet, semperque metu decurrat ad unda
 Arma ciens: mors sera viam tentataque claudat
 Effugia, et nostras nequeat præcurrere diras;

sed reduces jam jamque viros, auroque coruscum
 Venat iter: stabo insultans, et ovariant contra
 Ora manusque feram: tum, vobis si quod inau-
 Arcanumque nefas, et adhuc incognita leti [som
 Sors superest, date fallaci pudibunda senectæ
 Exitia, indecoresque obitus: non Marte, nec armis,
 Aut nati precor ille mei dignatus ut unquam
 Ense cadat: quin fida manus, quin cara suorum
 Diripiat lacereque senem, nec membra sepulcro
 Contegat. Hæc noster de rege piacula sanguis
 Sumat, et heu cunctæ, quas misit in æquora
 Adstitit, et nigro fumantia pocula tabo [gentes
 Contigit ipsa gravi Foriarum maxima dextra:
 Illi avidè exceptum pateris hausere cruorem.
 Fit flagor: irrumpunt sonitu, qui sæva ferebant
 Imperia, et strictos jussis regalibus enses. 820
 In media jam morte senes, sufflactaque leto
 Junna, et undanti revomentes veste cruorem
 Conspiciunt: primoque rudem sub limine rerum
 Te, puer, et visa pallentem morte parentum
 Diripiunt, adduntque tois. Procul horruit Æson
 Excedens, memoremque tulit sub nubibus um-
 bram. 826

Cardine sub nostro, rebusque abscessa supernis
 Tartari sedet aula patris; non illa ruenti
 Accessura polo, victam si solvere molem
 Jupiter, et primæ velit omnia reddere massæ. 830
 Ingenti jacet ore Chaos, quod pondere fessam
 Materiem, lapsamque queat consumere mundum.
 Hic geminæ æternum portæ: quarum altera, dura
 Semper lege patens, populos regesque receptat;
 Ast aliam tentare nefas, et tendere contra; 835
 Rara et sponte patet, si quando pectore ductor
 Vulnera nota gerens, galeis præfixa rotisque
 Cui domus, aut studium mortales pellere curas,
 Culta fides, longe metus, atque ignota cupido;
 Seu venit in vitis castaque in veste sacerdos. 840
 Quos omnes lenis plantis, et lampada quassana,
 Progenies Atlantis agit: lucet via late
 Igne dei; donec sylvas et amœna piorum [num
 Deveniant, camposque ubi sol, totumque per an-
 Duat aprica dies, thiasique, choique virorum,
 Carminaque, et quorum populis jam nulla cupido
 Has pater in sedes æternæque moenia natum
 Inducitque nurum Tum porta quanta sinistra
 Poena, docet, maneat Pelian, quo limine monstrat
 Mirantur tantos strepitus, turbanque ruentem,
 Et loca, et infernos almæ virtutis honores.

LIBER SECUNDUS

Interea scelerum luctusque ignarus Iason
 Alta secat: neque enim patrios cognoscere casus
 Juno sinit, mediis ardens ne flectat ab undis,
 Ac temere in Pelian et adhuc obstantia regis
 Fata ruat, placitoque deis ne deserat actus. 5
 Jamque fretis summas æquatum Pelion ornos,
 Templeque Tisææ mergunt obliqua Diane.
 Jam Sciathos subseedit æquis, jam longa recessit
 Sepias: attollit tondentes pabula Magnes
 Campus equos: vidisse putant Dolopeia busta, 10
 Intranque Amyron cuius quæstus per oras
 Æquora, flumineo cuius redeuntia vento
 Vela legunt; remis insurgitur: inde salutant
 recipit velumque fretumque reversus

Auster, et in nubem, Minyis repetentibus altum, 15
 Ossa reedit: metus ecce deum, damnataque bello
 Pallene; circumque vident innumera monstra
 Terrigenum corlo quondam adversata gigantum,
 Quos scopulis trabibusque parens miserata jugis-
 Indunt, et versos extruxit in æthera montes. [que
 Quisque suas in rupe minas, pugnamque, metusque
 Servat adhuc: quatit ipse hiemes, et torquet ab alto
 Fulmina crebra pater: scopulis sed maximus illis
 Horror abest, Sicula pressus tellure Typhoeus.
 Hunc profugum, et sacras revomentem pectore
 flammis, [altum
 Ut memorant, pressum ipse comis Neptunus in
 Abstulit, implicuitque ætatis totiusque cunctas

Mole resurgentem, torquentemque anguibus undas
Sicanium dedit usque fretum, cumque urbibus
Ætnam

Intulit, ora premens: trux ille ejectat adei 30
Fundamenta jugi; pariter tunc omnis anhelat
Trinacria, injectam fesso dum pectore molem
Commovet experiens, gemitumque reponit inani.

Jamque Hyperionius metas maris urget Iberi
Currus, et evectæ prono laxantur habenæ 35
Æthere, cum palmas Tethys grandæva sinusque
Sustulit, et rupto sonuit sacer æquore Titan.
Auxerat hora metus; jam se vertentes Olympi
Ut faciem, raptosque simul montesque locosque
Ex oculis, circumque graves videre tenebras. 40

Ipsa quies rerum, mundique silentia terrent,
Astraque, et effusus stellatus crinibus æther.

Ac velut ignota captus regione viarum,
Noctivagum qui carpit iter, non aure quiescit,

Non oculis, noctisque metus niger augeat utrinque
Campus, et occurrens umbris majoribus arbor: 46

Haud aliter trepidare viri. Sed pectora firmans
Hagniaades, Non hanc, inquit, sine numine pinum

Dirigimus, nec me tantum Tritonia cursus
Erudit; sæpe ipsa manu dignata carinam est. 50

An non experti, subito cum luce fugata
Horruit imbre dies? quantis, pro Jupiter, Austris
Restitimus! quanta quoties et Palladis arte
In casum decimæ cecidit tumor arduus undæ!

Quin agite, o socii; micat immutabile cælum, 55
Puraque nec gravido surrexit Cynthia cornu:
Nullus in ore rubor, certusque ad italia Titan
Integer in fluctus, et in uno decidit Euro.

Adde, quod in noctem venti veloque marique
Incumbunt magis: it tacitis ratis ocior horis. 60

Atque adeo non illa sequi mihi sidera nunc stat,
Quæ delapsa polo reficit mare: tantus Orion
Jam cadit; irato jam stridet in æquore Perseus:

Sed mihi dux, vettis qui nunquam conditus undis
Axe nitet serpens, septenosque implicat ignes. 65

Sic ait: et certi memorat qui vultus Olympi,
Pleione Hyadumque locos; quo sidere vibret
Ensis, et Actæus niteat qua luce Bootes.

Hæc ubi dicta dedit, Cereris tum munere fessas
Restituunt vires, et parco corpora Baccho; 70

Mox somno cessare: regunt sua sidera puppim.
Jamque sub Eosæ dubios Atlantidis ignes

Albet ager, motisque truces ab ovilibus ursi
Tuta domosque petunt, ravas et litus in altum

Mittit aves; cum primus equis exegit anhelis 75
Phœbus Athon, mediasque diem dispersit in un-

Certatim remis agit mare, rostraque cursu [das.
Prima tremunt: et jam summis Vulcania surgit
Lemnos aquis, tibi per varios decepta labores,

Ignipotens; nec te Furiis et crimine matrum 80
Terra fugat, meritiq; piget meminisse prioris.

Tempore quo primum fremitus insurgere operos
Cœlicolūm, et regni sensit novitate tumentes

Jupiter, ætheriæ nec stare silentia pacis;
Junonem volucris primam suspendit Olympo, 85

Horrendum chaos ostendens, penatesque barathri.
Mox etiam pavida tentantem vincula matris

Solvere, prærupti Vulcanum vertice cœli
Devolvit: ruit ille polo noctemque diemque,

Turbis in morem, Lemni cum littore tandem
Insonuit. Vox inde repens ut perculit urbem, 91

Acclinem scopulo inveniunt, miserentque, foveat
Athenos ægro cunctantem poplite gressus. [que

Hinc reduci superas postquam pater annuit arces,
Lemnos cara deo; nec fama notior Ætne, [acta
Aut Ligeas domus: hæc epulæ, hæc templa, per-

Ægide, et horribili formatis fulminis alis,
Lætus adit: contra Veneris stat frigida semper

Ara loco, meritis postquam dea conjugis iras
Horruit, et tacitæ Martem tenere catenæ. 100

Quocirca struit illa nefas, Lemnoque merenti
Exitum furiale movet: neque enim alma videri

Jam tumet, aut tereti crimem subnectitur auro,
Sidereos diffusæ sinus; eadem effera, et ingens,

Et maculis sufficta genas, pinumque sonantem
Virginibus Stygiis, nigramque similima pallam.

Jamque dies aderat, Thracas qui fuderat armis:
Dux Lemni, puppes tenui contexere canna

Ausus, et inducto cratem defendere tergo,
Læta mari tum signa refert, plenaspue movebat

Armentis nurbusque rates: it barbara vestis, 111
Et torques, insigne loci: sonat æquore clamor:

O patria, et variis conjux nunc anxia curis,
Has agimus longi famulas tibi præmia belli.

Cum dea se piceo per sudum turbida nimbo 115
Præcipit, Famamque vagam vestigat in umbra:

Quam pater omnipotens digna atque indigna ca-
nentem,

Spargentemque metus, placidis regionibus arcet
Ætheris: illa fremens habitat sub nubibus imis,

Non Erebi, non diva poli, terrasque fatigat, 120
Qua datur: audentem primi spernuntque foveat-

que;
Mox omnes agit, et motis quatit oppida linguis

Talem diva sibi scelerisque dolique ministram
Quærit avens: videt illa prior, jamque advolet

ultra
Impatiens, jamque ora parat, jam suscitât aures.

Hanc superincendit Venus, atque his vocibus im-
plet: 126

Vade age, et æquoream, virgo, delabere Lemnon,
Et cunctas mihi verte domos, præcurrere qualis

Bella soles, cum mille tubas, armataque campis
Agmina, et innumerum flatus confingis equorum.

Affore jam lux turpique cupidine captos 131
Fare viros, carasque toris inducere Thressas.

Hinc tibi principia; hinc rabidas dolor undique
matres

Instimulet: mox ipsa adero, ducamque paratas.
Illa abit, et nodiam gaudens deferunt in urbem:

Et primam Eurynodem ad proxima limina Codri
Occupat, exesam curis, castumque cubile

Servantem: manet illa viro, famulasque fatigat
Velleribus; tardi repetunt quæ tempora belli

Ante torum, et longo mulcent insomnia penas. 140
Huic dea cum lacrymis, et nota veste Neeræ

Icta genas: Utinam non hic tibi nuntius eassem,
O soror, aut nostros, inquit, prius unda dolores

Obruat, in tali quoniam tibi tempore conjux,
Sic meritis, votis quem tu fletuque requiris, 145

Heu furit, et capis indigno famulatur amore.
Jamque aderunt, thalamique tuis Threissæ pro-

pinquat,
Non forma, non arte colus, non laude pudoris

Par tibi, nec proles magni præclara Dorycli,
Picta manus, ustoque placet sed barbara mento.

Attamen hos tales forsân solabere casus 151
Tu thalamis, fœtoque leges meliore penates;

Me tua matris egens, damnatque pellice proles
Exanimat, quam jam miseros transversa tuentem,

Letalesque dapes, infectaque pocula cerno. 155
Scis simile ut flammis simus genus: adde cruentis
Quod patrium sævire Dahis: jam lacte ferino, .

Jam veniet durata gelu. Sed me quoque pulsam
Fama viro, nostrosque toros virgata tenebit

Et plaustrum decreta nurus. Sic fata, querelas 160

Abscidit, et curis pavidam lacrynaeque relinquit.
Transit ad Iphinoen, idemque in Ithacis implet
Olenique domum furtis; totam inde per urbem
Personat, ut cunctas agitent expellere Lemno,
Ipei urbem Thressaeque regant. Dolor iraque
surgit: 165

Obvia quaeque eadem traditque auditque, neque
ulli

Vana fides. Tum voce deos, tum questibus im-
Oscula jamque toria, jamque oscula postibus ipsis
Ingeminant, lacrymisque iterum visuque moran-
tur.

Prosiliiunt, nec tecta virum thalamosque revisunt
Amplius; agglomerant sese, nudisque sub astris
Condensae fletus acciunt, ac dira precantur
Conjugia, et Stygias infanda ad frondera tædas.

Has inter medias Dryopes in imagine mæstæ
Flet Venus, et sævis ardens dea planctibus instat.
Primaque: Sarmaticas utinam, Fortuna, dedisses

Inediasse domos, tristesque habitasse pruinas,
Plaustra sequi, vel jam patriæ vidisse per ignes
Culmen agi, stragemque deum! nam cætera belli
Perpetimur. Mene ille novis, me destinat amens

Servitiis? urbem aut fugiens natosque relinquam?
Non prius ense, manus raptoque armabimus igne,
Dumque silent, ducuntque nova cum conjugis som-
nos, [quens

Magnum aliquod spirabit amor? Tunc ignea tor-
Lumina, præcipientes excussit ab ubere natos. 185

Ilicet arrectæ mentes, evictaque matrum [cunctæ
Corda sacer Veneris gemitus rapit: æquora
Prospiciunt, simulantque choros, delubraque festa
Fronde tegunt, lætæque viris venientibus adsunt.
Jamque domos mensasque petunt: discumbitur
altis 190

Porticibus: sua cuique furens festinaque conjux
Adjacet: inferni qualis sub nocte harathri
Accubat attonitum Phlegyan et Thesea iuxta
Tisiphone, sævasque dapes et pocula libat,
(Tortenti genus,) et nigris amplectitur hydris. 195

Ipsa Venus quassans undantem turbine pinum
Agglomerat tenebras, pugnaeque accincta tremen-
desilit in Lemnon: nimbis et luce fragosa [tem
Prosequitur polus, et tonitru pater augeat honore.
Inde novam pavidam vocem furibunda per aures
Congeminat, qua primus Athis, et pontus, et ingens
Thrace palus, pariterque toris exhorruit omnis
Mater, et adstricto riguerunt ubere nati.

Accelerat Pavor, et Geticis Discordia demens
E stabulis, hirtæque genis pallentibus Iræ, 205
Et Dolus, et Rabies, et Leti major imago

Visa, truces exserta manus, ut prima vocatu
Intonuit, signumque dedit Mavoria conjux.
Ilic aliud Venus et multo magis ipsa tremendum
Ara nefas, gemitus fingit vocesque cadentum, 210

Irrupitque domos, et singulantia gestans
Ora manu, taboque sinus perfusa recenti,
Arrectasque comas, Meritos in prima revertor
Ultra toros: premit ecce dies. Tum verbere victas

In thalamos agit, et cunctantibus invenit enses. 215
Unde ego tot scelerum facies, tot fata jacentum
Exsequar? heu valem monstris quibus intulit
ordo!

Quæ se aperit series! o qui me vera canentem
Sistat, et hac nostras exsolvat imagine noctes!
Invadunt aditus, et quondam cara suorum 220
Corpora; pars, ut erant, dapibus vinoque soporos
Pars conferre manus etiam, magnisque paratæ

Cum facibus; quosdam insomnes, et cuncta tentes,
Sed tentare fugam prohibetque capessere contra

Arma metus; adeo ingentes inimica videri 225
Diva dabat, notaque sonat vox conjugis major.
Tantum oculos pressere metu, velut agmina cer-
nant

Eumenidum, ferrumve super Bellona coruscet.
Hoc soror, hoc conjux, propiorque hoc nata pa-
rensque

Sæva valet: prensosque toris maculatque trahitque
Fœmineum genus, immanes quoque sternere Bessi, 231
Nec Geticæ potuere manus, aut æquoris iræ.

It cruor in thalamis, et anhela in pectore fumant
Vulnera, sequæ toris misero luctamine trunci
Devolvunt: diras aliæ ad fastigia tædas 235

Injiciunt, obduntque domos; pars ignibus acti
Effugiunt propere; sed dura in limine conjux
Obsidet, et viso repetunt incendia ferro.

Ast aliæ Thressas labem causamque furoris
Diripiunt: mixti gemitus, clamorque precantum
Barbarus, ignotæque implebant æthera voces. 241

Sed tibi nunc quæ digna tuis ingentibus ausis
Ora feram, decus et patriæ laus una ruentis,
Hypsipyle? non ulla meo te carmine dictam
Abstulerint, durent Latiis modo sæcula fastis, 245

Iliacique lares, tantique palatia regni.
Irruerant actæ pariter nataque nurusque,
Totaque jam sparsis exarserat insula monstis:

Illa piæ armata manus, Fuge protinus urbem
Meque, pater: non hostis, ait, non mœnia læsi 250
Thracæ habent; nostrum hoc facinus: ne quærere
quis auctor.

Jam fuge, jam dubiæ donum rape mentis, et ense
Tu potius miseræ retine. Tunc excipit artus,
Obnubique caput, tacitumque ad conscia Bacchi
Templa rapit, primoque manus a limine tendens,

Exime nos scelerei, pater, et miserere piorum 256
Rursus, ait: tacita pavidum tum sede locavit
Sub pedibus dextraque dei. Latet ille receptus
Veste sacra: voces chorus et trieterica reddunt

Æra sonum, fixæque fremunt in limine tigres, 260
Regina ut roseis Auroram surgere bigis
Vidit, et insomni lassatas turbine tandem

Conticuisse domos; stabilem quando optima facta
Dant animum, majorque piis audacia cœptis,
Serta patri, juvenisque comam vestesque Lyæi
Induit, et medium curru locat, araque circum

Tympanaque, et plenas tacita formidine cistas
Ipsa sinus hederisque ligat famularibus artus,
Pampineamque quatit ventosis icibus hastam,

Respicens, teneat virides velatus habenas 270
Ut pater, et nivea tumeant ut cornua mitra, [acri
Et sacer ut Bacchum referat scyphus. Impulit
Tum validas stridore fores, raptique per urbem

Talia voce caute: Linque o mihi cæde madentem,
Bacche, domum; sine fœdatus te funere pontus
Expict, et referam lotos in templa dracones. 276

Sic medios egressa metus: facit ipse venendam
Nam deus, et flatu non inscia gliscit anhelo.
Jamque senem tacitis sæva procul urbe remotum
Occulerat sylvis: ipsam sed conscius ausi 280

Nocte dique pavor, fraudataque turbat Erinnyas.
Non similes jam ferre choros (semel orgia fallunt)
Audet, non patrios furtis accedere saltus:

Et fuga diversas misero quærenda per artes.
Visa ratis, sævæ defecta laboribus undæ, 285
Quam Thetidi longinqua dies Glaucoque repostam
Solibus, et canis urebat luna pruina.

Huc genitorem, altæ per opaca silentia noctis,
Præcipientem sylvis rapit, et sic mæsta profatur
Quam, genitor, patriam, quanta modo linquit 291

inanes

Pube domos! pro dira lues, pro noctis acerbæ
Exitum! talin' possum te credere puppi,
Care parens? possum tantis retinere periclis?
Solvimus heu ærum Furis æcelus! annue votis,
Diva, soporifera quæ nunc trahis æquore bigas.
Non populos, non dite solum, non ulla parenti
Regna peto: patria liceat decedere terra.
Quando ego servato mediam genitore per urbem
Læta ferar? quando hic lacrymas planctusque
videbo?

Dixerat: ille procul trunca fugit anxius alno, 300
Taurorumque locos delubraque sæva Dianæ
Advenit: hic illum tristi, dea, præcis aræ
Ense dato: mora nec terris tibi longa cruentis.
Jam nemus Egeriæ, jam te ciet altus ab Alba
Jupiter, et soli non mitis Aricia regi. 305

Arceum nata petit, quo jam manus horrida ma-
trum

Congruerat. Rauco fremitu sedere parentum
Natorumque locis, vacuæque in mœnibus urbis
Jura novant: donant solio sceptrique paternis,
Ut meritam, redeuntque piæ sua præmia menti.

Ecce procul validis Lemnon tendentia remis
Arma notant: rapitur subito regina tumultu, 312
Conciliumque vocat: non illis obvia tela
Ferre, nec infestos deerat furor improbus ignes,
Ni V neris sævas fregisset Mulciber iras. 315

Tunc etiam vates Phœbo dilecta Polyxo, [thys,
Non patriam, non certa genus, te, maxima Te-
Proteaque ambiguum Phœria referebat ab antris
Huc rexisse vias junctis super aquora phocis.

Sæpe imis se condit aquis, cunctatque paullum
Surgit, ut auditas referens in gurgite voces:

Portum demus, ait; hæc hospita, credite, puppis
Adveniet: levior Lemno deus æquore flexit [gi,
Huc Minyas: Venus ipsa volens dat tempora jun-
dum vires utero, maternaque sufficit ætas. 325

Dicta placent, portatque preces ad litora Graiæ
Iphinoe: nec turba nocens, scelerisque recentis
Signa movent, tollitque loci Cytherea timorem.
Protinus ingentem procerum sub nomine taurum
Deicit, insuetis et jam pia munera templis 330
Reddit, et hac prima Veneris calet ara juvenca.

Ventum erat ad rupem, cujus pendentia nigra
Fumant saxa jugis, coquiturque vaporibus aer.
Substitit Æsonides, atque hic regina precari 331
Hortatur; causasque docens, Hæc antra videtis
Vulcanique, ait, ecce domos; date vina precesque.
Forsitan hoc factum tacrat jam fulmen in antro.
Nox dabit ipsa fidem, clausæ cum murmura
flammæ,

Hospes, et incussæ sonitum minere massæ
Mœnia tum, viresque loci, vetelesque p rentum
Jactat opes. Mediis famulæ convivia tectis 341
Expediunt: Tyrio vibrat torus igneus ostro.

Stat mærens atavos reges, regesque maritos
Thressa manus, quæcunque faces timuissæ jugales
Credita, nec domine sanctum tetigiisse cubile. 345
Jam medio Æsonides, jam se regina locavit,

Post alii proceres: sacris dum vincitur extis
Prima fames, circum pateris it Bacchus, et omnis
Aula silet: dapibus cœptis mox tempora fallunt
Noctis, et in seras durant sermonibus umbras. 350
Præcipueque ducis casus mirata requirit

Hypsipyle, quæ fata trahant, quæ regis agat vis,
Aut sæde Hæmonis molem ratis: unius hæret
Alloquio, et blandos paullatim colligit ignes,
Jam non dura toris, Veneri nec iniqua reversæ;
Et deus ipse moras spatiumque indulget amori.

Placida lege poli nimbo moveat astro

Jupiter, æternum volvens opus, et simul undæ
Cuncta ruunt; unoque dei Pangæa sub ictu,
Gargaraque, et mæsti steterant formidine luci.

Sævior haud alio mortales tempore mentes 361
Terror agit. tunc urget enim, tunc flagitat iras
In populos Astræa Jovem, terrique relictis
Invocat assiduæ Saturnia sidera questu.

Insequitur niger, et magnis cum fratribus Eurus
Intonat Ægæo, tenditque ad litora pontus. 366
Et lunam quarto densam videt imbribus orta

Thespiades, longus cœptis et fluctibus arcet
Quem metus: usque novosdivæ melioris ad ignes
Urbe sedent læti Minyæ, viduisque vacantes 370
Indulgent thalamis, nimbosque educere luxu,

Nec jam velle vias, Zephyrosque audire vocantes
Dissimulant: donec resides Tirynthius heros
Non tulit, ipse iati invigilans, atque integer urbis:

Invidisse tunc tantum maris æquor adortis, 375
Desertasque domos, fraudataque tempore sægni
Vota patrum: quid et ipse viris cunctantibus adsit?

O miseri, quicumque tuis accessimus actus!
Phasin, et Æeten, Scythicique pericula ponti
Redde, ait, Æsonide: me tecum solus in æquor

Rerum traxit amor, dum spes mihi sistere montes
Cyaneos, vixilemque alium spoliare draconem.
Si sedet Ægæi scopulos habitare profundi, [dicta,
Hoc mecum Telamon peraget meus. Hæc ubi

Haud secus Æsonides montis accensus amaris,
Quam bellator equus, longa quem frigida pace
Terra juvat, brevis in lævos piger angitur orbes,

Frena tamen dominumque velit, si Martius aures
Clamor, et obliiti rursus flagor impleat æris.
Tunc Argon Tiphynque vocal, pelagique parari

Præcipiat: petit ingenti clamore magister 391
Arma, viros pariter, sparsosque in litore remos.
Exoritur novus urbe dolor, planctusque per
omnes

Ita ies antiqua domos, sibi mœnia linqui:
En iterum: ecquando natorum tempora, gentem
Qui recolant, qui scepra gerant? nunc triste ne-

Noctis opus, vidui nunc illa silentia tecti [fandæ
Sæva magis, thalamos excussaque vincula quod au-
Induere, atque iterum tales admittere curas. [sæ
Ipsa quoque Hypsipyle subitos per lit ora cursus

Ut vidit, totaque viros decedere Lemno, 401
Ingemit, et tali compellat Iasona questu:
Jamne placet primo deducere vela sereno,

Carius o mihi patre caput? modo sæva quierunt
— quora: sic portus fugeret ratis, aspera si te 405
Plus in adversæ tenuisset littore Thraces?

Ergo moras cælo cursumque tenentibus undis
Debuimus? dixit lacrymans, hæsusque caro
Dona duci promittit chlamydem, textosque labores.

Illic servati genitoris conscia sacra 410
Pressit acu, cursumque pios: stant sæva paventum
Agmina, dantque locum: viridis circum horrida
tela

Sylva tremitt: mediis refugit pater anxius umbris.
Pars et frondosæ raptus expresserat Idæ,
Illustremque fugam pueri: nox æthere lætus

Adstatat mensis: quin et Jovis armiger ipse 416
Accipit a Phrygio jam pocula blanda ministro.
Tunc ense notumque serens insigne Thoantis,

Accipe, ait, bellis mediæque ut pulvere pugnas
Sim comes, Ælnei genitor quæ flammea gessit
Dona dei, nunc digna tuis adjungier armis. 421

'memor, i, terræ, quæ vos amplexa quieto
Prima sinu, refer et domitis a Colchidos oris
Vela, per hunc, utero quem linquis Iasona novus

Sic ait, Hæmonii labens in colla mariti. 426

Nec minus Orphea tristis cervice, suaque,
Æacide, et gemino conjux a Castore pendet.

Hæc inter lacrymas legitur piger uncus arenis:
Jam remi rapuere ratem, jam flamina portant
Spumæ subsequitur fugientis semita clavi. 430
Tunc tenuis Lemnos, transitque Electria tellus
Threiciis arcana sacris: hic numinis ingens
Horror, et incautus decreta piacula linguis.
Hanc demissa Jovi non unquam lædere fluctu
Audethiæ: sponte ipse deus tunc asperat undas.
Cum vetat infidos sua littora tangere nautas. 436
Obvius at Minyas terris adytisque sacerdos
Excipit, hospitibus reserans secreta, Thyotes.
Hactenus in populos vati, Samothrace, diemque
Missa vale, sacrisque metum æcivernus opertis.
Illi sole novo læti, plénique deorum, 441
Considunt transitis. Jam, quas præviderat, ubi hæc
Navita condebat, proræque accesserat Imbros,
Et sol ætherias medius conscenderat arces.
Thessala Dardaniis tunc primum puppis arenis
Appulit, et fati Sigeo litore sedit. 446
Desiliunt: pars hinc levibus candentia velis
Castra levat; tracio pars frangit adorea saxo
Farræ; citum strictis alius de cautibus ignem
Ostendit, folisque et sulfure pascit amico. 450

Alcides Telamonque comes dum littora blando
Anfractu sinuosa legunt, vox accidit aures,
Flebile succedens, ceu fracta remurmurat unda.
Attoniti pressere gradum, vacuumque sequuntur
Vocis iter: jam certa sonat, desertaque duæ
Virgo necquem non hominum superlucum voca-
Acrius hoc instare viri, succurrere certi. [bat? 455
Qualiter, implevit gemitu cum taurus æcebo
Avia, frangentem morsu super alta leonem
Terga ferens, coit e sparsa concita mapali 460
Agrestum manus, et cæco clamore coloni.
Constitit Alcides, visuque enisus in alia
Rupe truces manicas, defectaque virginis ora
Cernit, et ad primos turgentia lumina fluctus.
Exanimum veluti, multa tamen arte coactum,
Mæret ebur, Pariusve notas et nomina sumit
Cum lapis, aut liquidi referunt miranda colores.
Ductor ait: Quod, virgo, tibi nomenque genusque?
Que sors ista, doce, tendunt cur vincula palmas?
Illa tremens, tristisque oculos dejecta pudore, 470
Non ego digna malis, inquit; suprema parentum
Dona vides, ostro scopulos auroque frequentes.
Nos illi veteris quondam genus, invida donec
Laomedonteos fugeret Fortuna penates.

Principio morbi, cœloque exacta sereno 475
Temperies; arserè rogiæ certantibus agri:
Cum subitus fragor, et fluctus Idæa moventes
Cum stabulis memora: ecce repens consurgere
ponio [bus ullis,

Bellua, monstrum ingens; hanc tu nec monti-
Nec nostro metire mari: primæva furenti 480
Huic manus, amplexus inter planctusque paren-
tum, [mon,

Deditur: hoc sortes, hoc corniger imperat Ilam-
Virgineam damnare animam, sortitaque Lethen
Corpora: crudelis scopulis me destinat urna.
Verum o, jam redeunt Phrygibus si numina, tuque
Ille ades, auguriis promissæ et sorte deorum,
Jam cui candentes votivo in gramine pascit
Cornipedes genitor, nostræ stata dona salutis.

Annue, meque, precor, defectaque Pergama mon-
stris [delebam
Eripe; namque potes: neque enim tam lata vi-
Pictora, Neptunus nuius cum jungeret astra,
Nec tales humeros phæretanque gerebat Apollo.

Auxerat hæc locus, et facies mestissima capti
Littoris, et tumuli, cœlumque, quod incubat urbi,
Quale laborantis Nemeæ iter, aut Erymanthi 495
Vidit, et infectæ miseratus flumina Lerne.
Dat procul interea signum Neptunus, et unda
Monstriferi mugire sinus, Sigeaque pestis
Agglomerare fretum: cuius stellantia glauca
Lamina nubes tremunt, atque ordine curva trisulco
Fulmineus quatit ora fragor; pelagoque remenso
Cauda redivit, pas-oque sinus rapit ardua cervix.
Ilam incumbentem per mille volumina pontus
Prosequitur lateri adsultans, trepidisque ruentem
Littoribus sua cingit hiems: non fluctibus æquis
Nubiferi venit unda Noti, non Africus al o [nis
Tantus oval, patriisque manus cum plenus habe-
Orion bipedum statu mare tollit equorum.

Ecce duces placitæ furis crudescere pugnae,
Surgentemque toris atupet, immanemque paratu
Æacides, pulsantque graves ut terga phæretæ.
Ille patrem, pelagique deos, suaque arma precatus
Insiluit scopulo, motumque e sedibus æquor
Horruit, et celsi spatiosa volumina monstri.
Qualis ubi a gelidi Boreas convallibus Ilæ 515
Tollitur, et volucres Rhipæa per ardua nubes
Præcipitat, piceo necdum tenet omnia cœlo.
Illa simul molem horrificam scopulosque terga
Promovet, ingentique umbra subit, intremere Idæ,
Illidique ratibus, pronæque resurgere turres. 520
Occupat Alcides arcum, totaque phæretæ
Nube premit: non illa magis, quam sede moveri
Magnus Erys, deferre velint quem vallibus imbres
Jam brevis, et telo volueri non utilis, aer.
Tum vero fremitus, vanique insaniam cœpti, 525
Et tacitus pudor, et rursus pallescere virgo.
Proicit arma manu; scopulos vicinaque saxa
Respicit, et quantum ventis adjuva vetustas
Impulerit, ponit iver fragor, tantum abscondit imi
Concutiens a sede maris: jamque agmine totius
Pristis adest, miseræque inhiat jam proxima præ
Stat meditis elatus aquis, recipitque ruentem [dæ.

Alcides, saxoque prior surgentia colla
Obruit; hinc vastos nodosi roboris ictus
Congeminat: fluctus deferitur bellua in imos, 535
Jam totis resoluta vadis: Idæaque mater,
Et chorus, et summis ulularunt colibus amnes.

Protinus e scopulis et opaca valle resurgunt
Pastores, magnisque petunt clamoribus urbem.
Nuntius hinc socios Telamon vocat; ac simul ipsi
Horrescunt, subitoque vident in sanguine puppim.
Nec minus in scopulos crudique cacumina saxi
Emicat Alcides, vinclisque tenentibus aufert
Virgineas de rube manus, aptaque superbis
Arma humeris: regem inde petens superabat
ovante 545

Littora tuta gradu: qualis per pascua victor
Ingreditur, tum colla tumens, tum celsior armis,
Taurus, ubi aduerti pecoris stabula alta revisit,
Et patrium nemus, et bello quos ultus amor.
Obvia cui contra longis emissa tenebris 550
Turba Phrygum, parvumque trahens cum conjuge
natum

Laomedon, jam mestus equos, jam debita posci
Dona gemit. Pars æerii fastigia muri
Cingit, et ignotis juvenem mirantur in armis.
Illum torva tuens, atque acri lubricus astu 558
Rex subit, et patrio fatu male lætus amore.
Maxime Grajugenum, quem non Sigea petentem
Littora, nec nostræ miserantem funera Trojæ
Appulit his fors ipsa locis, si vera parentem
Fama Jovem, summique tibi genus esse Tonantis,

Noster ades, junctusque veni: sator unua. et idem
Stirpis honos, quanquam longis dijungimur oris.
Quot mihi post lacrymas, post quanta piacula
patrum

Serus ades! quam parva tuis jam gloria factis!
Verum age, nunc socios fraternis monibus infer,
Ut tibi, servata statui quæ munera prole, 566
Craetina lux bijuges stabulis ostendat apertis.
Dixerat hæc: tacitusque dolos, dirumque volutat
Corde nefas, clausum ut thalamis somnoque gra-
vatum

Immolet, ereptaque luat responsa pharetra.
Namque bis Herculeis deberi Pergama telis 571
Audierat. Priami sed quis jam vertere regnis
Fata queat? manet immotis nox Dorica lustris,
Et genus Æneadum, et Trojæ melioris honora.
Nos, ait, ad Scythici, Tiryntius, ostia ponti 575
Raptat iter: mox huc vestras revehemur ad oras,
Donaque dicta feram. Tum vero plura vocatis
Annui ille deis: proniussa infida tyranni
Jam Phryges, et miseræ flebant discrimina Trojæ.

Panditur hinc tota in noctem caubas alis,
Littoraque, et veteris tumulos prælabitur Ili, 581
Dardanumque patrem: vigili simul omnia ludo
Festa vident: hinc unda, sacris hinc ignibus Ide
Vibrat, et horrissonæ respondent Gargara buxo.
Inde ubi jam mediū tenere silentia ponti, 585
Stridentesque juvant aures, Phrixæa subibant
Æquora, et angustas quondam sine nomine fauces.
Ecce autem prima voluciem sub labe dehiscens
Terruit unda ratem, vittataque constitit Helle,
Jam Panopes Thetidisque soror, jamque aurea
læva [ducentemque

Sceptra tenens: tum sternit aquas, proceresque
Adspicit, et placidis compellat lasona dictis:
Te quoque ab Hæmoniis ignota per æquora terras
Regna infesta domus, fatisque simillima nostris
Fata ferunt: iterum Æolios fortuna pœnater 595
Spargit, et infelix Scythicum gens queritis annem.
Vasta super tellus, longum (ne defice ceptis)
Æquor, et ipse procul (verum dabit ostia) Phasis.
Hic nemo arcanum, geminæque virentibus aræ
Stant tumulis: celeres hic prima piacula Phrixo
Ferte manu, cinerique precor mea reddit dicta:
Non ego per Stygiæ, quod rere, silentia ripæ,
Frater, agor; frustra vacui scrutaris Averni,
Care, vias: neque enim scopolis me et fluctibus
actam

Frangit hiems; celeri extemplo subiere ruentem
Cymothoe Glaucusque manu: pater ipse profundi
flas etiam sedes, hæc numine tradidit æquo
Regna, nec Inois noster sinus invidet undis.
Dixerat, et mæstos tranquilla sub æquora vultus
Cum gemitu tulit, ut patrii rediere dolores. 610
Tum pelago vina invergens dux talibus infti:

Undarum decus et gentis, Cretheia virgo.
Pande viam, cursuque tuos age, diva, secundo
Immittitque ratem, mediasque intervalat urbes,
Qua brevibus furit æstus aquis, Asiamque præ-
Effugit abruptis Europa immanior oris. [mentem
flas etiam terras, consertaque gentibus arva,
Sic pelago pulsante reor, Neptunia quondam
Cuspis, et adversi longus labor abscidit ævi,
Ut Siculum Libycumque latus: stupuitque fragorem
Taurus, et occiduis regnator montibus Atlas
Jam juga Percotes, Pariumque infame fragoris
Exsuperant Pityamque vadis, transmissaque puppi
Lampsacus, Ogyii quam nec trieterica Bacchi
Sicra, neque arcana Phrygius furor invehit antris
Sed suus in Venerem raptat deus: illius aras
Urbe super, celsique vident velamina templi.
Rarior hinc tellus, atque ingens undique cælum
Rursus, et incipiens alium prospectus in orbem.
Terra sinu medio Pontum jacet inter et Hellen,
Ceu fundo prolata maris; namque improba cæcis
Intulit arva vadis, longoque sub æquora dorso
Lattus agit: tenet hinc veterem confinibus oris
Pars Phrygiæ, pars discreti juga pinea montis.
Nec procul ad tenuis surgit confinia ponti 635
Urbs placidis demissa jugis; rex divitis agri
Cyzicus: Hæmonia qui tum nova signa carinæ
Ut videt, ipse ultro primas procurrit ad undas,
Miraturque viros, dextramque amplexus et hærens
Incipit: O terras nunc primum cognita nostris
Emathia maris, et fama mihi major imago! 641
Non tamen hæc adeo semota neque ardua tellus,
Longaque jam populis impervia lucis Eoæ,
Cum tales intrasse duces, tot robora cerno.
Nam licet hinc sævas tellus alat horrida gentes,
Meque fremens tumido circumfluat ore Propontis,
Vestra fides, ritusque pares, et mitia cultu
His etiam mihi corda locis: procul effera virtus
Behrycis, et Scythici procul inclementia sacri.

Sic memorat, lætosque rapit: simul hospita
pandi 650
Tecta jubet, templisque sacros largitur honores.
Stant gemmis auroque tori, mensæque paratu
Regifico, centumque pares primæva ministri
Corpora: pars epulas manibus, pars aera gestant
Pocula, bellorum casus expressa recentum. 655
Atque ea prima duci porgens carchesia Graio
Cyzicus, hic portus, inquit, mihi territat hostis:
Has acies sub nocte refert: hæc versa Pelagium
Terga vides: meus hic, ratibus qui pascitur, ignis.
Subjicit Æsonides: Utinam nunc ira Pelagos
Efferet, et solitis tentent concurrere furtis, 661
Cunctaque se ratibus fundat manus: arma videbis
Hospita, nec post hanc ultra tibi prælia noctem.
Sic ait: hasque inter variis nox plurima dictis
Rapta vices, nec non simili lux postera tractu.

LIBER TERTIUS.

Tertia jam gelidas Tithonia solverat umbras,
Exueratque polum; Tiphyn placida alba voca-
lit tectis Argæa manus, simul urbe profusi bant.
Enidæ caris socium digressibus lærent. [cum
Dai Cererem, lectumque pecus, nec palmite Bac-
Bithyno Phrygiæ satum, sed quem sua noto 6

Colle per angustæ Lesbos freta suggerit Helles.
Ipæ agit Æsonide junctos ad littora gressus
Cyzicus, abcessu lacrymans, onerataque superbia
Muneribus, primas conjux Percosia vestes 10
Quas dabat, et picto Cilie variaverat auro.
Tum galeam, et patriæ telum insuperabile dextræ

Addit, ipse ducia pateras et Thessala contra
Frena capit, manibusque datis junxere penates.
Tu mihi nunc causas infandaque prœlia, Clio,
Pande virum: tibi enim superùm data, virgo, fa-
cultas 16
Nosse animos, rerumque vias; cur talia passus
Arma, quid hospitium junctas concurrere dextras
Jupiter; unde tubæ, nocturnaque movit Erinys.
Dindyma sanguineis famulùm bacchata lacertis
Dum volucris quatit asper equo, sylvasque fatigat
Cyzicus, ingenti prædæ deceptus amore.
Adsueta Phrygiæ dominam vectare per urbes
Oppressit jaculo redeuntem ad frena leonem.
Et nunc ille jubar captivæque postibus ora 25
Imposuit, spoliū infelix, divæque pudendum.
Quæ postquam Hæmoniam; tantæ non immemor
Erisone de monte ratem, præfixaque regum [ire,
Scuta videt, nova monstra viro, nova funera volvit,
Ut socias in nocte manas, utque impia bella 30
Conserat, et sævis erroribus implicet urbem.
Nox erat, et leni caneant æ vuora sulco,
Et jam prona leves spargebant sidera somnos.
Aura vehit: religant tonsas, veloque Procnese,
Teque etiam medio flaventem, Rhyndacæ, ponto,
Spumosoque legunt fracta Scylacæion unda. 36
Ipse diem longe Solisque cubilia Tiphys
Consult, ipse ratem vento stellisq[ue] ministrat.
Atque illum non ante sopor lucamine tanto
Lenit agens divum imperiis: cedit inscia clavo
Dextera, demittitque oculos; resolutaque puppis
Turbine flectit iter, portuque refertur amico.
Ut notis allapsa vadis, dant æthere longo
Signa tubæ, vox et mediis emissæ tenebris: 45
Hostis habet portus, soliti rediere Pelasgi.
Rupta quies: deus accipitem lymphaverat urbem,
Mygdoniæ Pan jussa ferens scvissima Matris;
Pan nemorum bellique potens, quem lucis ad horas
Antra tenent, patet ad medias per devia noctes.
Sæstigerum latus, et torvæ coma sibila frontis. 50
Vox omnes super una tubas, qua contus et enses,
Qua trepidia auriga rotis, nocturnaque muris
Clastra cadunt: talesq[ue] metus non Martia cassia,
Eumenidumq[ue] comæ, non tristia ab æthere Gor-
sparerit, aut tantis aciem raptaverit umbris. [gon
Ludus et ille deo, pavidum præsepibus aufert 56
Cum pecus, et profugi sternunt dumeta juveni.
Hicet ad regem clamor ruit: exsilit altis
Somnia dira toris simulacraque pallida linquens
Cyzicus. Ecce super foribus Bellona reclusis,
Nuda latus, passuq[ue] movens orichalca sonoro,
Adstitit, et, triplici pulsans fastigia crista,
Inde ciere virum: sequitur per moenia demens
Ille deam, et fatis extrema in prælia tendit.
Qualis in Alciden et Thesæa Rhortus, iniqui 65
Nube meri geminam Pholoen majoraq[ue] cernens
Antra, ruit; qualisve redit venatibus actis
Lustra pater Triviamq[ue] canens, humeroq[ue]
Learchum
Advehit: ut miseræ declinant lumina Thebæ.
Jam, p[er] adeo nec porta ducem, nec pone moratur
Excubias sortita manus, quæ prima furenti 71
Advolat; hinc alii subeunt, ut proxima quæque
Intremuit domus, et motus accepit inanes.
At Minyas anceps fixit pavor: ægra virorum
Corda lahant, nec quæ regio, aut discrimina, cer-
nunt, 75
Cur galeæ clypeique micent, num pervigil armis
Hostis, et exciti dent obvia prælia Colchi;
Donec et hasta volans immani turbine transtris
Insonuit, monuitque ratem rapere obvia cæca

Arma manu. Princeps galeam constringit Iason,
Vociferans: Primam hæc nati, pater, accipe pug-
nam: 81
Vosq[ue], viri, optatos huc affore credite Colchos.
Bistonas in medios ceu Martius exsilit astris
Curras, ubi ingentes animæ, clamorque, tubæq[ue]
Sanguinæ ju: ere deum, non ægnus ille 85
Occupat arva fuens: sequitur vis omnis Achivum
Agglomerant latera, et densis thoracibus horrens
Stat manus, ægisono quam nec fera pectore virgo
Dispulerit, nec dextra Jovis, Terrorque Pavorque,
Martis equi; sic contextis umbonibus urgent.
rileo veluti cum Jupiter agmine nubem 91
nstituunt, certant Zephyri, frustra rigentem
Pulsat utrinque Notus: pendet mortalia longo
Corda metu, quibus illa fietis, quibus incidat arvis
Hinc manus infelix clamore impellere magno
Saxa, facesq[ue] atras, et tortæ pondera fundæ:
Pert sonitus immota phalanx, irasq[ue] retentant,
Congeries dum prima fluat. Stellantia Mopsus
Tegmina, et ingentem Corythi notat Eurytus um-
Restitit ille gradu, seseq[ue] a lumine ferri [bram
Sustinuit præcepis, subitum ceu pastor ad amnem
Spumantem nimbis, fluctuq[ue] arbuta ruentem.
Et Tydeus, En intentis quem viribus, inquit,
Experiar, manibusque dari quem cominus op-
tem:
Quo steteris, moriere loco. Subit ilia cuspis
Olenii: dedit ille sonum, compressa, p[er]e mandans
— vuora purpuream singultibus exspuit auram.
Ac velut in medio rupes latet horrida ponto.
Quam super ignari nunquam rexere magistri
Præcipientes impune rates; sic agmine cæco 110
Incurrit strictis manus ensibus: occubat Iron,
Et Cotys, et Pyro melior genitore Bienor.
At magis interea diverso turbida motu
Urbs agitur. Genysio conjux amoverat arma:
Ast illi subitus ventis vivoque reluxit 115
Torre focus; telis gaudes, miserande, repertis.
Linq[ui]t et undantes mensas infectaq[ue] pernox
Sacra Medon: chlamys imbelli circumvenit ostro
Torta manum, strictoque vias præfulgurat ense.
Talis in arma ruit; nec vina dapesq[ue] remota,
Statque loco torus, insomnes manere ministri.
Inde vagi nec tela modis nec casibus isdem
Conseruere manum, et longe jacuere perempti.
Ecce, gravem nodis pinguique bitumine quassans
Lampada, turbata Phlegyas decurrit ab arce, 125
Ille levis de more manus, acienq[ue] Pelasgum
Per noctem remeasse ratus; pulsumq[ue] requirens
Sæpe sibi vno Thamyrum clamore petebat
Arduus, et late fumanti nube coruscus; [phon,
Quantus ubi immenso prospexit ab æthere Ty-
igne simul ventisque rubens, quem Jupiter alte
Crine tenet, trepidant diro sub lumine puppes.
Tollitur hinc, totusq[ue] ruit Tirynthius arcu,
Pectore certa regens adversa spicula flamma
Per piceos accensa globos, et pectus arundo
Per medium contenta fugit: ruit ille comanti 136
Ore facem supra, majonq[ue] apparuit ignis.
Ambrosium Peleus, ingentem Ancæus Ethelum
Sternit, et elatæ propius succedere dextræ
Telecoonta sinit, duplicataq[ue] ora securi 140
Disjecit cervice tenuis; simul aspera victor
Cingula sublastri vibrantia detrahit umbra.
Has, precor, exuvias et prima cadavera, Nestor
Linq[ui]te, ait; ferro potius mihi dextera, ferro
Navet opus: prensunq[ue] manu detruncat Anna
Diversasq[ue] simul socios invadere turmas [strum
Admonuit Pergunt rupta testudine fusi

Qua tenebrae campique ferunt. Gravis invenit
Ochum

Phlias, et trepido Pollux impingitur Hebro.
Ipse super vultus, taboque labantia terga, 150
Dux campi Martisque potens, ut caeca profundo
Currit hiems, Zely et Broten Abarinque relinquit
Semineces; Glaucum sequitur, Glaucumque ruen-
Occupat, et jugulo vulnus molitur apertio. [tem
Ille manu contra telum tenet, ultima frustra 155
Verba ciens, fixamque videt decrescere cornum.
Hinc Halyn, hinc rigido transcurrens demetit ense
Protin, et insignem cithara cantuque fluenti
Dorcea, qui dulci festis adistere mensis
Pectine Bistoniae magnum post ausus alumnus.
Nec pharetram aut acres ultra Titynthius arcus
Exercet, socia sed disjicit agmina clava. 162
Ac veluti magna juvenum cum densa securi
Sylva labat, cuneisque gemit grave robur adacis,
Jamque abies piceaeque ruunt: sic dura sub ictu
Ossa virum maleque sonant, sparsusque ceiebro
Albet ager. Lavis ante pedes subsedeat Ichon;
Occupat os barbamque viri, clavamque superne
Intonat: Occumbens i nunc, ait, Herculis armis,
Donum ingens, semperque tuis mirabile fati. 170
Horrunt ille cadens, nomenque agnovit amicum
Primus, et ignaris diu scelus attulit umbris.
Nec tibi Thessalicos tunc profuit, Onyte, reges
Hospitii, aut mente moros fuisse benigna,
Et laribus sacrasse diem: procul advent Idmon,
Oblatumque ferit, galeam cristasque rubentes,
Heu tua dona, ferens. Quem te, qualemque
videbit

Attonitus, Crenæ, parens! en frigidus orbes
Purpureos jam somnus obit; jam candor, et anni
Deficiunt, natusque fugit decus omne soluta. 180
Desere nunc nemus, et Nympharum durus amores.
At diversa Sagen turbantem fallere nervo [lis
Tum primum puer ausus Hylas, spes maxima bel-
Pulcher Hylas, si fata sinant, si prospera Juno;
Prostravitque virum celeri per pectora telo. 185
Accessere (nefas) tenebris fallacibus acti
Tyndaridae in sese: Castor prius ibat in ictus
Nescius; ast illos nova lux, subitoque diremit
Frontis apex. Tum Castor Ityn, qua cærulans ambit
Balteus, et gemini committunt ora dracones; [cen
Frater Hagen, Thapsumque, securigerumque Neal-
Transigit, et Canthi pallentem vulnere Cydnum.
Torserat hic totis conmissus viribus hastam
Venatori Erymo: brevis hanc sed fata ferentem
Prodidit, et piceo comitem miserata refulsit 195
Iuna polo: cessere jubæ, raptumque per auras
Vulnus, et extrema sonuit cita casside cuspis.
Nisæum Telamon, et Ophellem vana sonantem
Per clypei cedentis opus cratemque trilem,
Qua stomachi secreta, ferit, lætusque profatur:
Di, precor, hunc regem, aut æque deligerit alta
Fors mihi gente satum, magnusque et flebilis urbi
Conciderit Super addit Aren, fratremque Melan-
thum,

Phoeceaque Olenden, Legem qui pulsus ah oris
Regis amicitiam, et famuli propioris honores 205
(Qua patiens non arte?) tulit. Nox alta cadentum
Ingentes densat sonitus, augetque ruinas.
Ut magis Inarime, magis ut mugitor anhelat
Vesibus, attonitus acercom suscitatur urbes: [dunt
Sic pugnae ciudescit opus: neque enim ignea ce-
Astra loco; lentis hæret nox conscia bigis. 211
Perge age Tartareo mecum simul omnia noctis,
Musa, sequi. Trepidam Phaethon afflavit ab alto
Tisiphonen, graviorque locos jam luce propinqua

Umbra premit: non signa virum, non funera cer-
nunt, 215

Et rabie magis ora calent. Vos prodite, divæ,
Eumenidum noctisque globos, vatique pateat
Armorum fragor, et trepidi singultibus agri
Labentum, atque acti Miniy per littora manes.
Cyzicus hic aciem vanis discursibus implet,
Pata trahens; jam pulsa sibi cessasse Pelasgum
Agmina, jam passim vacuos disiecta per agros
Credit ovans: tales aditus, ea gaudia fingit 228
Ira deum. Fundo veluti cum Cæus in imo,
Vincta Jovis fractoque trahens adamante catenas,
Saturnum Tityonque vocat, spemque ætheris amens
Concipit: ast illum fluvis et nocte remensa
Eumenidum canis, et sparsæ juba repulit hydræ.
Sævit acerba fremens, tardumque a mœnibus ag-
men 229

Increpitat: Nunquamne dolor virtute subibit
Nil ausas sine rege manus? at barbara buxus
Si vocet, et motis ululantia Dindyma sacris,
Tunc ensis placeatque furor: modo tela sacerdos
Porrigat, et jussa sanguis exuberet ulna.
Talibus insultans jamdudum numine divæ 235
Deficit: infracti languescunt frigore cursus:
Corda pavent: audit fremitus irasque leonum,
Coinnuatque, et motas videt inter nubila turres.
Tunc gravis et certo tendens stridore per umbras
Æsonii venit hasta ducis, latumque sub imo 240
Pectore rumpit iter. Quam nunc incognita vellet
Lustra sibi, nullisque datos venatibus annos?
Talia magnanimi diverso turbine fundunt
Tela viri, sonituque pedum, aspsectaque motu
Explorant: presant scios, vocemque reposcunt.
Quod si tanta lues seros durasset in ortis, 246
Extinctum genus, et solas per mœnia matres
Vidi-set, stratanque dies in littore gentem. [to,
Tum pater omnipotens tempus, jam rege perem-

Flectere fata ratus, miserisque abrumperé pugnas,
Supremam celeravit opem, nutuque sereno 251
Intonuit, quem nocte sate, quem turbidus horret
Armipotens. Tunc porta trucis coit effera belli.
Continuo dant terga metu, versique per agros
Diffugiunt, quæ sola salus: nec terga ruenum
Mens Miniy conversa sequi; stetit anxia virtus.
Ecce levi primos jam spargere lumine portus
Orta dies, notæque (nefas) albescere turres.
Di maris, attonito conclamat ab agmine Tiphys,
Ut mea fatali damnastis pectora somno! 260
Heu socii quantis complerunt littora monstria!

Illi autem neque adhuc gemitus, neque conacia
facti

Ora levant: tenet exsanguis rigor horridus artus.
Ceus pavet ad crines et tristia Pentheos ora
Thyias, ubi impulsæ jam se deus agmine matris
Abstulit, et cæsi vanescunt cornua tauri. 266
Nec minus effusi grandævum ad littora vulgus,
Ut socios videre manus, dare versa retrorsus
Teiga metu: dextram tendens proclamant Iason:
Quos fugitis? vellem hac equidem me strage
mœoque 270

Prochubuisse magis: deus hæc, deus asper utriusque
Implicuit: sumus en Minyæ, sumus hospita turba.
Cur etiam flammis miserisque moramur honoris?

Tum super exsanguis confertæ cordis acervos
Præcipiti plangore ruunt. Agnoacit in alta 275
Strage virum sua texta parens, sua munera conjux.
Il gemitus toto sinuosa per æquora cælo.
Pars tenues flatus, et adhuc stridentia prenasant
Vulnera, pars sera componunt lumina dextra.
At vero, in mediis exsangui rege reperto 280

Aggeribus, tristi sileant cœu cœtera planctu,
 Sic famulū matrumque dolor, sic omnis ad unum
 Versa manus : circa lacrymis ac mentibus ægri
 Stant Minys, desistent nefas, et cuspis ictus
 Æsoniæ, sortemque ducis solantur acerbam. 285
 Ille ubi concretos pingui jam sanguine crines,
 Pallentesque genas, infractaque pectore caro
 Tela, neque hesternos agnovit in hospite vultus,
 Ingemit, atque artus satur complexus amicos :
 Te tamen ignarum tanti, miserande, furoris 290
 Nox habet, et nullo testantem fœdera questu :
 At mihi luctificum venit jubar. En quibus adsum
 Colloquiis? cui me hospitio fortuna revexit?
 Exstingui meæ (fatis hoc deficit unum)
 Speravi te posse manu? talisve reliqui [bant,
 Has ego, amice, domos? quod si jam bella mane-
 Et placitum hoc superis, nonne hæc mea jus-
 titus essent
 Fune a, meque tuus potius nunc plangeret error?
 Nec Clarī nunc antra dei, quicquidque Tonantis
 Arguerem : talesne acies, talesne triumphos 300
 Sorte dabant? tantumne nefas mens conscia vatū
 Conticuit, patriæ exitium crudele senectæ
 Et tot acerba canens? heu divis visa sinistris
 Regna mihi! quinam reditus? quæ me hospita
 tellus
 Accipiet? quæ non primis prohibebit arenis?
 Invidere dei, ne, Phasidis arva remoti 306
 Et Scythicas populatus opes, hæc rursus adiiem
 Littora, neve tuos irem tunc ultor in hostes?
 Fas tamen est conferre genas, fas jungere tecum
 Pectora, et exsangues niscere amplexibus artus.
 Vos, age, funereas ad littora volvite sylvas, 311
 Et socios lustrate rogos; date debita cœsis
 Munera, quæ nostro misisset Cyzicus igni.
 Parte alia Clite, laceras super ora mariti
 Fusa comas, misera in plactus vocat agmina
 matrum, 315
 Fatur et hæc: Primis, conjux, exceptus in annis
 Cuncta tibiis; necdum soboles, nec gaudia de te
 Ulla mihi, quis mæsta tuos nunc, optime, casus
 Perpetere, tenui luctum solamine fallens.
 Mygdonis alma patem, funestaque piælia nuper
 Natales rapuere domos, Triviæque potentis 321
 Occidit arcana genitrix absunita sagitta: [que
 Tu, mihi qui conjux pariter, fraterque, patens-
 Solus, et a prima fueras spes una juvenis,
 Deseris heu, totamque deus simul impulit urbem.
 Ast ego non media te saltim, Cyzice, vidi 326
 Tendentem mihi morte manas, aut ulla momentis
 Verba tuli: quinet thalamis modo quæsta morari.
 Heu talem, tantique metus secunda, recepi!
 Illam vix gemino mærens cum Castore Pollux 330
 Erigit hærentem, compressaque colla trahentem,
 Interea innumeras nudatis montibus urgent
 Certatim, decorantque pyras, et corpora nati
 Summa locant: vadit sonipes cervicem remissa.
 Venatix nec tui haec canum pecudumque morantur;
 Funeræ quæ cuique manus, quæ cura suorum,
 Quæ fortuna fuit. Medio rexi aggere longe
 Eminent; hunc crebris quærens singulibus ora
 Allevat Æsonides, celsoque reponit in ostro.
 Dat pictas auro atque ardentes murice vestes, 340
 Quas rapuit telis festina vocantibus Austris
 Hypsipyle: galeam dilectaque cingula regi
 Injicit; ille, suam vultum conversus ad urbem,
 Sceptra manu veterum retinet gestiem avorum
 Nam quia nec proles, alius nec denique sanguis,
 Ipse decus regnique refert insigne paterni. 346
 Inde, ter amatos Minyis referentibus orbes,

Concussi tremuere rogi; ter inhorruit æther
 Luctificum clangente tuba: jecere supremo
 Tum clamore faces: rerum labor omnis in auras
 Solvitur, et celsis collucent æquora flammis. 351
 Scilicet hæc illo juvenem populosque manebant
 Tempore, Peliciis caderet cum montibus arbor;
 Hoc volucrumque minæ, præsagaque fulmina
 longo 354
 Acta mari tolerant. Sed quis non prima refellat
 Monstra deum, longosque sibi non augeret annos?
 Jamque solutus honos cineri: jam passibus ægris
 Dilapsæ cum prole nurus, tandemque quiescent
 Dissona pervigili planctu juga: qualiter Arctos
 Ad patrias avibus medio jam ve.e revectis 360
 Memphis, et aprici statio ailet annua Nili. [curis
 At non inde dies, neque jam magis aspera
 Nox Minyas tanta cæsorū ab imagine solvit:
 Bis Zephyri jam vela vocant; fiducia mæsta
 Nulla viis: ægro assidue mens carpitur æstu 365
 Necdum omnes lacrymas, atque omnia reddita
 cæsis
 Justa putant: patria ex oculis, acieque laborum
 Pulsus amor, ægrique juvat frigusque luctum.
 Ipse etiam Æsonides, quanquam tristissima re-
 Castiganda duci, vultuque premenda sereno, [rum
 Dulcis indulget lacrymis, aperitque dolorem.
 Tum secreta trahens Phæbeum ad littora Mop-
 sum: 370
 Quænam, ait, ista lues? aut quæ sententia di-
 Decretusne venit talis pavor? an sibi neciunt
 Corda moras? cur jam immemores flammæque lan-
 risque 375
 Angimur? aut pariet quænam hæc ignavia finem?
 Dicam, ait, ac penitus causas labenque docebo,
 Mopsus, et castra tuens: Non si mortalia membra,
 Sortitusque breves, et parvi tempora fati
 Perpetimur, socius superi quondam ignis Olympi,
 Fas ideo miscere neccs, ferioque morantes 381
 Exigere hunc animas, reddituraque senina cœlo.
 Quippe nec in ventos, nec in ultima solvimur
 ossa:
 Ita manet, duratque dolor. Cum deinde tremendi
 Ad solum venere Jovis, questuque nefandam 385
 Edocueri necem, patet ollis janua leti,
 Atque iterum remeare licet: comes una sororum
 Additur, et panter tenas atque æquora lustrant
 Quisque suos sotes inimicæ pectora pænis
 Implicat, et varia meritos formidine pulsant. 390
 At quibus invito naduerunt sanguine dextræ,
 Si fors secula tulit miseros, si proxima culpæ,
 Hos variis mens ipsa modis agit, et sua carpunt
 Facta viros resides; et jam nihil amplius ausi,
 In lacrymas, humilesque metus, ægramque fati-
 cunt 395
 Segnitium: quos ecce vides. Sed nostra require
 Cura viam, memori jam pridem cognita vati.
 Est procul ad Stygiæ dexera silentia noctis
 Cimicerrum domus, et superis incognita tellus,
 Cæruleo tenebrosa situ, quo flammæa nunquam
 Sol juga, sideros nec mittit Jupiter annos. 401
 Stant tacitæ frondes, immutataque sylva comanti
 Horret Averna jugo: specus umbrarumque meatus
 Subter, et Oceani præceps fragor, arvaque nigro
 Vasta metu, et subitæ post longa silentia voces.
 Ensifer hic, atque sedens in veste, Cheloneus 406
 Insontes errore luit, culpæque remittens
 Carmina turbatos volvit placantia manes.
 Ille mihi, quæ danda forent lustramina cæsis,
 Prodidit: ille volens Erebum terrasque retexit.
 Ergo, ubi puniceas Oriens ascendend undas, 411

Tu socios adhibere sacris, armenta^{que} magnis
Bina deis : me jam cœtus accedere vestros
Haud fas interea, donec lustralia pernox
Vota fero. Movet en gelidos Latonia currus : 41
Flectegradum ; placitis sileant, age, littora cœptis

Jamque sopor mediis tellurem preesserat horis.
Et circum tacito volitabant somnia mundo ;
Cum vigil arcani speculatus tempora sacri
Ampycides petit adversis *Æsopia sylvis* 42
Flumina, et æquoreas pariter decurrit ad undas
Hic sale purpureo vivaque nitentia lympha
Membra novat, æque horrificis accomodat ac
Tempora tum vitis et supplice castus oliva [tis
Implicat, et stricto designat littora ferro : 43
Circum humiles aras, ignotaque numina divûm
Instituit, sylvaque super contristat opaca :
Utque metum, numenque loco, sacramque quietem
Addidit, ardenti nitidum jubar evocat alto.

Atque Argoa manus variis insignis in armis 430
Ibat, agens lectas aurata fronte bidentes.

Delius hic longe candenti veste sacerdos
Occurrit, ramoque vocat : jamque ipse recenti
Stat tumulo, placida transmittens agmina lauro
Ducit et ad fluvios, ac vincula solvere monstrat
Primapedum, glaucasque comis prætexere frondes
Imperat ; hinc alte Phœbi surgentis ad orbem
Ferre manus, totisque simul procumbere campis
Tunc picæe mactantur oves ; prosectaque partim
Pectora fert Mopsus, partim gerit obivus Idmon.
Ter tacitos egere gradus ; ter tristia tangens 441
Arma simul vestesque virûm, lustramina ponto
Pone jacit : rapidis adolentur cætera flammis.
Quin etiam truncas memorum effigiesque virorum
Rite locat quercus, simulataque subligat arma.
Huc Stygias transire minas, iramque severi
Sanguinis, his orat vigilis incumbere curas :
Atque ita lustrifico cantu vocat : Ite peremti,
Ac memores abolete minas : sint otia vobis, 449
Sit Stygiæ jam sedis amor : procul agmine nostro,
Et procul este mari, cunctisque abistite bellis.
Vos ego nec Graias unquam contendere ad urbes,
Nec trivis ululare velim : pecorique isaque
Nullæ adeo pestes, nec luctifer ingruat annus :
Nec populi, nostrive luant ea facta minores. 455
Dixerat, et summas frondentibus intulit aris
Libavitque dapes ; placidi quas protinus angues,
Umbrarum famuli, linguis rapuere coruscis.

Continuo puppim petere et considerare transtris
Imperat Ampycides, nec visum vertere terræ : 460
Excidere, quæ gesta manu, quæ debita fatis.
Illi al. cres, pars arma locant, pars ardua celsis
Insternunt tabulata foris : oriturque frementum
Remorum sonus, et lætæ concordia vocum. 461
Jupiter urgentem cœ summa Ceraunia nubem
Cum pepulit, movitque jugis, fulsere repente
Et nemora et scopuli, nitidusque reducit æther :
Sic animi rediere viris : jamque ipse magister
Nutat ab arce ratæ remisque obstitere tendit.
Instaurant primi certamina liber amictu 470
Eurytus, et dictis Talai non territus Idas ; [Iunt.
Inde alii increpitant, atque æquora pectore tol-
Par gemitu pulsuque labor : versumque vicissim
Mittitur in puppim rēmo mare. Lætus et ipse
Alcides, Quisnam hos vocat in certamina fluctus ?
Dixit, et, intortis adurgens arduus undis. 476
Percussit subito deceptum fragmine pectus,
Atque in terga ruens Talaum, fortemque Eribo-
Et longe tantæ securum Amphionæ molis [tem,
Obraui, inque tuo posuit caput, Iphite, transtro.
Jam summas cœli Phœbus candentior arces 481

Vicerat, et longas medius revocaverat umbras.
Tardior hinc cessante viro, quæ proxima, Tiplyis,
Littora, quosque dabat densa trabe Mysia montes
Advehit. Petit excoelas Tiryntius ornos : 485
Hæret Hylas lateri, passusque moratur iniquos.

Illum ubi Juno poli summo de vertice puppim
Deseruisse videt, tempus rata diva nocendi,
Pallada consortem curis cursaque regentem,
Ne qua inde inceptis fleret mora, fallere prima
Molitur, caroque dolis avertere fratri. 491
Tunc sic alloquitur : Procerum vi pulsus iniqua
Germanique manu (repetis quo crimine) Peres
Barbaricas jam movit opes, Hyrcanaque signa :
Æetes contra thalamis et virgine pacta 495
Conciliat reges Scythicos, primosque coacta
Advehit Albana Styrys gener agmina porta.
Bellum ingens, atque ipse citis Gradius habenis
Fundit equos. Viden' Arctoo de carcere quanta
Tollat se nubes, atque æquore pendeat atro ? 500
Corripe prima vias : finem cum Phasidis alti
Transierit Peres, aciemque admoverit urbi,
Cœpta refer, paullumque nefas et fœdera nocte
Consilii atque arte tua : sponde affore reges
Dis genitos, quis arma volens, quis agmina jun-
gat. 505

At virgo, quanquam insidias, æstusque novercæ
Sentiat, et blandos quærentem fingere vultus,
Obsequitur tamen, et jussas petit ocios oras.
Ingemuit Juno, tandemque silentia rumpit :
En labor, en odiis caput insuperabile nostris ! 510
Quam Nemeer tot fessa minis, quæ prælia Lernæ
Expeiari ? Phrygiis ultro concurrere monastis
Nempe virum, et pulchro reserantem Pergama
ponto [gentis
Vidimus. En ego nunc regum soror ! et mihi
Ullus honos ? jam tum indecores, justæque dolo-
Primitiæ, a tenero superati protinus angues. [rum
Debueram nullos juveni jam quærere casus
Victa, nec ad tales forsā descendere pugnas :
Verum animis insiate tuis, astumque per omnem
Tende, pudor : mox et Furias Ditemque movebo.
Hæc ait, et pariter lævi jнга pinea montis 515
Respicit, ac pulchro venantes agmine Nymphas,
Undarum nemorumque decus : levis omnibus
arcus,

Et manicæ virides, et stricta myrtus habena :
Summo palla genu : tenui vagus innatat unda
Crisis, ad obscuræ decurrens cingula mammiæ.
Ipsa citatarum tellus pede plausa sororum 527
Personat, et teneris submittit gramina plantis.
E quibus Herculeo Dryope percussa fragore,
Cum fugerent jam tela feræ, processerat ultra
Turbatum visura nemus ; fontemque petebat 531
Rursus, et attonitis referebat ab Hercule vultus.
Hanc delapsa polo, picæque acclinis opacæ
Juno vocat, prensaque manu sic blanda profatur :
Quem tibi conjugio tot designata dicavi, 535
Nympha, procos, en Hæmonia puer appulit alno,
Clarus Hylas, saltusque tuos fontesque pererrat.
Vidisti, roseis hæc per loca Bacchus habenis
Cum domitas acies et Eoi spicula regni
Duceret : ac rursus thiasos et sacra moventem
Hunc tibi, vel posito venantem pectine Phœbum
Crede dari. Quæ spes Nymphis aufertur Achæis
Præceptum quanto proles Bæbeia questu
Audiet, et flavi quam tristis nata Lycormæ !
Sic ait : et celerem frondosa per avia cervum 543
Suasciat, ac juveni sublimem cornibus offert.
Ille animos tardusque fugæ longumque resistens
Sollicitat, suadetque pari contendere cursu.

Credit Hylas, prædæque ferox ardore propinquæ
Insequitur: simul Alcides hortatibus urget 550
Prospiciens: jamque ex oculis aufertur uterque;
Cum puerum instantem quadrupes, fessaque mi-
nantiem

Tela manu, procul ad nitidi spiracula fontis
Ducit, et intactas levis ipse superfugit undas.
Hoc pueri spes lusa modo est, nec tendere certat
Amplius: utque artus et concita pectora sudor 556
Diluerat, gratos avidus procumbit ad amnes.
Stagna vaga ceu luce micant, ubi Cyn'hia cælo
Prospicit, aut medii transit rota candida Phœbi;
Tale jubar diffundit aquis: nil umbra comæque,
Turbavitque sonus surgentis ad oscula Nymphæ.
Illa, avidas injecta manus, heu sera cientem
Auxilia, et magni referentem nomen amici, 563
Detrahit: adjutat prono nam pondere vires.

Jam pater umbrosis Tirynthius arcibus ornos
D'pulerat, magnoque jugi stridore revulsas
Terga super fulvi porrexerat horrida monstri,
Littora curva petens: alio nam calle reversum
Credit Hylan, captaque dapes auxisse ferina. [sas
Sed neque apud socios, structasque in littore men-
Unanimum videt æger Hylan, nec longius acrem
Intendens aciem. Varios hinc excitat æstus
Nubens mali percussus amor, quibus hæserit oris,
Quis tales impune moras casusve laborve
Atulerit: densam interea descendere noctem 575
Jam majore metu. Tum vero et pallor et amens
Cum piceo sudore rigor: ceu pectora nautis
Congelat hiberni vultus Jovis agricolise,
Cum coit umbra minax: comitis sic afficit error
Alciden, sævæque monet meminisse novercæ 580
Continuo, volucri ceu pectora tactus asilo
Emitcui Calabris taurus per confraga septis,
Obvia quæque ruens, tui se concitat ardens
In juga senta fuga. Pavet omnis conscia late
Sylvæ, pavent montes, luctu succensus acerbo 585
Quid struat Alcides, tantæque quid apparat ira.
Ille, velut refugi quem contigit improba Mauri
Lanceæ, sanguineus vasto leo murmuræ fertur,
Frangit et absentem vacuis sub dentibus hostem;
Sic Furiis accensa gerens Tirynthius ora 590
Fertur, et intento decurrit montibus arcu. [quam
Heu miseræ, quibus ille, feræ, quibus incidit us-
Immeritis per lustra viris! volat ordine nullo,
Cuncta petens: nunc ad ripam dejectaque saxis
Flumina, nunc notas nemorum procurrit ad um-
bras. 595

Rursus Hylan, et rursus Hylan per longa reclamatione
Avia: responsant sylvæ, et vaga cœtat imago.

At sociis immota fides, Austrisque secundis
Causa moræ non parvus Hylas, quamquam om-
nibus æque 599

Grata rudimenta; Herculeo sed nomine pendet.
Illum omnes lacrymis, mæstique reposcere votis;
Incertique metu nunc longas littore voces
Spargere, nunc aeris ostendere noctibus ignes.
Ipse, vel excelsi cum densa silentia montis,
Strata vel obliat ductor videt æquora ventis, 605
Stat lacrymans, magnoque viri cunctatur amore.
Illius incessus, habilemque ad terga pharetram,
Illum inter proceras, mæstæque silentia mensæ
Querit inopa, quondam ingenti comprehensa tra-
hentem 609

Vina manu, et duræ referentem monstra novercæ.

Nec minus interea crudelis Iapyga Juno
Assidue movet, et primis cum solibus offert.
Jamque moræ impatiens cunctantes inciepat ausus
Tiphys, et oblato monet otia rumpere curas.

Ergo animum flexus dictis instantis Iason 615

Concedit, sociosque simul sic fatur ad omnes:

O utinam, Scythiis struerem cum funera terra,

Vox mihi mentitas tulerit Parnassia sortes,

Agmine de toto, socius qui maximus armis

Affloret, hunc Jovis imperiis fatoque teneri, 620

Ante procellosum scopulis errantibus æquor.

Necdum fama viri, nec certior exstitit auctor.

Verum agite, et, dubiis variant quia pectora curis,

Consulite, et, motis seu vos via flatibus urget,

Perigite, et inceptos mecum revocate labores; 625

Seu plures tolerare moras, rursusque propinquis

Quasivisse jugis, pretium haud leve temporis

Dixerat; et studiis jam dudum freta juvenus acti.

Orat iniire vias: unum tanto abfore cœtu,

Nec minus in sese generis, dextraque potentes

Esse ferunt. Tali mentem pars maxima flatu 631

Frigit, et vana gliscunt præcordia lingua.

Salibus ut mediis tum demum læta reducit

Cerva gregem, tum gemit aper, reboatque superbis

Cominus ursa lupis, cum sese Martia tigris 635

Abstulit, aut curvo tacitus leo condidit antro.

At pius ingenti Telamon jam fluctuat ira

Cum fremitu, sævisque furens in jurgia dictæ

Insequitur, magnoque implorat numina questu.

Idem orans prensatque viros, demissaque supplex

Hæret ad ora ducis, nil se super Hercule fari, 641

Sed socio quocunque, gemens: quamquam aspera

fama

Jam loca, jamque feras per barbara littora gentes;

Non alium contra Alciden, non pectora tanta

Posse dari. Rursum instimulat, ducitque faventes

Magnanimus Calydone satus, potioribus ille 646

Deteriora fovens, semperque inversa tueri

Durus, et haud ullis unquam superabilis æquis,

Rectorumve memor: Non Herculis, inquit, ad-

emti,

Sed tuus in seros hæc nostra silentia questus 650

Traxit honor, dum jura dares, dum tempora fandi.

Septimus hic celsis descendit montibus Auster,

Jamque ratem Scythiis forsân statuisset in oris:

Nos patriæ immemorans, maneat ceu nulla reve-

Gaudia, sed duro sævæ sub rege Mycenæ, [tos

Ad medium cunctantur iter. Si finibus ullis 656

Ilas tolerare moras et inania tempora possem.

Regna hodie, dulcem sceptris Calydone tenerem,

Lætus opum pacisque meæ, tutusque manerem,

Quis genitor materque, locis. Quid deside terra

Hæremus? vacuos cur lassant æquora visus?

Tun' comitem Alciden ad Phasidis amplius arva

Affloret, tu socias ultra tibi rere pharetras?

Non ea lax odus, obliatæque numine fesso

Junio sui: nova Tartareo fors semine monstra,

Atque iterum Inachis jam nuntius urget ab Argis.

Non datur hæc magni proles Jovis; at tibi Pollux

Stirpe pares Castoque manent, at cætera divum

Progenies: nec parva mihi fiducia gentis. [ferro

Ast egomet, quocunque voces, sequar; agmina

Plura metam; tibi dicta manus, tibi quicquid in

ipso [ma, posce.

Sanguine erit; iamque hinc, operum quæ maxi-

Scilicet in solis profingi stetit Herculis armis

Nostra salus? nempe ora æque mortalia cuncti

Ecce gerunt; ibunt æquo nempe ordine remi. 675

Ille, vel insano jamdudum turbidus æstu,

Vel parta jam laude tumens, consortia fæne

Despicit, ac nostris ferri comes annuit actis.

Vos, quibus et virtus, et spes in limine

Tendite, dum rerum patiens calor, et rude membris

Robur inest: nec enim solis dare funera Colebis

Sit satis, et tota pelagus lustrasse juvena.
Spes mihi, quæ tali potuit longissima casu
Esse, fuit: quisque virum perquirere sylvis
Egit amor: loca vociferans non ulla reliqui. 685
Nunc quoque, dum vario nutat sententia motu,
Cernere devexis redeuntem montibus opto.
Sat lacrymis comitique datum: quem sortibus ævi
Crede, vel in mediæ raptum tibi sanguine pugne.

Talibus Enides urget, simul incita dictis 690
Heroum manus: an te omnes Argos jubebat
Vincta rapi Calais: furias miratur ovantum
Æacides; multusque viri cunctantia corda
Fert dolor, an sese comitem tam tristibus actis
Ahneget, et celsi mærens petat ardua montis. 695
Non tamen et gemitus et inanes desinit iras
Fundere: Quis terris, pro Jupiter, inquit, Achæis
Iste dies! sævi capient quæ gaudia Colchi!
Non hi tûm flatus, non ista superbia dictis, 699
Littore cum patrio, jam vela potentibus Austris,
Cunctus ad Alciden versus favor; ipse juvaret,
Ipse ducis curas, meritosque subiret honores.
Janine animis, jam gente pares, atque inclyta vulgi
Dextera? nulla fides, nulli super Hercule fletus?
Nunc Parthaonides, nunc dux mihi Thracia proles?
Aspera nunc pavidos contra ruit agna leones?
Hanc ego, magnanimi epulum Didymæonis, has-
tam, [bras,
Quæ neque jam frondes, virides nec proferet um-
Ut semel] est evulsa jugis, ac matre peremta
Ilda ministeria et duras obit horrida pugnas, 710

Testor, et hoc omni, ductor, tibi numine firmo.
Sæpe metu, sæpe in tenui discrimine rerum
Herculeas jam serus opes, spretique vocabis bunt.
Arma viri: nec nos tumida hæc tum dicta juva-
Talibus Æacides socios terroribus urgens 715
Illacrymat, multaque comas deformat arena.
Fata trahunt, raptusque virum certamine ductor
Ibat, et obtenta mulcebat lumina palla.
Hic vero ingenti repetuntur pectora luctu,
Ut socii sedere locis, nullæque leonis 720
Exuvie, tantique vacant vestigia transtri.
Flet pius Æacides: mærent Perantia corda:
Ingemit et dulci frater cum Castore Pollux
Omnis adhuc vocat Alciden fugiente carina,
Omnis Hylan, medio pereuntia nomina ponto. 725
Dat procul interea toto pater equore signum
Phoreys, et immanes intorto murice phocas
Contrahit antra petens: simul et Massylus, et una
Lyctius, et Calabris redit armentarius arvis.
Illic extremi nox littore solis lheras 730
Condidit alta domos, et sidera austulit astra.
Flamina conticere, jacet sine fluctibus æquor.
Amphitryoniades, nec quæ nova lustra requirat,
Nec quo tendat iter, comitis nec fata peremti
Quæ referat, videt, aut socios qua mente revisat.
Urit amor, solisque negat decedere sylvis. 736
Non aliter genitu quondam lea prolis ademta
Teiga dedit; sedet inde viis, inclusaque longo
Pervigilant castella metu: dolor attrahit orbes
Interea, et misero manat juba sordida luctu. 740

LIBER QUARTUS.

Atque ea non oculis divùm pater amplius æquis
Sustinuit; natiq; pios miscuatus amores,
Junonem ardenti trepidam gravis increpat ira:
Ut nova nunc tacito se pectore gaudia tollunt!
Hæret inops, solisque furit Tyynthius oris. 5
At comite immemores Minyæ facilesque relicto
Alta tenent. Sic Juno ducem fovet anxia curis
Æsonium, sic arma viro sociosq; ministrat. [tem
Jam quibus incertam bellis, Scythicæque paven-
Gentis opes, quanta trepidam formidine cernam!
Tum precibus, tum me lacrymis, et supplice dextra
Attentare veto: reum mihi firma potest. s
I, Furias Veneremq; move: dabit impia pœnas
Virgo, nec Æetæ gemitus patiemur inultos.

Dixit, et arcano redolentem nectare rorem, 15
Quem pene alta quies liquidique potentia somni,
Detulit, inque vagi libavit tempora nati.
Ille, graves oculos et Hylan resonantia semper
Ora ferens, ut nulla deum superare potestas,
Procumbit: tandem fessis pax reddita sylvis, 20
Fluminaque, et vacuis auditæ montibus auræ.
Ecce puer summa se tollere visus ab unda
Fronibus in croceis, et inque munere Nymphæ,
Stansque super carum tales caput edere voces:
Quid, pater, in vanos absumis tempora questus?
Hic nomen, hæc fatis mihi jam domus improba,
que me 26

Nymphæ rapit sævæ monitu Junonis: inanes
Nunc Jovis accessus, et jam mihi limina cæli
Conciliat, jungitque preces et fontis honores.

O dolor! n dulces, quas gessimus ante, pharetræ.
Jam socii lætus rapuerunt vincula ventis, 31
Hortator postquam furis et voce nefanda
Impulit Enides: verum cum gente domoque
Ista luel, sævæque aderunt tua numina matri.
Surge age, et in duris haud unquam felice; cælo
Mox ades, teque astra ferent: tu semper amoris
Sis memor, et cari comitis ne abscedat imago.
Talibus orantem dictis, visuque fruentem,
Ille ultro petit, et vacuis amplexibus instat,
Lanquensque movet frustra conamina dextræ. 40
Corpus hebet somno, refugaque eludunt umbra.
Tum lacrymis, tum voce sequi, tum rumpere
questus:

Cum sopor, et vano spes mæsta resolvitur actu.
Fluctus ab undisoni cœu forte crepidine raxilque.
Cum rapit Halcyones miseræ fetumque larem-
It super ægra parens, queriturque, tumentibus
undis, [que,
Certa sequi quocunque ferant, audet, ue, pavet-
Icta fatiscit aquis donec domus, haustaque fluctu
Illa dolens vocem dedit, et se sustulit alis. [est:
Haud alter somni mæstus labor. Exsiliit amens,
Effususque genas lacrymis rigat: Ilimus, inquit,
Solut et hos montes cæsariæque lustra tenebis,
Care puer? nec res ultra mirabere nostras?
Hæc fatus religitque vias, et vallibus exit,
Incertus quid Juno ferat, quas apparet iras. 55
Nec minus et socios cernit procul æquore ferri
" , tacitumque pudet potuisse relinqui

Jamque iter ad Teucros atque hospita mœnia
 Flexerat, Iliaci repetens promissa tyranni; [Trojæ
 Cum mæsto Latona simul Dianaque vultu 60
 Ante Jovem stetit, et supplex sic fatur Apollo:
 In quem alium Alciden, in quæ jam tempora
 differs [rum
 Caucasium, rex magne, senem? nullumne malo-
 Finem adeo pœnæque dabis? te cuncta precantur
 Gens hominum, atque ipsi jam te, pater optime,
 montes, 65
 Fessaque cum sylvis orant juga. Sat tibi furtum
 Ignis, et ætheriæ defensa silentia mensæ.
 Exit ubi e scopulis, media inter pabula diri
 Vulturis, ipsum etiam gemitu mæsta que fatigat
 Voce Jovem, sævis relevans ambusta pruinis 70
 Lumina, congeminant annes, rupesque fragorem
 Caucasias: stupet ipse dei clamoribus ales.
 Tunc etiam superas Acheronte auditur ad arces
 Iapetus gravis; orantem procul arcet Erinnyes,
 Rescians celsi legem Jovis. Ille, deorum 75
 Fletibus et magno Phœbi commotus honore,
 Velocem roseis demittit nubibus Ilin:
 I, Phrygas Alcides et Trojæ differat arma;
 Nunc, ait, eripiat diræ Titana volucris.
 Diva volat, defertque viro celestibus parentis 80
 Imperia, atque alacrem lætis hortatibus implet.
 Jam Minyæ mediis clare per sidera noctis
 Fluctibus inulcrant placido cava linte cursu,
 Multaque deserto memores super lercule volvunt.
 Thracius at summa sociis e puppe sacerdos, 85
 Fata deûm, et miseræ solans incommoda vitæ,
 Securum numeris agit et medicabile carmen:
 Quo simul adsumta pulsus fide luctus, et iræ,
 Et labor, et dulces cedunt e pectore nati.
 Interea, magni jam iam subeunthius aëtris 90
 Oceani genitale caput, Titania frenis
 Antra sonant: Sol auricomus, cingentibus Horis,
 Multifidum jubat et bissono sidere textam
 Loricam induitur; ligat hanc, qui nubila contra
 Balteus undantem variat mortalibus arcum. 95
 Inde super terras et Eoi cornua montis
 Emicuit, traxitque diem candentibus undis:
 Et Minyas viso liquerunt flamina Phœbo.
 Proxima Behrycii panduntur littora regni,
 Pingue solum, et duris regio non invida tauris.
 Rex Amycus: regis fati et numine freti 101
 Non muris cinxere domos, non fœdera legum
 Ulla colunt, placidas aut jura tenentia mentes.
 Quales Ætnæis rabidi Cyclopes in antris
 Nocte sub hiberna servant freta, sicubi sævis 105
 Advectet ratis acta Notis tibi pabula dira [omnes
 Et miseræ, Polypheme, dapes: sic undique in
 Prospiciunt cursantque vias, qui corpora regi
 Capta trahant: eâ Neptuneo trux ipse parenti
 Sacrifici pro rupe jugi, media æquora supra, 110
 Torquet agens; sin forma viris præstantior adsit,
 Tum legere arma jubet, sumtisque occurrere contra
 Cæstibus: hæc miseri sors est æquissima leti.
 Huc ubi devectam Neptunus gurgite puppim
 Sensit, et extremum nati prospexit in oras, 115
 Et quondam lætos domini certamine campos,
 Ingenit, ac tales evoluit pectore questus:
 Infelix, imas quondam mihi rapta sub undas,
 Nec potius magno Melie, tum mixta Tonanti!
 Usque adeone meam, quacunque ab origine, prolem
 Tristia fata manent? sic te olim pergere sensi,
 Jupiter, injustæ quando mihi virginis armis
 Concidit infelix, et nunc Chaos implet, Orion.
 Nec tibi nunc virtus, aut dei fiducia nostri, 124
 Nate, animos, opibusque ultra ne crede cœlestis.

Jam jam aliæ vires, majorque sanguine nostro
 Vincunt fata Jovis, potior cui cura suorum est.
 Atque adeo neque ego hanc motis avertere ventis
 Tentavi, tenuisse iatem, nec jam mora meriti 123
 Hinc erit ulla tuæ: reges preme, dure, secundos
 Abstulit inde oculos, natumque et tristia linquens
 Prælia, sanguineo terras pater alluit æstu.
 Principio fluvios, gentemque, et littora ductor
 Explorare jubet: paullumque egressus Echion
 Invenit obscura gemitus in valle trahentem 135
 Clam juvenem, et cæsi marentem nomen amici.
 Ille, virum ut contra venientem, umbræque vidit
 Tempora Parrhasio patris de more galero,
 Pacilatæque manu nequicquam insignia virgæ,
 Ille fuge, ait, certo, quicumque es, perditte, passus,
 Dum datur. Obstupuit visu Nonacria proles, 141
 Quid ferat admirans. Postquam remeare monen-
 Ocuis, et dictis perstantem cernit in isdem, [tem
 Ahripit, et sociis, quæ sint ea, promerie cogit.
 Ille manum tendens, Non hæc, ait, hospita vobis
 Terra, viri; non hic ullos reverentia ritus 146
 Pectora: mors habitat, sævæque hoc litto.e pugnæ.
 Jam veniet diros Amycus qui tollere cæstus
 Imperet, et vasto qui vertice nubila pulset.
 Talis in advectos Neptuni credita proles 150
 Æternum furit, atque æquæ virtutis egentes,
 Ceu superûm segnes ad iniqua altaria tauros,
 Constituit, tandem ut misero lavet arma cerebro
 Consulto, atque fugæ medium ne tennit tempus.
 Nanque isti frustra quisnam concurrere monito
 Audeat? aut quoniam talem vidisse voluptas? 156
 Ductor ad hæc: Bebrÿne venis, diversaque regi
 Corda gerens? (melior vulgi nam sæpe voluntas:)
 Hostis an externis fato delatus ab oris?
 Et tua cur Amycus cæstu nondum obruit ora? 160
 Nomen, ait, prædulce mihi, nomenque secutus
 Otreos unanimi, decus ille: et læta suorum
 Gloria, nec vestros comes adspersandus in actus,
 Hesionam et Phrygiæ peteret cum gaudia nuptæ,
 Illic Amycum contra jussus stetit, atque ego palmas
 Implicui: sed prima procul vixidum ora levantis
 Fulminea frontem dextra, disjectaque fudit
 Lumina, me nunquam leto dignatus et armis:
 Sed lacrymis potius luctuque assumor inerti.
 Spes tamen, his fando si nuntius exit oris, 170
 Et Mariandynûm patrias penetravit ad urbes,
 Unde genus fraterque viro: sed et ille querit
 Oro, nec a vanis cladem Lycus augeat armis.
 Illic ubi non ulla juvenes formidine moti
 Accipiunt, dolor et duras insurgere mentes, 175
 Terga sequi, properosque jui et conjungere gressus
 Littore in extremo apeluca apparuit ingens, [sus
 Arboribus super et dorso contexta minantis, [nem,
 Non quæ dona deûm, non quæ trahat ætheris igni-
 Infelix domus, et sonitu tremebunda profundo. 180
 At vari pro rupe metus: hinc trunca rotatis
 Brachia rupta viris, strictoque immortalis cæstu,
 Ossaque tetra situ, et capitum mæstissimus orlo
 Respicias, quibus adverso sub vulnere nulla
 Jam facies, nec nomen erat. Media ipsius arma
 Sacra metu, magnique atis imposita parentis.
 Hospitis hic primum monitus rediere Dymanitis,
 Et pavor, et monstri subit absentis imago.
 Atque oculos cuncti inter se tenere silentes;
 Donec sidereo Pollux territus ore. 190
 Te tamen hæc, quicumque es, ait, formidine saxo
 Jam tua sylvæ ferat, modo sint tibi sanguis et artus
 Omnibus idem animus forti decernere pugnæ.
 Exoptantque virum, contraque occurrere possunt.
 Qualiter ignotis spumantem funditus amens 198
 s U .

Taurus aquis qui primus init, spernitque tumentem,

Pandit iter: mox omne pecus formidine pulsa
Pone subit, jamque et mediis præcedit ab undis.

At procul e sylvis sese gregibusque ferebat
Sevus in antra gigas, quem nec sua turba tuendo
Læ tantæ secuta metus; mortalia nusquam 201
Signa manent: instar scopuli, qui montibus altis
Summus abit, longæque gurgis solum ab omni.
Devolat inde furens, nec, quo via, curvæ profecti,
Nec genus ante rogat, sed tali protonat ira: 203
Incipite, o juvenes; etenim fiducia, credo,
Huc tulit, auditas et sponte lacessitis oras.

Sin errore viæ, necdum mens gnara locorum,
Hic mihi lex, cæstus adversaque tollere contra
Brachia: sic ingens Asiæ plaga, quique per Arcton
Dexter et in lævum Pontus jacet, hæc mea visat
Hospitia: hoc cuncti remeant certamine ieges.

Neptuni domus, atque egomet Neptunia proles.
Jam pridem cæstus resides, et frigida raris

Dentibus aret humus. Qui mecum fœdera junget
Prima manu? cui dona fero? mox omnibus idem

Ibit honos: fuga sub terras, fuga nulla per auras.
Nec lacrymæ, nec forte preces, supervie vocati

Pectora nostra movent: aliis rex Jupiter oris.
Faxo, Bebrycium nequeat transcendere puppis 220
Ulla fretum, et ponto volitet Symplegas inani.

Talia dicta dabat; cum protinus asper Iason,
Et simul Æacidæ, simul et Calydonis alumoi,

Nelidesque, Idasque prior, quæ maxima, surgunt,
Nomina: sed nudo steterat jam pectore Pollux;

Cum pavor, et gelidus defixit Castora sanguis.
Nam nec ad Flei pugnam videt ora parentis,

Nec sonat Gæhalus e vœæ favor, aut juga nota
Taygeti, lavitur patrios ubi victor ad amnes,

Nec pretium sonipes, aut sacra: taurus aræ;
Præmia sed manes, reclusaque janua leti. 231
Illum Amycus, nec fronte truem, nec mole trem-

endum,

Vixdum etiam primæ spargentem signa juventæ,
Dre rendenti lustrans obit, et fremit ausum,

Sanguineosque rotat furis identibus orbes. 235
Non aliter jam regna poli, jam capta Typhoeus
Astra ferens, Bacchum ante acies, primamque deo-

rum

Pallada, et oppositos doluit sibi virginis angues.
Sic adeo insequitur, rabidoque ita murmure terret;

Quis, quis es, infelix celera puer; haud tibi pulchræ
Manserit hoc ultra frontis decus, orave matris

Nota feres. Tune e sociis clectus iniquis?
Tunc Amyci moriere manu? Nec plura moratus,

Ingentes humeros spatiosaque pectoris ossa
Protulit, horrendosque toris informibus artus. 245
Deficient visu Minyæ: nimirum et ipse

Tyndarides: redit Alcide jam sera cupido,
Et vacuos mæsto lustrarunt lumine montes.

At salus æquoreo fatur tunc talia rege:
Adspice et hæc crudis durata volumina tauris, 250
Nec pete sortis opem, sed, quos pates, indue cæs-

Dixit, et urgentis post sera piacula fati [tus.
Necquis, extremum hoc, armis innectere palmas

Dat familia; dat et ille de Lacon: odia aspera sur-
Ignotis prius, atque incensa mente lerunt [gunt
In medium sanguis Jovis et Neptunia proles.

Hinc illinc dubiis intenta silentia votis.
Et pater orantes cæcorum Tartarus umbras

Nube cava tandem ad meritis spectacula pugnae
Emittit: summi nigrescunt culmina montis. 260
Continuo Bebryx, Maleæ velut arce fragosa

Terro rapas, vix ora virum, vix tollere passus

Brachia, torrenti præceps agit undique nimbo,
Cursibus involvens, totaque immanis arena

Insequitur. Vigil ille metu, cum pectore et armis
Huc alternus et huc, semper cervice reducta, 267
Semper et in digitis, et summi pulvere campi,

Projectusque redit: spumanti qualis in alto
Pliade capta ratis, trepidi quam sola magistri

Cura tenet, rapidum ventis certantibus æquor 270
Intemerata secat: Pollux sic providus ictus
Servat, et Æbalia dubium caput eripit arte.

Ut deinde urgentes effudit nubibus iras
Ardoremque viri, paulatim insurgere fesso

Integer, et summos manibus deducere cæstus.
Ille dies ægros Amyci sudoribus artus 276
Primus, et arenti cunctantem vidit hiatu.

Nec sua defessum noscunt loca, nec sua regem
Agmina. Respirant ambo, paulumque reponunt

Brachia, ceu Lapithas aut Peronas æquore in ipso
Dum reflovet, fixa que silet Grædus in hasta.

Vix steterant, et jam ecce ruunt, infictaque late
Terga sonant: nova vis iterum, nova corpora

surgunt.

Hunc pudor, hunc noto jam spes audentior hoste
Instimulat: fumant crebro præcordia pulsus. 283
Avia responsant gemitu juga: pervigil ut cum

Artificum notat ipse manus, et fulmina Cyclops
Prosubit, pulsus strepitant incudibus urbes. [tur

Emicat hic, dextramque parat, dextramque mina-
Tyndarides: redit huc oculis et pondere Bebryx,

Sic ratus; ille autem celeri rapit ora sinistra. 291
Conclamant socii, et abitis dant gaudia voces.

Illum insperata turbatum fraude, furentemque
Æbalides prima refugit, dum detonet, ira,

Territus ipse etiam, atque ingentis conscius ausi.
Sævit inops Amycus, nullo discrimine esse 296
Præcipitans, avidusque viii (respectat oantes

Quippe procul Minyas) cæstu velatus utroque
Irruit: hos inter Pollux subit, et truci ultro

Advolat ora viri: nec spes effeta, sed ambæ 300
In pectus cecidere manus. Hoc sævior ille

Ecce iterum vacuas agit inconsulta per auras
Brachia: sentit enim Pollux rationis egentem

Dat genibus junctis latus, effususque secutus
Haud revocare gradus patitur; turbatque, premit-

Ancipitem, crebros et liber congerit ictus [que
Desuper averso: sonat omni vulnere vertex

Inclinis, ceditque malis: jam tempora manant,
Sanguineæque latent aures; vitalia donec

Vincula, qua primo cervix committitur artu, 310
Solvit dextra gravis. Labentem propulsi heros,

Ac super insistens: Pollux ego missus Amyclis,
Et Jove natus, ait; nomen mirantibus umbris

Hoc refere, sic et memori noscere sepulcro. 314
Bebrycas extemplo spargit fuga: nullus ademti

Regis amor: montem celeres sylvamque capes-

sunt.

[ausi,

Hæc sors, hæc Amycum tandem manus arguit
Eflera servantem Ponti loca, vimque juventæ

Continuam, et magni sperantem tempora patris.
Tenditur ille ingens hominum pavor, arvaque late

Occupat, annosi veluti si decidat olim 321
Para Erycis, vel totus Athos: qua mole jacentis

Ipse etiam expleri victor nequit, oraque longo
Cominus obtutu mirans tenet: at manus omnis

Heroum densis ceratim amplexibus urgent, 325
Armaque ferie juvat, fessasque attollere palmas.

Salve, vera Jovis, vera o Jovis, undique, proles,
Ingeminant: o magnanimis memoranda palæstris

Taygetæ, et primi felix labor ille magistri!
Dumque ea dicta ferunt, tenues tamen ire cruces

Siderea de fronte vident: nec sanguine Pollux 331
 Territus, averso siccabat vulnera cæstu.
 Illius excelsum ramis caput, armaque Castor
 Implicat, et viridi connectit tempora lauro;
 Respiciensque ratem, Patriis, ait, has precor oris,
 Diva, refer frondes, cumque hac freta curæ corona.
 Dixerat: hinc valida cædunt armenta bipenni,
 Perfusus sacro placati gurgitis amne
 Graminea sternuntur humo; tunc liba dapesque
 Frondibus accumulunt: exsortia terga Laconi 340
 Præcipiunt pecudum: toto mox tempore mensæ
 Lætus ovat nunc laude virum, nunc vatis honore
 Carmine, victori geminans cratera parenti. [sunt
 Jamque dies auræque vocant, rursusque capes-
 Equora, qua rigidoseruat Bosporos amnes. 343
 Illos, Nile, tuis nondum dea gentibus lo
 Transierat fluctus, unde hæc data nomina ponto.
 Tum pius Cæagri claro de sanguine vates,
 Admonita genitrice, refert casusque locorum,
 Inachidosque vias, pelagusque emensa juvenæ
 Exsilia, intentisque canit: Videre priores 351
 Sæpe Jovem terras Argivæque regna Pelasgum
 Virginis lasiæ blandos descendere ad ignes.
 Sensit Juno dolos, curaque accensa jugali
 Æthere desiluit: dominam Lyrcia tellus 355
 Antraque deprensæ tremuerunt conscia culpæ.
 Cum trepida Inachiæ pellex subit ora juvenæ,
 Sponte dei: plausu foret hanc, et pectora mulcet
 Juno, residenti cohibens suspiria vultu. [Argis
 Mox ita adorta Jovem: Da, quam modo ditibus
 Campus alit, primæ referentem cornua Phœbes
 Indomitamque bovem, da caræ mœnura nuptæ.
 Ipsa ego dilectæ pecudi jam pascua digna,
 Præcipuosque legam fontes. Qua fraude negaret,
 Aut quos inventus timuisset Jupiter astus? 365
 Muneris illa potens custodem protinus Argum
 Adjungit; custos Argus placet, inscia somni
 Lumina non aliter lucent cui vertice, quam si
 Lyda nurus sparso telas maculaverit ostro.
 Argus et in scopulos, et monstria horrida lustra,
 Lætos jubet ire vias, heu multa morantem. 371
 Conantemque preces inclusaque pectore verba.
 Ultima tum patriæ cedens dedite oscula ripæ.
 Flevit Amynone, flerunt Messeides undæ,
 Flevit et effusus revocans Hyperia lacertis. 375
 Illa, ubi vel fessi tremerent erroribus artus,
 Vel rueret summo jam frigidus æthere vesper,
 Heu quoties saxo posuit latus! aut ubi longa
 Ægra siti, quos ore lacus, quæ pabula carpsit!
 Verbere candentes quoties exhorruit: armos! 380
 Quin et ab excelso meditantem vertice saltus,
 Ardentemque mori, valles citius egit in imas
 Argus, et arbitrio durus servavit herili.
 Cum subito Arcadio sonuit cava fistula rite,
 Imperiumque patris celerans Cyllenius alus 385
 Advenit, et leni modulatur carmen avena: [tus.
 Quoque, ait, hinc diversus abis? heu respice can-
 Haud procul insectans Argum, languentia somno
 Lumina cuncta notat, dulcesque sequentia somnos,
 Et celerem mediis in cantibus exigit harpen. 390
 Jamque reflecta Jovi paullatim in imagine
 Ibat agris Io victrix Junonis; et ecce [prisca
 Cum facibus, spirisque, et Tartareo ululatu
 Tisiphonen videt, ac primo vestigia visu
 Figit, et in miseræ rursus bovis ora recurrit, 395
 Nec qua valle memor, nec quo se vertice sistant.
 Inachias errore etiam defecit ad undas,
 Qualis, et a prima quantum mutata juvenæ!
 Nec pater, aut trepidæ tentant accedere Nymphæ.
 Ergo iterum sylvas, iterum petit invia retro, 400

Ceu Styga, dilectum fugiens caput; inde per urbe
 Raptatur Graias, atque ardua flumina ripis;
 Oblato donec paullum cunctata profundo
 Incidit: absistunt fluctus, et gnara futuri [get
 Dant pavide alta viam; celsis procul ipsa reful-
 Cornibus, ac summa palcæria sustinet unda.
 At Erebi virgo ditem volat æthere Memphim
 Præcipere, et Pharia venientem pellere terra.
 Contra Nilus adest, et toto gurgite torrens 410
 Tisiphonen agit, atque imis illidit arenis,
 Ditis opem ac sævi clamantem numina regni.
 Apparent sparsæque faces, disjectaque longe
 Verbera, et abruptis excussi crinibus hydri.
 Nec Jovis interea cessat manns: intonat alto
 Insurgens cælo genitor, curamque fatetur, 415
 Atque ipsa imperium Juno pavet. Hæc procul lo
 Spectat ab arce poli, jam divis addita, janique
 Aspidæ cincta comas, et ovanti persona aistro.
 Bosporon hinc veteres errantis nomine divæ
 Vulgavere. Juvet nostros nunc ipsa labores, 420
 Immissisque ratem sua per freta provehat Euris.
 Dixerat, et placidi tenebant carbasæ venti.
 Postera non cassæ Minyis Aurora retexit [juxta
 Noctis iter: nova cuncta vident, Thynæque
 Littora, fatidici prænīs horrentia Phineï. 425
 Dira deum summoque lues urgebat in ævo.
 Quippe neque extorrem tantum, nec lucis egentem,
 Insuper Harpyiæ Typhonides, ira Tonantis,
 Depopulant, ipsoque dapes prædantur ab ore.
 Talia prodigia, et tales pro crimine pœnas 430
 Perpetitur: spes una seni, quod pellere sævam
 Quondam fata luem dederant Aquilone creatis.
 Ergo ubi jam Minyas, certantem accedere Phineus
 Sentit opem, primas baculo defertur ad undas,
 Vestigatque ratem, atque oculos attollit inanes.
 Tunc tenuem spirans animam: Salve, o mihi
 longum 436
 Expectata manus, nostrisque, ait, agnita votis.
 Novimus et divis geniti quibus, et via jussos
 Qua ferat, ac vestri (rebar sic) tempora cursus,
 Proxima quæque legens; quantum Vulcania Lem-
 nos 440
 Traxerit, infelix tulerit quæ Cyzicus arma.
 Sensi et Belyricio supremam in littore pugnam
 Jam propior, janique hoc animam solamine mul-
 cens. [neus,
 Non ego nunc, magno quod cretus Agenore Phi-
 Aut memorem, mea quod vates insedit Apollo 445
 Pectora; præsentis potius miserescite fati.
 Nec mihi diversis erratum casibus orbem,
 Amissas aut flere domos, aut dulcia tempus
 Lumina: consuetis serum est ex ordine fati
 Ingemere. Harpyiæ semper mea pabula servant,
 Fallere quas nusquam misero locus: illic omnes
 Deveniunt, niger intorto cæu turbine nimbus,
 (Janque alis procul et sonitu mihi nota Cælano);
 Diripiunt verruntque dapes, fœdæque turbant
 Pocula: sævit odor, surtisque miserrima pugna.
 Paque mihi monstriaque fames. Sprevere quod
 omnes [fatis,
 Pollueruntque manus, quodque unguibus excidit
 Has mihi fert in luce moras: nec rumpere lata
 Morte licet: trahitur victu crudelis egestas.
 Sed vos o servate precor, prædicta deorum 460
 Si non falsa mihi, vos finem imponite pœnis.
 Nempe adsunt, qui monstra fugent, Aquiloni
 proles,
 Non externa mihi: nam rex ego divitis Hebræi,
 Junctæque vestra meo quondam Cleopatra cubili
 Nomen ad Actææ Calais Zetæque sororis 465

Prosilient, Zetesque prior. Quem cernimus, inquit,

Tunc ille Odrysæ Phineus rex inclytus omne?
Tu Phœbi comes, et nostro dilecte parenti?
O ubi nunc regni, generisque ubi gloria? quam tu
Evedit labor, et misera festina senectus! 471
Quin age, mitte preces: namque est tibi nostræ
voluntas,

Si non ira deum, vel si placabilis urget.
Sustulit hic geminas Phineus ad sidera palmas;
Teque, ait, injusti, quæ nunc premis, ira Tonantis
Ante precor, nostræ tandem jam parce senectæ.
Sit modus: et fore credo equidem: nam vestra
voluntas [par]

Quo, juvenes, sine pace deum? nec credite cul
Sævitæ, acclerumve mihi nunc crimina pendi.
Fata loquar, mentemque Jovis, quæque abdita
Consilia, et terris subito ventura parabat, [solui]
Proderam, miscrans hominum genus: hinc mihi
Pestis, et offusæ media inter dicta tenebræ. [tanta]
Jam tandem cessare iræ: nec casus, ab alto
Ipse volens nostris sed vos deus appulsi oris.

Sic ait, et, fatis ita jam cedentibus, omnes 485
Impulit, et duræ conmovit imagine pœnæ.
Instituere toros, medicisque tapetibus ipsum [vant]
Accipiunt, circumque jacent: simul æquora ser-
Astra simul: vesce ique jubent, ac mittere curas.
Cum subitus misero tremor, et pallentia primæ
Ora senis fugere manus: nec prodita pestis 491
Ante, sed in mediis dapibus videre volucres.
Fragrat acerbus odor, patrinque exspirat Averni
Halitus: unum omnes incessere planetibus, unum
Infestare manus: inhiat Cocytia nubes
Luxurians, ipsoque ferens fastidia visu.

Tum sola colluvie, atque illis stramina mensis
Fœda rigant: stridunt alæ, prædaque retentia [no]
Sævit utrinque fames: nec solum horrenda Celer-
Phinea, sed miseras etiam prohibere sorores. 500
Emicat hic subito, æque Aquilona proles
Cum clamore levat: genitor simul impulsi alas.
Hæste novo turbata lues, lapsæque ruinæ
Faucibus; et primum pavide Phineia tecta
Pervolant, mox alta petunt: stant litore fixi 505
Hæmonides, atque oculis palantia monstra sequuntur.
Sic ubi prorupti tonuit cum forte Vesevi [tur].
Hesperia lætalique apex, vixdim ignea montem
Torsit hiems, jamque Eoas cinis induit urbes.

Turbine sic rapido populos atque æquora longe
Transabeunt, nullaque datur considere terra.
Jamque et ad loni metas, atque intima tendunt
Saxa: vocat magni Sirophadas nunc incolæ Ponti.
Hic fessæ, lætique metui propioris anhelæ [latu]
Dom trepidant, humilique graves timidoque vo-
Implorant clamore patrem Typhona nefando, 516
Extulit adsurgens noctem pater, imaque summis
Miscuit, et mediis vox exaudita tenebris:

Jam satis huc pepulisse deas: cur tenditis ultra
In famulas sævire Jovis? quas, fulmina quan-
quam

Ægidaque ille gerens, magnas sibi legit in iras.
Nunc quoque Agenoreis idem decedere tectis
Imperat: agnoscunt monitus, jussæque recedunt.
Mox tamen et vobis similis fuga, cum premit
arcus

Lætifera. Harpyiæ nunquam nova pabula querent,
Hæc erunt divum meritis mortaliæ iræ. 526
Hæc iterumque polo, dumtaxat elanguit alis;
Mox abiit, et sociæ victor petit ægina puppis.

Interea Minyæ pulæ lue prima Tonanti
Sacra novum: tum vina toris epulæque reponunt.

Ipse inter medios, ceu dulcis imagine somni 531
Lætus, ad obliæ Cereris suspirat honores;
Agnoscit Bacchi latices, agnoscit et undam,
Et nova non pavide miratur gaudia mensæ.
Hunc ubi reclinem stratis, et pace fruement 535
Adspicit, ac longe ducentem oblivia pœnæ,
Talibus appellat, supplexque ita satur Jason:
Vota, senex, perfecta tibi; nunc me quoque curis
Eripe, et ad nostros animum converte labores.
Omnis adhuc sors læta quidem, nec numine vano
(Si qua fides curæ superum) tantum æquor adorti
Tendimus: ipsa mihi puppim Jovis optima proles
Instituit, sociosque dedit Saturnia reges.

Fidere mens sed cæca nequit, quantumque pro-
pinquat [angust]

Phasis, et ille operum summus labor, hoc nagis
Proxima, nec vates sat jam mihi Mopsus et Idmon.

Ille ducem nec ferre preces, nec dicere passus
Amplius, hic demum vittas laurumque capebat,
Numina nota ciens. Stupet Æsonis inclyta proles
Phineæ, ceu nunquam pœnis, nullaque gravatum
Peste Jovis; tam largus honos, tam mira senectæ
Majestas infusa: vigor novus auxerat artus.

Tum canit: O terras fama ventura per omnes,
Quem sociis oculibusque deis, atque arte benigna
Pallados ipse ultro Pelias ad sidera tollit, 555
Demens, dum proflugi non sperat velleri Phrixi:
Fata locosque tibi (possum quas reddere gratas)
Expediam, rerumque vias finemque docebo.

Ipse etiam, qui me prohibet sua pudere terris
Sæcula, te propter fandi mihi Jupiter auctor. 560
Hinc iter ad Ponti caput, errantesque per altum
Cyaneas: furor his medio concurrere ponto:
Necdum ullas videre rates: sua cominus actæ
Saxa premunt, cautesque suas; cum vincula mundi
luna labant, tremere ecce solum, tremere ipsa re-
pente 565

Tecta vides; illæ redeunt, illæ æquore certant.

Di tibi progresso propius, di forsitan ipsi
Auxilium mentemque dabunt: ast ipse juvare
Ausa quibus monitis possum tua? quippe per altum
Tenditis, unde procul venti, procul unde volucres
Et pater ipse maris pavidas detorquet habenas.
Si qua brevis scopulis fuerit mora, si semel orsis
Ulla quies, fuga tunc medio properanda recursu.

Vix repetunt primæ celeres confinia terræ,
Jamque alio clamore ruunt, omnisque tenetur 575
Pontus, et infestis anceps cum montibus errat.
Verum animo redit illa meo sors cognita divum,
(Fabor enim, nec ape dubios solabor inani.)
Cum mihi Tartareas ævo clangore volucres
Protulit ira Jovis, vox hæc simul accedit aures:

Ne vanas impende preces, finemque malorum
Expete, Agenoride: pontum penetraverit ulla
um ratia, et rapidi steterint in gurgite montes,

Tunc sperare modum pœnæ veniamque licebit.
Sic deus: aut vobis ergo fera saxa pateant, 585
Aut mea jam sævæ redeunt ad pabula Dire.

Verum inter medias dabitur sic currere cautes,
Certe digna manus, vacuamque exibis in æquor.
Proxima regna Lyci, reneat qui victor ab oris
Bebryciis: toto non ullus litore Ponti 590
Mittor. Ille lecto comitum de robore ai quem

Perculerit victa lues, ne defice, casus
Prædicti memor, atque animos accinge futuris.

Ille pestifera subter juga concava torquet
Iler aquas Acheron, vastoque exundat hiatus 595

Umens, et sæva sequitur caligine campos.

Linque gravem fluvium, et miseris sua fata colonis.

hic quoque non uno dabitur transcurrere luctu.

Quid tibi nubifera surgentem rupe Carambin,
Quid memorem, quas Iris aquas, quas torquet
Ancon?

Proxima Thermodon hic jam secat arva, (mement-
Incluta Amazonidum, magnoque exorta Gradivo
Gens ubi: fœminæ nec tu nunc crede catervas,
Sed qualis, sed quanta viris insultat Enyo,
Divaque Gorgonei gestatrix innuba monstri. 605
Ne tibi tunc horrenda rapax ad littora puppim
Ventus agat, ludo volitans cum turba superbo
Pulveris exultat equis, ululataque tellus
Intremat, et pugnas mota pater incitat hasta. 609
Non ita sit metuenda tibi, sævisima quanquam,
Gens Chalybum, duris patiens cui cultus in arvis,
Et tonat afflicta semper domus ignea massa.
Inde omnem innuneri reges per littoris oram,
Hospitii quis nulla fides; sed lime recto
Puppis, et æquali transcurrat carbasus aura: 615
Sic demum rapidi venies ad Phasidis amnem.
Castra ibi jam Scythiæ, fraterna surgit Erinny:
Ipse truces illic Colchos hostemque iuvabis
Auxilii. Nec plura equidem discimina cerno.
Fors etiam optatam dabitur contingere pellem.
Sed te non animis, nec solis viribus æquum 621
Credere; sæpe acri potior prudentia dextra.
Quam ulteris dies, arripere opem Jamque ultima
nobis

Promere fata nefas: sileo et precor. Atque ita
Fine dedit tacitis iterum responsa tenebris. 625
Tum subita resides socios formidine Iason
Præcipitat, rumpitque moras, tempusque timendi.
Ipse viros gradiens ad pimi littoris undam
Prosequitur Phineus: Quenam tibi præmia, dixit,
Quas, decus o Boreæ, possim persolvere grates?
Me Pangæa super rursus juga, meque paterna 631
Stare Tyro, dulcesque iterum mihi surgere soles
Nunc reor: exacta nam vere abiire volucres,
Nec metum, tutæque dapes. Date tangere vultus,
Dem sinite amplexus, propiusque accedite dex-
trae. 635

Dixerat: abscedunt terris, et littora condunt.
Omnibus extemplo sæva sub imagine rupes
Cyaneæ, propiorque labor; quando affore, quaque
Pante putent: stant ora metu, nec fessa recedunt
Lumina diversas circum servantibus undas. 640
Cum procul audiri sonitus, insanaque saxa:
Saxa neque illa viuis, sed præcipitata profundo
Siderei pars visa poli: dumque ocius instant
Ferre fugam, maria ante ratem, maria ipsa repente
Diffugere, adversosque vident discedere montes,
Omnibus et gelida rapti formidine tenet. 646
Ipse per arma volans, et per juga summa carina:
Hortatur, supplexque manus intendit Iason.
Nominem quemque premens: Ubi nunc premissa
superba, 649

Ingentesque minæ, mecum quibus ista secuti?
Idem animos Amyci viso timor omnibus artio
Perculerat; stetimur tamen, et deus affuit ausa
Quin iterum idem aderit, credo, deus. Hæc ubi
fatus,

Corripit objecti remumque locumque Phaleri,
Et trahit: insequitur flammata pudore juvenus.
Unda laborantes præceps rotat, ac fuga ponti 656
Obvia: miscentur rupes, jamque æquore torto
Cyaneæ juga præcipites illius remittunt.
His fragor infestas cautes, adversaque axis
Saxa dedit: summa expresso bis fulait in imbris.
Sic ubi multifidus ruptis e nubibus horror 661
Effugit, et tenebras nimbosque intermicat ignis.
Terrificæque ruunt tonitrus, etiaque noctem

Lux dirimit, pavor ora virum, pavor occupat aures
Haud secus implevit pontum fragor: effluit imber
Spumeus, et magno puppim procul æquore vestit
Advertere dei, defixaque numina ponto,
Quid scopulis præclusa ratis, quid dura juvenus
Expediat: pendet magnis favor ortus ab ausis.
Prima coruscanti signum dedit ægide virgo, 670
Fulmineam jaculata facem. Vixdum ardua cautes
Cesserat: illa volans tenui per concita saxa
Luce fugit: rediere viris animique manisque,
Ut videre viam. Sequor o, quicumque deorum,
Æsonides, vel fallor, ait; præcepsque fragores 675
Per medios ruit, et fumo se condidit atro.
Corperat hinc cedens abductis montibus unda
Forte ratem, pelagoque dies occurrere aperto:
Sed neque permissis jam fundere rector habenis
Vela, nec eniti remis pote, cum super adsunt 680
Cyaneæ: premit umbra ratem, scopulique feinn-
tur

[Pallas
Cominus Illic Juno præcepsque ex æthere
Insiliunt pariter scopulos: hunc nata coeret,
Hunc conjux Jovis: ut valido qui robore tauros
Sub juga, et invito detorquet in illa cornu. 685
Inde, velut mixtis Vulcanius ardor aenis
Verset aquas, sic ima fremunt, fluctuque coacto
Angitur, et clausum scopulis super effluit æquor.
Contra omnes validis tenui discrimine remis
Pergere iter, mediæque ratem transferre per ictus:
Saxa sed extremis tamen increpuere columbis, 691
Parsque (nefas) deprensa jugis; nam caetera cælo
Debita. Conclamant Minæ; latera utraque
quippe

Disiunxissæ putant: fugit ipse novissimus ictus
Tiphys, et e mediis sequitur freta rapta ruinis.
Nec pius obssum scopulis respexit ad æquor,
Aut socis tentata quies, nigra tantam quam jam
Littora, longinquæque exirent flumina Rhebæ.
Tunc lessas posuere manus, tunc arida anhel
Pectora: discussa quales formidine Averni 700
Acides Theseusque comes pallentia jungunt
Oscula, vix primas amplexi luminis oras.
Nec vero ipse motus curasque resolve ductor,
Sed maria adspectans: Hæc quis datus iste deorum
Sorte labor nobis? serum ut veniamus ad amnem
Phasidis, et mites, inquit, dent vellera Colchii.
Inde per hos iterum montes fuga? Talis fudit,
Imperio fixos Jovis æternumque revinctos
Nescius: id latu certa nam hæc manebat, 709
Si qua per hos undis unquam ratis isset apertis.

Tum freta, quæ longis fuerant impervia æclis,
Ad subitam stupere ratem: Pontique jacentis
Omne solum, regesque patent, gentesque repostar.
Non alibi effusus cess runt longius undis 714
Littora, nec tantas quamvis Tyrhenus et Ægeon
Volvat aquas, geminis et desint Syrtibus undæ.
Nam super huc vastos tellus quoque congruit
amnes.

Non septemgemini memorem quas exitus Istri,
Quas Tanais, flavusque Lycæ, Hypanisque, Melas
Addat opæ, quantæque sinus Mæctia laxant (hæc
Æquora: fluminea sic agmine frangit anari 721
Vim salis, hinc Boreæ cedens glaciuntibus auris
Pontus, et exorta facilis concrescere bruma.
Utque vel immotis Ursæ rigor invenit amnes.
Vel freta versa vadis; hiemem sic unda per om-
nem 725

Aut campo jacet, aut tumido riget ardua flucta;
Atque hæc Europam curvis antactibus urget,
Hæc Aniam, Scythicum specie sinuatus in arcu
Illic umbrosæ semper stant æquore nubes

Et non certa dies: primo nec sole profundum 730
Solvitur, aut vernis cum lux aequata tenebris,
Sed redit extremo tandem in sua littora Tauro.

Jam Mariandynis advertit puppis arenis,
Atque celer terras regemque exquirat Echlon,
Dicta ferens: lectos fama est ai nominis unquam
Hæmonii subisse viros, det littora fessis. 736
Appropinquat Lycus auditis lætatus Achivis,
Ac simul Æsoniden omnemque in regia turbam
Tecta trahit, modo Bebryciis præfixa tropæis:
Mitis et in mediis effatur talia Graiis: 740
Haud temere est: fato divum reor ad mea vectos
Littora vos, odium quibus atque eadem ira fu-

rentis
Bebryciæ, sævaque pares de gente triumphi.
Certa fides, animis idem quibus incidit hostis.
Nos quoque, nos Amycum, tanto procul orbe
re moti. 745

Sensimus, et sævis frater mihi fusus arenis.
Ultor ego, atque illuc cunctis accensus in æn
Tunc aderam, cum vos mediis contenta ferebant
Vela fretis illum in sanie taboque recenti
Vidimus, æquoreo similem per littora monstro
Nec vero prærepta mihi suprema tyranni 75.
Fata queror, bellove magis lætarer et armis
Procubuisse meis, quam lege quod occidit usus
Ipse sua, meritoque madent quod sanguine cæstus.
Excipit Æsonides: Tuus ergo in montibus ignis
Ille? tuas acies medio de gurgite vidi? 756
Fatur, et ostentans prolem Jovis, Hic tibi Pollux
En, ait, inviso solvit cui pectore pœnas.
Ille virum circa mirantia lumina volvit.
Festa dehinc mediis ineunt convivia tectis, 760
Communesque vocant superos, quorum eruta
nutu

Bebrycia, et votis pariter prædaque fruuntur

LIBER QUINTUS.

Altera lux haud læta viris emerat Olympo:
Argolicus morbis fatigæ rapacibus Idmon
Labiur, extremi sibi tum non inscius ævi.
At memor Æsonides nimium jam vera locuti
Phineos, hinc alios rapti pavet Idmone luctus. 5
Tum comiti pia justa tulit, cælatæque multa
Arte Dolionii donat velamina regis: [vellit
Hospes humum sedemque Lycus. Flens arma re-
Idmonis e celsa Mopsus rate: robora cædunt
Pars sylvis, portantque aræ: pars auguris alba 10
Fronde caput vittisque ligant, positumque feretro
Congemuerat: dies simul et suus admonet omnes.
Ecce inter lacrymas, interque extrema virorum
Munera, quem cursus penes imperiumque carinæ,
Tiphyn agit violenta lues, cunctique pavoie 15
Attoniti fundunt mæstas ad sidera voces:
Arcipolens, adverte, precor, nunc denique, Apollo:
Hoc, pater, hoc nobis refove caput, ulla laboris
Si nostri te cura movet, qui cardine summo [unis.
Vertitur, atque omnis manibus nunc pendet ab
Dicta dabant ventis, nec debita fata movebant. 21
Qualem præcipiti gravidum jam sorte parentem
Natorum flet parva manus, trepidique precantur,
Duret ut invalidis et adhuc genitoris egenis:
Haud aliter socii supremo in tempore Tiphyn 25
Ante alios superesse volunt: mors frigida contra
Urget, et ille recens oculis intervolut Idmon.
Examimum frustra Minyæ clamore morantur,
Avellique negant: vix membra rigentia tandem
Imposuere rogo, lacrymasque et munera flammis
Vana ferunt: crescit domus feralis æcervus. 31
Ut vero amplicus fessi rupere supremos,
Et rapidæ sonuere faces, tunc ipsa cremari
Visa ratis, medioque viros deponere ponto.
Non tulit Æsonides, geminis flagrantia cernens
Corpore cara regis, sed pectore ductor ab imo 36
Talia voce gemit: Quid tantum infensa repente
Numina? quas nostri pœnas meruere labores?
Bina (nefas) tuto pariter mihi funera surgunt
Littore: magna adeo conitum numerosaque 40

Aut socios rapit atra dies, aut ipse relinquo [mon
Sontibus impulsus furis Ubi Tiphys? ubi Id-

Fata canens? ubi monstriferæ par ille novercæ?
Te sine, Therapiade, nos ulla movebimus ultra 44
Æquora? nec summa speculantem puppe video
Pleiadumque globos et agentes noctibus Arctos:
Cui Minyas caramque ratem, cui sidera tradis?
Carpere securas quis jam jubet Æsona noctes?
Hoc labor, hoc dulci toties fraudata sopore
Lumina, et admotis nimium mens anxia Colchia
Profuit? heu quantum Phasis, quantum Æa re-
cessit! 51

Nunc quoque, si tenui superant in imagine curæ,
Adsis umbra, precor, venturi præscia cæli,
Rectoremque tuæ moneas ratis. Hæc ubi fatus,
Sola virum flammis vidit labentibus ossa. 55
Quod tamen externis unum solamen in oris
Restat, ait, caras humus hæc non dividet umbras,
Ossaque nec tumulo, nec æquare conteget urna,
Sed simul, ut junctis veniatis in æquora fati.
Haud mora: reliquias socii defletaque miscent 60
Nomina: tum vivo frondens e cespite tellus
Aggeritur, cineremque Lyco commendat Iason.

Mæsti omnes, dubiique, ratem fidissima cujus
Dextera regat: simul Ancæus, sollersque petebant
Nauplius. Erginum fato vocat ipsa momenti 65
Quercus, et ad tonsas victi redire magnistri.
Ac velut ille, gregis cessit cui regia, taurus
Fertur ovans, hunc omnis honos, hunc omnis in
unum

Transit amor: primo lætus sic tempore rector
Ingreditur cursum: etenim dat candida certain 70
Nox Helicen. Jam prora fretum commoverat, et
jam

Puppe sedens placidas dimiserat ancora terras.
Inde, premente Noto, tristes Acherusidos oras
Præterit, et festa vulgatum nocte Lyæi
Callichoron: nec vana fides: his Bacchus in undis
Abluit Eoo rorantes sanguine thyrsos. 76
Illum, post acies rubricæ novissima claustra
Æquoris, hic resides thiasos, hic æra moventem,
Udaque pampinea necentem cornua vitta,
Nunc etiam meministi aquæ, Bœotia qualem
Thyas, et infelix cuperet videre Citharon. [nos
Fama per extremosquin jam volat improba ma-

et magnis natorum laudibus implet.
Venturam cœlo fati melioribus Argo, [rentes
Addita jamque fretis repetens freta, jamque fe-
Cyaneas. Ardent avidos attollere vultus, 86
Quos pietas, vel tangit adhuc quos æmula virtus.
Fata immota manent: unum, qui littore in illo
Conditus, ad caræ mittunt spectacula turbæ.
It Sthenelus: qualem Mavortia vidit Amazon, 90
Cunque suis comitem Alcides ut condidit armis,
Talis ab æquorei consurgens aggere hæsti
Emituit: fulsere undæ, sol magnus ut orbem
Tolleret, aut nubem quateret polus. Atque ea-
vidum

Visa viris atra nox protinus abstulit umbra. 95
]le dolens altum repetit Chaos. Omina Mopsus
Dum stupet, in prima tumultum procul adspicit
Obnubensque caput cineri dat vina vocato. [acta,
Carmina quin etiam vios placantia manes
Odrysius dum rite movet, mixtoque sonantem
Percutit ore lyram, nomenque reliquit arenis,
Altius in ventos rediit raris, ac fugit omne
Crobiali latus, et fatis tibi, Tiphy, negatum
Parthenium, ante alios Trivæ qui creditur amnes
Fidus, et Inopi materna gratior unda. 105
Mox etiam Cromnæ juga, pallentemque Cytoron,
Teque cita penitus condunt, Erythea, carina.
Jamque reducebat noctem polus: alta Carambis
Raditur, et magnæ pelago tremit umbra Sinopes.
Assyrios complexa sinus stat opima Sinope, 110
Nympha prius, blandosque Jovis quæ luserat ig-
Crelcolis immota procis: deceptus amatæ [nes,
Fraude deæ nec solus Halyx, nec solus Apollo.
Addidit hic casu comites Fortuna benigno
Autolycum Phlogiumque et Deileonta, secutos
Herculis arma vios: vagus hos ibi fixerat error.
Ut Graiam videre manum, puppinque Pelasgam,
Prima ruunt coleres ad littora, seque precantur
Accipiant socios: nova dux accedere gaudet
Nomina, desertos et jam sibi currere remos. 120
Transit Halyx, longique fluens anfractibus Iris,
Sævaque Thermodon medio sale murmura vol-
Gradivo sacer, et spoliis ditissimus annis. [vens,
Donat equos, donat votas cui viro secures,
Cum redit ingenti per Cæspia claustra triumpho.
Massagetas Mædumque trahens. Est vera pro-
pago [altu
Sanguinis, est ollis genitor deus: hinc magis
Hæmonide petere, et monitus non temnere Phi-
nel.

Ipsæ autem comitem conversus ad ora rotorum,
Vos mihi nunc pugnas, ait, et victicia, ductor.
Herculis arma mei, vestrasque in littore Martis
Interea memorate manus. Sic latus, et ægro
Corde silens, audit currus, bellique labores
Virginei: exciderit frenis quæ prima remissis;
Semianimem patrius quam vesterit amnis in
æquor; 135

Quæ pelta latus, atque humeros nudata phœtreis
Fugerit, Herculeæ mox vulnere pressa sagittæ;
Uique securigenas stimulataverit ira eaternas,
Fleturusque pater; quantus duce terror in ipsa,
Qui furor, insiguit quo hæteus arserit auro. 140

Nocte sub extrema clausis telluris ab antris
Pervigil auditur Chalybium labor; arma fatigant
Ruricolæ, Gradive, tui: sonat illa creatrix
Prima manus belli terras crudelis in omnes.
Nam prius ignoti quam dura cubilia ferri 145
Eruerent, ensesque darent, odia ægra sine armis
Errabant, iræque inopes, et ægnis Erinny.
Inde Genetrix rupem Jovis, hinc Tibarendum

Dant virides post terga lacus, ibi deside mitra
Feta ligat, parique virum fovet ipsa soluto. 150
Vos quoque non notæ mirati vela carinæ
Mossyni, vos et stabulis Macrones ab altis,
Byzeresque vagi, Philyræque a nomine dicta
Littora, quæ cornu populi Saturnus æquino.

Ultimus inde sinus ævumque cubile Promethei
Jernitur, in gelidas consurgens Caucasus Aretos
Ile etiam Alciden Titania fata morantem
Attulerat tum forte dies; jamque aspera nisu
Undique convellens, veteris cum strage pruina,
Vincula pressa manu saxis adduxerat imis 160
Arduus, et lævo gravior pede: consonat ingens
Caucasus, et summo pariter cum monte scutæ
Incubere trabes, abductaque flumina ponto
Fit fragor, ætherias ceu Jupiter arduus arces
Impulerit, imas manus aut Neptunia terras. 165
Horruit immensum Ponti latus, horruit omnis
Armeniæ prætentus Iber, gentisque recusso
Æquore Cyaneas Minyæ timuere relictas.

Tum gemitu propiore chalybs, densusque revuls
Rupibus audiri montis labor, et grave Titan 170
Vociferans, fixos scopulis dum vellitur artus.

Contra autem ignari (quis enim nunc credat in illis
Montibus Alciden, dimissæ vota retent?)
Fergere iter socii: tantum mirantur ab alto
Littora discussa sterni nive, ruptaque saxa, 175
Et simul ingentem mori undæ desuper umbram
Altit, atque atris rotantes imbribus auras. [sis

Sol propius flammabat aquas, extremaque fes-
Ceperat opatos jam lux ostendere Colchos,
Magnus ubi adversum apumanti Phasis in aquor
Ore ruit. Cuncti pariter loca debita poscunt,
Signaque commemorant, emensasque ordine gen-
tes, [rusco

Dantque ratem fluvio. Simul æthere plena co-
Pallas, et alipedum Juno juga sistit equorum.

Ac dum prima gravi ductor subit ostia pulsus,
Populeos flexus, tumulumque videntia supra
Flumina cognati medio videt aggere Phrix:
Quem comes infelix Partio de marmore juxta
Sistat soror, hinc sævæ formidinis mæsta nocere
Inde maris, percutique timens imponere palmas.
Sistere tum socios jubet, atque hic prima ligari
Vincula, ceu Pagasas patriumque intraverit un-
Ipse, gravi patera sacri libamina Bacchi [nein.
Rite terrens, umbram vocat, et s.o. fatur ad aras:
Pergerus, atque pares tecum mihi, Phrix, labores
Tu, precor, ora regas, me ut his tuleris in oris.
Tot freta, tot duce te, te propter sidera passis,
Phrix, fave, et patrias placidus remiscere terras.
Tu quoque nunc, tumulo nequicquam condia
inani,

Annue, diva maris, numeque accede tuorum.
Quando egomet rursus per te vehar? aurea quando
Seston, et infansitos agnoscent velleræ fluctus?

Vos etiam, sylvæ, vos, Colchidos hospitii oræ,
Pandite, dives ubi pellis micet arbore sacra.
Tunc tibi, fundis proles Jovis, orbe nivali 185
Arcados ave decæ, fluvio modo, Phasi, quæ to
Palladium patiare ratem, nec dona, nec æte
Desuerint tellure mea: veneranda fluentis
F. figies te, Phasi, manet, quam magnus Enipeus
Et pater aurato quantus jacet Inachus antro. 210
Dixerat: atque illi dextra sine versa mactari
Protinus in proram rediit ratis, cervice cælo
Fluminis æ pontumque tuens. Pronitiss ut, ecce
Uque vocas, revehanur, ait. Sic deinde precatus,
Arma jubet cæcis socios depromere puppi: 215
Dona dehinc Bacchi, casus qui flumet in omnes:

Rapta Ceres, viridescque premunt longo ordine ripas.

Incipe nunc alios cantus, dea, visaque vobis
Thessalici da bella ducis: non mens mihi, non hæc
Ora satis: ventum ad furias, infandaque natæ 220
Fœdera, et horrenda trepidam sub virgine puppin;
Impia monstiferis surgunt jam prælia campis.
Ante dolos, ante infidi tamen exsequar astus
Soligenæ, falli meriti, meritiq; relinquit;
Inde canens. Scythica senior jam Solis ab urbe
Fata laborati Phrixus compleverat ævi. 226
Illius extremo sub funere mira repente
Flamma poli, magnoque aries apparuit astro, [hæc
Æquora cuncta movens: at velleræ Martis in um-
Ipse sui Phrixus monumentum insigne pericli 230
Liquerat, ardenti quercum complexa metallo.
Quondam etiam tacitæ visus per tempora noctis
Effigie vasta, socerumque exterruit ingens
Proditæ vox: O qui patria tellure fugatum,
Querentemque domos, his me considere passus
Sedibus, oblata generum mox prole petisti, 236
Tunc tibi regno ium labes luctusque supersunt,
Rapta soporato fuerint cum velleræ luo.
Præterea, infernæ quæ nunc sacra Dianæ
Fert castos Medea choros, quæ nuncque procorum
Pacta petat, maneat regnis ne virgo paternis. 241
Dixit, et admota pariter fatalia visus
Tradere terga manu: tum falso fatus ab auro
Currere per summi fulgor laquearia tecti. [catur
Membra toris rapit ille tremens, patriumque pre-
Numen, et Eoo surgentes littore currus. 246

Hæc tibi, fatorum, genitor, tutela motum,
Omniens: tua nunc terris, tua lumina toto
Spargere man: seu nostra dolos molitur opertos,
Sive externa manus, primus mihi nuntius esto.
Tu quoque, sacrata rutilant cui velleræ quercu,
Excubias, Gradive, tene: præsentia luo 252
Arna tubæque sonent, vox et tua noctibus exstet.
Vix ea, Caucasæis cum lapsus montibus anguis,
Haud sine mente dei, spiris nemus omne refusis
Implicuit, Graiumque procul respexit ad orbem.
Ergo omnes prohibere minas prædictaque Phrixi
Invigilat: plena necdum Medea juvena
Annuit thalamis Albani virgo tyranni.

Interea auguriis monstrixque minacibus urbem
Territat ante mon ns semper deus, et data seri
Signa mali: reddi jubet exitiale sacerdos
Vellus, et Hæmonis infaustum mittere terris.
Contra Sole satius, Phrixi præcepta volutans
Ægro corde, negat: nec vulgi cura tyranno, 265
Dum sua sit modo tuta salus. Tunc ordine regi
Proximus, et frater materno sanguine Peræas
Inceptare virum: sequitur duce turba reperto.
Ille furens ira solo se proripit alto,
Præcipitque patres: ipsum quoque talibus ausis
Spem sibi jam rerum vulgi levitate surrentem 271
Easse petit. Rapit inde fugam crudelia Perses
Signa gerens, omnemque quatit rumoribus Arcton.
Jamque aderat magnis regum cum millibus urbi,
Præmaque in adversos frustratus prælia muros
Constiterat: datus et sociis utrinque crenandis
Ille dies alterque dier, cum, Marte remisso,
Debitus Æeis dux Thessalus appulit oris.

Nox hominum genus et duos miserata labores
Retulerat fœsis optata silentia terris: 280
At Jupo, et summi virgo Jovis, intima secum
Consilia et varias sociabant pectore curas.
Virgo prior: Magna pariter quos mole petamus,
Cernis, ait, Colchos habeant quæ prælia, quique
Nunc status; hinc Perseæ, illinc non viribus æquis

Apparat Æetes aciem: quibus addimur armis?
Cui Juno: Dimitte metus, ne prælia forte
Hinc tibi grata negem: manet ingens ægida sudor
Et nostros jam sudor æquos. Siat pectore fixum,
Æetæ sociare manus. Scio perfidia regis 290
Corda quidem, nullos Minyis exsolvet honores:
Verum alios tunc ipsa dolos, alia ora movebo.
Sint, precor, hæc; tua namque mihi comitanda
potestas,

Pallas ait, liceat Graiis ut redde.e terris [æc,
Æsonium caput, et puppin, quam struximas ip-
Jactatam tandem nostro componere cælo. [bant.

Talia tunc hominum superi pro laude move-
Tristior at nunquam, tantove paventibus ulla
Nox Minyis egesta metu: nil quippe reperto
Phaside, nil domitis actum Symplegados undis;
Cunctaque adhuc, magni veniant dum regis ad
urbem,

Ambigua, et dubia rerum pendentia summa.
Præcipue Æsoniden varios incerta per æstus
Mens rapit, undantem curis, ac multa novantem.
Qualiter ex alta cum Jupiter arce coruscet, 305
Pliadas ille movens, mixtumque sonoribus im-
brem,

Horrifera mve nivem, canis ubi tollitur omnis
Campus aquis, aut sanguine magna ostia belli,
Aut atros diris fatorum gentibus ortus:
Sic tum diversis hinc atque hinc molibus anceps
Pectora dux crebro gemitu qualitat, optat et alium
Jam jubat, et ceteri tandem discriminis horas.
Tunc defixa solo, cœtuque intenta silenti [ausis
Versus ad ora virum: Quod primum ingentibus
Optavistis, ait, veterumque quod horruit ætas,
Adsumus nos, tantumque fretis enavimus orbem.
Nec pelagi nos nulle viæ, nec fama telluris,
Soligenam Æeten media regnare sub Arcto.
Ergo, ubi lux altum sparget mare, tecta petenda
Urbis, et ignoti mens experienda tyranni. 320
Annuet ipse, teor, neque inexorabile certe,
Quod petimus: sin vero preces et dicta superbus
Respuent, jam nunc animos fimate repulse,
Quaque via est, patriis referamus velleræ terris:
Stet procul, et rebus semper pudor absit in arctis.
Dixerat et, Scythicam qui se comitentur ad urbem,
Sorte petit, numeroque novem ducuntur ab omni.
Inde viam, qua Circæi plaga proxima campi,
Corripiunt, regemque petunt jam luce reducta.

Fortē deū variis per noctem exterrita monstrix,
Senerat ut pulsas tandem Medea tenebras, 331
Rapta toris, primi jubat ad placabile Phœbi
Ibat, et horrendas lustrantia flumina noctes.
Namque, soporatos tristis in sedibus artus
Dum premit alta quies, nullæque in virgine curæ
Visa pavens castis Hecates exordere lucis; 336
Dumque pii petit ora patris, stetit arduus inter
Pontus, et ingenti circum stupefacta profundo,
Fratre tamen conante æqui: mox stare paventes
Viderat intenta pueros necesse, sequē trementum
Spargere cæde manus, et lumina rumpere fletu.
His turbata minis fluvios ripamque petebat
Phasidis, aquali Scythidum comitante caterva.
Florea per verni qualis juga duxit Hymetti,
Aut Sicula sub rupe choros, hinc gressibus luere
Pallados, hinc caræ Proserpina juncta Dianæ,
Altior, ac nulla comitum certante, priusquam
Palluit, et viso pulsus decor omnis Averno:
Talis et in vultu geminæ cum lumine tædæ
Colchis erat, nondum misere exosa parentis.
Ut procul extremi gelidis a fluminis undis 351
Prima viros tacito vidit procedere passu,

Substitit, et mæsto nutricem affata timore est:
 Quæ manus hæc, certo ceu me petat agmine, mater,
 Advenit, haud armis, haud unquam cognita cultu?
 Quære fugam, precor, et tutos circumspice saltus.
 Audit virginæ custos grandæva pudoris
 Hænoche, cultus primi cui creditus ævi;
 Tum trepidam dictis firmans hortatur alumnam.
 Non tibi ab hoste minæ, nec vis, ait, ulla propin-
 quat, 360

Nec metus; externo jam flammea murice cæno
 Tegmina, jam vittas, frondemque imbellis olivæ.
 Graius adest, Graio sic cuncta simillima Phrixo.

Sic ait. At Juno, pulchrum longissima quando
 Robor cura ducis, magnique edere labores, 365
 Mole nova et rosæ perfudit luce juventæ. [tes
 Jam Talaum, jamque Ampyciden, astroque coman-
 Tyndaridas ipse egregio superceminet ore. [ignes
 Non secus, auctumno quam cum magis asperat
 Sirius, et sævo cum nox accenditur auro 370

Luciferas crinita faces, hebet Arcas, et ingens
 Jupiter: ast illum tanto non giscere cælo
 Vellet ager, vellent calidis jam fontibus amnes.
 Regina, attonito quanquam pavor ore silentem
 Examine, mirata tamen, paulumque reductis
 Passibus, insolito stupuit duce; nec minus inter
 Ille tot ignoti socias gregis hæret in una
 Delixus, sentitque ducem dominamque catervæ.

Si dea, si magni decus hac ades, inquit, Olympi,
 Has ego credo faces, hæc virginæ ora Diana,
 Teque renodatam phætreis ac pace fruientem 381
 Ad sua Caucasæ producunt flumina Nymphæ.
 Sin domus in terris, atque hinc tibi gentis origo,
 Felix prole parens, olimque beator ille,
 Qui tulerit, longis et te sibi junxerit annis. 385
 Sed fer opem, regina, viris; nos hospita pubes
 Advēhimur, Gratum proceres, tua tecta petentes.
 Duc, precor, ad ve- tri, quicumque est, ora tyranni,
 Ac tu prima doce fandi moresque modumque.
 Nam mihi sollicito deus ignaroque locorum 390
 Te dedit; in te arimos atque omnia nostra rep- no.

Dixit; et oppertens trepidam stetit. illa, parum
 Virgineo cunctata metu, sic orsa vicissim: [per
 Quem petis Aetern, genitor meus, ipsaque juxta
 Mœnia, si bivos possis discernere calles. 395
 Hac adeo duce ferte gradus: ingentia namque
 Casta alios aditus, atque impius obidet hostis.
 Dixerat hæc, patriumque viam detorquet ad am-
 nem,

Sacraque terrificæ supplex movet irrita Nocti.
 Ille autem inceptum famula duce protinus urget
 Aere septus iter: patitur nec regia cerni 401
 Juno virum, prior Aetæ ne nuntius adsit.
 Jamque inerat populo mediæque incognitis urbi,
 Cum comes orsa loqui: Phœbi genitoris ad aras
 Ventum, ait: huc adytis jam se de more paternis
 Rex feret; hic proceres audit populosque pre-
 cantes 406

Alloqui facilis (præsens pater admonet) aequi.

Dixerat: ast illi propere monstrata capessunt
 Limina, non aliter, quam si radiantis adirent
 Ora dei, verasque æterni luminis arces. 410
 Tale jubar per tecta micat: stat ferrus Atlas
 Oceano, genibusque tumens infringitur unda.

At mediis per terga senis rapit ipse nitentes
 Altus equos, curvoque diem subtexit Olympo:
 Pone rota brevior soror, densæque sequuntur 415
 Pliades, et madidis rorant v erimibus ignes.
 Nec minus hic varia dux lætus imagine templi
 Ad geminas fert ora fores, cunabula gentis
 Colchidos hic ortusque tuens: ut prima Sesostris

Intulerit rex bella Geti; ut clade suorum [nem,
 Territus, hos Thebas patriumque reducat ad am-
 Phasidis hos imponat agris, Colchoasque vocari
 Imperet: Arsinoen illi, tepidæque requirunt
 Otia læta Phari, pinguenque sine imbris annum,
 Et jam Sarmaticæ permutat carbasa braccis. 425
 Barbarus in patriis sectatur montibus Aean
 Phasis, amore furens: pavidas jactit illa phætras
 Virgineo turbata metu; discursibus et jam
 Deficit, ac volucris victam deus alligat unda.

Flebant populeæ juvenem Phæthonta sorores,
 Ater et Eridani trepidum globus ibat in amnem:
 At juga vix Tethys, sparsumque recolligit axem,
 Et formidantem patris Pyroenta dolores.

Aurea quin etiam præsæza Mulciber arte
 Vellera, venturosque olim cælarat Achivos. 435
 Textur Argos pinus Pagas: a securi: [nas:
 Jamque eadem remos, eadem dea flectit habe-
 Ipsa subit, nudaque vocat dux agmina dextra.

Exoritur Notus, et toto ratis una profundo
 Cernitur: Odrisio gaudebant carmine phocæ
 Apparent trepidi per Phasidis ostia Colchis, 441
 Clamantemque procul linquens regina parentem.
 Ubs erat hic contra gemino circumflua ponto,
 Ludus ubi, et cantus, lædæque in nocte jugales,
 Regalique toro lætus gener; ille priorem 445

Desert: ultrices spectant a culmine Diræ:
 Deficit in thalamis, turbataque pellice conjux
 Pallam et gemmiferæ donum exaltæ coronæ
 Apparat, ante omnes secum dequesta labores,

Munere quo patrias pellex ornatur ad aras 450
 Intelix: et jam rutilis correpta venenis
 Imphæat igne domos. Hæc tum macula Colchis
 Struxerat ignipotens, nondum noscentibus ille
 Quis labor, aligeris aut que sæcet argubus auras
 Cad- madens; odere tamen, visusque reflectunt.

Quin idem Minyas operum delixerat error, 456
 Cum se Sole satus patris penetrabilibus inert
 Filium hunc juxta primis Absyrtus in annis,
 Dignus a quo, quemque insontem meliora manerent.
 Tum gener Albanis styris qui advennerat oris,
 Distulerant sed bella totos: tum Phrontis et Argus
 Eolida, fraterque Melas, quos advena Phrixus
 Progenit, patriæque lævi Cytisoris in hasta.

Post alii, quos præcipuo Tiana tellus
 Legit honore patris, motique ad patris reges.
 Admonet hic socios, nebulamque erumpit lason,
 Sideris ora ferens: nova lux collusa Cytæ is. [ausi,

Conveniunt, rogitantque viros, pavitantque, quid
 Quidve ferant. Postquam primis inhiantia dictis
 Argmina, suppressumque videt jam murmur lason,
 Tanta miranti proprius tulit orsa tyranno: 471

Rex Hyperionide, quem per freta tanta petendum
 Cælicola, et prima dignum statuere carina,
 Si quando hic aliquam nostro satus orbe solebat
 Thessaliam, si quos Phrixus memorare Pelasgos,
 Illi tibi, tot casus, horrenda tot avia menti, 476

Cernimur: ipse egomet proprio de sanguine
 Phrixus:

Namque idem Cretheus ambobus et Aëolus auctor,
 Cum Jove, Neptunoque, et cum Salmonide Nymphæ,
 Meque nec huc eras arasque egere paterna. 480
 Nec tua, Thessalica, quanquam inelucta nomina
 terris,

Sponte sequor: cui non jussu tot adire voluptas
 Monstra maris? cui Cynæos intrare facies?
 Sceptri tui toto Pelas sub numine Phærb
 Maxima sorte tenens, totique illa creantia divos
 Oppida, tot vigil pulcherrima flumina comas
 Ille meum imperis urget caput, ille labores

Dat varios, suus ut magnum rex spargit
 Alciden, Sthenelo ipse satus: tamen aspera regum
 Perpetuim juga, nec melior parere recuso. 490
 Hic aibi me auratae pecudis quiscunque periclis
 Exuvias perferre jubet. Tibi gratia nostri
 Sit precor hæc, meritique locus, quod iussa recepi,
 Teque alium, quam quem Pelias speratque cupi-

pitque,
 Promisi, et meliora tunc mihi fœdera dextræ. 495
 Si petere hoc sævi statuissem sanguine belli,
 Ossa dabat Pindusque rates, quotque ante secuti
 Inde nec audacem Bacchum, nec Persea reges.
 Sed me nuda fides, sanctique potentia iusti
 Huc tulit, et mediæ sociatrix gratia Phrixi, 500
 Jamque tibi nostra geniti de stirpe nepotes.
 Nec tamen aut Phrygios reges, aut arva furentia
 Bebryciæ spernendus adi: seu fraude petivit,
 Seu quis honore meos, sua reddita dona; deûnque
 Nos genus, atque ratem magnæ sensere Minervæ.
 Vix tandem longis quesitum Colchida votis 506
 Contingimus, qualemque dabat te fama, videmus.
 Tu modo ne claros Minyis invideris actus.

Non aliena peto, terribis indebita nostris,
 Si quis et in precibus vero locus; atque ea Phrixo
 Crede dari, Phrixum ad patris ea ferre penates.
 Munera tu contra victum mihi vecta per aquor
 Accipe, Tænarii chlamydem de sanguine aeni,
 Frenaque, et accinctum gemmis fulgen ibus enseni.
 Hoc patrum decus, hæc materini texta laboris,
 His Lupithes adsuerat eques. Da iungere dextram,
 Da Scythicas sociare domos: sciat effera regis
 Ira mihi, quem te horrore sortitus in axe
 Caucasus a que tuis quantum mitescat habenis.

Talibus orantem vultu gravis ille minaci 520
 Jamdudum premit, et furis ignescit operis.
 Ceu tumet, atque imo sub gurgite concipit Austros
 Unda silens: trahit ex alto sic barbarus iras.
 Et nunc ausa viri, nunc (heu) sua proclita Gravis
 Regna fremit: quin et facili sibi mente receptum
 Jam Phrixum dolet, et Scythiæ perisse timores.
 Nunc quasat caput, ac juvenis spes ridet inanes,
 Quid vesanus agat, quid vellea poscat ab angue.
 Urit et antiquæ memorem vox præscia sortis,
 Cur simul aut Persen illinc sibi moverit, aut hinc
 Thessalicam fortuna ratem; num debitus ista
 Finis agat, sævæque petant jam vellea Parcæ.
 Interea, quoniam belli pugnaque propinque
 Cura prior, fingit placidis fera pectora dictis, 531
 Reddit et hæc: Cuperem haud tali vos tempore
 tecta

Advenisse meis, quo me gravis adsidet hostis.
 Frater enim (seceptri sic omnibus ausa cupido)
 Excidium parat, et castris me ingentibus urget.
 Quare age, cognatas primum delendite sedes,
 Nec decus oblati dimineus advena belli: 540
 Namque virum trahit ipse chalybis: tum vellea
 victor,

Tum meritis, nec sola dabo. Contra inacius astus,
 Ergo nec hic nostris deeat labor arduus actus,
 Excipit Æsonides, et ceu nihil æquore passus 544
 Additis iste dies? veniant super hæc quoque fato
 Bella meo? non hunc parva mihi cæde dolorem,
 Quasque dedit, luet ille moras. Tum Castora mittit,
 Qui ferat Ææi sociis responsa tyranni.

Agribus aut illos curis mora sæva trahebat:
 Ac simul ut medio viderent Castora camps, 550
 Crebrior incussit mentem pavor: O Jovis alma
 Progenies, fare, an patriam spes ulla videndi,
 Fare, jamnes. Ille in mediis æ.c. ora Achivis:
 Nec ferus Æetes, ut fama nec astra nobis

Terga negat; bello interea sed pressus iniquo 555
 Auxilium petit: armatos dux protinus omnes
 Accelerare jubet: longo nam tuta recessus
 Puppis, et opposita fluvius defenditur urbe. [tus,
 Ilaud mora; prosiliunt, quos nec Rhipea juven-
 Quos nec Iber, aut tota suis Aurora pharetris 560
 Sustineat. Stetit explicito prius agmine pubes,
 Expertique simul, si tela artusque sequantur.
 Nec quicquam freta, nec patrias jam respicit urbes.
 Sed magis ad præsens itur decus. Incita cristar
 Aura quatit: variis floret via discolor armis. 565
 Qualis ab Oceano nitidum chorus æthera vestit:
 Qualibus adsurgens nox aurea cingitur astris.
 Illos Sole satius tacita mæstissimus ira
 Miratur temere adsumptos; nec talia mallet
 Robora, quam medios hostem subissiæ penates.
 Interea læto patitur convivium vultu, 571
 Et juxta Æsoniden magno cratere lacessit,
 Nunc sibi monstrantem natos Jovis, oraque juxta
 Æacidum, nunc ingentes Calydonis aluminos:
 Audit et Alciden infando errore relictum, 575
 Defectosque duces, terraque mariusque labores.

Ipsæ autem tantis concita furoribus arma
 Expetit Æsonides, et amicos ordine reges: [per
 Quis procul ille virum nobis, quem balteus as-
 Subleat, et stricto stat proximus amiger arcu, 580
 Ceu pugnam parat, et positas confundere menses?
 Contra flammigeri proles Perseia Solis,
 Quem rogatis, Carmeius, ait: mos cominus arma
 Semper habere viro, semper meminisse pharetræ.
 Quid Latagum, quid si amigenam mirere Chaoas-
 Bellatoris equi potantem cerne cruores; [pen?
 Nec tamen immisias hic signior ibit habenis.
 Illum, ait Æsonides, pariter refer, horrida signis
 Cui chlamys, et multa spirat coma flexilis aura.
 Respicit Æetes, atque hunc quoque nomine reddit:
 Dives Aron: croceos sic illius omnis odores 591
 Jactat eques, unctis sic est coma culta manipis.
 S-d nec sperne virum, et comitis diffide capilla.
 Campos hic spoliis in tigridis, ille profundo
 Incumbens Odrussa mero: viden' alia constantem
 Pectora, et ingenti turbantem pocula barba? 596
 Hic et laxarten dictis stupet hospes acerbis
 Immodicum, linguaque gravem, cui nulla minanti
 Non superdum, non præsentis reverentia belli.
 Contra autem Æetes: Non frustra magna superbo
 Dicta volant, ait, ei vocem paria arma sequuntur:
 Nec requies, quin Matte diem noctemque fatiget:
 Atque ubi Rhipea stupuerunt flumina bruma,
 Jam pavidi cum prole Getæ, jam pervigil illum
 Medus, et oppositis exspectat Iberia claustris.
 Hos autem quæ quemque matius, quæ signa se-
 quantur, [biam.

Si memorem, prius humentem lux solverit uni-
 Cras actæ, atque illa ducum cras regna videbis
 Dissona, auxilera surgat quibus imber habena,
 Quæ jaculo gens apta levi, quæ picta pharetris
 Venerit: ingentes animo jam prospice campis,
 Atque hanc alipedi pulsantem corpora curru
 Euryalem, quibus exanilet Mavortia turmis,
 Et quantum elata valeat peluit securi,
 Cara mihi, et vena inter non ultima natus. 615
 Fatur, et occiduo libat cratera parenti.
 Quisquæ sua tum vota deis et pocula fundit,
 Dent aciem, dent belligeras superare labores.

Ecce autem Geticis veniens Gradivus ab antris.
 Ingentemque trahens Arcioa per aquora nubem,
 Adspicit Ææa Minyas stupefactus in urbe, 621
 Ambitumque senem, promissæque vellea puppi
 Thessalicæ. Citus ad summi stellantis patris

Tecta ruit, questuque Jovem tentatur acerbo :
 Quæ studiis, rex magne, quies ? jam mutua divi
 Exitia in solos hominum molimur honores : 626
 Teque ea cuncta juvant, rabidam qui Pallada cælo
 Non abigis, neque fœmineis jus objicis ausis.
 Non querat, exstructa quod vixerit ipsa carina
 Vellera sacra meis sperantem avertere lucis, 630
 Quodque palam tutata viros : sic cætera pergat,
 Si valet, insidiis quæ nunc fallacibus ambit,
 Nostra ut Phrixæo spoliarentur templa metallo.
 Non opus auxilio Colchis, nec fœdere vestro :
 Et Persen simul, et Minyas deprecimur hostes.
 Quin age, quid tantæ coeunt in proelia gentes ?
 Quid tuos Æsonides ? imus nos, protinus inius
 In nemus auriferum, et sumtis decemimus armis ?
 Vel tu sola polo tacitis inopina tenebris
 Labere ; quantus ibi deus, experire, nec illas
 Adatiteris impune trabes. An Martia templa 641
 Intemeranda minus, tacitus mihi lucus, et agger
 Quod rudis, et sola colimur si gentibus umbra ?
 Est amor, est rerum cunctis tutela suarum :
 Et tibi, magne pater, terris donaria certant : 645
 Est honoris etiam suus. Atque ego clara Mycenæ
 Culmina, virgineas præder si Cecropis arces,
 Jam conjux, jam te gemitu lacrymisque tenebit
 Nata querens ; metuant ergo, nec talia poscant.
 Non tulit hæc animis, quin longa silentia Pallas
 Rumpere, iridens strepitumque minasque Gra-
 divi : [jactes.
 Non tibi Bistonidæ, quibus hæc fera munita
 Non Lapithæ, sed Pallas, ait ; neque ego agide
 digna,
 Nec vocer ulterius proles Jovis, excidat iste
 Ni tibi corde tumor : lituos mox armaque faxo
 Oderis, et prinis adimam tua nomina bellis. 656
 Quin simili matrem demens gravitate secutus,
 Digna quidem monstrum superis quæ tale creavit.
 Quod tamen aggressæ scelus, aut quo crimine son-
 Si juvenem, qui jussa aut tam dira tyranni [tes,

Impavidus, maria et nondum qui nota subibat, 661
 Juvimus, et magnis aliquam spem movimus ausis
 An nullas præferre preces, nec fœdera regis
 Ulla sequi, cæca sed cuncta impellere pugna
 Debuimus ? sic Thraces agant, sic turbidus iste,
 Si qua petit. Cuperem hæc etiam nunc bella re-
 mitti, 666

Nec socios armare manus : da vellera, rector,
 Et medio nos cene mari. Quod si mea Mavors
 Abnegat, et solus nostris sudoribus obstat,
 Ihimus indecores, frustra que tot æquora vectæ, 670
 Passaque quæ nequeam, sim fœmina ? Cræperat
 ardens

Illic iterum alternis Mavors insurgere dictis.
 Excipit hinc contra pater, et sic voce coerct :
 Quid, vesane, fremis ? cum vos jam pœnitet acti,
 Peccatumque satis, tunc ad mea iura venitis. 675
 Quolibet ista modo, quacunque impellite pugna,
 Quæ cœpistis, habent quoniam sua fata furores.
 Te tamen hoc, conjux, et te, mea nata, monebo :
 Sit Persen pepulisse satis, nec vana retentet
 Spes Minyas, finemve velint imponere bello. 680
 Illum etenim talis rerum manet (accipite) ordo :
 Victa retro nunc castra dabit, bellumque remittet,
 Territus adventu ducis et virtute Pelasgi :
 Mox ubi Thessalicis referent hos flamma terris,
 Tunc aderit, victorque domos et sceptra tenebit ;
 Donec et Æeten inopis post longa senectæ 686
 Exsilia (heu magnis quantum licet in pia fati !)
 Nata juvet, Gratusque nepos in regna reponat.
 Illic labor, aniborumque hæc sunt discrimina fra-
 trum.

Vadite, et adversis, ut quis volet, irruat armis.
 Dixerat : instaurat mensas, pacemque reducit,
 Et jam sideream noctem demittit Olympo 691
 Tunc aduetus adest Phlegæas reddere pugnas
 Musarum chorus, et citharæ pulsator Apollo :
 Fertque gravem Phrygius circum cratera minister
 Surgitur in somnos, æque ad sua limina flectunt.

LIBER SEXTUS.

At vigil isdem ardet furiis Gradivus, et acri
 Corde tumet : nec, quas acies, quæ castra sequuntur,
 Invenit : ire placet tandem, præcensque tucri,
 Sternere si Minyas, magnoque rependere luctu
 Regis pacta queat, Graiamque absorbere pubem. 5
 Impulit hinc currus, monstrum irrevocabile belli
 Concituens, Scythiæque super tentoria sistit.
 Protinus e castris fugit sopor, excita tela,
 Turbati coiere duces : hos insuper ingens
 Fama movet, rate quæ sacra vulgabat Achivos 10
 Advenisse, sui repetentes vellera Phrixi,
 Quos malus hospitio junctaque ad fœdera dextra
 Luserit Æetes, atque in sua traxerit armæ.

Ergo, consiliis dum nox vacat alta movendis,
 Legatos placet ire duces, mandataque Peres 15
 Edocet affari Minyas, fraudemque tyranni
 Ut moneant ; quinam hinc animos averterit error ;
 Se primum Hæmonis hortatum ea vellera terris
 Reddere, et exuvias pecudis dimittere sacro ;
 Hinc odium, et tanti venisse exordia belli. 20

Quin potius dextramque suam, suaque arma se-
 quantur. [que
 Aut remeant : neque enim Æetæ promissa fidei-
 Esse loco : abstinent alienæ a sanguine pugne.
 Non illos ideo tanti venisse labores 24
 Per maris : ignotis quid opus concurrere, nec quos
 Odens ? Hæc medio Peres dum tempore mandat,
 Aureus effulsit campis rubor, armaque et acies
 Sponte sua strepuere tubæ : Mars servus ab aliis,
 Hostis ille, conclamat, equis, agite, ite, propinquat :
 Ac simul hinc Colchos, hinc fundit in aquora
 Persen.

Tunc et quisque suis committit prælia telis.
 Voxque dei pariter pugnas audita per omnes.
 Hinc age, Rhipæo quos videria orbe tuores,
 Musa, mone, quanto Scythiam molimine Peres
 Concierit, quia fretus equis per bella riuusque. 35
 Verum ego nec numero memoram, nec nomine
 cunctos, [ulla
 Mille vel ultra movens : neque enim plaga gentibus

Ditior: æterno quamquam Mæotia pubes
Marte cadat, pingui nunquam tamen ubere defit,
Quod geminas Arctos, magnumque quod impleat
anguem. 40

Ergo duces solasque, deæ, mihi promitte gentes
Miserat ardentis, mox ipse secutus, Alanos
Heniochosque truces, jam pridem infensus Anasis,
Pacta quod Albano conjux Medea tyranno; 44
Nescius heu quanti thalamos adscendere monstri
Arserit, atque urbes maneat qui terror Achæas,
Gratior ipse deis, orbæque beator aulæ.
Proxima Bisaltæ regio, dictorque Colaxes,
Sanguis et ipse deûm, Scythicis quem Jupiter oris
Progeniit, viridem Myracen Tibisenæque juxta
Ostia, semifero (dignum si credere) captus Iguæ.
Corpore, nec Nymphæ geminos exhorrui an-
Cuncta phalanx insigne Jovis, cælatæque gestat
Tegmina dispersos trifidis ardoribus ignes:
Nec primus radios, miles Romane, corusci 55
Fulminis, et rutilas scutis diffunderis alas.

Insuper auratos collegerat ipse dracones, [que
Matris Oræ specimen; linguisque adv eisus utrin-
Congruit, et tereti serpens dat vulnera gemmæ.
Tertius unanimis veniens cum millibus Auchus
Cimmerias ostentat opes, cui candidus olim 61
Crimis incest, natale decus; dat longior ætas
Jam spatium, triplici percurrens tempora nodo:
Demittit sacro geminas a vertice vitas.

Datin Achæmenæ gravior de vulnere pugne
Misit in arma Daraps: acies quem Martia circum
Gangaridûm, poiaque Gerys quos efflerat unda,
Quique lacum cinxere Bicen. Non defuit Assur,
Non Rhadalo cum fratre Sydon: Acesinaque lævo
Omne fatidicæ Cruxus movet agmina cervæ.
Ipsa comes, setis fulgens et cornibus aureis, 71
Ante aciem celsi veluit gestamine conti
Mæsta, nec in sævæ lucos edituta Dianæ.

Movit et Hylæa supplex cum gente Syenen
Impia germani prætentans vulnera Pæres. 75
Densior haud usquam, nec celsior exultit ullas
Sylva trabes: fessæque prius rediere sagittæ,
Arboris ad summum quam pervenire cacumen.
Quin et ab Hyrcanis Titanus expulit antris
Cyrus in arma viros, plaustrisque ad prælia cunctas
Coracæ traxere manus: ibi sutilis illis 81
Et domus, et crudo residens sub vellere conjux,
Et puer e primo torquens temore cateas.

Linquitur abruptus pelago Tyra, Inquitur et mons
Ambustus, et gelidis pollens Ophiusa venenis: 85
Degeneræque ruunt Sindi, glomerantque paterno
Crimine nunc etiam metuentes verbera turmas.
Hos super æratam Phalæx agit æquore nubem
Cum fremitu, densique levant vexilla Coralli,
Barbaricæ quis signa rotæ, ferratæque dorso 90
Formasum, truncæque Jovis simulacra columnæ:
Prælia nec raucæ curant incendere cornu,
Indigenas sed rite duces et prisca suorum
Facta canunt, veterumque viris hortamina laudes.

At Eædonicas mixtus pedes æquat habenas.
Illinc juratos se intrabit Æa Batarnas, 96
Quos duce Teutagone crudi mora corticis armat,
Æquæque, nec ferro brevior nec rumpia ligno
Nec procul albentes gemina ferit aclyde parvas,
Hilerni qui terga Noæ, gelidumque æcui 100
Erunt, et tota non audit Alazona ripa: [rum.
Queque Taras, niveumque ferax Evarchus olo-
Te quoque venturis, ingens Ariasmene sæcis
Tradiderim, molem belli, lateque fremitu-
Undique falcatis deserta per æquora currus. 105
Insequitur Danæa phalanx, claustrisque profusi

Caspiadæ, quæ turba eam non segnius acres
Exiit ad litnos, pugnasque capessit heriles.
Inde etiam par mortis honores, tumulいたque recepti
Inter vos positusque virûm: nam pectora ferro
Terribilesque innexa jubar ruit agmine nigro 111
Latratque cohors, quanto sonat horrida Ditis
Janua, vel superas Hecates comitatus ad auras.
Ducit ab Hyrcanis vates sacer agmina lucis
Varnus: eum Scythiæ jam tertia viderat ætas 115
Magnanimos Minyas Argoaque vela canentem.
Illius et dites montis spondentibus Indi,
Et centumgeminae Lagea novulia Thebes,
Totaque Rhipeo Panchiæ rapta triumpho.
Discolor hastatas effudit Iberia turmas, 120
Quas Otaces, quas Latins agunt, et raptor agrorum
Neuius, et expertes canentis lazygæ ævi.
Namque, ubi jam v resque alie, non usque refutat
Aicus, et inceptus jam lancea temnit heriles,
Magnanimis mos ductus avis, haud segnia mortis
Jura pati, dextra sed caræ occumbere p oia, 126
Ense dato; rumpuntque moras nutaque parens-
que,

Ambo animis, ambo miseri tam fortibus actis.
Hic et odorato spirantes crine Micelæ.
Cessæaque manus, et qui tua jugera nondum 130
Eruis, ignotis insons Atimæpe metallis.
Doctus et Auchates patulo vaga vincula gyro
Spargere, ex extremas laqueis adducere tyros.
Non ego sanguineis gestantem tympana bellis
Thyrasagetæ, cinctumque vagis post terga sileho
Pellibus, et nexas viridantem floribus hastas. 136
Fama duces Jovis et Cadmi de sanguine Bac-
chum

Hæc quoque thuriferos, felicia regna, Sabæos,
Hæc Arabas fudisse manu; mox rumperet Subri
Cum vada, Thyrasagetas gelida liquisse sub Aëto.
Illis omnis adiuc veterum tenor, et sacer ævis 141
Pulsus, et Eoæ memoratrix tibia pugne.
Jungit opes Eumedæ suæ; sua signa æcuti
Exomata, Torinique, et flavi crine Sataρχæ.
Mellis honos Torinis; ditant sua muletra Sata-
Exomatas venatus alit, nec clarior ullis [chen;
Arctos equis: abeunt Hypanin fragilemque per
undam,

Tiridis aut sævæ profugi cum p ole leana,
Mæstaque suspectæ mater stupet aggere ripe.
Impulit et dubios Phiræi vellens ardor 150
Centoras, et diros magico terrore Choatras.
Omni us in superos sævus honor, omnibus artes
Monstrificæ, nunc vere novo compescere frondes,
Nunc subitam trepidis Mæotida solvere phalastis.
Maximus hos inter Stygia venit arte Choastes:
Sollicitat nec Martis amor, sed fama Cytææ
Virginis, et paribus spirans Medea venenis.
Gaudet Averna palus, gaudet jam nocte quæta
Portitor, et tuto veniens Latonia celo.

Ibant et geminis æquantes cornibus alas 160
Ballonoti, coniuniumque celer mutator equorum
Mææus, et ingentis frenator Sarmata conti.
Nec tot ab extremo fluctus agit æquore, nec sic
Fratribus adversa Boreas respondet ab unda, [tus
Aut is apud fluvios volucrum sonus, æthera quan-
Tunc lituum concentus adit, lymphatæque miscet
Millia, quot foliis, quot floribus incipit annus.
Ipse rotis gemit intus ager, tremebundaque pulsus
Nutat humus: quatit ut sævo cum fulmine Phle-
gram 169

Jupiter, atque imis Typhona reverberat arvia.

Prima tenent illinc patriis Abayrus in armis,
Et gener, ingentæque inter sua millia reges.

At circa Æeionidæ Danaûm manus, ipsaque Pallas
 Ægide terrificæ, quam nec dea lassat habendo,
 Nec pater horrentem colubris vultuque tremendam
 Gorgoneæ nec semineces ostendere crines 178
 Tempus adhuc, primaque sinit concurrere pugnas.
 Impulit hos contra Mavors pater, et mala leti
 Gaudia, Tisiphoneque caput per nubila tollens
 Ad sonitum litui, mediæque altissimæ pugna; 180
 Necdum clara, quibus sese Fuga mentibus addat.
 Illi ubi consertis iungere frementia telis
 Agmina, virque virum galeis afflavit adactis,
 Continuo hinc obitus, perfractaque cædibus arma,
 Corporaque, alternus cruor, alternæque ruinæ:
 Volvit ager galeas, et thorax egerit imbris 186
 Sanguineos: hinc barbarici glomerantur ovatus,
 Hinc gemitus, mixtæque virum cum pulvere vitæ.
 Caspius Ææum correpto crine Monæsen 189
 Abstuli; hunc pariter Colchii Graivæ sequuntur
 Missilibus: rapit ille necem, prædæquam relin-
 Nec sociis jam cura viri. Dipsanta Caresus, [quit,
 Strymonaque obscura spargentem vulnera lunda
 Deiecit; Albani cedit ipse Clemædonis hasta,
 Jamque latet, cuiusque super turmæque ferun ur.
 Processere Melas et Hidasmenus: incipit hasta
 Ante Melas: levis est abies elusit utrumque;
 Ensis inde ruunt: prior occupat ære citato
 Cassidis ima Melas: infracta est vulnere cervice.
 Mixta perit virtus: nescit cui debeat Æbreus,
 Aut cui fata Tyres: dum sibilâ respicit Iton 201
 Cuspide Argivæ, Pyliam latere accipit hastam.

Viderat Hyrcanos paribus discurrere fratres
 Castor equis, pater armento quos dives ab omni
 Nutriat, fatisque viam monstrat iniquis. 205
 Tum magis atque magis peditem candore notato
 Tyndariden incendit amor: simul obvis hastam
 Pectus in adversum Gelæ jacit alipedemque:
 Constitit excusso victor duce: risit ab alta
 Nube pater, plenisque equitem cognovit habenis.
 At pariter luctuque furens visque Medoires 211
 Tyndariden petit, et superos sic voce precatur.
 Hunc, age, vel cæco contemne me reddite patri,
 Primus et hic nostra sonipes cadat impius hasta,
 Credita qui misero non retulit arma parenti, 215
 Meque venit contra, captivæ terga ministrat.
 Dixerat: Actæi sed eum prior hasta Phaleri
 Deiecit: ad socias sonipes citus effugit alas.
 Quia tibi fatales unquam metuisset Amyclas [ter
 Cæbaliæque manum, tot, Rhyndace, montibus in-
 Diviso totidemque fretis? Cedit impiger una
 Inguine transfosso clari Taulantis alumnus
 Semideæ genitrice Tages, cui plurima sylvis
 Pergigilat nocturna soror, cuiusque laborat.
 Tenuia non illum candentis carbasa lini, 225
 Non auro depicta chlamys, non flava galeri
 Cæsaries, pictoque juvant subtemine braccæ.
 Jamque novus mediæ stupefacta per agmina pug-
 Vadit eque, densa spargens hastula dextra, [ne
 Fulmineumque viris proturbans ingentem ensẽ 230
 Huc alternus et huc: cum ævior, ecce, juvenus
 Sarmaticæ coiere manus, fremitusque virorum
 Semiferi: riget his molli lorica catena; [armos
 Id quoque tegmen equis; at equi porrecta per
 Et caput ingentem campis hostilium umbram
 Fert abies obnixa genu, vadique virum vi, 236
 Vadit equum, docilis relegi, dociliæque relinqui,
 Atque iterum medios non altior ire per hostes.
 Orbibus hos rapidis, mollique per æquora Castor
 Infractus levioris equi deludit anhelos, [æque
 Inmemoreque mori. Sed non idem artibus
 Concurrunt, utroque ruunt in funera Colchi.

Campeus impacta latus inter et ilia querens
 Tollitur, ac mediam moriens descendit in hastam
 Cæbasus, infestum submisso poplite Phalces 244
 L. vasissæ ratus, lævum per luminis orbem
 Transigit: teneræ liquuntur vulnere mæle.
 Contra autem, geminis fidens thoracibus, ictum
 Sustulit, et gladio Sibotes ferit ultima teli, [rai
 Nequicquam: jam cuspi inest, nec fragmina cu-
 Ambenus, et tunco medium subit Otreæ ligno.
 Seminecem Taxes Hypanin vehit, atque remissum
 Pone trahit fugiens, et cursibus exsistit hastam;
 Dumque recollectam rursus locat, irruit ultro,
 Turbatumque Lacon, et adhuc invadit inermem.
 Impulit adverso præcepæ equus Onchea conto,
 Nequicquam totis revocantem viribus armos.
 In latus accedit sonipes, accedit et ipse [pis.
 Frigidus: arma cadunt: rorat procul ultima cus-
 Qualem populeæ fidemtem nexibus umbræ 260
 Si quis avem summi deducat ab aere rami,
 An e manu tacta cui plurima crevit arundo,
 Illa dolis viscoque super corripita sequaci
 Implorat alas, atque irrita concitat alas.

Parte alia inestis (nam fors ita junxit) in armis
 Styrs adest, latusque virum cognoscit Anasin,
 Læ prior: En cuspi thalamis Ætæia virgo
 Dicta manet, nostrosque feret qui victor amores!
 Non, ait, invito gener mutabere patri.
 Tum simul adversas collatis cursibus hastas 270
 Conjuncti: fugit adductus Albanus habenis
 Saucius, atque datum leto non sperat Anasin,
 Nec videt: ille autem telo moribundus adacto,
 Ad soceros pactæque sinus en conjugis, inquit,
 Styre, lugis, vulnus referens, quod carmine nullo
 Sustineat, nullisque leveat Medæa venenis. 276
 Dixerat: extremus cum lumina corripit error,
 Voxque repressa gelu, percussaque vertice tellus
 Illic animos acies augeat, magnoque doloris
 Turbine Gesandrum Mavors rapit; ille morantes
 Increpat, et stricto sic urget lazygas ense: [tus
 Nempe omnes cecidere senes, nempe omnis adem-
 Ante pater: quæ vos subito tam luda senectus
 Corripit, fremitusque animos, atque abstulit iras?
 Aut necum mediam, juvenes, agite, ite per ur-
 bem 285

Argolicamque manum, aut caris occumbite natis.
 Irruit, et patrias ceptis ferus advocat umbras:
 Sancte mihi Vorapæ pater, tua pectora nato
 Suggere nunc, animumque parem, si fata peroso
 Taida tibi turpesque moras non segnius ipsi 290
 Parimus, parvique viam d dicere nepotes.
 Hæc ait, auditurque Etebo: tunc corripit ensẽ
 Turbidus, et furis aicens quatit arma paternis.
 Indigenis sacratus aquis, magnique sacerdos
 Phasidis Arctoïs Aquites errabat in armis, 295
 Populeus cui frontis honor, conspectaque glauco
 Tempora nectuntur ramo, te, Cyne, parentis
 Immemorem duræ cupiens abducere pugne;
 Jamque omnes impune globos diversæque lustrans
 Agmina, quem querit, nunquam videt, atque
 iterum instat 300

Vociferans, iterum belli diversum peragrat:
 Lancea camuleas circum strepit incita vitas.
 Opprimit admissa ferus hunc Gesander habenis.
 Ille manum trepidans atque irrita mæra tetendit,
 Teque per hanc, inquit, gentior tibi si manet, oro
 Canitiem, conspice minas, et sicubi nato 306
 Parce meo. Dixit: contra sic victor adacto
 Ense refert: Genitor, turpi durare pericla [tra
 Quem mihi rema adhuc, ipse hac occumbere red-
 Maluit, atque ultro segnes abruptere metas. 310

Et tibi si pietas nati, si dextra fuisset,
Haud mediis precibus tereres nunc tempora belli,
Præda futuri canum. Juveni sors pulchrior omni:
Et certare manu decet, et caruisse sepulcro.

Dixerat: ille deos moriens cœlumque precatur,
Dextera ne misero talis foret obvia nato. 316

Te quoque, Canthe, tui non inacia funeris Argo
Flevit, ab invita rapientem tela carina. [nem
Jam Scythicos, miserande, sinus, jam Phasidis am-
Contigeras; nec longa dies, ut capta videres 320
Vellera, et Euboicis patrios de montibus ignes.

Illum ubi congressu subiit Gesander iniquo,
Territat his: Tu, qui faciles, hominunque putasti

Has, Argive, domos, alium hic miser adspicis an-
Altricemque nivem, festinaque tædia vitæ. [num,

Non nos aut levibus componere brachia remis
Novimus, aut ventos opus expectare ferentes;

Imus equis, qua vel medio riget æquore pontus,
Vel tunda fremit lyster aqua: nec mœnia nobis

Vestra placent; feror Arctoïs hunc liber in arvis,
Cuncta tenens mecum: omnis amor jacturaque

plaustris 331
Sola; nec hæc longum victor potiere rapina. [rum.

Ast epulæ quodcumque pecus, quæcumque fera-
Mitte Asiæ, mitte Argolicis mandata colonis,

Ne trepidant: nunquam has hiemes, hæc saxa
relinquam, 335

Martis agros, ubi jam sævo duravimus amne
Progeniem, natosque rudes: ubi copia levi

Tanta viris? sic in patriis bellare pruinis
Prædæque juvat, talemque hanc accipe dextram.

Dixit, et Edonis nutritum missile ventis 340
Conciat: ille medium per pectus, et horrida nexu

Letifer æra chalyba. Trepidus super advolat Idas,
Ac simul Cnides, pariterque Menœtius, et qui

Bebrycio propius remeavit ab hospite victor.
At vero ingentem Telamon procul extulit orbem,

Exanimem te, Canthe, tegens: ceu septus in arcto
Dat catulos post terga leo, sic cominus hastam

Æacides gressumque tenet, contraque ruentem
Septeno validam circumfert tegmine molem.

Nec minus hinc urget Scythiæ manus, armaque
Canthi 350

Quisque sibi, et Graio pœnam de corpore poscens.
Ardus inde labos, medioque in corpore pugna

Conseruit. Magno veluti cum turbine sese
ipsius Æoliæ frangunt in limine venti, [quatur

Quem pelagi rabies, quem nubila, quemque se-
Ille dies: obnoxa virum sic cominus hæret 356

Pugna, nec abrepto velli de corpore possunt.
Ut bovis exuvias multo qui frangere olivo

Dat famulis, tendunt illi, tractuque vicissim
Taurea terga domant: pingui fuit unguine tellus:

Talis utrinque labos, raptatque limite in arcto
Membra viri miserranda meant: hi tendere contra,

Hi contra, alternæque virum non cedere dextræ.
Hinc medium Telamon Canthum rapit; hinc tenet

ardens

Colla viri, et molles galeæ Gesander habenas, 363
Inastunt quæ lapsa solo, dextramque scellit.

Ille iterum in clypei septemplex improbus orbem
Arietat, et Canthum sequitur, Canthumque repos-

cit: [tum
Quem manus a tergo socium rapit, atque recepit

Virginis Euryalæ curru locat; advolat ipsa, 370
Ac simul Hamonidæ, Gesandrumque omnis in

unum

It manes. Ille novas acies et virginis arma
Ut videt; Hes etiam contra bellabimus? inquit:

Non potest inde Lycen ferit ad confine

Inde Thoen, qua pelta vacat: jamque ibat in Har
Vixdum prima levi ducentem cornua nervo, [pen,

Inque labantis equi tendentem frena Neippen,
Cum regina, gravem nodis auroque securim

Congeminans, partum capitis galeæque ferinæ
Dissipat. Hic pariter telorum immanis in unum

It globus: ille diu coniectis sufficit hastis, 381
Quis gravior, nutuque cadens exterruit Idam.

Tunc ruit, ut montis latus, aut ut machina muri,
Quæ scopulis trabibusque diu confectaque flam-

mis

Procurbuit tamen, atque ingentem propulit urbem.
Ecce locum tempusque ratus, jamque et sua

Prælia, falcatis infert Ariasmenus axes, [posci
Sevaque diffundit socium juga, protinus omnes

Grajugenas, omnes rapturus ab agmine Colchos.
Qualiter, exosus Pyrrhæ genus æquora rursus

Jupiter atque omnes fluvium si fundat habenas,
Ardua Parnassi lateant juga, cesserit Othrys

Piniger, et mersis decrescant rupibus Alpes.
Diluvio tali, paribusque Ariasmenus urget

Excidiis, nullo rapiens discrimine currus. 393
Ægida tum primum virgo, spiramque Medusæ

Tercentum sævis æqualentem sustulit hydria,
Quam soli vidistis equi: pavor occupat ingens

Excussio in terga viris, diramque retorquet
In socios non sponte luem: tunc ensibus uncis

Implicat, et trepidos lacerat Discordia currus. 401
Romanas veluti sævissima cum legiones

Tisiphone regesque movet, quorum agmina pilis,
Quorum aquilis utrinque micant, eademque pa-

lura colunt, idem lectos ex omnibus agris [rentes
Misera infelix non hæc ad prælia Tiberis: 406

Sic modo concordēs, externæque fata petentes,
Palladii raptare metus; sic in sua veri

Funera concurrunt, dominis revocantibus, axes.
Non tam fæda virum Laurentibus agmina terribis

Ejecere Notti, Libycæ nec talis imago 411
Littore, cum fractas involvunt æquora puppes.

Hinc bijuges, illinc artus tenduntur heriles, [que
Quos radii, quos frena secant: trahiturque, trahit

Currus cæde madens, atque in pulvere regum
Viscera nunc aliis, aliis nunc curribus hærent.

Haud usquam Colchorum animi, neque cura cavere
Tela, sed implicitos miseraque in peste revinctos

Confodiunt; ac forma necis non altera surgit,
Quam cervos ubi non Umbro venator edaci. 420

Non penna petit, hærentes sed cornibus altis
Invenit, et cæca constrictos excipit ira.

Ipse recollectis audax Ariasmenus armis
Desilit: illum acies curvæ secant undique falcis,

Partiturque rotis, atque inde furentia raptus 425
In juga, Circæos tetigit non amplius agros.

Talia certatim Minyæ speraque Cytæi [bant;
Funera miscebant campis, Scythianque preme-

Cum Juno Ææonide, non hanc ad vellera cernens
Esse viam, nec sic reductis regina parandos, 430

Extremam molitur opem, funesta priusquam
Consilia, ac aras aperit rex perfidus iras.

Incepit et sævis Vulcanum mæsta querelis,
Cujus flammiferos videt inter regia tauros

Pascua Tartaream proflantes pectore noctem. 435
Hæc etenim Minyas ne jungere Marte peracto

Monstra satis jubent Cadmei dentibus hydri
Ante diem, timet, et varias circumspicit artes.

Sola animo Medea subit; mens omnis in una
nocturnis qua aulis poterat aris. 440

Illius ad fremitus sparsosque per avia succos
Sidera fixa pavent, et avi stupet orbis Solis.

Mutat agros, fluviumque vias. sens alligat igni

Cuncta sopor : recoquit fessos etate parentes,
Datque alias sine lege colus. Ilanc maxima Circe
Terrificis mirata modis, hanc advena Phrixus,
Quamvis Atracio lunam spumare veneno
Sciret, et Hæmonia agitari cantibus umbras.
Ergo opibus magicis et virginitate tremendam
Juno duci soolam conjungere querit Achivo. 450
Non aliam tauris videt et nascentibus armis
Quippe parem : medio quam si stet in agmine
flammæ,

Nullum mente nefas, nullos horrescere visus.
Quid, si cæcus amor, sevensque accesserit ignis?
Hinc Veneris thalamos, semperque recentia sertis
Tecta petit : visa jamdudum prosilit altis 456
Divæ totis, volucrumque exercitus omnia Amorum.
Ac prior hanc placidis supplex Saturnia dictis
Aggreditur, veros metuens aperire timores :
In manibus spes nostra tuis, omnisque potestas
Nunc, ait : hoc etiam magis annue vera fatenti.

Durus ut Argolicis Tirynthius exsulat oris,
Mens mihi non eadem Jovis, atque aversa voluntas.
Nullus honor thalamis, flammæve in nocte priores.
Da, precor, artificis blanda adspiramina formæ.
Ornatuque tuos, terra cæloque potentes. 466
Sensit diva dolos, jampridem sponte requirere
Colchida, et invisi genus omne excindere Phœbi;
Tum vero optatis potitur : nec passa precari
Uterius, dedit acre decus, fecundaque monstis
Cingula, non pietas quibus, aut custodia fanæ,
Non pudor, at contra levis et festina cupido,
Affatusque mali, dulcisque labantius error,

Et metus, et demens alieni cura pericli. 474
Omne, ait, imperium, natorumque arma meorum
Cuncta dedi : quascunque libet nunc concute men-

Cingitur arcanis Saturnia læta venenis, [tes.
Atque hinc virginæ venit ad penetralia sedis,
Chalcipen imitata sono fornæque soctorem.
Fulsit ab invita lumen procul, et pavor artus 180
Protinus, atque ingens Ætida percussit horror.
Ergo nec ignotis Minyas huc fluctibus inquit,
Advenisse, soror, nec nostro sola parenti
Scis socias junxisse manus : at cætera muros
Turba tenet, fruiturque virum celestibus amia.
Tu thalamis ignava sedes, tu sola paterna 486
Fixa domo : tales quando tibi cernere reges?
Illa nihil contra : nec enim dea passa, manumque
Implicat, et rapidis mirantem passibus aufert.
Ducitur infelix ad mœnia summa, futuri 490
Nescia virgo mali, et falsæ commissa sorori :
Lilia per vermos lucent velut alba colores
Præcipue, quis vita brevis, totusque parumper
Floret honor, fuscis et jam Notus imminet alis.
Hanc residens altis Illeceat Perseia lucis 495
Flebat, et has imo referebat pectore voces :
Deseris heu nostrum nemus æqualesque catervas,
Alî misera, ut Graia haud sponte vagens ad urbes?
Non injussa tamen : neque te, mea cura, relinquam.
Magna fugæ monumenta dabis : spernere nec us-
quam 500

Mendaci captiva viro, meque ille magistram
Sentiet, et raptu famulæ doluisse pudendo.

Dixerat : ast illæ murorum extrema capessunt,
Defixæque virum lituūque fragoribus horrent :
Quales instanti nimborum frigore maræ 505
Succedunt ramis, hærentque pavore volucres.
Jamque Getæ, jamque omnis Iber, Dracæna-
que densæ

Strage cedit legio, et latæ prosternitur arvis.
Seminecæ duplicesque inter sua tela, suosque
Inter equos sævam misero luctamine verant 510

Congeriem, et longis campos singulibus implent.
Victores contra patrum Pæana Geloni
Congeminant : eadem redeunt mox gaudia victis
Qua deus, et melior belli respexit imago.

Quis tales obitus dederit, quis talia facta, 515
Dic age, tuque feri reminiscere, Mûsa, furoris.

Abysrus clypei radiis, curruque coruscus
Solis avi, cujus vibrantem cominus hastam
Cernere, nec galeam gentes potuere minantem,
Sed trepidæ redeunt, et verso vulnera tergo 520
Accipiunt, magnisque fugam clamoribus augent,
Proterit impulsu gravis agmina, corporaque atris
Sernit equis, gemitusque premit spirantes acervi.
Nec levior comitatur Atton, horrentia cujus 524
Discolor arma super aqualentesque ære lacertos
Barbarica chlamys ardet æcæ, tremefactaque vento
Implet equum : qualis roseis it Lucifer alis,
Quem Venus illustri gaudet producere cælo.

At non inde procul Rhamelus et acer Otaxes
Dispulerant Colchios, pariteque inglorius Arnes,
Fraude nova stabula et fuitis adsuets inultis
Depopulæ greges, frontem cum cornibus auxit
Hispidus, inque dei latuit teriore Lycæi.

Hac tunc attonitos facie delixerat hostes. 534

Quem simul ignota formidine bella moventem
Vidit Aron : Pavidos te, inquit, nunc rere magistros
Et stolidum petisse pecus : non pascua, nec scps
Ilic tibi ; nocturnis mitte hæc simulacra rapinis,
Neve deum mihi finge, deus quoque consere dex-
Sic ait, intentaque adjectum missile planta [tram.
Dirigit, et lapsis paterunt vulnera villis. 541

Nec minus Æoli proles Ætæia Phrixi

Fertur et ipsa furens, ac se modo læta Cytræ
Agminibus, modo cognatis ostentat Achivis.

Atque hos in medio duri discrimine belli 545

Laudibus inque ipsis gaudens ubi vidit Iason,

Macte, ait, o nostrum genus, et jam certa propago

Æoliæ, nec opina, domus : sat magna laborum

Dona fero : satis hoc visu quæcunque rependo.

Divit, et in Sueten, magnique in fata Ceramni 550

Emicuit, clypeumque rotans hunc poplite cæso

Deiecit, illum apert lato per pectus hiato

Argus ; utrumque ab equis ingenti porrigit arvo

Et Zacorum et Phæcen, peditem pedes haurit

Amastrium.

Sanguinis ille globos effusaque viscera gestat 555

Barbarus, et cassa frendens sublabitur ira.

Dat Calais Baranta nec, semperque propinquas

Rhipea venali comitantem sanguine pugnas.

Centum lecta boum bellator corpora, centum

Pactus equos ; his ille animam lucentque rependit

Crudelis : tandem dulces jam cassus in auras 561

Respicit, ac nulla cælum reparabile gaza.

Labitur, intortos per tempora cærulea crines

Tunc quoque materna velatus arundine, Peucron.

At genitrix imis pariter Marotis ab antris 565

Implevit plangore lacus, natumque vocavit,

Jam non per ripas, jam non per curva volantem

Stagna, nec in medio truncantem marem cervos.

Eurytus Exomatas agit æquore : Nestoris hæc

Immoritur primævus Heliæ (nec reddita caro 570

Nutrimenta patri) brevisbus præreptus in annis.

At Latagum Zatenque Daraps, illum exigit hasta,

Hunc fugat, ingentem subito cum sanguinis undam

Vidit, et extremo lucentis pectora ferro.

Ecce autem muris residens Medea paternis,

Singula dum magni lustrat certamina belli, 576

Atque hos ipsa procul densa in caligine reges

Agnosci, queritque alios Junone magistra,

Conspicit Æonium longe caput, ac simul æscum

Huc oculos, sensusque refert, animumque faventem;

Nunc quo se raperet, nunc quo diversus abiret, Ante videns; quotque unus equos quot funderet arma,

Orantemque viros quam densis sterneret hastis.

Quaque iterum tacito sparsit vaga lumina vultu, Aut fratris querens, aut pacti conjugi arma, 585

Sevus ibi misere solusque occurrit laeson.

Tunc his germanam aggreditur, ceu nescia, dictis:

Quis, precor, hic, toto jamdudum fervere campo Quem tueor, quemque ipsa vides? nam te quo-

que tali

Atonitam virtute reor. Contra aspera Juno 590

Reddit agens stimulis, ac diris fraudibus urget:

Ipsam, ait, Æsoniden cernis, soror, æquore tanto

Debita cognati repetit qui velleræ Phrixi; quam.

Nec nunc laude prior generis, nec sanguinis us-

Adspicias, ut Minyas inter proceresque Cytaros 595

Emicat effulgens, quantisque insultat acervis.

Et jam vela dabit, jam littora nostra relinquit.

Thessaliæ felices omnes dilectaque Phrixi [res:]

Rura petens: eat atque utinam, superetque labo-

Tantum effata, magis campis intendere suadet.

Dum datur, ardentesque viri percurrere pugnas.

At simul hanc dictis, illum dea Marte secundo

Impulsi, atque novas egit sub pectore vires. 601

Ora sub excelso jamdudum vertice coni

Sæva micant, cursuque ardescit, nec tibi, Perse,

Nec tibi, virgo, jubæ lætabile sidus Achivæ:

Acer ut auctumni canis, iratoque vocati

Ab Jove fatales at regna injusta comete.

Nec sua Crethiden latuit dea, vimque recentem

Sentit agi membris, ac se super agmina tollit: 610

Quantus ubi ipse gelu, magnoque incanuit umbre

Caucasus, et summas abiit hiemum in Arcos.

Tunc vero, stabulis qualis leo sævit opimis

Luxurians, spargitque famem, mutaturque cruores;

Sic neque parte ferox, nec cæde moriatur in una

Turbidus, inque omnes pariter furit, ac modo sævo

Ense, modo infesta rarescunt cuspidè pugna.

Tunc in terrificis undantem crinibus Illebrum

Et Geticum Priona ferit: caput eripit Auch

Brachisque, et vastis volendum mittit arenis.

At genitus Jove completat sua fata Colaxes;

Jamque pater mæsto contristat sidera vultu,

Talibus ægra movens nequicquam pectora curis:

Hei mihi, si duræ natum subducere sorti

Mohar, atque meis ausim confidere regnis! 625

Frater adhuc Amyci mæret nece, cunctaque diu Æm

Turba semunt, quorum nam citi cecidere cadentque.

Quin habet sua quemque dies, cunctis que negabo,

Quæ mihi. Supremos misero, sic fatum, honores

Congerit, atque animis moriturum ingentibus im-

Ille volat campis, immensaque funera miscet [plet.]

Per cuneos: velut hiberno prorupit ab arcu

Imber agens scopulos, nemorumque operumque

ruinas,

Donec ab ingenti bacchatus vertice montis

Frangitur, inque novum paulatim deficit amnem.

Talia in extremo proles Jovis emicat ævo: 636

Et nunc magnanimos Hypetiona Gentiliumque,

Nunc Arimen Ulbumque rotat: jam sauctus Apien,

Et desertus equo Tydum pedes excipit hasia

Phasiaden, pecoris custos de more puteni 640

Cæcæus ad primas genuit quem Phasidis undas:

Hinc pæro cognomen erat, famulumque frechant

Phasidis intonso nequicquam crine parentes.

Jamque aliis instabat atrox: cum diva supremas

Rumpit inque colas victorque advenit laeson. 645

Excipit hunc sæva sic fatus voce Colaxes:

Vos Scythiæ saturare canes, Scythiæque volucres

Huc miseri venistis? ait: saxumque prehensum,

Illius et dextræ gestamen et illius ævi,

Concussa molitur humo, quod regia Juno 650

Flexit ad ignotum caput infletumque Monæe.

Præceps ille ruit: nato non depulsi ictus

Jupiter, Æsoniæ vulnus fatale sed hastæ

Per clypeum, per pectus abiit: lapsoque cruentus

Adrolat Æsonides, mortemque cadentis aciebat.

Spargitur hinc, miserisque venit jam notus Alanis.

At regina virum (neque enim deus amovet ig-

nem)

Persequitur lustrans, oculisque ardentibus hæret:

Et jam, læta minus præsentis imagine pugna,

Castigatque metus, et, quas alit inacia, curas, 660

Respicens, an vera aoror: nec credere falsos

Audet atrox vultus, eademque in gaudia rurus

Labitur, et sævæ trahitur dulcesque flammæ.

Ac velut ante comas ac summa cacumina sylvæ

Lenibus alludit flabris levis Auster, at illumi 665

Protinus immanam miseræ sensere carinæ:

Talis ad extremos agitur Medea furores.

Interdum blandæ derepta monilia divæ

Contractat, miserique apiat flagrantia collo,

Quaque dedit teneros aurum furiale per artus, 670

Deficit, ac sua virgo dææ gestamina reddit;

Non geminis, non illa levi turbata metallo,

Sed lacibus, sed mole dei, quem pectore toto

Jam tenet: extremus rosco pudor erat in ore.

Ac prior his: Credisne patrem promissa datum,

O soror, Argolicus cui dis melioribus hospes

Conigit? aut belli quantum jam restat acerbi?

Hæu quibus ignota sese pro gente periculis

Objicit! Hæc tandem medio in sermone reliquit

Incepti jam Juno potens, accuratæ fraudis. 680

Laumnet et celsus audentius improba muris

Virgo, nec ablata sequitur quantivæ sororem.

At quoties vis dira ducum, densique repente

Æsoniden pressare viri, cumque omnis in unum

Imber ut, toties saxis pulsatur et hastis. 685

Primaque ad intesti Lexanoris horruit arcus;

Alta sed Æsonium supra caput exit arundo,

Teque, Caice, petit: conjux miseranda Caico

Linquntur, et primo domus imperfecta cubili

Regius Lois Myraces interpres ab oris 690

Venerat, ut Colchos procul atque Ætæia Parthis

Fœdera donato non irrita jungeret auro.

Tum juvenem terris Paicæ tenere Cytæis,

Ac subiti Mavortis amor: simul armiger ibat

Semivir, impubemque gerens terribilemque juven-

ile, pharetratæ residens ad frenâ tapetia, [tam

Nunc levis infesto procucit in agmina curru,

Nunc fuga conversas spargit mentita sagittas.

At viridem gemmis et hœæ stamine sylvæ

Subligat extrema patrium cervice tiam, 700

Insignis manica, insignis acinace dextro:

Improba barbaricæ procurunt tegmina plantæ.

Nec latere diu sævum spolia illa Syenen,

Perque levem et paulo maculatam murice tigrin

Concita cuspis abiit: subito ex ore cruores 705

Sauca tigris hiat, vitæque effundit herilem:

Ipæ puer fracto pronum caput implicat arcu.

Sanguine tunc atro chlamys ignem, sanguine vultus,

Et gravidæ maduere conuæ, quas flore Babæo

Nutrierat, liquidique parens signaverat auro. 710

Qualem si quis aquis et fertilis ubere terras

Educat, ac ventis oleam felicitus implet,

Nec labor assiduus, nec spes sua fallit alentem,

Jamque videt primam tenero de vertice frondem

Cum subito immixtis præceps Aquilonia nimbis
Venit hiems, magna que evulsam tendit arena:
Haud secus ante urbem Myraces, atque ipsius ante
Virginis ora cadit: sed non magis illa move ur,
Unius ægra metu, quam te, Meleagre, furentem,
Quam Talaum videt, aut pugnas miratur Acasti.
At satis hos ipsas gentes campique videbant
Tempestate pari versis incumbere turmis. 722
Ante oculos fuga fœda ducum, largusque cadentum
It cruor, et curvas dominis ingentibus orbi. [rum
Non tulit hos Parnes gemitus, clademque suo-
Tergaque versa tuens his cœlum questibus implet:
Quid me jam patriis ejectum sedibus, istas
Ut struerem pugnas, Scythiamque in bella move-
Vos, superi, vos augurio lusistis inani? [rem,
Quid fratris meritis tua, Jupiter, omina pœnas 730
Promissæ mihi? nobis Argœa parabas
Scilicet auxilia et tantas conjungere vires.
Sæva quidem lucis miseris mora; dent tamen, oro,
Unum illum mihi fata diem, quo fallat Achivos
Sic meritis, quoque hunc videam virtute superbum
Æsoniden, tantos fientem sine honore labores. 736
Dixerat hæc, pectusque suis everberat armis,

Et galeam fletu, galeam singulibus implet:
Ibat et in mediis præceps incendia belli,
Ni prior adversis Pallas vidisset ab armis, 740
Et secum: Ruit ecce ferox in funera Parnæ,
Quem genitor Colchis, solioque reponere fratris
Jam statuit: nostra vereor ne fraude peremptum
Increpet, et culpam hanc magno terrore rependat.
Hæc dicens, atro nebulam diffundit amictu,
Stridentesque viri circum caput amovet hastas.
Ille super socias clementi turbine gentes
Erigitur, paullumque levi raptatus in æthra
Jam tandem extremas pugne defertur in oras,
Forte ubi serus Iber Eædoniæque phalanges
Marte carent, solisque juvant clamoribus agmen.
Nox simul astriferas profert mortalibus umbras,
Et cadit extemplo belli fragor, ægraque muris
Digreditur, longum virgo perpessa timorem.
Ut fera Nyctelii paullum per sacra resistunt, 755
Mox rapere deum jam jam in quodcumque para-
Thyiades: haud alio remeat Medea tumultu, [tæ
Atque inter Graiûmque acies, patriasque phalanges
Semper inexplitis agnoscit Iasona curis, 759
Armaque, quique cava superest de casside vultus.

LIBER SEPTIMUS.

Tæ quoque Thessalico jam serus ab hospite
vesper
Dividit, et te jam tua gaudia, virgo, relinquunt;
Noxque ruit, soli veniens non mitis amanti.
Ergo ubi, cunctatis extremo in limine plantis,
Contigit ægra toros, et mens incensa tenebris, 5
Vertere tunc varios per longa insomnia questus,
Nec pereat quo scire malo: tandemque fateri
Ausa sibi, paullum medio sic fata dolore est:
Nunc ego quo casu, vel quo sic pervigil usque
Ipsa volens errore trahor? non hæc mihi certe 10
Nox erat ante tuos, juvenia fortissime, vultus.
Quos ego cur iterum demens iterumque recordor.
Tam magno discreta mari? quid in hospite solo
Mens mihi? cognati potius jam velleræ Phrixi
Accipiat, quæ sola petit, quæque una laborum 15
Causa viro. Nam quando domos has ille reviset?
Aut meus Æsonias quando pater ibit ad urbes?
Felicis, mediis qui se dare fluctibus ausi,
Nec tantas timere vias, talemque secuti
Hunc qui deinde virum: sed sic quoque talis abito.
Tum jactata toro, nimiumque experta cubile, 21
Ecce videt tenui candescere limen Eo;
Nec minus insomnem lux orta refecit amantem,
Quam cum languentes levis effugit imber aristas,
Gratula jam fœsis descendunt flamma remis. 25
At sua longarum Minyas jam cura viarum
Admonet, inque ipso nequiquam tempore regem
Lætitis meritique petunt: quem passus Iason
Vota prius, captasque deis accendere prædæ,
Prominet, atque oculos longo tenet, aurea si jam
Pellis, et oblatæ clarescant atria villæ. 31
Ille autem jam jam vultus, vocesque paratas
Ante aperit, rumpitque mora, inque ipsa moras
Pupillæ ora viri, talique effunditur ira: [tis
Quæ ante alio, sua littora regnaque habentes, 35

Quic furor has mediis tot fluctibus egit in oras,
Quisve mei vos tantus amor? Tu prima malorum
Causa mihi, tu, Phrixæ gener; non te æquore mer-
sum,
Quo soror, ut felix bullos nunc nomine Graios
Nossem ego. Quis regum Pelias, quis Thessalus,
aut quæ [ubi cautes
Græcia? quodnam hominum cerno genus? aut
Cyanæ? venit Scythicas en hospes in oras.
Quinquaginta Asiam (pudet heu) penetrarit Iason
Exsultibus? meque ante alios sic spreverit una, 45
Una ratis, spoliū ut vivo de rege reportet?
Ipsū efferre, meus ipsum me pandere lucos
Imperet, et nullo dignetur vincere bello?
Cur, ego, non templis sacra avellere dona
Omnibus, atque ipsas gremiis abducere natas,
Prædo, libet? vobisne domos, vobisne parentes
Fæse putem, ratis infandis quo sola rapinis, 51
Sævaque pascit hiems? et quos, credamus ut ip-
Rex suos illius pelago, veniūque reverti? [sis,
Scilicet Eolus præcudis poteretur ut auro.
Ante meus cæcis descendet Caucasus umbra, 55
Ac prior Hæmonias rapiet super æquora prædæ
Haud ego cum vittis statui ferilibus Hellen.
Si tamen his aliter peritas non cedere ternis.
Træ pudor casu redditus movet, ac latet una 59
Nescioquid plus puppe viris; haud ipse morabor.
Quæ petitis: modo nostra prior tu perice jussa.
Martus ante urbem longis jacet horridus annis
Campus, et ardentæ, ac me quoque, vomere
presso,
Me quoque cunctantes interdum agnoscere taum.
His magis atque magis rabiem puxit nostra as-
sectus 65
Læserique dedit, solitoque superbiore igne
Ore fremit. Succede mors, fortissima, inest.

Et nostros recede, hospes, agros: nec semina
deerunt, [ham.

Quæ prius ipse dabam, et messes, quas solum ob-
Consilii nox una etiam, tecumque retracta. 70

Cumque tuis hæc jussa dei; ac si quid in isto
Robore, prædicti venies in rura laboris. [est

Ipsæ incertus adhuc, tenebris te protinus illis
Involvi flammisque velim, durare parumper

An magis, everso jacies dum semina campo, 75
Ac tibi Cadmei dum seminis exeat hydri
Miles, et armata florescant pulve novales.

Filia prima trucis vocem mirata tyranni
Hæsit, et ad juvenem pallentia retulit ora, 79

Contremuitque metu, ne nescius audeat hospes,
Seque miser ne posse pûet. Perstrinxerat horror

Ipsum etiam, et maestâ stabat dextus in ira.
Non ita Tyrrhenus stupet Ionique magister,

Qui te jam Tiberine, tuens, claramque serena 84
Arce Pharon, præcepit subito nusquam ostia, nus-
Ausoniam videt, et sævas accedere Syrtis. [quam

Tum tamen, infando quæ det responsa tyranno,
Colligit, et tandem obtutu consurgit ab alto:

Non, ait, hos reditus, non hanc, Ætea, dedisti 89
Spem Minyas, cum prima tuus pro mœnibus arma
Induimus: quo versa fides? quos vestia volutant

Jussa dolos? alium hic Pelian, alia æquora cerno.
Quin agite, hoc omnes odisque urgete, tyranni,

Imperisque caput; quanquam mihi dextera, nec
Defuerit mox jussa pati, nec cedere duris. [spes

Unum oro, seu ne illa suis seges obruit hastia, 96
Hauriet adverso seu crastinus ignis hiatu,
Nuntius hinc sævas Pelie mittatur ad aures,

Hic periisse viros, et me, si vestra fuisset
Ulla fides, reducem patriæ potuisse referri. 100

Talibus attonitis dictis natalique patremque
Linquit, et infida præcepit prorumpit ab aula.

At trepida, et medios inter desertæ parentes
Virgo silet, nec fixa solo servare parumper

Lumina, nec potuit mæstos non flectere vultus:
Respexitque fores, et adhuc invenit euntem. 106

Vixit et heu miseræ tunc pulchrior hospes amanti
Disedens; tales humeros, ea terga reliquit.

Illa domum atque ipsos paulum procedere postes
Optat, et arcentes tenet intra limina gressus. 110

Qualis ubi extremas lo vaga sentit arenas,
Fertique refertque pedem, tumido quam cogit

Erinyas [tres)

Ire mari, Phariæque vocant trans æquora ma-
Circuit haud aliter, foribusque impendit apertis,

An melior Minyas revocet pater: oraque querens
Hospitis, aut solo mæret defecta cubili, 116

Aut venit in cane gremium refugitque sororis,
Atque loqui conata silet; rursusque recedens

Querit, ut Æxis hospes consederit oris
Phrixus, ut algeri Circen rapere dracones. 120

Tum comitum visu fruitur miseranda suarum,
Imperique nequit; subitoque parentibus hæret

Blandior, et patriæ circumfert oscula dextra.
Sic adueta toris et mensæ dulcis herili.

Ægæ nova jam peste canis rabieque futura, 125
Anse fugam totos lustrat queribunda penates.

Tandem etiam molli sese semel increpat ira:
Poenia, ait, demens, teque illius angit imago

Quæque, qui profuga foras tenet alia carina,
Quinque meum patrias referet nec nomen ad urbes?

Quid tuos autem sic ille movet, superetne labores,
An cadet, et tanto turbetur Græcia luctu?

Siste a, ista virum si jam suprema ferchant,
Jussus ad ignotos potius foret ire tyrannos. 134

O utinam, et tandem non hac moreretur in urbe!

Namque et sidero nostri de sanguine Phrixus
Dicitur, et caram vidi indoluissæ sororem:

Seque ait has jussis actum miser ire per undas
At redeat quocunque modo, meque ista precari

Nesciat, atque meum non oderit ille parentem.
Dixerat hæc, stratoque graves projecerat artus

Si veniat miserata quies; cum sævior ipse
Turbat agiturque sopor: supplex hinc sternitur

hospes,
Hinc pater: illa nova rumpit formidine somnos,

Erigiturque toro; famulas carosque penates 145
Agnoscit, modo Thessalicas rapiata per urbes.

Turbidus ut pœnis cæcisque pavoribus ensem
Corripit, et sævæ ferit agmina matris Orestes:

Ipsam angues, ipsam horroni quantis ira flagelli,
Atque iterum iniestæ se fervere cæde Lacææ

Credit agens, falsaque redit de strage deatrum 151
Fessus, et in miseræ collabitur ora sororis.

Iis ubi nequicquam nutantem Colchida curia
Juro videt, necdum extremo parere furori;

Non jam mentiæ vultum vocemque resumit 155
Chalciope; quando ardor hebet, leviorque pu-
dore,

Mensque obnixâ malo, tenues sublimis in auras
Tollitur, et fulva Venerem vestigat Olympo:

Sum memor, ut tantum mecum partita laborem:
Illa nimis sed dura manet, conversaque in iram

Et furias dolet, ac me nunc decepta reliquit. 161
I, precor, atque istum, quo me frustratur, amorem

Vince, precor patriis ut tandem evadere tectis
Audeat, atque meum casu defendere ab omni

Æsoniden: quin illa sacro, quo freta, veneno 165
Illum etiam totis adstantem noctibus anguem,

Qui nemus omne suum, quique aurea (respice
purro)

Vellera tot spiris circum, tot ductibus implet,
Solvat, et in somnos ingenti volvat ab orno. 169

Hæc tibi nunc. Furiis atque ipsi cætera mando.
Tum Venus aligerum mater sic fur Amorum.

Nec tibi, cum primos aggressa es flectere sensus
Virginis, ignotaque animum contingere cura.

Defuimus, data continuo sed cingula soli 171
Nostra tibi, quis mota loco labefactaque cessit.

Haud satia est, sed me ipsa opus, et cunctantia
poscunt

Pectora me, dubiusque pudor: jam fœdera fixo
Æsonii petat ipsa viri, metuatque morari.

Tu face luciferæ citus ad delubra Dianæ
Deveniat, sacras solita est ubi fundere tædas 180

Colchis, et æquali dominam lustrare calvæ.
Nec te nunc Illeates subeat metus, aut mea forte

Impediat ne cæpta time; quin audeat opto:
Continuo transibit amor, cantuque trilingui

Ipsam flammiferos cogam compescere tauros, 185
Amplexumque pati. Volucrum tunc adspicit Irid,

Festinantem jubet monitis parere Diones,
Et juvenem Æsonium prædicto sistere loco.

Ptoinus hinc Irid Minyas, Cythera petivit
Colchida; Caucasias speculatrix Juno remedit 190

Rupibus, attonitos Ææa in mœnia vultus
æque metuque tenens, et adhuc ignara futuri.

Vix primas ocella Venus prospererat arces,
Virginia ecce novus mentem perstringere languor

Incipit: ingrimant commotis queribus motus.
Ergo iterum sensus varios super hospite volvens

Mæret, et absenti nequicquam talia latur:
Si tibi Thessalici nunc, si tua forte venenis

Mater, et, heu si qua est, posset succurrere co-
jux!

Quidve tuos virgo possim nisi fœce labores? 196

Hoc satis; ipsa etiam casus spectare supremos,
 Atque iterum duræ cogar comes esse sorori.
 Et surc ille sua non quæquam sorte moveri,
 Non ullius meminisse putat, cumque omnibus odit
 Me quoque. Si quando fuerit tamen ulla potestas,
 Illum ego, qui diris cinis ultimus hæserit arvis,
 Ossaque, quis tauri ævusque pepercerit ignis,
 Componam, sedemque dabo: fas tunc mihi ma-
 dilexissæ viri, tamulogue has reddere curas. [hes
 Dixerat: ecce toro Venus improvisa resedit,
 Sicut erat, mutata deam, mentitaque pictis 211
 Vestibus et magica Circen Titanida virga.
 Ipsa, velut lenti fallatur imagine somni,
 Sic oculos incerta tenet, magnique sororem
 Paulatim putat esse patris: tum flebile gaudens
 Prosiluit, ævæque ultro tulit oscula divæ. 216
 Ac prior: O tandem, vix tandem reddita, Cice,
 Dura tuis, quæ te bijugis serpentibus egit
 Hinc fuga? quæve fuit patriis mora gratior oris?
 Ante et Theusalicæ Phasin petiere carinæ, 220
 Perque tot infelix frustra vada venit Iason,
 Quam patriæ te movit amor. Tum cætera rumpit
 Occurritque Venus: Tu nunc mihi causa viarum
 Sola; tuæ venio, jampridem ignava, juventæ.
 Cætera parce queri, neu me m-liora secutam
 Argue; quippe ut jam reputentur munera divum.
 Omnibus hunc potius communem animantibus
 orbem,
 Communes et crede deos. Patriam inde vocato,
 Quæ rexit itque dies. Nec nos, o nata, malignus
 Clauserit hoc uno semper sub frigore Phasis. 230
 Fas mihi non habiles, fas et tibi linqere Colchos.
 Et nunc Ausonii conjux ego regia Pici,
 Nec mihi flammiferis horrent ibi pascua tauris,
 Meque vides Tusci dominam maris. At tibi qui-
 nam 234
 Sauromatæ, miseranda, proci? cui vadis Ibeo
 (Hei mihi!) vel sævo conjux non una Gelono?
 Illa deæ contra jamdudum spernere voces:
 Non ita me immemorem magnæ Perscidis, inquit,
 Cernis, ut infelix thalamos ego cogar in illos.
 I, precor, atque unum pio me dimittite timorem.
 Sed magis his miseram, quando potes, eripe
 curis, 241
 Unde metus æstusque mihi, quæque aspera, ma-
 Perpetior duræ jamdudum incendia mentis. [ter,
 Nulla quies animo, nullus sopor ardua amanti.
 Quære malis nostris requiem, mentemque reponere:
 Redde diem noctemque mihi: da prendere vestes
 Somniferas, ipsaque oculos componere
 Tu quoque nil, mater, prodes mihi; fortior ante
 Sola fui: tristes thalamos, infestaque ceno
 Omnia, vipereos ipsi tibi surgere crines. 250
 Talia verba dabat, collapsaque flectat iniquæ
 In Veneris Medæ sinus, pestemque latentem
 Ossibus, atque imi monstrabat pectoris ignem.
 Occupat amplexu Venus, et furialis igit
 Oculis, permixtumque oditis inspirat amorem. 255
 Dumque illam variis mærentem vocibus ambit,
 Inque alio sermone tenet; Quin hoc, ait, audi.
 Atque attolle genas, lacrymique hæc infit obortis:
 Cum leviss. a. superis ad te modo laberet auris.
 Forte ratem primo fugientem litore cerno, 260
 Qualem nostra suo nunquam dimittere portu
 Vellet, adhuc omnes quæ detinet insula nautas.
 Unus ibi, ante alios qui tum mihi pulchrior omnes
 Visus erat, (longeque duces mirabar et ipsa,) 264
 Advolat, atque unam comitum ratas esse curas
 Per, tibi si quis, ait, morituri protinus horror,
 Et quem non meritis videas occurrere monstria,

Hæc, precor, hæc dominæ referas ad virginis au-
 Tu stotus ostende meos; illi has ego voces, [rem
 Qua datur, hasque manus, ut possim, a litore
 tendo. 270
 Ipsæ, ego quas necem per mille pericula traxi
 Defecere deæ: apes et via sola salutis.
 Quam dederit, si forte dabit: ne vota repellat.
 Ne, mea; totque animas, quales nec viderit ultra
 Dic, precor, auxilio juvet, atque hæc nomina
 servet. 275
 Si Pelopis duros prior Hippodamia labores
 Expedit, totque ora simul jugulata procorum
 Respiciens, tandem patrios exhorruit axes;
 Si dedit ipsa neci fratrem Minoia virgo;
 Cur non hospitibus fas sit succurrere dignis 280
 Te quoque, et Ææos jubeas mitescere campos?
 Occidat æterna tandem Cadmeia morte
 Jam seges, et viso fumantes hospite tauri. [es!
 Hei mihi, quod nullas hic possum exsolvere gra-
 Ut tamen hoc sæva corpus de morte receptum,
 Hanc animam sciat esse suam. Miserebitur ergo,
 Dic, ait? an potius. . . strictumque ruelat in ense.
 Promisi, (ne faller, precor,) cumque ipsa moveret
 Alloquio casque viri, te passa rogari 289
 Sum potius; tu laude nova, tu supplice digno
 Dignior es: sat famia meis jam parva venenis.
 Torserat illa gravi jamdudum lumina vultu,
 Vix animos dextranque tenens, quin ipsa loquen-
 Iret in ora deæ, tanta pudor æstuat ira [tis
 Verba cavens: horri molles invaserat artus. 295
 Jamque toro trepidas intelix obtuuit aures,
 Nec quo ferre fugam, nec quo se vertere posset
 Pressa videt: rupta condi tellure premique
 Jamdudum cupit, ac diras evadere voces.
 Illa sequi jubet, et portis exs; ectat in ipsis. 300
 Sævus Echionia ceu Penthea Bacchus in aula
 Desert, injectis per roscida comua vincis,
 Cum tenet ille deum, pudibundaque tegmina ma-
 tris, [tam:
 Tympanaque, et mollem subito miser accipit ha-
 Haud aliter deserta pavet, perque omnia circum
 Feit oculos, testisque negat procedere virgo.
 Contra sævus amor, contra periturus Iason 307
 Urget, et audire crescent in pectore voces.
 Heu quid agat? videt externo se prodere patrem
 Dura viro, faustum scelum jamque ipsa aurorum
 Prospicit, et questu superos, questuque fatigat
 Tartara: pulsat humum, manibusque immurmura-
 rat unci.
 Noctis heram Dilemque ciens, succurrere tandem
 Morte velint, ipsumque simul demittere leto, 314
 Quem propter fuit: absentem ævissima poscit
 Nunc Pelian, tanta juvenem qui perderet ira.
 Sape sua misero promittere destinat artes,
 Deni negat, atque una potius deremit in ira:
 Ac neque tam turpi cessatur semper amor! 319
 Proclamat, neque opem ignoto viroque daturum:
 Atque toro projecta manet; cum visa vocari
 Rursus, et impulsu sonuerunt cardine postes.
 Igo ubi nescio quo genus se numme vinci
 iscum, quicquid pudor ante monebat
 Tum thalami penetrare: peit, quæ maxima norat
 Auxilia Harmonia querens pro rege carinæ. 326-
 Uque procul magis spirantia tecta venens
 Et sævæ patere foras, oblatuque contra
 Omnia, quæ Ponto, quæ Manibus erant imis,
 Et quæ sanguinea Læte destrinxit ab ira; 330
 Tunc sequeris, ait, quicquam, aut patere pudet.
 Cum tibi tot mortes, acclerisque brevissimæ tantæ-

Effugia? Hæc dico, qua non velocior ulla
 Pectus erat, toto nequicquam lumine lustrat,
 Cunctaturque super, morituraque colligit iras. 335
 O nimium jucunda dies, quam cara sub ipsa
 Morte magis! stetit, et sese mirata furentem est:
 Occidis heu primo (potes hoc durare?) sub ævo:
 Nec tu lucis, ait, nec videris illa juvenæ
 Gaudia, nec dulces fratris pubescere malas? 340
 Hunc quoque, qui nunc est primævus, Iasona nes-
 Morie perire tua, qui te nunc invocant unam, [cis
 Qui rogat, et nostro quem primum in littore vidi?
 Cur tibi fallaces placuit conjungere dextras
 Tunc, pater, atque istis juvenem non perdere
 monstis 345

Protinus? ipsa etiam, fateor, tunc ipsa volebam.
 Testor, cara, tuas, Circe Titania, voces,
 Te ducente sequor: tua me grandæva fatigant
 Consilia, et monitis cedo minor. Hæc ubi lata,
 Rursus ad Hæmonii juvenis curamque metumque
 Vertitur, hunc solum propter se vivere gaudens,
 Sive mori, quodcumque velit: majora precatur
 Carmina, majores Illecaten immutare vires
 Nunc sibi, nec notis stabat contenta venenis.
 Cingitur inde sinus, et, qua sibi fida magis vis
 Nulla, Prometheæ florem de sanguine fibiæ
 Caucasium promit, nutritique gramina tabo,
 Quæ sacer ille nives inter tristesque pruinas
 Durat editque cruor, cum viscere vultur adeo
 Tollitur e scopulis, et rostro irrorat aperto. 360
 Ideam nec longi languescit finibus ævi
 Immortale virens; idem stat fulmina contra
 Sanguis, et in mediis florescunt ignibus herbæ.
 Prima Illeate Stygiis duratam fontibus harpen
 Inulit, et validas scopulis effodit aristas: [bes
 Mox famulæ monstrata seges, quæ lampade Phœ-
 Sub decima juga feta metit, sævitque per omnes
 Reliquias animæque dei: gemit irritus ille
 Colchidos oia tuens: totos tunc contrahit artus
 Monte d'lor, cunctaque tremunt sub falce catenæ.

Talibus infelix contra sua regna venenis 371
 Induitur, noctique tremens inficitur opacæ. [tem
 Dat dextram vocemque Venus, blandisque paven-
 Alloquitur, junctoque trahit per nœnia passus.
 Qualis adhuc teneros supremam pallida fetus 375
 Mater ab excelso produxit in aera nido,
 Hortaturque sequi, brevibusque insurgere pennis;
 Illos cæulei primis ferit horror Olympi,
 Jamque redire rogant, adsuetaque quæritur arbor:
 Haud aliter cæcæ per nœnia deficit urbis 380
 Incedens, horretque domos Medæ silentes.
 Hic iterum extemæ nequicquam in limine portæ
 Substitit, atque iterum felus, animique soluti,
 Respexitque deam, paulumque his vocibus hæsit:
 Ipse rogat certe, meque ipse implorat Iason. 385
 Nullane culpa subest, labe non ulla pudoris,
 Nullus amor? nec turpe viro servire precanti?
 Illa nihil contra, voceque abruptum inanes.
 Et jam jam magico per opaca silentia Colchis
 Ceperat ire sono, monstrataque condere vulnus
 Nemina, cumque suis averti collibus amnes; 391
 Jam stabulis gregibusque pavor, strepitusque se-
 peleris

Incident: stupet ipsa gravi nox tardior umbra.
 Jamque tremens longe sequitur Venus: utque
 sub altis 394

Perqueque tabes, divæque triformis in umbram,
 Hic subito ante oculos nondum speratus Iason
 Emicuit, viditque prior conterrita virgo.
 Atque hinc se profugam veloci Thaumantias ala
 Spectat, inde Venus dextræ dilapsa tenenti.

Obvius ut sem cum se sub nocte magistris 400
 mpingit pecorique pavor, qualæve profundum
 Per Chaos occurrunt cæcis sine vocibus umbra:
 Haud secus in mediis noctis æmoriæque tenebris
 Inciderant ambo attoniti, juxtaque subibant.
 Abietibus tacitis aut immotis cyprissis 405
 Adsimiles, rapidum nondum quas inscivit Aster.
 Ergo, ut erat vultu deflexus utemque silenti,
 Noxque suum peragebat iter, jam iam ora levare
 Æsoniden, farique cupit Medea priorem.
 Quam simul effusus pavitatem flētibus heros, 410
 Flagrantesque genas vidit, miserumque pudorem,
 Has tandem voces dedit, et solatus amantem est:
 Fersne aliquam spem lucis? ait: miserata labo-
 rem

Nempe venis? an et ipsa mea lætare morte?
 Ne, precor, infando similem te, virgo, parenti 415
 Gessens: haud tales decet inclementia vultus.
 Hæcine nunc grates, hæc expectata laborum
 Dona dari decuit? sic te sub teste remitti
 Fas me, virgo, tuum? justas da vocibus aures.
 Nec pater ante tuus tantis me opponere monstri,
 (Quid meritum?) aut tales voluit me pendere
 pœnas. [thus,

An jacet externa quod nunc mihi cuspidæ Can-
 Quodque nieus vestris cecidit pro mœnibus Iphis,
 Aut Scythiæ tanta inde manus? jussisset abire
 Perfidus, atque suis extemplo cedere regnia. 425
 Spem mihi promissam per quæ discrimina rursus,
 Et reddat qua lege, vides. Occumbere tandem
 Possumus, idque sedet, quam non quæcunque
 subire

Patris jussa tui: nunquam sine vellere abibo 429
 Hinc ego, degenerem nec me tu prima videbis.

Hæc ait: illa tremens, ut supplicis adspicit ora
 Conticuisse viri, jamque et sua verba repocis,
 Nec quibus incipiat demens videt, ordine nec quo,
 Quove tenus, prima cupiens effundere voce
 Omnia, sed nec prima pudor dat verba timenti.
 Hæret, et attollens vix tandem lumina fatur: 436
 Quid, precor, in nostras venisti, Theasæ, terras?
 Unde mei spes ulla tibi? tantoque petisti
 Cur non ipse tua fretus virtute labores?
 Nempe, ego si patriis timuisssem excedere tectis,
 Occideras; nempe hanc animam sors ævea ma-
 nebat 441

Funeris. En ubi Juno, ubi nunc Tritonia virgo,
 Sola tibi quoniam tantis in casibus adsum
 Externæ regina domus? miraris et ipse,
 Credo, nec agnoscunt hæc nunc Æetida sylvæ. 445
 Sed satis sum victa tuis: cape munera supplex
 Non mea; teque iterum Pelias ai pendere quo ret,
 Irque alios casus aliasque immittet ad urbes,
 Heu formæ ne crede tuæ. Titania jamque
 Gramina, Persæasque sinu depromere vires 450
 Ceperat; his iterum compellat Iasona dictis:
 Si tamen aut superis aliquam spem ponis in ipsis,
 Aut tua præstanti virtus educere leto
 Si te forte potest, etiam mihi deprecor, hospes,
 Me sine, et insonem misero dimitte parenti. 455
 Dixerat; extemplo (nam jam matura ruebant
 Sidera, et extremum suffixerat axe Booten)
 Cum gemitu et multo juveni medicamina setu,
 Non secus ac patriam pariter, famamque, deosque,
 Objicit: ille manu subit, et vim corripit omnem.

Inde ubi facta nocens, et non revocabilis unquam.
 Censit ab ore pudor, propiorque impleris Erinyas;
 Carmina nunc totos voluit agi que per artus
 Æsonide, et totum septeno murmure fœtur [jam]
 Per clypeum, atque vi

Jamque mi tauris languent absentibus ignes.
Nescage, et has, inquit, cristas, galeamque resume,
Quam modo funerea tenuit Discordia dextra.
Hanc jace per medias, cum verteris æquora,
Protinus in sese conversa furoribus ibit [messas;
Cuncta phalanx, atque ipse fremens mirabitur, et
Respiciet fortasse pater. Sic deinde locuta, [me
Jam magis atque magis mentem super alta ferebat
Æquora: pendentes Minyas jam vela videbat
Sæ sine. Tum vero extremo percussa dolore 475
Arripit Æsoniden dextra, ac submissa profatur:
Sis memor, oro, mei, contra memor ipsa manebo,
Crede, tui. Quando hinc aberis, dic quæso, pro-

fundum.
Quod cæli spectabo latus? sed te quoque tangat
Cura mei quocunque loco, quoscunque per annos,
Atque hunc te meminisse velis, et nostra fateri
Munera; servatum pudeat nec virginis arte.
Hei mihi, cur nullos stringunt tua lumina fletus?
An me mox merita morituri patris ab ira
Dissimulas? te regna tuæ felicia gentis, 485
Te conjux natæque manant; ego prodiata cibus:
Nec queror, et pro te lucem quoque læta relin-

quam. [illum
Protinus hospes ad hæc: (tacitis nam cantibus
Flexerat, et simili jam dudum afflatur amore):
Tunc, ait, Æsoniden quicquam te velle relicta 490
Credis, et ulla pati sine te loca? redde tyranno
Me potius, recipe ingratos atque exsue cantus.
Quis mihi lucis amor? patriam cur amplius
optem,

Si non et genitor te primam amplectitur Æson,
Teque tuo longe fulgentem vellere gaudens 495
Spectat, et ad primos procumbit Græcia fluctus?
Respice ad has voces, et jam, precor, annue, con-
per te, quæ superis divisque potentior imis, [jux.
Perque hæc, virgo, tuo redeuntia sædera nutu,
Atque per has nostri juro discriminis horas; 500
Unquam ego si meriti, noctis si quæ immemor habui
Si te accepra, domum si te liquisse parentis [jus,
Senseris, et mea tum non hæc promissa videntem;
Tum me non tauris juvet evasisse, ferocesque
Terrigenas; tum me tectis tua turbet in ipsis 505
Flamma, tuæque artes: nullus succuriere contra
Ingrato queat, et, si quid tu sævis, ipsis
Adjicias, meque in medio terrore relinquant.
Audiit, atque simul meritis perjuria prenis
Despondet, questus semper Furor ultus amantis.

Hæc ubi dicta, tamen persant defixus uterque,
Et nunc ora levant audaci læta juvenia,
Ora simul toties dulces sapientia visus;
Deiicit hinc vultus æger pudor, et mora dictis
Redditur, ac rursus conterret Iasona virgo: 515
Accipere, perdomitis quæ deinde pericula tauris,
Et quis in Æolio maneat te vellere custos;
Nondum cuncta tibi, fateor, promissa peregi.
Sevior ingenti Mavortis in ardore restat,
Crede, labor; quem. . . tanta utinam fiducia nostri
Sit mihi, nocturnæque Ilectes, vestrique vigoris!
Dixerat atque virum doceat, quæ monstra super-

sant, [quem
Protinus immensis recubantem anfractibus an-
turbat, et Hæmonii subito ducis obijcit umbram.
Ille, quod haud alias, stetit, et trepidantia torsit
Sibila, seque metu postquam aut velle, a circum
Sustulit, atque omnia spiris exhorruit arbor,
Incipit inde sequi, et vacuo furit ore per auras.
Quis fragor hic? quænam tanta, dic virgo, ruitus?
Kælamat aristote Æonides stans frigidus enses,
Ille trahit sidens, tandemque ait angue repressum

hunc tibi postremum nostri parat ira parentis,
Heu miser, heu tantis iterum eripiendi periculis!
O utinam, ut nullo te sim visura labore
Ipse cæruleis æqualem nexibus ornum, 535
Ipsaque pervigilis calcantem lumina monstri,
Contingat vix deinde mori! Sic fata profugit,
Seque sub extremis in mœnia retulit umbris.

Et jam puniceo regem spes vana sub ortu
Extulerat, quantis nox una diremerit undis 540
Æsoniden; liberne freto jam vultus aperio,
Uti prius, totum sileat mare. Dumque ea longe
Explorat parat, contra venit Alcas Echion
Dicta ferens; jam Circæis Mavortis in agris
Stare virum; daret æripedes in prælia tauros.
En vocor, en ultro, dixit, spesque addidit ausa.
Vos mihi nunc primum in glebas invertite, tauri,
Æquora, nunc totas aperite et volute flammæ:
Exeat Hæmonio messis memoranda colonum.
Tuque tuum parti Grædum da, nata, draconem.
Ipsius aspectu pervent: quin vellera, et ipsa 551
Terga mihi diros servent infecta croates.

Fatur, et effusus pandi jubet æquora tauris.
Pars et Echionii subeunt immania dentis
Semina, pars diri portant grave robur aratri. 555
At sua magnanimum contra Pagasæa juvenus
Prosequitur stipatque ducem: tum maxima quis-

que
Dicta dedit, sævisque procul discessit ab agris
Fixerat ille gradus, totoque ex agmine solus
Stabat, at extremis desertus ab orbibus axis, 560
Quem jam læssa dies Austriqæ ardentis arena,
Aut quem Rhipeas exstantem rursus ad arces
Nix et cærulei Borææ terus abstulit horror.
Cum subito attoniti longissima Phasidis unda,
Caucasique trabes, omnisque Ætæa tellus 565
Fulsit, et ardentis atabula effudere tenebras.

Ac velut ex una si quando nube coruscæ
Ira Jovis torsit geminos mortalibus ignes,
Aut duo cum pariter ruperunt vincula venti,
Dantque fugam: sic tunc claustris evasit uterque
Taurus, et immani proflavit turbine flammæ 571
Arduus, atque atro volens incendia fluctu.
Horruit Angææ legio ratis; horruit audax,
Qui modo virgineis servari cantibus Idas
Hæbat, et invito prospexit Colchida vultu. 575
Non tulit ipse moras, sæque immisit Iason,
Diversos postquam ire videt: galeamque minan-

tem
Quassat, et errantem dextra ciet obvius ignem.
Ut tandem stetit, et torvo se lumine flexit,
Qui prior adversi respexit Iasonis arma, 580
Cunctatus paulum subito furit. Æquora non sic
In scopulos irata ruunt, eademque recedunt
Fracta retro. Bis fulmineis se flatibus infert,
Obnubique virum: sed non incendia Colchus
Adspirare sinit, clypeoque illiditur ignis 585
Frigidus, et viso pallescit flamma veneno.

Incitat Æsonides dextram, inque ardentia mittit
Cornua, dein totis propendens viribus hæret
Ille, virum atque ipsam tunc te. Medea, recusans,
Concussit, et tota nitentem cornu us im 590
Portat incens: tandem gravius mugire residens
Incipit, et fesso victus descendere cornu.
Respicit hinc socios, immania vincula poscens,
Æsonides, jamque ora premit, trahiturque, et ab-

que,
Obnixusque genu superat, cogitque tremontem,
Sub jura ænea toros. Alium dehinc turbantem
Colchis

Exarmat, lentumque offeri timideque minantem,

Jamque propinquant noctem impicat: ille fatiscens

In caput inque humeros ipsa vi molis et ire
Proruit; invadit, totusque incumbit lason 600
Desuper, atque suis defectum flatibus urget.
Utque dedit vinculis, validoque obstrinxit aratro,
Suscitât ipse genu, sævaque agit insuper hasta.
Non aliter, medio quam si telluris hiatu
Terga recentis equi, primumque invasit habenis
Murmur, et in summa Lapithes apparuit Ossa.
Ille, velut campos Libyes, ac pingua Nili
Fertilis arva secet, plena sic semina dextra
Spargere gaudet agris, oneratque novalia bello.
Martius hic primum ter vomere fusus ab ipso
Clangor, et ex omni sonuerunt cornua sulco: 611
Bellatrix tunc gleba quat, pariterque creari
Armari phalanx, totisque insurgere campis.
Cessit, et ad socios paulum se retulit heros,
Opperiens, ubi prima sibi daret agmina tellus. 615
At vero ut summis jam rura recedere cristis
Vidit, et infesta vibrantes casside terras,
Advolat, atque imo tellus qua proxima collo,
Necdum humeri videre diem, prior ense sequaci
Æquat humo truncos: rutilum thoraca sequenti,
Aut primas a matre manus premit obvius ante.
Nec magis aut illis, aut illis millibus ultra
Sufficit, ad diræ quam cum Tirynthius hydræ
Agmina Palladios defessus respicit ignes.
Ergo iterum ad socias convertere Colchidos artes,

Et galeæ nexu ac vincula dissipat imæ: 626
Cunctaturque tamen, totique occurrere bello
Ipse cupit: spes nulla datur, sic undique denant
Terrigenæ jam signa duces, clamorque, tubusque.
Jamque omnes odere virum, jamque omnia contra
Tela volant. Tum vero amens discrimine tanto,
Quam modo Tartareo galeam Medea veneno
Infectam dederat, ususque armat in illos,
In medios torsit: conversæ protinus haste.
Qualis ubi attonitos mæstæ Phrygas annua Matriæ
Ira, vel exsectos lacerat Bellona comatos: 636
Haud secus accensas subito Medea cohortes
Implicat, et miseros agit in sua prœlia fratres.
Omnis ibi Æsoniden æterni putat: onyphus ira
Talis erat: stupet Æetes, ultroque furens 640
Ipse viros revocare cupit; sed cuncta jacebant
Alagna, nec quisquam primus ruit, aut super ullus
Linguitur, atque hausit subito sua funera tellus.
Protinus in fluvium fumanibus evolât armis
Æsonides: qualis Getico de pulvere Mavors 645
Inuat equis, uritque gravem sudoribus Hebrum
Aut niger ex antris rutilique a fulminis æstu
Cum furit, et Siculo respuat in æquore Cyclops.
Redditus hic tandem, sociosque amplexus ovans.
Haud jam mendacem promissa reposece regem
Dignatur: nec, si ipse sibi terga ingerat uluro,
Qui pepigit, velit in pacem dextramque reverti
Amplius: ambo truces, ambo abacessere minan-
tea. 653

LIBER OCTAVUS.

At trepidam in thalamis, et jam sua facta pa-
ventem
Colchida circa omnes pariter furique minarique
Patria habent: nec cærulei timor æquoris ultia,
Nec miseræ terra ulla procul: quascunque per
undas [puppim.
Ferre fugam, quancunque cupit jam scandere
Ultima virginis tunc flens dedit oscula vittis,
Quosque fugit, complexa toros, crinemque ge-
Ante per antiqui carpsit vestigia somni, [nasque
Atque hæc impresso genuit miseranda cubili:
O mihi si profuga: genitor nunc ille supremos 10
Amplexus, Æta, dæres, fletumque videres
Ecce meos! ne crede, pater, non carior ille est,
Quem sequimur: tumidis utinam simul obruar
undis! [necta
Tu, precor, hæc longa placidus mox accepta se-
Tuta goras, meliorque tibi sit cætera proles. 15
Dixit, et Hæmonio nunquam spernenda marito
Cuncta letiferis prodiit medicamina cistis,
Vixitque sinus, ipsumque monile venenis
Implicat, ac sævum super omnibus addidit ense.
Iude, vixit torto Furiarum erecta flagello, 20
Prosilit: attonito qualis pede prosiluit Ino
In frons, hæc parvi meminit contrerita nati, [mon.
Quædam tunc: extremum conjux ferit irritis lathi-
Jamque prior in hæc oculis argutibus heros
Venerat, et memoris sacra se nocte tegerat. 25
Tum quædam sidera clarus procul ora juventa.
Qualis æque apertis comitum per lustra catervis

Latius æstiva residet venator in umbra,
Dignus amore dææ, velatis cornibus et jam
Luna venit: roseo talis per nubila ductor [tem
Implet honore nomen, talisque expectat anan-
Ecce autem pavide virgo de more columbæ,
Quæ super ingenti circumdata præpetis umbra
In quemcunque tremens hominem cadit; haud
secus illa
Icta timore gravi mediam se immisit: at ille 35
Exceptit, blandoque prior sic ore locutus:
O decus in nostros magnum ventura penates,
Solique tantarum virgo haud indigna viarum
Causa reperta mihi, jam nunc non ulla requiro
Vellera, teque meæ satia est, yxisse carinas. 40
Verum age, et hoc etiam, quando potes, adice
tantis
Muneribus meritisque tuis: namque aurea jussi
Terga f-ferre sumus: socios ea gloria tangit.
Sic ait, et primis supplex dedit oscula palmis.
Contra virgo novis iterum singultibus ora est:
Linguam domos patrias te propter, opesque men-
rum, 45
Nec jam nunc regina loquor, acceptrisque relictis
Vota æquor: serva hanc profugæ, prior ipse de-
diat [advenit
Quam (scis nempe) fidem: di nostris vocibus
Sidera vi hæc te neque vident: tecum æquora
te am [tanti
Experiri quascunque vias: modo ne quis ultra
Illic re-erit me forte dies, oculique parentis

Ingera t: hec suporos, hoc te quoque deprecor,
hospes.

Hæc ait, atque furens rapido per devia passu
Tollitur: ille hæret comes, et miseratur euntem.
Cum subito ingentem media inter nubila flam-
Conspicit, et æva vibrantes luce tenebras. [mam
Quia rubor iste poli? quod tam lugubre refulsit
Sidus? ait: reddit trepido cui talia virgo:

Ipsi in oculis et lumina torva draconis 60
Adpiciat: ille suis hæc vibrat fulgura cristis,
Meque pavens contra solam videt, ac vocat ultro,
Cen solet, et blanda poscit me pabula lingua.
Dic age nunc, utrum vigilant, hostemque videnti
Exuvias asperre velia, an lumina somno [guem?
Mergimus, et domum potius tibi tradimus an-
Ille ailet, tantus subit ut virginis horror. [astris,

Jamque manus Colchis crimemque intenderat
Carmina barbarico fundens pede, teque ciebat,
Somne pater: Somne omnipotens, te Colchis ab
omni 70

Orbe voco, inque unum jubeo nunc ire draconem,
Quæ freta sæpe tuo domui, quæ nubila cornu,
Fulminaque, et toto quicquid micat æthere: sed
nunc,

Nunc, age, major ades, fratrique simillime Leto.
Te quoque, Phrixæ pecudis fidiassime custos, 75
Tempus ab hac oculos tandem deflectere cura.
Quem metuis me hic stante dolum? servabo pa-
rumper

Ipsa nenus: longum interea tu pone laborem.
Ille haud Æolio discedere fessus ab auro,
Nec dare permisit, quamvis juvet, ora quieti 80
Sustinet; ac primi percussus nube soporis
Horruit, et dulces excussit ab arbore somnos.

Contra Tartareis Colchis asperare venenis,
Cunctaque Lethæi quassare silentia rami
Perstat, et adverso luctantia lumina cantu 85
Obruit, atque omnem linguaque manique fatigat
Vim Stygiam, ardentem donec sopor occupat iras.

Jamque altæ cecidere juba, nutatque coactum
Jam caput, atque ingens extra sua vellera cervix,
Ceu refluxus Padus, aut septem projectus in amnes
Nilus, et Hesperium veniens Alpheos in orbem.
Ipsa caput cari postquam Medea draconis
Vidit humi, fusa circum projecta lacetis,
Seque summe simul flevit crudelis aluminum: 95
Non ego te sera talem sub nocte videbam.
Sacra ferens epulasque tibi; nec talis hianti
Mella dabam, ac nostris nutribam fida venenis.
Quam gravis nunc mole jaces! quam ægnis in-
orlem

Flatus habet! nec te saltem, miserande, pereni
Heu ævum passure diem! jam nulla videbis
Vellera, nulla tua fulgentia dona sub umbra. 10
Cede den, inque aliis senium nunc digere lucis
Immemor, oro, mei; nec me tua stibila toto
Exagitant infesta mari. Sed tu quoque cunctas,
Æsonide, dimitte moras, atque effuge raptis 105
Velleribus. Patrios exstincti noxia tauros,
Terrigenas in fata dedi; fuscum ecce draconis
Corpus habes; jamque omne nefas, jam, spero,

Quærenti tunc deinde viam, qua se anticus Ieros
Ferre ad aurigeræ caput arboris, Eia, per ipsum
Scandage, et adverso gressus, ait, imprime corso.
Nec mora sit; dictis sdeas Crethæa proles
Calcat, et æriam quamvis, perferat ad ornum,
Cuius adhuc rutilam serrabant brachia pellem,
Nubibus ægeæ similis, aut cum veste recincta
Labitur ardenti Theumantus obvia Phœbea. 116

Corripit optatum decus extremumque laborem
Æsonides; longosque sibi gestata per annos
Phrixæ monumenta fugæ vix reddidit arbor
um gemitu, tristæque super coiere tenebræ.

Egressi relegunt campos, et fluminis ora [mantem
Summa petunt: micat omnis ager, villique co-
Sideris totos pellem nunc fundit in arus,
Nunc in colla refert, nunc implicat ille sinistræ.
Talis ab Inachiis Nemæ Tyynthius antris 125
bat, adhuc aptans humeris capitique leonem.
Ut vero sociis, qui tunc prædicta tenebant
Ostia, per longas apparuit aureus umbras,
Clamor ab Ilæmonio surgit grege: se quoque
gaudent

Promovet ad primas juveni ratis obvia ripas. 130
Præcipites agit ille gradus, utque aurea misit
Terga prius, mox attonita cum virgine puppim
insit, ac rapta victor consistit in hasta.

Interea patrias sævus venit horror ad aures,
Fata domus, luctumque ferens, fra, demque, fu
gamque 135

Virginis. Hinc subitis vindex it frater in armis;
Urbs etiam mox tota, coit: volat ipse senectæ
Immemor Ætes: complentur littora bello.

Nequiquam: parens, medio refer huc ex æquore puppim,
Mater Idya ambas tendebat in æquora palmas,
Et soror, atque omnes alie matresque nurusque
Colchides, æqualesque tibi, Medea, puellæ.

Exstat sola parens, impletque ululatio auras.
Siste fugam, medio refer huc ex æquore puppim,
Nata, potes: quo, clamat, abis? hic tui tuorum
Omnis, et iratus nondum pater; hæc tua tellus,
Sceptaque: quid terris solam te credis Achæis?
Quis locus Inachiis inter tibi, barbara, natas?
Istanc vota domus, exspectatio Hymenæi?
Hunc petii grandævâ diem? vellem unguibus
uncis, 150

Ut volueris, possem prædonis in ipsius ora
Ire, ralemque supra, claque repose e cantu,
Quam genui. Albano fuit hæc promissa tyranno,
Non tibi; nil tecum miseri pepigere parentes,
Æsonide; non hoc Pelias evadere furto 155

Te jubet, aut ullas Colchis abducere natas. [phis
Vellus habe, et nos ris, si quid super, accipe lem-
Sed quid ego quenquam immeritis incuso querelis?
Ipsa fugit, tantoque (nefas) ipsa ardet amore.

Hoc erat, infelix. (redeunt nam s ngula menti,)
Ex quo Thessalici subierunt æquora remi, 161
Quod nullæ te, nata, dapes, non ulla jurabant
Tempora? non ullus tibi tum color, ægraque verba,
Errantesque genæ, atque alieno gaudia vultu
Semper erant? cur tanta mihi non prodita pestis,
Ut gener Æsonides nostra consideret aula, 166
Nec talem pateret fugam? commune fuisset
Aut certe tecum omne nefas, iremus et ambæ
In quascunque vias: pariter petitiæ juvaret
Thessaliam, et sævi, quæcunque est, hospitii ur-
bem. 170

Sic geni rix, sim lique implet soror omnia querstu
Exulans: famulæ pariter clamore supremo
In vacuas dant verba Notos, dominamque recla-
mant

Nomine; te venti procal et tua fata ferebant.

Inde diem noctemque volant: redeuntibus aurum
Gratior, et notæ Minya transcurrere terræ. 176
Cum subito Erginus puppi sic satur ab alta;
Vos, ait, Æsonide, contenti vellere capto,
Nec via qui superet, nec quam fortuna, videtis,
Crastina namque dies truci ad confinia possit 180
Cyaneasque vocat; meminique o Tiphys, te man-

Saxa per illa, pater, memini, venerande, laborum.
Mutandum, o socit, nobis iter; altera ponti
Eluctanda via, et cursu, quem labor, eundem est.
Haud procul hinc ingens Scythici ruit exitus Istri,
Fundere non uno tantum quem flumina cornu
Accipimus; septem exit aquis, septem ostia pan-
Illius adversi nunc ara petamus, et undam, [dit.
Quæ latus in lævum ponti cadit; inde sequemur
Ipsius annis iter, donec nos flumine certo 190
Perferat, in que aliud reddat mare: sint age tanti,
Æonide, quæcunque moræ, quam sæva subire
Saxa iterum, quam Cyaneos perrumpere montes.
Sat mihi non totis Argo redit ecce corymbis.
Hæc ait, ignarus fixas jam numine rupes 195
Stare, neque adversas ultra concurrere saxa.
Reddidit Æonides: Et te, fidissime rector,
Haud vani tetigere nectus, nec me ire recuso
Longius, et cunctis redeuntem ostendere terras.
Protinus inde alios flectunt regesque locosque,
Adsumtumque petunt plaustris migrantibus æquor.

Puppe procul summa vigilis post terga magistri
Hæserat auratæ genibus Medea Minervæ
Atque ibi dejecta residens in lumina palla [iret,
Flebat adhuc, quanquam Hæmonii cum regibus
Sola tamen, nec conjugii secura futuri. 206
Illam Sarmatici misærantur littora ponti:
Illa Thoantæ transit defleta Dianæ.
Nulla palus, nullus Scythiæ non mæret euntem
Annis: Hyperboreas movit conspecta pruinas,
Tot modo regna teneus: ipsi quoque murmura
ponunt 211

Jam Minyæ, jam ferre volunt. Vix allevat ora
Ad seras, si quando, dapes, quas carus lason
Ipse dabat, jam nubiferam transire Caiambin
Significans, jam regna Lyci, totiesque gentem
Fallit, ad Hæmonios hortatus surgere montes.

Insula Sarmaticæ Peuce stat nomine Nymphæ,
Torvus ubi, et ripa semper metuendus utraque
In freta per sævos Ister descendit Alanos.
Solvere in hoc tandem resides dux litore curas,
Ac primum socios ausus sua pacta docere, 221
Promissamque fidem thalami, fœdusque jugale.
Utro omnes læti instigant, meritamque fatentur.

Ipse autem invitæ jam Pallados erigit aras,
Incipit Idaliæ nomen nec spernere divæ. 225

Præcipueque sui, si quando, in tempore pulcher
Conjugii, Minyas nunquam magis eminet inter:
Qualis sanguineo victor Gradivus ab Hebro
Idalium furto subit, aut dilecta Cythera;

Seu cum coelestes Alcide invisere mensas 230
Jam vacat, et sessum Junonia sustinet Hebe.
Adsumt unanimis Venus, hortatorque Cupido
Suscit affixam mæstis Ætida curis:

Ipsa suas illi croceo subtemine vestes
Induit, ipsa suam duplicem Cytheræ coronam
Donat, et arsuras alia cum virgine gemmas. 236

Tum novus implevit vultus honor, ac sua flavis
Reddita cura comis, graditurque oblita malorum.
Hic ubi Mygdonios planctus sacer abluvit Almo,

Lætæque jam Cybele, lætæque per oppida lædæ,
Quæ modo tam sævos adytis fluxisse cruores 241
Cogitet? aut ipsi qui jam meminere ministri?

Inde, ubi sacrificas cum conjugē venit ad aras
Æonides, unaque adeunt, pariterque precari
Incipiunt, ignem Pollux undamque jugalem 245

Instatit, et æquum pariter vertantur in orbem.
Sed neque se pingues tum candida flamma per
auras

Explicit, nec them videt concordia Mopson,
Promissamque statim fidem, breve tempus amorum.

Odit utrumque simul, simul et miscens, utrumque
Et tibi jam nullos optavit, barbaræ, notes. 25
Mox epulas et sacra parant: sylvestria lætis
Præmia, venatu facili quæsitæ, superent:
Pars verubus, pars undanti despumat abeno.
Gramineis aut inde toris diacumbiter, olim 255
Ister anhelantem Peucen quo præserat antro.
Ipsi inter medios, rosea radiante juvenia,
Altius, inque sui sternuntur velleris auro.

Quis novus inceptos timor impediit Hymenæos,
Turbavitque toros, et sacra calentia rupit? 260

Absyrtus subita præcepit cum classe parentis
Advehitur, profugis infestam lampada Graiis
Concutiens, diramque premens clamore sororem:

Atque, Hæpe, o mi quis vobis dolor iraque, Colchi,
Accelerate viam: neque enim fugit æquore raptor
Jupiter, aut falsi sequimur vestigia tauri. 266

Puppe (nefas) una prædo Phrixæ reportat
Vellera: qua libuit, remeat cum virgine: nobis
(O pudor) et muros et stantia tecta reliquit.

Quid mihi deinde satis? nec quero vellera, nec
Accipio, germana, datam; nec fœderis illa [e
Spes erit, aut iræ quisquam modus. Unde reverti

Patris ad ora mei tam parvo in tempore fas sit?
Quin quægentia animæ me scilicet, unaque mæra
Sufficiat placare ratis? te, Græcia fallax, [nem.

Persequor, atque tuis hunc quasso mœnibus ig-
Nec tibi digna, soror, deum ad connubia frater:
Primus et ecce ferro, quatioque hanc lampada ves-

Conjugio; primus celebrosotalia sacra, [tio
Qui potui: patriæ veniam da, quæso, senectæ. 280

Quin omnes alii pariter populique patresque
Mecum adsunt. Magni virgo ne regia Solis
Hæmonii thalamos adeas despecta mariti,

Tot decuit coisse rates, tot fulgere tædæ.
Dixerat, itque orans iterum ventosque virosque
Perque ratis supplex vox remigia illa magistroa.

Illi autem intorquent truncis frontentibus undam;
Quæque die fuerat raptim formata sub uno,
Et tantum dejecta suis a montibus arbor, 289

(Quid dolor, et veterum potuit non ira virorum?)
Haud longis jam distat aquis, sequiturque volentem
Barbara Palladiam puppim ratis; ostia donec

Danubii, viridemque vident ante ostia Peucen,
Ultimaque agnoscunt Argoi cornua mali.

Tum vero clamorem omnes mimicaque tollunt
Gaudia; tum gravior remis fragor, ut procul Argo
Visa viris, unamque petunt rostra omnia puppim.

Princeps navalem nodosi roboris uncum
Arripit, et longa Styris prospectat ab unda,
Conjugio atque iterum sponsæ flammatus amore,

Jamque alii clypeos et tela trabalia dextris 301
Expediunt, armant alii picis unguine flammæ.
Impatiens tremit hasta moræ; nec longius inter,

Quam quod tela vetet, superest mare: vocibus
urgent

Interea, et pedibus pulsant tabulata frementes. 305
Cum subitas videre rates, vibrataque flammis
Æquora, non una Minyæ formidine surgunt:

Primus et in puppim deserta virgine ductor
Proailit, et summa galeam rapit altus ab hasta.
Enæ simul clypeoque micat: nec cætera pubes

Segnius arreptis in litore constitit armis. 311
At tibi quæ acclerum facies, Medea, tuorum?
Quivæ pudor Colchos iterum fratremque videnti

Quicquid et abscisum vasto jam tuta profundo
Credideras? ergo infausto sese oculis antro, 315
Non aliud quam certa mori, seu carus lason,
Sed frater Graia victus occidisset ab hasta.

Haud ita sed somno segnè sedet æthere Jt so

Aut quis extrema Minyas decernere pugna,
Nec numero quoniam Colchis, nec puppibus
æquos. 330

Ego ubi diva rates hostemque accedere cernit,
Ætas subit terras, tempestatumque refringit [trum
Ventorumque domos. Volucrum gens turbida fra-
Erumpit: classem dextra Saturnia monstrat.
Videre, inque unum pariter mare protinus omnes
Infesto clamore ruunt, inimicæque Colchis 326
Æquora, et adversos statuunt a littore fluctus.
Tollitur, atque intra Minyas Argoaque vela
Styrs abit; vasto rursus desidit hiatu
Abrupta revolutus aqua: jamque omnis in astra
Ilique reditque ratæ, lapsoque reciproca fluctu
Descendit: vorat hos vortex, hos agmine toto
Gurgis agit: simul in vultus micat undique terror:
Crebra ruina poli cœlestia limina laxat.
Non tamen ardentis Styri violentia cedit. 335

Mortatur socios media inter prœlia divum:
Transferat ergo meas, in quæ vole: oppida dotes
Colchis? et Hæmonius nobis succedet adulter?
Nec mihi tot magnos inter regesque procosque
Profuerit prona haud dubii sententia patris? 340
An virtus prælata viri est, et fortior ille, [tauros,
Quem sequitur? jungam igniferos sine carmine
Sævæque Echionii ferro sata persequar hydri.
Hoc adeo interea spectans de littore pugnas
Amborum, victoris eris: jam digna videbis 345
Prœlia, jamque illud carum caput ire cruenta
Sub freta; semiviri nec murra corpus Achivi,
Sed pice, sed flammis et olentis sulfure crines.
Vos modo vel solum hoc fluctus, expellite corpus,
Non te, Æeta pater, generi, aut, Sol magne, pu-
debit. 350

Fallor? an hos nobis magico nunc carmine ventos
Ipsa movet, diraque levat maria ardua lingua;
Atque iterum Æsonides, iterum defenditur ante,
Qua solet? haud ille cantus et futile murmur
Proderit: ite, rates, et frangite virginis undam.
Dixit, et intortis socio cum milite remis 356
Prosilit: at fluctu puppis læ facta reverso
Solvitur, effunditque viros, ipsamque minantem
Tunc quoque, et elata quærentem littora dextra.
Ibat et arma ferens et strictum naufragus ense,
Incipit et remos et quærere transtra solutæ 361
Sparsa ratæ, mæstas altis intendere voces
Puppibus: aut inter tantos succurrere fluctus
Nulla potest, aut ulla velit; quotiesque propin-
quat, [stat,

Tunc aliud rursus dirimit mare. Jam tamen ex-
Jamque abiit, fundoque iterum violentus ab imo
Erigitur: sed fluctus adest, magnoque sub altis
Turbine figit aquis, et tandem virgine cecidit.

Abstrusus visu mæret defixus acerbo,
Nec quid agat, qua vi portus et prima capessat
Ostia, qua possit Minyas invadere clausos, 371
Quos videt agnoscitque fremens: maria obvia
contra, [tus.

Sævæque pugnat hiems, totusque in vortice pon-
Abcessit tandem, vanaque recedit ab ira,
Et tanta de clade ratæ. Latius inde ainiarum 375
Adversæque procul Peuces defertur in oram
Cum sociis: gemino nam scinditur insula flexu
Danubii: hæc dudum Minyæ Pagasæque puppis
In statione manent; illinc Ætius heros
Obsidet adversa tentoria Thesæala classe 380
Impatiens, pugnaque datur non ulla potestas.
Noctes atque dies vastis mare fluctibus inter
Perfurit, expeditant donec Junonia sese
Consilia, atque aliquem bello ferat anxia finem.

At Minyæ tanti reputantes ultima belli 385
Urgent, et precibus cuncti fremituque fatigant
Æsoniden: quid se externa pro virgine clausos
Obijciat, quidve illa pati discrimina coget?
Respiceret pluresque animas, majoraque fata
Tot comitum, qui non furtis, nec amore nefando
Per freta, sed sola sese virtute sequantur. 391
An vero, ut thalamis raptisque indulget unus
Conjugiis? id tempus enim. Sat vellera Graiis,
Et posse oblata componere virgine bellum.
Quemque suas sinat ire domos, nec Marte cruento
Europam atque Asiam prima hæc committat
Erinnys. [canebat

Namque datum hoc fatis trepidus supplexque
Mopsus, ut in seros irent magis ista nepotes,
Atque alius lueret tam dira incendia raptor.
Ille trahens gemitum, tantis ac vocibus impar,
Quamquam jura deum, et sacri sibi conscia pacti
Religio, dulcisque movent primordia tædæ.
Cunctatur, mortemque cupit, sociamque periculi
Cogitat: haud ultra sociis obistere pergit.
Hæc ubi fixa viris, tempus fluctusque quietos 405
Expectant: ipsam interea, quid restet, amantem
Ignorare sinunt, decretæque tristia servant.

Sed miser ut vanos, veros ita sæpe timores
Versat amor, fallique sinit nec virginis annos.
Ac prior ipsa dolos, et quamlibet intima sensit 410
Non fides, jam signa viri, nimiumque silentis [quam,
Una omnes. Haud illa sibi tamen immemor un-
Nec subitis turbata minis, prior occupat unum
Æsoniden, longeque trahit; mox talibus infit:
Me quoque, vir, tecum Minyæ, fortissima pubes,
Nocte dieque movent: liceat cognoscere tandem
Si modo Pelicæ non sum captiva carinæ,
Nec dominos decepta sequor, consultaque vestra
Fas audire mihi. Vereor, fidissimè conjux,
Nil equidem: miserere tamen, promissaque serva
Usque ad Thessalicos saltem connubia portus, 421
Inque tua me sperne domo. Scis te mihi certe,
Non socios jurasse tuos: hi reddere forsân
Fas habebant, tibi non eadem permissa potestas.
Teque simul mecum ipsa traham; non sola re-
poscor [bo.

Virgo nocens, atque hæc pariter rate fugimus am-
An frater te bella mei patriæque biremes
Terrificant, magnoque impar urgeris ab hoste?
Finge rates alias, et adhuc majora coire
Agmina; nulla fides? nullis ego digna periclis?
Non merui mortemque tuam comitumque tuorum?
Vellem equidem nostri tetigissent littora patris
Te sine, durque illis alius quicumque fuisset.
Nunc timentant, meque ecce (nefas) et reddere
poscunt,

Nec spes ulla super. Quin tu mea respice saltem
Consilia, et nimio comitum ne cede timori. 436
Credidit ardentis quis te nunc jungere tauros
Posse? quis ad sævi venturum templa draconis?
O utinam ergo meus pro te non omnia posset.
Atque aliquid dubitaret amor! Quin nunc quo-
que quærit [dam

Nescio quid tuus iste pudor. Mene, optime quon-
Æsonide, me ferre preces et supplicis ora [pavens
Fas erat? haud hoc nunc genitor putat, haud dare
Jam sceleris, dominumque pati. Sic fata, paran-
Reddere dicta virum suiatis mente reffugit [tum
Vociferans. Qualem Orygiæ cum tollit in arces
Bacchus, et Aoniis illidit Thyiada truncis:
Talis erat, taleque jugis se virgo ferebat,
Cuncta pavens: fugit infestis vibrantibus hastis
Terrigenas, fugit ardeatque patetris tauros: 450

Si Pagasæ, vel Peliacæ hinc denique nubes
 Cerneret, et Tempe viridi lucentia fumo,
 Hoc visu contenta mori. Tunc tota querelis
 Egeritur questuque dies, eademque sub astris
 Sola movet; mæstia veluti nox illa sonaret 455
 Plena lupis, quaterentque truces jejuna leones
 Ora, vel orbatæ traherent suspiria vaccæ.

Procedit non gentis honos, non gloria magni
 Solis avi, non barbaricæ decor ille juventæ. [tur.
 Quid dubitas? heu, duro, silp? magnumque mina-

Qualis erat, cum Chæonio radiantia trunc 461
 Vellera vexit ovans, interque ingentia Graïdæ
 Nomina Palladia virgo stetit altera prora.
 Mæstus at ille minis et nota Colchidos ira
 Hæret: et hinc præsens pudor, hinc decreta suo-
 rum [tem

Dura premunt: utcunque tamen mulcere gemen-
 Tentat et ipse gemens, et tempora currere dictis
 Mene aliquid meruisse putas? me talia velle?

* * * *

T. CALPURNII SICULI BUCOLICON

LIBER.

De Calpurnio silentium apud veteres : statuerunt tamen viri docti, locis quibusdam carminum ejus adducti, in quibus fortunas suas sub Corydonis nomine adumbrare videtur, fatum Virgiliano haud absimile sortitum fuisse; quippe qui, cum paupere censu esset, in Hispaniamque rei instaurandæ gratia iter pararet, a claro quodam potentique ejus temporis viro (Junio, ut videtur, Tiberiano, magistro officiorum, litterarumque insigni fauore) revocatum esse, Caroque imperatori commendatum, qui eum magistrum, quem dicunt, memoriæ sibi fecit. Putant iidem eundem fuisse Junium Calpurnium, quem Caro in ultima sua militia (A. C. 284) comitem ivisse, ejusque mortem litteris ad senatum datis renuntiassæ, accepimus.

ECLOGA I.—*Ornytus, Corydon.*

Or. Nondum solis equos declivis mitigat æstas,
Quamvis et madidis incumbant præla racemis,
Et spumant rauco ferventia musta susurro.

Cor. Cernis ut (ecce) pater quas tradidit,
Ornyte, vaccæ

Molle sub hirsuta latus explicuere genista? 5
Nos quoque vicinis cur non succedimus umbris?
Torrida cur solo defendimus ora galero? [tamus

Or. Hoc potius, frater Corydon, nemus, ista pe-
Antra patriæ Fauni, graciles ubi pinea densat
Sylvæ comas, rapidoque caput levat obvia soli;
Bullantes ubi fagus aquas radice sub ipsa 11
Protegit, et ramis eriantibus implicat umbras.

Cor. Quo me cunque vocas, sequor, Ornyte:
nam mea Leuce.

Dum negat amplexus nocturnaque gaudia nobis,
Pervia cornigeri fecit sacra via Fauni. 15

Or. Promæ igitur calamos, et si qua recondita
servas.

Nec tibi defuerit nova fistula, quam mihi nuper
Matura docilis coniegit arundine Iygdon.
Et jam captatæ pariet successimus umbræ.

Sed quænam sacra descripta est pagina fago, 20
Quam modo nescio quis properanti falce notavit?

Cor. Adspicis, ut virides etiam nunc litæra
Servet, et arenti nondum se laxet hiatus? [rimas
Ornyte, fer propius tua lumina: tu potes alto
Cortice descriptos citius percurrere versus. 25

Nam tibi longa satis pater internodia largus,
Procerumque dedit mater non invida corpus.

Or. Non pastor, non hoc triviali more viator,
Sed deus ipse canit: nihil armentale resultat,
Nec montana sacros distinguunt júbila versus. 30

Cor. Mira refers: sed rumpe moras, oculoque
sequaci

Quæprimum nobis divinum perlege carmen.

Or. Qui juga, qui sylvas tætor, satæ æthere
Fauus

Hæc populus ventura cano: juvat arbore sacra
Lætæ patefaciis incidere carmina fatis. 35

Vos o præcipue nemorum gaudete coleni,
Vos populi gaudete mei: licet omne vagetur
Securo custode pecus, nocturnaque pastor
Claudere fraxinea nolit præsepia cratæ;

Non tamen incidias prædator ovilibus ullas 40
Afferit, aut in læ abigat jumenta capistris.

Aurea secura cum pace renascitur ætas,
Et redit ad terras tandem aqualore situque [tur
Alma Themis positæ juvenemque beata sequun-
Sæcula, maternis causas qui lussit in ulnis. 45

Dum populos deus ipse reget, dabit impia vincias
Post tergum Bellona manus, spoliataque telis
In sua vesanos torquebit viscera morsus,

Et, modo quæ toto civilia distulit orbe, [pos
Secum bella geret. Nullos jam Roma Philip-
Deslebit, nullos ducet captiva triumphos. 51

Omnia Tartareo subigentur carcere bella, [bunt
Immergentque caput tenebris, lucemque time
Candida pax aderit; nec solum candida vultu,

Qualis sæpe fuit, quæ libera Marte professo, 55
Quæ domito procul hoste, tamen grassantibus
Publicæ diffudit tacito discordia ferro. [armis

Omne procul vitium simulatæ cedere pacis
Jussit, et insanos Clementia coodidit enses.

Nulla catenatis feralis pompa senatus 60

Carnificum lassabit opus, nec carcere pleno
Infelix rarus numerabit curia patres.

Plena quies aderit, quæ, stricti nescia ferri,
Altera Saturni revocet lætalia regna.

Altera regna Numæ, qui primus ovantia cæde 65

Agmina, Romuleis et adhuc ardentia castris,
Pacis opus docuit, jussitque silentibus armis

Inter sacra tubas, non inter bella, sonare.
Jam nec adumbrati faciem mercatus honoris,

Nec vacuos tacitus fasces et inane tribunal 70

Accipiet consul: sed legibus omne reductis
Jus aderit, morenque fori vultumque priorem

Reddet, et afflictum melior deus auferet ævum.
Exsultet, quæcunque Notum gens ima jacentem

Erectumque colit Borean, quæcunque vel ortu
Vel patet occasu, mediove sub æthere fervet.

Cernitis, ut puro nox jam vicesima cælo
Fulgeat? ut placidum radiant luce cometen

Proferat? ut liquidum nutet sine vulnere aidus? 80

Numquid utrumque polum, sicut solet, igne
cruento

Spargit, et ardenti scintillat sanguine lampas?
At quondam non talis erat, cum, Carære raptæ,

Indixit miseris fatalia civibus arma.
Scilicet ipse deus Romanæ pondera molis

Fortibus excipiet sic inconcussa læentis, 85

Ut neque translatis sonitu fragor intoret orbis,
Nec prius ex meritis defunctos Roma penates

Sentiat, occasus nisi cum respexerit ortus.

Cor. Ornyte, jamdudum velut ipso numine
plenum

Me quatit, et mixtus subit inter gaudia terror.
Sed bona facundi veneremur numina Fauni. 91

Or. Carmina, quæ nobis deus obtulit ipse ca-
nenda,

Dicamus, teretique sonum modulum avena :
Foraitan augurias feret hæc Melibœus ad aures.

ECLOGA II.—*Idas, Astacus, Thyrsis.*

Intactam Crocalen puer Astacus et puer Idas,
Idas lanigeri dominus gregis, Astacus horti,
Dilexere diu; formosus uterque, nec impar
Voce sonans. Terras hi cum gravis ureret æstas,
Ad gelidos fontes et eadèdem forte sub ulmos 5
Conveniunt, dulcique simul contendere cantu
Pignorbisque parant: placet, hic ut vellera sep-
Ille sui victus ne messem vindicet horti: [tem,
Et magnum certamen erat sub iudice Thyrsi.
Affuit omne genus pecudum, genus omne fera-
rum, 10

Et quæcunque vagis altum ferit æra pennis.
Convenit umbrosa quicunque sub ilice lentas
Pascit oves, Faunusque pater, Satyrique bicornes:
Affuerunt sicco Dryades pede, Naiades udo,
Et tenere suos properantia flumina cursus. 15
Desistunt tremulis incurere frondibus Euri,
Altaque penitentes fecere silentia montes.
Omnia cessabant, neglectaque pascua tauri
Calcabant: illis etiam certantibus ausa est
Dædala nectareos apes intermittere flores. 20
Jamque sub umbrosa medius considerat ulmo
Thyrsis, et, O pueri, me iudice pignora, dixit,
Irrita aint, moneo: satia hoc mercedis habete,
Si laudem victor, si fert opprobria victus.

Et nunc, alternos magis ut distinguere cantus 25
Possitis, ter quisque manus jactate micantes.
Nec mora: disceunt digitis; prior incipit Idas.

I. Me Sylvanus amat, dociles mihi donat ave-
Et me frondenti circumdat tempora tæda. [nas,
Ille etiam parvo dixit mihi non leve carmen: 30
Jam levis obliqua crescit tibi fistula canna.

A. At mihi Flora comas pallenti gramine spar-
Et matura mihi Pomona sub arbore ludit. [git,
Accipe, dixerunt Nymphæ, puer, accipe fontem:
Nam potes irriguis nutrire canalibus hortos. 35

I. Me docet ipsa Pales cultum gregis, ut niger
Terga maritus ovis nascenti mutet in agna, [albæ
Quæ neque diversi speciem servare parentis
Possit, et ambiguo testetur utrumque colore.

A. Non minus arte mea mutabilis induit arbos
Ignotas frondes, et non gentilia poma. 41

Ars mea nunc malo pira temperet, et modo cogit
Insita præcocius subrepere persica prunis.

I. Me teneras salices juvat aut oleastra putare,
Et gregibus portare, novas ut carpere frondes 45
Condiciant, primoque recidere gramina morsu,
Ne depulsa vagas querat fetura parentes.

A. Et mihi cum vulsis radicibus altera tellus
Pæditur, iriguo perfunditur ara fonte,
Et satiatur aqua, succos ne forte priores 50
Languida mutata querant plantaria terra.

I. O si quis Crocalen dens afferat! hunc ego
Hunc ego sideribus solum regnare fatebor. [terris,
Dicam namque nemus, dicamque, Sub arbore
augustinæ

Hæc tibi, ite procul, (sacer est locus,) ite profani.

A. Ursum in Crocalen: si quis mea vota
augustinæ

Audiat, hinc soli, virides quæ gemmeus undas

Fons agit, et tremulo percurrit lilia rivo,
Inter pampineas ponetur faginus ulmos.

I. Ne contemne casas et pastoralia tecta. 60
Rusticus est, fateor, sed non et barbarus Idas.

Sæpe vaporato mihi cespitis palpiat agnus,
Sæpe cadit festiva devota Palilibus agna. [horti

A. Nos quoque pomiferi Laribus consuevimus
Mittere primitias, et fingere liba Priapo, 65
Rorantesque favos damus et liquentia mella:
Nec fore grata minus, quam si caper imbuat aras.

I. Mille sub uberibus balentes pascimus agnas,
Totque Tarentinæ præstant mihi vellera matres:
Per totum niveus premitur mihi caseus annus.
Si venias, Crocale, totus tibi serviet hornus. 71

A. Qui numerare velit, quam multa sub ar-
bore nostra

Poma legam, citius tenues numerabit aristas:
Semper olus metimus, nec bruma nec impedit
æstas.

I. Quamvis siccus ager languentes excoquat
herbas,

Sume tamen calathos nutanti lacte coactos. [cum
Vellera tunc dabimus, cum primum tempus apri-
Surget, et a tepidis fiet tonsura Calendæ. [æstas,

A. Et nos, quos etiam prætorrida munerat
Mille reudenti dabimus tibi cortice Chias, 81
Castaneasque nuces totidem, cum sole Novembri
Maturis nucibus virides rumpuntur echini.

I. Num, precor, informis videor tibi? num
gravis annis?

Decipiorque miser, quoties mollissima tango 85
Ora nano, primique sequor vestigia floris
Nescius, et gracili digitos languine fallo?

A. Fontibus in liquidis quoties me conspicio.
Admiror toties: etenim sic flore juvenatæ [ipse
Induimur vultus, ut in arbore sæpe notavi 90
Cereæ sub tenui lucere Cydonia lana. [ri.

I. Carmina poscit amor, nec fistula cedit amo-
Sed fugit ecce dies, revocatque crepuscula Ves-
per.

Hinc tu, Daphni, greges, illinc agat Alpenibœus.

A. Jam resonant frondes, jam cantibus obstre-
pit arboros. 97

I. procul, o Doryla, primumque reclude canalem,
Et sine jamdudum sitientes irriget hortos.

Vix ea finierat, senior cum talia Thyrsis:

T. Este pares, et ab hoc concordēs vivite:
nam vos

Et decor, et cantus, et amor sociavit, et ætas. 100

ECLOGA III.—*Jollas, Lycidas.*

I. Numquid in hac, Lycida, vidisti forte ju-
vencam

Valle meam? solet illa tuis occurrere tauris:
Et jam præne duas, dum queritur, eximit horas;

Nec tamen apparet. Duris ego perditæ rucis
Jamdudum, et nullis dubitavi crura rubetis. 5

Scindere, nec quicquam potest tantum sanguinis egi.

L. Non satis attendi; neque enim vacat. Uror,
Jolla,

Uror, et immodice: Lycidas ingrata reliquit
Phyllis, amatique novum post tot mea munera
Mopsam.

I. Mobilior ventis o femina! sic tua Phyllis!
Quæ sibi (nam meminì) si quando oculos absonos,

Mella etiam sine te jurabat amara videri.

L. Altius ista querat, si forte vapida, Jolla.

Has pote nunc salices, et lævæ florent sub ulmos.
Nam cum præta calant, illis æquidantem noster 16

Taurus amat, gelidaeque jacet spatiosus in umbra,
Et matutinas revocat paleribus herbas. [abibo.

I. Non equidem, Lycida, quamvis contemtus,
Tityre, quas dixit, salices pete levus, et illinc,
Si tamen invenies, deprensam verbere mulio 20
Huc age : sed fractum referas hastile memento.
Nunc age, dic, Lycida, quæ vos tam magna tulere
Jurgia ? quis vestro deus intervenit amor ?

L. Phyllide contentus (solus tu testis, lolla,
es)

Callirhoen sprevi, quamvis cum dote rogaret. 25
En ! sibi cum Mopso calamos intexere cera

Incipit, et puero comitatu sub ilice cantat.
Hoc ego cum vidi, fateor, sic intinxis arsi,

Ut nihil ulterius tulerim : nam protinus ambas
Deduxi tunicas, et pectora nuda cecidi. 30

Alcippen irata petit, dixitque, Relicto,
Improbe, te, Lycida, Mopsus tua Phyllis amabit.

Nunc penes Alcippen manet ; ac ne forte vagetur,
Ah vereor : nec tam nobis ego Phyllida reddi

Exopto, quam ne Mopso jungatur anhelo. 35

I. A te cœperunt tua jurgia ; tu prior illi
Victas tende manus : decet indulgere puellæ,

Vel cum prima nocet. Si quid mandare juvabit,
Sedulus iratæ contingam nuntius aures. [placem.

L. Jamdudum meditor, quo Phyllida carmine
Forsitan audito poterit mitescere cantu :

Et solet illa meas ad sidera ferre Camœnas.

I. Dic age : nam cerasi tua cortice verba no-
Et decisa feram rutilanti carmina libro. [labo.

L. Has tibi, Phylli, preces jam pallidus, hos
tibi cantus 45

Dat Lycidas, quos nocte miser modulatur acerbæ,
Dum flet, et excusso distergit lumina somno.

Non sic destructa macrescit turdus oliva,
Non lepus, extremas legulus cum sustulit uvas,

Ut Lycidas domina sine Phyllide tabidus erro.
Te sine (væ misero) mihi lilia nigra videntur,

Nec sapient fontes, et acescunt vina bibentii.
At si tu venias, et candida lilia fient,

Et sapient fontes, et dulcia vina bibentur.
Ille ego sum Lycidas, quo te cantante solebas

Dicere felicem, cui dulcia sæpe dedisti 56

Ocula, nec medios dubitasti rumpere cantus,
Atque inter calamos errantia labra petisti.

Ah dolor ! et post hoc placuit tibi torrida Mopoi
Vox, et carmen inopæ, et acerbæ stridor avenæ ?

Quem sequeris ? quem, Phylli, fugis ? formosior
Dicor, et hoc ipsum mihi tu narrare solebas. [illo

Sum quoque divitiis : certaverit ille tot hædos
Pascere, quot nostri numerantur vespere tauri ?

Quid tibi, quæ nosti, referam ? acis, optima
Phylli, 65

Quam numerosa meis siccetur bucula mulctris,
Et quam multa suos suspendat ad ubera matos.

Sed mihi nec gracilis sine te fascella salicto
Texitur, et nullo tremuere coagula lacte. 69

Quod si dura times etiam nunc verbera, Phylli,
Tradimus ecce manus : licet illæ et vimine tor-

Scilicet, et lenta post tergum vite domentur, [to
Ut mala nocturni religavit brachia Mopoi

Tityrus, et medio furem suspendit ovili.
Accipe, ne dubita : meruit manus utraque poenas.

His tamen, his idem manibus tibi sæpe palum-
bas,

Sæpe etiam leporem, decepta matre, paventem
Mistimus in gremium : per me tibi lilia prima

Contigerant, primæque rosæ : vinum bene flo-
Dugantabat apic, tu cingebare coronis. [rem

Aureas sed formæ mandas tibi munera jactas, 81

Qui metere occidus feralis nocte lupinos
Dicitur, et cocto pensare legumine panem,
Qui sibi tunc felix, tunc fortunatus habetur,
Vilia cum subigit manualibus hordeæ saxis. 85
Quod si turpis amor precibus, quod abominor,
istis

Obstiterit, laqueum miseri nectemus ab illa
Illice, quæ primum nostros violavit amores.

Hi tamen ante mala figentur in aurore verus
Credere, pastores, levibus nolite puellis ; 90

Phyllida Mopsus amat, Lycidas habet ultima re-
rum.

Nunc age, si quicquam miseri succurris, lolla
Perfer, et exora modulato Phyllida cantu.

Ipse procul stabo, vel acuta carice tectus,
Vel propius latians vicina, ut sæpe, sub ara. 95

I. Ibmus : et veniet, nisi me præcipia fallunt.
Nam bonus a dextro fecit mihi Tityrus omen,

Qui redit inventa non irritus, ecce, juvenca.

ECLOGA IV.—*Melibæus, Corydon, Amyntas.*

M. Quid tacitus, Corydon, vultuque subinde
minaci, [hæmor,

Quidve sub hac platano, quam garrulus adstrepsit
Infesta statione sedes ? juvat humida forsan

Ripa, levatque diem vicini spiritus amnis.
C. Carmina jamdudum, non quæ memorale

resultant, [possint

Volvimus, o Melibæe ; sed hæc, quibus aurea
Sæcula cantari, quibus et deus ipse canatur, [tam.

Qui populos, Urbemque regit, pacemque toga-
M. Dulce quidem resonas, nec te diversus

Apollo 9

Despicit, o juvenis : sed magnæ numina Romæ
Non ita cantari debent, ut ovile Menalcæ. [acutis

C. Quicquid id est, sylvestre licet videatur
Auribus, et nostro tantum memorabile pago ;

Dum mea rusticitas, si non valet arte polita
Carminis, at certe valeat pietate probari. 15

Rupe sub hac eadem, quam proxima pinus
obumbrat,

Hæc eadem nobis frater meditatur Amyntas,
Quem vicina meis natalibus admovet ætas. [ceræ

M. Jam puerum calamos et odoræ vincula
Jungere non colibes, levibus quem sæpe cicutis

Ludere conantem vetuisti fronte paterna ? 21

Dicentem, Corydon, te non semel ista notavi :
Frange, puer, calamos, et inanes desere Musas ;

I, potius glandes rubicundaque collige corna,
Duc ad mulctra greges, et lac venale per urbem

Non tacitus porta : quid enim tibi fistula reddet
Quo tutere famem ? certe mea carmina nemo

Præter ab his scopulis ventosæ remurmurat echo.
C. Hæc ego (confiteor) dixi, Melibæe ; sed

olim. 29

Non eadem nobis sunt tempora, non deus idem :
Spes magis aridet. Certe ne fraga rubosque

Colligerem, viridique famem solarer hibisco,
Tu facis, et tua nos alit indulgentia farre. [tam.

Tu nostras miseratus opes, docilemque juven-
Hiberna prohibes jejuna pellere fago. 35

Ecce nihil querulum per te, Melibæe, sonamus ;
Per te securæ sature recubamus in umbra.

Et frumir sylvia Amarylidos, ultima nuper
Littora terrarum, nati tu, Melibæe, fuimus.

Ultima visuri, trucibusque obnoxia Mauris 49

Pascua Geryonia, liquidis ubi curabam ingens
Dicitur occiduas impellere Bætis arenas.

Scilicet extremo nunc vilis in orbe jacerem,
Ah dolor ! et pæcudes inter conductus lberas

Irrita septena modularer sibila canna : 45
Nec quinquam nostras inter dumeta Camœnas
Respiceret : non ipse daret mihi forsitan aurem,
Ipse deus, vacuum, longeque sonantia vota
Scilicet extremo non exaudiret in orbe.

Sed, nisi forte tuas melior sonus advocat aures, 50
Et nostris aliena magis tibi carmina rident,
Vis hodierna tua subigatur pagina lima ?
Nam tibi non solum venturos noscere nimbos
Agricolis, qualemque ferat sol aureus ortum,
Attribuere dei ; sed dulcia carmina sæpe 55
Concinis, et modo te Baccheis Musa corymbis
Munerat, et lauro modo pulcher obumbrat Apollo.
Quod si tu faveas trepido mihi, forsitan illos
Experiar calamos, here quos mihi doctus lollas
Donavit, dixitque : Truces hac fistula tauros
Conciliat, nostroque sonat dulcissima Fauno. 61
Tityrus hanc habuit, cecinit qui primus in istis
Montibus Hyblæa modulabile carmen avena.

M. Magna petis, Corydon, si Tityrus esse la-
Ille fuit vates sacer, et qui posset avena [horas.
Prægoniase chelyn, blandæ cui sæpe canenti
Alludere feræ, cui substitit advena quercus,
Quem modo cantantem rutilo spargebat acantho
Nais, et implicitos comebat pectine crines.

C. Est (fateor, Melibœe) deus : sed nec mi-
hi Phœbus 70

Forsitan abnuerit : tu tantum commodus audi :
Scimus enim, quam te non adsperneret Apollo.

M. Incipe ; nam faveo : sed prospice, ne tibi
Tinnula tam fragili respiret fistula buxo, [forte
Quam resonare solet, si quando laudat Alexin. 75
Hos potius calamos, magis hos æquare canales
Per me, qui dignas cecinerunt consule sylvas
Incipe ; ne dubita. Venit eni et frater Amyntas :
Cantibus istis tuis alterno succinat ore. [men :
Ducite, ne mora sit, vicibusque reducite car-
Tuque prior, Corydon, tu proximus ibis. Amynta.

C. Ab Jove principium, si quis cantu æthera
sumat,

Si quis Atlantiaci molitur pondus Olympi :
At mihi, qui nostras præsentì numine terras
Perpetuamque regit juvenili robore pacem, 85
Iætus, et angusto felix arrideat ore. [sar

A. Me quoque facundo comitatus Apolline Car-
Respiciat, montes neu dedignetur adire,
Quos et Phœbus amat, quos Jupiter ipse tuetur ;
In quibus augustos visuræ sæpe triumphos
Laurus fructificant, vicinaque nascitur arbor.

C. Ipse polos etiam qui temperat igne geloque,
Jupiter ille parens, cui tu jam proximus ipse,
Cæsar, abes, posito paulisper fulmine sæpe
Cresia rura petit, viridique reclinis in antro 95
Carmina Dictæis audit Curetica sylvis.

A. Adspicias, ut virides audit Cæsare sylvæ
Coticæant ? memini, quamvis urgente procella,
Sic nemus immotus subito requiescere ramis,
Et dixi : Deus hinc, certe deus expulit Euros.
Nec mora ; Phœnales solverunt sibila canne.

C. Adspicias, ut teneros subitus vigor excitet
agnos,

Utque superfuso magis ubera lacte graventur,
Et super ionis exundent vellera lætis ? [tavi,
Hæc ego jam (memini) semel hac in valle no-
Et, venisse Palen, pecoris dixisse magistros. [rat,

A. Scilicet omnis eum tellus, gens omnis ado-
Diliguntque deis, quem sic taciturna verentur
Arbitra, et jam iners auditò nomine tellus
Iaculata, formæque dedit ; cui sylva vocato 110
Dardani odore comas, stupefacta egerminat arbor

C. Illius ut primum senserunt summa terræ,
Cæpit et uberior, sulcis fallentibus olim,
Luxuriare ægeæ, tandemque legumina plenis 114
Vix resonant siliquis : nec præfocata malignum
Messis habet lolium, nec inertibus albet avena.

A. Jam neque damnatos metuit jactare li-
gones

Fossor, et invento, si fors dedit, utitur auro ;
Nec timet, ut nuper, dum jugera versat arator,
Ne sonet offenso contraria vomere massa ; 120
Jamque palam presso magis ac magis instat aratro.

C. Ille dat, ut primas Cereri dare cultor aristas
Possit, et intacto Bromium perfundere vino ;
Ut nudus ruptas saliat calcator in uvæ ;
Ut quoque turba bono plaudat pagana magistro,

Qui facit egregios ad pervia compita ludos. 126
A. Ille meis pacem dat montibus : ecce, per
Seu cantare juvat, seu ter pede læta ferire [illum
Carmina : non nullas licet hic cantare choreas.
Et cantus viridante licet mihi condere libro : 130
Turbida nec calamos exsurgent classica nostros.

C. Numine Cæsareo securior ipse Lycæus
Pan recolit sylvas, et amœna Faunus in umbra
Securus recubat, placidoque in fonte lavatur
Nais, et humanum non calcatura cruorem 135
Per juga siccato velox pede currit Orea.

A. Di, precor, hunc juvenem, quem vos (non
fallor) ah ipso

Æthere misistis, post longa reducite vitæ
Tempora, vel potius mortale resolvite pensum,
Et date perpetuo cœlestia fila metallo : 140
Sit deus, et nolit pensare Palatia cœlo.

C. Tu quoque, mutata seu Jupiter ipse figura,
Cæsar, ades, seu quis superùm sub imagine falsa
Mortalique lateas, vivas, atque hunc, precor, or-
bem, 144

Hos, precor, æternus populos rege : sit tibi cœli
Vilis amor, certamque, pater, ne desere terras.

M. Rustica credebam memoraless carmina vo-
Concessisse deos, et obæsis auribus apta : [bis
Verum, quæ imparibus modo concinuisistis avena,
Tam liquidum, tam dulce sonant, ut non ego
malum, 150

Quod Peligna solent examina lambere, nectar.

C. O mihi, quæ tenero decurrunt carmina ver-
su, [istis

Tum, Melibœe, sonent, si quando in montibus
Dicar habere larem, si quando nostra videre
Pascua contigerit : vellent nam sæpius aurem 155
Invida paupertas, et dixit : Ovilia cura.

At tu, si qua tamen non adspernanda putabis,
Fer, Melibœe, deo mea carmina : nam tibi fas
Sacra Palatini penetralia visere Phœbi. [est
Tu mihi talis eris, qualis, qui dulce sonantem

Tityron e sylvis dominam deduxit in urbem, 161
Ostenditque deis, et, Spreto, duxit, ovili,
Tityre, rura prius, sed post cantabimus arma.

A. Respiciat nostros utinam fortuna labores
Pulchrior, et meritis faveat deus ipse juvenis !
Nos tamen interea tenerum mactabimus hædum,
Et pariter subitus peragemus fercula conæ.

M. Nunc ad flumen oves deducite : jam fre-
mit æstus, [bras.

Jam soli contractas pedibus magis admoveat um-

ECLUGA V.—Mycon.

Forte Mycon senior, Canthumque Myconis alum-
Torreniem patula viantibus arboræ solem ; [nus
Cum juveni senis præcepta daturus alumnus.
Talia verba refert tremulis tibebantibus labris :

Qua errare vides inter dumeta capellas, 5
 Cataque lascivo concidere germina moru,
 Canthe puer; quos, ecce, greges a monte reduc-
 Cernis in aprico decerpere gramina campo; [tos
 Hos tibi do senior juveni pater; ipse tuendos
 Accipe; jam certe potes inuadare labori; 10
 Jam pro me gravam potes exerceere juventam.
 Adspicis, ut nobis jamdudum mille querelas
 Afflerat, et baculum premat inclinata senectus?
 Sed qua lege regas et amantes lustra capellas,
 Et melius pratis errantes mollibus agnas, 15
 Percipe. Vere novo, cum jam tinnire volucres
 Incipient, nidosque reversa lutabit hirundo,
 Protinus hiberno pecus onine movebis ovili.
 Tunc etenim totus vernanti gramine salus
 Pullat, et æstivas reparabilis inchoat umbras 20
 Tunc florent sylvæ, viridisque renascitur annus:
 Tunc Venus, et calidi scintillat fervor amoris,
 Lascivumque pecus salientes accipit hircos.
 Sed non ante greges in pascua mittito clausos,
 Quam fuerit placata Pales: tum cespite vivo 25
 Pone focum, Geniunque loci, Faunumque, La-
 remque
 Salso farre voca: tepidos tunc hostia cultros
 Imbuat; hac etiam, dum vivit, ovilia lustra.
 Nec mora, tunc campos ovibus, dumeta capellis,
 Orto sole dabis, simul hunc transcendere montem
 Corperit, et primæ spatium tepefecerit horæ. 31
 At si forte vaces, dum matutina relaxat
 Frigora sol, tumidis spument tibi mulctra papillis:
 Implebis, quod messe fluat; rursusque premetur
 Mane, quod occiduae mulsura redegerit horæ. 35
 Parce tamen fetis: nec sint compendia tanti,
 Destitua ut niveos venalis caseus agnos.
 Nam tibi præcipuo fetura colatur amore.
 Te quoque non pudeat, cum serus ovilia vises,
 Si qua jacebit ovis partu resoluta recenti, 40
 Ilanc humera portare tuis, notaque tepenti
 Ferre sinu tremulos, et nondum stare paratos.
 Nec tu longinquas procul a præsepibus herbas,
 Nec nimis amota sectabere papula sylvæ, 44
 Dum peragit vernum Jovis inconstantia tempus.
 Veris enim dubitanda fides: modo fronte serena
 Blandius arsisit, modo cum caligine nimbos
 Intulit, et miseras torrentibus abstulit agnas.
 At cum longa dies sitientibus afferet æstus,
 Nec fuerit variante deo mutabile cælum, 50
 Jam sylvis committe greges, jam longius herbas
 Quære: sed ante diem pecus exeat; humida
 dulces
 Efficit aura cibos, quoties fugientibus Euris
 Frigida nocturno tinguntur pascua rore,
 Et matutinae lucent in gramine guttæ. 55
 At simul argute nemus increpere cicadae,
 Ad fontem compelle greges; nec protinus herbas
 Et campos permittite equi: sine protegat illos
 Interea veteres que porrigit sæculus umbras.
 Verum ubi declivi jam nona tepescere sole 60
 Incipiet, aeræque videbitur hora merende,
 Rerum pascæ greges, et opacos desere lucos.
 Nec prius æstivo pecus includatur ovili,
 Quam levibus nidis somnos captare volucris 64
 Cogitet, ac tremuli dent mulctra coagula lactis.
 Succida tum tereti constringes velera junco,
 Cum jam tempus erit maternas demere lanas,
 Hircorumque jubar et olentes cadere barbas.
 Ante tamen socerne pecus, gregibusque notatis
 Consimiles include comas, ne longa minutis, 70
 Mollia ne duris coeant, ne candida facia.
 Sed tibi cum vacuus positis velamine costas

Denudabit ovis, circumspice, ne sit acuta
 Forfice læsa cutis, tacitum ne pustola virus
 Texerit occulto sub vulnere: quæ nisi ferro 75
 Rempitur, ah! miserum fragili rubigine corpus
 Coriodel sanies, et putrida contrahet ossa.
 Providus (hæc moneo) vivenia sulfura tecum,
 Et scillæ caput, atque intacta bitum'na porta,
 Ulceribus laturus opem; nec Bruttia desit 80
 Dura tibi; et liquido simul unguine terga me-
 mento,
 Si sint rasa, linas. Vivi quoque pondera melle
 Argenti coquito, lentumque bitumen aëno,
 Impressurus ovi tua nomina: nam tibi lites
 Auferet ingentes lectus possessor in armo. [tus,
 Tunc etiam, dum siccus ager, dum fervida tel-
 Dum rimosa palus et multo torrida limo
 Æquat, et fragiles nimius sol pulverat herbas,
 Lurida conveniet succedere galbana septis,
 Et tua cervino lustare mapalia fumo. 90
 Obfuit iste malis odor anguibus: ipse videbis
 Serpantum cecidisse minas: non stringere dentes
 Ulla potest uncus, sed inani debilis ore
 Marcet, et obtuso jacet exarmata veneno. [mæ
 Tunc age, vicinæ, circumspice, tempora bru-
 Qua ratione geras. Aperit cum vinea sepes, 96
 Et portat lectas securus vitior uvas,
 Incipe falce nemus via-que recidere frondes.
 Tunc opus est teneras summatim stringere virgas,
 Tunc debes servare comas, dum permanet hu-
 mor, 100
 Dum vret, et tremulas non excutit Africus um-
 Has tibi conveniet tepidis fœnilibus olim [bras.
 Promere, cum pecudes extremis clausent annus.
 Sic tibi nitendum est: labor hoc in tempore noster,
 Gnavaque sedulitas venit, et pastoria virtus. 105
 Nec pigeat ramos siccis miscere recentes,
 Et succos adhibere novos: ne torrida nimbia
 Instet hiema, nimioque gelu, nivibusque coactis,
 Incurvare velis nemus, et constringere frondes.
 Tu tamen aut leves hederas, aut molle salicium
 Valle premes gelida: sitis est pensanda tuorum,
 Canthe, gregum viridante cibo: nihil aridus illis,
 Ingenti positus quamvis strue, prosit acervus,
 Virgæ si desint liquido turgentia succo,
 Et quibus est aliquid plene vitale medullæ. 115
 Præcipue gelidum stipulis et fronde caduca
 Sterne solum, ne forte rigor penetrabile corpus
 Urat, et interno vaset pecuaria morbo.
 Plura quidem monuisse velim: nam plura su-
 persunt.
 Sed jam sera dies cadit, et jam sole fugato 120
 Frigidus æstivas impellit Noctifer horas.

ECLOGA VI.—*Astylus, Lycidas, Mnasyllus.*
Ast. Serus ades, Lycida: modo Nyctilus et puer
 Certavere sub his alterno carmine ramis, [Alcon
 Judice me, sed non sine pignore: Nyctilus hædos
 Juncta matre dedit; catulum dedit ille, Lacæne
 Juravique genus: sed sustulit omnia victor. 5
Lyc. Nyctilon ut cantu rudis exsuperaverit
 Alcon,
 Astyle, credibile est? ita vincat acanthida cornix:
 Vocalem superet sic dirus ædonia bubo.
A. Ne potiar Petale, qua nunc ego naceror una,
 Si magis aut docili calanorom Nyctilus arte. 10
Aut cantu magis est, quam vultu, proximus illi.
L. Jam nunc decipior, te judice: pallidus alter
 Venit, et hirsuta spinosior hystrice barba;
 Candidus alter erat, lævique decenior ovo,
 Et ridens oculis, crinemque similimus auro, 15

Qui posset dici, si non cantaret, Apollo.

A. O Lycida, si quis tibi carminis usus adesset, Tu quoque laudatum posses Alcon probare.

L. Vis igitur, quoniam nec nobis, improbe, par es,

Ipse tuos iudex calamos committere nostris? 30

Vis conferre manus? veniat licet arbiter Alcon.

A. Vincere tu quenquam? vel te certamine quisquam

Dignetur, qui vix stillantes, aride, voces

Rumpis, et expellis male singultantia verba?

L. Fingas plura licet: nec enim potes, improbe, vera 35

Exprobrare mihi, sicut tibi multa Lycotas.

Sed quid opus vana consumere tempora lite?

Ecce venit Mnasyllus: erit (nisi forte recusaa)

Arbiter: infatis non credimus, improbe, verbis.

A. Malueram (fateor) vel prædam nactus

Quam tibi certanti partem committere vocis: 31

Nectamen hoc impune feres. En adspicias illum,

Candida qui medius cubat inter lilia, cervum?

Quamvis hunc Petale mea diligit, accipe victor.

Scit frenos, scit ferre jugum, sequiturque vocan- 35

tem

Credulus, et mensæ non improba porrigit ora.

Adspicias, ut fruticat late caput? utque sub ipsis

Cornibus, et tereti pendunt redimicula collo?

Adspicias, ut niveo frons irretita capistro

Luget, et, a dorso quæ totam circuit alvum, 40

Alternat vitreas lateralis cingula bullas?

Cornua [subtiles] ramosaque tempora molles

Implicuere rosæ, rutuloque monilia torque

Extrema cervicæ natant, ubi pendulus apri

Dens sedet, et nivea distinguit pectora luna. 45

Hunc ego, qualemcumque vides in valle, paciâcor

Pendere, dum sciat hic se non sine pignore vinci.

L. Terri, Mnasylle, suo me munere credit:

Adspice, quam timeam. Genus est, ut scitia,

equarum

Non vulgare mihi; quarum de sanguine ponam 50

Velocem Petason, qui gramina, matre relicta,

Nunc primum teneris libavit dentibus: illi

[Pæa levis, adductum latus, excelsissima cervix,]

Terga sedent, micat acce caput, sine pondere cer- 55

vis,

Et tornata brevi substringitur ungula cornu:

Ungula, quæ viridi sic exsultavit in arvo,

Tangeret ut fragiles, sed non curvaret, aristas:

Hunc dare, si vincas, sylvestria numina juro.

Mn. Et vacat, et vestros cantus audire juvabit.

Judice me sane contendite, si libet: istic 60

Protinus, ecce, torum fecere sub ilice Musæ.

A. Sed, ne vicini nobis sonus obstrepat amnis,

Gramina linguamus, ripamque volubilis undæ.

Namque sub exeso raucum mihi pumice lymphæ

Respondent, et obest arguti glareæ rivi. 65

L. Si placet, antra magis vicinaque saxa petamus,

Saxa, quibus viridis stillanti vellere muscus

Dependet, scopulique cavum sinuantibus arcum

Imminet, exesa veluti testudine concha.

A. Venimus, et tacito sonitum tubabimur antro.

Son resonare libet, dabit ecce sedilia topus;

Pondere non cubitum, melior vires herba tapetia.

Mn. Nunc mihi seposita reddantur carmina lite:

Nam vicibus teneros malim canctis amores:

Antia, tu Petale, Lycida, tu Phyllida lauda. 75

L. Tu modo nos illis jam nunc. Mnasylle, pre-

sentibus,

Auribus excipias, quibus hanc et Acanthida au-

Diceris in sylva iudex audisse Thales. [per

A. Non equidem possum, cum provocet iste,

tacere: [querit.

Rumpor enim merito: nihil hic, nisi jurgia,

Audiat, aut dicat, quoniam cupit; hoc mihi certa

Dulce satis fuerit, Lycidan spectare tremem,

Dum te stante palam sua crimina pallidus audit.

L. Me, puto, vicinus Stimicon, me proximus

Ægon

Hos inter frutices tacite risere volentem 85

Oscula cum tenero simulare virilia Mopso.

A. Fortior o utinam non nunc Mnasyllus ad-

esses!

Efficerem, ne te quisquam tibi turpior esset.

Mn. Quid furitis? quo vos insanias tendere

jussit?

Sic vicibus certare placet? sed non ego vobis 90

Arbiter: hoc alius possit discernere iudex.

Et venit, ecce, Mycon, venit et vicinus Iollas:

Litibus hi vestris poterunt imponere finem.

ECLOGA VII.—*Lycotas, Corydon.*

L. Lentus ab urbe venis, Corydon; vigesima certe

Nox fuit, ut nostræ cupiunt te cernere sylvæ,

Et tuas mærentes expectant júbila tauri.

C. O piger, et duro jam durior axe, Lycota,

Qui veteres fagos, nova quam spectacula, mavis

Cernere, quæ patula juvenis deus edit arena. 6

L. Mirabar, quæ tanta foret tibi causa morandi;

Cur tua cessaret taciturnis fistula sylvis,

Et solus Stimicon caneret pallente corymbo;

Quem sine te mæsti tenero donavimus hædo. 10

Nam, dum lentus abes, lustravit ovilia Thyris,

Jussit et arguta juvenes certare cicuta.

C. Sit licet invictus Stimicon, et præmia dives

Auferat, accepto nec solum gaudent hædo,

Verum tota ferat, quæ lustrat ovilia Thyris, 15

Non tamen æquabit mea gaudia; nec mihi, si quis

Omnia Lucanæ donet pecuaria sylvas,

Grata magis fuerint, quam quæ spectamus in urbe.

L. Dic age, dic, Corydon, nec nostras invidus

aures

Despice: non aliter certe mihi dulce loquere, 20

Quam certare soles, quoties ad sacra vocatur

Aut fecunda Pales aut pastoralis Apollo. [tis

C. Vidimus in cælum trabibus spectacula tex-

Surgere, Tarpeium prope despectantia culmen.

Immensoque gradus, et clivos lenes jacentes. 25

Venimus ad sedes, ubi pulla sordida veste

Inter fœmineas spectabat turba cathedras.

Nam quæcumque patent sub aperto libera cælo,

Aut eques, aut nivei loca densavere tribuni.

Qualiter hæc patulum contendit vallis in orbem.

Et sinuata latus resupinis undique sylvis 31

Inter continuos curvatur concava montes:

Sic tibi plantitiem curvæ sinus ambit arenæ,

Et geminis medium se molibus alligat ovum.

Quid tibi nunc referam, quæ vix sufficimus ipsi

Per partes spectare suas? sic undique fulgor 36

Percussit: statim defixus, et ore patenti,

Cunctaque mirabar, necdum bene singula noram.

Tum mihi, tum senior lateri qui forte sinistro

Juncus erat, Quid te stupefactum, rustice, dixit,

Ad tantas miraris opes, qui, necdum auri, 41

Sordida tecta canas, et sola mapalis nosti?

En ego tam tremulus, tam vertice capus, et tota

Factus in urbe canax, stupesci tamen omnia: certe

Vilia sunt nobis, quæcumque præteritis annis 46

Vidimus, et sordet, quicquid spectavimus olim.
 Balteus in gemmis, in illita porticus auro
 Certatim radiant: nec non, ubi finis arenæ
 Proxima marmoreo peragit spectacula muro,
 Sternitur adjunctis ebur admirabile truncis, 50
 Et coit in rotulum, tereti qui lubricus axe
 Impositos subita vertigine falleret ungues,
 Excuteretque feras. Auro quoque torta resalgent
 Retia, quæ totis in arenam dentibus exstant, 54
 Dentibus æquatis; et erat (mili crede, Lycota,
 Si qua fides) nostro dens longior omnis aratro.
 Ordine quid referam? vidi genus omne ferarum:
 Hic niveos lepores, et non sine cornibus apros,
 Mantichoram, sylvia etiam quibus editur aleen
 Vidimus, et tauros, quibus aut cervice levata 60
 Deformis scapulis torus eminet, aut quibus hirtæ
 Jactantur per colla jubæ; quibus aspera mento
 Barba jacet, tremulique rigent palæaria setis
 Nec solum nobis sylvætria cernere monstra
 Contigit: æquoreos ego cum certantibus uris 65
 Spectavi vitulos, et equorum nomine dignum,
 Sed deforme pecus, quod in illo nascitur amni,
 Qui sata riparum venientibus irrigat undis.
 Ah trepidi quoties nos descendentes arenæ
 Vidimus in partes, ruptaque voragine terræ 70
 Emersisse feras! et eisdem sæpe latebris
 Aurea cum croceo creverunt arbusta libro. [nectus
 L. O felix Corydon, quem non tremebunda se-
 Impedit! o felix, quod in hæc tibi sæcula primos,
 Indulgent deo, demittere contigit annos! 75
 Nunc, tibi si propius venerandum cernere numen
 Sors dedit, et præsens vultumque habitumque
 notasti, [rum.
 Dic age, dic, Corydon, quæ sit modo forma deo-
 C. O utinam nobis non rustica vestis inesset!
 Vidissem propius mea numina: sed mihi sordes,
 Pullaque paupertas, et aduncò fibula morsu 81
 Obfuerunt; utcumque tamen conspeximus ipsum
 Longius, ac, nisi me decepit visus, in uno
 Et Martis vultus et Apollinis esse putavi.

ECLOGA VIII.—*Dametas, Tityrus.*

Dam. Dum fascella tibi fluviali, Tityre, junco
 Textiur, et raucis resonant tua rura cicadis,
 Incipe, si quod habes gracili sub arundine carmen
 Compositum: nam te calamos inflare labello
 Pan docuit, versuque bonus tibi favit Apollo. 5
 Incipe, dum salices hædi, dum gramina vaccæ
 Detondent, viridique greges permittere campo
 Et ros et pruni suadet clemencia solis. [nectam
Tim. Hos annos canamque meam, vicine, se-
 Tu juvenis carusque deis in carmina cogis? 10
 Viximus, et calamis versus cantavimus olim,
 Dum secuta hilares ætas ludebat amores.
 Nunc album caput, et Veneres tepere sub annis:
 Jam mea ruricolæ dependet fistula Fauno.
 Te nunc rura sonant: nuper nam carmine victor
 Risisti calamos et dissona flumina Mopsi, 16
 Judice me. Mecum senior Melibœus utrumque
 Audierat, laudesque tuas sublime ferebat;
 Quem nunc, emeritis permensus tempora vitæ,
 Secreti pars orbis habet, mundusque piorum 20
 Quare age, si qua tibi Melibœi gratia vitæ
 Dicit honoratos prædulia tibia manes.

Dam. Et parere decet junior, et gratia juvenitur.
 Namque fuit dignus senior, quem carmine Phæ-
 bus, [pleus,
 Pan calamis, sibusque Linus, modulatus Or-
 Concinebat, atque acta viri laudesque sarent.

Sed quia tu nostræ Musam deposcis avenæ,
 Accipe, quæ super hoc quercus, quam cernis ad
 amnem, 28
 Continet, inciso servans mea carmina libro. [nus
Tit. Dic age: sed nobis ne vento garrula pi-
 Obstrepas, has ulmos potius fagoave petamus.

Tim. Hic cantare libet: virides nam subjicit
 herbas

Mollis ager, lateque tacet nemus omne; quieti,
 Adspice, ut ecce procul decerpant gramina tauri
 Omniparens æther, et rerum causa liquores,
 Corporis et genitrix tellus, vitalis et æer,
 Accipite hos calamos, atque hæc nostro Melibœo
 Mittite, si sentire datur post fata quietis.

Nam si sublimes animæ cœlestia templa
 Sideraeque colunt sedes, mundoque fruuntur; 40
 Tu nostros adverte modos, quos ipse benigno
 Pectore fovisti, quos tu, Melibœe, probasti.
 Longa tibi, cunctisque diu spectata senectus,
 Felicesque anni, nostrique novissimus ævi
 Circulus, innocuæ clausurunt tempora vitæ. 45
 Nec minus hinc nobis gemitus lacrymaque fuere,
 Quam si florentes mors invida pelleret annos.

Nec tenuit tales communis causa querelas:
 Heu! Melibœe, jaces letali frigore ægnis
 Lege hominum, cælo dignus, canente senecta, 50
 Concilioque deum. Plenum tibi ponderis æqui
 Pectus erat: tu ruricolū discernere lites
 Adsueras, varias patiens mulcendo querelas.

Sub te iuris amor, sub te reverentia iusti
 Floruit: ambiguos sigravit terminus agros. 55

Blanda tibi vultu gravitas, et mite severa
 Fronæ supercilium, sed pectus mitius ore.
 Tu calamos apiare labris, et jungere cera
 Hortatus, duras docuisti fallere curas

Nec segnem nobis passus marcere juventam, 60
 Sæpe dabas meritis non vilia præmia Musæ.
 Sæpe etiam senior, ne nos cantare pigeret,
 Latus Phœbea dixisti carmen avena.

Felix o Melibœe, vale! tibi frondis odoræ
 Munera dat, lauros carpens, ruralis Apollo; 65

Dant l'auni, quod quisque valet, de vite racemos,
 De campo culmos, omnique ex arborie frugæ.

Dat grandæ va Pales spumantia cymbia lacte,
 Mella ferunt Nymphæ, pictas dat Flora cororas.

Manibus hic supremus honos Dant carmina
 Musæ; 70

Carmina dant Musæ, nos te modulatur avena.
 Sylvestris nunc te platanus, Melibœe, susurrat,

Te pinus; reboat te quicquid carminis Echo
 Respondet sylvæ; te nostra armenta loquuntur.

Namque prius secis phocæ pascuerit in arvis,
 Hirsutusque freta vivet leo, dulcia mella 76

Sudabunt tavi, confusus legibus anni
 Mœsem tristis hiems, æstas tractabit olivas,

Arte dabit flores autumnus, ver dabit uvæ,
 Quam tacet, Melibœe, tuas mea fistula laudes

Tit. Perge, puer, captumque tibi ne desere
 carmen. 81

Nam sic dulce sonas, ut te placatus Apollo
 Provehat, et felix dominam perducatur urbem.

Namque huc et sylvis præsens tibi fama benignam
 Stravit iter, rumpens hyoris nubila plera. 86

Sed jam sol demittit equos de culmine mundi.
 Flumineos suadens gregibus præbere liquores

ECLOGA IX.—*Idas, Alcon*

Formosam Donacen puer Idas et puer Alcon

In Donacæ Venerem furcata monte tuebant.

Hanc, cum vicini flores in vallibus horti
 Carperet, et molli gremium compleret acantho,
 Invasere simul, Venerisque immitis uterque 6
 Tum primum dulci carpebant gaudia furto.
 Hinc amor, et pueris jam non puerilia vota,
 Quis anni ter quinque hiemes, et cura juventæ.
 Sed postquam Donacen duri clausere parentes,
 Quod non tam tenui flo de voce sonaret, 11
 Sollicitusque foret pinguis sonus, improba cervix,
 Suffususque rubor crebro, veneque tumentes;
 Tum vero ardentes flammæ pectoris æstus
 Carminibus dulcique parant relevare querela, 15
 Ambo ævo cantuque pares, nec dispare forma,
 Ambo genis læves, intonsi crinibus ambo;
 Atque sub hac platano mæsti solatia casus
 Alternant, Idas calamis, et versibus Alcon.

*I. Quæ colitis sylvas Dryades, quæque antra
 Napææ,* 20

Et quæ marmoreo pede Naides udae secantes
 Littora, purpureos alitis per gramina flores,
 Dicite, quo prato Donacen, qua forte sub umbra
 Inveniam, roseis stringentem lilia palmis?
 Nam mihi jam trini perierunt ordine soles, 25
 Ex quo consueto Donacen exspecto sub antro.
 Interea, tanquam nostri solamen amoris
 Hoc foret, aut posset rabidos medicare furores,
 Nulla mæx trinis tetgerunt gramina vaccæ
 Luciferis, nulloque biberunt amne liquores: 30
 Sicaque fetarum lambentes ubera matum
 Stant vituli, et teneris mugitibus aera complent.
 Ipse ego nec molli junco, nec vimine lento
 Perfeci calathos cogendi lactis in usus.
 Quid tibi, quæ nosti, referam? scis mille juvenças
 Esse mihi: nosti nunquam mea mulctra vacare.
 Idas ille ego sum, Donace, cui sæpe dedisti
 Oscula, nec medios dubitasti rumpere cantus,
 Atque inter calamos errantia labra petisti.
 Heu, heu! nulla mæx te tangit cura salutis? 40
 Pallidior buxo, violæque similis erro.
 Omnes ecce cibos, et nostri pocula Bacchi
 Horreo, nec placido memini concedere somno.
 Te sine (væ misero) mihi lilia nigra viden-
 tur,

Pallentesque rosæ, nec dulce rubens hyacinthus:
 Nullos nec myrtus, nec laurus spirat odores. 46
 At tu si venias, et candida lilia flent,
 Purpureæque rosæ, et dulce rubens hyacinthus:
 Tum mihi cum myrto laurus spirabit odores.
 Nam dum Pallas amet turgentes sanguine baccas,
 Dum Bacchus vites, deus et sata poma Priapus,
 Pascua læta Pales, Idas te diligit unam.

Hæc Idas calamis: tu, quæ responderit Alcon
 Versu, Phœbe, refer; sunt aurea carmina Phœbo.

A. O montana Pales, o pastoralis Apollo, 55
 Et nemorum Sylvane potens, et nostra Dione,
 Quæ juga celsa tenes Eryciæ, cui cura jugales
 Concubitus hominum totis connectere sæclis,
 Quid merui? cur me Donace formosa reliquit?
 Munera namque dedi, noster quæ non dedit Idas;
 Vocalem, longos quæ ducit, ædona, cantus; 61
 Quæ, licet interdum contexto vimine clausa,
 Cum parvæ patuere fores, ceu libera, ferri
 Norit, et agrestes inter volitare volucres;
 Scit rursus remeare domum, tectumque subire. 65
 Viminis, et caveam totis præponere sylvis. [bes
 Præterea tenerum leporem, geminasque palum-
 Nuper, quæ potui, sylvarum præmia misi.
 Et post hæc, Donace, nostros contemnitis amores?
 Forsitan indignum ducis, quod rusticus Alcon 70
 Te cupiam, qui mane boves in pascua ducam.

Di pecorum pavere greges, formosos Apollo,
 Pan doctus, Fauni vates, et pulcher Adonia.
 Quin etiam fontis speculo me mane notavi
 Nondum purpureos Phœbus cum tolleret ortus,
 Nec tremulum liquidis splenderet lumen in undis.
 Quod vidi, nulla legimur lanugine malas.
 Pascimus et crimem: nostro formosior Ida
 Dicor, et hoc ipsum mihi tu narrare solebas,
 Purpureas laudando genas et lactea colla, 80
 Atque hilares oculos, et formam puberis ævi.
 Nec sumus indocti calamis: cantamus avena,
 Qua divi cecinere prius, qua dulce locutus
 Tityrus et sylvis dominam pervenit ad urbem.
 Nos quoque te propter, Donace, cantabimur urbi,
 Si modo confervas inter viburna cupressos, 86
 Atque inter pinos corylum frondescere fas est.
 Sic pueri Donacen toto sub sole canebant,
 Frigidus et sylvia donec descendere suasit
 Hesperus, et stabulis pastos inducere tauros. 90

ECLOGA X.—Pan.

Nyctilos, atque Mycon, nec non et pulcher Amyntas
 Torrentem patula vitabant ilice solem;
 Cum Pan venatu fessus recubare sub ulmo
 Corporat, et somno lassatas sumere vires:
 Quem super e tereti pendebat fistula ramo. 5
 Hanc pueri (tanquam prædam pro carmine pos-
 sent
 Sumere, fasque esset calamos tractare deorum)
 Invadunt furto: sed nec resonare canorem
 Fistula, quem suerat, nec vult contexere carmen;
 Sed pro carminibus male dissona sibila reddit
 Tum Pan excussus sonitu stridentis avenæ,
 Jamque videns, Pueri, si carmina poscitis, inquit,
 Ipse canam. nulli fas est inflare cicutas,
 Quas ego Mænaliis cera conjungo sub antris.
 Jamque ortus, Lenæe, tuos, et semina vitis 15
 Ordine detexam: debemus carmina Baccho.
 Hæc fatus, cepit calamis sic montivagus Pan:
 Te cano, qui gravidis hederata fronte corymbis
 Vitea sarta plicas, quique udo palmite tigres
 Ducis odorato perfusus colla capillo, 20
 Vera Jovis proles: nam tunc post sidera cœli
 Sola Jovem Semele vidit Jovis ora professum.
 Hunc pater omnipotens, venturi providus ævi,
 Pertulit, et justo produxit tempore partus.
 Vos etiam Nyssæ viridi nutistis in antro 25
 Hunc Nymphæ, Faunique ænes, Satyrique proca-
 Quin et Silenus parvum veneratus alumnum [ces
 Aut gremio fovet, aut resupinus sustinet ulnis,
 Et vocat ad risum digito, motuque quietem
 Allicit, aut tremulis quassat crepitacula palmis.
 Cui deus arridens horrentes pectore ætas 31
 Vellicat, aut digitis aures adstringit acutas, [tum,
 Applaudive manu mutilum caput, aut breve men-
 Et simas tenero collidit pollice nares.
 Interea pueri florescit pube juvenia, 35
 Flavaque maturo tumuerunt tempora cornu.
 Tum primum lætas ostendit pampinus uvas:
 Mirantur Satyri frondes et poma Lyæi.
 Tum deus, O Satyri, maturos carpite fructus,
 Dixit, et ignotos, pueri, calcate racemos. 40
 Vix hæc ediderat; decerpunt vitibus uvas,
 Et portant calathis, celerique illidere planta
 Concava saxa super properant: vindemia ferve:
 Collibus in summis: crebro pede rumpitur uvas,
 Nudaque purpureo sparguntur pectora musto. 45
 Tum Satyri, lasciva cohors, sibi pocula quique
 (obvia corripiunt; quod fors dedit, hoc capit ævus.
 Cantharon hic retinet, cornu bibit aduncos:

Concavat ille manus, palmasque in pocula vertit:
Pronus at ille lacu bibit, et crepitantibus haurit
Musta labris: alius vocalia cymbala mergit: 51
Atque alius latices pressis resupinus ab uvis
Excipit: at potis saliens liquor ore resultat,
Spumeus inque humeros et pectora diffudit humor.
Omnia ludus habet: cantusque, chorosque lice-
tes, 55

Et Venerem jam vina movent; raptantur amantes
Concubitu Satyri fugientes jungere Nymphas;
Jam jamque elapsas hic crine, hic veste retentat.
Tum primum roseo Silenus cymba musto
Plena senex avide non æquis viribus hausit. 60
Ex illo venas inflatus neclare dulci
Hesternoque gravis semper ridetur lacerho.
Quin etiam deus ille, deus Jove prosatus ipso,
Et plantis uvas premit, et de vitibus hastas
Ingerit, et lynci præbet cratera bibenti. 65
Ille Pan Mænalia pueros in valle docebat,
Sparsas donec oves campo conducere in unum
Nox jubet, uberibus suadens siccare fluorem
Lactis, et in niveas adstrictum cogere glebas.

ECLOGA XI.—*Lycidas, Mopsus.*

Populea Lycidas, nec non et Mopsus in umbra,
Pastores, calamis ac versu doctus uterque,
Nec triviale sonans, proprios cantabat amores.
Nam Mopso Meroe, Lycidæ crinitus lollas
Ignis erat; pariliæque furor de dispare sexu 5
Cogebat trepidos totis discurrere sylvis.
Hos puer ac Meroe multum lusere furentes,
Dum modo conductas vitant in vallibus ulmos,
Nunc fagos placitas fugiunt, promissaque fallunt
Antra, nec est animus solitos alludere fontes. 10
Tum tandem fessi, quos lus adederat ignis,
Sic sua desertis nudarunt vulnera sylvis,
Inque vicem dulces cantu dixere querelas.

M. Immitis Meroe, rapidisque fugacior Euris,
Cur nostros calamos, cur pastoralia vitas 15
Carmina? quemve fugis? quæ me tibi gloria victo?
Quid vultu mentem premis, ac spem fronte ser-
nans

Tandem dura negas? possum non velle negantem.
Cantet, amat quod quisque; levant et carmina
curas.

L. Respice me tandem, puer u crudelis lolla:
Non hoc semper eris. Perdunt et gramina flores,
Perdit spina rosas, nec semper lilia candent.
Nec longum tenet uva comas, nec populus umbras
Donum forma breve est, nec se tibi commodat
annis. [curas.

Cantet, amat quod quisque; levant et carmina

M. Cerva marem sequitur, taurum formosa ju-
Et Venerem sensere lupæ, senære lea læ, [venca

Et genus aerium, volucres, et squamea turba,
Et montes, sylvæque: suos habet arbor amores.
Tu tamen una fugis, miserum tu perdis amante in
Cantet, amat quod quisque; levant et carmina
curas. [arcto est.

L. Omnia tempus alit, tempus rapit: usus in
Ver erat, et vitulos vidi sub matribus istos,
Qui nunc pro nivea colere in cornu vacca.
tibi jam tumidæ nares, jam fortia colla, 35
Jam tibi bis denis numerantur messibus anni.
Cantet, amat quod quisque; levant et carmina
curas. [umbra:]

M. Huc, Meroe formosa, veni; vocat æstus in
Jam pecudes subiere nemus: jam nulla canoro
Guttore cantat avis, torto non squamea tractu
Signat humum serpens: solus cano; me sonat
Sylva, nec æstivis cantu concedo cicadis. [omnis
Cantet, amat quod quisque; levant et carmina
curas. [colorem]

L. Tu quoque, sæve puer, niveum ne perde
Sole sub hoc; solet hic lucentes urere malas. 45
Hic, age, pampinea necum requiesce sub umbra.
Hic tibi lene fluens fons murmurat, hic et ab ul-
Purpureæ fetis dependit vitibus uvæ. [mis
Cantet, amat quod quisque; levant et carmina
curas.

M. Qui tulerit Meroes fastidia longa superbæ
Sithonias feret ille nives, Libycosque calotes, 51
Nerinas potabit aquas, taxique nocentis
Non metuet succos, Sardoæque gramina vincet,
Et sua Marmaricos coget juga ferre leones.
Cantet, amat quod quisque; levant et carmina
curas. 55

L. Quisquis amat pueros, ferro præcordia duret,
Nil properet, discatque diu patienter amare,
Prudentesque animos teneris non spernat in annis,
Perferat et fastus: sic olim gaudia sumet,
Si modo sollicitos aliquis deus audit amantes. 60
Cantet, amat quod quisque; levant et carmina
curas. [æ

M. Quid prodest, quod me pagani mater Amyn-
Ter vittis, ter fronde sacra, ter thure vaporo
Lustravit, cineresque aversa effudit in amnem,
Incendens vivo crepitantes sulfure lauros, 65
Cum sic in Meroen totis miser ignibus arsi?
Cantet, amat quod quisque; levant et carmina
curas.

L. Hæc eadem nobis, quæ versicoloria fila
Et mille ignotas Mycale circumtulit herbas,
Cantavit, quod Luna timet, quo rumpitur a guis,
Quo currunt scopuli, migrant sata, vellitur arbor.
Plus tamen, ecce, meus, plus est formosus lollas.
amat quod quisque; levant et carmina
curas.

D. MAGNI AUSONII EPIGRAMMATA.

D. MAGNUS AUSONIUS Julii Ausonii medici insignis Burdigalensis et Æmilie Æconis nobilissimæ Sequanæ filius, Burdigala natus, ab avunculo suo Cæcilio Argicio Arborio, humanarum artium apud Toloſanos professore, disciplinis optimis eruditus est. Cujus exemplo cum Ausonius ipse Burdigalæ grammaticam docere professus esset, brevi adeo inclaruit, ut a civibus suis rhetor publicus erigeretur. Gliscente dein fama a Valentiniano I. Augusto in aulam accitus est, ad Gratianum filium erudiendum. Valentiniano quidem magno in honore fuit, ejusque signa cum in aliis militiis, tum præcipue Suevica comitatus est; a Gratiano Illyrica, mox Gallica præfectura, quam cum Hesperio filio, conjunctim gessit, consulatu denique (A. C. 379) ornatus est: nec minus Theodosio successorii acceptus fuit. Uxorem habuit Attusiam Lucanam Sabinam, castam eandem eruditamque, quam ita dilexit, ut ea florente ævo erepta reliquum vitæ cœlebs transegerit. Senescens vero in patriam rursus se contulit, ibique annos plusquam octoginta natus supremum diem obiit. De fide ejus ambigitur apud doctos. Christi cultum certe professus est; sed ita, ut amicum Paullinum non nomine tantum, sed re moribusque Christianum esse volentem, inhumanitatis cujusdam dementiæque argueret. Vixit autem circa A. C. 320—400.

EPIGRAMMA I.—*De Augusto.*

Phœbe potens numeris, præscæ Tritonia bellis,
Tu quoque ab aërio præpes Victoria lapsu,
Come serenatam duplici diademate frontem,
Serta ferens, quæ dona togæ, quæ præmia pugnae.
Bellandi fandique potens Augustus, honorem 5
Bis meret; ut gement titulos, qui prolia Musis
Temperat, et Geticum moderatur Apolline Mar-
tem.

Arma inter, Chunosque truces, furtoque nocentes
Sauromas, quantum cessat de tempore belli,
Indulget Clariis tantum inter castra Camœnis. 10
Vix posuit volucres stridentia tela sagittas;
Musarum ad calamos fertur manus, otia nescit,
Et commutata meditatur arundine carmen.
Sed carmen non molle modis; bella horrida Mar-
Odrysi, Thressæque viaginis arma retractat. [tis
Exsulta, Æacide; celebraris vate superbo 16
Rursum, Romanusque tibi contingit Homerus.

EPIGRAMMA II.—*De fera a Cæsare interfecta.*

Cedere quæ lato nescit fera saucia ferro,
Aimatique urget tela cruenta viri,
Quam grandes parvo patitur sub vulnere mortes,
Et solam leti vim probat esse manum!
Mirantur casusque novos, subitasque ruinas: 5
Queritur, et fallit lumina plaga recens.
Nec contenta ictos letaliter ire per artus,
Conjungit mortes una sagitta duas.
Plurima communi pereunt si fulminis ictu,
Hæc quoque de cælo vulnera missa putes. 10

EPIGRAMMA III.—*Danubius Augustos alloquitur.*

Illyricis regnator aquis, tibi, Nile, secundus
Danubius lætum profero fonte caput.
Salvere Augustos jubeo natumque patremque,
Armiferis alui quos ego Pannoniis.
Nuntius Euxino jam nunc volo currere ponto, 5
Ut sciat hoc superum cura secunda Valens;
Cæde, fuga, flammis stratos perisse Suevos,
Nec Rhenum Gallis limitis esse loco.
Quod si lege maris refluus mihi curreret amnis,
Huc possem victor inde referre Gothos. 10

EPIGRAMMA IV.—*Idem eundem alloquitur.*

Danubius penitis caput occultatus in oris,
Totus sub vestra jam ditioe fluo.

Qua gelidum fontem mediis effundo Suevis,
Imperiis gravidas qua sæco Pannonias,
Et qua dives aquis Scythico solvo omnia ponto, 5
Omnia sub vestrum flumina mitto jugum.
Augusto dabitur sed proxima palma Valenti.
Inveniet fontes hic quoque, Nile, tuos.

EPIGRAMMA V.—*Sub Valentiani Junioris signo marmoreo.*

Nunc te marmoreum pro sumtu tecimus: at cum
Augustus frater remeaverit, aureus esto.

EPIGRAMMA VI.—*Picturæ subditi, ubi leo una a Gratiano sagitta occisus est.*

Quod leo tam tenui patitur sub arundine letum,
Non vires ferri, sed lerientis agunt.

EPIGRAMMA VII.—*De matre Augusti.*

Ante omnes alias felix tamen hoc ego dicar,
Sive deum peperit femina, sive virum.

EPIGRAMMA VIII.—*Exhortatio ad modestiam.*

Fama est fictilibus cernasse Agathocles regem,
Atque abacum Samio sæpe onerasse luto;
Fercula gemmatis cum poneret horrida vasia,
Et misceret opes pauperumque simul.
Querenti causam, respondit: Rex ego qui sum 5
Sicanis, figulo sum genitore satius.
Fortunam reverenter habe, quicumque repente
Dives ab exili progrediendi loco.

EPIGRAMMA IX.—*De suis poematis.*

Est jocus in nostris, sunt seria multa libellis:
Stoicus has partes, has Epicurus agit.
Salva mihi veterum maneat dum regula morum
Ludat permissis sobria Musa jocis.

EPIGRAMMA X.—*In Eumpinam adulteram.*

Toxica zelotypo dedit uxor mœcha marito;
Nec satis ad mortem credidit esse datum.
Miscuit argenti letalia pondera vivi,
Cogeret ut celerem via geminata necem.
Dividat hæc si quis, faciunt discreta venenum: 5
Antidotum sumet, qui sociata bibet.
Ergo, inter sæe dum noxia pocula certant,
Cessit letalis noxa salutariferæ:
Protinus et vacuus alvi petiere recessus,
Lubrica dejectis qua via nota cibis. 10

Quam pia cura deum! prodest crudelior uxor:
Et cum fata volunt, hinc venena iuvant.

EPIGRAMMA XI.—*Echo ad pictorem.*

Vane, quid affectas faciem mihi ponere, pictor,
Ignotamque oculis sollicitare deam?
Aeris et linguae sum filia, mater inanis
Indicii, vocem quae sine mente gero.
Extremos pereunte modos a fine reducens, 5
Ludificata sequor verba aliena mea.
Auribus in vestris habito penetrabilis Echo:
Et, si vis similem pingere, pinge sonum.

EPIGRAMMA XII.—*In simulacrum Occasionis et Penitentiae.*

Cujus opus? Phidiae, qui signum Pallados, ejus
Quique Jovem fecit: tertia palma ego sum.
Sum dea, quae rara, et paucis Occasio nota.
Quid rotulae insistis? Stare loco nequeo.
Quid talaria habes? Volucris sum: Mercurius quae 6
Fortunare solet, tardo ego, cum volui.
Crine tegis faciem. Cognosci nolo. Sed heus tu
Occipiti calvo es. Ne teneat fugiens.
Quae tibi juncta comes? Dicat tibi. Dic, rogo,
quae sis.
Sum dea, cui nomen nec Cicero ipse dedit: 10
Sum dea, quae facti, non factique exigo penas,
Nempe ut praeniteat: sic Melanctae vocor.
Tu modo dic, quid agat tecum. Si quando volavi,
Haec manet: hanc retinent, quos ego praeterii.
Tu quoque, dum rogitas, dum percontando mo-
Elapsam dices me tibi de manibus. [raris,

EPIGRAMMA XIII.—*Ad Gallam puellam jam senescentem.*

Dicebam tibi, Galla, senescimus; effugit aetas:
Ut vere tuo: casta puella anus est.
Sprevisti: obrepit non intellecta senectus,
Nec revocare potes, qui periere, dies. 4
Nunc piget; et querieris, quod non aut ista volun-
Tunc fuit, aut non est nunc ea forma tibi [tas
Ia tamen amplexus, oblatae gaudia iunge:
Da, fruar, et si non quod volo, quod volui.

EPIGRAMMA XIV.—*De lepore capto a cane marino.*

Trinacrii quondam currentem in littoris ora
Ante canes leporem caeruleus rapuit.
At lepus: In me omnis terrae, pelagique rapina
Forsitan et caeli; si canis astra tenet. [est,

EPIGRAMMA XV.—*De Pergamo scriptore fugitivo, qui captus fuerat.*

Tam segnis scriptor, quam lentus, Pergame, cur-
Fugisti, et primo captus es in stadio. [sor,
Ergo notas scripto tolerasti, Pergame, vultu;
Et quas neglexit dextera, frons patitur.

EPIGRAMMA XVI.—*In eundem Pergamum.*

Pergame, non recte punitus, fronte subisti
Supplicium, lentae quod meruere manus.
At tu, qui dominus, peccantia membra coerce.
Injustum falsos excruciare reos. [tram,
Aut inscribe istam, quae non vult scribere, dex-
Aut profugos ferri pondere necite pedes. 6

EPIGRAMMA XVII.—*In Myrone et Laide.*

Canus regabat Laidis noctem Myron:
Tulit repulsam protinus,

Causamque sensit, et caput fuligine
Fucavit atra candidum:
Idemque vultu, crine non idem Myron, 5
Orabat oratum prius.
Sed illa, formam cum capillo comparans,
Similemque, non ipsum rata,
Fortasse et ipsum; sed volens ludo frui,
Sic est adorta callidum: 10
Inepti, quid me, quod recusavi, rogas?
Patri negavi jam tuo.

EPIGRAMMA XVIII.—*De se, et uxore.*

Laidas et Glyceras, lascivae nomina famae,
Conjux in nostro carmine cum legeret;
Ludere me dixit, falsoque in amore jocari.
Tanta illi nostra est de probitate fides.

EPIGRAMMA XIX.—*Ad uxorem suam.*

Uxor, vivamus, quod viximus, et teneamus
Nomina, quae primo summus in thalamo:
Nec ferat ulla dies, ut commutemur in aëvo;
Quin tibi sim juvenis, tuque puella mihi
Nestore sim quamvis provector. aemulaque annis
Vincas Cumanam tu quoque Deiphoben; 6
Nos ignoremus, quid sit matura senectus.
Scire aevi incertum, non numerare, decet.

EPIGRAMMA XX.—*In Meroen anum ebriosam.*

Qui primus, Meroe, nomen tibi condidit, ille
Thesidae nomen condidit Hippolyto.
Nam divinare est, nomen componere, quod sit
Fortunae, morum, vel necis indicium.
Protesilae, tibi nomen sic fata dederunt, 5
Victima quod Trojae prima futurus eras.
Idmona quod vatem, medicum quod lapida dicunt.
Discendas artes nomina praeveniunt.
Et tu sic, Meroe: non quod sis atra colore,
Ut quae Niliaca nascitur in Meroe; 10
Infusum sed quod vinum non diluis undis,
Potare immixtum sueta merumque merum.

EPIGRAMMA XXI.—*Nemesis, e Graeco.*

Me lapidem quondam Persae advexere, uopeum
Ut fierem bello: nunc ego sum Nemesis.
At sicut Graecis victoribus adsto tropaeum,
Punio sic Persas vaniloquos Nemesis.

EPIGRAMMA XXII.—*De varietate fortunae, e Graeco.*

Thesauro invento, qui limina mortis inibat,
Liquit ovals laqueum, quo pericurus erat.
At qui, quod terrae abdiderat, non reperit aurum.
Quem laqueum invenit nexuit, et perit.

EPIGRAMMA XXIII.—*Idem aliter.*

Qui laqueum collo nectebat, reperit aurum,
Thesaurique loco deposuit laqueum.
At qui considerat, postquam non reperit aurum.
Aptavit collo, quem reperit, laqueum.

EPIGRAMMA XXIV.—*De Thrasybulo Lacedaemonio.*

Excipis adverso quod pectore vulnera septem,
Arma superveheris quod, Thrasybule, tuo
Non dolor hic patris, Pitane sed gloria major
Rarum, tam pulchro funere posse frui.
Quem postquam memento socii posuere ferret, 5
Talia magnanimus edidit, orsa pater:
Flete alios: natus lacrymis non indiget ullis.
Et mea, et talis, et Lacedaemonius

EPIGRAMMA XXV.—*De Lacena matre.*

Mater Lacena clypeo obarmans alium,
Cum hoc, inquit, aut in hoc redi.

EPIGRAMMA XXVI.—*In dicitem quendam.*

Quidam superbus opibus, et fastu tumens,
Tantumque verbis nobilis,
Spernit vigentis clara sæcli nomina,
Antiqua captans stemmata,
Martem, Remumque, et conditorem Romulum 5
Primos parentes nuncupans.
Hos ille Serum veste contexi iubet,
Hos cælat argento gravi,
Ceris murens januarum limina,
Et atriorum pegmata.
Credo, quod illi nec pater certus fuit;
Et mater est vere lupa.

EPIGRAMMA XXVII.—*Antisthenes Cynicus philosophus.*

Inventor primus Cynices ego: quæ ratio istæ?
Alcides multo dicitur esse prior.
Alcida quondam fueram doctore secundus:
Nunc ego sum Cynices primus, et ille deus.

EPIGRAMMA XXVIII.—*Idem.*

Discipulus melior nulli, meliorve magister,
Εἰς ἀρετὴν συνέβη, καὶ Κυνικὴν σοφίην.
Dicere me novit verum, qui novit utrumque,
Καὶ Σὺν Ἀλλεΐδῳ, καὶ κύνε Διογένη.

EPIGRAMMA XXIX.—*Liberio Patri.*

Αἰγύπτου μὲν Ὀσίρις ἰγὼ, Μυσῶν δὲ Φανάκης,
Βάκχος ἐνὶ Ῥωμῇσιν, ἐνὶ Φιδιμένει Ἀἰδωνίους,
Πυρογανῆς, Δικίριος, Στεφανολίτης, Διώνυσος.

EPIGRAMMA XXX.—*Myobarbum Liberi Patri, signo marmoreo in villa nostra omnium dæorum argumenta habentis.*

Ogygia me Bacchum vocat,
Osirin Egyptus putat,
Myai Phanacen nominant,
Dionyson Indi existimant,
Romana sacra Liberum,
Arabica gens Adoneum,
Lucaniacus Pantheum.

EPIGRAMMA XXXI.—*In Corydonem marmoreum.*

Αἰεῖ, χίμαρος, σῆρα, ποιμὴν, βαβδούχος, ἱλαίη,
Εἰς λίθος. ἢ πάντων λωτὸς ἰγὼ Κερδῶν.

EPIGRAMMA XXXII.—*In simulacrum Sapphus.*

Lesbia Pieriis Sappho soror addita Musis,
Εἰμ' ἰνάτη λυγρῶν, Ἀοιδὸν δικάτη.

EPIGRAMMA XXXIII.—*Deæ Veneris.*

Orta solo, suscepta solo, patre edita Cælo,
Æneadum genitrix, hic habito alma Venus.

EPIGRAMMA XXXIV.—*Ad libellum suum de Proculo.*

Sî tinea cariemque pati te, charta, necesse est,
Incipe versiculis ante perire meis.
Malo, inquis, tineis. Sapis, ærumnosæ libelle,
Perfungi mavis qui leviori malo.
Ast ego damnosæ nolo otia perdere Musæ, 5
Lactaram somni quæ parit, atque olei.
Utilius dormire fuit, quam perdere somnum
Atque oleum. Bene ais: causa sed ista mihi est.

Irascor Proculo, cujus sacundia tanta est,
Quantus honor: scripsit plurima, quæ cohibet.
Hunc studeo ulcisci; et prompta est hæc ultio vati:
Qui sua non edit carmina, nostra legat.
Hujus in arbitrio est, seu te juvenescere cedro,
Seu jubeat duris vermibus esse cibum.
Huic ego, quod nobis superest ignobilis oti, 10
Deputo; sive legat, quæ dabo, sive tegat.

EPIGRAMMA XXXV.—*De nomine cujusdam Lucii, sculpto in marmore.*

Lucius una quidem, geminis aed dissita punctis
Littera; prænomen sic L. nota sola facit.
Post M. incisum est: puto sic M. non tota videtur.
Dissiluit saxi fragmine lævus apex.
10 Nec quisquam, Marius, seu Martius, anne Metellus
Hic jaceat, certis noverit indicia. 6
Truncatis convulsa jacent elementa figuris:
Omnia confusus interiore notis. [cunt
Miremur peritias homines? monumenta fatia-
Mors etiam saxi, nominibusque venit. 10

EPIGRAMMA XXXVI.—*De Sabina uxore.*

Sive probas Tyrio textam subtemine vestem,
Seu placet inscripti commoditas tituli;
Ipsius hoc dominæ concinnat utrumque venustas:
Has geminas artes una Sabina colit.

EPIGRAMMA XXXVII.—*De eadem Sabina.*

Laudet Achæmenias Orientis gloria telas:
Molle aurum pallis, Græcia, texe tuis; [nam,
Non minus Ausoniam celebret dum fama Sabi-
Parcentem magnis sumtibus, arte parem.

EPIGRAMMA XXXVIII.—*De eadem Sabina.*

Licia qui texunt et carmina, carmina Musis,
Licia contribuunt, casta Minerva, tibi.
Ast ego rem sociam non dissociabo Sabina,
Versibus inscripsi quæ mea texta meis.

EPIGRAMMA XXXIX.—*Qualem vellet amicam.*

Hanc volo, quæ non vult; illam quæ vult, ego
Vincere vult animos, non satiare Venus. [nolo.
Oblatas sperno illecebras, detrecto negatas.
5 Nec satiare animum, nec cruciare volo.
Nec bis cincta Diana placet, nec nuda Cythere. 5
Illa voluptatis nil habet, hæc nimium.
Callida sed mediæ Veneris mihi vendidet artem
Fœmina, cui jungar; quod volo, nolo vocet.

EPIGRAMMA XL.—*De Chresto et Acindynno fratribus.*

Χρῆστος, Ἀκύνδυνος, εἰσὶν ἀδελφοί, εἰσὶνὰ δὲ τίνα,
Moribus ambo malis nomina falsa gerunt.
Οὐδ' αὐτὸς χρεστέος, αὐδ' αὐτὸς ακύνδυνος ἵστα.
Una potest ambos littera corrigere.
Αἰεὶ Χρῆστος ἴλη, καὶ Ἀκύνδυνος ἄλφ' ἀπολύσει· 5
Κίδυνος hic fiet: frater Ἀχρεστος erit.

EPIGRAMMA XLI.—*De iisdem.*

Germani fratres sunt, Chrestos, Acindynos alter.
Falsum nomen utrique: sed ut verum sit utrique
Alpha suum Chresto det Acindynos, ipse sine al-
Permaneat; verum nomen uterque geret. [pha

EPIGRAMMA XLII.—*De Pallade, et Venero ar-*

Armata vidit Venerem Lacedæmone Pallas.
Nunc certemus, ait, iudice vel Paride.
Cui Venus: Armata tu me, temeraria, temnis,
Quæ, quo te vici tempore, nuda fui?

EPIGRAMMA XLIII.—*Idem aliter.*

Armata Pallas Venerem Lacedæmone visens,
Visne, ut iudicium sic ineamus? ait.
Cui Venus aridens: Quid me galeata lacesis?
Vincere si possum nuda, quid arma gerens?

EPIGRAMMA XLIV.—*Ad Philomunum grammaticum.*

Emitis quod libris tibi bibliotheca referta es',
Doctum, et grammaticum te, Philomuse, putas?
Hoc genere et chordas, et plectra, et barbita conde,
Omnia mercatus; cras citharedus eris.

EPIGRAMMA XLV.—*In statum Rufi rhetoris semiviri et elinguis.*

Rhetoris hæc Rufi statua est: nil verius; ipsa est.
Ipsa adeo linguam non habet, et cerebrum:
Et riget, et surda est, et non videt: omnia Rufi.
Unum dissimile est; mollior ille fuit.

EPIGRAMMA XLVI.—*In tabulam, ubi erat picta imago Rufi rhetoris.*

Elinguem quis te dicentis imagine pinxit?
Dic mihi, Rufe: taces: nil tibi tam simile est.

EPIGRAMMA XLVII.—*De eadem tabula.*

Hæc Rufi tabula est: nil verius. Ipse ubi Rufus?
In cathedra. Quidagit? Hoc, quod et in tabula.

EPIGRAMMA XLVIII.—*De eodem Raso.*

Reminisco Rufus dixit in versu suo.
Cor ergo versus, immo Rufus non habet.

EPIGRAMMA XLIX.—*Idem.*

Qui Reminisco putat se dicere posse Latine,
Hic, ubi Co scriptum est, legeret Cor, si cor haberet.

EPIGRAMMA L.—*De eodem Raso.*

Rufus vocatus rhetor olim ad nuptias,
Celebri (sit ut) convivio,
Grammaticæ ut artis se peritum ostenderet,
Hæc vota dixit nuptiis:
Et masculini, et feminei gignite,
Generisque neutri filios.

EPIGRAMMA LI.—*Imago Rufi rhetoris.*

Ore pulchro, et ore muto, scire vis quæ sim
Imago Rufi rhetoris Pictavici. [Volo
Diceret sed ipse, vellem, rhetor hoc mi. Non po-
Cur? Ipse rhetor est imago imaginis. [test

EPIGRAMMA LII.—*De eadem Rufi statua.*

Rhetoris hæc Rufi statua est: si saxeæ, Rufi.
Cur id ais? semper saxeus ipse fuit.

EPIGRAMMA LIII.—*De Diogene Cynico philosopho.*

Pera, polenta, tribon, baculus, scyphus, arcta su-
ista fuit Cynici: sed putat hanc nimiam. [pelle
Namque cavis manibus cernens potare bubulcum
Cur, scyphæ, te, dixit, gesto supervacuum?

EPIGRAMMA LIV.—*De Cræso et eodem Diogene.*

Effigiem, rex Cræse, tuam, ditissime regum,
Vidit apud manes Diogenes Cynicus.
Constitit atque procul, solito majore cachinno
Concussus, dixit: Quid tibi divitiarum
Nunc prosunt, regum rex o ditissime, cum sis
Sicut ego solus, me quoque pauperior?

Iam quæcunque habui, mecum fero; cum nihil
Ex tantis tecum, Cræse, feras opibus. [ipse

EPIGRAMMA LV.—*Lais dicans Veneri speculum suum.*

Lais anus Veneri speculum dico: dignum habeat
Æterna æternum forma ministerium. [se
At mihi nullus in hoc usus, quia cernere talem
Qualis sum, nolo; qualis eram, nequeo.

EPIGRAMMA LVI.—*De Castore, Poluce et Helena.*

Castos, tergemino nasci quos cernis ab ovo,
Patribus ambigua et matribus adscere natos.
Hos genuit Nemesis: sed Leda puerpera fovit.
Tyndareos pater his, et Jupiter: hic putat; hic
scit.

EPIGRAMMA LVII.—*De imagine Veneris sculpta a Praxitele.*

Vera Venus Cnidiam cum vidit Cyprida, dixit,
Vidisti nudam me, puto, Praxitele.
Non vidi, nec fas: sed ferro opus omne polimus.
Ferrum Gradivi Martis in arbitrio. [ren,
Qualem igitur domino scierant placuisse Cythe-
Talem fecerunt ferrea cæla deam. 6

EPIGRAMMA LVIII.—*In buculam æream Myronis.*

Bucula sum, cælo genitoris facta Myronis
Ærea: nec factam me puto, sed genitam.
Sic me taurus init: sic proxima bucula mugit:
Sic vitulus sitiens ubera nostra petit.
Miraris, quod fallo gregem? gregis ipse magister
Inter pascentes me numerare solet. 6

EPIGRAMMA LIX.—*De eadem bucula.*

Ubera quid pulsas frigentia matris aenæ,
O vitule, et succum lactis ab ære petis?
Hunc quoque præstarem, si me pro parte parasset
Exteriore Myron, interiore deus.

EPIGRAMMA LX.—*Ad Dædalum, de eadem bucula.*

Dædale, cur vana consumis in arte laborem?
Me potius clausæ subijce Pasiphææ.
Illecebras verè si vis dare, Dædale, vaccæ,
Viva tibi species vacca Myronis erit.

EPIGRAMMA LXI.—*Eadem de se.*

Errasti, attendens hæc illa nostra, juvence.
Non manus artificis lac dedit uberibus.

EPIGRAMMA LXII.—*Eadem.*

Pasce greges procul hinc; ne, quæso, bubulce
Myronis
Æs, veluti spirans, cum bubus exagites.

EPIGRAMMA LXIII.—*Eadem.*

Me vitulus cernens immugiet: irruet in me
Taurus amans: pastor cum grege mutet agens

EPIGRAMMA LXIV.—*De eadem.*

Ærea mugitum poterat dare vacca Myronis:
Sed timet artificis deterete ingenium.
Fingere nam similem vivæ, quam vivere, plus est
Nec sunt facta dei mira, sed artificis.

EPIGRAMMA LXV.—*Eadem de se.*

Ærea hos æteram: mactata est vacca Minervæ
Sed dea proflata transtulit huc animam.

Et modo sum duplex: pars ærea, pars animata.
Hæc manus artificis dicitur, illa deæ.

EPIGRAMMA LXVI.—*Ad taurum eadem bucula.*
Quid me, taure, paras specie deceptus inire?
Non sum ego Minosæ machina Pasiphaæ.

EPIGRAMMA LXVII.—*De eadem Myronis bucula.*

Necdum caduco sole, jam sub vespere,
Ageret juvencas cum domum pastor suas
Suam relinquens, me minabat, ut suam.

EPIGRAMMA LXVIII.—*De eadem bucula.*

Unam juvencam pastor forte amiserat;
Numerumque jussus reddere,
Me defuisse conquerebatur, sequi
Quæ noluissem cæteras.

EPIGRAMMA LXIX.—*Quæ sexum mutarint.*

Vallebanæ (nova res, et vix credenda poetis;
Sed quæ de vera promitur historia)
Fœmineam in speciem convertit masculus alcs,
Pavæque de pavo constitit ante oculos.
Cuncti admirantur monstrum: sed mollior agna 5
Adstitit in tenerum de grege versa marem.
Quid, stolidi, ad speciem notæ novitatis hebetis?
An vos Nasonis carmina non legitis?
Cæcidea convertit proles Saturnia Consus,
Ambiguoque fuit corpore Tiresias. 10
Vidit semivirum fons Salmacis Hermaphroditum:
Vidit nubentem Plinius androgynum.
Nec satis antiquum, quod Campana in Benevento
Unus epheborum virgo repente fuit.
Nolo tamen veteris documenta accersere famæ, 15
Ecce ego sum factus femina de puero.

EPIGRAMMA LXX.—*Ad Pythagoram de Marco.*

Pythagora Euphorbi, reparas qui semina rerum,
Corporibusque novis das reduces animas,
Dic, quid erit Marcus jam fata novissima functus,
Si redeat vitam rursus in aeriam.
Quis Marcus? Feles nuper pullaria dictus, 5
Corrupt totum qui puerile secus,
Perversæ Veneris postico vulnere fossor,
Lucili vatis subulo pulliprema.
Non taurus, non mulus erit, non hippocamelus,
Non caper, aut aries; sed scarabæus erit. 10

EPIGRAMMA LXXI.—*Subscriptum picture Crispæ mulieris impudicæ.*

Præter legitimi genitalia fœdera cælus,
Reperit obscenas Veneres vitiosa libido:
Herculis hæredi quam Lemnia suasit egestas,
Quam toga facundi scenis agitavit Afrani,
Et quam Nolanis capitalis luxus inussit. 5
Crispa tamen cunctas exercet corpore in uno.
Deglubit, fellat, molitur per utramque cavernam;
Ne quid inexpertum frustra moritura relinquat.

EPIGRAMMA LXXII.—*De Achilla, qui dissectuit calcariam.*

Abjecta in triviis inhumati glabra jacebat
Testa hominis, nudum jam cute calvitium.
Fleverunt alii: fletu non motus Achillas,
Insuper et silicis verberè dissectuit.
Eminus ergo icto rediit lapis ultor ab osse, 5
Auctorisque sui frontem oculoque petit.
Sic ultimam certos manus impia dirigit ictus,
Auctorem ut feriant tela relorta suum.

EPIGRAMMA LXXIII.—*De Alcone medico, et Diodoro haruspice.*

Languenti Marco dixit Diodorus haruspex,
Ad vitam non plus æx superesse dies.
Sed medicus divis fatisque potentior Alcon,
Falsum convicit illico haruspicium,
Tractavitque manum victuri, ni tetigisset. 5
Illico nam Marco sex periire dies.

EPIGRAMMA LXXIV.—*De signo Jovis et Alcone medico.*

Alcon hesterno signum Jovis attigit: ille,
Quamvis marmoreus, vim patitur medici.
Ecce hodie jussus transferri ex æde vetusta,
Effertur, quamvis sit dens, atque lapis.

EPIGRAMMA LXXV.—*In Eunomum medicum.*

Languentem Caium moriturum dixerat olim
Eunomus: evasit fati ope, non medici.
Paullo post ipsum videt, aut vidiase putavit,
Pallentem, et multa mortis in effigie.
Quis tu? Caius, ait. Vivisne? Hic abnuat. At quid
Nunc agis hic? Jussu Ditis, ait, venio; [rem,
Ut, quia notitiam rerumque hominumque tene-
Accirem medicos. Eunomus obrigit. [omnes,
Tum Caius: Metuas nihil, Eunome; dixi ego et
Nullum, qui saperet, dicere te medicum. 10

EPIGRAMMA LXXVI.—*In hominem vocis absontæ.*

Latratus catulorum, hinnitus fingis equorum,
Caprigenûmque pecus, lanigerosque greges
Balato adsimilas: asinos quoque rudere dicas,
Cum vis Arcadium fingere, Marce, pecus.
Gallorum cantus, et ovantes gutture corvos, 5
Et quicquid vocum bellua et ales habet,
Omnia cum similes ita vere, ut ficta negentur;
Non potes humanæ vocis habere sonum.

EPIGRAMMA LXXVII.—*Ad Crispam.*

Deformem quidam te dicunt, Crispa: at ego istud
Nescio: mi pulchra es; judice me satis est.
Quin etiam cupio, junctus quia zelus amoris est,
Ut videre aliis fœda, decora mihi.

EPIGRAMMA LXXVIII.—*Qualem velit habere amicum.*

Sit mihi talis amica, velim,
Jurgia quæ temere incipiat,
Nec studeat quasi casta loqui:
Pulchra, procax, petulant'e manu
Verbera quæ ferat, et regerat; 5
Cæsarque ad oscula confugiat.
Nam nisi moribus his fuerit;
Casta, modesta, pudenter agens,
(Dicere abominor,) uxor erit.

EPIGRAMMA LXXIX.—*Ad Cupidinem, ex Græco.*
Ioc, quod amare vocant, misce, aut dissolve, Cu-
Aut neutrum flammis ure, vel ure duos. [pido.

EPIGRAMMA LXXX.—*Ad Dionem de amore suo.*
Aut restingue ignem, quo torreo, alma Dione,
Aut transire jube; vel face utrinque parem.

EPIGRAMMA LXXXI.—*Ex Græco, ἀρχὴ τῆς ἡμέρας.*

ncipe; dimidium facti est, crepisse. Supersit
Dimidium: rursum hoc incipe, et efficies.

EPIGRAMMA LXXXII.—*E Græco, A χάρις ἡ θεοδότης ἄχαρη χάρις.*

Gratia, quæ tarda est, ingrata est : gratia namque Cum fieri properat, gratia grata magis.

EPIGRAMMA LXXXIII.—*Idem.*

Si bene quid facias, facias cito : nam cito factum Gratum erit : ingratum gratia tarda facit.

EPIGRAMMA LXXXIV.—*In saltatorem inep- tum.*

Deceptæ felix casus se miscuit arti.
Histrio, saltavit qui Capanea, ruit.
Idem, qui Nioben saltavit, saxeus, ut tum Spectator veram crediderit Nioben.

In Canace, visus multo felicior ipsa, Quod non hic gladio viscera dissecuit.

EPIGRAMMA LXXXV.—*De eodem.*

Daphnen et Nioben saltavit simius idem ; Ligneus ut Daphne, saxeus ut Niobe.

EPIGRAMMA LXXXVI.—*Dodrælis potio.*

Dodra ex dodrante est : sic collige : jus, aqua, vinum,
Sal, oleum, panis, mel, piper, herba, novem.

EPIGRAMMA LXXXVII.—*De eadem.*

Dodra vocor. Quæ causa ? Novem species gero.
Quæ sunt ? [um, sal.
Jus, aqua, mel, vinum, panis, piper, herba, ole-

EPIGRAMMA LXXXVIII.—*De eadem dodræ potione.*

Δόδρα πόντος καὶ ἄριθμός, ἔχω μέλι, οἶνον, ἔλαιον,
Ἄρτον, ἄλας, βοτάνην, ζυμὸν, ὕδωρ, πίπτει.

EPIGRAMMA LXXXIX.—*De Jurisconsulto, qui uxorem habebat adulteram.*

Jurisconsulto, cui vivit adultera conjux,
Papia lex placuit, Julia displicuit.
Quæritis, unde hæc sit distantia ? semivir ipse Scatiniam metuens, non metuit Titiam.

EPIGRAMMA XC.—*Ad Zoilum, qui uxorem mæcham duxerat.*

Semivir uxorem duxisti, Zoile, mæcham.
O quantus fiet quæstus utrinque domi !
Cum dabit uxori molitor tuus, et tibi adulter,
Quantum deprensi damna pudoris ement !
Sed modo quæ vobis lucrosa libido videtur,
Jacturam, senio mox subeunte, feret.
Incipient operas conducti vendere mæchi,
Quos modo munificus lena juvenia tenet.

EPIGRAMMA XCI.—*Ad Venerem duriqus.*

Hanc amo, quæ me odit : contra hanc, quoniam me amat, odi.

Compone inter nos, si potes, alma Venus.
Perfacile id faciam : mores mutabo, et amores.
Oderit hæc, amet hæc. Rursus idem putiar.
Vis ambas ut ames ? Si diligit utraque, vellem.
Hoc tibi tu præsta, Marce ; ut ameris, ama.

EPIGRAMMA XCII.—*Idem.*

Suasisti, Venus, ecce, duas dyæros, ut amarem.
Odit utraque : aliud da modo consilium.
Vince datis ambas. Cupio ; verum arcta domi res.
Pellice promissis. Nulla fides Iuopi.

Attestare deos. Nec tas mihi fallere divos. 5
Pervigila ante fores. Nocte capi metuo.
Scribe elegos. Nequeo, Musarum et Apollinis
Frangere fores. Pœnas judicii metuo. [expers.
Stulte, ab amore mori pateris, non vis ob amorem.
Malo miser dici, quam miser atque reus. 10
Suasi, quod potui : tu alios modo consule. Dic quos ?

Quod sibi suaserunt, Phædra et Eliassa dabunt,
Quod Canace, Phyllisque, et fastidita Phaoni.
Hoc das consilium ? Tale datur miseris.

EPIGRAMMA 'XCIII.—*Pulchrum dei responsum*

Doctus Hylas cæstu, Phegeus catus arte palæstræ.
Clarus Olympiacis et Lycus in stadiis,
An possent omnes venturo vincere agone,
Iammonem Libyæ consulere deum.
Sed deus, ut sapiens, Dabitur victoria vobis 5
Indubitata quidem, si caveatis, ait,
Ne quis Hylam cæstu, ne quis certamine luctæ
Phegea, ne cursu te, Lyce, prætereat.

EPIGRAMMA XCIV.—*De Hermiones zona.*

Punica turgentes redimibat zona papillas
Hermiones : zonæ textum elegion erat
Qui legis hunc titulum, Paphie tibi mandat, amas
Exemploque tuo neminem amare vetes. [me,

EPIGRAMMA XCV.—*De Hyla, quem Naides rapuerunt.*

Adspice, quam blandæ necis ambitione fruatur
Lætifera experiens gaudia, pulcher Hylas !
Oscula et infestos inter moriturus amores,
Ancipites patitur Naïdas, Eumenidas.

EPIGRAMMA XCVI.—*Ad Nymphas Narcissum persequentes.*

Furitis, procaces Naïdes,
Amore sævo et irritio.
Ephebus iste flos erit

EPIGRAMMA XCVII.—*De Narcisso, qui sui ipsius amore captus erat.*

Si cuperes alium, posses, Narcisse, potiri.
Nunc tibi amoris adest copia, fructus abest.

EPIGRAMMA XCVIII.—*De eodem.*

Quid non ex hujus forma pateretur amator,
Ipse suam qui sic deperit effigiem ?

EPIGRAMMA XCIX.—*In Echo dolentem propter mortem Narcissi.*

Commoritur, Narcisse, tibi resonabilis Echo,
Vocis ad extremos exanimata modos :
Et pereuntis adhuc gemitum resecuta querelis,
Ultima nunc etiam verba loquentis amat.

EPIGRAMMA C.—*De Hermaphrodito.*

Mercurio genitore satus, genitrice Cythere,
Nominis ut mixti, sic corporis Hermaphroditus,
Concretus sexu, sed non perfectus, utroque,
Ambiguar Veneris, neutro potiundus amanti.

EPIGRAMMA CI.—*De conjunctione Salmacis cum Hermaphrodito.*

Salmacis optato concreta est Nympha marito.
Felix virgo, sibi si scit inesse virum.
Et tu formosæ, juvenis, permixte puellæ.
Bis felix, unum si licet esse duos.

EPIGRAMMA CII.—*Ad Apollinem, de Daphne puella fugiente.*

Pone arcum, Pæan, celeresque reconde sagittas:
Non te virgo fugit, sed tua tela timet.

EPIGRAMMA CIII.—*Ad corticem, quo Daphne tegebatur.*

Invide, cur properas, cortex, operire puellam?
Laurea debetur Phœbo, si virgo negatur.

EPIGRAMMA CIV.—*In duas sorores diversorum morum.*

Delia, vos miramur, et est mirabile, quod tam
Dissimiles estis, tuque sororque tua.
Ille habitu casto, cum non sit, casta videtur;
Tu, præter cultum, nil meretricis habes.
Cum casti mores tibi sint, huic cultus honestus;
Te tamen et cultus damnat, et actus eam. 6

EPIGRAMMA CV.—*Ad Gallam.*

Vado, sed sine me, quia te sine: nec, nisi tecum,
Totus ero, pars cum sim altera, Galla, tui.
Vado tamen, sed dimidius; vado minor ipso
Dimidio: nec me jam locus unus habet.
Nam tecum fere totus ero, quocunque recedam; 5
Pars venit mecum quantalacunque mei.
Separor unus ego: sed partem sumo minorem
Ipse mei; tecum pars mea major abit.
Si redeam, tibi totus ero: pars nulla vacabit,
Quæ mox non redeat in tua jura. Vale. 10

EPIGRAMMA CVI.—*In Venerem Analyomenem.*

Emersam pelagi nuper genitalibus undis
Cyprin Apellei cerne laboris opus;
Ut complexa manu madidos salis æquore crines
Humidulis spumas stringit utraque comis.
Jam tibi nos, Cypri, Juno inquit et innuba Pallas,
Cedimus, et formæ præmia deferimus. 6

EPIGRAMMA CVII.—*In puerum formosum.*

Dum dubitat natura, marem faceretne puellam,
Factus es, o pulcher, pæne puella, puer.

EPIGRAMMA CVIII.—*In scabiosum Polygitonem.*

Thermarum in solio si quis Polygitonam vidit
Ulcers membrorum scabie putrefacta foventem,
Præposuit cunctis spectacula talia ludis.
Principio tremulis gannitibus aera pulsant,
Verbaque lascivos meretricum imitantia cœtus 5
Vibrant, et obscenæ numeros pruriginis implet.
Brachia deinde rotant, velut entheæ dæmone Mænæ;
Pectus, crura, latus, ventrem, femora, inguina,
suras, ^{trium}
Tergum, colla, humeros, luteæ Symplegadis an-
Tam diversa locis vaga carnificina pererrat, 10
Donec marcentem calidi fervore lavacri
Blandus letali solvat dulcedine morbus.
Desectos sic fama viros, ubi cassa libido
Fœmineos cœtus, et non sua bella lacescit,
Irrita vexato consumere gaudia lecto, 15
Titillata brevi cum jam sub fine voluptas
Fervet, et ingesto peragit ludibria moras.
Turpia non aliter Polygiton membra resolvit;
Et, quia debentur suprema piacula vite,
Ad Phlegethontæas sese jam præparat undas. 20

EPIGRAMMA CIX.—*De quodam Sylvio Bono, qui erat Brito.*

Sylvius ille Bonus, qui carmina nostra lacescit,
Nostra magis meruit disticha Brito Bonus.

EPIGRAMMA CX.—*De eodem.*

Sylvius hic Bonus est. Quis Sylvius? Iste Brito
tannus.

Aut Brito hic non est Sylvius, aut malus est.

EPIGRAMMA CXI.—*De eodem.*

Sylvius iste Bonus fertur, ferturque Britannus.
Quis credat civem degenerasse bonum?

EPIGRAMMA CXII.—*De eodem.*

Nemo bonus Brito est: si simplex Sylvius esse
Incipiat, simplex desinet esse Bonus.

EPIGRAMMA CXIII.—*De eodem*

Sylvius hic Bonus est: sed Brito est Sylvius idem:
Simplicior res est, credite, Brito malus

EPIGRAMMA CXIV.—*De eodem.*

Sylvi, Brito, Bonus: quamvis homo non bonus
Ferris, nec se quit jungere Brito Bono. [esse

EPIGRAMMA CXV.—*In Furippum.*

Pars te Furippum vocitat, pars vero Furippum;
Altera producens, altera corripiens.
Elige utrum malis: aut tende, aut corripe nomen
Conveniet quodvis, fur, furiose, tibi.

EPIGRAMMA CXVI.—*Epicuri opinio.*

Quod est beatum, morte et æternum carens,
Nec sibi parit negotium, nec alteri.

EPIGRAMMA CXVII.—*De homine pigro.*

Sanus piger febriente multo est nequior:
Potat duplum, dapesque duplices devorat.

EPIGRAMMA CXVIII.—*In Didus imaginem.*

Illa ego sum Dido vultu, quem conspicias, hospes
Adsimilata, modis pulchraque mirificis.
Talis eram: sed non, Maro quam mihi finxit, erat
Vita nec incestis læta cupidinibus. [mens,
Namque nec Æneas vidit me Troius unquam, 5
Nec Libyam advenit clasibus Iliacis:
Sed furias fugiens atque arma procacis Iarbæ,
Servavi, fateor, morte pudicitiam,
Pectore transfixo: castus quod percussit ensis,
Non furor, aut læso crudus amore dolor. 10
Sic cecidiæ juvat: vixi sine vulnere famæ:
Ultra virum, positis mœnibus, oppetii.
Invida, cur in me stimulasti, Musa, Maronem,
Fingeret ut nostræ damna pudicitie?
Vos magis historicis, lectores, credite de me, 15
Quam qui furta dædum concubitusque canunt,
Falsidici vates; tementur qui carmine verum,
Humanisque deos adsimilant vitiiis.

EPIGRAMMA CXIX.—*De tribus incestis.*

Tres uno in lecto; stuprum duo perpetiuntur,
Et duo committunt. Quatuor esse reor.
Falleris: extremis da singula crimina, et illum
Bis numeros medium, qui facit, et patitur.

EPIGRAMMA CXX.—*In Castorem.*

Lambere cum vellet mediorum membra virorum
Castor, nec posset vulgus habere domi,
Reperit, ut nullum fellator perderet inguen,
Uxoris cœpit lingere membra suas.

EPIGRAMMA CXXI.—*De amissa puella.*

Tres fuerant Charites: sed dum mea Lesbiam vixit
Quatuor: ut perii, tres numerantur item.

EPIGRAMMA CXXII.—*In Faustulum stature brevis Anicii Probrini.*

Faustulus insidens formicæ, ut magno elephanto,
Decidit, et terræ terga supina dedit.
Moxque idem ad mortem est mulcatus calcibus
Perditus ut posset vix retinere animam. [ejus,
Vix tamen est fatus: Quid rides, improbe Lior,
Quod cecidi? cecidit non aliter Phaethon. 6

EPIGRAMMA CXXIII.—*In Eunum ligurilorem.*

Eune, quid affectas vendentem Phyllida odores?
Diceris hanc mediam lambere, non molere.
Perspice, ne mercis fallant te nomina, vel, ne
Aere Sepiasæ decipiari, cave;
Dum Custon Costonque putas communis odoris,
Et Nardum et Sardas esse sapore pari. 6

EPIGRAMMA CXXIV.—*In eundem Eunum.*

Diversa infelix et lambit, et olfactit Eunus.
Dissimilem olfactum naris, et oris, habet.

EPIGRAMMA CXXV.—*In eundem Eunum.*

Salgama non hoc sunt, quod balsama: cedite
odores.
Nec male olere mihi, nec bene olere placet.

EPIGRAMMA CXXVI.—*In eundem Eunum.*

Aait, "Epus, et "Irus, Xispor, et "Epus, "Irus alter,
Nomina si scribis, prima elementa adime;
Ut facias verbum, quod tu facis, Eune magister.
Dicere me Latium non decet opprobrium.

EPIGRAMMA CXXVII.—*In eundem.*

Eune, quod uxoris gravide putria inguina lambis,
Festinas glossas non natis tradere natis.

EPIGRAMMA CXXVIII.—*Ad eundem pædagogum ligurilorem.*

Eunus Syrisus inguinum liguritor,
Opicus magister, (sic eum docet Phyllis.)
Muliebri membrum quadriangulum cernit;
Triquetrum coactu Δ litteram ducit.
De valle femorum altrinsecus pares rugas
Mediumque, fissi rima qua patet, callem
¶ dicit esse: nam trifassilis forma est.
Cui ipse linguam cum dedit suam, Δ est:
Veramque in illis esse ¶ notam sentit.
Quid, imperite, ¶ putas ibi scriptum,
Ubi locari I convenit longum? 10
Miscelle doctor, ¶ tibi sit obscæno,
Tuumque nomen ¶ sectilis signet.

EPIGRAMMA CXXIX.—*In Medæ imaginem.*

Medeam vellet cum pingere Timomachi mens,
Volventem in natos crudum animo facinus;
Immanem exhausti rerum in diversa laborem,
Fingeret affectum matris ut ambiguum.
Ira subest lacrymis, misæratio non caret ira.
Alterutrum, videas, ut sit in alterutro. [mater
Cunctantem satis est: non digna est sanguine
Natorum; tua non dextera, Timomache.

EPIGRAMMA CXXX.—*In eandem.*

Quis te pictorum simulavit, pessima Colchis,
In natos crudum volvere mente nefas?
Uaque adeone sitis puerorum haurire cruorem,
Ut ne picta quidem parcere cæde velis?
Numnam te peltex stimulat? numne alter lazon.
Alteræ vel Glauce, sunt tibi causa neciæ? 6

Quin ne picta quidem sis barbara: namque tui vim
Cera tenax zeli concipit immodicam.

Laudo Timomachum, matrem quod pinxit in ense
Cunctantem, prolia sanguine ne maculet. 10

EPIGRAMMA CXXXI.—*In quendam, qui lævia sibi inguina faciebat.*

inguina quod calido lævas tibi dropace, causa est:
Irritant vulvas lævia membra lupas.
Sed quod et elixo plantaria podice vellis,
¶ teris incusas pumice Clazomenas,
Causa latet; bimarem nisi quod patientia morbum
Appetit, et tergo fœmina, pube vir es. 6

EPIGRAMMA CXXXII.—*In cæcum, et claudum.*

insidens cæco graditur pede claudus utroque.
Quo caret alteruter, sumit ab alterutro.
Cæcus namque pedes claudus gressumque mini-
At claudus cæco lumina pro pedibus. [strat;

EPIGRAMMA CXXXIII.—*Idem.*

Ambulat insidens cæco pede captus utroque,
Atque alterna subit munia debilitas.
Nam cæcus claudus pede commodat; ille vicissim
Mutua dat cæco lumina pro pedibus.

EPIGRAMMA CXXXIV.—*De divite et paupere.*

Non est dives opum dives, nec pauper inopsque
Infelix; alio nec magia alter eget.
Dives eget gemmis, Cereali munere pauper.
Sed cum egeant ambo, pauper egens minus est

EPIGRAMMA CXXXV.—*De Penelope.*

Intemerata procis, et tot servata per annos
Oscula, vix ipsi cognita Telemacho.
Hinc mea virginitas facibus tibi luxit adultis,
Arsit et invidia principe verus amor.
Sæpe ego mentitis tremui nova fœmina somnis.
Lapsaque non merito sunt mihi verba sono. 6
Et tamen ignotos sensi expectata dolores,
Strataque tentavi sicca pavente manu.
Nam tibi anhelanti, supremaque bella moventi
Paruit indulgens et sine voce dolor: 10
Dente nihil violare fero, nihil unguibus ausæ;
Fœdera nam tacita pace peregit amor.
Denique non aviam tremulo clamore vocavi,
Nec prior obsequio serva cucurrit anus.
Ipsa verecundo tetigi pallore puellas, 15
Impositum teneri fassa pudoris opus.

EPIGRAMMA CXXXVI.—*In Grammaticum.*

Felix Grammaticus non est: sed nec fuit unquam;
Nec quisquam est felix nomine Grammaticus.
At si quis felix præter fatum existit unquam,
Is demum excessit Grammaticos canones.

EPIGRAMMA CXXXVII.—*De infansulo matris monio Grammatici.*

Arma virumque docens, atque arma virumque
peritus,
Non duxi uxorem, sed magis arma, domum.
Namque dies totos, totasque ex ordine noctes
Litibus oppugnat meque meumque larem;
Atque, ut perpetuis dotata a Marte duellis, 5
Arma in me tollit, nec datur ulla quies.
Jamque repugnanti dedam me, ut denique victum
Jurgat ob hoc solum, jurgia quod fugiam.

EPIGRAMMA CXXXVIII.—*De Aurilio Grammatico.*

Emendata potest quænam vox esse magistri,
Nomen qui proprium cum vitio loquuntur?

Auxilium te nempe vocas. Inscite magister,
Da rectum casum; jam Solicismus eris.

EPIGRAMMA CXXXIX.—*De fratribus Thebanis.*

Nec Stygiis lucis ineunt sua fœdera fratres
Œdipodionidæ, de misero ah miseri!
Namque etiam ex uno surgentes aggere flammæ
In diversa sui dissiliunt cineris.
Infandos juvenes, quos nec discordia cassos 5
Luce, nec in semet linquit atrox animus!
Atque utinam et Thebas quissent partiri ipsas,
Regnorum et metas, ut cinerum nebulas!

EPIGRAMMA CXL.—*De ingratis, ex Menandro.*

Nil homine terra pejus ingrato creat.
Vicusus, hospes, notus, ignotus, cliens,
Et si qua genera civium sunt id genus,
Si quid petenti promptus opis impertias;
Ut misereare, gratia actutum perit. 5

EPIGRAMMA CXLI.—*De Demosthene.*

Discere si cupias, a doctis quam multa licebit.
Quæ nosti, meditando velis inolescere menti:
Quæ didicisti, hand dum dicendo absumere tendas.

EPIGRAMMA CXLII.—*De uxore deformi.*

Deformis uxor cui sit, ancilla elegans,
Uxorem habere, subigere ancillam velit.

EPIGRAMMA CXLIII.—*De fortunæ varietate.*

Fortuna nunquam sistit in eodem statu;
Semper movetur: variat, et mutat vices,
Et summa in imum vertit, ac versa erigit.

EPIGRAMMA CXLIV.—*In Stellam.*

Stella, prius superis fulgebas Lucifer; at nunc
Exstinctus, cassis lumine Vesper eris.

EPIGRAMMA CXLV.—*Ex Menandro.*

Re frueri, ut natus mortalis; dilige sed rem,
Tanquam immortalis: sors est in utroque verenda.

EPIGRAMMA CXLVI.—*Ad Notarium velocissime accipientem.*

Puer, notarum præpetum
Sollers minister, advola.
Bipatens pugillar expedi,
Cui multa fandi copia
Punctis peracta singulis, 5
Ut una vox absolvitur.
Evolvo libros uberes,
Instarque densæ grandinis
Torrente lingua perstrepo.
Tibi nec aures ambigunt, 10
Nec occupatur pagina:
Et mota parce dextera
Volat per æquor cereum.
Cum maxime nunc proloquor,
Circumloquentis ambitu, 15
Tu sensa nostri pectoris
Ut dicta jam ceris tenes.
Sentire tam velox mihi
Vellem dedisset mens mea,
Quam præpetis dextræ fuga 20
Tu me loquentem prævenis.
Quis, quæso, quis me prodidit?
Quis ista jam dixit tibi,
Quæ cogitabam dicere?
Quæ furta corde in intimo 25
Exerces ales dextera?
Quis ordo rerum tam novus,
Veniat in aures ut tuas,
Quod lingua nondum absolverit?
Doctrina non hæc præstitit; 30
Nec ulla tam velox manus
Celeripedis compendii.
Natura munus hoc tibi,
Deusque donum tradidit,
Quæ loqueri ut scires prius, 35
Idemque velles, quod volo.

AUSONII EPIGRAMMATA IV. QUIBUS FASTORUM A SE DIGESTORUM MEMINIT.

EPIGRAMMA I.—*Ausonius Hesperio filio salutem.*

Ignota æternæ ne sint tibi tempora Romæ,
Regibus et Patrum ducta sub imperiis,
Digessi Fastos, et nomina perpetis ævi,
Sparsa jacent Latiam si qua per historiam.
Sit tans hic fructus: vigilatas accipe noctes: 5
Obsequitur studio nostra lucerna tuo.
Tu quoque venturos per longum consere Janos,
Ut mea congestis pagina præteritos.
Exemplum jam patris habes, ut protinus et
Aggreget Ausonii purpura consulibus. 10

EPIGRAMMA II.—*Supputatio ab Urbe condita in consulatum nostrum.*

Annis undecies centum conjunge quaternos
Undecies unumque, super trieterida nocte
Hæc erit æternæ series ab origine Romæ

EPIGRAMMA III.—*De eodem ad Proculum.*

Urbis ab æternæ deductam rege Quirino
Annorum seriem cum, Procule, accipies;
Mille annos, centunque, et bis fluxisse novenos
Consulis Ausonii nomen adunque leges.
Fors erit, ut, lustrum cum æ cumulaverit istis, 6
Confectam Proculus signet Olympiadem.

EPIGRAMMA IV.—*In fine ejusdem libri additi.*

Haectenus adscripsi Fastos. Si sors volet, ultra
Adjiciam; si non, qui legis, adjicies.
Scire cupias, qui sim? titulum, qui quartus no
imo est,
Quare; leges nomen consulis Ausonii.

EPHEMERIS.

Mane jam clarum reserat fenestras.
Jam strepit nidis vigilax hirundo :
Tu, velut primam, mediamque noctem,
 Parmeno, dormis.

Dormiunt glires hiemem perennem ;
Sed cibo parcunt: tibi causa somni,
Multa quod potas, nimiaque tendis
 Mole saginam.

Inde nec flexas sonus intrat aures,
Et locum mentis sopor altus urget,
Nec coruscantis oculos lacessunt
 Fulgura lucis.

Annuam quondam juveni quietem,
Noctis et lucis vicibus manentem,
Fabulæ fingunt, cui Luna somnos
 Continuarit.

Surge, nugator lacerande virgis ;
Surge, ne longus tibi somnus, unde
Non times, detur: rape membra molli,
 Parmeno, lecto.

Fors et hæc somnum tibi cantilena
Sapphico suadet modulata versu
Lesbiæ depelle modum quietis,
 Acer lambe.

Item Paræbasis

Puer, eia, surge, et calceos,
Et lineam da sindonem.
Da, quicquid est, amictui
Quod jam parasti, ut prodeam.
Da rore fontano abluam
Manus, et os, et lumina.
Pateatque, fac, sacrarium
Nullo paratu extrinsecus.
Pia verba, vota innoxia,
Rei divinæ copia est.
Nec thus cremandum postulo,
Nec liba crusti mellei:
Foculumque vivi cespitis
Vanis relinquo altaribus.
Deus precandus est mihi,
Ac Filius summi Dei,
Majestas uniusmodi,
Sociata sacro Spiritu.
Et ecce jam vota ordior,
Et cogitatio numinis
Præsentiam sentit pavens.
Pavetne quicquam spes, fides?

Oratio.

Omnipotens, solo mentis mihi cognite cultu,
Ignorare malis, et nulli ignote piorum:
Principio, extremoque carens: antiquior ævo,
Quod fuit, aut veniet: cujus formamque, mo-
 dumque
Nec mens complecti poterit, nec lingua profari:
Cernere quem solus, coramque audire jubentem
Fas habet, et patriam propter considerare dextram,
Ipse of. fex rerum, rebus causa ipse creandis,
Ipse Dei verbum, verbum Deus, anticipator

Mundi, quem facturus erat: generatus in illo 10
Tempore, quo tempus nondum fuit: editus ante
Quam jubar, et rutilus cælum illustraret Eous:
Quo sine nil actum, per quem facta omnia: cujus
In cælo solium: cui subdita terra sedenti,
3 Et mare, et obscuræ chaos insuperabile noctis:
Irrequies, cuncta ipse movens, vegetator inertum:
Non genito genitore Deus: qui fraude superbi
Offensus populi, gentes in regna vocavit,
Stirpis adoptivæ meliore propage colendus:
10 Cernere quem licuit proavis: quo numine viso
Et Patrem vidisse datum: contagia nostra 21
Qui tulit, et diri passus ludibria leti
Esse iter æternæ docuit remeabile vitæ;
Nec solam remeare animam, sed corpore toto
Cœlestes intrare plagas, et inane sepulcri 25
15 Arcanum vacuis adopertum linquere terris.
Nate patris summi, nostroque salutilifer ævo,
Virtutes patrias genitor cui tradidit omnes,
Nil ex invidia retinens, plenusque datorum;
Pande viam precibus, patriasque hæc perfer ad
20 aures. [tem,

Da, Pater, invictam contra omnia crimina men-
Vipereumque nefas nocituri averte veneni.
Sit satis, antiquam serpens quod perdidit Evam,
Deceptumque adjunxit Adam: nos sera nepotum
Semina, veridicis ætas prædicta prophetis, 35
Vitemus laqueos, quos letifer implicat anguis.
Pande viam, quæ me post vincula corporis ægri
In sublime ferat, puri qua lactea cœli
Semita ventosæ superat vaga lumina Lunæ;
Qua proceres abiire pii, quaque integer olim 40
5 Raptus quadrijugo penetrat super æthera curru
Helias, et solido cum corpore prævius Enoch.

Da, Pater, æterni speratam luminis auram.
Si lapides non juro Deos, unumque verendi
Suspiciens altaris sacri, libamina vitæ 45
10 Intemerata fero; si te Dominique, Deique
Unigenæ cognosco Patrem, misumque duobus,
Qui super æquoreas volitabat Spiritus undas;
Da, genitor, veniam, cruciatique pectora purga.
Si te non pecudum fibris, non sanguine fuso 50
15 Quæro, nec arcanis Numen coniecto sub exitis;
Si scelere absineo, errori obnoxius, et si
Opto magis, quam fido, bonus purusque probari,
Confusum dignare animam: si membra caduca
Exsecror, et tacitum si prænitet, altaque sensus
20 Formido extruciat, tormentaque sera Gehennæ
Anticipat, patiturque suos mens saucia manes;
Da, Pater, hæc nostro fieri rata vota precatu.
Nil metuam, cupiamque nihil: satis hoc reare esse,
Quod satis est: nil turpe velim, nec causa pu-
 doris [eodem

sum mihi: non faciam cuiquam, quæ tempore
Nolim facta mihi: nec vero crimine ledar, 60
Nec maculer dubio; paullum distare videtur
Suspectum vereque reus: male posse facultas
Nulla sit, at bene posse adsit tranquilla potestas.
Sim tenui victu, atque habitu: sim carus amicis.
Et semper genitor, sine vulnere nominis hujus.
Non animo doleam, non corpore: cuncta quætiâ
Fungantur membra officis, nec saucius ulla,

Partibus amissum quicquam desideret usus. 70
 Pace fruar : securus agam : miracula terræ
 Nulla putem : suprema mihi cum venerit hora,
 Nec timeat mortem bene conscia vita, nec optet.
 Purus ab occultis cum, te indulgente, videbor,
 Omnia despiciam ; fuerit cum sola voluptas 75
 Judicium sperare tuum ; quod dum sua differt
 Tempora, cunctaturque dies, procul exige sævum
 Insidiatorem blandis erroribus anguem.
 Hæc pia, sed mæsto trepidantia vota reatu,
 Christe, apud æternum placabilis adsere patrem,
 Salvator, Deus, ac Dominus, mens, gloria, verbum,
 Filius, ex vero verus, de lumine lumen,
 Æterno cum Patre manens, in sæcula regnans ;
 Consona quem celebrant modulati carmina David,
 Et responsuris ferit æra vocibus Amen. 85

Satis precum datum Deo :
 Quamvis satis nunquam reis
 Fiat precatu Numini.
 Habitum forenssem da, puer.
 Dicendum amicis est Ave
 Valeque, quod fit mutuam
 Quod cum per horas quatuor
 Inclinet ad meridiem,
 Monendus est jam Sosias.

Locus invitationis.

Tempus vocandis namque amicis appetit ;
 Ne nos, vel illi, demoremur prandium,
 Propere per ædes curre vicinas, puer :
 Scis ipse, qui sint : jamque dum loquor, redi.
 Quinque advocavi : sex enim convivium 5
 Cum rege justum ; si super, convivium est.
 Abiit ; relictis nos sumus cum Sosia.

Locus ordinandi coqui.

Sosia, prandendum est : quartam jam totus in ho-
 ram
 Sol calet ; ad quintam flectitur umbra notam.
 An vegeo mædant condita obsonia gustu,
 (Fallere namque solent,) experiundo proba.
 Concute ferventes palmis volventibus ollas : 5
 Tinge celer digitos jure calente tuos ;
 Vibranti lambat quos humida lingua recursu,

Donum multa.

Quadrupedum et volucrum, vel cum terrena ma-
 rinis
 Monstra admiscuntur ; donec purgantibus Euris
 Diffatæ liquidum teneantur in æra nubes.
 Nunc fora, nunc lites, lati modo pompa theatri
 Visitur : et turmas equitum, cædesque latronum
 Perpetior : lacerat nostros fera bellua vultus ; 6
 Aut in sanguinea gladio grassamur arena.
 Per mare navifragum gradior pedes, et freta cursu
 Transilio, et subitis volito super æra pennis
 Infandas etiam Veneres, incestaque noctis 10
 Dedecora, et tragicos patimur per somnia cœtus
 Perfugium tamen est, quoties portentosa soporum
 Solvit rupta pudore quies, et imagine fœda
 Libera mens vigilat : totum bene conscia lectum
 Pertractat secura manus : probrosa recedit 15
 Culpa tori, et profugi minuiscent crimina somni.
 Cerno triumphantes inter me plaudere ; rursum
 Inter captivos trahor exarmatus Alanos.
 5 Templum deum, sanctasque fores, palliatique aurea
 Specto, et Sarrano videor discumbere in oistro ; 20
 Et mox fumosis conviva accumbo popinis.
 Divinum perhibent vatem sub frondibus ulmi
 Vana ignavorum simulacra locasse soporum,
 Et geminas numero portas : quæ fornice eburno
 Semper fallaces glomerat super æra formas ; 25
 Altera, quæ veros emittit cornea visus.
 Quod si de dubiis conceditur optio nobis,
 Deesse fidem lætis melius, quam vana timeri :
 Ecce ego jam malim falli : nam, dummodo sæpè
 Tristia vaneant, potius caruisse fruentis, 30
 5 Quam trepidare malis : satius est bene, si metus absit.
 Sunt et qui fletus, et gaudia controversa
 Conjectent, varioque trahant eventa relatu.
 Ite per obliquos cœli, mala somnia, mundos,
 Irrequieta vagi qua diffant nubila nimbi ; 35
 Lunares habitate polos : quid nostra subitis
 Limina, et angusti tenebrosa cubilia tecti ?
 Me sinite ignavas placidum traducere noctes,
 Dum redeat roseo mihi Lucifer aureus ortu.
 Quod si me nullis vexatum nocte figuris 40
 Mollis tranquillo permulserit ære somnus ;
 Hunc lucum, nostro viridis qui frondet in agro
 Ulmeus, excubiis habitandum dedico vestris.

PARENTALIA.

PREFATIO.

Scio versiculis meis evenire, ut fastidiose legantur : quippe sic meritum est eorum. Sed quosdam solet commendare materia : et aliquoties fortasse lectorem solum lemma sollicitat tituli, ut festi-
 vitate persuasus, et ineptiam ferre contentus sit. Hoc opusculum nec materia amœnum est, nec
 appellatione jucundum. Habet matrem religionem, qua carorum meorum obitus triasti affectione
 commemoro. Titulus libelli est, Parentalia. Antiquæ appellationis hic dies, et jam inde ab
 Numa cognatorum inferiis institutus : nec quicquam sanctius habet reverentia superstitum, quam
 et amicos venerabiliter recordetur.

Item prefatio versibus annotata.

Nomen carorum jam condita funere justo,
 Fleat prius lacrymis, nunc memorabo modis,

Nuda, sine ornatu, fandique carentia cultu.

Sufficit inferiis exæquialia honora.

Nenia funereis satis officiosa querelis,

Annua me tucitus munera

Quæ Numa cognatis sollennia dedicat umbris,
 Ut gradus aut mortis postulat, aut generis.
 Hoc satis et tumulis, satis et telluris egenis :
 Voce ciere animas funeris instar habet. 10
 Gaudet compositi cineres sua nomina dici :
 Frontibus hoc scriptis et monumenta jubent.
 Ille etiam, mæsti cui defuit urna sepulcri,
 Nomine ter dicto pæne sepultus erit.
 At tu, quicunque es, lector, qui fata meorum 15
 Dignaris mæstia commemorare elegis,
 Inconcussa tuæ percurras tempora vitæ,
 Et, præter justum, funera nulla fleas.

I. *Julius Ausonius, pater.*

Primus in his pater Ausonius; quem ponere pri-
 Et si cunctetur filius, ordo jubet. [mum,
 Cura Dei, placidæ functus quod honore senectæ
 Undecies bina vixit Olympiadas.
 Omnia quæ voluit, qui prospera vidit; et idem 5
 Optavit quicquid, contigit, ut voluit.
 Non quia fatorum nimia indulgentia; sed quod
 Tam moderata illi vota fuere viro.
 Quem sua contendit septem Sapientibus ætas,
 Quorum doctrinam moribus excoluit; 10
 Viveret ut potius, quam diceret arte sophorum,
 Quæquam et facundo non rudis ingenio.
 Præditus et vitas hominum ratione medendi
 Porrigere, et fatia amplificare moras.
 Inde et perfunctæ manet hæc reverentia vitæ, 15
 Ætas nostra illi quod dedit hunc titulum:
 Ut nullum Ausonius, quem sectaretur, habebat;
 Sic nullum, qui se nunc imitetur, habet.

II. *Æmia Æonia, mater.*

Proxima tu, genitrix Æonia, sanguine mixto
 Tarbellæ matris, patris et
 Morigeræ uxoris virtus cui contigit omnis,
 Fama pudicitie, lanificæque manus,
 Conjugique fides, et natos cura regendi, 5
 Et gravitas comis, lætaque ærietas.
 Æternum placidos manes complexa mariti,
 Viva torum quondam, functa fove tumulum.

III. *Æmilius Magnus Arborius, avunculus.*

Culta mihi est pietas, patre primum et matre vo-
 Dicere sed rea sit, tertius Arborius. [catis;
 Quem primum memorare nefas mihi, patre se-
 cundo;
 Rursum non primum ponere, pæne nefas.
 Temperies adhibenda.
 Ante alios: quanquam patre secundus erit.
 Tu frater genitricis, et unanimis genitoris;
 Et mihi qui fueris, quod pater, et genitrix:
 Qui me lactentem, puerum, juvenemque, virum-
 Artibus ornasti, quas didicisse juvat. [que
 Te sibi Palladiæ antetulit toga docta Tolosæ; 11
 Te Narbonensis Gallia præposuit,
 Ornasti cujus Latio sermone tribunal,
 Et fora Iberorum, quæque Novempopulis.
 Hinc, tenuis Europam fæma crescente, perito 15
 Constantinopolis rhetore te viguit.
 Tu per mille modos, per mille oracula fandi
 Doctus, facundus, tum celer, atque memor.
 Tu, postquam primis placui tibi traditus annis,
 Dixisti, nato me, satias esse tibi. 20
 Me tibi, me patribus clarum decus esse professus,
 Dictasti fatis verba notanda meis.
 Ergo vale, Elysiam sortitus, avuncule, sedem.
 Hæc tibi de Musis carmina libo tuta.

IV. *Cæcilius Argicius Arborius, avus.*

Officiosa, pium ne desere, pagina, munus;
 Maternum post hos commemoremus avum,
 Arborium, Æduco ductum de stemmate nomen.
 Complexum multas nobilitate domus;
 Qua Lugdunensis provincia, quæque potentes 5
 Æduæ, Alpino quæque Vienna jugo.
 Invida sed nimium generique opibusque superbis
 Ærumna incubuit: namque avus et genitor
 Proscripti, regnum cum Victorinus haberet
 Victor, et in Tetricos recidit imperium. 10
 Tum profugum in terris, per quas erumpit Atur-
 Tarbellique furor perstrept Oceanis, [rus,
 Grassantis dudum fortunæ tela paventem
 Pauperis Æmilie conditio implicuit.
 Mox tenuis multo quesita pecunia nisu 15
 Solamen fesso, non et opes tribuit.
 Tu cæli numeros, et conscia sidera fati
 Callebas, studium dissimulanter agens.
 Non ignota tibi nostræ quoque formula vitæ,
 Signatis quam tu condideras tabulis, 20
 Prodit non unquam; sed matris cura retextit,
 Sedula quod timidi cura tegebat avi.
 Tu novies denos vitam cum duxeris annos,
 Expertus fortis tela cavenda deæ,
 Amisum flesti post trina decennia natum. 25
 Saucius, atque uno lumine cassus eras.
 Dicebas sed te solatia longa fovere,
 Quod mea præcipuus fata maneret honos.
 Et modo conciliis animarum mixte piorum
 Fata tui certe nota nepotis habes. 30
 Sentis, quod quæstor, quod te præfectus, et idem
 Consul, honorifico munere commemoro.

V. *Æmia Corinthia Maura, avia.*

Æmiliam nunc fare aviam, pia cura nepotis,
 Coniux prædicto quæ fuit Arborio.
 Nomen huic jocularè datum, cute fusca quod olim
 Æquales inter Maura vocata fuit.
 Sed non atra animo; qui clarior esset olore, 5
 Et non calcata qui nive candidior.
 Hæc non deliciis ignoscere promta pudendis,
 Ad perpendicularum seque suosque habuit.
 Hæc me præreptum cunis, et ab ubere matris,
 Blanda sub austeris imbuisti imperiis. 10
 Tranquillos aviæ cineres præstate quieti
 Æternum Manes, ai pia verba loquor.

VI. *Æmia Hilaria, matertera, virgo devota.*

Tuque gradu generis matertera, sed vice matris,
 Affectu nati commemoranda pio,
 Æmia, in cunis Hilari cognomen adepta,
 Quod læta, et pueri comis ad effigiem,
 Reddebas verum non dissimulanter ephebum, 5
 More virum medicis artibus experient.
 Fœminei sexus odium tibi semper: et inde
 Crevit devotæ virginittatis amor;
 Quæ tibi septenos novies est culta per annos,
 Quique ævi finis, ipse pudicitie. 10
 Hæc, quia uti mater monitis et amore fovebas,
 Supremis reddo filius exsequiis.

VII. *Claudius Contentus et Julius Callippio patru.*

Et patruos, Elegia, meos reminiscere cantu:
 Contentum, tellus quem Rutupina tegit;
 Magna cui et varis quæsitæ pecunia sortis,
 Hæredia nullo nomine tuta, perlit.
 Raptus enim lætis et adhuc florentibus annis, 5
 Trans mare, et ignavis fratribus, oppetiit.

Julius in longam produxit fata senectam,
 Affectus damnis innumerabilibus; [ta,
 Qui comis, blandusque, et mensa commodus unc-
 Hæredes solo nomine nos habuit. 10
 Ambo pii, vultu similes, joca seria mixti,
 Ævi fortunæ non habuere parem.
 Discreti quanquam tumultis et honore jacetis,
 Commune hoc verbi munus habete, Vale.

VIII. *Attusius Lucanus Talisius, socer.*

Qui proceres, veteremque volet celebrare senatum,
 Claraque ab exortu stemmata Burdigalæ,
 Teque tuumque genus memoret, Lucane Taliai,
 Moribus ornasti qui veteres proavos.
 Pulcher honore oris, tranquillo pectore, comis, 5
 Facundo civis major ab ingenio:
 Venatu, et ruris cultu, victusque nitore
 Omne ævum peragens; publica despicies:
 Nosci inter primos cupiens, prior esse recusans,
 Ipse tuo vivens segregus arbitrio. 10
 Optabas tu me generum florente juvenia:
 Optare hoc tantum, non et habere datum.
 Vota probant superi, meritisque faventia sanctis
 Implent fata, viri quod voluere boni.
 Et nunc perpetui sentis sub honore sepulcri, 15
 Quam reverens nate, quamque tui mancam.
 Cœlebs namque gener nunc hæc pia munera solvo:
 Nam et cœlebs nunquam desinet esse gener.

IX. *Attusia Lucana Sabina, uxor.*

Hactenus ut caros, ita justo funere fletos
 Functa piis cecinit nania nostra modis.
 Nunc dolor, atque cruces, nec contrectabile ful-
 Conjugi ereptæ mors memoranda mihi. [men,
 Nobilis a proavis, et origine clara senatus, 5
 Moribus usque bonis clara Sabina magis.
 Te juvenis primis luxi deceptus in annis,
 Perque novem cœlestis te fleo Olympiadas.
 Nec licet obductum senio sopire dolorem:
 Semper crudescit nam mihi pœna recens. 10
 Admittunt alii solatia temporis ægri;
 Hæc graviora facit vulnera longa dies.
 Torqueo deceptos ego vita cœlibe canos;
 Quoque magis solus, hoc mage mæstus ago. 14
 Vultus alit, quod muta domus sillet, et torus alget;
 Quod mala non cuiquam, non bona participo.
 Mæreo, si conjux alii bona; mæreo contra,
 Si mala: ad exemplum tu mihi semper ades.
 Tu mihi crux ab utraque venis; sive est mala,
 quod tu
 Dissimilis fueris; seu bona, quod similis. 20
 Non ego opes cassas, et inania gaudia plango;
 Sed juvenis juveni quod mihi rapta viro.
 Læta, pudica, gravis, genus inclyta, et inclyta for-
 Et dolor, atque decus conjugis Ausonii. [ma,
 Quæ modo septenos quater impletura Decembres,
 Liquisti natos, pignora nostra, duos. 26
 Illa favore Dei, sicut tua vota fuerunt,
 Florent, optatis accumulata bonis.
 Et precor, ut vigeant; tandemque, superatite u-
 Nuntiet hoc cineri nostra favilla tuo. [troque,

X. *Ausonius parvulus, filius.*

Non ego te infletum memori fraudabo querela,
 Primus, date, meo nomine dicte puer;
 Murmura quem primis meditante absolvere ver-
 Indolis ut plene, planximus, exsequiis. [bis,
 Tu gremio in proavi funus commune locutus, 5
 Invidiam tumuli ne patere tui

XI. *Pastor, nepos ex filio.*

Tu quoque maturos, puer immature, dolores
 Irrumpis, mæsti luctus acerbus avi,
 Pastor care nepos, spes cujus certa fuit res,
 Hesperii patris tertia progenies
 Nomine, quod casus dederat; quia flutula primum
 Pastoral melos concinuit genito. 6
 Sero intellectum vitæ brevis argumentum,
 Spiritus afflatis quod fugit e calamia.
 Occidis emissæ percussus pondere testæ,
 Abiecit tecto quam manus artificis. 10
 Non fuit artificis manus hæc; manus illa cruenti
 Certa fuit fati, suppositura reum.
 Heu quæ vota mihi, quæ rumpis gaudia Pastor!
 Illa meum petiit tegula missa caput.
 Dignior o, nostræ gemeres qui fata senectæ, 15
 Et quererere meas mæstus ad exsequias

XII. *Julia Dryadia, soror.*

Si qua fuit virtus, cuperet quam fœmina prudens
 Esse suam, soror hac Dryadia enituit.
 Quin etiam multas habuit, quas sexus habere
 Fortior optaret, nobilitasque virum.
 Docta satis vitamque colo, famamque tueri; 5
 Docta bonos mores ipsa, suosque docens:
 Et verum vita cui carius, unaque cura
 Nosse Deum, et fratrem diligere ante alios.
 Conjuge adhuc juvenis caruit: sed seria vitam
 Moribus austeras æquiparavit anus. 10
 Produxit celerem per sena decennia vitam.
 Inque domo, ac tecto, quo pater, opti etii.

XIII. *Avitianus, frater.*

Avitianum, Musa, germanum meum
 Dona querela funebri.
 Minor iste natu me, sed ingenio prior
 Artes paternas imbibit.
 Verum juventæ flore læto perfrui, 5
 Ævique supra puberis
 Exire metas vultui infesta Atropos
 Heu quem dolorem sauciis,
 Heu quanta vitæ decora, quem cultum spei,
 Germane pubes, deseris! 10
 Germane carnis lege, et ortu sanguinis,
 Amore pœne filius.

XIV. *Falerius Latinus Euromius, gener.*

O generis clari decus, o mihi funus acerbum,
 Euromi, e juvenum lecte cohorte gener
 Occidis in primæ raptus mihi flore juventæ,
 Lactentis nati vix bene note pater.
 Tu procerum de stirpe satus, prægressus et ipsos
 Unde genus claræ nobilitatis erat: 6
 Ore decens, bonus ingenio, facundus, et omni
 Dexteritate vicens, præcipuusque fide.
 Hoc præfecturæ sedes, hoc Illyris ora
 Præside te expera est, flacus et ipse cliens.
 Nil ævi brevitæ tamen tibi laudis ademtum
 Indole maturus, funere acerbus obis.

XV. *Pomponius Maximus, affinis.*

Et te germanum, non sanguine, sed vice fratri
 Maxime, devinctum nenia nostra canet.
 Conjux namque meæ tu consociate sorori,
 Ævi fruge tui destituta viduam.
 Non domus hoc tantum sensit tua; sensit acerbum
 Saucia (pro) casum curia Burdigalæ. 6
 Te primore vicens, te deficiente iu-
 Inque Valentinum te moriente cadens,

Ille quare nato, cur fruge et flore nepotum,
 Ereptus nobis, Maxime non frueris? 10
 Sed frueris, divina habitat si portio manes,
 Quæque futura olim gaudia, nosse datur.
 Longior hic etiam lætorum fructus habetur,
 Anticipasse diu, quæ modo participas.

XVI. *Veria Liceria, uxor Arborii sororis filii.*

Tu quoque vel nurris mihi nomine, vel vice natæ,
 Veria, supremi carmen honoris habe.
 Cujus si probitas, si forma, et fama, fidesque
 Morigeræ uxoris, lanificæque manus,
 Nunc laudanda forent; procul et de manibus imis
 Arcessenda esset vox proavi Eusebii. 6
 Qui quoniam, functo jam pridem conditus ævo,
 Transcripsit partes in mea verba suas;
 Accipe funereas, nepitis deleta, querelas,
 Conjux Arborii commemoranda mei: 10
 Cui parva ingentis luctus solatia linquens
 Destituit natum, quo magis exerceas.
 At tibi dilecti ne desit cura mariti,
 Juncta colis thalamo nunc monumenta tuo. 14
 Illic, ubi primus Hymen, sedes ibi mæsta sepul-
 Nupta magis dici, quam tumulata potes. [cri:]

XVII. *Pomponius Maximus Herculanus, sororis filius.*

Nec Herculanum genitum germana mea,
 Modulamine nœnia tristi
 Tacitum sine honore relinquit:
 Super indole cujus adulti
 Magnæ bona copia laudis. 5
 Verum memorare magis, quam
 Functum laudare decebit.
 Decus hoc matrisque, meumque,
 In tempore puberis ævi
 Vis perculit invida fati. 10
 Eheu! quem, Maxime, fructum?
 Facunde, et musice, et acer,
 Mentem bonus, ingenio ingens,
 Volucer pede, corpore pulcher,
 Lingua catus, ore canorus,
 Cape munus triste parentum,
 Lacrymabilis orsa querelæ,
 Quæ funereum modulatus
 Tibi mæstus avunculus offert.

XVIII. *Fl. Sanctus, maritus Pudentillæ, quæ soror Sabinæ meæ.*

Qui joca lætitiæque colis, qui tristia damnas,
 Nec metuis quinquan, nec metuendus agis;
 Qui nullum insidiis captas, nec lite laccessis,
 Sed justam et clemens vitam agis, et sapiens; 5
 Tranquillos manes, supremæque mitia Sancti
 Ore pio, et verbis advenerare bonis:
 Militiam nullo qui turbine sedulus egit;
 Præside lætatus quo Rutupinus ager.
 Octoginta annos cujus tranquilla senectus 10
 Nullo mutavit deteriore die.
 Ergo precare favens, ut qualia tempora vitæ,
 Talia et ad manes otia Sanctus agat.

XIX. *Namia Pudentilla, affinis.*

Tuque Pudentillam verbis affare supremis.
 Quæ famæ curam, quæ probitatis habes.
 Nobilis hæc, frugi, proba, læta, pudica, decora,
 Conjugium Sancti jugiter hæc habuit. 5
 Inviolata tuens castæ præconia vitæ
 Rexit opes proprias, otia agente viro;
 Non ideo exprobrans, aut fronte obducta, marito,
 Quod gereret totam semina sola donum.

Ilea! nimium juvenis, sed æta superatite nato
 Atque viro, patiens fata suprema obit, 10
 Unanimis nostræ, et quondam germana, Sabinæ,
 Et mihi inoffenso nomine dicta soror.
 Nunc etiam manes placidos pia cura retractat,
 Atque Pudentillam fantis honore colit.

XX. *Lucanus Talisius* curam filii.*

Nec jam tu metris, spes unica, ephebe Talisi
 Consobrine, meis immemoratus eris,
 Ereptus primis ævi florentis in annis;
 Jam tamen et conjux, jam properate pater.
 Festinasse putes fatum, ne funus acerbum 5
 Duceret hoc genitor, tam cito factus avus.

XXI. *Attusia Lucana Talisia: Erminiscius Regulus, affinis.*

Notitia exilis nobis, Attusia, tecum,
 Cumque tuo plane conjuge nulla fuit.
 Verum tu nostræ soror es germana Sabinæ:
 Affinis quoque tu, Regule, nomen habes. 5
 Sortitos igitur tam cara vocabula nobis,
 Stringamus mæsti carminis obsequio.
 Quamvis Santonica procul in tellure jacentes,
 Pervenit ad manes exsequialis honos.

XXII. *Severus Censor Julianus, consocer.*

Desinite, o veteres, Calpurnia nomina, Frugi
 Ut proprium hoc vestræ gentis habere decus.
 Nec solus semper Censor Cato, nec sibi solus
 Justus Aristides his placeant titulis. 5
 Nam sapiens quicunque fuit, verumque fidemque
 Qui coluit, comitem se tibi, Censor, agat. 6
 Tu gravis, et comis, cum justitiæque remissus,
 Austeris doctus jungere temperiem.
 Tu non adscito tibi me, nec sanguine juncto, 10
 Optasti nostras consociare domos.
 Nempe aliqua in nobis morum simulacra tuorum
 Effigies nostri præbuit ingenii:
 Aut jam Fortunæ sic se vertigo rotabat,
 Ut pondus fati tam bona vota darent. 15
 Si quid apud manes sentis, foveat hoc tibi mentem,
 Quod fieri optaras, id voluisse Deum. 16

XXIII. *Paullinus et Dryadæ, filii Paullini et Megentiræ sororis filia.*

Qui nomen vultumque patris, Paulline, gerebas,
 Amissi specimen qui genitoris eras;
 Propter quem luctus miseræ decedere matris
 Ceperat, offerret cum tua forma patrem,
 Redderet et mores, et moribus adderet illud, 5
 Paullinus caruit quo pater, eloquium;
 Eriperis latis et pubescentibus annis.
 Crudaque adhuc matris pectora sollicitas.
 Fletus enim iaptam thalami de sede sororem,
 Ille non maturo funere, Dryadiam. 10
 Fletus; ego in primis, qui matris avunculus, et
 Natorum tanquam diligo progeniem. [vos]
 Illa manus inter genitricis, et oscula patris
 Occidit, Hispana tum regione procul.
 Quam tener, et primo, nove flos, decerperis ævo
 Nondum purpureas cinctus, ephebe, genas! 14
 Quatuor ediderat nunc facta puerpera partus
 Funera sed tumulis jam geminata dedit.
 Sit satis hoc, Paulline pater; divisio facta est:
 Debetur matri cætera progenies. 20

XXIV. *Paullinus, sororis gener.*

Qui lætum ingenium, mores qui diligit æquos,
 Quicque fidem sancta cum pietate colit; *

Paullini mætes mecum veneratus, amicis
 Irreret lacrymis, annua liba ferens.
 Æquævus, Paulline, mihi, natamque sororis
 Indeptus thalamo: sic mihi pæne gener.
 Stirpis Aquitanæ mater tibi: nam genitori
 Cossio Vasatum municipale genus.
 Scrinia præfecti meritis, rationibus inde
 Præpositus Libycis, præmia opima rapis.
 Nam Correcturæ tibi Tarraco Ibera tribunal
 Præbuit, affectans esse clienta tibi.
 Tu socrum pro matre colens, affinis haberi
 Non poteras, nati cum fruerere loco.
 Inter concordēs vixisti fidus amicos,
 Duodeviginti functus Olympiadas.

XXV. *Æmia Dryadlia, matertera.*

Te quoque Dryadiam materteram,
 Flebilibus modulis,
 Germana genitus, prope filius,
 Ore pio veneror.
 Quam thalamo, tædisque jugalibus
 Invida mors rapuit,
 Mutavitque torum feretri vice
 Exsequialis honor.
 Discebas in me, matertera,
 Mater uti fieres:
 Unde modo hoc mæstum tibi defero
 Filius officium.

XXVI. *Julia Cataphronia, amita.*

Quin et funereis amitam impartire querelis,
 Musa, Cataphroniam.
 Innuba devotæ quæ virginitatis amorem,
 Parcaque anus coluit:
 Et mihi, quod potuit, quamvis de paupere summa,
 Mater uti, attribuit.
 Ergo commemorata, Ave; mæstumque vocata
 Pro genitrice, Vale.

XXVII. *Julia Veneria, amita.*

Et amita Veneria propitius obiit:
 Cui brevia mela modica reciso;
 Cinia uti placidula supera vigent,
 Loca tacita celeripes adeat Erebi.

XXVIII. *Julia Idalia, consobrina.*

Parva etiam fuit Idalia;
 Nomine prædita quæ Paphiæ,
 Et speciem meruit Veneris;
 Quæ genita est mihi pæne soror:
 Filia nam fuit hæc amitæ,
 Quam celebrat sub honore pio
 Nænia carmine funereo.

XXIX. *Æmia Melania, soror.*

Æmia, hos, vix nota mihi soror, accipe questus,
 Debent quos cineri mæsta Elegia tuo.
 Conjunxit nostras æquæva infantia cunas;
 Uno tu quamvis consule major eras.
 Invida sed nimium Lachesis properata peregit
 Tempora, et ad manes funera acerba dedit.
 Præmissa ergo vale, manesque verere parentum,
 Qui majore ævo, quique minore venit.

XXX. *Pomponia Urbica, consocrus, uxor Juliani Censoris.*

Ut generis clari, veterum sic fæmina morum
 Urbica, Censoris nobilitata toro;
 ingentis pollens virtutibus, auctaque et illis
 Quas docuit conjux, quas pater, et genitrix: 4
 Quas habuit Tanaquil, quas Pythagorea Theano,
 Quæque sine exemplo est in nece functa viri.
 Et tibi si fatum sic permutare dedisset,
 Viveret hoc nostro tempore Censor adhuc.
 Sed neque tu viduo longum cruciata sub ævo,
 Protinus optato fine secuta virum.
 Annua nunc mæstis ferimus tibi justa querelis,
 Cum genero et natis consocer Ausonius.

COMMEMORATIO PROFESSORUM BURDIGALENSIUM.

PRÆFATIO.

Vos etiam, quos nulla mihi cognatio junxit,
 Sed fama, et caræ religio patriæ,
 Et studium in libris, et sedula cura docendi,
 Commemorabo, viros morte obita celebres.
 Fors erit, ut nostros Manes sic adserat olim,
 Exemplo cupiet qui pius esse meo.

I. *Tiberius Victor Minereius, Orator.*

Primus Burdigalæ columen dicere, Minervi,
 Alter Rhetoricæ Quintilianæ togæ.
 Illustres quondam quo præceptore fuerunt
 Constantinopolis, Roma, dehinc patria,
 Non equidem certans cum majestate duarum;
 Solo sed potior nomiae, quod patria.
 Adserat naque licet Fabium Calagurris alumnum,
 Non sit Burdigalæ dum cathedra inferior.
 Mille foro dedit hæc juvenes; bis mille senatus
 Adfecit numero, purpureisque togis;

Me quoque: sed quoniam multa est prætexta, si-
 Teque canam de te, non ab honore meo. [lebo;
 Sive panegyricos placeat contendere libros,
 In Panathenæis tu numerandus eris;
 Seu libeat fictas ludorum evolvere lites,
 Ancipitem palmam Quintilianus habet.
 Dicendi torrens tibi copia; quæ tamen aurum,
 Non etiam luteam volveret illuviem.
 Et Demoëthenicum, quod ter primum ille vocavit,
 In te sic vigit, cedat ut ipse tibi.
 Anne et divini bona naturalia doni
 Adjiciam? memori quam fueris animo?
 Audita ut, vel lecta semel, ceu fixa teneres?
 Auribus et libris esset ut una fides?
 Vidimus et quondam tabulis certamine longo,
 Omnes qui fuerant, enumerasse bolos,
 Alternis vicibus quos præcipitante rotata
 Fundunt excisi per cava buxa gradus;
 Narrantem fido per singula puncta recursum,
 Quæ data, per longas quæ revocata moras.

Nullo felle tibi mens livida: tum sale multo
 Lingua dicax, blandis et sine lite jocis.
 Mensa nitens, quam non censoria regula culpet,
 Nec nolit Frugi Piso vocare suam;
 Nonnunquam pollens natalibus, et dape festa; 35
 Non tamen angustas ut tenuaret opes.
 Quamquam hæredis egenæ, bis sex quinquennia
 Fletus es a nobis, ut pater, et juvenis. [functus,
 Et nunc, sive aliquid post fata extrema supersit,
 Vivis adhuc, ævi, quod periit, meminens; 40
 Sive nihil superest, nec habent longa otia sensus,
 Tu tibi vixisti: nos tua fama juvat.

II. *Latinus Alcimus Alethius, Rhetor.*

Nec me nepotes impii silentii
 Reum ciebunt, Alcime;
 Minusque dignum, non et oblitum ferent
 Tuæ ministrum memoriæ;
 Opponit unum quem viris prioribus
 Ætas recentia temporis.
 Palmæ forensis, et Camænarum decus,
 Exemplar unum in litteris,
 Quas aut Athenis docta coluit Græcia,
 Aut Roma per Latium colit.
 Moresne labor, et tenorem regulæ,
 Adusque viæ terminum?
 Quod laude clarus, quod paratus litteris,
 Omnem refugisti ambitum?
 Te nemo gravior, vel fuit comis magis,
 Aut liberalis indigis;
 Danda salute, si forum res posceret;
 Studio docendi, si scholam.
 Vident per omnem posterorum memoriam,
 Quos tu sacræ famæ dabas. 30
 Et Julianum tu magis famæ dabis,
 Quam sceptrum, quæ tenuit brevi.
 Sallustio plus conferent libri tui,
 Quam consulatus addidit.
 Morum tuorum, decoris, et facundiæ
 Formam dedisti filiis.
 Ignosce, nostri læsus obsequio styli:
 Amoris hoc crimen tui est,
 Quod digna nequiena promere, officium colo,
 Injuriosæ sedulus. 30
 Quiesce placidus, et caduci corporis
 Damnum repende gloria.

III. *Luciolus, Rhetor*

Rhetora Luciolum condiscipulum, atque magis-
 Collegamque dehinc, nœnia mæsta refer; [trum,
 Facundum doctumque virum, seu lege metrorum
 Conditæ, seu prosis solveret ora modis;
 Eripuit patri Lachesis quem funere acerbo.
 Linquentem natos sexu in utroque duos:
 Nequamque meritis cuius responderit hæres,
 Obscuros quamvis nunc tua fama juvet.
 Mitis amice, bonus frater, fidiissime conjux,
 Nate pius; genitor, pœnitiet, ut fueris. 10
 Collis convivis, nunquam inclamare clientes,
 Ad famulos nunquam tristia verba loqui;
 Ut placidos mores, tranquillos sic cole manes;
 Et cape ab Ausonio munus, amice, Vale.

IV. *Attius Pater pater, Rhetor.*

Ætate quamquam viceris dictos prius,
 Patera, fandi nobilis;
 Tamen, quod ævo floruisti proximo,
 Juvenisque te vidi senem,
 Honore mæsta non carebis nœniæ,
 Doctor potentum rhetorum.

u Bajocassis stirpe Druidarum sacus,
 Si fama non fallit fidem,
 Beleni sacrum ducia et templo genus;
 Et inde vobis nomina: 10
 ibi Pateræ; sic ministros nuncupant
 Apollinaris mystici:
 Fratri, patrique nomen a Phœbo datum,
 Natoque de Delphis tuo.
 Doctrina nulli tanta in illo tempore, 15
 Cursusque tot fandi et rotæ.
 Memor, disertus, lucida facundia,
 Canore, cultu præditus,
 Salibus modestus, felle nullo perlitus,
 Vini cibique abstemius, 20
 ætus, pudicus, pulcher in senio quoque, ut
 Aquilæ senectus, aut equi.

V. *Attius Tyro Delphidius, Rhetor.*

Facunde, docte, lingua et ingenio celer,
 Jocis amœne Delphidi,
 Subtextus esto flebili threno patris,
 Laudi ut subibas æmulus.
 Tu pæne ab ipsis orsus incunabulis 5
 Dei poeta nobilis,
 Sertum coronæ præferens Olympiæ,
 Puer celebrasti Jovem.
 Mox inde cursim, more torrentis freti,
 Epos ligasti metricum, 10
 Et nullus æqua lege liber carminum
 Orationem texeret.
 Celebrata varie cujus eloquentia
 Domi forisque claruit;
 Seu tu cohortis præsulem prætoriæ, 15
 Provinciarum aut iudices
 Coleres, tuendis additus clientibus,
 Famæ et salutis sauciis.
 Felix, quietus si maneres litteris,
 Opus Camænarum colens; 20
 Nec odia magnis concitata litibus
 Amaret ultor impetus;
 Nec inquieto temporis tyrannici
 Palatio te attolleret.
 Dum spem remotam semper arcessis tibi, 25
 Fastidiosus obvia,
 Tuumque mavis esse, quam fati, bonum;
 Desiderasti plurima,
 Vagus per omnes dignitatum formulas,
 Meritusque plura, quam gerens. 30
 Unde insecuto criminum motu gravi,
 Donatus ærumnis patris:
 Mox inde Rhetor, nec docendi pertinax
 Curam sefellisti patrum;
 Minus malorum munere expertus dei, 35
 Medio quod ævi raptus es;
 Errore quod non deviantia filii,
 Pœnaque læsus conjugis.

VI. *Alethio Minervio filio, Rhetori.*

O flos juvenum, Jam genitori
 Spes læta patris, Collatus eras. 15
 Nec certa tunc Ille superbæ
 Data res patriæ, Mœnia Romæ
 Rhetor Alethi. 5 Fama et meritis
 Tu primævis Inclutus auxit;
 Doctor in annis, Tu Burdigalæ
 Et præceptor Lætus patriæ 20
 Tempore, quo te Clara cohortis
 Discere adultum 10 Vexilla regens,
 Non turpe foret. Post Nazarium,
 Prætextate Postque Pateram,

Major utroque, 25 Vota tuorum.
 Non sine morsu Et Rhetoricam
 Gravis invidiæ Floris adulti
 Cuncta habuisti Fruge carentem,
 Commoda fæti. Et connubium 45
 Non mansuris 30 Nobile soceri,
 Ornate bonis, Sine pace patris,
 Omnia præcox Et divitias
 Fortuna tibi Utriusque domus
 Dedit, et rapuit. Sine hærede tuo. 50
 Solstitialis 35 Quam fatiloquo
 Velut herba solet, Dicte profatu
 Ostentatus Versus Horati!
 Raptusque simul, NIHIL EST AB OMNI
 Pubere in ævo PARTE REATUM. 55
 Deseruisti 40

VII. *Leontius, Grammaticus, cognomento Lascivus.*

Qui colis lætos hilaresque mores,
 Qui dies festos, joca, vota, ludum
 Annuum functi memora Leonti
 Nomine threnum.
 Iste Lascivus patiens vocari, 5
 Nomen indignum probitate vitæ
 Abnuït nunquam, quia gratum ad aures
 Esset amicus.
 Litteris tantum titulum adsecutus,
 Quantus exili satis est cathedræ, 10
 Posset insertus numero ut videri
 Grammaticorum.
 Tu meæ semper socius juventæ,
 Pluribus quamvis cumulatus annis,
 Nunc quoque in nostris recales medullis, 15
 Blande Leonti;
 Et juvat tristi celebrare cura
 Flebilem cantum memoris querelæ,
 Munus ingratum, tibi debitumque
 Carmine nostro. 20

VIII. *Grammaticis Græcis Burdigalensibus.*

Romulum post hos prius, an Corinthi,
 Anne Sperchei, pariterque nati
 Atticas Musas memorem Menesthei
 Grammaticorum?
 Sedulum cunctis studium docendi; 5
 Fructus exilis, tenuisque sermo:
 Sed, quia nostro docuere in ævo,
 Commemorandi.
 Tertius horum mihi non magister;
 Cæteri primis docuere in annis, 10
 Ne forem vocum rudis, aut loquendi;
 Sed sine cultu:
 Obstetit nostræ quia, credo, mentis
 Tardior sensus, neque disciplinis
 Appulit Græcis puerilis ævi 15
 Noxius error.
 Vos levis cespes tegat, et sepulcri
 Tecta defendant cineres opertos;
 At meæ vocis titulus supremum
 Reddat honorem. 20

Grammatico Burdigalensi, fratri Leontii.

Et te, quem cathedram temere usurpassæ loquun-
 Nomen Grammatici nec meruisse putant. [tur,

Voce ciebo tamen, simplex, bone, amice, sodalis
 Jucunde, hoc ipso care magis studio;
 Quod, quamvis impar, nomen tam nobile amasti,
 Es meritis inter commemorande viros. 6

X. *Grammaticis Latinis Burdigalensibus, Philologis, Marrino, Phœbicio, Concordio, Sucuro, Ammonio, Anastasio Grammatico Pictaviorum.*

Nunc, ut quemque mihi
 Flebilis officii
 Religiosus honor
 Suggestet, expediám.
 Qui, quamvis humili 5
 Stirpe, loco, ac merito,
 Intro'uleie tamen
 Grammaticæ studium
 Ingeniis hominum
 Burdigalæ rudibus. 10
 Permaneat series;
 Sit Macrinus in his,
 Sobrius, et puerorum
 Utilis ingeniis.
 Huic mea principio 15
 Credita puerities.
 Nec reticebo senem
 Nomine Phœbicum;
 Qui Beleni ædituus,
 Nil opis inde tulit; 20
 Sed tamen, ut placitum,
 Stirpe satus Druidum,
 Gentis Aremorice,
 Burdigalæ cathedram
 Nati opera obtinuit. 25
 Et tu, Concordi,
 Qui profugus patria,
 Mutasti sterilem
 Urbe alia cathedram.
 Et libertina, 30
 Sucuro, progenies,
 Qui rudibus pueris
 Prima elementa dabas
 Pange et Anastasio
 Flebile, Musa, melum, 35
 Et memora tenuem,
 Nænia, Grammaticum.
 Burdigalæ hunc genitum
 Transtulit ambitio,
 Pictonicaque dedit; 40
 Pauper ubi, et tenuem
 Victum habitumque colens,
 Gloriam exilem
 Et patriæ, et cathedræ
 Perdidit in senio: 45
 Doctrina exiguus,
 Moribus implacidis,
 Proinde, ut erat meritum,
 Famam habuit tenuem:
 Sed tamen hunc noster 50
 Commemoravit honos.
 Religiosum etenim
 Commemorare meæ
 Grammaticum patriæ;
 Ne pariter tumulus 55
 Nomen et ossa tegat.

XI. *Herculano, sororis filio, Grammatico Burdigalensi.*

Herculane, qui profectus gremio de nostro et
 schola, [culo,
 Spem magis, quam rem fundam præbuiſti avun-

Particeps scholæ, et cathedræ pene successor meæ,
Lubræ nîsi te juvenæ præcipitem flexus daret,
Pythagorei non tenentem tramitis rectam viam; 5
Esto placidus, et quietis manibus sædem fove,
Jam mihi cognata dudum inter memoratus no-
mina.

XII. *Thalasso, Grammatico Latino, Burdigalensi.*

Officium, nomenque tuum, primæve Thalassæ,
Parvulus audiui: vix etiam memini,
Qua forma, aut merito fueris, qua stirpe parentum.
Ætas nil de te posterior celebrat.
Grammaticum juvenem te tantum fama ferebat, 5
Tum quoque tam tenuis, quam modo nulla
manet.
Sed quicunque tamen, nostro quia doctor in ævo
Vixisti, hoc nostrum munus habeto, Vale.

XIII. *Cithario, Siculo Syracusano, Grammatico Burdigalensi Græco.*

Et, Cithari dilecte, mihi memorabere, dignus
Grammaticos inter qui celebrare bonos.
Esset Aristarchi tibi gloria Zenodotique
Graiorum, antiquus si sequeretur honos.
Carminibus, quæ prima tuis sunt condita in annis, 6
Concedit Cei Musa Simonidei.
Urbe satus Sicula, nostram peregrinus adisti;
Excultam studiis quam prope reddideras.
Conjugium nactus cito nobilis et locupletis, 10
Invidia fati non genitor moreris.
At nos defunctum memori celebramus honore,
Fovimus ut vivum munere amicitiae.

XIV. *Censorio Attico Agricio, Rhetori.*

Eloquii merito primis æquande, fuisti,
Agrici, hic positus posteriore loco:
Ævo qui quoniam genitus functusque recenti,
Dilatus nobis, non et omissus eras.
Quocunque in numero, tristi memorabere threno: 6
Unus honos tumuli serus, et ante datus.
Tam generis tibi celsus apex, quam gloria fandi
Gloria Athenæi cognita sede loci;
Nazario, et claro quondam delata Patæræ,
Egregie multos qui excoluit juvenes. 10
Conjuge nunc, natiæque superstitiibus, generoque,
Majorum manes et monumenta foves.

XV. *Nepotiano Grammatico, eidem Rhetori.*

Facete, comis, animo juvenili senex,
Cui felle nullo, melle multo mens madens,
Ævum per omne nil amarum miscuit;
Nostrî medela, Nepotiane, pectoris;
Tam seriorum quam jocosum particeps,
Taciturne, Amyclas qui silendo vicinis.
Te fabulantem non Ulises linqueret,
Liquit canentes qui melodas virgines.
Probe, et pudice, parce, frugi, abstemie, 10
Funde, nulli Rhetorum cedens stylo,
Et disputator ad Cleanthen Stoicon;
Scaurum, Probumque corde callens intimo:
Et Epirote Cineas memor magis.
Sodalis, et convictor, hospes jugiter:
Parum quod hospes; mentis agitator meæ. 15
Consilia nullus mente tam pura dedit,
Vel altiore conditu textit data.
Honore gesti præsidatus inelytus,
Decies novenas functus annorum vices,
Duos relinquens liberos, mortem appetis,
Dolore multo, tanti tuorum, quam meo.

XVI. *Emilius Magnus Arborius, Rhetor Tolosæ.*

Inter cognatos jam fletus, avuncule, manes,
Inter Rhetoricos nunc memorandus eris.
Ilud opus pietas, istud reverenda virorum
Nomina, pro patriæ religione habeant.
Bis meritum duplici celebremus honore parentem
Arborem, Arborio patre, et avo Argicio. 6
Memma tibi patris Eduei; Tarbellica Mauræ
Matris origo fuit: ambo genus procerum.
Nobilis et dotata uxor, domus, et schola, cultæ
Principum amicitiae contigerunt juveni; 10
Dum Constantini fratres opulenta Tolosa
Exsiliis specie sepositos cohibet. [bem
Byzanti inde arcem, Thressæque Propontidis ur-
Constantinopolim fama tui pepulit.
Illic dives opum, doctoque ibi Cæsare honorus,
Occumbis patribus, Magne, superstitiibus,
In patriam sed te sedem, ac monumenta tuorum
Principis Augusti restituit pietas.
Hinc renovat causam lacrymis, et flebile munus
Annus ingrata religione dies. 20

XVII. *Exuperius, Rhetor Tolosæ.*

Exuperi, memorande mihi, facunde sine arte,
Necessus gravis, et verbis ingentibus, ore [nusto.
Pulcher, et ad summam motuque habituque ve-
Copia cui fandi longe pulcherrima; quam si
Auditu tenus acciperes, deflata placeat; 5
Discussam scires solidi nihil edere sensus.
Palladiæ primum toga te venerata Tolosæ,
Mox pepulit levitate pari. Narbo inde recepit.
Illic Dalmatio genitos, fatalia regum
Nomina, tum pueros grandi mercede docendi 10
Formasti Rhetor, metam prope puberis ævi.
Cæsareum qui mox indeptu nomen, honorem
Præsidis, Hispanumque tibi tribuere tribunal.
Decedens placidos mores, tranquillaque vita:
Tempora prædives finisti sede Caduca. 15
Sed patriæ te jura vocant, et origo parentum,
Burdigalæ ut rursum nomen de Rhetore reddas.

XVIII. *Marcello Marcelli filio, Grammatico Narbonensi.*

Nec te Marcello genitum, Marcelle, silebo;
Aspera quem genitrix urbe, domo pepulit
Sed fortuna potens cito reddidit omnia, et auxit.
Amisam primum Narbo dedit patriam:
Nobilis hic hospes Clarentius indole motus, 5
Egregiam natam conjugio attribuit.
Mox schola, et auditor multus, prætexaque pubes,
Grammatici nomen divitiæque dedit.
Sed nunquam jugem cursum fortuna secundat,
Præsertim pravi nacta virum ingenii. [cepi
Verum oneranda mihi non sunt, memoranda re-
Fata: sat est dictum, cuncta perisse simul;
Non tamen et nomen, quo te non fraudo, receptum
Inter Grammaticos prætenuis meriti.

XIX. *Sedatus, Rhetor Tolosanus.*

Religio est, tacitum si te, Sedate, relinquam.
Quamvis docendi munus indepte es foris.
Communis patria est tecum mihi. sorte potentis
Fati Tolosam nactus es sedem scholæ.
Illic conjugium, natiæque opulentiæ senectus, 5
Et fama, magno qualis est par Rhetori
Quamvis externa, tamen a regione reducti
Te patria, et civem morte obita repetit [bi.
Cumque vagantem operam divise impenderis ar-
Arbitrium de te sumit origo suum 10

Est tua nunc soboles, moremque secuta parentis,
Narbonem ac Romam nobilitat studiis.
..... sed
Fama, velit nolit, Burdigalam referet.

XX. *Staphylius Rhetor, civis Auscius.*

Hactenus observata mihi lex commemorandi
Cives, sive domi, seu docuere foris.
Externum sed fas conjungere civibus anum
Te, Staphyli, genitum stirpe Novempopulis.
Tu mihi, quod genitor, quod avunculus; unus
utrumque: 5

Alter ut Ausonius, alter ut Arborius.
Grammaticæ ad Scaurum atque Probum prom-
tissime Rhetor,
Historiam callens Livii et Herodoti.
Omnia doctrinæ ratio tibi cognita, quantam
Condit sexcentis Varro voluminibus. 10
Aurea mens, vox suada tibi, tum sermo quietus;
Nec cunctator eras, nec properante sono. [que;
Pulchra senecta, nitens habitus, procul ira, dolus-
Et placidæ vitæ congrua meta fuit.

XXI. *Crispus et Urbicus, Grammatici Latini et
Græci.*

Tu quoque in ævum, Crispe, futurum
Mæsti venies commemoratus
Munere threni,
Qui primævos, fandique rudes,
Elementorum prima docebas 5
Signa novorum.

Creditus olim fervere mero,
Ut Virgili Flaccique locis
Æmula fetres.
Et tibi Latii posthabite orsis, 10
Urbe, Graiis celebris, carmen
Sic *latine*.

Nam tu Crispo conjuncte tuo
Prosa solebas, et versu loqui
Impete eodem, 15
Priæcos ut et heroes olim
Carminè Homeri commemoratos
Fando referres;

Dulcem in paucis ut Plistheniden,
Et torrentis ceu Dulichii 20
Ninguida dicta,
Et mellitæ nectare vocis
Dulcia fatu verba canentem
Nestora regem.

Ambo loqui faciles, ambo omnia carmina docti,
Callentes mython plasmata, et historiam. 26
Liberi et ambo genus: sed quos meruisse deceret
Nancisci, ut cluerent patribus ingenuis.

XXII. *Victorio Subdoctore, sive Procholo.*

Victori studiose, memor, celer, ignoratis
Assidue in libris, nec nisi operta legens;
Exeras tinea, Opicasque evolvere chartas
Major, quam promtis cura tibi in studiis; [olim
Quod jus pontificum, quæ fœdera, stemma quod 6
Ante Numam fuerat sacrificis Curibus:
Quod Castor cunctis de regibus ambiguis, quod
Conjugis e libris ediderat Rhodope: [tum,
Quod jus pontificum, veterum quæ scita Quiri-
Quæ consulta Patrum; quid Draco, quidve 10
Solon
Sanxerit; et Locris dederit quæ jura Zakucus;
Sub Jove quæ Minos, quid Themis ante Jovem

Nota tibi potius, quam Tullius et Maro nostri.
Et quicquid Latia conditur historia.
Fors istos etiam tibi lectio longa dedisset, 18
Supremum Lachesis ni celerasset iter.
Exili nostræ fucatus honore cathedræ,
Libato tenuis nomine Grammatici;
Longinquis posthac Romæ defunctus in oris,
Ad quas de Siculo littore transieras. 20
Sed modo nobilium memoratus in agmine, gaude,
Pervenit ad manes si pia cura tuos.

XXIII. *Dynamio Burdigalensi, qui in Hispania
docuit, et obiit.*

Sed neque te mæsta, Dynamio, fraudabo querela,
Municipem patriæ causidicumque mee.
Crimine adulterii quem saucia fama fugavit;
Parvula quem læbria fovit Ilerda suis;
Quem locupletavit conjux Hispana latentem: 6
Namque ibi mutato nomine Rhetor eras;
Rhetor Flavini cognomine dissimulatus,
Ne posset profugum prodere culpa suum.
Reddiderat quamvis patriæ te sera voluptas,
Mox residem rursum traxit Ilerda domus. 10
Qualiscunque tuæ fuerit fuga, famaqué vitæ,
Jungeris antiqua tu mihi amicitia:
Officiumque meum, sensus si manibus ullus,
Accipe jam verus morte obita, Dynamio.
Diversis quamvis jaceas defunctus in oris, 15
Commemorat mæstis te pia cura elegis.

XXIV. *Acilio Glabriori, Grammatico, juniore,
Burdigalensi.*

Doctrinæ vitæque pari brevitate caducum,
Glabrio, te mæstia commemoratio elegis,
Stemmata nobilium deductum nomen avorum,
Glabrio Aquilini Dardana progenies.
Tu quondam puero compar mihi discipulo; mox,
Me dehinc facto Rhetore, Grammaticus. 6
Inque foro tutela reis, et cultor in agris,
Digne diu partia qui fruerer bonis. [dandis
Commode, læte, benigne, abstemie, tam bone
Semper consiliis, quam taciturne datis. [acerbo
Tam decus omne tuis, quam mox dolor, omnia
Funere præreptus, Glabrio, destituit:
Uxore et natis, genitore et matre relictis,
Eheu quam multis perditæ nominibus!
Flete diu nobis, nunquam satis, accipe acerbum,
Glabrio in æternum commemorate, Vale. 16

XXV. *Coronis.*

Quos legis a prima deductos menide libri,
Doctores patriæ scito fuisse meæ, [que
Grammatici in studio, vel Rhetoris, aut in utro-
Quos memorasse mihi, morte obita, satis est.
Viventum illecebra est laudatio: nomina tantum
Voce ciere, suis sufficit tumulis. 6
Ergo, qui nostræ legis otia tristica chartæ,
Eloquium tu ne quære, sed officium,
Quo claris doctisque viris pia cura parentat,
Dum decora egregie commeminit patriæ. 10

XXVI. *Poeta.*

Valete, manes inclytorum Rhetorum,
Valete, doctores probi;
Historia si quos, vel poeticus stylus,
Formave fecit nobiles;
Medicæ vel artes, dogma vel Platonicum, 5
Dedit perenni gloriæ.
Et si qua cunctis cura videntum placet,
Juvalque honor superatitum;

Accipite mæstum carminis cultum mei,
Textum querela flebili.
Sedem sepulcra servet immotus cinis :

10 | Memoria vivat nominum ;
Dum remeat illud, judicis dono Dei,
Commune cum dis æsculum.

EPITAPHIA HEROUUM QUI BELLO TROICO INTERFUERUNT.

AUSONIUS LECTORI SUO S.

Ad rem pertinere existimavi, ut vel vanum opusculum materiæ congruentis absolverem, et libello, qui commemorationem habet eorum, qui vel peregrini Burdigalæ, vel qui Burdigalenses peregre docuerunt, Epitaphia subnecterem, scilicet titulos sepulcrales heroum, qui bello Troico interfuerunt. Quæ antiqua cum apud philologum quandam reperissem, Latino sermone converti, non ut inservirent ordini persequendi, sed ut cohærerent libere, nec aberrarent.

EPITAPHIUM I.—*Agamemnoni.*

Rex regum Atrides, fraternæ conjugis ultor,
Oppetii manibus conjugis ipse meæ.
Quid prodest Helenes raptum punisse dolentem,
Vindicem adulterii cum Clytemnestra necet ?

EPITAPHIUM II.—*Menelao.*

Felix o Menelæ, desum cui debita sedes,
Decretumque piis manibus Elysium :
Tyndareo dilecte gener, dilecte Tonanti:
Conjugii vindex, ultor adulterii :
Æterno pollens ævo, æternaque juvenia,
Nec leti passus tempora, nec senii.

EPITAPHIUM III.—*Ajaci.*

Ajaci tumulo pariter tegor obruta Virtus,
Illacrymans bustis funeris ipsa mei,
Incomtas lacerata comas, quod prævus Atrides
Cedere me structis compulsi insidiis.
Jam dabo purpureum claro de sanguine florem, 5
Testantem genitui crimina iudicii.

EPITAPHIUM IV.—*Achilli.*

Non una Æaciden tellus habet : ossa teguntur
Littore Sigeo, crinem Larissæ cremavit.
Pars tumuli
Orbe sed in toto Homer

EPITAPHIUM V.—*Ulixi.*

Conditus hoc tumulo Laerta natus Ulixes.
Perlege Odyssean, omnia nosse volens.

EPITAPHIUM VI.—*Diomedæ.*

Conditur hic genitore bono melior Diomedes ;
Crimen ob uxoris pulsus dotalibus Argis,
Argyripam, clarosque viris qui condidit Arpos ;
Clarior urbe nova, patriæ quam sedæ vetusta.

EPITAPHIUM VII.—*Antilocho.*

Consiliis belloque bonus, quæ copula rara est,
Carus et Atridis, carus et
Pæniam virtutis simul et pietatis adeptus,
Servato Antilochus Nestore patræ obii.
Non hic ordo fuit : sed iustus ille superstes,
Troja capi sine quo perfida non poterat.

EPITAPHIUM VIII.—*Nestori.*

Hoc tegor in tumulo, quarti jam prodigus ævi
Nestor, consilio clarus, et eloquio.
Obicit sese cujus pro morte peremptus
Filius, et nati vulnere vivo patet.
Eheu ! cur satis disponere sic placet ævum,
Tam longum, ut nobis ; tam breve, ut Antilocho ?

EPITAPHIUM IX.—*Pyrrho.*

Orbe tegor medio, major virtute paterna,
Quod puer, et regis Pyrrhus opima tuli.
Impius ante aras quem fraude peremit Orestes ;
Quid mirum, cæsa jam genitrice furens ?

EPITAPHIUM X.—*Euryalo.*

Nec me non dignum titulo Pleuroniam credit :
Cui communis erat cum Diomede domus,
Euryalo et Sthenelo : nam tertius hoc ego regnum
Possedi ; de quo nunc satis est tumulus.

EPITAPHIUM XI.—*Guneo.*

Gunea pontus habet, tumulus sine corpore nomen,
Fama homines inter ; cælum animus repetit.
Cuncta elementa duci tanto commune sepulcrum
Quæ ? cælum, et tellus, et mare, et ora virum.

EPITAPHIUM XII.—*Protesilao.*

Fatale adscriptum nomen mihi Protesilao :
Nam primus Danaum bello obii Phrygio,
Audaci ingressus Sigeia litora saltu,
Captus pellacis Lartiadæ insidiis ;
Qui, ne Trojanæ premeret pede litora terræ, 5
Ipse super proprium desiliit clypeum. [bant,
Quid queror ? hoc letum jam tum mea fata cane-
Tale mihi nomen cum pater imposuit.

EPITAPHIUM XIII.—*Deiphobo.*

Proditus ad prænam sceleratæ fraude Lacænæ,
Et deformato corpore Deiphobus, [tia
Non habeo tumulum, nisi quem mihi voce vocan-
Et pius Æneas, et Maro composuit.

EPITAPHIUM XIV.—*Hectori.*

Hectoris hic tumulus, cum quo sua Troja sepul-
Conduuntur pariter, qui periore simul. [ta est.

EPITAPHIUM XV.—*Asryanacti.*

Flos Asiæ, tantaque unus de gente superstes,
Parvulus, Argivis sed jam de patre timendus,
Hic jaceo Asryanax, Scæris dejectus ab altis.
Pro dolor ! Iliaci Neptunia mensa muri
Viderunt aliquid crudelius Hectore tracto. 5

EPITAPHIUM XVI.—*Sarpedoni.*

Sarpedon Lycius, genitus Jove, numine patris
Sperabam cælum ; sed tegor hoc tumulo,
Sanguineis fletus lacrymis : pro ferrea fata !
En patitur luctum, qui prohibere potest.

EPITAPHIUM XVII.—*Nasti et Amphimachæ.*

Nastes Amphimachusque, Nonionis inclita proles,
Doctores quondam, pulvis et umbra sumus.

EPITAPHIUM XVIII.—

Hectore prostrato, nec dis, nec viribus æquis
Congressus sævo Troilus Æacidæ,
Raptus bigis, fratris conjungor honori;
Cujus ob exemplum nec mihi pœna gravis.

EPITAPHIUM XIX.—*Polydoro.*

Cede procul, myrtumque istam fuge neacius hos-
Telorum seges est sanguine adulta meo. [pes:
Confixus jaculis, et ab ipsa cæde sepultus,
Condor in hoc tumultu his Polydorus ego.
Scit pius Æneas, et tu, rex impie, quod me
Thracia pœna premit, Troia cura tegit.

EPITAPHIUM XX.—*Euphemo.*

Euphemum Ciconum ductorem Troia tellus
Candidit hastati Martis ad effigiem.
Nec satis est titulum saxo incidisse sepulcri;
Insuper et frontem mole onerant statuae.
Ocius ista ruunt, quæ sic cumulata locantur: 5
Major ubi est cultus, magna ruina subest.

EPITAPHIUM XXI.—*Hippothoo et Pyleo in horto sepultis.*

Hippothoom Pyleumque tenet gremio infima tel-
Caulibus et malvis terga superna virent. [lus;
Nec vexat cineres horti cultura quietos,
Dum parente manu molle olus excolitur.

EPITAPHIUM XXII.—*Ennomo et Chromio.*

Ennomus hic Chromiusque jacent, quis Mysia
regnum,

Quis pater Alcinus, Oceanusque atavus.
Nobilitas quid tanta juvat? quo clarius istis
Est genus, hoc mortis conditio gravior.

EPITAPHIUM XXIII.—*Priamo.*

Illic Priami non est tumulus, nec condor in ista
Sede; oaput Danaï diripuerit meum:
Ast ego cum lacerum sine nomine funus haberem,
Confugi ad cineres Hectoris genitor.
Illic et natos, Trojamque, Asiamque sepultam 3
Inveni, et nostrum quicquid ubique jacet.

EPITAPHIUM XXIV.—*Item Priamo.*

Qui tumulus Priami quærit, legat Hectoris ante.
Ille meus, nato quem prius ipse dedi.
Hectoris, et patris simul est commune sepulcrum,
Amborum quoniam juncta ruina fuit.

EPITAPHIUM XXV.—*Hecubæ.*

Quæ regina fui, quæ claro nata Dymante,
Quæ Priami conjux, Hectori quæ genui,
Illic Hecubæ injectis perii superobruta saxis;
Sed rabie linguæ me tamen ulta prius.
Fidite ne regnis, et prole, et stirpe parentum, 5
Quicunque hoc nostrum *σῆμα νῆρις* legitis.

EPITAPHIUM XXVI.—*Polyxenæ.*

Troas Achille conjuncta Polyxena busto,
Malueram nullo cespite functa tegi.
Non bene discordes tumulos miscetis, Achivi.
Hoc violare magis, quam sepelire fuit.

ALIQUOT ALIORUM EPITAPHIA.

EPITAPHIUM XXVII.—*Niobæ, in Siplylo monte juxta fontem sepultæ.*

Thebarum regina fui, Sipyleia cautes
Quæ modo sum: læsi numina Iatoidûm.
Bis septem natis genitrix læta atque superba,
Tot duxi mater funera, quot genui.
Nec satis hoc divis: duro circumdata saxo 5
Amisi humani corporis effigiem.
Sed dolor, obstructis quanquam vitalibus, hæret,
Perpetuasque rigat fonte pio lacrymas.
Pio facinus! tantæne animis colestibus iræ?
Durat adhuc luctus matris, imago perit. 10

EPITAPHIUM XXVIII.—*Eidem.*

Vivebam: sum facta silex, quæ deinde polita
Praxitelis manibus, vivo iterum Niobe.
Reddidit artificis manus omnia, sed sine sensu.
Hunc ego, cum læsi numina, non habui.

EPITAPHIUM XXIX.—*Eidem.*

Habet sepulcrum non id intus mortuum,
Habet nec ipse mortuus bustum super;
Sibi sed est ipse hic sepulcrum, et mortuus.

EPITAPHIUM XXX.—*Didoni.*

Infelix Dido, nulli bene nupta marito:
Hoc pereunte fugis, hoc fugiente peris.

EPITAPHIUM XXXI.—*Diogeni Cynico, in cujus sepulcro, pro titulo, canis signum est.*

Dic, canis, hic ejus tumulus? Canis. At canis
hic quis?
Diogenes. Obiit? Non obiit, sed abit.

Diogenes, cui pera penus, cui dolia sedes,
Ad manes abiit? Cerberus ire vetat.
Quonam igitur? Clari flagrat quæ stella Leonis,
Additus est justæ nunc canis Erigonæ. 6

EPITAPHIUM XXXII.—*Sedecenni matronæ.*

Omnia, quæ longo vitæ cupiuntur in ævo,
Ante quater plenum consumsit Anicia lustrum:
Infans lactavit; pubes et virgo adolevit;
Nupsit, concepit, peperit, jam mater obivit.
Quis mortem accuset, quis non accuset, in ista?
Ætatis meritis anus est, ætate puella. 6

EPITAPHIUM XXXIII.—*Glauciæ immatura morte prævento.*

Læta his octono tibi jam sub consule pubes
Cingebat teneras, Glaucia adulte, genas;
Et jam desideras puer, anne puella, videri;
Cum præparata dies abstulit omne decus.
Sed neque functorum socius miscebere vulgo, 5
Nec metues Stygios flebilis umbra lacus:
Verum aut Persephonæ Cinyreius ibis Adoni,
Aut Jovis Elysii tu catamitus eris.

EPITAPHIUM XXXIV.—*Callicratæ.*

Viginti atque novem genitrici Callicratem
Nullius ævus mors mihi visa fuit. [nos,
Sed centum et quinque explevi bene mensibus an-
Intremulam baculo non

EPITAPHIUM XXXV.

Augusti.

Phosphore, clamosi spatiosa per æquora Circi
Septenas solitus victor obire vias,

Improperanter agens primos a carcere curvus,
 Fortis prægressis ut poteris equis:
 Promptum et veloces erat anticipare quadrigas; 5
 Victores etiam vincere, laus potior.
 Hunc titulum vani solatia sume sepulcri,
 Et gradere Elysios præpes ad alipedes.
 Pegasus hic dexter currat tibi; lævus Arion
 Funalis; quantum det tibi Castor equum. 10

EPITAPHIUM XXXVI.—*In tumulo hominis felicitis.*

Sparge mero cineres, bene olentis et unguine nardi,
 Hospes, et adde rosis balsama puniceis.
 Perpetuum mihi ver agit illacrymabilis urna:
 Et commutavi sæcula, non obii.
 Nulla mihi veteris perierunt gaudia vitæ, 5
 Seu meminisse putes omnia, sive nihil.

EPITAPHIUM XXXVII.—*Sepulcrum Cari vacuum.*

Me sibi, et uxori, et natis commune sepulcrum
 Constituit seras Carus ad exsequias.
 Jamque diu monumenta vacant: sitque ista querela
 Longior, et veniat ordine quisque suo,
 Nascendi qui lege datus; placidumque per ævum
 Condatur, natu qui prior, ille prior. 5

EPITAPHIUM XXXVIII.—*Ex sepulcro Latina viæ.*

Non nomen, non quo genitus, non unde, quid egi.
 Mutus in æternum sum, cinis, ossa, nihil.
 Non sum, nec fueram: genitus tamen e nihilo sum
 Mitte, nec exprobres singula, talis eris.

AUSONII DE XII CÆSARIBUS PER SUETONIUM TRANQUILLUM SCRIPTIS.

Ausonius Hesperio filio S. D.

Cæsareos procures, in quorum regna, secunda
 Consulibus, dudum Romana potentia cessit,
 Accipe bis senos: sua quemque monosticha signant,
 Quorum per plenam seriem Suetonius olim
 Nomina, res gestas, vitamque, obitumque peregit.

Monosticha de ordine XII Imperatorum.

Primus regalem patefecit Julius aulam
 Cæsar, et Augusto nomen transcripsit et arcem.
 Privignus post hunc regnat Nero Claudius: a
 Caius, cognomen Caligæ cui castra dederunt. [quo
 Claudius hinc potitur regno: post quem Nero
 ævus, [nis:
 Ultimus Æneadum: post hunc tres, nec tribus an-
 Galba senex, frustra socio confusus inerti;
 Mollis Otho, infami per luxum degener ævo;
 Nec regno dignus, nec morte Vitellius ut vir.
 His decimus, fatoque accitus Vespasianus: 10
 Et Titus imperii felix brevitate: secutus
 Frater, quem calvum dixit sua Roma Neronem

Tempus imperii XII Cæsarum.

Julius, ut perhibent, divus trieteride regnat.

Augustus post lustra decem sex prorogat annos.
 Et ter septenis geminos Nero Claudius addit.
 Tertia finit hiems grassantia tempora Cari. [dirus
 Claudius hebdomadem duplicem trahit: et Nero
 Tantundem; summæ consul sed defuit unus. 5
 Galba senex, Otho lascive, et famose Vitelli,
 Tertia vos Latio regnantes nesciit ætas,
 Interitus dignos vita properante probrosa.
 Implet fatalem decadem sibi Vespasianus. 10
 Ter dominante Tito cingit nova laurea Janum:
 Quindecies, sævus potitur dum frater habenis.

De mortibus eorum.

Julius interiit Cæsar grassante senatu.
 Addidit Augustum divis matura senectus.
 Sera senex Capreis exsul Nero fata peregit.
 Exegit penas de Caio Cherea mollis. 5
 Claudius ambiguo conclusit fata veneno.
 Matricida Nero proprii vim pertulit ensis.
 Galba senex perit sævo prostratus Othone.
 Mox Otho famosus, clara sed morte potitus.
 Prodigia succedunt perimendi sceptrâ Vitelli.
 Laudatum imperium, mors lenis Vespasiano. 10
 At Titus, orbis amor, rapitur florentibus annis.
 Sera truce perimunt, sed justa, piacula fratrem.

EJUSDEM AUSONII TETRASTICHA A JULIO CÆSARE USQUE AD TEMPORA SUA.

Nunc et prædictos, et regni sorte sequentes
 Expediam, series quos tenet imperii.
 Incipiam ad Divo, percurramque ordine cunctos,
 Novi Romanæ quos memor historis.

1. Julius Cæsar.

Imperium, binis fuerat solenne quod e im
 Consulibus, Cæsar Julius obtinuit

Sed breve jus regni, sola trieteride gestum,
Perculit armatae factio aeva togae.

II. Octavius Augustus.

Ultor, successorque dehinc Octavius, idem
Cæsar; at Augusti nomine nobilior.
Longæva, et nunquam dubiis violata potestas,
In terris positum credidit esse deum.

III. Tiberius Nero.

Prænomen Tiberi nactus Nero, prima juvenæ
Tempora laudato gessit in imperio.
Frustra dehinc solo Caprearum clausus in antro,
Quæ prodit vitæ, credit operta locis.

IV. Caius Caligula.

Post hunc castrensis caligæ cognomine Cæsar
Successit, aevo seior ingenio;
Cædibus, incestisque dehinc maculosus, et omni
Crimine pollutum qui superavit avum.

V. Claudius Cæsar.

Claudius irissæ privato in tempore vitæ,
In regno specimen prodidit ingenii.
Libertina tamen, nuptarum, et crimina passus,
Non faciendo nocens, sed patiendo fuit.

VI. Nero.

Æneadum generis qui sextus et ultimus hæres,
Polluit, et clausit Julia sacra Nero. [vitæ.
Nomina quot pietas, tot habet quoque crimina
Disce ex Tranquillo, quæ meminisse piget.

VII. Servius Galba.

Spem frustrate senex, privatus sceptrâ mereri
Visus es, imperio proditus inferior.
Fama tibi melior juveni: sed justior ordo est,
Complacuisse dehinc, displicuisse prius.

VIII. Marcus Otho.

Æmula polluto gesturus sceptrâ Neroni,
Obruitur celeri raptus Otho exitio.
Fine tamen laudandus erit; qui morte decora
Hoc solum fecit nobile, quod perijt.

IX. Aulus Vitellius.

Vitæ ut sors, mors fœda tibi, nec digne, Vitelli,
Qui fieres Cæsar: sic sibi fata placent.
Umbra tamen brevis imperii; quia præmia regni
Sæpe indignus adit, non nisi dignus habet.

X. Titus Vespasianus.

Quærendi attentus, moderato commodus usu,
Auget, nec reprimat Vespasianus opes.
Olim qui dubiam privato in tempore famam,
Rarum aliis, princeps transtulit in melius.

XI. Titus Vespasianus.

Felix imperio, felix brevitate regendi,
Expers civilis sanguinis, orbis amor;
Unum dixisti moriens te crimen habere:
Sed nulli de te, non tibi credidimus.

XII. Domitianus.

Hactenus edideras dominos, gens Flavia, justos.
Cur, duo quæ dederant, tertius eripuit?
Vix tanti est habuisse illos: quia dona bonorum
Sunt brevia; æternum, quæ nocuere, dolent.

XIII. Nerva

Proximus extincto moderatur sceptrâ tyranno
Nerva senex, princeps nomine, mente parens.
Nulla viro soboles: imitatur adoptio prolem,
Quam legisse juvet, quam genuisse velit.

XIV. Trajanus.

Aggreditur regimen viridi Trajanus in ævo,
Belli laude prior, cætera patris habens.
Hic quoque prole carens, sociat sibi sorte legendi
Quem fateare bonum, diffiteare parem.

XV. Ælius Hadrianus.

Ælius hinc subiit, mediis præsignis in actis;
Principia et fitem fama notat gravior. [rum,
Orbus et hic, sociatque virum documenta datu-
Adsciti quantum præmineant genitis.

XVI. Antoninus Pius.

Antoninus abhinc regimen capit: ille vocatu
Consultisque Pius, nomen habens meriti.
Filius huic fato nullus: sed lege suorum
A patria sumsit, qui reget patriam.

XVII. Marcus Antoninus.

Post Marco tutela datur; qui scita Platonis
Flexit ad imperium, patre Pio melior.
Successore suo moriens, sed principe pravo,
Hoc solo patriæ, quod genuit, nocuit.

XVIII. Commodus.

Commodus insequitur, pugnis maculosus arenæ
Threcedico princeps bella movens gladio,
Eliæ tandem persolvens gutture penas,
Criminibus fassus matris adulterium.

XIX. Helvius Pertinax.

Helvi, judicio et consulto lecte senatus,
Princeps decretis prodite, non studiis:
Quod doluit malefida cohors; errore probato,
Curnâ quod castris cesserat imperio.

XX. Didius Julianus.

Di bene, quod spoliis Didius non gaudet opinis,
Et cito perjuro præmia ademta seni.
Tuque, Severe pater, titulum ne horresce novantis.
Non rapit imperium vis tua, sed recipit.

XXI. Severus Pertinax.

Impiger egelido movet arma Severus ab Istro,
Ut parricidæ regna adimat Didio.
Punica origo illi; sed qui virtute probaret,
Non obstare locum, cum valet ingenium.

XXII. Bassianus Antoninus Caracalla.

Dissimilis virtute patri, et multo magis illi,
Cujus adoptivo nomine te perhibes:
Fratria morte nocens, punitus sine cruento,
In risu populi tu Caracalla magis.

XXIII. Opilius Macrinus.

Principis hinc custos, sumtum pro Cæsare ferrum
Verut in auctorem cæde Macrinus iners.
Mox cum prole ruit. Gravibus pulsare querelis
Cesset perfidiam: quæ patitur, meruit.

XXIV. Antoninus Heliogablus.

Tunc etiam Augustæ sedis penetralia fœdas,
Antoninorum nomina falsa gerens?

Reliqua desiderantur.

ORDO NOBILUM URBIVM.

I. Roma.

Prima urbes inter, divum domus, aurea Roma.

II. Constantinopolis et Carthago

Constantinopoli adsurgit Carthago priori
Non toto cessura gradu; quia tertia dici
Fastidit, non ausa locum sperare secundum,
Qui fuit ambarum: vetus hanc opulentia praefert,
Hanc fortuna recens: fuit haec, subit ista; novis-
que 5

Excellens meritis, veterem praestringit honorem,
Et Constantino concedere cogit Eliam.
Accusat Carthago deos jam plena pudoris,
Nunc quoque si cedat, Romam vix passa priorem.
Componat vestros fortuna antiqua tumores. 10
Ite pares, tandem memores, quod numine divum
Angustas mutastis opes et nomina; tu cum
Byzantina Lygos, tu Punica Byrsa fuisti.

III. Antiochia et Alexandria.

Tertia Phœbæ lauri domus Antiochia,
Vellet Alexandri si quarta colonia poni.
Ambarum locus unus: et has furor ambitionis
In certamen agit vitiorum: turbida vulgo
Utraque, et amentis populi male sana tumultu. 5
Hæc Nilo munita quod est, penitusque repostis
Insinuata locis, fecunda et tuta superbit;
Illa quod infidis opponitur æmula Persis.
Et vos ite pares, Macetumque attollite nomen.
Magnus Alexander te condidit; illa Seleucum 10
Nuncupat, ingenuum cuius fuit ancora signum,
(Qualis inusta solet), generis nota certa: per om-
Nam sobolis seriem nativa cucurrit imago. [nem

IV. Treveri.

Armipotens dudum celebrari Gallia gestit,
Trevericæque urbis solium, quæ proxima Rheno,
Pacis ut in mediæ gremio secunda, quiescit,
Imperii vires quod alit, quod vestit et armat. 5
Lata per extentum procurrant mœnia collem:
Largus tranquillo prælabitur amne Mosella,
Longinqua omnigenæ vectans commercia terræ.

V. Mediolanum.

Et Mediolani mira omnia, copia rerum,
Innumerae cultæque domus, facunda virorum
Ingenia, et mores læti: tum duplici muro
Amplificata loci species, populique voluptas
Circus, et inclusi moles cuneata theatri: 5
Templa, Palatinæque arces, opulensque Moneta,
Et regio Herculei celebris sub honore lavacri,
Cunctaque marmoreis ornata peristyla signis,
Mœniaque in valli formam circumdata labro.
Omnia quæ magnis operum velut æmula foruis
Excellunt, nec juncta premit vicinia Romæ. 11

VI. Capua.

Nec Capuam pelago, cultuque, penique potentem,
Deliciis, opibus, famaque priore silebo;
Fortuna variante vices, quæ freta secundis
Nescivit servare modum: nunc subdita Romæ,

Æmula tunc; fidei memor, amne infida, senatum
Sperneret an coleret, dubitans, sperare curules
Campanis ausa auspiciis, unoque suorum
Consule, ut imperium divisi attolleret orbis.
Quin etiam rerum dominam Latique parentem
Appetit bello, ducibus non freta togatis, 10
Hannibalis jurata armis, deceptaque in hostis
Servitium demens specie transivit herili.
Mox ut in occasum vitiiis communibus acti
Corruerunt Pœni luxu, Campania fastu,
(Heu nunquam stabilem sortita superbia sedem!)
Illa potens, opibusque valens, Roma altera quon-
Comere quæ paribus potuit fastigia conis, [dam,
Octavum rejecta locum vix pæne tueretur.

VII. Aquileia.

Non erat iste locus; merito tamen aucta recenti
Nona inter claras Aquileia cieberis urbes,
Italia ad Illyricos objecta colonia montes,
Mœnibus et portu celeberrima; sed magis illud
Eminet, extremo quod te sub tempore legit, 5
Solveret exacto cui justa piacula lustru,
Maximus, armigeri quondam sub nomine lixæ.
Felix, quæ tanti spectatrix læta triumphi.
Puniti Ausonio Rutupinium Marte latronem.

VIII. Arelas.

Pande, duplex Arelate, tuos blanda hospita portus,
Gallula Roma Arelas, quam Narbo Martius, et
Accolit Alpini opulenta Vienna colonis: [quam
Præcipitis Rhodani sic intercisa fluentis,
Ut mediam facias navali ponte plateam. 5
Per quem Romani commercia suscipis orbis,
Nec cohibes; populosque alios, et mœnia ditas,
Gallia quis fruitur, gremioque Aquitania lato

IX. Emerita.

Clara mihi post has memorabere nomen Iberum
Emerita, æquoreus quam præterlabitur amnis,
Submittit cui tota suos Hispania fasces.
Corduba non, non arce potens tibi Tarraco certat,
Quæque sinu pelagi jactat se Bracara dives. 5

X. Athenæ.

Nunc et terrigenis patribus memoremus Athenas,
Pallados et Consi quondam certaminis arcem:
Paciferæ primum cui contigit arbor olivæ:
Attica facundæ cuius mera gloria linguae:
Unde per Ionæ populos, et nomen Achæum 5
Versa Graia manus, centum se effudit in urbes.

XI. Catina et Syracusæ.

Quis Catinam sileat? quis quadruplices Syracusas?
Hanc ambustorum fratrum pietate celebrem,
Illam complexam miracula fontis et annis,
Qua maris Ionii subter vada salsa meantes
Consociant dulces placita sibi sede liquores,
Incorruptarum miscentes oscula aquarum.

XII. Tolosa.

Non unquam altricem nostri reticebo Tolosam
Coctilibus maris quam circuit ambitus ingens,

Perque latus pulchro prælabitur amne Garumna;
Innumeris cultam populis, confinia propter
Ninguida Pyrenes, et pinea Cebennarum, 5
Inter Aquitanas gentes et nomen Iberum.
Quæ modo quadruplices ex secum effuderit urbes,
Non ulla exhaustæ sentit dispendia plebis.
Quos genuit, cunctos gremio complexa colonos.

XIII. Narbo.

Nec tu, Martie Narbo, silebere, nomine cujus
Fusa per immensum quondam provincia regnum
Obtinnit multos dominandi jure colonos.
Insinuant qua se Sequanis Allobroges oris,
Excluduntque Italos Alpina cacumina fines; 5
Qua Pyrenaicis nivibus dirimuntur Iberi; [no,
Qua rapitur præceps Rhodanus genitore Lema-
Interiusque premunt Aquitanica rura Cebennæ,
Usque in Tectosagos primævo nomine Volcas,
Totum Narbo fuit: tu Gallia prima togati 10
Nominis attollis Latio proconsule fasces. [que?
Quis memoret portusque tuos, montesque, lacus-
Quis populus vario discrimine vestis et oris?
Quodque tibi quondam Pario de marmore templum
Tantæ molis erat, quantam non sperneret olim 15
Tarquinius, Catulusque iterum, postremus et ille,
Aurea qui statuit Capitoli culmina, Cæsar?
Te maris Eoi merces, et Iberica ditant
Æquora, te classes Libyci Siculique profundi:
Et quicquid vario per flumina, per freta cursu 20
Advehitur, toto tibi navigat orbe κατὰ πλους.

XIV. Burdigala.

Impia jamdudum condemno silentia, quod te,
O patria, insigne Baccho, fluviiisque, virisque,
Moribus, ingeniisque hominum, procerumque æ-
nato,
Non inter primas memorem; quasi conscius urbis
Exiguæ immeritis dubitem contingere laudæ. 5

Non pudor hinc nobis: nec enim mihi barbara
Rheni

Ora, nec Arctoo domus est glacialis in Hæmo.
Burdigala est natale solum, clementia cæli
Mitis ubi, et riguræ larga indulgentia terræ;
Ver longum, brumæque breves, juga frondæ sub-
Fervent æquoreos imitata fluentia meatus. [sunt.
Quadræ murorum species, sic turribus altis
Ardua, ut aerias intrent fastigia nubes.
Distinctas interne vias mirere, domorum
Dispositum, et latas nomen servare plateas, 15
Tum respondentes directa in compita portas,
Per mediumque urbis fontani fluminis alveum;
Quem pater Oceanus refluxo cum impleverit æstu,
Allabi totum spectabis classibus æquor.
Quid memorem Pario contextum marmore fontem
Euripi fervere freto? quanta umbra profundi!
Quantus in amne tumor! quanto ruit agmine præ-
Margine contenti bis sena per ostia cursus, [ceps
Innumeros populi non unquam exhaustus ad usus!
Ilunc caperes, rex Mede, tuis conjungere castris,
Flumina consumto cum defecere meatu; 26
Hujus fontis aquas peregrinas ferre per urbes,
Unum per cunctas solitus portare Choasperm.

Salve, fons ignote ortu, sacer, alme, perennis,
Vitree, glauce, profunde, sonore, illimis, opacæ;
Salve, urbis genius, medico potabilis haustu, 31
Divona Cellarum lingua, fons addite divis.
Non Aponus potu, vitrea non luce Nemausus
Purior, æquoreo non plenior amne Timavus.

Hic labor extremus celebres collegerit urbes.
Utque caput numeri Roma inclyta, sic capite isto
Burdigala ancipiti confinet vertice sedem.
Hæc patria est: patrias sed Roma supervenit
omnes. [sum,

Diligo Burdigalam; Romam colo: civis in hac
Consul in ambabus: cunæ hic, ibi sella curulis

LUDUS SEPTEM SAPIENTUM.

Ausonius Consul Latino Drepanio Pacato
Proconsuli.

Ignoscenda isthæc, an cognoscenda rearis,
Attento, Drepani, perlege judicio.
Æquanimus flam, te iudice; sive legenda,
Sive tegendi; putes carmina, quæ dedimus.
Nam primum est meruisse tuum, Pacate, favorem:
Proxima defensi cura pudoris erit. 6
Possum ego censuram lectoris ferre severi:
Et possum modica laude placere mihi.
Novit equus plausse sonitum cervicis amare:
Novit et intrepidus verbera lenta pati. 10
Mæonio qualem cultum quæsitivæ Homero
Censor Aristarchus, normaue Zenodoti.
Pone obelos igitur spuriorum stigmata vatam.
Palmas, non culpas esse putabo meas;
Et correctæ magis, quam condemnata vocabo, 15
Apponet docti quæ mihi lima viri.
Inter ærbitrii subituros pondera tanti,
Optabo, ut placeam: sin minus, ut taceam.

PROLOGUS.

Septem Sapientes, nomen quibus istud dedit
Superior ætas, nec secuta sustulit,
Hodie in orchestram palliati prodeunt.
Quid erubescis tu, togate Romule,
Scenam quod introibunt tam clari viri? 5
Nobis pudendum hoc, non et Atticis quocumque,
Quibus theatrum curiæ præbet vicem.
Nostris negotiis sua loca sortito data:
Campus comitiis, ut Conscripitis curia;
Forum atque Rostra separatim civium. 10
Una est Athenis, atque in omni Græcia,
Ad consulendum publici sedes loci:
Quam in urbe nostra æro luxus condidit.
Edilis olim scenam tabulatam dabat
Subito excitatam, nulla mole saxeæ. 15
Murena sic, et Gallius: nota eloquar.
Postquam potentes, nec verentes sumtum,
Nomen perenne crediderunt, si aemel
Constructa moles saxo fundamine

In omre tempus conderet ludis locum,
Cuneata crevit hæc theatri immanitas.
Pompeius hanc, et Balbus, et Cæsar dedit
Octavianus, concertantes sumtibus.
Sed ego quid istæc? non hac causa huc prodii,
Ut expedirem, quis theatra, quis forum,
Quis condidisset privas partes mœnium;
Sed ut verendos, disque laudatos viros
Prægrededer, ac referrem quid vellent sibi.
Pronuntiare suas solent sententias,
Quas quisque providentium anteverterit.
Scitis profecto, quæ sint: sed si memoria
Rebus vetustis claudit, veniet ludius
Edissertator harum, quas teneo minus.

Ludius.

Delphis Solonem scripsit fama est Atticum,
Γνώθι, σταντίον quod Latinum est, Nosce te.
Multi hoc Laconis esse Chilonis putant.
Spartane Chilon, sit tuum necne, ambigunt,
Quod introfertur, τίλος ἔρα μακροῦ βίου,
Finem intueri longæ vitæ quo jubes.
Multi hoc Solonem dixit Cræso existimant.
Et Pittacum dixisse fama est Lesbium,
Γίγνωσκis καίρῳ tempus ut floris, jubet:
Sed καίρῳ iste, tempestivum tempus est.
Bias Prieneus dixit, οἱ πλείστοι κακοί
Quod est Latinum, Plures homines sunt mali:
Sed imperitos scito, quos dixit malos.
Μελίσση τὸ πᾶν, Periandri est Corinthii;
Esse mediationem totum qui putat.
Ἀριστον μέτρον esse dixit Lindius
Cleobulus; hoc est, Optimus cunctis modus.
Thales sed, ἰγγύα, πάρα δ' ἄστη, protulit;
Spondere qui nos, noxa quod præes est, vetat.
Hoc nos monere, læneratis non placet.
Dixi; recedam, legifer venit Solon.

Solon.

De more Græco prodeco in scenam Solon,
Septem Sapientum fama cui palmam dedit:
Sed fama non est iudicii severitas: [timo;
Neque me esse primus horum nec imum exis-
Aequalitas quod ordinem nescit pati. 5
Recte olim ineptum Delphicus jussit deus
Quærentem, quisnam primus Sapientum foret,
Ut in orbe tereti nomina eorum incideret,
Ne primus esset, ne vel imus quispiam.
Eorum e medio prodeco gyro Solon,
Ut quod dixisse Cræso regi existimor,
Id omnis hominum secta sibi dictum putet.
Græce coactum, τίλος ἔρα μακροῦ βίου
Quod longius fit, si Latine edisseras:
Spectare vitæ jubeo cunctos terminum.
Proinde miseros aut beatos dicere
Evita, quod sunt æmper ancipiti statu.
Id adeo sic est: si queam, paucis loquar.
Rex an tyrannus, Lydiæ Cræsus fuit
His in beatis, dives insanum in modum,
Lateribus aureis templa qui divis dabat.
In me evocavit: venio dicto obediens,
Meliore ut uti rege possint Lydii.
Rogat, beatum prodam, si quem noverim.
Telona dico civem non ignobilem;
I'ro patria pugnant iste vitam objecerat.
J'esepxit; alium quærit: inveni Aglaum,
Fines qui agelli proprii nunquam excesserat.
At ille ridens: Quo dein me ponis loco,
Heatus orbe toto qui solus vocor?
Spectandum dico terminum vitæ prius;

20 Tum judicandum, si manet felicitas.
Dictum moleste Cræsus accepit: ego
Relinquo regem. Bellum ille in Persas parat.
Profectus, victus, vinctus, regi deditus, 35

25 At ille captus, funeris ipse instat sui,
Quin flamma totum se per ambitum dabat,
Volvens in altum fumidos æstu globos.
At pæne sero Cræsus ingenti sono,
O vere vates, inquit, o Solon, Solon! 40
Clamore magno ter Solonem nuncupat.
Qua voce Cyrus motus, exstingui jubet
Gyrum per omnem, et destrui ardentem pyram;
Et commodum profusus imber nubibus
Repressit ignem. Cræsus ad regem illico 45
Deductus lectam per ministrorum manum,
Interrogatus, quem Solonem diceret,
Et quam ciendi causam haberet nominis,
Seriem per omnem cuncta regi edisserit.

5 Miseratur ille; vimque fortunæ videns, 50
Laudat Solonem, Cræsum et in amicis habet;
Vinctumque pedicis aureis secum jubet
Reliquum quod esset vitæ, totum degere.
Ego duorum regum testimonio
Laudatus, et probatus ambobus fui. [tet.
Quodque uni dictum est, quisque sibi dictum pu-
Ego jam peregi, qua de causa huc prodii.
Venit ecce Chilon. Vos valete, et plaudite.

Chilon.

Lumbi sedendo, oculique spectando dolent,
Manendo Solonem quoad sese recipiat.
Hui, quam pauca quam diu loquuntur Attici!
Unam trecentis versibus sententiam:
Tandem peregit, meque respectans abît. 5
Spartanus ego sum Chilo, qui nunc prodeco.
Brevitate nota, qua Lacones utimur,
Commendo nostrum γνώθι, σταντίον, Nosce te,
Quod in columna jam tenetur Delphica.
Labor molestus iste fructi est optimi, 10
Quid ferre possis, quidve non, dignoscere;
Noctu dique quæ geras, quæ gesseris,
Adusque puncti tenuis instar quærere.
Officia cuncta, pudor, honor, constantia,
In hoc, et illa spreta nobis gloria. 15
Dixi. Valete minores; plausum non moror.

Cleobulus.

10 Cleobulus ego sum, parvæ civis insulæ,
Magna sed auctor, qua cluo, sententiæ,
Ἀριστον μέτρον quem dixisse existimant.
Interpretare tu, qui orchestræ proximus
Gradibus propinquus in quatuordecim sedes; 5
an sit Optimus modus,
Dic: annuisti; gratiam habeo: persequar
Per ordinem. Poeta dixit isthoc loco
Afer videtur vester, Ut ne quid nimis:
20 Et noster quidam, ἡδὺς ἔργα. Huc pertinet 10
Uterque sensus, Italus, seu Dorius;
Fandi, tacendi, somni, vigiliæ est modus,
Beneficiorum, gratiarum, injuriæ,
Studii, laborum: vita in omni quicquid est.
25 Istum requirit optime pause modum. 10
Dixi. Recedam, ut ait modus: venit Thales.

Thales.

Milesius Thales sum, aquam qui principem
30 Rebus creandis dixi, ut vates Pindarus.

Dedere piscatores extractum mari.
 Namque hi jubente Delio me legerant,
 Quod ille munus hoc sapienti miserat.
 Ego recusans non recepi, at reddidi
 Ferendum ad alios, quos priores crederem.
 Dein per omnes septem sapientes viros
 Missum, ac remissum, rursus ad me referunt.
 Ego receptum consecravi Apollini.
 Nam si sapientem deligi Phœbus jubet,
 Non hominem quenquam, sed deum credi decet.
 Is igitur ego sum; causa sed in scenam fuit
 Mihi prodeundi, quæ duobus ante me,
 Assertor ut sententiæ fierem mese.
 Ea displicebit; non tamen prudentibus,
 Quos docuit usus, et peritos reddidit.
 Nos ἱγρῶς, ἀόριστοι ἦ ἄρα, dicimus:
 Latinum est, Sponde; noxia est præsto tibi.
 Per mille possum currere exempla, ut probem
 Prædes vadesque poenitudinis reos;
 Sed nolo quenquam nominatim dicere.
 Sibi quisque vestrum dicat, et secum putet,
 Spondere quantis damno fuerit et malo.
 Gratum hoc officium maneat ambobus tamen.
 Pars plaudite ergo; pars offensi explodite.

Bias.

Bias Prieneus dixi, οἱ πλείους κακοί
 Latine dictum suspicor, Plures malis.
 Dixisse nollem: veritas odium parit.
 Malos sed imperitos dixi, et barbaros,
 Qui jus, et æquum, et sacros mores negligunt.
 Nam populus iste, quo theatrum cingitur,
 Totus bonorum est: hostium tellus habet,
 Dixisse quos me creditis, plures malos.
 Sed nemo quisquam tam malus iudex fuit,
 Qui non bonorum partibus se copulet.

Sive ille vere bonus est, seu dici studet,
 Jam fugit illum nomen invisum mali.

Ab eo. Valet, et plaudite, plures boni.

Pittacus.

Mitylena oriendus Pittacus sum Lesbicus,
 Ἰγρῶς καὶ ἀόριστος qui dixi sententiam.
 Sed iste καὶ ἄρα, tempus ut noris, monet;
 Et esse καὶ ἄρα, tempestivum quod vocant.
 Romana sic est vox, Venito in tempore.
 Vester quoque ille comicus Terentius
 Rerum omnium primum esse tempus autumat,
 Ad Antiphilam quo venerat servus Dromo
 Nullo impeditam, temporis servans vicem.
 Reputate cuncti, quoties offensam incidat,
 Spectata cui non fuerit opportunitas.
 Tempus me abire, ne molestus. Plaudite.

Periander.

Ephra creatus huc Periander prodeo,
 Μίλιον τὸ πᾶν qui dixi; et qui dictum probo,
 Meditationem id esse totum, quod geras.
 Is quippe solus rei gerendæ est efficax,
 Meditatur omne qui prius negotium.
 Adversa rerum, vel secunda, prædicat
 Meditanda cunctis comicus Terentius.
 Locare sedes, bellum gerere, aut ponere;
 Magnas, modicasque res etiam, parvas quoque
 Agere volentem, semper meditari decet.
 Nam segniore omnes in cæptis novis,
 Meditatio si rei gerendæ defuit.
 Nihil est, quod ampliorem curam postulet,
 Quam cogitare, quod gerendum sit: dehinc
 Incogitantes fors, non consilium regit.
 Sed ego me ad partes jam recipio. Plaudite,
 Meditati, ut vestram rem curetis publicam.

EURUNDEM SEPTEM SAPIENTUM SENTENTIÆ SEPTENIS VERSIBUS AB EODEM AUSONIO

Bias Prieneus.

Quænam summa boni? Mens quæ sibi conscia
 recti. [ter.
 Pernicies homini quæ maxima? Solus homo al-
 Quis dives? Qui nil cupiat. Quis pauper? Avarus.
 Quæ dos matronæ pulcherrima? Vita pudica.
 Quæ casta eat? De qua mentiri fama veretur.
 Quod prudentis opus? Cum possit, nolle nocere.
 Quid multi proprium? Non posse, et velle nocere.

Pittacus Mityleneus.

Loqui ignorabit, qui tacere nesciet.
 Bono probari malo, quam multis malis.
 Demens superbis invidet felicibus.
 Demens dolorem ridet infelicitium.
 Pareto legi, quisque legem sanxerit.
 Plures amicos re secunda compara:
 Paucos amicos rebus adversis proba

Cleobulus Lindius.

Quanto plus liceat, tam libeat minus.
 Fortunæ invidiæ est immeritus miser.

Felix criminibus nullus erit diu.
 Ignoscas aliis multa, nihil tibi.
 Parcit quisque malis, perdere vult bonos.
 Majorum meritis gloria non datur:
 Turpis sæpe datur fama minoribus.

Periander Corinthius.

Nunquam discrepat utile a decoro.
 Plus est sollicitus magis beatus.
 Mortem optare malum, timere pejus.
 Faxit, ut libeat, quod est necesse.
 Multis terribilia, caveto multos.
 Si fortuna juvat, caveto tolli:
 Si fortuna tonat, caveto mergi.

Solon Atheniensis.

Dico tunc beatam vitam, cum peracta fata sint.
 Par pari jugator conjux: quicquid impar, dissidet.
 Non erant honores unquam fortuiti munera.
 Clam coarguas propinquum, propalam laudaveris.
 Pulchrius multo parari, quam creari nobilem.

Certa si decreta sors est, quid cavere proderit?
Sive sint incerta cuncta, quid timere convenit?

Chilo Lacedæmonius.

Nolo minor me timeat, despiciatque major.
Vive memor mortis, uti sis memor et salutis,
Tristia cuncta exsuperans aut ænimo, aut amico.
Tu bene si quid facias, non meminisse fas est:
Quæ benefacta accipias, perpetuo memento. 5
Grata senectus homini, quæ parilis juventæ:
Illa juvenia est gravior, quæ similis senectæ.

Thales Milesius.

Turpe quid ausurus, te sine teste time.
Vita perit, mortis gloria non moritur.
Quod facturus eris, dicere sustuleris

Crux est, si metuas, vincere quod nequeas.
Cum vere objurgas, sic inimice juvas: 5
Cum falso laudas, tunc et amice noces.
Nil nimium. Satis est; ne sit et hoc nimium

De iisdem septem Sapientibus, e Græco.

Septenis patriam Sapientum, nomina, voces,
Versibus expediam: sua quemque monastica
dicent. [seipsum.]

Chilo, cui patria est Lacedæmon, Noscere
Periander, Trepidam moderare, Corinthius, iram.
Ex Mitylensis, Nimium nil, Pittacus oris. 5
Mensuram optimum, ait Cleobulus Lindius, in re.
Expectare Solon finem docet, ortus Athenis.
Plures esse Bias praves, quem clara Priene.
Mileti, fugisse Thales vadimonia, alumnus.

AUSONII BURDIGALENSIS IDYLLIA.

IDYLLIUM I.—*Versus Paschales Procodicti.*

Sancta salutiferi redeunt sollennia Christi,
Et devota pii celebrant jejunia mystæ.
At nos æternum cohibentes pectore cultum,
Intermentorum vim continuamus honorum.
Annua cura sacris, jugis reverentia nobis. 5
Magne pater rerum, cui terra, et pontus, et æther,
Tartaraque, et picti servit plaga lactea cæli:
Noxia quem scelerum plebes tremuit, almaque rur-
Concelebrat votis animarum turba piarum; [sum
Tu brevis hunc ævi cursum, celeremque caducæ
Finem animæ donas æternæ munere vitæ. 11
Tu mites legum monitus, sacrosque prophetas
Humano impertis generi, servasque nepotes,
Deceptum miseratus Adam, quem capta venenis
Implevit socium blandis erroribus Eva. 15
Tu Verbum, pater alme, tuum, natumque, Deumque
Concedas terris totum, similemque, paremque,
Ex vero verum, vivaque ab origine vivum.
Ille tuis doctus monitis hoc addidit unum,
Ut super æquoreas nahat qui Spiritus undas, 20
Pigra immortalī vegetaret membra lavacro.
Trina fides auctore uno: spes certa salutis
Illic numerum junctis virtutibus amplectenti.
Tale et terrenis specimen spectatur in oris
Augustus genitor, geminū sator Augustorum;
Qui fratrem natumque pio complexus utrumque
Numine, partitur regnum, neque dividit unum,
Omnia solus habens, atque omnia dilargitus.
Hos igitur nobis trina pietate vigentes,
Rectores terræ placidos, cœlique ministros, 30
Christe, apud æternum placabilis adære Patrem

. D.

Post Deum semper patrem colui, secundam-
que reverentiam genitori meo debui. Sequitur
ergo hanc summi Dei venerationem Epicedion
patris mei. Titulus a Græci auctoribus, defunc-
torum honori dicatus, non ambiciosus, sed reli-
giosis; quem commendo lectori meo, sive is
illius est, sive pater, sive utrumque. Neque, ut
laudet, exigo, sed, ut amet, postulo. Neque

ero nunc patrem meum laudo, quod ille non
eget, et ego functum oblectatione viventium
onerare non debeo. Neque dico, nisi quod ag-
noscunt, qui parti ætatis ejus interfuerunt. Fal-
sum me autem, morte ejus obita, dicere, et verum
tacere, ejusdem piaculi existimo. Imagini ipsius
hi versus subscripti sunt, neque minus in opus-
culorum seriem relati. Alia omnia mea displi-
cent mihi; hos relegisse amo. Vale.

IDYLLIUM II.—*Epicedion in patrem suum Julium Ausonium.*

Nomen ego Ausonium, non ultimus arte medendi,
Et mea si nosset tempora, primus eram.
Vicinas urbes colui patriæque domoque,
Vasates patria, sed lare Burdigalam.
Curia me duplex, et uterque ænatus habebat 5
Muneris exsortem, nomine participem.
Non opulens, nec egens, parvus sine sordibus egi.
Victum, habitum, mores semper eadem habui.
Sermone impromptus Latio: verum Attica lingua
Suffecit culti vocibus eloqui. 10
Obtuli opem cunctis poscentibus artis inemptæ,
Officiumque meum cum pietate fuit.
Judicium de me studii præstare bonorum;
Ipse mihi nunquam, iudice me, placui.
Officia in multis diverso debita cultu, 15
Personis, meritis, tempore distribui.
Litihi abstinui: non auxi, non minui rem.
Indice me nullus, sed neque teste, perit.
Invidi nunquam: cupere atque ambire refugii.
Jurare, aut falsum dicere, par habui. 20
Factio me sibi non, non conjuratio junxit.
Sincero colui fœdere amicitias.
Felicem acivi, non qui, quod vellet, haberet,
Sed qui per fatum non data non cuperet.
Non occurrator, non garrulus, obvia cernens,
Valvis et velo condita non adii. 30
Famam, quæ posset vitam lacierare bonorum,
Non finxi; et, veram si acierim, tacui.
Ira procul, spes vana procul, procul anxia cura,
Inque bonis hominum gaudia falsa procul. 30
Vitati cœtus, ejuratiq; tumultus,

Et semper fletæ principum amicitias.
Deliquisse nihil nunquam laudem esse putavi,
Atque bonos mores legibus antetuli.
Irasci promptus, propeavi condere motum, 35
Atque mihi pœnas pro levitate dedi.

Conjugium per lustra novem, sine crimine, con-
Unum habui : natos quatuor edidimus. [cora
Prima obiit lactens : at qui fuit ultimus ævi,
Pubertate rudi non rudis interit. 40

Maximus ad summum culmen pervenit honorum,
Præfectus Gallis, et Libyæ, et Latio,
Tranquillus, clemens, oculis, voce, ore serenus,
In genitore suo mente animoque pater.

Huius ego et natum et generum pro consule vidi :
Consul ut ipse foret, spes mihi certa fuit. 46

Matronale decus possedit filia : cuius
Egregia et nuptæ laus erat, et viduæ ;
Que nati, generique, et progeneri, simul omnium
Multiplici illustres vidit honore domos. 50

Ipse nec affectans, nec detestator honorum,
Præfectus magni nuncupor Illyrici.

Hæc me fortunæ largæ indulgentia suscit,
Numine adorato, vitæ abitu petere ;
Ne fortunatæ spatium inviolabile vitæ 55
Fatali admorsu stringeret ulla dies.

Obtinui, auditaque preces : spem, vota, timorem,
Sopitus placido fine, relinquo aliis.

Inter mærentes, sed non ego mæstus, amicos
Dispositis jacui funeris arbitriis. 60

Nonaginta annos baculo sine, corpore toto
Exegi, cunctis integer officiis.

Hæc quicunque leges, non adspernare fari :
Talis vita tibi, qualia vota mihi.

Cum de palatio post multos annos honoratis-
simus, quippe jam consul, redisset ad patriam,
villulam, quam pater reliquerat, introgressus, his
versibus lusi, Luciliano stylo.

IDYLLIUM III.—Ausonii Villula.

Salve, hærediolum, majorum regna meorum,
Quod proavus, quod avus, quod pater excoluit,
Quod mihi jam senior, properata morte, relinquit :
Eheu, nolueram tam cito posse fari !

Iusta quidem series patri succedere : verum 5
Esse simul dominos, gratior ordo piis.

Nunc labor et curæ mea sunt : sola ante voluptas
Partibus in nostris ; cætera patris erant.

Parvum hærediolem, fateor : sed nulla fuit res
Parva unquam æquanimis ; adde etiam unani-
mis. [ex re.

Ex animo rem stare æquum puto, non animum
Cuncta cupit Cræsus, Diogenes nihilum :

Spargit Aristippus mediis in Syrtibus aurum :
Aurea non satis est Lydia tota Midæ.

Cui nullus finis cupiendi est, nullus habendi. 15
Ille opibus modus est, quem statuas animo.

Verum ager iste meus, quantus sit, nosce ; etiam
Noveris, et noris te quoque, si polis es : [me
Quamquam difficile est se noscere :

Quam propere legimus, tam cito negligimus.
Agri bis centum colo jugera : vinca centum 21

Jugeribus colitur, prataque dimidium ; [vum.
Sylva supra duplum, quam prata, et vinea, et ar-
Cultor agri nobis nec superest, nec abest. [nis

Fons propter, puteusque brevis, tum purus ; etiam-
Naviger hic refluxus me vehit, ac revehit. 26

Conducitur fructus gemitum mihi semper in an-
nimæ. [fames.

Cui non longa penus, huic quoque promta

mihi non procul urbe sita est, nec prorius
ad urbem ;
Ne patiar turbas, utque bonis potiar. 30
Et quoties mutare locum fastidia cogunt,
Transeo, et alternis rure vel urbe fruor.

Ausonius Hesperio filio.

Libellum, quæm ad nepotulum meum, sororis
tuxæ filium, instar protrepitici luseram, venturus
ipse præmiis legendum. Hoc enim malui, quam
ipse recitare, esset ut tibi censura liberior, quæ
duabus causis impediri solet ; quod aures nostras
audita velocius, quam lecta prætereunt ; et quod
sinceritas judicandi præsentia recitantis oneratur.
Nunc tibi utrumque integrum est ; quia et le-
genti tibi libera mora est, et iudicatorio non ob-
stat nostri verecundia. Sed heus tu, fili dul-
cissime, habeo quod admoneam. Si qua tibi in
his versiculis videbuntur (nam vereor ut multa
sint) fucatus concinnata, quam verius, et plus
coloris quam succi habere ; ipse sciens fluere
permisi, venustula ut essent magis, quam forti-
cula ; instar virginum,

quas matres student

Demissis humeris esse, vincto pectore, ut graciles
sient :

nosti cætera. Superest igitur, ut dicas : Quid
moris iudicationem meam de eo, quod ipse
pronuntias esse mendosum ? Dicam scilicet me
hujusmodi versibus foris rubescere, sed intra
nos minus verecundari : namque ego hæc annis
illiis magis quam meis scripsi, aut fortasse et
meis. *Δις πατρίδι εὐχόμενος.* Ad summam, valeat
auctoritas tua ; mihi cum infante ratio est. Vale,
fili dulcissime.

IDYLLIUM IV.—Ad nepotem Ausonium protrepiticon de studio puerili.

Sunt etiam Musis sua ludicra : mixta Camænis
Otia sunt, mellite nepos, nec semper acerbi
Exercet pueros vox imperiosa magistri,
Sed requie studique vices rata tempora servant.
Et satis est puero memori legisse libenter, 5
Et cessare licet. Graio schola nomine dicta est,
Justa laboriferis tribuantur ut otia Musis.

Quo magis, alternum certus succedere ludum,
Disce libens : longum delentura laborem

Intervalla damus : studium puerile fatiscit, 10
Læta nisi austeris varientur festa profestis.

Disce libens, tetrici nec præceptoris habenas
Detestere, nepos : nunquam horrida forma magi-

Ille licet tristis senio, nec voce serenus, [stri
Aspera contractæ minuitur jurgia frontis, 15

Nunquam immanis erit, placita adusuetudine vul-
Qui semel imbuerit : rugas nutricis amabit, [tus

Qui refugit matrem : pappos, aviaque trementes
Anteferunt patribus seri nova cura nepotes.

Sic neque Peliden terrebat Achillea Chiron 20
Thes-álico permixtus equo, nec pinifer Atlas

Amphitryoniaden puerum ; nec blandus uterque
Mitibus alloquiis teneros mulcebat alumnos.

Tu quoque ne metuas, quamvis schola verbere
multo 25

Increpet, et truculenta senex gerat ora magister.
Degeneres animos timor arguit : at tibi consta

Intrepidus ; nec te clamor, plæaque sonantes,
Nec matutinis agit ager formido sub horis. [lex

Quod scriptum vibrat ferula, quod multa supel-

Virgea, quod fallax acuticam prætexit aluta, 30
 Quod fervent trepido subællia vestra tumultu.
 Pompa loci, et vani fugiator scena timoris.
 Hæc olim genitorque tuus, genitrixque secuti
 Securam placido mihi permulcere senectam.
 Tu senium, quodcumque super latentibus annis 35
 Fata dabunt, qui nonien avi geris indole prima
 Prime nepos, vel re vel spe mihi porge fruendum.
 Nunc ego te puerum, mox in juvenilibus annis,
 Jamque virum cernam, si fors ita jusserit; aut si
 Invidia est, sperabo 'amen: nec vota fatiscunt,
 Ut patriæ, utque mei non immemor, ardua semper
 Præmia Musarum cupias, sacundus et olim
 Ilac gradiare via, qua nos præcessimus, et cui
 Proconsul genitor, præfectus avunculus instant.
 Perlege, quodcumque est memorabile: priva mo-
 nebo. 45

C'onditor Iliados, et amabilis orsa Menandri
 Evolvenda tibi: tu flexu et acumine vocis
 Innumeros numeros doctis accenitibus effer,
 Affectusque impone legens: distinctio sensum
 Auget, et ignavis dant intervalla vigorem. 50
 Ecquando ista necesse contingent dona senectæ?
 Quando oblita mihi tot carmina, totque per ævum
 Connexa historiæ, soccos, aulæque regum,
 Et melicos lyricosque modos præfando novabis,
 Obductoque seni facies puerascere sensus? 55
 Te præeunte, nepos, modulata poemata Flacci,
 Altisonumque iterum fas est didicisse Maronem.
 Tu quoque, qui Latium lecto sermone, Terenti.
 Comis, et adstricto percurrit pulpitæ socco, 59
 Ad nova vix memorem diverbia coge senectam.
 Jam facinus, Catilina, tuum, Lepidique tumultum,
 Ab Lepido et Catulo jam res et tempora Romæ
 Orsus, his senos seriem connecto per annos.
 Jam lego civili mixtum Mavortie duellum,
 Movit quod socio Sertorius exsul Ihero. 65

Nec rudis hoc avus admonere, sed mille docendo
 Ingenia expertus: multos lactentibus annis
 Ipse alui, gremioque fovens, et murmura solvens,
 Eripui tenerum blandis nutritibus ævum.
 Mox pueros molli monitu, et formidine leni 70
 Pellexi, ut mites peterent per acerta prolectus,
 Carpturi dulcem fructum radicis amaræ.
 Idem vestigipes motu jam puberis ævi
 Ad mores, artesque bonas, fandique vigorem
 Produxi, quamquam imperium cervicæ negarent
 Ferre, nec insertis præberent ora lupatis. 76
 Ardua temperies, dura experientia, iarus
 Eventus, longo rerum spectatus ab usu,
 Ut regat indocilem mitis censura juventam.
 Quæ tolerata mihi, donec jam ærumna juvaret,
 Leniretque usu bona consuetudo laborem. 81

Donec ad Augustæ pia munera disciplina
 Accirer, varioque accingerer auctus honore:
 Aurea cum parere mihi pallatia jussum.
 Absistat Nemesi, ferat et Fortuna jocantem. 85
 Præsedî imperio, dum prætextatus in ostro,
 Et accepto, et solio, sibi præfert jura magistri,
 Majoresque putat nostros Augustus honores.
 Quos mox sublimi maturus protulit auctu,
 Quæstor ut Augusti, patri natoque, crearet, 90
 Ut præfecturam duplicem, ællamque culelem,
 Ut trabem, pictamque togam, mea præmia,
 consul

Induerer, fastisque meis prælatus habere
 His ego quæ sibi meritum quam grande nepoti
 Consul avus, lumenque tuæ præluco vitæ. 95
 Quamvis et patrio jamdudum nomine clarus.
 Posses ornatus, posses oneratus haberi;

Accessit tamen ex nobis honor inclutus. hunc te
 Effice, ne sit onus; per te ut connixus in altum
 Consendas, speresque tuos, te consule, fasces.

IDYLLIUM V.—*Genethliacon ad eundem Ausonium nepotem.*

Carmina prima tibi cum jam puerilibus annis
 Traderet assidui permulcens cura magistri
 Imbueretque novas aures, sensusque sequaces,
 Ut respondendas docili quoque murmure voces
 Emendata rudi proferret lingua palato,
 Addidimus nil triste senes; ne cura monendi
 deret, aut dulces gustus vitaret amaris.
 At modo, cum motu vigeas jam puberis ævi,
 Fortiaque a teneris possis accernere, et ipse
 Admonitor morumque tibi fandique videri; 10
 Accipe non præcepta quidem, sed vota precantis
 Quin gratantis avi festum ad solenne nepotis.
 Annuit, ut reducem fatorem a fine senectam
 Sospes agam, festumque diem, dubitataque cer-
 Sidera, deposito prope conclamatus in ævo. Inam
 Illoc, mellite nepos, duplicato fenore partum, 16
 Natali accedente tuo. munusque salutis
 Plenus hoc nostræ, quod jam tibi puberis ævi
 Crescit honos, juvenemque senex jam cerno ne-
 potem.

Sexta tibi hæc primo remeat trieteris ab anno.
 Septembribus notis referens natalibus Idus. 21
 Idus alma dies, geniti quoque culta deorum.
 Sextiles Hecate Latonia vindicat Idus;
 Mercurius Maïas, superorum adjunctus honori;
 Octobres olim genitus Maro dedicat Idus. 25
 Idus sæpe colas bisseis mensibus omnes,
 Ausonii quicumque mei celebraveris Idus.
 Vale, nepos dulcissime.

Ausonius Gregorio filio S.

En unquam vidisti nebulam pictam in pariete?
 Vidisti utique, et meministi. Treveris quippe
 in trichino Aëoli fucata est pictura hæc: Cupidi-
 nem cruci affigunt mulieres amatrices, non hæc
 de nostro sæculo, quæ sponte peccant; sed illæ
 Heroicæ, quæ sibi ignoscunt, et pleciunt deum.
 quarum partem in lugentibus campis Maro nos-
 ter enumerat. Hanc ego imaginem specie et
 argumento miratus sum: deinde mirandi stu-
 potem transuli ad ineptiam poetandi. Mihi
 præter lemma, nihil placet. Sed commendo
 tibi errorem meum. Nævros nostros et cicatrices
 amamus: nec soli nostro vitio percasce contenti,
 affectus, ut amentur. Verum quid ego huic
 eclogæ studiosæ patrocinor? Certus sum, quod-
 cumque meum scieris, amabis. Quod magis
 spectro, quam ut laudes. Vale.

IDYLLIUM VI.—*Cupido cruci affixus.*

Aeris in campis, memorat quos Musa Maronis,
 Myricæ amantes ubi lucus opacat amantes.
 Oricia ducebant Heroides, et sua quæque,
 Ut quondam occiderant, leti argumenta gerebant,
 Errantes sylvæ in magna, et sub luce maligna, 5
 Interarundineasque comas, gravidumque papaver.
 Et tactos sine labe lacus, sine murmure rivos:
 Quorum per ripas nebuloso lumine marcent
 Fleti olim regum et puerorum nomina flores.
 Mirator Narcissus, et Cebalides Hyacinthus. 10
 Et Crocus aëricornans, et murice pictus Adonis
 Et tragico scriptis gemitu Salaminibus Aëx.
 Omnia quæ lacrynis et amoribus anxia mæstis
 Exercent memores obita jam morte ioleris:

Rursus in amissum revocant Heroidas ævum. 15
 Fulmineos Semele decepta puerpera partus
 Defect, et ambustas lacerans per inania cunæ
 Ventilat ignavum simulati fulminis ignem.
 Irrita dona querens, sexu gavisa virili,
 Mæret in antiquam Cœnia revocata figuram. 30
 Vulnera siccata adhuc Procriæ, Cephalique cruen-
 Diligit et percussa manum : fert fumida testa [tam
 Lumina Sestiaca præcepta de turre puella :
 Et de nimbo salum Leucate minatur
 Masculæ Lesbicis Sappho peritura sagittis. 25
 Harmoniæ cultus Eriphyle mæsta recusat,
 Infelix nato, nec fortunata marito.
 Tota quoque aeris Minoia fabula Cretæ
 Picturarum instar tenui sub imagine vibrat.
 Paspiphæ nivei sequitur vestigia tauri. 30
 Licia fert glomerata manu deserta Ariadne.
 Respicit abjectas desperans Phædra tabellas.
 Hæc laqueum gerit, hæc vanæ simulacra coronæ:
 Dædalæ pudet hanc latebras subisse juvenæ.
 Præreptas queritur per inania gaudia noctes 35
 Laodamea duas, vivi functique mariti.
 Parte truces alia strictis mucronibus omnes
 Et Thisbe, et Canace, et Sidonis horret Elissa.
 Conjugis hæc, hæc patris, et hæc gerit hospitis
 ensen.
 Errat et ipsa olim, qualis per Iatmia saxa 40
 Endymioneos solita affectare sopores
 Cum face et astrigero diademate Luna bicornis.
 Centum aliæ veterum recolentes vulnera amorum
 Dulcibus et mæstis refovent tormenta querelis.
 Quas inter medias furvæ caliginis umbram 45
 Dispulit inconsultus Amor stridentibus alia.
 Agnovere omnes puerum, memorique recursum
 Communem sensere reum, quanquam humida
 circum
 Nubila et auratis fulgentia cingula bullis,
 Et phætram, et rutilæ fuscarent lampados ignem;
 Agnoscent tamen, et vanum vibrare vigorem 51
 Occipiunt, hostemque unum loca non sua nactum,
 Cum pigros ageret densa sub nocte volatus,
 Facta nube premunt : trepidantem, et cassa paran-
 Suffugia, in cœtum mediæ traxere catervæ. [tem
 Eligitur mæsto myrtus notissima luo, 56
 Invidiosa deûm pœnis : cruciaverat illic
 Spreta olim memorem Veneris Proserpina Adonin.
 Hujus in excelso suspensum stipite Amorem,
 Devinctum post terga manus, substrictaque plantis
 Vincula mærentem, nullo moderamine pœnæ 61
 Affigunt : reus est sine crimine, iudice nullo
 Accusatus Amor : se quisque absolvere gestit,
 Transferat ut proprias aliena in crimina culpas.
 Cunctæ exprobrantes tolerati insignia leti 65
 Expediunt : hæc arma putant, hæc ultio dulcis,
 Ut quo quæque perit, studeat punire dolore.
 Hæc laqueum tenet, hæc speciem mucronis ina-
 nem
 Ingerit : illa cavos amnes, rupemque fragosam,
 Inanique metum pelagi, et sine fluctibus æquor.
 Nonnullæ flammæ quatunt, trepidoque minantur
 Stridentibus nullo igne faces : rescindit adaltem
 Myrrha uterum lacrymis ingentibus, inque paven-
 Gemmea fletiferi jaculator succina trunci. [tem
 Quædam ignoscentum specie ludibria tantum 75
 Sola volunt : stylus ut tenuis sub acumine puncti
 Eliciat tenerum, de quo rosa nata, cruorem;
 Aut publi admoveant petulantia lumina lychni.
 Ipsa etiam simili genitrix obnoxia culpæ
 Alma Venus tantos penetrat secure tumultus 80
 Nec circumvento prope rans suffragia nata

Terrorem ingeminat, stimulisque accendit a:
 Accipies Furias, natiq[ue] in crimina confert
 Deducus ipsa suum; quod vincula cæca mariti
 Depresso Mavorte tulit; quod pube pudenda 85
 Hellespontiaci ridetur forma Priapi;
 Quod crudelis Eryx, quod semivir Hermaphrodi-
 Nec satis in verbis : roseo Venus aurea æro [tus
 Mærentem pulsata puerum, et graviora paventem.
 Olli purpureum mulcato corpore rorem 90
 Sutilis expressit crebro rosa verbere; quæ, jam
 Tincta prius, traxit rutilum mæz ignea fucum.
 Inde truces cecidere minæ, vindictaque major
 Crimine visa suo, Venerem factura nocentem.
 Ipsæ intercedunt Heroïdes, et sua quæque 95
 Funera crudeli malunt adscribere fato.
 Tum grates pia mater agit, cessisse dolentes,
 Et condonatas puero dimittere culpas.
 Talia nocturnis olim simulacra quiescit
 Exercent trepidam casso terrore quietem. 100
 Quæ postquam multa perpassus nocte Cupido
 Effugit, pulsa tandem caligine somni
 Evolat ad superos, portaque evadit eburna

Ausonius Paullo suo S. P. D.

Pervincis tandem, et operta Musarum mea-
 rum, quæ initiorum velabat obscuritas, quanquam
 non profanas, irumpis, Pausle carissime. Quam
 vis enim te non ejus vulgi existimem, quod Ho-
 ratius arceat ingressu; tamen sua cuique sacra :
 nec idem Cereri, quod Libero, etiam sub iisdem
 cultoribus. Poematia, quæ in alumnam meam
 luseram, rudia, et inchoata ad domesticæ solatium
 cantilenæ, cum sine metu arcana securitate frue-
 rentur, proferre ad lucem caligantia coegisti.
 Verecundiæ meæ scilicet spoliis concupisti;
 aut, quantum tibi in me juris esset, ab invito
 indicari. Næ tu Alexandri Macedonis pervica-
 ciam supergressus, qui fatalis jugi lora cum sol-
 vere non posset, abscondit, et Pythiæ specum,
 quo die nefas erat patere, penetravit. Utare
 igitur ut tuis, pari jure, sed fiducia dispari.
 quippe tua possunt populum non timere; meis
 etiam in ra me erubescio.
 Ut voluisti, Pausle, cunctos Bissulæ versos habes,
 Lusimus quos in Suevæ gratiam virgunculæ,
 Otium magis foventes, quam studentes gloriæ
 Tu molestus flagitator lege molesta carmina.
 Tibi, quod intristi, exedendum est : sic vetus
 verbum jubet,
 Compedes, quas ipse fecit, ipse ut gestat faber.

Ad lectorem hujus libelli.

Carminis incomiti tenuem lecture libellum,
 Pone supercilium.
 Seria contractis expende poemata rugis :
 Nos Thymelen sequimur.
 Bissula in hoc schedio cantabitur, aut Erasinus. 6
 Admoneo, ante bibas.
 Jejunis nil acribo : meum post pocula si quis
 Legerit, hic sapiet.
 Sed magis hic sapiet, si dormiet, et putet ista
 Somnia missa sibi. 10

IDYLLIUM VII.—Ausonii Bissula. Ubi nata sit,
 et quomodo in manus domini venerit.

Bissula trans gelidum stirpe et late præcæta
 Conscia nascentis Bissula Danubii, [Rhenum
 Capta manu, sed missa manu, dominatur in ejus
 Delicia, cujus bellica præda fuit.

Matre carens, nutricia egena, nescivit herai 5
Imperium: * * * * *
Fortunæ ac patriæ quæ nulla opprobria sensit,
Illico inexperto libera servitio.
Sic Latiis mutata bonis, Germana maneret
Ut facies, oculos cærulea, flava comas. 10
Ambiguum modo lingua facit, modo forma puel-
læc Rheno genitam prædicat, hæc Latio. [lam;

De eadem Bissula.

Delicium, blanditiæ, ludus, amor, voluptas,
Barbara, sed quæ Latias vincis alumna pupas,
Bissula nomen teneræ rusticulum puellæ,
Horridulum non politis, sed domino venustum.

Ad pictorem de Bissulæ imagine.

Bissula nec ceris, nec fuco imitabilis ullo,
Naturale decus fictæ non commodat arti.
Sandyx, et cerussa, alias simulate puellas;
Temperiem hanc vultus nescit manus. Ergo age,
Puniceas confunde rosas, et lilia misce; [pictor.
Quique erit ex illis color aeris, ipse sit oris. 6

Ad eunlem.

Pingere si nostram, pictor, meditaris alumnam,
Æmula Cecropias ars imitetur apes.

IDYLLIUM VIII.—*Precatio Ausonii Consulis designati, pridie Kalendas Januarii fascibus stantis.*

Jane, veni: novus anne, veni: renovate veni Sol.
Consulis Ausonii Latiam visure curulem.
Ecquid ab Augusta nunc majestate secundum
Quod mireris, habes? Roma illa, domusque Qui-
Et toga purpurei rutilans prætexata senati, [rini,
Hoc capite æternis signat sua tempora Fastis. 6
Anne, bonis cæpte auspiciis, da vere salubri
Apricas ventorum animas, da iocunda Cancro
Solstitia, et gelidum Boream Septemtribus horis.
Mordeat autumnas frigus subtile pruinæ, 10
Et tenuata modis cesset medicocribus ætas.
Sementem Notus humiflet: sit bruma nivalis,
Dum pater antiqui renovatur Martius anni.
Spiet odorato florum nova grata Maio.
Julius et segetes coquat, et mare temperet Euris
Sirius ardentem non augeat igne Leonem. 16
Discolor arboreos variet Pomona sapores.
Mitiget autumnus, quod maturaverit æstas,
Et genialis hiems parta sibi dote fruatur.
Pacem mundus agat, nec turbida sidera regnent.
Nulla tuos, Gradive, offendat stella penates, 21
Quæ non æqua tibi; non Cynthia, non celer Arcas
Finitimus terris, non tu, Saturne, supremo
Ultime circuitu; procul a Pyroente remotus
Tranquillum properabis iter: vos cominus ite, 25
Stella salutigeri Jovis, et Cythereie Vesper.
Nonnumquam hospitibus facilis Cyllenius adsit.
Jane, veni: novus anne, veni: renovate veni
Hostibus edomitis, qua Francia mixta Suevis [Sol.
Cerrat ad obsequium, Latiis ut militet armis; 30
Qua vaga Sauromatas sibi junxerat agmina Chuni,
Quaque Getes sociis Istrum adaulabat Alanis;
(Hoc mihi præpetibus victoria nuntiat alis.)
Jam venit Augustus, nostros ut comat honores,
Officio exornans, quos participare cupisset. 35
Jane, veni: novus anne, veni: renovate veni Sol;
Aurea venturo, Sol, porrigere gaudia Jano.
Fascibus Ausonii succedet Cæsar in annum,
Quintam Romulei prætextam habiturus honoris.
Ecce ubi se cumulat mea purpura: (mitibus audi

Auribus hoc, Nemesia:;) post me dignatur oriri 41
Augustus consul, plus quam conferre videtur
Me sibi, qui jussit nostros præcedere fasces.

Jane, veni: novus anne, veni: renovate veni Sol
Coge æcuturos bis æna per ostia menses. 45
Tu tropicum Soli da cedere, rursus et illum
Terga dare, ut duplex tropicus varietur ab astro
Et quater a ternis properet mutatio signis.
Æstivos impelle dies, brumamque morantem
Noctibus acceleret promissus Cæsaris annus. 50
Illum ego si cœnam, tum terque quaterque beatus
Tunc ero bis consul, tunc tangam vertice cælum.

IDYLLIUM IX.—Item precatio Kalendis Januarii.

Anne, bonis cæpte auspiciis, felicia cernis
Consulis Ausonii primordia: prome coruscum,
Sol æterne, caput, solitque illustrat almo
Lumine purpureum jubar exere lucis Eoæ.
Anne, pater rerum, quas Jani mense bifontis 5
Volvis in hibernum glaciali fine Decembrem,
Anne, veni, et festum veteris novus adipisce Jani
Sollennes pervade vias, bissemaque mundo
Curricula æquatis varians per tempora signis
Præcipientem æterna perfer vertigine cursum; 10
Sic prono raptate polo, contraria Phœbus
Ut momenta ferat servata parte dierum,
Et novus hiberno reparat sua lumina pulsus.
Menstrua ter decies redeunt dum cornua Lunæ.
Exortus obitusque manu volvente rotabis, 15
Legitimum Phœbi colubens per signa meatum.

IDYLLIUM X.—Mœvella

Transieram celerem nebuloso lumine Navam,
Addita miratus veteri nova mœnia vico.
Æquavit latias ubi quondam Gallia Cænnas,
Infletaque jacent inopes super arva catervæ.
Unde iter ingrediens nemorosa per avia solum, 5
Et nulla humani spectans vestigia cultus,
Prætereo arentem sitientibus undique terris
Dummissum, riguaque perenni fonte Tabernas,
Arvaque Sauromatum nuper metata colonis:
Et tandem primis Belgium conspicio oris 10
Nivomazum, divi castra incluta Constantini.
Purior hic campis aer, Phœbusque si reno
Lumine purpureum reserat jam sudus Olympum:
Nec jam, conserts per mutua vincula ramis,
Queritur exclusum viridi caligine cælum; 15
Sed liquidum, jubar, et rutilam visentibus æthram
Libera perspicui non invidet aura dei.
In speciem cum me patriæ, Gallique nitentis
Burdigale, blando populerunt omnia visu,
Culina villarum pendentibus edita ripis, 20
Et virides Baccho colles, et amœna fluentia
Subterlabentis tacito rumore Mosellæ.

Salve annis laudate agris, laudate colonis,
Dignata imperio debent cui mœnia Belgæ:
Annis odorifero juga vitea consite Baccho, 25
Consiste gramineas annis viridissime ripas:
Naviger, ut pelagus; devexas pronus in undas
Ut fluvius; vitroque lacu imitate profundo;
Et rivus trepido potis æquiparare mentem.
Et liquido gelidos fontes præcellere potui: 30
Omnia solus habes, quæ fons, quæ rivus, et amnis
Et lacus, et bivio refluus manamine pontus.
Tu placidus prolapsus aquis, nec murmura venti
Ulla, nec occultu pateris luctamine saxi.
Non superante vado rapidos reparare meatus 35
Cogeries; exstantes medio non æquore terras
Interceptus habes, iusti ne demat honorem

Nomis, exclusum si dividat insula flumen.
 In duplices sortite vias, et cum amne secundo
 Diffus, ut celeres feriant vada concita remi; 40
 Et cum per ripas nusquam cessante remulco
 Intendunt collo malorum vincula nautæ.
 Ipse tuos quotiens miraris in amne recursus,
 Legitimosque putas prope segnius ire meatus!
 Tu neque limigenis ripam prætexeris ulvis, 45
 Nec piger immundo perfundis littora ceno;
 Sicca sed in prima adspersa vestigia lymphæ.

I nunc, et Phrygiis sola lævia consere crustis,
 Tendens marmoreum laqueata per atria campum.
 Ast ego despectis, quæ census opesque dederunt,
 Naturæ mirabor opus, non cura nepotum, 51
 Lætæque jacturis ubi luxuriatur egestas.
 Hic solidæ sternunt humentia littora aræ,
 Nec retinent memores vestigia pressa figuræ.
 Spectaris vitreo per lævia terga profundo, 55
 Secreti nihil amnis habens: usque almus aperto
 Panditur intuitu liquidis obtutibus aer,
 Nec placidi prohibent oculos per inania venti;
 Sic demersa procul durante per intima visu
 Cernimus, arcanique patet penetrale fluenti, 60
 Cum vada lene meant, liquidarum et lapsus aqua-
 Prodit cærulea dispersas luce figuræ: [rum
 Quod sulcata levi crispatur arena meatu;
 Inclinata tremunt viridi quod gramina fundo;
 Utque sub ingenuis agitatur fontibus herbæ 65
 Vibrantes patiuntur aquas; lucetque, latetque
 Calculus, et viridem distinguit glærea muscum.
 Nota Caledoniis talis pictura Britannis.
 Cum virides algas, et rubra corallia nudat
 Æstus, et albescentes concharum germina baccas, 70
 Delicias hominum locupletum, quæque sub undis
 Adinsulant nostros imitata monilia cultus.
 Haud aliter placidæ subter vada læta Mosellæ
 Detegit admixtos non concolor herba lapillos.
 Intentos tamen usque oculos error fatigant 75
 Interludentes, examina lubrica, pisces.
 Sed neque tor species, obliquatosque natatus,
 Quæque per adversum succedunt agmina flumen,
 Nominaque, et cunctos numerosæ stirpis alumnos,
 Edere fas: haud ille sinit, cui cura secundæ 80
 Sortis, et æquore cessit tutela tridentia.

Tu mihi, flumineis habitatrix Nais in oris,
 Squamigeri gregis ede choros, liquido; que sub al-
 Dissere cæruleo fluitantes amne catervas. [veo
 Squameus herbas Capito interlucet arenas, 85
 Viscere prætenere fartim congestas aristas,
 Nec duraturus post hinc trihorio mensis.
 Purpureisque Salar stellatus tergora guttis,
 Et nullo spinæ nociturus acumine Redo,
 Effugiensque oculos celeri levis Umbra natatu. 90
 Tuque per obliqui fauces versate Saravi,
 Qua bis terna fremunt scopulosis ostia pilis,
 Cum defluxisti famæ majoris in amnem,
 Liberior laxos exerce, Barbe, natatus.
 Tu melior pejore ævo: tibi contigit omni 95
 Spirantum ex numero non illaudata senectus.
 Nec te puniceo rutilantem viscere, Salmo,
 Transierim, latæ cuius vaga verbera caudæ
 Gurgite de medio summæ referuntur in undas.
 Oculis placido cum proditur æquore pulsus.
 Tu loricato squamosus pectore, frontem 101
 Lubricus, et dubie facturus fercula cense,
 Tempora longarum fera in corrupte moratum,
 Præsignis maculis capitis: cui prodiga nutat
 Alvus, opimatque fluens abdomine venter, 105
 Quæque per Illyricum, per stagna Minominis lætri,
 Spumarem indicitis asperis, Mustella, natantum,

In nostrum subvecta fretum, ne læta Mosellæ
 Flumina tam celebri defraudarentur alumno.
 Quis te naturæ pinxit color? atra superne 110
 Puncta notant tergum, quæ lætea circuit Iris.
 Lubrica cæruleus perducit tergora fucus.
 Corporis ad medium fartim pinguescit: at illine
 Usque sub extremam squalet cutis arida caudam.
 Nec te delicias mensarum, Perca, sileho, 115
 Amnigenas inter pisces dignande marinæ,
 Solus puniceis facilis contendere Mullis:
 Nam neque gustus iners, solidoque in corpore
 Segmentis corunt, sed dissociantur aristas. [partes
 Illic etiam Latio risus prænomine, cultor 120
 Stagnorum, querulis vis infestissima ranis
 Lucius, obscuras ulva cenoque lacunas
 Obsidet: hic nullos mensarum lectus ad usus,
 Fervet fumosis olido nidore popinis.
 Quis non et virides vulgi solatia Tincas 125
 Norit, et Alburnos prædam puerilibus hamis,
 Stridentesque focus obsonia plebis Alausas?
 Teque inter species geminas, neutrumque, et
 utrumque,
 Qui necdum Salmo, nec jam Salar, ambiguusque
 Amborum medio Fario intercepte sub ævo? 130
 Tu quoque flumines inter memorande cohortes,
 Gobio, non major geminis sine pollice palnis,
 Præpinguis, teres, ovipara congestior alvo,
 Propexique jubar imitatus Gobio Barbi.
 Nunc pecus æquoreum celebrabere magne Silure:
 Quem velut Actæo perductum tergora olivo 136
 Amnicolam Delphina reor; sic per freta magnum
 Labens, et longi vix corporis agmina solvis,
 Aut brevis defensa vadis, aut fluminis ulvis.
 Aut cum tranquillos moliris in amne meatus, 140
 Te virides ripæ, te cærulea turba natantum,
 Te liquide mirantur aquæ: diffunditur alveo
 Æstus, et extremi procurant margine ductus.
 Talis Atlantico quondam Balæna profundo,
 Cum vento motu suo telluris ad oras 145
 Pellitur, exclusum fundit mare, magnæque surgunt
 Æquora, vicinique timent decrescere montes.
 Hic tamen, hic nostræ mitis Balæna Mosellæ,
 Exitu procul est, magnoque honor additus amni
 Jam liquidas spectasse vias, et lubrica pisces
 Agmina, multiplicesque satis numeras catervas.
 Inducant aliam spectacula vitea pan-pam,
 Sollicitentque vagos Baccheia muneia visus:
 Qua sublimis apex longo super ardua tractu,
 Et rupes, et aprica jugi, flexusque, sinusque 155
 Vitibus adsurgunt, naturalique theatro.
 Gauranum sic alma jugum vindemia vestit,
 Et Rhodopen, propiorque nitent Pangæa Lyæo.
 Sic vieta Isanarius super æquora Thracia collis.
 Sic nec flaventem pingunt vinea Garumnæ. 160
 Summis quippe jugis tendentis in ultima clivi,
 Conseritur viridi fluvialis margo Lyæo.
 Lætæ operum plebes, festinatæque coloni
 Ventile nunc summo properant, nunc de iuge
 Certantes stolidis clamoribus: inde viator [dorno
 Riparum subjecta terrens, hinc navita labens 166
 Probra canunt æris cultoribus: adstrept ollis
 Et rupes, et ayla tremens, et concavus amnis.
 Nec solos hominum delectat scena locorum.
 Hic ego et agrestes Satyros, et glauca tuentes 170
 Naidas extremis credam concurrere ripis,
 Capripedes agit cum læta protervia Panas,
 Insulantque vadis, trepidæque sub amne ætores
 Terrent, indocili pulsantes verberare fluctum.
 Sæpe etiam mediis furata o collibus uvæ 175
 Intu: Oreiadas Panope fluvialis amicas,

Fugit lascivos paganica numina Faunos.
 Dicitur et, medio cum sol aetiv igneus orbe,
 Ad commune fretum Satyros vitreasque sorores
 Consortes celebrare choros, cum praeiit horas
 Surtas hominum cœtu flagrantior æstus. 181
 Tunc insulantes sua per freta ludere Nymphas,
 Et Satyros mersare vadis, rudibusque natandi
 Per medias exire manus, dum lubrica falsi
 Membra petunt, liquidosque lovent pro corpore
 fluctus. 185

Sed non hæc spectata ulli, nec cognita visu,
 Fas mihi sit pro parte loqui: secreta tegatur,
 Et commissa suis lateat reverentia rivis.
 Illa fruenda palam species, cum glaucus opaco
 Respondet colli fluvius: frondere videntur 190
 Flumine latices, et palmitè consitus amnis.
 Quis color ille vadis, seras cum protulit umbras
 Hesperus, et viridi perfundit monte Mosellam?
 Tota natant crispis juga montibus, et tremit absens
 Pampinus, et vitreis vindemia turget in undis:
 Annuerat virides derisus navita vites, 196
 Navita caudiceo fluitans super æquora lembo,
 Per medium, qua sese amni confundit imago
 Collis, et umbrarum confinia conserit amnis.

Hæc quoque quam dulces celebrant spectacula
 pompas, 200
 Remipedes medio cantant cum flumine lembi,
 Et varios ineunt flexus, viridesque per oras
 Stringunt attonsis pubentia germina pratis!
 Puppibus et proris alacres gestire magistros,
 Impubemque manum super amnica terga vagan-
 dum spectat, transire diem, sua seria, ludo. [tem
 Posthabet: excludit veteres nova gratia curas.
 Tales Cumano despectat in æquore ludos
 Liber, sulfurei cum per juga consita Gauri
 Perque vaporiferi graditur vineta Væsevi; 210
 Cum Venus Actiacis Augusti læta triumphis
 Ludere lascivos fera prælia jussit Amores,
 Qualia Niliacæ classes, latæque tirremes
 Subter Apollinæ gesserunt Leucados arces;
 Aut Pompeiani Mylasena pericula belli 215
 Euboicæ referunt per Averna sonantia cymbæ,
 Innocuos ratiùm pulsus, pugnasque jocantes
 Naumachias, Siculo quales spectante Peloro
 Cæruleus viridi reparat sub imagine pontus 21
 Non aliam speciem petulantibus addit ephebis
 Pubertasque, amniæque, et picti rostra phaseli.
 Hos Hyperionio cum sol perfuderit æstu,
 Reddit nautales vitreo sub guigite formas,
 Et redigit pandas inversi corporis umbras
 Utque agiles motus dextra lævæque frequentant,
 Et commutatis alternant pondera remis, 226
 Unda refert alios, simulacra humentia, nautas.
 Ipsa suo gaudet simulamine nautica pubes,
 Fallaces fluvio mirata redire figuras.
 Sic ubi compositos ostentatura capillos, 231
 Candentem late speculi explorantis honorem
 Cum primum caræ nutritrix admovit alumne,
 Igna ignoro fruitur virguncula ludo,
 Germanæque putat formam spectare puellæ;
 Oculi fulgenti dat non referenda metallo. 23
 Aut fixas prætentat acus, aut frontis ad oram
 Vibratis cœptat digitis extendere crines.
 Talis ad umbrarum ludibria nautica pubes
 Ambigua fruitur veri falsique figura.

Jam vero, accessus faciles qua ripa ministrat,
 Scrutatur toto populatrix turba profundo: 24
 Heu male defensos penetrati flumine piscis!
 Hic medio procul amne trahens humentia lina,
 Nodosis decepta plagis examina verrit;

Ast hic, tranquillo qua labitur agmine flumen,
 Ducit corticeis fluitantia retia signis. 246
 Ille autem, scopulis subjectas pronus in undas,
 Inclinat lentæ convexa cacumina virgæ,
 Indutos escis jaciens ketalibus hamos.

Quos ignara doli postquam vaga turba natantum
 Rictibus invasit, patulæque per intima fauces 251
 Sera occultati senserunt vulnera ferri;
 Dum trepidant, subit indicium, crispoque tre-
 Vibrantis setæ nutans consentit arundo. [mori
 Nec mora, et excussam stridenti verberè prædani
 Dextera in obliquum raptat puer: excipit ictum
 Spiritus, ut fractis quondam per inane flagellis
 Aura crepat, motoque adsibilat aere ventus.
 Exsultant udae super arida saxa rapinæ,
 Luciferique pavent letalia tela diei: 260

Quique sub amne suo mansit vigor, aere nostro
 Sægis anhelatis vitam consumit in auris.

Jam piger invalido vibratur corpore plausus;
 Torpida supremos patitur jam cauda tremores:
 Nec coeunt rictus: hanstas sed hiatibus auras
 Reddit mortiferos expirans bianchia flatus. 266

Sic ubi fabriles exercet spiritus ignes,
 Accipit alterno cohibetque foramine ventos
 Lanea fagineis alludens parma cavernis.

Vidi egomet quosdam leti sub fine trementes 270
 Collegisse animas, mox in sublime citatos

Cernua subjectum præceps dare corpora in am
 Desperatarum potientes cursu aequum. [nem,
 Quos impos damni puer inconsultus ab alto
 Impetit, et stolido captat prensare natatu. 275

Sic Anthedonius Boeotia per fleta Glaucæ,
 Gramina gustatu postquam evitalia Circes
 Expertus, carptas moribundis piscibus herbas
 Sumisit, Carpathium subit novus accola pontum.

Ille hamis et rete potens, scrutator operis 280
 Neireos, aequoream solitus convertere Tethyn

Inter captivas fluitavit prædo catervas.
 Talia despectant longo per cærla tractu
 Pendentes saxis instanti culmine villæ,

Quas medius dirimit sinuosus flexibus errans 285
 Annis, et alternas comunt prætoria ripas.

Quis nodo Sestiacum pelagus Nephelieidos
 Helles

Æquor, Abydeni freta quis miretur ephebi?
 Quis Chalcedonio constratum ab litto.e pontum,
 Regis opus Magni, mediis euripis ubi undis 290

Europæque Asiæque vetat concurrere terras?
 Non hic dira freti rabies, non seva furentum
 Prælia Cororum: licet hic commercia linguae

Jungere, et alterno sermonem texere pulsu.
 Blanda salutaris permiscuit litora voces, 295

Et voces, et pæne manus: resonantia utrinque
 Verba refert, mediis concurrens fluctibus, Echo

Qui potis, innumeros cultusque habitusque re-
 texens,

Pandere tectonicas per singula prædia formas?
 Non hoc spernat opus Gortynius aliger, mediis 300

Conditor Euboicæ, casus quem fingere in auro
 Conantem Icariorum patrii populare dolores:

Non Philo Cæropius, non qui laudatus ab hoste
 Clara Syracosii traxit certamina belli. [bores

Forsan et insignes hominumque operumque la-
 hic habuit decimo celebrata volumine Marci 306

Hebdomas: hic clari viguere Menecratis artes,
 Atque Ephesi spectata manus: vel in arce Miner-

ictinus, magico cui noctua perlitit furo [vus
 Allicit omne genus volucres, pernitque tuendo.

Conditor hic forsitan fuerit Ptolemaeos aulæ 311
 Dinochares, quadro cui in fastigia cono

Surgit, et ipsa suas consumit Pyramis umbras :
 Jussus ob incesti qui quondam fœdus amoris
 Arsinoen Pharii suspendit in aere templi. 315
 Spirit enim tecti testudine Corus Achates,
 Afflictaque trahit ferrato crine puellam.
 Hos ergo aut horum similes est credere dignum
 Belgarum in terris acenas posuisse domorum,
 Molitos celsas fluvii decoramina villas. 320
 Hæc est nativi sublimis in aggere saxi.
 Hæc procurrentis fundata crepidine ripæ.
 Hæc refugit, captumque sinu sibi vindicat amnem.
 Illa tenens collem, qui plurimus imminet amni,
 Usurpat faciles per culta, per aspera, vias: 325
 Utque suis fruitur dives speculatio terris.
 Quin etiam riguis humili pede condita pratis
 Compensat celsi bona naturalia montis,
 Sublimique minans irrumpit in æthera tecto, 329
 Ostentans altam, Pharos ut Memphis, turrim.
 Huic proprium est clausos concepto gurgite pisces
 Apricas scopulorum inter caprare novalis.
 Hæc summis innixa jugis labentia subter
 Flumina despectu jam caligante tuetur.
 Atria quid memorem viridantibus adsita pratis?
 Innumerusque super nitentia tecta columnis? 336
 Quid quæ fluminea substructa crepidine fumant
 Balnea, ferventi cum Mulciber haustus operto
 Volvit anhelatas tectoria per cava flammæ,
 Inclusum glomerans aestu expirante vaporem?
 Vidi ego defessos multo sudore lavacri 341
 Fastidisse lacus, et frigora piscinarum,
 Ut vis fruerentur aquis; mox amne refotos
 Plaudenti gelidum flumen pepulisse natatu.
 Quod si Cumanis huc afforet hospes ab oris, 345
 Crederet Euboicas simulacra exilia Baias
 His donasse locis: tantus cultusque nitorque
 Allicit, et nullum parit oblectatio luxum.
 Sed mihi qui tandem finis tua glauca fluente
 Dicere? dignandumque mari memorare Mosellam,
 Innumeri quod te diversa per ostia late 351
 Incurrunt amnes? quanquam differre meatus
 Possent; sed celerant in te consumere nomen.
 Namque et Pronæ Nemesæque adjuncta meatu
 Sura tuas properat non degener ire sub undas, 355
 Sura interceptis tibi gratificata fluentis:
 Nobilior permixta tuo sub nomine, quam si
 Ignoranda patri confunderet ostia ponto.
 Te rapidus Gelbis, te marmore clarus Erubrus
 Festinant famulis quam primum allambere lym-
 Nobilibus Gelbis celebratus piscibus; ille [phis.
 Præcipiti torquens Cerealia saxa rotatu,
 Stridentemque trahens per lævia marmora serras,
 Audit perpetuos ripa ex utraque tumultus. 364
 Prætereo exilem Iesuram, tenuemque Draho-
 Nec fastidiosus Salmonæ usurpo fluores. [num,
 Naviger undisona dudum me mole Saravus
 Tota veste vocat, longum qui distulit amnem,
 Fessa sub Augustis ut volveret ostia muris. 369
 Nec minor hoc, tacitum qui per sola pinguia la-
 Stringit frugiferas felix Alivontia ripas. [bens
 Mille alii, prout quemque suus magis impetus
 urget,
 Esse tui cupiunt: tantus properantibus undis
 Ambitus, aut moles: quod si tibi, dia Mœlla,
 Smyrna suum vatem, vel Mantua clara dedisset,
 Cederet Iliacis Simois memoratus in oris, 376
 Nec præferre tuos suderet Tibris honores. [ces-
 Da veniam mihi, Roma potens: pulsa, oro, fa-
 Invidia; et Latæ Nemesidis non cognita linguae,
 Imperii sedem, Romæque tuere parentem. [sella.
 Salve, magne parens frugumque virgumque, Mo-

Te clari proceres, te bello exercita pubes,
 Æmula te Latæ decorat facundia linguae.
 Quin etiam mores, et lætum fronte severa 385
 Ingenium, natura tuis concessit alumnis.
 Nec sola antiquos ostentat Roma Catones,
 Aut unus tantum justus spectator et æqui
 Pollet Aristides, veteresque illustrat Athenas.
 Verum ego quid laxis nimium spatiatu habenis
 Victus amore tui præconia dero? conde, 390
 Musa, chelyn, pulsa extremo carmine nervis.
 Tempus erit, cum me studiis ignobilis oti
 Mulcentem curas, senique aprica foveant,
 Materie commendet honos; cum facta viritim
 Belgarum, patriosque canam decora inclyta moras
 Mollia subtili nebunt mihi carmina filo 396
 Pierides, tenuique aptas subtemine telas
 Percurrent: dabitur nostrisque quoque purpura fusi.
 Quis mihi tum non dictus erit? memorabo quietos
 Agricolas: legumque catos, fandique potentes,
 Præsidium sublime reis: quas curia summos
 Municipum vidit proceres, propriumque senatum:
 Quos prætextati celebris facundia ludi
 Contulit ad veteris præconia Quintiliani:
 Quique suas rexere urbes, purumque tribunal 405
 Sanguine, et innocuas illustrare secures;
 Aut Ialium populos, aquilonigenasque Britannos
 Prælectarum titulo tenere secundo: [que
 Quique caput rerum Romanum, populumque, patres-
 Tantum non primo textit sub nomine, quamvis
 Præferit primis: festinat solvere tandem 411
 Errorem, Fortuna, tuum, libata ut supplens
 Præmia jam, veri fastigia reddet honoris
 Nobilibus repetenda nepotibus. At modo ceptum
 Delevatur opus: dilata et laude virorum, 415
 Dicamus læto per rura virentia trac-
 Felicem fluvium, Rhenique sacrum in undis.
 Cæruleos nunc, Rhene, sinus, hyaloque viren-
 tem
 Pande peplum, spatiumque novi metare fluenti,
 Fraternalis cumalandus aquis: nec præmia in undis
 Sola, sed Augustæ veniens quod nœnibus urbis
 Spectavit junctos natique patrias triumphos,
 Hostibus exactis Nicrum super, et Lupodunum,
 Et fontem Latius ignotum annalibus Istri.
 Hæc profligati venit modo laurea belli: 425
 Mox alias aliasque feret: vos pergit juncti,
 Et mare purpureum gemino propellite tractu.
 Neu vereare minor, pulcherrime Rhene, videri:
 Invidiæ nil hospes habet: potiere perenni
 Nomine: tu fratrem, famæ securus, adopta. 430
 Dives aquis, dives Nymphis, largitor utrique
 Alveus extendit geminis divortia ripis,
 Communesque vias diversa per ostia fundet.
 Accedent vires, quas Francia, quasque Chamaveas,
 Germanique tremant: tunc veras habebere limes,
 Accedet tanto geminum tibi nomen ab amni: 436
 Cumque unus de fonte fluas, dicere bicornia.
 Hæc ego, Vivica ducens ab origine gentem,
 Belgarum hospitibus nunc per nova sordera notus,
 Ausonius, nomen Latium, patriaque domoque 440
 Gallorum extremos inter, celsumque Pyrenem,
 Temperat ingenuus qua læta Aquitania mores,
 Audax exigua fide concino: fas mihi sacrum
 Perstrinxisse amnem tenui libamine Musæ.
 Nec laudem affecto: veniam peto: sunt tibi multi,
 Alme amnis, sacros qui sollicitare fluores 446
 Aonidum, totamque solent haurire Aganippen.
 Ast ego, quanta mei dederit ævena liquoris,
 Burdigalam cum me in patriam, nidumque senec-
 Augustus pater, et natus, mea maxima cura. [449

Fascibus Ausoniis decoratum et honore curuli
Mittent, emeritis post tempora disciplinæ,
Latiùs Arctoi præconia persequar amnis.
Addam urbes, tacerò quas subterlaberis alveo,
Mœniaque antiquis te prospectantia muris. 455
Addam, præsidis dubiarum condita rerum,
Sed modo securis non castra, sed horrea Belgia.
Addam felices ripa ex utraque colonos, [borea
Teque inter medios hominumque boumque la-
Stringentem ripas, et pinguis culta secantem. 460
Non tibi se Liger anteferet, non Axona præceps,
Matrona non Gallos Belgasque intersita fines,
Santonico reflus non ipse Carantonus æstu.
Concedes, gelido Durani de monte volutus
Amnis, et auriferum postponet Gallia Tarnem.
Inaanumque ruens per saxa rotantia late 466
In mare purpureum, dominæ tamen ante Mosellæ
Numine adorato Tarbellicus ibit Aturrus.

Corriger externas celebrande Mosella per oras,
Nec solis celebrande locia, ubi fonte supremo 470
Etræris auratum tacrinæ frontis honorem,
Quaque trahis placidos sinuosa per arva meatus,
Vel qua Germanis sub portubus ostia solvis:
Si quis honos tenui volet aspirare Camœnæ,
Peidere si quis in his dignabitur otia Musis, 475
Ibis in ora hominum, lætoque fovebere cantu.
Te fontes, vivique lacus, te cæcilia noscent
Flumina, te veteres pagorum gloria luci:
Te Druna, te sparsis incerta Druentia ripis, 479
Alpinique colent fluvii, duplicemque per urbem
Qui meat, et Dextræ Rhodanus dat nomina ripæ.
Te stagnis ego caruleis, nigrumque sonoris
Amnibus, æquoreæ te commendabo Garumnæ.

Ausonius Symmacho S

Latebat inter nugas meas libellus ignobilis:
utinamque latuisset, neque indicio suo, tanquam
sorex, periret. Hunc ego cum, velut gallinaceus
Euclionis, situ chartæ pulveris eruissem, excus-
sum relegi: atque ut avidus fenerator, improbum
nummum malui occupare, quam condere. Dein
cogitans mecum, non illud Catullianum,

Cui dono lepidum novum libellum,
sed ἀπαυρότερον, et verius,

Cui dono illepidum, rudem libellum,

non diu quæsi. Tu enim occurrati; quem
ego, si mihi potestas sit ex omnibus deligendi
unum, semper elegerim. Misi itaque ad te fri-
vola gerris Siculia vaniora: ut cum agis nihil,
hec legas; et ne nihil agas, defendas. Igitur iste
nugator libellus, jam diu secreta quidem, sed
vulgi lectione laceratus, pervenit tandem in
manus tuas. Quem tu aut ut Æsculapius, redin-
tegrabis ad vitam; aut ut Plato, juvante Vul-
cano, liberabis infamia, ai pervenire non debet
ad famam. Fuit autem ineptiolæ hujus ista ma-
teria. In expeditione, quod tempus, ut scis, li-
centiæ militaria est, super mensam meam facta
est invitatio, non illa de Rubrii convivio, ut
Græco propter hiberetur; sed illa de Flacci ecloga,
in qua propter mediam noctem, et novam lunam,
et Murenæ augurium, ternos ter cyathos attoni-
tus petit vates. Hunc locum de ternario numero
illico nostra illa poetica scabies cepit exscal-
pere: ejus morbi quoniam facile contagium est,
utinam ad te quoque prurigo commigret; et fuco
tuse emendationis adjecto, impingas spongiam,
quæ imperfectum opus equi male apumantis ab-

solvat. Ac ne me nescias gloriosum, ceptos inter
prandendum versiculos ante cenæ tempus ab-
solvi: hoc est, dum bibo, et paullo ante quam
biberem. Sit ergo examen pro materia et tem-
pore. Sed tu quoque hoc ipsum paullo hilarior
et dilutior lege; namque injurium est de poeta
male sobrio lectorem abstemium judicare. Ne-
que me fallit, fore aliquem, qui hunc jocum nos-
trum acutis naribus et caperata fronte condemnet,
negetque, me omnia, quæ ad ternarium et nove-
narium numeros pertinent, attigisse. Quem ego
verum dicere fatehor; juste, negabo. Quippe
si bonus est, quæ omisi, non oblita mihi, sed
præterita existimet. Define qualiscunque est,
cogitet secum, quam multa de his non reperisset,
si ipse quæsisset. Sciat etiam me nec omnibus
erutis usum, et quibusdam oblati abusum. Quam
multa enim de ternario sciens neglexi! tempora,
et personas, genera, et gradus, novem naturalia
metia cum trimetris, totam grammaticam, et mus-
icam, librosque medicinæ, ter maximum Her-
men, et amatorem primum philosophiæ, Varro-
nisque numeros, et quicquid profanum vulgus
non ignorat. Postremo, quod facile est, cum
ipsa multa invenerit, comparat se atque me, oc-
cupatum cum otioso, pransum cum abstemio,
jocum et ludum meum, diligentem et calumniam
suam. Aliud enim alio plura invenire potest;
nemo omnia. Quod si alicui et obscurus vide-
bor, apud eum me sic tuebere. Primum ejus-
modi epyllia nisi vel obscura sint, nihil futura:
deinde numerorum naturam non esse scriptum, ut
sine nodo sint. Postremo si etiam tibi obscurus
fuero, cui nihil neque non lectum est, neque non
intellectum; tum vero ego beatus, quod affectavi,
adsquar, me ut requiras, me desideres, de me
cogites. Vale.

IDYLLIUM XI.—*Gryphus Ternarii numeri.*

Ter bile, vel toties ternos; sic mystica lex est.
Vel tria potanti, vel ter tria multiplicanti,
Imparibus novies ternis contexere cæbum. [istis,
Juris idem tribus est, quod ter tribus: omnia in
Forma hominis cepti, plenique exactio partus. 5
Quique novem novies fati tenet ultima finis.
Tres Ope progeniti fratres, ter ordine partæ:
Vesta, Ceres, et Juno, secus muliebres, sorores.
Inde trisulca Jovis sunt fulmina: Cerberus inde:
Inde tridens: triplexque Helenes cum fratribus
ovum. 10

Ter nova Nestoreos implevit purpura fusos:
Et toties terno cornix vivacior ævo:
Quam novies terni glomerantem sæcula tractus
Vincunt æripedes ter terno Nestore cervi:
Tres quorum ætates superat Phœbeius oscen. 15
Quem novies senior Gangeticus anteit ales.
Ales cinnamæo radiatus tempora nido.
Tergemina est Hecate, tria virginis ora Dianæ:
Tres Charites: tria Fata: triplex vox: trina ele-
Tres in Trinacria Siredones; omnia terna: [menta
Tres volucres, tres semidæ, tres sempuelle
Ter tribus ad palmam jussæ certare Camænis,
Ore, manu, flatu; buxo, fide, voce canentes.
Tres sophiæ partes: tria Punica bella: trimestres
Annorum cælique vices: noctisque per umbram
Tergemini vigiles: ter clara instantis Eoi 26
Signa canit serus deprensio Marte satelles.
Et qui conceptus triplicatæ vespere noctis,
Jussæ quater ternis affixit opina tropæis.
Et lyrici vates numero sunt Mnemosynarum, 30

Tres solas quondam tenuit quas dextera Phœbi.
Sed Citheron toties ternas ex ære sacravit
Religione patrum, qui sex apreviase timebant.
Trina Terentino celebrata trinoctia ludo:
Qualia his genito Thebis Trieterica Baccho. 35
Tres primas Thracum pugnas tribus ordine sellis
Junidae patri inferias misere sepulcro.

Ille etiam thalamos per trina ænigmata quærens,
Qui bipes, et quadrupes foret, et tripea, omnia
solus,

Terruit Aoniam volucris, leo, virgo, triformis 40
Sphinx, volucris pennis, pedibus fera, fronte puel-
lana Trina in Tarpeio fulgent consortia templo. [la.
Humana efficiunt habitacula tergenus artes,
Parietibus quæ saxa locat, quæ culmine tigna,
Et quæ supremo comit tectoria cultu. 45

Hinc Bromii quadrantal, et hinc Sicana medimna:
Hoc tribus, hoc geminis tribus explicat usus agen-
di. [ma.

In physicis tria prima, Deus, mundus, data for-
Tergenus omnigenum, genitor, genitrix, genera-
Per trinas species trigonorum regula currit, [tum.
Æquilas, vel crure pari, vel in omnibus impar.

Tres coit in partes numerus perfectus: ut idem
Congrege ter trino per ter tria dissolvatur. [ipæ
Tres primus, par, impar habet, inediumque: sed
Ut tres, sic quinque et septem quoque dividit unus.

Et numero in toto positus sub acumine centri 56
Distinguit solidos corbo pergente trientes,
Æquipares dirimens partes ex impare terno,

Et paribus triplex medium; cum quatuor et sex,
Bisque quaternorum secernitur omphalos idem.

Jus triplex, tabulæ quod ter sancere quaternæ,
Sacrum, privatum, et populi commune quod us-
quam est.

Indictorum trinum genus; unde repulsus
Vi fuero, aut utrohi fuerit, quorumve bonorum.
Triplex libertas, capitisque minutio triplex. 63

Trinum dicendi genus est, sublime, modestum,
Et tenui filo: triplex quoque forma medendi,
Cui logos, aut methodos, cuique experientia no-
Et medicina triplex, servare, cavere, mideri. [men.

Tres oratorum cultus, regnata Colosso 70
Quem Rhodos, Actææ quem dilexistis Athenæ,
Et quem de scenis tetrica ad subsellia traxit
Prosa Asiæ, in causis numeros imitata chorum.

Orpheos hinc tripodes, quia sunt tria, terra, aqua,
flamma.
Triplex sideribus positus, distantia, forma. 75

Et modus, et genitrix modulorum musica triplex,
Mixta libris, secreta astris, vulgata theatris.

Martia Roma triplex, equitatu, plebe, senatu.
Hoc numero Tribus, et Sacro de monte Tribuni.
Tres equitum turma: tria nomina nobiliorum.

Nomina sunt chordis tria: sunt tria nomina mensi.
Geryones triplex: triplex compago Chimæaræ.
Scylla triplex, commissa tribus, cane, virgine, pisce.

Gorgones, Harpyiæque, et Erinnyes agmine termo.
Et tres fatidicæ, nomen commune, Sibyllæ: 85
Quarum tergemini fatalia carmina libri:

Quos ter quinquorū servat cultura vitorum. [unus.
Ter bibe. Tres numerus super omnia; ter Deus
Ilic quoque ne ludus numero transcurrat meriti,
Ter decies ternos habeat, deciesque novenos. 90

IBYLLIUM XII.—*Technopægnion.* Ausonius
Pacato Proconsuli.

Scio mihi apud alios pro laboris modulo lau-
dem non posse procedere. Quam tamen si tu
indulseris, ut ait Afranius in Thaide,

Maiores laudem, quam laborem invenero

Quæ lecturus es, monosyllaba sunt, quasi que-
dam puncta sermonum. In quibus nullus facun-
diæ locus est, sensuum nulla conceptio, propositio,
redditio, conclusio, alique sophistica, quæ in uno
versu esse non possunt: sed cohererent ita, ut cir-
culi catenarum separati. Et simul ludicrum
opusculum textui, ordini majuscula solitus: sed
in tenui labor, at non tenuis gloria, si probantur
Tu facies, ut sint aliquid. Nam sine te mono-
syllaba erunt, vel si quid minus. In quibus ego,
quod ad usum pertinet, lusi; quod ad molestiam,
laboravi. Libello Technopægnii nomen dedi:
ne aut ludum laboranti, aut artem crederes de-
fuisse ludenti. Vale.

Ausonius Paulino suo.

Misi ad te Technopægnion, inertis otii mei
inutile opusculum. Versiculi sunt monosyllabis
cepti, et monosyllabis terminati. Nec hic modo
stetit scrupula difficultas, sed accessit ad miseriam
cogitandi, ut idem monosyllabum, quod esset finis
extremi versus, principium fieret insequenti.
Dic ergo et, O mora, o pœna! rem vanam quippe
curavi: exigua est, et fastiditur: inconnexa, et
implicatur: cum sit aliquid, vel nihili deprehenditur.
Laboravi tamen, ut haberet aut historicon
quippiam, aut dialecticon. Nam poeticam, vel
sophisticam levitatem necessitas observationis
excluit. Ad summam, non est quod mireris:
sed paucis litteris additis, est cuius miseriaris,
neque æmulari velis. Et si huc quoque deicen-
deris, majorem molestiam capias ingenii et
facundie detrimento, quam oblectationem imita-
tionis affectu. Vale.

*Versus monosyllabis cepti et finiti, ita ut a fine
versus ad principium recurrant.*

Res hominum fragiles alit, et regit, et perimit	fora,
Fors dubia, æternamque labans: quam blanda fovet spes,	fora,
Spes nullo finita ævo: cui terminus est	mora,
Mors avida, inferna mergit caligine quam	nox,
Nox obtutiva vicem, remeaverit aurea cum	lux, 5
Lux dono concessa defim, cui prævius est	sol,
Sol, cui nec furto Veneris latet arripotens	Mars,
Mars nullo de patre satus, quem Thresia colit	gens,
Gens infrena virum, quibus in scelus omne vult	fas,
Fas hominem mactare sacris: ferus iste loci	mos, 10
Mos ferus audacis populi, quem nulla tenet	lex,
Lex naturali quam condidit imperio	jus,
Jus gentium pietate hominum, fas certa Dei	mens,
Mens, quæ celesti sensu rigat emeritum	cor,
Cor vegetum mundi instat habens, animæ vigor est	vis, 15
Vis tamen hic nulla est: verum est jocus et nihili	res.

*Præfatio Monosyllaborum tantum in fine posito-
rum.*

Ut in vetere verbo est, Sequitur vara vibiam:
similium nugarum subtexo requitiam. Et hi
versiculi monosyllabis terminantur, exordio ta-
men libero, quanquam sine legitimo. Sed labo-
ravi, ut quantum ejus posset apud aures indul-
gentissimas, absurda concinerent, insulas resci-
perent, hinc læ congruerent; denique haberent et
amara dulcedinem, et inamena Venerem, et a-
ra lævitatem. Quæ quidem omnia quoniam
insuavia materia devenustat, lectio benigna con-
ciliet. Tu quoque mihi tua crede securior,
quippe meliora: ut, quod per adagionem cepi-
mus, proverbio finiamus, et Mutuum mihi sca-
bant.

Æmula dix, naturæ imitatrix, omnipotens
Parato ut studeat ludus meus, esto operi
Areta, immensa floet, nec congrua carminibus
Judice sub tanto fandi tamen accipiet
Quippe et ridiculis data gloria, ut prohibet

De membris.

Indicat in pueris septennia prima ævus
Pubentes annos robustior anticipat
Invicta et ventis et solibus est hominum
Edurum nervi cum viscere consociat
Palpitat irrequies, vegetum, teres, acre, calens
Unde vigent sensus, dominatrix quos vegetat
Atque in verba refert modulata lege loquax
Quam validum est, hominis quota portio, cæruleum
Quam tenne, et molem quantum fert corpoream
Pondere sub quanto nostrum moderatur iter

Inconneza.

Sæpe in congiugis fit noxia, si nimia est,
Sæxus uterque potens, sed prævalet imperio
Qui recte faciet, non qui dominatur, erit
Vexat amicitias, et fœdera dissociat
Incipe, quicquid agas: pro toto est prima operis
Insinuat cælo, disque inserit amertus
Et disciplina conferta est, et vitius
Urbibus in tutis munitur arribus, est
Auro magna honoris: auri pretium tamen est
Longa dies operosa viro, sed temperies
Qua caret Æthiopum plaga, pervigil, irrequies
Semper ubi æterna vertigine clara nitet

De deis.

Sunt et colendū monosyllaba. Prima deūm
Quæ Themis est Graiis. Post hæc Rhea, quæ Latii
Tum Jovis et Consi germanus, Tartareus
Et æor et conjux fratris, regina deūm
Et qui quadrifido curru pater invehitur
Quique truces belli motus ciet armipotens
Quem nunquam pietas, nunquam bona sollicitat
Nec cultor nemorum reticere, Mænalis
Nec Genius domuum, Larunda progenitus
Fluminibusque Italis præpollens sulfureus
Quisque piat divum perjuria noticior
Velivolque maris constrictor Leuonotos
Et nunquam in dubiis hominem bona destituens

Nec nostros reticebo cibos, quos prius habet
Irritamentum quibus additur æquorem
Olim communis pecori cibis atque homini
Ante quidem campis quam spica suppetret
Mox ador, atque adoris de poline pulchrūm
Instruit mensas quæ quondam Romulidūm
Hinc cibis, hinc potus, cum dilueretur aqua
Est inter fruges morum piper æquiparans
Est Pelusio de curiore sanguine
Et duplici defensa putamine quinquagenus
Quodque cibo et potu placitum, labor acer apum
Naturæ liquor iste novæ, cui summa natat

De historia.

Solamen tibi, Phœbe, novam dedit Æbalus
Flora alio reus est Narcissi mox sacre
Cædis Adonem insula gloria fulmineus
Perjurum Laphium Junonia indicat
Ledit et Æcidem Parnassus Delphicolus
Theicium, Libyrum fœda, Cimmericum secat
Non sine Hamadryadis leto cadit arboræ
Quæ generata Venus, Saturnia deseruit
Sioca inter rupes Scythicas stetit altibus
Unde Prometheus de curiore sanguine
Adpergit cautes, et dira æronia erant
Ibycus ut perit, vindex fuit altivolans
Æcidem ad tuulum mixtata est Antiochæ
Carcere in Argivo Philopœmena lenta adit
Tertia optima dedit spoliata remorietus
Rera venenato potu abstulit Hannibalem
Res Anie quantas leto dedit immittis
Ultrix flagrant de rupibus Euboicis
Stat Jovis ad cyathum, generat quæm Dardanius
Intulit incensam tibi vim, Philomela, furas
Barbarus est Lydas, bellas Geta, femineus
Falcibus Ligares, nullo sitas in pretio
Vicina depercit æmoralia vestitus
Nota in portenta Theban tricoloribus

ars,
dux,
lex,
jus,
sora.

dens.
vox.
frons.
os.
cor: 5
mens,
os.
fell
crus: 1
pes: 10

dos.
mas.
rex.
lib.
pars: 5
laus.
urbs.
arx.
ms.
nox: 10
gens.
lux.

Fas.
Ops.
Dis.
Via.
Sol: 5
Mars:
Pax.
Pan.
Lar.
Lar: 10
Styx.
Libs.
Spes.

mos.
sal.
glans.
frax.
far: 5
plebs.
puls.
gith.
lens.
nox: 10
mel.
fax.

flor.
fons.
sus.
sors: 5
bos.
trabs.
falx.
crux.
no: 10
cos.
grus.
glus.
mors.
lars: 15
nex.
frans: 1
tax.
trons.
Cre: 20
Phrax.
Phrex.
Cyr.
Ser.
Sphax: 23

De vere primo.

Annus ab exorta cum floriparum reserat
Cuncta vigent: nemus omne viret: nilot aricorum rus:
Et fusura umbras radicitus exigitur
Non densa ad terram lapsu glomerata fuit
Florum spirat odor, Libani seu montis honor

ver,
stirps.
nix.
thus: 8

Per interrogatorem et responsionem.

Quis subit in penam capitali judicio?
Quid ei liti fuerit nummaria quis dabitur?
Quis Mirmilloni contenditur? æquimanus
Inter virtutes quod nomen Mercurio?
Thuribula, et patere, quæ tertia vasa deūm?
Cincta mari quænam tellus creat Hippocratem?
Grex magis, an regnum Minoida sollicitat?
Quid præter nubem Phæacibus impositum?
Bic, cessante ribo, somno quis opimior est?
Tergora die clypeis accommoda quæ ferat?
Sponte ablati casus quis rectus erit?
Quadrupes oesimbis quis jungitur auspiciis?
Quid fustat pelago, quod non natat in fluvio?
Bissenas partes quis continet æquiparas?
Tertia defuerit si portio, quid reliquum?

vas.
pres.
Thrax.
fur.
lanx: 5
Cos.
grex.
mona.
glus.
spons.
mus.
pix.
as.
bes: 15

De literis monosyllabis Græciæ ac Latinæ.

Dux elementorum studiis viget in Latii
Et supra notis adscribitur Argolicis
Eta quod Æolidūm, quodque s valet, hoc Latiale
Præsto, quod E Latium semper breve, Dorica vox
Hoc terebi argutoque sono negat Attica gens
Et quod, et o Græcum, compensat Romula vox
Littera vum Jote similis, vox plena jubens
Cætopius ignota notis ferale sonans
Pythagoræ byvium ramis pateo ambignis
Vocibus in Graiis nunquam ultima conspicio
Zeta jacens, si surgat, erit nota, quæ legitur
Mæandrum flexuque sono negat Attica gens
Divitulum Betæ monosyllabon Italicum
Nos formam, at vocem Delta gero Romuleum
Hostilis quæ forma jugi est, hæc efficit
Ausonium si P scribas, ero Cætopium
Et Rho quod Græcum, mutabitur in Latium
Malus ut antenarum fert vertice, vic ego sum
Spiritus hic statu tenuissima vivificans
Hæc tribus in Latio tantum additis nominibus
Prævaluit postquam Gæmæ vice functa prius
Atque alium pro se titulum replicata dedit
Ansis cincta dabus erit cum Jota, leges
In Latio numerus denarius, Argolicum
Hæc furas effigies Palamedica porrigit
Cappa fuit quondam Boeotia, nunc Latium
Furca tricolora species, pæne ultima sum

A.
Ω.
η.
E.
J.
O.
I.
V.
Y.
M: 10
N.
E.
B.
D.
Π: 15
P.
P.
T.
H.
K: 20
C.
Q.
X.
K: 25
Ψ.

Grammaticomastix.

E logodmaliatrides modo qui nimium
Frivola condemnas? nequissimum: cum pretio est merx:
Ennius ut memorat, replet te letificum
Lvidia men- hominum concretum felle roquat
Dic, quid significant catalecta Maronis? in his
Celtarum ponit: sequitur non lucidus
Imperium litem, Venerem, cur una nolet
Etræ peregrina vox nominis, an Latii
Et quod germano mixtum male letterum
Lutribus in geminis constratus ponto sit, an
Bucolico sepi dixit Maro cur Cicero
Vox solita, et cunctis notissima, si memores,
Cur condemnatur, ratio magis ut faciat
An Libys ferale malum sit Romula vox
Et bonus est insonus, contrarius, et reus est
Dives opum cur nomen habet Jove de Stygio
Unde Rudinus ait, Divitū domus Altionum
Et ejus de more, quod adstruit, En lo saxum
Ant de fronde loquens cur dicit populea
Sed quæ progredior? quæ tam, quis modus, et
Indulge, Precate, bonus, doctus, facilis
Totum opus hoc sparsum, crinis venit Antiphum

trux.
Pas.
al: 5
tas.
res: 7
sil?
min?
pons: 10
seps?
lar.
luct?
seps?
sons: 15
luc?
cor?
do?
frax?
cax: 20
lar.

Ausonius Paulo S.

Perlege hoc etiam, si operæ est, fivolum et
nullius pretii opusculum, quod nec labor excu-
dit, nec cura limavit: sine ingenui acume, et
moræ maturitate. Centonem vocant, qui primi
hæc concinnatione luserunt. Sole in nomine ne-
gotium sparsa colligere, et integrare lacerata:
quod ridere magia, quam laudare possis. Pro-
quo, si per Sigillaria in auctione veniet, nequa

Afranius Nauci daret, nec Cicerum suum Plantae offerret. Piget enim Virgiliani carminis dignitatem tam joculari dehonestasse materia. Sed quid facerem? Jussum erat: quodque est potentissimum imperandi genus, rogabat, qui jubere poterat, S. Imperator Valentinianus, vir meo judicio eruditus: qui nuptias quondam ejusmodi ludo descriperat, aptis quidem versibus, et compositione festiva; experiri deinde volens, quantum nostra contentione praecelleret, simile nos de eodem concinnare praecipit. Quam scrupulosum hoc mihi fuerit, intellige. Neque anteferi volebam, neque posthaberi; cum aliorum quoque judicio delegenda esset adulatio inepta, si cederem; insolentia, si ut emulus emicerem. Suscepi igitur similis recusanti: feliciterque et obnoxius gratiam tenui, nec victor offendi. Hoc, die uno et addita lubricatione proptermodum, modo inter liturarios meos cum reperissem, tanta mihi candoris tui et amoris fiducia est, ut severitati tuae nec ridenda subtraherem. Accipe igitur opusculum de inconnequæ continuum, de diversis unum, de seriis ludicrum, de alieno nostrum; ne in sacris et fabulis, aut Thyonianum mireris, aut Virbium, illum de Dionysio, hunc de Hippolyto reformatum. Et si pateris, ut doceam docendus ipse, Cento quid sit absolvam. Variis de locis, sensibusque diversis, quædam carminis structura solidatur, in unum versum ut coeant aut cæsi duo, aut unus et sequens cum medio. Nam duos junctum locare, ineptum est; et tres una serie, meræ nugæ. Diffunditur autem per cæsuras omnes, quas recipit versus heroicis, convenire ut possit, aut penthemimeris cum reliquo anapesto: aut trochaice cum posteriore segmento: aut septem semipedes cum anapestico chorio: aut post dactylum atque semipedem, quicquid restat hexametro. Simile ut dicas ludicro, quod Græci *interpunctum* vocavere. Ossicula ea sunt: ad summam quatuordecim figuras geometricas habent. Sunt enim æquilatera: vel triquetra: extensis lineis: aut rectis angulis, vel obliquis: isoscele: vel isopleura: orthogona quoque, vel scalena. Harum veribularum variis coagmentis simulantur species mille formarum: Elephantus bellua, aut Aper bestia, Auser volans, et Mirmillo in armis, subsidens Venator, et latrans Canis: quin et Turturis, et Cantharus, et alia hujusmodi innumerabilium figurarum, quæ aliis alio scintillis variegant. Sed peritorum concinnatio miraculum est; imperitorum junctura ridiculum. Quo prædicto, scies, quod ego posteriorem imitatus sum. Hoc ergo Centonis opusculum ut ille ludus tractatur, pari modo, sensus diversi ut congruant: adoptiva quæ sunt, ut cognata videantur: aliena ne interluccant: accersita ne vim redarguant: densa ne supra modum protuberent: hinc ne pateant. Quæ si omnia ita tibi videbuntur, ut præceptum, dices me composuisse Centonem. Et quia sub imperatore meo tum merui, procedere mihi inter frequentes stipendium jubebis: sin aliter, ære dirutum facies; ut cumulo carminis in fuscum suum redacto, redeat vensus, unde venerunt. Vale.

IDYLLIUM XIII. Cento nuptialis.

- A. 8. Accipite hæc animis, lætasque advertite mentes,
A. 11. Ambo animis, ambo insignes præstantibus armis,
B. 7. Ambo florentes, * genus insuperabile bello A. 4
A. 6. Tugæ prior, * nam te majoribus ire per altum A. 3
A. 3. Auspacia manifesta dæda, * quo junior alter A. 4
A. 1. Per præstat fuit, nec bello major et armis

- A. 4. Tugæ postquam tota, * magnasque altera Roma, A. 10
A. 8. Pios veterum virtutisque ritum, * ævo maxima A. 1
A. 12. Nominis avus referens, salmo innumibus parerem.
A. 6. Non injus cano, * Nec cuique exorat laborem, A. 10
A. 10. Fortunamque ferunt, * mihi jam capessere fas A. 1
est.

Coma nuptialis

- A. 8. Expectata dies aderat, * dignumque Mymonio A. 11
A. 6. Matres, atque viri, * juvenesque ante ora parentum A. 4
tum
A. 1. Conveniant, stratoque super dissumbitur ostro.
Dant famuli manibus lymphas, * onerantque A. 8
canistris
Donna laborat Cereria, * pinguisque ferinx A. 1
A. 8. Viscera tota ferunt: * scriis longinqua rerum, A. 1
A. 8. Altum pecudumque genus, * capremque se- G. 1
quæres
G. 3. Non abunt illis, * nec oves, hædique petulici, G. 4
G. 3. Et gens æquorum, damas, * cervique fugaces, G. 3
A. 11. Ante oculos, interque manus aut * mita poma, B. 1
A. 8. Postquam eximita fames, et amor compressus elendi,
A. 1. Crateras magnos statuant, * Bacchumque mini- A. 6
strant.
A. 2. Sacra canunt: * plaudunt chlores, et carmina A. 6
dicunt.
A. 6. Nec non Threiciæ longa cum veste sacerdos
Obliquitur numeris septem discrimina vocum.
A. 9. At parte ex alia * biforem dat tibia cantum, A. 10
A. 4. Omnis una quies operum, * cunctique relictis A. 8
Consurunt mensis: * per limina læta frequentes A. 1
A. 9. Discurrant, variantque vices * populusque pa- A. 9
strant.
A. 11. Matronæ, pueri, * vocemque per aula volitant A. 1
Atria. dependent lychini laquearibus aureis, A. 1

Descriptio egredientis sponsæ.

- A. 4. Tandem progreditur * Veneris justissima cura, A. 10
A. 7. Jam matura viro, jam plenis nubilis aunis,
A. 1. Virgine os habitumque gerens, * cui plurimus A. 12
ignem
Sulcyt rubor, et calefacta per ora cucurrit;
A. 7. Intentos volens oculos, * uritque videndo, G. 3
A. 7. Illam omnia teris agnoscit effusa juvenis
Turbaque miratur matrum: * vestigia primi A. 5
Alba pedis, * dederatque comam diffundere A. 1
ventis.
A. 8. Fert picturas auri subtemine vestes,
A. 1. Ornatus Argivæ Helenæ: * quilibet videri A. 2
A. 2. Cænicolis, et quanta solet * Venus aurea contra, A. 10
A. 6. Talis erat species, * talem se læta ferebat A. 1
A. 2. Ad soceros, * solioque alte subnixâ sededit, A. 1

Descriptio egredientis sponsi.

- A. 9. At parte ex alia * foribus sese intulit altis A. 11
A. 9. Ora puer prima signans intonsa juvenia,
Pictus os chlamydem auratam, * quam pluri- A. 5
ma circum
Purpura Mæandro duplici Melibæa cucurrit,
A. 10. Et tunica, molli mater quam nenerat auro;
A. 1. Os, humerosque deo similis, * lumenque ju- A. 1
ventis.
A. 8. Qualis ubi Oceani perfusus Lucifer unda
Exultat os sacrum cælo: * sic ora frebat, A. 8
sic oculos, * curaque amens ad limina tendit, A. 2
A. 2. Illum turbat amor, huncque virgo vultus.
A. 1. Oscula libavit, * dextramque amplexus inhiit, A. 8

Oblatio munerum.

- A. 5. Incedunt pueri, pariterque ante ora parentum
Dona ferunt, * pallam signis auroque rigentem, A. 1
A. 11. Munera portantes, aurique ebullientes, talentis,
Et scilicet, * Et pictum crocei velamen acantho: A. 1
A. 1. Ingens argentum mensis, * colloque monile A. 1
Bacatum, et duplicem gemmis auroque coronam.
A. 5. Olli æva datur, * geminique sub ubere nati, A. 5
A. 10. Quator huic juvenes, * totidem innuptique A. 2
puellæ:
A. 5. Omnibus in morem tonsa coma: * pectore A. 5
summo
Flexilis obtorti per collum circulus auri.

Epithalamium utriusque.

- A. 12. Tum studio effusa matres * ad limina ducunt, A. 10
G. 4. At chorus æqualis, * pueri, innuptique puellæ, A. 2
G. 2. Versibus in omnia ludunt, * et carmina dicunt, A. 6
B. 8. O digito conjuncta viro, * gratissima conjux, G. 4
A. 1. Sis felix, * primos Lucine expertis labores, G. 4
G. 4. Et mater, Cape Mæonii carcheia Bacchi,
B. 8. Spargæ, marite, nuce, * cinge hæc altaria vitæ, B. 8
A. 8. Pios veterum virtutisque ritum: * tibi d scitur B. 8
caus,

1. Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat, et pulchra faciat te prole parentem.
1. 2. Fortunati ambo, * si quid pia numina possent. A. 4
1. 3. Vivita felices! * diavros, curris, fuis
Concordes stabili fatum numine Parcos. B. 4

Ingressus in cubiculum.

- G. 4. Postquam est in thalami pendente pumice tecta
Perventum, * licito tandem sermone fruuntur. A. 8
A. 8. Congressi jungunt dexteras, * stratisque repo- A. 4
nunt.
A. 1. At Cytherea novas artes * et pronuba Juno A. 4
A. 11. Sollicitat, aususque ignota lacerare bella.
A. 1. Ille ubi complexu * molli fovet, atque repente A. 8
A. 1. Accipit solitam flammam, * lectumque jugalem; A. 4
A. 6. O virgo, nova mi facies, * gratissima conjux, A. 10
A. 6. Venisti tandem, * mea sola et sola voluptas. A. 8
A. 2. O dulcis conjux, non hæc sine numine divum
A. 12. Proveniunt: * placitone etiam pugnabis amori! A. 4
A. 4. Talia dicentem jamdudum aversa tueretur,
A. 12. Cunctaturque metu, telumque instare tremiscit,
A. 1. Spemque metumque inter, * funditque has ore A. 5
loquens:
A. 10. Per te, per, qui te talem genuere, parentes,
B. 2. O fornosæ puer, * noctem non amplius unam A. 1
A. 9. Hanc tu, oro, solare inopem, * et miserere pre- A. 10
cantia.
A. 12. Succidimus: non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires; nec vox aut verba sequuntur.
A. 9. Ille autem: Causas nequicquam necitis inanes:
A. 12. Præcipitque moras omnes, solvitque pudorem. A. 4

Parebasis.

Hactenus castia auriibus audiendum mysterium
nuptiale ambitu loquendi et circumitione velavi.
Verum quoniam et Fescenninus amat celebritas
nuptialis, verborumque petulantiam notus vetere
instituto ludus addmittit, cætera quoque cubiculi et
lectuli opera prodentur, ab eodem auctore col-
lecta; ut bis erubescamus, qui et Virgilium faci-
mus impudentem. Vos, si placet, hic jam legendi
modum ponite; cætera curiosis relinquitur.

Imminutio.

- A. 11. Postquam congressi * sola sub nocte per um- A. 6
bram,
G. 3. Et mentem Venus ipsa dedit, * nova prælia ten- A. 3
tant.
A. 10. Tollit se arrectum; * conantem plurima frustra A. 9
A. 10. Occupat os faciæque; * pedem pede fevidus A. 12
urget,
A. 7. Perfidia alta petens; * ramum qui veste latebat, A. 6
B. 10. Sanguinea ebulli bacis minioque rubentem,
A. 12. Nudato capite, * et pedibus per mutua nectis, A. 7
A. 8. Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen
adentum,
A. 10. Eripit a femore, et trepidanti fervidus instat.
A. 1. Est in secessu, * tenuis quod semita ducit, A. 11
A. 8. Ignea rima micans; * exhalat opaca mephitim. A. 7
A. 6. Nulli fas casto scelæratum inuicere lumen.
A. 7. Hic specus horrendum; * talis sese halitus atria A. 6
A. 6. Faucibus effundens * nareæ contingit odore. A. 9
A. 11. Huc juvenis nota fertur regione viarum,
A. 5. Et super incumbens * nodis et cortice crudo A. 9
A. 9. Intorquet summis adnixus viribus hastam.
A. 11. Hævit, virgineumque alte bibit acta cruorem.
A. 2. Insonuere cavæ genitumque dedere cavernæ.
A. 11. Illa manu moriens telum trahit; ossa sed inter
G. 3. Altius ad vivum perdidit * vulnere mucro. A. 11
A. 4. Ter sese attollens, cubitoque innixa levavit;
Ter revoluta turo est. * Manet imperterritus A. 10
ille:
A. 8. Nec mora, nec requies: * clavumque affixus et A. 5
hærens
Nunquam amittebat, oculoque sub astra tenebat.
A. 6. Ille reditque viam toties, * uteroque re- A. 2
cuso
A. 9. Transadigit costas, * et percline pulsat eburno. A. 6
A. 6. Jamque fere spatio extremo, fessique, sub ipsam
Finem adventabant: * tum creber anhelitus A. 5
artus
Aridaque ora quatit: sudor fuit undique rivis.
A. 11. Labitur exanguis: * destillat ab inguine virus. G. 3

Contentus esto, Paule mi,
Lasciva, Paule, pagina:
Ridere nil ultra expeto.

Sed cum legeria, adesto mihi adversum eos,
qui, ut Juvenalis ait,

— Curios simulant, et Bacchanalia vident,
ne forte mores meos spectent de carmine.

Lasciva est nobis pagina, vita proba,

ut Plinius dicit. Meminerint autem, quippe ero-
diti, probatissimo viro Plinio in poematis lasciviam,
in moribus constituisse censuram: prurire
opaculum Sulpicium, frontem capere: esse Apu-
leium in vita philosophum, in epigrammatis ama-
torem: in præceptis Ciceronis exstare severitatem,
in epistolis ad Cærelliam subesse petulantiam;
Platonis Symposium composita in ephebos idyl-
lia continere. Nam quid Anniani Fescenninus?
quid antiquissimi poetæ Lævii Erotopægnion
libros loquar? quid Evenum, quem Menander
sapientem vocavit? quid ipsum Menandrum?
quid comicos omnes? quibus severa vita est, et
læta materia. Quid etiam Partheniam dictum
causa pudoris? qui octavo Æneidos, cum descri-
beret coitum Veneris atque Vulcani, *αιχμορ-
vius* decenter immiscuit. Quid in tertio Georgi-
corum de submissis in gregem maritis? nonne
obscenam significationem honesta verborum
translatione velavit? Et si quid in nostro joco
aliquorum hominum severitas vestita condemnat,
de Virgilio arcessitum sciat. Igitur cui hic ludus
noster non placet, ne legerit; aut cum legerit,
obliviscatur; aut non oblitus, ignoscat. Etenim
fabula de nuptis est; et velit, nolit, aliter hæc
sacra non constant.

IDYLLIUM XIV.—*Rosæ.*

Ver erat, et blando mordentia frigora sensu
Spirabat croceo mane revecta dies.
Strictior Eos præcesserat aura jugales,
Æstiferum suadens anticipare diem.
Errabam riguis per quadrua compita in hortis, 5
Mature cupiens me vegetare die.
Vidi concretas per gramina flexa pruinas
Pendere, aut olerum stare cacuminibus;
Caulibus et patulis teretes colludere guttas,
Et celestis aquæ pondere tunc gravidas. 10
Vidi Pæstano gaudere rosaria cultu,
Exoriente novo roscida Lucifero.
Rara pruinosis caneabat gemma frutetis,
Ad primi radios interitura die.
Ambigeres, raperetne rosas Aurora ruborem, 15
An daret, et flores tingeret orta dies.
Ros unus, color unus, et unum mane duorum,
Sideris, et floris, nam domina una Venus.
Foras et unus odor: sed celsior ille per auras
Diffuit; expirat proximus iste magis. 20
Communis Paphie dea sideris, et dea floris,
Præcipit unus muricis esse habitum.
Momentum intererat, quo se nascentia florum
Germina comparibus dividerent spatii.
Hæc viret angusto foliorum tecta galero: 25
Hanc tenui folio purpura rubra notat.
Hæc aperit primi fastigii celsa obelisci,
Mucronem absolvens purpurei capitis.
Vertice collectos illa exsnuabat amictus,
Jam meditantis foliis se numerare suis: 30
Nec mora; ridentis calathi patefecit honorem,
Prodens inclusi semina densa croci.
Hæc, modo quæ toto rutilaverat igne comarum.
Pallida collapsa deseruit foliis.
Mirabar celerem fugitiva ætate rapinam. 35
Et, dum nascuntur, consenuisse rosas.
Ecce et defluxit rutili coma panica floris,

Dum loquor, et tellus tecta robore micat.
 Tot species, tantoque ortus, variosque novatus
 Una dies aperit, conficit una dies.
 Conquerimur, Natura, brevis quod gratia florum
 Ostentata oculis illico dona rapia.
 Quam longa una dies, etas tam longa rosarum,
 Quas pubescentes juncta senectæ premit.
 Quam modo nascentem rutilus conspexit Eous,
 Hanc rediens sero vespere vidit anum. 46
 Sed bene, quod, paucis licet interitura diebus,
 Succedens ævum prorogat ipsa suum. [pubes:
 Collige, virgo, rosas, dum flos novus, et nova
 Et memor esto ævum sic properare tuum. 50

IDYLLIUM XV.—*Ex Græco, Pythagoricum de
 ambiguitate eligendæ vitæ.*

Quod vitæ sectabor iter? si plena tumultu
 Sunt fora: si curis domus anxia: si peregrinos
 Cura domus sequitur: mercantem si nova semper
 Damna manent: cessare veiat si turpis egestas:
 Si vexat labor agricolam; mare naufragus horror
 Infamat; pœnæque graves in cœlibe vita, 6
 Et gravior cautis custodia vana maritis:
 Sanguineum si Martis opus: si turpia luca
 Fœnoris, et velox inopes usura trucidat?
 Omne ævum curæ: cunctis sua displicet ætas.
 Sensus abest parvis lactentibus: et puerorum 11
 Dura rudimenta, et juvenum temeraria pubes.
 Afflicta fortuna viros per bella, per equos,
 Irasque, insidiasque, catenatosque labores
 Mutandos semper gravioribus: ipsa senectus 15
 Expectata diu, votisque optata malignis,
 Objicit innumeris corpus lacerabile morbis. [dam
 Spernimus in commune omnes præsentia. Quos-
 Constat nolle deos fieri: Juturna reclamât,
 Quo vitam dedit æternam? cur mortis ademta est
 Conditio? sic Caucasæ sub rupe Pronætheus
 Testatur Saturnigenam, nec nomine cessat
 Incusare Jovem, data sit quod viâ perennia.
 Respice et ad cultus animi: sic nempe pudicum
 Perdidit Hippolytum non felix cura pudoris. 25
 At contra illecebris maculosam ducere vitam
 Quem juvat, adspiciat pœnas et crimina regum,
 Tereos incesti, vel mollis Sardanapali.
 Perfidiam vitare monent tria Punica bella:
 Sed prohibet servare fidem deleta Saguntos. 30
 Vive, et amicitias semper cole: crimen ob istud
 Pythagoreorum periit schola docta sophorum.
 Hoc metuens igitur, nullas cole: crimen ob istud
 Timon Palladis olim lapidatus Athenis.
 Dissidet ambiguus semper mens obvia votis. 35
 Nec voluisse homini satis est; optata recusat.
 Esse in honore placet: mox pœnit: et dominari
 Ut possit, servire volet: idem auctus honore,
 Invidiæ objicitur. Pernox est cura disertis:
 Sed rudis ornatu vitæ caret. Esto patronus, 40
 Et defende reos: sed gratia rara clientis.
 Esto cliens: gravis imperiis persona patroni.
 Exercent hunc vota patrem: mox aspera curis
 Sollicitudo subit: contemnitur orba senectus,
 Et captatoris præda est hæredia egenus. 45
 Vitam parvus agas: avidi lacerabere fama.
 Et largitorem gravior censura notabit.
 Cuncta sibi adversis contraria casibus. Ergo
 Optima Græriorum sententia; quippe homini aium
 Non nasci esse bonum, natum aut cito morte

XVI.—*De viro bono, l'u*

Vir bonus et sapiens, qualem vix reperit unum

Millibus e multis hominum consultus Apollo,
 Judex ipse sui, totum se explorat ad unguem,
 Quid proceres, vanique ferat quid opinio vulgi
 Securus, mundi instar habens, teres atque rotun-
 Externæ ne quid labis per lævia sidat. [dus,
 Ille, dies quam longus erit sub sideræ Cancræ,
 Quantaque nox tropico se porrigit in Capricorno
 Cogitat, et justo trutinæ se examine pendit,
 Ne quid hiet, ne quid protuberet, angulus æquis
 Partibus ut coeat, nil ut deliret amussia, 11
 Sit solidum quodcunque subest, nec inania subtus
 Indicet admotus digitis pellentibus ictus.
 Non prius in dulcem declinat lumina somnum,
 Omnia quam longi reputaverit acta diei: 15
 Quæ prætergressus? quid gestum in tempore? quid
 Cur isti facto decus abfuit, aut ratio illi? [non?
 Quid mihi præteritum? cur hæc sententia sedit?
 Quam melius mutare fuit? miseratus egentem
 Cur aliquem fracta persensit mente dolorem? 20
 Quid volui, quod nolle bonum foret? utile honesto
 Cur malus antetuli? num dicto, aut denique vultu
 Perstrictus quisquam? cur me natura magis, quam
 Disciplina trahit? sic dicta et facta per omnia
 Ingrediens, ortoque a vespere cuncta revolvens,
 Offensus pravis, dat palmam et præmia rectis.

IDYLLIUM XVII.—*Nal*

Est, et Non, cuncti monosyllaba nota frequentant.
 His demtis, nihil est, hominum quod sermo volutet
 Omnia in his, et ab his sunt omnia, sive negoti,
 Sive otii quicquam est, seu turbæ, sive quietis.
 Alterutro pariter nonnunquam, sæpe seorsis 5
 Obsistunt studiis, ut mores ingeniumque
 Vel faciles, vel difficiles contentio nacta est.
 Si consentitur, mora nulla intervenit, Est, Est.
 Sin controversum, dissensio subjiciet, Non.
 Hinc fora dissulant clamoribus: hinc furiosi 10
 Jurgia sunt Circi: cuneati hinc læta theatri
 Seditio: et tales agitat quoque Curia lites.
 Conjugia, et nati cum patribus, ista quietis
 Verba serunt studiis, salva pietate loquentes.
 Hinc etiam placitis schola consona disciplinis 15
 Dogmaticas agitat placido certamine lites.
 Hinc omnis certat dialectica turba sophorum.
 Est lux: estne dies ergo? Non convenit istuc:
 Nam facibus multis, aut fulguribus quoties lux
 Est nocturna homini, non est lux ista diei. [est,
 Est et Non igitur, quoties lucem esse fatendum
 Sed non esse diem: mille hinc certamina surgunt.
 Hinc pauci, multi quoque talia commeditantes
 Murmure concluso rabiosa silentia rodunt. [sant
 Quales vita hominum, duo quam monosyllaba ver

IDYLLIUM XVIII.—*De ætatibus animalium,
 Hesiodæon.*

Ter binos deciesque novem super exit in annos
 Justa senescentum quos implet vita virorum.
 Hos novies superat vivendo garula Cornix.
 Et quater egreditur comicis sæcula Cervus:
 Alipedem cervum ter vincit Corvus: et illum 5
 Multiplicat novies Phœnix reparabilis ales:
 Quam vos perpetuo decies prævertitis ævo, [est.
 Nymphæ Hamadryadæ, quarum longissima vita
 Hi cohærent fines vivaciæ fata animantium.
 Cætera secreti novit deus arbiter ævi [non
 Tempora; quæ Stilbon volvat, quæ sæcula Phœ-
 Quos Pyrois habeat, quos Jupiter igne benigno
 Circuitus: quali properet Venus alma [non
 Qui Phœben, quanti maneant Titana laurus, [non
 Donec consumit, Magnus qui dicitur, anno, 11

Rursus in antiquum veniant vaga sidera cursum,
Qualia dispositi steterant ab origine mundi.

IDYLLIUM XIX.—*Monoticha de ærumnis
Herculis.*

Prima Cleonæi tolerata ærumna leonis.
Proximo Lernæam ferro et face contudit hydram.
Mox Erymantheum vis tertia perculit aprum.
Æripedis quarto tulit aurea cornua cervi.
Stymphalidas pepulit volucres discrimine quinto.
Threiciam sexto spoliavit Amazona baltheo. 6
Septima in Augeis stabulis impensa laboria.
Octava expulso numeratur adorea tauro.
In Diomedeis victoria nona quadrigis.
Geryone extincto decimam dat Iberia palmam. 10

Undecimo mala Hesperidum doctricia triumpho
Cerberus extremi suprema est meta laboria.

IDYLLIUM XX.—*Musarum inventa, et munera*

Clio gesta canens, transactis tempora reddit.
Melpomene tragico proclamata mæsta boato.
Comica lascivo gaudet sermone Thalia.
Dulciloquos calamos Euterpe flatibus urget. [get.
Terpsichore affectus citharis movet, imperat, au-
Plectra gerens Erato saltat pede, carmine, vultu.
Carmina Calliope libris heroica mandat.
Uranie cæli motus scrutatur et astra.
Signat cuncta manu, loquitur Polyhymnia gestu.
Mentis Apollinæ vis has movet undique Musas:
In medio residens complectitur omnia Phœbus.

ECLOGARIUM.

De ratione libræ.

Miraris quicunque manere ingentia mundi
Corpora, sublimi cæli circumdata gyro,
Et tantæ nullam moli intercedere labem;
Accipe, quod mirare magis. Tenuissima tantis
Principia, et nostros non admittentia visus, 5
Parvarum serie constant connexa atomorum:
Sed solidum in parvis, nulloque secabile segmen;
Unde vigor viresque manent, æternaque rerum
Mobilitas, nulloque unquam superabilis ævo.
Divinis humana licet componere: sic est 10
As solidus, quoniam bis sex de partibus æquis
Constat, et in minimis paribus tamen una manet
vis.

Nam si quid numero minuatur, summa vacillat,
Convulsæque ruunt labefacto corpore partes.
Ut medium si quis vellat de fornice saxum, 15
Incumbunt cui cuncta, simul devexa sequuntur
Cætera, communemque trahunt a vertice lapsum
Non aliter libra est: si defuit uncia, totus
Non erit as, nomenque deum jam cassus habebit.
Nec dextans retinet nomen, sextante remoto. 20
Et dodrans, quadrante carens, auctore carebit.
Divulsusque triens prohibet persistere bessem.
Jam quincunx tibi nullus erit, si prima revellas.
Et semis qui semis erit, pereuntibus assis
Partibus? et cuius libræ pars septima, septunx?
Libra igitur, totum si nulla in parte vacillet 26
Ponderis, et numeri, morumque, operumque, et
aerarum [signes.

Libra: nec est modulus, quem non hoc nomine
Telluris, medio quæ pendet in aere, libra est:
Et solis lunæque vias sua libra coercet. 30
Libra die somnique pares determinat horas.
Libra Caledonios sine litore continet æstus.
Tu quoque certa mane morum mihi libra meorum.

De ratione puerperii maturi.

Omnia, quæ vario rerum metimur in actu,
Astrorum dominatus agit: terræque tantum [ris,
Membra homini; e superis fortuna et spiritus hu-
Septeno moderanda choro: sed præsidet ollis
Sortitus regimen nitidæ Sol aureus æthrae. 5
Nec sola in nobis moderatur tempora vitæ,
Dum breve solliciti spatium producimus ævi:

Creditur occultosque satus, et tempora vitæ
Materno ducenda utero, formare videndo,
Et nondum exortæ leges componere vitæ. 10
Namque ubi conceptus genitali inæderit arvo,
Haud dubium, Solem quicunque insistere signo.
Qui cum vicini stationem cepit astri,
Contiguos nullum transfundit lumen in ortus.
Ast ubi conversis post menstrua tempora habens
Scandit purpureo jam tertia sidera curru,
Obliqua exilem demittit linea lucem,
Adspirans tenues per inertia pondera motus.
Quarta in sede viget primi indulgentia Solis,
Sua det et infusus teneros coalescere fetus. 20
Fulgor tetragono adspectu vitale coruscat,
Clauum et lene micans, quinti qui cardine signi
Incuit attonitam vegetato infante parentem.
Nam sexto vis nulla loco: quia nulla tuendi
Æquati lateris signatur regula Phœbo. 25
Ast ubi significere media in regione cohortis
Septimus accepit limes rutilantis flammis
Recto castra situ, turgentis fœdera partus
Jam plena sub luce videt; nec fulgura parci
Luminis intendens, toto fovet igne coronæ. 30
Hinc illud, quod legitimos Lucina labores
Prævenit, et gravidus sentit subrepere nixus
Ante expectatum festina puerpera votum.
Quod nisi, septeno cum lumina fudit ab astro,
Impulerit tardi claustra ob'uctantia partus, 35
Posterior nequeat, possit prior: an quia sexto
Æmulus octavi conspectus inutilis astri
Nescit compariles laterum formare figuras?
Sed nono incumbens signo, cunctantia matrum
Vota levat, trigono vires sociante sequenti. 40
At si difficilis partus trahit lithyia,
Tetragono absolvat dubiarum vincla morarum.

Signa celestia.

Ad Boreæ partes Arcti junguntur, et Anguis:
Post has Arctophylax, pariterque Corona, Genique
Prolapsus, Lyræ, Avis, Cepheus, et Cassiopea,
Auriga, et Perseus, Delioton, et Andromeda astrum,
Pegasus, et Delphin, Telumque, Aquila, Anguile-
nenque. 8
Signifer inde subest, bis sex et sidera complent.
Illic Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,

Libra, Scorpius, Arcitenens, Capricornus, et Urna
Qui tenet, et Pisces: post hos in partibus Austr
Orion, Procyon, Lepus, ardens Sirius, Argo, 10
Hydrus, Thuriolum, Chiron quoque, Piscis et
ingens.

Hunc sequitur Pistris, simul Eridanque fluens.
Sed vaga præterea dicuntur lumina septem, [gens:
Luna, et Mercurius, Venus, ac Sol, Mars quoque ful-
luc Jovis et sidus super omnia sidera lucens: 15
Celsior his Saturnus,* tardior omnibus astris.

Ratio dierum anni vertentis.

Nonaginta dies et quatuor ac medium Sol [trum,
Conficit, a tropico in tropicum dum permeat as-
Octipedem in Cancrum Phryxio ab Ariete pergens.
Hoc spatium æstivi pulsusque et meta diei.
Semi diemque, duosque dies, deciesque novenos 5
A Cancro in Chelas, æquatæ tempora noctis
Atque die, cursu peragit Sol aureus altero,
Autumni æstatisque simul confinia miscens.
Unde autumnales transcurrentes ordine menses
Ad tropicum pergit signum gelidi Capricorni, 10
Octo dies decies octonis insuper addens,
Quadrantemque die; quinto qui protinus anno
Mense Numæ extremo nomen capit embolismi.
Inde ad Agenorei festinans cornua Tauri,
Scandit Lanigeri tropicum Sol aureus astrum, 15
Nonaginta dies decreto sine coactens.
Hic tibi circus erit semper vertentibus annis,
Tercentum, ac senis decies et quinque diebus.

De nominibus septem dierum.

Nomina, quæ septem vertentibus apta diebus
Annus habet, totidem errantes fecere planeta,
Quos indefessa volvens vertigine mundus
Signorum obliqua jubet in statione vagari.
Primum, supremumque diem radiatus habet Sol.
Proxima fraternæ succedit Luna coronæ. 6
Tertius adsequitur Titania lumina Mavors.
Mercurius quartus sibi vindicat astra diei.
Illustrant quintam Jovis aurea sidera zonam.
Sexta salutigerum sequitur Venus alma parentem.
Cuncta supergrediens Saturni septima lux est. 11
Octavum instaurat revolvibilis orbita Solem.

*Hic versus sine auctore est. Quid quoque die
item de corpore oporteat.*

Ungues Mercurio, harbam Jove, Cypride crines.

Hoc sic refellendum.

Mercurius furto probat unguis semper acutos,
Articulique aciem non sinit imminui. [est
Barba Jovi, crines Veneri decor: ergo necesse
Ut nolint demi, quo sibi uterque placet.
Mavors imberbes, et calvos Luna adamasti: 5
Non prohibent comi tum caput atque genas.
Sol et Saturnus nihil obstant unguibus: ergo
Non placitum divis tolle monostichium.

De mensibus, et quatuor anni temporibus

Eternos menses, et tempora quatuor anni,
Quatuor ista tibi subiecta monosticha dicent.
Martius, Aprilis, Maius sunt tempora Veris.
Julius, Augustus, nec non et Junius, Æstas. [bri.
Septembris, Octobri Autumnus, totoque Novem-
Brumales, Janus, Februarius, atque December

De mensibus monosticha.

Primus Romanæ ordinis, Jane, Kalendas.
Februus vicino mense Numa instituit.

Martius antiqui primordia protulit anni.

Fetiferum Aprilem vindicat alma Venus.

Majorum ætatis patrum de nomine Maius.

Junius ætatis proximus est titulo.

Nomine Cæsareo Quintilem Julius auget.

Augustus nomen Cæsareum sequitur.

Autumnus, Pomona, tuum September opimat.

Triticæ October fœnore ditat agros. 10

Sidera præcipit pelago, in empeste November.

Tu genialem hiemen, feste December, agis.

Disticha de iisdem mensibus.

Jane nove, primo qui das tua nomina mensi,

Jane bifrons, spectas tempora bina simul.

Post superum cultus, vicino Februa mense

Dat Numa cognatis manibus inferias.

Martius et generis Romani præsul et anni, 5

Prima dabas latis tempora consiliis.

Æneadum genitrix, vicino nomen Aprilis [mes

Das, Venus: est Marti namque Aphrodita co-

Maia dea, an major, Mai, te fecerit ætas,

Ambigo; sed mensi est auctor uterque bonus.

Junius hunc sequitur duplici celebrandus honore,

Seu nomen Juno, sive Juventa dedit.

Inde Dionæ præfulgens Julius astro

Ætatis mediæ tempora certa tenet.

Augustus sequitur, cognatum a Cæsare nomen,

Ordine sic anni proximus, ut generis. [nant

Nectantur post hos, numerumque ex ordine sig-

September, Bacchi munere præla rigans;

Et qui sementis per tempora, fœnore lætus,

October, cupidi spem fovet agricolæ: 20

Quique salo mergens sollennia signa November

Præcipitat, cælo mox reditura suo.

Concludens numerum, genialia festa December

Finit, ut a bruma mox novus annus eat.

Quoteni dies sint mensium singulorum.

Implent tricenas per singula menstrua luces

Junius, Aprilisque, et cum Septembre November.

Unum ter denis cumulatius adde diebus

Per septem menses, Jani Martisque Calendia,

Et quas Maius agit, quas Julius, Augustusque, 5

Et quas October, positusque in fine December.

Unus erit tantum duodetriginta dierum,

Quem Numa præposito voluit succedere Jano.

Sic tercentenis decies accedere senos, [annus

Quadrantemque, et quinque dies sibi computat

De tribus mensibus mensium.

Bis senas anno reparat Lucina Calendas:

Et totidem medias dat currere Jupiter Idus.

Nonarumque diem faciunt infra octo secundi.

Hæc sunt Romano tantum tria nomina mensi.

Cætera per numeros sunt cognomenta dierum. 5

Quo mense quotæ Nonæ, vel Idus sint.

At Nonas modo quarta aperit, modo sexta refert
lux.

Sexta refert Maii, Octobris, Martisque recursus,

Et qui solstitio sua tempora Julius infert.

Cætera pars mensum quartis est prædita Nonis.

Omnes vero Idus octava luce recurrunt. 5

Quotæ Calendæ sint mensum singulorum.

Post Idus, quas quinque suas habet ordine mensis.

Diverse numero redeunt variante Calendæ.

Dum rursumque iterumque * * vocantur,

Ut tandem oblatis procedant temporis ortus

Ter senis unoque die genialia festa

Porrigit, ut Janum arcessat nova bruma morantem.
 Hoc numero mensisq; Numæ redit, autumnique
 Principium referens Bacchi Septembris alumnus.
 Julius, et Maius, positusque in fine December,
 Octoberque die revocatur tardius uno. 10
 Inde die redeunt minus uno quatuor ultra,
 Quos numero adjiciam, Sextilis, Junius, atque
 Aprilis, post quos pænultima meta November.
 Ter quinis unoque die, Junonie Mavors,
 Ut redeas, referasque exordia prima, cieris 15
 Hoc numero ad plenum vertens reparabitur annus.

In quo mense quod signum sit ad cursum Solis.

Principium Jani sancit tropicus Capricornus.
 Mense Numæ in medio solidi stat sidus Aquari.
 Procedunt duplices in Martia tempora Pisces.
 Respicis Apriles, Aries Phryxæ, Calendas.
 Maius Agenorei miratur cornua Tauri. 5
 Junius æquatos cælo videt ire Laconas.
 Solstitio ardentis Cancræ fert Julius astrum.
 Augustum mensem Leo fervidus igne perurit.
 Sidere, Virgo, tuo Bacchum September opimat.
 Æquat et October sementis tempore Libram. 10
 Scorpion hibernus præcepis jubet ire November.
 Terminat Arcitenens medio sua signa Decembri.

*Q. Ciceronis versus eo pertinent, ut quod signum
 quo tempore illustre sit, noverimus. Quod su-
 perius quoque nostris versibus expeditur.*

Flumina verna cient obscuro lumine Pisces.
 Curriculumque Aries æquat noctisque dieque.
 Cornua quem condunt florum prænuntia Tauri,
 Aridaque æstatis Gemini primordia pandunt.
 Longaque jam minuit præclarus lumina Cancræ. 5
 Languifuscusque Leo proflat ferus ore calores.
 Post modicum quatiens Virgo fugat orta vaporem.
 Autumni reserat portas, æquatque diurna
 Tempora nocturnis dispenso sidere Libræ.
 Et fetos ramos dinudat flamma Nepai. 10
 Pigra Sagittipotens jaculatur frigora terris.
 Bruma gelu glacians jubare spirat Capricorni.
 Quam sequitur nebulas rorans liquor altus Aquari,
 Tenta supra circaque vigent ubi flumina mundi.
 At dextra lævaque ciet rota fulgida Solis 15
 Mobile curriculum, et Lunæ simulacra feruntur.
 Squama sub æterno conspectu tora Draconis
 Eminent: hunc inter fulgentem sidera septem
 Magna quatit stellam; quam æversus serus in alta
 Conditur Oceani ripa cum luce Bootes. 20

A solstitio in æquinotium ratio.

Sol profectus a tepore veris æquinotio,
 Post semidiem postque totos nonaginta et quatuor,
 Fervida flagrans habenis pulsum æstivum conficit.
 Inde Autumnus noctis horas librans æquo lumine,
 Octo et octoginta gæris, et super trihorio, 5

Inde floridum reflexis ver revisit oreis,
 Additis ad hos priores gæros geminis orbibus.

De feriis Romanis.

Nunc et Apollineos Tiberina per ostia ludos,
 Et Megalesiacæ matris operta loquar:

Vulcanique dies, autumnus exordia primi,
 Quinquatrusque deæ Pallados expedit: 5
 Et medias Idus, Maii Augustique recursus,
 Quas sibi Mercurius, quasque Diana dicat.
 Matronæ quæ sacra colant pro laude virorum,
 Mavortis primi cum redire dies.
 Festa Caprotinæ memorabo celebria Nonis,
 Cum stola matronis demta teget famulus. 10
 Quatuor illa etiam diacretis partibus anni
 Solstitia, et lucas nocte dieque pares.
 Nec Regifugium, pulsus ex urbe tyrannis,
 Lætum Romanis fas reticere diem.
 Visne Opis ante sacrum, vel Saturnalia dicam, 15
 Festaque servorum, cum famulantur heri?
 Et nunquam certis redeuntia festa diebus,
 Compita per vicos cum sua quisque colit?
 Aut duplicem cultum, quem Neptunalia dicunt,
 Et quem de Conso consiliique vocant? 20
 Festa hæc, navigiis aut quæ celebrata quadrigis
 Jungunt Romanos finitimosque duces?
 Adjiciam cultus peregrinaque sacra deorum,
 Natalem Herculeum, vel ratis Isiacæ:
 Nec non lascivi Floralia læta theatri, 25
 Quæ spectare volunt, qui voluisse negant.
 Nunc etiam veteres celebrantur Equiria ludi:
 Prima hæc Romanus nomina Circus habet.
 Et Dionysiacos Latio cognomine ludos
 Roma colit, Liber quæ sibi vota dicat. 30
 Ædiles plebei etiam, ædilesque curules
 Sacra, Sigillorum nomine dicta, colunt.
 Et gladiatores funebria prælia notum
 Decertasse foro; nunc sibi arena suos
 Vindicat, extremo qui jam sub fine Decembris
 Falcigerum placent sanguine Cœligenam. 36

De lustralibus agonibus.

Quatuor antiquos celebravit Achaia ludos:
 Cœlicolûm duo sunt, et duo festa hominum.
 Sacra Jovis, Phœbique, Falemonis, Archemori-
 Serta quibus pinus, malus, oliva, apium. [que:]

De locis ægonum.

Prima Jovi magno celebrantur Olympia Pisæ.
 Parnassus Clario sacravit Pythia Phœbo.
 Isthmia Portumno bimaræ dicat acta Corinthi.
 Archemori Nemææ colunt funebria Thebæ.

De auctoribus ægonum.

Primus Olympiæ sacravit festa coronæ
 Jupiter Argivi stadia ad longissima Circi.
 Proximus Alcides Nemææ sacravit honorem:
 Hæc quoque temporibus quinquennia sacra no-
 tandis.
 Isthmia Neptuno data sunt, et Pythia Phœbo, 5
 Ancipiti cultu divorum hominumque sepultis.

*Quod idem, qui sacri agones sunt, et
 ludi habeantur.*

Tantalidæ Pelopi mæstum dicat Elis honorem.
 Archemori Nemææ colunt quinquennia Thebæ.
 Isthmia defuncto celebrata Falemone notum.
 Pythia placando Delphi statuere dracoi.

EPISTOLARUM LIBER

EPISTOLA I.—*Ausonius ad patrem, de suscepto filio.*

Credideram nil posse meis affectibus addi,
 Quo, venerande pater, diligere magis.
 Accessit (grates superis, medioque nepoti,
 Bin i dedit nostris qui juga nominibus,
 Ipse nepos te fecit avum: mihi filius idem, 5
 Et tibi ego: hoc nato nos sumus ambo patres.
 Nec jam sola mihi pietas mea suadet amorem:
 Nomine te gemini jam genitoris amo.)
 Accessit titulus, tua quo reverentia crescat;
 Quo doceam natum, quid sit amare patrem. 10
 Quippe tibi æquatus videor, quod parvulus isto
 Nomine honoratum me quoque nobilitat;
 Atque ætas quia nostra eadem: nam supparis ævi
 Sum tibi ego, et possum fratris habere vicem.
 Nec tantum nostris spatium interponitur annis,
 Quanta solent alios tempora dividere. 16
 Vidi ego natales fratrum distare tot annis,
 Quot nostros: ævum nomina non onerant.
 Pulchra juvenia tibi senium sic jungit, ut ævum,
 Quod prius est, maneat; quod modo, ut inci-
 Et placuisse reor geminis ætatibus, ut se [piat.
 Non festinato tempore utraque daret;
 Leniter hæc fluere, hæc non properata veniret,
 Maturam frugem flore manente ferens.
 Annos me nescire tuos, pater optime, testor, 25
 Totque putare meos, quot reor esse tuos.
 Nesciat hos natus, numeret properantior hæres,
 Testamenta magis, quam pia vota fovens;
 Exemploque docens pravo juvenescere natos,
 Ut nolint patres se quoque habere senes. 30
 Verum ego primævo genitus genitore, fatebor
 Supparis hæc ævi tempora grata mihi.
 Debeo quod natus, suadet pia cura nepotis,
 Addendum patri, quo veneremur avum.
 Tu quoque, mi genitor, geminata vocabula gaude,
 Nati primævi nomine factus avus. 36
 Exiguum, quod avus: faveant pia numina divum,
 Deque nepote suo fiat avus proavus.
 Largius et poterunt producere fata senectam;
 Sed rata vota reor, quæ moderata magis. 40

EPISTOLA II.—*Pater ad filium, cum temporibus tyrannicis ipse Treveris remansisset, et filius a patre profectus esset. Hoc inchoatum, neque impletum, sic de liturariis scriptum.*

Debeo et hanc nostris, filii dulcissime, curis
 Historiam: quamquam titulo non digna sereno
 Anxia mæstaturum fuerit querimonia rerum.
 Jam super egelidæ stagnantia terga Mosellæ
 Protulerat te, nate, rates, mæstique parentis 5
 Oscula et amplexus discreverat invidus annus.
 Solus ego, et quamvis coetu celebratus amico,
 Solus eram; profugæque dabam pia vota carinæ,
 Solus adhuc te, nate, videns, celerisque remulci
 Culpabam properos adverso flumine cursus. 10
 Quis fuit ille dies? non annus longior ille est,
 Attica quæ docti collegit cura Metonis.
 Desertus vacuis solique exerceor arvis.

Nunc ego pubentes salicum de verbero frondes;
 Gramineos nunc frango toros, viridesque per ulvas
 Lubrica substratis vestigia libro lapillis. 16
 Sic lux prima abiit: sic altera meta diei:
 Sic geminas alterna rotat vertigo tenebras,
 Sic alias: totusque mihi sic annus abibit.
 Restituant donec tua me tibi fata parentem. 20
 Hac ego conditione licet, vel morte, paciscar;
 Dum decores suprema patris tui, nate, superstes.

EPISTOLA III.—*Ausonius Hesperio.*

Qualis Picenæ populator turdus olive
 Clunes opimat cereas;
 Vel qui lucentes rapuit de vitibus uvas,
 Pendetque nexus retibus,
 Quæ vespertinis fluitant nebuloza sub horis, 5
 Vel mane tenta roscido:
 Tales hibernis ad te de sepiibus, ipsos
 Capi volentes, misimus
 Bis denos: tot enim crapero sub lucis Eosæ
 Piceps volatus intulit. 10
 Tum quas vicinæ suggestit præda lacunæ,
 Anates maritas junximus,
 Remipedes, lato populates cæcula rostro,
 Et crute rubras punico:
 Iricolor vario pinxit quas pluma colore, 15
 Collum columbis æmulas.
 De frudata meæ non sunt hæc sercula mensæ:
 Vescente te, fruimur magis.
 Vale bene, ut valeam.

EPISTOLA IV.—*Ausonius Theoni suo S.*

Ausonius, cujus ferulam nunc sceptrâ verentur,
 Paganum Medulis jubeo salvere Theonem.
 Quid geris, extremis positus telluris in oris,
 Cultor arenarum vates? cui litus arandum,
 Oceani finem juxta, Solemque cadentem: 5
 Vilis arundineis cohibet quem pergula tectis,
 Et tingit piceo lacrymosa colonica fumo.
 Quid rerum Musæque gerunt, et cantor Apollo?
 Musæ non Helicone satæ, nec fonte caballi,
 Sed quæ fecundo de pectore Clementini 10
 Inspirant vacuos aliena mente poetas.
 Jure quidem: nam quis malit sua carmina dici,
 Qui te securo possit proscindere risu?
 Hæc quoque ne nostrum possint urgere pudorem,
 Tu recita; et vere poterunt tua dicta videri. 15
 Quam tamen exeres Medulorum in litore vitam?
 Mercatusne agitas, leviori nomismate captans,
 Insanis quod mox pretiis gravis auctio vendat;
 Albentis ævi globulos, et pingua ceræ [pyrum,
 Pondera, Naryciamque picem, scissamque pa-
 Fumantesque olidum paganica lumina tædas?
 An majora gerens, tota regione vagantes
 Persequeris fures? qui te, postrema timentes,
 In partem prædamque vocent: tu mitis, et osor
 Sanguinis humani, condonas crimina nummi, 25
 Erroremque vocas, pretiumque imponis abactis
 Bobus, et in partem scelerum de judice transis.
 An cum fratre vagos decemeta per avia cervos

Circumdās maculis, et multa indagine pinnæ ?
 Aut apumantis apri cursum clamoribus urges, 30
 Subsidisque fero ? moneo tamen, usque recuses
 Stringere fulmineo venabula cominus hosti.
 Exemplum de fratre time, qui veste reducta
 Ostentat fœdas prope turpia membra lœtunas,
 Perfossasque nates vicino podice nudat. 35
 Inde ostentator volitat, mirentur ut ipsum
 Gediippa, Ursinusque suos, prolesque Jovini,
 Taurinusque, ipsum priscis heroibus æquana.
 Qualis in Olenio victor Calydonius apro,
 Aut Erymantheo pubes fuit Attica monstro. 40
 Sed tu parce feris venatibus, et fuge nota
 Crimina sylvarum, ne sis Cinyrcia proles,
 Accedasque iterum Veneri plorandus Adonis.
 Sic certe crinem flavus, niveusque lacertos,
 Cæsariem rutilam per candida colla refundis : 45
 Pectore sic tenero. plana sic juncus alvo
 Per teretes feminum gyros surasque nitentes
 Descendis, talos a vertice pulcher ad imos.
 Qualis floricomā quondam populat in Ætna
 Virgineas inter choreas Deida raptam 50
 Sustulit emersus Stygiis fornacibus Orcus
 An quia venatus ob tanta pericula vitas,
 Piscandi traheris studio ? nam tota supellex
 Domnotoni tales solita est ostendere gazas,
 Nodosas vestes animantum Nerinorum, 55
 Et iacula, et fundas, et nomina villicā lini,
 Colaque, et indutos terrenis vermicibus lamos.
 Illis opibus confise tumes : domus omnis abundat
 Littoreis dives spoliis : referuntur ab unda
 Corroco, letalia trygon, mollesque platessæ, 60
 Urentes thynni, et male tecti spina clugati,
 Nec duraturi post bina trihoria corvi.
 An te carminibus juvat incestare canoras
 Mnemosynes natas, aut tres, aut octo sorores ?
 Et quoniam huc ventum, si vis cognoscere, quid
 Inter doctrinam, deridendasque Cœnæas ; [sit
 Accipe congestas mysteria frivola nugas,
 Quas tamen explicitis nequas deprendere chartis,
 Scillite decies non si purgeris aceto,
 Anticipesque tuo Samii Lucumonis acumen ; 70
 Aut adsit interpret tuns,
 Ænigmatum qui cognitor
 Fuit meorum, cum tibi
 Cadmi nigellas filias,
 Melonis albam filiam, 75
 Notasque furvæ sepiæ,
 Cnidiosque nodos prodidit.
 Nunc adsit : et certe modo
 Præsul creatus litteris,
 Enucleabit protinus
 Quod militantes scribimus.

Notos fingo tibi poeta versus :
 Quos scis Hendecasyllabos vocari ;
 Sed nescis modulis tribus moveri.
 Istos composuit Phalæcus olim,
 Qui Penthemimerin habent priorem
 Et post semipedem duos iambos.
 Sunt quos Hexametri creant revulsi :
 Ut Penthemimeris prior locetur,
 Tum quod bucolice tome relinquitur, 90
 Sunt et quos generat puella Sappho :
 Quos primus regit Hippius secundus,
 Ut claudat Choriambon Antibacchus.
 Sed jam non potis es, Theon, doceri :
 Nec fas est mihi regio magistro
 Plebeiam numeros docere pulpam.
 Verum protinus ede, quod requira.
 Nil quæro, nisi quod libris tenetur,

Et quod non opicæ tegunt papyri.
 Quas si solveris, o poeta, nugas, 100
 Totam trado tibi simul Vacuam,
 Nec jam post metues ubique dictum :
 Illic est ille Theon poeta falsus,
 Bonorum mala carminum taberna.

EPISTOLA V.—*Eudem Theoni.*

Ausonius Salve caro mihi dico Theoni,
 Versibus expediens quod volo, quodve queror.
 Tertia fissipedes renovavit Luna juvenças,
 Ut fugitas nostram, dulcis amice, domum.
 Nonaginta dies sine te, carissime, traxi : 5
 Iluc adde æstivos ; hoc mihi pane duplum est.
 Vis novies denos dicam, deciesque novenos
 Isse dies ? anni portio quarta abiit.
 Sexaginta horas super et duo millia centum
 Te sine consumi : quo sine et hora gravis. 10
 Millia bis nongenta jubet demensio legum
 Annumerata reos per tot obire dies.
 Jam potui Romam pedes ire, pedesque reverti,
 Ex quo te dirimunt millia pauca mihi.
 Scirpea Domnotoni tanti est habitatio vati ? 15
 Pauliacus tanti non mihi villa foret.
 An quia per tabulam medico pugnante notatam
 Debita summa mihi est, ne repetamus, abes ?
 Bis septem rutilos regæ nomisma Philippus
 (Nec tanti fuerint) perde te malo, Theon, 20
 Implicitem quam te nostris interne medullis
 Defore tam longi temporis in spatio.
 Ergo aut prædictos jam nunc rescribe Darios,
 Et redime, ut mora sit libera desidiæ ;
 Aut alios a me totidem dabo ; dummodo cari 25
 Conspicer ora viri, pauperis usque licet.
 Puppe citus propera, sinuosaque lineæ veli
 Pande : Medullini te feret ore Noti,
 Expositum subter paradus, lectoque jacentem,
 Corporis ut tanti non moveatur onus. 30
 Unus Domnotoni te littore perferet æstus
 Condatem ad portum, si modo deproperes,
 Inque vicem venti, quoties tua flamma cessant,
 Remipedem jubeas protinus ire ratem.
 Invenies præsto subjuncta pettorita mulis. 35
 Villa Lucani-mox potieris-æco.
 Resciso disces componere nomine versum.
 Lucili vatis sic imitator eius.

EPISTOLA VI.—*Eudem Theoni.*

Ausonius consul vatem resaluto Theonem.
 Aurea mala, Theon, sed plumbea carmina mittis.
 Unius massæ quis putet has species ? [que ;
 Unum nomen utrisque ; sed est discrimen utris- 80
 Poma ut mala voces, carmina vero mala. 5
 Vale, beatis nomen a divis Theon.
 Metochie sed ista sæpe currentem indicat.

EPISTOLA VII.—*Ausonius Theoni, cum ei tri-
ginta ostrea, grandia quidem, sed tam parva
mississet.*

Expectaveram, ut rescriberes ad ea, quæ du-
 dum joculariter luseram de cessatione tua valde
 impia, et mea efflagitatione : cujus rei munus
 reciprocum quoniam in me colendo fastidisti,
 inventa inter tineas epistola veteri, quam de os-
 treis et musculis affectata obscuritate condideram,
 quæ adolescens temere fuderam, jam senior re-
 tractavi. Sed in eundem modum instaurata est
 satirica et ridicula concinnatio ; saltem ut nunc
 respondeas notissimæ cantilenæ, quæ illam novi-
 tiam silentio condemnasti.

Ostrea Baianis certantia, quæ Medulorum
Dulcibus in stagnis refluï maris sæstus opimat,
Accepi, dilecte Theon, numerabile munus.
Verum quot fuerint, subjecta monosticha signant.
Quot ter luctatus cum pollice computat index. 5
Geryones quot erant, decies si multiplicentur.
Ter quot erant Phrygii numerata decennia belli.
Aut ter ut Æolidi menses tenet ignicomus Sol.
Cornibus a primis quot habet vaga Cynthia noctes.
Singula percurrit Titan quot signa diebus. 10
Quotque annis sublimis agit sua sæcula Phænon.
Quot numero annorum Vestalis virgo ministrat.
Dardaniusque nepos regno quot protulit annos.
Priamidæ quot erant, si bis deni retrahuntur, 14
Bisque viros numeres, qui fata Amphrysia ser-
Quot genuit fetus Albana sub illicibus sus. [vant.
Et quot sunt asses, ubi nonaginta trientes.

Vel quot habet junctos Vasatica rheda caballos.

Quod si figuras fabulis adumbratas,
Numerumque doctis involutum ambagibus
Ignorat alto mens obesa viscere; 21
Numerare saltem more vulgi ut noveris,
In se retortas explicabo summulas.

Ter denas, puto, quinqueque senas.
Vel bis quinque, dehinc decem, decemque.
Vel senas quater, et bis adde ternas. 26

Septenis quater addito unum et unum

Duc binas decies, semelque denas.

Aut ter quatuor adde bis novenis.

Octonis quater, hinc duæ recedant. 30

Binas terdecies, semel quaternas.

Et sex adde novem vel octo septem.

Aut septem geminis bis octo junge.

Aut, ne sim tibi pluribus molestus.

Triginta numero fuere cunctæ. 35

Junctus limicolis musculus ostreis

Primo composuit fercula piandio,

Gratus deliciis nobilium cibus,

Et summi modicus pauperibus focis.

Non hic navifrago queritur æquore,

Ut crescat pretium grande periculis;

Sed primore vado, post refugum mare,

Algo legitur litore concolor.

Nam testæ duplicis conditur in specu,

Quæ ferventis aquæ fota vaporibus

Carnem lacteoli visceris indicat.

Sed damnosa nimis panditur area.

Fac campum replices, Musa, papyrium.

Nec jam fissipedis per calami vias

Grassetur Chidæ sulcus arundinis

Pingens aridulæ subdita pagine

Cadmi filiis atricoloribus.

Aut cunctis pariter versibus obliat

Fulvam laticolor spongia sepiam.

Parcamus vitio Domnotinæ domus, 55

Ne sit charta mihi carior ostræis.

EPISTOLA VIII.—*Ausonius Arrio Paullo*
Rhetori S.

Tandem elucta^{ti} retinacula blanda morarum,
Burdigalæ molles liquimus illecebras,
Santoniamque urbem vicino accessimus agro.

Quod tibi si gratum est, optime Paulle, proba.

Cornipedes raptant imposta petorrita mulæ: 5

Vel cisio trijugi, si placet, insilias,

Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum

Conscendas, propere dummodo jam venias.

Instantis revocant quia nos sollemnia Paschæ,

Libera nec nobis est mora desidæ. 10

Perfer in excursu vel terjuga millia epodon,
Vel falas lites, quas schola vestra erit.
Nobiscum invenies nullas, quia liquimus istic
Nugarum veteres cum sale reliquias.

EPISTOLA IX.—*Ausonius Paullo.*

Ostrea nobilium cœnis, sumtuque nepotum
Cognita, diversoque maris defensa profundo,
Aut refugis nudata vadis, aut scrupæa subter
Antra, et muriceis scopulorum mersa lacunis,
Quæ viridis muscus, quæ dedecor alga recoudit,
Quæ testis concreta suis, ceu saxa, coherent, 6
Quæ mutata loco, pingui mox condita limo,
Nutrit secretus conclusæ uliginis humor,
Enumerare jubes, vetus o mihi Paulle sodalis,
Adsuæfacte meis joculari carmine nugis. 10
Aggrediar; quamvis curam non ista senilem
Sollicitent, frugique viro dignanda putentur.
Nam mihi non Saliare epulum, non cœna dapalis,
Qualem Penelopæ nebulonum mensa procorum,
Alcinoique habuit nitidæ cutis uncta juvenus. 15
Enumerabo tamen, famam testesque secutus,
Pro studiis hominum semper diversa probantur.
Sed mihi præ cunctis mitissima, quæ Medulorum
Educat Oceanus, quæ Burdigalensia nomen
Usque ad Cæsareas tulit admiratio mensas, 20
Non laudata minus, nostri quam gloria vini.
Hæc inter cunctas palmam meruere priorem,
Omnibus ex longo cedentibus; ista et opimi
Visceris, et nivei, dulcique tenerima succo,
Miscent æquoreum tenui sale tincta saporem. 25
Proxima sint quævis, sed longe proxima multo
Ex intervallo, quæ Massiliensia: portum
Quæ Narbo ad Veneris nutrit: cultuque carentis
Hellespontiaci quæ protegit æquor Abydi:
Vel quæ Baianis pendent fluitantia pilis: 30
Santonico quæ tecta salo: quæ nota Genonis:
Aut Eborum mixtus pelago quæ protegit annis,
Ut multo jaceant algarum obducta recessus;
Aspera quæ testia, et dulcia farris opimæ.
Sunt et Aremorici qui laudent ostrea ponti: 35
Et quæ Pictonici legit accola littoris: et quæ
Mira Caledonius nonnunquam detegit æstus.
Accedunt, quæ fama recens Byzantia subter
Littora, et insana generata Propontidia acta,
Promoti celebrata ducis de nomine, laudat. 40
Hæc tibi non vates, non historicus, neque toto
Orbe vagus convivia loquor, sed tradita multis,
Ut solitum, quoties dextræ invitatio menas
Sollicitat lenem comi sermone Lyæum. 41
Hæc non per vulgum mihi cognita, perque po-
Aut parasitorum collegia Plautinorum; [pinas,
Sed, festos quia sæpe dies partim ipse meorum
Excolui, inque vicem convivia vocatus adivi,
Natalis si forte fuit sollennis amico,
Conjugioque dapes, aut sacra repotia patrum, 50
Audiui, meminique bonos laudare frequentes.

EPISTOLA X.—*Ausonius Paullo.*

Si qua fides falsis unquam est adhibenda poetis,
Nec plasma semper allinunt,
Paulle, Camœnarum celeberrime Castaliarum
Alumne quondam, nunc pater,
Aut avus, aut proavis antiquior, ut fuit olim 5
Tartessorum regulus;
Intemerata tibi maneant promissa memento.
Phæbus jubet verum loqui.
Et si Pierias patitur litare sorores,
Nunquam ipse torquet ~~adamas~~. 10

Te quoque ne pigeat consponsi fœderis. et jam
 Citus veni remo, aut rota,
 Æquoris undosi qua multiplicata recursum
 Garumna pontum provocat;
 Aut iteratarum qua glareâ trita viarum 15
 Fert militarem ad Blaviam.
 Nos etenim primis sanctum post Pascha diebus
 Avemus agrum visere.
 Nam populi cœtus, et compita sordida rixis 20
 Fastidentes, cernimus
 Angustas fervere vias, et congrege vulgo
 Nomen plateas perdere.
 Turbida congestis referitur vocibus Echo,
 Tene, feri, duc, da, cave:
 Sus lutulenta fugit, rabidus canis impete sævo,
 Et impares plaustro boves. 26
 Nec prodest penetrare domos et operta subire;
 Per tecta clamores meant.
 Hæc, et quæ possunt placidos offendere mores,
 Cogunt relinquî mœnia, 30
 Dulcia secreti repetantur ut otia raris
 Nugis amœna seriâ;
 Tempora disponas ubi tu tua, jusque tuum sit,
 Ut nil agas, vel quod voles.
 Ad quæ si properas, tota cum merce tuarum 35
 Veni Camœnarum citus.
 Dactylicos, elegos, choriambum carmen, epodos,
 Socci et cothurni musicam,
 Carpentis impone tuis: nam tota supellex
 Vatum piorum chartea est. 40
 Nobiscum invenies catenoplia, si libet uti,
 Non Pœna, sed Græca fide.

EPISTOLA XI.—Ausonius Paullo S.

Versus meos utili, et conscio sibi pudore celatos, carmine tuo et sermone præmissis, dum putas elici, repressisti. Nam qui ipse facundus et musicus editionis alienæ prolecat audaciam, consilio, quo suadet, exterret. Tegyat oportet auditor doctrinam suam, qui volet ad dicendum sollicitare trepidantem; nec emerita adversum tiruculos arma concutiat veterana calliditas. Sensit hoc Venus, de pulchritudinis palma diu ambiguo ampliata iudicio. Pudenter enim, ut apud patrem, velata ceteraverat; neque delerebat æmulas ornatus æqualis. At postquam in pastoris examen deducta est lis dearum; qualis emererat mari, aut cum Marte convenerat, et consternavit arbitrum, et contendit certamen oppressit. Ergo nisi Delirus tuus, in re tenui non tenuiter laboratus, opuscula mea, quæ promi studueras, retardasset, jamdudum ego, ut palmas audacior, in hibernas adhuc auras improbum germen egissem, periculum judicii gravis inconsulta festinatione subiturus. Denique dissonum, quem Colonomon existimo proprie a philologis appellatum, ad te mittere, ut jubebas, recenti versuum tuorum lectione non ausus, ea, quæ tibi jam cursim fuerant recitata, transmittito. Etenim hoc poposcisti, atque id ego malui; tu ut tua culpa ad eundem lapidem bis offenderes; ego autem, quæcunque fortuna esset, semel erubescerem. Vide, mi Paulle, quam ineptum lacerassieris: in verbis, rudem: in eloquendo, hiulcum: a propositis discrepantem: in versibus, concinnationis expertem: in cavillando, natura invenustum, nec arte conditum: diluti salis, et fellis ignavi: nec de mimo planipedem, nec de comœdia histriionem. Ac nisi hæc a nobis missa ipse lecturus esses, etiam de pronuntiatione rideres. Nunc commodiore fato

sunt, quod licet apud nos genuina, apud te erunt adoptiva.

Vinum cum bijugo parabo plaustro
 Primo tempore Santonos vehendum,
 Ovum tu quoque passeris marini,
 Quod nunc promissus ait procul relictum
 In fundo patriæ Bigerritanæ.

EPISTOLA XII.—Ausonius Paullo.

Ἑλλαδικῆς μετέχων μούσης, Latineque Camœnæ,
 Ἀξίῳ Ἀύσονίῳ sermone alludō bilingui.
 Musæ, quid facimus? τί κινῶμεν ἢ ἰλπίσιν αὐτῶς
 Ludimus, ἀφραδίῃσιν ἢ ἡματι γηράσκοντες;
 Σαντονικοῖς campoῖσιν ὅση κέρως ἄσπινον ἱστίν, 5
 Erramus gelidotρομεῖοι rigidique poetæ,
 Πηλείδων τειρεντολόκμων Διράσποντες inertes
 Πάντα δ' ἔχου παγιδῆς τι pedum, καὶ ἐρυμὴς ὀδόντων,
 Θαλάσπῃ quia nulla πῖλι χωνώδῃ χώρῃ,
 Et duplicant frigus ψυχρὰ carmina μητιώντες. 10
 Ἀρχομένους δ' ἄρα μὴνιν ἰδία
 Primitias Παύλῳ nostro τίμῳψι μελιτῆς.
 Μνημοσύνης κρηθιμνακόμου πολύνκλυτα τίκνα
 Ἑνία verhosæ, κρηνοτίφρανοι τι puellæ,
 Ἐνδ' ἄγχι μοι τολευπυῖν ἴσθι, κουργῖα μολάπῃ, 15
 Φρόνιθις ἡμετέραις στίχῃσιν præfere libellum
 Τμασσεῖ στίχων
 Παύλῳ ἱφάρμοζῃτι μιμηγμένον. φθόν.
 Οἱ γὰρ μοι Σίρις ἱστὶν in hac regione μινόντι,
 Ἀξίῳ ab nostiis ἰσινδία esse Καρήναις. 20
 Κύνος ἱμοὶ πάντων μίτοχος, qui seria nostia,
 Qui joca παντοδαπῇ novit tractare παλαιότερῃ
 Καὶ νῦν sepositus μοναχῇ ἐνὶ rure Κρεβίννῃ,
 Ἀσπαρῶλῃ ἐνὶ χώρῃ, habet θυμαλγία λίσχην,
 Οὗτε φίλοις ἰτάροις, nec mensis accommodus ulli, 26
 Ὅστιι ἐδωλῆσθαι αἰὶν σύνῃμιν φάτο μούσαις.
 Jam satis, ὦ φίλε Παῦλι, πόνον ἀπιπυρρήθην,
 Ἐν τε ἱορῇ causais τι, καὶ ἱγρῶταῖσι καθ' ἰδῆρας
 Ῥητορικαῖς λυδοῖς, καὶ ἱσλατο σὺνδιν ὄνιαι.
 Ἀλλ' ἦθι κύνος μιν ἔσας juvenαλιος ἰδρας 30
 Ἐκκέχυτας μιλίων τρομερῇ λαβῇ βλάμμα senectus,
 Καὶ μινυς in sumtum δαπάνης levis arca ministrat.
 Οὐ γὰρ ἔχῃ ἀπάλαμνος ἀνῆρ
 Κλεινὸς οὐδ' ὁ γίγνομ
 Æquanimus si qua fueris, is πάντα μάλ' εὐδιν 35
 Μαλueris, λήθῃ δι πόνου ἱσῆς, ἢ δι πινυς.
 Κεῖνο δι πάγκραλλιστον, ut omnibus undique mensis
 Σὺν φιάλῃ ἢ σὺν διαπῇ συνοπτοῖσι μουσῖν
 Θυμῷ ἀκηχμίνον solatia blanda requiras.
 Hic erit et fructus Δημήτειος ἀγλαοκάρπου. 40
 Ἐνθα σοι ἴδαρ ἰοι, πολυχανθία pocula Σίντι,
 Κερνῶν, αἶκας Σίλοις, νέκταρ νινιαι βοῖου.
 Ambo igitur nostræ παραλίξιμον otia vitæ,
 Dum res, et ætas, et sororum
 Νήματα παροφύρα πλίνονται. 45

EPISTOLA XIII.—Ausonius Paullo.

Ῥωμαῖον ὕψατος ἀριταλόγῳ ἢ δι ποιητῇ
 Ἀύσονίῳ Παύλῳ. σπινδι φίλους ἰδίῃν.

EPISTOLA XIV.—Ad eundem Paulum.

Æquoream liqui te propter, amice, Garumnam;
 Te propter campos incolo Santonicos;
 Congressus igitur nostros pete: si tibi cura,
 Quæ mihi, conspectu jam potiere meo.
 Sed tamen appropere, quantum pote corpore, et
 Ut salvum videam, sat cito te video. [σπινδι]
 Si post infastas vigor integratus habenas,
 Et rediit membris jam sua mobilitas;
 4 B 3

Si riguan lætis recolis Pimpleida Musis,
Jam vates, et non flagrifer Automedon; 10
Pelle saporiferi sensum nubemque veterni,
Atque alacri mediam carpe vigore viam.
Sed cisium aut pigrum cautus conscende vere-
Non tibi sit rhedæ, non amor acris equi. [dum.
Cantheris moneo male nota petorrita vites; 15
Nec celeres mulas ipse Methyscus agas.
Sic tibi sint Musæ faciles, meditatio prompta
Et memor, et liquidi mel fluat eloquii.
Sic, qui venalis tam longa ætate Crebennus
Non habet emtorem, sit tibi pro pretio. 20
Attamen ut citius venias, leviusque vehare,
Historiam, mimos, carmina, linque domi.
Grande onus in Musis: tot sæcula condita chartis,
Quæ sua vix tolerant tempora, nostra gravant.
Nobiscum invenies *ἰσίων πολυμορφία πλῆθύν*, 25
Γραμματικῶν τε πλοκάς καὶ λογοδαδάλην,
Δάκτυλον ἥρῃαν, καὶ ἀειδοσέλον χοροίμβον,
Σὺν θαλίῃς τε χόρῳ σύμμετα Τερψιχόρης
Σωταδῆκόν τε κίναidon, ἰωνικὸν ἀμφοτέρων,
Ῥυθμῶν Πυθαγορικῶν ἵννορον εὐρέτην. 30
Εἰλιπὸδον σκάζοντα, καὶ οὐ σκάζοντα τρίμιτρον.
Ὀκτῶ Θουκυδίδου, ἑνὶ καὶ Ἡροδότου.
Ῥητορικῶν Δαμμάστῃ, σοφῶν ἱερικῶν φῦλα,
Πάντα μάλ' ὅσσ' Ἱβλίοις, καὶ πλείον, αἰκὶ θύλοισι.
Hoc tibi de nostris *ἀσπαρτικῶν* offero libris. 35
Vale: valere si voles nie, jam veni.

EPISTOLA XV.—Ausonius Tetradiio salutem.

O qui venustos uberi facundia
Sales opimas, Tetradi,
Cavesque, ne sit tristis et dulci carens
Amara concinnatio:
Qui felle carmen atque melle temperans, 5
Torpere Musas non sinis;
Pariterque fucas, quæque gustu ignava sunt,
Et quæ sapore tristia:
Rudes Camænas qui Succasæ prævenis,
Ævoque cedis, non stylo: 10
Cur me propinquum Santonorum mœnibus
Declinas, ut Lucas boves
Olim resumto præfereres prælio
Fugit juventus Romula?
Non ut tigris te, non leonis impetu, 15
Amore sed caro expeto.
Videtur alumni gestio vultus mei,
Et indole optata frui.
Invitus olim devoravi absentis
Necessitatem pristinae, 20
Quondam docendi munere adstrictum gravi
Iculisma cum te absconderet:
Et invidbam devio, ac solo loco
Opes Camænarum tegi.
At nunc frequentes atque claros, nec procul, 25
Cum floreas inter viros;
Tibique nostras ventus auras deferat,
Aureasque sermo verberet;
Cur me supino pectoris fastu tumens
Spernis poetam consulem? 30
Tuique amantem, teque mirantem, ac tua
Desiderantem carmina,
Oblitus alto negligis fastigio?
Plectendus exemplo tuo,
Ni stabilis ævo pectoris nostri fides 35
Quamquam recusantes amet.
Vale: valere si voles me, pervola
Cum scrinio, et Musis tuis.

EPISTOLA XVI.—Ausonius Probo Præfecto Prætorio S.

Oblata per antiquarios mora, scio promissi
mei gratiam expectatione consumtam, Probe
vir optime. In secundis tamen habeo non fe-
felliisse. Apologos Titiani, et Nepotis chronica,
quasi alios apologos (nam et ipsa instar sunt
fabularum) ad nobilitatem tuam misi, gaudens
atque etiam glorians fore aliquid, quod ad insti-
tutionem tuorum sedulitatis meæ studio con-
feratur. Libello tamen apologorum antetuli
paucos epodos, studio in te observantiæ meæ
impudentissimos, paucos quidem, ut ego loquax
judico: verum tu, cum legeris, etiam nimium
multos putabis. Adjuro benevolentiam tuam,
verecundiæ meæ testem, eos mihi subita per-
suasione fluxisse. Nam quis hoc diu cogitaret?
Quod sane ipsi per se probabunt. Fors fuit, ut
si mihi vita suppetet, aliquid rerum tuarum,
quamvis incultus, expoliam: quod tu etsi lectum
non probes, scriptum boni consulas: cumque
ego imitatus sim vesaniam Chœrili, tu ignoscas
magnanimitate Alexandri. Hi igitur, ut Plautus
ait, interim erunt antelogium fabularum, garruli
et deceptores. Qui compositi ad honorificentis
obsequium, ad aurum convicium concurrerunt.
Vale, et me dilige.

Ad librum, ut eat ad Probum

Perge, o libelle, Sirmium,
Et dic hero meo, ac tuo,
Ave atque salve plurimum.
Quis iste sit nobis herus,
Nescis, libelle? an, cum scias, 5
Libenter audis, quod juvat?
Possum absolute dicere,
Sed dulcius circumloquar,
Diuque fando perfruar.
Hunc dico, qui lingua potens 10
Minorem Atridam præterit,
Orando pauca, et musica;
Qui grandines Ulixei,
Mellifluentem Nestora,
Concinnatorem et Tullium. 15
Qui solus, exceptis tribus
Heris, herorum primus est,
Prætorioque maximus.
Dico hunc senati præsulem,
Præfectum eundem, et consulem, 20
(Nam consul æternum cluet,)
Collegam Augusti consulis,
Columen curulis Romulæ,
Primum in secundis fascibus
Nam primus et cunctis erit 25
Consul, secundus principi.
Generi hic superstes aureo,
Satorque prolis aureæ,
Convicit Ascræum senem,
Quoi sæculum omne ferreum. 30
Qui vincit ævi injuriam,
Stirpis novator Annis,
Paribusque comit infulia
Aniciorum stemmata.
Probum loquor, (scis optime,) 35
Quem nemo fando dixerit,
Qui non prius laudaverit.
Perge, o libelle, et utere
Felicitate intermina.
Quin et require, si sinet 40

Tenore fari obnoxio
 Age, vera proles Romuli,
 Effare causam nominis.
 Utrumne mores hoc tui
 Nomen dedere, an nomen hoc
 Secuta morum regula?
 An ille venturi sciens
 Mundi supremus arbiter,
 Qualem creavit moribus,
 Jussit vocari nomine?
 Nomen datum præconiis,
 Vitæque testimonio.
 Libelle felix, quem sina
 Vir tantus involvet suo,
 Nec occupari tempora
 Grato queretur otio!
 Quem mille cum vocis modis,
 Leni aut suauis impertiet:
 Cuique vigiles luminis
 Vacare dignabunt coræ.
 Quem mente et aures consciis,
 Quibusdam omissis, perleget.
 Quæcunque fortuna est tibi,
 Perge, o libelle, et utere
 Felicitate intermina.
 Dic me valere, et vivere:
 Dic vivere ex voto pio,
 Sanctis precantem vocibus,
 Ut quem curulis proxima
 Collegio nati dedit,
 Hunc rursus Augustus prior
 Suis perennet fascibus.
 Subnecte et illud leniter:
 Apologos, en, misit tibi
 Ab usque Rheni limite
 Ausonius, nomen Italum,
 Præceptor Augusti tui,
 Æsopiam trimetriam,
 Quam vertit exili stylo
 Pedestre concinnans opus
 Fandi Titianus artifex.
 Ut hic avi ac patris decus
 Mixto refulgens sanguine,
 Probianoque, ac Anicio;
 (Ut quondam in Albæ mœnibus
 Supremus Ænea satus
 Sylvios Iulis miscuit.)
 Sic iste, qui natus tuus,
 Flos flosculorum Romuli,
 Nutricis inter lemmata,
 Lallique somniferos modos,
 Suescat peritis fabulis
 Simul joci et discere.
 Et adde votum, quod pio
 Concepinus rei Deo:
 Ut genitor Augustus dedit
 Collegio nati Probum;
 Sic Gratianus hunc novum
 Stirpi futuræ copulet.
 Rata sunt futura, quæ loquor.
 Sic merita, sic fatum jubet.
 Sed jam ut loquatur Julius,
 Fandi modum invita accipe,
 Volucripes dimetria;
 Aveque dicto, dic, Vale.

EPISTOLA XVII.—*Ausonius Symmacho.*

Modo intelligo, quam mellea res sit oratio;
 quam delensifica, et quam suada facundia. Per-
 suasisti mihi, quod epistolæ meæ apud Capuam

tibi reddite concinnatio inhumana non esset. Sed
 hoc non diutius, quam dum epistolam tuam legi.
 quæ me blanditiis inhiantem tuis, velut succo
 nectaris delibuta, ducit. Ubi enim chartulam
 pono, et me ipsum interrogo, tum absinthium
 meum resipit, et circumlita melle tuo pocula
 deprehendo. Si vero, id quod sæpe facio, ad
 epistolam tuam redii, rursus illicior: et rursus
 ille suavissimus, ille floridissimus tui sermonis
 afflatus, deposita lectione vanescit, et testimonii
 pondus prohibet inesse dulcedini. Hoc me, velut
 aerius bractææ fucus, aut picta nebula, non lon-
 gius, quam dum videtur, oblectat; Chamæleontis
 bestiolæ vice, quæ de subjectis sumit colorem.
 Aliud sentio ex epistola tua, aliud ex conscientia
 mea: et tu me audes facundissimorum homi-
 num laude dignari? Tu, inquam, mihi ista; qui
 te ultra commendationem hominum protulisti.
 Quisquamne ita nitet, ut comparatus tibi non
 sordeat? Quis ita ad Æsopi venustatem, quis
 ad sophisticas Isocratis conclusiones, quis ad en-
 thymemata Demosthenis, aut opulentiam Tullia-
 nam, aut proprietatem nostri Maronis accedat?
 Quis ita affectat singula, ut tu imples omnia?
 Quid enim aliud es, quam ex omni bonarum ar-
 tium ingenio collecta perfectio? Hæc, domine
 mi, fili Symmacho, non vereor, ne in te blandius
 dicta videantur esse, quam verius. Et expertus
 es fidem meam mentis atque dictorum, dum in
 comitatu degimus ambo, ævo dispari. Ubi tu
 veteris militiæ præmia tiro meruisti; ego tiroci-
 nium jam veteranus exercui. In comitatu tibi
 verus fui; nedum me peregrini existimes com-
 posita fabulari. In comitatu, inquam, qui frontes
 hominum aperit, mentes tequit: ibi me et paren-
 tem, et amicum, et si quid utroque carius est,
 cariorum fuisse sensi. Sed abeamus ab his,
 ne isthæc commemoratio ad illam Sosie formi-
 dinem videatur accedere. Illud quoque, quod pæne
 præterii, qua affectione addidisti, ut ad te didas-
 calicum aliquod opusculum, aut sermonem pro-
 trepticum mitterem? Ego te docebo, docendus
 adhuc, si essem id ætatis ut discerem? Aut ego
 te vegetum atque alacrem commonebo? Eadem
 opera et Musas hortabor, ut canant: et mania,
 ut effluant: et auras, ut vigeant: et ignes, ut ca-
 leant, admonebo: aut, si quid invitis quoque
 nobis natura fit, superfluum instigator agitato.
 Sat est unius erroris, quod aliquid meorum, me
 pœnitente, vulgatum est; quod bona fortuna in
 manus amicorum incidit. Nam si contra id eve-
 nisset, nec tu mihi persuaderes, placere me posse.
 Hæc ad litteras tuas responsa sint: cætera, quæ
 noscere habes, compendificiam. Sic quoque jam
 longa est epistola. Julianum familiarem domus
 nostræ, si quid tamen de nobis percontandum
 arbitraris, allego: simul admoneo, ut cum cau-
 sam adventus ejus agnoveris, juves studium, quod
 ex parte fovisti. Vale.

EPISTOLA XVIII.—*Ad Ursulum Grammaticum
 Trevirorum, cui strenas Calendis Januariis
 ab Imperatore non datas, reddi fecit.*

Primus jucundi fuit tibi fructus honoris
 Augustæ faustum munus habere manus.
 Proximus ex longo gradus est. quæstoris amici
 Curam pro strenis excubuisse tuis
 Ergo interceptos regale nomisma Philippæ
 Accipe tot numero, quot duo Geryones:

Quot terni bijuges : demtoque tridente Camœnæ :
 Quotque super terram sidera sodiaci :
 Quot commissa viris Romana Albanaque fata :
 Quotque doces horis, quotque domi resides. 10
 Ostia quot pro parte aperit stridentia Circus,
 Excepto, medium quod patet ad stadium.
 Quot pedibus gradiuntur apes, et versus Homeri :
 Quotque horis pelagus profuit, aut refuit.
 Protulit in scenam quot dramata fabellarum, 15
 Arcadiæ medio qui jacet in gremio.
 Vel quot juncturas geometrica forma favorum
 Conscrit extremis omnibus, et mediis.
 Quot telios primus numerus, solusque probatur ;
 Quot par atque impar partibus æquiparat, 20
 Bis ternos, et ter binos qui conscribit unus ;
 Qui solus totidem congeminitas habet,
 Quot faciunt juncti subterque supraque locati,
 Qui numerant Hyadas, Pleiadasque simul.

Ursule collega nobilis Harmonio, [per,
 Harmonio, quem Claranus, quem Scavrus, et As-
 quon sibi conferret Varro, priorque Crates.
 Quique sacri lacerum collegit corpus Homeri,
 Quique notas spuris versibus apposuit :
 Cecropiæ commune decus Latineque Camœnæ,
 Solus qui Chium miscet et Ammineum. 31

EPISTOLA XIX.—*Ausonius Pontio Paulino filio.*

Condiderat jam Solis equas Tartessia Calpe,
 Stridebatque freto Titan insignis Ibero :
 Jam succedentes quatiebat Luna juvenas,
 Vinceret ut tenebras radis, velut æmula fratris.
 Jam volucres, hominumque genus superabile
 curis, 5
 Mulcebant placidi tranquilla oblivis somni.
 Transierant Idus, medius suprema December
 Tempora venturo preperabat jungere Jano :
 Et nonas decimas ab se non longa Calendas
 Jugiter acciri celebranda ad festa jubebat. 10

Nescis, puto, quid velim tot versibus dicere.
 Medius fidius neque bene ipse intellego ; tamen
 suspicor. Jam prima nox erat ante diem nonum
 decimum Calendarum Januariarum, cum reddite
 sunt mihi litteræ tuæ oppido quam litteratæ.
 His longe jucundissimum poema subdideras,
 quod de tribus Suetonii libris, quos ille de regi-
 bus dedit, in epitomen coegisti, tanta elegantia,
 solus ut mihi videre adsecutus, quod contra
 rerum naturam est, brevitatis ut obscura non esset.
 In his versibus ego ista cognovi :

Europamque Asiamque, duo vel maxima terræ
 Membra ; quibus Libyam dubie Sallustius addit,
 Europæ adjunctam, possit cum tertia dici :
 Regnatas multas, quos fama obliterat, et quos
 Barbara Romanæ non tradunt nomina linguæ, 15
 Illibanum, Numidamque Avelim, Parthumque
 Vononem,

Et Caranam, Pellæa dedit qui nomina regum :
 Quique Magos docuit mysteria vana Necepsus,
 Et qui regnavit sine nomine mox Sesoostris.

Hæc tu quam perite, et concinne, quam modu-
 late, et dulciter, ita juxta naturam Romanorum
 accentuum enuntiasti, ut tamen veris ac primi-
 geniis vocibus sua fastigia non perirent. Jam
 quid de eloquentia dicam ? Liquido adjurare
 possum, nullum tibi ad poeticam facundiam Ro-
 manæ juventutis æquari. Certe ita mihi videris.
 Si erro, pater sum, fer me ; et noli exigere judi-

cium, obstante pietate. Verum cum pie diligam,
 sincere ac severe judico. Affice me, oro, tali
 munere frequenter : quo et oblector, et honoror.
 Accessit tibi in artem poeticam melles adulatio.
 Quid enim aliud agunt,

Audax Icario qui fecit nomina ponto,
 Et qui Chalcidicas moderate enavit ad arces,

nisi ut et vegetam et sublimem alacritatem tuam
 temeritatem voces ; me vero, et consulum, et
 quem filius debeat imitari, salutari prudentia
 præditum dicas ? Quod quidem contra est.
 Nam tu summa sic appetis, ut non decidas ;
 senectus mea satis habet, si consistat. Hæc ad
 te breviter, et illico, vespertis illius secuto mane
 dictavi. Ita enim tabellarius tuus, ut epistolam
 resciret, instabat. Nam si mihi otium fuerit,
 oblectabile negotium erit ad te prolixius delirare,
 te ut eliciam, mihi ut satisfaciam. Vale.

EPISTOLA XX.—*Ausonius Paulino S. P. D.*

Paulino Ausonius. Metrum sic suasit, ut esses
 Tu prior, et nomen prægrederere meum.
 Quanquam et fastorum titulo prior, et tua Romæ
 Præcessit nostrum sella curulis ebur.
 Et quæ jandudum tibi palma poetica pollet, 5
 Lemnico ornata est, quo mea palma caret.
 Longævæ tantum superamus honore senectæ.
 Quid refert ? cornix non ideo ante cyncum :
 Nec quia mille annos vivit Gangeticus ales,
 Vincit centum oculos, regie pavo, tuos 10
 Cedimus ingenio, quantum præcedimus ævo.
 Adsurgit Musæ nostra Camœna tuæ.
 Vive, vale : et totidem venturos congere Janos,
 Quot tuus, aut nosier conservare patres.

EPISTOLA XXI.—*Ausonius Paulino suo S. D.*

Quanto me affecit beneficio non delata qui-
 dem, sed suscepta querimonia mea, Pauline fili !
 Veritus displicuisse oleum, quod miseris, munus
 iterasti : addito etiam Barcinonensis muræ con-
 dimento, cumulatius præstitisti. Scis autem, me
 id nomen muræ, quod in usu vulgi est, nec so-
 lere, nec posse dicere ; cum scientissimi veterum,
 et Græcæ vocabula fastidientes, Latinum in gari
 appellatione non habeant. Sed ego quocunque
 nomine loquar, liquor iste sociorum vocatur.
 Vale.

Jam patinas implebo meas, ut parciore ille
 Majorum mensis appararia succus inundet.

Quid autem tam amabile tamque hospitale,
 quam quod tu, ut me participes, delicias tuas in
 ipsa primitiarum novitate defraudas ? O melle
 dulcior, o gratiæ venustate festivior, o ab omni-
 bus patrio stringende complexu ! Sed hæc atque
 alia hujusmodi documenta liberalis animi aliquid
 fortasse, et aliquando, quamvis rarius ; illud de
 epistolarum tuarum eruditione, de poematis ju-
 cunditate, de inventione, et continuatione, juro
 omnia, nulli unquam imitabile futurum, etsi fa-
 teatur imitandum. De quo opusculo, ut jubes,
 faciam. Exquisitius universa limabo : et quam-
 vis per te manus summa contigerit, cælum su-
 perflue expolitionis adhibebo ; magis ut tibi
 paream, quam ut perfectis aliquid adjiciam. In-
 terea tamen, ne sine corollario poetico tabellarius
 tuus rediret, paucis iambicis præludendum puta-
 vi, dum illud, quod a me heroico metro desi-
 deras, inchoatur. Isti tamen, ita te et Hesperium

salvos habeam, quod spatio lucubratiuncule
unius effusi, quamquam hoc ipsi de se probabunt,
tamen nihil diligentiae ulterioris habuerunt.
Vale.

lambe Parthia, et Cydonum spiculis,
lambe pennis alitum velocior
Padi ruentis impetu torrentior,
Magna sonore grandinis vi densior,
Flammis corusci fulminis vibratior, 5
Jam nunc per auras, Persei talaribus
Petasoque ditis Arcados vectus, vola.
Si vera fama est Hippocrene, quam pedis
Pulsu citatam cornipes fudit fremens,
Tu fonte in ipso procreatus Pegasi 10
Primus novorum metra junxisti pedum;
Illicque Musis concinentibus novem
Caedem in draconis concitasti Delium.
Fer hanc salutem præpes et volucripes [quor.]
Paullini ad usque mœnia, (Hebromagum lo-
Et protinus jam, si resumitis viribus 16
Alacri refecti corporis motu viget,
Salvere jussum mox reposece mutuum.
Nihil moreris, jamque dum loquor, redi,
Imitatus illum stirpis auctorem tuæ, 20
Triplici furentem qui Chimæram incendio
Supervolavit, tutus igne proximo.
Dic et, Valere, dic, Avere te jubet
Amicus, et vicinus, et fautor tuus,
Honoris auctor, altor ingenii tui; 25
Dic et magister, dic parens, dic omnia
Blanda atque sancta caritatis nomina.
Aveque dicto, dic Vale, et actutum redi.
Quod si rogabit, quid super scriptis novis
Maturus ævi, nec rudis dijudicem; 30
Nescire dicis, sed paratum jam fore
Heroicorum versuum plenum essedum;
Cui subjugabo de molarum ambagibus,
Qui machinali saxa volvunt pondere,
Tripedes caballos terga ruptos verberare, 35
His ut vehantur tres sodales nuntii.
Fors et rogabit, quos sodales dixeris
Simul venire: dic, trinodem Dactylum
Vidi parantum cruciantis cantherio:
Spondeus illi lentipes ibat comes, 40
Paribus moratur qui locis cursum meum:
Mihique similis, semper adversus tamen.
Nec par, nec impar, qui Trocha us dicitur.
Hæc fare cursim, nec moratus pervola,
Aliquid reportans interim munusculi 45
De largitate Musici promittari.

EPISTOLA XXII.—*Ausonius Paullino suo*

Multas et frequentes mihi gratiæ tuæ causas
et occasio subinde nata concinnat, et naturæ tuæ
facilitas benigna conciliat, Paulline filii. Nam
quia nihil, poscente me, abnuis, magis acuis pro-
ciaciam, quam retundis: ut nunc quoque in causa
Philonis procuratoris quondam mei experiere;
qui apud Hebromagum conditis mercibus, quas
per agros diversos coemit, concessio ab hominibus
tuis usus hospitio, immature periclitatur expelli.
Quod nisi induleris, rogante me, ut et mora ha-
bitandi ad commodum suum utatur, et nauso
aliave quavis navi usque ad oppidum præbita
frugis aliquantulum nostræ advehi possit, Luca-
niacus ut inopia liberetur mature; tota illa fa-
milia hominis literati non ad Tullii Frumentarium,
sed ad Cureulionem Plauti pertinebit. Hoc quo
facilius impetrarem, aut quo majorem vereris

molestiam, si negares, concinnatam iambis sig-
natamque ad te epistolam misi, ne subornatum
diceret tabellarium, si ad te sine signi fide veniret.
Signavi autem, non ut Plautus ait,

Per ceram, et linum, litterasque interpretes,

sed per poeticum characterem magis notavimus,
tanquam signum impressum judicares.

Philon, meis qui villicatus prædiis
Ut ipse vult, epitropos,
(Nam gloriosum Græculus nomen putat,
Quod sermo fucat Doricus.)
Suis querelis adserit nostras preces, 5
Quas ipse lentus prosequor.
Videbis ipsum, qualis adstet cominus,
Imago fortunæ suæ;
Canus, comosus, hispidus, trux, attubus,
Terentianus Phormio, 10
Horrens capillis ut marinus asperis
Echinus, aut versus mei.
Hic sæpe falsus messibus vegrandibus,
Nomen perosus villici,
Semente sera, sive multum præcoqua, 15
Et siderali inscitia,
Cælum lacescens, seque culpæ subtrahens,
Reos peregit cœlites.
Non cultor instans, non arator gnaruris,
Promusque, quam condus magis, 20
Terram infidelem, nec feracem criminans,
Negotiarum maluit.
Mercaturæ quoque foro venalium:
Mutuatur ad Græcam fidem:
Sapiensque supra Græciæ septem viros, 25
Octavus accessit sophos.
Et nunc paravit triticum casco sale,
Novusque pollet emporus.
Adit inquilinos, rura, vicos, oppida,
Soli et salis commercio; 30
Acatis, phaselis, linteribus, stlatis, rate
Tarmis et Garumnæ permeat;
Ac lucra damnis, damna mutans fraudibus,
Se ditat, et me pauperat.
Is nunc ad usque vectus Hebromagum tuam, 35
Sedem locavit mercibus.

Ut inde nauso devehat

Nostros in usus, ut refert.
Hunc ergo paucis ne graveris hospitem,

Adjutus ut mox navis auxilio tuæ, 40
Ad usque portus oppidi,
Jam jam Perusina et Saguntina fame
Lucaniacum liberet.
Hoc si impetratum munus abs te accepero, 45
Prior colere, quam Ceres.
Triptolemon olim, sive Epimenidem vocant,
Aut Bullianum Buzygen,
Tuo loco postferendos nomini.
Nam munus hoc fiet tuum.

EPISTOLA XXIII.—*Ausonius Paullino.*

Proxima, quæ nostræ fuerat querimonia chartæ,
Credideram quod te, Paulline, infectere posset,
Eliceretque tuam blanda oburgatio vocem.
Sed tu, juratis velut alta silentia sacris
Devotus teneas, perstas in lege tacendi. 5
Non licet? anne pudet, si quis tibi jure paterni
Vivat amicus adhuc, maneatque obnoxius hæres?

Ignavos agitet talis timor: at tibi nullus
Sit metus, et morem missæ acceptæque salutis
Audacter retine: vel si tibi proditor instat, 10
Aut quesitoris gravior censura timetur,
Occurre ingenio, quo sæpe occulta teguntur.
Threicii quondam quam-sæva licentia regis
Fecerat elinguem, per licia texta querelas
Edidit, et tacitis mandavit crimina telis:
Et pudibunda suos malo commisit amores
Viogo, nec erubuit taciturno conacia pomo.
Depressis scrobibus vitium regale minister
Credidit, idque diu texit fidissima tellus.
Inspirata dehinc vento cantavit arundo. 20
Lacte incide notas; arecens charta tenebit
Semper inaspicuas: prodentur scripta favillis
Vel Lacedæmoniam scytalem imitare, libelli
Segmina Pergamei tereti circumdata ligno
Perpetuo inscribens versu, qui deinde solutus 25
Non respondentes sparsio dabit ordine formas,
Donec consimilis ligni replicetur in orbem.
Innumeras possum celandi ostendere formas,
Et clandestinas veterum reserare loquelas.
Si prodi, Paulline, times, nostræque vereris 30
Crimen amicitiae, Tanaquil tua nesciat istud.
Tu contemne alios, nec dignare parentem
Affari verbis: ego sum tuus altor, et ille
Præceptor primus, primus largitor honorum,
Primus in Aonidum qui te collegia duxi. 35

EPISTOLA XXIV.—Ausonii Paullino S.

Discutimus, Paulline, jugum, quod certa fovebat
Temperies: leve quod positum, et tolerabile junctum,
Tractabat paribus concordia mitis habenis:
Quod per tam longam seriem volventibus annis
Fabula non unquam, nunquam querimonia movit,
Nulla querela loco pepulit, non ira, nec error, 6
Nec quæ compositis malesuada et credula causis
Concinnat veri similis suspicio culpas. [parentes
Tam placidum, tam mite jugum, quod utrique
Ad senium nostræ traxere ab origine vitæ, 10
Impositumque piis hæredibus usque manere
Operant, dum longa dies dissolveret ævum.
Et mansit, dum læta fides, nec cura laborat
Officii servare vices: sed sponte feruntur
Incustoditum sibi continuantia cursum. 15
Hoc tam mite jugum docili cervice subirent
Martis equi, stabuloque feri Diomedis abacti,
Et qui mutatis ignoti Solis habenis
Fulmineum Phaethonta Pado mersere jugales.
Discutitur, Paulline, tamen: nec culpa duorum
Ista, sed unius tantum tua: namque ego semper
Contenta cervice feram: consorte laborum
Destituor: nec tam promptum gestata duobus
Unum deficiente pari perferre sodalem. 24
Non animus viresque labant; sed iniqua ferendo
Conditio est oneri, cum pondus utrumque relicto
Ingruit, acceduntque alienæ pondera libræ.
Sic pars ægra hominis trahit ad contagia sanum
Corpus, et exigui quamvis discrimine membri
Totæ per innumeros arti s compago vacillat. 30
Obraur usque tamen, veteris ne desit amici
Me durante fides; memorique ut fixa sub ævo
Restituant profugum solatia casta sodalem.
Impie, Pirithoo disjungere Thesæa posses,
Euryalumque suo socium secernere Niso. 35
Te suadente fugam Pylades liquisset Orestem,
Nec custodisset Siculus vadimonia Damon,
Quantum oblectamentum populi, quæ vota bonorum
Sperato fraudata bono! gratantia cuncti
Verba loquebantur: jam nomina nostra parabant

Inserere antiquis ævi melioris amicis. 41
Cedebat Pylades: Phrygii quoque gloria Nisi
Jam minor, et promissa obiens vadimonia Damon.
Nos documenta magis felicia, qualia magnus
Scipio, longævique dedit sapientia Læli. 45
Nos studiis animisque idem, miracula cunctis;
Hoc majora, pares fuimus quod dispare in ævo.
Ocius illa iugi fatalis solvere lora
Pelleum potuisse ducem reor, abdita opertis
Principiis, et utroque caput celantia nodo. 50
Grande aliquod verbum nimirum diximus, ut se
Inferret nimis vindex Rhamnusia votis;
Arsacidæ ut quondam regis non læta triumphis,
Grandia verba premens, ultrix dea Medica belli
Sistere Cecropidum in terris monumenta paranti
Obstitit, et Graio jam jam fingenda tropæo 56
Ultero etiam victis Nemesis stetit Attica Persis.
Quæ tibi Romulidas proceres vexare libido est?
In Medos Arabasque tuos per nubila, et atrum
Perge chaos; Romana procul tibi nomina sunt.
Illic quære alios oppugnatura sodales, 61
Livor nbi iste tuus, ferrugineumque venenum
Opportuna tuis inimicæ pectora fucis. [ni
Paullinum Ausoniumque, viros, quos sacra Quiri-
Purpura, et auratus trabes velavit amictus, 65
Non decet insidiis peregrinæ cedere divæ.
Quid queror, Eoique insector crimina monstri?
Occidui me ripa Tagi, me Punica lædit
Barcino, me bimaribus juga ninguida Pyrenæi,
Quæque suo longe dirimit provincia tractu 70
Trans montes, solemque alium, trans flumina et
Et quod terrarum cœlique extenditur inter [urbes,
Emeritensis Anæ, lateque fluente Garumnæ.
Quod si intervalis spatium tolerabile limes
Poneret exiguis; quamvis longa omnia credant,
Qui simul esse volunt; faceret tamen ipæa pro-
pinquos 76
Cura locos, mediis jungens distantia verbis,
Mœnibus e patriis formam quoque vestis et oris
Santonus ut sibi Burdigalam, mox jungit Aginum
Illa sibi, et populus Aquitanica rura colentes: 80
Utque duplex Arelas Alpine tecta Viennæ,
Narbonemque pari spatio sibi conserit; et mox
Quincuplicem socias tibi, Martie Narbo, Tolo-
sam.
Hoc mihi si spatium vicinis mœnibus æset,
Tunc ego te ut nostris aptum complecterer ulnis,
Afflaretque tuas aures nostræ aura loquelæ. 86
Nunc tibi trans Alpes, et marmoream Pyrenen
Cæsareæ Augustæ domus: et; Tyrrhenica propter
Tarraco, et ostrifero superaddita Barcino ponto.
Terjuga Burdigalæ trino me flumina cœtu 90
Secernunt turbis popularibus, otiæque inter
Vitifera exercent colles, lætumque colonis
Uber agri, tum-prata virentia, tum nemus umbris
Mobilibus, celebrique frequens ecclesiæ vico
Totque mea in Novero sibi proxima prædia pago,
Dispositis totum vicibus variata per annum, 96
Egelidæ ut tepeant hiemes, rabidosque per æstus
Adspirent tenues frigus subtile Aquilones.
Te sine sed nullus grata vice provenit annus.
Ver pluvium sine flore fugit: Canis æstifer ardet:
Nulla autumnales variat Pomona sapor: 101
Effusaque hiemem contristat Aquarius unda.
Agnosce tamen tuam, Ponti dulcissime, culpam?
Nam mihi certa fides, nec commutabilis unquam
Paullini illius veteris reverentia durat, 105
Quæque meo atque tuo fuerat concordia patri.
Si tendi facilis cuiquam fuit arcus Ulixi,
Aut præter dominum vibrabilis ornus Achilli

Nos quoque tam longo Rhamnusia fœdere solvet.
Sed cur tam mæsto aëro tristia carmina versu?
Et non in meliora animus se vota propinquat?
Sit procul iste metus: certa est fiducia nobis,
Si genitor natusque Dei pia verba volentum 113
Accipiat, nostro reddi te posse precatu; [tum
Ne sparsam raptamque domum, lacerataque cen-
Per dominos veteris Paullini regna fleamus;
Teque vagum toto, quam longa Hispania, tractu,
Immemore veterum, peregrinis fidere amicis.
Accurre, o nostrum decus, o mea maxima cura,
Votis, ominibusque bonis, precibusque vocatus,
Appropere; dum tu juvenis, dum nostra senectus
Servat inexhaustum tibi gratificata vigorem.
Et quando iste meas impellet nuntius aures?
Ecce tuus Paullinus adest: jam nunguida linquit
Oppida Iberorum, Tarbellica jam tenet arva; 125
Hehromagi jam tecta subit; jam prædia fratris
Vicina ingreditur; jam labitur amne secundo;
Jamque in conspectu est; jam prora obvertitur
Ingressusque sui celebrata per ostia portus [amni;
Totum occurrentis populi prævertitur agmen;
Et sua præteriens, jam jam tua limina pulsat.
Credimus? an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

EPISTOLA XXV.—*Ausonius Paullino suo S.*

Quarta tibi hæc notos detexit epistola questus,
Paulline, et blando residem sermone lacescit.
Officium sed nulla pium mihi pagina reddit,
Fausta salutigeris adscribens orsa libellis.
Unde istam meruit non felix charta repulsam, 5
Spernit tam longo cessatio quam tua fastu?
Hostis ab hoste tamen per barbara verba salutem
Accipit, et Salve mediis intervenit armis.
Respondent et saxa homini: percussus ab antris
Sermo redit, redit et nemorum vocalis imago: 10
Littorei clamant scopuli, dant murmura rivi,
Hyblæis apibus sæpes depasta susurrat.
Est et arundineis modulatio musica ripis, [tis.
Cumque suis loquitur tremulum coma pinea ven-
Incubuit foliis quoties levis Eurus acutus, 15
Dindyma Gargarico respondent cantica luco.
Nil mutum natura dedit: non aeris ales,
Quadrupedesve silent: habet et sua sibilæ serpens,
Et pecus æquoreum tenui vice vocis anhelat.
Cymbala dant siliu sonitum, dant pulpita saltu
Icta pedum: tentis reboant cave tympana tergis:
Isiacos agitant Mareotica sistræ tumultus.
Nec Dodonæi cessat tinnitus aeni,
In numerum quoties radiis ferientibus ictæ
Respondent dociles moderato verbere pelves. 25

Tu, velut Œbaliis habites taciturnus Amyclis,
Aut tua Sigalion Ægyptius oscula signet,
Obnixum, Paulline, taces. Agnosco pudorem.
Quod vitum fovet ipsa suum cessatio jugis,
Dumque pudet tacuisse diu, placet officiorum 30
Non servare vices, et amant longa etia culpam.
Quis prohibet Salve atque Vale brevitate parata
Scribere, felicesque notas mandare lili ellis?
Non ego longinquos ut texat pagina versus
Postulo, multiplicique oneres sermone tabellas.
Una fuit tantum, qua respondere Lacones, 36
Littera, et irato regi placere negantes.
Est etenim comis brevitatis. Sic fama renatum
Pythagoram docuisse refert: cum multa loquaces
Ambiguus serere verbis, contra omnia solum 40
Est, respondebat, vel Non. O certa loquendi
Regula! nam brevis nihil est, nec plenius istis,
Quæ firmata probant, aut infirmata relidunt.
Nemo silens placuit; multi brevitate loquendi.

Verum ego quo stulte dudum spatiosa locutus
Provehor? ut diversa sibi vicinaque culpa est,
Multa loquens, et cuncta silens! non ambo pla-
cemus:

Nec possum reticere, jugum quod libera nunquam
Fert pietas, nec amat blandis postponere verum.
Vertisti, Paulline, tuos, dulcissime, mores? 50
Vasconis hoc saltus, et nunguida Pyrenæi
Hospitia, et nostri facit hoc oblivio cœli?
Imprecerex merito quid non tibi, Iberica tellus?
Te populent Pœni; te perfidus Hannibal urat;
Te belli sedem repetat Sertorius exsul. 55
Ergo meum, patriæque decus, columnæque senati
Bilbilis, aut hærens scopulis Calagurris habebit?
Aut quæ dejectis juga per scruposa ruinis
Arida torrentem Sicorim despectat Ilerda?
Hic trabeam, Paulline, tuam, Latiamque curulem
Constituis, patriosque istis sepelibus honores?
Quis tamen ista tibi tam longa silentia suavit?
Impius ut nullos hic vocem veritat in usus!
Gaudia non illum vegetet; non dulcia vatium
Carmina, non blandæ modulatio flexa querelæ,
Non fera, non illum pecudes, non mulceat ales,
Non quæ pastorum nemoralibus addita lucis
Solatur nostras Echo rescuta loquelas.
Tristis, egens, deserta colat, tacitusque perierit
Alpini convexa jugi: ceu dicitur olim 70
Mentis inops, cætus hominum et vestigia vitans,
Avia perlustrasse vagus loca Bellerophontes. [sæ,
Hæc precor; hanc vocem, Brotia numina, Mu-
Accipite, et Latiis vatem revocate Camœnis.

AD GRATIANUM IMPERATOREM, DISCIPULUM, GRATIARUM
ACTIO PRO CONSULATU.

Ago tibi gratias, Imperator Auguste; si possem, etiam referrem. Sed nec tua fortuna desiderat remunerandi vicem, nec nostra suggerit restituendi facultatem. Privatorum ista copia est, inter se esse munificos: tua beneficia ut majestate præcellunt, ita mutuum non reposcunt

Quod solum igitur nostræ opis est, gratias ago; verum ita, ut apud Deum fieri amat, sentiendo copiosius, quam loquendo. Atque non in sacrario modo imperialis oraculi, qui locus horreo tranquillo et pavore venerabili raro eundem animum præstat et vultum; sed usquequaque gratias

ago, tum tacens, tum loquens, tum in cœtu hominum, tum ipse mecum, et cum voce patui, et cum meditatione recessi, omni loco, actu, habitu, et tempore. Nec mirum, si ego terminum non statuo tam grate proflendi, cum tu finem facere nescias honorandi. Quis enim locus est, aut dies, qui non me hujus, aut similia gratulationis admoneat? Admoneat autem? O inertiam significationis ignavæ! Quis, inquam, locus est, qui non beneficiis tuis agitet, inflammet? Nullus, inquam, Imperator Auguste, quin admirandam speciem tuæ venerationis incutiat: non palatium, quod tu, cum terribile acceperis, amabile præstitisti: non forum, et basilica olim negotiis plena, nunc votis, votisque pro tua salute suscepta: (nam de sua, cui non te imperante securitas?) non curia honorificis modo læta decretis, olim sollicitis mæsta querimoniis: non publicum, in quo occursum gaudientium plurimorum neminem patitur solum gratulari: non domus commune secretum. Lectus ipse ad quietem datus, beneficiorum tuorum reputatione tranquillior. Somnus abolitor omnium, imagines tuas offert. Ipsa autem sedes honoris, sella curulis, gloriosa pompis imperialis officii, in cuius me fastigio (ex qua mediocritate!) posuisti, quoties a me cogitatur, vincor magnitudine, redigor ad silentium, non ingratus beneficiis, sed oppressus. Ades enim locis omnibus; nec jam miramur licentiam poetarum, qui omnia Deo plena dixerunt. Spem superas, cupiendam prævenis, vota præcurris; quæque animi nostri celeritas divinum instar affectat, beneficiis præsentibus anteceditur. Præstare tibi est, quam nobis optare, velocius. Ago igitur gratias, optime Imperator. Ac si quis nunc sermonem meum iisdem verbis tam sæpe repetitum inopie loquentis adsignat, experietur hoc idem persequi; sed nihil poterit proferre facundius. Aguntur enim gratiæ non propter majestatis ambitum, nec sine argumentis, Imperatori fortissimo: testis est uno pacatus anno et Danubii limes, et Rheni. Liberalissimo: ostentat hoc dives exercitus. Indulgentissimo: docet securitas erroris humani. Consultissimo: probat hoc tali principe Oriens ordinatus. Piissimo: hujus vero laudis locupletissimum testimonium est pater divinis honoribus consecratus: instar filii ad imperium frater adscitus: a contumelia belli patrius vindicatus: ad præfecturæ collegium filius cum patre conjunctus: ad consulatum præceptor evectus. Possem ire per omnes appellationes tuas, quas olim virtus dedit, quas proxime fortuna concessit, quas adhuc indulgentia divina meditat. Vocarem Germanicum, deditione gentiliū: Alemannicum, traductione captorum: vincendo et ignoscendo, Sarmaticum. Connecterem omnia merita virtutis, et cognomina felicitatis: sed alia est ista materia, et suo parata secreto, cum placuerit signanter et breviter omnia, quæ novimus, indicare, nec persequi; ut qui terrarum orbem unus tabule ambitu circumscribunt, aliquando detrimento magnitudinis, nullo dispendio veritatis. Nunc autem, quod diei hujus proprium, de consulatu gratias agam. Sed procurrant et aliæ dignitates, atque in vocem gratulationis erumpunt, ac se prius debere profitentur. Tot gradus nomine Comitibus propter tua incrementa congesti ex tuo merito: te ac patre principibus Quæstura communis: et ac patre Præfectum beneficii, quæ et ipsa non vult vice

simplici gratulari, liberalius divitiis quam juncta cum teneamus duo integrum, neuter desideret separatim. Sed illa, ut paulo ante promisi habebunt sui maneris peculiare secretum: consulatus hic meus orat, atque obsecrat, ut obnoxiam tibi uni sinas fieri ejus dignitatem, quem omnibus prætulisti. Quot quidem et ipse sibi invenit gradus! Cum clarissimo viro collega meo honore conjunctus, nuncupatione prælatus, consul ego, Imperator Auguste, munere tuo non passus septa, neque Campum, non suffragia, non puncta, non loculos: qui non prensaverim manus, nec consalutantium confusus occursum aut sua amicis nomina non reddiderim, aut aliena imposuerim: qui tribus non circumivi, centurias non adulavi, jure vocatis classibus non intremui, nihil cum sequestre deposui, cum diribitore nil pepigi. Romanus populus, Martius campus, equester ordo, rostra, ovilia, senatus, curia, unus mihi omnia Gratianus. Jure meo, Auguste maxime, affirmare possum incolumi omnium gratia, qui ad hunc honorem diversæ unquam virtute vincerent venturique sunt, (suis enim cuique animus, suum meritum, sibi que mens conscia est,) jure, inquam, meo affirmare possum, me mihi videri a cæteris esse secretum. Sunt, quos votorum cruciat inanitas; non optavi: quos exercet ambitus; non petivi: qui assiduitate expriment; non coegi: qui offeruntur occasione; non affui: quos juvat opulentia; obstat temporum disciplina. Non emi: nec possum continentiam jactare; non habui. Unum præstare tentavi, et hoc ipsum quasi meum vindicare non possum: in tua enim positum est opinione, si merui. Feciisti autem et facies alios quoque consules, piissime Gratiane, sed non et causa pari. Viros gloriæ militaris; habent enim tecum ut semper laboris, ita dignitatis plerumque consortium, virtutis quam honoris antiquiore collegio: viros nobilitatis antiquæ; dantur enim multa nominibus, et eat Roma pro merito: viros fide inclutos, et officiis probatos; quorum me etiam non secerno numero, tamen, quod ad honoris viam pertinet, ratione dispartio. Quantum hunc gradum novi beneficii tui, Auguste, constitutus auferre tibi ipsi, quo alter ometur; bona animi tui ad alienam referre præstantiam, eruditionemque naturæ, quam Deo et patri et tibi debes, ad alterius efficaciam gratius retorquere, quam verius. Tua hæc verba sunt a te mihi scripta: Solvere te, quod debebas; et adhuc debere, quod solveris. O mentis aureæ dictum bracteatum! o de pectore candidissimo lactei sermonis alimoniam! Quisquamne tam parvus est in ostentatione beneficii? quisquam pondus gratiæ suæ vim meriti profitteretur alieni? quisquam denique quod indulget, quasi ab obnoxio deferatur, pretium mavult vocare, quam donum? Certent huic sententiae veteres illi et Homerici oratores, subtilis deducta oratione Menelaus, et instar profundæ grandinis ductor Ithacesius, et melleo delibutus eloquio jam tertie Nestor ætatis: sed neque ille concinnus eloquetur, qui se Laconica brevitate collegit; neque ille contortius, qui cum sensibus verba glomeravit; nec iste dulcis, cujus lenis oratio mulcendo potius, quam extorquendo, persuasit. Solvere te dicis, quod debebas; et debeturum esse, cum solveris. Auguste juvenis, cæli tibi et humani generis rector hoc tribuit, ut prælatus antiquis, quos etiam elegantia sententiæ

istius antecessisti, vincas propria singulorum; in Menelao regiam dignationem, in Ulixæ prudentiam, in Nestore senectutem. Subjiciet aliquis, ista quidem adeptus es; sed effare, quo merito? Quid me oneras, sciscitator? Rationem felicitatis nemo reddit. Deus, et qui Deo proximus, tacito munera disperit arbitrio; et beneficiorum suorum indignatus per homines stare iudicium, mavult de subditis dedisse miraculum. Quo, inquis, merito? Ego nullum scio, nisi quod tu, piissime Imperator, debere te dicis: et hoc debere, latissime pertinet; sive hoc eruditionis tuæ fœnus existimas: sive sine fœnore gloriam liberalitatis affectas: sive te pondere conceptæ sponsonis exoneras: seu fideicommissum patris exsolvis: seu magnanimitate cœlesti, ostentatione suppressa, Dei munus imitaris. Debere te dicis. Cui? quando? quo nomine? Lege syngrapham: nomina creditorem: accepti et expensi tabulæ conferantur: videbis alio summæ istius transire rationem. Tibi cœpit Deus debere pro nobis. Quid autem mihi debes, gratissime Imperator? patitur enim humanitas tua, ut præter regias virtutes, privata appellatione lauderis. Quid tu mihi debes? Et contra, quid non ego tibi debeo? Anne quod docui? hoc ego possum verius retorquere, dignum me habitum, qui doceam; tot facundia, doctrinaque præstantes, inclinata in me dignatione præteritos, ut esset quem tu matura jam ætate succinctum per omnes honorum gradus festinata bonitate proveheres; timere ut videreris, ne in me vita deficeret, dum tibi adhuc aliquid, quod deberes præstare, superesset. Negat Cicero consularis, ultra se habere, quod cupiat. Ego autem jam consul, et senex, adhuc aviditate meam jam fabeo. Te videre æpius in hoc magistratu, Gratiane, desidero; ut et sex Valerii Corvini, et septem Caii Marii, et cognominis tui Augusti tredecim consulatus unus æquipares. Tibi plures potest ætas et fortuna tua præstare, verum ego in numero parior, quia tu in munere liberalior: ipsum enim te æpius hoc honore defraudas, ut et aliis largiaris. Scis enim, Imperator doctissime, (rursum enim utar laude privata,) scis, inquam, septem ac decem Domitiani consulatus, quos ille, invidia alteros provehendi, continuando conservit, ita in ejus aviditate derisos, ut hæc eum pagina Fastorum suorum, immo fastidiorum, fecerit insolentem, nec potuerit præstare felicem. Quod si principi honoris istius temperata, et quæ vocatur aurea, debet esse mediocritas; quid privati status hominibus, quid æquanimis, quid jam senibus erga se oportet esse moderaminis? Ego quidem, quod ad honores meos pertinet, et vota saturavi: tu tamen, Imperator optime, tu piissime, tu quem non fatigat liberalitas, nisi quando cessavit; tu, inquam, indulgentissime Gratiane, ut ad beneficiendum subito es nec opinus ingenio, adhuc aliquid, quod hoc nomine mihi præstetur, invenias. Sic intellexere omnes: sic nobis ordinem ipse fecisti: sic amicus Deo es, ut a te jam impetratum sit, quod optatur; a quo, et quod nundum optamus, adipiscimur. Ad rursum aliquis adjiciat, aut sermone libere, aut cogitatione liberius: Nonne olim, et apud veteres, multi ejusmodi doctores fuerunt? An tu solus præceptor Augusti? Immo ego cum multis conjunctus officio, sed cum paucissimis secretus exemplo. Nolo Constantini tui porum taxare collegas: Cæsares

doceantur. Superiora contingam. Dives Seneca, nec tamen consul, arguetur rectius, quam prædicabitur, non erudiens indolem Neronis, sed armasse sævitiam. Quintilianus consularia per Clementem ornamenta sortitus, honestamenta nominis potius videtur, quam insignia potestatis habuisse. Quomodo et Titianus magister. Sed gloriosus ille municipalem scholam apud Vison-tionem Lugdunumque variando, non ætate quidem, sed vilitate consenuit. Unica mihi amplectenda est Frontonis imitatio: quem tamen Augusti magistrum sic consulatus ornavit, ut præfectura non cingeret. Sed consulatus ille cujusmodi? ordinario suffectus, bimestri spatio interpositus, in sexta anni parte consumtus; querendum ut reliquerit tantus orator, quibus consulibus gesserit consulatum. Ecce aliud, quod aliquis opponat: In tanti ergo te oratoris fastigium gloriosus attollis? Cui talia requiriti respondebo breviter: Non ego me contendo Frontoni, sed Antonino præfero Gratianum. Celebrant quidem sollemnes istos dies omnes ubique urbes, quæ sub legibus agunt, et Roma de more, et Constantinopolis de imitatione, Antiochia pro luxu, et Carthago discincta, et domus fluminis Alexandria; sed Treviri principis beneficio, et mox cum ipso auctore beneficii. Loca inter se distant, vota consentiunt. Unus in ore omnium Gratianus, potestate imperator, virtute victor, Augustus sanctitate, pontifex religione, indulgentia pater, ætate filius, pietate utrumque. Non possum fidei causa ostendere imagines majorum meorum, ut ait apud Sallustium Marius; nec deductum ab Heroibus genus ad deorum stemma replicare; nec ignotas opes, et patrimonium sparsa sub regnis; sed ea, quæ nota sunt, dicere potius, quam prædicare, patriam non obscuram, familiam non poenitentiam, domum innocentem, innocentiam non coactam, angustas opes, verontamen libris et liberis dilatatas; frugalitatem sine sordibus, ingenium libere, animum non illiberaliter, victum, vestitum, supellectilem, munda, non splendida: veteribus ut illis consulibus (excepta, quæ tum erat, bellicarum collatione virtutum) si quis me conferre dignetur, seponat opulentiam, non derogaturus industriam. Verum quoniam gratis agendis jamdudum succumbo materiæ, tu orationi meæ, Gratiane, succede. Tu, Gratiane, qui hoc nomen sic per fortunam adeptus es, ut nemo verius ambitione quesierit: (neque enim justius Metellus cognomento Pius, patre revocato, qui esset impius exsulante; aut verius Sulla Felix, qui felicior ante, quam vocaretur; quam tu, Gratianus: cui et hoc nomen est, et illa Metelli Sullæque cognomina:) tu, inquam, Gratiane, qui hoc non singulis factis, sed perpetua grate agendi benignitate meruisti; cui, nisi ab avo deductum esset, ab omnibus adderetur; tu ipse tibi, inquam, pro me gratiam refer; tu tuæque virtutes: bonitas, qua in omnes prolixus es, perpetuus in me: pietas, qua orbem tuum temperas, quamque in ulciscendo patruo probas, tuendo in fratre cumulas, orando in præceptore multiplicas. Agat gratias clementia, quam humano generi impertis: liberalitas, qua ditas omnes: fortitudo, qua vincis: et mens ista aurea, quam de communi Deo plus quam ullus hausisti. Agant et pro me gratias voces omnium Galliarum, quarum præfecto hanc honorificentiam detulisti

Ultra progredior; et hoc quia debere te dicis, agat, quæ optime agere potest, vox ista, quam docui. Jamdudum autem quam grati animi, tam ærmonia exiui, ut supra dictum est, succumbo materię, neque adhuc illa perstrinxi, quæ ne infantissimis quidem, nisi idem impiissimus, eminentia per famam, et omnium gaudia testata supprimeret; quæ supra vires dicendi meas posita cunctos attingere, aut ingrati crimine arguendus, aut temerarii professione culpandus tamen alterum cum subeundum sit, audaciam quam malevolentiam mala reprehendi. Tu, Auguste venerabilis, districtus maximo bello, adstantibus tot millibus barbarorum, quibus Danubi ora prætexitur, comitia consulatus mei armatus exeres. Tributa ista, quod in urbe Sirmio geruntur, an, quod in procinctu, Centuriati dicuntur: An (ut quondam) Pontificalia vocabantur, sine arbitrio multitudinis sacerdotum tractata collegio? Sic potius, sic vocentur, quæ tu Pontifex Maximus Deo participatus habuisti. Non est ingenii mei, piissime Imperator, talia comminisci. Verba sunt litterarum tuarum; quibus apud me auctoritatem summi numinis, et vim tuæ voluntatis amplificas. Sic enim loqueris: Cum de consulibus in annum creandis solus mecum volutarem, ut me nosti, ut facere debui, ut velle te scivi, consilium meum ad Deum retuli. Ejus auctoritati obsecutus, te consulem designavi, et declaravi, et priorem nuncupavi. Cujus orationis ordo lucidior? Quæ doctrina tam diligens propriis comitiis verbis loqui, nec vocabulis moris antiqui nomina peregrina miscere? Valete modo classes populi, et urbanarum tribuum prærogative, et centuriæ jure vocatæ. Quæ comitia pleniora unquam fuerunt, quam quibus præstitit Deus consilium, Imperator obsequium? Et nunc ego, piissime Imperator, ne fastidium auditorii sacri dictorum tuorum timidus interpres offendam, divinitatis tuæ prope cum piculo verba transcurro. Cum de consulibus, inquis, in annum creandis. Erudita vox, et cura sollemnis! Solus mecum volutarem. O profundæ altitudinis secreti! Habes ergo consiliatorem, et non metuis proditorem. Ut me nosti. Quid familiaris? Ut facere debui. Quid constantius? Ut velle te scivi. Quid dici blandius potest? Consilium meum ad Deum retuli. Et quemadmodum solus, cui præsto est tam grande concilium? An plenius cum senatu, cum equestri ordine, cum plebe Romana, cum exercitu tuo, et provinciis omnibus deliberasses? Consilium meum ad Deum retuli. Non ut, credo, novum sumeres, sed ut sanctus fieret, quod volebas. Ejus auctoritati obsecutus: scilicet ut in consecrando patre, in ulciscendo patruo, in cooptando fratre fecisti. Te consulem designavi, et declaravi, et priorem nuncupavi. Quis hæc verba te docuit? Ego tam propria et tam latine nescivi. Designavi, et declaravi, et nuncupavi. Non fit hoc temere. Habet moras suas dispersitis gradibus tam matura cunctatio. Illas ego litteras tuas si in omnibus pilis atque porticibus, unde de plano legi possint, instar edicti pendere mandavero; nonne tot statuis honorabor, quot fuerint paginæ libellorum? Sed ad blandiora festino. Ab hac enim litterarum ad me datarum parte digressus, eo quoque descendisti, ut quæres, qualis ad me trabea mitteretur. Omne largitionum tuarum ministerium sol-

licitudine fatigasti. Non ergo supra consulatum mihi est adhibita per te cura tam diligens, pro me cura tam felix? In Illyrico arma quantuntur. Tu mea causa per Gallias civilium decorum indumenta dispensas. Loricatus de toga mea tractas. In procinctu, et cum maxime dimicatorus, palmarum vestis meæ ornamenta disponis: feliciter, et bono omine. Namque iste habitus, ut in pace consulis est, sic in victoria triumphantis. Parum est, si qualis ad me trabea mittatur, interroges; te coram promi jubeas. Nec satis habes, ut largitionum ministri ex more fungantur; eligis ipse de multis; et cum elegeris, munera tua verborum honore prosequeris. Palmatam, inquis, tibi misi, in qua divus Constantius parens noster intextus est. Me beatum, cujus insignibus talia cura præstetur! Ilæc plane, hæc est picta, ut dicitur, vestis, non magis auro suo, quam tuis verbis! Sed multo plura sunt in ejus ornatu, quæ per te instructus intelligo. Geminum quippe in uno habitu radiat nomen Augusti. Constantianus in argumento vestis intextitur; Gratianus in muneris honore sentitur. Accessit tam impenso beneficio tuo pondus quorundam sciscitatione cumulatam. Interrogatus, quem priorem discernerer consulem, nec dubitandum esse dixisti tu; et, qui tecum boni sunt, dubitare non poterant. Sed tamen ad hoc dictum erexerant animos, qui libenter clarissimum virum collegam meum, quem præsentem habebat occasio, prælatum credidissent. Fatigantes tamen, quod intellexerant, requirebant. Hic tu, sicut mihi renuntiatum est, noto illo pudore tuo paulisper hæstisti; non rationis ambiguus, sed eorum dubitationem vultu et rubore condemnans, qui studium suum interpretationis errore palpabant. Deinde illico subdidisti: Quid de duobus consulibus designatis quæritis, quis ordo sit nuncupationis? anne alius quam quem præfectura constituit? O felicem verecundiam tuam, cui ista popularis ratio tam prudenter occurrit! Scisti aliud, Gratiane, quod diceres; sed propter quorundam verecundiam dicere noluisti. Scrupulosus hic mihi locus est, et propter eam, quam nunquam appetivi, gloriam, recusandus. Cum prior renuntiatus sim, satis est tuum tenere iudicium: interpretes valete meritum. Neque autem ego, sacratissime Imperator, in tenui beneficio gradum nuncupationis amplector. Num est hæc gloria ignota Ciceroni? Placorem me, inquit, populus Romanus primum fecit, consulem priorem. Ex ipsa ejus sententia intelligitur commendabilis ei videri, uni quam pluribus esse præpositum. Nulla enim est quidem contumelia secundi; sed ex duobus gloria magna prælati. Alexandri Macedonis hoc ferunt, cum legisset illos Homericos versus, quibus Ilectore provocante, e novem ducibus, qui omnes pugnare cupiebant, unum deligi placeret sortis eventu, trepida ubi conceptione votorum Jovem Optimum Maximum totus precatur exercitus, ut Ajacem, vel Tydei filium, aut ipsum regem ditium Mycenarum sortiri patiatur Agamemnonem; Occiderem, inquit, illum, qui me tertium nominasset. O magnanimitatem fortissimi viri! Nominari inter novem tertius recusabat; ubi certe pluribus antecelleret, quam subearet. Quanta hic verecundia gravaretur posterior de duobus! Est enim in hoc numero arduus plena dignationis electio. Cum universis mortalibus duo, qui fiant consules, præferuntur, qui alteri præponitur, non

uni, sed omnibus antefertur Expectare nunc aures presentium scio, et eminere in omnium vultu intelligo, quid desiderio concipiatur animum. Existimant enim, cum ea, quæ ad grates agendas pertinebant, summam tenuiore filo, ut dicitur, deducta libaverim, aliqua me etiam de maiestatis tuæ laudibus debere persuadere. Quanquam me istam dixerim seposuisse maiestatem, et in tempus aliud reservare, nihilominus tamen, ut nunc aliqua contingam, nutu et prope murmure cohortantur. Itaque faciam, quando cogunt volentem: sed maioribus separatis, tenuiora memorabo, nulla spe ad plenum exsequendi, sed universi ut intelligant, eorum, quæ intus prædicanda sunt, a me potendam esse notitiam, ab aliis dignitatem. Nec excellentia sed quotidiana tractabo Nullum tu unquam diem ab adolescentia tua, nisi adorato Dei numine, et reus voti, et illico absolutus egisti, lautis manibus, mente pura, immaculabili conscientia, et, quod in paucis est, cogitatione sincera. (Cujus autem unquam egressus auspiciator fuit, aut incessus modestior, aut habitudo cohibitor, aut familiaris habitus concedentior, aut militaris accinctior? In exercendo corpore quis curum tam permittit incitavit? Quis palæstram tam lubricis expedit? Quis altum in tam sublime collegit? Nemo adductus jacula contorait, nemo spicula crebrius jecit, aut certius destinata percussit Mirabamur poetam, qui infrenos dixerat Numidas, et alterum, qui ita collegerat, ut diceret in equitando verbera et præcepta esse fugæ et præcepta sistendi Obscurum hoc nobis legentibus erat. Intelleximus te videntes, cum idem arcum intendentes, et habenas remitteres, aut equum segnius euntem verberare concitares, vel eodem verberare intemperantiam coerceres. Qui te visi sunt hoc docuisse, non faciunt immo qui visi sunt docuisse, nunc discunt. In cibis autem, cujus sacerdotis abstinentior cærimonia? in vino, cujus senis mensa frugalior? Oportet conclavis tui non sanctior ara Vestalis, non Pontificis cubile castius, nec pulvis nar Flamini tam pudicum In officiis amicorum non dico paria reddis; antevenis, et quoties in obsequendo præcedimus, erubescis pudore tam obnoxio, quam in nobis esse deberet ab Imperatore præventis. In illa vero sede, ut ex more loquimur, consistorii, ut ego sentio, sacrarii tui, nullus unquam superiorum aut dicenda pensius cogitavit, aut consultius cogitata disposuit, aut disposita maturius expedit. Et aliqua de orationis virtutibus tuis dicerem, nisi vereretur mihi gratificari. Non enim Sulpicius acrior in concionibus, nec majoris Gracchi commendabilior modestia fuit, nec patris tui gravior auctoritas Quæ tenor vocis, cum incitata pronuntias? quæ inflexio, cum remissa? quæ temperatio, cum utraque dispensas? Quis oratorum læta jucundius, facunda cultius, pugnantis densius, densata glomeratius aut dixit, aut, quod est liberius, cogitavit? Vellem, si rerum natura pateretur, Xenophon Attice, in ævum nostrum venires, tu, qui ad Cyri virtutes exsequendas votum potius, quam historiam commodasti; cum diceres, non qualis esset, sed qualis esse deberet. Si nunc in tempora ista procederes, in nostro Gratiano cerneres, quod in Cyro tuo non videras, sed optabas Atque ista omnia, quæ quasi punctis quibusdam ænuminata signavi, si facundia pro voluntate sup-

peteret, et quanquam non copiosus, exsequeretur, ubertatem stylo rerum magnitudine suggerente Sed nec hujus diei, nec hujus ista materis. Qui dicturi estas laudes Principis nostri, habetis velu seminarium, unde orationum vestrarum jugera compleatis Ego ista perstrinxi, atque, ut sciunt omnes, possum videri familiaris notitiæ secretus interpres domestica istæc non tam prædicare, quam prodere Atque ut ista dixi de cognitis mihi, atque intra aulam familiaribus, possem et foris celebrata memorare, nisi omnia omnes, et separatim sibi quisque novisset Possim parvi brevitate dicere, quæ superiorem Fmendatissimi viii est penitenda non facere At tu nunquam penitenda fecisti, et semper veniam penitentibus obtulisti Pulchrum est indulgere timentibus, sed tu perpetuus bonitatis edictis occurristi omnibus, ne timent Magnificum est largiri honores, tu honoratos et liberalitate distasti. Laudabile est imperatorem faciles interpellantibus præbere aditus, nec de occupatione cui sari Tu confirmas adire cunctantes, etiam quærimonis explicatis, ne quid adhuc sileatur, interrogas Celebre fuit Titus Cæsaris dictum, Perdidisse se diem, quo nihil boni fecerat Sed celebre fuit, quia Vespasiani successor dixerat, cujus nimia parsimonia et austeritas vix ferenda miram fecerat filii lenitatem Tu Valentiniano genitus, cujus alta bonitas, præsens comitas, temperata severitas fuit, parto et condito optimæ reipublicæ statum, intelligis posse te esse lenissimum sine dispendio disciplinæ Neque vero unum aliquid bonum uno die præstas, sed indulgentias sæculares per singula horarum momenta multiplicas. Vel illud unum cujusmodi est, de condonatis residuis tribu orum? Quod tu quam cumulatâ bonitate fecisti? Quis unquam imperatorum hoc provincis suis ut uberioris indulgentia dedit, aut certiore securitate prosperavit, aut prudentia consultiore munivit? Fecerat et Trajanus olim, sed, patibus retentis, non habebat tantam oblationem concessi debiti portio, quanta subrat amaritudo servavit Antoninus indulserat, sed imperii, non benefici successor invidit, qui ex documentis labulisque populi condonata repetivit Tu argumenta omnia flagitandi publicitus ardere jussisti Videre in suis quæque foris omnes civitates conflagrationem salubris incendi Ardebant stirpes fraudum veterum, ardebant seminaria futurarum Jam se cum pulvere favilla miscuerat, jam nubi- bus fumus involverat. Et adhuc obnoxio in paginis concrematas ductus apicum, et sestertiorum notas cum titubantia et trepitatione cernebant, quod meminerant lectum, legi posse etiam tunc verentes. Quid te, Imperator Auguste, indulgentius, quid potest esse consultius? Quæ bona præstas, efficis ne caduca sint; quæ mala admittis, prospicis ne possint esse recidiva. Hæc provincialibus indulgentiæ bona. Quid illa nostro ordini? quid illa militibus? Antoninorum comitas fuit, et jam inde Germanicorum, cohorti amicorum et legionis us, familiaris humanitas. Sed ego nolo benevolentiam tuam aliorum collatione percellere Abundant in te ea bonitatis et virtutis exempla, quæ sequi cupiat ventura posteritas, et, si rerum natura pateretur, adscribi sibi voluisset antiquitas. Necesse est tamen aliquid comparari, ut possit intelligi, bona nostra quo præsent Agrotantes amicos Trajanus

visere solebat: hactenus in eo comitas prædicanda est. Tu et vjære solitus, et mederi, præbes ministros, instruis cibos, fomenta dispensas, sumtum adjicias medelarum, consolaris affectos, re-valescentibus gratularis. In quot vias de una ejus humanitate progredieris? Legionibus universis, ut in communi Marte evenit, si quid adversi acciderat, vidi te circumire tentoria, Satin' salvæ, quærere, tractare vulnera sauciorum, et ut salutiferæ apponerentur medelæ, atque ut non cessaretur, instare. Vidi quosdam fastidientes cibum, te commendante, sumsisse. Audivi confirmantia ad salutem verba profari: occurrere desideriis singulorum: hujus sarcinas multis aulicis vehere: his specialia jumenta præbere: illis ministeria perditorum instaurare lixarum: aliorum egestatem tolerare sumtu: horum nuditatem velare vestitu: omnia agere indefesse et benigne, pietate maxima, ostentatione nulla: omnia præbere ægris, nihil exprobrare sanatis. Inde cunctis salute nostra carior factus, meruisti, ut haberes amicos obnoxios, promptos, devotos, fideles, in ævum omne mansuros, quales caritas, non fortuna, conciliat. Concludam deinceps orationem meam, piissime Auguste, sermonis magis fine, quam gratiæ. Namque illa perpetua est, et spatio non transmeabili, terminum calcis ignorat. Flexu tamen parvo, nec a te procul, convertat ad Deum. Æterne omnium genitor, ipse non genite, opifex et causa mundi, principio antiquior, fine diuturnior, qui templa tibi et aras penetralibus initiatorum mentibus condidisti, tu Gratiano humanarum rerum domino ejusmodi semina nostri amoris inolesti, ut nihil in digressu segnior factus, meminisset et relictis, illustraret absentem, præsentibus anteferet;

dein quia interesse primordiis dignitatis per locorum intervalla non poterat, ad sollemnitatem condendi honoris occurreret, beneficiis ne deesset officium. Quæ enim memoria unquam transcursum tantæ celeritatis, vel in audacibus Græcorum fabulis, commenta est? Pegasus volucet actus a Lycia non ultra Ciliciam permeavit. Cyllarus atque Arion inter Argos Nemeamque ænuerunt. Ipsi Castorum equi, quod longissimum iter est, non nisi mutato vectore transcurunt. Tu, Gratiane, tot Romani imperii limites, tot flumina et lacus, tot veterum interseptæ regnorum, ab usque Thraciæ, per totum, quam longum est, latus Illyrici, Venetiam, Liguriamque, et Galliam veterem, insuperabilia Rhætici, Rheni aquosa, Sequanorum invia, porrecta Germaniæ, celeriore transcurso, quam est properatio nostri sermonis, evolvis, nulla requie otii, ne somni quidem, aut cibi munere liberali, ut Gallias tuas inopinatæ illustres; ut consulem tuum, quamvis desideratus, antipes; ut illam ipsam, quæ auras præcedere solet, famam, facias tardiorum. Hoc senectuti meæ, hoc honori a te datum. Supremus ille imperii et consiliorum tvorum Deus conscius, et arbiter, et auctor, indulsit, ut sellam curulem, cujus sedem frequenter ornabis, ut prætextam meam purpuræ tuæ luce fucatam, ut trabeam non magis auro suo, quam munere tuo splendidam, quæ ab Illyrico sermonis dignitas honestavit, apud Gallias illustratiora præstares; quæstorem ut tuum, præfectum ut tuo prætorio, consulem tuum, et, quod adhuc cunctis meis nominibus anteponis, præceptorem tuum, quem pia voce declaraveras, justa ratione prætuleras, liberali largitate ditaveras, augustæ dignationis officiis consecrasses.

PERIOCHÆ IN HOMERI ILIADEM ET ODYSSEAM.

IN ILIADEM.

Si Homerum scriptorem Troici belli eatenus, qua Iliadem suam incipit, quaque finit, perensemus, orsum ab iracundia Achillis ad sepulcrum Hectoris quatuor et viginti libros contexuisse nonstrabimus. Hæc ejus species apparet summam cutem primi operis inuenti. Verum hoc scriptoræ ipsius tempus Trojano bello non totum, sed pæne ultimum fuit. Nam si ratio putanda est oppugnationis decennis, nonus fere annus, idemque prope finem sui, ea negotia continebit, quæ ab injuria Agamemnonis, ac Briseidis usurpatione, usque ad funus Hectoris digna memoratu erunt: illa temporum series, quæ ab ejusdem belli causis atque origine pertinent ad urbis excidium. Atqui ex eo evenit, ut ignavis iudicandi, et poeticæ economiæ expertibus, multa nobilita ab exordio belli usque ad Achillis iurium ommissa videantur; nec minus multa ab Hectoris funere ad usque deletum Ilium. Quorumquidem maxima expectatio erat, propter tam longi certaminis consummationem: sed ut divinum poetam nihil, quod illustre fuerit, omisisse appareat, atque omnia, quæ finiri oportuit, contigisse, breviter, et in epitomæ speciem, belli

Troici causam originis apparatusque, quæ annis superioribus acciderunt, reteximus. Horum omnium prima origo est Paradisi iudicium inter deas: deinde classis contextio, qua idem Paris in Europam navigavit. Tum raptio Helenæ; quæ opinione veterum bipartita est: quod plerique Helenam juxta Homericum plasma ad Trojam deportatam fuisse existimaverunt; nonnulli autem opinati sunt, cum Alexander cursu deerasset, delatusque ad Ægyptum fuisset, cognita hospitalis fœderis injuria, per Ægyptium regem servantissimum justi virum Helenam cum iis, quæ una cum eadem fuerant abrepta, Paridi sublatam, expugnatoque demum Ilio Menelac restitutam.

PERIOCHA LIBRI I.

Iram, diva, refer nati Peleos Achilli
Pestiferam, quæ mille dedit discrimina Achivis.

Chryses Apollinis sacerdos ob redimendam filiam cum Agamemnoni supplicasset, contumeliose repulsus, deum precatur ultorem. Insecuta subinde gravi pestilentia, cum Græcorum exercitus interiret, cogit Achilles concilium: et ab eodem invitus Calchas morbi causam compellitur

indicare. Qua cognita, Agamemnon concitatur in Achillem: qui percitus iracundia, etiam cædem regis audebat, nisi eum in ultimum furorem progredi Minerva vetuisset. A quo Briseis concubina in locum Chryseïdæ, quæ patri reddebatur, abducta est. Inde Thetis mater ad cælum, lacrymas et contumeliam filii miserata, proficiascitur. Quæ fiducia defensi quondam cum Ægeone Jovis, ultum iri affectans injuriam obtestatur summum deorum, ut Trojanos in rebus belli superiores esse patiatur. Quibus Juno compertis, iracunde adversum conjugem commovetur. Sed gliscens jurgium per deridiculum, ministrante Vulcano, simul consilii specie intercedente, lenitur.

PERIOCHA LIBRI II.

Cælestes, hominumque genus superabile curis, Tranquilla obscuri carpebant munera somni. At non pervigilem nox irrequieta Tonantem Leniit, immodicos volventem corde paratus, Cædibus ut Graiûm læsum ulciscatur Achillem.

Jupiter Agamemnonem somno monet prælii faciendi tempus adesse: ne cunctetur dimicare. Tum ille, in concilium proceribus advocatis, mandatum Jovis, et speciem nocturnæ quietis explanat. Mox in concione, multitudine congregata, pertentat militum voluntatem, utque deposito bello ad sua quique redeant, cohortatur. Jamque omnibus navigationem adomantibus, fœda discessio ab Ulixæ cohibetur: a quo etiam Thersites deformis et loquax, in Heroum contumelias verborum licentia promptus, cum acerba objurgatione pulsatur. Ipse Minervæ monitu cunctos a protectione deterret. Sumto deinde cibo armatur exercitus. Neque secius a Trojanis instructa acies, Iride ita monente, producitur. Sequitur enumeratio copiarum viritum; et per catalogi seriem milites, naves, duces, patriæ, referantur.

PERIOCHA LIBRI III.

Argivos sua quemque acies in bella sequuntur, Dispositi in turmas equitum, cuneosque pedestres. Turbida clangentes confundunt agmina Troes.

Instructum prælio exercitum, priusquam feriret acies, Priamus spectat e muris, et monstriat Helenæ de viris insignibus edocetur. Dehinc Menelaus ad singulare certamen ab Alexandro provocatur. Qui frustra Agamemnone dehortante congredditur, facta inter utroque populos sponsione, et fœdere per sacra firmato, sub ea conditione, ut victorem Helena cum dote sequeretur. Sed superatus Paris, regressusque ad urbem, jurgio uxoris excipitur. Ab Agamemnone fœderis pacta repetuntur.

PERIOCHA LIBRI IV.

Jupiter interea cum dis genialibus una Concilium cogit superûm de rebus Achivis.

Jovi placet delere Trojam: ad quod pertinacia Junonis urgetur. Cumque id fieri Minerva properaret, discidium fœderis comminiscitur, et Pandarum sagittandi peritum astu suadentis aggredditur, ut clam vulnerato Menelao, belli causa crudescat. Quo facto, a Græcis prælium instauratur: congressisque exercitibus mutua clade decernitur.

PERIOCHA LIBRI V

Hic et Tydidem monitum Tritonia Pallas Audaci virtute replet: vomit aurea flammas Cassis, et undantem clypeus defulgurat ignem. Ipse autumnali clarum micat æmulus astro

Diomedes auxilio Minervæ strenue præliatur. Venus quoque filio subvenire conata, vulnere affecta digreditur. Mars etiam fit saucius, exceditque bello. Sequitur Tlepolemi Sarpedonisque congressio; et Tlepolemus Herculis filius certamine victus occiditur.

PERIOCHA LIBRI VI

Solæ decertant acies sine numine divûm, Cessante auxilio: sua cuique exorsa laborem Fortunamque ferunt, proprii discrimine fati.

Trojanis fortuna inclinatorum pugnantibus vates Helenus suadet, ut Minerva placetur. Igitur Hecuba ab Hectore monita, ut peplum in arcem inferat, peragit vota cum matribus. Alexander objurgatus a fratre pergit in prælium. Glaucus Lycius Etolusque Diomedes congressi ut dimicarent, cum jam certamen oriretur, paterna inter se hospitia recordati, facta armorum permutatione, discedunt.

PERIOCHA LIBRI VII

Hæc ubi dicta dedit, portis sese extulit Hector.

Minervæ Apollinisque consensu, fortissimus Græcorum ab Hectore provocatur. Novem ducibus ad dimicandum paratis, pugnaturnum deligi placet sortis eventum. Ab Ajace Telamonio prælium singulare conseritur: in quo Hector, lapide ictus, in suorum se recipit multitudinem. Perseverante certamine caduceator Idæus intervenit. Tum invicem missis muneribus pugna sedatur. Hector Ajacem gladio, Ajax Hectorem balteo muneratur. Intercessu noctis exercitus quique in sua discedunt. Die altero interfectorum humatio procuratur. Græcorum etiam navalia, fossa ac vallo circumdata, muniuntur.

PERIOCHA LIBRI VIII.

Aurora in croceis fulgebat lutea bigis.

Acto deorum concilio, Jupiter pro parte pronuntiat, sua quisque exercitus sorte decernat; nullus deorum odio in alteros vel favore procedat. In Idam montem ipse digressus. Unde Græci immisso terrore conterriti, turpi fuga ad munimenta compulsi, fossa et aggeribus sese tument. Junonem ac Minervam, Græcis auxiliari volentes, monitis Jovis Iris extertet: diremtoque ob noctem certamine, victores Trojanani in ipso prælii loco excubias obsidionis instituunt, multisque ignibus factis per totam noctem de belli ratione consultant.

PERIOCHA LIBRI IX

Interea vigilum excubiis cohibentur Achivi.

Græcis et præterita dimicatione percussis, et instante conterritis, proceres ab Agamemnone convocantur. Quibus rex fugæ consilia, et apparatus ordinandæ per noctem navigationis indicit, Diomedem et Nestore dehortantibus. Suadente autem Nestore Ajax et Ulixes legantur ad Achillem, dona ingentia pollicentes, si desistat irasci, et se auxiliatorem fessis rebus accommodet. Sed Achille in iracundia pertinaciter

permanente, legati Achivorum, re non impetrata, irriti revertuntur.

PERIOCHA LIBRI X.

Cætera per naves somno sopita manebat
Turba ducum : solum cura anxia vexat Atriden.

Ulixes et Diomedes speculatum nocte progressi, Dolonem conspiciunt, qui et ipse promissis Hectoris incitatus Græcorum consilia exploratum prodierat, et fateri universa compulsum eodem loco interficiunt. A quo de adventu Rhesi Thracum regis edocti, ipsum, et cum eo duodecim obruncant; equosque ejus præmium simul et testimonium grassationis abducunt, insignes candore et celeritate, ut et nivibus et ventis antecederent.

PERIOCHA LIBRI XI.

Tithoni croceum linquens Aurora cubile
Spargebat terras, referens opera atque labores.

Ab omnibus Græcis egregie quidem, sed improspere dimicatur. Quorum proceribus vulneratis, incognita multitudini pugna committitur. Qua afflictione fortunæ Achilles paulisper inflexus, Patroclum mittit præsentia cogniturum. Qui cum adversi status nuntius reverteretur, Eurypyllum contemplatur ægrotum ex vulnere; fomentique medicæ artis admotis, redintegrat sanitati.

PERIOCHA LIBRI XII.

Actorides fovet Eurypyllum dum vulnere fessum.

Res dubiæ apud Græcos, vel potius afflictæ, ultimæ fortunæ statu aguntur, præstantibus procerum vulneratis, cætero exercitu fugato aut formidine perculso. Trojani navalium munimentare scindunt, vallumque transgressi auguriis juvantur ex eventu ambiguis. Itaque et pars muri ab Sarpedone convellitur, et ab Hectore ictu lapidis porta discutitur, et in ipsis navalibus pugna consertitur.

PERIOCHA LIBRI XIII.

Jupiter admovit Troes atque Hectori classi.

Neptunus miseratione commotus, Argivorum tuendis navibus auxiliator accedit, et usurpata vatis effigie, Ajaces duos in prælium cohortatur: nec minus cæteram multitudinem præsentia majestatis instigat. Idomeneus egregio certamine eminet. Trojani jam referentes gradum, firmati rursus per Hectorem, contrahuntur, et ingenti clamore utrinque certatur.

PERIOCHA LIBRI XIV.

Concussit, quamvis potentem, Nestora clamor,
Attonitasque aures pepulit gravitate tumultus.

Juno vinculum Veneris, cui cesto nomen est, mutata, ad Jovem pergit in secessum montis Ida; exoratoque Somno, ut eum committeret in soporem, dehinc vigilias ejus uxoris labe-factat illecebris. Cujus ignoratione Neptunus abutitur, fortunamque Græcorum promptius auxiliando restituit, Ajace Locro ultra cæteros præliante.

PERIOCHA LIBRI XV.

Jam vallum fossamque super Trojana juvenus
Institerat, capte minitans incendia classi.

Jupiter somno expergitus, videt statum certaminis innovatum, pellicque Trojanos, Græcia opem ferente Neptuno. Itaque asper Junone increpata, et minaciter per Iridem conterrito fratre, jubet auxiliatorem desistere. Ipse Apollinem recreando allegat Hectori, monetque pro Phrygibus belli instaurare fortunam. Tum et Ajax Telamonius strenue præliatur, et ab eodem plurimis hostium interfectis, conflagratio classis arcetur.

PERIOCHA LIBRI XVI.

Dum face, dum ferro celsam oppugnare carinam
Troes, et Argolici pergunt defendere reges.

Achilles Græcorum statum jam sub extrema sorte miseratur. Armis suis Patroclum permittit armari. Qui cum Myrmidonum produxisset exercitum, consternatosque Trojanos. Achilles specie fessisset, ruentes supra vallum et invicem officientes cæco pavore usque ad campi aperta compellit. Deinde congressus Sarpedonem perimit; multisque hostium cæsis, ipse ab Hectore interficitur, prius ab Euphoibo vulneratus.

PERIOCHA LIBRI XVII.

Actoridem cæsum nec te, Menelae, fessellit.

Circa interentum Patroclum pugna contrahitur. Cum in diversa exercitus contenderent, Græci ut corpus defenderent, Trojani ut ad ludibrium cadaver eriperent, a Menelao Euphorbus occiditur; et ad ostentationem gloriosi facinoris Achilles exuviis Hector armatur. Antilochus ad Achillem nuntius cladis acceptæ, Menelao instante, festinat. Qui et ipse postea cum Merione intra navalium munimenta se recipit; cum tota moles belli Ajacibus ingruisset.

PERIOCHA LIBRI XVIII.

Dum furit in medio belli vis ignea Martis.

Achilles in miserabilem modum Patrocli deflet interitum: quem vi doloris affectum consolantibus verbis mater alloquitur; nec inultum amicum fore pollicens, perlaturam sese Vulcani arma promittit. Interea et Iiis ab Junone dimittitur; cujus instantia Achilles extra vallum, quanquam inermis, egreditur: conterritisque Trojanis super alios alii præcipitantibus, late fuga, et latius formido porrigitur. Eodemque tempore et Vulcanus exoratus a Thetide, tota nocte, quam longa est, cælestia in gratiam Nymphæ arma molitur.

PERIOCHA LIBRI XIX.

Oceanum interea surgens Aurora reliquit.

Achilles armis cælestibus ope Vulcani, et munere matris, instruitur. Dein Græcorum primoribus in concilium vocatis iracundiam suam abolitione deponit, et promissis ab rege muneribus coram concione ditatur. Tum militibus cibum capere jussis, ipse abstinet. Infesto deinde atque intento exercitu pergit in prælium.

PERIOCHA LIBRI XX.

Jamque adeo celsis armati e navibus ibant.
Millia quot magnis unquam venero Mycenia.

At integra amborum copii inter utrosque exercitus pugna consertitur. Dein permissu Jovis in partes deorum studia dividuntur. Cum pro

Græcis Juno et Minerva decertarent, neque secius eos Neptunus et Mercurius et Vulcanus adsererent; Trojanos Apollo cum Venere, et Diana cum Iatre, Mars etiam, et cum eis Scamander, adjuvarent; tum Æneam, diis et viribus iniquis cum Achille congressum, quanquam studens Græcis, nube circumdatum Neptunus eripuit.

PERIOCHA LIBRI XXI

Intulerat fluvio trepidas fuga fœda catervas.

Trojanis usque ad Scamandri fluminis alveum fuga et terrore compulsis, cum jam longius abundi spatium non pateret, in ipso amne * * cum flumen exundat, ibi ab Achille duodecim Trojanorum juvenum vincuntur, qui Patrocli inferis immolarentur. Ipse Vulcanus ardoribus suis vim torrentis exurit. Tum in campum Græcia progresso, passim studia deorum pro sua singulari parte depugnant. Trojanorum exercitus, instante victore, in mœnia urbis impingitur.

PERIOCHA LIBRI XXII.

Pulsa metu Phrygios lustrabant agmina muros.

Hector singulari certamine cum Achille congredditur, Priamo atque Hecuba, ne pugnaret, crantibus; Minerva e contrario specie Deiphobi, ut dimicet, adhortante. Hector interfectus, et religatus ad currum, ter circum mœnia Trojana raptatur: deinde lacerum corpus deferitur ad naves, ultione Patrocli, et victoris iracundia, ad ulteriora supplicia reservandum.

PERIOCHA LIBRI XXIII.

Troja vacat lacrymis, ludis Argiva juvenus.

Funebres ludi in honorem Patrocli frequentantur. Quibus Diomedes equis superat, lucta et cursu Ulixes, alioque alii certationis genere antestant.

PERIOCHA LIBRI XXIV.

Quisque suas repetunt misso certamine naves.

Jupiter Thetidem mittit ad filium cum mandatis ejusmodi, ut in defunctum sœvire desistat, fatique hominum in exanimio hoste vereatur, ad sepulturam corpore restituto. Ejusdem jussu et Iris cohortatur Priamum, ut auro filium rependat exanimum. Qui Mercurio duce inter nocturnas hostium profectus excubias, Achilli supplex advolvitur; redemptumque filium justitio publico et dolet, et sepelit.

IN ODYSSEAM.

PERIOCHA LIBRI I.

Dic mihi, Musa, virum, captae post tempora Trojæ Qui mores hominum multorum vidit et urbes.

Minerva in Ithacam, Jove ita volente, descendit, Mentiaque Taphiorum ducis sumit effigiem, suasura Telemacho, ut ad Nestorem Menelaumque festinet, qui recens domum regressi, certi aliquid de Ulixè novissent. Tunc Phœnius citharista, adhibitus convivio procorum, inchoat debilem cantilenam navigationis improspiciæ, quæ profectos ab Ilio Græcos diversis sparsit exiliis. Quem Penelope degressa chalcidico, argumento tam miserabilis offensa materis, ut alia concinat, adhortatur.

PERIOCHA LIBRI II.

Oceano extulerat roseos Aurora jugales.

Telemachus Ithacesios proceres cogit ad euriam; atque ibidem de contumelia domus et bonorum profligatione conquestus, consilia profectionis exponit, Antinoo resistente; qui eum, priusquam mater nuberet, abire prohibebat. Qua altercatione diu protracta, concilium dissolutum est. Telemachus ad littus prociis ignorantibus pergit: adstantem sibi adorans Minervam, peregrinationi accommoda parat, hortante maxime dea; quæ populum, ipsumque Telemachum, Mentoris simulatione fallibat. Instructo ergo remigio, et nave deducta, Telemachus et Minerva de portu vespere insiante solvuntur.

PERIOCHA LIBRI III.

Jam sol Oceano radiatos promiserat ortus.

Telemachus Nestorem de patre percontatus, nihil novi accipit ab ignorante: verum idem senex sequenti die, cum Pisistrato filio ut ad Menelaum pergat, hortatur. Nec mora facta consilio. Nocte quippe ea, quæ consecuta est apud Pheras oppidum hospiti Dioclis diversati, altera Lacedæmonem perveniunt.

PERIOCHA LIBRI IV.

Jamque adeo ventum validæ ad Lacedæmonis arces.

Telemachum, et qui cum eo venerant, Menelaus comiter hospitio accipit. Saneque sub vespere quadam de Ulixè cognoscunt. Die vero altera totum navigationis ordinem Menelaus explanat; quodque in Ogygia insula, promissis et illecebris Nymphæ Calypsonis, Ulixes remoretur, exponit; quæ quidem Potens eidem narraverat de Græcorum ducibus requienti. Proci autem postquam de habitu Telemachi compeperunt, instructa deductaque navi, viginti, qui sese legerant, navigare, redeunt insidias molientes. Circa Asteriam ergo insulam, quæ Ithacam Samumque interjacet, delitescentes, occasionem fraudis expectant.

PERIOCHA LIBRI V.

Liquerat in tepido Tithonum Aurora cubili.

Mercurius in Ogygiam insulam devolat, ut Jovis monitis Calypso conterrita, Ulixem patriatur discedere. Qui contextu ratis temere propatæ navigationem solus aggreditur. Duodevicesima die tempestate commota, ex iracundia infestante Neptuno, trabium compago dissolvitur. Quo casu proditur ultimæ spei, et in initis conatibus nando ab Ino dea misericorde servatur, quæ calanticam capiti suo dentam natanti accommodat. Cujus ille sustentatu ad usque Phæacum littus evadit.

PERIOCHA LIBRI VI

Carpebat somnos dudum ærumnosus Ulixes.

Ulixes, postquam ad Phæacum litus enaverat, a igationem diluit somno. Sed cum virgo Nausicaa regis Alcinoi ludum in acta cum equalibus exerceret, somno excitatus, ut erat nudus, eripuit, foliorum oppositu pudenda velatus; et cum supplex ad genua regis virginis advolveretur, Minervæ instinctu movit misericordiam salutarem; impositusque carpento, et veste donatus, usque

ad templum Minervæ, quod ante urbem est, ita suadente virginis pudore, provehitur; ibique familiare sibi numen solita veneratione precatur.

PERIOCHA LIBRI VII.

Orahatur superos dudum Laertia proles.

Minerva in puellæ speciem mutata, Ulixem primum in oppidum, mox in domum regiam ducit. Cumque Arete uxor Alcinoi, et unde vestem haberet, et cujus esset, et qua sorte delatus, sermone ipsius comperisset; bonum animum habere iussus, suadente vespera, concedit quieti.

PERIOCHA LIBRI VIII.

Jam cælum rutilat roseis Aurora quadrigis.

Alcinous navigationis ærumnam summam ab Ulixæ cognoscit. Exinde jussis primoribus in curiam convenire, adventum hospitii, et infortunata diutine jactationis explanat. Accitoque ad convivium Ulixæ, citharam jubet pulsare Demodocum: qui cum de duro equo et de Troico cantaret excidio, lacrymas Ulixæ, memoria fortunæ superioris, elicit. Quas cum occultare sedulo conaretur, aut vultu dissimulans, aut veste detergens, oculos in se omnium, et maxime regis, advertit. Tum Alcinous, causa fletuum cognita, ut cuncta ex ordine tolerata dissereret, benigne omnia pollicitus, adhortatur.

PERIOCHA LIBRI IX.

Tum vice sermonis satur Laertius heros.

Quatuor isthinc libri de Ulixæ errore contexti sunt. Namque ab Alcinoo rogatus, seriem multiplicis erroris exponit; ut ab Ilío profectus, primum ad Ciconas delatus sit, atque illic expugnata Ismaro civitate, multis amissis fugatus abscesse-rit, utque inde Maleam Laconicæ promontorium circumegerit, ac dein ad Lotophagos venerit, mox ad Cycloper insulam, quæ Lotophagis ad-jectet, cum una nave processerit; eaque sedulo occultata, ipse cum duodecim sociis in antrum Polyphemi penetraverit: qui crucientis dapibus expletus, quas cæde sociorum ejus instruxerat, vino etiam, quod Ulixes ingesserat, temulentus, cum in somnum procubisset, ab Ulixæ cæcatus poenas immanitatis exsolvit.

PERIOCHA LIBRI X.

Æoliam ventorum agitur patriamque domumque.

Hinc refert Æoliam se fuisse perverctum, donis-que donatum ab Æolo rege ventorum, qui omnibus comiter præbitis, quo securior navigaret, ventos etiam dederit utre conclusos; utque, cum jam Ithacæ propinquaret, refusus sit in soporem; sociique ejus opes aliquas in scorto inesse existimantes, dormiente ipso vincula dissolverint, adversisque flatibus ab ipsa patria jam sint relati. Inde ut Antiphatem Læstrygonasque delatus sit. Ibi agnissis, una minus, cæteris navibus, CIRCÆUM litus accesserit; ibique veneficio potentis dææ Eurylochus, et præmissi cum eo socii, in ferarum ora conversi sint. Ipse etiam similia passurus Mercurio procurante vitaverit, cæterosque socios ad speciem pristinam redigi, virtutis admiratione, compulerit.

PERIOCHA LIBRI XI.

At postquam ventum ad naves et littora ponti.

Digressus a Circe Avernum pervenit, qui locus docens ad manes existimatur. Ibi sacris rite

perfectis, scrobem complet sanguine victimarum et circumvolantibus animabus, nullam sinit haustum cruoris attingere, nisi, ut Circe moneretur, prius Tiresias vates inde libasset. Ibi et Heroidas plurimas videt. Quarum enumerationem multa veterum fabularum venustate contexit.

PERIOCHA LIBRI XII.

Jamque adeo Oceani liquidos pede liquerat amnes.

Comptis a Tiresia vate, quæ oportuit scire, regreditur ad CIRCEN: ab eaque, ut evitet mala cætera, edocetur; ut Sirenas prætereat, letalem navigantium cantilenam; ut Scyllam prætere-hatur et Charybdim, freti Siculi famosa portenta. Quibus malis non sine gravi perpersione superatis, Trinacriam pervenit, ubi incustodita Solis armenta, frustra prohibente ipso, cæteri socii, penuria cogente, dilaniant, dirisque prodigiis admissa boum cæde terrentur; ac mox inde navigantes, fulmine ad unum omnes intereunt, excepto Ulixæ; qui fragmento laceræ navis cohærens, et adminiculo ejus adjutus, ad Ogygiam insulam solus enavit.

PERIOCHA LIBRI XIII.

Conticuere omnes, intentique ora tenebant.

Enarratis omnibus, quæ in multiplici errore pertulerat, a principibus Phæaciæ viris donis plurimis honoratur: a quibus remigio, et necessariis omnibus navis instruitur; dormienæque in Ithacam quietissima navigatione revehitur. Atque illic in portu patrio cum muneribus universis quiescens, et omnium ignarus, exponitur, Phæacibus eo dormiente remeantibus.

PERIOCHA LIBRI XIV.

Egreditur portu, tenuis quo semita ducit.

Somno expergitus Ulixes, portum et litus patriæ non sine animi consternatione cognoscit; admiraturque, ut advectus, ut expositus, ut relic-tus sit, ut cuncta nesciret. Requirit universa donorum: quæ postquam incolumbia videt, quam potestatissime occultat; consiliisque a Minerva confirmatus, ad servum suum Eumæum subul-cum simulatus accedit, naufragi et mendicantis mitatus. Interrogatus deinde, quis esset, ait se esse Cresium; in Ægyptum navigantem Troja fuisse delatum. Eumæum etiam cum affectione mestissima perurgens, et cogente denique ves-pere, et imbre continuo, sagulo amicitur. Atque bidem multa secum volvens, tandem concedit quieti.

PERIOCHA LIBRI XV.

t Lacedæmonias arces Tritonia Pallas.

Telemachus a Minerva per somnium commo-uetur, domum ut rediret. Matureque digressus ubili, a Menelao veniam revisionis exorat. Qua comiter impetrata, regreditur ad navem in portu Pylio manentem; Pisistratoque ad urbem tque ad patrem remisso, ipse prope solvit e litore, comite navigationis assumpto Theoclymeno-ate Argivo, uno ex illis, quos Melampus Amytha-mis erudit. Vitatisque insidiatoribus procis, advehitur in patriam. Et sociis quidem portum pretere jussis, ipse diverso itinere ad agrum Eu-mæumque proficiscitur.

PERIOCHA LIBRI XVI.

Commune Eumæus mapale et divus Ulixes.

Telemachus Eumæum nuntium reditus mittit ad matrem. Ipse, Minerva ita volente, patrem cognoscit, et cum eo deinceps agenda disponit. Penelope autem, cognito reditu filii, in conventum procorum, qua vetecundia sinebat, egreditur. increpatque insidiatoribus filii, non minus rata quam mæsta discedit.

PERIOCHA LIBRI XVII.

Jam cælum roseis rutilat Tritonia bigis.

Telemachus anxie matri ordinem peregrinationis enarrat. Ulixes ad oppidum, Eumæo opitulante, perducitur. Domum, in qua proci epulabantur, ingressus, emendicat cibos, miserabiliter ambiendo. Inde ab Antinoo injuriose afficitur. Cui Penelope diras ob inhumanum facinus imprecatur. A qua missus Eumæus est, ut hospes, sic enim se ferebat, ad eam provocaretur. Qui tum quidem invitatus, gratiam facit; sed venturum sese ad vesperam pollicetur.

PERIOCHA LIBRI XVIII.

Irus adest populi per mendicabula notus.

Mendicante intra proprios lares Ulixes, alius quoque pari egestate Irus accessit, popularis Ithacesius, stipēs intriviis solitus rogare. Jurgium ergo inopiæ communis æmulatione conseritur, quod ex verbis processit ad manus, hortantibus procis, quo magis rixa crudesceret, propositoque præmio caprini ventris omento. Victor igitur Ulixes, seminecem Irum extra januam projicit, ridicula adhortatione compellens. Penelope etiam munera sibi a procis pro opibus cujusque conferri, singulorum studia experiens, deposcit: quæ mature, utpote a cupientibus, offeruntur.

PERIOCHA LIBRI XIX.

At parte interiore domus secretus Ulixes.

Ulixes et Telemachus arma omnia de medio amoliuntur, procis perniciem comparantes; ne quid aut munimenti, aut teli relinqueretur, qui vel cavere vim, vel inferre possent. Ad Penelopem inde accitu ipsius pergit: ibique, ut Eumæo dixerat, Cretensem se esse mentitur, Ulixemque apud se hospitio diversatum comminiscitur. Mox cum Euryclea ejus nutrix, hospitalis officii causa, pedes ejus elueret, tactu manus animadvertit cicatricem, quam habebat ex vulnere in Parnasso quondam suis dente percussus. Quo argumento alumnus suum esse agnoscit. Sed ab eodem, ne quid ultra vel quærat, vel garriat, coercetur.

PERIOCHA LIBRI XX.

Jamque procos genua amplectens orabat Ulixes.

Epulantibus procis Ctesippus in Ulixem crus bubulum jacit; sed destinatione non potuit. Theoclymenus autem apud Ithacenses divinationis expertus, imminens procis vaticinatur exitium. Quorum multa cavillatione derisus, mensa et domo, tanquam furiosus, excluditur.

PERIOCHA LIBRI XXI.

Hic mentem dedit Icarie Tritonia Pallas.

Ulixes Eumæo et Philætio. fidei eorum industrisque confusus, quis sit revelat. Et postquam

facta cognitio est, eadem procorum tempore instrui placet. Quos Ulixes astu aggreditur, ut ipsum quoque intendendo arcum, vires seniles explorare patiantur, quem uni quondam Ulixi facilem, si quis intenderet, habiturus esset præmium, jus Penelopes nuptiarum. Sed prohibentibus procis, ne id ridiculus et mendicus auderet, quod frustra juvenis tam lecta tentasset, dat Telemachus Ulixi, cæteris abnuentibus, experiendi potestatem. Et hinc nascitur admiratio rima virtutis, dedecore suo cæteris erubescens, quorum ignaviam senex et mendicus arguerit.

PERIOCHA LIBRI XXII.

Squalentes humeris habitus rejecit Ulixes.

Ulixes loco ulteriore capto intendit arcum, omnibusque foribus oclusis, ne qua pateret effugium, plerosque vino saucios, aut novitate rei stupidos, aut quidlibet aliud meditantes conficit. Cum primum omnium confixisset Antinonem, qui audacia et petulantia cæteros superaverat; Eumæus, et Telemachus, et Philætius, sumtis et ipsi armis, egestria in consternatos cæde grassantur. Jamque omnibus interentis, duobus tantummodo parciunt; Phemio citharædo, qui ministerii causa adhibitus, nihil omnino in Ulixis domo, quod contumeliosum esset, ediderat; et Medonti præconi, cujus modestiæ etiam Telemachus suffragabatur. Et qui cum Telemacho erant, Melanthium famulorum Ulixis unum, qui procorum proterviam semper armaverat, cruciabiliter occidunt. Puellas inde duodecim, quæ cum procis flagitiose consueverant, suspensio perimunt. Ulixes cæde ad plenum perpetrata, ignem adoleo, incensoque sulfure domum piaculo purgat.

PERIOCHA LIBRI XXIII.

Chalcidicum gressu nutrix superabat anili.

Euryclea nutrix gestæ rei nuntia, Penelopem de somno excitat. Cui adveniente ad se maritum non temere ipsum esse persuadet. Quadam cubiculi lege, et genialis lectuli positu sibi tantum et Ulixi cognitio, an ipse sit maritus, explorat. In cætum deinde conveniunt, totamque noctem mutuo sermone consumunt. Et hinc quidem elegans replicatio laborum, quos Ulixes pertulit, mira concinnatione colligitur.

PERIOCHA LIBRI XXIV.

Tartaream vocat in sedem Cyllenius umbras.

Procorum animas, recenti et communi cæde congestas, cætervatim Mercurius ad inferna compellit. Tunc circa Agamemnonem manes heroici congregantur; miratique lectorum juvenum congregem densitatem uno agmine comeantem causas interitionis accipiunt. Tum apud infero quoque virtus Ulixis et Penelopes pudicitia prædicantur, ab Agamemnone præ cæteris, cui dispar fuerat in utroque fortuna. Ulixes ad Laertem patrem in agrum profectus, et inopinato reditu, et rerum gestarum relato afficit senem, afficitur ab eo cognitis, quas exantlasset, ærumnis. Subinde et patres procorum, neces juvenum properant ultum ire; consilioque et vi communicatis, ante expectatum agro superveniunt. Sed eos jam comitatio Ulixis fundit fugatque

Verum gliscentibus odiis, et majore seditionis aut studia et motus partium rerum gestarum abol-
tumultu spectato, ex sententia Jovis in Ithacam tione componit.
Minerva descendit, et conciliata utrinque pace,

PRÆFATIUNCULÆ TRES.

Theodonio Augusto Ausonius.

Agricolam si flava Ceres dare semina terræ,
Gradivus jubeat si capere arma ducem,
Solvere de portu classem Neptunus incermem,
Fidere tani fas est, quam dubitare nefas;
Insanum quamvis hiemet mare, crudaque tellus 5
Seminibus, bello nec satis ap'ia manus.
Nil dubites auctore bono. Mortalia quæerunt
Consilium; certus jussa capesse dei. [cit,
Scribere me Augustus jubet, et mea carmina pos-
sæne rogans: blando vis latet imperio. 10
Non habeo ingenium: Cæsar sed jussit; habebo.
Cur me posse negem, posse quod ille putat?
Invalidas vires ipse excitat, et juvat idem,
Qui jubet: obsequium sufficit esse meum.
Non tutum renuisse deo: laudata pudoris 15
Sæpe mora est, quoties contra parem dubites.
Quin etiam non jussa parant erumpere dudum
Carmina: quis nolit Cæsar's esse liber,
Ne ferat indignum vatem, centumque lituras,
Mutandas semper deteriore nota? 20
Tu modo te jussisse, pater Romane, memento,
Inque meis culpis da tibi tu veniam

Ausonius Syagrio suo S.

Ausonius genitor nobis: ego nomine eodem
Qui sim, qua secta, stirpe, lare, et patria,
Adscripsi, ut nosces, bone vir, quicunque fuissem,
Et notum memori me coleres animo.
Vasates patria est patri: gens Ælua matri 5
De patre; Tarbellis sed genitrix ab Aquis.
Ipse ego Burdigalæ genitus: divisa per urbes
Quatuor antiquas stirpis origo meæ.
Hinc late fusa est cognatio: nomina multis
Ex nostra, ut placitum, ducta domo veniant 10
Derivata aliis; nobis ab stemmate primo
Et non cognati, sed genitiva placent.
Sed redeo ad seriem: genitor studuit Medicinæ,
Disciplinarum quæ dedit una deum. [mon
Nos ad Grammaticen studium convertimus; et
Rhetorices etiam quod satis attigimus. 16
Nec fora non celebrata mihi: sed cura docendi
Cultior, et nomen Grammatici merui:
Non tam grande quidem, quo gloria nostra subiret
Æmilium, aut Scaurum, Berytiumque Probum;

Sed quo nostrates, Aquilanica nomina, multos
Collatus, non et subditus, adspicerem.
Exactisque dehinc per trina decennia fastis
Adserui doctor municipalem operam.
Aurea et Augusti pallatia jussus adire 25
Augustam sobolem Grammaticus docui:
Mox etiam Rhetor: nec enim fiducia nobis
Vana, aut non solidi gloria judicii.
Cedo tamen fuerint fama potiore magistri,
Dum nulli fuerit discipulus melior. 30
Alcides Atlantis, et Æacides Chironis,
Pæne Jove iste satus, filius ille Jovis,
Thessaliam, Thebasque suos habuere penates;
At meus hic toto regnat in orbe suo.
Cujus ego Comes, et Quæstor, et culmen honorum, 35
Præfectus Gallis, et Libyæ, et Latio;
Et prior indeptus fascès, Latiamque curulem,
Consul, collega posteriore, fui.
Hic ego Ausonius: sed tu ne temne, quod ultro
Patronum nostris te paro carminibus. 40
Pectoris ut nostri sedem colis, alma Syagri,
Communemque habitas alter ego Ausonium;
Sic etiam nostro præfatus habebere libro,
Differat ut nihilo, sit tuus, anne meus

Ausonius Latino Pacato Drepanio, filio.

Cui dono lepidum novum libellum?
Veronensis ait poeta quondam,
Inventoque dedit s'atin Nepoti.
At nos illepidum, rudem libellum
Burias, quisquillas, ineptiasque, 5
Credemus gremio cui fovendum?
Inveni, (trepidæ silete nugæ,)
Nec doctum minus, et magis benignum,
Quam quem Gallia præbuit Catullo.
Hoc nullus mihi carior meorum. 10
Quem pluris faciunt novem sorores,
Quam cunctos alios, Marone demto.
Pacatum haud dubie, poeta, dicis.
Ipse est: intrepide volate, verasus,
Et nidum in gremio foveite tuto. 15
Hic vos diligere, hic volet lueri;
Ignoscenda teget, probata tradet.
Post hunc judicium timete nullum.

CL. CLAUDIANI IN PROBINI ET OLYBRII FRATRUM CONSULATUM PANEGYRIS.

CL. CLAUDIANO patriam quidem Alexandriam fuisse constat; quod vero ad ortum ejus attinet, primasque fortunas, ad id usque tempus quo in Stilichonis clarissimi ducis ejusdemque potentissimi viri contubernium introductus est, tacent veteres. Stilichonem in cohorte ab A. 395 ad 400, quo ille consulatum gessit, comitatus est; iidemque fere temporibus divitem illustremque puellam, quam Serena Stilichonis uxor ei conciliaverat, matrimonio duxit. Romam dein reversus poeticam exercebat, Arcadiumque et Honorium imperatores, Stilichone commendante, patronos nactus est; qui eum statua publica, tribunatuque militum, titulo in cujusvis generis meritum id temporis conferri solito, extulerunt. Olybrium, Proinum, Mallium Theodorum, aliosque summos ætatis ejus viros familiares habuit; neque minus populi opinione, quam principum gratia, floruit. Quæ omnia Stilichonis mortem, A. 408, retro verisimile credibile est. Ac sunt quidem qui ad hoc tempus referant ea, quæ ab Hadriano Ægypti præfecto, probiose dicta in se quædam ulciscente, perpassus est. Sed de reliquis Claudiani temporibus nihil certi neque ab ipso neque ab aliis colligi potest: unde verisimile sit, eum non ita diu Stilichoni superfuisse; quippe qui aut de suis ipsis, aut de reipublicæ fortunis aliquid saltem testimonii relicturus erat.

Sol, qui flammigeris mundum complexus habenis
Volvis in exhausto redeuntia sæcula motu,
Spargere diem meliore coma, crinemque repexi
Blandius elato surgant temone jugales,
Efflantes roseum frenis spumantibus ignem. 5
Jam nova germaniis vestigia torqueat annus
Consulibus, lætisque petant exordia menses.
Scis genus Aucheniū, nec te latuere potentes
Anniadæ: nam sæpe soles ductoribus illis
Instaurare vias, et cursibus addere nomen. 10
His neque per dubium pendet Fortuna favorem;
Nec novit mutare vices, sed fixus in omnes
Cognatos procedit honos: quemcunque requires
Hac de stirpe virum, certum est de consule nasci.
Per fasces numerantur avi, semperque renata 15
Nobilitate virent, et prolem fata sequuntur
Continuum simili servantia lege tenorem:
Nec quisquam procerum tentat, licet ære vetusto
Floreat, et claro cingatur Roma senatu,
Se jactare parem: sed, prima sede relicta 20
Aucheniis, de jure licet certare secundo.
Haud secus ac tacitam Luna regnante per Arcton
Sideræ cedunt acies, cum fratre retuso
Æmulus adversis flagraverit ignibus orbis.
Tunc jubar Arcturi languet: tunc fulva Leonis 25
Ira perit Plastro jam rara intermicat Arctos
Indignata tegi: jam caligantibus armis
Debilis Orion dextram miratur inermem. [bini
Quem prius aggrediar? veteris quis facta Pro-
Nesciat, aut nimias laudes ignoret Olybri? 30
Vivit adhuc, complectique vagis sermonibus aures
Gloria fusa Probi, quam nec ventura silebunt
Lustra, nec ignota rapiet sub nube vetustas.
Illum fama vehit trans æquora, transque remotas
Tethyos ambages, Atlanteosque recessus. 35
Audit et, gelido si quem Mæotica pacit
Sub Jove, vel calido si quis conjunctus in axe
Nascentem te, Nile, bibit. Virtutibus ille
Fortunam domuit, nunquamque levantibus alte
Intumuit rebus: sed mens circumfusa luxu 40
Noverat intactum vitio servare rigorem.
Hic non divitias nigrantibus addidit antris,
Nec tenebris damnavit opes: sed largior imbre
Sueverat innumeras hominum diare catervas.
Quippe velut densos currentia munera nimbos 45
Cernere semper orat: populis undare penates:

Assiduos intrare inopes; remeare beatos.
Piaiceps illa manus fluvios superabat Ibero
Aurea dona vomens: sic quis tellure revulsa
Sollicitis fodiens rimatur collibus aurum. 50
Quantum stagna Tagi rudibus stillantia venis
Effluxere decus: quanto pretiosa metallo
Hermi ripa micat: quantus per Lydia culta
Despumat rutilas dives Pactolus arenas.
Non, mihi centenis resonent si vocibus ora, 55
Multifidusque ruat centum per pectora Phæbus,
Acta Probi narrare queam, quot in ordine gentes
Rexerit, ad summi quoties fastigia juris
Venerit, Italia late cum frena teneret,
Illyricosque sinus, et quos arat Africa campos 60
Sed nati vicere patrem, solique mererent
Victores audire Probi: non contigit illi
Talis honor, prima cum parte viresceret ævi:
Non consul cum fratre fuit. Vos nulla fatigat
Cura, diu majora petens: non anxia mentem 65
Spes agit, et longo tendit præcordia voto.
Cæpistis, qua finis erat: primordia vestra
Vix pauci meruere senes; metasque tenetis
Ante, genas dulces quam flos juvenilis inumbret,
Oraque ridentis lanugine vestiat ætas. 70
Tu, precor, ignarum doceas, Parnassia, vatem,
Quis deus ambobus tanti sit muneris auctor.
Postquam fulmineis impellens viribus hostem
Belliger Augustus trepidas laxaverat Alpes,
Roma Probo cupiens dignas persolvere grates, 75
Sedula pro natis dominum flexura rogando
Ire parat: fanuli currum junxere volentem
Impetus, horribilisque Meus, qui semper agentes
Prælia cum fremitu Romam comitantur anhelos.
Sive petat Parthos, seu cuspidet thydaspen
Hic ligat axe rotas: hic sub juga ferrea mittit
Cornipedes, rigidisque docet servire lupatis.
Ipsa, triumphatis qua posidet æthera regnis,
Adsilit, innuunt ritus imitata Mineivæ.
Nam neque cæsariem crinali stringere cultu, 85
Colla nec ornatu patitur mollire retorto;
Dextrum nuda latus, niveos exserta lacertos,
Audacem reteggit manum, laxumque coercent
Mordet gemma sinum: nodus, qui sublevat ense,
Album puniceo pectus discriminat ostro. 90
Miscetur decori virtus, pulchreque severo
Armatur terrore pudor, galeæque minaci

Flava cruentarum prætenditur umbra jubarum,
 Et formidat clypeus Titana lacessit
 Lumine, quem tota variatart Mulciber arte. 95
 Hic patrius Mavortis amor, fetusque notantur
 Rumulei: pius annis inest, et hellus nutrit.
 Electro Tiberis, pueri formantur in auro:
 Fingunt æra lupam: Mavors adamante coruscat.
 Jam simul emissis rapido velocior Euro 100
 Fertur equis: strident Zephyri, cursuque rotarum
 Saucia dividua clarescunt nubila sulcis:
 Nec traxere moras, sed lapsu protinus uno.
 Quem poscunt, tetigere locum; qua fine sub imo
 Angustans aditum curvis anfractibus Alpes, 105
 Claustraque coniectis scopulis durissima tendunt,
 Non alia reseranda manu, sed pervia tantum
 Augusto, geminique fidem mentita tyrannis.
 Semirutæ turres, avulsæque mœnia fumant.
 Crescunt in cumulum strages, vallemque profun-
 Equavere jugis: stagnant immersa cruore [dam
 Corpora: turbantur permixto funere manes.
 Haud procul exacto lætus certamine victor
 Cespite gramineo consederat, arbore fultus
 Acclines humeros: dominum gavisæ coronat 115
 Terra suum, surguntque toris majoribus herbae.
 Sudor adhuc per membra calet, creberque recurrit
 Hælium, et placidi radiant in casside vultus.
 Qualis lætifera populatus cæde Gelonos
 Procutat horrendus Getico Gradivus in Hæmo.
 Exuvias Bellona levat, Bellona tepentes [tam
 Pulvere solvit equos, immensæque cornus in has-
 Porrigitur, tremulique lerit splendoribus Hebrum.
 Ut stetit ante duces discussas Roma per auias,
 Conscia ter sonuit rupes, et inhorruit atrum 125
 Majestate nemus. Prior hic, O numen amicum,
 Dux ait, et legum genitrix, longe jupe regendo
 Circumfusa polo, consors adjuncta Tonanti,
 Dic agetum, quæ causa vis? cur deseris arces
 Ausonias, cælumque tuum? dic, maxima rerum
 Non ego vel Libyos censem tolerare vapores,
 Sarmaticosve pati medio sub frigore Coros,
 Si tu, Roma, velis: pro te quasunque per oras
 Ibimus, et nulla sub tempestate timentes
 Solstitio Meroen, bruma tentabimus Istrum. 135
 Tum regina refert: Non me latet, inclyte rec-
 Quam tua pro Latio victricia castra laborent, [tor,
 Nec quod servitium rursus, furæque rebelles
 Edomitæ paribus sub te cecidere triumphis.
 Sed precor hoc donum cum libertate recenti 140
 Adjicias, si vera manet reverentia nostri.
 Sunt mihi pubentes alto de semine fratres,
 Pignora cara Probi, festa quos luce creatos
 Ipsa meo fovi gremio, cunabula parvæ
 Ipsa dedi, cum matris onus Lucina beatum 145
 Solveret, et magnos proferrent sidera partus.
 His ego nec Decios pulchros, fortasse Metellos
 Prætulim; non qui Prænum domuere ferocem
 Scipiadas, Gallique genus fatale Camillos.
 Pieris pollent studiis, multoque redundant 150
 Eloquio: nec desidia, dapibusve paratis
 Indulgere juvat; nec tanta licentia vitæ
 Abripit, aut mores ætas lasciva relaxat:
 Sed gravibus curis animus sortita senilem
 Ignea longævo frenatur corde juvenis. 155
 Illis, quam proprium ducunt ab origine, sortem
 Oramus præbere velis, annique futurum
 Devoveas venientis iter: non improba posco.
 Non insueta dabis: domus hoc de more requirit.
 Annue: sic nobis Scythicus famuletur Araxes,
 Sic Rhenus per utrumque latus, Medisque sub-

Nostra Semiramæ timeant insignia turres;
 Sic fluat attonitus Romana per oppida Ganges.
 Ductor ad hæc: Opiata jubes, ultroque vo-
 lentem, 161
 Diva, rogas: non hæc precibus tentanda fuissent.
 Usque adeone meam condunt obliviam mentem,
 Ut pigrat meminisse Probi, quo vindice totam
 Vidimus Hesperiam fessaque resurgere gentes?
 Ante dabunt hiemes Nilum, per flumina damæ
 Errabunt, glacieque niger damnabitur Indus; 170
 Ante Thyesteis iterum conterrita mensis
 Intercisa dies refugos vertetur in ortus,
 Quam Probus a nostro possit discedere sensu.
 Diverat, et velox jam nuntius advolat Urbem.
 Extemplo strepuere chori, collesque canoris 175
 Plausibus impulsæ septena voce resulant.
 Lætatur veneranda parens, et pollice docto
 Jam parat auratas trabas, cinctusque micantes
 Stamene, quod molli tondent de stipite Sereæ,
 Fronde lanigeræ carpentes vellera sylvæ: 180
 Et longum tenues tractus producit in aurum,
 Filaque concreto cogit aqualere metallo.
 Qualis purpureas præbebat candida vestes
 Numinibus Latona suis, cum sacra redirent
 Ad loca nutricis jam non errantia Deli; 185
 Illa feros saltus et desolata relinquens
 Mænala, lassato certis venatibus arcu,
 Phœbus adhuc nigris vorantia tela venenis
 Exstincto Pythone ferens: tunc insula notos
 Iambit amica pedes, ridetque Ægæus alumnus
 Lenior, et blando testatur gaudia fluctu. 19
 Sic Proba præcipuo natos exornat amictu,
 Quæ decorat mundum: cujus Romana potestas
 Fetibus augeatur: credas ex æthere lapsam
 Stare Pudicitiam, vel sacro thure vocatam 195
 Junonem Inachiis oculis advertere templis.
 Talem nulla refert antiquis pagina libris,
 Nec Latæ cecinere tubæ, nec Græca vetustas:
 Conjuge digna Probo: nam tantum cœtibuset exstat
 Fœminicæ quantum supereminet ille maritos: 200
 Cui sibi certantes, sexus quid possit uterque,
 Hunc legere torum. Taceat Nereida nuptam
 Pelion: en duplici fecundam consule matrem,
 Felicemque uterum, qui nomina parturit annis.
 Ut sceptrum gessere manu, membrisque rigentes
 Aptavere togas, signum dat summus hiulca 205
 Nube pater, gratamque faciem per inane rotantes
 Prospera vibrati tonuerunt omnia nimbi.
 Accepit sonitus curvis Tiberinus in antris,
 Ima valle sedens, arrectis jux auribus hæsit, 210
 Unde repentinus cœli flagor: illicet herbis
 Pallentes thalamos, et structa cubilia muco
 Deserit, ac Nymphis urnam commendat herilem.
 Illi glauca nitent hirsuto lumina vultu,
 Cæruleis infecta notis, reddentia patrem 215
 Oceanum: crispo densatur gramine colla.
 Vertice luxuriat toto crinalis arundo,
 Quam neque fas Zephyris frangi, nec sole perus
 Æstivo candore mori; sed vivida frondet [tum
 evum complexa caput: taurina levantur 220
 Cornua temporibus rancos sudantia rivos.
 Distillant per pectus aquæ: frons hispida manat
 Imbribus: in liquidos fontes se barba repectit.
 Palla graves humeros velat, quam neverat uxor
 lia, percurrens vitreas sub gurgite telas. 225
 Est in Romuleo procumbens insula Tibri,
 Qua medius geminas interfluit alveus urbes
 Discretas subeunte freto, pariterque minantes
 Ardua turrigeræ surgunt in culmina ripæ.
 Illic stetit, et subitum prospexit ab aggere votum.

Unanimes fratres juncto stipante senatu 231
 Ire forum, strictasque procul radiare secures,
 Atque uno bijuges tolli de limine fasces.
 Obstupuit visu, suspensaque gaudia vocem
 Oppressam tenere diu; mox inchoat ore. 235
 Respice, si tales jactas aluisse fluentis,
 Eurota Spartane, tuis: quid protulit æquum
 Falsus olor, valido quamvis decernere cæstu
 Norint, et ratibus sævas arcere procellas?
 En nova Ledæis soboles fulgentior astris. 240
 Ecce mei cives, quorum jam signifer optat
 Adventum, stellisque parat convexa futuris.
 Jam per noctivagos dominetur Olybrius axes
 Pro Polluce rubens, pro Castore flamma Prohini.
 Ipsi vela regent: ipsis donantibus auras 245
 Navita tranquillo moderabitur æquore pinum.
 Nunc pateras libare deis, nunc solvere multo
 Nectare corda libet: niveos jam pandite cœtus,
 Naidæ, et totum violis prætexite fontem.
 Mella ferant sylvæ: jam profluat ebrius amnis 250
 Mutatis in vina vadis: jam sponte per agros
 Sudent irriguæ spirantia balsama venæ.
 Currat, qui sociæ roget in convivia mense
 Indigenas fluvios, Italici quicunque suberrant
 Montibus, Alpinasque bibunt de more pruinas:

Vulturinusque rapax, et Nar vitiat odor 256
 Sulfure, tardatusque suis erroribus Ufens,
 Et Phaethontem perpassus damna ruinæ
 Eridanus, flavæque terens querceta Maricæ
 Liris, et Cæbalis qui temperat arva Galesus. 260
 Semper honoratus nostris celebrabitur undis
 Iste dies; semper dapibus recoletur opimis.
 Sic ait, et Nymphæ patris præcepta secutæ
 Tecta parant epulis, ostroque infecta corusco
 Humida gemmiferis illuxit regia mensis. 265
 O bene signatum fraterno nomine tempus!
 O consanguineis felix auctoribus anne,
 Incipe quadrifidum Phœbi torquere laborem.
 Prima tibi procedat hiems, non frigore torpens.
 Non canas vestita nives, non aspera ventis, 270
 Sed tepido calefacta Noto: ver inde serenum
 Protinus, et liquidi clementior aura Favoni
 Pratis te croceis pingat: te messibus æstas
 Induat, autumnusque madentibus ambiat uvæ.
 Omni nobilior lustro, tibi gloria soli 275
 Contigit, exactum nunquam memorata per ævum,
 Germanos habuisse duces: te cuncta loquetur
 Tellus, te variis scribent in floribus Horæ,
 Longaque perpetui ducent in sæcula fasti.

IN RUFINUM LIBRI PRIMI PRÆFATIO.

Phœbeo domitus Python cum decedit areu,
 Membraque Cirrhæo fudit anhela iugo;
 Qui spiritus tegeret montes, hauriret hiatu
 Flumina, sanguineis tangeret astra júbis.
 Jam liber Parnassus erat, nexuque soluto
 Cæperat erecta surgere fronde nemus.
 Concussæque diu spatiosis tractibus orni
 Securæ ventis explicuere comas.
 Et qui vipereo spumavit sæpe veneno

Cephisos, liquidis purior ibat aquis. 10
 Omnis, Io Pæan, regio sonat: omnia Phœbum
 Rura canunt: tripodas plenior aura rotat.
 Auditoque procul Musarum carmine ducti
 Ad Themidis coeunt antia severa dei.
 Nunc alio Domini telis Pythone peremto 15
 Convenit ad nostram sacra caterva lyram,
 Qui stabilem servant Augustis fratribus orbem,
 Justitia pacem, viribus arma regunt.

LIBER PRIMUS.

Sæpe mihi dubiam traxit sententia mentem,
 Curarent superi terras, an nullus inesset
 Rector, et incerto fuerent mortalia casu.
 Nam cum dispositi quæsissem fœdera mundi,
 Præscriptosque mari fines, annis que meatus,
 Et lucis noctisque vices; tunc omnia rebar
 Consilio firmata dei, qui lege moveri
 Sidera, qui fruges diverso tempore nasci,
 Qui variam Phœben alieno jussu igni
 Compleri, solemque suo: porrexerit undis 10
 Littora: tellurem medio libraverit axe
 Sed cum res hominum tanta caligine volvi
 Adspicerem, lætosque diu florere nocentes,
 Vexarique pios; rursus labefacta cadebat
 Religio, causæque viam non sponte sequebar
 Alierius, vacuo quæ currere semina motu 16
 Affirmat, magnumque novas per inane figuras
 Fortuna, non arte, regi: quæ Numina sensu
 Ambiguo vel nulla putat, vel nescia nostri.
 Abstulit hunc tandem Rufini pœna tumultum, 20
 Absolvitque deos. Jam non ad culmina rerum

Injustos crevisse queror: tolluntur in altum,
 Ut lapsu graviore ruant. Vos pandite vati,
 Pierides, quo tanta lues eruperit ortu.
 Invidiæ quondam stimulis incanduit atrox 25
 Alecto, placidas late cum cerneret urbes.
 Protinus infernas ad limina tetra sorores,
 Concilium deformæ, vocat: glomerantur in unum
 Innumerae pestes Erebi, quascunque sinistro
 Nox genuit fetu; nutrix Discordia belli, 30
 Imperiosa Fames, leto vicina Senectus,
 Impatiensque sui Morbus, Livorque secunda
 Anxius, et scisso mærens velamine Luctus,
 Et Timor, et cæco præceps Audacia vultu, 34
 Et Luxu populator opum, quem semper adhæ-
 Infelix humili gressu comitatur Egestas, [rens
 Fœdaque Avaritiæ complexæ pectora matris
 Insomnes longo veniunt examine Curæ.
 Complentur vario ferrata sedilia cœtu,
 Torvaque collectis stipatur curia monstis. 40
 Alecto stetit in mediis, vulgusque tacere
 Jussit, et obstantes in tergum repulit hydros,

Perque humeros errare dedit: tum corde sub imo
Inclusam rabidis patefecit vocibus iram.

Sicce tranquillo produci sæcula cursu, 45
Sic fortunatas patiemur vivere gentes?

Quæ nova corrumpit nostros clementia mores?
Quo rabies innata perit? quid inania prosunt

Verbera? quid facibus nequicquam cingimur atriæ?

Heu nimis ignavæ, quas cælo Jupiter arctas, 50
Theodosius terris! en aurea nascitur ætas.

En proles antiqua redit: Concordia, Virtus,
Cumque Fide Pietas alta cervice vagantur,

Insignemque canunt nostra de plebe triumphum.

Pro dolor! ipsa mihi liquidas delapsa per auras

Iustitia insultat, vitiisque a stirpe recisis 56

Elicit oppressas tenebroso carcere leges.

At nos indecoris longo torpebimus ævo,

Omnibus ejectæ regnis? agnoscite tandem

Quid Furias deceat: consuetas sumite vires, 60

Conventuque nefas tanto decernite dignum.

Jam cupio Stygiis invadere nubibus astra,

Jam flatu violare diem, laxare profundo

Frena mari, ruptis fluvios immittere ripis,

Et rerum vexare fidem. Sic fata cruentum 65

Mugit, et tortos serpentum erexit hiatus,

Noxiæque effudit concusso crine venena.

Anceps motus erat: vulgi pars maxima bellum

Indicit superis; pars Ditiæ jura tumentur.

Dissensuque alitur rumor: ceu murmurat alti 70

Impacata quies pelagi, cum flamine fracto

Durat adhuc sævique tumor, dubiumque per æ-

lassa recedentis fluitant vestigia venti. [tum

Improba mox surgit tristi de sede Megæra, 74

Quam penes insani fœmitus, animique profanus

Error, et undantes spumis furiabilibus iræ.

Non nisi quæsitum cognata cræde cruorem,

Illicitumve bibit, patrius quem fuderit ensis,

Quem dederint fratres: hæc terruit Hercules ora,

Et defensora terrarum polluit arcus: 80

Athamantæe direxit spicula dextræ:

Hæc Agamemnonios inter bacchata penates

Alternis ludit jugulis: hæc auspice tedæ

Œdipoden matri, natæ junctæ Thyesten.

Quæ tunc horronis efflatur talia dictis: 85

Signa quidem, o sociæ, divos attollere contra

Nec fas est, nec posse reor: sed lædere mundum

Si libet, et populis commune intendere letum,

Est mihi prodigium cunctis immanius hydrys,

Tigride nobilius feta, violentius Austris 90

Acribus, Euripi refluxus incertius undis,

Rufinus: quem prima meo de matre cadentem

Suscepi gremio: reptavit parvus in ieto

Sæpe sinu, teneore per ardua colla volutus

Ubera quæsitivæ fletu, linguisque triauncis 95

Mollia lambentes sinxerunt ora cerastæ.

Meque etiam tradente, dolos, artemque nocendi,

Et didicit simulare fidem, sensusque minaces

Protegere, et blando fraudem prætexere risu,

Plenus ævitiæ, luc ique cupidine fervens. 100

Non Tartesiæcis illum satiaris arenis

Tempus pretiosa Tagi, non stagna rubentis

Anrea Pactoli; totumque exhausit lhernum,

Ardebit majore siti. Quam fallere mentes

Doctus, et unanimes odiis turbare sodales! 105

Talem progenies hominum si priæca tulis-et,

Pirithoum fureret Theseus; offensus Orestem

Desereret Pylades; odisset Castora Pollux.

Ipsa quidem fateor vinci, rapidoque magistrum

Prævenit ingenio: nec plus sermone morabor:

Solus habet, quicquid scelerum possedimus om-

nes.

111

Hunc ego, si vestræ res est accommoda turbæ,
Regalem ad summi producam principis aulam.

Sit licet ille Numa gravior, sit denique Minos,

Cedet, et insidiæ nostri flectetur alumni. 118

Orantem sequitur clamor, cunctæque profanas

Porrexere manus, inventaque tristia laudant.

Illa, ubi cæruleo ves'es connexit angue, [rum

Novavique adamante comas, Phlegethonta sono-

Poscit, et ambusto flagrantis ab aggere ripæ 120

Iugentem piceo succendit gurgite pinum,

Pigraque veloces per Tartara concutit alas.

Est locus, extremum qua pandit Gallia littus,

Oceani prætentus aquis, ubi fertur Ulixes

Sanguine libato populum movisse silentem. 125

Illic unibrarum tenui stridore volantum

Flebilis auditur questus: simulacra coloni

Pallida, defunctasque vident migrare figuras.

Hinc dea prosiliit, Phœbique egressa serenos

Inferit radios, ululatuque æthera rupit 130

Terrifico: sensit ferale Britannia murmur, [thys

Et Senonum quatit arva fragor, revolutaque Te-

Substitit, et Rhenus projecta torpuit urna.

Tunc in canitiem mutatis sponte colubris

Longævum mentita senem, rugisque severas 135

Persulcata genas, et ficto languida passu,

Invadit muros Elusæ, notissima dudum

Tecta petens, oculisque diu liventibus hæsit,

Pejorem mirata virum: tunc talia fati:

Otia te, Rufine, juvant? frustra que juventæ

Consumis florem patriis inglorius arvis? 141

Heu nescis quid fata tibi, quid sidera donent,

Quid fortuna paret: toti dominabere mundo,

Si parere velis: artus ne speime seniles.

Namque mihi magicæ vires, ævique futuri 145

Præscius ardor inest: novi, quo Thessala cantu

Eripiat lunare jubar, quid signa sagacis

Ægypti valeant, qua gens Chaldæa vocatis

Imperet arte deis: nec me latuere fluentes

Arboribus succi, funestarumque potestas 150

Herbarum, quicquid letali gramine pollens

Caucasus, et Scythicæ vernant in carmina rupes,

Quas legit Medea feror, et callida Circe.

Sæpius horrendos manes, sacrisque citavi

Nocturnis Hecaten, et condita funera traxi 155

Carminibus victura meis, multosque canendo,

Quamvis Parcarum restarent fila, peremi

Ire vixæ quercus, et fulmen stare coegi,

Versaque non prono curvavi flumina lapsu

In fontes reductura sinus: neu vana locutum 160

Me fortasse putes, mutatos cerne penates.

Dixerat: et nivæ (mirum) cæpere columnæ

Ditari, subitoque trabes lucere metallo.

Illecebris capitur, nimiumque elatus avaro

Pascitur intuitu. Sic rex ad prima tumebat 165

Mæonius, pulchro cum verteret omnia tactu. [tos

Sed postquam riguisse dapes, sulvamque revinc-

In glaciem vidit latices, tum munus acerbum

Sensit, et invisio votum damnavit in auro. [cariæ,

Ergo animi victus, Sequimur quocunque vo-

Seu tu vir, seu numen, ait: patriæque relicta

Eoas jussu Furis tendebat ad arces,

Instabilesque olim Symplegadas, et freta remis

Incluta Thessaliciæ, qua celsa Bosphorus urbe

Splendet, et Odrysii Asiam diateminat oris. 175

Ut longum permensus iter, ductusque maligno

Stamine fatorum claram subrepit in aulam,

Illic ambitio nasci, discedere rectum;

Venum cuncta dari: profert arcana, clientes

Fallit, et ambitos a principe vendit honores. 180

Ingeminat crimen, commoti pectoris ignem

Nutrit, et exiguum stimulando vulnus acerbat.

Ac velut innumeros annes accedere Nereus
Nescit, et undantem quamvis hinc lauriant Istrum
Hinc bibat æstivum septeno gurgite Nilum, 185
Par semper, similisque meat: sic fluctibus auri
Expleri calor ille nequit. Cuicunque monile
Contextum gemmis, aut prædia culta fuissent,
Rufino populandum erat, dominoque parabat
Exitum secundus ager: metuenda colonia 190
Fertilitas: laribus pellit, detrudit avitis
Finibus, aut aufert vivis, aut occupat hæres.
Congestæ cumulantur opes, orbisque rapinas
Accipit una domus: populi servire coacti,
Plenaque privato succumbunt oppida regno. 195

Quo vesane ruis? teneas utrumque licebit

Oceanum, laxet rutilos tibi Lydia fontes,
Jungantur solum Cressi, Cyrique tiara;
Nunquam dives eris, nunquam satiabile questu.
Semper inops, quicunque cupit. Contentus ho-
Fabricius parvo spernebat munera regum, [nesto
Sudabatque gravi consul Serranus aratro,
Et casa pugnares Curios angusta tegebat.

Hæc mihi paupertas opulentior: hæc mihi tecta
Culminibus majora tuis. Tibi quærit inanes 205
Luxuries nocitura cibos; mihi donat inemtas
Terra dapes: rapiunt Tyrios ibi vellera fucos,
Et picturatæ saturantur murice vestes;
Hic radiant flores, et prati viva voluptas
Ingenio variata suo: fulgentibus illic 210
Surgunt strata toris; hic mollis panditur herba,
Sollicitum curis non abruptura soporem.
Turba salutantum latas ibi perstrepat sedes;
Hic avium cantus, labentis murmura rivi.

Vivitur exiguo melius: natura beatiss 215
Omnibus esse dedit, ai quis cognoverit uti.
Hæc si nota forent, frueremur simplice cultu:
Classica non fremerent: non stridula fraxinus iret.
Non ventus quateret puppes, non machina muros.

Crecebat scelerata sitis, prædæque recentis
Incestus flagrabat amor, nullusque petendi 221
Cogendæ pudor: crebris perjuria nectit
Blanditiis: sociat perituro federe dextras.
Si semel e tantis poscenti quisque negasset,
Effera prætumido quætebat corda furore. 225
Quæ sic Gætuli jaculo percussa læna,
Aut Hyrcana premens raptorem bellua Parthum.
Aut serpens calcata furit? jurata deorum
Majestas teritur: nusquam reverentia mensæ.
Non conjux, non ipse simul, non pignora cæsa
Sufficiunt odiis: non extinxisse propinquos, 231
Non notos egisse sat est: excindere cives
Funditus, et nomen gentis delere laborat.
Nec celeri mittit leto: crudelibus ante
Suppliciiis fruitur: cruciatus, vincla, tenebras, 235
Dilato mucrone, parat: pro sævior ense
Parcendi rabies, concessaque vita dolori!
Mors adeone parum. Causis fallacibus instat:
Arguit attonitos se iudice: cætera segnis,
Ad facinus velox: penitus regione remotas 240
Impiger ire vias: non illum Sirius ardens,
Brumave Rhipæo stridens Aquilone retardat.
Effera torquebant avidæ præcordia curæ,
Effugeret ne quis gladios, neu perderet ullum
Augusto miserante nefas. Non flectitur annis,
Non ætate labat: juvenum rorantia colla 246
Ante patrum vultus stricta cecidere securi.
Ibat grandævus nato moriente superates
Post trabem exsul. Quis prodere tanta relatu
Funera, quis cædes possit deslere nefandas? 250
Quid tale immanes unquam gessisse feruntur

Vei Sinis Iathmiaca pinu, vel rupe profunda
Sciron, vel Phalaris tauro, vel carcere Sulla?
O mites Diomedis equi! Busiridis aræ
Clementes! jam Cinna pius, jam, Spartace, lenis
Rufino collatus eris. Dejecerat omnes 256
Occultis odiis terror, tacitique sepulcor
Suspirant gemitus, indignarique verentur.

At non magnanimitas Stilichonis eodem
Fracta metu: medio solus sed turbine rerum 260
Contra letiferos rictus, contraque rapacem
Movit tela feram, volucris non præpete cursu
Vectus equi, non Pegaseis adjutus habenis.
Hic cunctis optata quies, hic sola pericli [tem.
Turris erat, clypeusque trucem porrectus in hos-
Hic profugis sedes, adversaque signa furori, 266
Servandis hic castra bonis: hucusque minatus
Hærebat, retroque fuga cedeat inertii.
Haud secus, hiberno tumidus cum vortice torrens
Saxa rotat, volvitque nemus, pontesque revellit,
Frangitur objectu scopuli, quærensque meatum
Spumat, et illius montem circumtonat unda.
Qua dignum te laude feram, qui pæne ruenti
Lapsuroque tuos humeros objeceris orhi?

Te nobis trepidæ ceu sidus dulce carinæ 275
Ostendere dei, geminis quæ lasa piocellis
Tunditur, et victo trahitur jam cæca magistro.
Inachius rubio perhibetur in æquore Perseus
Neptuni domuisse pecus; sed tutior alis:
Te non penna vehit: rigida cum Gorgone Persens;
Tu non vipereæ defensus crine Medusæ. 281
Illum vilis amor suspensæ virginis egit;
Te Romana salus. Taceat superata vetustas:
Herculeo conferre tuis jam desinat actus.

Una Cleonæum pascebat sylvæ leonem: 285
Arcadiæ saltum vastabat dentibus unum
Sævus aper: tuque o compressa matre rebellis
Non ultra Libyæ fines, Antææ, nocebas:
Solaque fulmineo resonabat Creta juveneco, 289
Lernæamque virens obsederat Hydra paludem.
Hoc monstrum non una palus, non una tremebat
Insula: sed Latia quicquid ditioe subactum
Vivit, et a primis Ganges horrebat Iberis.
Hoc neque Geryones triplex, nec turbidus Orci
Janitor æquabunt, nec si concurrat in unum [ræ.
Vis Hydræ, Scyllæque fames, et flamma Chimæ-
Certamen sublime diu, sed moribus impar,
Virtutum scelerumque fuit. Jugulare minatur;
Tu prohibes: ditem spoliât; tu reddis egenti.
Eruit; instauras: accendit prælia; vincis; 300

Ac velut infecto morbus crudescere cælo
Incipiens primos pecudum depascitur artus;
Mox populos urbesque rapit, ventisque perustis
Corruptos Stygiam pestem desudat in annes:
Sic avidus prædo jam non per singula sævit, 305
Sed sceptris inferre minas, omnique perento
Milite Romanas ardet prosternere vites. [tat
Jam gentes Istrumque movet, Scythiamque recep-
Auxilio, traditque suas hostilibus armis
Reliquias. Mixtis descendit Sarmata Dacis, 310
Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
Masagetes, cæsamque bibens Mæotida Alanus,
Membraque qui ferro gaudet pinxisse Gelonus,
Rufino collecta manus: vetat ille donari.
Innectitque moras, et congrua tempora differt. 315

Nam tua cum Geticas stravisset dextra catervas,
Ultra ducis socii letum, parsque una maneret
Debilior, facilisque capi; tunc impius ille
Proditor imperii, conjuratusque Getarum,
Distulit instantes eluso principe pugnas, 320
Hunnorum laturus opem, quos flore bello

Norat, et invisis mox se conjungere castra.

Est genus extremos Scythiæ vergentis in ortus
Trans gelidum Tanain, quo non famosius ullum
Arctos alit : turpes habitus, obæcenæque visu 325
Corpora : mens duro nunquam censura labori.
Præda cibus, vitanda Ceres, frontemque secari
Ludus, et occisos pulchrum jurare parentes.
Nec plus nubigenas duplex natura bifformes
Cognatis aptavit equis. Accerrima nullo 330
Ordine mobilitas, insperatque recursus.

Quos tamen impavidus contra spumantis ad Hebri
Tendis aquas, sic ante tubas ferrumque precatus :

Mavors, nubifero seu tu procumbis in Hæmo,
Seu te cana gelu Rhodope, seu remige Medo 335
Sollicitatus Athos, seu caligantia nigris
Ilicibus Pangæa tenent, accingere mecum,
Et Thracas defende tuos : si lætior adait
Gloria, vestita spoliis donabere quercu.

Audit illa pater, scopulisque nivalibus Hæmi
Surgit, et hortatur celeres clamore ministros. 341
Fer galeam, Bellona, mihi, nexuque rotarum
Tende, Pavor : frena rapidos, Formido, jugales.
Festinas urgete manus : meus ecce paratur
Ad bellum Stilicho, qui me de more tropæis 345
Ditat, et hostiles suspendit in arbore cristas.
Communes semper litui, communia nobis
Signa canunt, junctoque sequor tentoria curru.
Sic fatus campo insiliit, lateque fugatas
Hinc Stilicho turmas, illinc Gradivus agebant,
Et clypeis et mole pares : stat cassis utrique 351
Sidereis hirsuta jubeis, loricaque cursu
Æstuat, et largo satiatur vulnere cornus.

Acrior interea voto, multoque Megæra

Luxuriata malo, mæstam deprendit in arce 335
Jus' itiam, diroque prior sic ore lacescit. [sus,

En tibi prisca quies, revocataque sæcula rur-
Ut rebare, vigent : en nostra potentia cessit,
Nec locus est usquam Furiis : huc lumina flecte
Adspice, barbaricis jaceant quot mœnia flammis,
Quas mihi Rufinus strages, quantumque cruoris
Præbeat, et quantis epulentur cædibus hydri. [tis
Linque homines, sortemque meam : pete sidera : no-
Autumni te redde plagia, qua vergit in Austrum
Signifer : æstivo sedes vicina Leoni 365
Jam pridem, geminæque vacant confinia Libræ.
Atque utinam per magna sequi convexa liceret.

Diva refert : Non ulterius bacchabere demens.

Jam pœnas tuus iste dabit : jam debitus ultor
Imminet, et terras qui nunc, ipsumque fatigat 370
Æthera, nec vili moriens condetur arena.

Jamque aderit læto promissus Honorius ævo,
Nec forti genitore minor, nec fratre corusco ;
Qui subigat Medos, qui cuspidem proterat Indos.
Sub juga venturi reges : calcabitur asper 375
Phasis equo, pontemque pati cogetur Araxes.

Tuque simul gravibus ferri religata catenis
Expellere die, debellatasque draconum
Tonsa jubeas imo barathri condere recessu.
Tum tellus communis erit : tum limite nullo 380
Discernetur ager : nec vomere sulcus adunco
Findetur ; subitis messor gaudebit aristas.
Rorabunt querceta favis : stagnantia passim
Vina fluent, oleique lacus : nec murice tinctis
Velleribus quæretur honos, sed sponte rubebunt
Attonito pastore greges : pontumque per omnem
Ridebunt virides gemmis nascentibus algæ.

IN RUFINUM LIBRI SECUNDI PRÆFATIO.

Pandite defensum reduces Heliconæ sorores,

Pandite : permissis jam licet ire choris.

Nulla per Aonios hostilis buccina campos
Carmina mugitu deteriore vetat.

Tu quoque securis pulsa formidine Delphis, 5
Floribus ultorem, Delie, cinge tuum.

Nullus Castalios latices, et præscia fati

Flumina polluto barbarus ore bibit.

Alpheus late rubuit, Siculumque per æquor

Sanguineas belli retulit unda notas : 10

Agnovitque novos absens Arethusa triumphos,

Et Geticam sensit teste cruore necem.

Immensas, Stilicho, succedant otia curis,

Et nostræ patiens corda remitte lyræ.

Nec pudeat longos interrupuisse labores, 15

Et tenuem Musis constituisse moram.

Fertur et indomitus tandem post prælia Mavors

Lassa per Odrysias fundere membra nives,

Oblitusque sui, posita clementior hasta,

Pieris aures pacificare modis. 20

LIBER SECUNDUS.

Jam post edomitas Alpes, defensusque regna

Hesperie, merita complexus sede parentem

Auctior adjecto fulgebat sidere mundus :

Jamque tuis, Stilicho, Romana potentia curis

Et rerum commissus apex ; tibi credita fratrum 5

Utraque majestas, geminæque exercitus aulæ.

Rufinus (neque enim patiuntur sæva quietem

Crimina, pollutæque negant arecere fauces)

Infandis iterum terras accendere bellis

Inchoat, et solito pacem vexare tumultu. 10

Hæc etiam secum : Quanam ratione tuebor

Spem vitæ fragilem ? qua tot depellere fluctus

Arte queam ? premor hinc odiis ; hinc milite cin-
gor. [ullus

Heu quid agam ? non arma mihi, non principis

Auxiliatur amor : matura pericula surgunt 15

Undique, et impositi radiant cervicibus enses.

Quid restat, nisi cuncta novo confundere luctu,

Insontesque meæ populos micare ruinae ?

Everso juvat orbe mori : solatia leto

Exitium commune dabit : nec territus ante 20

Dedecam : cum luce simul linquenda potestas.

Ille fatus, ventis veluti si frena remittat
 Æolus, abrupto gentes sic objice fudit.
 Laxavitque viam bellis, et, ne qua maneret
 Immunis regio, cladem divisit in orbem, 25
 Disposuitque nefas. Alii per terga ferocis
 Danubii solidata ruunt, expertaque remos
 Frangunt stagna rotis: alii per Caspia claustra
 Armeniasque nives inopino tramite ducti
 Invadunt Orientis opes. Jam pascua fumant 30
 Cappadocum, volucrumque parens Argeus equo-
 rum.

Jam rubet altus Halys: nec se defendit iniquo
 Monte Cilix: Syriæ tractus vastantur amœni:
 Adsumuntque choris, et læta plebe canorum
 Proterit imbellem sonipes hostilis Orontem. 35
 Hinc plancus Asiæ: Geticis Europa cætervis
 Ludibrio prædæque datur, frondentis adusque
 Dalmatiæ fines: omnis, quæ mobile Ponti
 Æquor, et Hadriacas tellus interjacet undas,
 Squalet inops pecudum, nullis habitata colonis,
 Instar anhelantis Libyæ, quæ torrida semper 41
 Solibus humano necit mansuescere cultu.
 Thessalus ardet ager: reticet pastore fugato
 Pelion: Emathias ignis populatur aristas. [cum,
 Jam plaga Pannoniæ, miserandaque mœnia Thra-
 Arvaque Mysorum jam nulli flebile Jamnum, 46
 Sed cursus sollennis erat, campusque furori
 Expositus, sensumque malis detraherat usus.
 Eheu quam brevibus pereunt ingentia fati!
 Imperium tanto quæsitum sanguine, tanto 50
 Servatum, quod mille ducum peperere labores,
 Quod tantis Romana manus contextit annis,
 Prodit unus iners angusto tempore verit.

Urbs etiam, magnæ quæ dicitur æmula Romæ,
 Et Chalcedonias contra despectat arenas, 55
 Jam non finitimo Martis terrore movetur;
 Sed propius lucere faces, et rauca sonare
 Cornua, vibratisque peti fastigia telis
 Adspicit. Hi vigili muros statione tueri,
 Hi junctis properant portus munire carinis. 60
 Obsessa tamen ille ferus lætatur in urbe,
 Exultatque malis, summoque e culmine turris
 Impia vicini cernit spectacula campi.
 Vincitas ire nurus, hunc in vada proxima mergi
 Seminecem, hunc subito percussum vulnere labi
 Dum fugit, hunc animam portis efflare sub ipsis,
 Nec canos prodesset seni, puerique cruore
 Maternos undare sinus, immensa voluptas,
 Et risus plerumque subit: dolor afficit unus,
 Quod feriat non ipse manu: videt omnia late 70
 Præceptis incensa suis, et crimine tanto
 Luxuriat, carumque sibi non abnuat hostem.
 Jactabatque ultro, quod soli castra paterent,
 Sermonumque foret vicibus permissa potestas,
 Egregii quoties exisset fœderis auctor. 7
 Stipatur sociis, circumque armata clientum
 Agmina privatis ibant famulantia signis.
 Ipse inter medios, ne qua de parte relinquat
 Barbariem, revocat fulvas in pectora pelles,
 Fienaque, et immanes pharetras, arcusque so-
 noros 80

Adsimulat, mentemque palam testatur amictu.
 Nec pudet Ausonios currus et jura regentem
 Sumere deformes ritus, vestemque Getarum,
 Insignemque habitum Latii mutare togæque.
 Mærent captivæ pellito iudice leges. 85
 Quis populi tunc vultus erat? quæ murmura fur-
 tim?

[rem
 Nam miseris nec flere quidem, aut lenire dolo
 Colloquiis impune Necet: Quonam usque feremus

Initiale jugum? diræ quis terminus uouquam
 Fortis erit? quis nos funesto turbine rerum 90
 Ut tantis solvet lacrymis? quos barbarus illinc,
 Ilinc Rufinus agit: quibus arva fretumque ne-
 gantur.

Magna quidem per rura lues; sed major oberrat
 Intra tecta timor. Tandem succurre ruenti 94
 Heu patriæ, Stilicho: dilecta hic pignora certe,
 Hic domus: hic thalamis primum genialibus
 Hic tibi felices erexit regia lædas. [omen:
 Vel solus, sperate, veni: te prælia visio
 Languescent, avidique cadet dementia monstri.
 Talibus urgetur discors Aurora precellis. 100

At Stilicho, Zephyris cum primum bruma re-
 ct jugæ diffusis nudari cæpta pruina, [mitti,
 Partibus Italiæ tranquilla in pace locatis,
 Utraque castra movens, Phœbi properabat ad or-
 tica discretis Eoæque robora turmis [tus,
 Complexus. Nunquam tantæ ditione sub una
 Convenerent manus, nec tot discrimina vocum.
 Ilinc Armeniæ vibratis crinibus alæ,
 Herbida collectæ facili velamina nodo:
 Inde truces flavo comitantur vertice Galli, 110
 Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit,
 Et quos nascentis explorat gurgite Rhenus,
 Quosque rigat retro pernicios unda Garumnæ,
 Oceani pleno quoties impellitur æstu.
 Mens eadem cunctis, animique recentia ponunt
 Vulnera: non odit victus, victorve superbit. 116
 Et quamvis præsens tumor, et civilia nuper
 Classica, bellatrixque etiam nunc ira caleret,
 In ducis eximium conspirare favorem.
 Haud aliter Xerxes toto simul orbe secutus 120
 Narratur rapuisse vagos exercitus amnes,
 Et telis umbrasse diem, cum classibus iret
 Per scopulos, tectumque pedes contemneret
 æquor.

Vix Alpes transgressus erat, nec jam amplius
 errat

Barbarus, adventumque tremens se cogit in unam
 Planitiem, totoque includit pascua gyro. 126
 Tum duplicem fossam, non exsuperabile vallum,
 Asperat alternis sudibus, murique locata
 In speciem: æsis obtendit plaustra juvenis.

At procul exsanguis Rufinum perculit horror:
 Infectæ pallore genæ: stetit ore gelato 131
 Incertus, pelleretne fugam, veniamne subactus
 Posceret, an fidos sese transferret in hostes.
 Quid nunc divitiæ, quid fulvi vasta metalli
 Congeries, quid purpureis effluta columnis 135
 Atria, prolataque juvant ad sidera moles?
 Audit iter, numeratque dies, spatioque viarum
 Metitur vitam: torquetur pace futura,
 Nec recipit somnos, et sæpe cubilibus amens
 Excutitur, pœnamque luit formidine pœnæ. 140
 Sed redit in rabiem, scelorumque immane resumit
 Ingenium, sacrasque fores prædixit aulæ
 Intrat, et Arcadium mixto terrore precatur.
 Per fratris regale juhar, per facta parentis
 Ætherii, floremque tui te deprecor ævi, 145
 Eripe me gladiis: liceat Stilichonis iniquas
 Evitare minas. In nostram Gallia credem
 Conjuncta venit: quicquid rigat ultima Tethys,
 Extremos ultra volitat gens si qua Britannos,
 Mota mihi: tantis capiendi credimur arma? 150
 Tot signis unum petitur caput? unde cruoris
 Ista sitis? geminum cœli sibi vindicat axem,
 Et nullum vult esse parem: succumbere poscit
 Cuncta sibi: regit Italiam, Libyenque coeret;
 Hispanis Galliaque jubet: non orbita solis, 155

Non illam natura capit. Quasunque paravit
Hic Augustus opes, et quas post bella recepit,
Solut habet: possessa semel non reddere cumat.
Scilicet ille quidem tranquilla pace fruatur;
Nos premat obsidio: quin partem invadere tentat?
Des rat Illyricos fines; Eoa remittat 161
Agmina; fraternas ex aequo dividat hastas;
Nec accepti tantum fueris, sed militie, hæres.
Quod si dissimulas nostræ succurrere morti,
Nec prohibere paras; manes et sidera testor, 165
Hæc cervix non sola cadet: miscabitur alter
Sanguis, nec Stygias ferar incommittatus ad umbras,
Nec mea securus ridebit funera victor.

Hæc ubi; dictatur facinus, missusque repente
Qui ferat extortas invito principe voces. 170

Interea Stilicho jam lætior hoste propinquo,
Nec multo spatii distantibus æquore vallis,
Pugnandi cupidas accendit voce cohortes.
Armenis frons læva datur; per cornua Gallos
Dexteriora locat. Spumis ignescere frena, 175
Pulveris extolli nimbos, lateque videres
Surgere purpureis undantes anguibas hastas,
Serpentumque vago cœlum sævire volatu.
Implet Thessaliam ferri nitor, atraque docti
Cornepidea, teneroque annis reptatus Achilli,
Et nemus Cætæum radiat: clamore nivalis 181
Ossa tonat, pulsoque fragor geminatur Olympo.
Intumuit virtus, et lucis prodigius arsit
Impetus: haud illos rupes, haud alta vetarent
Flumina: præcipiti stravissent omnia cursu. 185

His si tunc animis acies collata fuisset,
Prodit non tantas vidisset Græcia clades:
Oppida semoto Pelopœia Marte vigerent:
Starent Arcadiæ, starent Lacedæmonis, arces:
Non mare fumasset geminum flagrante Corintho,
Nec fera Cæcropias traxissent vincula matres. 191
Illa dies potuit nostris imponere finem
Cladibus, et sceleris causas auferre futuri.
Invida, pro, quantum rapuit Fortuna triumphum!

Inter equos, interque tubas mandata feruntur 195
Regia, et armati veniunt ductoris ad aures.
Obstupuit: simul ira virum, simul obrutings
Mæror, et ignavo tantum licuisse nocenti
Miratur: dubios anceps sententia volvit
Eventus: peragat pugnas, an foris cœpta 200
Deserat? Illyricis ardet succurrere damnis;
Præceptis ob stare timet: reverentia frangit
Virtutis stimulus: hinc publica commoda suadent,
Hinc metus invidiæ. Tandem indignatus ad astra
Extollit palmas, et ab imo pectore satur: 205

Numina Romanis necdum satiaa ruinis,
Si juvat imperium penitus de stirpe revelli,
Uno si placuit deleri sæcula lapsu,
Si piget humani generis; prorumpat in arva
Libertas effrena maris, vel limite justo 210
Devius errantes Phaethon confundat habenas.
Cur per Rufinum geritur? procumbere mundum
Hoc auctore pudet. Mediis revocamur ab armis,
Pro dolor, et strictos deponere cogimur enses.
Vos, arsuræ urbes, perituraque menia, testor. 215
Cedo equidem, et miserum permitto casibus orbem.

Flectite signa, duces: redeat jam miles Eois.
Parendum: taceant litui: prohibete sagittas.
Parcite contiguo, Rufinus præcipit, hosti.

His dictis, omnes una fremuere manipuli, 220
Quantum non Italo percussa Cæronia fluctu:
Quantum non madidis elisa tonitrua Coris.
Secernique negant, creptaque prælia poscunt:

Insignemque ducem populus defendit uterque,
Et sibi quisque trahit: magno certatur amore,
Alternamque fidem non illaudata laceasit 225
Seditio: talique simul clamore queruntur:

Quis mihi nudatos enses, quis tela lacertis
Excudit, et solvi curvatos imperat arcus?
Quisnam audet leges vibrato imponere ferro?
Inflammata semel nescit mitescere virtus. 231
Jam mihi barbaricos sentientia pila cruores
Sponte volant, ultrixque manus mucrone furenti
Ducitur, et siccum gladium vagina recusat.
Num patiar? semperne Getis discordia nostra 235
Proderit? en iterum belli civilis imago.
Quid consanguineas acies, quid dividis olim
Concordes aquilas? non dissociabile corpus,
Conjunctumque sumus. Te, quo libet ire, se-
quimur.

Te vel Hyperboreo damnatam sidere Thulen,
Te vel ad incensas Libyæ comitator arenas, 241
Indorum si stagna petas, rubrique recessus
Æquoris, auriferum veniam poturus Hydaspen.
Si calcare Notum, secretaque littora Nili
Nascentis jubeas, mundum post terga relinquam.
Et quocunque loco Stilicho tentoria figet, 246
Hic patria est. Dux inde vetat: Desistite,
quæso,

Atque avidam differte manum: cadat iste minacis
Invidie cumulus: non est victoria tanti,
Ut videar vicisse mihi. Vos, fida juventus, 250
Ite, mei quondam socii. Nec plura locutus
Flectit iter: vacuo qualis discedit hiatu
Impatiens remeare leo, quem plurima cuspis
Et pastores pepulerunt igne catervæ,
Inclinatque jubeas, demissaque lumina velat, 255
Et trepidas mæsto rimatur murmuræ sylvas.

Ut sese legio vidit disjuncta relinqui,
Ingentem tollit gemitum, galeasque solutis
Humectat lacrymis, pressamque morantia vocem
Thoracum validos pulsant suspiria nexos. 260
Tradimur, heu, tantumque sequi prohibemur
amorem,

Exclamant: spernisme tuas, dux optime,
Quas tibi victrices toties Bellona probavit?
Nos adeo viles? adeo felicior axis
Hesperius, meruit qui te rectore teneri? 265
Quid nobis patriam, quid cara reviere tandem
Pignora, dilectosve juvat coluisse penates?
Te sine dulce nihil. Jam formidata tyranni
Tempestas subeunda mihi, qui forte nefandas
Jam parat insidias: qui nos aut turpibus Hunnis,
Aut impacatis famulos præstabit Alanis. 271
Quamquam non adeo robur defecerit omne,
Tantave gestandi fuerit penuria ferri.
Tu licet occidui maneat sub cardine solis,
Tu mihi dux semper, Stilicho, nostramque vel
absens 275

Experiere fidem: dabitur tibi debita pridem
Victima: promissis longum placabere sacris.

Tristior Hæmonis miles digressus ab oris
Tangebat Macedum fines, murosque subibat,
Thessalonica, tuos: sensu dolor hæret in alto 280
Abditus, et tacitas vindictæ præstruit iras,
Spectaturque favens odiis locus, apataque leto
Tempora: nec quis, uam tanta de pube repertus,
Proderet incautis qui corda minantia verbis.
Quæ non posteritas, quæ non mirabitur ætas 285
Tanti consilium vulgi potuisse taceri,
Aut facinus iam grande tegi? mentisque calore
Non sermone viæ, non inter pocula rumpi?
Æqualis tantam tenuit constantia turbam,

Et fuit arcanum populo. Percurritur Hebrus, 290
Deseritur Rhodope: Thracumque per ardua tendunt,

Donec ad Herculei perventum nominis urbem.
Ut cessasse ducem, propius venisse cohortes,
Cognita Rufino; magna cervice triumphat,
Omnia tuta ratus, sceptrumque capessere fervet,
Et conjuratos accendit voce clientes: 296
Vicinus: expulsumus: faciliis iam copia regni.
Nullus ab hoste timor: quis enim, quem poscere solum

Horruit, hunc tanto munitum milite vincat? 299
Quis ferat armatum, quem non superavit inermis
nunc, exitium nobis meditare remotus [men?
Incassum, Stilicho: dum nos longissima tellus
Dividat, et mediis Nereus interstrepit undia,
Alpinas transire tibi me sospite rupes
Haud dabitur: jaculis illinc me figere tenta: 305
Quære ferox ense, qui nostra ad mœnia tendi
Possit ab Italia. Non te documenta priorum,
Non exempla vetant? quis par conatus adire
Has jactat vitasse manus? detrusimus orbe
Te medio, tantisque simul spoliavimus armis. 310
Nunc epulas tempus, socii, nunc larga parare
Munera, donandumque novis legionibus aurum
Opportuna meis oritur lux crastina votis.
Quod nolit, rex ipse velit, jubeatque coactus
In partem mili regna dari: contingat in uno 315
Privati fugisse modum, crimenque tyranii.

Talibus exclamant dictis infame nocentum
Concilium, qui perpetuis crevere rapinis,
Et quos una facit Rufino causa sodales,
Illicitum duxisse nihil: delicta fuere 320
Nexus amicitiae Jam jam connubia læti
Despondent aliena sibi, frustra que vicissim
Promittunt quas quisque petat, quas devoret urbes.
Cœperat humanos alto sopire labores

Nox gremio, nigrasque Sopor diffuderat alas, 325
Ille diu curis animum stimulantibus ægrum
Labitur in somnos. Vix toto corde querat,
Ecce videt diras alludere protinus umbras,
Quas dedit ipse neci: quatum, quæ clarior, una
Visa loqui: Pro surge toro: quid plurima volvis
Anxius? hæc requiem rebus finemque labori
Allatura dies: omni jam plebe redibis
Altior, et læti manibus portabere vulgi.
Has canit ambages: occulto fallitur ille
Omne, nec capitis sentit præsentia fixi. 335
Jam summum radiis stringebat Lucifer hæmum,

Festinamque rotam solito propeantior urget,
Tandem Rufini visurus funera, Titan.
Prosiluit stratis, densæque capacia turbæ
Atria regifico jussit splendere paratu 340
Exceptura dapes, et, quod post vota daretur,
Inscribi propriis auro fatali figuris.
Ipse salutatum reduces post prælia turmas
Jam regale tumens, et principe celsior, ibat,
Collaque foemineo jactabat molli gestu, 345
Imperii certus; tegetet ceu purpura dudum
Corpus, et ambirent ardentes tempora gemmae

Urbis ab angusto tractu, qua vergit in Austrum,
anities vicina patet: nam cætera Pontus
rexit, exiguo dirimi se tramite passus. 350
Hic ultrix acies ornatu fulgida Martis
Explicit cuneos: pedites in parte sinistra
stant; equites illic poscentia cursum
reluctantur pressis sedare lupatis.
alii sævum cristato vertice nutant, 355
tremulos humeris gaudent vibrare colores,

Quos operit formatque chalybs: conjuncta per artem

Flexilis inductis animatur lamina membris,
Horribilis visu: credas simulacra moveri
Ferre, cognatoque viros spirare metallo. 360
Par vestitus equis: ferrata fronte minantur,
Ferratosque levant securi vulneris armos.
Diviso stat quisque loco: metuenda voluptas
Cernenti, pulcherræque timor: asprisque remissis
Manuescunt varii vento cessante dracones. 365
Augustus veneranda prior vexilla salutat.
Rufinus sequitur, quo fallere cuncta solebat
Callidus affatu, devotaque brachia laudat,
Nomine quemque vocans, natosque patresque reversis

Nuntiat incolumes. Illi, dum plurima ficto 370
Certatim sermone petunt, extendere longos
A tergo flexus, insperatoque suprema
Circuito sociare parant: decrescere campus
Incipit, et clypeis in se redeuntis junctis
Curvo p. ullatim sinuantur cornua ducta. 375
Sic ligat immensa virides indagine salus
Venator: sic attonitos ad littora pisces
Æquoreus populator agit, rarosque plagarum
Contraht anfractus, et hiantes colligit oras.
Excludunt alios: cingi se servidus ille. [tem
Nescit adhuc, graviterque apprensæ veste morant
Increpat Augustum; scandat sublime tribunal:
Participem sceptri, socium declaret honoris.
Cum subito stringunt gladios, vox desuper ingens
Infremuit: Nobis etiam, teterime, nobis 385
Sperasti famulas imponere posse catenas?
Unde redi necis? patiarne audire satelles,
Qui leges aliis libertatemque reduxi?
Bis domitum civile nefas, bis rupimus Alpes.
Tot nos bella docent nulli servire tyranno. 390
Dirigit: spes nulla fugæ: seges undique ferri
Circumfusa micat: dextra lævæque revinctus
Hæsit, et ensiferæ stupuit mucrone coronæ.
Ut fera, quæ montes nuper dimisit avitos,
Altorumque exsul nemorum dampnatur arenæ 395
Muneribus, commota ruit: vir murmure contra
Hortatur, nixusque genu venabula tendit.
Illa pavet strepitus, cuneosque erecta theatri
Respicit, et tanti miratur sibila vulgi.

Unus per medios audendi priorior ense 400
Prosiluit exserto, dictusque et vulnere torvus, [tra
Hac petit, hac Stilicho, quem jactas pellere, dexte
Te ferit; hoc absens invadit viscera ferro.
Sic fatur, meritoque latus transverberat ictu.
Felix illa manus, talem quæ prima cruorem 405
Hæuserit, et fessi pœnam liberavit orbis.
Mox omnes fodiunt hastis, artusque tremantes
Dilaniant: uno tot corpore pila tepeccunt,
Et non infecto pudit mucrone reverti.
Illi vultus avidos, et adhuc spirantia vellunt 410
Lumina: truncatos alii rapere lacertos.
Amputat ille pedes, humerum quatit ille solutus
Nexibus: hic fracti resecat curvamina dorsi.
Hic jecur, hic cordis fibras, hic pandit anhelas
Pulmonia latebras. Spatium non invenit ira, 415
Nec locus est odii: consumto funere vix tum
Deseritur, sparsumque perit per tela cadaver.
Sic mons Aonius rubuit, cum Penthea ferrent
Mænades, aut subito mutatum Actæona cornu
Traderet inania Latonia visa Molossia. 420
Criminibus tuis credis, Fortuna, mederi?
Et male donatum speras æquare favorem
Supplicii? una tot millia morte rependi?
Eversis ægedum Rufinum divide terris.

Da caput Odrysiis, truncum mereantur Achivi.
Quid reliquis dabitur: nec singula membra per-
emtia 426

Sufficiunt populis. Vacuo plebs obvia muro,
Jam secura, fuit: senibus non obstitit ætas,
Virginibusve pudor. viduæ, quibus ille maritos
Abstulit, orbatæque ruunt ad gaudia matres, 430
Insultantque alacres. Laceros juvat ire per artus,
Pressaque calcato vestigia sanguine tingi.
Nec minus assiduus flagrant elidere saxis
Prodigiale caput, quod jam de cuspidè summa
Nutabat, digna rediens ad mœnia pompa. 435
Dextera quietiam ludo concessa vagatur
Æra petens, fraudesque animi persolvit avari
Terribili lucro, vivosque imitata retentus
Cogitur adductis digitos inflectere nervis.

Desinat elatis quisquam confidere rebus, 440
Instabilesque deos, ac lubrica numina discat.
Illa manus, quæ sceptra sibi gestanda parabat,
Cujus se toties submitit ad oscula supplex
Nobilitas, inhumata diu, miseroque revulsa
Corpore feralem quæstum post fata poposcit. 445
Adspiciat, quisquis nimium sublata secundis
Colla gerit: triviis calcandus spargitur ecce,
Qui sibi pyramidas, qui non cedenia templis
Ornatu suos exstruxit culmina manes:
Et, qui Sidonio velari credidit ostro, 450
Nudus pascit aves: jacet en, qui possidet orbem,
Exiguæ telluris inops, et pulvere raro
Per partes tegitur, nusquam totiesque sepultus.

Senserunt convexa necem, tellusque nefandum
Amolitur onus: jam respirantibus astris, 455
Infernos gravat umbra lacus. Pater Æacus horret,
Intrantemque etiam latratu Cerberus uiget.
Tunc animæ, quas ille fero sub jure peremit,
Circumstant, nigrique trahunt ad judicis urnam
Infesto fremitu: veluti pastoris in ora 460
Commotæ glomerantur apes, qui dulcia raptu
Mella trahit, pennasque cient, et spicula tendunt,
Et tenuis saxi per propugnacula cinctæ
Rimosam patriam, dilictaque pumicis antra
Defendunt, pronoque favos examine velant. 465

Est locus, infaustus quo conciliantur in unum
Cocytos Phlegethonque vadis: inamœnus uterque
Alveus: hic volvit lacrymas; hic igne redundat.
Turris per geminos flammis vicinior amnes
Porrigitur, solidoque rigens adamante sinis rum
Proluit igne latus: dextra Cocytia findit 471
Æquora, triste gemens, et fletu concita plangit
Iluc post emeritam mortalia sæcula vitam
Deveniunt. Ibi nulla manent discrimina fati,
Nullus honos: vanoque exutum nomine regem
Proturbat plebeius egens. Quæsitior in alto 476

Conspicuo solio pertentat crimina Minos,
Et justis dirimit sentes: quos nolle fateri
Viderit, ad rigidi transmittit verbera fratris.
Nam juxta Rhadamanthus agit: cum gesta superni
Curriculi, totosque diu perspexerit actus, 481
Exæquat damnum meritis, et muta ferarum
Cogit vincla pati: truculentos ingerit uris,
Prædonesque lupis: fallaces vulpibus addit.
At qui desidia semper vinoque gravatus 485
[Indulgens Veneri voluit torpescere luxu,]
Hunc suis immundi pingues detrudit in artus.
Qui justo plus esse loquax, arcanaque suevit
Prodere, piscosas fertur victurus in undas.
Ut nimiam pensent æterna silentia vocem. 490
Quos ubi per varias annis ter mille figuras
Egit, Lethæo purgatos flumine tandem
Rursus ad humanæ revocat primordia formæ.
Tum quoque, dum lites, Stygique negotia solvit
Dura fori, veteresque reos ex ordine quærit, 495
Rufinum procul ecce notat, visque severo
Lustrat, et ex imo concussa sede profatur.

Huc superum labes, huc insatiabilis auri
Proluvies, pretioque nihil non auct parato,
Quodque mihi summum scelus est, huc improbe
legum 500

Venditor, Arctoi stimulator perfide Martis,
Cujus ob innumeras strages angustus Averni
Jam sinus, et plena lassatur portitor alno.
Quid demens manifestas negas? en pectus inustæ
Deformant maculæ, vitiisque inolevit imago, 505
Nec sese commissa tegunt. Genus omne dolorum
In te ferre lubet. Dubio tibi pendula rupes
Immineat lapsu: volucer te torqueat axis:
Te refugi fallant latices, atque ore natanti
Arescat decepta sis: daphusque relictis 510
In tua mansurus migret præcordia vultur.
Quamquam omnes alii, quos hæc tormenta fati-
gant, [da]

Pars quota sint, Rufine, tui! quid tale vel au
Fulmine Salmoeneus, vel lingua Tantalus egit,
Aut in concessis Titos deliquit amore? 515
Cunctorum si facta simul jungantur in unum,
Præcedes numero. Cui tanta piacula quisquam
Supplicio conferre valet? quid denique dignum
Omnibus inveniam, vincant cum singula poenas
Tollite de mediis animarum dedecus umbris. 520
Adspexisse sat est: oculis jam parcite nostris,
Et Ditis purgate domos. Agitate flagellis [rathu]
Trans Styga, trans Erebum; vacuo mandate ba
Infra Titanum tenebras, infraque recessus
Tartareos, nostrumque Chaos, qua noctis opacæ
Fundamenta latent, penitusque immeraus anhelet
Dum rotet astra polus, feriant dum littora venti

DE TERTIO CONSULATU HONORII AUGUSTI PRÆFATIO.

Parvos non aquilis fas est educere fetus
Ante fidem solis, iudiciumque poli.
Nam pater, excusso saliit cum tegmine proles,
Ovae maternus rupit hiulca tepor,
Protinus implumes convertit ad æthera nidos, 5
Et recto flammæ imperat ore pati.

Consulit ardentes radios, et luce magistra
Natorum vires ingeniumque probat.
Degeneres refugo torsit qui lumine visus,
Unguibus hunc sævis ira paterna ferit.
Exploratores oculis qui pertulit ignes,
Sustinuitque acie nobiliore diem;

Nutritur volucrumque potens, et fulminia hæres,
 Gesturus summo tela tria sulca Jovi.
 Me quoque Pieris tentatum sæpius antris 15

Audet magna suo mittere Roma deo
 Jam dominas aures, jam regia tecta meremur,
 Et chelys Angusto iudice nostra sonat.

DE TERTIO CONSULATU HONORII AUGUSTI PANEGYRIS.

Tertia Romulei sumant exordia fasces,
 Fertur suas ducat bellatrix pompa curules.
 Festor annus eat, cinctusque imitata Gabinos
 Dives Hydaspeis augescat purpura genibus.
 Succedant armis trabes: tentoria lictor 5
 Ambiat, et Latiae redeant ad signa secures.
 Tuque o, qui patrium curis æqualibus orbem
 Eo cum fratre regis, procede secundis
 Alitibus, Phœbique novos ordine meatus,
 Spes votumque poli, quem primo a lumine vitæ
 Nutrix aula fovet: strictis quem fulgida telis 11
 Inter laurigeros aluerunt castra triumphos.
 Ardua privatos nescit fortuna penates,
 Et regnum cum luce dedit cognata potestas.
 Excepit Tyrio venerabile pignus in ostro, 15
 Instravitque tuos aquilis vitricibus ortus
 Miles, et in mediis cunabula præbuit hastis.
 Te nascente ferox toto Germania Rheno
 Intremuit, movitque suas formidine sylvas
 Caucasus, et positis numen confessa pharetris 20
 Ignavas Meroe traxit de crine sagittas.
 Reptasti per scuta puer, regumque recentes
 Exuvie tibi ludus erant: primusque solebas
 Aspera complecti torum post prælia patrem,
 Signa triumphato quoties flexisset ab Istro 25
 Arctos de strage calens, et poscere partem
 De spoliis, Scythicosve arcus, aut rapta Gelonis
 Cingula, vel jaculum Daci, vel frena Suevi.
 Ille coruscanti clypeo te sæpe volentem
 Sustulit aridens, et pectore pressit anhelio 30
 Intrepidum ferri, galeæ nec triste timentem
 Fulgur, et ad summas tendentem biachia cristas.
 Tum sic lætus ait: Rex o stellantis Olympi,
 Talis perdomito redeat mihi filius hoste,
 Hyrcanas populatus opes, aut cæde superbus 35
 Assyria; sic ense rubens, sic flamine crebro
 Turbidus, et grato respersus pulvere belli,
 Armaque gavisio referat captiva parenti.
 Mox ubi firmasti recto vestigia gressu,
 Non tibi desidiæ molles, nec marcidia luxu 40
 Otia, nec somnos genitor permisit inertes;
 Sed nova per duos instruxit membra labores,
 Et cruda teneras exercuit indole vires:
 Frigora sæva pati, gravibus non cedere nimbis,
 Æstivum tolerare jubar, tranare sonoras 45
 Torrentium furias, adscensu vincere montes,
 Planitiem cursu, valles et concava saltu.
 Nec non in clypeo vigilare producere noctes,
 In galea potare nives: nunc spicula cornu
 Tendere, nunc glandes Baleari spargere funda. 50
 Quoque magis nimium pugnae inflammaret amor-
 tem,
 Facta tui numerabat avi, quem litus adustæ
 Horrescit Libyæ, ratibusque impervia Thule.
 Ille leves Mauros, nec falso nomine Pictos
 Edomuit, Scotumque vago mucrone secutus 55

Fregit Hyperboreas remis audacibus undas,
 Et geminis fulgens utroque sub axe tropæis
 Tethyos alternæ reffusus calcavit arenas.
 Hos tibi virtutum stimulos, hæc semina laudum,
 Hæc exempla dabat. Non ociosus lausit Achilles
 Semiferi præcepta senis, seu cuspidis artes, 61
 Sive lyræ cantus, medicas seu disceret herbas.
 Interea turbata fides, civilia iursus
 Bella tonant, dubiumque quatit discordia mundum.
 Pro crimen superum, longi pro dedecus ævi, 65
 Barbaras Hesperias exsul possederat urbes,
 Sceptraque dejecto dederat Romana clienti.
 Jam princeps molitur iter, gentesque remotas
 Colligit Auroræ, tumidus quascunque pererrat
 Euphrates, quas lustrat Italys, quas datat Orontes.
 Thuriferos Ariabes saltus, vada Caspici Medi, 71
 Armenii Phasin, Parthi liquere Niphaten. [di
 Quæ tibi tunc Martis rabies, quantusque sequen-
 Ardor erat? quanto flagrantius pectora voto,
 Optatas audire tubas, campi que cruenta 75
 Tempestate frui, truncisque immergere plantas!
 Ut leo, quem fulvæ matris spelunca tegebat
 Uberibus solitum pasci, cum crescere sensit
 Ungue pedes, et terga jubeis, et dentibus ora,
 Jam negat imbelles epulas, et rupe relicta 80
 Gætulo comes ire patri, stabulisque minari
 Æstuat, et celsi tabo sordere juveni.
 Ille vetat, rerumque tibi commendat habenas,
 Et sacro meritis ornat diademate crines.
 Tantaque se rudibus pietas ostendit in annis, 85
 Sic ætas animo cessit, quæcerentur ut omnes
 Imperium tibi sero datum Victoria velox
 Auspiciis effecta tuis: pugnastis uterque,
 Tu fati, genitorque manu. Te propter et Alpes 90
 Invadi faciles, cauto nec profuit hosti
 Munitis hæsisse locis: spes irrita valli
 Concidit, et scopulis patuerunt claustra revulsis.
 Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
 Obruit adversas acies, revolutaque tela
 Verit in auctores, et turbine repulit hastas. 95
 O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
 Æolus armatas hinc; cui militat æther,
 Et conjurati veniunt ad classica venti.
 Alpinae rubere nives, et Frigidus amnis
 Mutatis fumavit aquis, turbaque cadentum 100
 Staret, ni rapidus juvisset flumina sanguis.
 At ferus inventor acclerum trajecerat altum
 Non uno mucrone latus, duplexque tepebat
 Ens, et ultrices in se converterat iras
 Tandem justa manus. Jam libertate reducta, 105
 Quamvis emeritum peteret Natura reverti
 Numen, et auratas astrorum panderet arces,
 Nutaretque oneri venturo conscius Atlas,
 Distulit Augustus cupido se credere calo,
 Dum tibi pacatum præsentem iaderet orbem. 110
 Nec mora; Bistonis alacer consurgit ab oris.

Inter barbaricas aeneas transire columnas
 Impavido vultu: liquis Rhodopae astra
 Orphei animata modis: juga deseris Cetes
 Herculeo damnata rogo: post Pelion intras 115
 Nereis illustre toris: te pulcher Enipeus
 Celsaque Dodone stupuit, rursusque locutus:
 In te Chaonae moverunt carmina verbum.
 Illyrici legitur plaga litoris: arva leruntur
 Dalmatiae: Phrygii numerantur stagna Timavi.
 Gaudent l'aliae sublinibus oppida iugis 121
 Adventu sacrata tuo: submissus adorat
 Eridanus, blandosque jubet mitescere fluctus;
 Et Phaethontes solite deflere ruinas
 Roscida frondosae revocant electra sorores. 125
 Quanti tum juvenes, quantas sprevere pudorem
 Spectandi studio matres, puerisque severi
 Certavere senes, cum tu genitoris amico
 Exceptus gremio mediam vehere per urbem,
 Velaretque pios communis laurea currus! 130
 Quis non Luciferum roseo cum Sole videri
 Crediti, aut junctum Bromio radiare Tonantem?
 Floret cristatis exercitus undique turmis,
 Quisque sua te voce canens: praestringit aena
 Lux oculos, nudique aeges Mavortia ferri 135
 Ingeminat splendore diem: pars nobilis arcu,
 Pars longe jaculis, pars gemitus horrida contis.
 Hi volucres tollunt a iugis: hi picta draconum
 Colla levant, multusque tumet per nubila serpens
 Iratus stimulant: Noto, vivitque receptis 140
 Flatibus, et vario mentitur sibila tractu.

Ut ventum ad sedes, cunctos discedere tectis
 Dux jubet, et generum compellat talibus ultro:
 Bellipotens Stilicho, cujus mihi robur in armis,
 Pace probata fides, quid enim per proelia gessi
 Te sine? quem merui te non sudante triumphum?
 Odyrsium pariter Getico fœdaviinus Hebrum
 Sanguine, Sarmaticas pariter prostravimus alas,
 Rhipeaque simul fessos porreximus artus
 In glacie, stantemque rota sulcavimus lustrum. 150
 Ergo agē, me quoniam caelestis regia poscit,
 Tu curis succede meis: tu pignora solus
 Natra fove, geminos dextra tu protege fratres.
 Per consanguineos thalamos, noctemque beatam,
 Per tædas, quas ipsa tuo regina levavit 155
 Conjugio, cœtique nukum produxit ab aula,
 Indue mente patrem, crescentes dilige fetus,
 Ut ducis, ut soceri: jam jam securus ad astra
 Te custode ferar. Rupta si mole Typhoeus
 Vinculis prosiliat, Ti yos si membra resolvat, 160
 Si furor Enceladi projecta mugiat Ætna,
 Opposito Stilichone cadant. Nec plura locutus,

Inter cœtos, Rhodopaeque transire columnas
 Impavido vultu: liquis Rhodopae astra
 Orphei animata modis: juga deseris Cetes
 Herculeo damnata rogo: post Pelion intras
 Nereis illustre toris: te pulcher Enipeus
 Celsaque Dodone stupuit, rursusque locutus:
 In te Chaonae moverunt carmina verbum.
 Illyrici legitur plaga litoris: arva leruntur
 Dalmatiae: Phrygii numerantur stagna Timavi.

Gaudent l'aliae sublinibus oppida iugis 121
 Adventu sacrata tuo: submissus adorat
 Eridanus, blandosque jubet mitescere fluctus;
 Et Phaethontes solite deflere ruinas
 Roscida frondosae revocant electra sorores. 125
 Quanti tum juvenes, quantas sprevere pudorem
 Spectandi studio matres, puerisque severi
 Certavere senes, cum tu genitoris amico
 Exceptus gremio mediam vehere per urbem,
 Velaretque pios communis laurea currus! 130
 Quis non Luciferum roseo cum Sole videri
 Crediti, aut junctum Bromio radiare Tonantem?
 Floret cristatis exercitus undique turmis,
 Quisque sua te voce canens: praestringit aena
 Lux oculos, nudique aeges Mavortia ferri 135
 Ingeminat splendore diem: pars nobilis arcu,
 Pars longe jaculis, pars gemitus horrida contis.
 Hi volucres tollunt a iugis: hi picta draconum
 Colla levant, multusque tumet per nubila serpens
 Iratus stimulant: Noto, vivitque receptis 140
 Flatibus, et vario mentitur sibila tractu.

Ut decus ætherium, terrarum gloria quondam,
 Te tuus Oceanus natali gurgite lassum 170
 Excipi, et notis Hispania proluit undis.
 Fortunate parens, primos cum detegis ortus,
 Adspicis Arcadium; cum te proclivior urges,
 Occiduum visus remoratur Honorius ignem. 180
 Et quocunque vagos flectas sub cardine curvae,
 Natorum per regna venis, qui mente serena
 Maturoque regunt victas moderamine gentes;
 Secula qui rursus formant meliore metallo.

Luget avarities Stygiis innexa catenis, 185
 Cumque suo demens expellitur ambitus auro.
 Non dominantur opes: non corruptum sensus
 Dona valent: emitur sola virtute potestas
 Unanimes fratres, quorum manus terraque fatis
 Debentur, quodcunque mare evasit avitas, 190
 Quod superest patri: vobis jam Mulciber arma
 Præparat, et Sicula Cyclops incude laborat.
 Brontes innumeris exasperat ægida signis:
 Altum fulminea crispare in casside conum
 Festinat Steropes: nectit thoraca Pyramon: 195
 Ignifluisque gemit Lipare fumosa cavernis.
 Vobis Ionia virides Neptunus in alga
 Nutrit equos, qui summa freti per cœrula possint
 Ferre viam, ægetemque levi percurrere motu,
 Nesciat ut spumas, nec proterat ungula culmos.

Jam video Babylonæ rapi, Parthumque coactum
 Non ficta trepidare fuga; jam Bactra teneri
 Legibus, et famulis Gangem palleescere ripis.
 Gemitatosque humilem dispergere Persida cultus.
 Ite per extremum Tanain, pigrosque Triones, 205
 Ite per ardentem Libyam: superate vapores
 Solis, et arcanos Nili deprendite fontes.
 Herculeum finem, Bacchi transcurrite metas
 Vestri juris erit quicquid complectitur axis.
 Vobis rubra dabunt pretiosas æquora conchas,
 Indus ebur, ramos Panchaia, vellera Seres. 21

DE QUARTO CONSULATU HONORII AUGUSTI PANEGYRIS.

Auspiciis iterum sese regalibus annis
 Induit, et nota fruitur jactantior aula:
 Lingua nec passi circum privata morari
 Exultant reduces Augusto consule fasces.
 Cernit ut armorum proceres, legumque potentes
 Patribus sumunt habitus, et more Gabino 6
 Discoide hæcedit legio, positisque parumper
 Bellorum signis sequitur vexilla Quirini?
 Lictori cedunt aquilæ, ridetque togatus

Miles, et in mediis effulget Curia castris
 Ipsa Palatino circumvallata senatu
 Jam trabeam Bellona gerit, parmanque remota
 Et galeam, sacras humeris vectura curules.
 Nec te laurigeras pudeat, Gradive, secures
 Pacata gestare manu, Latiaque micant em
 Lorica mutare toga, dum ferreus hæret
 Currus, et Eridani ludunt per præta iugales.
 Haud indigna coli, nec nuper cognita Marti

Ulpia progenies, et quæ diademata mundo
 Sparsit, Ibera domus: nec tantæ vilior unda 20
 Promeruit gentis seriem: cunabula fovit
 Oceanus: terræ dominos pelagique futuros
 Immenso decuit rerum de principe nasci.
 Hinc processit avus, cui, post Arctoea frementi
 Classica, Mussylas annexit Africa lauros: 25
 Ille, Caledoniâ posuit qui castra pruinis,
 Qui medios Libyæ sub casside pertulit æstus,
 Terribilis Mauro, debellatorque Britanni
 Littoris, ac pariter Boreæ vastator et Austri.
 Quid rigor æternus cœli, quid sidera prosunt, 30
 Ignotumque fretum? maduerunt Saxone fuso
 Orcades: incaluit Pictorum sanguine Thule:
 Scotorum cumulos flevit glacialis Ierne.
 Quid calor obsistit forti? per vasta cucurrit
 Æthiopum, cinxitque novis Atlanta manipulis. 35
 Virgineum Tritona bibit, sparsosque venenis
 Gorgoneis vidit thalamos, et vile virentes
 Hesperidum risit, quos diat fabula, ramos.
 Arx incensa Jubæ: rabies Maurusia ferro
 Cessit, et antiqui penetralia diruta Bocchi. 40
 Sed laudes genitor longe transgressus avitas
 Subdidit Oceanum sceptris, et margine cœli
 Clausit opes, quantum distant a Tigride Gades,
 Inter se Tanai: quantum Nilusque relinquunt.
 Hæc tamen innumeris per se quæstia tropæis;
 Non generis dono, non ambitione potitus. 46
 Digna legi virtus: ultro se purpura supplex
 Obluit, et solus meruit regnare rogatus.
 Nam cum barbaries penitus commota gementem
 Irrueret Rhodopen, et mixto turbine gentis 50
 Jam deserta suas in nos transfunderet Arctos,
 Danubii totæ vomerent cum prælia ripæ,
 Cum Geticis ingens premeretur Mysia plaustria,
 Flavæque Bistonis operiret agmina campos;
 Omnibus afflictis, et vel labentibus ictu, 55
 Vel prope casuris, unus tot funera contra
 Restitit, exstinxitque faces, agrosque colonis
 Reddidit, et leti rapuit de faucibus urbes.
 Nulla relicta foret Romani nominis umbra,
 Ni pater ille tuus jam jam ruitura subisset 60
 Pondera, turbalamque ratem, certaque levasset
 Naufragium commune manu. Velut ordine rupto
 Cum procul insanæ traherent Phaethonta qua-
 drigæ,
 Scæviretque dies, terramque et stagna propinqui
 Haurirent radii, solito cum murmure torvis 65
 Hoc occurrit equis: qui postquam rursus heriles
 Agnovere sonos, rediit meliore magistro
 Machina concentusque poli, curiosus recepit
 Imperium, flammæque modum. Sic traditus illi
 Servatusque Oriens: at non pars altera rerum 70
 Tradita, bis possessa manu, bis parta periclis.
 Per varium gemini scelus erupere tyranni
 Tractibus occiduis: hunc sæva Britannia fudit,
 Hunc sibi Germanus famulum delegerat exsul:
 Ausus uterque nefas, domini respersus uterque 75
 Insontis jugulo: novitas audeat priori
 Suadebat, cautumque dabant exempla sequentem.
 Hic nova moliri præceps; hic quærere tuta
 Providus: hic fusis, collectis viribus ille:
 Hic vagus excurrens, hic intra claustra reductus.
 Dissimiles, sed morte pares: evadere neuti 81
 Dedecus, aut mixtis licuit procumbere telis.
 Amissa specie, raptis insignibus, ambo
 In vultus rediere suos, manibusque revinctis
 Oblati gladiis submitunt colla paratis, 85
 Et vitam veniamque rogant. Pro danica pudoris!
 Qui modo tam densas nutu movere cohortes,

In quos jam dubius sese libraverat orbis,
 Non hostes victore cadunt, sed iudice sontes.
 Damnat voce reos, petiit quos Marte tyrannos. 90
 Amborum periere duces: hic sponte carina
 Decidit in fluctus; illum suus abstulit ensis.
 Hunc Alpes, hunc pontus, habet. Solatia cæsis
 Fratribus hæc ultor tribuit: necis auctor uterque
 Labitur: Augustas par victima mitigat umbras.
 Ilas dedit inferiæ tumulis, juvenumque duorum
 Purpureos merito placavit sanguine manes. 97
 Illi iustitiam confirmavere triumphi,
 Præsentes docuere deos: hinc sæcula discant
 Indomitum nihil esse pio, tutumve nocenti. 100
 Nuntius ipse sui longas incognitus egit
 Prævento rumore vias: inopinus utrumque
 Perculit, et clausos montes, ut plana, reliquit.
 Extruit immanes scopulos, attollit turres,
 Cingit vos fluviis, vastas opponite sylvas, 105
 Garganum Alpinis, Apenninumque nivalem
 Permixtis sociatæ jugis, et rupibus flammam
 Addite Caucasii, involvite Pelion Ossæ;
 Non dabitis murum sceleri: qui vindicet, ibit.
 Omnia subsident meliori pervia cause. 110
 Nec tamen oblitus civem cedentibus atrox
 Partibus infremuit: non insulare jacenti
 Malebat: mitis precibus, pietatis abundans,
 Pernæ parcus erat: paci non tulit iram
 Post acies: odiis idem, qui terminus armis. 115
 Profuit hoc vincente capi, multosque subactos
 Prospera laturæ commendavere catenæ.
 Magnarum largitor opum, largitor honorum
 Pronus, et in melius gaudens convertere fata.
 Hinc amor, hinc validum devoto milite robur:
 Hinc natis mansura fides. Hoc nobilis ortu 121
 Nascetur, æquæva cum majestate creatus,
 Nullaque privata passus contagia sortis.
 Omnibus acceptis, ultro te regia solum
 Protulit, et patrio felix adolescit in ostro: 125
 Membraque vestitu nunquam temerata profano
 In sacros cecidere sinus. Hispania patrem
 Auriferis eduxit aquis; te gaudet alumno
 Bosphorus. Hesperio de limite surgit origo;
 Sed nutrix Aurora tibi: pro pignore tanto 130
 Certatur: geminus te civem vindicat axis.
 Herculis et Bromii sustentat gloria Thebas:
 Hæsit Apollineo Delos Latonia partu:
 Cretaque se jactat tenero reptata Tonanti.
 Sed melior Delo, Dictæis clarior oris, 135
 Quæ dedit hoc numen regio: non litora nostro
 Sufficerent angusta deo, nec inhospita Cynthi
 Saxa tuos artus duro læsere cubili.
 Acclinis genitrix auro, circumflua gemmis,
 In Tyrios enixa toros: ululata verendis 140
 Acla puerperis. Quæ tunc documenta futuri!
 Quæ voces avium! quanti per inane volatus!
 Quis vatum discursus erat! tibi corniger Ammon.
 Et dudum taciti rupere silentia Delphi.
 Te Persæ cecinere Magi: te sensit Etruscus 145
 Augur, et inspectis Babylonius horruit astris.
 Chaldei stupere senes: Cumanæque rorsus
 Intonuit rupes, rabidæ delubra Sibyllæ.
 Nec te progenitum Cybeleus ære sonoro
 Lustravit Corybas; exercitus undique fulgens 151
 Adstitit: ambitus signis augustior infans
 Sentit adorantes galeas, redditque ferocem
 Vagitum lituis. Vitam tibi contulit idem
 Imperiumque dies: inter cunabula consul
 Proveheris: signas posito modo nomine fastus:
 Donaturque tibi, qui te produxerat, annus. 156
 Ipsa Quirinali parvum te cinxit amictu

Mater, et ad primas docuit reptare curules.
 Uberibus sanctis, immortalique dearum
 Crescis adoratus gremio: tibi sæpe Diana 160
 Mænalios arcus venarique pharetras
 Suspensit, puerile decus: tu sæpe Minervæ
 Lustrali clypeo, fulvamque impune pererrans
 Ægida, tractasti blandos interitus angues.
 Sæpe tuas etiam jam tum gaudente marito 165
 Velavit regina comas, festinaque voti
 Præsumtum diadema dedit; tum lævibus ulnis
 Sustulit, et magno porrexit ad oacula patri.
 Nec dilatus honus: mutatus principe Cæsar
 Protinus æquaris fratri: nec certius unquam 170
 Hortati superi: nullis præsentior æther
 Affuit omnibus. Tenebris involverat atra
 Lumen hiems, densasque Notus collegerat imbres.
 Sed mox cum solita miles te voce levasset,
 Nubila dissolvit Phœbeus, pariterque dabantur 175
 Sceptra tibi, mundoque dies: caligine liber
 Bosphorus adversam patitur Chalcædona cerni.
 Nec tantum vicina nitent, sed tota repulsis
 Nubibus exiit Thrace: Pangea resident,
 Insuperque palus radius Mæotia vibrat. 180
 Non Boreas nimbos, non Sol ardentior egit:
 Imperii lux illa fuit: præsaus obibat
 Cuncta nitor, risitque tuo Natura sereno.
 Visa etiam medio populis mirantibus audax 185
 Stella die, dubitanda nihil, nec crine retuso
 Languida, sed quantus numeratur nocte Bootes.
 Emicuitque plagis alieni temporis hospes
 Ignis, et agnoscì potuit, cum Luna lateret.
 Sive parens Augusta fuit, seu forte reluxit
 Divi sidus avi, seu te properantibus aëria 190
 Cernere Sol patiens cælum commune remisit.
 Apparet quid signa ferant. Ventura potestas
 Claruit Ascanio, subita cum luce comarum
 Innocuus flagraret apex, Phrygiæque volutus
 Vertice fatalis redimiret tempora candor. 195
 At tua cœlestes illustant omina flammæ.
 Talis ab Idæis primævus Jupiter antris
 Possessi stetit arce poli, fanulorque recepit
 Natura tradente deos: lanugine nondum
 Vernabant vultus, nec adhuc per colla fluebant
 Moturæ convexa comæ: tum scindere nubes 201
 Discebat, fulmenque rudi torquere lacerto.
 Lætior augurio genitor, natusque superbus
 Jam paribus, duplici fultus consorte redibat,
 Splendebatque pio complexus pignora curru. 205
 Haud aliter summo gemini cum patre Lacones
 Progenies Lædææ sedent: in utroque relucet
 Frater, utroque soror: simili chlamys effluit auro:
 Stellati pariter crines: juvat ipse Tonantem
 Error, et ambiguit placet ignorantia matri. 210
 Eurotas proprios discernere nascit alumnos.
 Ut domus exceptit reduces, ibi talia tecum
 Pro rerum stabili fertur ditone locus
 Si tibi Parthorum solium fortuna dedisset,
 Care puer, terrisque procul venerandus Eois 215
 Barbarus Arsacio conurgeret ore tiaras;
 Sufficeret sublime genus, luxque fluentem
 Desiderè nobilitas posset te sola tueri.
 Altera Romanæ longe rectoribus aule
 Cōditio: virtute decet, non sanguine niti. 220
 Major et utilior fato conjuncta potenti,
 Vile latens virtus. Quid enim submersa tenebris
 Proderit obscuro? veluti sine remige puppis,
 Vel lyra, quæ reticet, vel, qui non tenditur, ar-
 cūs. [ante

Hanc tamen haud quisquam, qui non agnovit
 Semet, et incertos animi pacaverit æstus, 226

Inveniet: longis illuc ambagibus itur. [artus
 Disce orbi, quod quisque sibi. Cum condere
 Nostros, ætheris micens terrena Prometheus,
 Sinceram patrio mentem furatus Olympo 230
 Continuit claustris, indignantemque revinxit.
 Et, cum non aliter possent mortalia fingi,
 Adjunxit geminas: illæ cum corpore lapsæ
 Intereunt; hæc sola manet, bustoque superstes
 Evolat. Hanc alta capitis fundavit in arce 235
 Mandatricem operum, prospecturamque labori.
 Illas inferius collo, præceptaque summæ
 Passuras dominæ digna statione locavit.
 Quippe opifex veritus confundere sacra profanis,
 Distribuit partes animæ, sedesque removit. 240
 Iram sanguinei regio sub pectore cordis
 Protegit imbutam flammis, avidamque nocendi,
 Præcipitemque sui: rabie succensa tumescit,
 Contrahitur stupefacta metu. Cumque omnia se-
 cum
 Duceret, et requiem membris vesana negaret,
 Invenit pulmonis opem, madidumque furenti 246
 Præbuit, ut tumidae ruerent in mollia fibræ.
 At sibi cuncta petens, nil collatura, cupido
 In jecur et tractus imos compulsa recessit.
 Quæ velut immanes reserat dum bellua rictus,
 Expleri pascique nequit: nunc verbere euras 251
 Torquet avaritiæ, stimulis nunc flagrat amorum,
 Nunc gaudet, nunc metus dolet: satiataque rur-
 Exoritur, cæsaque redit pollentius Hydra. [sus
 Hos igitur si quis potuit sedare tumultus, 255
 Inconscia dabit puræ sacraia menti.
 Te licet extremos late dominare per Indos,
 Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent;
 Si metuis, si prava cupis, si duceris ira,
 Servitii patiære jugum: tolerabis iniquas 260
 Interius leges. Tunc omnia jure tenebis,
 Cum poteris rex esse tui. Proclivior usus
 In pejora datur, suadetque licentia luxum,
 Illecebrique effrena favet: tum vivere caste
 Asperius, cum prompta Venus: tum durius iræ
 Consulitur, cum pœna patet. Sed comprime motus:
 Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit,
 Occurrat, mentemque domet respectus honesti.
 Hoc te præterea crebro sermone monebo,
 Ut te totius medio telluris in orbe 270
 Vivere cognoscas, cunctis tua gentibus esse
 Facta palam; nec posse dari regalibus usquam
 Secretum vitiiis: nam lux altissima fati
 Occultum nihil esse sinit; latebrasque per omnes
 Intrat, et abstrusos explorat fama recessus. 275
 Sis pius imprimis: nam cum vincamur in omni
 Munere, sola deos æquat clementia nobis.
 Neu dubie suspectus agas, neu falsus amicus,
 Rumoribus avidus: qui talia curat, inanes
 Horrebit strepitus nulla non anxius hora. 280
 Non sic excubias, non circumstantia pila,
 Quam tutatur amor. Non extorquēbis amari:
 Hoc alterna fides, hoc simplex gratia donat.
 Nonne vides, operum quo se pulcherrimus ipse
 Mundus amore liget, nec vi connexa per ævum
 Conspirent elementa sibi? quod limite Phœbus
 Contentus medio, contentus littore pontus?
 Et qui perpetuo terras ambitus vehique,
 Nec premat incumbens, oneri nec cessarit aer?
 Qui terret, plus ipse timet. Sora ista tyrannis 290
 Convenit: invadeant claris, fortesque trudent,
 Muniti gladii vivant æptique venenis,
 Ancipites habeant artes, trepidique minentur.
 Tu civem, patremque geras: tu consule cunctis,
 Non tibi: nec tua te moveant, sed publica vota.

In commune jubes si quid, censere tenendum,
 Primus jussa subi: tunc observatione sequi
 Fit populus, nec ferre negat, cum viderit ipsam
 Auctorem parere sibi: compositur orbis
 Regis ad exemplum: nec sic infloctere sensus
 Humanos edicta valent, ut vita regentis. 301
 Mobile mutatur semper cum principe vulgus.
 His tamen effectis, non fastidire minores,
 Neu pote præscriptos homini transcendere fines.
 Inquinat egregios adjuncta superbia mores. 305
 Non tibi tradidimus dociles servire Sabæos:
 Armeniæ dominum non te præfecimus oræ: [tem.
 Non damus Assyriam, tenuit quam femina, gen-
 Roman, qui cuncta diu rexere, regendi:
 Qui nec Tarquinii fastus, nec jura tulere 310
 Cæsaris. Annale veterum delicta loquuntur:
 Hærebunt maculæ: quis non per sæcula damnet
 Cæsareæ portenta domus? quem dira Neronis
 Funera, quem rupes Caprearum tetra latebit
 Incesto possessa seni? victura feretur 315
 Gloria Trajani, non tam quod Tigride victo
 Nostra triumphati fuerint provincia Parthi,
 Alta quod invectus fractis Capitolia Dacis,
 Quam patriæ quod mitis erat. Ne desine tales,
 Nate, sequi. Si bella tonant, prius agmina duris
 Exerce studiis, et sævo præstrue Marti. 321
 Non brumæ requies, non hibernacula segnes
 Inervent torpore manus: pœnenda salubri
 Castra loco: præbenda vigil custodia vallo.
 Disce ubi densari cuneos, ubi cornua tendi 325
 Aequius, aut iterum flecti: quæ montibus aptæ,
 Quæ campis acies, quæ fraudi accommoda vallis;
 Quæ via difficilis: fudit si mœnibus hostis,
 Tum tibi muralis librato machina pulsu
 Saxa rotet: præcepit aries protectaque portas 330
 Testudo feriat: ruat emersura juvenus
 Effossi per operta soli. Si longa moretur
 Obsidio, tum vota cave secuta remittas,
 Inklusumve putes: multis damnosa fuere
 Gaudia: dispersi pereunt, somnove soluti. 335
 Sæpius incautæ nocuit victoria turbæ.
 Ne tibi regicidæ tentoria larga redundent
 Delictis, neve imbelles ad signa ministros
 Luxuries armata trahat: neu flantibus Austria,
 Neu pluviis cedas: neu defensus calorem 340
 Aurea submoveant rapidos umbracula soles.
 Inventis utere cibis: solabere partes
 Æquali sudore tuas. Si collis iniquus,
 Primus ini: sylvam si cedere provocat usus,
 Sumta ne pudeat quercum straviase bipenni. 345
 Calcat ut pigra palus, tuas ante profundum
 Prætentet sonipes: fluvius tu protere cursu
 Hærentes glacie: liquidos tu scinde natatu.
 Nunc eques in medias equitum te consere turmas,
 Nunc pedes adiasas pediti: tum promtus ibunt
 Te socio: tum conspicuus, gratusque feretur
 Sub te teste labor. Dicturum plura parentem
 Voce subis: Equidem, faveant modo numina
 cæptis,
 Hæc effecta dabo: nec me fratrique, tibi que
 Dissimilem populi commissaque regna videbunt.
 Sed cur non potius, verbis quæ disseria, usu 356
 Experi? gelidas certe nunc tendis in Alpes.
 Duc tecum comitem: figant sine nostra tyrannum
 Spicula: palleascit nostro sine barbarus arcu.
 Italiane feram furis prædonis acerbi 360
 Subjectam? patiar Romam servire clienti?
 Usque adeone puer? nec me polluta potestas,
 Nec pia cognati tanget vindicta cruoris?
 Per strages equitare libet: da protinus arma.

Cur annos obicis? pugne cur arguor impar? 365
 Æqualis mihi Pyrrhus erat, cum Pergama solus
 Verteret, et patri non degeneraret Achilli.
 Denique si princeps castris hæere nequibo,
 Vel miles veniam. Delibat dulcia nati
 Oscula, miratusque refert: Laudanda petisti.
 Sed festinus amor: veniet robustior ætas. 371
 Ne propterea: necdum decimas emenans aristæ
 Aggrederis metuenda viris: vestigia magnæ
 Indolis agnosco. Fertur Pellæus, Eoum
 Qui domuit Porum, cum prospera sæpe Philippî
 Audiret, lætos inter flevisse sodales, 376
 Nil sibi vincendum patris virtute relinqui.
 Hos video motus: fas sit promittere patri;
 Tantus eris: nostro nec debes regna favori,
 Quæ tibi jam natura dedit. Sic mollibus olim
 Stridula ducturum pratis examina regem 381
 Nascentem venerantur apes, et publica mellis
 Jura petunt, traduntque favos: sic pascua parvus
 Vindicat, et necdum firmatis cornibus auidæ
 Jam regit armentum vitulus. Sed prælia differ
 In juvenem, patiensque meum cum fratre tuere
 Me bellante locum: vos impacatus Araxes, 387
 Vos celer Euphrates timeat: sit Nilus ubique
 Vester, et emissio quicquid sol imbuat ortu.
 Si pateant Alpes, habeat si causa secundos 390
 Justior eventus, aderis, partesque receptas
 Suscipies, animosa tuas ut Gallia leges
 Audiat, et nostros æquus modereris Iberos.
 Tunc ego securus fati, lætusque laborum
 Discedam, vobis utrumque regentibus axem. 395
 Interea Musis, animus dum mollior, insta,
 Et, quæ mox imitere, legas: nec desinat unquam
 Tecum Graia loqui, tecum Romana vetustas.
 Antiquos evolve duces: adulesce future
 Militiæ: Latium retro te confer in ævum. 400
 Libertas quæsitæ placet? mirabere Brutum.
 Perfidiam damnas? Meti satiabere pœnis
 Triste rigor nimius? Torquati desuper mores.
 Mors impensa bonum? Decios venerare ruentes.
 Vel solus quid fortis agat, te ponte soluto 405
 Oppositus Cocles, Muci te flamma docebit.
 Quid mora perfringat, Fabius: quid rebus in arctis
 Dux gerat, ostendat Gallorum strage Camillus.
 Discitur hinc nullos meritis obistere casus:
 Prorogat æternam feritas tibi Punica famam, 410
 Regule: successus superant adversa Catonis.
 Discitur hinc quantum paupertas sobria possit:
 Pauper erat Curius, cum reges vinceret armis:
 Pauper Fabricius, Pyrrhi cum spermeret aurum.
 Sordida Serranus flexit dictator aratra. 415
 Lustrate lictore case, fæscæque salignis
 Postibus affixi: collectæ consule messes,
 Et sulcata diu trabeato rura colono.
 Hæc genitor præcepta dabat: velut ille carinæ
 Longævus rector, variis quem sæpe procellis 420
 Exploravit hiems, ponto jam fessus et annis
 Æquoreas alni nato commendat habenas,
 Et casus artesque docet, quo dextra regatur
 Sidere, quo fluctus possint moderamine falli:
 Quæ nota nimborum: quæ fraus infida sereni:
 Quid sol occiduous prodât: quo saucia vento 426
 Decolor iratos attollat Cynthia vulus. [Austri,
 Adspice nunc, quacunq; micæ, seu circulus
 Magne parens, gelidi seu te meruere Triones;
 Adspice, completur votum: jam natus adæquat
 Te meritis, et, quod magis est optabile, vincit,
 Subnixus Stilichone tuo; quem fratribus ipse
 Discedens clypeum defensoremque recusat
 Pro nobis nihil ille pati, nullumque recusat

Discrimen tentare sui; non dura viarum, 435
Non incerta maris: Libyæ aequalentis arenas
Audebit superare pedes, madidæque cadente
Pliaide Gætulas intrabit Syrtibus undas.

Hunc tamen in primis populos levitate feroces,
Et Rhenum pacare jubas. Volat ille citatis 440
Vectus equis; nullaque latus stipante caterva,
Aspera nubiferas qua Rhætia porrigit Alpes,
Pergit, et hostiles, tanta est fiducia, ripas
Incomitatus adit. Totum properare per amnem
Attonitos humili reges cervice videres. 445

Ante ducem nostrum flavam sparsere Sicambri
Cæsariem, pavidoque orantes murmure Franci
Procurbare solo: juratur Honorius absens,
Imploratque tuum supplex Alamannia nomen.
Bastarnæ venere truces, venit accola sylvæ 450
Bructerus Hercyniæ, latisque paludibus exit
Cimber, et ingentes Albin liquere Cherusci.
Accipit ille preces varias, tardeque rogatus
Annuat, et magno pacem pro munere donat.
Nobilitant veteres Germanica fœdera Drusus; 455
Marte sed accipit, sed multis cladihus emta,
Quis victum meminit sola formidine Rhenum?
Quod longis alii bellis potuere mereri,
Hoc tibi dat Stilichonis iter. Post otia Galli
Limittis, hortaris Graias fulcire rotas. 460

Ionium tegitur velis, ventique laborant
Tot curvare sinus, servaturasque Corinthum
Prosequitur facili Neptunus gurgite classes:
Et puer Isthmici jam pridem litoris exsul
Secura repetit portus cum matre Palæmon. 465
Plaustra cruore natant: metitur pellita juventus.
Pars morbo, pars ense perit: non lustra Lycæi,
Non Erymanthææ jam copia sufficit umbræ
Innumerus exusta rogis, nudataque ferro
Sic flagrasse suas lætantur Mænala sylvas. 470
Excitiat cineres Ephyre: Spartanus et Arcas
Tutior exsangues pedibus proculcet acervos:
Fessaque pensatis respicit Græcia pœnis.

Gens, qua non Scythicos diffusior ulla Triones
Incoluit, cui parvus Athos, angustaque Thrace,
Cum transiret, erat, per te, viresque tuorum 476
Fracta ducum, lugetque sibi jam rara superstes,
Et, quorum tuius spatium vix præbuit orbis,
Uno colle latent: sitiens, inclusæ vallo
Creptas quæsit aquas, quas hostibus ante 480
Contiguas alio Stilicho deflexerat actu,
Mirantemque novas ignota per avia valles
Jusserat averso fluvium migrare meatu.

Obvia quid mirum vinci, cum barbarus ultro
Jam cupiat servire tibi? tua Sarmata discors 485
Sacramenta petit: projecta fraude Gelonus
Miliat: in Latios ritus transitistis Alani.
Ut fortes in Marte viros, animisque paratos,
Sic justos in pace legis, longumque tuieris
Electos, crebris nec succedentibus urges. 490
Judiciis notis regimur: fruiurque quietis
Militiæque bonis, ceu bellatore Quirino,
Ceu placido moderante Numa. Non imminet ensis:
Nullæ nobilium cædes: non crimina vulgo
Texuntur: patria mætus non truditur exsul. 495
Impia continui cessant augmenta tributi:
Non infelices tabulæ: non hasta reflexas
Vendit opes: avida sec. or non voce citatur:
Nec tua privatis crescent æraria damnis.
Munificus largi, sed non et prodigus, auri. 500
Perdurat non emta fides, nec pectora merces
Alligat: ipsa suo pro pignore castra laborant.
Te miles nutritor amat. Quæ denique Romæ
Cura tibi! quam fixa manet reverentia patrum'

Firmatur senium juris, priscamque resumunt 505
Canitiem leges, emendanturque vetustas,
Acceduntque novæ. Talem ænere Solonem
Res Pandionis: sic armipotens Lacedæmon
Desepxit muros rigido munita Lycurgo

Quæ sub te vel causa brevis, vel judicis error
Negligitur? dubiis quis litibus addere finem 511
Justior, et mersum latebris educere verum?
Quæ pietas, quantusque rigor, tranquillaque magni
Vis animi, nulloque levis terrore moveri,
Nec nova mirari facilis! quam docta facultas 515
Ingenii, linguaque modus! responsa venientur
Legati, gravibusque latet sub moribus ætas.

Quantus in ore pater radiat! quam torva volup-
Frontis, et augusti majestas grata pudoris! [tas
Jam patrias implens galeas: jam cornus avita 520
Tentatur vibranda tibi: promittitur ingens
Dextra rudimentis. Romanaque vota moratur.
Quis decor, incedis quoties clypeatus, et auro
Squameus, et rutilus cristis, et casside major!

Sic, cum Theicia primum sudaret in hasta, 525
Flumina laverunt puerum Rhodopeia Martem.
Quæ vires jaculis! vel cum Gortynia tendis
Spicula, quam felix arcus, certique petitor
Vulneris, et jussum mentiri nescius ictum!

Scis quo more Cydon, qua dirigat arte sagittas
Armenius, refugo quæ sit fiducia Partho. 531
Sic Amphionis pulcher sudore palæstræ
Alcides pharetras Dircæque tela solebat
Præterante feris, olim domitura Gigantas,
Et pacem latura polo: semperque cruentus 535
Ibat, et Alcmene prædam referebat ovanti.

Cæruleus tali prostratus Apolline Python
Implicit fractis moritura volumina sylvis,
Cum vectaris equo, simulacraque Martia ludis,
Quis molles sinuare fugas, quis tendere contum
Acrior, aut subito melior flexisse recursus? 541
Non te Massagætæ, non gens exercitia campo
Thessala, non ipsi poterunt æquare bimembres.

Vix comites alæ, vix te suspensa sequuntur
Agmina, ferventes tunc post terga dracones.
Utque tuis primum sonipes calcarebus arsit, 546
Ignescunt patulæ nares: non sentit arenas
Ungula, discussæque jubæ sparguntur in armos.
Turbantur phalæx: spumosis moribus aurum
Fumat, anhelantes exsudent sanguine gemmæ. 550
Ipse labor, pulvisque decent, confusaque motu
Cæsaries: vestis radiato murice solem

Combibit: ingesto crispatur purpura vento.
Si dominus legeretur equis, tua posceret ultro
Verbera Nereidum stabulis nutritus Arion, 555
Serviretque tuis contento Castore frenis
Cyllarus, et flavum Xanthus sprevisset Achillem.
Ipse tibi famulas præberet Pegasus alas,
Portaretque libens, melioraque pondera passus

Bellerophontæas indignaretur habenas. 560
Quin etiam velox Auroræ nuntius Æthon,
Qui fugat hinnitus stellis, roseoque domatur
Lucifero, quoties equitem te cernit ab astris,
Invidet, inque tuis mavult spumare lupatis.

Nunc quoque quos habitus, quantas miracula
pompæ 565

Vidimus, Ausonio cum jam succinctus amictu
Per Ligurum populos solito conspiceris ires,
Atque inter niveas alte veherere cohortes,
Obnixisque simul pubes electa lacertis
Siderisq. gestaret onus! sic numina Memphis 570
In vulgus profferre solet: penetralibus exit
Effigies, brevis illa quidem; sed plurimus infra
Liniger imposito suspirat vecte sacerdos.

Testatus sudore deum: Nilotica sistris
Ripa sonat, Phariosque modos Ægyptia ducit
Tibia: submissis admugit cornibus Apis. 576
Omnis nobilitas, omnis tua sacra frequentant
Tibridis et Latii soboles: convenit in unum
Quicquid in orbe fuit procerum, quibus auctor

honoris
Vel tu, vel genitor: numero consul consul
Cingeris, et socios gaudes admittere patres. 581
Illustri te prole Tagus, te Gallia doctis
Civibus, et toto stipavit Roma senatu.
Portatur juvenum cervicibus aurea sedes,
Ornatque novo gravior deus: asperat Indus 585
Vellamenta lapis, pretiosaque fila smaragdis
Ducta virent: amethystus inest, et fulgor Iberus
Temperat arcanis hyacinthi cærulea flammis.
Nec rudis in tali sufficit gratia textu:

Auget acus meritum, picturatumque metallis 590
Vivit opus, multaque ornantur iaspide cultus,
Et variis spirat Ne cia bacca figuris.

Quæ tantum potuit digitis mollire rigorem
Ambitiosa colus? vel cujus pectinis arte
Traxerunt solidæ gemmatum stamina telæ? 595
Invia quis calidi scrutatus st gna profundi
Tethys invasit gremium? quis divitis algæ
Germina flagrant inter quæsitit arenas?

Quis junxit lapides ostro? quis miscuit ignes
Sidonii rubricæ maris? tribuere colorem 600
Phœnices, Seres subtemina, pondus Hydaspes.
Hoc si Mæonias cinctu graderere per urbes,
In te pampineos transferret Lydia thyrsos,
In te Nysa choros: dubitarent Orgia Bacchi

Cui furerent: irent blandæ sub vincula tigres. 605
Talis Erythræis intextus nebrida gemmis
Liber agit currus, et Caspia flectit eburnis
Colla jugis: Satyri circum, crinemque solutæ
Mænades adstringunt hederis victricibus Indos.

Ebrius hostili velatur palmitæ Ganges. 610
Auspice mox lætum sonuit clamore tribunal,
Te Fastos ineunte quater: sollennia ludit
Omina libertas: deductum Vindice morem
Lex celebrat, famulusque jugo laxatus herili

Ducitur, et grato remeat securior ictu. 615

Tristis conditio pulsata fronte recedit.
In civem rubuere genæ, tergoque removit
Verbera permissi felix injuria voti.

Prospera Romuleis sperantur tempora rebus
In nomen ventura tuum. Præmissa futuris 620
Dant exempla fidem: quoties te cursibus ævi
Præfecit, toties accessit laurea patri.

Ausi Danubium quondam tranare Gruthungi
In lintres fregere nemus: ter mille ruebant
Per fluvium plenæ cuneis immanibus alni. 625

Dux Odothæus erat: tantæ conamina classis
Incipiens ætas et primus contudit annus.
Submersæ sedere rates: fluitantia nunquam
Largius Arctos pavere cadavera pisces. [rens

Corporibus premitur Peuce: per quinque recur-
Ostia barbaricos vix egerit unda cruores. 630

Confessusque parens Odothæi regis opima
Retulit exuviasque tibi. Civile secundis
Conficis auspiciis bellum: tibi debeat orbis
Fata Gruthungorum, debellatumque tyrannum.

Ister sanguineos egit te consule fluctus, 636
Alpinos genitor rupit te consule montes.
Sed patriis olim fueras successibus auctor;
Nunc eris ipse tuis: semper venere triumphii

Cum trabes, sequiturque tuos victoria fasces. 640
Sis precor assiduus consul, Marique relinquo
Et senis Augusti numerum. Quæ gaudia mundo,
Per tua lanugo cum serpente carperit ora,

Cum tibi prodiderit festas nox pronuba tædas!
Quæ tali devota toro, quæ murice fulgens 645
Ibit in amplexus tanti regina mariti?

Quænam tot divis veniet nurus, omnibus arvis
Et toto dotanda mari? quantusque feretur
Idem per Zephyri metas Hymenæus et Euri!

O mihi si liceat thalamis intendere carmen 650
Connubiale tuis, si te jam dicere patrem!
Tempus erit, cum tu trans Rheni cornua victor,
Arcadius capæ spoliis Babylonis onustus,

Communem majore toga signabis annum,
Crinitusque tuo sudabit fasce Suevus: 654
Ultima fraternas horrebunt Bactra secures.

IN NUPTIAS HONORII ET MARIÆ PRÆFATIO.

Surgeret in thalamum ducto cum Pelfon arcu,
Nec caperet tantos hospita terra deos;

Cum soceræquoreus, numerosaque turba sororum
Certarent epulis continuare dies;

Præberetque Jovi communia pocula Chiron, 5
Mollior obliqua parte refusus equi;

Peneus gelidos mutaret nectare fontes,
Cetæis fluenter spumea vina jugis;

Terpsichore facilem lascivo pollice movit
Barbiton, et molles duxit in antra choros. 10

Carmina nec superis, nec displicere Tonanti,

Cum teneris nossent congrua vota modis.

Centauri Faunique negant. Quæ flectere Rhæton,
Quæ rigidum poterant plectra movere Pholum?

Septima lux aderat cælo, totiesque renatus 15
Viderat exactos Hesperus igne choros.

Tum Phœbus, quo saxa domat, quo pertrahit
Pectine tentavit nobiliore lyram; [ornos,

Venturumque sacris fidibus jam spondet Achillem:
Jam Phrygiæ cædes, jam Simoenta canit. 20

Fronoso strepuit felix Hymenæus Olympo:
Reginam resonant Othrys et Ossa Thetin.

DE NUPTIIS HONORII ET MARIE.

Hauserat insolitis promissæ virginis ignes
 Augustus, pronoque rudis flagraverat æstu.
 Nec novus unde calor nec quid suspiria vellent
 Noverat incipiens, et adhuc ignarus amandi.
 Non illi venator equus, non spicula curæ: 5
 Non jaculum torquere libet: mens omnis aberrat
 In vulnus, quod fixit Amor. Quam sæpe medullis
 Erupt gemitus! quoties incapduit ore
 Confessus secreta rubor! nomenque beatum
 Injussæ scripsere manus! Jam munera nuptæ 10
 Præparat, et pulchros, Mariæ sed luce minores,
 Eligat ornatus, quicquid venerabilis olim
 Livia, divorumque nurus gessere superbæ.
 Incusat spes ægra moras, longique videntur
 Stare dies, ægremque rotam non flectere Phœbe.
 Scyria sic tenerum virgo flammabat Achillem, 15
 Fraudis adhuc expertæ, bellatricisque docebat
 Ducere fila manus, et, mox quos horruit Ide,
 Thessalicos roseo pectebat pollice crinps. [rendus
 Hæc etiam queritur secum: Quonam usque ve-
 cunctatur mea vota socer? quid jungere differt
 Quam pepigit, castaque preces implere recusat?
 Non ego, luxuriam regum moremve secutus,
 Quæsi vultum tabulis, ut nuntia formæ
 Lena per innumeros met pictura penates: 25
 Nec variis dubium thalamis lecturus amorem
 Ardua commisi falsæ connubia cære.
 Non rapio præceps alienæ fœdera tædæ,
 Sed quæ sponsa mihi pridem, patriique relicta
 Mandatis, una materni sanguinis ortu 30
 Communem partitur avum. Fastigia supplex
 Deposui, gessique procum: de limine sacro
 Oratum misi proceres, qui proxima nobis
 Jura tenent. Fateor, Stilicho, non parva poposcî:
 Sed certe mereor princeps, hoc principe natus, 35
 Qui sibi te generum fraterna prole revinxit,
 Cui Mariam debes. Fœnus mihi solve paternum:
 Redde suos aulæ. Mater fortasse rogari
 Mollior. O patrum germen, cui nominis hæres
 Successi, sublime decus torrentis Iberi, 40
 Stirpe soror, pietate parens, tibi creditus infans,
 Inque tuo crevi gremio, partuque remoto
 Tu potius Flaccilla mihi. Quid dividis ergo
 Pignora? quid juveni natam non tradis alumno?
 Optatus dies aderit? dabituræ jugalis 45
 Nox unquam? Tali solatur vulnera questu.
 Risit Amor, placidæque volat trans æquora
 Nuntius, et totas jactantior explicat alas. [matri
 Mons latus Eoûm Cypri præruptus obumbrat,
 Invisus humano gressu, Phœniumque cubile 50
 Proteos, et æptem despectat cornua Nili.
 Hunc neque canentes audient vestire pruinæ,
 Hunc venti pulsare timent, hunc lædere nimbi.
 Luxuriæ Venerique vacat. Pars acrior anni
 Exsulat: æterni patet indulgentia veris. 55
 In campum se fundit apex: hunc aurea sæpes
 Circuit, et fulvo defendit prata metallo.
 Mulciber, ut perhibent, his oscula conjugis emit
 Mœnibus, et tales uxoribus obtulit arces.
 Intus rura micant, manibus quæ subdita nullis 60
 Perpetuum florent, Zephyro contenta colono;
 Umbrosusque nemus, quo non admittitur ales,
 Ni probe ante suos diva sub iudice cantus.

Quæ placuit, fruitur ramis: quæ victa, recedit.
 Vivunt in Venerem frondes, omniaque vicissim 65
 Felix arbor amat: nutant ad mutua palmæ
 Fœdera: populeo suspirat populus ictu:
 Et platani platani, alnoque adsibilat alnus.
 Labuntur gemini fontes: hic dulcis, amarus
 Alter, et infusus corrumpunt mella venenis, 70
 Unde Cupidineas armavit fama sagittas.
 Mille phœretrati ludunt in margine fratres,
 Ore pares, similes habitu, gens mollis Amorum.
 Hos Nymphæ pariunt; illum Venus aurea solum
 Edidit: ille deos, cœlumque, et sidera cornu 75
 Temperat, et summos dignatur figere reges;
 Illi plebem ferunt. Nec cætera numina desunt.
 Hic habitat nullo constricta Licentia necdo,
 Et flecti faciles Iræ, vinoque madentes
 Excubiæ, Lacrymæque rudes, et gratus amantum
 Pallor, et in primis titubans Audacia furis, 81
 Jucundique Metus, et non secuta Voluptas,
 Et lasciva volant levibus Perjuria pennis.
 Hos inter petulans alta cervice Juvetas
 Excludit Senium lucco. Procul atria divæ 85
 Permutant radios, sylvaque obstante virescunt.
 Lemnius hæc etiam gemmis extruxit et auro,
 Admiscens artem pretio, trabibusque smaragdîs
 Suppositis cæcas hyacinthi rupe columnas.
 Beryllo paries, et iaspide lubrica surgunt 90
 Limina, despectusque solo calcatur achates.
 In medio glebis redolentibus area dives
 Præbet odoratas messes: hic mitis amomi,
 Hic casis matura seges, Panchæaque turgent
 Cinnama, nec sicca frondescunt vimina costo, 95
 Tardaque sudanti prorpeunt balsama ligno. [git
 Quo postquam delapsus Amor, longasque pere-
 Penna vias, alacer, passusque superbiôr intrat.
 Caesariem tunc forte Venus subnixa corusco
 Fingebat solio. Dextra lævæque sorores 100
 Stabant Idaliæ: largos hæc nectaris imbres
 Irrigat: hæc morsu numerosi dentis eburno
 Multifidum discrimen arat: sed tertia retro
 Dat varios nexus, et justo dividit orbes
 Ordine, neglectam partem studiosa relinquens.
 Plus error decuit. Speculi nec vultus egebat 106
 Judicio: similis tecto monstratur in omni,
 Et rapitur quocunque videt. Dum singula cernit,
 Sequæ probat, nati venientia conspicit umbram;
 Ambrosioque sinu puerum complexa ferocem,
 Quid tantum gavisus, ait? quæ proelia sudas,
 Improbe? quis jacuit telis? iterumne Tonantem
 Inter Sidonias cogis mugire juvencas?
 An Titana domas? an pastoralia Lunam 114
 Rursus in antra vocas? durum magnique videris
 Debellasse deum. Suspensus in oscula matris
 Ille refert: Lætare, parens: immane tropæum
 Retulimus: nostrum jam sentit Honorius arcum.
 Scis Mariam, patremque ducem, qui cuspidè Gallos
 Italianque fovet: nec te præclara Serenæ 120
 Fama latet. Propæra: regalibus annue votis:
 Junge toros. Gremio natum Cytheræ removit;
 Et crines festina ligat, peplumque fluentem
 Allevat, et blando spirantem numine ceston
 Cingitur, impulsus pluviis quo mitigat annes, 125
 Quo mare, quo ventos, irataque fulmina solvit.

Ut stetit ad litus, parvis hæc sator alumnis :
 Equis erit, pueri, vitreas qui lapsus in undas
 Huc rapidum Tritona vocet, quo vecta per altum
 Jecerat? haud unquam tanto mihi venerit usu.
 Sacri, quos petimus, thalami: pernicius omnes
 Quærit, seu concha Libycum circumtonat æquor,
 Ogygias seu frangit aquas: quicunque reper um
 Duxerit, aurata donabitur ille pharetra

Dixerat, et sparsa diversi pæbe feruntur 133
 Exploratores. Pelagi sub fluctibus ibat
 Carpathii Triton, obliquantemque petebat
 Cymothoen: timet illa ferum, seseque sequenti
 Surripit, et duris elabitur uda lacertis. [imis
 Heus, inquit speculatur Amor, num vestia sub
 Furta tegi potueris vadis? accingere nostiam 141
 Vecturus dominari: pretium non vile laboris
 Cymothoen facilem, quæ nunc detrectat, habebis
 Hac mercede veni. Piorupit gurgite torvus
 Semifer: undosa verrebant brachia crines: 145
 Hispida tendebat bifido vestigia cornu,
 Qua pristis commissa viro. Tei pectora movit
 Jam quatto Paphias tractu sulcabat arenas
 Umbratura deam retro sinuatur in arcum
 Bellus: tum vivo aequalentia murice terga 150
 Purpureis mollia toris. hoc navigat ostio
 Gulta Venus: niveæ delibant æquora plantæ
 Prosequitur volucrum late comitatus Amorum,
 Tiansquillumque choris quatitur mare. sæpta per
 omnem

Neptuni dispersa domum: Cadmeia ludit 155
 Leucothoe, irenatque rosas delphina Palæmon.
 Alternas violis Neieus inteseit algas
 Canitiem Glaucus ligat immortalis herbis
 Nec non et variis vectæ Nereidis ibant
 Audito rumore feris: hanc pisce volutam 160
 Sublevat Oceani monstrum Tartessia tigris:
 Hanc timor Ægæi iupturus fronte carinas
 Trux aries: hæc cæruleæ suspensa lænæ [cum
 Innatit: hæc viderem trahitur complexa juven-
 Certatimque novis onerant connubia donis. 165
 Cingula Cymothoe, rarum Galatæa monile,
 Et gravibus Spatule baccis diadema ferebat
 Intertextum, rubro quas legerat ipsa profundo.
 Mergit se subito, vellitque coisla Doto.

Vimenerat, dum stagna subit: processit rat undis,
 Gemma fuit. Nudæ Venerem cinere catervæ,
 Plaudentesque simul tali cum voce sequuntur
 Hos Maris cultus, hæc munera nostra prece-
 Reginæ regina feias: dic talia nunquam [inur
 Promeruisse Thetin, nec cum soror Amphitrite
 Nostro nupta Jovi: devotum sentiat æquor. 176
 Agnoscat famulum virgo Stilichonia pontum
 Victrices nos sæpe rates, classemque paternam
 Veximus, attutis cum tenderet ultor Achivis.

Jam Ligurum terris spumantia pectora Triton
 Appulserat, lassosque fretis extenderat orbes. 181
 Continuo sublime volans ad mœnia Gallis
 Condita, lanigeri suis ostentantia pellem,
 Pervenit. Adventu Veneris pulsatæ recedunt
 Nubila: clarescunt puris Aquilonibus Alpes. 185
 Lætitie causas ignorat dicere miles,
 Lætatutque tamen. Mavortia signa rubescunt
 Floribus, et subitis animantur frondibus hæstæ
 Illa suum dictis affiat talibus agmen: 189

Gradivum, nostri comites, arcete parumper,
 Ut soli vacet aula mihi, procul igneus horror
 Thoracum, gladiosque tegat vagina minaces
 Sient bellatrices aquilæ, sævique dracones
 Fas sit castra meis hodie succumbere signis.
 Tibia pro lituis, et pro clangore tubarum 195

Molle lyre faustumque canant. epulentur ad
 Excubias: medius spirent crateres in armis. [ipsas
 Laxet terribiles majestas regia fastus,
 Et sociam plebem non indignata potestas
 Confundat turbæ procera: solvantur habenia
 Gaudia, nec leges pudeat ridere severas. 201
 Tu festas, Hymenæe, faces, tu, Gratia, flores
 Elige, tu geninas, Concordia, nec te coronas.
 Vos, pennata cohors, quocunque vocaverit usus,
 Divisa propera te manu: neu marceat ulla 205
 Segmities: alii funalibus ordine ductis
 Plurima venturæ suspendite lumina nocti.
 Hi nostra nitidos postes obducere myrto
 Contendant: pars nectareis adspargere tecta
 Fontibus, et flamma lucos adolere Sabæos 210
 Pais infecta croco velamina lutea Serum
 Pandite, Sidoniaque solo prosternite vestes
 Ast alii thalamum docto componite textu
 Stamine gemmato, picturatiqque columnis
 Edificetur apex, qualem non Lydia dives 215
 Læxit Pelopi, nec quem stuxere Lyæo
 Indorum spolis et opaco palmite Bacchæ.
 Illic exuvias omnes cumulate parentum;
 Quicquid avus senior Mauro vel Saxone victis,
 Quicquid ab innumeris socio Stilichone tremen-
 dus 220

Quæsit vit genitor bellis: quodcunque Gelonus
 Armeniæ dedit, quantum cinnita sagittis
 Attulit extremo Meioe circumflus Nilo:
 Misit Achæmeno quicquid de Tigride Medus,
 Cui supplex emeret Romanam Parthia pacem.
 Nobilibus gazis, opibusque cubilia surgant 226
 Barbaricis: omnes thalamo conferte triumphos.
 Sic ait, et sponse petit improvisa penates.
 Illa autem, secuta tori, lædaque parari
 Neceia, divinæ huius sermonem parentis, 230
 Maternosque bibit mors, exemplaque discit
 Præca pudicitie: lætos nec volvere libros
 Dixit aut Graios, ipsa genitrice magistra,
 Mæconius quæcunque senex, aut Thracius Oi-
 pheus,

Aut Mitylenæo modulatur pectine Sappho 235
 Sic Triviam Latona monet, ac mitis in antro
 Mnemosyne docili tradit præcepta Thaliæ
 Cum piccol augeri nitor, et jucundior aer
 Attonitam lustrare domum, fundique comarum
 Gratus odor mox vera fides, numenque refulsit.
 Cunctatur stupefacta Venus nunc ora puellæ,
 Nunc flavo niviam miratur vertice matrem.
 Hæc modo crescenti, plena par altera lunæ.
 Adsurgit ceu forte minor sub matre virenti
 Laurus, et ingentia ramos, olimque futuras 245
 Promittit jam parva comas: vel flore sub uno
 Ceu gem næ Palæstana rosæ per jugera regrant:
 Hæc laigo matris die, saturataque vernis
 Rotibus indulget spatio; latet altera nodo,
 Nec teneris audet foliis admittere soles 250
 Adstitit, et blande Mariam Cytheræ salutæ.

Salve, sideres proles Augusta Serenæ,
 Magnorum soboles regum, parituraque reges
 Te propter Paphias sedes Cyprumque reliqui
 Te propter libuit tantos explere labores, 255
 Et tantum transasse maris, ne vilior ultra
 Privatos paterere lares, neu tempore longo
 Dilatos juvenis nutiret Honoris ignes.
 Accipe fortunam generis: diadema resume,
 Quod tribuas natæ, et in hæc penetralia rursus,
 Unde parens progressa, redi. Fac nulla subesse
 Vincula cognatæ, quamvis aliena fuisset
 Principibus, regnum poteras hoc ore mereri.

Quæ propior sceptris facies? quis dignior aula
Vultus erit? non labra rosæ, nun colla pruinae,
Non crines æquant violæ, non lumina flammæ.
Quam juncto leviter sese discrimine confert
Umbra supercilii! miscet quam justa ruborem
Temperies, nimio nec sanguine candor abundat!
Auroræ vincis digitos, humerosque Dianæ. 270
Ipsum jam superas matrem. Si Bacchus amator
Dotali potuit cælum signare corona,
Cur nullis virgo redimitur pulchrior astris?
Jam tibi molitur stellantia sæta Bootes,
Inque decus Mariæ jam sidera parturit æther. 275
I digno nectenda viro, tuncque per orbem
Consortis imperii: jam te venerabit Ister:
Nomen adorabunt populi: jam Rhenus, et Al-
Serviet: in mediis ibis regibus Sicambros. [bis
Quid numerem gentes, Atlanteosque recessus
Oceanii? toto pariter dotabere mundo. 281

Dixit: et ornatus, dederant quos nuper ovantes
Nereides, collo membrisque micantibus aptat.
Ipsa caput distinguit acu, substringit amictus,
Flammea virginis accommodat ipsa capillis.

Ante fores jam pompa sonat, pilentæque sacram
Præradiant ductura nurum. Calet obivus ire
Jam princeps, tardumque cupit discedere solem.
Nobilis haud aliter sonipes, quem primus amoris
Sollicitavit odor, tumidus, quatiensque decoras
Turbata cervicè jubas. Pharsalia rura 291
Pervolat, et notos hinnitu flagitat ignes,
Naribus accensis: mulcet fecunda magistrum
Spes gregis, et pulchro gaudent armenta marito.

Candidus interea positus exercitus armis 295
Exsultat socerum circa: nec signifer ullus,
Nec miles pluvie flores dispergere ritu
Cessat, purpureoque ducem perfundere nimbo.
Hæc quoque velati lauro myrtoque caneabant:
Dive parens, seu te complectitur axis Olympi,
Seu colis Elysias animarum præmia valles, 301
En promissa tibi Stilicho jam vota peregit.

Jam gratæ rediere vices: cunabula pensat,
Acceptum reddit thalamum, natoque reponit
Quod dederas genitor. Nunquam te, sancte, pige-
Judicii, nec te pietas suprema fefellit. [bit
Dignus quem legeres, dignus cui pignora tanti
Principis, et rerum commendarentur habere.
Dicere nunc possem, quæ prælia gesta sub Hæmo,
Quæ nos cruentarint fumantem Strymona pugnae,
Quam totus clypeo, quanta vi fulminet hostem;
Ni prohiberet Hymen: quæ tempestiva relatu,
Nunc canimus. Quis consilio, quis juris et æqui
Nosse modum melior? quod semper dissidet, in te
Convenit; ingenio robur, prudentia forti. 315
Fronte quis æquali? quem sic Romana decerent
Culmina? sufficerent quæ tantis pectora curis?
Stes licet in populo, clamet, quicumque videbit,
Hic est, hic Stilicho: sic te testatur, et offert
Celsa potestatis species, non voce feroci, 320
Non alto simulata gradu, non improba gestu.
Affectant alii quicquid, fingique laborant,
Hoc donat natura tibi. Pudor emicat una,
Formosusque rigor: vultusque auctura verendos
Canities festina venit. Cum sorte remotæ 325
Contingant gravitasque seni, viresque juventæ;
Utraque te cingit propriis insignibus ætas.
Ornatur fortuna viro. Non ulla nocendi
Tela, nec infecti jugulis civilibus enses.
Non odium terrore moves, nec frena resolvit 330
Gratia: diligimus pariter, pariterque timemus.
Ipse metus te noster amat. Justissime legum
Arbiter, egegræ custos fidiissime pacis,
Optime ductorum, fortunatissime patrum:
Plus jam, plus domino cuncti debere fatemur,
Quod gener est, invicte, tuus. Vincire corona
Insere te nostris contento jure choreia.
Sic puer Eucherius superet virtute parentem:
Aurea sic videat similes Thermania tædas:
Sic uterus crescat Mariæ: sic natus in ostro 340
Parvus Honoriades genibus considat avitis.

IN NUPTIAS HONORII AUGUSTI ET MARIE FESCENNINA.

ALCAICUM.

Princeps corusco sidere pulchrior,
Parthis sagittas tendere certior,
Eques Gelonis imperiosior,
Quæ digna mentis laus erit ardus?
Quæ digna formæ laus erit igneæ?
Te Leda mallet quam dare Castorem.
Præfert Achilli te proprio Thetis.
Victum fatetur Delos Apollinem.
Credid minorem Lydia Liberum.
Tu cum per altas impiger ilices
Præda citatum cornipedem reges,
Ludentque ventis instabiles comæ;
Talis jacebunt sponte tuis feræ,
Gaudensque sacris vulneribus leo
Admittit hastam morte superbior.
Venus reversum spernat Adonidem,
Damnet reductum Cynthia Virbium.
Cum post labores sub platani volēs

Virentis umbra, vel gelido specu
Torrentiorem fallere Sirius, 20
Et membra somno fessa resolveris;
O quantus uret tum Dryadas calor!
Quot æstantibus ancipiti gradu
Furtiva carpent oscula Naides!
Quis vero acerbis horridior Scythiis? 25
Quis belluarum corde furentior?
Quis, cum micantem te propè viderit,
Non optet ultro servitium pati?
Quis non catenas arripit libena,
Colloque poscat vincula libero? 30
Tu si nivalis per juga Caucasi
Sævas petisses pulcher Amazonas,
Peltata pugnas desereret cohors,
Sexu recepto: patris et immemor
Inter frementes Hippolyte tubas 35
Strictam securim languida poneret,
Et seminudo pectore cingulum
Forti negatum solveret Herculi,

*Bellumque solus conficeret decor.
Beata, quæ te mox faciet virum,
Primisque sese junget amoribus.*

*Age cuncta nuptiali
Redimita vere tellus
Celebra toros heriles.
Omne nemus cum fluviiis
Omne canat profundum.
Ligures favete campi,
Veneti favete montes,
Subitisque se rosetis
Vestiat Alpinus apex,
Et rubeant pruinæ.*

*Athesis strepat choreis
Calamisque flexuosus
Leve Mincius susurret,
Et Padus electriferis
Admoduletur alnis.*

*Epulisque jam repleto
Resonet Quiritæ Tibris
Dominique læta votis
Aurea septemgeminas
Roma coronet arces.
Procul audiant Iberi,
Fluit unde semen aulæ:
Ubi plena laurearum,
Imperio feta domus,
Vix numerat triumphos.*

*Habet hinc patrem maritus,
Habet hinc puella matrem,
Geminaque parte ductum
Cæsareum flumineo
Stemma recurrit ortu.
Decorent vireta Bætin,
Tagus intumescat auro,
Generisque procreator
Sub vitreis Oceanus
Luxurietur antris.*

*Oriensque regna fratrum
Simul Occidensque plaudat.
Placidæ jocentur urbes,
Quæque novo, quæque nitent
Deficiente Phæbo.*

*Aquilonæ procellæ,
Rabidi tacete Cori.
Taceat sonorus Auster.
Solutus ovantem Zephyrus
Perdominetur annum.*

40

5

10

15

20

25

30

35

40

45

*Solitas gaesa fulgere comas
Stilicho molli nocte corona.
Cessant litui, sævumque procul
Martem felix tæda releget.
Tractus ab aula rursus in aulam
Redeat sanguis patris officiis.
Junge potenti pignora dextra.
Gener Augusti pridem fueras,
Nunc rursus eris socer Augusti.
Quæ jam rabies livoris erit?
Vel quis dabitur color invidiæ?
Stilicho accer est, pater est Stilicho.*

5

10

*Attollens thalamis Idalium jubar,
Dilectus Veneri nascitur Hesperus.
Jam nuptæ trepidat sollicitus pudor:
Jam produnt lacrymas flammea simplices.
Ne cessa, juvenis, cominus aggredi,
Impacata licet sæviat unguibus.
Non quisquam fruitur veris odoribus
Hyblæos latebris nec spoliât favos,
Si fronti caveat, si timeat rubos.
Armat spina rosas, mella tegunt apes
Crescunt difficili gaudia jurgio,
Accenditque magia, quæ refugit, Venus.
Quod flenti tuleris, plus sapit, osculum.
Dices o quoties, Hoc mihi dulcius,
Quam flavos decies vincere Sarmatas!
Adspirare novam pectoribus fidem,
Mansuramque facem tradite sensibus.
Tam junctis manibus nectite vincula,
Quam frondens hedera stringitur æsculus,
Quam lento premitur palmitæ populus.
Et murmur querula blandius alite
Linguis assidui reddite mutuis,
Et labris animam conciliantibus.
Alternum rapiat somnus anhelitum.
Amplexu caleat purpura regio,
Et vestes Tyrio sanguine fulgidas
Alter virgineus nobilitet cruor.
Tum victor madido prosiliis toro
Nocturni referens vulnera prælii.
Ducant pervigiles carmina tibis,
Permissisque jocis turba licentior
Exsultet tetricis libera legibus.
Passim cum ducibus ludite milites
Passim cum pueris ludite virgines.
Hæc vox ætheriis intonet axibus:
Hæc vox per populos, per mare transeat:
Formosus Mariam ducit Honorius.*

5

10

15

20

25

30

35

DE BELLO GILDONICO LIBER.

*Redditus imperiis Auster, subiectaque rursum
Alterius convexa poli: rectore sub uno
Conspirat geminus frenis communibus orbis.
Junximus Europen Libyæ: concordia fratrum
Plena reddit: patriis quod solum defuit armis, 5
Tertius occubuit nati virtute tyrannus.
Horret adhuc animus, manifesta que gaudia differt,
Dum stupet, et tanto cunctatur credere voto.
Necdum Cinyphias exercitus attigit oras,
Jam domitus Gildon. Nullis victoria nodis 10*

*Hæsit, non terræ spatio, non objice ponti.
Congressum, profugum, captum vox nuntiata,
Rumoremque sui prævenit laurea belli.
Quo, precor, hæc effecta deo? robusta vetusque
Tempore tam parvo potuit dementia vinci? 15
Quem veniens indixit hiems, ver perculit, hostem
Exitii jam Roma timens, et fessa negatis
Frigibus, ad rapidi limen tendebat Olympi,
Non solito visu, nec qualis jura Britannis
Dividit, aut trepidos submittit fascibus Indos. 20*

Vox tenuis, tardique gradus, oculique jacentes
 Interius: fugere genae: jejuna lacertos
 Exedit macies: humeris vix sustinet ægris
 Squalem clypeum: laxata casside prodit
 Cantem, plenamque trahit rubiginis hastam. 25
 Attigit ut tandem cœlum, genibusque Tonantis
 Procubuit, tales orditur mœsta querelas:
 Si mea mansuris meruerunt mœnia nasci,
 Jupiter, auguriis, si stant immota Sibyllæ
 Carmina, Tarpeias si nondum respuis arces; 30
 Advenio supplex, non ut proculcet Araxem
 Consul ovans, nostræve premant pharetrata se-
 cures

Sua, nec ut rubris aquilas figamus arenis.
 Hæc nobis, hæc ante dabas: nunc pabula tantum
 Roma precor: miserere tuæ, pater optime, gentis.
 Extremam defende famem. Satiavimus iram, 36
 Si qua fuit: lugenda Getis, et flenda Suevis
 Hauserimus: ipsa meos exhorret Parthia casus.
 Quid referam morbo luem, cumulosos repletos
 Stragibus, et crebras corrupto sidere mortes? 40
 Aut fluvium per tecta vagum, summique minan-
 Collibus? ingentes vexi submersa carinas, [tem
 Remorumque sonos, et Pyrrhæ sæcula sensi.
 Hei mihi! quo Latæ vires, Ubique potestas
 Recidit: in qualem paullatim fluxinus umbiam?
 Armato quondam populo patriisque vigebam 46
 Consiliis: domui terras, urbesque revinxit
 Legibus: ad solem victrix utrumque cucurri.
 Postquam jura ferox in se communia Cæsar
 Transulit, et lapso more, desuetique priscis 50
 Artibus in gremium pacis servile recessi,
 Tot mihi pro meritis Libyam Nilumque dedere,
 Ut dominam plebem, bellatoremque senatum
 Casibus æstivis alerent, geminoque vicissim
 Littore diversi complement horrea venti. 55
 Stabat certa salus. Memphis si forte negasset,
 Pensabam Pharium Gætulis messibus annum.
 Frugiferas certare rates, lateque videbam
 Punica Niliacis concurrere carbassa velis.
 Cum subit par Roma mihi, divisaque sumsit 60
 Æquales Aurora togas. Ægyptia rura
 In partem cessere novam: spes unica nobis
 Restabat Libye, quæ vix ægreque fovebat
 Solo ducta Notò, nunquam secuta futuri,
 Semper inops, ventique fidem poscebat et anni.
 Ilanc quoque nunc Gildon rapuit sub fine cadentis
 Autumnus: pavido metimur cœrula voto,
 Puppis si qua venit, si quid fortasse potenti
 Vel pudor extorsit domino, vel pædo reliquit.
 Pascimur arbitrio Mauri: nec debita reddi, 70
 Sed sua concedi jactat, gaudetque diurnos,
 Ut famule, præbere cibos, vitamque fameinque
 Librat barbarico fastu, vulgique superbit
 Fletibus, et tantæ suspendit fata ruine.
 Romuleas vendit segetes, et possidet arva 75
 Vulneribus quæsitæ meis. Ideone tot annos
 Flebile cum tumida bellum Carthagine gessi?
 Idcirco voluit contenta luce reverti
 Regulus? hoc damnis, genitor, Cannensibus emi?
 Incassum toties lituis navalibus arsit 80
 Hispanum Siculumque fretum? vastataque tellus,
 Totque duces cæsi, iuptaque emissus ab Alpe
 Pœnus, et attonitæ jam proximus Hannibal Urbis?
 Scilicet, ut domitis frueretur barbarus Afria,
 Muro sustinui Martem, noctesque cruentas 85
 Collina pro turre tuli? Gildonis ad usum
 Carthago ter victa ruit? hoc mille gentis
 Italicæ clades, impensaque sæcula bello,
 Hoc Fabius fortisque mihi Marcellus agebant,

Ut Gildo cumularet opes? haurire venena 90
 Compulsum dirum Syphacem, fractumque Me-
 tello [tham.

Traximus immanem Marii sub vincla Jugur-
 Et Numidæ Gildonis erunt? pro funera tanta,
 Pro labor! in Bocchi regnum sudavit uterque
 Scipio: Romano vicistis sanguine Mauri. 95
 Ille diu miles populus, qui præfuit orbi, farnia
 Qui trabas et accepta dabat, quem semper in
 Horribilem gentes, placidum sensere subactæ.
 Nunc inhonorus, egenus, perferit miserabile pacis
 Supplicium, nulloque palam circumdatus hoste
 Obsessi discrimen habet. Per singula letum 101
 Impendit momenta mihi, dubitandaque pauci
 Prascribunt alimenta dies. Heu prospera fata!
 Quid mihi septenos montes, turbamque dedisti,
 Quæ parvo non posses ali? felicior essem 105
 Angustus opibus: nallum tolerare Sabinos
 Et Veios: brevior duxi securus ævum.
 Ipsa nocet moles. Utinam remeare liceret
 Ad veteres fines, et mœnia pauperis Anci.
 Sufficerent Etrusca mihi Campanaque culta, 110
 Et Quinti Curiique seges, patriæque petenti
 Rusticus inferret proprias dictator aristas. [um.
 Nunc qui aliquid agam? Libyam Gildo tenet, altera Ni-
 As ego, quo terras humeris pontumque subegi,
 Deseror: emeritis jam præniis nulla senectæ.
 Di, quibus iratis crevi, succurrite tandem, 116
 Exorate patrem: tuque o, si sponte per altum
 Vecta Palatinis mutasti collibus Idam,
 Prælatoque lavas Phrygiis Almonæ leonæ,
 Maternis natum precibus jam flecte, Cybelle. 120
 Sin prohibent Parcæ, falsisque elusa vetustas
 Auspiciis, alio saltem prosternite casu,
 Et pœnæ mutate genus. Pœnenna reducat
 Tarquinius: renovet fœtales Allia pugnas.
 Me potius sævi manibus permittite Pyrrhi: 125
 Me Senonum furiis, Brenni me reddite flammis.
 Cuncta fame leviora mihi. Sic fata, refusa
 Obtulit lacrymis. Mater Cytherea, parensque
 Flet Mavors, sanctæque memor Tritonia Vestæ.
 Nec sicco Cybele, nec stabat lumine Juno. 130
 Mærent indigetes, et si quos Roma recepit
 Aut dedit ipsa deos. Genitor jam corda remitti
 Cœperat, et sacrum dextra sedare tumultum:
 Cum procul insanis quatiens ululatus axem,
 Et contusa genas, mediis apparuit in astris 135
 Africa: rescissæ vestes, et spicæ passim
 Serta jacent: lacero crinales vertice dentes,
 Effractum pendebat ebur: talique supernas
 Irrupit clamore fores: Quid magne moraris
 Jupiter, avulso nexu, pelagique solutus 140
 Legibus, iratum populum immittere fratrem?
 Mergi prima peto: veniant prærupta Pachyno
 Æquora: laxatis subsident Syrtibus urbes.
 Si mihi Gildonem nequeunt abducere fata,
 Me rape Gildoni. Felicior illa perustæ 145
 Pars Libyæ, nimio quæ me munita calore
 Defendit, tantique vacat secunda tyranni.
 Crescat zona rubens: medius flammantis Olympi
 Me quoque limes agat: melius deserta jacebo
 Vomeris impatiens: pulsus dominentur aristis 150
 Dipasades, et sitiens attollat gleba cerastas.
 Quid me temperies juvit? quid mitior æther?
 Gildoni fecunda fui. Jam Solis habenæ
 Bis senas torquent hiemes, cervicibus ex quo
 Hæret triste jugum: nostris jam luctibus ille 155
 Consequitur, regnumque sibi tot vindicat annos.
 Atque utinam regnum! privato jure teneret,
 Exigui specie fundi, quod Nilus et Atlas

Dissidet: occiduis quod Gadibus arida Barce,
 Quodque Parætonio secedit litore Ganges, 160
 Hoc sibi transcripti proprium: pars tertia mundi
 Unius prædonis ager. Distantibus idem
 Inter se vitia cinctus; quodcunque profunda
 Traxit avaritia, luxu pejore refundit.
 Instat terribilis vivis, morientibus hæres, 165
 Virginibus raptor, thalamis obscænus adulter.
 Nulla quies: oritur præda cessante libido,
 Divitibusque dies, et nox metuenda maritiis.
 Quisquis vel locuples, vel pulchra conjuge notus,
 Crimine pulsatur falso: si crimina desint, 170
 Accitus conviva perit. Mors nulla refugit
 Artificem: varios succos, spumasque requirit
 Serpentum virides, et adhuc ignota novæ
 Granina. Si quisquam vultu præsentia damnet,
 Libertusve gemat, dapibus crudelis in ipsis 175
 Emericat ad nutum stricto mucrone minister.
 Fixus quisque toro tacita formidine libat
 Carnifices epulas, incertaque pocula pallens
 Haurit, et intentos capiti circumspicit enses.
 Splendet Tartareo furialis mensa paratu, 180
 Cæde madens, atrox gladio, suspecta veneno.
 Ut vino calefacta Venus, tum sævior ardet
 Luxuries: mixtis redolent unguenta coronis.
 Crinotus inter famulos pubemque canorum
 Orbata jubet ire nurus, nuptique peremitis 185
 Arridere viris. Phalarin, tormentaque flammæ
 Profruit, et Sicali mugitus ferre juvenei,
 Quam tales audire choros. Nec damna pudoris
 Turpia sufficiunt. Mauris clarissima quæque
 Fastidita datur: media Carthagine ductæ 190
 Barbara Sidonæ subeunt connubia matres.
 Æthiopem nobis generum, Nasamona marium
 Ingerit: exterret cunabula degener infans.
 His fretus sociis, ipso jam principe major
 Incedit: peditum præcurrunt agmina longe: 195
 Circumdat equitum turmæ, regesque clientes,
 Quos nostris ditat spoliis: proturbat avita
 Quemque domo, veteres detrudit rure colonos.
 Exsiliis dispersa feror. Numquamne reverti
 Fas erit, errantesque solo jam reddere cives?
 Iret adhuc in verba dolor, nisi Jupiter alto 201
 Cœpisset solio: voces adamante notabat
 Atropos, et Lachesia jungebat stamina dictis:
 Nec te, Roma, diu, nec te patiemur inultam,
 Africa: communem prosternet Honorius hostem.
 Pergite securæ: vestrum vis nulla tenorem 206
 Separat, et soli famulabitur Africa Romæ.
 Dixit, et afflavit Romam meliore juvena.
 Continuo redit ille vigor, æniique colorem
 Mutavere comæ: solidatam crista resurgens 210
 Erexit galeam, clypeique recanduit orbis,
 Et leve exussu micuit rubigine cornus.
 Humentes jam Noetis equos Iethæque Som-
 Frena regens, tacitoolvebat sidera curru. [nus
 Jam duo divorum proceres, majorque minorque
 Theodosii pacem laturi gentibus ibant; 216
 Qui Jovis arcanos monitus, mandataque ferrent
 Fratribus, et geminis sancirent fœdera regnia.
 Sic, cum præcípites artem vicere procellæ,
 Assiduoque gemens undarum verbera nutat 220
 Descensusque ratis, cæca sub nocte vocati
 Naufraga Lædæi sustentant vela Iacones.
 Circulus ut patuit Lunæ, secure meatus
 Diversos. Italas senior tendebat in oras.
 At pater, intransit Pontum qua Bosporus arctat,
 Arcadii thalamis ubique illapsus Eos. 226
 Quam simul ac vidit natus, (nam clara nitebat
 Cynthia,) permixto tremuerunt gaudia fletu,

Complexuque fovens, quos non speraverat, artus
 O mihi post Alpes nunc primum reddite, dixit,
 Unde tuis optatus ades? da tangere dextram, 231
 Qua gentes cecidere feræ. Quis tale removit
 Præsidium terris? ut te mortalia pridem
 Implorant, lugentque pium, fortemque requirunt!
 Cui pater in tales rupit suspiria voces: 235
 Hoc erat? in fratres medio discordia Mauro
 Nascitur, et mundus germanaque dissidet aula?
 Gildonianæ salus tanti sit palma furoris?
 Scilicet egregius morum, magnoque tendendus,
 Et cujus meritis pietas a fratre recedat. 240
 In primo genitore (vide) civile calebat
 Dissidium: dubio stabant Romana sub ictu.
 Quis procul Armenius, vel quis Mæotide ripa
 Rex ignotus agit, qui me non jovit euntem?
 Auxilio fovere Getæ, venerere Geloni. 245
 Solus at hic non puppe data, non milite misso
 Subsedit fluviante fide: si signa tulisset
 Obvia, detecto submissus hoste dolerem.
 Restituit in speculis facti, turbaque reductus
 Libravit geminas eventus iudice vires, 250
 Ad rerum momenta cliens, æsequè daturus
 Victori: fortuna simul cum Marte pependit.
 Et si non cupidus essem præreptus ab astris,
 Exemplum sequer Tulli, laniandaque dumis
 Impia diversis raptarem membra quadrigis. 255
 Germani nunc usque tui responsa colebat.
 En iterum calcat. Tali te credere monstro [dit,
 Post patrem fratremque paras? Sed magna repen-
 Inque tuam sortem numerosas transtulit urbes.
 Ergo fas pretio cedit? mercede placebit 260
 Proditio? Taceo, lævi quod transfuga fratri,
 Quod levis ingenio: quavis discrimine summo
 Proditor apportet auspensæ morte salutem,
 Nunquam gratus erit: damnamus luce reperta
 Perfidiam, nec nos patimur committere tali 265
 Hoc genus emtori. Cives cum mœnibus offert?
 Hoc vendit patriam: plerique in tempus abusi
 Mox odere tamen. Tenuit sic Graia Philippus
 Oppida: Pellææ libertas cecidit auro.
 Romani sceleros semper sprevit ministros. 270
 Noxia pollicitum domino miscere venena
 Fabricius regi nudata fraude remisit,
 Infesto quem Marte petit, bellumque negavit
 Per famuli parare nefas: ductoque Camillus
 Trans murum pueros obsessæ reddidit urbi. 275
 Traduntur pœnis alii, cum prœlia solvant;
 Hic nanet, ut moveat? quem respuit alter in
 hostem,
 Suspiciis in fratrem? longi pro dedecus ævi!
 Cui placet, Australes Gildo condonat habenas,
 Tantaque mutatos sequitur provincia mores. 280
 Quaslibet ad partes animus nutaverit anceps,
 Transfundit secum Libyam, refiumque malignus
 Commodat impertum: Mauri fuit Africa munus.
 Tollite Massylas fraudes: removeve bilingues
 Insidias, et verba soli spirantia virus. 285
 Ne consanguineis certetur cominus armis, [cenis;
 Ne, precor: hæc trucibus Thebis, hæc digna My-
 In Mauros hoc crimen eat. Quid notum iniquum
 Molitur Stilicho? quando non ille jubenti
 Paruit? an quisquam nobis devotior exstat? 290
 Ut sileam varios, quos mecum gesserit, actus,
 Quæ vidi post fata, loquar. Cum divus abirem,
 Res inkompositas, fœdæ, tumidasque reliqui.
 Stringebat vetitos etiamnum exercitus cnaes
 Alpinis odiis, alternaque jurgia victi 295
 Victoresque dabant: vix hæc amentia nostra
 Excubiis, nedum puero rectore, quiescet.

Heu quantum timui vobis, quid libera tanti
 Militia auderet moles, cum cæca remoto
 Ferret jam læta metu! dissensus acerbus, 300
 Sed gravior consensus erat. Tunc ipse patema
 Successit pietate mihi, tenerumque rudemque
 Fovit, et in veros eduxit principis annos:
 Rufinumque tibi, quem tu tremuissæ fateris,
 Depulit. Hunc solum memorem solumque fidelem
 Expor: volui si quid, dum vita maneret, 306
 Aut visus voluissæ, gerit: venerabilis illi,
 Ceu numen præsensque, vocor. Si tanta recusas,
 At socrer reverere faces, at respice fratris
 Connubium, pignusque meæ regale Serenæ. 310
 Debueras etiam fraternis obvis ire [ter
 Hostibus, ille tuis. Quæ gens, quis Rhenus et la-
 Vos opibus junctos, conspirantesque tulissent?
 Sed tantum permitte, cædat: nil poscimus ultra.
 Ille licet sæpe præsentis Syrtibus armet, 315
 Oppositoque Atlante tegat: licet arva referta
 Anguibz, et solis medios objecerit æstus;
 Novi consilium, novi Stilichonis in omnes
 Equalem casus animum: penetrabit arcnas:
 Inveniet virtute viam. Sic divus, et inde 320
 Sic natus: Jussis, genitor, parebitur ultro.
 Amplector præcepta luhens: nec carior alter
 Cognato Stilichone mihi: commissæ profanus
 Ille luat: redeat jam tutor Africa fratri.

Talia dum longo secum sermone retevunt, 325
 Hesperiam pervenit avus, castumque cubile
 Ingredditur, Tyrio quo fusus Honorius orio
 Carpebat teneros Maria cum conjugæ somnos.
 Adstitit capiti: tunc sic per somnia satur:
 Tantane devictos tenuit fiducia Mauros, 330
 Care nepos? iterum post me conjurat in arma
 Progenies vesana Jubæ, bellumque resumit
 Victoris cum stirpe sui? Firmumne jacentem
 Obliti? Libyam nostro sudore receptam
 Rursus habent? ausus Latio contendere Gildo?
 Germani nec fata timet: nunc ire profecto, 336
 Nunc vellem, notosque senex ostendere vultus.
 Nonne meam fugiet Maurus, cum viderit, um-
 bram?

Quid dubitas? exsurge toris: invade rebellem:
 Captivum mihi redde meum: desiste morari. 340
 Hoc generi fatale tuo: dum sanguis in orbe
 Noster erit, semper pallescit regia Bocchi.
 Jungantur spoliis Firmi Gildonis opima.
 Exornet geminos Maurusia laurea currus.
 Una domus toties una de gente triumphet. 345
 Di bene, quod tantis interlabentibus annis
 Servati Firmusque mihi, fraterque nepoti.
 Dixit, et afflatus vicino sole refugit.

At juvenem stimulis immanibus æmula virtus
 Exacuit: jam puppe vehi, jam stagna secare 350
 Fervet, et absentes invadere cuspidè Mauros.
 Tum jubet acciri socerum, dextramque vocato
 Conserit, et quæ sit potior sententia quærit:

Per somnos mihi, sancte pater, jam sæpe fu-
 tura

Panduntur, multæque canunt præsagia noctes.
 Namque procul Libycos venatu cingere saltus,
 Et juga rimari canibus Getula videbar.
 Mærebat regio sævi vastata leonis
 Incursu: pecudum strages, passimque juveni
 Semineces, et adhuc infecta mapalia tabo, 360
 Sparasque sanguineis pastorum funera campis.
 Aggredior latebras monstri, mirumque relatu
 Conspicio: dilapsus honos: cervicè minaces
 Defluxere jubæ: fractos inglorios armos
 Supposuit servile gemens, ingestaque vincla 365

Unguibus, et subitæ collo sonuere catenæ.
 Nunc etiam paribus secum certare tropeis
 Hortator me cogit avus. Quoniam usque morati
 Cunctamur? decuit pridem complere biremes,
 Et pelagi superare minas. Transmittere primus
 Ipse paro. Quæcumque meo gens barbara nutu
 Stringitur, adveniat: Germania cuncta feratur
 Navibus, et socia comitentur classe Sicambri.
 Pallida translatus jam sentiat Africa Rhenum.
 An patiar tot probra sedens, juvenisque relinquam
 Quæ tenui rexique puer? bis noster ad Alpes 376
 Alterius genitor defensum regna cucurrit:
 Nos prædæ faciles insulandique jacemus?

Finierat: Stilicho contra cui talia reddit:
 Adversine tubam, princeps, dignabere Mauri
 An feret ignavus clari solatia fati, 381
 Te bellante mori? decernet Honorius inde,
 Hinc Gildo? prius astra Chaos misceret Averno.
 Vindictam mandasse sat est: plus nominis horror,
 Quam tuus ensis, aget: minuit præsentia famam.
 Qui stetit, sequatur campo, collataque necit 386
 Majestatem acies. Sed quod magis utile factu,
 Atque hosti gravius, (sensus adverte,) docebo.
 Est illi patribz, sed non et moribus, isdem
 Mæcebat, fugiens qui dira piacula fratris 390
 Spesque suas vitamque tuo commisit asylo.
 Hunc ubi tentatis frustra mactare nequivit
 Insidiis, patris in pignora contulit iras,
 Et quos ipse sinu parvos gestaverat, una
 Obtuncat juvenes, inhumataque corpora vulgo
 Dispulit, et tumultu cognatas arcuit umbras: 396
 Naturamque simul, fratremque, hominemque cru-
 Exunt, et tenuem cæsis invidit arenam. [entus
 Hoc facinus refugo damnavit sole Mycenæ,
 Avertitque diem. Sceleri sed reddidit Atreus 400
 Crimen, et infandas excusat conjugæ mensas.
 Illic odium, non poena fuit. Te prodita jura,
 Te pater ultorem, te nudi pulvere manes,
 Te pietas polluta rogat. Si flentibus aram,
 Et proprium miseris numen statuistis Athenæ:
 Si Pandionias planctu traxere phalanges 406
 Inachides, belloque rogos meruerit maritis:
 Si mæstæ squalore comæ lacrymisque senatum
 In Numidas pulsus solio commovit Adherbal;
 Hunc quoque nunc Gildo, tanto quem funere mer-
 Hunc doleat venisse ducem, seseque minorem [sit,
 Supplicibus sciat esse tuis. Quem sed fugavit,
 Hunc præceps fugiat: fregit quem clade, tremis-
 cat; [tiem.

Agnoscatque suum, trahitur dum victima, fra-
 Ilac ubi sederunt genero; notissima Marti
 Robora, præcipuos electa pube maniplos 416
 Disponit, portuque rates instaurat Etrusco.
 Herculeam suus Alcides, Jovianique cohortem
 Rex ducit superflui: premitur nec signifer ullo
 Pondere; festinant adeo vexilla moveri. 420
 Nervius insequitur, meritusque vocabula Felix,
 Dictaque ab Augusto legio, nomenque probantes
 Invicti, clypeoque animosi teste Leones.
 Dictis ante tamen princeps confirmat ituros
 Aggere conspicuus: stat circumfusa juvenus 425
 Nixa hastis, pronasque ferox accommodat aures
 Gildonem domitura manus, promissa minas-
 que

Tempus agi. Si quid pro me doloistis, in armis
 Ostentate mihi: justo magnoque triumpho
 Civiles abolete notas: sciat orbis Eous, 430
 Sitque palam, Gallos causa, non robore, vinci.
 Nec vos, barbariem quamvis collegerit omnem,
 Terreat. An Mauri fremitum, raucosque repulsus

Umbonum, et vestros passuri cominus enses?
 Non contra clypeis tectos, galeisve micantes 435
 Ibitis; in solis longe fiducia telis.
 Exarmatus erit, cum missile torserit, hostia.
 Dextro movet jaculum: præterat pallia læva:
 Cætera nudus eques. Sonipes ignarus habenæ;
 Virga regit. Non ulla fides, non agminis ordo.
 Arma oneri, fuga præsidio. Connubia mille, 441
 Non ulli generis nexus, non pignora curæ;
 Sed numero languet pietas. Hæc copia vulgi.
 Umbratus dux ipse rosas, et marcidus ibit
 Unguentis, crudusque cibo, titubansque Lyæo;
 Confectus senio, morbis stuprisque solutus. 446
 Excitet incestos turmalis buccina somnos:
 Imploret citharas cantatricesque choras
 Offensus stridore tubæ, discatque coactus,
 Quas vigilat Veneri, castris impendere noctes.
 Nonne mori satius, vitæ quam ferre pudorem?
 Nam quæ jam regio restat, si dedita Mauris
 Regibus, Illyricis accesserit Africa damnis?
 Jus Latium, quod tunc Meroe, ubique solebat
 Oceano cingi, Tyrrhena clauditur unda. 455
 Et cui non Nilus, non intulit India metas,
 Romani jam finis erit Trinacria regni?
 Ite recepturi, prædo quem sustulit, axem,
 Ereptumque Notum. Caput insuperabile rerum
 Aut ruet in vestris, aut stabit Roma lacertis. 460
 Tot mihi debetis populos, tot rura, tot urbes
 Amissas: uno Libyam defendite bello.
 Vestros imperium remos, et vestra sequatur
 Carbasæ: despectas trans æquora ducite leges.
 Tertia jam solito cervix mucrone roretur, 465
 Tandem funereis finem positura tyrannis.
 Omnia conveniunt dicto, fulvusque Tonantis
 Armiger, ad liquidam cunctis spectantibus æ-
 thram,
 Corruptum pedibus curvis innexuit hydrium.
 Dumque reluctantem morsu partitur obunco, 470
 Hæsit in ungue caput: truncatus decidit anguis.
 Illicet auguriis alacres, per saxa citati [dat.
 Torrentesque ruunt: non mons, non sylvæ retar-
 pendula ceu parvis moturæ bella colonis
 Ingenti clangore grues æstiva relinquunt 475
 Thracia, cum tepido permulant Strymona Nilo:
 Ordinibus variis per nubila textitur ales
 Littera, pennarumque notis inscribitur aer.
 Ut fluctus tetigere maris, tunc acrior arsit

Impetus: arripiunt naves, ipsique rudentes 480
 Expediunt, et vela ligant, et cornua summis
 Adsociant malia. Quatitur Tyrrhena tumultu
 Ora, nec Alphææ rapiunt navalia Piseæ.
 Sic Agamemnoniam vindex cum Græcia classem
 Solveret, innumera fervebat vocibus Aulis. 485
 Non illos strepitus, impendientisque procellæ
 Signa, nec adventus dubii deterruit Austri.
 Vellite, proclamant, socii, jam vellite funem.
 Per vada Gildonem quamvis adversa petamus.
 Ad bellum nos trudit hiems: per devia ponti
 Quassatis cupio tellurem figere rostris. 491
 Heu nimium segnes, cauta qui mente notatis,
 Si revolant mergi, graditur si littore cornix.
 Ora licet maculis adperserit occiduis sol,
 Lunaque conceptis livescat turbida Coris, 495
 Et contusa vagos jaculentur sidera crines,
 Imbribus humescant Hædi, nimbosaque Taurum
 Ducat Ilyas, totusque fietis descendat Orion;
 Certa fides cæli, sed major Honorius auctor.
 Illius auspiciis immensa per æquora miles, 500
 Non Plaustris Arctove, regor: contemne Booten,
 Navia: turbinibus medius permitte carinas.
 Si mihi tempestas Labyam ventique negabunt,
 Augusti fortuna dabit. Jam classis in altum
 Provehitur: dextra Ligures, Etruria læva 505
 Linquitur, et cæcis vitatur Corsica saxis.
 Humanae in speciem plantæ se magna figurat
 Insula: Sardoam veteres dixere coloni.
 Dives ager frugum. Pornos Italosve petenti
 Opportuna situ: quæ pars vicinior Afris, 510
 Plana solo, ratibus clemens; quæ respicit Arcton,
 Immitis, scopulosa, procax, subitissime sonora
 Fluctibus: insanos infamat navita montes. [æer
 Hinc hominum pectusque lues, hinc pestifer
 Savit, et exclusis regnant Aquilonibus Austri.
 Quos ubi luctatis procul effugere carinis, 516
 Per diversa ruunt sinuosæ littora terræ.
 Paus adit antiqua ductos Carthagine Sulcos,
 Partem littoreo complectitur Olbia muro.
 Urbs Libyam contra Tyrio fundata potenti 520
 Tenditur in longum Caralis, tenuemque per undam
 Obvia dimittit fracturum flamina collem.
 Efficitur portus medium mare, tutaque ventis
 Omnibus ingenti mansuescunt stagna recessu.
 Hanc omni petiere manu, prorisque reductis 525
 Suspensa Zephyros expectant classe faventes.

IN FL. MALLI THEODORI CONSULATUM PROLOGUS.

Audebisne, precor, doctæ subjecta catervæ
 Inter tot proceres, nostra Thalia, loqui?
 Nec te fama vetat, vero quam celsius actam
 Vel servasse lahor, vel minuisse pudor?
 An tibi continuis crevit fiducia castris,
 Totaque jam vatis pectora miles habet?
 Culmina Romani majestatemque senatus,
 Et, quibus exsultat Gallia, cerne viros.
 Omnibus audimur terris, mundique per aures
 Ibinus: ah nimius consulis urget amor. 10

Jupiter, ut perhibent, spatium cum discere vellet
 Naturæ, regni nescius ipse sui,
 Armigeros utrinque duos æqualibus alis
 Misit ab Eois Occiduisque plagis.
 Parnassos geminos fertur junxisse volatus: 15
 Contulit alternas Pythius axis aves.
 Princeps non aquilis terram cognoscere curat.
 Cæsius in nobis æstimat imperium.
 Hoc ego concilio collectum metior orbem:
 Hoc video cætu quicquid ubique micat.

DE CONSULATU FL. MALLI THEODORI V. C. PANEGYRIS.

Ipsa quidem virtus pretium sibi, solaque late
 Fortunæ secunda nitet, nec fastibus ullis
 Erigitur, plausuque petit clarescere vulgi:
 Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis,
 Divitiis animosa suis, immotaque cunctis
 Casibus, ex alta mortalia despicit arce.
 Attamen invitam blande vestigat, et ultro
 Ambit Honos. Docuit toties a rure profectus
 Lictor, et in mediis quesitus consul aratris.
 Te quoque naturæ sacris mundique vacantem, 10
 Emeritum pridem, deudatisque remotum
 Judiciis, eadem rursum complexa potestas
 Evehit, et reducem notis imponit habenis.
 Accedunt trabes: nil jam. Theodore, relictum,
 Quo virtus animo crescat, vel splendor honore.
 Culmen utrumque tener. Talem te protinus anni
 Formavere rudes, et dignum vita curuli
 Traxit iter, primæque senes cessere juven'æ.
 Jam nunc canities animi, jam dulce loquendi
 Pondus, et attonitas sereno qui duceret aures. 20
 Mox undare foro vixitrix opulenta lingua,
 Tutarique reos. Ipsa hæc amplissima sedes
 Orantem stupuit, bis laudatam regentem.
 Hinc te pars Libyæ moderantem jura probavit,
 Quæ nunc tota probat. Longi sed pignus anoris
 Exiguæ peperere moræ; populunisque clientem
 Publica mansuetis testantur vocibus ara.
 Inde tibi Macetæ tellus, et credita Pelle
 Mœnia, quæ fanulus quondam ditavit Hydaspes.
 Tantæque commissæ revocasti gaudia genti 30
 Mitibus arbitriis, quantum bellante Philippo
 Floruit, aut nigri cecidit cum regia Pori.

Sed non ulterius te præbuit urbis aula:
 Maluit esse auum. Terris edicta daturus,
 Supplicibus responsa, venis: oracula regis 35
 Eloquio crevere tuo: nec dignus unquam
 Majestas meminit sese Romana locutam.
 Hinc sacra mandantur opes, orbisque tributa
 Possessi; quicquid fluvii evolvitur auri:
 Quicquid luce procul venas rimata sequaces 40
 Abdita pallentis fodit sollertia Hæsi.
 Ac velut exsertus lentandis navita tonsis
 Præficitur lateri custos; hinc ardua proræ
 Temperat, et fluctus tempestataque futuras
 Edocet; assiduo cum Dorida vicerit usu, 45
 Jam clavum totamque subit torquere carinam:
 Sic cum clara diu rerum documenta dedisses,
 Non te parte sui, sed in omni corpore sumisit
 Imperium, cunctaque dedit tellure regendos
 Rectores. Hispana tibi Germanaque Tethys 50
 Paruit, et nostro ducta Britannia mundo:
 Diversoque tuas coluerunt gurgite voces
 Lentus Arar. Rhodanusque terox, et dives Iberus.
 O quoties doluit Rhenus, qua barbarus ibat,
 Quod te non geminis frueretur iudice ripis! 55
 Unius sit cura viri, quodcunque rubescit
 Occasus, quodcunque dies devexerit ambit.
 Tam celer assiduus explevit cursus honores.
 Una potestatum spatii interfuit ætas,
 Totque gradus sati juvenilibus intulit annis. [men
 Postquam parva quies, et summum noctu cacu-

Jam secunda petit privatam gloria portum;
 Ingeni redeunt fluctus, alique labores,
 Et vitæ pars nulla perit: quodcunque recedit
 Litibus, incumbit studiis: animusque vicissim 65
 Aut curam apponit populis, aut otia Musis.
 Omnia Cecropiæ regis secreta senectæ,
 Discutiens quod quisque novum mandaverit ævo,
 Quantæque diversæ producant agmina sectæ.
 Numque aliis princeps rerum disponitur aer: 70
 Hic confidit aquis: hic procreat omnia flammis.
 Alter, in Ætnæas casurus sponte favillas,
 Dispergit revocatque deum, rursusque receptis
 Necit amicitias quicquid discordia solvit.
 Corporis hic damnat sensus, verumque videri 75
 Pernegat. Hic semper lapsuræ pondera terræ
 Conatur rapido cæli fulcire rotatu,
 Accenditque diem prærupti turbine saxi.
 Ille ferox, unoque tegi non passus Olympo,
 Immensus per inane volat, finemque perosus 80
 Parturit innumeros angusto pectore mundos.
 Illi vaga collidunt cæcis primordia plagis:
 Numina constituunt alii, casusque relegant.

Graiorum obscuras Romanis floribus artes
 Irradias, vicibus gratis foris loquentes 85
 Suetus, et alterno verum contexere nodo.
 Quicquid Socratico manavit ab ordine, quicquid
 Docta Cleanthes sonuerunt atria turbæ,
 Inventum quodcunque tuo, Chrysippe, recessu,
 Quicquid Democritus risit, dixitque tacendo 90
 Pythagoras; uno se pectore cuncta vetustas
 Condidit, et major collectis viribus exit.
 Ornantur veteres, et nobiliore magistro
 In Latium spreto Academia migrat Athenis,
 Ut tandem propius discat, quo fine beatum 95
 Dirigitur: quæ norma boni, qui limes honesti:
 Quænam membra sui virtus divisa domandis
 Objectet vitis: quæ pars injusta recidat,
 Quæ vincat ratione metus, quæ frenet amores.

Aut quoties elementa doces, semperque fluentis
 Materis causas: quæ vis animaverit astra, 101
 Impuleritque choros: quo vivat machina motu:
 Sidera cur septem retro nitantur in ortus
 Obluctata polo: variisne meatibus idem
 Arbitr, an geminis convertant æthera mentes:
 Sitne color proprius rerum, lucine repulsæ 106
 Eludant aciem: tumidos quæ luna recursum
 Nutriat Oceani: quo fracta tonitrua vento:
 Quid trahat imbriferas nubes: quo saxa creentur
 Grandinis: unde rigor nivibus: quæ flamma per
 Excutiat rutilos tractus, aut fulmina velox 110
 Torqueat, aut tristem figat crinita cometen [pim:
 Jam tibi compositam fundaverat ancora pup-
 Telluris jam certus eras: fecunda placebant
 Otia: nascentes ibant in sæcula libri. 115
 Cum subito liquida cessantem vidit ab æthera
 Justitia, et tanto viduatæ iudice lapsæ
 Continuo frontem nimbo velata pudicam
 Deserit Autumnus portas, qua vergit in Austrum
 Signifer, et noctis reparant dispendia Chelæ. 120
 Pax avibus, quæcunque volat, rabiemque fremen-
 Deposuere feræ: lætatur terra reverso

Numine, quod priisci post tempora perdidit auri.

Illā per occultum Ligurum se mœnibus infert,
Et castos levibus plantis ingressa penates 125

Invenit ætherios signantem pulvere curas,

Quos pia sollicito deprendit pollice Memphis:

Quæ moveant momenta polum: quam certus in

astris

Error: quis tenebras soli causisque meantem

Defectum indicat numerus: quæ linea Phœben

Damnet, et excluso pallentem fratre relinquit. 131

Ut procul adspexit fulgentia virginis ora,

Cognovitque deam, vultus veneratus amicos

Occurrit, scriptæque notas confundit arenæ.

Tunc sic diva prior: Malli, sincera bonorum

Congeries, in quo veteris vestigia recti, 136

Et ductos video mores meliore metallo;

Jam satis indultum studiis, Musæque tot annos

Eripere mihi: pridem te jura reposcunt.

Aggredere, et nostro rursus te redde labori. 140

Nec tibi sufficiat transmissæ gloria vitæ.

Humanum curare genus quis terminus unquam

Præscriptis? nullas recipit prudentia metas.

Adde, quod hæc multis potuit contingere sedes:

Sed meriti tantum redeunt, actusque priores 145

Commendat repetitus honos, virtusque reducit,

Quos fortuna legit. Melius magnoque petendum

Credis, in abstrusa rerum ratione morari?

Scilicet illa tui patriam præcepta Platonis

Erexere magis, quam qui responsa secutus 150

Obruit Eoas classes, urbemque carinis

Vexit, et arsuras Medo subduxit Athenas?

Spartanis potuit robur præstare Lycurgus

Matribus, et sexum leges vicere severæ:

Civibus et vetitis ignavo credere muro 155

Tutus objecit nudam Lacedæmona bellia.

At non Pythagoræ monitus, annique silentes,

Famosum Cebalii luxum pressere Tarenti.

Quis vero inagnem tanto sub principe curam

Respat? aut quando meritis majora patēhnt 160

Præmia? quis demens adeo, qui jungere sensus

Cum Stilichone neget? similem quæ protulit ætas

Consilio vel Marte virum? nunc Brutus amaret

Vivere sub regno: tali succumberet aule

Fabricius: cuperent ipsi servire Catones. 165

Nonne vides, ut nostra soror Clementia tristes

Obtundat gladios, fratresque amplexa serenos

Adsurgat Pietas: fractis ut lugeat annis

Perfidia, et laceris morientes crinibus hydri

Lambant invalido Furiarum vincla veneno? 170

Exsultat eum Pace Fides: jam sidera cunctæ

Liquimus, et placidas inter discurrimus urbes.

Nobiscum, Theodore, redi. Subit ille loquentem

Talibus: Agrestem dudum me, diva, reverti

Cogis, et infectum longi rubigine ruris 175

Ad tua signa vocas? nam quæ mihi cura tot annos

Altera, quam duras sulcis mollire novales?

Nosæ soli vires, nemori quæ commoda rupes,

Quis felix olæ tractus, quæ gleba laveret

Frugibus, aut quales tegeter vindemia colles? 180

Terribiles rursus lituos veteranus adibo,

Et deaucta vetus tentabo cærulea vector?

Collectamque diu, et certis utcunque locatam

Sedibus, in dubium patiar deponere fanam?

Nec me, quid valeat natura fortior usus, 185

Præterit, aut quantum neglectæ defuit arti.

Desidis aurigæ non audit verbera currus,

Nec manus agnoscit, quem non exercuit, arcum.

Esse sed injustum fateor quodcunque negatur

Justitiæ. Tu prima hominem sylvestribus antris

Elicis, et fœdo detergis sæcula victu. 191

Te propter colimus leges, animosque ferarum

Exuimus. Nitidis quisquis te sensibus hausit,

Irruet intrepidus flammis, hiberna secabit

Æquora, conferios hostes superabit inermis.

Ille vel Æthiopum pluviis solabitur æstus: 196

Illum trans Scythiam vernus comitabitur aer.

Sic fatus, tradente dea suscepit habenas

Quatuor ingenti Juris temone refusas. [tem] 199

Prima Padum Tiberimque ligat, ciebrisque mican-

Urbibus Italian: Libyas Pænosque secunda

Temperat: Illyrico se tertia porrigit orbi:

Ultima Sardiniam, Cyrron, trifidamque retentat

Sicaniam, et quicquid Tyrrhena tunditur unda,

Vel gemit Ionia. Nec te molimina rerum, 205

Aut tantum turbavit onus: sed ut altus Olympi

Vertex, qui spatio ventos hiemesque relinquit,

Perpetuum nulla temeratus nube serenum,

Celsior exsurgit pluviis, auditque ruentes

Sub pedibus nimfos, et rauca tonitrua calcât: 210

Sic patiens animi per tanta negotia liber

Emergit, similisque sui; justique tenorem

Flectere non odium cogit, non gratia suadet.

Nam apertas quis opes, intactaque pectora

lucro 214

Commemoret? fuerint aliis hæc forte decora:

Nulla potest laus esse tibi, quæ crimina purget.

Servat inoffensam divina modestia vocem,

Temperiem servant oculi: nec lumina fervor

Asperat, aut rabidas suffundit sanguine venas:

Nullaque mutati tempestas proditor iris. 220

Quin etiam fontes expulsa corrigis aqua,

Et placidos delicta domas: nec dentibus unquam

Instrepis horrendum, fremitu nec verbera poscis

Qui fruitur pœna, ferus est, legumque videtur

Vindictam præstare sibi: cum viscera felle 225

Canduerint, ardet stimulis, ferturque nocendi

Prodigus, ignarus causæ. Dis proximus ille,

Quem ratio, non ira, movet; qui, facta repen-

Consilio punire potest. Mucrone cruento [dens,

Se jacent alii, studeant feritate timeri, 230

Addictoque hominum cumulent æraria censu.

Lene fluit Nilus, sed cunctis annibibus exstat

Utilior, nullas confessus murmure vires.

Acrior ac rapidus tacitas prætermeat ingens

Danubius ipas: eadem clementia sani 235

Gurgitis immensum diducit in ostia Gangen.

Torrentes immane fremant, lassique minentur

Pontibus, involvant spumoso vortice sylvas.

Pax majora decet. Peragit tranquilla potestas

Quod violenta nequit; mandataque fortius urget

Imperiosa quies. Idem prædurus iniquas 241

Accepisse preces; rursum, quæ digna petito,

Largiri facilis. Nec, quæ comitatur honores,

Ausa tuam leviter tentare superbia mentem.

Pions, vivata manet: nec se nueruisse fatetur, 245

Qui crevisse putat: rigidi sed plena pudoris

Elucet gravitas fastu jucunda modesto.

Quæ non seditio, quæ non insania vulgi

Te viso lenita cadat? quæ dissona ritu

Barbaries, mediis quam non reverentia frangat? 250

Vel quis non sitiens sermonis meilia politi

Deserat Orpheos blanda testudine cantus?

Qualem te legimus teneri primordia mundi

Scriptentem, aut partes animæ per singula, talem

Cernimus, et similes agnoscit paginæ mores. 255

Nec dilata tuis Augusto iudice merces

Officiis: illumque habitum, quo jungitur aule

Curia, qui socio proceres cum principe necit,

Quem quater ipse gerit, perfecto detulit anno;

Deposuitque suas te succedente curules. 260

Crescite virtutes. secunda refovit ætas :
 Ingeniis patuit omnis, certusque merenti
 Stat favor: ornatur propriis industria donis.
 Surgite sopitæ, quas obruit ambitus, artes.
 Nil licet invidiæ, Stilicho dum prospicit orbi,
 Siderusque gener. Non hic violata curulis, 266
 Turpia non Latios incestant nomina fastos.
 Forti us hæc concessa vitis, solisque gerenda
 Patribus, et Romæ nunquam latura pudorem.
 Nuntia votorum celeri jam Fama volatu 270
 Moverat Aonios auditio consule lucos.
 Concinnit felix Helicon, fluxitque Aganippe
 Largior, et docti riserunt floribus amnes.
 Uranie redimita comas, qua sæpe magistra
 Mallius igniferus radio descriperat axes, 275
 Sic alias hortata deas: Patimurne, sorores,
 Optato procul esse die? nec limina nostri
 Consula, et semper dilectas visimus ædes?
 Notior est Helicone domus. Gestare cules,
 Et fasces subnasce libet. Miracula plebi 280
 Colligite, et claris nomen celebrate theatris.
 Tu Jovis æquoiei submersam fluctibus aulam
 Oratum volucres, Erato, jam perge quadrigas,
 A quibus haud unquam palmam rapturus Arion.
 Illustret Circum sonipes, quicunque superbo
 Perstrept hincit Bætin, qui splendida potat 286
 Stagna Tagi, madidoque jubar adspersitur auro.
 Calliope, liquidas Alciden posce palæstras.
 Cuncta Palæmonis manus explorata coronis
 Adsit, et Eleo pubes laudata Tonanti. 290
 Tu juga Taygeti frondosæque Mænala, Clio,
 I Trivis supplex: non adspersata rogantem
 Amphitheatrali faveat Iatonia pompe.
 Audaces legat ipsa viros, qui colla ferarum
 Arte ligent, certoque premant venabula nisu.
 Ipsa truces fetus captivæ ducat ab antris 296
 Prodigia, et cædis sitientem differat arcum.
 Conveniant ursi, magna quos mole rudentes
 Torva Lycæoniæ Helice miretur ab astris:
 Perfossique ruant populo pallente leones, 300

Quales Mygdoniæ caepe frenare Cybalæ
 Optet, et Thersulei medius sagittæ lateri.
 Obvia fulminei propinquæ ad vultus parit
 Semine permixto genti, cum fote leonæ
 Nobiliorem uterum viridis corripit adulter;
 Illi maculis patres referant, et robore matres. 306
 Quicquid monstiferis nutrit Gætuliam campis,
 Alpina quicquid tegitur nive, Gallica quicquid
 Sylva timet, jaceat: largo ditiescat arena
 Sanguine: consumant totos spectacula montes.
 Nec molles egeant nota dulcedine iudi. 311
 Qui lætis risum salibus movisse facetus,
 Qui nutu manibusque loquax; cui tibia statu,
 Cui plectro pulsanda chelys; qui pulpita socco
 Personat, aut alte graditur majore cothurno,
 Et qui magna levi detrudens murmura tactu, 316
 Innumeras voces segetis moderatus ænea,
 Intonet erranti digito, penitusque trabali
 Vecte laborantes in carmina concitit undas.
 Vel qui more avium sese jaculentur in auras,
 Corporaque ædificant celeri crescentia nexu, 322
 Quorum compositam puer amentatus in arcem
 Emicet, et, vincit plantas vel struibus hærens,
 Pendula librato figat vestigia saltu.
 Mobile ponderibus descendat pægma reductis,
 Inque chori speciem parentes ardua flammæ
 Scena rotet: varios effingat Mulciber orbes
 Per tabulas impune vagus, pictæque citato
 Ludant igne trabes, et non permessa morari
 Fida per innocuas errent incendia turres. 330
 Lascivæ subito configant æquæ lemmi,
 Stagnaque remigibus spument immissa canoris.
 Consul per populos, idemque gravissimus
 Eloqui, duplici vita subnixus in ævum [auctor
 Procedat, libris pariter fastisque legendus. 335
 Accipiat patriæ exemplum, tribuatque nepoti
 Filius, et cæptis ne desit fascibus hæres.
 Decurrat trabata domus, tradatque secures
 Mutua posteritas, seivæque ordine fati
 Mallia continuo numeretur consule proles. 340

IN EUTROPIUM LIBER PRIMUS.

Semiferos partus, metuendaque pignora matri,
 Mœnibus et mediis auditum nocte luporum
 Murmur, et attonito pecudes pastore locutas,
 Et lapidum diras hiemes, nimboque minacem
 Sanguineo rubuisse Jovem, puteosque cruore
 Mutatos, visæque polo concurrere lunas,
 Et geminos soles mirari desinat orbis.
 Omnia cesserunt: eunucho consule monstra.
 Seu cœli terræque pudor! trabata per urbes
 Quæstus ævus, titulumque effeminat anni. 10
 Pandite, Pontifices, Cumane carmina vatibus:
 Palmatos sollers Etruria consulat ignes,
 Immersumque nefas fibris exploret haruspex.
 Quæ nova portentunt superi? Nilusne meatu
 Divinus, et nostri tendat jam transfuga mundi 15
 Se rubro miscere mari? ruptone Niphate
 Rurum barbaricis Oriens vastabit armis?
 An mundi ventura luce? an nulla colono
 Responsa æges? quæ tantas expiet iras?

Victima? quo diras jugulo placabimus aras? 20
 Consule lustrandi fasces, ipoque litandum
 Prodigio: quodcumque parant hoc omnia fata,
 Eutropius cervice luet. Si omnia volvis!
 Hoc regni, Fortuna, tenes? quænam ista focandi
 Scævitia? humanis quantum bacchabere rebas?
 Si tibi servili placuit fodere curules 26
 Crimine, procedat laxata compede consul!
 Rupta Quirinales sumant ergastula cinctus. [dam
 Da saltem quemcumque virum. Discrimina quæ-
 sunt famulis, splendorque suus; maculæque
 minorem 30
 Conditionis habet, domo qui vixerit ano.
 Si pelagi fluctus, Libyæ al discis arenas,
 Eutropii namerabis heros. Quot
 Nudatus quoties, medicum domo coenavit enter,
 Ne qua per occulum lateat luctura dolorum?
 Omnes possit præstii, venæque reddat,

Dum vendi potuit. Postquam deforme cadaver
Mansit, et in sugas totus defluxit aniles;
Jam specie doni certatim limine pellunt, 40
Et fœdum ignaris propterant obtrudere munus.

Tot translata jugis submisit colla vetustum
Servitium, semperque novum, nec destitit un-
quam.

Sæpe tamen cœpit. Cunabula prima cruentis
Dedita suppliciis: rapitur castrandus ab ipso
Ubere: suscipiunt matris post viscera pœnæ.
Advolat Armenius certo mucrone recisos
Edoctus mollire mares, amnoque nefandum
Aucturus pretium: fecundum corporis ignem
Sedibus exhaurit geminis, unoque sub ictu 50
Fripit officiumque patris, nomenque mariti.
Ambiguus vitæ jacuit, penitusque supremum
In cerebrum secti traxerunt frigora nervi.
Laudemusne manum, quæ vires abstulit hosti?
An potius fato causam tribuisse queramus? 55
Profuerat mansisse virum. Felicior exstat
Opprobrio: serviret adhuc, si fortior esset.

Inde per Assyriæ trahitur commercia ripæ.
Hinc fora venalis Galata ductore frequentat,
Permutatque domos varias. Quis nomina possit
Tanta sequi? Miles tabulis Ptolemæus in illis 61
Notior: hic longo lassatus pellicis usu
Donat Arinthæo: neque enim jam dignus haberi,
Nec maturus emi. Cum fastiditus abiret,
Quam gemuit, quanto planxit divortia luctu! 65

Hæc erat heu, Ptolemæe, fides? hoc profuit
In gremio consumita tuo, lectusque jugalis, lætas
Et ducti toties inter præsepia somni?

Libertas promissa perit. Viduæne relinquis
Eutropium? tantasque premunt oblivia noctes,
Crudelis? generis pro sars durissima nostri! 71

Fœmina cum senuit, retinet connubia partu,
Uxorisque decus matris reverentia pensat.
Nos Lucina fugit, nec pignore nitimur ullo.

Cum forma dilapsus amor: defloruit oris 75
Gratia. Qua miseri scapulas tutabimur arte?
Qua placeam ratione senex? Sic fatuus, acutum
Aggreditur lenonis opus: nec segnis ad artem

Mens erat, officique capax, omnesque pudoris
Hauserat insidias. Custodia nulla tuendo 80
Fida toro: nulli poterant excludere vectes.
Ille vel ærata Danaen in turre latentem

Eliceret. Fletus domini fingeat amantis:
Indomitasque mora, pretio lenibat avaras,
Lascivæque jocos: non blandior ullus 85
Ancillæ tetigiisse latus, leviterque reductis

Vestibus occulto crimen mandare susurro,
Nec furtis quæsisse locum, nec fraude reperta
Cautior elusi fremitus vitare mariti.

Haud aliter juvenum flammis Ephyreia Lais
Et gemino dotata mari, cum sæta refundit 91
Canities, jam turba procax, noctisque recedit

Ambitus, et raro pulsatur janua tactu,
Seque reformidat speculo damnare senectus;
Stat tamen, atque alias succingit lena ministras,

Dilectumque diu quamvis longæva lupanar 96
Circuit, et retinent mores, quod perdidit ætas.
Hinc honor Eutropio: cumque omnibus unica vir-
Esset in eunuchis, thalamos servare pudicos, [tus

Solus adulteriis crevit. Nec verbera tergo 100
Cessavere tamen, quoties decepta libido
Irati caquisset heri: frustraque rogantem,

Jactantemque suos tot jam per lustra labores,
Dotalem genero nutritoremque puellæ
Tradidit. Eous rector consulque futurus 105

Pectebat domine crines, et sæpe lavanti

Nudus in argento lympham gestabat alumnae.
Et cum se rapido scissam projecerat sæstu,
Patricius roseis pavonum ventilat alis.

Jamque ævo laxata cutis, sulcisque genarum
Corruerat passa facies rugosior uva. 111

Flava minus presso finduntur vomere rura,
Nec vento sic vela tremunt. Misiabile turpes
Exedere caput tinæ: deserta patebant

Intervalla comæ: qualis sitientibus arvis 115
Arida jejunæ seges interlucet aristæ;
Vel qualis gelidia pluma labente pruinis
Arboris immoritur trunco brumalis hirundo.

Scilicet ut trabes injuria cresceret olim,
Has in fronte notas, hoc dedecus addidit oris 120
Luxuria Fortuna suæ. Cum pallida nudis
Ossibus horrore dominis præberet imago,

Decolor et macies occursu laderet omnes,
Aut pueris latura metus, aut tædia mensis,
Aut crimen famulis, aut procedentibus onem,

Et nihil exhausto caperent in stipite lucri; 126
(Sternere quippe toros, vel cædere ligna culinæ,
Membra negant: aurum, vestes, arcana tueri

Mens infida vetat: quis enim committere vellet
Lenoni thalamum?) tandem cœu funus acerbum,
Infaustamque suis trusere penatibus umbram. 131

Contemptu jam liber erat. Sic pastor obesum
Lacte canem ferroque ligat, pascitque revinctum,
Dum validus servare gregem, vigilique rapaces

Latratu terrere lupos: cum tardior idem 138
Jam scabie laceras dejecit sordidus aures,
Solvit, et exu'o lucratur vincula collo.

Est ubi despectus nimius juvat. Undique pulso
Per cunctas lēuit fraudes impune vagari,
Et fatis aperire viam. Pro quisquis Olympi 140

Summa tencs, tantone libet mortalia risu
Vertere? qui servi non est admissus in usum,
Suscipitur regnis: et, quem privata ministræ

Dedignata domus, moderantem sustinet aula.
Ut primum vetulam traxere Palatia vulpem, 145
Quis non ingenuit? quis non irrepere sacris

Obsequiis doluit toties venale cadaver?
Ipsi quin etiam tali consorte fremebant
Regales famuli, quibus est illustrior ordo

Servitii, sociumque sibi sprevere superbi. 150
Cernite, quem Latiis poscant annectere fastis:
Cujus et eunuchos puduit. Sed vilior ante

Obacuræ latuit pars ignotissima turbæ,
Donec Abundanti furis, qui rebus Eois
Exitium, primoque sibi produxit, ah imis 155

Evectus thalannis summos invasit honores.
Quam bene dispositum terris, ut dignus iniqui
Fructus consilii primis auctoribus instet!

Sic multos fluvio vates arente per annos, 160
Hospite qui cæso monuit placare Tonantem,
Inventas primus Busiridis imbut aras,

Et cecidit ævi, quod dixerat, hostia sacri.
Sic opifex tauri, tormentorumque repertor,
Qui funesta novo fabricaverat 165

Primus inexpertum Siculo cogente tyranno
Sensit opus, docuitque suum mugire juvenum.
Nullius Eutropius, quam qui se protulit, ante

Direptas possedit opes, nullumque priorem
Perculit exsilio: solumque hoc rite peregit,
Auctorem damnare suum. Postquam obitus ævo

Semivir excelsam rerum sublatus in arcem. 170
Quod nec vota pati, nec fingere somnia possent,
Vidit sub pedibus leges, subjectaque colla

Nobilium, tantumque sibi permittere fata;
Qui nihil optasset plus libertate mereri, 175
Jam jam dissimulat dominos, atque tumescant

*Serviles animi. Procerum aqualore repletus
Carcer, et exsilibus Meroe campique gemiscunt
Æthiopus: pœnis hominum plaga personat
ardens:*

*Marmaricus claris violatur cœdibus Hammon. 180
Asperius nihil est humili, cum surgit in altum:
Cuncta ferit, dum cuncta timet: deservit in omnes,
Ut se posse putent: nec bellua tetrior ulla
Quam servi rabies in libera terga furentia.
Agnoscit gemitus, et pœnæ parcere nescit, 185
Quam subiit, dominique memor, quem verberat,
Adde, quod eunuchus nulla pietate movetur, [odit.
Nec generi natisve cavet. Clementia cunctis
In similes, animosque ligant consortia damni.
Iste nec eunuchis placidus. Sed pejus in aurem
Æstuat: hoc uno fruitur succisa libido. 191*

*Quid nervos secuisse juvat? vis nulla cruentam
Castrat avaritiam. Parvis exercita furtis
Quæ vastare penum, neglectaque siveerat arcæ
Claustra remoliri, nunc uberioe rapina 195
Peccat in orbe manus. Quicquid se Tigris ab Hæmo
Dividit, hoc certa proponit merce locandum
Institor imperii, campo famosus honorum.
Hic Asiam villa pactus regit: ille redemit
Conjugis ornatu Syriam: dolet ille paterna 200
Bithynos mutasse domo. Suffixa patenti
Vestibulo pretiis distinguit regula gentes.
Tot Gulatæ, tot Pontus eat, tot Lydia nummis.
Si Lyciam tenuisse velis, tot millia ponas:
Si Phrygas, adde parum. Proprie solatia sorti
Communes vult cæcæ notas, et venditis ipse 206
Vendere cuncta cupit. Certantum sæpe duorum
Diversum suspendit onus: cum pondere iudex
Vergit, et in geminas nutat provincia lances. 209*

*Non pudet heu, super, populos venire sub hasta?
Venditis certe pudeat. Quid jure sepulchrum
Mancipium tot regna tenet, tot distrahit urbes?
Pollentem solio Cræsum victoria Cyri
Fregit, ut eunucho fluereit Pactolus et Hermus?
Attalus hæredem voluit te, Roma, relinqui, 215
Restitit Antiochus præscripto margine Tauri,
Indomitos curru Servilius egit Isauros,
Et Pharos Augusto jacuit, vel Creta Metello,
Ne non Eutropio questus numerosior esset?
In mercem veniunt Cilices, Judæa, Sophene, 220
Romanusque labor, Pompeianique triumph.*

*Quo struis hos auri cumulos? quæ pignora
Succedent opibus? nubas, ducasve licebit; [tantis
Nunquam mater eiis, nunquam pater: hoc tibi
ferrum,*

*Hoc natura negat. Te grandibus India gemmis,
Te foliis Arabes ditent, te vellere Seres; 226
Nullus inops adeo, nullum sic urget egestas,
Ut velit Eutropii fortunam et membra pacisci.*

*Jamque oblita sui, nec sobria divitiis mens.
In miseras leges, hominumque negotia ludit. 230
Judicat eunuchus. Quid jam de consule miror?
Prodigium quodcunque gerit. Quæ pagina lites
Fœmineas meminit? quibus unquam sæcula terris
Eunuchi videre forum? Sed ne qua vacaret
Pars ignominia, neu quid restaret inausum, 235
Arma etiam violare parat, portentaque monstis
Aggerat, et secum petulans amentia certat.
Erebuit Mavors, aversa que risit Enyo
Dedecus Eoim, quoties intentia sagittis
Et pharetra fulgens anus exercetur Amazon, 240
Arbiter aut quoties belli pacisque recurrit,
Alloquiturque Getas. Gaudet, cum viderit, hostis,
Et sentit jam deesse viros. Incendia fumant
Muris nulla fides: squalent populatibus agri, 244*

*Et medio spes sola mari. Trans Phasin aguntur
Cappadocum matres, stabulisque abducta pater-
Caucasias captiva bibunt armenta pruinæ, [nis
Et Scythicis mutant Argei pabula sylvæ.*

*Extra Cimmericas Taurorum claustra paludes
Flos Syriæ servit: spoliis nec sufficit atrox 250
Barbarus: in cædem vertunt fastidia prædæ.*

*Ille tamen (quid enim servum, mollemque pu-
debit?*

*Aut quid in hoc poterit vultu flagrare ruboris?)
Pro victorie redit. Peditum vexilla sequuntur,
Et turmæ similes, eun[chorum]que manipuli, 255
Hellespontiacis legio dignissima signis.*

*Obvius ire cliens, defensoremque reversum
Complecti. Placet ipse sibi, laxasque laborat
Distendisse genas, fictumque inflatus anhelat,
Pulvere respersus tineas, et solibus ora 260*

*Pallidior, verbisque sonat plorabile quiddam
Ultra nequitiam fractis, et prælia narrat:
Perque suam tremula testatur voce sororem.
Deleciæe vagas ad publica commoda vires:*

*Cedere livori, nec sustentare procellas 265
Invidiæ, mergique fretis spumantibus orat.
Exoretque utinam. Dum talia fatur, ineptas
Detergit lacrymas, atque inter singula dicta*

*Flexile suspirat: qualis venit arida socrus
Longinquam visua nutum: vix lassa reedit, 270
Et jam vina petit. Quid te, turpissima, bellus
Inseris, aut sævi pertentas Pallada campi?*

*Tu potes alterius studiis hæere Minervæ;
Tu telas, non tela, pati; tu stamina nescis;
Tu segnes operum sollers uigile puellas, 275
Et niveam domiæ pensis involvere lanam.*

*Vel si sacra placent, habes pro Marte Cybellen.
Rauca Celenæos ad tympana discis fluores.
Cymbala ferre licet, pectusque illudere pinu, 279
Inguinis et reliquum Phrygiis abscondere cultris.*

*Arma relinque viris. Gemmam quid divi taulam,
Conarisque pios odii committere fratres?
Te magis, ah domens, veterem si respicis artem,
Conciliare decet. Gestis pro talibus annum*

*Flagitat Eutropius, ne quid non polluat unus; 285
Dux acies, iudex prætoria, tempora consul.*

*Nil adeo fædum est, quod non exacta vetustas
Ediderit, longique labor commiserit ævi.
Œdipodes matrem, natam duxisse Thyestes
Cantantur: peperit fratres locasta marito, 290
Et Pelopea sibi. Thebas ac funera Trojæ*

*Tristis Erichthei deplorat scena theatri.
In volucrum Tereus, Cadmus se vertit in anguem:
Scylla novos mirata canes: hunc arbore fligit,
Elevat hanc pluma, squamis hanc fabula vestit,*

*Hanc solvit fluvio. Nusquam spado consul in orbe,
Nec iudex ductorve, fuit. Quodcunque virorum
Est decus, eunuchis scelus est: exempla creantur
Quæ socii superent risus, luctusque cothurni.*

*Quam pulchre conspectus erat, cum tenderet artus
Exsangues onerare toga cinctumque gravatos,
Indutoque senex obscurior iret in anro!
Humani qualis simulator simius oris,*

*Quem puer aridens pretioso stamine Serum
Velavit, nudasque nates ac terga reliquit, 305
Ludibrium mensis, erecto pectore dives
Ambulat, et claro sæse deformat aenictu.*

*Candida pollutos comitatur Curia fasces:
Forsitan et dominus. Præbet miracula lictor
Consule nobilior: libertatemque daturus, 310
Quam necdum metuuit, scandit sublime tribunal;
Atque inter p[ro]prias laudes Ægypti jactat
Somnia, prostratosque canit se vate tyrannos.*

Sicilicet in dubio vindex Bellona pendit.
Dum spado Tiresias, enervatusque Melampus 315
Reptat ab extremo referens oracula Nilo.

Obstrepuere avium voces: exhorruit annus
Nomen, et insanum gemino proclamât ab ore,
Eunuchumque vetat fastis accedere Janus.
Sumeret illicitos etenim si fœmina fasces, 320
Esset turpe minus. Media levibusque Sabeis
Imperat hic sexus, reginarumque sub armis
Barbariæ pars magna jacet: gens nulla probatur,
Eunuchi quæ scepra ferat. Tritonia, Phœbe,
Vesta, Ceres, Cybele, Jovo, Latona coluntur. 325
Eunuchi quæ templâ dei, quas vidimus aras?
Inde sacerdotes: hæc intrat pectora Phœbus:
Inde canunt Delphi. Trojanam sola Minervam
Virginitas Vestalis adit, flammâque tuctur.
Hi nullas meriti vittas, semperque profani: 330
Nascitur ad fructum mulier, prolemque futuram:
Hoc genus inventum est, ut serviat. Herculis arcu
Concidit Hippolyte: Danaï fugere bipennem,
Penthesilea, tuam: claras Carthaginis arces
Creditor, et centum portis Babylona superbam
Fœmineus struxisse labor. Quid nobile gessit 336
Eunuchus? quæ bella tulit? quas condidit urbes?
Illas præterea rerum natura creavit;
Illos fecere manus: seu prima Semiramis astu
Assyriis mentita virum, ne voces acutæ: 340
Mollities, lævesque genæ se prodere possent,
Hos sibi conjunxit similes; seu Parthica ferro
Luxur.es vetuit nasci lanuginis umbram,
Servatque diu puerili flore coegit
Arte retardatam Veneri servire juventam. 345

Fama prius falso similis, vanoque videri
Ficta joco: levior volitare per oppida rumor,
Riderique nefas; velviti nigrantibus alis
Auderetur olor, corvo certante ligustis.
Atque aliquis gravior morum, Si talibus, inquit,
Creditor, et nimis turgent mendaciam monstis;
Jam testudo volat, proferat jam cornua vulvur:
Crana petunt retro fluvii juga: Gadibus ortum
Carmani texere diem: jam frugibus aptum
Æquor, et advectum sylvis delphina video; 355
Jam cochleis homines junctos, et quicquid inane
Nutrit, in Attalicis quæ pingitur India velis.

Subjicit et mixtis salibus lascivior alter:
Miraris? nihil est, quod non in pectore magnum
Concipit Eutropius: semper nova, grandia semper
Diligit, et celeri degustat singula si neu. 361
Nil timet a tergo: vigilantibus undique curis
Nocte dieque patet: lenis facilisque moveri
Supplicibus, mediæque tamen mollissimus ira.
Nil negat, et sese vel non poscentibus offert. 365
Quidlibet ingenio subigit, traditque fruendum.
Quicquid amas, dabit illa manus: communiter
Fungitur officio, gaudetque potentia flecti. [omni
Hoc quoque consiliis peperit meritoque laborum:
Accipit et trabes argutæ præmia dextræ. 370

Postquam vera fides facinus vulgavit Eoum
Gentibus, et Romæ jam certius impulsi aures:
Eutropiumne etiam nostra dignabimur ira?
Hic quoque Romani meruit pars esse doloris?
Sic effata rapit cœli per inania cursum 375
Diva potens, unoque Padum translapsa volatu
Castra sui rectoris adit. Tum forte decorus
Cum Stilichone gener pacem implorantibus ultro
Germania responsa dabat, legesque Cauca
Arduus, et flavis signabat jura Suevis. 380
His tribuit reges, his obside fœdera sancit
Indicto: bellorum alios transcribit in usus,
Militet ut nostris detonsa Sicambria signis.

Æta subit Romam pietas, et gaudia pœne
Moverunt lacrymas, tantoque exsultat alumnio.
Sic armenta suo jam defensante juvenco 386
Celsius adsurgunt erectæ cornua matui.
Sic jam terribilem stabulis dominumque ferarum
Crescere miratur genitrix Massyla leonem.
Dimovit nebulam, juvenique apparuit ingens.
Tum sic orsa loqui: Quantum te principe possim,
Non longinqua docent, domito quod saxone Tethys
Mitior, aut fracto secuta Britannia Picto.
Ante pedes humili Franco tristitue Suevo
Perfruo, et nostum video, Germanice, Rhenum.
Sed quid agam? discors Oriens felicibus actis 396
Invidet, atque alio Phœbi de cardine surgunt
Crimina, ne toto conspiret corpore regnum.
Tildonos taceo magna cum laude receptam
Pestifidiam, et fretos Eoo robore Mauros. 400
am suspecta famæ, quantum discriminis urbi,
Ni tua vel soceri nunquam non provida virtus
Australem Arctoïs pensasset frugibus annum!
Invectæ Rhodano Tiberina per ostia classes,
Cinyphisque ferax Araris successit aristia. 405
Teutonicus vomer, Pyrenæique juvenci
Sudavere mihi: segetes mirantur Iberas
Florea, nec Libyæ senserunt damna rebellis
Jam Transalpina contenti messe Quirites.
Ille quidem solvit meritas (scit Tabraca) pœnas,
Ut pereat, quicunque tuis conflixerit armis. 411
Ecce recens isdem clades a partibus exit,
Terrorisque minus, sed plus habitura pudoris,
Eutropius consul. Prædem tolerare faterum
Hoc genus, Asiatico postquam se regia fastu 415
Sustulit, et nostros corruptit Parthia mores.
Præfecti sed adhuc genimis, vestique dabantur
Custodes, sacroque adhibere silentia somno.
Militia eunuchi nunquam transgressa cubile,
Non vita spondente fidem, sed inertia tutum 420
Mentis pignus erat. Secreta monilia servant,
Omnatus curret Tyrios; a fronte recedant
Imperii: tenero tractari pectore nescit
Publica majestas. Nunquam vel in æquore pup-
Vidimus eunuchi clavo parere magistri. [pim
Nos adeo sperni faciles? oisique carina 426
Vilior? Auroran certe, quæ talia ferre
Gaudet, et adsueta sceptris muliebribus ubes
Possideant: quid belliferam communibus urunt
Italiam maculis, nocituraque probra severis 430
Admiserunt populis? peregrina piacula forti
Pellantur longe Latio, nec transeat Alpes
Dedecus: in solis, quibus exstitit, hæreat aris
Scribat Halys, famæ scribat contemtor Orontes
Per te, perque tuos obtestor Roma triumphos,
Nesciat hoc Tibris, inquam poscentibus olim
Qui dare Dentatis annos Fabiisque solebat.
Martius eunuchi repetet aufragia campus?
Æmilios inter, servatoresque Camillos
Eutropius? jam Chrysogonis tua, Brute, potestas
Narcissique datur? natos hoc dedere pœnæ 441
Profiuit, et misero civem præponere patri?
Hoc mihi Janiculo positus Etruria castris
Quæsiit, et tantum fluvio Porsenna remotus?
Hoc meruit vel ponte Cocles, vel Mucius igne?
Viaceribus frustra castum Lucretia ferrum 446
Mersit, et attonitum tranavit Clælia Tibrim?
Eutropio fasces adservabantur adempti
Tarquinis? Quemcunque mæx vexere curules,
Laxato veniat socii spectator Averno. 453
Impensi sacris Decii prurumpite bustis,
Torquatique truces, animosque pauperis umbra
Fabricii; tuque o, si forte inferna piorum
4 E 2

Jugera et Elysias scindis, Serrane. novales :
 Pœno Scipiadae, Pœno præclare Iulati, 455
 Sicania Marcelle ferox : gens Claudia surgat.
 Et Curii series ; et qui sub jure negasti
 Vivere Cæsareo, parvo procede sepulcro
 Eutropium passure Cato. Remeate tenebris,
 Agmina Brutorum, Corvinorumque catervæ. 460
 Eunuchi vestros habitus, insignia sumunt
 Ambigui Romana mares : rapuere tremendas
 Hannibali Pyrihoque togas : flabella perosi
 Adsiprant trabeis : jam non umbracula gestant
 Virginibus, Latias ausi vibrare secures. 465
 Linquite fœmineas, infelix turba, latebras,
 Alter quos populi sexus, nec suscipit alter ;
 Exsecti Veneris stimulos, et vulnere casti ;
 Mixta duplex ætas ; inter puerumque senemque
 Nil medium ; falsi complete sedilia Patres. 470
 Ite novi proceres, infecundoque senatu
 Eutropium stipate duces, celebrate tribunal
 Pro thalamis : verso jam discite more curules,
 Non matrum pilenta, sequi. Neu prisca revolvam,
 Neu numerem, quantis injuria mille per annos
 Fit retro ducibus, quanti fedabatur ævi 476
 Canities ; unam subeant quot sæcula culpam :
 Inter Arinthei fastus, et nomen herile,
 Servus erit, dominoque suos æqualis honores
 Inseret. Heu semper Ptolemæi noxia mundo
 Mancipia ! en alto lædor graviore Pothimo. 481
 En patior majus Phario scelus. Ille cruorem
 Consulis unius Fellæis ensibus hausit :

Inquinat hic omnes. Si nil privata movebunt,
 At tu principibus, vestræ tu prospice causæ, 485
 Regalesque averte notas. Hunc adaspicit unum
 Aula magistratum : vobis Patribusque recurrit
 Hic alternus honos. In crimen euntibus annis
 Parce, quater consul : contagia fascibus, oro,
 Defendas ignava tuis : neu tradita libris 490
 Nomina, vestitusque meos, quibus omne, quod
 Oceanus, domui, tanta caligine mergi [ambit
 Calcarique sinas. Nam quæ jam bella geramus
 Mollibus auspiciis ? quæ jam connubia prolem,
 Vel frugum latura seges, quid fertile terris, 495
 Quid plenum sterili possit sub consule nasci ?
 Eunuchi si jura dabunt, legesque tenebunt,
 Ducant pensa viri, mutatoque ordine rerum
 Vivat Amazonio confusa licentia ritu. [differs.
 Quid trahor ulterius, Stilicho ? quid vincere
 Dum certare pudet ? nescis, quod turpior hostis
 Lætitia majore cadit ? piratica Magnum
 Frigit, illustrat servilis laurea Crassum.
 Annus : agnosco fremitum, quo palluit Eurus,
 Quo Mauri Gildoque ruit. Quid Martia signa 505
 Sollicitas ? non est jaculis hastisve petendus :
 Conscia succumbent audito verberare terga.
 Ut Scythia post multos rediens exercitus annos,
 Cum sibi servilis pro finibus obvia pubes
 Iret, et arceret dominos tellure reversos, 510
 Armata ostensis aciem fodere flagellis.
 Notus ab inceptis ignobile repulit horror
 Vulgus, et adductus sub verbera torpuit ensis.

IN LIBRUM SECUNDUM IN EUTROPIUM PROLOGUS.

Qui modo sublimis rerum flectebat habenas
 Patricius, rursum verbera nota timet ;
 Et solitos tardæ passurus compedis orbes,
 In dominos vanas luget abisse minas.
 Culmine dejectum vitæ fortuna priori 5
 Reddidit, insano jam satiata joco.
 Scindere nunc alia meditatur ligna securi,
 Fascibus et tandem vapulat ipse suis.
 Illatas consul pœnas se consule solvit.
 Annus qui trabeas, hic dedit exilium. 10
 Infaustum populis in se quoque vertitur omen :
 Sæviti in auctorem prodigiosus honos.
 Ablato penitus respiciant nomine fasti,
 Maturamque luem sanior aula vomit.
 Dissimulant socii, conjunctaque recedunt : 15
 Procumbunt pariter cum duce tota cohors ;
 Non acie victi, non obsidione subacti,
 Ne pereant ritu, quo periere viri.
 Concidit exiguæ dementia vulnere chartæ.
 Confectis sævum littera Maitis opus 20
 Mollis fœminea detruditur arce tyrannus,
 Et thalamo prius perdidit imperium.
 Sic, juvenis nutante fide, veterique reducta
 Pellice, defletam linquit amica domum.
 Canitiem largo raram de pulvere turpat, 25
 Et lacrymis rugas implet anile gemens ;
 Suppliciterque pius humilis prostratus ad aras
 Mitigat iratas voce tremente nurus.
 Innumeri glomerantur heri, sibi quisque petentes
 Mancipium solis utile supplicii. 30

Quamvis fœdus enim, mentemque obscenior ore,
 Ira dabit pretium : pœna meretur emi.
 Quas, spado, nunc terras, aut quem transibis in
 Cingeris hinc odii, inde recusat amor. [axem ?
 Utraque te gemino sub sidere regia damnat. 35
 Hesperius nunquam, jam nec Fœus eris.
 Miror cur, alius qui pandere fata solebas,
 Ad propriam cladem, cæca Sibylla, taces ?
 Jam tibi nulla videt fallax insomnia Nilus,
 Pervigilant vates nec miserande, tui. 40
 Quid soror ? audebit tecum consendere puppim,
 Et veniet longum per mare fida comes ?
 An fortasse toros eunuchi pauperis odit,
 Et te nunc inopem dives amare negat ?
 Eunuchi jugulum primus secuisse fateris : 45
 Sed tamen exemplo non feriere tuo.
 Vive pudor fati. En quem tremuere tot urbes !
 En cujus populi sustinuere jugum !
 Direptas quid plangis opes, quas natus habebit ?
 Non aliter poterat principis esse pater. 50
 Improbe, quid pulas muliebribus astra querelis
 Quod tibi sub Cypri littore parta quies ?
 Omnia barbarico per te concussa tumultu.
 Crede mihi, terris tutius æquor erat.
 Jam non Armenios jaculis terrebris et arcu : 55
 Per campos volucrem non agitis æquum.
 Dilecto caruit Byzantius ore senatus :
 Curia consiliis æstuat orba tuis.
 Emeritam suspende togam, suspende pharetram :
 Ad Veneris partes ingeniumque redi. 60

Non bene Gralivo lenonia dextera servit :

Suscipiet famulum te Cytherea libens.

Insula læta choris, blandior mater amorum.

Nulla pudicitiae cura placere potest.

Prospectant Paphiæ celsa de rupe puellæ,

Sollicitæ, salvam dum ferat unda ratem.

Sed vereor, ne te teneant Tritones in alto,

Lascivas doctum fallere Nereidas;

Aut idem cupiant pelago te mergere venti

Gildonis nuper qui tenuere fugam. 70

Inclita captivo memoratur Tabraca Mauro

Naufragio Cyprus sit memoranda tuo.

65 Vecturum moriens frustra delphina vocabis :

Ad terram solos devehit ille viros.

Quisquis adhuc similes eunuchus tendit in actus,

Respicens Cyprum desinat esse ferox. 76

LIBER SECUNDUS.

Mygdonii cineres, et si quid restat Eoi,

Quod pereat, regni, certe non augure falso

Prodigii patuere minæ, frustra que peracto

Vulnere monstriferi præsagia discitis anni.

Cautior ante tamen violentum navita Corum 5

Prospect, et tumidæ subducit vela procellæ.

Quid juvat errorem mersa jam puppe fateri?

Quid lacrymæ delicta levant? stant omina vestri

Consulis: immotis hæresere piacula fati.

Tunc decuit sentire nefas, tunc ne recentes 10

Detersum maculas. Veteri post obruta morbo

Corpora, Pæonias nequicquam admoveris herbas.

Ulcera possessis alte suffusa medullis,

Non levioris manu, ferro sanantur et igni,

Ne coeat frustra mox eruptura cicatrix. 15

Ad vivum penetrant flammæ, quo funditus humor

Defluat, et vacuis corrupto sanguine venis

Arescat fons ille mali: truncantur et artus,

Ut liceat reliquis securum degere membris.

At vos egregie purgatam creditis aulam. 20

Eutropium si Cypros habet: vindictaque mundi

Semivir exsul erit. Quis vos lustrare valebit

Oceanus? tantum facinus quæ diuæ ætas?

Induerat necdum trabeas; mugitus ab alto

R. dditus: infernas rabies arcana cavernas 25

Vibrat, et æterno configunt culmina lapsu.

Bacchatus per aperta tremor Chalcedona movit,

Pronus et in geminas nutavit Bosporus urbes.

Concurrere freti fauces: radice revulsa

Vitant instabilem rursus Symplegada nautæ. 30

Scilicet hæc Stygiæ præmittunt signa sorores,

Et sibi jam tradi populos hoc consule gaudent.

Mox oritur diversa lues: hinc Mulciber ignes

Sparserrat: hinc victa proruperat obijce Nereus. 34

Hæc flagrant, hæc tecta natant. Quam, numina,

Servatis sceleri, cuius tot cladibus omen [ponam]

Constitit? Incumbas utinam, Neptune, tridenti,

Pollutumque solum toto cum crimine mergas.

Unam pro mundo Furiis concedimus urbem. 39

Utque semel patuit monstris iter, omina tempus

Nacta suum properant. Nasci tum decolor imber

Infantumque novi vultus, et dissona partu

Semina: tum lapidum fletus, armentaque vulgo

Ausa loqui, mediisque feræ se credere muris.

Tum vates sine more rapi, lymphataque passim

Pectora terrifici stimulis ignescere Phœbi. 46

Fac nullos cecinisse deos; adeone retusi

Quisquam cordis erit, dubitet qui partibus illis

Affore fatalem castrati consulis annum?

Sed quam cæcus inest vitii amor! omne futu

rum 51

Despicitur, suadentque brevem præsentia fructum

Et ruit in vetitum damni secura libido

Dum mora supplicii luero, serumque, quod ins'tat,

Creditur. Haud equidem contra tot signa Camillo

Detulerim fasces; nedum (pro sexus) inertu 55

Mancipio, cui, cuncta licet responsa juberent,

Tortantesque licet sponderent prospera divi,

Turpe fuit cessasse viros. Exquirite retro

Crimina, continui lectis annalibus ævi:

Prisca recensitis evolvite secula fastis. 60

Quid senis infandi Capræ, quid scena Neronis

Tale ferunt? spado Romuleo succinctus amictu

Sedit in Augustis larihus: vulgata patebat

Aula salutantum studiis: huc plebe senatus

Permista, trepidique duces, omnisque potestas 65

Confluit: advolvit genibus, contingere dextram

Ambitus, et votum deformibus oscula rugis

Figere: præsidium legum, genitorque vocatur

Principis, et famulum dignatur regia patrem.

Postentas, admitte fidem: monumenta petuntur

Dedecoris, multusque gemunt incudibus æra 7

Formata nefas: hæc iudicis, illa togati,

Et nitet armati species: numerosus ubique

Fulget eques: præfert eunuchi Curia vultus.

Ac veluti cavcant ne quo consistere virtus 75

Possit pua loco, cunctas hoc ore laborant

Incestrate vias. Maneant immota, precamur,

Certaque perpetui sint argumenta pudoris.

Subter adulantes tituli, nimiaque leguntur

Vel maribus laudes: claro quod nobilis ortu; 80

Cum vivant domini: quod maxima prælia solus

Impleat et patitur miles? quod tertius urbis

Conditur; hoc Byzas, Constantinusque videbunt?

Inter quæ tumidus leno producere cœnas

In lucem, fœtere mero, dispergere plausum 85

Emittas in vulgus opes, totosque theatris

Indulgere dies, alieni prodigius auri.

At soror, et, si quid portentis creditur, uxor

Mulcebat matres epulis, et more pudicæ

Conjugis eunuchi celebrabat vota mariti. 90

Hanc amat, hanc summa de re, vel pace vel armia,

Consultit, huic curas et clausa palatia manda,

Cen stabulum vacuumque domum. Sic magna tæri

Regna nihil? patiensque jugi deluditur orbæ?

Mitior æternum Zephyri jam bruma teporem

Senseat, et primi laxabant germina flores. 96

Jamque iter in gremio pacis solenne parabant

Ad muros, Ancyra, tuos, auctore reperiunt

Eutropio, pelagi ne tædia longa subirent

Sed vaga lascivis flueret discursibus æstas. 100

Unde tamen tanta sublimis mole redibant,

Ceu victos traherent Medos, Indumque hibissent.

Ecce autem flavis Gravidus ab usque Gelonis

Arva cruentato repetebat Thracia curru

Subsidit Pangæa rotis, altæque sonoro 105

Stridunt axe nives, ut vertice consistit Hæmi,
 Fræmineasque togas pressis conspexit habenis.
 Subriit crudele pater, cristisque micantem
 Quassabat galeam: tunc implacabile nomen
 Bellonam alloquitur, quæ sanguine sordida vestem
 Illyricis pingues pectebat stragibus hydros: 111
 Necdum mollities, necdum, germana, mederi
 Possumus Eos? non nunquam corrupta rigescant
 Resculet? Cappadocum tepidis Argæus acervis
 Æstuat: infelix etiamnum pallet Orontes. 115
 Dum pereunt, meminere mali: si corda parumper
 Respirare sinas, nullo tot funera sensu
 Prætereunt, tantique levis jactura cruoris.
 Adspicias obscænum facinus? quid crinibus ora
 Protegis? en quales sese diffundit in actus 120
 Parva quies! quantum nocuerunt otia ferri!
 Qui caruit bellis, eunucho traditur annus.
 Actum de trabeis esset, si partibus una
 Mens foret Hesperii: rueret derisa vastitas,
 Nullaque calcati starent vestigia juris, 125
 Ni memor imperii Stilicho mortumque priorum
 Turpe relegasset defenso Tibride nomen,
 Intactamque novo servasset crimine Romam.
 Ille dedit portum, quo se pulsata referret
 Majestas Latii, deformatæque securus. 130
 Ille dedit fastos, ad quos Oriente relicto
 Confulgeret sparsum maculis servilibus ævum.
 Quam similes hæc aula viros! ad mœnia visus
 Dirige: num saltem tacita formidine mussant?
 Num damnant animo? plaudentem cerne senatum,
 Et Byzantinos proceres Graiosque Quirites. 136
 O Patribus plebes, o digni consule Patres!
 Quid, quod et armati cessant, et nulla virilem
 Inter tot gladios sæxum reminiscitur ira?
 Huccine nostrorum cinctus abire nepotum? 140
 Sic Bruti despectus honos? Ignosce parenti,
 Romule, quod serus temeratis fascibus ultor
 Advenio. Jam jam largis hæc gaudia faxo
 Compensent lacrymis. Quid dudum inflare mora-
 ris [cem,
 Tartaream, Bellona, tubam? quid stringere fal-
 Qua populos a stirpe metas? molire tumultus,
 Excute delicias. Thracum Macellumque ruinæ
 Tædet, et in gentes iterum sævire sepultas. [vas
 Damna minus consueta movent. Trans æquora sæ-
 Verte faces: aliis exordia sume rapinis. 150
 Non tibi Rhipæis hostis quaerendus ab oris,
 Non per Caucasias accito turbine valles
 Est opus. Ostrogothis colitur mixtisque Gruthun-
 gis
 Phryx ager: hos parvæ poterunt impellere causæ
 In scelus: ad mores facilis natura reverti. 155
 Sic eat: in nostro quando jam milite robur
 Torpuit, et molli didicit parere magistro,
 Vindicet Arctous violatas ævena leges:
 Barbara Romano succurrant arma pudori.
 Sic fatus, clypeo, quantum vix ipse deorum 160
 Arbitr, infesto cum percutit ægida nimbo,
 Intonuit. Responsat Athos, Hæmusque remugit:
 Angeminat raucum Rhodope concussa fragorem.
 Cornua cana gelu mirantibus extulit undis
 Hebrus, et exsanguem glacie timor alligat Istrum.
 Tunc adamante grævem nodisque rigentibus has-
 tam. 166
 Telum ingens nullique deo jaculabile, torsit.
 Fit late ruptis via nubibus: illa per auras
 Tot freta, tot montes uno contenta volatu
 Transiit, et Phrygiæ mediis affigitur arvis. 170
 Sensit humus: gemuit Nyssæ palmite felix
 Hermus, et aurata Pactolus inhorruit urna,

Totaque submissis fieverunt Dindymæ sylvia.
 Nec dea præmissæ stridorem segnius hæstæ
 Consequitur, centumque vias meditata nocendi,
 Tandem Targibilum (Geticæ dux improbus alæ
 Illic erat) aggredditur. Viso tum forte redibat
 Eutropio vacuus donis, feritasque dolore
 Creverat, et, teneris etiam quæ crimina suadet
 Ingeniis, Scythicum pectus flammabat egestas.
 Illic sese vultu simulatæ conjugis offert, 181
 Mentitoque ferox incedens barbara gressu,
 Carbaseos induta sinus: post terga reductas
 Uberibus propior mordet, fibula vestes:
 Inque orbem tereti mitra [Nimium] capillum 185
 Struxerat, et virides flavescere jusserat angues.
 Advolat, ac nives reducem complicitur ulnis,
 Infunditque animo furiale per oscula virus.
 Principe quam largo veniat, quas inde reportet
 Divitias, astu rabiem motura, requirit. 190
 Ille iter ingratum, vanos deflere labores:
 Quos super eunuchi fastus, quæ probra tulisset.
 Continuo secat ungue genas, et tempore pandit
 Arrepto gemitus: I nunc, devotus aratris
 Scinde solum, positoque tuos mucrone sodales 195
 Ad rastros sudare doce: bene rura Gruthungus
 Excolet, et certo disponet sidere vites.
 Felices alæ, quas debellata maritis
 Oppida, quas magnis quasitæ viribus ornant 199
 Exuvia; quibus Argivæ, pulcherræ ministrant
 Thessalides, fanulas et quæ moruere Læcrnas.
 Me nimium timido, nimium junxere remisso
 Fata viro, totum qui degener exuit Istrum,
 Qui refugit patriæ ritus, quem detinet æqui
 Gloria, concisæque cupit vixisse colonus, 205
 Quam dominus raptio. Quid pulchra vocabula pi-
 Præsentas vitis? probitatis inertia nomen, [gris
 Justitiæ formido subit. Tolerabis iniquam
 Pauperiem, cum tela geras? et flebis inultus,
 Cum pateant tantæ nullis custodibus urbes? 210
 Quippe metus poenæ. Pridem mos ille vige-
 bat, Ut meritis cohereret, impacatque rebelles
 Urgerent odiis: at nunc, qui fœdera rumpit,
 Ditur; qui servat, eget. Vastator Achivæ
 Gentis, et Epirum nuper populatus inultam 215
 Præsidet Illyrico: jam, quos obœdit, amicus
 Ingreditur muros, illis responsa daturus,
 Quorum conjugibus potitur, natosque peremit.
 Sic hostes punire solent: hæc præmia solvunt
 Excidiiis. Cunctaris adhuc? numerumque tuorum
 Respicias, exiguumque manum? Tu rumpe quie-
 tem: [rem,
 Bella dabunt socios. Nec te tam prona mone-
 Si contra paterere viros: nunc aliter in armis
 Sexus, et eunuchis se defensoribus orbis
 Credidit: hos aquilæ Romanæ signa sequuntur.
 Incipe barbaricæ tandem te reddere vitæ. 226
 Te quoque jam timeant, admirenturque nocentem,
 Quem sprevere pium. Spoliis prædæque repletus,
 Cum libeat, Romanus eris. Sic fata, repente
 In diram se vertit avem, rostroque recurvo 230
 Turpis, et infernas tenebris obscurior alas
 Auspiciis veteri sedit ferale sepulcro.
 Ille, pavor postquam resoluti corde quievit,
 Et rigida sedere comæ, non distulit atrox
 Jussa deæ. Sociis, quæ viderit, ordine pandit,
 Invitatæ æqui. Conjurat barbara pubes 236
 Nacta ducem, Latiusque palam describit ab æmâ.
 Pars Phrygiæ, Scythicis quæcunque Trionibus
 alget
 Proxima, Bithynos; solem quæ condit, Ionas;
 Quæ levat, attingit Galatas: utrinque propinqua

Finibus obliquis Lydi, Pisidæque feroces 241
 Continuant Australe latus. Gens una fuere
 Tot quondam populi, priscum cognomen et unum
 Appellata Phryges; sed (quid non longa valebit
 Permutare dies?) dicti post Mæona regem 245
 Mæones. Ægeos insecit Græcia potius.
 Thyni Thraces arant, quæ nunc Bithynia fertur.
 Nuper ab Oceano Gallorum exercitus ingens
 Illis, ante vagus, tandem regionibus hæsit,
 Gæsaque deposuit, jam Graio mitis amictu, 250
 Pro Rheno poturus Halyn. Dat cuncta vetustas
 Principium Phrygibus; nec rex Ægyptius ultra
 Restitit, humani postquam puer uberis expertus
 In Phrygiam primum laxavit murmura vocem.
 Hic cecidit Libycis jactata paludibus olim 255
 Tibia, fedatam cum reddidit umbra Mineivam.
 Illic et Apollinea victus testudine pastor
 Suspensa memores illustrat pelle Celenas.
 Quatuor hinc magnis procedunt fontibus amnes
 Aurifeti: nec miror aquas radiare metallo, 260
 Quæ toties lavare Midan. Diversus ad Austrum
 Cursus et Arctoum fluviis mare. Dindyma fun-
 Sangarium, vitrei qui puro gurgite Galli [dunt
 Auctus Amazonii defertur ad ostia Ponti.
 Icarium pelagus Mycææque littoia juncti 265
 Marsya Mæanderque petunt: sed Mais, a velox
 Dum suus est, flexique carens, jam flumine mix-
 Mollitur, Mæandre, tuo, contraia passus, [tus
 Quam Rhodano stimulat Arar: quos interrapit
 Planities Cererique favel, densis que ligatur 270
 Vitibus, et glaucæ fructus attollit olive,
 Dives equi, felix pecorum, pretiosæque picto
 Marmore, purpureis cui cedit Synnada venis.
 Talem tum Phrygiam Geticis populatibus uri
 Permisere dei Securæ barbarus urbes 275
 Irrumpit, facilesque capi. Spes nulla salutis,
 Illa fugæ: putribus jam propugnacula saxis
 Longo corruerant ævo, pacisque senectæ.
 Interea gelidæ secretis rupibus Ida
 Dum sedet, et thiasos spectat de more, Cybebe,
 Curetumque alacies ad tympana suscitât enses;
 Aurea, sanctorum decus immortale comarum,
 Defluxit capiti turris, summoque volutus
 Vertice crinalis violatur pulvere murus.
 Obstupere truces omen Corybantes, et uno 285
 Fixa metu facitas presserunt orgia buxos.
 Indoluit genitrix: tunc sic commota profatur:
 Hoc mihi jampridem Lachesis grandæva cane
 Augurium: Phrygiæ casus venisse supremos [bat
 Delapsus testatur apex. Heu sanguine qualis 290
 Ibit Sangarius, quantasque cadavera lenti
 Mæandri passura moras! immobilis heret
 Terminus: hæc dudum nato placere Tonanti.
 Par et finitimis luctus, frustra que Lyæi
 Non defensuros implorat Lydia thyrsos. 295
 Jamque vale, Phrygiæ tellus, perituraque flammis
 Mœnia, conspicuas quæ nunc attollitis arces,
 Mox campi nudumque solum: dilecta valet
 Flumina; non vestris ultra bacchabor in antris,
 Nec juga sulcabit noster Herecynthia currus. 300
 Dixit, et ad tristes convertit tympana plantus
 Labentem patriam sacris ululatus Attis
 Personat, et lacrymis torvi maduere leones.
 Eutropius, quamvis nequeat metuenda taceri
 Clades, et trepidus vulgaverit omnia rumor, 305
 Ignorare tamen fingit, regnique ruinas
 Dissimulat; parvam latronum errare catervam;
 Ad fontes tormenta magis, quam tela, parari,
 Nec duce frangenda jactat, sed iudice, vires.
 Vasta velut Libyæ venantium vocibus ales 311

Dum premitur, calidas cursu transmittit arenas,
 Inque modum veli sinuatis flamine pennis
 Pulverulenta volat; si jam vestigia retro
 Clara sonent, obliata fugæ atque lumine clauso
 Ridendum revoluta caput, credite latere, 315
 — non ipsa videt. Furtim tamen ardua mittit
 Ionis promissa novis, si forte rogatus
 Desinat. Ille semel notæ dulcedine prædæ
 Se famulo servire negat: nec grata timentum
 Munera: militiam nullam, nec prima superbis
 Cingula dignari: nam quis non consule tali 321
 Vilis honos? Postquam precibus mitescere nullis,
 Non auro cessasse, videt, creberque recurrit
 Nuntius incassum, nec spes jam fœderis exstat;
 Tandem concilium, belli confessus agendi, 325
 Ad sua tecta vocat. Juvenes venere protervi,
 Asciscive senes, quibus est insignis edendi
 Gloria, corruptasque dapes variasse decorum;
 Qui ventrem invitant pretio, traduntque palato
 Sideras Junonis aves, et si qua loquendi 330
 Gnata coloratis viridis defertur ab Indis, [dam
 Quæstios trans regna cibos: quorumque profun-
 Ingluvium non Ægeus, non alta Propontis.
 Non freta longinquis Mæolia piscibus æquent.
 Vestis adornatæ studium, laxis maxima risum 335
 Per vanos movisse sales, minimeque viriles
 Mundities, comiti vultus, onerique vel ipsa
 Secuta: si Chunus feriat, si Sarmata portas,
 Solliciti scenæ: Romam continere sueti,
 Mirari que suas, quas Bosphorus alluit, ædes: 340
 Saltandi doriles, augandique periti.
 Pars humili de plebe duces, pars compede suras,
 Cruraque signati nigro liventia ferro,
 Jura regunt, facies quamvis inscripta repugnet,
 Sequæ suo prodant titulo. Sed prima potestas 345
 Euthopium præfert, Hosio subnixâ secundo.
 Dulcor hic sane cunctis, prudensque movendi
 Juris, et admo qui temperet omnia fumo;
 Fervidus, accensam sed qui bene decoquat iram.
 Considunt apices gemini ditionis Eoæ, 350
 Illic coquus, hic leno, defossi verberè terga,
 Servitio, non arte pares: hic sæpius entus,
 Alter ad Hispanos nutritus verna penates.
 Ergo ubi collecti proceres, qui rebus in actis
 Consulenter, tantisque darent solatia morbis; 355
 Obliti subito Phrygiæ, belloque relicto,
 Ad solitos capere jocos et jurgia Circi
 Tendere: nequicquam magna configitur ira,
 Quis melius vibrat puer vertigine molli
 Membra rotet? verrat quis marmora crine supino?
 Quis magis enodes laterum detorqueat arcus? 361
 Quis vixi digitos, oculos quis motibus aptet?
 Ille tragicos meminere modos: his fabula Tereus,
 Ilis necdum commissa choro cantatur Agave.
 Incipere Eutropius: Non hæc spectacula tempus
 Poscere: nunc alias armorum incumbere curas.
 Se satis Armenio fessum pro limite cingi,
 Nec tantis unum subsistere posse periclis.
 Ignoscant senio: juvenes ad prælia mittant.
 Qualis pauperibus nutrix invisa puellis 370
 Assidet, et tela communem querere victim
 Rauca monet: festis illæ lussisse diebus
 Orant, et positæ æquævas visere pensis:
 Iratæque operi jam lasso pollice fila
 Turbant, et teneros detergunt stamine fletus. 375
 Emicat exemplo cunctis trepidantibus audax
 Crassa niolo Leo, quem vix Cyclopia solum
 Æquatura fames, quem non jejuna Celæno
 Vinceret. hinc nomen fertur meruisse Leonis.
 Acer in absentes linguæ, jactator, abundans 380

Corporis, exiguusque animi, doctissimus artis
 Quondam lanificæ, moderator pectinis unci.
 Non alius lanam purgatis sordibus æque
 Præberit calathis; similia nec pingua quisquam
 Vellera per tennes ferri producere rimas. 38.
 Tunc Ajax erat Eutropii, lateque fremebat,
 Non septem vasto quatiens umbone iuvenco,
 Sed, quam perpetuis dapibus pigroque sedili
 Inter anus interque colos oneraverat, alvum.
 Exurgit tandem, vocemque expromit anhelam:
 Quis novus hic torpor, socii? quonam usque
 sedemus 39!

Præmineis clausi thalamis, patimurque periculum
 Gliscere desidia? graviorum turba malorum
 Textitur, ignavis trahimus dum tempora votis.
 Me petit hic sudor. Nunquam mea dextera segni
 Ad ferrum: faveat tantum Tritonia cæptis, 396
 Inceptum peragetur opus. Jam cuncta furore
 Qui gravat, efficiam leviores pondere læne
 Targibulum tumidum, desertoresque Gruthungos
 Ut miseras populabor oves, et pace relata 400
 Pristina restituam Phrygiæ ad stamina matres.
 His dictis iterum sedit. Fit plausus, et ingens
 Concilii clamor: qualis resonantibus olim
 Exoritur caveis, quoties crinitus ephebus
 Aut rigidam Nioben, aut flentem Troada fingit.

Protrinus exitis iter irremabile signis 406
 Aripit, infaustoque jubet bubone moveri
 Agmina, Mygdonias mox impletura volucres.
 Pulcher, et urbanæ cupiens exercitus umbræ,
 Assiduus ludis, avidus splendore lavacris, 410
 Nec soles imbreve pati, multumque priori
 Dispar, sub clypeo Thracum qui ferre pruinas,
 Dum Stilicho regeret, nudoque hiemare sub axe
 Sueverat, et duris haurire bipennibus Hebrum.

Cum duce mutatæ vires. Byzantici robur 415
 Fregit luxuries, Ancyranique triumphi. [tris
 Non peditem præcedit eques: non commoda cas-
 Eligitur regio: vicibus custodia nullis
 Advigilat vallo: non explorantur eundæ
 Vitandæque viæ: nullo se cornua flectunt 420
 Ordine: confusi passim per opaca vagantur
 Lustra, per ignotas angusto tiamite valles.

Sic vacui rectoris equi, sic orba magistro
 Fertur in abruptum casu, non sidere, puppis.
 Sic ruit in rupes amisso pisce sodali 425
 Bellua, sulcandas qui præviis edocet undas,
 Immensumque pecus parvæ moderamine caudæ
 Temperat, et tanto conjungit fœdera monstro.

Illa natat rationis inops, et cæca profundi
 Jam brevibus deprensa vadis, ignara reverti 430
 Palpat, et vanos scopulis illidit hiatus.
 Targibilus similare fugam, flatusque Leonis
 Spe nutrire leves; improvisusque repente,
 Dum gravibus marcent epulis, hostique catenas
 Inter vina crepant, largo sopita Lyæo 435
 Castra subit. Pereunt alii, dum membra cubili
 Tarda levant: alii leto junxere soporem:

Aut alios vicina palus sine more ruentes
 Excipit, et cumulis immanibus aggerat undas.
 Ipse Leo dama cervoque fugacior ibat [quam
 Sudanti tremebundus equo: qui pondere post-
 Decidit, implicitur limo, cunctantia pronus
 Per vada reptabat cæno subnixâ tenaci.

Mergitur, et pingui suspirat corpore moles,
 More suis, dapibus quæ jam devota futuris 445
 Turpe gemit, quoties Hosius mucrone comasco
 Armatur, cingique sinus, secumque volutat,
 Quas figat verubus partes, quæ frustra calenti
 Mandet aquæ quantoque cutem distendat echino.

Flagrat opus. crebro pulsatus perstreptit ictu.
 Contextit varius penetrans Chalcedona nidor. 451
 Ecce levis frondes a tergo concutit aura;
 Credit tela Leo: valuit pro vulnere terror,
 Implevitque vicem jaculi: vitamque nocentem
 Integer, et sola formidine saucius, efflat. [ses

Quis tibi tractandos pro pectine, degener, en-
 Quis solio campum præponere suavit avito? 457
 Quam bene tententum laudabas carmina tutus,
 Et matutinis pellebas frigora pensis!
 Hic, miserande jaces: hic, dum tua vellera vitas,
 Tandem fila tibi neverunt ultima Parce. 461

Jam vaga pallentem deæia terroribus aulam
 Fama quatit: stratas acies, deleta canebat
 Agmina, Mæronis fœdari cædibus agros,
 Pamphylos Pisisdasque rapi: metuendos ab omni
 Targibilus regione tonat: modo tendere cursum
 In Galatas, modo Bithynias incumbere fertur.
 Sunt qui per Cilicæ rupto descendere Tauro,
 Sunt qui correptis ratibus, terraque marique
 Adventare ferant. Geminantur vera pavoris 170
 Ingenio: longe spectari e puppibus urbes
 Accensas, lucere fretum, ventoque citatas
 Onnibus in pelago velis hædere favillas.

Ilos inter strepitus funestior advolat alter
 Nuntius, armatam rursus Babylona minari 475
 Rege novo: resides Parthos ignava perosos
 Otia Romanæ finem jam quærere paci.

Rarus apud Medos regum cruor, unaque cuncto
 Poena manet generi, quamvis crudelibus æque
 Paretur dominis. Sed quid non audeat annus 480
 Eutropii? socium nobis fidumque Saporem
 Perculit, et Persas in regia vulnere movit;

Rupturasque fidem, leto pars ne qua vacaret,
 Eumenidum lædas trans flumina Tigridis egit.
 Tum vero cecidere animi, tantique procellis 485
 Deficiunt. Septi latrantibus undique bellis
 Infensos tandem superos, et consulis omnen
 Agnovere sui: nec jam revocabile damnum
 Eventu rerum stolidi didicere magistro.

Namque ferunt geminos uno de semine fratres
 Iapetonidas generis primordia nostri 491
 Dissimili fluxisse manu. Quoscunque Prometheus
 Excoluit, multumque innexuit æthera limo,
 In longe ventura notant, dubiisque parati
 Casibus occurrunt, fabro meliore politi. 495

Deteriore luto pravus quos condidit auctor,
 Quem merito Graii perhibent Epimethea vates
 Et nihil ætherii sparsit per membra vigoris,
 Hæc pecudum ritu non impendunt vitant,
 Nec res ante vident: accepta clade queruntur,
 Et seri transacta gemunt. Jam sola renidet 501
 In Stilichone salus, et cuius semper acerbum,
 Ingratumque sibi factorum conscius horror
 Crediti adventum; quem si procedere tantum
 Alpidus audissent, mortem pœnasque tredebant;
 Jam cuncti venisse volunt, scelerumque priorum
 Pœnitent: hunc tantis bellorum sidus in undis
 Sperant: hunc pariter justis sotesque precantur.
 Ceu pueri, quibus alia pater trans æquora merces
 Devehit, intenti ludo, studiisque soluti,
 Lætius amoto passim custode vagantur: 511
 Si gravis auxilio vacuas invaserit sedes
 Vicinus, laribusque suis proturbet inultos,
 Tum demum patrem implorant, et nomen inani
 Voce cient, frustraque oculos ad littora tendunt.
 Omnes supplicio dignos letoque fatentur, 516
 Qui se tradiderint famulis, Stilichone relicto.
 Mutati stupere diu, sensusque reducto
 Paullatim proprii mirantur monstra furoris,

Avertuntque oculos. Projectis fascibus horret
 Lictor, et infames labuntur sponte secures 521
 Quales Aonio Thebas de monte reversæ
 Mænades, infectis Pentheo sanguine thyrsis,
 Cum patuit venatus atrox, matique rotatum
 Conspexere caput, gressus caligine figunt, 525
 Et rabiem desisse dolent. Quin protinus ipsa
 Tendit ad Italiam supplex Aurora potentem.
 Non radiis redimita comam, nec flammæ vultum,
 Nec croceum vestita diem: stat livida luctu,
 Qualis erat, Phrygio tegeret cum Memnona busto.
 Quam simul agnovit Stilicho, (nec causa latebat.)
 Restitit: illa manum ætetricem amplexa moratur,
 Altaque vix lacrymans inter suspiria fatur:
 'Tantane te nostri corperunt ædia mundi?
 Sic me ludibrium famulis risumque relinquis, 535
 Dux quondam rectorque meus, solamque tueris
 Hesperiam? domiti nec te post bella tyranni
 Cernere jam licuit? sic te victoria nobis
 Eripuit, Galliasque dedit? Rufinus orgo
 Prima mali: geminas inter discordia partes 540
 Hoc auctore fuit. Sed jam majora moventi
 Occurrit justa rediens exocitus ira, [luxit
 Fortis adhuc, ferrique memor. Brevis inde re-
 falsaque libertas: rursum Stilichonis habenis
 Sperabam me posse regi. Pro cæca futuri 545
 Gandia! fraterno conjungi cæperat orbis
 Imperio, (quis enim tanto terrore recentis
 Exempli paribus sese committeret ausis?)
 Cum subito monstrosa lues, turpisque relato
 Fabula, Rufini castratus prosilit hæres: 550
 Et similes iterum luctus fortuna reduxit,
 Ut solum domini sexum mutasse videret.
 Hic primum thalami claustris delicta tegerbat,
 Clam timideque jubens: erat invidiosa potestas,
 Sed tamen eunuichi: necdum sibi publica jura
 Sumere, nec totas audebat vertere leges. 556
 At postquam pulsique bonis et fæce retenta
 Pejores legit socios, dignisque satellites
 Hinc Hosius stetit, inde Leo: fiducia crevit,
 Regnandique palam flagravat aperta libido. 560
 Patricius consul maculat, quos vendit, honores;

Plus maculat, quos ipse gerit. Jam signa tubæque
 Mollescent: ipsos ignavia fluxit in enses.
 Insultant merito gentes, facilesque volentum
 Præda sumus. Jam Bistoniis hæmque nivali 565
 Vastior expulsus Oriens squalabit aratri. [tis
 Hei mihi, quas urbes, et quanto tempore Mar-
 Ignaras, uno rapuerunt proelia cursi!
 Nuper ab extremo veniens equitatus Araxe
 Terruit Antiochi muros, ipsumque decoræ 570
 Pæne caput Syria: flammis hostilibus arsit.
 Uique gravis spoliis, nulloque obstante profunda
 Lætus cæde redit, sequitur mucrone secundo [tes,
 Continuum vulnus. Nec jam mihi Caucasus hos-
 Nec mittit gelidus Phasis: nascuntur in ipso 575
 Bella sinu. Legio pridem Romana Gruthungi,
 Jura quibus victis dedimus, quibus arva domos-
 que
 Præbimus, Lydos Asiæque uberrima vastant
 Ignibus, et si quid tempestas prima reliquit,
 Nec duce, nec numero freti; sed inertia nutrit,
 Proditioque ducum, quorum per crimina mil-
 Captivis dat teiga suis, quos teste subegit
 Danubio, partemque timet, qui repulit omnes.
 Aula choris epulisque vacat: nec perita curant,
 Dum superest aliquid. Ne quid tamen orbe rec-
 Vendor amittat, provincia quæque superstes
 Dividitur, geminunque duplex passura tribunal
 Cogit alterius pretium sacire peremptæ.
 Sic mihi restitunt populos: hac arte reperta
 Rectorum numerum terris præreuntibus augent.
 In te jam spes una mihi. Pro fronde Minervæ
 Has tibi protendo lacrymas. Succurre ruenti.
 Eripe me tandem servilibus, eripe, regnis.
 Neve adeo cunctos paucorum crimine damnes:
 Nec nova tot meritis offensa prioribus obstat. 595
 Jam jam flecte animam. Suprema pericula sen-
 dant veniam culpæ. Quamvis iratus et exsul [per
 Pro patriæ flammis non distulit arma Camillus.
 Non te subtrahimus Latio: defensor utrique
 Sufficis. Armorum liceat splendore tuorum 600
 In commune frui: clypeus nos protegat idem,
 Unaque pro gemino desudet cardine virtus.

DE LAUDIBUS STILICHONIS LIBER PRIMUS.

Continuant superi pleno Romana favore
 Gaudia, successusque novis successibus urgent.
 Conubii necdum festivos regia cantus
 Sopierat, cecinit fuso Gildone triumphos,
 Et calidis thalami successit laurea sertis; 5
 Sumeret ut pariter princeps nomenque mariti,
 Victoriisque decus. Libyæ post prælia crimen
 Concidit Eoum, rursumque, Oriente subacto,
 Consule defensæ surgunt Stilichone secures.
 Ordine vota meant. Equidem si carmen in unum
 Tantarum sperem cumulos advolvere rerum, 11
 Promptius imponam glaciali Pelion Ossæ.
 Si partem tacuisse velim, quodcunque relinquam,
 Majus crit. Veteres actus, primamque juventam
 Prosequar: ad sese mentem præsentia ducunt. 15
 Narrem justitiam? resplendet gloria Martis.
 Armati referam vires? plus egit inermis:

Quod floret Latium, Latio quod reddita servit
 Africa, vicinum quod nescit Iberia Maurum.
 Tuta quod imbellem miratur Gallia Rhenum. 20
 An gelidam Thracen, decertatosque labores
 Hebio teste, canam? magnam mihi panditur æ-
 Ipsaque Pierios lassant proclivia curus [quor,
 Laudibus innumeris. Etenim mortalibus ex quo
 Tellus cæpta coli, nunquam sincera bonorum 25
 Sors uni concessa viro. Quem vultus honestat,
 Dedecorat mores: animus quem pulchrior ornat,
 Corpus desituit: bellis insignior ille,
 Sed pacem fœdat vitii: hic publica felix,
 Sed privata minus. Partitum singula quemque 30
 Nobilitant: hunc forma decens, hunc robur in
 armis,
 Hunc rigor, hunc pietas, illum sollertia juris,
 Hunc soboles castique tori. Sparguntur in omnes

In te mixta fluunt: et, quæ divisa beatos
Efficiunt, collecta tenes. Quid facta revolvam 85
Militiamque patris? cujus producere famam,
Si nihil egisset clarum, nec fida Valenti
Dextera duxisset rutilantes crinibus alas,
Sufficeret natus Stilicho. Mens ardua semper
A puero, tenerique etiam fulgebat in annis 40
Fortunæ majoris honos: erectus et acer,
Nil breve moliri, nullis hærrere potentum
Liminibus, fatisque loqui jam digna futuris.
Jam tum conspicuus, jam tum venerabilis ibas;
Spondebatque ducem celsi nitor igneus oris, 45
Membrorumque modus, qualeni nec carmina fin-

gunt
Semideis. Quacunque alte gradereris in urbe,
Cedentes spatii adaugentesque videbas,
Quamvis miles adhuc: taciti suffragi vulgi
Jam tibi detulerant, quicquid mox debuit aula. 50

Vix primævus eras, paci cum mitteris auctor
Assyriæ: tanta fœdus cum gente ferire
Commissum juveni. Tigrin transgressus et altum
Euphraten, Babylona petis. Stupuerè severi
Parthorum proceres, et plebs pharetrata videndi
Flagravit studio, defixæque hospite pulchro 56
Persides arcanum suspiravere calorem.

Thuris odoratæ cumulis et messe Sabæa
Pacem conciliant aræ. Penetrabilis ignem
Sacratum rapere adytis, ritque juvencos 60
Chaldæo stravere Magi: rex ipse micantem
Inclinat dextra pateram, secretaque Beli,
Et vaga testatur volentem sidera Mithram.
Si quando sociis tecum venatibus ibant,
Quis Stilichone prior ferro penetrare leones 65
Cominus, aut longe virgatas figure tigres?
Flectenti faciles Medus tibi cessit habenas.
Torquebas refugum Parthis mirantibus arcum.

Nubilis interea maturæ virginis ætas
Urgebat patrias, suspensio princeps, curas; 70
Quem simul imperioque ducem, nateque maritum
Prospericeret. Dubius toto quærebatur ab axe
Dignum conjugio generum, thalamisque Serenæ.
Judicium virtutis erat. Per castra, per urbes,
Per populos animi cunctantis libra currebat. 75
Tu legeris, tantosque viros, quos obtulit orbis,
Intra consilium vincis sensumque legentis,
Et gener Augustis, olim socer ipse futurus,
Accedis. Radiis auri Tyriacque superbit
Majestate torus. Comitata parentibus exit 80
Purpureis virgo: stabat pater inde tropæis
Inclytus; inde pium matris regina regebat [mis.
Obsequium, gravibus subnectens flammea gem-

Tunc et Solis equos, tunc exulhasse choreis
Astra ferunt, mellisque lacus et flumina lactis 85
Erupisse solo, cum floribus æquora vernis
Bosporum indueret, roseisque evincia coronis
Certantes Asiæ lædas Europa levaret.

Felix arbitrii princeps, qui congrua mundo
Judicat, et primus censet, quod cernimus omnes.
Talem quippe virum natæque adjunxit et aulæ,
Cui neque luxuries bello, nec blanda periclis
Otia, nec lucis fructus pretiosius unquam
Laude fuit. Quia enim Mysos in plaustra feroces
Repulit, aut sæva Promoti cæde tumentes 95
Bastarnas una potuit delere ruina?
Pallantis jugulum Turno moriente piavit
Æneæ, tractasque rotis ultricibus Hector
Irate vindicta fuit vel quæstus Achilli.
Tu neque vesano raptas venalia curru 100
Funera, nec vanam corpus meditatus in unum
Sævitiam, turmas equitum, peditumque catervas,

Hostilesque globos tumulo prosternis amici.
Inferiis gens tota datur. Nec Mulciber auctor
Mendacis clypei, fabricataque vatibus arma 105
Conatus juvere tuos. Tot barbara solus
Millia, jam pridem miseram vastantia Thracen,
Finibus exiguæ valis conclusa tenebas.
Non te terræ stridor venientis Alani,
Nec vaga Chunorum feritas, non falce Gelonus,
Non arcu populæ Getæ, non Sarmata conto.
Exstinctique forent penitus, ni more maligno
Falleret Augustas occultus proditor aures, [sem,
Obstrueretque moras, stæctumque recondere en-

Solveret obsessos, præbet fœdera captis. 115
Assiduæ castris aderat, rarissimus Urbi,
Si quando trepida princeps pietate vocaret:
Vixque salutatus Laribus, vix conjuge visum,
Deterso necdum repetebat sanguine campum.
Nec stetit, Eucherii dum carperet oscula saltem
Per galeam: patris stimulus, ignesque mariti 121
Vincit cura ducis. Quoties sub pellibus egit
Edonas hiemes, et tardi flabra Bootæ
Sub dio Rhipæa tulit! cumque igne propinquo
Frigoa vix ferrent alii, tunc triste rigentem 125
Danubium calcabat eques, nivibusque profundum
Scandebat cristatus Athon, lateque corusco
Curvatas glacie sylvas umbone iuebat.
Nunc prope Cimæi tendebat littora Ponti:
Nunc dabat hil enim Rhodope nimbo cubile.
Vos, hæmi gelidæ valles, quas sæpe cruentis 131
Stragibus æquavit Stilicho, vos, Thracia, testor,
Flumina, quæ largo mutastis sanguine fluctus.
Dicite Bisaltæ, vel qui Pangæa juvenis
Scinditis, offenso quantiæ sub vomere putres 135
Dissiliant glebis galææ, vel qualia rastris
Ossa peremtorum resonent immania regum.

Singula complecti cuperem: sed densior instat
Gestorum series, laudumque sequentibus undis
Obruimur. Genitor cæsi post bella tyranni 140
Jam tibi commissis conscendebat æthera terrie,
Ancipites rerum ruituro culmine lapsus
Æquali cervice subis. Sic Hercule quondam
Sustentante polum melius librata pendit
Machina, nec dubis titubavit signifer astris: 145
Perpetuæque senex subductus mole parumper
Obstupuit proprii spectatrix ponderis Atlas.
Nulli barbariæ motus: nil turbida rupto
Ordine tentavit novitas, tantoque remoto
Principe mutatas orbis non sensit habenas. 150
Nil inter geminas acies, ceu libera frenis,
Ausa manus certe: nec tantis dissona linguis
Turba, nec armorum cultu diversior unquam
Confluxit populus. Totam pater undique secum
Moverat Auroram: mixtis hic Colchus Iberis, 155
Hic mitra velatus Arabs, hic crine decoro
Armenius: hic picta Saces, fucataque Medus,
Hic gemmata niger tentoria fixerat Indus:
Hic Rhodani proceræ cohors, hic miles alumnus
Oceanii. Ductor Stilicho tot gentibus unus, 160
Quot vel progrediens vel conspicit occiduus sol.

In quo tam vario vocum generumque tumultu
Tan a quies, jurisque metus servator honesti,
Te moderante, fuit, nullis ut vinea furtis,
Vel seges exsecta fraudarit messe colonum: 165
Ut nihil aut ævum rabies, aut turpe libido
Suaderent; placidi servirent legibus cives.
Scilicet in vulgus manant exempla regentum
Utque ducum lituos, sic mores, castra sequuntur.

Denique victrices aquilas quocunque movere,
Arebant tantis epoti millibus amnes. 171
Illyricum peteres, campi montesque latebant

Vexillum navale daret, sub puppibus ibat
Ionium. Nullis succincta Ceraunia nimbis,
Nec iuga Leucate feriens spumantia fluctu 175
Deterrebat hiems. Tu si glaciale juberet
Vestigare fretum, securo milite ducti
Sugna reluctantes quaterent Saturnia remi.
Si deserta Noti, fontem si quærere Nili,
Æthiopum medios penetrassent vela vapores.
Te memor Eurotas, te rustica Musa Lycæi, 181
Te pastoralis modulantur Mænala cantu, [gens
Partheniumque nemus, quod te pugnante resur-
Ægra caput mediis erexit Græcia flammis.
Plurima Parrhasius tunc inter corpora Ladon
Hæsit, et Alpheus Geticis angustus acervis 186
Tardior ad Siculos etiam nunc pergit amores.

Miramur rabidis hostem succumbere bellis,
Cum solo terrore ruant? num classica Francis
Intulimus? jacuere tamen: num Marte Suevos
Contudimus, quis jura damus? quis credere pos-
Ante tubam nobis audax Germania servit. [sit?
Cedant, Druse, tui, cedant, Trajane, labores.
Vestru manus dubio quicquid discrimine gessit,
Transcurrens egit Stilicho, totidemque diebus
Edomuit Rhenum, quot vos potuistis in annis; 196
Quem ferro, alloquitur, quem vos cum milite, solus.
Impiger a primo descendens fluminis ortu
Ad bifidos tractus, et juncta paludibus ora,
Fulmineum perstrinxit iter. Ducis impetus undas
Vincebat celeres, et pax a fonte profecta 201
Cum Rheni crescebat aquis. Ingentia quondam
Nomina, crinigerio flavescent vertice reges,
Qui nec principibus, donis precibusve vocati,
Paruerant, jussi properant, sægneque verentur 205
Offendisse mora. Transvecti linitibus amnem
Occursant, ubicunque velis. Nec fama fefellit
Justitiæ: videre pium, videre fidelem,
Quem veniens timuit, rediens Germanus amavit.
Illi terribiles, quibus otia vendere semper 210
Mors erat, et fræda requiem mercede pacisci,
Natis obsidibus pacem tam supplice vultu
Captivoque rogant, quam si post terga revincti
Tarpeias pressis subeant cervicibus arces.
Omne, quod Oceanum fontesque interjacet Istri,
Unius incursu tremuit. Sine cæde subactus 216
Servitio Boreas, exarmatque Triones.
Tempore tam parvo tot prælia sanguine nullo
Perficit, et luna nuper nascente profectus,
Ante redis, quam plena fuit: Rhenumque mina-
Cornibus infractis adeo mitescere cogis, [cem
Ut Salius jam rura colat, flexosque Sicambii
In falcem curvent gladios, geminasque viator
Cum videat ripas, quæ sit Romana requirit:
Ut jam trans fluvium non indignante Cauco 225
Pascat Belga pecus, mediumque ingressa per Albin
Gallica Francorum montes armenta pererrent:
Ut procul Hercyniæ per vasta silentia sylvæ
Venari tuto liceat, lucosque vetusta
Religione truces, et roboris numinis instar 230
Barbarici nostræ feriant impune bipennes.
Utro quin etiam devota mente teneant,
Victorice faveant. Quoties sociare catervas
Oravit, jungique tuis Alamania signis!
Nec doluit contenta tamen, spretoque recessit
Auxilio laudata fides. Provincia missos 236
Expellet citius fasces, quam Francia reges.
Quos dederis, alia nec jam pulsare rebelles,
Sed vinclis punire licet: sub iudice nostro
Regia Romanus disquirat crimina carcer. 240
Matcomeres Sonnoque docent: quorum alter
Etruscum

Pertulit exilium; cum se promitteret alter
Exsulis ultorem, jacuit mucrone suorum:
Res avidi concire novas, odioque furentes
Pacis, et ingenio scelerumque cupidine fratres.
Post domitas Aretos alio prorumpit ab axe 246
Tempestas, et, ne qua tuis intacta tropæis
Pars foret, Australis sonuit tuba. Moverat amens
Maurorum Gildo populos, quibus imminet Atlas.
Et quos interior nimio plaga sole relegat: 250
Quos vagus humectat Cinyps, et proximus hortis
Iesperidum Titon, et Gir notissimus amnis
Æthiopum, simili mentitus gurgite Nilum.
Veneiat et parvis redimitus Nuba sagittis,
Et velox Garamas: nec quamvis tristibus Ammon
Responsis alacrem potuit Nassamona morari. 256
Trepantur Numidæ campi: stant pulvere Syrtis
Sætulæ: Pænus jaculis obtexitur aer.
Illi virga moderantur equos: his fulva leones
Velamenta dabant, ignotarumque ferarum 260
Exuvie, vastis Meroe quas nutrit arenis.
Serpentum gestant patulos pro casside rictus.
Splendens viperæ squamosa pelle phæetræ.
Non sic intremuit Simois, cum montibus Idæ
Nigra coloratus produceret agmina Memnon;
Non Ganges, cum tela procul vibrantibus Indis
Inmanis medium vectaret bellua Porum.
Torus Alexandro, Memnon prostratus Achilli;
Gildo nempe tibi. Nec solum fervidus Austrum, 270
Sed partes etiam Mavors agitabat Eous,
Quamvis obstreperet pietas. His ille regendæ
Transtulerat nomen Libyæ, scelerique profano
Fallax legitimam regni prætenderat umbram.
Surgebat varia gemitum formidine bellum;
Hoc armis, hoc triste dolis: hoc Africa sævis 275
Cinxerat auxiliis, hoc conjuratus alebat
Insidiis Oriens. Illinc edicta moabant
Corruptura duces: hinc frugibus atra negatis
Urgebat, tremidamque fames obsederat Urbem.
Exitiale palam Libycum; civile pudoris 280
Obtentu tacitum. Tales utrinque procellæ
Cum fremerent, lacerumque alternis ictibus an-
Imperium pulsaret hiems, nil fessa remisit [ceps
Officii vitus, contraque minantia fata
Pervigil, eventusque sibi latura secundos, 285
Major in adversis micuit. Velut arbiter alni
Nubilis Ægæo quam turbine vexat Orion,
Exiguæ clavi flexu declinat aquarum
Verbera, nunc recta, nunc obliquante carina
Callidus, et pelagi cœlique obnititur ire. 290
Quid primum miret, Stilicho? quod cautus ad
Restitens fraudes, ut te nec noxia furto [omnes
Littera, nec pretio manas inflammata lateret?
Quod nihil in tanto rerum terrore locutus
Indignum Latio? responsa quod ardua semper
Eois dederis, quæ mox effecta probasti? 296
Securus, quamvis et opes, et rura tenerent, [quam
Insignesque domos: levis hæc jactura, nec un-
Publica privata cesserunt commoda causæ.
Dividis ingentes curas, teque omnibus unum 300
Objicis, inveniens animo quæ mente gerenda,
Efficiens patrandæ manu: dicte paratus, [tum,
Quæ scriptis peragenda forent. Quæ brachia cen-
Quis Briareus aliis numero crescentis lacertis
Tot similis objectis posset configere rebus? 305
Evitare dolos? veteres firmare cohortes,
Explorare novas? duplices disponere classes,
Quæ fruges vel bella ferant? aulæque tumultum,
Et Romæ lenire famem? quot nube soporis
Immunis oculi, per tot discurrere partes. 310
Tot loca, sufficerent, et tam longinqua tueri?

Argum fama canit centeno lumine, centum
Corporis excubiis unam servasse juvencam.

Unde tot allatæ segetes? quæ sylvæ carinas
Texuit? unde rudis tanto tirone juvenus 315

Emicuit, senioque iterum vernante resumit
Gallia bis fractas Alpino vulnere vires?

Non ego delectu, Tyrii sed vomere Cadmi
Tam subitas acies, concepto dente draconia,

Exsiluisse reor. Diræis qualis in arvis 320
Messia cum proprio mox bellatura colono

Cognatos strinxit gladios, cum semine jacto
Terrigenæ galea matrem nascente ferirent,

Armiger et viridi floreret milite sulcus. [qui,
Hoc quoque non parva fas est cum laude relin-

Quod non ante fretis exercitus adstitit ultor,
Ordine quam prisco censeret bella senatus.

Neglectum Stilicho tot jam per sæcula morem
Retulit, ut ducibus mandarent prælia Patres,

Decetique togæ felix legionibus iret 330
Tessera. Romuleas leges remeasse fatemur,

Cum procerum jussis famulantiæ cernimus arma.
Tyrrhenum poteras junctis transmittre signis,

Et ratibus Syrtis, Libyam complere manipulis.
Consilio stetit ira minor; ne terribus ille 335

Te duce, suspecto Martis graviore paratu,
Aut in arenosos æstus zonanque rubentem

Tenderet, aut solis fugiens transiret in ortus;
Misiurusve sibi certæ solatia mortis,

Oppida dirueret flammis. Res mira relatu. 340
Ne timeare, times; et, quem vindicta manebat,

Desperare velas. Quantum fiducia nobis
Proluit hostilis? salvæ Carthaginis arces:

Illæsis Tyrii gaudent cultoribus agri,
Quos potuit vastare fuga. Sic captus inani, 345

Nec se surripuit pœnæ, nostrisque pepercit,
Demens: qui numero tantum, non robore, mensus

Romanos, rapidis ibat cœu protinus omnes
Calcaturus equis, et, quod jactare solebat,

Solibus effectos meturus pulvere Gallos. 350

Sed didicit non Æthiopum geminata venenis
Vulnera, non fustum crebris hastilibus imbrem,
Non equitum lætissimos nimbos obsistere pilis.

Sternitur ignavus Nasamon: nec spicula supplex
Jam torquet Garamas: repetunt deserta fugaces

Autololes: pavidus projectat missile Mazax: 356
Cornipedem Maurus nequicquam hortatur anhe-

lum. [sum,
Prædonem lembo profugum, ventisque repul-

Suscepit merito fatalis Tabraca portu;
Expertum, quod nulla tuis elementa paterent

Hostibus, et lætæ passum jurgia plebis, 361
Fracturumque reos humis sub judice vultus.

Nil tribuat fortuna sibi. Sic prospera semper
Illa quidem: sed non uni certamina pugnae

Credidimus, totis nec constitit alea castris 365
Nutura semel. Si quid licuisset iniquis

Casibus, instabant aliæ post terga biremes.
Venturus dux major erat. Victoria nulla

Clarior, aut hominum votis optatur unquam
Contigit. An quisquam Tigranem amaque Ponti,

Vel Pyrrhum, Antiochique fugam, vel vincla Ju-
gurthæ 371

Conferat, aut Persen debellatumque Philippum?
Hi propagandi ruerant pro limite tegni:

Hic stabat Romana salus. Ibi tempora tutas
Traxerunt dilata moras. Hic vincere tarde 375

Vinci pæne fuit. Discrimine Roma supremo
In ex supplicium populi deforme pependit;

Et tanto Libyam fructu majore recepit,
Quam pependit, quanto graviorem amissa dolorem,

Quam necdum quæsitæ, movent. Quis Punica
gesta, 380

Quis vos, Scipiadæ, quis te jam, Regule, nosset,
Quis lentum caneret Fabium, si jure perempto

Insultaret atrox famula Carthagine Maurus?
Hæc omnes veterum revocavit adorea laurus.

Restituit Stilicho cunctos tibi, Roma, triumphos.

DE LAUDIB. STILICHONIS LIBER SECUNDUS.

Hactenus armatæ laudes. Nunc qualibus orbem
Moribus, et quanto frenet metuendus amore,

Quo tandem flexus trabas auctore rogantes
Induerit, fastisque suum concesserit annum, 5

Mitior incipiat fidiis jam Musa remissis.
Principio magni custos Clementia mundi,

Quæ Jovis incoluit zonam, quæ temperat æthram
Frigoris et flammæ mediam, quæ maxima natu

Cælicolûm, (nam prima Chaos Clementia solvit
Congeriem miserata rudem, vultuque sereno 10

Discussis tenebris in lucem sæcula fudit;)
Hæc dea pro templis et thure calentibus aris

Te fruitur, posuitque suas hoc pectore sedes.
Hæc docet, ut pœnis hominum vel sanguine pasci

Turpe serumque putes: ut ferrum Marte cruen-
Siccum pace, feras: ut non infensus alendis [tum,

Materiem præstes odiis: ut sentibus ultro
Ignovisse velis: deponas oculus iram, [obates:

Quam moveas: precibus nunquam implacabilis
Obvia prosternas, prostratæque more leonum 20

Despicias, alacres ardent qui frangere tauros,
Transiliunt prædas humiles. Hæc ipse magistra

Das veniam victis: hæc exorante calores
Horrificos, et quæ nunquam nocitura timentur

Jurgia, contentus solo terrore, coerces; 25
Ætherii patris exemplo, qui cuncta sonoro

Concituens tonitru, Cyclopm spicula differt
In scopulos et monstra maris, nostrique cruoris

Parcus in Cætæis exercet fulmina sylvæ.
Huic divæ germana Fides, eademque sorori 30

Corde tuo delubra tenens, sæpe omnibus actis
Inserit. Hæc nullo docuit livescere furo,

Nunquam falsa loqui, nunquam promissa morari,
Invisos odisse palam: non virus in alto

Condere, non lætam speciem prætereundæ fraudi,
Sed certum mentique parem componere vultum.

Occulte sævire velat, prodesse remittit.
Hæc et amicitias longo post tempore firmat,

Mansuroque adamante ligat: nec mobile mutat
Ingenium; parvæ strepitu nec vincula noxæ 41

Disolvit patitur; nec fastidire priorem
Allicitur veniente novo: benefacta tenere,

Respuere offensas facilis: pariterque minoris
Officii magnique memor, superare laborat:

Utque hostes armis, meritis sic vincit amicos. 45
Hæc fovet absentes: hæc longe sola remotis
Consult: hæc nullis avidam rumoribus aurem
Pandit, ut ignarum nunquam læsura clientem
Insidiosa tuos alienent murmura sensus.

Nec vivis annexus amor meminisse sepultos. 50
Desinit: in prolem transcurrit gratia patrum. [bas;
Hæc tu Theodosium, tenuit dum sceptra, cole-
Hæc etiam post fata collis: nec pignora curas
Plus tua, quam natos, dederat quos ille monendos
Totandosque tibi. Justos nimiumque fideles 55
Fama putat, qui, cum possint commissa negare,
Maluerunt nullo violati reddere quæstu.

At Stilicho non divitias, aurique relictum
Pondus, sed geminos axes, tantumque reservat
Depositum teneris, quantum sol igneus ambit.
Quid non intrepidus credas, cui regia tuto 61
Creditor? Hoc clypeo munitus Honorius altum
Non gemit patrem; vitæque et lucis in ipso
Limine, contentus nunquam dat jura subactis
Gentibus, et secum sentit crevisse triumphos. 65

Quem tu sic placida formas, sic mente severa,
Ut neque desidæ tradas, dum pronus ad omne,
Quod libet, obsequeris; nec contra nixus ovantem
Confringas animum; secretus consona iegno
Ceu juvenem doceas, moles quid publica poscat,
Ceu sanctum venerere senem; patriusque gubernes
Imperium monitis, dominum submissis adores;
Obsequiis moderare ducem, pietate parentem.

Hinc fuit, ut primos in conjugè disceret ignes.
Ordire virum non luxuriante juvenia, 75
Sed cum lege tori, casto cum fredere, vellet.
Principe tu felix genero: felicius ille
Te socio. Fratrem levior nec cura tueretur
Arcadium: nec, si quid iners atque impia turba,
Prætendens proprio nomen regale furori, 80
Audeat, adscribis juveni. Discordia quippe
Cum fremeret, nunquam Stilicho sic canduit ira,
Sæpe lacessitus probis, gladiisque petitus,
Ut bello furias ultum, quas pertulit, iret
Illicito, causamque daret civilibus armis. 85
Hujus fulta fide mediis dissensibus aulæ
Intemeratorum stabat reverentia fratrum.

Quin et Sidonias chlamydes, et cingula baccis
Aspera, gemmatasque togas, viridesque smaragdo
Loricæ, galeasque renidentes hyacinthis, 90
Gestatosque patri capulis radiantibus enses,
Et vario lapidum distinctas igne coronas,
Dividis ex æquo; ne non Augusta supellex,
Ornatuque pares geminis hæc edibus essent.
Mittitur et miles, quamvis certamine partes 95
Jam tumeant. Hostem muniri robore mavis,
Quam peccare fidem: permittis justa potenti,
Idque negas solum, cuius mox ipse repulsa
Gaudeat, et quicquid fuerat deforme mereri.

Omnes præterea, puro quæ crimina pellunt 100
Ore deæ, junxere choros, unoque receptæ
Pectore diversos tecum cinguntur in usus.
Justitia utilibus rectum præponere suadet,
Conmunisque sequi leges, injustaque nunquam
Largii sociis: durum Patientia corpus 105
Instruit, ut nulli cupiat cessisse labori:
Temperies, ut casta petas: Prudentia, ne quid
Inconsultus agas: Constantia, futile ne quid
Infirumque geras. Procul importuna fugantur
Numina, monstriferis quæ Tartarus edidit antris.
Ac primam scelerosam matrem, quæ, semper ha-
bendo 111

Plus sitiens, patulis rimatur faucibus aurum,
Trudis Avaritiam: cuius fidiissima nutrit

Ambitio, quæ vestibulis foribusque potentum
Excubat, et pretiis commercia pascit honorum,
Pulsa simul: nec te gurgès corruptior ævi 116
Traxit ad exemplum, quod jam firmaverunt annia
Crimen, et in legem rapiendi verterat usus.

Denique non dives sub te pro rure paterno,
Vel laibus pallet: non insidiator oberat 120
Facturus quemcunque reum: non obruta virtus
Paupertate latet. Lectos ex omnibus oris
Evehis, et meritum, non quæ cunabula, quaris;
Et qualis, non unde satius. Sub teste benigno
Vivitur: egregios invitant præniæ mores. 125
Hinc priscæ redeunt artes: felicitibus inde
Ingeniis aperitur iter, despectaque Musæ
Colla levant; opibusque fluens et pauper eodem
Nititur ad fructum studio, cum cernat uterque,
Quod nec inops jaceat probitas, nec inertia surgat
Divitiis. Nec te jucunda fronte fellit 131
Luxuries prædulce malum, quæ dedita semper
Corporis arbitriis hebetat caligine sensus,
Membræque Circæis efforminat acrius herbis;
Blanda quidem vultus, sed qua non tetrius ulla
Ultrices fucata genas, et amica dolosis 136

Illecebris, torvos auro circumlinit hydros.
Illa voluptatum multos innexuit hamis:
Te nunquam conata capit. Non prava libido
Stupris advigilat: non tempora somnus agendi
Frustratur: nullo citharæ convivia cantu, 141
Non pueris lasciva sonant. Quis cernere curis
Te vacuum potuit? quis tota mente remissum,
Aut indulgentem dapibus, ni causa juberet
Lætitiæ? Non indecotes æraria lassant 145
Expensæ: parvo non improba litera libro
Absentum condonat opes. A milite parvus
Diligeris: neque enim neglectas pace cohortes
Tunc ditæ, cum bella fremunt. Scis nulla pla-
cere

Muneræ, quæ metuens illis, quos sperverit, offert
Scus, et incassum servati prodigus auri. 151
Antevenis tempus, non expectantibus ultro
Munificus, mensæque adhibes, et nomine quem-
Compellas, clari, quod sub te gesserit olim, [que
Admonitor facti; ligendaque sensibus addis 155
Verba, quibus magni geminatur gratia doni.
Nec, si quid tribuas, jactatum æquius idem
Exprobiare soles: nec, quos promoveris, alto
Turgidus alloqueris fastu: nec prospera flatus
Attollunt nimis. Quin ipsa superbia longe 160
Discessit, vitium rebus solenne secundis,
Virtutumque ingrata comes. Contingere passim
Affarique licet. Non inter pocula sermo
Captatur; pura sed libertate loquendi
Seria quisque joci nulla formidine miscet. 165
Quem videt Augusti socerum, regnique parentem,
Miratur conviva parem; cum tanta potestas
Civem lenis agat. Te doctus prisca loquentem.
Te matura senex audit, te fortia miles: [quam
Adpersis salibus, quibus haud Amphiona quis-
Præferat Aonios meditantem carmine muros, 171
Nec velit Orpheo migrantes pectine sylvas.

Hinc amor, hinc veris et non fallacibus omnes
Pro te solliciti votis: hinc nomen ubique
Plausibus, auratis celebrant hinc ora figuris. 175
Quæ non incudes strepient? quæ flamma vacaret
Fabrili? quantis fluerent fornacibus æra
Effigies ductura tuas? quis devius esset
Angulus, aut regio, quæ non pro numine vultus
Dilectos coheret, talem ni semper honorem 180
Respiceret? decus hoc rapiat, quem falsa timen-
tum

Munera decipiunt, qui se diffidit amari.

Hoc solus sprevisse potest, qui jure meretur.

Undique legati proprant, generique sub ore
In tua centenas aptant praeconia voces. 185

Grates Gallus agit, quod limite tutus inermi,

Et metuens hostile nihil, nova culmina totis

Ædificet ripis, et sævum gentibus amnem

Tibridis in morem domibus prævelat amœnia.

Hinc Pœni cumulant laudes, quod rura tyranno

Libera possideant: hinc obsidione solutus 191

Fannonius, potorque Savi, quod clausa tot annis

Oppida laxatis ausus jam pandere portis

Rursum cote novat nigras rubigine falces,

Exeasque situ cogit splendere ligones: 195

Agnoscitque casas, et collibus oscula notis

Figit, et impresso glebis non credit aratro.

Exsecia, inculca dabant quas sæcula, sylvis

Restituit terras, et opacum vitibus lætrum

Conserit: et patrium vectigal solvere gaudet,

Immunis qui clade fuit. Te sospite fas est 201

Vexatum laceri corpus juvenescere regni.

Sub tot principibus quæcunque amissimus olim,

Tu reddis. Solo poterit Stilichone medente

Cræscere Romanum vulnus tectura cicatrix: 205

Inque suos tandem fines redeunt colonæ

Illyricis iterum ditabitur aula tributis.

Nec tamen humano cedit cælesti favori

Judicium. Cingunt superi concordibus unum

Præsidii, hostesque tuos aut littore produnt, 210

Aut totum oppositi claudunt fugientibus æquor,

Aut in se vertunt furis, aut militis ense

Bacchati laniant Pentheo corpora ritu.

Insidias retegunt, et in ipsa cubilia fraudum

Ducunt, ceu tenera venantem nare Molossi. 215

Omnibus ventura notant, aut alite monstrant,

Aut monitis certa dignantur imagine somnos.

Pro quibus innumeræ trabearum insignia teræ

Certatim petiere tibi. Poscentibus ipse

Resistat, et mens aliorum prona favori, 220

Judex dura sui, facibus succensæ pudoris,

Tarda verecundis excusat præmia causis.

Ergo avidæ, tantisque novi spe consulis annos

Elusæ, dominæ pergunt ad limina Romæ;

Si minus annueris precibus, vel cogere cæcæ 225

Cunctantem, votoque moras auferre paratæ.

Convenient ad tecta deæ, quæ candida lucent

Monte Palatino. Glancis tum prima Minervæ

Nexa comam foliis, fulvaque intexta micantem

Vestè Tagum, tales profert Hispania voces: 230

Cuncta mihi semper Stilicho, quæcunque po-

Concessit, tantumque suos invidit honores. [Jusci,

Augusti potuit sociari continere fasces:

Jam negat et genero. Si non ut ductor ab orbe,

Quem regit, accipiat saltem cognatus ab aula.

Exiguūne putet, quod sic amplexus Iheram

Progeniem nostros immoto jure nepotes

Sustinet, ut patrium commendet purpure Bætin?

Quod pulchro Mariæ fecundat germina regnum?

Quod dominis speratur avus? Tum flava repero

Gallia crine ferox, evinctaque torque decoro, 241

Binque gæsa tenens, animoso pectore fatur:

Qui mihi Germanos solus Francosque subegit,

Cur nondum legitur fastis? cur pagina tantum

Nescit adhuc nomen, quod jam numerare decebat?

Cusque adeone levis pacati gloria Rheni? 246

Iude Caledonio velata Britannia monstro,

Ferro picta genas, cujus vestigia verrit

Cæralus, Oceanique æstum mentitur, amictus,

Me quoque vicinis pereuntem gentibus, inquit,

Me juvit Stilicho, totam cum Scotus Iernen 251

Movet, et infesto spumavit remige Tethys.

Illius effectum curis, ne tela timerem

Scotica, ne Pictum tremorem, ne littore tuto

Prospererem dubiis venturum Saxona ventis. 255

Tum spicis et dente comas illustris eburno,

Et calido rubicunda die, sic Africa fatur:

Sperabam nullas trabeis Gildone perempto

Nasci posse moras. Etiam nunc ille repugnat,

Et tanto dubitat fasces præbere triumpho? 260

Qui mihi Maurorum penitus lacrymabile nomen

Ignorare dedit. Post hæc Cœnotria lentis

Vitibus intorquens hedæras, et palmitè largo

Vina fluens, Si vos adeo Stilichone curules

Augeri flagrat, ait, quas sola juvare 265

Fama potest; quanto me dignius incitet ardor,

Ut præsentè fruar, conscendentemque tribunal

Prosequar, atque anni pandentem claustra salu-

tem?

Talibus alternant studiis, Romamque precantes,

Pro cunctis, hortantur, eat. Nec segnius illa 270

Paruit officio, sed raptis protinus armis

Ociore excusso per nubila sidere tendit.

Transvehitur Tuscos, Apenninusque volatu

Stringitur: Eridanus clypei jam fulgurat umbra.

Constitit ante ducem, teretica nec Pallade vultum

Deterior, nec Marte minor. Træmit orbe corusco

Jam domus, et summæ tergunt laquearia cristæ.

Tum prior attonitum gratis affata querelis:

Servatas, Stilicho, per te, venerande, curules,

Ornatas necdum, fateor. Quid profuit anni 280

Servilem populiisse notam? Defendis honorem,

Quem fugis; et spernis, tanta quem mole tuetis;

Respuis oblatum, pro quo labente resistis?

Quænam causa moræ? quo me cunctabere rursus

Ingenio? nullus Boreæ metus, omnis et Austri

Ora silet: cecidit Maurus, Germania cessit, 286

Et Janum pax alta ligat. Te consule necdum

Digna feror? titulumne levem, parvique nitoris

Credimus, Augusti quo se decorare fatentur;

Sub juga quo gentes captivis regibus egi? 290

Num, si prodigiis casus natura futuros

Signat, polluiamur macula? Quod reris, Eois

Omen erat. Quanquam nullis mihi cognita iebus

Fabula: vix tanto risit de crimine tumor.

Opprobrii stat nulla fides, nec littera venit 295

Vulgata nefas: in quo vel maxima virtus

Est tua, quod, nostros qui consulis omnia Patres,

De monstis taceas. Pellendi denique nulla

Dedecoris sanctum violant oracula cætum,

Nec mea funestum versavit Curia nomen. 300

Pars sceleris dubitasse fuit. Quæcunque profana

Pagina de primo venisset limite Phœbi,

Ante fretum deleta mihi, ne turpia castis

Auribus Italiæ fatorum exempla nocerent.

Publicus ille furor (quantum tua cura peregit!) 310

Secretum meruit. Lætetur quisquis Eois

Scribere desierit: fastos portenta Gabinos

Ista latent. Propriam labem tersisse laborent.

Cur ego, quem nunquam didici sensive creatum,

Gratulor exitum? delicti ponit illos: 316

Nos nec credidimus. Fuerit tamen omnibus unum

Crimen, et ad nostras manaverit usque secures:

Plus ideo sumenda tibi fastigia juri,

Ne pereat tam priscus honos, qui portus honorum

Semper erat. Nullo sarciri consule damnum, 325

Excepto Stilichone, potest. Bene præscia tempus

Mens tua distulerat. Titulo tunc crescere posses;

Nunc per te titulus. Consul succurre gravatis

Consulibus, quicunque fuit, quicunque futurus

Annum reuæ tuum, quem mos secunda sequatur

Posteritas, nec jam doleat defensus vetustas. 321
Sic trabeis ultor Stilicho, Brutusque repletur.
Libertas populi primo tunc consule Bruto
Reddita per fascis: hic fascibus expulsi ipsis
Servitium Instituit sublimem Brutus honorem:
Adseruit Stilicho. Plus est servasse repertum,
Quam quæsisse novum. Quid tardius ore ru-
benti

Annuis, et solitus frontem circumlinit ignis?
Tandem vince tuum, vincis qui cuncta, pudorem
Hos etiam, quamvis corrumpi munere nullo 330
Te certum est, mirare libens ac suscipe cinctus.
Quos tibi divino mecum Tritonia duxit
Pectine: tincta simul repetito murice fila
Contulimus pensis, et eodem nevimus mundo, 334
Aurea quo Lachesis sub te mihi sæcula textit.
Illic ego promissam solemem, sperataque mundo
Pignora prælisi. Veram mox ipse probabis
Me vatem, nostræque fidem venientia telæ
Fata dabunt. Dixit, grenioque rigentia profert
Dona, graves auro trabeas. Insigne Minervam
Spirat opus. Rutilis hic pingitur aula columnis,
Et sacri Mariæ partus. Lucina labores
Solatur: iacet fulgente puerpera lecto.

Sollicitæ juxta pallescent gaudia matris. 344
Susceptum puerum redimitæ tempora Nymphæ
Auri fonte lavant. Teneros in stamine risus,
Vagitusque audire putes. Jam civebat infans
Oie ferens patrem: sed avus maturior ævi
Marta recto tradit præcepta nepoti.
Parte alia spumis fucantem Serica fiena 350
Sanguineis, primæ signatus flore juventæ,
Eucherius flectebat equum, jaculisque vel arca
Aurea purpureos tollentes cornua cervos
Aureus ipse ferit. Venus hic invecta columbis
Te, tia regali jungit connubia nexu, 355
Pennatque nutum circum stipantur Amores
Progenitam Augustis, Augustorumque sororem.
Eucherius trepidam jam, flammam sublebat ore
Virginis: arridet læto Thermantia fratri.
Nam domus hæc utroque petit diademata sexu,
Reginasque parit, reginarumque maritos. 361

Talibus invitat donis, dextræque gerendum
Divæ simul portexit ebur. Sollennibus unam
Commovet auspiciis, avibusque incepta secundat.
Tunc habiles armis humeros dea vestibus umbit
Romuleis. Latii sederunt pectore cultus, 366
Loricæque locum decuit toga. Talis ab Istro
Vel Scythico victor rediens Gradivus ab axe,
Deposito mitis clypeo, candentibus Urhem
Ingreditur trabeatus equis: spatiosa Quirinus 370
Frena regit, currumque patris Bellona, cruentam
Ditibus exuviti tendens ad sidera quecum,
Præcedit: licitorque Metus cum fratre Pavore
Barbara ferratis innectunt colla catenis,
Velati galeas lauro: propiusque jugales 375
Formido ingentem vibat succincta securim.

Vidit ut optato se consule Roma jactitans,
Nunc, ait, Elysii lucos irrumpere campi,
Nunc iihet, ut tanti Curtii miracula voti
Fabricis feram, famæ qui vulnere nuper 380
Calcetam flevire togam. Jam prata choreis
Pulsent, nec rigidos pudeat luisse Catones.
Audiat hoc senior Brutus, Pœnisque tiemendi
Scipiade, geminis tandem quod libera damnis
Unus auxilio fasces Libyamque recepi. 385
Quod superest, usum precibus, fortissime consul,
Adde meis, Urbique tuum largire parumper, [que
Quem rogat, adventum; quam tu belloque fame-
Depulsa terris iterum regnare dediisti. 389

Splendida suscipiant alium te Rostra Camillum.
Ultorem videant servatoremque Quirites, [per te,
Et populus, quem ductor ames, quibus Africa
Nec prius auditas Rhodanus jam donat aristas:
Ut mihi vel Massyla Ceres, vel Gallica prosit
Fertilitas, messæque vehant nunc humidus Auster,
Nunc Aquilo; cunctis ditescant horrea ventis.
Quæ tunc Flaminium stipabant millia vulgi!
Fallax o quoties pulvis deludet amorem
Suspensum, veniens omni dum crederis hora!
Spectabant cupidæ matres, spargentur et omnes
Flores viæ, superes cum Pythia culmina consul
Arduus, antiqui species Romana senatus.
Pompeiana dabunt quantos proscenia plausus!
Ad cælum quoties vallis tibi Murcia ducet
Nomen, Aventino Pallanteoque recessu! 405
Nunc te conspiciam castris, perimite, relictis,
Mox et cum genero trabeis viasura secundis.

Illic dum Roma refert, jam fama loquacibus
Revolat Oceanum linguas, et mille citatos [ales
Festinare jubet procures: nullique senectus, 410
Non iter, hiernis obstant nec flatibus Alpes.
Vincit amor meriti pridem, clarique vetustis
Fascibus ad socii properant et vindicis annum.

Sic ubi fecunda reparavit morte juventam,
Et patrios idem cineres, collectaque portat 415
Unguibus ossa piis, Nilique ad litora tendens
Unicus extremo Phœnix procedit ab Euro,
Conveniunt aquilæ, cunctæque ex orbe volucres,
Ut Solis mirentur avem: procul ignea lucet
Ales, odorati redolent cum cinnama busti. 420
Nec minor in cælo chorus est. Exultat uterque
Theodosius, divique tui. Sol ipse quadrigis
Vere coronatis dignum tibi præparat annum.

Est ignota procul, nostræque impervia menti,
Vix adeunda deis, annorum, squalida mater, 425
Immensa spelunca ævi, quæ tempora vasto
Suppediat revocatque sinu. Complectitur antium,
Omnia qui placido consumit numine, serpens,
Perpetuumque viret aquis, caudamque reducto
Oie vorat, tacito relegens exordia lapsu. 430
Vestibuli custos vultu longæva decoro
Ante fores Natura sedet, cunctisque volantes
Dependent membris animæ. Mansura verendus
Scribit jura senex, numeros qui dividit astris,
Et cursus stabilesque moras, quibus omnia vivunt
Ac pereunt fixis cum legibus: ille recenset 436
Incertum quid Martis iter, certumque Tonantis
Proficiat mundo, quid velox semita Lunæ,
Pigraque Saturni; quantum Cytherea sereno
Curriculo, Phœbique comes Cyllenius, erret. 440

Illius ut Phœbus ad limen constitit antri,
Occurrit Natura potens, senioque superbis
Canitium inclinat radiis. Tunc sponte reclusos
Laxavit postes adamas: penetrare profundum
Panditur, et sedes ævique arcana patecunt. 445
Hic habitant vario faciem distincta metallo
Sæcula certa locis: illic glomerantur aena,
Hic ferrata rigent, illic argentea candent.
Eximia regione domus, contingere terris
Difficiles, stabant rutili, grex aureus, anni. 450
Quorum præcipuum pretioso corpore Titan
Signandum Stilichone legit: tunc imperat omnes
Pone sequi, dictisque simul compellat euntes:

En, cui distulimus melioris sæcla metalli,
Consul adest. Ite optati mortalibus anni: 455
Ducite virtutes, hominum florescite rursus
Ingeniis, hilares Baccho, fungumque feraces.
Non inter geminos anguis glaciale Triones
Sibiet, immodico nec frigore sæviat Ursa.

Non torvo fremat igne Leo, nec blanda Quori
 Urat atrox aestas, mædique nec prodigum arbor 461
 Semina prærupte dissipat Aquarius imbræ.
 Phrixæus roseo producat fertile cornu
 Ver Aries: pingues nec grandæ tundat olivas
 Scorpions: autumnus maturet germia Virgo: 465
 Lenior et gravidia allatret Sirius uvis.
 Sic factus, croceis rorantes ignibus hortos [bit
 Ingreditur, vallemque suam, quam flammeus am-

Rivus, et irriguis largum iubar ignis haurit.
 Quas Solis pascentur equi. Progenitus inde
 Cassariæ sortis, et lutea lora iubarque 471
 Subligat alipedum: gelidus hinc Lucifer ornatur.
 Hinc Aurora commixtaque accidet habentis
 Aurea, et nomen præstendit Capitolis. Aurora
 Inque novos iterum revoluta cardine rotas 477
 Scribunt ætheriis Stilichonem sidera latia.

IN LIBRUM TERTIUM DE CONSULATU STILICHONIS PRÆFATIO.

Major Scipiadæ, Italis qui solus ab oris
 In proprium vertit Punica bella caput,
 Non hinc Pieris exercuit artibus arma:
 Semper erat vatum maxima cura duci.
 Gaudet enim virtus testes sibi jungere Musas. 5
 Carmen amat, quisquis carmine digna genti.
 Ergo seu patriis primævus manibus ultor
 Subderet Hispanum legibus Oceanum,
 Seu Tyrinas certa fracturus cuspidè vires
 Inferret Libycæ signa tremenda mari; 10
 Hærebat doctus læteri, castrisque solebat
 Omnibus in mediis Ennius ire tubas.

Illi post lituos pedites favere canenti,
 Laudavitque nova cæde cruentus eques.
 Cumque triumpharet gemina Carthagine victa, 15
 (Hanc vindex patris vicerat, hanc patriæ.)
 Cum longi Libyam tandem post funera belli
 Ante suas mæstam cogeret ire rotas;
 Advexit reduces secum Victoria Musas,
 Et sertum vati Martia laurus erat. 20
 Noster Scipiadæ Stilicho, quo concidit alter
 Hannibal, antiquo sævior Hannibale,
 Te mihi post quinos annorum, Roma, recursus
 Reddidit, et votis jussit adesse suis.

LIBER TERTIUS.

Quem populi plausu, procerum quem voce pete-
 bas, [longæ
 Adspice, Roma, virum. Jam tempora desine
 Dinumerare viæ, visoque adsurgere semper
 Pulvere: non dubiis ultra torquere votus.
 Totus adest oculis, aderat qui mentibus olim, 5
 Spe major, fama melior. Venerare curulem,
 Quæ tibi restituit fasces: complectere dextram,
 Sub juga quæ Pœnos iterum Romana redegit.
 Excipe magnanimum pectus, quo frena reguntur
 Imperii, cujus libratur sensibus orbis. 10
 Os sacrum, quod in ære colis, miraris in auto,
 Cerne libens. Hic est felix bellator ubique,
 Defensor Libyæ, Rheni pacator et Istri.
 Ostentare suos prisco si more labores,
 Et gentes cuperet vulgo monstrare subactas; 15
 Certarent utroque pares a cardine laurus,
 Nec Alamanorum spoliis, Australibus illa
 Ditiore exuriis: illinc flavente Sicambri
 Cassariæ, nigris hinc Mauri crinibus irent.
 Ipse albis veheretur equis, currumque secutus 20
 Læurigerum festo fremuisset carmine miles.
 Hi famulos traherent reges: hi facta metallo
 Oppida, vel montes captivæque flumina ferrent
 Hinc Libyci fractia lugerent cornibus amnes:
 Inde cætonato generet Germania Rhenos. 25
 Sed non immodicus proprii jactator honoris
 Consul, Roma, tuus. Non illum præmia tantum,

Quam labor ipse juvat: strepitus fastidit inanes,
 Inque animis hominum pompa meliore triumphat.
 Non alium certe Romanæ clarius arces 30
 Suscepit ducem, nec cum cedente rediret
 Fabricius Pyrrho, nec cum Capitolia curru
 Pellææ domitor Paullus conscenderet aulæ.
 Nec similis Latias patefecit gloria portas
 Post Numidas Maro, post classica Martis Eoi 35
 Pompeio. Nulli pars semula defuit unquam,
 Quæ gravis obstreperet laudes: stimulisque ma-
 lignis
 Facta sequebatur, quamvis ingentia, Livor.
 Solus hic invidiæ fines virtute reliquit, [sit,
 Humanumque modum. Quis enim livescere pos-
 Quod nunquam pereant stellæ? quod Jupiter al-
 tum 41
 Possideat cælum? quod noverit omnia Phœbus?
 Est aliquid meriti spatium, quod nulla furentia
 Invidiæ mensura capit. Ductoribus illis
 Præterea divinus erat favor. Equior ille 45
 Patribus, invisus plebi: popularibus illi
 Munito studiis languebat gratia Patrum.
 Omnis in hoc uno variis discordia cessit
 Ordinibus: lætatur eques, plauditque senator.
 Votæque patricio certant plebeia favori. 50
 O felix, servata vocat quem Roma parentem;
 O mundi communis amor, cui militat omnis
 Gallia, quem regum thalamis Hispania secit

